BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
II
F
9
NAPOLI

Digitized by Google

R. P. F.

NATALIS ALEXANDER

IN

EVANGELIA.

BIBLIOTECA NAZIONALE NAPOLI

EXPOSITIO
LITTERALIS ET MORALIS
SANCTI
EVANGELII
JESU CHRISTI
SECUNDUM
QUATUOR EVANGELISTAS.

Auctore R. P. F. NATALI ALEXANDRO *Ordinis FF. Prædicatorum, in ſacra Facultate Pariſienſi Doctore, & emerito Theologiæ Profeſſore.*

Opus Sacrarum Litterarum Cultoribus, nec non Verbi Dei Præconibus utiliſſimum.

EDITIO NOVISSIMA

Novo Indice Concionatorio aucta, & ab innumeris mendis, ac malis Citationibus, quæ in aliis Editionibus irrepſerant, ſummo labore expurgata.



TRAJECTI AD MOSAM,
Typis LAMBERTI BERTUS, Bibliopolæ, nec non Civitatis Typographi.
M. DCC. XXI.

NAPOLI



SANCTISSIMO
AC BEATISSIMO PATRI
ET DOMINO NOSTRO

CLEMENTI XI.

PONTIFICI MAXIMO,

F. NATALIS ALEXANDER,
ORDINIS FF. PRÆDICATORUM PROFESSOR,

Sempiternam Felicitatem.

D*UDUM mihi in votis erat*, BEATISSIME PATER, *ſummam venerationem obſervantiámque meam in Romanam Eccleſiam publico monumento in totius orbis Chriſtiani luce profiteri, ac intimos animi mei ſenſus ære perennioribus inſcribere tabulis ad fidelium ædificationem, cui conſulere inprimis Catholici Doctores debent. Hanc ut agnovi ſemper & colui, ita magna cum animi alacritate prædicare geſtio Matricem Religionis & fidei, omnium Eccleſiarum Matrem & Magiſtram, Columnam & Firmamentum veritatis: in qua ſemper conſervata eſt traditio & doctrina, quam ipſi totam Apoſtoli cum ſanguine profuderunt: Ad quam & eo nomine, & propter potentiorem principalitatem, omnem Eccleſiam ſeu fideles univerſos undique convenire oportet. Hoc centrum Eccleſiaſticæ unitatis, cui indivulſo commu-*

nionis vinculo cohærere omnia Eccleſiæ membra neceſsè eſt.. Hìc in Apoſtolica ſua Sede vivit, & præſidet S. Petrus, & à CLEMENTE XI. *Succeſſore ſuo, Chriſtique pariter Vicario quærentibus præſtat fidei veritatem. Hic non modò ovium Chriſti, ſed & Paſtorum omnium unus eſt Paſtor, vocatus non in partem ſollicitudinis ut cæteri; ſed in plenitudinem poteſtatis. Hunc ut omnium Chriſtianorum Patrem ac Doctorem revereri, audire; ejuſque auctoritati de Scripturis ſanctis depromptæ, ejus Conſtitutionibus ac decretis ſpiritualem Eccleſiæ ſtatum & animarum ſalutem ſpectantibus parere neceſſe eſt omnes, qui ſalvi per Chriſtum eſſe velint.*

Hæc ad pedes Sanctitatis tuæ provolutus ſincerâ animi devotione ut profiteri valeam, BEATISSIME PATER, *ſuaviſſimæ clementiæ tuæ debeo, quâ & ad me, & ad litterarium Theologiæ Dogmaticæ & Moralis munuſculum tenuitatis meæ nomine Tibi oblatum, cum litteris obſervantiæ meæ ac devotiſſimæ reverentiæ in Sedem Apoſtolicam & Sanctitatem tuam teſtibus, reſpicere dignatus es; & dulciſſimæ benevolentiæ memor quâ me licèt immeritum proſequi cœperas, cùm adhuc Cardinalem ageres, paternum Pontificiæ benignitatis ſinum mihi peramanter expandiſti. Indulgentiæ tuæ debeo,* SANCTISSIME PATER, *quòd elucubratum à me in quatuor Evangelia Commentarium Pontificiæ Majeſtati, Nominique tuo gentibus omnibus venerando dicatum prodire in publicum permiſeris, ut juſtæ reverentiæ ac pietatis officium (quod vehementer optabam) Apoſtolicæ Sanctitati tuæ perſolverem.*

Nemini convenientiùs offerri poterat & conſecrari hoc Opus, quàm tibi, MAXIME ET OPTIME PONTIFEX, *cujus vita ſpirans eſt Evangelii Commentarius. Evangelium Fidei doctrinam Morumque documenta ab ipſo Chriſto ſummo Legiſlatore & Magiſtro tradita complectitur: Tu fidei puritati ac Morum diſciplinæ vindicandis, aſſerendis, propagandis, & olim conſtanti ſedulitate adlaboraſti, cùm Romanæ Eccleſiæ in majoris dignitatis præcipuique momenti Officiis operam navares; & nunc ſtudio zeloque ferventiore adlaboras in celſiore faſtigio ſpeculæ Paſtoralis. Humilitatem ſingulariter commendat Evangelium; honores dignitateſque fugere docet: Tua hæc,* BEATISSIME PATER, *ut Chriſti cujus vices geris, chariſſima virtus; cujus admirandum ſæculis omnibus exemplum præbuiſti, cùm ad ſummum Pontificatum ferventibus omnium votis expetitus nihil non egiſti ut electionem tui Eminentiſſimis Patribus diſſuaderes: & ſummo conſenſu electus, expaviſti ad onus angelicis humeris formidandum. Neque verò illud magnanima humilitas tua ſubiiſſet, niſi doctorum ac ſpiritualium virorum adducta conſiliis, quorum ſententiam rogare voluiſti, tuis ipſe, tametſi ſuperioribus luminibus diffidens. Ceſſiſti tandem gemens, intellecta Dei voluntate & vocatione, Te ſummæ imparem Dignitati difficillimis temporibus conteſtatus; dum omnes ſolam* CLEMENTIS XI. *mentem tantæ molis capacem ob inſignem pietatem, ob exquiſitam eruditionem, ob prudentiam longo rerum uſu comparatam, in florente vividaque ætate; ob patientiam laboris, ob conſtans boni & æqui ſtudium, ob magnanimitatem, ob amorem pacis, alienumque à partibus animum; ob propenſam ad benefaciendum omnibus voluntatem, ob modeſtiam ac manſuetudinem eximiam, conſenſione ſummâ conclamabant.*

Charitas Evangelii finis, ſacri Miniſterii tui ac Apoſtolici Principatus anima eſt, BEATISSIME PATER: *Hâc incenſus, ad unam Dei gloriam, ad unam Eccleſiæ utilitatem*

tem, ad unam ovium Chriſti ſanguine redemtarum & tuæ curæ Paſtorali commiſſarum ſalutem intendis. Hæc pias ex ſacris oculis lacrymas elicit, quas Deo jugiter offers quaſi Pontificii ſanguinem cordis ad eum placandum, & flagella iræ ejus à Chriſtiani populi cervicibus avertenda. Cæleſtis hæc virtutum regina facundiſſimum os tuum aperit, & flexanimam linguam movet, ut florentiſſimum Romanæ Eccleſiæ Clerum, Populúmque ad pietatem & pœnitentiam, ad vitam ſecundùm Evangelium inſtituendam, doctis, elegantibus, ac mirifica Sancti Spiritûs unctione perfuſis Homiliis, pro more Sanctorum priſci ævi Pontificum, in maximis Solemnitatibus, & publicis calamitatibus, commoveas & inflectas. Hæc manus liberaliſſimas expandit, ut pauperum non urbanorum modo, ſed provincialium & exterorum, neceſſitatibus ſubvenias, & ærumnas ſubleves. Nullis ſumptibus parcis, ubi de caritatis & miſericordiæ operibus agitur: in propinquos dumtaxat tuos, pro ſingulari animi tui modeſtia, beneficia temperare didiciſti. Hac impulſus caritate Epiſcopos & Evangelicos Operarios in Orientem mittis, quos Evangelium prædicare & Eccleſias inſtituere ac regere jubes eo ſpiritu, eáque fidei ac diſciplinæ puritate, quam Catholica Romana Eccleſia ab Apoſtolis accepit, quam Apoſtoli à Chriſto didicerunt, quam Chriſtus à Deo tradidit. Hâc incitatus caritate, gentes à Sedis Apoſtolicæ communione luctuoſo dudum ſchiſmate diſtractas, ad Eccleſiæ unitatem; Catholicos Principes ad pacem & concordiam, per litteras, Nuntióſque, viros induſtriâ, prudentiâ, negotiorúmque difficillimorum tractandorum peritiâ non minùs quàm dignitate excellentiſſimos, adhortaris, urges, obſecras. Te denique divina illa charitas ad majores ſanctæ Eccleſiæ toto orbe diffuſæ cauſas, & difficiliora negotia aſſiduè applicat: Te ſacris Cardinalium Congregationibus præſentem, ad ea ſecundùm jus & æquum finienda; Te ad medendum malis omnibus quæ Chriſtianam Rempublicam undique infeſtant; Te ad providendum Urbi, totique Romanæ Ditioni, inſtar optimi parentis potiùs quàm imperioſi Principis, promptiſſimum facit.

In hoc tanto tamque immenſo laudum tuarum campo longiùs & alacriùs excurrerem, BEATISSIME PATER, *niſi humilitas modeſtiáque tua prohiberent; quarum, ut & omnium heroïcarum virtutum, non minùs quàm ſupremæ poteſtatis Primatu, toti orbi Chriſtiano venerandus effulges. Ad gratias potiùs Deo Optimo Maximo agendas me converto, qui tantum Eccleſiæ ſuæ Pontificem dedit, Gregorio Magno eruditione, ſapientiâ, caritate, manſuetudine, zelo Apoſtolico ſimillimum; ſingulis compaſſione proximum, præ cunctis contemplatione ſuſpenſum; qui nec interiorum curam in exteriorum occupatione minuit, nec exteriorum providentiam in internorum ſollicitudine relinquit. Gratiarum actioni preces adjungo ferventiſſimas, quibus flagito* SANCTITATI TUÆ *vitam prolixam, Clerum ubique canonicâ diſciplinâ florentem, domum tutam, Principatum ſecurum, Populum probum ac fidelem; Orbem Chriſtianum ex omni parte quietum & pacatum, & quæcumque Optimi Pontificis vota ſunt. Servet Populo ſuo ad multos annos ſoſpitem incolumemque Deus Pontificem ſanctum, qui in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio, ſtans juxta Aram impavidus, dum terra motibus inſolitis terribilem in modum quateretur; precibus ſuis Templum Urbemque ſuffulciens, trepidantem plebem confirmans, Dei miſericordiam ſecum implorare docens, pœnitentiam dedicans in ſemetipſo; Romam advocato de cælis Dei Spiritu renovans, ut ſit modis omnibus civitas ſancta.*

Servet Dominus Epiſcopum Epiſcoporum, à quo ut ab exemplari diſcunt per ſemetipſos paſcere gregem Sacramentorum miniſterio, prædicationis verbo, Eleëmoſynarum abundanti ſubſidio, ſanctæ converſationis exemplo. CLEMENTEM XI. *ſervet, ut ſalva ſit Roma ejus pietate ac regimine diutiſſimè felix. Quod enim de Alexandro Imperatore Mammeæ filio profanus olim Hiſtoricus adulatoriè ſcripſit,* Salva Roma quia ſalvus Alexander: *id citra ſuſpicionem ullam adulationis de Pontifice noſtro dicere licebit:* Salva Roma quia ſalvus CLEMENS.

Dum verò Sanctitati tuæ hos in Evangelia Commentarios tota animi devotione ac demiſſione nuncupo, cætera etiam Opera, quæ in hanc uſque diem in publicum emiſi, ſacris pedibus ſupponens, & Apoſtolico judicio ac cenſuræ in omnibus ſubjiciens, humillimè precor, BEATISSIME PATER, *ut me Pontificiâ benedictione digneris conſolari.*

PRÆFATIO.

MULTIS variiſque Operibus publicam in lucem editis, in Scripturæ ſacræ lectione quieſcere decrevi, in ejus meditatione conſeneſcere. Sanctum Evangelium in manus ſumpſi, ut Chriſti Jeſu Domini ac Salvatoris noſtri præcepta relegens & exempla, iis animum nutrirem, roborarem, conſolarerque meum. Sacrum illud ſtudium tam ſuave mihi eſt, ut aliorum faſtidium quoddam mihi creet; penèque me in alia incubuiſſe pœniteret, niſi & illa ſacra eſſent, eoque animo ſuſcepta ut Eccleſiæ quoquomodo ſerviant. Quid dulcius quàm Deum loquentem audire, & ex ejus verbo argumenta haurire ſacrorum cum divina ejus Majeſtate colloquiorum?

Obſervationes porrò meas ſcriptis commendans, Expoſitionem continuam adornavi S. Evangelii ſecundùm quatuor Evangeliſtas, litteralem ſenſum ac moralem ſeorſim, quantùm potui, elucidans. Ex parallelis ſacræ Scripturæ locis, & ex SS. Patrum commentariis explicationes hauſi quas in publicam utilitatem effundo. Nihil enim in hoc ſtudii laboriſque genere licere exiſtimo novitati, quia nihil detrahi convenit vetuſtati. Quod in Eccleſiæ Catholicæ, Apoſtolicæ, Romanæ ſchola didici, non quod à me ipſo inveni, me in hoc Opus contuliſſe profiteor; res non ingenioli mei, ſed antiquæ doctrinæ; non privatæ uſurpationis, ſed venerandæ Traditionis. Vulgatam Verſionem Latinam Eccleſiæ Decretis uſuque conſecratam religioſè ſecutus ſum; quamvis & Græci Textûs, & Orientalium Verſionum vim (ſic ubi opus erat) adnotare non neglexerim.

Nullus mihi, ut exiſtimo, præteriit locus, dogmatibus Fidei aut regulis Morum fundandis ſeu firmandis idoneus, cujus ſenſum non attigerim, finem non indicaverim. Hanc enim inſiſtere viam Catholicos Scripturæ ſacræ Interpretes debere, mihi planè perſuaſum eſt. Quatuor Evangeliſtarum Concordiam & Harmoniam, quam Eruditi plerique Viri datâ operâ illuſtrârunt, paſſim attingere & breviter exponere ſatis habui. Exquiſitas licèt, ex profanis Oratoribus, Poëtis, & Philoſophis ſententias corrogare ad commentationem Evangelii, dignum non duxi tam ſacri Operis gravitate. Ex Rabbinorum officinis, aut Heterodoxorum Auctorum; ſeu Catholicorum etiam quorumdam, ſtudio novitatis in tranſverſum abreptorum penu, abſit ut novas, & Antiquis incognitas Scripturæ ſacræ explicationes hauſerim ad vanam ſingularis & abſtruſioris eruditionis oſtentationem, & ad humanam gloriolam aucupandam, quod Chriſti Sacerdote indigniſſimum eſt: immò verò eorum errores notavi, confutavi, confixi. Videar minùs eruditus iis qui novitatem etiam in doctrina ſacrà, & divinarum interpretatione Litterarum amant; dummodo in iis exponendis eum ſenſum ſequar, quem tenuit & tenet ſancta Mater Eccleſia, cujus eſt de vero illarum ſenſu judicare; nec tranſverſum unguem ab unanimi Patrum conſenſu diſcedam.

Moralem verò Senſum ſtudioſè proſecutus ſum & illuſtravi ex ipſis ſacrarum Litterarum & SS. Patrum fontibus, ut divini verbi Prædicatoribus & Paſtoribus Animarum conſulam, quibus Evangelium Chriſtiano Populo explicare ex officio incumbit. Exiſtimavi è re Eccleſiæ eſſe, quæ Evangelii prædicatione propagata eſt, eaque filiorum ſuorum fidem nutrit, mores ædificat, uberem ſacrarum Concionum materiam ſubminiſtrare ex ipſo Evangelii fundo deprompta. Veterem concionandi rationem, quam ſancti Patres

& antiqui Epiſcopi ſectati ſunt, in Eccleſiam revocari optandum certè eſſet; ut nempe totius Evangelicæ lectionis, quam fidelibus proponit, ſeries explicaretur; Senſuque litterali, quantùm neceſſe eſt, expoſito, Moralis erueretur, cui potiſſimùm Eccleſiaſtes inſiſteret. Expendant ſacræ Eloquentiæ Magiſtri, primique ordinis Concionatores, an huic Patrum uſu conſecratæ methodo anteponi debeat nova concionandi ratio, quæ unicâ Evangelii ſententiâ pro themate aſſumptâ (extrà quam divagatur ut plurimùm Concionator, ejuſque ſe velut immemorem in progreſſu Sermonis oſtendit,) humanis conceptibus, ingenioſis certè, ſed ſterilibus & exſuccis; & elegantibus quidem, ſed ſæpiùs infructuoſis morum humanorum picturis, auditorum paſcit, ſeu potiùs jejunos dimittit animos; ac molli eloquentiâ, comptæque orationis ornatu ac leporibus demulcet, non inſtruit, non movet, non flectit. Quo fit ut tam infrequentes ſint peccatorum converſiones, cùm nunquam tantus fuerit Concionatorum numerus, nunquam major Concionum frequentia. Utinam Eccleſiæ ædificationi & utilitati ſerviat Commentarium iſtud, quòd fortè poſtremum erit Operum meorum! Ultra ſexagenariam enim provectus ætatem, laſſeſcere incipio. Nullos tamen refugiam pro Dei gloria & Eccleſiæ obſequiis labores, quamdiu vires ſuppetent, ſi ab iis qui Dei vice mihi præſunt, imperentur.

Hos Commentarios ut Summo Pontifici dicem & conſecrem, una me Religio, fons obſervantiæ, reverentiæ ac devotionis erga Sedem Apoſtolicam, & ſedentem in ea digniſſimum Sancti Petri Succeſſorem CLEMENTEM XI. impellit. Poſtquam ex immenſo & ſcrupuloſis cotibus infeſto, ſcopuliſque, ad quos non offendere, non allidi difficillimum eſt, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ pelago enavigavi: poſtquam vaſtum Theologiæ Dogmaticæ & Moralis gurgitem, obmurmurantibus ex adverſo ventis ſuperavi: in altum Scripturæ ſacræ aſpirante Deo ductus, naviculam ſolis Evangelii opibus onuſtam ad Romanæ Eccleſiæ & Sedis Apoſtolicæ portum appello, ſub S. Petri navi colloco; ad Petram immobilem & inconcuſſam alligo, ſuprà quam fundata eſt Eccleſia; ut in ea ceu tutiſſimâ ſtatione conquieſcat, ad ejus nutum ſolvenda, cui à Domino dictum eſt, *Duc in altum*; cum quo qui non colligit, ſpargit. Quod me ſemper ſenſiſſe & conſtanter ſentire conteſtor; nec unquam dubitaſſe, aut ſalvâ fide in dubium revocari poſſe exiſtimaſſe, quin famoſæ illæ Propoſitiones quinque ab Innocentio X. & Alexandro VII. in ſenſu Janſenii damnatæ hæreticæ ſint; juſtèque in ejuſdem Auctoris ſenſu, quem verba præ ſe ferunt, confixæ ac proſcriptæ: quin Summorum illorum Pontificum Conſtitutionibus, aliiſque ad illarum Confirmationem editis Sedis Apoſtolicæ Decretis, parem debeant Fideles omnes, tam oves quàm Paſtores, non exteriorem ſolùm, ſed internam obedientiam, ſimplicemque & abſolutam mentis & cordis adhæſionem. Quâ ſine, externa ſpecies obedientiæ mera ſimulatio eſt, illuſio, hypocriſis, mendacium adversùs Spiritum ſanctum, ſacrilego etiam perjurio confirmatum ab iis qui credere ſe vel ſentire jurant ſuper ſancta Evangelia, quod reipſa non credunt vel ſentiunt: ſeque parêre Conſtitutionibus Apoſtolicis profitentur, quibus animo contradicunt. Hanc fidei doctrinæque meæ integritatem, ex Operibus etiam à me editis Eminentiſſimo Cardinali Noalio Archiepiſcopo Pariſienſi approbatam, coram Summo Pontifice, cujus ad pedes hoc Opus, cæteraque humiliter depono, & coram Eccleſia Catholica toto orbe diffuſa vindicare neceſſarium duxi adversùs maledicorum libellorum anonymos Auctores, & inquietos homines; qui in via quâ ambulabam confidenter, quia ſimpliciter, abſconderunt laqueum mihi.

Nemo tamen exiſtimet me à Sanctorum Doctorum Auguſtini & Thomæ tutiſſimis & inconcuſſis dogmatibus de Gratia per ſe efficaci, & omnino gratuita Prædeſtinatione Sanctorum, à Sede Apoſtolica approbatis & commendatis; aut à ſanioris Moralis defenſione, vel latum unguem unquam deflexurum. Theologis omnibus eumdem ſenſum adprecor; neceſſariamque nobis inter tot humanæ vitæ & rei litterariæ ſcopulos

cautionem & prudentiam Spiritûs (nam prudentia carnis mors eſt) à Deo ſupplex efflagito ; ut velificata Spiritu Dei fides naviget tuta , ſi cauta ; ſecura , ſi attonita. Votis ferventiſſimis exopto & precor ut omnes homines litterati privatos ſenſus ſuos & opiniones Sedis Apoſtolicæ & Epiſcoporum judicio in rebus Fidem aut Diſciplinam quovis modo ſpectantibus religiosè ſubjiciant & conforment : Eccleſiæque ordini , paci , unitati , propriæ ſententiæ amorem ſacrificent. Cujus quidem pacis & unitatis bono Epiſcopos ipſos propriam immolare Dignitatem , ſuiſque Cathedris cedere debere (ſi opus foret) Catholicæ Eccleſiæ Africanæ Præſules S. Auguſtino duce aſſerere non dubitarunt , ad idque ſe animo paratos profeſſi ſunt.

Oro tandem, ut omnibus Theologis, in variarum, quas tolerat Eccleſia, opinionum diſſidio & conflictu, charitatem ſcientiæ ſupereminentem Deus largiatur ; charitatem veritatis ; veritatem charitatis. Minùs aſſequatur illa quæ inflat, modò omnium animis dominetur illa quæ ædificat. Omnium hæreat animis penitùs defixa illa S. Auguſtini ſententia : *Ideo plerumque doctioribus minùs aliquid revelatur , ut eorum patiens & humilis charitas , in qua fructus eſt major , comprobetur : vel quo modo teneant unitatem , cùm in rebus obſcurioribus diverſa ſentiunt : vel quo modo accipiant veritatem , cùm contra id quod ſentiebant declaratum eſſe cognoſcunt.* (*Lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſt. cap. 5.*)

Traditam denique à Ferrando Carthaginenſi regulam Viri Theologi religiosè amplectantur, perſuaſumque habeant ſanctæ Epiſcoporum unanimitati & Romani præſertim Pontificis judicio, in omnibus cauſis Eccleſiaſticis aſſentiendum eſſe & acquieſcendum. *Loquantur & prædicent* (inquiebat eruditus ille Diaconus) *quibus honor Sacerdotii docendi auctoritatem tribuit ; nos diſcere parati ſumus , docere alios non præſumimus. Interroga igitur , ſi quid veritatis cupis audire, principaliter Apoſtolicæ Sedis Antiſtitem , cujus ſana doctrina conſtat judicio veritatis & fulcitur munimine auctoritatis. Interroga plurimos per diverſa terrarum loca Pontifices.* (*Epiſt. ad Severum Scholaſt.*) Hac ſimplicitate nihil tutius ; nihil ad litium aliàs interminabilium ultimas fibras revellendas & præcidendas conducibilius ; nihil ad litigandi pruriginem , quâ eximia cæteroquin ingenia interdum laborant , omnino ſanandam convenientius ; nihil ad os occludendum inſidioſis & importunis verborum & ſyllabarum aucupibus accommodatius.

APPROBATIO

Clariſſimi viri D. C. GALLIOT in Sacra Facultate Pariſienſi Doctoris, Collegii Theſaurarii Moderatoris & Regii Librorum Examinatoris ac Cenſoris.

LEgi Librum cui titulus: *Expoſitio Litteralis & Moralis Sancti Evangelii ſecundùm quatuor Evangeliſtas*, idque ex Illuſtriſſimi Domini Franciæ Cancellarii mandato. In quo quidem libro nihil animadverti quod fidei Catholicæ ſeu bonis moribus eſſet adverſum. Datum Pariſiis anno Domini 1703. die 18. Junii.

GALLIOT.

APPROBATIO ALTERA.

EGo infraſcriptus in ſacra Facultate Pariſienſi Doctor, & in majori Conventu & Collegio generali S. Jacobi Ordinis FF. Prædicatorum Theologiæ Profeſſor, ſtudiique Regens, legi Librum cui titulus eſt: *Expoſitio Litteralis & Moralis S. Evangelii Jeſu Chriſti ſecundùm quatuor Evangeliſtas*, editum à R. P. F. NATALI ALEXANDRO, in eadem ſacra Facultate Doctore & emerito Profeſſore: in quo nihil Catholicæ Fidei aut Chriſtianæ morum diſciplinæ contrarium animadverti. Datum Pariſiis die 28. Junii 1703.

F. G. DESLONDES.

EXPOSITIO

EXPOSITIO
LITTERALIS ET MORALIS
SANCTI
EVANGELII
SECUNDUM
MATTHÆUM.

1. SANCTUM *Jeſu Chriſti Evangelium ſecundùm Matthæum.* Hunc Titulum appoſuit Eccleſia, cùm ut Libro conciliaret auctoritatem, tum ut Evangelium iſtud à tribus aliis, & ab apocryphis diſcerneret. *Marcionem* Hæreſiarcham reprehendit *Tertullianus*, quòd *S. Lucæ* Evangelium ſolum recipiens, *Nullam fidem repromittat de plenitudine Tituli, & profeſſione debita auctoris.* Auctoritas Eccleſiæ proponentis Evangelium, velut ſigilllum eſt quo obſignatur. *Evangelio non crederem*, (inquit S. Auguſtinus) *niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret auctoritas.*

Tertull. lib. 4. cont. Marc. c. 2.
S. Auguſt. lib. cont. Epiſt. Manich. c. 5.

2. *Evangelium* definiri ſolet ab Eccleſiaſticis Tractatoribus, bonum nuntium quo peccatores ad indulgentiam per Chriſtum vocantur. Cùm verò interdum ſumatur in Novo Teſtamento Evangelii nomen pro re ipſa læta quæ nuntiatur, quandoque pro doctrina Chriſti, aliàs pro prædicatione : hic uſurpatur pro Hiſtoria quæ Evangelium, id eſt, Chriſti ad homines adventum, & inter homines converſationem, vitam, geſta, miracula, legem ac præcepta, paſſionem, mortem, Reſurrectionem deſcribit & narrat.

Inter omnes divinas auctoritates, quæ ſanctis litteris continentur, Evangelium meritò excellit. Quod enim Lex & Prophetæ futurum prænuntiaverunt, hoc redditum atque completum in Evangelio demonſtratur; (ait S. Auguſtinus.)

S. Auguſt. lib. 1. de conſenſu Evangeliſtarum cap. 1.

Evangelii finis eſt humani generis cum Deo reconciliatio per Jeſum Chriſtum, perductio ad cognitionem veritatis, ad conſecutionem beatæ æternitatis. *Ut ergo ab imis ad ſumma revocemur* (inquit S. Auguſtinus,) *atque id quod ortum eſt recipiat æternitatem, per fidem veniendum eſt ad veritatem. Et quia omnia quæ in contrarium pergunt, per aliquid medium reducuntur, & ab æterna juſtitia temporalis iniquitas nos alienabat : opus ergo erat mediâ juſtitiâ temporali, quæ medietas, temporalis eſſet de imis, juſta de ſummis, atque ita ſe nec abrumpens à ſummis, & contemperans imis, ima redderet ſummis. Ideo Chriſtus Mediator Dei & hominum dictus eſt, inter Deum immortalem & hominem mortalem Deus & homo, reconcilians hominem Deo, manens id quod erat, factus quod non erat. Ipſe eſt nobis fides in rebus ortis, qui eſt veritas in æternis. Hoc magnum & inenarrabile ſacramentum, hoc regnum & ſacerdotium Antiquis per prophetiam revelabatur, poſteris eorum per Evangelium prædicatur. Oportebat enim ut aliquando in omnibus Gentibus redderetur, quod diu per unam Gentem promittebatur. Proinde qui Prophetas ante deſcenſionem ſuam præmiſit, ipſe & Apoſtolos poſt Aſcenſionem ſuam miſit.* Evangelium omnes Apoſtoli prædicarunt, duo tantùm ſcripſerunt, ſcilicet *S. Matthæus, & S. Johannes.* Conſtituimus imprimis (inquit Tertullianus) *Evangelicum inſtrumentum Apoſtolos auctores habere, quibus hoc munus Evangelii promulgandi ab ipſo Domino ſit impoſitum. Si & Apoſtolicos, non tamen ſolos, ſed cum Apoſtolis, & poſt Apoſtolos. Quoniam prædicatio Diſcipulorum ſuſpecta fieri poſſet de gloriæ ſtudio, ſi non adſiſtat illi auctoritas Magiſtrorum, immò Chriſti, qui Magiſtros Apoſtolos fecit. Denique, nobis fidem ex Apoſtolis Johannes & Matthæus inſinuant : ex Apoſtolicis Lucas & Marcus inſtaurant, iiſdem Regulis exorſi, quantùm ad unicum Deum attinet Creatorem, & Chriſtum ejus, natum ex Virgine, ſupplementum Legis & Prophetarum.*

Idem cap. 35.
Tertull. lib. 4. cont. Marc. c. 2.

3. *Sanctum* eſt Evangelium ratione auctoris & objecti, qui Chriſtus eſt, *Sanctus ſanctorum* : ratione Materiæ, quia illius documentis & verbis conſtat adorandis; ratione finis quia homines ad ſanctitatem informat. *Lex Domini immaculata convertens animas.* Quamobrem à S. Matthæo vocatur *Evangelium regni*, Dei ſcilicet; quod quidem regnum intra nos eſt, per caritatem, quam Spiritus ſanctus in corda noſtra diffudit. *Evangelium gratiæ Dei*, à S. Paulo; *Evangelium pacis*; item, *Verbum veritatis*, *Evangelium ſalutis veſtræ, in quo & credentes ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ.*

Pſal. 18.
Matth 4.
Act. 20. Epheſ. 6. Epheſ. 1.

Chriſtus corpus ſuum nobis dedit in ſacratiſſimo Eucharistiæ Sacramento, ut nobiſcum maneat uſque ad conſummationem ſæculi, noſque ex ſubſtantiâ ſua nutriat: vitam ac verba ſua atque documenta nobis reliquit in Sacramento Evangelii, ut per ſe ipſum nos erudiat.

Hebr. 1.

Deus enim qui multifariàm multiſque modis nobis locutus eſt in prophetis, *noviſſimè nobis locutus eſt in Filio*, & in Evangelio loqui non ceſſat.

S. Aug. Tract. 30. in Ioan.

Nos itaque ſic audiamus Evangelium, quaſi præſentem Dominum; nec dicamus, O illi felices qui eum videre potuerunt! quia multi in eis qui viderunt & occiderunt; multi autem in nobis qui non viderunt & crediderunt. Quod enim pretioſum ſonabat de ore Domini, & propter nos ſcriptum eſt, & nobis ſervatum, & propter nos recitatum. Surſum eſt Dominus; ſed etiam hic eſt veritas Dominus. Sanctificat animam frequens Evangelii Lectio, ejuſdemque in tabulis cordis deſcriptio.

S. Iohan. Chr. Hom. 31. in Matth.

Nam ſi in quacumque domo Evangelium eſt, illuc diabolus ingredi non audet: quantò minùs animam ei aſſiduis lectionibus familiarem, neque dæmon, neque peccatum attinget? Sanctifica igitur animum, ſanctifica corpus, hoc continget ſi Evangelium ſemper & animo habueris & lingua. Quod ſi linguæ obſcœnitas animam coinquinet, ſi dæmones vocat, perſpicuum eſt ſpiritali lectione eam ſanctificari, & gratiam Spiritus ſancti affatim infundi. Ne igitur in noſtras ipſi animas crudeles ſumus, ſpirituali illa fame eas occidendo, de qua Dominus per prophetam:

Amos 8.

Ecce dies veniunt, & mittam famem in terram, non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Domini.

4. Evangelium eſt *Ieſu Chriſti*, non ſolùm quia ejus geſta, miracula, verba, documenta, paſſionem, mortem, Reſurrectionem, populique novi, nimirum Eccleſiæ ab illo regenerationem commemorat: verùm etiam quia ita ſuſcipiendum & colendum eſt, quaſi ipſius Chriſti Domini manu ſcriptum eſſet.

S. Aug. Lib. 1 de conſenſu Evang. cap. 31.

Omnibus enim Diſcipulis ſuis per hominem quem aſſumpſit, tamquam membris ſui corporis caput eſt. Itaque cùm illi ſcripſerunt, quæ ille oſtendit & dixit, nequaquam dicendum eſt quòd ipſe non ſcripſerit: quandoquidem membra ejus id operata ſunt, quod dictante capite cognoverunt. Quicquid enim ille de ſuis factis & dictis nos legere voluit, hoc ſcribendum illis tamquam ſuis manibus imperavit. Hoc unitatis conſortium, & in diverſis officiis concordium membrorum ſub uno capite miniſterium quiſquis intellexerit, non aliter accipiet quod narrantibus Diſcipulis Chriſti in Evangelio legerit, quàm ſi ipſam manum Domini, quam in proprio corpore geſtabat, ſcribentem conſpexerit. Quàm pudendum eſt ut Chriſtiani ad theatra & ſpectacula confluant, fabulas & res inanes à ſcenicis hominibus & mimis audituri; ad Eccleſiam verò ire negligant, Chriſtum in Evangelio loquentem audituri. Quàm indignum ut libros non ſolùm inutiles legant, ſed noxios, Evangelii verò lectionem prætermittant.

S. Iren. lib. 3. c. 1. Euſeb. lib. 3. cap. 24. S. Hieron. in catal. Vir. illuſt. & Præf. in Matth. S. Ioan. Chryſoſt. Homil. 1. in Matth. S. Epiph. hæreſ. 51

S. Joan. Chryſoſt. Hom. 2. in Matth. *Non ſum* (inquit) *ego Monachus, uxorem habeo, & filios, & curam domûs gero. Hoc eſt quod omnia quaſi una quadam peſte corrumpit, quoniam lectionem divinarum ſcripturarum ad ſolos putatis Monachos pertinere, cùm multò magis vobis quàm illis ſit neceſſaria. Qui enim verſantur in medio, & vulnera quotidie accipiunt, magis indigent medicamine. Itaque multò eſt gravius atque deterius, rem ſuperfluam eſſe Legem Dei putare, quàm illam omninò non legere. Hæc enim verba ſunt, quæ de diabolica prorſus meditatione promuntur.*

5. *Secundùm Matthæum.* Matthæus, qui & *Levi*, Galilæus, ex Publicano Apoſtolus, primus in Judea Evangelium Chriſti Hebraicis litteris edidit, propter eos maximè qui ex Circumciſione in Jeſum crediderant. Exemplar Hebraicum S. Hieronymi ætate in Cæſarienſi bibliotheca adhuc ſervabatur. Exinde pe-

A

riit. Græca verſio ab aliquo temporum Apoſtolicorum interprete facta habetur. Quis fuerit illius Verſionis Autor, incertum eſt, S. Hieronymo judice. Minùs enim probabile videtur, quod habet additio Synopſi S. Athanaſii aſſuta, S. Jacobum Hieroſolymorum Epiſcopum Evangelium Matthæi interpretatum fuiſſe. Quâ enim neceſſitate, vel qua occaſione ipſe Hebræis regendis ab Apoſtolis præpoſitus, Evangelium eorum lingua vernaculâ ſcriptum Græco ſermone donaſſet? *Matthæus* primus Evangelii ſcribendi Provinciam nactus eſt (inquit S. Epiphanius) *oportebat enim eum ipſum, qui ad conciliandam humano generi ſalutem ad-*

B

venerat, quique dixerat: Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam; ad eorum qui ſervandi erant exemplum, ei homini potiſſimùm prædicandæ ſalutis munus injungere, qui ab innumeris peccatis converſus, & à Telonio ſuſcitatus fuerat, ut ab illo quanta ſibi eſſet Adventu Chriſti humanitas collata, mortales diſcerent. Quippe poſt peccatorum condonationem: hoc eidem conceſſit, ut & mortuos excitare poſſet ad vitam, morbos depellere, purgare lepram dæmoneſque propulſare: Ne dicendo ſolùm perſuaderet auditoribus; ſed Evangelicam Doctrinam factis etiam ipſis prædicaret, ac perditis hominibus nunciaret, poſſe illos pœnitendo recuperari; & iis qui ceciderant; reſurrecturos ſe eſſe. Evangelium verò Librum ſuum appoſitè vocavit, (inquit S. Joannes Chryſoſtomus) *Siquidem pœnarum ſublationem, veniam peccatorum, ſanctificationem atque juſtitiam, redemptionem, adoptionem etiam filiorum, & cælorum hæreditatem,*

Homil. 1. in Matth.

C

& cum Dei Filio fraternitatem omnibus, tum inimicis, tum improbis & in tenebris ſedentibus nuntiavit. Quid tam fauſtis nuntiis melius ac felicius nuntiari poſſit? Propterea *Evangelium* vocatur hæc Hiſtoria; quaſi omnia alia verba inania doceantur & vacua, quibus ſolent præſentia promitti, ut copia divitiarum, potentiæ magnitudo, gloria, honores, & quæcumque alia bona eſſe homines arbitrantur. *Quæ verò piſcatorum ſunt annuntiata verbis, propriè ac verè Evangelia nominantur, non tantùm quia firma ſunt ac penitus immobilia, ſupraque noſtram eminentia dignitatem: ſed quia cum omni etiam facilitate nobis donata ſunt. Non enim laboribus noſtris atque ſudoribus, ſed per Dei tantùm in nos caritatem, tam grandia hæc promiſſa ſuſcepimus.*

D

6. In Evangelio, aliiſque canonicæ ſcripturæ Libris nonnulla ſunt humanæ menti ad intelligendum difficilia; quæ tamen ab Evangelii lectione Chriſtianos homines, quantumvis ſimplices & Theologica Doctrina deſtitutos deterrere non debent. Non enim legent vel audient, ſine fructu, etſi non capiant omnia quæ legunt vel audiunt, modò cum fide, pietate, & humilitate legant vel audiant.

Tract. 18. in Ioan.

Valdè cautè hæc audire debemus (inquit S. Auguſtinus) *ad quæ capienda parvuli ſumus; & corde pio & cum tremore, ſicut ſcriptum eſt, hanc tenentes Regulam ſanitatis, ut quod ſecundùm fidem quâ imbuti ſumus, intelligere valuerimus, tamquam de cibo gaudeamus: quod autem ſecundùm ſanam fidei regulam intelligere nondum potuerimus, dubitationem auferamus, intelligentiam differamus; hoc eſt, ut etiam ſi quid ſit neſcimus, bonum tamen & verum eſſe minimè dubitemus. Et ego,*

E

Fratres, qui ſuſcepi loqui vobis, cogitandus ſum à vobis qui ſuſceperim, & quæ ſuſceperim: Suſcepi enim tractanda divina homo, ſpiritalia carnalis, æterna mortalis. Etiam à me, cariſſimi, longè ſit vana præſumptio, ſi volo ſanus in domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis:

1. Timot. 3.

pro modulo meo capio quod vobis appono: ubi aperitur, paſcor vobiſcum; ubi clauditur, pulſo vobiſcum. Surgamus, quæramus, ſuſpiremus, anhelemus deſiderio, & ad clauſa pulſemus. *Extorqueatur tamquam pueris ludicrum neſcio quid, quo ſe malè avocant, ut poſſint inſeri utiliora grandioribus, ut poſſint pro-*

ficere qui repebant in terra... Mores perducunt ad intelligentiam: genus vitæ perducit ad genus vitæ. Alia vita terrena, alia vita cæleſtis; alia vita pecorum, alia vita hominum, alia Angelorum. Vita pecorum terrenis voluptatibus æſtuat, ſola terrena conquirit, in ea prona atque projecta eſt: Vita Angelorum ſola cæleſtis: Vita hominum media.... Si vivit homo ſecundùm carnem, pecoribus comparatur: Si vivit ſecundùm ſpiritum, Angelis ſociatur. Quando ſecundùm ſpiritum vivis, quære etiam in ipſa Angelica vita, utrum parvus an grandis ſis. Si enim adhuc parvus es, dicunt tibi Angeli, Creſce, nos panem manducamus, tu lacte nutrire, lacte fidei, ut pervenias ad cibum ſpeciei.... Deſideremus quam hìc plerùmque non habemus, myſteriorum ac rerum divinarum, latentiumque ſcripturæ ſenſuum intelligentiam *Multum intereſt inter averſantem & deſiderantem, & iterum multum intereſt inter deſiderantem & fruentem. Vivis ut pecora, averſaris: Angeli perfruuntur. Tu autem ſi non vivis ut pecora, jam non averſaris: deſideras aliquid, & non capis: inchoaſti ipſo deſiderio vitam Angelorum. Creſcat in te, & perficiatur in te: & capias hoc non à me, ſed ab illo qui & me fecit, & te.*

CAPUT PRIMUM

Senſus Litteralis

I. Liber *generationis.* Fauſtus Manichæus inſigni impietate negavit Genealogiam Chriſti Evangelium eſſe, vel ad Evangelium pertinere, cujus errorem non tam rationibus, quàm cavillis & inanibus Lib. 2. c. 7. & 23. cont. Fauſt. argutationibus defenſum, S. *Auguſtinus* refellit.

Liber generationis, id eſt, ſeries progenitorum ſive majorum Chriſti ſecundùm carnem. Liber ſcilicet interdum uſurpatur ſcripturæ phraſi pro deſcriptione quavis, narratione, ſive catalogo; ſive juſto volumine, ſive ſchedulâ tantùm vel Epiſtolâ contineatur. Hinc Matth. 19. *Libellus repudii*; & Jerem. 32. *Liber emptionis & poſſeſſionis.* Vel *Liber generationis Jeſu Chriſti*, id eſt, Liber de Vita Chriſti. Non ſolùm enim generationis actum, aut genealogiæ ſeriem nomen Hebræum *tholedah* ſignificat, ſed totum vitæ curſum, & quicquid homini accidit in vita. Hoc ſenſu Geneſ. 6. Noë dicitur *Vir juſtus atque perfectus in generationibus ſuis.* Egregiam antitheſim innuit Evangeliſta inter Catalogum generationis primi Adam, & ſecundi Adam, cùm ab utroque originem trahamus, ab illo naturæ, ab iſto gratiæ. Geneſ. 5. verſ. 1. *Hic eſt Liber* Lib. 2. op. imperf. cont. Iul. c. 169. & lib. de peccato orig. cap. 24. *generationis Adam.* Nam *totum genus humanum* (inquit S. Auguſtinus) *quodammodo ſunt homines duo, primus & ſecundus .... per unum venundati ſumus ſub peccato, per alterum redimimur à peccatis; per unum præcipitati ſumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam; quorum ille nos in ſe perdidit, faciendo voluntatem ſuam, non ejus à quo factus eſt; iſte nos ſalvos fecit, non faciendo voluntatem ſuam, ſed ejus à quo miſſus eſt: in horum ergo duorum hominum cauſa* 1. Tim. 2. 5. Act. 4. 12. *propriè fides chriſtiana conſiſtit, Unus eſt enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Quoniam non eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.* Hinc ſubdit Evangeliſta.

2. *Ieſu Chriſti.* Salvatoris & Meſſiæ à Deo promiſſi, qui Spiritu ſancto unctus eſt præ conſortibus ſuis, non aliqua ſpiritalis unguenti participatione delibùtus, ſed totius gratiæ plenitudine, & Divinitatis inhabita- Joan. 1. 41. tione ac unione perſonali ſanctificatus. *Invenimus Meſſiam, quod eſt interpretatum Chriſtus*, (inquit Joan. 4. 25. Andreas Simoni fratri.) *Scio quia Meſſias venit* (inquit mulier Samaritana) *qui dicitur Chriſtus.* Jeſus dicitur & ille, qui poſt Moyſen populum in terram „ promiſſam introduxit. Typus ille, hic veritas. Ille in „ terram repromiſſionis, hic in cælum, & ea quæ ſunt „ in cælis bona. Ille poſtquam Moyſes mortuus eſt, iſte „ poſtquam Lex per Moyſen data ceſſavit. Ille Ducis di- „ gnitate, iſte Regis majeſtate præfulgens. Sed ne Jeſum „ audiens, de ſocietate nominum patereris errorem, con- Hom. 1. in Matth. tinuò ſubjunxit & *Chriſtum*; ait S. Johannes Chryſoſt. *Chriſtus*, id eſt *unctus*, ut Rex, Sacerdos, Prophe- Pſal. 2. 6. ta. Rex, *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper* Pſal. 109. 4. *Sion Montem ſanctum ejus.* Sacerdos, *Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Prophe- Deuter. 18. ta, *Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui; & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi ....* Et, *Hic eſt* Matth. 21. *Ieſus propheta à Nazareth Galileæ.* Et, *Quem ſcripſit* Joan. 1. 45. *Moyſes in Lege & prophetæ, invenimus Ieſum Filium Ioſeph à Nazareth.*

3. *Filii David, filii Abraham.* Hi duo potiſſimùm ex Chriſti progenitoribus à S. Matthæo memorantur, quia alter caput erat gentis Judaicæ, ex quâ Chriſtus, alter familiæ 2. Quia Abrahamo & Davidi potiſſimæ & frequentiſſimæ de Meſſia venturo factæ erant promiſſiones. Abrahamo, *benedicentur in ſemine* Gen. 12. 13. & 22. 18. *tuo omnes gentes*: quod S. Paulus de Chriſto intel- Gal. 3. 16 ligendum eſſe docet. *Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus. Non dicit, & ſeminibus, quaſi in multis; ſed quaſi in uno: Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus.* Davidi verò: *Suſcitabo ſemen tuum poſt te, quod* 2. Reg. 7. 12. 13. *egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus. Ipſe ædificabit domum nomini meo: & ſtabiliam thronum Regni ejus uſque in ſempiternum. Ego ero ei in Patrem, & ipſe erit mihi in filium*; quæ promiſſio etſi ad Salomonem typicè pertineat, Chriſtum tamen ſpectat prophetice, de quo dictum eſt ab ipſomet: *Ecce plusquam Salomon hic*: qui domum, id eſt, Eccleſiam ædificavit, in qua Deus in ſpiritu & veritate adoratur: cujus regnum *in domo Iacob* æternum eſt, & *Regni* Luc. 1. *ejus non erit finis.* Qui Dei Filius eſt ſecundùm æternam generationem, de qua Propheta, *Generationem* Iſai. 53. 8. *ejus quis enarrabit?* Idemque Davidis filius, ſecundùm generationem temporalem. Hic *Altiſſimi Filius*, cui dedit Dominus *ſedem David Patris ejus*, ut Angelus Mariæ ejus matri caſtiſſimæ nuntiavit: Quod & in Pſalmis ipſe David prædixerat: *Iuravit Dominus David* Luc. 1. *veritatem, & non fruſtrabitur eum, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.* Porrò Davidem Abrahamo præmittit Evangeliſta, quia recentior erat, ſpecialior, & honorificentior Davidi facta promiſſio, omniumque ore magis celebrata, ut S. Johannes Chryſoſtomus obſer- Pſal. 131. 11. vat; omneſque etiam vulgò ſciebant Meſſiam Davidis filium eſſe oportere. Hinc turba ipſa popularis, viſis Hom. 1. in Matth. admirabilibus Chriſti factis dicebat: *Numquid hic eſt filius David?* Et eo Jeruſalem ineunte triumphantis Matth. 21. 9. inſtar, acclamavit, *Oſanna Filio David?* Populares etiam homines erant, qui dicebant, *Nonnè ſcriptura* Joan. 7. 42. *dicit, Quia de ſemine David, & de Bethleem caſtello, ubi erat David, venit Chriſtus?* Hinc omnes qui à Chriſto beneficia petebant, filium Davidis appellabant, ut Meſſiam illum eſſe ſignificarent, qui populum ſuum omni beneficiorum genere cumulaturus eſſet. *Miſerere noſtri, fili David. Miſerere mei Domine* Matth. 9. 27. & 15. 22. *fili David.* Interrogati deniùque à Chriſto Phariſæi, *Quid vobis videtur de Chriſto, cujus filius eſt?* Abſque Matth. 22. hæſitatione reſpondent, *David.* Quibus ille reponit: *Quomodo ergo David vocat eum Dominum, dicens; Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis; donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum? Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus eſt?*

4. *Iacob autem genuit Iudam, & fratres ejus.* non ſolus Judas, à quo Chriſtus genus duxit, & de

Cujus tribu ortus, quique toti genti nomen dedit, A cui promiſſus eſt Chriſtus, & cui benedicendo inſigne Geneſ. 49 vaticinium de adventu Meſſiæ Jacob edidit, *Non auferetur ſceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt: & ipſe erit expectatio gentium.* Sed & Judæ fratres in Chriſti genealogia recenſentur, non tanquam Chriſti parentes, ſed tanquam regni ejus & reipublicæ conditores. Fuerunt enim ſuæ quiſque tribus Patriarchæ. Horum etiam mentione humiliatur immodica de progenitorum nobilitate jactantia, ut S. Chryſoſt. obſervat. Multi enim ex ancillis matribus nati ſunt, & tamen pariter Patriarchæ, Tribuumque principes extiterunt. Privilegium Eccleſiæ iſta deſignat æqualitas. Hæc quippe noſtræ nobilitatis prærogativa eſt, ut nulla ſit inter ſervos & nobiles in Regno Dei diſparitas, niſi & gra- B tia & virtute. Omnes ex Deo nati, omnes filii Dei & hæredes, fratres autem & cohæredes Chriſti.

5. *Judas autem genuit Phares & Zaram de Thamar.* Zaram cum Phares nominatus, propter eventum ſingularem & admirabilem, qui in eorum ortu contigit: neque enim erat conſequentiæ naturalis, ut Geneſ. 38 is qui manum emiſiſſet, eamdem poſtquam filo coccineo alligata erat, retraheret, alterique primas nati- S. Iohan. Chryſoſt. Homil. 3. in Matth. vitatis cederet. *Non fit lege naſcentium, ſed ex Dei gratia, quæ tunc pueris aderat iſta diſpenſans, & nobis quamdam imaginem futurorum in eorum nativitate depingens.* Duorum populorum typus fuere hi pueri Judaici ſub Moſaïca, & Gentilis ſub Chriſtiana Lege viventis. Poſterioris ſtatus præluxit ortui C prioris. Nam Republica illa ſpirituali, quæ temporibus Abrahæ fuit, illuceſcente, & deinde medio curſu ſubitò revocatâ, Judæorum populus ortus eſt, & Reſpublica condita, cui data eſt Legis ſepes, ſpiritalis illius reipublicæ libertatem, (quæ manum, id eſt, opera fidem in Chriſtum teſtificantia, ejuſque ſanguinis pretio, ac virtute ad meritum inſignia produxerat) intercludens. Quod nomine *Phares* ſignificatum, qui cùm ex utero matris prior egreſſus eſſet, dixit obſtetrix, *Quare diviſa eſt propter te maceria?*

Thamar, aliaſque famoſas mulieres in Genealogia Salvatoris Evangeliſta commemorat, nullam cæterarum; quia cùm Judææ eſſent ac legitimæ uxores, eas nominare minimè opus erat, quia nemo dubitare poterat filios, quos recenſebat, ex illis fuiſſe genitos. D At de *Thamar* dubitari potuiſſet, quia extra legitimum conjugium conceperat; de *Rahab*, quia fuerat meretrix & alienigena; de *Ruth*, quia Moabitis; de *Betſabée*, quia adultera. Ideo ſpecialis eorum mentio facta. Rationem affert alteram *S. Hieronymus*; obſervatque, exceptâ Matre Domini, in Genealogia Salvatoris nullam ſanctarum Mulierum nominari, S. Hieron. in cap. 2 S. Matth. Theodoret in Lib. Ruth. S. Iohann. Chryſoſt. Hom. 3. in Matth. ſed eas quas Scriptura reprehendit, *Ut qui propter peccatores venerat, de peccatoribus naſcens, omnium peccata deleret.* Tertiam addit S. Johannes Chryſoſt. Id factum ad reprimendam Judæorum ſuperbiam, qui nobilitatis illius quæ ad animam pertinet, inſignia negligebant, & nimiùm inſolenter de Abrahæ ſtirpe gloriabantur, virtutem parentum defenſionem E eſſe rati vitiorum ſuorum. Ideo nec parentum virtutibus gloriandum, nec de illorum vitiis erubeſcendum eſſe docet, modò ipſi virtutem ſectemur, quæ una & vera eſt nobilitas.

6. *Salmon genuit booz de Rahab.* *Booz* ille in ſacro libro *Ruth*, & 1. Paralipom. 2. celebratus. Rejiciendum namque *Lyrani* Interpretis alioquin eruditi figmentum, tres *Booz* admittentis contra Scripturæ fidem. Nec verò incredibile eſt, quatuor homines, nempe *Salmonem*, *Booz*, *Obed*, & *Jeſſe*, trecentorum ſexaginta ſex annorum ſpatium inter ſe vivendo fuiſſe partitos, eo præſertim tempore, quo hominum vita ſive naturæ vi, ſive temperantiâ, longiùs protendebatur

7. *Jeſſe autem genuit David Regem.* Hæc Radix ex Iſai. 11. 1. qua Chriſtum oriturum Iſaias prænuntiaverat. *Egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet.*

8. *Joram autem genuit Oziam.* Tres ibi Reges prætermiſſi. Joram enim immediatè non genuit Oziam, ſed Ochoſiam, Ochoſias Joam, Joas Amaſiam, ut conſtat ex libris Regum & Paralipomenon. Ideò verò prætermiſſi ſunt, quia conſtitutum fuit Spiritui ſancto totam ſeriem progenitorum Chriſti tribus teſſaradecadibus, id eſt numero quatuordecim perſonarum ter repetito complecti. Hos verò potiùs quàm alios prætermiſit Evangeliſta, ob maledictionem in domum Achabi latam 3. *Regum* 21. & 4. *Reg.* 9. S. Hilarius & Hieron. in cap. 1. Matth. quicquid videlicet Achabi eſſet, exciſum iri uſque ad mingentem ad parietem, Ochoſias enim à Joramo ex Athalia Achabi filia genitus fuit. Ideo tres illi Reges ex Chriſti progenitorum catalogo expuncti ſunt, quaſi capite minuti, ſicut & Tribus Dan ex ſignatorum albo eraſa eſt, ſive in eo prætermiſſa, *Apocal.* 7. quòd à Dei cultu ad idola jam olim defeciſſet, ſeque cum Gentibus permiſcuiſſet, ut refertur *Judic.* 18 Prætermiſſi verò cæteri non fuere, qui in eadem linea ab Achabo mediatè deſcenderunt, quia Dei maledictio in puniendis filiis ob peccata parentum ultra tertiam, vel quartam generationem extendi non ſolet, ſecundùm Legis effatum, *Exod.* 20.

Ochoſias, quidem genitus dicitur ex *Athalia* filia *Amri* Regis Iſraël, 4. *Reg.* 8. 26. ſed hæc *Amri* filia vocatur, hoc eſt neptis, Hebræorum more. Fuiſſe autem revera filiam Achab, qui erat filius Amri, conſtat ex 3. *Regum cap.* 16. *verſ.* 28. 29. & 30. & 4. *Regum cap* 8. *verſ.* 16. & 27.

9. *Joſias autem genuit Jechoniam & fratres ejus in tranſmigratione Babylonis.* Ex libris Regum & Paralipom. conſtat, Joſiam habuiſſe filios quatuor, diverſorum planè nominum, *Johanam*, qui & *Joachas*; *Joachim*, qui & *Eliachim*; *Sedechiam*, qui & *Mathanias*, & *Sellum*. Reg. 14. & 25. 1. Paralip. 3 2. Paral. 34. & 35 Ierem. 22 Qua ergo ratione Joſias dicitur genuiſſe Jechoniam? Probabilis reſponſio eſt, Joachim Joſiæ filium fuiſſe binomium, & dictum etiam Jechoniam, ut *SS. Epiphanio* Hæreſi 6. *S. Ambroſio* in cap. 3. S. Lucæ, & *S. Hieronymo* viſum eſt, & S. Auguſt. lib. 2. de conſenſu Evang. cap. 4. duos Jechonias fuiſſe, unum ante tranſmigrationem, alterum in ipſa tranſmigratione genitum, patrem & filium; Evangeliſtam neutrum ſuppreſſiſſe, ſed utrumque uno nomine indicaſſe euphoniæ gratiâ; patrem in fine ſecundæ teſſaradecadis, filium initio tertiæ, ut *S.* etiam *Auguſtino* placet. *Ioachim* certè Joſiæ filium Autor Libri III. *Eſdræ* cap. 1. verſ. 34. *Iechoniam* vocat. Vel dicendum cum *S. Epiphanio*, generationem unam ſcriptorum incuriâ prætermiſſam fuiſſe, poſt hæc nimirum verba, *Iechoniam & fratres ejus in tranſmigratione Babylonis*, hæc intercidiſſe, *Iechonias autem genuit Iechoniam.* Sed prior Reſponſio melior eſt. Vulgata enim lectio vetuſtiſſima eſt, emendatio merâ conjecturâ, nullius Codicis auctoritate, nititur: nec tantùm permittendum eſt conjecturis noſtris in Libros ſacros, ne infirmis vacillandi, procacibus inſultandi, omnibus de ſacri Textus auctoritate dubitandi detur occaſio.

Et fratres ejus. Jechonias pater plures fratres habuit, Jechonias filius nullos. Ideo porrò fratrum Jechoniæ prioris in Genealogia Salvatoris facta mentio, vel quòd omnes ad Regiam dignitatem evecti fuerint, primò *Ioachas*, deinde *Ioachim*, tertiò *Sedechias*: vel quòd in illorum tempora inſignes & extraordinariæ prorſus mutationes inciderint, & omnes eamdem cum *Iechonia* patre ſortem experti fuerint, tragicos nimirum exitus. Omnes enim à Regibus exteris ſolio avito exturbati, & quidam hàc, quidam illàc captivi abducti fuere. Unde non ſine cauſa tranſmigrationis meminit S. Matthæus. Joachas enim in carcerem conjectus à Pharaone, Sedechias à *Nabuchodonoſore* Babylonem pertractus narratur ibidem, æquè ac *Iechonias* nepos, *Iechoniæ* pater, ſive *Ioachimus* vinctus dicitur à Nabuchodonoſore, ut in Babylonem deportaretur,

Ibid. & *Ezech.* 19. Tranſmigrationis autem mentione divinarum promiſſionum de Meſſia venturo firmitas demonſtratur, quæ tot mutationibus & caſibus non obſtantibus adimpletæ nihilominus fuerint.

In tranſmigratione Babylonis. Id eſt, imminente tranſmigratione, quæ facta eſt tertio menſe Regni Jechoniæ filii Joachim, ut habetur 4. *Regum* 24. Una verò dicitur tranſmigratio, quamvis plures fuerint, eò quòd intra paucos annos omnes acciderint, & potiùs una quàm diverſæ videantur, cœpta ſcilicet ſub Joachimo, continuata ſub Jechonia, conſummata ſub Sedechia.

10. *Et poſt tranſmigrationem Babylonis*, tempore ſcilicet exilii, in ipſa captivitate Babylonica, *Iechonias genuit Salathiel.* Quamvis enim Deus denuntiaverit eum futurum ſterilem, *Ierem.* 22. non orbitatem certè prolis, ſed regni proſperitatiſque negationem divina illa maledictio ſignificat. *Hæc dicit Dominus : Scribe virum iſtum ſterilem, virum qui in diebus ſuis non proſperabitur. Nec erit de ſemine ejus vir qui ſedeat ſuper ſolium David , & poteſtatem habeat ultra in Juda.* Jechoniam filios habuiſſe teſtatur *Ierem.* cap. 18. Sed ii è regio faſtigio exciderunt, & in ſtatum inferiorem ſunt redacti, illumque maximam partem luctuoſum, & variis calamitatibus inſignem.

11. *Salathiel autem genuit Zorobabel.* Non de Salathiele, ſed de Phadaïa Salathielis fratre ortum Zorobabelem legimus 1. *Paral.* 3. *verſ.* 19. An alius *ab iſto* Zorobabel Matthæi ut *Toſtato* Abulenſi Epiſcopo viſum? id quidem probabile: Nam Zorobabel Matthæi genuiſſe dicitur filium *Abiud.* Loco verò Paralip. mox laudato inter filios Zorobabelis nullus nominatur *Abiud.* An *Salathiele*, abſque liberis defuncto, *Pedaias* frater ejus, jure Levitatûs, ductâ ejus uxore, ſemen ei ſuſcitavit; ob idque Zorobabel ex eo genitus cenſetur filius Salathielis, non Pedaiæ, quamvis ab hoc propriè genitus fuerit? An S. Matthæus Abiud & ejus poſteros, non ex Paralipomenon quidem libris ſed ex Tabulis Genealogicis recenſuit, quæ apud Judæos maxima curâ ſervabantur? An fortè binomines fuere majores illi Chriſti, quorum nomina cum iis qui in Libris Paralipomenon recenſentur, non conveniunt? Probabiles quidem Reſponſiones illæ, ſed difficultatem omnem ac ſcrupulum non eximunt.

S. Iohan. Chryſoſt. Hom. 2. in Matt. S. Ambroſ. lib. 3. in Lucam S. Hieron. in cap. 1. Matth. S. Aug. lib. 2. de conſenſu. Evang. c. 2. & Quæſt. 47. in lib. Judicum.

12. *Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariæ.* Genealogia Joſeph, non *Mariæ* à Matthæo deſcripta eſt, tum quòd feminarum genealogiæ in Scripturis deſcribi non ſolerent: Unde Axioma illud Judaicum, *Familia matris non Familia.* Tum quòd ex una tribu fuerint Joſeph & Maria: unde ſatis fuit Joſephi Genealogiam contexi, ut inde Mariæ genus dignoſceretur. Nuptiæ enim non quærebantur extra Tribus, ex quo ea de re lata lex eſt, *Numer.* 36. præſertim à juſtis, qualis erat Joſeph. Lata quidem lex eſt ut caveretur confuſio poſſeſſionum, ne illæ transferrentur de tribu in tribum, cùm nuberent puellæ, quibus ex obitu patrum & fratrum obtigerant fundi hæreditarii. Quamvis autem hæc fuerit ferendæ legis ratio, cui occaſionem dederunt filiæ Salphaad, & querela patrum Tribus Manaſſes, lex tamen poſtea univerſalis fuit, & à piis communiter obſervata; quia tametſi pauperes actu transferre poſſeſſiones per Nuptias non poſſent, illis tamen ex obitu fratrum aut agnatorum fundi & poſſeſſiones hæreditario jure obtingere poterant, quarum alienatio cavenda eſſet. Mariæ igitur paupertas ratio non fuit, cur ipſa legis obſervantiſſima nuberet viro alterius Tribus. Accedit, S. Virginem hæredem fuiſſe revera, quamvis tenuis eſſet illius hæreditas. Unde *S. Epihanius* Hæreſi 78. quæ eſt *Antidicomarianitarum*, Numer. 7. ait: *Beata Virgo Ioſepho tradita eſt, quò illam jura hæreditatis, quam poſſidebat, adegerant:* Joſeph igitur & Maria erant ex una Tribu Juda; addiderim, & ex una familia David. Matthæus igitur Genealogiam Chriſti à Davide ad Joſephum per Salomonem perducens, ſatis oſtendit genus Mariæ. Unde ait: *Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus.* Ita Chriſtus ex Tribu Juda ortus demonſtratur per Matrem Virginem. Unde Apoſtolus ad *Hebræos* 7. ait: *Manifeſtum eſt quod ex Iuda ortus ſit Dominus noſter, in qua Tribu nihil de Sacerdotibus Moyſes locutus eſt.* Nec refert, quòd Maria cognata eſſet Elizabethæ ex filiabus Aaron: Hinc enim rectè non colligitur Mariam fuiſſe ex Tribu Levi, ſed aliquem ex Tribu Juda & familia Davidis aliquam ex Tribu Levi duxiſſe uxorem, unde Virgo Deipara originem traxit.

S. Auguſt. lib. 2. de conſenſu Evang. c. 1. Idem lib. 1. de nuptiis & concupis. cap. 11.

Ioſeph virum Mariæ. Vero ſcilicet Matrimonio conjuncti erant Maria & Joſeph. Neque fas erat ut ob hoc eum à conjugio Mariæ ſepararet Evangeliſta, quòd Virgo peperit Chriſtum. *Hoc enim exemplo magnificè inſinuatur fidelibus conjugatis, etiam ſervatâ pari conſenſu continentiâ poſſe permanere, vocarique conjugium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu.... Neque enim propterea non erat appellandus Ioſeph Pater Chriſti, quia non eum concumbendo genuerat, quandoquidem rectè Pater eſſet etiam ejus quem non ex ſua conjuge procreatum aliunde adoptaſſet* (inquit S. Auguſtinus.....) *Erat quippe illa Virgo ideo ſanctiùs & mirabiliùs jucunda ſuo viro, quia etiam fæcunda ſine viro, prole diſpar, fide compar. Propter quod fidele conjugium parentes Chriſti vocari ambo meruerunt, & non ſolùm illa mater, verùm etiam ille Pater ejus, ſicut conjux Matris ejus, utrumque mente, non carne. Sive tamen ille pater ſola mente, ſive illa mater & carne, parentes tamen ambo, humilitatis ejus, non ſublimitatis; infirmitatis, non divinitatis.* Unde in Evangelio dicitur: *Et erant pater ejus & mater mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo... Et ibant parentes ejus per omnes annos in Ieruſalem.* Et paulò poſt: *Et dixit mater ejus ad illum, Fili, quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Sed cùm ex ſemine viri Maria non peperiſſet, profectò nec ipſius formæ ſervi parentes ambo eſſent, niſi inter ſe etiam ſine carnis commixtione conjuges eſſent. Unde ſeries generationum uſque ad Joſeph erat perducenda, Ne in illo conjugio, virili ſexui utique potiori fieret injuria, cùm veritati nihil periret, quia ex ſemine David ex quo venturus prædictus eſt Chriſtus, & Joſeph erat & Maria. Omne itaque Nuptiarum bonum impletum eſt in illis parentibus Chriſti, proles, fides, Sacramentum: prolem cognoſcimus ipſum Dominum Ieſum: Fidem, quia nullum adulterium: Sacramentum, quia nullum divortium... ſicut caſtè conjux illa, ſic ille caſtè maritus; & ſicut illa caſtè mater, ſic ille caſtè pater. Qui ergo dicit, Non debuit dici pater, quia non ſic genuerat filium, libidinem quærit in procreandis filiis, non caritatis affectum. Meliùs ille quod alius carne implere deſiderat, animo implebat. Nam & qui adoptant filios, caſtiùs eos corde gignunt, quos carne non poſſunt.... Numeremus ergo per Joſeph; quia ſicut caſtè maritus, ſic caſtè pater eſt. Sed præponamus virum feminæ ordine naturæ & legis Dei. Nam ſi remoto illo illam conſtituamas; dicit ille, & rectè dicit, Quare me ſeparaſtis? Quare non per me generationes aſcendunt vel deſcendunt? An dicitur ei, Quia non tu genuiſti opere carnis tuæ? ſed reſpondebit, Numquid & illa opere carnis ſuæ peperit? Quod Spiritus ſanctus operatus eſt, utriſque operatus eſt. Spiritus ſanctus in amborum juſtitia requieſcens, ambobus filium dedit, ſed in eo ſexu quem parere decebat, operatus eſt hoc, quod etiam marito naſceretur.

S. Aug. ſerm. 1. ad Conc. Mat. & Luc. edit. poſtremæ Pariſ. cap. 20.

13. *De qua natus eſt Ieſus.* Omnes beatiſſimæ Virginis Mariæ laudes hoc uno continentur elogio, omnis ejus dignitas his verbis exprimitur. Vetus Orator *Philippo* Macedoni adulatus dixit: Sufficiat tibi filium habuiſſe *Alexandrum.* Beatæ Mariæ Virgini ci-

S. Bernardus, Hom. 1. ſuper Evang. Miſſus eſt.

tra adulationem dicimus : *Sufficit tibi filium habuiſſe Jeſum.* „ A ſæculo non eſt auditum (inquit S. Bernar- „ dus) ut aliqua ſimul mater eſſet & virgo. Quod ſi & „ cujus mater attendas, quò te tua ſuper ejus mirabili „ celſitudine ducet admiratio? Nonnè ad hoc ut te vi- „ deas non ſatis poſſe mirari? Nonnè tuo, imò veritatis „ judicio, illa quæ Deum habuit filium, ſuper omnes „ etiam choros exaltabitur Angelorum? An non Deum „ & Dominum Angelorum Maria ſuum audacter appel- „ lat filium, dicens: *Fili, quid feciſti nobis ſic?* Quis „ hoc audeat Angelorum? Sufficit eis, & hoc pro ma- „ gno habent, quod cùm ſint ſpiritus ex conditione, ex „ gratia facti ſunt & vocati Angeli, teſte David: *Qui facit*, inquit: *Angelos ſuos ſpiritus.* Maria *verò matrem ſe agnoſcens, majeſtatem illam, cui illi cum re-* B *verentia ſerviunt, cum fiduciâ ſuum nuncupat filium; nec dedignatur nuncupari Deus, quod eſſe dignatus eſt.*

14. *Omnes itaque generationes ab Abraham uſque ad David, generationes quatuordecim, &c.* In tres teſſaradecades ſeu numerum quatuordecim ter repetitum generationes omnes diviſit S. Matthæus, ut triplicem populi ſtatum, ſub Judicibus, ſub Regibus, ſub Ducibus & Sacerdotibus deſignaret: ſimulque ſignificaret Deum, antequam mitteret Filium ſuum, priùs omnes tentaſſe vias, ut populum ſuum per Judices, Reges, Duces & Sacerdotes in officio contineret, vel ad officium revocaret; cùm verò fruſtra in eo laboraſſet, pro ultimo tandem remedio miſiſſe Filium ſuum, quod cum Evangelica parabola convenit, ubi Dominus vineæ ter ſervos miſit ad vinitores ad repe- C tendum fructum; qui cùm nihil obtinuiſſent, miſit demum filium ſuum.

S. Johan. Chryſoſt. Hom. 4. in Matth.

Lucæ 20.

15. *Chriſti autem generatio ſic erat.* Ne aliis generationibus ſimilis putaretur Chriſti generatio, modum ejus mirabiliter ſingularem, & ſingulariter mirabilem exponendum ſuſcipit S. Evangeliſta.

16. *Cùm eſſet deſponſata Mater Jeſu Maria Joſeph.* Promiſſam dumtaxat Joſepho, nondùm nuptam intellexerunt SS. Hilarius, Baſilius, Epiphanius. Matrimonio conjunctam probabiliùs interpretantur S. Johannes Chryſoſtomus, & S. Ambroſius, cùm Joſeph *vir ejus*, & ipſa Joſephi *conjux* à S. Matthæo appelletur. Non dixit, *Priùs quàm in ſponſi domum adduceretur: intus enim jam erat* (inquit S. Chryſo- D ſtomus.) cur autem non antequam deſponſaretur ſeu nuberet Virgo concepit? S, Ignatius martyr hanc affert cauſam, quam etſi non ſatis capiam, refellere tamen vereor, cùm præſertim illam Origenes, & SS. Baſilius & Hieronymus approbent: ut diabolo Chriſti partus celaretur, cùm eum non de Virgine, ſed de conjugata, aliorum hominum more natum putaret. *Latuit principem hujus ſæculi virginitas Mariæ: & partus ipſius; ſimiliter & mors Domini. Tria myſteria clamoris, quæ in ſilentio Dei operata ſunt.* (inquit S. Ignatius, Epiſt. ad Epheſios.) Ratio altera, ut Beatæ Virginis famæ ſimul & vitæ conſuleretur, ne in ſtupri ſuſpicionem adduci poſſet, & ob id vel probro, vel etiam pœnæ obnoxia reddi. Maluit enim Chriſtus filius Joſeph, quàm impudicæ feminæ videri. *Maluit* E *aliquos de ſua generatione, quàm de Matris pudore dubitare, nec putavit ortus ſui fidem Matris injuriis adſtruendam*, (inquit *S. Ambroſius*,) Cùm enim ille qui præcipuo zelo poſſet ardere, cernitur non ſolùm non abjicere ſponſam, ſed etiam recipere in conſortium, eique poſt conceptionem inſervire: profectò manifeſtum eſt, quòd niſi apertè noſſet ex operatione Spiritus ſancti illam concepiſſe, nec illam apud ſe retinuiſſet, nec ei in omnibus, quorum indiguit, miniſtraſſet. Nuptam igitur matrem ſuam Joſepho Chriſtus eſſe voluit, antequam conciperet, ut Joſeph teſtis eſſet virginitatis Mariæ. Tertia ratio ex iſta conſequens fuit, ne Jeſus ipſe ſpurius videretur. Quarta, ut Joſeph Mariæ, & infanti Jeſu cuſtodiæ, ſolatio & adjumento eſſet. Hunc enim beatiſſimum virum Chriſtus elegit

S. Hilar. in cap. 1. Matth. S. Baſil. hom. de hum. Chriſti generatione S. Epiph. hær. 78. S. Johan. Chryſoſt. hom. 4. in Matth. S. Ambr. lib. 2. in Luc.

S. Ambr. lib. 2. in Luc.

S. Johan Chryſoſt. Hom. 4. in Matt.

A ſuæ carnis nutritium, ſuæ matris ſolatium, ſolum denique in terris magni conſilii coadjutorem fideliſſimum, ait *S. Bernardus.*

17. *Antequam convenirent.* Non ſequitur quòd poſteà convenerint, ſed Scriptura quid factum non ſit, oſtendit, ut S. Hieronymus obſervat. Vulgata eſt Scripturæ phraſis. Geneſ. VIII. 7. *Qui egrediebatur & non revertebatur, donec ſiccarentur aquæ ſuper terram.* II. Reg. 23. *Michol filiæ Saül non eſt natus filius uſque in diem mortis ſuæ.* Pſal. LXXI. 18. *Uſque in ſenectam & ſenium, Deus; ne derelinquas me, donec annuntiem brachium tuum generationi omni, quæ ventura eſt.* 1. Cor. 15. verſ. 26. *Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus.* B Sic Helvidium Hæreticum perpetuæ virginitatis Beatæ Mariæ Matris Dei hoſtem mortuum eſſe dicimus antequam pœnitentiam ageret: nec tamen ſequitur illum poſt mortem pœnitentiam egiſſe. Igitur Maria inventa eſt in utero habens de Spiritu ſancto, antequam à Joſepho cognoſceretur; nec tamen ſequitur fuiſſe ab ipſo poſtea cognitam. Hæc enim *Porta ſanctuarii* reſpiciens ad orientem, ad eum de quo ſcriptum eſt, *Oriens nomen ejus*, & *Viſitavit nos Oriens ex alto.* Et dixit Dominus: *Porta hæc clauſa erit: non aperietur, & vir non tranſibit per eam: quoniam Dominus Iſraël ingreſſus eſt per eam.* Quamvis igitur de S Joſeph poſtea dicat Matthæus: *Et non cognovit eam, donec peperit Filium ſuum primogenitum*, non ſequitur quòd illam poſtea cognoverit.

S. Hier. in cap. 1. Matth. & lib. cont. Helvidium, S. Epiph. Hær. 78. S. Ioann. Chryſoſt. hom. 4. in Matth.

Ezech. 44

Zach. 6. Luc. 1.

C 18. *Inventa eſt in utero habens de Spiritu ſancto;* contra conſuetudinem & præter omnem ſpem expectationemque Maria Virgo gravida apparuit, non uni Joſepho, ſed omnibus qui in illam oculos converterent. *De Spiritu ſancto*, non de Spiritûs ſancti ſubſtantia, quaſi Chriſti pater fuerit, ſed ejus virtute, in caſtiſſimo Virginis utero formatum infantis Jeſu corpus ex ipſius Deiparæ Virginis ſubſtantia, ut qui conſubſtantialis erat æterno Patri ſecundùm Divinitatem, conſubſtantialis fieret & nobis ſecundùm humanitatem. Nova nativitate genitus eſt, inquit *S. Leo*, conceptus „ à Virgine, natus ex Virgine, ſine paternæ carnis con- „ cupiſcentia, ſine maternæ integritatis injuria: quia „ futurum hominum Salvatorem talis ortus decebat, qui „ & in ſe haberet humanæ ſubſtantiæ naturam, & hu- „ D manæ carnis inquinamenta neſciret. Autor enim Deo „ in carne naſcenti Deus eſt.... Oportuit ut novo naſ- „ ceretur ordine, qui novam impolutæ ſinceritatis gra- „ tiam humanis corporibus inferebat. Oportuit ut pri- „ mam Genitricis integritatem naſcens incorruptio „ cuſtodiret, & complacitum ſibi clauſtrum pudoris, & „ ſanctitatis hoſpitium Divini Spiritus virtus infuſa ſer- „ varet, quæ ſtatuerat dejecta erigere, confracta ſolida- „ re, & ſuperandis carnis illecebris, multiplicatam pu- „ dicitiæ donare virtutem: ut virginitas quæ in aliis „ non poterat ſalva eſſe generando, fieret in aliis imita- „ bilis & confitendo, & renaſcendo.

S. Leo ſerm. 21. in Nat. Dom.

19. *Joſeph autem vir ejus, cùm eſſet juſtus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam.* Juſtus erat Joſeph, id eſt omni genere virtutum orna- E tus, ſed præcipuè caritate, in qua omnis Chriſtiana juſtitia conſiſtit, ſecundùm S. Auguſtini mentem. Quamobrem uxorem caſtiſſimam, cujus conceptûs myſterium neſciebat, ignominioſè accuſare noluit velut ream adulterii, ſed occultè dimittere cogitavit, modo qui & conſcientiæ ſuæ anxietati ac ſcrupulis ſedandis, & ſponſæ famæ ſervandæ conveniret. Anxietatem ſuam ac mœrorem Virgini nullatenus ſignificavit, parcens ejus pudori, nec ipſi moleſtus eſſe volens. Impotentis enim æmulationis ac zelotypiæ expers erat. Unde miſſus ad illum Angelus eſt, qui ſuſpicionem ejus ac dubitationem ex ignoratione myſterii nondum illi revelati profectam diſpelleret. Apparuit autem in ſomnis, non apertè ſicut Paſtoribus & Zachariæ apparuerat, & Virgini: quia vir erat fide inſignis, nec mani-

[*S. Ioan. Chriſ. Hom. 4. in Matth.*] feſtiori revelatione indigens. Nam Virgo quidem, cui tam nova nunciarentur & magna, multòque majora quàm Zachariæ fuerant nunciata, & ante rem ipſam doceri debuit, & apertiſſima revelatione doceri. Paſtores quoque tantò debuerunt inſtrui manifeſtiùs, quantò magis ab ejuſmodi diſciplina per agreſtem vitam erant remoti. Joſeph verò cùm tumentem ſponſæ uterum vidiſſet, ac de causâ tantæ novitatis dubitaret, faciliùs inclinari poterat ad revelationem ſuſcipiendam. Nam faciliùs quæ facta ſunt, divinitus & præter naturæ leges fieri potuiſſe credimus; quàm fieri poſſe quæ facienda ſunt. Angelum autem à Deo miſſum dubitare non poterat, cui intimæ cogitationes ſuæ & cordis arcana patebant. *Joſeph* (inquit) *fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam.* Filium David vocat, ut divinas promiſſiones in memoriam illi revocet, ſimulque ſignificet, filium qui ex Virgine ſponſa ejuſdem familiæ conceptus erat, Meſſiam eſſe judaicæ genti à Deo promiſſum, & tamdiu exſpectatum, Davidis filium futurum. *Noli timere*, ne dubites *accipere Mariam conjugem tuam.* Quam mente demiſiſti, apud te retine, & cum ipſa mane ad ejus ſolatium & virginitatis teſtimonium, non ad uſum nuptiarum. *Sicut enim illam poſtea commendat Chriſtus Diſcipulo, ſic Angelus ſponſo.* Noli timere, quaſi diceret, Suſpicionem omnem ac mœrorem depone. Non modo enim illicito non eſt violata complexu, verùm etiam ſupra naturam moremque fœcunda eſt. *Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.*

20. *Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Ieſum.* [*Ibid.*] Non dixit, *pariet tibi*, ſed indefinitè, *pariet:* non enim illi, ſed univerſo prorſus orbi peperit Chriſtum (inquit S. Joannes Chryſoſtomus.) *Et vocabis nomen ejus Jeſum.* Non enim quia à Spiritu ſancto eſt, idcirco te à miniſterio tantæ diſpenſationis exiſtimes extraneum. Nam etſi nihil habeas in hac generatione commune, tamen quod eſt proprium patris, quodque Virginis integritatem non infuſcat, nato nomen impones. Ambobus jubet Angelus ut puero nomen imponant: [*Luc. 1. S. Aug. Serm. 51 de concor. Matth. & Luc.*] *ubi declaratur parentum auctoritas.* Dicitur Joſeph, dicitur & Mariæ: *Vocoabis nomen ejus Jeſum.* Nomen *quod eſt ſuper omne nomen*, quod infinitos continet ſpiritalium bonorum gratiarumque theſauros, quo qui appellandus eſt, remiſſionem peccatorum ac æternam ſalutem populo ſuo collaturus eſt. *Ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Deum eſſe qui naſciturus eſt oſtendit his verbis Angelus. Solus enim Deus ſalvos facere poteſt homines à peccatis. Non ſolùm populum Judaicum, ſed omnes qui in eum credunt, ejuſque legem obſervant. [*S. Bern. Hom. 3. in Evang. Miſſus. eſt.*] Duos Jeſus lego in typum Chriſti Jeſu præceſſiſſe, ambos populis præfuiſſe; quorum unus populum ſuum de Babylone eduxit, alter ſuum in Terram promiſſionis introduxit. Et illi quidem illos quibus præferant, ab hoſtibus defendebant; ſed numquid ſalvabant à peccatis eorum? *Is autem noſter Ieſus & à peccatis ſalvat populum ſuum, & introduxit in terram viventium. Utinam & me peccatorem dignetur Dominus Ieſus annumerare populo ſuo, ut ſalvum me faciat à peccatis meis. Verè enim beatus populus, cujus iſte Ieſus Dominus Deus ejus; quia ipſe ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum* (inquit S. Bernardus.)

Sic Joſephi ſuſpiciones depulſæ, à quibus per Angeli revelationem liberari meruit, quia malevolæ non erant neque cum caritate pugnantes. Qua de re præclarè S. Auguſtinus: [*S. Aug. Serm. 349. aliàs 2. inter editos ex mſſ. Carthuſiæ majoris.*] *Qui liberavit Suſannam mulierem caſtam, conjugem fidelem à falſo teſtimonio ſeniorum, ipſe liberavit & Virginem Mariam à falſa ſuſpicione mariti ſui. Inventa eſt ergo Virgo illa prægnans, ad quam vir non acceſſerat. Uterus quidem fetu intumuerat; ſed virginalis integritas manſerat. Seminatorem fidei fide conceperat, Deum id ſuum corpus aſſumpſerat, qui ejus corpus violari non permiſerat: Marito tamen tamquam homini venit in ſuſpicionem. Aliunde eſſe credebat, quòd de ſe non eſſe ſciebat, & ipſum aliunde adulterium ſuſpicabatur. Ab Angelo corrigitur. Quare dignus fuit ab Angelo corrigi? Quia non in illo erat malevola ſuſpicio: quales Apoſtolus dicit malevolas ſuſpiciones naſci inter fratres.* [*1. Tim. 6. 4.*] *Malevolæ ſuſpiciones ſunt calumniantium, benevolæ ſuſpiciones ſunt gubernantium: Licet cuiquam de filio malè ſuſpicari; ſed de filio non licet calumniari: utique ſuſpicaris malum ſed optas invenire bonum. Qui benevolè ſuſpicatur, vinci cupit: Tunc enim bene lætatur, quando falſum inventum fuerit, quòd malè ſuſpicabatur. Talis erat Ioſeph circa conjugem ſuam, cui corpore non erat mixtus, ſed tamen fide jam fuerat copulatus. Venit ergo & Virgo in falſam ſuſpicionem: ſed ſicut pro Suſanna adfuit in Daniele Spiritus, ſic pro Maria adfuit Angelus. Ad Ioſeph inquit Angelus,* Noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim de ea naſcitur, de Spiritu ſancto eſt. *Ablata ſuſpicio eſt, quia inventa redemptio eſt.*

21. *Hoc autem totum factum eſt, ut adimpleretur quod dictum eſt à Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit & pariet filium; & vocabunt nomen ejus Emmanuël, quod eſt interpretatum, Nobiſcum Deus.* [*Iſai. 7. 14.*] Hujus Iſaïæ Vaticinii applicationem ad Jeſum Chriſtum à S. Matthæo factam à Judæorum cavillis vindicant Patres & interpretes Chriſtiani: [*S. Iuſt. Dial. cum Tryph. Tert. lib. adv. Iud. S. Epiphan. adverſ. Ebion. SS. Cyril. Alex. & Hier. in Iſai. S. Ioannes Chryſ. Hom. 5. in Matth.*] 1. auctoritate interpretum, qui Judæis ſuſpecti eſſe non poſſunt, ſcilicet Verſionis 70. interpretum, & Chaldaicarum paraphraſum Onkeli & Jonathanis. 2 Ex vi & notione vocis Hebraïcæ *Halalmah*, quæ non ſolùm virginem, ſed virginem abſconditam & diligenter cuſtoditam ſignificat, quæ ne quidem virorum oculis pateat. Et nuſquam in ſcriptura niſi pro virgine uſurpatur, ut *Gen.* 24. 16. de Rebecca virgine pulcherrima, & incognita viro, & *Exod.* 2. 8. de Maria ſorore Moyſis. 3. Ex illis verbis quæ Propheta præmiſit, *Propter hoc dabit Dominus ipſe vobis ſignum.* Niſi enim virgo maneret quæ in utero habitura eſſet, ſed communi fieret lege connubii ut puella filium conciperet, ſignum dici non poſſet ac prodigialis novitas. Plura vide in Diſſertatione noſtra 27. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi 1.

Et vocabunt nomen ejus Emmanuël. Apud Iſaiam legitur, *vocabis*, ſed Evangeliſtæ ſæpe ſententiam, non verba Veteris Teſtamenti citare ſolent. *Emmanuël.* Hic ab eventu nomen imponitur. Quid enim eſt aliud, *Vocabunt nomen ejus Emmanuël*, quàm, Videbunt oculi mortalium Deum inter homines verſantem, qui etſi ante cum hominibus fuit, non tamen humana carne indutus *in terris viſus eſt, & cum hominibus converſatus eſt?* Non igitur ſignificant Prophetæ & Evangeliſtæ verba, Chriſti nomen proprium eſſe *Emmanuël*, ſed rem eo nomine ſignificatam illi convenire; quemadmodum de eodem dixit, *Voca nomen ejus, Accelera ſpolia detrahere: Feſtina prædari*: [*Iſai. 8.*] quia illo nato detractio ſpoliorum Samariæ, nimirum idololatriæ deſtructio fieri cœpit. Eadem ratione dixit, fore [*Iſai. 9.*] ut vocaretur nomen ejus, *Admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſæculi, princeps pacis.* Non quod tot nominibus appellandus eſſet, ſed quòd divinæ dotes his nominibus ſignificatæ illi excellenti modo convenirent. [*S. Ioan. Chryſ. Hom. 5. in Matth.*] *Sic* Lucæ 1. *Quod ex te naſcetur ſanctum vocabitur Filius Dei*, id eſt, erit. Sic *Iſai.* 1. 26. de Jeruſalem dicitur, *Poſt hæc vocaberis civitas juſti, urbs fidelis.* & Zachar. 8. *Et vocabitur Ieruſalem civitas veritatis, & Mons Domini Exercituum, mons ſanctificatus*: non utique quòd his nominibus vocanda eſſet, ſed quòd talis eſſet futura, ut merito ita vocari poſſet. Sic de Chriſto dicitur Jerem. 23. 6. *Et hoc eſt nomen quo vocabunt eum, Dominus juſtus noſter*: Non appellatione externâ nominis, ſed rei per nomen deſignare convenientiâ: [*Tertul. lib. adv. Iudæos.*] Verè etenim Chriſtus Dominus juſtus noſter eſt. Sic etiam Emmanuël vocandum ſignificat Propheta & Evangeliſta, quia res

hoc nomine ſignificata illi convenit, nempe, *Nobiſcum Deus*. Idem eſt ergo Jeſus & Emmanuël, *non ſono, ſed ſenſu*, ut Tertullianus ait: Is enim eſt *Verbum caro factum*, quod *in nobis*, ſive inter nos *habitavit*.

23. *Et non cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum primogenitum*. Negationem hanc ante partum, nihil affirmare de tempore poſteriore, id eſt, non rectè inferri quòd poſtea cognoverit, ſuperiùs obſervatum ac probatum eſt variis ſcripturæ locis parallelis, quibus hæc addi poſſunt. Geneſ. 28. 15. *Et ero cuſtos tuus quocumque perrexeris, & reducam te in terram hanc: nec dimittam niſi complevero univerſa quæ dixi*. Pſal. 122. 2. *Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri* 1. Reg. 15. 35. *Et non vidit Samuël ultra Saül uſque ad diem mortis ſuæ*. Job 27. 5. *Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea*. Iſai. 22. 14. *Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini, dicit Dominus Deus exercituum*. Matt. 5. v. 18. *Donec tranſeat cælum & terra, iota unum aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant*.

Filium ſuum primogenitum. Primogenitus Mariæ Chriſtus dicitur, non quòd poſt eum alius, ſed quòd nemo ante illum genitus ſit. Hic enim verò Scripturæ ſacræ uſus, ut unigeniti etiam primogeniti dicantur. Hinc *Exod*. 12. 29. Deus dicitur *percuſſiſſe omnia primogenita* Ægypti: Inter quæ non dubium quin aliqui unigeniti eſſent. Et cap. 13 2 & 22. 19. Jubet *omnem primogenitum ſibi ſanctificari*. Quo nomine etiam unigenitos ſignificari docet conſuetudo Legis interpres: Alioqui expectandum fuiſſet donec alii poſteriùs geniti naſcerentur. Apoſtolus etiam Hebr. 1. 6. Chriſtum *Primogenitum Dei*, id eſt, unigenitum appellavit. Ideo porrò Evangeliſta hoc epitheton addidit, *Primogenitum*, ut dignitatem & jura præcipua, quæ antiquitùs, etiam ante legem Moſaïcam tribuebantur tam filiis unicis, quàm natu maximis, Chriſto competere ſignificaret, principatum ſcilicet, ſacerdotium, & prælationem in hæreditate, ut obſervat eruditus Commentator.

Senſus Moralis

1. AD ſtirpem Chriſti pertinere per ejus gratiam poſſumus, ſi voluntati ejus obſequamur, & mandata ejus ſervemus *Qui* enim, inquit, *facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt*. [Luca 12.] Parentes Chriſti ſumus, ſi fidem & obedientiam Abrahæ, ſi Davidis pœnitentiam & manſuetudinem, ſi Mariæ & Joſephi humilitatem, fidelitatem, paupertatem imitemur. Chriſtus *nobiſcum Deus*, ambulemus coram illo, & ſimus perfecti, quemadmodum Abrahamo dictum eſt *Ambula coram me, & eſto perfectus*. [Geneſ. 17.] Vivamus ſemper & operemur tamquam Deum præſentem cogitantes. Beatæ Mariæ Matris Dei, ante partum, in partu, & poſt partum Virginis, caſtitatem ac puritatem æmulemur, ut & ipſi Chriſti Mater ſimus. *Mater ejus eſt tota Eccleſia* (inquit S. Auguſtinus) *quia membra ejus, id eſt, fideles ejus per Dei gratiam ipſa utique parit. Item mater ejus eſt omnis anima pia, faciens voluntatem Patris ejus fœcundiſſima caritate in iis quos parturit, donec in eis ipſe formetur*. [S. Auguſt. lib de ſancta Virg. c. 5.] [Galat. 4. 19.] *Maria ergo faciens voluntatem Dei, corporaliter Chriſti tantummodo mater eſt, ſpiritaliter autem & ſoror & mater. Ac per hoc una femina illa, non ſolùm ſpiritu, verùm etiam corpore, & mater eſt & virgo. Et mater quidem ſpiritu, non capitis noſtri, quod eſt ipſe Salvator, ex quo magis illa ſpiritaliter nata eſt; quia omnes qui in eum crediderint, in quibus & ipſa eſt, rectè filii ſponſi appellantur: ſed planè mater membrorum ejus, quod nos ſumus; quia cooperata eſt caritate ut fideles in Eccleſia naſcerentur, quæ illius capitis membra ſunt: corpore verò ipſius capitis mater. Oportebat enim caput noſtrum propter inſigne miraculum ſecundùm carnem naſci de Virgine, quo ſignificaret membra ſua de Virgine Eccleſia ſecundùm ſpiritum naſcitura*. In beatæ Virginis Mariæ Matris noſtræ clientelam nos conferamus. Noſtræ originis agnoſcamus dignitatem. Regeneravit nos Eccleſia Virgo de Spiritu ſancto, fecitque filios Dei per Baptiſma. *Omni enim homini renaſcenti aqua baptiſmatis inſtar eſt uteri virginalis, eodem Spiritu ſancto replente fontem, qui replevit & Virginem: ut peccatum quod ibi vacuavit ſacra Conceptio, hic myſtica tollat ablutio*; (inquit S. Leo) [S. Leo ſerm. 23. in Nat Dom. 4.] ſecundùm ſpiritum ergo vivamus. Per baptiſmatis ſacramentum Spiritus ſancti templum effecti, ne diaboli ſervituti nos iterum ſubjiciamus, quia pretium noſtrum ſanguis Chriſti eſt; quia in veritate nos judicabit, qui in miſericordia nos redemit. Quiſquis igitur chriſtiano nomine piè & fideliter gloriaris, reconciliationis tuæ gratiam juſto perpende judicio. [Idem ſerm. 22.] *Tibi enim quondam abjecto, tibi extruſo à paradiſi ſedibus, tibi per longa exilia morienti, tibi in pulverem & cinerem diſſoluto, cui jam non erat ſpes ulla vivendi, per Incarnationem Verbi poteſtas data eſt, ut de longinquo ad tuum revertaris Autorem, recognoſcas parentem, liber efficiaris ex ſervo, de extraneo provehaaris in filium: ut qui ex corruptibili carne natus es, ex Dei Spiritu renaſcaris; & obtineas per gratiam, quòd non habebas per naturam: ut ſi te Dei filium per Spiritum adoptionis agnoveris, Deum patrem audeas nuncupare. Malæ conſcientiæ reatu abſolutus, ad cæleſtia regna ſuſpires, voluntatem Dei facias divino fultus auxilio, imiteris Angelos ſuper terram, immortalis ſubſtantiæ virtute paſcaris, ſecurus adverſus inimicas tentationes pro pietate confligas; & ſi cæleſtis militiæ ſacramenta ſervaveris, non dubites te in caſtris triumphalibus Regis æterni pro victoria coronandum*.

2. Jeſus implevit ſui nominis & muneris officia ſalvum faciendo populum ſuum à peccatis eorum. Nos Chriſtiani nominis officia impleamus, ut nobis partam à Chriſto Jeſu ſalutem conſequamur. [S. Joannes Chryſoſt. Hom. 4. in Matth.] Chriſtianus enim non modò ex Myſteriorum communione, verùm etiam ex novitate vitæ debet agnoſci. Illum *ſal* eſſe convenit, & *luminare mundi*. Si verò ne tibi quidem ipſe luceas, & ne propriam quidem putredinem fætoremque detergas, quibus te indiciis fidelem agnoſcere potero? An quia ſacri Fontis aquis ablutus es? At hoc ipſum quod tibi datum fuerat ad ſalutem, fit tibi gravioris cauſa ſupplicii. Igitur fidelem non ab his tantùm quæ accepit à Deo, verùm etiam ab his quæ obtulerit ipſe Deo, convenit refulgere, & undique eſſe notum ac manifeſtum, ab inceſſu, ab aſpectu, à veſte, à voce. (Inquit S. Joannes Chryſoſt.)

3. *Iacob genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus*. [S. Auguſt. lib. 23. cont. Fauſtum c. 8.] Quamvis ex Maria ſola genitus ſit Chriſtus, ejus tamen genealogia per Joſeph, ejuſque majores deſcripta eſt, *Ut diſcerent fidelia conjugia, multò familiarius ſe adhærere membris Chriſti, quantò potuiſſent imitari parentes Chriſti*. Joſeph igitur & Mariam imitari ſtudeant chriſtiani conjuges, ſervent conjugalem caſtitatem, ſi quidem virginalem ſervare non potuerunt, nec ad eam perfectionem ſunt vocati: fidem ſibi mutuò ſervent, continentiam ad tempus ſaltem colant, *ut vacent orationi*, & ſacris Myſteriis communicent. Amore caſto ſe diligant, & conjugio ſuo utantur ut filios pariant, qui per baptiſmum filii Dei, & Chriſti Jeſu fratres fiant, qui *Primogenitus eſt in multis fratribus*: Non utantur conjugio, ut gentes quæ ignorant Deum. *Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, & caritas Dei, & communicatio ſancti Spiritûs* ita Chriſtianorum conjugum in cordibus regnet, ita

illorum

illorum animos in Deo conjungat, ut ſpiritaliter in ipſis naſcatur Jeſus. Sic felicitatis Mariæ, de qua natus eſt Jeſus, erunt participes, quæ *beatior* fuit *percipiendo fidem Chriſti, quàm concipiendo carnem Chriſti.* Chriſti enim cognatis, qui non in eum crediderunt, quid profuit illa cognatio? *Sic & materna propinquitas nihil Mariæ profuiſſet, niſi feliciùs Chriſtum corde quàm carne geſtaſſet.* Sed & alius modus eſt, quo Chriſtum parere poſſimus. *Qui enim Chriſti frater & ſoror eſt credendo, mater efficitur prædicando. Quaſi enim parit Dominum, quem cordi audientis infuderit. Et mater ejus efficitur, ſi per ejus vocem amor Domini in proximi mente generatur.*

S. Aug. lib de ſanctâ Virginit. c. 3. *S. Greg. M. Hom. 3. in Ev.*

CAPUT SECUNDUM

Senſus Litteralis.

I. Cum *ergo natus eſſet Jeſus in Bethleem Iuda, in diebus Herodis Regis.* Locum, tempus, & eventa Nativitatis Chriſti accuratè deſcribit Evangeliſta. Locus deſignatur his verbis, *In Bethleem Iuda*, ortu Davidis Regis celebri, juxta Micheæ Prophetæ vaticinium. *Bethleem Iuda* dicitur, non Judææ, id eſt, urbs ad ſortem Tribus Juda pertinens, ſeptem milliariis Hieroſolymis diſtans; diſtincta ab altera ejuſdem nominis in Tribu Zabulon ſita, ex qua erat Abeſſam Judex. (*Ioſ.* 19. 15. *Jud.* 12. 8) Tempus notatur his verbis, *In diebus*, id eſt, tempore Herodis Magni, filii Antipatri, Aſcalonitæ, Regis Judææ & adjacentium regionum ab Auguſto Cæſare conſtituti, cùm ſceptrum de Juda, juxta Patriarchæ Jacob oraculum (*Geneſ.* 49.) defeciſſet. Alius ab iſto *Herodes* fuit; *Antipas* appellatus, hujus filius, Tetrarcha Galilææ, qui & S. Joannem Baptiſtam occidit, & Chriſto in Paſſione illuſit. De quo *Lucæ* 13. 31. & 23. & *Matth* 14. Rurſus alter Herodes, cui nomen *Agrippæ*, Antipæ filius, Magni nepos, Rex tantùm Traconitidis, Galilææ & Iturææ, qui *Iacobum Apoſtolum*, fratrem Johannis, occidit gladio, & *Petrum* in carcerem conjecit. (*Act.* 12. Deſcribuntur deinde quæ nato Chriſto evenerunt.

Michea. 5

2. *Ecce Magi ab Oriente venerunt Ieroſolymam.* Statim ab ortu Chriſti veniſſe, indicat vox, *Ecce*, cujus ea vis eſt, ut quod narratur ſtatim contigiſſe ſignificet, ut Geneſ. 24. 19. *Nec dum intra ſe verba compleverat, & ecce Rebecca egrediebatur.* Geneſ. 29. 9. *Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ovibus patris ſui.* Venerunt igitur ante Purificationem Deiparæ Virginis, ſiquidem Chriſtum in Bethleem invenerunt, ubi Joſeph & Maria non manſerunt cum puero ultra dies quadraginta Purificationis Moſaica Lege præſcriptos: Statim enim Hieroſolyma venerunt *Ut ſiſterent eum Domino*, & mox in Galilæam ſunt reverſi. Minùs ergo probabilis *S. Epiphanii* ſententia, quòd Joſeph & Maria ſingulis annis ex Ægypto in Bethleem ea die venire conſuevìſſent, cùmque poſt biennium à Chriſti Natali rediiſſent, Magos ibi illos inveniſſe.

Magi, Sapientes, Philoſophi, ſcrutandis rerum cauſis, & ſiderum contemplationi dediti, non Magiæ præſtigiatrici & infami addicti. Plures fuiſſe certum eſt. An Reges propriè fuerint, anxiè diſputandum non putamus, cùm ea de re ſileat Evangelium, & oraculum illud Davidicum Pſal. 72. 10. *Reges Tharſis & Inſulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent*, vocationem gentium, & procerum etiam ex gentibus à Chriſto & ad Chriſtum prænuntiet, unde ſubditur, *Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes ſervient ei.* Magos tamen adoratores Chriſti Dynaſtas fuiſſe ac Regulos probabile eſt. Unde à Patribus & Autoribus Eccleſiaſticis Reges appellantur. Antiquiſſimus *Tertullianus* Lib. 3. contra Marcionem, cap 13. ait: Maneant enim Orientales illi Magi in infantia Chriſtum recentem auro & thure munerantes; & acceperit infans virtutem Damaſci ſine prælio & armis... Nam & Magos Reges habuit ferè Oriens, & Damaſcus Arabiæ retro deputabatur, antequam tranſcripta eſſet in Syrophenicem ex diſtinctione Syriarum; cujus tunc virtutem Chriſtus accepit, accipiendo inſignia ejus, aurum ſcilicet & odores. Spolia autem Samariæ ipſos Magos, qui cùm illum cognoviſſent, & muneribus honoraſſent, & genu poſito adoraſſent, quaſi Deum & Regem, ſub teſtimonio indicis & ducis ſtellæ, ſpolia facti ſunt Samariæ, id eſt idololatriæ, credentes videlicet in Chriſtum.

Ab Oriente. Ex regione aliqua, quæ Judææ reſpectu Orientalis eſſet, quam alii Arabiam Felicem, alii Perſidem fuiſſe volunt, alii Chaldæam, vel Meſopotamiam. De re circa quam Patres & Interpretes ſacri varias in ſententias abiere, contendere nolumus; nec inquirere curioſiùs neceſſe eſt quod Evangelium non explicuit, nec ullius eſt momenti ad ſalutem. Vide quæ ſcripſimus in Synopſi Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ primi ſæculi, *cap.* 1. §. 4.

Jeroſolymam. Regiam Urbem venerunt, natum Judæorum Regem quæſituri: cùm ut Judæi inexcuſabiles eſſent, qui non poſſent ignorare quòd Gentiles homines, ſpectabiles ſapientiâ, in Judææ Metropoli in ipſaque Herodis Aula, non dubitanter nunciaſſent: tùm ut priùs à Gentibus quàm à Judæis Chriſtus Rex natus prædicaretur, ne Judæorum de ſuo Rege teſtimonium ſuſpectum haberetur. Hæc Magorum illuminatio (inquit *S. Auguſtinus*) magnum teſtimonium cæcitatis extitit Judæorum. In Terra eorum iſti requirebant, quem illi in ſua non agnoſcebant. Apud eos iſti infantem invenerunt, quem illi apud ſe docentem negaverunt. In his terris de longinquo iſti peregrini puerum Chriſtum nondum verba promentem adoraverunt, ubi cives illi juvenem miracula facientem crucifixerunt. Iſti in membris parvis Deum agnoverunt, illi in factis magnis nec tamquam homini pepercerunt: Quaſi plus fuerit videre novam ſtellam in ejus nativitate fulgentem, quàm ſolem ejus in morte lugentem.

S. Baſil. Hom. de hum. Chriſti generatione. *S. Ambr. lib. 2. in Luc.* *S. Hieron. in cap. 2. Mat.* *S. Ioan. Chryſ. Hom. 7. in Mat.* *S. Aug. ſerm. in Epiph. Dom 3.*

3. *Vidimus ſtellam ejus in Oriente.* Stellam ejus, indicem nempe natalis ejus, de quo vaticinatus erat Balaam Num. 24. 27. *Orietur ſtella ex Iacob.* Magos enim Balaami poſteros fuiſſe, aut ab ejus poſteris, qui vicini fuerint, hanc traditionem accepiſſe, quòd oritura eſſet aliquando ſtella magni Regis nativitatem nuntians, veteribus pleriſque Patribus viſum eſt. *Non ex illis erat hæc ſtellis, quæ ab initio creaturæ itinerum ſuorum ordinem ſub Creatoris lege cuſtodiunt, ſed novo Virginis partu novum ſidus apparuit;* (inquit S. Auguſt.) Hæc nempe ſtella numquam antea, nec deinceps viſa eſt. 2. Ab Oriente in Occidentem contra naturalem curſum ferebatur. 3. Non ſolùm noctu, ſed etiam interdiu lucebat. 4. Non erat in Cœlo, ſed in aëre, alioqui viam monſtrare non potuiſſet. 5. Quandoque apparebat, quandoque occultabatur. 6 Continuò curſu non movebatur, ſed interdum ſtabat, ut columna nubis in deſerto: Ut ut eſt, *Illa ſtella quam viderunt Magi Chriſto ſecundùm carnem nato, non ad decretum dominabatur, ſed ad teſtimonium famulabatur; nec eum ſubjiciebat imperio, ſed indicabat obſequio. Certè ſi ſtella illa ex iis erat quæ in Cælo peragunt ordines ſuos, quomodo poterat decernere quod natus Chriſtus acturus erat, quæ nato Chriſto juſſa eſt relinquere quod agebat. Si autem, ut probabiliùs creditur, ad demonſtrandum Chriſtum quæ non erat exorta eſt, non ideo Chriſtus natus eſt, quia illa exſtitit; ſed ideo illa exſtitit, quia Chriſtus natus eſt. Unde, ſi dici oporteret, non ſtellam Chriſto, ſed Chriſtum ſtellæ fatum fuiſſe diceremus. Ipſo quippe illi, non illa huic naſcendi attulit cauſam. Si ergo ſunt fata quæ à fando, id eſt, à dicendo appellata ſunt: quoniam Chriſtus Verbum Dei*

S. Aug. lib 2. cont. Fauſt. c. 5. *S. Thom. 3 p. quæſt 26. Art. 7.* *S. Auguſt. ibid.*

eſt, in quo antequàm eſſent, dicta ſunt omnia; non conſortium ſiderum fatum Chriſti eſt, ſed fatum etiam ſiderum Chriſtus eſt: Qui & ipſam carnem ſub Cælo creatam ea voluntate aſſumpſit, qua etiam Cælum creavit; ea poteſtate depoſuit & recepit, qua etiam ſideribus imperavit.

Cæterùm illuſtrioris ſtellæ, ſcilicet divinæ gratiæ fideique ſplendore Magi illuminati, Meſſiam Regem recèns natum, cujus ſtellam in Oriente conſtituti viderant, adoraturi, in Judæam venerunt. *Tribus igitur Magis in regione Orientis ſtella novæ claritatis apparuit, quæ illuſtrior cæteris, pulchriorque ſideribus, facilè in ſe intuentium oculos animoſque converteret: ut confeſtim adverteretur non eſſe otioſum, quod tam inſolitum videbatur. Dedit ergo aſpicientibus intellectum, qui præſtitit ſignum: & quod fecit intelligi, fecit inquiri, & ſe inveniendum obtulit requiſitus.* Patriarchæ Abrahæ innumerabilis fuerat promiſſa ſucceſſio, non carnis ſemine, ſed fidei fœcunditate generanda; & ideo ſtellarum multitudini comparata, ut ab omnium gentium patre, non terrena, ſed cæleſtis progenies ſperaretur. *Ad creandam ergo promiſſam poſteritatem, hæredes in ſideribus deſignati, ortu novi ſideris excitantur... agente hoc ſine dubio in eorum cordibus inſpiratione divina, ut eos tantæ viſionis Myſterium non lateret; & quod oculis oſtendebatur inſolitum, animis non eſſet obſcurum... Hoc ſignum quod Magos in longinquo poſitos & efficaciter movit, & ad Dominum Jeſum perſeveranter attraxit, illius ſine dubio gratiæ Sacramentum, & illius fuit vocationis exordium, qua non in Judæa tantùm, ſed etiam in toto mundo Chriſti erat Evangelium prædicandum, ut per illam ſtellam quæ Magorum viſui ſplenduit, Iſraëlitarum verò oculis non refulſit, & illuminatio ſignificata ſit gentium, & cæcitas Judæorum.*

S. Leo ſerm. 30. in Ep. Dom. 1. Idem ſer. 32. in Epiph. 3

Et venimus adorare eum, non civili tantùm adoratione, ſed religioſa, eaque ſuprema, quæ Deo debetur & Salvatori.

4 *Audiens autem Herodes Rex, turbatus eſt, & omnis Jeroſolyma cum illo.* Herodes audiens Judæorum Principem natum, ſucceſſorem ſuſpicatus, expavit; & molitus necem ſalutis Autori, falſum ſpondet obſequium.

Et congregans Principes Sacerdotum, id eſt, capita familiarum Sacerdotalium viginti quatuor, in ſummo Judæorum Concilio, quod Sanhedrim vocant, in quo tractabantur ea quæ ad Religionem & Legem ſpectarent, Senatores ordinarios, de quibus 1. *Paralip.* 24.

Et Scribas populi, id eſt, Legiſperitos, quorum officium erat Scripturas ſacras incorruptas ſervare, ſcrutari, populo legere, exponere, ad quorum officium alludens Chriſtus: *Ideo*, inquit, *omnis Scriba doctus in Regno Cælorum, ſimilis eſt homini patri-familias, qui profert de theſauro ſuo nova & vetera.* Hoc ſenſu Eſdras *Scriba Legis Dei cæli doctiſſimus* vocatur.

Matt. 13. 52.

1. Eſd. 7.

Sciſcitabatur ab eis ubi Chriſtus naſceretur, id eſt, ubi naſci deberet Meſſias Rex ſecundùm Prophetarum oracula. Ipſi verò reſponderunt.

5. *In Bethleem Iudæ*, ſecundùm Michææ vaticinium: *Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: Ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Iſraël.* Prima fronte diſſenſio hîc eſſe videtur Evangeliſtæ cum Propheta, cujus Vaticinium his verbis conceptum eſt: *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Iuda: Ex te mihi egredietur qui ſit Dominator in Iſraël, & egreſſus ejus ab initio, à diebus æternitatis.* Verùm nulla inter ſacrum utrumque Scriptorem diſſenſio eſt. Prophetæ vaticinium ejus verbis referre noluit S. Matthæus, ſed explicationem & verba Scribarum. Propheta dixerat, *Et tu Bethleem Ephrata*, quia alio nomine *Ephrata* vocabatur: Scribæ verò explicationis cauſa dixerunt: *Et tu Bethleem terra Iuda*, quia erat & alia Bethleem in Tribu *Zabulon*, ut ſuperiùs obſervavi. Propheta dixit, *Parvulus es*, quod Scribæ vel per interrogationem, vel per ironiam dictum eſſe intelligentes, clariſſimo ſenſu expreſſerunt, *Nequaquam minima es.* Propheta dixit, *in millibus*, id eſt, in chiliadibus, in quas ſingulæ Tribus diviſæ erant jam à temporibus Moyſis, juxta conſilium Jethro. Scribæ reddiderunt, *In principibus*, Principes ſubſtituendo pro chiliadibus ſeu millibus quibus præſunt; ut cauſam explicarent cur Bethleem non erat minima, quòd nempe ortu principum nobilitata eſſet, qui jam ex ipſa prodierant, ſcilicet Abeſam, Booz, Iſai, David, ſed maximè ortu Meſſiæ nobilis evaſura: unde hoc explicantes ſubdunt, *Ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Iſraël:* Dux ſcilicet ille à Deo Iſraëlitis promiſſus, tamdiu expectatus, tantopere deſideratus.

Michææ. 5. 2.

Geneſ. 48 7.

Exod. 18.

Obſervat *S. Auguſtinus*, Stellam Magis Jeruſalem appropinquantibus ſe ſubduxiſſe, ut de Civitate, in qua Chriſtus naſci debebat, Judæi ab ipſis interrogati reſponderent, *In Bethleem Iuda*, & Prophetæ oraculum ea de re proferrent. Quo ſignificavit divina providentia, *Apud Iudæos Solas Divinas Litteras remanſuras, quibus Gentes inſtruerentur, illi excæcarentur; quas portarent non ad adjutorium ſalutis ſuæ, ſed ad teſtimonium ſalutis noſtræ. Nam hodie cùm præmiſſas Prophetias de Chriſto proferimus, jam rerum completarum luce declaratas, ſi fortè Pagani dixerint non eas tantò ante prædictas, ſed poſt rerum eventum, ut hæc quæ facta ſunt prophetata putarentur, à nobis eſſe confictas: Iudæorum Codices recitamus, ut tollatur dubitatio Paganorum: qui jam in Magis illis figurabantur, quos Iudæi de civitate in qua natus eſt Chriſtus, divinis eloquiis inſtruebant, & eum ipſi nec requirebant, nec agnoſcebant.* Magi per Scribas atque Doctores, quod ſacra de ortu Chriſti prænuntiaverat Scriptura, didicerunt; *Ut gemino teſtimonio confirmati ardentiori fide expeterent, quem & Stellæ claritas & Prophetiæ manifeſtabat auctoritas*; inquit S. Leo.

S. Auguſt. ſerm. cc. in Eph. Dom. 2.

S. Leo. ſerm. 33. in Epiph. 4.

Qui regat populum ſuum Iſraël. Non Judæis ſolùm, ſed etiam Gentibus regendis Rex natus eſt Chriſtus. Unde Apoſtolus ad Romanos ait: *Non omnes qui ex Iſraël ſunt, ii ſunt Iſraëlitæ: neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filii: Sed in Iſaac vocabitur tibi ſemen: Id eſt non qui filii carnis, hi filii Dei; ſed qui filii ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine.* Si verò non omnes rexit, vocatorum crimen eſt, non vocantis (inquit S Johannes Chryſoſtomus) conſequens certè fuit ut Hebræorum proceres crederent quod docebant: ſed apparet illos carnaliter cum Herode ſapuiſſe, & Regnum Chriſti commune cum hujus mundi poteſtatibus æſtimaſſe; ut & iſti temporalem ſperarent Ducem, & terrenum metueret ille conſortem.

Rom. 9.

S. Iohann. Chryſoſt. Homil. 7. in Matth.

S. Leo ſerm. 33.

6. *Tunc Herodes clam vocatis Magis*, ut inſidias tegeret, quas Chriſto parabat, *diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ*; accuratè ab ipſis quæſivit quo primùm tempore ſtella ipſis apparere cœpiſſet: ut ex loci temporiſque circumſtantiis Puerum deprehendere poſſet, ſi fortè à Magis falleretur,

Videntes autem ſtellam, quæ ſe ſubduxerat ad tempus, gaudio incredibili perfuſi ſunt. An totius itineris dux fuiſſet, an ipſam in Oriente quidem poſiti vidiſſent, fruſtra quæritur. Totius viæ ducem illis fuiſſe, ſaltem donec in Judæam perveniſſent probabiliùs aſſeritur poſt SS. Patres, Baſilium, Ambroſium, Chryſoſtomum, Auguſtinum. Diſparuit autem cùm eſſent Jeroſolymis, de Regis Judæorum, cujus ſtellam in Oriente viderant, natali Judæorum Proceres interrogaturi. *Humanum flagitantes conſilium* (inquit S. Bernardus) *divinum amiſere ducatum: converſos ad terrenum documentum, ſignum cæleſte deſeruit.*

S. Bern. ſerm. 3. de Epiph.

7. *Et intrantes domum*, ſeu præſepe in quo jacebat Deus infans, ut Patribus viſum eſt, quos ſequi præſtat in expoſitione Scripturæ ſacræ; ſeu commodiorem ædium partem, in quam Virgo Deipara ſuſcepta fuiſſet confectâ deſcriptione, & hoſpitio turbarum diſceſſione, quæ Bethleemum câusâ cenſus confluxerant, vacuato. *Invenerunt puerum cum Maria Matre ejus*, abſente Joſepho, cujus Evangeliſta hîc non meminit: cùm tamen S. Lucas Paſtores Puerum cum Joſeph & Maria inveniſſe commemoret.

Et procidentes adoraverunt eum. Viderunt & adoraverunt puerum, quantitate parvulum, alienæ opis indigum, fandi impotem, & in nullo ab humanæ infantiæ generalitate diſſimilem. Quia ſicut fidelia erant teſtimonia, quæ in eo majeſtatem invisibilis Deitatis aſſererent, ita probatiſſimum eſſe decebat, Verbum carnem factum, & ſempiternam illam eſſentiam Filii Dei, hominis veram ſuſcepiſſe naturam: ne vel ineffabilium operum ſecutura miracula, vel excipiendarum ſupplicia paſſionum, Sacramentum fidei ex rerum diverſitate turbarent: cùm juſtificari omninò non poſſent, niſi qui Dominum Jeſum & verum Deum, & verum hominem credidiſſent. *Videte quàm oculata ſit fides, quàm lynceos oculos habeat. Cognoſcit Dei Filium lactentem, cognoſcit in ligno pendentem, cognoſcit morientem. Siquidem Latro in patibulo, Magi in ſtabulo cognoſcunt: Ille clavis infixum, iſti pannis involutum.* Non eum imperantem dæmonibus, non mortuos ſuſcitantem, non cæcis viſum, aut claudis greſſum, aut mutis eloquium reformantem, vel in aliqua divinarum virtutum actione viderunt; ſed puerum ſilentem, quietum & ſub Matris ſolicitudine conſtitutum: *In quo nullum quidem apparet de poteſtate ſignum, ſed magnum præbetur de humilitate miraculum.* Ipſa itaque ſpecies ſacræ infantiæ cui ſe Dei Filius aptarat, prædicationem auribus intimandam, oculis ingerebat: Ut quod adhuc vocis non proferebat ſonus, viſionis jam doceret effectus. *Tota enim victoria Salvatoris, quæ & diabolum ſuperavit & mundum, humilitate eſt confecta*... Ideo *Bethleem præelegit Nativitati, Jeroſolymam Paſſioni.*

S. Leo ſerm. 33. in Eph. 4. — S. Bern. ſer. 2. de Epiph. — S. Leo ſerm. 36. in Epiph. 7. — Idem ſer. 1. in Epiph.

8. *Et apertis theſauris ſuis*, ſeu theſaurorum thecis, *Obtulerunt ei munera*, ut moris erat Orientalium, qui nuſquam ſine munere coram Regibus ſuis comparebant, aut coram illis quibus honorem vel debebant vel habebant, ut oſtenditur exemplo filiorum Jacob munera ad Joſeph deferentium, *Geneſ.* 43. & Reginæ Saba muneribus Salomonem ſibi conciliantis, 3. *Reg.* 10. Accedit & divinum Mandatum. Exod. 23. 15. *Non apparebis in conſpectu meo vacuus.* Quæ lex ut ignota Magis, inter populos Orientales invaluerat uſu ſolo & dictamine naturæ, Deum demerendum eſſe vel placandum muneribus. Cùm igitur Magi Chriſtum pro Rege ac Deo habuerint, meritò gratiam ejus muneribus exambierunt. Et ſanè grati animi ſignificatio debebatur & vocanti, & illi ad quem vocabantur, ob gratiam illam ſingularem tum ſideris in æthere, tum aſtri ſpiritualis, ſcilicet fidei in animis ſuis accenſæ. Offerunt porrò *Aurum, thus, & myrrham*, quæ pretioſiſſima, & offerri ſolita Magnatibus à Sabæis, & Arabiæ populis. Pſal. 71 *Reges Arabum & Saba dona adducent. Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipſo ſemper.* Et Iſai. 60. 6. *Super te orietur Dominus, & gloria ejus in te videbitur. Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui... Omnes de Saba venient, aurum & thus, deferentes, & laudem Domino annuntiantes.* Non dubium etiam, quin munerum illorum, auri cum primis oblatione Deus proſpexerit pauperati parentum Chriſti, ut hoc viatico inſtruerentur ad fugam in Ægyptum commodiùs ſuſcipiendam. Nec allegoricæ deſunt ſignificationes his muneribus. Præcipua, & ab Eccleſia probata hæc eſt, quòd thus Chriſto Magi obtulerint ut Deo; aurum ut Regi; myrrham ut homini mortali. Id breviter expreſſit *Juvencus* Poëta Chriſtianus hoc verſu à *S. Hieronymo* laudato:

S. Hier. in cap. 2. Matth.

Thus, aurum, myrrham, Regique, hominique, Deoque,
Dona ferunt.

Aurum enim quod Regibus tributum penditur, convenit Regiæ dignitati; thus apud omnes gentes Deo adoletur: myrrha condiendis mortuorum corporibus adhibetur, ne putreſcant. Unde naturam humanam morti obnoxiam, corruptionis expertem in Chriſto indicat: *O perfectæ ſcientiæ mirabilem fidem, quam non terrena ſapientia erudivit, ſed Spiritus ſanctus inſtituit! Unde enim hi viri, cùm proficiſcerentur de Patria, qui nondum viderant Jeſum, nec aliquid contuitu ejus, quo eum tam ordinatè venerarentur, adverterant, hanc deferendorum munerum ſervavere rationem? niſi quia præter illam ſtellæ ſpeciem, quæ corporeum incitavit obtutum, fulgentior veritatis radius eorum corda perdocuit, ut priùs quàm labores itineris inchoarent, eum ſibi ſignificari intelligerent, cui in auro regius honor, in thure divina veneratio, in myrrha mortalitatis confeſſio deberetur? Et hæc quidem quantùm ad illuminationem fidei pertinebat, potuerunt illis credita & intellecta ſufficere, ut corporali intuitu non inquirerent, quod pleniſſimo viſu mentis inſpexerant. Sed diligentia ſagacis officii, uſque ad videndum Puerum perſeverans, futuri temporis populis, & noſtri ſæculi hominibus ſerviebat: Ut ſicut omnibus nobis profuit, quòd poſt Reſurrectionem Domini veſtigia vulnerum in carne ejus Thomæ Apoſtoli exploravit manus; ita ad noſtram utilitatem proficeret, quod in infantia ipſius Magorum probavit aſpectus*, Magi *adorando* Chriſtum *facti fuerant ſacerdotes, cum ſupplicatione etiam muneribus oblatis*, (inquit S. Joannes Chryſoſtomus.)

S. Leo ſer. 33. in Ep. 4. — S. Iohan. Chryſoſt. hom. 7. in Matth.

9. *Et reſponſo accepto in ſomnis, ne redirent ad Herodem*, ne puerum & ſe ipſos periculo exponerent, *per aliam viam reverſi ſunt in regionem ſuam.* Paulatim ad altiora provecti ſunt Magi. Primò enim ſideris inſoliti fulgore ad Chriſti cognitionem ſunt perducti; deinde Prophetarum vaticiniis per homines eruditi; denique divino oraculo, ſeu Angeli reſponſo admoniti.

10. *Ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Joſeph, dicens: Surge, & accipe Puerum, & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Non ſtatim poſt Magorum diſceſſum, ſed poſt Chriſti oblationem in Templo & Deiparæ Virginis Purificationem, cùm parentes Chriſti Nazarethum reverſi eſſent, fugam in Ægyptum contigiſſe, colligitur ex cap. 2. *S. Lucæ*, verſ. 39. In Ægyptum porrò fugerunt, cùm ut ab inſidiis Herodis tutus Puer eſſet extra ejus Imperium degens; tum ut Propheticum Oraculum impleretur, Oſeæ 11. 2. *Ex Ægypto vocavi Filium meum*, quod typicè de populo Iſraël, de Chriſto propriè dictum eſt, cujus populus Iſraël typus erat. Impleta eſt ergo Prophetia in populo velut in typo; impleta in Chriſto eſt velut in antitypo. Quamobrem illam de Chriſto S. Matthæus rectè interpretatus eſt, qui potiori titulo Dei Filius, quàm Iſraël, genitus quippe in *hodie* illo æternitatis, *ex utero, ante luciferum*, adeòque non adoptivus, ſed naturalis: cui propterea Deo gratior eſt populo, cùm non niſi per illum & propter illum populus Deo gratus eſſe poſſit. Septuaginta verterunt: *Ex Ægypto vocavi filios ejus*, variante in eorum codicibus Hebraicæ vocis lectione; ſed S. Matthæus Prophetæ citavit Oraculum juxta Hebraicam veritatem. Calumniatur Julianus Apoſtata, & dicit, quod de Iſraële ſcriptum eſt, Matthæum Evangeliſtam ad Chriſtum tranſtuliſſe, ut ſimplicitati eorum, qui de gentibus crediderant, illuderet. Reſpondet S. Hieronymus: Primum Matthæum Evangelium Hebræis Litteris edidiſſe, quod non poterant legere niſi hi qui ex Hebræis erant: ergo non propterea fecit ut illuderet Ethnicis. Sin autem Hebræis illudere voluit, aut ſtultus, aut imperitus fuit. Stultitiam ipſum Volumen excuſat, quod prudenter ordinatèque compoſitum eſt: Imperitum non poſſumus dicere, quem ex aliis teſtimoniis Scripturarum ſcientiam Legis habuiſſe cognoſcimus. Supereſt ut illud dicamus, quod ea quæ typicè præcedunt in aliis, juxta veritatem & adimpletionem referantur ad Chriſtum: quod Apoſtolum in duobus montibus Sina & Sion, & in Sara & Agar feciſſe cognovimus. Neque enim non eſt Sina mons, & non eſt Sion; non fuit Sara: & non fuit Agar, quia hæc Apoſtolus Paulus ad duo retulit Teſtamenta. Sic igitur hoc quod ſcriptum eſt; *Parvulus Iſrael, & dilexi eum: & Ex Ægypto vocavi filium meum*: Dicitur quidem de populo Iſrael, qui vocatur ex Ægypto, qui diligitur, qui eo tempore poſt errorem Idololatriæ quaſi infans & parvulus eſt vocatus: ſed perfectè refertur ad Chriſtum. Nam

S. Hier. in cap. 11. Oſ. Proph.

„ & Iſaac in typo Chriſti fuit, quòd futuræ mortis ligna ſibi portaverit: & Jacob, quia Liam dolentem oculos, & Rachel pulchram habuerit uxorem. In Lia, quæ major erat, cæcitatem intelligimus Synagogæ; in Rachel, pulchritudinem Eccleſiæ: & tamen qui ex parte typi fuerunt Domini Salvatoris, non omnia quæ feciſſe narrantur, in typo ejus feciſſe credendi ſunt: typus enim partem indicat: quòd ſi totum præcedat in typo, jam non eſt typus, ſed hiſtoriæ veritas appellanda eſt. Eodem pene modo hunc locum interpretatur S. Joannes Chryſoſtomus. *Sive verò* (inquit) *de Prophetia Judæi ambigerent, dicentes,* Ex Ægypto vocavi filium meum; *de ſe dictum potiùs, quàm de Chriſto prædictum; Reſpondebimus profectò eſſe hunc quoque Prophetiæ morem, ut multa ſæpè de aliis dicantur quidem, ſed in aliis impleantur... Hoc igitur in præſenti etiam poteſt quæſtione defendi. Quis enim magis ac propriè Dei Filius eſſe dicitur? Ille-ne populus, qui adorabat vitulum, qui Beelphegor initiabatur, qui filios ſuos Dæmoniis immolabat: An verò Dominus Jeſus Chriſtus, qui naturâ Dei Filius eſt, & toto Patrem honore veneratur? Itaque niſi adveniſſet iſte, nequaquam Prophetia dignum finem habere potuiſſet.*

S. Johann. Chryſoſt. Hom. 8. in Matth.

Fugâ declinare periculum voluit Chriſtus, non omnipotentiâ diſſipare vel avertere; ut aſſumptæ naturæ veritas oſtenderetur, ut ſervaretur decretæ diſpenſationis ordo, quo injuriis & paſſionibus cedere venerat, non reſiſtere: utque juſtis exemplum fugæ in perſecutionibus & autoritatem præberet. *Fugit non formidine humana, ſed diſpenſatione divina. Fugit non neceſſitate, ſed poteſtate;* (inquit S. Fulgentius.) *Bellicoſus quod in bello fugit, artis eſt, non timoris: Deus quando fugit hominem, Sacramenti eſt, non pavoris: potens quando ſe ſubducit infirmo, inſequentem non pavet, ſed foris producit: vult enim in aperto vincere, qui publicam referre cupit ex hoſte victoriam. Hinc eſt quòd Chriſtus fugit, ut cedat tempori, non Herodi... Chriſtus ſi mactatur in illo grege Lactentium tunc fuiſſet, mors ei caſus fuerat, non voluntas; non virtus fuerat, ſed infirmitas; neceſſitas fuerat, non poteſtas; & innocentiæ fuiſſet præmium, majeſtatis gloria non fuiſſet.* Chriſtus ſe in carne venturum, aſcenſurum per ætatum gradus, annuntiaturum gloriam cæleſtis Regni, prædicaturum fidei doctrinam, miracula editorum, Eccleſiam fundaturum, per Legem promiſerat & Prophetas. Unde hæc Chriſtus impleturus vir, *Infans mortem diſtulit, non fugit. Chriſtus totam cauſam noſtræ ſalutis occiderat, ſi ſe parvulum permiſiſſet occidi... Fugam ejus non de periculi metu, ſed de Prophetiæ veniſſe Myſterio, Evangeliſta aſſerit:*
„ Accipe Puerum & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum: ut impleretur quod dictum eſt à Domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum. *Chriſtus ergo fugit ut ſtaret Legis veritas, Prophetiæ fides, Pſalmiſtæ teſtimonium,* dicente ipſo Domino: *Neceſſe erat impleri omnia quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me.* CHRISTUS *fugit nobis, non ſibi Chriſtus fugit, ut diſpenſata temporibus Sacramenta ſervaret... Chriſtus fugit ut noſtras fugas in perſecutionibus temperaret. Martyr debet fugere perſequentem, ut & perſecutori indulgeat reſipiſcendi tempus, & ſibi tempus non auferat ſupplicandi, dicente Domino:* Si vos perſecuti fuerint in hac civitate, fugite in aliam. *Perſecutorem qui provocat, facit; corrigit, qui declinat... Si Paulum martyres non fugiſſent, Paulum non feciſſent. Hoc faciendum docuit Chriſtus, hoc nobis reliquit exemplum; ut fugiente Domino, fugere indignum non putet ſervus.* Verba ſunt *S. Petri Chryſologi.*

S. Fulg. ſer. de Epiph. — S. Petr. Chryſol. ſerm. 150. & 151. De fuga Chriſti in Ægyptum — Luc. 24. 44. — Matth. 10.

In Ægyptum fugit Chriſtus, *Repetens Hebrææ gentis antiqua cunabula* (inquit S. Leo) *& principatum veri Joſeph majoris providentiæ poteſtate diſponens, ut illam diriorem omni inediâ famem, quâ Ægyptiorum mentes veritatis inopiâ laborabant, veniens de cœlo panis vitæ & cibus rationis auferret; nec ſine illa regione pararetur ſingularis Hoſtiæ Sacramentum, in qua primùm occiſione agni ſalutiferum crucis ſignum, & Paſcha Domini fuerat præformatum.* Ægypto Salvator illatus eſt, *Ut gens antiquis erroribus dedita, jam ad vicinam ſalutem per occultam gratiam vocaretur; & quæ nondum ejecerat ab animo ſuperſtitionem, jam hoſpitio reciperet Veritatem...* Cùm dixit Angelus, *Fuge in Ægyptum*, nequaquam ſe ſocium itineris futurum eſſe pollicitus eſt, neque illuc euntibus, neque redeuntibus: proculdubio deſignans, maximo ipſius Pueri, propter quem fugiebant, munitos eſſe comitatu: qui ubi apparuit, in melius cuncta convertit, effecitque ut hoſtes divinis conſiliis inſervirent. Nam & Magi ſuperſtitionem patriam relinquentes, ad verum Dominum adorandum veniunt: & Auguſtus futuro in Bethleem partui per deſcriptionis ac cenſûs imperium famulatur: & Ægyptus ſuſcipit ac tuetur fugientes inſidias Tyranni. *Namque tactu Domini guſtum quemdam ſanctificationis adipiſcitur: Ut cùm illum audierit ab Apoſtolis prædicari, hujus quaſi privilegii honore decoretur, quòd Dominum prima ſuſceperit. Et certè ſolius hic Paleſtinæ videbatur eſſe primatus; ſed facta eſt poſtea iſta ferventior.* Chriſti infantis præſentiæ debuit Ægyptus, quòd tot poſtea martyrum irrigata ſanguine eſt, quòd tot ſanctiſſimorum Monachorum turbis, imò Angelorum in carne mortali viventium, vaſtiſſimæ illius ſolitudines ſunt refertæ, quòd tot ſacrarum Virginum choris eſt ornata. Hæc mutatio dexteræ Excelſi, majora hæc & illuſtriora miracula, his quæ Chriſto in Ægyptum intrante, aut ibi commorante edita feruntur.

S. Leo ſer. 32. in Epi. 3. — Idem ſer. 31. in Eph. 2. — S. Johan. Chryſoſt. Hom. 8. in Matth.

11. *Tunc Herodes videns quoniam illuſus eſſet à Magis.* Ita viſum eſt Herodi, quamvis ipſi illudere Magi non ſtatuiſſent, ſed Dei mandato parendum illis fuiſſet, prohibentis ne redirent ad Tyrannum, inſidias Puero ſtruentem. *Iratus eſt valde, & mittens* Satellites & carnifices, *occidit omnes pueros qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus ejus.* Etſi de hac cæde ſileat Joſephus, in dubium revocari ſine impietate & infidelitate non poteſt. Satis eſt quod à S. Matthæo refertur, qui Spiritu ſancto afflatus, Evangelium ſcripſit; cujus aliunde etiam candor & fides elucent adeò ut nec ſibi famæque ſuæ pepercerit: & quem nemo ſanæ mentis credet confictâ narratione, & quidem rei recenter & in publico apud Judæos geſtæ, Hiſtoriam ſuam inchoare voluiſſe. Præterea, *Macrobius* ſcriptor Ethnicus, lib. 2. *Saturnal.* cædis infantium bimulorum ab Herode imperatæ mentionem facit. *Cùm*, inquit, audiſſet Auguſtus, *Inter pueros, quos in Syria Herodes Rex Judæorum intra bimatum juſſit interfici, filium quoque ejus occiſum, ait: Melius eſt Herodis porcum eſſe, quàm filium.* Multa rerum Judaïcarum in Veteri Teſtamento ſcripta Joſephus prætermiſit, quibus propterea fidem abrogandam nemo dixerit, ſive Chriſtianus, ſive Judæus. Joſephus verbo tantùm Chriſti meminit, omnia quæ à Chriſto, aut circa Chriſtum geſta ſunt, ſilentio præteriit; quid mirum ergo ſi ſtragem in vico ignobili, & in ejus territorio, Chriſti occaſione editam prætermiſit? Adde, *Joſephum*, lib. 17. cap. 3. inſigne Herodis facinus narrare, quod aliquo modo huc referri poteſt: Phariſæos ſcilicet Pheroræ uxori prædixiſſe, Deo decretum eſſe Regnum ab Herode auferri, & in ejus progeniem transferre; novo Regi omnia proſperè ceſſura: Hanc prædictionem cædes complures ſecutas. Et ſi enim per adulationem aulicam talia ad Pheroræ familiam à Phariſæis tranſlata, res tamen eadem indicium de transferendo Regno, & novo Rege conſtituendo, quod ſecutæ cædes. Quid obſtat reliquis cædibus, Herode ob varias id genus prædictionis in furorem acto, Bethleemitanorum puerorum cædem adjectam? An mirum rumoris illius & cædium ſubſecutarum partem à Joſepho narratam, partem ſuppreſſam? Et ſi uni Joſepho cædes Bagoæ, Cari, & aliorum referenti fidem habemus, cur minor habenda Matthæo referenti infanticidium Bethleemiticum, cujus tam aperta cauſa præceſſit, indicium nimirum de Meſſia recens nato, confirmatio Prophetica Nativitatis ejus Bethleemi, rumores die Purificationis B. Mariæ de Chriſto Jeroſo-

lymis In Templo viſo & celebrato ſparſi, furor Herodis ſe deluſum à Magis exiſtimantis? His omnibus Tyranni pectus implentibus & cruciantibus, mirum non eſt tam horrendam ſtragem illius imperio Bethleemi patratam fuiſſe.

Occidit autem omnes pueros maſculos, *à bimatu & infra, ſecundùm tempus quod exquiſierat à Magis*: Id eſt, bimulos, iiſque minores, qui circa vel ante tempus quo Stella Magis primùm apparuerat, non autem poſt tempus apparitionis illius phænomeni nati erant, occidi juſſit. Stellam enim indicium eſſe Meſſiæ, jam nati, non naſcituri, à Magis audierat. *Ubi eſt qui natus eſt Rex Iudæorum? Vidimus enim ſtellam ejus in Oriente.* Quamvis autem ſtellam ante duos circiter menſes Magis in Oriente poſitis videri cœptam intellexiſſet Tyrannus, metuens tamen ne fortè ante ſtellæ ortum & apparitionem natus eſſet Chriſtus, vel major quàm pro ætate, gladium carnificum evaderet, non ſolùm loco, ſed etiam tempore, pluſquàm neceſſe erat, crudelitatem extendit, cauſâ ſecuritatis majoris, interfici jubens non ſolùm pueros circa tempus quò ſtella orta erat, ſeu videri cœperat, natos, ſed bimulos omnes; non ſolùm Bethleemi, ubi Chriſtum naſci debere audierat à Sacerdotibus, ſed in omnibus finibus ejus, ſeu toto quà latè patebat territorio Bethleemitico.

12. *Tunc adimpletum eſt quod dictum eſt per Ieremiam Prophetam dicentem: Vox in Rama audita eſt, ploratus & ululatus multus: Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolari, quia non ſunt.* De abductione decem Tribuum in captivitatem editum Jeremiæ Vaticinium, S. Matthæus infantium Bethleemitarum cædi ab Herode factæ appoſitè accommodavit, judicans hanc Prophetiam multò aptiùs de Innocentibus pueris crudeli Herodis edicto Bethleemi occiſis, quàm de captivis Iſraëlitis dici potuiſſe. Hi enim viri, iſti infantes; Hi meriti, iſti immerentes: Hi non ſunt, id eſt, non inveniuntur, quia in captivitatem abducti; iſti non ſunt, id eſt, gladiis carnificum è vivis ſublati ſunt: ut meritò iſtos magis lugere debeat *Rachel*, id eſt *Bethleem*, quæ figuratè per Rachel intelligitur, quia non procul à Bethleem ſepulta eſt, ut legitur *Geneſ.* 35. quàm ipſa *Rachel* avia *Ephraim* luxerit decem Tribus in captivitatem abductas, *Ephraim* nomine ſignificatas, quia primus earum Rex fuit *Ieroboam* è Tribu Ephraim oriundus. Herodis immane facinus prophetici vaticinii accommodatione patheticè deſcripſit *S. Matthæus*, ſignificans tantam fuiſſe calamitatem à Tyranno inflictam Bethleemitis, ut vel mortuorum luctu opus eſſet, cùm viventium planctus nequaquam dolori par eſſe poſſet; immò viventium planctum ad mortuorum uſque aures pertigiſſe, & eos ad parem luctum excitaſſe. Innuit etiam S. Matthæus, non tantùm neminem dignè ſatis deflere potuiſſe ſtragem illam, ſed ne auſos quidem fuiſſe Bethleemitas, metu Tyranni, vel ſatellitum ejus furore, cladem illam ejulatibus ſuis proſequi, quod ne miſerrimis quidem invideri ſolet. Ita ut denuo *Rachelis* pridem defunctæ opus fuerit, ſicut jam olim in clade Populi Dei. Denique quia graviſſimus erat dolor matrum infelicium, è quorum gremio avulſi infantes ſub eorum oculis trucidabantur, nec admittebat conſolationem; & hujuſmodi dolor mutus eſt, & voci viam intercludit, quæ in mediocribus tantùm calamitatibus laxatur, introducitur appoſitè *Rachel*, velut communis Mater populi Dei, planctu, lacrymis & multo ejulatu innocentium puerorum cædem proſequens. Audita porrò dicitur vox ejus *in Rama*, id eſt, *in excelſo* quia planctus ille ad cælos uſque pertigit, ſicque apud *Ieremiam* legimus, ſecundùm *S. Hieronymi* interpretationem: Vel *in Rama*, Civitate Tribus Benjamin. Notum quippe eſt Tribus Judæ & Benjaminis conjunctas fuiſſe, inde à ſciſſione Regni, & unam ex utraque Monarchiam conflatam. Unde mirum videri non debet, quod uni accidit alteri tribui. Sic *Benjamin* ſub *Iuda* comprehenditur 3. *Reg.* 12. 20. cùm conſtet ex cap. 11. decem Tribus per decem pallii fragmenta deſignatas

Ierem. 31. 15.

S. Hieron. in cap. 31 *Ierem.*

A Jeroboamo ceſſiſſe. Nam 2. *Paralip.* 11. in *Roboami* fide *Juda* & *Benjamin* perſtitiſſe leguntur, qui tamen 3. *Reg. cap.* 11. Tribus una vocantur. Non mirum ergo, quod in Tribu Juda contigit, per locum vicinum in ſorte Benjaminitarum ſitum à *S. Matthæo* exprimi, cùm tanta utriuſque Tribus fuerit conjunctio, ut proſpera & adverſa alterutrius ad utramque pertinerent. Adde, Ramam vicinam admodum fuiſſe Bethleemo, ut colligitur *ex cap.* 19. Libri Judicum. Levita enim ſub occaſum Solis Jeroſolyma exiens ducitur adhuc Ramam verſus iter deſtinaſſe. Idem Bethleemo poſt meridiem diſceſſerat, & tamen eadem die Ramam ſe perventurum putabat. Nec abſurdum eſt Ramam in duarum Tribuum velut confinio ſitam pro alterutra ſumi: vel Prophetam innuere, planctum adeo altum excitatum fuiſſe in Tribu
B Juda, ut ad Ramam uſque in Tribu Benjamini fuerit exauditus. Addi poteſt, non clamorem Matrum tantùm, ſed & carnificinam Herodis eò uſque pertigiſſe, quod *Origeni* viſum eſt; cùm non ſolùm infantes Bethleemi jugulatos Evangeliſta referat, ſed & ſtragem factam *in omnibus finibus ejus*. Ut igitur paucis colligam, Rachel communis velut Mater Populi Dei, pueros propè ſepulchrũ ſuum trucidatos lugens introducitur per egregiam proſopopeiam. Sic alibi Prophetæ cælum & terram conteſtantur, & Chriſtus lapides etiam clamaturos aſſerit, ſi hi vel illi tacuerint. Sic Apoſtolus creaturas etiam inanimatas *ingemiſcere* & *parturire* ait *uſque adhuc*. Planctus autem ejus in excelſis locis, qualis erat *Rama* vel ipsâ nominis ſignificatione, auditus, longè latèque diffuſus dicitur.

Rom. 8. 22.

C Quod autem ſubjungitur, noluiſſe Rachelem admittere conſolationem ſuper morte filiorum ſuorum, *quia non ſunt*, quòd humano ſenſu dictum, quia non ſunt ampliùs ſuperſtites in hoc mundo, quamvis apud *Deum Abraham Iſaac & Iacob* vivant, qui *non eſt Deus mortuorum, ſed viventium*: & in ſpecie innocentes Martyres pro Chriſti causâ occiſi, ad glorioſam, beatam, æternamque vitam tranſlati ſint, ut meritò Racheli ſtragem illorum lugenti dici poſſit: *Quieſcat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis, quia eſt merces operi tuo, ait Dominus, & revertentur de terra inimici. Et eſt ſpes noviſſimis tuis, ait Dominus: & revertentur filii ad terminos ſuos.* Meliùs enim de parvulis intelligimus, ut *S. Hieronymus* obſervat, quod mercedem habeant effuſi
D ſanguinis pro Chriſto; & pro terra Herodis inimici teneant Regna cælorum, & reverſuri ſint in ſedem priſtinam, quando pro corpore humilitatis, corpus receperint glorioſum. Iſta eſt ſpes noviſſima, quando juſti fulgebunt ſicut ſol, & infantes quondam parvuli atque lactentes, abſque ætatum incremento, & injuriis ac labore corporeo, reſurgent in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Præmiſit Chriſtus ſuos Milites, non amiſit: recepit ſuas acies, non reliquit. Beati, quos Martyrio natos vidimus, non ſæculo. Beati qui labores in requiem, in refrigerium dolores, mœrores in gaudium commutarunt. Verè vivunt, qui pro Chriſto merentur occidi. Beati ventres, qui portaverunt tales: beata ubera quæ ſe talibus infuderunt: beatæ lacrymæ, quæ pro talibus fuſæ, flentibus gratiam baptiſmatis contulerunt. Nam diverſo modo, dono uno, in lacrymis ſuis matres,
E & filii ſuo ſanguine baptizantur... Iſti ſunt gratiæ Martyres, confitentur tacentes, neſcientes pugnant, vincunt neſcii, moriuntur inconſcii, ignari tollunt palmas, coronas rapiunt ignorantes. Sed quid dicemus, quòd Rex ipſe qui ſtare debuit, fugit ſolus, & fugit monente Patre? Fugere iſtud, eſt amoris intimi, non timoris ignavi. Si ſtetiſſet Chriſtus, haberet eos Synagoga filios, Eccleſia Martyres non haberet. Verba ſunt *S. Petri Chryſologi*. Felicior ignorantia Infantium, quos perſecutor occidit, quàm ſcientia Sacerdotum, quos in ſua perturbatione conſuluit. Iſti noluerunt Regnum Chriſti recipere, cujus oppidum potuerunt oſtendere: Illi potuerunt pro eo mori, quem nondum poterant confiteri. *Itaque Chriſtus, ne ullum ei tempus eſſet abſque miraculo, ante uſum linguæ poteſtatem Verbi tacitus exerebat: & quaſi jam di-*

Ierem. 31. 16. 17.

S. Hie. lib. 6. *comment. in Ierem. ad eum locum.*

S. Pet. Chryſ. ſerm. 102. & 103. *de Infant. nece.*

S. Leo ſerm. 31. *in Epiph.* 3.

ceret, Sinite parvulos venire ad me, talium eſt enim

Marc. 10. 14.

Regnum cœlorum, *novâ gloriâ coronabat Infantes, & de initiis ſuis parvulorum primordia conſecrabat: Ut diſceretur neminem hominum divini incapacem eſſe ſacramenti, quando etiam illa ætas gloriæ apta eſſet Martyrii.* Hæc *S. Leo.* Ante hunc *S. Auguſtinus* beatorum Infantium triumphum celebrat, ex quorum non aure, ſed ſanguine; non ſermone, ſed laude, Deus perfecit ſibi laudem. *Chriſtus nondum locutus, credentes inveniebat; & nondum paſſus, etiam Martyres faciebat. O Parvuli beati, modò nati, nunquam tentati, nondum luctati, jam coronati! Ille de veſtra corona dubitaverit in paſ-*

S. Aug. ſerm. 383 aliàs de diverſis 66 de Epiph. 1.

ſione pro Chriſto, qui etiam Baptiſmum parvulis prodeſſe non exiſtimat Chriſti. Non habebatis quidem ætatem quâ in Chriſtum paſſurum crederetis: ſed habebatis carnem, in qua pro Chriſto paſſuro paſſionem ſuſtineretis. Ne meram carnificinam putes: ſacrificium eſt oblatum Altiſſimo.

S. Ambr. lib. 2. in Luc. num. 49.

Cui alii niſi Deo talis victima debebatur? Expers licèt ſenſus infantia, Deum tamen pro quo interimitur, confitetur; (inquit S. Ambroſius.) *Sapientia filiis ſuis vitam inſpirat* (inquit Sapiens.) Legit

Eccli. 4. 12.

Tertullianus: *Sophia jugulavit filios ſuos.* Id cum ſententia Salomonis conſonat: *Sapientia immolavit victimas ſuas.*

Prov. 9. 12.

Victimæ illæ ſunt ſancti Innocentes, quos

Tertul.

Sapienter utique jugulavit, dum in vitam, & rationaliter, dum in gloriam. O parricidii ingenium! O ſceleris artificium! O argumentum crudelitatis, quæ idcirco occidit, ne moriatur quem occiderit! O bonam Matrem! Opto & ipſe in filios ejus redigi, ut ab ea occidar. Opto occidi, ut filius fiam. Infantes propter Chriſtum occiſi, mori

S. Cyp. Epiſt. 56. a Thibar de Exhort Martyrii.

nos quoque & perſecutionem pati docuerunt. *Ætas necdum habilis ad pugnam, idonea exſtitit ad coronam: Ut appareret innocentes eſſe, qui propter Chriſtum necantur, Infantia innocens ob nomen ejus occiſa eſt. Oſtenſum eſt neminem eſſe à periculo perſecutionis immunem, quando & tales martyria fecerunt. Quàm ergo gravis cauſa ſit hominis Chriſtiani, ſervum pati nolle, cùm prior paſſus ſit Dominus: & pro peccatis noſtris pati nolle, cùm peccatum ſuum proprium non habens paſſus ſit ille pro nobis? Filius Dei paſſus eſt, ut nos filios Dei faceret, & filius hominis pati non vult, ut eſſe Dei filius perſeveret.*

13. *Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Joſeph, dicens: Surge, & accipe Puerum, & Matrem ejus, & Vade in Terram Iſraël: Defuncti ſunt enim, qui quærebant animam pueri.* Ad mortem uſque Herodis in Ægypto manſit Chriſtus cum Maria Matre, & Joſepho... Quod annos ibi manſerit, incertum; cùm Epocha annorum Herodis, Regnique illius periodus intricata ſit & obſcura. Probabilior opinio, quæ Herodem Chriſto nato anni circiter unius ſpatio ſuperſtitem fuiſſe aſſerit.

Angelus Domini apparuit in ſomnis Joſeph Revelationes noctu & in tenebris potiſſimum adhibitæ ſub œconomia Veteris Teſtamenti: Tunc enim Deus minùs patebat hominibus, majore lucis gradu reſervato œconomiæ Novi Teſtamenti. Si verò id etiam contigit quandoque in Novo Teſtamento, ut *Magis* & S. Joſepho, eo ipſo teſtatum Deus voluit omnem cognitionem & revelationem cœleſtem, quæ nobis viatoribus fit in hac vita, mixtam eſſe tenebris, obſcuram, ſymbolicam, ænigmaticam, præ luce illa quæ comprehenſoribus in futura vitâ parata eſt. Sic etiam oſtenſum, nullum eſſe tempus non aptum meditationibus ſacris, piis cogitationibus ac precibus; nullum tempus quo Deus hominem alloqui & ipſum erudire ac monere non poſſit, etiamſi homo dormiat exterior, modò interior cordis homo vigilet.

Defuncti ſunt enim qui quærebant animam pueri. Pluralis numerus pro ſingulari uſurpatur: De ſolo enim Herode ſermo eſt. Uſus ejuſmodi numerorum pluralis pro ſingulari, & vice-verſa, in Scripturis ſacris frequens. Sic *Exod.* 32. 4. dicitur de vitulo conflatili: *Hi ſunt Dii tui Iſraël, qui te eduxerunt de terra Ægypti. Exod.* 4. 19. Dixit Dominus Moyſi: *Vade, & revertere in Ægyptum: mortui ſunt enim omnes qui quærebant animam tuam.* Quod de uno dictum Pharaone. *Joſue* 7. 1. ſcriptum eſt: *Filii autem Iſraël prævaricati ſunt mandatum, & uſurpaverunt de anathemate.* Quod tamen unius Achan crimen fuit. *Pſal.* 104. verſ. 30. *Edidit terra eorum ranas, in penetralibus Regum ipſorum*, id eſt Pharaonis, qui Moyſis tempore Regnum Ægypti ſolus obtinebat. Sic *Iohannis* 6. 45. dicitur: *Eſt ſcriptum in Prophetis, Erunt omnes docibiles Dei;* Quod legitur tantùm *Iſai.* 54. 13. Sic *Act.* 13. 40. denuo *In Prophetis* dictum dicitur, quod *Habacuc* 1. verſ. 5. dumtaxat reperitur. Sic *Act.* 15. 15. verba *Amos* vocantur *Verba Prophetarum.* Sic *Matth.* 26. 8. Diſcipuli dicuntur indignati de effuſione unguenti pretioſi ſuper caput Jeſu, cùm tamen id uni Judæ tribuat *S. Iohannes* cap. 12. 4. 5. Sic pluribus latronibus adſcribitur *Matth.* 27. 44. quod ab uno dumtaxat factum teſtatur *S. Lucas* cap. 23. 39. Non eſt igitur abſurdum, quamvis ſolus Herodes mortuus eſſet, ſoluſque *animam*, id eſt, vitam *Pueri* quæſiviſſet, Evangeliſtam in plurali numero loqui, & dicere, Tyranno extincto, mortuos eſſe illos qui Chriſtum ad necem quærebant, cùm præſertim Tyrannus ille multo ſatellitio ſtipatus in Chriſtum graſſatus fuerit, & carnifices multos in ejus perniciem armaverit, quorum rabies mortuo Herode extincta eſt.

14. *Audiens autem quòd Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre ſuo, timuit illò ire.* Cùm limites Terræ Iſraël Ægypto proximos *S. Joſeph* attigiſſet, audivit *Archelaum* Herodis filium Judææ regiâ poteſtate præeſſe, tametſi non Regio nomine. Quamvis enim hæres Regni ex aſſe ab Herode ſcriptus eſſet, Rex à cohortibus ſalutatus, thronumque Regium occupaſſet: tamen Cæſar, cujus judicio Teſtamentum ſuum Herodes ſubjecerat, *Archelaum* non Regem conſtituit, ſed Ethnarcham, id eſt gentis Principem in dimidiam partem Regni paterni, hoc eſt, in Judæam, Idumæam, & Samariam. Partem Regni alteram in reliquos duos Herodis filios partitus eſt, Antipam ſcilicet, quem Tetrarcham Galilææ & Pereæ; & *Philippum*, quem Batanææ, Itureæ, & Traconitidis Tetrarcham creavit, ſpe Regii nominis facta *Archelao*, ſi virtute ſua illud promereri ſatageret.

Joſephi lib. 17. Antiquit. Jud. cap. 10. 11. 13.

Meritò ergo ac verè dixit Evangeliſta, *Archelaum in Judæa regnaſſe prò Herode patre ſuo*, id eſt, Herodi ſucceſſiſſe; quia multos annos Regia poteſtate Judææ præfuit, nec ejus Imperio *Philippi* & *Antipæ* fratrum dignitas & ditio conferendæ erant. Addiderim, ab Hebræis, Græciſque Scriptoribus, cùm Græcis, tum profanis, illos Reges ſæpe appellari, latiori vocis ſignificatione, qui principatum quemcumque gerunt, etiam infra Regiam Dignitatem. Quidni ergo *Archelaum* Regem appellaverit, ſeu regnaſſe ſcripſerit S. Matthæus, qui ampliſſimæ ditioni, & cum ſummo imperio præerat? Singulari porrò Dei providentiâ factum eſt, ut Chriſto Rege nato, nullus ampliùs Rex Judæorum deſignaretur.

Et admonitus in ſomnis, ſeceſſit in partes Galilææ. Galilæa, Syriæ regio ad Septentrionem Judææ ſita dividitur à Geographis in ſuperiorem & inferiorem. Superior juxta Tyrum, Sidonem, & Cæſaream Philippi ſita eſt, & vocatur *Galilæa gentium*, Iſai. 9. & Matth. 4. vel quia illic Gentes uſque ad *Salomonis* tempora habitarint, vel quòd *Hiramo* Regi Tyriorum oblata ſit, 3. *Reg.* 9. Hæc in Tribu Nephtali ſita fuit. Inferior Galilæa circa Tiberiadem, & ſtagnum Geneſareth, in Tribu Zabulon poſita eſt, in qua frequenter verſatus eſt Chriſtus, *Joann.* 4. Unde etiam *Galilæus* vocatus eſt, *Matth.* 26. & ejus Diſcipuli *Viri Galilæi* vocantur *Act.* 1. Galilæos à reliquis Judæis contemptui habitos, Scriptura Sacra teſtatur. *A Galilæa* (aiunt Phariſæi, Joannis 7.) *Propheta non ſurgit.* Et Nathanaël Johannis 1. *A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?* Hinc Julianus Apoſtata Chriſtianos per contemptum *Galilæos* ſolebat appellare.

15. *Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Nazareth. Ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetas: Quoniam Nazareus vocabitur.* Per Prophetas dictum S. Matthæus ſcripſit, quòd ab Iſaia dictum eſt, *Egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet.* Hebraicè *Netzer*, unde *Nazaræus.* Duobus ſcilicet modis aliquid ſcriptum vel dictum aſſeritur per Prophetas: Primò, quia verbis eiſdem aut non diſſimilibus ſcriptum reperitur: Secundò, quia rebus ipſis, licèt non verbis expreſſum eſt. Hoc ſecundo modo prædictum eſt Chriſtum vocandum *Nazaræum*, ſiquidem ab *Iſaia* nomine *Netzer*, quod *Florem* ſignificat, & per Nazaræum reddi poteſt, deſignatur. Unde *S. Hieronymus* iiſdem verbis *juxta Hebraicam Veritatem* in Iſaia ſcriptum eſſe aſſerit: *Exiet virga de radice Ieſſe, & Nazaræus de radice ejus conſcendet.* Idque confirmat in Epiſt. ad Pammachium *De optimo genere interpretandi.* Et in Epiſt. 17. ad Marcellam: *Ibimus*, inquit, *ad Nazareth, & juxta interpretationem nominis ejus, florem videbimus Galilææ.* Divino itaque inſtinctu Joſeph oppidum Nazareth ad habitationem ſibi delegit, quò Chriſtus ab educationis ſuæ loco Nazaræi nomen traheret, & qui pro vero flore de radice Jeſſe orto & ab *Iſaia* deſcripto ac prædicto non agnoſcebatur à Judæis, tamen ab illis, quamvis invitis, & alia cogitantibus, *Flos* ſive *Nazaræus* appellaretur. Denique urbs *Nazareth*, ubique per *Tzade* ſcripta reperitur, non per *Zain*, unde Chriſtus *Netzer*, teſte S. Hieron. Alii Chriſtum Nazaræum vocatum volunt à nomine & inſtituto Nazaræorum veterum, non quòd inſtitutum illud ac votum ſuſceperit; ſed quòd *Nazaræi* nomen & inſtitutum, *conſecrationem* & *ſanctificationem* ſignificet. Chriſtus autem in tota ſcripturarum ſerie, & maximè in libris Prophetarum, *Sanctus & Sanctus Sanctorum* appellatur. Hinc eximiis Chriſti Domini typis *Nazaræi* nomen tributum eſt, tametſi voto Nazaræi non eſſent, quia dignitate vel egregiis virtutibus à vulgo ſegregati erant, ut Joſepho & Samſoni *Geneſ.* 49. 26. de Joſeph dicitur: *Benedictiones patris tui confortatæ ſunt benedictionibus patrum ejus: Donec veniret deſiderium collium æternorum: Fiant in capite Ioſeph, & in vertice Nazaræi inter fratres ſuos.* De Samſone verò, Judicum 15. *Erit Nazaræus Dei ab infantia ſua, & ex matris utero, & ipſe incipiet liberare Iſraël de manu Philiſtinorum.* Mirabili ergo Dei providentia factum eſt, ut Chriſtus occaſione educationis ſuæ in oppido Nazareth, vocaretur *Nazarænus*, à Judæis quidem per contemptum, à Deo verò ut deſignarentur ipſius ſanctitas incomparabilis, ſegregatio à peccatoribus, & conſecratio non extrinſecùs adveniens, ſed innatâ ex perſonæ divinitate. Unde *Pſ.* 132 17. 18. de Chriſto dicitur: *Illuc producam cornu David paravi lucernam Chriſto meo: inimicos ejus induam confuſione, ſuper ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea.* Hujus interpretationis autores habemus Tertullianum, Euſebium, S. Hieronymum. *Tertullianus* lib. 4. *Adverſùs Marcionem*, cap. 8. *Nazaræus*, inquit, *vocari habebat ſecundùm prophetiam Chriſtus Creatoris; unde & ipſo nomine nos Judæi appellant per eum. Nam & ſumus de quibus ſcriptum eſt*; Nazaræi exalbati ſunt ſuper nivem. *Qui ſcilicet retrò luridati delinquentiæ maculis, & nigrati ignorantiæ tenebris. Chriſto autem appellatio Nazaræi competitura erat ex infantiæ latebris, ad quas apud Nazareth deſcendit, vitando Archelaum filium Herodis.* Euſebius lib. 7. Demonſtrationis Evangelicæ, cap. 1. pag. 349. *Chriſtus in Nazaris educatus eſſe dicitur, & ſic Nazaræus vocandus. Scire igitur oportet, quod nomen eſt Hebraicum Naziræum in Levitico, in ejus Chriſti unctione quem ipſi habebant. Porrò hic erat principatum obtinens ſecundum imaginem magni & veri Pontificis Chriſti Dei, adumbratum videlicet quemdam & figuratum Chriſtum repræſentans. Ubi verò Septuaginta de Pontifice ita interpretati ſunt*, Et non polluet quod ſanctificatum eſt Dei ſui, quoniam ſanctum oleum unctionis Dei ſui: *In Hebraico legitur*, Quoniam Nazer oleum. *Aquila autem ſic vertit*, quoniam ſegregatio, oleum unctionis Dei ſui ſuper ipſum. *Theodotion verò*, Quoniam Nazer oleum unctionis à Deo ſuo ſuper ipſum. *Quare Nazer ipſos quidem Septuaginta ſequentibus, ſanctum erit; ipſum verò Aquilam, ſeparatio; Symmachum autem, intactum. At verò quoniam priſci quidem Sacerdotes, cum oleo comparato, quod apud Moyſen Nazer appellatur, ungerentur, ex derivatione à Nazer vocabantur Naziræi. Sed Salvator & Dominus noſter, ſuapte naturâ in ſe habens & ſanctum, & intactum, & ſeparatum, neque alicujus indigens humanæ unctionis, tamen Naziræi appellationem apud homines obtinuit, non quod ab oleo, quod nazer vocaretur, Naziræus extiterit; ſed quòd quamvis naturâ quidem talis eſſet, tamen à civitate Nazareth apud homines Naziræus vocatus ſit, ubi apud ſuos, quà homo erat, parentes, puerilem educationem obtinuit. Ex quo apud Matthæum dictum eſt: Reſponſo autem in ſomnis accepto*, (ipſe videlicet Joſeph) *ſeceſſit in partes Galilææ: & veniens habitavit in civitate quæ dicitur Nazara, ut impleretur quod dictum eſt per Prophetam, quòd Nazaræus vocabitur. Oportebat enim uſquequaque, cùm ipſe ſuapte naturâ & revera Nazaræus eſſet, hoc eſt, ſanctus, intactus, ſegregatus, illum ab hominibus hac appellatione vocari: ſed quoniam non à Nazer oleo hanc appellationem obtinuit, quippe qui humanæ nullius unctionis indigebat, à loco Nazareth denominationem accepit.* Denique S. Hieronymus *in cap.* 2. S. Matthæi, ubi præmiſit, S. Evangeliſtam plurali numero Prophetas citantem, oſtendere ſe non verba de Scripturis ſumpſiſſe, ſed ſenſum; ſubdit: *Nazaræus, ſanctus interpretatur. Sanctum autem Dominum futurum, omnis Scriptura commemorat.*

[Margin: *Iſai.* 11. 1] [Margin: S. Hieron. Comment. In cap. 11 Iſai. & in 2. Matth.] [Margin: *Dan.* 9. 24.] [Margin: *Tertul. Euſeb. Cæſar.*] [Margin: *S. Hieron.*]

Senſus Moralis.

I. MAgi ad Chriſtum adorandum ſtellâ duce vocati, primitiæ gentium fuerunt, per Chriſti gratiam ad eum in Eccleſia adorandum vocatarum. Magi (inquit *S. Auguſtinus*) ex gentibus erant, ipſe etiam Pilatus ex gentibus. Illi ſtellam viderunt in cælo, ille titulum fixit in ligno. Utrique tamen non Regem gentium, ſed Judæorum quærebant vel agnoſcebant. Judæi verò ipſi nec ſtellam ſecuti ſunt, nec titulo conſenſerunt. Jam igitur præſignabatur quod poſtea ipſe Dominus dixit: *Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Iſaac, & Iacob in Regno cælorum: filii autem Regni ibunt in tenebras exteriores.* Nam Magi ab Oriente, Pilatus ab Occidente venerat. Unde illi orienti, hoc eſt, naſcenti; ille autem occidenti, hoc eſt, morienti atteſtabantur Regi Judæorum; ut cum Abraham & Iſaac & Jacob, ex quibus Judæi ducebant origenem, recumberent in Regno cælorum; non ex eis propagati per Carnem, ſed eis inſerti per fidem; ut ille, de quo Apoſtolus loquitur, olivæ inſerendus jam præmonſtraretur oleaſter. Propterea quippe non Rex Gentium, ſed Judæorum ab eiſdem gentibus vel quærebatur vel agnoſcebatur; quia oleaſter ad olivam, non ad oleaſtrum oliva veniebat.

[Margin: S. *Aug. ſerm.* 201. *alias de Tempore* 31. *in Eph. Dom.* 3.]

2. Divinæ gratiæ nos vocantis ductum fideliter & obedienter ſequamur, ac myſtica munera Domino offeramus. Quamvis enim narratio Evangelicæ lectionis illos propriè recenſeat dies, in quibus viri, quos nec Prophetica prædicatio docuerat, nec teſtificatio Legis inſtruxerat, ad cognoſcendum Deum à remotiſſimis Orientis partibus venerunt; hoc idem tamen & manifeſtiùs nunc & copioſiùs fieri in omnium vocatorum illuminatione perſpicimus. Unde cùm cernimus homines humanæ ſapientiæ deditos, & à Jeſu Chriſti confeſſione longinquos, de profundo erroris ſui educi, & ad agnitionem veri lumi-

[Margin: *S. Leo ſerm.* 35. *in Epiph.* 6.]

nis advocari, divinæ procul dubio gratiæ ſplendor operatur; & quicquid in cordibus tenebroſis novæ lucis apparet, de ejuſdem ſtellæ radiis micat: Ut mentes quas ſuo fulgore contigerit, & miraculo moveat, & ad Deum adorandum perducat. Si autem ſolicito intellectu velimus aſpicere, quomodo triplex illa etiam ſpecies munerum ab omnibus, qui ad Chriſtum greſſu fidei veniunt, offeratur, nonnè in cordibus rectè credentium eadem celebratur oblatio? *Aurum etenim de theſauro animi ſui promit, qui Chriſtum Regem univerſitatis agnoſcit. Myrrham offert, qui Unigenitum Dei credit veram ſibi hominis univiſſe naturam. Et quodam eum thure veneratur, qui in nullo ipſum Paternæ Majeſtati imparem confitetur.* Aurum caritatem, thus devotionem, myrrha corporis mortificationem deſignat.

3. Magorum devotionem imitemur, longo itinere curramus; ut Chriſtum videre mereamur. Hi niſi patriam, domumque reliquiſſent, Chriſtum invenire ac videre minimè potuiſſent. Recedamus igitur à terrenis negotiis & curis. Magi in Patria ſua ſtellam tantummodo viderunt, longè verò à Patria Solem conſpexerunt juſtitiæ. Surgamus & nos, & licèt omnes turbentur, nos tamen alacres & prompti ad Pueri domum accurramus. Nihil fervorem noſtrum in via mandatorum Dei retardet, non terrores, non tumultus, non pericula. In Bethleem accurramus, ad domum ſpiritualis panis, ad domum panis vivi. Nihil nos ad Regem introire prohibebit, modò ut adoraturi Dei Filium, non conculcaturi veniamus. *Cave ne Herodi efficiaris ſimilis, & dicas*, Ut & ego veniens adorem eum: *Cùmque veneris interimere coneris. Hujus etenim ſimiles ſunt, qui indignè abutuntur Communione Myſterii.* Reus eſt enim iſte Corporis & Sanguinis Domini. *Qui enim ejuſmodi ſunt, habent in ſe tyrannum Regno Chriſti jugiter invidentem, longè ſanè Herode illo nequiorem, Mammonam ſcilicet. Hic enim in homines tenere imperium geſtit, ſuoſque cultores ſimulatè mittit ad Chriſtum, ut adorare quidem videantur, quantùm verò in ipſis eſt eum interimunt. Timeamus igitur ne quando ſpeciem ſupplicum atque adorantium geramus, opere verò exiſtamus inimici. Adoraturi Chriſtum, cuncta projiciamus è manibus. Si habuerimus aurum, offeramus ipſi, non terræ infodiamus. Si enim illi tunc Barbari in honorem tantummodo Domini libenter obtulerunt aurum, qualis tu eris ſi non tribuas indigenti? Illi tam longo itinere concurrerunt ut natum viderent. Tu verò qua tandem ſatisfactione poteris abſolvi, qui ne brevis quidem plateæ ſpatium tranſis, ut viſites ægritudine afflictum & vinctum catenis? Et certè ſolemus ægrotantium, atque vinctorum, etiamſi inimici ſint, miſereri: Tu verò ne erga Dominum quidem tuum, qui tantorum tibi autor eſt bonorum, hoc permoveris affectu? & illos quidem aurum legimus obtuliſſe: Tu verò panem vix tribuis.* Quid excuſabimus, aut quam veniam promerebimur, ſi cùm Chriſtus noſtri causâ deſcenderit è cælis, nos ad illum vel ex ædibus ire gravemur? Cùm Magi ex remota Orientis regione occurrant, ut illum videant in præſepi jacentem; nos verò qui Chriſtiani ſumus ne breve quidem ſpatium itineris conficiamus, ut felici illo ſpectaculo perfruamur? *Nam ſi cum fide acceſſerimus, proculdubio videmus illum in præſepi jacentem. Si quidem hæc Menſa vicem explet præſepis. Nam & hic ponitur Corpus Dominicum, non quidem faſciis involutum ſicut tunc, ſed Spiritu ſancto undequaque conveſtitum. Ac Magi quidem nihil aliud quàm adorarunt: Tibi verò ſi cum pura acceſſeris conſcientiâ, permittemus ut ſumas, & ſumpto domum abeas. Accede igitur tu quoque munera offerens, non qualia offerebant illi, ſed multò religioſiora. Obtulerunt illi aurum; offer tu temperantiam & virtutem. Obtulerunt illi thus; offer tu puras preces, quæ ſunt odoramenta ſpiritualia. Obtulerunt illi myrrham; offer tu humilitatem, & cor ſummiſſum cum eleemoſyna. Quòd ſi hiſce cum muneribus acceſſeris, multa cum fiducia particeps eris hujus ſacræ Menſæ.* Offeramus fidem, ſpem, caritatem, obedientiam. Admirabilis certè Magorum fides, qui nullatenus turbantur, nullo ſcandalo moventur propter ea quæ ipſis eveniunt. Non aiunt intra ſe: Si magnum quiddam eſſet hic puer, & potentiæ aliquid obtineret, nobis adoratoribus ejus quid opus eſſet fuga occultuſque diſceſſus? Cur enim nos qui palam ac liberè venimus, nec tanti populi fragorem, nec Tyranni furorem paventes, quaſi exules quoſdam atque fugitivos Angelus è civitate propellit? Verùm nihil omnino tale vel ore proferunt, vel mente concipiunt. *Hoc eſt enim fidei inſigne, ut abſque controverſia ulla obediant imperanti, nec ullam rationem expoſcant imperii.*

S. Iohann. Chryſoſt. Hom. 7. in Matth.

1. Cor. 11.

S. Iohann. Chryſoſt. Hom. 31. ad Pop. Ant. de beato Philogonio.

Idem Hom. 8. in Matthæum.

4. Adorato Chriſto, per aliam viam revertamur, ut Magi. Nos cariſſimi, quorum erant illi Magi primitiæ: nos hereditas Chriſti uſque ad terminos terræ, propter quos cæcitas ex parte in Iſraël facta eſt, ut plenitudo gentium intraret, cognito Domino & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto, qui propter nos conſolandos tunc jacuit in anguſto diverſorio, nunc propter ſublimandos ſedet in cælo; ſic eum annuntiemus in hac terra, in hac regione carnis noſtræ, ut non quà venimus redeamus, nec prioris noſtræ converſationis veſtigia repetamus. Hoc eſt enim quòd & illi Magi non quà venerant redierunt. *Via mutata, vita mutata eſt.* Et nobis cæli enarraverunt gloriam Dei; & nos ad Chriſtum adorandum fulgens ex Evangelio veritas, tamquam de cælo ſtella, perduxit; & nos prophetiam in Gente Judaica celebratam, tamquam indicium Judæorum non nobiſcum pergentium, fideli aure percepimus; & nos Regem & Sacerdotem, & pro nobis mortuum Chriſtum agnoſcentes atque laudantes, tamquam in auro, & thure, & myrrha honoravimus: *Supereſt ut eum evangelizantes novam viam carpamus, non quà venimus redeamus.*

S. Aug. Ser. 202. aliàs de Temp. 32. in Epiph. 4.

5. Herodes Politicorum impiorum typus, qui Religionem ſuæ cupiditati ac temporalibus utilitatibus ſubjiciunt, fruuntur mundo, ut utantur Deo. Hi turbantur, cùm Doctores Prædicatores veritatis, qui eorum pravis deſideriis adulari non poſſunt, eorum mores & vitia palam impugnant & damnant. Quanti inde tumultus ac motus? Quanta perturbatio? *Turbatus eſt Herodes, & omnis Jeroſolyma cum illo.* QUID *erit tribunal judicantis, quando ſuperbos Reges cunæ terrebant infantis?*

S. Auguſt. Ser. 200. 2. de Eph.

6. Principes Sacerdotum Judaicæ gentis, & Scribæ populi, qui Chriſtum in Bethleem Judæ naſci reſpondent, nec ad illum adorandum veniunt, figuræ ſunt Sacerdotum plurimorum Eccleſiæ Chriſtianæ, qui Scripturas ſacras legunt, nec ex earum lectione ad vitam ſuam rectè inſtituendam, moreſque componendos proficiunt; Chriſtum aliis oſtendunt, nec illum ſequuntur; viam ſalutis docent, nec in ea ambulant. *Paſtores & Idola?*

7. Chriſtum natum perſecutus eſt Herodes; Chriſtianos ſecundùm Chriſtum viventes mundus, Diaboluſque perſequuntur. Invenimus, inquit *S. Leo*, etiam Herodis non deeſſe perſonam, cujus ipſe Diabolus, ſicut tunc fuit occultus incentor, ita nunc quoque indefeſſus eſt imitator. Cruciatur enim vocatione gentium, & quotidiana poteſtatis ſuæ deſtructione torquetur. Dolens ubique ſe deſeri, & verum Regem in locis omnibus adorari, parat fraudes, fingit diſſenſiones, erumpit in cædes, & ut reliquiis eorum, quos adhuc fallit, utatur, invidiâ uritur in Judæis, ſimulatione inſidiatur in Hæreticis, ſævitiâ accenditur in Paganis. Videt enim inſuperabilem eſſe potentiam Regis æterni, cujus mors ipſius vim mortis extinxerit, & ideo totam nocendi artem in eos qui vero Regi famulantur, armavit: alios per inflationem ſcientiæ legalis obdurans, alios in furorem perſecutionis inſtigans, alios per falſæ fidei commenta depravans. Sed hanc Herodis iſtius rabiem ille vincit & deſtruit, qui etiam parvulos Martyrii gloriâ coronavit: & fidelibus ſuis tam invictam indidit caritatem, ut Apoſtoli verbis audeant dicere; *Quis nos ſeparabit à caritate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia, an perſecutio; &c.* Sed quia tempeſtas priorum turbinum conquievit, vigilanter cavenda ſunt illa diſcrimina, quæ de otio ipſius pacis

S. Leo. ſer. 35. in Eph. 6.

Rom. 8. 35

oriuntur

oriuntur. Adverſarius enim, qui in apertis inefficax perſecutionibus fuit, tecta nocendi arte deſævit: Ut quos non perculit ictu afflictionis, lapſu dejiciat voluptatis. Videns itaque ſibi reſiſtere principum fidem, & unius Deitatis inſeparabilem Trinitatem non ſegnius in palatiis quam in Eccleſiis adorari, interdictam dolet ſanguinis Chriſtiani effuſionem; & quorum obtinere non poteſt mortes, impetit mores. Terrores proſcriptionum in avaritiæ mutat incendium; & quos damnis non fregit, cupiditate corrumpit... Inflammat concupiſcentiis, quos non poteſt vexare tormentis: ferit diſcordias, accendit iras, incitat linguas; & ne ab illicitis dolis cautiora corda ſe revocent, conſummandorum ſcelerum ingerit facultates: quia illi totius fraudis hic fructus eſt, ut qui immolatione pecudum, & thuris incenſione non colitur, quibuſlibet ei criminibus ſerviatur. Simus igitur attenti divinæ gratiæ voci, quæ nos admonet ut pericula fugiamus: Recurramus ad ſpiritale præſidium; & mens habens notitiam Dei ſui, à conſiliis ſe malè ſuadentis hoſtis avertat. Fugiat eos qui Jeſum quærunt ut eum occidant. Accipiens Jeſum & Mariam, illum in ſinu animæ ſuæ per caritatem gerens, in iſtius clientelam ſe conferens Salvatoris & ſalutis hoſtes fugiat cum Joſeph. Obediat ſine hæſitatione. Obedientia cæca uni Deo debetur, qui nec fallere poteſt, nec falli. Cùm Dei nota voluntas eſt, ab ejus executione nullæ difficultates nos debent remorari. Qui enim dat præceptum vel conſilium, ad eas ſuperandas ſervis ſuis præbebit auxilium, quamvis inſuperabiles humanis viribus videantur.

8. Herodis Jeſum quærentis ut eum occideret, ideoque innocentes infantes occidentis, crudelitatem imitantur, qui divinæ gratiæ inſpirationibus, piiſque motionibus reſiſtunt, impediuntque ne Chriſtus in cordibus ſuis formetur, adjiciendo peccata peccatis. Herodianam vincit malitiam ac impietatem, qui ſuæ aut alienæ ſaluti impedimentum affert. *Herodiana malitia, & Babylonica crudelitas eſt*, inquit S. Bernardus, *naſcentem velle extinguere religionem, & allidere parvulos Iſraëlis. Si quid enim ad ſalutem pertinens, ſi quid religionis oritur; quicumque reſiſtit, quicumque repugnat, planè cum Ægyptiis parvulos Iſraëlitici germinis necare conatur; imò cum Herode naſcentem perſequitur Salvatorem.*

S. Bern. ſer. 3. in Epiph.

9. Rachelem filios ſuos plorantem imitari non debent Chriſtianæ Matres, cùm illis filii in infantia prærripiuntur, Chriſto per baptiſmum regenerati. Illorum enim ſalutem lugent, quæ lugent mortem. Ad divinum oraculum attendant: *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum ejus, & ne fictio deciperet animum illius.* Non ſolùm filii, ſed & matres à multis peccandi periculis immatura illorum morte ſervantur, quorum fortè pravâ inſtitutione, amore immodico, ambitioſâ per fas & nefas collocatione, & dignitatum opumque injuſta procuratione, æternam ſibi damnationem fortè arceſſiviſſent. Lugeant filios cùm ſecundùm animam moriuntur, cùm mortaliter Deum offendunt; nec mediocris ſit illarum dolor, *Quia non ſunt*. Periit enim in illis vita gratiæ, & ad nihilum coram Deo ſunt redacti. Felices matrum lacrymæ, ſi Deo cum piis precibus offerantur pro ſalute filiorum. Illis enim vitæ ſpiritualis reditum à Deo impetrare poſſunt, quemadmodum *Auguſtino* impetravit pia Mater *Monica*, cui filii ſui perditionem plangenti pius quidam Epiſcopus reſpondit: *Vade à me, ita vivas. Fieri non poteſt ut filius iſtarum lacrymarum pereat.*

Sap. 4.

S. Aug. lib. 3. Confeſſ. cap. 12.

10. *S. Joſeph* obedientiam, & æquanimitatem in proſperis & adverſis imitari debent Chriſtiani; cogitantes vitam hominis fidelis peregrinationem eſſe ſuper terram, Chriſtum qui via noſtra eſt, longas difficileſque peregrinationes in infantia ſua, ex mandato Patris, per Angelum ſignificato S. Joſeph ejus nutritio, ſuſcepiſſe cum eodem & Virgine Matre. Ex Judæa in Ægyptum fugiſſe, ex Ægypto in Terram Iſraël rediiſſe; ex Iſraëliticæ Terræ finibus Nazarethum ſe recepiſſe, obſcurum & ignobile oppidum, ibique velut in tenebris deliteſcere voluiſſe lucem veram. Læta & triſtia in ipſis vitæ Chriſti primordiis ſibi ſucceſſiſſe, ne Chriſtianus fauſta & læta omnia in hoc ſæculo expectet, ſed ſibi maximè favere Deum credat, cùm proſpera temperat adverſis ne inſoleſcat, & rebus terrenis inhæreat; adverſa proſperis, ne deficiat. *Accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & eſto ibi uſque dum dicam tibi* (ait Angelus Joſeph) Quæ cùm audiiſſet Joſeph, nequaquam paſſus eſt ſcandalum, neque dixit: Incerta iſta res eſt, ac prorſus ambigua: Tu paulò ante dicebas, *Quia ſalvabit populum ſuum*, & nunc ſe ipſum quidem non poteſt de periculis liberare; ſed fuga nobis neceſſaria, & peregrinatio longinqua, contraria omnino facta ſunt promiſſis. Sed horum nihil prorſus opponit: Vir enim erat fidelis: Neque curioſè reverſionis tempus inquirit, quod utique ab Angelo non ſignatè fuerat expreſſum. *Sed eſto ibi*, inquit, *uſquequo dicam tibi.* Verum ille nec per iſta quidem factus eſt ſegnior, ſed obedivit libenter, & credidit, omnes prorſus tribulationes cum gaudio ſuſtinendo. Enimvero miſericors Deus mœſtis rebus quædam etiam jucunda permiſcuit: Quod certè in Sanctis omnibus facit, quos neque tribulationem, neque jucunditates ſinit habere continuas; ſed tum de adverſis, tum de proſperis juſtorum vitam quaſi admirabili varietate contexuit; quod hîc quoque præſtitit. Videndo quippe S. Joſeph gravidam Sponſam, in conturbationem incidit maximam: ſed adfuit repentè Angelus ſuſpicionem ſolvens, & timorem prorſus extinguens. Deinde videns Puerum natum, maximâ exultatione repletus eſt: ſed rurſus huic etiam gaudio periculum grande ſucceſſit, cùm tota utique civitas turbaretur, ipſe Rex fureret, & ad necem populum quæreret. Sed & hunc tumultum alia rurſus lætitia ſubſecuta eſt; apparitio videlicet Stellæ, & adoratio Magorum. Poſt hanc quoque jucunditatem, iterum periculum, iterùmque formido. *Quærit*, inquit, *Herodes animam Pueri*, & fugere neceſſe eſt, & in longinqua tranſire hominis inſtar. Nondum quippe opportunum erat ut ſignorum miracula coruſcarent: *Si enim à prima prorſus infantia mirabilia monſtraſſet, homo proculdubio creditus non fuiſſet.* Ex Ægypto revocatur, Joſepho de morte Herodis certiore facto per Angelum. Vides rurſum tribulationi requiem ſuccedentem, deinde periculum poſt requiem imminens. *Audiens* enim Joſeph *quòd Archelaus in Judæa regnaret pro Herode patre ſuo, timuit illò ire.*

S. Joan. Chryſoſt. hom. 8. in Matth.

11. Nuſquam turbari debemus omnino cùm accidunt aliqua quæ promiſſionibus divinis adverſari videantur. Ecce enim adveniente Domino ad populi ſui, imò ad totius orbis ſalutem, qualia fuerunt exordia! Mater fugit, Jeroſolyma turbatur, cœdes innumeræ innocentium infantium perpetrantur; ploratus & luctus ingens ubique. Neque eſt cur conturberis. Nam *ſolet per contraria fere ordinem ſuæ œconomiæ implere, ingens virtutis ſuæ hinc nobis exhibens argumentum.* Sic Apoſtolos ſuos induxit atque inſtruxit ut res præclaras agerent, contraria contrariis moderatus, quò majori cum admiratione fiant. Cæſi igitur ejectique, & mille tormenta paſſi Apoſtoli, victores tandem perſecutorum ſuorum evadunt. Ne igitur animum in adverſis rebus deſpondeamus, hâc certiſſimâ Regulâ roborati: *Quòd qui lædere velint, multi ſint: qui verò ab alio lædatur, omnino nullus. Et quicquid à quolibet hominum paſſi fuerimus injuſtè, aut remiſſione peccatorum, aut amplioris mercedis retributione Deus compenſat.*

S. Joan. Chryſ. Hom. 9. in Mat.

CAPUT TERTIUM.

Senſus Litteralis.

1. IN *diebus autem illis venit Ioannes Baptiſta prædicans in deſerto Iudææ.* Tempus deſignatur quo Chriſtus cum Maria Virgine Matre, & Joſeph, adhuc Nazareth habitabat. Annus agebatur 15. *Imperii Tiberii Cæſaris*, ut S. Lucas notavit. Chriſtus annos *quaſi triginta* natus erat: qui loquendi modus latitudinem aliquam admittit infra ſupraque trigeſimum annum, quem præciſè non definit. Hæc erat ætas ſacris functionibus Sacerdotis, Doctoris, vel Prophetæ obeundis idonea, antequam eas exercere licebat nemini ſecundùm mores Hebræorum, ut etiam colligi videtur ex Scriptura ſacra 1. *Paralipom.* 23. Jeſus ergo latere voluit, & ad auguſtum illud munus Doctoris, Legiſlatoris, Prophetæ, Sacerdotis, Regis Judæorum & Gentium ſibi à Patre impoſitum ſe præparare in ſilentio, precibus, ſacris meditationibus, perpetua Patris adoratione, officiis erga parentes, quibus *ſubditus erat*, occupatus; donec congruam ad docendum cum auctoritate ætatem attigiſſet. Cùm autem tempus manifeſtationi & vitæ publicæ ſeu miniſterii Chriſti initiis à Deo præſtitutum adveniſſet, *Ioannes Baptiſta*, ſic appellatus quòd Chriſtum baptizaverit, vel quòd primus baptizare cœperit publico ritu, *venit*, ſeu prodiit in publicum, cùm antea pleriſque incognitus latuiſſet, & prædicationis baptiſmique miniſterium aggreſſus eſt *in deſerto Iudææ*, circa Jordanem fluvium, in extrema parte Ennon & Salim, non procul à Jericho, regione quæ, *campeſtria deſerti*, vocatur 2. *Reg.* 12. 16. ibi prædicare cœpit, dicens:

Luc. 3. 23

2. *Pœnitentiam agite.* De peccatis ex animo dolete, mores in melius emendate, divinæ juſtitiæ per bona opera ſatisfacite. Adultorum hominum Nullus tranſit ad Chriſtum, ut incipiat eſſe quod non erat, niſi eum pœniteat fuiſſe quod erat; (inquit *S. Auguſtinus.*) Ubi emendatio nulla, pœnitentia neceſſariò vana; (inquit *Tertullianus*) Irriſor eſt, & non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet: Nec Deum videtur poſcere ſubditus; ſed ſubſannare ſuperbus; (inquit *S. Iſidorus Hiſpal.*)

S. *Auguſt. ſerm.* 351 *de Pœnit. aliàs* 50. *inter Homil.* 50. S. *Iſidorus lib.* 2. *Sent. cap.* 16.

3. *Appropinquavit enim Regnum cælorum.* Regnum Chriſti, Meſſiæ patribus veſtris promiſſi, & à vobis expectati, jam prope eſt, mox incipiet, de quo *Daniel* 7. verſ. 13. & 14. *Aſpiciebam in viſione noctis, & ecce cum nubibus cæli quaſi Filius hominis veniebat, & uſque ad Antiquum dierum pervenit: & in conſpectu ejus obtulerunt eum. Et dedit ei poteſtatem, & honorem, & Regnum: & omnes populi, Tribus & linguæ ipſi ſervient: poteſtas ejus poteſtas æterna, quæ non auferetur: & Regnum ejus quod non corrumpetur.* Et verſ. 27. *Regnum autem & poteſtas, & magnitudo regni, quæ eſt ſubter omne cælum, detur populo ſanctorum Altiſſimi: cujus Regnum, regnum ſempiternum eſt, & omnes Reges ſervient ei, & obedient.* Regnum cælorum dicitur Chriſti Regnum, quòd cæleſti ratione ineatur in terris, in cælis perficiatur, quòd adminiſtratio ejus ſpiritualis ſit, ſicque diſtinguatur à Regno terreno ſive carnali, quod Judæi exſpectabant, quorum pravam opinionem in principio prædicationis Evangelicæ convellit; quòd denique viva ſit imago Regni illius quod in cælo eſſe credimus, & quod nobis per Chriſtum reſeratum eſt, & per ejus merita nobis adeundum eſſe atque poſſidendum ſperamus. Regnum cælorum pro Chriſti manifeſtatione, & poteſtatis ejus revelatione pariter ſumitur, Matth. 12. 28. *Si ego in Spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos Regnum Dei.* In duobus autem præſertim poſitum eſt Chriſti Regnum, in eo ſcilicet 1. ut homines ſibi ſubjiciat per Evangelii prædicationem, & effuſionem Spiritus ſancti, & hoc pacto in eorum cordibus regnet. Luc. 17. 21. *Regnum Dei intra vos eſt.* Matt. 21. 43. *Auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus:* fideleſque ſubditos remuneret ipſa regni æterni poſſeſſione. 2. Ut contumaces hoſtes regat in virga ferrea, puniatque. Unde Malachiæ 4. mittendus *Elias* dicitur, id eſt, Johannes, *antequam veniat dies Domini magnus & horribilis... Ne fortè veniat Dominus, & percutiat terram anathemate.* Hunc enim locum de Johanne Chriſtus explicuit. Matth. 17. 10. *Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, ſed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis paſſurus eſt ab eis. Tunc intellexerunt Diſcipuli, quia de Johanne Baptiſta dixiſſet eis.* Ideo & hîc *Ira ventura*, & *ſecuris ad radicem arboris poſita* denuntiatur. Congruè porrò ſuæ ad pœnitentiam adhortationi hanc ſubjicit rationem Chriſti Præcurſor, quòd appropinquet Regnum cælorum, quia oblatio gratiæ & indulgentiæ à Chriſto efficaciſſimum ad pœnitentiam incitamentum eſt: & quia cæleſte illud Regnum, quod electis ab origine mundi, immò ab æterno paratum eſt, ſolis innocentibus aut verè pœnitentibus patet, cùm in illud *nihil coinquinatum* intret. Verè (inquam) pœnitentibus: Hæc enim pacta à Deo cum peccatoribus mercedis conditio. Si ergo qui *venditant, priùs nummum quo paciſcuntur examinant, ne ſcalptus, ne verſus, ne adulter: etiam Dominum credimus, pœnitentiæ probationem priùs inire, tantam nobis mercedem, perennis ſcilicet vitæ conceſſurum,* Deus gratiam pollicitus, quam in extremitatibus temporum per Spiritum ſuum univerſo Orbi illuminaturus eſſet, præire intinctionem pœnitentiæ juſſit, id eſt, baptiſmum Johannis in pœnitentiam, ut quos per gratiam vocaret ad promiſſionem ſemini Abrahæ deſtinatam, *per pœnitentiæ ſubſignationem ante componeret.* Non tacet Johannes: *Pœnitentiam initote*, dicens: *Jam enim ſalus Nationibus appropinquabit, Dominus ſcilicet afferens, ſecundùm Dei promiſſum. Cui præminiſtrans, pœnitentiam deſtinabat purgandis mentibus propoſitam: uti quicquid error vetus inquinaſſet, quicquid in corde hominis ignorantia contaminaſſet, id pœnitentia verrens & radens, & foras abjiciens, mundam pectoris domum ſuperventuro Spiritui ſancto paret, quo ſe ille cum cæleſtibus bonis libens inferat. Horum bonorum unus eſt titulus, ſalus hominis, criminum priſtinorum abolitione præmiſſâ. Hæc pœnitentiæ cauſa, hæc opera, negotium divinæ miſericordiæ curans. Quod homini profecit, Deo ſervit.* Obſervandum porrò cum S. Auguſtino, hoc nomen *Regnum cælorum, propriè pertinere ad revelationem Novi Teſtamenti*, nec in veteri occurrere. Primus illud indigitat Johannes Baptiſta.

Tertull. Lib. de Pœnit. cap. 6. *Idem. cap.* 2. *S. Auguſt. lib.* 19. *cont. Fau. cap.* 31

4. *Hic eſt enim qui dictus eſt per Iſaiam Prophetam dicentem: Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas ejus.* Vel Matthæi de Johanne Baptiſta, vel potiùs Johannis de ſeipſo verba ſunt. Quamvis porrò illud Iſaiæ vaticinium liberationem populi Judaici à captivitate Babylonica ſecundùm ſenſum litteralem hiſtoricum ſpectet: ad liberationem tamen humani generis è peccati ſervitute & dæmonis captivitate, per Chriſtum refertur, ſecundùm ſenſum propheticum, pariter litteralem, tametſi ſublimiorem. "Johannes vox eſt Verbi, ad præparandas hominum aures emiſſa. Qui enim clamant ut eminùs eos evocent, quibus ſignificare aliquid cupiunt, ſonoram quandam initio vocem, nec articulatam proferunt. Cumque illi ſolâ exauditâ voce ad audiendum mentem adhibuerint, atque aurem admoverint, tum vociferator ille quod dicere conſtituerat diſtinctiùs eloquitur. Ita ergo Johannes vox quædam fuit præparandis hominum auribus. Non enim ſermo ipſe fuit, ſed poſt illum ſermo tandem advenit, cujus gratiâ præparatrix illa vox anteceſſerat." Unde ita loquitur: *Vox clamantis in deſerto: Parate vias Domini.* Quippe vox præparat,

Iſai. 40. *Johann.* 1. 22. 23. *S. Auguſt. lib.* 1. *de conſen. Evange. cap.* 12. *S. Epip. Hæreſ.* 69. *N.* 41.

„ Dominus autem præparatas jam vias ingreditur. Vox aures ad audientiam componit: quæ ubi vacuas ſe præbuerint, tum ſermo audientium auribus immittitur. Hæc
„ *S. Epiphanius.*

Parate viam Domini. Sicut Rege ingreſſum alicubi facturo ſubditi vias parant, complanant, purgant, ornant: ita Chriſto Rege ad homines, & in homines, adveniente, viæ ipſorum pravis affectionibus, non ſecùs ac deſertum ſpinis obſitæ, & inæqualiter aſſurgentes vel depreſſæ, lapidibuſque horridæ, adæquandæ, complanandæ, parandæ & ornandæ ſunt. Mores hominis viæ illius, Scripturæ phraſi. Viarum hujuſmodi ſtructrix, præparatrix, purgatrixque pœnitentia.

5. *Ipſe autem Johannes habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam.* Veſtis aſperior, villoſa, hirſuta, cilicina, Prophetarum propria. Talis Eliæ veſtitus. 4. Reg. 1. 7. 8. *Cujus figuræ & habitus eſt vir ille qui locutus eſt vobis verba hæc? At illi dixerunt: Vir piloſus: & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Elias Teſbites eſt.* Iſai 20. 2. *Locutus eſt Dominus in manu Iſaiæ filii Amos, dicens: Vade, & ſolve ſaccum de lumbis tuis.* Zachar. 13. 4. *In die illa confundentur Prophetæ, unuſquiſque ex viſione ſua cùm prophetaverit: nec operientur pallio ſacciuo ut mentiantur.* Et S. Paul. Epiſt. ad Hebr. 11. de Prophetis præcipuè loquens, eos nobis deſcribit *in melotis, in pellibus caprinis* incedentes. Veſtimentum igitur Johannis Baptiſtæ contextum erat ex pilis camelorum, inſtar cilicii, ut qui veniebat in ſpiritu & virtute Eliæ, etiam habitu exteriori Eliam referret.

6. *Eſca autem ejus erat locuſtæ, & mel ſylveſtre.* Unus hic Johannis cibus, adeò tenuis, inſuetus, & à vulgaribus Judæorum menſis alienus: ut de illo dicatur Matth. 11. 18. *Venit Johannes neque manducans, neque bibens.* Nam & *à vino & ſicera* vulgari aliorum potu perpetuò ſibi temperavit. Herbarum & foliorum ſummitates Græca voce ἀκρίδων ſignificari voluerunt *S. Iſidorus Peluſiota* Lib. 1. Epiſt. 5. & 132. Pantaleon Diaconus Orat. in ſancta Lumina, Euthymius, Theophylactus, Nicephorus Calliſtus, Lib. 1. Hiſt. Eccl. 100. 14. veras locuſtas intelligimus cum Clemente Alexand. lib. 2. Pædagogi, cap. 1. cum SS. Hilario & Chryſoſtomo Comment. in Matth. Ambroſio in Lucam, Hieronymo Lib. 2. in Jovinian. & Epiſt. 23. ad Marcellam, Auguſtino Lib. 10. Confeſſ. cap. 31. inſecti genus, quod Venerabilis Beda Lib. *De locis ſanctis.* cap. 14. deſcribit, ſe à ſancto Epiſcopo *Arculpho*, qui ad ea loca peregrinatus erat, ſe accepiſſe ſcribens, *Notiſſimas eſſe locuſtas in Palæſtina, quæ corpuſculis in modum digiti manûs exiguis & brevibus, in herbis facilè captæ, coctæque oleo, pauperem victum parent.* Euthymius in Matthæum teſtatur, *Uſque in hodiernum diem in illis partibus pleroſque illud inſecti genus edere fumo ſiccatum: habere autem gravem odorem, malumque guſtum.* Acridophagos populos, à locuſtarum eſu ſic appellatos, Diodorus Siculus, Agatharcides, Solinus, Plinius, aliique commemorant. Locuſtarum eſum Judæis Lex Moſaica permittit, *Levit* 11. 22. 21. Itaque quòd locuſtas edebat Johannes, novum non erat, ſed hoc in illo ſingulare fuit, quòd iis fortè oblatis, nec arte paratis, & melle ſilveſtri veſceretur. *Fuerant* Johanni *prædicanti & locus opportunior, & veſtitus utilior, & cibus aptior: ſed ſubeſt geſtis rebus exemplum, & in eo operatio ipſa meditatio eſt. Nam & ad deſertam Judæam venit, deſertam Dei frequentatione, non populi; & vacuam ſancti Spiritus habitatione, non hominum: Ut prædicationis locus, eorum quibus prædicatio erat miſſa, ſolitudinem proteſtaretur. Pœnitentiam quoque Regno cælorum propinquante pronuntiat, per quam eſt reditus ab errore, & recurſus à crimine. & poſt vitiorum pudorem profeſſio deſinendi: Ut deſerta Judæa meminiſſet eum ſe ſuſcepturam, in quo cælorum eſt Regnum; non vacuam deinceps futuram, ſi ſe à veteribus vitiis pœnitentiæ confeſſione purgaſſet. Pilis etiam camelorum veſtis adtexta, peregrinum Propheticæ iſtius prædicationis habitum deſignat: cùm exuviis immundarum pecudum, quibus pares exiſtimantur, Chriſti Prædicator induitur, fitque ſanctificatum habitu Prophetali, quicquid in nobis vel inutile fuerat ante, vel ſordidum. Zonæ autem præcinctio efficax in omne opus bonum eſt apparatus: Ut ad omne miniſterium Chriſti voluntate ſimus accincti. In eſum etiam eliguntur locuſtæ fugaces hominum, & ad omnem adventus noſtri ſenſum evolantes: Nos ſcilicet qui ab omni ſermone & congreſſu Prophetarum ipſis quibuſdam corporum ſaltibus efferebamur. Voluntate vagi, operibus inutiles, verbis queruli, fide peregrini, nunc ſumus ſanctorum alimonia & ſatietas Prophetarum electi ſimul cum melle ſilveſtri, dulciſſimum ex nobis cibum, non ex alveariis Legis, ſed ex truncis ſilveſtium arborum præbituri.*

Bochartus lib. 4. Hierozoici, c. 7.

S. Hilarius, cap. 2. in Matt.

7. *Tunc exibat ad eum omnis Hieroſolyma, & omnis Judæa*, id eſt, Hieroſolymitani cives, & Judææ incolæ ad eum veniebant; *& baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata ſua.* Hanc Johannis lotionem à luſtrationibus profanarum gentium ut diſcerneret Joſephus, quæ aqua marina, aut etiam vivo flumine culpas ipſas elui, animoſque purgari delictorum conſcientiâ exiſtimabant, ait, illo autore mentibus primùm juſtæ vitæ propoſito purgatis, adhibitam deinde aquam quæ corpora ablueret in typum interioris peccatorum purgationis. Non ſolùm autem peccata ſua generatim confitebantur, quid ad baptiſmum Johannis veniebant, ſontes ſe declarando; ſed ſpeciatim graviora, quibus obnoxii erant peccata confitebantur, ut veniam, conſilium, ac remedium peterent à Propheta baptizante, ejuſque apud Deum precibus juvarentur. Singulorum porrò peccatorum confeſſionem à Judæis uſurpari ſolitam, & adeò neceſſariam exiſtimatam, ut ſine ipſa vera pœnitentia non agatur, nec peccata expungantur, fusè probat *Johannes Morinus* Lib. 11. *De Adminiſtr. Sacram. Pœnit.* cap. 20. 21. 22. ex antiquis Judæorum Libris.

8. *Videns autem multos Phariſæorum, & Sadducæorum venientes ad baptiſmum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonſtravit vobis fugere à ventura ira?* Phariſæi, & Sadducæi, ſectæ Judæorum erant. Illi Spiritum aliquem eſſe negabant, adeòque nec Angelos, nec Animam immortalem, nec præmia & pœnas animarum in altera vita, neque reſurrectionem corporum credebant. Illi verò dogmata his erroribus contraria, & Synagogæ fidem tenentes, ſuo vivendi inſtituto à cæteris ſegregati videri volebant, certiorem legalium rituum notitiam, & traditionum ſuarum obſervantiam accuratiorem profitebantur, exteriori habitu ad Religionis & pietatis oſtentationem compoſito. Horum nonnulli ad baptiſmum Johannis venêre, pœnitentiam externa profeſſione ſimulantes; alii contempſêre, de quibus Lucæ 7 29. 30. *Et omnis populus audiens & Publicani, juſtificaverunt Deum, baptizati baptiſmo Johannis. Phariſæi autem & Legis periti conſilium Dei ſpreverunt in ſemetipſos, non baptizati ab eo.* Venientibus ergo ad baptiſmum ſuum Sadducæis & Phariſæis ait divinus Baptiſta: *Progenies viperarum*, peſſimorum parentum peſſimi filii, qui Synagogæ matris viſcera diſcerpitis, qui linguæ venenatæ morſibus Sanctos impetitis, *Quis demonſtravit vobis fugere à ventura irâ?* Vobis hypocritis, qui neminem vobis præponendum cenſetis, à quo ſalutis conſilium accipere velitis, mirum eſt ſi quis perſuaterit ut ſincerâ pœnitentiæ profeſſione Deum placetis iratum, æternaque gehennæ ſupplicia, veſtris criminibus debita fugiatis. Id de vobis non facilè crediderim, hypocritæ, ſed potiùs novitatis ſtudio & æmulatione, atque ad famam pietatis captandam, vos ad Baptiſmum cum aliis confluere. Sic Phariſæorum & Sadducæorum ſuperbiæ cauterium adhibet Johannes, docens exemplo ſuo, concionatorem peccatoribus adulari non debere.

Act. 23. 7. 8. Matth. 15. & 23. Joſeph. lib. 13. Ant. 9. c. 9. & 18. & lib. 18. cap. 2. S. Epiph in Panar.

9. *Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.* Si tamen verè pœnitentiam agere vultis, & non ſimulare, operibus quæ veræ pœnitentiæ ſigna & effecta ſunt id probate, morum emendatione ac ſanctimonia pœnitentiam veſtram notam facite. Opera fructus nomine in Scriptura

[*Act.* 26. 21.] ſignificatur. Idem eſt ergo hujus ſententiæ ſenſus, qui Paulinæ illius: *Et in omnem regionem Judææ, & Gentibus annuntiabam ut pœnitentiam agerent, & converterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera faciendo.*

10. *Et ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quoniam potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* Fiduciam dignitatis & juſtitiæ, tum propriæ; tum alienæ, Judæis eripit ſanctus Chriſti Præcurſor. Illam, adhortando ipſos ad pœnitentiam: Iſtam, oſtendendo eos viperarum potiùs quàm Abrahami progeniem eſſe, vel *filios carnis, non promiſſionis*; quibus proinde nihil proſit Abrahami ſanctitas, cùm ejus fidem ac pietatem non imitentur. *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* Id eſt, vobis omnibus deletis, ex lapidibus iſtis quos cernitis coram in plateis, vel ad ripam Jordanis, poteſt Deus qui Adamum ex terra formavit, & ex Abrahami corpore jam effœto Iſaacum naſci dedit, eidem Abrahamo ſuſcitare filios, non ſecundùm carnem, ſed ſecundùm fidem, qui Abrahæ opera imitati, promiſſionum illi factarum benedictione fruantur. Figuratum itaque loquendi genus eſt, quamvis res ſignificata divinæ omnipotentiæ non ſit impoſſibilis, ſicut illud Lucæ 19. 40. *Lapides clamabunt.* Id autem præcipuè ſignificari docent Patres, poſſe Deum Abrahæ filios per fidem ſuſcitare ex Gentibus, quæ lapides & ſimulacra muta colunt, ideòque in Scriptura ſacra lapidibus comparantur. *Dignitas igitur originis* (inquit S. Hilarius) *in operum conſiſtit exemplis:* [*S. Hilar. in cap.* 2. *S. Matt.*] *& proſapiæ gloria fidei imitatione retinetur. Uniuſcujuſque mores atque vita propinquitatem cognitionis acquirit: ut qui fideles ſunt, Abrahæ propago per fidem ſint; qui autem infideles ſunt, in diaboli progeniem infidelitate mutentur: Quando & Phariſæi viperarum natio nuncupantur, & gloriatio ſanctificati parentis eis inhibetur, & ex ſaxis ac rupibus Abrahæ filii excitantur, & ut operantes dignos fructus pœnitentiæ ſint admonentur: Ut qui diabolum patrem habere cœperant, cum eis, qui de lapidibus excitarentur, rurſum Abrahæ filii per fidem fiant.*

11. *Jam ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Jam nunc urget extremum ſalutis diſcrimen. Antea Deus differebat vindictam ob hominum ignorantiam & infirmitatem: jam verò ubi Evangelica doctrina & gratia affulgere incipit per Chriſtum, nulla excuſatio eſt. Gentem veſtram Deus excidet niſi reſipiſcatis, ſeu potiùs Hieroſolyma, quæ velut gentis radix eſt, ſive Religio, ſive Politica ſpectetur. Quò ſpectat & illud Iſaiæ 10. 33. 34. *Ecce Dominator Dominus exercituum confringet lagunculam in terrore, & excelſi ſtatura ſuccidentur, & ſublimes humiliabuntur. Et ſubvertentur condenſa ſaltus ferro: & Libanus cum excelſis cadet.* Nec temporaliter tantùm excidetur gens veſtra; ſed ſpiritualiter à ſtirpe & benedictione Abrahæ promiſſa reſecabitur, & loco veſtri gentes inſerentur: [*Matth.* 21. 43.] *Auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.* Sed & unuſquiſque veſtrûm peribit, niſi fructus pœnitentiæ mox egerit. Certa & proxima damnatio vos manet, niſi prompta ſit ac ſincera converſio. *Omnis* enim *arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Duplex impiorum ac reproborum pœna hic verbis ſignificatur, ſcilicet exciſio ſive ſeparatio à Regno Dei, & damnatio ad ignem æternum. Nihil terribilius hac exhortatione. Non enim illis falcem volantem dumtaxat, non deſtructionem ſepis, non conculcationem vineæ comminatur, ſed ſecurim imminentem, nihil, inquit, eſt medium, ſed ipſi jam radici imminet prorſus abſciſſio. Neque enim aut ramis minatur, aut fructibus, ſed ipſi utique radici: oſtendens illos, ſi fortè neglexerint, immedicabiliter eſſe feriendos, & ne ſpem quidem curationis habituros. [*S. Ioan. Chryſ. Homil.* 11 *in Matth.*] Non enim qui advenit ſervus eſt, ut priores, ſed omnium Dominus, graviſſimam redemptionis gratiæque ſuæ contemptoribus ultionem illaturus. Verumtamen ne eos in deſperationem conjiciat, ſolatium admiſcet terrori. Securis, inquit, jam radici admota eſt: ſi tamen velitis converti, & eſſe meliores, illius ictum, & excidium evadetis. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur.* Et quomodo, inquit, fructum facere poſſumus, ictu ſecuris imminente, & brevitate temporis coarctante? Poteſtis planè. Non enim talis iſte fructus eſt, qualis eſt arborum materialium, longo tempore indigens, ſed, *Velle ſufficit, ſtatimque arbor germinat. Neque enim tantummodo radicis natura, verùm etiam ars agricolæ arborem iſtam colentis plurimùm ad ferendum fructum opitulatur.* Afferendi porrò fructus facilitatem oſtendit, cum ſubjungit: *Ego vos baptizo in aqua. Qui autem poſt me venit, fortior me eſt... Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne:* Demonſtrat profectò quòd ſola voluntate & fide ſit opus, & tam facilè ſit mutari fieríque meliorem, quàm facile eſt baptizari.

12. *Ego quidem baptizo vos aqua in pœnitentiam,* Exteriùs dumtaxat vos abluo, ad profeſſionem, quam facitis pœnitentiæ. *Qui autem poſt me venturus eſt.* Qui paulò poſt me ſuum auſpicabitur Miniſterium, *fortior me eſt*, longè potentior, majoriſque virtutis. *Cujus non ſum dignus calceamenta portare.* Proverbialis locutio eſt, qua viliſſimi exhibitio miniſterii ſignificatur. *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni.* Donis Spiritûs ſancti interiùs vos mundabit à peccatis, & efficaciſſima gratiæ ſuæ vi, per ignem deſignata, purgatos, ad bona agenda divino quodam impetu incitabit. Act. 1. 5. *Quia Johannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies.* Johan. 7. 38. *Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Vides quàm ſit admirabilis Baptiſtæ ſapientia. [*S. Chryſ. Hom.* 21. *in Matth.*] Quando enim ipſe prædicat, affert omnia plena terroris; cùm verò auditores ad Chriſtum remittit, jucunda nunciat ac proſpera, & quæ facilè poſſint recreare metuentes. Non enim comminatur ſecurim, non excidendam & comburendam proponit ampliùs arborem, non iram venturam intentat; ſed indulgentiam nunciat peccatorum, abolitionem pœnarum, juſtificationem, ſanctificationem, liberationem, filiorum adoptionem, fraternitatem, cohereditatem, communionemque Chriſti, & Sancti Spiritus dona largiſſima. Hæc etenim univerſa pariter complexus eſt dicendo: *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto.* Jam verò commemoratione ignis adjunctâ *Ipſius gratiæ vehementiam expreſſit.* Unde & linguæ ſuper Apoſtolos miſſæ cum ſono & impetu vehementi, ſpeciem ignis prætulerunt, *Act.* 2. 2. 3. Huc refertur Iſaiæ Vaticinium cap. 4. 4. 5. *Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion, & ſanguinem Jeruſalem laverit de medio ejus, in Spiritu judicii, & Spiritu ardoris. Et creabit Dominus ſuper omnem locum Montis Sion, & ubi invocatus eſt, nubem per diem, & fumum & ſplendorem ignis flammantis in nocte: ſuper omnem enim gloriam protectio.* Ex his porrò S. Præcurſoris verbis perſpicuum eſt, Baptiſmum Johannis eandem vim cum Chriſti Baptiſmo non habere, quamvis S. Lucas illum vocet *Baptiſma pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Ut enim ſcitè obſervat *S. Johannes Chryſoſtomus*; [*Idem Hom.* 10.] Remiſſionem hoc Baptiſma non habebat, ſed hoc munus illius Baptiſmatis erat, quod poſtea Chriſtus inſtituit. In hoc enim unà ſepulti ſumus, & vetus homo noſter tunc ſimul crucifixus eſt, & ante crucem nuſquam prorſus extitit remiſſio peccatorum. Siquidem ipſius ubique ſanguini hoc deputatur. Idem enim iſtud Paulus affirmans: *Sed emundati* (inquit) *eſtis, ſed ſanctificati eſtis*, non per Baptiſma Johannis, ſed *in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Spiritu Dei noſtri.* Et alibi ipſe dicit: *Johannes quidem* [*Act.* 1. *Luc.* 3.] *prædicavit Baptiſmum pœnitentiæ*: Et non ait, remiſſionis; Sed *ut crederent in advenientem poſt eum.* Cùm enim nondum pro peccatis Mundi Hoſtia fuiſſet oblata, cùm necdum Spiritus ſanctus deſcendiſſet, nec inter Dominum, atque homines inimicitia ſublata, nec maledi-

ctio expuncta; quomodo remiſſio peccatorum facta dicitur? Quid igitur ait, in remiſſionem peccatorum? Erant Judæi omnino perverſæ mentis, nec peccatorum ſuorum mordebantur reatu: ſed cùm maximis ſceleribus tenerentur obnoxii, audebant tamen ſibi arrogare juſtitiam. Quamobrem Johannes illos ad peccatorum ſuorum cognitionem trahit, ſuadens eis refugium pœnitentiæ, ut humiliores pœnitendo facti, & peccatorum ſuorum causâ ſeſe condemnantes, ad dona remiſſionis accurrant... Niſi enim ſeipſos ante damnaſſent, gratiam non requiſiviſſent. Non quærentes verò gratiam, remiſſionem aſſecuti non fuiſſent. Ita iſtud Baptiſma alterius, id eſt Chriſti Baptiſmatis præparatio eſt; & idcirco dicebat, ut crederent in advenientem poſt eum. Succinit Chryſoſtomo *S. Leo* Epiſtola 16. aliàs 4. cap. 6. *Sicut*, inquit, *Vetus Teſtamentum novi teſtificatio fuit, ſicut diverſa ſacrificia unam Hoſtiam præformarunt, & multorum agnorum occiſio illius immolatione finita eſt, de qua dicitur*, Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi: *Sic & Iohannes, non Chriſtus, ſed Chriſti prævius; non Sponſus, ſed Sponſi amicus, fuit adeò fidelis, & non ſua quærens, ſed quæ Ieſu Chriſti, ut ſe profiteretur ad ſolvenda calceamenta pedum ejus indignum, quoniam ipſe quidem baptizaret in aqua in pœnitentiam, ille autem baptizaturus eſſet in Spiritu ſancto & igni: qui duplici poteſtate & vitam redderet, & peccata conſumeret.*

13. *Cujus ventilabrum in manu ſua: & permundabit aream ſuam: & congregabit triticum ſuum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Ventilabrum, ſeu vannus, inſtrumentum eſt, quo frumenta ventilantur, & à pulvere paleiſque purgantur. Judiciariam Chriſti poteſtatem hic ſignificat, quâ bonos à malis in extremo Judicii die ſeparabit. Area eſt Eccleſia viſibilis; triticum, Electi virtutibus fœti, ſolidi pietate, conſtantiâ ac perſeverantiâ graves: palea Reprobi, qui numero, non merito, ſunt Eccleſiæ membra, ſpecie quidem religionis nitidi, cæterum intus inanes, & ſteriles virtutibus, carentes medullâ juſtitiæ. Chriſtus ergo qui fideles electoſque ſuos per fidem & crucem, quaſi per ventilabrum purgare incipit, & ab infidelibus ſecernere, illos planè purgatos à reprobis ſeparabit in decretorio illo judicii die; & quidem velut triticum electum in horreum ſuum, id eſt, in Regnum cælorum congregabit; reprobos verò velut paleas inutiles comburet igne qui extingui numquam poteſt, cùm non modò ſit æternus, ſed & *Combuſtio æterna*. In inferis enim *Sapiens ignis membra urit & reficit, carpit & nutrit: ſicut ignes fulminum corpora tangunt, nec abſumunt: ſicut ignes Ætnæ & Veſuvii, & ardentium ubique terrarum flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium paſcitur, ſed in exeſa corporum laceratione nutritur.* Hunc locum *S. Hilarius* breviter explicat & dilucidè. *Ventilabri opus eſt*, inquit, *ab infructuoſis fructuoſa diſcernere. Quòd in manu Domini ſit, arbitrium indicat poteſtatis, triticum ſuum, perfectos ſcilicet credentium fructus, horreis recondentis; paleas verò, id eſt, inutilium atque infructuoſorum hominum inanitatem, igne judicii concremantis.* S. Hilario concinit in hujus interpretatione ſententiæ S. Ambroſius.

Minucius Felix in Octavio.

S. Hilar. cap. 2. Commen. in Matth.

S. Ambr. lib. 2. in Luc. num. 8. 2.

14. *Tunc venit Ieſus à Galilæa in Iordanem ad Iohannem, ut baptizaretur ab eo.* Non ex neceſſitate venit ad Baptiſmum Chriſtus, ſed ut Johannis Baptiſmo teſtimonium atque auctoritatem daret, ut Baptiſmum nobis ſanctificaret, noſque ad Baptiſmum ſuum ſuſcipiendum alliceret, cùm ipſe non ſit dedignatus Baptiſmum ſervi ſuſcipere: ut denique confluentibus ad Johannem populis, teſtimonium Chriſto de Cælo præberetur. *Ioannes autem prohibebat eum dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?* Ego à te debeo baptizari in Spiritu ſancto, & tu Dominus ad ſervum, Agnus ſine macula ad peccatorem venis? *Reſpondens autem Ieſus dixit ei: Sine modo: ſic enim decet nos implere omnem juſtitiam*, ſic fieri volo. Quamvis enim id neceſſarium mihi non ſit, convenit tamen miniſterio meo & ſanctitati atque perfectioni, cujus regulam & exemplum daturus in Mundum veni, ut id omne quod virtuti conſentaneum, Deo gratum, hominibus ad pietatem erudiendis & incitandis utile eſt, exequar. *Omnem juſtitiam*, id eſt, perfectam juſtitiam. Sic Apoſtolus *omnem fidem* vocat fidem integerrimam, pleniſſimam, & perfectiſſimam. Sic S. Jacobus gaudium perfectum vocat *omne gaudium.* Quæ eſt juſtitia, inquit S. Ambroſius, niſi ut quod alterum facere velis, prior ipſe incipias, & tuo alios horteris exemplo? Quæ eſt juſtitia, niſi ut qui carnem ſuſcepit, non quaſi Deus ſenſum aut miniſterium carnis excluderet: ſed quaſi homo carnem vinceret; ut vincere me doceret? Docuit enim me qua ratione poſſim terrenis concretam vitiis obnoxiæ carnis illuviem ſepelire criminibus, renovare virtutibus. O verè divinam in ipſa humilitate Domini proſpicientiam! Quantò enim abjectior humilitas, tantò divinior providentia. Injuriarum ſuarum acerbitate Deus proditur: & remediorum ſuorum uſu, qui nullis remediis indigeret, Deus probatur. Quid enim tam divinum ad populos provocandos, quàm ut nemo refugiat Lavacrum gratiæ, quando Chriſtus Lavacrum pœnitentiæ non refugit? Nemo ſe dicat exſortem eſſe peccati, quando Chriſtus venit ad remedium peccatorum. Si pro nobis Chriſtus lavit, immò nos in corpore ſuo lavit, quantò magis nos noſtra delicta lavare debemus? Quo igitur magis opere, quo magis myſterio Deus (quamquam Deus in omnibus) quàm hoc probatur; quando per totum Mundum, uno momento in uno corpore Deus fraudem vetuſti erroris abolevit, gratiam Regni cæleſtis effudit? Unus enim merſit, ſed elevavit omnes: Unus deſcendit, ut aſcenderemus omnes: Unus omnium peccata ſuſcepit, ut in illo omnium peccata morerentur. *Purificate igitur vos*, ut Apoſtolus dicit; *quia purificavit ſe ille pro nobis, qui purificatione non eguit.*

S. Amb. ibid. num. 90

Jacob. 4. 8.

Eumdem locum *S. Hilarius* nitidè & eleganter explicat. *Ipſe quidem* (inquit) *lavacri egens non erat, quia de eo dictum eſt*, Peccatum non fecit; *& ubi peccatum non eſt, remiſſio quoque ejus eſt otioſa. Sed aſſumptum ab eo creationis noſtræ fuerat & corpus & nomen: atque ita non ille neceſſitatem habuit abluendi, ſed per illum in aquis ablutionis noſtræ erat ſanctificanda purgatio. Denique & à Iohanne baptizari prohibetur, ut Deus: & ita in ſe fieri oportere, ut homo edocet. Erat enim per eum omnis implenda juſtitia, per quem ſolum lex poterat impleri. Atque ita & Prophetæ teſtimonio lavacro non eget, & exempli ſui auctoritate humanæ ſalutis ſacramenta conſummat, hominem & aſſumptione ſanctificans, & lavacro.*

1 Pet. 2. 22.

S. Hilar. cap. 2. Comm. in Matth.

15. *Baptizatus autem Jeſus confeſtim aſcendit de aqua.* Deſcenderat enim in aquam, *Ut totum veterem Adam in aquis ſepeliret*, (inquit S. Gregorius Nazianzenus) utque ſacri corporis ejus contactu aquæ ſanctificatæ, *Vim ſanctificandi combiberent*, ut loquitur Tertullianus. *Et ecce aperti ſunt ei cæli*: ſcilicet Chriſto, id eſt, propter ipſum aperti, ſeu verè & re ipſa, ut S. Chryſoſtomus, ſeu ſpecie ſolâ & viſu, ut Sanctus Hieronymus cenſet. *Et vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe.* Non ſic eſt aſſumpta creatura, in qua appareret Spiritus ſanctus, ſicut aſſumpta eſt caro illa & humana forma ex Virgine Maria. Neque enim columbam beatificavit Spiritus ſanctus, ſibique & perſonæ ſuæ in unitatem habitumque conjunxit in æternum. Sed apparuit columba, ſicut opportunè apparere debuit, creaturâ ſerviente Creatori, & ad nutum ejus incommutabiliter in ſe ipſo permanentis, ad eum ſignificandum & demonſtrandum, ſicut ſignificari & demonſtrari mortalibus oportebat, mutatâ atque converſa. Proinde quamquam illa columba Spiritus dicta ſit, ut oſtenderetur Spiritum ſanctnm demonſtratum per columbam, ſicut per linguas igneas eſt demonſtratus, quando ſuper Apoſtolos die Pentecoſtes deſcendit: non tamen ita poſſumus dicere, Spiritum ſanctum & Deum & columbam, aut &

S. Aug. lib. 2. de Trinit. cap. 6.

Deum & ignem, ſicut dicimus Filium & Deum & hominem: nec ſicut dicimus Filium Agnum Dei; non ſolùm Johanne Baptiſta dicente, *Ecce agnus Dei*; ſed etiam Johanne Evangeliſta vidente Agnum occiſum in Apocalypſi. Illa quippe viſio prophetica non eſt exhibita oculis corporeis per formas corporeas, ſed in ſpiritu per ſpiritales imagines corporum. Columbam verò illam & ignem oculis viderunt, quicumque viderunt. Nec ſicut dicimus Filium petram (ſcriptum eſt enim, *Petra autem erat Chriſtus*,) ita poſſumus dicere Spiritum columbam vel ignem. Illa enim petra jam erat in creatura; & per actionis modum nuncupata eſt nomine Chriſti quem ſignificabat. Sed illa columba & ignis ad ſignificandum Spiritum ſanctum repentè extiterunt. Sic explicat *S. Auguſtinus*. Vera igitur columba fuit, non mera columbæ ſpecies. Neque hoc ita dicimus. (inquit alibi idem ſanctus Doctor) ut Dominum Jeſum Chriſtum dicamus ſolum verum corpus habuiſſe, Spiritum ſanctum autem fallaciter apparuiſſe oculis hominum: ſed ambo illa corpora, vera corpora credimus. Sicut enim non oportebat ut homines falleret Filius Dei, ſic non decebat ut homines falleret Spiritus ſanctus: ſed omnipotenti Deo, qui univerſam creaturam de nihilo fabricavit, non erat difficile verum corpus columbæ ſine aliorum columbarum miniſterio figurare, ſicut & non fuit difficile verum corpus in utero Mariæ ſine virili ſemine fabricare: cùm natura corporea & in viſceribus feminæ ad formandum hominem, & in ipſo mundo ad formandam columbam imperio Domini voluntatique ſerviret.

S. Aug. lib. de Agone Chriſt. cap. 22

Spiritum ſanctum in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum baptizatum apparuiſſe quadruplici de cauſa, obſervat *S. Thomas* Primò ad ſignificandam diſpoſitionem quæ requiritur in baptizandis, ut ſcilicet abſque fictione ad baptiſmum accedant, quia *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum*: columba autem eſt animal ſimplex, aſtutiâ & dolo carens: Unde *Matt.* 10. dicitur, *Eſtote ſimplices ſicut columbæ*. Secundò ad deſignandum ſeptem dona Spiritus ſancti, quæ columbæ proprietatibus ſignificantur. 1. Columba enim ſecus fluenta habitat, ut inde viſo accipitre, mergat ſe, & evadat: quod pertinet ad donum ſapientiæ, per quam Sancti ſecus Scripturæ divinæ fluenta reſident, ut incurſum diaboli invadant. 2. Columba meliora grana eligit: quod pertinet ad donum ſcientiæ; quia Sancti ſententias ſanas, quibus paſcantur, eligunt. 3. Columba alienos pullos nutrit; quod pertinet ad donum conſilii, quo Sancti, homines qui fuerunt pulli, id eſt, imitatores diaboli, doctrinâ nutriunt & exemplo. 4 Columba non lacerat roſtro: quod pertinet ad donum intellectûs, quo Sancti bonas ſententias lacerando non pervertunt, Hæreticorum more. 5. Columba felle caret: quod pertinet ad donum pietatis, per quam Sancti irâ irrationali carent. 6 Columba in cavernis petræ nidificat: quod pertinet ad donum fortitudinis, quâ Sancti in plagis mortis Chriſti, qui eſt petra firma, nidum ponunt, id eſt, refugium ſuum & ſpem. 7. Columba gemitum pro cantu habet: quod pertinet ad donum timoris, quo Sancti delectantur in gemitu pro peccatis. Tertiò, apparuit Spiritus S. in ſpecie columbæ, ad effectum proprium baptiſmi ſignificandum, qui eſt remiſſio peccatorum, & reconciliatio cum Deo. Columba enim eſt animal manſuetum. Unde cùm univerſum aliquando orbem naufragium commune merſiſſet, & omne prorſus hominum genus periclitaretur, columba apparuit, finemque illius tempeſtatis oſtendit, atque ore ramum portans olivæ, pacem mundo redditam nunciavit. Quæ omnia erant futurorum figura. Tunc enim multò erat hominum vita deterior, multòque majori digna ſupplicio. Ne igitur ipſe deſperes, illius te hiſtoriæ recordatione confirmat. Nam tum quoque deſperatis jam omnino rebus, liberatio facta eſt atque correctio; ſed tunc utique per pœnam, modò verò per gratiam, atque ineffabilem indulgentiam Redemptoris. Propterea & columba cernitur, nequaquam olivæ ramum ferens, ſed omnium malorum Liberatorem nobis evidenter oſtendens, ſpemque ſuggerens proſperorum. Non enim ex arca unum educit hominem: ſed poſtquam apparuit, univerſum prorſus orbem attollit in cælum, quæ certè pro oleæ ramo, omni generi hominum adoptionem detulit filiorum. Hæc *S. Joan. Chryſoſt.* Quartò apparuit Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper Dominum baptizatum, ad deſignandum communem effectum baptiſmi, qui eſt conjunctio Eccleſiaſticæ unitatis. Unde dicitur ad Epheſios 5. quod *Chriſtus tradidit ſemetipſum, ut exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujuſmodi, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*. Et ideo convenienter Spiritus ſanctus demonſtratus eſt in ſpecie columbæ, quæ eſt animal amicitiæ ſocietatiſque capax. Unde *Cantic.* 5. dicitur de Eccleſia, *Una eſt columba mea*. Hinc *S. Cyprianus* ait: In domo Dei, in Eccleſia Chriſti unanimes habitant, concordes & ſimplices perſeverant. Idcirco & in columba venit Spiritus ſanctus. Simplex animal & lætum eſt; non felle amarum; non morſibus ſævum; non unguium laceratione violentum; hoſpitia humana diligere; unius domûs conſortium noſſe; cùm generant ſimul filios edere; cùm commeant volatibus invicem cohærere; communi converſatione vitam ſuam degere; oris oſculo concordiam pacis agnoſcere; legem circa omnia unanimitatis implere. Hæc eſt in Eccleſia noſcenda ſimplicitas; hæc caritas obtinenda; ut columbas dilectio fraternitatis imitetur, ut manſuetudo & lenitas agnis & ovibus coæquetur. *Et S. Ambroſius*: Advertamus myſterium: quare ſicut columba? Simplicitatem enim lavacri requirit gratia; ut ſimus ſimplices ſicut columbæ. Pacem lavacri requirit gratia, quam in typo veteri columba quondam ad illam arcam, quæ ſola fuit diluvii immunis, advexit. Docuit me cujus typus columba illa fuerit, qui nunc deſcendere dignatus eſt in ſpecie columbæ. Docuit in illo ramo, in illa arca typum fuiſſe pacis Eccleſiæ, quòd inter ipſa Mundi diluvia Spiritus ſanctus ad Eccleſiam ſuam pacem afferat fructuoſam. Docuit etiam David, qui Prophetico ſpiritu cernens Baptiſmatis Sacramentum, ait: *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ?*

S. Thomas 2 p. Quæſtion. 39. Art. 6. ad 4. Sap. 1.

S. Ioan. Chryſ. hom. 12 in Mat.

S. Cyprianus lib. de Unitate Eccleſiæ

S. Amb. lib. 2. in Lucam, num. 92

Pſal. 54

Hic Baptiſma ſuum Chriſtus conſecrat, ejuſque diſcrimen à Johannis Baptiſmate oſtendit, ut docet S. Johannes Chryſoſt. *Quod in Paſchæ mutatione factum eſt* (inquit) *idipſum efficitur in novatione Baptiſmatis. Nam & Paſcha cùm utrumque Dominus celebraverit* (vetus ſcilicet ac novum) *illi quidem terminum poſuit, huic verò principium. Hic verò Iudaicum poſtquam implevit Baptiſma, continuò etiam januas illi, quo Eccleſia utitur, reſeravit. Sicut ergo in una tunc menſa, ita in uno nunc flumine & approbavit umbram, & addidit veritatem. Sancti enim Spiritus gratia in Chriſti Baptiſmate eſt: Ioannis verò Baptiſma hâc donatione privatur. Propterea cùm alii baptizarentur, nihil tale factum eſt: in iſto verò ſolo impletur, ut diſcas quòd non erat meritum baptizantis, ſed baptizati virtus operata eſt. Tunc enim & cæli aperti ſunt, & Spiritus ſanctus ſupervenit. A veteri quippe nos in novum transferens Teſtamentum, & portas nobis ſupernas recluſit, & ſanctum inde Spiritum miſit, qui ad illam nos patriam cum dignitate maxima revocaret. Non enim Angelos nos, neque Archangelos faciens, ſed Dei filios atque dilectos, ad gloriam ducit æternam.*

S. Ioann. Chryſ. hom. 12 in Mat.

16. *Et ecce vox de cælis*, ab æterno Patre formata, quâ Chriſti miſſionem veluti obſignaret. Cùm enim columba muta eſſet, ambiguæque ſignificationis, vox congruè addita eſt ad Chriſti divinitatem declarandam; ſimul & ad Sanctæ Trinitatis myſterium revelandum, Patre loquente, Filio teſtimonium recipiente, Spiritu ſancto ſub columbæ viſibili ſymbolo deſcendente. *Dicens, Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. SS. Marcus & Lucas dicunt, *Tu es Filius meus*: quæ contraria non ſunt, quia credendum eſt alios Evangeliſtas ipſa verba, alios ſenſum retuliſſe. *Hic eſt Filius meus*, non adoptivus, ſed proprius; nec de alia natura mihi factus comparabilis, ſed de mea ſubſtantia mihi natus æqualis. Hic

eſt Filius meus, quem à me non ſeparat deitas, non divìdit poteſtas, non diſcernit æternitas. Hic eſt Filius meus, qui illam, quam mecum habet æqualitatem, non rapinâ appetiit, nec uſurpatione præſumpſit, ſed manens in forma gloriæ meæ, ut ad reparandum genus humanum exequeretur commune conſilium, uſque ad formam ſervilem inclinavit incommutabilem deitatem. Hic eſt Filius meus, qui mihi ſolus & ſingulariter placet, in quo nihil mihi diſplicet; per quem placuerunt, placent, ac placebunt, quicumque homines mihi grati acceptique fuerint. Hic eſt per quem placatus & reconciliatus ſum mundo: de quo per Prophetam dixi: *Ecce ſervus meus, ſuſcipiam eum; electus meus, complacuit ſibi in eo anima mea: Dedi Spiritum meum ſuper eum, judicium Gentibus proferet.* Legit S. Hilarius, Chriſto poſt baptiſmum dictum eſſe à Patre, *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Eademque electionem exhibet S. Juſtinus Martyr in Dialogo cum Tryphone pag. 331. *Poſtquam* (inquit) *Chriſtus ex amne Iordane aſcendit, voce de eo edita, Filius meus es tu, ego hodie genui te*, &c. Sed & alii Patres, & ſanctus ipſe Hilarius Lib. 6. *De Trinitate*, num 23. & in Pſalmum 138. noſtris Exemplaribus conſentientibus legunt, *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo complacui.* Ordo myſterii cæleſtis in Chriſti Baptiſmo exprimitur. Nam baptizato eo, reſeratis cælorum aditibus, Spiritus ſanctus emittitur, & ſpecie columbæ viſibilis agnoſcitur, & iſtiuſmodi paternæ pietatis unctione perfunditur. Vox deinde de cælis ita loquitur: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui...* Quæ verba *S. Hilarius* ſic enarrat: Filius Dei auditu conſpectuque monſtratur, plebique infidæ & Prophetis inobedienti teſtimonium de Domino ſuo mittitur & contemplationis & vocis: ac ſimul ut ex eis quæ conſummabantur in Chriſto cognoſceremus, poſt aquæ lavacrum, & de cæleſtibus portis ſanctum in nos Spiritum involare, & cæleſtis nos gloriæ unctione perfundi, & paternæ vocis adoptione Dei filios fieri; cùm ita diſpoſiti in nos Sacramenti imaginem, ipſis rerum effectibus Veritas præfiguraverit.

Iſai. 42. Matth. 11. S. Hilar. lib. 8. de Trinitat. N. 25. Tract. in Pſalm. 2. num. 29. & cap. 2. in Matth. — *S. Hilar. cap. 2. in Matth.*

Senſus Moralis.

1. PRædicatorem Evangelicum oportet exemplo magis prædicare quàm verbo; amare ſeceſſum & ſolitudinem, ut contra ſæculi corruptionem & vitia in magnis civitatibus dominantia utiliter concionetur, modeſtiam & paupertatem in habitu, parſimoniam & frugalitatem in victu ſervare, ut contra luxum, & lautiores epulas fructuoſè declamet: ut pœnitentiæ diſcipulum priùs fieri, quàm doctorem: à rerum terrenarum amore purgatum & ſegregatum cæleſtibus inhærere, antequam Regni Cælorum prædicationem aggrediatur: ut verè de eo dici poſſit: *Etſi eloquium quieſcat, elinguis Philoſophia vitâ contenta eſt, ipſe habitus ſonat. Sic auditur Philoſophus dum videtur. De occurſu meo vitia ſuffundo*, Sic *Jeſus cœpit facere & docere*. Sic *Qui fecerit & docuerit, major eſt in Regno cælorum*. Sic Johannes Baptiſta non minùs operibus & vita, quàm verbis. *Vox clamantis in deſerto.* Mirabile erat humano in corpore tantam auſteritatem intueri. Mirabilior Elia Johannes: ſiquidem ille in urbibus ac domibus paſcebatur, hic verò ab ipſis incunabilis in eremo ſemper habitavit. Oportebat enim Præcurſorem illius qui omnia vetera diſſoluturus erat, id eſt, maledictionem, mœrorem, dolorem, laborem atque ſudorem, ſuperiorem illa condemnatione eſſe. Itaque non aratro curvus incubuit, non in ſulcos campum ſcidit, non in ſudore faciei ſuæ panem comedit, ſed erat illi imparata menſa, & tali menſa facilior amictus; & habitatio facilior amictu. Neque enim vel tecto indiguit ille vel lecto, non menſam vel aliqua hujuſmodi requiſivit, ſed Angelicâ quadam vitâ mortali in carne reſplenduit. Propterea etiam veſtimentum de pilis camelorum habuit, *Ut habitu quoque ipſo Mundi contemptum doceret: ſuadens cæteris nihil cum terra habere commune, ſed ad priorem nobilitatem reverti, quam habuerat Adam priùs quàm de victu veſtituque curaret. Ita ille tunc habitus pœnitentiæ pariter & Regni indicia præferebat..... Eremum ita ille habitavit ut cælum; & quaſi Angelus aliquis è cælo, ita in Civitates à ſolitudinis vaſtitate deſcendit.* Si verò ille in omni vitæ ratione mundiſſimus, cæloque ipſo clarior, & Prophetis celſior, quo nullus hominum major fuit, ad omnem tamen patientiam durabat laborum, delicias deſpiciens, & ad omnem ſe vitæ rigorem coarctans: quam nos ſatisfactionem afferre poterimus, qui poſt tot Chriſti beneficia, poſtque mille noſtrorum onera peccatorum, ne minimam quidem partem illius pœnitentiæ imitamur?..... Jam judicium prope eſt in januis: quod etſi adhuc eſſet procul, non tamen ſecuros nos eſſe oporteret; cùm generalem illum Mundi finem uniuſcujuſque noſtrûm vitæ finis imitetur. *Nox præceſſit, dies autem appropinquavit... Adhuc modicum aliquantulum: qui venturus eſt veniet, & non tardabit.* Agamus pœnitentiam, quæ vera eſt ad Regnum Dei præparatio. Regnum amoris eſt: pœnitentia ſit ab amore Dei formata.

Tertul. lib. de Pallio. — *S. Joan. Chryſ. hom. 10. in Mat.* — *Rom. 13. Hebr. 10.*

2. *Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.* Non promiſſa inania, non ſterilia deſideria, non fructu vacuum propoſitum pœnitentiæ probat Deus: ſed opera quærit peccatorum gravitati reſpondentia. Inanis eſt porrò omnis fructus, qui de radice caritatis non ſurgit. Fructus amoris proprii, cupiditatis, timoris ſervilis, juſtitiam Dei placare non poteſt. Pœnitentiæ opera illi placere non poſſunt, niſi pœnitentiæ ſpiritu animata, id eſt ex vera cordis converſione, ſincero ob Deum offenſum dolore, amore pœnitente profecta. Signum veræ converſionis non eſt in oris confeſſione, ſed in afflictione pœnitentiæ. Tunc namque bene converſum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis auſteritate delere nititur, quod loquendo confitetur.... In fructu ergo, non in foliis aut ramis pœnitentia cognoſcenda eſt: Quaſi arbor quippe bona voluntas eſt. Confeſſionis ergo verba, quid ſunt aliud niſi folia? Non ergo nobis folia propter ſe ipſa, ſed propter fructum expetenda ſunt; quia idcirco omnis confeſſio peccatorum recipitur, ut fructus pœnitentiæ ſubſequatur. Unde & Dominus arborem foliis decoram, fructu ſterilem maledixit; quia Confeſſionis ornatum non recipit ſine fructu afflictionis.

S. Greg. M. ſeu potius alius Autor Comm. in Lib. 1. Reg.

Facite fructum dignum pœnitentiæ. Quo autem modo fructificare poterimus? Si utique peccatis adverſa faciamus. Aliena rapuiſti? incipe jam donare propria. Longo es tempore fornicatus? à legitimo quoque uſu tempera conjugii, ac perpetuam continentiam ſæpius paucorum dierum caſtitate meditare. Injuriam vel opere cuiquam, vel ſermone feciſti? Refer benedictionis verba conviciis; & percutientes te nunc officiis, nunc etiam beneficiis placare contende. *Neque enim vulnerato ſufficit ad ſalutem tantummodo ſpicula de corpore evellere, ſed etiam remedia adhibere vulneribus.* Deliciis ante & temulentiâ diffluebas? Jejunio & aquæ potu utrumque compenſa, ut famem ſuperes imminentem. Vidiſti impudicis alienum decorem oculis? Feminam jam omnino non videas, majore tactus cautione poſt vulnera. *Declina à malo & fac bonum... Probibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.* Doce me, Domine, etiam bonum facere, qui malum vitare docuiſti. *Inquire pacem, & perſequere eam.* Non tantùm hanc dico pacem, quæ cum hominibus, verùm etiam quæ cum Deo eſt copulanda. Et bene ait, *perſequere*: Eſt enim undique & prorſus exploſa, & terram relinquens in cælum profecta. Sed tamen poſſumus eam rurſus revocare, ſi iracundiam, ſuperbiam atque jactantiam, omniaque abjicientes impedimenta pacis, modeſtam vitam puramque ſectemur. Hæc *S. Joannes Chryſoſtomus.*

S. Joan. Chryſ. hom. 10 in Mat. — *Pſalm. 36. 27.*

3. *Ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus*

Abraham, &c. Filii Dei per Baptiſmum & fidem ſumus, A ſed nihil nobis ea dignitas proderit, niſi vitam Chriſtianâ fide, & Baptiſmi ſanctitate dignam ducamus, niſi ſanctis operibus nos non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo natos eſſe comprobemus. *Potens eſt Deus ex lapidibus ſuſcitare ſibi filios*, auferre poteſt à peccatoribus obduratis cor lapideum, & dare cor carneum unde adoretur & diligatur. Sic Gentes Idolorum cultui additas, & quæ ſine Deo erant in hoc mundo, ad ſui cognitionem & amorem vocavit, de lapidibus ſuſcitans filios Abrahæ. Lapides dicti ſunt Gentiles, non propter firmitatem, ſicut lapis dictus eſt quem reprobaverunt ædificantes: ſed propter ſtoliditatem & duritiam ſtultitiæ, quia eis quos adorabant ſimiles facti erant: adorabant enim inſenſata ſimulachra, pariter inſenſati. Unde inſenſati? Quoniam B in Pſalmo dicitur, *Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.* Ideo cùm cœperint homines Deum adorare, quid audiunt? *Ut ſitis filii Patris veſtri, qui in cælis eſt, &c.* Quapropter ſi ei fit homo ſimilis quem adorat; quid eſt, *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ?* Nos ipſos interrogemus, & videmus quia factum eſt. *Nos enim de gentibus venimus: De gentibus autem non veniremus, niſi Deus de lapidibus ſuſcitaſſet filios Abrahæ. Facti ſumus filii Abrahæ imitando fidem, non naſcendo per carnem. Sicut enim illi degenerando exheredati: ſic nos imitando adoptati.* Propter tantum beneficium immortales Deo gratias agamus, ſed conſideremus diligenter utrum gratiam divinæ illius adoptionis, quam accepimus in Baptiſmo, C conſervaverimus, vitam agentes filiis Dei adoptivis dignam. Si à divina illa adoptione per peccata exciderimus, faciamus fructus dignos pœnitentiæ. *Omnis enim arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Cùm dicit, *omnis*, univerſum honorem carnalis nobilitatis excludit. Etiamſi ipſius, inquit, Abrahæ „ fueris nepos, & mille à quibus ducis genus Patriarchas „ enumeres, duplicem pœnam ſubibis, ſi bonorum fru„ ctuum inanis exſtiteris. Non ſufficit mala vitare: & bona „ agere neceſſe eſt. Arbor bona fructus bonos facit. Arbor „ bona, voluntas bona. Non ſufficit porrò bona facere, ſed & bene facere operæ pretium eſt ad vitam æternam conſequendam. *Quicquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera Sapientia præcipit, etſi officio videatur bonum, ipſo non* D *recto fine peccatum eſt. Poſſunt ergo aliqua bona fieri, non bene facientibus à quibus fiunt. Bonum eſt enim ut ſubveniatur homini periclitanti, præſertim innocenti: ſed ille qui hoc facit, ſi amando gloriam hominum magis quàm Dei facit, non bene bonum facit: quia non bonus facit, quod non bona voluntate facit. Abſit enim ut ſit vel dicatur voluntas bona, quæ in aliis, vel in ſe ipſa, non in Domino gloriatur..... Fieri* porrò *non poteſt ut ſteriliter boni ſimus: ſed boni non ſumus quicquid ſteriliter ſumus. Arbor enim bona bonos fructus facit. Abſit autem ut Deus bonus, à quo ſecuris paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat, & in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igitur homines ſunt ſteriliter boni: ſed qui boni non ſunt, poſſunt eſſe alii minùs alii magis mali...* Si oculus tuus nequam eſt, totum corpus tuum tenebroſum erit; ſi autem oculus tuus ſimplex eſt, totum corpus tuum lucidum erit: *Et hunc oculum agnoſce intentionem, quâ facit quiſque quod facit; & per hoc diſce eum qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc eſt ejus quæ per dilectionem operatur, totum quaſi corpus, quod illis, velut membris, operibus conſtat, tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum.* Tandem *Quicquid homo veluti rectè fecerit, niſi ad pietatem quæ ad Deum eſt, referatur, rectum dici non oportet..... Pietas* autem *Dei cultus eſt, nec colitur ille niſi amando...... Per hunc amorem Creatoris bene quiſque utitur creaturis. Sine hoc amore Creatoris, nullis quiſquam bene utitur creaturis. Hoc ergo amore opus eſt, ut bonum beatificum ſit.*

Pſal. 113. — S. Aug. Tract. 9. in Ioan. — S. Ioan. Chryſ. Homil. 11. in Matth. — S. Aug. Lib. 4. cont. Iulian. Pelag. cap. 3. — S. Aug. Lib. de Fide & Operib. 7. — Idem. Epiſt. 29. — Idem. lib. 4. cont. Iul. cap. 3.

4. *Cujus ventilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum ſuum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Quod in hac „ vita & in horâ mortis quiſque fuerit, & erit in ſupremo „ judicii die, triticum vel palea. Nemo igitur ſit palea, „ nemo fide fluctuans, nemo cogitationibus pravis obno„ xius, ubilibet ab illis jactandus. Si enim in frumenti ſoli„ ditate permanſeris, etiamſi tribulatio irruat, nihil da„ bit incommodi. Siquidem in area jacens frumentum, „ rapidæ etiam curruum rotæ non comminuunt prorſus. „ Si verò in infirmitatem decideris palearum, & hic in„ toleranda patieris, à cunctis omnino conciſus, & ibi im„ mortale ſupplicium ſuſtinebis. Siquidem omnes hujuſ„ modi, etiam ante illius fornacis incendium, pabulum hic „ efficiuntur irrationalium paſſionum, ſicut & paleæ ab „ irrationalibus vorantur animalibus: & ibi rurſus eſca „ erunt ignium atque materia.... Maximo igitur virtu„ tis ſtudio ferveamus, dum adhuc in area ſumus. Licet „ enim quamdiu hîc degimus, de palea in frumentum mu„ tari, ſicut contrà multi ex tritico in paleam degenera„ runt. Nequaquam ergo jaceamus, neque ad omnem „ ventum huc illucque rapiamur: neque ſcindamur à fra„ tribus noſtris, etiamſi exigui nobis videantur & viles. „ Nam & frumentum paleis menſurâ quidem minus eſt, „ ſed natura pretioſius. Ne igitur prætervolans ſæculi „ hujus umbras atque imagines concupiſcas, quæ utique „ ignibus præparantur, ſed amplectere humilitatem Deo „ placitam, firmam ſcilicet ac diſſolvi omnino neſciam, „ quam nullus gladius incidere, nullus queat ignis exurere. „ Propterea enim & paleas patienter exſpectat, ut fiant „ ex illorum conjunctione meliores. Propterea nondum „ judicii examen agitatur, ut omnes pariter coronemur, „ ut multi ad virtutem à vitiis tranſeant. Hæc *S. Joannes Chryſoſt.* Inter malos vivere neceſſe eſt, ab ipſis omnino ſeparari non poſſumus, quamdiu in area, id eſt, in Mundo, & in Eccleſia ſumus; ſed tamen ab eorum iniquitate recedere debemus, morumque ſanctorum puritate & firmitate ab illis ſeparari. *Firmum fundamentum Dei ſtat* (inquit Apoſtolus) *habens ſignaculum hoc: cognovit Dominus qui ſunt ejus: & diſcedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Domini:* Modò ab iniquitate recedat. Ab iniquis enim non poteſt recedere, quia mixta eſt palea tritico uſque dum ventiletur. Quid dicimus, Fratres? *Et in ipſa area, mira res eſt de tritico. Recedit à palea, cùm exſpoliatur: & non recedit ab area, cùm trituratur. Quando autem omnino ſeparabitur? Cùm venerit ventilator. Ergo modò area in orbe terrarum eſt: Neceſſe eſt ut, ſi proficis, inter iniquos vivas. Ab iniquis recedere non potes, ab iniquitate recede. Recedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini. Et erit in orbe terrarum qui non commovebitur....* O Mons Sion, ô filiæ Judæ, laboratis modò inter zizania, inter paleas, inter ſpinas laboratis; ſed exſultate propter judicia Dei. Non errat Deus in judicando. *Diſcretæ vivite, etſi concretæ natæ eſtis, non fruſtra vox exiit de ore & de corde veſtro*, Ne perdas cum impiis, Deus, animam meam, & cum viris ſanguinum vitam meam. *Ille ventilabit tantus Artifex, in manu ventilabrum portabit, ut unum granum tritici non cadat in acervum paleæ comburendum, nec una ariſta paleæ tranſeat ad maſſam in horreo recondendam. Exſultate filiæ* E *Judæ, propter judicia Dei non errantis; & nolite modò temerè judicare. Ad vos pertineat colligere, ad illum pertineat ſeparare.*

5. *Venit Jeſus in Jordanem ad Johannem, ut baptizaretur ab eo, &c. Et dixit ei: Sine modò: ſic enim decet nos implere omnem juſtitiam.* Chriſtus peccata noſtra portans, in peccatorum turba venit ad Baptiſmum Johannis, & *pœnitentiam in ſemetipſo dedicavit.* Quàm ergo pudendum, ut nos qui *peccatores omnium notarum* ſumus, in ſuperbiam efferamur, & impœnitentes maneamus? Juſtitia Chriſtiana tota penè in humilitate & pœnitentia poſita eſt, quæ bonorum operum genus omne in animi ſaltem præparatione complectuntur. *Eſt autem juſtitia quædam ſtricta & anguſta valde, ita ut quàm citò pedem verteris*

S. Ioan. Chryſ. Hom. 11. in Matt. — 2. Tim. 2. 19. — S. Aug. Enar. in Pſal. 92. — Idem Enarrat. in Pſalm. 47. — Pſalm. 25. — Tertullianus. — S. Bern. ſerm. in Oct. Epiph.

S. Bernardus, ſerm. in Octava Epiphaniæ.

verteris, in peccati foveam cadas; nec præponere ſe æquali, nec æquare Præpoſito. Hujus definitio eſt, reddere unicuique quod ſuum eſt. Altera latior & amplior juſtitia, nec æquare ſe pari, nec inferiori præponere. Sicut enim grandis & gravis eſt ſuperbia præferre ſe æquali, aut æquare Prælato: Ita magnæ humilitatis eſt inferiorem ſe exhibere æquali aut æqualem inferiori. Maxima & plena juſtitia eſt, ſe inferiorem exhibere etiam ipſi inferiori. Sicut enim ſumma & intolerabilis ſuperbia eſt. Superiori ſe præponere: Ita inferiori ſe ſupponere ſumma & plena juſtitia eſt. Quod Johannes ait, Ego à te debeo baptizari, *de prima fuit, quia Superiori ſe ſubdidit: quod autem Chriſtus fecit, de plena juſtitia fecit, ſiquidem ille ſervuli ſui manibus ſe inclinavit. Videat nunc quiſque quem imitetur, hunc, an eum, quia extollitur ſuper omne quod creditur Deus, aut colitur.* Studeamus & nos adimplere omnem juſtitiam, id eſt omnia divinæ legis mandata, quemadmodum in Baptiſmo promiſimus. Ne cælum nobis claudamus peccatis noſtris, quod nobis in Baptiſmo per aſperſionem Sanguinis Jeſu Chriſti apertum eſt. Ne ſpiritui ſancto contumeliam faciamus; quem Chriſtus per Baptiſmum effudit in nos abundè. Non ſecundùm carnem & ſanguinem vivamus, non ſecundùm mores legeſque Mundi, ſed ſecundùm legem Spiritûs:

Rom. 8. *Qui enim Spiritu Dei aguntur,* (inquit Apoſtolus) *hi ſunt Filii Dei. Si autem filii, & heredes,*

S. Joan. Chryſ. Homil. 12. in Matth.

Permaneamus igitur cuſtodientes eam, quam in Baptiſmo ſuſcepimus, dignitatem, & futura quotidie Regna quæramus, omniáque præſentia umbras eſſe prorſus ac ſomnia judicemus. Neque enim ſi Rex terrenus aliquis aſſumens te pauperem ac mendicum, repentè ſibi adoptaret in filium, tu jam ad tugurii tui reſpiceres vilitatem: Ita nunc igitur nihil præſentium putes eſſe pretioſum. Longè quippe majora ſunt ad quæ vocatus es capeſſenda. Qui enim vocat, Dominus Angelorum eſt: ea verò quæ conferentur bona, & explicationem ſermonis, & cogitationem mentis excedunt. Non enim te à terra transfert in terram; ut terrenus iſte Rex: ſed à terra extollit in cælum, & à mortali ad immortalem naturam, atque ineffabilem gloriam; quæ tunc ſolummodo benè cernenda à nobis erit, quando etiam poſſidenda. Tantorum igitur particeps futurus bonorum, noli auri argentíque curis onerare mentem, cæteriſque hujuſmodi umbris atque imaginibus illudere. An fortè non putas omnia iſta quæ cernimus, comparatione cæleſtis Regni, mendicorum panniculis eſſe viliora? Et quemadmodum illo eris honore dignus, quamve ſatisfactionem parabis, imò quæ non ſupplicia perſolves, poſt tam grande donum ad vomitum priorem tranſcurrens? Non jam enim quaſi homo ſimpliciter, ſed ut Dei Filius peccans, ſeveriùs punieris: & ipſa excellentia dignitatis, majoris tibi fiet cauſa ſupplicii. Nam nos quoque haud ſimiliter famulos peccantes caſtigamus & filios, etiamſi ex æquo deliquerint: & maximè quando magna à nobis fuerint beneficia conſecuti. Si enim ille qui paradiſi fuerat ſortitus habitaculum, propter unum utique delictum tanta poſt honorem pertulit mala: Nos poſtquam cælum accepimus, & cohæredes Unigeniti facti ſumus, quam veniam ſperare poterimus, ſi ad Serpentem curramus relictâ columbâ? Non eſt hìc enim, *Terra es, & in terram ibis: & operaberis terram*: Non illa, inquam, audiemus priora: ſed quod eſt his multò amarius triſtiuſque, exteriores tenebras, inſolubilia vincula, vermem perpetua venena fundentem, & ſtridorem dentium flebiliter inſonantem. Et ſanè meritò; qui enim nec inter tanta beneficia melior effectus es, juſtiſſimè extrema illa atque ſæviſſima tormenta patieris. Cælum aliquando Elias aperuit, & clauſit: ſed ut pluviam aut emitteret aut teneret: Tibi autem non idcirco apertum eſt cælum, ſed ut illuc conſcenderes; quodque eſt amplius, non ut aſcenderes tantùm, verùm ut alios quoque, ſi velles, ſimul levares. Tantam tibi in ſuis omnibus poteſtatem fiduciámque donavit. Quia igitur ibi eſt domus noſtra, ibi etiam omnia recondamus, nihil hìc penitùs relinquentes, ne illud perdamus. Quicquid enim hìc dimiſerimus, amittimus. Hæc *S. Johannes Chryſoſtomus.*

CAPUT QUARTUM

Senſus Litteralis.

1. Tunc, ſtatim ſcilicet poſt baptiſmum, *ductus eſt Jeſus in deſertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo.* Impulſu Spiritus ſancti ſponte ſe contulit in deſertum, quod propiùs aberat Jeroſolymis, tamquam ad locum aptum tentationi, ut ibi precibus ac jejunio ſe ad tentationes ſuſtinendas, propulſandaſque præpararet, longèque ab hominum turbis ſoli Deo vacans, ad miniſterium ſuum obeundum ſeſe diſponeret. Tentari porrò Chriſtus voluit multis de cauſis 1. Ut nobis contra tentationes auxilium ferret. Unde S. Gregorius M. ait: *Non eſt indignum Redemptori noſtro quòd tentari voluit, qui venerat occidi. Juſtum quippe erat, ut ſic tentationes noſtras ſuis tentationibus vinceret, ſicut mortem noſtram venerat ſua morte ſuperare.* 2. Tentatus eſt propter noſtram cautionem, ut nullus quantumcumque ſanctus ſecurum ſe putet ac immunem à tentatione. Unde & ſtatim poſt baptiſmum tentari voluit: *Tentatione ſua indicans in ſanctificatis nobis maximè diaboli tentamenta graſſari: quia victoria ei eſt magis exoptata de ſanctis* (inquit S. Hilarius.) Unde & *Eccli.* 2. dicitur: *Fili, accedens ad ſervitutem Dei, ſta in juſtitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* 3. Se diabolo tentandum Chriſtus præbuit, *Ut ad ſuperandas etiam tentationes ejus mediator eſſet, non ſolùm per adjutorium, verùm etiam per exemplum*; ut ait S. Auguſtinus. 4. Tentari voluit, ut nobis fiduciam de ſua miſericordia largiretur. Unde ad Hebræos 4. dicitur: *Non habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris: tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.* Et cap. 2. *Debuit per omnia fratribus ſimilari, ut miſericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi. In eo enim, in quo paſſus eſt ipſe & tentatus, potens eſt & eis, qui tentantur, auxiliari.*

S. Thomas 3. P. q. 41. a. 1. S. Gregorius M. Homil. 16 in Evang. S. Hilar. Commen. in Matth. cap. 3. S. Auguſt. lib. 4. De Trinitate, cap. 13.

Convenienter autem deſertum tanquam locum certaminis Chriſtus elegit. Diabolus enim ad eum venire auſus non fuiſſet, niſi ſponte ſe tentandum exhibuiſſet, ſicut ſponte membris ejus ſe exhibuit occidendum. Diabolus autem magis tentat hominem ſolitarium, quia, ut dicitur Eccl. 4. *Væ ſoli, quia cùm ceciderit, non habet ſublevantem ſe... ſi quiſpiam prævaluerit contra unum, duo reſiſtunt ei.* Hinc S. Ambroſius ait: *Plenus Jeſus Spiritu ſancto agebatur in deſertum: conſilio, ut diabolum provocaret; nam niſi ille certaſſet, non mihi iſte viciſſet: myſterio, ut Adam illum de exſilio liberaret; exemplo, ut oſtenderet nobis diabolum ad meliora tendentibus invidere; & tunc magis eſſe cavendum, ne myſterii gratiam deſerat mentis infirmitas.*

S. Ambroſius lib. 4. in Lucam, num. 14.

Dæmoniorum principis Luciferi, qui dicitur *Diabolus & ſatanas* propter calumniandi inſidiandique ſummam peritiam, peſſimam voluntatem, & uſum, Chriſtus hominum princeps congreſſum excepit, ut ſuorum militum ſaluti conſuleret, utque hoſtilis exercitus, victo duce ac principe tenebrarum, totus in fugam verteretur. Propterea ductus eſt Jeſus in deſertum à Spiritu, ut docet S. Hilarius. *Quod in deſertum,* inquit, *ductus eſt, ſignificatur libertas Spiritus ſancti, hominem ſuum jam diabolo offerentis, & permittentis tentandi & aſſumendi occaſionem, quam nonniſi datam tentator habuiſſet.*

S. Hilarius, cap. 3. in Evang. S. Matt.

2. *Et cùm jejunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus*, ita ut totos quadraginta dies & noctes nihil cibi potûſve guſtaſſet, quod Moyſes ante & Elias non ſine myſterio fecerant; *poſtea eſuriit*: Ut timidum hoſtem, qui Deum ſuſpicabatur ex miraculis quæ in ejus baptiſmo contigerant, ex Johannis teſtimonio, ex voce de cælo factâ, ex Prophetarum oraculis in ejus ortu adimpletis; ideoque ipſum aggredi non audebat, ad certamen veluti provocaret, ſe hominem eſſe oſtendens, poſitis quodammodo divinitatis armis, quaſi nudus & inermis homo, jejunuſque, contra luctatorum morem, in arenam deſcendens. *Erat in diabolo de metu*

S. Hilar. ibidem.

ſuſpicio, inquit S. Hilarius, *non de ſuſpicione cognitio: Movebatur enim quadraginta dierum jejunio Sciebat totidem diebus aquas abyſſi effuſas, exploratam repromiſſionis terram, Moyſi Legem à Deo ſcriptam; annorum quoque quibus plebs in eremo vitâ Angelorum habituque manſit, hunc numerum fuiſſe expletum. Igitur iſtius temporis metu, in tentando eo, quem hominem contuebatur, ſumſit temeritatem. Adam enim pellexerat, & in mortem fallendo traduxerat. Sed ita dignum nequitia ejus & ſcelere erat, ut in eo, cujus morte & calamitatibus gloriabatur, homine vinceretur; & qui Dei beneficia homini invidiſſet, ante tentationem Deum in homine intelligere non poſſet.* Poſt quadraginta dies, non in quadraginta diebus eſuriit, Moyſe & Elia in eodem jejunii tempore non eſurientibus. *Igitur cùm eſuriit Dominus, non ineaiæ ſuprepſit operatio; ſed virtus illa* (ſcilicet natura divina & perſona Verbi) *quadraginta dierum non mota jejunio, naturæ ſuæ hominem dereliquit. Non enim erat à Deo diabolus, ſed à carne vincendus: quam utique tentare auſus non fuiſſet, niſi in ea per eſuritionis infirmitatem quæ ſunt hominis recognoviſſet.* Quam utique in eo ſentiens, ita orſus eſt: *Si Filius Dei es.* Anceps ſermo eſt, *Si Filius Dei es*: Licet eſurientem videret, *quadraginta tamen dierum in eo jejunium pertimeſcebat. Qua rerum ratione indicat, poſt quadraginta dierum converſationem, quibus poſt paſſionem in ſæculo erat commoraturus, eſuritionem ſe humanæ ſalutis habiturum. Quo in tempore exſpectatum Deo Patri munus, hominem quem aſſumpſerat reportavit.*

a. S. Ioannes Chryſoſt Hom. 13. in Matth. b. S. Hieronymus in cap. 4. S. Matth.

Quadraginta dies Chriſtus jejunat, [a] *Nobis oſtendens remedia ſalutis*, & in iſto numero [b] *Quadrageſimæ nobis oſtendens Sacramentum.* Nec tamen ultra progreditur, ne rei admirandæ exceſſus incredibilem faceret ſuſcepti hominis veritatem. Nunc verò nequaquam fit iſtud, quia priùs Moyſes & Elias Dei potentiâ ſubſtentati, in hanc jejunii longitudinem pervenire potuerunt: ſi verò ulteriùs progreſſus fuiſſet, incredibilis fuiſſet carnis aſſumptio.

S. Thomas 3. p. q. 41. a. 3.

Poſt jejunium porrò Chriſtus tentari voluit multiplici de cauſa. 1. Propter exemplum: quia cùm omnium interſit contra tentationes ſe tueri, per hoc quod ante tentationem futuram jejunavit, docuit quòd per jejunium contra tentationes nos armari oportet. Unde inter *Arma juſtitiæ* Apoſtolus jejunia connumerat 2. *ad Corint*. 6. 2. Ut oſtenderet, quòd etiam jejunantes diabolus aggreditur, ſicut alios qui bonis operibus vacant. Ideo ſicut poſt baptiſmum, ita & poſt jejunium tentatur.

S. Ioannes Chryſ. homil. 13. in Matth.

Unde S. Chryſoſt. ait *Non jejunantem tentat*, inquit, *ſed eſurientem, ut diſcas quam ſit bonum grande jejunium, & quia hæc adversùs diabolum arma ſint maxima, quodque poſt baptiſma non deliciis ac temulentiæ, non menſæ epulis onuſtæ, ſed jejunio animum debemus intendere. Propterea & Dominus jejunavit, non quòd indigeret, ſed ut nos doceret, quibus peccata ante baptiſma dominatio ventris intulerat. Ut enim aliquis ægrotum, quem ad ſanitatem reduxit, jubet illa non facere ex quibus morbus ille contigerat: ita etiam poſt Baptiſma jejunium contra vitium edacitatis induxit. Nam & Adam de paradiſo intemperantia ventris ejecit, & diluvium commeruit, & fulmina in Sodomitas ipſa traxit. Ecce*, inquit Ezechiel, *hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius & fi-*A*liarum ejus*, &c. 3. Poſt jejunium tentari voluit Chriſtus, quia ſecuta eſuries diabolum ad eum aggrediendum audaciorem fecit. *Occaſionem diabolo tentandi præbuit*, inquit S. Johannes Chryſoſt. ut priùs ipſe congreſſus, quo modo etiam ab aliis vinci poſſit, oſtenderet. Sic enim faciunt athletæ, qui cùm diſcipulos ſuos adverſarium vincere docent, datâ operâ in palæſtris certamen cum aliis exercent, ut in luctantium corporibus artem faciant ſpectare vincendi: quod in hac quoque colluctatione factum eſt. Quia enim diabolum ad certandum Chriſtus voluit attrahere, eſuriem ſuam ei fecit manifeſtam, nec repulit accedentem, ſed cùm eum ſuſcepiſſet ad luctam, & ſemel & iterum & tertiò cum facilitate quæ eum decebat, eliſit. *Fames Domini pia fraus eſt; ut in quo diabolus majora metuens jam cavebat, famis ſpecie lactatus* B *tentaret ut hominem, ne impediretur triumphus.*

Ibidem.

S. Ambroſius, lib. 4. in Luc. num. 16.

Et accedens tentator dixit ei; Si Filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant. Explorans ſcilicet utrum verè Dei Filius eſſet, an merus homo, variis modis illum tentavit, ſicut primum Adam in paradiſo tentaverat. Primò enim ligni vetiti eſum ipſi ſuaſit his verbis, *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradiſi?* Secundò, ad inanem gloriam ipſum pellexit dicens, *Aperientur oculi veſtri.* Tertiò, tentationem ad extremam ſuperbiam perduxit, dicens: *Eritis ſicut Dii ſcientes bonum & malum.* Eumdem ordinem ſervavit in tentatione Chriſti. Primò tentavit ipſum de eo quod appetunt quantumcumque ſpirituales viri, ſcilicet de ſuſtentatione corporalis naturæ per cibum. *Si Filius Dei es*, non adoptivus, ſed proprius, *dic*, id eſt, jube pro omnipotentiæ jure, quâ Deus initio *dixit* ut fierent omnia, C *& facta ſunt*, jube, inquam, *ut lapides iſti*, qui hîc jacent, *panes fiant*, quibus famem cruciantem ſedes. Gravis erat tentatio, quâ Chriſto ſuggerebat ut de Dei providentia & amore diffidens, miraculum ipſo ederet hortatore, converſiſque abſque neceſſitate in panes lapidibus majori quàm par erat quantitate, aut voluptate (ſi fieri poſſet) famelicus ſumeret, ſicque concupiſcentiâ carnis & gulæ peccato irretiretur. Secundò proceſſit diabolus ad id in quo ſpirituales viri quandoq; deficiunt, ut ſcilicet aliqua ad oſtentationem operentur: quod pertinet ad inanem gloriam. Tertiò perduxit tentationem ad id quod non eſt ſpiritualium virorum, ſed carnalium, ſcilicet ut divitias & gloriam mundi concupiſcant uſque ad contemptum Dei. Ordinem porrò quo Chri- D ſtus tentatus eſt, ſecutus videtur S. Matthæus; totam Chriſti tentationem compendio tantùm attigiſſe S. Marcus; hanc verò generatim primò tractaſſe, poſtea ſigillatim deſcripſiſſe S. Lucas, & duas poſtremas tentationes ordine inverſo retuliſſe. Id tamen Evangelicæ veritati non officit. Nihil enim refert quo narrentur ordine, cùm omnia facta eſſe manifeſtum ſit, inquit *S. Auguſtinus*, *lib.* 20. *De conſenſu Evangeliſtarum*, cap. 16.

Geneſ. 3. S. Gregorius M. hom. 16. in Evang.

S. Thomas 3. p. q. 41. A. 4.

Deuterom 8.

3. *Qui reſpondens dixit: Scriptum eſt: Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Ad noſtram eruditionem & exemplum, tentatoris ſuggeſtioni Scripturæ ſacræ verba oppoſuit. Poterat de lapidibus panes facere, ſicut de aqua vinum fecit in nuptiis, ſed non fecit, ut voluntatem arteſque Satanæ contemneret. *Aliter tentator non vincitur, niſi* E *contemnatur*; (inquit S. Auguſt.) *Non in ſolo pane vivit homo*, &c. Id eſt, Deus uſitato cibo non indiget ut alat hominem, ſed providentia ſuâ ipſum ex aliâ re imperio ſuo productâ ſuſtentare poteſt, ſicut olim populum ſuum admiranda ratione Manna cibavit in deſerto. Deuteron. 8. *Omne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, cave diligenter ut facias: ut poſſitis vivere... Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per deſertum... & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui: ut oſtenderet tibi quòd non in ſolo pane vivat homo, ſed in omni verbo quod egreditur de ore Dei.* Diabolus eam in tentando Chriſto conditionem operis propoſuit, per quam & in Deo, & mutatione lapidum in panes, virtu-

S. Auguſt. ſerm. 123 aliàs 41. De Verbis Domini, cap. 2.

S. Hilar. c. 3. in Matt.

tem poteſtatis agnoſceret; & in homine, oblectamento A cibi patientiam eſuritionis illuderet. *Sed Dominus non panem potiùs quàm ſalutem hominum eſuriens, ait,* Non in ſolo pane vivit homo: *Quia ipſe non ſolum homo, ſed & Deus, licèt uſque in tentationis diem cibo hominis abſtineret, Dei tamen Spiritu alebatur: oſtendens non in pane hoc ſolitario, ſed in Verbo Dei alimoniam æternitatis eſſe ſperandam.* Simul cùm dicit: *Non in ſolo pane vivit homo*; oſtendit hominem eſſe tentatum, hoc eſt, ſuſceptam naturam, non ſuam divinitatem; ut obſervat *S. Ambroſius.* Ideo autem ſic reſpondit Dominus, quia *propoſitum erat ei, humilitate diabolum vincere, non potentiâ*; (inquit S. Hieronymus.)

S. Ambroſius, lib. 4. in Luc. num. 20.

4. *Tunc*, ſcilicet poſt primæ tentationis inſultum, *aſſumpſit eum diabolus in ſanctam civitatem*; corporaliter tranſtulit Hieroſolymam, *& ſtatuit eum ſuper pin-* B *naculum Templi*; in Templi culmine, ſive in loco eminentiori turris veſtibulo Templi inædificatæ, è qua ſi Chriſtus deſiliiſſet, inter Templum & altare Sacerdotum delapſus fuiſſet, in quem locum oculi omnium in orationis domo præſentium convertebantur. *Et dixit ei, Si Filius Dei es, mitte te deorſum: Scriptum eſt enim, quia Angelis ſuis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.* Hoc miraculo talem te eſſe proba, ſcilicet Dei Filium, & Meſſiam, Judæis qui hûc frequentes convenerunt, ut tibi credant. *Jactantiæ telum eſt, quo proclive delinquitur; quia dum homines gloriam virtutis ſuæ jactare deſiderant, de loco meritorum ſuorum & ſtatione decedunt. Ita eſt jactantia, ut dum ſe putat unuſquiſque ad altiora conſcendere, ſu-* C *blimium uſurpatione factorum ad inferiora trudatur.* Si Filius Dei es, mitte te deorſum. *Verè diabolica vox, quæ mentem hominis de gradu altiore meritorum præcipitare contendit.... ſimul infirmitatem ſuam diabolus malitiamque deſignat; quia nemini poteſt nocere, niſi ipſe ſe miſerit. Nam qui relictis cæleſtibus diligit terrena, voluntarium quoddam præcipitium vitæ labentis incurrit.* Mitte te deorſum. *Perſuadere poteſt, præcipitare non poteſt.*

S. Ambr. lib. 4 in Lucam, num. 21. 22. 23. 25

S. Hieron.

Scripturæ ſacræ verbis jam ſemel à Chriſto profligatus tentator, Scripturæ teſtimonio tentationem alteram obducit & adornat: *Scriptum eſt enim: Quia Angelis ſuis mandavit de te*, &c. Quaſi dicat, non eſt quòd dubites te præcipitem dare, quia Angeli te ruentem, Deoque fidentem excipient, & conſervabunt illæſum. D Locus ille Pſalmi non de Chriſto, ſed de viro quolibet ſancto intelligitur. Malè ergo Scripturam interpretatur diabolus. Certè ſi verè de Salvatore ſcriptum noverat, non debuerat illud omittere, quod in eodem Pſalmo contra ſe ſequitur: *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.* De Angelorum auxilio quaſi ad infirmum loquitur; de ſua conculcatione quaſi tergiverſator tacet; ut S. Hieron. notat. Protectionem Dei perperam extendit mendacii Spiritus ad illa etiam pericula in quæ homines ultro & contra Dei mandata, ac pietatis officium, Deum tentando, ſe conjiciunt. Hinc diſce quia ſatanas transfigurat ſe in Angelum lucis, & de Scripturis ipſis divinis ſæpe laqueum fidelibus parat. Sic Hæreticos facit, ſic eviſcerat fidem, ſic jura pietatis impugnat; inquit *S. Ambroſius.*

Pſal. 90.

5. *Ait illi Jeſus: Rurſum ſcriptum eſt: non tentabis Dominum Deum tuum.* Id ſcriptum eſt Deuteronom. 6. 16. Deum tentare, eſt ejus potentiam aut providentiam ampliùs experiri velle, cùm ſatis magna jam ejus documenta habeantur, ut ex Exodi 17. 7. Numer. 14. 22. Pſalm. 77. 17. & 95. 8. Iſai. 7. 12. Matth. 16. 1. 4. Actor. 15. 10. cum hoc loco collatis colligitur. *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Satis conſtat me eſſe Filium Dei, & ipſi curæ eſſe, non edam ſigna impræſentiarum quibus id probem te poſtulante, nec de potentia & bonitate ipſius me dubitare oſtendam. Simul etiam oſtendit Chriſtus ſe verum Deum, & unum cum Patre Deum, & omnium, adeòque & ipſius tentatoris Deum ac Dominum eſſe.

S. Ambr. lib. 4. in Lucam, n. 27.

A 6. *Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde*; aliquem ex iis montibus, quibus Hieroſolyma circumdata erat. Nec mirum ſi ſe permiſit à diabolo in montem ferri, qui ſe pertulit à membris illius crucifigi. *Et oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum.* Quidam exiſtimarunt oſtenſionem regnorum mundi Chriſto exhibitam per ſpecies ſive externas oculis illius ſubitò objectas, ſive internas imagnatione vel menti illius inſinuatas. Sed incredibile videtur, vel Chriſti oculos falſis ejuſmodi ſpeciebus deluſos, vel in imaginationem aut mentem ipſius aliquem diabolo acceſſum fuiſſe. Immò ſic jam omnia per ſpecies infuſas Chriſtus menti ſuæ præſentia habuit. Cui verò bono abductio Chriſti in montem, ut hæ ſpecies illi objicerentur vel inſinuarentur, cùm id æquè fieri potuerit in deſerto? Alii exiſtima- B runt hanc propoſitionem omnium regnorum mundi, non ad oculos; ſed ad aures Chriſti referendam, & intelligendam non de ſpeciebus externis viſibilibus Chriſto objectis, ſed de ſermone inſtituto à tentatore ſuper regnis mundi & eorum gloria. Verùm & hæc interpretatio repugnat verbis Evangeliſtarum, & inutilem reddit tranſlationem Chriſti in montem excelſum valde, quod non ſine cauſa ſingulari factum, & ab Evangeliſtis notatum eſt. Nonnè enimvero & in deſerto ſermo inſtitui poterat coram Chriſto de regnis mundi, & illorum gloria? Præponenda igitur illa expoſitio eſt, quâ diabolus dicitur oſtendiſſe Chriſto omnia regna mundi, totum ſumendo pro majori parte, quatenus partem illorum oſtendit, & id quod maximè eximium in illis eſt; vel quatenus plagis C diverſis orbis Chriſto commonſtratis ediſſeruit tentator, quæ ſingularum gloria eſſet, quæ opulentia, qui ſplendor, quæ gloria. Huc accedit expoſitio *S. Thomæ*, & aliorum, diabolum non tam oſtendiſſe ipſa regna vel civitates eorum, vel populos, vel aurum & argentum, quàm partes terræ in quibus illa omnia ſita, & uniuſcujuſque honores & ſtatum verbis expoſuiſſe. Sic Moyſi oſtenſa legitur tota terra Iſraelis ex monte, *Deuteron.* 34. ex quo utique non patuit illi proſpectus in ſingulas, ſed in aliquas dumtaxat terræ illius partes. Qui partem rei oſtendit, & præcipuam quidem, totam rem oſtendiſſe cenſeri poteſt. Sic tota Judæa, & tota regio circumjacens Jordani ad Johannem egreſſa legitur, quamvis pars tantùm ad eum confluxerit. Videtur etiam id dictum per antitheſim ad regnum Judææ; diabolum nimi- D rum promiſiſſe Chriſto non Judææ tantùm, ſed & totius orbis Imperium. Regna mundi ergo hoc ſenſu ſunt regna gentium, quæ ſatanæ ſerviebant. Sibi igitur vindicat tentator, quod Dei proprium eſt, & ſuum eſſe oſtendit id dare quod à Deo promiſſum Filio, Pſalm. 2. *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Lucæ 4. 6. *Et oſtendit illi omnia regna mundi in momento temporis, & ait illi: Tibi dabo poteſtatem hanc univerſam, & gloriam illorum, quia mihi tradita ſunt; & cui volo do illa.* Cibo Adam pellexerat diabolus, & de paradiſi gloria in peccati locum, id eſt, in regionem vetitæ arboris deduxerat: tertiò divini nominis ambitione corruperat, diis futurum ſimilem pollicendo. *Igitur adversùs Dominum totâ jam ſæculi poteſtate pugnatur, & Creatori ſuo* E *poſſeſſio hujus univerſitatis offertur: Ut tenens ordinem fraudis antiquæ, quem neque cibo pellexerat, nec loco moverat, nunc vel ambitione corrumperet.* Oſtendit autem tentator omnia regna mundi *in momento temporis*, ut S. Lucas notat, quibus verbis, interprete S. Ambroſio, *Non tam conſpectus celeritas indicatur, quàm caducæ fragilitas poteſtatis exprimitur; in momento enim cuncta illa prætereunt, & ſæpe honor ſæculi abit antequam venerit. Quid enim ſæculi poteſt eſſe diuturnum, cùm ipſa diuturna non ſint ſæcula? Docemur hic inanis ambitionis flabra deſpicere, quòd omnis dignitas ſæcularis diabolicæ ſubjaceat poteſtati: ad uſum fragilis, & inanis ad fructum.*

S. Thomas 3. p. q. 41 a. 4. ad 7.

S. Hilar. cap. 3. in Matth.

S. Ambroſius, lib. 4. in Lucam, num. 28.

7. *Et dixit ei, Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraveris me.* Omnis poteſtas à Deo eſt: & mundus per ipſum factus eſt: ſed tamen opera ejus mala, quia ſæcu-

S. Ambr. ibidem num. 29. & 31.

lum in maligno poſitum eſt; & ordinatio mundi à Deo, opera mundi à malo. *Ita etiam à Deo poteſtatum ordinatio: A Malo ambitio poteſtatis.* Et licèt dicat dare ſe diabolus poteſtatem, omnia tamen illa ad tempus permiſſa ſibi eſſe non abnuit. Itaque qui permiſit, ordinavit: nec poteſtas mala, ſed is qui malè utitur poteſtate.... *Non ergo à diabolo poteſtas eſt, ſed obnoxia tamen inſidiis diaboli. Non tamen ideo mala ordinatio poteſtatum, quia malo obnoxiæ poteſtates. Bonum eſt enim Deum quærere, ſed quidam ipſius inquiſitionis anfractus & error obrepit. Nam ſi inquiſitor in ſacrilegium ſæva interpretatione vertatur, in deterius vertitur quærentis offenſa, quàm ſi non quæſiſſet: nec tamen inquiſitionis, ſed quæſitoris eſt culpa: nec inquiſitio obnoxia malo, ſed quærentis affectus. Quòd ſi is qui Deum quærit, propter fragilitatem carnis, & mentis anguſtias ſæpè tentatur, quantò magis qui ſæculum quærit obnoxius eſt?* (inquit S. Ambroſius.) *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens ordoraveris me.* Nullum eſt gratuitum diaboli munus; nullum non exitiale accipientibus. Serviant illi priùs neceſſe eſt, qui divitias expetunt avari, vel honores & dignitates ambitioſi. Hoc ipſo autem pernicioſior ambitio eſt, quòd *Blanda quædam eſt conciliatricula dignitatum; & ſæpè quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia ſubvertere, facit ambitio criminoſos. Habet enim forenſem gratiam, domeſticum ſcelus: & ut dominetur aliis, priùs ſervit. Curvatur obſequio, ut honore donetur: & dum vult eſſe ſublimior ſimulata humilitate, fit vilior, & fit remiſſior; cùm in ipſa poteſtate, quod præcellit, alienum ſit; legibus enim imperat, ſibi ſervit.* Si cadens adoraveris me. *Ergo qui adoraturus eſt diabolum, ante corruit;* (inquit S. Hieronymus.) Diabolum autem adorat, quiſquis cupiditati aut ambitioni ſervit. Non enim uno modo ſacrificatur prævaricatoribus Angelis.

S. Hieron. in cap. 4. S. Matth.

8. *Tunc dicit ei Jeſus: Vade ſatana: ſcriptum eſt enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Quod in aliquibus codicibus habetur, *poſt me*, aut *retro me*, aliunde aſſutum eſt, quod & Syriaca verſio, & Græci ad hunc locum Scriptores oſtendunt. Abeſt apud Origenem, S. Hilarium, S. Johannem Chryſoſtomum, S. Ambroſium, S. Hieronymum, &c. *Non ut plerique putant, eadem ſatanas & Apoſtolus Petrus ſententiâ condemnantur: Petro enim dicitur, Vade retro me ſatana, id eſt, ſequere me, qui contrarius es voluntati meæ: Hic verò audit, Vade ſatana, & non ei dicitur, retro me, ut ſubaudiatur: Vade in ignem æternum, qui præparatus eſt tibi & Angelis tuis.* Apage ſatana. Temeritatis ſuæ congruum exitum tulit, cùm & criminum ſuorum in ſatana nomen audivit, & Dominum Deum ſuum adorandum in homine cognovit. Præbuit etiam hujus reſponſionis effectu magnum nobis Dominus exemplum: Ut contempta humanæ poteſtatis gloria, & ſæculi ambitione poſtpoſita, ſolum meminiſſemus Deum & Dominũ adorandum; *Quia omnis ſæculi honor diaboli ſit negotium.*

Idem. Matth. 16. S. Hilarius.

Scriptum eſt, Dominum Deum tuum adorabis. Ex Deuteron. 6. 12. ſumptum eſt, ubi legitur, *Dominum Deum tuum timebis.* Idem eſt ſenſus: Timoris enim pars non minima eſt adoratio. Timor internam reverentiam ſignificat, adoratio externam venerationem ex interiori profectam. Unde pii quique Dei cultores, viri timentes Deum, Scripturæ ſacræ phraſi appellantur. *Et illi ſoli ſervies.* Quamquam vox *ſoli* expreſsè in Hebræo non habeatur, implicitè tamen incluſam in pronomine emphatico *ipſi*, Septuaginta Interpretes addiderunt, imò & Chriſtus. Eodem Deuteron. cap. ſatis innuitur verſ. 4. *Audi Iſraël, Dominus Deus noſter, Dominus unus eſt.* Et ℣. 14. *Non ibitis poſt Deos alienos cunctarum gentium, quæ in circuitu veſtro ſunt.* Et 1. *Reg.* 7. apertiùs ſignificatur: *Præparate corda veſtra Domino, & ſervite ei ſoli.* Soli Deo debetur adoratio propriè dicta, & latriæ cultus. Quam *latriæ* vocem (inquit *Grotius*) Scriptores novi Fœderis vix unquam uſurpant, niſi de cultu qui vero Deo exhibetur, aut ſanè tamquam Deo, ut *Act.* 7. 42. & *Rom.* 1. 25. Hinc igitur nata eſt illa *S. Auguſtino* etiam celebrata latriæ & duliæ diſtinctio, non quòd dulia non ad Deum quoque pertineret nec quòd vox latriæ peculiare aliquid haberet ſecundùm Græci ſermonis proprietatem; ſed quòd uſus primùm Judæorum Helleniſtarum, deinde Chriſtianorum, voci duliæ relicto ſignificatu generali, latriæ nomen divino cultui aſſignaſſet. Vox igitur iſta Eccleſiæ uſu conſecrata eſt ad ſignificandum ſervitutem quæ ſoli Deo debetur.

S. Auguſt. Quæſt. 61. in Geneſim. & lib. 10. De Civit. Dei. cap. 1.

9. *Tunc reliquit eum diabolus; & ecce acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei.* Victus à Chriſto fugatuſque diabolus receſſit, *conſummata omni tentatione*, ut ſcribit S. Lucas. Propè enim omnium criminum fontes hæc tria genera demonſtrantur eſſe vitiorum. Neque enim conſummatam omnem tentationem Scriptura dixiſſet; niſi in his tribus eſſet omnium materia delictorum, quorum ſemina in ipſa origine ſunt cavenda. *Finis ergo tentationum, finis eſt cupiditatum; quia cauſæ tentationum cauſæ cupiditatum ſunt. Cauſæ autem cupiditatum ſunt carnis oblectatio, ſpecies gloriæ, aviditas potentiæ.* Receſſit autem diabolus audito Dei nomine, *uſque ad tempus*, ut notat S. Lucas; poſtea enim non tentaturus, ſed apertè pugnaturus advenit, in Chriſti ſcilicet paſſione. *Prima Domino noſtro Principi Martyrum tentamenta ſunt blandimenta propoſita*: Dic lapidibus iſtis ut panes fiant. Tibi dabo omnia regna iſta. Videamus ſi ſuſcipiunt te Angeli; quia ſcriptum eſt; Ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. *Iſta læta mundi ſunt: in pane, concupiſcentia carnis; in promiſſione regnorum, ambitio ſæculi; in curioſitate tentationis, concupiſcentia oculorum: Hæc omnia de ſæculo ſunt; ſed blandiuntur, non ſæviunt. Attendite Martyrum Ducem certaminum exempla proponentem, & certantes miſericorditer adjuvantem. Quare ſe permiſit tentari, niſi ut doceret reſiſtere tentatori? Promittit mundus carnalem voluptatem: Reſponde illi, Delectabilior eſt Deus. Promittit mundus honores & ſublimitates ſæculares: Reſponde illi, Altius eſt omnibus Regnum Dei. Promittit mundus ſuperfluas vel damnabiles curioſitates: reſponde illi, Sola non errat veritas Dei. Cùm iſta triplici tentatione Dominus fuiſſet tentatus, quia in omnibus illecebris mundi hujus tria ſunt, aut voluptas, aut curioſitas, aut ſuperbia; quid ait Evangeliſta?* Poſtquam perfecit diabolus omnem tentationem: *Omnem, ſed ad illecebras pertinentem. Reſtabat alia tentatio in aſperis & duris, in ſævis, in atrocibus atque immitibus reſtabat alia tentatio. Hoc ſciens Evangeliſta; quid peractum eſſet, quid reſtaret, ait,* Poſtquam complevit diabolus omnem tentationem, receſſit ab eo ad tempus. *Diſceſſit ab eo, id eſt, inſidians ſerpens, venturus eſt rugiens leo; ſed vincet eum, qui conculcabit leonem & draconem: Introibit in Judam, faciet Magiſtri traditorem. Adducet Judæos, non jam adulantes, ſed ſævientes.*

S. Ambroſius, lib. 4. in Lucam, num. 35. S. Auguſt. ſermone 284. aliàs 61. inter editos ex majori Carthuſiæ Mſ.

Et ecce Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei. Quamdiu enim fuit in conflictu poſitus, nequaquam eos apparere permiſit: ne ſcilicet ſuperandum tentatorem ante victoriam fugaret. Poſtquam verò penitùs illum devicit, & victum fugere præcepit, tunc Angeli conſequenter apparent: ut diſcas quòd te quoque poſt reportatam de diabolo victoriam, Angeli repentè ſuſcipiant, plaudentes tibi, téque ſtipatorum ubique more comitati.

S. Joannes Chryſ. hom. 13.

10. *Cùm autem audiſſet Jeſus quòd Johannes traditus eſſet, ſeceſſit in Galilæam.* Hæc immediatè poſt Chriſti tentationem non contigerunt. Chriſtum enim & Johannem aliquandiu munus docendi ſimul obiiſſe, conſtat ex S. Johannis Evangelio cap. 1. 2. & 3. Igitur inter Chriſti tentationem & incarcerationem Johannis Baptiſtæ interceſſerunt ſecundum Johannis teſtimonium, & tertium ad legatos Judæorum ad ſe miſſos, vocatio Petri & Andreæ, colloquium Chriſti cum Nathanaële, Nuptiæ & miraculum in Cana Galilææ, prima vendentium ejectio è Templo, Chriſti colloquium cum Nicodemo, & quartum Johannis Baptiſtæ de Chriſto teſtimonium, excitatâ quæſtione utrum baptiſmus Diſcipulorum Chriſti bap-

tiſmo ejuſdem Johannis antecelleret. Certè Johannis incarceratio à Chriſto audita non eſt in deſerto, nullum mortalium ibi præſente: Id igitur audivit alibi, tunc ſcilicet cùm in Judæa in munere docendi verſaretur. Captivitas itaque Johannis hîc refertur per anticipationem, quæ fuſiùs narratur *Matth.* 14. Sic per anticipationem refertur *Matth.* 11. Johannem è vinculis Diſcipulos miſiſſe ad Dominum, & tamen *Cap.* 14. demum captivitas Johannis narratur. Sic Matthæus *cap.* 4. 13. ait Chriſtum reliquiſſe Nazareth, & tamen cauſa hujus diſceſſûs demum indicatur ſub finem capitis 13. ſumma nimirum tum incredulitas tum ingratitudo indigenarum. Seceſſit autem Chriſtus in Galilæam, non illam cui præerat *Herodes*, cujus ſævitiam certo conſilio, & non ſui, ſed hominum quibus profuturus erat, reſpectu vitabat; ſed cui dominabatur *Philippus* vir ingenii mitioris. Huic enim pars maritima obvenerat, in qua Bethſaïda & Capharnaum, ut diſcimus ex *Ioſepho lib.* 18. *Antiquitatum* cap. 3. Duplex Chriſti poſt baptiſmum ac jejunium in Galilæam reditus. Primus narratur *Johannis* 1. 43. alter *Johannis* 4. 3. Abiit primùm in Galilæam inferiorem, in qua Nazareth, *Luc.* 4. 14 16. Deinde relicta Nazareth ingratâ patriâ, ſeceſſit in Galilæam ſuperiorem, venitque & *habitavit in Capharnaum* urbe *maritima, in finibus* Tribuum *Zabulon & Nephtalim*, florentiſſimo Galilææ emporio, & multis frequentato tum Judæis, tum Gentibus, & ad prædicationem Evangelii in totam circum regionem inferendam opportuno.

Iſai. 9.

11. *Ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam: Terra Zabulon, & terra Nephtalim, via maris trans Jordanem, Galilæa Gentium, populus qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & ſedentibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis.* Vaticinium illud Iſaiæ in ſenſu litterali impletum eſt, cùm Chriſtus in Galilæam venit, hiſque regionibus Evangelii lumen intulit, ex iiſque elegit Apoſtolos, de quibus in Pſalmo prophetice ſcriptum eſt, *Principes Iuda Duces eorum, Principes Zabulon, Principes Nephtalim.* Leviori primùm calamitate afflictæ fuerant duæ illæ Tribus Zabulon & Nephtalim per Theglatphalazarem, qui Galilæam & univerſam terram Nephtali expugnavit regnante Phacee Rege Iſraël, harumque regionum populum in Aſſyriam tranſtulerat, ut refertur 4. *Regum* 15. 29. Graviori verò deſolatione per Salmanaſarem, regnante Oſee. Pervagatus enim eſt omnem terram Iſraël, & obſidens Samariam tribus annis, illam demum expugnavit, & tranſtulit Iſraël in Aſſyriam, 4. *Reg.* 17. In illa verò clade quamvis communi decem Tribubus, à Tribu tamen Zabulon & Tribu Nephtalim & Galilæa Gentium, utpotè quæ Aſſyriis viciniores erant, initium factum eſt debellationis reliquarum, adeòque crudeliùs dubio procul in eas ſævitum eſt, & per illas via ſtrata ad direptionem & deſolationem reliquarum. Sed ſicut illarum regionum incolas graviſſimis calamitatibus opprimendos vaticinatus eſt Iſaias, ita & eorum conſolationem & liberationem per Chriſtum prædixit. *Terra Zabulon, & terra Nephtalim, via maris.* Duæ illæ tribus in ſuperiore Galilæa ſortem acceperant, regione maritima, *trans Iordanem* comparatione Syriæ, quamvis reſpectu Hieroſolymorum cis Jordanem eſſent. *Galilæa Gentium* quæ ex magna parte habitabatur à Gentibus, in qua videlicet Salomon Hiram Regi Tyriorum viginti urbes olim dederat. Galilæam habitatam ab Ægyptiis, Arabibus, Phœnicibus notat *Strabo*. Convenas multos fuiſſe Tiberiade, teſtis eſt Joſephus Quamobrem *Galilæam Gentium*, id eſt, convenarum dictam exiſtimaverim, quòd non unius nationis hominibus, ſed undique collectis, ob adjacentis maris commoda, tractus iſte habitatus eſſet. Harum itaque regionum incolæ primùm audiere Dominum prædicantis: *Ut ubi Iſraëlis fuerat ab Aſſyriis prima captivitas, ibi Redemptoris præconium naſceretur;* (inquit S. Hieron.) *Populus qui ſedebat*, ſeu, quod idem eſt, *ambulabat*, id eſt verſabatur *in tenebris*, infidelitatis, ignorantiæ, erroris, *vidit lucem magnam*,

S. Hieron. in cap. 4. *Matth.*

Evangelicam ſcilicet Veritatem, imò Chriſtum ipſum qui *lux* eſt *mundi, lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum.* Apoſtoli quidem *lumen mundi* à Chriſto appellati, ſed Chriſtus ſolus *lux magna, ſol juſtitiæ*, à quo Apoſtoli velut minora ſydera lucem precariò accepêre: imò lumini lucernæ comparantur, quod aliunde accenditur, & extingui poteſt. *Et ſedentibus in Regione umbræ mortis*, in oblivione Dei, in morte peccati, lux fidei, & gratiæ divinæ claritas affulſit. *In Scriptura ſacra*, ut obſervat *S. Gregorius M.* umbra mortis aliquando oblivio mentis accipitur, aliquando imitatio diaboli, aliquando mors carnis. "Umbra enim mortis oblivio mentis accipitur, quia ſicut mors hoc quod interficit, agit ut non ſit in vita; ita & oblivio hoc quod intercipit, agit ut non ſit in memoria. Unde & rectè, quia Johannes Hebræorum populo eum, cujus obliti fuerant, Deum prædicare veniebat, per Zachariam dicitur: *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis ſedent.* In umbra enim mortis ſedere, eſt à divini amoris notitia in oblivione lateſcere. Umbra mortis imitatio antiqui hoſtis accipitur. Ipſe enim quia mortem intulit, mors vocatur, Johanne atteſtante, qui ait: *Et nomen illi mors.* Per umbram igitur mortis, ejus imitatio deſignatur: quia ſicut umbra juxta qualitatem corporis ducitur, ita actiones iniquorum de ſpecie imitationis ejus exprimuntur. Unde rectè Iſaias cùm Gentiles populos ab antiqui hoſtis cerneret imitatione defeciſſe, eoſque ad veri Solis ortum reſurgere, quæ certò futura conſiderat, quaſi ex præteritis narrat, dicens; Sedentibus in tenebris & umbra mortis; lux orta eſt eis." Denique inter mortem & umbram mortis hoc intereſt, S. Hieronymo interprete, quòd *Mors eorum eſt, qui cum operibus mortis ad inferos perrexerunt: Umbra autem mortis eorum eſt qui dum peccant, nondum de hac vita egreſſi ſunt. Poſſunt enim, ſi voluerint, agere pœnitentiam.*

S. Greg. M. lib. 4 *Moral. in Iob. cap.* 17 — *Luc.* 1. — *Apoc.* 6 — *S. Hieron. in cap.* 9. *Iſaiæ.*

12. *Exinde cœpit Ieſus prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite: appropinquavit enim regnum cælorum.* In Galilæa publicè, aſſiduè, ubique prædicare cœpit Chriſtus, ex quo habitavit in Capharnaum poſt traditionem Joannis Baptiſtæ. Illius autem verbis utitur, ut doceat ipſum fuiſſe Præcurſorem Chriſti, & utriuſque doctrinam ex Dei afflatu eſſe, & ad Deum ducere *Deſinente lege conſequenter oritur Evangelium: Si autem eadem prædicat Salvator, quæ Ioannes Baptiſta ante prædixerat, oſtendit ſe ejuſdem Dei eſſe Filium, cujus ille Propheta fuit.* Hinc utriuſque Teſtamenti concordia eluceſcit, cujus Moralis ad pœnitentiam tota collineat. Pœnitentia ſcilicet via eſt ad regnum cælorum. Pœnitentia ad regnum Chriſti, quod non eſt de hoc mundo, non temporale, ſed ſpirituale, per fidem & gratiam in cordibus noſtris, ſtabiliendum & propagandum neceſſaria eſt. Hanc poſtulat finis ipſe quem ſibi præſtituit Rex noſter, qui in mundum venit *Ut ſalvum faceret populum ſuum à peccatis eorum*, quæ pœnitentibus dumtaxat remittuntur. Hanc poſtulat Eccleſiæ ſtatus, in qua poſt unicum baptiſma, nullæ ſuperſunt externæ ablutiones, ut olim apud Judæos, ſed tantùm ablutio cordis per pœnitentiam & baptiſma lacrymarum. Hanc poſtulabat Judæorum ſtatus, qui externis legis operibus, variis ſcilicet baptiſmatibus ſeu ablutionibus & purificationibus, confeſſione, ſacrificiis, aliiſque ceremoniis die præſertim Expiationis frequentari ſolitis, omnia peccata ſibi remitti putabant, nec internam animi mutationem in melius magnopere curabant. His igitur *Pœnitentiam* Chriſtus prædicat, eò magis neceſſariam, quòd niſi vitam veterem deteſtarentur, & vitam novam agerent ſecundùm Chriſti præcepta, ab illis mox auferendum eſſet Regnum Dei, & ad Gentes transferendum.

S. Hieron. in cap. 4. *Matth.*

13. *Ambulans autem Ieſus juxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus mittentes rete in mare (erant enim piſcatores) & ait illis: Venite poſt me.* Lacum Geneſareth *Mare Galilææ* vocavit Evangeliſta, quem imperitè arguunt Porphyrius & Julianus. Confluxum enim aqua-

rum intrà certas ripas & crepidines coërcitum, Mare vocari locutione Hebræis uſitatâ, nemo neſcit. Gen. 1. 10. *Congregationes aquarum appellavit Maria.* Sic non tantùm lacus Aſpaltites vocatur *Mare* in Scriptura ſacra, ſed & vas aheneum, fuſile, in Templo aſſervatum. Ambulans igitur Jeſus, non otioſè, ſed ſtudio vocandi & congregandi Diſcipulos, quos teſtes haberet omnium verborum ac factorum ſuorum, *vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus.* In veteri Teſtamento *prima Dei vocatio à fratribus cœpit.* (*Primos enim præcones Moſem & Aaronem accepit*) *In Evangelio quoque primam Petri & Andreæ vocationem facit. Et illic quidem ſimplex gratia, hic autem duplo auctior. Illic enim duo fratres vocati, Moſes & Aaron: Hic autem bis gemini, Petrus & Andreas; Jacobus & Johannes. Quod enim Salvator caritatem Sancti Spiritûs nobis voluit informare, fratreſque animi affectione ac ſpiritu præſtare, naturam fundamentum ſumpſit, commiſitque naturæ viſcera, & in illa Eccleſiæ fundamentum ſuperextruxit.*

Severianus Galalorum Epiſcopus Orat. 1. de mundi creatione.

Circa *Petri* & *Andreæ* vocationem pugnantes in ſpeciem videntur Evangeliſtarum narrationes. Matthæus hic ſcribit, Chriſtum eodem tempore vocaſſe Simonem & Andream fratres, cùm jacerent rete in Mare. Johannes verò cap. 1. narrat, audito teſtimonio, quod Johannes Baptiſta Chriſto perhibuerat, Andream ſecutum Dominum cum alio quodam Johannis Diſcipulo, & adduxiſſe fratrem ſuum Simonem ad Chriſtum, indicando ei illum eſſe Meſſiam. 2. Vocatio iſta contigiſſe dicitur poſtquam Chriſtus audivit Johannem comprehenſum, ſi Matthæo credimus: ſi Johanni, vocatio illa contigit ante captivitatem divini Præcurſoris, illo adhuc docente & baptizante. Si Matthæum audimus, contigit vocatio iſta ad Mare Galilææ: ſi Johannem, contigit in Bethabara trans Jordanem, adeòque in Judæa.

15. Nec minor apparet diſſonantia, ſi Matthæum cum Marco & Luca conferamus. Nam Matthæus hic, & Marcus cap. 1. narrant Dominum vocaſſe Diſcipulos illos ad Mare Galilææ: Lucas cap. 5. vocatos ſcribit prope ſtagnum Geneſareth. 2. Matthæus & Marcus narrant Chriſtum ſimul vidiſſe duos fratres iſtos jacientes retia in Mare: Lucas innuit Chriſtum illos vidiſſe cùm ex navigiis deſcendiſſent, & abluerent retia 3. Matthæus & Marcus narrant Chriſtum vocaſſe Diſcipulos iſtos cùm ambularet ad Mare Galilææ. Lucas verò ait Chriſtum conſcendiſſe unum ex navigiis, rogaſſe Simonem ut à terra proveheret paululum, conſediſſe, docuiſſe turbam ex navi, poſt juſſiſſe ut retia demitterentur ad capturam, piſcium multitudinem ingentem concluſam, & rupta retia, Petrum petiiſſe à Chriſto, viſo miraculo, ut à ſe homine peccatore diſcederet. 4 Matthæus & Marcus narrant Chriſtum Diſcipulos illos conjunctim vocaſſe: Lucas verò Simonem ſolum à Domino vocatum, illique ſoli dictum, *Ex hoc jam homines eris capiens.* 5. Apud Matthæum & Marcum narratur, Dominum illinc progreſſum, adeòque in alio loco vidiſſe & vocaſſe Jacobum & Johannem: Lucas verò Jacobum & Johannem deſcribit ut ſocios Simonis, & docet eos ſimul ſubduxiſſe navigia, ſimulque Dominum ſecutos. 6. Matthæus & Marcus vocationem iſtam narrant ut anteriorem hiſtoriis de ſanata Petri ſocru, & de ejectis dæmoniis: Lucas verò vocationem iſtam demum poſt illa miracula recenſet.

16. Verùm Evangeliſtas inter ſe conciliare haud operoſum eſt & primò quidem Matthæi & Johannis narrationes conferendo, diverſas ab utroque hiſtorias narrari exploratum eſt. Ultroneum acceſſum Petri & Andreæ ad Chriſtum Johannes commemorat: illorum à Chriſto vocationem Matthæus: primum hunc acceſſum excepit temporaria ad Chriſtum adhæſio, fides in illum, & quædam cum illo familiaritas: Alteram illam vocationem excepit adhæſio perpetua ad Chriſtum, ut ejus Diſcipuli & comites eſſent, illumque relictis rebus omnibus perpetuò ſequerentur. Spontanei iſtius acceſsûs

S. Johann. Chryſoſt. Homil. 14 in Matth. S. Auguſt. lib. 2. De conſenſu Evangeliſtarum cap. 17. n. 37. & Tractatu 7. in Ev. S. Johan. n. 9.

A causa teſtimonium Johannis de Chriſto: perpetuæ illius adhæſionis cauſa vocatio Domini. Prior non tam vocatio erat, quàm ad eam præparatio. Johannes itaque narrat, audito Baptiſtæ præconio de Meſſia, & deſignatione ejus, *Ecce Agnus Dei*, duos Diſcipulos Præcurſoris ſecutos eſſe Jeſum, & Andream fratrem Simonis Petri unum ex illis fuiſſe, & fratrem ſuum adduxiſſe ad Jeſum. Dominum verò dixiſſe, illum vocandum *Cepham.* Quamvis porrò ad tempus Chriſto adhæſerint, ex Hiſtoriæ tamen Evangelicæ comparatione conſtat utrumque poſtridiè receſſiſſe à Domino, & ad primum vitæ genus ſe recepiſſe. Johannes enim notat Diſcipulos illos apud Chriſtum manſiſſe *die illo.* Huic narrationi Johannis poſtponenda eſt illa Matthæi, & ſecundùm illam aſſerendum, Chriſtum alio tempore ad Diſcipulatum & contubernium ſuum vocaſſe illos ipſos fratres,
B qui priùs ad ipſum ſponte acceſſerant, eique ad tempus adhæſerant. Unde confeſtim illi ut Doctori jam noto, imò ut Meſſiæ à Johanne deſignato obſecuti leguntur. Ita hunc nodum explicant. *S. Johannes Chryſoſtomus*, & *S. Auguſtinus.*

17. Non eſt operoſior Matthæi & Marci cum Luca conciliatio. Eamdem tres illi Evangeliſtæ narrant vocationis Petri & Andreæ, Jacobi & Johannis hiſtoriam, quamvis circumſtantias quaſdam unus commemoret, quas alii prætermittunt. Nulla inter ipſos eſt diſſonantia. 1. Mare Galilææ, ad quod vocatos dicunt Matthæus & Marcus, idem eſt cum lacu ſive ſtagno Geneſareth, cui & nomen Maris Tiberiadis ab urbe Tiberiade ad crepidinem illius extructa impoſitum eſt. Eadem itaque circumſtantia loci, diverſis licèt nominibus ſignificata. 2. S. Lucas ſolum Simonem à Chriſto viſum non affirmat, ſed ſolum Simonem à Chriſto rogatum ut à terra navim
C paululùm reduceret, quod non negant, ſed prætermittunt tantùm Matthæus & Marcus. Immò cum Lucas dicat Chriſtum vidiſſe duas naves ad ſtagnum ſtantes, è quibus piſcatores deſcenderant, plures vidiſſe, non unum ſolùm, perſpicuè colligitur. Nec etiam repugnat Simonem & Andream viſos eſſe à Chriſto cum jacerent retia in Mare, & cùm deſcendiſſent ex navigiis ac retia abluerent, priùs à Matthæo & Marco, poſterius à Luca narrari. Deinde Lucas non ait Chriſtum vidiſſe Simonem & Andream abluentes retia, ſed de piſcatoribus indefinitè id ſcribit: *Piſcatores autem deſcenderant, & lavabant retia.* Plures verò etiam & mercenarios adfuiſſe conſtat ex Marci 1. 20. *Et relicto patre ſuo in navi cum mercenariis, ſecuti ſunt eum.* 3. Matthæus Diſcipulos vocatos ſcribit Chriſto ambulante ad Mare, quia ejus ambu-
D lationem ad Mare conſecuta ſtatim vocatio eſt, quod Lucas non negat. Etſi enim conſtet nondum ſubducta fuiſſe navigia in terram, adeòque vocatio in navi contigiſſe videatur, conciliatio tamen Matthæi cum Luca facilis eſt. Id enim factum dicimus aliquo deambulante in hoc vel illo loco, quod deambulationem iſtam excipit, ſive is cui factum adſcribitur adhuc ambulet, ſive ſedeat, ſive ſtet. Matthæus igitur & Marcus docent, Chriſtum vidiſſe homines illos jacientes retia in Mare, priùs videlicet proprio motu, deinde juſſione Chriſti: Lucas narrat quo exitu utrumque factum fuerit. Circumſtantiæ pleræque narrantur à Luca, quæ à Matthæo prætermittuntur, non negantur. Quòd verò quædam frequentiùs ab uno Evangeliſta omittantur, ab alio ſup-
E pleantur, volente ac movente Spiritu-ſancto factum eſt, ne ex compacto ſcripſiſſe viderentur, vel lectores uni tantùm ex illis, ſpretis reliquis, adhærerent, & crederent. 4. Etſi Lucas Andream non nominet, ille tamen intelligitur in ea navi fuiſſe ſecundùm Matthæi & Marci narrationem, qui breviter hoc perſtringunt, quemadmodum geſtum ſit; quod Lucas apertius explicavit, commemorans ibi etiam miraculum ſuper captura piſcium, & quòd ex ipſa navi Dominus priùs fuerit locutus ad turbas. Hoc etiam videtur diſtare, quod tantùm Petro à Domino dictum commemorat, *Ex hoc jam homines eris capiens*: quòd illi ambobus fratribus dictum eſſe

S. Aug. lib. 2. De conſenſu Evangeliſt. cap. 17. n. 37.

narrarunt, ſed potuit utique priùs hoc Petro dici, cùm de capta ingenti multitudine piſcium miraretur, quod Lucas inſinuavit; & ambobus poſtea, quod illi duo commemoraverunt. Ita hunc nodum ſolvit *S Auguſtinus*. S. Lucas Jacobum & Johannem conjunctim cum Petro vocatos non dicit, ſed tantùm narrat Petrum & filios Zebedæi vocatos & ſecutos Dominum, alios ſcilicet poſt alios, exiguo intervallo interjecto. Sic itaque conciliandæ narrationes Evangeliſtarum: Petrus & Andreas ex una parte, Jacobus & Johannes ex altera, habebant navigia ſua in vicino littore, aliquod duntaxat paſſibus à ſe invicem remota Dominus ambulans ad Mare vidit navigia duo, & in altero Petrum & Andream jacientes retia in Mare; conſcendit navem Petri, docuit turbas, imperavit demiſſionem retium, ſecutus prodigioſæ piſcationis eventus, Jacobus & Johannes à Simone & Andrea ad opem ferendam invitati. Illi ut venerunt, viſo miraculo attoniti, denuo ſuam in navem ſeceſſere. Simon cum Andrea vocatus à Chriſto. Indè Dominus aliquot paſſus progreſſus vidit Jacobum & Johannem reſarcientes retia ſua, rupta procul dubio pondere piſcium quos ceperant, æquè ac retia ſociorum; eoſdem vocavit, ſicque plures relictis navigiis ſecuti ſunt eum. Mathæus præcipuum factum narrat, vocationem, & vocatorum obedientiam; Lucas circumſtantias pleraſque Summa cæteroquin illorum conſenſio. ſ Ordine quidem ſcriptionis apud Lucam prior eſt narratio de ſanata Petri ſocru, non ordine rei geſtæ.

18. *Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum.* Chriſtum piſcatores ad Apoſtolatum vocaturum Prophetæ prædixerunt. Jerem. 16. verſ. 16. *Ecce ego mittam piſcatores multos, dicit Dominus, & piſcabuntur eos.* Ezech. 47. 8. & ſeq *Aquæ iſtæ quæ egrediuntur ad tumulos ſabuli Orientalis, & deſcendunt ad plana deſerti, intrabunt Mare, & exibunt, & ſanabuntur aquæ, & omnis anima vivens, quæ ſerpit, quocumque venerit torrens, vivet; & erunt piſces multi ſatis, poſtquam venerint illuc aquæ iſtæ, & ſanabuntur, & vivent omnia ad quæ venerit torrens. Et ſtabunt ſuper illas piſcatores, ab Engaddi uſque ad Engallim ſiccatio ſagenarum erit: plurimæ ſpecies erunt piſcium ejus, ſicut piſces maris magni, multitudinis nimiæ.* Sed & Pſalmo. 106. vocationem Apoſtolorum è Mari prædictam agnoſcimus: *Miſit verbum ſuum, & ſanavit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum. Qui deſcendunt Mare in navibus, facientes operationem in aquis multis, ipſi viderunt opera Domini, & mirabilia ejus in profundo.* Rabbi *Iſaac Aramæus*, in expoſitione libri Numerorum: Verbum Dei ad omnes ſanandos miſſum fuiſſe dicit, verùm ab omnibus non fuiſſe receptum, ſed ab aliquibus tantùm tardioris ingenii viris, iiſque piſcatoribus, qui veritatem Prophetiæ receperunt, & verbo Dei fidem habuerunt. Refert doctiſſimus Præſul *Daniel Huëtius* in Demonſtratione Evangelica. *Petrus & Andreas, Jacobus & Johannes, germanitas combinata, imò congeminata paupertas, in Apoſtolorum principes eliguntur, pauperes cenſu, loco humiles, viles arte, obſcuri vitâ, labore communes, addicti vigiliis, fluctibus mancipati, negati honoribus, injuriis dati, præſidio retis, ſolo piſcium captu victum veſtitúmque conquirentes. Sed in iſtis quantùm vilis mundanis videbatur aſpectus, pretioſas tantùm animas Dei intuitus tunc videbat. Erant cenſu pauperes, ſed innocentiâ locupletes; loco humiles, ſed ſanctitate ſublimes; viles arte, ſed ſimplicitate pretioſi; obſcuri vitâ, ſed vitæ merito perlucentes; labore communes, ſed propoſito ſingulares; addicti vigiliis, ſed ad cæleſtes victorias jam vocati; fluctibus mancipati, ſed fluctibus non demerſi; negati honoribus, ditati magis honoribus; injuriis dati, ſed injuriis non relicti, captores piſcium, ſed piſcatores hominum jam decreti.* Venite, *inquit*, & faciam vos fieri piſcatores hominum: *Ut vitalis eſcæ jactu, ut hamo cæleſtis verbi, de mortis gurgite animas ad lucem tollerent ſempiternam. Captores piſcium fiunt hominum piſcatores: de labore tranſeunt ad laborem, quia labor neſcit laſſeſcere meditatus. Omnia quæ de uſu veniunt, non fatigant. Virtus exercitio perſeverat. Hinc eſt quòd Apoſtolos ſuos Chriſtus humanis laboribus exercere voluit, ut eos indefeſſos redderet in divinis.* Piſcatores & illiterati mittuntur ad prædicandum, *Ne fides credentium non virtute Dei, ſed eloquentiâ fieri putaretur;* (inquit S. Hieronymus.)

S. Petrus Chryſologus, ſermone 28.

Huetius, Demonſtrat. Evang. Propoſitione 9. cap. 48.

19. *At illi continuò relictis retibus ſecuti ſunt eum.* Partem pro toto exprimit Matthæus. Lucas enim illos *relictis omnibus* Chriſtum ſecutos commemorat. Ad vocem Dominicam uterque iſte piſcator quid aut quantum dimiſit, qui penè nihil habuit? *Sed hac in re affectum debemus potiùs penſare, quàm cenſum. Multum reliquit, qui ſibi nihil retinuit: multum reliquit qui quantumlibet parum, totum deſeruit. Certè nos & habita cum amore poſſidemus, & ea quæ minimè habemus, ex deſiderio quærimus. Multum ergo Petrus & Andreas dimiſit, quando uterque etiam habendi deſideria dereliquit. Multum dimiſit, qui cum re poſſeſſa etiam concupiſcentiis renunciavit. A ſequentibus ergo tanta dimiſſa ſunt, quanta à non ſequentibus concupiſci potuerunt.*

S. Greg. M. Hom. 5. in Evang.

20. *Et circuibat Jeſus per totam Galilæam, docens in Synagogis eorum, & prædicans Evangelium Regni, & ſanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo.* Vocatis Petro & Andrea, Jacobo & Johanne, venit Jeſus & habitavit in Capharnaum maritima civitate Galilææ, ubi per aliquot Sabbata docuit; & poſtquam ibi dæmonium immundum ex quodam homine ejeciſſet in Synagoga, & ſurgens inde ſocrum Petri in domo ejus curaſſet, necnon energumenos & infirmos plurimos, deſertum petiit; cùmque turbæ requirentes eum uſque ad ipſum veniſſent, eumque detinerent ne à ſe diſcederet, dixit ſe miſſum ut & aliis civitatibus Evangelium prædicaret. Mox circuire cœpit totam Galilæam. Confer cum *Marci* 1. verſ. 21. & ſeq. & *Luc.* 4. verſ. 31. & ſeq. *In Synagogis* docebat, quæ loca erant publicæ orationi, concioni, & Legis Prophetarumque lectioni atque explicationi deſtinata, non ſacrificio, quod in ſolo Templo Hieroſolymis offerri poterat. Prædicationem porrò Evangelii *Regni Dei*, miraculis frequentibus Chriſtus confirmabat, *ſanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo*, ut ejus doctrinæ fidem adhibere non dubitarent, cujus potentiam & beneficentiam experiebantur. Sic *Afferens medicinam quæ corruptiſſimos mores ſanatura eſſet, miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetuſtatem, vetuſtate roboravit Religionem.* Quando Dei juſſu vel afflatu fit aliquid novum & inopinatum, ac politiæ cujuſdam introductio, ſigna Deus facere conſuevit præſtans quædam pignora ſuæ potentiæ his qui legem ejus accepturi ſunt. Sic cùm hominem facturus eſſet, priùs mundum creavit univerſum, ac tum demùm facto homini legem in paradiſo dedit. Et cùm ſancto etiam Noë legem poſiturus eſſet, magna mirabilia monſtravit, per quæ inſtauravit omnino creaturam, ac terribile illud Pelagus per annum integrum toto fecit orbe diffundi, juſtumque illum in tanta totius Mundi tempeſtate ſervavit. Abrahæ quoque multa ſigna legitur præſtitiſſe, ut claram illam de Regibus victoriam, ut inſignem quoque adverſùs Pharaonem plagam, & ipſius Abrahami de variis periculis liberationem. Sed & Judæis quidem cùm legem eſſet daturus, priùs miracula oſtendit, ac tum demum eis præcepta legis impoſuit. Ita hîc quoque cùm ſublimem quamdam vivendi introducturus eſſet diſciplinam, & quæ numquam ab illis fuiſſent audita, auctoritatem mandatis ſuis præſtruxit claritate ſignorum. Quia enim æternum Regnum, quod prædicabat, non apparebat, ex his quæ videntur illud facit manifeſtum... *Denique omnium ægritudinum infirmitates medendo, factis ipſe ſe profert; ut quem in Prophetarum voluminibus legere erant ſoliti, præſentem operibus contuerentur.*

S. Auguſt. lib. De utilitate credendi cap. 14.

S. Joannes Chryſ. Hom. 14. in Matth.

S. Hilarius, c. 3. in Evang. S. Mat.

21. *Et abiit opinio ejus in totam Syriam.* Fama ejus A longè latèque per omnes circumjacentes regiones propagata eſt, nomenque celebratum, ſcilicet per Judæam, Peræam, Bathanæam, Galilæam, Decapolim, Samariam; ſed & Idumæam, Palæſtinam, Syrophæniciam, Syriam Damaſci, Syriam Antiochiæ, Syriam Cœlen, &c. *Et obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus & tormentis comprehenſos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos.* Per lunaticos intelligunt Medici comitiali morbo laborantes, quos conceptos exiſtimant dubiæ per tempora lunæ, & qui ipſo novilunio aut plenilunio, aut pridie, graviùs vexantur; ſed hîc malum immanius & à naturalibus cauſis remotius indicatur, cui tamen adjuncta ſit epilepſia. Nam infra cap. 17. verſ. 14. & ſequentibus, qui *Lunaticus* vocatur, epilepticus & dæmoniacus erat. *Lunaticus eſt, & malè patitur; nam ſæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam..... Et increpavit illum Jeſus, & exiit ab eo dæmonium.* Quamobrem S. Hieronymus hic *non verè lunaticos* interpretatur, *ſed qui putabantur lunatici ob dæmonum fallaciam, qui obſervantes lunaria tempora, creaturam infamare cupiebant, ut in Creatorem blaſphemia redundaret.*

S. Hieron. in cap. 4. Matt.

Senſus Moralis.

1. DUctus *eſt Jeſus in deſertum à Spiritu.* Exemplo B ſuo nos docuit Chriſtus, ut cùm de vitæ rationibus, vel de re gravi ad ſalutem pertinente deliberamus, turbam relinquamus hominum, & Spiritu ſancto duce nos in ſolitudinem colligamus, noſtra cum Deo conſilia communicaturi, quæ frequentiâ hominum impediuntur, ſolitudine juvantur, in quâ Deus procul à tumultibus ſæculi gratiæ ſuæ lumen animæ fideli communicat, eique ad cor loquens, ubi ipſum unum audire parata eſt, voluntatem ſuam aperit, ſecundùm illud Oſee 2. 14. *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor ejus.* Solitudo cœleſtis doctrinæ ſchola eſt, ac divinarum artium diſciplina. *Illic Deus eſt totum quod dicitur, vis quâ tenditur, totum per* C *quod ad ſummæ veritatis notitiam pervenitur. Eremus paradiſus eſt deliciarum, ubi tamquam redolentium ſpecies pigmentorum, vel rutilantes flores aromatum, ſic fragrantia ſpirant odoramenta virtutum. Ibi roſæ caritatis igneo rubore flammeſcunt. Ibi lilia caſtitatis niveo candore candeſcunt: cum quibus humilitatis violæ, dum imis contentæ ſunt, nullis flatibus impelluntur. Ibi myrrha perfectæ mortificationis, non ſolùm carnis, ſed quod glorioſius eſt, propriæ voluntatis exundat, & thus aſſiduæ orationis indeſinenter emanat, & igne divini amoris ſuaviter ardet...... O ſolitudo ſacræ militiæ tabernaculum, procinctus triumphatoris exercitus, caſtrum Dei, turris David, quæ ædificata es cum propugnaculis, mille clypei pendent ex te, omnis armatura fortium. Tu campus divini prælii, ſpiritualis arx certaminis, Angelorum ſpectaculum, palæſtra fortiter dimicantium luctatorum, ubi ſpiritus cum carne congreditur, & fortis ab infirmo ſuperatur. Nam qui in te ſunt, loricâ fidei præmuniti, ſub Imperatoris ſui invictâ protectione tripudiant, & de hoſtium ſuorum certa jam dejectione triumphant. Quibus nimirum dicitur*: Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. *Et*, Si unus eſt, *inquit*, noli timere: plures enim nobiſcum ſunt, quàm cum illis. *O eremus, mors vitiorum, fomes & vita virtutum, te Lex attollit, te Prophetia miratur, & quicumque ad perfectionem pervenerint, tuum cognoverunt præconium. Tibi Moyſes debet bis acceptæ legis decalogum. Per te Elias novit Domini pertranſeuntis excurſum. Per te Eliſeus duplicem Magiſtri ſortitus eſt ſpiritum. Et quid amplius dicam? Salvator mundi in ipſo redemptionis humanæ primordio Præconem ſuum tui accolam fecit, quatenus ſub ipſa jam ſæculi venientis aurora ex te Lucifer veritatis erumperet: poſt quam plenus Sol veniens, mundi caliginem ſplendoris ſui radiis illuſtraret. Tu ſcala illa Jacobi, quæ homines vehis ad cœlum, & Angelos ad humanum deponis auxilium... Cella dominicæ ſepulturæ propemodum æmula, quæ peccato mortuos ſuſcipis, & per afflatum Spiritus ſancti Deo reviviſcere facis. Te portum tranquillitatis inveniunt, qui naufragium mundani fluctûs evadunt. Te potentis Medici conclave decernunt, qui vulnerati in prælio hoſtiles manus effugiunt. Mox enim ut tui culminis umbræ perfecto corde ſucceditur, omnis ſauciatæ animæ livor, omnis interioris hominis plaga curatur. Te Jeremias aſpexerat, cum dicebat*: Bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei. Bonum eſt viro, cùm portaverit jugum Domini ab adoleſcentia ſua. Sedebit ſolitarius, & tacebit; elevabit enim ſe ſupra ſe. *Habitator etenim tuus ſe elevat ſupra ſe, quia Deum eſuriens anima à terrenarum ſe rerum obtutibus erigit, & in divinæ contemplationis arce ſuſpendit; à mundi ſe actionibus ſegregat, atque in actum contemplationis cæleſtibus deſideriis pennas librat: cùmque illum, qui eſt ſuper omnia, conſpicere ſatagit, ſemetipſum quoque homo cum reliqua mundanæ vallis dejectione tranſcendit... Tu ſpeculum Animarum, cujus contemplatione ſe mens humana perſpicaciter intuens, quod minus eſt impleat; quod ſuperfluum reprimat; quod obliquum eſt dirigat; quod deforme componat. Tu nuptialis es thalamus, in quo Sancti Spiritus annulus tribuitur, & cœleſti Sponſo felix Anima fœderatur. O Eremus mundi perſequentis felix effugium, laborantium requies, mærentium conſolatio, ab æſtu ſæculi refrigerium, peccandi repudium, recluſio corporum, libertas animarum! Te David petiit, cùm mundi mala perferret, cùm timidi & tenebroſi cordis tædium ſuſtineret.* Ecce, *inquit*, elongavi fugiens, & manſi in ſolitudine. *Et quid amplius memorem? quandoquidem ipſe Salvator omnium in exordio ſuæ manifeſtationis inviſerit, ac propria dignatus eſt te habitatione conſecrare. Poſtquam enim baptiſmatis aquam, qua lotus eſt, lavit, ut Evangeliſta teſtatur, ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum... Debitorem ſe tibi mundus agnoſcat, unde prædicaturum ac mirabilia facturum ſuſcepiſſe te Deum non ignorat.*

S. Baſilius lib. De laudibus Eremi.

Exod. 14. 4. Reg. 16.

Threnor. 3.

Pſal. 54. 8.

D Convenit recordari (inquit *S. Ambroſius*) quemadmodum de Paradiſo in deſertum Adam primus ejectus ſit; ut advertas quemadmodum de deſerto ad Paradiſum Adam ſecundus reverterit. Ex terra virgine Adam, Chriſtus ex Virgine; ille ad imaginem Dei factus, hic imago Dei: per mulierem ſtultitia, per Virginem ſapientia. Mors per arborem, vita per crucem. Ille ſpiritalium nudus, arboreis ſe texit exuviis: hic ſæcularium nudus, corporis non deſideravit exuvias. In deſerto Adam, in deſerto Chriſtus: ſciebat enim ubi poſſet invenire damnatum, quem ad Paradiſum reſoluto errore, revocaret. Sed quoniam ſæcularibus indutus exuviis redire non poterat, nec Paradiſi incola poteſt eſſe, niſi nudus à culpa; exuit veterem hominem, novum induit, ut quia ſolvi non queunt divina decreta, perſona magis quàm E ſententia mutaretur, Sed qui in Paradiſo ſine duce iter amiſit acceptum, quemadmodum de deſerto ſine duce iter repetere poſſet amiſſum, ubi tentationes plurimæ, niſus ad virtutem difficilis, lapſus facilis ad errorem?... Quem igitur opponeret ducem contra tot illecebras ſæculi, contra tot verſutias diaboli; cùm ſciret nobis primò contra carnem & ſanguinem, deinde contra poteſtates, contra rectores mundi tenebrarum harum, adversùs ſpiritalia nequitiæ quæ ſunt in cæleſtibus eſſe luctamen? Angelum opponeret? Et ipſe lapſus eſt, & legiones Angelorum vix ſingulis profuerunt Seraphim dirigeret? Et ipſum deſcendit in terras in medium populi immunda labia habentis, & unius tantùm Prophetæ labia, appoſito carbone, mundavit. Alius dux requirendus fuit, quem ſequeremur omnes. Quis tantus eſſet dux qui prodeſſet omnibus, niſi ille qui ſupra omnes eſt? Quis me ſupra

S. Ambroſius, lib. 4. in Lucam. 6. 7. 8. & 9.

mundum

Mundum conſtitueret, niſi qui major eſt Mundo? Quis tantus eſſet Dux, qui poſſet maſculum & fœminam, Judæum & Græcum, Barbarum & Scytham uno regere ductu; niſi ſolus qui eſt omnia & in omnibus Chriſtus? Multi enim laquei quacumque progredimur. Laquei in corpore, laquei in lege, laquei in pinnis templorum, in crepidinibus parietum tenduntur à diabolo. Laquei in Philoſophis, laquei in cupiditatibus. Oculus enim meretricis laqueus eſt peccatoris: laqueus in pecuniâ, laqueus in religione: Quomodo igitur hos laqueos evitabimus, ut poſſimus & nos dicere: *Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium; laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus?* Non dicit: Ego contrivi laqueum, non uſus eſt hoc dicere David; ſed: *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*; ut oſtenderet unde laqueus ſolveretur; ut prophetaret quòd venturus eſſet in hanc vitam, qui contereret laqueum fraude diaboli præparatum. Et ideò ſequamur Chriſtum: illius, de deſerto ut ad Paradiſum redire poſſimus, veſtigia perſequamur.

Pſal. 123.

2. *Ut tentaretur à diabolo.* In Chriſto tu tentabaris, quia Chriſtus de te ſibi habebat carnem, de ſe tibi ſalutem; de te ſibi mortem, de ſe tibi vitam; de te ſibi contumelias, de ſe tibi honores: ergo de te ſibi tentationem, de ſe tibi victoriam. Si in illo nos tentati ſumus, in illo nos diabolum ſuperamus. Attendis quia Chriſtus tentatus eſt, & non attendis quia vicit? Agnoſce te in illo tentatum, & te in illo agnoſce vincentem. Poterat à ſe diabolum prohibere, ſed ſi non tentaretur, tibi tentando vincendi magiſterium non præberet. *Ad Chriſtum clamemus*: Exaudi Deus deprecationem meam, intende orationi meæ. A finibus terræ ad te clamavi: dum anxiaretur cor meum, in petra exaltaſti me. Vita noſtra in hac peregrinatione non poteſt eſſe ſine tentatione: quia provectus noſter per tentationem noſtram fit, nec ſibi quiſque innoteſcit niſi tentatus, nec poteſt coronari niſi vicerit, nec poteſt vincere niſi certaverit, nec poteſt certare niſi inimicum & tentationes habuerit. Clamat ergo Eccleſia ſuper petram ædificata, à finibus terræ: In petra exaltaſti me. *Petra autem erat Chriſtus*, In illo ergo ædificati ſumus. Propterea petra illa in qua ædificati ſumus, prior percuſſa eſt ventis, flumine, pluvia, quando Chriſtus à diabolo tentabatur. Ecce in qua firmitate te voluit ſtabilire. Meritò non vacat vox noſtra, ſed exauditur: in magna enim ſpe poſiti ſumus: *In petra exaltaſti me. Deduxiſti me, quia factus es ſpes mea.* Ille ſi noſtra ſpes factus non eſſet, non nos deduceret. Deducit tamquam Dux, & in ſe ducit tamquam via, & ad ſe ducit tamquam patria. Deducet ergo nos. Unde? Quia factus eſt ſpes noſtra. Unde factus eſt ſpes noſtra? Quia tentatus eſt, quia paſſus eſt, quia reſurrexit .... In illo vides & laborem tuum, & mercedem tuam, laborem in paſſione, mercedem in Reſurrectione. Sic ergo factus eſt ſpes noſtra. Habemus enim duas vitas: unam in qua ſumus, alteram quam ſperamus. In qua ſumus, nota nobis eſt: Quam ſperamus, ignota nobis eſt. Tolera in qua es, & habebis quam nondum habes. Quomodo toleras? Ut non vincaris à tentatore. Laboribus ſuis, tentationibus, paſſionibus, morte ſua demonſtravit tibi vitam Chriſtus in qua es: Reſurrectione ſua demonſtravit tibi vitam in qua eris. Nos enim non noveramus niſi naſci hominem & mori; reſurgere hominem & vivere in æternum non noveramus: ſuſcepit quod noveras, & demonſtravit quod non noveras. Ideò factus eſt ſpes noſtra in tribulationibus, in tentationibus. *Deduxiſti me, quia factus es ſpes mea, turris fortitudinis à facie inimici.* Non me deſerit ipſe qui me exaltavit ſuper petram, ut deducat me uſque ad ſe; quia etſi laboro, diabolo per tot loca & tempora, & occaſiones inſidiante adversùs me, hic eſt turris fortitudinis; quò cùm confugero, non ſolùm vitabo tela inimici, ſed etiam in illum quæ voluero ſecurus ipſe jaculabor. Ipſe enim Chriſtus eſt turris. Caves ne feriaris à diabolo? Fuge ad turrem: Numquam te ad illam turrem diabolica jacula ſecutura ſunt, ibi ſtabis munitus & fixus. Quomodo autem fugies ad turrem? Ante te eſt turris, recordare Chriſtum, & intra in turrem. Quicquid pateris, cogita quia prior paſſus eſt, & cogita quo fine paſſus eſt, ut moreretur & reſurgeret. Talem & tu finem ſpera, qualis in illo præceſſit, & intraſti in turrem non conſentiendo inimico. Si enim conſenſeris inimico, tunc ad te pervenit oppugnantis jaculum. Tu potiùs in illum jaculare tela quibus feriatur, quibus vincatur, quæ ſunt iſta tela? Verba Dei, fides tua, ſpes ipſa tua, opera bona.

S. Aug. Enarratione, in Pſal. 60.

1. Cor. 10.

Nemo ſe fallat, dilectiſſimi; nemo ſe decipiat, Neque ita quiſquam de cordis ſui puritate confidat, ut putet ſe nullis tentationum periculis ſubjacere; *cùm pervigil ille Tentator eos acrioribus pulſet inſidiis, quos maximè viderit abſtinere à peccatis. Nam à quo dolos ſuos contineat qui ipſum quoque Dominum Majeſtatis auſus eſt calliditatis ſuæ fraude tentare? Viderat ſuperbiam ſuam baptizati Domini Jeſu humilitate calcatam; intellexerat quadraginta dierum jejunio omnem cupiditatem carnis excluſam, & tamen non deſperavit de artibus ſuæ malitiæ ſpiritalis improbitas: tantùmque ſibi de naturæ noſtræ mutabilitate promiſit, ut quem verum experiebatur hominem, præſumeret poſſe fieri peccatorem. Si ergo ab ipſo Domino & Salvatore noſtro deceptionum ſuarum diabolus non revocavit inſidias; quantò magis fragilitatem noſtram impugnare præſumit, quos exinde vehementiore odio & invidia ſæviore perſequitur, ex quo ei in Baptiſmo renunciavimus, & ab illa, cui dominabatur origine, in novam creaturam divina regeneratione tranſivimus?*

S. Leo ſerm. 40. De Quadrageſima 3.

Ne mireris igitur, Chriſtiane, ſi poſt baptiſma gravioribus tentationibus urgearis; ſi, poſtquam te Deo devoviſti, tibi magis inſidietur, teque vehementius aggrediatur Satanas. Idcirco enim accepiſti arma, non ut degas in otio, ſed ut pugnes. Propterea Deus in te tentationes irruere permittit: Primò quidem *Ut diſcas quoniam Chriſti Baptiſma multò te fecerit fortiorem.* Deinde, *Ut in egregia illa animi mediocritate permaneas, neque donorum magnitudine evebaris, dum te ſcilicet tentationes cohibent & refrænant.* Ad hæc verò, *Ut malignus ille Dæmon, cùm de tua à ſe diſceſſione dubitat, ex ipſa tribulationum tolerantiâ diſcat, quòd perfectâ ab illo abrenunciatione diſceſſeris.* Quartò, *Ut fortior, & ipſo prorſus ferro valentior, tentationum exercitatione reddaris.* Quintò, *Ut capias grande documentum theſaurorum tibi à Domino creditorum; neque enim adversùs te diabolus irrueret, niſi in majore te poſitum honore conſpiceret.* Hinc enim adversùs Adam inſurrexit ab initio, quia multa illum dignitate vidit conſpicuum Propterea & contra ſanctum Job nequitiæ ſuæ arma commovit, quia videbat eum ab omnium Deo miris laudibus coronatum.

S. Ioan. Chryſ. Homil. 12. in Matth.

A ſancto Spiritu ductus in deſertum Chriſtus eſt, ut tentaretur à diabolo, ut diſcamus quòd non ſponte nos ipſos in tentationes oporteat inſilire; ſed ſi fuerimus impugnati, viriliter repugnare. Unde Dominus ait: *Orate ne intretis in tentationem.*

S. Ioanne Chryſ. ibid.

Matth. 6.

Tentationibus reſiſtamus, cùm illis, Deo permittente, pulſamur, reſiſtamus, inquam, adverſario noſtro, qui tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, reſiſtamus *fortes in fide*: ſed ne in tentationem intremus, ne peccandi occaſionibus ſponte nos implicemus. Armis Chriſti utamur ad diabolum vincendum, ſcuto fidei, armis juſtitiæ, verbo Dei, ſcripturiſque divinis, jejunio, humilitate, vigilantiâ. Quantò ſtudioſiores pro noſtra ſalute fuerimus, tantò vehementius ab adverſariis impetemur. *Sed fortior eſt, qui in nobis eſt, quàm qui adverſùm nos eſt, & per ipſum validi ſumus, in cujus virtute confidimus: Quia ob hoc Dominus ſe tentari à tentatore permiſit, ut cujus munimur auxilio, ejuſdem erudiremur exemplo. Vicit enim adverſarium teſtimoniis legis, non poteſtate virtutis: Ut hoc ipſo & hominem plus honoraret, & adverſarium plus puniret, cùm hoſtis generis humani non quaſi à Deo jam, ſed quaſi ab homine vinceretur. Pugnavit ergo ille tunc, ut & nos poſtea pugnaremus: Vicit ille, ut & nos ſimiliter vinceremus.*

S. Leo, ſerm. 38. De Quadrageſima 1.

Nulla ſunt ſine tentationum experimentis opera virtutis, nulla ſine probationibus fides, nullum ſine hoſte certamen; nulla ſine congreſſione victoria. Vita hæc noſtra in medio inſidiarum, in medio præliorum eſt. Si nolumus decipi, vigilandum eſt; ſi volumus ſuperare, pugnandum eſt.

3. *Cùm jejunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit.* Exemplo ſuo Chriſtus docuit jejunandum eſſe, quando acriore luctamine cum tentatore confligimus. Ob hoc enim qui ſicut homo dignatus eſt naſci, non reſpuit ſicut homo tentari, ut Chriſtianus magiſterio ejus inſtructus non poſſit à tentatore ſuperari. *Ergo quando ſimile prælium tentationis infertur, homini jejunandum eſt: Ut & corpus impleat de caſtigatione militiam, & animus impetret de humiliatione victoriam.* Diſce diabolum vincere. Agit te Spiritus, ſequere Spiritum. *Non te revocet carnis illecebra, Spiritu plenus diſce contemnere voluptates. Jejuna, ſi vis vincere. Conſequens eſt ut per hominem diabolus te putet eſſe tentandum: Chriſtus quaſi fortior facie ad faciem tentatur, tu per hominem. Et illud diaboli verbum eſt, cùm dicit homo: Fortis es, manduca & bibe, & ſimilis mane. Noli te tibi credere, non erubeſcas egere præſidiis, quibus non egebat Chriſtus, & tamen ea non negligebat, ut te doceret dicens:* Cavete ne gravetur cor veſtrum in vino & crapula. *Non erubuit Paulus, qui ait:* Sic certo, non ut aëra cædens. *Aëra quidem non cædebat Apoſtolus, ſed Poteſtates aëris verberabat.* Sed caſtigo, *inquit*, corpus meum, & ſervituti redigo; ne fortè cùm aliis prædicaverim, ipſe reprobus inveniar.

S. Aug. Sermone 220. in Quadrageſ. n. 6. S. Ambroſius, lib. 4. in Lucam, N. 24.

Luc. 21. 34.

1. Regum. 7.

Deliquerat Iſraël, apud Maſpha in aquatione congregatus à Samuele, ſed ita ſtatim delictum jejunio diluit, ut periculum prælii ſimul fugerit. Cùm maximè Samuel offerebat holocauſtum, in nullo magis procuratam audimus Dei clementiam, quàm abſtinentiâ populi. *Ceciderunt paſtos impaſti, armatos inermes. Hæ erunt vires jejunantium Deo. Cælum pro ejuſmodi militat. Habes formam præſidii etiam ſpiritalibus bellis neceſſariam...... Ipſe mox Dominus Baptiſma ſuum, & in ſuo omnium, jejuniis dedicavit, habens efficere panes ex lapidibus, etiam Iordanem vino fortaſſe manare, ſi ita vorator & potator fuiſſet. Immò novum hominem in veteris ſugillationem virtute faſtidiendi cibi initiabat, ut eum diabolo rurſus per eſcam tentare quærenti, fortiorem fame totâ oſtentaret. Præſtituit exinde jejuniis legem ſine triſtitia tranſigendis. Cur enim triſte quod ſalutare? Docuit etiam adversùs diriora dæmonia jejuniis præliandum. Quid enim mirum, ſi eadem operatione ſpiritus iniquus educitur, quâ Sanctus inducitur?* Jejunium à Chriſto ſanctificatum & nos ſanctificemus, diabolo per carnem noſtram adversùs nos pugnanti: per ejuſdem carnis mortificationem reſiſtamus.

Tertullianus lib. De Jejuniis.

4. *Et accedens Tentator dixit ei: Si Filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant.* Voluptas omnis, quæ à dæmone, aut ejus organis offertur, ſive à mundo & carne cum dæmone fœderatis, homini Chriſtiano ſuſpecta eſſe debet, quamvis innoxia ſecundùm ſe videatur, qualis erat corporis refectio & panis eſus, de quo Chriſtus poſt dierum quadraginta jejunium tentatus eſt. *Eſuriit, & non obedit imperanti; nos erudiens ne unquam diabolo credamus. Quia enim primus homo hinc offendit Deum, legemque tranſgreſſus eſt, ex abundanti te docet, quòd etſi non tibi prævaricationem præcipiat, nec ſic quoque eſſe credendum. Et quid dico prævaricationem? Etiamſi aliquid utile dæmones loquantur, nec ſic quidem illos debes audire. Sic enim etiam illos loqui vetuit, qui eum Dei Filium prædicabant.* Simul etiam docuit Chriſtus, ut ſive famem, ſive quodvis aliud malum patiamur, nunquam tamen Dominum relinquamus; neque etiam miracula poſtulemus, ut corporis noſtri neceſſitatibus ſubveniatur, vel ut liberemur ab iis, quibus affligimur privatim incommodis, quorum perpeſſio ſæpè nobis ſalutaris eſt; ſed totum divinæ voluntati & providentiæ committamus.

S. Joannes Chryſ. homil. 13. in Matth.

5. *Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Iſtud quippe *Vitæ æternæ verbum eſt, verbum ſalutis, alimonia æternitatis. Si quis ergo non veſcitur verbo Dei, iſte non vivit.*

Scriptura S. Hilar. S. Hieron.

6. *Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam civitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum Templi, & dixit ei: Si Filius Dei es, mitte te deorſum.* Spirituales etiam homines jactantiæ vitium è ſupernis ad infima præcipites agit, cùm in ſeipſis, non in Domino gloriantur. *Cognovit ſatanas aliquem attentum religioni, virtutibus clarum, ſignis & operibus præpotentem; jactantiæ tendit laqueum, ut hujuſmodi virum inflet tumore; quo pietati ſe non credat, ſed credat jactantiæ: nec Deo deputet, ſed ſibi arroget. Ideoque Apoſtoli non in ſuo, ſed in Chriſti nomine dæmoniis imperabant; ne arrogare ſibi aliquid viderentur.* Sic Petrus paralyticum curat, dicens: *In nomine Jeſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula.* Diſce etiam à Paulo jactantiam fugere. *Scio*, inquit, *hominem, ſive in corpore, ſive extra corpus neſcio, Deus ſcit, quoniam raptus eſt in Paradiſum, & audivit verba ineffabilia, quæ non licet homini loqui. Pro hujuſmodi gloriabor, pro me autem non gloriabor, niſi in infirmitatibus meis.* Ergo & hîc diabolus quoniam fortem ſenſit, jactantiam prætendit, quæ etiam fortes decipit. Vanæ etiam curioſitatis, ſuperſtitionis, ac tentationis Dei cavenda peccata, quibus diabolus homines ſæpè impellit in ruinam. *Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ: quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.* Hæc tria diaboli tela, quibus Adamum expugnaverat, Chriſtus in deſerto contudit, confregit capita draconis, potentias arcuum, ſcutum, gladium, & bellum. Falſas de Scripturis diaboli ſagittas veris Scripturarum frangit clypeis, inquit S. Hieronymus: *Scriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum.*

S. Ambroſius lib. 4. in Lucam, num. 26.

Act. 3. 6.

2. Cor. 12. 3. 4. & 5.

1. Johan. 2. 16.

7. *Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valdè, & oſtendit ei omnia Regna mundi & gloriam eorum.* Veteris Adami ſuperbiam & ambitionem tertiæ hujus tentationis perpeſſione novus Adam curavit. Gloriam mundi, quæ cum mundo præteritura eſt, in monte & in ſupercilio diabolus demonſtrat: Dominus autem ad humilia deſcendit & campeſtria, ut diabolum humilitate ſuperaret. Regna mundi & gloriam eorum ſemper oſtendit iis quos tentat, non caducitatem, non vanitatem, non ſollicitudines & amaritudines. Fugiamus omnia quæ Chriſtus contempſit. *Fugiamus omnia quæ diabolicæ ſubjacent poteſtati; ne tamquam malus tyrannus in eos, quos intra ſuum Regnum invenerit, acceptæ ſævitia poteſtatis utatur....... Si Dominus Jeſus propria non deſideravit, tu aliena cur quæras? Si Creator omnium ſæculi gloriam, ſubeundæ paupertatis virtute contempſit: Cur tu faſtidias quod natus es, appetas quod indebitum eſt? Cur ea quæ ad uſum tibi diuturna eſſe non poſſunt, ad ſupplicium diuturna depoſcas? Cave inſidias, cave fraudes. Et hoc ipſo quod ob ſubruendum hominem totum verſuta diabolus Mundum fraude concutiat, totius ſæculi pugnet illecebris, ejus tibi blanditia plus cavenda eſt. Non Evam cibus inflexerat, non mandatorum oblivio deſtituerat: ſed promiſſi honoris ambitio illecebroſa decepit. Quæ ſi ſolum Dominum adorare voluiſſet, indebita non quæſiſſet. Et ideò remedium datur quo telum ambitionis obtundas, ut ſoli Domino ſerviamus: caret enim ambitione religioſa devotio.* Non quicumque dicit Deo, Te adoro Domine, is verè Deum adorat, ſed qui ipſum ſuper omnia diligit ex toto corde, ex tota anima, & totis viribus; qui nihil ipſi præponit, nihil diligit niſi propter ipſum; nihil quod ab eo abducat, nihil quod ad ipſum non ducat; nihil agit niſi ad ejus gloriam; ejuſque voluntati ac in omnibus ſubditus eſt, ejus mandatis accuratè, fideliter ac ferventer obſequitur. Hoc eſt *Deum in ſpiritu & veritate adorare.* Urgente tentatione diabolo reſpondeamus, quod olim tyranno ſanctus Epiſcopus & Martyr Polycarpus: *Tot annos Chriſto miniſtravi, nec ulla me unquam affecit injuria. Et quomodo poſſum impiè loqui adversùs*

S. Hier. in cap. 4 Matt.

S. Ambroſius lib. 4. in Lucam, N. 30. & 34.

Euſebius, lib. 4. Hiſt. Eccleſ. cap. 15.

Regem meum, Auctoremque ſalutis meæ? ... Chriſtianus ſum ... Neque nobis à melioribus ad deteriora mutabilis mens eſt. Pulchrum quidem atque honeſtum ducimus à vitiis ad virtutem tranſcurrere. Reſiſtamus diabolo, & fugiet à nobis. Cui ſemel in Baptiſmo abrenunciavimus, huic perpetuò averſemur, non ſermonibus tantùm, ſed & operibus; non cogitationibus ſolùm, ſed & actibus: nihilque ex his, quæ illi ſolent placere, faciamus. Sic enim omnia quæ Deo placitura ſunt, faciemus. Nam ille quidem multa ſæpiſſimè pollicetur, non ut det, ſed ut accipiat: promittit plurima de rapinis, ut auferat Regnum atque juſtitiam; & quaſi quoſdam laqueos tendens, theſauros pollicetur in terra, ut etiam nos & iſtis theſauris, & cæleſtibus ſpoliet. Unum nos in hoc ſæculo ditari, ne divites ſimus in futuro. Et ſi non potuerit per divitias ab illa nos excludere beatitudine præmiorum, aliâ ad nos viâ, id eſt, paupertatis accedit: quod ſanctum quoque Job impugnando faciebat.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 13. in Matth.

Periculoſior diaboli tentatio eſt, cùm nobis per organa ſua blanditur. *Blandiri enim ut noceat, diaboli eſt: corripere verò ut proſit, Dei. Quem enim diligit Dominus, corripit. Quando ergo proſperitate fruimur, & in peccato vivimus, tunc magis nobis eſt ac magis dolendum. Nam ſemper quidem nos oportet metuere peccantes, maximè autem cùm nihil triſte perpetimur. Quando enim per partes ab unoquoque noſtrûm Deus pœnas exigit, leviorem nobis ipſam animadverſionem facit. Quando verò patientiùs noſtra videtur diſſimulare delicta, ad maximam nos in talibus permanentes pœnam reſervat. Cùm enim juſtis non deſit tribulatio, quantò magis expectanda eſt peccatoribus?*

Prov. 3. — S. Iohan. Chryſoſt. ibid.

8. *Ambulans Jeſus juxta Mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in Mare (erant enim piſcatores:) Et ait illis: Venite poſt me, faciam vos fieri piſcatores hominum.* Dominus ut pro ſalute noſtra potentium amicitias contemnamus, noluit priùs eligere Senatores, ſed piſcatores. Magna Artificis miſericordia! Sciebat enim quia ſi eligeret Senatorem, diceret Senator: Dignitas mea electa eſt. Si priùs eligeret divitem, diceret dives, Opulentia mea electa eſt. Si priùs eligeret Imperatorem, diceret Imperator, Poteſtas mea electa eſt. Si priùs eligeret Oratorem, diceret Orator, Eloquentia mea electa eſt. Si eligeret Philoſophum, diceret Philoſophus, Sapientia mea electa eſt. Interim, inquit, differantur ſuperbi iſti, multùm tument. Diſtat inter magnitudinem & tumorem: Utrumque grande eſt, ſed non utrumque ſanum eſt. Differantur ergo, inquit, iſti ſuperbi, aliquâ ſoliditate ſanandi ſunt. Da mihi priùs iſtum peccatorem. Veni tu pauper, ſequere me. Non eſt quod in te expaveſcatur, ſed multum eſt quod in te impleatur. Tam largo fonti vas inane admovendum eſt. Dimiſit retia piſcator, accepit gratiam piſcator, & factus eſt divinus Orator. Ecce quid fecit Dominus, de quo dicit Apoſtolus: *Infirma Mundi elegit Deus, ut confundat fortia, & ignobilia Mundi elegit Deus, & ea quæ non ſunt, tamquam quæ ſint, ut ea quæ ſunt, evacuentur.* Denique leguntur modò verba Piſcatorum, & ſubduntur colla Oratorum .... Concluſit Apoſtolus, *Ut non glorietur coram Deo omnis caro.* Videte quemadmodum nobis abſtulit gloriam, ut daret gloriam; abſtulit noſtram, ut daret ſuam; abſtulit inanem, ut daret plenam; abſtulit nutantem, ut daret ſolidam. Quantò ergo gloria noſtra fortior & firmior, quia in Deo eſt. Non ergo in te debes gloriari; prohibuit Veritas: ſed quod ait Apoſtolus, hoc præcepit Veritas: *Qui gloriatur, in Domino glorietur.*

S. Aug. ſerm. 87. aliàs 59. de Verb. Domini cap. 10. — 1. Cor. 1. 27 & 28. — S. Aug. Enarr. in Pſal. 65. — Hebr. 5. 4.

Ex Apoſtolorum vocatione diſcamus, *Neminem debere ſibi ſumere honorem, ſed qui vocatur à Deo tamquam Aaron.* 2. Sine cunctatione parendum Chriſto interiùs vocanti, etiamſi nos aliquid neceſſarium urgere videatur. Propter quod & alium quemdam accedentem ad ſe, & rogantem ut ad ſepeliendum patrem rediret, ne id quidem facere permiſit, oſtendens quòd Chriſtus cunctis ſit etiam neceſſitudinibus præferendus. 3. Vocationem ad Eccleſiaſticas dignitates ex nobilitate, divitiis, ingenio, cæteriſque donis naturæ; aut fortunæ (ut vocantur) bonis non eſſe judicandam, ſed ex donis Spiritûs ſancti, ex Chriſti gratia dignos ſibi miniſtros præparantis, ex diuturna & conſtanti virtutis exercitatione, quamvis & ingenii dotes, & doctrina, & prudentia ad Eccleſiam regendam, & ad ſacra Miniſteria obeunda requirantur. Huic vocationi minimè obeſt inopia, cùm pauperes piſcatores Chriſtus elegerit, ut Eccleſiæ ſuæ fundamenta eſſent, primi Evangelii ſui Prædicatores, Principes ſuper omnem terram. Eorum inopiam Evangeliſta diligenter expreſſit, cùm narrat Chriſtum illos inveniſſe *reficientes retia ſua.* Tanta erat egeſtatis magnitudo, ut vetera reſarciverint, quia emere nova non poterant. *Nec ſanè parva hæc ſunt documenta virtutis, facilè omnem tolerare pauperiem, de juſtis laboribus vivere, mutua ſibi charitate connecti, ſecum habere inopem patrem, atque in ejus obſequio laborare.* Tales erant Petrus & Johannes, qui à Chriſto vocati, *Relictis retibus & patre, ſecuti ſunt eum*, ut eorum exemplo diſceremus. 4. Quòd *Etſi impium eſt contemnere patrem & matrem, contemnere tamen propter Chriſtum, piiſſimum eſt. Nam qui dixit: Honora patrem & matrem, ipſe etiam dixit: Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus.* Hinc S. Hieronymus ad Heliodorum ſcribens: Quid facis (inquit) in domo paterna delicate miles? .... Licèt parvulus ex collo pendeat nepos; licèt ſparſo crine & ſciſſis veſtibus, ubera quibus te nutrierat Mater oſtendat; licèt in limine pater jaceat, per calcatum perge patrem: ſiccis oculis ad vexillum crucis evola. Solum pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelem. 5. In primorum Diſcipulorum vocatione charitatem à Chriſto commendatam agnoſcamus. *Nihil apud Deum tantò in pretio eſt, quàm charitas ob quam & homo factus eſt, & ad mortem uſque obediens. Eaque de cauſa Diſcipuli quoque illi, qui primi ab eo vocati ſunt, duo fratres extiterunt. Ex quo ſtatim per ipſa initia ſapientiſſimus Salvator indicavit, ſe Diſcipulos omnes ſuos fraterno amore copulari velle. Quæ cùm ita ſint, nihil caritati anteponendum ducamus ... Secuti ſunt eum. Piſcator iſte dum in Mari lucrum ſuum quærit, vitam invenit omnium. Lembum deſeruit, Deum reperit: ſcalmum reliquit, Verbum invenit: lina laxavit, fidem vinxit: plicavit retia, homines elevavit: Mare ſprevit, cælum acquiſivit.*

S. Iohan. Chryſ. Hom. 13. — S. Bern. Epiſt. 104 — S. Hieron. — S. Iſidor. Pelaſiota, Epiſt. 10. — S. Ambr. lib. de Virginit. cap. 20.

9. *Et obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus & tormentis comprehenſos; & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos.* Sequamur & nos Chriſtum, variis ſiquidem languoribus afficimur animarum, quibus principaliter vult mederi. Propterea enim etiam illas ægritudines ſanat, ut iſtas de noſtris animabus expellat. Accedamus ergo ad eum, nec ab illo quicquam de præſentis vitæ proſperitatibus expetamus, ſed indulgentiam peccatorum precemur. Nam etiam nunc dabit ille, ſi non negligamus poſtulare. Tunc in Syriam ſolummodo fama ejus exierat, nunc verò totum terrarum orbem pervaſit. Et illi quidem cùm audiſſent eum dæmonia fugaſſe, undique confluebant: Tu verò cùm longe plura, longèque majora virtutis ejus experimenta jam ceperis, nequaquam tamen exurgis & curris. Illi patriam reliquerunt, & amicos, & cognatos: Tu verò ne domo quidem abſcedis, ut accedas, & multò majora conſequaris, quàm relinquis. Immò ne iſtud quidem à te poſcimus, ſed conſuetudinem ſolummodo malignam relinque, & domi tuæ cum tuis manendo, poteris facilè ſalvari. Nunc verò ſi aliquam in corpore patiamur infirmitatem, nihil non agimus ut ægritudine liberemur: Animâ verò noſtrâ tam malè ſe habente diſſimulamus, ſemper differimus. Propterea ne corporeis quidem languoribus liberamur, quoniam quæ maximè neceſſaria ſunt, ſuperflua ducimus; quæ verò penè diſſimulanda, hæc omnino neceſſaria judicamus; & fontem ipſum malorum incuratum relinquentes, rivulos purgare conamur. Quòd autem eorum qui ſunt in

S. Ioan. Chryſ. Hom. 14. in Matt.

corpore morborum, maligna ſæpè anima cauſa ſit, & A triginta octo annorum paralyticus, & ille qui per tectum legitur fuiſſe demiſſus, multáque alia demonſtrant exempla. Exſiccemus igitur fontem malorum, & cuncta continuò languorum fluenta ſiccabuntur. Pro ſpiritualium igitur curatione morborum Chriſto ſupplicemus, qui tantò graviores ſunt, & majori commiſeratione digni, quantò inſenſibilior eſt Anima quæ peccat. *Eſt igitur primum bonum nihil omnino peccare : ſecundum verò, poſt peccatum ſentire quod commiſeris atque lugere. Si verò ne iſtud quidem habemus ; quemadmodum precabimur Deum, & peccatorum remiſſionem petemus, de quibus nihil omnino curamus ? Cùm enim ipſe qui deliquit, ne hoc ipſum quidem quod peccavit ſtudeat agnoſcere : pro quibus Deum delictis orabit, quæ adhuc commiſiſſe ſe neſcit?*

CAPUT QUINTUM.

Senſus Litteralis.

I. VIDENS *autem Jeſus turbas, aſcendit in montem.* Locum ſcilicet convenientem ſeceſſui, orationi, ſublimis ac cæleſtis doctrinæ prædicationi, Legis novæ promulgationi, quam in monte Chriſtus tradere voluit, ſicut Lex vetus in monte fuerat promulgata ; ut talis videretur, *[Pſal. 2. 6.]* qualem ſe ipſe per Prophetam deſcripſit : *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Qui mons ille fuerit, incertum. *[S. Hieron.]* Non mons Oliveti, qui in Galilæa non erat, ſed vel Thabor, vel alius mons excelſus. Ut ut eſt, Chriſtus primùm aſcendit in montem, ubi in oratione pernoctavit ; deinde illuceſcente die vocavit ad ſe Diſcipulos ſuos, *[Luc. 6. Verſ. 12. & ſeq. uſque ad 17.]* & elegit ex ipſis duodecim, quos & Apoſtolos nominavit, & deſtinavit ad prædicationem Evangelii, & fundationem Eccleſiæ ubique terrarum. Tum deſcendit cum Diſcipulis è Montis cacumine in campeſtrem locum, id eſt, in ejuſdem montis locum inferiorem, magis æquabilem, & turbarum capacem, & ibi ſtetit dum ægrotos & energumenos curaret : poſtea verò ſedens Doctoris in morem, concionem habuit, quæ *Sermo Domini in Monte* vulgò vocatur, qui, quantùm ad mores optimos pertinet, complectitur perfectum vitæ chriſtianæ modum. *[S. Auguſt. lib. 2. de conſenſu Evang. cap. 9. n. 47.]*

Et aperiens os ſuum, docebat eos, dicens : Phraſis eſt Hebræis frequens, *os aperire*, pro *incipere loqui*, præſertim poſt longum ſilentium, & cùm agitur de re aliqua ſingularis momenti. Exempla habentur *Pſal* 88. 2. *Proverb.* 8. 6. *Matth.* 13. 35. Secundò, hâc phraſi emphaticâ notatur modus quo Chriſtus docuit, id factum ſcilicet cum vehementia quadam ſingulari, cum ardore ac contentione tum animi, tum vocis, ob turbam adſtantem. Loca parallela habentur *Judic.* 11. 35. *Job.* 33. 2. Hâc etiam phraſi deſignatur gravitas & libertas loquentis. Exempla habentur. *Proverb.* 31. 8. 9. *Ezech.* 29. 21. & 33. 22. *Act.* 8. 35. & 10. 34. & ad *Epheſ.* 6. 19 S. Auguſtinus conjicit iſta phraſi deſignari prolixitatem ſermonis, quem hîc inſtituit Chriſtus Dominus? *[S. Auguſt. lib. 1. de ſermone Domini in monte cap. 1. n. 4.]* Vel dictum eſſe, *Aperuit os ſuum*, quòd ipſe in lege veteri aperire ſoleret ora Prophetarum. *Multifariam enim olim Deus loquens patribus in Prophetis, noviſſimè locutus eſt nobis in Filio.*

2. *Beati pauperes ſpiritu ; quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum.* A ſummo hominis bono & vera beatitudine Moralem ſuam inſtitutionem Chriſtus orditur, & quæ ad ipſius conſecutionem media conducant, oſtendit. Contraria autem docet judicio Philoſophorum, & vulgi, qui beatitudinem à præſenti ſtatu æſtimant, in eoque poſitam cenſent ut homo lætè & quietè vivat: ipſe verò beatos pronuntiat eos, qui vulgò miſeri vocantur & judicantur. *Pauperes ſpiritu*, id eſt, animo & voluntate pauperes, qui quamvis facultatibus divites ſint, animum tamen non habent divitiis addictum, quæ tendentibus ad Regnum cælorum impedimenta ſunt & onera. Plerumque enim divitiæ fomenta ſunt vitiorum, quod Ethnici ipſi Philoſophi agnoverunt, ut fusè probat doctiſſimus Præſul *Daniel Huëtius* libro 3. *De concordia Rationis & Fidei*, cap 16. Unde Chriſtus difficile eſſe docet ut dives ad Regnum cœlorum perveniat, Matth. 19. *Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in Regnum cælorum. Facilius eſt camelum per foramen acûs* B *tranſire, quàm divitem intrare in Regnum cælorum.* Et Lucæ 6. 20. *Beati pauperes*, quod quâ ratione ſit intelligendum, S. Matthæus explicat, addens hoc verbum, *Spiritu.* Cui beatitudini S. Lucas hanc maledictionem opponit à Chriſto in eodem Sermone prolatam : *Væ vobis divitibus, quia habetis conſolationem veſtram.* Hinc S. Paulus 1. Corinth. 1. verſ. 26. *Videte vocationem veſtram, fratres, quia non multi potentes, non multi nobiles.* Et S. Jacobus Epiſt. cap. 2. 5. *Nonnè Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes Regni quod repromiſit Deus diligentibus ſe?* Pauperes igitur ſpiritu hîc intelligendi, qui paupertatem ſuam æquo animo ferunt, nec de ea queruntur, ſed ſorte ſuâ cenſuſque tenuitate contenti, à Deo exſpectant quæ huic vitæ temporali ſuſtentandæ ſunt neceſſaria, nec divitias appetunt, aut iis per malas artes quærentis dant operam. Unde *Tobiæ* 4. 23 Senior Tobias filio ſuo ait : *Noli* C *timere fili mi, pauperem quidem vitam gerimus, ſed multa bona habebimus, ſi timuerimus Deum, & receſſerimus ab omni peccato, & fecerimus bene.* Pauperes etiam ſpiritu intelliguntur, qui etſi divites ſint, *cupiditate* tamen & avaritia, quæ *Radix eſt omnium malorum*, *[1. ad Tim. 6.]* ſunt exempti, nec *ſperant in incerto divitiarum ſuarum, ſed in Deo vivo* ; ſataguntque magis *divites fieri in operibus bonis, facilem tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Secundò pauperes ſpiritu ſunt, qui paupertatem voluntariam propter Chriſtum ſunt amplexi, ut *S. Baſilius* explicat. *[S. Baſil. in Regulis Brevioribus interrog. 205.]* Cùm Dominus dicat, *verba quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt* ; aliàs verò, *Spiritus ſanctus docebit vos omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis, &c.* Hi ſunt mendici ſpiritu, qui non aliam ullam ob cauſam ad mendicitatem devenerunt, quam ob doctrinam Domini qui dixit ; *Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* *[Luc. 18]* Si verò quis D oblatam ſibi quomodocumque mendicitatem ſuſceperit, ut Lazarus, neque hic à beatitudine illa excluditur. *Beati pauperes.* Non omnes beati pauperes ; paupertas enim media eſt : poſſunt & boni & mali eſſe pauperes. *[S. Ambroſius, lib. 5. in Lucam, n. 53.]* Niſi fortè ille intelligendus pauper beatus, quem Propheta deſcripſit dicens, *quia Melior pauper juſtus, quàm dives mendax.* *[Prov. 19. 2.]* Beatus pauper qui clamavit & Dominus exaudivit eum : pauper à crimine, pauper à vitiis, pauper in quo Mundi princeps nihil invenit : pauper illius æmulus pauperis, qui cùm dives eſſet, propter nos pauper factus eſt. Unde plenè Matthæus aperuit dicens : *Beati pauperes ſpiritu* ; pauper enim ſpiritu non inflatur, non extollitur mente carnis ſuæ. Tertiò igitur, *pauperes ſpiritu*, ad mentem Domini intelliguntur humiles, ut E ſancti etiam Hilarius, Johannes Chryſoſtomus, Hieronymus, & Auguſtinus explicant. *[S. Hilar. cap. 4. in Evang. S. Matth. S. Chryſ. Hom. 15 in Matth.]* Poſteriorum dumtaxat duorum adſcribo verba. S. Hieronymi ; *Beati pauperes, &c.* Hoc eſt quod alibi legimus : *Et humiles ſpiritu ſalvabit.* *[Pſal. 33.]* Ne quis autem putaret paupertatem, quæ nonnunquam neceſſitate portatur, à Domino prædicari, adjunxit, *ſpiritu*, ut humilitatem intelligeres, non penuriam. *[S. Hier. in cap. 5. Matth.]* *Beati pauperes ſpiritu, qui propter Spiritum ſanctum voluntate ſunt pauperes. Unde ſuper hujuſcemodi pauperibus & Salvator per Iſaiam loquitur : Dominus unxit me, propter quod evangelizare pauperibus miſit* *[Iſai. 61.]*

S. Auguſt. lib. 1. de ſerm. Dom. in Monte, cap. 1. n. 3 Eccli. 21. 16. Eccli. 10. 15.

me. S. Auguſtinus: *Rectè*, inquit, *hîc intelliguntur pauperes ſpiritu, humiles & timentes Deum, id eſt, non habentes inflantem ſpiritum. Nec aliunde omnino incipere oportuit beatitudinem; ſiquidem perventura eſt ad ſummam ſapientiam.* Initium autem ſapientiæ timor Domini: *quoniam & è contrario*, Initium omnis peccati ſuperbia *inſcribitur. Superbi ergo appetant & diligant Regna terrarum: Beati autem pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum*; id eſt, jus ad illud habent ex Dei promiſſione & gratia *Oſtendit* Chriſtus *eis Regnum cælorum tribuendum*, inquit S. Leo, *quos humilitas commendat animorum, magis quàm indigentia facultatum.* Iſtius autem humilitatis bonum facilius pauperes quàm divites aſſequuntur.

S. Leo ſerm. 95.

3 *Beati mites: quoniam ipſi poſſidebunt terram.* Mites ſunt, qui cedunt improbitatibus, & *non reſiſtunt malo, ſed vincunt in bono malum*, qui non rixantur, nec dimicant pro terrenis & temporalibus rebus; non ſtatim ad omnes injurias excandeſcunt, ſed facilè ignoſcunt, placidaque morum ſuavitate omnium animos ſibi conciliant. *Ipſi poſſidebunt terram*; Non terram Judææ, nec terram iſtius mundi: non terram maledictam ſpinas & tribulos afferentem, quam crudeliſſimus quiſque & bellator magis poſſidet, ſed terram de qua ſcriptum eſt: *Credo videre bona Domini in terra viventium. Et clamavi ad te Domine: Dixi, tu es ſpes mea, portio mea in terra viventium. Significat enim quandam ſoliditatem & ſtabilitatem hæreditatis perpetuæ, ubi anima per bonum affectum, tamquam loco ſuo requieſcit, ſicut corpus ex terra: ipſa eſt requies & vita ſanctorum.* Mos eſt Scripturæ ſacræ & pœnas vel temporales vel æternas deſcribere per ea quæ maximè ingrata ſunt hominibus & exoſa, per captivitatem, ſervitutem, tenebras, vermem rodentem, ſtridorem dentium, gehennam ignis, ignem inextinguibilem, &c. Beneficia etiam ſpiritualia & æterna, per ea quæ maximè grata ſunt & amabilia, per mutationem planctus illorum in gaudium, comeſtionem pinguium & adipis terræ, potationem ex torrente deliciarum Dei, centupli acceptionem, panis manducationem & vini novi potum in Regno cælorum, accubitum cum Abraham, Iſaac, & Jacob, &c. Sic gloria cæleſtis in Apocalypſi deſcribitur per arborem vitæ, per coronam vitæ, per manna abſconditum, per ſeſſionem in throno Dei, &c. Sic patria cæleſtis vocatur Jeruſalem nova, & deſcribitur velut tota obducta auro & conſtrata gemmis ac lapidibus pretioſis: quæ omnia nobis grata ſunt, & apud nos in pretio. Sic *terræ* nomine hîc intelligitur terra nova, per terram Chanaan, lacte & melle manantem, & Iſraëlitis à Deo promiſſam ac datam olim adumbrata, de qua *S. Petrus* Epiſt. 2. cap. 3. 13 *Novos verò cælos, & novam terram ſecundùm promiſſa ipſius exſpectamus, in quibus juſtitia habitat. Propter quod chariſſimi hæc exſpectantes, ſatagite immaculati & inviolati ei inveniri in pace.* De qua Pſalm. 36. 11. *Manſueti autem hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.* verſ. 22. *Benedicentes ei hæreditabunt terram: maledicentes autem ei diſperibunt.* verſ. 29. *Juſti autem hæreditabunt terram: & inhabitabunt in ſæculum ſæculi ſuper eam* verſ. 34. *Exſpecta Dominum, & cuſtodi viam ejus; & exaltabit te ut hæreditate capias terram: cùm perierint peccatores videbis.* Quæ de bonorum permanentium in futura vita poſſeſſione, & deliciis æternis jam in hac vita per conſcientiæ puritatem prælibandis *Theodoretus* explicat. Et *S. Auguſtinus* Sermone 1. in hunc Pſalmum. „Manſueti autem hæreditate poſſidebunt terram. Terra eſt illa de qua ſæpè locuti ſumus, Jeruſalem ſancta, quæ liberabitur de peregrinatione iſta, & in æternum vivet cum Deo, & de Deo. Ergo hæreditate poſſidebunt terram. Quæ erunt deliciæ ipſorum? *Et delectabuntur in multitudine pacis.* Aurum tuum pax, argentum tuum pax, prædia tua pax, vita tua pax, Deus tuus pax. Quicquid deſideras, pax tibi erit. Quia hic aurum quod eſt, non poteſt tibi eſſe argentum; quod vinum eſt, non poteſt tibi eſſe panis; quod tibi lux eſt, non poteſt eſſe potus: Deus tuus totum tibi erit. Manducabis eum ne eſurias; bibes eum, ne ſitias; illuminaberis ab eo, ne ſis cæcus; fulcieris ab eo, ne deficias; poſſidebit te totum integrum totus integer. Anguſtias non ibi patieris cum eo cum quo totum poſſides; totum habebis, totum & ille habebit; quia tu & ille unum eritis, quod unum totum & ille habebit qui vos poſſidet. Terram promiſſam mitibus, carnem ſanctorum. S. Leo interpretatur, quæ ob humilitatis meritum felici reſurrectione mutabitur, & immortalitatis gloria veſtietur, in nullo jam ſpiritui futura contraria.

Rom. 12. 21. — *Pſalm. 26. & 141.* — *SS. Hieron & Auguſtin. locis laudatis.* — *S. Aug. Enar. in Pſalm. 36. ſerm. 1.* — *S. Leo, ſerm. 95.*

4. *Beati qui lugent; quoniam ipſi conſolabuntur.* Epicureorum ſententiæ opponitur divinum iſtud Chriſti Axioma: Beati non qui voluptatibus indulgent, ſed qui lugent, non quicumque, & quamvis ob cauſam; ſed lugentes *ſpiritu*, vel propter Chriſtum, & juſtitiam, quod hic ſubintelligendum. Qui lugent propter peccata, & ſua & aliena; non ob rerum diſpendia terrenarum: quoniam *Sæculi triſtitia mortem operatur: quæ autem ſecundùm Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.* Luctus hic non mortuorum ponitur communi lege naturæ, ſed peccatis & vitiis mortuorum; (inquit S. Hieronymus) Sic flevit & Samuel Saülem: quia pœnituerat Deum quòd unxiſſet eum Regem ſuper Iſraël. Sic & Paulus Apoſtolus flere ac lugere ſe dicit eos, qui poſt fornicationem & immunditiam non egerunt pœnitentiam. Luctus hic gaudium internum, Spiritus ſancti fructum, adjunctum habet. Hæc beatitudo Chriſtianorum in terris peregrinantium, & ad patriam ſuſpirantium, quorum typus Iſraëlitæ ſuper flumina Babylonis ſedentes & flentes, dum recordarentur Sion. His conſolationem æternam in cælis Chriſtus Dominus pollicetur. *Qui enim hic ſeminant in lacrymis, in exultatione metent. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos.* In hac vitâ mortali ſemina bonorum operum mittuntur cum lacrymis ob captivitatem nondum plenè ſolutam & converſam, ob peccata quibus & ipſi juſti obnoxii ſunt, ob miſerias ex peccato ſuperſtites, præſertimque concupiſcentiam contra legem mentis pugnantem: ſed in cœlis recipiet quiſque manipulos ſuos, id eſt, fructum ſeminis, coronam gaudiorum & exultationis. Tunc *Abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.* Contra verò impii, qui in hac vita peccata non lugent, ſed gaudent intemperanter gaudio ſæculari, æterno luctu plectentur. Unde Chriſtus Lucæ 6. 25. *Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.*

Hanc beatitudinem Græca Exemplaria ſecundum ponunt. — *S. Hilar. cap. 4. in Matth.* — *S. Johan. Chryſoſt. Homil. 15. in Matth.* — *S. Ambroſius, lib. 5. in Luc.* — *2. Cor. 7. 10.* — *S. Hieron. in cap. 5. S. Matth.* — *1. Reg. 15.* — *2. Cor. 12.* — *Pſalm. 125.* — *Apoc. 7. 17.*

5. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam; quoniam ipſi ſaturabuntur.* Famis & ſitis nomine hîc deſiderium ardens; juſtitiæ vero nomine quæ generalis eſt virtus, in ſe virtutes omnes complexa, ſignificatur id omne quod virtuti conſonum, & Deo gratum eſt. Beati igitur, non qui res terrenas deſiderant, ut divitias, honores, voluptates; ſed qui ſtudio vehementi viam ſalutis à Chriſto propoſitam, Dei gratiam, pietatem, & obedientiam divinis mandatis: adeò ut illo deſiderio accenſi, corporis eſuriem libenter perferant, potiùs quàm deficiant à via juſtitiæ & virtutis. Unde apud S. Lucam ſimpliciter habetur: *Beati, qui nunc eſuritis.* Hi certiſſimè ſaturabuntur, tum juſtitiâ, quam in hac vita inchoatam, in futura perfectam habebunt, tum omnis generis bonis. *Sitientibus & eſurientibus juſtitiam, beatitudinem tribuit: ſignificans extenſam in Dei doctrinam ſanctorum aviditatem bonis perfectè in cœlo ſatietatis expleri.* Juſtitiæ nomine *S. Johannes Chryſoſtomus* intelligit aut in genere virtutem ipſam, aut ſpeciem illam juſtitiæ quæ avaritiæ opponitur. Quia enim commendaturus erat miſericordiam, oſtendens quomodo miſereri oporteat, opportunè beatos prædicat qui juſtitiæ ſtudent. Non ſolùm autem dixit: Beati qui juſtitiam ſervant: *ſed qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam*; ut non mediocriter, ſed cum vehementi cupiditate illam colamus & operemur. Cupiditatem igitur quæ habendi amore flagrat, in meliora converti jubet, ſcilicet in amorem vehementem ju-

S. Hilar. — *S. Johann. Chryſoſt. Hom. 15. in Matth.*

ſtitiæ, præmiumque proponit his verbis: *Quoniam ipſi ſaturabuntur.* Quia enim plurimos divites facere putatur avaritia, è contrario rem ſe habere docet, magiſque id præſtare juſtitiam. *Noli igitur juſtitiam exercens formidare pauperiem, neque famem timere; cùm illi magis omnibus bonis excidant, qui aliena diripiunt: ut ex adverſò ille qui juſtitiam diligit tutiſſimè bona omnia poſſidet.* Omnia Dei beneficia ſub imagine cibi ac potûs in Scriptura ſæpè deſcribuntur, ut Iſaiæ 65. 13. *Propter hæc dicit Dominus Deus: Ecce ſervi mei comedent, & vos eſurietis: ecce ſervi mei bibent, & vos ſitietis: ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini.* Lucæ 1. 53. *Eſurientes implevit bonis: & divites dimiſit inanes.* Non nobis ſufficit velle juſtitiam (inquit S. Hieronymus) niſi juſtitiæ patiamur famam: *Ut ſub hoc exemplo numquam nos ſatis juſtos, ſed ſemper eſurire juſtitiæ opera intelligamus.* Convenienter autem hæc beatitudo quarta ponitur. Poſtquam enim peccata deflevimus, conſequens eſt ut eſurire incipiamus & ſitire juſtitiam. *Æger enim cùm in gravi morbo eſt, non eſurit; quia ægritudinis dolor famem excludit...... Qui eſurit, utique virium quærit augmentum. Quod autem majus virtutis incrementum, quàm norma juſtitiæ?* (inquit S. Ambroſius.) qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, amatores ſunt veri & inconcuſſi boni. Illi ergo cibo ſaturabuntur, de quo Dominus dicit: *Meus eſt cibus ut faciam voluntatem Patris mei, quod eſt juſtitia.* Et illâ aquâ, de qua quiſquis biberit, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

S. Hieron. in cap. 5. Matth.

S. Ambroſius, lib. 5. in Lucam, n. 56.

S. Aug. lib. 1. de ſerm. Domini in monte.

Iohan. 4. 34. & 18.

6. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Stoici docebant, *Succurrere eſſe ſapientis, miſereri non eſſe*; & miſericordiam vocabant ægritudinem animi. At Chriſtus non opera tantùm miſericordiæ præcipit, ſed & affectum ſuo exemplo commendat. Sæpè enim dicitur *miſericordiâ motus*, quâ phraſi affectus, & quidem vehemens exprimitur. Sic Apoſtolus 1. *Cor.* 12. 26. vult *Membra compati.* Chriſtiana ſcilicet Diſciplina non exſcindit affectus, ſed moderatur. Beatos igitur Miſericordes Chriſtus pronuntiat, qui propter Chriſtum proximorum malis, ſive animi, ſive corporis indoleſcunt, eoſque, quoad poſſunt, ſublevant; qui & in erogandis eleëmoſynis liberales ſunt, & in condonandis injuriis faciles. Hi miſericordiam à Deo conſequentur, ſecundùm illud Pſalmi 40. verſ. 1. *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.* Cæterùm, ut ſcribit S. Jacobus, Epiſt. cap. 2. 13. *Judicium ſine miſericordiâ illi, qui non facit miſericordiam.* Ideo verò præmium à Domino promiſſum operibus bonis *miſericordia* & *gratia* in Scripturis divinis vocatur, quia ipſa ſanctorum merita, ſunt Dei munera quibus cùm vita æterna datur, quid aliud niſi *gratia pro gratia* redditur, ut loquitur *S. Auguſtinus*? Numerus ergo Sanctorum per Dei gratiam Dei Regno prædeſtinatus, donatâ ſibi uſque in finem perſeverantiâ, illuc integer perducetur, & illic integerrimus jam ſine fine beatiſſimus ſervabitur, adhærente ſibi miſericordiâ Salvatoris ſui, ſive cùm convertuntur, ſive cùm præliantur; ſive cùm coronantur. Nam & tunc eſſe illis Dei miſericordiam neceſſariam, ſancta ſcriptura teſtatur, ubi ſanctus de Domino Deo ſuo dicit animæ ſuæ: Qui coronat te in miſeratione & miſericordia. Dicit etiam Jacobus Apoſtolus: *Judicium ſine miſericordia illi, qui non fecit miſericordiam.* Quibus verbis manifeſtatur, In his in quibus inveniuntur bona opera miſericordiæ judicium cum miſericordia fieri; ac per hoc etiam ipſam miſericordiam meritis bonorum operum reddi. Hinc ſancta Machabæorum Mater uni ex filiis ſuis dicit: *Ut in illa miſeratione cum fratribus tuis te recipiam.*

S. Aug. lib. de Correptione & Gratia, cap. 13.

Pſal. 102. 4.

Iacob. 2. 13.

2. Match. 7. 29.

7. *Beati mundo corde: quoniam ipſi Deum videbunt.* Beatos hîc prædicat Chriſtus, quorum mores integri ſunt, animuſque à pravis intentionibus, deſideriis, & cogitationibus purgatus; qui non ſolùm mala facta, ſed & malas concupiſcentias vincunt; omne quod Deo diſplicet peroſi, ſimpliciſſimam puritatem amantes colenteſque; qui non ſunt corde duplici. Puritas igitur cordis immunditiam omnem carnis & ſpiritûs, omnemque hypocryſim excludit. His verò qui mundi ſunt corde, viſio Dei ſicuti eſt, æterna vita, & Regnum cælorum promittitur, in quod *nihil coinquinatum* intrabit. Unde & 1. Johannis 3. *Scimus quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Et omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt.* Eò ſpectat & illud Pſalmi 23. 3. *Quis aſcendet in Montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto ejus? Innocens manibus, & mundo corde.* Breviter S. Hieronymus hanc ſententiam exponit: *Mundi corde, quos non arguit conſcientia ulla peccati. Mundus mundo corde conſpicitur: Templum Dei non poteſt eſſe pollutum.* Meritò hæc beatitudo cordis promittitur puritati, inquit S. Leo. *Splendorem enim veri luminis ſordens acies videre non poterit: & quod erit jucunditas mentibus nitidis, hoc erit pœna maculoſis. Declinentur igitur terrenarum caligines vanitatum, & ab omni ſqualore iniquitatis, oculi tergantur interiores, ut ſerenus intuitus tantùm Dei viſione paſcatur.*

S. Leo ſerm. 95. ſive Hom. de gradibus Aſcenſ. ad beatitudinem.

8. *Beati pacifici; quoniam filii Dei vocabuntur.* Pacifici, *qui primùm in corde ſuo, deinde & inter fratres diſſidentes pacem faciunt. Quid enim prodeſt alios per te pacari, cùm in animo tuo ſint bella vitiorum?* (inquit S. Hieronymus.) *In pace perfectio eſt* (inquit S. Auguſtinus) *ubi nihil repugnat; & ideo filii Dei pacifici, quoniam nihil reſiſtit Deo, & utique filii ſimilitudinem patris habere debent. Pacifici autem in ſemetipſis ſunt, qui omnes animi ſui motus componentes & ſubjicientes rationi, id eſt, menti & ſpiritui, carnaleſque concupiſcentias habentes edomitas, fiunt Regnum Dei: in quo ita ſunt ordinata omnia, ut id quod eſt in homine præcipuum & excellens, hoc imperet cæteris non reluctantibus, quæ ſunt nobis beſtiiſque communia; atque idipſum quod excellit in homine, id eſt, mens & ratio, ſubjiciatur priori, quod eſt ipſa veritas unigenitus Filius Dei. Neque enim imperare inferioribus poteſt, niſi ſuperiori ſe ipſe ſubjiciat. Et hæc eſt pax quæ datur in terra hominibus bonæ voluntatis; hæc vita conſummati perfectique Sapientis. De hujuſmodi Regno pacatiſſimo & ordinatiſſimo miſſus eſt foras princeps hujus ſæculi, qui perverſis inordinatiſque dominatur.*

S. Hieron.

S. Auguſt. lib. 1. de ſerm. Dom. in monte cap. 2. n. 6.

9. *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam: quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum.* Superiores ad beatitudinem gradus in actione poſiti ſunt, hic ultimus in paſſione. Beati qui vexantur aut exagitantur ab hominibus, juſtitiæ ſeu virtutis causâ, & quidvis patiuntur potiùs quàm à juſtitiæ ac virtutis tramite deficiant. Hos igitur qui perſecutionem propter ſua peccata patiuntur, hæc beatitudo non ſpectat. *Non* enim *Martyrem facit pœna, ſed cauſa.* Hæc perfectæ conſummatæque virtutis Chriſtianum demonſtrat, qui dicat cum Apoſtolo: *Quis nos ſeparabit à caritate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius? ſicut ſcriptum eſt: Quia propter te mortificamur tota die: æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis.* Illi ergo dumtaxat qui in Eccleſiæ unitate perſecutionem à malis patiuntur, beati dici poſſunt. *Ubi enim ſana fides non eſt, non poteſt eſſe juſtitia; quia juſtus ex fide vivit. Neque ſchiſmatici aliquid ſibi ex iſta mercede promittant; quia ſimiliter ubi caritas non eſt, non poteſt eſſe juſtitia: Dilectio enim proximi malum non operatur. Quam ſi haberent, non dilanidrent corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia.*

S. Auguſt. Epiſt. 204. aliàs 61. Idem lib. 1. de ſerm. Dom. in Monte, cap. 3.

Rom. 8. 35.

S. Auguſt. ibid. cap. 5. Habacuc. 2. 4.

Rom. 1. 17.

10. *Beati eſtis cùm maledixerint vobis, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adverſum vos mentientes, propter me.* Maledicere, eſt maledictum jactare cum contumelia, coram illo cui maledicitur, ſicut Domino noſtro dictum eſt: *Nonnè bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* Dicere malum adversùs alterum, eſt, abſentis famæ detrahere, ſicut Chriſti famam lædebant, qui, dicentibus aliis, *Quia Propheta eſt*, dicebant; *Non, ſed ſeducit turbas.* Perſequi autem, eſt vim inferre, vel inſidiis appetere: quod

S. Auguſt. ibid.

Iohann. 8. 48.

Iohann. 7. 12.

fecit qui eum tradidit, & qui eum crucifixerunt. Diſcipulos igitur ſuos adversùs perſecutiones muniens Chriſtus, beatos prædicat, cùm homines ipſos convitiis & contumelioſis verbis coram affecerint; nec verbis tantùm ſed opere & factis ipſos vexaverint, ad tribunalia judicum pertrahentes propter nominis ſui confeſſionem; vel calumniis ipſorum famam violaverint. *Tertull. in Apolog.* Talis fuit ſors Chriſtianorum tribus primis Eccleſiæ ſæculis, cum Ethnici ipſos velut infanticidii, inceſtûs, & promiſcui concubitus, ſacrilegii & læſæ Majeſtatis reos, aſinini capitis adoratores, publicos hoſtes, & everſores Reipublicæ, proſcindebant, accuſabant, damnabant. Beati qui hæc patiuntur Chriſti cauſa, propter confeſſionem fidei, defenſionem veritatis, profeſſionem virtutis. *S. Hieron. Epiſt. 77.* *Apud Chriſtianos* enim *qui facit injuriam, ille miſer eſt, non qui patitur... Illud maledictum contemnendum eſt, quod beatitudinem creat, quod falſo maledicentis ore profertur. Ubi ergo Chriſtus in cauſa eſt, ibi & optanda maledictio eſt.* *Et in cap. 5. S. Matt.*

12. *Gaudete, & exſultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis.* *Tertull. Apolog. cap. ult.* Gaudebat Gentilium vulgus de Chriſtianorum vexatione, & damnatis inſultabat. Verùm Chriſtianos ob illatam ſibi perſecutionem meliori titulo gaudere *Tertullianus* oſtendit. Proinde (inquit) & vulgus vanè de noſtra vexatione gaudet. Proinde enim noſtrum eſt gaudium quod ſibi vindicat, qui malumus damnari, quàm à Deo excidere. Contra illi qui nos oderunt, dolere non gaudere debebant, conſecutis nobis quod elegimus.... Planè volumus pati, verùm eo more, quo & bellum nemo quidem libens patitur, cùm & trepidare & periclitari ſit neceſſe: tamen & præliatur omnibus viribus, & vincens in prælio gaudet, qui de prælio querebatur, quia & gloriam conſequitur & prædam. Prælium eſt nobis, quòd provocamur ad Tribunalia, ut illic ſub diſcrimine capitis pro veritate certemus. Victoria eſt autem, pro quo certaveris, obtinere. Ea victoria habet & gloriam placendi Deo, & prædam vivendi in æternum. *S. Aug. lib. 1. de ſermon. Dom. in Monte cap. 5.* Animadvertat quiſquis delicias hujus ſæculi & facultatum temporalium quærit in nomine Chriſtiano, *intrinſecùs eſſe beatitudinem noſtram:* Sicut de Anima Eccleſiaſtica ore Prophetico dicitur: *Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus:* *Pſal. 44. 14.* Nam extrinſecûs maledicta & perſecutiones & detractiones promittuntur: de quibus tamen magna merces eſt in cœlis, quæ ſentitur in corde patientium, eorum qui jam poſſunt dicere: *Gloriamur in tribulationibus, ſcientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò ſpem, ſpes autem non confundit: quia caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* *Rom. 5. 3. &c.* Non enim iſta perpeti fructuoſum eſt, ſed iſta pro Chriſti nomine non ſolùm æquo animo, ſed etiam cum exſultatione tolerare; (inquit S. Auguſtinus.) Neſcio quis hoc noſtrûm poſſit implere, ut laceretur opprobriis fama noſtra, & nos exſultemus in Domino. Hoc qui vanam ſectatur gloriam, implere non poteſt. *S. Hieron. in cap. 5. Matth.* *Ne quæras gloriam, & non dolebis cùm inglorius fueris.*

Merces veſtra copioſa eſt in cælis. Hinc meritum bonorum operum colligitur, à gratiâ tamen & miſericordia Dei profectum, & Chriſti meritis, Deique promiſſionibus innixum, cujus ſumma bonitas illum nobis debitorem, ſeu potiùs ſuæ fidelitati efficere voluit. Hinc S. Auguſtinus Enarratione in Pſalmum 32. Concione 2. *Teneamus* (inquit) *fideliſſimum debitorem, quia tenemus miſericordiſſimum promiſſorem. Neque enim aliquid ei mutuum commodavimus, ut debitorem teneamus; cùm ab illo habeamus quicquid illi offerimus, & ex illo fit quicquid boni ſumus. Omnia bona quibus gaudemus ab illo ſunt.* *Rom. 11. 34.* Quis enim cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit; aut quis prior dedit ei, & retribuetur illi? Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. *Ergo non ei aliquid dedimus, & tenemus debitorem. Unde debitorem? quia promiſſor eſt. Non dicimus Deo, Domine redde quod accepiſti? ſed, Redde quod promiſiſti.* Chriſtus coronaturus eſt in nobis non merita noſtra, ſed dona ſua, quia gratiâ Dei eſt omne

A meritum: & quamvis æterna felicitas & gloria cæleſtis, *merces* ſit, & *corona juſtitiæ;* hanc tamen non redderet juſtus judex, niſi gratiam donaſſet miſericors pater.

13. *Vos eſtis ſal terræ. Quod ſi ſal evanuerit, in quo ſalietur? Ad nihilum valet ultra, niſi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Salis duæ ſunt proprietates præcipuæ, & condire cibos, illiſque ſaporem dare, & à corruptione ac putredine ſervare. Hinc ſapientia, à ſapore dicta, *ſal* appellata eſt, ut legitur apud Comicum: *Qui habet ſalem qui in te eſt.* *Terentius* Hinc Titus Livius Græciam *ſal gentium vocat.* Hinc Chriſtus Marci 9. 49. *Habete in vobis ſal.* Et Apoſtolus ad Coloſſ. 4. *Sermo veſter ſemper in gratia ſale ſit conditus, ut ſciatis quomodo oporteat vos unicuique reſpondere.* Sacrificia omnia, B ſeu victimas ſibi oblatas ſale condiri præcepit Deus *Levitici* 2. 13. ut deſignaretur ſymbolicè omne ſacrificium & ſale ſapientiæ ac prudentiæ, & ſale integritatis, incorruptionis & innocentiæ, ex parte offerentium, condiri debere. Quia verò ſal, arcendo putredinem & corruptionem, durationem rerum extendit, fœdus perpetuum vocatur *Pactum ſalis*, Numer. 18. 19. ob ſalis certè conſiſtentiam. Uxor Loth in ſtatuam ſalis converſa creditur, non tantùm (ut notat S Auguſtinus) ut nobis condimenti inſtar eſſet, ſed etiam ut ſic exſtaret ſtabile ac perpetuum divini judicii monumentum. Non enim ſal omne colliquationi obnoxium. Unde Plinius meminit lib. 31. *Hiſt. Natur. cap.* 7. Arabes quoſdam muros domoſque maſſis ſalis facere, & C aqua ferruminare. Docent etiam Medici, infantes recens natos abluendos aquâ, in qua ſal colliquatum uſui fuerit, tum abſtergendæ immunditiæ, tum membris conſolidandis. Unde. Ezechielis 16. 4. ſcriptum eſt: *Quando nata es in die ortûs tui non eſt præciſus umbilicus tuus, & aquâ non es lota in ſalutem, nec ſale ſalita, nec involuta pannis.* In quem locum *S. Hieron.* Tenera (inquit) infantium corpora dum adhuc uteri calorem tenent, & primo vagitu laborioſæ vitæ teſtantur exordia, ſolent ab obſtetricibus ſale contingi, ut ſicciora ſint, & reſtringantur. Porrò Jeruſalem, quæ de malis parentibus nata eſt, nihil ſaporis, nihil diligentiæ conſecuta eſt. Qui autem renaſcuntur in Chriſto, dicitur ad eos: Vos eſtis ſal terræ: & præcipitur eis ab Apoſtolo; Sermo veſter ſemper in gra- D tia ſit ſale conditus. Unde & vulgò ſapientes ſalſi, & ſtulti vocantur inſulſi... Qui hoc ſale conditus fuerit, & omnem putorem humoremque noxium hujus admixtione ſiccaverit, ultra non dicet: *Computruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ.* *Pſal. 37.* Sal igitur appellantur à Chriſto Apoſtoli, & qui Apoſtolorum locum tenent, aut functiones obeunt in Eccleſia, Epiſcopi, Doctores, & Prædicatores, 1. Quia homines, *terræ* nomine ſignificatos, ſale ſapientiæ condire debent, verboque evangelico ac doctrina cæleſti, ſine qua nemo ſapit: quod quidem verbum prudenter non minùs quàm fideliter diſpenſandum eſt. 2. Quia mores eorum à corruptione & putredine ſervare debent, cùm ejuſdem verbi prædicatione, velut ſalis E conſperſione; tum ſanctæ converſationis exemplis. *S. Ioan. Chryſ. Homil. 15. in Matth.* Fieri certè non poteſt ut ea quæ jam corrupta ſunt, ſalis conſperſione reparentur. Non ergo hoc fecerunt Apoſtoli, ſed ante renovata, ſibique tradita, atque ab illa jam putredine liberata aſpergebant ſale, & in ea novitate conſervabant, quam à Domino acceperant. Liberare quippe homines à putredine peccatorum, Chriſti virtutis eſt: Ut autem ad illa iterum non revertantur, Apoſtolorum curæ eſt ac laboris; (inquit S. Joannes Chryſoſtomus.) Verumtamen ea divini illius ſalis, verbi ſcilicet Evangelici, cujus Apoſtoli diſpenſatores erant, vis eſt, ut corruptis etiam moribus medeatur, & peccatorum amoveat putredinem, Deo gratiam ſuam adjungente, quæ ſola interiùs ſanare poteſt homines peccato corruptos. *Lex* enim *Domini immaculata, convertens animas.* In cujus rei typum Elizæus aquas Jericho peſſimas & corruptas immiſſo ſale ſanavit, ut non eſſet ultra in eis mors & ſte- *4. Reg. 2.*

rilitas. Per aquas populi ſignificantur Apocalypſis 17. 15. *Aquæ quas vidiſti ubi meretrix ſedet, populi ſunt, & Gentes, & linguæ.* Legimus in Apoſtolo dictum de Eccleſia: *Lætare ſterilis, quæ non paris; erumpe & clama quæ non parturis.* Ergo Eccleſia eſt illa ſterilis civitas, quæ ante adventum Chriſti aquarum vitio, hoc eſt, ſacrilegio Gentilium populorum, ſterilitatem ſuſtinens, Deo filios procreare non potuit. At ubi venit Chriſtus, velut vas fictile aſſumens corpus humanum, vitia ſanavit aquarum, hoc eſt, reſecavit ſacrilegia populorum; ſtatim Eccleſia quæ erat ſterilis, cœpit eſſe fœcunda. Unde & Apoſtolus dicit, *Lætare ſterilis*: ut plures etiam filios ex eo Eccleſia quàm fœcunda ſuſciperet. Aſperſi autem qui ſunt, qui attulerunt medicinam, facilè cognoſcimus. Dicit Dominus ad Apoſtolos: *Vos eſtis ſal terræ.* Ergo ſi Apoſtoli ſalibus comparati ſunt, rectè figura completur. *Sicut tunc effuſi de vaſculo ſales condierunt aquas, ita & nunc miſſi à Salvatore Apoſtoli condiunt univerſos; & ablata ſterilitate vitiorum, prolem incipiunt germinare virtutum. Quòd ſi ſal evanuerit*, evanuerit, inſipidum factum fuerit & corruptum, *in quo ſalietur?* Nihil ſupereſt quo condiatur, & à putredine vindicetur. Sic Apoſtoli, Epiſcopi, Doctores, ſi falſam doctrinam amplectantur pro vera; vel fidei depoſitum violari patiantur; ſi vita illorum doctrinæ non reſpondeat, & quod verbis ædificant, exemplis deſtruant; ſi deſint muneri, zelo, ac vigori debito in veritate, ſive quæ fidem, ſive quæ mores ſpectat, docenda, prædicanda, vindicanda; ſi langueſcant & concidant animis ob odia Mundi & pericula; ſi aliorum corruptioni pro officio non medentur, eorum errores, languorem, fatuitatem quis emendabit? *Ad nihilum valet ultra, niſi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Nullius uſus eſt, nullius virtutis. Solent aliæ res, etiamſi proprium uſum amittant, ferè ad aliquid manere utiles. Fractus nummus non ſervit commercio, ſervit aurifici. Corruptus cibus non datur homini, datur cani. At ſal evanidum, marcidum & corruptum, ne in ſterquilinium quidem valet, terram non fœcundat, ſed ſterilem reddit. Sic Deus interminatur populo ſuo terram illius ſulphure & *ſalis ardore comburendam, ita ut ultra non ſeratur, nec vivens quippiam germinet.* Sic Deus minatur ſe terram *fructiferam*, converſurum *in ſalſuginem, à malitia*, ſive propter malitiam, *inhabitantium in ea.* Sic urbes quaſdam legimus irâ victorum ſale ſeminatas, ut nullum in eis germen oriretur. Sal ergo corruptum ad nihilum valet, niſi ut projiciatur, & à quibuſvis prætereuntibus conculcetur. Sic myſtici ſalis, Prælatorum ſcilicet, Doctorum, Prædicatorum errorem, pravitatem, languorem, fatuitatem, excipit pœna gravis. Non tantùm pretium omne, uſus omnis ſali iſti decedit, ſed & illius jactura redditur irreparabilis quodam modo, nec facilè condimenti illius datur condimentum aliud: immò ſupplicio gravi obnoxii redduntur, quod per abjectionem & conculcationem Scriptura exponit. Eſt iſta abjectio ſervi nequam in tenebras exteriores. Et ſanè optimarum rerum corruptio peſſima.

Galat. 4. 27.
Homilia 2. De Eliſæo, inter Sermones Ambroſianos olim editâ, ſed S. Maximo vindicatâ & ſub ejus nomine editâ à D. Johanne Mabillonio, Tom. 1. Muſæi Italici.
Deuteron. 29. 23.
Pſal. 106. 34.

13. *Vos eſtis lux mundi.* Elegi vos ut ſitis lux Mundi, in mundum errorum tenebris obſitum Evangeli: lucem inferatis, ut homines in via ſalutis dirigatis. Lucem eos appellat & metaphoricè, & participatione veræ lucis, quæ eſt ipſe Chriſtus, de quo *Iſaiæ* 49. 6. Pater æternus ait: *Ecce dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.* Aliud eſt quippe lumen quod illuminat, & aliud lumen quod illuminatur. Nam & oculi noſtri lumina dicuntur, & tamen in tenebris patent & non vident. Lumen autem illuminans, à ſeipſo lumen eſt, & ſibi lumen eſt, & non indiget alio lumine ut lucere poſſit; ſed ipſo indigent cætera ut luceant. Sic Apoſtoli ſunt lumen mundi, ſed illuminatum à Chriſto qui lux vera eſt. Unde Chriſtus ipſos lucernæ comparat lucem præferenti.

14. *Non poteſt civitas abſcondi ſupra montem poſita.* Hinc Eccleſiam, ſupra montem, qui Chriſtus eſt, ædificatam, viſibilem eſſe colligitur, nec ignorari poſſe. In ſacris ſcilicet Litteris ſicut apparet Dominus Chriſtus, ſive ſecundùm divinitatem quâ æqualis eſt Patri, ſive ſecundùm ſuſceptæ carnis humilitatem, ſic apparet ejus Eccleſia toto terrarum orbe diffuſa. Unde mirabilis eſt Hæreticorum cæcitas, qui cùm ipſum Chriſtum præter Scripturas neſciant, ejus tamen Eccleſiam non divinarum Litterarum auctoritate cognoſcunt, ſed humanarum calumniarum vanitate confingunt.

S. Auguſt. Epiſt. 92. alias 70.
Et lib. 3. contra Creſconium Donatiſtam, cap. 36.
Epiſt. 185 alias 50.
Et lib. de Unitate Eccleſiæ, cap. 16.

Sed & Apoſtolos ſpectat hæc ſententia, qui inſtar civitatis ſupra montem poſitæ, omnium oculis expoſiti eſſe debent, ut non lateant ob metum, ſed totâ libertate ſe prodant, & quod audierunt in cubiculis, prædicent in tectis. His etiam verbis eos ad bene vivendi diligentiam cohortatur, oſtendens quantum eſſe debeant de ſuis moribus actibuſque ad ſanctitatis normam conformandis ſoliciti, quaſi ante omnium oculos conſtituti, & in medio orbis terrarum theatro certantes.

S. Hieron. in cap. 5. S. Matt.
S. Iohann. Chryſoſt. Hom. 15. in Matt.

15. *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo ſunt.* Nonnulla hic diverſitas eſt in verbis apud Marcum & Lucam, nulla in ſenſu. Marci 4. 21. *Numquid venit lucerna, ut ſub modio ponatur, aut ſub lecto? Nonnè ut ſuper candelabrum ponatur?* Luc. 8. 16. *Nemo lucernam accendens, operit eam vaſe, aut ſubtus lectum ponit: ſed ſupra candelabrum ponit, ut intrantes lumen videant.* Idem (inquam) eſt utrobique ſenſus, vis eadem comparationis, ſive à lucerna ſub vaſe, ſive ſub lecto, ſive ſub modio poſita ducatur ſimilitudo. Significat Chriſtus Apoſtolos eſſe conſtitutos in munere eminenti, non ut lateant, ſed ut lucem aliis præferant. Illorum itaque eſſe & doctrinæ puritate, & vitæ ſanctimoniâ aliis prælucere inſtar lucernæ non abſconditæ, ſed expoſitæ loco opportuno & conſpicuo, ut lumen ſuum quaquaverſum diffundat. Sive verò ſub modio occultetur lucerna, ſive ſub lecto, ſive ſub vaſe, parum intereſt: utrobique enim lumen ejus intercipitur, & fructus illius intervertitur. Sic ſive negligentia, ſive metu occultetur lumen ſacrum, ſemper inutile redditur aliis quibus lucere debet, noxium illis in quibus & à quibus lucere. Adde, Chriſtum Dominum, ut aliis ſimilitudinibus, ſic & iſta diverſis temporibus diverſa occaſione uſum, ut mirum non ſit aliquam diverſitatem hic inter Evangeliſtas reperiri. Nullum in voce *modii* myſterium quærendum eſt, cùm perſpicuum ſit, modium pro quovis vaſe ſeu inſtrumento apto ad occultandū vel intercipiendum lumen fuiſſe poſitum. Etiam non improbabiliter poſt alios obſervaverim, Dominum non modii tantùm vel vaſis, ſed & lecti meminiſſe, ut indicaret, neutrum Apoſtolis committendum, nec lumen planè & omninò occultandum, nec ex parte tantùm vel negligenter præferendum; quia ſub modio planè occultatur, ſub lecto ex parte. Oſtendit itaque gemina illa ſimilitudine, neutrum faciendum, nec vitæ lumen ſeparandum à lumine doctrinæ.

Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis eſt. Quaſi dicat, interprete *S. Iohanne Chryſoſtomo*: Ego quidem lumen accendi: ut verò perſeveret ardens, veſtri profectò ſit ſtudii, non propter vos ipſos modò, verùm etiam propter illos qui eadem luce potientur, vobiſque ducentibus viam veritatis invenient. Non enim poterunt maledictiones veſtrum obumbrare fulgorem, ſi tamen vos omni cum diligentia vixeritis, atque ita prorſus quaſi qui univerſum orbem veſtri facietis imitatione converti. Dignam igitur tantâ gratiâ exhibete vitam, ut ſicut illa cunctis mox regionibus prædicanda eſt, ita illi etiam converſatio veſtra conveniat. Deinde aliud quoque lucrum cum hominum ſalute conjungit, quod ſit prorſus idoneum illos præſtare ſolicitos, atque ad omne virtutis bonum concitare. Non ſolùm, inquit, corrigetis orbem rectè ſanctèque vivendo, verùm etiam glorificari Deum ex veſtra converſatione facietis: quemadmodum ſi contraria feceritis, & homines perdetis, & Dei nomen blaſphemiis offendi facietis. Ne autem finem in laudibus hominum

S. Iohann. Chryſoſt. ibid.

minum conſtituiſſe videretur, non tantùm dixit, *Ut videant opera veſtra bona*; ſed addidit, *& glorificent Patrem veſtrum qui in cælis eſt*: Ut hoc ipſum quod homo per bona opera placet hominibus, non ibi fidem conſtituat ut hominibus placeat; ſed referat hoc ad laudem Dei & propterea placeat hominibus, ut in illo glorificetur Deus. Hoc enim laudantibus expedit, ut non hominem, ſed Deum honorent Apoſtolorum igitur, Prælatorum, Doctorum, & Prædicatorum opera lucere jubet Chriſtus coram hominibus, non ad operantium gloriam, ſed Dei, non ad oſtentationem, ſed ad ædificationem.

S. Auguſt. lib. 1. de ſerm. Dom. in Monte, cap. 7.

16. *Nolite putare quoniam veni ſolvere Legem, aut Prophetas: Non veni ſolvere, ſed adimplere.* Incipit Chriſtus jam Apoſtolos informare, & docere quid doceant, tamquam ſi quærerent dicentes: Ecce volumus & omnia ſuſtinere pro tuo nomine, & doctrinam tuam non abſcondere; ſed quid eſt hoc ipſum quod vetas abſcondi, & pro quo jubes omnia tolerari? Numquid alia dicturus es contra ea quæ in Lege ſcripta ſunt? Non (inquit) *Nolite putare quoniam veni ſolvere Legem*, id eſt, deſtruere, evertere Legem, *aut Prophetas: Non veni ſolvere, ſed adimplere.* In Lege & Prophetis quatuor erant, quæ omnia Chriſtus complevit: 1. Promiſſa & vaticinia, exhibendo quæ promiſſa & prædicta erant. 2. Præcepta Moralia, melius interpretando, & vindicando à pravis Phariſæorum interpretationibus. 3. Præcepta ceremonialia, exhibendo ea quæ per ceremonias ſignificabantur, ut pro circumciſione Baptiſmum & circumciſionem cordis, pro variis ſacrificiis unum corporis & ſanguinis ſui in cruce, ejuſdemque juge in Eccleſia Sacrificium Euchariſticum. 4. Præcepta judicialia, quia præmia & ſupplicia corporea & temporalia, in ſpiritualia & æterna commutavit. Sanè Chriſtum Legem ſpreviſſe, pervertiſſe, deſtruxiſſe, dici non poteſt, ut Judæi cavillantur, cùm eam impleverit doctrinâ, opere, Mandato. Siquidem eam quamdiu vigere debuit, diligentiſſimè ſervavit, quamvis ipſe ut Deus & Dominus Legis eâ minimè teneretur. Circumciſus eſt, in Templo oblatus, quotannis ad Diem Feſtum Hieroſolymam aſcendit, Paſcha celebravit. 2. Legem implevit, quia benè interpretando perfecit. *Nam qui addit quod minùs habet, non utique ſolvit quod invenit, ſed magis perficiendo confirmat*: Ideo ſubjungit: *Amen dico vobis, donec tranſeat cælum & terra, iota unum aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant. Dum enim fiunt etiam illa quæ adduntur ad perfectionem, multò magis fiunt illa, quæ præmiſſa ſunt ad inchoationem.* 3. Legem implevit, quia gratiam, per quam impleri poſſet, nobis attulit. *Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Jeſum-Chriſtum facta eſt.* Quia quæ Lege promiſſa erant exhibuit; quæ ceremoniis & figuris adumbrata erant, implevit. Unde Lucæ 24. 44. ait: *Hæc ſunt verba, quæ locutus ſum ad vos, cùm adhuc eſſem vobiſcum, quoniam neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſi & Prophetis, & Pſalmis de me.* Adimplet certè Legem, qui ſic vivit ut Lex præcipit. *Plenitudo enim Legis caritas* (ait Apoſtolus) Iſtam caritatem Dominus & exhibere & donare dignatus eſt, mittendo fidelibus ſuis ſpiritum Sanctum. Unde idem Apoſtolus ait: *Caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis.* Et ipſe Dominus: *In hoc ſcient omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi vos invicem diligatis.* IMPLETUR *ergo Lex, vel cùm fiunt, quæ ibi præcepta ſunt, vel cùm exhibentur quæ ibi prophetata ſunt. Lex enim per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Jeſum-Chriſtum facta eſt. Ipſa Lex cùm impleta eſt, gratia & veritas facta eſt. Gratia pertinet ad caritatis plenitudinem: veritas ad Prophetiarum impletionem. Et quia utrumque per Chriſtum, ideo non venit ſolvere Legem aut Prophetas, ſed adimplere: Non ut Legi adderentur quæ deerant, ſed ut fierent quæ ſcripta erant: Quod ipſa ejus verba teſtantur: Non enim ait: Iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec addantur quæ deſunt; ſed, donec omnia fiant.* Neque verò huic ſententiæ Chriſti repugnat altera: *Lex & Prophetæ uſque ad Johannem.* Ut enim interpretatur *S. Auguſtinus*, Lex quæ prævaricatores abundanti reatu concludebat in eam fidem quæ poſtea revelata eſt, gratia facta eſt per Jeſum-Chriſtum, per quem ſuperabundavit gratia: Ac per hoc impleta eſt per gratiam liberantem, quæ non implebatur per literam jubentem. Item in ipſa Lege univerſâ Prophetia, quæ non tantùm verbis, ſed etiam quarumdam actionum figuris Salvatoris promittebat adventum, veritas facta eſt per Jeſum-Chriſtum. Ex cujus adventu jam Regnum Dei cœpit annuntiari: quia Lex & Prophetæ uſque ad Johannem, Lex ut reos faceret, qui deſiderarent ſalutem; Prophetæ, ut promitterent Salvatorem. Cæterùm Prophetas alios exſtitiſſe jam in Eccleſia poſt Aſcenſionem Chriſti, quis neſciat? De quibus Paulus dicit, *Et quoſdam quidem conſtituit in Eccleſia primùm Apoſtolos, deinde Prophetas, tertiò Doctores, &c.* Non itaque de illis dictum eſt, *Lex & Prophetæ uſque ad Johannem*: Sed de iis qui primum Chriſti adventum prophetaverunt; qui adventus impletus non utique adhuc poſſet prophetari. Legem ergo Chriſtus abrogavit, non evertendo, ſed implendo; non deſtruendo, ſed perficiendo: *Sicut & pictor non corrumpit lineamenta prima, ſed magis illuſtrat & adimplet*, (inquit Theophylactus) ideo Chriſtus ſubjungit.

S. Auguſt. lib. 1. de ſerm. Dom. in Monte, cap. 8.

Iohanni 1. 17.

S. Auguſt. lib. 17. contra Fauſtum, cap. 6.

Legatur ejuſdem lib. 19. contra Fauſtum. cap. 7. 8. 9. & 10.

Matt. 11. 13.

S. Auguſt. ibid. c. 8.

1. Cor. 12. 28.

Theophylactus in cap. 5. Matt.

17. *Amen quippe dico vobis, donec tranſeat cælum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant. Amen*, vox eſt aſſeverantis. Certiſſimum eſt quod vobis dico, futurum citiùs ut fractus illabatur orbis, quàm ut minimus Legis apex irritus cadat. Quidquid enim in Lege præceptum, aut promiſſum, aut prædictum, aut ſcriptum eſt, obſervabitur, implebitur, ſtabile erit: Non Lex modò tota, ſed minima mandata, minimæ partes vim finemque ſuum obtinebunt. Lucæ 16. 17. *Faciliùs eſt autem cælum & terram præterire, quàm de Lege unum apicem cadere.* Nec infrequens in ſacris etiam Literis comparatio cum iis quæ impoſſibilia ſunt, vel talia videntur illis quibuſcum alicui negotium eſt. Exempla ſunt Jeremiæ 33. 20. 21. *Si irritum poteſt fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non ſit dies & nox in tempore ſuo: & pactum meum irritum eſſe poterit cum David ſervo meo, ut non ſit ex eo filius qui regnet in throno ejus, & Levitæ & Sacerdotes miniſtri mei.* Et ad Galat. 1. 8. *Sed licèt nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis præterquàm quod evangelizavimus vobis, anathema ſit.* Status quidem cæli & terræ immutandus eſt, innovando omnia, & meliorem in ſtatum reſtituenda, in die Reſurrectionis generalis omnium hominum & Adventus Chriſti ad ultimum judicium, liberanda creatura à vanitate cui modò ſubjecta eſt. Præterit figura hujus mundi. Cæli novi & terra nova nobis promittuntur, conſequenter vetera tranſitura ſunt, quoad accidentia ſtatûs, non quoad ſubſtantiam quæ permanſura eſt in ſæculum ſæculi ad gloriam Creatoris. Verumtamen ne tunc quidem cùm cælum & terra meliorem in ſtatum immutata fuerint & innovata; Lex Dei non implebitur. Alia ratio librorum & Voluminum Legis, alia veritatis in illis contentæ. Illa præteribunt aliquando, non iſta. Literis ſponſi non ampliùs opus eſt ſponſæ, cùm ſponſi præſentiâ fruitur. Chirographo non ampliùs opus eſt, præſtitâ ſolutione. Verùm veritas Legis æternùm durabit: cùmque *Finis præcepti* ſit *caritas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non fictâ*, & *caritas numquam excidat*, & hæc longè perfectior futura ſit in patria, quàm fuit olim in via, tunc maximè implebitur Lex. Ea tamen à Chriſto perfectiſſimè eſt adimpleta iis quos diximus modis. Primò quia nullum ex præceptis Legis ipſe tranſgreſſus eſt. *Peccatum* enim *non fecit*: & Johanni-Baptiſtæ ait: *Sic decet nos implere omnem juſtitiam.* Secundò, quia per nos id ipſum facit, nobis per gratiam ſuam donans ut illam impleamus: quod S. Paulus ſignificat dicendo: *Finis Legis Chriſtus ad juſtitiam omni credenti.*

1. Tim. 1. 5.

1. Cor. 13. 8.

Iſai 53.

S. Iohann Chryſoſt. Hom. 16 in Matt.

Rom. 10. Rom. 8. Rom. 3.

Et, *Peccatum damnavit in carne, ut juſtificatio Legis impleretur in nobis, qui non ſecundùm carnem ambulamus*, Et, *Legem ergo deſtruimus per Fidem? Abſit; ſed Legem ſtatuimus.* Quia enim (inquit S. Johannes Chryſoſtomus) *ſtudebat Lex hominem facere juſtum, atque ad hoc inveniebatur infirma: veniens Chriſtus, & per fidem certiſſimum modum juſtificationis inducens, voluntatem Legis implevit. Quod enim illa per litteram non potuit, hoc per fidem ipſe confecit.* Propterea dixit: *Non veni ſolvere Legem, ſed adimplere.* Eodem ſenſu S. Gregorius M. ait: *Adimplere venerat Legem, qui Legis juſtitiæ gratiam addidit, ut quod illa jubebat in minimis, ipſe perfici adjuvaret in ſummis; & quod illa coërcebat ab opere, ipſe reſecaret à corde.* Et ante ipſum S. Auguſtinus: *Quæ Lex ſuperbos etiam prævaricationis reatu devinxit, augendo peccatum, cùm jubet quod implere non poſſunt; ipſius Legis impletur juſtitia per gratiam Spiritûs in eis qui diſcunt à Chriſto mites eſſe atque humiles corde, qui venit non Legem ſolvere, ſed adimplere. Deinde quia, etiam ſub gratia poſitis, in hac mortali vita, difficile eſt omni modo implere quod ſcriptum eſt:* Non concupiſces: *Ille per carnis ſuæ Sacrificium Sacerdos effectus, impetrat nobis indulgentiam, etiam hinc adimplens Legem: Ut quod per noſtram infirmitatem minùs poſſumus, per illius perfectionem recuperemus, cujus Capitis membra effecti ſumus.* Denique Legem implevit per ipſa præcepta quæ erat daturus; (inquit S. Johannes Chryſoſtomus.) Non enim interitus priorum, ſed augmentum potiùs & complementum erant ea quæ dabantur à Chriſto. Illius quippe Sententiæ, *Non occides*, non interemptio, ſed adimpletio magis atque munitio eſt dicere; *Non iraſcaris*: omniumque ſimiliter cæterorum. Ideo ait: *Amen dico vobis, donec tranſeat cælum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.* Quaſi dicat: Impoſſibile eſt Legis decreta non perfici. Nam minimum quoque ejus oportet impleri: Quod certè ipſe fecit, omni illam diligentiâ curaque ſervando, & implendo.

S. Greg. M. Hom. 16 in Ezech.

S. Auguſt. lib. 19. de contra Fauſtum, cap. 7.

S. Johann. Chryſoſt. Hom. 16. in Matth.

Theodoretus, ſerm. 9. de Legibus.

„ Romani (inquit *Theodoretus*) Græcorum Barbarorumque Legibus in unum collectis; quæ optimæ videbantur, à ſingulis Legiſlatoribus mutuati, ſubditas ſibi nationes his Legibus ſervire coëgerunt. Illos tamen qui ab ipſis regi noluerunt, nec vi, nec ſuaſionibus adegerunt ut Romanis Legibus viverent. Quin & multi eorum qui ſervitutis frenum acceperunt, vivere tamen illorum Legibus recuſant. Neque enim Æthiopes, neque Iſmaëliticæ plurimæ gentes, non Lazi, non Sanni, non Abaſgi, non cæteri Barbari, qui Romanorum gaudent dominatu, ex Romanis Legibus conventiones mutuas ineunt. At Piſcatores noſtri & Publicani, Sutorque, cunctis Nationibus Leges Evangelicas intulerunt. Neque ſolùm Romanos, quique ſub illorum vivunt imperio, ſed & Scythicas ac Sarmaticas Gentes, & Indos, & Æthiopas, & Perſas, & Seras, & Hyrcanos, & Bactrianos, & Britannos, & Cimbros, & Germanos, atque omne hominum genus, Nationeſque omnes induxerunt ut Crucifixi Leges acciperent, non armis uſi, non infinita vi Militum delectorum, non immanitatis Perſicæ violentiâ, ſed verbis ſuadentes, Legumque utilitatem oſtendentes: Nec ſine variis periculis hoc agentes, ſed frequentes in ſingulis urbibus injurias perferentes, & flagella paſſim ſuſtinentes, & torti vinctique ac ſupplicii genus omne ſubeuntes...... Verùm illi Legiſlatores quidem confoderunt, at Legum vim abolere non potuerunt. Multò enim valentiores poſt illorum necem apparuerunt. Ad Perſas enim & ad Scythas, barbaraſque alias gentes poſt illorum mortem Leges penetrarunt, omnibuſque contra reluctantibus, non ſolùm Barbaris, ſed etiam Romanis, in eodem illæ robore permanſerunt Quo miraculo confirmata dominicæ illius ſententiæ veritas eſt: *Donec tranſeat cælum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.*

18. *Qui ergo ſolverit unum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in* A *Regno cælorum. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cælorum.* Hæc Sententia cum ſuperiori cohæret: *Iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.* Sugillat ergo Phariſæos, qui contemptis Mandatis Dei, ſtatuebant proprias Traditiones: Quòd non eis proſit doctrina in populis, ſi vel parvum quod in lege præceptum eſt deſtruant. Jejunia ſcilicet, lotiones, ſacrificia, dona illata in corben, decimarum anxiam ſolutionem, eſſe præcepta maxima cenſebant ac docebant; quorum nempe obſervatio maximum Sacerdotibus pariebat emolumentum; alia eſſe præcepta minima, quamvis officia moralia eſſent, vel primæ aut ſecundæ tabulæ. Sic maxima eorum opinione erant B præcepta, quæ ſpectabant actus externos, & illos imperabant vel prohibebant: minima quæ ſpectabant actus internos Quod & ex ſequentibus verſibus liquet, & ex Matthæi 15 16.23. capitibus. Sic ex increpatione Chriſti, quòd tranſgrederentur mandatum Dei propter Traditionem ſuam, *Matt* 15. 3. conſtat, illos Traditiones ſuas pro mandatis maximis; præcepta Dei pro minimis habuiſſe. Et videntur Phariſæi iſta, quæ ſubjicit Dominus, inter minima cenſuiſſe, iraſci fratri ſuo, dicere illi *Raca* & *Fatue*, aſpicere mulierem oculo concupiſcentiæ, dimittere uxorem, jurare per cælum, per terram, per Hieroſolymam, per caput ſuum. Senſus igitur Dominicæ Sententiæ eſt: Tantùm abeſt ut venerim ad diſſolvendam Legem, ſive doctrinâ, ſive operibus meis, ut C contra doceam, illorum etiam violationem præceptorum, quæ pro minimis habentur à Phariſæis & Doctoribus veſtris, gravi reatui obnoxios homines facere. *Qui ergo ſolverit unum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines*; id eſt, illorum violationem levis eſſe momenti, vel ea impunè violari poſſe docuerit; conjunctio enim *&*, pro disjunctione *vel*, hîc ponitur (ut in aliis nonnullis Scripturæ locis) *minimus vocabitur*, nullo erit loco *in Regno cælorum*, ab eo prorſus & in æternum excludetur, *Ubi niſi magni eſſe non poſſunt*, (inquit S. Auguſtinus.)

S. Hier. in cap. 5. Matth.

S. Johann. Chryſoſt. Hom. 16. in Matth.

S. Auguſt. lib. 1. de ſerm. Dom. in Monte, cap. 8.

Qui autem fecerit, non unum, ſed omnia mandata Legis, & docuerit homines omnia eſſe implenda, nullo minorum majorumque præceptorum diſcrimine, quia in Dei Lege nihil niſi magnum eſt; *hic magnus vocabitur*, id eſt magnus erit *in Regno cælorum*. Quam ſententiam D ſimul & præcedentem ſic explicat S. Auguſtinus: *Ut oſtenderet iſtos minimos reprobos eſſe, qui docent bona loquendo, quæ ſolvunt malè vivendo, nec quaſi minimos in vitâ æternâ futuros, ſed omninò ibi non futuros; cùm dixiſſet*, “Minimus vocabitur in Regno cælorum, *continuò ſubjicit*: “Dico enim vobis, quia niſi abundaverit juſtitia “veſtra plus quàm Scribarum & Phariſæorum, non in- “trabitis in Regnum cælorum. *Illi ſunt certè Scribæ & Phariſæi, qui ſuper cathedram Moyſi ſedent, & de quibus ait:* Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite; dicunt enim & non faciunt: *Docent ſermonibus, quod ſolvunt moribus. Conſequens eſt ergo ut qui minimus eſt in Regno cælorum, qualis nunc eſt Eccleſia, non intret in Regnum cælorum qualis tunc erit Eccleſia; quoniam docendo quod ſolvit, ad eorum ſocietatem qui faciunt* E *quod docent, non pertinebit: & ideo non erit in numero piſcium magnorum; quoniam* Qui fecerit & docuerit, magnus vocabitur in Regno cælorum. *Et quia hîc magnus erit, ideo ibi erit, ubi minimus ille non erit. Uſque adeo quippe ibi magni erunt, ut qui minor ibi eſt, major ſit eo quo hîc nemo major eſt. Sed tamen qui hîc magni ſunt, id eſt, qui in Regno cælorum, ubi ſagena congregat bonos & malos, faciunt bona quæ docent, ipſi erunt in illa Regni cælorum æternitate majores, quos iſti ad dexteram & reſurrectionem vitæ pertinentes indicant piſces.*

Idem, Tractatu 122. in Joannem n. 9.

Matth. 23. 3.

Matth. 5. 19.

19. *Dico enim vobis, quia niſi abundaverit juſtitia veſtra plus quàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in Regnum cælorum.* Niſi major & perfectior fuerit virtus veſtra, & obedientia in obſervatione Legis, quàm Scribarum & Phariſæorum, qui ſapientiſſimi ac

religioſiſſimi inter Judæos habentur, vobis ad æternam beatitudinem non patebit aditus. Vera juſtitia Phariſaicæ præſtat in tribus. Primò, ut non modò opera noſtra, ſed & affectus interiores animi legi conformemus. Secundò, ut quæ ex neceſſitate quadam & ad duritiam cordis Lex permiſit, ea minimè faciamus, aut facienda putemus. Tertiò, ut Legem non juxta verborum ſonum dumtaxat, ſed juxta Legiſlatoris intentionem obſervemus. Phariſæi & Legiſperiti actus tantùm externos Lege prohiberi cenſebant; quædam Legis præcepta pro nullis vel minimis habebant, quæ ſcilicet pravas cupiditates prohiberent, internamque juſtitiam exigerent. Cùm enim talibus præceptis nulla pœna diſertè adjuncta eſſet, ideo ea interpretabantur in conſilii magis partem, quàm in Legis neceſſitatem, aut certè partim quotidianis victimis, partim Ritibus in Feſto Expiationis obſervari ſolitis ita illorum tranſgreſſiones expurgari, ut nulla illarum apud Deum memoria ſupereſſet, quamvis tranſgreſſores in iiſdem pravis affectibus permanerent. Hinc *Thryphon* Judæos adverſùs *S. Juſtinum* diſputans ait, tam magna tamque admiranda ſibi videri Evangelii præcepta, ut planè videantur à nemine poſſe præſtari; interioris nimirum innocentiæ mandata & eorum quæ pro parvis apud Judæos haberi ſolent vitiorum fugam intelligens Quin & *Joſephus* in Phariſaiſmo, ut ipſe fatetur, accuratiſſimè inſtitutus, *Polybium* Hiſtoricum reprehendit, quòd mortem Antiochi adſcribat cogitato quidem, ſed non perpetrato ſacrilegio. *Nam* (inquit) *cùm nondum actu impleſſet id quod deſtinaverat, non erat ea res pœnâ digna.* Suorum ergo juſtitiam Phariſaicæ opponens Chriſtus, perfectiorem eſſe jubet, nempe ſinceram, internam, univerſalem. Hinc Clemens Alexandrinus: *Poſtquam*, inquit, *ſimulacra reliquerint, tunc audient ſcripturam*: Niſi abundaverit juſtitia veſtra plus quàm Scribarum & Phariſæorum, *qui juſtitiam ponunt in mali abſtinentiâ, nempe ut præterea proximum quoque poſſitis diligere, & ei benefacere, non eritis regales.* Sententiæ tandem iſtius Dominicæ ſenſus eſt: *Niſi non ſolùm illa minima Legis præcepta impleveritis quæ inchoant hominem, ſed etiam iſta quæ à me adduntur, qui non veni ſolvere Legem, ſed implere, non intrabitis in Regnum cælorum... Juſtitia Phariſæorum eſt, ut non occidant, juſtitia eorum qui intraturi ſunt in Regnum Dei, ut non iraſcantur ſine cauſa: Minimum eſt ergo non occidere; & qui illud ſolverit, minimus vocabitur in Regno cælorum: qui autem illud impleverit ut non occidat, non continuò magnus erit & idoneus Regno cælorum, ſed tamen aſcendit aliquem gradum; perficietur autem, ſi nec iraſcatur ſine cauſa: quod ſi perfecerit, multò remotior erit ab homicidio. Quapropter qui docet ut non iraſcamur, non ſolvit Legem ne occidamus, ſed implet potiùs, ut & foris dum non occidimus, & in corde dum non iraſcimur, innocentiam cuſtodiamus.*

S. Juſtinus in Dial: cum Tryphone.

Clemens Alexand. lib. 6. Strom. p. 696.

S. Auguſt. lib. 1. *De Serm. Dom. in Monte. cap.* 9.

20. *Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio.* In lege ſcriptum audiſtis, *Non occides*: Qui autem propria auctoritate non modò inſontem, ſed vel reum occiderit, *reus erit judicio*, id eſt, ad judices rerum capitalium ducetur, & eorum ſententiâ capitali ſupplicio afficietur. Atque ſolum homicidium iſto Legis præcepto *Non occides*, prohibitum, Scribæ & Phariſæi perverſè interpretantur: quaſi id à majoribus velut ex Traditione acceperint. Judicium porrò non erat conſeſſûs Triumvirûm ſive pedaneorum judicum; ſed Auditorium judicum, qui in portis cujuſque civitatis jus ſuper cauſis majoribus dicebant, & in homicidas etiam lege agere ſolebant, de quibus vide *Deuteronon.* 16. 18. & 21. 2. Quamquam enim capitalia judicia jam eo tempore, quo Chriſtus hæc dicebat, Judæis adempta eſſent, erat tamen mos ille judiciorum notus omnibus & in recenti memoria. Conſeſſum iſtum Hebræi omnes, & qui de Politia Hebræorum ſcripſerunt, fuiſſe dicunt viginti-trium judicum.

21. *Ego autem dico vobis: Quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio.* Ego autem genuinum Legis ſenſum aperiens, Ego Dominus & Legiſlator veſter, dico vobis: *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo*, In quibuſdam codicibus antiquis irrepſerunt hæc verba, *ſine cauſâ*, quæ SS. Hieronymi & Auguſtini judicio expungenda ſunt. Non meram animi commotionem hic ſignificat iræ nomen. Hæc, enim aliquando juſta, ſecundùm illud, *Iraſcimini, & nolite peccare*; interdum veniale peccatum eſt, ſi levis ſit, etiam ex causâ: ſed intelligitur commotio gravis, rationis judicium refugiens, cum appetitu vindictæ ex genere ſuo mortali, nempe homicidii, vel gravis cujuſlibet nocumenti conjuncta. Igitur qui ſic iraſcitur fratri ſuo, id eſt, homini cuilibet. *Fratres autem etiam veſtri ſumus jure naturæ matris unius* (inquit Tertullianus Ethnicos alloquens) *etſi vos parum homines, quia mali fratres. At quantò digniùs fratres & dicuntur & habentur, qui unum patrem Deum agnoverunt, qui unum Spiritum biberunt ſanctitatis, qui de uno utero ignorantiæ ejuſdem ad unam lucem expaverunt veritatis?* Qui iraſcitur, *reus erit judicio*: Id eſt, reùs eſt delicti gravis, pœnæque non minùs gravi obnoxius eſt in judicio Dei, & in futuro ſæculo, quàm ea eſt quam hîc homicidæ ſuſtinent. Judicii autem pœna uſitatiſſima erat gladius, quo in homicidas animadvertebatur.

Tertull. Apolog. cap. 39.

22. *Qui autem dixerit fratri ſuo, Raca; reus erit concilio* Raca vox eſt indignationem animi ſignificans cum geſtu aliquo inſignis contemptûs indice: vel, ut aliis placet, hominem *vacuum* ſignificat, aliquo ſcilicet naturæ aut fortunæ bono. Convitium igitur eſt quo exprobratur fratri vitium aliquod naturæ aut fortunæ, verbi gratiâ cùm vocatur luſcus, claudus, gibboſus, ignobilis & infimæ ſortis, egenus, obſcurus, ſive honoris & dignitatis expers, & ob defectus hujuſcemodi contemnitur non interiùs dumtaxat, ſed exteriori corporis geſtu, quo nullîus eſſe pretii ſignificetur. Qui ergo ex ira in vocem indignationis & convitii hujuſmodi eruperit, *Reus erit concilio*: Id eſt gravioris criminis reus, quam ſi iræ impetum, tametſi rationis conſenſione probatum, ſilentio preſſiſſet: ac proinde obnoxius graviori pœnæ, in Dei judicio, & futuro ſæculo quàm illa eſſet quæ in ſummo Judæorum Synedrio ſeu Conſilio 70. judicum decerni ſolebat adverſùs falſos Prophetas, aut perduellionis, aliorumque graviſſimorum criminum reos. Hæc autem erat pœna lapidationis, *Deut.* 17. 5. 3. *Reg.* 21 10

23. *Qui autem dixerit, Fatue, Reus erit gehennæ ignis.* Non qui joco, aut correctionis animo quempiam vocaverit fatuum, gravis peccati reus eſt; ſed qui ex contemptu, ira & malâ voluntate, pronoque in vindictam animo, qui ad homicidium gradus eſt, hoc vel aliud verbum contumelioſum protulerit, quo graviter læditur ejus honor, *Hic Reus erit gehennæ ignis*; graviori ſcilicet pœna plectetur in futuro ſæculo, quàm præcedentium peccatorum rei. Notum erat Judæis omnibus, quomodo extra Jeruſalem Majores ipſorum crudelem Phœnicum ſuperſtitionem imitati, conſueviſſent infantes vivos comburere, circumſtrepentibus interim tibiis, tympaniſque, ne miſerorum clamor exaudiretur. Locus tam ſævo ſacro dicatus *Tophet* dicebatur & *Valli filiorum Hinnom*, tandémque *Gehenna*. Ad hanc idololatriam abolendam Rex Joſias locum iſtum polluit, præcipiens ut in eum equorum, aliorumque animalium cadavera inſepulta & ſordes projicerentur. Inde ſumptâ metaphorâ, locus ſupplicii impiorum poſt mortem, videlicit infernus, à Chriſto dictus eſt *Gehenna ignis.* Varios itaque peccatorum, pœnarumque pro gravitate peccati gradus, Chriſtus hîc indicat. *Gradus in iſtis peccatis ſunt, ut primò quiſque iraſcatur, & eum motum retineat corde conceptum: jam ſi extorſerit vocem indignantis ipſa commotio, non ſignificantem aliquid, ſed illum animi motum ipſa eruptione teſtantem, qua feriatur ille cui iraſcitur; plus eſt utique quàm ſi ſurgens ira ſilentio premeretur: Si verò non ſolùm vox indignantis audiatur, ſed etiam verbum quo jam certam ejus vituperationem in quem profertur, deſignet & notet, quis dubitet amplius hoc eſſe, quàm ſi ſolus indignationis ſonus ederetur; .... Audiendum eſt*

4. *Reg.* 23. 11. *Ierem.* 7. 32.

S. Auguſt. lib. 1. *De Serm. Dom. in Monte, cap.* 9. *n.* 24.

S. Gregor. M lib. 21. *Moral. cap.* 31.

itaque quantùm interſit inter juſtitiam Phariſæorum, & iſtam majorem quæ in Regnum cœlorum introducit, quòd cùm ſit gravius occidere quàm verbo irrogare convicium, ibi occiſio reum facit judicio, hîc autem ira facit reum judicio, quod trium illorum peccatorum leviſſimum eſt: quia illic quæſtionem homicidii inter homines agitabant; hîc autem omnia divino judicio dimittuntur, ubi finis damnatorum eſt gehenna ignis. Hæc S. Auguſtinus. Qui & alibi obſervat, *Quædam eſſe peccata, quæ leviſſima putarentur, niſi in ſcripturis demonſtrarentur opinione graviora. Quis enim dicentem fratri ſuo, Fatue, reum gehennæ putaret, niſi veritas diceret?* Multi hoc grave atque oneroſum putant eſſe mandatum, ut ſcilicet pro uno verbo tanta nobis pœna ſubeunda ſit. Sed cur quæſo mandatum iſtud videtur oneroſum? An fortè neſcis, quia plurima pars culparum atque pœnarum ex verbis ſumat exordium? Nam & blaſphemia per verba, & Dei negatio per verba, inde & maledicta & injuriæ, atque perjuria & falſa teſtimonia, & ipſa frequenter homicidia. Noli igitur aſpicere quòd unum hic verbum ſit: ſed quantùm periculi habeat, expende. An ignoras, inimicitiarum tempore incandeſcente irâ, animoque prorſus ardente, etiam minimum aliquid magnum videri? Nam hæc ipſa parvula & homicidia ſæpè pepererunt, & urbes crebrò integras ſubruerunt.

S. Auguſt. Enchiridii cap. 78.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 16 in Matth.

24. *Si ergo offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adverſùm te: relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.* Si offerre cupias, aut oblatum eas ſacrificium tuum ad Altare; & memineris fratrem tuum juſtam habere adverſùs te conquerendi cauſam, quòd eum offenderis, *Relinque ibi*: Ne priùs offeras munus tuum, quàm ſis reconciliatus, & in gratiam redieris cum fratre, vel affectu animi, ſi ſit abſens, vel effectu, ſi præſens, illi ſatisfaciendo, & ſi quam viciſſim injuriam tibi intulerit, condonando. Quamvis enim acceſſus ad fratrem offenſum differri poſſit cùm abſens eſt, non tamen animi præparatio. Pergendum eſt ergo ad reconciliationem, cum in mentem venerit quòd nos fortè fratrem in aliquo læſimus: pergendum autem non pedibus corporis, ſed motibus animi, ut te humili affectu proſternas fratri, ad quem cara cogitatione cucurreris, in conſpectu ejus cui munus oblaturus es. Ita enim etiam ſi præſens ſit, poteris eum non ſimulato animo lenire, atque in gratiam revocare veniam poſtulando, ſi hoc priùs coram Deo feceris, pergens ad eum non pigro motu corporis, ſed celerrimo dilectionis affectu: atque inde veniens, id eſt, intentionem revocans ad id quod agere cœperas, offeres munus tuum. Docet Chriſtus, Dei cultum in caritate præcipuè ſitum eſſe, qui dixit: *Miſericordiam volo, & non ſacrificium.* Primam igitur de caritate curam eſſe debere: & ſi offenderis Deum caritate lege violatâ, pœnitentiâ ex Dei amore profectâ (quâ non minùs colitur Deus quàm ſacrificio) illud reſarciendum ante novorum munerum oblationem.

S. Auguſt. Lib. 1. De de ſerm. Dom. in Monte, cap. 10. n. 27.

25. *Eſto conſentiens adverſario tuo citò dum es in via cum eo: Ne fortè tradat te adverſarius judici, & judex tradat te miniſtro & in carcerem mittaris.* Eſto conſentiens, ſive benevolus fratri quem læſiſti, quem raca aut fatuum vocaſti, qui actionem adverſùm te apud Deum habet: pacem cum illo redintegra & ſerva, dum in iſtius ſæculi viâ curris: Ad quam certè concordiam Apoſtolus Chriſtianos omnes cohortatur his verbis: *Si fieri poteſt, quantùm in vobis eſt, pacem cum omnibus hominibus habete.* Niſi id præſtiteris, timere meritò debes, *Ne tradat te adverſarius judici*, ne coram ſummo Judice vivorum & mortuorum Chriſto, cui Pater omne judicium dedit, te conveniat, ſive ejus occaſione accuſeris à diabolo ad Tribunal Chriſti: & Judex terribilis & juſtus tradat te miniſtris, id eſt, Angelis de quibus ſcriptum eſt infra cap. 13. *Exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis:* & in carcerem mittaris, id eſt, in infernum detrudaris à miniſtro & exactore.

S. Hier. in cap. 5. Matth.

Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas noviſſimum quadrantem. Lucæ 12. 59. dicitur, *Donec etiam noviſſimum minutum reddas.* Quadrans minimum erat in nummorum genere, ideo & minutum dictum eſt: Marci 12. 42. *Miſit duo minuta, quod eſt quadrans.* Significat Chriſtus metaphoricâ hâc locutione, nullum peccatum in divino judicio impunitum relinqui: ſicut loquentes etiam dicimus, uſque ad fæcem, cum volumus exprimere aliquid ita exactum, ut nihil relinqueretur. Illud porrò, *Donec ſolvas*, pœnam æternam ſignificat. Unde enim ſolvitur debitum, ubi jam non datur pœnitendi locus? Ita ergo hîc poſitum eſt; *Donec ſolvas*, quomodo Pſalm 109. ubi dictum eſt: *Sede à dexteris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum*: Non enim cùm fuerint inimici ſub pedibus Chriſti poſiti, deſinet ille ſedere ad Patris dextram. Aut illud Apoſtoli 1. Cor. 15. 25. *Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſuos ſub pedibus ſuis*: Non enim cùm poſiti fuerint, deſinet regnare. Quemadmodum ergo ibi intelligitur, de quo dictum eſt, *Oportet eum regnare donec ponat inimicos ſub pedibus ſuis*, ſemper regnaturum, quoniam ſemper illi erunt ſub pedibus: ita hîc accipitur quod dictum eſt, *Non exies inde donec ſolvas noviſſimum quadrantem*, ſemper non exiturum eſſe; quia ſemper ſolvit noviſſimum quadrantem, dum ſempiternas pœnas peccatorum luit.

S. Aug. lib. 1. de Serm. Dom. in monte cap. 11. n. 30.

26. *Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non mœchaberis.* Sola adulteria, & quidem re ipſa patrata docebant Scribæ hoc præcepto, *Non mœchaberis*, inhiberi: cordis autem, cogitationum, & affectuum impuritatem Lege vetitam non putabant. Unde *R. Kimchi* verba iſta Pſalmi 66. verſ. 18 *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus*, planè contra mentem Prophetæ ita interpretatur: *Etiamſi viderim iniquitatem in corde meo, quam vel paratus eſſem in actum perducere, ut ut illa ſit coram Deo ac ſi eam labiis protuliſſem, tamen non audiet eam Dominus: quaſi dicat, Non ducet mihi eam ſceleri. Cogitationem enim parvam Deus non habet vice facti, niſi concepta fuerit in Dei fidem atque religionem.* Et hanc ipſam ſententiam à multis Hebræis probatam notat *Abenefra* ad Decalogum. Pravam hanc interpretationem Legis, errorémque Scribarum & Phariſæorum Chriſtus evertit his verbis: *Ego autem dico vobis: Quia omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Igitur (inquit *S. Auguſtinus*) Juſtitia minor eſt non mœchari corporum conjunctione: juſtitia verò major regni Dei, non mœchari in corde. Quiſquis autem non mœchatur in corde, multò facilius cuſtodit ne mœchetur in corpore. Illud ergo confirmavit qui hoc præcepit: Non enim venit Legem ſolvere, ſed implere. Sanè conſiderandum eſt quòd non dixit: *Omnis* qui concupiverit mulierem; ſed, *qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam*, id eſt, hoc fine & animo attenderit ut eam concupiſcat: quod jam non eſt titillari delectatione carnis, ſed planè conſentire libidini, ita ut non refrœnetur illicitus appetitus, ſed ſi facultas data fuerit, ſatietur. Nomine porrò mœchantium hîc omnem carnalem & libidinoſam concupiſcentiam oportet intelligi, ſeu venerem omnem non conjugalem. *Qui vidit mulierem.* Scilicet feneſtræ quodammodo ſunt mentium noſtrarum oculi, & omnes cupiditates in cor quaſi per naturales cuniculos ingrediuntur. Hinc oculos *plenos adulterii* S. Petrus vocat Epiſt. 2. cap. 11.14. Hinc *Tertullianus* lib. De Pudicitia, cap. 10. Chriſtianus carnem ſpiritu librans, animam fide moderans, oculum metu temperans. Et Apolog. 46. Democritus excæcando ſemetipſum, quòd mulieres ſine concupiſcentia aſpicere non poſſet; & doleret ſi non eſſet potitus, incontinentiam emendatione profitetur: At Chriſtianus ſalvis oculis feminas non videt, animo adverſus libidinem cæcus eſt.

S. Aug. lib. 1 de Serm. Dom. in monte, cap. 12 in. 35. & 36.

Jam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Nam, ut ait *Tertullianus*: Voluntas facti origo eſt... quæ ne tunc quidem liberatur, cùm aliqua difficultas perpetrationem ejus intercipit. Ipſa enim ſibi imputatur, nec excuſari

Tertull. lib. De Pœnit. cap. 3.

poterit per illam perficiendi infelicitatem, operata quod ſuum fuerat. Denique Dominus quemadmodum ſe adjectionem Legi ſuperſtruere demonſtrat, niſi & voluntatis interdicendo delicta? cùm adulterum non eum ſolum definit, qui cominus in alienum Matrimonium cecidiſſet; verùm etiam illum qui aſpectus concupiſcentiâ contaminaſſet. Adeò quod prohibetur adminiſtrare, ſatis periculosè animus ſibi repræſentat, & temerè per voluntatem expungit effectum. Cujus voluntatis cùm vis tanta ſit, cur non ſolatium ſui ſaturans pro facto cedat? Pro facto ergo plectetur.

27. *Quòd ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te: Expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam. Et ſi dextra manus tua ſcandalizat te, abſcide eam, & projice abs te: Expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.* Ex duobus incommodis eligendum quod minus: ſi gangrena partem corporis quamvis caram occupaſſet, æquum eſt ut patereris eam precidi potiùs, quàm proſerpens malum toti corpori exitium crearet. Quantò juſtius id faciendum eſt, ubi æterna animi corporiſque pernicies imminet, ni antevertas. Per oculum & manum, intellige occaſiones proximas libidinis & cujuſcumque peccati; ſive cognatos etiam & amicos conjunctiſſimos, oculi dextri, & dextræ manus ſymbolo Chriſtus ſignificavit. *Scandalizat te*, incitat impellitque ad peccatum. *Erue eum*, cohibe à functione viſionis, etiamſi abſque ſummo dolore ac detrimento id facere non poſſis; nega tibi illecebrarum peccati aſpectum, perinde ac ſi oculi tibi eruti eſſent. *Et projice abs te*, contemne, & longè à te repelle quicquid tibi peccati occaſio aut fomentum eſt, etiamſi ſit oculo dextro aut manu dexterâ carius magiſque neceſſarium. *Expedit enim tibi* &c. Minùs enim malum præ majori eligendum. Melius eſt ut vim tibi facias in hac vita, quàm ut æternam damnationem ſubeas, *& in ignem inextinguibilem* detrudaris. *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, &c.* Si de membris hîc loqueretur Chriſtus, nequaquam vel de uno, vel de dextro oculo, ſed indifferenter de utroque id diceret. Qui enim dextro ſcandalizatur oculo, haud dubium quin ipſum patietur etiam de ſiniſtro. Quam igitur ob cauſam dextrum poſuit, & manum adjecit? Ut ſcilicet diſceres, non de membris eſſe ſermonem, ſed de his potiùs qui nobis familiaritate junguntur. *Etſi igitur tantùm aliquem diligas, ut eo dextri oculi utaris vice: aut ita tibi quempiam utilem putes, ut eum dextræ manûs ducas loco, & hi tamen animæ tuæ fortaſſis incommodent: etiam iſtos à te* (inquit) *abſcinde. Non dixit, A talium ſocietate diſcede: ſed maximam ſeparationem indicans,* Erue, *inquit,* & projice abs te. *Deinde quia ſeverè ſatis præceperat, lucrum ex utroque oſtendit.* Expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam. *Cùm enim nec ſe ipſum certè ſalvet qui tibi fuerit adjunctus, & te perditionis ſuæ ſocium faciat; quæ tandem humanitas ſit, utrumque demergi, cùm liceat vel unum ſeparatione ſervare? Cur enim Paulus optabat anathema fieri? Non utique ut nihil inde lucri caperet, ſed ut alios acquireret in ſalutem. Hic verò uterque damno afficitur; & idcirco non ait tantummodo,* erue, *ſed,* projice abs te; *Ut eum nunquam recipias ulteriùs, ſi qualis fuerat, perſeverat. Hoc enim modo & illum majori crimine liberabis, & te à perditione ſalvabis.... Si daretur electio, unumque eſſet neceſſarium de duobus, aut cum ambobus oculis in foveam ruere, atque ibidem perire, aut etiam abſque uno oculo reliquum ſalvare corpus: putaſne è duobus non malles ſuſcipere ſecundum? Non enim hoc eſſet odientis oculum, ſed corpus reliquum diligentis. Hoc etiam in viris conſideretur & feminis. Si qua enim tibi noceat amando, incurabiliſque permaneat: & te omni peſte, dum ſic abſcinditur, liberabit, & ipſa à majoribus eſt erepta peccatis, non jam ultra cum ſuis malis etiam crimen tuæ perditionis admiſcens. Vidiſti quanta lenitate Chriſti Lex plena ſit & ſolicitudine, & quæ à pluribus nimiæ ſeveritatis putatur, quantùm erga homines pietatis oſtendat?* De præcidendis ac vitandis proximis peccati occaſionibus, vitandaque cariſſimorum & conjunctiſſimorum ſocietate, ſi nos ad peccatum pertrahant, hunc locum pariter explicat *S. Hilarius*. Sed quia, inquit, diverſa invicem membra, corpus tamen omnes unum ſumus; abjicere à nobis, vel potiùs eruere, propinquitates cariſſimorum nominum admonemur, ſi in illis aliquid tale cernamus; ne in conſortium nominis eorum de familiaritate veniamus. Rectiùs utilibus & maximè neceſſariis, tanquam oculi & pedis membris carentes, quàm uſque in ſocietatem gehennæ vitioſæ propinquitatis teneamur affectu. His concordat *S. Hieronymi* interpretatio. In dextero (inquit) oculo, & dextera manu, fratrum, uxorum, & liberorum atque affinium & propinquorum monſtratur affectus; quos ſi ad contemplandam veram lucem nobis impedimento eſſe cernamus, debemus truncare iſtiuſmodi portiones: Ne dum volumus lucri cæteros facere, ipſi in æternum pereamus. Unde dicitur & de ſacerdote magno, cujus anima Dei cultui dedicata eſt: *Super patre & matre & filiis non polluetur*: id eſt, nullum affectum ſciet, niſi ejus, cujus cultui dedicatus eſt. His concinit *S. Auguſtinus*: His (inquit) magna opus eſt fortitudine ad membra præcidenda. Quicquid enim eſt quod ſignificat oculus, ſine dubio tale eſt quod vehementer diligitur. Solet enim & ab eis qui vehementer volunt exprimere dilectionem ſuam, ita dici, Diligo eum ſicut oculos meos, aut etiam plus quàm oculos meos. Quod autem additum eſt, *dexter*, fortaſſe ad augendam vim dilectionis valet. Quamquam enim ad videndum iſti oculi corporis communiter intendantur, & ſi ambo intendantur, æqualiter poſſint; amplius tamen formidant homines dextrum amittere. Ut iſte ſit ſenſus: Quicquid illud eſt quod ita diligis, ut pro dextro oculo habeas, ſi *ſcandalizat te*, id eſt, ſi tibi impedimento eſt ad veram beatitudinem, *erue illud & projice abs te. Expedit enim tibi ut pereat unum horum,* quæ ita diligis ut tamquam membra tibi hæreant, *quàm totum corpus tuum eat in gehennam.*

28. *Dictum eſt autem: Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, det ei libellum repudii.* Ea de re lex extat *Deuteron.* 24. 1. *Hæc juſtitia minor eſt Phariſæorum* (inquit S. Auguſtinus) cui non *eſt contrarium quod* hîc *Dominus dicit*: Ego autem dico vobis; quia omnis, qui dimiſerit uxorem ſuam, exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat. *Non enim qui præcepit dari libellum repudii, hoc præcepit ut uxor dimittatur: Sed* qui dimiſerit, *inquit*, det illi libellum repudii: *Ut iracundiam temerariam projicientis uxorem libelli cogitatio temperaret. Qui ergo dimittendi moram quæſivit, ſignificavit quantùm potuit duris hominibus, ſe nolle diſſidium. Et ideo Dominus alio loco interrogatus, ita reſpondit:* Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras. *Quamtumvis enim durus eſſet, qui vellet dimittere uxorem, cùm cogitaret libello repudii dato jam ſine periculo eam poſſe nubere alteri. Dominus ergo ad illud confirmandum ut non facilè uxor dimittatur, ſolam cauſam fornicationis excepit.* Aliæ quidem cauſæ ſunt canonicæ, ob quas uxor à thoro viri poteſt repelli, ſed ſolum adulterium cauſa eſt dimittendæ uxoris Matrimonii propria, quia uxor prior eſſe noluit, quæ fidem conjugalem marito non ſervavit. Et ob alias quidem cauſas abjici à thoro poteſt uxor ad tempus, donec emendetur; ob adulterium verò abjici poteſt à thoro in perpetuum, ut violatæ fidei conjugalis pœnas luat quamdiu vixerit: ita ut ipſam licèt pœnitentem & emendatam recipere vir minimè teneatur. Sed qui ob alias cauſas, etiam canonicas, id eſt, Eccleſiaſticis Canonibus ac Decretis probatas, & Eccleſiaſtici Judicis auctoritate ac ſententia interveniente divortium cum conjuge fecerit; ipſaque ad meliorem frugem redierit, ut redeat ad virum, tenetur cum ea reconciliari; Alioquin *facit eam mœchari*; id eſt, ni-

Marci 9.

S. Iohann. Chryſoſt. Hom. 17. *in Matth.*

S. Hilar. cap. 4. *in Matth.*

S. Hier. in cap. 5 *Matt.*

Levit. 21.

S. Aug. lib. 1. *de ſerm. Dom. in Monte, cap.* 13.

Ibid. cap. 14 *Legat. & lib.* 19 *contra Fauſtum, cap.* 26. *Vide etiſit & S. Ioan. Chryſ. Hom.* 17. *in Matt. & Serm.* 19. *de Libello Repudii Tom.* 5. *Matt.* 19, 8.

miâ ſeveritate præbet illi occaſiones adulterii, exponit illam adulterii periculo. Verumtamen & *qui dimiſſam* ob adulterium *duxerit*, *adulterat*: Quia alienam uxorem ducit. Vinculum enim conjugale *in civitate Dei noſtri, in monte ſancto ejus*, ratione Sacramenti, indiſſolubile eſt: *Et interveniente divortio non aboletur confœderatio illa nuptialis*: ſed *ſibi conjuges ſunt etiam ſeparati; cum illis autem adulterium committunt, quibus fuerint etiam poſt ſuum repudium copulati, vel illa viro, vel ille mulieri.* Atque id confirmat Apoſtolus ad Romanos ſcribens cap. 7. *Quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro alligata eſt legi: Si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt à lege viri. Igitur vivente viro, vocabitur adultera ſi fuerit cum alio viro: Si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt à lege viri: ut non ſit adultera ſi fuerit cum alio viro.* Et 1. ad Corinthios 7. 10. 11. *Iis autem, qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere: Quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Eadem enim lex quoad hoc poſita eſt à Chriſto viro & uxori, ut ſi dimiſerit, etiam ob adulterium, non ducat aliam, aut reconcilietur uxori: quam reconciliationem etſi non imperat Novæ Legis Autor, tamen optat. Jam verò ſi nec illi nubere conceditur vivâ viro à quo receſſit, neque huic alteram ducere vivâ uxore quam dimiſit; multò minùs fas eſt illicita cum quibuſlibet ſtupra commitere. Sed de hoc rurſus argumento tractandum ad cap. 19. *S. Matthæi.*

S. Auguſt. De bono conjugali, cap. 7.

29. *Iterum audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non perjurabis: Reddes autem Domino juramenta tua.* Non verba, ſed ſenſum Legis Chriſtus reddit. Exod. 20. 7. *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.* Quod & Levit 19. in Hebraico Textu habetur, ubi Vulgatus Interpres vertit; *Non perjurabis in nomine meo.* Deuteron. 5. 2. *Non uſurpabis nomen Domini tui fruſtra: Quia non erit impunitas qui ſuper re vana nomen ejus aſſumpſerit.* Aſſumere autem nomen Dei in vanum, eſt pejerare. Vox enim Hebraica *ſchave* & *in vanum* apud Latinos, utrumque ſignificat, & quod minimè neceſſarium, & quod falſum eſt. Altera pars Dominicæ ſententiæ ſumpta eſt ex Num. 30. 3. *Si quis virorum votum Domino voverit, & ſe conſtrinxerit juramento; non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne quod promiſit implebit.* Sic Pſalm. 23. 4. vir pius deſcribitur, his verbis: *Qui non accepit in vano animam ſuam*, (quibus reſpicitur formula jurisjurandi, ITA VIVAM:) *Nec juravit in dolo proximo ſuo.* Pejerare hîc duo complectitur, 1. falſum jurare; 2. Quod ex animi tui ſententia juraveris, non præſtare. Scribæ & Phariſæi dupliciter in hoc capite de juramento errarunt. 1. Quòd de veritate tantùm rei juratæ caverent, non autem de vanitate jurandi. Juramenta quidem vana & temeraria aliquâ cenſurâ notarunt, ſed ea arctiſſimo circulo concluſerunt, & quatuor tantùm modis fieri dixerunt, ut obſervat *Johannes Lighfoot*, in *Horis Hebraicis*; 1. Cùm quis id juramento aſſereret, quod notiſſimæ veritati eſſet contrarium; veluti, *Si juraret virum eſſe feminam, columnam lapideam eſſe columnam auream*, &c. vel cùm quis juraret id eſſe vel fuiſſe, quod omnino impoſſibile; veluti, *ſe vidiſſe camelum in aëre volitantem.* 2. Cùm quis jurejurando id aſſereret, de quo non erat quod quis dubitaret, exempli gratia, *Cælum eſſe cælum, lapidem eſſe lapidem*, &c. 3. Cum id ſe facturum juraret, quod omnino ipſi impoſſibile: *Se nempe per triduum & trinoctium non dormiturum; per plenam ſeptimanam ſe nihil guſtaturum*, &c. 4. Cùm ab eo abſtinere juraret quòd præceptum eſt, nempe, *Se non geſtaturum Phylacteria.* 2. Secundò, errarunt in hoc capite, quòd per creaturas jurare pro more & conſuetudine habuerunt, nec tamen id verè & propriè juramentum eſſe putarunt, ut conſtat ex Maimonide in *Sheuvoth* cap. 12. ex aliiſque libris Hebræorum Magiſtrorum à *Lighfooto* citatis: & non ſe teneri jurejurando, ſi per cælum, aut terram aut per Jeroſolymam, aut per caput ſuum juraſſent. Utrumque hunc errorem Chriſtus hîc evertit.

30. *Ego autem dico vobis, Non jurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus: neque per Ieroſolymam, quia civitas eſt magni Regis: Neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum.* Legem explicat Chriſtus, non ſolum perjurium, ſed omne prorſus non neceſſarium juramentum prohibens, *Juſtitia Phariſæorum eſt, non pejerare*: (inquit S. Aug.) *Hanc confirmat qui vetat jurare, quod pertinet ad juſtitiam Regni cælorum. Sicut enim falſum loqui non poteſt qui non loquitur, ſic pejerare non poteſt qui non jurat.* Licere tamen Chriſtianis jurare, ubi quando, & quâ ratione oportet, docet exemplum Apoſtoli jurantis: *Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior.* Et *Teſtis eſt mihi Deus*, &c. Idque confirmat Eccleſiæ perpetuus uſus. a *Ita ergo intelligitur præcepiſſe Dominum ne juretur, ne quiſquam ſicut bonum appetat jusjurandum, & aſſiduitate jurandi ad perjurium per conſuetudinem delabatur. Quapropter qui intelligit non in bonis, ſed in neceſſariis jurationem habendam, refrænet ſe quantùm poteſt, ut non ea utatur, niſi neceſſitate, cùm videt pigros eſſe homines ad credendum, quod eis utile eſt credere, niſi juratione firmentur.* Docet deinde Chriſtus, non ſolùm peccatum eſſe jurare ſine neceſſitate illis jurandi formulis, quibus Deus directò nominatur, qualis eſt illa judæis ſanctiſſima, *Deus vivit*: Sed etiam jurare per res alias extra Deum, quòd res aliæ tacitè ad Deum referantur. *Itaque Dominus docet nihil eſſe tam vile in creaturis Dei, ut per hoc quiſque pejerandum arbitretur: quando à ſummis uſque ad ima divinâ providentiâ creata regantur.* Verba ſunt S. Auguſtini lib. 1. *de Serm. Dom. in monte.*

S. Auguſt. lib. 1. de ſerm. Dom. in Monte, cap. 17. Galat. 1. 20. Rom. 1. 9. a Vide S. Auguſt. Epiſt. 15. aliàs 89. ad Hilar. S. Athan. in Apol. ad Conſtantium, Collationis Carthag. Acta, & ante alios Tertullianum Apol. cap. 31.

Neque per cælum, quia thronus Dei eſt; Neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus. Alludit ad illud Iſaiæ 66. *Cælum mihi ſedes eſt: Terra autem ſcabellum pedum meorum.* Quod non ita intelligendum, quaſi Deus habeat membra collocata in cælo & in terra, ut nos cùm ſedemus: ſed illa ſedes judicium ſignificat: & quoniam in hoc univerſo mundi corpore maximam ſpeciem cælum habeat, & terra minimam; tamquam præſentior ſit excellenti pulchritudini vis divina, minimam verò ordinet in extremis atque infimis, ſedere in cælo dicitur, terramque calcare. Has porrò jurandi formulas ad Deum referri Chriſtus docet. Matth. 23. 22. *Et qui jurat in cælo, jurat in throno Dei, & in eo qui ſedet ſuper eum.*

S. Aug.

Neque per Ieroſolymam, quia civitas eſt magni Regis. Ita vocatur Pſalm. 47. 3. quòd Regis Regum cultui dicata ſit. Hoc igitur eò pertinet, ut qui per Jeroſolymam jurat, intelligatur per eum jurare, qui Hieroſolymis Regnum ſuum poſuit, ſicut qui per Templum jurat, jurat per habitatorem Templi, ut Chriſtus explicat infra cap. 23.

Neque per caput tuum juraveris, &c. Et per Deum enim jurare intelligendus eſt, qui per caput ſuum jurat, cùm nec ſui capitis homo ſit Dominus, cujus ne unum quidem capillum album vel nigrum facere poteſt, id eſt, naturam ejus immutare. *Qui per ſalutem ſuam jurat*, (inquit Ulpianus Juriſconſultus) *per Deum jurare videtur; reſpectu enim divini Numinis jurat.* Idem dicendum de illo qui per caput ſuum jurat.

31. *Sit autem ſermo veſter, Eſt, eſt: Non, non: Quod autem his abundantius eſt, à malo eſt*, Cùm aliquid affirmandum eſt, ſimpliciter affirmatè: cùm aliquid negandum, ſimpliciter negatè, nullo adhibito juramento, cujus conſuetudo mala; vel quod à vitio incredulitatis ejus qui dictis veſtris non credit, originem ducit; vel à diaboli tentatione *Si jurare cogeris*, inquit S. Auguſtinus, *ſcias de neceſſitate venire infirmitatis eorum, quibus aliquid ſuades: quæ infirmitas utique malum eſt, unde nos quotidie liberari deprecamur, cùm dicimus*, Libera nos à malo. *Itaque non dixit, Quod autem am-*

S. Auguſt. lib. de ſerm. Dom. in Monte, cap. 17.

plius eſt, malum eſt: tu enim non malum facis, qui bene uteris juratione, quæ etſi non bona, tamen neceſſaria eſt, ut alteri perſuadeas quod utiliter ſuades: ſed, à malo eſt, *illius cujus infirmitate jurare cogeris.* Chriſti Salvatoris de vitando juramento ſententiam S. Jacobus Apoſtolus expreſſit. Epiſt. cap. 5. 12. *Ante omnia autem, fratres mei, nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem ſermo veſter: Eſt, eſt: Non, non: Ut non ſub judicio decidatis.* Præclarè *Clemens Alexandrinus* perfecti Chriſtiani mores deſcribens, ait: Longè autem abeſt ut qui in tali pietate probatur & dijudicatur, ſit ad mentiendum propenſus, & ad jurandum. Eſt enim jusjurandum confeſſio definitiva cum divina aſſumptione. Qui eſt autem ſemel fidelis, quomodo ſeipſum infidelem præbuerit, ut etiam opus habeat jurejurando, & non ita vitam inſtituat, ut ea ſit firmum ac definitum jusjurandum, fidemque oſtendat confeſſionis in conſtanti ſtabilique vita & ſermone? Si autem in judicio ejus qui facit & loquitur, poſitum eſt facere injuriam, non in perpeſſione ejus qui patitur perſecutionem, neque mentietur, neque pejerabit, ut qui Deum afficeret injuriâ, cùm eum ſciat naturâ eſſe hujuſmodi ut minimè lædi poſſit. Sed neque propter proximum mentietur, vel aliquid tranſgredietur, quem didicit diligere, etiamſi non ſit familiaris. Propter ſe ipſum autem multò minus aut mentietur, aut pejerabit; ſiquidem numquam ſua ſpontè in ſe iterum injuſtus invenietur. Sed neque jurat, ut qui in affirmationem quidem, Ita, vel eſt: in negatione autem, Non, uſurpare conſtituerit. Sufficit ergo ei vel affirmationi vel negationi addere illud, Verè dico, ut fidem iis faciat qui reſponſi ejus non perſpiciunt ſtabilitatem. Oportet enim eum habere apud externos vitam fide dignam, ut ne poſtuletur quidem ab eo jusjurandum: apud ſe ipſum autem & qui cum eo converſantur, animi æquitatem, quæ eſt juſtitia voluntaria. Evangelicum illud de vitando juramento præceptum audiviſſe videtur *Clinias* Philoſophus Pythagoricus, cui cùm per juramentum mulctam trium talentorum vitare liceret, injuriam pati maluit quàm jurare, idque cùm non eſſet falsò juraturus; ut refert *S. Baſilius*, Homilia 24. *De legendis Gentilium libris.*

Clemens Alex. lib. 7. Stromatum pag. 728. & 729.

32. *Audiſtis quia dictum eſt: Oculum pro oculo, & dentem pro dente.* Oculum pro oculo reddat, qui alterius oculum eruit, &c. Jus eſt Talionis apud gentes omnes vetuſtiſſimum, quod jus Rhadamanthi dictum teſtatur Ariſtoteles, iſto Verſu deſcriptum: *quæ fecit ſi quiſque ferat, jus fiet & æquum.* Ex Græcia Romam tranſiit: Unde in Legibus 12. Tabularum ſcriptum erat: *Si membrum rupit, talio eſto.* Hoc Moſaicæ Legis forenſe Decretum, *Exod.* 21. *verſ.* 23. 24. 25. & *Levit* 24. 19. 20. Sed Talionis exactio non licebat niſi judicis ſententiâ, ut conſtat ex Deuteron. 19. *Stabunt ambo, quorum cauſa eſt ante Dominum in conſpectu Sacerdotum & Judicum... Reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitavit... Ut audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. Non miſereberis ejus, ſed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.* Et permiſſa magis erat hæc exactio talionis, etiam apud Judicem actionem injuriarum inſtituendo, quàm imperata: permiſſa, inquam, erat ut majoris mali vitaretur occaſio, & ne Judæi ad vindictam proni graviorem pœnam exigerent damno dato, aut privatâ auctoritate injurias ulciſcerentur: atque metu talionis ab injuria inſerenda cohiberentur: cæterùm vindictam Lex ipſa privatis prohibet, *Levit.* 19. 18. *Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum.* Et Deuteronom. 32. 35. *Mea eſt ultio, & ego retribuam in tempore.* Chriſtus igitur duo adjecit Legi. Talionem nempe ſuſtulit, ac præterea nos docuit non modò non expetere vindictam, ſed patienter injurias tolerare.

Rom. 12. 17. & 19.

33. *Ego autem dico vobis, Non reſiſtere malo*: Non vicem referre, non malum malo repellere, convitium convitio, vulnus vulnere. Quod S. Paulus his verbis exprimit: *Nulli malum pro malo reddentes...... Non voſmetipſos defendentes, chariſſimi, ſed date locum iræ.* Defenſio hîc pro ultione accipitur. Chriſtus enim & Apoſtolus non vetant gravem injuriam inculpatæ tutelæ moderamine propulſare, neque Magiſtratibus vindicandam commitere, ſed ulciſci. Quod & ſequentia *S. Pauli* verba declarant: *Sed date locum iræ*: id eſt, ultioni divinæ. *Scriptum eſt enim: Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus.* Quomodo verò Lex Moſaica talionis exactionem permittens non pugnet cum præcepto Chriſti, egregiè *Tertullianus* explicat. Novam planè (inquit) patientiam docet Chriſtus, etiam vicem injuriæ cohibens, permiſſam à Creatore; oculum exigente pro oculo & dentem pro dente: contra, ipſe alteram ampliùs maxillam offerri jubens, & ſuper tunicam pallio quoque cedi. Planè hæc Chriſtus adjecerit ut ſupplementa conſentanea diſciplinæ Creatoris... Si per Zachariam præcepit, Ne unuſquiſque malitiæ fratris ſui meminerit; ſed nec proximi. Nam & rurſus, Malitiam, inquit, proximi ſui unuſquiſque ne recogitet. Multò magis patientiam indixit injuriæ, qui indixit oblivionem. Sed & cùm dicit: Mihi vindictam, & ego vindicabo; proinde patientiam docet vindictæ exſpectatricem. In quantum ergo non capit ut idem videatur & dentem pro dente, oculum pro oculo, in vicem injuriæ exigere, qui non modò vicem, ſed etiam ultionem, etiam recordationem & recogitationem injuriæ prohibet: in tantùm aperitur nobis, quomodo oculum pro oculo & dentem pro dente cenſuerit; non ad ſecundam injuriam talionis permittendam, quam prohibuerat interdictâ ultione; ſed ad primam coërcendam, quam prohibuerat oppoſito talione, ut unuſquiſque reſpiciens licentiam ſecundæ injuriæ, à prima ſemetipſum contineret. Faciliùs enim vim comprimi ſcit repræſentatione talionis, quàm repromiſſione ultionis. Utrumque autem conſtituendum fuit pro natura & fide hominum; ut qui Deo crederet, ultionem à Deo exſpectaret; qui minùs fideret, leges talionis timeret. Hanc Legis voluntatem de intellectu laborantem, Dominus & Sabbati & Legis & omnium paternarum diſpoſitionum Chriſtus & revelavit, & compotem fecit mandans alterius quoque maxillæ oblationem; ut tantò magis vicem injuriæ extingueret, quam & lex per talionem voluerat impediſſe, certè quam Prophetia manifeſtè coërcuerat, & memoriam injuriæ prohibens; & ultionem ad Deum redigens. Ita ſi quid Chriſtus intulit, non adverſario, ſed adjutore præcepto, non deſtruxit diſciplinas Creatoris. Eandem legem explicat *S. Auguſtinus* variis in locis, è quibus unum ſeligo librum *de Sermone Domini in monte* cap. 19. *Phariſæorum* (inquit) *Juſtitia minor eſt, non excedere in vindicta modum, ne plus rependat quiſque quàm accepit, & magnus hic gradus eſt. Nemo enim facilè invenitur qui pugno accepto pugnum reddere velit; & uno à conviciante verbo audito, uno & quod tantumdem valeat referre contentus ſit: ſed ſive ira perturbatus immoderatiùs vindicat; ſive quia juſtum putat eum qui læſit prior gravius lædi, quàm læſus eſt qui non læſerat. Talem animum magna ex parte refrenavit lex in qua ſcriptum eſt*, Oculum pro oculo, & dentem pro dente: *Quibus nominibus ſignificatur modus, ut injuriam vindicta non tranſeat.* Hic, ut idem S. Doctor alibi dixit, *Non fomes, ſed limes furoris eſt.* Hæc *injuſtorum juſtitia eſt. Hæc eſt*, ibi ait: *pacis inchoatio: perfecta autem pax eſt, talem penitus nolle vindictam.* Inter illud ergo primum quod præter legem eſt, ut majus malum pro minore malo reddatur, & hoc quod Dominus perficiendis diſcipulis dixit, ne pro malo ullum malum reddatur; medium quendam locum tenet, ut tantùm reddatur quantùm acceptum eſt, per quod à ſumma diſcordia ad ſummam concordiam pro temporum diſtributione tranſitus factus eſt. Quiſquis ergo malum infert prior ſtudio lædendi & nocendi, vide quantùm diſtet ab eo qui nec læſus rependit. Quiſquis autem nulli prior malè fecit, ſed tamen læſus rependit gravius vel voluntate vel facto, receſſit aliquan-

Tertull. lib. 4. cont. Marcionem, cap. 16.

S. Auguſt. lib. 19. contra Fauſtum, cap. 5. & cont. Adimantum cap. 8 & Enarrat. in Pſalm. 108.

Idem. lib. 1. de ſerm. Dom. in Monte, cap. 19.

„ tum à ſumma iniquitate, & proceſſit ad ſummam juſti-
„ tiam, & tamen nondum tenet quod Lex quæ per Moy-
„ ſen data eſt imperavit. Qui ergo tantùm reddit quantùm
„ accepit, jam donat aliquid: non enim tantam pœnam
„ meretur nocens, quantam ille qui ab eo læſus innocens
„ paſſus eſt. *Hanc ergo inchoatam, non ſeveram, ſed miſericordem juſtitiam, ille perficit, qui legem venit implere, non ſolvere… Parum enim adhuc videtur Domino, ſi pro malo quod acceperis nihil rependas mali, niſi etiam amplius paratus ſis accipere. Quapropter non ait*, Ego autem dico vobis, *non reddere malum pro malo: quamquam hoc etiam magnum præceptum ſit; ſed ait*, Non reſiſtere adversùs malum: *Ut non ſolùm non rependas quod tibi fuerit irrogatum, ſed etiam non reſiſtas quo minùs aliud irrogetur.*

34. *Sed ſi quis te percuſſerit in dextram maxillam tuam, præbe illi & alteram.* Si quis tibi alapam impegerit, illi maxillam alteram cædendam obverte, potiùs quàm te ulciſcaris, aut alapam regeras, aut caritatis, pacis Chriſtianæ atque patientiæ bonum amittas.

S. *Auguſt. ibid.* Quod ad miſericordiam pertinere, hi maximè ſentiunt,
„ qui eis quos multùm diligunt, tamquam filiis vel qui-
„ buſlibet dilectiſſimis ſuis ægrotantibus ſerviunt vel par-
„ vulis vel phreneticis; à quibus multa ſæpè patiuntur, &
„ ſi eorum ſalus id exigat, præbent ſe etiam ut plura pa-
„ tiantur, donec vel ætatis vel morbi infirmitas tranſeat.
„ Quos ergo Dominus Medicus animarum, curandis pro-
„ ximis inſtruebat, quid eos aliud docere poſſet, niſi ut eo-
„ rum, quorum ſaluti conſulere vellent, imbecillitates æquo
„ animo tolerarent? Omnis namque improbitas ex imbe-
„ cillitate animi venit: Quia nihil innocentius eſt eo qui
„ in virtute perfectus eſt. Nec S. Paulus alteram maxillam
„ præbuit percutienti, *Act.* 23. 3. nec Chriſtus ipſe
„ *Johann.* 18. 23. Non igitur oſtentatione corporis, ſed
„ præparatione cordis hoc præceptum implendum eſt.
„ Multi enim alteram maxillam præbere noverunt, dilige-
„ re verò illum à quo feriuntur ignorant. At verò ipſe Do-
„ minus, qui utique præcepta quæ docuit primus implevit
„ percutienti ſe in maxillam Miniſtro Sacerdotis non præ-
„ buit alteram; ſed inſuper dixit, Si malè locutus ſum,
„ exprobra de malo; ſi bene, quid me cædis? Non tamen
„ ideo paratus corde non fuit, non ſolùm in alteram maxil-
„ lam cædi pro ſalute omnium, ſed etiam toto corpore cru-
„ cifigi. Sic igitur Chriſtianum hominem animo paratum
„ eſſe oportet ad omne injuriarum genus perferendum potiùs quàm amittat caritatem, ut dicere poſſit cum Propheta: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.*

35. *Et ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Ei qui tibi vim infert in bonis externis, & occaſionem tibi præbet ipſum in jus vocandi, ereptâ tibi tunicâ, vel te in jus trahit ut improba lite & malis artibus tibi tunicam eripiat, dimitte potiùs pallium; id eſt, paratus ſis graviorem jacturam ferre, potiùs quàm cum detrimento pacis & caritatis judicio contendas, vel potiùs quam te ipſum ulciſcaris. *Lucæ* 6. 29. tunica ultimò loco ponitur:

S. Auguſt. ibid. *Et ab eo, qui aufert tibi veſtimentum, etiam tunicam noli prohibere.* Id eſt ab eo qui veſtem exteriorem aufert, rapinæ faciliùs expoſitam, & minùs neceſſariam, etiam veſtem interiorem rapinæ minùs expoſitam, & magis neceſſariam ne cohibeas. Rurſus *ad præparationem cordis, non ad oſtentationem operis*, id præceptum rectè intelligitur. Et quod de tunica & pallio dictum eſt, non in eis ſolis, ſed in omnibus faciendum eſt, quæ aliquo jure temporaliter noſtra eſſe dicimus. *Si enim de neceſſariis hoc imperatum eſt, quantò magis ſuperflua contemnere convenit?* Omnia ergo illa tunicæ & pallii nomine intelligantur, de quibus judicio nobiſcum contendi poteſt, ita ut à noſtro jure in jus illius tranſeant, qui contendit, vel pro quo contendit: ſicuti eſt veſtis, domus, fundus, jumentum, & generaliter omnis pecunia. Cæterùm nec publica judicia, juriſque coram Magiſtratibus proſecutionem, nec juſta bella Chriſti Lege prohibita ſunt, modò caritas & pax Chriſtiana in litigantium aut bella mo-

A ventium animis dominetur, & ita ſint affecti ut damna quælibet pati malint, quàm violare caritatem: quod etſi, difficile, ſpectata hominum corruptela, & litium bellorumque circumſtantiis, non tamen impoſſibile eſt; Domino præbente gratiæ ſuæ auxilium, qui dedit præceptum.

36. *Et quicumque te angariaverit mille paſſus, vade cum illo & alia duo.* Si quis tibi aliquod onus per injuriam impoſuerit, aut te coëgerit ad operam aliquam, aut ſervitium exhibendum, quod non debes, verbi gratia ad currendum, comitandum, vel bajulandum ad unum milliare; duplum potiùs operæ præſta, quàm adversùs caritatem pecces. Angari Perſis dicebantur Regum nuntii ſive tabellarii, qui certis ſtationibus diſpoſiti erant, quorum alter alteri traderet litteras, ut citiùs per-
B ferrentur. Fas autem ipſis erat ad curſum rapere cujuſvis equos, naves, vel plauſtra, quin etiam ipſos homines. Hebræi, ex quo Perſarum potentia Orientem invaſerat, coacti fuerunt inter cætera ejus ſervitii incommoda, etiam onus angariæ ferre, cujus immunitas ipſis à Demetrio conceſſa eſt, ut refert *Ioſephus lib.* 13. *Antiq.* Inde factum ut rei vehementer exoſæ nomen etiam ad privatas vexationes producerent, ut conſtat ex *Matt.* 27. 32 & ex pleriſque Hebræorum Scriptorum locis. De hac angaria perſonali, ſeu injuria quæ contra libertatem committitur, ibi loquitur Chriſtus; cùm ſecundo loco de injuriis quæ contra jus Dominii, primo verò de iis quæ contra corpus committuntur, locutus fuerit.
C Paulò aliter S. *Auguſt.* In his, inquit, tribus generibus “S. *Aug.*
exemplorum nullum genus injuriæ prætermiſſum eſſe “*lib. de*
video. Namque omnia in quibus improbitatem aliquam “*ſerm. Dom. in*
patimur, in tria genera dividuntur: quorum alterum eſt “*Monte,*
quod reſtitui non poteſt; alterum quod poteſt. Sed in “*cap.* 20.
illo quod reſtitui non poteſt, vindictæ ſolatium quæri “
ſolet. Quid enim prodeſt quòd percuſſus repercutis? “
Numquid propterea illud quod in corpore læſum eſt, re- “
ſtituitur in integrum? Sed tumidus animus talia fomenta “
deſiderat: ſanum autem firmumque iſta non juvant; quin “
potiùs miſericorditer perferendam alterius infirmitatem “
judicat, quàm alieno ſupplicio ſuam mitigandam, quæ “
nulla eſt… Tenebitur ergo in hoc injuriarum genere, “
quod per vindictam luitur, iſte à Chriſtianis modus, ut “
D acceptâ injuriâ, non ſurgat in odium, ſed infirmitatis mi- “
ſericordiâ paratus ſit animus plura perpeti; nec correctio- “
nem negligat, quâ vel conſilio, vel auctoritate vel po- “
teſtate uti poteſt. Aliud injuriarum genus eſt, quod in “
integrum reſtitui non poteſt: cujus duæ ſpecies, una ad “
pecuniam, altera ad operam pertinet. Quapropter illius “
de tunica & veſtimento, hujus de angaria mille paſſuum “
& duûm millium exempla ſubjecta ſunt: quia & reddi ve- “
ſtimentum poteſt; & quem adjuveris operâ, poteſt te “
etiam ipſe, ſi opus fuerit, adjuvare ….. In his ergo om- “
nibus generibus injuriarum Dominus docet patientiſſi- “
mum & miſericordiſſimum, & ad plura perferenda pa- “
ratiſſimum animum Chriſtiani eſſe oportere. *Et quicum-* “
que te angariaverit mille paſſus, vade cum illo alia duo. Et “
hoc utique non tam ut pedibus agas, quàm ut animo ſis “
paratus. Nam in ipſa Chriſtiana Hiſtoria, in qua eſt au- “
ctoritas, nihil tale invenies factum eſſe à Sanctis, vel ab “
ipſo Domino, cùm in homine quem ſuſcipere dignatus “
E eſt, vivendi nobis præberet exemplum: cùm tamen “
omnibus ferè locis eos invenias paratos fuiſſe æquo “
animo tolerare quidquid eis improbè fuiſſet ingeſtum.

37. *Qui petit à te da ei & volente mutuari à te, ne avertaris.* Parum eſt enim non nocere, niſi etiam præſtes beneficium quantùm potes. Beneficium autem maximè neceſſarium eſt ſublevare egentes, quorum alii nullam ſpem habent reddendi quod accipitur; alii ſic egent impræſentiarum, ut munus ſive eleemoſynam non poſtulent, aut pecuniam donatam, ſed mutuam. Utriſque ſuccurri jubet Chriſtus, quatenus & facultates noſtræ ferunt, & ipſorum neceſſitas poſtulat, ut explicat S. Paulus 2. Cor. 8. 12. 13. 14. *Si enim voluntas prompta eſt; ſecundùm id quod habet, accepta eſt, non ſecundùm*

ſecundùm id quod non habet. Non enim ut aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate. In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat: ut & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum, ut fiat æqualitas. S. Lucas cap. 6. 30. hanc Domini ſententiam ita refert: *Omni autem petenti te, tribue*; eleemoſynam ſcilicet, vel opem quam præſtare poſſis, ſive dignus ſit, ſive non; ſive amicus, ſive inimicus; ſive referre gratiam poſſit, ſive non poſſit. Non enim perſonarum, ſed paupertatis, ſed caritatis habenda eſt ratio. Servet tamen caritas ordinem ſuum, quem perficere Chriſtus voluit, non evertere. *Omni petenti te, tribue*, inquit, *non omnia petenti: ut id des, quod dare honeſtè & juſtè potes. Quid ſi enim pecuniam petat, quâ innocentem conetur opprimere? Quid ſi poſtremò ſtuprum petat? Sed ne multa perſequar quæ ſunt innumerabilia, id profectò dandum eſt, quod nec tibi nec alteri noceat, quantùm ſciri aut credi ab homine poteſt: & cui juſtè negaveris quod petit, indicanda eſt ipſa juſtitia, ut non eum inanem dimittas. Ita omni petenti te dabis, quamvis non ſemper id quod petit dabis; & aliquando melius aliquid dabis, cùm petentem injuſta correxeris.*

S. Auguſt. lib. 1. de ſerm. Dom. in Monte, c. 20. N. 67.

Et volenti mutuari à te, non avertaris. Ei qui mutuum à te petit, ne difficilem aut tetricum te præbeas, ſed hilari ſuavique benevolentia ipſi ſuccurre, etſi fortè facultatibus ſit deſtitutus, nec pignoribus vel ſponſoribus datis cavere reddendam pecuniam valeat. Ideo autem Dominus duo illa beneficientiæ genera imperavit, quia *Plerumque homines, qui propoſito divino præmio donare parati ſunt, ad dandum quod mutuo petitur pigri fiunt quaſi nihil recepturi à Deo, cùm rem quæ datur, ille qui accipit exſolvat. Rectè itaque ad hoc beneficii tribuendi genus nos divina hortatur auctoritas dicens*: Et volenti mutuari à te, ne avertaris: *Id eſt, ne propterea voluntatem alienes ab eo qui petit, quia & pecunia tua vacabit, & Deus tibi non redditurus eſt, cùm homo reddiderit: ſed cùm id ex præcepto Dei facis, apud illum qui hæc jubet, infructuoſum eſſe non poteſt.*

Ibid. N. 68.

38. *Audiſtis quia dictum eſt: Diliges proximum tuum & odio habebis inimicum tuum.* Proximi nomine is ſæpè intelligitur, qui ſanguinis, vicinitatis, aut amicitiæ vinculo nobis conjunctus eſt. Unde Levitici 19. 18. quem locum hîc reſpicit Chriſtus, cùm Dominus præmiſiſſet, *Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum*: ſubdit: *Diliges amicum tuum ſicut teipſum. Ego Dominus.* Judæi hoc præceptum ita reſtringebant, ut alienigenis benefaciendum non putarent, & ne communia quidem humanitatis officia illis exhiberent. Qua de re Juvenalis:

Non monſtrare vias eadem niſi ſacra colenti:
Quæſitum ad fontem ſolos deducere verpos.

Et Tacitus: *Apud ipſos fides obſtinata, miſericordia in promptu, adversùs alios omnes hoſtile odium.* Omnes ſcilicet officiorum partes ſe impleviſſe credebant, ſi iis præceptis paruiſſent, quibus ipſorum civilis ſocietas continebatur: cùm tamen Lex Judaïca naturalem non tolleret, quæ omnem hominem omni homini facit eſſe proximum, id eſt, non alienum, ſed neceſſitudine quadam conjunctum, ac propterea neminem eſſe docet, cui non datâ occaſione benefacere debeamus. Hoc ipſum Chriſtus docuit parabolâ Samaritani Judæo à latronibus ſpoliato & vulnerato ſuccurrentis. In Lege certè ipſa proximi nomine quemvis hominem aliquando ſignificari certum eſt, ut Exod. 20. 16. *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.* Dicit *proximum* (inquit R. Kimki in Pſal. 15) *Non quòd liceat falſum teſtari adversùs alium, ſed mos eſt loquendi talis Scripturæ, quo per proximum intelligit eum, quicum negotium eſt.* Atque ita Chriſtum proximi nomen in Lege poſitum intellexiſſe nemo dubitaverit, cùm præceptum de proximi dilectione recenſuit: *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Sic intellexit S. Paulus, dicens: *Nemini quidquam debeatis, niſi ut invicem diligatis: Qui enim diligit proximum, Legem implevit.* Quamvis igitur Judæis expreſſiùs præcepta eſſet in Lege popularium dilectio, perperam tamen ſe ad alios quoſvis homines diligendos, illiſque benefaciendum non teneri putabant. Ideo autem illis expreſsè præcepit Deus ut populares diligerent, quia nondum capaces erant dilectionis illius indefinitæ, quam ad omnes homines porrigi debere Chriſtus docuit: illiſque ab impiarum gentium conſuetudine ob idololatriæ periculum ſegregandis, ſatis erat pro temporum ratione lege latâ præcipere, ut conſortibus ſanguinis & Religionis omnia benevolentiæ officia exhiberent. Hinc *Tertullianus*: Non aliud Chriſtus in omnes præcepit, quàm quod Creator in fratres. Nam etſi major eſt bonitas quæ operatur in extraneos, ſed non prior eâ quæ ante debetur in proximos. Quis enim non diligens proximos, poterit diligere extraneos?... Ita Creator & ſecundùm naturæ ordinem, primùm in proximos docuit benignitatem, emiſſurus eam poſtea & in extraneos; & ſecundùm rationem diſpoſitionis ſuæ, primò in Judæos, poſtea & in omne hominum genus. Ideoque quamdiu intra Iſraëlem erat Sacramentum, meritò in ſolos fratres miſericordiam mandabat. At ubi Chriſto dedit gentes hæreditatem, & poſſeſſionem terminos terræ ... exinde Chriſtus in omnes legem paternæ benignitatis extendit, neminem excipiens in miſeratione, ſicut in vocatione Ita quorumdam tunc fidem paulatim ad perfectum Diſciplinæ Chriſtianæ nitorem, primis quibuſque præceptis balbutientis adhuc benignitatis informabat.

Luc. 10. 29. — Matt. 22. 39. — Rom. 13. 8. — Tertull. lib. 4 cont. Marcion. c. 16.

Et odio habebis inimicum tuum. Odium inimicorum in Lege Moſaïca nec præcipitur, nec permittitur. Imò Exod. 23. 4. ſcriptum eſt: *Si occurreris bovi inimici tui, aut aſino erranti, reduc ad eum. Si videris aſinum odientis te jacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſublevabis cum eo.* Tametſi id de popularibus præſertim præceptum conſtat ex *Deuteron.* 22. 1. Et *Prov.* 25. 21. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitierit, da ei aquam bibere: prunas enim congregabis ſuper caput ejus, & Dominus reddet tibi.* Verumtamen *Exodi* 34. 2. & *Deuter.* 7. 1. prohibetur Judæis ne jungant affinitatem aut fœdus faciant cum ſeptem illis populis, Amorrhæo, Chananæo, Hethæo, Pherezæo, Hevæo, & Jebuſæo: & cùm tradiderit illos Dominus in manus Iſraëlitarum, percutiant eos uſque ad internecionem, nec eorum miſereantur. Neque verò ea præcepta cum naturæ Lege pugnant, cui potiùs valdè conſentaneum eſt ut ſontes debitâ pœnâ plectantur. Cùm ergo gentium illarum idololatria, crudelitas, inceſta libido ad ſummum perveniſſent, ut conſtat ex *Levit.* 18. 24. & *Sap.* 12. & 13. juſtè Deus poſt longiſſimi temporis patientiam, hanc pœnæ executionem, quam per ſe facere potuerat, Hebræo populo mandavit. De Amalecitis, quorum nomen deleri Deus juſſit *Deuteron.* 26. 19. idem eſto judicium. Verùm Judæi hæc pravè intelligentes, & plus quàm par eſſet extendentes, alienigenas omnes falſorum Deorum cultu inquinatos, nullo diſcrimine pro hoſtibus habebant Chriſti tempore, neque eos aut ſpoliare, aut necare nefas ducebant, quod fatetur ac defendit *Ioſephus Albo* in Diſputatione adversùs Chriſtianos. Immò ipſos Iſraëlitas Judaïcarum Traditionum ac Rituum Moſaïcorum tranſgreſſores odio ferali proſequebantur, ut conſtat ex ipſorum Canonibus à *Lighfooto* relatis. *Hæretici Iſraëlitici, id eſt qui idola colunt ex Iſraële, aut qui tranſgrediuntur ut irritent, itemque Epicurei, id eſt Iſraëlitæ, qui negant Legem & Prophetas, ex præcepto ſunt occidendi, ſi poteſt quis eos occidere, idque palam; ſi autem non apertè, clam & aſtutè machineris eis mortem...... Gentilibus verò, quibuſcum nobiſcum non eſt bellum, itemque paſtoribus pecorum minutiorum, aliiſque iſtiuſmodi, non mortem quidem ita machinantur: at prohibitum tamen eſt eos à morte liberare, ſi de morte periclitantur. Exempli gratiâ, videt Judæus quemquam eorum lapſum in Mare, nullo modo eum inde tollat: Nam ſcriptum eſt*, Non inſurges in ſanguinem proximi tui: *At hic non eſt proximus.* Homines rudes & feri in homines odio flagrabant,

Lighfoot, in Horis Hebr. ad cap. 5. Matth. Verſ. 44.

cùm ſolùm in iis vitium odiſſe, illos verò propter naturæ cognationem diligere deberent. Hos corrigit Dominus, Legis mentem explicans.

39. *Ego autem dico vobis : Diligite inimicos veſtros ; benefacite his qui oderunt vos : & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.* S. Auguſt. lib. 19. contra Fauſtum, cap. 24. Audito, *& non intellecto, quod antiquis dictum erat*, Oderis inimicum tuum, *ferebantur homines in hominis odium, cùm deberent non odiſſe niſi vitium : Hos corrigit Dominus, dicendo*, Diligite inimicos veſtros ; *ut, qui jam dixerat*, Non veni Legem ſolvere, ſed adimplere, *ideòque de odio inimici quod ſcriptum eſt in Lege non ſolveret, præcipiendo utique ut diligamus inimicos, cogeret nos intelligere, quonam modo poſſemus unum eundemque hominem & odiſſe propter culpam, & diligere propter naturam.* Præceptum diligendi inimicos nos per Evangelium didiciſſe, S. Ambroſ lib. de Ioſeph. c. 1. *S. Ambroſius* ait. *Chriſtianus nullius eſt hoſtis* (inquit Tertullianus.) Tertull. in Apolog. .. *Si inimicos jubemur diligere, quem habemus odiſſe ? Si læſi vicem referre prohibemur, ne de facto pares ſimus, quem poſſumus lædere ? Benefacite his qui oderunt vos.* Non enim effectu ſolo, ſed & re ipſa, *opere & veritate* inimicos ipſos diligere debemus. *Benefacite*, id eſt, parati eſtote ad beneficentiam in illos exercendam opportunitate datâ, cùm ope noſtrâ indigent, illiſque ſuccurrere poſſumus. Hæc nota Chriſtianorum. Unde *S. Juſtinus* in Apologia ad imperatores:
» Qui odiis & cædibus mutuis inter nos graſſabamur, &
» pro conſuetudine recepta, cum eis qui tribules noſtri
» non eſſent, communem focum non habebamus, nunc
» à Chriſti apparitione familiariter ſimul vivimus, & pro
» inimicis oramus: & qui nos iniquo perſequuntur odio,
» ſuaſione flectere conamur, ut ſecundùm honeſta Chriſti
» præcepta vitam agentes, bonam ſpem habeant, eadem
» ſe nobiſcum à Deo omnium dominatore præmia conſecuturos.

Pſal. 119. 4. Beneficia inimico præſtita, prunæ illæ ſunt ſuper caput illius congregandæ, de quibus Sapiens *Proverb.* 25. De illis enim vaſtatoribus carbonibus dicitur, qui dan-
S. Aug. ſerm. 149. aliàs 24 de Diverſis cap. 17.
» tur homini adversùs linguam ſubdolam. Cùm enim quiſ-
» que beneſecerit inimico, & non victus malo ejus, vicerit
» in bono malum, plerumque illum inimicitiarum ſuarum
» pœnitebit, & iraſcetur ſibi, quòd tam bonum hominem
» læſerit. *Ipſa verò uſtio, pœnitentia eſt, quæ tamquam car-*
» *bones ignis inimicitias ejus malitiaſque conſumit.*

Sequitur ex Græcis Codicibus, *Benedicite iis, qui maledicunt vobis*, ſed hanc ſententiam irrepſiſſe in Græcum Textum, nec in eo primitus exſtitiſſe, conſtat ex S. Hieronymo, qui Novum Teſtamentum Græcæ fidei reddidit, & ex vulgata noſtra Verſione, in qua non extat. In quoſdam igitur Codices hûc tranſlata eſt ex Cap. 6. *S. Lucæ*, Verſ. 28. ad quem *S. Paulus* alluſit 1. *Cor.* 4. 12. ſcribens: *Maledicimur & benedicimus.*

Et orate pro perſequentibus & calumniantibus vos. S. Auguſt. ibid. Orate pro illis ſaltem cùm pro omnibus oratis, à communibus orationibus ne illos excludite: orate ut Deus eos ad ſe convertat, in eiſque odium & malitiam deſtruat, ut eis bonam voluntatem tribuat. Id olim Moyſes fecit, poſtea Chriſtus, ejuſque exemplo Stephanus, Paulus, aliique Sancti. *Dilexit inimicos ipſe Dominus Chriſtus: pendens enim in Cruce ait, Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Secutus eſt ejus exemplum Stephanus, cùm lapides jacerentur ; & ait : Domine, ne ſtatuas illis hoc delictum. Dominum imitatus eſt ſervus, ut nemo ſervorum ſit piger, & putet hoc eſſe factum quod à ſolo Domino fieri poterat. Si ergo multum eſt ad nos imitari Dominum, imitemur conſervum. Ad eamdemquippe gratiam vocati omnes ſumus.* 1. Tim. 2. Apoſtolus jubet orari pro Regibus, qui tunc perſequebantur Eccleſias. Sed quas tunc pro ſe orantes perſequebantur, nunc pro ſe exauditas defendunt. Tertull. Apolog. cap. 32. *Præceptum eſt, ad redundantiam benignitatis, etiam pro inimicis Deum orare, & perſecutoribus noſtris bona precari.*

Tertull. lib. de Patientia, c. 6. 40. *Ut ſitis filii Patris veſtri, qui in cælis eſt: qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos.* Inimicorum dilectione, & beneficentiâ erga illos demonſtrabitis vos adoptionem filiorum Dei conſecutos eſſe, qui non ſolùm juſtis, amiciſque ſuis, ſed & improbis inimiciſque beneficia ſua impertit. *Prohibita ira, reſtricti animi, compreſſa petulantia manûs, exemptum linguæ venenum. Plus Lex quàm amiſit, invenit : dicente Chriſto : Diligite inimicos veſtros, & maledicentibus benedicite : & orate pro perſecutoribus veſtris, ut filii ſitis Patris veſtri cæleſtis. Vides quem nobis Patrem patientia acquirat.* Cùm dicit Deus, S. Auguſt. ſerm. 149. cap. 17. *Diliges proximum tuum*: ibi ſunt omnes homines, etiamſi fuerint inimici : Quia etiam ſecundùm ſpiritalem propinquitatem neſcis quid tibi ſit in præſcientia Dei homo, qui tibi ad tempus videtur inimicus. Quia enim patientia Dei ad pœnitentiam eum adducit, fortaſſis cognoſcet & ſequetur ducentem. *Si enim Deus ipſe qui novit qui ſint in peccatis perſeveraturi, qui relicturi juſtitiam, & irrevocabiliter ad iniquitatem lapſuri, tamen facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos, invitans utique ad pœnitentiam per patientiam, ut qui neglexerint ejus bonitatem, experiantur in fine ſeveritatem ; quanta ſolicitudine placabilem oportet eſſe hominem, ne fortè neſciens qualis futurus ſit, cùm præſentes ejus inimicitias attenderit, oderit eum cum quo in æterna fœlicitate regnabit?*
Filii Dei efficimur Regeneratione ſpirituali, & adopta- “S. Aug.
mur in Regnum Dei, non tamquam alieni, ſed tamquam “lib. 1. de ſerm.
ab illo facti & creati: ut unum ſit beneficium quo nos fe- “Dom. in
cit eſſe per omnipotentiam ſuam, cùm ante nihil eſſe- “Monte,
mus; alterum quo adoptavit; ut cum eo tamquam filii vi- “cap. 23.
tâ æternâ pro noſtra participatione frueremur. Itaque “
non ait: Facite iſta, quia eſtis filii; ſed, Facite iſta, ut ſitis “
filii. Cùm autem ad hoc nos vocat per ipſum Unigeni- “
tum, ad ſimilitudinem ſuam nos vocat. Unde ſubdit, *Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos.* Non ſolem duntaxat, ſed *ſuum* dicit, id eſt, quem ipſe fecit atque conſtituit, & à nullo aliquid ſumſit ut faceret: *Ut hinc admoneremur, quanta liberalitate inimicis noſtris ex præcepto ejus præſtare debeamus quæ nos non creavimus, ſed de muneribus ejus accepimus.*

41. *Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis ? Nonnè & publicani hoc faciunt ? Et ſi ſalutaveritis fratres veſtros tantùm, quid ampliùs facitis ? Nonnè & Ethnici hoc faciunt ?* Qui amicos tantùm diligit, non inimicos, ille non cæleſti caritate, ſed ſola naturæ propenſione & impetu amicos diligit, proindeque Deum non promeretur, cui nihil placere poteſt, quod ex fidei & caritatis radice non ſurgit. Dilectio amicorum ex impetu naturæ communis eſt Ethnicis & Chriſtianis, juſtis & peccatoribus: Inimicorum dilectio ſolis Chriſtianis & Piis. *Publicani* dicti, qui Romanis, ex quo Judæa à Pompeio ſubjecta eſt, & facta vectigalis, ad collectionem vectigalium & tributorum à Judæis quotannis ſolvendorum operam locabant. Iſtud hominum genus vulgo inviſum, & pro perditis peccatoribus habitum. Illi non recipiebantur apud Judæos in Synagogas ad Legem audiendam & publicas preces, ut colligitur ex *Matt.* 18. *verſ.* 17. Sed neque in Synedria & conſeſſus Judicum, aut ad teſtimonii dictionem in Judæorum Republica admittebantur, ut conſtat ex Pandecte Talmudico. In Evangelio modò junguntur cum Gentilibus, modò cum peccatoribus, ac nominatim cum meretricibus. De Græcis Plutarchus ſcribit : *Vectigal conducere probro ducunt.* De his *Ulpianus* Juriſconſultus: *Quantæ audaciæ, quantæ temeritatis ſint Publicanorum factiones, nemo eſt qui neſciat.* De his Maimonides: Apud Ligfoot. in Horis Hebr. *Hominum, de quibus præſumitur eos fures eſſe, præſumiturque omnes eorum opes per rapinam congeſtas eſſe, opuſque totum ſuum eſſe opus rapacium, veluti Publicanorum & latronum, opibus uti non licet, nec eſt eorum nummus cum tuo commiſcendus, eo quòd præſumitur ex rapina acquiſitus.*

41. *Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis eſt perfectus.* Vox *ſicut*, ſimilitudinem & imitationem ſignificat, non æqualitatem. Quaſi dicat,

Dei bonitatem ac miſericordiam, quantùm fieri poteſt, in vobis exprimite. Luc 6. 36. *Eſtote ergo miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt.* Præclarè S. Juſtinus Martyr: Non imperium in proximos obtinere, neque velle potiore conditionis eſſe quàm ii qui ſunt infirmiores neque divitem eſſe, & vim inferre inferioribus eſt beatum eſſe; neque in his Deum imitari quiſquam poteſt; ſed hæc extra ejus Majeſtatem ſunt: At qui proximi onus in ſe recipit, qui qua in re ſuperior eſt, alium qui eſt inferior beneficio vult afficere; qui quæcumque habet, à Deo accepta, ea indigis ſuppeditans, Deus fit eorum qui accipiunt, is Dei eſt imitator. Sic perfectum eſſe, id eſt, ad Dei & Chriſti Salvatoris noſtri ſimilitudinem & imitationem totis viribus eniti, non conſilium tantùm, ſed præceptum eſt, ab omnibus implendum qui Regnum cæleſte ac vitam æternam conſequi velint. 1. Cor. 14. 20. *Senſibus autem perfecti eſtote.* Coloſſ. 1. 28. *Ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Chriſto Jeſu.* Et cap. 4. 12. *Ut ſtetis perfecti & pleni in omni voluntate Dei.* Epheſ. 5. 1. *Eſtote ergo imitatores Dei, ſicut filii chariſſimi: & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos.* Jacobi 1. 4. *Patientia autem opus perfectum habet: Ut ſitis perfecti & integri, in nullo deficientes.* Cap. 3. 2. *Si quis in verbo non offendit: hic perfectus eſt vir.* 1. Petri 1. 15. *Sed ſecundùm eum, qui vocavit vos, Sanctum,* & *ipſi in omni converſatione ſancti ſitis: quoniam ſcriptum eſt: Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum.* 1. Johannis 1. 7. *Si autem in luce ambulamus, ſicut & ipſe eſt in luce; ſocietatem habemus ad invicem.* Et Cap. 3. 3. *Et omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt.* Sed & *S. Juſtinus Martyr*, perfectum fieri, interpretatur Chriſtianum fieri. Tibi, ſi qua eſt de te ipſo cura, ſalutemque affectas, atque Deo confidis, facultas adeſt ut & Chriſtum Dei cognoſcas, & ad perfectionem deductus, beatitudinem conſequare.

S. Juſtini Epiſt. ad Diognetum.

S. Juſtin. in Dial. cum Tryphone p. 225.

Senſus Moralis.

1. Videns *Jeſus turbas, aſcendit in Montem, & cùm ſediſſet, acceſſerunt ad eum Diſcipuli ejus. Et aperiens os ſuum, docebat eos.* Cum Chriſto aſcendamus, animum à terrenis rebus ad cæleſtia erigamus, corde venerabundo, humili, docili Verbum æternum Patris audiamus in Evangelio nos inſtituens ac docens. Sedeamus cum Magiſtro & Præceptore hominum; animo quieto, & à cupiditatum tumultu libero ipſum audiamus præcepta ſalutis tradentem. *Accedite ad eum, & illuminamini.* Verbis ejus credite, præcepta ejus attendite, diligite, implete *In manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſalvare animas veſtras. Eſtote factores verbi, & non auditores tantùm; fallentes voſmetipſos.* Jeſus aſcendit in Montem, ut Evangelica præcepta Diſcipulis turbiſque traderet. *Minora præcepta,* (inquit S. Gregorius) *Iſraëlitico populo per Legem data ſunt: unde & eidem populo Moyſes in campo locutus eſt. Altiora Dominus ſanctis Apoſtolis dedit: unde & eoſdem de mandatis vitæ in Monte docuit.* Subtiliorum doctiorumque Philoſophorum ſapientiam doctrina Chriſti tam longè ſuperat, quàm longè cælum à terra diſtat. *Venite & aſcendamus ad Montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis ejus; quia de Sion exibit Lex, & verbum Domini de Jeruſalem.* Collectam turbam non in urbis foríque medium circumducit Chriſtus ut doceat, ſed ſtat in Monte ac deſerto, nos erudiens ut nihil ad oſtentationem faciamus, ſed tumultum mundi vitemus, præſertim cùm divinis de rebus cogitandum & agendum eſt. *Aperiens os ſuum docebat,* quod ideo additum, ut diſcamus, quòd non modò cùm loqueretur, verùm etiam cùm taceret, docebat; nunc quidem os aperiens; nunc verò ipſis operibus vocem emittens. Qui nos docuit olim in Monte, judicaturus adveniet in nube, & ſermo quem locutus eſt nobis, nos in noviſſimo die judicabit.

Jacobi 1. — S. Gregor. Hom. 16. in Ezechielem. — Iſai. 2. 3. — S. Joann. Chryſoſt. Hom. 15. in Matt.

2. *Beati pauperes ſpiritu.* Cùm abundent pauperes, quærimus pauperem; in turba quærimus, & vix invenimus. Occurrit mihi pauper, & quæro pauperem. Tu dicis, Pauper ſum ſicut Lazarus: Dives humilis non dicit: Dives ſum ſicut Abraham. Ergo tu te extollis, ille ſe humiliat. Quid inflaris, & non imitaris? Ego (inquit pauper) levor in ſinum Abrahæ. Non vides quia pauperem dives excepit? Non vides quia dives ſuſceptor eſt pauperis? ſi enim ſuperbis contra eos qui habent pecuniam, & negas eos ad Regnum cælorum pertinere; cùm in eis fortaſſe inveniatur humilitas, quæ in te non invenitur: Non times ne tibi, cùm mortuus fueris, dicat Abraham: Recede à me, quia blaſphemaſti me? Quamobrem Divites, qui *pauperes ſpiritu* non ſunt, id eſt, qui *ſuperbè ſapiunt,* & *ſperant in incerto divitiarum ſuarum,* non intrabunt in Regnum cælorum, ſed illi ſoli *qui utuntur hoc Mundo, tamquam non utantur.* Nec pauperes omnes beati, ſed illi ſoli à quorum animis abeſt cupiditas. *Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & in deſideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum cupiditas.* Videamus utrum pauper ille & pannoſus non vult dives fieri. Audio linguam, ſed interrogo conſcientiam .... *Quid mihi oſtentas nullas facultates, cùm ego convincam tantas cupiditates?* Ecce jam compara duos. Iſte dives eſt, ille pauper eſt: ſed iſte dives jam eſt, non vult fieri. Iſte dives eſt, aut de parentibus, aut de donis & hæreditatibus. Jam non vult addere, impoſuit modum, *Fixit limitem cupiditati, jam corde militat pietati.* Tu nihil habes, ſed dives vis fieri: incides in tentationem. Sed fortè inde factus es pauperrimus & egentiſſimus, quia neſcio quid habebas paternum quod te ſuſtentaret, & calumnia aliqua competitoris abſtulit. Gemis, audio, tempora accuſas: quod gemis, ſi poſſes, faceres. An non videmus, an non quotidianis exemplis plena ſunt omnia? Heri gemebat, quia perdebat ſua; hodie rapit aliena. Invenimus verum pauperem, invenimus pium humilem, non de ſe fidentem, *Pauperem verum, membrum pauperis qui propter nos pauper factus eſt, cum dives eſſet.* Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum. *Vis ut poſtea Regnum cælorum tuum ſit? Vide modò tu ipſe cujus ſis. Eſto pauper ſpiritu. Quæris à me fortaſſe quid ſit pauperem eſſe ſpiritu. Omnis inflatus non eſt pauper ſpiritu: ergo humilis, pauper eſt ſpiritu. Altum eſt Regnum cælorum: ſed, Qui ſe humiliat, exaltabitur.* Quamobrem. *Eſto pauper ſpiritu, & eris dives qualicumque cenſu:* Quia non in abundantia cujuſquam vita ejus eſt, ex his quæ poſſidet: *ſed in virtute ac fide. Iſtæ te divitiæ verum divitem facient, ſi ſis in Deum dives.* Beatum ſe exiſtimet pauper, gloriamque ſuam in humili paupertate conſtituat. Dives verò miſerum ſe cenſeat, niſi ſpiritu pauper ſit & humilis. *Glorietur frater humilis in exaltatione ſua* (inquit S. Jacobus) *Dives autem in humilitate ſua, quoniam ſicut flos fæni tranſibit. Exortus eſt enim ſol cum ardore, & arefecit fænum, & flos ejus decidit, & decor vultûs ejus deperiit: ita & dives in itineribus ſuis marceſcet.*

S. Aug. ſerm. 14. alias de Tempore 110 — 1. Tim. 6. 17. — S. Auguſt. ſerm. 53. alias 14. inter additos à Pariſienſibus. — S. Ambroſ. lib. 1. de Cain & Abel. cap. 5. — Luc. 12. 15. — Jacobi 1. 11.

Beati pauperes ſpiritu. Veritas loquitur, quæ nec falli, nec fallere poteſt. Sic vos inſenſati filii Adam, divitias quæritis, divitias deſideratis uſque adhuc: cùm jam beatitudo pauperum divinitùs commendata, prædicata Mundo, credita ſit ab hominibus. Quærat eas Paganus, qui ſine Deo vivit: quærat Judæus, qui terrenas promiſſiones accepit: ſed qua fronte, magis autem qua mente Chriſtianus divitias quærit, poſtquam Chriſtus beatos eſſe pauperes prædicavit? Quouſque filii alieni, quouſque vanitatem loquetur os veſtrum, ut beatum dicatis populum cui hæc ſunt, hæc viſibilia, hæc præſentia? Cùm Filius Dei os ſuum aperiens locutus ſit veritatem, Beatos eſſe pauperes; &, Væ divitibus!

S. Bernardus ſerm. 1. in Feſto omnium Sanctorum.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 15. in Matt. *Beati pauperes ſpiritu* : Humiles ſcilicet, quia enim ſuperbiam conſtat arcem eſſe malorum, & radicem fontemque peccati, contrarium ægritudini remedium docendo conficiens Chriſtus, quaſi fundamentum quoddam forte ac munitum hanc primùm ſententiam collocavit. Siquidem unuſquiſque humilitate ſuppoſitâ, tutiſſimè cuncta alia ſuperponit ædificans : Hâc verò ſubducta, etiamſi ad ipſum uſque cælum converſationis ſublimitate pervenias, ſimul omnia ſubtrahuntur, atque in finem peſſimum relabuntur. Nam ſive orationem, ſive jejunium, ſive miſericordiam, ſive pudicitiam, ſive aliud quid bonorum abſque humilitate congreges : ſtatim cuncta defluunt, cuncta depereunt. Jure igitur hinc incipit Chriſtus, ut arrogantiam radicitùs de pectoribus evellat. Ad paupertatem illam beatam ſpiritûs, id eſt, humilitatem, nihil movet efficaciùs exemplo Chriſti. Unde Apoſtolus ad Philippenſes ſcribens, ait : *Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Jeſu, qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens.* [Philipp. 2.] Et quid magis in Deo mendicum, quàm forma ſervi? Quid in Rege rerum univerſarum humilius, quàm in communionem inopis ac mendicæ naturæ noſtræ veniſſe? Rex regum & Dominus dominantium ſponte ſua formam ſervitutis induit : Judex rerum univerſarum Principibus tributarius exiſtit : creaturæ Dominus in ſpelunca diverſatur : Qui Mundum univerſum complexus eſt, non invenit locum in diverſorio, ſed in præſepio brutorum animalium abjicitur : purus ille & incorruptus humanæ naturæ ſordes non reſpuit, ac per omnem noſtram mendicitatem penetrans, uſque ad mortis progreditur experimentum. Videte voluntariæ mendicitatis modum : Vita mortem guſtat : Judex in Judicium ducitur : Dominus vitæ rerum univerſarum ſubjicitur Judicis decreto : ſupramundanarum omnium copiarum Rex manus carnificum non repellit. Ad hoc exemplum reſpiciens, humilitatem ſectare. [S. Greg. Nyſſ. Orat. 1. de Beatitudinibus.] *Beati pauperes ſpiritu ſuo, divites ſpiritu Dei! omnis enim homo qui ſpiritum ſuum ſequitur, ſuperbus eſt. Subdat ſpiritum ſuum, ut capiat ſpiritum Dei.* [S. Auguſt. Enarrat. in Pſalm. 141.]

3. *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram*, non iſtam quæ nutrit vivos & recipit mortuos, ſed terram viventium. Jam vis poſſidere terram; vide ne poſſidearis à terra. Poſſidebis mitis, poſſideberis immitis. Ne cùm audis præmium propoſitum ut poſſideas terram, extendas avaritiæ ſinum, quâ vis poſſidere modò terram, excluſo etiam utcumque vicino tuo : Non te iſta fallat opinio. Tunc verè poſſidebis terram, quando inhæſeris ei qui fecit cælum & terram. Hoc enim eſt eſſe mitem, non reſiſtere Deo tuo : Ut in eo quod benè facis, ipſe tibi placeat, non tu tibi; in eo quod mala juſtè pateris, ipſe tibi non diſpliceat, ſed tu tibi. Neque enim parum eſt, quia placebis ei, diſplicens tibi; diſplicebis autem ei, placens tibi. [S. Aug. ſerm. 53.] Beati qui manſuetudinem ac benignitatem caritatis ſociam individuam, animo poſſident; vultu, verbis, opere demonſtrant. Hæc manſuetudo, quam verbo & exemplo docuit Chriſtus, dicens; *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde*; homines Deo ſubjectos efficit, ac Myſteriorum ejus atque arcanorum judiciorum adoratores. Hæc ad Scripturam ſacram legendam, Chriſtique doctrinam cum fructu audiendam, neceſſaria diſpoſitio eſt. *Oportet pietate miteſcere* (inquit Auguſtinus) *neque contradicere divinæ Scripturæ, ſive intellectæ, ſi aliqua vitia noſtra percutit; ſive non intellectæ, quaſi nos meliùs ſapere, meliuſque præcipere poſſimus.* [S. Auguſt. lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, cap. 7.] Manſuetudo hominum animos hominibus conciliat. *Melior eſt patiens viro forti* (inquit Sapiens) *& qui dominatur animo ſuo, expugnatore urbium.* [Proverb. 16. 32.] . . . . *Fili* (inquit Siracides) *in manſuetudine opera tua perfice, & ſuper hominum gloriam diligeris.* [Eccli. 3. 19.] Beati mites, ſi tamen manſuetudo in ſtuporem aut ignaviam non degeneret, ubi de gloria & honore Dei agitur, & de impietate ac improbitate coërcenda. Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes qui morabantur in terra : & tamen zelum ſuum armavit contra idololatras & fornicatores. [Exodi 32. Num. 25.] Chriſtus, qui A arundinem quaſſatam non confregit, qui agni manſuetudinem præ ſe tulit, flagello arrepto ejecit de Templo eos qui domum Dei faciebant domum negotiationis, & menſas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit. [Iohann. 2. 14 15.] Apoſtolus qui anathema cupiebat eſſe à Chriſto pro fratribus ſuis, Corinthium inceſtuoſum tradidit ſatanæ, publicumque ſcandalum Eccleſiæ datum Excommunicatione ultus eſt. Zelus itaque manſuetudini, zelo manſuetudo conjungi debet. *Idcirco Spiritus Sanctus in columba & in igne monſtratur; quia omnes quos implet, & columbæ ſimplicitate manſuetos, & igne zeli ardentes exhibet. Nequaquam ergo Sancto Spiritu plenus eſt, qui aut in tranquillitate manſuetudinis fervorem æmulationis deſerit, aut rurſum in æmulationis ardore virtutem* B *manſuetudinis amittit.* [S. Greger. M. P. 3. Paſtoralis Admon. 17.]

4. *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Multi flent fletu Babylonico (inquit S. Auguſtinus) quia & gaudent gaudio Babylonico. *Quia gaudent lucris & flent damnis, utrumque de Babylonia eſt.* [S. Auguſt. Enarrat. in Pſalm. 136.] Flere debes, ſed recordando Sion. *Si recordando Sion fles, & quando tibi ſecundùm Babyloniam bene eſt, oportet ut fleas.* Sic lugebat David, & ab imo pectore ſuſpiria ducebat, dicens : *Hei mihi, qui incolatus meus prolongatus eſt! Habitavi cum habitantibus Cedar; multùm incola fuit anima mea.* [Pſalm. 119.] Duo ſunt compunctionis genera (inquit S. Gregorius M.) Unum quod æternas pœnas metuit, aliud quod de cæleſtibus præmiis ſuſpirat; quia *Deum ſitiens anima priùs timore compungitur, pòſt amo-* C *re.* Ante enim ſemetipſam in lacrymis afficit; quia dum mala ſua recolit, pro his perpeti ſupplicia æterna pertimeſcit. At verò cùm longâ mœroris anxietate fuerit formido conſumpta, quædam jam de præſumptione veniæ ſecuritas naſcitur, & in amore cæleſtium gaudiorum animus inflammatur. *Et qui priùs flebat, ne duceretur ad ſupplicium poſtmodum flere amariſſimè incipit, quia differtur à Regno .... Sic fit ut perfecta compunctio formidinis trahat animum ad compunctionem dilectionis.* [S. Gregor. M. lib. 6. Epiſt. 23.] Quod in ſacra Hiſtoria figuratâ narratione deſcribitur. Axa filia Caleb ſedens in aſino ſuſpiravit, cui Caleb : Quid habes? inquit. At illa reſpondit : *Da mihi benedictionem : Terram auſtralem & arentem dediſti mihi, junge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum ſuperius & inferius.* [Ioſue 15. 18. 19.] Axa ſuper aſinam ſedet, cùm irrationabili- D bus carnis ſuæ motibus anima præſidet. Quæ ſuſpirans à patre terram irriguam petit : quia à Creatore noſtro cum magno deſiderio quærenda eſt lacrymarum gratia. Sunt namque nonnulli, qui jam in dono percipiunt liberè pro juſtitia loqui, oppreſſos tueri, indigentibus propria tribuere, ardorem fidei habere; ſed adhuc gratiam lacrymarum non habent. Hi terram Auſtralem & arentem habent, ſed adhuc irriguâ indigent. In bonis enim operibus poſiti, in quibus magni atque ferventes ſunt, optant valde ut aut timore ſupplicii, aut amore Regni cæleſtis, peccata ſine quibus vivere non poſſunt, quotidie plorent. Sed quia, ut dixi, duo ſunt compunctionis genera, dedit ei pater irriguum ſuperius, & irriguum inferius. *Irriguum quippe ſuperius accipit anima, cùm ſe in lacrymis Regni cæleſtis deſiderio* E *affligit. Irriguum inferius accipit, cùm inferni ſupplicia flendo pertimeſcit.* Et quidem priùs inferius, ac poſt irriguum ſuperius datur, ſed quia compunctio amoris dignitate præeminet, neceſſe fuit ut priùs irriguum ſuperius, deinde irriguum inferius commemoraretur. [S. Greg. M. ibid. Et lib. 3. Dialog. cap. 34.]

Beati qui lugent : Quia, ut *S. Fulgentius* ait : Humilium fletus magnus eſt concupiſcentiæ carnalis interitus. Lacrymæ quæ ex compunctione cordis veniunt, & inimicum vincunt, & nobis donum lætitiæ triumphalis acquirunt... Quàm benè autem ſanctus Propheta, ſemina bonorum operum riganda docet flumine lacrymarum! Omnia etenim ſemina non germinant, niſi fuerint irrigata; nec de ſemine procedit fructus, ſi fuerit aquarum juvamine deſtitutus. Proinde nos quoque ſi volumus fructus noſtrorum ſeminum capere, non deſinamus ſemina noſtra lacrymis irrigare, quæ magis corde ſunt funden- [S. Fulg. Epiſt. ad Probam, cap. 5.]

a S. Aug. Enarrat. in Pſ. 127. b S. Bernardus, ſerm. 3. in Cantica.

da, quàm corpore. *Beati qui lugent.* (a) Dulciores enim A ſunt lacrymæ orantium, quàm gaudia Beatorum. *Beati qui lugent*: quia b lacrymæ pœnitentium, vinum Angelorum, quibus gaudium eſt ſuper uno peccatore pœnitentiam agente. *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* In luctu opus eſt, in conſolatione merces. Nam qui lugent carnaliter, quas conſolationes habent? Moleſtas, metuendas. Ibi conſolatur lugens, ubi timet rurſus ne lugeat. Verbi gratiâ, contriſtat filius elatus, lætificat natus: illum extulit, hunc ſuſcepit: in illo triſtitia, in iſto timor? in nullo ergo conſolatio. *Ergo illa erit vera conſolatio, quâ dabitur quod non amittatur; ut illi ſe poſtea gaudeant conſolari, qui modò ſe lugent peregrinari.*

S. Auguſt. ſerm. 53. S. Leo M. ſerm. 95. de gradibus ad beatitudinem.

5. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.* Nihil hæc eſuritio corporeum, nihil expetit ſitis iſta terrenum: ſed juſtitiæ bono deſiderat ſaturari, & in omnium occultorum introducta ſecretum, ipſo Domino optat impleri. Fœlix mens, quæ hunc concupiſcit cibum, & ad talem æſtuat potum: quem utique non expeteret, ſi nihil de ſuavitate guſtaſſet. Audiens autem dicentem ſibi Propheticum Spiritum: *Guſtate, & videte quoniam ſuavis eſt Dominus*, accepit quamdam ſupernæ dulcedinis portionem, & in amorem caſtiſſimæ voluptatis exarſit: Ut ſpretis omnibus temporalibus, ad edendam bibendamque juſtitiam toto accenderetur affectu, & illius primi Mandati apprehenderet veritatem, dicentis: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua:* quoniam *Nihil aliud eſt diligere Deum, quàm amare juſtitiam.* Hoc amore ardens Juſtus ait: *Sitivit tibi anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea.*

Pſal. 62. S. Aug. Enarrat. in hunc Pſalmum.

Videte quomodo hîc ſitit: ſed videte quid hic bonum eſt. *Sunt enim qui ſitiunt, ſed non Deo.* Omnis qui ſibi vult aliquid præſtari, in ardore eſt deſiderii: *Ipſum deſiderium ſitis eſt animæ*, Et videte quanta deſideria ſunt in cordibus hominum: Alius deſiderat aurum, alius deſiderat argentum, alius deſiderat poſſeſſiones, alius hæreditates, alius amplam pecuniam, alius multa pecora, alius domum magnam, alius uxorem, alius honores, alius filios. Ardent omnes homines deſiderio: & vix invenitur qui dicat: *Sitivit tibi anima mea.* Sitiunt *enim homines ſæculo; & non ſe intelligunt in deſerto eſſe Idumææ, ubi debet ſitire anima ipſorum Deo.* Dicamus ergo nos: *Sitivit tibi anima mea.* Omnes dicamus, quia *in concordia Chriſti omnes una anima ſumus*: Ipſa anima ſitiat in Idumæa, id eſt in deſerto hujus ſæculi. *Sitivit in te anima mea; quàm multipliciter tibi caro mea.* Si anima ſitit Deo, quomodo & caro ſitit Deo? Quando enim caro ſitit, aquam ſitit; quando anima ſitit, fontem Sapientiæ ſitit. De ipſo fonte inebriabuntur animæ noſtræ, ſicut dicit alius Pſalmus: *Inebriabuntur ab ubertate domûs tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Sitienda eſt ergo ſapientia, ſitienda eſt juſtitia. Non eâ ſatiabimur, non ea implebimur, niſi cùm fuerit finita vita iſta, & venerimus ad illud quod promiſit Deus. Promiſit enim Deus æqualitatem Angelorum: & modò Angeli non ſitiunt quomodo nos, non eſuriunt quomodo nos; ſed habent ſaginam veritatis, lucis, immortalis Sapientiæ. Ideo beati ſunt, & de tanta beatitudine, quia in illa ſunt civitate Jeruſalem cæleſti, unde nos modò peregrinamur, attendunt nos peregrinos, & miſereantur nos, & juſſu Domini auxiliantur nobis, ut ad illam Patriam communem aliquando redeamus, & ibi cum illis fonte Dominico veritatis & æternitatis aliquando ſaturemur. Modò ergò ſitiat anima noſtra: unde & caro noſtra ſitit, & hoc multipliciter tibi caro mea. Quomodo animæ noſtræ promittitur beatitudo, ſic & carni noſtræ promittitur reſurrectio, &c.

S. Aug. ſerm. 53. cap. 6.

Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Saturari vis. Unde? A caro ſaturitatem concupiſcit, digeſtâ ſaturitate, famem iterum patieris. *Et qui biberit*, inquit, *ex hac aqua, ſitiet iterum.* Medicamentum quod ad vulnus ponitur, ſi ſanaverit, jam A non dolet: quod autem ponitur contra famem, hoc eſt, eſca, ita ponitur ut ad modicum relevet. Tranſactâ enim ſaturitate, redit fames. *Accedit quidem quotidie remedium ſaturitatis, ſed non eſt ſanatum vulnus infirmitatis. Eſuriamus ergo ſitiamuſque juſtitiam, ut ipſa juſtitiâ ſaturemur, quam nunc eſurimus & ſitimus. Inde enim ſaturabimur, quod eſurimus & ſitimus. Interior homo noſter eſuriat & ſitiat: Habet enim cibum ſuum, habet potum ſuum. Ego ſum*, inquit, *panis qui de cælo deſcendi.* Habes panem eſurientis, deſidera & potum ſitientis: *Quoniam apud te eſt fons vitæ.*

Iohann. c. 4. 13. Iohann. 6. 41. Pſal. 35. 10.

S. Auguſt. lib. 9. de Civitate Dei, cap. 5.

6. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Quid eſt miſericordia, niſi alienæ miſeriæ quædam in corde noſtro compaſſio, quâ utique ſi poſſimus, ſubvenire compellimur? *Servit autem motus* B *iſte rationi, quando ita præbetur miſericordia, ut juſtitia conſervetur: ſive cùm indigenti tribuitur, ſive cùm ignoſcitur pœnitenti......* Hæc duo genera eleemoſynarum, tribuendi & ignoſcendi, clementer & fetventer operemur, qui nobis à Domino ut bona tribuantur, & mala non retribuantur, oramus... *In paupere enim ſe paſci voluit, qui non eſurit. Deum ergo egentem non ſpernamus in paupere, ut egentes ſatiemur in Divite... Conſervus conſervo reconcilietur, ne juſtè ſervus à Domino puniatur. In hoc genere eleemoſynæ nullus eſt pauper. Poteſt hoc facere ut in æternum vivat, etiam qui ad tempus non habet ut vivat. Gratis datur, dando cumulatur, quæ non conſumitur, niſi quando non erogatur.*

Idem, ſerm. 206 aliàs de Diverſis 70.

Idem, ſerm. 53. cap. 5.

Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Fac, & fiet: fac cum altero, ut fiat tecum. C Quia abundas & eges; abundas temporalibus, eges æternis. Mendicum hominem audis, mendicus ipſe Dei es. Petitur à te, & petis. Quod egeris cum petitore tuo, hoc aget Deus cum ſuo. Et plenus & inanis es: Imple inanem de plenitudine tua, ut de Dei plenitudine impleatur inanitas tua... *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Fœneratur* enim *Deo, qui miſeretur pauperis. Miſericordiam conſequentur.* Videtur æqualis quidem retributio, ſed eſt tamen longè ipſa virtute præſtantior: iſti enim quaſi homines miſerentur, cùm ab omnium Deo miſericordiam conſequantur. Par autem non eſt humana miſeratio atque divina: ſed quantùm benevolentiæ malitiæque diſcrimen eſt, tantùm ab illa iſta diſcernitur.

Proverb. 19. 17. S. Ioan. Chryſ. Hom. 15. in Matt.

Idem, ibid.

7. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* D Mundos hic appellat, aut univerſalem virtutem tenentes, & nullius ſibi mali conſcios, aut continentiâ conſpicuos. Nihil enim nobis ita eſt opus ad videndum Deum, ut iſtius puritate virtutis: propter quod Paulus ait; *Pacem ſectamini, & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum.* Quia enim ſunt plurimi qui miſereantur quidem, ac ſe à rapina avaritiaque contineant, fornicentur tamen atque luxurientur: oſtendens quia primum illud minimè ſufficiat, etiam iſtud adjecit. Sicut & Paulus ad Corinthios ſcribens, Macedonibus teſtimonium reddidit, quod non ſolùm miſericordiâ eſſent divites, verùm aliis quoque virtutibus abundarent. Cùm enim de illorum in pauperes liberalitate diſſereret, intulit: *Quoniam ſemetipſos dederunt primùm Deo, deinde nobis per voluntatem Dei.* Non ſola impudicitia cor inquinat, ſed E omnis amor creaturæ contra voluntatem Dei, & præter ordinem à Deo inſtitutum, quo ſcilicet aliquid terrenum & creatum diligitur plus quàm Deus, non diligitur propter Deum, ſed propter ſe, non *utentis modeſtiâ*, ſed *fruentis affectu*, (ut loquitur Auguſtinus.) Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. *Hic eſt finis amoris noſtri. Quicquid bene agimus, quicquid nitimur, quicquid laudabiliter æſtuamus, quicquid inculpabiliter deſideramus, ad Dei viſionem cùm venerit, plus non requiremus. Quid enim quærat, cui adeſt Deus? aut quid ſufficiat ei cui non ſufficit Deus? Videre Deum volumus, videre Deum quærimus, videre Deum inardeſcimus. Quis non? ſed vide quid dictum eſt*: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. *Hoc para, unde*

2. Cor. 8. 5.

S. Auguſt. ſerm. 53. cap. 6.

rurſus Chriſtianam Religionem profiteri voluit. Et pro foribus Eccleſiæ ſe pronum abjiciens, his vocibus uſus eſſe dicitur: *Calcate me ut ſal inſipidum.*

12. *Vox eſtis lux mundi. Non poteſt civitas abſcondi ſupra montem poſita.* Lux eſſe debent Prælati & Doctores, ut plebem Chriſtianam inſtruant. Expoſiti eſſe debent civitatis inſtar ſupra montem poſitæ, ut omnibus proſint. *Deus lucernam, hoc eſt, Sacerdotem accendit, utque candelabro imponit; hoc eſt, ſuæ lucem ſerenti cathedræ: ut & dogmatum & actionum ab omni caligine liberarum ſplendorem Eccleſiæ, fulgetræ inſtar afferat: quo nimirum plebs vivifici fulgoris radios ſpectans, ad eos ſe dirigat, Patriſque luminum gloriam prædicet.* Sed & Chriſtiani omnes fide & ſancta converſatione lux mundi eſſe debent, quibus ſcilicet ab Apoſtolo dictum eſt: *Eratis aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate.* Et rurſus: *Ut ſitis ſine querela & ſimplices, filii Dei, ſine reprehenſione in medio nationis pravæ & perverſæ, inter quos lucetis ſicut luminaria in Mundo.* Syderum igitur inſtar quæ lucent in firmamento, conſtanter peragere debent curſum ſuum, nihilque eorum quæ in terris fiunt, debet illos à fideli obedientia Creatori debitâ in ſtatûs ſui ac vocationis Chriſtianis functionibus avocare. Tales ſancti in quibus eſt verbum vitæ, de converſatione quam habent in cælo, deſpiciunt omnia iniqua quæ fiunt in terra: & quomodo luminaria in cælo per diem & noctem procedunt, peragunt itinera ſua, curſus ſuos certos habent, & committuntur tanta mala, nec deviant deſuper ſtellæ fixæ in cælo, agentes per tractus cæleſtes quæ illis præſtituit & conſtituit Creator ipſarum: ſic debent ſancti, ſed ſi in cælo figantur corda eorum, ſi non fruſtra audiant & reſpondeant ſurſum ſe habere cor, ſi imitentur eum qui ait: *Noſtra autem converſatio in cælis eſt.* Quia ergo ſunt in ſupernis, & de ſupernis cogitant, ſicut dictum eſt, *Ubi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum:* de ipſis cogitationibus ſupernorum patientes fiunt; quicquid in terra committitur, ſic non curant, donec peragant itinera ſua, quemadmodum non curant luminaria cæli, niſi quomodo exerceant dies & noctes, quamvis tanta mala videant fieri ſuper terram.

S. Iſidor. Peluſ. Epiſt. 22. lib. 1.

Epheſ. 5. 8.

Philipp. 2. 15.

S. Aug. Enarrat. in Pſal. 93.

13. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cælis eſt.* Non modò Prælatorum & Doctorum, ſed Chriſtianorum omnium vita lucere debet coram hominibus, ut illos bonorum operum exemplo ædificent, & ad virtutis amorem atque operationem accendant. Unde Apoſtolus docet id officium eſſe fidelium, ut ſint *providentes bona non tantùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus* ..... Aliqua fortè dicet: Non eſt mihi neceſſarium ab hominibus probari, nec enim teſtimonium hominum requiro. Deus conſpector eſt cordis. Scimus omnes, dum tamen quid idem per Apoſtolum dixerit, recordemur: *Probum veſtrum coram hominibus appareat.* Ad quid, niſi ut malitia acceſſum ad vos omnino non habeat, vel ut malis exemplo & teſtimonio ſitis? Aut quid eſt, *Luceant opera veſtra?* Quid autem nos Dominus *lucem Mundi* vocat? Quid civitati ſupra montem conſtitutæ comparavit, ſi non relucemus in tenebris, & extamus inter demerſos? Si lucernam tuam ſub modio abſtruſeris, in tenebris derelicta à multis incurſeris neceſſe eſt. *Hæc ſunt quæ nos luminaria Mundi faciunt, bona ſcilicet noſtra. Bonum autem, dumtaxat verum & plenum, non amat tenebras, gaudet videri, & in ipſas denotationes exſultat. Pudicitiæ Chriſtianæ ſatis non eſt eſſe, verum & videri. Tanta enim debet eſſe plenitudo ejus, ut emanet ab animo habitũ, & eructet à conſcientia in ſuperficiem.* Sic tamen fieri debent opera bona coram hominibus, ut Mundi gloria, hominumque plauſus & favor non quæratur, ſed ad Dei gloriam unicè referantur. Unde Chriſtus cap. ſequenti ait: *Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Quiſquis ergo ita vult ab hominibus videri opera ſua, ut ille glorificetur, à quo illa quæ in eo videntur accepit, & ſic ad imitandum bonum iidem ipſi qui vident pietate fidei provocentur, verè lumen ejus lucet coram hominibus: quia lux de illo caritatis radiatur, non ſuperbiæ fumus evomitur: & in eo ipſo cavet ne juſtitiam ſuam faciat coram hominibus; quia nec ſuam deputat illam juſtitiam, nec ideo facit ut ipſe videatur; ſed ut ille intelligatur, qui laudatur in homine juſtificato, ut faciat & in laudante quod laudatur in altero, id eſt, ut laudantem faciat eſſe laudabilem, Sic Apoſtolus, cùm dixiſſet: *Placete omnibus per omnia, ſicut & ego omnibus per omnia placeo:* non ibi remanſit, quaſi ibi conſtituerit finem intentionis ſuæ, ut placeret hominibus; alioquin falſum dixiſſet, *Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem:* Sed ſtatim ſubjunxit quare hominibus placeret: *Non quærens,* inquit, *quod mihi utile eſt, ſed quod multis, ut ſalvi fiant.* Ita & non placebat hominibus propter ſuam utilitatem, ne Chriſti ſervus non eſſet; & placebat hominibus propter illorum ſalutem, ut Chriſti eſſet diſpenſator idoneus: quia & illi coram Deo conſcientia ſufficiebat, & de illo coram hominibus, quod imitarentur, elucebat. In eandem ſententiam S. Gregorius: Occultanda ſunt (inquit) quæ agimus, ne hæc in hujus vitæ itinere incautè portantes, latrocinantium ſpirituum incurſione perdamus. Et tamen Veritas dicit: *Videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cælis eſt.* Sed aliud eſt cùm in oſtenſione operis gloria quæritur largitoris; aliud cùm laus privata concupiſcitur de dono largientis. Unde rurſus in Evangelio eadem Veritas dicit: *Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Opus ergo noſtrum cùm hominibus oſtenditur, in cordis priùs examinatione penſandum eſt per ejuſdem oſtenſionis ſtudium quid quæratur. Si enim dantis gloriam quærimus, etiam publica noſtra opera in conſpectu illius occulta ſervamus. Si verò per hæc noſtram laudem concupiſcimus, foras ab ejus conſpectu jam fuſa ſunt, etiamſi à multis ignorentur. Sed valde perfectorum eſt, ſic oſtenſo opere, Autoris gloriam quærere, ut de illata laude privata neſciant exſultatione gaudere. Tunc ſolùm namque innoxiè hominibus laudabile opus oſtenditur, cùm per deſpectum mentis veraciter laus impenſa calcatur. Quam quia infirmi quique perfectè contemnendo non ſuperant, reſtat neceſſe eſt ut bonum quod operantur abſcondant. Sæpè enim ab ipſo oſtenſionis exordio propriam laudem quærunt; ſæpè verò in oſtenſione operis, Autoris patefacere gloriam cupiunt, ſed excepti favoribus, in laudis propriæ cupiditatem rapiuntur: cùmque ſemetipſos dijudicare interiùs negligunt, ſparſi exteriùs ignorant quod agunt; eorumque opus ſuæ elationi militat, atque hoc ſe impendere obſequio Largitoris putant.

Rom. 12. 17.

Tertull. lib. 2. de Cultu Feminarum, cap. 13.

S. Aug. ſerm. 54. aliàs 2. de Verbis Dom.

1. Cor. 10. 31.

S. Greg. M. lib. 8. Moralium, cap. 30.

14. *Nolite putare quoniam veni ſolvere Legem, aut Prophetas; Non veni ſolvere, ſed adimplere.* Legem adimplevit Chriſtus in ſe ipſa, addendo quod ad illius perfectionem vel intelligentiam neceſſarium erat, ſupplendo quod ipſi deerat ad hominis juſtificationem. Adimplevit Legem in ſeipſo, accuratâ obedientiâ typicis illius Ritibus ſe ſubjiciens, ejuſque figuras ſacrificio crucis conſummans. Adimplevit Legem in membris ſuis, exhibens adventu ſuo in Mundum quod illa promittebat, vireſque ſubminiſtrans quibus ab illis impleatur per gratiam & caritatem in corda eorum diffuſam. Chriſti Legem diligamus, amplectamur, in eaque meditemur, dicentes cum Propheta: *Quomodo dilexi legem tuam Domine! Tota die meditatio mea eſt. Bonum mihi lex oris tui, ſuper millia auri & argenti .... Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo.* Legiſlatoris ac Salvatoris noſtri exemplum & obedientiam imitemur, qui Legi ſe ſubjecit à ſe conditæ, *ut eos qui ſub Lege erant redimeret.* Gratiam aſſiduis precibus imploremus, ſine qua Lex prævaricatores facit, jubendo quod per ipſam Legem implere non poſſunt. Impleamus præcepta Legis univerſa, quæ Morum inſtitutionem ſpectant, quæ Chriſtus innovavit & perfecit in Evangelio, impleamus (inquam) *non timore pœnæ,* ut Judæi, *ſed amore juſtitiæ:* Non propter bona temporalia & terrena promiſſa,

Pſal. 118.

ſed

ſed propter cæleſtia & æterna. Promiſſa Dei firma ſunt & immobilia. Fidelis eſt, & quæ promiſit potens eſt & facere. [Heb. 6.] *Abundantiùs autem volens oſtendere pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilii ſui, interpoſuit jusjurandum: Ut per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, firmiſſimum ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem.* Verùm ut promiſſa à cæleſti Legiſlatore præmia conſequamur, Legem univerſam adimplere debemus, nihil negligere: quia *iota unum aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.* Nos verò ſi vel unum Mandatum nos implevisse arbitremur, [S. Baſil. M. præfat. in Regulas fuſius diſputatas] „ non propter ea quæ facere neglexi„ mus, metuimus ne pœnæ dandæ nobis ſint, ſed pro eo „ quod rectè fecerimus, præmia atque honores exſpecta„ mus. Qui de decem talentis, quæ depoſita apud ſe ſint, „ unum aut alterum retinuerit, reliqua verò omnia Do„ mino reddiderit, non ea re juſtus habeatur, quòd majo„ rem partem reddiderit, ſed improbus ac fraudulentus, „ quòd minore illa defraudarit, arguetur. Sed quid dico, „ defraudarit? Quando cui unum modò talentum credi„ tum fuerat, & illud ipſum quod acceperat, integrum ac „ nulla ex parte imminutum reddiderat, propterea quòd ad „ illud quod ſibi datum erat, nihil acquiſiverat, malè vi„ deamus fuiſſe multatum. [Matth. 28.] *Euntes*, inquit Dominus, *docete omnes gentes, docentes eos*, non hæc quidem obſer„ vare, illa autem negligere, ſed *omnia obſervare quæcumque præcepi vobis.* In quam ſententiam illa etiam „ ſcripta ſunt ab Apoſtolo: [2. Cor. 6.] *Nemini dantes ullam offenſionem, ut non vituperetur miniſterium noſtrum, ſed in omnibus exhibeamus nos ipſos ſicut Dei miniſtros.* Ne„ que enim ſi præcepta non omnia ad ſalutem, quam peti„ mus, neceſſaria eſſent, literis omnia fuiſſent mandata, „ neque apertè fuiſſet edictum ut omnia ſervarentur. Quid „ enim quæſo mihi reliqua omnia, quæcumque rectè fece„ ro, ſunt profutura, ſi quòd fratrem meum modò fatuum „ appellavero, idcirco ſempiternis gehennæ cruciatibus „ addicendus ſum? Quemadmodum quid prodeſt alicui „ data à pleriſque libertas, ſi vel uni ſerviat? [Joan. 8.] *Qui enim facit peccatum, ſervus eſt peccati.* Sed dicat aliquis, habe„ ri in ſanctis Literis, ſalvum futurum, quicumque invo„ caverit nomen Domini, ac propterea ſatis eſſe unicuique „ ad ſalutem adipiſcendam, hanc dominici nominis invo„ cationem. Verùm is etiam audiat quæ Dominus ait: [Matth. 8.] *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum: ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt.* Quando ſanè is qui Domini voluntatem fa„ cit, non item eo modo quo Deus vult, & caritate in„ ductus hoc faciat, ſtudium ei illud nihil prodeſt..... „ Prorſus autem tripartitam hanc ſummam Deo parendi „ neceſſitatem animadverto. Nam aut metu ſupplicii à vi„ tiis declinamus, atque ita animum ſervilem induimus: „ Aut mercedis ſpe ducti, ad utilitatem noſtram præcepto„ rum obſervationem referimus, atque hoc modo merce„ nariis efficimur ſimiles: Aut certè honeſtate ipſâ impul„ ſi, caritateque quam erga ipſum habemus, gaudentes „ quod digni habiti ſimus, qui adeo glorioſo ac benigno „ ſerviremus Deo, ipſi paremus, atque hoc modo bono„ rum filiorum erga parentes ſuos animum imitamur. Ne„ que igitur qui aut ſupplicii metu aliquid imperanti Deo „ obtemperat, aſſiduèque ſuſpectam negligentiæ pœnam „ habet, is cùm eorum quæ facere juſſus fuerit, partem „ exſecutus fuerit, partem omittet: quin potiùs ubicum„ que dicto audiens non fuerit, imminentis, ſibi ſupplicii „ gravitatem pertimeſcet: in veritate autem ſtabilis ſtat, „ verèque dicere illud poteſt: [Pſal. 15.] *Providebam Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi ne commovear.* Siquidem volens animum numquam indu„ cit, ut eorum quidquam prætermittat, quæ officii ne„ ceſſitas fieri oportere præſcribat. Similiter illud etiam: [Pſal. 111.] *Beatus vir qui timet Dominum.* Quid ita? quia *in mandatis ejus volet nimis.* Ex quo ſanè colligitur, non eſſe „ eorum qui timent Deum, aliquid prætermittere eorum „ quæ præcepta ſunt, aut negligenter exſequi. Sed neque „ mercenarius animum unquam inducet, ut eorum ſciens „ aliquid negligat, quæ præcepta ſunt. Qui enim fieri po„ terit, ut ſuſcepti in vineæ culturâ laboris mercedem fe„ rat, niſi quæ ex pacto condicta reipſa præſtiterit? Quan„ doquidem ſi vel unum de iis, quæ neceſſaria ſint, negle„ xerit, is inutilem ſe ipſum Domino reddidit. Quis eſt „ autem, qui damni mercedem injuriæ autori perſolvat? „ Tertium erat, opera quæ ex caritate dabatur. Hîc quæ„ ro quis eſt filius, qui propoſitâ ipſi parentis gratiâ, cùm „ in rebus illi majoribus obſequatur, in iis quæ levioris „ momenti ſunt prudens velit illum offendere, ac non „ multò magis verborum Apoſtoli meminerit: [Epheſ. 4.] *Et nolite contriſtare Spiritum ſanctum, in quo obſignati eſtis?* Qui „ igitur majorem præceptorum partem obire neglexerint, „ hi duo tandem in numero ſe reponi volunt? Qui neque „ Deo ut parenti obſequantur, neque ut magna pollicenti „ obediant, neque ut Domino ſerviant. [Malach. 1.] *Si enim pater ſum* (inquit) *ubi eſt honor meus? Et ſi Dominus ſum, ubi eſt timor meus?*

15. *Qui ergo ſolverit unum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in Regno cælorum. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cælorum.* Quamvis mandata quædam Dei minima dici poſſint aliorum comparatione, quæ noſtræ Religionis, totiuſque Moralis Chriſtianæ veluti fundamenta ſunt: Nullum tamen eſt Dei mandatum quod per ſe magnum non ſit, ſive ſpectetur præcipientis auctoritas, ſive gravitas pœnarum in eos qui illa violaverint, decretarum. Ne igitur infœlices, qui ex propoſito levia (ut putant) peccata, ſeu etiam ex omnium ſententiâ venialia, committere non dubitant, nec ex illis emergere curant: ſiquidem vita Chriſtiani vita caritatis eſſe debet, iſque adeo proficere debet quotidie in obſervantia Mandatorum Dei: *Ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus:* & illi non ſolùm voliti, ſed amati in peccata leviora caſus, animam ſenſim diſponunt ut in graviora præceps ruat. [Eccli. 19. 1] *Nam qui ſpernit modica, paulatim decidet.* [Luc. 16. 10.] Et *qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelis eſt: & qui in modico iniquus eſt, & in majori iniquus eſt.* Hinc S. Auguſtinus ait: [S. Auguſt. lib. 4. de Doctrina Chriſtiana c. 18.] *Quod minimum eſt, minimum eſt: ſed in minimo fidelem eſſe magnum eſt.*

Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cælorum. Non ſolos Prælatos & Doctores hæc verba ſpectant, ſed Chriſtianos omnes & ſingulos, quos Apoſtolus in perſona Romanorum ſic alloquitur: [Rom. 15. 14.] *Certus ſum autem, fratres mei, & ego ipſe de vobis, quoniam & ipſi pleni eſtis dilectione, repleti omni ſcientiâ, ita ut poſſitis alterutrum monere.* Scientiâ Chriſtianæ Legis ſatis inſtructi eſſe debent Chriſtiani quique ut fratres peccantes corripere, ipſiſque ſalutaria monita, cùm opus eſt, impertiri valeant. Sed primùm ipſi Legem Evangelicam implere debent, & Mandata divina exſequi, tum alios pro viribus ſuis & officio, opportunitate data, docere, exemplo Chriſti Domini, de quo ſcriptum eſt: [Act. 1. verſ. 1.] *Cœpit Jeſus facere & docere.* Conſidera (inquit S. Johannes Chryſoſtomus) [S. Joann. Chryſoſt. Hom. 1. in Acta.] quo pacto Chriſtus dictis ſuis per opera fidem conſiliaverit. *Ad manſuetudinem hortatus eſt, dicens:* [Matt. 11. 29.] *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Docuit nos paupertatem, & utrumque factis demonſtratur. Siquidem Filius hominis, inquit,* [Ibid. 8. 20.] *non habet ubi caput ſuum reclinet. Rurſum præcepit ut diligeremus inimicos. Exhibuit hoc in Cruce, orans pro crucifigentibus. Dixit volenti trahere in jus ut tunicam eripiat, permitte ut & pallium auferat. Ipſe vero non veſtimenta tantùm, verùm ſanguinem quoque ſuum dedit. Idem ut facerent & Diſcipulis præcepit: unde & Paulus dixit:* [Philipp. 3.] *Quemadmodum habetis formam ex nobis. Nihil enim Doctore frigidius, qui verbis dumtaxat philoſophatur. Neque enim hoc Doctoris eſt, ſed hiſtrionis & hypocritæ. Ideòque Apoſtoli prius vitæ exemplis docebant, deinde verbis. Quin potiùs ne verbis quidem erat opus, cùm clamarent opera. Nec aberravit à vero, qui paſſionem ejus actionem dixerit. Nam patiendo fecit ingens illud & admirandum opus, quo*

miâ ſeveritate præbet illi occaſiones adulterii, exponit illam adulterii periculo. Verumtamen & *qui dimiſſam* ob adulterium *duxerit*, *adulterat*: Quia alienam uxorem ducit. Vinculum enim conjugale *in civitate Dei noſtri, in monte ſancto ejus*, ratione Sacramenti, indiſſolubile eſt: *Et interveniente divortio non aboletur confœderatio illa nuptialis*: ſed *ſibi conjuges ſunt etiam ſeparati; cum illis autem adulterium committunt, quibus fuerint etiam poſt ſuum repudium copulati, vel illa viro, vel ille mulieri.* Atque id confirmat Apoſtolus ad Romanos ſcribens cap. 7. *Quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro alligata eſt legi: Si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt à lege viri. Igitur vivente viro, vocabitur adultera ſi fuerit cum alio viro: Si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt à lege viri: ut non ſit adultera ſi fuerit cum alio viro.* Et 1. ad Corinthios 7. 10. 11. *Iis autem, qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere: Quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Eadem enim lex quoad hoc poſita eſt à Chriſto viro & uxori, ut ſi dimiſerit, etiam ob adulterium, non ducat aliam, aut reconcilietut uxori: quam reconciliationem etſi non imperat Novæ Legis Autor, tamen optat. Jam verò ſi nec illi nubere conceditur vivâ viro à quo receſſit, neque huic alteram ducere vivâ uxore quam dimiſit; multò minùs fas eſt illicita cum quibuſlibet ſtupra commitere. Sed de hoc rurſus argumento tractandum ad cap. 19. *S. Matthæi.*

S. Auguſt. De bono conjugali, cap. 7.

29. *Iterum audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non perjurabis: Reddes autem Domino juramenta tua.* Non verba, ſed ſenſum Legis Chriſtus reddit. Exod. 20. 7. *Non aſſumes nomen Domini Dei tui invanum.* Quod & Levit 19. in Hebraico Textu habetur, ubi Vulgatus Interpres vertit; *Non perjurabis in nomine meo.* Deuteron. 5. 2. *Non uſurpabis nomen Domini tui fruſtra: Quia non erit impunitas qui ſuper re vana nomen ejus aſſumpſerit.* Aſſumere autem nomen Dei in vanum, eſt pejerare. Vox enim Hebraica *ſchave* & *in vanum* apud Latinos, utrumque ſignificat, & quod minimè neceſſarium, & quod falſum eſt. Altera pars Dominicæ ſententiæ ſumpta eſt ex Num. 30. 3. *Si quis virorum votum Domino voverit, & ſe conſtrinxerit juramento; non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne quod promiſit implebit.* Sic Pſalm. 23. 4. vir pius deſcribitur, his verbis: *Qui non accepit in vano animam ſuam*, (quibus reſpicitur formula jurisjurandi, ITA VIVAM:) *Nec juravit in dolo proximo ſuo.* Pejerare hic duo complectitur, 1. falſùm jurare; 2. Quod ex animi tui ſententia juraveris, non præſtare. Scribæ & Phariſæi dupliciter in hoc capite de juramento errarunt. 1. Quòd de veritate tantùm rei juratæ caverent, non autem de vanitate jurandi. Juramenta quidem vana & temeraria aliquâ cenſurâ notarunt, ſed ea arctiſſimo circulo concluſerunt, & quatuor tantùm modis fieri dixerunt, ut obſervat *Johannes Lighfoot*, in *Horis Hebraicis*; 1. Cùm quis id juramento aſſereret, quod notiſſimæ veritati eſſet contrarium; veluti, *Si juraret virum eſſe feminam, columnam lapideam eſſe columnam auream*, &c. vel cùm quis juraret id eſſe vel fuiſſe, quod omnino impoſſibile; veluti, *ſe vidiſſe camelum in aëre volitantem.* 2. Cùm quis jurejurando id aſſereret, de quo non erat quod quis dubitaret, exempli gratia, *Cælum eſſe cælum, lapidem eſſe lapidem*, &c. 3. Cum id ſe facturum juraret, quod omnino ipſi impoſſibile: *Se nempe per triduum & trinoctium non dormiturum; per plenam ſeptimanam ſe nihil guſtaturum*, &c. 4. Cùm ab eo abſtinere juraret quòd præceptum eſt, nempe, *Se non geſtaturum Phylacteria.* 2. Secundò, errarunt in hoc capite, quòd per creaturas jurare pro more & conſuetudine habuerunt, nec tamen id verè & propriè juramentum eſſe putarunt, ut conſtat ex Maimonide in *Sheuvoth* cap. 12. ex aliiſque libris Hebræorum Magiſtrorum à *Lighfooto* citatis: & non ſe teneri jurejurando, ſi per cælum, aut terram aut per Jeroſolymam, aut per caput ſuum juraſſent. Utrumque hunc errorem Chriſtus hîc evertit.

30. *Ego autem dico vobis, Non jurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus: neque per Ieroſolymam, quia civitas eſt magni Regis: Neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum.* Legem explicat Chriſtus, non ſolum perjurium, ſed omne prorſus non neceſſarium juramentum prohibens, *Juſtitia Phariſæorum eſt, non pejerare:* (inquit S. Aug.) *Hanc confirmat qui vetat jurare, quod pertinet ad juſtitiam Regni cælorum. Sicut enim falſum loqui non poteſt qui non loquitur, ſic pejerare non poteſt qui non jurat.* Licere tamen Chriſtianis jurare, ubi quando, & quâ ratione oportet, docet exemplum Apoſtoli jurantis: *Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior.* Et *Teſtis eſt mihi Deus, &c.* Idque confirmat Eccleſiæ perpetuus uſus. a *Ita ergo intelligitur præcepiſſe Dominum ne juretur, ne quiſquam ſicut bonum appetat jusjurandum, & aſſiduitate jurandi ad perjurium per conſuetudinem delabatur. Quapropter qui intelligit non in bonis, ſed in neceſſariis jurationem habendam, refrænet ſe quantùm poteſt, ut non ea utatur, niſi neceſſitate, cùm videt pigros eſſe homines ad credendum, quod eis utile eſt credere, niſi juratione firmentur.* Docet deinde Chriſtus, non ſolùm peccatum eſſe jurare ſine neceſſitate illis jurandi formulis, quibus Deus directò nominatur, qualis eſt illa judæis ſanctiſſima, *Deus vivit*: Sed etiam jurare per res alias extra Deum, quòd res aliæ tacitè ad Deum referantur. *Itaque Dominus docet nihil eſſe tam vile in creaturis Dei, ut per hoc quiſque pejerandum arbitretur: quando à ſummis uſque ad ima divinâ providentiâ creata regantur.* Verba ſunt S. Auguſtini lib. 1. *de Serm. Dom. in monte.*

S. Auguſt. lib. 1. de ſerm. Dom. in Monte, cap. 17. Galat. 1. 20. Rom. 1. 9. a Vide S. Auguſt. Epiſt. 15. aliàs 89. ad Hilar. S. Athan. in Apol. ad Conſtantium. Collationis Carthag. Acta, & ante alios Tertullianum Apol. cap. 31.

Neque per cælum, quia thronus Dei eſt; Neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus. Alludit ad illud Iſaiæ 66. *Cælum mihi ſedes eſt: Terra autem ſcabellum pedum meorum.* Quod non ita intelligendum, quaſi Deus habeat membra collocata in cælo & in terra, ut nos cùm ſedemus: ſed illa ſedes judicium ſignificat: & quoniam in hoc univerſo mundi corpore maximam ſpeciem cælum habeat, & terra minimam; tamquam præſentior ſit excellenti pulchritudini vis divina, minimam verò ordinet in extremis atque infimis, ſedere in cælo dicitur, terramque calcare. Has porrò jurandi formulas ad Deum referri Chriſtus docet. Matth. 23. 22. *Et qui jurat in cælo, jurat in throno Dei, & in eo qui ſedet ſuper eum.*

S. Aug.

Neque per Ieroſolymam, quia civitas eſt magni Regis. Ita vocatur Pſalm. 47. 3. quòd Regis Regum cultui dicata ſit. Hoc igitur eò pertinet, ut qui per Jeroſolymam jurat, intelligatur per eum jurare, qui Hieroſolymis Regnum ſuum poſuit, ſicut qui per Templum jurat, jurat per habitatorem Templi, ut Chriſtus explicat infra cap. 23.

Neque per caput tuum juraveris, &c. Et per Deum enim jurare intelligendus eſt, qui per caput ſuum jurat, cùm nec ſui capitis homo ſit Dominus, cujus ne unum quidem capillum album vel nigrum facere poteſt, id eſt, naturam ejus immutare. *Qui per ſalutem ſuam jurat*, (inquit Ulpianus Juriſconſultus) *per Deum jurare videtur; reſpectu enim divini Numinis jurat.* Idem dicendum de illo qui per caput ſuum jurat.

31. *Sit autem ſermo veſter, Eſt, eſt: Non, non: Quod autem his abundantius eſt, à malo eſt*, Cùm aliquid affirmandum eſt, ſimpliciter affirmatè: cùm aliquid negandum, ſimpliciter negatè, nullo adhibito juramento, cujus conſuetudo mala; vel quod à vitio incredulitatis ejus qui dictis veſtris non credit, originem ducit; vel à diaboli tentatione *Si jurare cogeris*, inquit S. Auguſtinus, *ſcias de neceſſitate venire infirmitatis eorum, quibus aliquid ſuades: quæ infirmitas utique malum eſt, unde nos quotidie liberari deprecamur, cùm dicimus*, Libera nos à malo. *Itaque non dixit, Quod autem am-*

S. Auguſt. lib. de ſerm. Dom. in Monte, cap. 17.

plius eſt, malum eſt: tu enim non malum facis, qui bene uteris juratione, quæ etſi non bona, tamen neceſſaria eſt, ut alteri perſuadeas quod utiliter ſuades: ſed, à malo eſt, *illius cujus infirmitate jurare cogeris.* Chriſti Salvatoris de vitando juramento ſententiam S. Jacobus Apoſtolus expreſſit. Epiſt. cap. 5. 12. *Ante omnia autem, fratres mei, nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem ſermo veſter: Eſt, eſt: Non, non: Ut non ſub judicio decidatis.* Præclarè *Clemens Alexandrinus* perfecti Chriſtiani mores

Clemens Alex. lib. 7. Stromatum pag. 728. & 729.

» deſcribens, ait: Longè autem abeſt ut qui in tali pietate
» probatur & dijudicatur, ſit ad mentiendum propenſus,
» & ad jurandum. Eſt enim jusjurandum confeſſio defini-
» tiva cum divina aſſumptione. Qui eſt autem ſemel fide-
» lis, quomodo ſeipſum infidelem præbuerit, ut etiam
» opus habeat jurejurando, & non ita vitam inſtituat, ut ea
» ſit firmum ac definitum jusjurandum, fidemque oſten-
» dat confeſſionis in conſtanti ſtabilique vita & ſermone?
» Si autem in judicio ejus qui facit & loquitur, poſitum
» eſt facere injuriam, non in perpeſſione ejus qui patitur
» perſecutionem, neque mentietur, neque pejerabit, ut
» qui Deum afficeret injuriâ, cùm eum ſciat naturâ eſſe hu-
» juſmodi ut minimè lædi poſſit. Sed neque propter proxi-
» mum mentietur, vel aliquid tranſgredietur, quem didi-
» cit diligere, etiamſi non ſit familiaris. Propter ſe ipſum
» autem multò minus aut mentietur, aut pejerabit; ſiqui-
» dem numquam ſua ſponte in ſe iterum injuſtus invenie-
» tur. Sed neque jurat, ut qui in affirmationem quidem,
» Ita, vel eſt: in negatione autem, Non, uſurpare con-
» ſtituerit. Sufficit ergo ei vel affirmationi vel negationi
» addere illud, Verè dico, ut fidem iis faciat qui reſponſi
» ejus non perſpiciunt ſtabilitatem. Oportet enim eum ha-
» bere apud externos vitam fide dignam, ut ne poſtuletur
» quidem ab eo jusjurandum: apud ſe ipſum autem & qui
» cum eo converſantur, animi æquitatem, quæ eſt juſtitia
» voluntaria.

Evangelicum illud de vitando juramento præceptum audiviſſe videtur *Clinias* Philoſophus Pythagoricus, cui cùm per juramentum mulctam trium talentorum vitare liceret, injuriam pati maluit quàm jurare, idque cùm non eſſet falsò juraturus; ut refert *S. Baſilius*, Homilia 24. *De legendis Gentilium libris.*

32. *Audiſtis quia dictum eſt: Oculum pro oculo, & dentem pro dente.* Oculum pro oculo reddat, qui alterius oculum eruit, &c. Jus eſt Talionis apud gentes omnes vetuſtiſſimum, quod jus Rhadamanthi dictum teſtatur Ariſtoteles, iſto Verſu deſcriptum: *quæ fecit ſi quiſque ferat, jus fiet & æquum.* Ex Græcia Romam tranſiit: Unde in Legibus 12. Tabularum ſcriptum erat: *Si membrum rupit, talio eſto.* Hoc Moſaicæ Legis forenſe Decretum, *Exod.* 21. *verſ.* 23. 24. 25. & *Levit* 24. 19. 20. Sed Talionis exactio non licebat niſi judicis ſententiâ, ut conſtat ex Deuteron. 19. *Stabunt ambo, quorum cauſa eſt ante Dominum in conſpectu Sacerdotum & Judicum... Reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitavit... Ut audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. Non miſereberis ejus, ſed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.* Et permiſſa magis erat hæc exactio talionis, etiam apud Judicem actionem injuriarum inſtituendo, quàm imperata: permiſſa, inquam, erat ut majoris mali vitaretur occaſio, & ne Judæi ad vindictam proni gtaviorem pœnam exigerent damno dato, aut privatâ auctoritate injurias ulciſcerentur: atque metu talionis ab injuria inferenda cohiberentur: cæterùm vindictam Lex ipſa privatis prohibet, *Levit.* 19. 18. *Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum.* Et Deuteronom. 32. 35. *Mea eſt ultio, & ego retribuam in tempore.* Chriſtus igitur duo adjecit Legi. Talionem nempe ſuſtulit, ac præterea nos docuit non modò non expetere vindictam, ſed patienter injurias tolerare.

Rom. 12. 17. & 19.

33. *Ego autem dico vobis, Non reſiſtere malo:* Non vicem referre, non malum malo repellere, convitium convitio, vulnus vulnere. Quod S. Paulus his verbis exprimit: *Nulli malum pro malo reddentes...... Non voſmetipſos defendentes, chariſſimi, ſed date locum iræ.* Defenſio hîc pro ultione accipitur. Chriſtus enim & Apoſtolus non vetant gravem injuriam inculpatæ tutelæ moderamine propulſare, neque Magiſtratibus vindicandam committere, ſed ulciſci. Quod & ſequentia *S. Pauli* verba declarant: *Sed date locum iræ*: id eſt, ultioni divinæ. *Scriptum eſt enim: Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus.* Quomodo verò Lex Moſaica talionis exactionem permittens non pugnet cum præcepto Chriſti, egregiè *Tertullianus* explicat.

Tertull. lib. 4. cont. Marcionem, cap. 16.

Novam planè (inquit)
“ patientiam docet Chriſtus, etiam vicem injuriæ cohi-
“ bens, permiſſam à Creatore; oculum exigente pro ocu-
“ lo & dentem pro dente: contra, ipſe alteram ampliùs
“ maxillam offerri jubens, & ſuper tunicam pallio quoque
“ cedi. Planè hæc Chriſtus adjecerit ut ſupplementa con-
“ ſentanea diſciplinæ Creatoris... Si per Zachariam præ-
“ cepit, Ne unuſquiſque malitiæ fratris ſui meminerit;
“ ſed nec proximi. Nam & rurſus, Malitiam, inquit, pro-
“ ximi ſui unuſquiſque ne recogitet. Multò magis patien-
“ tiam indixit injuriæ, qui indixit oblivionem. Sed &
“ cùm dicit: Mihi vindictam, & ego vindicabo; proinde
“ patientiam docet vindictæ exſpectatricem. In quantum
“ ergo non capit ut idem videatur & dentem pro dente,
“ oculum pro oculo, in vicem injuriæ exigere, qui non
“ modò vicem, ſed etiam ultionem, etiam recordationem
“ & recogitationem injuriæ prohibet: in tantùm aperitur
“ nobis, quomodo oculum pro oculo & dentem pro dente
“ cenſuerit; non ad ſecundam injuriam talionis permit-
“ tendam, quam prohibuerat interdictâ ultione; ſed ad
“ primam coërcendam, quam prohibuerat oppoſito talio-
“ ne, ut unuſquiſque reſpiciens licentiam ſecundæ injuriæ,
“ à prima ſemetipſum contineret. Faciliùs enim vim com-
“ primi ſcit repræſentatione talionis, quàm repromiſſione
“ ultionis. Utrumque autem conſtituendum fuit pro natu-
“ ra & fide hominum; ut qui Deo crederet, ultionem à
“ Deo exſpectaret; qui minùs fideret, leges talionis time-
“ ret. Hanc Legis voluntatem de intellectu laborantem,
“ Dominus & Sabbati & Legis & omnium paternarum
“ diſpoſitionum Chriſtus & revelavit, & compotem fecit
“ mandans alterius quoque maxillæ oblationem; ut tantò
“ magis vicem injuriæ extingueret, quam & lex per
“ talionem voluerat impediſſe, certè quam Prophetia ma-
“ nifeſtè coërcuerat, & memoriam injuriæ prohibens; &
“ ultionem ad Deum redigens. Ita ſi quid Chriſtus intulit,
“ non adverſario, ſed adjutore præcepto, non deſtruxit
“ diſciplinas Creatoris.

S. Auguſt. lib. 19. contra Fauſtum, cap. 5. & cont. Adimantum cap. 8 & Enarrat. in Pſalm. 108.

Eandem legem explicat *S. Auguſtinus* variis in locis, è quibus unum ſeligo librum *de Sermone Domini in monte* cap. 19. *Phariſæorum* (inquit) *Juſtitia minor eſt, non excedere in vindicta modum, ne plus rependat quiſque quàm accepit, & magnus hic gradus eſt. Nemo enim facilè invenitur qui pugno accepto pugnum reddere velit; & uno à conviciante verbo audito, uno & quod tantumdem valeat referre contentus ſit: ſed ſive ira perturbatus immoderatiùs vindicat; ſive quia juſtum putat eum qui læſit prior gravius lædi, quàm læſus eſt qui non læſerat. Talem animum magna ex parte refrenavit lex in qua ſcriptum eſt*, Oculum pro oculo, & dentem pro dente: *Quibus nominibus ſignificatur modus, ut injuriam vindicta non tranſeat.*

Idem lib. 1. de ſerm. Dom. in Monte, cap. 19.

Hic, ut idem S. Doctor alibi dixit, *Non fomes, ſed limes furoris eſt.* Hæc *injuſtorum juſtitia eſt. Hæc eſt*, ibi ait: *pacis inchoatio: perfecta autem pax eſt, talem penitus nolle vindictam.* Inter illud ergo primum quod præter legem
“ eſt, ut majus malum pro minore malo reddatur, &
“ hoc quod Dominus perficiendis diſcipulis dixit, ne
“ pro malo ullum malum reddatur; medium quendam
“ locum tenet, ut tantùm reddatur quantùm acceptum
“ eſt, per quod à ſumma diſcordia ad ſummam concor-
“ diam pro temporum diſtributione tranſitus factus eſt.
“ Quiſquis ergo malum infert prior ſtudio lædendi & no-
“ cendi, vide quantùm diſtet ab eo qui nec læſus rependit.
“ Quiſquis autem nulli prior malè fecit, ſed tamen læſus
“ rependit gravius vel voluntate vel facto, receſſit aliquan-

tum à ſumma iniquitate, & proceſſit ad ſummam juſtitiam, & tamen nondum tenet quod Lex quæ per Moyſen data eſt imperavit. Qui ergo tantùm reddit quantùm accepit, jam donat aliquid: non enim tantam pœnam meretur nocens, quantam ille qui ab eo læſus innocens paſſus eſt. *Hanc ergo inchoatam, non ſeveram, ſed miſericordem juſtitiam, ille perficit, qui legem venit implere, non ſolvere... Parum enim adhuc videtur Domino, ſi pro malo quod acceperis nihil rependas mali, niſi etiam amplius paratus ſis accipere. Quapropter non ait,* Ego autem dico vobis, *non reddere malum pro malo: quamquam hoc etiam magnum præceptum ſit; ſed ait,* Non reſiſtere adverſùs malum: *Ut non ſolùm non rependas quod tibi fuerit irrogatum, ſed etiam non reſiſtas quo minùs aliud irrogetur.*

34. *Sed ſi quis te percuſſerit in dextram maxillam tuam, præbe illi & alteram.* Si quis tibi alapam impegerit, illi maxillam alteram cædendam obverte, potiùs quàm te ulciſcaris, aut alapam regeras, aut caritatis, pacis Chriſtianæ atque patientiæ bonum amittas. *S. Auguſt. ibid.* Quod ad miſericordiam pertinere, hi maximè ſentiunt, qui eis quos multùm diligunt, tamquam filiis vel quibuſlibet dilectiſſimis ſuis ægrotantibus ſerviunt vel parvulis vel phreneticis; à quibus multa ſæpè patiuntur, & ſi eorum ſalus id exigat, præbent ſe etiam ut plura patiantur, donec vel ætatis vel morbi infirmitas tranſeat. Quos ergo Dominus Medicus animarum, curandis proximis inſtruebat, quid eos aliud docere poſſet, niſi ut eorum, quorum ſaluti conſulere vellent, imbecillitates æquo animo tolerarent? Omnis namque improbitas ex imbecillitate animi venit: Quia nihil innocentius eſt eo qui in virtute perfectus eſt. Nec S. Paulus alteram maxillam præbuit percutienti, *Act.* 23. 3. nec Chriſtus ipſe *Johann.* 18. 23. Non igitur oſtentatione corporis, ſed præparatione cordis hoc præceptum implendum eſt. Multi enim alteram maxillam præbere noverunt, diligere verò illum à quo feriuntur ignorant. At verò ipſe Dominus, qui utique præcepta quæ docuit primus implevit percutienti ſe in maxillam Miniſtro Sacerdotis non præbuit alteram; ſed inſuper dixit, Si malè locutus ſum, exprobra de malo; ſi bene, quid me cædis? Non tamen ideo paratus corde non fuit, non ſolùm in alteram maxillam cædi pro ſalute omnium, ſed etiam toto corpore crucifigi. Sic igitur Chriſtianum hominem animo paratum eſſe oportet ad omne injuriarum genus perferendum potiùs quàm amittat caritatem, ut dicere poſſit cum Propheta: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.*

35. *Et ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Ei qui tibi vim infert in bonis externis, & occaſionem tibi præbet ipſum in jus vocandi, ereptâ tibi tunicâ, vel te in jus trahit ut improba lite & malis artibus tibi tunicam eripiat, dimitte potiùs pallium; id eſt, paratus ſis graviorem jacturam ferre, potiùs quàm cum detrimento pacis & caritatis judicio contendas, vel potiùs quam te ipſum ulciſcaris. *S. Auguſt. ibid.* *Lucæ* 6. 29. tunica ultimò loco ponitur: *Et ab eo, qui aufert tibi veſtimentum, etiam tunicam noli prohibere.* Id eſt ab eo qui veſtem exteriorem auſert, rapinæ faciliùs expoſitam, & minùs neceſſariam, etiam veſtem interiorem rapinæ minùs expoſitam, & magis neceſſariam ne cohibeas. Rurſus *ad præparationem cordis, non ad oſtentationem operis,* id præceptum rectè intelligitur. Et quod de tunica & pallio dictum eſt, non in eis ſolis, ſed in omnibus faciendum eſt, quæ aliquo jure temporaliter noſtra eſſe dicimus. *Si enim de neceſſariis hoc imperatum eſt, quantò magis ſuperflua contemnere convenit?* Omnia ergo illa tunicæ & pallii nomine intelligantur, de quibus judicio nobiſcum contendi poteſt, ita ut à noſtro jure in jus illius tranſeant, qui contendit, vel pro quo contendit: ſicuti eſt veſtis, domus, fundus, jumentum, & generaliter omnis pecunia. Cæterùm nec publica judicia, juriſque coram Magiſtratibus proſecutionem, nec juſta bella Chriſti Lege prohibita ſunt, modò caritas & pax Chriſtiana in litigantium aut bella moventium animis dominetur, & ita ſint affecti ut damna quælibet pati malint, quàm violare caritatem: quod etſi, difficile, ſpectata hominum corruptela, & litium bellorumque circumſtantiis, non tamen impoſſibile eſt; Domino præbente gratiæ ſuæ auxilium, qui dedit præceptum.

36. *Et quicumque te angariaverit mille paſſus, vade cum illo & alia duo.* Si quis tibi aliquod onus per injuriam impoſuerit, aut te coëgerit ad operam aliquam, aut ſervitium exhibendum, quod non debes, verbi gratia ad currendum, comitandum, vel bajulandum ad unum milliare; duplum potiùs operæ præſta, quàm adverſùs caritatem pecces. Angari Perſis dicebantur Regum nuntii ſive tabellarii, qui certis ſtationibus diſpoſiti erant, quorum alter alteri traderet litteras, ut citiùs perferrentur. Fas autem ipſis erat ad curſum rapere cujuſvis equos, naves, vel plauſtra, quin etiam ipſos homines. Hebræi, ex quo Perſarum potentia Orientem invaſerat, coacti fuerunt inter cætera ejus ſervitii incommoda, etiam onus angariæ ferre, cujus immunitas ipſis à Demetrio conceſſa eſt, ut refert *Ioſephus lib.* 13. *Antiq.* Inde factum ut rei vehementer exoſæ nomen etiam ad privatas vexationes producerent, ut conſtat ex *Matt.* 27. 32 & ex pleriſque Hebræorum Scriptorum locis. De hac angaria perſonali, ſeu injuria quæ contra libertatem committitur, ibi loquitur Chriſtus; cùm ſecundo loco de injuriis quæ contra jus Dominii, primo verò de iis quæ contra corpus committuntur, locutus fuerit. Paulò aliter S. *Auguſt.* In his, inquit, tribus generibus exemplorum nullum genus injuriæ prætermiſſum eſſe video. Namque omnia in quibus improbitatem aliquam patimur, in tria genera dividuntur: quorum alterum eſt quod reſtitui non poteſt; alterum quod poteſt. Sed in illo quod reſtitui non poteſt, vindictæ ſolatium quæri ſolet. Quid enim prodeſt quòd percuſſus repercutis? Numquid propterea illud quod in corpore læſum eſt, reſtituitur in integrum? Sed tumidus animus talia fomenta deſiderat: ſanum autem firmumque iſta non juvant; quin potiùs miſericorditer perferendam alterius infirmitatem judicat, quàm alieno ſupplicio ſuam mitigandam, quæ nulla eſt... Tenebitur ergo in hoc injuriarum genere, quod per vindictam luitur, iſte à Chriſtianis modus, ut acceptâ injuriâ, non ſurgat in odium, ſed infirmitatis miſericordiâ paratus ſit animus plura perpeti; nec correctionem negligat, quâ vel conſilio, vel auctoritate vel poteſtate uti poteſt. Aliud injuriarum genus eſt, quod in integrum reſtitui non poteſt: cujus duæ ſpecies, una ad pecuniam, altera ad operam pertinet. Quapropter illius de tunica & veſtimento, hujus de angaria mille paſſuum & duûm millium exempla ſubjecta ſunt: quia & reddi veſtimentum poteſt; & quem adjuveris operâ, poteſt te etiam ipſe, ſi opus fuerit, adjuvare ..... In his ergo omnibus generibus injuriarum Dominus docet patientiſſimum & miſericordiſſimum, & ad plura perferenda paratiſſimum animum Chriſtiani eſſe oportere. *Et quicumque te angariaverit mille paſſus, vade cum illo alia duo.* Et hoc utique non tam ut pedibus agas, quàm ut animo ſis paratus. Nam in ipſa Chriſtiana Hiſtoria, in qua eſt auctoritas, nihil tale invenies factum eſſe à Sanctis, vel ab ipſo Domino, cùm in homine quem ſuſcipere dignatus eſt, vivendi nobis præberet exemplum: cùm tamen omnibus ferè locis eos invenias paratos fuiſſe æquo animo tolerare quidquid eis improbè fuiſſet ingeſtum. *S. Aug. lib. de ſerm. Dom. in Monte, cap. 20.*

37. *Qui petit à te da ei & volente mutuari à te, ne avertaris.* Parum eſt enim non nocere, niſi etiam præſtes beneficium quantùm potes. Beneficium autem maximè neceſſarium eſt ſublevare egentes, quorum alii nullam ſpem habent reddendi quod accipitur; alii ſic egent impræſentiarum, ut munus ſive eleemoſynam non poſtulent, aut pecuniam donatam, ſed mutuam. Utriſque ſuccurri jubet Chriſtus, quatenus & facultates noſtræ ferunt, & ipſorum neceſſitas poſtulat, ut explicat S. Paulus 2. Cor. 8. 12. 13. 14. *Si enim voluntas prompta eſt; ſecundùm id quod habet, accepta eſt, non*

ſecundùm

ſecundùm id quod non habet. Non enim ut aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate. In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat : ut & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum, ut fiat æqualitas. S. Lucas cap. 6. 30. hanc Domini ſententiam ita refert : *Omni autem petenti te, tribue*; eleemoſynam ſcilicet, vel opem quam præſtare poſſis, ſive dignus ſit, ſive non; ſive amicus, ſive inimicus; ſive referre gratiam poſſit, ſive non poſſit. Non enim perſonarum, ſed paupertatis, ſed caritatis habenda eſt ratio. Servet tamen caritas ordinem ſuum, quem perficere Chriſtus voluit, non evertere. *Omni petenti te, tribue*, inquit, *non omnia petenti : ut id des, quod dare honeſtè & juſtè potes. Quid ſi enim pecuniam petat, quâ innocentem conetur opprimere ? Quid ſi poſtremò ſtuprum petat ? Sed ne multa perſequar quæ ſunt innumerabilia, id profectò dandum eſt, quod nec tibi nec alteri noceat, quantùm ſciri aut credi ab homine poteſt : & cui juſtè negaveris quod petit, indicanda eſt ipſa juſtitia, ut non eum inanem dimittas. Ita omni petenti te dabis, quamvis non ſemper id quod petit dabis; & aliquando melius aliquid dabis, cùm petentem injuſta correxeris.*

S. Auguſt. lib. 1. de ſerm. Dom. in Monte, c. 20. N. 67.

Et volenti mutuari à te, non avertaris. Ei qui mutuum à te petit, ne difficilem aut tetricum te præbeas, ſed hilari ſuavique benevolentia ipſi ſuccurre, etſi fortè facultatibus ſit deſtitutus, nec pignoribus vel ſponſoribus datis cavere reddendam pecuniam valeat. Ideo autem Dominus duo illa beneficientiæ genera imperavit, quia *Plerumque homines, qui propoſito divino præmio donare parati ſunt, ad dandum quod mutuo petitur pigri fiunt quaſi nihil recepturi à Deo, cùm rem quæ datur, ille qui accipit exſolvat. Rectè itaque ad hoc beneficii tribuendi genus nos divina hortatur auctoritas dicens :* Et volenti mutuari à te, ne avertaris : *Id eſt, ne propterea voluntatem alienes ab eo qui petit, quia & pecunia tua vacabit, & Deus tibi non redditurus eſt, cùm homo reddiderit : ſed cùm id ex præcepto Dei facis, apud illum qui hæc jubet, infructuoſum eſſe non poteſt.*

Ibid. N. 68.

38. *Audiſtis quia dictum eſt : Diliges proximum tuum & odio habebis inimicum tuum.* Proximi nomine is ſæpè intelligitur, qui ſanguinis, vicinitatis, aut amicitiæ vinculo nobis conjunctus eſt. Unde Levitici 19. 18. quem locum hîc reſpicit Chriſtus, cùm Dominus præmiſiſſet, *Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum* : ſubdit : *Diliges amicum tuum ſicut teipſum. Ego Dominus.* Judæi hoc præceptum ita reſtringebant, ut alienigenis benefaciendum non putarent, & ne communia quidem humanitatis officia illis exhiberent. Qua de re Juvenalis:

Non monſtrare vias eadem niſi ſacra colenti:
Quæſitum ad fontem ſolos deducere verpos.

Et Tacitus : *Apud ipſos fides obſtinata, miſericordia in promptu, adversùs alios omnes hoſtile odium.* Omnes ſcilicet officiorum partes ſe impleviſſe credebant, ſi iis præceptis paruiſſent, quibus ipſorum civilis ſocietas continebatur: cùm tamen Lex Judaïca naturalem non tolleret, quæ omnem hominem omni homini facit eſſe proximum, id eſt, non alienum, ſed neceſſitudine quadam conjunctum, ac propterea neminem eſſe docet, cui non datâ occaſione benefacere debeamus. Hoc ipſum Chriſtus docuit parabolâ Samaritani Judæo à latronibus ſpoliato & vulnerato ſuccurrentis. In Lege certè ipſa proximi nomine quemvis hominem aliquando ſignificari certum eſt, ut Exod. 20. 16. *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.* Dicit *proximum* (inquit R. *Kimki* in Pſal. 15) *Non quòd liceat falſum teſtari adversùs alium, ſed mos eſt loquendi talis Scripturæ, quo per proximum intelligit eum, quicum negotium eſt.* Atque ita Chriſtum proximi nomen in Lege poſitum intellexiſſe nemo dubitaverit, cùm præceptum de proximi dilectione recenſuit: *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Sic intellexit S. Paulus, dicens : *Nemini quidquam debeatis, niſi ut invicem diligatis : Qui enim diligit proximum, Legem implevit.* Quamvis igitur Judæis

Luc. 10. 29. *Matt. 22. 39.* *Rom. 13. 8.*

expreſſiùs præcepta eſſet in Lege popularium dilectio, perperam tamen ſe ad alios quoſvis homines diligendos, illiſque benefaciendum non teneri putabant. Ideo autem illis expreſsè præcepit Deus ut populares diligerent, quia nondum capaces erant dilectionis illius indefinitæ, quam ad omnes homines porrigi debere Chriſtus docuit: illiſque ab impiarum gentium conſuetudine ob idololatriæ periculum ſegregandis, ſatis erat pro temporum ratione lege latâ præcipere, ut conſortibus ſanguinis & Religionis omnia benevolentiæ officia exhiberent. Hinc *Tertullianus*: Non aliud Chriſtus in omnes præcepit, quàm quod Creator in fratres. Nam etſi major eſt bonitas quæ operatur in extraneos, ſed non prior eâ quæ ante debetur in proximos. Quis enim non diligens proximos, poterit diligere extraneos?... Ita Creator & ſecundùm naturæ ordinem, primùm in proximos docuit benignitatem, emiſſurus eam poſtea & in extraneos; & ſecundùm rationem diſpoſitionis ſuæ, primò in Judæos, poſtea & in omne hominum genus. Ideoque quamdiu intra Iſraëlem erat Sacramentum, meritò in ſolos fratres miſericordiam mandabat. At ubi Chriſto dedit gentes hæreditatem, & poſſeſſionem terminos terræ... exinde Chriſtus in omnes legem paternæ benignitatis extendit, neminem excipiens in miſeratione, ſicut in vocatione Ita quorumdam tunc fidem paulatim ad perfectum Diſciplinæ Chriſtianæ nitorem, primis quibuſque præceptis balbutientis adhuc benignitatis informabat.

Tertull. lib. 4 cont. Marcion. 16.

Et odio habebis inimicum tuum. Odium inimicorum in Lege Moſaïcâ nec præcipitur, nec permittitur. Imò Exod. 23. 4. ſcriptum eſt : *Si occurreris bovi inimici tui, aut aſino erranti, reduc ad eum. Si videris aſinum odientis te jacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſublevabis cum eo.* Tametſi id de popularibus præſertim præceptum conſtat ex *Deuteron.* 22. 1. Et *Prov.* 25. 21. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitierit, da ei aquam bibere: prunas enim congregabis ſuper caput ejus, & Dominus reddet tibi.* Verumtamen Exodi 34. 2. & *Deuter.* 7. 1. prohibetur Judæis ne jungant affinitatem aut fœdus faciant cum ſeptem illis populis, Amorrhæo, Chananæo, Hethæo, Pherezæo, Hevæo, & Jebuſæo: & cùm tradiderit illos Dominus in manus Iſraëlitarum, percutiant eos uſque ad internecionem, nec eorum miſereantur. Neque verò ea præcepta cum naturæ Lege pugnant, cui potiùs valdè conſentaneum eſt ut ſontes debitâ pœnâ plectantur. Cùm ergo gentium illarum idololatria, crudelitas, inceſta libido ad ſummum perveniſſent, ut conſtat ex *Levit.* 18. 24. & *Sap.* 12. & 13. juſtè Deus poſt longiſſimi temporis patientiam, hanc pœnæ executionem, quam per ſe facere potuerat, Hebræo populo mandavit. De Amalecitis, quorum nomen deleri Deus juſſit *Deuteron.* 26. 19. idem eſto judicium. Verùm Judæi hæc pravè intelligentes, & plus quàm par eſſet extendentes, alienigenas omnes falſorum Deorum cultu inquinatos, nullo diſcrimine pro hoſtibus habebant Chriſti tempore, neque eos aut ſpoliare, aut necare nefas ducebant, quod fatetur ac defendit *Ioſephus Albo* in Diſputatione adversùs Chriſtianos. Immò ipſos Iſraëlitas Judaïcarum Traditionum ac Rituum Moſaïcorum tranſgreſſores odio ferali proſequebantur, ut conſtat ex ipſorum Canonibus à *Lighfooto* relatis. *Hæretici Iſraëlitici, id eſt qui idola colunt ex Iſraële, aut qui tranſgrediuntur ut irritent; itemque Epicurei, id eſt Iſraëlitæ, qui negant Legem & Prophetas, ex præcepto ſunt occidendi, ſi poteſt quis eos occidere, idque palam; ſi autem non apertè, clam & aſtutè machineris eis mortem...... Gentilibus verò, quibuſcum nobiſcum non eſt bellum, itemque paſtoribus pecorum minutiorum, aliiſque iſtiuſmodi, non mortem quidem ita machinantur : at prohibitum tamen eſt eos à morte liberare, ſi de morte periclitantur. Exempli gratiâ, videt Judæus quemquam eorum lapſum in Mare, nullo modo eum inde tollat: Nam ſcriptum eſt,* Non inſurges in ſanguinem proximi tui : *At hic non eſt proximus.* Homines rudes & feri in homines odio flagrabant,

Lighfoot, in Horis Hebr. ad cap. 5. Matth. Verſ. 44.

cùm ſolùm in iis vitium odiſſe, illos verò propter naturæ cognationem diligere deberent. Hos corrigit Dominus, Legis mentem explicans.

39. *Ego autem dico vobis : Diligite inimicos veſtros ; benefacite his qui oderunt vos : & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.* Audito, *& non intellecto, quod antiquis dictum erat,* Oderis inimicum tuum, *ferebantur homines in hominis odium, cùm deberent non odiſſe niſi vitium : Hos corrigit Dominus, dicendo,* Diligite inimicos veſtros; *ut, qui jam dixerat,* Non veni Legem ſolvere, ſed adimplere, *ideòque de odio inimici quod ſcriptum eſt in Lege non ſolveret, præcipiendo utique ut diligamus inimicos, cogeret nos intelligere, quonam modo poſſemus unum eundemque hominem & odiſſe propter culpam, & diligere propter naturam.* Præceptum diligendi inimicos nos per Evangelium didiciſſe, *S. Ambroſius* ait. *Chriſtianus nullius eſt hoſtis* (inquit Tertullianus.).. *Si inimicos jubemur diligere, quem habemus odiſſe ? Si læſi vicem referre prohibemur, ne de facto pares ſimus, quem poſſumus lædere ? Benefacite his qui oderunt vos.* Non enim effectu ſolo, ſed & re ipſa, *opere & veritate* inimicos ipſos diligere debemus. *Benefacite*, id eſt, parati eſtote ad beneficentiam in illos exercendam opportunitate datâ, cùm ope noſtrâ indigent, illiſque ſuccurrere poſſumus. Hæc nota Chriſtianorum. Unde *S. Juſtinus* in Apologia ad imperatores: » Qui odiis & cædibus mutuis inter nos graſſabamur, & pro conſuetudine recepta, cum eis qui tribules noſtri non eſſent, communem focum non habebamus, nunc à Chriſti apparitione familiariter ſimul vivimus, & pro inimicis oramus: & qui nos iniquo perſequuntur odio, ſuaſione flectere conamur, ut ſecundùm honeſta Chriſti præcepta vitam agentes, bonam ſpem habeant, eadem ſe nobiſcum à Deo omnium dominatore præmia conſecuturos. Beneficia inimico præſtita, prunæ illæ ſunt ſuper caput illius congregandæ, de quibus Sapiens *Proverb.* 25. De illis enim vaſtatoribus carbonibus dicitur, qui dantur homini adversùs linguam ſubdolam. » Cùm enim quiſque beneſecerit inimico, & non victus malo ejus, vicerit in bono malum, plerumque illum inimicitiarum ſuarum pœnitebit, & iraſcetur ſibi, quòd tam bonum hominem læſerit. *Ipſa verò uſtio, pœnitentia eſt, quæ tamquam carbones ignis inimicitias ejus malitiaſque conſumit.*

S. Auguſt. lib. 19. contra Fauſtum, cap. 24.
S. Ambroſ lib. de Ioſeph. c. 1.
Tertull. in Apolog.
Pſal. 119. 4.
S. Aug. ſerm. 149. aliàs 24 de Diverſis cap. 17.

Sequitur ex Græcis Codicibus, *Benedicite iis, qui maledicunt vobis*, ſed hanc ſententiam irrepſiſſe in Græcum Textum, nec in eo primitus exſtitiſſe, conſtat ex S. Hieronymo, qui Novum Teſtamentum Græcæ fidei reddidit, & ex vulgata noſtra Verſione, in qua non extat. In quoſdam igitur Codices hûc tranſlata eſt ex Cap. 6. *S. Lucæ*, Verſ. 28. ad quem *S. Paulus* alluſit 1. *Cor.* 4. 12. ſcribens: *Maledicimur & benedicimus.*

Et orate pro perſequentibus & calumniantibus vos. Orate pro illis ſaltem cùm pro omnibus oratis, à communibus orationibus ne illos excludite: orate ut Deus eos ad ſe convertat, in eiſque odium & malitiam deſtruat, ut eis bonam voluntatem tribuat. Id olim Moyſes fecit, poſtea Chriſtus, ejuſque exemplo Stephanus, Paulus, aliique Sancti. *Dilexit inimicos ipſe Dominus Chriſtus: pendens enim in Cruce ait, Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Secutus eſt ejus exemplum Stephanus, cùm lapides jacerentur; & ait: Domine, ne ſtatuas illis hoc delictum. Dominum imitatus eſt ſervus, ut nemo ſervorum ſit piger, & putet hoc eſſe factum quod à ſolo Domino fieri poterat. Si ergo multum eſt ad nos imitari Dominum, imitemur conſervum. Ad eamdem quippe gratiam vocati omnes ſumus.* Apoſtolus jubet orari pro Regibus, qui tunc perſequebantur Eccleſias. Sed quas tunc pro ſe orantes perſequebantur, nunc pro ſe exauditas defendunt. *Præceptum eſt, ad redundantiam benignitatis, etiam pro inimicis Deum orare, & perſecutoribus noſtris bona precari.*

S. Auguſt. ibid.
1. Tim. 2.
Tertull. Apolog. cap. 32.

40. *Ut ſitis filii Patris veſtri, qui in cælis eſt: qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos.* Inimicorum dilectione, & beneficentiâ erga illos demonſtrabitis vos adoptionem filiorum Dei conſecutos eſſe, qui non ſolùm juſtis, amiciſque ſuis, ſed & improbis inimiciſque beneficia ſua impertit. *Probibita ira, reſtricti animi, compreſſa petulantia manûs, exemptum linguæ venenum. Plus Lex quàm amiſit, invenit: dicente Chriſto: Diligite inimicos veſtros, & maledicentibus benedicite: & orate pro perſecutoribus veſtris, ut filii ſitis Patris veſtri cæleſtis. Vides quem nobis Patrem patientia acquirat.* Cùm dicit Deus, *Diliges proximum tuum*: ibi ſunt omnes homines, etiamſi fuerint inimici: Quia etiam ſecundùm ſpiritalem propinquitatem neſcis quid tibi ſit in præſcientia Dei homo, qui tibi ad tempus videtur inimicus. Quia enim patientia Dei ad pœnitentiam eum adducit, fortaſſis cognoſcet & ſequetur ducentem. *Si enim Deus ipſe qui novit qui ſint in peccatis perſeveraturi; qui relicturi juſtitiam, & irrevocabiliter ad iniquitatem lapſuri, tamen facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos, invitans utique ad pœnitentiam per patientiam, ut qui neglexerint ejus bonitatem, experiantur in fine ſeveritatem; quanta ſolicitudine placabilem oportet eſſe hominem, ne fortè neſciens qualis futurus ſit, cùm præſentes ejus inimicitias attenderit, oderit eum cum quo in æterna fœlicitate regnabit?* « Filii Dei efficimur Regeneratione ſpirituali, & adoptamur in Regnum Dei, non tamquam alieni, ſed tamquam ab illo facti & creati: ut unum ſit beneficium quo nos fecit eſſe per omnipotentiam ſuam, cùm ante nihil eſſemus; alterum quo adoptavit; ut cum eo tamquam filii vitâ æternâ pro noſtra participatione frueremur. Itaque non ait: Facite iſta, quia eſtis filii; ſed, Facite iſta, ut ſitis filii. Cùm autem ad hoc nos vocat per ipſum Unigenitum, ad ſimilitudinem ſuam nos vocat. Unde ſubdit, *Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos.* Non ſolem duntaxat, ſed *ſuum* dicit, id eſt, quem ipſe fecit atque conſtituit, & à nullo aliquid ſumſit ut faceret: *Ut hinc admoneremur, quanta liberalitate inimicis noſtris ex præcepto ejus præſtare debeamus quæ nos non creavimus, ſed de muneribus ejus accepimus.*

Tertull. lib. de Patientia, c. 6.
S. Auguſt. ſerm. 149. cap. 17.
S. Aug. lib. 1. de ſerm. Dom. in Monte, cap. 23.

41. *Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonnè & publicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaveritis fratres veſtros tantùm, quid ampliùs facitis? Nonnè & Ethnici hoc faciunt?* Qui amicos tantùm diligit, non inimicos, ille non cæleſti caritate, ſed ſola naturæ propenſione & impetu amicos diligit, proindeque Deum non promeretur, cui nihil placere poteſt, quod ex fidei & caritatis radice non ſurgit. Dilectio amicorum ex impetu naturæ communis eſt Ethnicis & Chriſtianis, juſtis & peccatoribus: Inimicorum dilectio ſolis Chriſtianis & Piis. *Publicani* dicti, qui Romanis, ex quo Judæa à Pompeio ſubjecta eſt, & facta vectigalis, ad collectionem vectigalium & tributorum à Judæis quotannis ſolvendorum operam locabant. Iſtud hominum genus vulgo inviſum, & pro perditis peccatoribus habitum. Illi non recipiebantur apud Judæos in Synagogas ad Legem audiendam & publicas preces, ut colligitur ex *Matt.* 18. *verſ.* 17. Sed neque in Synedria & conſeſſus Judicum, aut ad teſtimonii dictionem in Judæorum Republica admittebantur, ut conſtat ex Pandecte Talmudico. In Evangelio modò junguntur cum Gentilibus, modò cum peccatoribus, ac nominatim cum meretricibus. De Græcis Plutarchus ſcribit: *Vectigal conducere probro ducunt.* De his *Ulpianus* Juriſconſultus: *Quantæ audaciæ, quantæ temeritatis ſint Publicanorum factiones, nemo eſt qui neſciat.* De his Maimonides: *Hominum, de quibus præſumitur eos fures eſſe, præſumiturque omnes eorum opes per rapinam congeſtas eſſe, opuſque totum ſuum eſſe opus rapacium, veluti Publicanorum & latronum, opibus uti non licet, nec eſt eorum nummus cum tuo commiſcendus, eo quòd præſumitur ex rapina acquiſitus.*

Apud Ligfoot. in Horis Hebr.

41. *Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis eſt perfectus.* Vox *ſicut*, ſimilitudinem & imitationem ſignificat, non æqualitatem. Quaſi dicat,

Dei bonitatem ac miſericordiam, quantùm fieri poteſt, in vobis exprimite. Luc 6. 36. *Eſtote ergo miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt.* Præclarè S. *Juſtinus Martyr*: Non imperium in proximos obtinere, neque velle potiore conditionis eſſe quàm ii qui ſunt infirmiores neque divitem eſſe, & vim inferre inferioribus eſt beatum eſſe; neque in his Deum imitari quiſquam poteſt; ſed hæc extra ejus Majeſtatem ſunt: At qui proximi onus in ſe recipit, qui qua in re ſuperior eſt, alium qui eſt inferior beneficio vult afficere; qui quæcumque habet, à Deo accepta, ea indigis ſuppeditans, Deus fit eorum qui accipiunt, is Dei eſt imitator. Sic perfectum eſſe, id eſt, ad Dei & Chriſti Salvatoris noſtri ſimilitudinem & imitationem totis viribus eniti, non conſilium tantùm, ſed præceptum eſt, ab omnibus implendum qui Regnum cæleſte ac vitam æternam conſequi velint. 1. Cor. 14. 20. *Senſibus autem perfecti eſtote.* Coloſſ. 1. 28. *Ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Chriſto Jeſu.* Et cap. 4. 12. *Ut ſtetis perfecti & pleni in omni voluntate Dei.* Epheſ. 5. 1. *Eſtote ergo imitatores Dei, ſicut filii chariſſimi: & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos.* Jacobi 1. 4. *Patientia autem opus perfectum habet: Ut ſitis perfecti & integri, in nullo deficientes.* Cap. 3. 2. *Si quis in verbo non offendit: hic perfectus eſt vir.* 1. Petri 1. 15. *Sed ſecundùm eum, qui vocavit vos, Sanctum*, & *ipſi in omni converſatione ſancti ſitis: quoniam ſcriptum eſt: Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum.* 1. Johannis 1. 7. *Si autem in luce ambulamus, ſicut & ipſe eſt in luce; ſocietatem habemus ad invicem.* Et Cap. 3. 3. *Et omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt.* Sed & S. *Juſtinus Martyr*, perfectum fieri, interpretatur Chriſtianum fieri. Tibi, ſi qua eſt de te ipſo cura, ſalutemque affectas, atque Deo confidis, facultas adeſt ut & Chriſtum Dei cognoſcas, & ad perfectionem deductus, beatitudinem conſequare.

S. Juſtinus, Epiſt. ad Diognetum. — *S. Juſtinus in Dial. cum Tryphone p. 225.*

Senſus Moralis.

1. **V**IDENS *Jeſus turbas, aſcendit in Montem, & cùm ſediſſet, acceſſerunt ad eum Diſcipuli ejus. Et aperiens os ſuum, docebat eos.* Cum Chriſto aſcendamus, animum à terrenis rebus ad cæleſtia erigamus. corde venerabundo, humili, docili Verbum æternum Patris audiamus in Evangelio nos inſtituens ac docens. Sedeamus cum Magiſtro & Præceptore hominum; animo quieto, & à cupiditatum tumultu libero ipſum audiamus præcepta ſalutis tradentem. *Accedite ad eum, & illuminamini.* Verbis ejus credite, præcepta ejus attendite, diligite, implete *In manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſalvare animas veſtras. Eſtote factores verbi, & non auditores tantùm; fallentes voſmetipſos.* Jeſus aſcendit in Montem, ut Evangelica præcepta Diſcipulis turbiſque traderet. *Minora præcepta,* (inquit S. Gregorius) *Iſraëlitico populo per Legem data ſunt: unde & eidem populo Moyſes in campo locutus eſt. Altiora Dominus ſanctis Apoſtolis dedit: unde & eoſdem de mandatis vitæ in Monte docuit.* Subtiliorum doctiorumque Philoſophorum ſapientiam doctrina Chriſti tam longé ſuperat, quàm longè cælum à terra diſtat. *Venite & aſcendamus ad Montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis ejus; quia de Sion exibit Lex, & verbum Domini de Jeruſalem.* Collectam turbam non in urbis forique medium circumducit Chriſtus ut doceat, ſed ſtat in Monte ac deſerto, nos erudiens ut nihil ad oſtentationem faciamus, ſed tumultum mundi vitemus, præſertim cùm divinis de rebus cogitandum & agendum eſt. *Aperiens os ſuum docebat*, quod ideo additum, ut diſcamus, quòd non modò cùm loqueretur, verùm etiam cùm taceret, docebat; nunc quidem os aperiens; nunc verò ipſis operibus vocem emittens. Qui nos docuit olim in Monte, judicaturus adveniet in nube, & ſermo quem locutus eſt nobis, nos in noviſſimo die judicabit.

Jacobi 1. — *S. Greger. Hom. 16. in Ezechielem.* — *Iſai. 2. 3.* — *S. Ioann. Chryſoſt. Hom. 15. in Matt.*

2. *Beati pauperes ſpiritu.* Cùm abundent pauperes, quærimus pauperem; in turba quærimus, & vix invenimus. Occurrit mihi pauper, & quæro pauperem. Tu dicis, Pauper ſum ſicut Lazarus: Dives humilis non dicit: Dives ſum ſicut Abraham. Ergo tu te extollis, ille ſe humiliat. Quid inflaris, & non imitaris? Ego (inquit pauper) levor in ſinum Abrahæ. Non vides quia pauperem dives excepit? Non vides quia dives ſuſceptor eſt pauperis? ſi enim ſuperbis contra eos qui habent pecuniam, & negas eos ad Regnum cælorum pertinere; cùm in eis fortaſſe inveniatur humilitas, quæ in te non invenitur: Non times ne tibi, cùm mortuus fueris, dicat Abraham: Recede à me, quia blaſphemaſti me? Quamobrem Divites, qui *pauperes ſpiritu* non ſunt, id eſt, qui *ſuperbè ſapiunt*, & *ſperant in incerto divitiarum ſuarum*, non intrabunt in Regnum cælorum, ſed illi ſoli *qui utuntur hoc Mundo, tamquam non utantur.* Nec pauperes omnes beati, ſed illi ſoli à quorum animis abeſt cupiditas. *Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & in deſideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum cupiditas.* Videamus utrum pauper ille & pannoſus non vult dives fieri. Audio linguam, ſed interrogo conſcientiam .... *Quid mihi oſtentas nullas facultates, cùm ego convincam tantas cupiditates?* Ecce jam compara duos. Iſte dives eſt, ille pauper eſt: ſed iſte dives jam eſt, non vult fieri. Iſte dives eſt, aut de parentibus, aut de donis & hæreditatibus. Jam non vult addere, impoſuit modum, *Fixit limitem cupiditati; jam corde militat pietati.* Tu nihil habes, ſed dives vis fieri: incides in tentationem. Sed fortè inde factus es pauperrimus & egentiſſimus, quia neſcio quid habebas paternum quod te ſuſtentaret, & calumnia aliqua competitoris abſtulit. Gemis, audio, tempora accuſas: quod gemis, ſi poſſes, faceres. An non videmus, an non quotidianis exemplis plena ſunt omnia? Heri gemebat, quia perdebat ſua; hodie rapit aliena. Invenimus verum pauperem, invenimus pium humilem, non de ſe fidentem, *Pauperem verum, membrum pauperis qui propter nos pauper factus eſt, cum dives eſſet.*

S. Aug. ſerm. 14. aliàs de Tempore 110. — *1. Tim. 6. 17.*

Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum. *Vis ut poſtea Regnum cælorum tuum ſit? Vide modò tu ipſe cujus ſis. Eſto pauper ſpiritu. Quæris à me fortaſſe quid ſit pauperem eſſe ſpiritu. Omnis inflatus non eſt pauper ſpiritu: ergo humilis, pauper eſt ſpiritu. Altum eſt Regnum cælorum: ſed, Qui ſe humiliat, exaltabitur.* Quamobrem. *Eſto pauper ſpiritu, & eris dives qualicumque cenſu*: Quia non in abundantia cujuſquam vita ejus eſt, ex his quæ poſſidet: *ſed in virtute ac fide. Iſtæ te divitiæ verum divitem facient, ſi ſis in Deum dives.* Beatum ſe exiſtimet pauper, gloriamque ſuam in humili paupertate conſtituat. Dives verò miſerum ſe cenſeat, niſi ſpiritu pauper ſit & humilis. *Glorietur frater humilis in exaltatione ſua* (inquit S. Jacobus) *Dives autem in humilitate ſua, quoniam ſicut flos fæni tranſibit. Exortus eſt enim ſol cum ardore, & arefecit fænum, & flos ejus decidit, & decor vultûs ejus deperiit: ita & dives in itineribus ſuis marceſcet.*

S. Auguſt. ſerm. 53. aliàs 14. inter additos à Pariſienſibus. — *S. Ambroſ lib. 1. de Cain & Abel. cap. 5.* — *Luc. 12. 15.* — *Iacobi 1. 11.*

Beati pauperes ſpiritu. Veritas loquitur, quæ nec falli, nec fallere poteſt. Sic vos inſenſati filii Adam, divitias quæritis, divitias deſideratis uſque adhuc: cùm jam beatitudo pauperum divinitùs commendata, prædicata Mundo, credita ſit ab hominibus. Quærat eas Paganus, qui ſine Deo vivit: quærat Judæus, qui terrenas promiſſiones accepit: ſed qua fronte, magis autem qua mente Chriſtianus divitias quærit, poſtquam Chriſtus beatos eſſe pauperes prædicavit? Quouſque filii alieni, quouſque vanitatem loquetur os veſtrum, ut beatum dicatis populum cui hæc ſunt, hæc viſibilia, hæc præſentia? Cùm Filius Dei os ſuum aperiens locutus ſit veritatem, Beatos eſſe pauperes; &, Væ divitibus!

S. Bernardus ſerm. 1. in Feſto omnium Sanctorum.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 15. in Matt. *Beati pauperes ſpiritu* : Humiles ſcilicet, quia enim ſuperbiam conſtat arcem eſſe malorum, & radicem fontemque peccati, contrarium ægritudini remedium docendo conficiens Chriſtus, quaſi fundamentum quoddam forte ac munitum hanc primùm ſententiam collocavit. Siquidem unuſquiſque humilitate ſuppoſitâ, tutiſſimè cuncta alia ſuperponit ædificans: Hâc verò ſubducta, etiamſi ad ipſum uſque cælum converſationis ſublimitate pervenias, ſimul omnia ſubtrahuntur, atque in finem peſſimum relabuntur. Nam ſive orationem, ſive jejunium, ſive miſericordiam, ſive pudicitiam, ſive aliud quid bonorum abſque humilitate congreges : ſtatim cuncta defluunt, cuncta depereunt. Jure igitur hinc incipit Chriſtus, ut arrogantiam radicitùs de pectoribus evellat. Ad paupertatem illam beatam ſpiritûs, id eſt, humilitatem, nihil movet efficaciùs exemplo Chriſti. Unde Apoſtolus ad Philippenſes ſcribens, ait: *Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Jeſu, qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens.* Et quid magis in Deo mendicum, quàm forma ſervi? Quid in Rege rerum univerſarum humilius, quàm in communionem inopis ac mendicæ naturæ noſtræ veniſſe? Rex regum & Dominus dominantium ſponte ſua formam ſervitutis induit: Judex rerum univerſarum Principibus tributarius exiſtit: creaturæ Dominus in ſpelunca diverſatur: Qui Mundum univerſum complexus eſt, non invenit locum in diverſorio, ſed in præſepio brutorum animalium abjicitur: purus ille & incorruptus humanæ naturæ ſordes non reſpuit, ac per omnem noſtram mendicitatem penetrans, uſque ad mortis progreditur experimentum. Videte voluntariæ mendicitatis modum: Vita mortem guſtat: Judex in Judicium ducitur: Dominus vitæ rerum univerſarum ſubjicitur Judicis decreto: ſupramundanarum omnium copiarum Rex manus carnificum non repellit. Ad hoc exemplum reſpiciens, humilitatem ſectare. *Beati pauperes ſpiritu ſuo, divites ſpiritu Dei! omnis enim homo qui ſpiritum ſuum ſequitur, ſuperbus eſt. Subdat ſpiritum ſuum, ut capiat ſpiritum Dei.*

Philipp. 2. — S. Greg. Nyſſ. Orat. 1. de Beatitudinibus. — S. Auguſt. Enarrat. in Pſalm. 141.

3. *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram*, non iſtam quæ nutrit vivos & recipit mortuos, ſed terram viventium. Jam vis poſſidere terram; vide ne poſſidearis à terra. Poſſidebis mitis, poſſideberis immitis. Ne cùm audis præmium propoſitum ut poſſideas terram, extendas avaritiæ ſinum, quâ vis poſſidere modò terram, excluſo etiam utcumque vicino tuo: Non te iſta fallat opinio. Tunc verè poſſidebis terram, quando inhæſeris ei qui fecit cælum & terram. Hoc enim eſt eſſe mitem, non reſiſtere Deo tuo: Ut in eo quod benè facis, ipſe tibi placeat, non tu tibi; in eo quod mala juſtè pateris, ipſe tibi non diſpliceat, ſed tu tibi. Neque enim parum eſt, quia placebis ei, diſplicens tibi; diſplicebis autem ei, placens tibi. Beati qui manſuetudinem ac benignitatem caritatis ſociam individuam, animo poſſident; vultu, verbis, opere demonſtrant. Hæc manſuetudo, quam verbo & exemplo docuit Chriſtus, dicens; *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde*; homines Deo ſubjectos efficit, ac Myſteriorum ejus atque arcanorum judiciorum adoratores. Hæc ad Scripturam ſacram legendam, Chriſtique doctrinam cum fructu audiendam, neceſſaria diſpoſitio eſt. *Oportet pietate miteſcere* (inquit Auguſtinus) *neque contradicere divinæ Scripturæ, ſive intellectæ, ſi aliqua vitia noſtra percutit; ſive non intellectæ, quaſi nos meliùs ſapere, meliuſque præcipere poſſimus.* Manſuetudo hominum animos hominibus conciliat. *Melior eſt patiens viro forti* (inquit Sapiens) *& qui dominatur animo ſuo, expugnatore urbium. . . . . Fili* (inquit Siracides) *in manſuetudine opera tua perfice, & ſuper hominum gloriam diligeris.* Beati mites, ſi tamen manſuetudo in ſtuporem aut ignaviam non degeneret, ubi de gloria & honore Dei agitur, & de impietate ac improbitate coërcenda. Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes qui morabantur in terra: & tamen zelum ſuum armavit contra idololatras & fornicatores. Chriſtus, qui arundinem quaſſatam non confregit, qui agni manſuetudinem præ ſe tulit, flagello arrepto ejecit de Templo eos qui domum Dei faciebant domum negotiationis, & menſas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit. Apoſtolus qui anathema cupiebat eſſe à Chriſto pro fratribus ſuis, Corinthium inceſtuoſum tradidit ſatanæ, publicumque ſcandalum Eccleſiæ datum Excommunicatione ultus eſt. Zelus itaque manſuetudini, zelo manſuetudo conjungi debet. *Idcirco Spiritus Sanctus in columba & in igne monſtratur; quia omnes quos implet, & columbæ ſimplicitate manſuetos, & igne zeli ardentes exhibet. Nequaquam ergo Sancto Spiritu plenus eſt, qui aut in tranquillitate manſuetudinis fervorem æmulationis deſerit, aut rurſum in æmulationis ardore virtutem manſuetudinis amittit.*

S. Aug. ſerm. 53. — S. Auguſt. lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, cap. 7. — Proverb. 16. 32. — Eccli. 3. 19. — Exodi 32. Num. 25. — Iohann. 2. 14 15. — S. Greger. M. P. 3. Paſtoralis Admon. 17.

4. *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Multi flent fletu Babylonico (inquit S. Auguſtinus) quia & gaudent gaudio Babylonico. *Quia gaudent lucris & flent damnis, utrumque de Babylonia eſt.* Flere debes, ſed recordando Sion. *Si recordando Sion fles, & quando tibi ſecundùm Babyloniam bene eſt, oportet ut fleas.* Sic lugebat David, & ab imo pectore ſuſpiria ducebat, dicens : *Hei mihi, qui incolatus meus prolongatus eſt! Habitavi cum habitantibus Cedar; multùm incola fuit anima mea.* Duo ſunt compunctionis genera (inquit S. Gregorius M.) Unum quod æternas pœnas metuit, aliud quod de cæleſtibus præmiis ſuſpirat; quia *Deum ſitiens anima priùs timore compungitur, poſt amore.* Ante enim ſemetipſam in lacrymis afficit; quia dum mala ſua recolit, pro his perpeti ſupplicia æterna pertimeſcit. At verò cùm longâ mœroris anxietate fuerit formido conſumpta, quædam jam de præſumptione veniæ ſecuritas naſcitur, & in amore cæleſtium gaudiorum animus inflammatur. *Et qui priùs flebat, ne duceretur ad ſupplicium poſtmodum flere amariſſimè incipit, quia differtur à Regno . . . . Sic fit ut perfecta compunctio formidinis trahat animum ad compunctionem dilectionis.* Quod in ſacra Hiſtoria figuratâ narratione deſcribitur. Axa filia Caleb ſedens in aſino ſuſpiravit, cui Caleb : Quid habes? inquit. At illa reſpondit : *Da mihi benedictionem: Terram auſtralem & arentem dediſti mihi, junge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum ſuperius & inferius.* Axa ſuper aſinam ſedet, cùm irrationabilibus carnis ſuæ motibus anima præſidet. Quæ ſuſpirans à patre terram irriguam petit : quia à Creatore noſtro cum magno deſiderio quærenda eſt lacrymarum gratia. Sunt namque nonnulli, qui jam in dono percipiunt liberè pro juſtitia loqui, oppreſſos tueri, indigentibus propria tribuere, ardorem fidei habere; ſed adhuc gratiam lacrymarum non habent. Hi terram Auſtralem & arentem habent, ſed adhuc irriguâ indigent. In bonis enim operibus poſiti, in quibus magni atque ferventes ſunt, optant valde ut aut timore ſupplicii, aut amore Regni cæleſtis, peccata ſine quibus vivere non poſſunt, quotidie plorent. Sed quia, ut dixi, duo ſunt compunctionis genera, dedit ei pater irriguum ſuperius, & irriguum inferius. *Irriguum quippe ſuperius accipit anima, cùm ſe in lacrymis Regni cæleſtis deſiderio affligit. Irriguum inferius accipit, cùm inferni ſupplicia flendo pertimeſcit.* Et quidem priùs inferius, ac poſt irriguum ſuperius datur, ſed quia compunctio amoris dignitate præeminet, neceſſe fuit ut priùs irriguum ſuperius, deinde irriguum inferius commemoraretur.

S. Auguſt. Enarrat. in Pſalm. 136. — Pſalm. 119. — S. Gregor. M. lib. 6. Epiſt. 23. — Ioſue 15. 18. 19. — S. Greg. M. ibid. Et lib. 3. Dialog. cap. 34.

Beati qui lugent : Quia, ut *S. Fulgentius* ait : Humilium fletus magnus eſt concupiſcentiæ carnalis interitus. Lacrymæ quæ ex compunctione cordis veniunt, & inimicum vincunt, & nobis donum lætitiæ triumphalis acquirunt... Quàm benè autem ſanctus Propheta, ſemina bonorum operum riganda docet flumine lacrymarum! Omnia etenim ſemina non germinant, niſi fuerint irrigata; nec de ſemine procedit fructus, ſi fuerit aquarum juvamine deſtitutus. Proinde nos quoque ſi volumus fructus noſtrorum ſeminum capere, non deſinamus ſemina noſtra lacrymis irrigare, quæ magis corde ſunt funden-

S. Fulg. Epiſt. ad Probam, cap. 5.

a S. Aug. Enarrat. in Pſ 127. b S. Bernardus, ſerm. 3. in Cantic.

da, quàm corpore. *Beati qui lugent.* (a) Dulciores enim ſunt lacrymæ orantium, quàm gaudia Beatorum. *Beati qui lugent*: quia b lacrymæ pœnitentium, vinum Angelorum, quibus gaudium eſt ſuper uno peccatore pœnitentiam agente. *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* In luctu opus eſt, in conſolatione merces. Nam qui lugent carnaliter, quas conſolationes habent? Moleſtas, metuendas. Ibi conſolatur lugens, ubi timet rurſus ne lugeat. Verbi gratiâ, contriſtat filius elatus, lætificat natus: illum extulit, hunc ſuſcepit: in illo triſtitia, in iſto timor? in nullo ergo conſolatio. *Ergo illa erit vera conſolatio, quâ dabitur quod non amittatur; ut illi ſe poſtea gaudeant conſolari, qui modò ſe lugent peregrinari.*

S. Auguſt. ſerm. 53. S. Leo M. ſerm. 95. de gradibus ad beatitudinem.

5. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.* Nihil hæc eſuritio corporeum, nihil expetit ſitis iſta terrenum: ſed juſtitiæ bono deſiderat ſaturari, & in omnium occultorum introducta ſecretum, ipſo Domino optat impleri. Fœlix mens, quæ hunc concupiſcit cibum, & ad talem æſtuat potum: quem utique non expeteret, ſi nihil de ſuavitate guſtaſſet. Audiens autem dicentem ſibi Propheticum Spiritum: *Guſtate, & videte quoniam ſuavis eſt Dominus*, accepit quamdam ſupernæ dulcedinis portionem, & in amorem caſtiſſimæ voluptatis exarſit:. Ut ſpretis omnibus temporalibus, ad edendam bibendamque juſtitiam toto accenderetur affectu, & illius primi Mandati apprehenderet veritatem, dicentis: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua*: quoniam *Nihil aliud eſt diligere Deum, quàm amare juſtitiam.* Hoc amore ardens Juſtus ait: *Sitivit tibi anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea.*

Pſal. 62.

S. Aug. Enarrat. in hunc Pſalmum.

Videte quomodo hîc ſitit: ſed videte quid hic bonum eſt. *Sunt enim qui ſitiunt, ſed non Deo* Omnis qui ſibi vult aliquid præſtari, in ardore eſt deſiderii: *Ipſum deſiderium ſitis eſt animæ*, Et videte quanta deſideria ſunt in cordibus hominum: Alius deſiderat aurum, alius deſiderat argentum, alius deſiderat poſſeſſiones, alius hæreditates, alius amplam pecuniam, alius multa pecora, alius domum magnam, alius uxorem, alius honores, alius filios. Ardent omnes homines deſiderio: & vix invenitur qui dicat: *Sitivit tibi anima mea.* Sitiunt *enim homines ſæculo; & non ſe intelligunt in deſerto eſſe Idumææ, ubi debet ſitire anima ipſorum Deo.* Dicamus ergo nos: *Sitivit tibi anima mea.* Omnes dicamus, quia *in concordia Chriſti omnes una anima ſumus*: Ipſa anima ſitiat in Idumæa, id eſt in deſerto hujus ſæculi. *Sitivit in te anima mea; quàm multipliciter tibi caro mea.* Si anima ſitit Deo, quomodo & caro ſitit Deo? Quando enim caro ſitit, aquam ſitit; quando anima ſitit, fontem Sapientiæ ſitit. De ipſo fonte inebriabuntur animæ noſtræ, ſicut dicit alius Pſalmus: *Inebriabuntur ab ubertate domûs tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Sitienda eſt ergo ſapientia, ſitienda eſt juſtitia. Non eâ ſatiabimur, non ea implebimur, niſi cùm fuerit finita vita iſta, & venerimus ad illud quod promiſit Deus. Promiſit enim Deus æqualitatem Angelorum: & modò Angeli non ſitiunt quomodo nos, non eſuriunt quomodo nos; ſed habent ſaginam veritatis, lucis, immortalis Sapientiæ. Ideo beati ſunt, & de tanta beatitudine, quia in illa ſunt civitate Jeruſalem cæleſti, unde nos modò peregrinamur, adtendunt nos peregrinos, & miſereantur nos, & juſſu Domini auxiliantur nobis, ut ad illam Patriam communem aliquando redeamus, & ibi cum illis fonte Dominico veritatis & æternitatis aliquando ſaturemur. Modò ergò ſitiat anima noſtra: unde & caro noſtra ſitit, & hoc multipliciter tibi caro mea. Quomodo animæ noſtræ promittitur beatitudo, ſic & carni noſtræ promittitur reſurrectio, &c.

S. Aug. ſerm. 53. cap. 6.

Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Saturari vis. Unde? [illegible] caro ſaturitatem concupiſcit, digeſtâ ſaturitate, famem iterum patieris. *Et qui biberit*, inquit, *ex hac aqua, ſitiet iterum.* Medicamentum quod ad vulnus ponitur, ſi ſanaverit, jam non dolet: quod autem ponitur contra famem, hoc eſt, eſca, ita ponitur ut ad modicum relevet. Tranſactâ enim ſaturitate, redit fames. *Accedit quidem quotidie remedium ſaturitatis, ſed non eſt ſanatum vulnus infirmitatis. Eſuriamus ergo ſitiamuſque juſtitiam, ut ipſa juſtitiâ ſaturemur, quam nunc eſurimus & ſitimus. Inde enim ſaturabimur, quod eſurimus & ſitimus. Interior homo noſter eſuriat & ſitiat: Habet enim cibum ſuum, habet potum ſuum. Ego ſum*, inquit, *panis qui de cælo deſcendi.* Habes panem eſurientis, deſidera & potum ſitientis: *Quoniam apud te eſt fons vitæ.*

Iohann. 4. 13. Iohann. 6. 41. Pſal. 35. 10.

S. Auguſt. lib. 9 de Civitate Dei, cap. 5.

6. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Quid eſt miſericordia, niſi alienæ miſeriæ quædam in corde noſtro compaſſio, quâ utique ſi poſſimus, ſubvenire compellimur? *Servit autem motus iſte rationi, quando ita præbetur miſericordia, ut juſtitia conſervetur: ſive cùm indigenti tribuitur, ſive cùm ignoſcitur pœnitenti*...... Hæc duo genera eleemoſynarum, tribuendi & ignoſcendi, clementer & ferventer operemur, qui nobis à Domino ut bona tribuantur, & mala non retribuantur, oramus... *In paupere enim ſe paſci voluit, qui non eſurit. Deum ergo egentem non ſpernamus in paupere, ut egentes ſatiemur in Divite... Conſervus conſervo reconcilietur, ne juſtè ſervus à Domino puniatur. In hoc genere eleemoſynæ nullus eſt pauper. Poteſt hoc facere ut in æternum vivat, etiam qui ad tempus non habet ut vivat. Gratis datur, dando cumulatur, quæ non conſumitur, niſi quando non erogatur.*

Idem, ſerm. 206 aliàs de Diverſis 70.

Idem, ſerm. 53. cap. 5.

Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Fac, & fiet: fac cum altero, ut fiat tecum. Quia abundas & eges; abundas temporalibus, eges æternis. Mendicum hominem audis, mendicus ipſe Dei es. Petitur à te, & petis. Quod egeris cum petitore tuo, hoc aget Deus cum ſuo. Et plenus & inanis es: Imple inanem de plenitudine tua, ut de Dei plenitudine impleatur inanitas tua... *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Fœneratur* enim *Deo, qui miſeretur pauperis. Miſericordiam conſequentur.* Videtur æqualis quidem retributio, ſed eſt tamen longè ipſa virtute præſtantior: iſti enim quaſi homines miſerentur, cùm ab omnium Deo miſericordiam conſequantur. Par autem non eſt humana miſeratio atque divina: ſed quantùm benevolentiæ malitiæque diſcrimen eſt, tantùm ab illa iſta diſcernitur.

Proverb. 19. 17. S. Ioan. Chryſ. Hom. 15. in Matt.

Idem, ibid.

7. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Mundos hic apellat, aut univerſalem virtutem tenentes, & nullius ſibi mali conſcios, aut continentiâ conſpicuos. Nihil enim nobis ita eſt opus ad videndum Deum, ut iſtius puritate virtutis: propter quod Paulus ait; *Pacem ſectamini, & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum.* Quia enim ſunt plurimi qui miſereantur quidem, ac ſe à rapina avaritiaque contineant, fornicentur tamen atque luxurientur: oſtendens quia primum illud minimè ſufficiat, etiam iſtud adjecit. Sicut & Paulus ad Corinthios ſcribens, Macedonibus teſtimonium reddidit, quod non ſolùm miſericordiâ eſſent divites, verùm aliis quoque virtutibus abundarent. Cùm enim de illorum in pauperes liberalitate diſſereret, intulit: *Quoniam ſemetipſos dederunt primùm Deo, deinde nobis per voluntatem Dei.* Non ſola impudicitia cor inquinat, ſed omnis amor creaturæ contra voluntatem Dei, & præter ordinem à Deo inſtitutum, quo ſcilicet aliquid terrenum & creatum diligitur plus quàm Deus, non diligitur propter Deum, ſed propter ſe, non *utentis modeſtiâ*, ſed *fruentis affectu*, (ut loquitur Auguſtinus.) Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. *Hic eſt finis amoris noſtri. Quicquid bene agimus, quicquid nitimur, quicquid laudabiliter æſtuamus, quicquid inculpabiliter deſideramus, ad Dei viſionem cùm venerit, plus non requiremus. Quid enim quærat, cui adeſt Deus? aut quid ſufficiat ei cui non ſufficit Deus? Videre Deum volumus, videre Deum quærimus, videre Deum inardeſcimus. Quis non? ſed vide quid dictum eſt*: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. *Hoc para, unde*

2. Cor. 8. 5.

S. Auguſt. ſerm. 53. cap. 6.

videas. Ut enim ſecundùm carnem loquar, quid deſideras ortum ſolis cum oculis lippis? Sani ſint oculi, & erit lux illa gaudium; non ſint oculi ſani, erit lux illa tormentum. Non enim corde non mundo videre permitteris, quod non videtur niſi corde mundo. Repellèris auferèris, non videbis. Quoties beatos jam numeravit, quas beatitudinis cauſas, quæ opera, quæ merita, quæ munera, quæ præmia? Nuſquam dictum eſt, *Ipſi Deum videbunt.* Ventum eſt ad mundicordes, ibi viſio Dei promiſſa eſt. Non ſine cauſâ, niſi quia ibi ſunt oculi unde videtur Deus. De his oculis Paulus Apoſtolus loquens ait, *Illuminatos oculos cordis veſtri.* Modò ergo oculi iſti pro ſua infirmitate illuminantur fide: poſtea pro ſua firmitate illuminabuntur ſpecie. *Quamdiu* enim *ſumus in corpore, peregrinamur à Domino, per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem. Videmus nunc per ſpeculum, in ænigmate, tunc autem facie ad faciem....* Si B ergo deſideramus videre Deum, oculus iſte unde mundabitur? *Fide*, inquit Apoſtolus, *purificans corda eorum.* Sed, *Fide quæ per dilectionem operatur.* Tolle *fidem, perit quod credis; tolle caritatem, perit quod agis. Fidei enim pertinet ut credas; caritati ut agas. Si enim credis, & non amas, non te moves ad opus bonum: & ſi moves, ut ſervus moves, non ut filius; timendo pœnam, non amando juſtitiam. Illa ergo fides mundat cor, quæ per dilectionem operatur.*

Act. 15. 9. Gal. 5. 6.

8. *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Beati qui pacem cum Deo, ſecum ipſis, & cum proximo; non fictam, ſed ſinceram; non momentaneam, ſed perpetuam, ſtabilem & firmam habent; ac pro viribus inter diſſidentes procurant & conciliant. Si filii Dei ſunt, qui pacem ſervant, procurant, & fovent: cujus filii C ſunt, qui diſcordias ſeminant, qui tumultus excitant, & factiones, qui ſchiſmata faciunt, in privatis familiis, in Collegiis, in Eccleſia, in Republica? cujus, inquam, filii ſunt, niſi diaboli? Deus noſter *non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis.* Chriſtus Mediator eſt & victima pacis, *Rex pacificus*, imò *Pax noſtra, qui fecit utraque unum, pacificans per ſanguinem crucis ſive quæ in cœlis, ſive quæ in terris ſunt.* Spiritus-ſanctus inſpirator eſt, & vinculum pacis. Eccleſia Regnum eſt pacis, domus pacis, in qua habitant homines unius moris, in qua habitant fratres in unum, cujus fines pacem Dominus poſuit; Paſtores & Prædicatores ſunt legati pacis, & Miniſtri. *Audiant jurgiorum ſeminatores*, Beati pacifici, &c. *Atque è diverſo colligant, quia ſi filii Dei vocantur, qui pacem faciunt, proculdubio ſatanæ ſunt filii qui con-* D *fundunt... Quia autem nihil pretioſius eſt Deo virtute dilectionis, nihil eſt delectabilius diabolo extinctione caritatis......* Beati pacifici. *Beatitudo iſta, non cujuſlibet conſenſionis aut qualiſcumque concordiæ eſt, ſed illius de qua dicit Apoſtolus*: Pacem habete ad Deum. *Et de qua dicit Propheta David*: Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. *Hanc pacem etiam arctiſſima amicitiarum vincula, & indiſcretæ ſimilitudines animorum non veraciter ſibi vindicant, ſi non cum Dei voluntate concordant. Extra dignitatem hujus pacis ſunt improbarum parilitates cupiditatum, fœdera ſcelerum, & pacta vitiorum. Amor Mundi cum Dei amore non congruit: Nec ad ſocietatem filiorum Dei pervenit, qui ſe à carnali generatione non dividit. Qui autem ſemper cum Deo mente ſunt*, ſoliti ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis, *numquam ab æterna lege* E *diſſentiunt, fideli oratione dicentes*: Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra. *Hi ſunt pacifici, hi bene unanimes, ſanctèque concordes, vocandi æterno nomine filii Dei, coheredes autem Chriſti.*

1. Cor. 14. S. Gregor. M. p. 3. Paſtoralis Admon. 24. S. Leo ſerm. 95. Rom. 5. 2. Pſal. 118. 16. Epheſ. 4. 2.

9. *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam: quoniam ipſorum eſt Regnorum cælorum.* Pauci ſunt inter Chriſtianos, qui per hunc gradum ad beatitudinem pervenire velint. *Et tamen omnes qui volunt piè vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patientur.* Non deſunt Eccleſiæ perſecutiones, etiam in hoc tempore, quando tranquillitas videtur Eccleſiæ ab his perſecutio- A nibus quas Martyres noſtri paſſi ſunt....Non pateris perſecutionem: non vis piè vivere in Chriſto. Vis probare verum eſſe quod dictum eſt? Incipe piè vivere in Chriſto: Ut pertineat ad viſcera tua quod ait Apoſtolus: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror?* Aliorum infirmitates, aliorum ſcandala, perſecutiones illi fuerunt. Numquid ergo deſunt hoc tempore? Plures abundant illis qui ea curant. Et plerumque de longinquo videtur homo, & dicitur, Bene eſt illi. Et ille qui dicit, aut ſua guſtat, & aliena non poteſt, aut apud ſe quod guſtet non habet, & alteri guſtanti, immò devoranti non compatitur. Incipiat ergo piè vivere in Chriſto, & probet quod dicitur.... Multi ſunt intus Eccleſiam, qui corda piè viventium ſuis perditis moribus cruciant: quoniam per eos blaſphematur Chriſtianum & Catholicum nomen: quod quantò eſt carius eis qui vo- B lunt piè vivere in Chriſto, tantò magis dolent, quòd per malos intus poſitos fit, ut minùs quàm piorum mentes deſiderant, diligatur. Ipſi quoque Hæretici cùm cogitantur habere nomen & Sacramenta Chriſtiana, & Scripturas, & profeſſionem, magnum dolorem faciunt in cordibus piorum: quia & multi volentes eſſe Chriſtiani, propter eorum diſſenſiones hæſitare coguntur, & multi maledici etiam in his inveniunt materiam blaſphemandi Chriſtianum nomen; quia & ipſi quoquo modo Chriſtiani appellantur. His atque hujuſmodi pravis moribus & erroribus hominum perſecutionem patiuntur, qui volunt in Chriſto piè vivere, etiam nullo infeſtante neque vexante corpus illorum. Patiuntur quippe hanc perſecutionem non in corporibus, ſed in cordibus. Unde illa vox eſt: *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo*: C (Non enim ait in corpore meo:) *conſolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* Dolor autem ipſe qui fit in cordibus piorum, quos perſequuntur mores Chriſtianorum malorum ſive falſorum, prodeſt dolentibus, quoniam de caritate deſcendit, quâ eos perire nolunt, nec impedire aliorum ſalutem. Denique magnæ conſolationes fiunt etiam de correptionibus eorum, quæ piorum animas tantâ jucunditate perfundunt, quantis doloribus de ſua perditione cruciaverunt. Sic in hoc ſæculo, in his diebus malis, non ſolùm à tempore corporalis præſentiæ Chriſti & Apoſtolorum ejus, ſed ab ipſo Abel, quem primum juſtum impius frater occidit, & deinceps uſque in hujus ſæculi finem, inter perſecutiones mundi, & conſolationes Dei peregrinando procurrit Eccleſia.

S. Aug. Enarrat. in Pſal. 54. 2. Cor. 11. 29. S. Aug. lib. 18. de Civitate Dei cap. 51.

Ita *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam*, D quia illis prodeſt perſecutio. Mali enim bonis malo ſuo proſunt, dum Deus utitur & malis bene, & Diligentibus eum omnia cooperantur in bonum. *Inimici enim omnes Eccleſiæ, quolibet errore cæcentur, vel malitia depraventur, ſi accipiunt poteſtatem corporaliter affligendi, exercent ejus patientiam; ſi tantummodo male ſentiendo adverſantur, exercent ejus ſapientiam ut autem etiam inimici diligantur, exercent ejus benevolentiam, aut etiam beneficentiam, ſive ſuadibili doctrinâ cum eis agatur, ſive terribili diſciplinâ.* Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam. *Quoniam* enim *multi hic patiuntur & pro peccatis & pro ſceleribus ſuis; magnâ vigilantiâ diſcernenda eſt cauſa, non pœna. Sceleratus enim poteſt habere Martyris ſimilem pœnam, ſed tamen diſſimilem cauſam. Tres erant in Cruce, unus Salvator, alius ſalvandus, alius damnandus: omnium par pœna, ſed impar cauſa* E *...... Ergo diſcernatur cauſa. Nemo dicat, quia patior, juſtus ſum. Quia ipſe qui primò paſſus eſt, pro juſtitia paſſus eſt, ideo magnam exceptionem addidit*, Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam. *Nam multi habentes bonam cauſam faciunt perſecutionem, & habentes malam cauſam patiuntur perſecutionem. Pater bonus & juſtus nonnè perſequitur filium luxurioſum? Perſequitur vitia ejus, non ipſum; non quod genuit, ſed quod ille addidit. Medicus nempe qui ad ſalutem adhibetur, nonnè ferro plerumque armatur? Sed contra vulnus, non contra hominem. Secat, ut ſanet, & tamen cùm ſecat ægrotum, dolet ille, cla-*

S. Auguſt. Enarrat. in Pſalm. 34. ſerm. 2.

mat, reſiſtit, & ſi fortè febre mentem perdiderit, etiam Medicum cædit; nec tamen ille deſiſtit à ſalute ægrotantis, quod novit facit; illum maledicentem, conviciantem non curat. Nonnè excitantur cuncti lethargici, ne ſomno gravi premantur in mortem? Et hoc patiuntur à filiis ſuis quos cariſſimos genuerunt; & non eſt carus filius, niſi fuerit dormienti Patri moleſtus. Lethargici excitantur, phrenetici ligantur: ſed tamen utrique amantur. Nemo ergo dicat, Perſecutionem patior; non ventilet pœnam, ſed probet cauſam: ne ſi cauſam non probaverit, numeretur cum iniquis. Ideo David ait: *Exurge & intende judicio meo; Deus meus, & Dominus meus in cauſam meam.*

Quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum. & primæ & ſecundæ beatitudini, pauperibus ſcilicet ſpiritu, & his qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, inter quos primum locum tenent Martyres, Regnum cælorum promittitur, non ſine cauſa. a Quid ſibi vult (inquit *S. Bernardus*) quòd eadem promiſſio facta eſt Pauperibus & Martyribus, niſi quia martyrii genus paupertas voluntaria eſt? *Beatus vir*, ait Propheta, *qui poſt aurum non abiit, nec ſperavit in pecuniæ theſauris. Quis eſt hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita ſua.* Quid mirabilius, aut quod martyrium gravius eſt, quàm inter epulas eſurire, inter veſtes multas & pretioſas algere, paupertate premi inter divitias quas offert Mundus, quas oſtentat Malignus, quas deſiderat noſter iſte appetitus? An non meritò coronabitur, qui ſic certaverit, Mundum abjiciens promittentem, irridens inimicum tentantem, & (quod glorioſius eſt) de ſemetipſo triumphans & crucifigens concupiſcentiam prurientem? Denique propterea pauperibus pariter & Martyribus Regnum cælorum promittitur: quia paupertate quidem emitur; ſed in paſſione pro Chriſto abſque omni dilatione percipitur.

a S. Bernardus ſerm. 1. Feſto omnium Sanctorum.

10. *Beati eſtis cùm maledixerint vobis, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adverſùm vos mentientes, propter me: Gaudete & exultate, quoniam Merces veſtra copioſa eſt in cælis.* In laudibus, blanditiis, & favore hominum felicitatem ſuam collocant homines carnales: in injuriarum, calumniarum, conviciorum, perſecutionum propter Chriſtum perpeſſione, ſuam collocant, qui ſecundùm Chriſti doctrinam vivunt ſpirituales homines, id eſt, veri Chriſtiani. Norunt enim ſe ad terrenam felicitatem non vocatos, ſed ad cæleſtem; Chriſtianorum eſſe pati mala temporalia, & ſeparare bona ſempiterna: A laboribus, tribulationibus, perſecutionibus immunem non eſſe Chriſtianum, qui *quia Chriſtianus eſt, aliquid plus paſſurus eſt in hoc ſæculo*; ut ait S. Auguſtinus. Non ſolùm verbo, ſed exemplo nos ad maledicta ſuſtinenda, & calumnias æquo & læto animo tolerandas Chriſtus informavit: *Si benefacientes patienter ſuſtinetis* (Inquit S. Petrus) *hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum ut ſequamini veſtigia ejus. Qui peccatum non fecit... qui cùm malediceretur, non maledicebat, &c.* Præclarè Tertullianus: *Si linguæ amaritudo maledicto ſive convicio eruperit, reſpice dictum;* Cùm vos maledixerint, gaudete. *Dominus ipſe maledictus in Lege eſt, & tamen ſolus eſt benedictus. Igitur Dominum ſervi conſequamur, & maledicamur patienter, ut benedicti eſſe poſſimus.* Sic Apoſtoli *ibant gaudentes à conſpectu concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati. Beati eſtis cùm maledixerint vobis.* Non dixit maledicent vobis, voſque perſequentur, ſed ego fieri iſtud vetabo. Neque enim Diſcipulos ſuos non audiendo maledicta, ſed audiendo ac fortiter ſuſtinendo, & perſecutores ſuos ipſis operibus arguendo, vult eſſe munitos. Hoc autem multò eſt præſtantius. S. Lucas non ſolùm illos qui propter Deum maledictis expoſiti ſunt, beatos dicit à Chriſto vocari, ſed etiam eos, quibus à cunctis benedicitur, infelices. *Væ cùm benedixerint vobis homines: ſecundùm hæc enim faciebant pſeudoprophetis patres eorum.* Et certè etiam Apoſtolis benedicebant homines, ſed non omnes. Impoſſibile enim eſt cum virtute viventibus cunctorum ore benedici. Quamvis autem parati eſſe debeant Chriſtiani ad calumnias pro Chriſti nomine ſuſtinendas: tamen cùm calumniis & maledictis appetuntur, gratiam divinam ferventer implorare debent ne huic tentationi certè graviſſimæ ſuccumbant, & dicere cum Propheta: *Redime me à calumniis hominum, ut cuſtodiam mandata tua.*

S. Auguſt. ſerm. 46. aliàs de Tempore 165. c. 5.
1 Petri 2. 21. 22.
Tertullianus lib. de Patientia cap. 8.
Act. 5.
S. Ioan. Chryſ. Hom. 15. in Matth.
Luc. 6. 25.
Pſal. 118. 134.

Quorſum Propheta ſic orat? inquit *S. Auguſtinus.* Si vera illi homines crimina objiciunt, non calumniantur; ſi falſa, quid ei, quod ſe redimi deſiderat à calumniis, id eſt, à criminibus falſis, quæ illi nocere non poſſunt? Crimen quippe falſum, quod eſt calumnia, reum non facit hominem niſi apud judicem hominem: ubi autem Deus judex eſt, nullus falſo crimine læditur; quia non cui objicitur, ſed objicienti potius imputatur. Senſus hujus orationis eſt: Tu age infuſo Spiritu, ne me calumniæ hominum terroribus vincant, & à tuis mandatis ad ſua mala facta traducant. Si enim hoc mecum [illegible] id eſt, hoc modo me ab eorum calumniis, ne criminatio[illegible]nes falſas quas objiciunt, pertimeſcam, patientiâ donatâ redemeris; inter ipſas calumnias cuſtodiam mandata tua.

S. Aug. Enarrat. in hunc Pſalm. ſerm. 27.

Beati eſtis, cùm maledixerint vobis. Ideo calumniæ & convicia cum humilitate & ſilentio toleranda ſunt, dicendumque cum Davide: *Obmutui, & humiliatus ſum & ſilui à bonis.* Obmutuit, ne ipſa litigioſa cum objurgantibus contentione perſtreperet; humiliatus eſt, ut tumorem dejiceret ſuperborum, vel ut ipſos quomodo humiliare ſe deberent, ſuo doceret exemplo; ſiluit à bonis; quia *bona conſcientia non eget defenſione verborum, quæ ſuo nixa eſt teſtimonio, ipſa ſui judex.* Ideo Paulus ait: *Mihi pro minimo eſt ut à vobis judicer, aut ab humano die.* Adverſùm calumniantes & peccatores juſtus ſuo judicio contentus eſt: meritorum autem ſuorum judicium Chriſto reſervat; Ideoque addidit: *qui autem judicat me, Dominus eſt.* Pulcherrimè cum judicem elegit, qui nulla fraude fallatur; ut cum nec occulta prætereant, nec infirmæ conditionis lapſus offendat: qui fragilitati nôrit ignoſcere. *Ad omnia igitur utile ſilentium. Si peccatum agnoſcis, tace; ne negando exaggeres: Si non agnoſcis, tace, ſecurus de innocentia. Non poſſunt aliena verba crimen affigere, quod propria non recepit conſcientia.*

S. Amb Enarrat. in Pſal. 38.
1. Cor. 4. 3.

11. *Vos eſtis ſal terræ. Quod ſi ſal evanuerit, in quo ſalietur?* Epiſcopi, Sacerdotes, Doctores, Concionatores, Religioſi Viri, ſancti eſſe debent, ut ſanctificent peccatores, conſumendo ac depellendo corruptionem & putredinem peccatorum ſale verbi divini, orationis, pœnitentiæ: blandiri peccatoribus non debent, ſed arguere, obſecrare, increpare; publicè peccantes coram omnibus corripere; ſeveritatem diſciplinæ, ubi opus eſt, adhibere ad corruptos mores, pravaſque conſuetudines coercendas. Ideo ſali, non melli comparantur; ideo ſal, non mel in ſacrificiis Majeſtati ſuæ oblatis adhiberi Dominus juſſit, quia apud Deum nihil ſuave tantùm placet, ſed quod mordacis habet aliquid veritatis. Chriſtianus quiſque ſuo modo ſal terræ eſſe debet, qui à corruptione peccati ſervatus, exemplo ſuo ſervet alios; qui Deum & Evangelium ejus à cæteris guſtari faciat; qui ſal veræ ſapientiæ in ſe habeat, & Spiritum Chriſti. Ideo in Baptiſmi Ritibus ſal baptizandis guſtandum datur. Epiſcopus ſine fortitudine & virtute, Sacerdos ſine pietate & zelo, Vir Religioſus ſine fidelitate & fervore, Chriſtianus quilibet ſine fide & caritate; quid aliud eſt quàm ſal evanidum & infatuatum, dignus qui rejiciatur à Deo, & ab hominibus conculcetur? *Caveant* igitur *Doctores & Epiſcopi, & videant potentes potenter tormenta ſuſtinere, nihilque eſſe remedii, ſed majorum ruinam ad tartarum ducere.* Meminiſſe juvat *Ecebolii* Rhetoris Conſtantinopolitani, qui ad Imperatorum mores ſe fingens atque accommodans, Conſtantio quidem regnante, Chriſtianam ſe Religionem ardentiſſimè colere ſimulavit: Juliani verò temporibus, Gentilium ſuperſtitioni ſupra modum addictus apparuit: poſt obitum autem Juliani,

S. Hieron. in cap. 5. S. Matth.
Refert Socrate, lib. 3 Hiſt. Eccl. c. 13

rurſus Chriſtianam Religionem profiteri voluit. Et pro foribus Eccleſiæ ſe pronum abjiciens, his vocibus uſus eſſe dicitur : *Calcate me ut ſal inſipidum.*

12. *Vox eſtis lux mundi. Non poteſt civitas abſcondi ſupra montem poſita.* Lux eſſe debent Prælati & Docto- res, ut plebem Chriſtianam inſtruant. Expoſiti eſſe debent civitatis inſtar ſupra montem poſitæ, ut omnibus

S. Iſidor. Peluſ Epiſt. 22. lib. 1.

proſint. *Deus lucernam, hoc eſt, Sacerdotem accendit,*
utque candelabro imponit; hoc eſt, ſuæ lucem ſerenti ca-
thedræ: ut & dogmatum & actionum ab omni caligine li-
*berarum ſplendorem Eccleſiæ, fulgetræ in*ſtar *afferat: quo*
nimirum plebs vivifici fulgoris radios ſpectans, ad eos ſe
ſe dirigat, Patriſque luminum gloriam prædicet. Sed &
Chriſtiani omnes fide & ſancta converſatione lux mun-
di eſſe debent, quibus ſcilicet ab Apoſtolo dictum eſt:

Epheſ. 5. 8. Philipp. 2. 15.

Eratis aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino.
Ut filii lucis ambulate. Et rurſus : *Ut ſitis ſine querela*
& ſimplices, filii Dei, ſine reprehenſione in medio natio-
nis pravæ & perverſæ, inter quos lucetis ſicut luminaria
in Mundo. Syderum igitur inſtar quæ lucent in firma- mento, conſtanter peragere debent curſum ſuum, nihilque eorum quæ in terris fiunt, debet illos à fideli obedientia Creatori debitâ in ſtatûs ſui ac vocationis Chriſtianis functionibus avocare. Tales ſancti in quibus eſt

S. Aug. Enarrat. in Pſal. 93.

» verbum vitæ, de converſatione quam habent in cælo, deſ-
» piciunt omnia iniqua quæ fiunt in terra: & quomodo lu-
» minaria in cælo per diem & noctem procedunt, pera-
» gunt itinera ſua, curſus ſuos certos habent, & commit-
» tuntur tanta mala, nec deviant deſuper ſtellæ fixæ in cæ-
» lo, agentes per tractus cæleſtes quæ illis præſtituit &
» conſtituit Creator ipſarum: ſic debent ſancti, ſed ſi in
» cælo figantur corda eorum, ſi non fruſtra audiant & re-
» ſpondeant ſurſum ſe habere cor, ſi imitentur eum qui ait:
» *Noſtra autem converſatio in cælis eſt.* Quia ergo ſunt in ſu-
» pernis, & de ſupernis cogitant, ſicut dictum eſt, *Ubi*
» *eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum*: de ipſis cogitationi-
» bus ſupernorum patientes fiunt; quicquid in terra com-
» mittitur, ſic non curant, donec peragant itinera ſua,
» quemadmodum non curant luminaria cæli, niſi quomo-
» do exerceant dies & noctes, quamvis tanta mala videant
» fieri ſuper terram.

13. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cælis eſt.* Non modò Prælatorum & Doctorum, ſed Chriſtianorum omnium vita lucere debet coram hominibus, ut illos bonorum operum exemplo ædificent, & ad virtutis amorem atque operationem accendant. Unde Apoſtolus docet id officium eſſe fidelium, ut ſint *providentes bona non tantùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus*

Rom. 12. 17.

Tertull. lib. 2. de Cultu Feminarum, cap. 13.

» ..... Aliqua fortè dicet: Non eſt mihi neceſſarium ab ho-
» minibus probari, nec enim teſtimonium hominum re-
» quiro. Deus conſpector eſt cordis. Scimus omnes, dum
» tamen quid idem per Apoſtolum dixerit, recordemur:
» *Probum veſtrum coram hominibus appareat.* Ad quid, niſi
» ut malitia acceſſum ad vos omnino non habeat, vel ut
» malis exemplo & teſtimonio ſitis? Aut quid eſt, *Luce-*
» *ant opera veſtra?* Quid autem nos Dominus *lucem Mundi*
» vocat? Quid civitati ſupra montem conſtitutæ compa-
» ravit, ſi non relucemus in tenebris, & extamus inter
» demerſos? Si lucernam tuam ſub modio abſtruſeris, in
» tenebris derelicta à multis incurſeris neceſſe eſt. *Hæc ſunt*
quæ nos luminaria Mundi faciunt, bona ſcilicet noſtra. Bonum autem, dumtaxat verum & plenum, non amat tenebras, gaudet videri, & in ipſas denotationes exſultat. Pudicitiæ Chriſtianæ ſatis non eſt eſſe, verum & videri. Tanta enim debet eſſe plenitudo ejus, ut emanet ab animo habitũ, & eructet à conſcientia in ſuperficiem. Sic tamen fieri debent opera bona coram hominibus, ut Mundi gloria, hominumque plauſus & favor non quæratur, ſed ad Dei gloriam uni-

S. Aug. Serm. 54. aliàs 2. de Verbis Dom.

» cè referantur. Unde Chriſtus cap. ſequenti ait: *Attendi-*
» *te ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videa-*
» *mini ab eis.* Quiſquis ergo ita vult ab hominibus videri
» opera ſua, ut ille glorificetur, à quo illa quæ in eo viden-
» tur accepit, & ſic ad imitandum bonum iidem ipſi qui

A

vident pietate fidei provocentur, verè lumen ejus lucet «
coram hominibus: quia lux de illo caritatis radiatur, non «
ſuperbiæ fumus evomitur: & in eo ipſo cavet ne juſtitiam «
ſuam faciat coram hominibus; quia nec ſuam deputat il- «
lam juſtitiam, nec ideo facit ut ipſe videatur; ſed ut ille «
intelligatur, qui laudatur in homine juſtificato, ut fa- «
ciat & in laudante quod laudatur in altero, id eſt, ut lau- «
dantem faciat eſſe laudabilem, Sic Apoſtolus, cùm di- « 1. Cor. 10. 33.
xiſſet: *Placete omnibus per omnia, ſicut & ego omnibus* «
per omnia placeo: non ibi remanſit, quaſi ibi conſtitue- «
rit finem intentionis ſuæ, ut placeret hominibus; alio- «
quin falſum dixiſſet, *Si adhuc hominibus placerem, Chri-* «
ſti ſervus non eſſem: Sed ſtatim ſubjunxit quare homi- «
nibus placeret: *Non quærens*, inquit, *quod mihi utile eſt*, «
ſed quod multis, ut ſalvi fiant. Ita & non placebat ho- «
minibus propter ſuam utilitatem, ne Chriſti ſervus non «

B

eſſet; & placebat hominibus propter illorum ſalutem, ut «
Chriſti eſſet diſpenſator idoneus: quia & illi coram Deo «
conſcientia ſufficiebat, & de illo coram hominibus, quod «
imitarentur, elucebat. In eandem ſententiam S. Grego- S. Greg. M. lib. 8. Moralium, cap. 30.
rius: Occultanda ſunt (inquit) quæ agimus, ne hæc in «
hujus vitæ itinere incautè portantes, latrocinantium ſpi- «
rituum incurſione perdamus. Et tamen Veritas dicit: «
Videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum «
qui in cælis eſt. Sed aliud eſt cùm in oſtenſione operis «
gloria quæritur largitoris; aliud cùm laus privata con- «
cupiſcitur de dono largientis. Unde rurſus in Evangelio «
eadem Veritas dicit: *Attendite ne juſtitiam veſtram fa-* «
ciatis coram hominibus, ut videamini ab eis. Opus ergo «
noſtrum cùm hominibus oſtenditur, in cordis priùs exa- «
minatione penſandum eſt per ejuſdem oſtenſionis ſtu- «

C

dium quid quæratur. Si enim dantis gloriam quærimus, «
etiam publica noſtra opera in conſpectu illius occulta ſer- «
bamus. Si verò per hæc noſtram laudem concupiſcimus, «
foras ab ejus conſpectu jam fuſa ſunt, etiamſi à multis «
ignorentur. Sed valde perfectorum eſt, ſic oſtenſo opere, «
Autoris gloriam quærere, ut de illata laude privata neſ- «
ciant exſultatione gaudere. Tunc ſolùm namque inno- «
xiè hominibus laudabile opus oſtenditur, cùm per deſ- «
pectum mentis veraciter laus impenſa calcatur. Quam «
quia infirmi quique perfectè contemnendo non ſuperant, «
reſtat neceſſe eſt ut bonum quod operantur abſcondant. «
Sæpè enim ab iſto oſtenſionis exordio propriam laudem «
quærunt; ſæpè verò in oſtenſione operis, Autoris pa- «
tefacere gloriam cupiunt, ſed excepti favoribus, in lau- «
dis propriæ cupiditatem rapiuntur: cùmque ſemetipſos «
dijudicare interiùs negligunt, ſparſi exteriùs ignorant «
quod agunt; eorumque opus ſuæ elationi militat, atque «
hoc ſe impendere obſequio Largitoris putant.

D

14. *Nolite putare quoniam veni ſolvere Legem, aut Prophetas; Non veni ſolvere, ſed adimplere.* Legem adimplevit Chriſtus in ſe ipſa, addendo quod ad illius perfectionem vel intelligentiam neceſſarium erat, ſupplendo quod ipſi deerat ad hominis juſtificationem. Adimplevit Legem in ſcipſo, accuratâ obedientiâ typicis illius Ritibus ſe ſubjiciens, ejuſque figuras ſacrificio crucis conſummans. Adimplevit Legem in membris ſuis, exhibens adventu ſuo in Mundum quod illa promittebat, vireſque ſubminiſtrans quibus ab illis impleatur per gratiam & caritatem in corda eorum diffuſam. Chriſti Legem diligamus, amplectamur, in eaque meditemur, di-

E

centes cum Propheta: *Quomodo dilexi legem tuam Domine! Tota die meditatio mea eſt. Bonum mihi lex oris tui, ſuper millia auri & argenti.... Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo.* Legiſlatoris ac Salvatoris noſtri exemplum & obedientiam imitemur, qui Legi ſe ſubjecit à ſe conditæ, *ut eos qui ſub Lege erant redimeret.* Gratiam aſſiduis precibus imploremus, ſine qua Lex prævaricatores facit, jubendo quod per ipſam Legem implere non poſſunt. Impleamus præcepta Legis univerſa, quæ Morum inſtitutionem ſpectant, quæ Chriſtus innovavit & perfecit in Evangelio, impleamus (inquam) *non timore pœnæ*, ut Judæi, *ſed amore juſtitiæ*: Non propter bona temporalia & terrena promiſſa,

Pſal. 118.

ſed

ſed propter cæleſtia & æterna. Promiſſa Dei firma ſunt & immobilia. Fidelis eſt, & quæ promiſit potens eſt & facere. [Heb. 6.] *Abundantiùs autem volens oſtendere pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilii ſui, interpoſuit jusjurandum: Ut per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, firmiſſimum ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem.* Verùm ut promiſſa à cæleſti Legiſlatore præmia conſequamur, Legem univerſam adimplere debemus, nihil negligere: quia *iota unum aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.* Nos verò ſi vel unum Mandatum nos implevisse arbitremur, [S. Baſil. M. præfat. in Regulas fuſius diſputatas] » non propter ea quæ facere neglexi- » mus, metuimus ne pœnæ dandæ nobis ſint, ſed pro eo » quod rectè fecerimus, præmia atque honores exſpecta- » mus. Qui de decem talentis, quæ depoſita apud ſe ſint, » unum aut alterum retinuerit, reliqua verò omnia Do- » mino reddiderit, non ea re juſtus habeatur, quòd majo- » rem partem reddiderit, ſed improbus ac fraudulentus, » quòd minore illa defraudarit, arguetur. Sed quid dico, » defraudarit? Quando cui unum modò talentum credi- » tum fuerat, & illud ipſum quod acceperat, integrum ac » nulla ex parte imminutum reddiderat, propterea quòd ad » illud quod ſibi datum erat, nihil acquiſiverat, malè vi- » deamus fuiſſe multatum. [Matth. 28.] *Euntes*, inquit Dominus, *do-* » *cete omnes gentes, docentes eos*, non hæc quidem obſer- » vare, illa autem negligere, ſed *omnia obſervare quæ-* » *cumque præcepi vobis.* In quam ſententiam illa etiam » ſcripta ſunt ab Apoſtolo: [2. Cor. 6.] *Nemini dantes ullam offenſio-* » *nem, ut non vituperetur miniſterium noſtrum, ſed in* » *omnibus exhibeamus nos ipſos ſicut Dei miniſtros.* Ne- » que enim ſi præcepta non omnia ad ſalutem, quam peti- » mus, neceſſaria eſſent, literis omnia fuiſſent mandata, » neque apertè fuiſſet edictum ut omnia ſervarentur. Quid » enim quæſo mihi reliqua omnia, quæcumque rectè fece- » ro, ſunt profutura, ſi quòd fratrem meum modò fatuum » appellavero, idcirco ſempiternis gehennæ cruciatibus » addicendus ſum? Quemadmodum quid prodeſt alicui » data à pleriſque libertas, ſi vel uni ſerviat? [Joan. 8.] *Qui enim fa-* » *cit peccatum, ſervus eſt peccati.* Sed dicat aliquis, habe- » ri in ſanctis Literis, ſalvum futurum, quicumque invo- » caverit nomen Domini, ac propterea ſatis eſſe unicuique » ad ſalutem adipiſcendam, hanc dominici nominis invo- » cationem. Verùm is etiam audiat quæ Dominus ait: [Matth. 8.] *Non* » *omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Re-* » *gnum cælorum: ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui* » *in cælis eſt.* Quando ſanè is qui Domini voluntatem fa- » cit, non item eo modo quo Deus vult, & caritate in- » ductus hoc faciat, ſtudium ei illud nihil prodeſt..... » Prorſus autem tripartitam hanc ſummam Deo parendi » neceſſitatem animadverto. Nam aut metu ſupplicii à vi- » tiis declinamus, atque ita animum ſervilem induimus: » Aut mercedis ſpe ducti, ad utilitatem noſtram præcepto- » rum obſervationem referimus, atque hoc modo merce- » nariis efficimur ſimiles: Aut certè honeſtate ipſâ impul- » ſi, caritateque quam erga ipſum habemus, gaudentes » quod digni habiti ſimus, qui adeo glorioſo ac benigno » ſerviremus Deo, ipſi paremus, atque hoc modo bono- » rum filiorum erga parentes ſuos animum imitamur. Ne- » que igitur qui aut ſupplicii metu aliquid imperanti Deo » obtemperat, aſſiduèque ſuſpectam negligentiæ pœnam » habet, is cùm eorum quæ facere juſſus fuerit, partem » exſecutus fuerit, partem omittet: quin potiùs ubicum- » que dicto audiens non fuerit, imminentis, ſibi ſupplicii » gravitatem pertimeſcet: in veritate autem ſtabilis ſtat, » verèque dicere illud poteſt: [Pſal. 15.] *Providebam Dominum in* » *conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi ne* » *commovear.* Siquidem volens animum numquam indu- » cit, ut eorum quidquam prætermittat, quæ officii ne- » ceſſitas fieri oportere præſcribat. Similiter illud etiam: » [Pſal. 111.] *Beatus vir qui timet Dominum.* Quid ita? quia *in man-* » *datis ejus volet nimis.* Ex quo ſanè colligitur, non eſſe » eorum qui timent Deum, aliquid prætermittere eorum » quæ præcepta ſunt, aut negligenter exſequi. Sed neque » mercenarius animum unquam inducet, ut eorum ſciens » aliquid negligat, quæ præcepta ſunt. Qui enim fieri po- « terit, ut ſuſcepti in vineæ culturâ laboris mercedem fe- « rat, niſi quæ ex pacto condicta reipſa præſtiterit? Quan- « doquidem ſi vel unum de iis, quæ neceſſaria ſint, negle- « xerit, is inutilem ſe ipſum Domino reddidit. Quis eſt « autem, qui damni mercedem injuriæ autori perſolvat? « Tertium erat, opera quæ ex caritate dabatur. Hîc quæ- « ro quis eſt filius, qui propoſitâ ipſi parentis gratiâ, cùm « in rebus illi majoribus obſequatur, in iis quæ levioris « momenti ſunt prudens velit illum offendere, ac non « multò magis verborum Apoſtoli meminerit: [Epheſ. 4.] *Et nolite* « *contriſtare Spiritum ſanctum, in quo obſignati eſtis?* Qui « igitur majorem præceptorum partem obire neglexerint, « hi duo tandem in numero ſe reponi volunt? Qui neque « Deo ut parenti obſequantur, neque ut magna pollicenti « obediant, neque ut Domino ſerviant. [Malach. 1.] *Si enim pater ſum* (inquit) *ubi eſt honor meus? Et ſi Dominus ſum, ubi eſt timor meus?*

15. *Qui ergo ſolverit unum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in Regno cælorum. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cælorum.* Quamvis mandata quædam Dei minima dici poſſint aliorum comparatione, quæ noſtræ Religionis, totiuſque Moralis Chriſtianæ veluti fundamenta ſunt: Nullum tamen eſt Dei mandatum quod per ſe magnum non ſit, ſive ſpectetur præcipientis auctoritas, ſive gravitas pœnarum in eos qui illa violaverint, decretarum. Ne igitur infœlices, qui ex propoſito levia (ut putant) peccata, ſeu etiam ex omnium ſententiâ venialia, committere non dubitant, nec ex illis emergere curant: ſiquidem vita Chriſtiani vita caritatis eſſe debet, iſque adeo proficere debet quotidie in obſervantia Mandatorum Dei: *Ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus*: & illi non ſolùm voliti, ſed amati in peccata leviora caſus, animam ſenſim diſponunt ut in graviora præceps ruat. *Nam qui ſpernit modica, paulatim decidet.* [Eccli. 19. 1] Et *qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelis eſt: & qui in modico iniquus eſt, & in majori iniquus eſt.* [Luc. 16. 10.] Hinc S. Auguſtinus ait: [S. Auguſt. lib. 4. de Doctrina Chriſtiana c. 18.] *Quod minimum eſt, minimum eſt: ſed in minimo fidelem eſſe magnum eſt.*

Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cælorum. Non ſolos Prælatos & Doctores hæc verba ſpectant, ſed Chriſtianos omnes & ſingulos, quos Apoſtolus in perſona Romanorum ſic alloquitur: [Rom. 15. 14.] *Certus ſum autem, fratres mei, & ego ipſe de vobis, quoniam & ipſi pleni eſtis dilectione, repleti omni ſcientiâ, ita ut poſſitis alterutrum monere.* Scientiâ Chriſtianæ Legis ſatis inſtructi eſſe debent Chriſtiani quique ut fratres peccantes corripere, ipſiſque ſalutaria monita, cùm opus eſt, impertiri valeant. Sed primùm ipſi Legem Evangelicam implere debent, & Mandata divina exſequi, tum alios pro viribus ſuis & officio, opportunitate data, docere, exemplo Chriſti Domini, de quo ſcriptum eſt: [Act. 1. verſ. 1.] *Cœpit Jeſus facere & docere.* Conſidera (inquit S. Johannes Chryſoſtomus) [S. Joann. Chryſoſt. Hom. 1. in Acta.] quo pacto Chriſtus dictis ſuis per opera fidem conſiliaverit. *Ad manſuetudinem hortatus eſt, dicens: Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde.* [Matt. 11. 29.] *Docuit nos paupertatem, & utrumque factis demonſtratur. Siquidem Filius hominis, inquit, non habet ubi caput ſuum reclinet.* [Ibid. 8. 20.] *Rurſum præcepit ut diligeremus inimicos. Exhibuit hoc in Cruce, orans pro crucifigentibus. Dixit volenti trahere in jus ut tunicam eripiat, permitte ut & pallium auferat. Ipſe vero non veſtimenta tantùm, verùm ſanguinem quoque ſuum dedit. Idem ut facerent & Diſcipulis præcepit: unde & Paulus dixit: Quemadmodum habetis formam ex nobis.* [Philipp. 3.] *Nihil enim Doctore frigidius, qui verbis dumtaxat philoſophatur. Neque enim hoc Doctoris eſt, ſed hiſtrionis & hypocritæ. Ideòque Apoſtoli priùs vitæ exemplis docebant, deinde verbis. Quin potiùs ne verbis quidem erat opus, cùm clamarent opera. Nec aberravit à vero, qui paſſionem ejus actionem dixerit. Nam patiendo fecit ingens illud & admirandum opus, quo*

mortem dejecit, & reliqua omnia peregit.

16. *Niſi abundaverit juſtitia veſtra plus quàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in Regnum cælorum.* Magna Legis Evangelicæ perfectio. Juſtitia Scribarum & Phariſæorum exterior erat, in quorumdam tantùm præceptorum legalium obſervatione religioſa, ſuperbiæ tumore infuſcata. Juſtitia Chriſtianorum interior eſſe debet, ſpiritualis, univerſalis & plena, nullum præceptum quaſi minimum negligens, amore ſincero divinæ legis, caritate, & humilitate formata. Alioquin longa oratio, vitæ auſteritas, frequentatio Sacramentorum, diligentia in vitandis carnalibus peccatis, externa mandatorum Dei obſervatio, nihil proficiunt ad ſalutem. Cæteris hominibus ſanctiores ſe exiſtimabant Phariſæi. Luc. 18. 2. *Phariſæus ſtans hæc apud ſe orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum: raptores, injuſti, adulteri: velut etiam hic Publicanus. Jejuno bis in Sabbato: Decimas do omnium, quæ poſſideo.* Chriſtiani ſe præ cæteris omnibus, peccatores exiſtimare & coram Deo confiteri debent, Chriſtianoque nomine indignos, quia Chriſtum perſecuti ſunt. Ita S. Paulus Apoſtolus ſe omnium Apoſtolorum minimum, ſe omnium abortivum cenſebat. *Qui non ſum dignus vocari Apoſtolus* (inquiebat) *quoniam perſecutus ſum Eccleſiam Dei... Chriſtus Jeſus venit in hunc Mundum peccatores ſalvos facere, quorum primus ego ſum.* 1. Cor. 15. 9. 1. Tim. 1. 15. Phariſæi ambitioſi erant, honoriſque & vanæ gloriæ ſupra modum cupidi. Matth. 23. 5. 6. *Omnia opera ſua faciunt ut videantur ab hominibus: dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis.... & vocari ab hominibus Rabbi.* Chriſtiani ab omni ambitione remoti eſſe debent, unam Dei gloriam quærere exemplo Chriſti, qui gloriam ſuam non quærebat, ſed gloriam Patris; qui fugit in montem, cùm turbæ ipſum vellent Regem proclamare. *Ille Dominus in humilitate & ignobilitate inceſſit, domicilio incertus: Nam Filius, inquit, hominis non habet ubi caput collocet. Veſtitu incultus; neque enim dixiſſet, Ecce qui teneris veſtiuntur, in domibus Regum ſunt. Vultu denique & aſpectu inglorius, ſicut & Eſaias pronuntiaverat. Si poteſtatis jus quoque nullum ne in ſuos quidem exercuit, quibus ſordido miniſterio functus eſt: Si Regem denique fieri conſcius ſui Regni refugit, pleniſſimè dedit formam ſuis, dirigendo omni faſtigio & ſuggeſtu quàm dignitatis quàm poteſtatis. Quis enim magis iis uſus fuiſſet quàm Dei Filius? Quales & quanti eum faſces producerent? Qualis purpura de humeris ejus floreret? Quale aurum de capite radiaret, niſi gloriam ſæculi alienam & ſibi & ſuis judicaſſet? Igitur quam noluit rejecit, quam rejecit damnavit, quam damnavit in pompa diaboli deputavit. Non enim damnaſſet niſi non ſua: alterius autem eſſe non poſſent niſi diaboli, quæ Dei non ſunt.....* Tertull. lib. de idolatria c. 18. *Nobis nullum gloriæ ſtudium eſt: quia gloria exaltationis ingenium eſt. Porrò exaltatio non congruit profeſſoribus humilitatis ex præſcripto Dei.* Idem lib. 2. de cultu Feminarum cap. 3.

Phariſæi veram juſtitam in actionibus externis pietatis collocabant, de cordis munditia non curantes. Matth. 23. 25. 26. 27. 28. *Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis eſt calicis & paropſidis: intus autem pleni eſtis rapinâ & immunditia. Phariſæe cæce, munda priùs quod intus eſt calicis & paropſidis, ut fiat id, quod deforis eſt, mundum. Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulcris dealbatis, quæ aforis parent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitiâ. Sic & vos aforis quidem paretis hominibus juſti: intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate.* Et Luc. 16. 15. *Vos eſtis, qui juſtificatis vos coram hominibus: Deus autem novit corda veſtra: quia quod hominibus altum eſt, abominatio eſt ante Deum.* Chriſtiana verò juſtitia in hominibus interioris renovatione ac ſpiritûs reformatione conſiſtit. Iſai. 1. *Quò mihi multitudinem victimarum veſtrarum? dicit Dominus... Ne offeratis ultra ſacrificium fruſtra; incenſum abominatio eſt mihi. Neomeniam & Sabbatum, & feſtivitates alias non feram, iniqui ſunt cœtus veſtri..... Lavamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis: Quieſcite agere perverſè, diſcite benefacere...... Ad quem autem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos?* Iſai. 66. 2. *..... Renovamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis.....* Epheſ. 4. 23. *Induite vos ergo ſicut electi Dei, ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam... Super omnia autem hæc charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Coloſſ. 3. 12. 14.

Phariſæi totam Legem non obſervabant, illam pro arbitrio interpretabantur, Traditiones ſuas religioſiùs obſervabant quàm Dei Mandata. Matt. 15. 3. 4. 5. 6. *Quare tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem; &, Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque eſt ex me tibi proderit: & non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam, & irritum feciſtis Mandatum Dei propter traditionem veſtram....* Phariſæi in decimis leviorum herbarum perſolvendis ſcrupuloſiores erant, graviora præcepta negligebant, ut exprobrat illis Chriſtus, Matt. 23. 23. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ graviora ſunt Legis, judicium, & miſericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Chriſtianorum juſtitia in legis univerſæ obſervatione poſita eſt, & præcipuè charitatis, quæ eſt *plenitudo legis*, Nam *Quicumque totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus.* Iacobi 2. 10.

17. *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis: Quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio.* Præclarè Tertullianus: *Innocentiam à Deo edocti, & perfectè eam novimus, ut à perfecto Magiſtro revelatam, & fideliter cuſtodimus, ut ab incontemptibili diſpectore mandatam. Vobis autem humana æſtimatio innocentiam tradidit, humana item dominatio imperavit. Inde nec plenæ, nec adeo timendæ eſtis diſciplinæ ad innocentiæ veritatem. Quanta eſt prudentia hominis ad demonſtrandum quid verè bonum? Quanta auctoritas ad exigendum? Tam illa falli facilis, quàm iſta contemni. Atque adeo, quid pleniùs dictum eſt, Non occides; an verò, Ne iraſcaris quidem? Quid perfectiùs prohibere adulterium, an etiam ab oculorum ſolitaria concupiſcentia arcere? Quid eruditius, de maleficio, an & de maleloquio interdicere? Quid inſtructius, injuriam non permittere, an nec vicem injuriæ ſinere?* Tertull. Apol. cap. 45. Iræ itaque impetum cohibeamus, ſi fortè ſurrepat, allidamus ad petram quæ Chriſtus eſt. *Ne ſis velox ad iraſcendum* (inquit Sapiens:) *quia ira in ſinu ſtulti requieſcit.* Eccleſiaſt. 7. 10. Læſi tantùm Numinis causâ juſtè iraſcimur. De hâc ira ſcriptum eſt: *Iraſcimini, & nolite peccare.* Eph. 4. 26. Si verò juſtè etiam iraſcimur, diuturna non ſit ira, ne creſcat in odium, & trabem faciat de feſtuca, & animam faciat homicidam, ut loquitur S. Auguſtinus. *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Nolite locum dare diabolo* (inquit Apoſtolus) Tanquam hoc agat qui non citò iram pellit ex animo, ut per illam velut per januam, aditum præſtet diabolo. *Primitus itaque agendum eſt ut ſuper iram non occidat iſte ſol; ne deſerat ipſam mentem juſtitiæ Sol...* S. Auguſt. Serm. 203. aliàs De Diverſis 72. *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & ira & blaſphemia tollatur à vobis, cum omni malitia. Eſtote autem invicem benigni, miſericordes, donantes invicem, ſicut & Deus in Chriſto donavit vobis.* Epheſ. 4. 31. 32. Paulo concinit Jacobus Apoſtolus: *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Ira enim viri, juſtitiam Dei non operatur.* Iacob. 1. 19.

18. *Qui dixerit fratri ſuo, Fatue, reus erit ge-* Iacobi 5.

S Auguſt. ſerm. 55. aliàs 4. de Verbis Domini.

bennæ ignis. Linguam nullus hominum domare poteſt. *Homo domat feram, non domat linguam: Domat leonem, & non refrenat ſermonem: Domat ipſe, & non domat ſe ipſum: Domat quod timebat; & ut ſe domet, non timet quod timere debebat.* Si linguam nullus hominum domare poteſt, ad Deum confugiendum eſt, qui domet linguam noſtram *Domine, refugium factus es nobis.* Inveniamur ergo in te, quia perieramus in nobis. Quid ergo, Fratres, dubitare debemus, quia manſuetos nos faciet Dominus, ſi nos domandos ei præbeamus? Domuiſti leonem, quem non feciſti: non domat te, qui fecit te? ... Imago Dei domat feram, & Deus non domat imaginem ſuam. *Si quis* porrò *præoccupatus fuerit hoc delicto, ut fratri ſuo dicat* Fatue, *id eſt, non ejus peccatum volens auferre convicietur injuſtè, parum eſt illi ad hoc redimendum eleemoſynas facere, niſi etiam, quod ibi ſequitur, remedium reconciliationis adjungat.*

Idem. lib. 21. de Civitate Dei cap. 27.

19. *Si ergo offeres munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adverſum te: relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo* &c. O admirabilem benignitatem, & ineffabilem Dei erga homines amorem! (a) Honorem ſuum deſpicit, dum in proximo caritatem requirit: quid his verbis mitius eſſe poſſit, quid lenius? Interrumpatur (inquit) cultus meus, ut tua caritas integretur. Sacrificium mihi eſt fratrum reconciliatio. Propterea quippe non dixit, poſtquam obtuleris; aut priùs quàm offeras: ſed munere ipſo jam poſito, & inchoante ſacrificio reconciliandum mittit ad fratrem. Quam igitur ob cauſam iſtud fieri jubet? Duo ſunt quæ per iſta deſignat & conficit. Primò oſtendere vult quòd honoret maximè caritatem, & hanc acceptiſſimum eſſe ſacrificium ducat; abſque iſta verò nec illud profectò ſuſcipiat. Aliud verò quòd irrefutabilem quamdam neceſſitatem reconciliationis imponat. Qui enim juſſus eſt, non priùs munus offerre quàm reconcilietur offenſo; etiamſi non ob proximi caritatem, ſaltem ne ſacrificium maneat imperfectum, currere ad contriſtatum jubet, inimicitiáſque diſſolvere. Audiant, qui ſacris myſteriis initiati, cum inimicitiis ad Communionem Altaris accedunt. Audiant qui ſacrificium orationis & eleemoſynæ offerunt. Itaque ſi orationem cum tali offeras voluntate, melius eſt orationem relinquere, & ad reconciliationem fratris excurrere, & tunc orationem conſequenter offerre. Propter hoc enim facta ſunt omnia. Idcirco & Deus homo factus eſt, & illa omnia juſſit, ut nos in unum congregaret. Præclarè *Tertullianus*: Memoria, (inquit), præceptorum viam orationibus ſternit ad cælum, quorum præcipuum eſt: Ne priùs aſcendamus ad Dei Altare, quàm ſi quid diſcordiæ vel offenſæ cum fratribus contraxerimus, reſolvamus. Quid eſt enim ad pacem Dei recedere ſine pace? Ad remiſſionem debitorum cum retentione? Quomodo placabit Patrem iratus in fratrem, cùm omnis ira ab initio interdicta ſit nobis? Nam & Joſeph dimittens fratres ſuos ad perducendum patrem: Et ne, inquit, iraſcamini in via. Nos ſcilicet monuit. Aliàs enim via cognominatur diſciplina noſtra. Tum ne in via orationis conſtituti ad Patrem cum ira incedamus. Hinc Dominus apud Iſaiam ait: *Si multiplicaveritis orationes veſtras, non exaudiam, quia manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt.* Certè *Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* An non expaveſcis? Numquid poteſt dicere, Quid ad me ut homicida ſim? *Non venenum paraſti, non ad percutiendum inimicum cum gladio proceſſiſti; non miniſtrum ſceleris præparaſti, non locum, non tempus: poſtremò ipſum ſcelus non feciſti: Tantùm odiſti, & priùs te quàm illum occidiſti.* Relinque munus tuum ante altare &c. *Te quærit Deus magis quàm munus tuum: Nam ſi malum animum gerens adversùs fratrem tuum. adveneris cum munere ad Deum tuum, reſpondet tibi: Tu periſti; mihi quid attuliſti? Offers munus tuum, & tu non es munus Dei. Plus quærit Chriſtus quem redemit ſanguine ſuo, quàm quod tu inveniſti in horreo tuo.*

(a) Chryſ. Hom. 16. in Matt.

Tertull. lib. de Oratione, cap. 10.

Iſai. 1. 15

1. Ioann. 3. 15.

S. Auguſt. ſerm. 49. aliàs de Tempore 237. Idem ſerm. 82. aliàs 16. de Verbis Domini.

20. *Eſto conſentiens adverſario tuo citò dum es in via cum eo,* &c. Non differendum fraternæ reconciliationis negotium, citò peragendum eſt dum tempus habemus, dum in via ſumus, dum in eo ſtatu ſumus, quo divinam miſericordiam poſſumus impetrare, ſi miſericordes ipſi ſimus erga fratres qui nos læſerunt. Si enim proximo quem læſimus, vel quem odio habemus, non ſatisfecerimus & reconciliati fuerimus ante diem mortis noſtræ, divinæ juſtitiæ ſeveritatem æternam experiemur, & quàm *horrendum ſit incidere in manus Dei viventis.* Adverſarium quîcum concordare in hac vitâ debemus, verbum Dei *S. Auguſtinus* moraliter interpretatur. Si peccas, inquis, adverſarius tuus ſermo Dei eſt. Verbi causâ, Forſitan delectat te inebriari: dicit tibi, Noli. Delectat te adulterari: dicit tibi ſermo Dei, Noli. In quibuſcumque peccatis volueris facere voluntatem tuam, dicit tibi, Noli. Adverſarius eſt voluntatis tuæ, donec fiat autor ſalutis tuæ. O quàm bonus adverſarius, quàm utilis adverſarius! Non quærit noſtram voluntatem, ſed utilitatem. Adverſarius eſt nobis, quamdiu ſumus & ipſi nobis. Quamdiu tu tibi inimicus es, inimicum habes ſermonem Dei: eſto tibi amicus, & concordas cum ipſo, Non homicidium feceris, audi, & concordaſti. Non furtum facias: audi, & concordaſti. Non mœchaberis: audi, & concordaſti... In his omnibus cum tuo adverſario concordaſti: & tibi quid perdidiſti? Non ſolùm nihil perdidiſti, ſed & te ipſum, qui perieras, inveniſti. Via, vita iſta eſt: ſi concordaveris cum illo, ſi conſenſerimus illi; finitâ viâ non timebimus judicem, miniſtrum, carcerem... Concorda cum illo. Neſcis enim quando via finiatur. Cùm via finita fuerit, judex reſtat, & miniſter, & carcer. At ſi ſervaveris adverſario tuo bonam voluntatem, & cum eo conſenſeris; pro Judice invenies Patrem, pro miniſtro ſævo Angelum tollentem in ſinum Abrahæ, pro carcere Paradiſum. Quam citò in via cuncta mutaſti, qui tuo adverſario conſenſiſti.

S. Aug. ſerm. 109. aliàs de Verbis Domini 1. cap. 3.

Exod. 20. 13.

Levi. tus rurſus.

S. Aug. lib. 1. de Serm. Dom. in Monte, cap. 11.

21. *Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: Quia omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Non ſolùm impudicas actiones, ſed & impudica deſideria, & laſcivos aſpectus Chriſtus damnat, docetque adulterium non ſolùm facti colluvione, ſed etiam aſpectûs intentione committi. Pronunciavit Legiſlator: nil quærendum ulteriùs. Si enim aſpectu frequenti mulierum, impudici amoris fornacem ſponte ſuccenderis, eâ profectò conſumêris. Neque enim extra naturam ac fragilitatem humanam poſitus es. Sicut ergo nos, cùm gladium videmus teneri à puero, etiamſi nondum vulneratum eum inde eſſe cernamus, verberamus tamen, ac ſæpe minantes denunciamus nequando illum rurſus attingat: ita etiam Deus inverecundum coercet aſpectum, eumque ante opus tollit, ne quandoque in ipſam incidat actionem. Qui enim in ſe flammam cupiditatis accenderit, etiam abſente muliere quam vidit, jugiter apud ſemetipſum turpium rerum ſimulacra depingit: & neceſſe eſt nonnumquam hunc ad flagitium ipſum pervenire. Propterea eos quoque qui in ſolo corde fiunt complexus, Chriſtus interimit. Quid ergo hîc jam reſpondebunt, qui auſi ſunt temerè cohabitare virginibus? Hujus enim ſanctione Legis mille ſunt adulteriorum rei, quotidie illas ad concupiſcendum videntes. Propterea etiam beatus Job hanc ſibi ab initio legem ipſe decreverat periculoſum hoc ſpectaculum undique à ſuis oculis repellendo. Siquidem poſt hujuſmodi aſpectum multò jam difficilius certamen efficitur, cùm & viderit aliquis, & tamen eâ quam viderit, non fruatur: Nec tantam de contemplatione ipſa capimus voluptatem, quantum patimur de augmento iſtius cupiditatis dolorem, fortiorem contra nos facientes hoſtem, & ampliorem locum diabolo dantes: Ut nequaquam illlum ulteriùs propulſare valeamus, poſtea quàm ſemel in intima cordis admiſerimus, eique temerè mentis noſtræ clauſtra reſeraverimus. Idcirco præcepit, ne forniceris oculis, ne per hoc animo forniceris.... Neque propterea tibi Deus oculos fin-

S. Ambroſ lib. 1. de Officiis, cap. 50.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 17. in Matt.

Iob. 13.

xit, ut per illos ad animum adulteria tranſmittas, ſed ut creaturas ejus aſpiciens mireris Autorem. Sicut ergo eſt temerè iraſci, ita etiam temerè videre, ſi id ad libidinem facias. Si enim vis videre, atque ex viſu capere voluptatem, aſpice propriam conjugem, & illius amore perfruere. Si verò erga alienum curioſus ſis decorem, tuam deſpicis, & iſtam profectò lædis, à qua in aliam oculos avertis, & ipſam etiam quam illicitè contingis: Etſi enim nequaquam illam attrectaſti manu, ſed oculis tamen ac voluntate palpaſti: Propterea etiam hoc proculdubio adulterium etiam reputatur, & ante futura illa tormenta non leve jam in præſenti ſupplicium affert. Nam perturbationibus ac tumultu intrinſecùs cuncta complentur: & multus quidem æſtus, plurimus etiam ſentitur dolor. Nec omninò hujuſmodi homo meliùs affectus eſt, quàm qui affliguntur vel captivitate, vel vinculis. Et illa quidem quæ lethalem hanc ejicit ſagittam, eâ emiſſâ ſæpè avolat, at ictus remanet; immò verò non illa ſpiculum torſit, ſed tu tibi ipſi plagam illam mortiferam intemperanter ſpectans inflixiſti. In oculis ergo noſtris cuſtodiam ponere debet Anima, ne mors per feneſtras, ne inimicus per portas Jeruſalem ingrediatur, ne oculi animam ipſam deprædentur. Oculus propterea factus eſt ut dum videt creaturas Dei, ipſarum Conditor glorificetur. Itaque oculi opus eſt videre: malè autem videre, à mente eſt, quæ intrinſecùs gubernat. Nam membra noſtra, utpotè utilia, ad facienda bona condita ſunt à Domino, & gubernari poſſunt ab incorporea ſubſtantia, quæ eſt anima. Poſtquam autem hæc negligens eſſe, & habenas laxare cœperit, quemadmodum auriga neſciens indomitorum equorum ferociam compeſcere, permiſſis frænis & equos currum trahentes, & ſeipſum in præceps ire facit: ſic planè & voluntas noſtra quando membris neſcit, ut oportet, uti, indulgens inordinatis concupiſcentiis, ſe ipſam ſubmergi facit. Propterea Dominus noſter Chriſtus, ſciens fragilem noſtram naturam, & voluntatis negligentiam, Legem poſuit quæ muniret & prohiberet curioſam conſiderationem, ut naſcens in nobis incendium, cùm adhuc longè eſt, extinguat, & ait: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo* Propter hoc interdico vobis illicitum viſum, ut ab opere illicito vos liberem. Ne putetis quòd congreſſus ſolus peccatum faciat: Animus eſt qui condemnatur. Averte igitur oculos à muliere comptâ, ne capiaris in decôre illius, ſicut David oculos in Betſabee temerè conjiciens ac defigens. De longè vidit illam, in qua captus eſt. *Mulier longè, libido propè. Alibi erat quod videret, in illo unde caderet. Numquid tu fortior quàm David?* Audi præceptum Salvatoris, qui ſinceriſſimam eſſe volens cultorum ſuorum ſanctitatem, juſſit ab iis etiam minima vitari: *Ut quàm pura eſt pupilla oculi, tam pura eſſet Chriſtiani hominis vita; & ſicut ſalvâ intuitûs incolumitate pulveris labem in ſe oculus non reciperet; ſic vita noſtra labem in ſe penitùs impudicitiæ non haberet.*

S. Ioan. Chryſ. Hom. 22. in Geneſim. — *2. Reg. 11. 2.* — *S. Auguſt. Enarrat. in Pſalm. 50.* — *Salvianus lib. 3. de Gubernatione Dei.*

22. *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te, &c.* Nihil Deo, æternæque ſaluti præponendum. Qui patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, ipſamque vitam ſuam odio non habet propter Chriſtum, id eſt, præ Chriſto diligit, ipſumque propter has neceſſitudines relinquere & offendere non veretur, non eſt eo dignus, non poteſt ejus eſſe diſcipulus. Quicquid igitur nobis proxima fuerit occaſio peccati, abjiciendum & projiciendum, ſive deſerendum eſt, alioqui falſa eſt pœnitentia noſtra. Hinc S. Gregorius M. ait: *Sunt pleraque negotia quæ ſine peccatis exhiberi aut vix aut nullatenùs poſſunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc neceſſe eſt ut poſt converſionem animus non recurrat.* Et Concilium Oecumenicum Lateranenſe II. ſub *Innocentio II.* Canone 22. *Sanè* (inquit) *quia inter cætera unum eſt quod ſanctam maximè perturbat Eccleſiam, falſa videlicet Pœnitentia. Confratres noſtros & Preſbyteros admonemus, ne falſis pœnitentiis laïcorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur... Falſa autem fit Pœnitentia, cùm pœnitens ab officio vel curiali, vel negotiali; non recedit quod ſine peccato agi nulla ratione prævalet.* Spiritûs Sancti oraculum eſt: *Qui amat periculum, in illo peribit.* Ideò Chriſtus oculum ipſum dextrum, manum ipſam dexteram jubet nos abſcindere, & procul à nobis abjicere, ſi nos ſcandalizet, id eſt, ſi ruinæ ſpiritualis, & prolapſionis in peccatum ſit nobis occaſio; oculi nomine *dilectiſſimum amicum* ſignificans. Nam hoc eſt utique quod membrum rectè poſſumus appellare, quod vehementer diligimus: & hunc *conſiliarium*, quia oculus eſt, tamquam demonſtrans iter; & *in rebus divinis* quia *dexter eſt*: ut *ſiniſter ſit dilectus* quidem *conſiliarius*, ſed in rebus terrenis, ad neceſſitatem corporis pertinentibus; de quo ſcandalizante ſuperfluum erat dicere, quandoquidem nec dextro parcendum ſit. *In rebus autem divinis conſiliarius ſcandalizans eſt, ſi in aliquam pernicioſam hæreſim nomine religionis atque doctrinæ conatur inducere.* Ergo & *dextera manus* accipiatur *dilectus adjutor & miniſter in divinis operibus*: Nam quemadmodum in oculo contemplatio, ſic in manu rectè actio intelligitur, ut ſiniſtra manus intelligatur in operibus quæ huic vitæ & corpori ſunt neceſſaria.

S. Gregor. M. Hom. 24. in Evang. — *Eccli. 3. 27.* — *S. Auguſt. lib. 1. de ſerm. Dom. in Monte, c. 13. n. 38.*

32. *Dictum eſt: Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: Quia omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, exceptâ fornicationis cauſâ, facit eam mœchari,* &c. Chriſtianus animo patienti & pacifico uxoris ſuæ defectus, ſive corporis, ſive animi, potiùs pati debet, quàm de illa dimittenda cogitare. Quod incircumciſi cordis duritiei permiſſum eſt, ab iis non debet committi, in quorum cordibus Charitas Dei diffuſa eſt per Spiritum Sanctum. *Dominus teſtificatus eſt inter te & uxorem pubertatis tuæ, quam tu deſpexiſti: & hæc particeps tua: & uxor fœderis tui. Nonnè unus fecit, & reſiduum ſpiritus ejus eſt? Et quid unus quærit, niſi ſemen Dei? Cuſtodite ergo ſpiritum veſtrum, & uxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpicere. Viri diligere debent uxores ſuas, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea, ut illam ſanctificaret. Ita & viri debent diligere uxores ſuas ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſe ipſum diligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit: ſed nutrit & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam: quia membra ſumus corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Idea indiſſolubilis illa conjunctio. *Quod ergo Deus conjunxit* (inquit Chriſtus) *homo non ſeparet.* Igitur *Unuſquiſque uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat*; Illi complaceat in omnibus, excepto peccato; illi honorem habeat, ut infirmiori vaſculo; illi compatiatur ut proprio corpori. *Uxor autem timeat virum ſuum*: ſed timeat ut ſponſa caſta illi diſplicere: ſervet illi fidem conjugalem, ſeu præſenti, ſeu abſenti, ne Deo diſpliceat. Timeat, revereatur, diligat maritum, à quo dimitti poteſt, ſi adultera fuerit. Patientiâ, manſuetudine, humilitate ſuâ ipſum ad meliorem frugem adducere ſatagat, ſi vitioſus fuerit. Pro ipſo oret, gematque ad Dominum in cubiculo cordis. Ipſum in ſpiritu lenitatis moneat, obſecret, corripiat, opportunitate datâ, cùm utilem fore correptionem prudenter perſpexerit. *Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino: quoniam vir caput eſt mulieris: ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ: Ipſe ſalvator corporis ejus: ſed ſicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omnibus.* Tantùm ipſis ad peccatum numquam conſentiant, parcant, aut conniveant. Quandoquidem verò conjugium typus eſt & figura conjunctionis animæ cum Deo per charitatem, ſponſæ cum ſponſo pulcherrimo, & præ filiis hominum amabili, qui ſponſam non deſerit niſi alienis amatoribus adhærentem, niſi fornicario creaturarum amore corruptam, quanto ſtudio fidem illi ſervare debet Anima, quàm caſtè Sponſum diligere: *Nobilem*

Malach. 2. — *Epheſ. 5.* — *Matt. 19.* — *Epheſ. 5.*

S. Ambroſ. *cælo potentem imperio. divitem Mundo?*

24. *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non perjurabis*, &c. *Ego autem dico vobis, non jurare omninò*, &c. *Sit autem ſermo veſter, Eſt, eſt: Non, non. Quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.* Non ſolùm perjurium, ſed juramentum frequens, aſſiduum, abſque neceſſitate uſurpatum, in Veteri Teſtamento prohibitum eſt. *Jurationi* (inquit Sapiens) *non aſſueſcat os tuum: multi enim caſus in illa. Nominatio verò Dei non ſit aſſidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiſceäris; quoniam non eris immunis ab eis.* Evangelicum igitur Chriſti præceptum à Lege veteri non diſcordat. Chriſtus à perjurii periculo liberare homines volens, juramenta levibus de cauſis, ac minimè neceſſariis frequentata prohibet. Vis ergo longè eſſe à perjurio? jurare noli. Qui enim jurat, aliquando verum jurare poteſt; qui autem non jurat, mendacium numquam jurare poteſt. Juret ergo Deus, qui jurat ſecurus, quem nihil fallit, quem nihil latet, qui omninò fallere ignorat, quia nec falli poteſt. Cùm enim jurat, ſe adhibet teſtem. Tu quando illum adhibes teſtem, fortè ſupra mendacium tuum, accipis in vanum nomen Domini Dei tui. Ne ergo mendacium jures, noli jurare. Perjurium præcipitium. Qui jurat, juxta eſt: qui non jurat longè eſt. Peccat & graviter qui falſum jurat: Non peccat, qui verum jurat: ſed nec ille peccat, qui omninò non jurat. Sed qui non jurat & non peccat, longè eſt à peccato: qui autem verum jurat, non peccat, ſed propè eſt ad peccatum. Fac te ambulare in aliquo loco, ubi à parte dextera ſpatioſa ſit terra, nec uſquam anguſtias patiaris; à ſiniſtra præceps locus eſt. Ubi eligis ambulare? ſuper finem terræ in labio præcipitii, an inde longè? puto quia inde longè. Sic & qui jurat, in fine ambulat, & ambulat pedibus infirmis, quia humanis. Si offenderis, deorſum is; ſi lapſus fueris, deorſum is. Et quid te excipit? Perjurii pœna. Ergo volebas verum jurare: audi conſilium Dei, Noli jurare.... Falſa juratio, exitioſa eſt; vera juratio, periculoſa eſt; nulla juratio, ſecura eſt. Hinc Apoſtolus Jacobus ait: *Ante omnia, fratres mei, nolite jurare*, &c. Quo verbo cautos nos fecit adverſùs linguam noſtram, & mortiferam jurandi conſuetudinem Dei timore frenandam docet. Frenata reſtringitur, reſtricta langueſcit, langueſcens emoritur, & malæ conſuetudini bona ſuccedit. Ante omnia. Iſtam conſuetudinem quotidianam, crebram, ſine cauſa, nullo extorquente, nullo de tuis verbis dubitante jurandi, avertite à vobis, amputate à linguis veſtris, circumcidite ab ore veſtro..... Præ cæteris cautus eſto, plus ad hoc intentus eſto quàm ad alia. Major conſuetudo majorem intentionem flagitat, non rei levis conſuetudo. Si de manu aliquid faceres, faciliùs manui tuæ imperares ne faceret: ſi pedibus aliquò eundum eſſet, pigritiâ retardante excitares te ut ſurgeres, & ires. Lingua facilitatem habet motûs, in udo poſita eſt, facilè in lubrico labitur. Quantò illa citiùs & faciliùs movetur, tantò tu adverſùs illam fixus eſto. Domabis, ſi vigilabis; vigilabis, ſi timebis; timebis, ſi Chriſtianum te eſſe cogitaveris. Qui, quæſo te, labor eſt fugere juramentum? Numquid pecuniarum opus eſt impenſâ? Numquid ærumnis ac ſudore perficitur? Tantummodo velle ſufficit, & totum quod jubetur impletum eſt. Quòd ſi mihi conſuetudinem opponis, facilis eſt illius correctio. Si enim in aliam conſuetudinem ex alia te converteris, hoc quod tibi difficile videtur, effeceris. Conſidera igitur quemadmodum Gentilium quidam blæſi, quarumdam ſyllabarum non benè exprimentes ſonum, offendentem ſæpè linguam longa meditatione limaverint; alii verò qui humerum indecenter moventes, gladio continuè oppoſito conſuetudinem timore vicerunt. Hinc diſcite quantò ſimus digni ſupplicio, qui divinæ Legis præcepta contemnimus? quandoquidem Ethnici propter humanam honeſtatem innumera fecerunt; vos verò nec propter cælorum quidem Regnum tale ſtudium adhibetis. Quòd ſi etiam poſt iſta dixeris magnam vim eſſe conſuetudinis, adjungo quòd ſicut ad fallendum plurimùm valet, ita ſit potens ad corrigendum. Si enim multos tibi volueris domi præficere cuſtodes, ut ſervos, uxorem, amicos, compulſus atque vexatus à cunctis, à vitioſa illa conſuetudine facilè diſcedes. Et ſi decem ſaltem diebus hâc te meditatione firmaveris, nequaquam ad ſimilem laborem alio ultra tempore indigebis: ſed tutiſſimè repoſitum in te manebit, quod ſtudendo quæſiveris, & quidem optimæ iſtius conſuetudinis firmitate fundatum... Reſpicite Joannis-Baptiſtæ truncatum caput, adhuc fervente cruore diſtillans, hancque vocem emittens cogitate: Odio habete jugulatorem meum juramentum. Quod increpatio non fecit, hoc fecit juramentum: quod ira non potuit tyrannica, hoc perjurii neceſſitas effecit... Non ſolùm hoc habet mali juramentum, quòd & violatum & ſervatum juratos pœnæ facit obnoxios, quod in nullo peccatorum alio accidere quiſpiam videt, ſed & aliud non minus iſto malum; quòd neque volentibus, neque ſtudentibus ſæpiùs poſſibile eſt bene jurare. Primò quippe continuè jurans & volens & invitus, & ſciens & neſciens, & ſeriò & joco loquens, & ab ira ſæpè elatus, & à multis aliis, omninò pejerabit. Secundò, quòd etſi non raptus, aut invitus, aut ignorans hoc patiatur, ab ipſa rei naturâ & voluntarius & ſciens omninò pejerare cogetur. Patheticis exemplis id probat S. Joannes Chryſoſt. tum eorum quæ in quotidiano hominum convictu contingunt, tum Saülis & Jephte, quorum temeraria juramenta, illius filio Jonathæ ſupremum periculum, illi pejerandi neceſſitatem attulit; iſtius verò filiam mactavit. Utinam ea ſaltem jurisjurandi religio nos teneret, quæ non paucos à Chriſto alienos tenuit! Notum illud Platonis: *Juramentum de re quavis abeſto.* Epicteti: *Declina jusjurandum omninò.* Menandri: *Jusjurandum omne, quamvis ſit juſtum, fuge.* Hieroclis: *Illud*, jusjurandum reverenter habe: *non ſolùm præcipit ſervare jusjurandum, ſed & jurejurando abſtinere. Nam ita implebimus illud de ſervando jurejurando, ſi jurejurando non abutamur. Nam aſſiduè jurando facilè quis incidet in perjurium: parco uſui conſequens eſt rei obſervatio. Nam aut non jurabit aliquis, aut ſi juraverit, ſtabit jurato; neque aut ex aſſuetudine lingua prolabetur; neque animus abducetur ab affectuum intemperantia; Nam hanc corriget vita honeſta, illam conſuetudo abſtinendi à juramento.* Iſocratis: *Iusjurandum, ſi deferatur, accipe duabus de cauſis: Aut ut temet à turpi criminatione liberes, aut ut amicos ex magnis periculis eripias; ob pecunias verò neminem Deum jures, ne quidem ſi verum juraturus ſis: aliis enim putaberis perjurare, aliis amarus eſſe.* Philonis Judæi: *Viri boni ſermo pro jurejurando eſt firmo, immutabili, numquam mentiente.* Joſephi de Eſſenis ſcribentis: *Quicquid ab ipſis dictum ſit, firmius eſt jurejurando: jurare autem ipſis ſupervacuum, ita ut perjurio pejus æſtiment. Jam enim eum damnatum dicunt, cui abſque Dei nomine non creditur.* Quanto pudore hæc ſuffundere Chriſtianos debent, paſſim temerèque jurantes, aut juramentum pro exigui momenti rebus exigentes & extorquentes!

25. *Audiſtis quia dictum eſt: Oculum pro Oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo; ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram. Et ei qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium, &c.* Chriſtiana charitas atque patientia omnia relinquere, omnia agere, omnia dare, omnia pati propter Chriſtum parata eſt. Injurias, bonorum jacturam, vexationes æquo animo pati, non vicem reddere injuriam vimque inferentibus, non reſiſtere malo, animo paratum eſſe ad graviores injurias, damna, vexationeſque perferendas, potiùs quàm theſaurum caritatis & pacis amittatur, Chriſtianæ juſtitiæ character eſt. Sublimem hanc Philoſophiam non ſolùm verbo, ſed exemplo docuit Chriſtus, qui corpus ſuum dedit percutientibus, & genas ſuas vellentibus, faciemque ſacratiſſimam non avertit ab increpantibus & conſpuentibus in ipſam:

Marginal notes: *Eccli. 23. 9. 10.* — *S. Aug. ſerm. 180. aliàs de Verbis Apoſtoli, 28.* — *Jacobi. 5.* — *S. Joann. Chryſoſt. Hom. 17. in Matt.* — *Idem, Hom. 14. ad populum Antiochenum.* — *1. Reg. 14.* — *Judic. 11.* — *Iſai 59.6.* — *Jerem. 3. 30.*

qui dedit percutienti ſe maxillam, & ſaturatus eſt opprobriis. Hanc Philoſophiam noverat David: in eaque egregiè profecerat. *Si reddidi (inquit) retribuentibus mihi mala, decidam ab inimicis meis inanis.* Animadvertens & intelligens quid pro illo fecerit Dominus, & ejus exemplo ad perfectionem proficiens, hæc ait Rex ſanctus. *Inaniter enim ſe jactat, qui cùm & ipſe homo ſit, cupit ſe de homine vindicare. Et cùm ſuperare hominem palàm quærit, occultè à diabolo ſuperatur; inanis effectus vanâ & ſuperbâ lætitiâ, quòd quaſi vinci non potuit. Intelligit ergo iſte ubi major fiat victoria, & ubi Pater reddat qui videt in occulto. Ne reddat itaque retribuentibus mala, iram potiùs quàm hominem vincit.* In hac Philoſophia ſancti Apoſtoli & Martyres excelluerunt, quorum patientiâ ædificata Eccleſia eſt.

Pſalm. 7. 14.

S. Auguſt. Enarrat. in Pſalm. 7.

Hanc patientiam imitemur, niſi Chriſtiano nomine indigni eſſe velimus. Cupiditatem omnium malorum radicem Spiritus Domini per Apoſtolum pronuntiavit. Eam non in concupiſcentia alieni tantùm conſtitutam interpretemur; Nam & quod noſtrum videtur, alienum eſt: Nihil enim noſtrum, quoniam Dei omnia, cujus ipſi quoque nos. Itaque ſi damno affecti impatienter ſenſerimus, de non noſtro amiſſum dolentes, affines cupiditatis deprehendemur. Alienum quærimus, cùm alienum amiſſum ægrè ſuſtinemus. Qui damni impatientiâ concitatur, terrena cæleſtibus anteponendo, de proximo in Deum peccat. Spiritum enim quem à Domino ſumpſit, ſæcularis rei gratiâ concutit. Libentes igitur terrena amittamus, cæleſtia tueamur. Totum licet ſæculum pereat, dum patientiam lucrifaciam. Jam qui minutum ſibi aliquid aut furto, aut vi, aut etiam ignaviâ, non conſtanter ſuſtinere conſtituit; neſcio an facilè vel ex animo ipſe rei ſuæ manum inſerre poſſet in cauſa eleemoſynæ. Quis enim ab alio ſecari omninò non ſuſtinens, ipſe ferrum corpori ſuo ducit? Patientia in detrimentis exercitatio eſt largiendi & communicandi. Non piget donare eum, qui non timet perdere. Alioquin quomodo duas habens tunicas, alteram earum nudo dabit, niſi idem ſit, qui auferenti tunicam, etiam pallium offerre poſſit? Quomodo amicos de Mammona fabricabimus nobis, ſi eum in tantum amaverimus, ut amiſſum non ſufferamus? Peribimus cum perdito. Quid hìc invenimus, ubi habemus amittere? Gentilium eſt omnibus detrimentis impatientiam adhibere, qui rem pecuniariam animæ fortaſſe anteponant... Nos verò ſecundùm diverſitatem, quâ cum illis ſumus, non animam pro pecuniâ, ſed pecuniam pro anima deponere convenit; ſeu ſponte in largiendo, ſeu patienter in amittendo. Ipſam animam, ipſumque corpus in ſæculo iſto expoſitum omnibus ad injuriam gerimus, ejuſque injuriæ patientiam ſubimus; minorum deliberatione lædemur? Abſit à ſervo Chriſti tale inquinamentum, ut patientia majoribus tentationibus præparata in frivolis excidat. Si manu quis tentaverit provocare, præſto eſt Dominica monela. Verberanti te, inquit in faciem, etiam alteram genam obverte. Fatigetur improbitas patientiâ tuâ. Quivis ictus illa ſit dolore & contumeliâ conſtrictus; graviùs à Domino vapulat. Plus improbum illum cædis ſuſtinendo. Ab eo enim vapulabit, cujus gratiâ ſuſtines...... Eſt ſummus impatientiæ ſtimulus, ultionis libido, negotium curans aut gloriæ aut malitiæ. Sed & gloria utique vana, & malitia numquam non Domino odioſa: hoc quidem loco maximè, cùm alterius malitiâ provocata, ſuperiorem ſe in exequenda ultione conſtituit, & remunerans nequam duplicat quod ſemel factum eſt. Ultio penes errorem, ſolatium videtur doloris: penes veritatem, certè redarguitur malignitatis. Quid enim refert inter provocantem & provocatum, niſi quòd ille prior in maleficio deprehenditur, at ille poſterior? Tamen uterque læſi hominis Domino reus eſt... Quem autem honorem litabimus Domino Deo, ſi nobis arbitrium defenſionis arrogaverimus? Nos utres, vaſa fictilia, ſervulis noſtris, aſſumentibus ſibi de conſervis ultionem, graviter offendimur: eoſque qui nobis patientiam obtulerint ſuam, ut memores humilitatis, ſervitutis, jus Dominici honoris diligentes, non probamus modò, ſed ampliorem quàm ipſi ſibi præſumpſiſſent, ſatisfactionem facimus Id nobis in Domino tam juſto ad æſtimandum, tam potenti ad perficiendum periclitatur? Quid ergo credimus judicem illum, ſi non & ultorem; Hoc ſe nobis repromittit dicens: *Vindictam mihi, & ego vindicabo*: id eſt, Patientiam mihi, & ego patientiam remunerabo... Satis idoneus patientiæ ſequeſter Deus. Si injuriam depoſueris penès eum, ultor eſt: ſi damnum, reſtitutor eſt: ſi dolorem, Medicus eſt: ſi mortem, reſuſcitator eſt. Quantùm patientiæ licet, ut Deum habeat debitorem? Ad jacturam bonorum pro Chriſto ferendam parati eſſe debemus. Non enim illæ tantùm opes, quas eleemoſynæ nomine diſperdimus, transferuntur in cælum; ſed etiam quaſcumque nobis hoſtes fidei, piorumque perſecutores rapiunt, illic theſauri erunt. Eſt enim hoc non minùs quàm illud De quo audi quid Paulus dicat: *Et rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos habere meliorem & manentem ſubſtantiam.* Unde *S. Paulinus* Nolanus Epiſcopus, quando Nolam Barbari vaſtaverunt, cùm ab eis teneretur, ſic in corde ſuo precabatur: *Domine, non excrucier propter aurum & argentum; ubi enim ſint omnia mea tu ſcis.* Ibi enim habebat omnia ſua, ubi eum condere & theſaurizare Chriſtus docuerat. Nam & ille non multo poſt converſionem ſuam ſcripſerat ad *Severum* Epiſcopum: *Facilè nobis bona vel onera appoſita pallium remittentibus exciderunt; & quæ nobiſcum non intuleramus in hunc Mundum, nec poteramus auferre nobiſcum, quaſi mutuata reddimus; nec ut cutem à carne diſtraximus, ſed ut veſtem à corpore depoſuimus.*

Tertull. lib. de patientia, cap. 7. & 8.

Idem, cap. 9.

Idem, cap. 15.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 40. ad pop. Antioch in Iuventinum & Maximum Martyres.

Hebr. 10. 34.

S. Auguſt. lib. 1. de Civitate Dei. cap. 10.

S. Paulinus Epiſt. 2.

Spiritualium lex certaminum in patientia ſita eſt, in eoque poſita, ut injuriam vimque nobis inferentibus cedamus. Unde *S. Iſidorus Peluſiota* ſcribit: Si percuti & injuria affici, eſſet ſuccumbere, neque Chriſtus, neque Paulus umquam contraria dixiſſent. Dominus præcepit percutienti in dextram maxillam, præbere etiam alteram. Apoſtolus autem admonuit in hæc verba: Quare non potiùs injuriam patimini? Nova namque hæc eſt lex certaminum, quandoquidem magis etiam novus eſt præmiorum modus, videlicet non oleaſter, & cibatio in prytaneo, neque æneæ ſtatuæ auro fulgentes: (miſera ac vilia ſunt ejuſmodi præmia) ſed Regnum cælorum, & vita finem neſciens Noli igitur putare, te, dum cedis, & Chriſtianæ meditationi das operam, ſuccumbere ac vinci; ſed potiùs perſequere victoriam, quæ in eo ipſo, dum ſuccumbere videmur, ſita eſt. Quod ſi miraris, id exemplo manifeſtum faciam quod dico. Perhibent, Regem quemdam, cùm vellet pugnam navalem adversùs hoſtes committere, vidiſſetque hoſtium naves longè plures quàm ſuas, cedentem hoſtibus invadentibus dixiſſe: Non fugio, ſed potiùs utilitatem perſequor retroſitam. Si igitur etiam in hac vita interdum in eo dum quis ſuperatur & cedit, utilitas & victoria conſiſtit; Ne paribus paſſibus procedamus cum iis qui nos percutiunt aut injuriâ afficiunt: ſed potiùs ipſis cedamus. Hæc enim etiam cæleſtium certaminum lex eſt & ratio.

S. Iſidorus Peluſ. Epiſt. 175. lib. 4.

1. Cor. 5.

Patientiam in perferendis injuriis Ethnici ipſi Philoſophi non præceptis modò, ſed & factis docuerunt. Plato ſæpius ait: Malle ſe pati injuriam quàm facere; nemini omnino inferendam injuriam, ne iis quidem qui intulerint. Diviſus à multis & deſpectus, calce nonnumquam appetitus, plagis multatus, uxoris Xanthippes intemperiis vexatus, & ſordidâ etiam aquâ nonnumquam perfuſus, ne commotus quidem, placido vultu & dictis argutis ac perfacetis animi æquitatem probabat. Mortem ipſam tranquillo animo ſuſtinuit, cùm palam denuntiaſſet, ſe nemini umquam feciſſe injuriam; ab Anyto & Melito interfici ſe poſſe, offendi non poſſe. Totâ Diſſertatione 2. demonſtrat Maximus Tyrius, virum bonum nec afficere quemquam injuriâ, nec affici; improbum verò afficere injuriâ, non affici; quia bono caret, quod illi per injuriam eripi poſſit: qui verò referat injuriam, exæ-

Vide ſis Illuſtriſſ. & Doctiſſ. Præſulis Danielis Huetii, lib. 3. de Concordia Rationis & Fidei cap. 18.

quari improbo, qui intulit; & ut qui beneficium reddit ci à quo accepit priùs, benefacit tamen, ita malefacit qui reddit injuriam quam accepit. Irrideri ſe tulit Diogenes, cædi, ſputis fœdari. Anaxarchus cùm piſtillis ferreis tunderetur: *Tunde*, aiebat, *tunde Anaxarchi capſam: Neque enim tundis Anaxarchum.* Crates in faciem cæſus, & ex plaga lividus, non aliter ultus eſt Nicodemum citharœdum facinoris autorem, quàm nomine ejus fronti ſuæ inſcripto. Marcus Cato colaphis os percuſſus in balneo non excanduit, non vindicavit injuriam, immò factum negavit. Seneca docet, non ut rependenda ſunt beneficia beneficiis, ſic injurias injuriis rependere licere, illic vinci turpe eſſe, hìc vincere; miſerius eſſe nocere, quam lædi; ſapientis potiſſimùm eſſe, injurias benignè interpretari, inultas dimittere, beneficii potiùs quàm earum meminiſſe, patientiâ ſe ac magnitudine animi defendere, & contemptum contemnere. Muſonii de tolerandis injuriis diſputationem Stobæus in ſententias ſuas retulit. Actionem injuriarum nulli concedit Philoſopho, ne ſi maledictis quidem inceſſatur, conſpuatur, verberetur; quippe nec ea quidem eſſe injurias; non ea pati turpe eſſe, ſed facere; iis commoveri, viri eſſe ignari; magni, ferre tranquillè; feræ, mordentem remordere. Celebre eſt illud Epicteti: *Suſtine, & abſtine.* Splendidæ ejus extant in patientiæ commendationem ſententiæ: Minimè refutanda maledicta, immo confirmanda, ac dicendum, Multò plura ſibi ineſſe vitia: Rebus ſingulis geminam appoſitam eſſe anſam; aliam quâ ferri poſſit, aliam quâ non poſſit; illâ ferendas injurias; præſto ad id nobis eſſe patientiam: ſibi ipſi nocere, non nobis, qui nobis noceat: ſi rependamus damnum, nos nobis ipſis nocere: eripiendum hunc errorem ex multorum animis, contemptum iri, qui inimicos ſuos non ulciſcatur. Hæc & alia reſpiciens *S. Cyprianus*, de patientia ſic loquitur: *Hanc ſe ſectari Philoſophi quoque profitentur, ſed tam illic patientia falſa eſt, quàm & falſa ſapientia eſt. Unde enim vel ſapiens eſſe vel patiens poſſit, qui nec ſapientiam, nec patientiam Dei novit?.. Nam ſi ſapiens ille eſt, qui eſt humilis & mitis; Philoſophos autem nec humiles videmus eſſe, nec mites, ſed ſibi multùm placentes, & hoc ipſo quòd ſibi placeant Deo diſplicentes: apparet illic veram non eſſe patientiam, ubi ſit inſolens affectatæ libertatis audacia, & exerti ac ſeminudi pectoris inverecunda jactantia. Nos verò, fratres, qui Philoſophi non verbis, ſed factis ſumus; nec veſtitu ſapientiam, ſed veritate præferimus; qui virtutum conſcientiam magis quàm jactantiam novimus; qui non loquimur magna, ſed vivimus; quaſi ſervi & cultores Dei, patientiam quam magiſteriis cæleſtibus diſcimus, obſequiis ſpiritalibus præbeamus. Eſt enim nobis cum Deo virtus iſta communis.*

S. Cyprianus lib. de bono Patientiæ.

26 *Qui petit à te, da ei: & volenti mutuari à te, ne avertaris.* Perſonarum acceptio in beneficiis erogandis, non pauperum diſcretio, non ordo caritatis nobis prohibentur. *Operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei.* Conſtans igitur eſto, Chriſtiane largitor: *Da quod accipias, ſere quod metas, ſparge quod colligas. Noli metuere diſpendium, noli de dubio ſuſpirare proventu. Subſtantia tua cùm benè erogatur, augetur: & concupiſcere juſtum miſericordiæ lucrum, æterni quæſtûs eſt ſectari commercium. Munerator tuus vult te eſſe munificum, & qui dat ut habeas, mandat ut tribuas, dicens:* Date, *& dabitur vobis. Amplectenda eſt tibi promiſſionis iſtius gratulanda conditio. Quamvis enim non habeas, niſi quod acceperis; non potes tamen non habere quod dederis. Qui ergo pecunias amat, & multiplicare opes ſuas immodicis optat augmentis, hoc potiùs ſanctum fœnus exerceat, & hac uſurarum arte diteſcat, ut non hominum laborantium captet neceſſitates, ne per doloſa officia laqueos incidat inſolubilium debitorum, ſed illius ſit creditor, illius fœnerator, qui dicit:* Date & dabitur vobis, & Quâ menſurâ menſi fueritis, eadem remetietur vobis. *Infidelis autem & iniquus eſt etiam ſibi, qui quod æſtimat diligendum, non* A *vult habere perpetuum. Quantalibet condat & congerat, inops de hoc mundo & egenus abſcedet, dicente David Propheta:* Quoniam cùm interierit non accipiet omnia, neque deſcendet cum eo gloria ejus. *Qui ſi benignus eſſet animæ ſuæ, illi bona ſua crederet, qui & idoneus fidejuſſor eſt pauperum, & largiſſimus redditor uſurarum. Sed injuſta & impudens avaritia, quæ beneficium ſe dicit præſtare cùm decipit, non credit Deo veraciter promittenti, & credit homini trepidè paciſcenti: Dumque certiora exiſtimat præſentia quàm futura, meritò in hoc frequenter incurrit, ut ei cupiditatis injuſti lucri non injuſti cauſa ſit damni. Unde quilibet ſequatur eventus, mala ſemper eſt ratio fœnerantis, cui pecuniam & minuiſſe, & auxiſſe peccatum eſt: Ut aut miſer ſit amittendo quod dedit, aut miſerior accipiendo quod non dedit.* B *Fugienda prorſus eſt iniquitas fœnoris: & lucrum quod omni caret humanitate vitandum eſt. Multiplicatur quidem facultas injuſtis & triſtibus incrementis, ſed mentis ſubſtantia contabeſcit: quoniam fœnus pecuniæ, funus eſt animæ.* Hilariter dandum omni petenti, & volenti mutuari commodandum eſt. Cavendum ne pauperes, quamvis importuni, duriùs repellantur, aut contriſtentur. Non ſolùm verò in negatione eleemoſynæ vel mutui, ſed & in modo peccatur. Unde S. Auguſtinus, ſeu antiquus alius Epiſcopus coram Deo gemens, infirmitatemque ſuam palam agnoſcens, ait: *Diverſarum ergo curarum æſtibus ac difficultatibus conturbatus, ſi quem fortè non ut poſcebat audivi, ſi quem triſtiùs quàm opus erat adſpexi; ſi in quem verbum durius quàm oportebat emiſi, ſi quem corde contribulatum & opis indignum reſponſione incongrua conturbavi, ſi quem pauperem* C *mihi fortè in aliud intento importunius inſtantem vel prætermiſi, vel diſtuli, vel etiam nutu aſpero contriſtavi.... Pro his atque hujuſmodi offenſis eſſe me fateor debitorem.* Quamobrem *ſupplicem nullum ſpernas: & cui dare non potes quod petierit, non eum ſpernas: ſi poteſt dare, da: ſi non poteſt, affabilem te præſta. Coronat Deus intus voluntatem, ubi non invenit facultatem.*

Galat. 6. 10.

S. Leo M. ſerm. 16. de jejunio decimi Menſis & Eleemoſynis ejuſdem 6. c. 2.

Pſal. 48. 18.

Sermone 183. inter Auguſtianos, aliàs 24. inter Homilias 50.

S. Auguſt. Enarrat. in Pſalm. 103. Serm. 1.

27. *Audiſtis quia dictum eſt: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros, &c.* Solus Deus jugum adeo contrarium amori proprio imponere hominibus potuit: ſola caritas, quæ Deus eſt, legis adeo repugnantis naturæ corruptæ dilectionem inſpirare, & executionem tribuere potuit. *Ego autem dico vobis* &c. Verba hæc miram emphaſim habent. Ego Creator veſter, Redem- D ptor, Dominus, Rex, Legiſlator, judex: Dico vobis, creaturis meis, quos dilexi, priùs quam eſſetis, & ex nihilo condidi; ſervis meis, quos redemi, & ita amavi cùm inimici mei eſſetis, ut ſanguinem meum pro vobis effundere non dubitaverim: vobis ſubditis meis, quos innumeris beneficiis quotidie cumulare non ceſſo, quibus offenſas quotidie dimitto; vobis, quibus Regnum cælorum, ſi legibus meis parueritis, promitto; quos aliquando ſum judicaturus: Dico vobis *Diligite inimicos veſtros* Diligite, *Non verbo, neque linguâ, ſed opere & veritate.* Diligite inimicos veſtros: Hinc enim perſpicuum erit, vos proximum diligere propter Deum, qui nihil odit eorum quæ fecit, cui proinde nihil inimicum eſt præter peccatum. Vides in inimico, quæ adverſa ſunt ab homine facta: & vides in illo quod à Deo factus eſt. Quod autem homo factus eſt, à Deo factus eſt. E Quod autem, te odit, ipſe fecit. Quod invidet, ipſe fecit. Et quid dicis in animo tuo? Domine propitius illi eſto, dimitte illi peccata, incute illi terrorem, muta illum. Non amas in illo quod eſt, ſed quod vis ut ſit. *Ergo cùm inimicum amas, fratrem amas. Quapropter perfecta dilectio eſt inimici dilectio: quæ perfecta dilectio eſt in dilectione fraterna... Sævit in te homo? ille ſævit, tu precare: ille odit, tu miſerere. Febris animæ ipſius te odit: ſanus erit, & gratias tibi aget. Quomodo Medici diligunt ægrotos? Ad hoc diligunt ægrotos, non ut ægroti remaneant, ſed ut ex ægrotis ſani fiant. Et quanta ple-*

S. Aug. Tract. 8. in Epiſt. S. Joan.

rumque patiuntur à phreneticis? Quales contumelias verborum? plerumque & percutiuntur. Perſequitur ille febrem, ignoſcit homini. Et quid dicam, Fratres? Amat inimicum ſuum? Immò odit inimicum ſuum morbum; ipſum odit, & amat hominem à quo percutitur: odit febrem. A quo enim percutitur? A morbo, à febre. Illud tollit quod illi adverſatur, ut remaneat illud unde gratuletur. Sic & tu: ſi odit te inimicus tuus, & injuſtè te odit, noveris quia cupiditas ſæculi in illo regnat, propterea te odit. Si odiſti illum & tu; contra reddis malum pro malo. Quid facit reddere malum pro malo? Unum ægrotum flebam qui te oderat: jam duos plango, ſi & tu odiſti. Sed perſequitur rem tuam; tollit tibi neſcio quæ quæ habes in terra, ideo illum odiſti, quia anguſtias tibi facit in terra. Noli pati anguſtias, migra in cælum ſurſum: cor ibi habebis, ubi latitudo eſt, ut nullas anguſtias patiaris in ſpe vitæ æternæ. Attende quæ tibi tollit; nec ipſa tibi tolleret, niſi ille permitteret: qui flagellat omnem filium quem recipit. Quodammodo ferramentum Dei eſt quo ſaneris, ipſe inimicus tuus. Si novit Deus utile tibi eſſe ut expoliet te, permittit illum: ſi novit tibi utile eſſe ut vapules, permittit illum, ut cædaris: De illo te cu-

S. Cæſarius Arelatenſis ſerm. 71 aliàs 6. ex Homiliis 50. S. Aug. nunc in Appendice ſerm. 271.

» *rat, opta ut ille ſanetur.* Sed dicet aliquis: Quis poteſt
» diligere inimicos? Priùs te dilexit impium Deus tuus,
» qui numquam fuit impius. Tu autem etiamſi jam non es
» impius, fuiſti tamen aliquando; quia nemo fit juſtus niſi
» ex peccatore: ſicut frequenter cantavimus: *Beati quo-*
» *rum remiſſæ ſunt iniquitates.* Non dixit, Beati qui non
» fecerunt peccata. Si enim quæris qui non fecerit, non in-
» venies. Unde ergo quiſquam erit beatus, niſi remittatur
» quod fecit, niſi tegatur quod commiſit? Si ergo jam tibi
» peccatum commiſſum eſt, ille te inſequitur qui nondum
» eſt juſtus. Et tu antequam juſtificareris, alios perſeque-
» baris: perieras, & inventus es. Et ille qui tibi adverſatur,
» invenietur, & non perſequetur. Noli cogitare quod tuis
» meritis talis factus ſis; quia gratia Dei te talem facit. Et
» bene conſiderans, videbis potentem eſſe Deum, qui ta-
» lem faciat eum quem juſtè vidêris odiſſe. Dicis enim tu
» tibi quaſi juſtus: Magna eſt patientia Dei, quæ illum ta-
» lem vivere ſinit. Atque utinam hoc ſolum dicas! ſed ti-
» meo ne inſuper reprehendas, dicens: Quid placuit Deo
» talibus parcere? Quare tanta mala faciunt homines, &
» vivunt? Sic dicat alius: Deus, quare vivit iſte, qui tan-
» ta dicit, & tuam juſtitiam reprehendit? Non enim at-
» tendit quid ipſe dicat, ſed attendit quid alius faciat. Qui
» tibi diſplicet, fortaſſis non reprehendit, nec effundit iſtas
» contumelias in Deum, quomodo tu facis. Ecce putas quia
» Deus, quomodo tu, nulli malo velit parcere. Quid de
» te facturus eſt, qui ſine peccato eſſe non potes? Non at-
» tendis ubi te inveniat? Roga ergo ut non ſolùm aliis, ſed
» etiam tibi parcat. Diligamus ergo inimicos noſtros. Qui
inimicus eſt, fortè ſic ad pœnitentiam convertetur, ut in illa cæleſti Jeruſalem civis tuus eſſe mereatur, & fortè etiam major videatur.

Videſis Illuſtriſſ. & Doctiſſ. Præſulis D. Huetii lib 3. de Concordia Rationis & Fidei cap. 19.

27. *Benefacite his qui oderunt vos: ut ſitis filii Patris veſtri qui in cælis eſt.* Chriſtianos homines qui mala rependunt malefactis, judicabunt Ethnici Philoſophi, qui malefactis beneficia eſſe rependenda docuerunt. Hierocles in Pythagoricorum præceptorum explicatione bonos ex merito, malos propter naturæ communionem & humanitatem diligendos eſſe dixit, Deumque imitandum qui omnes homines, etiam impios diligit. Scitum eſt Epicuri, Ne hoſtis quidem ſupplicantis repudiandas eſſe preces. Uſurpabat Antiſthenes perinde ut Alexander, dictum illud: *Regium eſt malè audire cùm benefacias.* Laudatur Socrates à Themiſtio, quòd emendaverit vulgarem hanc ſententiam? *Amicis benefaciendum, malè inimicis*; quippe *ne inimicis quidem malefaciendum*; & quòd comminanti cuidam, *Moriar niſi te occidero*, reſponderit: *Moriar ego verò, niſi te amicum effecero.* Memoria dignum hoc Ciceronis: Non cum ſummis viris comparandum, ſed Deo ſimillimum eſſe, qui animum vincat, iracundiam cohibeat, victoriam temperet, adverſarium non modò extollat jacentem, ſed dignitatem etiam ejus amplificet. Stoicos dicere Seneca refert, Non deſituros ſe ad finem vitæ adjuvare ſingulos, opem ferre etiam inimicis: atque id ponit inter optima præcepta Philoſophiæ. Minimè autem patitur non tardiores ad bene merendum facere turbam ingratorum: Quippe ne Deos quidem à benignitate ſua ſacrilegorum & impiorum nequitiâ deterreri; hos nobis imitandos, danda beneficia ad nos non reditura: Sin damus ut recipiamus, bonam ingratorum nos cauſam facere; diem oriri multis luce indignis. Plurima Græcæ & Romanæ beneficentiæ erga inimicos exempla è veteribus memoriis proferunt. *Confutius* Sinenſis erga inimicos, perinde ut erga amicos, jubebat familiares ſuos eſſe affectos Verumtamen quod illa gloriæ animalia ad oſtentationem dixerunt, interdum etiam fecerunt, ſolius juſtitiæ Chriſtianæ proprium eſt ex caritate præſtare, & inimicos propter Deum diligere. *Amicos diligere omnium eſt; inimicos autem ſolorum Chriſtianorum.... Latum mandatum tuum nimis* (inquit David.) *O homo* (inquit S. Ambroſius) *quàm latus es, ſi ad amplitudinem cæleſtium præceptorum ſuum mentis tuæ expandas! Quàm latum eſt mandatum caritatis!* Diligite inimicos veſtros. *Omnes utique in affectu caritatis incluſit, qui non excluſit inimicos. Quis enim videtur exceptus, cùm recipiatur inimicus? Unde Apoſtolus*: Si fieri, *inquit*, poteſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. *Non poteſt hoc Iudæis dici, non Gentibus, ut cum omnibus pacem habeant. Illi vix ſuos diligunt Chriſtiano etiam inimicos non licet non amare. Chriſtianum cùm dico, perfectum dico: in Chriſto enim plenitudo divinitatis eſt, cujus nomen uſurpas. Qui vocabulum geris, interpretationem vocabuli perfectionemque cur refugis?* Addam illud S. Gregorii M. *Perfectio de patientia naſcitur. Ille enim verè perfectus eſt, quia erga imperfectionem proximi impatiens non eſt.*

Cicero Orat. pro Marcello. Seneca de Otio Sap. cap 27. de Vita beata c. 20. de beneficiis lib. 1. cap. 1. lib. 10. cap. 5. Tertull. lib. ad Scapulam cap. 1. S. Ambroſ ſerm. 12. in Pſal. 118. n. 51. Rom. 12. 18. S. Gregor. M lib. 5. Moralium cap. 13.

S. Joan. Chryſ. ſerm. 57. Quod peccata tractrum non ſint vulganda Tom. 5.

29. *Orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.* Multi pronos in terram ſe projicientes, terram fronte ferientes, calidas fundentes lacrymas, acerbè interiùs ingemiſcentes, extenſis manibus, multumque ſtudium præ ſe ferentes, hoc fervore ac promtitudine animi adversùs propriam ſalutem utuntur. Nam Deo preces offerunt non pro ſuis delictis, neque ut veniam peccatorum ſuorum petant, ſed hoc ſtudium omne conferunt adversùs inimicos: ac perinde faciunt ac ſi quis enſem acuat, nec adversùs hoſtes illo genere armorum utatur, ſed eo jugulum ſuum trajiciat. Sic & iſti non ad obtinendam ſuorum veniam delictorum, ſed ad accelerandum
“ inimicorum ſuorum ſupplicium precibus utuntur; quod
“ eſt ſe ipſos gladio transfigere. Hoc autem Malignus ille
“ excogitavit, ut nos omni ex parte perdamus, & dum ne-
“ gligentes ſumus, & dum ſtudium aliquod adhibemus Hi
“ enim hâc ſuâ in precibus incuriâ Deum irritant, dum
“ per hanc negligentiam contemptum præ ſe ferunt: Illi
“ verò ſtudium exhibent, ſed in ſalutis ſuæ perniciem, cùm
“ adversùs inimicos preces fundunt...... Non animad-
“ vertis, injuriam te facere Deo, cùm Deum adversùs
“ inimicos rogas? Quoniam ipſe dixit, *Orate pro inimi-*
“ *cis*, & divinam hanc legem invexit. Cùm igitur Le-
“ giſlatorem rogas ut ſuas violet leges, & hortaris ut
“ ſuis contrarias leges ferat; & eum, qui prohibuerat ne
“ adversùs inimicos orares, precaris ut te adversùs inimi-
“ cos orantem audiat, non oras dum id facis, ſed Le-
“ giſlatori contumeliam infers, & in eum inſoleſcis qui
“ bona tibi largiturus erat, quæ occaſione precum eve-
“ niunt. Et quo pacto fieri poteſt ut àudiaris, dum oras, ſi
“ eum qui eſt auditurus irrites? Hæc dum facis, in bara-
“ thrum ſalutem tuam impellis, & in præcipitium ruis,
“ dum inimicum in conſpectu Regis percutis. Quamvis
“ enim manibus id non facias, verbis tamen eum percutis:
“ quod erga conſervos præſtare non audes. Id enim ſi
“ agere audeas Magiſtratu ſpectante, licèt innumera tua
“ ſint rectè facta, confeſtim ad mortem abduceris. Ergo-
“ ne coram Magiſtratu æqualem non audes afficere contu-
“ meliâ, coram Deo verò qui id facis, non tremis, dum
“ orationis tempore ſic excandeſcis & efferaris? .....

Nullo

S. Aug. ſerm. 56 aliàs de Diverſis 48.

Nullo modo tibi poteſt nocere ſæviens inimicus, quantùm tibi noces ſi non diligis inimicum. Ille enim nocere poteſt aut villæ tuæ, aut pecori tuo, aut domui tuæ, aut ſervo tuo, aut ancillæ tuæ, aut filio tuo, aut conjugi tuæ; aut ut multùm, ſi illi data fuerit poteſtas, carni tuæ. Numquid quomodo tu, animæ tuæ?... Bonum illi opta, finiat mala, & non erit tibi inimicus. Non enim inimica eſt tibi in illo natura humana, ſed culpa .... Si cælum es, invoca Patrem qui eſt in cælis, & pro inimicis tuis ora: quia & Saulus inimicus erat Eccleſiæ; ſic oratum eſt pro illo, factus eſt amicus. Non ſolùm deſtitit eſſe perſecutor, ſed laboravit ut eſſet adjutor. Et ſi verum quæras, oratum eſt contra illum: ſed contra ejus malitiam, non naturam. Ora & tu contra malitiam inimici tui: illa moriatur, & ille vivat. Si enim mortuus fuerit inimicus tuus, quaſi inimico caruiſti, ſed nec amicum inveniſti. Si autem mortua fuerit malitia ejus; & inimicum amiſiſti, & amicum inveniſti. Deum imitare, qui pluit ſuper bonos & malos, & ſolem ſuum oriri facit ſuper juſtos & injuſtos. Non potes ſolem oriri facere? Maledictis abſtine. Non poteſt largos imbres effundere? A conviciis deſiſte. Non poteſt Indumenta indigentibus miniſtrare? Violentiam fuge. Sufficit ſi hæc Deo offeras munera. Dei nempe beneficia per opera in ipſius hoſtes emanant: Tu vel verbis hoc facitò, pro inimicis ora: Ita patri tuo, qui in cælis eſt, ſimilis fies. Non ſumptibus opus eſt, non peregrinatione longiori, non aliquo hujuſmodi ad id implendum: Velle tantùm oportet, verbo ſolummodo opus eſt atque integerrima voluntate. Hoc ſemper verſemus animo, quòd qui inimicum benedicit, ſe ipſum benedicit: & qui illi maledicit, in ſeipſum maledicta detorquet: & qui pro inimico orat, pro ſe magis quàm pro illo orat.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 18. in Epiſt. 1. ad Timoth.

CAPUT SEXTUM.

Senſus Litteralis.

1. ATTENDITE *ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum, qui in cælis eſt.* Cavete ne eleemoſynas veſtras, vel quodlibet opus juſtitiæ faciatis coram hominibus ad oſtentationem alioqui nullum à Deo præmium obtinebitis. Eleemoſyna juſtitia dicitur tum in ſacra Scriptura, Pſal. 111. 9. *Diſperſit, dedit pauperibus, juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi.* Proverb. 10. 2. *Nil proderunt theſauri impietatis: juſtitia verò liberabit à morte* 2. Cor. 9. *Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum præſtabit, & augebit incrementa frugum juſtitiæ veſtræ.* Tum apud Hebræos, à quibus ciſta pauperum dicebatur *ciſta juſtitiæ.* Sic porrò eſt appellata eleemoſyna; ſive quia eleemoſynas erogare juſtitiæ eſt, officiique neceſſarii ad ſalutem divitibus; ſive quòd plurimùm ad juſtificationem conferat diſponendo, & Dei miſericordiam impetrando. Daniel. 4. 24. *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum.* Luc. 11. 41. *Verumtamen quod ſupereſt, date eleemoſynam; & ecce omnia munda ſunt vobis.* Non vetat porrò Chriſtus eleemoſynam fieri coram hominibus ad gloriam Dei & eorum ædificationem; ſed ne ob id fortè fiat coram hominibus, ut videamur ab eis id eſt, ut hoc intueamur, & ibi finem noſtri propoſiti collocemus. Nihil aliud igitur demonſtrat, niſi id nos cavere oportere, ne humanam laudem pro noſtrorum operum mercede quæramus, id eſt, eâ nos beatos effici arbitremur. Hinc S. Paulus, qui ſervum Chriſti ſe non fore aiebat, ſi hominibus placeret, ſe tamen omnibus per omnia placere dicebat: Non ut hoc appeteretur tanquam merces rectè factorum, ſed quia Deo placere non poſſet, qui non ſe iis quos ſalvos fieri vellet, præberet imitandum: Imitari autem illum, qui ſibi non placuerit, nullo pacto quiſquam poteſt. Sicut ergo non abſurdè loqueretur qui diceret, In hac opera qua navem quæro, non navem quæro, ſed patriam: ſic & Apoſtolus convenienter diceret: In hac opera qua hominibus placeo, non hominibus, ſed Deo placeo; quia non hoc appeto, ſed ad id refero ut me imitentur quos ſalvos fieri volo.

S. Auguſt. lib. 2. de ſerm. Dom. in Monte c. 1.

Lighfoot in Horis Hebraicis ad cap. 6. Matt.

2. *Cùm ergo facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in Synagogis & in vicis, ut honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.* Eleemoſyna Judæorum tripartita fuit. Prima conferebatur in ſportulam vel caniſtrum pro pauperibus mundi, id eſt, pro mendicis quibuſvis oſtiatim petentibus: & exigebatur quotidie ab oppidanis per tres viros intra fores ſuas. Secunda conferebatur in arcam publicam pro pauperibus urbis; colligebatur in Synagoga, & diſtribuebatur pauperibus veſpere Sabbati. Tertia dabatur ex agro, ſcilicet ex decimis, & manipulis in agro relictis, & reliquiis vindemiationis, de quibus *Levit.* 19. 9. 10. & *Deuteron.* 24. 19. Sed in hujuſmodi eleemoſynarum diſtributione moris non fuit apud Judæos ut tubâ canerent. Proverbialis ergo locutio eſt, ut obſervat S. Joannes Chryſoſtomus. Nam tubâ convocare populum Judæi ſolebant. Tubâ igitur canere, eſt teſtem populum quærere, ejuſque laudem aut gratiam aucupari. *Sicut hypocritæ faciunt*, id eſt, ſimulatores, tamquam actores perſonarum alienarum, ut in Tragœdiis & Comœdiis. Sic in Eccleſia, vel in omni vita humana, quiſquis ſe vult videri quod non eſt, hypocrita eſt. Simulat enim juſtum, non exhibet; quia totum fructum in laude hominum ponit, quam poſſunt etiam ſimulantes percipere, dum fallunt eos quibus videntur boni, ab eiſque laudantur. *In Synagogis*, id eſt, in locis quò ſolent homines confluere. *Receperunt mercedem ſuam.* Nulla ipſis à Deo merces exſpectanda eſt. Non enim Deo, ſed vanæ gloriæ ſerviunt. Eis dicetur: *Recedite à me operarii doloſi nomen meum habuiſtis, ſed opera mea non feciſtis.* Illi ergo perceperunt mercedem ſuam, qui non ob aliud eleemoſynam faciunt, niſi ut glorificentur ab hominibus: non ſi glorificentur ab hominibus, ſed ſi ideo faciant ut glorificentur. *Laus enim humana non appeti à rectè faciente, ſed ſubſequi debet rectè facientem: ut illi proficiant, qui etiam imitari poſſunt quod laudant; non ut hic putet aliquid eos ſibi prodeſſe, quem laudant.*

S. Ioan. Chryſ. Hom. 19. in Matth.

S. Auguſtinus, lib. 2. De Serm. Dom. in Monte. cap. 8.

3. *Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua: ut ſit eleemoſyna tua in abſcondito: & Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Neſciat ſiniſtra tua, ſupple manus. Proverbiale eſt & hyperbolicum loquendi genus, quaſi dicat: Tam alienus ſis ab oſtentatione eleemoſynæ, & à laude captanda etiam ab iis qui tibi conjunctiſſimi ſunt, ut ſi fieri poſſit, neſcias ipſe quod facis, nec illud mente volvas verſeſque vanâ cum oblectatione. Non diſſimile illud Imperatoris, qui interrogatus quando ſignum itineri daret, reſpondit: Se tunicam quoque abjecturum, ſi conſciam conſilii ſui putaret. Siniſtra, ſecundùm S. Auguſtinum, nihil aliud ſignificare videtur, quàm ipſam appetitionem laudis. Dextera autem ſignificat intentionem implendi præcepta divina. Cùm itaque conſcientiæ facientis eleemoſynam miſcet ſe appetitio laudis humanæ, fit ſiniſtra conſcia operis dexteræ. *Neſciat ergo ſiniſtra tua quid faciat dextera tua*; id eſt, non ſe miſceat conſcientiæ tuæ laudis humanæ appetitio, cùm in eleemoſyna facienda divinum præceptum contendis implere. *Ut ſit eleemoſyna tua in abſcondito*; Deo, tibique ſoli cognita, in ipſa bona conſcientia, quæ humanis oculis demonſtrari

Ibidem.

non poteſt, nec verbis aperiri, cùm multi multa mentiantur. Hebræi perſuaſum habebant, eleemoſynam in occulto factam Deo gratiorem eſſe, majoriſque apud illum meriti. Hinc *Gazophylacium ſilentium* nobilis memoriæ in Templo, cui ſuperſcriptum erat: *Domum in occulto flectit iram.* Sed Phariſæi dicebant, & non faciebant, ut illis Chriſtus exprobrat. *Et Pater tuus* cæleſtis, Deus quem nihil latet, qui cordis & intentionis ſolus inſpector eſt, qui videt eleemoſynam tuam quam hominum oculis ſubduxiſti, ſolo conſcientiæ tuæ teſtimonio, Deique judicio contentus, *reddet tibi* præmium quod ab ipſo uno expectas. Quidam Codices habent, *Reddet tibi palàm*, id eſt, in Reſurrectione juſtorum; ſed verbum illud, *palàm*, abeſt à Vulgata noſtra Verſione, & à SS. Hieronymo & Auguſtino irreptitium cenſetur.

4. *Et cùm oratis, non eritis ſicut hyprocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum ſtantes orare, ut videantur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.* Ne ſitis ſicut hypocritæ, qui affectant orare in Synagogis, & in compitis ſtantes, id eſt, ita compoſiti, ut fixi & immobiles appareant, quaſi homines animo in cælum rapti, ut ſpectentur ab hominibus, cæteriſque religioſiores videantur. Cæterùm publicas preces in Synagogis & Templo factas Chriſtus non improbat, cùm & ipſe, & Apoſtoli ibi oraverint, & Pſalm. 67. ſcriptum ſit, *In Eccleſiis benedicite Domino.* Notum illud Tertulliani: *Coimus ad Deum, quaſi manu factâ precationibus ambiamus. Hæc vis Deo grata eſt.* Cùm ergo S. Paulus ſcribit, *Volo viros orare in omni loco levantes puras manus*, &c. nihil aliud ſignificat, quàm veri Dei cultum non uni alicui loco ſingulariter addictum eſſe, ſicut Veteris Legis tempore, ſed nullum eſſe in orbe locum, ubi ad ipſum preces fundi non poſſint. Nec etiam ſitum corporis; ſive modum orandi ſtando Chriſtus damnat, cùm & Azarias & Publicanus ſtantes oraverint, & utriuſque oratio Deo placuerit. Notum eſt veteres Chriſtianos diebus Dominicis, & in Pentecoſte, id eſt, totis quinquaginta diebus poſt Paſcha, nonniſi ſtantes oraſſe, ut Tertullianus lib. *De coronâ Militis*, & Nicæna magna Synodus Canone ultimo, teſtantur. Hinc *Stationis* nomen pro Chriſtianorum Conventu ad orationem, primis Eccleſiæ ſæculis uſurpatum.

Tertull. Apolog. cap. 39. 1. Tim. 2. 8. Dan. 3. 25 Luc. 18. 13.

5. *Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora Patrem tuum in abſcondito: & Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Non improbat morem publicè orandi (ut jam dixi) ſed pravam dumtaxat vanæ gloriæ ex oratione captandæ intentionem corrigit: quaſi dicat, Non magis affectes ut homines te precantem laudent, quàm ſi abditus in ſecretiori ædium parte orares: ſed uni Deo placere ſtudeas. Quæ igitur de ingreſſu in cubiculum, & de claudendo oſtio hîc dicuntur, ex communi uſu & more loquendi ſumpta ſunt, ad ea ſignificanda quæ ſine ſtrepitu fiunt, ut Iſaiæ 26. 20. *Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude oſtia tua ſuper te, abſcondere modicùm ad momentum, donec pertranſeat indignatio.* Abſurdum enim erit, ſi quod jubet Chriſtus, *Cùm oraveris, intra in cubiculum tuum*, ſimpliciter acceperimus, quaſi non liceat omnibus locis, atque in Eccleſia ipſa orare; nec in alia quidem domûs parte, niſi in cubiculo tantùm preces fundere. Quid igitur hoc ſibi vult? Vitandam prorſus omnem jactantiam omni ſtudio Chriſtus admonuit, dum non modò clàm, verùm & in abditiori domûs parte vota & preces offerendas docuit. Sicut enim cùm dicit, *Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua*, non de manibus ſimpliciter diſſerit, ſed vanitatem jugulare contendit: ita & hîc cubiculi nomine ſecretum intimi cordis expreſſit.

S. Joan. Chryſ. Hom. 8. in Epiſt. 1. ad Timoth.

6. *Orantes autem nolite multùm loqui, ſicut Ethnici. Putant enim quòd in multiloquio ſuo exaudiantur. Nolite ergo aſſimilari eis. Scit enim Pater veſter quid opus ſit vobis, antequam petatis eum.* Non vetat Chriſtus orationem continuare, qui ſæpè in oratione pernoctavit, & perpetuò orandum eſſe docuit; neque etiam earundem petitionum iterationem, quod ipſe etiam fecit, præſertim in ſuprema illa pro Apoſtolis & credentibus precatione: ſed ſuperſtitionem damnat, vanamque opinionem, quâ Deo verba annumerantur, quaſi ex prolixitate potiùs & labore externi operis, quàm ex intimo animi affectu, cui excitando verba inſerviunt, preces metiretur: Aut quaſi prolixiores preces per ſe efficaciores eſſent ad Deum flectendum, aut neceſſariæ ad ipſum docendum quibus rebus indigeamus. Hoc ethnicam ſuperſtitionem ſapit. Non igitur hoc eſt orare in multiloquio, ſi diutiùs oretur. *Aliud eſt ſermo multus, aliud diuturnus effectus. Nam de ipſo Domino ſcriptum eſt quòd perſeveraverit in orando, & quòd prolixiùs oraverit, ubi quid aliud quàm nobis præbebat exemplum, in tempore precator opportunus, cum Pater exauditor æternus? ....* Sicut hypocritarum eſt præbere ſe ſectandos in oratione, quorum fructus eſt placere hominibus; ita Ethnicorum, id eſt, Gentilium, in multiloquio ſe putare exaudiri. Et reverà omne multiloquium à Gentilibus venit, qui exercendæ linguæ potiùs quàm mundando animo dant operam. Et hoc nugatorii ſtudii genus etiam ad Deum prece flectendum transferre conantur, arbitrantes ſicut hominem judicem verbis adduci in ſententiam. *Nolite ergo aſſimulari eis* (ait Chriſtus) *Scit enim Pater veſter quid opus ſit vobis, antequam petatis eum*, Si enim verba multa ad id proferuntur, ut inſtruatur & doceatur ignarus, quid eis opus eſt ad rerum omnium cognitorem, qui ſcit omnia antequam fiant, & novit quid nobis ſit neceſſarium, antequam petamus ab eo? *Scit Pater veſter*, cui non poteſt non proclive eſſe filiorum indigentiæ ſuccurrere. Scit non ſolùm quid opus ſit vobis ſed quid æternæ veſtræ ſaluti expediat: quod ipſi plerumque neſcitis. *Non igitur narratores ſumus, ſed rogatores. Aliud eſt enim narrare ignoranti, aliud ſcientem petere. In illo indicium eſt, in illo obſequium.*

S. Auguſt. Epiſt. 130 aliàs 121. Ad Probam, cap. 10.

Idem lib. 2. de ſerm. Dom. in Monte, cap. 3.

S. Hieron. in cap. 6. Matt.

7. *Sic ergo vos orabitis: Pater noſter, qui es in cælis.* Non præcipit Chriſtus hac ſola ſemper oratione uti, ſed orandi dat formulam, ad quam omnes aliæ petitiones exigendæ ſint. Solus Deus docere potuit, ut ſe vellet orari. Ab ipſo igitur ordinata religio orationis & de Spiritu ipſius, jam tunc cùm ex ore divino ferretur, animata, ſuo privilegio aſcendit in cælum, commendans Patri quæ Filius docuit. Quoniam tamen Dominus proſpector humanarum neceſſitatum, ſeorſum poſt traditam orandi diſciplinam, *Petite*, inquit, *& accipietis*, & ſunt quæ petantur pro circumſtantia cujuſque, præmiſsâ legitimâ & ordinariâ oratione, quaſi fundamento, accidentium jus eſt deſideriorum, jus eſt ſuperſtruendi extrinſecùs petitiones.

Tertull. lib. de Oratione c. 9.

Pater noſter. Sanctiſſimam Trinitatem, ſeu unum in tribus perſonis Deum his verbis appellamus, non ſolùm ob creationis, conſervationiſque ac redemptionis beneficia, qua ratione ipſorum etiam infidelium Pater eſt; ſed ratione regenerationis per fidem & gratiam Baptiſmi. *Dedit enim poteſtatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine ejus, qui non ex ſanguinibus neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* Patrem noſtrum vocamus, non quomodo Pater eſt Chriſti. *Nos filii ſumus, quos voluntate ſuâ filios fecit, non ex naturâ ſuâ filios genuit. Genuit quidem & nos, ſed quo mundo dicitur, adoptatos, adoptantis generatos beneficio, non naturâ. Denique & hoc dicti ſumus, quia vocavit nos Deus in adoptionem filiorum: Homines adoptati ſumus. Ille dicitur Unicus, Unigenitus; quia hoc eſt quod Pater: Nos autem homines ſumus, Deus eſt Pater.* Nuſquam invenitur populo Iſraël præceptum, ut diceret, *Pater noſter*, aut ut oraret Patrem Deum; ſed Dominus eis inſinuatus eſt; tamquam ſervientibus, id eſt, ſecundùm carnem adhuc viventibus. Patrem ergo Deum vocare & orare, privilegium eſt Chriſtianorum, qui vocati ſunt in adoptionem filiorum, & ad æternam hære-

Ioann. 1.

S. Auguſt. ſerm. 139 aliàs 51. de Verbis Domini.

Idem lib 2. de ſerm. Dom. in Monte cap. 4.

ditatem, ut ſint Chriſti cohæredes: quod cùm meritorum noſtrorum non ſit, ſed gratiæ Dei; camdem ipſam gratiam convenienter in orationis principio commemoramus, dicentes, *Pater noſter*. Quo nomine ad Dei laudem pertinente, quia *Appellatio iſta & pietatis & poteſtatis eſt*; velut ad Dei benevolentiam orationis initio conciliandam, ex Chriſti inſtituto utimur. *Qui es in cælis.* Eſſe in cælis Deus dicitur, non quòd cælis contineatur, ſed quia ibi manifeſtat excellentiùs gloriam ſuam, ut Rex in Regia; & quia hâc locutione ſignificatur eminentia Dei ſuper omnem creaturam, ſecundùm illud Pſal. 112. *Excelſus ſuper omnes gentes Dominus, & ſuper cælos gloria ejus.* Cujus rei ſignificandæ gratiâ, cùm ad orationem ſtamus, ad Orientem convertimur: non tamquam ibi habitet & Deus, quaſi cæteras Mundi partes deſeruerit, qui ubique præſens eſt, non locorum ſpatiis, ſed Majeſtatis potentiâ: ſed ut admoneatur animus ad naturam excellentiorem ſe convertere, id eſt, ad Deum, cùm ipſum corpus ejus quod eſt terrenum, ad corpus excellentius, id eſt, ad corpus cæleſte convertitur.

[*Tertull. lib. de Oratione.*]

[*S. Aug. lib. de ſerm. Dom. in Monte cap. 5.*]

7. *Sanctificetur nomen tuum.* Divina Majeſtas tua ſanctè colatur, ametur, timeatur, celebretur ab omnibus. Magnitudo tua, omnipotentia, ſanctitas, cæteræque divinæ perfectiones tuæ omnibus innoteſcant, ſummaque religione ab omnibus honorentur. *Sanctificetur nomen tuum.* Quod non ſic petitur, quaſi non ſit ſanctum nomen Dei, *ſed ut ſanctum habeatur ab hominibus; id eſt, ita illis innoteſcat Deus, ut non exiſtiment aliquid ſanctius, quod magis offendere timeant....* Quando non ſanctum & ſanctificatum eſt per ſemetipſum nomen Dei, cùm cæteros ſanctificet ex ſemetipſo? *Cui illa Angelorum circumſtantia non ceſſant dicere, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Proinde igitur & nos Angelorum, ſi meminerimus, candidati, jam hinc cæleſtem illam in Deum vocem, & officium futuræ claritatis ediſcimus. Hoc quantùm ad gloriam Dei. Alioquin quantùm ad noſtram petitionem, cùm dicimus,* Sanctificetur nomen tuum, *id petimus ut ſanctificetur in nobis, qui in illo ſumus: ſimul & in cæteris quod adhuc gratia Dei expectat; ut & huic præcepto pareamus, orando pro omnibus; etiam pro inimicis noſtris. Ideoque ſuſpensà enuntiatione non dicentes, Sanctificetur in nobis, in omnibus dicimus.*

[*S. Auguſt. ibid.*]

[*Tertull. lib. de Oratione cap. 3.*]

9. *Adveniat Regnum tuum.* Paratum electis ab origine Mundi, Regnum pacatiſſimum, quo ſubactis inimicis regnabis in ſanctis ſine fine. Quod quidem Regnum nunc in ſanctis per gratiam in ſpe, & in beatis illorum Animabus poſt mortem in re inchoatum per gloriam, perficietur & conſummabitur in Reſurrectione. Quomodo igitur quidam (inquit Tertullianus) protractum quemdam ſæculo poſtulant, orantes ſcilicet pro mora finis; cùm Regnum Dei, quod ut adveniat oramus, ad conſummationem ſæculi tendat? *Optamus maturiùs regnare, & non diutius ſervire. Etiamſi præfinitum in oratione non eſſet de poſtulando Regni adventu; ultro eam vocem protuliſſemus, feſtinantes ad ſpei noſtræ complexum. Clamant ad Dominum invidiâ Animæ Martyrum ſub Altari: Quonam uſque non ulciſceris, Domine, ſanguinem noſtrum de incolis terræ? Nam utique ultio illorum à ſæculi fine dirigitur. Immò, quàm celeritèr veniat, Domine, Regnum tuum. Votum Chriſtianorum, confuſio Nationum, exultatio Angelorum, propter quod conflictamur; immò potiùs propter quod oramus.* Quia verò ante judicii diem oportet prædicari Evangelium omnibus gentibus, & electorum ſocietatem congregari ut corpus Chriſti myſticum perficiatur & conſummetur, fiatque unum ovile & unus paſtor, eadem petitione oramus pro Evangelii & Chriſtianæ Religionis propagatione per omnem terram. Et hæc enim Regni Dei ſignificatio colligitur ex verbis Chriſti, Luc. 9. 27. *Dico autem vobis verè: Sunt aliqui hic ſtantes qui non guſtabunt mortem donec videant Regnum Dei.*

[*Idem c. 5.*]

10. *Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra.* Quod decreviſti, & quod præcipis, fiat à nobis, & in nobis, qui degimus ſuper terram, ſicut fit in cælo ab Angelis, de quibus ſcriptum eſt: *Benedicite Domino omnes virtutes ejus, Miniſtri ejus qui facitis voluntatem ejus.* Impleatur à nobis & in nobis, ſive agendo, ſive patiendo, promptè, alacriter, integrè, purè, ex amore, fideliter, conſtanter, perſeveranter, quicquid providentia tua de nobis ſtatuit propter gloriam tuam. Hanc petitionem S. Lucas prætermiſit, quia duarum priorum quodammodo repetitio eſt, ut obſervat S. Auguſtinus. Hujus enim petitionis ſenſus eſt, interprete S. Hilario: *Ut ſicuti voluntati Dei in cælis ab indefeſſis & cæleſtibus Virtutibus paretur; ita & à nobis in terra pareatur, ne corporalis nos infirmitas ab exſequenda ejus voluntate deflectat: (in cælis enim indefeſſis quotidie vocibus dicitur Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth: Pleni ſunt cæli & terra gloriâ tuâ.) Ut nobis quoque nihil aliud in opere ſit, per quod ſanctificatur nomen ejus; nihil aliud in ſpe, per quod & in nos Regnum ejus ſperamus; nihil aliud in voluntate, per quod ei æternæ à nobis laudes ſunt deferendæ.* Oramus ut fiat in nobis voluntas Dei in terris, ut poſſit fieri & in cælis. *Quid autem Deus vult quàm incedere nos ſecundùm ſuam diſciplinam? Petimus ergo ſubſtantiam & facultatem voluntatis ſuæ ſubminiſtret nobis, ut ſalvi ſimus, & in cælis & in terris, quia ſumma eſt voluntatis ejus ſalus eorum quos adoptavit. Eſt & illa voluntas quam Dominus adminiſtravit prædicando, operando, ſuſtinendo. Sic enim ipſe pronuntiavit non ſuam, ſed Patris facere ſe voluntatem. Sine dubio quæ faciebat, ea erant voluntas Patris, ad quæ nunc nos velut ad exemplaria provocamur, ut & prædicemus, & operemur, & ſuſtineamus ad mortem uſque. Quæ ut implere poſſimus, opus eſt Dei voluntate. Item dicentes,* Fiat voluntas tua, *vel eo nobis benè optamus, quòd nihil mali ſit in Dei voluntate, etiamſi quid pro meritis cujuſque ſecus irrogatur. Jam hoc dicto ad ſufferentiam noſmetipſos præmonemus. Dominus, quoque cùm ſub inſtantiam Paſſionis infirmitatem carnis demonſtrare jam in ſua carne voluiſſet, Pater, inquit, transfer poculum iſtud. Et recordatus, niſi quòd mea non, ſed tua fiat voluntas. Ipſe erat voluntas & poteſtas Patris, & tamen ad demonſtrationem ſufferentiæ debitæ voluntati ſe Patris tradidit.*

[*Pſal. 102. 21.*]

[*S. Auguſt. Enchiridii c. 116.*]

[*S. Hilar. in Pſal. 134.*]

[*Tertull. lib. de Oratione cap. 4.*]

10. *Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie.* Subſidium omne ad ſuſtentionem, & conſervationem vitæ cum temporalis, tum ſpiritualis, nobis tribue. Da nobis victum & veſtitum, quibus contenti ſumus. *Panem noſtrum*, quem paternâ providentiâ & bonitate nobis deſtinaſti, in quem oculi omnium ſperant, & qui das illis eſcam in tempore opportuno. Panem noſtrum dicimus; & tamen ut detur oramus: Noſter quippe fit cùm accipitur, qui tamen Dei eſt, quia ab illo datur. Sicut juſtitia noſtra dicitur, non quæ ex noſtro noſtra eſt, ſed quæ divina largitate fit noſtra. Da nobis panem noſtrum *ſuperſubſtantialem*, ſubſtantiæ ſuperadditum ad illam roborandam, conſervandam, augendam. Vel, *Panem noſtrum præcipuum, egregium, peculiarem*, ſecundùm Verſionem Symmachi: Illum ſcilicet qui dixit: *Ego ſum panis vivus, qui de cælo deſcendi.* Panem qui ſuper omnes ſubſtantias eſt, & univerſas creaturas ſuperat. In Evangelio, quod ſecundùm Hebræos appellabatur, panem craſtinum ſignificari S. Hieronymus obſervat, ut ſit ſenſus, Panem noſtrum craſtinum, id eſt, futurum da nobis hodie. Luc 11. Vulgatus interpres vertit, *quotidianum*, quo nempe ſingulis diebus indigemus. *Da nobis.* Non mihi tantùm, ſed omnibus qui tibi ſerviunt. *Orandum autem* (inquit S. Ambroſius) *præcipuè & pro populo doceris, hoc eſt, pro toto corpore, pro membris omnibus matris tuæ, in quo mutuæ caritatis eſt inſigne... Si pro te roges tantùm, ſolus pro te rogabis. Si autem pro omnibus roges, omnes pro te rogabunt. Siquidem & tu in omnibus es. Ita magna remuneratio eſt, ut orationibus ſingulorum acquirantur ſingulis totius plebis ſuffragia. In quo arrogantia nulla, ſed humilitas*

[*S. Greg. M. lib. 24. Moral. c. 7.*]

[*Joann. 6.*]

[*S. Hieron. in cap. 5. Matt.*]

[*S. Ambroſ lib. 1. de Cain & Abel c. 9.*]

major eſt, & fructus uberior. Da nobis *hodie* quamdiu vivimus: *per ſingulos dies, donec hodie cognominatur.* Vel, hodie, tamquam filiis ſub cura patris exiſtentibus, qui indies recipiunt à patre quicquid ipſis ad vitæ ſuſtentationem neceſſarium eſt. *Hodie*, quia ſolliciti eſſe non debemus de craſtino.

Hebr. 3. 13.

10. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Remitte nobis *peccata noſtra*, quibus tamquam ære alieno divinæ tuæ juſtitiæ tenemur obſtricti: & pro quibus pœnas luemus ad ultimum uſque quadrantem, niſi miſericorditer condonaveris. *Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*; id eſt, proximis qui nos offenderunt. *Sicut*, non ſignificat æqualitatem in modo remittendi, quia Deus nobis & plura, & graviora, & liberaliùs remittit, & intrinſecùs, delendo culpam, infundendo gratiam, ex injuſtis juſtos faciendo, pœnas æternas condonando: ſed ſimilitudinem ſignificat, & rationem. *Et dimitte nobis peccata noſtra, ſiquidem & ipſi dimittimus omni debenti nobis.* Exomologesis *eſt petitio veniæ: quia qui petit veniam, delictum confitetur. Debitum autem in Scripturis delicti figura eſt, quod perinde judicio debeatur, & ab eo exigatur, nec evadat juſtitiam exactionis; niſi donetur exactio, ſicut illi ſervo Dominus debitum dimiſit.* Per hanc igitur petitionem voluit nobis Salvator oſtendere, *Quantumlibet juſtè in hujus vitæ caligine atque infirmitate vivamus, non nobis deeſſe peccata pro quibus dimittendis debeamus orare, & eis qui in nos peccant, ut & nobis ignoſcatur, ignoſcere.... Delet omninò hæc oratio minima & quotidiana peccata. Delet & illa à quibus vita fidelium ſceleratè etiam geſta: ſed pœnitendo in melius mutata diſcedit: ſi quemadmodum veraciter dicitur,* Dimitte nobis debita noſtra, *quoniam non deſunt quæ dimittantur, ita veraciter dicatur,* Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris; *id eſt, ſi fiat quod dicitur, quia & ipſa eleemoſyna eſt veniam petenti homini ignoſcere.*

Luc. 11. 4.
Tertull. lib. de Oratione, cap. 7.
S. Auguſt. lib. 21. de Civitate Dei c. 27. Idem Enchiridii cap. 71.

12. *Et ne nos inducas in tentationem.* Ne nos ſinas induci in tentationem, ſive à tentatione vinci. *Non enim per ſeipſum inducit Deus, ſed induci patitur eum, quem ſuo auxilio deſeruerit, ordine occultiſſimo ac meritis. Cauſis etiam ſæpè manifeſtis dignum judicat ille quem deſerat, & in tentationem induci ſinat. Aliud eſt autem induci in tentationem. Nam ſine tentatione probatus eſſe nullus poteſt, ſive ſibi ipſi, ſive alii... Non ergo hîc oratur ut non tentemur, ſed ut non inferamur in tentationem: tamquam ſi quiſpiam cui neceſſe eſt examinari, non oret ut igne non contingatur, ſed ut non exuratur.* Vaſa enim figuli probat fornax, & homines juſtos tentatio tribulationis...... *Fiunt igitur tentationes per ſatanam, non poteſtate ejus, ſed permiſſu Domini, ad homines aut pro ſuis peccatis puniendos, aut pro Domini miſericordia probandos & exercendos. Et intereſt plurimùm in qualem quiſque tentationem incidat. Non enim in talem incidit Judas, qui vendidit Dominum, in qualem incidit Petrus, cùm territus Dominum negavit. Sunt etiam tentationes humanæ, credo cùm bono quiſque animo, ſecundùm humanam tamen fragilitatem, in aliquo conſilio labitur, aut irritatur in fratrem ſtudio corrigendi, paulò tamen ampliùs quàm Chriſtiana tranquillitas poſtulat. De quibus Apoſtolus dicit,* Tentatio vos non apprehendat niſi humana: *cùm idem dicat,* Fidelis Deus, qui vos non ſinet tentari ſupra quàm poteſtis ferre, ſed faciet cum tentatione etiam proventum, ut poſſitis tolerare. *In qua ſententia ſatis oſtendit, non id nobis orandum eſſe ut non tentemur, ſed ne in tentationem inducamur. Inducimur enim, ſi tales acciderint quas ferre non poſſumus. Sed cùm tentationes periculoſæ, in quas inferri atque induci perniciosum eſt, aut proſperis rebus temporalibus, aut adverſis oriantur, nemo frangitur adverſarum moleſtiâ, qui proſperarum delectatione non capitur.*

Idem lib. 2. de ſermone Domini in monte c. 9.
Eccli. 27. 6.
1. Cor. 10. 13.

13. *Sed libera nos à malo. Amen.* Libera nos à peccato, quod ſummum malum eſt, à concupiſcentia, à qua unuſquiſque tentatur abſtractus & illectus, quæ cùm conceperit, parit peccatum; ab omnibus occaſionibus & incentivis peccati, à malo, id eſt, Maligno, nempe à Diabolo, ejuſque tentationibus ſæpè noxiis, ſemper verò periculoſis; Libera nos ab omnibus malis adverſiſque rebus. Hæc verba S. Lucas prætermiſit, ut intelligeremus ad illud ſuperius quod de tentatione dictum eſt, pertinere. Ideo quippe ait, *Sed libera*, non ait, *Et libera*, tamquam unam petitionem eſſe demonſtrans (Noli hoc, ſed hoc:) Ut ſciat unuſquiſque in eo ſe liberari à malo, quòd non infertur in tentationem... Sequitur in Græcis quibuſdam Codicibus: *Quoniam tuum eſt Regnum, & potentia, & gloria in ſæcula.* Hanc Doxologiam in ſuis habuerunt S. Joannes Chryſoſtomus, Euthymius, Theophylactus. Legitur in Syriaca & Arabica Verſione. Verùm ex oratione Dominica & Evangelico Textu expungendam eſſe conſtat ex Latina S. Hieronymi Editione, qui Novum Teſtamentum Græcæ Fidei reddidit, ex omnibus Codicibus Latinis, ex omnibus Patribus Eccleſiæ Latinæ, illiuſque uſu perpetuo, nec non ex Græcis nonnullis Codicibus venerandæ antiquitatis, & probatæ fidei.

S. Aug. Enchiridii c. 116.

Amen. Fiat. Hæc vox quaſi orationis ſignaculum eſt, ex fide profectum, ad firmum & flagrans precantis deſiderium votumque declarandum, quo congruè & opportunè clauditur, ac firmiter in mente ſupplicantis obſignatur oratio.

14 *Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus; nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Repetit Chriſtus rationem quintæ petitioni Dominicæ orationis adjectam, cauſamque exponit cur eam adjecerit, quia fundamentum hujus orationis eſt fides, quæ per dilectionem operatur: Ex caritate autem quodammodo ſuſpenſa eſt omnium noſtrarum petitionum conceſſio. Deinde, quia ad hoc officium ignoſcendi ægrè trahimur, illud nobis Magiſter caritatis inculat. Tertiò, quia filii non ſunt Patris cæleſtis, quem compellant, qui fratres inter ſe non ſunt, & fraternam inter ſe dilectionem non exercent, quæ mutuâ indulgentiâ demonſtratur. *Si* ergo *dimiſeritis hominibus*, æqualibus veſtris, fratribus veſtris injurias vobis illatas, Pater veſter cæleſtis dimittet vobis delicta veſtra, modò aliæ conditiones adſint ad veram pœnitentiam neceſſariæ. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter cæleſtis remittet vobis delicta in ipſum commiſſa, longè graviora. *Prætermiſſis omnibus petitionibus quas non docuit, illam maximè docuit Chriſtus. Non multùm fuerant illa commendanda, in quibus ſi peccator eſt, unde curetur agnoſcat: commendandum, in quo ſi peccaveris, cætera non eſt unde ſanari. Hoc enim debes dicere,* Dimitte nobis debita noſtra. *Quæ debita? Non deeſt: Homines ſumus..... In nulla alia ſententia ſic oramus, ut quaſi paciſcamur cum Deo. Dicimus enim,* Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus. *In qua pactione ſi mentimur, totius orationis nullus eſt fructus.* Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra...... *Periſti ſi hoc perdidiſti.*

S. Auguſt. ſerm. 57. aliàs de Diverſis 9. cap. 12.
Idem lib. 2. de ſerm. Dom. in Monte c. 11.

15. *Cum autem jejunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. Exterminant enim facies ſuas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem ſuam. Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans, ſed Patri tuo qui eſt in abſcondito: & Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Jejuniorum utilitatem Novi Teſtamenti gratia non removit, & continentiam corpori atque animæ profuturam, pia obſervatione ſuſcepit. Quoniam ſicut permanet apud intelligentiam Chriſtianam: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Et, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*, & cætera talium mandatorum: ita quod in eiſdem libris de jejuniorum ſanctificatione & cura-

S. Leo ſerm. 14. de Jejunio 10. menſis & Eleemoſynis ejuſdem.

tione præceptum eſt, nullâ interpretatione vacuatur. *In omni enim tempore, omnibuſque diebus vitæ hujus ſæculi, jejunia nos contra peccatum faciunt fortiores, jejunia concupiſcentias vincunt, tentationes repellunt, ſuperbiam inclinant, iram mitigant, & omnes bonæ voluntatis affectus ad maturitatem totius virtutis enutriunt, ſi tamen in ſocietatem ſibi benevolentiam charitatis aſſumant* ...... Tria namque ſunt quæ maximè ad religioſas pertinent actiones; oratio, jejunium, & eleemoſyna. *Oratione propitiatio Dei quæritur, jejunio concupiſcentia carnis extinguitur, eleemoſynis peccata redimuntur: ſimulque per omnia Dei in nobis imago renovatur, ſi & in laudem ejus ſemper parati, & ad purificationem noſtram ſine ceſſatione ſolliciti, & ad ſuſtentationem proximi indeſinenter ſumus intenti. Hæc triplex obſervantia omnium virtutum comprehendit effectus. Hæc ad imaginem & ſimilitudinem Dei pervenit, & à Spiritu Sancto inſeparabiles facit. Quia in orationibus permanet fides recta, in jejunio innocens vita, in eleemoſynis mens benigna.* De eleemoſyna primùm agit Chriſtus in divino illo Sermone, tum de oratione. poſt modum de jejunio; & ab illis pariter vanæ gloriæ peſtilentem auram avertit. *Cùm jejunatis*, inquit, *nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes.* Ne tetrico triſtique vultu ſitis, hypocritarum inſtar, qui vultum ſquallore deformant, & affectatâ triſtitiâ immutant, ad oſtentationem jejuniorum ſuorum. *Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava.* Lavari & ungi ſolebant Judæi extra luctûs tempora, præcipuè verò quoties ſolito erant lætiores, ut diebus Feſtis, *Ruth.* 3. 3. 2. *Regum* 12. 20. & 4. *Reg.* 4. 2. *Eſther* 2. 12. Vult ergo Chriſtus., ut Diſcipuli ſui, cùm privatis ſpontaneiſque jejuniis carnem ſuam domant, inhabitu cultuque ſuo nihil immutent, vetatque ne dejecto triſtique vultu jejunium ſuum prodant, & ſanctimoniæ famam hâc exercitatione, quæ ſine pietate & humilitate ad modicum utilis eſt, aucupentur: immò jejunium lætitiâ & hilaritate vultûs celari jubet. *Et Pater tuus, qui videt in abſcondito*, Qui jejunium tuum ab oculis hominum abſconditum, ſeu piam, quâ jejunas, intentionem videt, *reddet tibi.* Manifeſtum eſt his præceptis omnem noſtram intentionem in interiora gaudia dirigi, » ne foris quærentes mercedem, huic ſæculo conformemur, & amittamus promiſſionem tantò ſolidioris atque » firmioris, quantò interioris beatitudinis, qua nos elegit » Deus conformes fieri imagini Filii ejus.

Idem ſermone 12. — *S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 21. in Matt.* — *S. Hieron. in cap. 6. Matt.* — *S. Auguſt. lib. 2. de Serm. Dom. in Monte c. 12.*

16. *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra: ubi ærugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur. Theſaurizate autem vobis theſauros in cælo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur; & ubi fures non effodiunt, nec furantur.* Non divitiarum poſſeſſionem, ut Cæleſtius hæreticus putavit, ſed divitiarum ſtudium, & avaritiam Chriſtus damnat. Cujus ſenſum explicans S. Paulus ait: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas.* Nolite, inquit Salvator, divitias in terra congregare, quas amittere poteſtis, ſive quia corrodentur à tineis, ut veſtes; ſive quia ærugine conſumentur, ut metalla; aut alio quovis modo peribunt; aut certè à furibus & prædonibus poſſunt auferri: ſed congregate divitias ſpiritales & nuſquam perituras in cælo, quas nemo vobis eripere valeat. Hoc eſt quod Apoſtolus divitibus hujus ſæculi præcipit: *Non ſperare in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo; benè agere, divites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Contra verò qui theſauros in terra congregant avari, nihil ſibi congregant in futurum, præter theſaurum iræ divinæ, præter ignis arcani ſubterraneum ad pœnam theſaurum, ut Tertulliani verbis utar. Unde Apoſtolus Jacobus. *Agite nunc divites* (inquit) *plorate ululantes in miſeriis veſtris, quæ advenient vobis. Divitiæ veſtræ putrefactæ ſunt; & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt. Aurum & argentum veſtrum æruginavit; & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis iram in noviſſimis diebus.*

1. Tim. 6. — *Iacobi 5. 1. 2. 3.*

17. *Ubi enim eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.* Cor hîc affectum & deſiderium ſignificat. *Divitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* Si divitiis in terra congregandis ſtudes, animum habes in terra penitus defixum, & principibus materiis alligatum: Si verò theſauros in cælo congregare ſatagis, cor verè ſurſum habes, animus ille tuus cæleſtis, & ad cæleſtia natus, atque vocatus, qui Patrem in cælo invocat, illuc ſuas cogitationes, affectus, deſideria, curas, ſtudiaque ſua dirigit, ut dicere poſſis cum Apoſtolo: *Noſtra autem converſatio in cælis eſt.* Etſi corpus includitur, etſi caro « detinetur, omnia ſpiritui patent. Vagare ſpiritu, ſpa- « tiare ſpiritu, & non ſtadia opaca aut porticus longas « proponens tibi, ſed illam viam quæ ad Deum ducit. « Quoties eam ſpiritu deambulaveris, toties in carcere « non eris: (inquit Tertullianus) *Nihil crus ſentit in nervo, cùm animus in cælo eſt, Totum hominem animus circumfert; & quò velit transfert, Ubi autem erit cor tuum, illic erit & theſaurus tuus. Ibi ergo ſit cor noſtrum ubi volumus habere theſaurum.*

Pſal. 61. 11. — *Philipp. 3. 20.* — *Tertull. lib. Ad Martyres. cap. 2.*

18. *Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit. Si ergo lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt; ipſæ tenebræ quantæ erunt?* Oculus lumen eſt corporis, quo membra omnia illuminantur, & in ſuis officiis diriguntur. Hic ſumitur pro mente & intentione. Si oculus purus ſit, nullo pravo humore vitiatus, omnia corporis membra ita illuſtrabuntur, ut rectè ſua peragant officia. Si animus tuus fuerit ſimplex, purus, integer, nullis pravorum affectuum, maximè verò avaritiæ nebulis obſcuratus; ſi animi tui intuitus & intentio ad cæleſtia dirigitur; totum operum tuorum corpus in luce juſtitiæ verſabitur. Contra verò ſi oculus ille interioris hominis fuerit improbus, & terrenis affectibus obnubilatus. ſi intentio prava fuerit, totum corpus actionum, quas illa dirigit, tenebroſum erit; id eſt, juſtitiæ luce & pulchritudine deſtitutum. Si ergo oculus interior, judicium, intentio animi, quæ lumen quoddam eſt, in tenebras vertatur, & terrenis affectibus obnubiletur: quantâ caligine malitiæ, quantis tenebris peccatorum obſitum erit totum operum corpus, quod lumen non habet, niſi à recto judicio & bona intentione derivatum? *Oculum ergo hîc accipere debemus ipſam intentionem, quâ facimus quicquid facimus; quæ ſi munda fuerit & recta, & illud aſpiciens quod aſpiciendum eſt; omnia opera noſtra, quæ ſecundùm eam operamur, neceſſe eſt bona ſint. Quæ omnia opera totum corpus appellavit; quia & Apoſtolus membra noſtra dicit quædam opera, quæ improbat & mortificanda præcipit, dicens*, Mortificate « ergo membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicatio- « nem, immunditiam, avaritiam, &c. *Non ergo quid quiſque faciat, ſed quo animo faciat, conſiderandum eſt. Hoc eſt enim lumen in nobis, quia hoc nobis manifeſtum eſt bono animo nos facere quod facimus: Omne enim quod manifeſtatur, lumen eſt. Nam ipſa facta quæ ad hominum ſocietatem à nobis procedunt, incertum habent exitum; & ideo tenebras eas vocavit. Non enim novi cùm pecuniam porrigo indigenti & petenti, quid inde aut facturus ſit aut paſſurus; & fieri poteſt ut vel faciat ex ea, vel propter eam patiatur aliquid mali, quod ego cùm darem, non evenire voluerim, neque hoc animo dederim. Itaque ſi bono animo feci, quod mihi cùm facerem notum erat, & ideo lumen vocatur; illuminatur etiam factum meum, qualemcumque exitum habuerit: Qui exitus quoniam incertus & ignotus eſt, tenebræ appellatæ ſunt. Si autem malo animo feci, etiam ipſum lumen tenebræ ſunt. Lumen enim dicitur, quia novit quiſque quo animo faciat; etiam cum malo*

S. Auguſt. lib. 2. de ſermone Domini in Monte cap. 13. — *Coloſſ. 3. 5.*

animo facit: ſed ipſum lumen tenebræ ſunt, quia non in ſuperna dirigitur ſimplex intentio, ſed ad inferiora declinat, & duplici corde quaſi umbram facit. Si ergo lumen, quod in te eſt, tenebræ ſunt, tenebræ quantæ? *Hoc eſt, ſi ipſa cordis intentio quâ facis quod facis, quæ tibi nota eſt, ſordidatur appetitu rerum terrenarum & temporalium, atque cæcatur; quantò magis ipſum factum, cujus incertus eſt exitus, ſordidum & tenebroſum eſt, quia etſi benè alicui proveniat, quod tu non recta & munda intentione facis; quomodo tu feceris, tibi imputatur, non quomodo illi provenerit.* Huc igitur pertinet totus iſte locus ab oculi corporei ſimilitudine, *Ut noverimus omnia opera noſtra tunc eſſe munda, & placere in conſpectu Dei, ſi fiant ſimplici corde, id eſt, intentione ſupernâ fine illo caritatis; quia & plenitudo Legis caritas.*

Rom. 13. 10. 19. *Nemo poteſt duobus dominis ſervire: Aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ.* Intentionem ſuam excuſare fortè conatur avarus, dicendo: Fateor intendi à me animum ad divitias parandas; verùm interim non omittam pietatis officia. Hanc excuſationem Chriſtus evertit: *Nemo poteſt* (inquit) *duobus dominis ſervire.* Quod de dominis in ſolidum intelligendum eſt, quomodo & Juris conſulti dicunt, Non poſſe eſſe duos dominos ejuſdem rei. Aut enim unum odio habebit, alterum amans; aut uni adhærebit, illumque reverebitur; alterum verò contemnet ac negliget. Servus enim domino totus addictus eſſe debet, ipſumque colere & diligere. Ex dilectione porrò promptitudo obſequendi, ex odio obſequendi difficultas

S. Hieron. in cap. 6. Matt. naſcitur. *Non poteſtis* igitur *Deo ſervire, & Mammonæ.* Mammona ſermone Syriaco divitiæ nuncupantur. Chriſtianus non poteſt ſimul divitiis Deoque ſervire, pietati & cupiditati; cùm utraque totum ſibi hominem poſtulet. Non tamen qui habet divitias, ſed qui ſervit divitiis, à Chriſto damnatur. *Qui enim divitiarum ſervus eſt, divitias cuſtodit ut ſervus: qui autem ſervitutis excuſſit jugum, diſtribuit eas ut Dominus.*

20. *Ideo dico vobis, Ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini. Nonnè anima plus eſt quàm eſca, & corpus plus quàm veſtimentum?* Et hîc objectionem tacitam Chriſtus ſolvit. Eſto enim, dicet aliquis, non ſit de ſupervacuis laborandum; at eorum quæ natura deſiderat, eam non habeo copiam, quæ in vitam omnem poſſit ſufficere; quam ubi ſum habiturus, finem faciam ſtudio habendi. Chriſtus hanc objectionem procedere oſtendit ex diffidentia de bonitate, potentia, & providentia divina. Nam Deum nobis poſſe & velle proſpicere de rebus neceſſariis, etiamſi nos obiter tantùm curantes ea quæ præſens uſus requirit, omnem animi vim in ſtudium pietatis intendamus. Cùm igitur animus ſimul in pietatis & divi-

S. Thomas ſecunda ſecundæ q. 55 a. 6. tiarum ſtudia intendi non poſſit: *Ideo dico vobis, ne ſolliciti ſitis*, immodicâ illâ & anxiâ ſollicitudine quâ mens circa temporalia occupata, à debita ſpiritualium officiorum functione avocatur, vel quâ tempus futurum ſuperfluè præoccupat; vel quâ fit ut metuat homo ne ſibi neceſſaria deficiant, dum Chriſtianæ pietatis & vocationis

S. Hieron. ſuæ officiis fungitur. *Labor exercendus eſt, ſollicitudo tollenda.* Ne ſolliciti ſitis *animæ veſtræ.* Id eſt, vitæ veſtræ. Anima quâ vivimus, uſurpatur pro vita; ut Job 2. verſ. 6. *Verumtamen animam illius ſerva.* Ne ſolliciti ſitis præter modum de victu & veſtitu. *Nonnè anima plus eſt quàm eſca, & corpus plus quàm veſtimentum?* Si Deus corpus & vitam nobis dedit, quæ majora ſunt, multò magis dare poteſt & vult cibaria ad vitam ſuſtentandam neceſſaria; & veſtimenta ad tuendum corpus contra cæli injurias. Quæ quidem minoris ſunt, & vitæ corporiſque cauſâ dantur.

21. *Reſpicite volatilia cæli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & Pater veſter cæleſtis paſcit illa. Nonne vos magis pluris eſtis illis?* In aves, que volant in aëre, oculos conjicite: ſol-

A licitæ non ſunt de victu: & illis cibum providentiâ ſuâ Deus ſubminiſtrat. Quantò magis vobis proſpiciet; ſiquidem illis longè præcellitis, ſpecialique vos providentiâ & amore complectitur & curat? Vos ſcilicet ad imaginem ſuam creavit, veſtrique gratiâ cætera condidit, vos adoptavit in filios, & ad cæleſte Regnum vocavit. *Aves ſine patrimonio vivunt, & in diem paſcua paſcuntur: & hæc nobis tamen nata ſunt: Quæ omnia ſi non concupiſcimus, poſſidemus.* Minucius Felix in Octavio.

22. *Quis autem veſtrûm cogitans poteſt adjicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum?* Argumentum eſt à minori ad majus, ut conſtat ex collatione S. Lucæ cap. 12. 25. 26. *Quis autem veſtrûm cogitando poteſt adjicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum? Si ergo neque quod minimum eſt poteſtis, quid de cæteris ſolliciti eſtis?* Quaſi

B dicat, Vita & corpus pluris ſunt quam menſura corporis: parum enim refert quâ quis ſit ſtaturâ. Quòd ſi hoc quod minus eſt Deus efficit citra ſtudium noſtrum, quantò magis citra anxiam noſtram ſollicitudinem in nobis conſervabit vitam & corpus, quæ potiora ſunt; ac proinde largietur quæ ad conſervationem eorum ſunt neceſſaria? *Cujus poteſtate atque dominatu factum eſt, ut ad hanc ſtaturam corpus veſtrum perduceretur, ejus providentiâ etiam veſtiri poteſt: Non autem veſtra cura factum eſſe ut ad hanc ſtaturam veniret corpus veſtrum, ex hoc intelligi poteſt, quòd ſi curetis & velitis adjicere cubitum unum huic ſtaturæ, non poteſtis: Illi ergo etiam tegendi corporis curam relinquite, cujus videtis curâ factum eſſe, ut tantæ ſtaturæ corpus habeatis.* S. Auguſt. lib. 2. de ſerm. Dom. in Monte c. 15.

23. *Et de veſtimento quid ſolliciti eſtis? Conſiderate*

C *lilia agri, quomodo creſcunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, Quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut unum ex iſtis.* Alterum divinæ providentiæ argumentum ſumit à liliis, quæ naſcuntur, non in hortis, quæ videri poſſunt humanæ curæ aliquid debere, ſed in agris, qualia in Palæſtinæ vallibus videbantur quæ quidem omnem decorem ſuum uni Deo debent. Docet igitur Chriſtus, nos anxiè ſollicitos eſſe non debere de veſtitu; ſiquidem liliorum, florumque ſimilium in agris ac deſertis locis ſpontè naſcentium tantus eſt decor, ut Salomon in throno gloriæ ſuæ ſedens, trabeaque aurata fulgens, ipſorum amictûs pulchritudine ac decore ſuperetur Et revera quod ſericum, quæ Regum purpura, quæ pictura textricum poteſt floribus S. Hier.

D comparari? Quid ita rubet ut roſa? Quid ita candet ut lilium? Violæ verò purpuram nullo ſuperari murice, oculorum magis quàm ſermonis judicium eſt. *Si autem fænum agri, quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit; quantò magis vos modicæ fidei!* Mira in hoc ſermone vis eſt. Quod enim ait, *Quanto magis vos?* oſtendit quanto Deus honore hominum genus cumulaverit, quantam etiam eorum curam gerat. Ac ſi diceret: *Vos*, quibus rationalem animam dedit corpuſque formavit; Vos, propter quos fecit omnia quæ videntur; propter quos miſit Prophetas, Legemque conſtituit, propter quos etiam unigenitum Filium ſuum dedit. Deinde modeſtam ac lenem increpationem ſubjicit Chriſtus, ut magis excitet audientes ad eorum quæ dicuntur aſſenſum: *Modicæ fidei.* Si erga hæc vilia, neque magno uſui neceſſaria, tantam providentiam Creator oſtendit; quomodo te negligere poterit atque deſpicere, animal longè omnibus, quæ propter te utique S. Joan. Chryſ. Hom. 23. in Matt.

E creavit, honoratius?

24. *Nolite ergo ſolliciti eſſe, dicentes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia Gentes inquirunt. Scit enim Pater veſter, quia his omnibus indigetis.* Anxiam de rebus terrenis, etiam neceſſariis, ſollicitudinem Chriſtus à ſuorum animis amandare pergit. *Hæc enim omnia*, inquit, *Gentes inquirunt.* Ad horum copiam ſufficientem in omne tempus comparandam, cogitationes, curas, labores omnes ſuos dirigunt Ethnici, veri Dei, & providentiæ illius cognitione deſtituti; nec alia his majora bona ſperantes. Vos verò ad majora, ſpiritalia ſcilicet ac æterna bona

vocatos, Deique providentiſſimi, potentiſſimi, beneficentiſſimi cultores, de cibo, potu, veſtimentis, aliiſque perſonæ veſtræ, familiæ, ſtatui, immodicè ſolicitos eſſe dedecet: ſiquidem, *Pater veſter*, qui præcipuâ providentiâ vobis proſpicit, ſpecialique bonitate vos complectitur ac fovet, ſcit quòd his omnibus indigetis. Non dixit, Novit Deus, ſed novit Pater veſter; ut eos ad ſpem fiduciamque certiorem excitaret. Si ergo eſt pater veſter, & talis pater, nequaquam deſpiciet filios indigentes & mala extrema ſuſtinentes, cùm ne homines quidem patres filiis ſuis neceſſaria ſubminiſtrare negligant. *Scit quia his omnibus indigetis.* Ipſe enim conſtituit ut hanc indigentiam natura pateretur: cùm igitur *tam pater nemo*, *tam pius nemo* ſit (ut loquitur Tertullianus) filiis ſuis in rerum neceſſariarum proviſione non deerit.

Ibidem.

25. *Quærite ergo primùm Regnum Dei, & juſtitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.* Quærite *primùm*, id eſt, ante omnia, præcipuè, propter ſe, ut finem, *Regnum Dei*, Regnum cæleſte, vitam æternam à Deo promiſſam electis ſuis: *& juſtitiam ejus*, id eſt mandatorum obſervantiam, quam à nobis exigit & poſtulat, ut viam quâ ad Regnum perveniamus. *Et hæc omnia*, temporali vitæ neceſſaria, *adjicientur vobis*, velut auctarium & cumulus. Regnum enim Dei & juſtitia ejus, principale noſtrum eſt (ut ita loquar) *Unum neceſſarium*; in quo labores, curæ, ſtudia noſtra præcipuè eſſe debent; cætera acceſſoria. Hic igitur oſtendit Chriſtus non eſſe hæc appetenda, tamquam talia bona noſtra, ut propter ipſa debeamus bene facere, ſi quid facimus, ſed tamen eſſe neceſſaria. Quid enim interſit inter bonum quod appetendum eſt, & neceſſarium quod ſumendum eſt, hâc ſententiâ declaravit. Regnum ergo & juſtitia Dei bonum noſtrum eſt, & hoc appetendum, & ibi finis conſtituendus, propter quod omnia facimus quæcumque facimus. Sed quia in hac vitâ militamus, ut ad illud Regnum pervenire poſſimus, quæ vita ſine his neceſſariis agi non poteſt; Apponentur vobis hæc, (inquit) Sed vos Regnum Dei & juſtitiam ejus primùm quærite. Cùm enim dixit illud primum, ſignificavit quia hoc poſteriùs quærendum eſt, non tempore, ſed dignitate: Illud tamquam bonum noſtrum, hoc tamquam neceſſarium noſtrum; neceſſarium autem propter illud bonum. Ergo quæcumque res propter aliud aliquid quæritur, ſine dubio inferior eſt, quàm id propter quod quæritur,: & ideo illud primum eſt propter quod iſtam rem quæris, non iſta res propter quam illud quæris. Quapropter ſi Evangelium & Regnum Dei propter cibum quærimus, priorem facimus cibum, & poſteriùs Regnum Dei; ita ut ſi non deſit cibus, non quæramus Regnum Dei: hoc eſt primùm quærere cibum, & deinde Regnum Dei, id eſt, hoc priore loco ponere, illud poſteriore. Si autem ideo quæramus cibum, ut habeamus Regnum Dei, facimus quod dictum eſt, *Quærite primum Regnum Dei & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.*

S. Auguſt. lib. 2. de Sermone Domini in Monte c. 16.

26. *Nolite ergo ſolliciti eſſe in craſtinum. Craſtinus enim dies ſollicitus erit ſibi ipſi. Sufficit diei malitia ſua.* Craſtinum pro tempore futuro in Scripturis ſanctis ſumitur, ſicut & Jacob in Geneſi loquitur: *Exaudiet me cras juſtitia mea.* Ne anxiè ſolliciti ſitis de rebus temporalibus in futurum comparandis. *Craſtinus enim dies ſollicitus erit ſibi ipſi.* Proprias curas afferet. Per proſopopeiam diei tribuit, quæ homini conveniunt. *Sufficit diei malitia ſua.* Malitiæ nomine hic intelligitur labor, afflictio, vexatio. *Sufficit ergo nobis de præſentibus hujus ſæculi cogitare anguſtiis. Quid neceſſe eſt ſenſum ad incerta & futura extendere, quæ aut conſequi non poſſimus, aut cito inventa perdamus?*

S. Hieron. in Comment. & Epiſt. 147. ad Amandum.

Senſus Moralis

I. Attendite *ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis. Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum.* Impotentiſſimam hîc hominum cupiditatem Chriſtus eliminat & impugnat, inanis videlicet gloriæ ſtudium, quæ bonorum operum fructus vitiat & corrumpit, maximè verò eleemoſynæ, orationis, & jejunii, ex quibus gloriam captare proclivius eſt. Hæc eſt noſtra in ipſa peregrinatione juſtitia, ut ad illam perfectionem plenitudinemque juſtitiæ, ubi in ſpecie decoris ejus jam plena & perfecta caritas erit, nunc ipſius curſûs rectitudine & perfectione tendamus, caſtigando corpus noſtrum, & ſervituti ſubjiciendo, & eleemoſynas in dandis beneficiis, & dimittendis quæ in nos ſunt commiſſa peccatis, hilariter & ex corde faciendo, & orationibus indeſinenter inſtando; & hæc faciendo in doctrina ſana, quâ ædificatur fides recta, ſpes firma, caritas pura. Hæc eſt nunc noſtra juſtitia, quâ currimus eſurientes & ſitientes ad perfectionem plenitudinemque juſtitiæ, ut eâ poſtea ſaturemur. Unde Dominus in Evangelio cùm dixiſſet, *Nolite facere juſtitiam veſtram coram hominibus, ut videamini ab eis*; ne iſtum noſtrum curſum fine humanæ gloriæ metiremur, non eſt in expoſitione juſtitiæ executus niſi tria iſta, jejunium, eleemoſynas, orationes; jejunio ſcilicet univerſam corporis caſtigationem ſignificans; eleemoſynis omnem benevolentiam & beneficentiam, vel dandi, vel ignoſcendi; & oratione inſinuans omnes regulas ſancti deſiderii. Cavete ne inanis gloriæ ſtudio bona opera faciatis. Non enim officiis, ſed finibus à vitiis diſcernuntur virtutes. Bonum igitur quod fit ab homine, ſi non fiat propter illum finem, propter quem fieri debere vera Sapientia præcipit, ſcilicet propter finem caritatis, propter Dei gloriam; *etſi officio videatur bonum, ipſo non recto fine peccatum eſt.... Veræ enim virtutes Deo ſerviunt in hominibus, à quo donantur hominibus.* Si humanam gloriam, laudeſque & favorem hominum bonis operibus veſtris conſectemini, næ vos infelices, *Mercedem* enim *non habebitis apud Patrem veſtrum.....* Multam præceptum iſtud continet cautionem, & ineffabilem quamdam Dei erga homines curam, id providentis, ne boni operis mercedem amittant. Poteſt enim aliquis etiam coram hominibus eleemoſynam facere, nec tamen hoc ideo facere ut illam oculis hominum oſtentet: & aliquis non coram hominibus faciens, eo tamen animo facere, ut ſe id facientem optet videri. Propter quod non omnino indiſcretè factum ipſum, ſed voluntatem aut coronat, aut punit. Niſi enim hæc diligentia fuiſſet adjuncta, feciſſet plurimos ad miſericordiam ſegniores: quia non omnes ubique poſſent id facere latenter. Propterea ab hujus te vinculo neceſſitatis abſolvens, *Non fini operis, ſed voluntati operantis, mercedem damnumve decernit.* Ne enim diceres, Cur ſuſtineo detrimentum, ſi quod facio alter aſpexerit? Non hoc, inquit, requiro, ſed mentem tuam, modumque miſerendi. Curare quippe vult animam, omnique ægritudine liberare. Fiant coram hominibus opera juſtitiæ, ad gloriam Dei, ad ædificationem aliorum: ſed non fiant intuitu humanæ laudis, aut quorumvis temporalium commodorum. Nam *Fit plerumque, ut bonum opus & in occulto ſit, cùm fit publicè; & rurſus in publico, cùm agitur occultè. Qui enim in publico bono opere non ſuam, ſed ſuperni Patris gloriam quærit, quod fecit abſcondit; quia ſolum illum teſtem habuit, cui placere curavit. Et qui in ſecreto ſuo bono opere deprehendi ac laudari concupiſcit; & nullus fortaſſe vidit quod exhibuit, & tamen hoc coram hominibus fecit: Quia tot teſtes in bono opere ſecum duxit, quot humanas laudes in corde quæſivit.* Sanè cùm pro recto opere laus tranſitoria quæritur, æterna retributione res digna vili pretio venumdatur. *De quo videlicet pretio percepto Veritas dicit, Amen dico vobis, Receperunt mercedem ſuam.* Sors hæc fuit veterum Romanorum, qui privatas res ſuas pro re communi, hoc eſt, Republica, & pro ejus ærario contempſerunt, avari-

S. Aug. lib. de Perfectione juſtitiæ hominis, cap. 8.

S. Auguſt.

S. Joan. Chryſ. Homil. 16. in Matt.

S. Gregor. M. P. 2. Paſtoralis curæ, Admonitione 36.

S. Aug. lib. 5. de Civitate Dei c. 14. 15. & 17.

tiæ reſtiterunt, conſuluerunt patriæ conſilio libero; neque delicto ſecundùm leges ſuas, neque libidini obnoxii; His omnibus artibus tamquam verâ viâ niſi ſunt ad honores, imperium, gloriam; honorati ſunt in omnibus ferè Gentibus; Imperii ſui leges impoſuerunt multis gentibus; hodieque litteris & hiſtoriâ glorioſi ſunt in omnibus penè gentibus. *Non eſt quòd de ſummi & veri Dei juſtitia conquerantur: perceperunt mercedem ſuam.....* Conſideremus quanta contempſerint, quæ pertulerint, quas cupiditates ſubegerint pro humana gloria, qui eam tamquam mercedem talium virtutum accipere meruerunt: & valeat nobis etiam hoc ad opprimendam ſuperbiam; ut cùm illa civitas in qua nobis regnare promiſſum eſt, tantùm ab hac diſtet, quantùm diſtat cælum à terra, à temporali lætitia vita æterna, ab inanibus laudibus ſolida gloria, à ſocietate mortalium ſocietas Angelorum, à lumine ſolis & lunæ lumen ejus qui fecit ſolem & lunam, nihil ſibi magnum feciſſe videantur tantæ patriæ cives, ſi pro illa adipiſcenda fecerint boni operis aliquid, vel mala aliqua ſuſtinuerint; cùm illi pro hac terrena jam adepta tanta fecerint, tanta perpeſſi ſint. *Ne igitur efficiamur inanis gloriæ cupidi.* Amor humanæ laudis cedat amori veritatis: cupiditas gloriæ ſuperetur dilectione juſtitiæ. *Tam enim eſt hoc vitium inimicum piæ fidei, ſi major in corde ſit cupiditas gloriæ, quàm Dei timor vel amor, ut Dominus diceret,* Quomodo poteſtis credere, gloriam ab invicem exſpectantes, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt non quærentes. *Item de quibuſdam qui in eum crediderant, & verebantur palam confiteri, ait Evangeliſta,* Dilexerunt gloriam hominum magis quàm Dei. *Tantò quiſque eſt Deo ſimilior, quantò eſt ab hac immunditia mundior.*

Galat. 5. 26. — Joannes 5. 44 — Joann. 12. 43

S. Joann. Chryſoſt. Hom. 19. in Matt.

2. *Cùm ergo facis eleemoſynam, noli tubâ canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt,* &c. Eleemoſynam ad oſtentationem facientes rectè Chriſtus hypocritas nominavit. Erat quippe facies quidem ipſa miſerentium, mens verò inhumanorum atque crudelium. Non enim ut proximorum miſerentur dabant, ſed ut ipſi delectatione gloriæ paſcerentur; quod certè erat crudelitatis extremæ, alio quidem fame pereunte honorem & gloriam captare, ac non potiùs conſulere ejus inopiæ. *Non ergo tantummodo dediſſe eleemoſynam, ſed quemadmodum oportet dediſſe, & propter hoc dediſſe, virtutis eſt.* Oſtendit autem quomodo fieri debeat. *Neſciat,* inquit, *ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.* Stude ut ignores ipſe quod facis, ſi id poſſibile eſt; & nec manus quibus erogatur eleemoſyna, conſciæ ſint. Tum mercedem proponit. Docet quippe ut Deum cogitent præſentem & omnia eorum opera videntem, & pœnam vel gloriam unicuique, ſecundùm operum merita coram omnibus hominibus in generali judicio retribuentem *Et Pater tuus qui videt, in abſcondito, reddet tibi.* Deſideras aliquos operum ſpectatores tuorum? Ecce habes non Angelos atque Archangelos tantùm, ſed etiam omnium Deum. Quòd ſi habere etiam homines ſpectatores concupiſcis, ne hâc quidem, quam præcipuè cupis, mercede privaberis: ſed cùm opportunum tempus advenerit, cum maximo cumulo præſtabitur tibi quod requiris. Nam modò quidem ſi te oſtentaveris, decem vel viginti aut centum dumtaxat hominibus oſtentare forſan te poteris: ſi verò nunc latere ſtudueris, tunc ipſe te Deus toto orbe præſente commendabit Itaque ſi opera tua maximè ab hominibus videri cupis, nunc illa occulta diligenter, ut eadem tunc ſpectent univerſi ad majorem tui honorem, Deo ſcilicet ea faciente manifeſta, & coram omnibus prædicante. *Tunc ſcilicet laus erit unicuique à Deo.* Si igitur oſtentare nos volumus, Patri ante omnia nos oſtendere ſtudeamus, qui & coronandi nos habet poteſtatem, & mulctandi. Et certè etiamſi futuri præmii damna non eſſent; tamen gloriæ cupidos non decebat, divino ſpectaculo inſuperhabito, malle oculis placere mortalium. Cujus enim ſtoliditatis eſt, ut quis Rege ad ſpectandas ejus virtutes properante, illum quidem relinquat negligat, ab ege-

1. Cor. 4. 5.

A nis verò atque mendicis ſpectari ac laudari malit? Idcirco igitur non ſolùm nos ab oſtentatione noſtri revocat, verùm etiam nobis ſtudium indicit latendi. *Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.* Sit eleemoſyna tua in ipſa conſcientia tua, ubi multi eleemoſynam faciunt bona voluntate, etiamſi pecuniam, vel ſi quid aliud, quod inopi largiendum eſt, non habent. *Multi autem foris faciunt, & intus non faciunt, qui vel ambitione, vel alicujus rei temporalis gratiâ, volunt miſericordes videri, in quibus ſola ſiniſtra operari exiſtimanda eſt. Item alii quaſi medium inter utroſque locum tenent, ut & intentione quæ in Deum eſt eleemoſynam faciant, & tamen inſerat ſe huic optimæ voluntati nonnulla etiam laudis, vel cujuſque rei fragilis & temporalis cupiditas. Sed Dominus noſter multò vehementiùs prohibet ſolam ſiniſtram in nobis operari, quando etiam miſceri eam vetat operibus dexteræ:* B *ut ſcilicet non modò ſola temporalium rerum cupiditate caveamus eleemoſynam facere; ſed nec ita in hoc opere attendamus Deum, ut ſeſe miſceat vel adjungat exteriorum appetitio commodorum. Agitur enim de corde mundando, quod niſi fuerit ſimplex, mundum non erit. Simplex autem quomodo erit, ſi duobus dominis ſervit, nec una intentione rerum æternarum purificat aciem ſuam, ſed eam mortalium quoque fragiliumque rerum amore obnubilat?*

S. Aug. lib. 2. de ſerm. Dom. in Monte cap. 2.

Cùm facis eleemoſynam, noli tubâ canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt. Bene tubâ, quia talis eleemoſyna hoſtilis eſt, non civilis; non miſericordiæ dedita, ſed clamori; ſeditionis vernula, non alumna pietatis; oſtentationis nundinatio, non commercium caritatis. Eleemoſynam quiſquis oſtentat, inſultat....... Miſericordiam coram ſe ſolùm vult fieri, qui ſolus eſt miſericor- C diæ & remunerator & teſtis, & qui dicit: *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare.* Vult in paupere ſibi dari, vult quod datum eſt ſe debere, & qui vult ſe debere quod datum eſt, vult largientibus nihil perire. Deus parva poſcit, maxima redditurus Unde, homo, ſi in paupere Deo fœneras, teſtes homines non requiras. Fides arbitros non requirit. De accipientis fide diſputat, qui ſine mediatoribus nihil dat: qui credita diffamat, urit verecundiâ debitorem. Ergo, homo, daturus Deo, da ſecretò: ut quod dederis, non ſit oneris, ſed honoris. Ob hoc ad te venit tuus Ditator in paupere, ut eum non dubites accepta reddere, qui tibi gratis dedit habere quod dares. Quàm verò in paupere ſit verecunda paupertas, quòd tuæ largitatis quærat ſecretum, aperit ipſe cùm dicit: *Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.* Putas quàm vult neſcire alterum, qui te ipſum, qui facis, vult aliquâ tui parte neſ- D cire? *Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.* Sicut ſunt nobis in dexterâ parte virtutes, ita nobis pars vitiorum in ſiniſtra. Ergo ut opus eſt dexteræ quod facit tacitus dator; quod facit dator garrulus hypocryſis eſt ſiniſtræ. Hypocryſis, dolus, ſimulatio, fraus, mendacium, elatio, tumor, jactantia, inſiſtunt nobis & imminent à ſiniſtris.

S. Petrus Chryſ. ſerm. 9.

3. *Et cùm oratis, non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum ſtantes orare, ut videantur ab hominibus....... Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora Patrem tuum,* &c. Rurſus iſtos hypocrytas vocat Chriſtus, qui orantium perſonam gerunt, cùm ſimulatores ſint, non precatores. Qui enim ad ſuppli- E candum paratur, omnibus relictis illum intuetur unum, qui poteſtatem habet donandi quod petitur. Ne igitur infelices, qui orant ut videantur ab hominibus. Ipſis oratio fit in peccatum, & receperunt mercedem ſuam, ab his tamen dumtaxat à quibus eam concupiſcunt. Quam enim pollicitus eſt Deus, non merentur ab illo accipere, propter quem nihil fecerunt. Spectat animum Deus, cor ſcrutatur: alioquin etiamſi cubiculum ipſum fueris ingreſſus, illudque inanis gloriæ ſtudio clauſeris, ut ſcilicet intelligaris ſecretè oraturus, nihil tibi clauſa oſtia proderunt. Id igitur imprimis ante occluſionem

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 19. in Matt.

ſionem januæ vult caveri, ut etiam mentis tuæ januas claudas. Nam cùm ubique oporteat ab inani gloria liberum habere pectus ac vacuum; præcipuè tamen in oratione. Qui enim abſque hoc etiam vitio frequenter oramus, & avocati per diverſa diſtrahimur, ſi cum hac quoque ægritudine ingrediamur ad orandum, ne ipſi quidem preces noſtras audire poterimus. Si verò eas non audimus ipſi qui petimus, quomodo ut à Deo audiantur, rogamus? *Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum.* Cubiculi nomine, conſcientiæ ſecretum intelligitur. *Quæ ſunt iſta cubicula* (inquit S. Auguſtinus) *niſi ipſa corda, quæ in Pſalmo etiam ſignificantur cùm dicitur: Quæ dicitis in cordibus veſtris, in cubilibus veſtris compungimini?* Et clauſo oſtio ora Patrem tuum in abſcondito. *Parum eſt intrare in cubicula, ſi oſtium pateat importunis, per quod oſtium ea quæ foris ſunt improbè ſe immergunt, & interiora noſtra appetunt. Foris autem ſunt omnia temporalia & viſibilia, quæ per oſtium, id eſt, per carnalem ſenſum in cogitationes noſtras penetrant, & turbâ vanorum phantaſmatum orantibus obſtrepunt. Claudendum eſt ergo oſtium, id eſt, carnali ſenſui reſiſtendum eſt, ut oratio ſpiritalis dirigatur ad Patrem, quæ fit in intimis cordis, ubi oratur Pater in abſcondito.* O ſancta Anima, ſola eſto, ut ſoli omnium ſerves te ipſam, quem ex omnibus tibi elegiſti. Fuge publicum, fuge & ipſos domeſticos; ſecede ab amicis & intimis, etiam & ab illo qui tibi miniſtrat. An neſcis te verecundum habere ſponſum, & qui nequaquam ſuam velit tibi indulgere præſentiam præſentibus cæteris? Secede ergo, ſed mente, non corpore, ſed intentione, ſed devotione, ſed ſpiritu. Spiritus enim ante faciem tuam Chriſtus Dominus, ſpirituſque requirit non corporis ſolitudinem: Quamquam & corpore interdum non otioſè te ſeparas, cùm opportunè potes, præſertim tempore orationis. Tenes etiam in hoc & mandatum Sponſi, & formam. *Tu*, inquit, *cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora.* Et quod dixit, fecit. Solus in oratione pernoctabat, non modò ſe abſcondens à turbis, ſed nec ullum quidem Diſcipulorum, nec ullum domeſticorum admittens. Denique tres ſecum intimos ſibi adduxerat, cùm ultro properaret ad Montem, avulſus eſt & ab ipſis orare volens. Ergo & tu fac ſimiliter quando orare volueris.

S. Auguſt. lib. 2. de ſerm. Dom. in Monte c. 3.

S. Bern. ſerm. 40. in Cantica.

4. *Orantes autem nolite multùm loqui, ſicut Ethnici. Putant enim quòd in multiloquio ſuo exaudiantur*, &c. Sic Sacerdotes Baal invocabant nomen ejus mane uſque ad Meridiem, dicentes, *Baal exaudi nos. Et non erat vox, neque qui reſponderet: Cumque eſſet jam meridies, illudebat illis Elias dicens; Clamate voce majore: Deus enim eſt, & forſitan loquitur, aut in diverſorio eſt, aut in itinere, aut certè dormit, ut excitetur. Clamabant ergo voce magna*, &c. Hoc multiloquii genus vitandum Chriſtus jubet; Sed tamen diu orare non prohibet, quod & præcepto docuit, & exemplo: Luc. 18. 1. *Oportet ſemper & orare, & numquam deficere.* Et Luc. 21. 36. *Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere iſta omnia, & ſtare ante Filium hominis.* Ut verò ethnica ſuperſtitio in prolixis & artificioſè compoſitis orationibus cavenda eſt; ita etiam cavendum, ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimùm neceſſaria eſt, per productiores moras evaneſcat atque hebetetur intentio; Quæ tamen ſi perduraverit, non citò eſt abrumpenda. *Abſit enim* (inquit S. Auguſtinus) *ab oratione multa locutio, ſed non deſit multa precatio, ſi fervens perſeverat intentio. Nam multùm loqui, eſt in orando rem neceſſariam ſuperfluis agere verbis. Multùm autem precari, eſt ad eum quem precamur, diuturnâ & piâ cordis excitatione pulſare. Nam plerumque hoc negotium plus gemitibus quàm ſermonibus agitur, plus fletu quàm affatu. Ponit autem lacrymas noſtras in conſpectu ſuo, & gemitus noſter non eſt abſconditus ab eo, qui omnia per Verbum condidit, & humana verba non quærit.* Iſto Chriſti Domini documento corriguntur & illi qui in ſacris conventibus orantes proximis obſtrepunt (ut Tertullianus loquitur. *Quando in unum cum fratribus convenimus* (inquit S. Cyprianus) *& Sacrificia divina cum Dei ſacerdote celebramus, verecundiæ & diſciplinæ memores eſſe debemus: Non paſſim ventilare preces noſtras inconditis vocibus; nec petitionem commendandam modeſtè Deo, tumultuoſâ loquacitate jactare. Quia Deus non vocis, ſed cordis auditor eſt. Nec admonendus eſt clamoribus, qui cogitationes hominum videt, probante Domino & dicente, Quid cogitatis nequam in cordibus veſtris? & alio loco: Et ſcient omnes Eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutator renis & cordis. Quod Anna in primo Regnorum libro Eccleſiæ typum portans cuſtodit & ſervat, quæ Dominum non clamoſa petitione, ſed tacitè & modeſtè intra ipſas pectoris latebras precabatur. Loquebatur prece occultâ, ſed manifeſta fide: loquebatur non voce, ſed corde: Quia ſic Deum ſciebat audire, & impetravit efficaciter quod petiit, quia fideliter poſtulavit. Declarat Scriptura Divina quæ dicit: Loquebatur in corde ſuo, & labia ejus movebantur, & vox ejus non audiebatur, & exaudivit eam Deus.*

3. Reg. 18. 26. 27.

S. Auguſt. Epiſt. 130 alias 127. ad Probam c. 10.

S. Cyprianus lib. de Oratione Domin.

5. *Sic ergo vos orabitis: Pater noſter qui es in cælis.* Chriſtus *inter ſalutaria ſua monita & præcepta divina, quibus populo ſuo conſuluit ad ſalutem, etiam orandi ipſe formam dedit, ipſe quid precaremur, monuit & inſtruxit. Qui fecit vivere, docuit & orare, benignitate ea ſcilicet qua & cætera dare & conferre dignatus eſt, dum prece & oratione quam Filius docuit, apud Patrem loquimur, faciliùs audiamur. Jam prædixerat horam venire, quando veri adoratores adorarent Patrem in ſpiritu & veritate, & implevit quod ante promiſit; ut qui Spiritum & veritatem de ejus ſanctificatione percepimus, de traditione quoque ejus verè & ſpiritualiter adoremus. Quæ enim poteſt eſſe magis ſpiritalis oratio, quàm quæ verè à Chriſto nobis data eſt, à quo nobis & Spiritus-ſanctus miſſus eſt? Quæ vera magis Patrem precatio, quàm quæ à Filio qui eſt veritas, de ejus ore prolata eſt? Ut aliter orare quàm docuit, non ignorantia ſola ſit, ſed & culpa.* Hanc porrò orationem, ejuſque petitiones ſingulas cùm libro 5. *Theologiæ* noſtræ *Dogmaticæ & Moralis* plenè explicuerimus, hîc repetitiones vitabimus, ea tantùm adnotantes quæ ibi fuere prætermiſſa, SS. Patrum loca.

S. Cyprianus ibid.

6. *Pater noſter qui es in cælis.* Deo ſimilis, quantùm homini poſſibile eſt, evadere debet, qui Deum patrem vocat. *Nam improbæ voluntatis atque propoſiti pater eſſe is qui ſui naturâ bonus eſt, non poteſt; neque vitâ contaminati ſanctus; neque levis & inconſtantis, is qui mutari non poteſt; neque mortui per peccatum pater vitæ; nec eorum qui turpia committunt, is qui purus & integer eſt, neque avari & raptoris benefactor; nec eorum denique qui in aliquo malo deprehenduntur is qui ſummè bonus eſt, parens eſſe poteſt. Igitur ſi quis plenam maculis conſcientiam ſuam agnoſcens, priùſquam ab ipſis expurgatus ſit, ſe Dei cognationi inſerat, ac dicat, Pater, juſto injuſtus, puro impurus; contumelia atque convicium ea verba fuerint, ſiquidem ſuæ nequitiæ Deum patrem nominat. At nulla communio luci cum tenebris. Cùm igitur ut patrem Deum in oratione dicamus, Dominus nos docet, nihil aliud facere videtur, quàm ſublimem & altam inſtituere atque præſcribere vitam: Non enim utique mentiri veritas nos docet, ut dicamus nos eſſe quod non ſumus: ſed ut dum incorruptum & juſtum & bonum patrem noſtrum dicimus vitæ integritate propinquitatem referamus, eamque veram eſſe oſtendamus .... Qui ita vitam inſtituerit ut divinam generis nobilitatem decet, is rectè ad cæleſtem civitatem ſpectat, & patrem cælorum Regem, & patriam ſuam cæleſtem nominans beatitudinem.* Quonam autem pertinet illud conſilium? Quid inde ſequitur? *Ea quæ ſupra ſunt cogitanda, ubi Deus; illic fundamenta habitationis ſuæ cuique jacienda, illic theſauros condendos; illuc cor ſuum quemque traducere debere: Ubi enim theſaurus eſt, ibi etiam cor eſt: Ad paternam omni tempo-*

S. Gregor. Nyſſ. Orat. 2. de Orat. Dom.

re pulchritudinem ſpectandum eſſe, & juxta illam ſuum quemque animum exornare debere. Sin verò paternæ decorem ſimilitudinis peccato deletum animadvertat, revertatur ad Patrem amore pœnitente, & cum filio prodigo dicat: *Pater, peccavi in cælum, & coram te: jam non ſum dignus vocari filius tuus.*

Luc. 15. 18. 19.

„ Cogitantem quòd Patrem offenderim, eſt certè quod pudeat, et ſi non quod terreat. Voluntariè genuit me verbo veritatis, non ſtimulo carnalis cupiditatis excuſſit, quemadmodum genitor carnis meæ. Deinde etiam non pepercit Unigenito pro ſic genito. Ita ipſe quidem patrem ſe exhibuit mihi, ſed non ego me illi viciſſim filium. Quanam fronte attollo jam oculos ad vultum patris tam boni tam malus filius? Pudet indigna geſſiſſe genere meo: pudet tanto patre vixiſſe degenerem. Exitus aquarum deducite oculi mei; operiat confuſio faciem meam; vultum meum pudor ſuffundat, occupetque caligo. Deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. Proh pudor! Quem fructum habui in quibus nunc erubeſco? Si in carne ſeminavi, de carne non metam niſi corruptionem. Si in mundo, & ipſe tranſit & concupiſcentia ejus. Quid? caduca, vana, & prope nulla, & quorum finis mors eſt, infelix & inſanus præferre non erubui æterni Patris amori & honori. Confundor audire: *Si ego pater, ubi eſt honor meus?*

S. Bern. ſerm. 16. in Cantica.

„ *Pater noſter qui es in cælis.* Ergo nolite inhærere terrenis, qui patrem habetis in cælis; Sub iſto patre fratres ſunt Dominus & ſervus, Imperator & miles, dives & pauper. Omnes Chriſtiani diverſos in terra habent patres, alii nobiles, alii ignobiles: Unum verò Patrem invocant, qui eſt in cælis. Si ibi eſt pater noſter, ibi nobis præparatur hæreditas. Talis eſt autem iſte pater, cum quo poſſideamus quod donat. Dat enim hæreditatem, ſed non moriens illam nobis derelinquit. Non enim ipſe diſcedit, ſed permanet, ut nos accedamus. *Pater noſter.* Quanta dignatio! Hoc dicit Imperator, hoc dicit mendicus; hoc dicit ſervus, hoc dicit Dominus ejus. Intelligunt ergo ſe eſſe fratres, quando unum habent patrem. *Sed non dedignetur fratrem habere ſervum ſuum dominus ejus, quem fratrem voluit habere Dominus Chriſtus. Pater noſter.* In ſpiritu prævidebat Iſaias Chriſtianos, qui veri ſunt Iſraelitæ Deum patrem ſuum appellaturos. *Tu enim pater noſter, & Abraham neſcivit nos, & Iſraël ignoravit nos: Tu Domine, Pater noſter, Redemptor noſter, à ſæculo nomen tuum.*

S. Aug. ſerm. 59 aliàs de Tempore 137. Et ſerm. 58 aliàs 42 inter Homi. lias 50.

Iſai. 63. 16.

Ipſum igitur amemus, & amando imitemur. *Eſtote imitatores Dei, ſicut filii cariſſimi, & ambulate in dilectione.* Dicamus cum Davide: *Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me; Dominus autem aſſumpſit me.* Fecit ſe parvulum Deo. inquit S. Auguſtin. Ipſum fecit patrem, ipſum fecit matrem. *Pater eſt, quia condidit, quia vocat, quia jubet, quia regit: Mater, quia fovet, quia nutrit, quia lactat, quia continet. Pater meus & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem aſſumpſit me & regendum & nutriendum. Mortales parentes genuerunt, filii ſucceſſerunt, mortales mortalibus. Et ad hoc nati ſunt qui ſuccederent, ut qui genuerunt decederent. Non decedet qui me creavit, ego ab illo non recedam.*

Ephes. 5. 1. 2.

Pſal. 26. 10.

S. Auguſt. Enarrat. 2. in hunc Pſalm.

„ *Pater noſter qui es in cælis.* Cùm Deum dicit eſſe in cælis, non ibi Majeſtatem ejus concludit, ſed à terris abducit orantem, eumque ſupernis habitaculis affigit. Similiter etiam docet generalem orationem facere pro fratribus. Non enim dicit, Pater meus, ſed, *Pater noſter*, pro communi ſcilicet corpore precem fundens, & ubique non tam propria commoda, quàm proximorum petens. Quo quidem ipſe & inimicitias interimit, & ſuperbiam reprimit, & explodit invidiam, & introducit matrem omnium bonorum caritatem, & humanarum rerum inæqualitatem prorſus expellit, & miram Regis cum paupere æqualitatem honoris oſtendit, ſi tamen in maximis & ad æternam gloriam neceſſariis communione omnes ſociemur. Quid enim de terrena ignobilitate metuendum eſt, quando cæleſti omnes nobilitate conjungimur? Cùmque nullus illius honoris magis particeps ſit, neque locuples paupere, nec dominus ſervo, nec princeps ſubdito, nec Rex milite, nec Philoſophus Barbaro, nec ſapiens imperito. Cunctis enim unam atque eamdem nobilitatem donavit Deus, cùm dignatus eſt omnium Pater vocari. «

S. Ioan. Chryſ. Hom. 20. in Matt.

Pater noſter qui es in cælis. Succumberet conſcientia ſervilis, terrena conditio ſolveretur, niſi nos ad hunc clamorem ipſius Patris auctoritas, ipſius Filii Spiritus excitaret. *Miſit Deus Spiritum Filii ſui in corda noſtra clamantem, Abba, Pater.* Laſſeſcit mens, caro noſtra deficit ad divina, niſi Deus qui fieri jubet, impleat ipſe quæ jubet. Quando auſa mortalitas Deum vocare patrem, niſi modò, quando ſuperna virtute hominis animantur interna? *Homo, quid commune cum terris tibi, qui confiteris tibi genus eſſe de cælis? Ergo cæleſtem vitam monſtra in habitatione terrena: Quia ſi quid in te geſſerit terrena cogitatio, cælo maculam, cæleſti generi injuriam intuliſti.* «

S. Petrus Chryſ. ſerm. 71. in Orat. Dominic.

7. *Sanctificetur nomen tuum.* Digna prorſus eo, qui patrem appellavit, oratio, nihil omnino priùs quàm pro illius gloria ſupplicare, cætera verò ſecundo loco ducere. Sanctificetur quippe idem eſt ac glorificetur. Qui quidem gloriam propriam Majeſtatis ſuæ plenam ſemper obtinet & æqualem jugiter permanentem. Orare autem jubet ut & per vitam noſtram glorificetur, ut *Luceat lux noſtra coram hominibus, & glorificent patrem noſtrum, qui in cælis eſt.* Dignare Domine, vitam ſic munda converſatione ſervare, ut per nos cuncti te omnino glorificent. Philoſophiæ certè perfectæ eſt, tam irreprehenſibilem omnibus exhibere vitam, ut eam ſinguli quique mirantes, Dominum de ſervorum ſanctitate collaudent. «

S. Ioan. Chryſ. Hom. 20. in Matt.

Naturæ noſtræ infirmitatem agnoſcentes, Dei gratiam imploramus, quâ vitam ita ſanctè inſtituamus, ut nomen Dei per eam glorificetur, nec blaſphemetur inter Gentes. Qui ergo in oratione dicit, *Sanctificetur nomen tuum*, vi verborum hæc orat: *Auxilii tui præſidio atque adjumento fiam irreprehenſibilis & inculpatus, juſtus, pius: abſtineam ab omni malo facinore; loquens id quod verum, faciens quod juſtum ſit, in rectitudine ambulans, temperantiâ illuſtris, integritate decoratus, ſapientiâ atque prudentiâ ornatus, ad ſuperna aſpirans, terrena deſpiciens, inſtitutis angelicæ vitæ clareſcens.*

S. Greg. Nyſſenus Orat. 3. de orat. Dom.

Sanctificetur nomen tuum. Si nomen Chriſti cæcis viſum, curſum claudis, defeſſis vario languore ſanitatem, mortuis dat vitam, teque homo ipſum totamque ſanctificat creaturam; quemadmodum tu ipſius nominis oras & expoſtulas ſanctitatem? *Quia à Chriſto vocatus es Chriſtianus: & ideo ſupplicas ut prærogativa tanti nominis meritis in te ſubſequentibus roboretur.* «

S. Petrus Chryſol ſerm. 68.

8. *Adveniat Regnum tuum.* Hoc quoque gratiſſimi omnino filii eſt, neque inhærere præſentibus, neque magnum aliquid ea quæ videntur putare, ſed ad patrem ſemper urgeri, ſemperque futura expetere: quod certè de optima oritur conſcientia, & menſe terrenis omnino rebus exutâ. Hoc & S. Paulus per ſingulos dies deſiderabat, ideoque dicebat: *Et ipſi primitias ſpiritûs habentes, intra nos gemimus, adoptionem filiorum exſpectantes, redemptionem corporis noſtri.* Qui enim iſto amore ſuccenditur, neque vitæ hujus commodis inflatur, neque dejicitur adverſis, ſed tamquam in ipſo jam cælo habitans, utriuſque hujus inæqualitatis immunis eſt. «

S. Ioan. Chryſ. Hom. 20. in Matt.

Adveniat Regnum tuum. Regnum Dei repræſentari nobis petimus; ſicuti & nomen ejus ut in nobis ſanctificetur poſtulamus. Nam Deus quando non regnat? Aut apud eum quando incipit, quod & ſemper fuit, & eſſe non deſinit? *Noſtrum Regnum petimus advenire à Deo nobis repromiſſum, Chriſti ſanguine & paſſione quæſitum; ut qui in ſæculo ante ſervivimus, poſtmodum Chriſto dominante regnemus, ſicut ipſe pollicetur & dicit;* Venite benedicti Patris mei: percipite Regnum quod vobis paratum eſt ab origine Mundi. *Poteſt & ipſe Chriſtus eſſe Regnum Dei, quem venire quotidie cupimus, cujus adventus ut citò nobis repræſentetur, optamus.*

S. Cyprianus lib. de Orat. Dominica.

Nam cùm reſurrectio ipſe noſtra ſit, quia in ipſo reſurgimus: ſic & Regnum Dei poteſt ipſe intelligi, quia in illo regnaturi ſumus. Bene autem Regnum Dei petimus, id eſt, Regnum cæleſte, quia eſt & terreſtre regnum. Sed qui renunciavit jam ſæculo, major eſt & honoribus ejus & Regno: & ideo qui ſe Deo & Chriſto dedicat, non terrena, ſed cæleſtia Regna deſiderat.

Luc. 17. S. Petrus Chryſol. ſerm. 71. *adveniat Regnum tuum.* Ait Chriſtus, *Regnum Dei intra vos eſt.* Intra nos eſt fide; ſed ut reveniat, ſupplicamus. Quamdiu diabolus vario nequitiarum genere, multimoda arte fallendi rerum aciem turbat, ſenſus hominum moreſque confundit, ſævit idolis, ſacrilegiis ſurit, fallit auguriis, divinatione mentitur, ſignis decipit, illudit aſtris, ſpectaculis occupat, obſidet vitiis, peccatis vulnerat, deſperatione proſternit, Regnum Dei prolongat & abſentat à nobis. *Petimus ergo ut veniat tempus quo mali tanti autore pereunte, Mundus totus, creatura tota, totam ſolius Chriſti regnet & triumphet ad gloriam: & fiat quod ſequitur, ut ſicut in cælo, ita & in terra una Domini ſit voluntas: ſit terra cælum, vita Deus, tempus æternitas, patria requies, cenſus innocentia, honor immortalitas, cura caſtitas, Deus totum.*

S. Ioan. Chryſ. Hom. 20. in Matt. 9. *Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra.* Cùm deſiderium imperaverit futurorum, atque ad perfectionem illam nos juſſerit ſemper contendere: Quamdiu tamen illùc non pergimus, etiam hic degentes jubet converſationem cum cæli habitatoribus habere communem. Nam deſiderare quidem convenit cælos, & ea quæ habentur in cælis: Tamen & antequam ſuperna illa præſtetur habitatio, cælum quodammodo fieri juſſite è terra: Ut ſcilicet tales ſint etiam dum in ea degunt, ita & omnia faciant & loquantur, quaſi qui prorſus converſentur in cælo. Denique pro hoc etiam eſſe Dominum deprecandum. Hujus itaque petitionis ſenſus eſt: Sicut in cælo fiunt omnia liberè, & non alia quidem audiunt Angeli, alia verò contemnunt, ſed voluntati divinæ in omnibus obſequuntur: *Potentes virtute, facientes verbum ejus.* (Pſal. 102.) Sic etiam nos homines effice dignos, qui non ex parte, ſed integrè ea quæ in tua ſunt voluntate faciamus. Vides quemadmodum & humilitatem docuerit, oſtendens quòd perficere virtutem non noſtri ſit ſtudii tantummodo, verùm etiam gratiæ Dei. Et rurſus communem omnium curam unumquemque orantium ſuſcipere præcepit. Non enim dixit, Fiat in me, vel in nobis voluntas tua, ſed prorſus ubique terrarum: Ut ſcilicet eradicetur error, & veritas inſeratur, atque undique vitiis exploſis, virtus revertatur, & in illius cultu nihil prorſus terra diſtet à cælo.

Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Nobis bene optamus, non Deo, qui omnia quæcumque voluit fecit. Quod utique non eſt verum, ſi aliqua voluit & non fecit, & quod eſt indignius, ideo non fecit, quoniam ne fieret quod volebat Omnipotens, voluntas hominis impedivit. (S. Auguſt. Enchiridii c. 95.) *Hoc niſi credamus, periclitatur ipſum noſtræ Confeſſionis initium, qua nos in Deum Patrem omnipotentem credere confitemur. Neque enim ob aliud veraciter vocatur omnipotens, niſi quoniam quicquid vult poteſt, nec voluntate cujuſpiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus .... Sed quantælibet ſint voluntates vel Angelorum vel hominum, vel bonorum vel malorum, vel quod Deus, vel aliud volentes quàm Deus, Omnipotentis voluntas ſemper invecta eſt .... Quid eſt autem,* Sicut in cælo & in terra? *Faciunt Angeli voluntatem tuam, faciamus & nos.* Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. (S. Auguſt. ſerm. 56. aliàs de Diverſis 48.) *Mens cælum eſt, terra caro eſt. Quando dicis, quod ait Apoſtolus,* Mente ſervio legi Dei, carne autem legi peccati: (Rom. 7. 25.) *ſit voluntas Dei in cælo, ſed nondum in terra. Cùm verò caro menti conſenſerit, & abſorpta fuerit mors in victoria, ut nulla deſideria carnalia remaneant cùm quibus mens confligat, cùm tranſierit rixa in terra, cùm tranſierit bellum cordis, cùm tranſierit quod dictum eſt,* Caro concupiſcit adversùs ſpiritum, & ſpiritus adversùs carnem; hæc enim invicem adverſantur, ut non ea quæ vultis faciatis: (Galat. 5. 25.) *Cùm ergo hoc bellum tranſierit, omniſque concupiſcentia in caritatem fuerit commutata, nihil in corpore remanebit quod ſpiritui reſiſtat, nihil quod dometur, nihil quod frænetur, nihil quod calcetur, ſed totum per concordiam perget ad juſtitiam; fiet voluntas Dei in cælo & in terra. Perfectionem optamus, quando hoc oramus. Item,* Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra. *In Eccleſia ſpiritales cælum ſunt, carnales terra ſunt. Fiat ergo voluntas tua ſicut in cælo & in terra: Ut quomodo tibi ſerviunt ſpiritales, ſic tibi mutati in melius ſerviant & carnales. Eſt & alius ſenſus pius valde. Moniti enim ſumus orare pro inimicis noſtris. Eccleſia cælum eſt, inimici Eccleſiæ terra ſunt. Quid eſt ergo,* Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra? *Credant inimici noſtri, quomodo & nos in te credimus: fiant amici, fiant inimicitias. Terra ſunt, ideo nobis adverſantur: cælum fiunt, & nobiſcum erunt.*

Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. *Nunc in terra multa fiunt pro diaboli voluntate, pro ſæculi nequitia, pro deſiderio carnis: In cælo verò ſit nihil præter Domini voluntatem: petimus ergo ut interempto diabolo, ut novo ſæculo, ut mutato corpore, ut deſtructo mortis imperio, ut abolita dominatione peccati, in cælo & in terra, in Deo & hominibus una ſit eademque voluntas.... Beatus dies ille, qui terrenorum jungit, ſociat, exæquat cæleſtibus voluntates; ut inter diſpares ſubſtantias una atque eadem ſit voluntas. Hæc eſt fida pax, inconcuſſa concordia, gratia perſeverans, quando per unius Domini ordinem, familia diverſa, voluntate ſit una... Tunc in Chriſto omnes, & in omnibus Chriſtus, quando omnes ſolius Dei ſapiunt & faciunt voluntatem. Tunc omnes unum; imò unus omnes, quando Dei ſpiritus in omnibus vivit unus.* (S. Petrus Chryſolog. ſerm. 68. 70. 72.)

X. *Panem noſtrum ſuperſubſtantialem, da nobis hodie.* Mediocritatem & frugalitatem docet Chriſtus, jubetque petere dumtaxat à Deo, quæ ad naturæ ſuſtentationem ſatis ſint, non ſuperflua, & vanitati, aut voluptati ſervientia. (S. Gregor. Nyſſ. Orat. 4. de Oratione Dom.) *Panem pete propter vitæ neceſſarium uſum, hujus te corpori debitorem natura fecit. Cætera quæ præter hæc ſolertiâ, hominum deliciis ac luxui deditorum excogitata & inventa ſunt, de zizaniorum ſemine ſunt. Semen patris-familiàs frumentum eſt, ex frumento panis conficitur: at luxus atque deliciæ zizania ſunt, ab inimico juxta frumentum ſata. Sed homines naturæ neceſſario miniſterio non contenti, revera ſuffocantur vanarum rerum ſtudiis, & infrugiferi manent, dum in his occupatur anima.......* Dic ei qui educit panem de terra; A te mihi vita eſt, à te quoque mihi vitæ ſubſidium contingat *Tu da panem, id eſt, ex juſtis laboribus cibum adipiſcar. Nam ſi Deus juſtitia eſt, non habet à Deo panem, qui ex re fraudulenter & injuſtè partâ cibum habet. Ipſe compos voti es, niſi ex alienis copia atque facultas, niſi ex lacrymis reditus, ſi nemo propter tuam ſatietatem eſuriit, ſi nullus ob tuam repletionem ingemuit. Dei panis maximè talis eſt, juſtitiæ fructus, pacis ſpica, non permixta neque inquinata zizanii ſeminibus. Quod ſi arans & colens aliena, & injuſtitiam in oculis habens, tabulis inſuper ſcriptis injuſtam acquiſitionem roboraveris & confirmaveris, deinde ad Deum dicas, Da panem: alius erit qui hanc vocem tuam audiat, non Deus. Nam qui ſtudet juſtitiæ, à Deo panem accipit: At qui colit injuſtitiam ab injuſtitiæ inventore nutritur atque cibatur. Conſcientiam igitur tuam intuens, ita panis petitionem Deo offer, ſciens quòd non ſocietas Chriſto cum Belial .... Pulchra eſt item adjectio dictionis* hodie. *Id quod præſens eſt, cuique proprium dumtaxat eſt, futuri verò ſpes in incerto manet. Neſcimus enim quid paritura ſit inſequens dies. Idcirco per id quod* hodie *jubet, interdicit tibi curâ de craſtino.*

Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie. *poteſt ſimpliciter accipi, orationem iſtam nos fundere pro victu quotidiano, ut abundet nobis; & ſi non abundat, non* (S. Auguſt. ſerm. 58. aliàs 42. inter. Hom 50 cap. 4.)

deſit nobis... Quare non dixit, & tegumentum? Victus enim noſter in cibo eſt & potu, tegumentum in veſtitu & tecto. Nihil homo plus deſideret. Quandoquidem dicit Apoſtolus. Nihil intulimus in hunc Mundum; ſed nec auferre aliquid poſſumus: Victum & tegumentum habentes, his contenti ſimus. *Pereat avaritia, & dives eſt natura. Ergo ſi ad quotidianum victum pertinet, quia & hoc benè intelligitur quod dicimus,* Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie: *Non miremur, ſi nominato pane & cætera neceſſaria intelligantur.... Intelligitur etiam hoc valdè benè,* Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, *Euchariſtiam tuam, quotidianum cibum. Norunt enim Fideles quid accipiant, & bonum eſt eis accipere panem quotidianum huic tempori neceſſarium. Pro ſe rogant, ut boni fiant, ut in bonitate & fide & vita bona perſeverent. Hoc optant, hoc orant; Quia ſi non perſeveraverint in vita bona, ſeparabuntur ab illo pane. Ergo* Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, *quid eſt? Sic vivamus, ut ab Altari tuo non ſeparemur. Et verbum Dei quod quotidie vobis aperitur, & quodam modo frangitur, panis quotidianus eſt. Et quomodo illum panem ventres, ſic iſtum eſuriunt mentes. Et hunc ergo petimus ſimpliciter, & quicquid animæ noſtræ & carni noſtræ in hac vita neceſſarium eſt, quotidiano pane concluditur.*

S. Petrus Chryſol. ſermonib. 67. & 68.

Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie. *Qui Patrem ſe nobis dedit, qui ſibi nos adoptavit in filios, qui rerum nos fecit hæredes, qui nos ſuo & honore donavit & Regno, ipſe nos ut panem quotidianum poſtulemus, addixit. In Regno Dei, inter munera divina, quid quærit paupertas humana? Tam bonus, tam pius, tam largus Pater panem filiis nonniſi poſtulatus indulget? Et ubi eſt illud;* Nolite ſolliciti eſſe quid manducetis, aut quid bibatis, aut quid veſtiamini? *Hoc petere jubet quod prohibet cogitare? Quatenus cæleſtis Pater, cæleſtem panem, cæleſtes filii ut poſtulemus, hortatur, ipſe dixit:* Ego ſum panis qui de cœlo deſcendi. *Ipſe eſt panis, qui ſatus in Virgine, fermentatus in carne, in Paſſione confectus, in fornace coctus ſepulchri, in Eccleſiis conditus, illatus Altaribus, cæleſtem cibum quotidie Fidelibus ſubminiſtrat.* Igitur *Quotidianum & in diem vult nos in Sacramento ſui Corporis panis viaticum poſtulare, ut per hoc ad perpetuum diem, & ipſam Chriſti perveniamus ad Menſam; ut unde hic guſtum ſumpſimus, inde ibi plenitudinem, totaſque ſatietates capiamus.*

S. Gregor. Nyſſenus Orat. 5. in Orationem Dominicam. Luc. 5.

11. *Et dimitte nobis debita noſtra; ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Vult Chriſtus ut Deo ſimiles efficiamur per miſericordiam; *Ut homo alius ipſe Deus eſſe videatur, dum faciat ea quæ Dei ſolius eſt facere. Debitorum enim remiſſio proprium ac peculiare Dei munus eſt: Dictum eſt enim quòd nemo poteſt remittere peccata, niſi ſolus Deus...... Quemadmodum* verò *Deus benè agentibus ad imitandum propoſitus eſt, ſicut dixit Apoſtolus,* Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti: *Ita vice verſa, tuam affectionem ad bonum Deo pro exemplo eſſe vult, atque ordo quodammodo invertitur, ut audeamus, quemadmodum bonum in nobis imitatione divini nominis perficitur, ita ſperare futurum, ut Deus noſtra facta imitetur, cùm aliquid boni fecerimus, ut tu ad Deum dicas; Quod ego feci, fac: Imitare ſervum tuum Domine; pauperem & egenum, qui regnum univerſarum rerum obtines. Remiſi debita, ne tu quidem exigas: Supplicem repellere veritus ſum; ne tu quidem ſupplicantem repellas: Lætum & alacrem dimiſi meum debitorem; talis item tuus fiat. Ne tuum debitorem meo triſtiorem reddas: Per ambobus remiſſio decernatur. Ille meus eſt debitor, tuus ego. Quo animo adversùs hunc fui, quamque de eo ſententiam ſequutus ſum, hæc apud te obtineat: Solvi, ſolve: Dimiſi, dimitte: Magnam proximo exhibui miſericordiam: Imitare Domine ſervi tui humanitatem. At graviora mea in te peccata, quàm quæ hic adversùm me commiſit: Id non*

1.Cor. 4.

A *nego: At reputa quantum in omni bono excellas. Æquum eſt enim ut poteſtatis tuæ excellentiæ convenientem miſericordiam nobis peccantibus tribuas. Exiguam humanitatem exhibui; non enim amplius capiebat natura: Tua verò munificentia exiguitate potentiæ meæ non prohibetur, quin quantum velis, tantum Largiaris.* Futurum de nobis in noſtra eſt poteſtate judicium. Ne enim vel irrationabilis quiſpiam, aut in magno aliquo, aut in exiguo delicto de judicio Dei conqueri poſſet, ipſum te reum Dominus illius fecit eſſe ſententiæ: quemadmodum (inquit, tu tibi ipſi judicaveris, ita etiam tibi judicabo. Si enim dimiſeris conſervo tuo, à me quoque eamdem gratiam conſequêris. Et certè nequaquam iſtud æquale eſt. Tu enim remittis, cùm ipſe quoque remiſſione indigeas: Deus verò cùm nullius umquam indigeat, ignoſcit; Tu conſervo remittis, Deus ſervo: & tu qui-

S. Ioan. Chryſ. Hom. 20. in Matt.

B dem mille peccatorum reus, Deus verò ab omni peccato prorſus extraneus: & tamen ſic quoque abundantiam propriæ miſerationis oſtendit. Nam cùm certè poſſit abſque hoc tibi omnia peccata dimittere, vult tamen beneficium etiam per iſta conferre, mille tibi occaſiones manſuetudinis ac pietatis miniſtrans, & quod in te eſt belluinum depellens, & iram quâ flagras extinguens, teque undique tuis membris compingens & conglutinans. Quid enim, quæſo, dicturus es? An quòd à proximo aliquid fueris paſſus injuſtè? Talia procul dubio ſunt quæ etiam tibi à Deo poſcis remitti, multòque majora. Sed ante ipſam quoque veniam non exiguâ donatus es gratiâ, edoctus ſcilicet humanam habere mentem, & ad omnem manſuetudinem eruditus.

C Supra hæc verò etiam tibi merces in futuro ampla tribuetur, dum nullius à te exigetur ratio peccati. Quo non igitur, digni ſupplicio ſumus, cùm tali nobis à Deo poteſtate donata, ipſi ſalutis noſtræ efficiamur proditores?

S. Aug. ſerm. 159 alias de Tempore 135. c. 9.

Dimitte nobis debita noſtra, &c. In Baptiſmo omnia debita, id eſt, peccata prorſus dimittuntur nobis. Sed quia nemo hîc poteſt vivere ſine peccato, & ſi non magno crimine unde ſeparetur ab illo pane, tamen nemo poteſt ſine peccatis eſſe in hac terra, & non poſſumus accipere niſi unum Baptiſmum ſemel; *In oratione accipimus, unde quotidie lavemur, ut nobis peccata noſtra quotidie dimittantur: ſed ſi faciamus quod ſequitur*, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris..... *Sponſionem facimus cum Deo, pactum & placitum. Hoc tibi dicit*

Et ſerm. 56 alias de Diverſis 42. c. 9.

D *Dominus Deus tuus: Dimitte, & dimitto. Non dimiſiſti: tu contra te tenes, non ego.*

Dimitte nobis, &c. Homo, ſi ſine peccato eſſe non potes, & vis ſemper dimitti tibi totum, dimitte ſemper: Quantum vis dimitti tibi, dimitte tantùm; quoties vis dimitti tibi, toties dimitte; imò quia vis totum dimitti tibi, totum dimitte. *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris....* Qui *ſic petit, & debita non relaxat, iſte etiam per quod orat, accuſat. Qui ſibi tantùm donari poſtulat, remitti tantum, quantum ipſe remittit & donat, ad placitum Deum, Deum taliter invitat ad pactum... Fide peccatis ſuis petit veniam, qui peccanti libenter ignoſcit... Satis poteſt homo miſericors, qui cum Deo de pietate confligit. Homo, ſit ſemper in pectore tuo venia, ſi vis crimina*

S. Petrus Chryſolog ſermonib. 67. 68. 72.

E *non timere.*

12. *Et ne nos inducas in tentationem.* Docet Chriſtus nos non recuſare certamina, nec tamen in ea audaciùs inſilire: Hoc enim modo & noſtra incipiet clarior eſſe victoria, & diaboli infelicior pugna videbitur. Nam protractos in medium, viriliter ſtare oportet ac fortiter: non provocatos verò quieſcere, & tempus exſpectare certaminis, ut nos & vacuos oſtendamus amore gloriæ, & plenos virtute conſtantiæ... *Et ne nos inducas in tentationem.* Dimitte quæ fecimus, & da ut alia non committamus... *Poteſt peccatum caveri, ſed opitulante illo qui non poteſt falli. Nam & hoc ipſum ad cavendum peccatum pertinet, ſi veraciter dicimus:* Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. *Duobus enim modis etiam in corpo-*

S. Ioan. Chryſ. Hom. 20. in Matt.

S. Auguſt. ſerm. 58. & libro de Natura & Gratia c. 67.

re cavetur moribus malum ; & ut non accidat, & ut ſi accideri, citò ſanetur. Ut non accidat, caveamus dicendo : Ne nos inferas in tentationem. *Ut citò ſanetur, cavemus dicendo :* Dimitte nobis debita noſtra.

S. Petrus Chryſolog ſerm. 68. 71. Et ne nos inducas in tentationem. *Hoc petere miles multis modis cogitur, ne fragilitas plus auſa, & de ſe tumore præſumens, & virium ſuarum modum colligens, in conflictu malè cauta ſuccumbat : deinde offenſus Deus tradat tentationibus quos relinquit..... Tentatio eſt ſpecies fallens, quæ proſpera in adverſis, adverſa occultat in proſperis, humanamque ignorantiam doloſos educit in lapſus. Petimus ergo ne peccatis impellentibus in tentationum foveas incidamus.*

S. Ioan. Chryſ. ſerm. 10. de inſtituenda ſecundùm Deum vitâ Tom. 5. 13. *Sed libera nos à malo. Amen.* Multa, Diaboli operâ atque aſtu, gravia & moleſta nobis accidunt : Multa ab hominibus vel palam injuriis, vel clam nobis inſidiantibus. Jam verò corpus ipſum contra animam non ſine gravi noxa nonnumquam variis morbis debilitatum atque infirmum, dolores nobis atque languores parit. Itaque cùm tam multa tamque gravia nobis ingruant mala, ab his omnibus, ut liberemur, à Deo omnium docemur petere, quo nimirum vindice tempeſtas omnis ſedatur. Malus ipſe confuſus, deſpectus, deluſus, confutatuſque diſcedit, ſicut olim ab hominibus diſceſſit in porcos, in quos etiam nihil niſi juſſus audebat. Ergo qui nec in porcos quidquam poteſt, quo tandem pacto hominem in vigilia permanentem, animo ſtantem, intentum, Dei ſeptum præſidio, tenere audeat atque opprimere ?

S. Petrus Chryſolog ſerm. 70. *Libera nos à malo.* Hoc eſt, *à Diabolo, qui totius mali autor eſt & origo. Diabolus naturâ cæleſtis fuit : nunc eſt nequitiâ ſpiritualis, ætate major ſæculo, nocendi uſu tritus, lædendi arte peritiſſimus. Unde non jam malus, ſed malum dicitur, à quo eſt omne quod malum eſt. Hinc eſt quòd propriis viribus liberari homo non poteſt, carnalibus vinculis illigatus. Petendum nobis eſt ergo ut Deus à diabolo nos liberet, qui Chriſtum terris, ut diabolum vinceret, commodavit. Clamet homo, clamet ad Deum :* Libera nos à malo, *ut à tanto malo, ſolo Chriſto vincente, liberemur.*

S. Auguſt. ſerm. 256 aliàs ex Sirmondianis 18. Libera nos à malo. *Vis ut ſim ſecurus, ubi quotidie peto indulgentiam pro peccatis, adjutorium in periculis ? Cùm enim dixero propter præterita peccata,* Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris : *continuò propter futura pericula addo & adjungo,* Ne nos inferas in tentationem. *Quomodo eſt autem populus in bono, quando mecum clamat,* Libera nos à malo? *Et tamen, Fratres, in iſto adhuc malo cantemus, Alleluia, Deo bono, qui nos liberat à malo. Quid circuminſpicis unde te liberet, quando te liberat à malo? Noli longè ire, noli aciem mentis circumquaque diſtendere. Ad te redi, te reſpice. Tu es adhuc malus. Quando ergo Deus te ipſum liberat à te ipſo, tunc te liberat à malo. Apoſtolum audi, & ibi intellige à quo malo ſis liberandus.* Rom. 7. 22. &c. Condelector, *inquit*, legi Dei ſecundùm interiorem hominem ; video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. *Putavi quia captivavit te ſub neſcio quibus ignotis Barbaris : putavi quia captivavit te ſub neſcio quibus gentibus alienis, vel ſub neſcio quibus hominibus dominis.* Quæ eſt, *inquit*, in membris meis. *Exclama ergo cum illo,* Miſer ego homo, quis me liberabit ? *Unde quis liberabit ? Dic unde. Alius dicit ab Optione, alius de carcere, alius de Barbarorum captivitate, alius de febre atque languore : Dic tu Apoſtole, non quò mittamur aut quò ducamur, ſed quid nobiſcum portemus, quid nos ipſi ſimus, dic :* De corpore mortis hujus. *De corpore mortis hujus ?* De corpore, *inquit*, mortis hujus... *Sed non es tu ipſe corpus mortis hujus ? Reſpondit,* Igitur ipſe ego mente ſervio legi peccati. *Sed ipſe ego : Quomodo per diverſa ipſe tu? Mente, inquit, quia diligo : carne, quia concupiſco : victor quidem, ſi non conſentio : adhuc tamen luctabor urgente adverſario.*

S. Ioannes Chryſoſt. hom. 20. in Matth. 14. *Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Idcirco & cælos rurſus commemoravit, & Patrem ; ut hinc quoque auditorem pudore ſuffunderet, ſi cùm tanto ſit Patre generoſus, ad malitiam feritate rapiatur ; atque ad cælum vocatus, terrena & carnali prorſus mente vileſcat. *Non ſolùm quippe gratiâ Dei eſſe filios oportet, verùm etiam operibus. Nihil eſt autem quòd ſic Dei ſimiles faciat, ut malignis atque lædentibus eſſe placabilem,* ſicut etiam paulò ante præmonuit, cùm diceret : *Deus ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos.* Propterea & communes nos facere preces jubet, & plurali ubique numero in oratione Dominica nos uti docet, ut proximis placati ne veſtigium quidem iracundiæ in nobis relinquamus. Quanto jam ergo invenimur digni ſupplicio, poſt hæc omnia non modò non remittentes, verùm etiam de inimicis à Deo vindictam rogantes ; cùm ille cuncta & faciat & dicat, ne ipſi mutuis adverſùm nos odiis infremamus. Quia enim caritas omnium mater bonorum, ea quæ illi incommodant tollens, undique nos in unum congregat copulando, &c. *Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis delicta veſtra,* &c. Tanta eſt copia delictorum, ut ille etiam qui non diligenter cuncta cognoſcit, multa tamen ex eis poſſit intelligere. Quis noſtrùm non habuit in oratione deſidiam ? Quis non ſuperbiæ eſt inflatus tumore ? Quis non inanis gloriæ aurulâ ventilatus eſt ? Quis non de fratre detraxit ? Quis non concupiſcentiam malignam admiſit, vel impudicis oculis aſpexit ? Quis non inimici cum animi commotione recordatus eſt, & cor ſuum intumeſcere fecit ? Quis non æmuli ſui aut cruciatus eſt proſperis, aut delectatus adverſis ? Sin autem & in Eccleſia conſtituti, & brevi tempore tantorum efficimur malorum rei : quales tandem nos futuros putamus, cùm hinc fuerimus egreſſi? Si tantos fluctus patimur in portu, cùm exierimus in Euripum illum malorum, forum dico & urbana negotia, & domeſticas curas, putamus-ne nos ſaltem ipſos poterimus agnoſcere ? Verumtamen tot ac talium peccatorum compendioſam nobis ac facilem Deus viam liberationis dedit, totiuſque laboris alienam. Quis enim labor eſt fratri indulgere conturbanti ? *Labor quidem in remittendo nullus, in retinendo verò inimicitias maximus. Siquidem iracundiâ liberari, magnam menti reddit quietem, & valdè facilè eſt volenti. Neque enim neceſſe eſt maria transfretare, nec longi itineris peregrinationem ſubire, nec montium excelſa conſcendere, nec pecuniam impendere, nec corpus exponere, ſed ſufficit velle tantummodo, & omnia continuò peccata deleta ſunt.*

S. Petrus Chryſolog ſerm. 7. 15. *Cùm autem jejunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes,* &c. *Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava,* &c. Hypocriſis ſubtile malum, ſecretum virus, *venenum latens, virtutum fucus, tinea ſanctitatis.* Adverſa omnia nituntur viribus ſuis, armis ſuis pugnant, impugnant palàm : unde & caventur tàm facilè quàm videntur. Hypocriſis ſecura ſimulat, fallit proſpera, curioſa mentitur, & *crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum : Jejunium jejunio perimit, oratione orationem evacuat, miſericordiam miſeratione proſternit ... Fratres, fugiendum eſt virus, peſtilentia cavenda, quæ de remediis creat morbos, conficit de medicina languorem, ſanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione diſcrimen. Hypocriſim qui fugerit, vicit ; qui incurrerit, cadit. Fugiamus hypocriſim, fugiamus, Fratres : Sit noſtrum de ſimplicitate jejunium, de innocentia ſanctum, de puritate purum, de ſinceritate ſincerum, ſit hominibus occultum, ignotum Diabolo, Deo notum. Theſaurum qui non abſcondit, prodit.* Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, &c. *Non ut coma capitis illecebroſo redundet unguento ſerius Magiſter injungit ; neque faciem niteſcere ſolito vult lavacro :*

ſed habitu prandentis vult celari jejunium Chriſtiano, quia Chriſtianum venditare non vult artifici mœrore jejunium. Unge caput tuum, & faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans, ſed Patri tuo, qui eſt in abſcondito. *Sic non voluptuoſos indulget aſpectus, ſed vultus qui ſimulantur excludi. Facies mœrore dejecta invitat famam, non jejunium voluntarium profitetur. Si vult, quare triſtis? Si non vult, jejunus quare? Meritò tali pœna vivit, qui ſibi facit de virtute vitium, mendacium de veritate, de mercede ſtipendium, de remiſſione peccatum. Agricola ſi non impreſſerit cultrum, ſi ſulcum non defoderit, ſi non exciderit ſentes, ſi gramina non evulſerit, ſi in tuto ſemina non locarit; ſibi mentitur, non terræ; nec terræ facit damnum, ſed ſibi non facit fructum: & ita ſe vacuat, ita decipit, impugnat ita, qui terræ manu fallaci mentitur. Quid faciet, quid habebit, quid inveniet, qui Deo, eſuriente carne; hypocriſi luxuriante mentitur? Sciat ille ſuſtinere ſe laborem incaſſum, ſe nihil habiturum, qui premens jejunii aratrum, & abſcindens gulæ gramina, atque eradicans luxuriæ ſentes, miſericordiæ ſemina nulla jactaverit.*

S. Auguſt. lib. 2. de ſerm. Domini in Monte c. 32

Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava. *Maximè animadvertendum eſt: non in ſolo rerum corporearum nitore atque pompa, ſed etiam in ipſis ſordibus lutoſis poſſe eſſe jactantiam; & eo perículoſiorem, quo ſub nomine ſervitutis Dei decipit. Qui ergo immoderato cultu corporis atque veſtitus, vel cæterarum rerum nitore præfulget, facilè convincitur rebus ipſis pomparum ſæculi eſſe ſectator, nec quemquam fallit doloſa imagine ſanctitatis: Qui autem in profeſſione Chriſtianitatis inuſitato ſquallore ac ſordibus intentos in ſe oculos hominum facit; cùm id voluntate facit, non neceſſitate patitur, cæteris ejus operibus poteſt conjici, utrum hoc contemptu ſuperflui cultûs, an ambitione aliqua faciat: quia & ſub ovina pelle cavendos lupos Dominus præcipit:* Sed ex fructibus, *inquit*, eorum cognoſcetis eos. *Cùm enim cœperint aliquibus tentationibus ea ipſa illis ſubtrahi vel negari, quæ iſto velamine vel conſecuti ſunt, vel conſequi cupiunt, tunc neceſſe eſt appareat utrum lupus in ovina pelle ſit, an ovis in ſua. Non enim propterea ornatu ſuperfluo debet aſpectus hominum mulcere Chriſtianus, quia illum parcum habitum ac neceſſariam etiam ſimulatores ſæpius uſurpant, ut incautos decipiant; quia & illæ oves non debent pelles ſuas deponere, ſi aliquando eis lupi ſe contegunt.* Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, &c. *Non quiſpiam rectè præceperit, quamvis faciem quotidiana conſuetudine lavemus, unctis etiam capitibus, cùm jejunamus, nos eſſe debere. Quod ſi turpiſſimum omnes fatentur, intelligendum eſt hoc præceptum ungendi caput, & faciem lavandi, ad interiorem hominem pertinere. Ungere ergo caput, ad lætitiam pertinet: lavare autem faciem, ad munditiam: & ideo caput ungit, qui lætatur interiùs mente atque ratione. Hoc enim rectè accipimus caput, quod in animâ præeminet, & quo cætera hominis regi & gubernari manifeſtum eſt. Et hoc facit qui non foris quærit lætitiam, ut de laudibus hominum carnaliter gaudeat. Interiùs ergo gaudeat in jejunio ſuo, eo ipſo quo ſic ſe jejunando avertit à voluptate ſæculi ut ſit ſubditus Chriſto, qui ſecundùm hoc præceptum caput unctum habere deſiderat. Ita enim & faciem lavabit, id eſt, cor mundabit, quo viſurus eſt Deum non interpoſito velamine propter infirmitatem contractam de ſordibus; ſed firmus & ſtabilis, quoniam mundus & ſimplex.* Lavamini, *inquit*, mundi eſtote, auferte nequitias ab animis veſtris, atque à conſpectu oculorum meorum. *Ab his igitur ſordibus facies noſtra lavanda eſt, quibus Dei aſpectus offenditur.*

Iſai. 1. 16. — *Matt. 7. 16.*

S. Leo M. ſerm. 9. de Collectis & Eleemoſynis 5.

16. *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, &c. Theſaurizate autem vobis theſauros in cælo*, &c. Qui terrenis opibus inhiant & congerendis ſtudent theſauris, avari, divites, egentiores ſunt omnibus egenis. *Perdunt enim illos reditus, quos poſſunt habere perpetuos: & dum brevi, nec ſemper incubant uſui, nullo juſtitiæ cibo, nulla miſericordiæ ſuavitate paſcuntur; foris ſplendidi, intus obſcuri; abundantes temporalium, inopes æternorum: quia ipſi animas ſuas fame afficiunt, & nuditate dehoneſtant, qui de iis quæ terrenis horreis commendarunt, nihil theſauris cæleſtibus intulerunt.*

S. Aug. ſerm. 345. alias 32. ex Sirmondianis.

Theſaurizare vis? Benè: Non dico, Noli; ſed dico ubi. Conſultorem me accipe, non perditorem. Scriptum eſt, *Theſaurizate vobis theſauros in cælo.* Sed fortè dicis, Non video locum in cælo ubi ponam. Quam ſcalam, quam machinam quæſiturus ſum, quæ ad cælum attingat, ut videam ubi ponam pecuniam meam? Quid dicis? Vides in terra locum ubi obruis? Video, inquit. Benè ſatis: Si ſecurus es obruendo in terra, quare ſollicitus es de Deo qui fecit cælum & terram? Da ſecurus Deo. Ipſi te commenda, qui tibi pecuniam in cælo ſervat; quia ipſe & te in terra, quamdiu vivis, gubernat. Pecuniam ſervare vis? Serva quomodo vis. Si inveneris meliorem cuſtodem quàm Chriſtum, commenda ei pecuniam tuam. Commendo, inquit, ſervo meo. Benè: Quantò meliùs Domino tuo? Et ſervum tuum præponis Domino tuo? ô Chriſtianum virum! Servus tuus fortaſſis auferet, & fugiet: Numquid Chriſtus hoc facturus eſt? Multi ad dominos ſuos ſervi inimici repentè extiterunt, & eos cum ipſo auro hoſtibus tradiderunt. Cui ergo commendas? Servo, inquit, meo. Novi fidem ſervi mei, ideoque commendo ſervo meo aurum meum. Benè ſatis, præfers ſervum tuum, aurum tuum commendas ſervo tuo: Animam tuam cui? Animam meam commendo Deo meo. Quantò meliùs, ô homo, illi & aurum tuum, cui & animam tuam? *An fortè fidelis eſt in cuſtodiendo animam tuam, & infidelis in cuſtodiendo pecuniam tuam? Servat tibi, qui ſervat & te.* Laudas fidem ſervi tui? Etiam, ego novi fidem ſervi mei. Tota fides ejus eſt, ne fraudet, ne tollat; numquid agit ne perdat? Ecce poſuit, & non latuit; invenit alius, & tulit. Numquid hoc Chriſto quiſquam facturus eſt? Pigritiam excute, conſilium accipe. *Da Chriſto eſurienti, theſauriza in cælo. Numquid labor eſt in cælo theſaurizare? Etſi labor eſſet, faciendum erat ad ponendum pecuniam tuam in loco munito, unde nemo eam poſſit auferre. Cùm tamen dicit Chriſtus, in cælo theſauriza: Non dicit tibi, ſcalas quære, machinas liga, pennas apta. Hoc dicit, Mihi in terra da, & tibi in cælo ſervo. Ideo veni egere ego in terra, ut ſis tu dives in cælo. Fac trajectitium. Fortè times fraudatorem, ne perdas; & quæris qui portet, qui migret. Chriſtus mihi in utroque adeſt. Non faciet impoſturam, faciet inſuper & laturam...... Qui dixit Saulo,* Quid me perſequeris? *Ipſe tibi dicit, Paſce me. In terra Saulus ſæviebat, & Chriſtum in cælo tangebat: ſic & tu in terra eroga, & Chriſtum in cælo paſcis.......*

S. Aug. ſerm. 311. alias de Diverſis 115. c. 18.

Eſt & alia vita, Fratres mei: Eſt poſt hanc vitam alia vita, credite. Ad eam vos præparate, præſentia cuncta contemnite. Si habetis, benè inde facite: ſi non habetis, nolite cupiditate inardeſcere. *Migrate, transferte ante vos: quod hîc habetis, illùc eat quò ſecuturi eritis. Audite conſilium Domini veſtri:* Ne theſaurizetis vobis theſauros in terra, &c. *Audis quotidie homo fidelis, Surſum cor: & quaſi contrarium audias, tu mergis in terram cor tuum. Migrate. Habetis unde? Facite benè. Non habetis unde? Adverſus Deum nolite murmurare. Audite me, ô pauperes: Quid non habetis, ſi Deum habetis? Audite me, ô divites: Quid habetis, ſi Deum non habetis?*

S. Auguſt. ſerm 60. aliàs de Tempore 50. c. art. 7.

Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, &c. Res aperta eſt, conſilium patet, ſed cupiditas latet: immò non latet, ſed etiam ipſa, quod pejus eſt, patet. *Non enim ceſſat rapina graſſari: non enim ceſſat fraudare avaritia: non enim ceſſat perjurare malitia. Totum ut quid? Ut theſaurizetur. Et ubi ponatur? In terra. Rectè quidem à terra in terram. Homini enim, à quo nobis dixi laborem propinatum, peccanti dictum eſt,*

Geneſ. 5. 19. Terra es, & in terram ibis. *Meritò theſaurus in terra, quia cor in terra. Ubi eſt ergo quod habemus ad Deum? Dolete qui intellexiſtis: corrigimini, ſi doluiſtis. Quamdiu laudare, & non facere? Verum eſt, nihil verius. Fiat ergo quod verum eſt. Ergo nolite vobis condere theſaurum in terra, ſive experti quomodo pereat quod in terra reconditur, ſive non experti, ſed & vos ſaltem metuentes experiri. Quem non corrigunt verba, corrigant experimenta. Non ſurgitur, non proceditur, niſi una voce dicatur ab omnibus: Væ nobis, ruit Mundus. Si ruit, quare non migras? Si tibi architectus diceret, ruituram domum tuam; nonne priùs migrares quàm murmurares? Structor Mundi dicit tibi ruiturum Mundum, & non credis? Audi vocem prædicentis, audi conſilium commonentis. Vox prædicentis eſt,* Et cælum & terra tranſibunt. *Vox commonentis eſt,* Nolite vobis condere theſauros in terra *Ergo ſi creditis Deo prædicenti, ſi non contemnitis commonentem, fiat quod dicit.* *Matt. 19. 21.* *Non enim ille te fallit, qui tale conſilium dedit. Non perdes quod dediſti, ſed ſequêris quod miſiſti. Conſilium ergo do: Da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo. Non ſine theſauro remanebis: ſed quod habes in terra ſollicitus, habebis in cælo ſecurus. Migra ergo. Conſilium do ſervandi, non perdendi.*

S. Petrus Chryſolog ſerm. 8. Theſaurizate vobis theſauros in cælo. *Theſaurus cæli eſt manus pauperis: quod ſuſcipit, ne in terra pereat, reponit in cælum. Manus pauperis eſt gazophylacium Chriſti: Quia quicquid pauper accipit, Chriſtus acceptat, Da tu ergo homo pauperi terram, ut accipias cælum: Da nummum, ut accipias Regnum: Da micam, ut accipias totum. Da pauperi, ut des tibi; quia quicquid pauperi dederis, tu habebis: quod pauperi non dederis, habebit alter. Clamat Deus,* Miſericordiam volo. *Qui quod vult Deus, Deo negat, à Deo ſibi quod deſiderat, vult negari.* Miſericordiam volo. *Homo, petit Deus, ſed tibi, non ſibi.* Miſericordiam volo. *Humanam miſericordiam petit, ut largiatur divinam.*

S. Hieron. in cap 6. Matt. Ubi enim eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. *Hoc non ſolùm de pecunia, ſed & de cunctis paſſionibus ſentiendum eſt. Guloſi Deus venter eſt. Ibi ergo habet cor, ubi eſt theſaurus. Luxurioſi theſaurus, epulæ ſunt; laſcivi, ludicra; amatoris, libido. Huic ſervit unuſquiſque quo vincitur.* ..... *S. Fulgentius ſerm. de confeſſ.* *Ut ergo in cælis theſaurizemus, cæleſtia diligamus. Vis noſſe ubi theſauriſas? Attende quid amas. Vis noſſe quid ames? Attende quid cogitas.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 21. in Matt 17. *Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam; totum corpus tuum tenebroſum erit,* &c. Quod oculus corpori, hoc intellectus eſt animæ. Ut enim nequaquam optes auro ornari, veſte ſerica conſpici, ſi ſit oculis tibi carendum, ſed horum proculdubio ſanitatem deſiderabiliorem rebus omnibus judicares; quæ ſi tibi depereat, nihil te jam reliqua vita delectat: Quantò hoc magis pro oculis debes mentis efficere? Sicut enim poſtquam corporalium oculorum lumen extinctum eſt, pleraque jam membra ſuo uſu ac officio carent, lumine ipſis extincto, ita etiam mente cæcata, innumeris malis vita tua cumulatur. Quemadmodum igitur in corpore hoc maximè providemus, ut oculos habeamus incolumes: ſic etiam in anima intellectûs conſervemus ſalutem. Si verò cæcamus iſtum, quo aliis quoque debemus lumen inferre; unde jam poterimus aſpicere? Sicut enim qui caput ipſum fontis obſtruxit, totum ſimul exſiccavit & fluvium: ſic etiam qui oculum mentis tenebris obduxit, omnes quoque vitæ iſtius actus una confuſione cæcavit. Propter quod ait: *Si lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt?* Quando enim lucerna extinguitur, quando gubernator mergitur, quando dux ipſe capitur; quæ tandem ſubditis ſupererit ſpes ſalutis? ..... Dedit nobis intellectum Deus, ut ignorantiam fugemus è mentibus, ut rectum teneamus juſtumque rerum judicium, atque alia hujuſmodi dirigamur: & contra adverſarum impugnationum varios incurſus hoc quaſi quodam ſcuto uſi ac lumine, maneamus innocui atque muniti. Nos verò tantum hoc Dei donum temerè prodimus propter ſuperflua ac vana. Quid prodeſt auratis armis Milites refulgere, cùm ducitur Rex ipſe captivus? Quod lucrum eſt auratæ depictæque navis cùm ipſius mergitur gubernator? Quænam illa eſt bene compoſiti corporis pulchritudo, cùm facies oculos amiſit? Quemadmodum igitur ſi Medicum, cujus ad aliorum ægritudines depellandas ſanitas neceſſaria eſt, ægritudine afficias, & in deaurato cubiculo, lectuloque argenteo jacere præcipias, nihil proficiet omnino languentibus: ita etiam ſi mentis principale corrumpens, quo vitiis ingruentibus potes repugnare; theſauro feceris aſſidere, non modò nihil omnino profeceris, ſed totum prorſus animum læſeris.

S Auguſt. Enarrat. in Pſalm. 118. ſerm 12. *Si oculus tuus fuerit ſimplex,* &c. De intentione hunc locum intelligendum jam obſervavi. *Proinde magni intereſt cùm aliquid boni facimus, cujus rei contemplatione faciamus. Officium quippe noſtrum non officio, ſed fine penſandum eſt: ut ſcilicet non tantùm ſi bonum eſt quod facimus, ſed præcipuè ſi bonum eſt propter quod facimus, cogitemus. Hos oculos, quibus contemplamur quare faciamus quod facimus averti poſcit, ne videant vanitatem, id eſt, ne hanc attendat, propter quam faciat, cùm boni aliquid facit. In qua vanitate præcipuum locum obtinet amor humanæ laudis, propter quam multa magna fecerunt, qui magni in hoc ſæculo nominati ſunt, multumque laudati in civitatibus gentium, quærentes non apud Deum, ſed apud homines gloriam, & propter hanc velut prudenter, fortiter, temperanter juſtèque viventes, ad quam pervenientes perceperunt mercedem ſuam, vani vanam.*

Idem lib. 4. contra Iulianum c. 3. n. 33. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit. *Hunc oculum agnoſce intentionem, qua facit quiſque quod facit; & per hoc diſce eum, qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc eſt, ejus quæ per dilectionem operatur, totum quaſi corpus, quod illis, velut membris operibus conſtat, tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum.*

S. Greg. M. p. 3. Paſtoralis cap. 9. Si ergo lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ erunt? *Fit* enim plerumque *ut aliud in imis intentio ſupprimat, aliud tractantis animo ſuperficies cogitationis oſtendat. Nam ſæpè ſibi de ſe mens ipſa mentitur, & fingit ſe de bono opere amare quod non amat, de Mundi autem gloria non amare quod amat.* Ad Deum igitur clamemus cum Propheta: *Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine: Deus meus, illumina tenebras meas.* *Pſal. 17. 29.*

S. Ioan. Chryſ. Hom. 23. in Matt. 18. *Nemo poteſt duobus dominis ſervire,* &c. *Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ.* Animo prorſus toto perhorreſcamus, & corpore, intelligentes ex adverſo Deum aurumque componi. Si igitur iſtud ſono quoque ſermonis horribile eſt, quantò eſt horribilius, cùm ipſis operibus tyrannis auri Dei timori præfertur? .... Noli tu mihi contra hanc ſententiam proferre divites, ſed divitiis ſervientes. Alioquin Job erat quidem dives, non tamen pecuniæ ſerviebat. Sicut enim alieni patrimonii diſpenſator, ita illa omnia poſſidebat, non modò aliena non rapiens, ſed propria quoque indigentibus largiens. Quodque his majus eſt, nec habere ſe illa gaudebat: *Si lætatus ſum,* inquit, *quia mihi eſſent multæ divitiæ.* *Job. 35.* Unde quia gaudium de poſſeſſione non habuit, dolorem de amiſſione non pertulit. At non tales noſtra ætate ſunt divites, ſed captivis omnibus deteriùs affecti, & ſicut cuidam tyranno tributa pendentes, non quieſcunt à miſeria ſervitutis. Quaſi enim arcem quamdam, ita eorum mentem amor auri inſedit. Unde per dies ſingulos præcepta eis plena iniquitatis imponit, nec eſt omnino aliquis qui non obediat imperanti. Noli igitur ex ſuperfluo argumentari: ſemel ſiquidem pronunciavit Deus, impoſſibile eſſe dicens utrumque hoc ſimul eſſe ſervitium. Ne ergo tu dixeris hoc eſſe poſſibile. Quando enim te unus Dominus propriis quoque exui jubet, alter

"verò etiam aliena diripere: quando ille tibi imperat caſtitatem, iſte luxuriam: quando hic tibi caſtigationem ventris indicit, ille ebrietatem atque delicias: quando te alter omnia iſta jubet deſpicere, alter verò inhærere atque inhiare præſentibus: cùm hic quidem præcipit lecta marmora, parietes pictos, & laquearia deaurata mirari, ille verò averſari ejuſmodi omnia, & veræ Philoſophiæ pulchritudinem ac morum ornamenta ſuſpicere: quemadmodum poſſibile eſt hæc tam contraria convenire? Dominum hîc autem Mammonam, id eſt, pecuniam nuncupavit, non ob propriam ipſius naturam, ſed ob eorum miſeriam, qui ſe ad illius inclinavere ſervitium. Sic etiam ventrem Apoſtolus appellat Deum, non à dignitate dominantis, ſed ab infelicitate famulantium. Quod ſupplicio certè omni majus eſt, etiam ante pœnam puniri captivum. Quibus enim captivis non infeliciores putandi ſunt, qui cùm Dominum habeant Deum, ab illo Rege mitiſſimo recedentes, tyranno ſe huic ſæviſſimo dederunt:& hoc cùm nobis etiam in præſenti res iſta noceat? Nam & damna hinc ineffabilia contingunt, & lites frequentes, & calumniæ, atque certamina, & aſſidui labores, & cæcitas mentis: Quodque eſt gravius, etiam bonorum nobis cæleſtium per hæc infertur amiſſio, quæ ſolo certè poſſumus Dei ſervitio promereri."

Rom. 6. 16. — *S Ambroſ lib de Joſeph c. 4. n. 20.*

Nemo poteſt duobus Dominis ſervire. *Servile eſt omne peccatum, libera eſt innocentia. Unde & Dominus ait*: Omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati. *Quomodo enim non ſervus, omnis avarus, qui pro exiguo pecuniæ lucello ſeipſum auctionatur? Timet omnia, ne congeſta amittat, qui non utenda congeſſit, majore periculo ſervaturus, quo majora quæſivit. Quomodo non mendicus, cui ſunt parva quæ poſſidet? Nam etſi mihi dives videatur, ſibi eget, nec teſtimoniis ſua vota ſolatur, qui quod optat neſcit credere. Quomodo autem non & ille ſervus, qui ſubditus eſt libidini? Primùm ſuis ardet incendiis, & pectoris ſui facibus exuritur... Suſcipit omnes metus, inſidiatur ſomno ſingulorum: ut unius cupiditate potiatur, fit ſervus omnium. Servit igitur hanc miſeram quidem ſervitutem, qui ipſe ſibi dominos facit, ipſe vult habere quos timeat. Nihil enim tam ſpeciale ſervitutis eſt, quam ſemper timere. Ille verò in quavis conditione ſervitii ſemper liber, qui Mundi amore non capitur, avaritiæ vinculis non tenetur, metu criminis non alligatur, qui ſecurus ſpectat præſentia, quem futura non terrent. Nonne videtur tibi iſte in ſervitute dominari: ille autem in libertate ſervire? Serviebat Joſeph, regnabat Pharao: Beatior hujus ſervitus, quàm Regnum illius.*

Tertull. lib. de cultu Feminarum cap. 6. — *S. Cyprianus lib. de Lapſis.* — *Idem lib. de Opere & Eleemoſynis.*

Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ. *Semper abundantia contumelioſa in ſemetipſam eſt. Apud Barbaros quoſdam, quia vernaculum eſt aurum, auro vinctos in ergaſtulis habent, & divitiis malos onerant, tantò locupletiores, quantò nocentiores.* S. Gregorius Nazianzenus Oratione in Natale Domini divites meritò vocat *compeditos terræ*. S. Cyprianus multos fidem abnegaſſe deflet in Eccleſiæ perſecutione, quos divitiarum amor à cura ſalutis avocavit. *Decipit multos* (inquit) *patrimonii ſui amor cæcus; nec ad recedendum parati aut expediti eſſe potuerunt, quos facultates ſuæ velut compedes ligaverunt. Illa fuerunt remanentibus vincula, illæ catenæ; quibus & virtus retardata eſt, & fides preſſa, & mens vincta, & anima præcluſa; ut ſerpenti terram ſecundum Dei ſententiam devoranti, præda & cibus fierent, qui terreſtribus cupiditatibus inhærerent.* Erubeſce Chriſtiane, quòd in libertatem gloriæ filiorum Dei vocatus, Mammonæ ſervias indigniſſimam ſervitutem. *Obſederunt animum tuum ſterilitatis tenebræ, & recedente inde lumine veritatis, carnale pectus alta & profunda avaritiæ caligo cæcavit: pecuniæ tuæ captivus & ſervus es: catenis cupiditatis & vinculis alligatus es; & quem jam ſolverat Chriſtus, denuo vinctus es: ſervas pecuniam, quæ te ſervata non ſervat: patrimonium cumulas, quod te pondere ſuo gra-* A *vius onerat: Nec meminiſti quid Deus reſponderit diviti exuberantium fructuum copiam ſtulta exſultatione jactanti. Stulte, inquit, hac nocte expoſtulatur anima tua à te: Quæ ergo paraſti, cujus erunt? Quid divitiis tuis ſolus incubas? Quid in pœnam tuam parimonii tui pondus exaggeras; ut quò locupletior ſæculo fueris, pauperior Deo fias? Reditus tuos divide cum Domino Deo tuo: fructus tuos partire cum Chriſto: fac tibi poſſeſſionum terreſtrium Chriſtum participem, ut & ille te ſibi faciat regnorum cæleſtium cohæredem.* Laxatis ergo curis mutabilium rerum, bona ſtabilia & certa quæramus, *Supervolemus terrenis opibus noſtris. Nam & in mellis copia non fruſtra pennas habet apicula, necat enim hærentem.* Si ſapimus, deſinamus ea ſequi, quæ & aſſequi miſerum eſt. *Beatus qui poſt illa non abiit,* B *quæ poſſeſſa onerant, amata inquinant, amiſſa cruciant.*

S. Auguſt. Epiſt. 15. aliàs 113. — *S. Bern. Epiſt. 103.*

19. *Ideo dico vobis, Ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini.* Qui enim propter hoc Evangelium prædicat, ut habeat unde manducet & unde veſtiatur, ſimul ſe putat & Deo ſervire, quia Evangelium prædicat; & Mammonæ, quia propter iſta neceſſaria prædicat: quod Dominus dicit fieri non poſſe. Ac per hoc *Ille qui propter iſta Evangelium prædicat, non Deo, ſed Mammonæ ſervire convincitur; etſi Deus illo ad aliorum provectum, quomodo ipſe neſcit, utatur. Nam huic ſententiæ ſubjungit,* Ideo dico vobis ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini: *Non ut iſta non procurent, quantùm neceſſitati ſatis eſt,* C *unde honeſtè potuerint, ſed ut non iſta intueantur, & propter iſta faciant quicquid in Evangelii prædicatione facere jubentur.*

S. Auguſt. lib. de opere Monachorum c. 26.

Nolite ſolliciti eſſe. *Quis ſic invidus bonis ſuis, quis ſic deliciis ſuis inimicus, ut ſpontanea & cælitus præparata deſpiciat, & concupiſcat mundanis laboribus & doloribus conquiſita? Degener nimis animus, mens tota ſervilis eſt, quæ coquorum affatus, ſqualores coquinæ, heſterno horrore fœtentia perquirat obſonia, cui jugiter regius deſervit atque adjacet apparatus. Noli ergo, homo, inania providendo gemere, noli laborare caduca præparando, quia prandii tui ſemper & ubique Deus præparator adſiſtit. Quis Rex devotis militibus debitam non procurat annonam? Quis Dominus fidelibus ſervis* D *juſta cibaria non miniſtrat? Quis pater non dat panem filiis? Si ergo nobis Deus & Rex & Dominus & Pater eſt, quid negabit? Stipendiis ſuis militans derogat miles Regi; ſuis ſumptibus vivens Dominum ſervus accuſat: pro ſe ſollicitus filius culpat ſuperſtitem Patrem. Noli ergo homo exponere Deum pro te, taliter cogitando, qui & juſtitiâ regnantis, & dominantis ſtudio, & generantis affectu, in ſe totam tui recepit ſollicitudinem, refudit & curam.*

S. Petrus Chryſol. ſerm. 113 de terrenorum cura deſpicienda.

20. *Reſpicite volatilia cæli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater veſter cæleſtis paſcit illa.* Magnum ſanè & aptum quod fide ſequamur exemplum. "Nam ſi volatilibus cæli, quibus nullum excercitium cultionis, nullus de meſſium fœcunditate proventus eſt, indeficientem tamen providentia divina largitur alimoniam, E *Verum eſt cauſam inopiæ noſtræ avaritiam videri.* Etenim illis idcirco inelaborati pabuli uſus exuberat, quòd fructus ſibi communem ad eſcam datos ſpeciali quodam neſciunt vindicare dominatu:" *Nos communia amiſimus, dum propria vindicamus; nam nec proprium quidquam eſt, ubi perpetuum nihil eſt, nec certa copia, ubi incertus eventus. Cur enim divitias tuas æſtimes, cùm tibi Deus etiam victum cum cæteris animantibus voluerit eſſe communem? Aves cæli ſpeciale ſibi nihil vindicant, & ideo pabulis indigere neſciunt; quia non norunt aliis invidere.*

S. Ambroſ lib. 7. in Lucam. n. 124.

Reſpicite volatilia cæli, &c. "Id à Chriſto dictum, ne quiſquam Deum putet ſervorum ſuorum neceſſaria non curare, cùm ejus ſapientiſſima providentia uſque ad iſta creanda & gubernanda perveniat. Neque enim non ipſe paſcit & veſtit etiam eos qui manibus operantur. Sed ne

S. Aug. lib. de opere Monachor. c. 27.

chriſtianam

Chriſtianam Militiam ad hoc detorqueant ut iſta conquirant, hoc ſervos ſuos Dominus præmonet, ut in eo miniſterio quod Sacramento ejus debetur, non iſta, ſed Regnum & juſtitiam ejus cogitemus: & hæc omnia apponentur nobis, ſive per manus operantibus, ſive infirmitate corporis impeditis, ſive ipſius militiæ tali occupatione diſtrictis, ut nihil aliud agere valeamus. Laborandum igitur eſt, *Quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet.* (2. *Theſſ.* 3. 10.) Quamobrem ſi quis Dei ſervis vacantibus & valentibus exemplo & præcepto Apoſtolico manibus ſuis victum tranſigere, moverit quæſtionem de volatilibus cæli, quæ non ſeminant neque metunt, & de liliis agri, quæ non laborant neque nent, facilè reſpondebunt: *Si & nos per aliquam infirmitatem vel occupationem non poſſimus operari, ſic ille nos paſcet & veſtiet, quemadmodum aves & lilia, quæ nihil operantur hujuſcemodi: Cùm autem poſſimus, non debemus tentare Deum noſtrum; quia & hoc quod poſſumus, ejus munere poſſumus, & cùm hinc vivimus, illo largiente vivimus qui largitus eſt ut poſſimus. Et ideo de iſtis neceſſariis ſolliciti non ſumus; quia cùm hæc poſſumus agere, ille nos paſcit & veſtit, à quo paſcuntur homines & veſtiuntur: Cùm verò hæc non poſſumus agere, idem ipſe nos paſcit & veſtit, à quo aves paſcuntur & lilia veſtiuntur; quoniam nos pluris ſumus illis. Quapropter in iſta militia noſtra, nec in craſtinum cogitamus; quia non propter iſta temporalia, quò pertinet craſtinus, ſed propter illa ſempiterna, ubi ſemper hodiernus eſt, nos illi probavimus, ut ei nullis negotiis ſæcularibus implicati placeamus.*

(*S. Petrus Chryſologus ſerm.* 163.) *Reſpicite volatilia cæli*, &c. Exemplo tali exaggerat Dominus dubitantis inſaniam; qui putat Deum hoc piis filiis denegaturum, quod avibus ſubminiſtrat: & exiſtimat relinquentibus propter ſe patriam, domum, parentes, filios, conjuges, victûs ſubſidia non daturum. O miſerum cui cùm detur Regnum, ſuſpirat panem; cùm perpetuitate donetur, deflet potum; cùm immortalitatis gloria induatur, plangit corporis veſtimentum. *Quis autem veſtrûm cogitando poteſt adjicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum.* Humanarum mentium cogitationes intimus ſcrutator exponit. Nam omnis homo dum ſui corporis pulchritudinem concupiſcit, procêrum ſe eſſe exoptat: Sed cogitare per ſe homo hoc poteſt, hoc per ſe obtinere non poteſt. Ad id credendo pervenit, ad quod pervenire non poteſt cogitando. *Si ergo neque quod minimum eſt poteſtis, de cæteris quid ſolliciti eſtis?* (*Luc.* 12. 26.) Hoc eſt, quid cogitatione homo majora præſumis, qui per fidem minora deſperas? Quid veſtimento minus? Quid majus corporis incremento? Crede ergo tibi à Deo veſtitum corporis poſſe præſtari, à quo tibi fides corporis incrementa repromittit.

(*S. Ambroſ lib.* 7. *in Luc. n.* 125.) 21. *Et de veſtimento quid ſolliciti eſtis? Conſiderate lilia agri*, &c. Quid tam morale ad perſuaſionem, quàm cùm videas quòd etiam quæ ſunt irrationabilia, ſic Dei proſpicientiâ veſtiuntur; ut nullo uſu vel ad gratiam egeant vel ornatum? Multò magis credas rationabilem hominem, ſi omnem ſui uſum in Deo collocet, nec ſtudio mutandi violet fidem, numquam egere poſſe: eo quòd jure præſumpſerit de favore divino......... Chriſtianus de vita, de Regno, de immortalitate certus, de paſtûs & veſtitûs non debet neceſſitate pulſari; cùm videat Deum hodie nato & perituro in craſtinum germini tantam veſtitûs gloriam contuliſſe: (*S. Petrus Chryſolog*) *Sed ſicut ariditati iſta, ſicut clibani deputantur incendio; ita mortis, ita gehennæ ignibus deſtinantur, qui præſentia ſibi à Deo præſtari dubitant, cùm futura ſibi jam ſentiant contributa......* Per hæc verò non modò docet nequaquam (*S. Ioan. Chryſ. Hom.* 23. *in Matt.*) nos debere eſſe ſollicitos, ſed nec obſtupeſcere & admirari veſtimentorum luxum & ſumptum, quandoquidem pulchritudo florum & decor varius herbarum, ipſumque fœnum amictu tali invenitur pretioſius. Cur igitur ex his in ſuperbiam mentis erigeris, in quibus perfacilè de te obtinet etiam herba victoriam?

22. *Quærite ergo primùm Regnum Dei & juſtitiam ejus; & hæc omnia adjicientur vobis.* His verbis (*S. Amb. lib* 7. *in Lucam. n* 130.) Chriſtus nec ad præſens, nec in reliquum fidelibus oſtendit gratiam defuturam: ſi modò qui divina deſiderant, terrena non quærant. *Indecorum quippe eſt homines curare de cibo, qui militant de Regno. Novit Rex quemadmodum familiam ſuam paſcat, alat, veſtiat*: & ideo dixit: *Jacta cogitatum tuum in Deum, & ipſe te enutriet.* (*Pſal.* 54.) Et, *Timete Dominum omnes ſancti ejus: quoniam non eſt inopia timentibus eum. Divites eguerunt & eſurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* (*Pſal.* 3. 10. 11.) (*S. Aug. Enarr.* 2. *in hunc Pſalm.*) Multi propterea nolunt timere Dominum, ne famem patiantur. Dicitur illis, Nolite fraudem facere. Et dicunt, Unde me paſco? Non poteſt ars ſine impoſtura eſſe, non poteſt negotium eſſe ſine fraude. Sed fraudem punit Deus. Time Deum. Sed ſi timuero Deum, non habebo unde vivam. *Timete Dominum omnes ſancti ejus, quoniam nihil deeſt timentibus eum.* Copiam promittit trepido, & dubitanti ne ſi fortè timuerit Dominum, deſerant illum ſuperflua. *Paſcebat te Dominus contemnentem ſe, & deſeret te timentem ſe?* Attende, & noli dicere. Ille dives eſt, & ego pauper ſum: Ego timeo Dominum, ille non timendo quantùm acquiſivit, & ego timendo nudus ſum. Videte quid ſequitur: *Divites eguerunt & eſurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* Si ad litteram accipias, videtur te fallere. Reſpicis enim multos divites iniquos mori in divitiis ſuis, non factos fuiſſe pauperes, cùm vivunt; vides illos ſeneſcere, perduci ad ultimum vitæ inter magnas copias divitiarum, celebrari eis pompam funeris in magnis effuſionibus, perduci uſque ad ſepulchrum divitem, qui & exſpiravit in lectis eburneis, circumflente familiâ ſuorum; & dicis in animo tuo, ſi forte noſti aliqua & peccata & ſcelera ipſius: Ego novi quanta fecerit iſte homo, ecce ſenuit, mortuus eſt in lecto ſuo; deducunt illum ſui, pompa tanti funeris celebratur: ego novi quæ fecerit, decepit me Scriptura & fefellit, ubi audio & canto, *Divites eguerunt & eſurierunt.* Quando iſte inops fuit, quando eſurivit? *Inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* Quotidie ad Baſilicam ſurgo, quotidie genu flecto, quotidie inquiro Dominum, & nihil boni habeo: iſte non inquiſivit Dominum, & inter tanta bona defunctus eſt. Sic cogitantem ſuffocat laqueus ſcandali. Eſcam enim mortalem quærit in terra, & veram mercedem non quærit in cælo, & mittit caput in laqueum diaboli, conſtringuntur ei fauces, & tenet diabolus ad malefaciendum, ut ſic imitetur illum divitem, quem videt in tanta copia defunctum. Noli ergo ſic intelligere. Et quomodo intelligam? *In bonis ſpiritalibus. Sed ubi ſunt? Non videntur oculis, ſed corde. Nam video ipſa bona. Videt illa qui amat. Juſtitiam non video. Non enim aurum eſt, non enim argentum eſt. Si aurum eſſet, videres: quia fides eſt, non vides. Et ſi non vides fidem, quare amas ſervum fidelem? Quare gaudes ad eum qui fidem tibi exhibet; & laudas eum de his bonis quæ non videntur niſi oculo cordis? Cùm repletus fueris ſpiritalibus divitiis, pauper eris? Et ille dives ideo fuit, quia habebat lectum eburneum; & tu pauper es, cujus cubiculum cordis plenum eſt tantis gemmis virtutum, juſtitiæ, veritatis, caritatis, fidei, patientiæ & tolerantiæ? Explica divitias tuas, ſi habes illas, & compara divitiis divitum.* At ille in mercatu invenit mulas pretioſas, & emit eas? *Si fidem invenires venalem, quantum pro illa dares, quam te voluit Deus gratis habere, & ingratus es?* Egent ergo illi divites, egent: & quod eſt gravius, pane egent. Ne forte putetis quia auro egent & argento, quamquam & hoc egeant. Quantum habuit quidam, & quid eum ſatiavit? Sic mortuus eſt egens; quia plura volebat acquirere quàm tenebat. Egent & pane. Quare egent & pane? Si non intelligis panem, Chriſtus dixit, *Ego ſum panis vivus qui de cælo deſcendi*: &, *Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.*

Quærite ergo primùm Regnum Dei & juſtitiam ejus,

S. Auguſt. lib. 2. de ſerm. Dom. in Monte c. 17.

& hæc omnia adjicientur vobis. *Ex Scripturis ſatis apparet Dominum noſtrum non hac improbare, ſi quis humano more iſta procuret : Sed ſi quis propter iſta Deo militet, ut in operibus ſuis non Regnum Dei, ſed iſtorum acquiſitionem intueatur. Ad hanc ergo regulam hoc totum præceptum redigitur; ut etiam in iſtorum proviſione Regnum Dei cogitemus, in Militia verò Regni Dei iſta non cogitemus. Ita enim etiamſi aliquando defuerint, quod plerumque propter exercitationem noſtram Deus ſinit, non ſolùm non debilitant propoſitum noſtrum, ſed etiam examinatum probatumque confirmant.*

Rom. 5. 3.

„ Gloriamur enim, *inquit*, in tribulationibus, ſcientes
„ quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem
„ probationem, probatio verò ſpem, ſpes autem non con-
„ fundit; quia caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris
„ per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. B *In commemoratione autem tribulationum ac laborum ſuorum idem Apoſtolus non tantùm in carceribus & naufragiis; atque hujuſmodi multis moleſtiis, ſed etiam in fame & ſiti, in frigore & nuditate ſe laboraſſe commemorat.*

2. Cor. 2. 26.

Quod cùm legimus, non æſtimemus Domini promiſſa titubaſſe, ut famem ac ſitim & nuditatem pateretur Apoſtolus, quærens Regnum ac juſtitiam Dei, cùm dictum ſit nobis, Quærite primum Regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hæc omnia apponentur vobis : *Quandoquidem iſta ſicut adjutoria novit ille Medicus, cui ſemel nos totos com-* A *miſimus, & à quo habemus promiſſionem vitæ præſentis & futuræ, quando apponat, quando detrahat, ſicut nobis judicat expedire, quos & conſolandos & exercendos in hac vita, & poſt hanc vitam in perpetua requie ſtabiliendos atque firmandos gubernat, ac dirigit. Non enim & homo cùm plerumque jumento ſuo cibaria detrahit, deſerit illud curâ ſuâ, ac non potiùs curando hæc facit.*

S. Cyprian. Tract. de Oratione Dominica

23. *Nolite ergo ſolliciti eſſe in craſtinum*, &c. Qui Chriſti cæpit eſſe diſcipulus, ſecundùm Magiſtri ſui vocem renuncians omnibus, diurnum debet cibum petere, nec in longum deſideria petitionis extendere. *Meritò ergo victum ſibi in diem poſtulat, qui de craſtino cogitare prohibetur : quia & contrarium ſibi ſit & repugnans, ut quæramus in ſæculo diu vivere, qui petimus Regnum Dei velociter advenire.* In hujus rei figuram Manna quo Deus populum ſuum annos quadraginta cibavit in deſerto, in diem craſtinum, ſervari prohibuit.

Exod. 16. 19. 20. Theodoretus Interrog. 31. in Exodum.

Nullus relinquat ex eo in mane, ſervatumque ab aliquibus in craſtinum, *ſcatere cæpit vermibus, atque computruit.* Quod quidem non Mannæ vitio accidiſſe, fidem facit Sabbatum in quo integrum ſervabatur, quod pridie collectum eſſet : illud item quod multis ſæculis in Arca conſervatum eſt incorruptum. Sed *Deus docere volens eos vitæ rationem à curis liberam, pollicitus eſt illis ſuppeditaturum ſe ſingulis diebus eſcam neceſſariam.*

CAPUT SEPTIMUM.

Senſus Litteralis.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 23. in Matt.

1. NOLITE *judicare, ut non judicemini. In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini; & in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis*: Non quodlibet judicium hîc prohibet Chriſtus, publica enim judicia & legitima neceſſaria & ſancta ſunt : privato etiam judicio peccata manifeſta vituperare, corripere, quin etiam caſtigare licet iis qui poteſtatem habent aliquam in eos qui peccat Judicium ergo malignum & temerarium dumtaxat Dominus vetat, quo proximum temerè damnamus, dicta vel facta illius ſiniſtrè interpretati. *Non prohibuit judicare, ſed docuit.* Ut Joannis 7. 24.

S. Hieron. in cap. 7. Matt.

Nolite judicare ſecundùm faciem, ſed rectum judicium judicate. Prohibuit judicium de occultis conſiliis, cogitationibus & intentionibus uſurpare, quod Dei proprium eſt. Unde Apoſtolus ait : *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium; & tunc laus erit unicuique à Deo.*

1. Cor. 4. 5.

Ne igitur temerè de proximo judicetis, ne maligni rerum vel perſonarum cenſores.

S. Baſilius in Regulis Brev. Reg. 164.

In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini. Non ſolùm ab hominibus, quos tam rigidos, tam malignos experiemini morum veſtrorum cenſores, quàm ipſi fueritis alienorum : ſed quod multò terribilius eſt, à Deo ſupremo omnium & æquiſſimo judice. *Et in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.* Proverbialis locutio, uſu trita apud Hebræos. *Menſura pro menſura. Par pari.* Utque Jacobus Apoſtolus ait : *Judicium enim ſine miſericordia illi, qui non fecit miſericordiam.*

Jacobi 2. 13.

2. *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui : & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo : Sine ejiciam feſtucam de oculo tuo : & ecce trabs eſt in oculo tuo? Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere feſtucam de oculo fratris tui.* Feſtuca, vel minima eſt ligni particula, quales nonnumquam incurrunt in digitos, aut in oculos involant, vel ſtipula. Per feſtucam minora levioraque peccata, ſive ſimpliciter, ſive aliorum comparatione : per trabem graviora ſignificantur. Proverbio rurſus apud Judæos frequentato Moralis Evangelicæ regulam obſervandam Chriſtus explicat. Cur tam perſpicax, tam curioſus es alienorum vitiorum explorator, tam ſeverus cenſor & in tuis obſervandis tam cæcus, emendandis tam negli- C gens, tam mollis, tam indulgens? Qua fronte dicis, Permitte à me ſanari vitium tuum; aut illum reprehendere, objurgare, aut damnare audes, cùm tu gravioribus vitiis labores?

S. Auguſt. lib. 2. de ſerm. Domini in Monte c. 19.

Hypocrita, qui aliena reprehenſione vitii odium ſimulas, & opinionem ſanctitatis venaris; qui alienam perſonam aſſumis, cùm accuſare vitia officium ſit bonorum virorum & benevolorum, tu verò bonitatis & caritatis erga proximum expers, illius contemptum & damnationem, non emendationem & curationem intendas : corrige primùm & emenda vitia tua longè graviora, ſuperbiam, odium, invidiam, hypocryſim ipſam; & tunc idoneus eris qui aliorum peccata ſanis oculis diſpiciens, corripias, & emendes. Videbis ſcilicet infirmitates & peccata fratrum *oculis columbæ*.

S. Hieron.

Tunc alterius infirmitatem habebis quaſi tuam, ut eam æquanimiter feras, donec ab ea liberetur ille cujus curas ſalutem. *De his* itaque ibi loquitur Chriſtus, *qui cùm ipſi mortali crimine* D *teneantur obnoxii, minora peccata fratribus non concedunt; culicem liquantes, & camelum glutientes.*

S. Auguſt.

Perſtringitque *multùm cavendum & moleſtum ſimulatorum genus, qui cum omnium vitiorum accuſationes odio & livore ſuſcipiant, etiam conſultores videri volunt.*

3. *Nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos; ne fortè conculcent eas pedibus ſuis, & converſi dirumpant vos.* Poſtquam temerarium inclemenſque judicium Chriſtus prohibuit, ne quis hinc ſuſpicaretur omnem, etiam de rebus manifeſtiſſimis judicandi libertatem tolli, ſubjungit præceptum ad eam prudentiam pertinens, quam alibi vult cum ſimplicitate conjunctam. Doctrinam Evangelii, & ſacroſancta Myſteria atque Sacramenta, profanis hominibus ca- E num ſuumque, immundiſſimorum animalium, ſymbolo deſignatis ne tradite, ne divina illa & præ gemmis pretioſiſſimis æſtimanda myſteria & dogmata contemnant & conculcent; voſque ipſos morſibus ſuis dilacerent, irrideant, verbis factiſque perſequantur.

Prov. 2. 2. Petri 2. S. Hieron. in cap. 7. Matt.

Porcus non recipit ornatum, qui verſatur in volutabro luti : & ſi habuerit circulum aureum, fœdior invenitur. Non abſurdè canes interpreteris, qui poſt fidem Chriſti revertuntur ad vomitum peccatorum ſuorum : porcos verò, qui necdum Evangelio crediderunt, & in luto incredulitatis, vitiiſque verſantur. Non convenit igitur iſtiuſmodi homini-

bus citò Evangelicum margaritum credere, donec ad verbum veritatis debita cum veneratione audiendum parati fuerint, & è cœno fœdarum voluptatum voluerint emergere. Hinc Chriſtus pœnitentiæ prædicationem prædicationi cæleſtis Regni voluit antecedere. Et cùm Apoſtolos ad docendum mitteret, explorare eos juſſit quis dignus eſſet. *Matt. 10. 11.* *In quamcumque autem civitatem, aut caſtellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus ſit: & ibi manete donec exeatis.* Et cùm Antiochiæ Judæi repleti zelo contradicerent his quæ à Paulo dicebantur, blaſphemantes: tunc conſtanter Paulus & Barnabas dixerunt: *Act. 13. 46.* *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei, ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes.* Vel ſecundùm *S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 23. in Matth.* S. Joannem Chryſoſt. canes hìc ſignificat homines in impietate viventes immedicabili; ſpemque omnino converſionis in melius non habentes: porcos verò in luto infrenis luxuriæ jugiter ſe volutantes: quos ſanè omnes cæleſti doctrina pronuntiavit indignos.

4. *Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulſanti aperietur.* *S. Ioannes Chryſoſt. ibidem.* Ad orationem hortatur, qua impetretur Dei auxilium ad obſervationem eorum, quæ hactenus docuit, omnino neceſſarium. Petite quicquid vobis opus eſt, quidquid ſaluti veſtræ expedit; & quidquid rectè petieritis, dabitur vobis. *Quærite*, non obiter & perfunctoriè Deum orantes, ſed cum ſedulitate multa, & magna intentione. Qui enim quærit aliquid, cuncta profectò alia mente projiciens, unum intendit illud quod ſolum requirit, ac præſentium rerum nihil omnino conſiderat. *Pulſate*, cum ardore vehementi, conſtantia, & perſeverantia orantes. Etſi enim Deus non continuò aperuerit, ad januam tamen Miſericordiæ ejus ſtare ac permanere oportet, exemplo hominis illius qui perſeverat pulſans ad amici januam, tres panes ab illo ſibi poſtulans commodari, quos tandem importunis precibus obtinet. *Luc. 2.* *In his quæ ignorabimus*, (inquit S. Hilarius) *S. Hilar. cap 6. in Matth.* *via nobis conſequendæ veritatis aperitur; quam obtinere in ſola precum mora eſt. Ut igitur ſentiamus credamuſque omnia, & nullo ambiguæ voluntatis differamur incerto; orandum eſt, quærendum eſt, pulſandum eſt: Oratione miſericordiam, inquiſitione profectum, tentamento aditum reperiri.* Omnis enim, ſive nobilis, ſive plebeius; ſive dives, ſive pauper, ſive doctus, ſive illiteratus, *qui petit* plenâ fiduciâ, *qui quærit* magnâ diligentiâ, *qui pulſat* conſtanti perſeverantiâ, *accipit* quod ipſi utile eſt ad ſalutem; ſi non ſtatim, opportuniori certè tempore. Nam *Apud Deum non eſt acceptio perſonarum.* Et, *Coloſſ. 3. 25.* *Quodcumque petierimus ſecundùm voluntatem ejus, audit nos.* *1. Ioann. 5.*

5. *Aut quis ex vobis homo, quem ſi petierit filius ſuus panem, numquid lapidem porriget ei? Aut ſi piſcem petierit, numquid ſerpentem porriget ei?* Adagium hoc ab Hebræis ad alias etiam Gentes tranſiit, ut ex Plauto apparet: *Altera manu fert lapidem, panem oſtentat alterâ.* Quo ſpectat & illud Senecæ lib. 2. *De Beneficiis*, cap. 7. *Verrucoſus beneficium ab homine duro aſperè datum panem lapidoſum vocabat.* Clara ſententia eſt: Nemo homo filio ſuo utilia petenti dabit noxia. *Si ergo vos, cùm ſitis mali*, Deo ſcilicet comparati, & naturæ corruptæ propenſione, *noſtis bona data*, res bonas & utiles *dare filiis veſtris: Quantò magis Pater veſter, qui in cælis eſt, dabit bona*, ſpiritalia, *petentibus ſe?* Confer Luc. 11. *Quantò magis Pater veſter de cælo dabit Spiritum bonum petentibus ſe?* Et Jacobi 1. 5. *Si quis veſtrûm indiget ſapientiâ, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei.* Et verſ. 17. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum.* *S. Aug. lib. 2. de ſerm. Dom. in Monte cap. 21.* " Quantùm ergo ſperandum " eſt daturum Deum nobis bona petentibus, nec nos " poſſe decipi, ut accipiamus aliud pro alio, cùm ab " ipſo petimus; quando etiam nos, cùm ſimus mali, novi" mus id dare quod petimur? Non enim decipimus filios noſtros; & *qualiacumque bona damus, non de noſtro; ſed de ipſius damus.*

6. *Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc eſt enim Lex & Prophetæ.* Hanc ſententiam ſubjungit S. Lucas illi quæ apud *Idem cap. 22.* Matthæum cap. 5. verſ. 42. legitur, *Qui petit à te, da ei*, & reliquis de dilectione proximi, cum quibus optimè cohæret. *Quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Bona ſcilicet. Quæ vox *bona*, olim explicationis gratiâ ad marginem addita, in quoſdam codices Latinos irrepſerat. Sed plena eſt & perfecta ſententia, etiamſi hoc verbum non addatur. Id enim quod dictum eſt, *Quæcumque vultis*, propriè dictum accipi oportet. Voluntas namque non eſt niſi in bonis: Nam in malis flagitioſiſque factis cupiditas propriè dicitur, non voluntas. Unde ſi quiſquam flagitioſè aliquid erga ſe fieri " velit, & ad hoc referat iſtam ſententiam, veluti ſi velit " aliquis provocari ut immoderatè bibat, & ſe ingurgitet " poculis, & hoc illi prior faciat à quo ſibi fieri cupit, ri" diculum eſt hunc putare iſtam impleviſſe ſententiam. "

Hæc eſt enim Lex & Prophetæ: Id eſt, hinc pendet Lex & Prophetæ. Quod & Apoſtolus confirmat his verbis, *Rom. 13. 8. 9. 10.* *Nemini quidquam debeatis, niſi ut invicem diligatis: Qui enim diligit proximum, Legem implevit. Nam, Non adulterabis; Non occides; Non furaberis: Non falſum teſtimonium dices: Non concupiſces: & ſi quod eſt aliud Mandatum, in hoc verbo inſtauratur: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo Legis eſt dilectio.* Et alibi: *Galat. 5. 14.* *Omnis enim Lex in uno ſermone impletur: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Quod autem hìc & apud Paulum dicitur in hoc uno præcepto Legis & Prophetarum ſumma conſiſtere, intelligendum eſt de Lege & monitis mutua hominum inter ſe officia ſpectantibus. Nam quæ ad Dei cultum pertinent, altero præcepto de dilectione Dei comprehenduntur. Confer cum Matthæi cap. 22. verſ. 40. In his duobus mandatis univerſa Lex pendet, & *Prophetæ*. Cùm enim hoc in capite unum tantùm præceptum, quod pertinet ad dilectionem proximi, recenſens, non addiderit hanc vocem, *univerſa*, ſervavit locum alteri præcepto, quod ad dilectionem Dei pertinet, ut obſervat S. Auguſtinus. *S. Auguſt. ibid. n. 76.* Præcipit ergo Chriſtus ut quicquid officiorum homo exhibet alteri, hac intentione exhibeat, qua ſibi exhiberi vult, id eſt, ut non ab eo aliquid commodi temporalis exſpectet. Ita erit cor ſimplex & mundum, in quo quæritur Deus.

7. *Intrate per anguſtam portam: quia lata porta, & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. Quàm anguſta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam; & pauci ſunt qui inveniunt eam.* Ne quis cauſaretur ardua eſſe & difficilia, quæ Chriſtus præceperat, docet revera difficilem eſſe viam ad beatitudinem. *Intrate*, id eſt, *intrare contendite per anguſtam portam.* Via & porta hìc vitæ inſtitutum ſignificat. Via pietatis & virtutis, ſeu ratio vivendi ſecundùm Evangelium, quæ ducit ad vitam æternam, anguſta & arcta eſt; tum quia Divinæ & Evangelicæ Legis finibus eſt circumſcripta, ita ut neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram vagari ſinat hominem, ut ulli cupiditati ſerviat, quem uni ſervire jubet caritati: tum quia inceſſu difficilis eſt ob naturæ corruptæ propenſionem in bona temporalia quæ ſenſus demulcent, quorum licentiam refrænare difficile eſt hominibus ſæculo addictis: quamvis rectè agendi conſuetudo, auxilium Spiritus ſancti, & ſpes æterni præmii, magna ſint ad omnes difficultates vincendas adjumenta: tum quia unica omnino eſt; & ne latum quidem unguem ab ea deflectere licet. Hanc viam pauci inveniunt, ſive aſſequuntur, quia de rerum finibus, viiſque ad finem, non rectè judicant, neque ut rectè judicare poſſint operam ponunt, rectè judicandi vi per pravos affectus & effrenes cupiditates depravatâ. *S. Hier. lib. 2. Adverſus Pelagianos.* Non dicit Chriſtus, *Pauci qui gradiuntur per eam: (hoc enim difficillimum eſt:)*

ſed qui inveniunt eam. Pauci enim inveniunt, & multò pauciores ingrediuntur per eam. Contra verò *lata porta, & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem.* Vitia enim latè patent, & quibuſvis affectibus famulantur. *Et multi ſunt qui intrant per eam*, adeoque in æternam damnationem tendunt. Major enim hominum pars pravis cupiditatibus abſtracta & illecta, ſæculique moribus, pompis, & pravis exemplis abrepta, dæmoniſque tentationibus concuſſa, eam ingreditur. [S. Hieron. in cap. 7. Matt.] *Lata via eſt ſæculi voluptas, quam appetunt homines: Anguſta, quæ per labores & jejunia panditur. Per latam multi ambulant: anguſtam pauci inveniunt. Latam non quærimus, nec inventione opus eſt: ſponte ſe offert, & errantium via eſt: Anguſtam verò nec omnes inveniunt; nec qui invenerint, ſtatim ingrediuntur per eam: ſiquidem multi inventâ veritatis viâ, capti ſæculi voluptatibus, de medio itinere revertuntur.*

8. *Attendite à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ovium, intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces: A fructibus eorum cognoſcetis eos.* Cavete vobis à falſis Doctoribus. Hebræi enim Prophetæ dicebantur non tantùm præſagi futurorum, ſed & alii qui Scripturas interpretabantur: pſeudoprophetæ verò, qui ad populum docendum procedebant, quaſi mandatis cælitus datis inſtructi, cùm tamen à Deo miſſi non eſſent nec veram ſalutaremque doctrinam, ſed falſam & exitialem traderent. Tales erant Simon Magus & Bar-Jeſu, quem S. Lucas *Pſeudoprophetam* vocat. *Act.* 13. 6. [S. Auguſt. lib 2. de ſermone Dom. in Monte c. 24.] Hi ſunt præcipuè Hæretici, qui promittunt ſapientiam cognitionemque veritatis, quam non habent, & ſe plerumque paucitate commendant; tum omnes errores Magiſtri, qui doctrinam venenatam, in materia etiam morum, populis propinant, ſeu palam, ſeu privatim: vel qui, ut novam exitialemque doctrinam tradant, arctæ viæ ſe duces profitentur, & Moralem ſeveriorem, veteremque diſciplinam buccis inflatis concrepant, ut in præcipuis evertant capitibus Moralem ſaniorem, frequentem Sacramentorum uſum, indulgentias, pias confraternitates, &c. [S. Hieron. in cap. 7. Matt.] *Qui aliud habitu ac ſermone promittunt, aliud opere demonſtrant.* Hi veniunt ad vos *in veſtimentis ovium*, ovinam fraudiſque neſciam ſimplicitatem, manſuetudinem, innocentiam, vultu, habitu, verbiſque mentiti: Qui continentiæ, caſtitatis, jejunii ſpecie, quaſi quadam pietatis veſte circumdati, ſimpliciorum corda decipiunt. De his Apoſtolus ſcribit: [Rom. 16. 18.] *Hujuſmodi Chriſto Domino noſtro non ſerviunt, ſed ſuo ventri: & per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentium.* Et alibi: [2. Cor. 11. 13. 14. 15.] *Sunt operarii ſubdoli, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti. Et non mirum: Ipſe enim ſatanas transfigurat ſe in Angelum lucis. Non eſt ergo magnum, ſi Miniſtri ejus transfigurentur velut miniſtri juſtitiæ: quorum finis erit ſecundùm opera ipſorum.* [Philipp. 2. 21.] Hi *quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Jeſu-Chriſti...* [Ad Tit. 1. 2.] *Qui univerſas domos ſubvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratiâ... Habentes ſpeciem quidem pietatis,* [2. Tim. 2. 3. 5. 6.] *virtutem autem ejus abnegantes. Ex his ſunt qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis deſideriis. Quemadmodum autem Jannes & Mambres reſtiterunt Moyſi: ita & hi reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.* Ab his cavete, *intrinſecus* enim *ſunt lupi rapaces.* Venenatum habent animum, [Act. 20. 29. 30.] *loquuntur perverſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe: non parcunt* denique *gregi.*

[S. Auguſt. lib. 2. de ſermone Domini in monte.] *A fructibus eorum cognoſcetis eos*; id eſt ex operibus, non qualia fieri ſolent & ab hypocritis, nempe jejunia, orationes, eleemoſynæ. Hæc ſiquidem ad veſtitum ovium ſæpe pertinent: ſed qualia commemorat Apoſtolus *ad Galatas* 5. 19. ex operibus ſcilicet carnis, quæ ibidem opponit fructibus Spiritus Sancti. Quamvis enim pietatem ſimulent, citò tamen cognoſcentur progreſſu temporis, aut attentione diligenti. Nemo enim diu fictos mores præ ſe ferre poteſt, alienamque perſonam gerere. Tales igitur ſe demum oſtendent, quales revera ſunt, [1. Tim. 1. 6. 7.] faſtuoſos, odii & invidentiæ plenos, turpis lucri cupidos, luxuriæ deditos. Apparebunt *converſi in vaniloquium, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant: Superbi, languentes circa quæſtiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiæ, blaſphemiæ, &c.* [Ibid. c. 6. 4. 5.] *Mente corrupti, veritate privati, exiſtimantes quæſtum eſſe pietatem.... Voluptatem exiſtimantes diei delicias; in conviviis luxuriantes, cor exercitatum avaritia habentes.* [2. Petri 2.] *Hi ſunt fontes ſine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reſervatur. Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in deſideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore converſantur: libertatem illis promittentes, cùm ipſi ſervi ſint corruptionis...* [Judas Apoſtolus in Epiſt. cathol.] *Hi carnem maculant, dominationem ſpernunt, majeſtatem blaſphemant... Hi ſunt in epulis ſuis maculæ, convivantes ſine timore, ſemetipſos paſcentes, nubes ſine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, deſpumantes ſuas confuſiones, ſydera errantia... Hi ſunt murmuratores queruloſi ſecundùm deſideria ſua ambulantes: & os eorum loquitur ſuperba, mirantes perſonas quæſtûs causâ... Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales, Spiritum non habentes.* Hi characteres, hi fructus, ex quibus pſeudoprophetæ & pſeudomagiſtri facilè cognoſcuntur.

9. *Numquid colligunt de ſpinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: Mala autem arbor malos fructus facit.* Numquid fieri poteſt ut de ſpinis uvæ, aut de tribulis ficus colligantur? Nullatenus. Sic omnis arbor bona, quatenus bona eſt, fructus bonos facit: Mala autem arbor quatenus talis, malos fructus. Arbor bona, voluntas bona: Arbor mala, voluntas mala. Ex bona & recta voluntate, opera mala non prodeunt; neque ex mala voluntate opera bona. Cùm igitur Pſeudoprophetæ & Pſeudomagiſtri animum corruptum habeant, malamque voluntatem, mala utplurimùm opera faciunt. *Non poteſt arbor bona malos fructus facere; neque arbor mala bonos fructus facere.* Sic animus corruptus, & mala voluntas, ſi talis maneat, bona opera facere non poteſt; nec bona voluntas opera mala. Cæterùm gratia Dei malam voluntatem mutare poteſt, ut bonorum operum fructus proferat. [Tertull. lib. de Anima c. 21.] *Numquam diſcordabunt ſententiæ ſanctæ. Non dabit enim arbor mala bonos fructus, ſi non inſeratur; & bona malos dabit, ſi non colatur; & lapides filii Abrahæ fient, ſi in fidem Abrahæ formentur; & genimina viperarum fructum pœnitentiæ facient, ſi venena malignitatis exſpuerint. Hæc erit vis divinæ gratiæ, potentior utique naturâ, habens in nobis ſubjacentem ſibi liberam arbitrii poteſtatem; quæ cùm ſit & ipſa naturalis atque mutabilis, quoquo vertitur, naturâ convertitur.* Chriſtus igitur non dixit, impoſſibile eſſe malum ad meliora converti, nec bonum negat in deterius poſſe tranſire, ſed quia quamdiu malitiæ affixus eſt, bonum utique fructum non poſſit afferre. [S. Joannes Chryſoſt. Hom. 24. in Matt.] *Nam tranſire quidem ad virtutem, etiam cùm malus ſit, poteſt: ſed numquam bonum affert fructum, quamdiu in malitia perſeverat.* Hoc ſenſu loquebatur & Paulus: [Rom. 8. 7.] *Sapientia*, inquit, *carnis inimica eſt Deo: Legi enim Dei non eſt ſubjecta, nec enim poteſt.* Et, [1. Cor. 11. 14.] *Animalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritûs Dei: ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere.* Et S. Johannes: [1. Joan. 3. 9.] *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt. Non poteſt arbor bona fructus malos facere; neque arbor mala bonos fructus facere.* Hâc Domini ſententiâ fruſtra abuſi ſunt Manichæi, ut duo prima principia adſtruerent, unum bonum, quod omnium bonorum; alterum malum, quod malorum omnium cauſa eſſet, aut duas in homine contrarias Animas, quarum una ad bonum, ad malum altera inclinaret. Quos refellens S. Epiphanius: [S. Epiphanius Hæreſi 66. n. 51.] *Quidnam* (inquit) *malam hanc arborem eſſe dicemus, è qua bonum oriri nequeat? Planè de hominum actionibus interpretari de-*

bemus. Neque enim è ſtupro derivari bonitas poteſt: A *neque ex nequitiæ livore juſtitia; neque ex adulterio laus. Siquidem arbor illa peccati à bonitate proficiſci non poteſt. Exempli gratiâ, arbor illa bona, quæ malos fructus edere non poteſt, ſit benigna hoſpitum exceptio. Quicquid enim ab ea proficiſcatur, vis ejus ab improbitate non oritur. Similiter eleemoſyna, caſtimonia quæ propter Deum colitur, continentia propter Dominum, juſtitia legis gratiâ ſuſcepta. Quamobrem duæ illæ arbores de juſtitia & peccato intelligi commodè poſſunt.* Arborem bonam, voluntatem bonam, quæ bonos fructus, id eſt, bona opera parit; arborem malam, voluntatem malam, quæ malos fructus, id eſt, mala opera profert, *S. Auguſtinus* contra Manichæos & Pelagianos conſtanter interpretatur variis in locis, ex quibus aliqua delibabimus inferiùs in expoſitione ſenſûs Moralis. Non ergo natura eſt arbor mala, ut Manichæi aſſerebant; non nuptiæ, ut contendebant Pelagiani.

S. Auguſt. lib. de Gratia Chriſti c. 18. & 19.

Lib. 2. de Nuptiis & Concupiſcentia cap. 26.

10. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Confirmat S. Joannis Baptiſtæ ſententiam ſupra cap. 3. verſ. 10 ut appareat Verbi convenientia cum voce. Confer cum *Daniel.* 4. 11. Omnis homo voluntatis malæ, & qui bonorum operum fructus non facit, excidetur, à ſanctorum ſocietate ſegregabitur, & mittetur in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis ejus. Igitur *à fructibus eorum cognoſcetis eos*; Ex operibus cognoſcetis corruptam mentem, conſequenter & dogmatum falſitatem, tamquam ex ſigno probabili, cùm libenter homines moribus ſuis convenientia doceant, nec veritatem imitari diu poſſit ſimulatio. *Ex abundantia* enim *cordis os loquitur.* Et, *bonus homo de bono theſauro profert bona; & malus homo de malo theſauro profert mala.* Unde Phariſæis, qui præter hominum morem, rectè docebant, & malè vivebant, ait Salvator; *Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum: aut facite arborem malam & fructum ejus malum: ſiquidem ex fructu arbor cognoſcitur. Progenies viperarum! Quomodo poteſtis bona loqui, cùm ſitis mali?*

Lib. 1. contra Julianum cap. 8. & 9. & lib. 4. cap. 3.

Matt. 10. 34. & 35.

Ibid. verſ. 33.

11. *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum: ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe intrabit in Regnum* D *cælorum.* Quamvis falſi Prophetæ & falſi Doctores plenis buccis nomen meum confiteantur, ſeque Dei ſervos eſſe verbis præ ſe ferant, ex hoc tamen judicium de illorum doctrinæ fideique integritate facere non poteſtis, quia *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum*; id eſt, vitam æternam conſequetur: Non enim in illud intrabunt, qui *Deum ſe noſſe confitentur, factis autem negant.* Sed qui ſervat Mandata Dei Patris mei, quæ hactenus expoſui, qui *Fidem* habet eam *quæ per caritatem operatur*: qui *ex operibus fidem* ſuam *oſtendit*; ita ut quam lingua loquitur, etiam moribus vita fateatur, *ipſe intrabit in Regnum cælorum.*

1 Tit. 1. 6.

Galat. 5. 6.

Jacob. 2. 18.

12. *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, Nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine* E *tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Quia numquam novi vos: Diſcedite à me, qui operamini iniquitatem.* In illa die terribili extremi judicii, quâ intrabunt in Regnum cælorum, quibus illud ab æterno divina prædeſtinatione paratum eſt multi dicent mihi: Domine, Domine nonne auctoritate tua ac virtute futura prædiximus, dæmonia ejecimus, aliaque miracula patravimus? Et tunc illis palam reſpondebo: *Quia numquam novi vos*, id eſt numquam pro meis habui, ne tunc quidem cùm iſta miracula faceretis, numquam novi vos ſcientiâ approbationis. *Deus enim & ſcit iniquum, quia cognoſcendo judicat; & neſcit, quia facta ejus non approbat.* Sicut de veraci quolibet viro dicitur, quòd falſitatem neſciat; quia tametſi *fallaciam ſciat in examine, neſcit in amore: ut videlicet ipſe hanc non agat, quam actam ab aliis damnat.*

S. Gregor. M. lib. 11. Moralium cap. 7.

Diſcedite à me, ab æterni Regni gaudiis in perpetuum exules, diſcedite in ignem æternum, *qui operamini iniquitatem.* Ita verterunt 70. Pſalm. 5. 6. S. Lucas habet, *operarii iniquitatis.* Confer cum 2. ad Tim. 2. 19. *Cognovit Dominus qui ſunt ejus; & diſcedat ab iniquitate omnis qui invocat nomen Domini.* Non dixit Chriſtus: Diſcedite à me, qui operati eſtis iniquitatem, ne videretur tollere pœnitentiam: ſed *qui operamini iniquitatem*, hoc eſt, *qui uſque in præſentem horam, cùm judicii tempus advenerit, licèt non habeatis facultatem peccandi, tamen adhuc habetis affectum.*

S. Hieron. in cap. 7. Matt.

12. *Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti, qui ædificavit domum ſuam ſupra petram, & deſcendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum* B *illam, & non cecidit: fundata enim erat ſuper petram.* Qui audit traditam à me doctrinam, & ſecundùm illam vitam inſtituit, ſimilis eſt viro ſapienti, qui domum ſuam ædificavit ſuper fundamentum ſolidum & inconcuſſum. Eſt enim firma & ſolida vitæ ejus inſtituendæ ratio; ſuper Chriſtum ſcilicet, *lapidem vivum, à Deo electum & honorificatum, & ipſi tamquam lapides vivi ſuperædificantur, domus ſpiritualis.* Pluvia, flumina, venti, quibus varia tentationum & perſecutionum genera ſignificantur, in ſpiritalem illam fidei bonorumque operum conſtructionem irruerunt, & ſtetit inconcuſſa Chriſto enim habitante per fidem in cordibus, & Spiritu Sancto interiorem hominem corroborante, C electi ejus *in caritate radicati & fundati* fidem inconcuſſam retinent, *ſuperædificati* ſcilicet *ſuper fundamentum Apoſtolorum & prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu: in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum Domino: in quo & ipſi coædificantur in habitaculum Dei in Spiritu.*

1. Petri. 2. 6.

Epheſ. 3. 16. 17 & *cap.* 2. 20. 21. 22.

13. *Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, ſimilis erit viro ſtulto, qui ædificavit domum ſuam ſuper arenam: & deſcendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.* Et omnis qui ita audit doctrinam ſermoneſque meos ut etiam iis credat, ſeque diſcipulum meum profiteatur, & fidem D operibus non probat, nec mandata mea conſtanter obſervat, ſimilis eſt viro ſtulto, qui domum ſuam ſuper arenam ædificavit, quæ cùm fluxa ſit, & aquis inundantibus aut imbribus vehementibus facilè eluatur, nullam domui ſtabilitatem dare poteſt. Sic illi qui ſuper ſolam fidem operibus deſtitutam, ſpiritalem domum quaſi ſuper arenam ædificant; hoc eſt, caduco infirmoque fundamento nituntur; quod nullam homini firmitatem præſtare poteſt adversùs tentationes & perſecutiones, maximèque adversùs horrendam illam extremi judicii tempeſtatem, de qua Pſal. 49. ſcriptum eſt: *Deus manifeſtè veniet, Deus noſter, & non ſilebit: ignis in conſpectu ejus exardeſcet, & in circuitu ejus tempeſtas valida.* Domus namque ſuper arenam ædificata, pluviâ deſuper ingruente, vel inundantibus fluminibus, aut E ventis è latere flantibus impulſa cecidit, *& fuit ruina illius magna*, id eſt, integra, abſque ſpe reſtitutionis. Æterna pariter erit illorum ruina, qui ſolâ fidei profeſſione, non perſeverante in mandatis Dei & bonis operibus famulatu ſe Chriſtianos eſſe teſtati fuerint. *Non enim auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur.* Et, *qui perſpexerit in legem perfectam libertatis, & permanſerit in ea, non auditor obliviſoſus factus, ſed factor operis: hic beatus in facto ſuo erit.*

Rom. 2. 13.

Jacobi 1. 25.

14. *Et factum eſt, cùm conſummaſſet Jeſus verba hæc, admirabantur turbæ ſuper doctrina ejus. Erat enim docens eos ſicut poteſtatem habens, & non ſicut Scribæ eorum & Phariſæi.* Doctrinæ ſublimitas ac novitas, cum ſanctitate & perſpicuitate conjuncta, moduſque docendi minimè vulgaris, auditores in admirationem rapiebat. Docebat enim cum auctoritate, non quaſi ex alterius præſcripto, ſicut Moyſes & prophetæ loquiban-

tur, *Hæc dicit Dominus:* ſed ut ſummus Legiſlator, ut Dominus, & à nemine homine edoctus Magiſter: *Ego dico vobis.* Non docebat ut Legiſperiti & Phariſæi: Hi enim docebant ea quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſi & Prophetis. Jeſus verò quaſi Deus & Dominus ipſius Moyſi, pro libertate voluntatis ſuæ, vel ea, quæ deeſſe videbantur, addebat legi, vel commutans prædicabat populis. Illorum doctrina in minutiis, & in traditionibus humanis, ac rebus plerumque ſupervacaneis verſabatur: Chriſti doctrina de rebus graviſſimis, & ad hominum ſalutem & ſanctificationem neceſſariis aut maximè conducibilibus tota erat. Illi ea tantùm docebant, quæ externum Dei cultum: Chriſtus quæ internum ſpectabant, Dei adorationem in ſpiritu & veritate, hominis interioris reformationem. Illorum doctrina jejuna erat & frigida. Chriſti doctrina lucida erat & fervida: mentes illuminabat, pectora commovebat, & ad rerum divinarum amorem, niſi gratiæ ejus reſiſterent, rapiebat. Legiſperiti & Phariſæi omni efficaciâ miraculorum deſtituti erant: Chriſtus doctrinam ſuam frequentibus miraculis confirmabat, cujuſque prædicatio erat *in oſtenſione ſpiritûs & virtutis* (ut loquitur Apoſtolus.) Illi aures dumtaxat pulſabant: Chriſtus aures pulſando, ſimul ad cor loquebatur. Illi pœnas dumtaxat temporales violatoribus legis comminabantur: Chriſtus vermem non morientem, ignem inextinguibilem & æternum intentabat: illi bona tantùm terrena & tranſitoria legis obſervatoribus pollicebantur: Chriſtus Regnum Dei, & vitam æternam. Denique ſe non modò Legiſlatorem, ſed Judicem eſſe ſignificabat, præmia & ſupplicia decernens.

[S. Ioan. Chryſ. Hom. 26. in Matth. S. Hier. in Matt.] [1. Co. 2. 1.]

Senſus Moralis.

1. NOLITE *judicare, ut non judicemini, &c.* Judicium temerarium, quod juſtitiæ, & caritati repugnat, Chriſtus caritatis Magiſter his verbis prohibet quibus nihil aliud nobis præcipitur, niſi *Ut ea facta, quæ dubium eſt quo animo fiant, in partem interpretemur meliorem.* Quod enim ſcriptum eſt, *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos*, de manifeſtis dictum eſt, quæ non poſſunt bono animo fieri: ſicut ſunt ſtupra; vel blaſphemiæ, vel furta, vel ebrioſitates, & ſi qua ſunt talia, de quibus nobis judicare permittitur, dicente Apoſtolo, *Quid enim mihi de iis qui foris ſunt judicare? Nonne de iis qui intus ſunt vos judicatis?* De genere autem ciborum, quia poſſunt bono animo & ſimplici corde ſine vitio concupiſcentiæ quicumque humani cibi indifferenter ſumi, prohibet idem Apoſtolus judicari eos, qui carnibus veſcebantur, & vinum bibebant, ab eis qui ſe ab hujuſmodi alimentis temperabant. *Qui manducat*, inquit, *non manducantem non ſpernat, & qui non manducat, manducantem non judicet.* Ibi etiam ait: *Tu qui es, qui judices alienum ſervum? Domino ſuo ſtat aut cadit.* De talibus enim rebus, quæ poſſunt bono & ſimplici & magno animo fieri, quamvis poſſint etiam non bono, volebant illi cùm homines eſſent, in occulta cordis ferre ſententiam, de quibus ſolus Deus judicat. Ad hoc pertinet etiam illud quod alio loco dicit, *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo.* Sunt ergo quædam facta media, quæ ignoramus quo animo fiant, quia & bono & malo fieri poſſunt, de quibus temerarium eſt judicare, maximè ut condemnemus. Horum autem veniet tempus ut judicentur, cùm Dominus illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit cogitationes cordis. Item alio loco dicit Apoſtolus, *Quorumdam hominum peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad judicium, quoſdam autem & ſubſequuntur.* Manifeſta ea dicit de quibus clarum eſt quo animo fiant: hæc præcedunt ad judicium, quia ſi fuerit iſta ſubſequutum judicium, non eſt temerarium. Subſequuntur autem illa quæ occulta ſunt; quia nec ipſa latebunt tempore ſuo. Sic & de bonis factis intelligendum eſt. De manifeſtis ergo judicemus, de occultis verò Deo judicium relinquamus: quia & ipſa abſcondi non poſſunt ſive mala ſive bona, cùm tempus advenerit quo manifeſtentur. *Duo autem ſunt in quibus temerarium judicium cavere debemus, cùm incertum eſt quo animo quidque factum ſit, vel cùm incertum eſt qualis futurus ſit qui nunc vel bonus vel malus apparet. Si ergo quiſpiam, verbi gratiâ, conqueſtus de ſtomacho jejunare noluit, & tu id non credens edacitatis vitio tribueris, temerè judicabis. Item ſi manifeſtam edacitatem ebrioſitatemque cgnoveris, & ita reprehenderis quaſi numquam ille poſſit corrigi atque mutari, nihilominùs temerè judicabis. Non ergo reprehendamus ea quæ neſcimus quo animo fiant; neque ita reprehendamus quæ manifeſta ſunt, ut deſperemus ſanitatem; & vitabimus judicium, de quo nunc dicitur; Nolite judicare, ut non judicemini.* Lugenda hominum proclivitas ad temerè judicandum de factis & perſonis aliorum. *Temerariis judiciis plena ſunt omnia. De quo deſperaverimus, ſubitò convertitur, & fit optimus: De quo multùm præſumpſerimus, ſubitò deficit, & fit peſſimus. Nec timor noſter certus eſt, nec amor noſter certus eſt. Quid ſit hodie quiſque homo, vix novit ipſe homo.* Ex amoris proprii & cupiditatis vitiata radice temeraria illa judicia naſcuntur, quæ non fierent, ſi regnaret in animo caritas. *Ille veraciter ſe ante ſe ponit* (inquit S. Gregorius) *qui ſe in ſuis actibus tamquam alium attendit. Nam ſunt multa peccata quæ committimus, ſed idcirco nobis gravia non videntur, quia privato nos amore diligentes, clauſis nobis oculis in noſtra deceptione blandimur. Unde fit plerumque ut & noſtra gravia leviter, & proximorum mala levia graviter judicemus. Scriptum quippe eſt,* Erunt homines ſeipſos amantes. *Et ſcimus quia vehementer claudit oculum cordis amor privatus. Ex quo fit ut hoc quod nos agimus, & grave eſſe non exiſtimamus, plerumque agatur à proximo, & nimis nobis deteſtabile eſſe videatur. Sed quare hoc quod nobis vile videbatur in nobis, grave videtur in proximo, niſi quia nec nos ſicut proximum, nec proximum conſpicimus ſicut nos? Si enim nos ſicut proximum conſpiceremus, noſtra reprehenſibilia diſtrictè videremus. Et rurſum ſi proximum aſpiceremus ut nos, numquam nobis ejus actio appareret intolerabilis, qui ſæpè fortaſſis talia egimus, & nil nos proximo intolerabile feciſſe putamus . . . Salomon ait:* Pondus & pondus, menſura & menſura utrumque abominabile eſt apud Deum. *Scimus quia in negotiatorum duplici pondere aliud majus, aliud minus eſt. Ad dandum pondera leviora, ad accipiendum graviora præparant. Omnis itaque homo qui aliter penſat ea quæ ſunt proximi, & aliter ea quæ ſua ſunt, pondus & pondus habet. Utrumque ergo abominabile eſt apud Deum: Quia ſi ſic proximum ut ſe diligeret, hunc in bonis ſicut ſe amaret. Et ſi ſic ſe ſicut proximum aſpiceret, ſe in malis ſicut proximum judicaret.*

[S. Auguſt. lib. 2. de ſerm. Dom. in Monte c. 18.] [1. Cor. 5. 12.] [Rom. 14. 3.] [1. Cor. 4. 5.] [1. Tim. 5. 24.] [S. Auguſt. ſerm. 46. aliàs de Tempore 165. cap. 12.] [S. Gregor. M. Hom. 4. in Ezech.] [2. Tim. 3.] [Prov. 20.]

In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini. *Sicut enim in venia peccatorum promerenda, à nobis principia ſumuntur: ſic etiam in ipſo judicio à nobis condemnationis menſura procedit. Nec enim oportet exprobare delictum, neque illum qui peccato aliquo ſit præventus, inſolenter obruere, ſed clementer monere; nec perſequi jurgio, ſed juvare conſilio: nec cum inſolentia in eum erigi, ſed cum dilectione corrigere. Non enim illum, ſed te profectò extremo addicis ipſe ſupplicio, non ei parcendo, cùm oportebit de illius delictis ferre ſententiam.* Cùm unuſquiſque ſuorum ſit conſcius peccatorum, quomodo poteſt de alterius judicare peccato? *Judicet de alterius errore, qui non habet quod in ſe ipſe condemnet: judicet ille, qui non agat eadem quæ in alio putaverit punienda; ne cùm de alio judicat, in ſe ferat ipſe*

[S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 23. in Matth.] [S. Ambroſ ſerm. 20. in Pſalm. 118. n. 31.]

ipſe ſententiam. Judicet ille qui ad pronunciandum nullo odio, nulla offenſione, nulla levitate ducatur.

2. *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* &c. Id certè nunc plurimi faciunt, qui ſi viderint Monachum habere ſuperfluum veſtimentum, legem illam dominicam impudenter objiciunt, cùm millies ipſi aliena diripiant, & quotidie avaritiæ ſtudeant. Et ſi eum cibo uti viderint largiori, accuſatores exiſtunt amari, ipſi quotidie crapulati atque temulenti: ignorantes quòd cum propriis delictis hinc quoque ſibi congregent majus incendium, omnique ſe ipſos excuſatione deſtituant. Ut enim diligentiùs peccata examinentur tua, legem primus ipſe poſuiſti, ſeveriùs de his, quæ proximus peccaverat judicando.... *Ejice primum trabem de oculo tuo.* Vides quia non vetuerit judicare, ſed juſſerit ejicere primùm de oculo proprio trabem, & tunc aliorum errata corrigere. Nam & ſua unuſquiſque faciliùs cognoſcit quàm cæterorum: & majora citiùs proſpicit quàm minora, & ſe ipſum magis amat quàm proximum. Itaque ſi alterius curam gerens id facis, temetipſum ante curato, in quo & manifeſtius invenitur peccatum, & grandius. Sin autem temetipſum contemnis ac deſpicis, liquet omnino quòd fratrem tuum ipſe odio judices, non ſtudio diſciplinæ; nec emendare illum cupias, ſed notare. Quòd etſi oportet aliquem hujuſmodi judicare, non tamen à te hoc fieri debet, verùm ab eo qui nihil tale commiſit..... Et quid miraris, ſi Dominus poſuit hanc legem, quæ etiam à Latrone ſervata eſt, qui in cruce dicebat ad ſocium ſuum: *Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es?* Protulit enim vocem Chriſti ſententiæ omnino conſonam. Tu verò trabem tuam non modò non ejicis, ſed ne ſentis quidem: fratris verò non modò vides, ſed & judicas, & ejicere conaris. Velut ſi aliquis graviſſimo hydrope, vel quolibet immedicabili languore conſtrictus, hunc quidem etiam negligat, eum verò culpet qui exiguum in aliqua corporis ſui parte non curet tumorem. Si verò malum eſt propria peccata non cernere, duplex jam aut triplex malum eſt judicare alios, & in ſuo oculo trabem abſque dolore geſtare. Omne quippe eſt gravius trabe peccatum. Hoc eſt ergo quod præcipit, ne ſcilicet ille qui mille vitiis eſt obnoxius, acriorem ſe judicem in aliorum velit præbere delictis: & præcipuè ſi hæc ſint exigua; non arguere alterum prohibens atque corripere, ſed diſſimulare propria negligenter, & inſultare impudenter alienis.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 23. in Matt.

Hyprocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, &c. Id eſt primùm abs te expelle odium, & deinde poteris jam eum quem diligis, emendare. Eſt verè multùm cavendum & moleſtum ſimulatorum genus, qui cùm omnium vitiorum accuſationes odio & livore ſuſcipiant, etiam conſultores videri ſe volunt. Et ideo piè cautèque vigilandum eſt, ut, cùm aliquem reprehendere vel objurgare nos neceſſitas coëgerit, primùm cogitemus utrum tale ſit vitium quod numquam habuimus, vel quo jam caruimus: & ſi numquam habuimus, *cogitemus nos homines eſſe, & habere potuiſſe:* Si verò habuimus, & non habemus, *tangat memoriam communis infirmitas ut illam reprehenſionem aut objurgationem non odium ſed miſericordia præcedat:* Ut ſive ad correctionem ejus, propter quem id facimus, ſive ad perverſionem valuerit: (Nam incertus eſt exitus:) Nos tamen de ſimplicitate oculi noſtri ſecuri ſimus. *Si autem cogitantes noſmetipſos invenerimus in eo eſſe vitio, in quo eſt ille quem reprehendere parabamus, non reprehendamus, neque objurgemus: Sed tamen congemiſcamus, & non illum ad obtemperandum nobis, ſed ad pariter conandum invitemus. Rarò ergo & in magna neceſſitate objurgationes adhibendæ ſunt, ita tamen ut etiam in his ipſis non nobis, ſed ut Deo ſerviatur, inſtemus. Ipſe eſt enim finis: Ut nihil duplici corde faciamus, auferentes trabem de oculo noſtro, invidentiæ, vel malitiæ, vel ſimulationis, ut videamus ejicere feſtucam de oculo fratris.* Nobis ipſis attendamus, ſecundùm præceptum Chriſti. *Attendite vobis.* Ita fiet ut alienæ vitæ cenſores malevoli non ſimus.

S. Aug. lib. 2. de ſerm. Dom. in Monte c. 19.

Luc. 17. 3.

Vagus oculus, laſcivus intuitus, improbus aſpectus ſuas non reſpicit ad ruinas, alienos currit ad lapſus; ſua cæcus ad crimina, ad aliena errata perlucet: malorum ſuorum neſcius, alienorum accuſator & teſtis: ſuum tepidus ad reatum, ad alterius & innocentis inflammatur & excandeſcit examen. Et, ne multis, ſicut dixit Dominus, oculus in ſe trabem non videns, videt in alieno feſtucam. Quid ergo mirum ſi Chriſtianorum pars maxima in virtute non proficiat, cùm ſibi ipſis non attendentes, aliorum delicta conſiderent, & amarè judicent. *Tamdiu quis peccata ſua quæ noſſe ac deflere debet ignorat, quandiu curioſè aliena conſiderat. Quòd ſi mores ſuos ad ſe ipſum converſus aſpiciat, non requiret quod in aliis ſpecialiter reprehendat, ſed in ſe ipſo quod lugeat.*

S. Petrus Chryſol. ſerm. 139.

Julianus Pomerius lib. 2. de vita contemplativa cap. 6.

Ejice primùm trabem de oculo tuo. *Metuendum eſt ne ira tanta ſit, ut in odium vertatur. Ira enim nondum eſt odium. Nam iraſceris filio, non odiſti filium: ei ſervas hæreditatem, qui te ſentit iratum; & ad hoc iraſceris, ne perdat quod ſervaveris, malè vivens moribus pravis. Ergo ira nondum eſt odium: Nondum odimus eos quibus iraſcimur; ſed iſta ira ſi manſerit, & non citò evulſa fuerit, creſcit & fit odium. Ideo ut recens ira evellatur, & in odium non convertatur, hoc nos docet Scriptura, dicens,* Non occidat ſol ſuper iracundiam veſtram. *Invenis autem aliquando fratrem odium habentem, & reprehendit iraſcentem: In illo eſt odium, & in alio culpat iram: Ipſe habet trabem in oculo ſuo, & reprehendit feſtucam in oculo fratris ſui. Sed feſtuca iſta & ſurculus, niſi citò evellatur, trabs futura eſt.*

S. Auguſt. Enarrat. 3. in Pſal. 30. n. 4.

Epheſ. 4. 26.

3. *Nolite ſanctum dare canibus: Neque mittatis margaritas veſtras ante porcos.* Sanctum eſt, quod violare atque corrumpere nefas eſt: cujus utique ſceleris conatus & voluntas, tenetur rea, quamvis illud ſanctum naturâ inviolabile atque incorruptibile maneat. Margaritæ autem quæcumque ſpiritualia, magni æſtimanda ſunt, & quia in abdito latent, tamquam de profundo eruuntur, & allegoriarum integumentis, quaſi apertis conchis inveniuntur. Licet igitur intelligi quòd una eademque res & ſanctum & margarita dici poteſt: ſed ſanctum ex eo quod non debet corrumpi: margarita ex eo quòd non debet contemni. Conatur autem quiſque corrumpere quod non vult eſſe integrum: contemnit autem quod vile ducit, & quaſi infra ſe eſſe exiſtimat; & ideo calcari dicitur quicquid contemnitur. Quapropter canes quoniam inſiliunt ad dilacerandum, quod autem dilacerant integrum eſſe non ſinunt: *Nolite*, inquit, *ſanctum dare canibus:* Quia etſi dilacerari & corrumpi non poteſt, & manet integrum atque inviolabile, illi tamen quid velint cogitandum eſt, qui acriter atque inimiciſſimè reſiſtunt, *& quantùm in ipſis eſt, ſi fieri poſſit, conantur perimere veritatem.* Porci verò quamvis non ita ut canes morſu appetant, paſſim tamen calcando coinquinant. *Non* ergo *miſeritis margaritas veſtras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus ſuis.* Canes ergo pro oppugnatoribus veritatis, porcos pro contemptoribus poſitos non incongruè accipimus....... Utrumque autem animal immundum eſt, & canis & porcus. Cavendum eſt ergo ne quid aperiatur ei qui non capit: Meliùs enim quærit quod clauſum eſt, quàm id quod apertum eſt aut infeſtat aut negligit. Neque verò alia cauſa reperitur, cur ea quæ manifeſta & magna non ſunt, non accipiant, præter odium & contemptum, quorum propter unum canes, propter alterum porci nominati ſunt. *Quæ tamen omnis immunditia rerum temporalium: dilectione concipitur, id eſt, dilectione hujus ſæculi, cui jubemur renuntiare ut mundi eſſe poſſimus.* Qui ergo mundum & ſimplex cor habere appetit, non debet ſibi reus videri, ſi aliquid occultat, quod ille cui occultat capere non poteſt. *Agendum ergo primùm eſt ut impedimenta detrahantur, quibus efficitur ut non capiat: quia utique ſi propter ſordes non capit, mundandus eſt vel verbo vel opere, quantùm fieri à nobis poteſt.* Quod autem Dominus no-

S. Aug. lib. 2. de ſerm. Dom. in Monte c. 20. n. 68. & 69.

„ ſter quædam dixiſſe invenitur, quæ multi qui aderant,
„ vel reſiſtendo vel contemnendo non acceperunt, non
„ putandum eſt ſanctum dediſſe canibus, aut margaritas
„ miſiſſe ante porcos: Non enim dedit eis qui capere non
„ poterant, ſed eis qui poterant, & ſimul aderant, quos
„ propter aliorum immunditiam negligi non oportebat.

S. Ioan. Chryſ. lib. 1. de compunctione cordis c. 6.

„ *Nolite ſanctum dare canibus.* Et Chriſtus quidem hoc
„ tamquam præceptum nobis tradidit: At nos laudis amo-
„ re & jactantiæ vitio corrupti, etiam huic præcepto con-
„ traria gerimus, & hominibus neque mentem puram, ne-
„ que ſanam fidem gerentibus, inſuper etiam peccatorum
„ maculis innexis, ſine ulla diſcretione Myſteriorum ſe-
„ creta nudamus, & priuſquam mentis propoſitum à no-
„ bis, vel ſenſus capacitas explorata ſit, divinorum dog-
„ matum veneranda eis arcana committimus: & quibus
„ prima rudimenta vixdum tradi oporteret, interna cis
„ adyta divinæ ſcientiæ divinæque ſapientiæ patefacimus.
„ Propterea nonnulli ubi immundus, ut ita dicam, pedi-
„ bus Sancta noſtra calcarunt, & pleno ſordibus pectore
„ hauſerunt purum divinæ ſcientiæ poculum: non ſolùm
„ evomuerunt quod hauſerant, ſed & contradixerunt, &
„ tranſverſi ſunt; & inſurgentes in eos injuriis & maledi-
„ ctis atque accuſationibus eos, opprobriiſque ruperunt.
„ Et ita ne nobis quidem ipſis, & vitæ atque exiſtimationi
„ noſtræ parcimus, dummodo violemus divina præcepta.
„ Et non ſolùm in hoc, ſed interdum & in eo prævarica-
„ mur præcepti hujus vim, cùm eos, quos novimus im-

Idem Homil. 16. in Geneſim.

„ mundæ vitæ homines, violentos, rapaces, impuros, &
„ per omnia porcis & canibus ſimiles, divini Sacramenti
„ participes effici patimur...... Prima Mulier in Para-
„ diſo cum Dœmone colloquuta, margaritas divinas porco
„ appoſuit, Dei præceptum illi exponens. At Dœmon non
„ ſolùm illas conculcavit, ſed & illam unàque cum ipſa
„ primum hominem in morbum inobedientiæ perduxit.
„ Tantum malum eſt abſque delectu cuivis & promiſcuè
„ divina myſteria detegere. Audiant qui ſine diſcrimine
„ ſimpliciter cum omnibus de Myſteriis colloquuntur.
„ Neque enim ibi Chriſtus de ſenſibilibus porcis præce-
„ pit, ſed homines porcinis moribus denotat, qui ſicut bruta
„ illa in peccati luto involvuntur, docens nos ut perſona-
„ rum diverſitatem dignoſcamus, & vitæ rationes inqui-
„ ramus, quando aliquid divinorum eloquiorum exponere
„ opus fuerit, ne & illos & noſmetipſos lædamus. Nam
„ qui tales ſunt, non ſolùm nihil lucri ex dictis capiunt,
„ ſed & eos qui bonas illas margaritas abſque diſquiſitio-
„ ne illis propoſuerant, ſecum in ſuæ perditionis profun-
„ dum pertrahunt. Ideo cum diligentia obſervanda ſunt
„ hæc, ne eadem patiamur quæ illi qui hic decepti ſunt.
„ Nam & tunc *Si voluiſſet Mulier non proponere marga-*
„ *ritas porco, neque ipſa in præcipitium ruiſſet, neque vi-*
„ *rum ſecum traxiſſet.*

S. Iſidor. Peluſiota lib. 4. Epiſt. 181.

Hanc Domini ſententiam egregiè exponit S. Iſidorus Peluſiota. *Quia*, inquit, *verbum divinum eſt ſacroſanctum, & margarita revera pretioſiſſima: canes autem & porci ſunt, non ſolùm qui circa dogmata Chriſtianæ Religionis, ſed etiam qui circa actiones labuntur: conculcatio autem & contentio atque concertatio de illis ſuſcepta, dum alii dogmatum rectitudinem ſinceritatemque evertere conantur; alii optimam vivendi rationem contumeliâ afficiunt: Laceratio denique eorum, qui divinum verbum tamquam legati annuntiant, optimaque dant conſilia, & contemptus & ignominia, quâ eos afficiunt qui non rectè vivunt: Hanc ob cauſam dixit, Ne tamquam rem aliquam vilem ac paratu facilem projicite verbum, ne & ipſum contumeliâ afficiatur, & vos traducamini ac ludibrio habeamini ab eis, qui nihil rectè neque dicunt, neque faciunt. Sunt autem qui non abſurdè dicant, quòd etiam ſacerdotium probibeat dari improbis atque impuris, ne & ipſum injuriâ afficiant, & in eos à quibus electi ſunt irruant, bonam atque honeſtam, quâ priùs præditi erant, exiſtimationem dilacerantes. Quòd ſi etiam peccantibus Laicis dixeris non eſſe danda divina Myſteria* (id eſt, Euchariſtiæ Sacramentum) *ſcias te rectè accipere. Si denique etiam* A *dixeris, quòd prohibeat divinum impartiri baptiſmum illis, qui ſimulant quidem ſe ad Fidem Chriſtianam accedere, ſed interim non deſiſtunt à præſentibus vitæ inſtitutis, ſcito nihil te à vero aberrare.*

S. Cyprianus Tract. de Lapſis.

Dant ſanctum canibus Sacerdotes, qui peccatores lethalium criminum habitu, diuturnaque conſuetudine implicatos, vel in proxima peccati mortalis occaſione hærentes, ſacramentali Abſolutione donant, & ad ſacram Communionem admittunt, antequam ſuæ converſionis ſinceritatem operibus probaverint, dignoſque pœnitentiæ fructus fecerint. *Emerſit novum genus* cladis (inquiebat S. Cyprianus) *& quaſi parum perſecutionis procella ſævierit, acceſſit ad cumulum ſub miſericordiæ titulo malum fallax & blanda pernicies. Contra Evangelii vigorem, contra Domini ac Dei legem te-* B *meritate quorumdam laxatur incautis communicatio: Irrita & falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt ſanitatis patientiam, nec veram de ſatisfactione medicinam. Pœnitentia de pectoribus excuſſa eſt, graviſſimi extremique delicti memoria ſublata eſt. Operiuntur morientium vulnera: & plæga letalis altis & profundis viſceribus infixa, diſſimulato dolore contegitur. A Diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini ſordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc ſcelus ſuum faucibus, & contagia funeſta redolentibus, Domini Corpus invadunt; quando occurrat Scriptura Divina, & clamet, & dicat:*
Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæ- «
cumque manducaverit ex carne Sacrificii ſalutaris, «
C quod eſt Domini, & immunditia ejus ſuper ipſam eſt; «
peribit anima illa de populo ſuo. *Apoſtolus item teſta-* «
tur & dicit: Non poteſtis Calicem Domini bibe- «
re, & calicem dæmonium: Non poteſtis menſæ Do- «
mini communicare & menſæ dœmoniorum. *Idem con-* «
tumacibus & pervicacibus comminatur & denuntiat, «
dicens: Quicumque ederit panem, aut biberit Cali- «
cem Domini indignè, reus erit Corporis & Sangui- «
nis Domini. *Spretis his omnibus atque contemptis, vis* «
infertur Corpori ejus & ſanguini: & plus modò in Dominum manibus atque ore delinquunt, quàm cùm Dominum negaverunt. Ante expiata delicta, ante exomologeſim factam criminis, ante purgatam conſcientiam ſacrificio & manu Sacerdotis, ante offenſam placatam indignantis Domini & minantis; pacem putant eſſe, quam D *quidam verbis fallacibus venditant. Non eſt pax illa; ſed bellum: nec Eccleſiæ jungitur, qui ab Evangelio ſeparatur.*

S. Fulgentius lib. 1. ad Monimum. c. 1.

4. *Petite, & dabitur vobis: Quærite, & invenietis: pulſate, & aperietur vobis,* &c. Gratiam ſuam orationibus noſtris promittit Deus, ſed oratio ipſa Dei donum & gratia eſt. *Internus Magiſter, à quo ſubſidium doctrinæ cæleſtis accipimus, non ſolùm inquirentibus nobis ſuorum aperit arcana ſermonem; ſed ut etiam quæramus ipſe gratis inſpirat affectum; quia nec eſurire panem illum, qui de cælo deſcendit, poſſumus, niſi ab ipſo faſtidientibus eſuries detur qui ſe ad ſatiandos eſurientes donaré dignatur. Ab ipſo etiam nobis eſt, quòd ad fontem ſitientes currimus, qui ſe nobis tribuit ut bibamus. Ipſe igitur laudandus eſt in utriuſque muneris* E *gratia, ſive cùm nos ad ſe quærendum dormientes exſuſcitat, ſeu cùm ſe inveniendum nobis quærentibus donat; qui profectò nullatenus invenitur, niſi ipſe nos excitet ut quæratur.*

S. Auguſt. lib. 2. de ſerm. Dom. in Monte c. 21.

Petite & dabitur vobis, &c. *Petitio pertinet ad impetrandam ſanitatem firmitatemque animi, ut ea quæ præcipiuntur, implere poſſimus: Inquiſitio autem ad inveniendam veritatem. Cùm enim beata vita actione & cognitione compleatur, actio facultatem virium, contemplatio manifeſtationem rerum deſiderat: Horum ergo primum petendum, ſecundum quærendum eſt; ut illud detur, hoc inveniatur. Sed cognitio in hac vita, viæ priùs quàm ipſius poſſeſſionis eſt: ſed cùm quiſque veram viam invenerit, perveniet ad ipſam poſſeſſionem,*

qua

quæ tamen pulſanti aperitur. Ut ergo tria iſta, id eſt, petitio, inquiſitio, pulſatio, manifeſta fiant, ſub aliquo exemplo ponamus, aliquem infirmis pedibus ambulare non poſſe: priùs ergo ſanandus & firmandus eſt ad ambulandum; & ad hoc pertinet quod dixit, *Petite.* Quid autem prodeſt quòd ambulare jam, vel etiam currere poteſt, ſi per devia itinera erraverit? Secundum eſt ergo ut inveniat viam quæ ducit eò quò vult pervenire? Quam cùm tenuerit, & pervenerit ad eum ipſum locum, ubi habitare vult, ſi clauſum invenerit, neque ambulare potuiſſe, neque ambulaſſe ac perveniſſe profuerit, niſi aperiatur: Ad hoc ergo pertinet quod dictum eſt, *Pulſate.* Magnam autem ſpem dedit & dat ille qui promittendo non decipit: ait enim, *Omnis qui petit accipit & qui quærit invenit, & pulſanti aperietur.* Ergo *perſeverantiâ opus eſt, ut accipiamus quod petimus & inveniamus quod quærimus, & quod pulſamus aperiatur.* Cur verò non conſequimur quod petimus, nec invenimus quod quærimus? Utique quia malè petimus & quærimus: aut certè non petimus & quærimus, quod petendum & quærendum eſt. [Jacobi 4. 3.] *Petitis & non accipitis, eò quòd malè petatis; ut in concupiſcentiis veſtris inſumatis.* Quid porrò petendum? Juſtitia. [S. Auguſt. ſerm. 61. aliàs 5. de Verbis Domini c. 4. & 5.] *A quo enim habebis juſtitiam, niſi à Deo fonte juſtitiæ? Ergo ſi vis habere juſtitiam, eſto mendicus Dei. Mendicum ſuum ſciebat, & ecce pater-familias & magnus dives, divitiarum ſcilicet ſpiritualium & æternarum, hortatur, & dicit tibi, Pete, quære, pulſa.* Qui petit accipit, quærens invenit, pulſanti aperietur. *Hortatur ut petas; negabit quod petis?* Amicus amico tres panes importunè petenti, & intempeſta nocte pulſanti dedit, non propter amicitiam, ſed propter improbitatem; quia ſcilicet ille pulſare non deſtitit; & cùm eſſet negatum, non ſe avertit. [Luc. 11. 8.] Ille qui nolebat dare, quod petebatur fecit, quia ille in petendo non defecit. *Quantò magis dabit bonus, qui nos hortatur ut petamus, cui diſplicet ſi non petamus? Sed cùm aliquando tardiùs dat, commendat dona; non negat. Diu deſiderata, dulciùs obtinentur: Citò autem data vileſcunt. Pete, quære, inſta. Petendo & quærendo creſcis, ut capias. Servat tibi Deus quod non vult citò dare? ut & tu diſcas magna magnè deſiderare. Inde oportet ſemper orare, & numquam deficere.* Petite, quærite, pulſate. [S. Gregor. M. lib. 6. Epiſt. 33.] *Petamus orando, quæramus legendo, pulſemus operando,*

5. *Quis ex vobis homo, quem ſi petierit filius ſuus panem, numquid lapidem porriget ei? &c. Si ergo vos cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris; quantò magis Pater veſter, qui in cælis eſt, dabit bona petentibus ſe?* [S. Aug. ſerm. 61. cap. 2. & 3.] Miranda res, Fratres! Mali ſumus, & bonum patrem habemus. Audivimus nomen noſtrum: *Cùm ſitis*, inquit, *mali*, &c. Et quos dixit malos, videre qualem patrem illis oſtendit: *Quantò magis Pater veſter?* Quorum Pater? certè malorum. Et qualis Pater? Nemo bonus, niſi ſolus Deus. Ergo, Fratres, ideo mali bonum patrem habemus, ne ſemper mali remaneamus. Nemo malus facit bonum. Si nemo malus facit bonum, homo malus quomodo ſe facit bonum? *Facit de malo bonum, qui ſemper eſt bonus.* Quid mihi dicunt vani vana, Tu te ſalvum facis, ſi volueris? *Sana me Domine, & ſanabor.* Nos boni conditi ſumus à bono: Fecit enim Deus hominem rectum; arbitrio autem noſtro facti ſumus mali. Potuimus eſſe ex bonis mali, & poterimus eſſe ex malis boni. Sed qui ſemper eſt bonus, ipſe facit ex malo bonum: *Quia ipſe homo voluntate ſua ſe ſanare non potuit.* Non quæris Medicum, ut vulneres te: ſed cùm vulneraveris te, quæris qui ſanet te. Bona ergo ſecundùm tempus, bona corporalia, carnalia novimus dare filiis noſtris, etiam cùm ſimus mali; ſed iſta omnia bona à bonis & malis haberi poſſunt; & cùm bona ſint, bonos tamen facere non poſſunt. Eſt ergo bonum, quod faciat bonum: & eſt bonum, unde facias bonum. Bonum quod facit bonum, Deus eſt. Ergo ut ſis bonus, Deum invoca. Aliud autem bonum eſt, unde facias bonum: id eſt, quicquid habueris. Habes aurum, habes argentum; & concupiſcis aurum & argentum. *Et habes, & concupiſcis; & plenus es, & ſitis. Morbus eſt, & non opulentia. Sunt homines in morbo, humore pleni ſunt, & ſemper ſitiunt. Quomodo ergo delectas opulentiam, qui hydropem habes concupiſcentiam?* Habes ergo aurum, bonum eſt: habes, non unde ſis bonus, ſed unde facias bonum. Quod bonum, inquis, facturus ſum de auro? *Diſperſit dedit pauperibus, juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi.* [Pſal. 111. 9.] Hoc eſt bonum unde bonus es, juſtitia. Si habes bonum unde ſis bonus, fac bonum de bono unde non es bonus. Habes pecuniam, eroga. *Erogando pecuniam, auges juſtitiam. Illud minuitur quod eras relicturus; illud augetur quod in æternum es poſſeſſurus.*

Si ergo vos cùm ſitis mali, &c. Juſti in hujus vitæ mortalis decurſu boni ſimul & mali ſunt, Chriſtuſque Apoſtolos ſuos & amicos cariſſimos non dubitavit malos appellare. *Quidam filii ſæculi hujus ſunt* (inquit S. Auguſtinus) *& tamen filii diaboli non ſunt.* [S. Auguſt. lib. 3. contra duas Epiſtolas Pelagianorum. cap. 3.] *Quamvis enim diabolus ſit autor & princeps omnium peccatorum; non tamen filios diaboli faciunt quæcumque peccata. Peccant enim & filii Dei: quoniam ſi dixerint ſe non habere peccatum, ſe ipſos ſeducunt, & veritas in eis non eſt. Sed ea conditione peccant, qua ſunt filii adhuc hujus ſæculi: quâ verò gratiâ ſunt filii Dei, utique non peccant; quia omnis qui natus eſt ex Deo, non peccat ..... Ut autem pleniùs intelligatur quod dicimus, audiatur ipſe Jeſus, qui filiis Dei utique loquebatur dicens;* Si autem vos cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quantò magis Pater veſter, qui in cælis eſt, dabit bona petentibus ſe? *Si enim filii Dei non eſſent, non eis diceret,* Pater veſter qui in cælis eſt. *Et tamen eos malos eſſe dicit, & noſſe bona dare filiis ſuis. Numquid inde mali, unde filii Dei? Abſit: ſed inde mali, unde adhuc filii ſæculi, jam tamen filii Dei facti pignore Spiritus-ſancti.* Et alibi: [S. Auguſt. ſerm. 90. aliàs 14. ex editis à Sirmondo.] *Allocutus in commune omnes ait,* Si vos cùm ſitis mali. *Audivit hoc Petrus, audivit Joannes, audivit Andreas, audierunt cæteri omnes undecim Apoſtoli Quid audierunt?* Vos cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris: Quantò magis Pater veſter qui in cælis eſt, dabit bona petentibus ſe? *Audito quòd mali eſſent, deſperaverunt: audito quòd Deus in cælis eſſet pater ipſorum, reſpiraverunt.* Cùm ſitis, *inquit*, mali: *Quid ergo debetur malis, niſi ſupplicium?* Quantò magis, *inquit*, Pater veſter, qui in cælis eſt? *Quid debetur filiis niſi præmium? In nomine malorum, metus pœnarum: In nomine filiorum, ſpes hæredum.*

Quantò magis Pater veſter, qui in cælis eſt, dabit bona petentibus ſe? [Idem ſerm. 286. aliàs de Diverſis 39. cap. 6.] Quæ bona? Numquid temporalia? Dat & ipſa; ſed & infidelibus dat. Dat & ipſa; ſed & impiis dat, ſed & blaſphematoribus ſuis dat, *Bona quæramus, quæ non nobis ſint cum malis communia. Novit ille Pater dare iſta bona filiis ſuis.* Modò petit ab illo filius ſuus ſanitatem corporis: & non dat, adhuc flagellat. Sed numquid pater, quando flagellat, non præſtat? Profert flagellum, ſed cogita quale præparat patrimonium. *Flagellat*, inquit, *omnem filium quam recipit. Quem enim diligit Dominus, corripit.* [Hebr. 12. 6.] Ideo iſta dico, Fratres mei, ne contriſtemini quando petitis & non accipitis, & arbitremini quod ante oculos vos non habeat Deus ſi ad tempus non exaudiat voluntatem veſtram. *Non enim ſemper ægrum exaudit Medicus ad voluntatem, quamvis ejus ſine dubio procuret atque appetat ſanitatem. Non dat quod petit: ſed quod non petit, hoc procurat. Petit frigidam, non dat. Crudelis factus eſt, qui venit ſanare? Artis eſt, non crudelitatis. Non dat ad horam quod delectat: ut ſanus poſſit omnia, nondum ſano negantur aliqua.*

Pater noſter cæleſtis, *Qui etiam proprio Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* [Rom. 8. 32.] Non ſolùm bonitate pater, ſed & amoris teneritudine mater. *Numquid*, inquit, *oblivisci poteſt mulier infantem ſuum, ut non mi-* [Iſai. 49. 15.]

ſereatur filio uteri ſui? Etſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviſcar tui. Ab hominibus quidem cùm aliquid crebrò expoſcis, moleſtus omnino & oneroſus videris: Deum verò, quando id non facis, tunc ampliùs ut tibi indignetur, accendis. Si verò in poſtulando perſeveres, etiamſi non continuò accipias; accipies tamen: propterea quippe oſtium clauſum eſt, ut ad pulſandum inducaris; idcirco non celeriter annuit, ut diutius inquiras. Permane igitur in quærendo atque pulſando, & abſque ambiguitate percipies.... Quòd ſi non accipis, idcirco quia lapidem petis, non accipis. Nam etſi filius ſis, non tamen tibi ſufficit ad omne quod popoſceris impetrandum, ſed hoc ipſum eſt quod obſtat quò minùs accipias, quòd cùm ſis filius Dei, ea quæ tibi non expediunt, deprecaris. Et tu *igitur noli aliquando petere ſeu quærere ſæcularia, ſed ſpiritalia omnia, & prorſus accipies. Nam & Salomon, quandoquidem popoſcit ea quæ oportuit poſcere, vide quàm celeriter acceperit. Duo igitur adeſſe oportet oranti, ut ſcilicet vehementer petat, & illa quæ petenda ſunt. Quia & vos, inquit, cùm patres ſitis, rogari tamen exſpectatis à filiis: & ſi inutile aliquid petierint, dona veſtra cohibetis. Si verò illi, quod eſt petendum, & utile poſtulaverint, annuitis atque præſtatis. Et tu igitur iſta conſiderans, non deſiſtas donec accipias; donec invenias non recedas; nec omnino abeas donec clauſa reſerentur. Si enim cum hoc ſtudio mentis acceſſeris, & dixeris, Niſi accepero, non recedam, prorſus accipies: modò ſi talia poſtulaveris, quæ & illum à quo petitur dare deceat, & accipere tibi qui precaris, expediat. Quæ verò iſta ſunt? Si videlicet ſpiritalia cuncta depoſcas.*

S. Ioan. Chryſo. Hom. 24.

S. Ioan. Chryſ. ibid.

6. *Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* His verbis oſtendit Chriſtus, quod cum oratione opus ſit etiam diſciplinâ virtutum. Et non dixit, Quæcumque vis tibi à Deo fieri, hæc ipſe fac proximo, ne diceres: Quonam modo hoc fieri poteſt, cùm ille ſit Deus, ego homunculus? Sed quæ vis tibi fieri à conſervo, ea tu erga proximum oſtende. Quid hoc præcepto aut levius inveniatur, aut juſtius? Deinde declarans ſervati iſtius præcepti ante præmia quoque grande præconium: *Hæc eſt*, inquit, *Lex & Prophetæ*. Unde manifeſtum eſt ſecundùm naturam nobis eſſe virtutem. Domeſtico ſiquidem magiſterio omnes quæ facere debeamus, agnoſcimus, & impoſſibile omnino nobis eſt ad ignorantiæ præſidium aliquando confugere.

S. Iſidorus Peluſiota lib. 5. Epiſt. 28.

Gentilium ſapientes, gloriam dicendi graviter & copia adepti quid juſtum, quid decorum, quid legitimum & honeſtum ſit conſtituere volentes, rationes infinitas afferentes, ac prolixis ſermonibus quaſi labyrinthum ducentes, tantùm ab eo quod dicendum erat aberrarunt, ut & legentes confundendo ampliùs conturbaverint. Verbum verò Dei Filius inſitum homini intellectum inſtaurans, & arbitrii cujuſque libertatem juſto ac decoro, legitimo item & honeſto colligans, brevi ſermone id omne aperuit, his uſus verbis: Omnia quæ vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. *Ne non ſcripta proferre videretur, ſigillo muniens quæ dixerat, omniaque compendio involvens.* Hæc eſt enim, *inquit*, Lex & Prophetæ.

S. Gregor. M. Hom. 38. in Evang.

Omnium igitur honeſtè factorum hæc Regula ſit, ut quod nobis ab aliis fieri petimus, idem illud nos ipſi præſtemus. Hoc præcepto omnia caritatis erga proximum officia continentur. *Si enim & quod impendi nobis rectè volumus, hoc aliis impartimur, & quod nobis fieri nolumus, hoc aliis facere devitamus, caritatis jura illæſa ſervamus. Sed nemo cùm quempiam diligit, habere ſe protinus caritatem putet, niſi priùs ipſam vim ſuæ dilectionis examinet. Nam ſi quis quemlibet amat, ſed propter Deum non amat, caritatem non habet, ſed habere ſe putat. Caritas autem vera eſt, cùm & in Deo diligitur amicus, & propter Deum diligitur inimicus. Ille enim propter Deum diligit eos quos diligit, qui jam & eos diligere, à quibus non diligitur, ſcit.*

7. *Intrate per anguſtam portam: quia lata porta, & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. Quàm anguſta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam & pauci ſunt qui inveniunt eam!* Anguſtam ingredimur viam; præcipitiis undique circumdatam, quæ ſimul duos non capit pedes. Vides quanta ſit nobis opus diligentiâ. Vides quòd ii qui ejuſmodi vias ingrediuntur, non ſolùm pedes muniunt, ſed etiam oculos. Nam etſi alibi videatur attendere, & pes firmo hæreat veſtigio, à profundo caligans oculus totum hominem dejicit. Sed ſibi oportet & ſuo greſſui attendere. Magnum eſt vitii profundum, magna præcipitia, magnæ inferiùs tenebræ; anguſtias obſervemus, cum timore & tremore ambulemus. Nullus viam hujuſmodi ingrediens eſt in riſum effuſus, nec ebrietate gravatus, ſed in ſobrietate & jejunio eam ingreditur. Nullus hâc viâ incedens aliquid affert ſuperfluum. Præclarè enim cum eo agitur, ſi ſuccinctus & expeditus poſſit evadere. Nullus ſuos impedit pedes, ſed liberos habet ac ſolutos. Nos autem cùm nos ipſos curis alligemus innumeris, & onera innumera quæ ad hanc vitam pertinent geſtemus in gaudium effuſi, quomodo poſſumus anguſtam hanc viam ingredi? Non autem abſolutè dixit, Eſt anguſta: ſed cum admiratione: Quàm anguſta eſt illa via! Hoc eſt, valdè anguſta. *Quàm arcta eſt*, inquit, *via quæ ducit ad vitam!* & rectè dixit: Quando enim & verborum, & cogitationum, & actionum, & omnium debemus rationem reddere, revera eſt anguſta. Anguſtiorem autem eam facimus, dum nos ipſos dilatamus, & pedes effundimus. Nam quæ eſt anguſta, quidem eſt cuilibet difficilis, maximè autem ei qui eſt obeſus. Nam qui ſe ipſum liquefacit & macerat, non ſentit anguſtias. Ne ergo expectet quiſpiam fore ut in otio & quiete cælos videat: fieri enim non poteſt. Nemo ſperet cum deliciis viam anguſtam ingredi: non poteſt enim hoc eſſe. Cùm videris menſam ſumptuoſam ac magnificam, aut quempiam magno ſtipatum ſatellitio eſſe in deliciis, ne te miſerum pronuncies quòd ea tibi non ſuppetant, ſed illum deſle quòd perditionis viam ſit ingreſſus. Quid enim prodeſt hæc via, cùm deſinat in afflictionem? Quid autem lædunt illæ anguſtiæ, cùm veniant ad quietem & animi relaxationem? Dic, quæſo, ſi quiſpiam vocatus ad Regiam per anguſtos ingrediatur angiportus & præcipitia, alius autem abductus ad mortem trahatur per medium forum, quem beatum cenſebimus? quem deflebimus? An non eum qui per viam anguſtam ingreditur? Ita nunc quoque non eos beatos pronunciemus qui vivunt in deliciis, ſed eos qui non vivunt. Hi properant ad cælum; illi ad gehennam.

S. Ioan. Chryſ. Hom 19. in Epiſt. 1. ad Theſſal.

S. Proſper. Carm. de ingratis.

Solus Chriſtus in viam vitæ nos introducit, quia ſolus ipſe *Dux eſt venientibus ad ſe: Perque ipſum niſi curratur, non itur ad ipſum.* Ipſe enim eſt *via, veritas & vita*. Eo duce gaudebat David per arctam juſtitiæ viam ambulans. *Propter verba labiorum tuorum*, inquit, *ego cuſtodivi vias duras .... Deduxit me ſuper ſemitas juſtitiæ propter nomen ſuum.* Id eſt *Deduxit me in anguſtis itineribus, quæ pauci ambulant, juſtitiæ ſuæ: non propter meritum meum, ſed propter nomen ſuum ....* Quæ ſunt autem ſemitæ juſtitiæ, in quibus te deduxit? Audi deductorem tuum. *Quàm lata eſt*, inquit *& ſpatioſa via, quæ ducit ad perditionem; arcta autem & anguſta via eſt quæ ducit ad vitam?* Omnis ſemita namque brevis eſt & compendioſa. *Non ergo per delicias mundi, per opulentiam auri & argenti, lapidibus etiam veſtibuſque pretioſiſſimis conſpicuum honore omni, nobilitate præditum, ſapientiâ Philoſophorum cunctâ tumentem, Deus te ordinavit ire ad Regna cælorum .... Per ſemitas juſtitiæ ire te diſpoſuit .... Contemptâ viâ latâ & ſpatioſâ, ſemitas arctas & compendioſas incedere te vult, per famem & ſitim, per nuditatem, per jejunium, per ignobilitatem, per paupertatem, per deſpectum omnium præſentium.*

Pſal. 16. 4. Pſal. 22. 3. S. Auguſt. Enarrat. in Pſalm. 22. Idem ſive alius Auctor antiquus ſermone 366 aliàs 9. ex Sirmondianis.

Via quidem ſalutis anguſta eſt cupiditati, ſed dilatatur caritati. *Latum mandatum tuum nimis* (inquit Propheta.) *Rara virtus & difficilis paſſionum tolerantia. Plures ſunt qui ſæculi hujus ſpatioſa ſectentur, qui di-*

Pſal. 118. 96. S. Ambroſ. ſerm. 12. in hunc Pſalm.

cant: Anguſta & arcta nobis eſt via, quæ ad Dominum ducit, conterimur in illa, relinquamus eam. Quomodo ergo dicit Propheta latum mandatum Dei, & valde latum? Ideo quia anguſtæ viæ latum mandatum neceſſarium eſt ..... O homo, quàm latus es, ſi ad amplitudinem præceptorum cæleſtium ſinum mentis tuæ expandas! Quàm latum mandatum eſt caritatis! Unde Chriſtus ait: *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Suave nimirum & leve Deum diligentibus. Quomodo verò lata caritas, ſi anguſta porta? Aut quomodo jugum ſuave eſt & onus leve, ſi in præceptis Dei viæ duræ ſunt quæ cuſtodiuntur? Sed hanc nobis quæſtionem ipſa veritas ſolvit; quia *Via Dei & inchoantibus anguſta eſt, & perfectè jam viventibus lata. Et dura ſunt quæ contra conſuetudinem ſpiritaliter animo proponimus: & tamen onus Dei leve eſt, poſtquam hoc ferre cœperimus: ita ut pro amore ejus etiam perſecutio placeat, & omnis pro eo affectio in mentis dulcedine veniat; ſicut ſancti quoque Apoſtoli gaudebant, cùm pro Domino flagella tolerabant. Ipſa ergo anguſta porta amantibus lata fit; ipſæ viæ duræ ſpiritaliter currentibus molles & planæ fiunt, dum ſcit animus ſe pro temporalibus doloribus æterna gaudia recipere, & hoc incipit quòd affligitur amare.* Lugenda profectò cæcitas hominum. *Cùm in itinere Dei faciliora & fructuoſa ignavâ formidine fugiuntur, in itinere ſæculari duriora & ſterilia ærumnoſo labore tolerantur.*

Matt. 11. 30.
S. Gregor. M. Hom. 17. in Ezechielem.
S. Auguſt. Epiſt. 256 alias 226.

» *Lata porta & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem,* &c Ecce, homo, habes aquam & ignem, vitam & mortem; habes ante te bonum & malum, infernum & regnum, falſam dulcedinem mundi, & veram beatitudinem Paradiſi. Data eſt tibi poteſtas per gratiam Chriſti, ad quod volueris porrige manum: elige vitam, ut vivas; relinque ſiniſtram & ſpatioſam viam, quæ trahit ad mortem, & tene dexteram & anguſtam, quæ te feliciter ducit ad vitam. Non te teneat, non te delectet ſiniſtra. Illius latitudo ampla quidem eſt & plana, & diverſis floribus ornata: ſed flores illius citò marceſcunt, & inter ipſos flores ſe ſerpentes venenoſi frequenter abſcondunt, ut dum tu ad falſa gaudia curris, veneno mortifero feriaris. Ampla eſt, ſed non longa. Attendis per qualem viam vadis; & non attendis ad qualem patriam pervenis. *Lata & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad mortem.* Delectat, quidem, ſed decipit. E contrario dextera via non te contriſtet aut terreat: arcta quidem eſt, ſed non longa. Nec in illa lata diu gaudetur, nec in iſta anguſta diu laboratur. Illa poſt brevem latitudinem ad æternas anguſtias trahit; iſta poſt breves anguſtias ad æternam beatitudinem ducit..... Sed fortè aliquis dicit, Vellem ſcire qui ſint illi qui eum periculoſo gaudio per latam deſcendunt; qui autem ſint illi qui per arctam & anguſtam cum labore conſcendunt. Omnes enim amatores Mundi, ſuperbi, avari, raptores, invidi, ebrioſi, & adulteria committentes, ſtateras doloſas & menſuras duplices habentes, odium in corde reſervantes, malum pro malo reddentes, ſpectacula vel cruenta & furioſa vel turpia diligentes, per latam & ſpatioſam deſcendere comprobantur: Caſti verò & ſobrii, miſericordes, juſtitiam tenentes, ſecundùm vires ſuas eleemoſynas prompto & hilari animo facientes, contra nullum hominem odium in corde ſervantes, per arctam & anguſtam viam ad ſuperna aſcendunt. Et licèt adhuc corpore habitare videantur in terris, tamen, ſecundùm Apoſtolum, converſatio illorum in cælis eſt: ut Sacerdote dicente, *Surſum corda*; ſecuri reſpondeant ſe habere ad Dominum.... .... Sinamus ergo ſiniſtram viam, cujus finis introducit in gehennam; & ſequamur dexteram, quæ ad vitam ducit æternam. *Ad illum pervenire debemus, qui eſt via & vita & veritas. Nec mirum, ſi ad illum fideliter pervenimus, per quem fideliter ambulamus. Nam quia ipſe eſt via per ipſum currimus: Quia verò ipſe eſt patria, conſummato curſu ad ipſum pervenimus. Cùm enim ſecundùm divinitatem ſit requies & Patria Angelorum, ſecundùm humanitatem factus eſt via peregrinantium.... O homo, ſi piger eras, ut quæreres viam;* A *ipſa te via dignata eſt quærere: ſi piger eras venire ad viam; ipſa ad te via venit. Surge & ambula; fuge viam ſæculi latam & ſpatioſam, quæ te ad tempus delectat, & in æternum cruciat: curre per viam Chriſti, in qua parviſſimo tempore laborabis, & poſtea cum Angelis ſine fine gaudebis. Fortè dicis, Per viam Chriſti quomodo debeo currere? Si ambos pedes ſanos habes, feliciter curres? Qui ſunt iſti duo pedes? Si diligis Dominum & diligis proximum.*

S. Cæſ. ſerm. 29. in Auguſtiniana Appendice 69.
Idem ſerm. 28. in Auguſtiniana Appendice 68.
S. Cæſ. ſerm. 27. in Auguſtin. Appendice 67.

7. *Attendite à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ovium, intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoſcetis eos.* Summa vigilantia & cautione eſt opus, ne à falſis Doctoribus ſeducamur, quod noſtræ certè ſaluti periculoſiſſimum eſt. Admiranda Salvatoris bonitas & miſericordia, qui nos à Magiſtris erroris cavere docet, ne in viam latam & B ſpatioſam, quæ ad perditionem ducit, falſa doctrinâ ſuâ nos pertrahant. Horum alii Fidei veritatem, alii Moralis Chriſtianæ integritatem corrumpunt. Utrique ex fructibus cognoſcuntur. Hæretici *veniunt ad nos*, non mittuntur à Chriſto, ab Apoſtolis, vel eorum ſucceſſoribus, atque Paſtoribus legitimis. Docendi & prædicandi munus invadunt, ſuarum origines Eccleſiarum, ſuorum ſucceſſiones Sacerdotum non poſſunt oſtendere; indeque novatores eſſe convincuntur, & doctrinæ ab Apoſtolis in Eccleſia depoſitæ violatores, operarii doloſi, fures & latrones, non parcentes gregi. Hinc Tertullianus Hæreticos ita compellat: *Qui eſtis? Quando, & unde veniſtis?* Et de iiſdem ſcribit: *Edant ergo origines Eccleſiarum ſuarum: evolvant ordinem Epiſcoporum* C *ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverit habuerit autorem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt: ſicut Smyrnæorum Eccleſia Polycarpum à Johanne collocatum refert: ſicut Romanorum, Clementem à Petro ordinatum. Perinde utique & ceteræ exhibent quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant tale aliquid Hæretici.* Hinc S. Cyprianus De Novatiano ſcribens: *Novatianus* (inquit) *in Eccleſia non eſt; nec Epiſcopus computari poteſt, qui Evangelica & Apoſtolica Traditione contemptâ, nemini ſuccedens, à ſe ipſo ortus eſt.* Et S. Optatus Milevitanus his verbis Donatiſtas compellat: *Veſtræ cathedræ vos* D *originem edite, qui vobis vultis ſanctam Eccleſiam vindicare.*

Tertull. lib. de Præſcript Heret. c. 37. idem c. 32.
S. Cyprianus Epiſt. 76.
Optatus Milevit. lib. 2.

Attendite à falſis Prophetis. Id præſertim dictum Epiſcopis, qui Paſtoralem Apoſtolorum & virorum Apoſtolicorum vigilantiam, cæteraſque virtutes debent imitari. Vide S. Chryſoſtomum. *Veniunt in veſtimentis ovium*, Scripturas Sacras in ore ſemper habentes, quas pro arbitrio interpretantur, immò corrumpunt, Traditionibus Apoſtolicis, & Eccleſiæ explicatione ac judicio contemptis ac rejectis. Hinc etiam Pſeudoprophetas eſſe convincimus. *Hæreſis non recipit quaſdam ſcripturas: & ſi quas recipit, non recipit integras: adjectionibus & detractionibus ad diſpoſitionem inſtituti ſui intervertit: etſi aliquatenus integras præſtat, nihilominus diverſas expoſitiones commentata convertit. Tantùm veritati obſtrepit adulter ſenſus, quantùm & cor-* E *ruptor ſtylus. Variæ præſumptiones. Neceſſariò nolunt agnoſcere ea per quæ revincuntur: His nituntur quæ ex falſo compoſuerunt, & quæ de ambiguitate ceperunt .... Ergo non ad Scripturas provocandum eſt: Nec in his conſtituendum certamen, in quibus aut nulla, aut incerta victoria eſt, aut par incertæ .... Ordo rerum deſiderabat illud priùs proponi, quod nunc ſolùm diſputandum eſt. Quibus competat fides ipſa: cujus ſint Scripturæ? A quo, & per quos, & quando, & quibus ſit tradita diſciplina quâ fiunt Chriſtiani? Ubi enim apparuerit eſſe veritatem & diſciplinæ & Fidei Chriſtianæ, illic erit veritas Scripturarum, & expoſitionum, & omnium Traditionum Chriſtianarum..... Si hæc ita ſe habent,*

S. Joannes Chryſoſt. ſerm. 51. de Pſeudoprophetis Tom. 6.
Tertull. lib. de Præſcript Heret. c. 17. & 19.
Idem cap. 37.

ut veritas nobis adjudicetur, quicumque in ea Regula incedimus, quam Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, Chriſtus à Deo tradidit; conſtat ratio propoſiti noſtri deſinientis non eſſe admittendos Hæreticos ad ineundam de Scripturis provocationem, quos ſine Scripturis probamus ad Scripturas non pertinere. Nullum enim jus habent Chriſtianarum Litterarum. Ad quos meritò dicendum eſt: Qui eſtis? Quando & unde veniſtis? Quid in meo agitis non mei? Quo denique, Marcion, jure ſilvam meam cædis? Quâ licentiâ, Valentine, fontes meos tranſvertis? Quâ poteſtate, Apelles, limites meos commoves? Mea eſt poſſeſſio, olim poſſideo, prior poſſideo, habeo origines firmas, ab ipſis auctoribus quorum fuit res. Ego ſum hæres Apoſtolorum. Sicut caverunt teſtamento ſuo, ſicut fidei commiſerunt, ſicut adjuraverunt, ita teneo. Vos certè exhæredaverunt ſemper & abdicaverunt, ut extraneos, ut inimicos. Unde autem extranei & inimici Apoſtolis Hæretici, niſi ex diverſitate doctrinæ, quam unuſquiſque de ſuo arbitrio adverſùs Apoſtolos, aut protulit, aut recepit?

Vincentius Lirinenſis Commonitorio 1. c. 35. & 36.

Veniunt ad vos in veſtimentis ovium. Videas eos volare per ſingula quæque ſanctæ Legis Volumina, per Moyſi, per Regnorum libros, per Pſalmos, per Apoſtolos, per Evangelia, per Prophetas. Sive enim apud ſuos, ſive alienos; ſive privatim, ſive publicè; ſive in ſermonibus, ſive in libris; ſive in conviviis, ſive in plateis, nihil umquam penè de ſuo proferunt, quod non etiam Scripturæ verbis adumbrare conentur.... Sed tantò magis cavendi & pertimeſcendi ſunt, quantò occultiùs ſub divinæ Legis umbraculis latitant. Sciunt enim fœtores ſuos nulli ferè eſſe placituros, ſi nudi & ſimplices exhalentur, atque idcirco eos cæleſtis eloquii velut quodam aromate aſpergunt, ut ille qui humanum facilè deſpiceret errorem, divina non facilè contemnat oracula. Itaque faciunt quod hi ſolent, qui parvulis auſtera quædam temperaturi pocula, priùs oras melle circumliniunt, ut incauta ætas cùm dulcedinem præſenſerit, amaritudinem non reformidet. Quod etiam his curæ eſt, qui mala gramina & noxios ſuccos medicaminum vocabulis præcolorant, ut nemo ferè ubi ſupra ſcriptum legerit remedium, ſuſpicetur venenum. Unde Salvator clamabat: *Attendite vobis à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ovium; intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces.* Quid eſt veſtitus ovium, niſi Prophetarum & Apoſtolorum proloquia, quæ iidem ovili quâdam ſinceritate Agno illi immaculato, qui tollit peccatum Mundi, tamquam vellera quædam detexuerunt? Qui ſunt lupi rapaces, niſi ſenſus Hæreticorum feri & rabidi? Qui caulas Eccleſiæ ſemper infeſtant, & gregem Chriſti quaqua poſſunt dilacerant: ſed ut fallaciùs incautis ovibus obrepant, manente luporum ferociâ deponunt lupinam ſpeciem, & ſeſe divinæ Legis ſententiis, velut quibuſdam velleribus obvolvunt; ut cùm quiſque lanarum mollitiem præſenſerit, nequaquam aculeos dentium pertimeſcat. Sed quid ait Salvator? *A fructibus eorum cognoſcetis eos.* Id eſt, cùm cœperint divinas illas voces non jam proferre tantùm, ſed etiam exponere, nec adhuc jactare ſolùm, ſed etiam interpretari: tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligetur, tunc novitium virus exhalabitur, tunc profanæ novitates aperientur, tunc primùm ſcindi ſepem videas, tunc transferri Patrum terminos, tunc Catholicam Fidem cædi, tunc Eccleſiaſticum dogma lacerari.

Intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces. Inde verò cognoſcitur eorum feritas & rabies, quòd gregem Chriſti diſſipant, quòd unitatem ſcindunt, quòd oves extra caulas abducunt, quòd extra Eccleſiam docent; uno verbo, quod ſchiſma faciunt. Unde S. Cyprianus de Novatiano ſcribebat ad Antonianum Epiſcopum: *Quod ad Novatiani perſonam pertinet, de quo deſideraſti tibi ſcribi, quam hæreſim introduxiſſet; ſcias, nos primo in loco nec curioſos eſſe debere quid ille doceat, cùm foris doceat.* Hinc lupi cognoſcuntur. *Etſi enim aliquos eorum bonos*

S. Cyprianus Epiſt. 52.
S. Auguſt. Epiſt. 108 aliàs 209.

A *videtur oſtendere laudabilis converſatio, malos eos facit ipſa diviſio, dicente Domino; Qui mecum non colligit, ſpargit.*

A fructibus eorum cognoſcetis eos: à corruptione ſcilicet fidei, à doctrinæ novitate, II. Joannis Verſ. 10. *Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec* AVE *ei dixeritis. Qui enim dicit illi* AVE, *communicat operibus ejus malignis.* Et Galat. I. Verſ. 8. 9. *Sed licèt nos aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquàm quod evangelizavimus vobis, anathema ſit. Sicut prædiximus vobis, & nunc iterum dico: Si quis evangelizaverit vobis præter id quod accepiſtis, anathema ſit.*

S. Aug. Enarr. in Pſal. 106.

B Principes ſunt, docti ſunt, magni ſunt, lapides pretioſi ſunt. Quid adhuc dicturus es? Numquid Angeli ſunt? Et tamen ſi Angelus de cælo vobis anunciaverit præterquam quod accepiſtis, anathema ſit, quia & ipſe diabolus angelus de cælo lapſus eſt. Falſos Prophetas agnoſcere, ab iiſque cavere facilè eſt omnibus, qui in fidei ſimplicitate firmi & conſtantes, traditæ ab Apoſtolis doctrinæ, quam Eccleſia docet & prædicat, immobiliter adhærent; & ſtatim atque contrarios huic doctrinæ errores diſſeminari audiunt, præ illorum horrore aures occludunt. Ita ſe gerebant veteres illi Chriſtiani, de quibus S. Irenæus: Quid autem (inquit) ſi neque Apoſtoli quidem Scripturas reliquiſſent nobis, nonnè oportebat ordinem ſequi Traditionis, quam tradiderunt iis quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſ-

S. Iren. lib. 3. adverſus Hæreſes c. 4.

C ſentiunt multæ gentes Barbarorum, quæ in Chriſtum credunt, ſcriptam habentes per Scriptum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem Traditionem diligenter cuſtodientes... Hi quantum ad ſermonem noſtrum barbari ſunt; quantùm autem ad ſententiam, & conſuetudinem, & converſationem, propter fidem ſapientiſſimi ſunt, & placent Deo converſantes in omni juſtitia & caſtitate & ſapientia. Quibus ſi aliquis annuntiaverit ea quæ ab Hæreticis adinventa ſunt, proprio ſermone eorum colloquens, ſtatim concludentes aures longiùs fugient, ne audire quidem ſuſtinentes blaſphemum colloquium.

A fructibus eorum cognoſcetis eos. Non ſolùm ex novitate doctrinæ, ſed etiam ex inordinata diſciplina & converſatione. *Non omittam* (inquit Tertullianus) *ipſius etiam converſationis Hæreticæ deſcriptionem, quàm futulis, quàm terrena, quàm humana ſit, ſine*

Tertull. lib. de Præſcript. Hæret. c. 41. & 42.

D *gravitate, ſine auctoritate, ſine diſciplina; ut fidei ſuæ congruens. Simplicitatem volunt eſſe proſtrationem diſciplinæ, cujus penes nos curam lenocinium vocant, pacem quoque paſſim cum omnibus miſcent. Nihil enim intereſt illis, licèt diverſa tractantibus, dum ad unius veritatis expugnationem conſpirent. Omnes tument, omnes ſcientiam pollicentur. Ipſæ mulieres hæreticæ, quàm procaces, quæ audeant docere, contendere.... Ordinationes eorum temerariæ, leves, inconſtantes. Nunc Neophytos conlocant, nunc ſæculo obſtrictos, nunc apoſtatas noſtros, ut gloriâ eos obligent, quia veritate non poſſunt. Nuſquam faciliùs proficitur, quàm in caſtris rebellium, ubi ipſum eſſe illic, promereri eſt. Itaque alius hodie Epiſcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector: hodie Presbyter, qui cras*

E *laicus. Nam & laicis Sacerdotalia munera injungunt. De verbi autem adminiſtratione quid dicam; cùm hoc ſit negotium illis, non Ethnicos convertendi, ſed noſtros evertendi? Hanc magis gloriam captant, ſi ſtantibus ruinam, non ſi jacentibus elevationem operentur; quoniam & ipſum opus eorum non de ſuo proprio ædificio venit, ſed de veritatis deſtructione; noſtra ſuffodiunt, ut ſua ædificent. Ita fit ut ruinas faciliùs operentur ſtantium ædificiorum, quàm exſtructiones jacentium ruinarum. Ad hæc ſolùm opera humiles & blandi, & ſummiſſi agunt. Cæterùm nec ſuis Præſidibus reverentiam noverunt. Et hoc eſt quod ſchiſmata apud Hæreticos ferè non ſunt: quia cùm ſint, non parent. Schiſma eſt unitas ipſis. Mentior ſi non etiam à ſuis regulis*

variant inter ſe, dum unuſquiſque pro ſuo arbitrio modulatur quæ accepit, quemadmodum de ſuo arbitrio ea compoſuit ille qui tradidit. Idem licuit Valentinianis, quod Valentino, idem Marcionitis quod Marcioni, de arbitrio ſuo fidem innovare. Plerique nec Eccleſias habent, ſine matre, ſine ſede, orbi fide, extorres ſine lare vagantur. Notata ſunt etiam commercia Hæreticorum cum Magis quampluribus, cum circulatoribus, cum Aſtrologis, cum Philoſophis, curioſitati ſcilicet deditis. Adeo & de genere converſationis qualitas fidei æſtimari poteſt: doctrinæ judex diſciplina eſt.

Attendite à falſis Prophetis, quales & in Eccleſia nonnulli ſunt, qui Moralem Chriſtianam corrumpunt, & ſanctiſſimam Eccleſiæ ſolvunt diſciplinam; qui *Dicunt bonum malum, & malum bonum: duces cæci, & duces cæcorum*; canes muti, non valentes latrare. De quibus Dominus apud Ezechielem ait: *Væ Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident. Quaſi vulpes in deſertis Prophetæ tui, Iſraël, erant. Non aſcendiſtis ex adverſo, neque oppoſuiſtis murum pro domo Iſraël, ut ſtaretis in prælio in die Domini, & divinant mendacium, dicentes: Ait Dominus: cùm Dominus non miſerit eos: & perſeverarunt confirmare ſermonem. Numquid non viſionem caſſam vidiſtis, & divinationem mendacem locuti eſtis? Et dicitis, Ait Dominus, cùm ego non ſim locutus. Et erit manus mea ſuper Prophetas qui vident vana, & divinant mendacium. In conſilio populi mei non erunt, & in Scripturâ domûs Iſraël non ſcribentur, nec in terram Iſraël ingredientur. Et ſcietis quia ego Dominus Deus, eò quòd deceperint populum meum, dicentes: Pax, & non eſt pax: & ipſe ædificabat parietem; illi autem liniebant eum luto abſque paleis ... Væ quæ conſuunt pulvillos ſub omni cubito manûs: & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis ad capiendas animas: & cùm caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum. Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei & fragmen panis, ut interficerent animas quæ non moriuntur, & vivificarent animas quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis.* Tantùm abeſt ut ab hujuſmodi falſis Prophetis Chriſtiani caveant, ut etiam plerique illos quærant, & ab iis dirigi velint. Qui ſecundùm Evangelicæ Moralis regulas, ſecundùm Eccleſiaſticæ Diſciplinæ rigorem conſcientias moderantur, qui ſæcularium hominum cupiditati nihil indulgent; qui artem conciliandi pietatis profeſſionem cum ſæculi moribus non noverunt; qui non recipiunt excuſationes in peccatis; qui promiſſis hominum in eadem peccata lethalia relapſorum, poſtquam centies iterata in pœnitentiæ tribunali melioris frugis promiſſa violarunt, facilè credere nolunt; pleriſque Chriſtianis non placent, nec ab illis quæruntur & eliguntur Confeſſarii, ſeu Moderatores conſcientiæ. *Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manibus ſuis: & populus meus dilexit talia: Quid igitur fiet in noviſſimo ejus?* Falſos Prophetas quadringentos congregat Achab Rex Iſraël, & ab illis amat decipi; Michæam Prophetam Domini odio habet: inſectatur. affligit, quia prædictiones ſuas ejus deſideriis non accommodat. Chriſtiani quamplurimi Achabum imitantur, & pariter pereunt, quia falſis Prophetis, ducibus cæcis, mollibus & facilibus nimiùm conſcientiarum Moderatoribus credunt, & ab iis decipi amant: ſed nullatenus excuſantur. Nihil proſunt ipſis Abſolutiones velut furto acceptæ. *Furto quidem aggredi, & præpoſitum hujus rei aſſeverationibus tuis circumduci facile eſt: ſed Deus theſauro ſuo invigilat, nec ſinit obrepere indignos* (inquit Tertullianus.) *Irrita & falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil accipientibus pro futura* (inquit S. Cyprianus. Denique tam ipſi falſi Prophetæ, quam illi qui ipſos interrogant, illiſque credunt, *portabunt iniquitatem ſuam: juxta iniquitatem interrogantis, ſic iniquitas Prophetæ erit.*

Ezech. 13. — *Ierem. 5. 31.* — *3 Reg. 22.* — *Tertull. lib. de Pœnit. c. 6.* — *S. Cyprianus Tract. de Lapſis.* — *Ezech. 14. 10.*

A fructibus eorum cognoſcetis eos. Sequuntur ſcilicet atque propugnant opiniones faventes cupiditati contra legem; palpant, non pungunt peccatores, neque illis pœnitentiæ dolores infigunt; unius aut alterius Auctoris recentioris probabilem (ut vocant) opinionem anteponunt SS. Patrum, Conciliorum, & ſanioris Moralis Magiſtrorum omnium doctrinæ, quam his verbis deſcribit Sapiens: *Verba ſapientium ſicut ſtimuli, & quaſi clavi in altum defixi, quæ per Magiſtrorum conſilium data ſunt à Paſtore uno. Faciendi plures libros nullus eſt finis.* Quem locum *S. Hieronymus* ſic interpretatur: Verba Sapientium firma ſunt quaſi clavi in altum ſolidumque defixi: nec auctoritate unius, ſed conſilio atque conſenſu Magiſtrorum omnium proferuntur. Data ſunt ab uno Paſtore, quia licèt plurimi doceant, tamen doctrinæ auctor unus eſt Dominus. Prudentes autem tam Prophetæ ſunt quàm Apoſtoli. Simul & hoc notandum eſt, quòd dicantur verba ſapientium pungere, non palpare; nec molli manu attrahere laſciviam, ſed errantibus & tardis pœnitentiæ dolores & vulnus infigere. Si cujus igitur ſermo non pungit, ſed oblectationem facit audientibus, iſte non eſt ſermo Sapientis. Verba quippe ſapientium ut ſtimuli. Quæ quoniam ad converſionem provocant delinquentem, & firma ſunt, & à conſilio ſanctorum data, atque ab uno Paſtore conceſſa, & ſolidâ radice fundata ſunt .... exceptis his verbis quæ ab uno Paſtore data, & à conſilio atque conſenſu prolata ſapientium, nihil facias, nihil tibi vendices. Majorum ſequere veſtigia, ab eorum auctoritate ne diſcrepes. Alioqui quærenti multa, infinitus librorum numerus occurret, qui te protrahat ad errorem.... Moris eſt Scripturarum, quamvis plures libros, ſi inter ſe non diſcrepent, & de eadem re ſcribantur, unum Volumen dicere. Siquidem & Evangelium, & Lex Domini immaculata convertens animas, ſingulariter appellantur, cùm plura Evangelia, & multa ſint mandata Legis..... Quicquid igitur dixeris, ſi ad eum referatur, qui in principio erat apud Deum, & Deus erat Verbum, unum volumen eſt, & innumerabiles libri; una lex, unum Evangelium nominantur. Quòd ſi diverſa & diſcrepantia diſputaveris, & curioſitate nimiâ hûc atque illûc animum deduxeris; etiam in uno libro multi libri ſunt. Talibus igitur libris non eſt finis Bonum enim omne, & veritas certo fine concluditur; malitia verò atque mendacium ſine fine ſunt: & quantò plus requiruntur, tantò major eorum ſeries naſcitur.

Eccleſiaſtis 12. — *S. Hieron. in eum locum.*

10. *Omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit. Non poteſt arbor bona fructus malos facere; neque arbor mala bonos fructus facere.* Duæ radices, una bonorum omnium, ſcilicet caritas, altera malorum omnium, ſcilicet cupiditas. Et Apoſtolus Paulus, cùm dicit radicem malorum omnium eſſe cupiditatem, admonet utique intelligi radicem bonorum omnium caritatem. Unde ſi duæ arbores bona & mala, duo ſunt homines, bonus & malus, quid eſt bonus homo niſi voluntatis bonæ, hoc eſt, arbor radicis bonæ? Et quid eſt homo malus niſi voluntatis malæ, hoc eſt, arbor radicis malæ? Fructus autem harum radicum atque arborum, facta ſunt, dicta ſunt, cogitata ſunt, quæ bona de bona voluntate procedunt, & mala de mala. Facit autem homo arborem bonam, quando Dei accipit gratiam. Non enim ſe ex malo bonum per ſeipſum facit; ſed ex illo, & per illum, & in illo qui ſemper eſt bonus: nec tantùm ut arbor ſit bona, ſed etiam ut faciat fructus bonos, eâdem gratiâ neceſſarium eſt ut adjuvetur, ſine qua boni aliquid facere non poteſt. Ipſe quippe in bonis arboribus cooperatur fructum, qui & forinſecus rigat atque excolit per quemlibet Miniſtrum, & per ſe dat intrinſecùs incrementum. Malam verò arborem homo facit, quando ſeipſum malum facit, quando à bono incommutabili deficit: ab eo quippe defectus eſt origo voluntatis malæ.

1. Tim. 6. — *S. Aug. lib. de Gratia Chriſti cap. 18. & 19.*

11. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Hinc S Auguſtinus contra Pelagianos probat, veras in Infidelibus virtutes

S. Auguſt. lib. 4. contra Iulianum. Pelag. c. 3.

non eſſe, quia ipſis fatentibus ſteriles ſunt, nec Deo placent; cui ſine fide placere impoſſibile eſt; ideoque earum opera nullius ſunt meriti ad vitam æternam. *Poſſunt*, (inquit) *aliqua bona fieri, non benè facientibus à quibus fiunt. Bonum eſt enim ut ſubveniatur homini periclitanti, præſertim innocenti: ſed ille qui hoc facit, ſi amando gloriam hominum magis quàm Dei facit, non benè bonum facit: quia non bonus facit quod non bona voluntate facit. Abſit enim ut ſit vel dicatur voluntas bona, quæ in aliis, vel in ſeipſa, non in Domino gloriatur. Ac per hoc nec fructus iſte dicendus eſt*; Arbor enim mala fructus bonos non facit: *ſed potiùs bonum opus eſt illius, qui etiam per malos benè facit.... Fieri non poteſt ut ſteriliter boni ſimus: ſed boni non ſumus quicquid ſteriliter ſumus. Arbor enim bona bonos fructus facit. Abſit autem ut Deus bonus, à quo ſecuris paratur arboribus non facientibus fructum bonum excidat, & in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igitur homines ſunt ſteriliter boni: ſed qui boni non ſunt, poſſunt eſſe alii minùs, alii magis mali.*

S. Leo ſerm. 34.

Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, &c. *Cooperatores* igitur *ſimus gratiæ Dei operantis in nobis. Non enim dormientibus provenit Regnum cælorum, nec otio deſidiâque torpentibus beatitudo æternitatis ingeritur: ſed quià, ſicut Apoſtolus ait*, Si compatimur & conglorificabimur, *illa nobis currenda eſt via, quam ipſe Dominus ſe eſſe teſtatus eſt: Qui nobis nullis operum meritis ſuffragantibus, & ſacramento conſuluit & exemplo: ut in adoptionem vocatos per illud proveheret ad ſalutem, per hoc imbueret ad laborem.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 24.

Excidetur, & in ignem mittetur. His verbis duplex ſupplicium exprimitur, ut obſervat S. Joannes Chryſoſtomus amiſſio ſcilicet Regni cælorum, ſeu æterna privatio Dei, & cruciatus flammarum. » Novi autem, inquit, quòd plurimi pertimeſcant tantùm gehennam: » ego tamen illius gloriæ amiſſionem multò amarius quàm » ipſius gehennæ dico eſſe ſupplicium. Si verò id non poſſum ſermone monſtrare, nihil eſt mirandum. Neque » enim novimus illorum beatitudinem præmiorum, ut infelicitatem quoque de eorum amiſſione perſpicuè ſcire » poſſimus. Cæterùm Paulus, qui iſta cognita habebat, » certiſſimè novit quoniam excidere à Deo gratia ſit omnium profectò miſerrimum. Nos autem hoc tunc abſque dubio diſcemus, cùm experimento cœperimus doceri. Sed iſtud ne patiamur, faxis Unigenite Fili Dei, » neque experiamur intolerabile iſtud horrendumque ſupplicium quàm grande ſit. Nam quantum malum ſit illorum bonorum portione privati, apertè quidem exprimi non poteſt; tamen prout poſſibile fuerit, conabor illud exemplis facere manifeſtum. Ponamus igitur adoleſcentem aliquem eſſe mirabilem, eumdemque & cunctis florere virtutibus, & totius tenere orbis imperium, » tamque in omnibus eſſe perfectum, ut univerſos erga ſe » homines patrio ardere faciat affectu. Quid non ergo iſtius » patrem pati exiſtimatis libenti animo, ne talis filii privetur converſatione? Quod verò vel exiguum vel grande » malum non eſſe ſubiturum, modò ut illum videat, ejuſque præſentiâ perfruatur? Hoc igitur de futura quoque » gloria cogitemus. Neque enim ſic filius patri, etiamſi » virtutibus mille decoretur, deſiderabilis eſt atque mirabilis, ut cæleſtium fructus bonorum, ac reſolvi, & eſſe » cum Chriſto. Intolerabilis quidem res eſt gehenna: tamen ſi aliquis mille ponat gehennas, nihil tale dicturus » eſt, quale eſt à beatæ illius gloriæ honore repelli, exoſùmque eſſe Chriſto, & audire ab illo, *Non novi vos.* »

S. Iuſtinus Apol. 2.

12. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum: ſed qui facit voluntatem Patris mei.* Hanc Chriſti Domini ſententiam *S. Juſtinus* in Apologia ad Imperatores celebrat. *Qui verò*, inquit, *deprehenduntur non ita viventes ut ille juſſit, nôrint ſe non eſſe Chriſtianos, etiamſi memoriter recitent Chriſti documenta. Dixit enim ſalvos fore non qui dicerent tantùm, ſed qui & opere facerent.* Benè in eamdem ſententiam Scriptor Reſponſionum ad Orthodoxos, inter ejuſdem S. Juſtini opera: *Ut boni ſimus vel mali, Deus non in cognitione poſuit rerum noſcendarum, ſed in electione eligendarum.* Et antiquior Juſtino S. Ignatius Martyr: *Oportet nos non dici tantùm, ſed eſſe Chriſtianos. Neque enim dici, ſed eſſe, beatos facit.* Et poſt utrumque S. Baſilius: *Si quis nomen Chriſtianiſmi induens, Chriſtum contumeliâ afficiat, nihil ipſi vocabulum proderit.* Salvianus denique eamdem Chriſti ſententiam hunc in modum explicat & confirmat: *Cùm hoc ſit Chriſtiani hominis fides, fideliter Chriſtum credere; & hoc ſit Chriſtum fideliter credere, Chriſti mandata ſervare; fit abſque dubio, ut nec fidem habeat qui infidelis eſt; nec Chriſtum credat, qui Chriſti mandata conculcat: ac per hoc totum in id revolvitur, ut qui Chriſtiani nominis opus non agit, Chriſtianus non eſſe videatur. Nomen enim ſine actu atque officio ſuo nihil eſt.... Quid eſt aliud Principatus ſine meritorum ſublimitate, niſi honoris titulus ſine homine? Aut quid eſt dignitas in indigno, niſi ornamentum in luto? Sicut etiam per divinas litteras ſacer ſermo teſtatus eſt, dicens:* Circulus aureus in naribus ſuis mulier pulchra & fatua: *Et in nobis itaque Chriſtianum vocabulum quaſi aureum decus eſt: quo ſi indignè utimur, fit ut ſues cum ornamento eſſe videamur.... Atrociùs ſub ſancti nominis profeſſione peccamus. Ubi ſublimior eſt prærogativa, major eſt culpa. Ipſa enim errores noſtros Religio quam profitemur, accuſat.*

S. Ignat. Epiſt. ad Magneſios.

Salvianus lib. 4. de Gubernatione Dei.

Prov. 11.

Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum. Meritò poteſt movere, quomodo huic ſententiæ conveniat illud Apoſtoli, *Nemo in Spiritu Dei loquens dicit Anathema Jeſu, & nemo poteſt dicere Dominum Jeſum niſi in Spiritu ſancto*: Quia « neque aliquos habentes Spiritum Sanctum poſſumus « dicere non introituros in Regnum cælorum, ſi perſeveraverint uſque in finem; neque illos qui dicunt, *Domine, Domine*, & tamen non intrant in Regnum cælorum, poſſumus dicere habere Spiritum Sanctum. Quomodo ergo nemo dicit Dominum Jeſum niſi in Spiritu Sancto, niſi quia propriè Apoſtolus poſuit verbum, *dicit*, ut ſignificet voluntatem atque intellectum dicentis? « Dominus verò generaliter poſuit verbum quod ait: « *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit* « *in Regnum cælorum.* Videtur enim dicere etiam ille, qui « nec vult, nec intelligit quod dicit: ſed ille propriè dicit, qui voluntatem ac mentem ſuam ſono vocis enunciat. *Ergo dicere videntur etiam illi, qui non hoc quod ſonant & intellectu cernunt, & voluntate agunt, ſed voce tantùm ſonant: ſecundùm quemmodum Dominus ait, Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum. Verè autem ac propriè illi dicunt à quorum voluntate ac mente non abhorret prolatio ſermonis ſui, ſecundùm quam ſignificationem dixit Apoſtolus: Nemo poteſt dicere Dominum Jeſum, niſi in Spiritu Sancto.* «

1. Cor. 12. 3.

S. Aug. lib. 2. de ſerm. Domini in monte c. 25.

13. *Multi dicent mihi in illa die, Domine: Domine, nonne in tuo nomine prophetavimus?* Ne decipiamur tendentes ad contemplationem veritatis, non ſolùm nomine Chriſti, per eos qui nomen habent & facta non habent, ſed etiam quibuſdam factis atque miraculis: qualia propter infideles cùm fecerit Dominus, monuit tamen ne talibus decipiamur, arbitrantes ibi eſſe inviſibilem ſapientiam, ubi miraculum viſibile viderimus. Non ergo cognoſcet eum niſi qui operatur æquitatem. Nam & ipſos Diſcipulos ſuos prohibuit gaudere de talibus, id eſt, quòd Dæmonia illis ſubjecta fuerint. « *Verumtamen*, inquit, *in hoc nolite gaudere, quia ſpiritus vobis ſubjiciuntur: gaudete autem quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis.* Miraculorum donum, ſicut & Prophetia, gratiæ ſunt gratis datæ, quæ indignis quandoque conferuntur ob ædificationem fidei & aliorum ſalutem. Nihil igitur ampliùs propter miracula reddetur à Deo, in die illa generalis retributionis; iis qui miracula ediderunt; nihil minùs iis qui miracula non fecerunt, ſi omnibus abundaverint virtutibus. *De mi-*

S. Aug. ibidem.

Luc. 10.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 25. in Matt.

rabilibus ſiquidem debitores efficiemur Dei: pro benè autem acta vita Deum habebimus debitorem. His qui mandata Dei non impleverint, tametſi in Chriſti nomine miracula patraverint, dicet Salvator: *Numquam novi vos.* Hoc eſt, me ipſi neſcire voluiſtis.

S. Ambroſ. in Pſalm. 36.

Opera veſtra me neſciunt, facta veſtra me neſciunt. Etſi dicatis, quia me ſcitis, redarguunt vos peccata veſtra. Cognovit Dominus qui ſunt ejus. (2. Tim. 2.) *Simus ergo Domini, ut cognoſcat nos Dominus, & diſcedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini.* Dicamus Chriſto, non ſola voce, ſed corde, *Tuus ſum ego, ſalvum me fac.* Tu qui avaritiæ, ambitionis, luxuriæ mancipium es, quomodo potes Chriſto dicere, *Tuus ſum?* Reſpondebit ille:

Idem, ſermone 12. in Pſal. 118.

Non quicumque dicet mihi, Tuus ſum, meus eſt. Meus planè es, ſi vocem non redarguat conſcientia, ſi ſermonem tuum animus aut opera non refutent. Ego non nego meum eſſe eum, qui ipſe ſe non neget, aut certè ſi pro me ſeipſum ſibi abneget. Nolo habere ſervulum pluribus Dominis ſervientem. Nam quomodo meus eſt, ſi mihi dicat verbo, Tuus ſum, *& operibus neget, & factis ſe diabolo adjudicet & obſtringat? Non eſt meus, quem libido ſuccendit; quia mea eſt caſtitas. Non eſt meus, quem cura ſpoliandi minores exagitat; quia mea integritas eſt. Non eſt meus, quem ira mobilis inquietat; quia mea tranquillitas eſt. Non eſt meus vini crapulâ temulentus in lucem, ambitione gloriæ ſæcularis ebrius, qui in periculum non poſſit ſobriæ moderationis ſervare veſtigium. Pax ſum ego, litigare non novi. Quid mihi ad eum de quo veniat diabolus, & dicat: Meus eſt, nam mihi ſua colla curvavit, mea in illo plura reperio: Nomen ſibi tuum vindicat, & meum munus? Non eſt ergo Chriſti, niſi qui eſt alienus à crimine,* qui facit voluntatem Patris ejus, qui in cælis eſt.

S. Aug. ſerm. 93 aliàs 23. de Verbis Domini.

Non novi vos. Hoc eſt, *improbo vos, reprobo vos. In arte mea non vos agnoſco; ars mea neſcit vitia. Hoc eſt autem magnum, & neſcit vitia, & judicat vitia: Neſcit faciendo, judicat arguendo.*

14. *Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti, qui ædificavit domum ſuam ſupra petram,* &c. *Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, ſimilis erit viro ſtulto, qui ædificavit domum ſuam ſuper arenam,* &c. Omnes intus verbi auditores ſumus, & omnes foris & intus in conſpectu Dei factores eſſe debemus. Nolite ergo fallere voſmetipſos, quia veniſtis ſtudioſè ad audiendum verbum, ſi non facitis quod auditis deficiendo. *Cogitate ſi pulchrum eſt audire, quantò magis facere. Si non audis, auditum negligis; Nihil ædificas. Si audis, & non facis, ruinam ædificas. Domini Chriſti eſt de hac re propoſita congruentiſſima ſimilitudo:* Qui audit, *inquit,* verba mea hæc, & facit ea, ſimilabo eum viro prudenti, qui ædificat domum ſuam ſuper petram. Deſcendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti, & impegerunt in domum illam, & non cecidit. *Quare non cecidit? Fundata enim erat ſuper petram. Ergo audire & facere, ædificare eſt ſuper petram. Ipſum enim audire, ædificare eſt.* Qui autem, *inquit*, audit verba mea hæc, & non facit ea, ſimilabo eum viro ſtulto, qui ædificat. *Et ipſe ædificat. Quid ædificat?* Ecce ædificat domum ſuam*: ſed quia non facit quod audit, & audiendo ædificat* ſuper arenam. *Ergo ſuper arenam qui audit & non facit, ædificat: ſuper petram, qui audit & facit: Nec ſuper arenam nec ſuper petram ædificat, qui omninò non audit. Vide autem quid ſequatur:* Deſcendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti, & impegerunt in domum illam, & cecidit; & facta eſt ruina ejus magna. *Spectaculum miſerabile!* Igitur *Eſtote factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes voſmetipſos.* Neque enim eum cujus verbum eſt, aut per quem dicitur verbum, ſed voſmetipſos fallitis.

Idem ſerm. 179. aliàs de Diverſis 27. cap. 8.

Iacobi 1. 22.

15. *Et factum eſt cùm conſummaſſet Jeſus verba hæc, admirabantur turbæ ſuper doctrina ejus, Erat enim docens eos ſicut poteſtatem habens, &c.* Hunc Sermonem Domini in Monte admirabantur turbæ, proinde non ſolos Apoſtolos ſpectabant hujus ſermonis verba, ſed Chriſtianos omnes ſpectant, & in præceptorum neceſſariorum & immutabilium ordinem referenda ſunt, ut docet S. Bernardus. *Sub hoc genere*, inquit, *eſt omnis illa Sermonis Dominici in Monte habiti ſpiritualis traditio, & quicquid de dilectione, humilitate, manſuetudine, cæteriſque virtutibus tam in Novo quàm in Veteri Teſtamento ſpiritualiter obſervandum traditur. Hæc quippe talia ſunt, quæ nec liceat, nec expediat aliquando non haberi. Eo ſiquidem immobiliter quo & naturaliter bona, numquam niſi innocenter, numquam niſi ſalubriter aut imperantur, aut obſervantur. Omni tempore, omni perſonæ mortem contempta, cuſtodita ſalutem operantur.*

S. Bern. lib. de Præcepto & Diſpenſatione. cap. 3.

Paſchaſ. Radbertus lib. 4. in Matt.

Admirabantur turbæ ſuper doctrina ejus. Chriſti doctrinam jugiter intendentes, non admiremur cum turbis, ſed operemur cum Apoſtolis, quatenus poſt finem vitæ coronemur cum illis. *Sed quàm infelices ſunt carnales adhuc hodie in Eccleſia, qui nec admirantur cum iſtis, eò quòd non curant intelligere quæ dicuntur; nec credunt cum infidelibus, ut adhibeant meditationem operis; nec agunt cum Apoſtolis, ut poſſint aſſequi Regnum quod promiſſum eſt quærentibus!*

S. Gregor. M. lib. 23. Moralium cap. 7.

Erat enim docens eos ſicut poteſtatem habens, &c. Quam ſententiam S. Gregorius Magnus hunc in modum explicat. *Cum imperio docetur, quod priùs agitur quàm dicatur. Nam doctrinæ ſubtrahit fiduciam, quando conſcientia præpedit linguam... unde etiam de Domino ſcriptum eſt;* Erat enim docens ſicut poteſtatem habens, non ſicut Scribæ & Phariſæi. *Singulariter namque ac principaliter ſolus ex poteſtate bona locutus eſt, quia ex infirmitate mala nulla commiſit. Ex divinitatis quippe potentia habuit id quod nobis per humanitatis ſuæ innocentiam miniſtravit.* Rectè autem ſubjungitur*: & non ſicut Scribæ eorum & Phariſæi:* Hoc enim habet proprium doctrina arrogantium, ut humiliter neſciant inferre quod doceant, & recta quæ ſapiunt, rectè miniſtrare non poſſint. In verbis enim eorum proditur, quòd cùm docent, quaſi in quodam ſibi videntur ſublimitatis culmine reſidere, eoſque quos docent, ut longè infra ſe poſitos velut in imo reſpiciunt; quibus non conſulendo loqui, ſed vix dominando dignantur. Rectè autem his per Prophetam Dominus dicit: *Vos autem cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia.* (Ezech. 34.) At contra, vera doctrina tantò vehementiùs elationis vitium fugit per cogitationem, quantò ardentiùs verborum jaculis ipſum Magiſtrum elationis inſequitur. Cavet enim ne eum magis elatis moribus prædicet, quem in corde audientium ſacris ſermonibus inſectatur. Humilitatem enim quæ magiſtra eſt omnium materque virtutum, & loquendo dicere, & vivendo conatur oſtendere, ut eam apud diſcipulos veritatis plus moribus quàm ſermonibus eloquatur. Unde S. Paulus Theſſalonicenſibus loquens, quaſi culminis proprii Apoſtolatûs oblitus, ait*: Facti ſumus parvuli in medio veſtrûm.* (1. Theſſal. 2.) Hæc Epiſcoporum, Doctorum, Concionatorum forma. Vitæ ſanctitate auctoritatem ſermonibus ſuis atque doctrinæ conciliare debent; ambitionem & avaritiam fugere; caritatem, humilitatem, manſuetudinem in omni converſatione ſua atque operibus exhibere; pietatem ſectari, Chriſti mortificationem & crucis amorem amplecti ac præ ſe ferre; ſibi dictum arbitrari quod Scribit ad Timotheum ſuum Apoſtolus: *Exemplum eſto fidelium in verbo, in converſatione, in caritate, in fide, in caſtitate... Attende tibi, & doctrinæ: inſta in illis. Hoc enim faciens, & te ipſum ſalvum facies, & eos qui te audiunt.* (1. Tim. 4. 12.)

CAPUT OCTAVUM.

Senſus Litteralis.

1. Cum *autem deſcendiſſet de Monte, ſequutæ ſunt eum turbæ multæ.* Cùm de monte illo, in quo ſermonem habuerat, deſcendiſſet Jeſus, turbæ divinæ illius doctrinæ admiratione captæ illum ſequutæ ſunt. Non Scribæ ac Phariſæi, ſed plebs ſimplex & docilis. *Rectè autem poſt prædicationem atque doctrinam, ſigni offertur occaſio: ut per virtutem miraculi, præteritus apud audientes ſermo firmetur.* „Quia enim quaſi habens poteſtatem docebat, ne putaretur oſtentatio eſſe quædam ac præſumptio genus iſtud docendi, idipſum etiam operibus exercet. Curat enim quaſi poteſtatem habens, ut nihil jam omninò turbentur ita eum audientes docentem, quemadmodum vident etiam ſigna facientem.

S. Hieron. in cap. 8. S. Matt.
S. Ioan. Hom. Chryſ. 26. in Matt.

2. *Et ecce leproſus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare.* S. Marcus cap. 1. & S. Lucas cap. 5. alia priùs narrant miracula, ex quibus quænam præceſſerint, incertum eſt. Idem leproſus eſt, cujus tres illi Evangeliſtæ meminerunt; quod idem geſtus, eadem infirmi ſupplicantis, eadem Chriſti ſanantis verba oſtendunt. *Adorabat eum*, procidens in faciem, ut narrat S. Lucas. Quæ adoratio non civilis tantùm, ſed religioſa fuit: neque ipſum ut hominem ſanctum, aut Prophetam dumtaxat, ſed ut Deum reveritus eſt & adoravit, ut ſequentia verba comprobant: *Domine, ſi vis, potes me mundare.* Non eſt opus ut ores, alteriuſve hominis opem, aut vim medicaminis adhibeas; ſed ſolâ voluntate & imperio me à lepra mundare, priſtinæque ſanitati reſtituere potes, cùm verus Deus ſis, proindeque omnipotens. Jeſum enim Deum eſſe, fuerat edoctus interno Spiritûs Sancti afflatu.

3. *Et extendens Jeſus manum, tetigit eum, dicens: Volo, mundare: & confeſtim mundata eſt lepra ejus.* Extendit manum ſuper hunc alioſque infirmos, ut carnem ſuam vivificam eſſe oſtenderet, utpotè Dei Verbo perſonaliter unitam. Leproſum porrò tangendo, non ſolvit legem, quam adimplere venerat. Lex enim contactum leproſorum non vetuit ut ſanarentur, ſed ne tangentes inficerentur; Chriſtus autem infici non poterat. Certè omnia opera divina virtute patrata exempta ſemper fuiſſe à præceptis ritualibus, colligitur ex eo quòd *Eliſæus* pueri mortui cadaveri incubuerit, ut ei vitam reſtituerit, quamvis lex cadaveris contractum prohiberet. Leproſum præterea tetigit Chriſtus, ut animæ lepram magis quàm corporis fugiendam eſſe oſtenderet. Tetigit, ut contra Manichæos carnis aſſumptæ veritatem probaret. Tetigit, ſimulque imperiale verbum adjunxit, *Volo, mundare.* Id eſt, mundus eſto, ut ſe Deum eſſe demonſtraret, cujus verbo & voluntate omnia fiunt. *Tangit non dedignatus, & imperat non diffiſus;* "*hoc enim eſt indicium poteſtatis, quia quaſi habens poteſtatem ſanandi, & jubendi auctoritatem, operandi teſtimonium non refugit.* Volo, *ergo dicit propter Photinum, imperat propter Arrium, tangit propter Manichæum.* Et confeſtim mundata eſt lepra ejus. *Nihil enim medium eſt inter opus Dei atque præceptum; quia in præcepto eſt opus. Denique* dixit, & facta ſunt. *Voluntas Dei poteſtas eſt. Itaque ſtatim lepra diſceſſit; ut intelligas medentis affectum, qui veritatem operi addidit.*

Victor. Antiochenus in c. 1 S. Marci & Cyrill. Alexand. paſſim.
4. Reg. 4.
S. Ambroſ lib. 5. in Lucam n. 8.

4. *Et ait illi Jeſus: Vide, nemini dixeris: ſed vade, oſtende te Sacerdoti, & offeres munus quod præcepit Moyſes, in teſtimonium illis.* Leproſo mundato ſilentium imperat, donec ſeſe oſtenderit Sacerdotibus; ne ſi vulgatâ famâ factum cognoviſſent, ipſum verè mundatum non eſſe dicerent, cujus munditiès ipſorum judicio comprobata non eſſet. *Sed vade*, iniquit ex confinio Capharnaum, ubi ſanatus eſt, Hieroſolyma, ubi Sacerdotès degebant. *Oſtende te Sacerdoti.* Quod ideo imperavit, ut Legem ſe ſervare oſtenderet: & ne extra civitatem & conſortium hominum manere cogeretur Leproſus, cujus munditiès à ſummo Sacerdote agnita & declarata non fuiſſet. Tum ut humilitatem exemplo doceret, debitamque Sacerdotibus reverentiam: tum denique ut mundatum videntes leproſum, aut crederent Salvatori, aut non crederent. Si crederent ſalvarentur: ſi non crederent, inexcuſabiles forent. Ideo & munus offerri juſſit Moſaica Lege præceptum. *In teſtimonium illis*, ut teſtata illis fiat innocentia mea, quem ut Legis adverſarium calumniantur, & virtus qua miraculum curationis tuæ ſum operatus; & accepto munere, te verè perfectèque mundatum eſſe, negare non poſſint.

Author operis imperf. in Matth.
S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 26. in Matt
S. Hieron. in hunc locum.
Levitici. 14. 1. 7.

Miraculum ſanationis leproſi editum, cùm Jeſus eſſet in una civitatum, refert S. Lucas, id eſt, propè unam civitatem, ſcilicet Capharnaum, ut conſtat ex hoc loco. Nam *Levitici* XIII. urbium ingreſſus leproſis prohibetur. Similis modus loquendi in Scriptura non ſemel uſurpatur. Chriſtus in Jeruſalem paſſus dicitur, quia prope urbem crucifixus eſt in Calvariæ monte. In Arca fuiſſe urnam auream Mannâ plenam, & virgam Aaron Apoſtolus ſcribit ad *Hebr.* IX. 4. id eſt, prope Arcam, in qua nihil fuiſſe præter duas Legis tabulas, conſtat ex 1. *Reg.* VIII. 9. Sic quinque Reges Amorrhæorum cum exercitibus ſuis contriti dicuntur plagâ magnâ, & profligati *in Gabaon*, id eſt, prope Gabaon, *Joſue* X. 10. Sic filii Dan caſtrametati dicuntur in *Cariathiarim*, id eſt, prope urbem illam. *Judic.* XVIII. 12. Unde ſequitur: *Qui locus ex eo tempore caſtrorum Dan nomen accepit, & eſt poſt tergum Cariathiarim*, id eſt, illi ab Occidente eſt.

5. *Cùm autem introiſſet Capharnaum, acceſſit ad eum Centurio rogans eum, & dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & malè torquetur.* Eadem hiſtoria hîc & *Lucæ* VII. 1. narratur. De eodem Centurione agi, circumſtantiæ probant. Idem miraculum, eodem loco, ſcilicet in Capharnaum, eodemque tempore patratum, in ſervo Centurionis, eoque paralytico. Uterque Evangeliſta Centurionem dixiſſe refert: *Non ſum dignus ut intres ſub tectum meum.* S. Matthæus poſt mundatum leproſum Centurionis acceſſum ad Jeſum commemorat, S. Lucas mundationis leproſi poſtea meminit. Rem quo geſta eſt ordine narrat Matthæus, reſumit Lucas quod prætermiſerat. Poſt finem ſcilicet Sermonis Domini in Monte, Chriſtum ingreſſum eſſe Capharnaum ſcribit, quia non ante ſermonem urbem illam intravit; ſed non expreſſit quantum fuerit intervallum temporis. Hoc autem temporis intervallo mundatus eſt leproſus. *Acceſſit ad eum Centurio*, non per ſe, ſed primò quidem per Seniores Judæorum, deinde per amicos ſuos, cùm Chriſtum in domum ſuam venire audiviſſet. Nam & Deum orando adire dicimur. *Hebr.* IV. 16. VII. 25. X. 22. XI. 16. & infra, *cap.* XI. *verſ.* 3. Joannes dixiſſe dicitur, quæ per Diſcipulos nuntiabat. Et *Qui facit per alium, perinde eſt ac ſi faciat per ſe ipſum*; ut habet Regula Juris. *Centurio*, qui centum hominum, peditum, cohorti præerat, homo Gentilis, in Judæos tamen tantâ benevolentiâ propenſus, ut Synogogam ipſis ædificaſſet (Luc. VII.) *Puer meus jacet in domo paralyticus.* Servus meus ſubitâ correptus paralyſi, periculosè decumbit, jamque morti proximus eſt. Non ſtatim ait, Dic ut curetur, veritus ne tanto beneficio dignus eſſet, ſed calamitatem dumtaxat ſuam expoſuit.

S. Auguſt. lib. 2. de conſenſu Evang. c. 20.

6. *Et ait illi Jeſus: Ego veniam, & curabo eum.* Centurioni reſpondiſſe dicitur, quod Judæis ejus nomine venientibus reſpondit, de quibus Lucæ VII. *Jeſus autem ibat cum illis.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 27. in Matt.

7. *Et reſpondens Centurio ait; Domine non ſum dignus ut intres ſub tectum meum; ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Seniores Judæorum quos ad Jeſum miſerat, minùs fidei quàm Centurio, plus verò vanitatis habentes, non ſunt functi fideliter legatione, ſed partim non credentes poſſe Chriſtum ſolo verbo abſentem Paralyticum curare, partim oſtendere volentes tantùm ſe auctoritate valere, ut Chriſtum adducere poſſent, contra quam in mandatis habebant, illum rogarunt ut veniret. De ſuo etiam addiderunt, quod S. Lucas refert: *Quia dignus eſt ut hoc illi præſtes. Diligit enim gentem noſtram, & Synagogam ipſe ædificavit nobis.* Id ubi didicit Centurio, Jeſumque non longè eſſe à domo ſuâ, miſit ad eum amicos, (ut Lucas refert) & per ipſos dixit: *Domine noli vexari: Non enim ſum dignus ut ſub tectum meum intres. Propter quod & me ipſum non ſum dignum arbitratus ut venirem ad te.* Indignum ſe profitetur, cujus in domum Chriſtus veniat, quia Gentilis. Magnam ſcilicet vitæ partem in cultu falſorum Deorum ſe exegiſſe ſciebat, ideoque Judæos, in quorum etiam gratiam Synagogam exſtrui curaverat, convictum ſuum propriorem videbat abhorrere. Se peccatorem agnoſcebat: ideo nec ipſe ad Jeſum accedere auſus eſt; nec ſperare hunc honorem, gratiamque ut in domum ſuam veniret. *Sed tantùm dic verbo.* Jube unico verbo, & ſanabitur ſervus meus. Deum confitetur, qui unico verbulo facere poſſit quæcumque voluerit. *Ipſe dixit, & facta ſunt.*

8. *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me Milites, & dico huic: Vade, & vadit: & alii, Veni & venit: & ſervo meo, Fac hoc, & facit.* Cæleſtem militiam animo concepit, cujus Chriſtum Ducem ac dominum eſſe credidit: cui etiam mortem ipſam ac morbos, cæteraque omnia ſic eſſe ſubjecta non dubitavit, ut nonnulli milites ſibi, imò etiam multò magis: propterea dicere non ambigebat: *Ego enim homo ſum ſub poteſtate conſtitutus:* hoc eſt, *Tu Deus, ego homo: Ego ſub poteſtate. Tu verò ſub poteſtate non es. Si ergo ipſe qui homo ſum, & ſub poteſtate aliena, tot tantaque facilè poſſum efficere: quid eſt quod facere ipſe non poſſis, qui & Deus es, & ſub aliena poteſtate non es?* Non enim quaſi ſimile quoddam affert, ſed comparationis præſtantiâ hoc dicit, Chriſtum plurimùm præcellere ſignificans: Quòd ſi ego qui ſimilis ſum his quibus impero, & ſub alterius poteſtate conſtitutus, tamen propter parvam excellentiam præfecturæ, nemine repugnante fiunt quæ juſſero, quamvis diverſa ſint: *Alii enim dico, Vade, & vadit: alii, Veni, & venit:* Quantò magis ipſe ad finem perducere poteris, quæ juſſeris? Chriſtum igitur etiam morti imperare poſſe, ut ſervo Dominum, his verbis ſignificavit; nec poſſe mortem in quemquam pervenire, ſi Jeſus ei abſcedere juſſerit. Ait autem Centurio ſe *ſub poteſtate* conſtitutum, ſcilicet non Imperatoris tantùm, & Procuratoris Judææ, ſed & Tribuni Militum, & tamen in alios viciſſim Imperium habere, qui ſecundùm diſciplinæ militaris ordinem juſſa ejus exſequuntur: ut mirum non ſit, ſi Chriſto, qui non ſubalternâ, ut ipſe, ſed planè ſummâ ac liberrima poteſtate præditus eſt, vel unico verbulo jubenti, omnia pareant, morbique & mors ipſa obſequantur.

S. Ioan. Chryſ. ibid.

9. *Audiens autem Jeſus miratus eſt, & ſequentibus ſe dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Iſraël.* Miratus eſt Jeſus, id eſt, admirantis more ſe habuit ac locutus eſt, ut adſtantes idem admirari atque imitari doceret. Propriè enim admiratur, qui videt effectum, & ignorat cauſam: at Chriſtus qui fidem Centurioni dederat, illius cauſam ignorare non poterat. *An verò* (inquit S. Auguſtinus) *alius tam in corde Centurionis operabatur, quàm ipſe qui mirabatur? Et profectò amplius eſt unde poſſint blaſphemare inſipientes & infideles, quòd miratus eſt Jeſus quantumcumque hominis fidem, quàm quod vidit Deus lucem quia bona eſt. Poteſt enim quiſque etiam ſolita videre quia bona ſunt, hoc eſt, ſibi ea placita comprobare: Quiſquis autem miratur, profectò ſecundùm conſuetudinem quâ homines loquuntur, inopinatum atque improviſum ſibi eſſe ſignificat quod miratur. Sed Jeſus qui omnia præſciebat, quod mirandum aliis commendabat, mirando laudabat . . . . . Omnes ergo tales motus ejus non perturbati animi ſunt ſigna, ſed docentis Magiſtri.*

S. Auguſt. lib. 1. contra Adverſarium Legis & Prophetarum c. 7.

Idem lib. 1. de Geneſi contra Manichæos c. 8.

Non inveni tantam fidem in Iſraël. Id eſt, inter Iſraëlitas antehac ſanatos, quia vim divinam efficacem eſſe credebat ſine ullo contactu, & ſolo verbo poſſe operari. Non autem comparat Centurionis fidem cum fide ſingulorum, etiam Apoſtolorum, & Beatæ Virginis, ſed cum populi fide. Sic enim ſolemus aliquando generaliter loqui, ut eos de quibus dubium non eſt, excipiendos intelligamus. Sic dicit Rex, illum aut illum hominem eſſe totius Regni ſui potentiſſimum & ditiſſimum, haud dubiè ſe ipſum excipiens. Sic Chriſtus non ſurrexiſſe majorem inter natos mulierum Joanne Baptiſta ait, non comprehendens ſe ipſum in generali illa locutione. Sic cùm dicit, ſe non inveniſſe tantam fidem in Iſraël, familiam ſuam, id eſt, Beatam Virginem, & Apoſtolos non comprehendit.

10. *Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Jacob in Regno cælorum.* Senſus eſt, quemadmodum ille Centurio Gentilis de potentia mea ac divina virtute ſupra Judæos perſuaſus ad me venit, ſervique paralytici ſanitatem impetravit; ita ex Gentibus plurimi ſimili perſuaſione ad me venientes, ſalutem æternam conſequentur. Reſpicit Chriſtus prædictionem Jacob factam. *Geneſ.* 17. verſ. 14. quam proximè adimplendam eſſe docet: *Eritque ſemen tuum quaſi pulvis terræ: dilataberis ad Occidentem & Orientem, & Septentrionem & Meridiem: & benedicentur in te & in ſemine tuo cunctæ tribus terræ.* Orientis & Occidentis nomine cunctas orbis regiones Chriſtus hic ſignificat. Recumbent, ad menſam; metaphorâ ſumptâ à convivio, in quo homines gaudiis & hilaritati dant operam, quo ſymbolo Regnum cælorum non ſemel in Scriptura ſacra ſignificatur. Judæi tam ſanctos ſe exiſtimant, ut cum Gentilibus nolint cibum ſumere: at multi Gentiles cum ipſorum Majoribus, primiſque Judaicæ Reipublicæ fundatoribus, Abraham, Iſaac, & Jacob, quibus primis facta eſt Meſſiæ, ac Regni cælorum promiſſio, & quorum præcipuè Deus vocatur omnium Deus, in cæleſti menſa recumbent, in Regno cælorum gaudiis æternis perfruentur.

Iſaiæ 25. 6. 7. 8. Lucæ 22. 29. 30. Apocal. 2. 7.

11. *Filii autem Regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Judæi verò quamplurimi, qui Regno cælorum quaſi nati & deſtinati erant, ex fœderis à Deo cum ipſorum majoribus initi privilegio, niſi ipſi ſe indignos præſtarent, ejicientur à Regno, ubi æterni convivæ non egebunt lumine ſolis, neque lucernæ, quia Deus ipſe lux eorum erit; ejicientur (inquam) in tenebricoſum inferni carcerem; à gloria cæleſti in cruciatus ſempiternos. Cœnæ convivales apud antiquos veſperè fieri ſolebant; ideoque aulam in qua celebrabantur multis facibus accenſis illuminare mos erat, cùm neceſſitatis gratiâ, tum ambitionis & pompæ. Qui ergo in cœnaculo erant, in magno lumine; qui verò extra cœnaculum, in magnis tenebris verſabantur. Hinc ſumptâ ſimilitudine, Chriſtus eos qui à Regno cælorum excludentur, ejiciendos foreait in tenebras exteriores, ubi Deo vero lumine in æternum orbati, ſupplicia graviſſima & nuſquam finienda patientur. Tenebrarum nomine carcerem in Scripturis appellari notum eſt. Pſalm. 106. *Sedentes in tenebris & umbra mortis, vinctos in mendicitate & ferro.* Iſaiæ 49. 9. *Ut diceres his qui vincti ſunt, Exite; & his qui in tenebris, Revelamini* Sapientiæ 17. 2. *Dum enim perſuaſum habent iniqui poſſe dominari nationi ſanctæ, vinculis tenebrarum & longæ noctis compediti, incluſi ſub tectis, fugitivi perpetuæ providentiæ jacuerunt.* Erat porrò Jeroſolymis, ut in quibus vis aliis grandioribus urbibus præter alios carceres leviorum ſcelerum reis detinendis aptiſſimos, unus

Villalpandus in Apparatu urbis ac Templi Hieroſol. lib. 2. c. 8.

præ cæteris horridus & tenebroſus, & graviſſimâ capitis pœnâ multandis deſtinatus, extra pomæria civitatis, quem *Betiſo* vocatum *Villalpandus* obſervat, quaſi locum ſtercoris, quòd malefactores, velut urbium ſordes, illùc conjicerentur. Hujuſmodi ergo carceris nomine ac ſymbolo, qui tunc temporis erat in maximo horrore, & ob denſiſſimas tenebras vocabatur *Tenebræ*, & ob ſitum dicebatur *Tenebræ exteriores*; Chriſtus inferni carcerem ſignificat in quo damnati intolerabiles æternoſque cruciatus patientur, ſummamque inde triſtitiam & rabiem, fletu ac dentium ſtridore expreſſam. Ex quo reſurrectionis corporum veritatem *S. Hieronymus* probat. *Si fletus oculorum eſt*, inquit, *& ſtridor dentium oſſa demonſtrat: vera eſt ergo corporum, & eorundem membrorum, quæ ceciderant, reſurrectio.*

S. Hieron. in cap. 8. Matt.

12. *Et dixit Jeſus Centurioni: Vade, & ſicut credidiſti, fiat tibi. Et ſanatus eſt puer in illa hora.* Dixit Centurioni; id eſt, Centurionis amicis, ejus nomine ſupplicantibus. *Vade* Hebraiſmus & Scripturæ familiaris, quo ſignificatur concedi quod petitur. *Sicut credidiſti* me abſentem corpore, præſentem Majeſtate, ſolo verbo ſervum tuum ſanare poſſe, effectum habe, & optatis fruere. *Et ſanatus eſt puer in illa hora.* Eo ipſo momento quo Chriſtus locutus eſt, à morbo perfectè convaluit. Unde Verſio Æthiopica hîc addit: *Cùm reverſus eſſet Dux in domum ſuam, invenit puerum ſanatum.* Quod etiam in veteribus quibuſdam codicibus Græcis legitur.

13. *Et cùm veniſſet Jeſus in domum Petri, vidit ſocrum ejus jacentem, & febricitantem: & tetigit manum ejus, & dimiſit eam febris, & ſurrexit, & miniſtrabat eis.* Id factum eſt poſt ſermonem habitum in Synagoga Capharnaum. *Marc.* 1. verſ. 29. *Et protinùs egredientes de Synagoga, venerunt in domum Simonis & Andreæ, cum Jacobo & Johanne.* Confer cum *Luc.* 4. *verſ.* 38. Domus Petri dicitur, non quam poſſidebat, ſed quam uxori & ſocrui reliquerat, cùm ſequutus Chriſtum eſt, vel in quam ſe recipere ſolebat cum Andrea fratre, quando Capharnaum & Bethſaidæ verſabantur. In alterâ enim harum civitatum, quæ vicinæ admodum erant, fuiſſe Petri domum, certum eſt. Capharnaum fuiſſe veriſimilius, adeoque fuiſſe ſocrûs ejus propriam. Porrò ſocrus Petri ex gravi febre decumbebat. *Vidit* illam Jeſus, utique juvandi affectu, quamvis pro illa à Diſcipulis rogaretur. *Et tetigit manum ejus* Id eſt, *erexit eam apprehenſa manu ejus*, ut Marcus explicat. *Et dimiſit eam febris*, ipſo ſcilicet vivificæ carnis contactu continuò fugata. *Et miniſtrabat eis*, parando cibum & neceſſaria Jeſu, ejuſque Diſcipulis. *Natura hominum iſtiuſmodi eſt, ut poſt febrem magis laſſeſcant corpora, & incipiente ſanitate ægrotationis mala ſentiant. Verùm ſanitas quæ confertur à Domino, tota ſimul redit:* nec ſufficit eſſe ſanatam, ſed & virium ſubita perfectaque reſtitutio ſignificatur his verbis, *ſurrexit & miniſtrabat illis.*

S. August. lib. 2. de Conſenſu Evang. c. 21.

S. Hieron. in hunc locum.

14. *Veſpere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & ejiciebat ſpiritus verbo; & omnes malè habentes curavit: ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam, dicentem: Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portavit.* Veſpere autem facto, Sabbati ſcilicet, quod finiebatur veſperâ, *cùm ſol jam occubuiſſet* (inquit S. Marcus) quod obſervatum voluerunt Evangeliſtæ ut innoteſceret Chriſtum nullos labores quantumvis intempeſtivos defugiſſe, ut homines curaret, omnibuſque benefaceret. *Obtulerunt ei multos dæmonia habentes.* Multi tunc temporis erant à Dæmone vexati, Deo permittente, ut Filium à ſe miſſum oſtenderet ad diſſolvendum opera diaboli. *Et ejiciebat ſpiritus verbo*, imperans ut è corporibus hominum exirent, eoque ſe non cæleſtium & terreſtrium dumtaxat, ſed & infernorum ſupremum dominum demonſtrans. *Operatio dæmonum, eſt hominis everſio. Sic malitia ſpiritalis à primordio auſpicata eſt in hominis exitium. Itaque corporibus quidem & valetudines infligunt, & aliquos caſus acerbos; animæ verò repentinos & extraordinarios per vim exceſſus. Suppetit illis ad utramque ſubſtantiam hominis adeundam ſubtilitas & tenuitas ſua.* Chriſtianos in Chriſti nomine dæmones ex energumenorum corporibus ejeciſſe, *Tertullianus* teſtatur, his verbis Ethnicos compellans: *Edatur hic aliquis ſub tribunalibus veſtris, quem dæmone agi conſtet. Juſſus à quolibet Chriſtiano loqui ſpiritus ille, tam ſe Dæmonem confitebitur de vero quàm alibi Deum de falſo....... Atqui omnis hæc noſtra in illos dominatio & poteſtas de nominatione Chriſti valet, & de commemoratione eorum quæ ſibi à Deo per arbitrum Chriſtum imminentia expectant, Chriſtum timentes in Deo, & Deum in Chriſto, ſubjiciuntur ſervis Dei & Chriſti. Ita de contactu, deque afflatu noſtro, contemplatione & repræſentatione ignis illius correpti, etiam de corporibus noſtro imperio excedunt inviti & dolentes, & vobis præſentibus erubeſcentes.* Quantò majorem in Dæmones poteſtatem habuit, qui tantam ſervis ſuis poteſtatem conceſſit? *Et omnes malè habentes*, qui ipſi oblati fuerant, curavit potentiſſimus & beneficentiſſimus Medicus: *Ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam dicentem: Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portavit.* Infirmitates tam corporis quàm animi ſuſtulit. Iſaias propriè & primariò de peccatis loquitur, quod S. Matthæus ad morbos corporis accommodat, ſive quia Chriſtus corporis morbos nonniſi propter morbos animi curabat, ſive quia morbi corporis ſunt pœna fructuſque peccati. Unde & illorum curatio Prophetæ vaticinio conſequentur & ſecundariò ſignificatur ac prædicitur. Primum ſenſum expreſſit S. Petrus his verbis: *Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum*: Secundum S. Matthæus in hoc loco. Quia enim peccata ſua æternaſque miſerias homines non vident, nec ſpiritualem gratiam æternaque bona in Chriſto quærunt plurimi; ideo S. Evangeliſta in morbis corporis voluit peccata & miſerias æternas hominibus conſiderandas proponere, & per corporalium morborum curationem mentes eorum erigere ad agnoſcenda & expetenda ſpiritualia & æterna Chriſti beneficia. Oſtendit ergo hoc loco, ſenſum, finem & uſum miraculorum Chriſti non hunc eſſe, quaſi morbi atque miſeriæ corporis maximum eſſent hominibus malum, aut quaſi earum tantùm levatio à Chriſto quærenda eſſet: ſed quia morbi corporis ſunt affectus & pœnæ, necnon typi & figuræ morborum animæ, ac præludia pœnarum ſpiritualium & æternarum: ut his miraculis doceremur, in Chriſto impletum eſſe quod *Iſaiæ* 53. de redemptione humani generis à peccato & morte æterna ſcriptum eſt; nec minùs promptum ac potentem eſſe ad tollendas ſpirituales & æternas noſtras miſerias, quàm ad tollendos ac ſanandos morbos corporis hîc ſe exhibuit. *Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portavit.* Quod de peccatis dictum à Propheta S. Chryſoſtomus cenſet, ut cum Joanne conveniat dicente, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollis peccatum Mundi.* Cur ergo, inquit, de morbis id Evangeliſta interpretatus eſt? *Certè aut hiſtoricè teſtimonium Prophetæ accepit, aut ſignificare voluit plurimas ægrotationes ab animi peccatis originem trahere. Nam ſi mors quæ morborum omnium fons & caput eſt, à radicibus peccati pullulavit; quid mirum ſi ægrotationes multæ inde naſcantur?*

Iſai. 53.

Theophyl. in Commentariis

Tertull. in Apolog.

1. Petri. 2. 24.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 29. in Matt.

15. *Videns autem Jeſus turbas multas circum ſe, juſſit ire transfretum.* In ulteriorem ripam Lacûs Geneſareth abire ſe velle Chriſtus Diſcipulis ſignificavit, ſibique navim & cætera ad trajectum neceſſaria parari juſſit. Turbas autem fugit, ut oſtentationem, faſtum, & vanam gloriam fugiendam exemplo doceret.

S. Chryſ. Ibid.

16. *Et accedens unus Scriba ait illi: Magiſter, ſequar te, quocumque ieris. Et dicit ei Jeſus: Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Legiſperitus quidam turbis præſtantiorem ſe putans, ut ſuperbum erat illud hominum genus, ad Chriſtum acceſſit, ſeque diciplinam ejus ſectari velle profeſſus eſt, illique perpetuò adhærere, non perfectionis, ſed lucri & gloriæ ſtudio, ſperans

Chriſto tot miracula edenti potentiam ſæcularem in- A gentesque divitias brevi adfuturas. Sed Chriſtus animo ac ſenſu interrogantis, non verbis reſpondens ait: Pecunias te ſperas collecturum, ſi me ſequaris? Nonne vides nec diverſorium mihi eſſe, nec tantum quidem, quantum avibus, id eſt, ne tabernaculum quidem ex frondibus & ramis contextum: ne quidem humile tugurium, ubi quieſcere poſſim ab injuriis aëris tutus; cùm vulpes, animalia hominibus inviſa & noxia, foveas habeant, ubi commodè lateant, dormiant, & ab aëris in-
S. Auguſt. lib. 2. de conſenſu Evangeliſt. cap. 1. juriis protegantur. *Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Se *Filium hominis* Chriſtus vocat, commendans nobis quod misericorditer dignatus eſt eſſe pro nobis, nempe magnum illud Incarnationis & exinanitionis B ſuæ beneficium, & ſe illum ipſum eſſe ſignificans, quem
Theodoretus in c. 7. Danielis ad verſ. 13. Prophetæ prædixerant carnem aſſumpturum, eoque ipſo nomine *Filium* hominis appellaverant. *Oſtenditur ergo nobis ob hoc Scribam repudiatum, quòd ſignorum vi-*
S. Hieron. in cap. 8. Matt. *dens magnitudinem, ſequi voluerit Salvatorem, ut lucra ex operum miraculis quæreret: hoc idem deſiderans, quod & Simon Magus à Petro emere voluerat. Talis ergo fides juxta ſententiam Domini condemnatur, & dicitur ei: Quid me propter divitias & ſæculi lucra cupis ſequi: cùm tantæ ſim paupertatis, ut ne hoſpitiolum quidem habeam, & non meo utar tecto?* Non ergo Scribam illum duris verbis Chriſtus repellit, ſed mutandos illi mores ac ſtudia docet, ſi illum ſequi velit, ejuſque Diſcipulus eſſe.

17. *Alius autem de Diſcipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primùm ire, & ſepelire patrem meum.* C *Jeſus autem ait illi; Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Alius è Diſcipulis, cui Chriſtus dixerat, *ſequere me*, ut habetur *Lucæ* 9. 59. quem fuiſſe *Philippum* unum ex duodecim Apoſtolis, tra-
S. Thomas ſecunda ſecundæ Quæſt. 101. A. 4. ad 1. dit *Clemens Alexandrinus* lib. 3. Stromatum, pag. 436. ait illi: *Domine, permitte me primùm ire, & ſepelire patrem meum,* Adeſſe patri quamdiu vixerit; vel patrem jam defunctum ſepulturæ mandare. Ait illi Jeſus: *Sequere me*: relictis omnibus, & hoc etiam
S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 28. in Matt. pietatis officio, mihi individuus adhæreas, mihi pareas, cùm alii non deſint qui patri illud impendant; & ad rem majoris momenti voceris, ſcilicet ad Evangelii profeſſionem & prædicationem. *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Iis qui mortui ſunt quantùm ad animam, peccatoribus ſcilicet qui Deum animæ vi- D tam amiſerunt, dimitte curam ſepeliendi mortuos ſuos,
Luc. 9. 60. ſibi ſimiles, corpore ſcilicet mortuos. *Tu vero vade, & annuntia Regnum Dei.* Curare patris funus & pia res erat & neceſſaria: Vult tamen Chriſtus eam poſt haberi, dum eodem tempore melioris longèque majoris negotii opportunitas daretur, Dei gloriam & animæ ſalutem ſpectantis. Corpus animâ deſtitutum, ut Philo Judæus explicat, ſignificat res omnes quæ corporales ſunt, & ad animum nihil pertinent. Ab harum rerum cura abſtrahere ſe debent qui Deo inſerviunt. In hujus rei figuram Lex tum Pontifici Maximo, tum Nazaræis præſcripta erat Levitici 20. & Num. 6. ne quantumvis proximo-
Philo lib. de Legibus ſpecialibus. rum exſequiis intereſſent. *Ea de cauſa* (inquit Philo) *maneat ſemper impollutus, non attingens corpus mortuum, ut paratus ſuis temporibus peragat preces & ſa-* E *crificia pro genere humano, nullo intercedente impedimento. Nam cùm Deo dicatus ſit, & ſancti Ordinis princeps, debet ſeorſim ſe habere à rebus genitis: neque liberorum, neque parentum, neque fratrum ita amore vinci, ut omittat aut differat quicquam eorum, quæ quamprimum fieri optimum eſt.* Cùm igitur Chriſtiani *Sacerdotes* & veri *Nazaræi* vocentur, ad illos, & præſertim ad Evangelii Prædicatores, & Eccleſiæ Miniſtros propriè ſpectat Lex illa ſpiritaliter intellecta. Hujus itaque ſenſum hîc explicuiſſe videtur Chriſtus, cùm ait Diſcipulo poſtulanti licentiam curandi paternum funus, antequam illum ſequeretur: *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Oſtendit denique auditori doctrinæ cæleſtis nihil eſſe præponendum, ſed rapiendam ambabus manibus diſcendi occaſionem. Agi enim rem maximam, conſecutionem aut jacturam vitæ æternæ. *Etiam ſepelire patrem tardum erat fidei* (inquit Tertullianus.)

18. *Et aſcendente eo in naviculam, ſecuti ſunt eum Diſcipuli ejus: Et ecce motus magnus factus eſt in Mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipſe verò dormiebat.* Orta tempeſtas in Mari Galilææ, ſeu Tiberiadis, ſeu in Lacu Geneſareth, volente Chriſto, ut Diſcipulorum ſuorum fidem probaret. *Ipſe verò dormiebat,* ſomno quidem naturali ad probandam naturæ ſuſceptæ veritatem, ſed voluntario & accerſito, ut tempeſtas ſine ejus conſilio orta videretur, & ſuorum diffidentia proderetur. *Dormiebat* autem *in puppi ſuper cervical*, ut *Marci 4. 38.*
ait S. Marcus. *Et acceſſerunt ad eum Diſcipuli ejus, & ſuſcitaverunt eum, dicentes: Domine, ſalva nos, perimus.* In ſummo periculo verſamur, niſi nos adjuves. *Et dicit eis Jeſus, Quid timidi eſtis, modicæ fidei?* Quid timetis me præſente, quaſi veſtri curam & dormiens non geram? *Tunc ſurgens imperavit ventis & mari, & facta eſt tranquillitas magna.* Tempeſtatem imperio ſuo compeſcuit. *Comminatus eſt vento, & dixit mari: Tace, & obmuteſce*; ut refert *S. Marcus.* Figurata locutio eſt. Imperium enim, increpatio, & minæ propriè dictæ non fiunt niſi reſpectu creaturarum ratione præditarum. Hîc autem tantùm ſignificant vocem ejus fuiſſe efficacem, ita ut venti & mare auctoritati & voluntati ejus obedivèrint, non quidem ſentiendo, ſed motum ex imperio impreſſum ſuſcipiendo & ſequendo. *Sic omnes creaturæ* *S. Hieron. in cap. 8. S. Matt.*
ſentiunt Creatorem. Quas enim increpavit, & quibus imperavit, ſentiunt imperantem, non errore Hæreticorum, qui omnia putant animantia, ſed majeſtate Conditoris, quæ apud nos inſenſibilia; illi ſenſibilia ſunt. Cùm autem ad imperium Chriſti ſubitò ſedata eſſet tempeſtas, & mare tranquillum factum eſſet, *homines mirati ſunt,* *Lucæ 8. 25.*
tum nautæ, & alii qui hac ipſa in navicula erant; tum ipſi Diſcipuli, quibus dixerat, *Ubi eſt fides veſtra?* ut ſcribit S. Lucas, *timentes, mirati ſunt, ad invicem dicentes: Qualis eſt hic, quia venti & mare obediunt ei?*

19. *Et cùm veniſſet trans fretum in regionem Geraſenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, ſævi nimis, ita ut nemo poſſet tranſire per viam illam.* Geraſa, ſive Gerſeſa, oppidum erat Syrorum ad Mare Tiberiadis. Cujus fines cùm Chriſtus *Luc. 8. 7.*
attigiſſet, occurrerunt ei duo dæmoniaci, de Monumentis exeuntes, in quibus habitabant, domibus excluſi. Sepulcra veterum cavernæ erant aut in rupibus exciſæ, aut lapideo vel lateritio opere cameratæ. Illuc Energumenos illos dæmones compulerant, ut illos acerbiùs torquerent horrore & fœtore loci; ut odio humani generis mortuorum corporibus illuderent; ut viatores illinc aggreſſi majori horrore percellerent, illiſque moleſti eſſent; ut denique perſuaderent ſuperſtitioſis hominibus Hominum animas in dæmones mutari. *Et ecce clamaverunt dicentes: Quid nobis & tibi, Jeſu Fili Dei? Veniſti huc* *Luc. 4. 41.*
ante tempus torquere nos? Quid tibi nobiſcum rei aut negotii eſt? Quid nobis moleſtus es? Filium Dei vocant veritatis evidentiâ coacti & inviti. *Sciebant enim eum eſſe Chriſtum.* Tantùm verò eis innotuit, quantùm vo- *S. Auguſt. lib. 9. de Civitate Dei c. 21.*
luit: tantùm autem voluit, quantùm oportuit. *Sed innotuit non ſicut Angelis ſanctis, qui ejus ſecundùm id quod Dei Verbum eſt, participatâ æternitate perfruuntur; ſed ſicut eis terrendis innoteſcendum fuit, ex quorum tyrannica quodammodo poteſtate fuerat liberaturus prædeſtinatos in ſuum Regnum, & gloriam ſemper veracem & veraciter ſempiternam. Innotuit ergo dæmonibus, non per id quod eſt vita æterna, & lumen incommutabile quod illuminat pios, cui videndo per fidem, quæ in illo eſt, corda mundantur; ſed per quædam temporalia ſuæ virtutis effecta & occultiſſimæ ſigna præſentiæ, quæ angelicis ſenſibus etiam malignorum ſpirituum potiùs quàm infirmitati hominum poſſent eſſe conſpicua. Denique quando ea paululum ſupprimenda judicavit,*

& aliquantò altiùs latuit, dubitavit de illo Dæmonum Princeps, eumque tentavit, unum Chriſtus eſſet explorans, quantùm ſe tentari ipſe permiſit, ut hominem quem gerebat, ad noſtræ imitationis temperaret exemplum. Poſt illam verò tentationem, cùm Angeli, ſicut ſcriptum eſt, miniſtrarent ei, boni utique & ſancti, ac per hoc ſpiritibus immundis metuendi & tremendi, magis magiſque innoteſcebat dæmonibus quantus eſſet, ut ei jubenti, quamvis in illo contemptibilis videretur carnis infirmitas, reſiſtere nullus auderet. Quid nobis & tibi, Fili Dei? veniſti ante tempus torquere nos? *Clarum eſt in his verbis, quòd in eis & tanta ſcientia erat, & caritas non erat. Pœnam quippe ſuam formidabant ab illo, non in illo juſtitiam diligebant.*

Veniſti ante tempus torquere nos? Ante ſupremi judicii diem, in quem nimirum *reſervari* ſe norunt, *in tartaro cruciandos*, & *vinculis æternis ſub caligine* alligandos; quamvis & nunc ubique ſuarum circumferant tormenta pœnarum, qui in aëre & in terris circuire, ad exercitationem aut punitionem hominum, à Deo permittuntur. Sed torquentur Dæmones, cùm hominibus nocere, vel eos tentare prohibentur; torquebuntur magis poſt magni judicii diem in abyſſum relegati. Unde S. Lucas notat quòd *Rogabant illum ne imperaret illis ut in abyſſum irent.* Veniſti ante tempus torquere nos? *Sive quia ſubitum illis fuit, quod futurum quidem, ſed tardiùs opinabantur; ſive quia perditionem ſuam hanc ipſam dicebant, quâ fiebat ut cogniti ſpernerentur. Et hoc erat ante tempus, id eſt, ante tempus judicii, quo æterna damnatione puniendi ſunt cum omnibus etiam hominibus qui eorum ſocietate detinentur: ſicut Regio loquitur, quæ nec fallit nec fallitur.* „Quemadmodum ſi ſervi fugitivi „poſt multum temporis dominum ſuum videant, nihil „aliud niſi de verberibus ſuſpicantur: ſic Dæmones cer„nentes Dominum in terris repente verſari, ad judican„dos ſe veniſſe credebant. *Præſentia Salvatoris tormentum „erat Dæmonum.*

2. Petri 2. 4. Juda 6. — Luc. 8. 31. — S. Auguſt. lib. 8. de Civitate Dei c. 23. — S Hier. in c. 8. Matt.

20. *Erat autem non longè ab illis*, circa montem ſcilicet, vel in monte, *grex multorum porcorum paſcens.* Qui Gentilium fortè fuit, in Geraſenorum regione cum Judæis permixtorum; vel Judæorum, quibus quidem ſus comedere lex vetabat, non autem alere, & Gentilibus vendere, ut colligitur ex Deuteronomii cap 14. *Sus quoque quoniam dividit ungulam, & non ruminat, immunda erit. Carnibus eorum non veſcemini ... Omne quod mundum eſt, comedite. Quicquid autem morticinum eſt, ne veſcamini ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas eſt, da ut comedat, aut vende ei.* Magiſtrorum quidem Traditionibus vetitum erat Judæis porcos alere, reſque erat infamiæ plena, ut probat *Lighfoot* in Horis Hebraicis, ad cap 8. S. Matthæi: ſed plures lucro illecti, Magiſtrorum traditiones tantâ religione non ſervabant.

21. *Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis, Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare; & mortui ſunt in aquis.* Chriſtum agnoſcunt judicem & Dominum inviti. Optabant in porcos ire, à Chriſto ſe impediri & prohiberi poſſe non dubitabant, qui illos ex corporibus hominum ejecerat: unde illum rogabant permitteret in porcos ut irent. Id autem optabant dæmones, primò odio hominum, ut ſi non corporibus, ſaltem bonis ipſorum nocerent, & incolas nova clade afficerent. Secundò, ut Chriſtum in odium adducerent, incolaſque ab ejus prædicatione abſterrerent. *Ait illis, Ite.* Permittentis vox fuit, non imperantis. Id autem permiſit Chriſtus gravibus ex cauſis. Primò, ad gloriam Dei, ſuæque virtutis oſtenſionem, ut omnes qui regionem illam habitabant, quanta illius poteſtas eſſet intelligerent. 2. Ut qui liberati erant à dæmonibus perſpectum haberent quanta eſſet beneficii illis à Chriſto collati magnitudo: & quòd niſi in ipſa calamitate divinâ providentiâ ſervati eſſent, graviora longè mala paſſi eſſent à dæmonibus à quibus vexabantur. 3. Ut hinc diſcamus, ne in porcos quidem dæmones impetum facere poſſe, niſi Deus permittat: multò minùs in homines. 4. Ut porcorum jacturâ homines, quorum erant, puniret, vel erudiret. 5. Ut Sadducæos refelleret, qui dæmones eſſe ſpiritus ſubſiſtentes negabant, ſed pravas corporum & animorum affectiones eſſe fingebant.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 29. in Matt. — S. Athan. in vita S. Antonii — S. Hilar. in Comment.

22. *Paſtores autem* porcorum *fugerunt*, terrore correpti; *& venientes in civitatem*, Geraſam vel Gadaram, *nuntiaverunt omnia, & de eis, qui dæmonia habuerant.* Totam miraculi à Chriſto Jeſu patrati ſeriem civibus expoſuerunt: *Et ecce tota civitas exiit obviàm Jeſu:* id eſt, cives univerſi, aut maximo certè concurſu: *& viſo eo rogabant, ut exiret à finibus eorum.* An ex humilitate, quâ ſe Domini præſentiâ indignos judicarent, ſicut Petrus, cùm dixit, *Exi à me Domine, quia homo peccator ſum?* Immò potiùs ex timore carnali, ne ſcilicet gravioribus damnis, Chriſto præſente, afficerentur. Quod S. Lucas ſignificat his verbis: *Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Geraſenorum ut diſcederet ab ipſis: quia magno timore tenebantur.*

S. Hieron. in Comment. — Luc. 8. 37.

23. In hujus narratione miraculi quædam eſſe videtur prima fronte inter ſanctos Evangeliſtas diſſonantia, revera tamen nulla eſt. „Quòd enim Matthæus duos fuiſſe „dicit, qui legionem illam dæmonum patiebantur, quæ „in porcos ire permiſſa eſt, Marcus autem & Lucas „unum commemorant: intelligas unum eorum fuiſſe per„ſonæ alicujus clarioris & famoſioris, quem regio illa ma„ximè dolebat, & pro cujus ſalute plurimùm ſatagebat. „Hoc volentes ſignificare duo Evangeliſtæ, ſolum com„memorandum judicaverunt, de quo facti hujus fama la„tiùs præclariuſque fragraverat..... „Aut certè illius dum„taxat meminit S. Lucas, qui à ſæviore dæmone vexa„batur: quo circa & quaſi tragico dicendi genere illius ca„lamitatem enarrat, quòd nulla vincula, nullæ catenæ ip„ſum detinerent, ſed omnibus diruptis infœlix erraret „per deſertum. Marcus autem lapidibus ſe ipſum cædere „ſolitum adjecit .... Nec quòd verba Dæmonum diver„sè ab Evangeliſtis dicta ſunt, habet aliquid ſcrupuli; „cùm vel ad unam redigi ſententiam, vel omnia dicta poſ„ſint intelligi. Nec quia pluraliter apud Matthæum, apud „illos autem ſingulariter loquitur; cùm & ipſi narrent, „quòd interrogatus quid vocaretur, legionem ſe eſſe reſ„pondit, eò quòd multa eſſent dæmonia. Nec quod Mar„cus dixit circa Montem fuiſſe gregem porcorum, Lucas „autem in Monte; quidquam repugnat. Grex enim por„corum tam magnus fuit, ut aliquid ejus eſſe in monte, „aliquid circa montem. Erant enim duo millia porcorum, ſicut Marcus expreſſit.

S. Aug. lib. 2. de Conſenſu Ev. c. 24. — S. Joan. Chryſ. hom. 29 in Mat. — Marci 5. — Luc. 8.

Senſus Moralis.

I. ET *ecce leproſus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare.* In lepra corruptio hominis per peccatum: in leproſi curatione, reparatio hominis per pœnitentiam adumbratur. Lepra fœdus horribiliſque morbus, quo cùm percuſſa eſſet Maria ſoror Moyſis & Aaronis ob æmulationem & murmurationem, Aaron ait ad Moyſen: *Obſecro, Domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod ſtultè commiſimus, ne fiat hæc quaſi mortua, & ut abortivum quod projicitur de vulva matris ſuæ. Ecce jam medium carnis ejus devoratum eſt à leprâ.* At longè fœdior, horribilior, & periculoſior animæ lepra, de qua S. Bernardus: *Quis in nobis tantæ patientiæ eſt & virtutis, ut ſi fortè (quemadmodum de Maria ſorore Moyſi legitur) carnem ſuam ſubitaneâ quadam leprâ malè candentem viderit; æquo animo ſtare poſſit, & gratias agere Creatori? Quid vero eſt caro iſta, niſi corruptibilis quædam tunica quâ veſtimur? Aut quid lepra hæc corporea*

Num. 12. verſ. 10. 11. — S. Bern. Tract. de Converſione ad Clericos cap. 3.

electis omnibus æſtimanda, niſi paternæ virga correptionis, & purgatio cordis? Ibi tribulatio vehemens, & juſtiſſima cauſa doloris eſt, cùm excitatus à ſomno miſeræ voluptatis, interiorem cœperit quis deprehendere lepram, quam ſibi ipſe multo ſtudio & labore quæſivit. Licèt enim nemo oderit carnem ſuam, ſed multò minùs odiſſe poterit anima ſemetipſam.

Leproſus veniens adorabat eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare. Peccator verè pœnitens Deum fide quærit reverentiæ plenâ, ad eum accedit corde contrito & humiliato, Majeſtatem ejus ſupremam adorans, de peccati ſui gravitate & fœditate erubeſcens, propter quod à Chriſti & ſanctorum ſocietate ſeparatus eſt, ut olim leproſi ab hominum conſortio; propter quod à ſancta civitate Jeruſalem, id eſt, à Regno cælorum ejici meruit, ut leproſi quondam ex urbibus ejiciebantur; propter quod tandem purificari indiget, non immolati ſuper aquas vivas paſſeris ſanguine, ſed ſanguine Chriſti, propriiſque lacrymis. Imitari debet pecca- *Levit.* 14. tor pœnitens leproſi ſupplicantis fidem, humilitatem, fervorem, fiduciam de miſericordia Dei nihil præſumentem, ſed totum ipſi committentem. *Magna eſt prudentia accedentis & fides* (inquit S. Joannes Chryſoſt.) *S. Joannes Chryſoſt. Hom.* 26. *in Matt.* *non enim quaſi inconſideratus ſermonem docentis incidit, nec illud auditorum theatrum importunus intercidit, ſed expectavit tempus aptiſſimum, & ubi deſcendiſſet, jam ei opportuniſſimè ſupplicavit. Nec ſanè negligenter ac tepidè, ſed cum ingenti mentis ardore. Nam ſicut alter Evangeliſta dicit, ſupplicavit fixis in terra genibus advolutus, cumque fide pura prorſus & vera, ac ipſa exiſtimatione digniſſima. Non enim dixit: Si oraveris Deum; ſed, ſi velis, potes me mundare: Neque ait, Domine, munda me; ſed ipſi cuncta commiſit, eumque conferendæ ſanitatis dominum eſſe confeſſus eſt, atque in ipſo conſtituit omnium poteſtatem.*

Adorabat eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me *S. Ambroſ lib.* 5. *in Lucam n.* 1. & 2. mundare. *Ille qui excludebatur à lege, purgari ſe Domini poteſtate præſumens, non ex lege, ſed ſupra legem eſſe gratiam judicavit, quæ leproſi maculam poſſet abluere. Verùm ut in Domino poteſtatis auctoritas, ita in illo fidei conſtantia declaratur. Ille in faciem procidit, quod humilitatis eſt & pudoris; ut unuſquiſque de ſuæ vitæ maculis erubeſcat, ſed confeſſionem verecundia non repreſſit. Oſtendit vulnus, remedium poſtulavit: & ipſa religionis & fidei plena confeſſio eſt.* Si vis, *inquit*, poteſt me mundare. *In voluntate Domini tribuit poteſtatem: de voluntate autem Domini non quaſi pietatis incredulus dubitavit, ſed quaſi colluvionis ſuæ conſcius non præſumpſit.* Quantus leprâ ſpiritali infectorum numerus, quam non agnoſcunt ipſi, nec opem cæleſtis Medici implorant; aut certè de illius poteſtate & bona ad eos ſanandos voluntate diffidunt! Diſcant à leproſo dicente, *Domine, ſi vis, potes*: Diſcant, inquam, *divinam voluntatem ipſam eſſe pleniſſimam poteſtatem.* *S. Fulgentius lib.* 2. *ad Traſimundum cap.* 12.

2. *Et extendens Jeſus manum, tetigit eum, dicens: Volo, mundare.* Si prava fuiſſet opinio leproſi, Jeſum eſſe Deum omnipotentem credentis, proculdubio illam deſtrui, iſtum verò corripi oportebat & corrigi. Id tamen non facit Jeſus: quinimo totum quod dixerat aſſenſione & operatione confirmat. Idcirco non dixit ſimpli- *S. Joan. Chryſ. Hom.* 26. *in Matt.* citer, *Mundus eſto*; ſed, *Volo, mundus eſto.* Non ita Apoſtoli: ſed cùm homines ſanato ab illis claudo ex utero matris obſtupuiſſent: *Quod vos*, inquiunt, *admiramini, quaſi propria poteſtate & virtute fecerimus hunc ambulare?* Dominus autem ait; *Volo, mundare.* Et certè tot & tanta ſigna operatus, numquam hoc verbo uſus refertur. Hîc verò ut de poteſtate opinionem & leproſi firmaret & populi, addidit, *Volo.* Et non ſolùm id dixit verbo, verum continuò ſermonem opus ſequutum eſt. Si verò non benè dixiſſet leproſus, cohibenda fuerat virtutis operatio, nec enim blaſphemiam Deus confirmaſſet miraculo. Nunc autem ſubitò ceſſit juſſui

A natura, cum tanta utique celeritate, quanta Deum convenit operari, & profectò majore quàm Evangeliſta memoravit. Nam ipſa quoque vox *confeſtim*, multò tardior eſt illius operis celeritate, leproſi ſcilicet curatione. Non autem ait ſimpliciter, *Volo, mundare*; ſed *extendens manum, tetigit eum*: Ut oſtenderet non ſe ſubditum eſſe legi, ſed Dominum, & quod cuique mundo nihil ſit immundum. Heliſæus quidem neque vidit Naaman leproſum, ſed & offenſum eſſe audiens, quòd ad eum non eſſet egreſſus, nec tetigiſſet, legem ad apices obſervans manet domi, eumque ad Jordanis fluenta mittit lavandum. At verò Chriſtus oſtendit quòd non ut famulus, ſed ut Dominus curet ac tangat. Non enim tangentis manus immunda per lepram facta eſt, ſed per ſanctam manum corpus omne leproſi mundatum. Non ſolùm enim corpora curaturus advenit, ſed animas quoque B eruditurus. Sicut ergo veſci manibus illotis omnino non prohibet, legem de ciborum indifferentiâ condens: ita hîc Judaicis illis externiſque purgationibus omiſſis, Animæ purgationi ſtudium omne adhibendum eſſe docet, ac ipſius lepram, quæ peccatum eſt, ſolummodo eſſe metuendam. Nam leproſum eſſe corpore, nullum impedimentum poteſt afferre virtuti. Quamvis autem peccatum omne lethale ſit Animæ lepra, maximè tamen verbi divini contemptus. Unde S. Ambroſius: *nec unius tan- S. Ambroſ lib.* 5. *in Lucam n.* 5. *tùm* (inquit) *lepra curatur, ſed omnium quibus dicitur:* Jam vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis. *Joan.* 15. *Si igitur lepræ medicina verbum eſt: contemptus utique verbi lepra mentis eſt.*

Et extendens manum, tetigit eum dicens: Volo mun- C *dare.* In juſtificatione peccatoris manum inviſibilem Deus extendit, cor tangit per gratiam ſuam, intus ad cor loquitur, ſanitatis deſiderium inſpirat, fidei, ſpei, caritatis inchoatæ motus operatur, gratiam orationis infundit, quâ peccator Chriſto ſupplicat ut animæ ſuæ lepram curet omnipotentiſſimâ voluntate, quæ ex nolentibus volentes, ex repugnantibus conſentientes, ex oppugnantibus amantes facit: *Domine, ſi vis, potes me mundare.* Hoc bonæ voluntatis initium, quæ præparatur à Domino. Sed hîc non ſiſtit Dei manus virtuſque: ait enim, *Volo, mundare.* Imperio ſuo gratiam cupiditatis victricem infundit, voluntatem boni plenam & robuſtam, tribuit vires efficaciſſimas voluntati, rebellem propitius ad ſe convertit, delet penitùs peccata, mundat animam, ſibique gratam efficit, idque confeſtim, & ſine morâ. Nam gratiæ ejus tempus agendi ſemper adeſt; nec mo- D ribus illi fit mora, nec cauſis anceps ſuſpenditur ullis, nec quod ſola poteſt, curâ officiove miniſtri exequitur, famuliſve vicem committit agendi. Quòd igitur Chriſtus deſcendens de monte, poſteaquam præcepta illic Diſcipulis & multitudine dedit, leproſum ſtatim extendens manum ſuam curat, *Significat eos qui de illis im- S. Auguſt. lib. Quæſtion.* 17. *in Matt. quæſt.* 4. *plendis dubitabant, ſuo auxilio ab hujuſmodi varietate mundari.*

3. *Et ait illi Jeſus: Vide, nemini dixeris; ſed vade, oſtende te Sacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyſes in teſtimonium illis.* Ne lepra tranſire poſſit in Medicum, unuſquiſque dominicæ humilitatis exemplo jactantiam vitet. *Cur enim præcipitur nemini dicere, niſi ut doceret non vulganda noſtra beneficia, ſed premen-* E *da, ut non ſolùm à mercede abſtineamus pecuniæ, ſed etiam gratiæ.* Sine cujuſquam miniſterio lepram ſpiritalem peccati Chriſtus abſtergere poteſt, ſed quam Eccleſiæ ſuæ & Sacerdotibus novi Teſtamenti, dedit poteſtatem remittendi peccata, vult agnoſci à nobis & credi, noſque ejuſdem Eccleſiæ clavibus ſubjici. Poteſtas enim Sacerdotum novæ Legis longè major ac præſtantior eſt poteſtate Sacerdotum Legis veteris. *Corporis lepram purgare, ſeu (ut veriùs dicam) haud* *S. Joannes Chryſoſt. lib.* 3. *de Sacerdotio cap.* 6. *purgare quidem, ſed purgatos probare, Judæorum Sacerdotibus ſolis licebat. At verò noſtris Sacerdotibus non corporis lepram, ſed animæ ſordes, non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt.* Verùm cavere debent ne pœnitentes velut à peccati lepra mundatos ad Eu-

chariſtiæ participationem admittant, niſi de ipſorum curatione per dignos pœnitentiæ fructus certiores fiant; & Sacerdotum veteris Legis imitari debent diligentiam, qui mundos non declarabant leproſos, nec eorum munus recipiebant, neque ad ſacrificiorum participationem illos admittebant, niſi accuratè diſcuſſiſſent nihilne penitùs lepræ ipſis adhæreret. Dominicam illam ſententiam, *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis; & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis;* S. Hieronymus hoc in ſenſu explicat: *Iſtum locum Epiſcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio, ut vel damnent innocentes, vel ſolvere ſe noxios arbitrentur: cùm apud Deum non ſententia Sacerdotum, ſed, reorum vita quæratur. Legimus in Levitico de leproſis, ubi jubentur ut oſtendant ſe Sacerdotibus, & ſi lepram habuerint, tunc à Sacerdote immundi fiant: non quò Sacerdotes leproſos faciant & immundos, ſed quò habeant notitiam leproſi & non leproſi, & poſſint diſcernere qui mundus, quive immundus ſit. Quomodo ergo ibi leproſum Sacerdos mundum vel immundum facit: ſic & hic alligat vel ſolvit Epiſcopus & Presbyter: non eos qui inſontes ſunt vel noxii, ſed pro officio ſuo, cùm peccatorum audierit varietates, ſcit qui ligandus ſit quive ſolvendus.*

S. Hieron. in cap. 16. Matt.

4. *Cùm autem introiſſet Capharnaum, acceſſit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & malè torquetur.* Centurionis hujus caritatem domini erga ſervos imitentur, ipſoſque ut fratres in Chriſto tractent; illorum infirmitatibus compatiantur, illoſque in morbis tum corporis tum animæ procurent ac ſublevent. *Si eſt tibi ſervus fidelis* (inquit Sapiens) *ſit tibi quaſi anima tua; quaſi fratrem ſic eum tracta . . . Si quis ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet* (inquit Apoſtolus) *fidem negavit, & eſt infideli deterior . . . Non eſt Judæus, neque Græcus; non eſt ſervus, neque liber; non eſt maſculus, nec fœmina. Omnes enim vos unum eſtis in Chriſto Jeſu.* Domini ac ſervi, quamvis inæquales conditione, naturâ tamen æquales ſunt, & ſi Chriſtani, gratiâ Regenerationis fratres, æquali pretio Sanguinis Chriſti redempti; fortè etiam ſervi juſtiores ſunt Deoque gratiores dominis, fortè ad majorem gloriæ gradum in cælis electi. *Puer meus.* Servum uſitato quidem loquendi more, ſed pietatem dominorum erga ſervos ſignificante puerum vocat. Nam ut ſcribit Tertullianus: *Gratius eſt pietatis nomen quàm poteſtatis: Etiam familiæ magis patres quàm domini vocantur.* Centurionis compatientem animum ſuſpice. Non enim ſprevit ægrotantem famulum, ſed talem ſollicitudinem ei adhibuit, quantam ſibi ægrotanti exhiberi voluiſſet. Noverat enim æquales naturæ partes; neque ut mancipium ſpernebat, ſed ut conſervum miſerabatur, communem univerſorum Dominum ſciens. At multi divitum, à ſervis quidem, cùm ſani ſunt, abſque ullâ indulgentiâ obſequia exigunt, ægrotantium verò nullam agunt curam: quin ubi incidit morbus, jacente humi ancillâ nihil dominus attendit, nec inviſit domina. Sin autem aliquando dominum locum adire neceſſe ſit, non viſitat ut naturæ cognatione conjunctum, ſed torvo obtutu aſpicit, duro compellat ſermone, ac per tumorem ſuperbiæ naturæ cognationem negat. Numquid Scripturas non legiſtis? Neſcitis quid ſanctus David dicat? *Ecce ſicut oculi ſervorum in manibus dominorum ſuorum: & ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum.* Moveat te imago. Infirmæ ac ægrotanti impende auxilium. Salvator, Dei Filius unigenitus, hominum causâ homo fieri voluit: Tu cùm ſis homo, cognatam naturam commiſeratione proſequi renuis? Ac quidem cùm brutum animal crure læſum fuerit, curam ejus agis propter neceſſarium uſum: cùm autem ſervus tuus ægrotaverit, abjicis, nec curam ejus geris. Centurionem imitare, cui ſervus *erat pretioſus.* Non ſprevit famulum, ſed tamquam contribulem amavit, clementiâ & benignitate allevians grave ſervitutis jugum. *Domini, quod juſtum eſt & æquum, ſervis præſtate; remittentes minas, ſcientes quia & illorum & veſter Dominus eſt in cælis.* Permiſit Deus ſervum eſſe, ut Deo ſervire noveris. Exigis à ſervo benevolentiam? eſto & tu in Dominum benevolus. Punis peccantem? ne ergo peccaveris, ut non puniaris à Deo. Qui veniam non tribuis ſervo, nec tu veniam expectes à Deo.

Eccli. 33. verſ. 31. — 1. Tim. 5. 8. — Galat. 3. 28. — S. Ioan. Chryſ. ſerm. in Centurionem apud Savil. Tom. 7. aut S. Aſterius. — Pſal. 122. — Luc. 7. — Coloſ. 4. verſ. 1. — Epheſ. 6 verſ. 9.

Domine, puer meus jacet in domo. Videtis Centurionem, antequam diſcipulatûs ſubiret officium, locum Magiſterii fuiſſe ſortitum. *Præbet enim petendi formam, dat normam credendi, fidei pandit cauſas, virtutum commendat exempla, qui nondum Chriſtianæ Scholæ ingreſſus eſt diſciplinam.* Domine, puer meus jacet in domo. *Qui vocat Dominum, fatetur ſuam fideliter ſervitutem. Et quomodo hic Centurio, qui ſic agnoſcit Dominum, puerum ſuum auſus eſt profiteri, quaſi neſciens ſervi peculium ad Dominum pertinere? Aut ignorat communia, qui docet tam profunda?* Puer meus. *Meum dico, quia jacet, ſi tuus eſſet, Domine, non jaceret. Probat hoc Propheta, cùm dicit:* Ecce nunc benedicite Dominum, omnes ſervi Domini: Qui ſtatis in domo Domini. *Qui ſtatis, non jacetis ait. Stant ſervi tui, hominum ſervi jacent. Puer meus qui jacet, ut tuus ſit, ſurgat: Meus, quia paralyticus: ut tuus ſit, jam ſanetur. Meus, quia malè torquetur: ut tuus ſit, jam non ſit in pœna. Domine, tuos ſervos non decet malis ſubjacere: injuria eſt tua, tuorum pœna ſervorum: ſervi tui etſi patiuntur mala, non patiuntur ad pœnam, ſed ſubeunt ad coronas.* Jacet in domo, & malè torquetur. *Hinc eſt, quòd offerre eum tibi pœnæ non ſinit magnitudo; ne familiaris infirmitas publicè & dolori ſit, & pudori.* Jacet in domo paralyticus. *Diſſolutis membris omnibus interioribus à facultate operis boni,* ſecundùm animam paralyticus eſt peccator, movere ſe per ſe ipſum non poteſt ad bonum, nec aliquid boni, non ſolùm operari, ſed nec velle, nec quidem cogitare. Liberum arbitrium captivatum atque infirmum, *nonniſi ad peccandum valet.* Spiritualis illa paralyſis longè magis dolenda quàm corporalis. Ut illa ſanetur, Chriſti gratia medicinalis imploranda eſt.

S. Pet. Chryſol. ſerm. 15. — Pſal. 133. — S. Auguſt. ſerm 3. in Pſal. 36.

5. *Et ait illi Jeſus: Ego veniam, & curabo eum.* Non dubitabat Centurio ſervum paralyticum, & in mortis proximo periculo conſtitutum, ſolo Domini verbo ſanari poſſe: Cur igitur Chriſtus non curaturum ſe ſolùm, ſed in domum quoque ejus ſe venturum pollicetur. *Certè id ita facit ut quanta ſit ejus fides perdiſcamus. Niſi enim ita feciſſet, ſed illico puerum ſanaſſet, ſincera illius fervenſque fides ignota nobis fuiſſet. Idipſum etiam in Chananæa muliere, quamvis contrario quodam modo perfecit. Hic enim non vocatus, ultro ſe domum pollicetur profecturum, ut eximiam Centurionis fidem & humilitatem perdiſcas: At verò in Chananæa negavit ſe facturum quod petebat, & illam conſtanter iterum atque iterum petentem in anguſtias conjicit. Cùm enim ſapiens prudenſque Medicus ſit, non ignorat contraria ex contrariis facilè elicere. Ita hic ultro ſe iturum offerendo, Centurionis; ibi verò prorogando, & quaſi renuendo, mulieris fidem cunctis aperuit . . .* Navis gubernatorem Mundi Gubernator imitatur, qui in editiori navis loco conſidens, pro navigantis ratione velum circumducit, rurſus pro eo ac unda fert atque impetus, gubernaculum transfert, modò hûc, modò illûc clavum ducens, eumdem navi curſum molitur. Sic univerſorum Dominus latentem in animis fidem prodere volens ac detegere, quandoque dona contrahit, quandoque pari cum laborante feſtinatione currit. Et nunc quidem ſe ſimulat differre ſanitatem, nunc morbum remedio occupare cupit, ut dum variè animos excutit, latentem fidem miraculorum luce evulget; quò ſcilicet miraculorum obſervator Judæus, fidei Gentium, velit, nolit, fieri ſe diſcipulum noverit. *Ego veniam & curabo eum* (inquit.) *Promiſſi celeritate, propenſum fidei curſum excitat. Abſit,* Domine, non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum. *Vides ſubtilem Domini artem, quâ abditam venatur fidem.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 27. in Matt. — S. Baſil. Seleucienſis Hom. in Centurionem

6. *Domine: non ſum dignus ut intres ſub tectum meum: ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus.* In Centurione vivæ fidei; profundæque humilitatis exemplum habemus: quæ comites orationis eſſe debent, ſanitatem animæ à Deo poſtulantis; & gratiæ medicinalis opem implorantis. Primus autem humilitatis gradus eſt, infirmitatem noſtræ voluntatis, ac impotentiam, gratiæque neceſſitatem agnoſcere & fateri. Gradus alter, agnoſcere gratiam à Deo gratis dari, ut nomen ipſum ſonat, non ſecundùm opera meritaque noſtra, cùm ex nobis nihil habeamus niſi mendacium & peccatum: noſque ea eſſe indigniſſimos. Nihil animæ noſtræ curationem adeo

S. Aug. Enarr. in Pſal. 58.

„ moratur ac præſumptio. *Domine, non ſum dignus*, &c.
„ Fortitudine quadam diſplicuit homo, ut erudiretur in-
„ firmitate, quia ſuperbiâ quadam diſplicuit, ut erudiretur
„ humilitate. Fortes ſe eſſe dicunt omnes ſuperbi. Ideo vi-
„ cerunt multi ab Oriente & Occidente venientes, ut re-
„ cumbant cum Abraham, & Iſaac & Jacob in Regno cæ-
„ lorum. Quare vicerunt? Quia fortes eſſe noluerunt. Quid
„ eſt, fortes eſſe noluerunt? De ſe præſumere timuerunt:
„ juſtitiam ſuam non conſtituerunt, ut juſtitiæ Dei ſub-
„ jicerentur..... *Ipſa eſt ergo gratia beneficii Dei prima, re-*
„ *digere nos ad confeſſionem infirmitatis, ut quicquid boni*
„ *poſſumus, quicquid potentes ſumus, in illo ſimus: Ut qui*

Idem. ſerm. 77 aliàs de Tempore 74.

„ *gloriatur, in Domino glorietur.* Erat unde extolleretur
„ Gens Judæa, & per ipſam ſuperbiam factum eſt ut Chri-
„ ſto nollet humiliari autori humilitatis, repreſſori tumo-
„ ris, Medico Deo, qui propter hoc, cùm Deus eſſet,
„ homo factus eſt, ut ſe homo hominem cognoſceret. Mag-
„ na medicina. Hæc medicina ſi ſuperbiam non curat, quid
„ eam curet neſcio. Fit ille homo, cùm ſit Deus; & non
„ ſe agnoſcit homo hominem, id eſt, non ſe mortalem ag-
„ noſcit, non ſe agnoſcit fragilem, non ſe agnoſcit pec-
„ catorem, non ſe agnoſcit ægrotum, ut quærat vel ægro-
„ tus Medicum: ſed quod eſt periculoſius, ſanus ſibi vide-
„ tur. Ergo propter hoc ille populus non acceſſit, id eſt,
„ propter ſuperbiam: & dicti ſunt ex arbore oleæ, hoc eſt,
„ de illo populo à Patriarchis creato, fracti rami naturales,
„ id eſt, Judæi meritò ſteriles ſpiritu ſuperbiæ: & in illa olea

Rom. 11. 17.

„ inſertus eſt oleaſter. Oleaſter populus ex Gentibus. Sic
„ dicit Apoſtolus, quòd oleaſter inſertus ſit in olea, rami
„ autem naturales fracti ſint. Illi fracti propter ſuperbiam,
„ inſertus oleaſter propter humilitatem. *In hac humilitate*
„ *Centurio ille placuit: qui cùm deſideraret puerum ſuum*
„ *à Domino curari, & Dominus diceret*, Ego veniam, &
„ curabo eum; *reſpondit ille:* Domine, non ſum dignus
„ qui ſub tectum meum intres. *Tecto non recipiebat, corde receperat. Quantò humilior, tantò capacior, tantò plenior. Colles enim aquam repellunt, valles implentur....*

S. Auguſt. ſerm. 62. aliàs 6. de Verbis Domini

Domine, non ſum dignus. *Dicendo ſe indignum, præſtitit dignum; non in cujus parietes, ſed in cujus cor Chriſtus intraret. Neque hoc diceret cum tanta fide & humilitate, niſi illum quem timebat intrare in domum ſuam, corde geſtaret. Nam non erat magna felicitas, ſi Dominus Jeſus intraret in parietes ejus, & non eſſet in pectore ejus.... Diſcumbebat Dominus in domo Phariſæi cujuſdam ſuperbi. In domo ejus erat, & in pectore ejus non erat. In hujus verò Centurionis domum non intravit, & pectus poſſedit. Zacchæus verò Dominum & domo ſuſcepit & animo.*

Idem lib. 1. Quæſt. Evangel. Quæſt. 18.

Sed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus. *Quod & puerum Centurionis, & filiam Chananææ mulieris, non veniens ad domos eorum, ſalvat; ſignificat gentes, ad quas non venit, ſalvas fore per verbum ſuum. Quod ipſis rogantibus filii ſanantur, intelligenda eſt Eccleſiæ perſona, quæ ſibi eſt & mater, & filii: Nam ſimul omnes quibus conſtat Eccleſia, mater dicitur; ſinguli autem, iidem ipſi filii appellantur.*

S. Petrus Chryſol.

Dic tantùm verbo, & ſanabitur puer meus. *Centurio iſte, cùm ſine lege eſſe, nihil ſine lege egit: Dicit*, Dic tantùm verbo, *quia dictum erat;* Dixit, & facta ſunt. *Et ſi omnia perfecta ſunt dictu, quomodo dictu ſolo unius infirmitas non curetur?* Dic tantùm verbo. *Et ſine verbo quid dicitur? Sed iſte poſtulat verbum non de loquendi uſu, ſed de virtute faciendi: Verbum de quo dictum eſt*, Miſit Verbum ſuum, & ſanavit eos. Dic verbo tantum: *Quia iſte credidit in Verbo omnes manere virtutes. Verbum tuum, Domine, ſanitas eſt: Verbum tuum vita eſt: Verbum tuum ubi acceſſerit, inde confeſtim fugit dolor, infirmitas mox recedit.*

7. *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic: Vade, & vadit; & alii: Veni, & venit; & ſervo meo, Fac hoc, & facit.* Auctoritate ſuâ Chriſtianè utitur, qui eam ut divinæ poteſtatis emanationem ſpectat; eâque velut gradu quodam ad omnipotentiam Dei, à qua derivata eſt, colendam aſſurgit: qui aliis imperat; *non dominandi ſuperbiâ, ſed conſulendi miſericordiâ*, ut loquitur S. Auguſtinus. Auctoritas aliena ſæpè carnalium hominum idolum eſt, cui litant adulatione, aut ſpe temporalium commodorum: ſæpiùs propria, cui ſacrificant ſuperbiæ ſpiritu, præjudicatæ mentis affectu, pertinaciâ. Chriſtianus verò inde occaſionem ſumit humiliandi ſe magis ſub potenti manu Dei, illique magis adhærendi, fideliùs ac ferventiùs ſerviendi & obſequendi, ut Centurio noſter.

S. Petr. Chryſol.

Nam & ego “
homo ſum. Hoc eſt dicere, *Tu Deus.* Sub poteſtate “
conſtitutus: *Tu ipſa poteſtatum poteſtas.* Habens ſub me “
Milites: *Tu virtutes.* Et dico huic: Vade, & vadit. “
Hoc eſt, dic infirmitati, Vade, & vadit. Alii, Veni, “
& venit. Hoc eſt, *Dic ſanitati, Veni, & venit.* Et ſer- “
vo meo, Fac hoc, & facit. *Ille puer meus erit ſervus* “
tuus, cùm receperit ſanitatem. Audiat: Sanus factus es, “
jam noli peccare. *Faciat juſtitiam, ut liberetur à para-* “
lyſi omnium peccatorum.

S. Bern. Tract. de Moribus & Officio Epiſcopi cap. 8.

Homo ſum ſub poteſtate conſtitutus. *Priùs ſe agnovit hominem, quàm potentem. Agnovit ſe hominem homo gentilis, ut in ſe jam impleri oſtenderet:* Sciant gentes quoniam homines ſunt.

8. *Audiens autem Jeſus miratus eſt: & ſequentibus ſe dixit: Amen dico vobis, Non inveni tantam fidem in Iſraël.* Fides, ac humilitas fidei mater ſimul & proles, operaque humilis ac ferventis fidei, admirationem laudemque merentur Salvatoris. In illo, inquit, populo, ad quem veni, non inveni tantam fidem. Tantam quid eſt?

S. Auguſt. ſerm. 77.

Tam magnam. Unde magnam? De minimo, id eſt, de humilitate grandem. Non inveni tantam fidem: ſimilem grano ſinapis, quantò minutiori, tantò ferventiori. Non inveni tantam fidem in Iſraël; *Id eſt, tantam cum fide humilitatem .... Diſcamus, aut teneamus humilitatem. Si nondum habemus, diſcamus: ſi habemus, non amittamus. Si nondum habeamus, ut inſeramur: ſi jam habemus, teneamus, ne præcidamur.*

Idem ſerm. 62.

Non inveni tantam fidem in Iſraël: *ſecundùm carnem. Nam & iſte jam Iſraëlites erat ſecundùm ſpiritum.* Poſſumus nos metiri fidem hominum, ſicut homines: *Ille qui interiora cernebat, ille quem nemo fallebat, perhibuit teſtimonium cordis hominis, audiens verba humilitatis, pronuntians ſententiam ſanitatis.*

9. *Dico autem vobis, Quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Jacob in Regno cælorum: Filii autem Regni ejicientur in tenebras exteriores.* Non omnes ſed *multi* ex Gentibus vocati, ab *Oriente & Occidente:* iſtis duabus partibus totus orbis deſignatur. *Venient*, ad veri Dei notitiam, ad gratiam Evangelii, ad Eccleſiam, ut ſint *hæredes Dei, cohæredes autem Chriſti.* Quod prophetico ante oraculo prædictum eſt: *Noli timere quia ego tecum ſum. Ab Oriente adducam ſemen tuum, & ab Occidente congregabo te. Dicam Aquiloni, Da: & Auſtro, Noli prohibere: Affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ. Et omnem qui invocat nomen meum, in gloriam meam creavi eum, formavi eum & feci eum. Educ foras populum cæcum, & oculos habentem; ſurdum, & aures ei ſunt. Omnes gentes congregatæ ſunt ſimul, & collectæ ſunt Tribus.* *Iſai. 43.* Filii autem Regni, *Judæi ſcilicet. Unde filii Regni? Quia Legem acceperunt, ad quos Prophetæ miſſi ſunt, apud quos Templum & Sacerdotium fuit, qui celebrabant figuras omnium futurorum.* Ibunt in tenebras exteriores, ibi erit *S. Auguſt. ſerm. 62.*

fletus & ſtridor dentium. *Videmus Judæos reprobatos, videmus Chriſtianos ab Oriente & Occidente vocatos, ad quoddam convivium cæleſte, ut recumbant cum Abraham, & Iſaac, & Jacob; ubi panis juſtitia, ubi potus ſapientia.* Recumbent, id eſt, *Requieſcent.* Non enim debemus illic carnales epulas cogitare, aut aliquid tale in illo Regno concupiſcere, ut non vitia mutemus virtutibus, ſed vitia ſupponamus. Aliud eſt enim deſiderare Regnum cælorum propter ſapientiam & vitam æternam: aliud, propter felicitatem terrenam, quaſi illic habeamus eam opulentiorem atque majorem. *Si divitem te in illo Regno futurum putas, cupiditatem non amputas, ſed mutas: & tamen dives eris, & non niſi illic dives eris. Nam hic indigentia tua colligit plurima. Quare multùm habent divites? Quia multùm indigent. Major indigentia quaſi majores comparat facultates: Illic ipſa indigentia morietur. Tunc verè dives eris, quando nullius indigens eris. Non enim tu dives, & Angelus pauper, qui non habet jumenta, & rhedas, & familias. Quare? Quia non indiget: quia quantò fortior, tantò minùs indigus. Ergo ibi divitiæ, & veræ divitiæ. Epulas terræ hujus non ibi cogites. Epulæ enim terræ hujus medicamenta quotidiana ſunt; ægritudini cuidam noſtræ, cum qua naſcimur, neceſſariæ ſunt. Ægritudinem iſtam ſentit quiſquis, cùm hora reficiendi tranſierit. Vis videre quanta ægritudo ſit iſta, ut tamquam acuta febris ſeptem diebus necet? Ne te ſanum putes. Sanitas immortalitas erit. Nam hæc longa ægritudo eſt. Quia quotidianis medicamentis fulcis morbum tuum; ſanus tibi eſſe videris: Detrahe medicamenta, & vide quid potes.... Quando ergo vera ſanitas, niſi quando vera immortalitas? Si ergo vera immortalitas, nulla corruptio, nulla defectio, quid illic alimentis opus erit? Ergo cùm audis,* Recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Jacob: *non pares ventrem, ſed mentem. Impleberis ubi: & ipſe interior venter habet cibos ſuos. Secundùm iſtum ventrem dicitur,* Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. *Et verè ſaturabuntur, ut non eſuriant......* Illud eſt convivium, quo non acceſſuri ſunt mali. *Hoc quod modò eſt dignè accipiatur, ut ad illud perveniatur.*

S. Auguſt. ſerm. 77. aliàs de Temp. 74.

Idem ſerm. 90. aliàs 14. ex editis à Sirm.

Amen dico vobis, Non inveni tantam fidem in Iſraël. *In oliva non inveni, quod inveni in oleaſtro. Ergo oliva ſuperbiens præcidatur, oleaſter humilis inſeratur. Vide inſerentem, vide præcidentem.* Propterea dico vobis, Quia multi ab Oriente & Occidente venient; *Multus veniet oleaſter inſerendus in oliva:* & recumbent cum Abraham & Iſaac & Jacob in Regno cælorum. *Audiſti quemadmodum oleaſter humilis inſeratur: audi quemadmodum oliva ſuperba præcidatur:* Filii autem Regni ibunt in tenebras exteriores. *Quare? quia* ſui eum non receperunt. Et quare inſertus oleaſter? *Quia* quotquot receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.

Idem ſerm. 342 aliàs 8 ex editis à Sirmondo.

Filii Regni ejicientur in tenebras exteriores. Suſpice bonitatem & miſericordiam Salvatoris, etiam cùm minas intentat graviſſimas & maximè terribiles. Nam & quibus minabatur Judæi, ſe illos ejecturum à Regno, non ut ejiceret minabatur, ſed ut ejectionis timore ad ipſum converſi, non ejicerentur. Quòd ſi minus meliores facti non ſunt, ipſis crimen totum eſt imputandum, atque iis omnibus qui eodem morbo laborant. Non enim Judæis ſolùm id accidit, ſed multis quoque Fidelibus. Nam Judas filius Regni erat, audivitque unà cum aliis Diſcipulis illud, *Super duodecim ſedes ſedebitis.* Factus eſt autem gehennæ filius. At verò Æthiops Eunuchus Reginæ Candacis, quamvis barbarus eſſet homo, & unus eorum qui ab ortu & occaſu erant, unà cum Abraham, Iſaac & Jacob æternis bonis fruetur. Idipſum in nobis quoque nunc fit: Nam *Multi erunt* (ait) *primi ultimi, & ultimi primi.* Unde cavendum ne aut illi quaſi non poſſint redire, omnino negligant: aut illi quaſi jam ſtabiles ſint, confidentiâ corrumpantur. Ita Joannes quoque antequam hæc fierent, clamans dicebat: *Poteſt Deus ex lapidibus his erigere filios Abrahæ.* Non ergo nimiùm confidant qui ſtant, ſed crebrò illud reputent. *Qui ſtat, videat ne cadat.* Nec deſperent qui ceciderunt, ſed dicant ſecum: *Numquid qui cadit, non adjiciet ut reſurgat?* Novimus enim multos ad ipſius cæli ferè verticem conſcendiſſe, omnes virtutes habuiſſe, deſerta coluiſſe & in ſolitudine vitam egiſſe, feminam neque in ſomnis vidiſſe: & tamen negligentiâ lapſos, ad vitiorum barathrum perveniſſe. Contra verò non ignoramus fuiſſe nonnullos, qui à vitiorum barathro excitati, ad cæleſtem vitam aſcenderunt, & à ſcena atque orcheſtra ad angelicam converſationem traducti ſunt, tantùmque virtute potuerunt, ut dæmones ejicerent, aliiſque multis ſignis præfulgerent.

S. Joan. Chryſ. Hom. 27. in Matt. — *Matt. 19.* — *Act. 8.* — *Matt. 20.* — *Mat. 3.* — *1. Cor. 10.* — *Pſal. 40.*

A

Ejicientur in tenebras exteriores. Sunt enim modò in exteris tenebris, unde correctio deſperanda non eſt, quam ſi contempſerint, ibunt in tenebras exteriores, ubi correctionis locus non erit: *Quoniam Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ.* Si autem Deus lux eſt, & *Deus caritas eſt*, profectò caritas lux ipſa eſt, quæ diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Unde *qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt uſque adhuc.* Iſtæ ſunt tenebræ, in quas diabolus & angeli ejus multùm ſuperbiendo progreſſi ſunt..... Quemadmodum enim in ipſis corporibus ea quæ inferiora ſunt, ſicut terra, & aqua, & ipſe aër, meliora fiunt participatione melioris, id eſt, cùm luce illuminantur, & fervore vegetantur: Sic incorporeæ creaturæ rationales ipſius Creatoris fiunt participatione meliores, cùm ei cohærent puriſſimâ & ſanctiſſimâ caritate; qua omni modo ſi caruerint, tenebreſcunt, & obdureſcunt quodam modo. Proinde infideles homines tenebræ ſunt, qui per fidem converſi ad Deum, quadam præmiſſa illuminatione lux fiunt. In qua proficiendo ſi ex fide ad ſpeciem pervenerint, ut id quod credunt etiam conſpiciere, ſicut tantum bonum poteſt conſpici, mereantur, perfectam recipient imaginem Dei. Talibus enim dicit Apoſtolus, *Fuiſtis aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino.* Porrò *Diabolus & angeli ejus tenebræ ſunt infidelibus hominibus exteriores. Plus enim ab illa caritate averſi, & in ſuum faſtum obſtinationemque progreſſi ſunt. Et quoniam extremo judicio Chriſtus dicturus eſt eis, quos ad ſiniſtram diſcernet.* Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus: *His malignis ſpiritibus conjungendos, ſimulque damnandos dicit ituros in tenebras exteriores, id eſt, in ſocietatem pœnalem diaboli & angelorum ejus. Huic pœnæ contrarium eſt quod bono ſervo dicitur,* Intra in gaudium Domini tui: *ut quantò ſunt iſtæ tenebræ exteriores, tantò ſit lumen illud interius. Non hæc per locorum intervalla inani phantaſmate cogitanda ſunt: localia ſpatia non occupant niſi corporum moles. Non eſt hoc ſpiritus vitæ, non eſt hoc anima rationalis, multò minùs Deus omnium benigniſſimus conditor, & juſtiſſimus ordinator. Voluntatibus & affectibus iſta vel propinquare vel longè fieri, vel intrare vel exire dicuntur. Sed quia malo opere, id eſt, tenebroſo delectantur facientes, ſecutura eſt autem pœna quæ torqueat, ideo Dominus ubi dixit,* tenebras exteriores; *addidit etiam*, Ibi erit fletus & ſtridor dentium: *ne talibus delectationibus, qualibus hic iniqui perfruuntur, quando infidelitate atque injuſtitiâ tenebreſcunt, etiam in illo ſupplicio ſe uſuros dementer exiſtiment: Quia enim volentes injuſtè utuntur bonis, juſtè nolentes cruciabuntur malis. Unde poſſunt etiam tenebræ exteriores intelligi pœnæ corporales: corpus quippe eſt animæ exterius: ut ſint animæ mala, quibus à caritatis luce averſa mens in peccatis oblectatur, exteræ tenebræ: corporis autem mala, quibus æternis in finem torquebitur, exteriores tenebræ, quas ſolas timent qui ſervili adhuc timore detinentur. Nam ſi illis liceret, in illis exterius, quæ ſunt in peccatis, impunè ſemper volvi & involvi, profectò numquam vellent accedere ad Deum, & illuminari, & inhærere illi per caritatem, ubi eſt timor caſtus permanens in ſæculum ſæculi: Qui timor non cruciat, ſed tenaciorem facit animam boni illius, quod ſi dimiſerit, cadet.*

1. Joan. 1. 5. — *1. Joan. 4. 8.* — *1. Joan. 2. 11.* — *S. Aug. Epiſt. 140. aliàs 120. ad Honoratum cap. 22. & 23.* — *Epheſ. 5. 8.* — *Matt. 25.*

B C D E

10. *Et dixit Jeſus Centurioni: Vade, & ſicut crediſti,*

S. Baſil. Seleucienſis. *diſti, fiat tibi. Et ſanatus eſt puer in illa hora.* O fidem A miraculi adjutricem! Fidei Centurionis ſervus ſanatus teſtis eſt; morbuſque diffugiens ſupplicantis deprædicat fidem. Modus medelæ, fidei modus extitit: O Domini benignitatem! Operis ſocium aſſumit ſupplicantem. Tibi (inquit) affers ſanationis remedium, veretur mors fidem tuam. Fidem colamus Domino gratiſſimam. Fidem diligamus miraculorum parentem. Fugiamus incredulitatem, cujus finis interitus.

11. *Et cùm veniſſet Jeſus in domum Petri, vidit ſocrum ejus jacentem, & febricitantem. Et tetigit manum ejus, & dimiſit eam febris, & ſurrexit, & miniſtrabat eis.* Peccati poſt baptiſmum commiſſi, variique generis cupiditatum figura eſt febris, qua Petri ſocrus laborabat. *Febris noſtra avaritia eſt, febris noſtra libido eſt; eò quòd ignitæ ſint cupiditates. Unde & Apoſtolus ait:* Si non ſe continent, nubant; Melius eſt enim nubere quàm uri. *Febris noſtra luxuria eſt, febris noſtra ambitio eſt, febris noſtra iracundia eſt. Quæ licèt corporis vitia ſint; ignem tamen oſſibus implicant, mentem, animum, ſenſuſque pertentant. Hæc prior diaboli ſollicitatur arte. Etenim ager bonus, veſtis, monile, ſuadela ſerpentis eſt. Honorum gratia, ſublimitas poteſtatum, epularum ſuavitas, forma meretricis, laqueus eſt diaboli, & quaſi quidem nequitiæ ſpiritalis illecebroſus affatus, qui per carnis illecebram, quæ citò feminea quadam levitate mollitur, animum quoque de gradu dejicit. Neque enim formam mulieris animus priùs quàm corporis oculus concupiſcit. Denique quod non videris, non amabis: ſed ubi caro concupierit, compatientis quoque animi conſtantia defatiſcit, & mens conſortio amoris inflectitur, atque ita mors irrepit ſceleris affectu, tentante diabolo, carne ſuadente. Vehementior tamen eſt animi, quàm corporis febris: & ideo pro animi voluptate corporis ſalus plerumque contemnitur, nec à periculis abſtinetur.* (S. Ambroſ lib. 4. in Luc. n. 63. & 64.) *Unde non alienum videtur repetere quemadmodum Theotimus, cùm gravi oculorum incommodo laboraret, & amaret uxorem, interdictâ ſibi à Medico facultate coëundi, cupiditatis impatiens, atque impetu libidinis raptus, ſe moderari nequiverit. Sciens enim prudenſque quòd eſſet oculos amiſſurus, priùs quàm conveniret uxori, in ipſo æſtu ferventis cupiditatis, & conſuetudinis apparatu: Vale, inquit, amicum lumen. Sic febre libido flagrantior eſt, graviuſque præcipitat & inflammat,* Ut febris illa, ſcilicet concupiſcentia ſanetur, Chriſti auxilium implorandum eſt, qui cor noſtrum gratiæ ſuæ efficaciſſima virtute tangat, qui in domum noſtram per ſanctam Euchariſtiæ Communionem corporaliter deſcendens, malignæ febris reſtinguat ardorem. Supplicandum cæleſti Medico, ut ſanet nos à morbo deſideriorum noxiorum. *Ignoſce nobis,* Domine, *ea in quibus ſumus abſtracti à concupiſcentia: Adjuva, ne abſtrahamur à concupiſcentia: Aufer à nobis concupiſcentiam.* (S. Auguſt. lib. 2. de peccatorum Meritis & Remiſſione c. 9.)

Ne autem noſtra non ſatis valeat oratio, interventores ſunt adhibendi & Mediatores, apud Chriſtum ſupremum & unicum Mediatorem, autoremque & conſummatorem ſalutis; quemadmodum febricitante Petri ſocru, Petrus & Andreas Chriſtum rogaverunt pro ea. *Et tu habes proximos, qui pro te ſupplicent. Habes Apoſtolos proximos, habes Martyres proximos, ſi in ipſa Martyribus devotionis ſocietate, miſericordiæ quoque muneribus appropinques; proximus eſt enim qui miſericordiam facit. Hac & tu miſericordiam, & eris Petro proxima. Non ſanguinis neceſſitudo, ſed virtutis cognatio facit proximos; quia non in carne ambulamus, ſed in ſpiritu. Ama ergo propinquitatem Petri, affinitatem Andreæ; ut pro te rogent, & recedant cupiditates tuæ. Verbo Dei pulſata, ſurges illico, quæ in terris jacebas, ut Chriſto miniſtres. Nemo enim jacens Chriſto miniſtrat. Miniſtra pauperi, & miniſtraſti Chriſto. Quod enim* uni horum feciſtis, *inquit,* mihi feciſtis. *Ergo rogaverunt pro vidua Petrus & Andreas. Utinam exſiſtat aliquis qui tam citò poſſit rogare pro nobis, vel certè iſti qui pro ſocru rogant, Petrus & Andreas frater ejus; tunc enim pro affine poterant, nunc jam poſſunt pro nobis, & pro omnibus impetrare. Videtis enim quòd magno peccato obnoxia, minùs idonea ſit quæ pro ſe precetur, certè quæ pro ſe impetret. Adhibeat igitur ad Medicum alios precatores. Ægri enim niſi ad eos aliorum precibus Medicus fuerit invitatus, pro ſe rogare non poſſunt. Infirma eſt caro, mens ægra eſt, & peccatorum vinculis impedita, ad Medici illius ſedem debile non poteſt explicare veſtigium. Obſecrandi ſunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt: Martyres obſecrandi, quorum videmur nobis quodam corporis pignore patrocinium vindicare. Poſſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine, etiamſi qua habuerunt peccata, laverunt. Iſti enim ſunt Dei Martyres, noſtri præſules, ſpeculatores vitæ actuumque noſtrorum. Non erubeſcamus eos interceſſores noſtræ infirmitatis adhibere; quia ipſi infirmitates corporis, etiamcùm vincerent, cognoverunt.* (S. Ambroſ lib. de Viduis c. 9.)

B Et tetigit manum ejus, & dimiſit eam febris. *Quæ neceſſitas tangendi erat, ubi inerat virtus jubendi? Sed Chriſtus tenuit manum mulieris ad vitam, quia Adam de manu mulieris acceperat mortem. Tenuit manum ejus; ut quod manus præſumentis amiſerat, manus repararet Autoris. Tenuit manum ejus; ut acciperet indulgentiam manus, quæ carpſerat de morte ſententiam.* (S. Petrus Chryſolog ſerm. 18.) Et dimiſit eam febris, & ſurrexit, & miniſtrabat eis. *Chriſtus ſic fugat morbos, ut vires priſtinas mox reducat. Ubi curat ars, ibi infirmitatis reſidet laſſitudo: Ubi ſanat virtus, ibi languor veſtigium non relinquit.* Morbis, & ſanitate ad Dei gloriam utendum eſt; his ut Chriſto patienti conformemur, utque peccata noſtra patiendo expiemus; hâc ut Deo per bona opera miniſtremus.

C *Et tetigit manum ejus.* Non ſolùm verbo, ſed etiam tactu ægros curare conſuevit. *Et tu igitur, quæ variis Mundi æſtuas cupiditatibus, vel formâ viri alicujus capta, vel pecuniâ, roga Chriſtum, adhibe Medicum, porrige ei dexteram tuam, tangat interiora tua Dei manus, Verbique cæleſtis gratia interiorum venas ſcrutetur animorum, pulſet Dei dextera ſecreta cordis .... Nec vereare moram aliquam ſanitatis. Neſcit impedimentum qui ſanatur à Chriſto. Opus eſt ut remedium adhibeas, quod acceperis; ſimul enim ut præceptum dederit, cæcus videt, paralyticus ambulat, mutus loquitur, ſurdus audit, febriens miniſtrat, lunaticus liberatur. Et tu igitur quæcumque indecorè alicujus rei cupiditate langueſcis, obſecra Dominum, fidem defer, nec ullam timeas moram. Ubi adeſt oratio, adeſt Verbum, fugatur cupiditas, libido diſcedit.* (S. Ambroſ lib. de Viduis c. 10.) Surrexit Petri ſocrus, & miniſtrabat illis. *Bene ſurrexit; Sacramenti enim typum Apoſtolica jam gratia miniſtrabat. Proprium eſt autem ſurgere Chriſti miniſtros, juxta quod ſcriptum eſt:* (Ibid. num. 66.) D Surge *qui dormis, & exſurge à mortuis .... Simul qualis eſſe debeat qui Chriſto miniſtrat, oſtenditur; oportet enim primò carere variarum illecebris voluptatum, vitare internum corporis animique languorem, ut corpus & ſanguinem Chriſti miniſtret. Neque enim poteſt quiſquam peccatis ſuis æger, minimèque ſanus, immortalium ſanitatum remedia miniſtrare. Vide quid agas, Sacerdos, nec febrienti manu Corpus Chriſti attingas. Priùs curare, ut miniſtrare poſſis. Si mundos eos qui ante fuerant leproſi, Chriſtus jubet occurrere Sacerdotibus, quantò magis mundum ipſum convenit eſſe Sacerdotem?* (n. 65.) E

12. *Veſpere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & ejiciebat ſpiritus verbo: & omnes malè habentes curavit.* Omnis peccator ſub dæmonis poteſtate eſt. Longè horribilior & infelicior anima à dæmone poſſeſſa, quàm corpus ab illo occupatum & vexatum. Verbum Dei, flagellum eſt diaboli. Cum fide viva, ſpeque firma, ejus tentationibus opponendum eſt. Quod verbum Dei ore Chriſti prolatum momento effecit, ex ore concionatorum auditum, vel in libris ſanctis eâ quâ par eſt religione perlectum, in peccatorum animis ſenſim efficit, *Quia ad nos Chriſtus carne non venit, venit verbo. Ubi ergo venit fides ex auditu, auditus per ver-* (S. Petrus Chryſolog ſerm. 18.)

bum, nos fecit liberos dæmoniaca ſervitute; dæmones reddidit ex impia dominatione captivos ... Ne nos infidelitas ad eorum revocet ſervitutem. Immò etiam nunc carne venit ad nos Chriſtus per ſacram Euchariſtiæ Communionem, & vivificæ carnis ſuæ contactu languores animarum noſtrarum curat, atque à dæmonum incurſu nos tuetur.

S. Cyrill. Alexand. in Cat. Reg.

Quamquam verbo ac nutu poterat patrare prodigia, tamen etiam manus infirmis imponit. Par enim erat nos intelligere, ſic comparatam ejus ſanctam carnem; ut divini Verbi virtutis efficaciam deferret, cùm divinam illi virtutem inſeruiſſet. Ergo nos quoque ille tangat, imò verò nos ipſum per myſticam Benedictionem ut & nos ab animi morbis, omnique dæmonum incurſu ac injuriâ liberet.

13. *Ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam dicentem: Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portavit.* Immenſam Chriſti boni Paſtoris charitatem laudemus & imitemur. Infirmitates & defectus proximorum noſtrorum compatiendo feramus. Morbos curare non poſſumus; ſed poſſumus infirmos viſitare, conſolari, illiſque opem & miniſterium exhibere.

Chriſto cæleſti Medico aſſiduè ſupplicemus, ut ſanet omnes infirmitates Animarum noſtrarum: in morbis verò corporis ejus miſericordiam laudemus: ſiquidem illos immittit ad ſanandum animum.

Salvian. lib. 1. de Providentia.

Si Deus cuncta diſpenſat, inquit Salvianus, *qua ratione fortis ac ſanus eſt homo, quem peccatorem ſcio; & tu infirmus, quem ſanctum eſſe non ambigo? Cur abſque dubio, niſi quia caro concupiſcit adversùs ſpiritum, ſpiritus autem adversùs carnem. Hæc enim ſibi invicem adverſantur, ut non quæcumque vultis faciatis. Non imprudenter quidam dixit, quòd ſi repugnante corporis fortitudine, quæ optamus facere non poſſumus, infirmandum nobis ſit carne ut optata faciamus. Infirmitas enim carnis vigorem mentis exacuit, ut affectis artubus virtutes corporum in virtutes transferantur animorum; non turpibus flammis medullæ æſtuent; non malè ſanam mentem latentia incentiva ſuccendant, non vagi ſenſus per varia oblectamenta laſciviant; ſed ſola exſultet Anima læta corpore affecto, quaſi adverſario ſubjugato.*

Denique cùm ex infirmitate corporis priſtinæ ſanitati reſtituti à Deo ſumus, ſanitate meliùs uti, eique fideliùs ac ferventiùs ſervire debemus, ut S. Auguſtinus monet, illa verba explicans Pſalmi 97. *Sanavit ei dextera ejus, & brachium ſanctum ejus.* Quid eſt, inquit, brachium ſanctum Domini? Dominus noſter Jeſus Chriſtus. Audi Iſaiam: *Quis credidit auditui noſtro, & brachium*

Iſai. 53. S. Aug. Enarr. in Pſal. 97

" *Domini cui revelatum eſt?* Brachium ergo ſanctum &
" dextera ipſius, idem ipſe eſt. Ergo Dominus noſter Je-
" ſus Chriſtus brachium Dei, & dextera Dei: propterea
" *ſanavit ei.* Non dictum eſt tantùm, ſanavit orbem terrarum dextera ejus: ſed, ſanavit ei. *Multi enim ſanantur ſibi, non ei. Ecce quàm multi cupiunt ſanitatem iſtam corporalem, & ab illo accipiunt; ab illo ſanantur, & non illi ſanantur? Accepta ſanitate laſciviunt: Qui ægroti caſti erant, ſanati adulteri fiunt; qui cùm ægrotarent, neminem lædebant, receptis viribus invadunt & opprimunt innocentes: ſanati ſunt, ſed non ei. Quis eſt qui ſanatur ei? Qui intus ſanatur, Qui credit in eum, ut cùm interiùs fuerit ſanatus, in novum hominem reformatus, poſtea & hoc quod languet ad tempus caro iſta mortalis, recipiat in fine & ipſa ſuam perfectiſſimam ſanitatem.*

14. *Videns autem Jeſus turbas multas circum ſe, juſſit ire transfretum.* Turbæ fugiendæ ſunt illis qui pietatem ſectantur: non quærenda hominum frequentia, niſi ut eorum ſalus procuretur. Turbæ quærendæ ſunt aut admittendæ Paſtori & Concionatori Evangelico, ut ſaluti conſulat alienæ; ſeceſſus amandus, & opportunè quærendus, ut conſulat ſuæ. Jactantiæ & vanæ gloriæ vitanda occaſio.

15. *Et accedens unus Scriba, ait illi: Magiſter, ſequar te quocumque ieris.* Chriſtum ſequi Chriſtianus quiſque debet in via mandatorum ejus: Ad hoc enim per

A Evangelium vocatus eſt: ſed in via conſiliorum, abſque ſingulari vocatione, ipſum ſequi ſe poſſe quis præſumat? Expectanda eſt, non prævenienda Dei vocatio & gratia; probanda vocatio, utrum à Deo ſit. *Et dicit ei Jeſus, Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Adoranda Chriſti paupertas, *qui propter nos egenus factus eſt, cùm dives eſſet, ut illius inopiâ nos divites eſſemus.* Illam colimus & imitamur, cùm aliquorum vitæ iſtius corporiſque commodorum privationem propter ejus amorem libenter patimur, qui non ſolùm *exinanivit ſemetipſum* uſque ad formam & miſerias ſervi, verùm etiam quodam modo infrà ſortem beſtiarum, quòd ſpectat privationem omnis generis commodorum. *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos ſuos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Ab omni rerum terrenarum cupidita-

B te alienus eſſe debet, qui Chriſtum in ſacro Miniſterio ſequi ſe profitetur: qui ponit fortunæ menſam, & bona temporalia quærit ſequendo Chriſtum, ad illum non accedit, imò longè ab ipſo recedit. Qui vitam Clericalem amplectuntur, aut Evangelium prædicant, ut dignitates Eccleſiaſticas, & pinguia beneficia obtineant, commodiuſque vivant & lautiùs, à Chriſto vocati non ſunt, nec ipſum ſequuntur.

S. Hieron. Epiſt. 2. ad Nepotianum.

Propterea vocantur Clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors, id eſt pars Clericorum eſt. Qui autem vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet, talem ſe exhibere debet, ut & ipſe poſſideat Dominum, & poſſideatur à Domino. Qui Dominum poſſidet, & cum Propheta dicit,

C Pars mea Dominus: *nihil extra Dominum habere poteſt. Quòd ſi quidpiam aliud habuerit, præter Dominum, pars ejus non erit Dominus: verbi gratiâ, ſi aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſupellectilem: cum iſtis partibus Dominus pars ejus fieri non dignabitur. Si autem ego pars Domini ſum, & funiculus hæreditatis ejus: nec accipio partem inter cæteras tribus, ſed quaſi Levita & Sacerdos vivo de decimis; & Altari ſerviens, Altaris oblatione ſuſtentor: habens victum & veſtitum, his contentus ero; & nudam Crucem nudus ſequar. Obſecro itaque te, & repetens iterum iterumque monebo, ne officium Clericatus genus antiquæ militiæ putes, id eſt, ne lucra ſæculi in Chriſti quæras militia; ne plus habeas quàm quando Clericus eſſe cœpiſti, & dicatur tibi: Clericorum non proderunt eis:*

Ierem. 12. ſecundum Verſionem 70 Interp.

Nonnulli enim ſunt ditiores

D *Monachi, quàm fuerant ſæculares; & Clerici, qui poſſideant opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locuplete & fallace diabolo non habuerant; ut ſuſpiret eos Eccleſia divites, quos Mundus tenuit ante Mendicos.*

S. Auguſt. lib. 22. contra Fauſtum cap. 46.

Magiſter, ſequar te quocumque ieris. *Avidus gloriæ fuiſſe intelligitur, quem ſe volentem ſequi Dominus in Evangelio revocat, dicens, Vulpes foveas habent, & volucres cæli diverſoria; Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. Videbat enim eum doloſa ſimulatione tenebroſum, & ventoſa elatione jactatum, non habere fidei locum ubi ſe inclinantem Doctorem humilitatis exciperet, quia in Diſcipulatu Chriſti non illius gratiam, ſed ſuam gloriam requirebat.*

Idem ſerm. 100 aliàs 7. de Verbis Domini

Vulpes foveas habent, &c. Filius autem hominis non habet ubi caput ſuum reclinet. *Sed ubi non habet?*

E *in fide tuâ. Vulpes enim habent foveas in corde tuo, doloſus es: Volatilia cæli habent nidos in corde tuo, elatus es. Doloſus & elatus non me ſequeris. Quomodo ſequitur doloſus ſimplicitatem?*

16. *Alius autem de Diſcipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primùm ire, & ſepelire patrem meum. Jeſus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Renunciare ſæculo, quàm difficilè! Vocatis à Chriſto ad vitæ perfectioris inſtitutum, aliqua ſemper vincula injiciuntur. Procul humanarum neceſſitudinum intuitus, procul vitæ civilis officia, cùm de ſalutis æternæ negotio agitur. Omne aliud officium ſuppleri ab aliis poteſt: cura ſalutis noſtræ perſonale negotium eſt, quod noſtram operam deſiderat. Divinæ vocationi abſque morâ parendum.

S. Auguſt. ſerm. 62.

Piè quidem excuſavit

aliàs 6. de Verbis Dom.

Diſcipulus iſte : & ideo dignior cujus excuſatio removeretur, vocatio firmaretur. Pium erat quod volebat facere : ſed docuit Magiſter quid deberet præponere. Volebat enim eum eſſe vivi Verbi Prædicatorem ad faciendos victuros. Erant autem alii per quos illa neceſſitàs impleretur ; Sine, *inquit,* mortuos ſepelire mortuos ſuos. *Infideles cadaver quando ſepeliunt, mortui mortuum ſepeliunt. Illius corpus animam perdidit ; illorum anima Deum. Sicut enim vita corporis anima eſt : ſic vita animæ Deus. Sicut exſpirat corpus, cùm animam emittit : ita exſpirat anima, cùm Deum amittit. Deus amiſſus, mors animæ : Anima emiſſa, mors corporis. Mors corporis neceſſaria : Mors animæ voluntaria.*

S. Auguſt. ſerm. 100 aliàs 7. de Verbis Dom.

Domine, permitte me primùm ire, & ſepelire patrem meum. *Fides cordis ejus Domino ſe oſtendebat ; ſed pietas differebat. Dominus autem Chriſtus quando parat homines Evangelio, nullam excuſationem vult interponi carnalis hujus temporaliſque pietatis.* Hæc quidem & Lex Dei habet, & ipſe Dominus arguit Judæos, quia deſtruebant ipſum mandatum Dei. Et Paulus Apoſtolus dixit, *Hoc eſt mandatum primum in repromiſſione.* Quod? *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Volebat ergo iſte juvenis obtemperare Deo & ſepelire patrem ſuum : *Sed eſt locus, & eſt tempus, & eſt res, quæ huic rei, huic tempori, huic loco ſerviat. Honorandus eſt pater, ſed obediendum eſt Deo. Amandus eſt generator, ſed præponendus eſt Creator. Ego, inquit ad Evangelium te voco, ad aliud opus mihi neceſſarius es : Majus eſt hoc, quàm quod vis facere.* Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos. *Pater tuus mortuus eſt : ſunt alii mortui qui ſepeliant mortuos. Mortui ſepelientes mortuos, qui ſunt? Poteſtne mortuus à mortuis ſepeliri? Quomodo involvunt, ſi mortui ſunt? Quomodo portant ſi mortui ſunt? Et involvunt, & portant, & plangunt, & mortui ſunt : quin infideles ſunt.* Scriptum eſt in Cantico Canticorum, *Ordinate in me caritatem.* Id eſt, *Facite gradus, & cuique quod debetur, reſtituite. Nolite anteriora poſterioribus præponere. Amate parentes, ſed præponite Deum parentibus.* Attendite Matrem Machabæorum : *Filii,* inquit, *neſcio quomodo apparuiſtis in ventre.* Concipere vos potui, parere vos potui ; formare non potui : Illum ergo audite, illum mihi præponite ; Nolite attendere, ne ſine vobis remaneam. Præcepit, & ſecuti ſunt. Quod docuit Mater filios, hoc docebat Dominus Jeſus Chriſtus iſtum cui dicebat, *Sequere me.* Manifeſtum igitur eſt, *& honorem parentum in gradu ſuo eſſe ſervandum, & eos tamen in divini amoris comparatione, præſertim ſi impedimento ſunt, nulla dubitatione oportere contemni.*

Epheſ. 6. 2. — *2. Machab. 7. 22.* — *S. Auguſt. lib. contra Adimantum. c. 6.*

17. *Et aſcendente eo in naviculam, ſecuti ſunt eum Diſcipuli ejus : & ecce motus magnus factus eſt in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus, ipſe verò dormiebat. Et acceſſerunt ad eum Diſcipuli ejus, & ſuſcitaverunt eum, dicentes : Domine, ſalva nos, perimus.* Navis illa in medio mari fluctibus agitata, eſt Eccleſiæ typus. In eâ Chriſtus cum Diſcipulis eſt, ut ipſe promiſit : *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi :* Ideo mergi non poteſt, quamvis Tyrannorum perſecutionibus, erroribus Hæreticorum, ſcandalis improborum Chriſtianorum velut tumentibus fluctibus operta & concuſſa. *Navicula illa* (inquit Tertullianus) *figuram Eccleſiæ præferebat, quòd in mari, id eſt in ſæculo, fluctibus, id eſt, perſecutionibus & tentationibus inquietatur, Domino per patientiam velut dormiente, donec precibus ſanctorum in ultimis ſuſcitatus compeſcat ſæculum, & tranquillitatem ſuis reddat.* Tunc ſolùm fiet tranquillitas magna. Etſi enim modò *Pax à paganis, pax* fortè *ab Hæreticis, ſed non eſt pax à falſis filiis.* Olim prædictum eſt, & nunc impletur : *Ecce in pace amaritudo mea amariſſima.* (Iſai. 38.) *Amara priùs in nece Martyrum, amarior poſt in conflictu Hæreticorum, amariſſima nunc in moribus domeſticorum.*

Tertull. lib. de Baptiſmo c. 12. — *S. Bern. ſerm. 6. in Pſal. 40.* — *Idem ſerm. 33. in Cantica.*

18. Et navigium tempeſtatibus jactatum cor humanum eſt variis cupiditatum fluctibus, tentationum procellis agitatum. In eo Chriſtus habitat per fidem : Chriſtus dormit, cùm ſopita fides eſt, vigilat, cùm fides excitatur. *Navigamus per quoddam ſtagnum, & ventus & procellæ non deſunt : Tentationibus quotidianis hujus ſæculi prope oppletur noſtrum navigium. Unde autem fit, niſi quia dormit Jeſus? Si non dormiret in te Jeſus, tempeſtates iſtas non patereris ; ſed tranquillitatem haberes interiùs, convigilante tecum Jeſu. Quid eſt autem, dormit Jeſus? Fides tua quæ eſt de Jeſu, obdormivit. Surgunt procellæ ſtagni hujus, vides malos florere, bonos laborare, tentatio eſt, fluctus eſt. Et dicit anima tua, O Deus, ipſa eſt juſtitia tua ut mali floreant, boni laborent! Dicis Deo, ipſa eſt juſtitia tua! Et Deus tibi, ipſa eſt fides tua! Hæc enim tibi promiſi : Ad hoc Chriſtianus factus es ut in ſæculo iſto floreres? Torqueris, quia hic mali florent, qui cum diabolo poſtea torquebuntur. Sed unde hoc dicis? Unde fluctibus ſtagni & tempeſtate turbaris? Quia dormit Jeſus, id eſt, quia fides tua quæ eſt de Jeſu, ſopita eſt in corde tuo. Quid facis ut libereris? Excita Jeſum, & dic Magiſter, perimus. Evigilabit ille, id eſt, rediet ad te fides tua ; & adjuvante illo conſiderabis in anima tua, quia quæ dantur modò malis, non cum illis perſeverabunt. Aut enim viventes eos deſerunt, aut à morientibus deſeruntur. Tibi autem quod promittitur, manebit in æternum. Illis quod temporaliter conceditur, citò tollitur. Omnis enim caro fœnum : aruit fœnum, & flos decidit : Verbum autem Domini manet in æternum. Pone ergo dorſum ad id quod cadit, & faciem ad illud quod manet. Evigilante Chriſto jam tempeſtas illa non quatiet cor tuum, non opplebunt fluctus navim tuam : quia fides tua imperat ventis & fluctibus, & tranſiet periculum.*

S. Auguſt. Enarrat. 2. Pſal. 25.

Fluctuatis concupiſcentiâ voluptatum, & vultis ingurgitari, & vivi ſepeliri. Surgit cupiditas ebrietatis, & quaſi fluctus quidam irruit in animam, adtractus flatu malè ſuadentis. Tempeſtatem ergo magnam pateris, non vis reſpondere corruptori, cùm faves propinatori ; ſed fluctus concupiſcentiæ nimis erigitur, & obruere vult tamquam navem cor tuum. Chriſtiane, dormit in navi tua Chriſtus : excita illum ; jubebit tempeſtatibus ut omnia tranquillentur. Illo enim tempore, quando Diſcipuli in navi fluctuabant, Chriſto dormiente, ſignificaverunt fluctuare Chriſtianos Chriſtiana fide dormiente. Vides enim quid dicit Apoſtolus : Habitare, *inquit,* Chriſtum per fidem in cordibus veſtris. *Secundùm enim præſentiam pulchritudinis & divinitatis ſuæ ſemper cum Patre eſt, ſecundùm præſentiam corporalem jam ſupra cælos ad dexteram Patris eſt ; ſecundùm præſentiam verò fidei, in omnibus Chriſtianis eſt. Et ideo ergo fluctuas, quia Chriſtus dormit : hoc eſt, ideo concupiſcentias illas, quæ excitantur flatibus malè ſuadentium, non ſuperas, quia fides dormit. Quid eſt, fides dormit? Sopita eſt, oblitus es eam. Quid ergo eſt excitare Chriſtum? Excitare fidem, reminiſci quòd credidiſti. Ergo recordare fidem tuam, excitata Chriſtum : ipſa fides tua jubebit fluctibus, quibus turbaris, & ventis perverſa ſuadentium : ſtatim diſcedent, ſtatim omnia conquieſcent ; quia etſi non deſiſtit malus ſuaſor loqui, jam non commovet navem, non fluctum excitat, non mergit vehiculum quo portaris.*

S. Auguſt. ſerm. 361 aliàs 120. de Diverſis cap. 7.

Somnus Chriſti, ſignum eſt Sacramenti. Navigantes ſunt animæ in ligno ſæculum tranſeuntes. Etiam navis illa Eccleſiam figurabat. Et ſinguli quippe templa ſunt Dei, & unuſquiſque in corde ſuo navigat : nec facit naufragium, ſi bona cogitat. Audiſti convitium, ventus eſt : iratus es, fluctus eſt. Vento igitur flante, fluctu ſurgente, periclitatur navis periclitatur cor tuum, fluctuat cor tuum. Audito convitio, vindicari deſideras : & ecce vindicatus es, & malo alieno cedens, feciſti naufragium. Quare hoc? Quia dormit in te Chriſtus. Quid eſt, dormit in te Chriſtus? Oblitus es Chriſtum. Excita ergo Chriſtum, recordare Chriſtum, evi-

S. Auguſt. ſerm. 63. aliàs 3. inter additos à Pariſienſibus.

gilet in te Chriſtus : conſidera illum. Quid volebas ? A vindicari ? Excidit tibi, quia Ipſe cùm crucifigeretur, Lucæ 23. 34. dixit, Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt? Qui dormiebat in corde tuo, noluit vindicari. Excita illum, recole illum. Memoria ipſius, verbum ipſius, juſſio ipſius. Et dices apud te, ſi vigilat in te Chriſtus, Qualis ego homo, qui volo vindicari ? Qui ſum ego, qui in hominem exſero comminationes ? Morior fortè antequàm vindicer. Et cùm anhelans irâ inflammatus, & ſitiens vindictam, exiero de corpore, non me ſuſcipit ille qui noluit vindicari: Non me ſuſciepit ille qui dixit, Date, & dabitur vobis; dimittite, & dimittetur vobis. Lucæ 6. 37. & 38. Ergo compeſcam me ab iracundia mea, & redibo ad quietem cordis mei. Imperavit Chriſtus mari, facta eſt tranquillitas. Quod autem dixi ad iracundiam, hoc tenete regulariter in omnibus tentationibus veſtris. Na- B ta eſt tentatio, ventus eſt; turbatus es, fluctus eſt. Excita Chriſtum, loquatur tecum. Quis eſt hic, quia venti & mare obediunt ei ? Sub juſſione Chriſti mare audit, & tu ſurdus es ? Mare audit, & ventus ceſſat, & tu ſufflas ? Quid? Dico, facio, fingo: Quid eſt aliud niſi ſufflare, & ſub verbo Chriſti nolle ceſſare?

19. *Quid timidi eſtis modicæ fidei ?* Chriſtus illos priùs quàm mare ſedaret, reprehendit : Ad exercitatio-
S. Ioan. Chryſ. Hom. 29. in Matt. » nem enim eorum hæc fieri permittebantur, eratque
» figura tentationum ad quas eſſent perventuri. Majoribus
» enim eos tentationibus poſtea permiſit vexari : Unde &
» Paulus dicebat, *Supra modum gravati ſumus ſupra vir-*
2. Cor. 1. 8. 9. » *tutem, ita ut tæderet nos etiam vivere. Sed ipſi in no-*
» *biſmetipſis reſponſum mortis habuimus, ut non ſimus*
» *fidentes in nobis, ſed in Deo, qui ſuſcitat mortuos :*
» *qui de tantis periculis nos eruit, & eruit.* Ut hinc C
» igitur eos doceret, quantùm in eo confidere oporteret,
» cùm inſani fluctus inſurgant, diſcerentque quòd ad me-
» lius cuncta diſpenſat, primùm ipſos increpat : nec enim
» fruſtra ad extremum uſque terrorem eos venire permiſit;
» verùm ut ſignum eis ingens videretur, & perpetua mi-
» raculi memoria reſideret. Nam quoniam poſt rem fa-
» ctam oblivio ſolet ex negligentia homines occupare: pro-
» pterea priùs quàm ſigna fiant, multa præſtruuntur, quæ
» diuturniorem memoriam faciant. Sic & Moyſes ſerpen-
Exodi 4. » tem primò perhorruit, neque id leviter; deinde rem illam
» mirandam, haud tamen citra ſollicitudinem contem-
» platur: & nunc Diſcipuli, cùm jam ſalutem ferè deſ-
» peraſſent, tunc ſalvantur, ut ex periculorum confeſſio-
» ne, magnitudinem miraculi perdiſcant. Hac de cauſa
» etiam dormivit. Nam ſi vigilantem viderent, aut non D
» adeo pertimuiſſent, ut petere ab eo ſalutem, qui pericula
» eorum videret, neglexiſſent; aut non poſſe ipſum fluctus
» ſedare putaſſent : idcirco dormit, ut & timoris cauſa ip-
» ſis major præberetur, & ſenſus eorum apertior ad viden-
» da miracula redderetur. Nam cùm non pariter aliquis
» ſentiat quæ in alienis fiunt corporibus, & quæ in ſe ipſo,
» oportebat Diſcipulos ejus, qui plurimos in dies liberari
» videbant, nec tale quid ipſi experiebantur, & negligen-
» tiores erant, in ſe ipſis omnipotentiam ejus inſpicere,
» ut magis obligarentur: cùmque nec claudi eſſent ipſi,
» nec cæci, nec aliâ ægrotatione laborarent; tempeſtatem
» excitari permittit, ut liberati ab ea, manifeſtiorem be-
» neficiorum ejus ſenſum habeant. Propterea nec præſen-
» tibus turbis id facit, ſed ſolos ipſos corripit, ne modicæ E
» fidei à multitudine damnarentur, & antequam fluctus
» undarum deprimeret, nimios animorum fluctus ſedavit.
» Corripuit enim eos ac dixit: *Quid timidi eſtis, modicæ*
» *fidei ?* Ad hæc, cauſam reddidit, non à tentationibus,
» ſed ab infirmitate mentis timorem proficiſci.

» *Quid timidi eſtis, modicæ fidei?* Apoſtolos increpat Chriſtus, & eorum tamen orationem exaudit, ne defectuum noſtrorum intuitu, etiam precibus noſtris admixtorum, ab orandi ſtudio deterreamur. Deinde ut perſuaſum habeamus, vim precum noſtrarum meritis noſtris non inniti. 3. Ut majori cum humilitate oremus. 4. Ut Chriſto magis ac ferventiùs uniamur, cùm illo & per ipſum orantes, qui *orat in nobis, orat pro nobis,* A *& oratur à nobis. Orat in nobis, ut caput noſtrum:* S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 85. *orat pro nobis, ut Sacerdos noſter : oratur à nobis, ut Deus noſter.* Ad illum fide accedamus, caritate illi conjungamur, oratione illum excitemus ut nobis ſubveniat; ſeu potiùs fidem noſtram, fiduciam de ipſius bonitate & miſericordia, vigilantiam, fervorem excitemus. Identidem orationem illam breviſſimam uſurpemus, ſed ſenſu luculentam : *Domine, ſalva nos, perimus.* Sine gratia tua perit in nobis omne bonum. Nullum vitæ noſtræ momentum eſt, Chriſte Salvator, quo in ſalutis æternæ diſcrimine non verſemur, niſi gratia tua nos adjuvet. Hujus ad peccata vitanda, ad tentationes ſuperandas, ad bonum omne ſupernaturale & inchoandum & perficiendum neceſſitatem abſolutiſſimam profitemur, quâ deſtituti, neceſſe eſt quodam modo ut cadamus, & cadendo vexemur, & prolapſi non ſurgamus, infirma & ad B bonum impotente libertate. *Domine, ſalva, nos perimus.* Hæc oratio vim exprimit omnipotentiſſimam gratiæ Salvatoris; ſuperabundantiam meritorum Chriſti; ſummam infirmitatem & quotidiana graviſſimaque pericula hominis. *Erſurge, quare obdormis Domine? Exſurge,* Pſal. 43. *& ne repellas in finem. Exſurge Domine, adjuva nos, & libera nos propter nomen tuum.*

20. *Occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, ſævi nimis, ita ut nemo poſſet tranſire per viam illam. Et ecce clamaverunt dicentes: Quid nobis, & tibi, Jeſu Fili Dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos?* Quantus furor Dæmonis, qui peccatoris animam poſſidet! Quanta miſeria peccatoris, qui à Dæmone poſſidetur! Quanta mala peccatum infert, non ſolùm ipſi homini peccanti, ſed hominum ſocietati! Conſcientia peccatoris, ſepulchrum eſt, tenebris, fœtore, C vermibuſque repletum. Hipocrytæ, *ſepulchra ſunt dealbata, intus autem plena oſſibus mortuorum.* E conſcientia ſua, cujus ſtimulos pati non poſſunt, & obtundere modis omnibus conantur, erumpunt peccatores, ſcandaliſque ſuis ambulantes in via mandatorum Dei infeſtant, ab eoque pro viribus abducunt. *Attende quæ ſævitia dæmonum, quiſve furor aut quæ rabies erga hominum genus, dum ferre nequeunt mori homines, qui vivos geſtiunt ſepelire, & ſeipſos ſepulchris mandant, ut homines redigant in ſepulchra. Digna quidem utrorumque conditio, ut qui cælo præſidere nolunt, paſcantur cadaveribus, & saginentur putredine, delicientur fœtore, quibus tota voluptas eſt vitiis deſervire. Sed tremendum ſatis exemplum, quòd tam ſævi dicuntur, ut nemo poſſit tranſire per viam illam. Concluſerunt enim viam veniendi* D *ad Deum, tranſitum denegarunt: & ideo nemo putet quòd ſine Chriſto ad Deum poſſit pervenire.* Paſchaſ. Radbertus in c. 8. Matt. Fœlix peccator, cui Chriſtus occurrit, & quem gratiâ ſuâ præveniens, à dæmonis ſervitute & poſſeſſione liberat! ſed heu! liberationi ſuæ ſæpè impedimentum apponunt peccatores à dæmone inviſibiliter poſſeſſi; rebelles ſunt lumini, Chriſti Salvatoris manum repellunt, averſantur ſalutaria doctrinæ Evangelicæ remedia, ſæviunt in Paſtores ac Miniſtros verbi Dei; moras injiciunt, dicunt *Modò & modò, & illud modò non habet modum:* Timore judiciorum Dei turbantur, torquentur, nec tamen convertuntur. *Inimici ſunt juſtitiæ, mallent non eſſe juſtitiam peccata prohibentem atque punientem: Eam, ſi poteſtas* S. Auguſt. Epiſt. 145 aliàs 144. *daretur, præcipientem auferrent, ne comminantem vel* E *judicantem ferant. Gehennas metuunt, peccare non metuunt, ſed ardere. Ille* autem *timor pœnæ tormentum habet,* quia *non eſt in caritate.* Chriſto factis, ſin minùs verbis, dicunt: *Quid nobis & tibi, Jeſu Fili Dei? Veniſti ante tempus torquere nos... Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Iob. 21. 14.

21. *Erat autem ibi non longè ab illis grex multorum porcorum paſcens. Dæmones autem rogabant eum, dicentes : Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis, Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare, & mortui ſunt in aquis.* In porcis imaginem habes carnalium hominum gulæ, & libidini deditorum,

Philipp. 3. 19. Judæ 8. 2. Petri 2. 28. Sap. 2. 8. Epheſ. 4. 19.

Quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt; qui carnem luxuriâ *maculant* & velut ſues *in volutabro luti* delectantur. Horum multitudo maxima, dicentium: *Coronemus nos roſis ante quàm marceſcant, nullum ſit pratum quod non pertranſeat luxuria noſtra.* In hos mittitur dæmonum legio, & ecce impetu abeunt per præceps, quia *deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ in operationem immunditiæ omnis.* Et in finalem impœnitentiam merito impudicitiæ, quæ *majoris adhæſionis* peccatum eſt, ut loquitur S. Thomas, in mortem æternam ruunt præcipites. Unde *diabolus maximè gaudet de peccato luxuriæ, quia ex illo homo difficiliùs eripitur.* Hinc Oſee 5. dicitur: *Non dabunt cogitationes ſuas ut revertantur ad Deum ſuum: quia ſpiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.* Qui ergo in luxuriæ peccatis ſordeſcunt, gratum dæmonibus ſunt diverſorium, & eorum ſubjiciuntur poteſtati, ab iiſque in abyſſum præcipites aguntur. Quod autem Chriſtus ſignificavit, permittens dæmonibus ut in ſues irruerent, ſcilicet homines qui ſe in fœdis voluptatibus ſuûm more volutant, Deo maximè diſplicere, & diaboli eſſe mancipia, idem Lege ſignificatum eſt eſu ſuillæ carnis Judæis interdicente, ut explicat Lactantius. *Eodem ſpectat*, inquit, *etiam ſuillæ carnis interdictio: A qua cum abſtinere eos Deus juſſit, id potiſſimum voluit intelligi, ut ſe à peccatis atque immunditiis abſtinerent. Eſt enim lutulentum hoc animal atque immundum, nec umquam cælum aſpicit, ſed in terra toto & corpore & ore projectum ventri ſemper & pabulo ſervit; nec alium ullum, dum vivit, præſtare uſum poteſt, ſicut cæteræ animantes, quæ vel ſedendi vehiculum præbent, vel in cultibus agrorum juvant, vel plauſtra collo trahunt, vel onera tergo geſtant, vel indumentum exuviis ſuis exhibent, vel copiâ lactis exuberant, vel cuſtodiendis domibus invigilant. Interdixit ergo ne porcinâ carne veſcerentur, id eſt, ne vitam porcorum imitarentur, qui ad ſolam mortem nutriuntur: ne ventri ac voluptatibus ſervientes ad faciendam juſtitiam inutiles eſſent, ac morte afficerentur.* Mitte nos in gregem porcorum: Et ait illis, Ite. *Nec in porcorum gregem diaboli legio habuit poteſtatem, niſi eam de Deo impetraſſet: tantùm abeſt ut in Dei oves habeat… Nihil ſatanæ in ſervos Dei vivi licebit, niſi permiſerit Dominus, ut aut ipſum deſtruat per fidem electorum in tentatione victricem, aut homines ejus fuiſſe traducat, qui defecerint ad illum.*

S. Thomas Prima Secundæ Q. 73. A. 5. ad 2.

Lactant. lib. 4. Divinarum Inſtitutionum cap. 17.

Tertull. lib. de Fuga in perſecutione cap. 2.

At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare, & mortui ſunt in aquis. *Ita gubernant dæmones. Atqui nihil eis erat rei cum porcis; tecum autem ſemper habent irreconciliabile bellum ſuſceptum, & pugnam acerrimam, & odium immortale. Quòd ſi illos, quibuſcum nihil illis erat commune, ne ad exiguum quidem temporis momentum tolerare potuerunt; quid non facient, ſi hoſtes ſuos obnoxios ſibi nos habuerint? Quo nos irreparabili damno non afficient? Propterea namque Deus in gregem porcorum irruere illos permiſit, ut in corporibus brutorum animantium, ipſorum nequitiam diſcas. Atque illos quidem eadem facturos fuiſſe dæmoniacis, quæ porcis, niſi Deus curam dæmoniacorum in ipſa illorum inſania gereret, omnibus manifeſtum eſt. Si quando igitur videris hominem vexatum à dæmone, Dominum adora, nequitiam dæmonum diſce: ſiquidem utrumque in his dæmoniacis cernere licet, & Dei benignitatem, & hominum improbitatem: Dæmonum quidem improbitatem, cùm turbent, & exagitent animam dæmoniaci: Dei verò benignitatem, cùm ita ſævum inquilinum, & hominem præcipitare cupientem retineat & coërceat, neque omni ſua poteſtate uti permittat; ſed tantam vim ſinat oſtendere, ut & hominem caſtiget, & ſuam nequitiam manifeſtet.*

S. Joannes Chryſoſt. ſerm. 60. cujus titulus eſt Dæmones non gubernare mundum Tom 5.

22. *Et ecce tota civitas exiit obviàm Jeſu: & viſo eo rogabant ut tranſiret à finibus eorum.* Impii, & ſæculi amatores, Chriſtum amittere malunt, quàm lucra temporalia. Serviunt nempè cupiditati, nolunt ſervire caritati: ideo ſine dolore non amittunt, quod cum cupiditate poſſident. *Non enim eſt in carendo difficultas, niſi cùm eſt in habendo cupiditas.* Hærent in illis *manſoria dilectione, atque delectatione*, quaſi data illis eſſent ad fruendum, non *tranſitoria dilectione*, quaſi rerum quæ ad uſum datæ ſunt viatoribus, ut ſubſidia neceſſitatis, ut inſtrumenta virtutum & bonorum operum, ut *viaticum itineris, non illecebræ manſionis.* Ideo Jeſum apud ſe manere nolunt, qui temporalia bona collaturus non advenit, ſed æterna: & qui temporalia poſſidere noluit, quia contemnere docuit: Chriſtianos eſſe volens non propter temporalem, ſed propter æternam fœlicitatem: *Et viſo eo rogabant ut tranſiret à finibus eorum.* Ut enim ſcitè ait S. Auguſtinus: *Temporalibus dediti, tamquam rotæ conſtricti, non intrant ad veritatem, quia non amant æternitatem*… quibus dicitur, *Deus meus, pone illos ut rotam*: &, *In circuitu impii ambulant.*

S. Auguſt. lib. 3. de Doctrina Chriſtiana c. 18. & lib. 1. cap. 35.

S. Ambroſ.

S. Auguſt. Enarrat. 3. in Pſal. 30. ad verſ. 14.

CAPUT IX.

Senſus Litteralis.

I. ET *aſcendens in naviculam, transfretavit, & venit in civitatem ſuam.* Quòd Geraſenis Evangelii lumen inferre, & apud illos edere miracula Chriſtus voluerit, miſericordiæ fuit: quòd annuerit eorum precibus, rogantium ut ab illis recederet, & dimiſerit eos ſecundùm deſideria cordis eorum, juſti judicii fuit. Diſceſſit igitur ab eis, tum ne margaritas porcis projiceret; tum ut ſe non miſſum oſtenderet, niſi ad oves quæ perierant domûs Iſraël. Trajecto itaque lacu Geneſareth, in Galilæam reverſus eſt, & venit Capharnaum *civitatem ſuam*, ut conſtat ex *Marci cap. 2. verſ.* 1. Quò Chriſtum immigraſſe jam ante à Matthæo proditum erat. Hanc autem civitatem Chriſti vocat Evangeliſta, quia relictâ Nazareth in ea domicilium veluti elegerat. Tres enim patrias & civitates quaſi proprias habuit Chriſtus: ſcilicet Bethleem, ubi natus eſt; Nazareth, ubi educatus; Capharnaum, ubi frequentiùs verſari ſolitus, quam frequentibus miraculis illuſtravit, & quæ Galilææ metropolis erat.

S. Joannes Chryſoſt. Hom 30. in Matt. S. Thomas Commentar in c. 9. Matt. S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evang. c. 25.

2. *Et ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto. Et videns Jeſus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua.* Offerebant ei ſedenti & docenti in domo, paralyticum, demiſſum à quatuor viris, qui cum in lecto jacentem portabant, per faſtigium domûs, ſubductis tegulis, grabato; quia non inveniebant aditum in domum præ turba, quæ ad Chriſtum audiendum confluxerat, ſedentibus etiam intrà domum Phariſæus & Legis Doctoribus, qui venerant ex omni caſtello Judææ & Jeruſalem, & Galilææ illum audituri. Et videns Jeſus fidem hominum, qui paralyticum illum per tegulas demiſerant, & ſanandum offerebant, nec-non ipſius paralytici, qui ſe eo modo paſſus eſt offerri, dixit illi: *Confide, fili*, bono animo eſto: plus quàm petis, impetrabis, non ſolùm enim corporis ſanitatem quam rogas, ſtatim obtinebis, verùm etiam animæ ſanitatem, remiſſionemque peccatorum, quæ infirmitatis tuæ cauſa ſunt. Radicem enim morbi tollo.

Paralyticum iſtum alium eſſe ab illo, cujus meminit S. Joannes cap. 5. Evangelii ſui, opportunè monet S. Joannes Chryſoſtomus. Nam ille juxta piſcinam Jeroſolymis jacebat, hic in Capharnaum. Ille triginta &

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 30. in Matt.

octo annis paralyſi laboraverat, de iſto verò nihil hujuſ- A modi ſcriptum eſt : nullos ille habuit miniſtros, dixit enim, *Hominem non habeo*, hunc afferri à miniſtris videmus, per tegulas demitti, & offerri Jeſu : illum interrogavit : an vellet ſanus fieri; huic nullâ præmiſſâ interrogatione ait, *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua :* illum Sabbato curavit, non iſtum : poſt iſtius curationem Judæi ſtupent, & Deum glorificant turbæ: poſt illius ſanationem Jeſum perſequebantur, ejuſque vitæ inſidiabantur.

Eumdem autem fuiſſe paralyticum, cujus Matthæus Marcus & Lucas meminerunt, certiſſimum eſt, quamvis duo poſteriores Evangeliſtæ circumſtantias aliquas referant, quas prior prætermiſit. Quod autem Dominus apud Matthæum dixiſſe refertur, *Confide, fili, re-* B *mittuntur tibi peccata tua*; apud Lucam verò, *Homo, remittuntur tibi peccata tua*; nullam inter Evangeliſtas diſſonantiam arguit; ſed eumdem ſenſum habet. Blandior quidem illa compellatio eſt, *Fili:* ſed vox illa, *Homo*, ad ſententiam Domini expreſſiùs inſinuandam valet; quia homini dimittebantur peccata, qui hoc ipſo quòd homo erat, non poſſet dicere, *Non peccavi :* ſimul etiam ut ille, qui homini dimittebat, intelligeretur Deus.

S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evang. cap. 25.

3. *Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra ſe*, in cordibus ſuis tacitè cogitantes : *Hic blaſphemat.* Id eſt, injuriam Deo facit, arrogando ſibi quod ſolius Dei proprium eſt, ſcilicet poteſtatem remittendi peccata. Luc. 21. *Et cœperunt cogitare Scribæ & Phariſæi dicentes:* C *Quis eſt hic qui loquitur blaſphemias ? Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus*? Ex illorum porrò invidiâ & calumniâ occaſionem nactus Chriſtus, divinitatem probavit ſuam certiſſimis & invictiſſimis argumentis : primùm docendo & confirmando, ſe poteſtatem habere dimittendi peccata, quod ſolius Dei proprium eſſe rectè dixerant : *Ut autem ſciatis quia Filius hominis habet poteſtatem dimittendi peccata, &c.* Secundò, ſibi perſpectas eſſe illorum cogitationes oſtendens : *Corda* autem *ſcrutari*, & intimas cogitationes noſſe, Dei proprium eſt. *Et cùm vidiſſet Jeſus cogitationes eorum.* Tertiò, ſanitatem integerrimam ſtatim reſtituendo paralytico, idque ſolo verbo.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 30. in Matt. 1. *Reg.* 16 7. 2. *Paralip* 6. 30. *Pſal.* 7. 10.

4. *Ut quid cogitatis mala in cordibus veſtris?* Quo fine mihi tacitè affingitis blaſphemiam, qui tot meæ er- D ga Deum pietatis habetis argumenta ? Non zelo utique gloriæ Dei, ſed obtrectandi libidine, & ſuperba cæcitate. *Quid eſt faciliùs, dicere : Dimittuntur tibi peccata tua, an dicere, Surge, & ambula?* Utrumque Deo æquè facile eſt, ſed difficiliùs vanitatis & fallaciæ convincetur, qui rem inviſibilem pollicetur, qualis eſt remiſſio peccatorum, quàm qui rem viſibilem & ſenſibus ſubjectam. Remiſſio peccatorum latet, reſtitutio ſanitatis paralytico jacenti, opere ipſo patet. Ex iſto igitur viſibili externoque miraculo, aliud interius & inviſibile, remiſſionis ſcilicet peccatorum Chriſtus probat. *Inter dicere, & facere, multa diſtantia eſt. Utrum ſint paralytico dimiſſa peccata, ſolus noverat, qui dimittebat.* Surge *autem* & ambula *: tam ille qui conſurgebat,* E *quam hi qui conſurgentem videbant, approbare poterant. Fit igitur carnale ſignum, ut probetur ſpirituale : Quamquam ejuſdem virtutis ſit, & corporis, & animi vitia dimittere.*

2. Cor. 2. 10.

S. Hieron. in cap. 9. Matt.

5. *Ut autem ſciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata; tunc ait paralytico : Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* Ut autem convincamini me poteſtatem habere in terra remittendi peccata, adeoque me Dei verum Filium eſſe æterno Patri in omnibus æqualem, attendite quid modò ſim in hujus rei probationem facturus. Et dixit paralytico : *Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam*; ne ſuperſit ullus dubitandi locus tibi reſtitutam à me ſanitatem; & hinc omnibus innoteſcat me tametſi homo ſim mortalis, tamen poteſtatem habere dimittendi peccata (ut dixi) & conſequenter verum eſſe Deum; ſiquidem res falſa miraculo confirmari non poteſt; cùm Deus qui ſumma & prima Veritas eſt, falſum ac mendacium, blaſphemiamque teſtimonio ſuo approbare & confirmare non poſſit.

6. *Et ſurrexit, & abiit in domum ſuam.* Imperium Domini ſtatim conſequutus eſt effectus. Surrexit homo, qui priùs omnibus membris captus jacebat; lectum portavit, qui priùs movere ſe non poterat, ſed ab aliis ferri indigebat : abiit in domum ſuam, qui priùs ambulare non valebat, ut ſuis fauſtum miraculi in ſui gratiam à Jeſu editi nuntium afferret, de quo dubitare non poſſent ipſum aſpicientes, ejuſque præſentem ſtatum cum priſtino comparantes. *Videntes autem turbæ timuerunt*, præ ſtupore & admiratione divini operis : quo ex ſtupore, timor quidam reverentiæ erga Chriſtum natus eſt. Hæc vis verbi, *timere*, 3. Reg. cap. 3. 28. *Timuerunt Regem, videntes ſapientiam Dei eſſe in eo ad faciendum judicium.* Et qui teſtes miraculi fuerant, ſenſu pietatis affecti, Deum laudaverunt, qui talem ac tantam poteſtatem hominibus conceſſiſſet, remittendi ſcilicet peccata, & id viſibilibus miraculis confirmandi. *Hominibus*, id eſt, homini. Enallage enim ſive permutatio numeri eſt Scripturæ ſacræ uſitata, quoties aliquid indefinitum denotatur. Nondum autem Chriſtum Deum agnoviſſe videntur, neque Incarnationis Filii Dei Myſterium abſconditum.

7. *Et, cùm tranſiret inde Jeſus, vidit hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi : Sequere me. Et ſurgens ſecutus eſt eum.* Jeſus domo egreſſus ad *Mare Galilææ*, vidit in itinere hominem ſedentem *in telonio*, id eſt ad menſam publicanorum, ad quam tributa numerabantur, *Matthæum* ſcilicet, qui publicanus erat officio, id eſt publicorum vectigalium redemptor & exactor, natione Judæus, patria Galilæus, ad Apoſtolatum poſtea vocatus, quem hujus Evangelii ſcriptorem fuiſſe conſtat; *Levi* appellatus à Marco & Luca Evangeliſtis, ut S. Hieronymus obſervat. *Levi Alphæi* vocat S. Marcus. Neſcio verò cur Origenes adverſùs *Celſum* diſputans, cùm *Matthæum* publicanum fuiſſe dixiſſet, neget tamen *Levi* Apoſtolum fuiſſe, quamquam *Marci* quædam Exemplaria id præferre videantur; ſed à vulgata opinione nihil movet ut recedamus, cùm & officium, & circumſtantiæ vocationis, *Levi* eumdem eſſe ac Matthæum probent. Huic ait Jeſus: *Sequere me.* Individuus mihi comes eſto, ac Diſcipulus. Et *ſurgens ſequutus eſt eum :* Non temerè, ut Porphyrius & Julianus Apoſtata objiciebant, ſed prudentiſſimo conſilio, cùm tanta miracula à Chriſto ante patrata vel ipſe vidiſſet, vel audiviſſet ex famâ publicâ, minimèque dubiâ : & inſuper *Fulgor ipſe & Majeſtas divinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat, ex primo ad ſe videntes trahere poſſet aſpectu. Si enim in magnete, lapide, & ſuccinis hæc eſſe vis dicitur, ut annulos, & ſtipulam, & feſtucas ſibi copulent : quantò magis Dominus omnium creaturarum ad ſe trahere poterat quos volebat?* Gratiæ denique vis potentiſſima ipſum intus traxit, cor illius movit, in ipſo operando non ſolùm veram revelationem, ſed etiam bonam voluntatem. Agit enim quando vult Deus in cordibus hominum miris & ineffabilibus modis, non ut (quod fieri non poteſt) nolentes credant, ſed ut volentes ex nolentibus fiant, ut paſſim loquitur S. Auguſtinus. Sequutus autem Chriſtum eſt *relictis omnibus.*

Marci. 2. 14. *Luc.* 5. 27.

S. Hieron. in cap. 9. Matt.

Luc. 5. 27.

8. *Et factum eſt diſcumbente eo in domo*, ipſius Matthæi, qui *fecit ei convivium magnum in domo ſua*, (ut ſcribit S. Lucas :) *ecce multi publicani & peccatores*, ſive Matthæi collegæ & amici ab eo invitati, ſive Chriſti gratia & bonis voluntatibus, quas in illis fecerat, pariter tracti, Matthæique exemplo ad meliora converſi : *Erant enim multi, qui & ſequebantur eum* (inquit S. Marcus.) Hi igitur homines ex vitæ inſtituto vitiis dediti, & velut profani à Judæis habiti, ad menſam *diſcumbebant cum Jeſu & Diſcipulis ejus.*

Marci. 2. 15. *Luc.* 5. 24. *S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evang. cap. 27.*

9. *Et videntes Phariſæi*, id eſt, cùm id intellexiſſent, *dicebant Diſcipulis ejus*, tamquàm minùs ad reſ-

pondendum paratis: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magiſter veſter?* Peſſimum enim exemplum vobis præbet: unde S. Lucas rem ita refert: *Et murmurabant Phariſæi & ſcribæ eorum, dicentes ad Diſcipulos ejus: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?* Hæccine eſt hominis ſancti inſtitutio? Sic vos contra Legiſperitorum doctrinam & traditiones agere docet? Nam cùm de Diſcipulis dicebatur, Magiſtro magis objiciebatur, quem ſectando imitabantur. Una ergo Lucæ & aliorum Evangeliſtarum ſententia eſt, & tantò meliùs inſinuata, quantò quibuſdam verbis manente veritate, variata.

S. Aug. ibid.

10. *At Jeſus audiens ait: Non eſt opus valentibus Medicus, ſed malè habentibus.* Si vos tales eſtis, quales vobis ipſis videmini, ſani & integri quoad animum operâ certè meâ non indigetis. Miſſus ſum enim ut Medicus animarum, ideo peccatoribus familiariter utor, ut ipſos à peccatis ſanem, non ut in peccatis foveam: non ergo eo ſum nomine reprehendendus, ſiquidem & corporum Medici ægrotis ſeſe inclinant, eorumque fœtores ſuſtinent, ut illis ſanitatem reſtituant. Proverbialis igitur ea locutio eſt, quam & Græcorum Philoſophi, & alii Scriptores Ethnici uſurparunt. Sic Antiſthenes, cùm objectum illi eſſet quòd cum improbis verſaretur: *Etiam* (inquit) *Medici cum ægrotis.* Et Diogenes rogatus, cùm Lacædemoniorum laudaret inſtituta, cur non apud eos viveret: *Medicus* (ait) *inter ſanos non commoratur.*

11. *Euntes autem diſcite quid eſt: Miſericordiam volo, & non ſacrificium. Non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores.* Ite, expendite apud vos quid ſibi velit hic Scripturæ locus: *Miſericordiam volo, & non ſacrificium,* id eſt, magis quàm ſacrificium. Pietatis ſcilicet, beneficentiæ, humanitatis & miſericordiæ officia, quæ naturæ lege præſcripta ſunt, Deo magis grata ſunt, magiſque obligant, quàm ritualia præcepta, quale illud eſt de vitanda familiari conſuetudine peccatorum. Lex igitur quæ nocentes vitari præcipit, ad conſuetudinem vitæ & morum referenda eſt; ne tangens picem inquinetur ab ea, & cum perverſo pervertatur: non ad converſionem & reconciliationem eorum cum Deo. Nulla enim negligenda occaſio eſt eos reducendi in rectam viam, & ad Deum revocandi ut Dei fugitivos. Id igitur iniquè mihi vitio vertitis (inquit Chriſtus) *Non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores.* Ad hoc miſſus ſum à Patre in mundum, & cum hominibus verſor, non ut ante juſtos vocarem, ſed ut homines qui *peccaverunt omnes, & egent gloria Dei*, ex injuſtis juſtos facerem. Quod egregiè *S. Proſper* exprimit his Verſibus:

Oſee. 6.

S. Auguſt. lib. 10. de Civitate Dei c. 5.

S. Proſper Carm. de Ingratis.

Salvator Mundi non præmia juſtis
Solvere, nec ſanis venit conferre medelam.
Sed quod diſperſum exciderat, fractumque jacebat,
Quærere, & inventum reparare, & reddere curæ.

S. Lucas Chriſti ſententiam ita refert: *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.* Quæ poſtrema verba licèt alii Evangeliſtæ non habeant, nullam tamen Lucæ cum illis diſſenſionem probant; ſed ad Chriſti ſententiam explanandam valent: *Ne quiſquam peccatores, ob hoc ipſum quòd peccatores ſunt, diligi arbitretur à Chriſto: cùm & illa ſimilitudo de ægrotis bene intimet quid velit Deus vocando peccatores, tamquam Medicus ægros, utique ut ab iniquitate tamquam ab ægritudine ſalvi fiant: quod fit per pœnitentiam.*

S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evangeliſtarum cap. 27.

12. *Tunc acceſſerunt ad eum Diſcipuli Joannis, dicentes: Quare nos, & Phariſæi, jejunamus frequenter: Diſcipuli autem tui non jejunant?* Non ſolùm Joannis Diſcipuli, ut Matthæus refert; ſed etiam Phariſæi, teſtibus Marco & Luca id Domino objecerunt. Marci namque cap. 2. verſ. 18. legitur: *Et erant Diſcipuli Joannis, & Phariſæi jejunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare Diſcipuli Joannis & Phariſæorum jejunant, tui autem non jejunant?* Lucas verò cap 5. cùm reſponſum Chriſti de vocatione peccatorum tamquam ægrotorum retuliſſet, ſubjungit: *At illi dixerunt ad eum: Quare Diſcipuli Joannis jejunant frequenter, & obſecrationes*

A *faciant, ſimiliter & Phariſæorum; tui autem edunt & bibunt?* Id eſt, populariter vivunt. Sed intelligendum eſt & Diſcipulos Joannis æmulatione quadam & zelo pro Magiſtri ſui documentis & inſtitutis; & Phariſæos invidiâ & obtrectandi libidine, atque verſipelli malitiâ, ut cum Joannis Diſcipulis Chriſti Diſcipulos committerent, ipſumque Dominum ad Joannis diſciplinam improbandam adducerent, id certatim objeciſſe, ut quiſque poterat: quorum ſententia diverſo loquendi modo, ſed tamen à veritate non alieno, à tribus Evangeliſtis inſinuata eſt. De publicis autem jejuniis Lege præſcriptis (*Levit.* 23. 27. 29.) non agitur, ſed de illis quæ vel ex traditione Seniorum, vel proprio cujuſque conſilio, privataque religione obſervabantur; quod quidem fiebat à Phariſæis ad opinionem ſanctitatis ſibi conciliandam: B unde illud cujuſdam ex illa Secta in Templo ſe jactantis potiùs quàm orantis: *Jejuno bis in Sabbato*, id eſt, quavis hebdomadâ: à Diſcipulis verò Joannis Baptiſtæ ob captivitatem Magiſtri, pro quo preces ad Deum fundebant: quod & ratio temporum, & obſecrationum mentio apud Lucam oſtendit.

S. Auguſt. ibidem.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 31.

13. *Et ait illis Jeſus: Numquid poſſunt filii ſponſi lugere quamdiu cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies cùm auferetur ab eis ſponſus; & tunc jejunabunt.* Sponſi filios vocat ejus amicos, ſodales, & pronubos, qui intrà thalamum admittebantur cum ſponſo, ſicut cum ſponſa virgines, ejuſque nuptias variis lætitiæ ſignificationibus celebrabant (*Judicum* 14. *verſ.* 11. S. Marcus *Filios nuptiarum* vocat. Hebraiſmus eſt, quo filii dicuntur ad aliquid deſtinati, ſic *Filius mortis*, id eſt, dignus morte II. *Reg.* 12. 5. & *Joan.* 17. 12. Judas Filius *perditionis dicitur. Lugere*, id eſt, *jejunare*, Marci 11. 19. Jejunia C ſcilicet luctûs ſigna. Unde Sabbato non jejunare religio erat Judæis, ſicut & die Dominica non jejunare Chriſtianis religio eſt, quia Sabbatum apud illos, apud nos Dominica dies, lætitiæ dicata. Se unicum Eccleſiæ *ſponſum* eſſe Chriſtus indicat, quo nomine & à Joanne deſignatus fuerat, dicente: *Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: Amicus autem ſponſi, qui ſtat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum impletum eſt.* Oſtendit igitur Chriſtus cauſam, propter quam Joannes & ejus Diſcipuli jejunarent, ſuis Diſcipulis nunc quidem non congruere: cum illis ſcilicet non ſemper erat ſponſus, ſcilicet Chriſtus ipſe: cum iſtis autem ſemper verſabatur. Ventura autem ſignificat tempora, cùm ipſi quoque Magiſtro orbati; non jejunia tantùm luctûs ſigna, ſed graviora quoque tolerarent. Æquum igitur eſſe, eos, quos tam acerba manerent, frui interim D brevis gaudii interuſurio, & majore indulgentiâ tractari. *Venient autem dies cùm auferetur ab eis ſponſus*, per Paſſionem, & in cælos Aſſumptionem: *& tunc jejunabunt.* Hinc Eccleſia Quadrageſimale Jejunium ex Apoſtolicâ inſtitutione & traditione celebrat, ad ſacratiſſimos dies ſe præparans, quibus ejus Sponſus per paſſionem & mortem ab ea ablatus eſt.

Marc. 2. 19.

Joann. 3. 29.

S. Hieron. in cap. 9 Matt.

S. Auguſt. ſerm. 210 aliàs de Diverſis 74. cap. 3.

14. *Nemo autem immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus: tollit enim plenitudinem ejus à veſtimento, & pejor ſciſſura fit. Neque mittunt vinum novum in utres veteres, alioquin rumpuntur utres, & vinum effunditur, & utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt, & ambo conſervantur.* Similitudine duplici probat Chriſtus prudenti œconomia & indulgentiâ ſe cum Diſcipulis agere, non imponendo illis, quandiu ſub ipſo vitæ perfectioris tyrocinium agunt, auſte- E rioris vitæ præcepta. Prima eſt panni veteris, altera utrium novorum. Nemo inſuit fruſtum panni novi, quod durum adhuc, rude, ac forte eſt, ad reſarciendam veſtem veterem ac detritam: Alioquin commiſſura illa, ſeu additamentum panni novi non diu hærebit, ſed ad ſe trahens & abrumpens id quod plenum adhuc & integrum erat in veſtimento veteri, pejorem ſciſſuram efficiet. Nemo etiam prudens infundit vinum novum in utres veteres; alioqui vini novi & adhuc ferventis ſpiritibus perrumpentibus utres franguntur, & vi-

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 31. in Matt.

num effunditur: ſed in utres novos, qui vini ferventis vim ferant. Sic Diſcipuli mei populari vitæ rationi aſſueti, adhuc rudes & infirmi, nondum Spiritu renovati ſunt: propterea hujuſmodi indulgentiâ adhuc egent, ut majora illis pondera præceptorum ita affectis non ſint imponenda.

S. Hieron. in cap. 9. Matt.

15. *Hæc illo loquente ad eos, ecce Princeps unus acceſſit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modò defuncta eſt: ſed veni impone manum tuam ſuper eam, & vivet.* Poſt Matthæi vocationem & convivium, *Princeps Synagogæ* nomine *Jairus*, à quo res Synagogæ, ſcilicet conventus populi, lectio & interpretatio Scripturarum, publicæ preces, &c. dirigebantur; ſupplex ad Jeſum acceſſit, & procumbens ad pedes ejus dixit: *Domine filia mea modò defuncta eſt:* Ipſam enim *in extremis* reliqui, jamque ſpiritum agebat, cùm è domo diſceſſi ad te venturus, & tuam imploraturus opem. Et revera cùm Jeſus in domum ejus iret, venerunt Archiſynagogi domeſtici, mortem filiæ ipſius nunciantes: *Filia tua mortua eſt: quid ultra vexas Magiſtrum?* Aut certè Marcus & Lucas apud quos Jairus ait, filiam ſuam *in extremis* eſſe, & jam *mori*, referunt quid ille dixerit, Matthæus autem quid voluerit atque cogitaverit: illi verba, hic voluntatem cui verba ſervire debent; eò quòd certum ſit Jairum utrumque voluiſſe, & utrumque à Domino poſtulaſſe, ut filiam ſuam vel morientem ſalvam faceret, vel mortuam ſuſcitaret: ſed cùm inſtituiſſet Matthæus totum breviter dicere, hoc patrem rogantem dixiſſe narravit, quod & ipſum voluiſſe, & Chriſtum feciſſe certum eſt. Atque ex variis hujuſmodi, ſed minimè contrariis Evangeliſtarum locutionibus, rem planè utiliſſimam & perneceſſariam diſcimus, *Nihil in cujuſque verbis nos inſpicere debere, niſi voluntatem, cui debent verba ſervire; nec mentiri quemquam, ſi aliis verbis dixerit quid ille voluerit, cujus verba non dicit: ne miſeri aucupes vocum, apicibus quodammodo litterarum putent ligandam eſſe veritatem; cùm utique non in verbis tantùm, ſed etiam in cæteris omnibus ſignis animorum, non ſit niſi ipſe animus inquirendus.* Filia mea unica, *annorum fere duodecim* modò defuncta eſt: *ſed veni, impone manum tuam ſuper eam, & vivet.* Rudis erat & imperfecta Principis illius fides, qui Chriſtum ſolo verbo & imperio filiam ejus ſanare vel ſuſcitare poſſe nondum credebat: quamobrem rogat ut veniat, & manum imponat; id eſt, Dei potentiam & bonitatem pro puella invocet, cui invocationi ſeu orationi manuum impoſitionem Prophetæ adjungere ſolebant. Unde Moyſes Joſue manus imponere juſſus eſt, ut ille ad Moyſis preces Divini Spiritûs acciperet incrementum. (*Num.* 27. 18. 20.) Et Naaman Syrus manum ſibi ab Eliſæo imponi & orationem ſuper ſe fundi optabat, ut Deo manum ſuam ſive potentiam ad Prophetæ preces inviſibiliter ſuper illum extendente, à lepra curaretur. (4. Reg. 5. verſ. 11.) *Putabam* (inquit) *quòd egrederetur ad me, & ſtans invocaret nomen Domini Dei ſui, & tangeret manu ſua locum lepræ, & curaret me.* Unde S. Auguſtinus de manuum impoſitione, quæ à Judæis ad Chriſtianos tranſiit, & ad Ritus ſacratiſſimos adhibetur, ait: *Manus impoſitio quid eſt aliud niſi oratio ſuper hominem?* Id eſt, orationis ſymbolum. Igitur minùs præclarè de Chriſto ſenſiſſe videtur ille Synagogæ Princeps, quàm alii, qui ſolo contactu; aut quàm Centurio, qui ſolo juſſu ſanitatem à Chriſto reſtitui poſſe credebant.

Luc. 8. 41. Marci 5. 22.
Marci 5. 35.
S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evang. cap. 28.
Luc. 8.
Lib. 3. de Baptiſmo contra Donat. cap. 16.

16. *Et ſurgens Jeſus ſequebatur eum, & Diſcipuli ejus.* Cùm autem Diſcipulis, & turbâ frequenti comitatus in Archiſynagogi domum pergeret, miraculum edidit, quo Jairi fides augeretur, & ad ſpem majoris miraculi divinâ Jeſu Chriſti potentiâ in filia ſua edendi, animus ejus excitaretur.

17. *Et ecce Mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus. Dicebat enim intra ſe: Si tetigero tantùm veſtimentum ejus, ſalva ero.* Morbus erat fœdus & pudendus, pertinax, inveteratus, & incurabilis, ægritudine velut in naturam verſâ. Duodecim erant anni ex quo infirmitatem illam patiebatur, & omnes facultates ſuas in Medicos erogaverat, nec quicquam profecerat, ut Marcus & Lucas referunt. Hæc *acceſſit retro*, partim ex pudore, ob morbi fœditatem; partim ex metu, ne à turbâ, cui ſe admiſcuerat, ob legalem immunditiam ex morbo illo contractam repelleretur. (*Levit.* 15. 25) *& tetigit fimbriam veſtimenti ejus*; extremam oram veſtis. Divinam ſcilicet virtutem miraculorum effectricem qua Chriſtus totus plenus erat, ex ejus carne vivifica in imas oras veſtimenti defluere certiſſimè credens. *Dicebat enim intra ſe: Si tetigero tantùm veſtimentum ejus, ſalva ero.* Eximia certè mulieris illius fides, ex cujus facto ac religione, & ſacrarum Reliquiarum, & Fidei in omnipotentiam Dei per illas miracula operantis, & Sanctos ſuos, prout ipſi placet honorantis atque glorificantis, confirmatur. Quænam fuerit illa mulier, haud anxiè quærendum, cùm ejus nomen Evangeliſtarum nullus indicet. *Martham* fuiſſe Lazari & Mariæ ſororem nonnulli colligunt ex libro *De Salomone*, quem perperam laudant ſub *S. Ambroſii* nomine, ſive ex Sermone 46 in Appendicem Ambroſianorum Operum cum aliis rejecto in Editione noviſſima Pariſienſi. Verùm ea opinio improbabilis eſt. Civem fuiſſe Cæſaræ Philippi, quæ Chriſto ſtatuam ante domum ſuam poſuerit, accepti beneficii monumentum, tradunt *Euſebius* lib. 7. *Hiſt. Eccleſ.* cap. 18. *Sozomenus* lib. 5. cap. 21 & *Philoſtorgius* lib. 7. n. 3. Certè S. Ambroſius curationis hujus miraculum diligenter explicans lib. 6. Comment. in Lucam, n. 57. & 58. *Marthæ* nullatenus meminit. Nec admodum refert cujas fuerit, aut quo vocata ſit nomine; ſed fidem ejus eximiam fuiſſe, ut dixi, certum eſt, quæ ex contactu veſtis Chriſti ſanitatem ſe conſequi poſſe credidit, quaſi ipſum eſſe noſcens, intus docente Spiritu-ſancto, de quo à Propheta prædictum eſſet: *Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol juſtitiæ, & ſanitas in pennis ejus.*

Marci 5. Luc. 8.
Malach. 4. 2.

18. *At Jeſus converſus, & videns eam dixit: Confide, filia, fides tua te ſalvam fecit. Et ſalva facta eſt mulier ex illa hora.* Converſus eſt Jeſus, quaſi ignorans & quærens quis ipſum tetigiſſet, virtutem de ſe ipſo exiviſſe teſtatus, ut Marcus & Lucas referunt: ut mulier videns ſe latere non poſſe, ipſa ſe proderet, ac miraculum in ſe editum coram omnibus declararet, quod revera contigit. Nam cùm ſubitò ſiccatus eſſet fons ſanguinis ejus, & Chriſtus humano more agens & loquens dixiſſet, *Quis eſt qui me tetigit?* & negantibus omnibus, Petrus & qui cum illo erant, reſpondiſſent: *Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis, Quis me tetigit?* Rurſuſque Jeſus dixiſſet, *Tetigit me aliquis; nam ego novi virtutem de me exiſſe. Videns mulier quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes ejus: & ob quam cauſam tetigerit eum, indicavit coram omni populo: & quemadmodum confeſtim ſanata ſit.* Tunc dixit illi Jeſus; *Confide filia*, bono animo eſto, *Fides tua te ſalvam fecit.* Fides in Deum & in me tua tibi ad ſanitatem impetrandam profuit. *Et ſalva facta eſt mulier ex illa hora*, quâ veſtimentum Chriſti tetigerat: vel, Chriſti verbo confirmata illi ſanitas eſt, quam contactu veſtis ejus fuerat conſequuta.

Marci 5. Luc. 8.
Luc. 8.

19. *Et cùm veniſſet Jeſus in domum Principis* Synagogæ, Jairi, *& vidiſſet tibicines*, ex more gentis ad plangendos mortuos, & ad pompam funebrem adhibitos, *& turbam tumultuantem*, domeſticorum ſcilicet, cognatorum, amicorum multitudinem, mortem immaturam puellæ deplorantium, *dicebat: Recedite, non eſt enim mortua puella, ſed dormit.* Procul næniæ, & funebris ille apparatus. Non enim ita mortua eſt puella, quemadmodum vos putatis, ut in morte manſura ſit, nec reſurrectura niſi in noviſſimo die; ſed mox ſuſcitanda eſt; unde ejus exceſſus tam brevi duraturus, ſomno ſimilior eſt, quàm morti *Et deridebant eum*, cùm ſenſum verborum ejus non caperent. Jeſus autem, ejectis omnibus qui planctu & ejulatu domum implebant, ſoliſq; patre & matre puellæ, & Petro, Jacobo & Joanne fratre Jacobi ſecum aſſumptis, ingreſſus eſt in cubiculum ubi puella defuncta

functa jacebat. *Et tenuit manum ejus*, tetigit manum, ut facere ſolemus cum aliquem à ſomno excitamus, cùm ut oſtenderet vivificandi vim ex conjuncta Divinitate carni ſuæ convenire; tum æquè facile ſibi eſſe mortuos ſuſcitare, quàm expergefacere dormientes. Addunt alii Evangeliſtæ eum clamaſſe: *Puella, ſurge:* ut non ſolùm geſtu, ſed & voce ipſa, quaſi cum dormiente agere videretur. Addunt illam ambulaſſe, & juſſiſſe Chriſtum illi cibos apponi, ad reſurrectionis ſcilicet illius veritatem confirmandam. Addunt denique, Chriſtum præcepiſſe parentibus puellæ, ne alicui dicerent quod factum erat, quod & aliis præſentibus juſſum intelligendum eſt à Chriſto, ut oſtentationem & inanem gloriam fugiendam exemplo doceret: nam ipſum abſolutè voluiſſe ut miraculum illud publicâ famâ vulgaretur, ſequentia hæc Evangeliſtæ noſtri verba oſtendunt: *Et exiit fama hæc in univerſam terram illam*, ſcilicet Galilæam.

Marci 5. Luc. 8.

20. *Et tranſeunte inde Jeſu, ſecuti ſunt eum duo cæci, clamantes & dicentes: Miſerere noſtri, Fili David.* Cùm autem ex Jairi domo in domum ſuam Capharnaum Chriſtus reverteretur, duo cæci miraculi famâ in ſpem recipiendi viſûs erecti, ſecuti ſunt eum, clamore ſanitatis vehemens deſiderium, & ardorem fiduciæ exprimentes. Clamabant autem: *Miſerere noſtri, Fili David.* Hoc eſt, non dubitamus, Optime Salvator Davidi promiſſe, & hactenus, & imprimis hoc tempore à nobis exſpectate, quin viſum nobis reſtituere poſſis, ſi velis: noſtræ igitur calamitatis miſerere, ut id beneficii nobis impræſentiarum præſtes. *Fili David.* Honorificentiſſima erat hæc appellatio; unde Prophetæ quoque ſæpiùs Reges quos honorare & magnos oſtendere volebant, eo nomine appellabant, ut S. Joannes Chryſoſtomus obſervat. Verùm altius quiddam cæci illi jam intus à Chriſto illuminati cogitabant & credebant, ſcilicet, ipſum eſſe Meſſiam à Deo promiſſum Davidi, de quo prædictum erat à Prophetis, quòd aperturus eſſet oculos cæcorum. *Iſaiæ* 35. 5. & 42. 7. Chriſtum *Davidis* nomine Prophetas appellare, manifeſtum eſt. *Ezech.* 34. verſ. 23. & 24. *Et ſuſcitabo ſuper eas Paſtorem unum, qui paſcat eas, ſervum meum David*, &c. Et *Filii David* nomine ſignificatum Meſſiam tempore Prædicationis Chriſti, conſtat ex *Matth. cap.* 12. verſ. 23. *Et ſtupebant*, inquit, *omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic eſt Filius David?* Certè frequentiora & majora veteribus exemplis miracula jam hoc effeciſſe, ut Jeſus à multis non Propheta tantùm, ſed promiſſus ille Meſſias crederetur, perſpicuum eſt ex *Joannis* 7. verſ. 26. & 31. *Numquid verè cognoverunt Principes quia hic eſt Chriſtus? .... De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant: Chriſtus cùm venerit, numquid plura ſigna faciet, quàm quæ hic facit?* Cæcos autem, de quibus alii Evangeliſtæ narrant, ſcilicet S. Marcus cap. 10. verſ. 46. & S. Lucas cap. 18. 35. alios eſſe ab iſtis, quamvis circumſtantiæ quædam ſimiles ſint, ex illorum occurſu prope Jericho, Chriſti interrogatione diverſâ, illorum curatione in via, non in domo, variiſque aliis circumſtantiis, & ex *S. Matthæo* illam ſeorſim ab illorum duorum illuminatione commemorante, nempe cap. 20. verſ. 29. perſpicuum & exploratum eſt.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 33. in Matt.

S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evang. c. 29.

21. *Cùm autem veniſſet domum, acceſſerunt ad eum cæci. Et dicit eis Jeſus: Creditis quia hoc poſſum facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine.* Illos non illuminavit in via, ut eorum fidem ac perſeverantiam magis experiretur & excitaret. Diſtulit itaque beneficium, donec in domum ſuam, in qua in urbe Capharnaum habitabat, ſive conductâ, ſive commodatâ, veniſſet, illos interrogavit: *Creditis quia hoc poſſum facere vobis?* Non dixit, Creditis quod poſſim precibus id à Deo impetrare, ſed quod ipſe poſſim id facere propria virtute? *Dicunt ei: Utique Domine.* Firmiter & abſque hæſitatione credimus. *Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem veſtram fiat vobis.* Siquidem id me poſſe creditis, fiat: illuminentur oculi veſtri. Ita porrò locutus eſt, ut & fidem eorum firmiorem redderet, ſimulque oſtenderet ipſos ſaluti ſuæ fuiſſe cooperatos, & teſtaretur non adulationis verba iſta fuiſſe, ſed firmæ de divina ſua potentia perſuaſionis & fidei. Unde non dixit, Aperiantur oculi veſtri; ſed, *Secundùm fidem veſtram fiat vobis.* Id pene ſemper faciebat Chriſtus antequam corpora curaret, cùm ut eos quos ſanabat, ſecundùm animam perficeret, melioreſque redderet: tum ut alios eorum exemplo erudiret, ut in paralytico & Centurione videre eſt. Ita & hìc latentem cæcorum fidem diſcuſſit, ut augeret ac perficeret, aliiſque per hoc miraculum & eorum exemplum fulgeret *illuminatio Evangelii gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei.*

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 33. in Matt.

2. Cor. 4.

22. *Et aperti ſunt oculi eorum.* Protinus viderunt, completo in illis Prophetæ oraculo, Pſal. 145. 8. *Dominus illuminat cæcos.* Et ut inanem gloriam ſincerè & ex animo fugere ſe oſtenderet, neque miracula edere ad nominis celebritatem conſequendam, *Comminatus eſt illis Jeſus, dicens: Videte ne quis ſciat.* Ipſis graviter ac ſeverè prohibuit, ne opus admirabile proderent, ſed collato beneficio taciti fruerentur. *Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum in tota terra illa.* Famam ejus in univerſa regione celebraverunt, non pertinaciâ, ſed grati animi ſenſu. Intelligebant enim Chriſtum modeſtiæ cauſa id prohibuiſſe, non abſolutè: ſui autem eſſe officii ut Medici potentiſſimi ac optimi beneficentiam prædicarent. *Et Dominus propter humilitatem fugiens jactantiæ gloriam hoc præceperat, & illi propter memoriam gratiæ non poſſunt tacere beneficium.*

S. Hieron. in cap. 9. Matt.

23. *Egreſſis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem.* Cùm porrò egreſſi eſſent cæci, qui viſum beneficio Jeſu receperant, oblatus eſt ei homo à dæmone vexatus, qui ipſi linguæ uſum interceperat. Unde ipſum dæmonium S. Lucas *mutum* appellat ab effectu, quia impedito & ligato locutionis organo, hominem mutum effecerat. Græca vox κωφὸς ſurdum æquè ſignificat ac mutum, & hæc duo ita conjuncta eſſe nemo neſcit, ut qui ſurdi ſunt à nativitate, etiam muti ſint, cùm diſcere numquam potuerint quomodo voces formandæ.

Luc. 11. 14.

24. *Et ejecto dæmonio, locutus eſt mutus, & miratæ ſunt turbæ, dicentes: Numquam apparuit ſic in Iſraël.* Imperio Chriſti, dæmon ex infelicis hominis corpore protinus ejicitur, non fidei ejus, ac precum intuitu, cùm nec linguæ compos eſſet ut liberationem ſuam poſtulare; nec mentis, eam ut optare poſſet; ſed intuitu fidei ac pietatis offerentium. Populus verò tot viſis vel auditis miraculis à Jeſu hac ipſa die editis, ſcilicet Reſurrectione filiæ Jairi, curatione Hemorrhoiſſæ, illuminatione cæcorum, & hujus dæmoniaci liberatione, ac linguæ illius ſolutione, in admirationem raptus, ſtuporem ſuum his verbis exprimebat: *Numquam apparuit ſic in Iſraël*: Id eſt, tot ac tanta miracula, in omni morborum genere, non contactu ſolùm, ſed & verbo, tam celeriter, tantâ auctoritate ac poteſtate, à nemine ante hac edita ſunt, ne à Moyſe quidem, aut Prophetis. Chriſtum porrò mutorum linguas ſolutorum prædixit Iſaias cap. 35. v. 4. & 6.

25. *Phariſæi autem dicebant: In principe dæmoniorum ejicit dæmones.* Phariſæi invidiâ cæci, operum & ſignorum à Chriſto Jeſu editorum admirabilitatem negare cùm non poſſent, diabolicâ malitiâ modum calumniantur: non divina virtute, ſed Principis dæmonum ope, & arte magica, hæc à Jeſu effici blaſphemant. Quam calumniam ac blaſphemiam ab iiſdem gloriæ ſuæ æmulis repetitam Chriſtus refellit Matth. 12. Quid hac Phariſæorum calumniâ dementius? Nam dæmonia à dæmone ejici, impoſſibile eſt, cùm ſuos juvare confirmareque ſoleant, non deſtruere. Præterea, Chriſtus non dæmonia tantùm ejecit, verùm etiam leproſos mundavit, mortuos ſuſcitavit, tempeſtates ſedavit, hominum peccata propriâ poteſtate dimiſit, æternam immortalitatis beatitudinem prædicavit, ac denique ad Patrem converſos adduxit, quæ omnia nec vellent facere dæmones, nec poſſent. Ad idola enim homines adducunt, à Deo abducunt: nullam

S. Joann. Chryſoſt. Hom. 33. in Matth.

eſſe futuram vitam perſuadere conantur: contumeliarum A impatientiſſimi ſunt, & quid in ſui contemptores non tentarent, niſi illorum malitiæ frœnum injiceretur qui ipſis cultoribus ſuis ſunt exitio? Chriſtus autem his aliiſque contumeliis ne commotus quidem eſt; tantùm abeſt ut illatas ſibi tam graves injurias ultus ſit. Et non ſolùm non punivit Phariſæos inſipientes, ſed ne leviter quidem impræſentiarum objurgavit, ſimul & manſuetudinem oſtendens, & hac ratione illorum maledicentiam redarguens, ſequentibuſque miraculis evidentiorem exhibens Divinitatis ſuæ demonſtrationem.

26. *Et circuibat Jeſus omnes civitates & caſtella, docens in Synagogis eorum, & prædicans Evangelium Regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.* Beneficentiam & caritatem, non ſolùm in majores urbes, ſed & in vicos & caſtella Galilææ diffundens, B docebat in Synagogis eorum, quæ non ſolùm in civitatibus, ſed etiam in vicis majoribus ac frequentioribus conſtitutæ fuiſſe videntur, & prædicabat Evangelium Regni, ſeu Legem novam ad Regnum cælorum perducentem; & omnis generis morbos propriâ virtute curabat; *Ut quibus ſermo non ſuaſerat, opera perſuaderent.* In urbibus verò & caſtellis & villis, id eſt, magnis & parvis, Evangelium æqualiter prædicavit: *Ut non conſideraret Nobilium potentiam, ſed ſalutem credentium.* De ſolo denique Domino propriè dicitur: *Curans omnem languorem, & omnem infirmitatem:* quippe cui nihil impoſſibile eſt.

S. Hieron. in cap. 9. Matt.

27. *Videns autem turbas, miſertus eſt eis: Quia* C *erant vexati, & jacentes ſicut oves non habentes Paſtorem.* Vidit Jeſus plebem Iſraëliticam peſſimè haberi ab iis qui paſcere ipſos debebant, Sacerdotibus & Legiſperitis, qui piis monitis illos inſtruere, & ab erroribus aut vitiis revocare non curabant, ſed honori commodiſque ſuis unicè ſerviebant, *Vindicantes improbiſſimis quæſtibus nomen Religionis, & præferentes ad ſordidiſſimas negotiationes titulum ſanctitatis* (ut Salviani verbis utar.) Vidit (inquam) ipſos animo vexari, diſſipari, & hinc à Phariſæis, inde à Saducæis in diverſas partes trahi, ita ut quid ſequerentur, quid fugerent, non ſatis ipſis exploratum eſſet: Vidit languentes ſicut oves non habentes Paſtorem, qui Paſtorali animo gregem curaret. Infelici namque Judæorum ſtatui tunc temporis congruebat illud Jeremiæ vaticinium: *Grex perditus factus eſt populus meus: Paſtores eorum ſeduxerunt eos, feceruntque vagari in montibus: de monte in collem tranſierunt, obliti ſunt cubilis ſui.* Ideo Chriſtus intimâ & vehementi commiſeratione erga ipſos eſt affectus, *Viſcera miſericordiæ*, gerens, *in quibus viſitavit nos Oriens ex alto*, Deus noſter, & miſericordia noſtra.

Ierem. 50. 6.

Luc. 1.

28. *Tunc dicit Diſcipulis ſuis: Meſſis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam.* Meſſis quidem uberrima, ingens multitudo populi tum Iſraëlitici, tum Gentilis, jam *alba ad meſſem*, matura & parata ad audiendum Evangelium, ad accipiendam doctrinam ſalutis. *Rogate ergo Dominum meſſis*, Deum ſcilicet, cujus B providentiſſimâ miſericordiâ & gratiâ ſingulari Miniſtri fideles & idonei vocantur Eccleſiæque dantur, *ut mittat operarios*, Prædicatores ſcilicet ac Paſtores, qui prædicare non poſſunt & regere gregem niſi mittantur cum peculiaribus mandatis & auctoritate; *operarios*, non ſolo titulo, ſed reipſa tales, muneris exercendi ſtudioſos. Iſti ſunt operarii, de quibus Pſalmiſta loquitur: *Qui ſeminant in lacrymis, in exultatione metent. Euntes ibant, & flebant, mittentes ſemina ſua: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos.* Et ut apertiùs loquamur: *Meſſis multa, omnis turba credentium eſt. Operarii autem pauci, & Apoſtoli, & imitatores eorum, qui mittuntur ad meſſem.* Meſſis multa. C *Non mitto vos*, inquit, *ad arandi ſeminandique laborem, ſed ad ſegetis jam præparatam meſſem*: Quod S. Joannes aliis verbis expreſſit: *Alii*, inquit, *laboraverunt, & vos introiſtis in labores eorum.* Quibus verbis ipſos in modeſtia continebat Chriſtus, ne ſibi ipſis Evangelicæ Prædicationis fructum tribuerent atque arrogarent: & cùm magnos labores jam præceſſiſſe oſtenderet, promptiores eos addebat, ipſiſque ad ſtrenuè operandum in Meſſe Domini colligenda addebat animos. *Rogate ergo Dominum meſſis*, &c. His verbis doni magnitudinem oſtendit, & ſeipſum eſſe meſſis Dominum, qui duodecim Apoſtolos mittit & inaugurat. Nam ſi ad metendum operarios mittebat, palam eſt quòd ipſos non mitteret ut aliena meterent, ſed quæ per Prophetas ſeminaverat.

Ioann. 4. 35.

Pſal. 125.

S. Hieron. in cap. 9. Matt.

Ioann. 4. 38.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 33. in Matt.

Senſus Moralis.

1. ET *ecce offerebunt ei paralyticum jacentem in lecto.* D Paralyticus ille hominis lapſi typus eſt. Natura & voluntas humana, Adami peccato vitiatæ, ſpiritalem paralyſim contraxerunt, impotentiam operandi, loquendi, cogitandi ſupernaturalia, & quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, niſi gratiâ medicinali Salvatoris ſanetur, ſine qua ad ea nos movere nullatenus poſſumus, ut ipſe ait: *Sine me nihil poteſtis facere:* &, *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum.* Et, *Deus eſt enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate.* Ut ergo velimus, ſine nobis operatur; cùm autem volumus, & ſic volumus ut faciamus, nobiſcum cooperatur: *Tamen ſine illo vel operante ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus..... Idonea fuit humana natura per liberum* E *arbitrium vulnerare ſe, ſed jam vulnerata & ſaucia non eſt idonea per liberum arbitrium ſanare ſe. Si enim volueris intemperanter vivere ut ægrotes, ad hoc Medicum non requiris: ad labem ſufficis tibi. Cùm autem intemperanter agens cœperis eſſe ægrotus, non ſic potes ab ægritudine liberare te, quomodo potuiſti per intemperantiam te in ægritudinem præcipitare. Et tamen Medicus etiam ſano præcipit temperantiam. Bonus Medicus hoc facit, non vult eſſe neceſſarius ægrotanti. Sic etiam Dominus Deus creato homini ſine vitio temperantiam præcipere dignatus eſt: quam ſi ille ſervaſſet, Medicum poſtea morbo ſuo non deſideraret. Sed quia non ſervavit, languidus factus eſt, cecidit, infirmus genuit infirmos. Et tamen in omnibus, qui naſcuntur, infirmis Deus quod bonum eſt operatur, formando corpus, vivificando corpus, alimenta præbendo, pluviam ſuam & ſolem ſuum ſuper bonos & malos dando: non eſt unde accuſent bonum, nec mali. Inſuper etiam genus humanum juſto ſuo judicio condemnatum noluit in interitum ſempiternum relinquere: ſed miſit & Medicum, miſit Salvatorem, miſit eum qui gratis ſanaret, qui ſanatis etiam mercedem daret. Nihil addi ad iſtam benevolentiam poteſt. Quis eſt qui dicat, Sanem te, & do tibi mercedem? Optimè fecit. Sciebat enim ſe divitem veniſſe ad pauperem: & ſanat ægrotos, & ſanatis donat, & non aliud quàm ſeipſum donat. Salvator eſt adjutorium languidi, ipſe Salvator eſt præmium ſanati.*

Ioann. 15. 5.

Ioann. 6. 44.

Philipp. 2. 13.

S. Auguſt. lib. de Gratia & libero Arbitrio cap. 17.

Idem ſerm. 156 aliàs 13. de Verbis Apoſtoli.

Paralyticus in lecto jacens, malâ cupiditate languentem animam ſignificat, viribuſque ad bonum agendum E deſtitutam. *Infirmo ne accidat tentatio, & cum frangat, timendum eſt: languens autem jam cupiditate aliqua ægrotat, & cupiditate aliqua impeditur ab intranda via Dei, à ſubeundo jugo Chriſti. Attendite illos homines volentes bene vivere, jam ſtatuentes bene vivere, & minùs idoneos mala pati, ſicut parati ſunt bona facere. Pertinet autem ad Chriſtianam firmitatem, non ſolùm operari quæ bona ſunt, ſed & tolerare quæ mala ſunt. Qui ergo videntur fervere in operibus bonis, ſed imminentes paſſiones tolerare nolle, aut non poſſe, infirmi ſunt. Qui verò aliqua cupiditate mala amatores mundi ab ipſis bonis operibus recreantur, languidi & ægroti jacent: quippe qui ipſo languore, tamquam ſine ullis viribus, nihil boni poſſunt operari. Talis in animo Para-*

S. Auguſt. ſerm. 46. de paſtoribus aliàs de Tempore 165. cap. 6.

*lyticus ille fuit, quem cùm ad Dominum inferre non poſ-*A*ſent, qui eum portabant, tectum aperuerunt, & depoſuerunt : id eſt, tamquam ſi in anima hoc velis facere, ut tectum aperias, & deponas ad Dominum animam paralyticam, diſſolutam omnibus membris, & vacantem ab omni opere bono, gravatam utique peccatis ſuis, & languentem morbo cupiditatis ſuæ. Si ergo diſſoluta ſint membra omnia, & eſt paralyſis interior, ut pervenias ad Medicum, (fortè enim latet Medicus, & intus eſt, hoc eſt, verus intellectus in Scripturis occultus eſt) exponendo quod occultum eſt aperi tectum, & depone paralyticum.*

Verùm cùm ſe offerre ipſe Chriſto ſupremo animarum Medico non poſſit, Eccleſiæ. priorumque precibus ac fide illi offerendus & commendandus eſt. *Primùm omnium unuſquiſque æger petendæ precatores ſalutis debet adhibere, per quos noſtræ vitæ compago reſoluta,* B *actuumque noſtrorum clauda veſtigia verbi cæleſtis remedio reformentur. Sint igitur aliqui monitores mentis, qui animum hominis, quamvis exterioris corporis debilitate torpentem, ad ſuperiora erigant. Quorum rurſus adminiculis & adtollere & humiliare ſe facilis, ante Jeſum locetur, Dominico videri dignus adſpectu. Humilitatem enim reſpicit Dominus .... Magnus Dominus, qui aliorum merito ignoſcit aliis, & dum alios probat, aliis relaxat errata Cur apud te homo collega non valeat, cùm apud Dominum ſervus & interveniendi meritum, & jus habeat impetrandi ? Diſce qui judicas, ignoſcere : Diſce qui æger es, impetrare Si gravium peccatorum diffidis veniam, adhibe precatores, adhibe* C *Eccleſiam, cujus contemplatione quod tibi Dominus negare poſſet, ignoſcat.*

S. Ambroſ lib. 5. in Lucam n. 10. & 11.

2. *Et videns Jeſus fidem illorum, dixit paralytico : Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua.* Radix morborum corporis, eſt peccatum. Ideo Chriſtus ut paralyticum in ſpem ſanitatis erigat, peccata ipſi remittit, & remiſſa eſſe ſignificat. Quamvis ergo & naturales interdum morborum corporalium cauſæ ſint, ſæpè tamen ex hominum culpa cauſam trahunt, ut colligitur ex *Joannis* 5. verſ. 14. & 1. *Corinth.* 11. verſ. 30. Quamobrem quando corpore nos malè affectos eſſe contingit, de animæ noſtræ ſalute & curatione per ſinceram converſionem & veram pœnitentiam ſatagere imprimis debemus, Deoque & Chriſto ſummo Medico verbis Pſal- D miſtæ ſupplicare, *Sana animam meam, quia peccavi tibi.* Ideo ſæpè morbi corporis à Deo immittuntur, ut animi ægritudines ſanentur, ut ſuperbiæ timor curetur, ut abuſus ſanitatis puniatur, laſciviens caro dometur, ut ad Deum animus revertatur. Pſalm. 15. 4. *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea acceleraverunt .... Salus corporis quando ad bene operandum accepta deſpicitur, quanti ſit muneris amiſſa ſentitur, & infructuosè ad ultimum quæritur, quæ congruo conceſſa tempore utiliter non habetur. Unde bene per Salomonem dicitur :* Ne
„ des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli : ne
„ fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui ſint
„ in domo aliena, & gemas in noviſſimis, quando con-
„ ſumpſeris carnes & corpus tuum. *Qui namque à nobis alie-*
„ *ni ſunt, niſi maligni ſpiritus, qui à cæleſtis ſunt patriæ ſorte ſeparati ? Quis verò honor noſter eſt, niſi quia in luteis corporibus conditi, ad Conditoris tamen noſtri ſumus imaginem & ſimilitudinem creati ? Vel quis alius crudelis eſt, niſi ille Angelus apoſtata, qui & ſemetipſum pœnâ mortis ſuperbiendo perculit, & inferre mortem humano generi etiam perditus non pepercit ? Honorem itaque ſuum alienis dat, qui ad Dei imaginem & ſimilitudinem conditus, vitæ ſuæ tempora malignorum ſpirituum voluntatibus adminiſtrat. Annos etiam ſuos crudeli tradit, qui ad voluntatem malè dominantis adverſarii accepta vivendi ſpatia expendit. Ubi bene ſubditur :* Ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui ſint in domo aliena. *Quiſquis enim per acceptam valetudinem corporis, per tributam ſibi ſapientiam mentis, non exercendis virtutibus, ſed perpetrandis vitiis elaborat, nequaquam ſuis viribus ſuam domum, ſed extraneorum* A *habitacula, id eſt, immundorum ſpirituum facta multiplicat, nimirum vel luxuriando vel ſuperbiendo agens, ut etiam ſe addito, perditorum numerus creſcat. Benè autem ſubditur :* Et gemas in noviſſimis, quando conſumpſeris carnes & corpus tuum. *Plerumque enim accepta ſalus carnis per vitia expenditur : ſed cùm repentè ſubtrahitur, cùm moleſtiis caro atteritur, cùm jam egredi anima urgetur, diu malè habita quaſi ad benè vivendum ſalus amiſſa requiritur. Et tunc gemunt homines quòd Deo ſervire noluerunt, quando damna negligentiæ ſuæ recuperare ſerviendo nequaquam poſſunt. Unde aliàs dicitur : Cùm occideret eos, quærebant eum .....* *Psal. 77.* *Admonendi ſunt ægri, ut conſiderent quanta ſalus cordis ſit moleſtia corporalis, quæ ad cognitionem ſui mentem revocat, & quam plerumque ſalus abjicit, infirmitatis* B *memoria reformat : ut animus qui extra ſe in elationem ducitur, cui ſit conditioni ſubditus, ex percuſſa quam ſuſtinet carne memoretur. Quod rectè per Balaam in ipſa itineris ejus retardatione ſignatur. Balaam namque* *Num. 22.* *pervenire ad propoſitum tendit, ſed ejus votum animal cui præſidet, præpedit. Prohibitione quippe immorata aſina Angelum videt, quem humana mens non videt : quia plerumque caro per moleſtias tarda flagello ſuo menti Deum indicat, quem mens ipſa carni præſidens non videbat : ita ut anxietatem ſpiritûs proficere in mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei Inviſibilem, qui ſibi obviat, innoteſcat. Unde & benè per Petrum dicitur :* Correptionem habuit ſuæ væſaniæ *2. Petri 2. 16.* C ſubjugale mutum, quod in hominis voce loquens prohibuit Prophetæ inſipientiam *Inſanus quippe homo à ſubjugali muto corripitur, quando elata mens humilitatis bonum quod tenere debeat, ab afflicta carne memoratur. Sed hujus correptionis donum idcirco Balaam non obtinuit, quia ad maledicendum pergens, vocem non mentem mutavit. Admonendi ſunt ægri, ut conſiderent quanti ſit muneris moleſtia corporalis, quæ & admiſſa peccata diluit, & ea quæ admitti poterant, compeſcit ; quæ ſumpta ab exterioribus plagis concuſſæ menti pœnitentiæ vulnera infligit.*

S. Gregor. M. p. 3. Curæ Paſtoral. Admonitione 13. — *Prov. 5. 9.*

3. *Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra ſe : Hic blaſphemat :* Quid prodeſt ſcientia legis ſine caritate? *Scientia inflat, caritas ædificat.* Doctores cæci, infi- D deles, ſuperbi, invidi, calumniatores, vocant bonum malum, & malum bonum ; lucem tenebras, & tenebras lucem ; Chriſto blaſphemiam affingunt, Sancto ſanctorum peccatum exprobrant ; ſcandalum ſine cauſa patiuntur : ſed ſcandali Phariſaïci nullam habendam eſſe rationem Chriſtus exemplo ſuo docet. Ipſo paralytico languidiores erant Scribæ. *Fecit ergo Medicus aliquid & in corpore paralytici ; ut & illorum qui talia dixerant, interiorem paralyſim ſanaret. Fecit enim quod viderent, & dedit quod crederent.* *S. Auguſt. ſerm. 3. in Pſal. 36.*

4. *Et cùm vidiſſet Jeſus cogitationes eorum, dixit : Ut quid cogitatis mala in cordibus veſtris ?* Admiranda Chriſti lenitas, & manſuetudo, atque in neceſſariæ correptionis officio imitanda. Cogitandum ſeriò Chriſtum ſummum Judicem omnium hominum corda noſtra ſcrutari, cogitationes intueri. *Homo enim videt ea quæ* E *parent, Dominus autem intuetur cor.* *1. Reg. 16. 7.* Cognoſcit & judicaturus eſt omnes cogitationes hominum, malas, temerarias, vanas, otioſas. *Ut quid* ergo *cogitatis mala in cordibus veſtris?* Ut quid cor veſtrum ſollicitè non cuſtoditis? Ut quid cor veſtrum non eſt rectum cum Deo, nec fideles eſtis in teſtamento ejus, qui bonus eſt rectis corde ? *Spreviſti omnes diſcedentes à judiciis tuis* (inquit Propheta) *quia injuſta cogitatio eorum.* *Pſal. 118 verſ. 118* Ibi acceditur, ibi diſceditur. Omnia opera vel mala, vel bona, à cogitatione procedunt. *In cogitatione quiſque innocens, in cogitatione reus eſt :* *Proverb. 2. 11.* propter quod ſcriptum eſt : *Cogitatio ſancta ſervabit te.* *Sap. 1. 9.* Et alibi legitur, *In cogitationibus impii interrogatio erit.* Et Apoſtolus, *Cogitationibus*, *Rom. 2. 15.* ait, *accuſantibus aut etiam defendentibus.* Ubi autem fœlix eſt, qui in cogitatione miſer eſt ? Aut quomodo ibi miſer non eſt, qui ad nihilum redactus eſt? *Magna* *S. Auguſt. ſerm. 24. in Pſ. 18.*

quippe eſt ſterilitas, iniquitas. Et, *Ad nihilum redactus eſt in conſpectu Dei malignus.* Quamobrem *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei.* Coinquinatio ſpiritus quæ eſt? Libido. Coinquinatio carnis? Perpetratio adulterii. Sed quid prodeſt quia caro munda eſt, & habitator carnis immundus? Ille qui fortè mundus eſt in carne, adulterum eum Deus tenet in corde, ſicut Dominus dicit: *Amen dico vobis, Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Illa eſt coinquinatio ſpiritûs. Quando autem fit perfecta ſanctificatio? Quando eſt & carnis & ſpiritûs. Sunt enim homines qui temperant ſe à factis, & non temperant ſe à cogitationibus malis: faciunt mundationem carnis, & non faciunt mundationem ſpiritûs. Tales ideo non faciunt, quia timent homines. Libido ardet, timor revocat. Quid times? Inveniri & damnari; inveniri & expompari. Ergo incoinquinata videtur caro, ſed non eſt perfecta ſanctificatio: quia quid dicit Apoſtolus? *Mundemus nos ab omni coinquinatione carnis & ſpiritûs.* Ut quomodo te temperas à malis factis, ſic te temperes à mala voluntate, à malis cogitationibus. A malo facto contine, & mundas te à coinquinatione carnis: à mala voluntate abſtine te, & mundas te à coinquinatione ſpiritûs.

2 Cor. 7. 1. — Matt. 5. 28. — S. Aug. ſerm. 45 aliàs 12. ex editis à Sirmondo.

5. *Ut autem ſciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata; tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* Poteſtatem remittendi peccata Chriſtus non ſolùm in terra exercuit, ſed Eccleſiæ ſuæ, & Apoſtolorum Succeſſoribus qui eam regunt, exercendam commiſit. Verùm non dimittuntur, niſi toto corde ad Deum converſis & verè pœnitentibus, qui ſanatum paralyticum imitantur, qui à peccati habitu, prava conſuetudine, proximis occaſionibus ſurgunt, à terrenarum rerum ſtudio & amore ad cæleſtia ſe erigunt, & ſurſum cor habent ad Dominum: qui tollunt lectum in quo jacebant, carnem ſcilicet continent in officio, voluptatibus renuntiant, pravarum cupiditatum objecta removent, in quibus adhæſione & fruitione criminoſa quieſcebant: qui denique ambulant in via Mandatorum Dei, & in cor ſuum redeunt, ibique Deo ſolo fruentes, illique fideliter ſervientes, ac illum ſuper omnia diligentes, ad Paradiſum unde exciderant, revertuntur. *Lectum ſanus jubetur portare, & ire in domum ſuam, ut remiſſione peccatorum convaleſcentibus per ſpem bonam membris animæ, hoc corpus reſtaurare intelligatur: ut jam non in carnalibus gaudiis tamquam in lecto requieſcat infirmitas animi, ſed magis ipſa contineat affectiones carnales, & tendat ad requiem ſecretorum cordis ſui.....* Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris ejus. *Lectus doloris, infirmitas eſt carnis. Ne dicas, Non poſſum tenere & portare & frænare carnem meam: adjuvaris ut poſſis. Dominus opem ferat tibi ſuper lectum doloris tui. Portabat te lectus, non tu portabas lectum; ſed paralyticus intus eras: adeſt qui dicat tibi, Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Ut autem nobis Dominus opem ferat, & ſanatâ interiori paralyſi nobis vires tribuat ad lectum ferendum, & ad ambulandum in via mandatorum ejus, lectus ipſe infirmitatis noſtræ, in quo jacebamus, lacrymis rigandus eſt, ſecundùm illam Davidis pœnitentis ſententiam: *Lavabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo.* Quæ verba S. Auguſtinus ſic explicat: *Lectus eſt hoc loco appellatus ubi requieſcit animus æger & infirmus, id eſt, in voluptate corporis, & in omni delectatione ſæculari. Quam delectationem lacrymis lavat, qui ſeſe ab illa conatur extrahere. Videt enim jam ſe damnare carnales concupiſcentias: & tamen delectatione tenetur infirmitas, & in ea libenter jacet, unde ſurgere niſi ſanatus animus non poteſt. Quod autem ait,* per ſingulas noctes, *hoc fortaſſe accipi voluit, quod ille qui ſpiritu promptus ſentit aliquam lucem veritatis, & tamen in delectatione hujus ſæculi per carnis infirmitatem aliquando requieſcit, tamquam dies & noctes alterno affectu cogitur pati: ut cùm dicit,* Mente ſervio legi Dei, *tamquam diem ſentiat; rurſus cùm dicit,* carne autem legi peccati, *inclinetur in noctem: donec omnis nox tranſeat, & veniat unus dies, de quo dicitur,* Mane adſtabo tibi, & videbo. *Tunc enim adſtabit: nunc autem jacet, quando in lecto eſt; quem lavabit per ſingulas noctes, ut tantis lacrymis impetret efficaciſſimam de Dei miſericordia medicinam.*

S. Auguſt. lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 4. — Pſal. 40. 4. — S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 40. — Pſal. 6. 7. — S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 6. — Pſal. 5. 5.

Tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. *Domus noſtra interior, cor noſtrum eſt.* Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domûs meæ. *Hanc domum quiſquis habet malam, pellitur ab illa foras. Quiſquis enim in corde premitur malâ conſcientiâ, quomodo quiſque ab ſtillicidio exit de domo ſua, aut à fumo, non ibi ſe patitur habitare: ſic qui non habet quietum cor, habitare in corde ſuo libenter non poteſt. Tales foras exeunt à ſe ipſis animi intentione, & de his quæ foris ſunt circa corpus delectantur; quietem in nugis, in ſpectaculis, in luxuriis, in omnibus malis quærunt. Quare foris ſibi volunt eſſe bene? Quia non eſt illis intus bene, unde gaudeant in conſcientia. Ideo Dominus cùm ſanaſſet paralyticum, ait:* Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. *Faciat illud anima, quæ quaſi paralyſi diſſoluta eſt: in membris bonæ operationis conſtringatur, ut bene operetur; tollat grabatum ſuum, regat corpus ſuum; jam eat in domum ſuam, intret in conſcientiam ſuam: jam latam inveniet, ubi deambulet, & pſallat, & intelligat.*

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 100 ad verſ. 2.

6. *Et ſurrexit, & abiit in domum ſuam.* Mandato Domini ſtatim paret qui à paralyſi ſanatus eſt. In ipſo enim operatur ut ſurgat, ut lectum ſuum tollat, ut ambulet, & in domum ſuam abeat, qui ait: *faciam ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea cuſtodiatis, & operemini.* Certum eſt enim nos mandata ſervare, ſi volumus: ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt ut tantùm velimus, quantùm ſufficit ut volendo faciamus. *Certum eſt nos velle cùm volumus: ſed ille facit ut velimus bonum, de quo dictum eſt,* Præparatur voluntas à Domino: *de quo dictum eſt:* A Domino greſſus hominis dirigentur, & viam ejus volet: *De quo dictum eſt,* Deus eſt qui operatur in vobis & velle. *Certum eſt nos facere cùm facimus: ſed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati, qui dixit,* Faciam ut in juſtificationibus meis ambuletis. *Cùm dicit,* Faciam ut faciatis: *Quid aliud dicit, niſi,* Auferam à vobis cor lapideum, *unde non faciebatis;* & dabo vobis cor carneum, *unde faciatis? Et hoc quid eſt niſi auferam cor durum, unde non faciebatis; & dabo cor obediens, unde faciatis? .... Sicut ergo vulnere, verbi gratiâ, claudicans ideo curatur ut ſanato malo præterito futurus dirigatur inceſſus: ſic mala noſtra non ad hoc ſolùm ſupernus Medicus ſanat, ut illa jam non ſint, ſed ut de cætero rectè ambulare poſſimus; quod quidem etiam ſani nonniſi illo adjuvante poterimus. Nam medicus homo cùm ſanaverit hominem, jam de cætero ſuſtentandum elementis & alimentis corporalibus, ut eadem ſanitas apto ſubſidio convaleſcat atque perſiſtat, Deo dimittit; qui præbet iſta in carne viventibus, cujus erant etiam illa, quæ dum curaret, adhibebat. Ipſe autem Deus cùm per Mediatorem Dei & hominum hominem Jeſum Chriſtum, ſpiritualiter ſanat ægrum vel vivificat mortuum, id eſt, juſtificat impium, & cùm ad perfectam ſanitatem, hoc eſt, ad perfectam vitam juſtitiamque perduxerit, non deſerit ſi non deſeratur, ut piè ſemper juſtèque vivatur .... Sanat ergo Deus, non ſolùm ut deleat quod peccavimus, ſed ut præſtet etiam ne peccemus.*

Ezech. 36. 27. — S. Auguſt. lib. de Gratia & lib. arbitrio c. 16. — Prov. 31. ſecundum 70. — Pſal. 36. 23. — Philipp. 2. 13. — S. Auguſt. lib. de Natura & Gratia c. 26.

7. *Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificaverunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus.* Longè admirabilior curatio hominis ſecundùm animam, quàm ſecundùm corpus paralytici. Pedes habebat, ſed ambulare non poterat: nunc in via mandatorum Dei non ambulat ſolùm, ſed currit, cum Davide dicens: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum.*

Pſal. 118.

Manus habebat ad furtum, ad rapinam, ad fraudem paratas, ad opera juſtitiæ & caritatis immobiles: nunc *laboret operando manibus ſuis quod bonum eſt, ut habeat unde tribuat neceſſitatem patienti.* (*Ephes. 4. 28.*) Linguam habebat, & loqui non poterat niſi mala: Ex abundantia enim cordis os loquitur: nunc os aperit, linguam movet ad laudem Dei, *ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.* (*Ephes. 4. 29.*) Senſu deſtituti erant reſpectu rerum divinarum, & ſalutem animæ ſuæ ſpectantium, & non ſapiebant niſi quæ ſunt carnis: nunc *quæ ſunt ſpiritûs ſentiunt.* Jacebant in lecto, in corporis deliciis quieſcebant: nunc lectum portant, non amant, ſed tolerant legitimas etiam delicias, quibus Deus animales actiones corporis conſervationi neceſſarias condivit, in iiſque uni ſerviunt neceſſitati, non voluptati; ex intimo corde gementes ad Deum & dicentes: *De neceſſitatibus meis erue me.* (*Pſal. 24. 17.*) Hæc mutatio dexteræ Excelſi, hæc vis gratiæ ſanantis animam, facultatibus omnibus, veluti membris diſſolutam. Id bonorum Doctorum, Concionatorum, Sacerdotum miniſterio factum eſt, paralyticum Chriſto ſiſtentium, qui peccata remittit in cælo, cùm ipſi in terra peccatorem pœnitentem ejus nomine & auctoritate abſolvunt. Hoc totum Dei opus, cujus proinde nomini gloria danda eſt de juſtificatione peccatoris, ſeu paralyſis interioris curatione. *Confeſſio & magnificentia opus ejus.* (*Pſal. 110. 3.*) Quid magnificentius quàm juſtificare impium? *Hæc eſt magnificentia Domini, juſtificatio peccatoris.* (*S. Auguſt. in eum Pſalm.*) Hæc magnificentia Domini, quoniam *Ubi abundavit delictum, ſuperabundavit & gratia.* (*Rom. 5. 20.*) Opus certè admirabilius, quàm cæli & terræ creatio, quo ex nihilo meritorum novum hominem creat. *Ipſius enim ſumus factura, creati in Chriſto Jeſu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in iis ambulemus.* (*Ephes. 2. 10.*) Juſtitiam enim homo non operatur, niſi juſtificatus: *Credens autem in eum qui juſtificat impium, à fide incipit; ut bona opera non præcedentia quod meruit, ſed conſequentia quod accepit oſtendant.*

(*S. Petrus Chryſolog. ſerm. 30.*) 8. *Et cùm tranſiret inde Jeſus, vidit hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi: Sequere me. Et ſurgens ſecutus eſt eum.* Mira vis divinæ vocationis! quæ *Publicanum in Apoſtolum commutavit, ut qui erat fraudator pecuniæ, fieret gratiæ diſtributor: & de impietatis ſchola ad pietatis magiſterium perveniret; fieretque Doctor miſericordiæ, qui avaritiæ fuerat inſtitutor.* Inſcrutabile divinæ vocationis myſterium! Deus omnis generis & conditionis homines vocat, ne de illius miſericordia quiſquam deſperet. Suſcipit pauperes, divites non repellit. Habentes ſuſcipit, ad ſe trahit non habentes. Abraham, Job, David, divites. Pauperes Apoſtoli, unus ex illis dives ante vocationem Matthæus: illos ex piſcatione, iſtum ex telonio vocavit; nullis quidem præcedentibus meritis univerſos: *Quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei?* (*Rom. 9.*) Nullos ex operibus juſtitiæ vocavit, & juſtificavit: prævenit omnes in benedictionibus dulcedinis: ſed in Matthæo præſertim vocantis miſericordia eluxit, quæ dedit *fraudulento fidem, venali gratiam, cupiditatis magiſtro officium largitatis, doctori fœnoris magiſterium ſanctitatis, publicano ſæculi cæleſte ſecretum.* Vidit hominem ſedentem in telonio. *Vidit plus divinis oculis, quàm humanis.* Vidit hominem; *Ut peccata hominis non videret. Vidit opus ſuum, ut deſpiceret opera peccatorum. Vidit illum Deus, ut ille videret Deum. Vidit illum Chriſtus, ut ille pecuniæ latebras ampliùs non videret. Vidit illum Chriſtus ſedentem, quia preſſus cupiditatis pondere, ſurgere non valebat. Deteriùs ſedebat in telonio publicanus ille, quàm paralyticus jacebat in lecto: quia ille carnis patiebatur paralyſim; iſte mentis: in illo fuerat compago turbata membrorum; in iſto totus ordo fuerat ſenſuum diſſipatus: Ille jacebat captus carne; ſedebat corpore & animo iſte captivus: Ille doloribus ſuccumbebat invitus, iſte vitiis voluntarius ſerviebat: Iſte ſibi innocens avaritiæ videbatur in crimine; ille ſe cognoſcebat inter vulnera peccatorem; Iſte lucrorum cumulabat peccata, ille dolorum gemitibus peccata delebat.* (*S. Petrus Chryſolog. ibid.*) *Meritò igitur paralytico dicitur,* Confide, fili, dimittuntur tibi peccata tua, *quia compenſarat delicta doloribus: Publicano autem dicitur:* Veni, ſequere me. *Hoc eſt, ut ſequendo me repares. quod conſequendo pecuniam perdidiſti.* Veni, ſequere me: *Hoc eſt, depone pondera, diſrumpe vincula, ſolve laqueos.* Me ſequere: *quære te, perde uſuram, ut te valeas invenire.*

Veni, ſequere me. *Sunt aliqui ſic donantes injuriam, ut non ulciſcantur, ſæpius tamen improperent. Sunt & alii qui ſileant licèt, manet tamen alta mente repoſta, & rancorem tenent in animo. Longè ab his omnibus beniguiſſima eſt Divinitatis natura; liberaliter agit, ignoſcit plenariè; ita ut propter fiduciam peccatorum, ſed pœnitentium, ubi abundavit delictum, ſoleat & gratia ſuperabundare. Teſtis eſt Paulus Gentium Doctor, qui plus omnibus cum divina gratia laboravit. Teſtis eſt Matthæus de telonio electus in Apoſtolum, cui etiam Novi Teſtamenti primum Scriptorem eſſe donatum eſt.* (*S. Bern. ſerm. 3 de Fragmentis ſeptem Miſericordiarum.*) De telonio cumulandæ pecuniæ, in cathedram transfertur Eccleſiæ; & qui priùs exigendi vectigali fungebatur officio, conſtitutus eſt fidei divitiarumque cæleſtium miniſtrare theſauros: quique tunc turpis lucri quæſtu ſatagebat implere marſupium, nunc per mundi latitudinem ſpargit cæleſtis Eloquii Sacramentum. (*B. Petr. Damiani ſerm. in Feſto S. Matthæi.*)

Et ſurgens ſecutus eſt eum. Vocanti prompto animo obtemperat. Non enim repugnavit, nec ambigendo intra ſe dixit; Putaſne Publicanum, peccatoremque me rectè abſque fraude vocaverit? Non eſt enim hujuſcemodi humilitas laudabilis: ſed confeſtim ita obtemperavit, ut nec domum quidem ad communicandum rem cum ſuis profectus ſit: Verùm ſicut piſcatores priùs retibus cum navigio atque patre relictis, ſic iſte publico Officio & quæſtu relicto ſequebatur: ſic præparatum & ad omnia expeditum animum oſtendens, ſic ab omni ſæculari negotio ſeipſum eripiens, mirabili hâc obedientiâ teſtimonium vocanti perhibuit, quòd opportunè ipſum vocaverit. (*S. Ioan. Chryſ. Hom. 31 in Matt.*) *Matthæus non ſubtrahitur operi, ſed mutatur: & telonium ſuſcipit magis, quàm relinquit: ut manſura Deo, non homini peritura conquirat: ut non trigeſimum in quadrageſimum quinquageſimumque nummum triſtis redigat ſupputator: ſed trigeſimum in ſexageſimum & centeſimum gaudii fructum lætus recondat divinis commodis profuturum.* (*S. Petrus Chryſolog. ſerm. 29.*) Et ſurgens ſecutus eſt eum. *Generoſus animus, qui ſic ea quæ magna putarat, facilè & quaſi nulla contempſit. Apparet illum per ignorantiam lucra ante præſentia conquiſiſſe, à quibus ut ſe ſenſit & vidit liberum, ſic raptus eſt ad divina.* Et ſurgens ſecutus eſt eum. *Sequi, imitari eſt. Ideoque ut pauperem Chriſtum non tam greſſu quàm affectu conſectari poſſet, reliquit propria, qui rapere ſolebat aliena. Perfectamque nobis abrenuntiationis ſæculi formam tribuens, non ſolùm lucra reliquit vectigalium, ſed & periculum contempſit quod evenire poterat à Principibus ſæculi: quia vectigalium rationes imperfectas atque incompoſitas reliquerit. Tanta enim cupiditate ſequendi Dominum ductus eſt, ut in nullo prorſus hujus vitæ reſpectum, vel cogitationem ſibimet reſervaverit. Propter quod juſta mercede dum humana ſedulus negotia deſerit, Dominicorum fidelis diſpenſator meruit eſſe talentorum.* (*Venerabilis Beda lib. 2. in Lucam.* *Vide & S. Baſil. in Regulis fuſius diſputatis.*)

Et ſurgens ſecutus eſt eum. Fideliter implevit officia vocationis ſuæ, non ſolùm firmâ fide; qua Chriſto credidit; ardentiſſima caritate, quæ totam in illius corde rerum terrenarum cupiditatem & radicem omnium malorum avaritiam extinxit: obedientiâ, qua Chriſtum ſine cunctatione ſecutus eſt: ſed & humilitate, quâ ſuum ipſe nomen, & publicani, id eſt, publici peccatoris profeſſionem adſcripſit, cùm alii noluerint ipſum nomine appellare vulgato, ſed *Levi*. Ipſe autem Matthæus, ſecundùm illud quod dicitur à Salomone, *Juſtus accuſator eſt ſui in principio ſermonis*: (*Prov. 18. 17.*) Et ab Iſaia; *Dic tu peccata tua ut juſtificeris*: (*Iſai 49. 26.*) Matthæum ſe & Publicanum nominat, ut oſtendat legentibus, nullum ſalutem debere deſperare, ſi ad meliora converſus ſit, cùm ipſe (*S. Hier. in c. 9. Matt.*)

de publicano in Apoſtolum ſit repentè mutatus. Grati etiam animi ſpecimen eximium dedit, qui hac ratione magis celebravit magnam Chriſti illum è telonio vocantis miſericordiam. Publicani *ex officio peccatores*, (inquit Tertullianus) quorum nomen apud Dominum execrabilè, *vendentium ipſius cæli & terræ & maris tranſitus* Eò major Chriſti miſeratio & gratia, qui illum non ſolùm in clientelam Diſcipulatûs elegit, ſed in Senatûs Apoſtolici faſtigium invexit, & ad ſcribendum Evangelium primum omnium applicuit. *Planè ſicut Moyſes & Prophetis non abſurdè præponitur, & omnibus qui aliquid ſcripſerunt in Veteri Teſtamento: ita beatus Evangeliſta Matthæus omnes jure præcellit, qui ſcripſiſſe reperiuntur in Novo. Sicut enim ille naſcentis Mundi texit originem; ſic iſte, tamquam ſpiritalis cujuſdam Mundi, orientem deſcribit Eccleſiæ novitatem. Unde Spiritu ſancto calamum temperante proviſum eſt, ut uterque non diverſum, ſed unum idemque ſuis libris præmitteret initium, dicens;* Liber generationis. *Sed illa generatio filios parturit iræ; iſta filios parturit gratiæ. Moyſes veterem Adam atque terrenum, veterem mundum, vetus digerit Teſtamentum: Matthæus autem pro veteribus nova, pro terrenis ſive carnalibus ſpiritualia, pro temporalibus introduxit æterna. Pro Adam Chriſtum, pro Lege veteri Evangelium, pro Mundo, vel terra ſanctam deſcribit Eccleſiam, diverſa ſpiritualium fructuum victualia germinantem...* Matthæus igitur *Evangeliſta Evangeliſtarum* non immeritò dicitur, qui aliis Evangeliſtis formam & exemplum ſcribendi dedit. Hunc ducem & nos ſequamur, non Evangelium ſcribendo, ſed Evangelica præcepta ſervando. Hunc ad vitam ſequamur itineri prævium. Hujus ſalutiferum imitemur exemplum, qui mox ut vocantis Salvatoris audivit imperium, non cunctatus eſt, non ſua diſponendi quæſivit inducias, non amicorum petenda conſilia: ſed illico divitias ſprevit, neceſſarios abdicavit, carnalium affectuum nexus abrupit; ſicque ſolutus, poſt Chriſti veſtigia lætus & impiger properavit, cùm Propheta dicens: *Dirupiſti*, Domine, *vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis.*

Tertull. lib. de Pudicitia c. 7.

B. Petrus Damiani ſerm. in Feſto S. Matthæi

9. *Et factum eſt diſcumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes diſcumbebant cum Jeſu, & Diſcipulis ejus.* Arguitur Deus quare inclinat ſe homini, quare conjacet peccatori, quare eſurit pœnitentiam, quare ſitit reditum peccatorum, quare acceptat miſericordiæ fercula, quare ſumit poculum pietatis. Venit ad prandium Chriſtus, venit ad convivium vita, ut faceret ſecum convivere morituros: venit ad languentes Medicus, ut reficeret conveſcendo defeſſos, inclinavit Paſtor bonus humeros ſuos, ut ovem perditam ſalutares reportaret ad caulas. Sed hoc Phariſæus arguit, qui prandium dominicum putat non virtutis eſſe, ſed ventris; non ſpiritûs, ſed carnis; non divinæ bonitatis, ſed voluptatis humanæ; terreni luxûs, non gratiæ cæleſtis. Sic ſe videt, qui Deum non videt. *Quis arguit medicum jacentibus conjacentem, niſi ſalutis inimicus? Quis Paſtorem ſubnixum laſſo pecori reprehendit, niſi qui lucroſi gregis amorem neſcit? Quis judicem de pietate judicat, niſi qui fuerit deſperatus? Quis communionem Dei, niſi ſacrilegus ſpernit? Indulgentiam quis niſi ſacrilegus horreſcit?*

S. Petrus Chryſolog. ſerm. 30.

Ecce Publicani & peccatores venientes diſcumbebant cum Jeſu. *Unius Publicani converſio multis exemplum pœnitentiæ ac indulgentiæ Publicanis & peccatoribus tribuit.* Non enim dubitandum, quin Publicani ac peccatores eſſe deſierant, qui cum Jeſu & Diſcipulis ejus diſcumbebant: nec ſi in peccatis perſeverare decernerent, ei qui ſine peccato eſt conveſci auderent. *Et pulchro ſanè præſagio, qui Apoſtolus & Doctor gentium erat futurus, in prima ſua converſione peccantium poſt ſe gregem trahit ad ſalutem: officiumque evangelizandi, quod proficiente merito virtutum erat expleturus, à primis jam fidei ſuæ rudimentis incipit. Neque enim ſolùm qui fratrem verbo erudit; ſed etiam qui exemplo ad meliora convertit, miniſterium gerit Doctoris.* Denique iidem Publicani non tunc ſolummodò cum Domino diſcumbebant, verùm & deinceps abjectis ſæcularibus negotiis, ad imitationem Matthæi illum ſequi gaudebant, teſte Evangeliſta Marco: *Multi*, inquit, *Publicani & peccatores diſcumbebant cum Jeſu & Diſcipulis ejus. Erant enim multi, qui & ſequebantur eum.*

Venerabilis Beda Hom. de S. Matt.

Et factum eſt diſcumbente eo in domo, ecce multi Publicani & peccatores diſcumbebant cum Jeſu. Chriſti corpori, ſcilicet Eccleſiæ, ſpiritale convivium S. Matthæus inſtruxit. *Nonnè*, Domine Jeſu, *quoties in Eccleſiis Evangelium recitatur, quod ſcripſit, toties corpori tuo ſalutarem alimoniam ſubminiſtrat? Paſcit equidem animas eſurientium te, dum infantiam tuam, mores tuos, doctrinam tuam, ſollicitudinem, fatigationem, paſſionem, mortem, Reſurrectionem, Aſcenſionem, earum inſinuat auribus. Magnum prorſus ac ſolemne convivium, quod in toto orbe terrarum noſcitur eſſe diffuſum. Redivivis ſemper nobilitatur alimentis, quoniam numquam Dei verbum inveteratur, corrumpitur numquam; quin potiùs erogatum multiplicatur, prædicatum creſcit, guſtatum nutrit, accendit meditatum, agnitum concupiſcitur; expoſitum, integrum; & intelligentiæ faucibus manſum, permanet incorruptum .....*

S. Laurentius Juſtinianus Hom. de S. Matthæo.

10. *Et videntes Phariſæi, dicebant Diſcipulis ejus: Quare cum Publicanis & peccatoribus manducat Magiſter veſter? At Jeſus audiens, ait: Non eſt opus valentibus Medicus, ſed malè habentibus.* Quis eſt peccator, niſi qui ſe peccatorem negat? *Magis ipſe peccator eſt, & ut veriùs dicam, ipſe jam peccatum eſt, qui ſe non intelligit peccatorem.* Legiſti, Phariſæe, quia *Non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens?* Quamdiu ſumus in mortali corpore, & fragilitas dominatur in nobis, etſi actu peccata vincimus, vincere peccata cogitationum non poſſumus, & injuſtitias fugere: & ſi corporea poſſumus evitare, & ſi conſcientiam malam devincere valemus, culpas negligentiæ, ignorantiæ peccata, quemadmodum poſſumus abolere? *Phariſæe, confitere peccatum, ut Chriſti venire poſſis ad Menſam; ut ſit tibi panis Chriſtus, & panis ipſe frangatur in tuorum veniam peccatorum: ut fiat tibi poculum Chriſtus, qui in tuorum delictorum remiſſionem funditur. Prande cum peccatoribus, ut poſſis prandere cum Chriſto: Agnoſce te peccatorem, ut tecum prandeat Chriſtus: Intra cum peccatoribus convivium Domini tui, ut poſſis non eſſe peccator: Intra domum miſericordiæ cum Chriſti venia, ne cum tua juſtitia extra domum miſericordiæ puniaris excluſus. Agnoſce Chriſtum, audi cæleſtem Medicum, calumnias tuas peremptoriè confutantem:* Non eſt opus ſanis Medicus, ſed malè habentibus. *Si vis curam, agnoſce languorem.* Non veni vocare juſtos, ſed peccatores. *Si cupis miſericordiam, confitere peccatum.*

S. Petrus Chryſol. ſerm. 30.

Non eſt opus ſanis Medicus, ſed malè habentibus. *Quia vos juſtos dicitis, cùm ſitis peccatores; ſanos vos judicatis cùm langueatis; medicinam repellitis, non ſanitatem tenetis.... O fortes, quibus Medicus opus non eſt! Fortitudo iſta non ſanitatis eſt, ſed inſaniæ. Nam & phreneticis nihil fortius, valentiores ſunt ſanis: ſed quantò majores vires, tanto mors vicinior. Avertat Deus ab imitatione noſtra fortes iſtos. Timendum eſt enim ne eos quiſque velit imitari. Doctor autem humilitatis, particeps noſtræ infirmitatis, donans participationem ſuæ Divinitatis, ad hoc deſcendens ut viam doceret, & via fieret; maximè ſuam humilitatem nobis commendare dignatus eſt.* Hanc imitemur, ne de juſtitia noſtra præſumamus, & Phariſaico ſupercilio peccatores contemnamus, ac ipſis inſultemus, ſed magis nos peccatores eſſe cognoſcamus & confiteamur: cæleſtiſque Medici opem implorare non ceſſemus, qui ſanguine ſuo medicamentum fecit ægrotis. *Omnes enim peccaverunt, & egent gloriam Dei.* Primus homo ita conditus eſt, ut ſi obediret Deo, ſemper beatus & immortalis eſſet; ſi negligeret & contemneret præceptum ejus, qui volebat in illo ſalutem perpetuam cuſtodire, in morbum

S. Auguſt. Tract. 7. in Ioan.

Idem Enarrat. in Pſalm. 58.

S. Aug. ſerm. 278. alias de Diverſis 34.

mortalitatis irrueret. Tunc ergo Medicus à ſano contemptus eſt, nunc curat ægrotum. Alia enim ſunt præcepta quædam medicinæ ad tenendam ſanitatem; ſanis enim dantur ne ægrotent: alia ſunt quæ jam ægroti cùm accipiunt, recuperant quod amiſerant. Bonum erat homini ut obediret Medico, cùm ſanus eſſet, ne Medicus illi opus eſſet: *Non eſt enim opus ſanis Medicus, ſed malè habentibus.* Propriè enim Medicus dicitur, per quem ſanitas recuperatur. Nam ſemper Deus Medicus opus eſt etiam ſanis, ut ſanitas ipſa teneatur. Bonum ergo illi erat tenere perpetuam ſanitatem, in qua conditus erat. Contempſit, abuſus eſt, intemperantiâ ſuâ decidit in malam valetudinem hujus mortalitatis; audiat vel modò præcipientem Medicum, ut poſſit inde ſurgere, quo per peccatum ipſe decubuit. Sed quemadmodum in ipſa medicina ſanus faciendo quæ imperat Sapientia ſalutis, manet in eo quod habet; ſi autem cœperit ægrotare, incipit audire præceptum, & incipit facere, ſi verè curat recipere bonam & integram valetudinem; cùm autem cœperit id facere, non continuò jam ſanus eſt; ſed diu obſervando pervenit ad illam ſanitatem, quàm minùs temperando perdiderat: Hoc illi autem prodeſt quod jam incipit obſervare, ne augeat ægritudinem, & ut non ſolùm deterior non fiat, ſed etiam incipiat meliùs habere, qui paulatim fit ſanus: ſpes eſt enim perfectæ ſanitatis, quando incipit homo minùs minuſque ægrotare. Sic etiam juſtè vivere in hac vitâ, quid eſt aliud niſi audire præcepta legis & facere? Numquid ergo quicumque faciunt præcepta legis, jam ſani ſunt? Nondum: ſed ut ſani fiant, faciunt. Non deficiant faciendo: quia paulatim recipitur quod ſemel amiſſum eſt. Si enim citò rediret homo ad priſtinam beatitudinem, ludus illi eſſet peccando cadere in mortem..... Sic venit ad afflictum & laborantem Medicus Chriſtus, qui ait, *Non eſt opus ſanis Medicus, ſed malè habentibus. Non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores.* Vocat peccatores ad pacem, vocat ægrotantes ad ſanitatem. Imperat fidem, imperat continentiam, temperantiam, ſobrietatem, refrænat concupiſcentiam avaritiæ: dicit quid faciamus, quid obſervemus. Qui obſervat hæc, jam poteſt dici juſtè vivere ſecundùm præcepta medicinæ: ſed nondum recepit illam ſanitatem & integram valetudinem, quam Deus promittit per Apoſtolum dicens, Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. *Tunc plena ſanitas erit, & cum Angelis ſanctis æqualitas.*

11. *Euntes autem diſcite quid eſt, Miſericordiam volo, & non ſacrificium. Non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores.* Scribis & Phariſæis, qui in ſacrificiis confidebant, & virtutem negligebant, oſtendit ex Scripturis, Miſericordiam & caritatem ſacrificiis præſtare. Demonſtrat, *Legem ſacrificiorum obſervatione devinctam opem ferre non poſſe, ſed ſalutem univerſis in miſericordiæ indulgentia reſervari.* Non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores. *Omnibus venerat; quomodo ergo non ſe juſtis veniſſe dicit? Erant ergo quibus neceſſe non erat ut veniret? Sed nemo juſtus ex lege eſt. Oſtendit ergo inanem juſtitiæ eſſe jactantiam: quia ſacrificiis infirmis ad ſalutem, miſericordia erat univerſis in lege poſitis neceſſaria. Nam ſi juſtitia fuiſſet ex lege, venia per gratiam neceſſaria non fuiſſet.*

S. Hilar. in cap. 9. Matt.

Oſee 6. 6.

Miſericordiam volo, & non ſacrificium. *His verbis ſatis declaratum eſt, illa ſacrificia per ſeipſa non requirere Deum, quibus ſignificantur hæc ſacrificia quæ requirit Deus. Ac per hoc ubi ſcriptum eſt,* Miſericordiam volo quàm ſacrificium; *Nihil aliud quàm ſacrificium ſacrificio prælatum oportet intelligi: quoniam illud quod ab omnibus appellatur ſacrificium, ſignum eſt veri ſacrificii. Porrò autem miſericordia verum ſacrificium eſt: Unde dictum eſt:* Beneficentiæ & communionis nolite oblviviſci: Talibus enim hoſtiis promeretur Deus. *Proinde verum ſacrificium eſt omne opus, quod agitur, ut ſancta ſocietate inhæreamus Deo, relatum ſcilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati eſſe poſſimus. Unde & ipſa miſericordia quâ homini ſubvenitur, ſi propter Deum non fit, non eſt ſacrificium.* Sed miſericordia, quâ bonus Paſtor peccatoribus miſcetur, infirmiſque ovibus condeſcendit & compatitur, ut eas curet; Deo gratior eſt ſacrificio. Opera externa pietatis & mortificationis ſine miſericordia & caritate, Phariſaica ſunt, non Chriſtiana; ſpeciem religionis habent, non veritatem. *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores: Ut* ſcilicet *nullus magnus ſuperbiret, nullus infirmus deſperaret.*

S. Aug. lib. 10. de Civitate Dei c. 5. & 6.

S. Auguſt. ſerm. 200 alias de Tempore 300.

12. *Tunc acceſſerunt ad eum Diſcipuli Joannis, dicentes: Quare nos & Phariſæi jejunamus frequenter: Diſcipuli autem tui non jejunant? Et ait illis Jeſus: Numquid poſſunt filii ſponſi lugere, quamdiu cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies cùm auferetur ab eis ſponſus, & tunc jejunabunt.* Phariſæi Joannis Diſcipulos, ut veriſimile eſt ſubornarunt, ut Chriſto id objicerent, ſicut Herodianos poſtea immiſere. Quadam enim æmulatione contra Chriſtum Diſcipuli Joannis diſputabant, tunc ſolùm ad humilitatem redacti, cùm Joannes in carcerem detruſus eſt. Modeſtiùs enim tunc acceſſerunt ad Jeſum, ipſique Magiſtri nomine quæ præceperat nuntiaverunt, quamvis poſtea ad æmulationis vitium ſint reverſi, *Quare*, inquiunt, *nos & Phariſæi jejunamus frequenter: Diſcipuli autem tui non jejunant?* Ecce hæc illa eſt ægritudo, quam Chriſtus jam pridem depellebat, dicens: *Quando jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava.* Prævidebat enim quot quantaque vitia ex jejunii, aliorumque externorum pœnitentiæ operum oſtentatione oriantur. Plerique enim in quorum animis caritas & humilitas Chriſtiana radices non egerunt, in his non cavent ſuperbiam, quæ bonis operibus inſidiatur: non attendunt viam regiam & generalem quâ ad Deum itur, & ſine qua ad ipſum non pervenitur, caritatem eſſe cum humilitate conjunctam; vias alias particulares varias eſſe, ſecundùm donum unicuique divinitùs conceſſum. Proinde illos qui jejuniis & ſeveriori vivendi ratione ab hominum vulgo diſcreti ſunt, alios in via Dei ambulantes, & populariter viventes contemnere non debere, qui caritate & humilitate præſtantiores fortè ſunt, & hoc nomine Deo gratiores. Cogitare debent, quòd *Jejunium magnum & generale eſt abſtinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus ſæculi.* Quare Diſcipuli tui non jejunant? *Serpentina iſta vox eſt.* Jejunium exemplo ſuo conſecraverat Chriſtus, Diſcipulis illud commendavit, & genus eſſe dæmonum docuit, quod non ejicitur niſi *jejunio & oratione.* Sed quamdiu Chriſtus Eccleſiæ ſponſus cum ipſis verſabatur, tempus erat indulgentiæ & lætitiæ, ac proinde auſteriore vivendi ratione adſtringendi non erant; tempus erat nuptiarum myſticarum, quo filii ſponſi gaudere deberent, luctu, jejunio, gravioribuſque malis affligendi, poſtquàm ſponſus illis viſibilem præſentiam ſuam ſubtraxiſſet. Chriſtus verò Joannis Diſcipulos, & Phariſæos ipſos pro meritis non increpat tamquam inanem quærentes gloriam, & vanè ſe oſtentantes. Quando enim pro aliis loquebatur, verbi gratiâ, pro publicanis, ut animos eorum vulneratos mitigaret, acriùs in exprobratores inſurrexit. Nunc verò cùm ipſum ejuſque Diſcipulos carperent, clementer & humiliter reſpondet: *Numquid poſſunt filii ſponſi lugere, quamdiu cum illis eſt ſponſus?* Se priùs quidem Medicum, nunc verò Sponſum appellavit, ineffabilia quædam Myſteria his nominibus aperiens. Et quamvis potuiſſet in eos acriter invehi, dicens: Qua auctoritate jejunandi legem aliis imponere poteſtis? Res veſtras agite. Quam verò jejunia vobis afferunt utilitatem, cùm mens veſtra ſceleribus repleta ſit, cùm alios accuſetis, cùm judicetis, non parvas ipſi trabes gerentes in oculis, cùm ad aucupandam hominum gloriam omnia faciatis? Potiùs inanis gloria abjicienda eſſet, omneſque virtutes adhibendæ, fratrum dilectio, caritas, manſuetudo: nihil tamen hujuſmodi reſpondet, ſed: *Numquid poſſunt filii ſponſi lugere, quamdiu cum illis eſt ſponſus?* Præſens igitur tempus, quo ego ſponſus à Joanne appellatus cum Diſcipulis verſor, lætitiæ & gaudii tempus illis eſt. Nolite

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 31. in Matt.

S. Auguſt. Tract. 17. in Joann. S. Ambroſ. lib. 5. in Luc.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 31. in Matt.

igitur adhibere mœſta: Mœſtum autem quid jejunium eſt, non naturâ quidem ſuâ, ſed illorum qui imbecilliores adhuc ſunt comparatione. Nam provectioribus & perfectioribus jucunda res eſt & amabilis: & quemadmodum ex bono corporis habitu lætitia conſequitur, ſic multò major animi virtuti diditi voluptas eſt. Sed ad mentem eorum reſpondet. Sic & Iſaias, & Moyſes jejunium humilitationem animi & afflictionem appellant. (Iſai. 58. Num. 30.) Addit autem. *Venient dies quando auferetur ab eis ſponſus, & tunc jejunabunt.* Unde patefacit, non ventris & voluptatis causâ Diſcipulos ſuos extraordinaria tunc jejunia non frequentaſſe, ſed ipſius indulgentiâ, & diſpenſatione mirabili, prudentiæque in hominibus adhuc infirmis & imbecillis regendis planè divinæ exemplum præbente, Paſtoribus omnibus & animarum Rectoribus imitandum. Duplex etiam genus jejunii Diſcipulis & Chriſtianis aliquando frequentandum innuit. Nam *Jejunium aut in tribulatione eſt, aut in gaudio: in tribulatione, ad propitiandum Deum pro peccatis; in gaudio verò, cùm tantò minus delectant carnalia, quantò ſpiritualium major ſagina eſt. Cùm ergo Dominus interrogatus eſſet, cur Diſcipuli ejus non jejunarent, de utroque jejunio reſpondit. Namque ad illud quod in tribulatione jejunari ſolet, pertinet quod ait, Sponſi filios tunc jejunaturos, cùm ab eis ablatus fuerit ſponſus: Tunc enim deſolabuntur, & in mœrore ac luctu erunt, donec eis per Spiritum Sanctum gaudia conſolatoria retribuantur. Quo dono percepto, etiam jejunii alterum genus, quod fiet per lætitiam, jam renovati in vitam ſpiritalem convenientiſſimè celebrabunt.* (S. Auguſt. lib. 2. Quæſt. Evangel. cap. 18.) Jejunium utrumque frequentandum, ſecundùm diverſos ſtatus. Primum pœnitentibus & incipientibus convenit; alterum perfectis. *Venient dies, quando auferetur ab eis ſponſus, & jejunabunt.* Qui ſunt illi dies quibus nobis Chriſtus aufertur, maximè cum ipſe dixerit: *Vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi*: &, *Non relinquam vos orphanos*? (Matt. 28. 20. Joann. 14. 18.) Certum eſt enim quòd ſi nos relinquat, ſalvi eſſe nequeamus. *Nemo tibi Chriſtum poteſt auferre, niſi te illi ipſe auferas. Non te auferat jactantia tua, non te auferat arrogantia.* (S. Ambroſ. lib. 5. in Luc.) Si autem Sponſum animæ tuæ peccando amiſeris, pœnitentiam age? *Nam ſi gratia ex pœnitentia, qui faſtidit pœnitentiam, abdicat gratiam.* Ad ſatisfactionem autem pœnitentiæ pertinet jejunium tribulationis, quo conficitur caro, & corporalis luxuria caſtigatur. Sed etſi per gratiam præſens ſit Sponſus, jejunium gaudii frequentandum eſt, ne carne in terram vergente retardatus animus, ſurſum ubi Sponſus eſt ad dexteram Patris ſedens, non feratur. *Ergo, chariſſimi, quia eſt terrenus cibus, quo carnis infirmitas paſcitur; eſt autem & cæleſtis cibus, quo pietas mentis impletur; & habet cibus iſte terrenus vitam ſuam, habet & ille ſuam: Hujus cibi vita hominum eſt, illius cibi vita Angelorum eſt. Fideles homines, diſcreti jam corde à turba infidelium, ſuſpenſi in Deum, quibus dicitur*, Surſum cor, *aliam ſpem gerentes, & ſcientes ſe peregrinari in hoc mundo, medium quemdam locum tenent: nec illis comparandi ſunt, qui nihil aliud putant bonum, quàm deliciis terrenis perfrui, nec illis adhuc ſupernis habitatoribus cæli, quibus ſolæ deliciæ ſunt Panis ipſe à quo creati ſunt ..... Nondum pervenimus, ſed jam imus: nondum ibi lætamur, ſed iam hic ſuſpiramus. Quid ergo nobis prodeſt abſtinere aliquantum à paſtu & lætitia carnali? Caro in terram cogit, mens ſurſum tendit: rapitur amore, ſed tardatur pondere. Si ergo caro in terram vergens onus eſt animæ, & ſarcina prægravans volantem: quantùm quiſque delectatur ſuperiore vitâ ſuâ, tantùm deponit de terrena ſarcina ſua. Ecce quid agimus jejunantes.* (S. Auguſt. lib. de Utilitate jejunii c. 2.)

Venient autem dies, quando auferetur ab illis Sponſus, & jejunabunt. Piis tempus tribulationis eſt, quo probantur; tempus gaudii, quo cæleſtibus ſolatiis revocantur. Interiora gaudia & ſolatia carnis afflictione, & immiſſarum à Deo tribulationum, ſive exteriùs, ſive interiùs, perpeſſione promereri debent. Interna pace gaudiiſque & conſolationibus cæleſtibus abuti non debent; ſed tum maximè ad ſuſtinenda Chriſtianæ militiæ certamina ſe præparare, & omnium deliciarum terrenarum abſtinentiâ, quæ jejunii nomine ſignificatur, ipſoque jejunio corporali carnem ſuam cruciare, ut placeant oculis Sponſi, ut delectent ſuavitatem ejus. *Nam & victima excruciatur, ut in aram imponatur.* (S. Auguſt. lib. de Utilitate jejunii c. 3.) Tempore verò ſpiritualis deſolationis, ſiccitatis, & tribulationis interioris, multò magis frequentandum jejunium eſt, ut ad Sponſi amplexus anima perveniat, & ab illo introducatur in cellaria myſtica, ubi vino cæleſtium conſolationum recreetur. *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi per ſingulos dies, Ubi eſt Deus tuus? Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum; quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* (Pſal. 41. 3. & 4.) Sponſus abeſt, quamobrem luctûs & jejunii tempus eſt. Quaſi vidua eſt anima, Chriſti ſponſi ſui viſibili præſentiâ & Dei ſui fruitione deſtituta.

13. *Nemo autem immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus ...... Neque mittunt vinum novum in utres veteres ...... Sed vinum novum in utres novos mittunt, &c.* Prudentiæ Chriſtianæ & Paſtoralis eſt, recens converſorum ad Deum peccatorum, infirmorumque rationem habere, & cum illis indulgentiùs agere, nec ſtatim ipſis imponere auſterioris vitæ jugum, & corporalium mortificationum onera, quæ abſolutè neceſſariæ non ſunt ad ſalutem; ne à virtutis tramite deterreantur, & ut ferendo Chriſti jugo paulatim aſſueſcant. In Dei opere, ejus gloriæ, ac animarum Chriſti ſanguine redemptarum ſaluti unicè ſtudendum & conſulendum eſt: & quemadmodum de præceptis Dei, de Evangelii vigore, de Eccleſiæ mandatis nihil remittere debent Paſtores & conſcientiarum Moderatores: ita in aliis exigendis præcipites eſſe non debent & nimis importuni, ſed ſenſim ſibi commendatas Animas ad perfectionem provehere, neceſſaria ſtatûs, in quo à Deo poſitæ ſunt, officia primùm imperare, paulìſper accommodare ſe humanæ infirmitati, exſpectare donec uberiori & fortiori gratiâ omninò renovati ſint pœnitentes ac perfecti. *Nemo immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus*, &c. Id eſt, *Nondum diſcipuli mei ad majora conſcenderunt, nondum Spiritu renovati ſunt: propterea hujuſmodi indulgentiâ adhuc egent, ut majora ſibi pondera præceptorum ita affectis imponenda non ſint. Hoc autem dicebat, leges jam Diſcipulis atque regulas præbens: ut cùm etiam ipſi à quacumque orbis parte Diſcipulos adſciſcant, mites erga eos & faciles ſint.* (Chryſoſt. Hom. 31. in Matt.) Eâ œconomiâ Chriſtus in Sermone quem ad Diſcipulos habuit in ſuprema Cœna, ait: *Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò.* (Joan. 16.) Quamobrem *non debemus cuncta à quibuſvis ſtatim expoſcere, ſed ea ſolùm quæ poſſibilia ſunt, atque illorum viribus conveniunt, & tum citò ad alia etiam perveniemus. Quòd ſi curris atque feſtinas, velociuſque rem agere cupis, ideo noli feſtinare, quia quantò velociùs perficere feſtinas, tantò tardiùs perages. Nec te quiſquam eorum, qui importunè criminantur, conturbet. Nam & tunc Phariſæi criminabantur, & Diſcipuli carpebantur, nec tamen Chriſtus propterea ſententiam immutavit: nec conceſſit dedecus eſſe ut Phariſæis jejunantibus illi non jejunarent. Verùm ut gubernator optimus non commotis fluctibus, ſed arti ſuæ intentus eſt; ita egit.* His inſtitutis noſtros gubernemus. « Uxorem habes ornatum corporis nimis adamantem, fuco perfuſam, deliciis & loquacitate diffluentem: vis eam ad ſaniorem mentem reducere? Id aſſequeris ſi non univerſa ſimul imperes, ſed faciliora, eaque priùs, quibus illa minùs ſtudere videatur. Nam ſi cuncta ſtatim in melius vertere volueris, nihil efficies. Non ergo ſtatim aureis ornamentis privare tentes, habeat interim atque utatur: Nam id minus malum eſſe videtur, quàm facies fuco adulterata. Fucum igitur priùs auferas, idque non terrore ac minis, ſed miti blandaque ſuaſione, partim alias accuſando, partim tuo judicio & auctoritate improbando. A te ſæpè audiat, non placere tibi fucatas facies, inde tibi faſtidium creari, venuſtas fuco deformari. Interea nihil » (S. Joan. Chryſ.)

adhuc

„ adh uc de gehenna dixeris, nihil de Regno cælorum;
„ fruſtra enim hoc dices: ſed perſuade ipſi magna te affici
„ voluptate, cùm talem ejus faciem vides, qualis à Deo
„ creata eſt: faciem verò fuco adulteratam apud homines
„ bonos vulgò improbari. Priùs igitur his tritis rationibus,
„ & communi ſententiâ, morbum ab ejus anima extermi-
„ na: & poſtquam his verbis permulſeris, de inferno etiam
„ ac cælo dicito; nec ſemel; ſed iterum atque iterum hæc
„ diſſerere non graveris, non odio aut ira, ſed cum amore
„ & lepore; nunc quaſi adulando, nunc quaſi ex faſtidio
„ oculos avertendo, nunc colendo. Nonnè vides pictores
„ modò hos, modò illos colores prioribus deletis inducere,
„ cùm formoſam faciem pingunt; Noli tu pictoribus ne-
„ gligentior eſſe. Illi corporis effigiem in tabulis pingentes
„ tanto ſtudio & curâ utuntur: nos cùm meliores animas
„ facere volumus, nonnè æquum eſt omnem adhibere co-
„ natum? &c.

S. Auguſt. ſerm. 267 aliàs de Tempore 186. *Neque mittunt vinum novum in utres veteres.* Id eſt, *ſpiritalia non capit carnalis. Carnalitas vetuſtas eſt, gratia novitas eſt. Quantocumque homo in melius fuerit innovatus, tantò ampliùs capit, quod verum ſapit.*

Nemo immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus. Veſtimentum vetus illud eſt, quod exuendum Apoſtolus docuit dicens: *Exſpoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, ſecundùm imaginem ejus qui creavit illum.* (*Coloſſ. 3. 9. & 10.*) Quod quidem fit baptiſmatis ſanctificatione. Eodem igitur collineat utriuſque ſeries præcepti, (*S. Ambroſ lib. 5. in Lucam n. 23. & 24.*) *Ne actus veteris & novi hominis: miſceamus; cum ille corporalis exterior opera carnis operetur, & hic interior qui renaſcitur, non verſicoloram ſpeciem veterum novorumque debeat habere geſtorum, ſed concolor Chriſto, illum ſtudio mentis imitari, cui renatus eſt in lavacro... Servemus igitur veſtem, quam nos ſacro Dominus emergentes fonte veſtivit. Citò ſcinditur veſtis, ſi facta non congruant: citò tineis carnis atteritur, & veteris hominis errore maculatur. Ergo hic nova veteribus copulare: in Apoſtolo autem etiam novis vetera ſuperveſtire probibemur, ſed exuere vetus, novum ſumere; ut exſpoliati, non nudi inveniamur.* (*2. Cor. 5. 2. 3. 4.*) Et nemo mittit vinum novum in utres veteres. *Fragilitas humanæ conditionis aperitur, cùm corpora noſtra exuviis defunctorum animalium comparantur.* (Veteres ſcilicet utribus coriaceis pro vaſis utebantur.) *Atque utinam bonorum utrium uſum poſſimus implere; ut Sacramentum quod accepimus, reſervemus. Levat injuriam induſtria, ſi renovatis utribus nova vina credantur. Et ideo utres hos plenos ſervare ſemper debemus; vacuos enim citò tinea & ærugo conſumit, gratia ſervat impletos.*

14. *Hæc illo loquente ad eos, ecce Princeps unus acceſſit, & adorabat eum, dicens; Domine, filia mea modò defuncta eſt: ſed veni, impone manum tuam ſuper eam, & vivet. Et Jeſus ſurgens ſequebatur eum.* Et nos ad Chriſtum ſtatim confugere debemus, cùm Anima noſtra, unica noſtra mortua eſt, peccato intùs in corde concepto, nondum opere conſummato, ut eam gratiâ ſuâ ſuſcitet. Id enim Jairi Principis Synagogæ filia intrà domum defuncta, nondum elata, nondum ſepulta ſignificat. (*S. Auguſt. ſerm. 98. aliàs 44. de Verbis Domini*) *Dominus noſter Jeſus Chriſtus ea quæ faciebat corporaliter, etiam ſpiritaliter volebat intelligi. Neque enim tantùm miracula propter miracula faciebat: ſed ut illa quæ faciebat, mira eſſent videntibus, vera eſſent intelligentibus. Quemadmodum qui videt litteras in codice optimè ſcripto, & non novit legere, laudat quidem antiquarii manum, admirans apicum pulchritudinem, ſed quid ſibi velint, quid indicent illi apices neſcit; & eſt oculis laudator, mente non cognitor: alius autem & laudat artificium, & capit intellectum, ille utique qui non ſolùm videre quod commune eſt omnibus poteſt, ſed etiam legere; quod qui non didicit, non poteſt. Ita qui viderunt Chriſti miracula, & non intellexerunt quid ſibi vellent, & quid intelligentibus quodammodo innuerent, mirati ſunt tantùm quia facta ſunt: alii verò & facta mirati, & intellecta aſſecuti. Tales nos in ſchola Chriſti eſſe debemus.* Tres mortuos Chriſtus ſuſcitavit, Lazarum triduo ſepultum, jamque fœtentem in monumento; filium viduæ Naim adoleſcentem, cùm ad tumulum efferretur; & filiam Jairi Synagogæ Principis recens defunctam, cùm adhuc intrà domum eſſet. Videamus ergo quid nos diſcere voluit in tribus illis mortuis quos ſuſcitavit. (*S. Auguſt. ibid.*) *Iſta tria genera mortuorum, ſunt tria genera peccatorum; quos hodieque ſuſcitat Chriſtus. Sunt qui peccatum intus in corde habent, in facto nondum habent. Neſcio quis commotus eſt aliquâ concupiſcentiâ. Dicit enim ipſe Dominus*, Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo. *Nondum acceſſit corpore, conſenſit in corde; Mortuum intus habet, nondum extulit. Et ut fit, ut novimus, ut quotidie homines in ſe experiuntur, aliquando audito verbo Dei, tamquam Domino dicente*, Surge, *condemnatur conſenſus ad iniquitatem, reſpiratur in ſalutem atque juſtitiam. Surgit mortuus in domo, reviviſcit cor in cogitationis ſecreto. Facta eſt iſta reſurrectio animæ mortuæ intus intrà latebras conſcientiæ, tamquam intrà domeſticos parietes. Alii poſt conſenſum, eunt in factum, tamquam efferentes mortuum, ut quod latebat in ſecreto, appareat in publico. Numquid jam iſti, qui in factum proceſſerunt, deſperati ſunt? Nonnè & illi juveni dictum eſt*, Tibi dico, Surge? *Nonnè & ille redditus eſt matri ſuæ? Sic ergo & qui jam fecerit, ſi fortè commonitus & commotus verbo veritatis ad Chriſti vocem reſurgit, vivus redditur. Potuit progredi, in æternum perire non potuit. Qui autem faciendo quod malum eſt, etiam malâ conſuetudine ſe implicant, ut ipſa conſuetudo mali non eos ſinat videre quia malum eſt, fiunt defenſores malorum factorum ſuorum, iraſcuntur cùm reprehenduntur..... Tales conſuetudine malignâ preſſi, tamquam ſepulti ſunt. Ita ſepulti, ut de Lazaro dictum eſt, Jam putet.... Hæc ergo ſic audiamus, ut qui vivunt, vivant; qui mortui ſunt, reviviſcant. Sive adhuc peccatum in corde conceptum eſt, & non proceſſit in factum; pœniteat, corrigatur cogitatio, ſurgat mortuus intrà domum conſcientiæ. Sive jam quod cogitavit admiſit; nec ſic deſperetur. Non ſurrexit mortuus intus, ſurgat elatus. Pœniteat facti, de proximo reviviſcat: non eat in profundum ſepulturæ, non accipiat deſuper conſuetudinis molem. Sed fortè jam illi loquor, qui jam duro ſui moris lapide premitur, qui jam urgetur conſuetudinis pondere, qui jam quatriduanus putet. Nec ipſe deſperet: profundus mortuus eſt, ſed altus eſt Chriſtus. Novit clamando terrena onera rumpere, novit intrinſecùs per ſe ipſum vivificare, ſolvendum Diſcipulis tradere. Agant etiam tales pœnitentiam.*

Ecce princeps unus acceſſit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modò defuncta eſt. Ut animæ noſtræ reſurrectionē impetremus ad Deum accedere per fidem oportet, ſub ejus potenti manu humiliari, ſupremam ejus Majeſtatem in ſpiritu & veritate adorare, illi miſeriam noſtram, & animæ mortuæ ſtatum ferventi ſollicitudine exponere; cum fiduciâ in Dei bonitate, & in virtute ſanctiſſimæ humanitatis, paſſionis, & mortis Domini & Salvatoris noſtri Jeſu ipſi ſupplicare, ut Animam ipſius Spiritu, quo vivebat, diſtitutam, ejuſdem Spiritus novâ effuſione vivificet. *Cor mundum crea in me Deus: & ſpiritum rectum innova in viſceribus meis.* (*Pſal. 50.*) Quæram te, Domine, ut vivat anima mea. *Vivit enim corpus meum de Anima mea, & vivit Anima mea de te.* (*S. Auguſt. lib. 10. Confeſſionum c. 20*) Audiam Prophetæ tui monitum ſalutiferum: *Quærite Deum*, inquit, *& vivit anima veſtra.* (*Pſal. 68*) Et Apoſtolum dicentem, *Nolite conformari huic ſæculo.* (*Rom. 12 2.*) *Evitando vivit anima, quæ appetendo moritur. Faſtus elationis, & delectatio libidinis, & venenum curioſitatis motus ſunt animæ mortuæ; quia non ita moritur ut omni motu careat, quoniam diſcedendo à fonte vitæ, moritur, atque ita ſuſcipitur à prætereunte ſæculo, & conformatur ei. Verbum autem tuum, Deus, fons vitæ æternæ eſt, & non præterit: ideoque in verbo tuo cohibetur ille diſceſſus, dum dicitur nobis: Nolite conformari huic ſæculo.* (*S. Auguſt. lib. 13. Confeſſ. cap. 21.*)

„ deteriorem faciamus, cujus miſeremur injuſtè. Plerumque enim non coërcere delinquentes, majoris auſteritatis eſt, quàm ſi ulciſcaris. Traduntur enim in paſſiones ignominiæ, quicumque aliquid inhoneſtum commiſerunt, nullumque culpæ pretium ferunt. Hemorrhoiſſa omnes facultates ſuas in Medicos erogaverat: peccator divitiis bonitatis & longanimitatis Dei, opibus gratiæ, donis cæleſtibus abuſus eſt, & in extremam paupertatem incidit, qui Deum ſuum amiſit & omnia; nec ſuam tamen agnoſcit egeſtatem. *Dicis: Quod Dives ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Hemorrhoiſſæ infirmitas non ſolùm ingraveſcebat in dies, ſed humana arte inſanabilis evaſerat: peccatorum inveteratorum ſpiritales ægritudines eò magis ingraveſcunt, quò magis pœnitentiam differunt, & tandem penè inſanabiles & deſperati evadunt. *Hæc dicit Dominus: Inſanabilis fractura tua, peſſima plaga tua ..... Curationum utilitas non eſt tibi ..... Propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta ſunt peccata tua....* Hinc S. Ambroſius ait: *Faciliùs inveni qui innocentiam ſervaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam.*

Apocal. 3. 17. — Iſai 30. 12. — S. Ambroſ lib. 2. de Pœnitent. cap. 2.

17. *Acceſſit retrò, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus,* &c. Hemorrhoiſſa pudore ſuffuſa, retrò ad Chriſtum accedit, cum tremore: ſic peccator accedere debet ad Deum pudore ſuffuſus, ex peccati ſui conſideratione, & ex divinæ Majeſtatis, quam graviter offendit, reverentiâ orto; pudore illo ſalutari, qui pœnitentiam parit, non pudore malo, quo nonnulli pœnitentiam & confeſſionem peccatorum ut publicationem ſui aut ſuffugere, aut de die in diem differre præſumunt, *Pudoris magis memores quàm ſalutis: velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conſcientiam medentium vitant, & ita cum erubeſcentia ſua pereunt.* Quibus meritò dici poteſt: *Næ tu verecundiâ bonus, ad delinquendum expandens frontem, ad deprecandum verò ſubducens!* Veræ converſionis & ſinceræ pœnitentiæ, pudor & verecundia ſalutaris comes eſt. Hac ſuffuſus David pœnitens aiebat: *Anima mea turbata eſt valde... iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper.... Tota die verecundia mea contra me eſt, & confuſio faciei meæ cooperuit me.* Temporali illâ confuſione, æterna confuſio vitatur, de qua idem Rex pœnitens ait: *In te Domine ſperavi, non confundar in æternum.* Nam eſt quædam confuſio temporalis utilis, *Perturbatio animi reſpicientis peccata ſua, reſpectione horrentis, horrore erubeſcentis, erubeſcentiâ corrigentis.* Unde dicit & Apoſtolus, *Quam e..im gloriam habuiſtis tunc in his, in quibus nunc erubeſcitis?* Ergo erubeſcere illos dicit jam fideles, non de præſentibus donis, ſed de præteritis peccatis. *Hanc confuſionem non formidet Chriſtianus: immò ſi hanc non habuerit, æternam habebit.* Hemorrhoiſſa indignam ſe exiſtimat, quæ ſtet ante faciem Chriſti. Piæ hujus mulieris humilitatem peccator imitetur, indignum ſe Chriſti exiſtimet aſpectu & beneficiis, indignum Corporis Chriſti Communione, indignum miſericordiâ, & abſolutione. Felicem ſe ſatis arbitretur, ſi veſtimenti fimbriam tangat, ſi verbum Dei audiat, legat, meditetur; ſi humillimæ pœnitentiæ actione vitæ & paſſionis Chriſti humilitatem, labores, & dolores imitetur. Ne furari ſe poſſe Abſolutionem putet, ſicut Hemorrhoiſſa errore muliebri furtivam ſe poſſe conſequi ſanitatem exiſtimavit, retrò accedendo ad Chriſtum turbâ comprimente comitatum. *Furto quidem aggredi, & Præpoſitum hujus rei aſſeverationibus tuis circumduci facile eſt. Sed Deus theſauro ſuo providet, nec ſinit obrepere indignos.* Hemorrhoiſſa cum ſpe firma ad Chriſtum acceſſit, ſanitatem quam fruſtra duodecim annis ſperaverat ex arte & curis medicorum, ſtatim ſe conſequi poſſe confidens virtute Deitatis in Chriſto corporaliter ſecundùm plenitudinem omnem ſuam inhabitantis, ſi vel fimbriam veſtimenti ejus tetigiſſet. Hanc ſpem, hanc fiduciam peccator pœnitens imitetur. *Non enim habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris.... Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ: ut miſericordiam conſequamur.*

Tertull. lib. de Pœnitent. cap. 8. — Pſal. 6. 4. — Pſal. 50. 5. — Pſal. 43. 16. — Pſal. 30. — S. Auguſt. Enarrat. 2. in Pſal. 30. — Tertull. lib. de Pœnitent. cap. 6. — Hebr. 4. 15. 16.

Acceſſit retro, Sed ubi? Retro nihil erat: ibi faciem quam declinabat, invenit. Erat in Chriſto corpus multiplex, ſed erat Deitas ſimplex; erat totus oculus, qui poſt ſe ſupplicem ſic videbat. *Acceſſit retrò, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus.* O quid iſta mulier vidit habitare in interioribus Chriſti, quæ in Chriſti fimbriâ Divinitatis totam vidit inhabitare virtutem! O quid docuit mulier quantum ſit Corpus Chriſti, quæ in Chriſti fimbria tantum eſſe monſtravit! Audiant Chriſtiani, qui quotidie corpus Chriſti attingunt, quamnam de ipſo corpore ſumere poſſunt medicinam, quando mulier totam rapuit de ſola Chriſti fimbria ſanitatem. Sed quod nobis flendum eſt, mulier de vulnere medicinam tulit, nobis medicina ipſa retorquetur in vulnus. Hinc eſt quòd Apoſtolus tangentes indignè Corpus Chriſti taliter admonet & deplorat: *Qui enim tangit indignè Corpus Chriſti, judicium ſibi ſumit.* Et quòd inde temeritas infirmitatem capiat, unde fides accipere debebat ſanitatem, rurſus intulit; *Propter hoc inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.*

S. Petr. Chryſol ſerm. 34. — 1. Cor. 11.

Acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus. Sciens quòd Deum nec tactus polluit, nec offendit viſus, nec odor exaſperat, nec auditus fauciat, nec inquinat humana cogitatio. Nam ſi Medicus cùm ſaniem vulnerum tractat, cùm curat verecunda membrorum, non injuriam computat, ſed honorem: quantò magis Deus non arbitratur injuriam, dum vulnera noſtra curando reſpicit, tangit ad remedium, viſitat ad ſalutem? Dei conſpectum offendunt peccatorum vulnera, non dolorum; morbi criminum, non corporum paſſiones; vitiorum ſanies, non viſcerum fluxus: quia homo habetur voluntarius in delictis, in doloribus tenetur invitus. Hinc eſt quòd peccator pœnam recipit, ægrotus recipit curam. Mulier ergo non voluntatis conſcia, ſed doloris; nec confuſa crimine, ſed confuſa languore, acceſſit retro, ut turbæ declinaret oculos, non Chriſti vitaret aſpectum: A populis neſciri voluit, non à Chriſto; geſtivit non Deum latere, ſed homines: quia non niſi à ſolo Deo potuit latens videri, audiri tacens, celata curari. *Acceſſit, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus.* Quia in Chriſto nil poſtremum credidit, nil judicavit extremum; quia nec minoratur Deus in homine, nec virtus attenuatur in fimbria; nec cæleſtis natura membrorum variatur officiis. Hinc eſt quòd mulier per dorſum pervenit ad faciem, per veſtimentum penetravit interna; & per fimbriam, capitis tetigit ſummitatem; nec hoc ſine Myſterio: Audite Prophetam dicentem: *Sicut unguentum in capite, quod deſcendit in oram veſtimenti ejus.* Videtis, fratres, in fimbriam veſtimenti hujus totam plenitudinem divini Chriſmatis, totam divini capitis tranſiſſe virtutem. Scienter ergo mulier ſacram Chriſti fimbriam geſtivit attingere, ut vel de occulto myſterio, vulneris poſſet ſumere Medicinam. Magna hæc mulier & nimium permiranda, quæ ſcientiâ Doctores Legis vicit, Sacramento omnes Judæos ſuperavit, fide præceſſit Apoſtolum! nam Judæa cum Scribis & Doctoribus ſuis Deum totum deſpexit in corpore: Thomas Apoſtol. ut Chriſtum Deum crederet, immiſit manus, injecit digitos, patefecit vulnera: & ut Chriſtum crederet, iterum pati compulit Chriſtum... Petrus & Paulus principes fidei Chriſtianæ, notitiam nominis Chriſti toto orbe diffuderunt: mulier accedendi ad Chriſtum prima tradidit diſciplinam: mulier prima dedit formam quomodo peccator tacita confeſſione deleat ſine confuſione peccatum; quomodo delinquens ſoli Deo cognitus de reatu, nudare apud homines verecunda conſcientiæ non cogatur; quomodo homo poſſit veniâ judicium prævenire.

S. Petr. Chryſol ſerm. 35. — Pſal. 132. — S. Petr. Chryſol ſerm. 34.

18. *At Jeſus converſus, & videns eam dixit: Confide, filia, fides tua te ſalvam fecit. Et ſalva facta eſt mulier ex illa hora.* Nihil eſt quod orationi cum fide & humilitate factæ Deus non concedat. Pœnitentem humiliatum, qui ad cælum oculos attollere non audet, propi-

tius reſpicit Chriſtus, modò fide per dilectionem operante ipſum tangat. *Tangit Chriſtum, qui credit in Chriſtum. Nam & illa mulier quæ fluxum ſanguinis patiebatur, dixit apud ſe ipſam*, Si tetigero fimbriam veſtimenti ejus, ſalva ero. *Fide tetigit, & ſanitas ſubſecuta eſt, quam præſumſit. Denique ut noſcemus quid ſit verè tangere, Dominus continuò dixit Diſcipulis ſuis*, Quis me tetigit? *Et dixerunt Diſcipuli*, Turbæ te comprimunt, & dicis, Quis me tetigit? *Et ille*, Tetigit me aliquis. *Quaſi dicens, Turba premit, fides tangit.*

S. Auguſt. ſerm. 243 aliàs de Diverſis 6.

At Jeſus converſus, & videns eam, dixit: Confide filia, &c. Omnia habemus in Chriſto. Omnis anima accedat ad eum, ſive corporalibus ægra peccatis, ſive clavis quibuſdam ſæcularis cupiditatis infixa, ſive imperfecta adhuc quidem, ſed intenta tamen meditatione proficiens, ſive multis aliqua ſit jam perfecta virtutibus: Omnis in Domini poteſtate eſt, & omnia Chriſtus eſt nobis. Si vulnus curare deſideras, Medicus eſt: ſi febribus æſtuas, fons eſt: ſi gravaris iniquitate, juſtitia eſt: ſi auxilio indiges, virtus eſt: ſi mortem times, vita eſt: ſi cælum deſideras, via eſt: ſi tenebras fugis, lux eſt: ſi cibum quæris, alimentum eſt. *Guſtate igitur, & videte quoniam ſuavis eſt Dominus: Beatus vir qui ſperat in eo.* Speravit in eo illa quæ fluxu ſanguinis laborabat, & continuò ſanata eſt; ſed quia fidelis acceſſit. Et tu cum fide, filia, vel fimbriam ejus attinge. Jam ſæcularium fluxus voluptatum modo torrentis exundans, verbi ſalutaris calore ſiccabitur; ſi cum fide tamen accedas, ſi pari devotione divini ſermonis extremam ſaltem fimbriam comprehendas, ſi tremens procidas ante Domini pedes. *Ubi ſunt pedes Verbi, niſi ubi Corpus eſt Chriſti?* O theſauris omnibus opulentior fides! ô virtutibus corporis omnibus fides fortior! ô Medicis omnibus ſalutarior! ſimul ut acceſſit mulier, virtutem ſenſit, medicinam impetravit; ut ſi oculum lumini admoveas, illuminatur antequam ſentias, & operatio lucis prævenit apparatum.

S. Amb. lib. de Virginit. c. 16.

At Jeſus converſus, & videns eam, dixit; Confide, filia, fides tua te ſalvam fecit. Chriſtus converſus eſt ad mulierem, ut mulier converteretur ad Chriſtum: vidit eam ut ſaluti redderet, non ut agnoſceret quam ſciebat. Chriſtus mulieris docuit exemplo, quàm fides ſola totam proficiat ad ſalutem. Addit S. Marcus: *Et ſtatim Jeſus in ſemetipſo cognoſcens virtutem, quæ exierat de illo, converſus ad turbam aiebat: Quis tetigit veſtimenta mea?* Interpellatricem tacitam, & ſuggerentem cogitationibus ſolis, ac poſt tergum virtutis ſuæ conſiliis adhærentem, non ut diſcuſſor neſcius, ſed ut præſcius inquiſitor producit in medium, ſuiſque facit adſtare conſpectibus .... Ut quem occultè ſenſerat Medicum, palam profiteretur & adoraret ut Deum: & tam præſentibus quàm futuris fieret de tanto ſuo languore medicina, dicente Evangeliſta: *Mulier autem timens ac tremens, ſciens quid factum eſſet in ſe venit, & procidens ante pedes ejus, dixit ei omnem veritatem.*

S. Petr. Chryſol. ſerm. 34. & 63.

19. *Et cùm veniſſet Jeſus in domum Principis, & vidiſſet tibicines, & turbam tumultuantem, dicebat: Recedite, non eſt enim mortua puella, ſed dormit. Et deridebant eum. Et cùm ejecta eſſet turba, intravit: & tenuit manum ejus, & ſurrexit puella*, &c. Qui dolore immodico ob conſanguineorum vel amicorum ſuorum mortem affliguntur, ac doloris vehementiâ vique lachrymarum, fidei ſuæ teſtantur infirmitatem, miraculorum Chriſti teſtes eſſe non merentur, gratiarumque ipſius conſcii. Hanc ob cauſam tibicines, & alios inani doloris oſtentatione pompæ funebris apparatum inſtruentes, domo Principis Synagogæ ejecit Jeſus, filiam ejus ſuſcitaturus. *Fleant mortuos ſuos, qui putant mortuos: ubi Reſurrectionis fides eſt, non mortis eſt ſpecies, ſed quietis.* Recedite, non eſt enim mortua puella, ſed dormit. *Cùm mirâ ope pietatis ad cor veritas venit, priùs ab eo cogitationum carnalium æſtus ejicit, & pòſt in eo virtutum dona diſponit. Quod bene nobis ſacra Evangelii hiſtoria innuit, in qua dum ad reſuſcitandum filiam Principis Dominus duceretur, protinus additur:* Et cùm ejecta eſſet turba, intravit, & tenuit manum ejus, & ſurrexit puella. *Foras ergo turba ejicitur, ut puella ſuſcitetur: quia ſi non priùs à ſecretioribus cordis expellitur importuna ſæcularium multitudo curarum, anima quæ intrinſecus jacet mortua, non reſurgit. Nam dum ſe per innumeras terrenorum deſideriorum cogitationes ſpargit, ad conſiderationem ſui ſeſe nullatenus colligit.*

S Ambroſ lib. 6. in Lucam n. 62.

S. Gregor. M. lib. 18. Moralium cap. 25.

Recedite, non eſt mortua puella, ſed dormit. *His verbis docet non eſſe timendam mortem, nequaquam enim eſſe mortem, cùm ad conditionem ſomni jam redacta ſit. Deinde quoniam ipſe quoque moriturus erat, aliorum morte ac reſurrectione faciebat ut Diſcipuli confiderent, ac æquiſſimo animo mortem ipſam ferrent, cujus adventu mors in ſomni conditionem deveniſſet.* Recedite. *Conſidera flentes atque plorantes, quaſi tam magna videre miracula indignos, omnes ejectos fuiſſe: nec velis cum lugentibus exire, ſed cum Petro, Joanne & Jacobo unà remaneas. Nam ſi tunc eos qui flebant ejecit, quando non erat ita planum, quaſi in ſomnum jam mortem eſſe redactam: quid nunc faciet, cùm id luce ipſa jam clarius ſit? Sed non ſuſcitavit filiam tuam nunc: ſed ſuſcitabit omnino longè majori cum gloria. Puella namque illa reſuſcitata, rurſus mortua eſt: tua verò poſtquam reſurrexerit, numquam in poſterum mortem videbit. Nemo ergo defunctos deinceps lugeat, nemo mortem Chriſti, qua mors ſuperata eſt, calumnietur. Quid fruſtra fles, ſi mortem in ſomnum redactam eſſe credis? Quid te cædis, & luges? Gentes id faciunt, quia non credunt: ſi autem fidelis pariter atque infidelis hac in re peccat, quid ille reſpondebit? Quomodo veniam petere audebit? Præſertim cùm nemo Chriſtianus de Reſurrectione ambigat. Dormit puella tua, non eſt mortua; quieſcit, non eſt perdita: Reſurrectio ac æterna in poſterum immortaliſque vita illam excipiet, & quies angelica. Non audis Prophetam dicentem:* Convertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. *Beneficium Deus hanc rem vocat, & tu ploras? Et quid faceres, ſi hoſtis, ſi invidus, ſi inimicus eſſes defuncti? Nam ſi quempiam lugere oportet, Diabolum certè oportet, quoniam mortui ad immortalitatem tendunt. Illius malitiam hi clamores & fletus decent; non te, qui ad requiem & coronas proficiſceris. Et certè harum turbationum omnium tranquillus quidam portus in morte eſt.* Examina quot quantaque mala ſunt in hac vita; quoties ipſe præſentibus rebus maledixiſti, cùm ſemper in pejus omnia ruere & videris, & videas: quamvis & ab initio non parva pœna huic vitæ ſit attributa. *In doloribus*, inquit Scriptura, *paries filios ..... In ſudore vultus tui comedes panem tuum .... In mundo tribulationem habebitis ....* Nihil autem hujuſmodi de futuris rebus ſcribitur, quin imo oppoſitum. *Effugit*, inquit, *dolor, triſtitia, gemitus.... Ab Oriente atque Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Jacob.* Et Alibi, *Talamus ſpiritalis* dicuntur quæ illic ſunt, *inextinguibiles fulgidæque lucernæ, cæleſtis vita.* Cur ergo defunctum exagitas? Cur efficis ut mortem timeant alii atque formident? Cur cauſam præbes ut nonnulli Deum incuſare audeant, quòd tanta mala nobis invexerit? Imò verò cur poſt mortem tuorum pauperes convocas? Cur Presbyteros ut pro eo velint orare, obſecras? Non ignoro te reſponſurum, ut defunctus requiem adipiſcatur, ut propitium Judicem inveniat: His ergo de rebus flendum arbitraris? Nonnè vides quàm maximè tibi ipſi repugnes? Nam cùm illum abiiſſe in loca amœna putes, ingentes tamen adversùs te ipſum fluctus excitas & tempeſtates. Sed quid faciam, inquies, talis eſt natura parentum. Non eſt naturæ culpa iſta; ſed nos qui omnia evertimus, animos noſtros molles nimis atque dejectos efficimus, & divinam noſtram perdimus nobilitatem, & ſimul infideles facimus deteriores. Quomodo enim de immortalitate Animæ cum ipſis diſputabimus; qua ratione nos reſurrecturos illis perſuadebimus, cùm longè magis quàm illi mortem formidemus? Multi enim apud Gentiles, cùm nihil de immortalitate animæ crederent, nihilominus

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 32. in Matt.

Pſal. 114

Geneſ. 3

Ioan 16

Iſai 33.

Marci 8

Ezech. 40.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 32. in Matt.

„ mortuis filiis, ut inanem gloriam conſequerentur, coronâ ornati, & candidam induti veſtem, in publicum prodierunt: Oro ut futura illa quidem & vera gloria moveat, ut effeminatos illos molleſque animos deponere velis. Sed hæredem non habeo, inquies, nec quem rerum mearum ſucceſſorem conſtituam. Ego verò te libenter interrogarem, tuarumne rerum, an cælorum malis filios tuos eſſe hæredes? Et utrum magis deſideres caduca hæc & corruptibilia poſſideri ab illis, quæ tamen pòſt omninò eſſent relicturi, an ſtabilia illa & æterna? Non habes hæredes filios, ſed habet ipſos pro te Deus: non hæredes facti fratrum ſuorum, ſed facti ſunt Chriſti cohæredes. Sed cui, inquies, pretioſas veſtes noſtras, cui magnificas ædes, cui ſervos, cui agros relinquemus? Illis ipſis profectò, & multò tutiùs quàm ſi viverent; nihil enim prohibet. Nam ſi multæ barbaræ gentes unà cum defunctis res eorum cremare ſolent, quantò æquiùs defuncto filio tua tradere potes, non ut in cinerem redigantur, ſed ut magis glorioſum illum reddant? Putas illum maculis inquinatum abiiſſe? Da ipſi ſua, ut illis ſe à ma- B culis detergat? Putas in juſtitia ipſum deceſſiſſe? Præbe ipſi tua ad mercedis & retributionis adjectionem. Sed intolerabilis tibi caſus tuus videtur. Propterea ergo defuncti gratiâ plorandum non eſt, quoniam à multis hujuſmodi caſibus liberatus eſt. Noli ergo facere ut invidere videaris. Nam qui mortem ſibi optat, quoniam ante tempus aliquis ſuorum ereptus eſt, ploratque propter illum quia vivit, ut multa hujuſmodi ſubeat, invidere magis quàm amare illum videtur. Noli ergo cogitare quòd non redibit umquam domum filius tuus, ſed quia & tu paulò poſt ad ipſum gradieris. Quòd ſi in peccato mortui ſunt, finem tamen peccandi habuerunt. Nam ſi pœnitentiam fuiſſent acturi, Deus cui omnia patent, non antequam eam egiſſent, ipſos rapuiſſet: ſin verò juſti deceſſerunt, evaſerunt jam à periculis, & tuti ſupremam C beatitudinem poſſident. His rebus omnibus planum factum eſt, non eſſe amoris has lacrymas, ſed turbationis, & animi parum ſapientis. Nam ſi defunctum diligeres, gauderes profectò, quia fluctus præſentis vitæ pernavigavit. Quid enim mirabile, aut novum atque inauditum factum eſt? Annon eadem ipſa quotidie revolvi videmus? Diem nox, noctem dies, hyemem æſtas, æſtatem hyems modò præcedit, modò ſequitur: Mala verò alia atque alia in dies, quæ filium tuum haurire quotidie. & tecum eſſe velles omni morbo ſubjectum, omni luct i, cum ſua formidine & horrore vitam miſerè agere, & alia quidem mala jam ſubeuntem, alia verò timentem ne ſubeat. Ad hæc etiam illius tibi rationis memoria veniat, non immortalem te genuiſſe: ſed ſi nunc diem ſuum non D obiiſſet, paulò poſt certè ad hoc ipſum perveniſſet. Sed non ſaturaſti te amore illius? Sed ibi omninò perfruêris. At vellem, inquies, hîc quoque ipſum videre. Et quid prohibet? Licèt tibi eum hîc quoque videre, ſi ſapis. Certa enim ſpes futurorum, & jucundior viſu, & clarior eſt. Tu verò ſi ad imperandum regnandumque hoc caduco perituroque Regno filius tuus abiiſſet, nolles eum inde redire ut ipſum videres: nunc verò cùm ad majora melioraque Regna proceſſerit, parvi temporis abſentiam ferre non poteris? Sed non eſt mihi conjux, inquies. Conſolatorem habes Patrem orphanorum, & viduarum Judicem. Audi Paulum talem viduitatem extollentem atque dicentem: *Quæ autem verè vidua eſt ac ſolitaria, ſperat in Domino:* [1. Tim. 5.] Præſtantior enim hæc videbitur, cùm E majori patientiâ fulgeat. Noli ergo plorare aut dolere ea de re, quâ tibi corona præparatur, pro qua tibi merces debetur. Reddidiſti enim depoſitum quod tibi creditum erat: non ſis ergo ſollicita, ſi vides in inviolabili ærario theſaurum tuum eſſe depoſitum.

20. *Et deridebant eum.* Ita mutationem peccatoris in melius, & ſpiritalem reſurrectionem, Dei virtute, pii Concionatoris, Paſtoris, aut conſcientiæ Moderatoris miniſterio factam irrident carnales homines. Nam *Animalis homo non percipit quæ Dei ſunt.* [1. Cor 2. 14.] Et irridebant eum. *Quicumque enim non credit, irridet.* [S. Ambroſ lib. 6. in Lucam n. 62.] Sed quemad- A modum eorum irriſionibus inſuper habitis, opus tamen potentiæ ac miſericordiæ ſuæ Chriſtus perfecit; ita inſuper habitis impiorum hominum irriſionibus & dicteriis, opus miniſterii ſui peragit Paſtor vigilans, vel conſcientiæ pius Moderator.

Et cùm ejecta eſſet turba, intravit. Chriſtus & Mundus habitare ſimul in corde hominis non poſſunt. *Si quis diligit Mundum, non eſt caritas Patris in eo ....* [1. Ioann. 2. 15.] Et *Quicumque voluerit amicus eſſe ſæculi hujus, inimicus Dei conſtituitur.* [Iacob. 4.] *Amicitia* enim *hujus Mundi, inimica eſt Dei.* Quamobrem neceſſe eſt Mundum & ejus amorem ex anima ejici, ut intret Chriſtus, illamque ſuſcitet.

21. *Tenuit manum ejus: & ſurrexit puella.* A peccati morte reſurgere nemo poteſt, niſi Chriſti manus illius manum apprehendat, niſi gratia illius voluntatem potenter præveniat ac teneat. *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jeſum Chriſtum* (inquit Apoſtolus.) [Rom. 7. 24.] *Nemo itaque liberat à vulneribus illius trucidatoris, niſi hujus gratia* B *Salvatoris. Nemo liberat venundatos ſub peccato à vinculis captivantis, niſi gratia redimentis... Cùm verò non liberat niſi gratia, nihil juſtum invenit in eo quem liberat, non voluntatem, non operationem, non ſaltem ipſam excuſationem: nam ſi hæc juſta eſt, quiſquis ea utitur, merito, non gratiâ liberatur.* [S. Auguſt. Epiſt. 194 aliàs 105.] Tenuit manum ejus. *Quoniam ipſe ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* [Idem lib. de Gratia & libero Arbitrio cap. 17.] Conjunctio itaque manus Chriſti cum manu puellæ defunctæ, operationem gratiæ, & liberi arbitrii cooperationem ſignificat. *Ut ergo velimus, ſine nobis operatur; cùm autem volumus, & ſic volumus ut faciamus, nobiſcum cooperatur. Tamen ſine illo vel operante ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus.* Beatus ille cui manum Sapientia tenet. “Utinam meos quoque C “teneat actus, teneat manum juſtitia, teneat Dei verbum, “inducat in penetralia ſua; ſpiritum avertat erroris, “convertat ſalutis, dari mihi jubeat manducare; panis “enim cæleſtis Dei Verbum eſt. Inde & illa Sapientia, quæ “divini Corporis & Sanguinis ſacroſancta Altaria replevit “alimentis: *Venite*, inquit, *edite panes meos, & bibite vinum quod miſcui vobis.* [S. Amb. lib. 6 in Lucam n. 63.] [Prov. 9. 5.]

22. *Et tranſeunte inde Jeſu, ſecuti ſunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes: Miſerere noſtri, Fili David.* Cæci ſunt peccatores quibus non ſubeſt ſcientia Dei, qui tenebris obſcuratum habent intellectum, qui ſedent in tenebris, & umbra mortis. Oculos habent apertos & perſpicaces ad temporalia, cæcutiunt ad æterna. Longè gravius malum cæcitas cordis, quàm corporis. Hæc D privat nos aſpectu lucis corporeæ, quam & pecudum vident oculi; illa intuitu lucis immortalis, quæ Deus eſt: hæc præter voluntatem accidit; iſta ex voluntate originem ducit: hæc miſeria & calamitas eſt, non peccatum, nec cauſa peccati: iſta & peccatum eſt, & pœna peccati, & cauſa peccati. *Cæcitas cordis* (inquit S. Auguſtinus) *quam ſolus removet illuminator Deus, & peccatum eſt, quo in Deum non creditur; & pœna peccati, quâ cor ſuperbum dignâ animadverſione punitur; & cauſa peccati, cùm mali aliquid cæci cordis errore committitur.* [S. Auguſt. lib. 1. contra Iulianum c. 3. n. 8.] Pluit enim Deus ſuper peccatores laqueos; ſupercecidit ignis pravarum cupiditatum, & non viderunt Solem juſtitiæ, & *Lege infatigabili ſpargit Deus pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates.* [Idem lib. 1. Confeſſionum. c. 18.] Putaſne E obſcuratio mentis, excæcatio cordis parva eſt pœna? *Si quis furtum faciens, ſtatim oculum perdidiſſet, omnes dicerent Deum præſentem vindicaſſe. Oculum cordis amiſit, & ei pepercisse putatur Deus? Si cæcus oculis carnis ad menſam ſuam quamlibet opimam diſcumberet, miſerum eum diceres: cæcus interiùs Panem Chriſtum non videt, & beatus eſt? Hoc non dicit niſi pariter cæcus.* [S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 57.]

Verùm ut illuminentur oculi cordis noſtri, Chriſtus orandus eſt, & orando ſequendus, miſericordia ejus imploranda; id unum ab ipſo poſtulandum ut noſtri miſereatur, quia ipſe illuminatio noſtra eſt. *Dominus illu-*

Pſal. 26. *S. Aug. Enarr. 2. in hunc Pſal.*

„ *minatio mea, & ſalus mea, quem timebo?* Ille me illuminat, recedant tenebræ: ille me ſalvat, recedat infirmitas: Dominus illuminans, nos illuminati: Dominus ſalvans, nos ſalvati: ſi ergo ille illuminans, nos illuminati; & ille ſalvans, nos ſalvati: præter ipſum nos tenebræ, & infirmitas. Ad Deum nos converti neceſſe eſt ut illuminemur, qui ad nos ipſos converſi obtenebramur & excæcamur. Incipimus autem illuminari, cùm noſtram cæcitatem, cùm tenebras noſtras agnoſcimus, & Chriſti miſericordiam imploramus, ut audiamus vocem laudis, & enarremus mirabilia Domini, qui cæcos illuminat. Audire vocem laudis (inquit S. Auguſtinus) eſt intelligere intus, quia quicquid in te mali eſt de peccatis, tuum eſt; quicquid boni in juſtificationibus, Dei eſt. Ita audi vocem laudis, ut non te laudes & quando bonus es. Nam laudando te bonum, fis malus: Bonum enim te fecerat humilitas; malum te facit ſuperbia. Converſus eras ut illuminareris, & converſione tua factus es luminoſus, factus illuſtratus converſione. Sed quò? Numquid ad te? Si ad te converſus poſſes illuminari, numquam poſſes tenebrari, quia tecum ſemper eſſes. Quare illuminatus es? quia convertiſti te ad aliud quod tu non eras. Quid eſt aliud quod tu non eras? Deus lumen eſt. Non tu lumen eras, quia peccator eras. Dicit enim Apoſtolus eis quos vult audire vocem laudis: *Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux.* Quid eſt, *Fuiſtis aliquando tenebræ, niſi veteres homines?* Nunc autem lux: *Non ſine cauſa lux eſtis, qui fuiſtis jamdudum tenebræ, niſi quia illuminati eſtis. Noli putare te ipſum eſſe lucem: Illa eſt* Lux quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: *Tu autem per te ipſum, per malam voluntatem, per adverſionem tuam tenebratus eras, modò luces. Sed ſubjecit ſtatim, ne ſuperbirent illi quibus dictum eſt*: Nunc autem lux; *&* addidit, *in Domino.* Clamabo igitur ad Deum altiſſimum de profundis tenebrarum mearum: *Deus meus illumina tenebras meas.* Clamabo ut illi cæci: *Miſerere noſtri, Fili David.* Oratio vox cordis eſt: *Clamor cordis, fragrantia caritatis.* Miſerere noſtri, Fili David. *Illumina oculos meos, nequando obdormiam in morte. Ego* enim *in miſericordia tua ſperavi.*

S. Aug. Enarr. in Pſal. 25. *Pſal. 17.* *S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 37.* *Pſal. 12.*

23. *Cùm autem veniſſet domum, acceſſerunt ad eum cæci. Et dicit eis Jeſus: Creditis quia hoc poſſum facere vobis? Dicunt ei: Utique Domine. Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem veſtram fiat vobis. Et aperti ſunt oculi eorum.* Clamantes & miſericordiam ejus implorantes non ſtatim exaudit Jeſus, ut ferventiùs orent, ut ad illum propiùs accedant, ut illum ſequantur, utque illorum fiducia beneficii dilatione magis augeatur. *Ad hoc oratio dilatione beneficii, & tribulationum adverſitate quaſi repellitur ut tamquam ignis flatu repercuſſus inflammetur ardentiùs.* Extra domum, id eſt, extra Eccleſiam, quæ eſt domus Dei, nemo cæcus illuminari poteſt. Pagani, Hæretici, Schiſmatici, cæci ſunt, in tenebris ambulant; quia ſunt extra Eccleſiam, quæ domus eſt lucis. Ad Eccleſiam niſi revertantur, Chriſtum in domum ſuam niſi ſequantur, numquam illuminabuntur. *Accedite ad eum, & illuminamini.* Accedite, *Fide ſectando, corde inhiando, caritate currendo. Pedes tui, caritas tua eſt. Duos pedes habeto, noli eſſe claudus. Qui ſunt duo pedes? Duo præcepta dilectionis, Dei & proximi. Iſtis pedibus curre ad Deum, accede ad illum: quia & ut curreres ipſe hortatus eſt, & ipſe ſuum lumen aſperſit ſic, ut magnificè & divinè ſequi poſſitis.* Acceditur autem ad Deum per fidem & pœnitentiam. *Paganus* enim, etſi velit benè vivat, *Patentibus oculis eſt in tenebris; quia non agnoſcit lucem ſuam Dominum: Chriſtianus autem malè vivens, in luce quidem eſt nonniſi Dei, ſed clauſis oculis. Malè vivendo enim videre non vult eum, in cujus nomine tamquam cæcus eſt in lumine conſtitutus, nulla viſione veri luminis animatus.* Ut porrò illuminetur, accedat ad Chriſtum, credat ipſum lumine potentiſſimo gratiæ ſuæ mentis ejus oculos illuminare poſſe, & ſanare, ut puram illam lucem videant, quæ Deus ipſe eſt.

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 87. *Pſal. 33. 6* *S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 33.* *Item Enarrat. in Pſal. 25.*

Acceſſerunt ad eum cæci: & dicit eis Jeſus: Creditis quia hoc poſſum facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine. Ita fide viva, oratione fervente, humili, perſeverante, quæ clamor cordis eſt; fiduciâ in miſericordia Filii Dei, qui propter nos & propter noſtram ſalutem Filius David ſecundùm carnem fieri dignatus eſt; Eccleſiæ & Sacerdotum miniſterio; verbo Dei & gratiâ illius interiores oculos tangente, cæcus, id eſt, peccator pœnitens illuminabitur, ut in via immaculata, in via mandatorum Domini ambulet, cujus præceptum lucidum, illuminans oculos. *Et aperti ſunt oculi eorum.* Verâ converſione & ſincerâ pœnitentiâ ſtatim aperiuntur oculi peccatoris, ut peccati fœditatem, ut juſtitiæ pulchritudinem, ut ſupremam Dei magnitudinem ac Majeſtatem, immenſam miſericordiam, infinitam bonitatem, ſummam hominis peccatoris miſeriam, infirmitatem, indignitatem agnoſcat; ut ſæculi, rerumque temporalium vanitatem; ut æternorum bonorum, quæ promittit Deus diligentibus ſe, veritatem, magnificentiam, firmitatem videat.

24. *Et comminatus illis Jeſus, dicens: Videte ne quis ſciat.* Fugiendam ſcilicet in bonis operibus jactantiam, & inanem gloriam Chriſtus oſtendit. Ejus exemplum ſequi debent ipſius Miniſtri ac Diſcipuli, & ex animo dicere: *Non nobis, Domine, non nobis: ſed nomini tuo da gloriam:* Si quid boni per ipſos operatus eſt Deus, totum illi tribuant, illique gratias agant, ſcientes quòd *Neque qui plantat,* eſt aliquid, *neque qui rigat: ſed qui incrementum dat Deus.* Gratum tamen animum ſignificent, qui ipſorum operâ ad Deum ſunt adducti, & Deum in miniſtris ſuis honorent ac laudent, ſicut illi duo cæci à Jeſu illuminati, *Exeuntes diffamaverunt eum, ejuſque nomen celebraverunt in tota terra illa.* Dominus igitur Jeſus, cui hoc velle eſt quod poſſe, & taceri virtutes ſuas voluit, & tamen ab his qui illuminati ſunt, quaſi invitus indicatur: ſervis ſuis ſe ſequentibus dans exemplum, ut ipſi quidem virtutes ſuas occultare deſiderent, & tamen ut alii eorum exemplo proficiant, prodantur inviti: & facta quidem ſua occultando ſe ipſos cuſtodiant; ſed dum produntur inviti, bona ad proximos ſuos exempla tranſmittant. *Occultentur ergo ſtudio, neceſſitate publicentur: & eorum occultatio ſit cuſtodia propria, eorumque publicatio ſit utilitas aliena.*

Pſal. 113 *1. Cor. 3. 7.* *S. Greg. M. lib. 19. in Job. c. 14.*

25. *Egreſſis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem. Et ejecto dæmonio, locutus eſt mutus, & miratæ ſunt turbæ.* Dæmon os peccatoris claudit, uſum linguæ ipſi intercipit, ne lingua ejus in Dei laudes, in orationem, & confeſſionem peccatorum ſolvatur. Peccator infœlix miſeriam ſuam exponere non poteſt, niſi dæmon linguam ejus ligans expellatur à Chriſto; ſed Eccleſia ipſum exhibet curandum Salvatori, pro illo gemit, pro illo Sacrificium Corporis & Sanguinis Chriſti offert; orant pro illo juſti, quorum *Oratio clavis eſt cæli: Aſcendit oratio, & deſcendit miſeratio.* Confeſſio duplex, aut peccati, aut laudis. *Confitere modò quod tu feciſti in Deum, & confiteberis quid tibi fecerit Deus. Quid feciſti? Peccata. Quid Deus? confitenti iniquitatem tuam dimittit tibi peccata tua, ut ei poſtea laudes ipſius confitens in æternum, non compungaris peccato.* Utraque illa confeſſio effectus eſt gratiæ Dei labia aperientis, & dæmonium quod mutum faciebat peccatorem, expellentis. Confeſſio peccatorum viam Domino in animas noſtras parat, aperit, quam intercludit impœnitentia. *Juſtitia ante eum ambulabit: & ponet in via greſſus ſuos* (inquit Propheta) Juſtitia illa quæ eſt in confeſſione peccatorum: *Veritas enim ipſa eſt, quæ orta eſt de terra, ut juſtitia de cælo reſpiceret. Juſtus enim debes eſſe in te, ut punias te. Ipſa eſt prima hominis juſtitia, ut punias te malum, & faciat te Deus bonum. Quia ergo ipſa eſt prima hominis juſtitia, ipſa ſit via Deo, ut veniat ad te Deus. Ibi illi fac viam in confeſſione peccatorum. Ideo & Joannes cùm baptizaret in aqua pœnitentiæ, & vellet ad ſe venire*

S. Auguſt. *S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 29.* *Pſal. 84. 14.* *S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 84.*

pœnitentes de ſuis prioribus factis, *dicebat*, Parate viam Domino, rectas facite ſemitas ejus. *Placebat tibi in peccatis tuis, ô homo: Diſpliceat tibi quod eras, ut poſſis eſſe quod non eras.* Parate viam Domino: *Præcedat iſta juſtitia, ut confitearis peccata tua. Veniet ille & viſitabit te, quia ponet in via greſſus ſuos. Eſt enim jam ubi ponat greſſus ſuos, eſt ubi ad te veniat. Ante autem quàm confitereris peccata, intercluſeras ad te viam Dei, non erat quà ad te veniret. Confitere vitam, & aperis viam. Et veniet Chriſtus, & ponet in via greſſus ſuos, ut te informet veſtigiis ſuis.* Ideo dæmon malo pudore & timore cor peccatoris replens, linguam ejus ligat, cumque mutum efficit, ne peccata ſua Deo & Sacerdoti confiteatur, certiſſimè novit peccatorem numquam à tyrannide ſua liberandum, numquam ſanandum, ſed æterna ſecum damnatione plectendum, niſi peccata ſua confiteatur. *Confiteri times Deo* (inquit S. Auguſtinus) *ne confeſſum damnet? Damnaberis tacitus, qui poſſes liberari confeſſus.* Lætentur & exultent gentes. *Unde? Per ipſam confeſſionem? Quare? Quia bonus eſt cui confitentur. Ad hoc exigit confeſſionem, ut liberet humilem; ad hoc damnat non confitentem, ut puniat ſuperbum. Ergo triſtis eſto antequam confitearis; confeſſus exſulta, jam ſanaberis.* Id prævidens diabolus hominis peccatoris linguam ligat, ne peccata confiteatur: ſed Chriſtus verbo ſuo, gratiâ ſua dæmonem expellit, & ſolvit vinculum linguæ ejus, & loquitur mutus, tum peccata ſua confitendo, tum Deum laudando. Nam *cùm ſua quiſque confitetur peccata, cum Dei laude confiteri debet: nec aliter pia eſt confeſſio peccatorum, niſi non deſperans, & poſcens miſericordiam Dei. Habet ergo ejus laudem, ſive etiam in verbis, cùm eum bonum & miſericordem dicit; ſive in ſolo affectu, cùm hoc credit. Nam & ille Publicanus, cujus illa ſola verba commemorata ſunt,* Domine, propitius eſto mihi peccatori, *etſi non dixit,* Quoniam bonus & miſericors es, *vel aliquid hujuſmodi; non tamen illud diceret, niſi hoc crederet; quoniam cum ſpe oravit, quæ ſine illa fide eſſe non poſſet. Poteſt ergo eſſe laus Dei vera & pia, ubi non ſit confeſſio peccatorum: nulla eſt autem confeſſio peccatorum pia & utilis, ubi non laudatur Deus, ſive corde, ſive etiam ore atque ſermone.* Locutus eſt mutus, *& miratæ ſunt turbæ.* Nihil quippe admirabilius converſione & juſtificatione peccatoris: ſed carnalium oculi nihil in ea niſi contemptibile vident: ſola fides eam intuetur, & ob hanc Deum laudat, qui Myſteria gratiæ ſuæ *abſcondit à ſapientibus & prudentibus ſæculi, & revelat ea parvulis.*

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 66.

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 105.

Matt. 11. 25.

26. *Phariſæi autem dicebant: In Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Phariſæorum animos deteriùs occupabat, magiſque tenebat dæmon, quàm illius muti corpus. Illius linguam ligaverat, ne loqueretur: Illorum linguas ſolverat, ut malè loquerentur. Extrema erat iſtius muti miſeria: extrema illorum malitia. Quid enim malignius, quàm opera divina dæmoni tribuere? Spiritus Sanctus in Pentecoſte in igneis linguis apparens, Apoſtolorum ac Diſcipulorum Chriſti animis illapſus eſt, & eorum corda caritate accendens, linguas movit ad Evangelii prædicationem: Diabolus Phariſæorum animos invidiâ & calumniandi libidine replens, linguas eorum movit ad blaſphemiam, & ad credentium ſubverſionem. Apoſtoli gloriam Chriſti prædicarunt, & miracula virtute nominis Jeſu à ſe edita ad ejus Divinitatem probandam adhibuerunt: Phariſæi miracula ab ipſo Jeſu patrata magicis artibus & dæmoni tribuere non erubuerunt. *In Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Sic alii Chriſti & Chriſtiani nominis hoſtes cauſſabantur Jeſum *clandeſtinis artibus omnia illa perfeciſſe, Ægyptiorum ex adytis Angelorum potentium nomina & remotas furatum eſſe diſciplinas*, ut refert *Arnobius* lib. 1. *Adverſus Gentes.* Simile quiddam objiciebat *Celſus*, referente Origine. Alii librum magicas artes complexum, & Petro ac Paulo inſcriptum, ſub Jeſu nomine ſuppoſuerunt, quod figmentum S. Auguſtinus firmiſſimis argumentis refellit. Chriſti miracula adeò certa, adeò nota, adeò celebria ſunt, ea ut negare non potuerit Julianus Apoſtata Jeſu Chriſti hoſtis infenſiſſimus, nec ea magicis incantationibus & præſtigiis tribuere auſus fuerit, ſed eorum conatus fuerit dumtaxat obſcurare claritatem. *Jeſus*, inquit, *nihil admodum memoratu dignum egit. Niſi quis claudos ac cæcos curare, & dæmonio correptos adjuvare in pagis Bethſaida & Bethania magni alicujus facinoris numero habeat.* Poſteriorum temporum Judæi blaſphemias Magiſtrorum ſuorum omni rationis ſpecie deſtitutas agnoverunt, quòd Jeſus in Principe dæmoniorum ejecerit dæmonia: ideo divini Nominis pronuntiatione ipſum edidiſſe miracula ſcripſerunt. Hanc ſcilicet adornarunt fabulam: Helenæ Adiabenorum Reginæ temporibus extitiſſe lapidem in Templo Hieroſolymitano, cui olim Arca imponi ſolita fuerat, in eoque inſcriptum fuiſſe nomen Dei tetragrammaton, cujus ea vis erat, ut quicumque illud didiciſſet, omnium prodigiorum potens eſſet. Veritos ergo Sapientes ne quis ea facultate abuteretur, canes æreos portæ cuſtodes appoſuiſſe, qui hac arte fuerant fabricati, ut ſi quis memoriæ mandato nomine pararet exire, magnis eorum latratibus territus ſacri Nominis obliviſceretur: Horum igitur gnarum Jeſum deſcripſiſſe Nomen adorandum in membrana, eamque vulnere deinde facto cruri inſeruiſſe, & ejus virtute tot deinde miracula edidiſſe. Conſummata ergo Phariſæorum malitia eſt, & diabolica adverſus Jeſum invidia, dicentium: *In Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Invidia aliorum virtutes & bona opera laudari ægrè patitur: invidia calumniam & obtrectationem parit. Invidia vitium dæmonis, diabolica verba in ore invidorum edit. *Invidiâ diaboli mors intravit in orbem terrarum: Imitantur autem illum qui ſunt ex parte illius.* Invidiam fugiamus, quæ non modò Phariſaicum, ſed diabolicum crimen eſt, ſed tamen apud homines, heu! frequentiſſimum, & eò frequentius, quo leve paſſim exiſtimatur. *Zelare quod bonum videas, & invidere melioribus, leve apud quoſdam & modicum crimen videtur; dumque exiſtimatur leve & modicum, non timetur; dum non timetur, contemnitur; dum contemnitur, non facilè vitatur, & fit cæca & occulta pernicies.*

Origenes lib. 2. contra Celſum.

S. Auguſt. lib. 1. de Conſenſu Evang. c. 9. & ſeq.

Julianus apud S. Cyrill. Alexand. lib. 6. adverſus Julianum.

Sap. 2. 24. 25.

S. Cyprianus Tract. de zelo & livore.

27. *Et circuibat Jeſus omnes civitates, & caſtella, docens in Synagogis eorum, & prædicans Evangelium Regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.* Exemplo ſuo docuit Salvator, Diſcipulos ſuos ac Miniſtros nec popularis auræ ſuavitate & turbarum applauſu trahi ac permulceri debere, nec invidiâ & calumniis à Miniſterio ſuo ſanctè obeundo deterreri. Circuibat ergo urbes & Judææ regionem docens in Synagogis, ut diſcamus, non maledictis maledicta, ſed beneficia eſſe referenda. Et certè qui non gratiâ hominum, ſed propter Deum bene de conſervis ſuis mereri ſtudet, etſi maleficia pro beneficiis referantur, minimè tamen ſolitam benignitatem omittet: non enim latet eum majorem ſibi propter hoc mercedem eſſe repoſitam. Qui verò maledictis atque injuriis laceſſitus, benefaciendi ſtudium neglexerit, is non propter Deum, ſed ut ab hominibus laudetur, beneficus fuit in proximum. Quapropter Chriſtus, ut luce clariùs videremus ſolâ ipſum benignitate atque miſericordiâ illa omnia feciſſe, non ſolùm non expectabat ægrotos afferri, ſed ipſe quoque ad laborantes ac ſua ope indigentes ultro profectus eſt, duo eis maxima beneficia conferens: primum, æterni Regni Evangelium, deinde omnis morbi atque languoris depulſionem. Nullam ergo civitatem præteribat, nullum vicum negligebat. Sic docuit verbi Dei Miniſtros & Concionatores, majorum urbium pulpita & Palatia Principum ambitionis aut avaritiæ ſtudio non quærere, ſed in oppidis & pagis lubenti animo verbum Dei prædicare, catecheſes habere ad inſtructionem & ſalutem rudium populorum ac pauperum, quorum animæ non minoris ſunt pretii apud Deum, quàm nobilium ac divitum, atque ea in re Chriſtum Jeſum imitari, qui de ſe ipſo ait: *Dominus evangelizare pauperibus miſit me.* Invidiâ

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 33. in Matt.

Luc. 4. 18.

verò, maledictis, calumniis ab amatoribus ſæculi, & miniſtris dæmonis appetiti, cùm illi prædam eripiunt, & ab ejus tyrannide animas per Dei verbum & gratiam, cujus ſunt organa & cooperatores, liberant, miniſterii ſui curſum nequaquam interrumpant. Immò ardentiori caritate majorique ſtudio ac vigilantia illud obeant, ſtellarum inſtar, quæ cùm hominum conviciis appetuntur, nihilominus peragunt curſus ſuos. *Quanta & de ipſis cæli luminaribus fingunt homines, & patienter ferunt? Quomodo juſti patienter debent ferre omnes etiam de ſe falſas criminationes.* Hoc ipſum quod dicitur quia *illa ſtella Mercurii eſt, & illa ſtella Saturni eſt, & illa ſtella Jovis eſt, convitia fiunt ſtellis. Quid, illæ cùm audiunt tanta convitia, numquid moventur, aut non exercent curſus ſuos? Sic & homo qui in natione perverſa habet verbum Dei, ſicut luminare eſt fulgens in cælo;* Apoſtolo dicente: *Ut ſitis ſine querela & ſimplices filii Dei, ſine reprehenſione in medio nationis pravæ & perverſæ: inter quos lucetis ſicut luminaria in Mundo, verbum vitæ continentes.* Tales enim ſancti, in quibus eſt verbum vitæ, de converſatione quam habent in cælo, deſpiciunt omnia iniqua quæ fiunt in terra: & quomodo luminaria in cælo per diem & per noctem procedunt, peragunt itinera ſua, curſus ſuos certos habent; & committuntur tanta mala, nec deviant deſuper ſtellæ fixæ in cælo, agentes per tractus cæleſtes quæ illis præſtituit & conſtituit Creator ipſarum: ſic debent Sancti, ſed ſi in cælo figantur corda eorum, ſi non fruſtra audiant & reſpondeant, Surſum ſe habere cor, ſi imitentur eum qui ait, *Noſtra autem converſatio in cælis eſt.* Quia ergo ſunt in ſupernis, & de ſupernis cogitant, ſicut dictum eſt, *Ubi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum:* de ipſis cogitationibus ſupernorum patientes fiunt; & quicquid in terra committitur non curant, donec peragant itinera ſua: quemadmodum non curant luminaria cæli, niſi quomodo exerceant dies & noctes, quamvis tanta mala videant fieri ſuper terram.

S. Auguſt. Enarrat. in pſal. 93. — Philipp 2. 15. — Philip. 3. 20. — Matt. 6. 21.

28. *Videns autem turbas, miſertus eſt eis: quia erant vexati, & jacentes ſicut oves non habentes Paſtorem.* Oves Dei ſumus, *Nos populus paſcuæ ejus, & oves manûs ejus.* Sed jacentes eſſemus & diſperſi, niſi Chriſtus, quem dedit nobis æternus Pater *Paſtorem animarum noſtrarum*, nos in viam ſalutis reduceret, ſalutari verbo paſceret, & à luporum infernalium inſidiis, incurſibus, ac morſibus, gratiæ ſuæ præſidio tueretur. Miſericordiæ magni boniquePaſtoris gratias immortales agamus, ipſumque ferventibus precibus obſecremus, ut bonos Paſtores Eccleſiæ ſuæ donare dignetur, ac animum zelumque Paſtoralem Epiſcopis aliiſque Eccleſiæ Rectoribus Miniſtris ſuis impertiat, ut non quærant quæ ſua ſunt, ſed quæ ipſius Jeſu Chriſti; ut non ſint Paſtores & idola, derelinquentes gregem: ne in illam Dei maledictionem incurrant, *Væ Paſtoribus Iſraël, qui paſcebant ſemetipſos: Nonnè greges à Paſtoribus paſcuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod craſſum erat occidebatis, gregem autem meum non paſcebatis. Quod infirmum fuit non conſolidaſtis, & quod ægrotum erat, non ſanaſtis. Quod confractum eſt, non alligaſtis, & quod abjectum eſt non reduxiſtis, & quod perierat, non quæſiſtis: ſed cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia. Et diſperſæ ſunt oves meæ, eo quòd non eſſet Paſtor: & factæ ſunt in devorationem omnium beſtiarum agri, & diſperſæ ſunt.* Talis erat ſtatus Iſraëlitici gregis, cujus Jeſus miſertus eſt. Quamquam verò boni Paſtores in Eccleſia non deſint Dei providentiâ & Chriſti miſericordiâ; timendum tamen eſt ne populi vitio mali Paſtores interdum præficiantur particulari gregi ad ipſarum ovium perditionem, quarum peccata meruerunt ut malorum Paſtorum regimini dimittantur. *Abſit ut deſint modò boni Paſtores: abſit à nobis ut deſint, abſit à miſericordia ipſius ut non eos gignat atque conſtituat. Utique ſi ſunt bonæ oves, ſunt boni Paſtores: nam de bonis ovibus fiunt boni Paſtores. Sed omnes boni Paſtores in uno ſunt, unum ſunt. Illi paſcunt, Chriſtus paſcit. Non enim vocem ſuam dicunt amici ſponſi, ſed gaudio gaudent propter vocem ſponſi, Idem ergo ipſe paſcit, cùm ipſi paſcunt:* & dicit, Ego paſco; *quia in illis vox ipſius, in illis caritas ipſius.*

Pſal. 94. 7. — 1. Petri 2. 25. — Zachar. 11. 17. — Ezech. 34. 2. — S. Auguſt. ſerm. 46. de Paſtoribus alias de Tempore 165.

29. *Tunc dicit Diſcipulis ſuis: Meſſis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam.* Ager, mundus eſt; Deus, agricola; Chriſtus, Dominus meſſis; operarii, Apoſtoli & eorum Succeſſores, ac Evangelii Prædicatores. Ager potiori titulo Eccleſia, & quæcumque fidelis Anima; *Dei agricultura eſtis* (inquit Apoſtolus) Eccleſiaſticorum Virorum officium eſt hoc in agro laborare, Meſſem Domino parare, colligere. Sacerdotes torpentes in otio, vel aliis quàm ſacri miniſterii negotiis occupati; vel talenta ſibi à Deo conceſſa ad prædicandum Dei verbum, ad catechizandum, ad docendum, negligentes & quaſi infodientes, indigni ſunt Sacerdotali caractere & nomine. Laboraverunt in agro Domini Prophetæ & Apoſtoli, Eccleſiam laboribus ſuis, ſudoribus, ſanguine coluerunt, irrigarunt. Paſtores & Sacerdotes introierunt in labores eorum. Debent igitur & ipſi pro virili parte laborare, ſi verè Chriſtum ejuſque Eccleſiam diligunt, ne damnentur ut ſervi inutiles. Meſſis adhuc multa, operarii plurimis in regionibus ac provinciis pauci, quamvis albæ ſint ad meſſem. Quot infideles ad audiendum Evangelium non prorſus imparati? Quot Hæretici ab erroribus revocandi? Quot fideles in doctrina Chriſtiana, in fidei myſteriis, in juſtitiæ præceptis & officiis inſtruendi? Nunc quidem non ſine labore, dolore, tædio excolitur, ſeminatur, rigatur ager dominicus: ſed erit tempus exultationis ac lætitiæ, cùm meſſores manipulos quiſque ſuos, Animas ſcilicet ad fidem aut ad meliorem frugem revocatas, vel auctas virtutum incrementis, Domino meſſis offerent. *Qui ſeminant in lacrymis, in exultatione metent. Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos.* Unuſquiſque Sacerdos, ſed illi præcipuè qui ad Paſtoralem curam aut Doctoris munus ſunt vocati, ſibi dictum exiſtimare debent: *In omnibus labora, opus fac Evangeliſtæ, miniſterium tuum imple. Prædica verbum, inſta opportunè, importunè*, &c.

1. Cor. 3. 9. — Pſal. 125 5. — 2. Tim. 4. 5.

Quamvis autem multis operariis & Miniſtris opus ſit Eccleſiæ: nemo tamen in opus miniſterii intrudere & ingerere ſe debet, ſed qui à Deo vocatur, & per ordinarios Eccleſiæ Prælatos Apoſtolorum ſucceſſores mittitur. Prælatos, Animarum Rectores, verbi divini Prædicatores, conſcientiarum Moderatores ſanctos, eruditos, zelo gloriæ Dei & ſalutis hominum flagrantes, à Deo ferventiſſimis precibus poſtulare debemus; quos caritas, non cupiditas; non ambitioſæ hominum preces, ſed Eccleſiæ orationes; non honoris & temporalium commodorum ſtudium, ſed ſancti laboris & boni operis deſiderium ſacro miniſterio applicent, non qui ſe gerant tamquam dominos meſſis, ſed qui uni Domini gloriæ, ac Eccleſiæ utilitatibus ſerviant: qui cum Apoſtolo dicere poſſint: *Gratiâ Dei ſum id quod ſum, & gratiâ Dei in me vacua non fuit:* Qui denique ſeſe exhibeant *operarios inconfuſibiles* & fideles, *rectè tractantes verbum veritatis.* Rogemus Dominum meſſis, ut tales operarios mittat in meſſem ſuam. *Præſtatur enim Spiritûs Sancti gratia pulſantibus & petentibus, ut cooperatores ſint gratiæ Dei. Alioquin in vacuum ſine Spiritûs Sancti copiâ paſſim meſſores laborant, dum jure prædicare, niſi mittantur, nequeunt.*

1. Cor. 15. 10. — 2. Tim. 2. 15. — Paſchaſ. Ratbertus lib. 6. in Matt.

« *Videns turbas, miſertus eſt eis... Tunc dicit Diſcipulis ſuis: Meſſis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam.* Per eos quorum miſertus legitur, omne genus humanum deſignat; quia nimirum vexati erant omnes variis nequitiarum præſtigiis. Alii quidem Philoſophicis artibus pellecti & magicis: alii Scribarum & Phariſæorum pravis traditionum ſuarum doctrinis imbuti: alii deceptione dæmonum Idololatriis occupati: alii peccati oneribus preſſi, & ſæcularibus curis intenti, non habentes

Idem ibid.

„ bentes poteſtatem reſurgendi. Perierat enim lex naturæ, A Patriarchæ defuncti erant, Propheta nullus, totus orbis incultus jacebat, etiam ipſi Judæi, in quibus olim Patres vitæ ſemina ſparſerant. Ad cujus utique comparationem multitudinis, operarii, videlicet Apoſtoli, pauci erant, nec ipſi gratiâ Spiritûs eatenus illuſtrati, ut ſufficerent. In cujus planè rei figuram, ex conſilio ſoceri Moyſen ad erudiendum populum unius gentis plures conſtituiſſe gradus legimus: quantò magis in hac multitudine humani generis rogandum, ut mittantur à Chriſto plures operarii, quorum doctrinis meſſis & vinea, in qua Pater agricola eſt, ulteriùs exculta copioſiùs exuberet, & ampliùs fructificet? "

CAPUT X.

Senſus Litteralis.

1. ET *convocatis duodecim Diſcipulis ſuis, dedit illis* B *poteſtatem ſpirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorum & omnem infirmitatem.* Se ipſum ſpiritualis meſſis Dominum Chriſtus oſtendit, ſiquidem quod rogandum ante dixerat Dominum meſſis, ut mitteret operarios in meſſem ſuam, ipſe auctoritate ſua fecit. [Luc. 6. 13.] Et diſcipulos duodecim jam ante ſelectos, divinæque ſuæ doctrinæ continuos auditores, & miraculorum teſtes, Apoſtolos creavit, & ad colligendam meſſem, Eccleſiamque in orbe univerſo conſtituendam miſit. Ut autem eorum legatio probaretur, & doctrinæ prædicationique fides conſiliaretur & reverentia, hanc divinæ auctoritatis ſuæ ſigillo munivit, donum miraculorum ipſis impartiens. Quo facto divinitatem ſuam & omnipotentiam egregiè demonſtrat, ſiquidem non ſolùm vim habuit edendorum prodigiorum ut Pro- C phetæ, ſed ſummo Jure, ipſam aliis pro arbitrio tribuens, quod à nemine Prophetarum factum eſt. [Act. 3. 12] [S. Hieron. in c. 10. Matt.] *Dedit illis poteſtatem*, non ſupremam & inſitam, qualem ipſe habuit, ſed miniſterialem, cui ipſe virtute ſua adſiſteret; unde ſe non ſua poteſtate aut virtute, *ſed in fide nominis ejus* miracula patrare profitebantur. *Dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum*, id eſt, in ſpiritus immundos, in dæmones, qui ſpiritus immundi vocantur quòd impuris hominum moribus delectentur, & ſanctimoniam oderint à qua ſuperbiâ ſuâ ceciderunt, cùm in gratiâ fuiſſent creati. Hoc etiam nomine evidentiùs opponuntur Spiritui Sancto, qui puritatis Spiritus eſt. Ejiciendi quippe erant ſpiritus immundi, ut Sancto Spiritui via & habitaculum pararetur. Dedit autem illis poteſtatem dæmones ejicien- D di non ſolùm ex hominum, quos vexabant, corporibus; ſed, quod longè admirabilius eſt, ex mentibus & cordibus. [S. Hieron.] *Et ut curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.* „ Benignus ſcilicet clemenſque Dominus ac Magiſter non invidet ſervis ſuis atque Diſcipulis virtutes ſuas: & ſicut ipſe curaverat omnem languorem & omnem infirmitatem, Apoſtolis quoque ſuis hanc tribuit poteſtatem: ſed multa diſtantia eſt inter habere & tribuere, donare & accipere. Iſte quodcumque agit, poteſtate Domini agit: illi ſi quid faciunt, imbecillitatem ſuam, & virtutem Domini confitentur, dicentes: *In nomine Jeſu ſurge & ambula.* [Paſchaſius Radbertus lib. 6. in Matt.] Priùs autem ſpirituum immundorum poteſtas tribuitur, ut ſciamus quòd morborum genera ab eiſdem corporibus infliguntur, quibus demum expulſis, tribuit ſanandi facultatem, ſi quid ab eis eſt ingeſtum. E Alioquin niſi auctor tormenti priùs pelleretur, virus languoris atque infirmitatis maneret. Hac etiam ratione oſtenditur contra Manichæos, Deum conditorem eſſe corporum pariter ac ſpirituum. Ideo curandi omnem languorem & omnem infirmitatem verbo poteſtatem Diſcipulis ſuis dedit, *Ut quod ſauciaverat hoſtis, jure ſanetur ab Opifice.* Languor diuturnam vexationem carnis, infirmitas ingruentem ſubitò morbum & corruptionem ſignificat. Vel (ut placet Paſchaſio Ratberto) „ languor ad infidelitatem animæ, infirmitas ad vexationem carnis pertinet. Quæ duo morborum genera de obſeſſione dæmonum venire manifeſtum eſt. Et ideo priùs illi pellendi erant, deinde anima per fidem purganda, tum ſanitas carnis conſequenda. Quapropter & fides quàmſæpè requiritur in miraculis, & pleniùs confirmatur ex beneficiis, ut totus homo ſalvetur, & nulla deſit Apoſtolis gratia ſalutis. "

2. *Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc. Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus. Jacobus Zebedæi, & Joannes frater ejus, Philippus, & Bartholomæus, Thomas & Matthæus Publicanus, Jacobus Alphæi, & Taddæus. Simon Chananæus, & Judas Iſcariotes, qui & tradidit eum.* Apoſtoli quaſi miſſi, ſeu legati Dei cauſâ. Duodecim electi, non abſque myſterio. Chriſtus enim ſpirituale Regnum conditurus Judaicæ Reipublicæ imaginem quodam modo expreſſit, ut clariùs appareret Regni æterni promiſſiones in ipſo ſolidè impletas. Sicut enim Tribus duodecim, ita duodecim erant Principes eximia dignitate, ad quam alludens Chriſtus alibi ait: *Vos, qui ſecuti eſtis me, in* [Matt. 19. 28.] *regeneratione, cùm ſederit Filius hominis in ſede Majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim tribus Iſraël.* Duodecim exploratores in Terram promiſſam Moyſes miſerat, [Num. 13.] qui palmitem cum botro, aliiſque fructibus, in ſignum fertilitatis terræ retulerunt: Chriſtus in mundum univerſum, in hæreditatem ſibi à Patre promiſſam ac datam, duodecim legatos miſit cum mandatis longè præſtantioribus, qui fructus optatos ipſi reportarent. *Elegi vos* (inquit alibi) *& poſui vos* [Ioann. 15. 16.] *ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat.* Hæc duodecim fundamenta Civitatis Dei, ſcilicet Eccleſiæ, ut S. Joannnes in divina Apocalypſi ſua teſtatur: *Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, & in* [Apocal. 21. 14.] *ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum Agni.* Horum ſciri nomina magni intererat, ex quorum conſentiente teſtimonio geſtorum ac doctrinæ Chriſti, Religioniſque Chriſtianæ veritas erat æſtimanda: & quia nonnulli futuri erant, qui hoc nomen ementirentur, de quibus S. Paulus: *Nam ejuſmodi Pſeudoapoſtoli, ſunt* [2. Cor. 11. 13.] *operarii ſubdoli, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti*: ideo operæ pretium erat duodecim Apoſtolorum nomina ſigillatim recenſere. *Primus Simon, qui dicitur* [S. Epiph. Hæreſ. 51] *Petrus*, non ætate, aut vocatione, cùm frater ejus [Ioann. 1. 40. 41. 42.] Andreas prior eſſet vocatus; nec in cæterorum enumeratione ulla vocationis ætatiſve ratio habeatur; ſed dignitate & auctoritate primus, *Princeps haud dubiè* [Grotius in c. 10. Matt.] *collegii à Chriſto deſignatus, ad retinendam corporis compagem* (inquit) *Grotius*, quem reliquis Heterodoxis oppono.) Hinc vox Primatûs S. Petri accepta, & à Patribus uſurpata, Eccleſiæque uſu conſecrata eſt. [S. Cyprian. lib. de Unitate Eccleſiæ. Quod teſtimonium iiſdem verbis profert Pelagius 2. in Epiſt. ad Epiſcopos Iſtriæ.] *Super illum unum ædificat Eccleſiam ſuam.... Ut unitatem manifeſtaret, unam cathedram conſtituit, & unitatis ejuſdem originem ab uno incipientem ſua auctoritate diſpoſuit.... Exordium ab unitate proficiſcitur, primatus Petro datur, ut una Chriſti Eccleſia, & cathedra una monſtretur* (inquit S. Cyprianus.) *Apoſtolus Petrus, in quo primatus Apoſtolorum tam excellenti gratiâ præeminet...... Quis enim neſcit illum Apoſtolatus principatum cuilibet Epiſcopatui præferendum?* (inquit S. Auguſtinus.) [S. Auguſt. lib. 2. de Baptiſmo cont. Donat. c. 1.] *Petrus princeps caputque cæterorum* (inquit S. Cyrillus Alexandrinus. [S. Cyrill. Alexand. lib. 12. in Ioann.]

Primus Simon, qui dicitur Petrus, quo cognomine diſtinguitur à Simone Cananæo, filius Jonæ, ſeu Joannis, ex Bethſaida Galilææ oppido natus, *Andreæ frater: & Andreas frater ejus.* An major an minor natu, in-

certum. Majorem natu fuiſſe, S. Epiphanius aſſerit Hæreſi 51. cap. 17. Natu minorem S. Joannes Chryſoſtomus Hom. 59. in Matthæum, S. Proclus Oratione 20. Caſſianus lib. 3. contra Neſtorium, cap. 12. cenſent. *Jacobus Zebedæi*, filius, hoc deſignatus epitheto, ut diſtinguatur à Jacobo Alphæi. Hic Jacobus Major, ille Minor vulgò nuncupatur. *Et Joannes frater ejus*, Chriſto ſingulariter dilectus. Ambo illi fratres à Chriſto *Boanerges*, id eſt, *Filii tonitrui* appellati *Marci* 3. 17. quòd Prædicationis Evangelicæ ſublimitate, & ſonitu orbem eſſent commoturi, Chriſtoque ſubjecturi. *Philippus*, à Diacono cognomine diverſus, cujus quatuor filiæ Virgines & Prophetiſſæ celebrantur; quamvis nonnulli Veterum Philippo Apoſtolo, uni ex duodecim, illas tribuerint, utrumque Philippum confundentes, ſcilicet Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum pag. 448. Euſebius lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. 31. & lib. 5. cap. 24. *Et Bartholomæus*, quem nonnulli cum *Nathanaële* perperam confuderunt, quem Apoſtolum non fuiſſe confirmant S. Auguſtinus Tractatu 7. in Joannem, & S. Gregorius lib. 33. in Job, cap. 15. *Thomas*, qui & *Dydimus*, id eſt, *gemellus*. Et *Matthæus Publicanus*.

S. Hier. in c. 10. Matt.

„ Cæteri Evangeliſtæ primùm ponunt Matthæum, & poſtea Thomam, nec Publicani nomen adſcribunt, ne antiquæ converſationis mentione ſuggillare Evangeliſtam viderentur: iſte verò & ſe Thomæ poſtpoſuit, & Publicanum appellavit, ut ubi abundaverat iniquitas, ſuperabundaret & gratia. *Jacobus Alphæi*, filius, *juſtus* appellatus, & *Frater Domini*, id eſt, cognatus, ex Maria Deiparæ Virginis ſorore, vel (ut aliis placet) cognatâ; idem ille qui Jeroſolymorum Epiſcopus poſt Chriſti in cælos Aſcenſionem ab Apoſtolis conſtitutus eſt, Judæ frater, autor Epiſtolæ Canonicæ: De quo S. Paulus ad Galatas ſcribit cap. 1. verſ. 18. 19. *Deinde poſt annos tres veni Jeroſolymam videre Petrum. Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Jacobum fratrem Domini.* Quem & Primariis Apoſtolis coæquat cap. 2. verſ. 9. *Jacobus & Cephas, & Joannes, qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis.* Hic Jacobus Minor appellatus, qui in Conſilio Jeroſolymitano de legalium ceremoniarum obſervantia ab Apoſtolis celebrato, poſt Petrum ſuffragium dixit, *Act.* 15. 13. & ſeq. de quo S. Hieronymus, (cujus ſententia in Scriptura Sacra fundata, quorumdam Græcorum tres Jacobos adſtruentium, & Jeroſolymitanum Epiſcopum Domini fratrem diſtinguentium à Jacobo Alphæi, aſſertioni præponenda eſt,) ita ſcribit lib. adversùs Helvidium, cap. 7. *Nulli dubium eſt duos fuiſſe Apoſtolos, Jacobi vocabulo nuncupatos, Jacobum Zebedæi, & Jacobum Alphæi. Iſtum, neſcio quem Minorem Jacobum, quem Mariæ filium, nec tamen Matris Domini, Scriptura commemorat, Apoſtolum vis eſſe, an non? Si Apoſtolus eſt, Alphæi filius erit: & credidit in Jeſum, & non erit de illis fratribus, de quibus ſcriptum eſt:* Neque enim fratres ejus credebant in eum. *Si non eſt Apoſtolus, ſed tertius neſcio quis Jacobus: quomodo eſt frater Domini putandus? Et quomodo tertius ad diſtinctionem Majoris appellabitur Minor? Cùm major non inter tres, ſed inter duos ſoleat præbere diſtantiam, & frater Domini Apoſtolus ſit, Paulo dicente:* Deinde poſt triennium veni Jeruſalem videre Petrum, & manſi apud illum diebus quindecim. Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Jacobum fratrem Domini. *Et in eadem Epiſtola:* Et cognitâ gratiâ quæ data eſt mihi, Petrus & Jacobus, qui videbantur columnæ eſſe. *Ne autem hunc putes Jacobum filium Zebedæi, lege Actus Apoſtolorum: jam ab Herode fuerat interemptus. Reſtat concluſio, ut Maria iſta, quæ Jacobi Minoris ſcribitur mater, fuerit uxor Alphæi, & ſoror Mariæ Matris Domini, quam Mariam Cleophæ Joannes Evangeliſta cognominat, ſive à patre, ſive à gentilitate familiæ, aut quacumque alia cauſa ei nomen imponens. Si autem inde tibi alia atque alia videtur, quòd alibi dicatur, Maria Jacobi Minoris mater, & hic Maria Cleophæ: diſce Scripturæ conſuetudinem, eumdem hominem diverſis nominibus nuncupari.*

Ioann. 7.

Quamvis itaque *S. Gregorius Nyſſenus* Oratione 2. De Reſurrectione, *S. Epiphanius*, in Hæreſi Collyridianorum, *S. Joannes Chryſoſtomus*, Homilia 5. in Matthæum & Hom. 33. in Acta, & Conſtitutionum Apoſtolicarum Autor lib. 6. cap. 12. Jacobum Alphæi Apoſtolum à Jacobo fratre Domini diſtinguant, *S. Pauli* & *S. Hieronymi* auctoritate fultam ſententiam, nec non *S. Auguſtini* libro 2. Contra Creſconium cap. 37. amplectimur & propugnamus. Sanctus quidem Hieronymus Expoſitione 1. in cap. 17. Iſaiæ, poſt illa verba verſ. 7. *In die illa inclinabitur homo ad factorem ſuum, & oculi ejus ad ſanctum Iſraël reſpicient*, addit, *Duas olivas & tres & quatuor & quinque*, de quibus ante actum erat, *quatuordecim Apoſtolos interpretantur, id eſt, duodecim qui electi ſunt, & tertium decimum Jacobum, qui appellatur Frater Domini, Paulum quoque Apoſtolum vas electionis.* Sed ex aliorum ſententia, non ex propria mente ibi loqui S. Hieronymum evidens eſt, referendo, non aſſerendo. Sed in ſecunda ejuſdem capitis expoſitione, libro 7. Commentariorum in eumdem Prophetam, Jacobum Fratrem Domini extra numerum duodecim Apoſtolorum non recenſet, ſed ſolos Paulum & Barnabam. Videtur aliquibus S. Cyrillus Jeroſolymitanus Epiſcopus Jacobum Fratrem Domini extra numerum duodecim Apoſtolorum poſuiſſe Catecheſi 14. *Nunc verò*, inquit, *Chriſtus reſurrexit à mortuis, primitiæ dormientium, & apparuit Cephæ, poſtea duodecim Apoſtolis: ſi enim uni teſti non credis, habes duodecim teſtes: deinde apparuit pluſquam quingentis fratribus ſimul. Si illis duodecim non credant, quingentos teſtes recipiant. Poſtea viſus eſt à Jacobo fratre, primo hujus Paræciæ Epiſcopo .... Sed dices quòd Jacobus frater ad gratiam teſtatus eſt. Viſus eſt poſtea & Paulo inimico: quale autem ſit hoſtis teſtimonium ſcitis.* Verum non magis ac meliùs colligitur ex hoc loco Jacobum Fratrem Domini ex duodecim Apoſtolorum numero non fuiſſe, quàm S. Petrum, ſiquidem & S. Paulus 1. *Cor.* 15. 5. ſcribit, *Quia viſus eſt Cephæ, & poſt hoc undecim: deinde viſus eſt plus quàm quingentis fratribus ſimul .... Deinde viſus eſt Jacobo, deinde Apoſtolis omnibus.* Quod & S. Cyrillus refert. Sed duodecim Apoſtolorum nomina recenſere pergamus. In eorum ſerie ſequitur *Thaddæus*, qui & *Lebbæus*, id eſt, *corculum*, cognominatus: *Judas* appellatus, & *Judas Jacobi*, quia Jacobi Minoris frater, autor Epiſtolæ canonicæ. *Simon Cananæus*, qui & *Zelotes* appellatus eſt, alter à Simone fratre Domini, de quo S. Matthæus cap. 13. verſ. 55. ut Theodoretus confirmat in Pſalmum 67. Principes Juda duces eorum, Principes Zabulon, Principes Nephtalim. *Ex his tribus*, inquit, *cæteri Apoſtoli originem duxerunt. Et illi quidem qui vocabantur fratres Domini, ex tribu Judæ planè genus traxerunt. Petrus autem & Andreas, & Jacobus & Joannes, & Philippus ex vico Bethſaida fuerunt: Matthæus & Jacobus dicti ſunt habitaſſe Capharnaum. Simon Zelotes Cananæus nominatus eſt. Omnia autem hæc loca Galilææ ſunt. Zabulon autem & Nephtalim ibi ſuam habuerunt ſortem.* Alter etiam eſt Simon Apoſtolus à Simeone Jeroſolymorum Epiſcopo, S. Jacobi Minoris in illa ſede ſucceſſore, cujus cùm frequens ſit in Hiſtoria Eccleſiaſtica Euſebii mentio, nuſquam Apoſtolus appellatur, & quæ ipſum ſpectant, poſt Apoſtolorum tempora referuntur. Poſtremus in Apoſtolorum ſerie nominatur *Judas Iſcariotes*, proditoris, quàm Apoſtoli nomine notior, vel à vico, vel ab urbe unde ortus eſt, vel ex Tribu Iſachar appellatus, quaſi Iſachariotes: ut quodam vaticinio in condemnationem ſui natus ſit. *Iſachar* enim interpretatur *merces*, ut ſignificetur pretium proditoris.

S. Hieron. in c. 10. S. Matt.

3. *Hos duodecim miſit Jeſus; præcipiens eis, dicens: In viam Gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis: ſed potiùs ite ad oves, quæ perierunt domûs Iſraël.* Hos duodecim Legatos Rex noſter Chriſtus miſit in orbem ſequentibus mandatis inſtructos:

Ne abeatis verſùs Gentes prædicandi cauſâ. Judæis enim ut filiis Regni, quibus facta fuerat promiſſio, Meſſiæ, ſecundùm Decretum Dei oportebat primùm prædicari verbum Dei: cùm verò illud repellerent, & ſe indignos judicarent ſeu efficerent æternæ vitæ, oportebat converti ad Gentes, ut S. Paulus docet. Hinc alibi aſſerit, *Chriſtum Jeſum miniſtrum fuiſſe circumciſionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promiſſiones patrum.* Hinc Lucæ 1. dicitur: *Suſcepit Iſraël puerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuæ: ſicut locutus eſt ad patres noſtros, Abraham & ſemini ejus in ſæcula.* Vetat etiam ne Samaritanorum civitates intrent. Quamvis enim ſe Jacobi filios jactarent, legem Moyſis amplecterentur, Meſſiam exſpectarent: Gentium tamen ſuperſtitionibus Judaicam Religionem miſcebant, adorabant quod neſciebant, à Gente Judaica & Fide ſegreges erant, Apoſtatæ, Schiſmatici: hinc Samaritanos non minùs quàm Ethnicos oderant vitabantque Judæi. Ideo Chriſtus ne Judæis offenſionis occaſionem præberet, eodem loco Samaritanos ac Ethnicos habuit, Evangelii prædicationem apud illos fieri pariter prohibens, donec Judæis annuntiatum eſſet, Chriſtique generali mandato paulò ante Aſcenſionem, & deinde afflatu ſingulari Spiritus Sancti, Apoſtoli impulſi eſſent ut ſe converterent ad Gentes, illiſque Chriſtum prædicarent. *Sed potiùs ite ad oves, quæ perierunt domûs Iſraël.* Prædicate primùm Judæis, ovibus perditis, ſeductis, errantibus, de quibus *Iſaiæ* 53. 6. dicitur: *Omnes nos quaſi oves erravimus, unuſquiſque in viam ſuam declinavit.* Et Jeremiæ 50. 6. *Grex perditus factus eſt populus meus.* Et Chriſtus ipſe: *Non ſum miſſus niſi ad oves quæ perierunt domûs Iſraël.* Oportebat nimirum primùm adventum Chriſti nuntiare Judæis, ne juſtam excuſationem habere viderentur, dicentes, ideo ſe Dominum rejeciſſe, quia ad Gentes & ad Samaritanos Apoſtolos miſerit. *In viam Gentium ne abieritis.* Ne putetis odio mihi eſſe Judæos, vel animum meum ab ipſis averſum eſſe, quia contumeliis me afficiunt, & dæmoniacum appellant. Videtis enim tantam me curam horum gerere, ut non ad alios, ſed ad iſtos imprimis vos mittam, ut & Doctores & Medici eis ſitis: nec ſolùm jubeo his priùs quàm cæteris prædicare; ſed ne viam quidem attingere quæ ad alios ducat, permitto: nec in civitates Samaritanorum intrare, quoniam non bono in Judæos erant animo Samaritani. Et quamvis iſti faciliores ad credendum eſſent, ad difficiliores tamen Judæos mittit, ut quantam illorum curam gereret, ipſe demonſtraret, & ſic ora ipſorum obſtrueret, & ad doctrinam Apoſtolorum præpararet: ne crimini ipſis verterent profectionem ad gentes incircumciſas, ac ideo ipſos jure odiſſe & abominari viderentur. Oves autem quæ periere, ipſos appellat, non quæ ſponte fugam cœperunt, ut undique paratam eis eſſe veniam oſtendendo, mentes eorum permulceret.

Act. 13. 46.
Ioan. 4. 12.
Matt. 15. 24.
S. Hier. in c. 10. *Matt.*
S. Ioan. Chryſ. Hom. 33.

4. *Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquavit Regnum Cælorum.* Quod argumentum fuit & exordium prædicationis Joannis Baptiſtæ, & ipſius Chriſti, idem eſſe debuit prædicationis Apoſtolorum, ut Domini à quo miſſi erant verbis magis quàm ſuis prædicarent, & per viam pœnitentiæ homines ad Regnum cælorum perducerent. Hinc S. Marcus Apoſtolorum narrata miſſione ſubdit: *Et exeuntes prædicabant ut pœnitentiam agerent.*

5. *Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones ejicite.* Ne hominibus ruſticis, indoctis, illiteratis, eloquii vetuſtate deſtitutis nemo crederet pollicentibus Regnum cælorum, dat illis poteſtatem infirmos curandi, leproſos mundandi, dæmones ejiciendi: *Ut magnitudinem promiſſorum probet magnitudo ſignorum.* Hæc verba, *mortuos ſuſcitate*, irreptitia eſſe perperam aſſerit Grotius, quòd abſint à vetuſtiſſimis Exemplaribus, à Complutenſi, aliiſque Græcorum Exemplarium Editionibus, & à Syriaca Imperatoris Editione, neque agnoſcatur à Græcis hunc locum exponentibus, Theophylacto & Euthymio. Nam Textus Græcus ſecundùm Editionem Roberti Stephani cum ſexdecim MSſ. collatus, & in Bibliis Polyglottis Londinenſibus editus, hæc verba habet. Illa S. Hieronymus, qui Novum Teſtamentum Græcæ Fidei reddidit, agnoſcit, ut ex Divina illius Bibliotheca nuper edita conſtat, & ex Vulgata Verſione Latina, quæ Eccleſiæ auctoritate ac judicio Authentica declarata, & uſu conſecrata eſt. Eadem verba habent Verſiones Orientales, Syriaca, Arabica, Æthiopica, in Bibiliis Londinenſibus editæ. Illa etiam agnoſcit S. Hilarius.

S. Hieron. in c. 10. *Matt.*

6. *Gratis accepiſtis, gratis date.* Poteſtatem illam nullis meritis veſtris, aut pretio accepiſtis, ideoque ejus effectus & beneficia gratis & liberaliter date. His verbis inanem gloriam, avaritiam, & turpem quæſtum, ſimoniamque in rerum ſpiritualium uſu ac diſpenſatione convellit ac damnat. Sententia enim illa generalis eſt, ſpiritualia omnia Dei dona complectens; quæ cùm nullâ humanâ induſtriâ aut labore comparari poſſint, non abſque gravi irreverentia & ſacrilegio ad humana commercia deprimerentur. Jubet ergo *ut ſit miniſtratio gratuita muneris gratuiti*, ne Evangelii gratia corrumpatur. Qua in re non minorem ſe curam gerere Chriſtus oſtendit ut mores Diſcipulorum integri ac ſancti eſſent, quàm ut miraculorum virtute eſſent conſpicui. Nam ut demonſtret miracula abſque morum integritate nihil prodeſſe facientibus, neque faſtu animi & inani gloriâ propterea efferrentur, ait: *Gratis accepiſtis:* Deinde ne cupiditate pecuniarum moverentur, addidit: *Gratis date.* Ne, inquam, quaſi ſua ipſorum poteſtate miracula facientes inde ſuperbirent: *Gratis*, inquit, *accepiſtis:* Nihil ex veſtro largimini his qui vos recipiunt, & quibus Evangelium, aliâve dona ſpiritualia largimini, aut quorum in gratiam miracula editis. Non enim tamquam mercedem veſtris laboribis debitam iſta accepiſtis: mea enim eſt gratia. Sic & aliis hæc beneficia, quorum nullum condignum pretium inveniri poteſt, gratis date. *Neque enim pretio ulla res Dei conſtat.*

S. Hilar. c. 10. *in Matt.*
S. Hieron.
S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 33. *in Matt.*
Tertull. in Apologet.

7. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris: non peram in via neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: Dignus enim eſt operarius cibo ſuo.* De commeatu ne ſolliciti ſitis, ſive de pecuniâ ad viaticum acquirenda & paranda, quam in zonis ſeu crumenis veſtris feratis. Nec peram ſeu manticam habeatis, in quam obſonium condatis, ut viatores ſolent: nec tunicas mutatorias, unam, quâ induti ſitis, alteram futurorum timore, ne fortè ſit opus; neque duo calceamentorum ſeu ſandaliorum paria; ſed neque virgam, ſeu baculum, præter illum quem manu geritis. *Dignus eſt enim operarius cibo ſuo*, id eſt, omnibus ad ſuſtentationem vitæ neceſſariis. Non ſolùm itaque poſſeſſionem theſaurorum illis prohibet Chriſtus, ſed & viaticum, ut omni ſollicitudine expediti, toti à Deo penderent, toti Evangelii prædicationi inſiſterent, & exemplo contemptûs rerum terrenarum omnes ad Chriſtum traherent. Lucæ 9. ita mandatum illud Chriſti exprimitur: *Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.* Marci verò 6. 8. *Et præcepit eis ne quid tollerent in via, niſi virgam tantùm: non peram, non panem, neque in zona æs, ſed calceatos ſandaliis, & ne induerentur duabus tunicis.* S. Matthæus Chriſtum prohibuiſſe refert ne calceamenta portarent, & virgam, utique duplicem, timore & cautione ne in futurum deficerent, ut *S. Hieronymus* explicat, quam interpretationem & *S. Auguſtinus* amplectitur: *Curam*, inquit, *prohibet quâ ideo portanda cogitantur ne deſint.* Permiſit tamen uſum calceorum ſive ſandaliorum quibus eorum pedes tecti erant, & baculi cui innitebantur, ut S. Marcus ſignificat, cujus proinde narratio ab aliorum Evangeliſtatum narratione non diſcordat. S. Auguſtinus virgam apud Matthæum propriè ſumi cenſet, ut quod dictum eſt, *Neque virgam*, intelligatur, *ne minimas quidem res:* apud Marcum verò metaphoricè ſumi pro poteſtate accipiendi ab auditoribus ſuis omnia neceſſaria. ſed quamvis hæc ex-

S. Hieron.
S. Auguſt. 2. *lib. de Conſenſu Evang. c.* 30.

plicatio minimè ſpernenda ſit, eâ tamen non eſt opus ad Evangeliſtarum conciliationem; & probabilius videtur, ibi tam propriè ſumi virgam, ac calceos, tunicas, peram, panem, & æs; quæ metaphoricè intelligenda nemo dixerit. Oſtendit autem, Deum cujus res gerant, ipſis profecturum. *Dignus eſt enim* (inquit) *operarius cibo ſuo.* S. Lucas hæc repetens cap. 10. ait: *Dignus eſt enim operarius mercede ſua*; Quo mercedis nomine non ſignificatur ſuſtentationem eſſe adæquatum pretium operis tam divini, ſcilicet prædicationis Evangelicæ, ſed Evangelicis Prædicatoribus ex juſtitia deberi, & ex grati animi vice, ab iis quibus Evangelium annuntiarent, tamquam ſtipendia militantibus, tamquam fructum vineæ plantatoribus, tamquam lac gregis paſtoribus. Unde S. B Paulus ait: *Quis militat ſuis ſtipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte ejus non percipit? ..... Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus; magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus? Si alii poteſtatis veſtræ participes ſunt, quare non potiùs nos? Sed non uſi ſumus hac poteſtate.* Unde apparet hæc non ita præcepiſſe Dominum tamquam Evangeliſtæ vivere aliunde non debeant, quàm eis præbentibus quibus annuntiant Evangelium; alioquin contra hoc præceptum fecit idem Apoſtolus, qui victum de manuum ſuarum laboribus tranſigebat, ne cuiquam gravis eſſet: ſed poteſtatem dediſſe, in qua ſciret ſibi iſta deberi. Cùm autem à Domino aliquid imperatur, niſi fiat, inobedientiæ culpa eſt: cùm autem poteſtas datur, licet cuique non uti, & tamquam de ſuo jure cedere. Hæc ergo Dominus loquens Diſcipulis, id agebat quod ipſe C Apoſtolus paulò poſt, apertiùs ita explicat: *Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ in ſacrario ſunt, edunt: & qui altari deſerviunt, cum altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere. Ego autem nullo horum uſus ſum.* Cùm itaque dicit, ita Dominum ordinaſſe, ſe autem uſum non eſſe, utique oſtendit utendi poteſtatem datam, non impoſitam ſerviendi neceſſitatem. Hoc ergo ordinans Dominus, quod eum ordinaſſe dicit Apoſtolus; qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere, illa Apoſtolis loquebatur, ut ſecuri non poſſiderent, neque portarent huic vitæ neceſſaria, nec magna, nec minima. Ideo poſuit, *nec virgam*, oſtendens à fidelibus ſuis omnia deberi Miniſtris ſuis, nulla ſuperflua requirentibus.

1. Cor. 9. 7.

1. Theſſ. 2. 5.

S. Aug. lib. 2. de Conſenſu Ev. c. 30. n. 73 & 74.

8. *In quamcumque autem civitatem aut caſtellum in-* D *traveritis, interrogate quis in ea dignus ſit: & ibi manete donec exeatis.* Quocumque vos contuleritis prædicandi causâ, inquirite quis dignus ſit hoſpitio veſtro, qui ſcilicet morum integritate ac beneficentiâ ſpem præbeat promptæ hoſpitalitatis. Ad dignitatem Evangelici miniſterii ac Miniſtrorum id pertinet, ut nonniſi apud boni nominis viros commorentur, & qui ipſis hoſpitibus digni ſint, putentque ſe magis accipere beneficium, quàm dare. *Ergo hoſpes famâ eligendus eſt populi, & judicio vicinorum* (inquit S. Hieronymus) *ne prædicationis dignitas ſuſcipientis infamiâ deturpetur. Cùm univerſis debeant prædicare, hoſpes unus eligitur, non tribuens beneficium ei qui apud ſe manſurus eſt, ſed accipiens. Hoc enim dicitur*, Quis in ea dignus eſt, *ut magis ſe noverint accipere gratiam, quàm dare.* Et ibi manete. *Alienum* enim *eſt à Prædicatore Regni cæleſtis curſitare per domos,* E *& inviolabilis hoſpitii jura mutare*; ne deſultoriæ levitatis arguatur, ne menſæ lautioris appetens videatur, ne ſe contemni prior hoſpes exiſtimet, ideoque offendatur. *Et ibi manete, donec exeatis* ex illa urbe aut pago. Id paulò aliter exprimitur à S. Luca: *In eadem autem domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos ſunt: Dignus eſt enim operarius mercede ſua. Nolite tranſire de domo in domum. Et in quamcumque civitatem intraveritis, & ſuſceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis.*

S. Hieron. in c. 10. Matt.

S. Ambroſ. lib. 6. in Lucam n. 66.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 33. in Matt.

9. *Intrantes autem in domum, ſalutate eam, dicentes: Pax huic domui. Et ſiquidem fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper eam: ſi autem non fuerit* A *digna, pax veſtra revertetur ad vos.* Salutari jubet domum, id eſt, habitatores ejus, in ſignum benevolentiæ & charitatis; *Dicentes, Pax hui domui.* Salutandi formula eſt Hebræis familiaris, quâ proſpera lætaque omnia adprecantur: Chriſtus autem & Apoſtoli pacem illam optabant, quam dare non poteſt mundus, pacem nimirum Evangelicam, & æternæ vitæ felicitatem. Cæterùm illa verba, *Dicentes, Pax huic domui*, in Græco Textu non habentur, nec ea Græcus S. Joannis Chryſoſtomi Textus habet: nec S. Hieronymus in commentariis, nec in ipſo Textu, quamvis in ejus Divina Bibliotheca nuper à Benedictinis S. Germani Pratenſis Pariſiis edita extent. Irreptitia tamen hæc exiſtimaſſe S. Hieronymum, B Commentarius ejus indicat, quamvis ea Latina Verſio, quâ tempore S. Hilarii utebatur Eccleſia, jam haberet, ut ex ejuſdem Commentario conſtat. Verba S. Hieronymi ſubjicio: *Occultè*, inquit, *ſalutationem Hebræi ac Syri ſermonis expreſſit. Quod enim Græcè dicitur,* χαῖρε, *& Latinè*, Ave; *hoc Hebraico Syroque ſermone appellatur* Salon lach, *id eſt*, PAX *tecum.* Non autem occultè ſolùm S. Matthæum hanc ſalutationem expreſſiſſe S. Hieronymus diceret, ſi apud illum hæc verba legiſſet in Textu Græco à ſe emendato: *Dicentes, Pax huic domui. Et ſi quidem fuerit domus illa*, ſeu familia *digna* Evangelica pace, quam adprecati fueritis, *ſi fuerit ibi filius pacis*, ut apud S. Lucam legitur, id eſt, pace illa dignus ſecundùm præſcientiam & prædeſtinationem Dei, *veniet pax veſtra ſuper eam*, id eſt, annuntiatio pacis, & prædicatio illi proderit: *Si autem non fuerit digna, pax veſtra re-* C *vertetur ad vos*: Spiritalem fructum ex veſtra charitate & predicatione pacis referetis: quod ipſis adprecati eſtis, vobis quidem eveniet, qua ratione Pſalm. 35. 14. dicitur, *Oratio mea in ſinu meo convertetur.* Quoad illos verò eventu optato carebit, contrario ſenſu divinæ illi ſententiæ, Iſaiæ 55. 2. *Verbum meum, quod egredietur, de ore meo, non revertetur ad me vacuum, ſed faciet quæcumque volui, & proſperabitur in his ad quæ miſi illud.* Si fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper illam &c. *Introeuntes domum, pacem imprecamini hoſpiti, & quantùm in vobis eſt, diſcordiæ bella ſedate. Si autem orta fuerit contradictio, vos mercedem habebitis de oblata pace: illi bellum quod habere voluerint, poſſidebunt.*

S. Auguſt. lib. de Correptione & Gratia c. 15.

S. Hieron. in c. 10. Matt.

10. *Et quicumque non receperit vos, neque audierit* D *ſermones veſtros, exeuntes foras de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus veſtris.* Addunt SS. Marcus & Lucas, *in teſtimonium ipſis*, quòd nullam ſcilicet cum illis communionem habere velint, nihilque ab eîs recipere, ne ad victum quidem neceſſarium, qui Evangelium ſpreverint: vel in teſtimonium indignationis divinæ in eos effundendæ: vel, in teſtimonium laboris ſui, quem illi obduratione ſuâ & inhumanitate ſibi inutilem reddiderunt. *Si comminatio non poteſt ſine executione, habes Deum executorem in comminatore, & judicem in utroque* (inquit Tertullianus) *ſic & pulverem jubet excuti in illos in teſtificationem, & abhorrentiam terræ eorum, nedum communicationis reliquæ. Si enim inhumanitas & inhoſpitalitas nullam ab eo relaturæ ſunt ultionem, cui rei præmittit teſtificationem, minas utique portendentem? Porrò cùm etiam Creator in Deuterono-* E *mio, Ammonitas & Moabitas prohibeat recipi in Eccleſiam, quòd populum Ægypto profectum inhumanè & inhoſpitaliter copiis defraudaſſent: ergo in Chriſtum inde manaſſe conſtabit communicationis interdictum, ubi habet formam*, Qui vos ſpernit, me ſpernit, *Hoc & Moyſi Creator*: Non te contempſerunt, ſed me. *Tam enim Apoſtolus Moyſes, quàm & Apoſtoli Prophetæ. Æquanda erit auctoritas utriuſque officii, ab uno eodemque Domino Apoſtolorum & Prophetarum.*

S. Hieron. ibid.

S. Auguſt. lib. Quæſt. Evang. in Matt. Quæſt. 7.

Tertull. lib. 4. contra Marcionem. c. 24.

11. *Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati.* De Sodomitis & Gomorrhæis non tam judicatum olim quàm præjudicatum eſt, cùm urbes illæ incolarum ſuorum flagitiis infames, incendio cæleſti conflagrarunt.

Atrociorem itaque pœnam ſubituros in die judicii, quàm olim ſuſtinuerint, Chriſtus ſignificat. Longè verò graviorem pœnam imminere Evangelii contemtoribus. Sodomitæ enim monitorem Lothum dumtaxat habuerunt; Judæi verò habuerunt Apoſtolos tanta promiſſa afferentes, promiſſionemque ſalutis tot miraculis confirmantes. Sodomitæ ſine lege perierunt; quia ſine lege peccaverant: Judæi in lege peccaverunt, ideoque *per legem judicabuntur.* Ex hoc loco inæqualitas peccatorum contra Jovinianum oſtenditur, ex inæqualitate ſuppliciorum.

Rom. 2. 12.

12. *Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.* Cùm Apoſtolos omni ſolicitudine rerum ad vitæ ſuſtentationem neceſſariarum Chriſtus exemiſſet, ac miraculorum dono inſtruxiſſet, omnique ſæculari negotio & curâ liberos, quaſi ferreos atque adamantinos feciſſet, nunc eventura ipſis adverſa prædixit, non ea ſolùm quæ paulò poſt futura erant, in prima ſcilicet illa Miſſione, verùm etiam poſt longa temporum ſpatia, cùm apud Gentiles eſſent prædicaturi; ut ab initio, & antequam duri labores acciderent, ipſos adverſus diaboli bellum inſtrueret. Ideo autem de his illos præmonuit; primò, ut ſummam ejus virtutem atque potentiam, quâ etiam futura noverat, non ignorarent. Deinde, ut nemo ſuſpicari poſſet ex illius, qui ipſos miſit, imbecillitate tot illis mala contigiſſe. Tertiò, ne turbarentur, malis & perſecutionibus repentè & præter exſpectationem venientibus. *Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum.* Sicut oves, id eſt, imbelles, inermes, humanis præſidiis deſtitutos, ſimplices, innocentes, manſuetos, nullis malis artibus voſmetipſos defendentes, ſed à ſolius Dei protectione pendentes, mitto vos in medium Judæorum & Gentilium, qui vobis non minùs infeſti erunt, quàm ovibus lupi, nec minori vos odio & crudelitate perſequentur: quibus & numero, & defenſionis impotentiâ prorſus impares eritis. *Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.* Circumſpicite quomodo vos habere & gerere debeatis, declinando inſidias, quantùm vobis ſalva miniſterii veſtri ratione, Deique gloriâ licebit. Arma porrò veſtra ſint prudentia & ſimplicitas: prudentia ſerpentis, ut inſidias caveatis; columbæ ſimplicitas, ut nemini noceatis: ut nec prudentia in vafritiem improbam, nec ſimplicitas in ſtoliditatem degeneret. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes.* Prudentiam ſerpentium imitamini, acutè circumſpicientium & obſervantium pedes hominum, ne ab ipſis obterantur, & in certaminibus capitis potiſſimum ſui curam habentium, ut illud illæſum ſervent. *Et ſimplices ſicut columbæ.* Prudentiam innocentia & ſimplicitate ornate, cujus columba ſymbolum eſt, felle carens, nemini nocens, ne iis quidem à quibus malè afficitur, direptoribus ovorum atque pullorum.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 34. in Matt.

Geneſ. 3. 1.

13. *Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in Conciliis, & in Synagogis ſuis flagellabunt vos: & ad Præſides & ad Reges ducemini propter me, in teſtimonium illis & Gentibus.* Nolite in hominibus confidere, inter quos vos mitto, nolite ipſorum vultibus verbiſque facilè credere: hominum enim effigies habent, plerique verò animos ferarum. Homo homini lupus. Id experiemini, cùm vos trahent quaſi reos ad tribunalia, & in Synagogis ſuis, ſeu juridicis conventibus flagellabunt vos. Quod in Apoſtolis impletum, conſtat ex Actuum cap. 4. & 5. aliiſque locis. Sanè in Synagogis exerceri ſolitam animadverſionem in populares, in cauſis religionis: conſtat ex Euſebio libro 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 16. ubi meminit libri ab Auctore quodam Eccleſiaſtico adverſus Montaniſtas ſub Imperio Commodi conſcripti, in quo hæc legebantur: *Reſpondeant nobis quæſo per Deum; Eſtne aliquis eorum, qui jam inde à Montano & mulierculis garrire primùm cœperunt, qui à Judæis perſecutionem paſſus ſit, aut ab impiis trucidatus? Nemo certè? Nec verò ullus eorum pro Chriſti nomine prehenſus, in crucem actus eſt: ſed neque ulla mulier in Judæorum Synagogis aut flagris cæſa aut lapidibus impetita eſt. Nuſquam profectò nec unquam.* Addit Chriſtus: *Et ad præſides* Provinciarum, quales fuerunt Pontius Pilatus, Felix & Feſtus, *& ad Reges ducemini propter me*, nominis mei causâ vos in jus vocabunt, & captivos trahent, *in teſtimonium illis & Gentibus:* Id eſt, ut illis de me teſtimonium conſtanter fortiterque patiendo præbeatis: ſic enim intelligere poterunt vos prædicare veritatem, quam veſtro ſanguine vos conſignare viderint: ſive in teſtimonium contra eos in die judicii; nec ſolum contra ipſos Judæos, ſed & adversùs Gentiles illis permixtos, aut qui illorum tribunalibus adſtabunt.

14. *Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis.* Cùm autem in Conciliis & Synagogis, vel coram Præſidibus & Regibus ſiſtemini, ne ſitis anxii quâ ratione cauſam veritatis agatis, ſicut ſolent eſſe ſoliciti qui cauſam acturi ſunt apud Principes; & quid dicendum, & qua ratione ac forma, anxiè meditari. Vobis enim à Deo Patre & à me ſuggeretur in illis anguſtiis quid loquamini, orantibus tamen, & humanam alioquin diligentiam adhibentibus. Et quod vobis deerit naturalium talentorum, eo ipſo tempore ſupplebitur ope cæleſti; ſiquidem Spiritus Sanctus & animo ſapientiam & ori eloquium ſubminiſtrabit, non comptum quidem & ornatum, ſed ſimplici gravitate ipſam nudæ veritatis naturam referens, quæ ornari ipſa negat, contenta doceri, & quæ *Nihil erubeſcit, niſi tantummodo abſcondi. Simplicitate* ſcilicet *veritatis, non curioſitate, ejus hoſtes revincuntur.* Dabitur vobis in illa hora quid loquamini. *Ego enim dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes adverſarii veſtri.* Sic olim Moyſem legatum ad Pharaonem mittens Dominus; *Perge*, inquit, *& ego ero in ore tuo, doceboque te quid loquaris.* Non igitur ex vobis ipſis loquemini ſive reſpondebitis (inquit Chriſtus) ſed Spiritus Dei Patris veſtri, cujus negotium geritis, per vos loquetur, linguam veſtram diriget, verbaque ſuggeret, formabit, librabit, ut quod cauſæ Dei & ejus gloriæ conveniens erit, extempore reſpondeatis. *Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis.* His verbis humana operatio non excluditur, quaſi Evangelii Prædicatores inſtrumenta ſint inanima. *Neque enim hoc ita fit de nobis tamquam nihil facientibus nobis. Adjutorium igitur Spiritûs Sancti ſic expreſſum eſt, ut ipſe facere diceretur, quod ut faciamus facit.*

Tertull.

Lucæ 21. 15.

Exod. 4. 12.

S. Auguſt. Epiſt. 194 aliàs 105. cap. 4.

15. *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & inſurgent filii in parentes, & morte eos afficient: & eritis odio omnibus propter nomen meum.* Non ſolùm contra externas, ſed etiam contra domeſticas perſecutiones illorum animos præmunit ac roborat. Tradet, inquit, frater infidelis fratrem fidelem in mortem, & pater filium: Nullus enim inter eos fidus affectus, quorum diverſa Religio. Et eritis odio omni hominum generi, Judæis & Gentibus, viris & feminis, conſanguineis & extraneis, Principibus & plebi, non propter crimen aliquod, ſed tantùm propter me, propter fidem quâ in me creditis, doctrinamque ac legem meam profitemini. Tertullianus ait: *Chriſtianis ſolis nihil permittitur loqui quod cauſam purget, quod veritatem defendat, quod judicem non faciat injuſtum: ſed illud ſolum exſpectatur quod odio publico neceſſarium eſt, confeſſio nominis, non examinatio criminis..... Nomen æmulæ rationis inimicum, præſumptis non probatis criminibus, de ſua ſola confeſſione damnatur. Ideo torquemur confitentes, & punimur perſeverantes, & abſolvimur negantes, quia nominis prælium eſt. Denique quid de tabella veritatis illum Chriſtianum, cur non & homicidam? Si homicida Chriſtianus, cur non & inceſtus? vel quodcumque aliud eſſe non creditis! In nobis ſolis pudet aut piget ipſis nominibus ſcelerum pronuntiare. Chriſtianus ſi nullius nominis crimen eſt, valde ineptum ſi ſolius nominis crimen eſt. Quid quòd ita plerique clauſis oculis in odium ejus impingunt,*

S. Hieron. in c. 10. S. Matt.

Tertull. Apolog. c. 2. & 3.

ut bonum alicui teſtimonium ferentes, admiſceant nominis exprobrationem? Bonus vir Caius Seius, tantùm quòd Chriſtianus ... Alii quos retro ante hoc nomen vagos, viles, improbos noverant, ex ipſo denotant quo laudant: cæcitate odii in ſuffragium impingunt. Quæ mulier! Quàm laſciva, quàm feſtiva! Qui juvenis! Quàm luſius, quàm amaſius! Facti ſunt Chriſtiani. Ita nomen emendationi imputatur. Nonnulli etiam de utilitatibus ſuis cum odio iſto paciſcuntur, contenti injuriâ, dùm ne domi habeant quod oderunt. Uxorem jam pudicam maritus jam non zelotypus ejecit. Filium jam ſubjectum pater retro patiens abdicavit. Servum jam fidelem dominus olim mitis ab oculis relegavit. Ut quiſque hoc nomine emendatur, offendit. Tanti non eſt bonum, quanti eſt odium Chriſtianorum. Et eritis odio *omnibus*, incredulis, *propter nomen meum.* Dicit Propheta: *Omnes gentes quaſcumque feciſti, venient & adorabunt coram te, Domine, & glorificabunt nomen tuum in æternum.* Dominus autem ſuis Fidelibus dicit: *Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.* Numquid ergo contrariis ſibi repugnat Scriptura Divina ſententiis? Abſit. *Sed & illos omnes, & illos omnes veraciter dicit, id eſt, & omnes Fideles qui nomen Domini in omnibus Gentibus glorificant, & omnes incredulos, qui per eaſdem omnes gentes, in odio Nominis Chriſti, Fideliumque ejus mortiferâ impietate perdurant.*

Pſal. 85. 9.
S. Fulgentius lib de Incarnat. & Grat. c. 31.

16. *Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.* Qui conſtanter & perſeveranter perſecutiones & adverſitates illas propter me toleravit uſque in finem vitæ, mihique fideliter adhæſerit, quamvis carnalium hominum oculis perditus videatur, ſalutem æternam conſequetur. Marci 13. 13. *Qui autem ſuſtinuerit in finem, hic ſalvus erit.* Quid ſuſtinendo, niſi perſecutionem, niſi traditionem, niſi occiſionem? Nec enim aliud eſt ſuſtinere in finem, quàm pati in finem.

Tertull. Scorpiaci c. 9.

17. *Cùm autem perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam. Amen dico vobis, non conſummabitis civitates Iſraël, donec veniat Filius hominis.* Cùm perſequentur vos in una civitate, non ſinendo ibi Evangelium prædicari, vobiſque ſtruendo inſidias, in aliam fugite: tum ut periculum declinetis, quod ultro non eſt arceſſendum, niſi ejus incurſio cum officio conjuncta ſit; tum maximè ut Evangelii propagationi vos ſervetis. Apoſtolis quidem occaſione primæ Miſſionis hæc à Chriſto dicta ſunt, ſed generalis ſententia eſt. Apoſtoli fugiendam eſſe perſecutionem exemplo ſuo docuerunt, ut eorum Acta teſtantur. Tertulliani errorem, qui fugam omnem damnabat, Eccleſia reprobavit: SS. Cyprianus & Athanaſius documentis & exemplis confutarunt. Cæterùm pro temporum, perſonarum, & officiorum diverſitate, fuga nunc præcepti eſt, nunc conſilii, nunc indulgentiæ. Præcepti eſt, cùm major Dei gloria & Eccleſiæ utilitas id poſtulat: conſilii cùm Prædicatoris aut Paſtoris capiti ſpeciatim imminet perſecutionis tempeſtas. Indulgentiæ, cùm quis infirmitatis ſuæ conſcius, veretur Chriſti negandi periculum. *Chriſtum* enim *fugiendo non negat, qui ideo fugit ne neget.* (inquit S. Joannes Chryſoſtomus) Quando porrò, quibus, & qua ratione fugiendum ſit, vel manendum, *S. Auguſtinus* plenè ac disertè explicat in Epiſtola ad Honoratum. *Amen dico vobis, non conſummabitis civitates Iſraël.* Non percurretis omnes Iſraëlitarum civitates, ex una in aliam fugiendo, *donec veniat Filius hominis* ad judicium, id eſt, uſque ad finem ſæculi. Quaſi dicat, Non deerunt civitates quò fugiant Diſcipuli Fideleſque mei, & ubi tamquam in portu à perſecutionis tempeſtate requieſcant, uſque ad conſummationem ſæculi.

S. Cyprianus Epiſt. 56. & Tract. de Lapſis.
S. Athan. in Apologia pro Fuga ſua.
S. Auguſt. Epiſt. 228 alias 180.
S. Auguſt. lib. 8. contra Gaudentium Donatiſtam c. 18

18. *Non eſt Diſcipulus ſuper Magiſtrum, nec ſervus ſuper dominum ſuum. Sufficit diſcipulo, ut ſit ſicut Magiſter ejus: & ſervo ſicut dominus ejus. Si Patrem-familias Beelzebub vocaverunt: quantò magis domeſticos ejus?* Exiſtimare non debent diſcipuli & ſervi, ſi melioris conditionis eſſe debere, quàm magiſtrum & dominum. Si ergo me, qui Magiſter veſter ſum ac Dominus, Judæi Beelzebub vocaverunt, & in Beelzebub Principe dæmoniorum me dæmonia ejicere dixerunt, quantis convitiis vos diſcipulos meos ac domeſticos laceſſent? *Beelzebub, Idolum eſt Accaron, quod vocatur in Regum Volumine Idolum muſcæ. Beel, ipſe Bel, ſive Baal: Zebub autem muſca dicitur. Principem ergo dæmoniorum ex ſpurciſſimi Idoli appellabant vocabulo, qui muſca dicitur propter immunditiam, quæ exterminat ſuavitatem olei.* Chriſti prædictioni reſpondet eventus. Apoſtolos enim Celſus *maleficos* vocat; Ulpianus Juriſconſultus Chriſtianos Exorciſtas *impoſtores* appellat; Tacitus eos dicit *convictos in odio humani generis.* Paſſim Chriſtiani & *Athei* à Gentilibus pari loco ponebantur. *Sceleratiſſimi dicebantur de ſacramento infanticidii, & pabulo inde, & poſt convicium inceſto, quòd everſores luminum canes, lenones ſcilicet, tenebras, tum & libidinum impiarum inverecundiam procurarent. Omnium ſcelerum rei, Deorum, Imperatorum, legum, morum, naturæ totius inimici exiſtimabantur. Omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi Chriſtianos eſſe cauſam* conclamabant. Si Tiberis aſcenderet ad mœnia, ſi Nilus non deſcenderet in arva, ſi cœlum ſtaret, id eſt, non plueret, ſi terra moveretur, ſi fames, ſi lues, ſtatim, *Chriſtianos ad leonem.*

4. Reg. 1. ſecundum Verſionem 70 Interp.
S. Hieron. in c. 10. Matt.
Tertull. in Apolog.

19. *Ne ergo timueritis eos. Nihil enim eſt opertum, quod non revelabitur; & occultum, quod non ſcietur.* Ne ergo convitiorum & perſecutionum metu prædicationem Evangelii omittatis, quin potiùs publicè & intrepidè prædicate, quod à me privatim didiciſtis. Nam in hoc quoque negotio locus eſt illi proverbio: *Nihil eſt opertum quod non revelabitur.* Futuri etiam ſæculi cogitatio vos conſolari debet: veniet enim dies in quo veſtra virtus & perſecutorum veſtrorum nequitia omnibus reveletur, cùm judicabo abſcondita hominum, & illuminabo latebras tenebrarum, & manifeſtabo conſilia cordium.

S. Hieron.
1. Cor. 4.

Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta. Non ea ſolùm quæ publicè ad populum loquor, ſed & ea quæ in privatis colloquiis à me audiviſtis, vel quæ deinceps vobis ſolis familiariter ediſſeram, aut in parabolarum myſterio tradam, & poſtea per Spiritum Sanctum clariùs explicabo, palam omnibus enuntiate: & in editis locis, unde ab omnibus audiri poſſit ſermo veſter; immò in toto Mundo audacter prædicate. Loquitur juxta Paleſtinæ morem, ubi tecta plana erant, ita ut illic ambulare, & inde cum tranſeuntibus colloqui poſſent.

S. Hieron.

20. *Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potiùs timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.* Ne animos veſtros timor ille malè ſanus concutiat, quo à libertate confitendi nomen meum, prædicandique ac palam propugnandi Evangelii decidatis: Perſecutores enim & tyranni ſolùm corpus occidere poſſunt, tandem aliquando moriturum: Animam autem non poſſunt occidere, cùm ſuapte naturâ ſit immortalis, & ſupernaturali ratione de Deo vivat. Quam vitam ipſi eripere invitè nemo poteſt. Sed unum potiùs Deum timete, qui poteſt & animam & corpus, totum ſcilicet hominem corpore & anima conſtantem, irreparabiliter perdere, ab ipſo qui vera animæ vita eſt ſeparatum, æterniſque ſuppliciis addictum. Nomen gehennæ in Veteris Teſtamenti libris non invenitur, ſed primum à Salvatore poſitum eſt. Cujus nominis ſignificatio ut intelligatur, obſervandum eſt cum S. Hieronymo, Idolum Baal fuiſſe juxta Jeruſalem ad radices montis Moria, in quibus Siloa fluit. “ Hæc vallis & parva campi planities, irrigua erat & nemoroſa, plenaque deliciis, lucuſque in ea idolo conſecratus erat. In tantam autem dementiam populus Iſraël venerat, ut deſerto templo, ibi hoſtias immolaret, & rigorem Religionis deliciæ vincerent; filioſque ſuos dæmoniis incenderent vel initiarent. Et appellabatur locus ille *Gehennon*, id eſt, *vallis filii Hennon.* Hoc Regum “

S. Hieron. in hunc locum.

„ Volumen, & Paralipomenon, & Jeremias ſcribunt ple-
„ niſſimè. Et comminatur Deus ſe locum ipſum impletu-
„ rum cadaveribus mortuorum : ut nequaquam vocetur
„ *Tophet*, & *Baal*, ſed *Polyandrium*, id eſt, tumulus mor-
„ tuorum. Futura ergo ſupplicia & pœnæ perpetuæ qui-
„ bus peccatores cruciandi ſunt, hujus loci vocabulo de-
„ notantur.

21. *Nonnè duo paſſeres aſſe væneunt : Et unus ex illis non cadet ſuper terram ſine Patre veſtro ? Veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere : multis paſſeribus meliores eſtis vos.* Quamvis autem homines improbi, perſecutores, tyranni tam liberam habeant ſæviendi in vos licentiam, ne tamen deſpondeatis animum, & à Deo vos eſſe derelictos exiſtimetis. Quid vilius inter aviculas paſſeribus, quorum duo aſſe væneunt, nummulo ſcilicet viliſſimo; & tamen hæc animalcula Deo ita ſunt curæ, ejuſque providentiâ ita conſervantur, foventur, & reguntur, ut nullus illorum abſque ejus voluntate pereat. Huic ſententiæ omninò conſona eſt illa S. Lucæ: *Nonnè quinque paſſeres væneunt dipondio, Et unus ex illis non eſt in oblivione coram Deo?* (Luc. 12.) Æs vel aſſarium quaternos denariolos noſtros valuit, ex Budæi ſupputatione. Dipondium ſunt duo aſſes. Itaque ſinguli paſſeres ſemiſſe vendebantur, aut paulò minùs. Viliſſimæ ſunt illæ aviculæ, quæ tam vili pretio proſtant, nec tamen à divinâ providentia negliguntur. *Unus ex illis non eſt in oblivione coram Deo.* Phraſis ſumpta eſt ex Pſalmo 9. verſ. 19. *Quoniam non in finem oblivio erit pauperis.* Unde & Pſalm. 104. 27. tam de puſillis quàm de magnis animalibus Deo dicitur: *Omnia à te expectant, ut des illis eſcam in tempore.* Sed & minutiſſima quæque veſtra Deus in numerato habet, ſicut numerare ſolent homines quæ in prætio habent, *Veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt.* Veſtri, qui non tantùm homines eſtis ad imaginem Dei conditi, verùm etiam divinæ veritatis nuncii, minima quæque Deo Patri veſtro pretioſa ſunt, qui vos ut Miniſtros ſuos in tutelam ſingularem ſuſcipit. Utcumque igitur in vos ſæviant homines, confidite nihil damni vobis eventurum vel in minimis rebus, quod non in majorem veſtram utilitatem ceſſurum ſit: alioquin id minimè permiſſurum Deum, qui non tantùm Creator veſter eſt, ut paſſerum, ſed Pater, & paterno vos amore proſequitur. *Multis paſſeribus meliores eſtis*, Deoque pretioſiores, cujus Providentia cùm omnibus rebus ab ipſo conditis proſpiciat, ſingularem tamen veſtri curam gerit. Luc. 12. 7. *Multis paſſeribus pluris eſtis vos.* Unde Zachariæ 2. 8. ſcriptum eſt; *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* (Marc. 8. 38.) Et Sapientiæ 3. *Juſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis. Viſi ſunt oculis inſipientium mori: & æſtimata eſt afflictio exitus illorum, & quod à nobis eſt iter, exterminium : illi autem ſunt in pace. Et ſi coram hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes illorum immortalitate plena eſt. In paucis vexati, in multis benè diſponentur: quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos ſe, &c.*

22. *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cælis eſt. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis eſt.* Qui ſincerè, palam, conſtanter me Filium eſſe Dei & Salvatorem in quem credat, quem colat, cui adhæreat, verbis & operibus confeſſus fuerit, illum pro meo agnoſcam in judicii die, cùm venero in gloria Patris mei cum Angelis ſanctis. Fidem itaque noſtram profiteri debemus non ſolùm coram bonis ac piis, ſed etiam coram profeſſis veræ Religionis hoſtibus, eamque ſanguine & morte ſigillare, ſi pro cauſa Dei nobis inferatur. Nam *Qui negaverit me coram hominibus* (inquit Chriſtus) id eſt, qui fidei in me, aut obedientiæ præceptis meis debitæ, qui doctrinæ meæ aut legi coram hominibus renuntiaverit, ſeu metu ſeu cupiditate rerum humanarum, etiamſi corde credat, ipſum ad me non pertinere declarabo, pro meo non agnoſcam in magna illa & terribili die. *Nam, qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc Filius hominis erubeſcet, cùm venerit in Majeſtate ſua, & Patris, & ſanctorum Angelorum.* (Luc. 9. 26) Confuſioni confuſionem comminatur: *Sciebat enim à confuſione maximè formari negationem: Mentis ſtatum in fronte conſiſtere; priorem eſſe pudoris quàm corporis plagam.* (Tertull. Scorpiaci c. 9.)

23. *Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: Non veni pacem mittere, ſed gladium. Veni enim ſeparare hominem adverſùs patrem ſuum, & filiam adverſùs matrem ſuam, & nurum adverſùs ſocrum ſuam.* (Michea. 7. 6.) Quamvis me pacis Principem Prophetæ prædixerint, ne putetis quòd venerim ut pacem afferrem quam Mundus optat, in temporali ſcilicet proſperitate & tranquillitate poſitam; pacem quâ homines liberè poſſint emere, vendere, comeſſari, cupiditatibus & vitiis nemine prohibente ſervire. Non veni ut illos in infidelitate & peccatis concordes efficerem. Immò veni ut prædicarem Evangelium, Legemque conderem quæ gladii inſtar malam pacem ſolvat: ita ut Diſcipuli ſectatoreſque mei à ſectatoribus Mundi, placitis, inſtitutis, moribuſque diſcordent. *Vivus eſt enim ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* (Heb. 4. 12) Quamvis igitur omnia Chriſti conſilia & vota ad pacem atque concordiam ſpectarent, ejuſque propoſitum non fuerit diſſidia excitare: quia tamen Evangelium ejus occaſio eſt quâ diſſidia inter Fideles & infideles oriantur, aliis ipſi credentibus, illudque propugnantibus; ac ſecundùm ejus præcepta viventibus; aliis ipſum rejicientibus, contemnentibus, oppugnantibus, vel ſecundùm Chriſti legem ac diſciplinam vitam inſtituere ſuam nolentibus, & iis qui ſecundùm Evangelium vivunt moleſtiam creantibus, eoſque perſequentibus: ideo ſe non veniſſe declarat ut pacem mitteret, ſed gladium. Gladio autem illo omnes humanos affectus, omnes neceſſitudines ſeparaturus advenit, nolens ut filius patri, aut filia matri, aut nurus ſocrui in malo conſentiat. Ideo bellum inteſtinum erit & domeſticum, dum hinc amor ſui & Mundi uſque ad contemptum Dei & Evangelii ejus; hinc amor ardentiſſimus Dei & Evangelii uſque ad contemptum Mundi ac ſui, illos Babylonis, iſtos cæleſtis Jeruſalem cives efficiet, ſecum immaniter diſſidentes, non Evangelii aut fidelium vitio, ſed improborum. (S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 35. in Matt.) *Et inimici hominis domeſtici ejus.* Qui olim conjunctiſſimi fuerant, fient inimiciſſimi, ita ut omnia naturæ jura pro nihilo ducantur ab infidelibus & improbis, qui filios, nepotes, domeſticos, ac neceſſarios eo ſolùm nomine inſectabuntur & perſequentur, quòd Chriſtianam Fidem profiteantur, pièque in Chriſto vivant.

24. *Qui amat patrem, aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus: & qui amat filium, aut filiam ſuper me, non eſt me dignus.* Qui patrem aut matrem, filium aut filiam mihi præpoſuerit; ſive qui, ut illis placeat, aut illorum utilitatibus ſerviat, me vel doctrinam meam verbis, aut factis negaverit; me Domino & Magiſtro, conſortio, promiſſis, Regnoque meo non eſt dignus, ſed planè ut indignus à me repudiabitur. Eamdem ſententiam verbis paulò durioribus, ſed eodem ſenſu intelligendis exprimit S. Lucas: *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam* (id eſt, vitam) *non poteſt meus eſſe Diſcipulus.* (Luc. 14. 26.) Ubi odiſſe comparativè ſumi, idemque eſſe ac minùs amare, conſentiens Interpretum ſententia eſt.

25. *Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* Hoc loquendi genus morem illum reſpicit, quo qui ſupplicio crucis addicti erant, crucem ipſi ſuam humeris efferre cogebantur. Qui non ſuſcipit & patitur libenti animo, propoſito gaudio, juſtitiæ cauſâ, propter Deum, afflictionem quamcumque & cruciatum ſibi divinitùs deſtinatum, etiam atrociſſimum & ignominioſiſſimum ſupplicium crucis, ſi pro veritate & juſtitia ſubeundum ſit; & vitam ſuam ad dicta factaque mea non componit, quatenùs fieri poteſt; non eſt dignus qui diſcipulus meus habeatur.

26. *Qui invenit animam ſuam, perdet illam: & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.* Qui ſemetipſum ſervaſſe viſus fuerit, mei nominis negatione, crucíſque ſibi à Deo deſtinatæ repudiatione fugiendo extrema pericula, ſeipſum æterno exitio perdet in futuro ſæculo: & qui ſe ipſum perdidiſſe viſus fuerit in hoc ſæculo, vitæ temporalis jacturam faciendo, *propter me & Evangelium*, ut addit alius Evangeliſta: (Martyrem enim non facit pœna, ſed cauſa) ſalvus erit in futuro ſæculo. Hæc explicatio confirmatur ex loco parallelo Luc. 9. 24. *Qui enim voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam ſuam propter me, ſalvam faciet illam. Quid enim proficit homo, ſi lucretur univerſum Mundum, ſe ipſum autem perdat, & detrimentum ſui faciat?*

Marci. 8. 35.

27. *Qui recipit vos, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui me miſit.* Qui vos excipit hoſpitio, & honorificè, humaniter, benigneque tractat ut Legatos meos, non minùs me promeretur, quàm ſi in me id pietatis officium collocaret. Honorem enim Legatis ſuis exhibitum Reges ita ſpectant & habent, ac ſi Majeſtati ſuæ deferretur. Et qui me recipit, Deum Patrem meum recipit, qui me miſit, & in me eſt, ſibique tributum cenſet ac remunerat honorem & officium mihi impenſum. *Ordo pulcherrimus! Ad prædicationem mittit, docet pericula non timenda: affectum ſubjicit Religioni. Aurum ſupra tulerat, æs de zona excuſſerat. Dura Evangeliſtarum conditio. Unde ergo ſumptus? Unde victus neceſſaria? Auſteritatem mandatorum, ſpe temperat promiſſorum.* Qui recipit (*inquiens*) vos, me recipit; & qui me recipit, recipit eum qui me miſit: *Ut in ſuſcipiendis Apoſtolis unuſquiſque credentium Chriſtum ſe ſuſcepiſſe arbitretur.*

S. Hieron. in hunc locum.

28. *Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit juſtum in nomine juſti, mercedem juſti accipiet.* Qui recipit Prophetam ſeu Prædicatorem Evangelii, non ob rationem aliquam ſæcularem, ſed eâ tantum ratione & eo nomine, quòd ſit Propheta ſive Prædicator Evangelii: & qui recipit juſtum, non quia cognatus, quia nobilis, dives, aut potens: ſed quia juſtus eſt, mercedem accipiet, quam Dei bonitas ac juſtitia reddit illi qui Prophetam aut juſtum recipit; vel certè qualem ipſe Propheta aut juſtus conſequetur. Quod & Paulus confirmat dicens: *Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, ut & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum.* Et ſi fortè Propheta non ſit, vel juſtus, qui tamquam Propheta & tamquam juſtus honoratur & recipitur, mercedem nihilominus à Deo recipiet qui ipſos ſuſcipit: *Ad ſuſceptionem Magiſtrorum diſcipulos provocaverat, poterat occulta eſſe credentium reſponſio: Ergo & pſeudoprophetas, & Judam proditorem debemus recipere, & illis alimoniam miniſtrare?* Hoc Dominus prævidens dicit: *Non perſonas ſuſcipiendas eſſe, ſed nomina, & mercedem non perdere ſuſcipientes, quamvis indignus fuerit qui ſuſceptus ſit.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 36. in Matt. *2. Cor. 8.* *S. Hieron. in hunc locum.*

29. *Et quicumque potum dederit uni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine diſcipuli: Amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.* Et quicumque minimum aliquod beneficium, vel miniſterium exhibuerit alicui ex pauperculis, qui in me credunt, tamquam meo diſcipulo, non fraudabitur mercede bonis operibus à Deo reddenda. Poterat aliquis paupertatem cauſari, & dicere, Paupertate prohibeor, tenuitas me retinet, ut hoſpitalis eſſe non poſſim. Hanc excuſationem leviſſimo præcepto diluit, ut calicem aquæ frigidæ toto animo porrigamus. Frigidæ (inquit) aquæ, non calidæ; ne & in calida paupertatis ex penuria lignorum occaſio quæreretur. Hinc meritum bonorum operum apud Deum invictè probatur: *Debetur merces bonis operibus, ſi fiant: ſed gratia quæ non debetur, præcedit ut fiant.* Et *juſtificatus homo, id eſt, ex impio pius factus, nullo præcedente bono merito accipit donum, quo medio acquirat & meritum.*

S. Hier. *Concilium Arauſicanum. 2. Can. 18* *S. Proſper in Reſp. ad c. 6. Gallorum*

Senſus Moralis.

1. ET *convocatis duodecim Diſcipulis ſuis, dedit illis, poteſtatem ſpirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.* Ad Miniſterium Eccleſiaſticum abſque vocatione provehi nemo debet, niſi à Deo vocatus, & Chriſti gratiâ ſegregatus. Dei quippe ſolius eſt poteſtatem dare in dæmones, in peccata, in ægritudines animarum, ut expellantur, remittantur, curentur ab ejus Miniſtris, & cæleſtis Medicinæ cooperatoribus. Tria porrò peccatorum genera hìc ſignificata intelligo. Prima ſunt peccata impudicitiæ, magis adhærentia, quæ totam poſſident animam, omneſque facultates ejus ligant, inficiunt, vexant, confuſione replent. His eradicandis incumbere debet imprimis Sacerdotum opera, ut ejectis ſpiritibus immundis, Spiritus Sanctus in animis pœnitentium habitet, eoſque ſibi totos ſubjiciat. *Dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, ut ejicerent eos.* Luxuria *ſeminarium & origo vitiorum eſt.* De Magdalena ſeptem dæmonia ejecta dicuntur, quia luxuriæ ſerviebat, quam cætera plerumque peccata comitantur. *Septenario numero univerſitas deſignatur: ſeptem ergo dæmonia habuit, quæ univerſis vitiis plena fuit.* Alia ſunt peccata pravi habitûs & conſuetudinis, quæ diuturnarum & inveteratarum infirmitatum inſtar difficilè curantur: quamobrem periti Medici vigilantiam, aſſiduitatem, induſtriam, & acriora ut plurimùm remedia poſtulant: His animæ tam periculoſis infirmitatibus ſecundùm divinæ Medicinæ Regulas à Chriſto & à Spiritu Sancto præſcriptas mederi Sacerdotes debent, quibus Chriſtus poteſtatem dedit ut curent *omnem infirmitatem*: ſed cavere debent ne conniveant nimiùm peccatoribus hujus generis, qui *non quærunt ſanitatis patientiam, nec veram de ſatisfactione medicinam*, de quorum pectoribus excuſſâ pœnitentia, & graviſſimorum delictorum memoria ſublata eſt, qui præpropera feſtinatione Abſolutionem & Euchariſtiam ſibi dari volunt, ac ſurripere nituntur, antequam probati fuerint, ac purgati ſaluberrimis ſatisfactionum remediis. *Imperitus eſt Medicus, qui tumentes vulnerum ſinus mane parcente contrectat, & in altis receſſibus viſcerum virus incluſum dum ſervat, exaggerat.* Tertium denique peccati genus eſt, ex languore animæ proveniens, ſcilicet peccata venialia, quæ negligentia, tepor, & languor charitatis, & adhæſio ad res terrenas pariunt, quarum amor *ſpiritualium viſcus eſt pennarum*, quibus in Deum ferri debet anima. His etiam curandis Chriſti Miniſtri incumbunt, quibus poteſtatem dedit *ſuper omnem languorem* ſpiritualem.

S. Ambroſ lib. de Elia & Ieiunio c. 19. *S. Gregor. M. Hom. in Evang.* *S. Cyprianus Tract. de Lapſis.* *S. Auguſt.*

2. *Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc: primus, Simon qui dicitur Petrus, &c.* Licèt ex æquo ſuper Apoſtolos Eccleſiæ fortitudo ſolidetur, *tamen inter duodecim unus eligitur, ut capite conſtituto, Schiſmatis tollatur occaſio.* Ut Eccleſiæ ſuper Petrum à ſe fundatæ unitatem Chriſtus manifeſtaret, *Unam cathedram conſtituit, & unitatis ejuſdem originem ab uno incipientem ſuâ auctoritate diſpoſuit. Hanc unitatem qui non tenet, Dei legem non tenet: non tenet Patris & Filii fidem, vitam non tenet & ſalutem.* Divinum Petri Primatum qui non agnoſcit, non credit, non reveretur; profanus eſt, impius, ſchiſmaticus. *Non habet Dei charitatem, qui Eccleſiæ non diligit unitatem.* Hunc Primatum Andreæ, licèt antè Petrum vocato, Chriſtus non dedit, nec illum Apoſtolorum caput conſtituit; ut inde diſcamus, Deum donorum ſuorum ſupremum eſſe dominum, nihilque ad illa jus dare præter ejus adorandam voluntatem.... *Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc*.... Hujus numeri figuras apud Creatorem deprehendo duodecim fontes Elim, & duodecim gemmas

S. Hieron. lib. 1. Adversùs Iovinianum. *S. Cyprianus lib. de Unitate Eccleſiæ.* *S. Auguſt. lib. 3. de Baptiſmo contra Donat.*

gemmas in tunica Sacerdotali Aaronis, & duodecim lapides ab Jeſu de Jordane electos, & in Arcam Teſtamenti conditos. *Totidem enim Apoſtoli portendebantur, proinde ut fontes & amnes rigaturi aridum retro & deſertum à notitia orbem Nationum, ſicut & per Iſaiam:* Ponam in terram inaquoſa flumina. *Proinde ut gemmæ illuminaturi ſacram Eccleſiæ veſtem, quam induit Chriſtus Pontifex Patris; proinde ut & lapides ſolidi fide, quos de lavacro Jordanis Jeſus verus elegit, & in ſacrarium Teſtamenti ſui recepit.*

Tertull. lib. 4. contra Marcionem c. 13.

Olim, ad dividendum duodecim Tribus, duodecim factæ ſunt partes per Ahiam Silonitem Prophetam: nunc ad colligendum & congregandum orbem in unitate fidei & Religionis Apoſtoli duodecim à Chriſto mittuntur.

3. Reg. 11. 30.

Duodecim elegit, *Quos ad propagandum auxilium ſalutis humanæ per terrarum orbem, ſatores fidei deſtinaret...* Adverte cæleſte conſilium: *Non ſapientes aliquos, non divites, non nobiles: ſed piſcatores & publicanos, quos dirigeret, elegit; ne traduxiſſe prudentiâ, ne redemiſſe divitiis, ne potentiæ nobilitatiſque auctoritate traxiſſe aliquos ad ſuam gratiam videretur; ut veritatis ratio, non diſputationis gratia prævaleret.*

S. Ambroſ lib. 5. in Lucam. n. 44.

Illos verò poteſtate miraculorum inſtruxit, ut novæ doctrinæ, quam prædicabant, fidem facerent, eamque divinam eſſe confirmarent. *Reſurrectio Chriſti, & in cælum cum carne in qua reſurrexit Aſcenſio, toto jam Mundo prædicatur & creditur: ſi credibilis non eſt, unde toto terrarum orbe jam credita eſt? Si multi nobiles, ſublimes, docti eam ſe vidiſſe dixerunt, & quod viderunt, diffamare curarunt, eis Mundum credidiſſe non mirum eſt; ſed iſtos adhuc credere nolle perdurum eſt: Si autem, ut verum eſt, paucis, obſcuris, minimis, indoctis, eam ſe vidiſſe dicentibus & ſcribentibus credidit Mundus, cur pauci obſtinatiſſimi, qui remanſerunt, ipſi Mundo jam credenti adhuc uſque non credunt? Qui propterea numero exiguo ignobilium, infirmorum, imperitorum hominum credidit, quia in tam contemptibilibus teſtibus multò mirabiliùs Divinitas ſe ipſa perſuaſit. Eloquia enim perſuadentium quæ dicebant, mira fuerunt facta, non verba....*

S. Auguſt. lib. 22. de Civitate Dei c. 5.

Elegit Diſcipulos, quos & Apoſtolos nominavit, humiliter *natos, inhonoratos, illiteratos; ut quicquid magnum eſſent, & facerent, ipſe in eis eſſet & faceret. Habuit inter eos unum, quo malo utens benè, & ſuæ Paſſionis diſpoſitum impleret, & Eccleſiæ ſuæ tolerandorum malorum præberet exemplum.... Hos ſicut luminaria & aptavit verbo, & accendit Spiritu Sancto.*

Idem lib. 18. c. 49. & 50.

Inter duodecim Apoſtolos eligitur à Chriſto, qui proditurus illum erat. *Eligitur Judas, non per imprudentiam, ſed per Providentiam. Quanta eſt veritas, quam nec adverſarius Miniſter infirmat! Quanta moralitas Domini, qui periclitari magis apud nos judicium ſuum quàm affectum maluit? Suſceperat enim hominis fragilitatem; & ideo nec has partes recuſavit infirmitatis humanæ. Voluit deſeri, voluit prodi, voluit ab Apoſtolo ſuo tradi; ut tu à ſocio deſertus, à ſocio proditus, moderatè feras tuum erraſſe judicium, periſſe beneficium.*

S. Ambroſ lib. 5. in Lucam n. 45.

Hoc in exemplo ſolatium inveniunt Epiſcopi, cùm fortè in ſacrorum Miniſtrorum delectu ſpem ſuam & vigilantiam fruſtratas vident. *Nec mihi* (inquiebat S. Auguſtinus) *arrogare audeo ut domus mea melior ſit quàm Arca Noë, ubi tamen inter octo homines reprobus unus inventus eſt, aut melior ſit quàm domus Abrahæ, ubi dictum eſt,* Ejice ancillam & filium ejus: *aut melior ſit quàm domus Iſaac, cujus de duobus geminis dictum eſt.* Jacob dilexi, Eſau autem odio habui: *aut melior ſit quàm domus ipſius Jacob, ubi electum patris filius inceſtavit: aut melior ſit quàm domus David, cujus filius cum ſorore concubuit; cujus alter filius contra patris tam ſanctam manſuetudinem rebellavit: aut melior quàm cohabitatio Apoſtoli Pauli, qui tamen ſi inter omnes bonos habitaret, non diceret,* Foris pugnæ, intùs timores: *nec diceret cùm de ſanctitate & fide Timothei loqueretur:* Neminem habeo qui germanè de vobis ſollicitus ſit. Omnes enim ſua quærunt, non quæ Jeſu Chriſti: *aut melior quàm cohabitatio ipſius Domini Chriſti, in qua undecim boni perfidum & furem Judam toleraverunt: aut melior ſit poſtremò quàm cælum, unde Angeli ceciderunt.*

S. Auguſt. Epiſt. 78. aliâ 137. n. 8.

3. *In viam Gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis: ſed potiùs ite ad oves quæ perierunt domûs Iſraël.* Fidelis eſt Deus in promiſſis ſuis: voluit primùm prædicari Judæis Evangelium Regni Dei, quia illis factæ fuerant promiſſiones Meſſiæ venturi, ſed quia ſe indignos præſtiterunt æternæ vitæ, & repulerunt verbum Dei, Apoſtolos ſuos ſubinde converti voluit ad Gentes. Sic fidelitas & gratia Dei in illorum condemnationem ipſorum vitio & obduratione verſa eſt. Timere debent Chriſtiani, qui reprobatis Judæis à Chriſto vocati ſunt, & radici ſanctæ inſerti, nedum vocati gratiæ non reſpondent, & nominis Chriſtiani non implent officia, rami inutiles fiant. Graviora ſunt enim Chriſtianorum, quàm Judæorum peccata. *Quòd ſi aliqui ex ramis fracti ſunt, tu autem, cùm oleaſter eſſes, inſertus es in illis, & ſocius radicis & impinguedinis olivæ factus es, noli gloriari adversùs ramos. Quod ſi gloriaris: non tu radicem portas, ſed radix te. Dices ergo: Fracti ſunt rami, ut ego inſerar. Benè: propter incredulitatem fracti ſunt. Tu autem fide ſtas: Noli altum ſapere, ſed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne fortè nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem & ſeveritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, ſeveritatem: in te autem bonitatem Dei, ſi permanſeris in bonitate, alioquin & tu excidêris,*

Rom. 11. 17. 18. & ſeq.

In viam gentium ne abieritis, *&c. Abſtinere ſe à viis Gentium admonentur: non quòd non etiam ad ſalutem Gentium mitterentur, ſed ut opere & vitâ gentilis ignorantiæ abſtinerent. In civitates Samaritanorum vetiti ſunt introire. Numquid non potiùs Samaritanam ipſe curavit? Sed ut Eccleſias Hæreticorum non adeant, admonentur. Nihil enim differt ab ignoratione perverſitas. Mittuntur deinde ad oves perditas domûs Iſraël. Atqui in eum luporum ac viperarum linguis & faucibus ſævierunt. Sed legiſlatio obtinere privilegium Evangelii debebat: Hoc minùs Iſraël ſceleris ſui excuſationem habiturus, quò plus ſedulitatis in admonitione ſenſiſſet.*

S. Hilar. in Matt. c. 10. Vide & S. Hieron.

Quot Chriſtiani in viam Gentium abeunt, moribuſque ſunt minùs integris, minùs caſtis, quàm Pagani! Quot, Samaritanorum inſtar, veri Dei cultum depravantes, immò abnegantes, vitulos adorant in Bethel, pravas cupiditates ſuas! *Colis autem non ſpiritu nidoris alicujus, ſed tuo proprio; nec animâ pecudis impenſâ, ſed animâ tua. Illis ingenium tuum immolas, illis ſudorem tuum libas, illis prudentiam tuam accendis. Diligentiâ tuâ nomen illorum eſt, quibus hanc ſaginatiorem, & auratiorem, & majorem hoſtiam cædis, ſalutem tuam.*

Tertull. lib. de Idololatria c. 5.

Ite ad oves quæ perierunt domûs Iſraël. Spiritûs Sancti vocationem in ſacro Miniſterio obeundo ſequantur Evangelii Prædicatores, & Moderatores conſcientiarum: Vocationem non præveniant, nec illi reſiſtant: ſequantur quò trahit caritas, non quo illicit vanitas & cupiditas. Eant ad oves quæ perierunt, errantes revocare conentur in ovile, magis ægras & propè deſperatas majori curent ſollicitudine, vigilantiâ, charitate: ne ipſis Chriſtus olim exprobret, *Quod infirmum fuit, non conſolidaſtis, & quod ægrotum, non ſanaſtis; quod confractum eſt, non alligaſtis, & quod abjectum eſt non reduxiſtis, & quod perierat non quæſiſtis.* Domine, qui inventus es à non quærentibus te, quære me, ut inveniam te. *Erravi ſicut ovis quæ periit: Quære ſervum tuum.*

Ezech. 34. 4.

Pſal. 118 verſ. 176

4. *Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquavit Regnum cælorum.* Prædicate, ut fides ſtabiliatur; Regnum, ut ſpes excitetur; cælorum; ut charitas ſive bonorum cæleſtium amor accendatur; proximum, ut ad illud recipiendum quiſque ſe præparet, eoque dignum ſe præbeat. Vides Miniſterii magnitudinem, vides ſublimem Apoſtolorum dignitatem, nihil quod ad corpus, nihil quod ad hos ſenſus pertineat: nec ſimilia Moyſis & Prophetarum doctrinæ, ſed nova quædam atque inaudita, qualia priores non docuerunt, quia terrena

S. Ioan. Chryſ. Hom 33. in Matt.

,, hæc bona promittebant: ſed cælorum Regnum, & to-
,, tam illam beatitudinem prædicare jubentur: Nec tamen
,, hâc ſolùm ratione majores ac præſtantiores iſti ſunt, ve-
,, rùm etiam quia confeſtim obtemperarunt. Non enim
,, recuſant neque cunctantur, quemadmodum nonnulli
,, Veteres, ſed pericula quoque ipſa & bella, cæteraſque
,, afflictiones audiendo, ſingulari obedientiâ juſſa capeſ-
,, ſunt, gaudentes quòd Regni cælorum facti eſſent Præ-
S. Aug. ,, dicatores. *Prædicate dicentes: Quia appropinquavit Re-*
Enarr. ,, *gnum cælorum.* Promiſſa Veteris & novi Teſtamenti non
in Pſal. ,, eadem: quia promiſſa eſt Iſraëlitis terra Chanaan, terra
73. ,, copioſa, fructuoſa, fluens lacte & melle; promiſſum re-
,, gnum temporale, promiſſa fœlicitas ſæculi, promiſſa
,, fœcunditas filiorum, promiſſa ſubjectio inimicorum.
,, Hæc omnia ad terrenam fœlicitatem pertinent. Sed
,, quare ipſa primò promitti oportebat? Quia *Non primò*
1. Cor. ,, *quod ſpiritale eſt, ſed quod animale; poſtea*, inquit, *ſpirita-*
15. ,, *le. Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cælo*
,, *cæleſtis: qualis terrenus, tales & terreni; & qualis cæleſtis,*
,, *tales & cæleſtes. Sicut portavimus imaginem terreni, por-*
,, *temus & imaginem ejus qui de cælo eſt.* Ad imaginem ter-
,, reni pertinet Vetus Teſtamentum, ad imaginem cæle-
,, ſtis Novum Teſtamentum. Sed ne quiſquam putaret
,, ab alio factum eſſe hominem terrenum, ab alio cæleſtem;
,, ideo Deus oſtendens ſe eſſe utriuſque Creatorem, etiam
,, utriuſque Teſtamenti ſe eſſe voluit autorem, ut & terre-
,, na promitteret in Veteri Teſtamento & cæleſtia in novo
,, Teſtamento. Sed quamdiu priùs homo terrenus es, quan-
,, diu terrena ſapis? Numquid quoniam puero dantur quæ-
,, dam puerilia ludicra, quibus puerilis animus avocetur,
,, propterea grandeſcenti non ei excutiuntur è manibus,
,, ut aliquid jam utilius tractet, quod grandem decet? Ve-
,, rumtamen tu ipſe dediſti filio tuo & nuces parvulo, &
,, codicem grandi: non ergo, quia illa quaſi ludicra puero-
,, rum Deus per novum Teſtamentum excuſſit de manibus
,, filiorum, ut aliquid utilius daret grandeſcentibus, pro-
,, pterea priora illa non ipſe dediſſe putandus eſt. Ipſe
,, utrumque dedit. Sed *Lex ipſa per Moyſen data eſt, Gratia*
,, *& veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*: Gratia, quia im-
,, pletur per charitatem, quod per litteram jubebatur: Ve-
,, ritas, quia redditur quod promittebatur... *Inhærere er-*
go terrenis, quamvis ea Deus donet, non debes... Noli pro magno exſpectare ab eo bonum, quod dat & non bono. Nam ſi pro magno ea daret, malis ea non daret. Ideo autem ea voluit dare & malis, ut diſcant boni aliud ab eo quærere, quod non dat & malis. Hæc dicimus, Fratres, ut homines de Novo Teſtamento diſcatis non inhærere terrenis. Si enim illi inexcuſabiliter terrenis inhæſerunt, quibus ipſum Novum Teſtamentum nondum fuerat revelatum; quantò inexcuſabiliùs terrena ſectantur, quibus jam promiſſa cæleſtia in Novo Teſtamento revelata ſunt?

5. *Infirmos curate, leproſos mundate, dæmones ejicite: Gratis accepiſtis, gratis date.* Miraculorum poteſtatem deſiderare non debent Eccleſiæ Miniſtri, ſed Apoſtolicam habere charitatem, quâ fideles *Dei adjutores* ſint in morbis animarum curandis. Miraculorum donum gratuitum eſt in Eccleſia utilitatem datum, non gratum Deo ſanctumq; Miniſtrum efficiens: charitas verò ſola ſanctificat hominem, & veros Chriſti Diſcipulos

Ioann. 13. 35. à falſis diſtinguit. *In hoc*, inquit, *cognoſcent omnes, quia Diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem.* Donum miraculorum habuit & Judas, charitatem non habuit; dæmones ejecit ut Apoſtolus; cum dæmonibus in æternum ardebit ut apoſtata. Nihil verò magis opponitur charitati quàm cupiditas, cui cùm bellum indicere debeant Eccleſiæ Miniſtri, ab ea penitus alieni ſint oporter, maximè in Sacramentorum & verbi divini diſpenſatione. Eliſæus Propheta Naaman Syri munera recuſavit, expetendam paupertatem divitiis omnibus anteponens, & Legem Evangelicam adimplens priùs quàm ferretur. Probavit fidem, qui præmia recuſavit. Diſce utroque dictorum factorumque Magiſterio quid ſequaris. *Habes Domini præceptum, Vatis exemplum, gratis accipe-*

Theodoretus Interrog. 19. in 4. Reg. Ambroſ. lib. 4. in Lucam n. 52. & 53.

A *re gratis dare: nec vendere Miniſterium, ſed offerre. Non enim pretio taxatur Dei gratia, nec in Sacramentis lucrum quæritur, ſed obſequium Sacerdotis. Non tamen ſatis eſt ſi lucrum ipſe non quæras: familiæ quoque tuæ cohibendæ ſunt manus. Inſtrue ergo familiam tuam, hortare, cuſtodi: & ſi te fefellerit ſervulus, Prophetico deprehenſus repudietur exemplo. Citò turpem ſequitur lepra mercedem, & pecunia corpus animumque malè quæſita commaculat.* Accepiſti pecuniam, & poſſidebis ex ea agrum, & vineam, & oliveta, & greges: & lepra Naaman applicabit ſe in te, & ſemini tuo uſque in æternum. *Inexpiabilis eſt enim venditi culpa Myſterii, & gratiæ vindicta cæleſtis tranſit ad poſteros... Ergo omnes cupidi, omnes avari, Giezi lepram cum divitiis ſuis poſſident: & malè quæſita mercede, non tam patrimonium facultatum, quàm theſaurum criminum congregarunt æterno ſupplicio,*
B *& brevi fructu.*

“4. Reg. “5. 26. “27.

6. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pe-* “Tertull.
cuniam in zonis veſtris, &c. Prohibet eos victui aut ve- “lib. 4.
ſtitui quid in viam ferre. Quis hoc mandaſſet, niſi “adver-
qui & corvos alit, & flores veſtit? Qui bovi quoque te- “ſus Marcio-
renti libertatem oris ad veniam pabuli, ex opere ſum- “nem
movendi ante præcepit; quia *Dignus operarius mercede* “c. 21.
ſua... Nolite poſſidere aurum neque argentum. Non dixit, “S. Ioan.
Non accipiatis, ſed non poſſideatis: ut ſi & aliunde ſu- “Chryſ.
mere poſſent, recuſarent tamen, ac pernicioſam hanc “Hom.
ægritudinem fugerent. Quo quidem præcepto multa “33. in
complectitur commoda. Primum, ut nulla de Diſcipulis “Matt.
poſſit eſſe ſuſpicio: deinde ab omni ſæculari cura ſic “
ipſos liberos reddit, ut prædicationi ſolùm vacare poſ- “
ſint: ad hæc, immenſam potentiam ſuam ipſis patefa- “
cit, quod & poſtea commemoravit, dicens: *Numquid* “
C *vobis tunc aliquid defuit, quando vos nudos & abſque cal-* “
ceis miſi? Illud etiam conſideratione dignum eſt, quòd “
non incipiens ſtatim dixit, *Non poſſideatis aurum, neque* “
argentum, &c. Sed cùm priùs mundandi leproſos, eji- “
ciendi dæmonia poteſtatem eis dediſſet, tunc intulit: “
Non poſſideatis aurum, neque argentum: gratis accepiſtis, “
gratis date. Sic rebus ipſis docuit, utilia ſe & honeſta, “
& facilia factu eis præcipere. Sublimioris certè vitæ fun- “
damenta jacere voluit: nam cùm ad univerſi terrarum “
orbis magiſterium ipſos miſſurus eſſet, jure optimo illos “
ad angelicam, ut ita dixerim, diſciplinam ex humana “
vita traducit, ab omni cura rerum ſæcularium liberos “
reddens, ut uni Evangelii prædicationi vacarent. Elias
D cùm igneo curru in cælum raperetur, pallium Eliſæo dimiſit, ne quid terreni ponderis ejus iter retardaret. *Elias ad cælorum Regna feſtinans, ire non poteſt cum pallio, ſed Mundi in Mundo veſtimenta dimiſit.* Miniſtri igitur Chriſti, qui Regnum cælorum prædicant, à rerum terrenarum affectu liberi & expediti eſſe debent, exemploque ſuo temporalium bonorum contemptum docere, cæleſtium amorem accendere. Eradicare cupiditatem, inſerere charitatem, pars eſt ſacri miniſterii maxima. *Radix malorum omnium cupiditas* (inquit Apoſtolus) *Cupiditas venenum charitatis*, (inquit S. Auguſtinus) Hanc radicem exſcindere, veneni illius vim prohibere, difficillimum ſanè eſt: verba non ſufficiunt Sacerdotum & Concionatorum, ſed exempla deſiderantur. Joſue vir ille mirabilis ſolem in medio curſu ſiſtere potuit, militis
E unius avaritiam cohibere non potuit. *Ad vocem ipſius ſol ſtetit, avaritia non ſtetit.* Nolite poſſidere aurum, neque argentum, &c. neque virgam. *Dominus Jeſus mittens ad evangelizandum Diſcipulos, miſit eos ſine auro, ſine argento, ſine pecunia, ſine pera, ſine virga, ut & incentiva litis, & inſtrumenta eriperet ultionis.* Juſtum quidem eſt ut qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edant; ut qui altari deſerviunt, cum altari participent; ut de Evangelio vivant, qui Evangelium annuntiant: ſed iniquum eſt ut de ſacrario, altari, Evangelio diteſcant; æquum eſt ut ſuſtententur; iniquum & ſacrilegum ut luxurientur. *Dignus eſt enim operarius cibo ſuo.* Si tibi lucerna accenderetur in domo, nonne adjiceres oleum, ne extingueretur? Porrò ſi lucerna, accepto

S. Hieron.

1. Tim. 6.

S. Ambroſ lib. 2. de Officiis c. 26. Idem lib. de Ioſeph. Patriarcha c. 13.

oleo non luceret, non erat ſanè digna quæ in candelabro poneretur, ſed quæ continuò frangeretur. *Unde ergo vivitur, neceſſitatis eſt accipere; charitatis eſt præbere; non tamquam venale ſit Evangelium, ut iſtud ſit ejus pretium quod ſumunt qui annuntiant unde vivant. Qui enim ſic vendunt, magnam rem vili pretio vendunt. Accipiant ſuſtentationem neceſſitatis à populo, mercedem diſpenſationis à Domino. Non enim idoneus eſt populus reddere mercedem illis, qui ſibi in charitate Evangelii ſerviunt: Non expectent illi mercedem, niſi unde & iſti ſalutem.*

S. Auguſt. ſerm. 46. alias de Tempore 165.

Magnanimitatem Abrahæ imitari debent Chriſti & Eccleſiæ Miniſtri, cui poſt inſignem de quatuor Regibus reportatam victoriam, cùm Rex Sodomorum, quem adversùs illos defenderat, ſpolia offerret univerſa, reſpondit Patriarcha: *Levo manum meam ad Dominum Deum excelſum poſſeſſorem cæli & terræ, quòd à filo ſubtegminis uſque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua ſunt, ne dicas, Ego ditavi Abram.*

Geneſ 14 22. & 23

Quaſi diceret: *Habeo Deum, qui innumera mihi ſuppeditet bona, ſuperno innitor auxilio: non opus mihi divitiis tuis, non indigeo humanis facultatibus, contentus ſum Dei in me beneficentiâ. Scio illius largitatem. Paucis & vilibus ceſſi meo Loth, magnas & ineffabiles promiſſiones aſſecutus ſum, & nunc majorum divitiarum negotiatio mihi eſt, & majorem ejus gratiam mihi concilio, quare opes tuas non accipio. Ideo juramentum adhibuit, & dixit,* Levo manum meam ad Deum excelſum, *ne putet eum ſimulare, ut ſæpè contingit; ſed ut ſciat hoc planè decretum apud Abraham ut ne minimum quid inde ſibi eligeret. Atque ita Mandatum illud implebat à Chriſto Diſcipulis datum:* Gratis accepiſtis, gratis date. *Non enim,* inquit, *aliud ad belli rem attuli, præter voluntatem & conficiendi celeritatem. Victoriam autem ac triumphum operatus eſt Deus inviſibili virtute. Deinde ne putet Rex, quod ex contemptu oblata ſpolia recuſaret, humanitatem hac in re ſuam & benè moratam mentem declarans:* Non accipiam, *inquit*, exceptis his quæ comederunt juvenes, & partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner, Eſcol, & Mambre: Iſti accipient partes ſuas. *Hi enim erant confœderati & amici Abrahæ, qui cum ipſo periculum adire voluerunt:* Unde partem aliquam ſpoliorum ipſis tribui voluit ut ſtipendium Militiæ, Domini Legem in hoc etiam implens: *Dignus eſt operarius cibo ſuo.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 35. in Geneſ.

Sancti hujus Patriarchæ exemplo, miniſtri, & Evangelii Prædicatores, ſi quando, favente Deo proſperum in ſacro Miniſterio exitum habent, & de ſæculi vitiis, pravis hominum cupiditatibus, erroribus, Principibuſque tenebrarum victoriam reportarunt, nihil cupiant, nihil exſpectent, nihil accipiant de ſæculi rebus, præter neceſſariam ſuſtentationem, præter militiæ ſtipendium, ut in eadem militia Domino ſervire pergant; nihil ſibi tribuant, nec quærant ab hominibus laudem, ſed in ſolo Domino glorientur. Quid enim habent quod non acceperint? Si ita ſe gerant, ſperent ſe à Deo cum Abraham audituros: *Noli timere ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.*

Geneſ. 15. 1.

7. *In quamcumque autem civitatem vel caſtellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus ſit,* &c. Chriſti Miniſtros & Evangelii Prædicatores recipere, magna fœlicitas eſt, magnus honor, quo digni ſunt non qui nobiliores aut ditiores, ſed qui juſtiores, Deoque gratiores. Abraham dum peregrinantibus defert hoſpitium, Deum atque Angelos ejus hoſpitio ſuſcepit: Qui Chriſti Miniſtrum ſuſcipit, minimè dubitet ſe Chriſtum ipſum ſuſcipere. Evangelii porrò Prædicator, & Sacerdos quilibet, apud malæ famæ homines non moretur, ne vitiis eorum connivêre videatur: non apud concubinarios, ebrioſos, uſurarios, aleatores, blaſphemos, aut qui publica odia & capitales inimicitias exercent, hoſpitium eligat, non apud eos qui bona aut jura Eccleſiaſtica invadunt aut retinent; nec apud illos qui ad pœnitentiæ Sacramentum & ad Paſchalem Communionem eo anno, ſecundùm Eccleſiæ præceptum non acceſſerunt; aut quicumque talis criminis rei ſunt, aut ejus laborant infamiâ,

A propter quod ab Altaris Communione præſcindi mereantur. Famæ namque ſuæ conſulere debet, quæ ipſi neceſſaria eſt ut apud populum auctoritate valeat, & fructum ſpiritalem faciat in ſacro Miniſterio. Ne verò convivium ornatum quærat, ſed cibum obvium. Ne ſæcularium hominum menſas ſtudioſè frequentet, eligatque lautiores: illius memor ſententiæ S. Hieronymi: *Facilè contemnitur Clericus, qui ſæpè vocatus ad prandium, non recuſat.* Quòd ſi apud illos prandere vel cœnare compellat neceſſitas, vel caritas invitet, ita ſe gerat Chriſti Miniſter & prædicator Evangelicus, ut exemplo ſuo, gravitate, modeſtiâ, frugalitate, colloquio Chriſtum annuntiet, & hoſpites atque convivas ædificet ad ſalutem: *Ut non tam cœnam cœnaſſe videantur, quàm diſciplinam.*

Tertull. in Apolog.

8. *Intrantes autem in domum, ſalutate eam, dicen-*
B *tes: Pax huic domui. Et ſi quidem fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper eam. Si autem non fuerit digna, pax veſtra, revertetur ad vos. Et quicumque non receperit vos, neque audierit ſermones veſtros, exeuntes foras, excutite pulverem de pedibus veſtris. Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati.* Pacem hoſpitibus debent adprecari Miniſtri Chriſti, qui eſt *Pax noſtra*; diſſidentes ad concordiam ſtudiiis omnibus revocare debent Sacerdotes ejus. *Qui fecit utraque unum, pacificans per Sanguinem crucis, ſive quæ in cælis, ſive quæ in terris ſunt.* Abſit ut ſtudio partium agantur, vel diſſidentibus civibus & familiis, uni contra alterum adhæreant, vel faveant, qui omnium animos in Chriſto conciliare debent per Evangelium pacis, ut de ipſis verè
C dicatur: *Quàm ſpecioſi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!* Pacem hoſpitibus non ſolùm optant ſancti Prædicatores, & Miniſtri Chriſti, ſed afferunt, Deo per ipſos veram proſperitatem, & benedictionem omnem ſpiritualem impertiente. *Et ſi quidem fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper eam... Si ibi fuerit filius pacis,* id eſt, aliquis pace dignus, *requieſcet ſuper illum pax veſtra* (ut apud S. Lucam legitur.) *Nobis quidem tunc incipit eſſe quiſque filius pacis, cùm obedierit & crediderit Evangelio, & ex fide juſtificatus pacem ad Deum habere cœperit: ſecundùm autem prædeſtinationem Dei, jam filius pacis erat. Neque enim dictum eſt, Super quem requieverit pax veſtra fiet filius pacis: ſed,* Ubi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper eum pax veſtra. *Jam ergo & antequam illi annuntiaretur hæc pax, filius pacis ibi erat, ſicut eum no-*
D *verat atque præſcierat, non Evangeliſta, ſed Dominus. Ad nos ergo qui neſcimus quiſnam ſit filius pacis, aut non ſit, pertinet nullum exceptum facere, nullumque diſcernere, ſed velle omnes ſalvos fieri, quibus prædicamus hanc pacem. Neque enim metuendum eſt ne perdamus eam, ſi ille cui prædicamus non eſt filius pacis, ignorantibus nobis: Ad nos enim revertetur, id eſt, nobis proderit hæc prædicatio, non & illi: ſi autem ſuper eum pax prædicata requieverit, & nobis & illi.* Pax illa eſt quæ exſuperat omnem ſenſum, quæ oritur ex charitate per Spiritum Sanctum in *corde puro* diffuſa, *ex conſcientia bona, & fide non facta*; quam Deus tribuit *hominibus bonæ voluntatis.* Hâc ſi quis indignum ſe præbuerit, jubet Chriſtus ab Apoſtolis contra illum excuti pulverem
E de pedibus eorum, in teſtimonium, *Ad conteſtationem* ſcilicet *laboris terreni, quem pro illis inaniter ſuſcepiſſent: aut ut oſtenderent uſque adeo ſe ab ipſis nihil terrenum quærere, ut etiam pulverem de terra eorum ſibi non paterentur adhærere.* Cùm Naaman Syriæ Princeps leproſus ab Eliſæo miraculo curatus eſt, licentiam ab illo poſtulavit auferendi ſecum duos cophinos terræ in qua Deus colebatur, in Religionis ſuæ ac pietatis monumentum. Chriſtus verò in execrationem eorum qui verbum ejus contempſerunt, Apoſtolis ſuis jubet ut pulverem ex pedibus ſuis contra illos excutiant. Quod Domini Mandatum illos impleviſſe legimus contra Judæos Antiochiæ Piſidiæ. *Vobis*, inquiunt, *oportebat primùm*

Epheſ. 2. 4. Coloſſ. 1. 20. Rom. 10. 15. Iſai 52. 7. S. Auguſt. lib. de Corrept. & Gratia c. 15. S. Auguſt. Quæſt. 7. in Matt. 4. Reg. 5. Act. 13. 46. 51.

loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes. Et *excuſſo pulvere pedum in eos, venerunt, Iconium.* Contemptoribus autem verbi Dei, & miniſtrorum Chriſti qui illud prædicant, graviorem damnationem in die judicii Dominus comminatur, quàm Sodomitis & Gomorrhæis. *Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati.* Sodomitæ ſcilicet non Legem, non Prophetas habebant: illi autem non ſolùm Legem & Prophetas habuerunt & ſpreverunt, ſed Evangelium, & Apoſtolos, immò Chriſtum ipſum Dominum Prophetarum & Apoſtolorum, cujus auditâ voce obduraverunt corda ſua, dicentes;

Iob. 22. 14. *Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Dei certè verbum contemnit, qui non audit, aut qui audit quidem, ſed ex eo non proficit. Quocirca de parte maxima Chriſtianorum verè dici poteſt, quod olim Deus per

Thren. 4. 6. Prophetam de Judæis dixit: *Major effecta eſt iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum, quæ ſubverſa eſt in*

Ezech. 16. 48. & 52. *momento.* Et, *Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma ſoror tua ipſa, & filiæ ejus, ſicut feciſti tu; & filiæ tuæ. Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit; ſed viciſti eas ſceleribus tuis.*

9. *Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum.* Omnipotentiam amoremque ſuum Apoſtolis ſuis teſtari vo-

Ioan. 20 verſ. 21. lens Chriſtus à mortuis redivivus, ait: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Pater autem æternus Filium ſuum humana carne indutum miſit ſicut ovem in medium luporum. In illo ſemper eluxit ovis manſuetudo cum innocentia conjuncta, cùm vitæ totius mortalis tempore, tum maximè Paſſionis, cujus efficaciâ luporum plerique in oves ſunt converſi. Hanc manſuetudinem

Iſai. 53. 7. ſpectans Propheta, ait: *Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.* Divinam illam virtutem imitentur Evangelii Prædicatores, ut animos auditorum flectere poſſint,

S. Ambroſ. lib. 7. in Lucam n. 45. lupoſque ipſos in oves divini verbi virtute mutare. *Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum.* Bonus Paſtor lupos gregi ſuo timere non novit: ideoque Diſcipuli non in prædam, ſed ad gratiam diriguntur; ſollicitudo enim boni Paſtoris efficit, ut lupi in agnos audere nihil poſſint. Mittit ergo agnos inter lupos, ut compleretur il-

S. Auguſt. ſerm. 64. aliàs de Diverſis 119. c. 1. lud: *Tunc lupi & agni ſimul paſcentur.* Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum. *Si unus lupus inter multas oves veniat, quantacumque ſint ovium millia, uno lupo in medio turbabuntur: etſi non omnes laniantur, omnes tamen terrentur. Qualis ergo erat iſta ratio, quale conſilium, qualis poteſtas, nec lupum ad oves admittere, ſed in lupos oves mittere? Erat luporum agmen, oves paucæ. Cùm enim multi lupi occiderent paucas oves, converſi ſunt lupi, & facti ſunt oves.* Quàm pauci Chriſtiani Dominicum illud præceptum implent! Quam multi ſpecie tenùs oves ſunt, intùs lupi! Sunt qui in medio ovium poſiti manſuetudinem & innocentiam ovium ſervant, ab ovili non recedunt, Paſtoris vocem audiunt, in paſcuis optimis & ſaluberrimis placidè paſcuntur: ſed pauci ſunt qui manſuetudinem & innocentiam ſervent in medio luporum, qui injuriis non commoveantur, non excandeſcant, qui vim vi ſaltem non repellant, qui juſtam ac permiſſam iram non exiſtiment, quâ in illos exardeſcunt à quibus injuſtè vexantur; qui homines diligant, quorum vitia oderunt, corripiunt, inſectantur; qui linguâ & dentibus maledicis inimicos non lacerent; qui duriora ut minimùm verba non proferant cùm ſe læſos arbitrantur;

Pſal. 119 7. qui verè dicere poſſint ut Propheta: *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus.*

10. *Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.* Duplex in ſerpente prudentiæ ſpecimen

S. Epiph. Hæreſ. 37. n. 8. & n. 3. „ apparet: primum, quod appetitus ab aliquo, cum in ca- „ pite vitam omnem ſuam reſidere ſentiat, velut interdi- „ ctum illud veritus, quod propter hominem Deus olim in „ ſeſe pronuntiavit: Caput ab ipſo cuſtodies, ille à te calca- „ neum; toto in caput complicato corpore, illudque protegens & occultans, ſumma calliditate reliquum corpus opponit. Sic nos Unigena Dei Filius à Patre progreſſus, „ ſive hoſte perſequente, ſive quavis ingruente calamitate, „ jubet noſtra omnia ferro ac flammis exponere, ſolumque „ tutari caput, hoc eſt, minimè abnegare Chriſtum: quo- „ niam *Caput omnis viri eſt Chriſtus, vir autem mulieris* „ 1. Cor. *caput eſt; caput verò Chriſti Deus*, ut Apoſtolus loqui- „ 11. 3. tur. Ineſt verò & alterum in ſerpente prudentiæ genus, „ ut de eo Phyſiologi teſtantur. Cùm enim è cavea ſitiens „ ad aquam bibendi causâ prorepit, virus ſecum non effert, „ ſed in latibulo relinquit, atque ita ad potum egreditur. „ Quod quidem nobis imitandum proponitur: ut cùm ad „ ſanctam Dei Eccleſiam orandi gratiâ, vel ad uſurpanda „ Dei Myſteria convenimus, nullum nobiſcum ſcelus, vo- „ luptatem nullam, nullas cum quoquam ſimultates, nul- „ lùm denique in animis noſtris improbitatis veſtigium efferamus. Alioqui quomodo columbam imitabimur, niſi „ malitiæ ſimus expertes? quamquam genus illud avium „ non omni ex parte laudabile ſit. Eſt enim propenſius in „ libidinem, imbecillum, & ignavum. Sed quod idem mi- „ nimè malum, patienſque ſit, nec injuriæ meminerit, tum „ verò quòd columbæ ſpecie Spiritus Sanctus apparuerit; „ idipſum quod Spiritui Sancto gratum ac jucundum eſt, „ innocentis columbæ ſimplicitatem imitari nos Dei Ver- „ bum admonuit: ut quod ad bonum attinet, prudentes & „ callidi; ad malum verò ſimplices eſſe videamur. „

Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut „ *columbæ.* Si ſimplicitas columbarum indicta eſt nobis, „ S. Aug. ſerm. 104. aliàs de Divers. 119. c. 2. aſtutia ſerpentis quid facit in columbæ ſimplicitate? „ Amo in columba quòd fel non habet: timeo in ſerpente „ quòd venenum habet. Noli ex omni parte horrere ſer- „ pentem: habet quod oderis, habet quod imiteris. Ser- „ pens enim cùm fuerit ſenectute prægravatus, & ſenſerit „ pondus vetuſtatis, coarctat ſe per cavernam, & deponit „ Matt. 7. 13. tunicam veterem ut novus exſultet. Imitare illum Chri- „ Coloſſ. 3. 9. ſtiane, qui audis Chriſtum dicentem, *Intrate per anguſtam portam.* Et Paulus Apoſtolus tibi dicit, *Exuite vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induite novum.* Epheſ. 4. 22. & 24. *Habes ergo quod imiteris in ſerpente. Noli mori pro vetuſtate, ſed pro veritate. Qui moritur pro commodo temporali, pro vetuſtate moritur. Cùm autem exutus fueris omni illa vetuſtate, imitatus es aſtutiam ſerpentis. Imitare illum & in hoc, ſerva caput tuum. Quid eſt, ſerva caput tuum? Tene apud te Chriſtum. Si fortè aliquis veſtrùm advertit aliquando, cum voluerit colubrum occidere, quomodo pro capite ſuo totum corpus objicit ictibus ferientis. Illud in ſe feriri non vult, ubi ſe novit vitam habere. Et Chriſtus vita noſtra eſt. Ipſe enim dixit,* Ego ſum via, Ioan. 14. 6. & veritas, & vita. *Audi & Apoſtolum,* Caput viri Chri- 1. Cor. 11. 3. ſtus eſt. *Qui ergo Chriſtum ſervat in ſe, caput ſuum ſervat pro ſe.*

Et ſimplices ſicut columbæ. *Cavenda erant venena ſerpentis; ibi imitatio periclitabatur, ibi erat quod timeretur: columbam verò ſecurus imitare. Attende columbas in ſocietate gaudere: ubique ſimul volant, ſimul paſcuntur, nolunt eſſe ſolæ, communione gaudent, charitatem ſervant, gemitibus amoris murmurant, oſculis filios generant. Nam quando columbæ, quod plerumque advertimus, inter ſe rixantur de cellulis ſuis, quodam modo peccata contentio eſt. Numquid quia rixantur, ſeparantur? Simul volant, ſimul paſcuntur, & ipſa inter ſe pacata eſt rixa. Videte rixam columbarum. Apoſtolus dicit,* Si quis verbo noſtro non obaudit per Epiſtolam, 2. Theſſ. 3. 14. & 15. hunc notate, & nolite commiſceri cum eis. *Ecce rixa: ſed attende quoniam columbarum rixa eſt, non luporum. Continuò ſubjecit,* Et non ut inimicum exiſtimetis, ſed corripite ut fratrem. *Columba amat & quando rixatur: lupus odit & quando blanditur.*

Et ſimplices ſicut columbæ. *Columba ſimplex animal* S. Cyprianus Tract. de Unitate Eccleſiæ Cathol. *& lætum eſt, non felle amarum, non morſibus ſævum, non unguium laceratione violentum: hoſpitia humana diligere, unius domûs conſortium noſſe, cùm generant ſimul filios edere, cùm commeant volatibus invicem cohærere, communi converſatione vitam ſuam degere, oris oſculo concordiam pacis agnoſcere, legem circa omnia unanimi-*

tatis implere. Hæc eſt in Eccleſia noſcenda ſimplicitas, hæc charitas obtinenda; ut columbas dilectio fraternitatis imitetur, ut manſuetudo & lenitas agnis & ovibus coæquetur. Quid facit in pectore Chriſtiano luporum feritas, & canum rabies, & venenum lethale ſerpentum, & cruenta ſævitia beſtiarum? Gratulandum eſt, cùm tales de Eccleſia ſeparantur; ne columbas, ne oves Chriſti ſæva ſua & venenata contagione prædentur. Cohærere & conjungi non poteſt amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine, pluvia cum ſerenitate, pugna cum pace, cum fœcunditate ſterilitas, cum fontibus ſiccitas, cum tranquillitate tempeſtas.

Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. *In electorum cordibus debet & ſimplicitatem columbæ aſtutia ſerpentis acuere, & ſerpentis aſtutiam columbæ ſimplicitas temperare; quatenus nec ſeducti per prudentiam calleant, nec ab intellectûs ſtudio ex ſimplicitate torpeſcant.* Ad columbæ ſimplicitatem pertinet numquam falſa dicere, ad prudentiam ſerpentis nonnumquam vera reticere. Sicut enim ſemper dicentem falſitas læſit, ita nonnumquam quibuſdam audita vera nocuerunt. Unde coram Diſcipulis Dominus locutionem ſuam ſilentio temperans ait: *Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò.* Admonendi ſunt igitur ſimplices, ut ſicut fallaciam ſemper utiliter vitant, ita veritatem ſemper utiliter proferant. Ars artium regimen animarum, ob eam maximè rationem, quòd ſerpentis prudentiam cum ſimplicitate columbæ conjungere difficillimum ſit. Id pauci aſſequuntur, quia de Chriſtianis virtutibus judicant ex carnalium hominum ſenſu, à quibus *Deridetur juſti ſimplicitas.* Nam (ut ait S. Gregorius M.) *Hujus mundi ſapientia eſt cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare, quæ falſa ſunt vera oſtendere, quæ vera ſunt fallacia demonſtrare. Hæc nimirum prudentia uſu à juvenibus ſcitur, hæc à pueris pretio diſcitur: Hanc qui ſciunt, cæteros deſpiciendo ſuperbiunt: hanc qui neſciunt, ſubjecti & timidi in aliis mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitas, iniquitatis nomine palliata diligitur, dum mentis perverſitas, urbanitas vocatur. Hæc ſibi obſequentibus præcipit honorum culmina quærere, adeptæ temporalis gloriæ vanitate gaudere, irrogata ab aliis mala multipliciùs reddere; cùm vires ſuppetunt, nullis reſiſtentibus cedere; cùm virtutis poſſibilitas deeſt, quicquid explere per malitiam non valet, hoc in pacifica bonitate ſimulare. At contra ſapientia juſtorum eſt, nil per oſtenſionem fingere, ſenſum verbis aperire; vera ut ſunt diligere, falſa devitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare, quàm facere; nullam injuriæ ultionem quærere, pro veritate contumeliam lucrum putare. Sed hæc juſtorum ſimplicitas deridetur: quia ab hujus mundi ſapientibus puritatis virtus, fatuitas creditur. Omne enim quod innocenter agitur, ab eis procul dubio ſtultum putatur: & quicquid in opere veritas approbat, carnali ſapientiæ fatuum ſonat. Quid namque ſtultius videtur mundo, quàm mentem verbis oſtendere, nil callida machinatione ſimulare, nullas injuriis contumelias reddere, pro maledicentibus orare, paupertatem quærere, poſſeſſa relinquere, rapienti non reſiſtere, percutienti maxillam alteram præbere? Unde bene hujus mundi dilectoribus ille egregius Dei Sapiens dicit:* Abominationes Ægyptiorum immolabimus Domino Deo noſtro. *Oves quippe Ægyptii edere dedignantur: ſed quod abominantur Ægyptii, hoc Iſraëlitæ Deo offerunt: quia ſimplicitatem conſcientiæ, quam injuſti quique velut infimam abjectamque deſpiciunt, hanc juſti in virtutis ſacrificium vertunt, & excolentes recti puritatem ac manſuetudinem Deo immolant, quam abominantes improbi fatuitatem putant.*

S. Gregor. M. p. 3. Curæ Paſtoralis Admon. 12.

Iob. 12.4.

S. Gregor. M. lib. 10. Moralium c. 16.

Exod. 23.

9. *Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in Conciliis, & in Synagogis ſuis flagellabunt vos: & ad Præſides & ad Reges ducemini propter me, in teſtimonium illis, & gentibus.* Hinc diſce, in afflictionibus eſſe victoriam, & præclara trophæa. Non enim dixit, Luctamini cum illis & concertate, & contra inſidiantes

S. Ioan. Chryſ. Hom. 33. in Matt.

A inſurgite: ſed, Ad ultimas afflictiones & pericula venietis. O admirabilem dicentis virtutem! ô ſublimem audientium Philoſophiam! Valde namque mirandum eſt, quomodo non ſtatim hæc audientes, fugam ceperunt formidoloſi homines atque imperiti, qui nihil ultra ſtagnum illud, in quo piſcabantur, noverant. Quomodo autem non cogitarunt & intra ſe dixerunt: Quò igitur fugiemus, ſi omnia judicia hominum in nos præparantur, ſi Reges nobis adverſarii futuri ſunt, ſi Judæorum Synagogæ, ſi Duces, ſi populi gentium, ſi Principes denique & ſubditi? (Non enim in Judæa ſolùm hæc futura prædixit, ſed in toto terrarum orbe. *Ad Reges enim & ad Præſides,* inquit, *ducemini:* Ut oſtenderet ad Gentes quoque ipſas illos præcones ſuo juſſu deſtinari.) Omnem orbem in nos concitaſti, omnes terrarum habitatores B adversùs nos armaſti, populos, Duces, Reges. Sed & longè horribilius eſt quod ſequitur, cùm & fratricidas & parricidas propter noſtram doctrinam futuros homines pronunties. *Tradet enim frater fratrem in mortem, & pater filium, & inſurgent filii in parentes & morte eos afficient.* Quomodo igitur cæteri credent, qui propter nos viderint filios interimi à parentibus, fratres à fratribus, cùm ſceleribus cuncta repleri ſenſerint? Nonnè ut ſeductores dæmones; nonnè ut ſceleſtos latrones; & totius orbis corruptores undique nos expellent, cùm viderint cognatorum atque affinium ſanguine omnia repleri? Hanc ne pacem ita optabilem, quæ tot tantaſque cædes illis inferat, domi ſuſcipientibus retribuemus? Quod ſi C non duodecim, ſed numero plures eſſemus; ſi non rudes atque indocti, ſed ſagaces & peritiſſimi ad dicendum Oratores; ſi non inopes atque mendici, ſed Reges, magnos exercitus, magnas opes poſſidentes, non poſſemus adhuc profectò terrarum orbi perſuadere, cùm ad inteſtina civiliaque bella, immò civilibus multò majora inflammare videmur. Nam etſi parum, ut præcipis, de ſalute noſtra curabimus, quis tamen nobis fidem adhibebit? Nihil certè horum cogitaverunt, nihil dixerunt, nec rationes præceptorum temeraria curioſitate quæſierunt, ſed cedebant libenter atque obſequebantur imperanti: quod non ipſorum ſolummodo virtutis erat, ſed etiam immenſæ ſapientiæ præcipientis. Cùm autem dixiſſet, *Ad Reges & Præſides ducemini,* ſtatim addidit, *propter me,* quæ vox magni ſolatii plena eſt. Non profectò parva hæc conſolatio, ut propter Chriſtum patiaris. Nam D Deus etiamſi nullus attendat, ubique tamen quæ ſua ſunt ineffabili virtute operatur. Hæc ipſos non ideo conſolabantur, quoniam, punitionis adverſariorum cupidi eſſent, ſed partim quia confidere poterant ſe ubique ipſum habituros præſentem, qui hæc provideret: partim quia non quaſi pernicioſi, aut perditi homines, ſed altioris diſpenſatione myſterii hæc paterentur. Quam ob rem *ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu Concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati:* & S. Paulus magis gloriabatur vinculis, quàm alii ſolent Regiis gloriari trophæis. *Paulus* (inquit) *vinctus in Domino ..... Mihi abſit gloriari niſi in Cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Gloriam omnem ſuam collocabant in prædicatione & defenſione Evangelii, non ſolùm ſermonis libertate, & admirabilitate factorum, verùm E etiam contumeliarum & tormentorum paſſione, ut cum Propheta dicere poſſent: *Loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu Regum, & non confundebar.* Id Chriſti Jeſu Sacerdotibus & divini verbi Prædicatoribus imitandum eſt. Caveant ab hominibus, à mundo, non quidem ut aliàs terrente & perſequente, ſed blandiente, laudante, applaudente. Sed & ſi quid propter Deum in ſacro miniſterio patiendum ſit contemptûs, maledicentiæ, inſidiarum ab hominibus carnalibus & amatoribus mundi, lubenti & læto animo hunc agonem ſubeant, *In quo agonothetes Deus vivus eſt, Xiſtarches Spiritus Sanctus, corona æternitatis, bravium angelicæ ſubſtantiæ politia in cælis, gloria in ſæcula ſæculorum.* Si deſit perſecutionis genus omne, ſibi magis timeant, & adversùs Mundum ejuſque prava inſtituta & damnatos mores pugnaturi, mortifica-

S. Ioan. Chryſ.

Act. 5.

Galat. 6.

Pſal. 118. 46.

Tertull. lib. ad Martyres.

tionem Chriſti in corpore ſuo portent, atque in caſtris Chriſtianæ pœnitentiæ ſe exerceant, ut Mundum cum omnibus ſuis erroribus, amoribus, & (ſi detur occaſio) cum omnibus etiam terroribus ſuis vincere poſſint per Dominum Jeſum. *Nempe enim athletæ ſegregantur ad ſtrictiorem diſciplinam, ut robori ædificando vacent: continentur à luxuria, à cibis lætioribus, à potu jucundiore: coguntur, cruciantur, fatigantur; quantò plus in exercitationibus laboraverint, tantò plus de victoria ſperant. Et illi, inquit Apoſtolus, ut coronam corruptibilem conſequantur, nos æternam.*

Tertull. ibidem.

12. *Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis.* Hæc promiſſio in Apoſtolis & Martyribus impleta eſt, ut eorum Acta teſtantur. Spiritus Sanctus per os Petri, Stephani, aliorumque Apoſtolorum & Martyrum locutus eſt, cùm rationem Fidei & Religionis ſuæ coram Principibus & Magiſtratibus reddiderunt. Puellæ ſimplices pudore ſuffuderunt Sapientes ſæculi, eorumque eloquentiam mutam, elinguem Philoſophiam reddiderunt, cùm tamen ſolam cordis præparationem, & Spiritûs Sancti in illis inhabitantis dona ad tribunalia judicum attuliſſent. *Non enim vos eſtis qui loquimini, Sed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis.* Qui noluerunt habere ſpiritum ſuum, habebunt Spiritum Dei. Nolite tribuere vobis fortitudinem. Si veſtra eſt, inquit, & mea non eſt, duritia eſt, non fortitudo. *Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.* Concionatores etiam ſpectat hæc ſententia, qui comptis ornatiſque ſermonibus, numeroſis ſententiis, ita auditoribus placere, & aures eorum demulcere ac tenere ſtudent, ut ne apice quidem immutato ea declament quæ multa ſollicitudine, ſtudio ac labore paraverunt, nullumque locum Spiritui Sancto relinquunt. Contra quos S. Auguſtinus ait: *Ipſa horâ jam ut dicat accedens, priùs quàm exſerat proferentem linguam, ad Deum levet animam ſitientem, ut eructet quod biberit, vel quod impleverit fundat. Cùm enim de unaquaque re quæ ſecundùm fidem dilectionemque tractanda ſunt, multa ſunt quæ dicantur, & multi modi quibus dicantur ab eis, qui hæc ſciunt, quis novit quid ad præſens tempus, vel nobis dicere, vel per nos expediat audiri, niſi qui corda omnium videt? Et quis facit ut quod oportet, & quemadmodum oportet dicatur à nobis, niſi in cujus manu ſunt & nos & ſermones noſtri? Ac per hoc diſcat quidem omnia quæ dicenda ſunt, qui & noſſe vult & docere; facultatemque dicendi, ut decet Virum Eccleſiaſticum comparet: ad horam verò ipſius dictionis, illud potiùs bonæ menti cogitet convenire quod Dominus ait,* Nolite cogitare quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis. *Si ergo loquitur in eis Spiritus Sanctus, qui perſequentibus traduntur pro Chriſto, cur non & in eis qui tradunt dicentibus Chriſtum?* Quamvis autem affectatio nimia & immodica ſollicitudo in parandis & diſponendis quæ dicenda ſunt, Oratori Chriſtiano ſint vitandæ; ipſa tamen reverentia qua verbum Dei tractare debet, curaque docendi, movendi, ac flectendi auditores, & ob hunc finem ipſis placendi, ſtudium, præparationem, eloquentiam poſtulant. Unde S. Auguſtinus ibidem ſubdit: *Quiſquis autem dicit, non eſſe hominibus præcipiendum quid vel quemadmodum doceant, ſi Doctores Sanctus efficit Spiritus, poteſt dicere, nec orandum nobis eſſe quia Dominus ait,* Scit Pater veſter quid vobis neceſſarium ſit, priùs quàm petatis ab eo: *aut Apoſtolum Paulum Timotheo & Tito non debuiſſe præcipere quemadmodum præciperent aliis.... Numquid contra ſe ipſum ſentit Apoſtolus, qui cùm dicat, Doctores operatione fieri Spiritus Sancti, ipſe illis præcipit quid & quemadmodum doceant? An intelligendum eſt & hominum officia ipſo ſancto Spiritu largiente, in docendis etiam ipſis Doctoribus non debere ceſſare; & tamen neque qui plantat eſſe aliquid, neque qui rigat, ſed Deum qui incrementum dat?* Et S. Gregorius M. ad Natalem Salonitanum Epiſcopum, qui ſe tribulationibus preſſum legere non poſſe dicebat, eamque uſurpabat ſententiam, cujus in explicatione verſamur: *Si verò*, inquit, *in ea ſolummodo ſententia eſt fidendum, quâ Dominus dicit:* Cùm tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini, &c. *Sacra ergo ad nos Eloquia fruſtra mandata ſunt, qui repleti Spiritu, verbis exterioribus non egemus. Sed aliud eſt, Frater chariſſime, quòd anguſtiati perſecutionis tempore abſque dubitatione confidere, aliud quod in tranquillitate Eccleſiæ agere debemus. Oportet enim nos, per Spiritum hunc modo legendo percipere quæ poſſumus; ſi contigerit cauſa, in nobis eſſe etiam patiendo demonſtrare.*

S. Auguſt. ſerm. 4. in Pſal. 103

S. Auguſt. lib. 4. de Doctrina Chriſtiana c. 15.

S. Gregor. M. lib. 2. Epiſt. 37.

13 *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & inſurgent filii in parentes, & morte eos afficient. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem perſeveraverit uſque in finem, ſalvus erit.* Quàm longè abſunt Chriſtiani ab Apoſtolorum imitatione, cùm ne minimam quidem tribulationem propter Chriſtum, juſtitiæque ac pietatis cauſâ pati velint, ſive externam, ſive domeſticam; nec in odium carnalium hominum incurrere, quorum amicitiam amori Dei præponere non dubitant. Conſiderent velim illos felices eſſe, qui propter Chriſti nomen odio ſunt Mundo, cui Chriſtus ipſe odio fuit. Attendant, patientiam non minùs eſſe neceſſariam Chriſtiano, quàm fidem: utramque Dei donum eſſe; immò pati pro Chriſto quiddam eſſe præſtantius, quàm in eum dumtaxat credere, ſecundùm illud Apoſtoli: *Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm ut in eum credatis, ſed ut etiam pro illo patiamini.* Veri Fideles Chriſtum exſpectantes, *fortitudinem ſumunt, pennas producunt, quibus ad cæleſtia ſubleventur; currentes neſciunt laborem ignorant laborantes eſuriem, in tribulatione non patiuntur anguſtiam, morientes retinent vitam; triſtes quidem videntur, tamen ſemper gaudentes exſultant: divitias pluribus conferunt, & omnia poſſident dum nihil habere contendunt: Dilectione Chriſti repleti, carent timore, ab ipſo illuminati fatentur ſe nullum metuere, ipſo defenſore nequeunt ab aliquo trepidare: de corde eorum turbatio propellitur & formido; gaudent quia vident Mundum à Chriſto devictum.* Verùm pro Chriſto pati non ſatis eſt, in exercitationibus patientiæ perſeverare neceſſe eſt uſque in finem. *Nolite itaque,* (inquit Apoſtolus) *amittere confidentiam veſtram quæ magnam habet remunerationem: patientia enim vobis neceſſaria eſt, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem. Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus eſt veniet, & non tardabit. Juſtus autem meus ex fide vivit: quòd ſi ſubtraxerit ſe, non placebit animæ meæ.* Hujus perſeverantiæ in malorum graviorum patientia exemplum Fidelibus reliquerunt Apoſtoli, ex quo Spiritûs Sancti plenitudinem acceperunt: cor eorum dilatatum eſt charitate perfecta, omnis conſummationis finem viderunt, pro veritate certarunt uſque ad mortem, pro vero ac ſummo bono mala omnia tolerarunt: *Cujus conſummationis finis eſt, excellere in Regno Chriſti, quod non habet finem: & habere ibi ſine morte, ſine dolore, & cum magno honore vitam, morte hujus vitæ, ac doloribus, & opprobriis acquiſitam.*

Philipp. 1. 29.

S. Fulg. lib. 3. ad Traſimundum c. 28.

Heb. 10. 35. 36. 37. 38.

S. Auguſt. ſerm. 21. in Pſal. 118.

Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. *Eſt aliqua vox paſtoris, in qua oves non audiunt alienos, in qua non oves non audiunt Chriſtum. Quæ eſt iſta vox?* Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. *Hanc vocem non negligit proprius, non audit alienus: nam & ille hoc ei prædicat, ut perſeveret apud ipſum uſque in finem; ſed non apud eum perſeverando, non audit hanc vocem. Venit ad Chriſtum, audit alia & alia verba, illa & illa, omnia vera, ſana omnia, inter quæ omnia eſt & illa vox.* Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. *Iſtam qui audierit, ovis eſt. Si audiebat illam neſcio quis, & deſipuit, refriguit, audivit alienam. Sed prædeſtinatus eſt,*

S. Auguſt. Tractatu 45. in Ioannem.

ad tempus erravit, in æternum non periit. Redit ut au- A *diat quod neglexit, faciat quod audivit. Si enim de his eſt qui prædeſtinati ſunt, & errorem ipſius Deus præſcivit, & converſionem futuram; ſi aberravit, redit ut audiat illam vocem Paſtoris, & ſequatur dicentem,* Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. *Bona vox, vera, Paſtoralis, ipſa eſt vox ſalutis in tabernaculis juſtorum. Nam facilè eſt audire Chriſtum, facilè eſt laudare Evangelium, facile eſt acclamare diſputatori: perſeverare uſque in finem, hoc eſt ovium vocem Paſtoris audientium. Tentatio accidit, perſevera uſque in finem, quia tentatio non perſeverat uſque in finem. Uſque in quem finem perſeverabis? Quouſque finias viam.*

14. *Cùm autem perſequentur vos in civitate iſta fugite in aliam, &c.* Perſecutio pro Chriſti nomine, pro B juſtitia, pro pietate imminens, corpore interim fugienda eſt, non animo. Corpore fugere, interdum prudentiæ; animo fugere, ignaviæ eſt. *Periit fuga à me.* (inquit David.) *Ab illo periit fuga, qui non fugit. Qui autem non fugit, patitur quicquid poteſt pro Chriſto, non fugit animo. Nam corpore fugere licet, Domino dicente,* Si vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. *Qui* ergo *non fugit animo, periit ab illo fuga. Sed intereſt quare non fugiat, quia circumcluſus eſt, quia captus eſt, an quia fortis eſt. Et à capto periit fuga, & à forti periit fuga. Quæ ergo fuga cavenda eſt, quæ fuga à nobis pereat? De qua Dominus dicit,* Quia Paſtor bonus animam ſuam ponit pro ovibus ſuis. *Talis fuga ab iſto perierat, ſive ab ipſius capitis perſona accipiamus hanc vocem Chriſti Domini, qui pro omnibus mortuus eſt; ſive à membris ejus Martyribus noſtris, quia & ipſi pro fratribus paſſi ſunt. Audi Joannem dicentem:* Sicut enim ille animam ſuam pro nobis poſuit, ſic & nos debemus animas pro fratribus ponere. *Sed cùm illi ponunt, Chriſtus ponit; quia cùm illi patiuntur perſecutionem, iſte clamat,* QUID *me perſequeris?*

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 141.

Joan. 10. 11.

1. Joan. 3.

Cùm perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam. *Martyr comprehenſus debet tenere conſtantiam, non comprehenſus debet fugere perſequentem; ut & perſecutori indulgeat reſipiſcendi tempus, & ſibi tempus non auferat ſupplicandi. Perſecutorem qui provocat, facit; corrigit qui declinat. Orandum eſt, fugiendum eſt ut ille qui per ignorantiam furit, ſanetur; & ille qui patitur, de patientia palmam habeat, non ſubeat de temeritate diſcrimen. Fratres, ſi Saulum Martyres non fugiſſent, Paulum non feciſſent.*

S. Petrus Chryſol. ſerm. 151

15. *Sufficit diſcipulo ut ſit ſicut magiſter ejus; & ſervo, ſicut Dominus ejus. Si patremfamiliâs Beelzebub vocaverunt: quantò magis domeſticos ejus?* Chriſti ſervi & diſcipuli ſumus, domeſtici Dei: Chriſtus humilitatis, manſuetudinis, patientiæ Magiſter eſt: Diſcipulorum ejus nomine planè indigni ſumus, ſi doctrinam ejus non diſcimus, & opere non exercemus. Chriſtianum nomen habemus, & Chriſtum imitari nolumus. Quid nobis tantum nomen proderit? *Quid eſt aliud ſanctum vocabulum ſine merito, niſi ornamentum in luto?* Chriſtus contumeliis oppreſſus, opprobriis ſaturatus eſt; Samaritanus, ſeditioſus, ſeductor, vini potator, dæmoniacus; miniſter Beelzebub appellatus: & Chriſtianus leviores injurias, duriuſcula verba pro ipſo pati refugit, contemni non ſuſtinet, laudes & applauſus hominum aucupatur; ad futuræ vitæ gloriam aſpirat, & viam tribulationum, quam Chriſtus calcavit, ingredi renuit: ſub vexillo crucis militare ſe profitetur, & crucem nec corde ferre vult, nec corpore. An ſortem noſtram meliorem eſſe volumus, quàm Chriſti Jeſu Filii Dei unigeniti, cæli & terræ Domini, Redemptoris, Regis, & Magiſtri noſtri? *Non eſt diſcipulus ſupra Magiſtrum. Sufficit diſcipulo ut ſit ſicut Magiſter ejus, & ſervus ſicut Dominus ejus.* Quaſi dicat, *Ecce porto infirmitatem tuam: Bibe amarum calicem. Tu enim tibi feciſti præcepta illa mea, quæ ſano data ſunt tam dulcia, tam laborioſa. Contempta ſunt, cœpiſti laborare: ſanari non potes, niſi amarum calicem biberis, calicem tentationum quibus abundat hæc vita,* A *calicem tribulationum, anguſtiarum, paſſionum. Bibe, inquit, bibe ut vivas. Et ne reſponderet ei languidus, Non poſſum, non fero, non bibo: prior bibit Medicus ſanus, ut bibere non dubitaret ægrotus. Quid enim amarum eſt in tali poculo, quod ille non biberit? Si contumelia; prior audivit cùm dæmones expelleret, Dæmonium habet, & quòd in Beelzebub ejicit dæmonia. Unde ut ipſe conſolaretur ægros, ait:* Si patrem-familiâs Beelzebub vocaverunt, quantò magis domeſticos ejus? *Si dolores amari ſunt, ligatus, & flagellatus, & crucifixus eſt. Si mors amara eſt, etiam mortuus eſt. Si genus mortis exhorreſcit infirmitas: nihil illo tempore fuit ignominioſius quàm mors crucis. Non enim fruſtra commendans ejus obedientiam Apoſtolus addidit:* FACTUS *obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis.*

Salvianus lib. 4. de Gubernat. Dei.

S. Auguſt. ſerm. 88. aliàs 18. de Verbis Domini c. 7. & 8.

Philipp. 2. 8.

B 16. *Ne ergo timueritis eos. Nihil enim eſt opertum, quod non revelabitur; & occultum quod non ſcietur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta.* Carnalis timor excutiendus, qui peccati ſæpè cauſa eſt, non minùs quàm cupiditas. Diabolus non ſeducit aut trahit aliquem, niſi quem invenerit ex aliqua parte jam ſimilem ſibi. Invenit enim eum aliquid cupientem: & cupiditas aperit januam intranti ſuggeſtioni diaboli. Invenit illum aliquid timentem, monet ut fugiat, quod illum invenit timere: monet ut adipiſcatur quod illum invenit cupere: & *per has duas januas cupiditatis & timoris intrat.* Claude illas, & imples illud Apoſtoli: *Nolite locum dare diabolo,* Fratres, ſi volumus bene vivere, plus C amemus quod promittit Deus, quàm quod promittit hic Mundus; & plus timeamus quod minatur Deus, quàm quod minatur hic mundus. Venit tentatio tibi alicujus fraudis, vis facere fraudem, ut acquiras pecuniam: promittit Deus fraudem non facientibus ſempiterna Regna cælorum. Sed plus velle terrena, hoc eſt peccare: plus velle quod præſens eſt, non credere quod futurum eſt; plus velle quod videt homo, & non deſiderare quod promittit Deus: cùm id quod videt homo etiam ab oculis poteſt auferri, etiam poſſeſſum poteſt amitti; id autem quod promittit Deus, nec oculo carnis videri interim poteſt, & cùm quiſque ad Dei promiſſa pervenerit, non timet ne amittat, quia nemo eſt potentior illo qui dedit. Itaque, Fratres, *Hærete charitate promiſſis Dei; & non vos ſuperabunt cupiditates ſæculi.* Rurſum timoris tentatio advenit: Dicit tibi quiſque, Dic pro me falſum D teſtimonium. Primò promittit: ſed cùm non deceperit, ſi forte præponas promiſſa Dei pollicitationi hominum, non vincit cupiditas: per comminationem tentat, & incipit minari horribilia. Potens eſt fortè in civitate, potens in ſæculo, videtur poſſe facere quod minatur. Vincit te timor præſentis mali: quod & poſſet à te utique Deus avertere, ſi hoc illi videretur prodeſſe tibi: & ſi nollet avertere, intelligere deberes, quia non tibi permitteret evenire, niſi & hoc ſciret prodeſſe tibi. Avertit ignem à tribus Pueris idem Deus. Numquid mutatus eſt Deus, quia non avertit gladium à Martyribus? Idem ipſe fuit Deus trium Puerorum, qui fuit Machabæorum. Illi de igne evaſerunt, illi ignibus cruciati ſunt: utrique tamen in Deo ſempiterno vicerunt. Non enim aut illi vitâ iſtâ temporali delectabantur, aut illi minis temporalibus frangebantur. Itaque noli timere hominem minan- E tem tibi. Quid eſt enim homo? *Vanitati ſimilis factus eſt, dies eius ſicut umbra prætereunt.* Aut non tibi nocebit, & ante tranſibit illa umbra, quàm ad te aculeus ejus tranſire potuerit; potens eſt enim Deus: aut ſi permiſſus fuerit nocere, *ad tempus nocebit umbræ tuæ, id eſt, rei tranſitoriæ tuæ, vitæ temporali tuæ, vitæ veteri tuæ. Uſque enim ad ultimum mortis portamus aliquid veteris hominis. Temporalem vitam ille nocere poteſt, æternam tibi vitam nemo poteſt auferre. Tollet tibi impedimenta quibus hìc teneris; & hærebis Deo, cui te jam præmiſſa ſpe, charitate colligaveras.* Propterea in Pſalmis elegantiſſimè dicitur de homine malo, *Sicut novacula acuta feciſti dolum.* Sic illi inſultat Spiritus Dei.

S. Aug. ſerm. 32 aliàs 20. de Diverſis & 31. ex Homiliis 50.

Epheſ. 4. 27.

Pſal. 51. 4.

Quid adtendit in novacula? Non quia occidi homines de novacula poſſunt: ſed ad quam rem facta eſt novacula. Facta eſt autem ad radendos capillos. Quid tam ſuperfluum in corpore quàm capilli? Quantâ inſtantiâ, quanto ſtudio, quantâ cautelâ, quanta intentione acuitur, ut radat capillum? *Sic & homo malus tollit ſe in partem, cogitat, recogitat, excogitat, ponit fraudem ſuper fraudem, quærit machinationem, miniſtros parat, falſos teſtes comparat, acuit novaculam. Quid facturus juſto, niſi ſuperflua raſurus?*

(*Venerab. Beda lib. 4. in Lucam.*) Nihil eſt opertum quod non revelabitur, neque abſconditum quod non ſcietur. *Quòd non ſolùm in futuro, quando cuncta cordium abſcondita proferentur ad lucem, ſed & in præſenti tempore poteſt congruenter accipi: Quoniam quæ inter tenebras quondam preſſurarum, carcerumque umbras vel locuti vel paſſi ſunt Apoſtoli, nunc clarificatâ per orbem Eccleſiâ, lectis eorum Actibus publicè prædicantur.* (*S. Auguſt. lib. Quæſt. in Matt. Quæſt. 2.*) Clariora ſunt nomina Piſcatorum, quàm nomina Imperatorum. Admirabiliora illorum geſta, quàm iſtorum trophea. *Quod dico vobis in tenebris*, id eſt, *cùm adhuc in timore carnali eſtis; quia in tenebris eſt timor*: dicite in lumine, *hoc eſt, in fiducia veritatis, accepto Spiritu Sancto.* Et quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta, *id eſt, quod in ſecreto auditis, calcato carnis domicilio prædicate.*

17. *Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potiùs timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.* Timeamus, ut non timeamus. Timor videtur ad ignaviam pertinere: Timor infirmorum videtur eſſe, non fortium. Sed videte quid ait Scriptura: *Timor Domini ſpes fortitudinis.* (*Prov. 14. 26.*) Prudenter timeamus, ne inaniter timeamus. (*S. Aug. ſerm. 65 alias 13 inter additos à Pariſienſibus.*) Martyres ſancti timendo non timuerunt; quia Deum timendo, homines contempſerunt. Quid enim ab hominibus homini metuendum eſt? Et quid eſt unde alterum terreat, homo hominem? Terret, & dicit, Occido te: & non timet, ne cùm minatur, priùs moriatur. Occido (inquit) Quis dicit? Cui dicit? Duos audio, unum terrentem, alterum metuentem: quorum unus eſt potens, alter infirmus, ſed ambo mortales. Quid ſe ergo extollit in honore inflatior poteſtas, in carne æqualis infirmitas? Securus minetur mortem, qui non timet mortem. Si verò unde terret, timet; attendat ſe, & ei cui minatur comparet ſe. Inveniat in eo cui minatur, parem conditionem; & à Domino ſimul cum illo petat miſerationem. Homo eſt enim, & homini minatur, creatura creaturæ: ſed una inflata ſub Creatore, altera fugiens ad Creatorem. Dicat ergo fortiſſimus Martyr, ſtans homo ante hominem: *Non timeo, quia timeo. Tu quod minaris, ſi ille nolit, non facis: quod autem ille minatur, ut faciat à nullo impeditur. Deinde tu quod minaris, & ſi permitteris, quid facis? Uſque ad carnem ſævis, anima tuta eſt. Non occides quod non vides: viſibilis viſibilem terres. Habemus ambo inviſibilem Creatorem, quem ſimul timere debeamus; qui hominem ipſum ex viſibili & inviſibili creavit: viſibilem de terra fecit, inviſibilem flatu ſuo animavit. Subſtantia ergo inviſibilis, hoc eſt, anima, quæ jacentem terram erexit de terra, non timet cùm percutis terram. Potes ferire habitaculum, numquid habitatorem? Fugit percuſſo vinculo colligatus, & erit id occulto coronatus. Quid ergo minaris, qui animæ nihil facere potes? Per meritum ejus cui facere nihil potes, reſurget cui facere aliquid potes. Per meritum enim animæ reſurget & caro, & habitatori reddetur, jam non ruitura, ſed manſura.*

Sed potiùs timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam. Poteſt mori anima, & immortalis eſt. Quomodo immortalis eſt? Quia ſemper aliqua vita eſt, quæ in illa numquam extinguitur. Quomodo moritur? Non ut non ſit vita, ſed amittendo vitam. Etenim anima & vita eſt alicui rei, & habet etiam ipſa vitam ſuam. *Vita corporis anima eſt; vita animæ Deus eſt. Sicut adeſt vita corpori, id eſt, anima, ne moriatur corpus: ſic debet adeſſe vita animæ, hoc eſt Deus, ne moriatur anima. Corpus quomodo moritur? Anima deſerente. Anima, inquam, deſerente moritur corpus, & jacet cadaver paulò ante appetibile, modò aſpernabile. Inſunt membra, oculi, aures: ſed hæ feneſtræ ſunt domûs, habitator abſceſſit...... Vivit corpus, & impius eſt, infidelis eſt, ad credendum durus, ad corrigendos mores ferreus: vivente corpore mortua eſt anima per quam corpus vivit..... Ambulant pedes, intelligo corpus vivere. Sed quò ambulant? Ad adulterium. Ergo mortua eſt anima. Sic enim veraciſſima Scriptura dixit*, Mortua eſt vidua quæ in deliciis vivit. (*1. Tim. 5. 6.*) *Cùm multùm interſit inter delicias & adulterium, quomodo poteſt anima, quæ in deliciis mortua dicitur, in adulterio vivere? Mortua eſt.... Cùm audio loquentem, intelligo quia corpus vivit; quæro quid loquatur, utrum & anima vivat? Mendacium loquitur. Si mendacium loquitur, ergo mortua eſt.* Os quod mentitur, occidit animam..... (*Sap. 1. 11.*) *An verò non in te ſunt viſcera miſerationis Chriſtianæ; ut plangas corpus, à quo deceſſit anima, & non plangas animam à qua receſſit Deus?* Hoc tenens Martyr reſpondeat comminatori: Tu vis ferire corpus meum, vis ut cùm timeo ne ferias corpus meum, & recedat inde anima mea, ego feriam animam meam, & recedat inde Deus meus? Non ergo timeas, Martyr, gladium percuſſoris: linguam tuam time, ne tu te percutias, & occidas non carnem, ſed animam. Inde ergo Dominus, *Qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.* Quomodo? *Mors corporis, ſempiterna pœna: Mors animæ Dei abſentia.* Vis noſſe quæ ſit mors animæ? Intellige Prophetam dicentem: *Impius non videbit gloriam Dei.* (*Iſai. 26. 10.*) Timeat ergo anima mortem ſuam, & non timeat mortem corporis ſui. Quia ſi timuerit mortem ſuam, & vixerit in Deo ſuo, non eum offendendo, & à ſe repellendo, merebitur in fine recipere corpus ſuum; non ad pœnam æternam, ſicut impii; ſed ad vitam æternam, ſicut juſti.

Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c. Hoc eſt, *Nolite timere maledictum corporalis mortis, quod temporaliter ſolvitur: ſed timete maledictum ſpiritalis mortis, per quod anima in æternum cum ſuo corpore cruciatur.* (*S. Auguſt. lib. 14. cont. Fauſtum c. 12.*)

Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c. *Impius ergo timor eſt, cùm quæ non timenda ſunt timentur, & quæ timenda ſunt non timentur. Et plerumque nos tamquam pro debita officii religione piè adulari Regibus exiſtimamus, quia in corpus noſtrum ſit his aliquid poteſtatis: quibus nihil ultra de nobis licet, quàm latroni, quàm febri, quàm incendio, quàm naufragio, quàm ruinæ. His enim caſibus corporum pro ſumma poteſtate deſæviunt: & propter brevem dolorem libertatem Eccleſiæ, ſpei noſtræ fiduciam, confeſſionem Dei addicimus; punitorem perditoremque in igne judicii & corporis & animæ noſtræ Deum non timentes, & æternis divinæ ultionis pœnis momentanea atque abolenda ſupplicia præferentes; dum placere nos ipſis, & in eorum gratia permanere famulatu impio gloriamur.* (*S. Hilar. Tractatu in Pſal. 52.*)

Nolite timere eos qui occidunt corpus. *Chriſtus non ſolùm verbo, ſed etiam exemplo abſtulit omnem timorem. Verbo dicens*, Nolite timere eos qui corpus occidunt; *exemplo, faciens quod verbo præcepit; ut nec eorum verberantium manus vellet devitare, nec alapas percutientium, nec ſalivas conſpuentium, nec coronam de ſpinis imponentium, nec crucem interficientium. Nihil horum vitare voluit, cui nihil opus erat propter eos quibus hoc opus erat, faciens ægrotis de ſe ipſo medicamentum.* (*S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 69.*)

Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. *Anima tua non morietur, niſi tu eam volueris occidere. Perimat aliena iniquitas carnem tuam, dum ſervet veritas animam tuam. Si autem à veritate reſilieris, quid tibi ampliùs facturus eſt inimicus, quàm tu tibi ipſe facis? Inimicus ſæviens carnem poteſt occidere; tu autem dicendo falſum teſtimonium, animam occidis.... Itaque ad omne rectè factum amor & timor ducit. Ut facias bene, amas Deum, & times Deum: Ut facias malè, amas mundum, & times mundum. Hæc duo* (*S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 79.*)

convertantur

convertantur ad bonum : Amabas terram , ama vitam æternam : Timebas mortem , time gehennam. Quicquid tibi iniquo promiſerit Mundus , numquid poteſt dare quantum dabit juſto Deus? Quicquid tibi juſto minatus fuerit Mundus, numquid poteſt facere quod facit iniquo Deus? Benè quidem tu nihil aliud vis quàm ut bene tibi ſit ; & in eo quod times, non vis ut malè tibi ſit : ſed non in ea regione quæris, in qua quærendum eſt. Bonum eſt quod vis, ſed tolera quod non vis, ut aſſequaris quod vis.

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 54. Nolite timere eos qui occidunt corpus. *Vita noſtra dilectio eſt. Si vita dilectio, mors odium eſt. Cùm cœperit homo timere ne oderit quem diligebat, mortem timet, & acriorem mortem, & interiorem mortem qua occiditur anima, non corpus. Attendebas hominem ſævientem in te ; quid erat facturus contra quem tibi ſecu-* B *ritatem tuus Dominus dederat, dicens,* Nolite timere eos qui corpus occidunt? *Ille ſæviendo corpus occidit, tu odium habendo animam occidiſti : & ille corpus alienum, tu animam tuam.*

18. *Nonnè duo paſſeres aſſe væneunt? Et unus ex illis non cadit ſuper terram ſine Patre veſtro? Veſtri autem capilli capitis omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere multis paſſeribus meliores eſtis vos.* Quod viliſſimum homines putant, Domini Providentiâ gubernatur, quantò magis homo, præcipua divini ingenii cura! Quantò magis juſti, quos Deus ut amicos habet? Nihil certè detrimenti ipſis inferri ab improbis poteſt. S. Auguſt. lib. de Agone Chriſtiano c. 7. *Nam quod diligunt, & unde beati ſunt, auferre illis nemo poteſt. Cruciatus verò corporis malas animas miſerabi-* C *liter aſſligit. Bonas autem fortiter purgat.*

Nonnè duo paſſeres eſſe væneunt? &c. Paſſeres duos S. Hilar. in c. 10. Matt. n. 18. tropologicè S. Hilarius interpretatur corpus & animam. *Quæ ſub peccato,* inquit, *vendita ſunt, redemit ex Lege Chriſtus : ergo quod venditur, corpus atque anima eſt ; & cui venditur, peccatum eſt : quia Chriſtus & de peccato redemit, & animæ ac corporis eſt Redemptor. Qui igitur duos paſſeres aſſe væneunt, ſe ipſos peccato minimo væneunt, natos ad volandum, & ad cælum pennis ſpiritalibus efferendos. Sed capti pretiis præſentium voluptatum, & ad luxum ſæculi venales, totos ſe talibus actionibus nundinantur. Sed quærendum eſt, quomodo unum ex illis eſt, quod ſine voluntate Dei non cadet. Dei voluntas eſt, ut unum ex illis magis evolet, ſed* D *Lex ex conſtitutione Dei profecta decernit unum ex eis potiùs decidere. Quemadmodum autem ſi evolarent, unum eſſent, id eſt, corpus in naturam animæ tranſiſſet, & gravitas illa terrenæ materiæ in profectum & ſubſtantiam animæ aboleretur, fieretque corpus potiùs ſpiritale : ita peccatorum pretio venditis, in naturam corporum animæ ſubtilitas ingraveſcit, & terrenam contrahit ex vitiorum ſorde materiem, ſitque unum ex illis quod tradatur in terram. Plurimis autem eos anteſtare paſſeribus, cùm dicit, oſtendit multitudini Infidelium electionem Fidelium præeſſe : quia his caſus in terram, ſit, illis volatus in cælum.*

Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt. *Mundus interfector eſt corporis mei, ſed* Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ. *Et quid mihi obeſt, cùm ſit Do-* S. Auguſt. ſerm. 334 aliàs 48. de Sanctis E *minus ſuſceptor animæ meæ, quòd Mundus interfector eſt corporis mei? Quid perdidi, quid amiſi? Quando Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ, erit & reſtitutor corporis mei. Quid mihi deerit, ſi membra mea dilaceret inimicus, quando capillos meos dinumerat Deus? Exhortans Martyres ſuos Chriſtus, ne ab inimicis perſecutoribus aliquid formidarent,* Capilli, *inquit,* veſtri omnes numerati ſunt. *Timebo ergo de damno membrorum, quando ſecuritatem accepi de numero capillorum? Ergo dicamus, ex fide, dicamus in ſpe, dicamus flagrantiſſima* Rom. 8. 31. *charitate. Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt. *Quis numerat capillos capitis ſui? Multò minùs peccata, quæ excedunt numerum capillorum. Minuta videntur, ſed multa ſunt.* Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non A potui ut viderem. Multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei. *Præcaviſti magna, jam non facis adulterium, jam non facis homicidium, non rapis res alienas, non blaſphemas, non dicis falſum teſtimonium : Moles iſtæ ſunt peccatorum. Magna præcaviſti, de minutis quid agis? An non times minuta? Projeciſti molem, vide ne arenâ obruaris.* S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 39. Venialia peccata veluti capilli ſunt, ſuperflui vanique affectus, quibus rebus terrenis nimiùm adhæremus ; ſed timendum, ſi capillos iſtos creſcere & luxuriare ſinamus, nec pœnitentiæ novaculâ eradere curemus, ne ſimile quid nobis contingat caſui infœlicis Abſalonis. Cùm mulo inſidens tranſiret ſubter condenſam quercum & magnam, cæſaries ejus quercui adhæſit, manſitque ſuſpenſus, pertranſeunte mulo. Quod cùm 2 Reg. 18. Joab Duci exercitus Davidis renuntiatum eſſet, cucurrit ille ad quercum, tres lanceas ferens in manu ſua, & infixit eas in corde Abſalon. Idem ſæpè contingit homini venialia peccata negligenti. Hæret affectibus ſuis rei cuipiam terrenæ, velut quercui denſæ, & magnæ, ibi ſuſpenſus manet inter cælum & terram. Id animadvertens diabolus, tres lanceas in ejus corde figit, gravioribus tentationibus animum ejus pulſat, eique gratiæ vitam eripit.

19. *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis eſt : Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis eſt.* Non Apoſtolos tantùm, ſed Chriſtianos omnes ſpectat hæc Domini ſententia. Credere ſatis non eſt ad ſalutem, niſi fidem noſtram & verbis teſtemur & factis, *Corde enim creditur ad juſtitiam : ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Rom. 10. Heu, quàm lugendi Chriſtiani, qui *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant!* Tit. 1. 16. Sunt & qui corde negent, quod verbis & externis operibus confitentur. Hypocritæ, de quibus Deus per Iſaiam : *Populus hic labiis me honorat* (inquit) *cor autem eorum longè eſt à me.* Iſai. 29. Contra verò David, Deum in ſpiritu & veritate adorans : *Ecce,* inquit, *labia mea non prohibebo, Domine tu ſciſti :* Pſal. 39. 10. Et rurſus : *Credidi propter quod locutus ſum.* Hoc eſt, perfectè credidi. Non enim perfectè credunt, qui quod credunt loqui nolunt. Propter hoc locutus eſt « Martyr, quia credidit. Simul enim credidit & quod « præmium loquendo ſperare, & quam pœnam tacendo « timere deberet. *Credidi propter quod locutus ſum : Ego* « *autem humiliatus ſum nimis.* Paſſus eſt enim multas tri- « bulationes propter verbum quod fideliter tenebat, fideli- « ter impendebat, & humiliatus eſt nimis. Quod illi ti- « muerunt, qui amaverunt gloriam hominum magis quàm « Dei. Verùm cur addidit, *Ego autem humiliatus ſum* « *nimis,* niſi quia homo humiliari poteſt ab iis qui verita- « ti contradicunt, non ipſa veritas quam credit & loqui- « tur. *Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mendax.* Exceſ- « ſum pavorem dicit, quem comminantibus perſecutori- « bus & impendentibus paſſionibus cruciatûs, aut mortis, « humana infirmitas patitur. Conterritus enim reſpexit in- « firmitatem ſuam, & vidit non de ſe ſibi eſſe præſumendum. « Quantùm enim ad ipſum hominem pertinet, mendax « eſt, ſed gratiâ Dei verax effectus eſt, ne preſſuris inimi- « corum cedens non loqueretur quod crediderat, ſed nega- « ret, ſicut Petro accidit, quoniam de ſe præſumſerat, & « docendus erat de homine non eſſe præſumendum. Et ſi « de homine non debet quiſque præſumere, utique nec de « ſe ipſo, quia homo eſt. Benè ergo iſte vidit in pavore ſuo « omnem hominem eſſe mendacem : quia & illi qui nullo « pavore vaneſcunt, ne perſequentibus cedendo mentian- « tur, muneribus Dei tales ſunt, non viribus ſuis. Proinde « veriſſimè dictum eſt, *Omnis homo mendax,* ſed Deus ve- « rax, qui ait, *Ego dixi, Dii eſtis, & filii excelſi omnes :* « *Vos autem ſicut homines moriemini, & ſicut unus de Prin-* « *cipibus cadetis.* Conſolatur humiles, & implet eos, non « ſolùm fide credendæ, ſed etiam fiducia prædicandæ veri- « tatis, ſi perſeveranter ſubdantur Deo, nec imitentur « unum ex Principibus diabolum, qui in veritate non ſte- « tit, & cecidit. Si enim omnis homo mendax, in tantùm «

S. Aug. Enarr. in Pſal. 115.

non erunt mendaces, in quantùm non erunt homines, quoniam Dii erunt, & filii Altiſſimi. Sed quærit quid retribuat Domino, & non invenit niſi ex eis quæ ipſe Dominus retribuit. *Calicem*, inquit, *ſalutaris accipiam, & nomen Domini invocabo.* O homo, peccato tuo mendax, dono Dei verax, & ideo jam non homo, quis tibi dedit calicem ſalutaris, quem accipiens & invocans nomen Domini, retribues ei pro omnibus quæ retribuit tibi? Quis niſi ille qui ait, *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* Quis tibi dedit imitari paſſiones ſuas, niſi qui pro te paſſus eſt prior? *Ideoque pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum ejus.* Emit eam Sanguine ſuo, quem prior fudit pro ſalute ſervorum, ne pro Domini Nomine ſervi fundere dubitarent, quod tamen eorum, non Domini utilitati proficeret. Eorum omninò utilitati prodeſt, quòd Chriſtum coram hominibus confeſſi ſunt, ſiquidem Chriſtus eos confitebitur, pro ſuis agnoſcet, laudabit, coronabit coram Patre ſuo in gloria cæleſti. *Tunc laus erit unicuique à Deo.*

(1. Cor. 4. 5.) *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & eum coram Patre meo.* A Chriſto negari, idem eſt ac ab ipſo rejici, reprobari, damnari. *Novit enim Dominus qui ſunt ejus.* Nunc ergo Chriſtum confiteamur, & ſermone & opere, ut Fidem ejus, quam lingua noſtra loquitur, etiam moribus vita fateatur. (S. Ambroſ. Enarrat. in Pſal. 89.) *Dicant labia quod habet cor: hoc contra timorem. Habeat cor quod dicunt labia: hoc contra ſimulationem. Aliquando enim timor eſt, & non audes dicere quod noſti, quod credis: Aliquando ſimulatio eſt, dicis, & non habes in corde. Conſentiant labia tua cordi tuo. Quærens pacem à Deo, tibi ipſe eſto pinatus: Non ſit inter os tuum & cor tuum mala rixa.* Martyres ſancti *in Eccleſa Catholica nihil habentes ſimulationis, compaginati juncturâ unitatis, confeſſi ſunt Chriſtum, caput quod præceſſerat, ſicut membra ſequi concupierunt. Sed qui concupierunt? In tormentis patientes, in confeſſione fideles, in ſermone veraces. Jaculabantur enim in ora interrogantium ſe ſagittas Dei, & vulnerabant ad iram; multos vulneraverunt & ad ſalutem.* Hæc omnia proponamus nobis, intueamur, imitari optemus. *Hæc ſunt ſpectacula Chriſtiana, hæc videt deſuper Deus, ad hæc hortatur, ad hæc adjuvat, his certaminibus præmia proponit & donat.* Ecce labia non prohibebo. *Vide ne timeas, & prohibeas labia tua.* Domine, tu ſciſti, *quia eſt & in corde quod ſonat, & in labiis.* In Mundo, in medio nationis pravæ annuntianda Dei juſtitia, prædicanda veritas eſt, Lex Dei propugnanda, confeſſio fidei edenda verbo, & operibus. De Evangelio, de Chriſtiana pietate, de Chriſti Cruce nequaquam erubeſcendum eſt. Cum Propheta dicendum, (Pſal. 68. 8.) *Quoniam propter te ſuſtinui opprobium: operuit confuſio faciem meam.* S. Auguſtinus legit, *Operuit irreverentia faciem meam.* Irreverentia quaſi impudentia eſt. (S. Aug. Enarr. in hunc Pſal. ſerm. 1.) Oportet ut habeat Chriſtianus irreverentiam iſtam, quando venerit inter homines quibus diſplicet Chriſtus. Si erubuerit de Chriſto, delebitur de libro viventium. Opus eſt ergo ut habeas irreverentiam, quando tibi de Chriſto inſultatur; quando dicitur, Cultor Crucifixi, adorator malè mortui, venerator occiſi: Hìc ſi erubueris, mortuus es. Sententiam quippe ipſius vide, qui neminem fallit: *Qui me erubuerit coram hominibus, & ego erubeſcam eum coram Angelis Dei.* Obſerva ergo tu, *Frontoſus eſto, quando audis opprobrium de Chriſto. Quid times fronti tuæ, quam ſigno Crucis armaſti?* Salvus ſum, (Tertull. lib. de Carne Chriſti c. 5.) inquit Tertullianus, ſi non confundar de Domino meo. Alias non invenio materias confuſionis, quæ me per contemptum ruboris probent benè impudentem, & feliciter ſtultum. *Crucifixus eſt Dei Filius: non pudet; quia pudendum eſt.*

20. *Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: Non veni pacem mittere, ſed gladium. Veni enim ſeparare hominem adverſùs patrem ſuum, & filiam adverſùs matrem ſuam, & nurum adverſùs ſocrum ſuam. Et inimici hominis, domeſtici ejus.* Pax alia fructus eſt charitatis, vera pax, quam dat Chriſtus; alia cupiditatis, falſa pax, quâ homo in rerum terrenarum fruitione, in deliciis carnis, in vitiis conquieſcit: hanc deſtruit Chriſtus, verbi ſui gladio nos ſeparans à rebus omnibus, affectibus, perſonis, etſi conjunctiſſimis, quæ nobis impedimento ſunt ad ſalutem. *Non veni pacem mittere, ſed gladium.* Quia (S. Joan. Chryſ. hom. 36 in Mat.) videlicet præcipua ſingulariſque pax tunc præſtatur, quando quod tabo vel ſanie corruptum eſt, abſcinditur atque projicitur; quando factioſa & improba pars repellitur, aut omninò deſtruitur: ſic certè cælis terra conjungi poteſt. Nam & Medicus hoc modo reliquum corpus facilè conſervat, ſi quod reduci ad ſanitatem non poteſt, exciderit atque abjecerit: & Militiæ Dux ad ſolvendam militum conſpirationem, alterum in alterum concitat. Sic in turre illa factum videmus, quando pernicioſa illa pax per ſalutarem vocis diſſonantiam diſſoluta, tranquillam atque laudabilem pacem reddidit. Sic etiam Paulus eos, qui adverſùs ſe conſpirabant, dividebat atque diſſipabat. Tempore verò ipſius Naboth concordia illa quovis bello fuit atrocior. Nec enim ſemper concordia laudanda, (Act. 9. 13.) cùm etiam latrones magnâ inter ſe concordiâ conſpirare (3. Reg. 21. 1.) ſciamus. Non igitur ex propoſito Chriſti, ſed ex mente animoque hominum vitioſo bellum erumpit Nam ipſe certè vellet ut omnes uno conſenſu veram pietatem amplecterentur: verùm quoniam reſiſtunt atque reluctantur, bellum prorumpit.

Non veni pacem mittere, ſed gladium. *Sermo Dei gladius bis acutus. Unde bis acutus? Dicit de temporalibus, dicit de æternis. In utroque probat quod dicit, & eum quem ferit, ſeparat à Mundo. Nonnè ipſe eſt gladius, de quo Dominus dicit,* Non veni pacem mittere in terram, ſed gladium? (Matt. 10. 34. S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 149.) *Attende quomodo venit disjungere, quomodo venit ſeparare. Disjungit ſanctos, disjungit impios, ſeparat à te quod te impedit. Filius vult ſervire Deo, pater non vult: venit gladius, venit ſermo Dei, dividit filium à patre. Filia vult, mater non vult: gladio dividuntur ab invicem. Nurus vult, ſocrus non vult: Veniat gladius bis acutus, afferat promiſſionem vitæ præſentis & futuræ, conſolationem temporalium, æternorum perfruitionem. Ecce gladius ex utraque parte acutus, promittens temporalia & æterna. In quo nos fefellit? Nonnè Eccleſia Dei per totum Mundum non erat? Ecce eſt. Antea legebatur, & non videbatur: modò ſicut legitur, ita cernitur. Quicquid temporaliter nobis promiſſum eſt, ad unam partem gladii pertinet: Quicquid in ſempiternum, ad alteram partem gladii pertinet. Habes ſpem futurarum rerum, habes conſolationem præſentium, noli retrahi ab eo qui vult retrahere: Pater, mater, ſoror, uxor, amicus ſit, non te retrahat; & utilis tibi erit gladius bis acutus. Utiliter te ille ſeparat, malè te tu conglutinas. Venit ergo Dominus noſter ferens gladium bis acutum, promittens æterna, implens temporalia. Duo Teſtamenta ad gladium bis acutum pertinent: Vetus Teſtamentum terrena promittit, Novum æterna. In utroque ſermo Dei verax inventus eſt, ut gladius bis acutus, De gladio maligno erue me* (inquit David) De gladio, *non ſufficit; addit,* maligno. (S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 143.) *Procul dubio eſt gladius benignus. Quis eſt gladius benignus? De quo Dominus dicit,* Non veni pacem mittere in terram, ſed gladium. *Separaturus enim erat fideles ab infidelibus, filios à parentibus, & cæteras neceſſitudines diremturus, gladio putredinem abſcindente, membra autem Chriſti ſanante. Eſt ergo benignus gladius bis acutus, utroque acumine præpotens Veteris & Novi Teſtamenti, narratione præteritorum, & promiſſione futurorum. Eſt ergo iſte gladius benignus: Ille autem malignus eſt, quo illi loquuntur vanitatem; quia benignus eſt quo Deus loquitur veritatem.*

Et inimici hominis, domeſtici ejus. Sæpè ſaluti noſtræ magis nocent, qui nobis intimiùs ſunt conjuncti. Parentes ſæpè ſentimus parricidas. Pater inimicus eſt filii, cùm inſtitutione & educatione prava, amore inordinato, indulgentiâ nimiâ, ipſum corrumpi ſinit, & malos habitus contrahere, cùm vitæ Chriſtianæ officia ipſum docere negligit. Filius inimicus eſt patris, cùm ip-

ſi occaſio eſt aut incitamentum ad divitias malis artibus quærendas & congregandas, ut ipſum in ſæculo promoveat, ac fortunatum reddat. Mater filiæ inimica eſt, cùm ipſam Mundi ingenio ac moribus conformat, & in luxu ac vanitate inſtituit. Filia matris inimica eſt, cùm ab ea obtinet ut ſpectacula, choræas, vitorumque cœtus frequentet. Dominus famulorum inimicus eſt, cùm ſalutem illorum non curat: Famulus domini, cùm ejus vitiis & cupiditatibus ſervit. Sic *Inimici hominis, domeſtici ejus.* ” Nullæ ſunt occultiores inſidiæ, quàm hæ quæ latent in ſimulatione officii, aut in aliquo neceſſitudinis nomine. Nam eum qui palam eſt adverſarius, facilè vitando cavere poſſis: hoc verò occultum, inteſtinum, ac domeſticum malum non ſolùm exiſtit, verùm etiam opprimit, antequam proſpicere atque explorare potueris. Propter quod etiam divina vox illa, *Et inimici hominis, domeſtici ejus*, cum magno dolore cordis auditur: Quia etſi quiſque tam fortis ſit, ut æquo animo perferat; vel tam vigilans, ut provido conſilio caveat, quæ adversùs eum molitur amicitia ſimulata: eorum tamen hominum perfidorum malo, cùm eos eſſe peſſimos experitur, ſi ipſe bonus eſt, graviter excrucietur neceſſe eſt; ſive ſemper mali fuerint, & ſe bonos finxerint, ſive in iſtam malitiam ex bonitate mutati ſint. Si ergo domus commune perfugium in his malis humani generis tuta non eſt, quid civitas, quæ quantò major eſt, tantò forum ejus litibus & civilibus & criminalibus plenius, etiamſi quieſcant non ſolùm turbulentæ, verùm ſæpius & cruentæ ſeditiones ac bella civilia, à quorum eventis ſunt aliquando liberæ civitates, à periculis numquam?

S. Aug. lib. 19 de Civitate Dei c. 5.

21. *Qui amat patrem aut matrem plusquàm me, non eſt me dignus: & qui amat filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus.* Dei amorem omnibus affectibus noſtris dominari oportet: Chriſtum, ejuſque Legem ac gloriam omnibus neceſſitudinibus præponi. *Ordinavit in me charitatem* (ait Sponſa.) Hic ordo in omni affectu neceſſarius eſt. *Ama poſt Deum patrem, ama matrem, ama filios. Si autem neceſſitas venerit ut amor parentum ac filiorum Dei amori comparetur, & non poſſit utrumque ſervari, odium in ſuos, pietas in Deum ſit.*

Cant. 2. — *S. Hieron. in hunc locum.*

Recordare tyrocinii tui diem, quo Chriſto in Baptiſmate conſepultus, in Sacramenti verba juraſti, pro nomine ejus non te patri parciturum eſſe, non matri. Ecce adverſarius in pectore tuo Chriſtum conatur occidere, ecce donativum, quod militaturus acceperas, hoſtilia caſtra ſuſpirant. Licèt parvulus ex collo pendeat nepos: licèt ſparſo crine & ſciſſis veſtibus, ubera quibus te nutrierat, mater oſtendat: licèt in limine pater jaceat: per calcatum perge patrem; ſiccis oculis ad vexillum Crucis evola. Solum pietatis genus eſt in hac re eſſe crudelem..... Facilè rumpit hæc vincula amor Dei, & gehennæ timor. At contrà, Scriptura præcipit parentibus obſequendum. Sed quicumque eos ſupra Chriſtum amat, perdit animam ſuam. Gladium tenet hoſtis ut me perimat: & ego de matris lachrymis cogitabo?

Idem Epiſt. 1. ad Heliodorum.

Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus. *Quicumque, non dico uxorem, cujus etiam commixtione carnis ad carnalem utitur voluptatem, ſed ipſa quæ ab hujuſmodi delectationibus aliena ſunt nomina pietatis, humano more carnaliter diligendo, Chriſto anteponit, non eum habet in fundamento; & ideo non per ignem ſalvus erit, ſed ſalvus non erit, quia eſſe cum Salvatore non poterit, qui de hac re apertiſſimè loquens, ait:* « Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus: & qui amat filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus: *Verùm qui has neceſſitudines ſic amat carnaliter, ut tamen eas Chriſto Domino non præponat, malitque ipſis carere quàm Chriſto, ſi ad hunc fuerit articulum tentationis adductus, per ignem ſalvus erit: quia ex earum amiſſione tantùm neceſſe eſt urat dolor, quantùm hæſerat amor. Porrò qui patrem, matrem, filios, filias ſecundùm Chriſtum dilexerit, ut ad ejus Regnum obtinendum, eique cohærendum illis conſulat, vel hoc in eis diligat, quòd membra ſunt Chriſti,*

S. Auguſt. lib. 21. de Civitate Dei c. 26.

A *abſit ut iſta dilectio reperiatur in lignis, fœno, & ſtipula conſumenda, ſed prorſus ædificio aureo, argenteo, gemmeo deputabitur. Quomodo autem poteſt eos plus amare quàm Chriſtum, quos amat utique propter Chriſtum?*

Amores duo in hac vita ſecum in omni tentatione luctantur, amor ſæculi, & amor Dei; & horum duorum qui vicerit, illùc amantem tamquam pondere trahit. Venit Chriſtus mutare amorem, & de terreno facere vitæ cæleſtis amatorem: homo propter nos factus, qui nos homines fecit; & aſſumens homines Deus, ut homines facere Deos... Hoc amore accenſis, vel potiùs ut accendantur, hoc dicit, *Qui amat patrem aut matrem ſuper me, non eſt me dignus,* &c. AMOREM parentum, *uxoris, filiorum, non abſtulit, ſed ordinavit, Non dixit, Qui amat, ſed* Qui amat ſuper me. *Ama patrem, ſed noli* B *ſuper Dominum: ama genitorem, ſed noli ſuper Creatorem. Pater genuit ſed non ipſe formavit. Nam quis, aut qualis ſibi naſciturus eſſet, cùm ſeminaret, ignoravit. Pater nutrivit, ſed non de ſuo pater panem eſurienti inſtituit. Poſtremò quicquid tibi pater reſervat in terra, decedit ut ſuccedas, vitæ tuæ locum faciet morte ſua. Pater autem Deus quod tibi ſervat, ſecum ſervat; ut hæreditatem cum ipſo poſſideas Patre, nec eum deceſſorem quaſi ſucceſſor expectes, ſed inhæreas ſemper manſuro ſemper in illo manſurus. Ama ergo patrem, ſed noli ſuper Deum tuum. Ama matrem tuam, ſed noli ſuper Eccleſiam, quæ te genuit ad vitam æternam Denique ex ipſorum parentum amore perpende quantùm diligere debeas Deum & Eccleſiam. Si enim tantùm diligendi ſunt* C *qui genuerunt moriturum, quanta charitate diligendi ſunt, qui genuerunt ad æternitatem venturum, in æternitate manſurum? Ama uxorem, ama filios ſecundùm Deum, ut conſulas eis ad Deum colendum tecum: cui junctus cùm fueris, ſeparationem nullam timebis. Ideo non debes illos plus Deo diligere, quos omninò malè diligis, ſi neglexeris tecum ad Deum ducere. Veniet fortaſſè hora Martyrii. Tu vis confiteri Chriſtum. Confeſſus excipies fortaſſe temporis pœnam, excipies temporalem mortem. Pater, aut uxor, aut filius blandiuntur ne moriaris, & blandiendo efficiunt ut moriaris. Si non efficiant, illic tibi veniet in mentem,* QUI AMAT *Patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios ſuper me, non eſt me dignus.* Lege & Epiſtolam 243. aliàs 38. ejuſdem S. Auguſtini ad Lætum.

S. Auguſt. ſerm. 344 aliàs 31. ex additis à Sirmondo.

22. *Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur* D *me, non eſt me dignus.* Crucem ferre, & Chriſtum imitari, non modò conſilium, ſed præceptum eſt; cujus obſervatio neceſſaria planè eſt ad æternam ſalutem conſequendam. Hanc rejicit impius, accipere videtur Philoſophus, ſed Chriſtum non ſequitur: ipſam verò propter Chriſtum, exemplo Chriſti accipit, eligit, ferre gaudet, qui verè Chriſtianus eſt. Chriſtus ut te redimeret, fudit ſanguinem ſuum: Tu mundo, tu peccato mori non vis, renuntiare voluptati renuis, ab injuſtitia temperare, pœnitentiam agere, cupiditates tuas mortificare, tribulationes à Deo immiſſas pati, ut redemptionis Chriſti ſis particeps. Habuit Chriſtus ſanguinem, unde nos redimeret; & ad hoc accepit ſanguinem, ut eſſet quem pro nobis redimendis effunderet *Sanguis Domini tui, ſi vis, datus eſt pro te: Si nolueris eſſe, non eſt datus pro te. Fortè enim dicis, Habuit ſanguinem Deus meus, quo* E *me redimeret: ſed jam cùm paſſus eſt, totum dedit; quid illi remanſit quod det & pro me? Hoc eſt magnum, quia ſemel dedit, & pro omnibus dedit. Sanguis Chriſti volenti eſt ſalus, nolenti ſupplicium. Quid ergo dubitas, qui mori non vis, à ſecunda potiùs morte liberari? Qua liberaris, ſi vis tollere crucem tuam, & ſequi Dominum; quia ille tulit ſuam, & quæſivit ſervum.... Væ generi humano! Ut liceat illis paululùm vivere, dant etiam illud unde poſſent ſemper vivere... Veniet de tranſverſo inimicus territans, & non tibi dicet, Da mihi pecuniam tuam, ut vivas: ſed dicet tibi, Nega Chriſtum, ut vivas. Quod tu ſi feceris, ut liceat tibi paululùm vivere, perdes unde poſſes ſemper vivere, Hoc eſt*

S. Auguſt. ſerm. 344 aliàs 31. ex additis à Sirmondo.

amare vitam, qui timebas mortem? Homo bone, quare timebas mortem, niſi amando vitam? Chriſtus eſt vita. Quare appetis parvam, ut perdas ſecuram? An fortè fidem non perdidiſti, ſed quod perderes non habuiſti? Tene ergo unde ſemper vivas. Attende proximum tuum, quanta faciat ut modicùm vivat. Attende & illum qui Chriſtum negavit, quantum malum fecit propter paucos dies vitæ. Et tu non vis ipſos paucos dies contemnere vitæ, ut nullo die moriaris, & in ſempiterno vivas die, à Redemptore tuo protegaris, in æterno Regno Angelis adæqueris? Quid amaſti? Quid perdidiſti? Ut ſequereris Dominum, crucem tuam non tuliſti. Accipere crucem ſuam, eſt pati pro Chriſto quicquid intulerit Mundus. Hæc gratia, hoc officium Chriſtianorum. 1. Petri 2. 9. 20. 21. Et c. 4. 13. 14. 15. 16. *Hæc eſt enim gratia, ſi propter Dei gratiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens injuſtè. Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi benè facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus.... Communicantes Chriſti paſſionibus, gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exſultantes. Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniam quod eſt honoris, gloriæ & virtutis Dei, & qui eſt ejus Spiritus ſuper vos requieſcit. Nemo autem veſtrûm patiatur ut homicida aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Chriſtianus, non erubeſcat: glorificet autem Deum in iſto nomine.*

Luc. 9. *Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* In alio Evangelio legitur: *Qui non accipit crucem ſuam quotidie.* Tota ſcilicet vita Chriſtiani, ſi ſecundùm Evangelium vivat, crux eſt & martyrium. S. Hieron. in hunc locum. *Ne igitur ſemel putemus ardorem fidei poſſe ſufficere, ſemper crux portanda eſt, ut ſemper nos Chriſtum amare doceamus.*

S. Leo ſerm. 44. Qui non accipit crucem ſuam, &c. *Pia vita ſanctorum numquam aliena eſt crucis Chriſti, dum continentiæ clavis deſideria carnis configit, & corporeas cupiditates virtute Spiritus in ſe habitantis interficit.* Apoſtolus ait, 2. Tim. 3. 12. *Omnes qui piè volunt vivere in Chriſto, perſecutionem patientur:* Et ideo S. Leo ſerm. 45. *Numquam deeſt tribulatio perſecutionis, ſi numquam deſit obſervantia pietatis.* Dominus ipſe in exhortationibus ſuis dicit: *Qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* Nec dubitare debemus hanc vocem, non ſolùm ad Diſcipulos Chriſti, ſed ad cunctos Fideles, totamque Eccleſiam pertinere, quæ ſalutare ſuum in his, qui aderant, univerſaliter audiebat. *Sicut ergo totius eſt temporis piè vivere: ita totius eſt temporis crucem ferre: Quæ meritò unicuique ſua dicitur, quia propriis modis atque menſuris ab unoquoque toleratur. Unum nomen eſt perſecutionis, ſed non una eſt cauſa certaminis: & plus plerumque periculi eſt in inſidiatóre occulto, quàm in hoſte manifeſto.* Iob. 7. 1. Beatus Job, alternantibus bonis ac malis Mundi hujus eruditus piè veraciterque dicebat: *Nonnè tentatio eſt vita hominis ſuper terram?* Quoniam non ſolis doloribus corporis atque ſuppliciis anima fidelis impetitur, verùm etiam ſalvâ incolumitate membrorum, gravi morbo urgetur, ſi carnis voluptate mollitur. Sed cùm caro concupiſcit adversùs ſpiritum, & ſpiritus adversùs carnem, præſidio Crucis mens rationalis inſtruitur: nec cupiditatibus noxiis illecta conſentit, quoniam continentiæ clavis & Dei timore transfigitur. In bono ergo propoſito conſtitutis, inimicitiæ diſſimilium diabolo inſtigante non deſunt, ut facilè in odia prorumpant, quorum improbi mores deteſtabiliores fiunt comparatione Juſtorum. Iniquitas cum juſtitia non habet pacem, temperantiam odit ebrietas, falſitati nulla eſt cum veritate concordia: non amat ſuperbia manſuetudinem, petulantia verecundiam, avaritia largitatem: & tam pertinaces habet diverſitas iſta conflictus, ut etiamſi exteriùs conquieſcat, ipſa tamen piorum cordium penetralia inquietare non deſinant: ut verum ſit, quòd *Qui voluerint in Chriſto piè vivere, perſecutionem patientur:* & verum ſit, quòd omnis hæc vita tentatio eſt. *Ipſis experimentis ſuis unuſquiſque Fidelis edoctus, Chriſti Cruce armetur, ut Chriſto dignus habeatur.*

S. Leo ſerm. 70. Qui non accipit crucem ſuam, &c. *Suſceptio crucis, eſt interfectio cupiditatum, occiſio vitiorum, declinatio vanitatis, & abdicatio omnis erroris.*

23. ***Qui invenit animam ſuam, perdet illam, & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.*** Nimius & inordinatus amor temporalis vitæ, impedimentum eſt pietatis Chriſtianæ. Vita ipſa pro Chriſto contemnenda eſt, & potiùs amittenda, quàm fides abnegetur, aut aliâ quavis ratione Deus offendatur. Vitam non amat, qui vivere in æternum, cùm poſſit non curat. Qui carnis deſideriis & voluptatibus indulgent, qui præſentis vitæ dulcedinem ita diligunt, ut crucis amaritudines deguſtare nolint; qui numquam de morte cogitare volunt, ne mala ipſorum tranquillitas, vel ad momentum interturbetur, animam ſuam in æternum perdent. Qui verò mortificant membra ſua ſuper terram, qui carnem crucifigunt cum vitiis & concupiſcentiis, qui Chriſto patienti ſe conformant, corpuſque ſuum per pœnitentiam offerunt Deo *Hoſtiam viventem, ſanctam*, Eique *placentem*, animam ſuam in vitam æternam cuſtodiunt. *Qui invenit animam ſuam, perdet illam; & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.* Nemo poteſt animam ſuam perdere propter Chriſtum, niſi eam priùs invenerit; & nemo poteſt animam ſuam invenire in Chriſto, niſi eam priùs perdiderit. S. Auguſt. ſerm. 144 aliàs 3. ex additis à Sirmondo. *Inveni, ut perdas: perde, ut invenias. Quomodo eam priùs inventurus es, ut habeas quam perdas? Quando cogitas te ex parte mortalem, quando cogitas eum qui te fecit, & inſufflando animam tibi creavit, & videris eam illi debere, qui dedit; illi reddendam, qui commodavit; ab illo cuſtodiendam, qui inſtituit; inveniſti animam tuam, inveniens eam in fide. Credidiſti enim hoc, & inveniſti animam tuam. Nam perditus eras, antequam crederes. Inveniſti animam tuam: mortuus quippe fueras in infidelitate, revixiſti in fide... Perde eam, & anima tua ſemen tibi ſit. Nam & agricola triturando & ventilando invenit triticum, & rurſus ſeminando perdit triticum. Invenitur in area, quod perierat in ſemente. Perit in ſemente, quod inveniatur in meſſe.* Qui ergo invenerit animam ſuam, perdet eam. *Qui laborat colligere, quare piger eſt ſeminare?* Vide tamen ubi invenias, & quare perdas. Unde enim invenires, niſi tibi lumen accenderet ille cui dicitur, *Tu illuminabis lucernam meam Domine?* Pſal. 17. 29. Jam ergo inveniſti, illo tibi accendente lucernam. Vide quare perdas. Non enim paſſim perdendum eſt, quod tam diligenter inventum eſt. Non ait, Qui perdiderit eam, inveniet eam: Sed, *Qui perdiderit eam propter me.* Naufragi fortè negotiatoris corpus cùm in littore inſpexeris, reddis lacrymas miſeratus, & dicis, Væ huic homini! Propter aurum perdidit animam ſuam. Benè plangis, benè miſeraris. Propter aurum enim perdere animam ſuam potuerit, propter aurum invenire non poterit. Ad damnum animæ ſuæ idoneus fuit, ad eam lucrandam minùs idoneus exſtitit. Non enim cogitandum eſt quod perdidit, ſed quare perdidit. Si propter avaritiam ecce ubi jacet caro, ubi eſt quod erat carum? Et tamen *juſſit avaritia, & propter aurum perdita eſt anima, & propter Chriſtum non perit anima, neque pereat...* Noli dubitare pro Chriſto animam perdere. Fideli creatori commendas, quod diceris perdere. *Tu quidem perdes: ſed ille ſuſcipit, cui nihil perit. Si amas vitam, perde ut invenias: Quia cùm inveneris, jam non erit quod perdas, non erit quare perdas. Ea quippe invenitur vita, quæ invenitur ut omninò perire non poſſit.*

S. Auguſt. ſerm. 159 aliàs 17. de Verbis Apoſt. Qui invenit animam ſuam, perdet illam: & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam. *Exhibuiſtis membra veſtra deliciis illicitis, peccatorum ſuavitate ducti eſtis, ut illa faceretis, ducat vos ad recta facta ſuavitas & dulcedo juſtitiæ: Amate juſtitiam, quomodo amaſtis iniquitatem.* Digna eſt juſtitia quæ à vobis

impetret ut exhibeatis illi, quod exhibuiſtis iniquitati: hoc eſt. Humanum dico, hoc eſt quod infirmitas veſtra tolerare adhuc poteſt. Quid ergo ſuſpendit Apoſtolus? Quid diſtulit dicere? Dicam ſi potero. Appende juſtitiam & iniquitatem: tantùmne digna eſt juſtitia, quantùm digna fuit iniquitas? Sic amanda eſt iſta, quantùm amata eſt illa? Abſit ut ſic, ſed & utinam vel ſic! Ergo plus? Plus omnino. *In iniquitate ſecutus es voluptatem, pro juſtitia tolera dolorem. Ecce neſcio quis ætatis lubricæ impudicus adoleſceus, ſuavitate illiciente injecit oculos in conjugem alienam, amavit, cupit pervenire, quærit tamen latere: ſic enim amat voluptatem, ut plus timeat dolorem. Quare quærit latere? Timet apprehendi, ligari, adduci, includi, produci, torqueri, occidi. Hæc omnia timendo, in illa appetitione ſuavitatis ſuæ latebras quærit: aucupatur abſentiam mariti, ipſum adjutorem flagitii ſui timet invenire, quia conſcio ſe* B *formidat implicare. Et videmus eum, ſuavitate duci; ſed ſuavitas illa non eſt tanta, ut vincat etiam dolorem timoremque pœnarum. Da mihi pulchram juſtitiam, da mihi fidei pulchritudinem: procedat in medium, oſtendat ſe oculis cordis; inſpiret fervorem amatoribus ſuis. Jam tibi dicitur, Frui me vis? Contemne quicquid te aliud delectat, contemne pro me. Ecce contemſiſti, parum eſt illi. Humanum eſt hoc propter infirmitatem carnis veſtræ. Parum eſt ut contemnas quicquid te delectabat: contemne quicquid te terrebat, contemne carceres, vincula, equuleum, tormenta, mortem. Hæc viciſti, me inveniſti. In utroque gradu amatores juſtitiæ vos probate. Invenimus forſitan aliquos, qui præponant juſtitiæ delectationem voluptatibus & delectationibus corpori ſui: Qui autem pro illa pœnas, dolores, mortemque contemnat, putas eſt aliquis in vobis?.... Millia Martyrum* C *adjacent oculis noſtris, ipſi veri amatores perfectæque juſtitiæ. De illis dictum eſt*, Omne gaudium exiſtimate, fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis; ſcientes quòd probatio fidei veſtræ patientiam operatur; patientia autem opus perfectum habet. *Quid addi poteſt, ut opus perfectum habeat? Amat, ardet, fervet, calcat omnia quæ delectant, & tranſit: venit ad aſpera, horrenda, truculenta, minantia, calcat, frangit, & tranſit. O amare, ô ire, ô ſibi perire, ô ad Deum pervenire!* Qui animam ſuam amat, perdet illam, & qui perdiderit animam ſuam propter me, in vitam æternam inveniet illam. *Sic armandus eſt amator juſtitiæ, ſic armandus eſt amator inviſibilis pulchritudinis.*

Iacobi 1. 2.

Et qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam. Medicinæ præſidium plures refugiunt. Plures enim D ſtulti, plures timidi, & malè verecundi. Et eſt planè quaſi ſævitia medicinæ, de ſcalpello, deque cauterio, de ſinapis incendio: non tamen ſecari, & inuri, & extendi, idcirco malum, quia dolores utiles affert. Nec quia tantummodo contriſtat, recuſabitur; ſed quia neceſſariè contriſtat, adhibebitur. Horrorem operis fructus excuſat. Ululans denique ille & gemens, & mugiens inter manus Medici, poſtmodum eaſdem mercede cumulabit, & artifices optimas prædicabit, & ſævas jam negabit. Sic & Martyria deſæviunt, ſed in ſalutem. Licebit & Deo in vitam æternam per ignes & gladios & acerba quæque curare. Sed Medicum quidem miraberis etiam in illo, quòd fermè pares adhibet qualitates medelarum E adversùs qualitates querelarum, cum quaſi de perverſo auxiliatur, per ea ſubveniens per quæ laboratur. Nam & calores caloribus ampliùs onerando compeſcit, & ardores ſiti potiùs macerando reſtinguit, & fellis exceſſus amaris quibuſque potiunculis colligit, & ſanguinis fluxus deſuſâ inſuper venulâ revocat. Deum verò, & quidem zelotem, culpandum exiſtimabis, ſi voluit certaſſe cum cauſa, & injuriæ æmulando prodeſſe; mortem morte diſſolvere, occiſionem occiſione diſpargere, tormentis tormenta diſcutere, ſupplicia ſuppliciis evaporare, vitam auferendo conferre, carnem lædendo juvare, animam eripiendo ſervare. Perverſitas quam putas, ratio eſt; quod ſævitiam exiſtimas, gratia eſt; ita Deo de momentaneis A æterna medicante. Magnifica bono tuo Deum tetrum. Incidiſti in manus ejus, ſed feliciter incidiſti. Incidit & ille in ægritudines tuas. Homo ſemper Medico prior negotium facit. Denique ſibimetipſe periculum mortis attraxit. Acceperat à Domino ſuo, ut à Medico, ſatis utilem diſciplinam ſecundùm legem vivendi, ut omnia quidem ederet, ab una ſolummodo arbuſcula temperaret, quam ipſe Medicus importunam interim noverat. Audiit ille quem maluit, & abſtinentiam rupit: edit illicitum, & tranſgreſſione ſaturatus, in mortem cruditavit. Digniſſimus bona fide in totum perire, qui voluit. Sed Dominus ſuſtentatâ ſervurâ delicti, donec tempore medicina temperaretur, paulatim remedia compoſuit, omnes fidei diſciplinas & ipſas æmulas vitio, verbum mortis verbo vitæ reſcidentes, auditum tranſgreſſionis auditu devotionis limantes. Ita & cùm mori præcipit Medi- B cus ille, veternum mortis excludit. Quid gravatur pati nunc homo ex remedio, quod non eſt tunc gravatus pati ex vitio? Diſplicet occidi in ſalutem, cui non diſplicuit occidi in perditionem? Nauſeabit ad antidotum, qui hiavit ad venenum?.. Evulſum hominem de diaboli gula per fidem, Deus jam & inculcatorem ejus eſſe voluit per virtutem; ne ſolummodo evaſiſſet, verùm etiam eviciſſet inimicum. Amavit qui vocaverat in ſalutem, invitare & ad gloriam; ut gaudeamus liberati, exultemus etiam coronati.

Tertull. Scorpiaci c. 6.

Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam. Quid eſt Martyrium? delictorum finis, periculi terminus, dux ſalutis, iter patientiæ, magiſter domus vitæ, quo profectò etiam ea occidunt, quæ in futuro diſcrimine potuiſſent tormenta reputari...., Non dubium eſt quantùm à Domino conſequantur, qui ſaluti ſuæ nomen C Dei prætulerunt; ut in illa judicii die meliores cruor faceret, quos ſanguis ſuus Martyres eſſe monſtraret. Mors quippe integriorem facit vitam, mors magis deducit ad gloriam. Sic quotieſcumque jacentibus ſtipulis diſtenta imbribus frumenta turgeſcunt, fœcundæ meſſes coguntur æſtate: ſic quoties ferro vitis abſcinditur erumpentibus pampinis, meliùs uva veſtitur; nam & in augmentum proventuri temporis cedit, quicquid injuriâ ſuâ proficit. Flammas quippe plerumque agris juvit immittere, quo calore vagantis incendii cæca terræ ſpiramenta laxentur: juvit leves ſtipulas crepitanti igne torrere, ut ſe altiùs gravida ſeges tollere, parturientibus culmis denſior valeat ariſta florere. Igitur talis & Martyrii primò caſus, poſtmodum fructus eſt, qui morte vitam condemnat, ut vitam morte cuſtodiat.... Chariſſimi fratres, D qui Reſurrectionis præmia ſuſtinemus, qui judicii diem quærimus, qui denique cum Chriſto regnaturos nos eſſe confidimus, ſæculo mortui eſſe debemus. Nec poteris optare martyrium, niſi ante oderis ſæculum; nec pervenire ad Dei præmium, niſi amaveris Chriſtum: Qui autem amat Chriſtum, non amat ſæculum; Chriſtus enim abjectus eſt ſæculo, ſicut & ſæculum Chriſto; ita ut ſcriptum eſt: *Mihi Mundus crucifixus eſt, & ego Mundo.* Nemini amabilis fuit Mundus, quem non ante damnaverit Dominus; ſalute potuit frui æterna, qui Mundi gloriatus eſt vitiâ. Vox eſt iſta Chriſti dicentis: *Qui in hoc ſæculo amaverit animam ſuam, in futuro perdet illam, qui autem in hoc ſæculo oderit illam in futuro inveniet eam....* E Quis ergo non omnibus viribus elaboret ad tantam claritatem pervenire, ut amicus Dei fiat, ut cum Chriſto ſtatim gaudeat; ut poſt tormenta & ſupplicia terrena præmia divina percipiat? Si Militibus ſæcularibus glorioſum eſt, ut hoſte devicto redeant in patriam triumphantes: quantò potior & major eſt gloria, victo diabolo ad paradiſum triumphantem redire, & unde Adam peccator ejectus eſt, illuc proſtrato eo qui ante dejecerat, trophæa victricia reportare? Offerre Deo acceptiſſimum munus, incorruptam fidem, & virtutem mentis incolumem, laudem devotionis illuſtrem? Comitari eum. cùm venire cœperit, vindictam de inimicis recepturus? Lateri ejus aſſiſtere, cùm ſederit judicaturus? Cohæredem Chriſti fieri? Angelis adæquari? Cum Patriarchis,

S. Cypr. Tract. de Laude Martyrii.

cum Apoſtolis, cum Prophetis, cæleſtis Regni poſſeſſione lætari? Has cogitationes quæ perſecutio poteſt vincere, quæ poſſunt tormenta ſuperare? Durat fortis & ſtabilis religioſis meditationibus fundata mens: & adverſùs omnes diaboli terrores & minas Mundi, animus immobilis perſtat, quem futurorum fides certa & ſolida corroborat. Clauduntur cæli in perſecutionibus terræ, ſed patet cælum: Minatur Antichriſtus, ſed Chriſtus tuetur: Mors infertur, ſed immortalitas ſequitur: Occiſo Mundus eripitur, ſed reſtituto Paradiſus exibetur: Vita temporalis extinguitur, ſed æterna reparatur. Quanta eſt dignitas, & quanta ſecuritas, exire hinc lætum, exire inter preſſuras & anguſtias glorioſum, claudere in momento oculos, quibus homines videbantur & Mundus, & aperire eoſdem ſtatim ut Deus videatur & Chriſtus?

24. *Qui recipit vos, me recipit; & qui me recipit, recipit eum, qui me miſit. Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit juſtum in nomine juſti, mercedem juſti accipiet.* Qui Chriſtum in Prædicatore aut Doctore veritatis; aut in juſto fide intuetur, immò in quovis paupere, Chriſtum ipſum charitate recipit. In ipſis enim Chriſtus eſt ut in legatis, miniſtris, membriſque ſuis; ut in Sacramento latens, aliena ſpecie velatus. Unde *Salvianus* ait: *Chriſtus in omnium pauperum univerſitate mendicat.* Qui recipit Chriſti Jeſu Miniſtros, Eccleſiæ ſcilicet Catholicæ Sacerdotes, Concionatores, Doctores, & temporalia ſubſidia illis ſubminiſtrat, particeps eſt omnium meritorum, quæ illi concionando, docendo, laborando in Evan- [C] gelio Dei, & in ſacro miniſterio comparant. Qui virum juſtum recipit, particeps eſt meritorum juſti, modò ſolo Chriſti intuitu, non ob temporales aliquas rationes recipiatur. *Æqua pars erit deſcendentis ad prælium, & rema-*
[1. Regum 30. 24.] *nentis ad ſarcinas* (inquit David) ſic æqualis quodam modo merces apud Deum repoſita eſt illi qui Concionatorem, vel Doctorem veritatis, juſtumve recipit, ac ipſi Concionatori, ipſi Doctori, ipſi Prophetæ, ipſi
[S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 102. n. 13.] juſto; quia illis in ſancto miniſterio cooperatur. *Verùm quia poteſt recipi juſtus aliâ intentione, cùm putatur prodeſſe poſſe ad aliquid temporale, fortè ad ſupplendam cupiditatem, fortè ad adjuvandum, ut homo circumveniatur, aut opprimatur; quia tale miniſterium de illo quæris, fortè propterea ſuſcipis: negavit tibi mercedem juſti, niſi* [D] *cum additamento. Ait enim,* Qui receperit juſtum in nomine juſti, mercedem juſti accipiet; *id eſt, ideo recipiens quia juſtus eſt.* Et qui receperit prophetam; *non tantùm receperit Prophetam, ſed* in nomine prophetæ, *hoc eſt, in illo honorans quod Propheta eſt. Ad extremum;* Qui dederit calicem aquæ frigidæ uni ex minimis iſtis, tantùm in nomine diſcipuli; *id eſt, propterea quia diſcipulus Chriſti eſt, propterea quia diſpenſator ſacramenti eſt: Amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.*

[Philipp. 4 14. 15.] Ad Philippenſes ſcribit S. Paulus: *Bene feciſtis, communicantes tribulationi meæ. Scitis autem & vos, Philippenſes, quòd in Principio Evangelii, quando profectus ſum à Macedonia, nulla mihi Eccleſia communicavit in ratione dati & accepti, niſi vos ſoli: quia & Theſſalo-* [E] *nicam ſemel & bis in uſum mihi miſiſtis. Non quia quæro datum, ſed requiro fructum abundantem in ratione*
[S. Aug. lib. 13. Confeſſionum, c. 26. & 27.] *veſtra.* Datum, eſt res ipſa, quam dat qui impertitur hæc neceſſaria, veluti eſt nummus, cibus, potus, veſtimentum, tectum, adjutorium. Fructus, autem bona & recta voluntas datoris eſt .... *Datum eſt, ſuſcipere Prophetam, ſuſcipere juſtum, porrigere calicem aquæ frigidæ diſcipulo: Fructus autem, in nomine Prophetæ, in nomine juſti, in nomine diſcipuli hoc facere. Fructu paſci-* [A] *tur Elias à vidua ſciente quòd hominem Dei paſceret, & propter hoc paſceret: per corvum autem dato paſcebatur. Nec interior Elias, ſed exterior paſcebatur, qui poſſet etiam talis cibi egeſtate corrumpi.* Ideo cùm homines idiotæ atque infideles Chriſti Miniſtros & Prædicatores ſuſcipiunt corporaliter reficiendos, aut in aliquo præſentis vitæ uſu adjuvandos, cùm id quare faciendum ſit, & quò pertineat, ignorent: *Nec illi iſtos paſcunt, nec iſti ab illis paſcuntur: Quia nec illi hæc rectâ voluntate operantur, nec iſti eorum datis, ubi fructum nondum vident, lætantur. Inde quippe animus paſcitur, unde lætatur.*

25. *Et quicumque potum dederit uni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine Diſcipuli: Amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.* Bonum opus, [B] quamvis minimum, ſi tamen ex charitate fiat, magni apud Deum meriti eſt. Deus cor interrogat, non manum; bonam voluntatem adtendit, non facultatem. Pauperrimi opera miſericordiæ exercere poſſunt, illiſque Deum promereri. Id interpoſito juramento Chriſtus confirmat, ne de illo dubitemus: *Amen dico vobis, Non perdet mercedem ſuam!* O nos beatos, quorum cauſâ Deus jurat. Væ nobis, ſi nec Deo juranti credimus. In ſæculo magna officia magnatibus exhibenda ſunt, ut magna merces obtineatur. Apud Deum minima etiam officia minimis propter ipſum exhibita, magnam mercedem, ſcilicet Deum ipſum & gloriam æternam conſequuntur. Parum habes unde eleemoſynam facies. Habes voluntatem? *Quomodo nihil eſſet quod ha-* [S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 125. n. 11. 12 & 13.]
[C] *bes, ſi non adeſſet bona voluntas: ſic & quia non habes, noli eſſe triſtis, ſi eſt tibi bona voluntas. Quid enim ſeminas? Miſericordiam. Et quid metes? Pacem. Numquid autem dixerunt Angeli, Pax in terra divitibus hominibus? Sed, Pax in terra hominibus bonæ voluntatis. In Zachæo magna voluntas, in Zachæo charitas magna. Suſcepit Dominum hoſpitio, gaudens ſuſcepit, & dimidium patrimonii ſui pauperibus promiſit ſe daturum, & ſi cui aliquid abſtulerat, quadruplum ſe redditurum: ut intelligas propterea ſibi eum tenuiſſe dimidium, non ut haberet quod poſſideret, ſed ut haberet unde debita redderet. Magna voluntas, multum dedit, multùm ſeminavit. Ergo vidua illa, quæ duo minuta miſit, parum ſeminavit? Immò tantum quantum Zachæus. Minores enim facultates fere-*
[D] *bat, ſed parem voluntatem habebat. Miſit duo minuta de tanta voluntate, de quanta Zachæus dimidium patrimonii ſui. Si adtendas quid dederunt, diverſa invenies: Si adtendas unde dederunt, paria invenies: Quicquid habuit dedit illa, & quod habuit dedit ille. Fac aliquem non habere vel duos nummos: eſt aliquid vilius quod ſeminemus, ut metamus illam meſſem? Eſt.* Calicem aquæ frigidæ qui dederit diſcipulo, non perdet mercedem ſuam. *Calix aquæ frigidæ non duobus nummis, ſed gratis conſtat: tamen aliquando ſic gratis conſtat, ut habeat illum alius, & alius non habeat: ſi ergo ille qui illum habet, dederit illi qui non habet: tantum dedit, ſi de plena charitate dedit quod dedit, quantum illa in duobus minutis, quantum Zachæus in dimidio rerum*
[E] *ſuarum. Non enim ſine cauſa addidit,* frigidæ, *ut pauperem oſtenderet. Ideo dixit,* Calicem aquæ frigidæ, *ne quis vel inde cauſaretur, quòd lignum non habuerit unde calefaceret aquam.* Calicem aquæ frigidæ qui dederit uni ex minimis, non perdet mercedem ſuam. *Quid ſi nec hoc habeat? Securus ſit, etſi nec* hoc habet. Pax in terra hominibus bonæ voluntatis: *Tantùm illud timeat, ne habeat, & non faciat. Si enim habet, & non facit, intus gelavit.*

CAPUT XI.

Senſus Litteralis.

I. ET *factum eſt, cùm conſummaſſet Jeſus præcipiens duodecim Diſcipulis ſuis, tranſiit inde ut doceret, & prædicaret in civitatibus eorum.* Cùm finem præcipiendi ac inſtruendi Apoſtolos feciſſet Jeſus, datâ operâ ab illis receſſit, ut occaſionem haberent exequendi mandata, & legationem à Domino commiſſam obire ſtatim inciperent. Tranſiit autem ut docendi & prædicandi munus, quo nullum præſtantius eſt, non vicariâ tantum Apoſtolorum operâ impleret, ſed ipſe per ſe præſtaret in civitatibus Judæorum.

2. *Joannes autem cùm audiſſet in vinculis opera Chriſti, mittens duos de Diſcipulis ſuis, ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium exſpectamus?* Quæ hic, & cap. 14. de Joanne narrantur, ante miſſionem Apoſtolorum contigiſſe, colligitur ex S. Luca cap. 7. verſ. 18. & opinione Herodis de Chriſto, quam S. Matthæus cap. 13 fuiſſe cauſam ſeceſſûs Chriſti in deſertum cum Apoſtolis ex miſſione reverſis teſtatur. Cùm Joannes in carcere detentus ab Herode, audiviſſet Chriſti miracula, cum Propheticis de illo Oraculis congruentia, duos è Diſcipulis ſuis ad eum miſit, tum honoris causâ, tum ut legitimi teſtes eſſent ad reliquos etiam inſtruendos, qui æmulatione quadam pro Magiſtro, quadamtenus à Chriſto alieni erant. Unde & antea ad ipſum accedentes dixerant: *Quare nos; & Phariſæi jejunamus frequenter: Diſcipuli autem tui non jejunant?* Et Joanni olim dixerant ex eodem invidiæ ac livoris ingenio, *Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.* Miſit autem Diſcipulos ad Chriſtum, & per ipſos interrogavit, an Meſſias ille eſſet à Judæis exſpectatus, & eorum Patribus à Deo promiſſus, non quòd ipſe ea de re ullatenus dubitaret, aut de futura Chriſti morte, & ad inferos deſcenſu, ut nonnullis veterum Patrum viſum eſt, ut quòd Prophetiæ Spiritus in Joanne defeciſſet, translatus ad Chriſtum, ut *Tertulliano* placuit; ſed quòd Joannis Diſcipuli ſubdubitarent num fortè Chriſtum ſibi præpoſuiſſet, ſeque majorem prædicaſſet modeſtiæ causâ, nec illius divinitatem adhuc compertam haberent. Quamobrem operæ pretium duxit illos ad Chriſtum inſtruendos mittere, ut admirabilibus ejus operibus perſuaſi, ipſi crederent, illique adhærerent. *Non quaſi ignorans interrogat* (inquit S. Hieronymus) *ipſe enim cæteris ignorantibus demonſtraverat dicens*: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata Mundi: *& Patris vocem audierat intonantis*, Hic eſt Filius meus dilectus, in quo complacuit mihi. *Sed quomodo Salvator interrogat, ubi poſitus ſit Lazarus; ut qui locum ſepulchri indicabant, ſaltem ſic pararentur ad fidem, & viderent mortuum reſurgentem: ſic & Joannes interficiendus ab Herode, Diſcipulos ſuos mittit ad Chriſtum ut per hanc occaſionem videntes ſigna atque virtutes, crederent in Eum, & Magiſtro interrogante, ſibi diſcerent.* Ita ante S. Hieronymum S. Hilarius: *Joannes detentus in carcere Dominum ignorat? & Propheta tantus Deum ſuum neſcit? Atquin venturum ut præitor nuntiavit, conſiſtentem ut Propheta agnovit, adeuntem ut confeſſor veneratus eſt. Unde tam variæ & tam abundanti ejus ſcientiæ error obrepſit? Sed conſequens de eo Domini teſtimonium ſentiri hoc ita non ſinit. Neque ſanè credi poteſt, Spiritûs Sancti gloriam in carcere poſito defuiſſe, cùm Apoſtolis virtutis ſuæ lumen eſſet in carcere poſitis miniſtraturus...... Tali igitur Joannes exemplo, non ſuæ, ſed Diſcipulorum ignorantiæ conſulit: ipſe enim Venturum prædicavit. Sed ut ſcirent non alium à ſe prædicatum, ad opera ejus intuenda diſcipulos ſuos miſit: ut auctoritatem dictis ſuis illius opera conferrent, neque Chriſtus alius exſpectaretur, quàm cui teſtimonium opera præſtitiſſent.*

Matt. 9. 14. Joann. 3. 26. S. Hieron. in hunc locum. S. Hilar. Tract. 11. in Joann. Vide & S. Joann. Chryſoſt. Hom. 37. in Matt.

Tu es qui venturus es? Tu-ne Meſſias es promiſſus, ſive Chriſtus, qui venturus exſpectatur ex vaticiniis Prophetarum? Meſſiam namque hoc nomine, *Qui venturus eſt*, ſignificant ſacra Oracula. Geneſ. 49. 10 *Non auferetur ſceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt.* Iſaiæ 35. 4 *Deus ipſe veniet, & ſalvabit vos.* Matth. 21. 9. *Benedictus qui venit in nomine Domini* Hebr. 10. 37. *Adhuc enim modicum aliquantulum, Qui venturus eſt, veniet, & non tardabit.*

3. *Et reſpondens Jeſus, dit illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audiſtis, & vidiſtis.* Quòd illos ad Joannem remittat Chriſtus, prudentiæ & caritatis eſt eorum incredulitatem vel ignorantiam diſſimulantis, ne exprobratio vel increpatio eorum animos à notitia veritatis & diſciplina fidei averteret. *Ite, renuntiate Joanni quæ audiſtis:* Mortuorum reſurrectionem non viderant, ſed audiverant: & *vidiſtis:* Alia enim miracula à Chriſto fieri ipſi viderant, ut ex Lucæ cap. 7. compertum eſt. Ubi enim filium unicum viduæ juxta portam civitatis Naim à Chriſto ſuſcitatum retulit, famamque miraculi diffuſam in univerſam Judæam, & in omnem circa regionem; ſtatim ſubdit: *Et nuntiaverunt Joanni diſcipuli ejus de omnibus his. Et convocavit duos de diſcipulis ſuis Joannes, & miſit ad Ieſum dicens: Tu es qui venturus es, an alium exſpectamus? Cùm autem veniſſent viri, dixerunt: Joannes Baptiſta miſit nos ad te dicens, Tu es qui venturus es, an alium exſpectamus? (In ipſa autem hora multos curavit à languoribus & plagis, & ſpiritibus malis, & cæcis multis donavit viſum) Et reſpondens, dixit illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audiſtis & vidiſtis.* Teſtimonium operum longè certius eſt quàm verborum. Ideo Chriſtus non reſpondit, Ego ſum Meſſias; ſed miraculis id probavit, & Joannis teſtimonium de ſe confirmavit, in ſe impletum oſtendens Iſaiæ de Meſſia vaticinium, *Deus ipſe veniet, & ſalvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt.* Et, *Spiritus Domini ſuper me, eò quòd unxerit Dominus me: ad annuntiandum manſuetis miſit me, ut mederer contritis corde, prædicarem captivis indulgentiam, & clauſis apertionem*, &c. Quia ergo ſicut Deus qua mente miſiſſet Joannes, non erat neſcius, cæcos, claudos, alioſque morbis plurimis laborantes illicò curavit: non ut Joannes hæc diſceret: non indigebat enim his ille qui credebat, ſed ut diſcipulos ejus dubitantes attraheret. Ideo poſt curationem multorum, ait: *Euntes renuntiate Joanni quæ audiſtis & vidiſtis. Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes evangelizantur: & beatus eſt, qui non fuerit ſcandalizatus in me.* Ex quo illis oſtendit non eſſe ſibi occultas cogitationes eorum. Quòd ſi reſpondiſſet, Ego ſum; & offendiſſet illos hoc reſponſum, & dixiſſent, aut certè cogitaſſent, quod Judæi crebrò objecerunt, *Tu de te ipſo teſtimonium perhibes:* idcirco id non ait, ſed ſignis illos ad fidem adducit, ut & omni ſuſpicione doctrina ejus careat, & dilucidior ſit.

Luc. 7. Iſai. 35. 4 & 61. 1. S. Joann. Chryſ. Hom. 17 in Matt.

Pauperes evangelizantur, Evangelica doctrina pauperibus annuntiatur, Regnum cælorum ipſis promittitur. Quid verò admirabilius, quàm pauperem Regno deſtinari? *Pauperes evangelizantur*, vel pauperes ſpiritu, vel certè opibus pauperes (inquit S. Hieronymus) ut nulla inter nobiles & ignobiles, inter divites & egenos in prædicatione diſtantia ſit. *Hæc Magiſtri rigorem, hæc præceptoris comprobant veritatem: quando omnis apud eum, qui ſalvari poteſt, æqualis eſt.*

S. Hier. in hunc locum.

4. *Et beatus eſt, qui non fuerit ſcandalizatus in*

me. Beatus, qui offendiculi ac lapsûs occaſionem ex me non ceperit; qui ſtatu meo humili & paupere, doctrinæ meæ ſeveritate, paſſione, mortis ignominiâ abſterritus non fuerit quo minùs in me credat. Chriſtus enim *Lapis* eſt *offenſionis, & petra ſcandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in quo & poſiti ſunt.* Lapis, inquam, offenſionis eſt, non ſuo vitio, qui venit & mortuus eſt ut omnibus fundamentum eſſet ad fidem, ſanctificationem, & ſalutem, ſed hominum malitiâ & infidelitate, ut ab Iſaia prædictum eſt: *Et erit vobis in ſanctificationem. In lapidem autem offenſionis, & in petram ſcandali, duabus domibus Iſraël; in laqueum & in ruinam habitantibus Jeruſalem. Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur.* Diſcipulos autem Joannis ad ſe miſſos occultè arguit Chriſtus, & mentis ipſorum affectum ſibi notum eſſe ſignificat, qui ſcandalum ex ipſo ſumebant, livore & invidia in tranſverſum acti. Et ne forſitan plebs neſciens, hoc dicto Joannem ſugillari arbitraretur, in illius laudes perorat.

1. Petri 2. 8. Rom. 9. 33. Iſaiæ 8. 14. 15. S. Joannes Chryſoſt. Hom. 37. in Matt.

5. *Illis autem abeuntibus*, (ne videretur adulari, Magiſtrum coram Diſcipulis commendans; & ne Magiſtri laudibus efferrentur & ſuperbirent Joannis Diſcipuli) *cœpit Jeſus ad turbas dicere de Joanne: Quid exiſtis in deſertum videre? Arundinem vento agitatam? Sed quid exiſtis videre? Hominem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus Regum ſunt.* „Numquid ad hoc in deſertum exiſtis, ut videretis hominem inſtar arundinis ventorum flatu in varias partes inclinari, ut quem ante laudaverat, de eo nunc dubitet; & de quo priùs dixerat, *Ecce Agnus Dei*, nunc interroget utrum ipſe an alius ſit, qui vel venerit vel venturus ſit? Et quia omnis prædicatio falſa, ſectatur lucra, & gloriam quærit humanam, ut per gloriam naſcantur compendia: aſſerit eum, camelorum veſtitum pilis, nulli poſſe adulationi ſuccumbere, & qui locuſtis veſcitur ac melle ſilveſtri, neque opes, neque alias terrenas delicias quærere; rigidamque & auſteram vitam aulas vitare Palatii, quas quærunt, qui purpura, & byſſo, & ſerico, & mollibus veſtiuntur.” Joannem itaque laudat Chriſtus ab animi magnitudine, firmitate, conſtantiâ, tum à pœnitentia & auſteritate vitæ, quæ, uti & præſens ejus carcer, teſtantur ipſum non ad gratiam cujuſquam olim de Chriſto tam magnificè locutum, & nunc ſententiam mutaſſe. Mores ejus ſanctiſſimos omnino probare quod ejus teſtimonium verax ſit, & ſibi conſtans. Primò itaque Judæorum de Joanne opinionem in medium affert, quod certè maximi ponderis erat, cùm ab ipſis inimicis Jeſu ferretur. Deinde arduam & aſperam viri vitam ipſis ob oculos ponit. Tertiò, quid de illo ſentiat, aperit. Quartò, Prophetæ auctoritate ipſorum ora obſtruxit, omnemque levitatis, aſſentationis, & inconſtantiæ ſuſpicionem à Joanne removit. A ſe ipſo igitur ſeu ex propriæ indolis levitate mutabilem atque inconſtantem non fuiſſe Joannem, totius Judææ ad ipſum concurſus demonſtrabat. Deliciis verò fractum, corruptum, enervatum non fuiſſe, teſtabantur amictus ipſius, eremus, carcer. Si enim deliciis caperetur, non eremum, non carceres, ſed regias domos habitaſſet: poterat enim, ſi tantummodo ſilere voluiſſet, magnos ab Herode honores & ſperare, & conſequi. Nam ſi & redarguentẽ, & vinctum mirum in modum Herodes verebatur, multò magis tacentem coluiſſet. Qua ratione igitur in ſuſpicionem incidere poteſt levitatis, qui tantam geſtis ſuis, & totius vitæ tenore conſtantiã oſtendit?

S. Hieron. Epiſt. 101 ad Algaſiam Quæſt. 1. S. Joannes Chryſoſt. Hom. 38. in Matt.

6. „*Sed quid exiſtis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm Prophetam.* Ex ipſo ſcilicet matris utero vaticinatus eſt, atque in tenebris abditus & occultatus, Lumen, quod venerat, minimè ignoravit. Hoc autem nomine Prophetis antecellit, quod Eum quoque qui prædicebatur, in carne conſpexit: quem Patriarchæ omnes ac Prophetæ per ſomnia quidem ac viſiones quoquo modo informarunt ac declinearunt: reipſa autem atque oculis perſpicere minimè potuerunt. *Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm Prophetam.* Quia quem cæteri venturum eſſe dixerant, hic veniſſe monſtravit, dicens, *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi:* præſertim cùm ad faſtigium Prophetale Baptiſtæ acceſſerit privilegium: ut qui dixerat, *Ego à te debeo baptizari*, ipſe eum baptiſaverit, *non præſumptione majoris, ſed obedientia diſcipuli, ac timore ſervi.*”

S. Iſid. Peluſiota lib. 1 Epiſt. 33. S. Hier. in hunc locum & Epiſt. 101. Quæſt. 1.

7. *Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Hic verè cæteris Prophetis excellentior, de quo illi vaticinati ſunt. De Joanne porrò vaticinatus eſt Malachias, dicens nomine Domini: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam, & ſtatim veniet ad templum ſanctum ſuum Dominator, quem vos quæritis*, &c. Joannes non naturâ, ſed officio Angelus, qui Chriſtum Regem metatoris inſtar præceſſit, atque prænuntiavit advenientem, viamque ipſi paravit prædicatione baptiſmi pœnitentiæ, & Regni cælorum jam proximi. Joannes Prophetis reliquis excellentior, quia Chriſto venturo propinquior. *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem meam*, id eſt, ante me.

Malach. 3. 1.

8. *Amen dico vobis, Non ſurrexit inter natos mulierum major Joanne Baptiſta: qui autem minor eſt in Regno cælorum, major eſt illo.* Suam de Joanne ſententiam Chriſtus aperit. Non exſtitit, non eſt à Deo ſuſcitatus Propheta major Joanne Baptiſta. Comparatur Joannes Baptiſta cum Sanctis Veteris Teſtamenti, quos inter eminebant Prophetæ, non cum Sanctis Novi Teſtamenti, adeoque conſequens non eſt ut Deiparâ Virgine, vel Apoſtolis major habendus ſit; multò minùs Chriſto Domino & Lumine Prophetarum Lucæ 7. 26. *Major inter natos mulierum Propheta Joanne Baptiſta nemo eſt.* Inter natos mulierum. *His præfertur hominibus, qui de mulieribus nati ſunt, & de concubitu viri, non ei qui natus eſt ex Virgine & Spiritu Sancto. Quamquam in eo quod dixit*, Non ſurrexit major inter natos mulierum Joanne Baptiſta. *Non cæteris Prophetis & Patriarchis cunctiſque hominibus Joannem prætulit, ſed Joannem cæteris exæquavit. Non enim ſtatim ſequitur, ut ſi alii majores eo non ſunt, ille major aliorum ſit, verùm ut æqualitatem cum cæteris Sanctis habeat.* Huic expoſitioni gemina eſt S. Ambroſii interpretatio: *Major ſanè Prophetâ* (inquit) *in quo finis eſt Prophetarum: Major Prophetâ, quia multi cupierunt videre, quem ille prophetavit, quem ille conſpexit, quem iſte baptizavit. Sed tamen numquid & illo major, de quo Moyſes dixit, quia* Prophetam vobis ſuſcitabit Dominus noſter? *Et de quo dixit:* Erit autem omnis anima quæ non audierit Prophetam illum exterminata de plebe? *Si igitur Chriſtus Propheta, quomodo* major hic omnibus? *Numquid Chriſtum Prophetam negamus? Immò & Dominum Prophetarum confitemur: Joannem autem Prophetam aſſero, & hunc omnibus dico eſſe majorem, ſed inter mulieris, non Virginis natos. Major enim fuit iis quibus æqualis eſſe poterat ſorte naſcendi. Alia iſta natura eſt, nec cum humanis generationibus comparanda. Non poteſt homini cum Deo eſſe ulla collatio; ſuis enim quiſque præfertur. Denique eo uſque cum Dei Filio non poterat Joannis ulla eſſe collatio, ut & infra Angelos eſſe æſtimetur.*

S. Hilar. c. 11. in Matt. S. Hieron. in hunc locum. S. Auguſt. lib. 2. contra Adverſarium Legis & Prophetarum c. 5. S. Ambroſ lib. 5. in Lucam n. 110. Deuter. 18. 15. & 19.

Qui autem minor eſt in Regno cælorum, major eſt illo. Qui cum Deo regnant Angeli, immò omnis Sanctus qui jam cum Deo eſt, major eſt illo qui adhuc in prælio conſiſtit. *Aliud eſt enim coronam victoriæ poſſidere, aliud adhuc in acie pugnare.* Quamquam verò probabilis ea ſit interpretatio, & ſancto etiam Ambroſio, aliiſque magnis viris probata, veriſimilior tamen eſt illa quæ hæc verba ad Chriſtum refert, ut ita intelligantur: Ille qui Joanne Baptiſta minor eſt tum ætate, cùm opinione veſtra, major eſt illo virtute, poteſtate, divinitate, majeſtate, claritate. Ita poſt SS. Hilarium & Joannem Chryſoſtomum S. Auguſtinus exponit. *Hæc*, inquit, *verba Domini duobus modis poſſunt rectiſſimè intelligi. Aut enim regnum cælorum appellavit eo loco Dominus, quod nondum accepimus, & in quo nondum ſumus; unde & in fine dicturus eſt*, Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum: *& quia ibi ſunt ſancti Angeli, quilibet in eis minor,*

S. Hieron. in hunc locum. S. Joannes Chryſoſt. Hom. 31. in Matt. S. Auguſt. lib. 2. contra Adverſarium Legis & Prophetarum. c. 5. Matt. 25.

minor, major eſt utique quolibet ſancto & juſto, portante corpus quod corrumpitur & aggravat animam. Aut ſi Regnum cælorum in ea ſententia illic intelligi voluit, qua & in hoc tempore ſignificatur Eccleſia, cujus filii ſunt omnes ab inſtitutione generis humani uſque nunc, quotquot juſti & ſancti eſſe potuerunt, profectò ſe ipſum Dominus ſignificavit, quia naſcendi tempore minor erat Joanne, major autem Divinitatis æternitate & Dominica poteſtate. Proinde ſecundùm priorem expoſitionem ita diſtinguitur: *Non ſurrexit inter natos mulierum major Joanne Baptiſta. Qui autem minor eſt in Regno cælorum, major eſt illo.* Secundùm verò poſteriorem ita: *Non ſurrexit inter natos mulierum major Joanne Baptiſta. Qui autem minor eſt, in regno cælorum major illo eſt.* Minor nativitate, major divinitate, poteſtate, claritate: tanquam *In principio erat Verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* Minor tempore, major majeſtate. *Valde inter homines Joannes eſt magnus, quo ſolus inter homines major eſt Chriſtus.*

S. Auguſt. Tract. 13. in Ioann. n. 2.
Ioann. 1. 1.
S. Auguſt. ſerm. 66.

9. *A diebus autem Joannis Baptiſtæ uſque nunc, Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Chriſtus in prædicatione Regni cæleſtis poſterior Joanne Præcuſore ſuo, illud tamen efficaciâ & fructu longè majore prædicavit. Unde ab eo tempore quo Joannes Prædicatione ſua ſignum primus dedit, & quaſi vexillum erexit ad Regnum cælorum rapiendum, velut bravium certaminis, uſque ad tempus quo Chriſtus prædicans hæc dicit, Regnum cælorum magno concurſu hominum, quaſi vi & eruptione facta invaditur: illis qui à Regnò prorſus alieni videbantur, ut Gentiles, publicani, & peccatores, in illud irruentibus, illudque rapientibus, Judæis Regni hæredibus culpâ ſuâ & ignaviâ deturbatis. *Aliis Chriſtus prædicatur, & ab aliis agnoſcitur: aliis naſcitur, & ab aliis diligitur. Sui eum reſpuunt, alieni ſuſcipiunt: proprii inſectantur, complectuntur inimici. Hæreditatem adoptio expetit, familia rejicit. Teſtamentum filii repudiant, ſervi recognoſcunt. Itaque vim Regnum cælorum patitur, inferenteſque diripiunt: quia gloria Iſrael à patribus debita, à Prophetis nuntiata, à Chriſto oblata, fide Gentium occupatur & rapitur.* Regnum cælorum evangelizatur, *& omnis in illud vim facit*, ut loquitur S. Lucas.

S. Hilar. c. 11. in Matt.
Lucæ 16. 16.

10. *Omnes enim Prophetæ & Lex, uſque ad Joannem prophetaverunt.* Prophetæ omnes, & Lex Moyſaica, Chriſtum prædixerunt, promiſerunt, & variis figuris adumbrarunt uſque ad Joannis Baptiſtæ prædicationem, quâ manifeſtari cœpit. *Chriſtus finis legis ad juſtitiam omni credenti.* Ex eo verò tempore Regnum Dei palam prædicatur omnibus, & præſens annuntiatur. Quamobrem non mirum ſi vi & eruptione factâ invadatur. Joanne prædicante non eſt mortua & abolita Lex, ſed mori cœpit. *Limes enim quidam fuit Joannes conſtitutus inter vetera & nova, ad quem deſineret Judaiſmus, & à quo inciperet Chriſtianiſmus: non tamen ut ab alia virtute facta ſit ſedatio Legis & Prophetarum, & initiatio Evangelii, in quo eſt Dei Regnum, Chriſtus ipſe. Nam etſi probavimus & vetera tranſitura, & nova ſucceſſura prædicari à Creatore; ſi & Joannes antecurſor & præparator oſtenditur viarum Domini, Evangelium ſuperducturi, & regnum Dei promulgaturi; & ex hoc jam quòd Joannes venit, ipſe erit Chriſtus, qui Joannem erat ſubſecuturus, ut antecurſorem; & ſi deſierunt vetera, & cœperunt nova interſtite Joanne, non erit mirum quod ex diſpoſitione eſt Creatoris, ut aliunde magis probetur, quàm ex Legis & Prophetarum in Joannem occaſu, & exinde ortu, Regnum Dei.* Legis autem & Prophetarum ordo ceſſavit in Joanne *per adimpletionem, non per deſtructionem.*

Tertull. lib. 4. contra Marcionem c. 33.

11. *Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Elias, qui venturus eſt.* His verbis, *Et ſi vultis recipere*, indicat ſe figuratè & myſticè loqui, cùm de Joanne ait, *Ipſe eſt Elias.* Non perſonâ ſcilicet, ſed officio, quia ſicut ille Præcurſor venturus eſt Chriſti judicis, ut convertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum, ſecundùm Malachiæ Vaticinium: ſic iſte Præcurſor factus eſt Redemptoris, & Eliæ Spiritu ac virtute donatus à Deo eſt, ut Angelus teſtatur, dicens: *Et multos filiorum Iſraël convertet ad Dominum Deum ipſorum: & ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ: ut convertat corda patrum in filios*, &c. Ipſe eſt Elias. *Non quod eadem anima & in Elia & in Joanne fuerit, ſed quòd eamdem habuerit Sancti Spiritûs gratiam, zona cinctus, ut Elias; vivens in eremo, ut Elias; perſecutionem paſſus ab Herodiade, ut ille ſuſtinuit ab Jezabel: ut quo modo Elias ſecundi Præcurſor adventus eſt, ita Joannes venturum in carne Dominum Salvatorem, non ſolùm in eremo, ſed etiam in Matris utero ſalutavit, & exultatione corporis nuntiavit.*

Malach. 4. 5. 6.
Luc. 1. 16 17.
S. Auguſt. Tractatu 4 in Ioannem. n. 6.
S. Hieron. Epiſt. 101 Quæſt. 1.

12. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Qui donum habet intelligendi quod dico, diligenter attendat. Id confirmat myſticum eſſe quod mox de Joanne dixit, *Ipſe eſt, Elias*, & egere intelligentia: ſimulque indicat, non omnes habere donum intelligendi cæleſtes veritates, nec donum obediendi, iis quæ praxim ſpectant, ſed quibus à Deo datur, ut ait Dominus per Prophetam: *Dabo eis cor, & intelligent; aures, & audient.*

S. Hieron. in hunc locum.
Baruch. 2. 31.

13. *Cui autem ſimilem æſtimabo generationem iſtam? Similis eſt pueris ſedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus, dicunt: Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis: lamentavimus, & non planxiſtis.* Cui comparabo hoc hominum genus, ſcilicet Judæos incredulos, Phariſæos & Legiſperitos contumaces? Similes ſunt pueris moroſis, quibus cantilenæ & ludicra ſodalium ſuorum numquam arrident, qui nolunt ſe illis accommodare, nec ſocii eſſe luſûs: ſed dum lætum aliquid canitur, ſe mœſtum aliquid malle ſignificant: contra verò lætum, ſi quid triſte & lugubre proponatur. Quibus coæquales clamando exprobrant: Cecinimus vobis læta, & excitari non potuiſtis ad ſaltandum; cecinimus lugubria, & commoveri non potuiſtis ad planctum.

14. *Venit enim Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus.* Propoſitam ſimilitudinem Judæis accommodat, oſtendens, Deum omnem diligentiam ad eorum converſionem & ſalutem adhibuiſſe, quam tamen ipſi vitio ſuo & contumaciâ inutilem reddiderunt. Joannes à Deo miſſus pœnitentiæ præco, non manducabat nec bibebat communi hominum more, ſiquidem locuſtæ & mel ſilveſtre illi cibus erant, aqua potus. Vinum enim & ſiceram non bibit. Quamobrem vitæ auſteritate, & pœnitentiæ prædicatione, velut carmine lugubri ad plangenda peccata, & mores emendandos commoveret. Dixeruntque Phariſæi & eorum aſſeclæ. Dæmonium habet, cujus virtute auſteram illam ac duram vitæ rationem ferre poteſt. Solent enim dæmoniaci intemperiis acti abſurdis uti cibis, & aliquando multo tempore nihil manducare aut bibere. Venit Chriſtus, manducans & bibens, id eſt, promiſcuo cibo & potu, more cæterorum hominum uſus, & cum ipſis populariter converſatus, ut ſua civilitate & comitate velut cantu lætiori illos ad Deum adduceret, atque ad pœnitentiam commoveret, qui Joannis auſteritate commoti non fuerant. At illi Chriſti comitatem & popularitatem in contumeliam vertentes & calumniam, ipſum voracem, & vini potatorem appellarunt, hominem qui conviviis & vino indulgeret, publicanorum & peccatorum amicum, perditorum hominum & ganeonum ſocium, adeoque illis ſimilem.

15. *Et juſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis.* Cùm utramque viam ſalutis vobis propoſitam contempſeritis, cùm utramque prædicationem tam exhortationis ad virtutes & bona opera, quàm ad pœnitentiam poſt peccata ſpreveritis, nec auſterior Joannis, nec popularior Filii hominis diſciplina, id eſt mea vivendi ratio, meaque doctrina tot confirmata miraculis, vobis placuerint: *Juſti-*

S. Hieron. in hunc locum.

ficata eſt ſapientia filiis ſuis ; id eſt, Dei diſpenſatio, doctrina, conſilium. *Et ego qui ſum Dei virtus, & Dei ſapientia, juſtè feciſſe ab Apoſtolis filiis meis comprobatus ſum ; quibus revelavit Pater quæ ſapientibus abſconderat, & prudentibus apud ſemetipſos.* Sive, æquitas conſilii divini tam variis modis ac mediis hominum ſaluti conſulentis, agnita eſt & laudata ab omnibus veræ ſapientiæ cultoribus, qui meæ vel Apoſtolorum meorum prædicationi crediderunt. In alio Evangelio legi, *Sapientia juſtificata eſt ab operibus ſuis*, S. Hieronymus obſervat : *Sapientia quippe non quærit vocis teſtimonium, ſed operum.*

16. *Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes ejus, quia non egiſſent pœnitentiam.* Miſſis ad prædicandum Apoſtolis, cùm & ipſe Dominus in civitatibus eorum prædicaret, Corozain, Bethſaida, Capharnaum, earumque cives & incolæ Evangelium recipere noluiſſent, Chriſtus illis palam exprobravit ingrati animi vitium, infidelitatem, & contumaciam, qui tot miraculis ad fidem adducti, ad pœnitentiam excitati non eſſent ; cùm hic editorum à ſe ſignorum, virtutumque finis eſſet, non ut eorum admirationem ac laudem ſibi conciliaret.

17. *Væ tibi Corozain : væ tibi Bethſaida : quia, ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.*

S. Hier. in hunc locum.

Vox illa *Væ*, plangentis eſt hoc in loco, prævidentis, non imprecantis. Corozain autem & Bethſaida urbes Galilææ à Salvatore planguntur, quòd poſt tanta ſigna atque virtutes non egerint pœnitentiam: & præferuntur eis Tyrus & Sidon, urbes idololatriæ & vitiis deditæ. Præferuntur autem ideo quòd Tyrus & Sidon naturalem tantùm legem calcaverint; iſtæ verò poſt tranſgreſſionem naturalis legis & ſcriptæ, etiam ſigna quæ apud eas facta ſunt, parvi duxerint.

Corozain, civitas eſt in Galilæa, una ex urbibus Decapoleos, in conſpectu Capharnaum, ad alteram, eamque Orientalem Jordanis ripam, in ſorte dimidiæ Tribus Manaſſe. *Bethſaida* Galilææ pariter civitas, in Decapoli, ad Mare Tiberiadis, in ſorte Tribus Zabulon. *Tyrus* & *Sidon*, urbes conterminæ Galilææ, Gentiles & idololatræ, in litore Maris Mediterranei ſitæ deliciis & luxu non minus celebres quàm mercimoniis. Corozaitas igitur & Bethſaitas magis reos eſſe Chriſtus declarat Tyriis & Sidoniis, utpotè magis contumaces ac ingratos Dei beneficiis: Quoniam ſi apud Tyros & Sidonios Evangelium ſuum prædicaſſet, miraculaque edidiſſet; vel ſi Ezechielis admonitiones, adhortationes, & comminationes, Tyrios & Sidonios ſpectantes, talibus ac tantis miraculis comitatæ fuiſſent & confirmatæ, qualia & quanta Chriſtus in Galilæis urbibus ediderat, jamdiu & ſtatim humillimam & ſeveriſſimam pœnitentiam egiſſent, cilicio induti, & cinere conſperſi. Verùm quod ait Chriſtus, Tyrios & Sidonios pœnitentiam olim acturos fuiſſe, ſi apud illos tot & tanta miracula edita fuiſſent, dixit ſpectatâ cauſarum ſecundarum diſpoſitione, quia minùs contumaces erant minuſque indurati, quàm Capharnaitæ & Bethſaitæ; non ſecundùm præſcientiam & prædeſtinationem Dei.

S. Auguſt. lib. de Dono perſeverantiæ c. 9.

Facilè eſt quippe ut infidelitatem accuſemus Judæorum, de libera voluntate venientem, qui factis apud ſe tam magnis virtutibus credere noluerunt. Quod & Dominus increpans arguit, & dicit. Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. *Sed numquid poſſumus dicere, etiam Tyrios & Sidonios talibus apud ſe virtutibus factis credere noluiſſe, aut credituros non fuiſſe, ſi fierent? Cùm eis ipſe Dominus atteſtetur, quòd acturi eſſent magnæ humilitatis pœnitentiam, ſi in eis facta eſſent divinarum illa ſigna virtutum? Et tamen in die judicii puniuntur, quamvis minori ſupplicio quàm illæ civitates, quæ apud ſe virtutibus factis credere noluerunt.....*

S. Auguſt. ibid. c. 14.

In maſſa ergo perditionis juſto Dei judicio relicti ſunt Tyrii & Sidonii, qui etiam credere potuerunt, ſi mira illa Chriſti ſigna vidiſſent. *Sed quoniam, ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent eſt negatum. Ex quo apparet, habere quoſdam in ipſo ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant: & tamen ſi Dei altiore judicio, à perditionis maſſa non ſunt gratiæ prædeſtinatione diſcreti, nec ipſa eis adhibentur vel dicta divina vel facta, per quæ poſſent credere, ſi audirent utique talia vel viderent. In eadem perditionis maſſa relicti ſunt etiam Judæi, qui non potuerunt credere factis in conſpectu ſuo tam magnis clariſque virtutibus. Cur enim non poterant credere, non tacuit Evangelium, dicens :* Cùm autem tanta ſigna feciſſet coram eis, non crediderunt in eum, ut ſermo Iſaiæ Prophetæ impleretur, quem dixit, Domine, quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui revelatum eſt? Et ideo non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias, Excæcavit oculos eorum, & induravit cor illorum, ut non videant oculis, nec intelligant corde, & convertantur, & ſanem illos. *Non erant ergo ſic excæcati oculi, nec ſic induratum cor Tyriorum & Sidoniorum: quoniam credidiſſent, ſi qualia viderunt iſti ſigna vidiſſent. Sed nec illis profuit quòd poterant credere; quia prædeſtinati non erant ab eo, cujus inſcrutabilia ſunt judicia, & inveſtigabiles viæ; nec iſtis obfuiſſet quòd non poterant credere, ſi ita prædeſtinati eſſent, ut eos cæcos Deus illuminaret, & induratis cor lapideum vellet auferre.*

Ioann. 12. 37. Iſai. 53. 1. Iſai. 6. 10.

18. *Verumtamen dico vobis : Tyro & Sidoni remiſſius erit in die judicii, quàm vobis.* Ut minor eſt Tyriorum & Sidoniorum culpa, quàm veſtra, qui meæ prædicationi & miraculis credere noluiſtis, & tot ac tanta beneficia contempſiſtis, ita tolerabilior erit eorum pœna in die judicii. *Severiùs ergo punientur iſti, illi remiſſiùs, ſed tamen punientur. Porrò ſi etiam ſecundùm facta, quæ facturi eſſent ſi viverent, mortui judicantur: profectò quia fideles futuri erant iſti, ſi eis cum tantis miraculis fuiſſet Evangelium prædicatum, non ſunt utique puniendi : punientur autem : Falſum eſt ergo & ſecundùm ea mortuos judicari, quæ facturi eſſent ſi ad viventes Evangelium perveniret..... Nullus igitur mortuus judicatur ex bonis ſeu malis, quæ fuerat ſi non moreretur acturus : alioquin Tyrii & Sidonii non ſecundùm ea quæ geſſerunt pœnas luerent ; ſed potiùs ſecundùm ea quæ geſturi fuerant, ſi in eis illæ virtutes Evangelicæ factæ fuiſſent, per grandem pœnitentiam & per Chriſti fidem conſequerentur ſalutem.*

S. Auguſt. lib. de Dono perſeverantiæ c. 9.

19. *Et tu Capharnaum, numquid uſque in cælum exaltaberis ? Uſque in infernum deſcendes : quia, ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, fortè manſiſſent uſque in hanc diem.* Et tu Capharnaum, numquid putas te ſemper opibus, gloriâ, deliciis florentem fore, & in cælum evehendam, quòd præſentiâ meâ, prædicatione, miraculis nobilitata ſis & illuſtrata? Hîc in Textu Græco, & in Vulgata Verſione S. Lucæ ſine interrogatione legitur, *Et tu Capharnaum, uſque ad cælum exaltata, uſque ad infernum demergeris.* Et S. Hieronymus in altero Exemplari ſe repeperiſſe teſtatur, *Et tu Capharnaum, quæ uſque in cælum exaltata es ; uſque ad inferna deſcendes.* Quibus verbis & urbis vaſtatio, & civium æterna damnatio ſignificatur, quòd prædicationi Chriſti ſuperbiſſimè reſtiterint, & ejus ſignis atque virtutibus credere noluerint.

Luc. 10. 15. S. Hieron. in hunc locum.

Quia ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt in te, fortè manſiſſent uſque in hanc diem. Fortè, eamdem hîc vim habet ac *utique*. Deus enim certò cognoſcit & præſcit quæ ipſe facturus eſt : & quæ futura non ſunt, non eſſe futura certò novit. Omnis conjectura & dubitatio à Dei ſcientia abeſt. Cùm igitur ait, *fortè*, ad humanum loquendi morem ſe dimittit, ut Exodi 23. 33. *Non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant in me, ſi ſervieris Diis eorum.* Jeremiæ 26. 2. *Noli ſubtrahere verbum, ſi fortè audiant, & convertantur unuſquiſque à via ſua mala.* Pſalm. 80. *Si po-*

pulus meus audiſſet me, Iſraël ſi in viis meis ambulaſſet, pro nihilo forſitan inimicos eorum humiliaſſem Lucæ 20. 12. *Mittam filium meum dilectum: forſitan cùm hunc viderint, verebuntur.* Et Joannis 8. 19. *Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis.* Præclare S.
S. Hieron. in c. 26. Iſaiæ.
Hieronymus: *Verbum ambiguum,* forſitan, *Majeſtati Domini non poteſt convenire; ſed noſtro loquitur affectu, ut liberum homini ſervetur arbitrium: ne ex præſcientia ejus, quaſi neceſſitate vel facere quid vel non facere cogatur.* Et S. Auguſtinus explicans hæc verba Do-
S. Auguſt. Tractatu 37. in Joannem
mini, *Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis,* ait: *Ille qui omnia ſcit, quando dicit* forſitan, *non dubitat, ſed increpat. Attende enim quomodo increpativè dicatur ipſum* forſitan, *quod videtur eſſe verbum dubitationis. Sed dubitationis verbum eſt, quando dicitur ab homine, ideo dubitante quia neſciente: cùm verò dicitur à Deo verbum dubitationis, cùm Deum nihil utique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur Divinitas: Homines enim de his rebus quas certas habent, aliquando increpativè dubitans, id eſt, verbum dubitationis ponunt, cùm corde non dubitent: velut ſi indigneris ſervo tuo, & dicas, Contemnis me, conſidera, forſitan Dominus tuus ſum. Hinc & Apoſtolus*
1. Cor. 7. 40.
ad quoſdam contemptores ſuos loquens ait, Puto autem, & ego Spiritum Dei habeo, *Qui dicit, puto, dubitare videtur: ſed ille increpabat, non dubitabat. Et ipſe Dominus Chriſtus alio loco increpans infidelitatem futuram*
Luc. 18. 8.
generis humani, Cum *venerit,* inquit, *Filius hominis putas inveniet fidem in terra?*

Verùm, inquiet aliquis: Si Tyrus, Sidon, & Sodoma potuerunt agere pœnitentiam ad prædicationem Salvatoris, ſignorumque miracula, non ſunt in culpa quòd non crediderunt: ſed vitium ſilentii in eo eſt, qui acturis pœnitentiam noluit prædicare. Facilis & aperta
S. Hieron. in hunc locum.
reſponſio eſt, *Ignorare nos judicia Dei, & ſingularum diſpenſationum ejus ſacramenta neſcire. Propoſitum fuerat Domino Judææ fines non excedere, ne juſtam Phariſæis & Sacerdotibus occaſionem perſecutionis daret. Unde & Apoſtolis ante paſſionem præcepit:* » In viam Gentium ne ,, abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis. *Corozain igitur & Bethſaida damnantur, quòd præſenti Domino credere noluerunt. Tyrus & Sidon juſtificantur, quòd Apoſtolis illius crediderunt. Non quæras tempora, cùm credentium intuearis ſalutem.*

20. *Verumtamen dico vobis, Quia terræ Sodomorum remiſſius erit in die judicii, quàm tibi.* Graviùs punientur Capharnaitæ Sodomitis ipſis, cùm gratias majores acceperint.

21. *In illo tempore,* Cùm Diſcipuli ex miſſione reverſi eſſent ad Chriſtum, eique narraſſent plebem avidè excepiſſe verbum Dei. (Lucæ 10. 21) *Reſpondens Jeſus,* id eſt, incipiens vel cœptum ſermonem proſecutus, *dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à Sapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis.* Confiteor, id eſt, gratias ago tibi, Pater, Domine Coeli et Terræ. Hinc Chriſti Divinitas & conſubſtantialitas cum Patre pro-
S. Hieron.
batur. Deum enim Patrem ſuum vocat, cœli verò & terræ Dominum, ut ſe è rerum creatarum numero eximat, *Quia abſcondiſti hæc Myſteria adventûs mei & Regni cœlorum à Sapientibus & prudentibus hujus Mundi,* ab eis qui ingenio, doctrinâ, & ſapientiâ ſæculari præſtant, abſcondiſti, inquam, non revelando, non illuſtrando mentes illorum lumine gratiæ tuæ, ut crederent, & intelligerent, & ad te converterentur: *& revelaſti ea parvulis,* ſimplicibus rudibus, & nullâ ſæcularis ſapientiæ claritate inſignibus. Sapientes & prudentes intel-
1. Cor. 1. 20.
liguntur hoc in loco; de quibus ait Apoſtolus, *Ubi Sapiens? Ubi Scriba? Ubi conquiſitor hujus ſæculi? Nonnè ſtultam fecit Deus ſapientiam hujus Mundi?*
Pſal. 118 130.
Parvuli verò intelliguntur, de quibus dictum eſt, *Declaratio ſermonum tuorum illuminat: & intellectum dat parvulis.* Quem locum S. Ambroſius ſic exponit:
S. Ambroſ ſerm. 17. in hunc Pſal.
Intellectus ergo datus eſt etiam his qui perfectam ſapien-

A *tiam non haberent, dum muti loquuntur, mortui reſuſcitantur. His enim ſignis intellectum eſt, ab iis qui rudes erant, & adhuc quaſi in cunabulis fidei conſtituti, ut erat populus Nationum, ipſum veniſſe qui exſpectabatur. Illuminat igitur fidei claritate, reſurrectionis ſuæ gloriâ, & divinorum operum poteſtate:* Et intellectum dat parvulis. *Quibus utique, niſi de quibus in Evangelio gratias agit Patri, in eo quod ipſe operabatur Filius, quòd Myſteria ſua Deus abſcondiſſet à Sapientibus, & parvulis revelaſſet: oſtendens citiùs plebem ex Gentibus, vel ſtatûs inferioris viros, quàm Scribas & Principes Judæorum, & divites hujus ſæculi credituros?*

22. *Ita Pater: quoniam ſic fuit placitum ante te.* Sic feciſti, Pater, & rectiſſimè quidem, quia conſilium, B propoſitum, judicium tuum æquiſſimum eſt. Ita feciſti nullâ externâ ratione impulſus, ſed mero voluntatis tuæ beneplacito. His verbis oſtenditur, credentium à non credentibus, electorum à reprobis ex eadem maſſa perditionis diſcretionem, electionem ad gratiam & ad gloriam, revelationem Myſteriorum, fidem, & cætera dona ſupernaturalia, in unum Dei beneplacitum, in ſolam ejus miſericordiam, refundenda, non in merita hominis. *Non* enim *volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei,* qui voluntatem hominis & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam. *Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te.* Sic tibi placuit. *Blandientis affectu* S. Hieron. in hunc locum.
loquitur ad Patrem, ut cœptum in Apoſtolis beneficium C *compleatur:* ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te. *Tuo placito ſunt id quod ſunt, non ſuo merito: nec enim* S. Bern. Epiſt. 146
invenis merita, ſed prævenis.

23. *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo. Et nemo novit Filium, niſi Pater: neque Patrem quis novit, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Hinc Filii Dei conſubſtantialitas cum Patre confirmatur. Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo per æternam generationem, tota Divinitatis ſubſtantia, ſcientia, potentia & imperium in res omnes. *Ne quid in illo minus, quàm quod* S. Hilar. in c. 11. Matt.
in Deo eſt, exiſtimaretur, omnia ſibi à Patre ait tradita eſſe, ſolique ſe Patri cognitum, Patremque ſoli ſibi notum, vel cui ipſe revelare voluiſſet: revelaturus ei, à quo ut revelare velit oretur. Qua revelatione eamdem utriuſque in mutua cognitione eſſe ſubſtantiam docet, cùm D *qui Filium cognoſceret, Patrem quoque cogniturus eſſet in Filio; quia omnia ei à Patre ſint tradita. Tradita autem non alia ſunt, quàm quæ in Filio ſoli nota ſunt Patri. Nota verò ſoli Filio eſſe quæ Patris ſunt. Atque ita in hoc mutuæ cognitionis ſecreto intelligitur, non aliud in Filio, quàm quod in Patre ignorabile ſit, exſtitiſſe.* Gignendo igitur dedit potentiam Pater Filio, ſicut S. Auguſt. lib. 2. contra Maximinum Arianum c. 12.
omnia quæ habet in ſubſtantia ſua, gignendo dedit ei quem genuit de ſubſtantia ſua. Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo, non per alienationem, ſed per communicationem. Omnes enim operationes Filio cum Patre ſunt communes, adeoque & revelatio Myſteriorum parvulis facta, & Sapientum hujus ſæculi excæcatio.

Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo, ut quæ per me condidit, etiam per me hominem factum, tamquam Me-
E diatorem, inſtauraret. Sub iis itaque verbis diſpenſatio « S. Ath. in illud « Omnia mihi « tradita « ſunt à « Patre, « &c.
rerum per carnem gerendarum ſignificatur. Poſtquam enim peccarat & lapſus eſſet homo, ejuſque lapſu perturbatis omnibus mors invaluiſſet ab Adam uſque ad Chriſtum, terraque execrationi data eſſet, infernus apertus, Paradiſus clauſus, cœlum infenſum, & tandem corrupto & interempto homine diabolus inſiluiſſet in nos, tum demum Deus hominum amator ac nolens perire hominem ad ſuam imaginem conditum, in hæc verba erupit, *Quem mittam, & quis proficiſcetur?* Omnibus tacentibus, locutus eſt Filius: *Ecce ego, mitte me.* Reſpondit Pater, *Vade ergo:* Tum dedit illi hominem, ut ipſum Verbum caro fieret, carnemque aſſumptam in omnibus inſtauraret. *Tradita enim ſunt illi ut Medico, qui ſanaret morſum ſerpentis; & ut vitæ, quâ excitaret mortuum: & ut luci, quò illuminaret tenebras: & ut ra-*

tioni, quò redintegraret vim rationalem. *Poſtquam igitur tradita illi ſunt omnia, & factus eſt homo, correcta ſunt omnia, & perfecta terra pro maledictione benedictionem obtinuit, Paradiſus reſeratus eſt, infernus ſe metu contraxit, monumenta aperta ſunt reſurgentibus mortuis; portæ cæli elevatæ ſunt, ut intraret ille ex Edom.* Certè qua ratione ſibi omnia tradita eſſent, indicare volens Salvator, ſubjunxit, *venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Conſentit etiam cum iſtis dictum illud: *Pater diligit Filium, & omnia dedit in manu ejus.* (Joann. 3. 35.) Dedit enim, *Ut quemadmodum per eum facta ſunt, ita in eo omnia refici poſſent. Non enim ut ex paupere dives fieret; neque ut qui non haberet poteſtatem, acciperet, aſſumpſit omnia; ſed quò omnia utpotè Salvator inſtauraret. Decebat enim exordium creaturæ per eum fieri, ut eſſe poſſet; & inſtaurationem in eo fieri, ut corrigeretur. Ipſe enim patiendo nos refocillavit; & eſuriendo aluit; & ad inferos deſcendendo extulit.*

(S. Auguſt. lib. 7 de Trinitate c. 3.) *Et nemo novit Filium, niſi Pater*, ſubintelligendum, & cui voluerit Pater revelare. Dum enim revelat Filius, etiam *Per Filium revelat Pater, tamquam per Verbum ſuum. Si enim hoc Verbum quod nos proferimus temporale & tranſitorium, & ſe ipſum oſtendit, & illud de quo loquimur: quantò magis Verbum Dei per quod facta ſunt omnia?*

Neque Patrem quis novit niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare. His verbis à perfecta Patris & Filii notitiâ creaturæ dumtaxat excluduntur, non Spiritus Sanctus, qui *Omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei:* (1. Cor. 2. 10.) & per quem Deus ſua nobis revelat Myſteria, teſte Apoſtolo: *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum ſuum.* (Ibidem.)

(S. Hilar. & S. Hier. in hunc locum.) 24. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Venite, affectibus fidei, ſpei, charitatis, ad me, qui via ſum, veritas, & vita, fons omnium bonorum, Salvator veſter: omnes qui laboratis ſub veteris hominis jugo, qui ambulaſtis per vias difficiles, qui fatigati eſtis in via iniquitatis & perditionis, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quaſi vinculum plauſtri peccatum: omnes qui gravati & oppreſſi eſtis jugo peccatorum, cupiditatum, miſeriarum hujus vitæ, oneribus veteris Legis, qui gemitis & ſuſpiratis ſub graviſſimis illis oneribus: & ego reficiam vos; demam onera, ſublevabo & recreabo vos; libertatem, quietem, ſecuritatem per gratiam meam vobis præſtabo, quemadmodum ab Iſaia prædictum eſt: (Iſai. 9. 4.) *Jugum enim oneris ejus, & virgam humeri ejus, & ſceptrum exactoris ejus ſuperaſti, ſicut in die Madian.* Et, (Iſai. 10. 27.) *Auferetur onus ejus* (Aſſur ſcilicet, qui diaboli typus eſt) *de humero tuo, & jugum ejus de collo tuo, & computreſcet jugum à facie olei*; virtute Jeſu Chriſti, de quo dictum eſt, *Oleum effuſum nomen tuum.*

25. *Tollite jugum meum ſuper vos & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde: & invenietis requiem animabus veſtris.* Legem meam, Evangelium meum, mandata mea, diſciplinam meam ſuſcipite. *Jugum* ſcilicet imperium, legem, mandata ſæpe in Scriptura ſacra ſignificat. *Geneſ.* 27. 40. *Pſalm.* 2. 2. *Jerem.* 2. 20. *Actor.* 15. 10. 1. *Joannis* 5. 3. Et experimento comprobabitis, me benignum eſſe, manſuetum, humilem Dominum ac Magiſtrum, non tyrannum, qui ſuperbiâ, faſtu, morum aſperitate, ſubditis & diſcipulis moleſtus ſim. *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde.* Ne præ ſuperbiâ aut impatientiâ jugum meum refugiatis: vobis enim moleſtum non erit, ſi meo exemplo mites & humiles eſſe diſcatis, non externâ tantùm ſpecie, ſed verâ animi temperantiâ. Iſtarum exercitatione virtutum, humilitatis & manſuetudinis, *invenietis requiem animabus veſtris*, pacem internam, tranquillitatem conſcientiæ, etiam in paupertate, in adverſitatibus, in perſecutionibus.

26. *Jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Lex mea non aſperitate moleſta, ut juga jumentis eſſe ſolent; neque gravis, ut onera; ſed ſuavis, facilis commoda. Leve eſt autem Chriſti jugum multis nominibus, primò comparatè ad veteris Legis onus, de cujus ritualibus præceptis & obſervantiis Apoſtolorum Princeps ait, *Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum ſuper cervices Diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus?* (Act. 15. 10.) 2. Quia Lex Evangelii ſecum adfert ipſa implendi facultatem & facilitatem per ſubminiſtrationem Spiritûs Sancti & gratiæ Chriſti. *Lex* enim *per Moyſen data eſt; Gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.* (Joann. 1.) Quamobrem de Evangelica Lege Deus per Jeremiam ait, *Dabo Legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam: & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum.* (Jerem. 31. 33.) Et per Ezechielem, *Dabo vobis cor novum, & Spiritum novum ponam in medio veſtri: & auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum. Et Spiritum meum ponam in medio veſtri: & faciam ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea cuſtodiatis, & operemini.* (Ezech. 36. 26. 27.) 3. Quia non tam timore pœnæ cogit, quàm amore Dei & juſtitiæ volentes ad ſui obſervationem invitat & trahit. *Hæc eſt enim charitas Dei, ut mandata ejus cuſtodiamus: & mandata ejus gravia non ſunt.* (1. Joan. 5. 3.) Gravia enim ſunt timori, levia amori. 4. Propter magnitudinem ac certitudinem propoſiti præmii, propter *Æternum gloriæ pondus*, viſionem Dei, gaudium Domini, vitam immortalem & ſempiternam, bonum quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, Deum diligentibus præparatum. *Novum jugum ſuave eſt, & onus leve, propter ſpem ac mercedem, hujus vitæ moleſtiis & ærumnis longè uberiorem. Alioqui enim quis non Evangelium legalibus præceptis multo laborioſius atque ærumnoſius eſſe diceret? Nam cùm Lex peccatorum dumtaxat fines prohibeat, nobis ipſæ etiam cauſæ, propemodum ut actiones, crimini vertuntur. Non adulterium committes, inquit Lex: at tu ne concupiſces quidem, ex curioſo ac ſtudioſo contuitu animi affectum incendens. Non occides, ait illa, at tu ne, ſi feriaris quidem, referies; quin potiùs percutienti te ipſum expones. Non junges domum cum domo, ait illa, nec agrum cum agro, tyrannide pauperem opprimens: at tu libenti animo juſtis etiam rationibus quæſitas opes excuties, atque in pauperum ſubſidium ſpoliaberis ut leviter crucem tollas, divitiaſque ab aſpectu remotas aſſequaris.* (S. Gregor. Nazianzenus Oratione 42.)

Senſus Moralis.

1. ET *factum eſt, cùm conſummaſſet Jeſus, præcipiens duodecim Diſcipulis ſuis, tranſiit inde ut doceret & prædicaret in civitatibus eorum.* Chriſtus Diſcipulos ſuos dimittit, *Sicut aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans*, (Deuteron. 32. 11.) ut exercere incipiant Apoſtolicum munus, ad quod ipſos informaverat. Interim ipſe docere pergit & prædicare in Galilææ civitatibus, exemplum præbens Paſtoribus Eccleſiæ ſuæ, ut ipſi velut *Forma facti gregis ex animo*, per ſe, non per Vicarios dumtaxat, & conductitios opiliones, *Paſcant gregem Dei, providentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecundùm Deum, neque turpis lucri gratiâ, ſed voluntariè, neque ut dominantes in cleris*, (1. Petri 5. 2.) ſed uni gloriæ Dei, & animarum ſaluti procurandæ, prædicatione, doctrinâ, ſacris viſitationibus, omnibuſque ſacri Miniſterii functionibus aſſiduè addicti: *Ut cùm apparuerit Princeps Paſtorum*, Chriſtus ipſe Dominus, *Percipiant immarceſcibilem gloriæ coronam.* Quàm ſacrum, quàm ſublime, quàm glorioſum prædicandi munus, quòd Jeſus per ſe ipſum exercuit, nec intermiſit! Id Epiſcoporum proprium, ab ipſis per ſe exercendum, quantùm fieri poteſt, ut ſacra Synodus Tridentina ſtatuit.

2. *Joannes autem cùm audiſſet in vinculis opera Chriſti, mittens duos de Diſcipulis ſuis, ait illi: Tu es*

qui venturus es, an alium exſpectamus? Joannis exemplum Paſtores, Doctores, & Moderatores conſcientiarum imitentur: eorum, quos regunt & dirigunt, infirmitati ſe accommodent, ut illos inſtruant, charitate & humilitate magiſtrâ illorum ſpiritualibus neceſſitatibus & utilitatibus ſe totos impendant, Chriſtum reſpiciant unum *Auctorem & conſummatorem fidei noſtræ*; illos ad Chriſtum mittant, eique in omnibus adhærere doceant ac parere.

Cùm audiſſet Joannes in vinculis opera Chriſti, &c. Viſitandi ſunt, alendi, redimendi captivi: Id enim opus eſt miſericordiæ à Chriſto in ſupremo judicii die munerandum: [Matt. 25. 36.] *In carcere eram, & veniſtis ad me.* Sed imprimis docendi ſunt quis ſit verus Liberator & Redemptor, prædicandum illis eſt Redemptionis Myſterium, docendi ſunt quæ ſit vera captivitas, quàm lugendus ſtatus animæ ſub peccati & diaboli ſervitute captivæ, ut ad Chriſtum Liberatorem confugiant, & captivitate corporis benè utantur ad animæ libertatem & ſalutem conſequendam. [Tertull. lib. Ad Martyres] *Carnem enim ſaginari, & ſpiritum eſurire, non prodeſt. Immò ſi quod infirmum eſt curatur, æquè quod infirmius eſt negligi non debet.* Ipſe magis Mundus carcer eſt. *Majores tenebras habet Mundus, quæ hominum præcordia excæcant. Graviores catenas induit Mundus, quæ ipſas animas hominum conſtringunt. Pejores immunditias exſpirat Mundus, libidines hominum. Plures poſtremò reos continet, ſcilicet univerſum hominum genus Judicia denique non Proconſulis, ſed Dei ſuſtinet.* Herodes igitur libidini ſuæ, cæteriſque cupiditatibus ſerviens infœlicior eſt, captivuſque magis, quàm Joannes in carcere: Joannes in carcere vinculiſque liberior ac felicior eſt, quàm Herodes in ſolio. Carcer tenebras habet, ſed Joannes lumen eſt, [Joann. 5. 35.] *Lucerna ardens & lucens. Vos autem voluiſtis ad horam exultare in luce ejus.* Carcer habet vincula ſed Joannes ſolutus eſt Deo. Triſte illic expirat, ſed Joannes eſt odor ſuavitatis. Judex exſpectatur, ſed Joannes eſt de ipſis Judicibus judicaturus. Non multùm diſcriminis eſt inter Joannis carcerem & eremum Etſi corpus includitur, etſi caro detinetur, omnia ſpiritui patent. *Nihil crus ſentit in nervo, cùm animus in cælo eſt. Totum hominem animus circumfert, & quò velit transfert.* Joannes vinctus Diſcipulis ſuis dux eſt ad Chriſtum: Herodi ipſi venerationi eſt & terrori. Audiens opera Chriſti, gaudet in ergaſtulo, qui ad ejus præſentiam exultavit in utero: illuminandos & ſanctificandos Diſcipulos ſuos ad illum dirigit, qui ab ipſo illuminatus & ſanctificatus eſt antequam in lucem prodiret.

Cùm audiſſet Joannes in vinculis opera Chriſti, mittens duos de Diſcipulis ſuis, ait illi, &c. Adverſis rebus, afflictionibus, & tribulationibus quibuſcumque rectè uti Chriſtiani debent: in iis opera Chriſti, vitam ejus, paſſionem ac mortem debent meditari, mentem ac voluntatem ſuam ad Deum erigere, ac in ipſius diſciplinam humili ſummiſſoque animo ſe tradere, qui ſuos in afflictione non deſerit, per Prophetam dicens: [Pſal. 90.] *Cùm ipſo ſum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum.* Noli timere quando tribularis, ne quaſi non tecum ſit Deus. [S. Auguſt. Enarrat. in hunc Pſal.] *Fides ſit tecum, & tecum eſt Deus in tribulatione, Fluctus ſunt maris, turbaris in navigio quia dormit Chriſtus. Dormiebat in navi Chriſtus, peribant homines. Si fides tua dormit in corde tuo, tamquam in navi tua dormit Chriſtus, quia per fidem in te habitat. Cùm turbari cœperis, excita Chriſtum dormientem: erige fidem tuam, & noveris quia non te deſerit. Sed ideo putas te deſeri, quia non quando vis eripit. Eripit tres pueros de igne. Qui eripuit tres pueros, deſeruit Machabæos? Abſit. Et illos eripuit, & illos: illos corporaliter, ut infideles confunderentur; iſtos ſpiritaliter, ut fideles imitarentur.* Sic eripuit & Joannem amicum ac Præcurſorem ſuum, non corporaliter, ſed ſpiritualiter. Tribulatio nos ad Deum revocat: unde de Iſraëlitis ſcriptum eſt: [Pſal. 77. 34.] *Cùm occideret eos, quærebant eum & revertebantur, & diluculo veniebant ad eum.* Tribulatio nos erudit, Chriſtique diſcipulos facit, ſi modò ea benè utamur. *Pædagogus noſter tribulatio.* [S. Joannes Chryſoſt.] Tribulatio cor noſtrum dilatat, ut Deum diligamus, ut cæleſtia deſideremus; quod rebus proſperis coarctatum erat, & ad terrena converſum. *In tribulatione dilataſti mihi.* [Pſal. 4.] Hinc Apoſtolus, *Gloriamur*, inquit, *in tribulationibus, ſcientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò ſpem, ſpes autem non confundit: quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis.* [Rom. 5. 3. 4. 5.] Non habet cordis anguſtias, quamvis extrinſecùs à perſequentibus ingerantur. Quid eſt corde dilatari? *Eſt jam cordi habere infuſum Deum, cum quo intrinſecùs colloquatur.* [S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 4.] Sic Joannes in carcere poſitus, per diſcipulos ſuos extrinſecùs cum Chriſto colloquitur, ipſum interrogans; intrinſecùs autem & immediatè in corde ſuo, ubi per fidem & charitatem habitat.

Cùm audiſſet Joannes in vinculis opera Chriſti, &c. Res adverſæ Chriſtianum hominem purgant, & Deo conjungunt, ſi benè illis utatur. Sagittas arcana ſignificatione jaculabatur in gratiam Davidis intimus ejus amicus Jonathas, & hic quidem ſagittarum ſcopus erat: [1. Reg. 20. 22.] *Si dixero puero*, inquit, *Ecce ſagittæ intrà te ſunt, tolle eas: Tu veni ad me, quia pax tibi eſt, & nihil eſt mali, vivit Dominus. Si autem ſic locutus fuero puero, Ecce ſagittæ ultra te ſunt, vade in pace, quia dimiſit te Dominus.* Si Dei ſagittæ ultra peccatorem ſunt, de illius ſalute actum eſt, dimiſit eum Dominus ſecundùm deſideria cordis ejus. At verò ſi intrà illum ſunt, ſi percuſſus eſt & tribulationibus vexatur, pax illi erit, & nihil eſt mali. Quare? cauſam opportunè S. Job explicat: [Job. 6. 4.] *Quia ſagittæ Domini in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meum*; id eſt, quod in me humanum & terrenum erat, interimunt. [S. Gregor. M. lib. 7. Moralium c. 3.] *Quid enim ſpiritus hominis, niſi ſpiritus elationis? Sagittæ autem Domini ſpiritum hominis ebibunt, cùm ſupernæ animadverſionis ſententiâ afflictam mentem ab elatione compeſcunt. Sagittæ Domini ſpiritum hominis ebibunt, quia intentum exterioribus introrſum trahunt. Sagittarum ergo indignatio juſti ſpiritum ebibit, quia ſupernæ ſententiæ electos quos in peccatis inveniunt, dum vulnerant, immutant, ut duritiam ſuam transfixa mens deſerat, atque ex ſalutifero vulnere ſanguis confeſſionis currat.*

Tribulationes pro Chriſto pati, propè divinum eſt: Deus enim ad eorum qui pro ipſo patiuntur, ſocietatem & numerum ſe adjungit. Unde Daniel ſub perſona Regis Babylonis ait: *Ecce video quatuor viros ſolutos, & ambulantes in medio ignis, & ſpecies quarti ſimilis Filio Dei.* [Daniel. 3. 29.] Quem locum S. Joannes Chryſoſtomus verſans: *O quibus*, inquit, *te incorrupta fides triumphis extendis! Adeſt tibi amica Majeſtas, ut innocentia liberetur. Patitur ſe Deus cum pueris in ſupplicio numerari.* [S. Joannes Chryſoſt. Hom. de Tribus pueris.] Non minùs Joanni aderat vincto in carcere.

Scitè componit S. Gregorius Nyſſenus Sponſam cæleſtem pro Sponſo vulneratam & afflictam, cum petra illa ſpiritali & myſtica, de qua Apoſtolus ait, *Petra autem erat Chriſtus*, [1. Cor. 10. 4.] quaſi ad hanc ſublimitatem per laborum & rerum adverſarum tolerantiam fuerit evecta. *Virgam verberantem*, inquit, *ſponte ſua recipit. Imitatur ſaxum illud, de quo Vates ait*, Percuſſit petram, & fluxerunt aquæ. [S. Gregor. Nyſſ. Hom. 12. in Cantica.] *Viden quantam ad ſublimitatem Sponſa pervenerit? Eam nimirum ob cauſam percuſſa, velut à Moyſe rupes illa feriebatur, ut ad ſimilitudinem illius & ipſa Verbum Dei de vulnere imbris inſtar effuſum pro ſitientibus quaſi quamdam ſcaturiginem emittat.* [Pſal. 77. 20.] Ut enim ſcaturigo continuò effundit aquas; ita Anima juſti in tribulatione poſiti verbum Dei continuò parturit, ſicut Chriſtus in cruce, quam *Thalamum Sponſi* S. Auguſtinus vocat, obſtetricante lancea peperit Eccleſiam. Sic Joannes in vinculis ſpiritaliter parit Chriſtum, ſeu diſcipulos potiùs ſuos in Chriſto, donec in illis Chriſtus formetur. Ideo illos ad Chriſtum mittit.

Cùm audiſſet Joannes in vinculis opera Chriſti, mittens duos de diſcipulis ſuis, &c. Joannes typus legis

S. Hilar. c. 11. in Matt. ,, fuit. Chriſtum porrò Lex annuntiavit, & remiſſionem A
,, peccatorum prædicavit & Regnum cælorum ſpopondit:
,, & Joannes totum hoc opus Legis explevit. Igitur ceſſante
,, jam Lege, quæ peccatis plebis incluſa, & populi vincta
,, vitiis, ne Chriſtus poſſet intelligi, vinculis & carcere
,, continebatur. *Ergo ad Evangelia contuenda Lex mit-*
,, *tit: ut infidelitas fidem dictorum contempletur in factis;*
,, *& quod intra eam peccatorum fraude ſit vinctum, per*
,, *intelligentiam libertatis Evangelicæ abſolvatur* ......
,, Mittit ergo Diſcipulos ſuos ad Chriſtum Joannes, ut
S. Amb. lib. 5. in Lucam n. 95. & 96. ,, ſupplementum ſcientiæ conſequantur, quia *Plenitudo*
,, *Legis Chriſtus eſt*: ut quoniam plerumque nutant dicta
,, ſine factis, & fides plenior geſtorum teſtificationibus,
,, quàm verborum ſponſionibus exhibetur, quæ tunc in pe-
,, ctoribus Judæorum velut obſervata Lege nutabat, ipſo
,, ſpectaculo Dominicæ crucis, & pleno Reſurrectionis B
,, teſtimonio panderetur. Duos illos Joannis Diſcipulos
,, duorum populorum typos eſſe addit S. Ambroſius; quo-
,, rum unus ex Judæis credidit, alter ex Gentibus, qui ideo
,, credidit, quia audivit. Voluerunt ergo iſti videre, pro-
Matt. 13. 16. ,, pter illud, *Veſtri autem beati oculi quia vident, & au-*
,, *res veſtræ quia audiunt.* Sed etiam nos vidimus in Joan-
,, ne: oculis noſtris perſpeximus in Apoſtolis: & manibus
,, noſtris perſcrutati ſumus in Thomæ digitis. *Quod enim*
,, *fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis no-*
,, *ſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectave-*
,, *runt de Verbo vitæ: & manifeſtata eſt*, &c. Quando
,, manifeſtata eſt? Quando vidimus. Itaque & nunc
,, qui Vetus Teſtamentum recenſent antequam cognoſcant
,, Evangelium, & quaſi quædam Dominici corporis le-
,, gant veſtigia, venturum putant, & requirunt utrum ipſe C
Geneſ. 18. 20. & ſeq. & 22. 1. Joſue 5. 14. ,, ſit Chriſtus Dei Filius, qui venturus eſt. Et cùm legunt
,, quando cum Abraham locutus eſt, vel quando ſe Dux
,, militiæ cœleſtis oſtendit, dicunt utique, *Tu es qui ventu-*
,, *rus es, an alium exſpectamus?* Cùm autem venerint ad
,, Evangelium, & cognoverint illuminari cæcos, ambu-
,, lare claudos, audiſſe ſurdos, mundatos eſſe leproſos, mor-
,, tuos reſurrexiſſe, tunc dicunt: *Vidimus eum & oculis*
,, *noſtris perſpeximus*, & in veſtigia clavorum ejus digitos
,, noſtros interuimus. Videmur enim nobis vidiſſe, quem
,, legimus, ſpectaſſe pendentem, & vulnera ejus, ſpiritu
,, Eccleſiæ ſcrutante, tentaſſe. Aut fortaſſe in parte qua-
,, dam operatrice corporis noſtri omnes videmur inveſti-
,, gaſſe Dominicæ ſeriem Paſſionis; fides enim per paucos
,, ad plures pervenit. *Lex ergo Chriſtum venturum an-*
,, *nuntiat: Evangelii Scriptura veniſſe confirmat.* D

Tu es qui venturus es, an alium exſpectamus? Heu! Chriſtianorum plurimi ita vivunt, ac ſi Chriſtus non veniſſet, ac ſi alium exſpectarent. Judaicè vivunt in Eccleſia. Obſervantiis exterioribus contenti, de interiori homine nullatenus curant: Deum adorant, ſed non in ſpiritu & veritate: amicos diligunt, ſed inimicos oderunt: Dominicos & feſtos dies celebrant, & à ſervilibus operibus abſtinere videntur, ſed quæ omnium maximè ſervilia ſunt, opera peccati ſacris illis diebus facere non verentur. Ipſa multorum, qui pietatem profitentur, juſtitia, non eſt abundantior juſtitiâ Scribarum & Phariſæorum.

Judæi propter beneficia terrena Deo ſerviebant, illum colebant *timore ſervili, non liberali dilectione.* E Chriſtiani pauciſſimi Deo propter ipſum ſerviunt, ipſumque amore caſto colunt. (S. Auguſt.) *Sic ergo Deus non colitur. Hoc enim colitur quod diligitur.* Major pars nec timore judiciorum Dei Legem ejus ſervat ac mandata. Verùm ſi illi inexcuſabiliter terrenis inhæſerunt, quibus ipſum Novum Teſtamentum nondum fuerat revelatum; quantò inexcuſabilius terrena ſectantur, quibus jam promiſſa cœleſtia in Novo Teſtamento revelata ſunt? In hoc plerique Chriſtiani pejores Judæis, quòd illi, quamvis præſentia & temporalia, tamen ab uno Deo quærebant; iſti verò Ethnicos imitantur, qui non ſolùm terrena deſideraverunt, ſed etiam à dæmonibus petierunt; ſiquidem rapinis, fraudibus, uſuris, aliiſque malis artibus opes congregant.

3. *Et reſpondens Jeſus ait illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audiſtis & vidiſtis. Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes evangelizantur.* Plenum ſanè teſtimonium, quo Dominus cognoſceretur. De illo enim, non de alio Propheta dixerat, *Dominus erigit eliſos, Dominus ſolvit compeditos, Dominus illuminat cæcos.* (Pſal. 145) Qui iſta faciet, *Regnabit Dominus in æternum.* Ergo non humanæ iſta, ſed divinæ virtutis inſignia ſunt. *Hæc miracula ante Evangelium vel rara, vel nulla. Receperit Tobias oculos, unus eſt in exemplo; & tamen Angeli fuit illa medicina, non hominis. Elias mortuum ſuſcitaverit; ille tamen rogavit & flevit: Hic juſſit. Eliſæus leproſum mundari fecerit; non tamen illic valuit præcepti auctoritas, ſed figura Myſterii. Non defecerit ad eſcam Viduæ eſurientis Propheticis ſe multiplicans farina præceptis; unam tamen viduam farina illa, vel potiùs eamdem quoque Sacramenti ſpecies præfigurata ſervavit. Sed tamen parva adhuc iſta Dominicæ teſtificationis exempla ſunt: Plenitudo fidei, crux Domini, obitus, ſepultura eſt.* (S. Ambroſ. lib. 5. in Lucam. n. 100. & 101.)

Non modò autem corporaliter, ſed ſpiritualiter hæc operatus eſt Chriſtus, quod Divinitatis ipſius ſplendidius efficaciuſque argumentum eſt. *Populus enim qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam; habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis.* (Iſai 9.) Idololatriæ tenebris, variiſque erroribus obcæcatos, ad purum ſincerumque veri Dei cultum traduxit. Claudos, & rectis greſſibus in via ſalutis ambulare non valentes, quia cor eorum non erat rectum, nec recti affectus, ſed in terram curvi, & obliqui, ſanatâ illorum infirmitate ambulare fecit in via Mandatorum Dei rectè, facilè, celeriter, hilariter. Leprâ peccati maculatos *Lavit in ſanguine ſuo, Mundavit lavacro aquæ in verbo vitæ.* Aures interiores hominum ad verba Dei, ad verba ſalutis, ad verba vitæ æternæ ſurdorum, aperuit ut audirent, ut intelligerent, ut obedirent. Unius delicto, propriiſque peccatis ſecundùm animam mortuos ſuſcitavit, & in ſe ipſo vivere fecit, vetere homine exſpoliatos, & ad vitæ ſpiritalis, ac cæleſtis novitatem immutatos. Pauperes, humiles corde, mundi ſuique ipſius amore vacuos, miſeriæ ſuæ ac impotentiæ conſcios, Evangelii veritate & gratia ditavit, implevit. Sic impletum eſt Iſaiæ vaticinium: *Et audient in die illa ſurdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt. Et audient mites in Domino lætitiam, & pauperes homines in ſancto Iſraël exultabunt.* (Iſaiæ 29. 18. 19.)

Ex divinis operibus agnoſcitur Chriſtus: ex ſanctis operibus agnoſcitur Chriſtianus. Chriſtianus fruſtra nominatur, qui Chriſtum minimè imitatur. Chriſtianum putas, qui in tenebris adhuc ambulat, qui à Chriſto illuminari non vult, qui diligit tenebras magis quàm lucem, qui dicit bonum malum & malum bonum? Chriſtianos putas, qui occludunt aures verbo Dei; ſurdos ad voces Dei intus ad cor eorum loquentis, ad verba Prophetarum, Apoſtolorum, ipſius Chriſti, & Miniſtrorum ac Prædicatorum ejus tot annos ipſos admonentium, ut convertantur & pœnitentiam agant, ut bona malè parta reſtituant, ut cum inimicis reconcilientur, ut violatum proximi honorem famamque reſarciant; ſurdos ad voces Chriſti pœnas æternas comminantis, æternam fœlicitatem, vitamque & gloriam immortalem promittentis? Chriſtianos putas, qui nec à lepra peccati mundari volunt, nec à morte peccati ad vitam ſuſcitari? Qui vel peccata non confitentur, vel proximas eorum occaſiones minimè deſerunt, vel pravos habitus non expugnant? Quibus illa Iſaiæ verba conveniunt: *Populus ad iracundiam provocans eſt, & filii mendaces, filii nolentes audire Legem Dei. Qui dicunt videntibus, Nolite videre: & aſpicientibus, Nolite aſpicere nobis ea quæ recta ſunt: Loquimini nobis placentia, videte nobis errores. Auferte à me viam, declinate à me ſemitam, ceſſet à facie noſtra ſanctus Iſraël.* (Iſaiæ 30. 9. 10. 11.) Non nobis ſufficit quòd Chriſtia- „
num nomen accepimus, ſi opera Chriſtiana non feceri- „
mus. Illi enim prodeſt quòd Chriſtianus dicitur, qui ca- „
ſtitatem diligit, ebrietatem fugit, ſuperbiam deteſtatur, „
(S. Cæſ. Arelat. ſerm. 67 inter Auguſtinianos olim De)

Tempore 216. Nunc Appendice 266.

invidiam ut venenum diaboli reſpuit. Ille verè Chriſtianus eſt, qui furtum non facit, qui falſum teſtimonium non dicit, qui nec mentitur, nec perjurat, qui adulterium non committit, qui ad Eccleſiam frequentiùs venit; qui de fructibus ſuis non guſtat, niſi priùs ex ipſis Deo aliquid offerat, qui decimas annis ſingulis eroganda pauperibus reddit, qui Sacerdotibus ſuis honorem impendit, qui omnes homines ſicut ſe ipſum diligit. Ille verò non ſolùm Chriſtianus eſt, ſed & ipſe Chriſtus in illo habitat, qui ſtateras doloſas & menſuras duplices velut gladium diaboli pertimeſcit: ille bonus Chriſtianus eſt, qui quando ad Eccleſiam venit, & oblationes exhibet, & pauperibus ſecundùm quòd vires habet, pecuniam porrigit aut buccellam: qui peregrinos in domum ſuam excipit, qui hoſpitibus pedes lavat; qui non ſolùm lites non concitat, ſed etiam diſcordes ad concordiam revocat: qui majoribus & parentibus honorem & amorem veræ charitatis impendit; qui & ipſe caſtè vivit, & filios & vicinos ſuos ut caſtè & ſobriè vivant, & verbis admonet, & exemplis docet.

4. *Et beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me.* Ille ex Chriſto ſcandalum patitur, qui mundi placitis ac moribus Chriſti placita, præcepta & exempla poſtponere non veretur, qui ſæculi voluptates cruci & pœnitentiæ, ſpectacula concioni, orationi, aut piæ lectioni: qui pietatis profeſſionem, Sacramentorum frequentationem, bonorum operum jugem exercitationem, velut mulicrcularum occupationes contemnit aut negligit.

S. Ambroſ lib. 5. in Lucam n. 102.

Beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me. Crux electis etiam ſcandalum poſſet afferre: ſed *Nullùm hoc majus divinæ Perſonæ eſt teſtimonium: Nihil eſt quod magis eſſe ultra humana videatur, quàm toto unum ſe obtuliſſe pro Mundo; hoc vel ſolo plenè Dominus declaratur.* Denique ſic deſignatus eſt à Joanne: *Ecce Agnus Dei: Ecce qui tollit peccata mundi.* Deploranda certè hominum malitia, qui rebus iis abutuntur ad ſuam perditionem, quæ Chriſtus geſſit, pertulit, inſtituit, vel docuit ad eorum ſalutem. Viſis tot ſignis, tantiſque virtutibus, non ſcandalizari quiſquam potuit, ſed admirari. Sed infidelium mens grave in illo ſcandalum pertulit, cùm eum poſt tot miracula morientem vidit. Unde & Paulus dicit: *Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Judæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam.* Stultum quippe hominibus viſum eſt, ut pro hominibus Auctor vitæ moreretur: *& inde contra eum homo ſcandalum ſumſit, unde ei ampliùs debitor fieri debuit. Nam tantò Deus ab hominibus digniùs honorandus eſt, quantò pro hominibus & indigna ſuſcepit,* Quid ergo ſibi vult, *Beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me?* Niſi aperta voce abjectionem mortis ſuæ humilitatemque ſignare? Ac ſi dicat: *Mira quidem facio, ſed abjecta perpeti non dedignor. Quia ergo moriendo te ſubſequor, cavendum valde eſt hominibus ne in me mortem deſpiciant, qui ſigna venerantur.*

1. Cor. 1. S. Greg. M. Hom 6. in Evang.

5. *Illis autem abeuntibus cœpit Jeſus ad turbas dicere de Joanne: Quid exiſtis in deſertum videre? Arundinem vento agitatam?* Arundini meritò comparantur homines carnales, virtutis internæ vacui, fragili ſe gloriæ ſæcularis ſublimitate jactantes, quos procellis Mundi hujus obnoxios vita mobilis inquietat, in quibus ſolidæ juſtitiæ nullus eſt fructus. *Arundines ſumus; nulla validioris naturæ radice fundati. Et ſi levis adſpiraverit proſperioris aura ſucceſſus, vago motu proximos verberamus: inopes ad ſuffragandum, faciles ad nocendum. Arundines fluvios amant, & nos labentia Mundi caducaque delectant.*

S. Ambroſ lib. 5. in Lucam. n. 104.

Quid exiſtis in deſertum videre? Arundinem vento agitatam? *Deſertum Sancto Spiritu vacuum ſentiendum eſt, in quo habitatio Dei nulla ſit. In arundine enim homo talis oſtenditur, de gloria ſæculi vitæ ſuæ inanitate ſpecioſus, in ſe autem fructu veritatis vacuus; exterior placens, & nullus interior; ad omnem ventorum motum, id eſt, immundorum ſpirituum flatum movendus, neque ad conſiſtendi firmitatem valens, & animi medullis inanis.* Arundo eſt vento agitata, homo quilibet levis & inconſtans, qui proſperis intumeſcit, adverſis dejicitur, modò in vitium, modò in virtutem propendet; nunc Deo ſervit, nunc Mundo & diabolo, cujus vita lapſuum & pœnitentiæ viciſſitudo perpetua eſt, ſancti propoſiti nuſquam tenax; *Inconſtans in omnibus viis ſuis.* Juſtus verò non arundo eſt vento agitata, ſed *Lignum* ſolida radice charitatis firmum, *Quod plantatum eſt ſecùs decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo; & folium ejus non defluet, & omnia quæcumque faciet ſemper proſperabuntur.* Quid exiſtis in deſertum videre? Arundinem vento agitatam? Arundinem quippe mox ut aura contigerit, in partem alteram inflectit. Et quid per arundinem, niſi carnalis animus deſignatur? Qui mox ut favore vel detractione tangitur, ſtatim in partem quamlibet inclinatur. Si enim ab humano ore aura favoris flaverit, hilareſcit & extollitur, totumque ſe quaſi ad gratiam inflectit. Sed ſi inde ventus detractionis eruperit, unde laudis aura veniebat, mox eum quaſi ad partem alteram ventus furoris inclinat. Sed arundo vento agitata Joannes non erat: quia hunc nec blandum gratia, nec cujuſlibet detractionis ira aſperum faciebat. Nec proſpera hunc erigere, nec adverſa noverant inclinare. Arundo vento agitata Joannes non erat; quem à ſtatûs ſui rectitudine nulla rerum varietas inflectebat. Diſcamus ergo, Fratres chariſſimi, arundinem vento agitatam non eſſe; ſolidemus animum inter auras linguarum poſitum, ſtet inflexibilis ſtatus mentis. Nulla nos detractio ad iram provocet, ad remiſſionem inutilis gratiæ nullus favor inclinet. Non nos proſpera elevent, non adverſa perturbent: ut qui in ſoliditate fidei figimur, nequaquam rerum tranſeuntium mutabilitate moveamur.

S. Hilar. c. 11. in Matt.

Jacobi 1. 8.

Pſal. 1. 3.

S. Greg. M. Hom 6. in Evang.

6. *Sed quid exiſtis videre? Hominem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus Regum ſunt.* Utinam in ſolis Regum domibus hodie luxus & mollities regnaret? Sed paſſim mediocris etiam conditionis mulieres ſericas veſtes tectis per terram verrunt veſtigiis, uſuſque faciunt ut amictus oneri ſit. *Sunt etiam mollia indumenta delicioſi actus, & mores; propter quod nos hortatur Apoſtolus, ut exſpoliantes veterem hominem cum actibus ſuis, induamus novùm, in quo non dulcis illecebra ſit, luduſque laſciviæ, ſed uſus laboris & fructus; eo quòd tenerâ corporis curâ, luxuque, & laſciviarum cupiditate mollitos nequaquam cæleſtis Aula ſuſcipiat, ad quam duris laborioſæ gradibus virtutis aſcenditur.* Qui mollibus veſtiuntur, in domibus Regum ſunt. *Non cæleſti, ſed terreno Regi militant hi, qui pro Deo perpeti aſpera fugiunt, & ſolis exterioribus dediti, præſentis vitæ mollitiem & delectationem quærunt. Nemo ergo exiſtimet in luxu atque ſtudio pretioſarum veſtium peccatum deeſſe: quia ſi hoc culpa non eſſet, nullo modo Joannem Dominus de veſtimenti ſui aſperitate laudaſſet. Si hoc culpa non eſſet, nequaquam Petrus Apoſtolus feminas à pretioſarum veſtium appetitu compeſceret, dicens,* Non in veſte pretioſa. *Penſate ergo quæ culpa ſit hoc etiam viros appetere, à quo curavit Paſtor Eccleſiæ & feminas prohibere.....* Propter hominum conventus, & *Propter mutuum videre ac videri, omnes pompæ in publicum proferuntur, ut luxuria negotietur, aut gloria inſoleſcat.* Quid exiſtis in deſertum videre? Hominem mollibus veſtitum? *Joannes mollibus veſtitus non fuit, quia vitam peccantium non blandimentis fovit, ſed vigore aſperæ invectionis increpavit, dicens:* Genimina viperarum, quis vobis demonſtravit fugere à ventura ira? *Unde & per Salomonem dicitur:* Verba ſapientum quaſi ſtimuli, & quaſi clavi in altum defixi. *Clavis quippe atque ſtimulis ſapientum verba comparantur: quia culpas delinquentium neſciunt palpare, ſed pungere.* Si luxum & mollis vitæ delicias vitare debent Chriſtiani omnes in cruce geniti, mundo crucifixi, Chriſtoque crucifixo conformandi; multò magis Præſules & Rectores Eccleſiarum, qui Chriſtum crucifixum prædicant. *Qui adulatores ſunt, & ſectantur lucra, & quærunt divitias, & deliciis affluunt, & mollibus veſtiuntur, iſti in domi-*

S. Ambroſ lib. 5. in Lucam.

Coloſſ. 3. 9. & 10.

S. Gregor. M. Hom. 6. in Evang.

1. Petri 3.

Tertull. lib. de cultu Femin.

Matt. 3.

S. Gregor. M. Hom. 6. in Evang.

S. Hieron. in hunc locum.

bus Regum ſunt. Ex quo oſtenditur, rigidam vitam, & auſteram prædicationem vitare debere Aulas Regum, & mollium hominum Palatia declinare.

7. *Sed quid exiſtis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm Prophetam.* Is nempe non ſolùm prædicationis voce, ſed vitæ auſteritate & pœnitentiâ cum vitæ ſanctiſſimæ innocentiâ conjunctis, necnon fide conſtantiſſimâ in propugnanda ad mortem uſq; veritate, Chriſtum indigitavit. [*Tertull. lib. de Baptiſmo*] *Omnia Joannis Chriſto præſtruebantur.* Omnis ipſius vita, velut animata prophetia fuit. Et nos totius vitæ noſtræ actis Chriſtum prædicare debemus, ejuſque & in nobis præſentiam & inhabitationem per fidem & charitatem indicare. Triplex enim eſt Chriſti adventus, [*S. Bern. ſerm 3 in Adventu Domini.*] *Ad homines, in homines, contra homines.* Ejus adventum ad homines prædicavit Joannes: Adventum contra homines prædicabit Elias: Adventum in homines ſpiritualem & inviſibilem per gratiam & charitatem, fidelis mandatorum Dei obſervantia demonſtrare debet. [*Joannis 14.*] *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Qui juſtè & piè vivit in hoc ſæculo, Chriſtum in ſe veniſſe indicat, de quo dictum eſt, [*Pſal. 88.*] *juſtitia & judicium præparatio ſedis tuæ.* Juſtitia virtus eſt, unicuique quod ſuum eſt tribuens. Tribue ergo tribus quæ ſua ſunt. *Redde ſuperiori, redde inferiori, redde æquali, cuique quod debes, & dignè celebras adventum Chriſti, parans ei in juſtitia ſedem ſuam.*

8 *Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Rectè qui nuntiare ſupernum Judicem mittitur, Angelus vocatur, ut dignitatem ſervet in nomine, quam explet in operatione. [*S. Gregor. M. Hom. 26. in Evang.*] *Altum quidem nomen eſt, ſed vita nomine inferior non eſt.* Utinam, Fratres chariſſimi, non ad judicium noſtrum dicamus, quia *omnes qui Sacerdotii nomine cenſentur, Angeli vocantur*, Propheta teſte, qui ait: [*Malach. 2*] *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore ejus; quia Angelus Domini exercituum eſt.* Qui viam Domino in Animabus parant, Angeli debent eſſe ſcientiâ, vitæ puritate, zelo & ardore pro Dei gloria & ſalute proximi. Sed & unuſquiſque Chriſtianus hujus altitudinem nominis, ſi velit, etiam poteſt mereri. Nam unuſquiſque pro virili ſua parte, in quantum gratiam ſupernæ aſpirationis accepit, ſi à pravitate proximum revocat, ſi exhortari ad bene operandum curat, ſi æternum Regnum vel ſupplicium erranti denuntiat, cùm ſanctæ denuntiationis verba impendit, profectò Angelus exiſtit. Et nemo dicat, Admonere non ſufficio, exhortari idoneus non ſum: quantum potes exhibe, ne malè ſervatum quod acceperas talentum, in tormentis pendere exigaris. Neque enim plus quàm unum talentum acceperat, qui hoc abſcondere magisſtuduit, quàm erogare. Et ſcimus [*Exod. 37.*] quòd in Dei Tabernaculo non ſolùm phialæ, ſed præcipiente Domino etiam cyathi facti ſunt. Per phialas quippe doctrina exuberans, per cyathos verò parva atque anguſta deſignatur ſcientia. *Alius doctrinâ veritatis plenus audientium mentes inebriat: per hoc ergo quod dicit, profectò phialam porrigit. Alius explere quod ſentit non valet, ſed quia hoc utcumque denuntiat, profectò per cyathum guſtum præbet. In Dei ergo Tabernaculo, id eſt, in ſancta Eccleſia poſiti, ſi per doctrinam ſapientiæ miniſtrare phialas minimè poteſtis; in quantum pro divina largitate ſufficitis, proximis veſtris boni verbi cyathos date. In quantum vos profeciſſe penſatis, etiam vobiſcum alios trahite, in via Dei ſocios habere deſiderate. Si quis veſtrûm, Fratres, ad forum, aut fortaſſe ad balneum pergit, quem otioſum eſſe conſiderat, ut ſecum veniat, invitat. Ipſa ergo terrena actio veſtra vos conveniat, & ſi ad eum tenditis, curate ne ad eum ſoli veniatis. Hinc etenim ſcriptum eſt.* Qui audit, dicat, Veni: *Ut qui jam in corde vocem ſuperni amoris acceperit, foras etiam proximis vocem exhortationis reddat. Et fortaſſe panem ut eleemoſynam indigenti porrigat, non habet, ſed majus eſt quod tribuere valeat, qui linguam habet. Plus enim eſt verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quàm vitam morituræ carnis terreno pane ſatiare. Nolite ergo, Fratres, proximis veſtris eleemoſynam verbi ſubtrahere.*

9. *Amen dico vobis, Non ſurrexit inter natos mulierum major Joanne Baptiſta: qui autem minor eſt in Regno cælorum, major eſt illo.* Etiamſi Eliam Thesbiten dixeris in cælum aſſumptum, attamen non eſt hic major Joanne. Enoch tranſlatus eſt, ſed non major eſt tamen Joanne. Moyſes maximus legiſlator, & omnes Prophetæ, ſed non majores Joanne. Non ergo Prophetas Prophetis audeo comparare, ſed ipſe Dominus noſter & illorum Dominus Jeſus pronuntiavit: [*S. Cyril. Hieroſol Catech. 3.*] *Major inter natos mulierum non ſurrexit Joanne Baptiſta.* Non inter natos Virginum, ſed mulierum. Magni ſervi ad conſervos comparatio: Filii verò ad ſervos minimè comparanda eſt gratia & excellentia. Vides quantum hominem hujus gratiæ ducem elegit nihil omnino poſſidentem, ſolitudinis ſtudioſum, ſed non inhumanum; locuſtas manducantem, alas parantem animæ; melle veſcentem, & dulciora melle utilioraque loquentem; veſte de pilis camelorum indutum, & exercitationis typum in ſeipſo monſtrantem, qui etiam in utero matris cùm geſtaretur, à Spiritu-Sancto ſanctificatus eſt. Erat quidem & Jeremias ſanctificatus, ſed non prophetavit in utero: ſolus autem Joannes in utero exiſtens exultavit in gaudio, & corporeis oculis nihil videns, ſpiritu Dominum cognovit. Cùm enim magna ſit gratia Baptiſmi, magno quoque præſule ſeu Miniſtro egebat.

Non ſurrexit inter natos mulierum major Joanne Baptiſta. [*S. Joan. Chryſ. Hom. 31. in Matt.*] Veniat in mentem tibi menſa illius, educatioque, & mentis altitudo: ita enim in terris, quaſi in cælo verſabatur. Naturæ namque omni neceſſitate ſuperata, mirabile quoddam peregit iter. Semper in hymnis, ſemper in orationibus fuit. Nulli hominum antequam ad baptizandum accederet, Deo autem ſoli ſua ſemper offerebat colloquia: Neminem vidit umquam conſervorum, nec ab aliquo viſus fuit: Non lacte nutritus, non lecto ſuſceptus, non tecto, non foro, non alia re humana uſus erat: tamen mitis ſimul & acer, quorum alterum ex converſatione ſua cum diſcipulis, alterum ex reſponſione ad Judæos atque ad Regem liberâ facilè perdiſces. Meritò itaque Chriſtus de illo dixit, *Non ſurrexit inter natos mulierum major Joanne Baptiſta.* Verùm ne his Joannis laudibus impulſi, Joannem Chriſto præponerent, ſubjungit: *Qui autem minor eſt in Regno cælorum, major eſt illo.* Quid igitur, inquies, Chriſtus comparatus Joanni major erat? Minimè; ſed abſolutè & ſimpliciter major omnibus, nec ulli comparandus. Nec enim Joannes ipſe, cùm de Chriſto ait, *quia fortior me eſt*, comparando ſe illi dicit: nec Paulus cum de Chriſto ſcribat, *Ampliori gloria præ moyſe dignus eſt habitus*, illum cum Moyſe comparat. Ipſe etiam Chriſtus, cùm dicit de ſe ipſo, *Ecce plus quàm Salomon hic*, non comparat ſe Salomoni. Quòd ſi quis per comparationem id dictum contendat, id accomodatè factum eſſe reſpondemus, propter audientium imbecillitatem; qui & ſemper ante procliviores erant ad Joannem, & tunc partim propter carceres, partim propter fiduciam quâ liberè Regibus loquebatur, clariorem exiſtimabant, ſatiſque erat ſi ita dictum etiam per comparationem accepiſſent. Conſuevit profectò etiam vetus Scriptura, comparatione eorum quæ inter ſe comparari non poſſent, homines ab erroribus liberare, ut Pſal. 85. *Non eſt ſimilis tui in Diis Domine:* & Exod. 8. *Non eſt Deus ſicut Deus noſter.* [*S. Auguſt. ſerm. 66.*] Qui minor eſt in Regno cælorum, major eſt illo. *Commendavit Regnum quod deſideremus: propoſuit civitatem, cujus cives eſſe cupiamus. Quales ibi cives? Quàm magni cives? Quiſquis ibi minor eſt, Joanne major eſt, quo nemo major ſurrexit inter natos mulierum....* Fuerunt Prophetæ ante Joannem, & multi, & magni, & ſancti, digni Deo, Deo pleni, Salvatoris prænuntiatores, veritatis adteſtatores. Verumtamen de nullo eorum

dici

S. Ambroſ ſerm. 288 aliàs 23. ex editis à Sirmondo.

dici potuit quod dictum eſt de Joanne, *Inter natos mulierum non ſurrexit major Joanne Baptiſta.* Quid ergo ſibi vult iſta magnitudo præmiſſa ante magnum? *Ad teſtimonium magnæ humilitatis.* Tam enim magnus erat, ut Chriſtus poſſet putari. Poſſet Joannes abuti errore hominum, & non laborare ut perſuaderet ſe eſſe Chriſtum, quia hoc jam illi qui eum audiebant & videbant, illo non dicente putaverant. Non erat ei opus ſeminare errorem, ſed confirmare. *At illo ſponſi amicus humilis, ſponſo zelans, non ſe pro ſponſo adulterum ſupponens, perbibet teſtimonium amico ſuo, & eum qui verè ſponſus erat, ſponſæ commendat: Ut ametur in illo, odit ſe amari pro illo.* Qui habet ſponſam, *inquit*, ſponſus eſt. *Et quaſi diceres, quid tu?* Amicus autem, *inquit*, Sponſi ſtat, & audit eum, & gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Stat, & audit; *Diſcipulus audit Magiſtrum; quia audit, ſtat; quia ſi non audit, cadit. Hinc magnitudo Joannis maximè commendatur; quia cùm poſſet putari Chriſtus, maluit Chriſto teſtimonium perbibere, illum commendare; ſe humiliare, quàm pro ipſo accipi, & à ſe decipi.* Diſcant

S. Auguſt. ſerm. 96. aliàs de Diverſis 47.

Chriſtiani ſe humiliare, ſi in Regno cœlorum locum habere velint. *Omnes delectat celſitudo, ſed humilitas gradus eſt. Quid tendis pedem ultra te? Cadere vis, non aſcendere. A gradu incipe, & aſcendiſti.*

10. *A diebus autem Joannis Baptiſtæ uſque nunc, Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Bonum eſt rapere, non ea quæ pereunt, ſed Regnum cælorum. Non igitur deſidiâ acquiri poteſt, ſed curâ & diligentiâ. Sed quid ſignificat, *Vim patitur?* Vi opus eſt multâ: *Anguſta eſt via*, robuſtâ animâ opus eſt & gene-

S. Joannes Chryſoſt. Hom 53. in Joann.

roſa. *Raptores præoccupare adnituntur, nihil reſpiciunt, non accuſationem, non damnationem, non ſupplicium: illud ſolùm curant ut præcurrant cæteros. Rapiamus ergo Regnum cœlorum, quæ rapina non crimini, ſed laudi datur: crimen eſt, ſi non rapimus, non enim alterius damno diteſcimus. Adnitamur ergo: & licèt ira & cupiditas nos perturbet, naturæ vim inferamus, manſuetudini aſſueſcamus, parum laboremus, ut perpetuò quieſcamus. Noli aurum rapere, ſed divitias quarum comparatione aurum lutum eſſe apparet. Dic quæſo, plumbo tibi & auro propoſito, utrum potiùs raperes? Nonnè aurum? Ubi qui rapit punitur, majus honoras: ubi qui rapit honoratur, majus prodis: quòd ſi utrinque puniretur, num ſanè ad hoc magis veniſſes? Hic nihil tale eſt, ſed beatitudo. Et quomodo poteſt quis rapere* (inquit.) *Diſperge quæ habes in manibus. Quouſque enim præſentia ſervas, illa rapere non poteris. Propone tibi hominem plenis argento manibus, quoad id tenuerit, numquid aurum rapere poterit, niſi id prius projiciat, & expeditus fiat? Rapientem bene expeditum eſſe oportet, ne quid eum impediat: ſiquidem etiam nunc contrariæ poteſtates ſunt obviæ, ut id nobis auferant.*

S. Ambroſ lib. 5. in Lucam n. 112. & ſeq.

Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. *Si repetamus Dominicum illud quòd ſcriptum eſt*, Regnum Dei intrà vos eſt; *advertimus in nobis Regnum cœleſte ſolidari, cùm Chriſtus exploſo mundani principis regno, fugatiſque deliciis ſæcularibus, intra noſtrorum ſecreta regnat animorum. Vis igitur menti affertur humanæ; quæ diverſis illecebris delinita, laborem fugit, voluptatem expetit; cum vel metu ſupplicii coërcita, vel præmio provocata, vincere ipſa ſe nititur: & tamquam exantlatis laboribus, palmam quæ ſibi plurimis adverſantibus, ſubtrahebatur, contendit eripere. Rapimus enim ex hoc mundo palmam ſalutis, & quaſi excubantibus obſeſſos ſerpentibus fructus pervigili labore decerpimus; ita tamen ut non furtiva ſublatio, ſed direptio ſit triumphalis.* Eſt & aliud direptionis genus, quando aliis ſublata diripimus. Qui ſint igitur raptores illi, non laboramus intelligere, cùm de Benjamin lupi rapacis genere nos manare noverimus. Præceſſerat Joannes, ut juſtificaret populum

Geneſ. 49. 27.

Judæorum: Ipſe Dominus venerat ad oves perditas domûs Iſraël; Apoſtolos deſtinaverat, ut fidem populi Judæorum vel diſputatione, vel ſignis miraculiſque fundarent: ſed cùm illi munera ſibi oblata defugerent, publicani & peccatores in Deum credere, in fidem coire cœperunt. Diripit Regnum illa quæ fluxu ſanguinis laborabat; nam cùm Dominus ad filiam Principis Synagogæ tenderet, *furtivo quodam tactu ſanitatis remedium prælibavit.* Diripit Regnum illa Chananæa, quæ à ſuis finibus egreſſa, clamabat dicens, *Miſerere mei, Domine, Fili David: filia mea à dæmonio vexatur.* Verè hæc Regnum coëgit, *pertinax in præcibus, ſapiens in reſponſis, fidelis in verbis. Prætereuntem revocat, tacentem rogat, excuſantem adorat, negantem inclinat. Nonnè tibi videtur eripere, cùm elicit quod negatur, præripere quod aliis reſervatur? Negaverit enim Dominus panem filiorum dari canibus oportere: at illa conſenſit, & conſentiendo diripuit, dicens:* Utique Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum. *Didiciſti quemadmodum regnum cæleſte rapiatur. Cogamus igitur & nos, diripiamus illud; nemo enim niſi feſtinans Paſcha manducat. Sed quæ eſt iſta quæ rapit Regnum? Non improbitas, non laſcivia, non voluptas: ſed illa de qua dicitur, Magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis. Ecce rapuit, quæ quod voluit, impetravit: quod rogavit, extorſit. Rapuit & illa vidua, quæ frequenter orando, ſi non propter innocentiam, ſaltem propter importunitatem ut exaudiatur extorquet. Rapuit igitur Eccleſia Synagogæ Regnum. Regnum meum Chriſtus eſt. Rapio illum Judæis miſſum ſub Lege, natum in Lege, nutritum juxta Legem, ut me qui eram ſine Lege, ſervaret. Rapitur Chriſtus, cùm aliis promittitur, aliis prædeſtinatur; rapitur Chriſtus, cùm aliis naſcitur, aliis ſuffragatur: rapitur Chriſtus, cùm ab aliis occiditur, ſepelitur à nobis; rapitur inſidiantibus, rapitur dormientibus. Habes ubi ipſi confeſſi ſunt nos rapuiſſe, ſe dormiſſe, dicentes:* Dicite quia Diſcipuli ejus nocte venerunt, & furati ſunt eum, nobis dormientibus. *Surge igitur qui dormis, ne & tu dum dormis, Chriſtum amittas.* Surge qui dormis & exſurge à mortuis. Vides mortuos eſſe qui dormiunt? *Et ideo non invidemus aliis, ſed providemus nobis; non enim mortui poterant ſervare viventem. Exſurgant vel ſerò qui dormierunt, etiam qui Chriſtum perdiderunt. Non ſic amittitur Chriſtus, ut non revertatur, ſi tamen requiratur: Sed vigilantibus regreditur, & exſurgentibus præſto eſt: immò omnibus adeſt, qui ubique ſemper eſt, quia complet omnia. Nulli enim deficit, nos deficimus: nulli, inquam, deficit, ſuperabundat omnibus; Superabundavit enim peccatum, & ſuperabundavit gratia. Gratia Chriſtus eſt, vita Chriſtus eſt, Chriſtus eſt reſurrectio: Qui ſurgit igitur, invenit eſſe præſentem. Rapitur ergo Regnum cælorum, cùm Chriſtus à domeſticis denegatur, à Gentilibus adoratur; rapitur, cùm ab illis repudiatur, à nobis colitur: rapitur cùm per hæreditatem non agnoſcitur, per adoptionem adquiritur.*

S. Gregor. M. Hom. 20. in Evangel.

A diebus Joannis Baptiſtæ Regnum cælorum vim patitur. Quid eſt Regnum cœlorum, niſi locus juſtorum? Solis enim juſtis cæleſtis patriæ præmia debentur, ut humiles, caſti, mites, atque miſericordes ad gaudia ſuperna perveniant. Cùm verò quis vel ſuperbiâ tumidus, vel carnis facinore pollutus, vel iracundiâ accenſus, vel crudelitate impius, poſt culpas ad pœnitentiam redit, & vitam æternam percipit, quaſi in locum peccator intrat alienum. *A diebus ergo Joannis Baptiſtæ Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud:* Quia qui pœnitentiam peccatoribus indixit, quid aliud quàm Regno cœlorum fieri violentiam docuit? Recogitemus ergo mala quæ fecimus, & noſmetipſos aſſiduis lamentis atteramus. Hæreditatem juſtorum, quam non tenuimus per vitam, rapiamus per pœnitentiam. Vult à nobis omnipotens Deus talem violentiam perpeti. Nam Regnum cœlorum rapi vult noſtris fletibus, quod noſtris meritis nô debetur.

S. Auguſt. ſerm. 293 aliàs 5. ex editis a Vignerio.

11. Omnes enim Prophetæ & Lex uſque ad Joannem prophetaverunt. *Videtur Joannes interjectus quidam limes Teſtamentorum duorum, veteris & novi. Suſtinet ergò perſonam vetuſtatis, & præconium novitatis. Propter perſonam vetuſtatis, de ſenibus naſcitur: prop-*

ter perſonam novitatis, in viſceribus matris Propheta A *declaratur,* Vetus Teſtamentum, quòd Lege conſtat & Prophetis, Prophetia fuit, præconium, & figura Novi Teſtamenti: Novum verò Teſtamentum eſt explicatio veteris. LEX ET PROPHETÆ USQUE AD JOANNEM. *Lex enim quæ prævaricatores abundanti reatu concludebat in eam fidem, quæ poſtea revelata eſt, gratia facta eſt per Jeſum-Chriſtum, per quem ſuperabundavit gratia: ac per hoc impleta eſt per gratiam liberantem, quæ non implebatur per literam jubentem. Item in ipſa Lege univerſa Prophetia, quæ non tantùm verbis, ſed etiam quarumdam actionum figuris Salvatoris promittebat adventum, veritas facta eſt per Jeſum-Chriſtum.* Lex enim per Moyſen data eſt, Gratia autem & veritas per Jeſum-Chriſtum facta eſt. *Ex cujus adventu jam Regnum Dei cœpit annuntiari;* quia Lex & Prophetæ uſque ad Joannem. *Lex, ut reos faceret, qui deſiderarent ſalutem; Prophetæ, ut promitterent Salvatorem.* Lex & Prophetæ uſque ad Joannem, *Quaſi præteritæ diſpenſationis limitem quemdam, qui Mediatorem ipſum non aliquâ umbrâ futuri, vel allegorica ſignificatione, vel ulla Prophetica prænuntiatione venturum eſſe ſignificans; ſed digito demonſtrans ait,* Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi: *tamquam dicens, Quem multi juſti videre concupierunt, in quem venturum ab ipſius humani generis initio crediderunt, de quo Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, de quo ſcripſit Moyſes, de quo Lex & Prophetæ ſunt teſtes;* Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi. *Ab hoc Joanne & deinceps cœperunt de Chriſto fieri præterita vel præſentia, quæ ab illis omnibus anterioris temporis juſtis credebantur, ſperabantur, deſiderabantur futura.* Juſti Veteris Teſtamenti & Prophetæ, miniſtri erant Teſtamenti Veteris, hæredes novi, quia ex fide qua vivimus, unâ eademque vivebant; & ideo tametſi *nondum nomine, ſed re ipſa fuerunt Chriſtiani.* Sed, heu, ex Chriſtianis hujus temporis plurimi ſunt ſolo nomine, non reipſa Chriſtiani; & in ipſo Novo Teſtamento, ad Vetus teſtamentum pertinent, ſub Lege poſiti, non ſub Gratia, *Quia facit eos carnalis timor & cupiditas ſervos, non evangelica fides, ſpes & charitas liberos.*

S. Auguſt. lib. 19. contra Fauſtum c. 8. — *Joann. 1. 17.* — *S. Auguſt. lib. 3. ad Bonifacium c. 4.*

12. *Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Elias, qui venturus eſt.* Joannes Baptiſta Elias fuit officio, fide, zelo, pœnitentiâ, animi fortitudine. Hunc imitentur Paſtores & Rectores animarum, ut animas ad Chriſti adventum feliciter diſponant. Joannes eſt Elias, non perſonâ, ſed ſpiritu & virtute, ut S. Lucas explicat, *Præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ.* Sanctus enim Elias & virtutem magnam habuit, & gratiam: virtutem, ut ad fidem animos populorum à perfidia retorqueret, virtutem abſtinentiæ atque patientiæ, ſpiritum prophetandi. *In deſerto Elias, in deſerto Joannes: ille corvis paſcebatur, hic dumis; & calcatâ omni voluptatis illecebrâ, parcimoniam prætulit, luxumque contenſit: Ille Achab Regis gratiam non quæſivit, hic ſprevit Herodis: ille Jordanem dimiſit, ad Lavacrum ſalutare convertit: hic cum domino verſatur in terris, ille cum Domino apparet in gloria: hic prioris, ille ſequentis Dominici Præcurſor Adventûs.*

Luc. 1. 17 — *S. Ambroſ. lib. 1. in Lucam n. 36.*

13. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Ait Scriptura, *Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos.* Putate quia ipſe Dominus noſter Jeſus-Chriſtus ita per Prophetam loquitur: *Audiamus illum ſimul, audite illum per nos. Doceat ergo, præbeamus aurem, præbemus cor. Non aperiamus aures carnis, & cordis claudamus; ſed ſicut ipſe dixit,* Qui habet aures audiendi, audiat. *A quo autem habeant quicumque habent, ipſe Dominus oſtendit, ubi ait,* Dabo eis cor cognoſcendi me & aures audientes. *Aures ergo audiendi, ipſum eſt donum obediendi, ut qui id haberent venirent ad eum, ad quem nemo venit, niſi fuerit ei datum à Patre ipſius. Exhortemur ergo atque prædicamus: ſed qui habent aures audiendi, obedienter nos audiunt: Qui verò eas non habent, ſit in eis quod ſcriptum eſt:* Ut audientes non audiant; *audientes videlicet corporis ſenſu, non audiant cordis aſſenſu. Cur autem illi habeant aures audiendi, illi non habeant, hoc eſt, cur illis datum ſit à Patre ut veniant ad Filium, illis autem non ſit datum; quis cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit? Aut tu quis es, ô homo, qui reſpondeas Deo?*

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 33. Concione. 1. — *Baruch. 2. 31.* — *S. Auguſt. lib. de Dono perſeverantiæ c. 14.* — *Matt. 13. 13.*

14. *Cui autem ſimilem æſtimabo generationem iſtam? Similis eſt pueris ſedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus, dicunt: Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis: lamentavimus, & non planxiſtis.* Etſi non incongrua hæc puerorum videantur eſſe perſonæ, qui levem corporis motum imprudentiâ adhuc maturioris gravitatis excercent; tamen ad altiorem ſenſum id referri poteſt, eò quòd videantur Judæi nec Pſalmis primò, nec Threnis poſtea B Propheticis credidiſſe: *Pſalmis ad præmia provocati, Threnis ab errore revocati.* Cantavit David ut in ſalicibus noſtra ſuſpenderemus organa. Cantavit ipſe & ante Arcam Domini non pro laſciviâ, ſed pro religione ſaltavit. Ergo non hiſtrionicis motibus ſinuati corporis ſaltus, ſed impigra mentis, & religioſa corporis agilitas deſignatur. *Sed non in triumphis, non excidiis Judæorum ſecuta correctio eſt, qui divinæ indulgentiæ muneribus provocati, levare mentem, corpus attollere, terrena deſerere, cæleſtia quærere debuerunt; & injuriis captivitatis adtriti, deflere peccatum, quòd culpa eſſet auctor injuriæ.* Bene ergo dicit, *Cantavimus vobis, & non ſaltaſtis.* Cantavit enim Moyſes quando in Mari Rubro ad tranſitum Judæorum fluctus obriguit, unda circumſtetit, eademque equos Ægyptiorum, adſcenſoreſque refuſa demer- C ſit. Cantavit Iſaias dilectæ vineæ ſuæ canticum, ſignificans aſperam flagitiis fore plebem, quæ fœcundis priùs erat virtutibus fructuoſa. Cantaverunt Hebræi, cùm veſtigia eorum tactu flammæ rorantis humeſcerent, & intus extraque ardentibus omnibus; ſolos tamen ignis innoxius lamberet, nec adureret. Abacuc quoque Cantico publicam doctus mulcere mœſtitiam, prophetavit dulcem Domini fore Fidelibus Paſſionem. *Cantaverunt ergo Prophetæ ſpiritualibus modulis publicæ ſalutis oracula reſultantes. Fleverunt Prophetæ Threnis flebilibus dura Judæorum corda mulcentes.* Nec tamen cæci pervicaceſque Judæi converſi ſunt ad Deum. Idem Chriſtianis potiori jure exprobratur, qui nec lætis concentibus, ſcilicet promiſſis æternorum bonorum atque gaudiorum; nec næniis, nempe minis pœnarum æternarum, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, ſtridoris dentium; D nec lætis Chriſti ad homines venientis, & ſalutem illis afferentis; nec lugubribus pro nobis patientis Myſteriis, ad pœnitentiam adduci poſſunt. *cantavimus vobis, & non ſaltaſtis.* Docuit nos Scriptura cantare graviter, pſallere ſpiritualiter. Docuit etiam ſaltare ſapienter, dicente Domino ad Ezechiel: *Plaude manu, & percute pede;* neque enim hiſtrionicos fluxi corporis motus Deus morum cenſor exigeret, aut indecoros crepitus viris, plauſuſque femineos imperaret, ut tantum Prophetam deduceret ad ludibria ſcenicorum, & mollia fœminarum. Non congruunt Reſurrectionis revelata Myſteria, & opprobria ſaltationis exacta. Sanè eſt quidam proprius bonorum actuum factorumque plauſus, cujus ſonus in orbem excat, & bene geſtorum reſultet gloria. Et honeſta E ſaltatio, quâ tripudiat animus, & bonis corpus operibus elevatur; quando in ſalicibus organa noſtra ſuſpendimus. Jubetur ergo Propheta plaudere manu, & percutere pede; *Jubetur pſallere, quia Sponſi nuptias jam videbat, in quibus deſponſatur Eccleſia, Chriſtus adamatur. Et bonæ nuptiæ, quando Verbo anima, ſpiritui caro nubit.* In his Propheta David nuptiis ludere nos voluit, ad has invitavit, quia ſuos poſteros copulabat, & ideo lætior quàm cæteri, quaſi in ipſo actu nuptiarum poſitus, nos ad celebritatem feſti muneris adhortatur, dicens: *Exultate Deo adjutori noſtro, jubilate Deo Jacob. Sumite Pſalmum, & date tympanum, pſalterium jucundum cum cythara.* Et alibi: *Pſallam tibi in cythara, ſanctus Iſraël. Gaudebunt labia mea cùm cantavero tibi, & anima mea quam redemiſti.* Audis citharizantium voces, audis ſal-

S. Ambroſ. lib. 6. in Lucam n. 7. 8. & 9. — *Pſal. 136* — *Exod. 15.* — *Iſai 5. 1.* — *Dan. 3. 24.* — *Abac. 3. 2.* — *Pſal. 46. 8.* — *Ezech. 6. 11.* — *Pſal. 80. 2. & 3.* — *Pſal. 70. 22. & 23.*

tantium crepitus, nuptias crede. *Sume & tu citharam, ut pulſata Spiritus plectro interiorum chorda venarum, boni operis ſonum reddat: ſume Pſalterium, ut harmonia dictorum factorumque tuorum concinat. Sume tympanum, ut organum tui corporis ſpiritus moduletur interior, factiſque operantibus dulcis morum tuorum ſuavitas exprimatur.... Hoc canticum cecinerunt pueri, nec auditi ſunt.* Qui pueri? de quibus Iſaias ait, *Ecce ego & pueri quos dediſti mihi.* Sed hoc canticum non in foro, non in plateis canebatur, ſed in Jeruſalem: Ipſa eſt enim dominicum forum, in quo præceptorum cæleſtium jura conduntur. Canitur in Eccleſia, cujus Jeruſalem typus fuit.

S. Auguſt. ſerm. 311 aliàs de Diverſis 115. *Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis; lamentavimus, & non planxiſtis.* Cantat qui præcipit, ſaltat qui facit. *Quid eſt ſaltare, niſi motu membrorum cantico conſonare?* Quod eſt canticum noſtrum? Non proferam ego; non ſit meum. Meliùs miniſter ſum, quàm actor. Dico canticum noſtrum: 1. Joan. 2. 15. & ſeq. *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo. Quoniam omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ: quæ non eſt ex Patre, ſed ex Mundo eſt. Et mundus tranſit, & concupiſcentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.* Audiſtis canticum, audiamus ſaltantes: *Facite vos congruentiâ morum, quod faciunt ſaltatores motu membrorum. Intus hoc agite, mores conſonent. Cupiditas extirpetur, charitas plantetur. De iſta arbore quicquid exit, bonum eſt. Cupiditas nihil boni poteſt generare, charitas nihil mali. Et dicitur, & laudatur, & nemo mutatur.*

15. *Venit enim Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et juſtificata eſt Sapientia à filiis ſuis.* Impii inutile reddunt malitiâ ſuâ, quicquid Deus pro illorum ſalute operatur, quemadmodum *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Araneæ ex iis floribus venenum, ex quibus apes mel conficiunt. Ægro ſtomacho ſalubriores cibi nocent. Quoſdam auſterior vitæ ratio perterret, remiſſior offendit. Bonum ipſum virtutemque vituperant in iis, quos non amant. De Miniſtris Chriſti, aut de aliis Chriſtianæ pietatis profeſſoribus temerè judicant, illiſque obloquuntur, ut Scribæ ac Phariſæi Joanni, ipſique Chriſto Domino. Hi ſuperbiæ ac invidiæ fructus. Hæc vitia vitemus, regulamque charitatis ab Apoſtolo traditam ſequamur: Rom. 14. 3. *Is qui manducat, non manducantem non ſpernat: & qui non manducat, manducantem non judicet ...... Tu quis es, qui judicas alienum ſervum? Domino ſuo ſtat aut cadit..... Qui manducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.... Non eſt regnum Dei eſca & potus; ſed juſtitia & pax, & gaudium in Spiritu Sancto..... Bonum eſt non manducare carnem, & non bibere vinum..* Regnum, inquam, Dei non eſt in S. Auguſt. lib. 2. Quæſt. Evang. c. 11. eſca & potu, *Sed in æquanimitate tolerandi; quos nec copia ſublevat, nec deprimit egeſtas.* Unde & Paulus dicebat: *Scio abundare, ſcio & penuriam pati.* Rectores verò animarum, non admodum curent varia de ſe hominum ſæcularium judicia, modò quæ charitatis & ædificationis ſunt, ſectentur, & verè dicere cum Apoſtolo poſſint: Philipp. 4. 1. Cor. 9. 22. *Factus ſum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus ſum, ut omnes facerem ſalvos.*

Venit Joannes neque manducans, neque bibens, &c. S. Joannes Chryſoſt. Hom. 38. in Matt. *Venit Filius hominis manducans & bibens,* &c. Id eſt, oppoſitis quibuſdam itineribus ego & Joannes ad vos venimus, idemque fecimus quod venatores ſolent facere, qui quando fugaciſſima captuque difficillima inſectantur animalia, non unâ viâ, ſed diverſis, & non diverſis ſolùm, ſed per contraria plerumque ingrediuntur, ut ſi alterum effugerint, in alterum incidant. Nam quoniam univerſum pene genus hominum maximè jejunantes ſolet admirari, & duritiem vivendi approbare: idcirco ſtatim à teneris unguiculis diſpenſatione divinâ durè vixit Joannes, ut ad credendum verbis ipſius populi adducerentur. Sed cur, inquies, hoc iter Chriſtus non eſt ingreſſus? Immò verò hanc quoque viam ipſe confecit, cùm quadraginta diebus jejunaverit, & circumiret ita docens, ut non haberet ubi caput reclinaret. Sed tamen etiam aliam iniit vitæ rationem, ut faciliùs omnes lucrifaceret. Idem enim erat, aut etiam majus, teſtimonio ejus qui duriſſimâ diſciplinâ vivendi fuerat uſus, approbari, quàm ipſum jejunare atque auſterè vivere. Præterea, præter vitæ ſanctimoniam nihil magni Joannes oſtendit. *Nullum* Joann. 10. *enim ſignum Joannes fecit.* Chriſtus verò ſignorum atque miraculorum teſtimonio claruit. Illam autem vivendi rationem quæ jejunio claros effecit, Joanni omnino poſtea dimiſit: ipſe autem publicanorum atque peccatorum menſas elegit, ut publicanos & peccatores ſalvaret. Interrogabimus ergo Judæos, ſi jejunium admirantur, atque collaudant, cur Joanni jejunanti non crediderunt, cujus verba ad Jeſum illos apertiſſimè adducebant? Quòd ſi grave ac triſte jejunium ipſis videtur, cur Jeſum comedentem atque bibentem repulerunt? Utraque enim viâ ſi Joannem & Jeſum recepiſſent, ſalutem conſequebantur. Illi autem quaſi crudelis quædam beſtia contumeliis utrumque lacerarunt. Non erat ergo culpa eorum quibus non credebatur, ſed eorum qui credere nolebant. Nemo enim non inſanus contraria ſimul vituperare ac laudare ſtudet. Ars eſt artium rigimen animarum. Cæleſtis medicina eſt; variam autem curandi rationem ineunt periti Medici pro morborum & temperamentorum varietate. Alii duriorem, alii mitiorem diſciplinam erga pœnitentes obſervant. Ad eumdem tamen collineant ſcopum, modò charitatem magiſtram ſequantur, quæ *Alios parturit, cum aliis infirmatur, alios curat ædificare,* S. Auguſt. lib. de Catechizandis rudibus c. 15. *alios contremiſcit offendere; ad alios ſe inclinat, ad alios ſe erigit; aliis blanda, aliis ſevera, nulli inimica, omnibus mater.* Et juſtificata eſt Sapientia à filiis ſuis. *Etſi vos perſuaſi non eſtis, me tamen jure incuſare non poteſtis.* Quod & Propheta ſignificat his verbis: *Ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum judicaris.* Pſal. 50. Quamvis enim Deus ſciat nihil boni vos facturos, curâ tamen & providentiâ ſummâ erga vos utitur: ut ne umbram quidem inſulſæ dubitationis impudentiſſimis relinquat. *Et juſtificata eſt* Hebr. 6. *ſapientia ab omnibus filiis ſuis.* Sapientia Dei Filius eſt; Sapientia per naturam, non per profectum. Bene ergo dicitur ſapientia, quæ Deus eſt, ab omnibus filiis ſuis juſtificata, *Quia circa omnes juſtitia ſervatur; ut ſuſceptio fiat fidelium, rejectio perfidorum.* Unde plerique Græci ſic habent: *Juſtificata eſt ſapientia ab omnibus operibus ſuis;* Quod opus juſtitiæ ſit, circa uniuſcujuſque meritum ſervare menſuram.

16. *Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes ejus, quia non egiſſent pœnitentiam.* Chriſtianos etiam ſpectant graves illæ Salvatoris exprobrationes, qui beneficiis ipſius longè majoribus abutuntur, & ad pœnitentiam non flectuntur, *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere Pœnitentiam egiſſent.* Chriſtianus impœnitens, Ethnico pejor eſt, cùm Dei verbo, ac miraculis, quibus Religioni conciliavit auctoritatem, pertinaciùs reſiſtat. Illorum *qui ſemel ſunt illuminati, guſtaverunt etiam donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus Sancti, guſtaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtuteſque ſæculi venturi, & prolapſi ſunt,* culpa longè gravior, contumacia præfractior, ingrati animi vitium horribilius. Quamobrem gravior ipſos damnatio pœnaque manet in die judicii, quàm Tyrios & Sidonios. Rurſus enim crucifigunt & oſtentui habent Filium Dei. *Terra enim ſæpè venientem ſuper ſe bibens imbrem, &* Hebr. 6. 7. *generans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo; proferens autem ſpinas & tribulos, reproba eſt, & maledictio proxima: cujus conſummatio in combuſtionem.* Graviora omnino peccata ſunt

Chriſtianorum qui Dei Verbum audiunt & non faciunt, A quàm Paganorum qui non audierunt. Nullam enim
Tertul. lib. de Pœnitentiæ c. 5.
„ cauſari poſſunt ignorantiam. Nullum ignorantiæ præ-
„ textum tibi patrocinatur, quòd Domino agnito, præ-
„ ceptiſque ejus admiſſis, denique pœnitentiâ delictorum
„ functus, rurſus te in delicta reſtituis. Ita, in quantum ig-
„ norantiâ ſegregaris, in tantum contumaciæ agglutinaris
„ ... Cùm autem ignorantes Dominum nulla exceptio
„ tueatur à pœna, quia Deum in aperto conſtitutum, & vel
„ ex ipſis cæleſtibus bonis comprehenſibilem ignorari non
„ licet, quantò cognitum deſpici periculoſum eſt? Deſpi-
„ cit porrò qui bonorum ac malorum intellectum ab illo
„ conſecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fu-
„ git, reſumens, intellectui ſuo, id eſt, Dei dono contume-
„ liam facit: reſpuit datorem cùm datum deſerit... Ita in Do-
„ minum non modò contumax, ſed etiam ingratus apparet. B

Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. Cur autem apud Tyrios & Sidonios miracula non fecerit, ſcrutetur, qui poteſt, judiciorum Dei tam magnum profundum, verumtamen caveat præcipitium. Securiùs cum Apoſtolo exclamamus: *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! Quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit?* (Rom. 11. 33. 34.) Humillimâ ergo animi devotione terribilia Dei judicia adoremus, quæ ſcrutari curioſè non licet. (S. Proſper Reſponſione ad Excerpta Genuenſium, cap. 8.) *De Tyriis & Sidoniis quid aliud poſſumus dicere, quàm non eſſe eis datum ut crederent, quos etiam credituros fuiſſe ipſa Veritas dicit, ſi talia, qualia apud non credentes facta ſunt, virtutum ſigna vidiſſent? Quare autem hoc eis negatum fuerit, dicant ſi poſſunt, qui calumniantur, & oſtendant cur apud eos Dominus mirabilia, quibus profutura non erant, fecerit. Nos, etiamſi rationem facti, & profunditatem judicii ejus penetrare non poſſumus, manifeſtiſſimè tamen ſcimus, & verum eſſe quod dixit, juſtum eſſe quod fecit: & non ſolùm Tyrios & Sidonios, ſed etiam Corozain & Bethſaida potuiſſe converti, & Fideles ex infidelibus fieri, ſi hoc in eis Dominus voluiſſet operari. Neque enim ulli falſum videri poteſt quod Veritas ait*, Nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei
Ioann. 6. 66. Luc. 8. 10 Matth. 11. 27. Ioan. 5. 21.
datum à Patre meo: &, Vobis datum eſt noſſe Myſte-
„ rium Regni cælorum, illis autem non eſt datum: & D
„ Nemo novit Filium niſi Pater; neque Patrem quis no-
„ vit, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare; & Si-
„ cut Pater vivificat mortuos, ita & Filius quos vult vi-
„ vificat: & Nemo poteſt dicere Dominum Jeſum, ni-
„ ſi in Spiritu Sancto. *His divinarum vocum auctorita-*
„ *tibus eruditi, gratias agamus Deo, qui dedit nobis Spiritum fidei & virtutis, continentiæ & charitatis, ſapientiæ & intellectus, conſilii & fortitudinis, ſcientiæ & pietatis, ac timoris ſui. Quæ bona ſi non dediſſet nobis qui omnia operatur in omnibus, prorſus non haberemus in nobis: & cum his qui non cognoverunt Deum, aut cùm cognoviſſent, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, ſed hoc ipſum ſuæ ſapientiæ deputantes, ſtulti facti, & obſcurato corde evanuerunt in cogitationibus ſuis: cum his, inquam, ſederemus in tenebris & in umbra mortis, nec querelam habentes de pœna, nec excuſationem de ignorantia, nec præſidium de natura.* E

(S. Gregor. M. lib. 35. Moralium, cap. 5.) *In cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.* In cilicio quippe aſperitas & compunctio peccatorum, in cinere autem pulvis oſtenditur mortuorum. Et idcirco utrumque hoc adhiberi ad pœnitentiam ſolet, ut in punctione cilicii cognoſcamus quid per culpam fecimus, & in favilla cineris perpendamus quid per judicium facti ſumus. Conſiderentur ergo in cilicio pungentia vitia, conſideretur in cinere per mortis ſententiam ſubſequens juſta pœna vitiorum. Quia enim poſt peccatum, carnis contumeliæ ſurrexerunt, videat homo in aſperitate cilicii ſuperbiendo quid fecit, videat in cinere uſquequo peccando pervenit. *Ideo Job ait*: Ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere. (Job. 42.)

A 17. *Et tu! Capharnaum, numquid uſque in cœlum exaltaberis? Uſque in infernum deſcendes: quia ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, fortè manſiſſent uſque in hanc diem. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remiſſius erit in die judicii, quàm tibi.* Fruſtra gloriabantur Capharnaitæ, Bethſaitæ, Corozaitæ, aliique Judæi, quòd Abrahæ & Jacob filii eſſent, quod Idolis non ſervirent ut vicinæ Gentes, quòd Legem à Deo accepiſſent, quòd miſſi ad ipſos eſſent Prophetæ: illos nempe ob ſuperbiam ſuam, ob luxum, ob divini verbi contemptum, ob contumaciam, ob inſignem abuſum tot beneficiorum ipſis à Deo collatorum, præſertim in adventu, prædicatione & miraculis ipſius Salvatoris Jeſu Chriſti, graviores pœnas daturos in die B judicii Chriſtus denuntiat, quàm execrandos Sodomæ incolas, qui nec Legem acceperunt per Angelos in manu Mediatoris, ut Judæi, nec Prophetas habuerunt, nec prædicationem Evangelii audierunt, nec miracula viderunt. Quantò graviora ſunt Chriſtianorum crimina, qui Baptiſmi ſacramentum, pactumque cum Deo in Baptiſmo initum violare non verentur! Nam cùm ad mutua hominum pacta firmanda Deus medium adhiberi ſoleat, quantum quæſo periculum eſt, ne fœdera cum Deo ipſo contracta perfregiſſe reperiamur? (S. Gregor. Nazian. Orat. 40.) VOLUNTARIE enim peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hoſtia, terribilis autem quædam exſpectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt adverſarios. Irritam quis faciens Legem Moyſi, ſine ulla miſeratione C duobus vel tribus teſtibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & Sanguinem Teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit. Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterum: Quia judicabit Dominus populum ſuum. Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis. (Hebr. 10. 26. & ſeq.) Non ſolùm verò graviùs punientur in terribili judicii die Chriſtiani, quàm Judæi, verùm etiam acerbiùs quàm nefarii illi Sodomorum incolæ. *Terræ Sodomorum remiſſius erit in die judicii, quàm tibi*, ingrate Chriſtiane, qui non Legem dumtaxat naturalem, ſed & Evangelicam conculcas; qui non Lothi adhortationem, ſed ipD ſius Chriſti verba contemnis; qui non Angelos ſolùm, ſed Dominum Angelorum graviter offendis. *Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma ſicut feciſti tu, & filiæ tuæ. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius & filiarum ejus: & manum egeno & pauperi non porrigebant. Et elevatæ ſunt, & fecerunt abominationes coram me, & abſtuli eas, ſicut vidiſti.* (Ezech. 16. 40. 49. 50.) Qui verò per Dei miſericordiam piè vivunt, Deo gratias agant, timeant, humilient ſe coram Deo, de ſe nihil præſumant, cujus miſericordiæ totum ſe debere agnoſcant. *Miſericordiæ Domini quia non ſumus conſumpti: quia non defecerunt miſerationes ejus.* (Thren. 3. 22.) Et *Niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma facti eſſemus, & ſicut Gomorrhæ ſimiles fuiſſemus.* (Rom. 29.)

18. *Reſpondens Jeſus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à Sapienti-* E *bus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis, Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te.* Confiteor tibi, Pater. (S. Aug. Sermo. 67. Aliàs 8. De Verbis Domini: & Ser. 68. Aliàs De Diverſis 21.) *Confeſſio non ſolius eſt peccatoris, ſed etiam aliquando laudatoris.* Confitemur ergo ſive laudantes Deum, ſive accuſantes nos ipſos. *Pia eſt utraque confeſſio, ſive cùm te reprehendis, qui non es ſine peccato; ſive cùm illum laudas, qui non poteſt habere peccatum.* Abſcondiſti hæc à Sapientibus & prudentibus: *Sive ab illis qui multiplicibus diſputationibus & ſolertiſſima inquiſitione ad inveſtigationem creaturæ pervenerunt, ſed Creatorem minimè cognoverunt; ſive ab illis qui cognoſcentes Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, & videre perfectè aut ſalubriter non potuerunt, quia ſuperbi fuerunt.* Abſcondiſti *ergo* hæc

à Sapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. *Quibus parvulis? Humilibus.* Dic ſuper quem requieſcit Spiritus meus? Super humilem & quietum, & trementem verba mea. (Iſai. 66. 2.) *Hæc verba Petrus tremuit; Plato non tremuit. Teneat Piſcator, quod perdidit nobiliſſimus Diſputator.* Abſcondiſti hæc, &c. *Abſcondiſti ſuperbis, & revelaſti humilibus. Quæ ſunt ipſa? Non enim cùm hoc diceret, cælum & terram adtendebat, & quaſi manu demonſtrabat, cùm diceret hæc. Quis enim non videt hæc? Vident boni, vident mali; quia facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos. Quæ ſunt ergo iſta?* Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo... *Debemus eſſe parvuli; nam ſi voluerimus eſſe magni, quaſi Sapientes & prudentes, non nobis illud revelatur.* Qui ſunt magni? Sapientes & prudentes. Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Habes remedium à contrario. *Si dicendo te eſſe ſapientem, ſtultus factus es; dic te ſtultum, & ſapiens eris. Sed dic intus: quia ſic eſt ut dicis... Prorſus quod ad te ipſum pertinet, quod ad tua, tenebroſus es. Quid eſt enim aliud eſſe ſtultum, niſi eſſe tenebroſum in corde? Dic quia tu tibi lumen non es. Ut multùm, oculus es; lumen non es. Quid prodeſt patens & ſanus oculus, ſi lumen deſit? Ergo dic à te tibi lumen non eſſe; & clama quod ſcriptum eſt, Tu illuminabis lucernam meam Domine; lumine tuo, Domine, illuminabis tenebras meas. Meæ enim nihil niſi tenebræ: Tu autem lumen fugans tenebras, illuminans me: Non à me lumen mihi exiſtens, ſed lumen non participans niſi in te.* Igitur *ſi quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat, ut ſit ſapiens;* (1. Cor. 3. 18.) id eſt, humilis fiat, ut cæleſti ſapientia à Deo donetur & illuminetur.

Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, &c. Hoc loco gratiæ Chriſti neceſſitas, gratuitumque munus adſtruitur, ut explicat S. Fulgentius. (S. Fulg. lib. 1. de Veritate Prædeſtinationis & Gratia c. 22. & 23.) *Ipſius,* inquit, *ad Patrem directa confeſſio evidenter oſtendit, omnem ſapientiam humanæ mentis ad intelligentiam divinæ prædicationis invalidam, niſi Deus qui docet exteriùs per hominem loquentem per ſe ipſum interiùs docens illuminet atque adjuvet audientem. Ait enim:* Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc à Sapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. *Quomodo gratia omnibus aſſeritur data, quæ à Sapientibus & prudentibus, teſte ipſo donante, monſtratur abſcondita? Nam & in ſubſequentibus verbis, agnitionem Dei non in humana poteſtate, ſed in divina oſtendit revelatione conſiſtere, cùm ait:* Nemo novit Filium niſi Pater, neque Patrem quis novit niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare. *Quis hîc non videat hominem ab homine inutiliter ſermonem doctrinæ cæleſtis audire; niſi ei Magiſter Deus revelando miſericorditer loquatur in corde? Hæc autem revelatio ſpecialis eſt filiorum Dei, quâ non ſolum cognitionis donum, ſed etiam divinæ dilectionis accipiunt. Non enim talis eſt iſta revelatio ſive cognitio, qualis illorum de quibus dicit Apoſtolus,* (Rom. 1.) Quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt illis: Deus enim illis manifeſtavit; ut ſint inexcuſabiles, quia cùm Deum cognoviſſent, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt. *Illa itaque manifeſtatio quâ cognoverunt Deum, qui cognitum non dilexerunt, gratiam non habuit: quâ Deus ſic cognoſcitur ut ametur...... In vaſis ergo miſericordiæ reatus naturalis, humili, quam gratia ſpiritalis donat, fide & charitate ſolvitur: In vaſis autem iræ ſuperba cognitione nutritur. Per illam cognitionem cæcum cor à ſemetipſo inflatur ad mortem; per hanc autem divinitus illuminatur & humiliatur ad vitam. Illa cognitione cor obſcuratur inſipiens, dum quod Dei eſt homo ſibi ſuperbus aſſignat: hâc autem accipit lumen, ut hoc ipſum quòd Deum cognoſcit ac diligit, non ex poſſibilitate naturæ, neque ex auditu Legis, neque ex ſua voluntate, ſed ex Dei dono ſibi ineſſe non ambigat; ſemperque humilis eſſe memineris, ne ſuperbus amittat, quod indignus accepit. Cognitio ergo illa peccato adjicit prævaricationis reatum; iſta removet à peccatore ſupplicium. Illa juſtè damnat; iſta gratis juſti-*

A *ficat. Illic ſcientia inflans nutrit augetque peccatum: Hic charitas ædificans cooperit multitudinem peccatorum.* Simul etiam docet Chriſtus ſumma docilitate divinam ejus doctrinam nos audire oportere. *Quemadmodum pueri, cùm primùm litteras formare diſcunt, in Præceptorem intenti ſunt, ad quod calamum accomodarit, lubenter atque obedienti animo notas excipientes: eodem modo eos quoque qui ad res divinas perdiſcendas ſe conferunt, earum Magiſtros ſequi, atque puerilem ſimplicitatem, & indubitatum aſſenſum habere oportet. Abſcondita enim ſunt hæc à Sapientibus & prudentibus, inquit Dominus, & parvulis revelata.* (S. Iſidor. Peluſiota, lib. 1. Epiſt. 440.)

19. Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te. (S. Gregor. M. lib. 25. Moral. cap. 13. Iob. 34.) *Nemo diſcutiat, cur alius trahatur ex dono, alius repellatur ex merito. Si enim Gentilitatem miraris aſſumptam,* Ipſo concedente pacem, quis eſt qui condemnet? *Si Judæam obſtupeſcis perditam,* ex quo abſconderit vultum ſuum, quis eſt qui contempletur eum? *Itaque conſilium ſummæ & occultæ virtutis, ſatisfactio ſit apertæ rationis.* Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te. *Quibus nimirum verbis exempla humilitatis accipimus, ne temerè diſcutere ſuperna conſilia de aliorum vocatione, aliorum verò repulſione præſumamus. Cùm enim intuliſſet utrumque, non mox rationem reddidit, ſed ſic Deo placitum dixit, hoc videlicet oſtendens, quia injuſtum eſſe non poteſt, quod placuit juſto.*

20. *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo. Et nemo novit Filium niſi Pater: neque Patrem quis novit niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Tradita ſibi omnia, non cælum & terra, & elementa intelligenda ſunt, & cætera quæ ipſe fecit & condidit; ſed hi qui per Filium acceſſum habent ad Patrem, & ante rebelles, Deum poſtea ſentire cœperunt. (S. Hieron. in hunc locum.) De quibus alibi ait: *Hæc eſt voluntas ejus qui miſit me Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo.* (Ioann. 6. 39.) Et, *Quos dediſti mihi non perdidi ex eis quemquam.* (Item Ioan. 18. 9.) Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo: poteſtas omnis revelandi Myſteria ſalutis & gratiæ theſauros diſpenſandi, utpotè qui ſim *plenus gratiæ & veritatis.* In me ſunt *abſconditi omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei:* In me gratiæ omnes, de cujus plenitudine omnes accipiunt. Id enim Sacerdotis & victimæ Patris, Salvatoris & Mediatoris, Capitis, Paſtoris & Judicis ſupremi omnium hominum dignitati & officio convenit.

Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo. Fortè avaritiâ vis omnia poſſidere? *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo* (inquit) Fortaſſe dicturus es, Chriſto ſunt tradita, numquid mihi? Audi Apoſtolum dicentem, audi, ne deſperatione frangaris; audi quomodo amatus es non amandus, audi quomodo amatus es turpis, fœdus, antequam eſſet in te quod amari dignum eſſet. Amatus es priùs, ut dignus fieres qui amareris. *Etenim Chriſtus,* ſicut ait Apoſtolus, *Pro impiis mortuus eſt.* An fortè impius amari merebatur? Quæro quid merebatur impius? Damnari, reſpondes. Chriſtus tamen pro impiis mortuus eſt. *Deſiderabas autem omnia tradita poſſidere: Noli per avaritiam, per pietatem hoc quære, per humilitatem hoc quære. Si enim ita quæſieris, poſſidebis. Tenebis enim cum per quem facta ſunt omnia, & cum ipſo omnia poſſidebis.* Non hæc nos quaſi ratiocinando dicimus. Ipſum audi Apoſtolum dicentem: *Qui Filio proprio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non cum illo nobis omnia donavit?* Avare, ecce habes omnia. *Omnia quæ amas, ut non impediaris à Chriſto, contemne, & ipſum tene, in quo poſſis omnia poſſidere. Omnia mihi, inquit, tradita ſunt à Patre meo. Si deſideras omnia, mecum habebis: ſi deſideras Patrem, per me habebis, & in me habebis. Nemo cognoſcit, Patrem, niſi Filius. Noli deſperare, veni ad Filium. Audi quod ſequitur, Et cui voluerit Filius revelare.* (S. Auguſt. Serm. 142 Alias 54. De Verbis Domini, & 34 ex Homiliis 50.)

21 *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Malignos repellit, laborantes vocat. Dicit illis Jeſus: *Diſcedite à me omnes qui* (S. Ambroſ. ſerm. 15 in Pſal. 118 n. 25.)

operamini iniquitatem; iſtis ait: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis.* Non utique malignitate mentis, ſed infirmitate carnis onerati: onerati, inquam, alieni hæreditate peccati. Laborantibus ſubvenio; fraudulentis prodeſſe non debeo, ne pluribus noceant. Hos pœna compeſcat, illos emendet gratia. *Malitia enim fons peccati eſt: culpa infirmitatis eſt lapſus. Illi debeo ſubvenire qui laborat; illum etiam odiſſe qui decipit.*

S. Ambroſ. Enarrat. in Pſal. 45. n. 17.

Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. *Hanc vocem dedit Altiſſimus, & omnes eum ſecuti ſunt populi nationum, dura peccati Regna fugientes, & perpetuæ mortis atrocitatem, atque intolerabilem flagitiorum omnium ſervitutem; cùm polliceretur feſſis requiem, captivis remiſſionem, ſervientibus libertatem: & decuſſo jugo ferreo Babylonii Regis, jugum ſuum ſuave cervicibus Fidelium ſubrogaret; ne vacua colla Gentilium rurſus inimicus catenis ſuæ iniquitatis adſtringeret. Chriſtus enim quos alligat, liberat; & quos adſtringit, abſolvit. Denique qui ſervus vocatus à Domino eſt, libertus eſt Domini; & qui liber vocatus eſt, ſervus Chriſti eſt. Ideoque in ſuis vinculis Paulus gloriatur, dicens:* Paulus vinctus Jeſu. *Quod ſub aliis contumelia, ſub Chriſto gloria eſt.*

Epheſ. 3. 1.

Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, &c. Quare omnes laboramus, niſi quia ſumus homines mortales, fragiles, infirmi, lutea vaſa portantes, quæ faciunt invicem anguſtias? Sed ſi anguſtantur vaſa carnis, dilatentur ſpatia charitatis. Quid ergo dicit, *Venite ad me omnes qui laboratis*, niſi ut non laboretis? Denique promiſſio ejus in promptu eſt: Quoniam laborantes vocavit, quærerent fortè qua mercede vocati ſunt: *Et ego vos*, inquit, *reficiam*... Amariùs laborant cogitationibus divites, quàm operationibus pauperes. *Nomine quippe ſudoris generalem ſacra Scriptura ſignificavit laborem*, cùm alii laborant operibus duris, alii ſollicitantibus curis.... Deus non ſolos pauperes, verùm etiam divites vocat, dicens, *Venite ad me omnes qui laboratis.* Propter quid autem vocat, niſi quod paulò poſt dicit, *Et invenietis requiem animabus veſtris?* Quando iſtud erit, niſi quando corruptio corporum, quæ nunc aggravat animas, non erit? Nunc verò laborant pauperes, laborant divites, laborant juſti, laborant iniqui, laborant magni, laborant puſilli, à die exitûs de ventre matris eorum, uſque in diem ſepulturæ in matrem omnium. Tam quippe malignum eſt hoc ſæculum, ut niſi exitum hinc fuerit, promiſſa requies nobis adeſſe non poſſit: quamvis per prævaricationem primi hominis labor poſteris ejus advenerit; tamen etiam reatæ prævaricationis illius quem traximus jam ſoluto, ut fidei examen exerceatur, labor remanet ad certamen. Oportet enim nos certare cum vitiis, & in ipſo certamine laborare, donec donetur nobis adverſarium non habere. Quapropter ut boni præliatores perducantur ad præmia, labores vertantur in prælia. Parvulorum quoque, ſoluto reatu originali, propterea labores manent, quamvis ex ipſo reatu doceantur exorti; quia etiam ſic Deo placuit fidem probare majorum, à quibus ei offeruntur ut regenerentur. Qualis & quanta fides eſſet rerum inviſibilium, ſi viſibilis remuneratio continuò ſequeretur; ac non potiùs dilatâ requie quæ promittitur, ageretur fidei negotium cum corde, non cum oculis; ac ſic futurum ſæculum, ubi nulli labores erunt, quod nondum videmus, & crederetur ſinceriùs, & deſiderabiliùs quæreretur? Ac per hoc Deus labores noſtros, id eſt, pœnas noſtras, ad utilitates noſtras mirabili benignitate convertit.

S. Aug. ſerm. 69 aliàs 10. de Verbis Domini

S. Aug. lib. 6. Operis Imperf. contra Julianum c. 29.

S. Aug. ſerm. 30 aliàs de Verbis Apoſtoli 12.

Venite ad me omnes qui laboratis. Audiamus, & veniamus. Quid eſt, Veniamus? Credendo proficiamus, gratias agendo accedamus, perſeverando perveniamus. Veniamus ad eum qui dicit, *Venite ad me omnes qui laboratis.* Et tu laboras, & ego laboro: Illum audiamus, ad illum veniamus, inter nos quare litigamus? O infelix infirmitas! Ad ſe vocat Medicus, & litibus occupatur ægrotus. *Venite ad me omnes qui laboratis.* Ubi laboratis, niſi ſub ſarcinis peccatorum, niſi ſub jugo ma-

A læ dominæ iniquitatis? Et ego vos reficiam. Ego qui feci, reficiam; quia ſine me nihil poteſtis facere.

S. Greg. M. lib. 20. Moralium c. 16.

Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, &c. Ceſſationem Dominus à mundi laboribus imperat, ſanctæ quietis dulcedinem perſuadet: & tamen veſana iniquorum mens plus ſe aſſequi aſpera carnaliter, quàm tenere blanda ſpiritualiter gaudet; plus acerbitate fatigationis, quàm quietis dulcedine paſcitur. Quid apertè in ſeipſo nobis Iſraëliticus Populus oſtendit, qui dum refectionem Mannæ deſuper perciperet, ab Ægypto ollas carnium, pepones, porros, cepaſque concupivit. *Quid enim ſignatur in Manna, niſi eſca gratiæ ſuavè ſapiens, ad refectionem interioris vitæ bene vacantibus deſuper data? Et quid per ollas carnium, niſi*
B *carnalia opera vitæ, in tribulationum laboribus quaſi ignibus excoquenda? Quid per pepones, niſi terrenæ dulcedines? Quid per porros & cepas exprimitur, quæ plerumque qui comedunt, lacrymas emittunt, niſi difficultas vitæ præſentis, quæ à dilectoribus ſuis & non ſine luctu agitur, & tamen cum lacrymis amatur? Manna igitur deſerentes, cum peponibus ac carnibus, porros cepaſque quæſierunt: quia videlicet perverſæ mentes dulcia per gratiam quietis dona deſpiciunt, & pro carnalibus voluptatibus laborioſa hujus vitæ itinera, etiam lacrymis plena concupiſcunt: contemnunt habere ubi ſpiritaliter gaudeant; deſideranter appetunt ubi & carnaliter gemant.*

S. Aug. ſerm. 69 aliàs 10. de Verbis Domini

22. *Tollite jugum meum ſuper vos, diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde: & invenietis requiem anima-*
C *bus veſtris.* Diſcite à me, non Mundum fabricare, non cuncta viſibilia & inviſibilia creare, non in ipſo Mundo miracula facere, & mortuos ſuſcitare: ſed, *quoniam mitis ſum & humilis corde.* Magnus eſſe vis, à minimo incipe. Cogitas magnam fabricam conſtruere celſitudinis, de fundamento priùs cogita humilitatis. Et, quantam quiſque vult & diſponit ſuperimponere molem ædificii, quantò erit majus ædificium, tantò altiùs fodit fundamentum. Et fabrica quidem cùm conſtruitur, in ſuperna conſurgit, qui autem fodit fundamentum, ad ima deprimitur. Ergo & fabrica ante celſitudinem humiliatur, & faſtigium poſt humiliationem erigitur. Quod eſt faſtigium conſtruendæ fabricæ, quam moli-
D mur? Quò perventurum eſt cacumen ædificii? Uſque ad conſpectum Dei. Videte quàm excelſum eſt, quanta res eſt, conſpicere Deum..... Para te videre ſublimiter, à quo viſus es miſericorditer. Sed quia magnum faſtigium eſt, de fundamento cogita. Diſce ab illo quoniam mitis eſt & humilis corde. Hoc in te fodi fundamentum humilitatis, & pervenies ad faſtigium charitatis..... Ad magna tendimus, parva capiamus, & magni erimus. Vis capere celſitudinem Dei? Cape priùs humilitatem Dei. Dignare eſſe humilis propter te, quia Deus dignatus eſt eſſe humilis propter eumdem te: Non enim propter ſe. Cape ergo humilitatem Chriſti, diſce humilis eſſe, noli ſuperbire. Confitere infirmitatem tuam, jace patienter ante Medicum. Cùm ceperis humilitatem ejus, ſurgis cum illo: non quaſi & ipſe ſurgat ſecundùm quòd Ver-
E bum eſt; ſed tu potiùs, ut magis magiſque à te capiatur ..... Arborem attendite: ima petit priùs, ut ſurſum excreſcat: fugit radicem in humili, ut verticem tendat ad cælum. Numquid nititur niſi ab humilitate? Tu autem ſine charitate vis excelſa comprehendere; ſine radice auras petis? Ruina eſt iſta, non incrementum.

S. Aug. ſerm. 117. aliàs 3. de Verbis Domini.

S. Aug. lib. de ſancta Virginitate c. 35.

Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. O doctrinam ſalutarem! O Magiſtrum Dominumque mortalium, quibus mors poculo ſuperbiæ propinata atque transfuſa eſt! Noluit docere quod ipſe non eſſet, noluit jubere quod ipſe non faceret. Video te, bone Jeſu, oculis fidei, quos aperuiſti mihi, tamquam in concione generis humani clamantem ac dicentem, *Venite ad me, & diſcite à me.* Quid obſecro te, per quem facta ſunt omnia Fili Dei, & idem qui factus es inter omnia Fili hominis, quid ut diſcamus à te, venimus ad te? *Quoniam mitis ſum*, inquit, *& humilis corde.* Huccine redacti ſunt

„ omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi in te, ut hoc pro magno diſcamus à te quoniam mitis es, & humilis corde? Itane magnum eſt eſſe parvum, ut niſi à te qui tam magnus es fieret, diſci omninò non poſſet? Ita planè. Non enim aliter invenitur requies animæ, niſi inquieto tumore digeſto, quo magna ſibi erat, quando tibi ſana non erat. Audiant te, & veniant ad te, & mites atque humiles eſſe diſcant à te, qui miſericordiam & veritatem tuam requirunt tibi vivendo, tibi, non ſibi.

S. Gregor. M. lib. 4. Epiſt. 38. ad Ioann. Epiſcopum Conſtantin.

Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. Ad hoc unigenitus Dei Filius formam infirmitatis noſtræ ſuſcepit: ad hoc inviſibilis non ſolùm viſibilis, ſed etiam deſpectus apparuit: ad hoc contumeliarum ludibria, illuſionum probra, paſſionum tormenta toleravit, ut ſuperbum non eſſe hominem doceret humilis Deus. Quanta igitur humilitatis virtus eſt, propter quam ſolam veraciter edocendam is qui ſine æſtimatione magnus eſt, uſque ad paſſionem mortis factus eſt parvus? Quia enim originem perditionis noſtræ ſe præbuit ſuperbia diaboli, inſtrumentum redemptionis inventa eſt humilitas Dei. Hoſtis quippe noſter inter omnia conditus, videri ſupra omnia voluit elatus. Redemptor autem noſter magnus ſuper omnia, fieri inter omnia dignatus eſt parvus.

Iacobi 4. Iſa. ult. 2. Cor. 12. S. Bern. Tractatu de Officio & Moribus Epiſcopi aliàs Epiſt. 42. c. 5.

Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde. *Humilitas virtutes alias accipit*, quoniam humilibus Deus dat gratiam: *ſervat acceptas, quia* Non requieſcit Spiritus Domini niſi ſuper quietum & humilem: *ſervatas conſummat, nam* Virtus in infirmitate, *hoc eſt, in humilitate*, perficitur .... *Sola denique eſt de qua omnium plena virtutum Maria gloriandum eſſe putavit. Audito quippe ab Angelo*, Ave gratia plena, *quaſi ſolam ex illa plenitudine humilitatem in ſe recognoſceret, ſolam rependiſſe ac reſpondiſſe memoratur in gratiam*: Reſpexit Deus humilitatem ancillæ ſuæ. *Quid deinde auctor & dator virtutum Chriſtus, in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ ſunt abſconditi, in quo omnis quoque plenitudo Divinitatis habitat corporaliter: nonnè tamen & ipſe de humilitate tamquam ſummâ ſuæ doctrinæ ſuarumque virtutum gloriatus eſt?* Diſcite, *ait*, à me, *non quòd ſobrius, aut caſtus, aut prudens, aut aliquid hujuſmodi; ſed*, quia mitis ſum & humilis corde. *A me, inquit, diſcite. Non ad doctrinam Patriarcharum, non ad Prophetarum libros vos mitto: Sed me vobis exemplum, me formam humilitatis exhibeo. Inviderunt mihi altitudinem, quam habeo apud Patrem, Angelus & fœmina: Ille potentiæ, illa ſcientiæ. Vos autem æmulamini chariſmata meliora, diſcentes à me quia mitis ſum & humilis corde.* Diſcamus à Chriſto Domino non ſolùm humilitatem cognitionis, ſed humilitatem cordis.

S. Bern. ſerm. 42. in Cantica

Eſt enim *humilitas, quàm nobis veritas parit, & non habet calorem: & eſt humilitas quam charitas format, & inflammat. Atque hæc quidem in affectu, illa in cognitione conſiſtit.* Etenim ſi tu temetipſum intus ad lumen veritatis, & ſine diſſimulatione inſpicias, & ſine palpatione dijudices: non dubito quin humilieris & tu in oculis tuis, factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui, quamvis necdum fortaſſe id ipſe patiaris in oculis aliorum. Eris igitur humilis, ſed de opere interim veritatis, & minimè adhuc de operis infuſione. *Nam ſi veritatis ipſius, quæ te tibi veraciter atque ſalubriter demonſtravit, ſicut ſplendore illuminatus, ita affectus amore fuiſſes; voluiſſes procul dubio, quod in te eſt, eamdem de te omnes tenere ſententiam, quam ipſam apud te veritatem habere cognoſcis.* Sanè quod in te eſt dixerim, quoniam plerumque non expedit innoteſcere omnibus omnia quæ nos ſcimus de nobis, atque ipſa veritatis charitate, & charitatis veritate vetamur palam fieri velle quod noceat agnoſcenti. Alioquin ſi privato amore tui tentus detines pariter intra te judicium veritatis incluſum, cui dubium eſt minùs te veritatem diligere, cui proprium præfers vel commodum vel honorem? *Vides igitur non eſſe idipſum, hominem de ſe ipſo non altum ſapere, veritate luminis redargutum; & humilibus ſponte conſentire, munere charitatis adjutum: illud enim neceſſitatis eſt, hoc voluntatis.* Semetipſum exinanivit Chriſtus formam ſervi accipiens, *& formam humilitatis tradens: Ipſe ſe exinanivit, ipſe ſe humiliavit, non neceſſitate judicii, ſed noſtri charitate. Poterat nimirum vilem ſe & contemptibilem demonſtrare, ſed planè non reputare, quoniam ſciebat ſeipſum. Voluntate proinde humilis fuit, & non judicio, qui talem ſe obtulit, qualem ſe eſſe neſcivit; magis autem placuit minimum reputari, qui ſe ſummum non ignorabat. Denique ait*, Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde. *Corde dixit, cordis affectu, id eſt, voluntate. Itaque neceſſitatem excluſit, qui voluntatem confeſſus eſt. Non enim quomodo ego vel tu invenimus nos in veritate dignos de decore & contemptu, dignos ſuppliciis, dignos plagis; non, inquam, ita & ille: quæ tamen omnia expertus eſt, quia voluit, tamquam humilis corde; humilis videlicet illa humilitate quam cordis ſuaſit affectio, non quam extorſit diſcuſſio veritatis.*

S. Auguſt. Epiſt. 127 aliàs 45. ad Armentarium & Paulinam

23. *Jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Ibi enim labor, ubi multa quæruntur & diliguntur, quibus adipiſcendis atque retinendis voluntas non ſatis eſt, quia conſequentem non habet facultatem. Juſta verò vita, cùm volumus adeſt, quia eam ipſam planè velle, juſtitia eſt; nec plus aliquid perficienda juſtitia, quam perfectam voluntatem requirit. Vide ſi labor eſt, ubi velle ſatis eſt. Unde divinitus dictum eſt, *Pax in terra hominibus bonæ voluntatis.* (Lucæ. 2. 14.) Ubi Pax, ibi requies: ubi requies, ibi finis appetendi, & nulla cauſa laborandi. Sed hæc voluntas ut plena ſit, oportet ut ſana ſit. Erit autem ſana, ſi Medicum non refugiat, cujus ſolius gratiâ ſanari poteſt à morbo deſideriorum noxiorum. Ipſe eſt ergo Medicus qui clamat, *Venite ad me omnes qui laboratis*, jugum ſuum leve, & onus ſuum leve dicens: Quia diffuſa per Spiritum Sanctum charitate in cordibus noſtris, profectò amabitur quod jubetur, & non erit aſperum nec oneroſum, ſi ſub hoc uno jugo, quantò minùs tumidâ, tantò magis libera cervice ſerviatur. Et hæc eſt una ſarcina, quâ ejus bajulus non premitur, ſed levatur.

S. Hilar. c. 11. in Evang. S. Matt.

Jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve. *Quid jugo ipſius ſuavius, quid onere levius, probabilem fieri, ſcelere abſtinere, bonum velle, malum nolle, amare omnes, odiſſe nullum, æterna conſequi, præſentibus non capi; nolle inferre alteri, quod ipſi ſibi perpeti ſit moleſtum?* Contra verò duriſſimum eſt peccati jugum, graviſſimum onus, de quo Propheta gemens clamat: *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus grave gravatæ ſunt ſuper me.* (Pſal 37. 5.) Aſperrimum eſt jugum Mundi, de quo S. Gregorius: *Aſperum jugum, & duræ ſervitutis pondus eſt, ſubeſſe temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle ſtare in non ſtantibus; appetere quidem tranſeuntia, ſed cum tranſeuntibus nolle tranſire. Dum enim contra votum cuncta fugiunt, quia priùs mentem ex deſiderio adoptionis afflixerant, poſtea ex pavore amiſſionis premunt.* (S. Gregor. M. lib. 30. Moralium c. 12.) Hoc grave ſervitutis jugum Dominus vidit ſæcularium cervicibus impreſſum, cùm diceret, *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum ſuper vos, &c. Jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Ab hoc jugo liber dimittitur, qui calcatis terrenis deſideriis, ab appetitione temporalium rerum ſecuritate mentis exoneratur.

Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve. Quomodo leve Chriſti jugum, cùm illi qui jugum ipſum intrepida cervice ſubierunt, & illam ſarcinam manſuetiſſimis humeris acceperunt, tantis exerceantur & agitentur difficultatibus hujus ſæculi, ut non à laboribus ad quietem, ſed à quiete ad laborem vocati videantur, cùm & Apoſtolus dicat, *Omnes qui piè volunt vivere in Chriſto Jeſu perſecutionem patientur*? Verùm leve ſit jugum Chriſti charitate, & ſpe beatitudinis futuræ, „ Secari ſe & uri homines patiuntur, ut dolores non æterni, ſed aliquanto diuturniores ulceris, acriorum dolorum precio redimantur. In languida & incerta vacationis breviſſimæ at-

S. Aug. ſerm. 70 aliàs 9. de Verbis Dom.

que ultima vita immaniſſimis bellis miles atteritur, pluribus fortaſſe annis in laboribus inquietus, quàm in otio quieturus. Quibus tempeſtatibus & procellis, quàm horribili & tremenda ſævitia cæli & maris importuni ſunt mercatores ut divitias ventoſas acquirant, majoribus quàm quibus acquiſitæ ſunt, periculis & tempeſtatibus plenas? Quos æſtus, quæ frigora, quæ pericula, ab equis, à foſſis, à præcipitiis, à fluminibus, à feris perferunt venatores; quem laborem eſuriendi & ſitiendi, quantas viliſſimi & ſordidiſſimi cibi & potûs anguſtias, ut beſtiam capiant? Et interdum nec ipſius beſtiæ carnes, propter quam hæc tanta patiuntur, ſunt epulis neceſſariæ. Quamquam etſi aper cervuſque capiatur, magiſque ſuave ſit venantis animo quia captus eſt, quàm comedentis palato, quia coctus eſt. Quantis cruciatibus propè quotidianarum plagarum tenera puerorum ætas ſubditur? Quantis etiam in ſcholis vigiliarum & abſtinentiæ moleſtiis exercentur, non propter diſcendam ſapientiam, ſed propter opes honoreſque vanitatis, ut numeros, & litteras, & diſertas fallacias eloqui diſcant? Sed in his omnibus qui hæc non amant, eadem gravia patiuntur: Qui verò amant, eadem quidem, ſed non gravia pati videntur. Omnia enim ſæva & immania, prorſus facilia & propè nulla efficit amor. Quantò ergò certiùs ac faciliùs ad veram beatitudinem charitas facit, quod ad miſeriam, quantùm potuit, cupiditas fecit? Quàm facilè toleratur quælibet adverſitas temporalis, ut æterna pœna vitetur, & æterna requies comparetur? Non immeritò ille Vas electionis cum ingenti lætitia dixit, *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis, ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* (Rom. 8. 18.) Ecce unde illud jugum ſuave eſt, & ſarcina levis. Et ſi anguſta eſt paucis eligentibus, facilis tamen omnibus diligentibus. Dicit Pſalmiſta, (Pſal. 16. 4.) Propter verba labiorum tuorum, ego cuſtodivi vias duras. Sed quæ dura ſunt laborantibus, eiſdem ipſis miteſcunt amantibus. Propter quod ita divinæ pietatis diſpenſatione actum eſt, ut interior homo qui renovatur de die in diem, non adhuc ſub Lege poſitus, ſed jam ſub Gratia exoneratus ſarcinis innumerabilibus obſervationum, quod erat revera grave jugum, ſed duræ cervici convenienter impoſitum, facilitate ſimplicis fidei, & bonæ ſpei, & ſanctæ charitatis, quicquid moleſtiarum exteriori homini forinſecùs intuliſſet ille Princeps qui miſſus eſt foras, interiori gaudio leve fieret. Nihil enim tam facilè eſt bonæ voluntati, quàm ipſa ſibi: & hæc ſufficit Deo.

Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve. *Alia ſarcina premit & aggravat te, Chriſti autem ſarcina ſublevat te: Alia ſarcina pondus habet, Chriſti ſarcina pennas habet. Nam & avi ſi pennas detrahas, quaſi onus tollis; & quò magis onus abſtuliſti, eò magis in terra remanebit. Quam exonerare voluiſti, jacet: non volat, quia tuliſti onus: redeat onus, & volat. Talis eſt Chriſti ſarcina: portent illam homines, non ſint pigri: non adtendantur illi qui eam ferre nolunt, ferant illam qui volunt, & invenient quàm ſit levis, quàm ſuavis, quàm jucunda, quàm rapiens in cælum, & à terra eripiens.* (S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 59.) Igitur *Guſtate & videte quoniam ſuavis eſt Dominus.* (Pſal. 33. 9.) Experientur qui verè & perfectè fuerint ad Dominum converſi, quod S. Auguſtinus expertus eſt poſt converſionem ſuam. *Quàm ſuave*, inquit, *mihi ſubitò factum eſt carere ſuavitatibus nugarum! & quas amittere metus fuerat, jam amittere gaudium erat. Ejiciebas enim eas à me, vera tu & ſumma ſuavitas; ejiciebas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, ſed non carni & ſanguini: omni luce clarior, ſed omni ſecreto interior: omni honore ſublimior, ſed non ſublimibus in ſe.* (S. Auguſt. lib. 9. Confeſſ. c. 1.)

CAPUT XII.

Senſus Litteralis.

I. IN *illo tempore abiit Jeſus per ſata Sabbato: Diſcipuli autem ejus eſurientes cœperunt vellere ſpicas, & manducare.* Sabbatum ibi propriè ſumitur pro die ſeptima hebdomadæ, quo non ſolùm prohibita erant ſervilia opera, ſed & ciborum præparatio. (Exod. 35. 3.) Dicitur autem à S. Luca *Sabbatum ſecundo-primum*. (Lucæ 6.) Cujus verbi notio ſuo loco explicabitur. Cùm ergo Jeſus per ſata ambularet, ejus Diſcipuli fame urgente, quod præ concurſu populi cibos pridie parare non potuiſſent, ſpicas vellere cœperunt, quod jure Judaico in agris alienis licebat: (Deuter. 23. 25.) iiſque manu contritis veſcebantur. Spicas confricare, Judæis opus ſamulum erat. (Maimoni. de Sabb. c. 8.) Unde *Phariſæi*, qui carpendi potiùs quàm diſcendi causâ Chriſtum ſequebantur, *Dixerunt ei: Ecce Diſcipuli tui faciunt quod non licet facere Sabbatis.* Magiſtrum obliquè carpunt, cùm Diſcipulorum factum reprehendunt: quaſi dicant: Itane doces Diſcipulos tuos colere & obſervare diem Sabbati prout Lex jubet? Diſcipulis, non Chriſto id improperaſſe Phariſæos S. Lucas refert. *Quidam autem Phariſæorum*, inquit, *dicebant illis: Quid facitis quod non licet in Sabbatis?* Sed nulla eſt inter utrumque Evangeliſtam diſcrepantia: & Chriſto enim & Diſcipulis id exprobrarunt: vel quod Magiſtro dixerunt de facto Diſcipulorum, ipſiſmet exprobratum videbatur. Diſcipulorum autem ſuorum defenſionem ſuſcipiens Dominus, ex circumſtantiis oſtendit factum illorum ſententiâ Legis non comprehendi.

2. *At ille dixit eis: Non legiſtis quid fecerit David, quando eſuriit, & qui cum eo erant: Quomodo intravit in domum Dei, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, niſi ſolis Sacerdotibus?* Argumento quadruplici Diſcipulorum ſuorum innocentiam Chriſtus vindicat. Primum petit à neceſſitate, quæ violantes legem à peccato excuſat; quod non ſolùm in humanis Legibus, ſed & in divinis locum habet, ejus nempe generis quod non naturâ juſtum eſt, ſed conſtitutione, ſeu quod non ad legem naturæ, ſed ad legem poſitivam pertinet, Ritus aut Inſtituta civilia ſpectantem. Oſtendit igitur Phariſæos, qui de ſcientiâ legis gloriabantur, mentem ſenſumque legis aſſecutos non fuiſſe. Diſcipulos ſuos neceſſitate ſtimulantis famis compulſos, vulſiſſe & confricuiſſe ſpicas: id proinde ipſis vitiò iniquè verti à Phariſæis. Non minùs enim ipſos excuſari neceſſitate, quàm David excuſatus ſit, urgente neceſſitate panes coram Domino propoſitos comedens, (Marci 2. 25.) quorum tamen eſus ſolis Sacerdotibus & Levitis licebat. (Levit. 24. 9.) *Non legiſtis*, non attenditis *quid fecerit David*, quando eſuriit, ipſe & qui in ejus erant comitatu. David vir ille juxta cor Dei, quem reprehendere hac (1. Reg. 21) de re non audetis, cùm Nobem Sacerdotalem urbem accepiſſet, ingreſſus eſt in atrium Tabernaculi, quod ibi tunc erat, (Arcâ Dei interim depoſitâ Cariathiarim, in domo Abinadab) panes ſanctos ab Achimelech Sacerdote acceptos ipſe cum ſuis comedit. *Panes propoſitionis* dicuntur, id eſt, coram Domino propoſiti, duodecim numero, in Tabernaculi parte Septentrionali, ante faciem ſeu conſpectum Arcæ, quæ præſentiam Domini ſignificabat. Unde & *panes facierum*, juxta Textum Hebraicum appellantur. (Levit. 24. 5. 6.) Panum autem coram Domino jugiter propoſitorum myſtico numero ſignificabatur duodecim Tribus Iſraël à Deo ali. Hic ſuboritur difficultas, quâ ratione hic dicatur, *David, & qui cum eo erant*; cui dixit Achimelech, *Quare tu ſolus, & nullus eſt tecum?* Sed facilis eſt reſponſio: & verba Achimelech cum Chriſti verbis nullo negotio conciliantur. Solus ibi fuiſſe dicitur David, quia comites alibi ſubſtiterant, quibus panes (1. Reg. 21. 9.) dedit,

dedit, quos tamen ſolus accepit. *Nam & pueris*, inquit, *condixi in illum & illum locum.* Primum igitur iſtud fuit Chriſti, ad innocentiam Diſcipulorum tuendam, ex ſacris litteris ſumptum argumentum: In pari cauſa jus idem eſſe oportet: Lex de obſervantia Sabbati, & lex de ſanctis panibus non edendis, ambæ ſunt rituales: David, ejuſque comites pari neceſſitate preſſi, quâ nunc Diſcipuli mei premuntur, fecerunt contra verba legis de panibus propoſitionis, neque tamen contra legis mentem feciſſe cenſentur; Neque ergo Diſcipuli mei hoc facto quidquam contra legis ſententiam commiſerunt.

3. *Aut non legiſtis in Lege, quia Sabbatis Sacerdotes in Templo Sabbatum violant, & ſine crimine ſunt? Dico autem vobis, quia Templo major eſt hic.* Altero argumento à minori ad majus pariter ex Scripturis ſumpto, Chriſtus Diſcipulorum ſuorum innocentiam tuetur. Lex de obſervantia cultuque Sabbati eam recipit interpretationem, ut non obſtet operibus Templi: nam Sacerdotes in Templo ea opera exercent, quibus ſecundùm ſe ſpectatis, & lege ſecundùm ſonum verborum dumtaxat conſideratâ, violari Sabbatum cenſeretur; opera enim famula ſunt, ſcilicet comportatio lignorum, mactatio & excoriatio victimarum, ignis accenſio; circumciſio, &c. Et tamen id ipſis nemo vitio vertit, quia hæc opera ipſis ab eodem Legiſlatore Deo præſcripta ſunt & imperata etiam Sabbatis. Excuſantur, inquam, à crimine, Sabbatum ſpecie tenus violando, quia Sacerdotali Miniſterio funguntur. Multò magis igitur & potiori jure Diſcipuli mei vellendo & manibus comprimendo ſpicas, ut ſedatâ fame præceptum ſibi miniſterium in prædicatione Regni Dei, mihi qui major ſum, dignior, ſanctiorque Templo, utpotè Templi Dominus, exhiberent, irreprehenſibiles ſunt. *Dico autem vobis, quia Templo major eſt hic.* Quibus verbis & majorem Templo locum eſſe docet, qui Dominum Templi teneat.

S. Hieron. in hunc locum. — *Num. 28. 9.*

4. *Si autem ſciretis, quid eſt: Miſericordiam volo, & non ſacrificium: numquam condemnaſſetis innocentes.* Tertium argumentum, quo Chriſtus Diſcipulos à Phariſæorum accuſatione defendit, ſumitur ex loco de contrariis legibus. Quoties leges collidi videntur, ita ut utraque ſimul obſervari non poſſit, ſervanda eſt lex potior: Lex porrò quæ miſericordiam & charitatem præcipit, eâ lege potior eſt quæ ad Ritus pertinet: Deus enim per Oſeam dixit, *Miſericordiam volo, & non ſacrificium*; id eſt, Miſericordiam magis probo, quàm ſacrificium, & quemlibet cultum externum: At Diſcipulos meos fame laborantes prohibere, ne per ſata ambulando ſpicas vellerent & confricarent ad ſedandam famem, contrarium eſſet charitati & miſericordiæ: & ipſi dimittendo vel interrumpendo Miniſterium ſacrum ſalutis animarum & prædicationis verbi, in quo mihi cooperantur, ut neceſſarios cibos pridiè pararent, ad legem Sabbati accuratiùs obſervandam, poſtpoſuiſſent legem charitatis & miſericordiæ legi rituali & cultui externo: ſententiam igitur Legis ſecuti non fuiſſent. Id ſi vos attenderetis, ô Phariſæi, non damnaretis innocentes. Si miſericordiam comprobaſtis Achimelech, eò quòd fame periclitantem refocillaverit Davidem, & comites ejus, quare Diſcipulos meos condemnatis?

S. Hieron.

5. *Dominus enim eſt Filius hominis etiam Sabbati.* Quartum argumentum, quo Chriſtus Diſcipulorum ſuorum innocentiam à calumnia vindicat, iſtud eſt: Legitima diſpenſatio Legiſlatoris, à crimine excuſat eos qui legem non obſervant. Cùm igitur egò ſim Dominus etiam Sabbati, conditorque Legis, utpotè naturâ Deus; & me præſente, vidente, permittente, Diſcipuli mei ſpicas vulſerint & fricuerint Sabbato ad levandam famem: cenſeri non debent violati Sabbati rei. Non minùs Divinitatem ſuam ſupremamque poteſtatem Chriſtus his verbis indicat, quàm ſuperioribus, quibus ſe Templo majorem eſſe ſignificavit. Addidit autem, referente S. Marco; *Sabbatum propter hominem factum eſt, & non homo propter Sabbatum.* Quæ nova ratio eſt excuſans Diſcipulorum factum: Salus hominis, cujus causâ lex poſitiva lata eſt, præponi debet legis ipſius obſervationi: Lex porrò de cultu & obſervantiâ Sabbati latâ eſt hominis causâ: non debet igitur vitio verti Diſcipulis meis, quòd paucarum ſpicarum vulſione & confricatione ad vitam ſuam ſervandam, famemque ſedandam, Sabbati cultum exteriorem violaſſe videantur.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 40. in Matt. — *Marci 2. 27.*

6. *Et cùm inde tranſiſſet, venit in Synagogam eorum*; Non eodem die, ſed alio quodam Sabbato, ut refert S. Lucas; venit in Synagogam, ut doceret populum eâ die convenientem orationis & verbi Dei audiendi causâ. *Et ecce homo manum habens aridam.* Occurrit ibi, volente Deo, homo mancus, manum *dexteram*, ut S. Lucas notat, habens emortuam, contractam, inanitate arefactam, ad omne opus inutilem. Hunc cæmentarium fuiſſe, Evangelium Nazaræorum commemorat, hiſque verbis Chriſtum rogaſſe: *Cæmentarius eram, manibus victum quæritans: Precor te, Jeſu, ut mihi reſtituas ſanitatem, ne turpiter mendicem cibos.* Id etſi non incredibile, haud tamen certum, cùm Evangelium illud apocryphum ſit. *Et interrogabant eum, dicentes: Si licet Sabbatis curare? ut accuſarent eum.* Chriſtum interrogabant Scribæ & Phariſæi, non ut diſcerent, ſed ut calumniam ſtruerent: Ut ſi ægrum non curaret, crudelitatis aut imbecillitatis; ſi curaret, tranſgreſſionis, & violatæ religionis Sabbati accuſarent. SS. Marcus & Lucas Chriſtum eos interrogaſſe referunt: ſed utrumque verum eſt. Illi antevertentes Chriſtum interrogabant, & ipſe eos denuo (ut in altercationibus fieri ſolet) immutatâ quæſtione interrogabat, ut malignitatem eorum coargueret, ipſoſque pudore ſuffuſos ſilere cogeret. Interrogant illi, Licètne Sabbatis ægrum hominem curare? Interrogat eos Chriſtus: *Licet Sabbatis benefacere, an malè? Animam ſalvam facere, an perdere?* Quibus verbis oſtendit, eum qui proximo indigenti non benefacit, cùm poteſt, malefacere; & qui infirmitate laborantem non ſublevat, ac pereuntem non ſalvat, non minùs eſſe reum, quàm ſi perderet. *Duobus enim modis nocet homo, quantùm in ipſo eſt, aut faciendo miſerum, aut deſerendo miſerum: quia & tu non vis ab alio fieri miſer, & non vis deſeri ab alio, ſi miſer fueris.* Res autem eſt permanifeſta & explorata, non licere malefacere, aut perdere hominem: perſpicuum igitur eſt, ipſi eſſe benefaciendum: & curationem adhibendam eſſe ab illo qui poteſt. Priùs autem quàm illos interrogaret, conſtituit in medio mancum hominem, quem fuerat ſanaturus, ut narrat S. Lucas: *Obſervabant autem Scribæ & Phariſæi, ſi in Sabbato curaret; ut invenirent unde accuſarent eum. Ipſe verò ſciebat cogitationes eorum: & ait homini qui habebat manum aridam, Surge, & ſta in medium: & ſurgens ſtetit: Ait autem ad illos Jeſus: Interrogo vos ſi licet Sabbatis benefacere, an malè; animam ſalvam facere, an perdere?* Illis autem tacentibus, curare hominem Sabbato fas eſſe confirmavit familiari ovis ſimilitudine.

Lucæ 6. 6. — *S. Hieron. in hunc locum.* — *Marci 3. Lucæ 6.* — *S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evangeliſt. c. 35.* — *S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 100.* — *Lucæ 6. 7. 8. 9.*

7. *Ipſe autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & ſi ceciderit hæc Sabbatis in foveam, nonnè tenebit & levabit eam? Quantò magis melior eſt homo ove? Itaque licet Sabbatis benefacere.* Chriſti ætate recepta erat apud Judæos ſententia, non obſtare Sabbati religionem quominus vitæ pecudis conſulatur. Hoc enim eſt quod in veteri Babylonico Hebræorum Jure legitur, *Periculo animæ pelli Sabbatum.* Verba in Miſnaioth ſunt: *Omne opus prohibetur in Sabbato, niſi ſit pro anima.* Adeoque recepta erat apud Judæos hæc exceptio, ut Legi vice interpretamenti adſcribi cœperit in multis Codicibus. Sic enim Tertullianus legem citat: *Omne opus ſervile non facietis in eo, præterquam quod ad animam pertinet.* Et, *non facies omne opus in ea, niſi quod fiet omni animæ.* Et S. Hieronymus: *Lege*, inquit, *præceptum eſt ne in Sabbato opus ſervile faciamus, ne accendamus ignem, ut in uno ſedeamus loco, ut illa tantùm faciamus quæ ad animæ ſalutem pertinent.* Animæ autem nomine antiqui Interpretes pecudis vitam comprehendebant. Hoc itaque ratiocinio Phariſæorum

Tertull. lib. Adverſus Judæos cap. 4. Adverſus Marcionem lib. 4. c. 12. — *S. Hieron. ad c. 58. Iſaiæ.*

inhumanam ſuperſtitionem Chriſtus coarguit. Religio Sabbati non cogit ut vel oviculam unam perire ſinatis: & ſi in foſſam prolapſa ſit die Sabbati, illam educitis & erigitis: quantò magis hominem curare licet, cujus ſanitas pecudis vitæ præponderat, cùm homo longè melior ſit pecude. Licet igitur Sabbatis benefacere homini indigenti, adeoque & ægros curare. Servile dumtaxat opus, non beneficium, ſeu opus quodcumque charitatis, lege Sabbati excludi Chriſtus docet. Sic ſolvit propoſitam quæſtionem, ut interrogantes avaritiæ condemnaret. *S. Hieron. in hunc locum.* Si vos, inquit, Sabbato ovem, & aliud quodlibet animal in foveam decidens eripere feſtinatis, non animali, ſed veſtræ avaritiæ conſulentes; quantò magis ego hominem, qui multò melior eſt ove, debeo liberare?

Marc. 3. 5 8. *Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & reſtituta eſt ſanitati ſicut altera.* Addit S. Marcus: *Et circumſpiciens eos cum ira, contriſtatus ſuper cæcitate eorum*, dicit homini: *Extende manum tuam.* *S. Athan. Homil. De Semente.* Non contactu, ſed ſolo verbo ſanitatem illi reſtituit, ac integritatem motumque membri, ut calumniæ anſam præcideret; Lege enim Sabbati vetitum eſſe loqui, ne ipſis quidem Phariſæis in mentem venire poterat, qui Chriſtum interrogabant.

Marci 3. 6. 9. *Exeuntes autem Phariſæi, conſilium faciebant adversùs eum, quomodo perderent eum.* E Synagoga exeuntes Phariſæi, conſpiratione facta cum Herodianis, ut S. Marcus notat, deliberabant quâ ratione Chriſtum occiderent. *Jeſus autem ſciens*, cogitationibus ſcilicet illorum perſpectis, *receſſit inde*, non impotentiâ, aut imbecillitate fugiens eorum inſidias: ſed diſpenſatione, exemplum præbens Diſcipulis, quibus ante dixerat, *Cum vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam:* & quia nondum venerat hora ejus, ſeu tempus paſſionis & mortis à Deo Patre & ipſomet præfinitum, ut S. Joannes de ſimili occaſione loquitur. Fugit etiam ut Phariſæis ipſis occaſione prærepta atrociſſimi, quod jam meditabantur, facinoris, illos prædicationis ac miraculorum ſuorum continuatione, divinaque lenitate ad pœnitentiam provocaret. Inter juſtæ quippe fugæ rationes hanc *S. Gregor Naz. Orat. 3.* S. Gregorius Nazianzenus affert, ut perſecutorum ſaluti conſulatur. *Neque enim* (inquit) *Chriſtianos, quantumvis fortes ac ſingulari tolerantia præditos, ſui tantùm rationem habere oportet, ſed perſecutoribus quoque conſulere, ut ne quantùm in ipſis eſt ad hoſtile periculum ex ſe ipſis aliquid conferant.* Receſſit autem inde Jeſus ad Mare Galilææ, *Marci 3. 7. 8.* ut ſcribit S. Marcus. *Et ſecuti ſunt eum multi.* A Galilæa, & Judæa, & ab Jeroſolymis, & ab Idumæa, & trans Jordanem, & qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum. *Et curavit eos omnes*, qui ſanatione indigebant, & ſanitatis beneficium ab illo ſibi impendi poſtulabant quos S. Marcus multos fuiſſe ait: *Multos enim ſanabat* (inquit) *ita ut irruerent in eum ut illum tangerent quotquot habeant plagas.*

10. *Et præcepit eis ne manifeſtum eum facerent*; tum ne Phariſæorum æmulatio magis exacerbaretur: tum ut oſtentationem fugiendam exemplo ſuo rurſus doceret. *Non curationis taciturnitas jubebatur: nam ſalus unicuique reddita erat ſibi ipſa teſtis, ſed jubendo ſecretum, & gloriandi de ſe jactantiam declinat, & nihilominus cognitionem ſui præſtat in eo ipſo, dum admonet de ſe taceri; quia obſervantia ſilentii ex re quæ ſit ſilenda proficiſcitur.* (inquit S. Hilarius.)

11. *Ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam, dicentem: Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam Spiritum meum ſuper eum, & judicium Gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus: arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec ejiciat ad victoriam judicium: & in nomine ejus Gentes ſperabunt.* Dum hoſtium furori cederet Jeſus, non potentiâ miraculorum ipſis reſiſteret; dum illorum caveret exacerbationem; dum afflictæ plebi nihilominus be- A nefacere pergeret; dum facilitatem ac manſuetudinem omnibus expoſitam præ ſe ferret, dum popularem auram gloriamque contemneret, in illo adimpletum eſt Vaticinium iſtud Iſaiæ, quo Rex Meſſias deſcribitur terrenis Regibus longè diſſimilis; qui læſi mox injurias ulciſcuntur, & hoſtes perdunt, vulgus aſpernantur, ſubditis dominantur potiùs quàm benefaciant, pompam affectant, quocumque veniunt magnos concitant clamores, oppida tumultu implent & fragore. Sic autem habet Iſaiæ oraculum: *Ecce ſervus meus, ſuſcipiam eum:* *Iſaiæ 42.* *electus meus complacuit ſibi in illo anima mea: dedi Spiritum meum ſuper eum, judicium Gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet perſonam, nec audietur vox ejus foris. Calamum quaſſatum non conteret, & linum fumigans non extinguet: in veritate educet judicium. Non erit triſtis neque turbulentus, donec ponat in terra judicium: & legem ejus inſulæ expectabunt.* Non ſolùm in præ- *S. Hieron. Epiſt. 151 ad Algaſiam, Quæſt. 2.* B ſenti loco; ſed ubicumque de veteri inſtrumento Evangeliſtæ & Apoſtoli teſtimonia protulerunt, non verba ſecuti ſunt, ſed ſenſum, & ubi Septuaginta ab Hebraico diſcrepant, Hebræum ſenſum ſuis expreſſere ſermonibus, ut S. Hieronymus obſervat. *Ecce puer meus*, id eſt, ſervus meus, juxta diſpenſationem carnis aſſumptæ; ille de quo alibi dixit Iſaias: *Et nunc dicit Dominus, formans* *Iſai 49. 5.* *me ex utero ſervum ſibi, ut reducam Jacob ad eum.* Et *Iſai 53. 11.* rurſum: *Juſtificabit ipſe juſtus ſervus meus multos.* Et filium Dei Jeſum *formam ſervi* accepiſſe ſcribit S. Paulus. *Philipp. 2. 6.* *Quem elegi*, ut hominem, & inter omnes homines aſſumpſi, ut Deus eſſet; ſpecioſum formâ præ filiis hominum, cujus in labiis gratia diffuſa eſt: & quem unxit Deus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis. Hunc elegi, ut *Pſal. 44. 8.* C hominum redemptorem, ut mediatorem, ut novi regni, ſcilicet Eccleſiæ fundatorem, ut verbi mei prædicatorem, cùm ipſe ſecundùm hypoſtaſim Verbum meum eſſet. Unde ipſe ait per Davidem: *Ego autem conſtitutus* *Pſal. 2.* *ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Hic eſt vinea in Sorec, quæ interpretatur electa: *Dilectus meus, complacuit ſibi in illo anima mea.* Hic eſt Filius amantiſſimus, in quo ſibi complacuit anima Dei: non quod Deus animam habeat, ſed quòd in anima omnis Dei monſtretur affectus. *In eo ſibi complacuiſſe*, clarâ voce de cœlo edita Deus non ſemel teſtatus *Matt. 3. 17. & 17. 5.* eſt, & primùm quidem cùm Dei Spiritus columbæ ſpecie ſuper eum lapſus eſſet. *Et ponam Spiritum meum ſuper eum*, Spiritum ſapientiæ & intelligentiæ, ſpiritum conſilii & fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ & pietatis, ſpi- D ritum timoris Domini, quem non ad menſuram ſuper eum effundam, ſed totam plenitudinem Spiritûs in ipſo conſtituam, ut in eo *requieſcat & maneat.* ET JUDICIUM GENTIBUS NUNTIABIT, id eſt Gentes *Iſai 11. 2. Ioan. 1.* omnes judicabit, de quo in Pſalmis ſcriptum eſt; *Deus judicium tuum Regi da, & juſtitiam tuam filio regis.* Hinc *Pſal. 71. Ioan. 5. 22.* Jeſus ipſe de ſe ait: *Neque enim pater judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio*, ſecundùm viſibilem Majeſtatis præſentiam exercendum. *Non contendet, neque clamabit.* Tam admirabilis erit ejus manſuetudo, tanta in docendo regendoque lenitas & benignitas, ut cum adverſariis non contendat neque clamet, ut homines iracundi & litigioſi ſolent. Non contendet, neque clamabit, de quo idem Iſaias prædixit: *Sicut ovis ad occiſio-* *Iſai. 53. 7.* E *nem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.* Non contendet in ſubverſionem audientium. Non clamabit, quia Iſraël non fecit judicium, ſed clamorem. *Neque audiet aliquis in plateis vocem ejus*, quemadmodum foris audiri vox iracundorum & clamoſorum hominum ſolet in contentionibus & jurgiis. Regnum ſine vi, tumultu, ac fragore propagabit: Modeſtiâ erit incredibili, ab omni faſtu & oſtentatione alienus. *Arundinem quaſſatam non confringet.* Arundinem jam frangi cœptam non confringet omnino, vel conteret; id eſt, non præcipitabit in ruinam peccatores imbecillitate aliqua lapſos, ſed fragilitatis eorum miſerebitur. Iſraëlitæ carnales, calamus fractus, cui ſi quis inniti voluerit, pertundetur manus ejus. *Qui enim*

S. Hieron. Epiſt. 151 Quæſt. 2. *poſt adventum Domini Salvatoris, Evangelicæ interpretationis ſpiritum derelinqens, in Judaicæ litteræ morte requieſcet, iſtius cuncta opera vulneratur.* Subdit Iſaias, & Evangeliſta ejus vaticinium referens, & de Chriſto Jeſu exponens: *Et linum fumigans non extinguet.* Ellychnium lucernæ, proximum extinctioni, in quo fumus aliquod flammæ veſtigium refert, quod proindè flammam faciliùs ad ſe rapit, quàm ſi planè refrixiſſet, non extinguet ampliùs quàm extinctum eſt, imò fovebit & accendet. Ibidem. Linum fumigans, *Populum de Gentibus congregatum* S. Hieronymus interpretatur, *qui, extincto legis naturalis ardore, fumi amariſſimi, & qui noxius oculis eſt, tenebroſæque caliginis involvebatur erroribus, quem non ſolùm non reſtinxit & redegit in cinerem; ſed è contrario de parva ſcintilla & penè moriente maxima ſuſcitavit* B *incendia; ita ut totus orbis arderet igne Domini Salvatoris, quem venit mittere ſuper terram, & in omnibus ardere deſiderat.* Linum fumigans non extinguet: Modicam fidei ſcintillam non contemnet in turbis ipſum ſequentibus, ſed illam doctrina ſua & miraculis fovebit & accendet. De Judæis utrumque S. Auguſtinus exponit: *Arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.* S. Auguſt. lib. 20. de Civitate Dei c. 30. Ipſos, inquit, ſuos perſecutores *Judæos, qui calamo quaſſato perditâ integritate, & lino fumanti amiſſo lumine comparati ſunt, non contrivit, nec extinxit, quia pepercit eis, qui nondum venerat eos judicare, ſed ab eis judicari.* Arundinem quaſſatam non confringet, &c. Id eſt, tolerabit peccatores, qui propter ipſos venit; ipſis peccata remittet & veniam ſperare jubebit, ſi verè convertantur & pœnitentiam agant. *Donec ejiciat ad victoriam judicium:* id eſt, donec judicium illud noviſſimum proferat, quo vincat adverſarios. Ille judicium C perduxit ad victoriam, Pſal. 18. *cujus judicia vera ſunt, juſtificata in ſemetipſis;* Pſal. 50. *Ut juſtificetur in ſermonibus ſuis, & vincat cùm judicatur:* & tamdiu lumen prædicationis ejus in mundo reſplendeat, nulliuſque conteratur & vincatur inſidiis, donec ponat in terra judicium, & impleatur illud quod ſcriptum eſt, S. Hieron. Epiſt. 151 Quæſt. 2. *Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra.* Perduxit ad victoriam judicium, qui ſummâ ſuâ patientiâ & lenitate in malis Judæorum moribus perferendis, ſuæque in gentem ingratam beneficentiæ continuatione, ac Evangelii apud ipſos prædicatione minimè interruptâ, & miraculis confirmata, doctrinæ ſuæ veritatem, miſſionis auctoritatem, ſummamque poteſta- D tem ſibi à Patre datam in cælo & in terra ita manifeſtam fecit, ut quovis judice victoriam referre poſſet. Sic apud Iſaiam Deus referens quanta beneficia vineæ ſuæ præſtitiſſet, & quantâ cum patientiâ bonas uvas ab ea exſpectaſſet, ad judicium provocat: Iſaiæ 5. 3. *Nunc ergo habitatores Jeruſalem & viri Judâ judicate inter me & vineam meam. Quid eſt quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? an quod exſpectavi ut faceret uvas, & fecit labruſcas?* Ille denique judicium perducet ad victoriam, qui depreſſis hoſtibus, ſubjiciet ſibi omnia, & electis ſuis victoriam atque æternum in vita æterna triumphum decernet. 1. Cor. 15. 54. 57. *Cùm* enim *mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo, qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in victoria .... Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam* E *per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.* Regnat igitur Chriſtus manſuetudine ſuâ tolerans peccatores, & exſpectans illos ad pœnitentiam, eiſque miſericordiæ ſuæ ſinum pandens, donec peccatorum cumulo veluti compulſus judicium ejiciat, ſeu torrentis inſtar erumpere ſinat juſtitiam ſuam; hucuſque velut quibuſdam miſericordiæ repagulis retentam. *Oportet autem illum regnare* (inquit Apoſtolus) *donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus. Noviſſima autem inimica deſtruetur mors; Omnia enim ſubjecit ſub pedibus ejus.* Interim verò *in nomine ejus gentes ſperabunt:* de quo vaticinatus eſt Jacob, Pſal. 2. 9. futurum *exſpectationem Gentium*; Cui Pater Æternus ait: *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam.* Iſai. 49. 6. Et apud Iſaiam: *Ecce dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.*

Hoc Iſaiæ Vaticinium Septuaginta Interpretes ad Ju- A daicam gentem videntur deflexiſſe: ſic enim primum Verſum capitis reddiderunt: *Jacob ſervus meus, ſuſcipiam eum: Iſraël electus meus, ſuſcepit eum anima mea.* Atque ita hunc locum profert S. Juſtinus in Dialogo adverſùs Tryphonem. Sed Hebraico Exemplari Iſaiæ, & Chaldaicæ Paraphraſi hæc Verſio repugnat, & à S. Matthæo rejecta eſt. Sed verum tamen ſenſum retinuit S. Juſtinus, & Jacobi ac Iſraëlis nominibus Chriſtum ſic ſignari cenſuit, quod & ipſos Septuaginta Interpretes intellexiſſe veriſimile eſt: quemadmodum Jacobi, & Iſraëlis, & ſeminis Abraham nominibus aſſici Chriſtum in Scripturis Theodoretus obſervat; Theodor. in Iſaia c. 42. quod ex Jacob & Abraham prognatus eſſet: vel potiùs typo pro re ſignata uſurpato; Chriſti enim typus fuit Iſraël, qui ut adversùs Angelum Dei tota nocte luctatus, neque tamen victus B eſt, ſic Chriſtus Dei Patris iræ ſe oppoſuit, eaque placatâ quaſi victor extitit. Sed & Iſaias Chriſtum Iſraëlis nomine alibi compellat: Iſai. 49. 3. *Servus meus es tu, Iſraël, quia in te gloriabor.* Nemini ſanè alteri quàm Salvatori noſtro Jeſu Chriſto hæc conveniri poſſunt, Euſeb. lib. 9. Demonſtrat. Ev. c. pag. 451. *Et legem ejus inſulæ exſpectabunt*, ſive, *In nomine ejus gentes ſperabunt.* In ſolo enim ejus nomine Chriſtianæ gentes ſperaverunt, quæ etiam ex Religione quam accepere, illius quaſi parentis cognomine notatæ ſunt: & per eundem ut ipſius oraculi ſeries ſignificaverat, oculi cæcorum, eorum utique qui quondam mente excæcati erant, aperti ſunt, neq; eorum modò, ſed etiam eorum qui corporis oculos perdidiſſent. Et qui vinculis & catenis peccatorum conſtricti in tenebris & ignoratione veræ pietatis priùs verſabantur, per eumdem à peccatis ſoluti, lumen cognitionis, C liberatemque apud Deum accipere meruerunt.

13. *Tunc oblatus eſt ei dæmonium habens, cæcus & mutus, & curavit eum, ita ut loqueretur, & videret.* Circa illud tempus, oblatus eſt Jeſu homo à dæmone vexatus, cæcus & mutus, non naturæ vitio, ſed inhabitantis dæmonis maleficio: *& curavit eum*, ejecto dæmone, linguæ uſum, expeditamque loquendi facultatem, ac viſum illi reſtituens. *Et ſtupebant omnes turbæ*, quòd dæmonibus imperaret, eoſque obedire cogeret. *Et dicebant, Numquid hic eſt Filius David?* Meſſias David à Deo promiſſus.

12. *Phariſæi autem audientes, dixerunt: Hic non ejicit dæmones niſi in Beelzebub principe dæmoniorum.* Phariſæi invidiâ perciti hanc adversùs Chriſtum blaſphe- D miam plebi inſuſurrabant, ut illius doctrinæ ac miraculis auctoritatem fidemque derogarent. *In principe dæmoniorum*, invocatione Satanæ, qui dæmoniis reliquis præſidet, vique pacti cum illo initi, & incantatione, non divinâ virtute dæmonia ejicit. *In Beelzebub principe dæmoniorum.* 4. Reg. 1. 6. Beelzebub Deus Accaronitarum, à muſca nomen habet, *Deum muſcam* vocant plerique Veterum, & ſub muſcæ imagine cultum fuiſſe cenſent, ſcilicet Joſephus lib. 9. cap. 1. S. Gregorius Nazianzenus oratione 4. Theodoretus in 4. Regum, Philaſtrius in Catalogo Hæreticorum qui ante Chriſtum vixerunt. Bochartus Hierozoici p. 2. c. 9. Alii Beelzebub *Dominum muſcarum*, aut *Idolum muſcæ*, aut *Virum muſcarum*, interpretantur, aut *Principem muſcarum* ſcilicet S. Hieronymus in cap. 10. Eccleſiaſtis, & in c. 10. E S. Matthæi, S. Auguſtinus Tractatu 1. in Joannem, S. Iſidorus Hiſpalenſis lib. 8. *Originum*, cap. 11. Græci Deum habuerunt *Myiagron*, ſive *Myiodem*, aut *Apomyon*, à muſcis abigendis appellatum, ſive is Jupiter aut Hercules, ſeu quis alius fuerit. Huic ſacra faciebant, ut à muſcarum infeſtatione liberarentur. Teſtes ſunt hujus rei Plinius libri 10. cap. 28. & libri 19. cap 6. Pauſanias in *Arcadicis*, & in *Eliacis prioribus*, Ælianus Hiſtoriæ libri 5. cap. 17. & libri 11. cap. 8. Antiphanes Comicus, apud Athenæum, libri 1. cap. 5. & Solinus cap. 1. Sed & in Templo Dei Hieroſolymis nullam muſcam eſſe viſam, Judæi referunt in *Pirke Aboth*, cap. 5. ſectione 5. Quod ſi verum eſt; ut ſolet, fuit hac in parte Dei ſimia. Phariſæi porrò *Beelzebub* dæmonum principem appellant, quòd Judæi à Moyſe & Prophetis edocti, Deos gentium dæmonia eſſe crederent & oracula quæ ab idolis edebantur, operâ impurorum

ſpirituum edi, ad quos proinde omnis cultûs illius honos redundaret. Ideo Chriſtum in Beelzebub dæmonum principe dæmonia ejicere, per ſummum ſcelus perſuadere plebi nitebantur. Fortè & Deus *Accaron*, quæ Philiſtæorum urbs erat, ſeu *Acharon*, (ut apud S. Hieronymum & alios ſcribitur) Judæi ex ignorantia confuderunt cum Deo *Acherontis*, id eſt, cum *Plutone*, quem infernis Gentilium fabuloſa Theologia præfecit. Hebræos enim poſteriores non pauca linguæ ſuæ vocabula è Græca deduxiſſe, viri eruditi obſervant.

14. *Jeſus autem ſciens cogitationes eorum, dixit eis: Omne Regnum diviſum contra ſe, deſolabitur: & omnis civitas, vel domus diviſa contra ſe, non ſtabit. Et ſi ſatanas ſatanam ejicit, adversùs ſe diviſus eſt: Quomodo ergo ſtabit regnum ejus?* Jeſus autem perſpectam habens Phariſæorum blaſphemiam, & invidiæ malitiæque fontem, ex quo prodibat, non ad dicta, ſed ad cogitata illis reſpondit; *Ut vel ſic compellerentur credere potentiæ ejus, qui cordis videbat occulta.* Omne regnum (inquit) omnis civitas, omnis domus ſive familia inteſtinis diſſidiis dilabitur, & funditùs everti poteſt. Itaque ſi ſatanas tyrannidis ſuæ in homines firmandæ ac propagandæ ſtudioſiſſimus, dæmones alios miniſtros ſuos meâ operâ ejicit inviros, ut homines diabolicæ poteſtati penitùs erepti, Deo reſtituantur, univerſitas ſatanica, ſeu corpus ſatanæ ſecum diſſidebit, inteſtinoque bello collidetur: ſuum ergo ipſe regnum ſatanas evertet: quod certè de hoſte hominum vaferrimo incredibile eſt.

S. Hieron. in hunc locum.

15. *Et ſi ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii veſtri in quo ejiciunt? Ideo ipſi judices veſtri erunt.* Apud Judæos erant Exorciſtæ, qui dæmones ejiciebant, non quidem ipſius Jeſu nomine, quod tum nemo faciebat præter diſcipulos Jeſu; ſed *per Deum Abraham, Iſaac & Jacob*, ut S. Juſtinus in Dialogo adversùs Tryphonem, & S. Irenæus libro 2. cap. 5. Theophilus Antiochenus, Origenes libris contra Celſum 1. & 4. teſtantur. Hinc ergo invictiſſimum contra Phariſæorum calumniam argumentum ducit Chriſtus: In pari cauſa per judicium fieri oportet; creditis populares veſtros ac diſcipulos dæmonia ejicere vi divinâ; cur de me idem non creditis? Ipſorum certè factum vos blaſphemiæ in Deum, & immanis in me invidiæ convincet atque condemnabit. Si ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii veſtri in quo ejiciunt? *Hac voce quid magis portendit, quàm in eo ejicere ſe in quo & filii eorum? In virtute ſcilicet Creatoris. Nam ſi putas ſic accipiendum, Si ego in Beelzebule ejicio dæmonia; filii veſtri in quo? Quaſi illos ſugillaret in Beelzebule ejicientes, reſiſtet tibi prior ſenſus, non poſſe ſatanam dividi adversùs ſemetipſum. Adeo nec illi in Beelzebule ejiciebant; ſed, ut diximus, in virtute Creatoris.*

Tertull. lib. 4. Adversùs Marcionem cap. 26.

16. *Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos Regnum Dei.* Spiritum Sanctum, quem Scriptura *Virtutem altiſſimi* vocat, ſpiritui immundo opponit. Si Spiritu Sancto mihi cooperante ejicio dæmones, tot miracula confirmant me à vero Deo miſſum, verum eſſe Meſſiam promiſſum patribus veſtris, doctrinam meam eſſe veram, planèque divinam; Regnum denique Dei, quod Joannes Baptiſta prædicavit, & ego, Apoſtolique mei prædicamus, collabente diaboli Regno ſtabiliri, & ad vos perveniſſe; ac per vos ſtare quod ad illud non pertineatis, quod illud non rapiatis. *In Spiritu Dei ejicio dæmones*, virtute divinâ, *In digito Dei*, ut habetur apud S. Lucam. *Apud Pharaonem veneſici illi adhibiti adversùs Moyſen, virtutem Creatoris digitum Dei appellaverunt: Digitus Dei eſt hoc. Quod ſignificaret etiam modicum, validiſſimum tamen. Hoc & Chriſtus oſtendens, commemorator, non obliterator vetuſtatum, ſcilicet ſuarum, virtutem Dei, digitum Dei dixit; non alterius intelligendam, quàm ejus apud quem hoc erat appellata. Ergo & Regnum ipſius appropinquaverat, cujus & virtus Digitus vocabatur.*

Lucæ. 11. 20.
Exod. 8. 19.
Tertull. Ibid.

17. *Aut quomodo poteſt quiſquam intrare in domum fortis, & vaſa ejus diripere, niſi priùs alligaverit fortem? Et tunc domum illius diripiet.* Non poteſt quiſquam fortis & potentis alicujus bellatoris domum, ſive arcem munitam, quam cuſtodit, invadere, & bellica ejus inſtrumenta, arma, ſuppellectilem univerſam diripere, niſi priùs illum debellaverit, & captivum alligaverit. Tunc facilè domum ejus diripiet. Tertium iſtud argumentum eſt, quo Chriſtus Phariſæorum impiam calumniam refellit: Qui ſummum rebus alterius diſpendium affert, is oſtendit ſe cum eo non colludere, ſed illius hoſtem, debellatorem ac victorem eſſe: perſpicuum autem eſt me ſummum diaboli rebus diſpendium afferre, ſiquidem dæmones ex corporibus animabuſque hominum ejicio, & regni ejus propugnacula everto, ſcilicet idololatriam, vitia, pravas cupiditates. Doctrina enim mea, miracula, exempla, homines ab illis abducunt, & ad purum veri Dei cultum, vitæque ſanctimoniam perducunt: Non colludo itaque cum dæmone, nec in Beelzebub ejicio dæmonia: quin imo ipſum ut fortior vici & alligavi alioquin ſpolia ejus diripere non poſſem; quod me facere videtis. Alludit Chriſtus ad illud Iſaiæ: *Numquid tolletur à forti præda? aut quod captum fuerit à robuſto, ſalvum eſſe poterit? Quia hæc dicit Dominus: Equidem & captivitas à forti tolletur: & quod ablatum fuerit à robuſto ſalvabitur.*

Iſaiæ 49. 24. 25.

18. *Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non congregat mecum, ſpargit.* Qui non ſtat à partibus meis, credendo me in Spiritu Dei dæmones ejicere, & Regnum Dei ſtabilire ac propagare, ſed in utramque partem claudicat, & quaſi neutrarum partium eſt, ipsâ ſuâ indifferentia & incredulitate demonſtrat ſe à diaboli partibus ſtare, cui tam manifeſta Dei opera tribuere non veretur: & qui colligit homines, non ut ipſos in Regnum Dei adducat, mihique adhærere perſuadeat, ſed ut ſibi addicat, diaboli res agit, qui homines diſpergere ſtudet, atque à Deo avertere. Ex quo manifeſtum eſt, me diaboli hoſtem eſſe, cujus operibus omnino contraria ſunt opera mea. Ille enim cupit animas hominum tenere captivas: Ego liberare: Ille prædicat idola; Ego unius Dei notitiam & cultum: Ille trahit ad vitia: Ego ad virtutes revoco. Quomodo ergo concordiam habere poſſunt cum Beelzebub, ejuſque virtute dæmones ejicere, cùm tanta ſit inter mea illiuſque opera diverſitas & repugnantia? Hinc etiam ingentis periculi res intelligitur, malè de Chriſto opinari, cum quo non eſſe, id ipſum eſt quod contra eſſe; & non congregare, diſpergere ſit. Quod ſequenti ſententiâ explicat.

S. Ioann. Chryſoſt. Hom. 41. in Matt.
S. Hieron. in hunc locum.
S. Hilar. cap. 12. in Matt.

19. *Ideo dico vobis: Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, Spiritûs autem blaſphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Cùm tam evidens ſit admirabilia quæ facio opera, non ſatanæ, ſed Dei virtute fieri, idque vosipſi, ſi velitis, facilè animadvertatis; videte quam gravem pœnam in vos arceſſatis, cùm dicitis ex mera malitia & calumniandi libidine, iſta operatione ſatanæ fieri. *Blaſphemia Spiritus*, ea eſt, quâ manifeſta opera Spiritûs Sancti, hoc eſt, divinæ bonitatis & gratiæ, quæ Spiritui Sancto velut propria adſcribuntur, diabolo tribuuntur. Id conſtat ex collatione cum Marci 3. 28. 29. 30. *Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blaſphemiæ, quibus blaſphemaverint: qui autem blaſphemaverit in Spiritum Sanctum, non habebit remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti. Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.* Sic blaſphemiam in Spiritum Sanctum explicat S. Athanaſius. *Vir fidelis*, inquit, *cognoſcens Domini in genus humanum dilectionem, cùm videt ea quæ ſunt Deitatis ſigna, admiratione veneratur Dominum in corpore latentem. Rurſus cùm videt quæ ſunt corporis propria, pluſquam obſtupeſcit, animadvertens in illis Deitatis virtutem. Iſtiuſmodi cùm ſit Eccleſiaſtica Fides, quidam humana ejus reſpicientes, videnteſque ejus ſitim aut fatigationem, aut paſſionem, obtrectant Salvatori, ut ho-*

S. Athan. in illud Evangelii Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, &c.

mini mero, & magnopere quidem peccant: poſſunt tamen celeriter pœnitentiam agendo veniam conſequi: cùm habeant pro excuſatione imbecillitatem carnis. Hæc propriè blaſphemia in Filium hominis, quæ pœnitentibus facilè remittetur. *Cæterùm ubi quis Deitatis opera intuens, incipiat dubitare de Incarnatione Domini, & ille quidem maximè peccat: eò quòd cùm videat eum comedentem, patientem, corpus ejus inane ſpectrum fuiſſe putat: Verùm & iſtiuſmodi hominibus celeriter reſipiſcentibus veniam Chriſtus donaverit, eò quòd & ipſi cauſam erroris ſui habeant ex magnitudine operum humanam naturam excellentium. At illi qui amborum iſtorum inſcitiam cæcitatemque tranſcendunt, quales erant Phariſæi, & Verbum quod in corpore eſt prorſus abnegant, & Divinitatis opera diabolo ejuſque dæmoniis imputant, meritò iſtius impietatis indeprecabilem pœnam luunt, cùm & diabolum pro Deo accipiant, verumque Deum nihil plus quàm dæmonem operari credant.* Eodem modo blaſphemiam in Spiritum Sanctum intellexere SS. Hilarius Joannes Chryſoſtomus, & Hieronymus, cujus ad Marcellam ſcribentis hæc ſententia eſt: Blaſphemiæ in Spiritum Sanctum reum eſſe, *qui videns in virtutibus Deum, Beelzebub calumniatur in factis.* Et in hunc S. Matthæi locum, Domini ſententiam ſic explicat: *Qui verbum dixerit contra Filium hominis, ſcandalizatus carne mea, & me hominem tantùm arbitrans: quòd filius ſim fabri, & fratres habeam Jacobum, & Joſeph, Judam, & homo vorator & vini potator ſim: talis opinio atque blaſphemia, quamquam culpâ non careat erroris, tamen habet veniam propter corporis vilitatem. Qui autem manifeſtè intelligens opera Dei, cùm Dei virtutem negare non poſſit, eadem ſtimulatus invidiâ calumniatur, & Chriſtum Dei verbum, & opera Spiritus-Sancti dicit eſſe Beelzebub; iſti non dimittetur neque in præſenti ſæculo, neque in futuro. Significare voluit multò minus cæteris hoc ignoſci poſſe ac veniâ donari.* Non remittetur ergo ita facilè ac cætera peccata, etiam ut ipſa blaſphemia in Filium hominis. Non remittetur neque in hoc ſæculo, neque in futuro, id eſt, numquam: *Non habebit remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti,* ut ait S. Marcus: quia difficillimè & rarò admodum, vel fortè numquam condonatur à Deo; cum divinam bonitatem directè impugnet, adeòque penè invictum pœnitentiæ obicem apponat; quæ dolor eſt de peccato, ejuſque deteſtatio, eo nomine quòd ſit offenſa Dei ſummè boni. His igitur Deus aut rarò admodum aut numquam pœnitentiæ donum impertit, ſed in reprobum ſenſum traditos, & in malo obduratos, æternis ſuppliciis ſervat. Verumtamen ipſa blaſphemia in Spiritum-Sanctum remittitur, ſi quis de illa pœnitentiam egerit. Nullum igitur peccatum eſt abſolutè irremiſſibile, niſi impœnitentia finalis, aut hujuſmodi impœnitentiæ ratione, ut S. Auguſtinus docet. Unde quod libro 1. *De Sermone Domini in Monte* ſcripſerat, Peccatum ad mortem, de quo S. Joannes ait, *Non pro illo dico ut roget quis,* eſſe *cùm quis poſt agnitionem Dei per gratiam Domini noſtri Jeſu-Chriſti quiſque oppugnat fraternitatem, & adversùs ipſam gratiam qua reconciliatus eſt Deo, invidentiæ facibus agitatur;* Id, inquam, hâc additione explicandum cenſet: *Si in hac tam ſcelerata mentis perverſitate finierit hanc vitam: quoniam de quocumque peſſimo in hac vita conſtituto non eſt utique deſperandum, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non deſperatur.*

S. Hilar. in hunc locum. S. Ioann. Chryſoſt. Hom. 42. in Matt. S. Hieron. Epiſt. 149 & in cap. 12. S. Matth. S. Ioann. Chryſoſt. Hom. 42. in Matth. S. Auguſt. Serm. 71. Aliàs 11. De Verbis Domini. S. Auguſt. lib. 1. Retractat. cap. 19.

Non remittetur neque in hoc ſæculo, neque in futuro. *De quibuſdam veraciter non diceretur, quòd non eis remittatur neque in hoc ſæculo, neque in futuro, niſi eſſent quibus etſi non iſto, tamen remittetur in futuro,* poſt pœnas ſcilicet quas patiuntur in Purgatorio ſpiritus mortuorum in Chriſto regeneratorum, quorum nec uſque adeò vita in corpore malè geſta eſt, ut tali miſericordiâ judicentur digni non eſſe, nec uſque adeò bene, ut eamdem miſericordiam reperiantur neceſſariam non habere. *De quibuſdam* igitur *levibus culpis eſſe ante judicium Purgatorius ignis credendus eſt, pro eo quod Veritas dicit,* Si quis in Spiritum blaſphemiam dixerit, neque in hoc ſæculo remittetur ei, neque in futuro. *In qua ſententia datur intelligi, quaſdam culpas in hoc ſæculo, quaſdam verò in futuro poſſe laxari. Quod enim de uno negatur, conſequens intellectus patet, quia de quibuſdam conceditur. Sed tamen hoc de parvis minimiſque peccatis fieri poſſe credendum eſt, ſicut eſt aſſiduus otioſus ſermo, immoderatus riſus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix ſine culpa vel ab ipſis agitur, qui culpam, qualiter declinare debeant ſciunt; aut in non gravibus rebus error ignorantiæ: quæ cuncta etiam poſt mortem gravant, ſi adhuc in hac vita poſitis minimè fuerint relaxata.*

S. Auguſt. lib 21. De Civitate Dei, c. 24. S. Gregor. lib. 4. Dialog. cap. 39.

20. *Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum: aut facite arborem malam, & fructum ejus malum: ſiquidem ex fructu arbor cognoſcitur.* Ex fructibus, de arboris qualitate; ex operibus, de autore fertur judicium: cùm igitur diabolus malus ſit, bona opera facere non poteſt. Si autem bona ſunt quæ facta cernitis, nempè dæmonum expulſio, cæcorum illuminatio, omnis generis ægrorum curatio, ſequitur à diabolo illa non eſſe. Neque enim fieri poteſt ut ex malo bonum, aut ex bono malum oriatur.

S. Hieron. in hunc locum.

21. *Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui cùm ſitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono theſauro profert bona: & malus homo de malo theſauro profert mala.* Paternæ malitiæ hæredes & æmuli, quomodo de me operibuſque meis bene loqueremini, cùm intus mali ſitis, & cor veſtrum ſuperbiâ, odio, invidiâ corruptum ſit? Ex eo quod redundat in corde, os loquitur. Quales cogitationes & affectus, talis ſermo. *Quomodo poteſtis bona loqui, cùm ſitis mali?* Non de uno aut altero actu, ſed de eo quod plerumque accidit, & quod velut naturale eſt, intelligitur hæc ſententia. Sic Jeremiæ 13. 23. dicitur: *Si mutare poteſt Æthiops pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas; & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.* Homo probus de corde bono, in quo velut in theſauro rectæ cogitationes ſanctique affectus reconduntur, bona verba profert: malus homo de corde corrupto verba mala, pravis cogitationibus & affectibus congruentia: non mirum ergo quod ex corde impio, arrogante, odii, & invidiæ veneno tabeſcente calumnias & blaſphemias proferatis.

22. *Dico autem vobis, Quoniam omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. Ex verbis enim tuis juſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Si de verbo quovis & ſermone vano, qui nec ad Dei gloriam, nec ad noſtram vel proximi utilitatem aliquid conducit, reddent homines rationem in die judicii: quantò magis vos, qui opera Spiritus Sancti calumniamini, & dicitis me in Beelzebub principe dæmoniorum ejicere dæmonia, reddituri eſtis rationem calumniæ, blaſphemiæque veſtræ? Ex verbis enim ſuis, non minùs quàm ex operibus, juſtus in divino judicio quiſque declarabitur, vel damnabitur.

S. Hieron. in hunc locum.

23. *Tunc reſponderunt ei quidam de Scribis & Phariſæis: Magiſter, volumus à te ſignum videre.* Quidam è Scribis & Phariſæis, alii ab iis qui dixerant Jeſum operâ diaboli & vi pacti cum illo initi ejicere dæmones, ipſi dixerunt: Magiſter, optamus à te ſignum videre, non qualecumque, ſed *de cælo,* ut refert S. Lucas. *Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia. Et alii tentantes, ſignum de cælo quærebant ab eo.* Quaſi dicerent, Quæ feciſti vides in dubium revocari, edi igitur miraculum aliquod omni exceptione majus, quo miſſio tua probetur, ſignum aliquod de cælo, qualia Moyſes edidit, manna, tonitru, ignem; ut conſtet tibi cum Deo, non cum ſatana conſuetudinem eſſe.

Lucæ 11. 15. 16.

24. *Qui reſpondens ait illis: Generatio mala & adultera ſignum quærit: & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Jonæ Prophetæ.* Adulterina ſoboles, quæ ſe parentes habere Abraham, Iſaac, & Jacob gloriatur, cùm

ab eorum virtute degeneraverit, & ſpiritu non minùs ab illis aliena ſit, quàm quos mater ex adulterio concepit. Genus hominum pravum & adulterum, qui dimiſſo Deo animarum ſuarum ſponſo, multis amatoribus, ſcilicet idolis, & vitiis ſe copulaverunt. *Signum quærit*, de cælo, ut potentiæ meæ experimentum faciat, & calumnietur; non ut veritatem cognoſcat, doctrinæque meæ credat. *Et ſignum non dabitur illi* pro ejus arbitratu, non dabitur quale petit, de cœlo ſcilicet, quod ſimiliter calumniari poſſent, dicentes, Magos etiam in Ægypto ſigna feciſſe de cœlo. *Niſi ſignum Jonæ Prophetæ*. Sed ſignum illis dabitur in Jona præſiguratum, Reſurrectionis nempè meæ: ſignum cæteris à me editis aut deinceps edendis longè majus, & ad eorum contumaciam convincendam efficacius; ſignum quod nec ſatanas, nec Angeli ſancti, nec homines imitari valeant; ſignum inauditum, ſoli Deo poſſibile, quo *Filius Dei in virtute* declarabor, ad eorum incredulitatem pleniſſimè revincendam; ut niſi in me credant, & pœnitentiam agant, poſt annos quadraginta pereant, everſâ funditùs illorum civitate; ſicut olim Ninivitis excidium Ninives poſt dies quadraginta à prædicatione Jonæ intentatum eſt.

Rom. 1. 4.

Jonæ 2 1. 25. *Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Sicut Jonas, poſtquàm ſe pro ſalute navigantium devoviſſet, ac in Mare ſubmergi ad iram Dei placandam conſenſiſſet, abſorptus à ceto ſeu monſtro marino, ejuſque ventre velut tumulo conditus, tribus diebus & tribus noctibus in eo manſit, quibus elapſis, in terram ejectus eſt vivus & incolumis, miſſioneque ſua hoc miraculo confirmatâ, pœnitentiam Ninivitis prædicavit: ita Filius hominis tribus diebus & tribus noctibus mortuus ſepultuſque ſub terra jacebit, & *in inferiores partes terræ*, ſecundùm animam deſcendet: deinde vivus reſurget; eoque Filio Dei reſurrectione ex mortuis declarato, pœnitentiæ perverſæ huic nationi ad dies quadraginta prædicabitur (die ſumpto pro anno) poſt annos verò quadraginta, Jeruſalem excidetur. *Tribus diebus & tribus noctibus.* Trium dierum naturalium, qui die & nocte conſtant, intervallum, hoc loquendi modo Scripturæ familiari ſignificatur. Chriſtus enim fuit in ſepulchro per tres dies naturales, totum ſumendo pro parte, quia parte Paraſceves, toto Sabbato, ejuſque nocte præcedente; denique nocte Dominicæ ibi fuerit. Sic Judæi jejunaſſe dicuntur *Tribus diebus & tribus noctibus*, (Eſther 4. 16.) non quidem integris, nam Eſther die tertio Regem adiit, (cap. 5. verſ. 1.) Sed duabus tantùm noctibus & die integro. Id Chriſtus ipſe exponit Matt. 16. 21. *Quia oportet eum ire Jeroſolymam, & multa pati à Senioribus & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die reſurgere.* Et cùm illud à Propheta prædicitur, poſt duos dies faciendum prænuntiatur, Oſee 6. 3. *Vivificabit nos poſt duos dies: in die tertiâ ſuſcitabit nos; & vivemus in conſpectu ejus.* Sic Lucæ 9. 28. *Factum eſt autem poſt hæc verba ferè dies octo, & aſſumpſit Petrum, & Jacobum, & Joannem, & aſcendit in montem ut oraret:* Quod tamen Matth. 17. 1. & Marci 9. 2 factum dicitur *poſt ſex dies*, ſex nempè completos, & duos imperfectos. Ita ſi aliquis hora nona egreſſus ſit de manſione, & alterius diei hora tertia ad manſionem alteram pervenerit, dicitur bidui feciſſe iter, quamvis non omnes horas utriuſque diei, ſed quamdam partem in itinere conſumpſerit.

Epheſ. 4. 9.

S. Hieron. in hunc locum & in Jonæ 2. S. Auguſt. lib. 1. Quæſt. Evang. Quæſt. 7. & Epiſt. 102. alias 49 Quæſt. 6.

26. *Viri Ninivitæ ſurgent in judicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Et ecce plus quàm Jonas hic.* Judicium divinum ad humani judicii formam deſcribitur. Ninivitæ ſurgent in ultimo judicio cum prava iſta natione, teſtium inſtar, qui ut apud Romanos, ſic apud Judæos, ſurgere ſolebant ex ſubſelliis, & ſtare, cùm teſtimonium adversùs reos dicerent, reis ipſis pariter ſtantibus, ut conſtat ex S. Marci cap. 14. 57. *Et condemnabunt eam*; Non quia ipſi judicabunt, ſed quia ex ipſorum comparatione iſti meritò damnabuntur; ſeu, ut loquitur S. Hieronymus, condemnabunt eam, *Non ſententiæ poteſtate, ſed comparationis exemplo*, quo palam oſtendetur ſuffeciſſe ad convertendos ad Deum illorum animos longè minora benficia iis quæ Judæis à Deo per Chriſtum collata ſunt. Nam & Barbari erant, & nulla Jonæ Miracula conſpexerant, & pauca duntaxat verba audierant, cùm ad pœnitentiam ſe compoſuerunt, abſque morâ, non exſpectato fine quadraginta dierum: quod Judæi non fecerunt, neque facient poſt Reſurrectionem Filii hominis, exſpectati licèt per annos quadraginta. *Et ecce plus quàm Jonas hic.* Non ſolùm perſona perſonæ, ſed beneficia beneficiis comparantur. *Jonas, ſecundùm Septuaginta Interpretes, triduo prædicavit: Ego tanto tempore. Ille Aſſyriis genti incredulæ: Ego Judæis populo Dei. Ille peregrinis: Ego civibus. Ille voce locutus eſt ſimplici, nihil ſignorum faciens: Ego tanta faciens ſigna, Beelzebub calumniam ſuſtineo. Plus ergo eſt Jona hic: id eſt, impræſentiarum inter vos.*

S. Auguſt. lib. 20. de Civit. Dei c. 5.

S. Hieron. in hunc locum.

27. *Regina Auſtri ſurget in judicio cum generatione iſta, & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis, Et ecce plus quàm Salomon hic.* Regina Auſtri, eſt Regina Saba, cujus Libri Regum & Paralipomenon meminerunt. Æthiopia enim ex qua venit celebris illa Heroina, terra Auſtralis eſt. Eodem autem modo condemnabit populum Judæorum, quo viri Ninivitæ condemnabunt Iſraëlem incredulum, comparationis ſcilicet exemplo; quo modo *condemnat juſtus mortuus vivos impios, & juventus celeriùs conſummata longam vitam injuſti.* De quo comparationis judicio *S. Hilarius* ita ſcribit: *Sancti quique intelligendi ſunt eſſe judices terræ, quorum vita atque fides, infidelium iniquorumque judicium ſit. Et hoc Dominus in Evangeliis oſtendit dicens:* Viri Nivitæ ſurgent in judicio, & judicabunt generationem hanc: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ: & ecce major quàm Jonas hîc. Regina Auſtri ſurget in judicio, & judicabit generationem hanc, &c. *Tales erunt judices terræ, quorum comparatio fidei ac timoris, impœnitentes impioſque condemnet. Si enim pœnitentia Ninivitarum ex Jonæ prædicatione ſuſceptâ, fructum adepta eſt pœnitendi; neceſſe eſt obediens eorum pœnitentia inſolentem horum impœnitentiam judicet. Aut Regina Auſtri ex ultimis partibus terræ deſideratam Salomonis ſapientiam audiens, nonnè infidelitatem & incuriam præſentium auditione peregrinâ damnabit? Cùm tamen in inobedientiæ atque inaudientiæ judicium differens à Salomone atque Jona Chriſtus auctor accumulet.* Regina Austri, mulier, Ethnica, potentiſſima, Regni curis diſtracta, Venit a finibus Terræ, id eſt, *è longinquâ regione:* Itineri difficillimo ſe commiſit: Audire Sapientiam Salomonis, hominis mortalis, eique multa & ampliſſima pretioſiſſimaque munera detulit. *Et ecce plus quàm Salomon hic*, Chriſtus ſcilicet Dei virtus & Dei ſapientia, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ reconditi. Ipſe ad vos venit, ut longum iter ipſius cauſâ ſuſcipi minimè neceſſe ſit, ultrò ſe offert, & Myſteria Regni Dei exponit omnibus audire volentibus: & ipſum tamen ſpernitis. Quâ igitur damnatione, quâ pœnâ digni eſtis? *Cumulat igitur invidiam comparatio, & Judæos ſine excuſatione facit fides Gentium: ut cùm illi Prophetis, id eſt, Jonæ Salomonique crediderint, Chriſto iſti non credant Jona Salomoneque potiori. Et idcircò in reſurrectione eos judicabunt, quia in his repertus timor Dei fuerit, quibus Lex non erat prædicata: hoc magis indigni veniâ qui ex Lege ſunt infideles, quo plus fidei in eis qui legem ignoraverunt ſit repertum.*

3. Reg. 7. 2. Paral. 9.

Sap. 4. 16

S. Hilar. Tract. in Pſal. 2. ad Verſ. 44.

Jerem. 6. 20. Joel. 3. 8.

S. Hilar. c. 12. in Matt. num. 20.

28. *Cùm autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & intrantes habitant*

ibi: & fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus. Sic A *erit & generationi huic peſſimæ.* Hâc ſententiâ Judæos Evangelii gratiæque divinæ contemptores terret Chriſtus, pœnamque illis omnibus imminentem denuntiat, qui cùm à dæmone fuerint ſpiritaliter liberati, divinæ gratiæ contemptu & abuſu rursùs in priora peccata relabuntur. Humano autem more loquitur de diabolo tamquam de homine ex domo ſua exule, de hominis animo velut de domo, cujus habitatione delectatur. Multis tranſlationum luminibus tota hæc domini micat oratio: *Cùm immundus ſpiritus exierit ab homine.* Cùm diabolus divinâ virtute gratiæque efficaciſſimâ & potentiſſima operatione ex homine quovis fuerit expulſus (neque enim ſponte exit in hominum perniciem conjuratus hoſtis) *ambulat per loca arida & inaquoſa*, ut apud S. Lucam habetur, per loca deſerta & ſterilia, in quibus nemo libenter habitet. Talia ſunt dæmoni loca omnia extra hominem, eum præſertim qui ſemel eſt ſanctificatus, ingrata ſcilicet, tamquam triſte exilium, ac deſerto ſimilia. Apud Hebræos receptum erat, dæmones locis deſertis gaudere, & ob id dici *ſolitarios*. Jeſum in deſerto diabolus tentavit, loco ſibi convenientc. In locis incultis & deſertis ſagas plerumque inveniri, experientiâ comprobatum eſt. Igitur diabolus ex hominis animo tamquam è domo ſua pulſus, inſtar hominis in exilium terræ aridæ & deſertæ relegati, *Quærit requiem, & non invenit.* Diſcruciatur enim quandiu extra homines habitat, quos vindicare ſibi nititur ac poſſidere ut ſui juris, Deo per peccatum ereptos, ab initio *Dei æmulus, cujus operatio hominis everſio eſt.* Tunc dicit, *Revertar in domum meam, unde exivi.* Nullum non movebo lapidem ut revertar in antiquum hoſpitium; tentationibus meis efficiam ut in peccatum ruente iterum homine, Deus illum deſerat, qui in corde illius per gratiam ſuam habitabat, atque ita in ejus locum ſuccedam à quo fueram expulſus. *Et veniens invenit eam vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam.* Invenit hominem Spiritu Dei vacuum, otioſum, deſidem, ad Deum & ad officia ſua non attendentem: Invenit animam hominis præparatam, negligentiâ, & incuria ſalutis ſuæ, propenſione in malum, pravis cupiditatibus & habitibus, malâ voluntate ipſum allicientem & velut invitantem. *Diaboli opus unum eſt, tentare quod in te eſt, an velis. At ubi voluiſti, ſequitur ut ſibi ſubjungat. Non operatus in te voluntatem, ſed nactus occaſionem voluntatis.* Hominis autem ad vias ſuas non attendentis, & cupiditatibus ſuis, Mundique inquinamentis implicati animus, reſpectu dæmonis, dicitur *Domus ſcopis mundata, & ornata*, & ad eum excipiendum idonea, quia pravæ cupiditates & peccata diabolo ſunt inſtar exquiſitæ munditiæ, & ornatus, quo ſicut porci luto aliiſque ſordibus, maximè delectatur. *Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum, nequiores ſe*, multos alios dæmones, velut ſocios habitationis, ut in corde hominis, quaſi in arce, conſtituto præſidio, ſecuriùs ibi dominetur, neque tam facilè inde poſſit expelli. *Septem alios ſpiritus*, oppoſitos ſeptem illis ſpiritibus qui in conſpectu throni Dei ſunt, ſeu vitia ſeptem donis Spiritûs Sancti oppoſita. *Septem alios ſpiritus*; plenitudinem vitiorum. Quicquid enim in ſuo genere ad plenam menſuram pervenit, ſeptenario numero in Scripturis ſacris ſignificatur. *Et fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus.* Noviſſima illius hominis conditio pejor erit priore. *Sic erit & generationi huic peſſimæ*, Scribis & Phariſæis, contumacibuſque & incredulis Judæis. “Immundus ſpiritus exivit à Judæis, quando acceperunt Legem, & ambulavit per loca arida, quærens ſibi requiem. Expulſus videlicet à Judæis, ambulavit per Gentium ſolitudines, quæ cùm poſtea Domino credidiſſent, ille non invento loco in Nationibus, dixit: *Revertar in domum meam, unde exivi*, id eſt, ad Judæos, quos ante dimiſeram. *Et veniens invenit eam vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam.* Vacabat enim Templum Judæorum, & Chriſtum hoſpitem non habebat, dicentem: *Dimittetur vobis domus veſtra deſerta.* Quia igitur & Dei & Angelorum præſidia non habebant, & ornati erant ſuperfluis obſervationibus legis, & traditionibus Phariſæorum, revertitur diabolus ad ſedem ſuam priſtinam: & ſeptenario ſibi numero dæmonum addito, habitat priſtinam domum: & fiunt noviſſima populi illius pejora prioribus. Multò enim nunc majori dæmonum numero poſſidentur blaſphemantes in Synagogis ſuis Chriſtum Jeſum, quàm in Ægypto poſſeſſi fuerant ante Legis notitiam: quia aliud eſt venturum non credere; aliud eum non ſuſcepiſſe qui venerit. *Et veniens invenit eam vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam.* Hæc ſcilicet emundata per Legem, & Prophetarum ornata præconiis, & Chriſti adventu præparata, vacua invenitur: à qua & cuſtodia Legis abſceſſerit (quia B omnis *Lex uſque ad Joannem* eſt) & ad habitandum non receptus ſit Chriſtus. Atque ita & habitatore vacua eſt & deſerta cuſtodibus; cùm tamen veniente, præeuntium ſollicitudine, & mundata ſit & ornata.” *Septem igitur ſpiritus nequiores aſſumuntur; quia tot erant gratiarum munera deſtinata cum Chriſto; quæ in eo multiformis illa Dei Sapientia ſeptiformi gloria collocavit: ut tanta iniquitatis fieret poſſeſſio, quanta futura fuerat gratiarum... Atque ita noviſſima hominis illius pejora erunt prioribus: Quia ex Judæis immundus ſpiritus metu Legis exceſſerat, nunc autem in eos cum ultione repudiatæ ab eis Gratiæ revertetur.* Non hic allegoricus, ſed litteralis ſenſus eſt, ut hæc verba Chriſti probant: *Sic erit & generationi huic peſſimæ.*

Luc. 11.

Tertullianus, in Apolog.

Tertull. lib. De Exhortatione Caſtitatis, cap. 2.

Apoc. 1.4.

Iſai 11.2.

S. Hier. in hunc locum.

S. Hilar in cap. 12. S. Matt.

Matt. 11. 13.

29. *Adhuc eo loquente ad turbas, ecce Mater ejus, &* C *fratres ſtabant foris, quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce Mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te.* Fratres Chriſti, non naturâ, quia nullos habuit, ut contra Helvidium Hæreticum probat S. Hieronymus; quæ fides eſt Eccleſiæ: non filii Joſeph ex priore uxore, ut Græci quidam Patres ſenſerunt: ſed conſobrini. Cognatos namque fratres vocat Scriptura ſacra. Sic Abraham & Loth dicuntur fratres, & Sara dicitur ſoror Abrahæ. *Stabant foris*, quia præ turba ingredi non poterant in domum. Ipſum autem ſtudioſè quærebant alloqui, & ſecretò quidem, quia intellectis Phariſæorum adversùs ipſum conſpirationibus, eum quovis modo periculo ſubtrahere volebant. Hoc & ſeries hiſtoriæ, & quæ S. Marcus narrat, indicare videntur. D Cùm autem ad eum adire non poſſent, uno & altero nuntio ſummiſſo ipſum importunè monuerunt. Hunc porrò adventum Matris & fratrum, hoc eſt, cognatorum Chriſti, S. Lucas refert poſt Parabolam ſeminum, temporis ordine non ſervato.

Geneſ. 13. 3.

Geneſ. 20. 12.

Mar 3. 21

Luc. 8. 19

30. *At ipſe reſpondens dicenti ſibi, ait: Quæ eſt Mater mea, & qui ſunt fratres mei?* Matrem ſanctiſſimam & cognatos non negat, aut ſpernit, ſed duriore reſponſo oſtendit negotia divina præferenda eſſe terrenis, & in Miniſterii Evangelici functione nullam habendam eſſe carnalis affectûs rationem. *Non injurioſè refutantur parentes* (inquit Ambroſius) *ſed religioſiores copulæ mentium docentur eſſe, quàm corporum.*

S. Ambr. lib. 6 in Lucam, n. 56.

31. *Et extendens manum in Diſcipulos ſuos, dixit: Ecce Mater mea, & fratres mei Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt: ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.* Diſcipulos ſuos manu de- E ſignans, ſpiritalem illorum cognationem carnali ſe præponere ſignificat: ſibi enim conjunctiorem eſſe, qui ſanctior & Deo obſequentior eſt. Neque hæc ullo modo trahenda ſunt ad ſanctiſſimæ Virginis Deiparæ injuriam, quæ Dei voluntatem accuratiſſimè in omnibus implevit, ut humillima ejus ancilla, & beatior fuit Chriſtum mente concipiendo, quàm carne. *Moralis Magiſter, qui de ſe cæteris præbet exemplum, atque ipſe præceptor, ipſe etiam ſuorum executor eſt præceptorum. Præſcripturus enim cæteris, quoniam qui non reliquerit patrem & matrem ſuam non eſt Filio Dei dignus, ſententiæ huic primus ipſe ſe ſubjicit, non quo maternæ refutet pietatis obſequia (ipſius enim præceptum eſt:* Qui non honoraverit patrem aut matrem, morte moriatur.) *Sed quia*

S. Ambr. ibidem.

paternis ſe Myſteriis ampliùs quàm maternis affectibus debere cognoſcat... Ergo hic non Mater negatur, quæ de Cruce etiam agnoſcitur, ſed neceſſitudini corporali præſcriptorum cæleſtium forma præfertur. QUICUMQUE *fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt*: id eſt, ipſum fratris, & ſororis, & matris loco habeo, & affectu diligo. *In quo numero profectò etiam ipſam Mariam benignus incluſit: faciebat enim & illa voluntatem Patris. Ita optimus Magiſter atque divinus, & maternum nomen, quod ei quaſi privatum propriumque nuntiaverant, quia terrenum erat, in comparatione cæleſtis propinquitatis abjecit: & eamdem cæleſtem propinquitatem, in Diſcipulis ſuis commemorans, quo ſibi rurſum conſortio generis, cum cæteris ſanctis Virgo illa cohæreret, oſtendit. Et ne iſto ſaluberrimo Magiſterio, quo contemni carnalem affectum in parentibus docuit, adminiculum error acciperet, quo matrem habuiſſe à quibuſdam negatur, alio loco Diſcipulos monuit, ne ſe patrem in terris dicant habere, ut quomodo illos manifeſtum eſt habuiſſe patres, ſic ſe habuiſſe matrem manifeſtaret, cujus tamen terrena cognatione contemptâ, contemnendarum talium neceſſitudinum Diſcipulis præberet exemplum.*

S. Auguſt. Epiſt. 243 alias 38.

Senſus Moralis.

I. ABIIT *Jeſus per ſata Sabbato: Diſcipuli autem ejus eſurientes cœperunt vellere ſpicas.* Eſurientes Chriſti Diſcipuli in ejus ſocietate panem non habent, & ſpicas vellere & confricare ad levandam famem coguntur. Nemo igitur Chriſtianus illos à Deo derelictos putet, qui rerum temporalium inopiâ laborant, & fame premuntur. In Chriſti Jeſu ſocietate & ſpiritu egere, eſurire, pati multò meliùs atque glorioſius eſt, quàm in Mundi ſervitute bonis omnibus temporalibus abundare. Sors hæc Diſcipulorum Chriſti. Sed pauperes non ſunt, qui Deum poſſident: non eſuriunt, qui juſtitiæ cibo, qui verbo veritatis, qui Angelorum pane reficiuntur. „*Quòd plerique pauperes dicimur* (inquit *Minucius Fœlix*) non eſt infamia noſtra, ſed gloria. Animus enim ut luxu ſolvitur, ita frugalitate firmatur. Et tamen quis poteſt pauper eſſe, qui non eget, qui non inhiat alieno, qui Deo dives eſt? Magis pauper ille eſt, qui cùm multa habeat, plura deſiderat... Nemo tam pauper poteſt eſſe, quàm natus eſt. Aves ſine patrimonio vivunt, & in diem paſcua paſcuntur: & hæc nobis tamen nata ſunt: quæ omnia ſi non concupiſcimus, poſſidemus. Igitur ut qui viam terit, eò fœlicior, quo levior incedit: ita beatior in hoc itinere vivendi, qui paupertate ſe ſublevat, non ſub onere divitiarum ſuſpirat. Et tamen facultates ſi utiles putaremus, à Deo poſceremus. Utique indulgere poſſet aliquantum, cujus eſt totum: ſed nos contemnere malumus opes quàm continere. Innocentiam magis cupimus, magis patientiam flagitamus: Malumus nos bonos eſſe, quàm prodigos."

Minucius Fœlix in Octavio.

Diſcipuli ejus eſurientes cœperunt vellere ſpicas. *Quòd ſpicas ſegetum manibus confricant, & inediam conſolantur, vitæ auſterioris indicium eſt, non præparatas epulas, ſed cibos ſimplices quærentium.* „Diſcipulorum Chriſti abſtinentiam admirare, quomodo nullam corporis curam, nullum ſtudium habeant; ſed ſine præmeditatione aliqua & præparatione menſam ſibi ſic conſtituant, ut continuâ ferè cogantur mediâ premi, neque tamen à Chriſto abſcedant: nam niſi gravi inedia vexarentur, numquam certè illud in Sabbato feciſſent." Apoſtolicam vitæ auſteritatem imitari decet verbi Dei Miniſtros, & in eo totos verſari ut plebs Chriſtiana cæleſtibus Sacramentis & divino verbo reficiatur: non de carnalibus epulis ſibi parandis ſollicitos eſſe, non lautiores menſas deſiderare, ſed opus miniſterii pro Chriſti gloria & animarum ſalute exercere conſtanter *in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & ſiti, in jejuniis multis, in frigore & nuditate*: ſi Deus occaſionem ipſis præbeat hæc pro ipſo patiendi.

S. Hier. in c. 12. S. Matt. — S. Joan. Chryſ. Hom. 40. in S. Matt. — 2. Cor. 11. 27.

Abiit Jeſus per ſata Sabbato: Diſcipuli autem ejus cœperunt vellere ſpicas. „Eo tempore quo Deo Patri de data gentibus ſalute gratias egit Jeſus, ambulavit per ſata. Ager mundus eſt, Sabbatum otium eſt, ſeges crediturorum profectus in meſſem eſt. Ergo Sabbato in agrum profectio, in Legis otio Domini progreſſus in hunc Mundum eſt, ſegetem eam, id eſt, ſationem humani generis inviſens. Et quia eſuritio fames eſt ſalutis humanæ, ſpicas præcerpere ac vellere, ſcilicet ſanctorum ſe ſalute ſatiare Diſcipuli feſtinant. Sacra illa fame, zeloque ſalutis animarum urgeri Paſtores, Sacerdotes, & Concionatores evangelicos oportet: ambulare per ſata cum Domino, id eſt, Scripturarum ſacrarum meditatione delectari: ſpicas vellere, id eſt, ſingulos homines deſideriis ſuis in terra radicatos, à rerum terrenarum amore abſtrahere: ſpicas manibus confricare, id eſt, à concupiſcentia carnis mentes exuere, *Mortificatis membris, quæ ſunt ſuper terram*: grana comedere, id eſt, emundatos in corpus Chriſti trajicere, ut ejus membra fiant. Quod niſi confricatis ſpicis facere non poſſent; *Quia quiſque non tranſibit in corpus Chriſti, niſi carnalibus exſpoliatus fuerit indumentis.* Hinc Apoſtolus ait, *Exuite vos veterem hominem.* Hinc *Circumciſio non manu facta in exſpoliationem carnis.* Id denique Sabbato facere debent, id eſt, intuitu quietis æternæ.

S. Hilar. in c. 12. S. Mat. — Coloſſ. 3. 5. — S. Auguſt. lib. 1. Quæſt. in Evang. S. Matt. Quæſt. 2.

2. *Phariſæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce Diſcipuli tui faciunt quod non licet facere Sabbatis. At ille dixit eis: Non legiſtis quid fecerit David, quando eſuriit, & qui cum eo erant: quomodo intravit in domum Dei, & panes Propoſitionis comedit, &c.* Phariſæi ſpecie tenus religioſi, revera hypocritæ; Legis zelatores ſecundùm litteram, quæ occidit; Legis, ſecundùm ſpiritum, qui vivificat, prævaricatores: in capitibus nonnullis ad inhumanitatem uſque ſuperſtitioſi; in aliis uſque ad impietatem molles & indulgentes: Chriſti Diſcipulos innocentes accuſant violati Sabbati, tam laborioſos operarios, tam auſteros, tam utiles, quos admirari deberent ac laudare: accuſant, inquam, & calumniantur, ſuperbiâ & invidiâ impulſi. Quot in Eccleſia Phariſæi, ſpeciem pietatis habentes, virtutem autem ejus abnegantes, ſemidocti, in obſervantiis pleriſque exterioribus ſuperſtitioſi, in iis quæ Chriſtianæ profeſſioni eſſentialia ſunt, charitate ſcilicet, humilitate, & cæteris Legis divinæ capitibus indulgentiores, commodi, faciles, remiſſi, ad alios accuſandos & damnandos propenſi ac prompti? Qui Chriſti diſcipulus eſt, non famem ſolùm & inopiam, ſed & calumniam, pro ejus nomine lubenti animo pati debet, ut innocentes Apoſtoli; ſufficiat autem illi teſtimonium conſcientiæ ſuæ, confidatque Chriſtum innocentiam ejus defenſurum, quemadmodum Apoſtolorum ſuorum innocentiam adversùs Phariſæos defendit. *Quis accuſabit adversùs electos Dei? Deus qui juſtificat, quis eſt, qui condemnet? Chriſtus Jeſus, qui mortuus eſt, immò qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.*

Rom. 8. 33. 34.

3. Diſcipulorum innocentiam in cauſâ violati ſecundùm ſpeciem Sabbati, Chriſtus exemplo duplici tuetur, Davidis, & Sacerdotum in Templo Sabbatis operantium: *Ut multò minùs ad ipſum evulſarum Sabbato ſpicarum crimen pertineat, qui verus Rex, & verus Sacerdos eſt, & ideò Dominus Sabbati.*

S. Auguſt. lib. Quæſt. Evang. in S. Matt. Quæſt. 10.

4. Dominicis, feſtiſque diebus, quæ Sabbata ſunt Chriſtianorum, opera famula ſive ſervilia exercere, Lex Eccleſiæ prohibet. Verùm ita obſervanda Religio, ut ſuperſtitio caveatur. Cibos parare licet, quod Judæis Lege vetitum erat Sabbatis. Manibus operari licet iis, qui aliter ſibi, vel familiæ ſuæ victum procurare non poſſunt, modò id ſine ſcandalo fiat, & poſt auditionem Sacri. Licet fruges recondere aliàs perituras. Licet neceſſarium iter conficere. Licet in bello militaria opera peragere ad expugnationem vel defenſionem urbis vel caſtri; & pugnare opportunitate datâ: quod & Sabbatis licere

Judaicæ

Judaicæ Genti, Maccabaicis temporibus declaratum eſt. Licet omne opus ſecundùm ſe honeſtum & licitum, quod neceſſitas cogit. Solum, quod nuſquam licet, peccatum, Sacrorum dierum religionem ſic violat, ut excuſari non poſſit qui diebus illis Dei Legem tranſgreditur; quin immò gravius ſit illius peccatum, quod maximè omnium ſervile opus eſt: cùm *qui facit peccatum, ſervus ſit peccati*: Nihilque magis oppoſitum ſit ſpiritali quieti in Deo noſtro, ad quam ſignificandam Sabbatum commendatum eſt priori populo in otio corporali celebrandum. *Unde non inconvenienter intelligimus, ad amorem excitandum, quo ad requiem tendimus, valere omnia quæ figuratè in Scripturis dicuntur; quandoquidem id ſolum in Decalogo figuratè præcipitur, ubi requies commendatur, quæ ubique amatur, ſed in ſolo Deo certa & ſancta invenitur.* Sacris igitur diebus præcipuè implendum eſt, quod Deus per Prophetam præcipit, *Quieſcite agere perverſè, diſcite benefacere:* In requiem Dei introeundum eſt, ut requieſcat homo *ab operibus ſuis, ſicut à ſuis Deus.* Opera autem hominis propria, peccata ſunt: bona enim opera agnoſcimus illius potius eſſe, quàm noſtra. Hæc ſola quies nullam diſpenſationem recipit; illius violationem nulla neceſſitas excuſat.

S. Auguſt. Epiſt. 55. aliàs 119 c. 11.

Iſaiæ 1. 16.

Heb. 4. 10

Dominicis Feſtiſque diebus, opera quæcumque religioſa exercenda ſunt: & in his potiſſimùm ſita eſt ſanctificatio. Non ſoli Sacerdotes, ut olim tempore Legis veteris, panes ſacros comedere poſſunt, ſed Chriſtiani quilibet ſceleris puri, ſeu per pœnitentiam à peccatis expiati. Chriſti corpus in Euchariſtia, veritas eſt per panes coram Arca Domini propoſitos adumbrata. Hoc pane refici Fideles, quos Chriſtus Patri ſuo Regnum & Sacerdotes fecit in ſanguine ſuo, decet ſacris diebus: oportet ut victimas Deo cædant, offerantque, non cruentas illas pecudum, quas olim Sacerdotes mactabant in Templo, Sabbatum ſine crimine violantes; ſed ſeipſos, cupiditateſque ſuas. *Non ſacrificium trucidati pecoris, ſed contriti cordis.* Illi offerant oportet *Hoſtiam humilitatis & laudis, in ara cordis, igne fervidæ charitatis.* Ei ſuaviſſimum adoleant incenſum, *in ejus conſpectu pio amore flagrantes.* His operibus non ſolùm non violantur, ſed maximè ſanctificantur Chriſtiana Sabbata, id eſt, Dominici, Feſtique dies. Sed, quod dixi de ſacri panis, Corporis ſcilicet Chriſti illis diebus Communione frequentanda, non ſolùm conſcientiæ puritatem, ex neceſſitate; ſed & corporis munditiem, continentiamque ab opere conjugali, quam à Chriſtianis Apoſtolus ad tempus exigit ut orationi vacent, ex pietate & decoro poſtulat. Unde S. Hieronymus in Commentario hujus loci: *Obſerva* (inquit) *quòd panes Propoſitionis nec David, nec Pueri ejus acceperunt, antequam ſe à mulieribus mundos eſſe reſponderent.* Si enim aditus immundis vel ad Templum Lege veteri prohibitus erat: *Dico vobis, quia Templo major eſt hic.* Quomodo autem, inquit S. Ambroſius, David obſervator Legis atque defenſor panes & ipſe manducavit, & dedit iis qui ſecum erant, quos non licebat manducare niſi tantummodo Sacerdotibus, niſi ut per illam demonſtraret *figuram, Sacerdotalem cibum ad uſum tranſiturum eſſe populorum? Sive quòd omnes vitam Sacerdotalem debemus imitari: ſive quia omnes filii Eccleſiæ Sacerdotes ſunt; ungimur enim in Sacerdotium ſanctum, offerentes noſmetipſos Deo hoſtias ſpiritales... Quid verò evidentius, quàm quòd in Achimelech domo quinque panes petit David, & unum accipit: demonſtrante typo, quòd jam non quinque Libris, ſed Chriſti corpore cibus fidelibus pararetur, ut Chriſtus corpus aſſumeret, ne quis de fidelibus eſuriret?*

S. Auguſt. lib. 10. de Civitate Dei c. 3.

S. Hieron. in c. 12. S. Matt.

S. Ambroſ lib. 5 in Lucam n. 33. & 37.

Sabbata non violantur, immò ſanctificantur operibus charitatis & miſericordiæ: hæc Dominicis Feſtiſque diebus nemo niſi ſuperſtitioſus & irreligioſus intermittit. In his enim Religionis perfectio poſita eſt. *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc eſt: Viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.* Miſericordiam Sacrificiis præponendam Chriſtus docuit, & eo nomine inhumanam Phariſæorum calumniam refellit, qui ejus Diſcipulos violati Sabbati iniquè accuſabant, quod paucas ſegetum ſpicas vulſiſſent, & manibus triviſſent ad levandam famem, cùm parare cibos neceſſarios pridiè non potuiſſent, confluentibus ad Chriſtum turbis impediti, quas ad ejus doctrinam præparaverant. *Si autem ſciretis, quid eſt: Miſericordiam volo, & non Sacrificium: numquam condemnaſſetis innocentes.* Hinc apud alium Prophetam: *Quid dignum*, inquit, *offeram Domino? Curvabo genu Deo excelſo? Numquid offeram ei holocautomata, & vitulos anniculos? Numquid placari poteſt Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? Numquid dabo primogenitum meum pro ſcelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ? Indicabo tibi, ô homo, quid ſit bonum, & quid Dominus requirat à te: Utique facere judicium, & diligere miſericordiam, & ſollicitum ambulare cum Deo tuo.* In hujus Prophetæ verbis utrumque diſtinctum eſt, ſatiſque declaratum, illa Sacrificia per ſe ipſa non requirere Deum, quibus ſignificantur hæc Sacrificia quæ requirit Deus: *Beneficentiæ & communionis*, (inquit Apoſtolus) *nolite oblivisci: talibus enim Hoſtiis promeretur Deus.* Ac per hoc ubi ſcriptum eſt, *Miſericordiam volo non Sacrificium*, nihil aliud quàm Sacrificio Sacrificium prælatum oportet intelligi: Quoniam illud quod ab omnibus appellatur Sacrificium, ſignum eſt veri Sacrificii. Porrò autem *Miſericordia verum Sacrificium eſt. Quæcumque igitur in Miniſterio Tabernaculi ſive Templi multis modis de Sacrificiis leguntur divinis eſſe præcepta, ad dilectionem Dei & proximi ſignificandam referuntur.* In his enim duobus præceptis tota Lex pendet & Prophetæ. *Proinde verum Sacrificium eſt omne opus, quod agitur, ut ſancta ſocietate inhæreamus Deo, relatum ſcilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati eſſe poſſimus. Unde & ipſa miſericordia quâ homini ſubvenitur, ſi propter Deum non fit, non eſt Sacrificium: Etſi enim ab homine fit vel offertur, tamen Sacrificium res divina eſt... Unde ipſe homo Dei nomine conſecratus, & Deo votus, in quantum Mundo moritur ut Deo vivat, Sacrificium eſt: & hoc ad miſericordiam pertinet, quam quiſque in ſe ipſum facit. Propterea ſcriptum eſt:* Miſerere animæ tuæ placens Deo. *Corpus etiam noſtrum cùm per temperantiam caſtigamus, ſi hoc, quemadmodum debemus propter Deum facimus, ut non exhibeamus membra noſtra arma iniquitatis peccato, ſed arma juſtitiæ Deo Sacrificium eſt. Ad quod exhortans Apoſtolus ait:* Obſecro vos, fratres, per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora veſtra Hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum. *Si ergo corpus, quo inferiore tamquam famulo, vel tamquam inſtrumento utitur anima, cùm ejus bonus & rectus uſus ad Deum refertur, Sacrificium eſt; quantò magis anima ipſa cùm ſe refert ad Deum, ut igne amoris ejus accenſa, formam concupiſcentiæ ſæcularis amittat, eique tamquam incommutabili formæ ſubdita reformetur, hinc ei placens, quod ex ejus pulchritudine acceperit, fit Sacrificium?* His Sacrificiis Dominici Feſtique dies celebrandi ſunt, quia ita ſtatuit Chriſtus *Dominus Sabbati*, non ſolùm Judaici & typici, ſed Chriſtiani & ſpiritualis.

Jacobi 1. 27.

Oſee 6. 6.

Michea 6, 6.

Heb. 13, 16.

S. Auguſt. lib. 10. de Civitate Dei c. 6. & 7.

Matt. 22, 40.

Eccli. 30, 24.

Rom. 12. 1.

5. *Si ſciretis quid eſt, Miſericordiam volo, non Sacrificium; numquam condemnaſſetis innocentes.* Præclarè in hunc locum S. Hilarius: *Opus*, inquit, *ſalutis noſtræ non in Sacrificio, ſed in miſericordia eſt: & Lege ceſſante, in Dei bonitate ſalvamur. Cujus rei donum ſi intellexiſſent, numquam condemnaſſent innocentes, id eſt, Apoſtolos: quos inſimulaturi erant tranſgreſſæ Legis inviâ, cùm Sacrificiorum vetuſtate ceſſante univerſis per eos miſericordiæ novitas ſubveniret.*

S. Hilar. in c. 12. S. Matt.

6. Qui temerè ac facilè alios accuſat, judicat, calumniatur, Phariſaicæ malignitatis eſt hæres: Qui alios excuſat, & calumniis impetitos defendit, dominicæ charitatis eſt imitator. Sed ita excuſandi ſunt homines, ut peccata nuſquam excuſentur. *In his enim quæ peccata*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 40. in S. Mat. *omnino ſunt, nulla umquam excuſatio inveniri poteſt. Nam neque homicida, ſi per iracundiam ſe feciſſe dicet; neque adulter, ſi per cupiditatem commiſiſſe aſſeverabit, numquam ſatisfaciet: nec alia ulla excogitari cauſa poterit, ut hæc quæ peccata ſunt, non eſſe peccata videantur.* Nuſquam excuſatur, quod Deus damnat. Quamvis autem ſanctorum exempla, quæ in Scripturis ſacris referuntur, nec improbantur uſquam, ad ſimilia facta excuſanda valeant; ut oſtendit Chriſtus Davidis exemplo factum innocens Diſcipulorum ſuorum vindicans à calumnia: *Non legiſtis quid fecerit David? &c.* Non tamen aliorum hominum, qui vulgò probi & pii habentur, exempla inſtar regulæ nobis eſſe debent ad quam mores noſtros conformemus, ſed Lex una divina: nec legitimè quis excuſatur, ſi aliorum exempla ſequi maluerit, quàm ad Legem divinam & ſanctos ejus interpretes attendere. S. Auguſt. lib. de Catechizan. dis Rudibus c. 25. *Cùm videris multos non ſolùm hæc facere, ſed etiam defendere atque ſuadere, tene te ad Legem Dei, & non ſequaris prævaricatores ejus. Non enim ſecundùm illorum ſenſum, ſed ſecundùm illius veritatem judicaberis.*

7. *Et ecce homo habens manum aridam; & interrogabant eum, dicentes, ſi licet Sabbato curare? ut accuſarent eum. Ipſe autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo qui habeat ovem unam, & ſi ceciderit hæc Sabbatis in foveam, nonnè tenebit & levabit eam? Quantò magis melior eſt homo ove? Itaque licet Sabbatis benefacere.* Crudelis Phariſæorum invidia, cujus malignitas ipsâ Chriſti S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 41. in Matt. Domini divinâ charitate exacerbatur & nutritur. Chriſti gloriæ officere malunt, quàm ægroti hominis ſalutem videre. Illum interrogant, ut accuſandi ac reprehendendi nanciſcantur occaſionem. Ipſe autem admirabili benignitate curat, & reſpondet quàm mitis ſit omnibus aperiens, & inſidias inimicorum in ipſos convertens. Statuit hominem in medio, ut eos miſeriæ ejus intuitu ad miſericordiam flecteret: & ne ſic quidem facti ſunt meliores. Ovis exemplum adhibuit, quam Sabbato in foveam delapſam, inde educere & curare non morabantur: ut multò magis licere Sabbato benefacere homini intelligerent ad ſerviendum charitati, quàm pecudem è foſſa extrahere & curare ad ſerviendum cupiditati. Non erat enim neſcius quanta æris cupiditate vexarentur, & quòd auri multò magis quàm humanitatis eſſent cultores. Quàm multi vocem cupiditatis audiunt, charitatis vocem non audiunt! Magis dolent jacturam pecudis, quàm miſeriam, calamitatem, ægritudinem, mortem hominis: cùm tamen homo longè melior ſit pecude, præſertim Chriſtianus homo, frater in Chriſto noſter, Chriſti membrum, ejuſdemque gloriæ cœleſtis candidatus.

S. Petrus Chryſolog. ſerm. 32. 8. *Interrogabant eum; ſi licet Sabbato curare, ut accuſarent eum.* Ad infamiam Judicis & nequitiam cognitoris, quæritur de cura crimen, de pietate accuſatio, reatus de virtute, de ſalute ſupplicium. Sed mirum non eſt: ſemper offendunt bona malos, pia impios, ſancta profanos: aut quando non laſcivus diſciplinam, virtutem vitioſus, innocentiam crimineſus accuſat? Obſervabant ſolliciti Sacerdotes Sabbatis, non ſi peccaret, ſed ſi curaret: ut accuſarent eum. Amatores criminum invigilant, inſidiantur in accuſatione virtutum: quaſi contra ſalutem, non pro ſalute Sabbatum ſit proviſum. Sabbatum non impiè curam denegavit infirmis, ſed tota pietate aliquoties quietem præſtitit feſſis nimio labore mortalibus. Tunc dicit eis, alio Evangeliſta referente: *Licet Sabbatis benefacere an malè; animam ſalvam facere, an perdere?* Bonitatem commendat operis ſui: & illorum Marci 3. malitiæ conceptæ conſcientiam accuſat: Quia cùm ille ſalvum facere hominem corpore animoque geſtiret, illi cum accuſandi ſtudio perdere moliuntur. *At illi tacebant; & circumſpiciens eos cum ira, contriſtatus ſuper cæcitate cordis eorum.* Circumſpiciens dixit, non conſpiciens; id eſt, non tantùm faciem ut homo intuens, ſed ut Deus corpora, corda, mentes, ſenſus, præterita, præſentia, futura contemplatus. *Iraſcitur ut Dominus,*
A *contriſtatur ut parens, dolet ut homo, intuetur ut Deus.*

9. *Itaque licet Sabbatis benefacere.* Chriſtiana Sabbata, ſive Solennitates bonis operibus ſanctificari & celebrare oportet. Quotidianum autem & juge Sabbatum Chriſtianis eſt, non ſemel dumtaxat in hebdomade recurrens. Ideo Chriſtus Sabbatum vetus abolevit, impletaque Lege, Sabbati, aliorumque ritualium præceptorum onere Apoſtolos ſolvit. *Non enim* S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 40. in Matt. *decebat illos diem unum ſolemnem agere, quibus tota vita ſolemnitas eſt: nec juxta Arcam Dei atque Altare aureum aſſiſtere eos, qui Creatorem omnium in ſe ipſis habebant habitantem: multiſque modis, immò verò omnibus ipſos alloquentem: Alloquitur enim Fideles orantes, offerentes, per Scripturas, per miſericordiæ officia: &, quod omnia continet, in ipſis habitat. Cur igitur Sabbato illi opus eſt, qui per totam vitam ſuam agit ſolemni-*B*tatem, qui cæleſti vivit diſciplinâ, qui peccatorum immunis virtutes obſervat & colit? Solemnitatem igitur continuam agamus, nihil omninò malignitatis committentes. Nam tunc ſolùm veram ſolemnitatem peragimus, cùm ſpiritalis vitæ continuò cultum augemus, cùm à terrenis operibus abſtinemus, cùm ſpiritali vacamus otio, manus ab avaritia cohibentes, corpus à ſuperfluis & inutilibus abducentes laboribus. Servitutis enim extremæ ſunt hi labores, illiſque ſimiles, quibus in Ægypto Judæorum populus vexabatur. Nullum enim inter auri ſollicitos collectores, & cœni atque laterum operarios, quique ad paleas colligendas flagellis adigebantur, omninò diſcrimen eſt. Nam ut tunc Pharao atrociſſimus ille tyrannus, flagellis ad colligendas paleas adigebat Hebræos: ſic etiam nunc diabolus ad officium laterum flagellis cupiditatum multos incendit. Quid enim aliud aurum eſt, quàm* C *cœnum, & argentum quid aliud quàm palea? Sicut ergo palea ignem, ſic pecuniæ cupiditas avaritiæ flammam incendit, & quaſi cœnum aurum ipſum inquinat poſſidentes. Sed miſſus eſt nobis liberator, non Moyſes è deſerto, ſed Filius Dei de cœlo. Quare ſi poſt adventum ejus etiam in Ægypto permanebis, Ægyptiorum etiam ſuppliciis cruciaberis. Sin verò Ægypto ſpretâ, Iſrael ſpiritalem ſequeris, miraculorum omnium eris ſpectator. Nec tamen id ſolùm ad ſalutem ſufficit: Non enim ab Ægypto tantummodo recedendum eſt, ſed in repromiſſionis quoque Terram veniendum.* Ad hoc eniti ſtudiis omnibus Chriſtiani debent, ut bonorum operum frequenti & aſſidua exercitatione, ad Sabbatum æternæ quietis perveniant: ſed quia tota vita Chriſtiani, D ſi ſecundùm Evangelium vivat, Sabbatum eſt, totâ vitâ benefaciendum eſt.

10. *Tunc ait homini: Extende manum tuam, & extendit, & reſtituta eſt ſanitati ſicut altera.* Dominus “ S. Amb. lib. 5. in Lucam n. 39.
“ Jeſus, qui totum hominem ſalvum facere diſponebat,
“ per ſingula membra currebat, ut verè diceret, Indigna-
“ mini, quia totum hominem ſanum feci in Sabbato. *Ita-*
“ *que hoc loco* Manum illam quam extendit Adam, &
“ interdictæ arboris poma decerpſit, ſuccis bonorum fa-
“ ctorum ſalutaribus irrigavit; ut quæ crimine aruerat,
“ bonis operibus ſanaretur. In quo Judæos redarguit Chri-
“ ſtus, qui malis interpretationibus Legis præcepta viola-
“ rent, æſtimantes Sabbato etiam à bonis operibus ferian-
“ dum, cùm Lex in præſentibus formam præfiguraverit
“ futurorum; in quibus utique malorum feriæ futuræ ſunt,
“ E non bonorum. Nam licèt ſæcularia opera conquieſcant,
“ non otioſus tamen boni operis actus eſt in Dei laude re-
“ quieſcere. Audiſti Domini verba dicentis, *Extende ma-*
num tuam. In hoc homine omnium hominum imago figuratur: In hoc geritur cura cunctorum. *Aruerat enim* S. Petrus Chryſolog. ſerm. 32. *manus hominis magis ſtupore fidei, quàm ſiccitate nervorum; & plus culpâ conſcientiæ, quàm debilitate carnali. Antiqua nimis iſta erat, & quæ in Mundi principio contigerat ægritudo, nec arte hominis aut beneficio poterat hæc curari, quæ juſtâ Dei fuerat indignatione contracta: tetigerat vetita, inconceſſa præſumpſerat; cùm ſe ad arborem ſciendi bonum malumque porrexerat. Auctore indigebat, non qui maligna imponeret, ſed qui*

poſſet illatam relaxare ſententiam, & ignoſcendo reſolvere, quod religaverat indignando. In hoc homine noſtræ tantùm geritur umbra ſanitatis: perfecta autem ſalus noſtra reſervatur in Chriſto: quia tunc ariditas noſtræ manus miſerando diſſolvitur, cùm cruore perfunditur dominicæ Paſſionis; cùm in illo vitali ligno crucis extenditur; cùm carpit fructuoſam de dolore virtutem; cùm totam arborem ſalutis amplectitur; cùm clavis Domini corpus affigitur, quò numquam ad arborem concupiſcentiæ, & aridæ redeat voluptatis.

S. Ambroſ lib. 5. in Lucam. n. 40.

Extende manum tuam. *Communis iſta generaliſque medecina eſt. Et tu qui putas manum habere te ſanam, cave ne avaritiâ, cave ne ſacrilegio contrahatur. Extende ſæpiùs eam, extende ad illum pauperem qui te obſecrat: extende ut proximum juves, ut viduæ præſidium feras, eripias injuriæ, quem vides injuſtæ contumeliæ ſubjacere: extende ad Deum pro peccatis tuis. Sic manus extenditur, ſic ſanatur. Sic Jieroboam manum, cùm idolis ſacrificaret, contraxit; & rurſus cùm Deum rogaret, extendit.* Orate, Fratres, ut Sola Synagoga tali debilitate fuſcetur, nec ſit in Eccleſia cujus manum arefaciat cupiditas, contrahat avaritia, rapina debilitet, tenacitas ægrotam conſtringat: ſed ſi acciderit idipſum, audiat Dominum, & citò eam in opere pietatis extendat, relaxet, & in miſericordiâ, in eleemoſynis porrigat. *Sanari neſcit, qui neſcit pauperi fœnerari.*

1. Reg. 13. 4. & 6. — S. Petrus Chryſol. ſerm. 32.

11. *Exeuntes autem Phariſæi, conſilium faciebant adversùs eum, quomodo perderent eum.* Quàm cæca Phariſæorum invidia! charitatis opera Sabbato exercere nefas eſſe putant, conjurationem in Chriſtum bonum opus & Sabbato dignum eſſe volunt. Nullâ injuria vexati, Chriſto necem moliuntur: adeo pernicioſum malum invidia eſt: *Nec enim alienis ſolùm, ſed domeſticis, & illis ipſis qui invident, peſtifera eſt... Invidia intolerabile malum, ſerpentis documentum, dæmonum inventum, punitionis arrhabo, pietatis impedimentum, via ad gehennam, Regni cœlorum privatio.* Invidia crimen eſt non Phariſaicum modò, ſed diabolicum. *Invidiâ diaboli mors intravit in orbem terrarum: imitantur autem eum qui ſunt ex parte illius......* Invidia peſtiferum malum, *hominem in diaboli conditionem, ac in dæmonem immaniſſimum convertit. Invidiâ prima hominis cædes apparuit, invidiâ fraterna charitas contempta eſt. Invidiâ factum eſt, ut hiatu ſuo terra Dathan, Core, Abiron, univerſumque illum populum vivos abſorpſerit. Sed facillimum eſt, dicet aliquis, invidos accuſare: quomodo igitur ne veneno ſuo nos inficiat, faciemus? Si dabimus operam, ut quemadmodum fornicatori nefas eſt Eccleſiam ingredi, ſic invido quoque: immò verò multò magis invidus, quàm fornicator, à cœtu Fidelium exterminandus eſt.......* „Conſidera te non majorem illi cui invides, quàm tibi ipſi inferre injuriam, cùm te ipſum versùs mucronem impellas. Quid enim incommodi Caïn frater ſuo Abel intulit? Nonnè illum quidem invitus ad meliorem vitam citiùs tranſmiſit, ac ſe ipſum ærumnis involvit? Eſau verò qua in re manſueto Jacob obfuit, cùm ipſe etiam paternâ domo excidit, & poſt inſidias illas in aliena vagabatur regione? Jacob verò multis bonis atque divitiis abundavit. Qua in re fratres ſui Joſeph infeliciorem reddiderunt? Nonnè, quamquam ad ejus cædem pene veniſſent, inediæ malo in extremis periculis fuerunt, cùm ille Regia poteſtate in Ægypto potiretur? *Nam quantò majore invidiâ laboras, tantò majora illi offers bona, cui invides. Deus enim qui omnia perſpicit, cùm viderit innocentem injuriâ circumventum, extollit multò magis, clarumque illum facit, invidentem autem deprimit.* Interimamus ergo peſtiferam hanc beſtiam, ac multa ejus capita detruncemus. Multæ quippè invidiæ ſunt ſpecies. Quòd ſi qui amantem ſe diligit, nihil majus publicanis adipiſcitur: qui odio innocentem inſectatur, quid patietur? Quomodo gehennam effugietis, qui gentibus atque infidelibus deteriores eſtis? Quibus de cauſis fit, ut vehementiùs doleam atque crucier, cùm video nos, qui Angelos vel potiùs Angelorum Dominum imitari ex præcepto debemus, diabolum æmulari. *Magna enim etiam in Eccleſia, & in Clero, multòque major quàm in Laicis eſt invidia.* Penetravit & in clauſtra, teterrima illa peſtis. Qui religioſiores videntur, & à vitiis carnalibus magis remoti, interdum ſunt magis invidi: & caritate in ſe ipſis extinctâ, Jeſum in membris ſuis perdere moliuntur. *Phariſæi conſilium faciebant adversùs eum, quomodo perderent eum.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 41. in Matt. — S. Baſilius Hom. de Invidia. — Sap. 2. — S. Ioannes Chryſoſt. ibid.

12. *Jeſus autem ſciens receſſit inde, & ſecuti ſunt eum multi, & curavit omnes: & præcepit eis ne manifeſtum eum facerent.* Chriſtiana prudentia & charitas jubent, ut quantum in nobis eſt novorum criminum occaſionem inimicis noſtris & perſecutoribus ſubtrahamus: ut invidiâ & perſecutionibus hominum nequaquam deterreamur à tramite virtutis, à Miniſtrii noſtri ſacris functionibus, à curandis morbis ſpiritalibus hominum, à beneficentia erga omnes exercenda, exemplo Salvatoris noſtri. Latère verò cùm Chriſto magis amemus, quàm in hominum luce verſari. Frequentes in hominum applauſus, laudeſque, latebras humilitatis quæramus: *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi.* Nihil enim magiſè jugo juſtitiæ ſubducere collum ſolet, quàm inanis flatus gloriæ, quæ timidos, remiſſos, adulatores, ſimulatores homines reddit. Cur putas Chriſtum à Phariſæis dæmoniacum appellatum? Nonnè quia gloriam à multis aucupari cupiebant? Unde autem vulgus rectiùs de Chriſto ſentiebat? Nonnè quia procul ab hujuſmodi ægritudine aberat? Nihil certè ita iniquos amentes facit, quemadmodum ſi ad inanem multorum gloriam inhiare cupiditate cogaris: nihil ita probos, fortes, adamantis inſtar infractos homines conſtituit, quemadmodum inanis gloriæ contemptus.... Quot homines in populo ſunt, tot vinculis conſtringitur, tot dominis ſubjicitur, qui vulgi laude gaudet.... Inflantur enim voluptate homines, ac extolluntur, & in profundum rurſus facilè demerguntur, ſemper vexati animo numquam in tranquillitate vivunt.

Galat. 5. — S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 41. in Matt.

13. *Ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam dicentem: Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam ſuper eum Spiritum meum, & judicium gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus, arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet,* &c. Sacerdotale Miniſterium, officium curæ Paſtoralis, prædicandi munus, Dei vocatione dumtaxat & electione ſuſcipi debent ab eo, qui ſervum Dei ſe profitetur, & qui fidelitate ſuâ, accuratâ mandatorum ejus obſervantiâ, zelo pro ejus gloria, & Eccleſiæ ejus utilitatibus, dignus eſt quem conſtituat Dominus ſuper familiam ſuam, ut det illis cibum in tempore; qui Deo dilectus, ipſum ardentiſſimè diligit, nihilque ipſi præponit, gloriam illius unicè quærens, non quæ ſua ſunt. *Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus.* Spiritu Sancto plenus eſſe debet Prædicator veritatis, Sacerdos, Paſtor & Rector animarum: divinum illum Spiritum à Chriſto, de cujus plenitudine omnes accipimus, aſſiduis precibus poſtulare, ad illum recipiendum ſe humilitate & animi puritate diſponere, ut in illum dona ſua effundat abundè, & in illo quieſcat & maneat. *Ponam Spiritum meum ſuper eum.* Ut autem Spiritus Dei in illo habitet, neceſſe eſt ut abjiciat *Spiritum hujus mundi*, Chriſti manſuetudinem imitetur: ab ira, contentione, murmuratione, clamore, litibus ſit penitùs alienus: *Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus.* Nam *Servum Domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilem, patientem, cum modeſtia corripientem eos qui reſiſtunt veritati.* Et, *Epiſcopum oportet irreprehenſibilem eſſe, prudentem, doctorem, non vinolentum, non percuſſorem, non litigioſum.* Prælati non ſint *dominantes in cleris, ſed forma gregis ex animo, providentes non coactè, ſed ſpontaneè, ſecundum Deum.* Chriſti manſuetudinem ab Iſaia prædictam, ab Evangeliſta commendatam noverint, ut docerent Eccleſiaſticum miniſterium,

1. Cor. 2. 12. — 2. Tim. 2. 24. — 1. Tim. 3. 2. — 1. Petri 5.

non eſſe miniſterium ſuperbiæ, dominationis, ac violentiæ; ſed humilitatis, moderationis ac manſuetudinis. Caveat Sacerdos & Rector animarum, ne peccatores exacerbet, ne à ſe repellat, ne agreſti quadam & fera ſeveritate ad deſperationem compellat; ſed divina benignitate, & compatiente charitate à peccato retrahat, & ad Evangelicæ Legis obſervantiam ſuaviter adducat. Diſciplinæ ſeveritatem, quæ charitati & ſaluti animarum ſervire debet, prout charitas exigit, vel ſtringat, vel prudenter moderetur, quantùm ſalvâ Dei lege fieri poteſt. *Arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet.* Sic jura diſciplinæ contra delinquentes exerceat, ut pietatis viſcera non amittat. *Curandum quippè eſt, ut Rectorem ſubditis & matrem pietas, & patrem exhibeat diſciplina. Atque in hæc ſollicitâ circumſpectione providendum, ne aut diſtrictio rigida, aut pietas ſit remiſſa. Nam diſciplina vel miſericordia multùm deſtituitur, ſi una ſine altera teneatur. Sed erga ſubditos ſuos ineſſe Rectoribus debet & juſtè conſulens miſericordia, & piè ſæviens diſciplina .... Sit amor, ſed non emolliens; ſit rigor, ſed non exaſperans: ſit zelus, ſed non immoderatè ſæviens: ſit pietas, ſed non plus quàm expeditat parcens: ut dum ſe in arce regiminis juſtitia clementiaque permulcet, is qui præeſt, corda ſubditorum & terrendo demulceat, & tamen ad terroris reverentiam demulcendo conſtringat.*

S. Gregor. M. p. 2. Paſtoralis curæ c. 6.

Calamum quaſſatum non confringet, & linum fumigans non extinguet. Manſuetudinem admirabilem cum zelo divino, lenitatem cum juſtitia ſemper conjuxit Chriſtus Jeſus, de quo dictum eſt: *Intende, proſperè procede, & regna, propter veritatem, & manſuetudinem, & juſtitiam.* Hanc manſuetudinem experti Chriſtiani, in odorem unguentorum ipſius cucurrerunt. *Omnino propter manſuetudinem quæ in te prædicatur, currimus poſt te, Domine Jeſu, audientes quòd non ſpernas pauperem, peccatorem non horreas. Non horruiſti confitentem latronem, non lacrymantem peccatricem, non Chananæam ſupplicantem, non deprehenſam in adulterio, non ſedentem in telonio, non ſupplicantem Publicanum, non negantem Diſcipulum, non perſecutorem diſcipulorum, non ipſos crucifixores tuos. In odore horum currimus .... Quis non poſt illum libenter atque alacriter currat, qui & ab errore liberat, & errata diſſimulat, qui deinde merita vivendo tradit, præmia moriendo conquirit? Quam excuſationem habet, qui in odore horum unguentorum non currit, niſi ad quem fortè odor minimè pervenit? Sed enim in omnem terram exivit odor vitæ: quoniam miſericordiâ Domini plena eſt terra, & miſerationes ejus ſuper omnia opera ejus. Ergo qui vitalem hanc ſparſam ubique fragrantiam non ſentit, & ob hoc non currit, aut mortuus eſt, aut putidus.*

Pſal. 44. 5. S. Bern. ſerm. 22. in Cantican. 8.

14. *Et in nomine ejus Gentes ſperabunt.* In quem enim alium ſperarent, quàm in Salvatorem ſuum, in Mediatorem Dei & hominum? In nomine Chriſti ſperare, eſt ab illo ſalutem, & omnia ad ſalutem neceſſaria exſpectare. *Nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.* Sperat in Chriſti nomine, qui mundi promiſſa bonaque temporalia propter Chriſtum contemnit; qui ſola bona cœleſtia deſiderat, diliget, quærit, id eſt, Deum ſolum, *qui omne bonum* noſtrum eſt. Sperat in Chriſti nomine, qui vitæ hujus miſerias, calamitates, privationes, perſecutiones, damna quælibet temporalia, lubenti & tranquillo animo patitur ſpe felicitatis & gloriæ, quam Chriſtus nobis promiſit, & acquiſivit ſanguine ſuo. *Spe gaudentes, in tribulatione patientes.* Sperat in Chriſti nomine, qui in neceſſitatibus, in anguſtiis, in periculis ipſum invocat, cujus ſpes & fiducia non innititur hominibus, baculis ſcilicet arundineis, quantâvis poteſtate præcellant, qui propriæ ſuæ induſtriæ, ingenio, ſcientiæ, prudentiæ, divitiis non confidit; ſed uni Deo, & ejus gratiæ ac miſericordiæ adjutorio. Igitur *Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda veſtra; Deus adjutor noſter in æternum.*

Act. 4. 12. Rom. 12. Pſal. 91. 9.

15. *Tunc oblatus eſt ei dæmonium habens, cæcus, & mutus, & curavit eum, ita ut loqueretur & videret.* In hoc dæmoniaco miſera peccatoris hominis conditio adumbratur. Peccatoris animum diabolus poſſidet, amore peccati devinctum; oculos ejus interiores excæcat, ne videat peccati gravitatem ac fœditatem; Dei, quem offendit, ſummam & infinitam bonitatem; pœnarum inferni, quarum debitum incurrit, æternam acerbitatem; cæleſtis gloriæ, quam amiſit, felicitatem; Chriſti ad pœnitentiam vocantis & exſpectantis miſericordiam. *Ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt.* In hujus rei typum cùm Philiſtæi Samſonem apprehendiſſent, *ſtatim eruerunt oculos ejus, & duxerunt in Gazam vinctum catenis, & clauſum in carce molere fecerunt.* Denique diabolus mutum efficit peccatorem, ne Dei miſericordiam orando imploret, ne peccata ſua Deo & Sacerdoti confiteatur. Solus Deus, ſolus Chriſtus peccatorem curare poteſt, ut expulſo dæmone videat quàm bonus eſt Dominus, quanta peccati gravitas & fœditas, quàm miſeram ſerviat ſervitutem peccator diabolo mancipatus, quanta ſit pulchritudo juſtitiæ; quàm gratus eſſe debeat erga Deum & Chriſtum, qui ipſum à peccati, Diabolique ſervitute liberat, qui pœnas æternas illi condonavit, qui jus ad cæleſtem hæreditatem gloriæ filiorum Dei illi reſtituit. Solus Deus & Chriſtus ipſum illuminare poteſt, ut videat quæ agenda ſunt; ipſum juvare, eadem faciat. Solus peccatoris linguam ſolvere poteſt, ut in laudes Dei tacens priùs os laxetur. O Domine, *Illumina oculos meos, ne umquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus: Prævalui adverſùs eum..... Domine, labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam..... Dixit, Confitebor adverſùm me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Dixi, *Pronuntiabo, non adverſùm Deum, ſicut in clamore impietatis quando tacui, ſed adverſùm me injuſtitiam meam Domino.* Pronuntiabo, *confeſſio mea nondum ad os venerat; verumtamen Deus audivit vocem cordis mei. Vox mea in ore nondum erat, ſed auris Dei jam in corde erat.* Tu remiſiſti impietatem peccati mei: *quia dixi*, Pronuntiabo adverſùm me. *Multi enim pronuntiant iniquitatem ſuam, ſed adverſùs ipſum Dominum Deum, qui dicunt, Fatum mihi fecit, ſtellæ meæ fecerunt. Per circuitum volunt pervenire ad Deum accuſandum, qui nolunt de compendio venire ad Deum placandum. Quid eſt fatum? Quid ſunt ſtellæ? certè iſtæ quas in cœlo conſpicimus. Et quis eas fecit? Deus. Quis eas ordinavit? Deus. Ergo vides quòd voluiſti dicere, Deus fecit ut peccarem. Ita ille injuſtus, tu juſtus: quia niſi ille feciſſet, tu non peccaſſes. Tolle iſtas excuſationes in peccatis: Memento illius pſalmi*, Non declines cor meum in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis, cum hominibus operantibus iniquitatem.... Ego dixi, Domine, miſerere mei, ſana animam meam, quia peccavi tibi. *Ego peccavi, non fatum, non fortuna, non diabolus; quia nec ipſe coëgit, ſed ego perſuadenti conſenſi.* Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno, *Pro qua?* Pro ipſa venia peccatorum. *Inde orabit ad te omnis ſanctus, quia dimiſiſti peccata. Nam ſi non dimitteres peccata, non eſſet ſanctus qui ad te erraret.* In tempore opportuno: *Quando manifeſtabitur Novum Teſtamentum, quando manifeſtabitur gratia Chriſti.* Cùm autem venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub Lege, ut eos qui ſub Lege erant redimeret. *Unde redimeret? A diabolo, à peccatis ſuis, ab eo cui ſe vendiderant.* Sic à Chriſto Jeſu curatus eſt homo dæmonium habens, cæcus, & mutus. Liberatus à diabolo, illuminatiſque cordis oculis, vidit peccati ſui gravitatem: ad Medicum clamavit, miſericordiam ejus imploravit; peccata confeſſus eſt, liberatus gratias agit, laudatque Liberatoris ſui miſericordiam & bonitatem, qui *curavit eum ita ut loqueretur, & videret.*

Sophoniæ 1. 17. Judicum 16. 21. S. Hieron. in c. 12. Matt. Pſal. 12. 4. 5. Pſal. 55. 17. Pſal. 31. 5. S. Auguſt. Enarrat. 1. & 3. in Pſal. 31. Pſal. 140. 4.

16. *Et ſtupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic eſt Filius David? Phariſæi autem audientes*

dixerunt : Hic non ejicit dæmones niſi in Beelzebub principe dæmoniorum. Admirationem, plauſumque populi ferre Phariſæi non poſſunt : Chriſti beneficentiâ & hominum ſalute cruciantur. Nam quamvis receſſiſſet, occaſionemque ipſis ſedandi perturbationes animorum ſuorum dediſſet, inflammabatur tamen rurſus illorum animus, quoniam iterum beneficio illius incolumem hominem videbant. Qua ex re dæmone quoque ipſo pejores erant. Dæmon quippe ab homine citò recedens fugam arripuit : illi verò modò de Chriſto interficiendo agitabant conſilia ; modò calumniis ejus famam proſcindere conabantur, & hominum de illo exiſtimationem retundere. Tale certè malum invidia eſt, quâ nulla unquam malignitas pejor invenitur. Nam adulterio inquinati, voluptatis ſaltem iniquæ fructum, ut putant, aliquem capiunt, & brevi tempore peccatum committunt. Invidia autem & multò ante ſe ipſos, quàm quibus invident, perturbant & cruciant, & ita in agendo ſemper invidendoque ſunt, ut numquam peccandi afferant finem : ſed quemadmodum ſues luti immunditiâ, & dæmones noſtris damnis lætantur, ſic invidi calamitate proximorum exultant. Invidia, detractionis & calumniæ parens, Invidiâ in Jeſum impulſi Phariſæi, illum in Beelzebub principe dæmoniorum ejicere dæmonia calumniantur & blaſphemant. Ipſorum linguæ diabolus inſidet, illamque movet ad immanem illam ſacrilegamque calumniam. Verè lingua eorum, & quorumlibet obtrectatorum ſive calumniatorum eſt *Univerſitas iniquitatis, quæ maculat totum corpus, & inſlammat rotam nativitatis noſtræ, inflammata à gehenna. Omnis natura beſtiarum, & volucrum, & ſerpentium, & cæterorum domantur, & domita ſunt à natura humana : linguam autem nullus hominum domare poteſt : inquietum malum, plena veneno mortifero.* Detractio univerſale peccatum eſt, *Univerſitas iniquitatis:* Univerſale peccatum, propagatione, ut peccatum Adami: malitiâ, ut peccatum crucifixorum Chriſti : duratione, ut peccatum diaboli. Propagatur nempe detractionis peccatum conjunctione quadam & copulâ maledicentium linguarum, ſicut peccatum originale carnali copulâ ſexuum : utrumque væſana libidine ; illud procreandi, iſtud nocendi. A patre in filios traducitur peccatum originis : à principali detrahente in audientes traducitur peccatum detractionis, cùm ſponte audiunt, & detractionem approbant, vel ea delectantur, vel repetendo ſuam faciunt. *Videas ambulare ſeorſum, convenire ſibi & ſedare pariter, moxque laxare procaces linguas in deteſtandum ſuſurrum. Una uni conjungitur, nec ſpiraculum incedit in eis : Tanta eſt libido detrahendi, audiendive detrahentem. Ineunt familiaritatem ad maledicendum, concordes ad diſcordiam . . . . . Omnis qui detrahit, primùm quidem ſe ipſum prodit vacuum charitate : deinde quid aliud detrahendo intendit, niſi ut is cui detrahit, veniat in odium vel contemptum ipſis apud quos detrahit? Ferit ergo charitatem in omnibus qui ſe audiunt lingua maledica, & quantùm in ſe eſt, necat funditus & extinguit. Non ſolùm autem, ſed & in abſentibus univerſis, ad quos volans verbum fortè per eos qui præſentes ſunt, pervenire contigerit. Vides quàm facilè & in brevi ingentem multitudinem animarum velociter currens ſermo tabe malitiæ hujus inficere poſſit? Propterea dicit de talibus propheticus Spiritus :* Quorum os maledictione & amaritudine

» plenum eſt, veloces pedes eorum ad effundendum

» ſanguinem ; *Utique tam veloces, quàm velociter currit ſermo. Unus eſt qui loquitur, & unum tantùm verbum profert : & tamen unum illud verbum uno in momento multitudinis audientium dum aures inficit, animas interficit.* Detractio & calumnia *Ab uno principe exorta, exinde in traduces linguarum & aurium ſerpit ; & ita modici ſeminis vitium cætera rumoris obſcurat, ut nemo recogitet ne primum illud os mendacium ſeminaverit ; quod ſæpè fit aut ingenio æmulationis, aut arbitrio ſuſpicionis, aut non nova, ſed ingenitâ quibuſdam mentiendi voluptate.* Sic Phariſæi æmulationis ingenio, diabolicæ invidiæ inſtinctu, Chriſti Jeſu famam dilacerant, & in vulgus diſſeminant impiam immanemque calumniam, dicentes : *Non ejicit dæmones niſi in Beelzebub principe dæmoniorum.* Lingua eorum, & quorumvis hominum maledicorum, *Univerſitas iniquitatis* eſt. Detractio nempe & calumnia eſt univerſale peccatum, non ſolùm propagatione & extenſione, ut peccatum Adami, ſed univerſale malitiâ, ut peccatum crucifixorum Chriſti. *Gladius anceps, immò triceps eſt lingua detractoris.* Lingua eorum gladius acutus. *Nec verò ejuſdem linguam ipſo etiam mucrone quo Dominicum latus confoſſum eſt, crudeliorem dicere verearis. Fodit enim hæc quoque Chriſti corpus, & membrum de membro, nec jam exanime fodit, ſed facit exanime fodiendo. Ipſis quoque nocentior eſt ſpinis, quas illi tam ſublimi capiti furor militaris impoſuit, ſeu etiam clavis ferreis, quos ſanctiſſimis manibus illis & pedibus conſummata Judaicæ Gentis iniquitas infixit. Niſi enim hujus quod nunc pungitur & transfoditur, corporis vitam, ſui vitæ corporis prætuliſſet, numquam illud pro iſto, mortis injuriæ, crucis ignominiæ tradidiſſet.* Denique detractio univerſale peccatum eſt duratione, ut peccatum diaboli, quia non remittitur crimen illud niſi fama proximi ſubverſa vel imminuta reſtituatur & reſarciatur : *Non* enim *dimittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum.* Vix autem fit à maledicis & calumniatoribus reſtitutio debita famæ proximorum, dum ipſi metuunt ne fama ſua hujuſmodi reſtitutione imminuatur. Unde vix peccatorum remiſſionem obtinent, ſed inſtar Phariſæorum Chriſto detrahentiũ, *Rei ſunt æterni delicti.*

17. *Jeſus autem ſciens cogitationes eorum, dixit eis : Omne Regnum diviſum contra ſe, deſolabitur : & omnis civitas vel domus diviſa contra ſe non ſtabit. Et ſi ſatanas ſatanam ejicit, adversùs ſe diviſus eſt : quomodo ergo ſtabit Regnum ejus ? Et ſi ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii veſtri in quo ejiciunt? . . . . Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos Regnum Dei.* Calumniati jam Phariſæi fuerant, quòd in Beelzebub dæmonia ejiceret : ſed tunc quidem non increpavit, nec quidquam omnino ad hoc reſpondit: ſed partim multitudine ſignorum, partim dignitate doctrinæ ad cognoſcendam omnipotentiam ſuam inducebat. Verùm quoniam in nequitia ſua perſeverantes eadem effutiebant, reſpondet nunc ut Deitatem ſuam probet : primò arcana cordium ipſorum, & occulta conſilia revelando ; tum dæmones facilè ejiciendo. Et quamquam impudens illa calumnia eſſet, cùm invidi non conſiderent quid dicant, ſed quicquid in buccam venerit temerè proferant, non negligit tamen Chriſtus, ſed ipſorum utilitati conſulens reſpondet, ut nos doceat ita mites eſſe erga inimicos, ut etiamſi adversùm nos ea dicant quæ nulla ratione nituntur, & quorum minimè conſcii ac rei ſumus, non conturbemur tamen, neque commoveamur, ſed æquo animo factorum noſtrorum rationem reddamus : non convitia convitiis, calumnias calumniis, detractiones detractionibus repellamus : non ultionem ſpiremus, & repetamus ; ſed peccantium conſulamus utilitati, ſtudeamus converſioni & emendationi. Divinam Jeſu Chriſti Domini noſtri charitatem & manſuetudinem imitemur, qui cùm pœnas à Phariſæis facilè repetere poſſet, rationibus eos refellere & convincere maluit, tum ut moderationis exemplum præberet ; tum ut eos ad iniquitatis emendationem invitaret. Neque verò Scripturæ teſtimoniis impræſentiarum utitur ut illos refellat, quia Scripturæ ſenſum pravis expoſitionibus detorquebant ; ſed familiaribus ſimilitudinibus illos coarguit. *Omne regnum*, inquit, *diviſum contra ſe, deſolabitur : & omnis civitas vel domus contra ſe diviſa non ſtabit.* Quod regnum tam firmum, quæ civitas vel domus tam ſtabilis, quæ non odiis ac diſſidiis inteſtinis funditùs poſſit everti ? Concordiâ res minimæ creſcunt, diſcordiâ maximæ dilabuntur, Si ergo vi principis dæmonum ejicio dæmones, ſeditio jam & pugna inter dæmones eſt, cùm alter in alterum inſurgat. Debilitato autem & diviſo dæmo-

Marginal notes: S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 41. in S. Mat. — Iacobi 3. 6. & 7. — S. Bern. ſerm. 24. in Cantica. — Pſal. 13. — Tertull. Apolog. c. 7. — S. Bern. ſerm. 17. de Diverſis. — S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 42. in Matt.

nis Regno, quàm vim habebit ut alios ejicere poſſit? A

S. Auguſt. ſerm. 71. aliàs 11. de Verbis Domini c. 1. *Hoc dicens* Chriſtus, *ex ipſorum confeſſione volebat intelligi, quòd in eum non credendo, in regno diaboli eſſe delegiſſent, quod utique adversùm ſe diviſum ſtare non poſſet. Eligant ergo Phariſæi quod voluerint: ſi ſatanas ſatanam non poteſt ejicere, nihil contra Dominum quod dicerent invenire potuerunt: ſi autem poteſt, multò magis ſibi proſpiciant, & recedant de regno ejus, quod adversùm ſe diviſum ſtare non poteſt.*

Et ſi ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii veſtri in quo ejiciunt? Ideo ipſi judices veſtri erunt. De Judæorum Exorciſtis id intelligi dixi in expoſitione ſenſus litteralis. Quamdiu enim apud Judæos fuit vera Eccleſia, apud illos fuere qui poteſtatem in dæmones haberent, illoſque ab obſeſſis hominum corporibus nominis Dei invocatione ac virtute expellere poſſent. Hinc S. Irenæus: B

S. Irenæus lib. 2. c. 5. *Unus eſt, inquit, omnium Dominus, & propter hoc Altiſſimi & omnipotentis appellationi omnia ſubjecta ſunt: & hujus invocatione, etiam ante adventum Domini noſtri ſalvabantur homines & à ſpiritibus nequiſſimis & à dæmoniis univerſis.* Sed conſtitutâ apud Gentes Eccleſiâ, quam Jeſus Chriſtus acquiſivit ſanguine ſuo, extra illam nemini poteſtas datur ejiciendi dæmones ex hominum corporibus, uti nec poteſtas illos ejiciendi ex animabus, quibus per peccatum dominantur. Hæc veræ Eccleſiæ nota, quam numquam vendicare ſibi potuerunt Schiſmaticæ ſocietates ab Eccleſiæ unitate diviſæ, & ſatanæ mancipatæ. *Filii veſtri in quo ejiciunt?* Non ſpernenda S. Auguſtini, & quorumdam aliorum Patrum interpretatio, de Diſcipulis Chriſti, illius populi filiis, id eſt, Judæorum conterraneis hunc locum expli- C

S. Auguſt. loco mox citato. cantium: *Qui certè Diſcipuli Domini noſtri Jeſu Chriſti bene ſibi conſcii fuerant, nihil ſe malarum artium à bono Magiſtro didiciſſe, ut in principe dæmoniorum ejicerent dæmones.* Ideo, *inquit*, ipſi judices veſtri erunt. *Ipſi ignobilia & contemptibilia hujus mundi, in quibus non artificioſa malignitas, ſed ſancta ſimplicitas meæ virtutis apparet, ipſi teſtes mei, judices erunt veſtri.* Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones: *nec aliter poſſunt & filii veſtri ejicere, quibus non malignam doctrinam, ſed fidem ſimplicem dedi: procul dubio pervenit in vos Regnum Dei, quo ſubvertitur regnum Diaboli, cum quo & vos ſubvertimini.* Ubi Spiritus Dei, ibi regnum Dei. Regnum

1. Ioannis 3. 8. diaboli everſio, effectus Incarnationis eſt. *In hoc* enim *apparuit Filius Dei, ut diſſolvat opera diaboli.* Dæmonem ab obſeſſis corporibus Chriſtus ejiciebat, ut mira- D culis illis viſibilibus oſtenderet ſe illum inviſibiliter ex animabus ejicere, quas captivas detinebat.

18. *Aut quomodo poteſt quiſquam intrare in domum fortis, & vaſa ejus diripere, niſi priùs alligaverit fortem? Et tunc domum illius diripiet.* Filii, inquit, veſtri, qui

S. Aug. ſerm. 71 aliàs 11. de Verbis Domini c. 1.
» vel crediderunt in me, vel adhuc credituri ſunt, & eje-
» cturi dæmones non in dæmonum principe, ſed in ſim-
» plici ſanctitate, qui certè vel fuerunt, vel hoc ſunt quod
» etiam vos eſtis, id eſt, peccatores atque impii; & ideo
» in domo diaboli, & vaſa diaboli, quomodo ab illo poſ-
» ſent erui, quos prævalente iniquitate fortiter obtinebat,
» niſi alligatus juſtitiæ meæ vinculis, & vaſa ejus eripe-
» rem quæ erant vaſa iræ, & ea facerem vaſa miſericor-
» diæ? Hoc eſt quod etiam beatus Apoſtolus, & quaſi de
» ſuis meritis gloriantibus increpans dicit: *Quis enim te*
1. Cor. 4. 7. » *diſcernit?* Hoc eſt, à maſſa perditionis ex Adam, & à
» vaſis iræ quis te diſcernit? Et ne quiſquam diceret, Ju-
» ſtitia mea: *Quid enim habes*, inquit, *quod non accepiſti?*
Epheſ. 2. 3. » Unde & de ſe ipſo dicit, *Fuimus enim & nos aliquando na-*
» *turaliter filii iræ, ſicut & cæteri.* Ergo & ipſe vas erat in
» domo illius malè fortis, cùm eſſet Eccleſiæ perſecutor,
» blaſphemus, injurioſus, in malitia & invidia, ſicut fa-
» tetur, agens. *Sed ille qui alligavit fortem, eripuit ab eo*
» *vas perditionis, & vas electionis effecit.*

S. Hieron. in c. 12. S. Matt. *Aut quomodo poteſt quiſquam intrare in domum fortis, & vaſa ejus diripere, niſi prius alligaverit fortem?* &c. Non debemus eſſe ſecuri: adverſarius noſter for-» tis, victoris quoque vocibus comprobatur. *Princeps* A eſt *hujus mundi*, *Rector tenebrarum harum*, *Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ*, malorum omnium caput. *Non eſt ſuper terram poteſtas quæ comparetur ei, qui factus eſt, ut nullum timeret.* Iob. 14. 24. Arx ipſius *Mundus*, qui in *maligno poſitus eſt*; Non creatoris dignitate, ſed magnitudine delinquentis. Arma ejus, voluptates, divitiæ, honores, luxus, ſpectacula, tentationes; amores, errores, terroreſque mundi. Subditi ejus ac ſervi, infideles & iniqui omnes, quibus ut tyrannus dominatur. Vaſa ejus & nos quondam fuimus. Verùm longè major eſt Chriſti Jeſu Domini noſtri poteſtas, qui adhuc in cunis poſitus ſpolia Samariæ & fortitudinem Damaſci Diabolo abſtulit, ſcilicet Magos, qui ad ſuum præſepe Bethleemum adoraturi, & munera myſtica oblaturi venerunt. Satanam ſecum congredi auſum in deſerto vicit, in cruce penitùs B debellavit, deleto quòd adversùs non conſcripſerat chirographo, & affixo cruci: *Et exſpolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Coloſſ. 2. 14. 15. Alligatus eſt fortis, & religatus in tartarum, & Domini contritus pede, & direptis ſedibus Tyranni, captiva ducta eſt captivitas.

Emere poteſt quiſque ſervum ſuum, creare non poteſt: S. Auguſt. ſerm. 230 Edit. noviſſimæ Pariſienſis. Dominus autem ſervos ſuos & creavit, & redemit: creavit ut eſſent, redemit, ne ſemper captivi eſſent. *Incidimus enim in principem hujus ſæculi, qui reduxit Adam & ſervum fecit, & cœpit nos tamquam vernaculos poſſidere. Sed venit Redemptor, & victus eſt deceptor. Et quid fecit Redemptor noſter captivatori noſtro? Ad pretium noſtrum tetendit muſcipulam crucem ſuam: poſuit ibi quaſi eſcam ſanguinem ſuum. Ille. autem potuit ſanguinem iſtum fundere, non meruit bibere. Et in eo quòd* C *fudit ſanguinem non debitoris, juſſus eſt reddere debitores; fudit ſanguinem innocentis, juſſus eſt recedere à nocentibus. Ille quippè ſanguinem ſuum ad hoc fudit, ut peccata noſtra deleret. Unde ergo ille nos tenebat, deletum eſt ſanguine Redemptoris. Non enim tenebat nos niſi vinculis peccatorum noſtrorum. Iſtæ erant catenæ captivorum. Venit ille, alligavit fortem vinculis paſſionis ſuæ: intravit in domum ejus, id eſt, in corda eorum ubi ipſe habitabat, & vincula ejus arripuit. Nos ſumus vaſa. Iſta impleverat ille amaritudine ſua. Hanc amaritudinem etiam noſtro Redemptori in felle propinavit. Impleverat ergo nos ille tanquam vaſa ſua: Dominus autem noſter arripiens vaſa ejus, & ſua faciens, fudit amaritudinem, implevit dulcedine.*

D Quomodo poteſt quiſquam intrare in domum fortis, niſi priùs alligaverit fortem? &c. S. Cæſar. Arelatenſis ſerm. 188. aliàs inter Auguſtinianos de Temp. 197 nunc in Appendice 37. *Venit Chriſtus, & alligavit diabolum. Sed dicit aliquis, Si alligatus eſt, quare adhuc tantùm prævalet? Verum eſt, Fratres, multùm prævalet, ſed tepidis & negligentibus, & Deum in veritate non timentibus dominatur. Alligatus eſt enim tamquam innexus canis catenis; & neminem poteſt mordere, niſi eum qui ſe ad illum ultrò mortifera ſecuritate conjunxerit. Jam videte, Fratres, quàm ſtultus homo ille eſt, quàm canis in catena poſitus mordet. Tu te ad illum per voluntates & cupiditates ſæculi noli conjungere; & ille ad te non præſumet accedere. Latrare poteſt, ſollicitare poteſt; mordere non poteſt niſi volentem. Non enim cogendo, ſed ſuadendo nocet: nec extorquet à nobis conſenſum, ſed petit.*

19. *Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non* E *congregat mecum, ſpargit.* «S. Aug. «ſerm. «71 aliàs de Ver«bis Do«mini 11 «c. 2. Hoc dicit Chriſtus, ne putarent increduli & impii adverſantes nomini Chriſtiano, propter diverſas hæreſes & ſchiſmata eorum, qui ſub nomine Chriſtiano greges colligunt perditorum, etiam Chriſti Regnum adversùm ſe eſſe diviſum. *Non ait, Qui non eſt ſub voce nominis mei, aut ſub ſpecie ſacramenti mei: ſed*, Qui non eſt mecum, contra me eſt. *Nec ait, Qui non congregat ſub voce nominis mei: ſed*, Qui non congregat mecum, ſpargit. *Non ergo eſt adversùm ſe diviſum Regnum Chriſti; ſed homines conantur dividere quod emptum eſt pretio Sanguinis Chriſti.* Novit enim Dominus qui ſunt ejus. 2. Tim. 2. 9. Et recedat, *inquit*, ab iniquitate omnis qui invocat nomen Domini. *Nam ſi ab iniqui-*

tate non recedit, non pertinet ad regnum Chriſti, etiam nominans nomen Chriſti. Ut ergo aliqua, exempli gratiâ commemorem, ſpiritus avaritiæ & ſpiritus luxuriæ, quia ille contrahit, ille profundit,. diviſi ſunt adverſùm ſe, & ambo pertinent ad regnum diaboli. Apud Idolorum cultores, ſpiritus Junonis & ſpiritus Herculis diviſi ſunt adverſùm ſe, & ambo pertinent ad regnum diaboli. Arianus & Photinianus ambo hæretici, & adverſùm ſe ambo diviſi. Omnia vitia erroreſque mortalium inter ſe contrarii, diviſi ſunt adverſùm ſe, & omnia pertinent ad regnum diaboli: ideo non ſtabit regnum ejus. Juſtus autem & impius, fidelis & incredulus, Catholicus & hæreticus, diviſi quidem ſunt adverſùm ſe, ſed non ambo pertinent ad Regnum Chriſti. Novit Dominus qui ſunt ejus. Nemo ſibi de vocabulo blandiatur, Si vult ſibi prodeſſe nomen Domini, recedat ab iniquitate qui invocat nomen Domini. Qui ab Eccleſia receſſerunt, aut in ea ſchiſmata & tumultus excitant, aut denique ſecundùm Evangelium vitam non inſtituunt, contra Chriſtum ſunt, quia non cum ipſo; ſpargunt, quia cùm illo non congregant. De his bonus Chriſtianus Prophetæ verba
Pſal. 54. 19. uſurpans, ait: *Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi; quoniam inter multos erant mecum.*
S. Auguſt. Enarrat. in hunc Pſal. Quam ſententiam egregiè S. Auguſtinus explicat: *Baptiſmum habebamus utrique, in eo erant mecum: Evangelium utrique legebamus, erant in eo mecum: Feſta Martyrum celebrabamus, erant ibi mecum. Paſchæ ſolemnitatem celebrabamus, erant ibi mecum. Sed non omnino mecum. In ſchiſmate non mecum, in hæreſi non mecum. In multis mecum, in paucis non mecum. Sed in his paucis in quibus non mecum, non proſunt multa in quibus mecum.* Etenim, Fratres, videte, quàm multa
„ enumeravit Apoſtolus Paulus: unum dixit, ſi defuerit
1. Cor. 13. 1. „ fruſtra ſunt illa. *Si linguis hominum loquar & Angelorum,*
„ ait, *ſi habeam omnem prophetiam, & omnem fidem, & omnem ſcientiam, ſi montes transferam, ſi diſtribuam omnia mea pauperibus, ſi tradam corpus meum ita ut ardeat.* Quàm multa enumeravit? *His omnibus multis deſit una charitas: illa numero plura ſunt, hæc pondere major eſt. Ergo in omnibus Sacramentis mecum, in una charitate non mecum.* Quoniam inter multos erant mecum. *Qui ſe ſeparaverunt à me, mecum erant, non in paucis, ſed in multis. Etenim per totum orbem terrarum pauca ſunt grana, multæ ſunt paleæ. Quid ergo ait? In palea mecum erant, in tritico non mecum erant. Et propinquat palea tritico, de uno ſemine exit, in uno agro radicatur, unâ pluviâ nutritur, eumdem meſſorem patitur, eamdem triturationem ſuſtinet, eamdem ventilationem expectat, non in unum horreum intrat.*

Qui non eſt mecum, contra me eſt; & qui non congregat
S. Auguſt. lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſ. c. 28. *mecum, ſpargit.* Hinc olim colligebat contra Pelagianos S. Auguſtinus, non eſſe medium locum extra Regnum cœlorum, ubi infantes ſine baptiſmo decedentes vitam beatitudinis æternæ & quietis poſſidere poſſent. *Non eſt*, inquit, *ullus ulli medius locus, ut poſſit eſſe niſi cum diabolo, qui non eſt cum Chriſto.*

Ex eadem Chriſti Domini ſententia colligo, nullum eſſe ſtatum medium inter charitatem & cupiditatem, inter amorem ſæculi, & amorem Dei, adeoque inter amorem Dei & inimicitiam cum Deo. Nam *Adulteri, neſci-*
Jacobi 4. 4. *tis quia amicitia hujus mundi, inimica eſt Dei! Quicumque ergo voluerit amicus eſſe ſæculi hujus, inimicus Dei conſtituitur.* Qui *noluerit ſervire charitati, neceſſe eſt ut ſer-*
S. Auguſt. in Pſal. 18. *viat iniquitati.* Amicitia hujus mundi adultera eſt Hominem vult dividi, ut Chriſti ſit ex parte, & mundi ex parte, ut meretrix illa coram Salomone litigans: *Nec*
1. Reg. 3. 26. *mihi, nec tibi ſit, ſed dividatur.* Sed Deus noſter *Deus ze-*
Exod. 20. 5. & 34. 14. Deuter. 4. 24. *lotes eſt.* Totum ſibi vendicat hominem, qui totum fecit, totum redemit.

Qui non eſt mecum, contra me eſt. Qui Chriſti fidem, doctrinam, gloriam, Eccleſiam, ſervos non defendit cùm oppugnantur; qui non ſervit illis & ad bonum non cooperatur, cùm poteſt, Chriſti inimicus eſt.

20. *Ideo dico vobis, Omne peccatum & blaſphemia*
A *remittetur hominibus, Spiritûs autem blaſphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Agnitæ veritatis ſive quæ fidem, ſive quæ mores ſpectet impugnatio, fraternæ charitatis invidentia, obſtinatio in peccato, & impœnitentia, verba ſunt contra Spiritum Sanctum, quæ difficillimè remittuntur: ſed impœnitentia ſola blaſphemiæ in Spiritum Sanctum genus eſt, neque in hoc ſæculo neque in futuro, id eſt, numquam omnino remittendæ. Timendum ergo ne peccator, qui cùm in profundum peccatorum venerit, contemnit; qui nec divinis promiſſis, nec minis, nec ſpe præmiorum, nec terrore pœnarum æternarum, nec amore,
B nec timore, nec internis Dei inſpirationibus, nec externis admonitionibus, exhortationibus, correptionibus miniſtrorum ejus, flectitur ad pœnitentiam, aut ipſam in dies procraſtinat, adeoque quotidianæ in Spiritum Sanctum contumeliæ & blaſphemiæ reus eſt: Timendum (inquam) maximè ne peccati ſui remiſſionem numquam obtineat, quia pœnitentiæ donum difficillimè conſequetur: ſi verò (quod hujuſmodi impiis utplurimùm contingit) moriatur impœnitens, de illius æterna ſalute actum eſt. *An divitias bonitatis Dei, & patientiæ, &* Rom. 2. 4. & 5.
longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis juſti judicii Dei. Hanc doctrinam S.
C Auguſtinus egregiè ac luculentè explicat: *Quod*, in- S. Auguſt. ſerm. 71. aliàs 11. de Verbis Domini c. 12. & ſeq.
quit, *commune eſt Patri & Filio, per hoc nos voluerunt habere communionem & inter nos & ſecum, & per illud Donum nos colligere in unum, quod ambo habent unum, hoc eſt, per Spiritum Sanctum Deum & donum Dei. In hoc enim reconciliamur Divinitati, eaque delectamur. Nam quid nobis prodeſſet quicquid boni noſſemus, niſi etiam diligeremus? Sicut autem veritate diſcimus, ita charitate diligimus; ut & pleniùs cognoſcamus, & beati cognito perfruamur.* Charitas *porrò* diffuſa eſt in cordibus Rom. 5. 5.
noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis. *Et quia peccatis alienabamur à poſſeſſione verorum bonorum, charitas cooperit multitudinem peccatorum. Eſt ergo Pater Filio Veritati origo verax, & Filius de veraci Patre orta Veritas, & Spiritus Sanctus à Patre bono*
D *& Filio bono effuſa bonitas: omnium eſt autem non impar Divinitas, nec ſeparabilis unitas. Primum ergo in nos ad accipiendam vitam æternam, quæ in noviſſimo dabitur, de bonitate Dei munus venit ab initio fidei, remiſſio peccatorum. Illis enim manentibus, manent quodammodo inimicitiæ adverſùs Deum, & ab illo alienatio, quæ à noſtro malo eſt: quoniam non mentitur Scriptura, dicens,* Iniquitates veſtræ diviſerunt inter vos & Deum Iſai. 59. 2.
veſtrum. *Non itaque nobis infert bona ſua, niſi auferat mala noſtra. Et in tantum illa creſcunt, in quantum iſta minuuntur: nec illa perficientur, niſi iſta finiantur. Jam verò quòd Dominus Jeſus ſic in Spiritu Sancto peccata dimittit, quemadmodum in Spiritu Sancto dæmones ejicit, hinc intelligi poteſt, quòd poſtea quàm reſurrexiſſet à mortuis, cùm dixiſſet Diſcipulis ſuis,* Accipite Spiritum Sanctum, *continuò ſubjecit:* Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, re-
E tenta ſunt........ *Contra hoc donum gratuitum*, remiſſionis peccatorum, *contra iſtam Dei gratiam loquitur cor impœnitens. Ipſa ergo impœnitentia eſt Spiritûs blaſphemia, quæ non remittetur neque in hoc ſæculo, neque in futuro. Contra Spiritum enim ſanctum, quo baptizantur quorum peccata omnia dimittuntur, & quem accepit Eccleſia, ut cui dimiſerit peccata, dimittantur ei, verbum valde malum & nimis impium, ſive cogitatione, ſive etiam linguâ ſuâ dicit, quem patientia Dei cùm ad pœnitentiam adducat, ipſe ſecundùm duritiam cordis ſui, & cor impœnitens, theſaurizat ſibi iram in die iræ & revelationis juſti judicii Dei, qui reddet unicuique ſecundùm opera ejus. Hæc ergo impœnitentia, contra quam clamabant & Præco, & Judex, dicentes,* Pœni-

tentiam agite, appropinquavit enim Regnum cælorum; *contra quam Dominus os Evangelicæ prædicationis aperuit; & contra quam ipſum Evangelium in toto orbe prædicandum eſſe prædixit; ubi poſteaquàm reſurrexit à mortuis, ait Diſcipulis,* Oportebat pati Chriſtum, & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remiſſionem peccatorum per omnes gentes incipientibus ab Jeruſalem: *Hæc omnino impœnitentia non habet remiſſionem neque in hoc ſæculo, neque in futuro: quia pœnitentia impetrat remiſſionem in hoc ſæculo, quæ valeat in futuro. Sed iſta impœnitentia vel cor impœnitens quamdiu quiſque in hac carne vivit, non poteſt judicari. De nullo enim deſperandum eſt, quamdiu patientia Dei ad pœnitentiam adducit, nec de hac vita rapit impium, qui non mortem vult impii, quantùm ut revertatur & vivat.*

Luca 24. 46.

Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro. *Dicit verbum contra Spiritum Sanctum, qui unitati Eccleſiæ corde impœnitenti reſiſtit, ubi in Spiritu Sancto fit remiſſio peccatorum.* Hinc Chriſtus, ubi dixit, *Qui non eſt mecum, contra me eſt; & qui non congregat mecum, ſpargit:* ut illos oſtenderet ad ſe non pertinere, qui extra congregando, nollent congregare, ſed ſpargere; deinde ſubjunxit: *Ideo dico vobis, Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: Spiritûs autem blaſphemia non remittetur. Quid eſt hoc? Ideo ſola Spiritûs blaſphemia non remittetur, quoniam qui non eſt cum Chriſto, contra ipſum eſt; & qui non cum illo congregat, ſpargit? Ideo utique. Qui enim non cum illo congregat, quomodolibet ſub ejus nomine congreget, non habet Spiritum Sanctum. Hic omnino, hic nos compulit, non alibi intelligere fieri remiſſionem omnis peccati, omniſque blaſphemiæ, niſi in Chriſti congregatione quæ non ſpargit. Congregatur quippe in Spiritu Sancto, qui non eſt contra ſe ipſum diviſus, ſicut ille immundus ſpiritus. Et propterea omnes Congregationes, vel potiùs diſperſiones, quæ ſe Chriſti Eccleſiam appellant, & ſunt inter ſe diviſæ atque contrariæ, & unitatis congregationi, quæ vera eſt Eccleſia ejus, inimicæ, non quia videntur ejus habere nomen; idcirco pertinent ad ejus congregationem. Pertinerent autem, ſi Spiritus Sanctus, in quo conſociatur hæc congregatio, adverſùm ſe ipſum diviſus eſſet. Hoc autem quia non eſt, ideo peccatum omne atque blaſphemia remittetur hominibus in hac congregatione, quam in Spiritu Sancto, & non adverſùs ſe ipſum diviſo congregat Chriſtus. Ipſius autem Spiritûs blaſphemia illa, qua fit ut corde impœnitenti huic tanto Dei dono uſque in finem vitæ iſtius reſiſtatur, non remittetur. Nam etſi quiſquam ita ſit contrarius veritati, ut Deo loquenti, non in Prophetis, ſed in unico Filio, cùm propter nos eum, ut nobis in eo loqueretur, Filium hominis eſſe voluit, reluctetur, remittetur ei, cùm pœnitendo converſus fuerit ad Dei benignitatem, qui cùm mortem impii nollet, quantum ut convertatur & vivat, dedit Eccleſiæ ſuæ Spiritum Sanctum, ut quicumque in eo peccata dimitteret, dimitterentur ei. Qui verò huic dono extiterit inimicus, ut non illud per pœnitentiam petat, ſed ei per impœnitentiam contradicat; fit irremiſſibile, non quodcumque peccatum, ſed contempta vel etiam oppugnata ipſa remiſſio peccatorum. Atque ita dicitur verbum contra Spiritum Sanctum, cùm ex diſperſione ad congregationem numquam venitur, quæ ad remittenda peccata accepit Spiritum Sanctum. Unum ergo ſuffugium eſt, ne ſit irremiſſibilis blaſphemia, ut cor impœnitens caveatur, nec aliter pœnitentia prodeſſe credatur, niſi ut teneatur, Eccleſia, ubi remiſſio peccatorum datur, & ſocietas Spiritûs in pacis vinculo cuſtoditur.*

Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro. Univerſorum hominum alii & hic & ibi ſupplicia dabunt, alii nec in præſenti ſolummodo vita, alii in futura tantùm; alii nec in præſenti nec in futura. Hic quidem & illic, ut illi ipſi de quibus nunc agitur. Nam & hic ipſos ultus eſt, quoniam intolerabilia paſſi ſunt, urbe ipſorum vi à Romanis expugnatâ: ibi autem acerbiſſima eos exſpectant tormenta, ut Gomorrhæ ac Sodomorum cives, aliosque complures. Ibi verò ſolummodo, ut Dives ille, qui in flamma cruciatur, nec guttæ unius aquæ dominus eſt. Hic autem tantùm, ut inceſtuoſus ille Corinthius. Neque hic verò, neque ibi, ut Apoſtoli, Prophetæ, beatus Job, cæterique Sancti. Non enim ad punitionem hic paſſi ſunt, ſed ut clariùs in agone viciſſe cognoſcerentur. Demus igitur operam ut in iſtorum ordine inveniamur. Quòd ſi iſtorum ſortem aſſequi propter negligentiam non poterimus, ſaltem ex illis eſſe ſtudeamus, qui hîc in vita commiſſa diſſolvunt. Terribile namque illud judicium eſt, inevitabilis pœna, intolerabilia tormenta. Sed ſi vis, ut auctor tibi ſum, neque hîc aliqua pœna cruciari, tu ipſe tibi juſtus ſis Judex, exige à te ipſo rationem & correctionem. Audi Paulum dicentem, *Si noſmetipſos judicaremus, non utique judicaremur*: Largos lachrymarum effunde fluvios, ingentes compunctionis gemitus ede, humillimus ſis, laboribus ac vigiliis te ipſum affligce, peccata tua per ſingulas ſpecies recole. Non parvus hic eſt animæ cruciatus; nec quantus ſit, ab alio cognoſcitur niſi ab eo qui compunctus eſt. Quamobrem juſtitiam Deus huic pœnitentiæ in præmium propoſuit, dicens: *Dic tu iniquitates tuas prior, ut juſtificeris.*

S. Ioan. Chryſ. Hom. 42 in S. Mat.

21. *Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum; aut facite arborem malam, & fructum ejus malum: ſiquidem ex fructu arbor cognoſcitur.* Contra illos id dixit Chriſtus, qui putabant ſe, cùm mali eſſent, loqui bona poſſe, vel bona opera habere. Hoc fieri non poſſe ait. Priùs eſt enim mutandus homo, ut opera mutentur. Si enim manet homo in eo quod malus eſt, bona opera habere non poteſt: ſi manet in eo quod bonus eſt, mala opera habere non poteſt. Quis autem à Domino bonus inventus eſt, cùm Chriſtus pro impiis mortuus ſit? Omnes ergo malas arbores invenit, ſed dedit poteſtatem filios Dei fieri credentibus in nomine ejus. Quiſquis igitur homo hodie bonus eſt, id eſt, arbor bona, mala inventa eſt, & bona facta eſt. Et ſi quando venit, malas arbores eradicare vellet, quæ remaneret, quæ non eſſet digna eradicari? Sed venit prærogare miſericordiam, ut poſtea exerceret judicium, cui dicitur. Dedit credentibus remiſſionem peccatorum, noluit cum eis & de præteritis chartis habere rationem. Diſtulit ſecurim, dedit ſecuritatem. De hac ſecuri Joannes loquitur, dicens: *Jam ſecuris ad arborem poſita eſt. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Sit ergo unuſquiſque arbor bona: non ſe arbitretur habere fructus bonos, ſi manet arbor mala. Non erit fructus bonus, niſi arboris bonæ. Muta cor, & mutabitur opus. Extirpa cupiditatem, planta charitatem. Sicut enim radix eſt omnium malorum cupiditas, ſic & radix bonorum omnium charitas, Quid ergo muſſitant homines inter ſe, vel contendunt, dicentes: Quid eſt bonum? O ſi ſcires, quid eſt bonum! Quod habere vis, non eſt valde bonum: quod eſſe non vis, hoc eſt bonum. Vis enim habere ſanitatem corporis; hoc eſt bonum; nec tamen putes magnum eſſe bonum, quod habet & malus. Aurum & argentum habere vis; ecce & hoc dico, bonum eſt; ſed ſi bene uſus fueris: bene autem non uteris, ſi malus fueris. Honorem habere vis, bonum eſt: ſed & hoc ſi bene utaris. Quàm multis honor occaſio exitii fuit? Quàm multis honor miniſterium boni operis fuit? Diſcernamus ergo iſta bona, ſi poſſumus; quia de bonis arboribus loquimur. Et hic nihil eſt quod ſic quiſque cogitare debeat, niſi ut in ſemetipſum oculos convertat, in ſe diſcat, ſe diſcutiat, ſe inſpiciat, ſe quærat, & ſe inveniat: & quod diſplicet, necet: quod placet, optet & plantet. Cùm enim ſe homo inanem invenerit meliorum bonorum, ut quid eſt avidus externorum bonorum? Et quid prodeſt plena bonis arca, inani conſcientiâ? Bona vis habere, & bonus non vis eſſe? Non vides te erubeſcere debere de bonis tuis, ſi domus tua plena eſt bonis, & te habet malum? Quid enim eſt quod velis habere malum?

S. Auguſt. ſerm. 72. aliàs 12. de Verb. Domini.

Rom. 5. 6.

Ioan. 1. 12.

Matt. 3.

„ lum? Dic mihi. Nihil omninò; non uxorem, non fi- „ lium, non filiam, non ſervum, non ancillam, non villam, „ non tunicam, poſtremò non caligam: & tamen vis ha- „ bere malam vitam. Rogo, te, præpone vitam tuam ca- „ ligæ tuæ. Omnia quæ circumjacent oculis tuis, elegan- „ tia & pulchra tibi cara ſunt; & tibi ipſe vilis es, ac fœdus? „ Si tibi poſſent reſpondere bona, quibus plena eſt domus „ tua, quæ habere optaſti, perdere timuiſti, nonnè & tibi „ clamarent. Sicut tu nos bona vis habere, ſic & nos volu- „ mus bonum habere dominum? Tacita voce interpellant „ contra te dominum tuum: Ecce bona tanta dediſti huic, „ & ipſe malus eſt. Quid ei prodeſt quod habet, quando „ eum qui omnia dedit, non habet? Quærit ergo aliquis „ admonitus his verbis meis, & fortè compunctus, quærit „ quid ſit bonum, quale bonum, unde bonum. Hoc eſt „ bonum, quod non potes invitus amittere. Potes enim B „ aurum perdere, & nolens; potes domum, potes honores, „ potes ipſam carnis ſalutem: bonum verò quo verè bonus „ es, nec invitus accipis, nec invitus amittis.

22. *Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui, cùm ſitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono theſauro profert bona: & malus homo de malo theſauro profert mala.* Pravum cor hominis, quid boni parturire poteſt, niſi Dei gratiâ mundetur? *Nemo poteſt dicere, Dominus Jeſus, niſi in Spiritu Sancto.* Quanta ſit corruptio cordis noſtri, verba indicant, arrogantia, dura, levia, ſcurrilia, impudica, maledica. De Chriſtianis plurimis dici poteſt, quod de Romanis ſuæ ætatis Tertullianus dixit: (*Apologet. c. 6.*) *Ubi religio, ubi veneratio majoribus debita à vobis? Habitu, victu, inſtructu, cenſu, ipſo denique ſermone proavis renuntiaſtis.* Primi Chriſtiani verba ſancta, pudica, verba charitatis & C ædificationis proferebant: Chriſtiani hujus temporis verba impudica, ſcurrilia, maledica, contumelioſa; de malo ſcilicet theſauro. Cor malum, theſaurus malus: cor bonum, theſaurus bonus. Cor bonum, cor rectum, quod non fit niſi charitate, à quâ nihil mali; ſicut cor malum fit cupiditate, à quâ nihil boni. Igitur (*Philipp. 4. 8.*) *In vobiſmetipſis charitatem habete:* Cor veſtrum rectum ſit cum Deo: *Quæcumque ſunt vera, quæcumque pudica, quæcumque juſta, quæcumque ſancta, quæcumque amabilia, quæcumquæ bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate:* Hæc & loquimini. (*Ephes. 4. 29.*) *Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat; ſed ſi quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.... Corrumpunt mores bonos colloquia mala:* & ex corde corrupto oriuntur, ex corde venenato, & viperino. D *Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui, cùm ſitis mali?*

23. *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. Ex verbis enim tuis juſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Otioſum verbum eſt, *quod aut ratione juſtæ neceſſitatis, aut intentione piæ utilitatis caret.* Si ergo de otioſo ſermone ratio exigitur, (*S. Gregor. M. 3. P. Paſtoralis Admonitione 15.*) penſemus quæ pœna multiloquium maneat, in quo etiam per noxia verba peccatur. Sive, ut S. Hieronymus ait, (*S. Hieron. in c. 12. S. Matt.*) *Otioſum verbum eſt, quod ſine utilitate & loquentis dicitur, & audientis: ſi omiſſis ſeriis, de rebus frivolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Ceterùm qui ſcurrilia replicat, & cachinnis ora diſſolvit, & aliquid profert turpitudinis: hic non otioſi verbi, ſed criminoſi tenebitur reus.* Et S. Baſilius Magnus: (*S. Baſilius M. in Regulis brevioribus Interrogatione 23.*) *Omne verbum, quod ad propoſitum in Domino uſum non facit, otioſum eſt: & adeò magnum eſt hujuſmodi verbi periculum, ut licèt genere ipſo de numero bonorum ſit, quod dicatur; tamen niſi ad ædificationem fidei dirigatur; nequaquam propterea quòd bonum ſit, liber ſit à periculo, qui illud locutus ſit: Quippe qui ex eo quòd ad ædificationem illud non accommodaverit, contriſtaſſe noſcitur Spiritum Sanctum Dei. Hoc enim apertè docuit Apoſtolus, cùm dixit:* Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat: „ ſed ſi quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam „ audientibus. *Et ſubjecit:* Nolite contriſtare Spiritum „ A Sanctum Dei, in quo ſignati eſtis: *Quàm autem pernicioſa res ſit contriſtaſſe Spiritum Sanctum, quid opus eſt ut dicatur?* Vix quiſquam attendit quàm neceſſaria ſit ad ſalutem linguæ moderatio: ut verba priùs veniant ad limam, quàm ad linguam: ut in lance juſtitiæ & charitatis ponderentur. Vix aliquis meminit ſalem ideo in ore baptizandorum poni; ut ſignificetur ſermones noſtros à corruptione immunes eſſe debere: *Sermo veſter ſemper in gratia ſit ſale conditus.* (*Coloſſ. 4. 6.*) Quamplures *vidi loquendo in peccatum incidiſſe, vix quemquam tacendo; ideoque tacere noſſe quàm loqui difficilius eſt. Scio loqui pleroſque cùm tacere neſciant. Rarum eſt tacere quemquam, cùm ſibi loqui nihil proſit .... Grave malum ut aliquis ore ſuo condemnetur. Etenim ſi pro otioſo verbo reddet unuſquiſque rationem, quantò magis pro verbo impuritatis & turpitudinis? Graviora enim ſunt verba præcipitationis, quàm otioſa. Ergo ſi pro otioſo verbo ratio poſcitur, quantò magis pro ſermone impietatis pœna exſolvitur?* (*S. Ambroſ lib. 1. de Officiis Miniſtrorum c. 2.*) B Domini eſt gubernare linguam; ab illo itaque gratiam rectè & Chriſtianè loquendi poſtulemus. *Pone, Domine, cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis* (*Pſal. 140. 3.*) .... *Dixi, Cuſtodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.* (*Pſal. 38. 2.*) Ori tuo (inquit Sapiens) *facito oſtia & ſeras. Aurum tuum & argentum tuum conſla, & verbis tuis facito ſtateram, & frænos ori tuo rectos; & attende ne fortè labaris in lingua, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in mortem;* (*Eccli. 28. 29.*) Alliga „ ſermonem tuum ne luxuriet, ne laſciviat, & multilo- „ quio peccata ſibi colligat. Sit reſtrictior, & ripis ſuis „ coërceatur. Citò lutum colligit amnis exundans. Sit „ C ori tuo oſtium, ut claudatur ubi oportet, & obſeretur „ diligentiùs. Jugum ſit verbis tuis, & ſtatera, humili- „ tas atque menſura; ut lingua tua menti ſubdita ſit. Re- „ frænetur habenæ vinculis, frænos habeat ſuos, quibus „ revocari poſſit ad menſuram. (*S. Amb. lib. 1. de Officiis c. 3.*) *Sermones proferat librâ examinatos juſtitiæ; ut ſi gravitas in ſenſu, in ſermone pondus, atque in verbis modus.* Cùm autem omnibus Chriſtianis ſermonis intemperantia prohibita ſit Dei Lege; gravius tamen in viris Eccleſiaſticis vitium eſt. *Fugienda otioſitas mater nugarum, noverca virtutum. Inter ſæculares, nugæ ſunt: in ore Sacerdotis blaſphemia. Interdum tamen ſi incidant, ferendæ fortaſſis, referendæ numquam. Magis interveniendum cautè ac prudenter nugacitati. Prorumpendum ſanè in ſerium quid, quod non modò utiliter, ſed libenter audiant, & ſuperſedeant otioſis. Conſecraſti os tuum Evangelio; talibus jam aperire illicitum, aſſueſcere ſacrilegum eſt.* (*S. Bern. lib. 2. de Conſideratione c. 13.*) D Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent de ore ejus; (*Malach. 2. 7.*) *non nugas profectò vel fabulas. Verbum ſcurrile, quod faceti urbanive nomine colorant, non ſufficit peregrinari ab ore, procul & ab aure relegandum. Fœdè ad cachinnos moveris, fœdiùs moves. Porrò detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius ſit, non facilè dixerim.* Os igitur tuum taciturnitatis honore ſignatum ſit, ut loquitur Tertullianus: *Ex verbis enim tuis juſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.*

24. *Tunc reſponderunt ei quidam de Scribis & Phariſæis, dicentes, Magiſter, volumus à te ſignum videre.* Infidelitati, ſuperbiæ, curioſitati non ſufficiunt invicta credibilitatis argumenta, quibus Chriſtianæ & E Catholicæ Religionis veritas demonſtratur: ſed Fidei ſimplicitati abundè ſufficiunt. *Nobis curioſitate opus non eſt poſt Chriſtum Jeſum, nec inquiſitione poſt Evangelium.* (*Tertull. lib. de Præſcript Hæret. c. 8.*) Qui nunc ſigna petit ut credat, Deo injuriam facit ut Phariſæi, pro nihilo habens univerſa miracula, quæ Chriſtus edidit ad Evangelii confirmationem. Miracula neceſſaria fuerunt priùs quàm crederet Mundus, ad hoc ut crederet Mundus. *Quiſquis ad hoc prodigia ut credat inquirit, magnum eſt ipſe prodigium, qui Mundo credente non credit.* (*S. Auguſt. lib. 22. de Civitate Dei c. 8.*) Christus *afferens medicinam, quæ corruptiſſimos mores ſanatura eſſet, miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetuſtatem,* (*S. Auguſt. lib. de Utilitate credendi c. 14.*)

vetuſtate roboravit Religionem : quam non ſolùm hæreticorum ineptiſſima novitas fraudibus agens, ſed nec gentium quidem veternoſus error violenter adverſans, aliqua ex parte convelleret.

25. *Generatio mala & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Jonæ Prophetæ, &c.* Chriſti reſurrectio maximum illius miraculum, cæterorum omnium, quæ mortalem vitam agens in terris edidit, confirmatio, miſſionis illius ſigillum. Nullo miraculo ad fidem vel pœnitentiam flectetur, cujus infidelitas & obſtinatio in peccatis iſto miraculo non vincitur. Jonam Chriſti typum fuiſſe, Dominus ipſe docet. Quæ igitur Jonæ contigerunt, Chriſti mortem, reſurrectionem, & pœnitentiam in nomine ejus Gentibus prædicandam ſignificabant. *Nam ſicut humana conſuetudo verbis, ita divina potentia etiam factis loquitur. Et ſicut ſermoni humano verba nova vel minùs uſitata, moderatè ac decenter adſperſa, ſplendorem addunt; ita in factis mirabilibus congruenter aliquid ſignificantibus, quodammodo luculentior eſt divina eloquentia.* Proinde quid præfiguraverit quòd Prophetam bellua illa devoratum tertiâ die vivum reddidit, cur à nobis quæritur, cùm hoc Chriſtus exponat? *Sicut ergo Jonas ex navi in alvum ceti, ita Chriſtus ex ligno in ſepulchrum, vel in mortis profundum. Et ſicut ille pro his qui tempeſtate periclitabantur, ita Chriſtus pro his qui in hoc ſæculo fluctuant. Et ſicut primò juſſum eſt ut prædicaretur Ninivitis à Jona, ſed non ad eos pervenit prædicatio Jonæ, niſi poſtea quàm eum cetus evomuit : ita Prophetia præmiſſa eſt ad Gentes, ſed niſi poſt reſurrectionem Chriſti non pervenit ad Gentes.*

S. Auguſt. Epiſt. 102 aliàs 49. ad Deo gratias Quæſt. 6.

26. *Viri Ninivitæ ſurgent in Judicio cum generatione iſta, & condemnàbunt eam; quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Et ecce plus quam Jonas hic.* Jonæ ſignum ut typus Dominicæ Paſſionis, ita etiam gravium, quæ Judæi commiſerant, teſtificatio peccatorum eſt. *Simul advertere licet & Majeſtatis oraculum, & pietatis indicium. Namque Ninivitarum exemplo & demonſtratur ſupplicium, & remedium demonſtratur. Unde etiam Judæi debent non deſperare indulgentiam, ſi velint agere pœnitentiam.* Chriſtianos magis quàm Judæos damnabit in judicio Ninivitarum exemplum, agentium pœnitentiam ad primam prædicationem ignoti Prophetæ, nullum miraculum patrantis, quo Miſſionem ſuam probaret; excidium Nives prædicentis & comminantis, nec ſpem ullam dantis evadendi. *Et ecce plus quàm Jonas hic.* Prophetarum Dominus, Chriſtus Deus noſter, Salvator noſter, Judex noſter, poſt tot miracula comminatur nos omnes perituros, niſi pœnitentiam agamus, *Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis :* & tamen ipſam agere contemnimus, vel negligimus. *Et ecce plus quàm Jonas hic.* Nam cùm ille ſervus fuerit, ego Dominus ſum. Ille à ceto exiliit, ego à morte reſurgam. Subverſionem ille urbis futuram prædicavit, ego Regni cælorum Evangelium vobis annuntio. Et Ninivitæ quidem abſque ſigno aliquo crediderunt, cùm vos multa miracula videatis: nec quidquam ante Jonæ verba illi audierunt, cùm vos omnibus ſublimioris ſapientiæ præceptis inſtituerim. Jonas quaſi Miniſter ad Ninivitas acceſſit, ego ad vos Dominus & Creator adveni, non minas intentans, non rationem exigens, ſed peccatorum veniam afferens. Accedit quòd illi quidem eſſent barbari, vos autem inter Prophetas plurimos educati : tum quòd de Jona nemo illis prædixit, cùm de me plurimi prædixerint, & opera prædicationi conſonare perſpiciatis. Jonam etiam, ne derideretur, fugiſſe non ignoratis, cùm ego & Crucis patibulum ſubiturus, & omnes illuſiones veſtras paſſurus ultro advenerim. Itaque cùm ille nullum pro Ninivitis opprobrium tulerit, ego vel mortis acerbitatem libenter feram. Et ille advena quidem atque peregrinus erat, & hominibus illis omninò ignotus; ego verò vobis conjunctus ſecundùm carnem. *Et ecce plus quàm Jonas hic.*

S. Ambroſ lib. 7. in Lucam n. 97.

Lucæ 13. 3.

S. Joan. Chryſ. Hom. 44. in S. Matt.

Viri Ninivitæ ſurgent in Judicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam; quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Pœnitentiam egerunt fide ſubnixam: *Et crediderunt viri Ninivitæ in Deum*: Compunctione & deprecatione veniæ roboratam*: Et clament ad Dominum in fortitudine:* Humilem: *Et veſtiti ſunt ſaccis à majore uſque ad minorem. Et pervenit verbum ad Regem Ninive : & ſurrexit de ſolio ſuo, & abjecit veſtimentum ſuum à ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere.* Pœnitentiam duram & auſteram: *Et clamavit, & dixit in Ninive, ex ore Regis & Principum ejus, dicens: Homines & jumenta, & boves & pecora non guſtent quidquam; nec paſcantur, & aquam non bibant.* Pœnitentiam ſpe ac metu temperatam*: Quis ſcit ſi convertatur, & ignoſcat Deus; & revertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus?* Pœnitentiam ſinceram, non ſolis vocibus & promiſſis, quaſi foliis, ſed operibus, quaſi fructibus comprobatam*: Et vidit Deus opera eorum, quia converſi ſunt de via ſua mala.* Eorum pœnitentiam imitemur, ne eorum comparatione damnemur. Sit pœnitentia noſtra fidelis, humilis, ſpe metuque temperata, ſevera, ſincera, prompta. Nullam enim moram inter Prophetæ prædicationem ac pœnitentiæ actionem interpoſuerunt Ninivitæ: In ſacco & cinere pœnitentiam egerunt. *Dignus & victus & habitus pœnitentiæ : ut qui offenderant Deum luxu & ambitione, eorum damnatione placent, per quæ prius offenderant. Saccus & jejunium arma ſunt pœnitentiæ, auxilia peccatorum : ante, jejunium, & ſic ſaccus: ante quod occultum eſt, & poſtea quod palam : hoc ſemper Deo, illud interdum exhibetur hominibus: & ſi è duobus neceſſariis unum eſt ſubtrahendum, magis jejunium abſque ſacco, quàm ſaccum eligam abſque jejunio.* Quomodo pœnitentiam agere debeat Chriſtianus poſt Baptiſmum in mortale aliquod peccatum lapſus, egregiè S. Ambroſius explicat & docet. *Agendam*, inquit, *pœnitentiam, & tribuendam veniam credere nos convenit; ut veniam tamen tamquam ex fide ſperemus, non tamquam ex debito; aliud eſt enim mereri, aliud præſumere. Tamquam ex ſyngrapho fides impetrat : Præſumptio autem arroganti eſt propior, quàm roganti. Priùs ſolve quod debitum eſt; ut quod ſperaveris, impetrare merearis... Plura ſolvendi habet ſubſidia, qui Deo, quàm is qui homini debet. Homo pecuniam pro pecunia repoſcit, quæ non ſemper debitori præſto eſt: Deus affectum exigit, qui in tua poteſtate eſt. Nemo pauper eſt qui Deo debet, niſi qui ſe ipſum pauperem fecerit. Et ſi non habet quæ vendat, habet quæ ſolvat. Oratio, lacrymæ, jejunium, debitoris boni cenſus eſt, multoque uberior, quàm ſi quis ex pretio fundorum pecuniam ſine fide deferat.* Si ſaccum non induunt, ſi caput cinere non aſpergunt Chriſtiani, qui peccatorum pœnitentiam agere debent, luxum ſaltem, & ornatum immoderatum deponant. Sed heu! *Videas eos mutata veſte incedere, quos lugere & gemere oportebat; quia veſtem illam ablutionis & gratiæ ſordidarunt : fœminas autem margaritis onerare aures, curvare cervices, quas bene Chriſto, non auro inclinarent : quæ ſe ipſas flere debebant, quod margaritam quæ de cælo eſt, perdiderunt.* Contra hos & illas ſurgent Ninivitæ in judicio, quia pœnitentiam humilem & ſeveram egerunt in prædicatione Jonæ, nec ipſam procraſtinarunt, ut Chriſtiani plerique gravium peccatorum rei, qui *Propoſitâ ſpe agendæ pœnitentiæ, licentiam ſibi delinquendi propagatam putant; cùm pœnitentia remedium peccati ſit, non peccandi incentivum. Vulneri enim medicamentum neceſſarium eſt, non vulnus medicamento; quia propter vulnus medicamentum quæritur, non propter medicamentum vulnus deſideratur. Infirma deinde ſpes quæ committitur tempori; cùm omne tempus incertum ſit, non omni ſpes tempori ſit ſuperſtes.* Peccant omnes, pauci pœnitentiam agunt, pauciſſimi agunt ut oportet. *Faciliùs inveni qui innocentiam ſervaverint* (inquit S. Ambroſius) *quàm qui congruè egerint pœnitentiam. An quiſ-*

Jonæ 3.

S. Hieron. in cap. 3. Jonæ.

S. Ambroſ lib. 2. de Pœnitentia c. 9. & 10.

quam illam pœnitentiam putat, ubi adquirendæ ambitio dignitatis, ubi vini effuſio, ubi ipſius copulæ conjugalis uſus? Renuntiandum ſæculo eſt: ſomno ipſi minùs indulgendum, quàm natura poſtulat, interpellandus eſt gemitibus, interrumpeudus eſt ſuſpiriis, ſequeſtrandus orationibus: vivendum ita, ut vitali huic moriamur uſui: ſeipſum homo ſibi abneget, & totus mutetur: ſicut quemdam adoleſcentem fabulæ ferunt propter amores meretricios peregrè profectum, & abolito amore regreſſum, poſtea veteri occurriſſe dilectæ, quæ ubi ſe non interpellavit, mirata putaverit non recognitam, rurſus occurrens dixerit: Ego ſum; reſponderit ille: Sed ego

Matt. 16. 24.

non ſum ego. Unde bene Dominus ait, Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. *Etenim qui mortui & ſepulti in Chriſto ſunt, non debent iterum velut viventes de hoc Mundo decernere.*

Coloſſ. 2. 20.

Ne detigeritis, *inquit*, neque guſtaveritis, neque contrectaveritis: quæ ſunt omnia in interitum ipſo uſu, *eò quòd ipſe hujus vitæ uſus corruptela ſit integritatis.* Ninivitæ ſurgent in judicio, & Chriſtianorum teporem ac negligentiam in agenda pœnitentia accuſabunt. Fervoris ad pœnitentiam agendam neceſſarii dederunt exemplum non ſolùm Ninivitæ, ſed & ipſe Jonas pœnitentiæ Prædicator. Jonas è ventre piſcis poſt triduum velut è tumulo in terram ejectus, mandatum iteratum à Deo accipit eundi Ninivem, & illius everſionem poſt

Jonæ 3.

dies quadraginta prædicandi. *Et ſurrexit Jonas, & abiit in Ninivem juxta verbum Domini: & Ninive erat civitas magna itinere trium dierum. Et cœpit Jonas introire in civitatem itinere diei unius: & clamavit & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur.* Statim Jonas quod ſibi fuerat imperatum, opere perfecit. Ninive autem erat, ad quam pergebat Propheta, civitas magna, & tanti ambitus, ut vix trium dierum poſſet itinere circumiri.

S. Hieron. in cap. 3. Jonæ Prophetæ.

At ille præcepti, & ſuperioris naufragii memor, viam trium dierum unius diei feſtinatione complevit. Hunc pœnitentes imitentur, ad divinum præceptum attendant, lapſus ſuos & naufragia, æternæ mortis ac damnationis pericula, quæ præcedentibus peccatis incurrerunt in memoriam revocent; Dei bonitatem ac miſericordiam conſiderent; harumque rerum conſideratione fervorem excitent ſuum, ac ſuperioris temporis deſidiam ac negligentiam pia feſtinatione & ardore in agenda pœnitentia, & in viâ mandatorum Dei conficienda compenſent. Dicant cum Jona:

Jonæ 2.

Abjectus ſum à conſpectu oculorum tuorum: verumtamen rurſus videbo Templum ſanctum tuum... Qui cuſtodiunt vanitates fruſtra, Miſericordiam ſuam derelinquunt. Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumque vovi, reddam pro ſalute Domino. Denique intrà myſticum dierum pœnitentiæ conſecratorum numerum evertatur Ninive, pravi habitus penitùs eradicentur, mores iniqui deſtruantur: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur.* Everſa revera eſt, ſed everſa in malo, ædificata in bono.

S. Auguſt. lib. 21. de Civitate Dei c. 20.

Ninivitæ quippe in hac vita egerunt pœnitentiam; & ideo fructuoſam, velut in hoc agro ſeminantes, in quo Deus voluit cum lacrymis ſeminari, quod poſtea cum lætitia meteretur: & tamen quis negabit quod Dominus prædixit, in eis fuiſſe completum, niſi parum advertat quemadmodum peccatores Deus non ſolùm iratus, verùm etiam miſeratus evertat? Evertuntur enim peccatores duobus modis, aut ſicut Sodomitæ, ut pro peccatis ſuis ipſi homines puniantur; aut ſicut Ninivitæ, ut ipſa hominum peccata pœnitendo deſtruantur. Factum eſt ergo quod prædixit Deus: everſa eſt Ninive quæ mala erat, & bona ædificata eſt quæ non erat. Stantibus enim mœnibus atque domibus, everſa eſt civitas in perditis moribus.

27. *Regina Auſtri ſurget in judicio cum generatione iſta, & condemnabit eam; quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis. Et ecce plus quàm Salomon hic.* Regina Saba, extranea, gentilis peregrina, Eccleſiæ figura eſt. Hæc eſt, de qua Pſal. 44. dicitur: *Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam*, &c. Veſtitus Reginæ hujus & pretioſus

S. Aug. Enarr. in Pſal. 44.

« eſt, & varius eſt: Sacramenta doctrinæ in linguis omnibus & variis. Quomodo autem omnis varietas veſtis in unitate concordat, ſic & omnes linguæ ad unam fidem. In veſte varietas eſt, ſciſſura non eſt. Aurum in varietate veſtis, ipſa ſapientia. Quælibet ſit varietas linguarum, unum aurum prædicatur. Eamdem quippe ſapientiam, eamdem doctrinam & diſciplinam omnes linguæ prædicant. Varietas in linguis, aurum in ſententiis. Verum Salomonem Chriſtum non quæſivit illa, ſed ab ipſo quæſita eſt, & per gratiam ejus vocata. Audivit, & vidit, inclinavit aurem ſuam, & oblita eſt populi ſui, paternæque domûs. Audivit primùm, fide mundans cor ſuum, unde videre poſſet. Oblita eſt populi Babyloniæ, habentis regem patremque diabolum. Et concupivit Rex Dominus Deus ejus, illius ſpeciem ac decorem: formam adamavit, ac pulchritudinem, cujus ipſe auctor eſt. Lavit enim eam à peccatis in ſanguine ſuo: mundavit eam lavacro aquæ in verbo vitæ. Rex ejus, ipſe eſt ſponſus ejus. Regi nupſit Deo, ab illo dotata, ab illo decorata, ab illo redempta, ab illo ſanata. Quicquid habet unde illi placeat, ab illo habet. Chriſtum Salomone longè excellentiorem agnovit, nempe Dei Filium, ſapientiam increatam & æternam, Dei virtutem. Myſteria Regni Dei, morumque ſalutaria præcepta ab ipſo audivit, filiiſque ſuis tradidit, & ad finem uſque Mundi tradet, Reginâ illâ Auſtri fœlicior, cùm verum Salomonem Chriſtum ſemper habeat præſentem, & per Spiritum ſuum cæleſtis arcana ſapientiæ declarantem & explicantem. *Et ecce plus quàm Salomon hic.* Eccleſiæ myſterium duplici exemplo evidenter à Chriſto expreſſum eſſe S. Ambroſius obſervat:

S. Ambroſ. lib. 7. in Lucam n. 96.

Quæ in Ninivitis per pœnitentiam, & in Regina Auſtri per ſtudium percipiendæ ſapientiæ de totius orbis finibus congregatur; ut pacifici Salomonis verba cognoſcat. Regina planè, cujus regnum eſt indiviſum, de diverſis & diſtantibus populis in unum corpus aſſurgens. Itaque Sacramentum hoc magnum eſt de Chriſto & Eccleſia: ſed tamen hoc majus eſt; quia illud in figura ante præceſſit: nunc autem plenum in veritate Myſterium eſt; illic enim Salomonis typus, hic autem Chriſtus in ſuo corpore eſt. Ex duobus igitur conſtat Eccleſia, ut aut peccare neſcias, aut peccare deſinas; pœnitentia enim delictum amovet, ſapientia cavet. Lege Homiliam Origenis 38. in Lucam, & Sermonem inter Auguſtinianos olim 253. *De tempore*, nunc 231. in Appendice.

28. *Cùm autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & intrantes habitant ibi: & fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus.* Pervicaciſſimus illc humanæ ſalutis hoſtis, numquam malitiæ ſuæ otium

Tertull. lib. de Pœnitentia.

« facit. Atquin tunc maximè ſævit, cùm hominem plenè ſentit liberatum: tunc plurimùm accenditur, dum extinguitur. Dolcat & ingemiſcat neceſſe eſt, veniâ peccatorum permiſsâ, tot in homine mortis opera diruta, tot titulos damnationis ſuæ retro craſos. Dolet quòd ipſum & angelos ejus Chriſti ſervus ille peccator judicaturus eſt. Itaque obſervat, oppugnat, obſidet: ſi qua poſſit aut oculos concupiſcentia carnali ferire, aut animum illecebris ſæcularibus irretire, aut fidem terrenæ poteſtatis formidine evertere; aut à via certa perverſis traditionibus detorquere: non ſcandalis, non tentationibus deficit. His præſertim patet anima arida, quæ gratiæ cæleſtis benignis imbribus non irrigatur, quia oculos ad Deum non erigit, nec illos in ſe precatur effundi. Deum non orat, cælum proinde illi æneum eſt. Non deſcendit in ipſam Dei miſeratio, quia pia ex illius corde & ore non aſcendit oratio. Pravi habitus in anima illa ſuſpenſi ſunt potiùs quàm extincti. Unde diabolus illam ſemper ut domum ſuam intuetur,

facileque ſe illam occupaturum confidit. *Revertar*, inquit, *in domum meam, unde exivi.* Ipſum invitant negligentia, deſidia, otium, mundi & voluptatum amor adhuc in corde vivens. *Invenit eam vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam. Tunc aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & intrantes habitant ibi.*

S. Ambroſ. lib. 7. in Lucam.

Ut enim juſtis multiplicatur ſeptiformis Spiritus gratia, ita in eadem peccata relapſis omnis dæmonum cumulatur injuria. Tunc *fiunt noviſſima pejora prioribus*, quia dæmon in ea velut arce firmiores munitiones exſtruit, pravoſque habitus magis roborat iteratione peccatorum & verbo Dei aditum claudit, aut certè illius virtuti impedimentum affert.

S. Gregor. Nazianzenus Oratione 39.

Idem enim verbum & propter naturam ſuam indignis formidoloſum eſt, & propter benignitatem capi poteſt ab iis, qui ad ipſum excipiendum ſeſe B *præpararint. Quo in genere ſunt, qui impuro ſpiritu ex anima depulſo, mentibuſque agnitionis ſcopâ mundatis & exornatis, otioſas eas ac deſides nequaquam reliquerunt, ne cum majori apparatu à ſeptem vitii ſpiritibus, hoc eſt, totidem quot virtutis numerati ſunt, rurſus occupetur (quod enim difficiliùs expugnatur, ſtudioſiùs atque ardentiùs appetitur) verùm ad vitii fugam virtutis cultum adjungunt, totum Chriſtum, vel certè quàm maximè, in animi domicilium admittentes, ne prava poteſtas vacuum aliquid offendens, domum rurſus impleat, ac noviſſima prioribus deteriora fiant, tum propter acriorem ac vehementiorem incurſionem, tum propter majorem arcis firmitatem, ejuſque expugnandæ difficultatem.*

Et fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus, ob C gratiæ contemptum, ob ingrati animi vitium, ob comparationem diaboli cum Deo, ejuſque præ Deo electionem, ob divini timoris abjectionem.

Tertull. lib. de Pœnitentia c. 5.

*Nam ſi idcirco te deliquiſſe pœnituerat, quia Dominum cœperas timere, cur quod metûs gratiâ geſſiſti, reſcindere maluiſti, niſi quia metuere deſiiſti ? Neque enim timorem alia res quam contumacia ſubvertit ..... Dominum deſpicit, qui bonorum ac malorum intellectum ab illo conſecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fugit, reſumens, intellectui ſuo, id eſt, Dei dono contumeliam facit: reſpuit datorem, cùm datum deſerit; negat beneficium, cùm beneficium non honorat. Quemadmodum poteſt ei placere, cujus munus ſibi diſplicet ? Ita in Dominum non modò contumax, ſed etiam ingratus apparet. Cæterùm non leviter in dominum peccat, qui cùm æmulo ejus diabolo pœnitentiâ renuntiaſſet, & hoc nomine illum Domino ſubjeciſſet, rurſus eum*D*dem regreſſu ſuo erigit, & exultationem ejus ſe ipſum facit, ut denuo Malus, recuperatâ prædâ ſuâ adverſùs Dominum, gaudeat. Nonnè, quod dicere quoque periculoſum eſt, ſed ad ædificationem proferendum eſt, diabolum Domino præponit ? Comparationem enim videtur egiſſe, qui utrumque cognoverit, & judicato pronuntiaſſe, cum meliorem, cujus ſe rurſus eſſe maluerit. Ita qui per delictorum pœnitentiam inſtituerat Domino ſatisfacere, Diabolo per aliam pœnitentiæ pœnitentiam ſatisfaciet; eritque tantò magis peroſus Deo, quantò æmulo ejus acceptus.* Fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus.

2. Petri 2. 21. 22.

Melius enim *erat illis non cognoſcere viam juſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum converti ab eo, quod illis traditum eſt ſancto mandato. Contigit enim eis illud veri proverbii: Canis reverſus ad* E *ſuum vomitum; & ſus lota in volutabro luti.* Gravior certè illius culpa eſt, qui peccatum admiſſum plangit, nec tamen deſerit;

S. Gregor. M. p. 3. Paſtoralis Curæ Admonitione 31.

Quia & ipſam quam flendo potuit impetrare veniam, contemnit, & quaſi in lutoſa aqua ſemetipſum volvit, quia dum fletibus ſuis vitæ munditiam ſubtrahit, ante Dei oculos ſordidas etiam ipſas lacrymas facit. Hujuſmodi hominibus in eadem ſæpius peccata relapſis convenit illud Sapientis oraculum:

Eccli. 14.

Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lavatio ejus? Baptizatur quippe à mortuo, qui mundatur „ fletibus à peccato; ſed poſt baptiſma mortuum tangit, „ qui culpam poſt lacrymas repetit. Admonendi ſunt qui „ admiſſa plangunt, nec tamen deſerunt, ut ante diſtricti A Judicis oculos eis ſe eſſe ſimiles agnoſcant, qui venientes ad faciem quorumdam hominum, magna eis ſummiſſione blandiuntur; recedentes autem, inimicitias ac damna quæ valent, atrociter inferunt. Quid eſt enim culpam flere, niſi humilitatem Deo ſuæ devotionis oſtendere? Et quid eſt poſt fletum prava agere niſi ſuperbas in eum quem rogaverat inimicitias exercere?

Deus quidem ad pœnitentiam exſpectat peccatores in gravia peccata relapſos: ſed abſit ut id aliquis ita interpretetur, quaſi eo ſibi etiam nunc pateat ad delinquendum, quia patet ad pœnitendum;

Tertull. lib. de Pœnitentia c. 7.

Et redundantia clementiæ cæleſtis libidinem faciat humanæ temeritatis. Nemo idcirco deterior ſit, quia Deus melior eſt, toties delinquendo, quoties ignoſcitur. Evaſimus ſemel, ne iterum periculo damnationis æternæ nos inferamus, etſi iterum evaſuri videamur. *Plerique naufragio liberati, exinde repudium & navi & mari dicunt; & Dei beneficium, ſalutem ſuam ſcilicet, memoriâ periculi honorant. Laudo timorem, diligo verecundiam: nolunt iterum divinæ miſericordiæ oneri eſſe; formidant videri inculcare, * quod conſecuti ſunt: bona certè ſollicitudine iterum experiri vitant, quod ſemel didicerunt timere. Ita modus temeritatis, teſtatio eſt timoris. Timor autem hominis, Dei honor eſt.*

* Id eſt, conculcare

Et fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus.

S. Aug. lib. 1. Quæſt. Evang. in S. Matt. Quæſt. 8.

Cupiditas enim carnis expulſa per pœnitentiam à conſuetis operibus, cùm non invenerit in quibus delectationibus conquieſcat: avidiùs redit, & rurſus occupat mentem hominis, ſi cùm pulſa eſſet, negligentia ſubſecuta, eſt, ut non introduceretur tamquam habitator mundatæ domui ſermo Dei per ſanam doctrinam. Et quoniam non ſolùm habebit illa ſeptem vitia, quæ ſeptem virtutibus ſpiritalibus ſunt contraria, ſed etiam per hypocryſim ſe ipſas virtutes habere ſimulabit: propterea aſſumptis ſecum ſeptem aliis nequioribus, hoc eſt, ipſa ſeptenaria ſimulatione, redit illa concupiſcentia, ut ſint noviſſima hominis pejora quàm erant illa prima.

29. *Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus, & fratres ſtabant foris, quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam, Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant, quærentes te. At ipſe reſpondens dicenti ſibi, ait: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? Et extendens manum in diſcipulos ſuos dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt: ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.* In D Eccleſiaſtici Miniſterii functionibus nullam carnalium neceſſitudinum habendam eſſe rationem Chriſtus docet. Salutis æternæ Miniſter temporalia non debet intueri: Dei gloriam utilitatibus & commodis parentum & conſanguineorum anteponat neceſſe eſt: illos colat; illorum, ut poſtulat pietas, curam gerat, ſed opus Dei non deſerat, non negligat illorum importunitate victus.

Tertull. lib. 4. Adverſus Marcionem c. 19. Idem lib. de Carne Chriſti c. 7.

Si Chriſtus *matrem & fratres eos fecit qui non erant, quomodo negavit eos, qui erant? Sed in ſemetipſo docuit, qui patrem, aut matrem, aut fratres præponeret verbo Dei, non eſſe dignum Dei Diſcipulum ..... Solet id adimplere Chriſtus, quod alios docet. Quale ergo erat, ſi docens non tanti facere matrem aut fratres, quanti Dei verbum, ipſe Dei verbum nuntiata matre & fraternitate deſereret ? Negavit itaque parentes, quomodo docuit negandos pro Dei ope*E*re.* Qui negotiis ſæcularibus ad commoda temporalia conſanguineorum ſuorum procuranda ſe implicant, qui ex proventibus Eccleſiaſticis conſanguineorum ſuorum fortunas augent, & *paupertatem Chriſti ſuas ſuorumque faciunt divitias*, ut ait S. Hieronymus; qui nepotibus indignis Eccleſiaſtica Beneficia conferunt, aut dignioribus ipſos præponunt in eorum collatione, quibus animarum cura eſt annexa; qui in ſacris Ordinationibus, in diſpenſationibus, in aliis Eccleſiaſticæ Diſciplinæ capitibus, commendationi parentum & conſanguineorum plus tribuunt quàm Regulis Eccleſiaſticis ſive ſacris Canonibus; hi Chriſti exemplum & documenta non ſequuntur, parentes verbo Dei non præponendos, immò pro Dei opere negandos eſſe

docentis. *Et extendens manum in Diſcipulos ſuos dixit : Ecce mater mea, & fratres mei.* Hæc aliàs figura eſt Synagogæ in matre abjecta, & Judæorum in fratribus incredulis. Foris erat in illis Iſraël ; Diſcipuli autem novi intus audientes & credentes, & cohærentes Chriſto, Eccleſiam delineabant, quam potiorem matrem, & digniorem fraternitatem recuſato carnali genere nuncupavit.

Tertull. ibidem.

Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei ? Una ſola & vera & communis nobilitas atque neceſſitudo cum Chriſto eſt, ut voluntatem Dei facias. Hic propinquitatis modus multò melior atque præſtantior neceſſitudine carnali. Quæ omnia probè tenentes, nec de filiorum geſtis gloriemur, niſi virtutes eorum imitemur ; nec de parentum nobilitate quidquam nobis arrogemus, niſi probam eorum vitam aſſequamur. *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.* O mirabilem honorem ! ô virtutis incredibiles vires ! quò ducitis rectè viventes homines? Mulieres ſanctiſſimam illam Virginem beatificarunt. Quot puriſſimum illum uterum admirantur ? Quot optarent tales fuiſſe matres, & cætera omnia contemnere, quid verò prohibet ? Ecce rectam & facilem viam nobis propoſuit, ut non feminis ſolùm, verùm etiam viris ad hanc dignitatem pervenire liceat, immò verò etiam ad majorem. Multò enim propinquiores Deo ſunt qui voluntatem ejus faciunt, quàm qui ſola carnis neceſſitudine Chriſto conjunguntur. Non ergo ſimpliciter ſanctam illam propinquitatem deſidera, verùm etiam viam capeſſe, magnoque ſtudio confice, quæ ad hoc deſiderium implendum te perducat. Non eſt cur Dei Virgines contriſtentur, quòd etiam ipſæ virginitate ſervatâ matres carnis eſſe non poſſunt. Illum enim ſolum virginitas decenter parere poſſet, qui in ſua virginitate parem habere non poſſet. *Verumtamen ille unius Sanctæ Virginis partus, omnium ſanctarum virginum eſt decus. Et ipſæ cum Maria matres Chriſti ſunt, ſi Patris ejus faciunt voluntatem. Hinc enim & Maria laudabiliùs atque beatiùs Chriſti mater eſt, ſecundùm ſupra memoratam ejus ſententiam :* Quicumque facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe mihi frater, & ſoror, & mater eſt. *Has ſibi omnes propinquitates in populo quem redemit, ſpiritaliter exhibet : fratres & ſorores habet ſanctos viros, & ſanctas feminas, quoniam ſunt illi in cæleſti hæreditate cohæredes. Mater ejus eſt tota Eccleſia, quia membra ejus, id eſt, fideles ejus, per Dei gratiam ipſa utique parit. Item mater ejus eſt omnis anima pia, faciens voluntatem Patris ejus fœcundiſſima caritate, in iis quos parturit, donec in eis ipſe formetur. Maria ergo faciens voluntatem Dei, corporaliter Chriſti tantummodo mater eſt, ſpiritaliter autem & ſoror & mater. Ac per hoc illa una femina, non ſolùm ſpiritu, verùm etiam corpore, & mater eſt & virgo. Et mater quidem ſpiritu, non capitis noſtri, quod eſt ipſe Salvator, ex quo magis illa ſpiritaliter nata eſt, quia omnes qui in eum crediderint, in quibus & ipſa eſt, rectè filii ſponſi appellantur : ſed planè mater membrorum ejus, quod nos ſumus ; quia cooperata eſt caritate ut fideles in Eccleſia naſcerentur, quæ illius capitis membra ſunt : corpore verò ipſius capitis mater.*

S. Ioan. Chryſ. Hom. 45. in S. Mat.

S. Auguſt. lib. de Sancta Virginitate c. 5. & 6.

Legatur & Enarr. in Pſal. 127. n. 12.

CAPUT XIII.

Senſus Litteralis.

1. IN *illo die, exiens Jeſus de domo ſedebat ſecus Mare. Et congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculam aſcendens, ſederet : & omnis turba ſtabat in littore.* Eodem illo die, vel tempore, quo Mater Chriſti & fratres advenerant, exiit Jeſus de domo, quæ auditorum ingentem multitudinem præ anguſtia capere non poterat : & in littore Maris Galilææ docentium more ſedebat. Confluentibus autem ad illum turbis, & prementibus, in naviculam aſcendit, vice ſuggeſti, ut audiri poſſet à plebe ſtante in littore. *Et locutus eſt eis multa in parabolis.* Locutus eſt eis, non ſimplici & perſpicuo ſermone, ſed figurato & obſcuro, ſub familiarium ſimilitudinum & comparationum involucris ; quem morem Syris, & maximè Palæſtinis ſolemnem & uſitatum fuiſſe, S. Hieronymus teſtatur. Parabolis etiam uſus eſt Magiſter cæleſtis, tum ob rationem infra, verſu 13. traditam ; tùm ut auditorum attentionem vehementiùs excitaret ; cùm ut Sermones ipſius tenaciùs populi mentibus inhærerent ; tum denique ut per ſenſibiles ſimilitudines ſermo res ipſas ſignificatas velut oculis ſubjiceret : Quod ſermonis genus Prophetis etiam tritum eſt. Parabolis & ænigmatibus utitur divina Scriptura *Ad exercitationem quærentis, & delectationem audientis ...... Sic loquitur, ut altitudine ſuperbos irrideat, profunditate attentos terreat, veritate magnos paſcat, affabilitate parvulos nutriat.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 46. in S. Mat.

S. Auguſt. lib. 12. contra Fauſtum c. 7. Et lib. 5. de Geneſi ad litteram c. 3.

2. *Ecce exiit qui ſeminat, ſeminare.* Satori Deum comparare, frequens eſt Hebræis. Philo Judæus Lib De Legum allegoria : *Semen*, inquit, *quod Opifex ſevit in fœcundo ſolo, Anima ratione utente.* Sator exiit ut ſementem faceret. *Et dum ſeminat, quædam ceciderunt ſecus viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt ea.* Dum ſemen longè lateque ſpargit, pars ſeminum cecidit juxta viam publicam & tritam, incultam, duram, & ſemini ſuſcipiendo ineptam. Terra enim niſi gremio mollito & ſubacto ſemen ſuſcipere non poteſt. Ideo volucres cæli ſemen terræ gremio minimè conditum, ſed in ejus ſuperficie ſparſum diripiunt, & comedunt. *Alia autem ceciderunt in petroſa, ubi non habebant terram multam : & continuò exorta ſunt, quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto æſtuaverunt ; & quia non habebant radicem, aruerunt.* Pars altera ſeminum cecidit in ſaxoſas agri partes ; & cùm terræ defectu deorſum penetrare non poſſent, vim ſurſum erexere, & quia non longè aberant à terræ ſuperficie, ſtatim ſe oſtentarunt : & ſole fervente ſunt torrefacta, quia defecta erant radice, ac propterea etiam humore, qui ex terra per radicem hauritur. Humoris autem penuria, accedente calore externo, efficit ut areſcant. *Alia autem ceciderunt in ſpinas : & creverunt ſpinæ, & ſuffocaverunt ea.* Pars cecidit in terram ſpinarum & carduorum feracem : & celeriùs, altiùs, denſiuſque ſuccreſcentes ſpinæ, bona ſemina jam in culmos erecta ſuppreſſerunt & præfocaverunt. *Alia autem ceciderunt in terram bonam :* cultam, aratam, ſartam : *& dabant fructum, aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud trigeſimum*, pro terræ fertilitate.

3. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Auditorum animos hac loquendi formulâ excitat. Qui à Deo accepit donum intelligendi quæ audit, & obediendi verbo veritatis, attendat ad propoſitam parabolam, ſenſum ejus quærat, ex eâ proficiat, ac ſpiritalem utilitatem carpat.

S. Auguſt. lib. de Dono Perſeverantiæ c. 14.

4. *Et accedentes Diſcipuli, dixerunt ei : Quare in parabolis loqueris ? Qui reſpondens ait illis : Quia vobis datum eſt noſſe myſteria Regni cælorum ; illis autem non eſt datum.* Cur turbis obſcurè loqueris, ita ut non intelligant, cùm nos perſpicuè docere conſueveris ? Reſpondit Chriſtus : Ideo obſcuriùs ipſis loquor, quia vobis ſimplicibus, humilibus, docilibus, audiendi ſimul & intelligendi, atque obſequendi deſiderio flagrantibus, ſingulari gratiâ datum eſt à Patre luminum, noſſe perſpicuè, non ſolùm Evangelica præcepta, quæ verbis apertiſſimis tradidi, quia illorum cognitio neceſſaria omnibus eſt ad ſalutem ; ſed etiam Myſteria ſeu arcana Regni cælorum,

diſpenſationem Dei admirabilem circa prædicationis Evangelicæ progreſſum tum apud Judæos, cùm apud Gentes. Illis autem, quorum pars maxima non credit, niſi ſigna & prodigia viderit; vel ſciendi magis curioſitate, quam obediendi ſtudio ad audiendum ſermones meos ducitur; aut contemnit etiam, irridet, calumniatur, datum non eſt à Patre æterno ut hæc myſteria noſcant & intelligant, quia ſuperbiâ ſuâ, aliiſque peccatis, ſe indignos hâc gratiâ præbuerunt, maximè Phariſæi, qui ſibi ſapientes & prudentes videntur. *Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: & qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.* Proverbialis locutio eſt. Qui Dei donis ac beneficiis ornatus eſt, illiſque rectè utitur (quamvis & rectus uſus gratiæ à gratia ſit) Dei donis magis ac magis cumulabitur, ita ut illis affluat, continuiſque gratiarum incrementis ad perfectionem promoveatur. B Econtrario verò, qui non habet, id eſt, qui non rectè utitur donis ac beneficiis à Deo ſibi collatis, & quod habet, ſeu *videtur habere*, ab eo auferetur ob negligentiam, aut contemptum. Argumentum eſt à majori. Ingratis, aut qui non utuntur datis, ſi juſtè auferri poteſt quod datum eſt; aut ex lege communi, aut ex pacto, auferri ſolet; tantùm abeſt ut plura accipiant: æquum igitur non eſt ut iſtis, quamdiu data Evangelicæ inſtitutionis præcepta faſtidioſè reſpuunt, arcana Regni cælorum explicem. *Habenti dabitur, & abundabit*; id eſt, *Deus cum benignitate utentibus eo quod acceperunt, adimplebit atque cumulabit quod dedit.* Dabitur autem ei adauctio fidei, vel intellectûs, ſeu aliarum Dei gratiarum ac cæleſtium donorum, vel ſalus ipſa. Non habenti autem, quam debet C habere, divinorum donorum æſtimationem, non cooperanti gratiæ Dei; quæ jam accepit, auferentur in pœnam contemptûs, & ingrati animi.

Lucæ 8. 18.

S. Auguſt. lib. 1. de Doctrina Chriſtiana.

5. *Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident & audientes non audiunt, neque intelligunt.* Illis obſcuriùs loquor in pœnam incredulitatis, quia divina quæ facio opera, videntes oculis corporis, non vident oculis cordis: & ſermones apertiſſimos, quibus Evangelica præcepta omnibus & ſingulis ad ſalutem neceſſaria trado & explico, audientes *corporis ſenſu*, non audiunt *cordis aſſenſu*; Nec intelligentiâ aſſequuntur, quia juſto judicio fit, ut qui noluerunt intelligere, cùm poſſent, intelligere non poſſint, cùm volunt. Idem ſignificant hæc verba apud SS. Marcum & Lucam: *Ut videntes* D *non videant, & audientes non intelligant.* Ideo obſcuriùs ad illos loquor, ne poſteriora intelligant, qui priora clarè propoſita in animum admittere noluerunt. His itaque verbis exprimitur pœna ſpiritualis cæcitatis, quâ ob ſuperbiam, & contemptum inſtitutionis Evangelicæ plectuntur. Quod ſequentia confirmant: *Et adimpletur in eis prophetia Iſaiæ dicentis: Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis. Incraſſatum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & ſanem eos.* Varia lectio eſt hujus loci Iſaiæ in Hebræo Textu, & apud 70. interpretes. Secundùm Hebraicum textum vertit S. Hieronymus: E *Vade, & dices populo huic: Auditu audite, & nolite intelligere: & videte viſu, & nolite cognoſcere: Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude: ne fortè videat oculis ſuis, & auribus audiat, & corde intelligat, & convertatur, & ſanetur.* Sive ut eſt in Vulgata noſtra: *Ut ſanem eum.* Septuaginta verò Interpretes per verba futuri temporis verterunt: *Auditu audietis, & non intelligetis*, &c. Verſionem 70. Seniorum ſecuti ſunt S. Matthæus hîc, & S. Paulus Actuum 28. referente S. Luca. Imperativus ſæpè pro futuro apud Hebræos uſurpatur: unde Matth. 23. 32. Chriſtus Judæis ait: *Et vos implete menſuram patrum veſtrorum*, non quòd id reverà jubeat aut velit, ſed futurum prænoſcat & prædicat; quaſi diceret, Et vos menſuram patrum veſtrorum implebitis. Cæterum idem utrobique ſenſus eſt. Septuaginta Seniores, S. Matthæus

S. Auguſt. lib. de Dono Perſeverantiæ c. 14.

Marci 4. 12.

Lucæ 8. 10.

Iſaiæ 6. 9. 10.

A vel antiquus ejus Interpres, & S. Lucas, ſignificant pœnas excæcationis & obdurationis populi Judaici à Propheta prædictas, ex ipſorum Judæorum culpa & contumacia ortum ducere. Textus autem Hebraicus Iſaiæ ſignificat cæcitatem cordis & duritiam ab irato & deſerente Deo, gratiamque ſubtrahente ſuam, illis infligi. Quem ſenſum & S. Joannes cap. 12. Evangelii verſ. 40. expreſſit: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum: ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & ſanem eos.* Et S. Paulus Epiſt. ad Romanos cap. 11. *Numquid Deus repulit populum ſuum? Abſit..... Non repulit Deus plebem ſuam, quam præſcivit.... Electio conſecuta eſt:* * *cæteri verò excæcati ſunt, ſicut ſcriptum eſt: Dedit illis Deus ſpiritum compunctionis* *: *oculos ut non videant, & aures ut non audiant, uſque in hodiernum diem. Et David dicit: Fiat menſa eorum in laqueum, & in captionem, & in ſcandalum, & in retributionem illis. Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurva. Dico ergo; Numquid ſic offenderunt ut caderent? Abſit. Sed illorum delicto ſalus eſt Gentibus, ut illos æmulentur. Quòd ſi delictum illorum divitiæ ſunt Mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium, quantò magis plenitudo eorum?.... Nolo enim vos ignorare, fratres, myſterium hoc, quia cæcitas ex parte contigit in Iſraël, donec plenitudo Gentium intraret, & ſic omnis Iſraël ſalvus fieret.*

S. Auguſt. Quæſt. 14. in S. Matt. & Theodoretus in c. 6. Iſaiæ

* *Id eſt,* Electi ex illo populo conſecuti ſunt juſtitiam.

* *Id eſt,* Stuporis & pertinaciæ.

Ergo, inquit S. Hieronymus, non eſt crudelitas Dei, ſed " miſericordia, unam perire gentem, ut omnes ſalvæ fiant; " Judæorum partem non videre, ut omnis mundus lumen " accipiat. Unde & ipſe Dominus in Evangelio ſacramen- " tum cæci à nativitate, qui receperat oculos, vertit ad tro- " pologiam, & dicit: *In judicium ego veni in hunc mun-* " *dum, ut videntes non videant, & non videntes videant.* " Et in alio loco Simeon loquitur: *Ecce hic poſitus eſt in* " *ruinam & in reſurrectionem multorum.* Illis itaque non " videntibus, nos videmus; illis cadentibus, nos reſurgi- " mus. Quod intelligens Propheta, quodam modo aliis " verbis dicit: O Domine, præcipis mihi loqui populo Ju- " dæorum: ut audiant, & non intelligant Salvatorem; & " videant eum, & non cognoſcant. Si vis impleri juſſio- " nem tuam, & totum ſalvari mundum, quod & ego fieri " deſidero; excæca cor populi hujus, & aures aggrava, & " oculos claude, ne intelligant, ne audiant, ne videant. Si " enim illi viderint, & converſi fuerint, & intellexerint, " & ſanati fuerint, totus mundus non recipiet ſanitatem. Ex " quo animadvertimus, quamvis grave ſit peccatum, ſi " quis convertatur, eum poſſe ſanari. Simulque & hoc in- " telligendum, quòd pro magnitudine ſceleris, etiam pœ- " nitentiâ indigni judicati ſint, ipſo Domino dicente ad Je- " ruſalem: *Quoties volui congregare filios tuos, ſicut gallina pullos ſuos ſub alas; & noluiſti?*

S. Hieron. in c. 6. Iſaiæ.

Ioan. 9.

Matt. 23. 15.

Incraſſatum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt. Metaphorica locutio eſt, ſignificans animos & affectus Judæorum terrenis voluptatibus & ſecundis rebus obſtupefactos, ſicut cor nimia pinguedine præfocatur, ad res divinas cæcos, hebetes, & ſtupidos eſſe. Pinguis venter ſenſum tenuem non parit. *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitravit: incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem ſuum, & receſſit à Deo ſalutari ſuo.*

Deuter. 33. 15.

Et oculos ſuos clauſerunt, ne quando videant oculis, &c. Id eſt, *ipſi cauſa fuerunt ut Deus eis oculos clauderet.* Alius enim Evangeliſta dicit, *Excæcavit oculos eorum.* Sed utrum ut numquam videant, an verò vel ſic aliquando videant, *cæcitate ſua ſibi diſplicentes, & ſe dolentes, & ex hoc humiliati atque commoti ad confitenda peccata ſua, & piè quærendum Dominum.* Sic enim S. Marcus dicit: *Ne quando convertantur, & dimittantur eis peccata.* Ubi intelliguntur *peccatis ſuis meruiſſe ut non intelligerent*, & tamen hoc ipſum miſericorditer eis factum ut peccata ſua cognoſcerent, & converſi veniam mererentur. Quod autem Joannes ait: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias:*

Ioan. 12. 40.

S. Auguſt. Quæſt. 14. in S. Matt.

Marci 4. 12.

Ioan. 12. 40.

Excæcavit oculos eorum: ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & ſanem eos: adverſari videtur huic ſententiæ, & omnino cogere, ut quod hîc dictum eſt, *Ne quando oculis videant*, non accipiatur, Ne vel ſic aliquando oculis videant, ſed prorſus, Ut non videant. Quandoquidem apertè ita dicit, *Ut oculis non videant*. Et quod ait, *Non poterant credere*, ſatis oſtendit, *Non ideo factam illam excæcationem, ut ea commoti, & dolentes ſe non intelligere, converterentur per pœnitentiam; non enim poſſent hoc facere, niſi priùs crederent, ut credendo converterentur, converſione ſanarentur, ſanitate intelligerent: ſed ideo potiùs excæcatos, ut non crederent*. Dicit enim apertiſſimè, *Propterea non poterant credere*. Nec tamen propterea Judæi excuſàndi ſunt, quia Deus excæcavit oculos eorum: immò B quia Deus juſtus eſt, *Cogimur fateri aliis quibuſdam peccatis ita eos excæcari meruiſſe: qua tamen excæcatione non potuerunt credere. Fruſtra itaque conamur intelligere, ideo fuiſſe cæcatos ut converterentur, cùm ideo converti non poterant, quia non credebant, & ideo credere non poterant, quia excæcati erant. An fortè non abſurdè dicamus, quoſdam Judæorum fuiſſe ſanabiles; ſed tanto tàmen tumore ſuperbiæ periclitatos ut eis expedierit primò non credere, & ad hoc fuiſſe cæcatos, ut non intelligerent Dominum loquentem per parabolas, quibus non intellectis, non in eum crederent, non credentes autem cum cæteris deſperatis eum crucifigerent; atque ita poſt ejus Reſurrectionem converterentur, quando jam de reatu mortis Domini ampliùs humiliati vehementiùs diligerent, à quo ſibi tantum ſcelus dimiſſum eſſe gauderent. Quoniam tanta erat eorum ſuperbia, ut tali humiliatione eſſet dejicienda*. Quod incongruè dictum eſſe quilibet

Act. 2. 37. „ arbitretur, ſi non ita contigiſſe in Actibus Apoſtolo„ rum manifeſtiſſimè legerit. Non ergo abhorret quod „ ait Joannes, *Propterea non poterant credere, quia excæ„ cavit oculos eorum ut non videant*, ab ea ſententia qua in„ telligimus ideo excæcatos ut converterentur, hoc eſt, „ *Ideo eis per obſcuritates parabolarum occultatas ſententias Domini, ut poſt ejus Reſurrectionem ſalubriore pœnitentia reſipiſcerent: quia per obſcuritatem ſermonis excæcati, dicta Domini non intellexerunt, & ea non intelligendo non in eum crediderunt, non credendo crucifixerunt eum; atque ita poſt ejus Reſurrectionem miraculis, quæ in ejus nomine fiebant, exterriti, majore criminis reatu compuncti ſunt & proſtrati ad pœnitentiam; deinde acceptâ indulgentiâ, ad obedientiam flagrantiſſima dilectione converſi. Nam quibus non profuit illa cæcitas ad converſionem, quæ per linguam parabolarum fiebat, ita de illis Propheta alio loco dicit*. Quod etiam Apoſto-

1. Cor. 14. 21. lus commemoravit cùm de obſcuritate linguarum ageret: *In aliis linguis, & in aliis labiis loquar populo*

Iſaiæ 28. 11. *huic, & nec ſic me exaudient, dicit Dominus*. Non enim diceretur, *Nec ſic me exaudient*, niſi ad hoc fieret, ut vel ſic exaudirent: Id eſt, *Ut eis ad humilem confeſſionem, & ſollicitam inquiſitionem, & obedientem converſionem, & ferventem dilectionem valeret. Eſt verò etiam iſta ratio medicinæ corporalis. Nam & pleraque medicamenta priùs affligunt ut ſanent; & ipſa collyria quæ ad oculos pertinent, ſi ea opus eſt intrinſecùs infundi, niſi ſenſum videndi priùs claudant & perturbent, prodeſſe non poſſunt*. Denique illos excæcavit Deus qui credere

Sap. 2. 26. primùm noluerant, & nihilominus excæcavit illos malitia illorum. Ita apud Moyſem legimus: *Induravit Pharao cor ſuum*: &, *Induravit Deus cor Pharaonis*.

5. *Veſtri autem beati oculi quia vident, & aures veſtræ quia audiunt*. O vos beatos, qui & oculis mentis, & oculis corporis Filium Dei hominem factum, Meſſiam tam diu deſideratum & exſpectatum, generis humani Liberatorem & Salvatorem à Deo promiſſum, præſentem videtis, & loquentem auditis. Huic Domini ſententiæ non repugnat illa: *Beati qui non viderunt, &*

Joan. 20. 29. *crediderunt*. Non enim Apoſtolis meliores atque feliciores prædicantur, qui non viderunt & crediderunt, ſed illis

A qui fidem oculis metientes, non credunt niſi quod oculis corporis vident, cùm tamen fides ſit rerum quæ non videntur, & argumentum non apparentium. Beati prophetæ, & juſti, qui mentis ac fidei oculis venturum Meſſiam, id eſt, me ipſum viderunt; ut Abraham qui *Exultavit ut videret diem meum; vidit, & gaviſus eſt*: Sed vos Joan. 8. 56. beatiores; qui prope videtis, & ſenſibus uſurpatis, quod illi longè; perſpicuè, quod illi obſcurè; oculis etiam corporis, quod illi ſpiritu dumtaxat viderunt.

7. *Amen quippe dico vobis, quia multi Prophetæ & juſti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt*. Felicitatem Apoſtolorum commendat, quam non ex meritis, ſed ex ſingulari Dei gratia ſibi contigiſſe, par erat ut æſtima-B rent, majoreſque propterea gratias Deo agerent, quòd Dei Filium hominem factum oculis contuerentur, & divinæ diſpenſationis arcana explicantem, ac ſalutis præcepta tradentem audirent: quod nec Prophetis, nec antiquis juſtis, nec Regibus à Deo conceſſum fuerat. Lucæ 10. *Beati oculi, qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis, quòd multi Prophetæ, & Reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt*, &c. Multi Prophetæ, multos hîc pro omnibus poſuit. Multi Prophetæ, qui conſcii fuerunt arcanorum cæleſtium, quibus Deus futuram Filii ſui incarnationem & myſteria revelavit, utque cæteris prædicarent, ac litteris ad memoriam ſempiternam conſignarent, præcepit: juſti quibus Deus ita favit, ut illis ſe familiariter patefaceret; Reges etiam ſancti & divinarum promiſſionum de Meſſia ex illorum C ſtirpe naſcituro, honore inſignes, votis ardentiſſimis exoptarunt videre præſentia quæ vos videtis; & non viderunt: & audire quæ vos auditis, & non audierunt. *Juxta fidem defuncti ſunt omnes iſti, non acceptis repro-* Hebr. 11. 13. *miſſionibus, ſed à longè eas aſpicientes & ſalutantes*, (inquit S. Paulus.) Et S. Petrus: *De qua ſalute*, inquit, 1. Petri 1. 10. 11. 12. *exquiſierunt, atque ſcrutati ſunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt: ſcrutantes in quod vel quale tempus ſignificaret in eis Spiritus Chriſti: prænuntians eas quæ in Chriſto ſunt paſſiones & poſteriores glorias: quibus revelatum eſt, quia non ſibimetipſis, vobis autem miniſtrabant ea, quæ nunc nuntiata ſunt vobis per eos qui evangelizaverunt vobis, Spiritu Sancto miſſo de cælo*.

D 8. *Vos ergo audite parabolam ſeminantis*. Intelligite parabolæ mox à me propoſitæ ſignificationem. *Omnis qui audit verbum Regni, & non intelligit, venit Malus, & rapit quod ſeminatum eſt in corde ejus: Hic eſt qui ſecus viam ſeminatus eſt*. Cùm aliquis audit verbum de Regno cælorum, verbum Evangelicæ prædicationis, illudque intelligere non curat, non meditatur, non recondit altè in animo, non retinet, non fovet ut fructum virtutum ac bonorum operum ferat: venit diabolus auctor omnis malitiæ, deſperatè & immutabiliter malus; & procuratâ divini verbi oblivione, vel diſtracto & diſſipato in ſæculares curas animo, rapit ſemen illud cæleſte, quod in cor ejus per aures immiſſum eſt. Hic eſt qui per illam terræ portionem ſignificatur, quæ E juxta viam ſita ſemen in ſe delapſum excepit. *Hic eſt qui ſecus viam ſeminatus eſt*. Seminari dicitur & ſemen, & ager: unde & ſata dicuntur agri qui ſeruntur: *Sata læta, boümque labores*. Igitur, *ſeminatus*, hîc idem eſt ac ſemine conſperſus.

9. *Qui autem ſuper petroſa ſeminatus eſt, hic eſt qui verbum audit, & continuò cum gaudio accipit illud: non habet autem in ſe radicem, ſed eſt temporalis; factâ autem tribulatione & perſecutione propter verbum, continuò ſcandalizatur*. Qui deſignatur per terram petroſam, hic eſt, qui ſtatim atque Dei verbum audit, libenter & cum gaudio illud recipit, conſiderat, probat, illius luce, pulchritudine, utilitate, ſuavitate delectatur: ſed radices in corde ejus verbum illud cæleſte non agit, ob inconſtantiam ejus, animique levitatem. Firmum ſcilicet ac ſtabile propoſitum non habet quærendi Regnum Dei, ſpretis omnibus aliis, bona opera faciendi, & in illis

perſeverandi, & omnia tolerandi propter juſtitiam: *Sed eſt temporalis:* Ad tempus credit, ut exponit S. Lucas, quouſque opportunum illi videtur, quamdiu nihil detrimenti accipit quoad res temporales. *Facta autem tribulatione*, orta perſecutione & imminente vexatione, ſive publica per Tyrannos & Magiſtratus, ſive privatâ per homines quoſcumque; *Propter verbum*, propter fidei vel juſtitiæ profeſſionem; *continuò ſcandalizatur*, ſolo timore damnorum temporalium offenditur; & à fide, vel juſtitiæ ac pietatis tramite deficit. Lucæ 8. 15. *Et hi radices non habent: qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.*

10. *Qui autem ſeminatus eſt in ſpinis, hic eſt qui verbum audit, & ſolicitudo ſæculi iſtius, & fallacia divitiarum ſuffocat verbum, & ſine fructu efficitur.* Qui terrâ ſpinarum ferace deſignatur, hic eſt, qui Dei verbum audit, animo concipit, retinet, piis deſideriis Deum quærit; hic eſt in quo ſemen illud cæleſte ſatis altas egit radices, ut bonorum operum fructus inde ſperari poſſet: Verùm *ſolicitudo ſæculi iſtius*, rerum quarumlibet ad ſæculum pertinentium immodicæ & anxiæ curæ, ſtudium rerum quæ in hoc mundo ſplendidiſſimæ videntur, in quo genere excellit honorum & gloriæ cupido, quæ mortalibus noviſſimè exuitur; familiæ decus & incrementum; voluptates, & fallaces ſeductriceſque divitiæ, ſive ſtudium & cupiditas illas acquirendi & conſervandi: (Quæ triplex cupiditas à S. Joanne ſignificatur his verbis, *concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ:*) ſpinarum inſtar ſimul cum ſatis exortarum, divini verbi ſemen opprimunt & præfocant; conatus, curas, & affectus omnes vitæ melioris extinguunt; fructum ſalutis emergere, & ad maturitatem perduci non ſinunt. Marci 4. 18. *Hi ſunt qui verbum audiunt, & ærumnæ ſæculi, & deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiſcentiæ introeuntes ſuffocant verbum, & ſine fructu efficitur.* Lucæ 8. 14. *Quod autem in ſpinas cecidit: hi ſunt qui audierunt, & à ſollicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ, euntes ſuffocantur, & non referunt fructum.*

11. *Qui verò in terram bonam ſeminatus eſt, hic eſt qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centeſimum, aliud autem ſexageſimum, aliud verò trigeſimum.* Tandem qui terræ bonæ, in quam ſemen immiſſum eſt, ſymbolo deſignatur, ille eſt qui Dei verbum audit, & intelligit, meditatur, *in corde bono & optimo retinet*, & fructum affert, alius alio uberiorem, pro varietate donorum, quibus Chriſtus cor præparare, excolere, & *incrementa frugum juſtitiæ* promovere dignatur. Deus enim *corda aperit* ut verbum ſalutis obedienter excipiant & intelligant, & *incrementum dat Deus.* Apud S. Lucam habetur, *Et fructum afferunt in patientia*, id eſt, in bonorum operum fructibus edendis & proferendis perſeverant, præmium æternæ vitæ à Deo exſpectantes. Sic patientiæ nomen uſurpatur. Rom. 8. 25. *Si autem quod non videmus, ſperamus, per patientiam exſpectamus.* Et Jacobi 5. 7. *Patientes eſtote, fratres, uſque ad adventum Domini. Ecce agricola exſpectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum, & ſerotinum. Patientes igitur eſtote & vos, & confirmate corda veſtra.*

Lucæ 8. 15.
Lucæ 24. 45.
Act. 16. 14.
1. Cor. 3. 6. & 7.
2. Cor. 9. 10.

12. *Aliam parabolam propoſuit illis, dicens: Simile factum eſt Regnum cælorum homini, qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & ſuperſeminavit zizania in medio tritici, & abiit. Cùm autem creviſſet herba, & fructum feciſſet, tunc apparuerunt & zizania.* Parabolam aliam præcedenti non abſimilem Chriſtus turbis propoſuit, quâ malos in Eccleſia ſemper bonis permixtos fore ſignificaret. Tale quid accidet in Eccleſia militante, ac ſi homo bonum ſemen ſeviſſet in agro ſuo: inimicus autem ejus clam, noctu, opportuno ſibi tempore; dum nemo vigilaret, venit & lolium ſuperſeminavit. Quod frumento quidem foliis, culmiſque ſimile eſt, ſed tamen ex corruptis frumenti ſeminibus naſ- A citur ante meſſem. Zizania, hæreticorum, & improborum Chriſtianorum typus; bonum ſemen, proborum Chriſtianorum; ager, mundus; boni ſeminis ſator, Chriſtus; zizaniorum ſator, diabolus. Cùm autem herba creviſſet, & ſpicas, granaque protuliſſet, ex quibus dignoſci bonus aut malus frutex poteſt, tunc apparuerunt & zizania, quæ in primo gramine vix diſcerni poterant.

S. Auguſt. Quæſt. 11 in Matt.

13. *Accedentes autem ſervi patris-familiâs, dixerunt ei: Domine, nonnè bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? Unde ergo habet zizania? Et ait illis, Inimicus homo hoc fecit.* Chriſtus in hujus parabolæ expoſitione non explicat quid ſignificent ſervi qui ad patrem-familiâs acceſſerunt, ipſum de zizaniorum ortu monituri: fortè quia id non adhibetur ad ſignificandum, tamquam B pars parabolæ, ſed ad narrationis contextum, ut emblema quoddam: ſicut enim non omne quod in tabulis pictis delineatur, ita non quicquid in parabolis adhibetur, ſignificationem habet. *Nonnè bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo?* Certè tu probum ſemen, non degener in agro tuo ſeminaveras. Unde ergo infelix lolium?

14. *Servi autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea? & ait: Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis ſimul cum eis & triticum. Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem: & in tempore meſſis, dicam meſſoribus; Colligite primùm zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum; triticum autem congregate in horreum meum.* Vis eamus, & evellamus zizania? Reſpondet Pater-familiâs, Non: mali enim tolerandi ſunt, C non è medio tollendi, quamdiu periculum eſt ne tritico ſimul, id eſt probis detrimentum inferatur: quamdiu zizania tritico ita ſimilia ſunt, ut certò cognoſci non poſſint: quamdiu ſchiſmatis periculum eſt, & timendum ne triticum ſimul cum zizaniis revellatur, ne mali ab Eccleſia expulſi plures alioquin bonos, ſed infirmos ſecum in perniciem trahant. *Cùm igitur quiſque fratrum, id eſt, Chriſtianorum, intus in Eccleſiæ ſocietate conſtitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehenſus, ut anathemate dignus habeatur; fiat hoc ubi periculum ſchiſmatis nullum eſt: atque id cum ea dilectione, de qua Apoſtolus alibi præcipit, dicens, Ut inimicum non eum exiſtimetis, ſed corripite ut fratrem; Non enim ad eradicandum, ſed ad corrigendum. Quòd ſi ſe non agnoverit, D neque pœnitendo correxerit, ipſe foras exiet, & per propriam voluntatem ab Eccleſiæ communione dirimetur. Nam & ipſe Dominus cum ſervis volentibus zizania colligere dixit,* Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem: *præmiſit cauſam dicens;* Ne fortè cùm vultis colligere zizania, eradicetis ſimul & triticum. *Ubi ſatis oſtendit, cùm metus iſte non ſubeſt, ſed omnino de frumentorum certa ſtabilitate ſecuritas manet, id eſt, quando ita cujuſque crimen notum eſt, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorſus vel non tales habeat defenſores, per quos poſſit ſchiſma contingere; non dormiat ſeveritas diſciplinæ, in qua tantò eſt efficacior emendatio pravitatis, quantò diligentior conſervatio charitatis. Tunc autem hoc ſine labe pacis & unitatis, & ſine læſione frumentorum fieri poteſt, cùm congregationis Eccleſiæ multitudo ab eo crimine, quod anathematur, aliena eſt. Tunc enim adjuvat Præpoſitum potiùs corri- E pientem, quàm crimino ſum reſiſtentem: tunc ſe ab ejus conjunctione ſalubriter continet, non rabie inimica, ſed coërcitione fraterna. Tunc etiam ille & timore percutitur, & pudore ſanatur, cùm ab univerſa Eccleſia ſe anathematum videns, ſociam turbam cum qua in delicto ſuo gaudeat, & bonis inſultet, non poteſt invenire.*

S. Hieron. in c. 13. S. Matt.
S. Auguſt. lib. 3. contra Parmenianum c. 3.
2. Theſſ. 3. 15.

Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem. Ad conſummationem uſque ſæculi, quæ meſſis typo ſignificatur, malos cum bonis vitam agere, etiam & florere ſinite: *& in tempore Meſſis*, tempore præſtituto, quo triticum à lolio & palcis ſegregandum eſt, electi à reprobis diſcernendi ſupremo judicio: *Dicam meſſoribus*, quo nomine Angeli figuratè ſignificantur: *Colligite primùm zizania:* Malos à bonis, electos à reprobis ſeparate: *& alligate*

in

S. Auguſt. Quæſt. 12 in S. Mat. *in faſciculos comburendum.* Hæreticos & impios ſecundùm juſtitiæ divinæ ordinem ita congregate, ut ſimiles ſimilibus colligati pœnas ignis æterni luant: ut non confuſè, ſed pro modo perverſitatis ſuæ uniuſcujuſque erroris pertinacia, & criminis malitia puniatur. *Triticum autem congregate in horreum meum.* Electos & ſanctos in cœlum inferte.

15. *Aliam Parabolam propoſuit eis dicens: Simile eſt Regnum cœlorum grano ſinapis, quod accipiens homo ſeminavit in agro ſuo: quod minimum quidem eſt omnibus ſeminibus; cùm autem creverit, majus eſt omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cœli veniant & habitent in ramis ejus.* Doctrina & prædicatio Evangelii comparatur grano ſinapis, quod unum eſt ex minimis omnium ſeminibus: cùm autem creverit, unum eſt ex maximis omnium oleribus, & ligneſcit ſtipes ejus, B atque in modum arboris creſcit, & in locis calidis ſupra humanam ſtaturam aſſurgit: adeo ut volucres cœli ſub umbra ramorum ejus requieſcant, eaque mirum in modum delectentur. Alteram ſimilitudinis partem intelligendam Chriſtus relinquit: ita Evangelium, quod ex omnibus doctrinis minimum habet ſplendoris, & pompæ, & quod ita videtur abjectum, ut Judæis ſcandalum ſit, Gentibus autem ſtultitia, cùm prædicatum fuerit, omnes alias doctrinas celebritate, firmitate, æternitate, ſectatorum multitudine doctrinas omnes ſæculares ſuperabit: ita ut Reges & Principes, ac univerſi quibus ad cæleſtia, volucrum inſtar tendere ac volare conſtitutum erit, ſub ejus umbra ſint victuri. *Prædicatio Evangelii* (inquit S. Hieronymus) *minima eſt omnibus diſciplinis.* C *Ad primam quippe doctrinam fidem non habet veritatis, hominem Deum, Chriſtum mortuum, & ſcandalum crucis prædicans. Confer hujuſcemodi doctrinam dogmatibus Philoſophorum, & libris eorum, & ſplendori eloquentiæ, & compoſitioni ſermonum, & videbis quantò minor ſit cæteris ſeminibus ſementis Evangelii. Sed illa cùm creverint nihil mordax, nihil vividum, nihil vitale demonſtrat; ſed totum flaccidum marcidumque & mollitum ebullit in olera & in herbas, quæ citò areſcunt & corruunt. Hæc autem prædicatio, quæ parva videbatur in principio, cùm vel in anima credentis, vel in toto Mundo ſata fuerit; non exſurgit in olera, ſed creſcit in arborem: ita ut volucres cœli (quas vel animas credentium, vel Fortitudines Dei ſervitio mancipatas oportet intelligi) veniant, & habitent in ramis ejus. Ramos puto Evangelicæ arboris, quæ de grano ſinapis creverit, dogmatum eſſe diverſitates: in quibus ſupradictarum volucrum unaquæque requieſcit.* (S. Hieron. in c. 13. S. Matt.)

16. *Aliam Parabolam locutus eſt eis. Simile eſt Regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum.....* Hæc Parabola doctrinæ Evangelicæ vim & incrementum ſignificat. Fermentum, ob diverſas ejus proprietates Scriptura ſacra interdum in malum, interdum in bonum uſurpat. Eſt enim corruptio quædam maſſæ nimis calefactæ: & quia conceptum in ſe calorem fovet, vim etiam habet ea, quibus immiſcetur, augendi. Doctrina igitur Evangelii ſimilis eſt fermento, quod mulier miſcuit in farinæ ſatis tribus. Mulieri potiùs id tribuitur quàm viro, quia pinſere muliebre magis quàm virile opus eſt. Satum menſuræ genus eſt juxta morem Provinciæ Palæſtinæ, unum & dimidium modium capiens. Sata tria hic exprimuntur, quòd tantum unica vice pinſi mos eſſet. Quamquam & myſticos ſenſus in E ſatis tribus Patres invenerint atque expoſuerint. E quibus illum S. Hieronymus non planè probat, qui ad fidem unius in tribus perſonis Dei commendandam refertur. Quamvis enim pius ſit ſenſus: *Numquam tamen parabolæ, & dubia ænigmatum intelligentia poteſt ad auctoritatem dogmatum proficere.* Parabolæ igitur ſenſus eſt; Sicut modicum fermentum ingenti farinæ maſſæ admixtum, ſuo ſapore pervadit univerſam, viqueſua auget, attolit, ſapidam efficit: ita doctrina Evangelii, quamvis modica & humilis videatur, in paucorum pri- (Matt. 16. 6. 1. Cor. 5. Verſ. 6. & 7. S. Hieron. hic. Geneſ. 18. 6.)

A mùm animis abſcondita, univerſum orbem pervadet, afficiet, immutabit.

17. *Hæc omnia locutus eſt Jeſus in Parabolis ad turbas, & ſine Parabolis non loquebatur eis: ut impleretur quod dictum erat per Prophetam dicentem: Aperiam in Parabolis os meum, eructabo abſcondita à conſtitutione Mundi.* Sine Parabolis non loquebatur turbis Chriſtus Dominus in iſta Concione, quamvis aliàs ſine Parabolis multa turbis locutus fuerit. Vel, ſine Parabolis non locutus dicitur, *Non quia nihil propriè locutus eſt, ſed quia nullum ferè ſermonem explicavit, ubi non aliquid per Parabolam ſignificavit, quamvis in eo aliqua & propriè dixerit: ita ut ſæpè inveniatur totus ſermo ejus Parabolis explicatus, totus autem Propriè dictus nullus inveniatur. Explicatos autem ſermones dico, quando ex aliqua occaſione rerum incipit loqui quoſque terminet quicquid ad ipſam rem pertinet, & tranſeat ad aliud.* Ideo autem Chriſtus in ſermonibus ad turbas Parabolas frequenter adhibebat, quia ad ſpiritualia Myſteria capienda non erant idonei vel digni: & tamen melius erat eis, vel ſic ſub tegumento Parabolarum, doctrinam ſpiritualium audire, quàm eâ omnino privari. Harum tamen Parabolarum apertam & nudam veritatem Dominus Diſcipulis exponebat, per quos explicaretur aliis qui digni & idonei eſſent, ſecundùm illud Apoſtoli 2. ad Timotheum 2. *Quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Confer cum S. Marci cap. 4. 33. 34. *Et talibus multis Parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire: ſine Parabola autem non loquebatur eis. Seorſum autem Diſcipulis ſuis diſſerebat omnia.* Præterea, frequentibus Parabolis uſus eſt, *Ut impleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem: Aperiam in Parabolis os meum, &c:* Hoc teſtimonium ex Pſalmo 77. ſumptum eſt, qui *Aſaph* Prophetæ titulo inſcribitur, & in quo deſcribitur egreſſus Iſraëlis ex Ægypto, & omnia ſigna narrantur, quæ in Exodi continentur Hiſtoria. Quæ quidem omnia parabolicè ſcripta ſentienda ſunt, nec manifeſtam tantùm ſonare litteram, ſed abſcondita Sacramenta; fuiſſeque figuras & typos rerum ad Chriſtum ejuſque Eccleſiam pertinentium, ut Apoſtolus confirmat his verbis: *Hæc autem omnia in figura contingebant illis.* (S. Ioannes Chryſoſt. Hom 48. in Evang. S. Matt. S. Auguſt. Quæſt 15 in S. Mat. S. Thomas 3. p. Q. 42. A. 3. S. Hieron. in c. 13. S. Matt. 1. Cor. 10 11.)

Eructabo abſcondita à conſtitutione Mundi. Effabor, oratione largè erumpente proferam Myſteria ab initio, ab ipſa creatione Mundi abſcondita, ſed ab æterno in D Dei conſilio prædefinita. Chriſti porrò Myſteria, Evangelii doctrinam, Deique circa illam diſpenſationem, Myſterii abſconditi nomine in Evangelicis & Apoſtolicis Litteris ſignificari ſolenne eſt. Rom. 16. 26. *Ei autem, qui potens eſt vos confirmare juxta Evangelium meum, & prædicationem Jeſu Chriſti, ſecundùm revelationem Myſterii temporibus æternis taciti (quod nunc patefactum eſt per Scripturas Prophetarum, ſecundùm præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti.* Coloſſ. 1. 26. *Adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti, in carne mea pro corpore ejus, quod eſt Eccleſia, cujus factus ſum ego Miniſter ſecundùm diſpenſationem Dei, quæ data eſt mihi in vos, ut impleam verbum Dei: Myſterium quod abſconditum fuit à ſæculis & generationibus, nunc autem manifeſtatum eſt ſanctis ejus, quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ Sacramenti hujus in Gentibus, quod eſt Chriſtus, in vobis ſpes gloriæ, quem nos annuntiamus.* Denique 1. Cor. 2. 7. *Loquimur Dei ſapientiam in Myſterio, quæ abſcondita eſt, quam prædeſtinavit Deus ante ſæcula in gloriam noſtram, quam nemo principium hujus ſæculi cognovit.*

18. *Tunc dimiſſis turbis, venit in domum, & acceſſerunt ad eum Diſcipuli ejus, dicentes: Ediſſere nobis Parabolam Zizaniorum agri.* Dimittit turbas Jeſus, & in domum ſeu hoſpitium ſuum revertitur, ut accedant ad eum Diſcipuli, & ſecretò interrogent, quæ populus nec audire merebatur nec poterat. Ediſſere, de-

clara, explica nobis, precamur, quam propoſuiſti de Zizaniis agri Parabolam. *Qui reſpondens ait illis: Qui ſeminat bonum ſemen, eſt Filius hominis: Ager autem eſt Mundus. Bonum verò ſemen, hi ſunt filii Regni. Zizania autem, filii ſunt nequam. Inimicus autem qui ſeminavit ea, eſt diabolus: Meſſis verò, conſummatio ſæculi: Meſſores autem, Angeli ſunt.* Boni ſeminis ſator, Chriſtus eſt. Filius hominis, inquit, Ego ipſe, Deus & homo. *Ager Mundus* eſt, ſive Mundi ſimilitudo: ne putetis in ſola Judæa, ut hactenus, verbi cæleſtis ſemen ſpargendum, non apud Gentes toto orbe diffuſas. *Bonum ſemen*, ſive qui bono ſemine conſiti, & ex bono ſemine nati, ſunt *filii Regni*, juſti, ad Regnum cœlorum prædeſtinati, cives & domeſtici Regni, id eſt, Eccleſiæ ſecundùm fœlicem illum ſtatum, in quo *non habet maculam neque rugam*, & de præſentis temporis Eccleſia, non numero tantùm ſunt, ſed merito. Zizania autem figura ſunt improborum Chriſtianorum, filiorum diaboli, cujus malitiam imitantur, quia vel doctrinæ perverſitate, vel pravitate vitæ, ſe & alios perdunt. *Inimicus*, qui zizania ſeminavit, diabolus eſt, qui homines tentationibus ſuis & malis artibus depravat. *Meſſis*, conſummatio ſæculi, ſive judicii univerſalis tempus. Meſſores, Angeli, quorum miniſterio Deus ad ſupremi judicii terribilem apparatum utetur. *Sicut ergo colliguntur Zizania, & igni comburuntur; ſic erit in conſummatione ſæculi. Mittet Filius hominis Angelos ſuos, & colligent de Regno ejus omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Sicut zizania colliguntur, & ſeparantur à tritico, ita fiet in fine Mundi. *Mittet* Filius hominis, Deus & homo, *Angelos ſuos*, quos condidit, qui ejus voluntati ſerviunt, ejus Mandata exſequuntur: mittet illos in Mundum Univerſum, *& colligent de Regno ejus*, de Eccleſia viſibili, *omnia ſcandala*, omnes ſcandalorum auctores, qui doctrinæ pravitate, aut perverſitate ac turpitudine vitæ aliis cadendi & peccandi occaſionem præbuerint: *& eos qui faciunt iniquitatem:* id eſt, quocumque vitiorum genere corruptos, & in peccatis perſeverantes. Scandalorum nomine, hæreſes, & hæreticos hic intelligi oportere, colligo ex collatione ſententiæ Chriſti, dicentis, *Neceſſe eſt ut veniant ſcandala*, cum ſententia Apoſtoli ſcribentis, *Nam oportet & hæreſes eſſe.* Idque confirmat Origenes: *Scandali nomen*, inquit, *frequens eſt in iſtis ſcriptis, quod uſurpare ſolemus de iis, qui ſimpliciores & falli faciles à ſana doctrina avertunt.* Hos igitur, & omnes operarios iniquitatis, ut alibi vocat Chriſtus, Angeli Miniſtri ejus ex toto orbe collectos, mittent in caminum ignis, in fornacem cujus ignis numquam extinguetur, quâ concluſi ſupplicium evadere non poſſunt; in gehennam ignis, in ignem æternum. *Ibi erit fletus & ſtridor dentium*: triſtitia & rabies extrema ob ſupplicium intolerabile. Confer cum Iſaiæ 65. 14. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini; Ecce ſervi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritûs ululabitis.*

Matt. 18. 7. 1. Cor. 11. 19. Origenes lib. 5 contra Celſum.

19. *Tunc juſti fulgebunt ſicut ſol in Regno Patris eorum*: incomparabilis juſtorum gloria ſolis claritate ſignificatur, quæ tamen pro meritorum diſparitate inæqualis erit. Unde ſcribit Apoſtolus: *Alia claritas ſolis, alia lunæ, alia ſtellarum, ſic erit Reſurrectio mortuorum.* Gloriâ æternâ fruentur in Regno Dei, à quo ſunt adoptati in filios, & ad immarceſſibilem æternæ gloriæ coronam atque hæreditatem vocati. *Qui habet aures audiendi, audiat.* His verbis ſignificat Chriſtus, quæ dixit, auditorum maximè intereſſe. 1 Cor. 15.

20. *Simile eſt Regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro: quem qui invenit homo, abſcondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit univerſa quæ habet, & emit agrum illum.* Summum & incomparabile Doctrinæ Evangelicæ pretium hâc Parabolâ ſignificatur. Doctrina & gratia Evangelii ſimilis eſt theſauro abſcondito,

A quem ſi quis invenerit, tacet, ac occultatum relinquit, ne illius obtinendi elabatur opportunitas. Gaudio igitur incredibili ob inventum affectus, ſtatim facultates omnes ſuas vendit, ac in emptionem agri confert, in quo deliteſcit ille theſaurus, ut illius dominium, firmamque & perpetuam poſſeſſionem obtineat. Hebræo jure theſauri proprietas agri dominum ſecuta videtur. Non ſignificat Parabola emendam Evangelii doctrinam ac gratiam, ſed maximi æſtimandam, & omnium rerum temporalium ſubeundam jacturam, ut illam obtineamus, ſecundùm illud Apoſtoli: *Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta. Verumtamen exiſtimo omnia detrimentum eſſe, propter eminentem ſcientiam Jeſu Chriſti Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut ſtercora,* B *ut Chriſtum lucrifaciam.* Philipp. 3. 7. & 8.

21. *Iterum ſimile eſt Regnum cælorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas. Inventâ autem unâ pretioſâ margaritâ, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.* Eodem collineat Parabola iſta, ac ſuperior. Idem accidit in doctrina Evangelica, cœleſtique ſapientia & gratia Dei quærenda, ac ſi quis mercator lucri avidiſſimus, gemmas quærens, maximi pretii margaritam ſive unionem venalem invenerit: & ſtatim facultates omnes vendere non dubitaverit, ut illam compararet. Sic rerum cariſſimarum jacturâ comparanda vel ſervanda eſt doctrina Evangelii, gratiaque cœleſtis. *Omnis ex vobis* (inquit alibi Chriſtus) *qui non renuntiat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe Diſcipulus.* Luca 14. 33.

C 22. *Iterum ſimile eſt Regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti. Quam, cùm impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt.* Prædicatio Evangelica, ipſaque militans Eccleſia; ſimilis eſt ſagenæ, à Piſcatoribus miſſæ in mare; quod retis genus, quicquid obvium eſt, ſecum trahit, ideoque à Latinis everriculum vocatur. Cùm autem omni genere piſcium impleta fuerit ſagena, hanc è mari ſubducunt piſcatores, factoque piſcium delectu, bonos mittunt in vaſa; malos autem, inutiles, quiſquilias piſcium abjiciunt. Sic Evangelica prædicatio omne genus hominum congregat in Eccleſiam, quæ bonos & malos complectitur. Delectûs autem tempore, *In conſummatione ſæculi*, in die ſupremi judicii, *Angeli* à me Judice miſſi *exibunt, & ſeparabunt malos*, morti ſecundæ de- D ſtinatos, *de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Ad tempus uſque judicii generalis, mali cum bonis hypocritæ cum ſinceris Chriſtianæ pietatis profeſſoribus permixti ſunt: ſed cùm Evangelica prædicatio completa fuerit, cùm gentium plenitudo introierit in ſagenam, Angeli bonos in vaſis, id eſt, in æternis tabernaculis collocabunt: malos abjicient in æterna tormenta, Ante id tempus ſeparatio omnimoda malorum à bonis non fiet. *Qui ſemel æternum judicium deſtinavit poſt ſæculi finem, non præcipitat diſcretionem, quæ eſt conditio judicii, ante ſæculi finem. Æqualis eſt interim ſuper omne hominum genus, & indulgens, & increpans, communia voluit eſſe* E *& commoda profanis, & incommoda ſuis, ut pari conſortio omnes & lenitatem ejus & ſeveritatem experiremur. Quia hæc ita didicimus apud ipſum, diligimus lenitatem, metuimus ſeveritatem.* Tertull. Apologet. c. 41.

Simile eſt Regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare, &c. Impleto Jeremiæ Vaticinio, dicentis: *Ecce ego mittam ad vos piſcatores multos:* poſtquam audierunt Petrus & Andræas, & Jacobus & Joannes filii Zebedæi, *Sequimini me, & faciam vos fieri piſcatores hominum*: contexuerunt ſibi ex veteri & novo Teſtamento ſagenam Evangelicorum dogmatum, & miſerunt eam in mare hujus ſæculi: quæ uſque hodie in mediis fluctibus tenditur, capiens de ſalſis & amaris gurgitibus quicquid inciderit, id eſt, & bonos homines & malos, & optimos piſces & peſſimos. Cùm autem venerit conſummatio & Jeremiæ 16. S. Hier. in c. 13. S. Mat.

„ finis mundi, tunc ſagena extrahetur ad littus : tunc ve- A
„ rum ſecernendorum piſcium ſignum demonſtrabitur, &
„ quaſi in quodam quietiſſimo portu, boni mittentur in
„ vaſa cæleſtium manſionum : malos autem torrendos &
„ exſiccandos gehennæ flamma ſuſcipiet.

23. *Intellexiſtis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.* Apoſtolos alloquitur Chriſtus : quos vult non audire tantum ſermones ſuos, ut populum; ſed planè intelligere, ut Magiſtros orbis futuros. *Ideo*, inquit, *omnis Scriba doctus in Regno cœlorum, ſimilis eſt homini patri-familiâs, qui profert de theſauro ſuo nova & vetera.* Quia Myſteriorum, quæ vobis expoſui, intellectum aſſecuti eſtis, jam Doctorum munere vos defungi velim. Omnis porrò Doctor Evangelicus, ad Myſteria Regni cœlorum docenda & prædicanda inſtitutus, ſimilis eſſe debet optimo patri-familiâs, qui de promptuario ſuo nova & vetera, omne ciborum genus convivis à ſe invitatis abundè profert, quibus & eorum neceſſitati & voluptati fiat ſatis. B Non abſimili modo cæleſtis Regni Doctor, abundè omnibus, quæ ſcire oportet, inſtructus ſit neceſſe eſt, & ex ſcientiæ theſauro, diuturna meditatione, contemplatione, exercitatione parato, proferat omne doctrinæ genus, Veteris Novique Teſtamenti locos, omniaque in promptu habeat, tradat, exponat, pro rei, loci, temporis opportunitate, ac pro ingenio & captu auditorum. Sic *Inſtructi erant Apoſtoli, Scribæ & Notarii Salvatoris, qui verba illius & præcepta ſignabant in tabulis cordis carnalibus, regnorum cæleſtium Sacramentis, & pollebant opibus Patris-familiâs, ejicientes de theſauro doctrinarum ſuarum nova & vetera : ut quicquid in Evangelio prædicabant, Legis & Prophetarum vocibus comprobarent. Unde & Sponſa dicit in Cantico Canticorum :* Nova *& vetera fratruelis meus ſervavit tibi.* C

S. Hieron. in hunc locum. — *Cantic. 7.*

24. *Et factum eſt, cùm conſummaſſet Jeſus Parabolas iſtas, tranſiit inde.* Ex locis illis maritimis diſceſſit. *Et veniens in patriam ſuam*, Nazareth, ubi fuerat educatus, *docebat eos in Synagogis eorum ita ut mirarentur, & dicerent : Unde huic ſapientia hæc, & virtutes?* Inſani! Mirantur unde habeat ſapientiam Sapientia, & virtutes Virtus. *Unde huic ſapientia & virtutes?* Sapientia in his quæ loquebatur, virtutes in his quæ operabatur. Ideoque Apoſtolus, cùm dixit *Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam*; virtutem ad ſigna retulit propter Judæos; ſapientiam autem ad doctrinam propter Græcos, id eſt, Gentiles. *Nam & Judæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærunt.* D

S. Hieron. — *1. Cor. 1. 24.*

25. *Nonnè hic eſt fabri filius? Nonnè mater ejus dicitur Maria, & frater ejus Jacobus & Joſeph, & Simon & Judas? Et ſorores ejus, nonnè omnes apud nos ſunt? Unde ergo huic omnia iſta? Et ſcandalizabantur in eo* S. Joſeph Chriſti patrem putatitium & nutritium fabrum fuiſſe, certum eſt. Ferrarium fuiſſe ait Evangelium Hebræum, idemque cenſent S. Hilarius cap. 14. in S. Matthæum, & S. Petrus Chryſologus Sermone 48. Fabrum lignarium fuiſſe, communior opinio eſt, à S. Juſtino Martyre aſſerta in Dialogo cum Tryphone Judæo, & à S. Ambroſio lib. 3. in Lucam. Neque aliter veteres Chriſtianos ſenſiſſe conſtat ex reſponſo illius, qui contumelioſè interrogatus à Libanio Sophiſta quid faceret fabri filius, reſpondit, Eum feretrum Juliano fabricare. Quin Chriſtus ipſe faber vocatur Marci 6. 3. *Nonnè hic eſt faber, Filius Mariæ? &c.* Unde ipſum S. Joſephi adfuiſſe in fabrili opere, & aratra ac juga feciſſe, S. Juſtinus tradit. *Nonnè mater ejus dicitur Maria?* Etiam in Chriſti matre offendebantur, quam aut netricem fuiſſe, aut alio manuum labore victum parantem, Celſus Chriſtianis objicit. Tertullianus lib. *De ſpectaculis*, de Chriſto loquens : *Hic eſt ille fabri aut quæſtuariæ filius.* E

Theodor. lib. 3 Hiſt. Eccleſ. c. 18.

Et fratres ejus Jacobus, & Joſeph, & Simon & Judas. Fratres vocant ex materno genere conſobrinos, non Joſephi ex priore matrimonio filios, ut S. Epiphanius, & alii quidam ex Græcis ſenſerunt. Eadem certè quæ infra S. Matthæo, & ſimiliter S. Marco dicitur *Maria mater Jacobi & Joſe*, S. Joanni dicitur *Maria ſoror Matris Domini*, quæ cum Domini matre & cum Magdalena Cruci Chriſti adſtitit. Quòd ſi ea eſt Mater Jacobi & Joſe, erit ſanè & Simonis & Judæ. Hic ergo eſt Jacobus, quem *Fratrem Domini*, id eſt, conſobrinum, loquendi genere etiam Græcis & Romanis noto, vocat non S. Paulus tantùm, ſed & Joſephus in Antiquitatibus Judaicis. Quod autem S. Joannes in Evangelio narrat, ne ipſos quidem Jeſu fratres in eum credidiſſe, de remotioribus conſanguineis, non de conſobrinis iſtis, certè non de omnibus intelligendum eſt. *Et ſorores ejus, nonnè omnes apud nos ſunt?* Has ſorores S. Epiphanius & Theophylactus Mariam & Salomen vocant. Ut ut eſt, has ſorores, id eſt, conſobrinas, aut alioqui cognatione proximas, paupereulas fuiſſe, apparet. Nam id quoque Nazarenos offendebat. *Unde ergo huic omnia iſta?* cùm domi non potuerit à ſuis iſta diſcere, quorum nemo ſit litteris ſupra plebem imbutus, nec præceptores habuerit. *Et ſcandalizabantur in eo.* Ob generis ejus humilitatem, ob parentum conditionem obſcuram offendebantur, cùm de divina ejus ſcientia ac potentia magnificè ſentire, cumque non modò admirari, ſed revereri deberent.

S. Hieron. lib. adverſus Helvidium. — *Joann. 7. 5.*

26. *Jeſus autem dixit eis: Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua, & in domo ſua.* Adagium eſt inter Judæos celebre, cujus ſenſus eſt: Nuſquam magis quàm inter populares ſuos viros eximios contemni: tum quia familiaritas contemptum parit; tum quia homines pluris facere ſolent peregrina & adventitia, quàm domeſtica: tum quia *propemodum naturale eſt cives civibus invidere.*

27. *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.* Propter pertinacem incredulitatem cum contemptu conjunctam, quâ ſe miraculis indignos præſtiterunt. Petentibus enim & credentibus dumtaxat, non curioſis & planè incredulis miracula concedere, ſeu in eorum gratiam edere ſolebat Chriſtus, ut fidem jam inchoatam in ipſis confirmaret. S. Marcus ait : *Et non poterat ibi virtutem ullam facere, niſi paucos infirmos impoſitis manibus curavit : & mirabatur propter incredulitatem eorum.* Non poſſe, in Scripturis dupliciter ſumi ſolet, cùm ſecundùm propriam ſignificationem non ſumitur, Primò ut ſit idem ac nolle: ſecundò, ut ſit idem ac non convenire, dedecere. Utroque modo ſumitur apud S. Marcum. Nolebat enim Chriſtus miracula plurima facere apud ſuos Nazarenos; nec decebat ut priora ſpernentibus plura ingereret. Ut fieri non poſſe dicatur, quod revera non fit, Hebraiſmus eſt Scripturæ ſacræ familiaris. Deuteron. 2. 17. *Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti*, &c. Id eſt, Non comedes in oppidis tuis. Geneſ. 18. 17. *Num celare potero Abraham quæ geſturus ſum?* Id eſt, Num celabo? Marci 9. *Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti.* Id eſt, ſi credis. Joannis 5. 19. *Non poteſt Filius à ſe facere quidquam :* Id eſt, Nihil à ſe ipſo facit Filius. Lucæ 16. 2. *Jam non poteris villicare :* Id eſt, Non villicabis. Joannis 12. 39. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias*, &c. id eſt, Propterea non credebant, &c.

Marci 6. 5. — *S. Gregor. Nazian. Hom. 24. de Filio.*

Senſus Moralis.

I. EXIENS *Jeſus de domo, ſedebat ſecus Mare. Et congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculum aſcendens ſederet : & omnis turba ſtabat in littore.* Prædicator Evangelicus & Sacerdos animarum procurandæ ſaluti, Eccleſiæ utilitatibus conſecratus, Dei per gratiam ſuam vocantis, Epiſcopi ſui mittentis voci ac juſſioni obſequi debet, domumque ac familiam relinquere, ſi aliò vocetur ad ſacrum Miniſterium obeundum, exemplo Abrahami, qui Deo vocante, & dicente, *Egredere de terra tua, & de cognatione tua*, confeſtim obtemperavit : exemplo Sponſæ, quæ Sponſi vocem obedienter audivit, dicentis; *Oblivi ſcere populum tuum, & domum patris tui* : exemplo Chriſti, qui exiens de domo, ſedebat ſecus Mare, turbaſque ſtantes in littore docebat. Congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, verbi divini audiendi deſiderio ac ſtudio, quod in plebe vehementius & ferventius eſt, quàm in divitibus, nobilibus, doctiſque viris. Chriſtus in navi, turba circum in littore. Imaginem intueor Eccleſiæ, quæ *Grex* eſt *adunatus Paſtori*. Plebs in littore. Prælati, ac Prædicatores Evangelici in Mari, majoribus ſcilicet ac frequentioribus expoſiti periculis, quàm auditores. Hinc S. Auguſtinus: Gaudium (inquit) meum tunc ſolidum eſt, quando audio, non quando prædico. Tunc enim ſecurus delector. Voluptas illa non habet inflationem. Non ibi formidatur præcipitium elationis, ubi eſt petra ſolidæ veritatis. Et ut ſciatis ira eſſe, audite ubi dictum eſt : *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt oſſa humiliata.* Ibi gaudeo, ubi audeo. Ubi audimus, humiles ſumus : ubi autem prædicamus, etſi non elatione periclitamur, certè vel frenamur... Etſi non extollor, periclitor ne extollar. *Et alibi :* Nos, quos in iſto loco, de quo periculoſa ratio redditur, Dominus ſecundùm dignationem ſuam, non ſecundùm meritum noſtrum conſtituit, habemus duo quædam, unum quòd Chriſtiani ſumus, alterum, quòd præpoſiti ſumus. Illud quòd Chriſtiani ſumus, propter nos eſt : quòd autem Præpoſiti ſumus, propter vos eſt. In eo quod Chriſtiani ſumus, attenditur utilitas noſtra: in eo quòd Præpoſiti, nonniſi veſtra. Sunt autem multi Chriſtiani, & non Præpoſiti, qui perveniunt ad Deum, faciliore fortaſſe itinere, & tantò fortè expeditiùs ambulantes, quantò minorem ſarcinam portant. Nos autem excepto quòd Chriſtiani ſumus, unde rationem reddemus Deo de vita noſtra, ſumus etiam Præpoſiti, unde rationem reddemus Deo de diſpenſatione noſtra. Ad hoc iſtam difficultatem propono, ut compatientes nobis, oretis pro nobis. Id ſignificavit Chriſtus, cum à navicula turbas in littore circumſtantes doceret : *Prope mare ſedens, eos qui in terris erant piſcabatur.*

S. Cyprian. — S. Aug. ſerm. 179. aliàs de Diverſis 27. — S. Aug. ſerm. 46 aliàs de Temp. 165. — S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 46. in S. Mat.

2. *Et locutus eſt eis multa in parabolis.* Ideò ſedet in navi, turbis foras ſtantibus: *Et facti iſtius genere ſignificat eos, qui extra Eccleſiam poſiti ſunt, nullam divini ſermonis capere poſſe intelligentiam. Navis enim Eccleſiæ typum præfert; intra quam verbum Dei poſitum & prædicatum hi, qui extra ſunt, & arenæ modo ſteriles atque inutiles adjacent, intelligere non poſſunt.* Locutus eſt etiam in parabolis, ut cæleſtis doctrinæ ſublimitatem auditorum captui attemperaret. Ideo Verbum Divinum caro factum. In nobis habitavit, & incarnatione quaſi lac factum eſt, ut à nobis caperetur. *Quomodo fit lac, quo lactantur infantes? Nonnè eſca erat in menſa? Sed invalidus eſt infans ad comedendam eſcam, quæ in menſa eſt : quid facit mater? Incarnat eſcam, & conficit lac de ipſa. Conficit nobis quod capere poſſimus. Sic Verbum caro factum eſt, ut lacte parvuli nutriremur, qui ad cibum quidem eramus infantes.* Ideo & in parabolis locutus eſt Chriſtus; lac dedit parvulis, ut cibum ſapientiæ majoribus daret.

S. Hilar. in c. 13. S. Matt. — S. Auguſt. ſerm. 117 aliàs 38. de Verbis Domini. n. 16.

3. *Exiit qui ſeminat, ſeminare*, &c. Unde exiit, qui ubique præſens eſt, qui omnia replet? Aut qua ratione exiit? Certè non loco, ſed habitudine, atque incarnationis diſpenſatione propinquior nobis factus. Nam quia nos venire ad ipſum non poteramus, peccatorum maceriâ ingreſſum atque aditum prohibente, ipſe ad nos egreditur. Ad quid igitur exivit? An ut terram vepribus plenam perderet, & ignavos agricolas puniret? Minimè; verùm ut optimo cultu terram arando fertilem faceret, religionis ac pietatis ſeminibus diligentiùs jactis. Nam ſemen hîc doctrinam ſuam, arua verò & campos animos hominum, ſeminatorem autem ſeipſum appellat. *Semen eſt verbum Dei.* Animus noſter ager Dei eſt : *Dei agricultura eſtis.* Dei eſt animos noſtros gratiæ ſuæ ac verbi ſemine conſpergere ac fœcundare. Væ illis qui divino illi ſemini ſe ſubtrahunt, verbi Dei auditionem vel lectionem negligentes. *Quid vobis plus eſſe videtur, verbum Dei, an Corpus Chriſti? Si verum vultis reſpondere, hoc utique dicere debetis, quòd non ſit minus verbum Dei, quàm Corpus Chriſti. Et ideo quanta ſollicitudine obſervamus, quando nobis Corpus Chriſti miniſtratur, ut nihil ex ipſo de noſtris manibus in terram cadat; tanta ſollicitudine obſervemus, ne verbum Dei quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus aut loquimur, de corde noſtro depereat : Quia non minùs reus erit qui verbum Dei negligenter audierit, quàm ille qui Corpus Chriſti in terram cadere negligentiâ ſuâ permiſerit.*

S. Ioan. Chryſ. Hom. 46. in S. Mat. — Luca 8. 11. — 1. Cor. 3. 9. — S. Cæſar. Arelatenſis ſerm. 95. aliàs 26. inter Hom. 50. S. Auguſt. nunc 300 in Append.

4. *Et dum ſeminat, quædam ceciderunt ſecus viam, & venerunt volucres cæli, & comederunt ea.* Non ait, ſemen ſecus viam ſe projeciſſe, ſed cecidiſſe ſecus viam. Cor hominis verbum Dei contemnentis vel audire negligentis inſtar viæ publicæ eſt, omnibus latè patens pravis cogitationibus & deſideriis, irruentibus undequaque per ſenſus rerum terrenarum & ſæcularium imaginibus, dæmonibus velut prædonibus expoſitum, vanitatis pulvere coopertum, luto voluptatum inquinatum, peccandi conſuetudine induratum, nullâ interioris hominis mortificatione velut aratro ſciſſum ac præparatum, ideòque ſemen divini verbi non excipit. Secus viam cadit ſemen illud cœleſte, cùm ab illis auditur, qui per viam ſpatioſam ambulant, quæ ducit ad mortem, per viam iniquitatis & perditionis. Ideo volucres cœli veniunt, rapiunt, conſumunt ſemen. *Venit malus, & rapit quod ſeminatum eſt in corde ejus.* Dum enim verbum Dei audiunt, & non intelligunt, id eſt, animo velut terrâ bene cultâ non recondunt, venit diabolus, qui per cœli volucres aptè ſignificatur, tum propter locum in quo verſatur, unde vocatur ab Apoſtolo *Princeps aëris hujus*; tum propter velocitatem, ſuperbiam, & indefeſſam ſedulitatem, quâ divino ſemini inſidiatur, ut fructum ejus impediat. *Omnis ſpiritus ales. Hoc & angeli, & dæmones. Igitur momento ubique ſunt, totus orbis illis locus unus eſt, quid ubi geratur tam facilè ſciunt, quàm enuntiant. Operatio eorum eſt hominis everſio. Multùm ſpiritalibus viribus licet, ut inviſibiles & inſenſibiles in effectu potiùs quàm in actu ſuo appareant.* Diabolus (inquam) ſemen illud cæleſte rapit. Qui Deum audire contemnit, vel negligit, tradi meretur ſpiritui erroris & ſeductionis. Hominum negligentia poteſtatem diabolo in ipſos facit.

Tertull. Diabolus divinæ imaginis prædo — Tertull. Apologet. c. 22.

Verbum itaque Dei, quod homines cùm audiunt contemnunt expendere ac meditari, diabolus etiam è memoria delet : Ita fit ut non credant, aut certè ſecundùm fidem ſuam non operentur. *Venerunt volucres cæli, & comederunt ea.* Diabolus ſemen verbi Dei rapit, ſive per ſeipſum, ſive per miniſtros ſuos, per membra ſua, qui verbum diaboli ſpargunt, regulas & inſtitutiones Evangelicis veritatibus oppoſitas, mundi corrupti errores, *doctrinas dæmoniorum in hypocriſi loquentium mendacium*, doctrinas *prurientes auribus*, cupiditati faventes, *doctrinas varias & peregrinas*, repugnantes *ſanæ & quæ ſecundùm pietatem eſt doctrinæ.* Declinate ab illis, Fratres mei : *Hujuſcemodi enim Chriſto Domino noſtro non ſerviunt, ſed ſuo ventri : & per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentium.* Aures cordis

1. Tim. 4. 1. — Rom. 16. 16.

veſtri diabolo & miniſtris ejus ſi aperiatis, divini verbi ſemen vobis eripient, efficientque ne in vobis germinet. Cavete igitur. *Ne ſicut ſerpens Hevam ſeduxit aſtutiâ ſuâ, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate quæ eſt in Chriſto.* (2. Cor. 11. 3.)

5. *Alia autem ceciderunt in petroſa, ubi non habebant terram multam: & continuò exorta ſunt, quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto æſtuaverunt: & quia non habebant radicem, aruerunt.* Cor lapideum durumque ad divina, verbi cæleſtis fructificationi ineptum eſt. Illius prædicatione nonnumquam delectatur, illius veritatem in animum recipit, credit, in bona deſideria, in pios affectus interdum erumpit: Verùm bona illa germina, quæ fructum polliceri videntur, contrariæ cupiditatis ardore, aut tribulationis vel perſecutionis æſtu brevî areſcunt, quia *non habebant radicem.* B Hujuſmodi verbi auditores non ſunt *In charitate radicati & fundati.* (Ephes. 3. 17.) Affectus illi pietatis, piaque deſideria, in ſuperficie cordis (ut ita loquar) concipiuntur, intima non penetrant, nec immutant; cor inſtar lapidis durum manet, ad tempus credit, & erga divina piè afficitur, quandiu ſcilicet nihil tangitur eorum, quæ intimis & inveteratis affectibus diligit: ſed orta tribulatione, ſive interiori ex cupiditatum conflictu: ſive exteriori ex hominum malitia, continuò, velut ad ſolis ardorem, tenerum & malè radicatum germen areſcit. *Non habet in ſe radicem, ſed eſt temporalis; facta autem tribulatione & perſecutione propter verbum, continuò ſcandalizatur,* & à pietate ac juſtitiâ deficit: quia cupiditati & perſecutioni ſolâ charitate reſiſtitur. (S. Auguſt. Enarrat. in Pſal 9. n. 15.) Curate ne petroſa terra ſemen excipiat, & fructum boni operis ſine perſeverantiæ radicibus mittat. *Multis enim libet quod audiunt, boni operis initia proponunt; ſed mox ut fatigari adverſitatibus cœperint, inchoata derelinquunt. Petroſa ergo terra humorem non habuit: quia hoc quod germinaverat, ad fructum perſeverantiæ non perduxit. Multi namque dum verbum contra avaritiam audiunt, eamdem avaritiam deteſtantur; rerum omnium contemptum laudant: ſed mox ut viderit animus quod concupiſcat, obliviſcitur quod laudabat. Multi cùm verbum contra luxuriam audiunt, pollutiones carnis non ſolùm perpetrare non appetunt, ſed etiam perpetratas erubeſcunt: ſed mox ut carnis ſpecies eorum oculis apparet, ſic mens ad deſideria rapitur, ac ſi adhuc ab ea nihil ſit contra eadem deſideria deliberatum: & damnanda agit, quæ quicquid egiſſe ſe meminit, jam & ipſa damnavit. Sæpè etiam contra culpas compungimur, & tamen poſt fletum ad eaſdem culpas redimus. Sic Balaam Iſraëlitici populi tabernacula contemplatus flevit, eiſque ſe ſimilem fieri in morte depopoſcit, dicens:* Moriatur anima mea morte juſtorum, & fiant noviſſima mea horum ſimilia. *Sed mox ut hora compunctionis tranſiit, in avaritiæ nequitiam exarſit. Nam propter promiſſa munera, in ejus populi mortem conſilium dedit, cujus morti ſe fieri ſimilem optavit: & oblitus eſt quod planxerat, cùm extinguere noluit quod per avaritiam ardebat.* (S. Gregor. M. Hom. 15. in Evangelia. — Num. 23.)

6. *Alia autem ceciderunt in ſpinas; & creverunt ſpinæ, & ſuffocaverunt ea.* Multi verbum Dei ſtudioſè audiunt, animo recondunt, charitatis radice non ſunt deſtituti, optimè diſpoſiti videntur, ut fructum afferat; bona deſideria, ſincerum converſionis propoſitum, ac vitæ ſecundùm Dei legem inſtituendæ parit, opera etiam Chriſtianæ pietatis nonnulla profert: Verùm qui dominatur in corde rerum temporalium amor, divitiarum, honorum, ſplendoris & incrementi familiæ, litium pro terrenis illis rebus ſuſceptio, voluptatum cupiditas ſuccreſcentium inſtar ſpinarum, ſementem verbi divini obruunt & ſuffocant. Totus enim affectus & conatus animæ in illa incumbit: atque ita extinguitur affectus & propoſitum vitæ melioris. *Qui autem ſeminatus eſt in ſpinis, hic eſt, qui verbum audit, ſollicitudo ſæculi iſtius, & fallacia divitiarum ſuffocat verbum, & ſine fructu efficitur.* Non divitias ſed *fallaciam divitiarum* ſuffocare ſementem verbi dixit S. Evangeliſta, oſtendens A eſſe quidem divitias in rerum mediarum ſeu indifferentium numero, ſed earum plerumque dulcedine homines ineſcari, ſeduci, depravari. *Sollicitudo ſæculi iſtius*, idem eſſe videtur ac *ſuperbia vitæ*, (1. Joannis cap. 2.) *Fallacia divitiarum*, idem quod *concupiſcentia oculorum.* Cæterùm cur tertiam cauſam, quæ pietatis ſtudium pariter ſuffocare ſolet, voluptates ſcilicet corporis, quas S. Joannes vocat *concupiſcentiam carnis*, S. Marcus *circa reliqua concupiſcentiæ*, S. Lucas *voluptates vitæ*, S. Matthæus omiſerit, cauſa hæc eſt, quod divitiis nominatis, eas ſatis exiſtimaverit intelligi, quia divitiæ irritamenta ſunt & inſtrumenta carnalium voluptatum. Rectè ſpinis divitiæ comparantur. *Spinæ ſunt, quia cogitationum ſuarum punctionibus mentem lacerant, & cùm uſque ad peccatum pertrahunt, quaſi inflicto vulnere cruentant.* (S. Gregor. M.) Quas Dominus rectè fallaces divitias appellat. *Fallacia divitiarum.* Fallaces enim ſunt, quæ nobiſcum diu manere non poſſunt: Fallaces ſunt, quæ mentis noſtræ inopiam non expellunt: Fallaces ſunt, quæ blanda ſpe pollicentur, quod præſtare non poſſunt, veram ſcilicet quietem ac felicitatem: cùm tamen graviſſimæ curæ in earum adquiſitione, conſervatione incremento, dolor de illarum amiſſione, & præſentis vitæ quietem ac tranquillitatem maximè turbent, & futuræ beatitudinem ſæpiùs impediant. *Non enim ſine dolore pereunt, quæ cum amore poſſeſſa ſunt.* (S. Auguſt. lib. de diverſis Quæſtionibus Quæſt. 1.) Lugebat S. Cyprianus quod patrimonii cæcus amor, & dilectæ facultates plurimos à cura ſalutis ſuæ, & legis divinæ veneratione & C obſervantia avocaſſent. Fallacia enim divitiarum verbi divini ſementem & pietatis ſtudium ſuffocat. *Illa fuerunt remanentibus vincula, illæ catenæ, quibus & virtus retardata eſt, & fides preſſa, & mens vincta, & anima præcluſa; ut ſerpenti terram ſecundùm Dei ſententiam devoranti præda & cibus fierent, qui terreſtribus cupiditatibus inhærerent.* (S. Cyprian. Tract. de Lapſis.) Fallacia divitiarum. *Solæ divitiæ veræ ſunt, quæ nos divites virtutibus faciunt. Si ergo divites eſſe cupitis, veras divitias amate. Si culmen veri honoris quæritis, ad cæleſte Regnum tendite. Si gloriam dignitatum diligitis, in illa ſuperna Angelorum curia adſcribi feſtinate. Verba Domini quæ aure percipitis, mente retinete. Cibus enim mentis eſt ſermo Dei. Et quaſi acceptus cibus ſtomacho languente rejicitur, quando auditus ſermo in ventre memoriæ non tenetur. Sed quiſquis alimenta* D *non retinet, hujus profectò vita deſperatur. Æternæ igitur mortis periculum formidate, ſi cibum quidem ſanctæ exhortationis accipitis, ſed verba vitæ, id eſt, alimenta juſtitiæ in memoria non tenetis. Ecce tranſit omne quod agitur, & ad extremum judicium ſine ulla momenti interpoſitione quotidie volentes nolenteſque properatis. Cur ergo amatur quod relinquitur? Cur illud negligitur quo pervenitur?* (S. Gregor. M. Hom. 15. in Evang.)

7. *Alia autem ceciderunt in terram bonam, & dabant fructum, aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud trigeſimum.* Terra bona, cor bonum & optimum, quod tale non fit niſi gratiâ Dei per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Hanc terram quæ maledicta erat, ſpinis & tribulis horrida, Chriſtus emit pretio magno, pretio ſan-E guinis ſui; terramque benedictam & fertilem operibus bonis effecit. Hanc excoluit, irrigavit pluviâ illâ voluntariâ quam ſegregat Deus hæreditati ſuæ. (Pſal. 64.) In ea quod ſeminatum eſt Dei verbum uberem in meſſem creſcit. Fidelis ſcilicet ac pius animus *audit verbum, intelligit*, id eſt, ad illud attendit, illud retinet atque meditatur, *& fructum affert.* Varius autem fructus eſt pro vario terræ ingenio, pro diverſitate ſtatuum Chriſtianiſmi, pro varia donorum Chriſti menſura. Uberiorem enim Martyres, ſecundùm illos Virgines, poſtremò denique conjugati congruentem ſtatui ſuo ſanctitatis & bonorum operum fructum ferunt, ſi verè Deo fideles ſint, ejuſque verbum non inaniter audiant. *Aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud trigeſimum.* Intelligit & interpretatur S. Auguſtinus *centeſimum Martyrum propter ſatietatem vitæ, vel contemptum mortis: ſexageſimum Virginum propter otium interius, quia non pugnant, contra conſue-* (S. Auguſt. lib. 1. Quæſt. Evangel. Quæſt. 9.)

tudinem carnis : ſolet enim otium concedi ſexagenariis poſt militiam vel poſt actiones publicas : trigeſimum conjugatorum, quia hæc eſt ætas prœliantium : ipſi enim habent acriorem conflictum ne libidinibus ſuperentur. Alii virginalem vitam in centeno fructu, in ſexageno vidualem, in triceno conjugalem conſtituunt. Sed probabilius videtur, quoniam divinæ gratiæ multa ſunt munera, & eſt aliud alio majus ac melius: unde dicit Apoſtolus : *Æmulamini chariſmata meliora*: plura intelligenda eſſe, quam ut in tres differentias diſtribui poſſint. Primùm ne continentiam vidualem aut in nullo fructu conſtituamus, aut ad conjugalis pudicitiæ meritum deponamus, aut virginali gloriæ coæquemus; aut coronam Martyrii vel in habitu animi, etiamſi deſit tentationis examen, vel in ipſa paſſionis experientiâ conſtitutam, cuilibet illarum trium caſtitati ſine ullo incremento fertilitatis accedere exiſtimemus. Deinde ubi ponimus quòd multi ac multæ ita cuſtodiunt continentiam virginalem, ut tamen non faciant quæ Dominus ait: *Si vis eſſe perfectus, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni, ſequere me*; nec audeant eorum cohabitationi ſociari, in quibus nemo dicit aliquid proprium, ſed ſunt eis omnia communia? Nihilne putamus fructificationis accedere Virginibus Dei cùm hoc faciunt, aut ſine ullo fructu eſſe Virgines Dei, etiamſi hoc non faciunt? *Multa ergo ſunt dona, & aliis alia clariora ac ſuperiora, ſingulis ſingula. Et aliquando alter fructuoſus eſt donis paucioribus, ſed potioribus; alter inferioribus, ſed pluribus. Et quemadmodum inter ſe vel coæquentur, vel diſtinguantur, in accipiendis æternis honoribus, quis hominum audeat judicare? Dum tamen conſtet & multa eſſe iſta diverſa, & non ad præſens tempus, ſed in æternum prodeſſe meliora. Sed Dominum tres arbitror voluiſſe fructificationis commemorare differentias, cæteras intelligentibus reliquiſſe. Nam & alius Evangeliſta ſolum commemoravit centuplum : Numquid ideo putandus eſt alia duo vel ignoraſſe vel improbaſſe, ac non potiùs intelligenda reliquiſſe?* Si tamen Hieronymus aliam ſententiam elegit, quæ centeſimum fructum Virginibus, ſexageſimum viduis, & trigeſimum caſtis conjugibus deputat. Quam interpretationem & S. Athanaſius olim amplexus erat. Ut ut eſt, nullus Chriſtianæ profeſſionis ſtatus ſine bonorum operum fructu eſſe debet, quamvis ſint varii ſanctitatis, & pietatis Chriſtianæ gradus. Eſſe in ſtatu omnium perfectiſſimo, neceſſe non eſt ad ſalutem: ſed fidelem eſſe Deo neceſſe eſt in eo ad quem vocati ſumus, & omnia illius officia implere, Deique mandata, & juſtitiæ Chriſtianæ partes accuratiſſimè implere. Omnem divini ſeminis fructum Deo non reddere, injuſtum eſt. Nemo non cavet ne terrena agrorum ſuorum ſemina pereant; pauci cavent ne ſpiritale ac cœleſte ſemen in animam ſuam à Deo immiſſum perdatur & inutile fiat.

1. Cor. 12. 31.
S. Auguſt. lib. de ſancta Virginitate c. 45. & 46.
Matt. 19. 21.
Lucæ 8.
S. Hieron. lib. 1. contra Jovinianum & in c. 13 S. Matt.
S. Athan. Epiſt. ad Ammonium Monachum.

S. Joan. Chryſ. Hom. 46. in S. Mat.

8. Iſta de ſeminibus parabola copioſiſſimè omnibus pietatis doctrinam propoſitam eſſe oſtendit. Nam quemadmodum agricola ſeminans non diſcernit campum, ut in altera parte ſeminet, in altera verò minimè, ſed projicit ſemina in omnem agri partem : ita Salvator noſter non divitem aut pauperem, non ingenioſum aut rudem; aut fortem aut ignavum, aut diligentem aut deſidem diſcernit; ſed omnibus, quamvis non ignoret futurum exitum, pietatis doctrinam commendat. Sic certè licebit ei dicere, *Quid oportuit me facere & non feci?* Quando autem audis exiiſſe ſeminantem ut ſeminet, non idem iterari putes. Sæpiùs enim egreditur ſeminans ad aliam quoque rem quàm ad ſeminandum, putà ut novales ſcindat, ut pernicioſas herbas amputet, ut vepres evellat, aut tale quid aliud faciat: Ipſe autem ad ſeminandum egreſſus eſt. Cur igitur major pars ſeminis amiſſa eſt? Non ſeminantis quippe, ſed ſuſcipientis culpa terræ hæc eſt, propter non attendentem aut repugnantem animam. Hac parabolâ Diſcipulos docuit & exercuit, ut quamvis plures eorum qui prædicationem Apoſtolicam ſuſcepturi erant, perderentur, non caderent animis; cùm id Domino ac Magiſtro pariter contigiſſe recordarentur: Neque tamen ipſe, quamvis ita futurum non ignoraret, ſemina ſpargere neglexit. Sed quomodo, inquies, vir prudens inter vepres, inter ſaxa, & in via publica ſeminaverit? In agris certè & in ſeminibus quæ terræ traduntur, ſtultè factum videretur: in animis autem atque doctrina probè & laudabiliter. Non enim abſque imprudentiâ agricola illud faceret, cùm non ſit poſſibile lapides, aut vepres, aut viam quæ publica manet, in terram bonam mutari. In animis autem hominum non ita ſe res habet. Poſſibile enim eſt ut lapis in terram fertilem convertatur, & ut via non conculcetur, nec tranſeuntibus omnibus pateat, ſed in feraces agros traducta, & à ſpinis purgata, ſemina foveat. Quòd ſi hæc mutatio in omnibus facta non eſt, non ſeminantis culpâ, ſed audientium inobedientiâ id contigit. Nam ipſe quidem diligenter eis ſemina tradidit, ſi verò illi corruperunt accepta, inculpabilis omnino eſt qui tanta benignitate æqualiter in omnes utitur.

S. Joan. Chryſ. Hom. 3. in Epiſtolam ad Theſſalonicenſes.

9. Summâ porrò diligentiâ, magnitudine animi, attentione & labore opus eſt ut animus noſter velut ager à Deo benedictus uberes per ejus gratiam eique gratos fructus ferat. Sicut enim apud agricolas ſemina quædam ſemel in terram injiciuntur, ſed magnâ opus habent culturâ & diligentiâ, & niſi terrâ vomere proſciſſâ illa contexerint quæ injecta ſunt, ſeminarunt avibus ſemina rapientibus. Ita nos quoque niſi continuâ recordatione protexerimus ea quæ in animos noſtros immiſſa ſunt divini verbi ac cœleſtis doctrinæ ſemina, in aërem omnia projicimus, & inania atque infrugifera reddimus. Diabolus enim rapit, & noſtra perdit negligentia, & ſol exſiccat, & imber obruit, & ſpinæ ſuffocant. Quamobrem non ſufficit ſemen injeciſſe, ſed magna opus eſt aſſiduitate, aves abigendæ, evellendæ ſpinæ, loca petroſa multâ terrâ replenda ſunt: omne quod damnum affert arcendum & tollendum eſt. Sed in terra quidem univerſum eſt agricolæ: illa enim jacet inanima, ad patiendum ſolùm parata. In hac autem terra ſpirituali nequaquam: Non eſt univerſum Doctorum & Magiſtrorum: ſed ſi non eſt pars maxima, dimidium certè eſt diſcipulorum. Concionatorum quidem eſt ſemen injicere, auditorum autem eſt facere quæ dicuntur, bonorum operum fructus oſtendere, ſpinas radicitùs evellere. Spinæ enim ſunt revera divitiæ, nullum habentes fructum, viſu deformes, ad uſum injucundæ, eos qui tangunt moleſtiâ afficientes; non ſolùm infructuoſæ, ſed alia etiam germina impedientes. Tales ſunt divitiæ: non ſolùm ipſæ fructum non ferunt æternum, ſed etiam eos qui volunt poſſidere, impediunt, Camelorum cibus ſunt ſpinæ, ignis pabulum, ad nihil utiles niſi ad ſuccendendum fornacem. Tales ſunt divitiæ: alunt irrationales animi motus; rationales pungunt & ſauciant. In locis præruptis, petroſis, aridis, humore deſtitutis naſcitur ſpina: ita cùm aliquis eſt aſper, durus, immiſericors, in eo ſpinæ oriuntur, quæ cæleſtis verbi ſementem præfocant. Agricola ſpinas non ferro exſcindit, ſed igne conſumit radicitùs, & quaſi virus ex terræ lumbis extrahit, ipſamque purgat: ſic omnem ad divitias affectum, radicemque malorum omnium cupiditatem, ignis Spiritûs Sancti conſumat, animam expurget, terramque cordis noſtri renovet neceſſe eſt: Alioqui Dei verbum inutile redditur iis quibus prædicatur. In Templum, dum ſacra concio habetur, venit dives ſeu vir ſeu mulier, non curat quomodo audiat eloquia Dei, ſed quomodo ſe oſtentet, quomodo cum faſtu ſedeat, quomodo alias ſuperet veſtium magnificentiâ, omniumque in ſe convertat oculos & admirationem: ſimiliter vir dives ingreditur multis ſervis ſtipatus, qui turbam arceant, amictu ſuperbo velut inſultans pauperi. Deinde ſedentem ſtatim ſubeunt curæ domeſticæ trahentes in omnem partem; circumfluit faſtus qui obſidet animam: exiſtimat ſe gratificari & Sacerdotibus, & populo, & fortaſſis etiam Deo, quòd intraverit domum Dei. Qui autem tanto elatus tumore eſt, quomodo curari umquam poterit? Dic, quæſo, ſi quis acceſſerit ad

„ Medici domum, & à Medico gratiam curationis non petat, ſed ei ſe gratificari exiſtimet, & cùm medicamentis & pharmacis opus habeat ad curandum vulnus, circa veſtes occupetur, aliquidne boni reportabit? Simile quid continget in divitibus & amatoribus ſæculi, cùm in Eccleſiam veniunt, ubi Sacrarum Scripturarum lectio, ubi Dei verbum auditur. Hujus porrò mali cauſam aperiam. Exiſtimant ſe ad Sacerdotes & Concionatores adire, cùm in Templum veniunt: exiſtimant ſe ab illis audire quæ audiunt: non attendunt, non cogitant quòd ad Deum ingrediuntur, quòd ipſe cum eis loquitur. Quando enim Lector ſtans ait, *Hæc dicit Dominus*, &c. & ſtans Diaconus ſilentio indicto omnibus os obſtruit, non Lectori honorem habens hoc facit, ſed Deo qui per illum cum omnibus loquitur. Si ſcirent Deum per Prophetam hæc dicere, faſtum omnem abjicerent. Nam ſi loquentibus cum eis Magiſtratibus, non aliò diſtrahunt animum multò magis Deo loquente. Nos Dei Miniſtri ſumus, ô dilecti. Non noſtra dicimus, ſed quæ ſunt Dei. E cœlo quotidie venientes leguntur Epiſtolæ. Dic autem, quæſo, ſi quiſpiam, dum omnes hic adſumus, ingreſſus eſſet, zonam habens auream, erectaque cervice ac ſuperbè incedens, diceret ſe miſſum eſſe à Rege terreno, & ad totam civitatem afferre epiſtolam de rebus neceſſariis, nonnè ad eum omnes converteremini? Nonnè etiam non jubente Diacono magnum adhiberetis ſilentium? Si quiſpiam veniat à Rege, omnes acceditis: à Deo autem venit; & è cœlis loquitur Propheta: loquitur Evangeliſta, loquitur Apoſtolus, Chriſtus ipſe æterni Patris Filius loquitur, & nemo eſt qui attendat. „

10. *Et accedentes ad eum Diſcipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? Qui reſpondens ait illis: Quia vobis datum eſt noſſe Myſteria Regni cœlorum, illis autem non eſt datum.* Fides & cognitio myſteriorum, gratuitum Dei donum eſt, non omnibus datum. Quantas igitur gratias Deo agere debent, qui illo miſerante hanc acceperunt, cùm nulla merita haberent, ſed tanto beneficio æquè eſſent indigni, ac illi qui non acceperunt, ſed in tenebris ignorantiæ & infidelitatis ſuæ juſto Dei judicio ſunt relicti. *Audiunt hæc & faciunt, quibus datum eſt. Non autem faciunt, ſive audiant, ſive non audiant, quibus datum non eſt.* Quia vobis, *inquit*, datum eſt noſſe myſterium Regni cœlorum, illis autem non eſt datum. *Quorum alterum ad miſericordiam, alterum ad judicium pertinet illius, cui dicit anima noſtra: Miſericordiam & judicium cantabo tibi Domine.* Lugendum quòd ſcientiam myſteriorum Regni cœleſtis ita negligant Chriſtiani, ac ſi nullatenus ipſorum intereſſet; ipſamque humili fide & oratione impetrare à Patre luminum, qui revelat myſteria, non ſatagant.

S. Auguſt. lib. de Dono Perſeverantiæ c. 14. — Pſal. 100 1.

11. *Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.* Fides, intelligentia myſteriorum, obedientia, gratiæ omnes ac dona Dei creſcunt & augentur in eis qui rectè utuntur; Qui tamen rectus uſus donorum Dei, munus eſt Dei & gratiæ ejus cooperantis nobiſcum. *Non enim ego, ſed gratia Dei mecum.* Ille in nobis operatur ut incipiens, qui volentibus cooperatur ut perficiens. Donorum ſuorum fructum cum uſura Deus exigit: Eorum privatione puniuntur, qui ad ejus gloriam illa impendere negligunt. *Qui non habet charitatem, etſi ad tempus habet hæc dona auferentur ei. Auferetur ei quod habet, quia quiddam non habet. Et ipſum quiddam hoc non habet, unde cætera teneantur, & ipſe non pereat..... Habet gratiam poſſidendi, ſed non habet charitatem utendi: Quia ergo illud non habet, & quod habet auferetur ab eo.*

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 146n. 10.

12. *Ideo in parabolis loquor eis; quia videntes non vident, & audientes non intelligunt. Et adimpletur in eis Prophetia Iſaiæ dicentis: Auditu audietis, & non intelligetis; & videntes videbitis, & non videbitis. Incraſſatum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt; Nequando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & ſanem eos.* Sæculi cupiditates, rerum divinarum oblivio, divini verbi faſtidium, gradus ſunt quibus ad cæcitatem & indurationem cordis pervenitur. Cæcitas & obduratio præcedentium peccatorum pœnæ ſunt, ſubſequentium cauſæ. Juſtum Dei judicium timeamus; demus operam ne in nobis etiam terribile iſtud Iſaiæ vaticinium impleatur. *Cæcitas cordis, quam ſolus removet illuminator Deus, & peccatum eſt quo in Deum non creditur; & pœna peccati, qua cor ſuperbum digna animadverſione punitur; & cauſa peccati, cùm mali aliquid cæci cordis errore committitur.* Firmitas affectuum in malo, ſeu in rerum temporalium amore, ſpiritualis cæcitatis cauſa eſt. *Incraſſatum eſt cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt.* Affectant carnales homines ne videant, ne audiant, ne intelligant res divinas, & quæ ad ſalutem pertinent ſuam; ne intelligant fœditatem & gravitatem peccati, pœnarum æternitatem, juſtitiæ pulchritudinem Dei bonitatem ac magnificentiam, beatitudinem ſempiternam, & magnitudinem bonorum quæ promiſit Deus diligentibus ſe; Chriſti myſteria, paſſionem ac mortem pro peccatis hominum toleratam, & cætera, quorum conſideratione abſtrahi poſſunt à terrenis rebus quibus ſunt immerſi; à voluptatibus, quarum velut pinguedine ſunt habitati. Quàm infelix ille, quàm lugendus, qui miſeriam ſuam non videt, non agnoſcit! *Noluit intelligere ut bene ageret.* Oculos ſuos claudit, ne videat lucem juſtitiæ. *Quomodo homo poſitus in ſole cæcus, præſens eſt illi ſol, ſed ipſe ſoli abſens eſt: ſic omnis ſtultus, omnis iniquus, omnis impius cæcus eſt corde. Præſens eſt ſapientia, ſed cùm cæco præſens eſt, oculis ejus abſens eſt: non quia ipſa illi abſens eſt, ſed quia ipſe ab illa abſens eſt.* Illuminari nolunt, nec ſanari à morbo deſideriorum noxiorum, quibus cor ſenſim excæcatur & obduratur, ne quæ agenda ſunt videant, & ad implenda quæ viderint convaleſcant. Talis erat Auguſtini ad Deum nondum converſi ſtatus, quem ipſe in Confeſſionibus ſuis deſcribit: *Ego*, inquit, *adoleſcens miſer, valde miſer, in exordio ipſius adoleſcentiæ etiam petieram à te caſtitatem, & dixeram; Da mihi caſtitatem & continentiam, ſed noli modò. Timebam enim ne me citò exaudires, & citò ſanares à morbo concupiſcentiæ, quam malebam expleri, quàm extingui.*

S. Auguſt. lib. 5. contra Iulianum c. 3. — Pſal. 35. 4. — S. Auguſt. Tract. 1 in S. Ioann. — S. Auguſt. lib. 8. Confeſſionum, c. 7.

13. *Veſtri autem beati oculi quia vident, & aures veſtræ quia audiunt. Amen quippè dico vobis, Quia multi Prophetæ & juſti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt.* Longè feliciores, qui cùm oculis corporis Chriſtum non conſpexerint, vident Religionem confirmatam ejus reſurrectione, omnium gentium fide, omnium ſæculorum traditione, Martyrum omnium ſanguine, omni miraculorum genere. Quamquam & nos, qui ejuſdem corporis membra ſumus, cujus præcipua membra fuerunt Apoſtoli, per ipſos vidiſſe & audiviſſe cenſeamur, quæ viderunt ipſi & audiverunt. *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt de verbo vitæ*, &c. Eſt tamen adhuc quod videre deſideremus, ut beati ſint oculi noſtri. Veteres juſti ferventiſſimis deſideriis optaverunt videre Dei Filium in hominis forma; deſideremus ipſum intueri in gloria: concupiverunt primum ejus adventum, deſideremus ſecundum, ſi corde ſincero precamur, *Adveniat Regnum tuum.* Deſideranda eſt æterna Dei viſio ac fruitio, ſempiterna cum Chriſto Jeſu capite noſtro in Regno ejus conjunctio. In ipſum deſiderant Angeli proſpicere: idem & nos deſideremus, Angelorum candidati. *Tota vita Chriſtiani boni, ſanctum deſiderium eſt. Quod autem deſideras, nondum vides: ſed deſiderando capax efficeris, ut cùm venerit quod videas, implearis. Sicuti enim ſi velis implere aliquem ſinum, & noſti quàm magnum eſt quod dabitur, extendis ſinum vel facci, vel utris, vel alicujus rei: noſti quantum miſſurus es, & vides quia anguſtus eſt ſinus; extendendo facis capaciorem: ſic Deus differendo extendit deſiderium, deſiderando extendit animum, extendendo facit*

1. Ioan. 1. — S. Auguſt. Tract. 4 in Epiſt. 1. S. Ioannis n. 6.

capacem. Deſideremus ergo, Fratres, quia implendi ſumus. Videte Paulum extendentem ſinum, ut poſſit capere quod venturum eſt. Ait enim: Non quòd jam acceperim, aut jam perfectus ſim: Fratres, ego me non arbitror comprehendiſſe. *Quid ergo agis in hac vita, ſi nondum apprehendiſti?* Unum autem quæ quidem retro ſunt obliviſcens, ad ea verò quæ ſunt priora extendens me ipſum, ad deſtinatum perſequor, ad bravium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Jeſu. *Extentum ſe dixit, & ſecundùm intentionem ſequi ſe dixit. Minorem ſe ſentiebat ad capiendum quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit. Hæc eſt vita noſtra, ut deſiderando exerceamur. Tantùm autem nos exercet ſanctum deſiderium, quantùm deſideria noſtra amputavimus ab amore ſæculi.* Viri deſideriorum ſimus, ut in nos veniat, & in nobis habitet *Deſideratus cunctis gentibus*, ut oſtendat nobis faciem ſuam, & ſalvi ſimus, atque in perpetuum exultemus in Deo Jeſu noſtro.

[Philipp. 3. 12.]

14. *Simile factum eſt Regnum cœlorum homini, qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & ſuperſeminavit zizania in medio tritici, & abiit*, &c. Seminis boni ſator Chriſtus eſt: Ipſe gratiâ ſuâ juſtos homines facit, & filios Regni. *Qui ſeminat bonum ſemen, eſt Filius hominis. Ager autem eſt Mundus. Bonum verò ſemen, hi ſunt filii Regni.* Nemo de ſuo habet niſi mendacium & peccatum. Si quid in ſe boni habet, à ſe ipſo non habet, ſed à Deo, ſummè bono, omniſque boni fonte. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, de ſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum. Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut ſimus initium aliquod creaturæ ejus ...... Nemo poteſt venire ad me*, inquit, *Chriſtus, niſi Pater meus traxerit eum .... Gratia Dei ſum id quod ſum* (inquit Apoſtolus) Et, *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis: ſed omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Chriſtus igitur omnis juſtitiæ & ſanctitatis auctor, bonum ſemen ſeminat in agro ſuo. Quamobrem nemo de bonis quæ in ſe ſunt extollatur; nemo de bonis operibus, quæ facit, ſuperbiat; nemo de juſtitia ſua intumeſcat; ſed Dei dona agnoſcat humili devotione, gratiaſque illi referat, cujus munera ſunt, ſi quæ ſunt merita ſua. *Quis enim te diſcernit? quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Si Deus nos deſereret, ſi gratiam ſuam nobis ſubtraheret, hominibus nequiſſimis & ſceleratiſſimis pejores eſſemus, non triticum, ſed zizania. *Nullum eſt peccatum quod facit homo, quod non poſſit facere & alter homo, ſi deſit Rector à quo factus eſt homo.*

[Concil. Arauſic. 2.]
[Jacobi 1. 17. 18.]
[Joann. 6. 44.]
[1. Cor. 15. 10.]
[1. Cor. 4. 7.]
[S. Auguſt. ſerm. 99. aliàs 23. ex Hom. 50.]

Sator zizaniorum diabolus eſt. *Inimicus homo hoc fecit.* Zizania, ſunt Hæretici & improbi, filii ac ſervi diaboli. *Zizania autem filii ſunt nequam.* Zizania ſunt, quicumque pravis exemplis, conſiliis, perſecutione bonum ſemen, Deique frumentum ſuffocant, impediuntque ne creſcat in amore veritatis & juſtitiæ, & fructum ferat. Quicumque zizania ſeminat in medio tritici à Deo ſeminati, Dei inimicus eſt, cooperator diaboli. Sparſa ſunt zizania, *cùm dormirent homines.* Somnus hominum, incuria Paſtorum, qui non vigilant quaſi rationem pro animabus ſibi commiſſis reddituri, qui ſibi & gregi non attendunt, quem acquiſivit Chriſtus ſanguine ſuo. *Homines qui dormiunt*, inquit S. Hieronymus, *Magiſtros Eccleſiarum intellige. Servos Patris familias ne alios accipias quàm Angelos, qui quotidie vident faciem Patris. Diabolus autem propterea inimicus homo appellatur, quia Deus eſſe deſivit. Et in nono Pſalmo ſcriptum eſt de eo*: Eſurge Domine, non confortetur homo. *Quamobrem non dormiat, qui Eccleſiæ Propoſitus eſt: ne per illius negligentiam inimicus homo ſuperſeminet zizania, hoc eſt, hæreticorum dogmata*; Pravas contra Moralis Chriſtianæ integritatem opiniones, & peccata. Zizania enim ſunt *omnia ſcandala*, ſeu ſcandalorum auctores, *& qui faciunt iniquitatem.*

[S. Hieron. in c. 13. S. Matt.]

Chriſtus ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo. In ipſo rerum ſemine neſcit malum conditio Creatoris. *Per ipſum omnia facta ſunt; & quod factum eſt in ipſo vita erat...... Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Sed quem Deus faciens vocavit Mundum, inficiens inimicus reddidit immundum: & hominem quem Deus in paradiſo deliciarum collocavit ad vitam, inimicus in hac laboris vita detraxit ad mortem: & affectum, quem carni Deus inſeruit per naturam, inimicus in parricidium per invidiam commutavit. Ab hoc impulſus Cain primus germano ſanguine terram tinxit. Nonne ex uno homine Deus omnem replevit terram, & ſemine ex uno pius Sator totum genus hominum tantam multiplicavit ad meſſem? Sed inimicus mox homines in unum redegit omnes: & ſuperſeminando mala, quod fuerat bene ſatum delevit diluvio, non rigavit. Sic Legem divinis & veracibus ſatam præceptis, humanis & mendacibus fucavit inventis: ut de Sacerdote fieret perſecutor, de Doctore depravator exiſteret, de defenſore Legis redderetur inimicus. Si creatura ad agnitionem condita Creatoris, ut neſciretur Deus, Deo eſſe mentita eſt. Hinc ſapientes ſæculi fecit ſtultos, ſpeculatores mundi docuit nihil videre, profeſſores ſcientiæ fecit ſcientiam non habere, inquiſitores rerum omnium dimiſit ignaros. Sic evangelicam ſegetem ſatam cœleſti ſemine hæretica zizania ſuperſeminando confudit inimicus, ut manipulos fidei gehennæ faſciculos faceret, ne triticum fieret cœleſtium horreorum. Et quid plura? Poſteaquam ipſe eſt in dæmonem converſus ex angelo, ne qua creatura in ſuo ſtatu conſiſteret, arte, dolis, machinis, fraude contendit. Superſeminavit zizania, non ſeminavit. *Præcedunt Creatoris bona, mala diaboli poſt ſequuntur; ut malum quod eſt ex diabolo ſit accidens, non natura.* Superſeminavit zizania in medio tritici: *Quia diabolus hæreſes, inter fideles; inter ſanctos, peccatum; inter pacificos, lites; inter ſimplices dolos; inter innocentes nequitiam gratis ſerere conſuevit: non ut acquirat zizania, ſed ut triticum perdat: nec ut reos capiat, ſed ut adimat innocentes. Hoſtis plus ducem, quam militem petit; nec obſidet mortuos, ſed impugnat viventes: ſic diabolus non peccatores quærit capere, quos poſſidet ſubjugatos, ſed ut juſtos capiat, ſic laborat.* Superſeminavit zizania in medio tritici, & abiit. *Quia diabolus impellit quidem viribus ad ruinam, ſed poſteaquam proſtraverit, relinquit: non quærit hominem, ſed hominis interitum quærit.*

[1. Joan. 1.]
[S. Petrus Chryſol. ſerm. 96.]

15. *Cùm dormirent homines, venit inimicus ejus, & ſuperſeminavit zizania.* Inſidiator nocte latitat, die vigilantes fugit, appetit dormientes: fortis conflictum petit, provocat palam ſpectantibus omnibus, & coram populis vult habere victoriam. *Maximæ infirmitatis indicium eſt, dormientibus irruiſſe.* Superſeminavit zizania. *Ut quid? Ut periret dominica meſſis, & hoc ad lucrum quid pertinebat inimici? Niſi quòd invidiæ Spiritus hominum damnum ſuum computat lucrum?*

[S. Petrus Chryſol. ſerm. 97.]

16. *Cùm autem creviſſet herba, & fructum feciſſet, tunc apparuerunt & zizania.* Quod latet in herba, manifeſtatur in ſpica; & quod celatur in gramine, aperitur in fructu: ſic quos credentes putamus pares, fide diſpares inveniuntur: *Sic judicii prodit meſſis, quod Eccleſiæ germen occultat.* A fructibus eorum cognoſcetis eos. *Flores multi fructuum multitudinem pollicentur, ſed examinati ventorum flabris, ad fructum pauciſſimi perſeverant: ſic credentes in Chriſtum multi Eccleſiæ videntur in pace: ubi autem perſecutionis procella perflaverit, pauci martyrii reperiuntur in fructu.*

17. *Domine, nonnè bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo?* Seminaſti, non ſeminavimus. Nos quod per te facimus, tibi ſemper noſtro aſſignamus Auctori: & tu in iis qui nobis facienda præcipis, ipſe operator adſiſtis. Ergo ſi nos operis tui facis eſſe pro tua dignatione conſortes, non nobis ſolis quòd zizania naſcuntur, adſcribas, Domine: Aut tecum nos munit innocentia: aut nobiſcum te reatus attingit. Nos noſtro operi non potuimus invidere; magnis ſudoribus offenſam non potuimus parare.

parare. Tu quod vis, unde vis, quando vis, habes: Nos præter tuam gratiam nihil habemus, per quam ſtamus, vivimus, movemur, & ſumus; & ſine qua jacemus, deficimus, & perimus.

18. *Ait Dominus: Inimicus homo hoc fecit*, Sed tu Domine, cùm hæc videres, quare permiſiſti? Quare? Quia timere fraudes non poteſt, cui nihil poteſt perire: & quia majus eſt reparare perdita, quàm illæſa ſervare: Simul quia *oportet zizania eſſe, ut qui probati ſunt manifeſti fiant.* Deus utique *Melius judicavit de malis bene facere, quàm mala nulla eſſe permittere.*

S. Auguſt. Enchiridii c. 27.

19. *Servi autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea?* Devoti ſervi indefeſſum promittunt laborem; nec patiuntur dominicæ meſſis videre vel temporaliter fœditatem, ſed Dominus, quem tempora non fatigant, & quando vult, poteſt abolere ſuæ meſſis injuriam, reſpondet: *Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis ſimul cum eis & triticum. Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem.* Laudabilis zelus, & in Dei Miniſtris deſiderandus, modò præceps non ſit, ſed ſcientiâ illuminatus, prudentiâ Chriſtianâ comitatus; qui Dei conſilia ſequatur, non præveniat; quem charitas moderetur, nulla cupiditas corrumpat, nulla iracundiæ labes, ultionis libido, nullus gloriæ ſæcularis appetitus. Longè aliter judicat Deus de bonorum & malorum permixtione in Mundo, & in Eccleſia; aliter homo. Solus ipſe novit quæ inde bona ſit producturus vel ad improborum converſionem, quos admirabili patientiâ ad pœnitentiam adducit, vel ad piorum probationem & ſanctificationem. *Boni enim, cùm adhuc infirmi ſunt, opus habent in quibuſdam malorum commixtione, ſive ut per eos exerceantur, ſive ut eorum comparatione magna illis exhortatio fiat, ut nitantur ad melius, quibus ſublatis altitudo charitatis quaſi evulſa marceſcat, quod eſt eradicari. Nam ſic ait Apoſtolus*: Ut in charitate radicati & fundati poſſitis comprehendere. *An fortè ideo ſimul eradicatum triticum, cùm auferuntur zizania, quia multi primò zizania ſunt, & poſtea triticum fiunt? Qui niſi patienter, cùm mali ſunt, tolerentur, ad laudabilem mutationem non perveniunt: Itaque ſi evulſi fuerint, ſimul eradicatur & triticum, quod futuri eſſent, ſi eis parceretur.* Malos & fictos in Mundo, in Eccleſia, in omni ſocietate pati oportet, quia & illos patitur Deus, uſque ad judicium divinæ patientiæ ſuæ, & noſtræ pœnitentiæ tempus: ut qui ſe de malo commutaverit in bonum, dominicum deputetur in triticum, cœleſtibus horreis aggregandus: qui de fideli infidelis; de bono malus evaſerit, atque in malo perſeveraverit, gehennæ deputetur incendio. Quid plura? *Si zizaniis Dei patientia non ſubveniret: nec Matthæum de Publicano Evangeliſtam, nec Paulum ex perſecutore Apoſtolum Eccleſia poſſideret. Denique Ananias eradicare triticum tunc quærebat, quando ad Saulum miſſus, de Paulo talia querebatur*: Domine, quanta mala fecit ſanctis tuis? *Hoc eſt, eradica zizania.... Sed cùm Ananias videret Saulum, Paulum Dominus tunc videbat: cùm Ananias perſecutorem diceret, tunc Dominus Prædicatorem ſciebat, & cùm ille eum zizania judicaret inferni, Chriſtus eum vas electionis, triticum in cœleſti horreo jam ponebat.* Vade, inquit, *quia vas electionis eſt mihi.*

S. Auguſt. Quæſt. 12 in S. Mat.

Epheſ. 3. 17.

S. Petrus Chryſol. ſerm. 97.

Act. 9.

Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem. Duæ ſocietates ab initio, duæ civitates myſticæ, Jeruſalem & Babylonia: illa in Abel, iſta in Caïn incœpit. *Omnes qui terrena ſapiunt, omnes qui fœlicitatem terrenam Deo præferunt, omnes qui ſua ſunt quærunt, non quæ Jeſu-Chriſti, ad unam iſtam civitatem pertinent quæ dicitur Babylonia myſticè, & habet Regem diabolum. Omnes autem qui ea quæ ſurſum ſunt ſapiunt, quæ cœleſtia meditantur, qui cum ſollicitudine in ſæculo vivunt ne Deum offendant, qui cavent peccare, quos peccantes non pudet confiteri, humiles, mites, ſancti, juſti, pii, boni, omnes ad unam civitatem pertinent, quæ Regem habet Chriſtum. Illa enim in terra quaſi major eſt tempore, non ſublimitate, non honore. Civitas illa prior nata, Civitas iſta poſterior nata. Hæc duo corpora ſub duobus Regibus agentia, ad ſingulas civitates pertinentia, adverſantur ſibi uſque in finem ſæculi, donec fiat ex commixtione ſeparatio, & alii ponantur ad dexteram, alii ad ſiniſtram ...... Mala ergo civitas ab initio uſque ad finem currit, & bona civitas mutatione malorum conditur. Et ſunt iſtæ duæ civitates permixtæ interim, in fine ſeparandæ; adverſus ſe invicem confligentes, una pro iniquitate, altera pro juſtitia; una pro vanitate, altera pro veritate. Et aliquando ipſa commixtio temporalis facit, ut quidam pertinentes ad Civitatem Babyloniam, adminiſtrent res pertinentes ad Jeruſalem; & rurſum quidam pertinentes ad Jeruſalem adminiſtrent res pertinentes ad Babyloniam .... Fuerunt Reges magni in Jeruſalem ... Omnes iniqui cives erant Babyloniæ, & adminiſtrabant res Jeruſalem ... Tres illos Pueros victus miraculo Nabuchodonoſor Regni ſui adminiſtratores fecit, & adminiſtrabant res Babyloniæ cives Jeruſalem.* Idem agitur in Eccleſia his temporibus. Omnes, de quibus dictum eſt, *Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite*, cives ſunt Babyloniæ, adminiſtrantes rempublicam civitatis Jeruſalem. Toleremus igitur malos, ſive Præpoſitos, ſive ſubditos, ſive æquales; toleremus falſos fratres, toleremus eos charitate & patientiâ, quæ opus perfectum habet. Toleremus uſque ad tempus meſſis: ſpiritu, non corpore ab eis ſeparemur; ſpiritu (inquam) ne communicemus infrugiferis operibus eorum; non corpore, ut Eccleſiam propter eos deſeramus. *Non nos ſeducant, qui carnaliter intelligunt, & corporalem ſeparationem facientes, ab Eccleſiæ frumentis toto orbe diffuſis ſpiritali ſacrilegio ſeparantur. Per totum enim Mundum ſeminatum eſt bonum ſemen. Inimicus autem ſuperſeminavit zizania .... Numquid Africa eſt Mundus* (inquiebat S. Auguſtinus contra Donatiſtas hæreticos & ſchiſmaticos agens) *Numquid meſſis hoc tempus? Numquid meſſor Donatus? Per totum orbem terrarum exſpectate meſſem; per totum orbem terrarum creſcite in meſſem; per totum orbem terrarum zizania tolerate uſque ad meſſem. Non vos ſeducant perverſi, paleæ nimis leves quæ evolant ante adventum ventilatoris ex area .... Qui deſeruerit unitatem, violat charitatem: & quiſquis violat charitatem, quodlibet magnum habeat, ipſe nihil eſt. Univerſa inutiliter habet, qui illud unum quo univerſis utatur non habet.* Sed nec in his quæ ambigua ſunt citò judicium proferamus de perſonis; ne præcipiti judicio putemus aliquem ad zizania pertinere, qui manifeſtè malus non eſt; ſed Deo judici terminum reſervemus: *Ut cùm dies judicii venerit ille non ſuſpicionem criminis, ſed manifeſtum reatum de ſanctorum cœtu ejiciat.*

S. Enarrat. in Pſal. 61. n. 7. & 8.

S. Auguſt. ſerm. 88. alias 18. de Verbis Domini n. 21.

S. Hieron. in c. 13. S. Matth.

20. *Et in tempore meſſis dicam meſſoribus: Colligite primùm zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum: Triticum autem congregate in horreum meum.* Demus operam ne ipſi zizania ſimus, flore quidem tritico ſimilia, non fructu; ſpeciem pietatis habentes, veritatem autem ejus abnegantes, fructu charitatis vacui, ſcandalorum auctores, operarii iniquitatis. Quod ſi fortè ſumus, ne Dei patientiâ abutamur nos adhuc tolerantis, & ſuâ benignitate nos ad pœnitentiam adducentis. Commutemur in triticum divinæ, quæ nobis offertur, gratiæ cooperati. Tempus meſſis & adventum Meſſorum præveniamus, qui zizania in faſciculos ad comburendum alligabunt. Talem unuſquiſque inveniet ſupremi judicii dies, qualem invenerit ultimus vitæ dies. Non erit ampliùs miſericordiæ tempus, ſed judicii. *Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur, ſic erit in conſummatione ſæculi. Mittet Filius hominis Angelos ſuos, & colligent de Regno ejus omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Hæc ſors iniquorum & reproborum, qui creaturis ſpreto Creatore adhæſerunt, qui vanis ſæculi honoribus intumuerunt, qui congregandis per fas & nefas opibus ſtuduerunt, qui terrenis voluptatibus, Mundique gaudiis ſunt

Job.21.13 immerſi. *Ducunt in bonis dies ſuos & in puncto ad inferna deſcendunt.* Fœlices qui pœnitentiæ lacrymis fletum illum æternum reproborum ac ſtridorem dentium vitare nituntur! *Tunc juſti fulgebunt ſicut ſol in Regno Patris eorum.* Qualis immutatio! Hîc latentes & contempti; ibi ſolis inſtar ſplendidi: hîc oppreſſi & afflicti; illic in thronos gloriæ à Deo ſubvecti: hîc pauperes; illic hæreditate cœleſti Patris ſui, & Regno ejus *S. Hieron.* divites, Dei æternâ fruitione fœlices. *In præſenti ſæculo fulget lux ſanctorum coram hominibus: poſt conſummationem autem Mundi, ipſi juſti fulgebunt ſicut ſol in Regno Patris ſui.* Fulgebunt ſine metu eclipſis, noctis, caliginis, tenebrarum Soli juſtitiæ inſeparabiliter conjuncti, Deo ſimiles effecti, quem videbunt ſicuti eſt, *fulgebunt in perpetuas æternitates.*

21. *Simile eſt Regnum cœlorum grano ſinapis, quod accipiens homo ſeminavit in agro ſuo. Quod minimum quidem eſt omnibus ſeminibus: cùm autem creverit, majus eſt omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cæli veniant, & habitent in ramis ejus.* Granum ſinapis, Chriſtiana Religio & Eccleſia in exordiis ſuis minima, ſenſim verò Chriſto incrementum dante ita dilatata & amplificata, ut toto orbe diffuſa ſit, & in ea ſapientes ipſi ac Reges requieſcant. Impletum eſt quod Chriſtus *Act. 1. 8* Apoſtolis prænuntiavit, mox in cœlos aſcenſurus: *Accipietis virtutem ſupervenientis Spiritûs Sancti in vos, & eritis mihi teſtes in Jeruſalem, & in omni Judæa, & Samaria, & uſque ad ultimum terræ.* Totus orbis ſenſim immutatus eſt in melius, everſa idololatria; Moſaicæ Legis abrogatæ ceremoniæ; Judæis ac Gentibus in C unius Fidei profeſſionem congregatis, Eccleſia ex utriſque coaluit. Judæorum innumera multitudo Chriſtum adoravit ut Deum, quem eorum contribules ut hominem ſceleratum interfecerant. Gentiles inanium deorum cultu repudiato, delubris everſis, contritis ſimulacris, nomen Chriſto dederunt toto orbe terrarum: Sapientes ſæculi, Philoſophi, & Oratores Religionem amplexi ſunt quæ Myſteria credenda proponit rationi impervia; quam tamen in obſequium fidei captivam duxerunt: Religionem, quæ bellum ſenſibus, cupiditatibus, voluptatibus, ſæculi moribus indicit; quæ profeſſores ſuos opibus renuntiare, carnem domare, affligere, crucifigere, ſeipſos abnegare, crucem tollere, inimicos diligere jubet: quæ divites miſeros, pauperes beatos prædicat; quæ perſecutionem, calumniam, maledicta, mortem ipſam pro Chriſto, & pro juſtitia pati præcipit, ſummæque fœli- D citatis loco id ducendum docet. Piſcatores duodecim, homines rudes, imperiti, abſque armis, abſque eloquentia, abſque ullo humano ſubſidio, Principibus, populis, ſapientibus ſæculi, Judæis, Gentibus in Chriſti nomen ac Religionem ejuſque Diſcipulos ac profeſſores conjuratis, perſecutioneſque graviſſimas trium ſæculorum ſpatio identidem in illos moventibus, & diris ſuppliciis, varioque mortis genere in illos ſævientibus; Chriſtianam nihilominus fidem in Judæa primùm univerſa, toto deinde terrarum orbe prædicarunt ac fœliciſſimè propagarunt. Impletum eſt illud Davidis de Chriſto vaticinium *Pſal. 2. 8.* Patris Æterni nomine: *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos* *Pſal. 21. 28. & ſeq.* *terræ.* Item illud: *Reminiſcentur & convertentur ad Dominum univerſi fines terræ, & adorabunt in conſpe-* E *ctu ejus univerſæ familiæ gentium; quoniam Domini eſt* *Pſal. 71. 8. & ſeq.* *Regnum, & ipſe dominabitur gentium .... Et dominabitur à Mari uſque ad Mare, & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent. Reges Tharſis & Inſulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent: & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes* *Iſaiæ 2. 2 & 3.* *Gentes ſervient ei,* &c. Item illud Iſaiæ: *Erit in noviſſimis diebus præparatus Mons Domini in vertice montium, & exaltabitur ſuper colles, & fluent ad eum omnes Gentes, & ibunt populi multi, & dicent: Venite & aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſe-* A *mitis ejus: quia de Sion exibit Lex, & verbum Domini de Jeruſalem, & judicabit Gentes, & arguet populos multos.* Quis orbem Chriſto, Evangelio, Cruci ſubjecit? Non ſapientia, non potentia, non opes, non vires, non nobilitas ſæculi, ſed duodecim pauperes Piſcatores, prædicantes Chriſtum crucifixum, *Judæis quidem ſcanda-* *1. Cor. 2. 28.* *lum, Gentibus autem ſtultitiam: ipſis autem vocatis Judæis atque Græcis Chriſtum Dei virtutem & Dei Sapientiam: quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus: & quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. Videte enim vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt Mundi elegit Deus, ut confundat ſapientes: & infirma Mundi elegit Deus,* B *ut confundat fortia: & ignobilia Mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt, deſtrueret.* Recenſeatur ſacra Actuum Apoſtolorum Hiſtoria, & innoteſcet quàm parva in exordio ſuo fuerit ſementis Evangelii, quàm fœliciter intra breve temporis intervallum creverit & propagata longè latèque fuerit & apud Judæos & apud Gentes. Legatur Eccleſiaſtica primorum ſæculorum Hiſtoria, & innoteſcet quomodo Chriſtiana Religio inter perſecutiones acerbiſſimas dilatata ſit, ac floruerit. Teſtis Tertullianus in *Tertull. Apolog. 37.* Apologetico. *Heſterni ſumus,* inquit, *& veſtra omnia implevimus, urbes, inſulas, caſtella, municipia, conciliabula, caſtra ipſa, tribus, decurias, Palatium, Senatum, forum. Sola vobis relinquimus Templa. Cui bello non idonei, non prompti fuiſſemus, etiam impares copiis, qui tam libenter trucidamur, ſi non apud iſtam diſciplinam magis occidi liceret, quàm occidere? Potuimus & inermes nec rebelles, ſed tantummodo diſcordes, ſolius divortii invidiâ adversùs vos dimicaſſe. Si enim tanta vis hominum in aliquem orbis remoti ſinum abrupiſſemus à vobis, ſuffudiſſet utique dominationem veſtram tot qualiumcumque amiſſio civium, immò etiam & ipſa deſtitutione puniſſet. Procul dubio expaviſſetis ad ſolitudinem veſtram, ad ſilentium rerum, & ſtuporem quemdam quaſi mortui orbis. Quæſiſſetis quibus imperaretis. Plures* *Idem c. 48* *hoſtes quàm cives vobis remanſiſſent. Nunc enim pauciores hoſtes habetis præ multitudine Chriſtianorum.* Et infra: *Exquiſitior quæque crudelitas veſtra, illecebra eſt magis ſectæ. Plures efficimur, quoties metimur à vobis. Semen eſt ſanguis Chriſtianorum.* Quis prohibitus eſt aut Romulum, aut Herculem, aut alios tales homi- D nes Deos dicere, & mori maluit, quàm non dicere? Quis porrò numeret, quàm multi quantalibet ſævitia crudelitatis occidi, quàm Chriſtum Deum negare maluerunt? *Ligabantur, includebantur, cædebantur, torque-* *S. Auguſt. lib. 22. de Civitate Dei c. 6.* *bantur, urebantur, laniabantur, trucidabantur, & multiplicabantur.*

Si Plato viveret, & eum diſcipulus ejus aliquis inter- «
rogaret: cùm ſibi ab illo perſuaderetur, non corporis «
oculis, ſed pura mente veritatem videri; cui quæcumque «
anima inhæſiſſet, eam fieri beatam atque perfectam: ad « *S. Aug.*
quam percipiendam nihil magis impedire, quàm vitam « *lib. de*
libidinibus deditam, & falſas imagines rerum ſenſibi- « *Vera Religio-*
lium, quæ nobis ab hoc ſenſibili Mundo per corpus im- « *ne c. 5.*
preſſæ, varias opiniones erroreſque generarent: quamob- «
rem ſanandum eſſe animum ad intuendam incommuta- «
E bilem rerum formam, & eodem modo ſemper ſe haben- «
tem pulchritudinem, nec diſtentam locis, nec tempore «
variatam, quam non crederent eſſe homines, cùm ipſa verè «
ſummèque ſit: cætera naſci, occidere, fluere, labi, & «
tamen in quantum ſunt, ab illo uno æterno Deo per ejus «
veritatem fabricata conſtare: in quibus animæ tantùm «
rationali & intellectuali datum eſt, ut ejus æternitatis «
contemplatione perfruatur, æternamque vitâ poſſit me- «
reri: ſed dum naſcentium atque tranſeuntium rerum a- «
more ac dolore cruciatur, & dedita conſuetudini hujus «
vitæ atque ſenſibus corporis, inanibus evaneſcit imagini- «
bus, irridet eos qui dicunt eſſe aliquid, quod nec iſtis vi- «
deatur oculis, nec ullo phantaſmate cogitetur, ſed mente «
ſolâ & intelligentiâ cerni queat. Cùm hæc ergo à Ma- «

giſtro ſibi perſuaderentur, ſi ex eo quæreret ille diſcipulus, utrum ſi quiſquam exiſteret vir magnus atque divinus, qui talia populis perſuaderet credenda ſaltem, ſi percipere non valerent; aut ſi qui poſſent percipere, non pravis opinionibus multitudinis implicati, vulgaribus obruerentur erroribus, eum divinis honoribus dignum judicaret: reſponderet credo ille, non poſſe hoc ab homine fieri, niſi quem fortè ipſa Dei Virtus atque Sapientia ab ipſa rerum naturâ exceptum, nec hominum magiſterio, ſed intima illuminatione ab incunabulis illuſtratum, tantâ honeſtaret gratiâ, tantâ firmitate roboraret, tantâ denique majeſtate ſubveheret, ut omnia contemnendo quæ pravi homines cupiunt, & omnia perferendo quæ horreſcunt, & omnia faciendo quæ mirantur, genus humanum ad tam ſalubrem fidem ſummo amore atque auctoritate converteret. De honoribus verò ejus fruſtra ſe conſuli, cùm facilè poſſit exiſtimari quanti honores debeantur Sapientiæ Dei, qua geſtante & gubernante ille pro vera ſalute generis humani, magnum aliquid proprium, & quod ſupra homines eſſet, mereretur. Quæ ſi facta ſunt, ſi litteris monumentiſque celebrantur, *Si ab una regione terrarum, in qua ſola unus colebatur Deus, & ubi talem naſci oportebat, per totum orbem terrarum miſſi electi viri, virtutibus atque ſermonibus divini amoris incendia concitarunt: ſi confirmatâ ſaluberrimâ diſciplinâ, illuminatas terras poſteris reliquerunt: ſi hodie per gentes populoſque prædicatur:* [1. Ioan. 1. 1.] In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. *Si ad hoc percipiendum, diligendum, perfruendum ut anima ſanetur, & tantæ luci hauriendæ mentis acies convaleſcat, dicitur avaris:* [Matt. 6. 19.] Nolite vobis condere theſauros in terra, &c. *Dicitur luxurioſis:* [Galat. 6. 8.] Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem: Qui ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam. *Dicitur ſuperbis:* [Lucæ 14. 11.] Qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur. *Dicitur iracundis:* [Matt. 5. 39.] Accepiſti alapam, para alteram maxillam. *Dicitur diſcordioſis:* [Matt. 5. 44.] Diligite inimicos veſtros. *Dicitur ſuperſtitioſis:* [Lucæ 17. 21.] Regnum Dei intra vos eſt. *Dicitur curioſis:* [2. Cor. 4. 18.] Nolite quærere quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna ſunt. *Poſtremo dicitur omnibus:* [1. Ioan. 2. 15.] Nolite diligere Mundum, neque ea quæ in Mundo ſunt: quoniam omne quod in Mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſæculi. *Si hæc per totum orbem jam populis leguntur, & cum veneratione libentiſſimè audiuntur. Si poſt tantum ſanguinem, tantos ignes, tot cruces Martyrum, tantò fertiliùs & uberiùs uſque ad barbaras nationes Eccleſiæ pullularunt. Si tot juvenum & virginum millia contemnentium nuptias caſtèque viventium jam nemo miratur. Si hæc ſic accipiuntur, ut quomodo antea talia diſputare, ſic nunc contra diſputare monſtruoſum ſit. Si tali pollicitationi atque ſponſioni per omnes terrarum partes quas homines incolunt, ſacra Chriſtiana traduntur. Si hæc quotidie leguntur in Eccleſiis, & à Sacerdotibus exponuntur. Si tundunt pectora qui hæc conantur implere; Si tam innumerabiles aggrediuntur hanc viam, ut deſertis divitiis & honoribus hujus Mundi ex omni hominum genere uni Deo ſummo totam vitam dicare volentium, deſertæ quondam inſulæ ac multarum terrarum ſolitudo compleatur. Si denique per urbes atque oppida, caſtella, vicos & agros etiam, villaſque privatas in tantùm apertè perſuadetur & appetitur à terrenis averſio, & in unum Deum verumque converſio, ut quotidie per univerſum orbem humanum genus una pene voce reſpondeat,* SURSUM CORDA SE HABERE AD DOMINUM: *Quid adhuc oſcitamus?* &c. Quid agnoſcere dubitamus Religionem Chriſtianam, Evangelicam doctrinam, Eccleſiam, ſimilem eſſe *grano ſinapis, quod accipiens homo ſeminavit in agro ſuo? Quod minimum quidem eſt omnibus ſeminibus, cùm autem creverit, majus eſt omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cœli veniant & habitent in ramis ejus.* Aſſumamus [S. Hier. in c. 13. S. Mat.] & nos pennas columbæ, ut volitantes ad altiora, poſſimus habitare in ramis hujus arboris, & nidulos nobis facere doctrinarum; terrenaque fugientes ad cæleſtia feſtinare.

Simile factum eſt Regnum cœlorum grano ſinapis, quod accipiens homo ſemiuavit in agro ſuo, &c. Granum ſinapis, hoc eſt, Regnum Dei accepit homo Chriſtus, quod ſemper habuit Deus Chriſtus: [S. Petrus Chryſol. ſerm. 98.] miſit in hortum ſuum, id eſt, in Eccleſiam ſuam; de qua dictum eſt, *Hortus concluſus ſoror mea ſponſa.* Hortus eſt Evangelii vomere toto orbe cultus, clauſus ſtimulis diſciplinæ, ab omni peſſimo gramine Apoſtolorum labore purgatus, fidelium plantariis, liliis Virginum, roſis Martyrum, Confeſſorum viriditate amœnus, fragrans floribus ſempiternis. Hoc itaque grauum ſinapis in hortum ſuum miſit Chriſtus; id eſt, promiſſione Regni ſui, quod radicatum eſt in Patriarchis, natum eſt in Prophetis, crevit in Apoſtolis, in Eccleſia fecit arborem magnam. Multiplices in donationibus ramos expandit, quos enumerat Apoſtolus, dicens: *Alii datur per Spiritum ſermo ſapientiæ, alii ſermo ſcientiæ, alii gratia ſanitatum, alii operatio virtutum, alii Prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii genera linguarum.*

Granum ſinapis ſapore acerrimum eſt, fervidum, minimum, [S. Hilar. c. 13. in Evang. S. Matt.] cujus virtus preſſuris accenditur, & tritum vim ſuam exerit, minimum, ad pleroſque morbos curandos, ſeu ad pellenda venena idoneum. Evangelii doctrina ad vitia arguenda acris, ad animos Dei amore inflammandos fervida; minima, ſi cum doctrinis ſæcularibus comparetur, minima (inquam) ſecundùm ſpeciem, & Profeſſores ſuos minimos faciens, id eſt, humiles: Humilitas [S. Auguſt. Quæſt. Evang. lib. 1. Quæſt. 11] enim propria Chriſtianæ Religionis virtus eſt: ad curandos animi morbos, & pellenda peccatorum venena vim habet efficaciſſimam: perſecutionibus oppugnata vim ſuam maximè exſerit. Nam & *Chriſtus*, quem grano ſinapis deſignatum S. Hilarius interpretatur, *Ubi à populo comprehenſus & traditus morti, tamquam in agro, ſatione quadam fuit corporis ſepultus, ultra menſuram omnium olerum excreſcit, & univerſam Prophetarum gloriam excedit. Oleris enim vice, tamquam ægroto, Iſraeli data eſt prædicatio Prophetarum. Sed jam in ramis arboris ex ſolo in ſublime prolatæ, cœli volucres inhabitant. Apoſtolos ſcilicet, & Chriſti virtute protenſos, & Mundum inumbrantes, in ramis intelligemus: in quos Gentes in ſpem vitæ advolabunt, & aurarum turbine, id eſt, diaboli ſpiritu flatuque vexatæ, tamquam in ramis arboris acquieſcent.*

Simile eſt Regnum cœlorum grano ſinapis, &c. [S. Petrus Chryſol. ſerm. 99.] *Adam primus homo, Mulier prima Eva, ab arbore ſcientiæ boni & mali ad Evangelicæ ſinapis arborem deducuntur, ut oculos quos illecebroſa arbor aperiendo clauſerat, ſinapis arbor grani ſui collyrio, & acritudine ipſa dum claudit, aperiret, ut ora quæ venenoſæ arboris guſtus infecerat, ſalutaris arbor flammeo guſtus ſui ſapore ſanaret.*

Simile eſt Regnum cœlorum grano ſinapis, &c. Gratia in hominis animo abſcondita ſimilis eſt grano ſinapis, quod vi ſuâ ipſum replet, roborat, Deoque incrementum dante, per occultam virtutis novæ ac Spiritûs Sancti ſubminiſtrationem, in eo fidem, ſpem, & charitatem auget inſtar arboris, volucres cœli ad quieſcendum ſub ramis ſuis invitantis. Creſcere ſemper in gratia debemus, cooperando Chriſto, qui in animis noſtris illam ſeminat. In via Dei non progredi, reverti eſt. *Semita juſtorum quaſi lux ſplendens, procedit & creſcit uſque ad perfectam diem.* [Proverb. 4. 18.] Ad perfectionem vitæ Chriſtianæ eniti & tendere quiſque debet ſecundùm ſtatum ſuum; creſcere in fide, in charitate, in operibus bonis. *Veritatem autem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus.* [Epheſ. 4. 15.] Creſcimus autem humilitate: unde Filius Dei non habens quo creſceret, exinanivit ſemetipſum ut exaltaretur, & nomine quod eſt ſuper omne nomen, à Patre donaretur.

22. *Simile eſt Regnum cælorum fermento, quod acceptum* A
mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum. Nam ſicut fermentum magnam farinæ
S. Joan. Chryſ. Hom. 47. in S. Matt.
» copiam in vires ſuas convertit, quamvis modicum ſit;
» ſic vos univerſum terrarum orbem convertetis. Non
» igitur opponatis: Et quid poterimus ad tantam duodecim hominum multitudinem? Id enim ipſum maximè
» virtutis veſtræ ſplendorem oſtendet, quòd multitudini
» orbis immixti non confundemini. Nam & fermentum
» farinæ non ſolùm appoſitum, ſed immixtum penitùs
» totam maſſam fermentat: propterea non dicit, Appoſuit, ſed, *Abſcondit.* Sic igitur & vos cùm uniti atque
» commixti fueritis iis qui vos oppugnant, tunc ipſos
» ſuperabitis: & quemadmodum fermentum in farina ſubmerſum non deperditur, ſed farinam ſapore ſuo afficit
» & transmutat: pariter in prædicatione Evangelii fiet. B
» Nolite igitur timere, ſi magna pericula futura prædixi:
» Non enim extinguetur fulgor veſter, ſed omnia ſuperabit. Ubi nunc Gentilium alumni ſunt? Intelligant
» ſaltem nunc à rerum ipſarum eventu, quàm ineffabilis
» ſit Chriſti virtus, & utraque ratione ipſum adorandum
» credant; vel quia rem incredibilem futuram prædixit;
» vel quia quod prædixit, non aliter quàm prædixerat,
» adimplevit. Ipſe namque eſt qui tantam fermento vim
» indidit, & multitudini hominum ita credentes immiſcuit, ut infideles fidei credentium adhærerent: Nemo
» ergo paucitatem veſtram deploret: magna eſt enim
» prædicationis virtus. Et quod ſemel fermentatum eſt,
» fermentum rurſus ad reliqua efficitur. Et quemadmodum favilla cùm in arida ligna inciderit, in flammam
» ipſa convertit, quæ vi ſua deinde vel viridia ligna facilè
» incendit: eodem quoque modo prædicatio. Sed cur non C
» dixit igni ſimiles, ſed fermento? Quoniam non ignis
» virtute totum fit, ſed lignorum quoque ariditate: fermentum verò per ſe ipſum omnia conficit. Si autem
» duodecim homines totum pene orbem velut farinæ
» maſſam fermentarunt, diligenter animo verſa, quanta ſit
» noſtra malignitas atque ignavia, qui cùm jam innumeri
» ſimus, has Gentium reliquias convertere non poſſumus.
» Sed Apoſtolos fuiſſe dices? Quid ad rem: nonnè tecum
» ejuſdem naturæ fuerunt? Nonnè cum hominibus etiam
» ipſi converſabantur, eaſdem artes profeſſi, eiſdem rebus
» nutriti? An fortè credis illos angelos naturâ, aut de
» cœlo lapſos fuiſſe? Non, inquies, ſed miraculis rutilabant. Verùm non propter ſola miracula claruerunt.
» Quid igitur illos præcipuè magnos effecit? Certè verus
» ac non ſimulatus gloriæ atque pecuniæ contemptus, & D
» quoniam nullam ſæcularium harum rerum curam habebant. Nam ſi cupiditatibus ſerviſſent, ut nos ſervimus,
» etiamſi à morte innumeros homines ſuſcitaſſent, non ſolùm inutiles ad omnem profectum ſpiritualem fuiſſent,
» verùm etiam ſeductorum nomen non effugiſſent. Vivendi ergo diſciplina eſt quæ ubique fulget, quæ Spiritûs
» etiam gratiam attrahit...... Si morum innocentiâ &
» ſanctitate vitæ *nova conſperſio* eſſemus, peccatores, quibuſcum vivimus & immixti ſumus ad pœnitentiam &
meliorem frugem, bonis exemplis noſtris quaſi fermenti
virtute traduceremus: ſed contrarium planè contingit:
pravis enim exemplis, *quaſi fermento malitiæ & nequitiæ*
alios corrumpimus, aut ab illis corrumpi nos patimur,
quia *vetus fermentum* non expurgamus.

S. Hieron. in c. 13. S. Matt. *Simile eſt Regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum.* Mulier iſta, quæ fermentum accepit, vel
» prædicatio videtur Apoſtolica, vel Eccleſia quæ de diverſis gentibus congregata eſt. Hæc tollit fermentum,
» notitiam ſcilicet & intelligentiam Scripturarum; & abſcondit illud in farinæ ſatis tribus; ut ſpiritus, anima, &
» corpus in unum redacta, non diſcrepent inter ſe; ſed cum
» duobus & tribus convenerint, impetrent à Patre quodcumque poſtulaverint. S. Auguſtinus *mulierem*, *ſapientiam* interpretatur; *fermentum*, *dilectionem*, quod ferveſaciat & excitet. *In farinæ* autem *ſatis tribus*, vel tria
S. Auguſt. lib. 1. Quæſt. Evangel. Quæſt. 12.
illa in homine, *Ex toto corde, & ex tota anima, & ex*
tota mente: vel tria illa fructifera, *centenum*, *ſexagenum*, *tricenum*: vel tria illa genera hominum, *Noë*, *Daniel & Job.*

S. Petrus Chryſolog. ſerm. 99.
Mulier *accepit à Deo fermentum fidei, quæ acceperat à diabolo perfidiæ fermentum: abſcondit in menſuris tribus, hoc eſt, in tribus hominum temporibus, quod eſt ab Adam uſque ad Noë, à Noë uſque ad Moyſen, à Moyſe uſque ad Chriſtum: ut mulier quæ corruperat fermento mortis in Adam totam maſſam generis humani, fermento reſurrectionis totam carnis noſtræ maſſam redintegraret in Chriſto: ut mulier quæ confecerat panem gemitus & ſudoris, panem vitæ coqueret & ſalutis: & eſſet omnium viventium mater vera per Chriſtum, quæ erat in Adam mater omnium mortuorum. Ob hoc namque Chriſtus naſci voluit, ut ſicut per Evam venit* B *ad omnes mors, ita per Mariam rediret omnibus vita. Quæ Maria hujus fermenti implet typum, dum carnem in alvo Virginis cæleſtem totam conſperſit in maſſam.* Secundùm allegoriam, *Mulier quæ fermentum accepit, Eccleſia eſt: fermentum quod accepit, cæleſtis doctrinæ eſt ſacramentum: menſuræ tres in quibus perhibetur abſcondiſſe fermentum, Lex, Prophetæ, Evangelia, ubi divinus ſenſus myſtico abſconditur & celatur in verbo, ut fidelem non lateat, lateat infidelem. Quod autem dixit,* Donec fermentatum eſt totum, *illud eſt quod Apoſtolus dicit,* Ex parte ſcimus, & ex parte prophetamus: cum autem venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt. *In conſperſione ſcientia nunc divina eſt, aſpergit ſenſus, levat corda, incrementat ingenia, & ad ſapientiæ cæleſtis dilatat, ſuſcitat, diffundit augmentum.* «

C Corpus Chriſti in Sacra Euchariſtia nobis datum & noſtris corporibus immixtum, divinum fermentum eſt, quo in ipſum Chriſtum mutamur, ipſique concorporales efficimur, & ad cæleſtium æternorumque bonorum amorem evehimur. Hoc fermento conſperſi, Deique Spiritu in corda noſtra effuſo à terrenis rebus elati, *Surſum corda habemus ad Dominum.* Hoc fermento fideles in corpus unum rediguntur, de quo Apoſtolus: *Quoniam unus panis, unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno patre participamus.* De hoc Innocentius I. Pontifex Maximus ad *Decentium* ſcribit: *De fermento quod die Dominica per Titulos mittimus, ſuperfluè nos conſulere voluiſti, cùm omnes Eccleſiæ noſtræ intra civitatem ſint conſtitutæ: Quarum Presbyteri, quia die ipſa propter plebem ſibi creditam nobiſcum convenire non poſſunt, idcirco fermentum à nobis confectum per Acolythos accipiunt, ut ſe à noſtra communione, maximè illa die, non judicent ſeparatos: Quod per Parochias fieri debere non puto, quia non longè portanda ſunt Sacramenta: nec nos per Cœmeteria diverſa conſtitutis Presbyteris deſtinamus.* Fermenti nomine donata eſt Euchariſtia quam ſummus Pontifex Dominicis diebus ad Titulares Urbis Eccleſias mittebat, quam Presbyteri Sacrum celebrantes Hoſtiæ à ſe conſecratæ adjungebant, & particulam ex ipſa in Calicem immittebant: Quia ſicut modicum fermentum totam farinæ, cui injicitur, maſſam fermentat: ſic unicum illud divinumque Pontificis fermentum, per Titulos miſſum, veluti unam maſſam & corpus fideles unius urbis copulabat.
1. Cor. 10. 17.
Innocentius I. Epiſt. 29.

23. *Hæc omnia locutus eſt Jeſus in parabolis ad turbas,* &c. Diverſus eſt hominum ſtomachus. Alii amaris, alii
E dulcibus, alii auſterioribus, alii lenibus delectantur cibis. *Proponit itaque Dominus diverſas parabolas, ut juxta vulnerum varietates, & medicina diverſa ſit.* «
S. Hier. in c. 13. S. Mat.

24. *Simile eſt Regnum cælorum theſauro abſcondito in agro, quem qui invenit homo, abſcondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit univerſa quæ habet, & emit agrum illum.* Salus æterna, Dei gratia, ſapientia cœleſtis, bona ſpiritualia, theſaurus ſunt præ rebus omnibus temporalibus æſtimandus. *Accipite diſciplinam meam, & non pecuniam* (inquit Spiritus Sanctus) *doctrinam magis quàm aurum eligite. Melior eſt enim ſapientia cunctis prætioſiſſimis, & omne deſiderabile ei*
Proverb. 8. 10. 11.

Ibid. 18. & 19. *non poteſt comparari*... Mecum *ſunt divitiæ & gloria* (inquit Sapientia cæleſtis) *opes ſuperbæ & juſtitia. Melior eſt enim fructus meus auro, & lapide pretioſo,* *Iſaiæ 33. 6.* *& genimina mea argento electo*..... Divitiæ *ſalutis ſapientia & ſcientia* (inquit Iſaias) *Timor Domini ipſe eſt theſaurus ejus.* Regnum cælorum theſaurus eſt, qui gratiâ invenitur, meritis emitur & labore : Gratiam quâ ad illud pervenitur, ipſaque merita quibus comparatur, abſcondere debet Chriſtiana humilitas. *S. Gregor. M. Hom. 11. in Evang.* *Inventus theſaurus abſconditur ut ſervetur, quia ſtudium cœleſtis deſiderii à malignis ſpiritibus cuſtodire non ſufficit, qui hoc ab humanis laudibus non abſcondit. In præſenti etenim vita quaſi in via ſumus, qua ad patriam pergimus. Maligni autem ſpiritus iter noſtrum quaſi quidam latrunculi obſident. Deprædari ergo deſiderat, qui theſaurum publicè portat in via. Hoc autem dico, non ut proximi opera noſtra bona non videant, cùm ſcriptum ſit :* *Matt. 5.* Videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cælis eſt : *ſed ut per hoc quod agimus, laudes exteriùs non quæramus. Sic autem ſit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto : ut & de bono opere proximis præbeamus exemplum, & tamen per intentionem qua Deo ſoli placere quærimus, ſemper optemus ſecretum.* Omnium denique terrenarum rerum cotemptu, & ſi neceſſe ſit, detrimento & privatione, cæleſtis ille theſaurus comparandus & conſervandus eſt. *S. Hilar. in c. 13. S. Matt.* *Utendi & poſſidendi hujus theſauri cum agro poteſtas non poteſt eſſe ſine pretio ; quia cœleſtes divitiæ non niſi damno ſæculi poſſidentur.* *S. Auguſt. lib. 1. Quæſt. Evangel. Quæſt. 13* Simile eſt Regnum cœlorum theſauro abſcondito. *Theſaurum in agro abſconditum dixit duo Teſtamenta Legis in Eccleſia, quæ quis cùm ex parte intellectûs attigerit, ſentit illic magna latere :* & vadit, & vendit univerſa, & emit agrum illum ; *id eſt, contemptu temporalium comparat ſibi otium, ut ſit dives cognitione Dei.*

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 30. 25. *Simile eſt Regnum cœlorum homini Negotiatori quærenti bonas margaritas. Inventâ autem una pretioſa margaritâ, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.* Chriſtus negotiator cœleſtis admirabile commercium cum hominibus inivit. *Hæc mira commutatio facta eſt, & divina ſunt peracta commercia, mutatio rerum in hoc Mundo celebrata à Negotiatore cœleſti. Venit accipere contumelias, dare honores ; venit haurire dolorem, dare ſalutem ; venit ſubire mortem, dare vitam.* Salus æterna, vita immortalis à nobis quærenda eſt majori ſtudio & ardore quàm gemmæ pretioſiſſimæ à negotiatoribus quærantur. Nulla non ſubeunda ſunt pericula, nihil non exponendum pro æterna ſalute ; rebus omnibus Deus præponendus eſt ut ametur, qui ſolus replere poteſt in bonis deſiderium noſtrum, cujus unius fruitione beati eſſe poſſumus. Animam enim Dei capacem quicquid Deo minus eſt non implebit. *S. Baſilius in Regulis fuſius Diſputatis Interrog. 8.* *Planum eſt, pretioſam margaritam cœleſte Regnum ſignificare. Quod Regnum nos aſſequi poſſe Dominus negat, niſi omnia ſimul quæ habemus, divitias, gloriam, genus, & ſi quid ſit aliud eorum, quibus plerique ambitioſiùs inhiant, pro eo parando neglexerimus. Deinde illud etiam fieri non poſſe, ut illud obtineatur quod cupitur ſtudioſius, ſi mens diverſis ſit curis diſtracta, idem Dominus aſſeruit, cùm dixit* : Nemo poteſt duobus dominis ſervire... Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ. *Quæ cùm ita ſint, ſine dubio unum nos deligere theſaurum convenit, nempe illum cœleſtem, in quo mentem habeamus defixam. Ubi enim,* inquit, *eſt theſaurus tuus, ibi & cor tuum erit.* Inventâ autem unâ pretioſâ margaritâ abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam. *S. Auguſt. Tract. 5. in Epiſt. 1. S. Ioannis* *Hæc eſt margarita pretioſa, charitas, ſine qua nihil tibi prodeſt quodcumque habueris : quam ſi ſolam habeas, ſufficit tibi.* Abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam. *S. Gregor. M. Hom. 11. in Evang.* *Qui* enim *cœleſtis vitæ dulcedinem, in quantum poſſibilitas admittit, perfectè cognoverit, ea quæ in terrenis amaverat, libenter cuncta derelinquit : in comparatione ejus vileſcunt omnia, deſerit habita, congregata diſpergit, inardeſcit in cœleſtibus animus, nil in terrenis libet, deforme conſpicitur quicquid de terrenæ rei placebat ſpecie ; quia ſola pretioſæ margaritæ claritas fulget in mente. De cujus dilectione rectè per Salomonem dicitur,* *Cant. 8.* Fortis eſt ut mors dilectio : *quia ſicut mors corpus interimit, ſic ab amore rerum corporalium æternæ vitæ caritas occidit. Nam quem perfectè abſorbuerit, ad terrena foris deſideria velut inſenſibilem reddit.*

26. *Iterum ſimile eſt Regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in Mare, & ex omni genere piſcium congreganti. Quam cùm impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt. Sic erit in conſummatione ſæculi. Exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis.* Mare figura ſæculi eſt : ſagena, Eccleſiæ, & prædicationis Evangelicæ : boni & mali, piſces ſagenâ capti, bonorum & malorum Chriſtianorum in Eccleſia permixtorum. Littus, Mundi finem deſignat ; ſeparatio piſcium, ſeparationem juſtorum à malis & reprobis in fine ſæculi faciendam. *S. Auguſt. ſerm. 202 aliàs de Diverſis s. c. 2.* *An non eſt Mare hoc ſæculum, ubi ſe invicem homines quaſi piſces devorant? An parvæ procellæ & fluctus tentationis perturbant hoc Mare? An parva pericula ſunt navigantium, id eſt in ligno crucis patriam cœleſtem quærentium?* Modò ſic mittitur verbum Dei ſuper populos & ſuper gentes, quomodo ſagena in Mare jacitur. *Item ſerm 362 aliàs de Diverſis 121.* *Colligit autem modò Sacramentis Chriſtianis & bonos & malos : ſed non omnes quos ſagena tollit, etiam vaſculis reconduntur. Vaſcula enim ſunt ſanctorum ſedes, & bona vitæ magna ſecreta, quò non poterunt omnes pervenire, quicumque Chriſtiani appellantur ; ſed qui ſic appellantur, ut ſint. Sanè autem boni & mali piſces intra ſagenam natant, & boni tolerant malos donec in fine ſeparentur.* *S. Aug. Enarr. in Pſal. 99.* Quò enim ſe ſeparaturus eſt Chriſtianus, ut non gemat inter falſos fratres? Quò iturus eſt? Quid facturus? Solitudines petat, ſequuntur ſcandala. Separaturus eſt ſe qui bene proficit, ut nullum omnino hominem patiatur? Quid ſi & ipſum antequàm proficeret nemo vellet pati? Si ergo quia proficit, nullum hominem vult pati, eo ipſo quo non vult aliquem hominem pati, convincitur quòd non profecerit. *Ephes. 4. 2.* *Suſtinentes invicem,* ait Apoſtolus, *in dilectione, ſata gentes ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis.* Suſtinentes invicem. Non habes quod in te alius ſuſtineat? Miror ſi non eſt : ſed ecce non ſit ; eò robuſtior es ad cæteros ſuſtinendos, quo jam non habes quod in te alii ſuſtineant. Non ſuſtineris, ſuſtine cæteros. Non poſſum, inquis. Ergo habes quod in te alii ſuſtineant. *Suſtinentes invicem in dilectione.* Tu deſeris res humanas, & ſegregas te, ut nemo te videat : cui proderis? *Tu ad hoc perveniſſes, ſi nullus tibi profuiſſet? An quia veloces pedes tibi videris habuiſſe ad tranſeundum, præciſurus es pontem?* Separabo me, inquit aliquis, cum paucis bonis, cum illis bene mihi erit. Quid mihi eſt rationem habere cum turbis? Bene : pauci ipſi boni ; de quibus turbis ſunt eliquati? Si tamen jam ipſi pauci, omnes boni : tamen bona cogitatio humana, laudabilis, eſſe cum talibus qui elegerunt vitam quietam ; remoti abs ſtrepitu populari, à turbis inquietis, à malignis fluctibus ſæculi, tamquam in portu ſunt. Jam ergo ibi gaudium illud? Jam ibi jubilatio illa quæ promittitur? Nondum ; ſed adhuc gemitus, adhuc ſollicitudo tentationum. Habet enim aliunde & portus aditum : ſi portus aditum ex nulla parte haberet, nulla in eum navis intraret ; oportet ergo ut ex aliqua parte pateat : *Aliquando autem per eam partem quà patet, ventus irruit : & ubi ſcopuli non ſunt, naves ſe invicem colliſæ confringunt. Ubi ergo ſecuritas, ſi nec in portu? Et tamen utcumque feliciores in portu, quàm in pelago, fatendum eſt. Ament ſe, naves in portu bene ſibi applicentur, non ſibi collidantur. Servetur ibi parilitas æquabilitatis, conſtantia charitatis : & quando fortè ventus ex illa parte quà patet, irruerit, ſit ibi cauta gubernatio.* Nam quid dicturus eſt mihi quiſquis talibus locis fortè præeſt, immò ſervit Fratribus in his quæ Monaſteria dicuntur? Cautus ero, nullum malum admittam, cum paucis bonis

bene mihi erit. Ubi cognoſces, quem fortè vis exclude- A re? *Ut cognoſcatur malus, intus probandus eſt: quomodo ergo excludis intraturum, qui poſtea probandus eſt, & probari niſi intraverit, non poteſt? Repelles omnes malos? Dicis enim, & noſti inſpicere. Omnes nudis cordibus ad te veniunt. Qui intraturi ſunt, ipſi ſe non noverunt, quantò minùs tu? Multi enim ſibi promiſerunt, quòd impleturi eſſent illam vitam ſanƈtam, in commune habentem omnia, ubi nemo dicit aliquid proprium, quibus eſt una anima & cor unum in Deum: miſſi ſunt in fornacem, & crepuerunt. Quomodo ergo cognoſcis eum, qui ſibi ipſe adhuc ignotus eſt? Excludes malos fratres à conventu bonorum? De corde tuo, quiſquis iſta dicis, omnes malas cogitationes, ſi potes, exclude: non intret in cor tuum vel ſuggeſtio mala.* In omni igitur congregatione mali tolerandi ſunt: exſpeƈtandus eſt ſæculi finis, quo mali ſeparabuntur de medio juſtorum, & in B caminum ignis mittentur: & Eccleſia Chriſto exhibebitur glorioſa, ſine macula & ruga. Interim *Caveamus mala opera, nec includentis ſagenæ fiduciâ liberè intra Eccleſiam delinquamus; hoc ſcientes, quia non omnes quos ſagena trahit, piſcatorum vaſa recipient; ſed erit cùm ad littus venerint, eligent bonos in vaſa, malos autem foras mittent.*

S. Bern. Traƈt. de Converſione ad Clericos c. 10.

Simile eſt Regnum cælorum ſagenæ miſſæ in Mare, &c. *Sanƈta Eccleſia ſagenæ comparatur, quia & piſcatoribus eſt commiſſa, & per eam quiſque ad æternum Regnum à præſentis ſæculi fluƈtibus trahitur, ne in æternæ mortis profunda mergatur. Quæ ex omni genere piſcium congregat, quia ad peccatorum veniam ſapientes & fatuos, liberos & ſervos, divites & pauperes, fortes & infirmos vocat. Quæ ſagena, ſcilicet Eccleſia tunc C univerſaliter repletur, cùm in fine ſuo humani generis ſumma concluditur. Quam educunt, & ſecus littus ſedent: quia ſicut Mare ſæculum, ita ſæculi finem ſignificat littus maris. In quo ſcilicet fine boni piſces in vaſis eliguntur, mali autem projiciuntur foras: quia & eleƈti quique in tabernacula æterna recipiuntur, & interni Regni luce perdita, ad exteriores tenebras reprobi pertrahuntur. Nunc enim bonos maloſque communiter quaſi permixtos piſces fidei ſagena nos continet, ſed littus indicat Sanƈtæ Eccleſiæ ſagena quid trahebat. Et quidem piſces qui capti fuerint, mutari non poſſunt: Nos autem boni capimur, ſed in bonitate permutamur, cogitemus ergo in captione, ne dividamur in littore.* Sic erit in conſummatione ſæculi, &c. *Hoc timendum eſt* D *potiùs quàm exponendum. Aperta etenim voce tormenta peccantium diƈta ſunt, ne quis ad ignorantiæ ſuæ excuſationem recurreret, ſi quid de æterno ſupplicio obſcurè loqueretur.* Unde & ſubditur, *Intellexiſtis hæc omnia?* Et reſpondent Diſcipuli, *Etiam Domine..... Ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Hic igitur, fratres chariſſimi, vanam lætitiam fugite, ſi illic flere formidatis. *Nemo etenim poteſt & hic gaudere cum ſæculo, & illic regnare cum Chriſto.*

S. Gregor. M. Hom. 11. in Evangel.

27. *Ideo omnis Scriba doƈtus in Regno cælorum, ſimilis eſt hominis patri-familiâs, qui profert de theſauro ſuo nova & vetera.* Doƈtor & Prædicator Evangelicus Scripturas Sacras aſſiduâ leƈtione & ſtudio theſaurum ſuum efficere debet, ac ex utroque Teſtamento, Novo ac E Vetere proferre quæ ad inſtitutionem & ædificationem populi Chriſtiani ſunt neceſſaria & conducibilia: maximè verò ad eradicandam cupiditatem, & inſerendam charitatem, qui Sacræ Scripturæ finis eſt. *Scriptura non damnat niſi cupiditatem, non præcipit niſi charitatem, & ita informat mores hominum.* Ex utroque Teſtamento velut ex theſauro teſtimonia proferat ad deſtruendum errorem, ad inſerendam veritatem, ad nutriendam charitatem. *In veteri* enim *Teſtamento occultatio eſt Novi: in Novo Teſtamento manifeſtatio eſt veteris.* Scriba doƈtus in Regno cælorum profert de theſauro ſuo nova & vetera, non dicendo ſolùm, ſed faciendo. Nam *ſi dicit ea, & non facit ea; de cathedra profert, non de theſauro cordis ſui:* Et ſimilis eſt Judæorum Scribis toties & tam acriter à Chriſto reprehenſis, qui bona non loquebantur de theſauro malo cordis ſui, ſed bona loqui poterant de theſauro cathedræ Moyſi. Da vocem Scribarum de corde eorum, audis: *Manducemus & bibamus, cras enim moriemur.* Da vocem de cathedra Moyſi, audies, *Non occides, non adulterabis, non falſum teſtimonium dices: Honora patrem & matrem: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Hoc tu fac, quod per os Scribarum cathedra ſonat: non quod per cor Scribarum.*

S. Auguſt. — *S. Auguſt. lib. de catechizandis Rudibus c. 4.* — *Idem ſerm. 74.* — *Iſai. 22. 13.*

Omnis Scriba doƈtus in Regno cælorum ſimilis eſt homini patri-familiâs, qui profert de theſauro ſuo nova & vetera. "Ille in ſanƈta Eccleſia doƈtus Prædicator eſt, qui "& nova ſcit proferre de ſuavitate Regni, & vetuſta di"cere de terrore ſupplicii: ut vel pœnæ terreant, quos "præmia non invitant. *Audiat de Regno quod amet, au*- B *diat de ſupplicio unuſquiſque quod timeat: ut torpentem animum, & terræ vehementer inhærentem, ſi amor ad Regnum non trahit, vel timor minet.*

S. Greg. M. Hom. 11. in Evang.

28. *Et factum eſt, cùm conſummaſſet Jeſus parabolas iſtas, tranſiit inde. Et veniens in patriam ſuam, docebat eos in Synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: Unde huic ſapientia hæc & virtutes? Nonnè hic eſt fabri filius? &c. Et ſcandalizabantur in eo.* Nec de ſplendore generis & nobilitate gloriari debet Paſtor animarum & Miniſter evangelicus, nec humanam gloriam aucupari: ſiquidem Chriſtus in patriam ſuam venit, in eaque miniſterium obivit ſuum, quamvis à civibus ſuis ſe contemptum iri prænoſceret. *In propria venit, & ſui eum non receperunt.* Gratia & virtus, vera C nobilitas. Quis nobilior Dei Filio? Ad hanc tamen nobilitatem carnalem homines non attendunt; ſed ex ſorte & paupertate Matris, ac Joſephi ejus ſponſi, atque conſanguineorum, de Chriſto Jeſu ferunt judicium, quem ex Regibus & Sacerdotibus ortum noviſſent, ſi vel in humanam ejus originem inquiſiviſſent: & Dei Filium, Deumque Patri coæqualem crediſſent, ſi ejus ſapientiam ac virtutes animo fideli ac docili conſideraſſent. Quærunt unde ſapientia & virtutes ei qui *Dei virtus eſt, & Dei ſapientia.* Fabri filium vocant eum qui cælos & terram creavit, omnium rerum conditorem & artificem, qui de limo finxit hominem. Et hunc patitur contemptum Dei Filius, ut nos humilitatem doceat. Vera nobilitas in poteſtate noſtra poſita eſt. *Dedit* enim *eis poteſtatem filios dei fieri, qui credunt in nomine ejus, qui ex* D *Deo nati ſunt.* Hæc generis claritas, quam in ſanƈtis Evangelii Prædicatoribus & Eccleſiæ Miniſtris venerari & optare debemus, non ad eorum carnale genus, & familia ignobilem ſortem, obſcuritatem, vel paupertatem attendere, ex ea offendi, aut propterea Dei miniſtros contemnere. Honoranda, amanda, ſuſcipienda veritas eſt, quam prædicant & docent: non conſiderandum genus, conditio, vel fortuna Prædicatorum, Paſtorum, & Doƈtorum. *Hæ ſunt generationes Noë: Noë vir juſtus atque perfeƈtus fuit in generationibus ſuis, cùm Deo ambulavit.* (inquit Scriptura Sacra) *Probati viri genus virtutis proſapia eſt, quia ſicut hominum genus homines, ita animarum genus virtutes ſunt. Etenim familiæ hominum ſplendore generis nobilitantur. Anima*- E *rum autem clarificatur gratia ſplendore virtutis.* Qui juſtus eſt, & cum Deo ambulat, verè nobilis eſt: quantò magis qui & ipſe juſtus eſt, & alios ad juſtitiam ſermone & opere erudit? Rebus in bello præclarè geſtis nobilitas comparatur: quantò potiori jure nobilis, qui ſalutis hoſtes debellavit, qui pravas cupiditates domuit, qui Mundum ac Diabolum vicit?

Ioann. 1. — *Ioann. 1.* — *Geneſ. 6. 6* — *S. Ambroſ lib de Noë & Arca c. 4.*

29. *Jeſus autem dixit eis: Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua, & in domo ſua.* Chriſtum magis inhonorant plerumque qui magis ipſum colere debuiſſent. Gravius Chriſtianorum qui Chriſtum non audiunt, eique non obediunt, crimen eſt, quàm Judæorum: cùm majora collata ſint nobis à Chriſto beneficia, quàm Judaicæ Genti. *Cives ſanƈtorum, & domeſticos Dei,* immò *filios & hæredes, fratres & cohæredes ſuos* Chri-

ſtus nos effecit; Non ex Ægypti ſolùm ſervitute, ſed ex diaboli captivitate nos eripuit: non Manna tantùm & aquis de petra ſcaturientibus, ſed Corpore & Sanguine ſuo nos alit: non legem dumtaxat in tabulis lapideis ſcriptam nobis dedit, ſed in cordibus digito Dei vivi, id eſt Spiritu Sancto, gratiam & charitatem diffundente quâ facilè impleatur. Non per Prophetas ſolùm nobis locutus eſt, ſed ipſe nobis loquitur Prophetarum Magiſter & illuminator, Propheta ſummus, de quo Deus ad Moyſen: *Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui: & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor exiſtam......* Meruerunt *priora tempora Prophetas afflatos & impletos Verbo Dei: Meruimus nos Prophetam ipſum Verbum Dei*; (inquit S. Auguſtinus.) *Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua.* Sive, *Nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua* (ut apud S. Lucam habetur.) Hîc non mediocriter invidia proditur, quæ civicæ charitatis oblita, in acerba odia cauſas amoris inflectit. Simul hoc exemplo pariter & oraculo declaratur, quod *fruſtrà opem miſericordiæ cæleſtis exſpectes, ſi alienæ fructibus virtutis invideas; Aſpernator enim Dominus invidorum eſt, & ab iis qui divina beneficia in aliis perſequuntur, miracula ſuæ poteſtatis avertit. Non otioſè itaque Salvator excuſat quòd nulla in patria ſua miracula virtutis operatus ſit, ne fortaſsè aliquis viliorem patriæ nobis eſſe debere putaret affectum. Neque enim cives poterat non amare, qui amabat omnes: ſed ipſi ſe charitate patriæ, qui invident, abdicarunt.* Charitas enim non æmulatur, non inflatur. *Nec tamen exſors beneficiorum patria divinorum eſt. Quod enim majus miraculum, quàm quòd in ea natus eſt Chriſtus? Videte igitur quid mali invidia afferat. Indigna propter invidiam patria judicatur, in qua civis operetur, quæ digna fuit in qua Dei Filius naſceretur.*

Deuter. 18.

S. Auguſt. Tract. 24 in Ioann.

Lucæ 4. 24.

S. Ambroſ. lib. 4. in Lucam n. 46. & 47.

2. Cor. 13. 14.

A

B

30. *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.* Multa miracula apud concives ſuos edidit, quia non ſe ipſum oſtentare, ſed aliorum utilitatem quærebat. Quia igitur incredulos eos eſſe videbat, ne majori culpæ obnoxii eſſent, non multa ſigna operatus eſt. Quamquam enim multo tempore poſt, cùm jam miraculorum fama univerſam Judæam implevisſet, patriam repetiiſſet, non potuerunt tamen ferre, ſed magno igne livoris inflammabantur. Sed cur etiam pauca fecit ſigna? Ne dicere poſſent; *Medice, cura te ipſum*, ne inimicum putarent, vel ſe ab eo deſpici arbitrarentur: ne denique ſe excuſarent, dicentes; Si facta ſigna apud nos fuiſſent, credidiſſemus: idcirco igitur pauca, non multa fecit, tum ut ſuas ipſe partes expleret, tum ne majoris illi criminis rei fierent.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 49. in S. Mat.

Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum. Incredulitas, verbique divini contemptus, Chriſtum ex hominis animo excludunt, impediuntque ne gratiæ ſuæ miracula in illo operetur; quemadmodum illum ex patria ſua abire compulerunt, prohibueruntque ne ſigna multa in illa patraret. Fides omnipotentiam Dei in manu hominis quaſi collocare: infidelitas Dei manus veluti ligare videtur. *Omnia poſſibilia ſunt credenti* (inquit Chriſtus) *Et non poterat ibi virtutem ullam facere* inquit S. Marcus.

Marci 9. 22.

Marci 6. 5

CAPUT XIV.

Senſus Litteralis.

I. IN *illo tempore, audivit Herodes Tetrarcha famam Jeſu.* Quo tempore peragrabat Jeſus Galilæam, docens & patrans miracula, Herodes Antipas Herodis Magni filius, Tetrarcha Galilææ, audivit admirabilia opera, quæ fiebant à Jeſu. Hunc Herodem S. Marcus, immò & Matthæus ipſe Regem appellat, quia Rex dicebatur quicumque ſuprema poteſtate, quamvis non Regiâ præerat. Cùm Regnum in quatuor partes dividebatur, & unicuique Princeps præficiebatur unus, quatuor partes Tetrarchiæ, & Principes Tetrarchæ a Græcis vocabantur. Poſtea tamen contigit, ut quamvis plures aut pauciores partes eſſent, eodem tamen nomine Tetrarchiæ dicerentur. Origo nominis ex Galatia, cujus tres partes ſingulæ quatuor habebant Principes. Indè ad alios gentis alicujus parti imperantes Tetrarchæ nomen tranſiit. Cur Herodes tam ſerò Miracula Jeſû audierit, non inde contigit, quod Arabico bello contra Regem Aretam diſtentus eſſet: tum quia hoc bellum per Legatos utrinque geſtum eſt, teſte Joſepho; tum quia tardiùs geſtum. Cauſam ignorationis Herodis veriùs ſtatuit S. Joannes Chryſoſtomus, faſtum & incuriam rerum bonarum, à quibus vitiis Principes pauciſſimi omnibus ſæculis fuerunt immunes. Accedit improbitas ut plurimùm Aulicorum; qui etiam deditâ operâ perſæpè impediunt Reges & Principes, ne ad rerum illarum cognitionem perveniant, quas ſcire illos plurimùm ipſorum intererat; ut queruntur Lampridius in Alexandro Severo, & Vopiſcus in Aureliano. Sæpè etiam Deus juſto judicio voluntariam ignorantiam neceſſitate ignorandi punit.

Marci 6. Matt. verſ. 9.

Ioſephus lib. 18. Antiq.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 49. in Matt.

2. *Et ait pueris ſuis: Hic eſt Joannes Baptiſta: Ipſe ſurrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo.* Domeſticis ſuis & familiaribus dixit, Hic eſt Joannes, Baptiſta dictus: Ipſe à Deo revocatus ad vitam eſt, majorique donatus virtute: & ideo poteſtas patrandi miracula vim ſuam in eo exſerit, quam ante, dum viveret, in eo non exſerebat. Hinc fidem Reſurrectionis apud Judæos communem fuiſſe conſtat. Joannem Baptiſtam à mortuis ſurrexiſſe, nec primùm dixit Herodes, nec credidit; ſed aliorum opinio fuit id Herodi ſuggerentium; cujus mens circa id penſilis fuit & hæſitans. Lucæ 9. 7. 8. 9. *Audivit autem Herodes Tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, & hæſitabat, eo quòd diceretur à quibuſdam: Quia Joannes ſurrexit à mortuis: à quibuſdam verò: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia Propheta unus de antiquis ſurrexit. Et ait Herodes: Joannem ego decollavi: Quis eſt autem iſte, de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum.* Poſt hanc autem hæſitationem intelligendus eſt confirmaſſe in animo ſuo, quod ab aliis dicebatur, cùm ait pueris ſuis, quod S. Matthæus narrat: *Hic eſt Joannes Baptiſta, ipſe ſurrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo.* Aut ita pronuntianda ſunt hæc verba, ut hæſitantem adhuc indicent. Si enim diceret, Numquid-nam hic eſt, aut, numquid fortè hic eſt Joannes Baptiſta? non opus eſſet admonere aliquid de pronuntiatione, qua dubitans atque hæſitans intelligatur. Nunc quia illa verba deſunt, utroque modo pronuntiari poteſt; ut aut confirmatum eum ex aliorum verbis, credentem dixiſſe accipiamus, aut adhuc, ſicut Lucas commemorat hæſitantem: præſertim quia & Marcus, qui ſuperiùs dixerat, ab aliis fuiſſe dictum quòd Joannes à mortuis reſurrexit, in extremo tamen ipſum Herodem dixiſſe non tacet, *Quem ego decollavi Joannem, hic à mortuis reſurrexit.* Quæ item verba duobus modis pronuntiari poſſunt, ut aut confirmantis, aut dubitantis intelligantur.

C

D

E

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 49. in Matt.

S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evang. c. 43.

Marci 6. 16.

3. *Herodes enim tenuit Joannem, & alligavit eum: & poſuit in carcerem propter Herodiadem uxorem fratris ſui. Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam.* Joannis incarcerationem & decollationem ex occaſione hîc referunt S. Matthæus, & S. Marcus cap. 6. non ſervato rerum geſtarum ordine, quem nec ſervavit S. Lucas ejuſdem incarcerationis & Marty-

S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evangel. c. 44.

rii hiſtoriam cap. 3. referens per anticipationem. Herodes ſcilicet injectâ manu in Joannem per ſatellites, vinctum detruſerat in carcerem, *propter Herodiadem*, id eſt, in gratiam Herodiadis, ſive illius causâ, & impulſu. Hæc filia fuit, non Aretæ Regis Arabum, ut Rufino, S. Hieronymo, & Venerabili Bedæ viſum eſt. (Hujus enim Regis filia, prima fuit uxor Herodis, ut Joſephus & Euſebius teſtantur) ſed Ariſtobuli, fratris Herodis ejuſque adeo neptis. Nupſerat autem Philippo Herodis fratri, ut S. Marcus teſtatur: *Ipſe enim Herodes miſit, ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui, quia duxerat eam.* Alterius Herodis, Antipæ fratris, uxorem fuiſſe Joſephus ſcribit, quem binominum fuiſſe veriſimile eſt & Philippum Herodem appellatum. Hæc enim ſola ratio patet Joſephum cum Evangeliſta conciliandi. Ut ut eſt, Philippus ille alius eſt à Tetrarcha Trachonitidis cognomine, filio Herodis Magni ex Cleopatra, de quo *Lucæ 3. verſ.* 1. ſed Herodis Magni filius pariter fuit ex Mariamne Simonis Pontificis filia. Cur autem ab Herode vinctus ſit ac detruſus in carcerem S. Joannes, Evangeliſta noſter exponit: *Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam.* Nefas eſt tibi, utpote homini circumciſo, ac proinde ad obſervationem Legis per Moyſen datæ obligato, *Habere uxorem fratris tui.* Dicitur enim in Lege: *Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis.* Herodes Romam pergens, cum in fratris domo hoſpitio exceptus eſſet, cùm Herodiade ejus conjuge pactus eſt, ut ipſa in conjugium ac domicilium ſuum migraret, ſtatim atque Româ reverſus eſſet; ipſe verò ſuam uxorem, Arethæ Regis filiam repudiaret. Itaque S. Joannes dicens Herodi: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*, (prout eum dixiſſe S. Marcus refert.) Herodis adulterium ſimul & inceſtum arguit. In abducenda nempe Herodiade duplex fuit Herodis Tetrarchæ crimen. Nam viventi marito uxorem non ab ipſo dimiſſam abducere, raptus atque adulterium erat, hoc inſigniore injuriâ, quòd in fratrem committebatur. Accedebat adulterio crimen inceſti, tum ex Lege naturæ, tum ex Lege Moyſis, quæ unam dumtaxat habebat exceptionem, ſi maritus mortuus eſſet ſine liberis. Herodiadis autem maritus Philippus & vivebat eo tempore quo ipſam ſibi copulavit Herodes, conjugium vocans & hoc prætexens nomine culpam, & filiam ex ipſa habebat *Salomen*, ſaltatricem illam, cujus hìc fit mentio. Utrumque crimen breviter perſtrixit Joſephus: *Poſt cujus* (inquit) *nativitatem* (ſcilicet Salomes) *illa* (nempe Herodias) *ſpretis patriæ legibus, Herodi nubit fratri viri ſui prioris, à quo vivo diſceſſerat; fratri, inquam, ex patre eodem.* Quamobrem Tertulliano, & nonnullis aliis Patribus qui ipſum hac in re ſecuti exiſtimarunt Herodiadem Herodi nupſiſſe poſt mortem demum prioris mariti, non aſſentior. Ne aſſentiar, Joſephus prohibet, cujus teſtimonio derogandum S. Hieronymus non putavit. *Ergo*, inquit, *Joannes Baptiſta, qui venerat in ſpiritu & virtute Eliæ, eadem auctoritate qua ille Achab corripuerat & Jezabel, arguit Herodem & Herodiadem, quòd illicitas nuptias fecerint, & non liceat fratre vivente germano uxorem illius ducere: malens periclitari apud Regem, quàm propter adulationem eſſe immemor præceptorum Dei.* Scripſit quidem S. Auguſtinus; *Ambiguum eſt, utrum Herodes mortui duxerit, an vivi fratris uxorem: & ideo non ita claret, quid Joannes ei non licere dicebant.* Sed quamvis id ex ſacris litteris certum non ſit ac perſpicuum, ex Joſepho tamen conſtat, viventis fratris uxorem duxiſſe: idque in Solemnitate Decollationis S. Joannis canit Eccleſia in Breviario Romano.

Ioſephus lib. 18. Antiq. c. 9. Euſeb lib. 1. Hiſtor. c. 11. Marci 6. 17. Ioſephus lib. 1. De Bello Iudaico c. 18. Marci 6. Levit. 18. 16. Deutern. 25. Ioſephus lib. 18. Antiq. c. 79. Tertull. lib. 4. contra Marcionem. S. Hieron. in c. 14. S. Matt. S. Auguſt. lib. de Fide & Operibus c. 19.

Cauſam alteram Joſephus refert, cur Herodes Joannem in carcerem detruſerit, quòd ſcilicet multis ad Joannem undique confluentibus, defectionem populi metueret. Id Evangelio non repugnat. Quamvis enim Herodiadis inſidiis & rogatu Joannem vinxerit, & morte affecerit, & quia ſancta ejus libertas & vita ipſi flagitia exprobrabat: credibile tamen eſt, Tyrannum, quò ſuam in virum ſanctiſſimum crudelitatem excuſaret, rumorem in vulgus diſſeminaſſe, Joannem res novas moliri, & populum contra ſe commovere. Joſephi verba exſcripſit Euſebius libro. 1. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 11. *Arbritrabantur quidam Judæorum divina ultione periiſſe Herodis exercitum, Deo cædem Joannis, qui Baptiſta cognominatus eſt, vindicante. Quippè hunc Herodes obtruncaverat, cùm eſſet vir bonus, Judæoſque ad virtutis ſtudium excitaret, præcipiens ut juſtè quidem inter ſe, erga Deum autem piè agentes, ad lavacrum accederent. Tunc enim demum acceptum fore Deo lavacrum aiebat, cùm eo non ad expiationem criminum uterentur, ſed ad corporis munditiem, ut mentibus jam ante per juſtitiam expurgatis; corporis quoque adderent puritatem. Cùmque multi ad eum undique confluerent (hujuſmodi enim ſermonibus mirificè delectabantur) Herodes veritus ne tanta hominis auctoritas ſubditos ad defectionem impelleret; quippe qui nihil non acturi ex ejus conſilio viderentur: ſatius eſſe duxit priùs quàm novi aliquid oriretur, illum è medio tollere, quàm mutatione rerum factâ, ipſe in maximum diſcrimen adductus, ſeram pœnitentiam agere. Vinctus igitur ob hanc Herodis ſuſpicionem, & ad caſtellum Machæruntem perductus, ibidem cæſus eſt.*

Ioſephus lib. 18. Antiq.

4. *Et volens illum occidere, timuit populum; quia ſicut Prophetam eum habebant.* Herodes Joannem occidere cupiebat, non definitâ voluntate, ſed ambiguus animi. Quamvis enim liberum vitiorum ſuorum cenſorem odiſſet, à quo nimirum corripiebatur *de Herodiade uxore fratris ſui, & de omnibus malis quæ fecit:* Quamvis Herodiadi, vitæ Joannis inſidianti, placere vellet in omnibus inſanus & turpis amator; quamvis ſancti viri famæ invideret: populi tamen de ſe judicia motumque metuebat, ſi illum occideret, quem ut hominem à Deo miſſum reverebantur. Illum etiam ob vitæ ſanctitatem eximiam & auſteritatem magnifacere cogebatur Herodes, & quodam modo revereri, ejuſque monitis interdum auſcultabat, antequam inceſtus amor mentem in tranſverſum egiſſet, ac Herodiadi nihil negare perſuaſiſſet. Confer cum *Marci 6.* verſ. 19. 20. *Herodias autem* (inquit) *inſidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Joannem ſciens eum virum juſtum & ſanctum: & cuſtodiebat eum* (id eſt, tuebatur ab inſidiis Herodiadis) *& audito eo, multa faciebat, & libenter eum audiebat.* Seditionem populi verebatur propter Joannem, à quo ſciebat turbas in Jordane plurimas baptizatas, ſed amore vincebatur uxoris, ob cujus ardorem etiam Dei præcepta neglexerat.

Lucæ 3. 4. Marci 6. S. Hier. in c. 14. S. Mat.

5. *Die autem Natalis Herodis, ſaltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Unde cum juramento pollicitus eſt ei dare quodcumque poſtulaſſet ab eo.* Cùm ſolemne convivium in memoriam diei natalis ſui Herodes Ethnicorum more celebraret, Herodias opportunitatem nacta ab illo impetrandi ut Joannes è medio tolleretur, filiam ſuam ex marito relicto ſuſceptam, Salomen nomine intromiſit, quæ ad modos muſicos coram Rege conviviſque ſaltavit, laſcivis geſticulationibus ſaltationem animans, & omnes meretrices virgo impudentiâ ſuperans, filia matre ſcorto digna. Cùm igitur Herodi, ſimulque recumbentibus placuiſſet: Rex ait Puellæ: *Pete à me quod vis, & dabo tibi: & juravit illi: Quia quicquid petieris, dabo tibi, licèt dimidium Regni mei.* Loquendi genus proverbiale eſt Regibus uſitatum, ubi liberrimam optandi facultatem cuiquam faciunt. Sic Rex Aſſuerus Reginæ Heſter dixit: *Quid petis ut detur tibi, & pro qua re poſtulas? Etiam ſi dimidiam partem Regni mei petieris, impetrabis.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 49. in Matt. Marci 6. 23. Eſther. 5. 6.

6. *At illa præmonita à matre ſua, Da mihi, inquit, hìc in diſco caput Joannis-Baptiſtæ.* Illa à matre, ad quam egreſſa erat, ejus rogatura voluntatem, ſubornata & inſtigata, ſtatim cum feſtinatione ad Herodem rediit, ne refrigeſceret Regis animus, & ab imprudenti promiſſione reſiliret: dixitque, *Da mihi hìc*, hoc loco,

Marci 6. 25.

abſque

abſque mora, *in diſco*, tamquam ferculum hoc convivio, his ſpectatoribus dignum, *Caput Joannis-Baptiſtæ*. Hæc votorum Herodiadis ſumma, tum ob metum repudii, ſi Herodes Joannem audire pergeret; tum ultionis libidine, ut linguæ quæ pellicatum ipſius liberè arguebat ac damnabat, furore muliebri illuderet: *Notumque furens quid fœmina poſſit.*

7. *Et contriſtatus eſt Rex: propter juramentum autem, & eos qui pariter recumbebant, juſſit dari.* Dolorum ſimulavit, & vultum ita compoſuit, ut ingratam ſibi petitionem ſignificare videretur. *Diſſimulat enim mentis ſuæ malitiam artifex homicida, cùm triſtitiam in facie, & lætitiam haberet in mente.* Nam *Volebat eum occidere.* Quidni & verum dolorem, animi pugnantibus affectibus raptati anxietas peperit? Innocentem non eſſe occidendum ratio dictabat: liberæ cenſuræ ac reprehenſionis memoria iram inſtigabat, ultionem ſuadebat: amor eò ſervidior quò vetitus, uxori morem genere imperabat: populi metus, infamiæque timor, malum omen cædis geniali feſto natalis ſui die patrandæ revocabat: pudor ne levitatis inſimularetur, ne metuere plebem videretur. *Propter juramentum autem, & eos qui pariter recumbebant, juſſit dari.* Hanc ſpeciem arripuit concedendi cædem viri ſancti. Cùm cogitare debuiſſet, id quod per ſe illicitum eſt, interpoſito jurejurando licitum fieri non poſſe: & juramenti verba generaliter enuntiata ita eſſe interpretanda, ut illiciti nihil comprehendant: *Scelus excuſat juramento, ut ſub occaſione pietatis impius fieret.* Propter eos etiam qui recumbebant, Principes ſcilicet, Tribunos, & primos Galileæ, ne inconſtans & infidus in promiſſis apud eos haberetur, utque illis ſe plurimùm tribuere demonſtraret, qui, ut mos eſt Aulæ, captantes Herodiadis gratiam, ancipitem Herodis animum impellebant, juſſit dari ſaltatrici caput Joannis quod poſtulabat: *digno operi ſaltationis dignum ſanguinis præmium.* Ita convivas *omnes ſceleris ſui vult eſſe conſortes, ut in luxurioſo impuroque convivio cruentæ epulæ deferrentur.*

S. Hieron. in hunc locum.

8. *Miſitque & decollavit Joannem in carcere.* Miſit ſpiculatorem ſeu carnificem, quî decollaret Joannem in carcere vicino. Convivium namque Machærunte celebrabatur. Inter epulas conſummandæ crudelitatis profertur edictum (quod etiam omnes Barbari horrere conſueverunt:) Rapitur ad pœnam Propheta convivali tempore, convivali præcepto, quo non cuperet vel abſolvi. Legimus in Romana Hiſtoria, Flaminium Ducem Romanum, quòd meretriculæ juxta latus ſuum accumbenti, quæ numquam ſe vidiſſe diceret hominem decollatum, aſſenſiſſet ut reus quidam capitalis criminis in convivio truncaretur, à Cenſoribus pulſum curiâ, quòd epulas ſanguini miſcuerit, & mortem quamvis noxii hominis in alterius delicias præſtiterit, ut libido & homicidium pariter miſcerentur. Quantò ſceleratior Herodes, & Herodias, ac puella quæ ſaltavit in pretium ſanguinis caput poſtulat Prophetæ: ut habeat in poteſtate linguam, quæ illicitas nuptias arguebat. *Et allatum eſt caput ejus in diſco, & datum eſt puellæ, & puella attulit matri ſuæ*: quæ ſancto capiti illuſit, & ſicut olim Fulvia linguam Ciceronis, ita hæc linguam Joannis diſcriminali acu confodit. Cæterùm Deus juſto judicio Herodem per Herodiadem, & hanc per Herodem punivit. Cùm enim ambitioſa mulier ferre non poſſet ut maritus ſuus Tetrarcha ſolùm eſſet, illum Romam ſecum proficiſci compulit, ut Regium nomen à Caio Cæſare impetraret: verùm tantùm abſuit ut Herodem Cæſar Regem crearet, ut ipſa etiam Tetrarchiâ & bonis omnibus privatum, Lugdunum relegaverit, quò eum ſecuta eſt Herodias.

S. Amb. lib. de Virginibus

S. Hier. in c. 14. S. Mat.

S. Hieron. lib. 3. adverſus Rufinum.

Ioſephus lib. 18. Antiq. c. 9

9. *Et accedentes Diſcipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & ſepelierunt illud: & venientes nuntiaverunt Jeſu.* Joannis Diſcipuli ad carcerem in quo decollatus fuerat, accedentes, (Eò enim ipſis aditum patuiſſe conſtat ex cap. 11. Evangeliſtæ noſtri) corpus ejus tulerunt, ac ſepelierunt, non Sebaſtæ in Samaria, quæ tunc non erat ditionis Herodis, ſed Romanorum; ſed Machærunte, ubi capite truncatus fuerat. Quamquam poſtea Sebaſtam tranſlatum videatur, ubi ſepulchrum ejus quarto nominis Chriſtiani ſæculo celebrè fuit. *Et venientes nuntiaverunt Jeſu* mortem Joannis Baptiſtæ, & ſermones qui de ipſo Jeſu in Aula Herodis habebantur, ut ſibi ab ejus inſidiis caveret.

S. Gaudent. ſerm. 17. Theodor. Hiſtor. Eccleſ. lib. 3. c. 3.

10. *Quod cùm audiſſet Jeſus, ſeceſſit inde navicula, in locum deſertum ſeorſum: & cùm audiſſent turbæ, ſecutæ ſunt eum pedeſtres de Civitatibus.* Seceſſit ex eo loco ubi mors Joannis ipſi nuntiata eſt in locum deſertum ſeorſum, *non timore mortis, ſed parcens inimicis ſuis, ne homicidium homicidio jungerent: vel in diem Paſchæ interitum ſuum differens, in quo propter ſacramentum immolandus eſt Agnus, & poſtes credentium ſanguine reſpergendi. Sive, ideo receſſit, ut nobis præberet exemplum vitandæ ultro tradentium ſe temeritatis: quia non omnes eadem conſtantiâ perſeverant in tormentis, qua ſe torquendos offerunt.* Ob hanc cauſam & alio loco præcipit: *Cùm vos perſecuti fuerint in iſta civitate, fugite in aliam.* Eleganter quoque Evangeliſta non ait, *Fugit in deſertum locum, ſed ſeceſſit, ut perſecutores vitaverit magis quàm timuerit.* Seceſſit præterea, ut Apoſtolis ab evangelica expeditione redeuntibus & fatigatis requiem præberet. Seceſſit autem in deſertum, quod dicebatur *Bethſaidæ*, quia interjecto Mari Galileæ è regione erat. Seceſſit denique ut credentium fidem probaret. Unde turbæ quæ eum in deſertum illud ſecedere videbant, undique illuc properarunt, multi currendo & præveniendo, multi ſequendo, non in jumentis aut diverſis vehiculis, ſed pedeſtres, ut ardorem mentis oſtenderent. Confer cum cap 6. S. Marci, 9. S. Lucæ, & S. Joannis 6. Sic habet S. Marcus: *Et convenientes Apoſtoli ad Jeſum, renuntiaverunt ei omnia quæ egerant & docuerant. Et ait illis: Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi: & nec ſpatium manducandi habebant. Et deſcendentes in navim, abierunt in deſertum locum ſeorſum. Et viderunt eos abeuntes & cognoverunt multi: & pedeſtres de omnibus civitatibus concurrerunt illùc, & prævenerunt eos.* Ita S. Lucas: *Et reverſi Apoſtoli narraverunt illi quæcumque fecerunt: & aſſumptis illis, ſeceſſit ſeorſum in locum deſertum, qui eſt Bethaſaidæ. Quod cùm cognoviſſent turbæ, ſecutæ ſunt illum.* Ita S. Joannes: *Abiit Jeſus trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis: & ſequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur. Subiit ergo in montem Jeſus, & ibi ſedebat cum Diſcipulis ſuis.*

S. Hieron. in c. 14. S. Matt.

Marci 6. 30. 31. 32. 33.

Lucæ 9. 10. 11.

Ioann. 6. 1. 2. & 3.

11. *Et exiens vidit turbam multam, & miſertus eſt eis, & curavit languidos eorum.* Et exiens Jeſus è navicula, cùm in montem ſubiiſſet, ibique cùm Diſcipulis ſuis ſederet, circumſpiciens vidit turbam multam ad ſe venientem, & miſertus eorum eſt, *quia erant ſicut oves non habentes paſtorem*, ut ait S. Marcus; eoſque benignè excepit, docuit, & infirmos eorum divinâ virtute ac poteſtate ſuâ ſanavit.

Marci 6. Lucæ 9.

12. *Veſpere autem facto, acceſſerunt ad eum Diſcipuli ejus, dicentes: Deſertus eſt locus, & hora jam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in caſtella, emant ſibi eſcas.* Cùm dies declinare cœpiſſet, Apoſtoli ad Jeſum acceſſerunt, dicentes: Deſertus eſt locus, ubi cibus non ſuppetit; & refectionis hora jam præteriit, vixque tempus ſupereſt, quo ſe ante noctem recipere poſſint in caſtella viciniora. Dimitte igitur illos ut cibos emant, corpuſque curent.

13. *Jeſus autem dixit eis: Non habent neceſſe ire: Date illis vos manducare. Reſponderunt ei: Non habemus hic niſi quinque panes, & duos piſces. Qui ait eis, Afferte mihi illos huc.* Apoſtolos provocat ad frangendos panes & apponendos turbæ, ut illis ſe non habere teſtantibus magnitudo miraculi notior fiat: & ad eorum fidem exercendam, ut agnoſcentes inopiam ſuam, ad ipſum confugiant. Ex S. Joanne ſupplendæ hujus hiſtoriæ circumſtantiæ, quæ à S. Matthæo prætermittuntur. Juſſit Chriſtus ut Diſcipuli cibos turbis apponerent: atque ut

S. Hieron.

Joann. 6. verſ. 9. & ſeq. Philippi fidem exploraret, dixit illi: *Unde ememus panes ut manducent hi?* Quod non ex ignorantiâ aut inopia conſilii quærebat ab eo Jeſus: ſed, ut dixi, ad fidem ejus probandam, & excitandam. S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evang. c. 46. *Hoc autem dicebat tentans eum: ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus.* Reſpondit Philippus, fruſtra hanc ſollicitudinem adhiberi, cùm nec ducentorum denariorum panes tantæ multitudini alendæ ſufficerent. Suam autem mentem Philippus expreſſit vel his verbis quæ S. Joannes refert: *Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, ut unuſquiſque modicum quid accipiat:* vel his, quæ apud S. Marcum leguntur, Marci 6. 37. & 38. quaſi per ironiam dictis: *Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare.* Tum Jeſus dixit Diſcipulis: *Quot panes habetis? ite, & videte.* Et cùm vidiſſent, reſpondit Andreas: Joannis 6. 9. *Eſt puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces, ſed hæc quid ſunt inter tantos? ... Niſi fortè nos eamus & emamus in omnem hanc turbam eſcas?* Lucæ 9. 13. Hoc audito, juſſit Jeſus ſibi afferri panes, & piſces, quos eo modo multiplicavit, ut omnibus reficiendis non modò ſufficerent, ſed & duodecim cophini fragmentorum pleni ſupereſſent.

14. *Et cùm juſſiſſet turbam diſcumbere ſuper fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piſcibus, aſpiciens in cœlum benedixit: & fregit, & dedit Diſcipulis panes, Diſcipuli autem turbis.* Diſcipulis juſſit ut turbam diſcumbere curarent ſuper herbam, non confuſè, ſed ordine collocatam, ut alii Evangeliſtæ notarunt, Marci 6. 39. *Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes ſecundùm contubernia ſuper viride fœnum. Et diſcubuerunt in partes per centenos & quinquagenos.* Luc. 9. 14. *Facite illos diſcumbere per convivia quinquagenos. Et ita fecerunt.* His ita ordinatis, quinque panes & duos piſces accepit, in manibus, coram omnibus, ut miraculum, ſeque Autorem nemo ignoraret. In cœlum ſuſpexit, ut ſe ſuâque omnia Deo Patri accepta referret, à quo cum Divinitate vim etiam patrandorum miraculorum acceperat: S. Joannes Chryſoſt. Hom. 90 utque in omnibus auxilium à Deo, qui fecit cœlum & terram, petendum eſſe doceret. Æqualem ſe Patri, ab ipſoque ſe miſſum ſignificavit: Æqualitas quidem demonſtrabatur, quoniam magnâ poteſtate omnia faciebat: Miſſio verò, quia multa cum humilitate ad ipſum referebat admirabilia quæ patrabat opera, ipſum interdum invocans. Non enim ſemper utrumque præſtitit: ſed modò ſumma cum poteſtate imperii, modò invocans Patrem atque orans, miracula edidit. Et ne Miſſio repugnare videretur æqualitati, aut gratiarum actio vel invocatio ſummæ poteſtati, in cœlum reſpicit minora peracturus, majora cum poteſtate facit: ut diſcamus non idcirco Deum invocaſſe atque oraſſe quòd minora non poſſet peragere, ſed ut Patri honorem redderet. Nam quando peccato dimiſit, quando paradiſum aperuit, & latronem introduxit, quando legem veterem ut autor ejus ſolvit, quando mortuos quaſi à ſomno excitavit, mare frænavit, ſecreta cordium revelavit, oculos cæci hominis curavit, quæ nemo niſi Deus facere poteſt, non oravit, neque invocavit: quando autem panes multiplicavit, Joann. 6. 11. quod multò minus erat, tunc in cœlum reſpexit, *gratias egit* Deo Patri pro beneplacito faciendi tantum miraculum in ſalutem hominum tam ſpiritualem quàm corporalem: gratias egit, certus quòd à Patre ſemper audiretur. Et *benedixit, fregitque* panes, ac illos benedictione ſua virtute quaſi ſeminali donavit ut multiplicarentur, ſicut occultæ ſubminiſtratione virtutis de paucis granis ſegetes creat. S. Auguſt. Tract. 24. in S. Joan. *Unde enim multiplicat de paucis granis ſegetes, inde in manibus ſuis multiplicavit quinque panes. Poteſtas enim erat in manibus Chriſti: panes autem illi quinque quaſi ſemina erant, non quidem terræ mandata, ſed ab eo qui terram fecit, multiplicata.* Dedit autem Diſcipulis panes, S. Joannes Chryſoſt. Hom. 51. in Matt. S. Hilar. c. 14. in S. Matt. & Diſcipuli turbis, tum ut teſtes eſſent certiores miraculi, tum ut illos honoraret, ac cœleſtium donorum diſpenſatores ac miniſtros, ſervoſque fideles à ſe conſtitutos ſuper familiam ſuam oſtenderet, qui darent illi cibum in tempore. *Nondum enim conceſſum erat Apoſtolis ad vitæ æternæ cibum cœleſtem panem ſufficere ac miniſtrare... Dantur Apoſtolis panes, quia per eos erant divinæ gratiæ dona reddenda.*

15. *Et manducaverunt omnes, & ſaturati ſunt. Et tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos.* Expleta fames, & amor compreſſus edendi, ad miraculi majorem evidentiam. Manducaverunt quantùm volebant, & quantùm cujuſque neceſſitati ſatis erat. Et Apoſtoli collectis fragmentorum quæ ſupererant ex quinque panibus, & duobus *piſcibus*, reliquiis, ne perirent, duodecim cophinos ſeu caniſtra ex illis impleverunt. Marci 6. Joann. 6. Id admirabilius, quàm quod Moyſes in Manna impetraverat, aut in farina Elias. Miraculi veritatem reſidua fragmenta confirmarunt. S. Hieron. Unuſquiſque Apoſtolorum cophinum ſuum plenum retulit. Quod Judæis in deſerto mirabile videbatur: dicebant enim, *Numquid & panem poterit dare, & parare menſam in deſerto?* Pſal. 77. Chriſtus opere confecit. S. Joannes Chryſoſt. Hom. 50. in Matt. *Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & parvulis.* Diſcumbentes fuere circiter quinque millia, Joannis 6. 10. *Diſcubuerunt ergo viri, numero quaſi quinque millia,* exceptis mulieribus & parvulis, quos Judæi numerare non ſolebant. Unde & in Numerorum libro, quoties Sacerdotes atque Levitæ, & exercitus vel turbæ pugnantium deſcribuntur, S. Hieron. in hunc locum. ſervi & mulieres, & parvuli, & vulgus ignobile abſque numero prætermittuntur.

16. *Et ſtatim compulit Jeſus Diſcipulos aſcendere in naviculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. Et dimiſſâ turbâ aſcendit in montem ſolus orare.* Statim atque ſatiatis turbis collecta ſunt fragmenta quinque panum, ex quibus impleti ſunt cophini duodecim, & miraculum multiplicationis panum evidenter illis innotuit, homines illi ipſum pro vero Meſſia cognoverunt. *Illi ergo homines cùm vidiſſent quod Jeſus* Joann. 6. 14. & 15. *fecerat ſignum, dicebant: Quia hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum.* Jeſus ergo cum eorum introſpectis conſiliis cognoviſſet, quòd eum etiam invitum rapere & aliquò perducere vellent ac Regem conſtituere & inaugurare ſpe facilis alimoniæ: *Cùm cognoviſſet, quia venturi eſſent ut raperent eum, & facerent eum Regem,* compulit Diſcipulos ſuos aſcendere in naviculam, & Marci 6. 45. præcedere eum *trans fretum ad Bethſaidam*, ut expeditiùs turbas dimitteret, quæ præſentibus Diſcipulis ſemper adhæſiſſent, Chriſti ad ipſos reditum exſpectantes. Verbum illud, *compulit*, indicat S. Hieron. *Diſcipulos à Domino invitos receſſiſſe; dum amore Præceptoris ne punctum quidem temporis ab eo volunt ſeparari.* Et cùm turbas Jeſus dimiſiſſet, in eundem montem, quò ante miraculum ſeceſſerat, aſcendit ſecretò, *fugitque ſolus*, tum ut vim eorum, qui Regem ipſum creare ſtatuerant, declinaret; tùm ut in ſeceſſu oraret. *Veſpere autem facto, ſolus erat ibi.* Cùm S. Matthæus ante panum multiplicationem dicat, *Veſpere autem facto*, quod tamen aliquot horis ante ſecundum illum Chriſti ſeceſſum in montem contigit, idemque hoc verſu repetat; inde colligunt Interpretes, veſpertinum tempus ab Hebræis in duas veſperas diviſum unam meridiei, alteram occaſui propiorem, quarum initium eſſet tempus à quo ſol incipit in occaſum vergere: poſteriorem Græcis & Latinis Auctoribus dici *ſerum veſperum*; quem S. Joannes his verbis ſignificat: *Ut autem ſerò factum eſt, deſcenderunt Diſcipuli ejus ad mare.* Joann. 6. 16.

17. *Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.* Cùm Diſcipuli navem aſcendiſſent, & trans mare ſeu lacum navigarent Capharnaum appulſuri, navicula in alto fluctibus jactabatur; tenebris, adverſiſque ventis periculi magnitudinem augentibus, abſente Jeſu, cujus præſentiâ & imperio tempeſtatem ſedatum iri confidebant. Quod S. Joannes clariùs exprimit: *Et cùm aſcendiſſent navim,* inquit, *venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ jam factæ erant;* Joann. 6. 17. & 18. *& non venerat ad eos Jeſus. Mare autem vento magno flante exſurgebat.*

18. *Quartâ autem vigiliâ noctis, venit ad eos ambulans ſuper mare.* Cùm jam promoviſſent remi- Joann. 6. 19.

gando quaſi ſtadia viginti quinque aut triginta, ut S. Joannes ſcribit, poſtremâ noctis parte, ortui Auroræ vicinâ, venit ad eos Jeſus ambulans ſuper mare. Hebræi veteres noctem in tres vigilias dividebant, dum penes ipſos jus armorum fuit, ſingulas quatuor horarum. Prima dicitur principium vigiliarum, cap. 11. *Lamentationum Jeremiæ*, verſ. 19. *Conſurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum.* Qui per hanc noctis partem vigilabant, ibant cubitum cùm pars noctis altera inciperet, hiſque ſuccedebant excubitores alii per ſecundam noctis vigiliam, quæ dicitur media, ſeu vigilia noctis mediæ, *Judicum* 7. cap. verſ. 19. *Ingreſſuſque eſt Gedeon, & trecenti viri qui erant cum eo in partem caſtrorum, incipientibus vigiliis noctis mediæ, & cuſtodibus ſuſcitatis cœperunt buccinis clangere, & complodere inter ſe lagenas.* Tertia denique vigilia dicitur matutina *Exodi* 16. 24. *Jamque advenerat vigilia matutina*, &c. *S. Lucas* cap. 12. verſ. 38. more veteri tertiam vigiliam, pro ultima uſurpat. *Et ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati ſunt ſervi illi.* At Romani noctem in quatuor vigilias arte militari dividebant, quòd vigiles quater mutarentur, ſingulis ſcilicet ternis horis noctis: cui mori jam à Pompeii temporibus Judæi aſſueverant. Hæ porrò vigiliæ *Marci* 3. verſ. 35. ſic explicantur: *Vigilate ergo, (neſcitis enim quando Dominus domûs veniat: ſero, an media nocte, an galli cantu, an mane) ne cùm venerit repentè, inveniat vos dormientes.* Quartâ igitur noctis vigiliâ, venit Jeſus ad Diſcipulos, ambulans ſuper mare illudque procelloſum & ſæviens, vi divinâ gravitatem corporis, ſeu potiùs gravitatis actionem impediente. Quo facto Chriſtus divinam ſuam potentiam inſigniter oſtendit, ſibique convenire quod de Deo ſcriptum eſt *Job.* 9. 8. 10. *Qui graditur ſuper fluctus maris. Qui facit magna, & incomprehenſibilia, & mirabilia quorum non eſt numerus.*

S. Hieron. in hunc locum.

19. *Et videntes eum ſuper mare ambulantem, turbati ſunt, dicentes: Quia phantaſma eſt. Et præ timore clamaverunt.* Cùm aliquem ſuper undas ambulantem viderent, & Jeſum eſſe non cognoſcerent, putabant ſpectrum eſſe, aut ſpiritum humanâ formâ indutum, ſive Angelum, ſive Dæmonem. Talia aliquando videri, vulgaris opinio erat, Scripturæ ſacræ conſona, atque à Phariſæis aſſerta, qui ſpiritus ut exiſtere per ſe credebant & propugnabant contra Sadducæos: ita & indutos humanâ formâ hominibus apparere. Metuebant autem Apoſtoli, tum quia mali ſpiritus noctu potiùs quàm interdiu oſtentare ſe creduntur: tum quia multis nocuiſſe aut nocere poſſe compertum erat; & præſens exitium navigantibus portendere credebantur. *Et præ timore clamaverunt.* Confuſus timor, & incerta vox, magni timoris indicia ſunt.

Luc. 24. 37. Act. 12. 15.

20. *Statimque Jeſus locutus eſt, dicens: Habete fiduciam, ego ſum, nolite timere.* Ego ſum, à quo nihil timere, à quo præſentiſſimum auxilium & liberationem ex periculo ſperare debetis. Quod ait, Ego ſum, nec ſubjungit quis ſit, vel ex voce ſibi nota poterant tum intelligere, qui per noctis obſcuræ tenebras loquebatur: vel ipſum eſſe reputabant, quem loquutum ad Moyſen noverant: *Hæc dices filiis Iſraël:* QUI EST, *miſit me ad vos. Ego ſum qui ſum.* Naturæ divinæ incomprehenſibilem cognitionem aptiſſimo ad intelligentiam humanam ſermone eloquitur. *Non enim aliquid magis proprium Deo, quàm eſſe, intelligitur: quia id ipſum quod eſt, neque deſinentis eſt aliquando, neque cœpti.* Ego ſum qui ſum. *Numquid ſolus Deus erat, & cætera non erant? Utique Angeli, cœlum, terra, maria, & ipſe Moyſes cui Dominus loquebatur, & Ægyptii ad quos & contra quos princeps & adverſarius mittebatur, erant: & quomodo nomen commune ſubſtantiæ ſibi proprium vindicat Deus? Illâ (ut diximus) cauſâ, quia cætera ut ſint, Dei ſumpſere beneficio: Deus verò qui ſemper eſt, nec habet aliundè principium, & ipſe ſui origo eſt, ſuæque cauſa ſubſtantiæ, nec poteſt intelligi aliundè habere quod ſubſiſtit.* Nomen *qui eſt*, illius maximè proprium, *qui erat, &*

S. Hieron. in hunc locum. Exodi 3. S. Hilar. lib. 2. de Trinitate. S. Hieron. in c. 3. Epiſtolæ ad Epheſ. S. Clement. Alexand. lib. 1. Pædag. c. 8.

A *eſt, & erit: quibus ſignificandis temporibus unum nomen impoſitum eſt,* QUI EST. Quid eſt quod eſt? *Quod æternum eſt. Nam quod ſemper aliter atque aliter eſt, non eſt, quia non manet: non omnino non eſt, ſed non ſummè eſt.* Id Jeſu Chriſto convenit, de quo Apoſtolus ait: *Jeſus Chriſtus heri, & hodiè; ipſe & in ſæcula.* Et S. Joannes: *Gratia vobis, & pax ab eo, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt.* Ideò Apoſtolis in periculo conſtitutis ait: *Ego ſum, nolite timere.*

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 121. Hebr. 13. 8. Apocal. 1. 4.

21. *Reſpondens autem Petrus dixit: Domine, ſi tu es, jube me venire ad te ſuper aquas.* De Chriſti virtute non dubitabat, ſed de perſonâ Petrus. Credebat Chriſtum omnipotentem eſſe; ſed dubitabat num ipſe Chriſtus eſſet qui loquebatur. Petitio illa nec infidelitatis fuit, nec curioſitatis, ſed fiduciæ in Dominum Jeſum. *Domine, ſi* B *tu es, jube me venire ad te ſuper aquas:* Jube, & veniendi virtutem tribue. In omnibus locis ardentiſſimæ fidei invenitur Petrus. Interrogatis Diſcipulis quem homines dicerent Jeſum, Dei Filium confitetur. Volentem ad paſſionem pergere, prohibet: & licèt erret in ſenſu, tamen non errat in affectu, nolens eum mori, quem Filium Dei fuerat paulò ante confeſſus. In montem cum Salvatore inter primos primus aſcendit, & in Paſſione ſolus ſequitur. Peccatum negationis, quod ex repentino timore deſcenderat, amaris ſtatim abluit lachrimis. Poſt Paſſionem, cum eſſent in Lacu Geneſareth, & piſcarentur, & Dominus ſtaret in littore, aliis paulatim navigantibus, ille non patitur moras, ſed accinctus ependyte ſuo, ſive tunicâ, ſtatim præcipitatur in fluctus. *Eodem igitur fidei ardore, quo ſemper, nunc quoque cæteris tacenti-* C *bus credit ſe poſſe facere per voluntatem Magiſtri, quod ille poterat per naturam.* Jube me venire ad te ſuper aquas. *Tu præcipe, & illico ſolidabuntur undæ: leve fiet corpus, quod per ſe grave eſt.*

S. Hieron. in c. 14. S. Matt.

22. *Et ipſe ait: Veni.* Chriſti juſſione aucta eſt in Petri mente fides, nata in animo ſecuritas. *Et deſcendens Petrus de navicula ambulabat ſuper aquam ut veniret ad Jeſum.* Exſilivit è navi ut occurreret Domino, *Non gloriæ cupidus, ſed obedientiæ præmaturus.* Ambulabat ſuper aquam, jubente ac juvante Chriſto, ne quis de veritate carnis ejus dubitaret, quaſi ſuper molles aquas molle & aëreum corpus inceſſiſſet; cùm de Petri naturâ veraque & humana carne nullus ſit dubitandi locus.

S. Ambroſ. lib. de Incarnat. Dom. Sacramento c. 4. S. Hieron. in hunc locum.

23. *Videns verò ventum validum, timuit: & cùm cœpiſſet mergi, clamavit dicens: Domine, ſalvum me fac.* D Petrum aliquid humani pati, & timore percelli permiſit Deus, ut perſpectâ fidei ſuæ teneritudine & infirmitate, nihil ſibi, ſed omnia Deo & Chriſto Jeſu adſcriberet, ejuſque auxilium imploraret. *Ardebat animi fides; ſed humana fragilitas in profundum trahebat. Paululum ergo relinquitur tentationi, ut augeatur fides, & intelligat ſe non facilitate poſtulationis, ſed potentiâ Domini conſervatum.* Clamavit dicens: Domine, ſalvum me fac. *Hic Piſcator dum turbido agitatur ſalo, mobili mentes ſtatione nutantes fundavit in petra.*

S. Hieron. in c. 14. S. Matt. S. Ambroſ. lib. de Virginitate c. 20.

24. *Et continuò Jeſus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Quàm exigua, ô Petre, fides tua, quàm infirma! Cur inter fidem ac diffidentiam fluctuaſti? *Super mare Petrus ambulans titubavit, non per imbecillitatem jubentis, ſed per infirmitatem obedientis.* His Chriſti verbis Petri fi- E des excitatur, cùm admonetur, non vento & fluctibus, ſed ab infirmitate fidei, ſubmerſionis periculum ipſi ingruiſſe.

S. Ambroſ. lib. de Incarn. Dom. Sacramento c. 9.

25. *Et cùm aſcendiſſent in naviculam, ceſſavit ventus.* Cùm Jeſus in naviculam, quâ cæteri vehebantur Apoſtoli, aſcendiſſet unà cum Petro, ventus ſedatus eſt, tranquillumque mare factum, ut certò compertum haberent, ejus præſentiâ & imperio ſtetiſſe ſpiritum procellæ, & ſiluiſſe fluctus, ſeque ejus auxilio ereptos è præſenti periculo fuiſſe. Ait S. Joannes: *Voluerunt ergo eum accipere in navim: & ſtatim navis fuit ad terram in quam ibant.* Quibus verbis non ſignificat Chriſtum non aſcendiſſe in navim, ſed Apoſtolos qui in ea remanſerant, & eo abſen-

Ioann. 6. 21.

te in tanto periculo fuerant conſtituti, vehementer optaſſe ut in navim aſcenderet, quà tamen ipſi non erat opus. Ut autem conſcendit, non ſolùm ventorum vis compreſſa eſt, & ſedata tempeſtas, ſed quaſi momento navem appulit in portum quò tendebant. *Qui autem in navicula erant, venerunt, & adoraverunt Deum, dicentes: Verè Filius Dei es*, qualem te ipſe prædicas, non adoptione, ſed naturâ. Verè Meſſias es à Deo promiſſus; non ſolùm Filius Davidis, ſed & Dei, ab æterno genitus, Patrique coæqualis, de quo ſcriptum eſt: (*Pſal. 2.*) *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Hanc autem Divinitatis ſuæ confeſſionem, (*S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 51. in Matt.*) non ab Apoſtolis modò, ſed à nautis & vectoribus editam, tantùm abeſt ut Jeſus improbet, quin potiùs eam novis miraculis confirmat.

26. *Et cùm transfretaſſent, venerunt in Geneſareth.* Cùm in ulteriorem ripam trajeciſſent, venerunt in terram Geneſareth, regionem in Tribu Nepthalim ſitam juxta locum ejuſdem nominis protenſam, cis Jordanem, circa urbem Ceneretb ſive Ceneroth: quæ regio & civitas non eſt confundenda cum Geraſa urbe in dimidia Tribu A Manaſſe ſita ultra Jordanem, cujus incolæ Chriſtum rogabant ut ab eorum finibus diſcederet, poſtquam dæmones in porcorum gregem ingredi permiſerat, ut Evangeliſta noſter refert cap. 8. 34.

27. *Et cùm cognoviſſent eum viri loci illius, miſerunt in univerſam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes: & rogabant eum ut vel fimbriam veſtimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, ſalvi facti ſunt.* Cognoverunt eum rumore, non facie, vel certè pro (*S. Hieron.*) ſignorum magnitudine quæ patrabat in populis, etiam vultu plurimis notus erat. Magna certè illorum hominum fides & charitas, qui non ſuorum tantùm ſalute contenti ſunt, ſed mittunt ad alias in circuitu civitates, quò omnes currant ad Medicum. Et rogabant eum, ut vel extremam veſtimenti ejus oram ipſos tangere permitteret. Et quicumque cum fide tetigerunt, ſanati ſunt ab infirmitatibus ſuis. Vis nempè divina & vivifica ab ejus B divinitate & anima in corpus, & in ipſa veſtimenta derivabatur: ſicut unguentum quod ex capite Aaron deſcendebat in oram veſtimenti ejus.

Senſus Moralis.

I. AUDIVIT *Herodes Tetrarcha famam Jeſu: & ait pueris ſuis: Hic eſt Joannes Baptiſta: ipſe ſurrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo.* Joannis Baptiſtæ ſanctitatem ipſe Herodes illius interfector agnoſcit. Tanta vis eſt virtutis & ſanctitatis eximiæ. Sed (*S. Auguſt.*) agnoſcit ad pœnam, non ad ſalutem. *Omnis* enim *inordinatus animus ſibi ipſi eſt pœna.* Peccatoris indurati animo ſemper imago criminis obverſatur. Id Gentiles ipſi agnovere: *Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas.* (*Sap. 17. 11.*) Sed meliùs Sapiens: *Cùm ſit timida nequitia, dat teſtimonium condemnationis: ſemper enim præſumit ſæva* (*S. Petrus Chryſol. ſerm. 171*) *perturbata conſcientia.* Joannes quem ego decollavi, ipſe eſt, hic reſurrexit à mortuis. *Verum dicit: nam ſicut in Chriſto mortui reſurgunt, ita in ſuis ipſe patitur Chriſtus.*

2. *Herodes* enim *tenuit Joannem, & alligavit eum, & poſuit in carcerem, propter Herodiadem uxorem fratris ſui. Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam.* Impudicus impatienter audit quicquid ejus adverſatur cupiditati, quicquid ejus voluptates interturbat. (*Iob. 31. 12*) Luxuria omnem boni affectum, extinguit. *Ignis eſt uſque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina.* Nihil adeo ſanctum eſt, quod ſuæ libidinis causâ (*S. Petrus Chryſol. ſerm. 127*) non violet, non perdat impudicus. Joannes virtutum ſchola, magiſterium vitæ, ſanctitatis forma, norma juſtitiæ, virginitatis ſpeculum, pudicitiæ titulus, caſtitatis exemplum, pœnitentiæ via, peccatorum venia, fidei diſciplina, Joannes major homine, par Angelis, legis ſumma, Evangelii ſanctio, Apoſtolorum vox, ſilentium Prophetarum, lucerna Mundi, Præcurſor Chriſti, metator Domini, Dei teſtis, totius medius Trinitatis, datur inceſtui, traditur adulteræ, addicitur ſaltatrici. *Qui vincula ſolverat peccatorum, peccatoris vinculis alligatur, ut vincla venia locum veniæ non relinquat.* Herodes ſedet in loco judicis reus, in loco vindicis, innocentiæ perſecutor. Joannem alligavit, & in carcerem detruſit, ſed veritas captiva non eſt, *Verbum Dei non eſt alligatum.* Dicebat enim illi Joannes: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui.* Joannis zelum, fidelitatem, conſtantiam imitari debet Prædicator Evangelicus & Paſtor animarum. Magnates & Principes arguere debet, monere, corripere cum ſimplicitate, cum modeſtia, cum prudentia & (*Pſal. 118*) manſuetudine, ut cum Propheta dicere poſſit: *Loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu Regum, & non confundebar.* (*Ierem. 1. 18.*) Debet eſſe *in civitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum ſuper omnem terram, Regibus, Principibus, & populo terræ.* Debet abſque ambagibus, abſque metu dicere ac prædicare quod divinæ legis eſt: *Non licet.* HERODEM *Joannes monitis,* (*S. Petrus Chryſol.*) *non accuſatione pulſabat, corrigere voluit, non perire: ſed Herodes facibus libidinis ardens perire maluit, quàm redire, & uxorem fratris illicitè poſſidere. Captivis criminum, innocentiæ inimicis odioſa ſit ſemper libertas, virtus contraria otioſis, ſacrilegis exoſa ſanctitas, inimica caſtitas impudicis, corruptis integritas pœna, crudelibus miſericordia, pietas impiis, injuſtis juſtitia non ferenda.* Non licet tibi habere uxorem fratris tui. *Ecce unde Joannes offendit, ecce unde Herodes furit: Malos* C *qui monet, offendit; incurrit odium qui arguit criminoſos. Dicebat Joannes quod erat legis, quod juſtitiæ, quod ſalutis; certè quod erat non odii, ſed amoris: ecce qualem conſecutus eſt ab impio pro pietate mercedem.* Volebat Herodes illum occidere. Lubenter illum audiebat, & audito eo multa faciebat, cùm ſermones ejus inceſtum adulterium ipſius Herodis cum Herodiade non ſpectabant, non arguebant: ſed illum occidere volebat, cùm ejus peccatum publicum, enorme, ſcandali plenum arguens, dicebat: *Non licet tibi.* Sic multi *Veritatem amant lucentem, oderunt eam redarguentem.* (*S. Auguſt.*)

3. *Et volens illum occidere, timuit populum: quia ſicut Prophetam eum habebant.* Populum offendere timet, (*S. Petrus Chryſol.*) non Deum. Mundanus carnaliſque timor manum ab ex- D terno peccati opere prohibere poteſt, voluntatem mutare non poteſt. *Facilè deviat à juſtitia, qui in cauſis non Deum ſed hominem pertimeſcit. Hic timor peccandi facultatem differre poteſt, auferre non poteſt voluntatem. Solus Dei timor mentes corrigit, fugat crimina, innocentiam ſervat.* Solus (inquam) timor caſtus, non ſervilis. Servilis timor eſt, quo times cum diabolo ardere: Timor caſtus eſt, quo times Deo diſplicere.

4. *Die autem natalis Herodis, ſaltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Unde cum juramento pollicitus eſt ei dare quodcumque poſtulaſſet ab eo. At illa præmonita à matre ſua: Da mihi, inquit, hic in diſco caput Joannis Baptiſtæ.* Hæc eſt mulieris antiqua mali- (*S. Petr. Chryſol. ſerm. 127.*) "tia, quæ Adam ejecit de Paradiſi deliciis: Hæc cœleſtes "homines fecit eſſe terrenos; hæc humanum genus miſit E "in infernum; hæc vitam abſtulit Mundo propter unius "arboris pomum. Hoc malum, quod homines ducit ad "mortem, fugit Elias Propheta, & cujus lingua clavis "facta eſt cœli, tanquam reus fugit à facie mulieris. *Die natalis Herodis, ſaltavit filia Herodiadis, & placuit Herodi.* Convivia, choreæ, ſpectacula, cæteræque ſæculi & aulæ voluptates, occaſiones ſunt & incentiva vitiorum. Extruitur regio luxu ferale convivium, & explorato quando major ſolito turba convenerit, Reginæ filia intimis mandata ſecretis in conſpectu virorum ſaltatura producitur. *Quid enim potuit de adultera diſcere, niſi* (*S. Ambroſ lib. 3. de Virginibus c. 6.*) *damnum pudoris? An quidquam eſt tam pronum ad libidines, quàm inconditis motibus ea quæ vel natura*

abſcondit, vel diſciplina velavit, membrorum operta nudare, ludere oculis, rotare cervicem, crinem ſpargere? Meritò inde in injuriam divinitatis proceditur. Quid enim ibi verecundiæ poteſt eſſe, ubi ſaltatur, ſtrepitur, concrepatur? ..... Quid dicitis vos, ſanctæ feminæ? Videtis quid docere, quid etiam dedocere filias debeatis? Saltat, ſed adulteræ filia. Quæ verò pudica, quæ caſta eſt, filias ſuas religionem doceat, non ſaltationem ... Ibi intuta verecundia, illecebra ſuſpecta eſt, ubi comes deliciarum eſt extrema ſaltatio. Nemo, ut dixit quidam ſæcularium doctor, ſaltat ſobrius, niſi inſanit. Quòd ſi juxta ſapientiam ſæcularem, ſaltationis aut temulentia auctor eſt, aut amentia; quid divinarum Scripturarum cautum putamus exemplis, cùm Joannes prænuntius Chriſti ſaltatricis optione jugulatus, exemplo ſit plus nocuiſſe ſaltationis illecebram, quàm ſacrilegi furoris amentiam?

[*Idem c. 5.* — Cicero]

Cum juramento pollicitus eſt ei dare quodcumque poſtulaſſet ab eo; etiamſi dimidium Regni. *Vide*, inquit, S. Ambroſius, *quemadmodum ſæculares ipſi de ſæcularibus ſuis judicant poteſtatibus, ut pro ſaltatione etiam Regna donentur.*

At illa præmonita à Matre ſua, Da mihi inquit, in diſco caput Joannis Baptiſtæ. Infelix mater, quæ filiam prava inſtitutione ſua in naufragium pudoris impellit! quæ filiam ſuarum cupiditatum ſociam, ultionis inſtrumentum, Prophetæ interfectricem efficit! *Pete à me quod vis*, inquit, *& dabo tibi, Et juravit illi.* Jurat miſer, dum quicquid honeſtatis eſt & virtutis abjurat. Quid peteret luxuria, niſi caſtitatis interitum, pudicitiæ necem, mortem ſibi contrariæ ſanctitatis? *Da mihi in diſco caput Joannis Baptiſtæ.* Serpentis germen caput hominis petit, cui ſuum caput ſententiâ principali ſciebat addictum, dicente Deo: *Ipſe ſervabit caput tuum, & tu illius obſervabis calcaneum.* Si caput viri eſt, juxta Apoſtolum Chriſtus, jam tunc novello ore antiquiſſimus ſerpens Chriſti Domini tendebat ad mortem. *Volo ut mihi des in diſco caput Joannis Baptiſtæ.* Jam tunc avidus draco in ſervi capite Domini degustabat ſitiens paſſionem. *Da mihi in diſco.* Cur in diſco? Cur pretioſè geſtas, quem viliter occidis, niſi quia *Pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum ejus*? Non ſeorſim acceſſit ac de cæde Prophetæ collocuta eſt ſaltatrix, ſed coram cunctis audientibus, velamine abjecto, nudo capite, *Diaboli uſa patrocinio petitionem peregit: ille enim effecit ut ipſa ſaltans placeret, ille mentem Herodis eripuit. Ubi enim ſaltus laſcivus, ibi diabolus certè adeſt. Non enim ad tripudia pedes nobis præbuit Deus, ſed ut modeſtè incedamus, non ut impudenter camelorum more ſaliamus: (Nec enim ſolùm feminæ, verùm etiam cameli turpiter ſaliunt:) ſed ut in Angelorum choris conſiſtamus. Quòd ſi corpus deforme fit impudenter ſaliendo, quantò magis animam fœdari credendum eſt? His tripudiis diabolus ſaltat, his à dæmonum miniſtris homines decipiuntur... Lachrymis dignam putemus Herodiadem, & omnes illius imitatores. Multa enim etiam nunc hujuſmodi ſympoſia celebrantur, in quibus etſi Joannes non interficitur, Chriſti tamen membra dilaniantur, multoque graviora committuntur. Non enim caput Joannis qui modò tripudiant, ſed animus recumbentium petunt. Cùm enim voluptatum ſervos effecerint, & illicitis meretricum amoribus occupaverint, non caput à cervicibus, ſed animam à Chriſto disjungunt, adulteros, enerves, ac effeminatos ſpeculatores reddentes.*

[S. Petr. Chryſol. ſerm. 173. & 174.] [Geneſ. 3.] [S. Joannes Chryſoſt. Hom. 49. in Matt.]

5. *Et contriſtatus eſt Rex: propter juramentum autem, & eos qui pariter recumbebant, juſſit dari:* Sæpè religionis ſpecie graviſſima crimina perpetrantur. Humanis rationibus, mundano timori ſalus immolatur. *Quod dicit*, Rex contriſtatus eſt; *non pœnitentia Regis, ſed confeſſio iniquitatis eſt: quam divinæ habet conſuetudo ſententiæ, ut qui geſſerunt impia ipſi propria confeſſione ſe damnent.* Sed propter diſcumbentes, *inquit. Quid indignius quàm ut homicidium fieri juberet, ne diſcumbentibus diſpliceret.* Et propter jusjurandum. *O religionem novam! tolerabiliùs pejeraſſet. Unde non immeritò Dominus in Evangelio jubet non eſſe jurandum, ne ſit cauſa perjurii, ne ſit neceſſitas delinquendi. Itaque ne jusjurandum violaretur, percutitur innocens. Tolerabiliora perjuria, quàm ſacramenta ſunt Tyrannorum .... Sæpè plerique conſtringunt ſeipſos jurisjurandi ſacramento: & cùm ipſi cognoverint promittendum non fuiſſe; ſacramenti tamen contemplatione faciunt quod ſpoponderunt, ſicut de Herode ſcripſimus, qui ſaltatrici præmium turpiter promiſit, crudeliter ſolvit. Turpe, quòd Regnum pro ſaltatione promittitur: crudele, quòd mors Prophetæ pro jurisjurandi religione donatur. Quantò tolerabilius tali fuiſſet perjurium ſacramento? Si tamen perjurium poſſet dici, quod ebrius inter vina juraverat, quod eviratus inter ſaltantium choros promiſerat. Infertur diſco Prophetæ caput: & hoc æſtimatum eſt fidei eſſe, quod amentiæ fuit.*

[S. Ambroſ. lib. 3. de Virginibus c. 6.] [Idem. lib. 3. de Officiis Miniſtrorum c. 12.]

Et contriſtatus eſt Rex: propter jusjurandum autem, & propter circumſtantes juſſit dari. Sicut famulus improbus herilem reprehenſionem metuens, ita Herodes Baptiſtam metuebat. Verus enim is eſt Dominus qui officium facit, non is qui purpuram geſtat, & armorum robore præditus eſt. Cùm igitur timori ſuo quaſi velum quoddam obtendiſſet jurisjurandi religionem, ſuæque improbæ voluntati præſtruxiſſet periculum quod ex eo impenderet, ſi perjurium committere videretur, ad cædem proceſſit. Neque enim figuram ac ſtrepitum judicii, ſicut à multis (in cauſa ſimili) factum eſt, propoſuit, neque accuſatores conſtituit, neque teſtes mercede conduxit, aut ſubornavit. Noverat ſe non eum hominem punire qui iniquè ageret, ſed qui injuſtitiam inſectaretur. At ipſe quidem eo fine ut reprehenſionem occultaret, improvidè & abſque judicio ſcelus illud perpetravit. Joannes autem non tacuit, ſed clariùs multò prædicat. Nam hodieque per omnem terrarum orbem ubicumque ſol ſplendet, clamat: *Non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui.*

[S. Iſidor Peluſiota lib. 4 Epiſt. 96.]

6. *Miſitque, & decollavit Joannem in carcere: Et allatum eſt caput ejus in diſco, & datum eſt puellæ, & attulit matri ſuæ.* Non poſtulat Herodias ut Joannes coram interficiatur, nec enim etiam ad mortem euntis libertatem ferre potuiſſet, ſed exhorruiſſet, etiam dum necaretur, vocem illius. Non enim in extremo vitæ ſiluiſſet. Ideo, *Da mihi hîc*, ait, *in diſco.* Magnâ enim inflammata tum cupiditate videndi linguam illam ſilentem. Non enim effugere ſolùm illius redargutiones cupiebat, ſed inſultare quoque ac illudere jacenti. Deus autem ſuſtinuit, nec fulgere combuſta impudentiſſima illa facies eſt, nec terræ hiatu turpiſſimum illud eſt abſorptum convivium: ut & juſtus ille fulgentiores coronas conſequeretur, & qui poſtea injuriam paſſuri eſſent, hoc exemplo corroborati, æquiori animo cuncta perferrent. Intelligamus hæc omnes, qui ſtudioſè viventes à pravis vexamur hominibus. Intelligamus Deum tunc ſuſtinuiſſe illum qui in eremo, cilicio indutus, zonâ pelliceâ præcinctus vixerat, Prophetam, & plus quam Prophetam, quo nemo major inter natos mulierum ſurrexit, à petulantiſſima puella, & impudentiſſimo ſcorto jugulari, præſertim cùm leges divinas defenderet. Hæc cogitantes, magno feramus animo quæcumque patimur.

[S. Joan. Chryſ. Hom. 49 in Matt.]

Fidelis Chriſti Miniſter, Paſtor, Prædicator, Doctor, ad Martyrium pro defenſione Chriſtianæ & Catholicæ veritatis, pro Dei lege, pro virtutis bono ſubeundum paratiſſimus eſſe debet, nec peccatis umquam connivere, aut peccatoribus adulari. *Sacerdos Chriſti Evangelium tenens, & præcepta cuſtodiens, occidi poteſt, vinci non poteſt.* Occiſus eſt Joannes Baptiſta, non victus ab Herode. *Veſtimentum Joſeph, cùm adulteram fugeret, dereliquit: Joannes ne videret adulteram, ipſum projecit & corpus. Joſeph, ne adulterium faceret, libens carcerem ſuſcepit: Joannes, ut argueret adulterium, eremum carcere commutavit. Joſeph, ſomnia dum revelat, evaſit ex morte: Joannes, ut Dei Filium revelaret, ſuſcepit & mortem. Joſeph, dum panem præparat temporalem, ex auro torquem meruit & honorem: Joannes ut oſtende-*

[S. Cyprianus.] [S. Petrus Chryſol. ſerm. 174]

ret cæleſtem credentibus Panem, martyrii torquem meruit ex cruore. Meritò in natis mulierum cunctis major Joannes; qui non ſolùm adulteras arguit, ſed & licita mulierum conſortia virginitatis amore calcavit. Et ſi Joannes tantus, Joannes talis, tanta eremo ſeparatus à feminis, feminarum pericula non evaſit: quis eſt qui inter feminas vivens, evaſurum ſe ſine labore maximo, maxima ſine cautione confidit, niſi is qui ſancto alitur Spiritu?

7. *Et accedentes Diſcipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & ſepelierunt illud: & venientes nuntiaverunt Jeſu.* In omnibus calamitatibus & tribulationibus, in chariſſimorum noſtrorum amiſſione, ad Jeſum eundum, ab ipſo uno ſolatium quærendum eſt, exemplo Diſcipulorum Joannis, qui id utique à Sanctiſſimo Præceptore didicerunt.

8. *Quòd cùm audiſſet Jeſus, ſeceſſit inde in navicula, in locum deſertum ſeorſum. Et cùm audiſſent turbæ, ſecutæ ſunt eum pedeſtres de civitatibus.* Chriſtum in deſertum abeuntem turbæ majori fervore ſequuntur. Cùm à nobis recedere velle Chriſtus videtur, tempore afflictionis, tentationis, deſolationis interioris, tunc majori ſtudio & ardore quærendus eſt: ſed in deſerto, in ſacro ſeceſſu, procul à Mundi tumultibus quærendus, ibi invenietur ab anima fideli. *Surgam* (inquit Sponſa) *& circuibo civitatem: per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea: quæſivi illum, & non inveni. Invenerunt me vigiles qui cuſtodiunt civitatem: Num quem diligit anima mea, vidiſtis? Paululum cùm pertranſiſſem eos, inveni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam.* Non pedibus corporis, ſed affectibus mentis de civitate exeundum, de quâ Propheta: *Vidi*, inquit, *iniquitatem & contradictionem in civitate. Die ac nocte circumdabit eam ſuper muros ejus iniquitas, & labor in medio ejus, & injuſtitia: & non defecit de plateis ejus uſura & dolus.* De medio Babylonis fugiendum, ut Jeſum ſequamur, & inveniamus.

Cant. 3. 2. & 3.

Pſal. 54. 11. & 12.

9. *Et exiens vidit turbam multam, & miſertus eſt eis, & curavit languidos eorum.* Summus Paſtor animarum noſtrarum non ægrè fert quòd à turbis in ſuo seceſſu interpelletur. Hujus exemplum Sacerdotes imitentur, & otium ſacrum, ſeceſſum, quietem ſuam interpellari lubenter patiantur occaſione datâ laborandi pro Dei gloria, & animarum ſalute. *Otium ſanctum quærit charitas veritatis: Negotium juſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis.* Si autem confregit animum tuum alterius actionis, cui tamquam magis neceſſariæ ſuſpenſus eras, omiſſio, & propterea triſtis inſuaviter catechizas: cogitare debes, excepto quòd ſcimus miſericorditer nobis agendum eſſe quicquid cum hominibus agimus, & ex officio ſinceriſſimæ charitatis; hoc ergo excepto, incertum eſſe quid utilius agamus, & quid opportuniùs aut intermittamus, aut omnino omittamus. Quia enim merita hominum pro quibus agimus, qualia ſint apud Deum non novimus, quid eis ad tempus expediat aut nullâ aut tenuiſſimâ & incertiſſimâ conjecturâ ſuſpicamur, potiùs quàm comprehendimus. *Quapropter res quidem agendas pro noſtro captu ordinare debemus: quas eo modo quo ſtatuimus ſi peragere potuerimus, non ideo gaudeamus quia nobis, ſed quia Deo ſic eas agi placuit: ſi autem aliqua inciderit neceſſitas qua noſter ille ordo turbetur, flectamur facilè, ne frangamur; ut quem Deus noſtro præpoſuit, ipſe ſit noſter. Æquius eſt enim ut nos ejus, quàm ut ille noſtram voluntatem ſequatur. Quia ordo agendarum rerum, quem noſtro arbitrio tenere volumus, ille utique approbandus eſt, ubi potiora præcedunt. Cur ergo nos dolemus homines à Domino Deo tantò potiore præcedi, ut eo ipſo quo noſtrum amamus ordinem, inordinati eſſe cupiamus? Nemo enim meliùs ordinat quid agat, niſi qui paratior eſt non agere quod divina poteſtate prohibetur, quàm cupidior agere quod humana meditatione meditatur. Quia* MULTÆ *cogitationes ſunt in corde viri, conſilium autem Domini manet in æternum.*

S. Aug. lib. 19. de Civitate Dei c. 19.

S. Aug. lib. de Catechizandis Rudib. c. 14.

Proverb. 19. 21.

Exiens vidit turbam multam, & miſertus eſt eis, & curavit languidos eorum. Quantâ miſeratione curat Chriſtus infirmitates animarum, ſi tantâ curat ægritudines corporum? *Si quiſquam corpore ægrotaret in civitate, & eſſet ibi aliquis peritiſſimus Medicus, amicis ægroti potentibus inimicus: ſi quiſquam ergo in civitate aliquo periculoſo morbo ægrotaret, & eſſet in eadem civitate peritiſſimus Medicus, amicis, ut dixi, ægroti potentibus inimicus, qui dicerent amico ſuo, Noli eum adhibere, nihil novit: dicerent autem non judicante animo, ſed invidente: nonnè ille pro ſalute ſua removeret amicorum potentium fabulas, & ut paucis diebus plus viveret cum illorum qualibet offenſione, pellendo ſui corporis morbo Medicum illum, quem peritiſſimum fama commendaverat, adhiberet? Ægrotat humanum genus non morbis corporis, ſed peccatis. Jacet toto orbe terrarum ab Oriente uſque in Occidentem grandis ægrotus. Ad ſanandum grandem ægrotum deſcendit omnipotens Medicus. Humiliavit ſe uſque ad mortalem carnem, tamquam uſque ad lectum ægrotantis. Dat ſalutis præcepta, contemnitur: qui audiunt, liberantur. Contemnitur, cùm dicunt amici potentes, Nihil novit. Si nihil noſſet, potentia ejus gentes non impleret. Si nihil noſſet, non eſſet ante quàm apud nos eſſet. Si nihil noſſet, Prophetas ante ſe non mitteret. Nonnè modò implentur quæ ante prædicta ſunt? Nonnè probat Medicus iſte artis ſuæ potentiam promiſſa complendo? Nonnè per totum mundum pernicioſi evertuntur errores, & triturâ Mundi domantur cupiditates? Nemo dicat, Antea melior erat mundus quàm modò: ex quo cœpit iſte Medicus artem ſuam exercere, multa videmus horrenda. Noli mirari. Ante quàm aliquis curaretur, munda à ſanguine ſtatio Medici videbatur: immò jam tu hoc videns, excute vanas delicias, veni ad Medicum: ſanitatis tempus eſt, non voluptatis. Curemur ergo, Fratres, Si necdum Medicum agnoſcimus, non in eum tamquam phrenetici ſæviamus: non ab eo tamquam lethargici avertamur. Multi enim ſæviendo, multi dormiendo perierunt. Phrenetici ſunt, qui non dormiendo inſaniunt. Lethargici ſunt, qui multùm dormiendo premuntur. Prorſus tales ſunt homines. Contra iſtum Medicum alii ſævire in eum voluit, & quoniam ipſe jam in cælo ſedet, membra ejus fideles in terra perſequuntur. Curat & tales. Multi ex eis converſi, ex inimicis facti ſunt amici, ex perſecutoribus facti ſunt prædicatores. Tales etiam ipſos Judæos, in ſe ipſum, cùm hic eſſet, ſævientes, tamquam phreneticos ſanavit, pro quibus in ligno pendens oravit. Multi eorum ſedato furore, tamquam phreneſi oppreſſa, cognoverunt Deum, cognoverunt Chriſtum. Poſt Aſcenſionem miſſo Spiritu Sancto, converſi ſunt ad eum quem crucifixerunt, & in Sacramento credentes ſanguinem ejus biberunt, quem ſæviendo fuderunt. Habemus exempla. Perſequebatur membra ejus jam ſedentis in cælo Saulus: perſequebatur graviter in phreneſi mente perdita, morbo nimio. At ille una voce de cælo clamans ei,* Saule, Saule, quid me perſequeris? *percuſſit phreneticum, erexit ſanum, occidit perſecutorem, vivificavit prædicatorem. Etiam lethargici multi ſanantur. Ipſis enim ſimiles ſunt qui non ſæviunt in Chriſtum, nec malitioſi ſunt adversùs Chriſtianos, ſed tantùm differendo langueſcunt verbis ſomnolentis, in lucem oculos extendere pigreſcunt, & qui eos excitare volunt, moleſti ſunt. Recede à me, inquit languidus lethargicus, obſecro te, recede à me. Quare? Dormire volo. Sed morieris inde. Ille amore ſomni, Mori volo, reſpondet. Et charitas deſuper, Nolo. Plerumque iſtum charitatis affectum, exhibet filius etiam patri ſeni morituro poſt paucos dies, jam utique ætate finita. Si lethargicum videt, & lethargico morbo premi patrem ſuum à Medico agnoſcit, dicente ſibi, Excita patrem tuum, noli eum permittere dormire, ſi vis ut vivat. Adeſt puer ſeni, pulſat, vellicat, pungit, pietate moleſtus eſt: nec mori citò permittit ipſa ſenectute citò moriturum, & ſi vixerit, gaudet filius, ut ali-*

S. Auguſt. ſerm. 87. alias 59. de Verbis Domini c. 10. & 11.

quantò plures dies vivat cum deceſſuro ſucceſſurus. Quantò majore caritate nos amicis noſtris moleſti eſſe debemus, cum quibus non paucos in hoc mundo dies, ſed apud Deum in æternum vivamus? Sic miſericordiam cæleſtis Medici Chriſti Jeſu imitabimur.

10. *Veſpere autem facto, acceſſerunt ad eum Diſcipuli ejus dicentes, Deſertus eſt locus, & hora jam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in caſtella emant ſibi eſcas. Jeſus autem dixit eis: Non habent neceſſe ire: Date illis vos manducare. Reſponderunt ei: Non habemus hic niſi quinque panes, & duos piſces. Qui ait eis: Afferte illos mihi huc. Et cùm juſſiſſet turbam diſcumbere ſuper fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piſcibus, aſpiciens in cælum benedixit, & fregit, & dedit Diſcipulis panes; Diſcipuli autem turbis. Et manducaverunt omnes, & ſaturati ſunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos. Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus & parvulis.* Charitas Apoſtolorum ſollicita eſt de proximorum neceſſitatibus ſublevandis. Illorum charitatem ac piam ſollicitudinem imitari debent Paſtores & Sacerdotes, nec verbo ſolùm & exemplo eſurientes animas, ſed & cibo corpora indigentium paſcere, ſibique dictum à Chriſto exiſtimare in Apoſtolorum perſona: *Date illis vos manducare.* Hac ſollicitudine *S. Cyprianus* ſcribebat ad Clerum ſuum Carthaginenſem [S. Cyprianus Epiſt. 6.]: *Vice mea* (inquit) *fungamini circa gerenda ea quæ adminiſtratio religioſa depoſcit. Habeatur interim quantùm poteſt, & quomodo poteſt, pauperum cura; ſed qui tamen inconcuſſa fide ſtantes, Chriſti gregem non reliquerunt: ut his ad tolerandam penuriam ſumptus per veſtram diligentiam ſuggeratur, ne quod circa fidem tempeſtas non fecit, circa laborantes neceſſitas faciat. Confeſſoribus etiam glorioſis impertiatur cura propenſior: & quamquam ſciam plurimos ex his fratrum voto & dilectione ſuſceptos: tamen ſi qui ſunt qui vel veſtitu vel ſumptu indigeant, ſubminiſtrentur eis quæcumque ſunt neceſſaria.* Hac ſollicitudine S. Ambroſius æſtuabat [S. Ambroſ lib. 2. de Officiis c. 28.], qui libro 2. *De Officiis Miniſtrorum*, ſcribit: *Hoc maximum incentivum miſericordiæ, ut compatiamur alienis calamitatibus, neceſſitates aliorum, quantùm poſſumus, juvemus, & plus interdum quàm poſſumus. Melius eſt enim pro miſericordia cauſas præſtare, vel invidiam perpeti, quàm prætendere inclementiam; ut nos aliquando in invidiam incidimus, quòd confregerimus vaſa myſtica, ut captivos redimeremus ...... Aurum habet Eccleſia, non ut ſervet, ſed ut eroget, & ſubveniat in neceſſitatibus ... Nonnè melius vaſa ſacra conſlant Sacerdotes propter alimoniam pauperum, ſi alia ſubſidia deſint, quàm ut ſacrilegus contaminata aſportet hoſtis? Nonnè dicturus eſt Dominus, Cur paſſus es tot inopes fame mori?* Hac ſollicitudine laborabat S. Exuperius Toloſanus Epiſcopus, qui & ſe ipſum & Eccleſiam ſuam ad ſummam paupertatem redegerat, ut pauperes juvaret, de quo S. Hieronymus [S. Hieron. Epiſt. 4.] ſcribit: *Viduæ Sareptenſis imitator, eſuriens paſcit alios, & ore pallente jejuniis, fame torquetur aliena, omnemque ſubſtantiam Chriſti viſceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui Corpus Domini caniſtro vimineo, ſanguinem portat in vitro.* Hanc ſollicitudinem & caritatem Epiſcopalis Muneris propriam eſſe Gallicana Eccleſia agnovit in Concilio Aurelianenſi 1. cujus hæc ſunt verba: *Epiſcopus pauperibus vel infirmis, qui debilitate faciente non poſſunt ſuis manibus laborare, victum & veſtitum, in quantum poſſibilitas habuerit, largiatur.* Si multùm habent Eccleſiaſtici Viri, multùm erogent; ſi exiguum, libenter impendant. Obediant Domino jubenti: *Afferte mihi huc.* Afferant Chriſto quod Chriſti eſt; bona quorum diſpenſatores ſunt, non domini: *Patrimonia pauperum, facultates Eccleſiarum.* [S. Bern. & Concilia.] Chriſtus autem Dominus exiguum illud multiplicabit & augebit in manibus erogantium eleemoſynam, ſicut multiplicavit benedictione ſuâ quinque. Panes & duos piſces. Sanè ſi facultates terrenas non multiplicat, non auget, ut viduæ Sareptanæ aliiſque miſericordiam exercentibus præſtitit, quotidieque præſtat, *Auget incrementa frugum juſtitiæ*: & majora præſtantioraque bona reddit iis qui eleemoſynas erogant. *Potens eſt autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus ſemper omnem ſufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, ſicut ſcriptum eſt: Diſperſit dedit pauperibus, juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi. Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum præſtabit, & multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum juſtitiæ veſtræ: ut in omnibus locupletati, abundetis in omnem ſimplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Domino;* [1. Cor. 9.] (inquit Apoſtolus.) *Fœneratur Domino qui miſeretur pauperis* [Proverb. 9. 17.] (ait Sapiens) *& viciſſitudinem ſuam reddet ei.* Hoc tibi dicit Dominus tuus: Pauca vis dare, & plura accipere; relinque hominem, qui plangit quando exigis; me inveni, qui gaudeo, quando reddo. Ecce adſum: da, & ſume; tempore redditionis reddam tibi. Et quid reddam? *Pauca dediſti, plura ſume: terrena dediſti, cæleſtia ſume: temporalia dediſti, æterna ſume: mea dediſti, me ipſum ſume. Quid enim dediſti, niſi ex eo quod à me accepiſti? Quod dederis non reddo, qui unde dares dedi? Qui te ipſum qui dares, dedi; qui tibi Chriſtum cui dares, dedi, qui tibi diceret:* Quando uni ex minimis meis feciſti, mihi feciſti? *Ecce cui das, paſcit & eſurit propter te, donat, & eget. Quando donat, vis accipere: quando eget, non vis dare. Eget Chriſtus, quando eget pauper: Qui omnibus ſuis vitam æternam paratus eſt dare, in unoquoque paupere temporaliter dignatus eſt accipere.* [S. Auguſt. ſerm. 38. alias de Tempore 245. c. 6.]

11. In hoc miraculo Chriſti egregium habes divinæ providentiæ documentum, quæ omnium hominum, ac præſertim cultorum & amicorum ſuorum neceſſitatibus abundè providet. *Non vidi juſtum derelictum, nec ſemen ejus quærens panem* [Pſal. 36. 25.] (ait Propheta) *Igitur jacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet. Non dabit: in æternum fluctuationem juſto.* [Pſal. 54. 23.] Sed etſi ſubtrahat aliquando & ſervis ſuis cibum temporalem, ad ſalutem ſubtrahit. *Novit Medicus quando apponat, quando detrahat, ſicut nobis judicat expedire.* [S. Auguſt. lib. 2. de ſerm. Dom. in Monte c. 17.] Sed tamen & egenis quod neceſſe eſt providentiâ ſuâ ſubminiſtrat, aut per ſe ipſum immediatè, aut per divites, quos providentiæ ſuæ miniſtros in ſublevandis pauperum neceſſitatibus conſtituit. Divites enim & pauperes in ſinu divinæ providentiæ pariter educantur: *Simul in unum dives & pauper.* [Pſal. 48. 3.] Pauperes divitum providentiæ & curæ à Deo committuntur in hac vita temporali: *Tibi derelictus eſt pauper.* [Pſal. 10. 14.] Divites quoad futuræ vitæ bona pauperum providentiâ juvantur: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* [Lucæ 16. 9.] Nec temporalem dumtaxat, ſed ſpiritualem cibum omnibus affatim Deus tribuit, verbum ſuum, gratiamque ſuam. *Non enim ex ſolo pane vivit homo, ſed ex omni verbo quod procedit de ore Dei.* [Matt. 4.] Inquirentes autem Dominum non deficiunt omni bono, ſed guſtant & vident quia ſuavis eſt Dominus, qui ipſos in omni tribulatione conſolatur, & reficit. Cœleſtem divini verbi alimoniam populo miniſtrare, Apoſtolorum officium eſt, & Epiſcoporum qui Apoſtolis ſucceſſerunt, præcipuum munus, exindeque ſecundi Ordinis Paſtorum & Sacerdotum, qui ab Epiſcopis velut adjutores in vineæ dominicæ culturâ aſſumuntur & mittuntur, miniſterium. *Date illis vos manducare.* Rationem reddent ſummo Paſtori, graviſſimaſque dabunt pœnas, ſi illorum culpâ turbæ patiantur *famem verbi Dei*; ſi dicatur, *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* [Thren. 4. 4.] Fregit & dedit Diſcipulis panes, Diſcipuli autem turbis, & manducaverunt omnes, & ſaturati ſunt. *Hic panis quem frangit Jeſus, myſticè verbum Dei eſt, & ſermo de Chriſto; qui dum dividitur, augetur: de paucis enim ſermonibus omnibus populis redundantem alimoniam miniſtravit. Dedit ſermones nobis velut panes, qui in noſtro dum libantur ore,* [S. Ambroſ lib. 6. in S. Lucam n. 86. & ſeq.]

geminantur. Viſibiliter quoque panis iſte incredibili ra- A
tione dum frangitur, dum dividitur, dum editur, ſine
ulla diſpendii comprehenſione cumulatur. Nec dubites vel
quod in manibus miniſtrantium, vel in ore edentium
creſcat; quando ubique noſtri operis teſtimonium ad fir-
mamentum credulitatis adſciſcitur . . . . Conferant Gen-
tiles, ſi placet, cum Chriſti beneficiis Deorum ſuorum
non facta, ſed ficta. Ferunt certè eorum fabulæ fuiſſe
Regem quemdam, qui quicquid tangebat, aurum fiebat.
Sed etiam convivia ipſa feralia; nam & ipſa mantilia
digitis apprehenſa riguerunt: & cibus in ore crepitabat,
ferens non alimenta, ſed vulnera: & in gutture potus
hærebat, nec penetrare facilis, nec redire. Digna be-
neficia votis, digna tanto munera precatore, digna li-
beralitas confercute. Talia ſunt idolorum beneficia, ut
cùm videntur prodeſſe, plus noceant: at verò Chriſti
munera parva videntur, & maxima ſunt. Teſtimonia
Pſal. 18. 11. „ Domini deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretio- B
„ ſum multum, & dulciora ſuper mel & favum.....
„ Bonum mihi lex oris tui ſuper millia auri & argenti.
Pſal. 118. 72. „ *Denique non uni collata, ſed populis; nam & cibus*
edentium in ore creſcebat, & videbatur eſſe corporalis
alimoniæ, ſed ſumebatur ſalutis æternæ. Nec otioſè quæ
turbæ ſuperſunt, à Diſcipulis colliguntur; quia ea quæ
divina ſunt, apud electos faciliùs poſſis quàm apud
populos reperire. Utinam mihi contingat audire: Colli-
ge quæ ſuperſunt. Si audiero & fecero, habebo multa
quæ turbæ, habebo multa quæ pueri & mulieres edere
nequiverunt. Beatus ille qui poteſt colligere quæ etiam
doctis ſuperſunt. Videamus quomodo colligat: Dixit
Exod. 20. 14. *Lex*, Non Mœchaberis. *Fregit hunc panem Chriſtus,*
diviſit hoc verbum, non aliunde adjiciens; ſed de ſuo
Matt. 5. 24. 29. 30. *partiens:* Qui viderit, *inquit*, mulierem ad concupiſcen- C
dum, jam mœchatus eſt eam. *Habes fragmentum de*
„ *ſuo. Addidit*: Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue
Luca 16. 19. „ eum. *Habes aliud.* Et ſi dextera tua ſcandalizat te, ab-
„ ſcinde eam. *Et*, Qui dimiſſam à viro duxerit, mœcha-
Galat. 4. 22. & 24. „ tur. *Vides ex uno quàm multa fragmenta. Moyſes dicit*
„ *quòd* Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, &
„ unum de libera. *Paulus dicit*: Hæc ſunt duo Teſtamen-
ta. *Diviſit hoc verbum, & invenit myſterium. Beatus*
ergo qui colligit quæ dividit Chriſtus. Qua ratione autem
cophinos duodecim Chriſtus implevit, niſi ut illud populi
Judaici ſolveret: Quia manus ejus in cophino ſervierunt?
Hoc eſt, Populus qui ante lutum in cophinis colligebat,
Pſal. 80. 7. *hic jam per crucem Chriſti vitæ cæleſtis operatur alimo-*
niam, & eò fidei cibum congerit, ubi erat ante cœnum
gentilis perfidiæ. Nec paucorum hoc munus, ſed omnium D
eſt. Nam per duodecim cophinos tamquam tribuum ſingu-
gularum fidei firmamentum redundat. Panis *enim con-*
Pſal. 103. 16. *firmat cor hominis.*

12. *Et cùm juſſiſſet turbam diſcumbere ſuper fœnum,*
acceptis quinque panibus, & duobus piſcibus, aſpiciens in
cælum benedixit, & fregit, & dedit Diſcipuli panes,
Diſcipuli autem turbis. Et manducaverunt omnes, & ſa-
turati ſunt, &c. Conſecrationis & ſanctæ Communio-
nis Euchariſtiæ miraculum iſtud figura eſt. In hoc
nempè Sanctiſſimo Sacramento, panis Chriſti benedi-
ctione verbiſque conſecratur, & in Corpus ejus mutatur.
Chriſtus Corpus ſuum, cæleſtem panem Apoſtolis in
ultima cœna dedit, iiſque Novi Teſtamenti Sacerdoti-
bus inauguratis poteſtatem fecit illud idem ſub ſpecie pa- E
nis quem ejuſdem Domini Jeſu myſticis verbis conſecraſ-
ſent, Fidelibus diſtribuendi. Chriſti Corpus ſacratiſſi-
mum, idem ſubſtantialiter manens, ſacramentaliter mul-
tiplicatur, ſeu realem in ſacramento præſentiam acqui-
rit pro ſignorum numero multiplicem. Qui cæleſtem
illum panem, Corpus (inquam) Chriſti manducant cum
debitis animi diſpoſitionibus, ſpiritaliter eo nutriuntur
Tertull. & ſatiantur. *Caro Chriſti Corpore & Sanguine veſcitur,*
ut anima de Deo ſagiuetur. Sed aliud eſt Sacramentum,
aliud virtus Sacramenti. Non quicumque mandu-
cant, ſpiritaliter reficiuntur & ſatiantur, niſi ſpiri-
taliter comedant, fide, ſpe, charitate Chriſto incorpo-

A rentur ut vivificentur. *Vota mea reddam in conſpectu ti-* *Pſal. 21. 27.*
mentium eum. Edent pauperes, & ſaturabuntur, &
laudabunt Dominum qui requirunt eum, vivent corda
eorum in ſæculum ſæculi. Quæ ſunt vota ſua? *Sacrifi-*
cium quod obtulit Deo. Noſtis quale ſacrificium? No- *S. Auguſt. Enarr. 11 in Pſal. 21.*
runt Fideles vota quæ reddidit coram timentibus eum.
Edent pauperes, & ſaturabuntur. *Beati pauperes, quia*
ideo eſuriunt ut ſatientur. Qui autem divites ſunt,
non ſatiantur, quia non eſuriunt. Comedent pauperes.
Inde erat piſcator ille Petrus, inde erat alius Piſcator
Joannes, & Jacobus frater ipſius, inde erat etiam pu-
blicanus Matthæus. De pauperibus ipſi erant, qui co-
mederunt & ſaturati ſunt, talia paſſi, qualia mandu-
caverunt. Cœnam ſuam dedit, paſſionem ſuam dedit:
ille ſaturatur, qui imitatur. Imitati ſunt pauperes:
Ipſi enim ſic paſſi ſunt, ut Chriſti veſtigia ſequeren-
tur. Edent pauperes. Sed quare pauperes? Et lauda-
B *bunt Dominum qui requirunt eum. Divites ſe laudant,*
pauperes Dominum laudant. Quare ſunt pauperes?
Quia Dominum laudant, & Dominum quærunt. Do-
minus eſt divitiæ pauperum. Ideo inanis eſt domus, ut
cor plenum divitiis ſit. Divites quærunt unde arcam im-
pleant, pauperes quærunt unde cor impleant: & cùm
impleverint, laudant Dominum qui requirunt eum. Et
videte, Fratres, qui verè pauperes ſunt, cujus rei divi-
tes ſint: quia non in arca, non in horreo, non in apothe-
ca: Vivent *corda eorum in ſæculum ſæculi.*

13. *Et dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus orare.*
Veſpere autem facto ſolus erat ibi. Diſcipulos in navicu-
lam aſcendere compulit Chriſtus, & præcedere eum
trans fretum, donec turbas dimitteret: cùm ut Diſcipu-
los abſentiâ ſuâ magis corroboraret, accuratiori eorum
C experientiæ miraculum editum multiplicationis quin-
que panum permittens, cujus monumenta ſecum trajicie-
bant, cophinos duodecim fragmentorum: tum ut eorum
fidem orta tempeſtate probaret, exerceret, augeret: tum
ut doceret nos, inanem gloriam numquam aucupandam
eſſe, neque ſemper multitudini adhærendum. Quamo-
brem & ipſe aſcendit in montem ſolus, ut diſcamus non
ſemper cum multis eſſe converſandum, neque ſemper
multitudinem fugiendam, ſed alternis id faciendum. Sa-
cerdotes & Prædicatores Evangelii, Paſtoreſque quos
Sacri Miniſterii neceſſitas cum turbis verſari frequenter
compellet, ſacrum receſſum interdum quærere & elige-
re debere, deſerta loca, ſolitudinem, Seminaria, Monaſte-
ria adire, ac dierum aliquot intervallo in iis morari ora-
tionis & ſpiritalis exercitationis causâ. Diſcamus & nos
D à mundo, turbiſque, à cupiditatum & ſæcularium nego-
tiorum tumultu, mente & animo recedendum; aſcenden-
dum in montem, cor ad Deum ſurſum erigendum, ſo-
litudinem quærendam, ſilentium ſervandum cum homi-
nibus, ſi cum Deo in oratione rectè ac fructuosè collo-
qui velimus. *Aſcendit in montem ſolus orare. Et veſpere facto*
ſolus erat ibi. Diſcamus etiam nos Chriſto adhærere,
non corruptibilium rerum amore, ne nobis exprobret,
ut Judæis: *Quæritis me, non quia ſigna videtis, ſed quia*
ſaturari fuiſtis ex panibus. Quapropter nec crebrò iſtud *S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 50. in S. Mat.*
miraculum multiplicationis panum, ſed bis tantùm ope-
ratus eſt, ut doctiores omnes redderet, non eſſe ventri
ſerviendum, ſed jugiter in ſpiritualibus permanendum.
Sic igitur faciamus: quæramus diligenter Panem illum
E cœleſtem, quo accepto, ſæcularium omnium rerum
curam abjiciamus. Nam ſi illi domo, patria, propin-
quis omnibus neglectis, in deſertis locis cum Chriſto
morabantur, nec inedia urgente recedebant; quid face-
re nos oportet, qui in tali tantaque Menſa recumbi-
mus? Majorem certè ſapientiam afferre nos oportet, ſpi-
ritalia ſemper appetere, neceſſaria verò ad ſuſtentatio-
nem corporis ſecundo ac minùs præcipuo loco deſidera-
re. Nam illos increpari videmus, non quia propter panes,
ſed quia propter id ſolum ac potiſſimum Chriſtum quæ-
rebant. Caveamus igitur: nam ſi quis magna & mirabilia
dona negligit, & parva diligentiùs ſectatur, quæ con-
temnenda cenſet is qui ea largitur, etiam magna illa
perdit:

perdit: quemadmodum ſi illa ſectatur, hoc quoque parva ſibi accidunt. Magnis enim parva, non econtrà in acceſſionem data ſunt. Hæc autem caduca & inſtabilia, etiamſi maxima in ſe videantur, tamen illis collata, parva & vilia comperiuntur. Non ergo his ſtudeamus, ſed tam poſſeſſionem, quàm privationem indifferentem arbitremur, Jobum imitati, qui neque cùm hæc adeſſent, his vehementiùs detinebatur; neque cùm abeſſent, valde quærebat.

S. Ioannes Chryſoſt. ibidem.

14. *Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus: Erat enim contrarius ventus*, &c. Tempeſtate non minori quàm priùs navigantes Apoſtoli jactantur, hoc diſcrimine, quod in priori Jeſus cum illis erat in navi, nunc verò ab illis navigantibus & in periculo conſtitutis deſideratur. Quod divino ita diſpoſitum eſt conſilio, ut paulatim ad majora perducti, excelſo ac forti animo cuncta perferre diſcerent. Idcirco præſens quidem erat in primo periculo, ſed dormiebat, ut non longè ſalutem abeſſe crederent. Nunc verò firmiorem illorum animum faciens, cùm omnino abſit, in medio Mari tempeſtatem exoriri ſinit, ne aliunde ſalutis ſpem exſpectent: atque etiam tempeſtate ipſos per totam noctem laborare permittit: ut tempeſtatis & temporis terrore perculſi, magis ipſum deſiderarent, ac firmam ejus atque perpetuam memoriam retinerent. Quapropter nec confeſtim periclitantibus ſuccurit, ſed quartâ vigilia in Mari ambulans venit ad ipſos; erudiens nos non eſſe citò ſolutionem calamitatum quærendam, ſed magno animo adverſa perferenda. Cùm igitur jam confeſtim ſe liberatum iri crederent, tunc majoris calamitatis terrore percuſſi ſunt. Nam *videntes eum ſuper Mare ambulantem, turbati ſunt, dicentes: Quia phantaſma eſt. Et præ timore clamaverunt.* Ad tempeſtatis terrorem non minor à viſu terror acceſſit: neque tenebras omnino diſpulit aut ſe ſtatim manifeſtavit Jeſus, ut periculorum frequentiâ fortiores redderentur. Hoc & in Job factum fuiſſe videmus. Nam cum tentationi finem Deus allaturus eſſet, tunc moleſtiora fieri permiſit, non dico liberorum mortem, non ſtulta verba uxoris, ſed ſervorum atque amicorum exprobrationes. Similiter cùm de afflictione peregrinationis Jacob liberaturus eſſet, major turbatio accidit: Socer enim eum perſecutus mortem minabatur, & paulò poſt frater ſucceſſit, qui majorem illi timorem incuſſit. Id etiam in Abrahamo factum non ignoramus: ultima enim atque terribilis illa tentatio fuit de filii immolatione. Hoc igitur etiam nunc factum videmus. Nec enim priùs ſe Chriſtus revelavit quàm magnitudine terroris ſuperati omnes una voce inclamaſſent.

15. *Navicula autem in medio Mari jactabatur fluctibus*, &c. Eccleſia naviculæ inſtar eſt, in hoc mundo velut in medio Mari fluctuantis: perſecutionum periculis expoſiti ſunt ejus Miniſtri: ventis tentationum continuò pulſantur ejus filii: ſed non deſerit eos Jeſus, ſi ipſi fideles ſint, in eumque tunc magis ſperent, cùm magis deſtituti, graviuſque tentati videntur. Ad illos venit in neceſſitatibus, in tribulatione, in tenebris, in umbra mortis, ſi ipſum diligere & gratiæ ejus auxilium implorare non ceſſent. Chriſti præſentia in Eccleſia, operatiò per gratiam interiorem, per Sacramenta, per Sacerdotes ſuos in ſervis ſuis, cùm fluctibus & procellis tentationum & perſecutionum agitantur, pro phantaſmate & illuſione haberi non poteſt, quia vox Chriſti in Scripturis Sacris loquentis præſentiam ejus confirmat: fiduciæ in illorum animis operatio ipſum adeſſe demonſtrat. *Statimque Jeſus locutus eſt eis, dicens: Habete fiduciam: Ego ſum, nolite timere.* Tamdiu imminens naufragium perſeverat, quamdiu Jeſus veniat (inquit S. Hieronymus.) In omnibus quæ fecit Dominus, admonet nos quemadmodum hìc vivamus. *Nemo quippe in hoc ſæculo non peregrinus eſt: Quamvis non omnes ad patriam redire deſiderent. Ex ipſo autem itinere fluctus tempeſtateſque patimur: ſed opus eſt vel in navi ſimus. Nam ſi in navi pericula ſunt, ſine navi certus interitus.*

S. Auguſt. ſerm. 75. aliàs de diverſis 22.

Quantaſvis enim vires lacertorum habeat qui natat in pelago, aliquando magnitudine maris victus abſorbetur & mergitur. Opus eſt ergo ut in navi ſimus, hoc eſt, ut in ligno portemur, ut Mare hoc tranſire valeamus. Hoc autem lignum quo infirmitas noſtra portatur, Crux eſt Domini, in qua ſignamur, & ab hujus Mundi ſubmerſionibus vindicamur. Patimur fluctus: ſed ille Deus eſt, qui opituletur nobis. Quòd enim aſcendit relictis turbis ſolus in Montem Dominus orare, Mons ille alta cœlorum ſignificat. Relictis enim turbis ſolus poſt Reſurrectionem Dominus aſcendit in cœlum, & *Interpellat pro nobis Pontifex & Advocatus precum noſtrarum.* Interea navis portans Diſcipulos, id eſt Eccleſia, fluctuat & quatitur tempeſtatibus tentationum; & non quieſcit ventus contrarius, id eſt, adverſans ei diabolus, & impedire nititur ne perveniat ad quietem. Sed major eſt qui interpellat pro nobis. Nam in iſta noſtra fluctuatione in quâ laboramus, dat nobis fiduciam, veniens ad nos & confortans nos: tantùm ne turbati in navi excutiamus nos, & projiciamus in Mare. Quia etſi turbatur navis, navis eſt tamen. Sola portat Diſcipulos, & recipit Chriſtum. Periclitatur quidem illa in Mari, ſed ſine illa ſtatim peritur. Tene te itaque in navi, & roga Deum. Deficientibus enim omnibus conſiliis, cùm neque gubernacula ſufficerint, & ipſa velorum extenſio majori periculo quàm utilitati fuerit, dimiſſis humanis omnibus adjutoriis & viribus, ſola reſtat nautis intentio deprecandi & voces ad Deum fundendi. *Qui ergo præſtat navigantibus ut perveniant ad portum, numquid Eccleſiam ſuam dimiſſurus eſt ut eam non perducat ad requiem?* Tamen Fratres, *Maxima perturbatio in iſta navi non eſt, niſi in abſentia Domini. In Eccleſia conſtitutus abſentem habet Dominum? Quando abſentem habet Dominum? Quando vincitur aliquâ cupiditate.* Quomodo enim quodam in loco in ſacramento dicitur, *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram, neque detis locum diabolo:* Intelligitur autem non de iſto ſole qui habet quamdam ſublimitatem inter cœleſtia viſibilia, qui communiter videri poteſt & à nobis, & à beſtiis; ſed de illa luce, quam non vident, niſi pura corda Fidelium, ſicut dictum eſt, *Erat lumen verum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Eſt ergo lumen verum juſtitia atque ſapientia, quod deſinit mens videre, cùm perturbatione iracundiæ fuerit tamquam nubilo ſuperata: & tunc quaſi occidit ſol ſuper iracundiam hominis. *Sic & in iſta navi, cùm abſens eſt Chriſtus, ſuis quiſque tempeſtatibus quatitur, & iniquitatibus & cupiditatibus ſuis. Dicit enim tibi Lex, verbi gratiâ, Ne falſum teſtimonium dicas. Si intelligas teſtimonii veritatem, lucem habes in mente: ſi autem turpis lucri cupiditate ſuperatus, ſtatueris animo falſum dicecere teſtimonium, jam incipies abſente Chriſto tempeſtate turbari, fluctuabis fluctibus avaritiæ tuæ, periclitaberis tempeſtate concupiſcentiarum tuarum, & quaſi abſente Chriſto planè ſubmergeris. Quàm metuendum eſt ne avertatur navis, & retro reſpiciat? Quod fit, cùm relicta ſpe cæleſtium præmiorum, ad ea quæ videntur & tranſeunt, detorquente cupiditate quiſque convertitur. Nam & tentationibus libidinum qui perturbatur, & tamen in ea quæ intus ſunt conſpicit, non eſt uſque adeo deſperatus, veniam delictis ſuis deprecans, & intentus evincere atque tranſmeare rabiem ſævientis Maris. Qui verò ita detorquetur à ſe, ut dicat in corde ſuo, Non videt Deus; non enim de me cogitat curat ne peccem vertit: proram, fertur procellâ, & unde veniebat impellitur.* Sunt enim multæ cogitationes in cordibus hominum: & fluctibus hujus ſæculi, & multis tempeſtatibus navis Chriſto abſente turbatur.

Epheſ. 4. 26.

Ioann. 1.

16. *Quartâ autem vigiliâ noctis, venit ad eos ambulans ſuper Mare.* Quarta vigilia noctis, finis eſt noctis. Significat ergo quòd jam in fine ſæculi ſubvenit Dominus, & videtur ambulare ſuper aquas. Quamquam enim turbetur tentationum procellis hæc navis, videt tamen glorificatum Chriſtum ambulantem ſuper omnes

S. Aug. ibidem.

tumores maris; hoc eſt, ſuper omnes hujus ſæculi Principatus. Antea enim dictum eſt ex voce paſſionis ejus, quia ſecundùm carnem cùm demonſtraret humilitatis exemplum, adversùs eum intumuerunt fluctus maris, quibus ceſſit voluntate pro nobis, ut impleretur illa Prophetia, *Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me.* Non enim repulit falſos teſtes, nec ſævientem clamorem dicentium, *Crucifigatur.* Rabida corda & ora furentium non poteſtate compreſſit, ſed patientiâ toleravit. Fecerunt ei quanta voluerunt: Quia *Factus eſt obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis.* Poſtea quàm verò reſurrexit à mortuis, ut pro Diſcipulis in Eccleſia tamquam in navi conſtitutis, & fide crucis ſuæ tamquam ligno portatis, & tentationibus hujus ſæculi tamquam fluctibus maris periclitantibus, ſolus oraret, cœpit nomen ejus honorari & in hoc ſæculo, in quo contemptus, accuſatus, occiſus eſt; *Ut qui venerat ſecundùm paſſionem carnis in altitudinem maris, & tempeſtas demerſerat eum, jam ſuperborum cervices tamquam ſpumam undarum ſui nominis honore calcaret. Sicut nunc Dominum videmus tamquam ambulantem ſuper Mare, ſub cujus pedibus totam hujus ſæculi rabiem ſubjectam eſſe conſpicimus.*

Pſal. 68. 3.

17. *Et videntes eum ſuper mare ambulantem, turbati ſunt, dicentes: Quia phantaſma eſt, & præ timore clamaverunt.* Error Diſcipulorum, errorem figurat hæreticorum, præſertim Marcionitarum & Manichæorum, qui Chriſtum non fuiſſe natum de Virgine, nec verum corpus habuiſſe docebant, ſed oculis apparuiſſe quod non erat. Dixerunt, *Quia phantaſma eſt*: Sed ille nos adversùs iſtas peſtes ſua voce confirmat, dicens: *Habete fiduciam; Ego ſum, nolite timere.* Hoc eſt, nolite ſic expaveſcere meam dignitatem, ut mihi velitis auferre veritatem. Etſi ſuper mare ambulo, etſi elationes & faſtus ſæculares tamquam rabidos fluctus ſub pedibus habeo, tamen verus homo apparui, tamen verum de me Evangelium meum prædicat, quod ex Virgine natus, quòd Verbum caro factus ſim; quòd verum dixi, *Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*: Quòd manus dubitantis vera vulnerum meorum veſtigia tractaverunt. *Ego ſum, nolite timere.* Alium itidem errorem figuravit error Diſcipulorum, eorum ſcilicet qui Dominum credunt in aliquo fuiſſe mentitum, & ea quæ minatus eſt impiis, eventura eſſe non credunt. Quaſi in parte ſit verax, & in parte mendax, veluti phantaſma apparens in verbis, quaſi quod eſt & non eſt. Sed qui bene intelligunt vocem dicentis, *Ego ſum; nolite timere:* jam credunt omnia verba Domini, ut quemadmodum ſperant præmia quæ promittit, ita pœnas timeant quas minatur. Nam & iſta opinio qua putant homines Chriſtum non vera fuiſſe iniquis & perditis comminatum, ex hoc nata eſt, quia vident populos multos & innumerabiles turbas nomini ejus eſſe ſubjectas: ut ex eo illis videatur Chriſtus phantaſma eſſe, quia ſuper mare ambulabat, id eſt, ideo videatur mentiri in comminatione pœnarum, quia quaſi non poteſt perdere tam innumerabiles populos, qui nomini ejus & honori ſubjecti ſunt. Sed audiant dicentem, *Ego ſum.* Illi ergo non timeant, qui veracem in omnibus Chriſtum credentes, non ſolùm id quod promiſit appetunt, ſed etiam fugiunt quod minatus eſt: Quia etiamſi ſuper mare ambulat, id eſt, omnia genera hominum in iſto ſæculo conſtituta illi ſubjecta ſunt; tamen non eſt phantaſma, & ideo non mentitur cùm ait: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cælorum.*

S. Aug. ſerm. 75. aliàs 22. de Diverſis c. 7. & 8.

Matt. 7. 21.

18. *Reſpondens autem Petrus dixit: Domine, ſi tu es, jube me venire ad te ſuper aquas: Et ipſe ait, Veni. Et deſcendens Petrus de navicula ambulabat ſuper aquam ut veniret ad Jeſum.* Non dixit Petrus, Ora & deprecare Deum ut venire poſſim: ſed, *Jube ut veniam.* Vides quàm vehementer arderet? Vides quanta fides ipſius etiam tunc eſſet? Et certè ſæpè numero quia majora petit quàm vires ſuæ poſtularent, in periculum incidit: & nunc amore, & non oſtentatione impulſus, immenſa petiit. Nemo enim ita ut ipſe Jeſum amabat: propterea nec dixit, Jube ut ſuper aquas ambulem: ſed, jube ut ad te veniam. Non ſolùm autem charitatem, ſed fidem etiam oſtendit: Quia enim credebat, non tantummodo Chriſtum ſuper mare ambulare, verùm etiam aliis id poſſe concedere, auſus eſt hoc petere, ut cum eo citiùs eſſe poſſet. *At ipſe ait, Veni. Et deſcendens Petrus de navicula, ambulabat ſuper aquam ut veniret ad Jeſum. Videns verò ventum validum, timuit: & cùm cœpiſſet mergi, clamavit dicens; Domine, ſalvum me fac.* Cùm deſcendiſſet de navi, ad ipſum ibat, non tantùm gaudens quòd ſuper mare ambularet, quantùm quòd ad Jeſum itinere mirabili veniebat. Ita quod majus erat, ſuper maria ſcilicet de navigio confidenter deſcendere, magno animo fecit: vi autem ventorum, & impetu fluctuum, quod erat minus, ſuperatus timuit. Naturæ quippè humanæ hæc conditio eſt, ut difficilioribus nonnumquam ſuperatis, ſuccumbat in minoribus: quod etiam Elias ſub Jezabel paſſus eſt, Moyſes in Ægypto, David in Betſabee: & nunc Petrus terrore tempeſtatis totâ nocte vexatus, magna cum fiducia in aquas deſcendit; ad ventorum autem impetum animi magnitudinem retinere non potuit, præſertim cùm jam propè Chriſtum eſſet. Nihil certè prodeſt loco juxta Chriſtum eſſe, ſi fide non ſis. *Et continuò Jeſus extendens manum, apprehendit eum: & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Sed cur non imperavit ventis ut ceſſarent, ſed manu extensâ accepit eum. Quia videlicet fide ipſius opus eſſet. Cùm enim nos ipſi fide deficimus, tunc Dei patrocinia retardantur. Ut ergo oſtenderet, non à procellis, neque à ventis, ſed à modica fide ſua ipſum everti, ait: *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Niſi enim labefactatus in fide aliquo modo fuiſſet, etiam ventis facilè reſtitiſſet: idcirco manu comprehendens eum, confirmavit eum vento ſpirante, qui donec firma fides erat, nihil nocere poterat. Et ſicut cùm antequam volare queat, ſi nido pullus exiens in terram decidat, mater velociter raptum in nidum reſtituit: ſic tunc Chriſtus in Petro peregit. *Et cùm aſcendiſſent in naviculam, ceſſavit ventus.*

S. Joan. Chryſ. Hom. 51. in Matt.

1. Reg. 19. Exod. 2. 2. Reg. 11.

Videns verò ventum validum timuit: & cùm cœpiſſet mergi, clamavit dicens: Domine, ſalvum me fac. *Petrus ſuper aquas ambulat gravi & ſolido corpore. Molis unda non cedit: paululum fides dubitat, & ſtatim naturam ſuam corpus intelligit: ut ſciamus ſuper aquas non corpus ambulaſſe, ſed fidem.*

S. Hieron. Epiſt. 62.

Modicæ fidei, quare dubitaſti? *Arguitur Moyſes voce divina, quod ejus fides ad aquam de petra eliciendam aliquantulum titubaverit; quod ei cum peccato Petri poteſt eſſe commune, qui in mediis fluctibus ſimili fidei defectu dubitavit.*

S. Auguſt. lib. 16. contra Fauſtum c. 16.

19. Domine, ſi tu es, jube me venire ad te ſuper aquas. *Non enim hoc poſſum in me, ſed in te. Agnovit quid ſibi eſſet à ſe, quid ab illo, cujus voluntate credidit ſe poſſe, quod nulla infirmitas humana poſſit. Ergo, ſi tu es, jube: quia cum juſſeris, fiet. Quod ego non valeo præſumendo, tu potes jubendo. Et Dominus,* Veni, *inquit. Et ſine ulla dubitatione Petrus ad verbum jubentis, ad præſentiam ſuſtentantis, ad præſentiam regentis ſine ulla cunctatione deſiluit in aquas, & ambulare cœpit. Potuit quod Dominus, non in ſe, ſed in Domino.... Fide valuit, quod humana infirmitas non valebat.* Petrus confidenter ambulans ſuper aquas ut veniat ad Jeſum, figura eſt firmorum qui ſunt in Eccleſia: Petrus timens ad flatum venti vehementis, figura eſt infirmorum. Agendum eſt cum infirmis ut ſint firmi. *Multos autem impedit à firmitate præſumptio firmitatis. Nemo erit à Deo firmus, niſi qui ſe à ſe ipſo ſentit infirmum.* Pluviam voluntariam ſegregabis Deus hereditati tuæ, & infirmata eſt; tu verò perfeciſti eam. *Pluviam voluntariam ſegregaſti, non attendens hominum merita, ſed tuam gratiam & miſericordiam. Infirmata eſt ergo ipſa hæreditas, & agnovit ſe infirmam in ſe, ut firma eſſet in te. Non firmaretur, ſi non infirmaretur,*

S. Auguſt. ſerm. 76. aliàs 13. de Verbis Domini.

Pſal. 61. 10.

ut abs te in te perficeretur. Jube me, *inquit*, venire ad te ſuper aquas. *Homo audeo, ſed non hominum rogo. Jubeat Deus homo, ut poſſit quod non poteſt homo.* Veni, *inquit. Et deſcendit, & cœpit ambulare ſuper aquas: & potuit Petrus, quia juſſerat petra. Ecce quid Petrus in Domino; Quid in ſe?* Videns ventum validum, timuit: & cùm cœpiſſet mergi, clamavit dicens: Domine, ſalvum me fac. *Præſumpſit de Domino, potuit de Domino: titubavit ut homo, rediit ad Dominum.* Si dicebam, Motus eſt pes meus. *Quare motus, niſi quia meus? Et quid ſequitur?* Miſericordia tua, Domine, adjuvabat me. *Non virtus mea; ſed miſericordia tua. Numquid enim Dominus deſeruit titubantem, quem audivit invocantem? Ubi eſt illud.* Quis invocavit Deum, & deſertus eſt ab eo? *Ubi eſt illud?* Et omnis qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit? *Continuò porrigens adjutorium dexteræ ſuæ, levavit mergentem, increpavit diffidentem.* Modicæ fidei, quare dubitaſti? *De me præſumpſiſti, de me dubitaſti?*

Pſal. 93. 18.
Eccli 2. 12.
Joel 2. 32.

Eia Fratres; attendite ſæculum quaſi Mare, ventus validus, & magna tempeſtas. Unicuique ſua cupiditas tempeſtas eſt. Amas Deum; ambulas ſuper Mare, ſub pedibus tuis eſt ſæculi tumor. Amas ſæculum, abſorbebit te. Amatores ſuos vorare novit, non portare. Sed cùm fluctuat cupiditate cor tuum, ut vincas tuam cupiditatem, invoca Chriſti Divinitatem. Putatis tunc eſſe ventum contrarium, quando eſt hujus ſæculi adverſitas? Quando enim bella, quando tumultus, quando fames, quando peſtilentia, quando cuique hominum, etiam ſingulo evenit privata calamitas, tunc putatur ventus adverſus, ibi putatur invocandus Deus. Quando autem temporali felicitate ſæculum arridet, quaſi non eſt ventus contrarius. Noli hinc interrogare temporis tranquillitatem: interroga, ſed tuam cupiditatem. Vide ſi tranquillitas eſt in te: vide ſi non te ſubvertit ventus interior. Magnæ virtutis eſt cum felicitate luctari, ne illiciat, ne corrumpat, ne ſubvertat ipſa felicitas. Magnæ felicitatis eſt, à felicitate non vinci. Diſce calcare ſæculum, memento fidere in Chriſto. Et ſi motus eſt pes tuus, ſi titubas, ſi aliqua non ſuperas, ſi mergi incipis, dic, Domine, pereo, libera me. Dic, Pereo; ne pereas. Solus enim à morte carnis liberat te, qui mortuus eſt in carne pro te.

20. Domine, ſi tu es, jube me venire ad te ſuper aquas. *Geſtat Petrus Eccleſiæ plerumque perſonam. Quid ergo aliud dictum putamus, niſi, Domine, ſi verax es, clarificetur etiam Eccleſia tua in iſto ſæculo, quia hoc de te prophetia prædicavit? Ambulet ergo ſuper aquas, & ſic ad te veniat illa cui dictum eſt,* Vultum tuum deprecabuntur divites plebis. *Sed quoniam Dominum laus humana non tentat, homines autem ſæpè in Eccleſia humanis laudibus & honoribus perturbantur, & propè merguntur; ideo Petrus trepidavit in mari, magnam vim tempeſtatis exhorrens. Quis enim non timet illam vocem,* Qui vos felices dicunt, in errorem vos mittunt, & conturbant ſemitas pedum veſtrorum? *Et quia luctatur animus adversùs concupiſcentiam laudis humanæ: bonum eſt in tali periculo ad orationem & deprecationem convertatur: ne fortè qui laude mulcetur, vituperatione ſubruatur atque mergatur. In unda exclamet titubans Petrus & dicat,* Domine, ſalva me. *Porrigit enim Dominus manum, & quamvis increpet dicens,* Modicæ fidei, ut quid dubitaſti? *Quare non recto itinere illum intuens ad quem tendebas, non niſi in Domino gloriatus es? Tamen à fluctibus ſapit, & confitentem infirmitatem ſuam atque illius auxilium poſtulantem perire non ſinit. Recepto autem Domino in navi, confirmata fide atque omni dubitatione ſublata, ſedatiſque tempeſtatibus Maris; ut jam ad terræ ſtabilitatem ſecuritatemque veniatur, adorant omnes dicentes,* Verè Filius Dei es tu. *Hoc eſt enim gaudium ſempiternum, quo perſpicua Veritas, & Verbum Dei, & Sapientia per quam facta ſunt omnia, & eminentia miſericordiæ ejus, & cognoſcitur & amatur.*

S. Aug. ſerm. 75. aliàs de Diverſis 22. c. 9.
Pſalm. 44. 13.

21. *Et cùm transfretaſſent, venerunt in terram Geneſar. Et cùm cognoviſſent eum viri loci illius, miſerunt in univerſam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes: Et rogabant eum ut vel fimbriam veſtimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, ſalvi facti ſunt.* Ardore incredibili quærunt homines ſalutem corporis: ſtupendo tepore quæritur, imò prorſus ab hominum parte maxima negligitur ſalus animi. Qui Chriſtum quærit deſiderio & amore hujus vitæ, valetudinis, commodorum temporalium, Deo frui non vult, ſed uti; illa amplius quàm Deum & Chriſtum diligit; animo Judæus eſt, non Chriſtianus. Frui eſt amore alicui rei inhærere propter ſe ipſam. Uti, quod in uſum venerit, ad id quod amas obtinendum referre. Solo Deo fruendum; mundo, boniſque omnibus temporalibus utendum eſt. *Quomodo ergo ſi eſſemus peregrini, qui beatè vivere niſi in patria non poſſemus, eaque peregrinatione utique miſeri, & miſeriam finire cupientes, in patriam redire vellemus, opus eſſet vel terreſtribus vel marinis vehiculis, quibus utendum eſſet ut patriam, quâ fruendum erat, pervenire valeremus; quod ſi amœnitates itineris, & ipſa geſtatio vehiculorum nos delectaret, & converſi ad fruendum his quibus uti debuimus, nollemus citò viam finire, & perverſa ſuavitate implicati alienaremur à patria, cujus ſuavitas faceret beatos; ſic in hujus mortalitatis vita peregrinantes à Domino, ſi redire in patriam volumus, ubi beati eſſe poſſimus, utendum eſt hoc mundo, non fruendum, ut inviſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciantur, hoc eſt, ut de corporalibus temporalibuſque rebus æterna & ſpiritalia capiamus.*

S. Auguſt. lib. 2. de Doctrina Chriſtiana. cap. 4

Et cùm cognoviſſent eum viri loci illius, miſerunt in univerſam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes. Qui verè Deum cognoſcit & diligit, proximos & amicos ad ipſum ducere modis omnibus enititur. In hoc poſita charitas eſt, quam proximo debemus. *Deus fons noſtræ beatitudinis, ipſe eſt omnis appetitionis finis. Hoc bonum diligere in toto corde, in tota anima, & in tota virtute præcipimur. Ad hoc bonum debemus & à quibus diligimur duci; & quos diligimus ducere.*

S. Auguſt. lib. 10. de Civitate Dei c. 3.

22. *Et rogabant eum ut vel fimbriam veſtimenti ejus tangerent, &c.* Tangamus ergo etiam nos fimbriam veſtimenti ejus; vel potiùs, ſi volumus ipſum totum habeamus. Non enim veſtis ſolùm, ſed Corpus ipſius nobis propoſitum eſt, non ut tangamus ſolummodo, ſed ut comedamus, & ſaturemur. Adeamus igitur Chriſtum ſinguli ægrotantes, magna cum fide. Nam ſi qui fimbriam veſtimenti ejus tunc tetigerunt, omnes convaluerunt: quantò magis corroborabimur, ſi totum in nobis habebimus? Cum fide autem accedere, non eſt ut propoſitum Corpus tantummodo recipias; verùm etiam multò magis ut mundo corde tangas, ut ſic adeas quemadmodum ad ipſum Chriſtum.

S. Joan. Chryſ. Hom. 51 in S. Matt.

CAPUT XV.

Senſus Litteralis.

I. TUNC *acceſſerunt ad eum ab Jeroſolymis Scribæ & Phariſæi, dicentes: Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem Seniorum? Non enim lavant manus ſuas cùm panem manducant.* Sub id tempus, poſtquam tot miracula Chriſtus ediderat, quidam Legis Doctores & Phariſæi, Jeroſolymis ad Chriſtum acceſſerunt, ſeu à Synedrio miſſi, ſeu ſpontè & privato nomine, ut Jeſum tentarent & reprehenderent. Ideo autem ab Jeroſolymis venerunt, quia in primaria urbe habitabant partium illarum duces nobiliſſimi, doctiſſimi, & arrogantiſſimi. Phariſæi perfectioris Rituum obſervantiæ exemplum, Scribæ ſcientiæ auctoritatem & omnium doctrinarum cenſuram ſibi vindicabant. Invidiâ igitur impulſi ad Jeſum adierunt, illique exprobrarunt, quòd ejus Diſcipuli Majorum inſtituta violarent. *Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem Seniorum?* Non ipſum Jeſum accuſare auſi ſunt, ſed obliquè ipſum reprehendere, quòd Diſcipuli ejus, non in Dei Legem, ſed in Seniorum conſtitutiones committerent. Traditionum nomine hîc intelliguntur doctrinæ quædam & mandata ſeu Dogma ſeu Ritus ſpectantia, quæ in Dei Lege & Scripturis ſacris non extant, ſed ore tenus tradebantur à Scribis & Phariſæis, quæ *Legis oralis* nomine inſigniverunt, & à Senioribus, id eſt, antiquis Doctoribus ſive Sapientibus accepta jactabant, quamvis pleraque Phariſaicæ ſuperſtitionis inventa eſſent. Traditionum illarum obſervantiſſimi erant Phariſæi & Scribæ: Sadducæi contra obſervanda putabant præcepta ſcripto tradita in Lege, non verò ea quæ ex Majorum traditione vulgabantur, teſte Joſepho lib. 13. Antiquitatum. Nimia Magiſtrorum reverentia inſanas & impias illas ſententias peperit: *Si dixerint Scribæ dexteram eſſe ſiniſtram, & ſiniſtram eſſe dexteram, audi eos.* Item: *Quicquid ſapientes vetant palam fieri, id etiam in penetralibus vetitum eſt.* Nec ſolùm æquaverunt commenta ſua divinis legibus, verùm etiam præpoſuerunt. *Plus eſt*, inquiunt, *in verbis Scribarum, quàm in verbis Legis.* Adultæ ſuperſtitioni color ex mendacio quæſitus. Perſuaſerunt enim credulæ plebi, iſta inſtituta, quamvis in Lege præſcripta non eſſent, attamen à Deo Moyſi data, à Moyſe Joſue, ejuſque Aſſeſſoribus, ab his ad Prophetas manâſſe, ab his tradita Eſdræ; deinceps verò parentum commemoratione tranſiiſſe ad poſteros. Traditionum Hebraicarum genus omne haud eodem ordine habendum eſt. Quædam enim interpretationem continebant eorum quæ in Lege ambigua videbantur, ut illud de Agno paſchali intra duas veſperas Luna 14. immolando. Alia definiebant id quod Lex divina boni viri arbitrio permiſerat, quale illud erat de itinere quod Sabbato facere fas eſſet. Alia erant quæ ipſi vocabant *Sepimenta Legis*, id eſt, cautiones quibus muniti homines à Lege violanda longiùs arcerentur, quomodo Canones Eccleſiaſticos *propugnacula divinæ legis* Juſtinianus appellat. Exempli gratiâ, cùm quadragenas plagas infligi ſontibus, non plures, Lex permitteret, illi unam detraxere, ut triginta novem duntaxat infligerentur. Unde S. Paulus: *A Judæis*, inquit, *quinquies quadragenas unâ minùs accepi.* Alia mera commenta, & ſuperſtitioſi cultus aut futilium obſervantiarum inſtitutiones, ut illud de crebra manuum lotione inter comedendum, quæ Lege Dei præſcripta non erat, ſimilibuſque purificationibus, & lotionibus, de quibus S. Marcus: *Phariſæi enim, & omnes Judæi, niſi crebrò laverint manus, non manducant, tenentes traditiones Seniorum: & à foro niſi baptizentur*, id eſt, redeuntes à foro, niſi abluantur, *non comedunt: & alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſervare, baptiſmata*, id eſt, lotiones *calicum, & urceorum, & æramentorum, & lectorum.* De Judæorum Traditionibus S. Epiphanius adversùs Ptolomaïtarum hæreſim diſſerens ita ſcribit: *Seniorum Traditiones, Deuteroſes à Judæis vocantur. Quatuor autem illarum ſunt genera. Primum eſt, quod ſub Moyſis nomine circumferunt. Secundum eſt, quod Rabbi Akibæ tribuunt. Tertium Addæ, ſive Judæ. Quartum ad Aſamonæi filios refertur.* Et S. Hieronymus: *Quantæ Traditiones Phariſæorum ſint, quas hodie vocant Deuteroſes, & quàm aniles fabulæ, evolvere nequeo, neque enim libri patitur magnitudo: & pleraque tam turpia ſunt, ut erubeſcam dicere. Dicam tamen unum in ignominiam gentis inimicæ. Præpoſitos habent Synagogis ſapientiſſimos quoſque fœdo operi delegatos, ut ſanguinem virginis ſive menſtruatæ, mundum vel immundum, ſi oculis diſcernere non potuerint, guſtu prælibent. Præterea, quia juſſum eſt ut diebus Sabbatorum ſedeat unuſquiſque in domo ſua, & non egrediatur neque ambulet de loco, in quo habitat; ſi quando eos juxta litteram cœperimus arctare, ut non jaceant, non ambulent, non ſtent, ſed tantùm ſedeant, ſi velint præcepta ſervare, ſolent reſpondere & dicere: Rabbi Akiba, & Simeon, & Hille, Magiſtri noſtri, tradiderunt nobis, ut bis mille pedes ambulemus in Sabbato, & cætera iſtiuſmodi, doctrinas hominum præferentes doctrinæ Dei: non quòd dicamus ſedendum ſemper eſſe in Sabbato, & de loco in quo quis fuerit occupatus, non recedendum; ſed quòd id quod impoſſibile Legis eſt, in quo infirmatur per carnem, ſpiritali obſervatione complendum ſit.* Ad has Traditiones pertinet lotio manuum, non ſolùm antè ſumptionem cibi, quæ ruſticitati oppoſita videri poſſet, ſed inter comedendum ſæpiùs repetita definitis geſtibus, & ſanctitatis ergo, non civilis elegantiæ. Unde in nuptiis Cananæis ſex hydrias poſitas *ſecundùm purificationem Judæorum*, S. Joannes commemorat. Phariſaicæ ſuperſtitionis iſtius cauſa hæc erat, quòd arbitrarentur, ſi quis extraneus, aut alioquin juxta Legem impurus cibum ipſum potumve attigiſſet, aut quidquam quod cibum potumve contingeret, putà ipſorum manus quibus cibum ſumpturi erant, aut vaſa in quibus obſonium coqueretur, aut pocula è quibus erant poturi, cum cibum potumve talis inquinamenti contagium ad corpus primùm ſuum, deinde ad animum immittere. Quapropter purificationem repererant crebra & accuratâ lotione, nimirum inanis metûs inane remedium. Hinc Chriſto objiciunt: *Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones Seniorum? Non enim lavant manus cùm manducant.* Qua quidem in re multiplex eorum erat error. Exiſtimabant enim primùm aliquos contactus immundos eſſe ſui naturâ, de quibus Lex Dei nulla extabat; deinde etiam ignorantis animum affici ea impuritate: poſtremo elui poſſe maculam animo inuſtam ritu quem Deus non imperaverat, ſed ipſi erant commenti.

2. *Ipſe autem reſpondens, ait illis: Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem; & : Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur; Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem ſuum aut matrem ſuam: & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.* Falſam calumniam vera reprehenſione confutat Chriſtus. Cùm graviſſimæ & æquiſſimæ reprehenſioni obnoxii ſitis, Diſcipulos meos nullius criminis reos reprehendere audetis. Cur legem Dei violare præ ſtudio traditionis veſtræ, nulla vobis eſt religio? De manuum lotione ſtatim non reſpondit, nec dixit rectè ipſos facere, qui non Dei legem, ſed hominum traditionem contemnant; ne re-

R. Aben Ezra. R. Bechai.

Talmud Jeroſolym. Tit. Baba Metziæ & Berachoth.

Marc. 7. 3 & 4.

S. Epiph. Hæreſi 33 N. 9.

S. Hieron. Epiſt. 151 Quæſt. 10

1. Joan. 2. 20.

S. Hieron. S. Joannes Chryſoſt. Hom. 54. in Mat.

prehendendi occaſionem illis præberet, ipſorumque majorem invidiam abſque neceſſitate incurreret; neque rurſus Diſcipulos ſuos rectè ab ipſis argui conceſſit, ne ſuperſtitioſam traditionem approbare videretur: nec Seniores tamquam iniquos & ſcelestos accuſavit, ne ipſum velut convitiatorem averſarentur: ſed ipſorum fundamentum convellit, evidentiſſimo exemplo oſtendens, ſtandum non eſſe Phariſaicis Traditionibus & receptis Seniorum ſententiis abſque ullâ exceptione, quaſi illi erroris omnis expertes eſſet: ſiquidem ipſorum Traditiones pleræque à Dei Lege homines abducebant. *Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter Traditionem veſtram?* Non ait, propter traditionem Seniorum, ſed, *veſtram*, ſignificans & traditiones has nuper ab hominibus adinventas eſſe, adeòque legis auctoritatem non habere: ipſoſque eas tueri non obſervantiâ Seniorum, non amore veritatis, aut pietatis, ſed ambitionis impulſu, ut nempè qui Seniorum jam locum tenerent, parem ſibi arrogarent auctoritatem ſimiles pro libito tradendi atque inſtituendi ſuperſtitioſarum obſervantiarum nugas. Verùm quoniam non erat illa traditio legi contraria, quæ lotis manibus manducare jubebat, aliam legi contrariam in medium adducit, per quam ipſos Dei mandatum ſacratiſſimum violare probat. *Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem; & Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.* Decalogi præceptum eſt in promiſſione primum. Chriſtus autem promiſſum à Deo præmium his qui parentes honorant omittit: & terribile ſupplicium in eos qui parentes contemnunt conſtitutum ob oculos ponit, ut comminatione Legis perterriti reſipiſcerent. Quaſi dicat: Si qui verbo parentibus injuriam faciunt morte plectuntur ex præſcripto Legis: quo ſupplicio digni eſtis, qui Dei Mandatum de honorandis parentibus reipſa & opere violatis, & alios violare præ ſtudio traditionum veſtrarum docetis? Qui ergo capitali ſupplicio digni eſtis, Diſcipulos meos criminari cur audetis? *Deus dixit, Honora patrem & matrem.* Vox honoris omnia filiorum erga parentes officia complectitur, adeòque & officium honeſtè alendi parentes: quod etſi Judæi directè & expreſsè non negaverint, immò præſcripſerint & ad illud hortati ſint, ut ex eorum Pandectis patet: illorum tamen traditio in impiam hanc conſequentiam filios pertraxit, ut parentibus egentibus alimoniam negarent. *Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel Matri, Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem ſuum, & matrem ſuam.* Hæc una eſt è traditionibus veſtris: Quicumque dixerit patri vel matri, Donum quod à me Deo offertur tibi proderit, quia non pro mea ſolùm, ſed & pro tua felicitate oblatum eſt, etiamſi patrem vel matrem ſuam opibus non juverit, & neceſſaria ipſis non contulerit ſubſidia, officio ſatisfecit ſuo. Vel, Quicquid ex me capere poſſes utilitatis & commodi, id eſt, omnes facultates meæ, ſunt munus Deo conſecratum, & voti lege obligatum: quod proinde nec tibi petere licet, nec mihi concedere fas eſt: & qui res ſuas hoc modo devoverit, etiamſi debitum honorem, vitæque neceſſaria ſubſidia non conferat parentibus, hunc legem de honorandis parentibus non violare decernitis: & ſic irritum facitis Mandatum Dei propter traditionem veſtram. Irritum, inquam, feciſtis, quantum in vobis eſt, Mandatum Dei, cùm traditionem veſtram illi præponi vultis. In hac autem ſpecie, votorum quamvis illegitimorum & injuſtorum executionem urgebant Sacerdotes, quorum pars magna erant Phariſæi, nec juvandos parentes ex bonis Deo conſecratis docebant; quia ſacro ærario hujuſmodi bona vindicabant, cujus obventiones partim in opera Templi, partim in uſus pauperum, partim in ipſos Sacerdotes ac Levitas erogabantur. Unde non mirum quòd Phariſæi, qui erant avari, utilitatibus ærarii, ſuiſque adeo commodis, quorumvis hominum juſta, & pietatis etiam in parentes officia, Dei lege naturali, & per Moyſen datâ præſcripta, poſtponerent. Confer cum Marci 7. 11. *Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri aut matri, Corban (quod eſt donum) quodcumque ex me tibi profuerit: & ultra non dimittitis eum quidquam facere patri ſuo aut matri, reſcindentes verbum Dei per traditionem veſtram, quam tradidiſtis: & ſimilia hujuſmodi multa facitis.* Rectè S. Hieronymus: *Honor in Scripturis*, inquit, *non tantùm in ſalutationibus & officiis deferendis, quantùm eleemoſynis ac munerum oblatione ſentitur.* Honora, *inquit Apoſtolus*, viduas quæ verè viduæ ſunt: *Hic honor donum intelligitur. Et in alio loco*: Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina Dei. *Et per hoc mandatum jubemur bovi trituranti os non claudere: Et dignus ſit operarius mercede ſua. Præceperat Dominus, vel imbecillitates, vel ætates, vel penurias parentum conſiderans, ut filii honorarent, etiam in vitæ neceſſitatiis miniſtrandis, parentes ſuos.* Hanc providentiſſimam Dei legem ſubvertere non dubitarunt Phariſæi, impietatem ſub nomine pietatis inducentes, docenteſque, *Ut ſi quis ea quæ parentibus offerenda ſunt, Deo vovere voluerit, qui verus eſt pater, oblatio Domini præponatur parentum muneribus: vel certè ipſi parentes, quæ Deo conſecrata cernebant, ne ſacrilegii crimen incurrerent, declinantes, egeſtate conficiebantur. Atque ita fiebat ut oblatio liberorum ſub occaſione Templi & Dei, in Sacerdotum lucra cederet.* Meritò Chriſtus redarguit Scribas & Phariſæos cæcos & duces cæcorum, qui à violatione præcepti de honorandis parentibus abſolvebant eum, qui debitam parentibus egenis beneficentiam non exhiberet, modò id quo ipſorum inopiam ſublevare poterat, Deo devoviſſet. Jure (inquam) impiam illam traditionem Chriſtus reprehendit: quia Deo res alienæ vovendæ non ſunt & conſecrandæ, cùm ſcriptum ſit, *Honora Dominum de tua ſubſtantia.* Qui porrò Deo vovet partem bonorum, quæ parentibus alendis vel ſublevandis neceſſaria eſt, aliena vovet. Tantùm abeſt igitur ut Deum honoret, quin potiùs ipſum graviter offendit, immanique ſuperſtitione legem illius ac mandatum de honorandis parentibus tranſgreditur.

Ligfoot Hor. Hebr. in c. 15. S. Matt.

S. Hieron. in c. 15. S. Matt.

Proverb. 3.

3. *Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Iſaias, dicens: Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè eſt à me.* Hypocritas appoſitè Chriſtus vocat Scribas & Phariſæos, qui Dei cultum, hominumque ſanctitatem in externo ceremoniarum operumque ſplendore totam conſtituebant: & cùm Legis obſervatores accuratiſſimi videri vellent, eam in præcipuis præceptis violare non dubitabant. *Hypocritæ, benè de vobis Prophetavit Iſaias*, &c. Quæ de Judaico populo Babylonicam obſidionem præcedente dixit Iſaias, vobis apprimè conveniunt: *Populus hic labiis me honorat*, ore tenus, & exteriori dumtaxat cultu me laudat, & colit; *cor autem eorum longè eſt à me*, à me prorſus alienum eſt; contraria quippe legi meæ ac voluntati cogitat, deſiderat, amat, facit; charitate, miſericordia, cæteriſque virtutibus, quæ veræ Religionis anima ſunt, deſtitutus.

4. *Sine cauſa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.* Fruſtra autem & ſine fructu me colunt: cultus enim exterior ſine interiori inanis eſt: nec Deum promerentur, docentes plebem, quas ipſi ſequuntur, doctrinas hominum, obſervantias futiles & ſuperſtitioſas, commenta & mandata hominum, Dei mandatis contraria, ad veram pietatem nihil conferentia. Confer cum Marci 7. verſ. 8. *Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptiſmata urceorum & calicum: & alia ſimilia his facitis multa. Benè irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem veſtram ſervetis.* Traditiones quæ ſunt alterum ſidei noſtræ principium ac fundamentum, non ſunt doctrinæ & mandata hominum, ſed verbum Dei non ſcriptum, quod Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, Chriſtus à Deo tradidit; de quibus Apoſtolus: *Itaque fratres, ſtate, & tenete traditiones quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.* Nemo etiam, niſi hæreticus, traditiones ac mandata Eccleſiæ quæ Spiritu Sancto dirigente inſtituuntur & conduntur, & interiorem Dei cultum ac veram pietatem, accuratioremque Mandato-

2. Theſ. 2. 14.

rum Dei obſervantiam promovent, doctrinas & mandata hominum vocaverit. Alioquin Chriſtus, qui Eccleſiæ ſuæ Spiritum Sanctum promiſit & dedit, qui ſe illi adfuturum ad finem uſque ſæculi promiſit, qui præcepit hominibus ut illam audiant, eique pareant non minùs quàm ſibi, ſecum ipſe pugnaret, doctriniſque & mandatis hominum à ſe improbatis nos addiceret, quod vel cogitatu impium eſt.

5. *Et convocatis ad ſe turbis, dixit eis : Audite, & intelligite*, Relictis Scribis ac Phariſæis, qui præ invidia ac faſtu indociles & inſanabiles erant, plebem paulò remotiùs ſtantem advocat, tamquam docilem, & à pravis illis affectibus liberam, ut illam erudiat, & à Phariſaicis ſuperſtitionibus revocet. *Audite, & intelligite.* Non auribus ſolum, ſed animo audite, attendite, conſiderate, expendite. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem; ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Nihil quod intrat in os, nullus omnino cibus, quantumvis illotis & ſordidis manibus ſumptus, per ſe & naturâ ſuâ polluit hominem, & reum coram Deo conſtituit, vel ejus divinæ Majeſtati reddit ingratum : quia *Omnis creatura Dei bona eſt*, & munda : Quamvis intemperantia, inobedientia, vel ſcandalum, quæ cibi potiùſque ſumptionem comitantur, hominis animum polluant : quod certè Chriſtus non negat. *Non quod intrat in os coinquinat hominem* : modò nihil vitii accedat ab humana voluntate, Dei aut Eccleſiæ legem ac mandatum violante. *Sed quod procedit ex ore*, id eſt, ab homine, ſeu quod homo ex ſe inquinato corde, & malâ voluntate profert cogitando, loquendo, vel operando, *hoc coinquinat hominem*, & reum facit. Quia enim eorum quæ ex mala voluntate procedunt, plurima ſolent aut ore peragi, ut falſa teſtimonia, blaſphemiæ, calumniæ, &c. aut certè non ſine oris adminiculo, quemadmodum ex rixis cædes, ex impudicis colloquiis & lenociniis adulteria & fornicationes plerumque naſcuntur, & furta, fraudeſque plerumque conjunctum habent mendacium : ideo Chriſtus hoc addidit, quo evidentior eſſet oppoſitio: *Sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Confer cum Marci 7. 15. *Nihil eſt extra hominem introiens in eum, quod poſſit eum coinquinare, ſed quæ de homine procedunt, illa ſunt quæ communicant hominem*, id eſt, communem reddunt. *Commune* Hebræi pro *profano*, quod promiſcuo omnium uſu quaſi inquinatum eſt, uſurparunt. Act. 10. 14. & 15. ait Apoſtolus, *Abſit Domine, quia numquam manducavi omne commune & immundum. Et vox iterùm ſecundò ad eum : Quod Deus purificavit, tu communè ne dixeris.* Unde S. Hieronymus: *Verbum, communicat, propriè Scripturarum eſt, & publico ſermone non teritur. Populus Judæorum partem Dei eſſe ſe jactitans, communes cibos vocat, quibus omnes utuntur homines, verbi gratiâ, ſuillam carnem, lepores, & iſtiuſmodi animantia, quæ ungulam non findunt, nec ruminant, nec ſquamoſa ſunt in piſcibus. Unde & in Actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt* : Quod Deus ſanctificavit, tu commune ne dixeris. *Commune ergo quod cæteris hominibus patet, & quaſi non eſt de parte Dei, pro immundo appellatur.*

1. Tim. 4. 4. — 1. Cor. 8. — S. Hieron. in c. 15. S. Matt.

6. *Tunc accedentes Diſcipuli ejus, dixerunt ei : Scis quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt?* Non obſervaſti Phariſæos verbis tuis offenſos fuiſſe, quaſi pietati contrariis ? Unâ quippe ſententiâ ſuperſtitionem omnem Judaïcarum obſervationum eliſerat ; qui in cibis ſumendis abominandiſque religionem ſuam ſitam arbitrantur. Offenſi erant, quia Traditiones illorum, Rituſque ſuperſtitioſos, in quibus maximam divini cultûs partem conſtituebant, & ex quibus præcipuæ ſanctitatis famam aucupabantur, futiles eſſe ac inanes, & pleroſque Legi Dei etiam contrarios eſſe demonſtraverat.

7. *At ille reſpondens ait : Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cæleſtis, eradicabitur.* Omnis planta, vel germen, quo nomine vel doctrinam, vel homines, qui ratione bonorum aut pravorum affectuum dicuntur plantatio Dei vel diaboli, Patres intelligunt. Omnis doctrina prava, omneſque pravorum dogmatum auctores, omnes quorum corrupti ſunt affectus, moreſque, eradicabuntur, cùm eos Pater meus cœleſtis non ſeverit. De pravorum Dogmatum auctoribus interpretatur S. Ignatius Martyr. *Fugite*, inquit, *malas propagines, generantes fructum mortiferum; quem ſi guſtet quis, ſtatim moritur. Iſti enim non ſunt plantatio Patris. Si enim eſſent, apparerent utique rami Crucis, & eſſet fructus illorum incorruptibilis : per quem, in paſſione ipſius, advocat vos exiſtentes membra ipſius.* Traditionem hominum interpretatur S. Hilarius, quam Chriſtus mox impugnabat : *Ipſe reſpondit, Omnem plantationem, quæ non ſit à Patre, eradicandam; id eſt, traditionem hominum eruendam, cujus favore, Legis præcepta tranſgreſſi ſunt : & ideo eſſe eos duces cæcos, vitæ æternæ iter quod non videant pollicentes, cæciſque ipſis & ducibus cæcorum caſum in foveam eſſe communem.* De hominibus prava dogmata docentibus, ſeu mente & affectu corruptis, S. Hieronymus intelligit, obſervatque hoc loco abuti Manichæos, qui diverſas naturas introducunt, dicentes: Si plantatio quam non plantavit Pater, eradicabitur : ergo quam plantavit ille, non poteſt eradicari. Sed audiant, inquit, illud Jeremiæ : *Ego vos plantavi vineam veram, quomodo verſi eſtis in amaritudinem vitis alienæ?* Plantavit quidem Deus, & nemo poteſt eradicare plantationem ejus. *Sed quoniam iſta plantatio in voluntate proprii arbitrii eſt, nullus alius eradicare poterit, niſi ipſa præbuerit aſſenſum.* Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cœleſtis, eradicabitur; *id eſt, carnalis cupiditas, ſecundùm quam ſentientes* Phariſæi *offendebantur de prætermiſſis rerum ſignis, vel etiam traditionibus ſuis ; & præcepta vitæ non curabant quæ à cupiditate animum purgant.* Sic exponit S. Auguſtinus. Phariſæos itaque, tamquam homines perditos, & qui ſuum ſenſum, traditioneſque ſuperſtitioſas ac Legi Dei repugnantes, non Dei Spiritum ſequebantur, dimittendos innuit Chriſtus, & eorum offenſionem non curandam, ſiquidem veritate offenduntur.

S. Ignatius Epiſt. ad Trallian. — S. Hilar. cap. 15. in Matt. — S. Hieron. in hunc locum. — Jerem. 2. 21. — S. Aug. lib. 1. Quæſt. Evang. Quæſt. 17.

8. *Sinite illos*: Miſſos illos facite, de illorum offenſione minimè ſoliciti ſitis. *Cæci ſunt, & duces cæcorum.* Duces plebi ſe præbere volunt, quales oculatiſſimos eſſe oportet ; ſed tamen cæci ſunt, & plebem excæcant ac ſeducunt potiùs, quàm illuminent ac doceant ; à via ſalutis abducunt potiùs, quàm ad eam ducant. Quamobrem ſi conſuli ſibi nolunt, infelici plebi conſulamus, quæ tam cæcis ductoribus uſa, ipſa quoque cæca in exitium ruet. *Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadunt.* Hinc illa confirmatur interpretatio, quæ de pravorum dogmatum Doctoribus verſum ſuperiorem exponit. *Hæreticum hominem poſt unam & alteram correptionem devita : ſciens quòd perverſus ſit hujuſcemodi, & à ſemetipſo damnatus* (ait Apoſtolus.) *In hunc ſenſum & Salvator præcipit, Doctores peſſimos dimittendos arbitrio ſuo : ſciens eos difficulter ad veritatem poſſe trahi, & cæcos eſſe, & cæcum populum in errorem trahere.*

Ad Titum 3. — S. Hieron. in cap. 15. S. Matt.

9. *Reſpondens autem Petrus dixit ei ; Ediſſere nobis parabolam iſtam* Confer cùm Marci 7. 17. *Et cùm introiſſent in domum à turba, interogabant eum Diſcipuli ejus parabolam.* Petrus ſcilicet omnium nomine interrogabat. Et Scripturæ phraſi pluribus ex eadem ſocietate interdum tribuitur, quod ab uno dictum aut geſtum eſt, ut Matth. 26, 10. *Quid moleſti eſtis huic mulieri ?* Cùm unus Judas murmuraret. Et Matth. 27. 44. *Idipſum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei :* cùm unus tantùm improperaret, ut conſtat ex Lucæ 23. 39. 40. Sententiam autem de eo quod in os intrat, & ex ore exit, parabolam vocant propter obſcuritatem, & quòd aliud ſignificatum putarent, quàm verba præ ſe ferrent, quæ non Traditioni tantùm, ſed & Legi ciborum diſcriminatrici repugnare videbantur. *At ille dixit : Adhuc & vos ſine intellectu eſtis?* Nunene etiam vos, qui jamdudum à me diſcere debuiſtis in quo vera pietas ſit, qui privatim

Levit. 11 Deuteron. 14.

à me jam ſæpè inſtituti eſtis, intelligentiâ caretis, ut ſermonis mei propriè accepti ſenſum non percipiatis? *Quod apertè dictum fuerat, & patebat auditui, Apoſtolus Petrus per parabolam dictum putat, & in re manifeſta myſticam quærit intelligentiam. Corripiturque à Domino quare parabolicè dictum putet, quod perſpicuè locutus eſt. Ex quo animadvertimus vitioſum eſſe auditorem, qui aut obſcura manifeſtè, aut manifeſtè dicta obſcurè velit intelligere.*

S. Hieron. in hunc locum.

10. *Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur?* Nullam eſſe in cibis naturalem immunditiam, quæ ad cor pertingere poſſit, inde probat Chriſtus, quòd cibus dum adhuc ſuis fecibus eſt permixtus, non ad cor defertur, ſed in ventrem, & ſecretis partibus fæculentis, craſſioribus, impuris, homini alendo non idoneis ab eo quod purum eſt & in hominis ſubſtantiam convertendum, hæ per alvum ejiciuntur. Cibus igitur quatenus in eo aliquid eſſe immundi dici poſſet, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur; adeoque cùm animi ſedes, ejus præſerrim partis quâ volumus, ex quâ culpa naſcitur, ſit cor, ut perſuaſum erat Judæis, utque hîc ſupponit Chriſtus; ciborum immunditia quæ ad cor non pervenit, multò minùs pertingit ad animum, ut illum inquinare poſſit. Confer cum Marci 7. 18. 19. *Non intelligitis quia omne extrinſecùs introiens in hominem, non poteſt eum communicare: quia non intrat in cor ejus, ſed in ventrem vadit, & in ſeceſſum exit, purgans omnes eſcas?*

11. *Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem.* Pleraque eorum quæ de ore exeunt, ſeu ab homine liberè proferuntur & fiunt, ſeu mala omnia quæ homines ſolent corde primùm concipere, deinde ore eloqui, operè demùm perficere, *de corde exeunt*, id eſt, ex anima & voluntate: & ea hominem reum apud Deum faciunt. *De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ.* Ex animo & libera voluntate hæc procedunt, & criminum omne genus. Pravas cogitationes, effectu non ſecuto, ne apud Deum quidem in crimine poni, Judæi putabant, qui hâc Chriſti ſententiâ refelluntur, ſicut illi ſeu Ethnici ſeu Hæretici, qui adulterium quidem, ſed non fornicationem ſimplicem, crimen eſſe cenſebant. *Hæc ſunt quæ coinquinant hominem*: cor enim ſeu voluntas fons eſt & origo coinquinationis. Confer cum Marci 7. 21. 22. *Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blaſphemia, ſuperbia, ſtultitia. Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem.*

S. Auguſt. lib. 6. contra Fauſtum c. 7.

12. *Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.* Cùm enim cibi *non naturâ, ſed ſignificatione* immundi eſſent, animum bene ſibi conſcium non poterant inquinare; ac proinde manuum lotionem prætermittere, peccatum non erat. Igitur Diſcipulis Chriſti, qui manus quandoque non lavabant ante cibi ſumtionem, non ex ruſticitate, ſed ex neceſſitate, nempè cùm in deſerto manducaverunt, aut ſpicarum manibus confrictarum grana urgente fame comederunt; neglecta manuum lotio vitio verti non debebat. Hac Chriſti ſententiâ Phariſæorum & Scribarum error confutatur, qui lotionum, tametſi Lege Dei minimè præſcriptarum, omiſſionem, crimen eſſe docebant fornicatione majus. *Qui manibus illotis panem edit* (inquit R. Joſe) *perinde peccat ac ſi cum ſcorto cubaret.* Imò *Reus eſt mortis*, ait R. Akiba: cui in carcere detento cùm aqua ad bibendum ſimul & ad lavandum præberetur, & pars major caſu effuſa fuiſſet, manus lavare maluit, quàm bibere dicens, *Melius eſſe mori, quàm Majorum traditiones violare.* R. Eleazarus, à Synedrio excommunicatus eſt, quòd lotionem manuum contemneret, ejuſdemque Concilii juſſu lapis magnus defuncti feretro impoſitus. *Unde diſcas*, inquiunt, *Synedrium lapidare loculum feretralem uniuſcujuſque excommunicati, qui moritur in excommunicatione ſua.* Maimonides ait: *Res eſt ſummæ ſanctitatis, & via ſummæ Religionis, ut ſe homo ſegreget & ſeparet à vulgo, utque eos nec tangat, nec cum iis comedat, nec bibat. Nam ſeparatio talis inducit in puritatem corporis ab operibus malis: puritas corporis inducit in ſanctitatem animæ ab affectibus malis: ſanctitas animæ inducit in ſimilitudinem Dei.* Et Hieroſol. Berachoth: *Quicumque habitat in terra Iſraëlis, & cibum ſuum communem manducat in munditia, & linguâ loquitur ſanctâ, & mane & veſpere recitat Phylacteria; confidat ilie ſe vitam adepturum Mundi futuri.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 52. in Matt.

Ligfoot Horis Hebraicis in Matt.

13. *Et egreſſus inde Jeſus, ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa clamavit, dicens ei: Miſerere mei Domine Fili David: filia mea malè à dæmonio vexatur.* In territorium ipſum Tyri & Sidonis, ſive in Phœniciæ regionem Chriſtus non videtur ingreſſus, qui Apoſtolis prohibuerat ne in viam Gentium abirent: ſed in fines Tyri & Sidonis ſeceſſit, in extremas Galilææ partes; Phœniciæ finitimas, cujus præcipuæ urbes erant Tyrus & Sidon. Confer cum Marci 7. 24. *Et inde ſurgens abiit in fines Tyri & Sidonis: & ingreſſus domum, neminem voluit ſcire,* (ea nimirum voluntate quam Theologi voluntatem ſigni vocant, quia clam domum ingreſſus eſt, ut ſolent facere qui latere volunt,) *& non potuit latere*; quia revera, latere nolebat voluntate abſoluta, quam beneplaciti appellant. *Mulier enim ſtatim ut audivit de eo, cujus filia habebat ſpiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus. Erat enim mulier Gentilis, Syrophœniſſa genere.* Cùm de finibus illis egreſſa ſit ut Jeſum adiret, fines illos ingreſſus non eſt Jeſus, ſed illos versùs proceſſit, ad confinia ſcilicet Phœniciæ. *Mulier Chananæa*, quam *Syrophœniſſam* vocans S. Marcus, idem omnino ſignificat. Chananæi namque iidem ac Phœnices: ſed alia Syriæ, alia Lybiæ Phœnicia; & Chananæi ſtrictè ac peculiariter dicti Hebræis hi qui Sidonem & Tyrum, & quod adjacet oræ maritimæ habitabant. Num. 13. 30. *Chananæus moratur juxta Mare, & circa fluenta Jordanis.* Et disertè Tyri cives *Chananæos* vocat Iſaias cap. 23. verſ. 11. Rurſum Sidonii accenſentur Chananæis Judicum 1. verſ. 31. & Philo Byblius ex Sanchoniathone apud Euſebium lib. 1. Præparationis Evangelicæ, cap. 10. ait, *Chana, ſive Chanaam primum cognominatum fuiſſe Phœnicem.* Quòd autem S. Marcus *Gentilem* fuiſſe dici, ſeu *Græcam*, ut Textus Græcus ſignificat, non indicat ipſam fuiſſe idolorum cultricem ſed tantùm Hebræam non fuiſſe gente, neque Judaicæ Religionis. Cæterùm in Judæa, & in vicinis regionibus, & alibi, erant viri feminæque verum Deum religiosè colentes extra profeſſionem Judaiſmi, qualis Cornelius, Lydia purpuraria, & alii, de quibus Actuum 10. 2. & 17. 4. & 17. atque hoc ſenſu Græcum ſæpè dixit S. Paulus, omne humanum genus in Græcos & Judæos diſpertiens. Hæc igitur Mulier è finibus illis ad Chriſti famam egreſſa ad Jeſum adiit, clamavitque: *Miſerere mei, Domine Fili David.* Non ait, Miſerere filiæ meæ, ſed, *Miſerere mei*: quia filia ſine ſenſu jacebat, ipſa verò & ſuum, & filiæ ſentiebat dolorem. *Domine, Fili David*, Meſſia à Deo promiſſe, qualem ex vicinis Judæis & fama publica audiverat. *Filia mea malè à dæmonio vexatur*, Filiam dæmoniacam ad Dominum adducere auſa non eſt, nec illum rogare ut in domum ſuam deſcenderet, ut ille Regulus, ſed calamitate ſuâ, & filiæ ſuæ morbo expoſitis, cæleſtis Medici miſericordiam implorat.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 53. in Matt.

14. *Qui non reſpondit ei verbum.* Non de ſuperbia Phariſaica, nec de Scribarum ſupercilio; ſed ut mulieris fidem excitaret ac patefaceret: tùm etiam ne ſententiæ ſuæ contrarius eſſe videretur, quâ juſſerat Apoſtolis: *In viam Gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis.* Nolebat enim occaſionem calumniatoribus dare, perfectamque ſalutem Gentium, Paſſionis & Reſurrectionis tempori reſervabat. *Et accedentes Diſcipuli ejus, rogabant eum, dicentes: Dimitte*

S. Hier. in hunc locum.

eam, quia clamat poſt nos. Diſcipuli miſericordiâ commoti Chriſtum rogabant, ut ipſius votis & importunis precibus annueret. Hinc colligitur Sanctorum preces apud unum Mediatorem Dei & hominum Chriſtum Jeſum piè ac utiliter adhiberi ad impetrandum Dei beneficia. Hinc etiam patet, quòd licèt in domo fuerit Dominus cùm ad eum Chananæa mulier acceſſit, teſte S. Marco: ſilentio tamen repulſa, egreſſum è domo Jeſum ſecuta, ambulantem urgebat perſeverantibus precibus, & clamore vehementis deſiderii teſte. (S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evang. cap. 49.)

15. *Ipſe autem reſpondens ait: Non ſum miſſus niſi ad oves quæ perierunt domûs Iſraël.* Non ſum miſſus à Patre ut Apoſtolus, niſi ad Judæos, tamquam ad oves perditas & errantes, ut eos in viam ſalutis reducam doctrinâ & miraculis. Chriſtus quidem erat totius humani generis Redemptor, ſed Apoſtolus tantum Iſraëlitarum, inde *Miniſter circumciſionis* dictus: & illis, non Gentibus promiſſus erat; atque ideo rarò & ægrè Gentibus ſe præbebat, ut omnino ſe probaret Judæis Meſſiam ipſis promiſſum. *Quid eſt, Non ſum miſſus niſi ad oves quæ perierunt domûs Iſraël, niſi quia præſentiam ſuam corporalem non exhibuit niſi populo Iſraël? Ad Gentes non perrexit ipſe, ut qui contemnebant majus judicium ſumerent, quia & præſentia illis eſt exhibita. Ipſe Dominus ibi fuit, ibi matrem elegit, ibi concipit, naſci, ibi ſanguinem fundere voluit, ibi ſunt veſtigia ejus, modò adorantur, ubi noviſſimè ſtetit, unde aſcendit in cælum: ad Gentes autem miſit: ſed fortè aliqui arbitrantur quoniam non ipſe ad nos venit, ſed miſit ad nos, non nos audiiſſe vocem ipſius, ſed vocem eorum quos miſit: Abſit, pellatur iſta cogitatio de cordibus veſtris: & in his quos miſit ipſe erat. Ipſum Paulum audi quem miſit; ad Gentes enim præcipuè Paulum miſit Apoſtolum: & ait ipſe Paulus terrens non de ſe, ſed de illo;* An vultis accipere experimentum ejus qui in me loquitur Chriſtus? *Audite & ipſum Dominum:* Et alias oves habeo (*ideſt, in Gentibus*) quæ non ſunt in hoc ovili, (*id eſt, de populo Iſraël:*) oportet me & illas adducere: *Ergo & per ſuos non alter adducit. Adhuc audi:* Vocem meam audient: *Ecce & per ſuos ipſe loquitur, & per eos quos miſit, vox ejus auditur.* Ut ſit unum ovile & unus Paſtor. *Duobus iſtis gregibus tamquam duobus parietibus factus eſt lapis angularis.* Chananæam porrò mulierem Chriſtus repellit, non quòd ipſam negligat, ſed ut repoſitum atque abſconditum in ejus animo virtutis theſaurum in lucem proferat. (Rom. 15. 8; S. Aug. Tract. 47. in Ioann.)

16. *At illa venit, & adoravit eum, dicens: Domine, adjuva me.* Repulsâ fides ejus magis augetur; ideòque propiùs accedit ad Jeſum, ſtatque coram eo, *& procidens ad pedes ejus,* ait; Domine, ſuccurre mihi. *Qui reſpondens ait: Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.* Non eſt congrum projicere canibus panem alendis filiis deſtinatum. Panem vocat gratiam Evangelii, doctrinam & miracula ſua. Filiorum nomine Judæos intelligit, quibus promiſſiones factæ, & ex quibus ſecundùm carnem Chriſtus: nomine canum Gentiles & extraneos. Loquitur autem & ex Judæorum ſententia, qui Gentiles non ſecùs ac canes averſabantur. *At illa dixit: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum.* Ita quidem ſe res habet, Domine: verumtamen & catelli ſeu canes domeſtici ſub menſa dominorum ſuorum edunt micas ſeu fruſtula panis ipſis projecta aut fortè cadentia, ſine ullo filiorum detrimento: ſic licèt gratiam tuam ac miracula Judæis copioſè proponas quaſi filiis, mihi certè velut cani micam impertiri potes, exiguum beneficium, filiæ ſanitatem quam ſupplex poſtulo. *Scio me filiorum panem non mereri, nec integros poſſe capere cibos, nec ſedere ad menſam cum patre: ſed contenta ſum reliquiis catulorum, ut per humilitatem micarum ad panis integri veniam magnitudinem. O mira rerum converſio! Iſraël quondam filius, nos canes. Pro diverſitate fidei, ordo nominum commutatur. De illis poſtea dicitur:* Circumdederunt me canes multi. (S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 53. in Matt.; Marci 7.; S. Hieron. in hunc locum.; Pſalm. 21)

17. *Et reſpondens Jeſus, ait illi: O mulier, magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut vis.* Vox eſt admirantis & quaſi victi precibus mulieris. Magna fides tua de me, officioque meo, & miraculis, de populi Judaici ac Gentilis conditione. Magna eſt fides tua, quam tot virtutes comitantur & commendant, fervens oratio, impetrandi fiducia vehemens, admirabilis conſtantia & perſeverantia, quam duriora verba & repulſæ non frangunt, ſumma humilitas, prudentia & modeſtia ſingularis. *Mira ſub perſona mulieris Cananitidis Eccleſiæ fides, patientia, & humilitas prædicatur. Fides, qua credidit ſanari poſſe filiam ſuam. Patientia, qua toties contempta in precibus perſeverat. Humilitas, qua ſe non canibus, ſed catulis comparat.* (S. Hieron.)

Fiat tibi ſicut vis. Ac ſi diceret, "Fides quidem tua "majora quàm petis poſſet impetrare, verumtamen fiat ut "vis. Hæc vox illi affinis eſt, qua dictum eſt: *Fiat cœlum "& factum eſt cœlum.* Utitur verbo imperantis ad reſtau"randam ſicut ad condendam creaturam. *Et ſanata eſt filia ejus ex illa hora.* Confer cum Marci 7. 30. *Et cùm abiiſſet domum ſuam, invenit puellam jacentem ſupra lectum, & dæmonium exiiſſe.* (Geneſ. 1; Pſal. 148. 5.)

18. *Et cùm tranſiſſet inde Jeſus, venit ſecus Mare Galilææ: & aſcendens in Montem, ſedebat ibi. Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ, habentes ſecum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos, & projecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos: ita ut turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabant Deum Iſraël.* Cùm ſeceſſiſſet Jeſus à Phœniciæ finibus, ubi obiter fuit, venit ad ſtagnum Geneſareth, ubi frequens verſari ſolebat: & aſcendit in montem, ibique ſedebat exſpectans Iſraëlitas ad ſe confugientes. Et acceſſerunt ad eum turmatim, adducentes infirmorum omne genus, mutos, cæcos, claudos, mutilos, ſeu membris captos, quorum ſcilicet manus vel alia membra, ſeu naturæ vitio, ſeu paralyſi aliiſve morbis debilitata erant, & uſui inepta: & eos ad pedes Jeſu abjecerunt, ut eum ad commiſerationem excitarent. Omnes porrò Jeſus ſanos fecit ſeu verbo, ſeu manuum impoſitione. Hinc turbarum admiratio, videntium impleri Vaticinium Iſaiæ: *Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Et laudabunt Deum, qui exhibito Meſſia Patribus promiſſo, Iſraëlem viſitavit. (Iſai. 35. 5 & 6.)

19. *Jeſus autem, convocatis Diſcipulis ſuis, dixit: Miſereor turbæ, quia triduo jam perſeverant mecum, & non habent quod manducent: & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.* Convocatis Diſcipulis ſuis, ut eorum attentionem ad miraculum mox edendum excitaret, ait: Miſeret me plebis, quæ triduo jam adhæret mihi, doctrinæ miraculiſque meis adeò attenta, ut de victu non cogitet, nihilque jam habeat annonæ. Dimittere eos impaſtos nolo, ne inediâ extenuati, in itinere viribus deficiant; *Quidam enim ex eis de longè venerunt.* (Marci 8. 3)

20. *Et dicunt ei Diſcipuli: Unde ergo nobis in deſerto panes tantos, ut ſaturemus turbam tantam?* Quaſi prioris jam obliti miraculi, Diſcipuli, quorum adhuc infirma fides, quærunt unde panes ſuppetere poſſint ad tantam hominum multitudinem ſatiandam. *Et ait illis Jeſus; Quot habetis panes?* Quot panes vobis ſuperſunt in familiæ noſtræ annonam repoſiti? *At illi dixerunt: Septem, & paucos piſciculos.* In priori miraculo multiplicationis panum, appoſiti ſunt turbis quinque panes, & duo piſces: in iſto, panes ſeptem & piſciculi numero pauci, mole exigui. *Qui ait eis: Afferte mihi illos huc. Et præcepit turbæ ut diſcumberent,* non ſuper fœnum, ut priùs, ſed *ſuper terram. Et accipiens ſeptem panes & piſces, & gratias agens,* ſive benedicens, *fregit, & dedit Diſcipulis ſuis, & Diſcipuli dederunt populo,* quemadmodum in priori miraculo multiplicationis quinque panum factum erat. *Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt.* Comederunt quantum cuique opus erat,

erat, donec fames impleretur. *Et quod ſuperfuit de fragmentis, tulerunt ſeptem ſportas plenas*, In ſuperiori miraculo duodecim cophini, hîc ſeptem ſportæ implentur fragmentorum reliquiis. Unde ſportas habuerint, inutilis quæſtio. Sporta major & capacior cophino eſt. *Erant autem qui manducaverunt, quatuor millia hominum extra parvulos & mulieres.* In ſuperiori miraculo quinque millia ex quinque panibus: in iſto quatuor millia præter pueros & mulieres, ex ſeptem panibus ſatiata ſunt, ut ſignificatur Deo æquè facile eſſe multos ex A modico ac pauciores ex multo alere.

21. *Et dimiſſâ turbâ, aſcendit in naviculam: & venit in fines Magedam.* Sive, *in partes Dalmanutha*, ut ait S. Marcus. Ex tabula enim Judææ conſtat eumdem fuiſſe tractum, in quo vici *Magedam & Dalmanutha*; ita ut ab utrovis denominari is tractus potuerit. Hic S. Auguſtini ſenſus eſt, ſcribentis, *Eundem locum eſſe ſub utroque nomine.* Addit pleroſque Codices non habere etiam ſecundùm Marcum, niſi *Magedam.*

Marci 8. 10.

S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evang. c. 51.

Senſus Moralis.

I. TUNC *acceſſerunt ad eum ab Jeroſolymis Scribæ & Phariſæi, dicentes: Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur Traditiones Seniorum? Non enim lavant manus ſuas cùm panem manducant.* Superſtitioſarum devotionum, & humanarum traditionum amore Paſtoribus, veræque pietatis profeſſoribus obtrectare, & Eccleſiam Chriſti perturbare, Phariſaïcum vitium eſt. Plurimi ſunt qui graviter offenderentur, ſi viderent aliquem non lotis manibus ad ſacram Communionem accedere; & religioni non ducunt Chriſti Corpus immundo corde ſumere & manducare, adhuc in proximis peccatorum occaſionibus conſtituti, nondum cum inimicis reconciliati, reſtitutione rerum alienarum, bonorum malè partorum, famæ alienæ violate non factâ, non expiatis baptiſmo lachrymarum graviſſimis delictis. Multi qui pii videri volunt, affectum venialium peccatorum, quo infuſcatur anima, non deponunt. In nonnullis Eccleſiis (inquiebat S. Joannes Chryſoſtomus) hunc morem corroboratum videmus, ut diligenter multi ſtudeant quomodo manibus loti, candidis induti veſtimentis in Eccleſiam ingrediantur; quomodo autem animam atque mentem ſuam puram atque defæcatam offerant Deo, nullam habent curam. Hæc dico, non quia lavare os aut manus prohibeam; ſed quia non aqua ſolum abluere os velim, verùm etiam, quod æquius eſt, omni virtutis ornatu. Sordeſcunt quippe manus homicidio, cæteriſque operibus pravis: os autem maledictione, contumeliâ, blaſphemiâ, verbis obſcœnis atque iracundis, diſſoluto riſu atque ſcurrilitate. Si ergo nullius horum tibi conſcius es, neque his maculis obſcœnus, ingenti accede fiduciâ: ſin autem millies his ſordibus te fœdaſti, cur incaſſum laboras? Cur aquâ os atque linguam diligenter lavas, pernicioſam verò atque peſtiferam vitiorum iſtorum maculam D non abſtergis? Si manus ſtercore, aut cœno illitas haberes, auderesne ita ſordidus orare? Minimè, inquies. Hoc tamen nullum tibi damnum afferret, illud omni peſte pernicioſius eſt. Quomodo igitur ea quæ indifferentia ſunt vereris: quæ autem certam perniciem habent, ex deſidia negligis? Quid igitur, an non eſt orandum? inquies. Orandum quidem tibi eſt, ſed non ſordido, vitiorumque maculis & pravis affectibus fœdato? Sed ſi caſu lapſus fuero, inquies, quid agendum? Deterge maculas tuas diligenter, largas effunde lachrymas, ingemiſce, miſericorditer pauperibus de tuis facultatibus eroga, ſi injuriam cuipiam feceris, ſatisfacias abundè, reconcilia te illi, ne magis Oratione tua Dei iram provoces; deterge linguam tuam oraturus. Nam ſi quis pedes tuos ſtercore ſordidatis manibus ſupplicando tangeret, non modò non exaudires, verùm etiam calcibus expelleres. Quomodo igitur audes hoc habitu Deum orare? Nam qui orat, linguâ quaſi manu utitur, qua Dei genua ſupplicando attingit. Nolite igitur ipſam maculare, ne Deus ad vos dicat: *Si multiplicaveritis deprecationem, non exaudiam vos. Vita enim & mors eſt in manu linguæ: & ex ſermonibus tuis juſtificaberis, atque ex ſermonibus tuis condemnaberis.* Quo die liberis legitimè operam dediſti, quamvis crimen illud non ſit, orare tamen non audes: convitiis autem atque contumeliis proximo illatis fœdus, ac gehennæ reus, antequam te ipſum mundes manus ad cœlum tollis. Dic quæſo, quomodo non inhorreſcis? An non audiſti Paulum dicentem, *Honorabiles eſſe nuptias, & thorum immaculatum?* Quòd ſi ab incontaminato ſurgens lectulo, timeas ad orandum accedere: cùm in diaboli lectulo ſis, quomodo nomen Dei audes invocare? Diaboli quippe lectus eſt, in convitiis & injuriis delectari: & iracundia velut pernicioſus adulter occulta voluptate animam commaculat, & ex pernicioſo ſemine diabolicas inimicitias parit: contraque matrimonii jura omnia peragens, eos qui pacis vinculo in unum coarctantur, in multas dirimit partes, cùm matrimonium duos in una carne conjungat: Nec conjunctos ſolum disjungit iracundia, ſed ipſum etiam animum ſcindit & lacerat. Quare ut liberè Deum adire poſſis, iracundiam, rixas, obtrectationes, convitia devita. *Levantes puras manus*, inquit Apoſtolus, *ſine ira & diſceptatione.*

S. Joan. Chryſ. Hom. 52. in Matt.

Iſai. 1. 18. Prov. 18. Matt. 12.

1. Tim. 2. 8.

2. *Ipſe autem reſpondens ait illis: Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram?* Cæco falſoque zelo ducuntur, quem Phariſaïcum appellare non dubitavero, qui ſuperſtitioſas obſervantias, humanas adinventiones, præpoſteras devotiones, legi mandatiſque Dei, & capitalibus Chriſtianæ profeſſionis officiis anteponunt. Deum colere ſibi videntur legem ejus violando, propriamque voluntatem ejus adorandæ voluntati præponendo, idolum falſi zeli colunt in templo cordis ſui poſitum. *Et ecce ab Aquilone portæ altaris, idolum zeli in ipſo introitu.* Hos abuſus Paſtores & Prædicatores verbi Dei palam impugnant ad imitationem Chriſti, Domini corripientes in ſpiritu lenitatis, non inſultando, ſed docendo; non ſtudio partium, & turpis lucri cupiditate, ſed ſtudio ſalutis animarum, & charitate: non ut vincant ſed ut veros adoratores Deo acquirant, qui ipſum adorent in ſpiritu & veritate. *Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram?* Inexcuſabiles ſunt, qui mandata Dei violant, legemque latam à Deo optimo maximo, in homines beneficentiſſimo, à Deo Creatore, conſervatore, Redemptore conditam; cujus obſervatoribus æternum præmium promiſit, ſeipſum videndum ac fruendum: Legem cujus obſervatio non ſolùm poſſibilis, ſed facillima eſt, Jugum enim ejus *ſuave eſt, & onus leve:* Hac de re legatur Liber 4. Theologiæ noſtræ Dogmaticæ & Moralis, Cap. 2. Articulis 3. & 4.

Ezech. 8. 5.

3. *Deus dixit, honora patrem & matrem; & qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam: & irritum feciſtis Mandatum Dei propter traditionem veſtram.* Bene lex quæ præmiſerat, *Diliges Dominum Deum tuum*, & *Diliges* E *proximum tuum*, ſubjecit, *Honora patrem tuum & matrem tuam.* PRIMUS *enim gradus iſte pietatis eſt; namque hos auctores tibi eſſe voluit Deus. Honora obſequiis, ut abſtineas à contumeliis; quia ne vultu quidem lædenda pietas eſt parentum. Sed parum eſt non lædere, quia Lex proſpexit ne patiantur injuriam:* Qui enim maledixerit patri vel matri, morte morietur: *Tu honora ut bonus ſis. Aliud eſt Legis beneficium, aliud pietatis officium. Honora tuos, quia ſuos Dei Filius honoravit. Legiſti enim*, Et erat ſubditus illis: *Si Deus ſervulis, quemadmodum tu parentibus? Honorabat igitur Joſeph & Mariam Chriſtus, non naturæ debito, ſed pietatis officio. Honorabat & Patrem Deum, quemadmodum*

S. Ambroſ lib. 2 in Lucam n 72. & ſeq.

Exod. 21. 17.

Lucæ 2. 51.

nemo potuit honorare; ut eſſet obediens uſque ad mortem. Honora ergo & tu parentes. Eſt autem honor non ſolùm honorificentiæ, ſed etiam largitatis : Viduas honora, quæ verè viduæ ſunt. *Honor enim eſt deferre pro meritis. Paſce patrem tuum, paſce matrem tuam. Et ſi paveris matrem, adhuc non reddidiſti dolores, non reddidiſti cruciatus quos pro te paſſa eſt : non reddidiſti obſequia quibus te illa geſtavit : non reddidiſti alimenta quæ tribuit tenero pietatis affectu, immulgens labiis tuis ubera : non reddidiſti famem quam pro te illa toleravit, ne quid quod tibi noxium eſſet, ederet; ne quid quod lacti noceret, hauriret. Tibi illa jejunavit, tibi manducavit, tibi illa quem voluit cibum non accepit, tibi quem noluit cibum ſumpſit, tibi vigilavit, tibi flevit, & tu illam egere pateris? O fili, quantum tibi ſumis judicium, ſi non paſcas parentem! Illi debes quod habes, cui debes quod es. Quantum judicium ſi paſcat Eccleſia, quos tu nolis paſcere!* Si quis fidelis, *inquit, aut ſi qua fidelis* habet viduas, ſubminiſtret illis; ut non gravetur Eccleſia, ut his quæ verè viduæ ſunt ſufficiat. *Hoc de extraneis, quid de parentibus? .... Ne commiſeris, fili, ut parentes tuos aliorum fames paſcat : ne commiſeris, fili, ut jejunia pauperum parentibus tuis cibum quærant. Si non propter gratiam & ſalutem, propter verecundiam paſce. Non pudet ſi te ingrediente Eccleſiam, alienis manus ſuas anus mater extendat, & prætermiſſâ filiâ; de extraneis ſtipem poſcat; cùm tu tranſeas ſublimi collo, & nutibus oculorum, trahens veſtem, habens inaures, & dextralia, & annulos, & reliqua quæ Iſaias dicit? Quid ſi in te ſermonem vertat, repoſcens naturæ debitum, alimentorum pretium, manus tuæ quod genitrici debetur officium? Quid reſpondebis? Dabiſne aliis? quid ſi tibi objiciant : Vade, priùs matrem tuam paſce. Nam etſi pauperes ſunt; impiam tamen non quærunt collationem. Nonnè audiſti ſuprà, quia Dives ille in byſſo & purpura recubans, cujus de menſa micas Lazarus colligebat, pœnis cruciatur æternis, quia pauperi non impertivit alimenta? Si non donare extraneis grave eſt; quantò gravius excludere parentes? Sed dicis te, quod eras parentibus collaturus, Eccleſiæ malle conferre. Non quærit donum Deus de fame parentum. Unde reprehendentibus Judæis, quia Diſcipuli Domini manus non lavarent, reſpondit Jeſus :* Quicumque dixerit; Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit, non honorificabit patrem aut matrem.

1 Tim. 5. 3.

Iſai 3. 16. & ſeq.

Et irritum feciſtis Mandatum Dei propter Traditionem veſtram. Judæi cùm hominum traditionem ſequuntur, Dei negligunt: Diſcipuli traditionem Dei præferentes, hominum negligebant, ut manus non lavarent cùm panem manducarent; quoniam, *Qui lotus eſt totus, non habet neceſſe ut manus lavet.* Laverat eos Jeſus, lavacrum aliud non quærebant; uno enim Chriſtus baptiſmate omnia ſolvit baptiſmata. Itaque quem laverit Eccleſia, non habet neceſſe iterum lavari. Ergo myſterio intendebant Diſcipuli, non ſui munditiam corporis, ſed animæ requirentes. Hoc reprehendebant Judæi, ſed argutè redarguuntur à Domino, quòd inania obſervent, profutura deſpiciant. Et ideo illis dicit: *Vos quare dicitis patri aut matri, quos Lex præcipit honorari; Munus quodcumque eſt ex me tibi proderit?* Id eſt, cùm petit ad ſumptum aliquid egens pater, aut mater à filio, quia Legem timens Judæus excuſationem non dandi requirit, dicere ſolet: *Munus quod eſt ex me, tibi proderit;* ut dicatam à filiis Deo pecuniam pater religioſus accipere reformidet. Sed hæc traditio hominum eſt excuſationes obtexentium avaritiæ ſuæ. *Cæterùm Dei traditio eſt ut priùs paſcas parentes. Nam ſi juxta divinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quantò magis fames quæ morte gravior eſt?* Quo loco inſolentem Dominus infrænat jactantiam. *Multi enim ut prædicentur ab hominibus, Eccleſiæ conferunt, quæ ſuis auferunt; cùm miſericordia à domeſtico progredi debeat pietatis officio. Da ergo priùs parenti, da etiam pauperi, da illi Presbytero, quod tibi abundat terrenum, ut ab illo accipias ſpirituale quod tibi deeſt; etenim qui honorat, honorabitur. Vide ergo quia ille cùm accepit tradit : & accipit non quaſi inops, ſed quaſi remuneraturus majore menſura.*

Ioann. 13. 10. S. Amb ibidem n. 78. & 79.

Pietatis igitur officia erga Prælatos, qui Patres ſunt & Paſtores animarum noſtrarum, nec non erga Reges & ſupremos Principes, quorum ſubditi ſumus, hoc Dei Mandatum complectitur; *Honora patrem & matrem.* Ipſis ideo non modò ſalutationes, reverentiam, & obedientiam, ſed & ſubventionem debemus. Igitur *Cui honorem, honorem; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* Iſtius explicationem uberrimam præcepti lege Libro 4. Theologiæ noſtræ Dogmaticæ & Moralis, cap. 6. Articulo 1. Qui ab hoc pietatis officio homines quavis ſpecie pietatis avertit, impius eſt, Phariſæus, Dei & Chriſti inimicus.

Rom. 13. 7.

4 *Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Iſaias, dicens : Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longè eſt à me.* Cultus exterior abſque interiori Deo non placet, ad ſalutem inutilis eſt. Animo Deus colendus. Vera pietas in conjunctione cordis cum Deo poſita eſt. *Deus* enim *non colitur niſi amando.* Deus noſter Deus zelotes, cor noſtrum imprimis poſtulat. *Præbe,* inquit, *fili mi, cor tuum mihi.* Abelis Munera Deo accepta fuerunt, diſplicuerunt Munera Caini, non rectè dividentis, quia *Dans Deo aliquid ſuum, ſibi retinuit ſe ipſum.* Cor noſtrum Dei templum eſt præcipuum, in quo adorandus eſt in ſpiritu & veritate. *Nonnè meliùs in noſtra dedicandus eſt mente, in noſtro imo conſecrandus eſt pectore? ... Cùm ſit litabilis hoſtia bonus animus, & pura mens, & ſincera conſcientia.* Hypocritæ homini convenit illud Sapientis : *Cor ſuum dabit in ſimilitudinem picturæ.* Falſa fucataque pietas picturæ ſimilis eſt, quæ in exterioribus ſiſtit, caput, oculos, labia, manus, pedes, veſtes adumbrat, inde incipit, ibi abſolvit opus ſuum. At vera pietas ſimilis eſt naturæ, quæ ab interioribus incipit corporis partibus, cor, jecur, pulmones, viſcera, cæteraſque partes interiores corporis humani primò fabricatur, deinde ad externa membra progreditur: ſic vera pietas primò format illum *qui abſconditus eſt cordis homo,* primò format *cor rectum, cor novum, cor mundum, contritum, humile, cor bonum & perfectum, cor ſenſatum, cor docile, cor ardens igne fervidæ* charitatis; *illuminatos oculos cordis; bonam voluntatem,* Deique voluntati planè ſubjectam & obedientem *Viſcera miſericordiæ* : deinde ad exteriora progreditur, hominem exteriorem componit, membra corporis *ſervire* facit *juſtitiæ in ſanctificationem,* oculos avertit ne videant vanitatem, à muliere compta, à ſpectaculis; linguam prohibet à malo, & labia ne loquantur dolum; labia in Dei laudes aperit; manus extendit ad pauperem eleemoſynis ſublevandum, pedes avertit à malo, ab occaſionibus peccati, dirigit in viam ſalutis, in Templa ubi Deus oretur, ubi divinum verbum audiatur, ubi Sacramenta percipiantur, in Xenodochia, in carceres, in pauperum tuguria, ubi pauperes, infirmi, captivi juventur. Sed qui hæc pietatis opera exteriùs faciunt ad oſtentationem, aut ob humanas quaſvis rationes, hypocritæ ſunt, dant cor ſuum in ſimilitudinem picturæ, ipſiſque convenit terribilis illa Domini ſententia : *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.* Si illorum cor longè eſt, noſtrum autem cor proximum eſt, quia credimus, quia ſperamus, quia diligimus, quia Chriſto adjuncti ſumus, quia membra ipſius facti ſumus : Numquid membra longè ſunt à Capite? Si eſſent longè & diviſa eſſent, non diceret. *Ecce ego vobiſcum ſuum uſque ad conſummationem ſæculi.* Si ſeparata eſſent, non de cælo diceret, *Saule, Saule, quid me perſequeris?* Si non in nobis eſſet, non diceret, *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare.* Et cùm dicerent illi, *Quando te vidimus eſurientem? Reſpondit, Cùm uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Ecce populus, ecce appropinquans Iſraël : & cum illo modò ſpe, poſtea re : De quo ſcriptum eſt : *Hymnus omnibus Sanctis ejus, filiis Iſraël, populo appropinquanti ſibi.*

S. Auguſt. Epiſt. 14. Edit. noviſſimæ Pariſ. c. 18.

Prov. 23. 26.

S. Auguſt. lib. 15. de Civitate Dei c. 7.

Minutius Felix in Octavio.

Eccli. 38. 28.

1. Petri. 4.

Epheſ. 1. 8.

Coloſſ. 3. 12.

Rom. 6. 19.

S. Aug. Enarr. in Pſal. 149.

5. *Sine cauſa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.* Qui ſuperſtitioſas & humanas prorſus devotiones in Eccleſiam introducunt, & peccatori puerilibus illis obſervantiis occupato blandiuntur, dicentes ei, *Pax, pax*, ubi non eſt pax, cùm Dei legem propter humanas illas adinventiones & externas obſervantias illum negligere doceant vel permittant, miniſtri ſunt & procuratores dæmonis ad ſeductionem eorum quibus ineſt aliquis Religionis ſenſus, ſeu aliqua ad pietatem propenſio. Fruſtrà Deum & Chriſtum ſe colere gloriantur. Cæcos illos Magiſtros non excuſabit nec ab ira ventura ſalvabit, pia (ut ipſis videtur) intentio, *Non habebunt mercedem cum veris cultoribus*: Itaque *Non ſit Religio in phantaſmatibus noſtris*: ſi verè religioſi & pii eſſe volumus, ut debemus.

Rabanus Maurus. — *S. Auguſt. lib. de vera Religione.*

6. *Non quod intrat in os coinquinat hominem, ſed quod procedit ex ore hoc coinquinat hominem.* unâ ſententiâ „ duo quædam hominis ora complexus eſt Chriſtus, unum „ corporis, alterum cordis. Nam utique unde illi homi„ nem putaverant inquinari, in os intrat corporis; unde „ autem Dominus dixit hominem inquinari, de cordis „ ore procedit. Nullum autem eſt abſque voluntate pec„ catum: cùm ſit *voluntas faciendi quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere.* Nemo planè inquinatur peccato, niſi velit. Quicquid ex prava cordis cupiditate procedit, peccatum eſt. *Omnis fructus malus eſt, qui ex radice charitatis non ſurgit.* Nihil vitio datur in Dei judicio, niſi quod ex cupiditate oritur. Gratiam & charitatem quæ mundum & immaculatum hominem efficiunt, nemo niſi volens amittit.

S. Aug. lib. 15. de Trinitate c. 10. — *S. Auguſt.*

7. *Tunc accedentes Diſcipuli ejus dixerunt ei: Scis quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt? At ille reſpondens ait: Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus, eradicabitur.* Superbi de terroribus vitiiſque ſuis argui nolunt; nec doceri volunt ut illa emendent: quin & aliis prædicari veritatem, quam ipſi non amant, utpotè antiquis erroribus & cupiditatibus ſuis repugnantem, ægrè patiuntur. *Veritatem amant lucentem, oderunt redarguentem.* Phariſaicum iſtud ſcandalum eſt, quod Chriſtus Præceptor Optimus contemnendum docet. *Magiſtra veritas ne in quorumdam cordibus ſcandalum gigneretur, quod non debuit tributum dedit. Et rurſum quia generari ſcandalum in quorumdam cordibus contra veritatem vidit, in ſuo eos ſcandalo remanere permiſit. Ex qua re nobis conſiderandum eſt, quia in quantum ſine peccato poſſumus, vitare proximorum ſcandalum debemus. Si autem de veritate ſcandalum ſumitur, utiliùs permittitur naſci ſcandalum, quàm veritas relinquatur. Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cæleſtis, eradicabitur. Quicquid non eſt eradicandum, manifeſtum eſt à Patre eſſe plantatum. Bona autem voluntas, omnium virtutum germen eſt primum. Quæ innixa origini ſuæ, in illa æterna & incommutabili voluntate requieſcit, ut verè ſit ſpiritualis: quoniam* Qui *adhæret Deo, unus ſpiritus eſt.* Bona voluntas ſuperni agricolæ prima plantatio eſt: prava voluntas & cupiditas, plantatio dæmonis eſt. Imploranda jugiter Dei gratia, ne pravæ voluntati & cupiditati noſtræ dimiſſi, ſpinæ in agro dominico ſimus, penitùs eradicandæ, & in fornacem ignis æterni mittendæ. Nam *Humana natura in primi hominis prævaricatione vitiata, etiam inter beneficia, inter præcepta & auxilia Dei, ſemper in deteriorem eſt proclivior voluntatem, cui committi non eſt aliud quàm dimitti. Hæc itaque voluntas vaga, incerta, infirma ad efficiendum, facilis ad audendum, in cupiditatibus cæca, in honoribus tumida, curis anxia, ſuſpicionibus inquieta, gloriæ quam virtutum avidior, famæ quàm conſcientiæ diligentior,* (qualis erat Phariſæorum voluntas) *& per omnem ſui experientiam miſerior fruendo his quæ concupiverit, quàm carendo: nihil in ſuis habet viribus, niſi periculi facilitatem; quoniam voluntas mutabilis, quæ non ab incommutabili voluntate regitur, tantò citiùs propinquat iniquitati, quantò acriùs intenditur actioni. Quandiu ergo homini ea placent, quæ Deo diſplicent, voluntas ejus animalis eſt. Quia etiamſi in bonis moribus agat, malè adhuc vivit, ſi non in Dei gloriam vivit. Hoc eſt enim præcipuum & proprium piorum, ut in Domino glorientur, nec ſe niſi in Deo diligant. Bene enim ſe amant, qui in ſe opera Dei amant. Nam & Deus hoc amat in nobis quod ipſe fecit; & hoc odit quod ipſe non fecit. Si ergo opus Dei amamus in nobis, bonam voluntatem rectè amamus.* Hæc enim eſt plantatio Patris cœleſtis, quæ non eradicatur.

S. Auguſt. — *S. Gregor. M. Hom. 7 in Ezechielem.* — *Auctor. lib. de Vocatione omnium Gentium lib. 1. c. 6.*

Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus, eradicabitur. Non ſolùm Hæreticos & Schiſmaticos, ſed etiam malos Chriſtianos ſpectat terribilis illa ſententia. *Nemo ſapiens eſt, niſi fidelis; nemo major, niſi Chriſtianus; nemo autem Chriſtianus, niſi qui in finem uſque perſeveraverit. Tu, ut homo, extrinſecùs unumquemque noſti. Putas quod vides, vides autem quouſque oculos habes. Sed oculi Domini alti. Homo in faciem, Deus in præcordia contemplatur: & ideo cognoſcit Dominus qui ſunt ejus, & plantam quam non plantavit Pater, eradicat: & de primis noviſſimos oſtendit, & ventilabrum in manu portat ad purgandum aream ſuam.* Chriſtiani quidem ſunt ſecundùm characterem, ſecundùm fidem, ſecundùm præſentem juſtitiam; qui non perſeverant; ſed *temporales* ſunt, ſed Chriſtiani non ſunt ſecundùm prædeſtinationem æternam, quia Chriſto veræ viti tamquam palmites non adhærebunt in æternum, nec in ipſo manebunt; ideòque ut plantæ inutiles eradicabuntur. Hoc ſenſu & S. Auguſtinus ait: *Corpus Domini non eſt, quod cum illo non erit in æternum.* Illos quoque ſpectat hæc Domini ſententia, qui Eccleſiaſticas Dignitates & ſacra Miniſteria ambitionis impulſu, aut intuitu commodorum temporalium ſibi ſumunt, à Deo non vocati, à Patre cœleſti in agro Eccleſiæ non plantati. *Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus, eradicabitur.*

Tertull. lib. de Præſcript. Hæret. c. 3.

8. *Sinite illos: cæci ſunt, & duces cæcorum. Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadunt.* Duces cæci ſunt, qui divinæ legis, & verbi Dei ſive ſcripti ſive traditi lumine non illuſtrati, ſecundùm traditiones, opiniones, & errores hominum, ac prudentiæ terrenæ & animalis principia conſcientias moderantur. Hi viam illam arctam, quæ ducit ad vitam, neſcientes, & ab ea, cum his quos dirigunt, aberrantes, in foveam æternæ damnationis illos pertrahunt, & cum ipſis pereunt. *Paſtorum imperitia meritis congruit ſæpè ſubjectorum, qui quamvis lumen ſcientiæ ſua culpa agente non habeant, diſtricto tamen Dei judicio agitur, ut per eorum ignorantiam hi etiam qui ſequuntur offendant. Hinc Veritas dicit:* Si cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadunt. *Hinc Pſalmiſta non optantis animo, ſed prophetantis miniſterio denuntiat dicens:* Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurva. *Oculi quippè ſunt, qui in ipſa honoris ſummi facie poſiti providendi itineris officium ſuſcipiunt: quibus hi nimirum qui ſubſequenter inhærent, dorſa nominantur. Obſcuratis ergo oculis dorſum flectitur: quia cùm lumen ſcientiæ perdunt qui præeunt; profectò cuncti ad portanda peccatorum onera curvantur qui ſequuntur.* Nec excuſabuntur in Dei judicio, qui cæcis ducibus adhæſerint, ſiquidem vitam moreſque ſuos non hominum placitis & opinionibus, ſed Dei legi & Evangelii doctrinæ conformare debent. *Sciant igitur errare ſe, qui Philoſophiam putant eſſe ſapientiam: non trahantur auctoritate cujuſquam; ſed veritati potiùs faveant & accedant. Nullus hîc temeritati locus eſt, in æternum ſtultitiæ pœna ſubeunda eſt, ſi aut perſona inanis, aut opinio falſa deceperit. Homo autem qualiſcumque eſt, ſi ſibi credit, hoc eſt, ſi homini credit,* (*ut non dicam ſtultus, qui ſuum non videat errorem*) *certè arrogans eſt, qui ſibi audeat vindicare quod humana conditio non recipit.* Opinionibus & traditionibus hominum in materia morum, ubi de ſalute æterna agitur, etiamſi Sapientum & Doctorum nomen obtinue-

S. Gregor. M. parte 1. Paſtoralis c. 1. — *Pſal. 68.* — *Lactantius lib. 3. Inſtit. c. 13.*

rint, neglecta Dei lege acquieſcere ſtultiſſimum eſt. *Nihil enim ponderis habent illa præcepta, quia ſunt humana, & auctoritate majori, id eſt, divinâ illâ carent … Nihil apud eos certi eſt, nihil quod à ſcientia veniat: ſed enim omnia conjecturis agantur, multa etiam diverſa & varia proferantur; ſtultiſſimi eſt hominis præceptis eorum velle parere, quæ utrum vera ſint an falſa dubitabitur.* Præclarè S. Baſilius: *Ne morer,* inquit, *hominum judicia, ſed per Evangelica præcepta abſolutè inſtituar, quæ neque cum temporibus, neque cum humanarum rerum circumſtantiis mutantur; ſed eadem permanent ita perdurantia, ut à veraci ac beato ore prolata ſunt. Homines verò ſimiles ſunt nubeculis pro ventorum immutatione ad aliam atque aliam aëris partem jactatis.* Nemo igitur ex proprio arbitrio leges ſibi aut aliis, ubi de ſalute agitur, conſtituat. Nec ſibi ex multitudine ſimiliter ſentientium plaudat. Nam ut ſapienter monet Petrus Cantor Pariſienſis: *Non minùs peccas, quia cum multis; ſed magis peccas: nec minùs ardebis, quia cum pluribus. Qui per multitudinem, vel Prælatum, excuſari à peccato credunt, ſimiles ſunt Pilato lavanti aquâ manus ſuas, & dicenti,* Mundus ſum à ſanguine hujus: *non Danieli, qui ait:* SANGUINEM *innocentem condemnaſtis, viri Juda, redite ad judicium.*

Idem cap. 27. — *S. Baſil. M. Epiſt. 28.* — *Petrus Cantor, in Verbo Abbreviato.*

9. *Reſpondens autem Petrus dixit ei: Ediſſere nobis Parabolam iſtam. At ille dixit: Adhuc & vos ſine intellectu eſtis?* Heu quàm pauci, etiam inter illos qui ſcientiæ nomine gloriantur, Chriſtianæ Religionis officia, divini cultûs puritatem, Evangelii ſpiritum intelligunt! Iſtud intelligentiæ donum à Deo oratione ferventi petendum eſt, & cum Propheta dicendum: *Da mihi intellectum ut diſcam Mandata tua.* Si Propheta intellectum dari ſibi poſtulat, quis tam arrogans qui profiteatur in poteſtate ſua eſſe intelligentiam? *Niſi credideritis, non intelligetis,* ait Propheta. *Proficit ergo noſter intellectus ad intelligenda quæ credat, & fides proficit ad credenda quæ intelligat: & eadem ipſa, ut magis magiſque intelligantur, in ipſo intellectu proficit mens. Sed hoc non fit propriis tamquam naturalibus viribus, ſed Deo adjuvante atque donante; ſicut medicinâ fit, non naturâ, ut vitiatus oculus vim cernendi recipiat. Qui ergo dicit Deo,* Da mihi intellectum ut diſcam Mandata tua, *non omni modo expers ejus eſt, velut pecus: nec ita quamvis homo, ut in eorum numero deputandus ſit qui ambulant in vanitate mentis ſuæ, obſcurati intelligentiâ, alienati à via Dei. Nam ſi talis eſſet, nec hoc diceret. Non autem parvi eſt intellectûs, noſſe à quo poſcendus ſit intellectus. Et cogitandum eſt quantò ſint altiùs intelligenda divina Mandata; quando ad ea diſcenda ſibi adhuc dari intellectum petit, qui jam ſic intelligit, & qui eloquia Dei ſe cuſtodiſſe ante jam dixit.*

Pſal. 118. — *Iſai. 7. v. 9. ſecundùm 70.* — *S. Aug. ſerm. 19. in Pſalm. 118.* — *Epheſ. 4. 7*

10. *Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur. Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, &c.* Corde ſeu voluntate peccatores vel boni ſumus ac juſti, Deo vel Mundo, Chriſto vel diabolo adhæremus. Ex voluntatis noſtræ rectis vel pravis affectibus à Deo judicabimur. In corde noſtro ſeu libertate ſemina ſunt peccatorum omnium: in ſolo Chriſti corde virtutum omnium principia & ſemina ſunt. Ex nobis ipſis peccatores, ex Chriſti gratia & miſericordia boni ac juſti ſumus. *Liberum arbitrium ad malum ſufficit, ad bonum autem parum eſt, niſi adjuvetur ab omnipotenti bono …… Idonea fuit humana natura per liberum arbitrium vulnerare ſe: ſed jam vulnerata & ſaucia, non eſt idonea per liberum arbitrium ſanare ſe.* Tuæ igitur gratiæ deputo, Domine, & quæ feci bona, & quæ mala non feci. *De corde exeunt cogitationes malæ,* &c. *Hæc ſunt quæ coinquinant hominem.* Opus igitur externum minimè neceſſarium eſt ut apud Deum rei ſimus; ſola cogitatio & voluntas prava ſufficiunt. Quàm multi cum diabolo pœnis æternis addicti ſunt, qui ſola cogitatione prava cum conſenſu, ſola voluntate & affectu peccaverunt! *De corde exeunt cogitationes malæ, &c.* Omni ergo vigilantiâ cuſtodiendum cor noſtrum eſt, ne pravis cogitationibus, ſi quæ ſurrepſerint, conſenſum præbeat. *Omni cuſtodiâ ſerva cor tuum, quia ex ipſo vita procedit.* Gratiam Chriſti invocemus, quæ corda noſtra dirigat in charitate Dei. Cor noſtrum inter Chriſtum Salvatorem noſtrum, & ſeductorem diabolum poſitum, quam voluerit in partem inclinat. Si firmâ charitate adhæſerit Liberatori, nullus ad illud aditus patebit ſeductori. *Diabolus adjutor & incentor malarum cogitationum poteſt eſſe, auctor eſſe non poteſt.*

S. Aug. lib. de Correptione & Gratia, cap. 11. — *Idem ſermone 156 aliàs 13. de Verbis Apoſtoli.* — *Proverb. 4. 23.* — *S. Hieron. in cap. 15. S. Matt.*

11. *Et egreſſus inde Jeſus, ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa, clamavit, dicens ei: Miſerere mei Domine, Fili David, filia mea malè à dæmonio vexatur.* Inde novit vocare Filium David, id eſt, Meſſiam à Deo promiſſum, quia egreſſa jam fuerat de finibus ſuis, & errorem Tyriorum ac Sidoniorum loci ac fidei commutatione dimiſerat. Peccator qui animæ ſuæ liberationem à dæmonis ſervitute vult impetrare, miſerum animæ ſuæ ſtatum imprimis agnoſcat, ſuamque doleat calamitatem, longè graviorem quàm puellæ à dæmonio vexatæ, cujus liberationem mater à Salvatore tam humili, tam ferventi prece poſtulabat. Peccandi deponat affectum, ex occaſionibus emergat eaſque penitùs dimittat, confugiat ad Medicum, ab una ejus miſericordia ſalutem animæ ſuæ & liberationem expectet, quæ ſolius Chriſti gratiæ opus eſt. *Miſerere mei Domine, ſana animam meam quia peccavi tibi.* Oret cum fiduciâ, *poſtulet in fide nihil hæſitans,* Chananææ exemplo. Egrediatur è ſæculi, quaſi ex Tyri & Sidonis finibus: Mundi errores, amores, conſuetudines, pompas, vanitates dimittat. Orationes ſuas à Deo non exaudiendas certò ſciat, niſi affectus mutaverit, dicente Propheta: *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus.* Et, *Cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam: Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.* Unde S. Job: *Si iniquitatem quæ eſt in manu tua, abſtuleris à te, & non manſerit in tabernaculo tuo injuſtitia: tunc levare poteris faciem tuam abſque macula, & eris ſtabilis, & non timebis.* INIQUITAS *in manu, eſt culpa in opere. Injuſtitia in tabernaculo, iniquitas in mente. Quæ duo ſi perfectè tergimus, ad Deum ſtatim ſine macula faciem elevamus,* &c.

S. Hieron. in hunc locum. — *Pſalm. 65* — *Iſai. 1.* — *Iob. 11.* — *S. Greg. M. lib. 10. Moral. cap. 2.*

12. *Qui non reſpondit ei verbum. Et accedentes Diſcipuli ejus rogabant eum dicentes: Dimitte eam, quia clamat poſt nos.* Chananææ mulieris fides ipſam ad orandum impellit. Non enim invocaret, in quem non crederet: & oratio viciſſim illius fidem auget & corroborat ut ſuſtinere poſſit probationem ſilentii, repulſæ, verborum denique duriorum. *Clamabat ergo avida impetrandi beneficii, fortiterque pulſabat: & diſſimulabatur ab ea, non ut miſericordia negaretur, ſed ut deſiderium accenderetur; nec ſolùm ut deſiderium accenderetur, ſed ut humilitas commendaretur. Clamabat ergo tamquam Domino non audiente, ſed quod facturus erat in ſilentio diſponente.* Pari fide ad Chriſtum liberatorem noſtrum clamemus. *Clamavi in toto corde, exaudi me Domine.* EST *autem clamor cordis, magna cogitationis intentio: quæ cùm eſt in oratione, magnum exprimit deſiderandis & petendis affectum, ut non deſperet effectum. Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur.* Indignos autem nos cenſere debemus qui à Domino exaudiamur, & Sanctos apud ipſum interceſſores adhibere, ut Chananæa Apoſtolos.

S. Aug. ſerm. 77. aliàs de Tempore 74. cap. 1. — *Idem ſermone 29. in Pſ. 118*

13. *Ipſe autem reſpondens ait: Non ſum miſſus niſi ad oves quæ perierunt domûs Iſraël.* Illis enim exhibuit præſentiam ſuam, pro illis in ſe ſævientibus crucifixus oravit, dicens, *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt.* Intelligebat Medicus phreneticos

S. Aug. ſerm. 67. cap. 3. & 5.

mente perditâ Medicum occidentes, & occidendo Me- A dicum neſcientes, ſibi medicamentum facientes. *De Domino enim occiſo omnes curati ſumus, illius ſanguine redempti, pane illius corporis à fame liberati.* Hanc ergo præſentiam Judæis Chriſtus exhibuit. Hoc ergo ait, *Non ſum miſſus niſi ad oves quæ perierunt domûs Iſraël*: ut illis præſentiam ſui corporis exhiberet, non ut oves quas habebat in Gentibus contemneret & præteriret. Ad Gentes enim ipſe non ivit, ſed Diſcipulos miſit. Et ibi impletum eſt quod Propheta dixit: *Populus quem non*

Pſal. 17. 24.

cognovi, ſervivit mihi, in auditu auris obedivit mihi. Inde mulier iſta erat: *Ideo non contemnebatur, ſed differebatur.*

14. *At illa venit, & adoravit eum, dicens: Domine, adjuva me.* Sine intermiſſione orandum, quamvis Deus B preces noſtras repellere videatur, Adorare juſtitiam ejus debemus, noſque repulsâ dignos agnoſcere & fateri. Orationes noſtras Deus plerumque non exaudir, quia petimus quod ſaluti noſtræ noxium eſſet. *Deus*

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 85.

bonus, ſi det quod vis: Quid ſi malè vis, nonnè erit tibi magis non dando miſericors? .... Propitius Deus, cùm malè amamus, negat quod amamus. Iratus dat

Idem in Pſalm. 26

amanti quod malè amat. Quis ſanitatem non petat, cùm ægrotat? Et tamen fortè adhuc ægrotare ei utile eſt. Po-

S. Auguſt. Enarrat. in Pſalm. 69.

teſt fieri ut hinc non exaudiaris: *Non tamen exaudiaris ad voluntatem, ut exaudiaris ad utilitatem.* At verò cùm illud petis ut det tibi vitam æternam Deus, ſecurus eſto, accipies, ſi modò non accipis: non enim jam venit tempus ut accipias. *Exaudiris, & neſcis: quod petis agitur, etſi neſcis in quo agitur. In radice res eſt, nondum in fructu.* Qui rogat Deum ut à tribula- C tionibus liberetur, & non exauditur, *Intelligat Medicum eſſe Deum, & tribulationem medicamentum eſſe ad ſalutem, non pœnam ad damnationem: ſub medicamento poſitus ureris, ſecaris, clamas: non audit Medicus ad voluntatem, ſed audit ad ſanitatem. Ad utilitatem non eſt exauditus Paulus, ad damnationem exauditus eſt diabolus.* Petiit Job ad tentandum, & conceſſum eſt: dæmones petierunt ut irent in porcos, & exauditi ſunt. Apoſtolus rogavit ut auferretur ab eo ſtimulus carnis, Angelus ſatanæ à quo colaphizabatur, & non accepit, quia tempus adhuc erat exercendæ infirmitatis. Verum, inquies, peto converſionem meam, profectum ſpiritalem, pacem & tranquillitatem interiorem: jam dudum oro, & non impetro. Ne idcirco animum deſpondeas. Non enim negat, ſed differt, ut pro- D batio fidei tuæ multò pretioſior auro inveniatur in laudem & gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti. *Sicut* enim

Prov. 17. 3.

igne probatur argentum, & aurum camino, ita corda probat Dominus. Sic repulit Chananæam, ipſamque contemnere viſus eſt, & negare quod rogabat, ut fidem

S. Aug. Enarrat. in Pſalm. 87. Idem Serm. 77. Alias de Tempore 74.

ejus probaret, fervorem augeret. *Oratio Sanctorum quaſi dilatione repellitur, ut tamquam ignis flatu repercuſſus, inflammetur ardentiùs.* Chananæa *clamando inſtabat, perſeverabat, pulſabat, tamquam jam audiiſſet, Pete, & accipe; quære, & invenies; pulſa, & aperietur tibi. Inſtitit, pulſavit.* Vera hæc Abrahæ filia, vera Iſraëlitis, non quidem ſecundùm carnem, ſed ſecundùm ſpiritum, quæ Abrahami fidem imitata, *in ſpem contra ſpem credidit.* Repulſam enim paſſa, ferventiùs

S. Chryſ. Hom. 13. in S. Matt.

oravit, dicens: *Domine, adjuva me.* Quid hoc eſt, mulier? E Num plus fiduciæ habes quàm Apoſtoli? plus gratiæ, plus virium? Fiduciæ quidem, inquit, at virium nequaquam: quin & pudore ſuffundor: attamen ipſam inverecundiam pro ſupplicatione propono. Meam ſpero fiduciam & libertatem reverebitur.

15. *Qui reſpondens ait: Non eſt bonum ſumere panem filiorum & mittere canibus.* Sola charitas nos Dei filios efficit, quod in noſtra tamen poteſtate eſt, ex Dei miſericordia nos ex canibus in filios immutante, ut ad menſam

Joann. 1.

ſuam ſedentes, ſeipſo pane cœleſti reficiat. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.* At illa dixit: *Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum.* Repulſa non recedit, duriori verbo excepta non deſpondet animum, ſe magis humiliat, inſtat, humilitate & perſeverantia Chriſtum vincit. *Illa ſi recederet poſt hæc verba, canis acceſſerat, canis abſceſſerat: ſed pulſando, homo facta eſt ex cane. Inſtitit enim petendo, & ex ipſo veluti convicio humilitatem oſtendit, miſericordiam impetravit. Neque enim commota eſt aut ſuccenſuit, quòd canis appellata fuerit petens beneficium, rogans miſericordiam. Sed ait:* Ita Domine: *Dixiſti me canem, planè canis ſum, agnoſco nomen meum, Veritas loquitur: ſed non ideo à beneficio repellenda ſum prorſus canis:* Sed & canes edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum. *Modicum quoddam & exiguum beneficium deſidero: non menſam invado, ſed micas quæro.* In hac B muliere, quæ de Gentibus veniebat, & typum ſeu figuram Eccleſiæ gerebat, maximè humilitas commendata eſt. Etenim Gens Judæa, ut ab Evangelio repelleretur, ſuperbiâ inflata eſt, quod Legem accipere meruiſſet, quòd de ipſa Gente Patriarchæ proceſſerint, Prophetæ extiterint, Moyſes in Ægypto miracula magna fecerit, per Mare rubrum aquis recedentibus populum duxerit, Legem acceperit, quam ipſi populo dederit. Erat unde extolleretur gens Judæa, *& per ipſam ſuperbiam factum eſt, ut Chriſto nollet humiliari auctori humilitatis, repreſſori tumoris, Medico Deo, qui propter hoc homo factus eſt, ut ſe homo hominem cognoſceret. Magna medicina. Hæc medicina ſi ſuperbiam non curat, quid eam curet neſcio. Fit ille homo cùm ſit Deus: & non ſe agnoſcit homo hominem, id eſt, non ſe mortalem agnoſcit, non ſe agnoſcit fragilem, non ſe agnoſcit pecca-* C *torem, non ſe agnoſcit ægrotum, ut quærat vel ægrotus Medicum: ſed quod eſt periculoſius, ſanus ſibi videtur.* Ergo propter hoc ille populus non acceſſit, id eſt propter ſuperbiam: & dicti ſunt ex arbore oleæ, hoc eſt de illo populo à Patriarchis creato fracti rami naturales, id eſt, Judæi, meritò ſteriles ſpiritu ſuperbiæ, & in illa olea inſertus eſt oleaſter, ſcilicet populus ex Gentibus. Sic dicit Apoſtolus quòd oleaſter inſertus ſit in olea, rami autem naturales fracti ſunt. *Illi fracti propter ſuperbiam, inſertus oleaſter propter humilitatem.* Iſtam humilitatem oſtendebat mulier, dicens: *Ita Domine, canis ſum, micas deſidero.* Hanc humilitatem imitentur Pœnitentes; ſe pane filiorum indignos exiſtiment, ſacram Menſam ne temerè invadant, donec plenè expiati à canina ſpurcitia fuerint, donec mores caninos depoſuerint, do- D nec amore Dei dominante & cupiditatis victore commutati in filios fuerint. Non minor puritas & ſanctimonia requiritur ut participes ſimus micarum Panis Euchariſtici, quàm ut totius Panis: ſiquidem tantum eſt ſub fragmento, quantùm toto tegitur, & ſub minima particula ſpecierum, non minùs quàm ſub ſpeciebus integris totus Chriſtus. Canes erant de quibus S. Cyprianus ſcribit: *A diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini ſordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc ſcelus ſuum faucibus, & contagia funeſta redolentibus, Domini Corpus invadunt, quando occurrat Scriptura divina, & clamet, & dicat: Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæcumque manducaverit ex carne ſacrificii ſalutaris, quod eſt Domini, & immun-* E *ditia ejus ſuper ipſum eſt, peribit anima illa de populo ſuo. Apoſtolus item pervicacibus & contumacibus comminatur & denunciat, dicens: Quicumque ederit panem aut biberit calicem Domini indignè, reus erit Corporis & Sanguinis Domini. Spretis his omnibus atque contemptis, vis infertur Corpori ejus & Sanguini.*

S. Aug. Serm. 77. cap. 6. & 7.

S. Cypr. lib. de lapſis. Eccli. 15.

Hinc graviorum peccatorum rei diuturnis humillimæ pœnitentiæ laboribus olim probati, antequam ad ſacram Euchariſtiæ Communionem admitterentur. Probandi ſunt & nunc maximè qui ex habitu inveterato peccant, & in eadem crimina ſæpè relabuntur, nec temerè abſolvendi & ad ſacram Menſam admittendi, donec dignos pœnitentiæ fructus fecerint. *Ne Sanctum detur canibus.* Chananææ mulieris humilitatem imitari etiam oportet

Chriſtianos omnes, ut eorum orationes Deo ſint acceptæ. *Oratio enim humiliantis ſe nubes penetrabit.* Odit Deus pauperem ſuperbum. *Omnes* porrò *quando oramus, mendici Dei ſumus, Ante januam magni Patris-familiâs ſtamus, immo etiam proſternimur, ſupplices ingemiſcimus, aliquid volentes accipere; & ipſum aliquid ipſe Deus eſt. Quid à te petit mendicus? Panem. Et tu quid petis à Deo, niſi Chriſtum, qui dicit,* Ego *ſum panis vivus qui de cælo deſcendi?*

Eccli. 35. S. Auguſt. ſerm. 83. aliàs 15. de Verbis Domini.

Etiam Domine: Nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum. Vides prudentiam & modeſtiam mulieris? Non de aliorum laudibus doluit, nec quia contemni videbatur, moleſtè tulit. Vides magnitudinem animi atque conſtantiam? *Non eſt bonum*, ipſe dicebat: illa, *Utique Domine*, reſpondebat. Filios ipſe Judæos vocavit, illa dominos; & hâc humilitate ex abjectâ canum conditione vendicata, filia facta eſt. Mirabilis tibi videtur mulieris humilitas, audias & Judæorum jactantiam: *ſemen Abraham ſumus, & nulli umquam ſervivimus, & ex Deo nati ſumus.* Non ſic mulier, quæ in ſchola Chriſti, in ipſis tyrocinii ſui initiis adeò profecerat, ut humilem eſſe ab ipſo humilitatis Magiſtro didiciſſet, cujus omnis vita & converſatio humilitatis ſchola fuit.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 53. in Matt.

Ioann. 8.

16. *Tunc reſpondens Jeſus, ait illi: mulier, magna eſt fides tua: Fiat tibi ſicut vis. Et ſanata eſt filia ejus ex illa hora.* Victrix mulieris fides ac perſeverantia miſericordiam à Chriſto extorquet; Fides totius Chriſtiani ædificii fundamentum eſt: ſed fundamentum pariter ac ædificium Dei opus eſt. Fidem hujus mulieris per dilectionem operantem, ideoque Chriſti commendatione dignam, imitemur, ut ab ipſo exaudiri mereamur. *Fides* enim *impetrat, quod Lex imperat.* O mulier, magna eſt fides tua! *Quia ille cordis inſpector mutatam vidit, quam laudavit, ideo non ait: O canis, magna eſt fides tua: ſed,* O mulier, magna eſt fides tua! *Mutavit vocabulum, quia mutatum vidit affectum, atque illam correptionem ad fructum perveniſſe cognovit.* Imitemur & illius in oratione perſeverantiam, ut exaudiamur à Domino, & animæ noſtræ liberationem ac ſalutem impetremus, nobiſque dicatur: *Fiat tibi ſicut vis.* Ut autem fiat nobis ſicut volumus, nihil velle oportet ac poſtulare, niſi quod Deus vult, *ſanctificationem noſtram*, Nihil deſideremus ac petamus, niſi beatitudinem æternam, Dei fruitionem: *Unam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Id ſi perſeveranter petamus, certiſſimè impetrabimus. *Quiſquis* enim *illam unam petit à Domino, & hanc requirit, certus ac ſecurus petit.* Verùm orationi ſubjungenda actio eſt. *Sunt namque intra ſanctam Eccleſiam nonnulli, qui prolixas ad Dominum preces habent, ſed vitam deprecantium non habent: nam promiſſa cæleſtia petitionibus ſequuntur, operibus fugiunt ..... Virtutis pondus oratio non habet, quam nequaquam perſeverantia continui amoris tenet.* Et ſanata eſt filia ejus ex illa hora. *Cùm nihil ab Apoſtolis in re mulieris factum fuerit, totum ab ipſa perfectum eſt. Tantum poteſt jugis ac fervens oratio: mavult enim noſtram Deus, qui rei ſumus, quàm aliorum pro nobis orationem.*

S. Auguſt. lib. de Fide & Operibus c. 16

Pſal. 26. 4.

S. Auguſt. Enarr. 130 aliàs 121.

S. Gregor. M. lib. 33. Moralium c. 11.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 53. in Matt.

17. *Et cùm tranſiſſet inde Jeſus, venit ſecus Mare Galilææ; & aſcendens in Montem, ſedebat ibi. Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ, habentes ſecum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos, & projecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos, &c.* Chriſtus nonnumquam civitates ac vicos circuit, nonnumquam ſedet exſpectatque laborantes, & claudos ad cacumina montium aſcendere facit. Nec fimbria veſtimenti modò tangitur, ſed ſublimiores jam animo, qui adeunt, ad pedes ipſius ſe dejiciunt, & dupliciter fidem ſuam oſtendunt: Quia claudi aſcenderunt, & quia nihil aliud quæſierunt, ſed ſolùm ad pedes ejus abjecti, ſanari ſe poſſe crediderunt. Et erat ingens omnium admiratio, cùm multos qui priùs ab aliis portabantur, jam ambulare viderent, ac cæcos videre, nec ductore opus habere. Etenim multitudo eorum qui curati fuerant, & ſumma curationis facilitas obſtupeſcere univerſos cogebat. Dignum verò conſideratione eſt, quòd Chananæam quidem tardiùs, & quaſi virtute illius inductus tandem curavit, hos verò confeſtim ut ad eum pervenerunt: non certè quod meliores illa fuerint, ſed quoniam iſtis illa fide multò ferventior. Quamobrem tardior tunc fuit, ut perſeverantia mulieris oſtenderetur: iſtis verò quod petebant ſtatim conceſſit, ut Judæorum non credentium ora obſtrueret, & nullus eis defenſionis locus relinqueretur. Nam quò majora quis beneficia conſecutus eſt, eò majori ſubjacet culpæ, ſi in vitio ingrati animi perſeverat. *Miſit Verbum ſuum, & ſanavit eos, & eripuit eos ex omnibus interitionibus eorum.* Non est *Medicus iſte de terris, qui omnes curat infirmitates, & populos integros ſanat.* Quod autem tunc illis præſtitit, qui omni genere corporalium infirmitatum & languorum laborabant; illis modò præſtare non ceſſat, qui ſpiritalibus infirmitatibus; quarum illæ figuræ erant, affligebantur: mutis ſcilicet, qui Deum non laudant, vel non confitentur fidem, aut peccata: cæcis, qui non intelligunt, etiamſi obtemperant jubentibus: ſurdis, qui non obtemperant, etiamſi intelligunt: claudis, qui præcepta non implent. Verùm ut ab infirmitatibus & languoribus animarum noſtrarum curari valeamus, ad Chriſtum in Montem aſcendendum eſt. Quomodo verò aſcendere poterimus infirmi? Oratione, quæ mentis ad Deum aſcenſus eſt. Ad thronum gratiæ ejus cum fiducia accedamus; ad pedes ejus abjecti, exponamus ipſi miſerias noſtras, infirmitates, languores hominis interioris, impotentiam videndi & intelligendi quæ ad ſalutem noſtram pertinent, niſi illuminet tenebras noſtras; difficultatem & impotentiam orandi, *Quid enim oremus ſicut oportet, neſcimus:* impotentiam ambulandi in viam mandatorum ejus, niſi nos ipſe ducat, & greſſus noſtros dirigat: impotentiam agendi bonum, niſi det ipſe *velle & perficere pro bona voluntate.* An ſtudio & ardore minori ad Chriſtum accedent Chriſtiani ut ſanentur ab infirmitatibus & languoribus mentis, ut non modò ſanitatem, ſed plenam immortalitatem per ipſum conſequatur; quàm Judæi illi ut curentur ab infirmitatibus corporis? Non minùs amemus vitam æternam, quàm ipſi vitam & ſalutem temporalem, & nulli parcamus labori. Tandem ubi Chriſtus gratiâ ſuâ medicinali nos ſanaverit, gratias ipſi referamus, magnificemus laudemuſque Deum, *Qui ſanat omnes infirmitates noſtras, qui redimit de interitu vitam noſtram, qui coronat nos in miſericordia & miſerationibus, qui replet in bonis deſiderium noſtrum.*

S. Ioan. Chryſ. Hom. 53. in Matt.

Pſal. 106. 20.

S. Ambroſ ſerm 3. in Pſal. 118.

S. Auguſt. lib. 1. Quæſt. Evang. Quæſt. 19

18. *Jeſus autem, convocatis Diſcipulis ſuis, dixit: Miſereor turbæ, quia triduo jam perſeverant mecum: & non habent quod manducent; & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.* Conſequens erat ut quos à vulnerum dolore ſanaverat, eos alimoniis ſpiritalibus à fame liberaret. Itaque *Nemo cibum accipit Chriſti, niſi fuerit ante ſanatus. Et illi qui vocantur ad cœnam, priùs vocando ſanantur. Si claudus fuit, gradiendi facultatem ut veniret, accepit, Si lumine oculorum privatus erat, domum Domini, niſi refuſâ luce, intrare non potuit.* Ubi igitur myſterii ordo ſervatur; *Ut priùs per remiſſionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, poſtea alimonia menſæ cœleſtis exuberet.* Chriſti gratia, Dei verbum, Chriſti Corpus, panis eſt cor hominis Chriſtiani confirmans, ne deficiat in via, quâ ad cœleſtem patriam tenditur. *Dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.* Si quis ergo defecerit, non per Dominum Jeſum, ſed per ſe deficit: nec habes quid adſcribas Domino, qui vincit cùm judicatur; quid enim dicas ei qui in te contulit omnia firmamenta virtutis? Nonnè ipſe te genuit; nonnè ipſe te pavit? *Cibus ejus fortitudo eſt. Sed ſi tu negligentiâ tuâ virtutem quam acceperas perdidiſti, non alimentorum cæleſtium, ſed tuæ mentis tibi præſidia defuerunt.* Denique Dominus, ſicuti ſuper juſtos & injuſtos pluit, ita juſtos & injuſtos paſcit. Di-

S. Ambroſ lib. 6. in Lucam n. 70. 71. 74.

vidit ergo eſcas Dominus Jeſus. *Et ille quidem vult dare omnibus, negat nemini, diſpenſator enim eſt omnium; ſed cùm ille panes frangat, & det Diſcipulis, ſi tu manus non extendas tuas, ut accipias tibi eſcas, deficies in via; nec poteris in eum culpam tuam referre, qui miſeretur, & dividit: ſed his dividit, qui cum eo etiam in deſerto permanent, qui primo & ſecundo & tertio die non recedunt.* Miſereor turbæ, quia jam triduo perſeverant mecum. *Quanta dignatio! Quanta ab eo hominibus inſpiratur humanitas! Non vult jejunos dimittere; non vult, ne deficiant in via.*

19. *Et dicunt ei Diſcipuli: Unde ergo nobis in deſerto panes tantos, ut ſaturemus turbam tantam?* Mundus deſertum eſt, ubi cor noſtrum eſurit, variis deſideriis quaſi fame oppreſſum; ſed nihil ipſum ſatiare præter Chriſtum & Deum poteſt. *Animam Dei capacem quicquid Deo minus eſt non implebit.* Et ait illis Jeſus: *Quot habetis panes? At illi dixerunt, ſeptem, & paucos piſciculos.* Indigentiam noſtram agnoſcamus. Nihil habemus ex nobis, quo ſuſtentari ſpiritaliter poſſimus in hujus mundi deſerto: ſed per Chriſtum in ejus Eccleſia dumtaxat alimenta animæ noſtræ invenimus, dum fame pereunt, qui extra Eccleſiam ſunt. Chriſti Jeſu Corpus, Spiritus, myſteria, verbum, ſeptem Sacramenta, ſeptem dona Spiritûs Sancti, Scripturæ Sacræ liber ſeptem ſigillis ſignatus; fidelium animarum panes ſunt. Doctrina, patrocinia, exempla ſanctorum, in humilitate, in aquis amaris afflictionum & pœnitentiæ viventium, piſciculi ſunt ad ſpiritalem refectionem nobis appoſiti.

S. Auguſtinus.

20. *Et præcepit turbæ ut diſcumberent ſuper terram,* &c. Humilitas & quies interior à pravarum cupiditatum motibus, ſæculique tumultu, neceſſaria diſpoſitio eſt ut Chriſti Corpus in Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento dignè ſumamus & manducemus, cujus typum & figuram habemus in hoc miraculo multiplicationis panum. Vide quæ ſuperiori Capite diximus.

21. *Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt: & quod ſuperfuit de fragmentis, tulerunt ſeptem ſportas plenas,* &c. Panes ſeptem afferuntur. *Nulla enim ex Lege & Prophetis Gentibus ſalus ſumitur, ſed per gratiam Spiritûs vivunt, cujus ſeptiforme munus eſt. Ergo Spiritus per fidem ſalus Gentibus eſt. Quæ in terram recumbunt; nullis enim Legis operibus fuerant ante ſubſtratæ: ſed peccatorum & corporum ſuorum origini inhærentes, ad donum Spiritûs ſeptiformis vocantur. Indefinitus piſcium numerus, diverſorum donorum & chariſmatum partitiones miniſtrationeſque ſignificat: quibus fides Gentium, gratiarum diverſitate ſatiatur. Sed quod ſeptem ſportæ replentur; redundans & multiplicata ſeptiformis Spiritûs copia indicatur, cui quod largiatur exuberet: ſitque ſaturatis nobis ditior ſemper & plenior. Quòd verò quatuor millia virorum congregantur, multitudo innumerabilium ex quatuor orbis partibus intelligitur. Ad formam enim futuri in tot partium millia plebs dinumerata ſatiatur, quotidem de partibus ad cœleſtis cibi donum concurſura eſſent millia crediturorum.*

S. Hilar. cap. 15 in S. Matth.

CAPUT XVI.

Senſus Litteralis.

1 ET *acceſſerunt ad eum Phariſæi & Sadducæi tentantes: & rogaverunt eum ut ſignum de cœlo oſtenderet eis.* Phariſæi & Sadducæi, Sectæ inter ſe contrariæ & capitaliter inimicæ, adversùs Chriſtum Dominum convenerunt, calumniæ occaſionem quærentes: & rogarunt ut ſignum de cœlo ederet, quo ejus miſſionem & auctoritatem è cœlo eſſe comprobaretur: ſignum (inquam) de cœlo, quale ediderunt Joſuë, ſolem ſiſtens; Samuel, tonitrua eliciens; Iſaias, umbram reducens; Elias, ignem è cælo advocans; Moyſes, Manna obtinens.

2. *At ille reſpondens, ait illis: Facto veſpere dicetis: Serenum erit, rubicundum eſt enim cœlum: & mane, Hodie tempeſtas, rutilat enim triſte cœlum.* Veſpertinum ruborem ſereni temporis, matutinum ruborem ſubobſcurum, ſignum eſſe tempeſtatis, ventorum, pluviæ, quod longa experientia docuit, dicere conſuevistis. *Faciem ergo cœli dijudicare noſtis: ſigna autem temporum non poteſtis ſcire?* Indicia prognoſtica ſerenitatis vel pluviæ in cœli diſpoſitione, ſive ſpecie externa obſervatis, ut ad ea componatis res veſtras, & iter ſuſcipiatis vel differatis; & non attenditis ad Prophetarum oracula, quæ Meſſiæ adventum prædixerunt, & quæ jam adimpleri evidens eſt. Qui fit ut non intelligatis hæc ſigna, niſi quia attendere non vultis finem Hebdomadum Danielis, ablatum Syriæ & Ægypto Regni decus, teſtimonia de me Angelorum, ſtellæ, Patris è cœlo, Spiritûs Sancti, Joannis, dæmonum; miracula à me edita, qualia nec antea viſa, nec audita, cæcis viſum, ſurdis auditum, claudis greſſum, ægrotis ſanitatem, mortuis vitam reddi, quæ omnia certiſſima ſigna ſunt adventûs & Regni Meſſiæ? Confer cum Lucæ 12. 56. *Hypocritæ, faciem cœli & terræ noſtis probare: hoc autem tempus quo modo non probatis?*

3 *Generatio mala & adultera ſignum quærit; & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Jonæ Prophetæ.* Homines perverſi, & ſpiritaliter adulteri, qui à puro & ſincero Dei cultu ad ſua figmenta defecêre, ſignum quærunt, & aliud eis non dabitur præter ſignum Jonæ Prophetæ. *Jonæ ſe Dominus comparat, quem ad futuræ paſſionis effectum in prædicationem pœnitentiæ ad Ninivitas pari ſpecie præmiſerat. Namque Jonas ventis deſævientibus projectus è navi eſt, & devoratus à ceto, & poſt triduum vivus emiſſus, non retentus à monſtro, non cibi conditione defectus: ſed contra humani corporis naturam integer & illæſus in auras ſuperas virtute Dominicæ præfigurationis evadit. Hoc ergo poteſtatis ſuæ ſignum conſtitutum eſſe demonſtrat, ipſe remiſſionem peccatorum per pœnitentiam prædicans, de Jeruſalem vel Synagoga, immundorum ſpirituum dominante, ſtatu ejiciendus, & Pilati poteſtati, id eſt, ſæculi judicio tradendus, & à morte tamquam elementi ejuſdem monſtro glutiendus, & poſt triduum ex ea, contra conditionem hominis quem aſſumpſerat, non retentus, vivus atque incorruptus emergens. Ea igitur, quæ in homine de conceptu Virginis ſumpto divinarum erant plena virtutum, cognoſci atque intelligi de ſe voluit & Prophetæ ſignò, & hominis exemplo.* Similis loci explicationem lege ſupra ad Caput 12. *Et relictis illis*, Phariſæis nimirum & Sadducæis, *abiit.*

S. Hilar. cap. 16. in Matt.

4. *Et cùm veniſſent Diſcipuli ejus trans fretum, obliti ſunt panes accipere.* Septem ſportas, quas ex fragmentis reſiduis ſeptem panum plenas habuerant, illos pauperibus diſtribuiſſe veriſimile eſt. De aliis autem panibus ad iter comparandis, antequam navim cum Chriſto aſcenderent, non cogitaverant. *Qui dixit illis: Intuemini, & cavete à fermento Phariſæorum & Sadducæorum.* Attendite vobis, & cavete à Phariſæorum doctrinâ, qui ſuperſtitioſis Traditionibus ſuis, & falſis interpretationibus Legem corrumpunt; & Sadducæorum, qui negant carnis reſurrectionem, ſpiritum, animæ immortalitatem. Duo igitur dogmatum genera ſollicitè vitanda Chriſtus docet, ea quæ præcipuam pietatem ponunt in externa rituum, præſertim ab hominibus inventorum obſervatione: & ea quæ Religionem transformant in Regnum hujus mundi. *Marci* 8. 15. habetur: *Cavete à fer-*

mento Phariſæorum, & fermento Herodis. Chriſtus omnium meminit: & aliunde Sadducæi Herodi erant addictiſſimi, quo vivente ad dignitates maximas pervenerunt, teſte Joſepho. Quin & ipſorum plurimos Herodianos fuiſſe, eruditi Interpretes conjiciunt, cujus ſectæ homines dicebant Herodem Magnum eſſe Meſſiam à Jacobo promiſſum. Non erat autem, inquiunt, talis opinio aliena ab illis, qui in hujus vitæ felicitate, & florenti Reipublicæ ſtatu ſpes omnes collocabant. Nam Regni gloria intermiſſa à captivitatis Babylonicæ temporibus, in Herode quodammodo reſtituta erat, qui ita comiter obſervabat Romanam Majeſtatem ut plena interim Regni jura haberet.

5. *At illi cogitabant intra ſe, dicentes: Quia panes non accepimus.* Non ſolùm taciti cogitabant, ſed & ea de re ſecretò inter ſe colloquebantur, ut conſtat ex *Marci* 8. 16. Exiſtimabant Jeſum, cùm panes illis deeſſe ſciret, monere ne panem ſibi à Phariſæis aut Sadducæis compararent: quaſi is panis eſſet ipſos inquinaturus. Jam ſcilicet immemores erant ſermonis Chriſti, quo docuerat nullam eſſe vim in rebus iſtis ad animum inquinandum. Simul etiam ne panis penuriâ laborarent, anxiè metuere cœperunt; præſertim circumſcriptâ, ut exiſtimabant, & in magnas anguſtias redactâ emendi libertate. *Sciens autem Jeſus, dixit: Quid cogitatis intra vos, modicæ fidei, quia panes non habetis? Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis? neque ſeptem panum in quatuor millia hominum, & quot ſportas ſumpſiſtis: quare non intelligitis, quia non de pane dico vobis: Cavete à fermento Phariſæorum, & Sadducæorum?* Sciens Jeſus vi Divinitatis ſuæ quid cogitarent, & inter ſe colloquerentur, dixit: Quid cogitatis, infirmæ fidei viri, à me ideo dictum quòd panes non habeatis, quaſi periculum ſit ne fame pereatis, ſi à Sadducæis & Phariſæis accipere vobis non liceat? Nondum intelligitis me de fermento & pane materiali non loqui? Non conſideratis me victui veſtro proſpicere poſſe, etiamſi à nemine homine panes comparetis? An jam immemores eſtis duplicis miraculi multiplicationis panum, à me recens editi? *Tunc intellexerunt quia non dixerit cavendum à fermento panum, ſed à doctrinâ Phariſæorum & Sadducæorum.* Intellexerunt Chriſti reprehenſione benevola excitati, ipſoque donum intelligentiæ per gratiam ſuam tribuente.

6. *Venit autem Jeſus in partes Cæſareæ Philippi: & interrogabat Diſcipulos ſuos, dicens: Quem dicunt homines eſſe Filium hominis?* Cùm veniſſet Jeſus in agrum Cæſareæ, quæ cognominatur Philippi, quòd à Philippo Tetrarcha, Herodis Magni ex Cleopatra filio condita ſit in honorem Tiberii Cæſaris, ad radices Libani, & ad fontes Jordanis, diſtincta ab alia Cæſarea nobiliori ab Herode condita, cui nomen vetus *Stratonis Turris*: interrogabat Diſcipulos ſuos, ut ipſos doceret, & adverſus falſas hominum opiniones erroreſque muniret: Quænam eſt de me hominum ſeu vulgi opinio qui exteriori ſpecie nihil præter hominem de plebe præfero? Confer cum Marci 8. 27. *Et egreſſus eſt Jeſus & Diſcipuli ejus in Caſtella Cæſareæ Philippi: & in via interrogabat Diſcipulos ſuos, dicens eis: Quem me dicunt eſſe homines?* Et Lucæ 9. 18. *Et factum eſt, cùm ſolus eſſet orans, erant cum illo & Diſcipuli: & interrogavit illos dicens: Quem me dicunt eſſe turbæ?* De ſe autem locutus Chriſtus eſt in tertia perſona, referente
S. Hieron. in hunc locum. S. Matthæo, *Ne jactanter de ſe loqui videretur.* Alii autem Evangeliſtæ non verba ipſa, ſed ſenſum expreſſerunt.

7. *At illi dixerunt: Alii Joannem Baptiſtam*, qui reſurrexerit à mortuis: quod & Herodes primùm ſuſpicatus fuerat: *Alii verò Eliam*, quem Meſſiæ præcurſorem futurum arbitrabantur, ad primum Chriſti adventum referentes, quod in Scriptura de ſecundo prædicitur: *Alii verò Jeremiam*, redivivum, *aut unum ex Prophetis*; id eſt, novum Prophetam veteribus parem, Marci 8. 28. *Alii verò quaſi unum de Prophetis.*

8. *Dicit illis Jeſus: Vos autem quem me eſſe dicitis?* Quid de perſona mea, miſſione, dignitate, auctoritate ſentitis? Ab iis qui aliorum Doctores & Evangelii Prædicatores erant conſtituti, Fidei profeſſionem exigit. *Reſpondens Simon Petrus*, ex omnium perſona, tamquam *os Apoſtolorum*, & vertex Apoſtolici Collegii, fideique ardore Collegarum tarditatem præveniens, *dixit: Tu es Chriſtus Filius Dei vivi.* Tu Chriſtus ille es à Lege & Prophetis promiſſus, à Sanctis omnibus hactenus exſpectatus & deſideratus, unctus conſecratuſque à Deo, cujus Filius es, non adoptione, ut Prophetæ, aliique viri ſancti, ſed naturâ: Filius Dei, non cujuſlibet, non fictitii, quales habiti ſunt Heroës à Gentibus, Jupiter, Mars, Saturnus, Hercules jam mortui, quorum idola oculos habent, & non vident, aures, & non audiunt; os, & non loquuntur: ſed Dei vivi, qui & vitam habet in ſemetipſo, & dat omnibus vitam, & inſpirationem, & omnia: in quo vivimus, & movemur, & ſumus.

9. *Reſpondens autem Jeſus, dixit ei: Beatus es Simon Bar-jona; quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt.* Ob illam fidei tuæ confeſſionem beatus es, Simon fili Joannis, quam nemo homo te docuit, nec tu ipſe aut perſpicaciâ tuâ aſſecutus es, aut adulationis animo edidiſti, ſed Pater meus cœleſtis, cor tuum illuminans, Fidemque in te, gratiâ ſuâ operatus, tibi revelavit. Hinc invictum adversùs Arianos & Socinianos colligitur argumentum, cùm Chriſtus Petri confeſſionem non ſolùm approbaverit, ſed impensè laudaverit. *Non eſt Evangelica & Apoſtolica fides, Filium Dei nomine potiùs quàm naturâ credidiſſe. Si enim adoptionis hæc nuncupatio eſt, & non idcirco filius eſt, quia exierit à Deo; quæro unde Beatus Simon Bar-jona eſt, confeſſus,* Tu es Chriſtus Filius Dei vivi? *An ne Cùm omnibus poteſtas ſit per Sacramentum regenerationis in filios Dei naſci? Si ſecundùm hanc nuncupationem Filius Dei Chriſtus eſt; interrogo quid illud ſit, quòd Petro non caro neque ſanguis revelavit, ſed Pater qui in cœlis eſt? Generalis profeſſio quid habet meriti, aut quæ revelationis eſt gloria in publica conſcientia? Si ex adoptione filius eſt; unde hæc in Petro beata confeſſio eſt, hoc Filio deferenti quod eſt commune Sanctorum? Ultra humanam autem intelligentiam ſe Fides Apoſtolica protendit. Audierat utique frequenter,* Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me miſit. *Miſſum ergo jam non ignorabat: & quem miſſum non ignorabat, audierat profitentem?* Omnia mihi tradita ſunt à Patre, & nemo novit Filium niſi Pater, neque Patrem quis novit, niſi Filius. *Quid iſtud eſt, quod nunc Petro Pater revelat, quod beatæ confeſſionis gloriam ſumit? Numquid Patris & Filii nomen neſciebat? Atquin frequenter audierat. Sed loquitur quod nondum vox humana protulerat,* Tu es Chriſtus Filius Dei vivi. *Nam tametſi in corpore manens Dei ſe Filium eſſet profeſſus; tamen Apoſtolica fides nunc primùm in eo naturam Divinitatis agnovit. Neque enim Petro tantùm ex confeſſo honore laus reddita eſt, ſed ex agnitione Myſterii: quia non Chriſtum ſolùm, ſed Chriſtum Dei Filium eſſe confeſſus eſt. Nam utique ad confeſſionem honoris ſuffecerat dixiſſe,* Tu es Chriſtus. Sed inane fuerat Chriſtum ab eo confeſſum *fuiſſe, niſi Dei Filium confiteretur. In eo enim quod ait,* Tu es, *virtutem & proprietatem naturalis veritatis explicuit. Et Pater dicendo,* Hic eſt Filius meus, *Petro revelavit ut diceret,* Hic eſt Filius Dei. *Quia in eo quod dicitur,* Hic eſt, *revelantis indicium eſt; in eo verò quod reſpondetur,* Tu es, *confitentis agnitio eſt. Super hanc igitur confeſſionis Petram Eccleſiæ ædificatio eſt. Sed ſenſus carnis & ſanguinis confeſſionis hujus intelligentiam non revelat. Hoc eſt divinæ revelationis Sacramentum, Chriſtum Dei Filium non ſolùm nuncupare, ſed credere .... Ille confeſſus eſt Chriſtum Filium Dei: at mihi tu hodie, novi Apoſtolatûs mendax ſacerdotium, ingeris Chriſtum ex nihilo*

S. Hilar. lib. 6. de Trinitate n. 36. & 37.

Matt. 10. 40.

Matt. 11. 25.

Matt. 17. 5.

nihilo creaturam. Quam vim affers dictis glorioſis? Filium Dei confeſſus, ob hoc beatus eſt. Hæc revelatio Patris eſt, hoc Eccleſiæ fundamentum eſt, hæc ſecuritas æternitatis eſt. Hinc regni cœlorum habet claves, hinc terrena ejus judicia, judicia cœleſtia ſunt. Sacramentum occultum à ſæculis per revelationem didicit, fidem locutus eſt, naturam enunciavit, Dei Filium confeſſus eſt. Hoc qui creaturam potiùs confitens negat, prius eſt ut neget Petri Apoſtolatum, fidem, beatitudinem, Sacerdotium, martyrium; & poſt hæc ſe alienum à Chriſto eſſe intelligat, quia Petrus eum Filium confeſſus hæc meruit.

10. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.* Ego verò tibi vicem rependens, dico tibi, non inani ſermone, ſed quem effectus conſequetur, quia meum dixiſſe, feciſſe eſt: Dico tibi ſoli, non aliis, quia tu es Petrus. ſeu quod idem eſt, Petra. (Nomen enim *Cepha* ſeu *Cipho*, Syriacâ linguâ quâ Chriſtus loquebatur, idem prorſus ſignificat, ſaxum ſeu rupem, Petram) *Tu es Petrus*, Quod tibi nomen impoſui ratione myſterii; quia fide tua & confeſſione Divinitatis meæ promeritus es, ut fundamentum eſſes & quaſi rupes immobilis, ſuper quam Eccleſiam meam ædificabo: Fundamentum, inquam, non præcipuum, non eſſentiale, non primarium, quod mihi lapidi angulari peculiare eſt; ſed ſecundarium ac miniſteriale: non ratione doctrinæ tantùm, ſed ordinariæ ſummæque in Eccleſiæ ipſius regimine auctoritatis. Sic Patrum omnium expoſitiones conciliantur, quorum alii hæc verba, *Et ſuper hanc petram*, expoſuerunt de fide quam Petrus confeſſus eſt; alii de Chriſto ipſo; plerique omnes de ipſo Petro. Una enim interpretatio alteram non excludit: & locutionum dumtaxat diverſitas eſt, non ſententiarum. Super Chriſtum fundata eſt Eccleſia, lapidem angularem, fundamentum præter quod nemo poteſt aliud ponere; & nihilominus ſuper Petrum à Chriſto fundata, propter illius fidem: ſicut in unius hominis fide fundatam eſſe Rempublicam vulgò dicimus, id eſt, in uno homine propter egregiam ejus fidem. S. Auguſtinus librum ſuum contra Epiſtolam Donati recenſens: *In hoc libro*, inquit, *dixi in quodam loco de Apoſtolo Petro, quòd in illo tamquam in petra fundata ſit Eccleſia: qui ſenſus etiam cantatur ore multorum in Verſibus Beatiſſimi Ambroſii, ubi de gallo gallinaceo ait*: Hoc, ipſa petra Eccleſiæ, canente, culpam diluit. *Sed ſcio me poſtea ſæpiſſimè ſic expoſuiſſe quod à Domino dictum eſt:* Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam: *Ut ſuper hunc intelligeretur, quem confeſſus eſt Petrus dicens*, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi: *Ac ſic Petrus ab hac Petra appellatus perſonam Eccleſiæ figuraret, quæ ſuper hanc Petram ædificatur, & accepit claves regni cœlorum. Non enim dictum eſt illi, Tu es petra; ſed, Tu es Petrus. Petra autem erat Chriſtus, quem confeſſus Simon, ſicut eum tota Eccleſia confitetur, dictus eſt Petrus. Harum autem quæ ſit probabilior, eligat lector.* Primam expoſitionem cum Eccleſia eligimus, nec alteram tamen repudiamus, quia & in Chriſti primariò ac præcipuè fundata Eccleſia eſt; & confeſſione Divinitatis Chriſti meruit Petrus ut ſuper eum Eccleſia fundaretur à Chriſto. Atque hæc S. Hilarii mens eſt, ſcribentis: *Dignum planè confeſſio Petri præmium conſecuta eſt, quia Dei Filium in homine vidiſſet. O in nuncupatione novi nominis felix Eccleſiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolveret!* Et alibi: *Super hanc igitur confeſſionis petram Eccleſiæ ædificatio eſt. Hæc fides Eccleſiæ fundamentum eſt, per hanc fidem infirmes adverſùs eam ſunt portæ inferorum. .... Hæc fides omnium beatitudinum gloriam meruit in Petro*, &c. Et, *poſt Sacramenti confeſſionem Beatus Simon ædificationi Eccleſiæ ſubjacens & claves Regni cœleſtis accipiens.* Et alibi: *Petrum cui claves Regni cœlorum dederat, ſuper quem Eccleſiam ædificaturus erat adverſùs quam portæ inferni nihil prævalerent, tali*

S. Auguſt. lib. 1. Retractat. c. 21.

S. Hilar. c. 16. in Matt.

Idem lib. 6. de Trinitate n. 36. & 37.

Ibid. n. 20

Idem. Tract. in Pſal. 131 n. 4.

A *convicio, deteſtantem hoc ſacramentum paſſionis excepit:* Vade poſt me ſatana, ſcandalum mihi es. *Tanta enim ei religio fuit pro humani generis ſalute patiendi, ut Petrum primum Filii Dei confeſſorem, Eccleſiæ fundamentum, cœleſtis Regni janitorem, & in terreno judicio judicem cœli, ſatanæ convicio nuncuparet.* Obſervandum interim venit, Orientales Verſiones Chriſti ſententiam ita reddere ut nullum dubium ſupereſſe poſſit, quin ad Petri perſonam hæc verba referenda ſint. *Et ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.* Ita Verſio Syriaca: *Quin etiam dico tibi, Tu es Petra, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.* Perſica: *Et ego dico tibi: Tu es Petra Religionis meæ, & fundamentum Eccleſiæ meæ ſuper te exſtructum erit.* Arabica: *Et ego dico tibi, quia tu es Petra, & ſuper hanc Petram* B *ædificabo Eccleſiam meam*, Æthyopica: *Et ego quidem dico tibi, quòd es Petra, & ſuper hanc Petram ædificabo domum meam Chriſtianorum.*

11. *Et portæ inferi non prævalebunt adverſùs eam.* Opponit Chriſtus ædificium ædificio, civitatem diaboli civitati Dei. Portarum verò nomine civitatem ipſam tamquam munitiſſimæ partis nomine ſignificari, ex Scripturarum phraſi notum eſt. Geneſ. 22. 17. *Poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum.* Et cap. 24. 60. *Creſcas in mille millia, & poſſideat ſemen tuum portas inimicorum ſuorum.* Igitur *portæ inferi*, id eſt, poteſtas diaboli, Hæreticorum errores, perſecutiones Tyrannorum, improborum quorumvis hominum molitiones, vitiorum incurſiones & ſcandala non prævalebunt adverſùs Eccleſiam, ſive oppugnatam ut eam C vincant, ſive expugnantem, ut illi reſiſtant. *Eccleſia ſancta, Eccleſia una, Eccleſia vera, Eccleſia catholica, contra omnes hæreſes pugnans, pugnare poteſt, expugnari tamen non poteſt. Hæreſes omnes de illa exierunt, tamquam ſarmenta inutilia de vite præciſa: Ipſa autem manet in radice ſua, in vite ſua, in charitate ſua. Portæ inferi non vincent eam.*

S. Hieron.

S. Auguſt. ſerm. aliàs lib. 1. de Symbolo ad Catechumenos.

12. *Et tibi dabo claves Regni cœlorum. Et quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Clavium nomine hîc intelligitur ſumma poteſtas & auctoritas, non ſolùm remittendi & retinendi peccata, non docendi ſolùm, ſed regendi; inde ſumpta metaphorâ, quòd claves domûs & civitatis penes dominum vel gubernatorem ſint. Hinc Iſaiæ 22. 20. 21. 22. *Vocabo ſervum meum Eliacim filium Helciæ, & induam* D *illum tunicâ tuâ, & cingulo tuo confortabo eum, & poteſtatem tuam dabo in manu ejus ..... & dabo clavem domus David ſuper humerum ejus: & aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat.* Et Apocalypſis 3. 7. *Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet clavem David: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.* Regni cœlorum nomine hic intelligitur Eccleſia; quâ voce Chriſtus uſus eſt, ut ſignificaret poteſtatem Petro collatam cœleſtem eſſe ac ſpiritualem, quæ tota eò ſpectet ut homines ad Regnum cœlorum ſive ad beatitudinem æternam præparentur, dirigantur, perducantur. Clavium itaque nomine ſignificatur poteſtas omnis ad Eccleſiæ regimen neceſſa- E ria; poteſtas, inquam, recipiendi, expellendi, præcipiendi, prohibendi, puniendi, remittendi peccata, retinendi, diſpenſandi, condendi leges, judicandi, &c.

Et quodcumque ligaveris ſuper terram, &c. Aliâ metaphorâ explicat amplitudinem & excellentiam poteſtatis Petro datæ. Quocumque vinculo aliquem alligaveris, vel ſolveris in terra judicans, & Eccleſiam meam regens, hoc meo judicio ratum in cœlis habebitur, ita ut ille verè ligatus ſit vel abſolutus. Vinculorum autem nomine hîc ſignificantur tum peccata & peccatorum pœnæ; tum præcepta, de quibus ſcriptum eſt, *Alligant enim onera gravia*, &c. Vota denique, juramenta, & quæcumque obligationes, quibus homines à Regno cœlorum conſequendo impediri poſſunt: Horum omnium ſolvendorum auctoritatem ſummam, plenamque pote-

Matt 23. A

ſtatem Chriſtus Petro confert tamquam Vicario ſuo, A Eccleſiæ ſuæ capiti, & Miniſtro reconciliationis hominum cum Deo; ſive potiùs ſe collaturum aliquando promittit. Claves autem Regni cœlorum, & ligandi ſolvendique poteſtatem, quatenus auctoritatem remittendi vel retinendi peccata ſignificant, Petrus accepit ſuo Eccleſiæque totius nomine, *Cujus perſonam ſolus geſtabat. Has enim claves non homo unus, ſed unitas accepit Eccleſiæ. Hinc ergo Petri excellentia prædicatur, quia ipſius univerſitatis & unitatis Eccleſiæ figuram geſſit, quando ei dictum eſt: Tibi trado, quod omnibus traditum eſt. Nam ut noveritis Eccleſiam accepiſſe claves Regni cœlorum, audite in alio loco quid Dominus dicat Apoſtolis ſuis:* Accipite Spiritum Sanctum: ſi cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei; ſi cui tenueritis, tenebuntur. *Hoc* »» *ad claves pertinet, de quibus dictum eſt:* Quæ ſolveritis »» in terra, ſoluta erunt & in cœlo, & quæ ligaveritis in B »» terra, ligata erunt & in cœlo. *Sed hoc ipſi dixit, ut ſciatis, quia Petrus univerſalis Eccleſiæ perſonam tunc gerebat.* Sed hæc Petri ſingularis excellentia eſt, quòd Eccleſiæ geſſerit in figura perſonam, *propter primatum quem in Diſcipulis habuit.* Quæcumque ligaveris ſuper terram, &c. *Tranſivit quidem etiam in alios Apoſtolos jus poteſtatis iſtius, & ad omnes Eccleſiæ Principes decreti hujus conſtitutio commeavit: ſed non fruſtra uni commendatur, quod omnibus intimetur. Petro enim ideo hoc ſingulariter creditur, quia cunctis Eccleſiæ Rectoribus Petri forma præponitur.* Denique *Petrus claves Regni cælorum*, à Chriſto *communicandas cæteris, ſolus accepit.* Et quodcumque ligaveris, *&c.* & quodcumque ſolveris, *&c. Actu judiciali, non nudo miniſterio pronuntiandi & declarandi remiſſa eſſe peccata; ligatum erit in cælis*, C *vel ſolutum.*

S. Auguſt. ſerm. 295 aliàs de Diverſis 108.
Serm. 149 aliàs de Diverſis 24.
Lib. de Agone Chriſtiano c. 30.
Enarr. in Pſal. 108. n. 1.
Tract. 50. in Ioann. n. 12.
Tract. 118. n. 4. & Tract. 124. 5.
S. Leo ſerm. 3.
Optatus Milev. lib. 1.
Sacra Synodus Tridentina.

13. *Tunc præcepit Diſcipulis ſuis ut nemini dicerent quia ipſe eſſet Chriſtus.* Hujus ſcilicet enuntiationem veritatis pro ratione locorum & temporum diſpenſandam ſibi Chriſtus ſervavit, quamdiu in terris verſaretur; quam Diſcipuli majore cum fructu palam eſſent prædicaturi poſt ejus Reſurrectionem, in cœlos Aſcenſum, & Miſſionem Spiritus Sancti, virtute ex alto tunc induti ac roborati, ut intrepidè Jeſum eſſe Chriſtum Deique Filium Judæis ac Gentibus prædicarent. 2. Id prohibuit Chriſtus, ut populus ipſum eſſe Meſſiam ſtatueret, non tam ex domeſticis ſuorum teſtimoniis, quàm ex ſermonibus & miraculis ipſius, quibus id demonſtravit. 3. Ne tenella fides hominum animis inſita, imminentis D Paſſionis tempeſtate ſubverteretur. Quam rationem indicat S. Lucas his verbis: *Reſpondens Simon Petrus dixit: Chriſtum Dei. At illi increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc, dicens: Quia oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus, & Principibus Sacerdotum, & Scribis, & occidi, & tertia die reſurgere.* Cujus rei gratiâ mandavit? (inquit S. Chryſoſtomus.) *Ut ſcilicet ſcandalis de medio ſublatis, & Myſterio Crucis, ac Domini Paſſione conſummata, cùm nihil reſtaret quod retundere ac perturbare multitudinis fidem poſſet, ſincera & immobilis opinio de ipſo in audientium animis confirmaretur. Nondum enim clarò ſua virtute effulſerat: qua de cauſa poſt Reſurrectionem, quando rerum veritas erat coruſcatura, & virtus eorum quæ fiebant præcipuè Apoſtolis erat auxiliatura, volebat iſta prædicari.* Non æquale erat in Palæſtina videre E »» modò quidem miraculis clarum, modò verò contumeliis »» affectum & agitatum, ac maximè quando Crux miracu- »» lis erat ſucceſſura; & ubique terrarum fide ac adoratio- »» ne certa perſpicere nihil ampliùs tale quale paſſus fuerat »» patientem. Propterea igitur mandavit ne ulli dicerent. »» *Quod enim jam radices egit, ſi evulſum fuerit, non facilè poteſt iterum plantatum pullulare: quod verò poſteaquam ſemel ſatum eſt immobile ac radicatum permanſit, facilè propagatur, & creſcit. Nam ſi Diſcipuli qui plurima viderunt, multaque audierunt arcana ſolo auditu ſcandalizati fuerunt, nec ipſi ſolùm, verùm etiam & vertex omnium Petrus: cogita quid vulgus, qui ſublimiora illa arcana non cognoverunt, nullâ Spiritûs gratiâ ſtabiliti fuere, perpeſſi fuiſſent, ſi quem Filium Dei eſſe didiciſſent, eum crucifigi & omni contumelia exagitari viderent. Si enim Diſcipulis dicebat:* Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò: *Quantò magis reliqua multitudo decidiſſet, ſi ante opportunum tempus hujuſmodi ſummum Myſterium fuiſſet revelatum?* S. Hieronymus legit: *Præcepit Diſcipulis ſuis ut nemini dicerent quia ipſe eſſet Jeſus Chriſtus.* Sed vocem, *Jeſus*, hîc omittunt vetuſtiſſima & probatiſſima exemplaria, tam Græca quàm Latina, Verſio qua nunc Eccleſia utitur, Syriaca Verſio, Origenes, Ambroſius, Theophylactus. *Jeſus*, nomen eſt proprium, quo apud omnes noſcebatur; *Chriſtus*, nomen eſt dignitatis: quare, quod nonnulli Codices hîc habent, *Jeſus*, interpretamentum fuit, quod ante Hieronymi tem- B pora è margine irrepſit in textum.

Luca 9. 20. 21.
S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 55. in Matt.
Ioann. 16.

14. *Exinde cœpit Jeſus oſtendere Diſcipulis ſuis, quia oporteret eum ire Jeroſolymam; & multa pati à Senioribus & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die reſurgere.* Cùm Jeſus Divinitatem ſuam Diſcipulis declaraſſet, myſteria reparandæ ſalutis humanæ, Paſſionem ſcilicet ac mortem ſuam eos docuit, ne, ſi non præmoniti paſſionem ejus viderent, de illius Divinitate dubitarent. Oſtendit igitur Apoſtolis, oportere ut Jeroſolymam abiret, & multas verborum ac rerum injurias pateretur, & à Judicibus Synedrii Magni, Scribis, & Principibus Sacerdotum conſpiratione factâ, occideretur Gentium Miniſterio; & tertiâ die à ſui occiſione reſurgeret ad vitam immortalem. Docuit ſe pati & mori *oportere*, ut implerentur Prophetarum vatici- C nia, ut Patris æterni mandato ſatisfaceret, ut conſilium ipſe ſuum de generis humani redemptione perficeret. Jeroſolymis porrò hæc myſteria conſummanda monet, deſtinato ſuæ Paſſioni. Morti, ac Reſurrectioni loco ob convenientiſſimas rationes. 1. Ut ibi rem ipſam exhiberet, veram pro peccatis hoſtiam, ubi umbræ & figuræ, Paſcha ſcilicet, aliaque ſacrificia legalia offerebantur. 2. Ad ſupplicii augmentum, ut probroſiſſimum eſſet. 3. Ad gloriam ejus, ut ex totius Judææ Metropoli faciliùs in orbem univerſum hujus rei fama perferetur. Mortem ſuam prædicit, ne Regnum ſuum terrenum ſperarent: Reſurrectionem, ne animis deficerent.

15. *Et aſſumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens; Abſit à te, Domine, non erit tibi hoc.* Petrus ſeorſim adducens eum, ne coram condiſcipulis Magi- D ſtrum arguere videretur; ſive, *apprehendens eum*, manu, aut veſte, ut amicus amicum ſolet, aliquid ipſi clam dicturus, cœpit increpare eum, non jurgantis animo, ſed vehementer amantis affectu, dicens: *Abſit à te Domine*; ſive, quæ Græci textus vis eſt, *Propitius ſis tibi, Domine: non erit tibi hoc:* aures meæ non ferunt, nec fieri poteſt ut Filius Dei occidendus ſit.

Marci 8. 32.
S. Hieron. in hunc locum.

16. *Qui converſus, dixit Petro: Vade poſt me, ſatana, ſcandalum es mihi, quia non ſapis quæ Dei ſunt, ſed ea quæ hominum.* Faceſſe hinc, qui amoris ſpecie te mihi hoſtem peſſimumque conſultorem, & quaſi ſatanæ partes obis, Paſſionis meæ myſterio, adeoque redemptioni hominum impedimentum apponens, quantùm in te eſt. *Schandalum es mihi*, offenſioni mihi es, cùm ab obedientia quam Patri debeo, à conſummatione charitatis E & miſericordiæ quam humano generi exhibere decrevi; à conſummatione myſterii, quod mihi glorioſiſſimum erit, me avocas; mihique horrorem cruciatuum, ignominiæ, & mortis injicere conaris. Res æſtimas non ex divinæ ſapientiæ regulis, ex Decreto & voluntate Dei, ſed ex ſenſu carnis & hominum judicio, humana tantùm commoda ſpectas, & mea & tua, poſthabitis Dei negotiis & gloriâ, quæ commodis omnibus, incolumitate corporis, & vita ipſa potiora cuique eſſe debent. Hæc increpatio Chriſti non repugnat primatui Petri. Primatus enim Eccleſiaſticus & ſuprema auctoritas carnalem omnem ſenſum non adimit hominibus in gratia non confirmatis. Nondum Spiritus Sanctus Apoſtolis datus

fuerat, immò nec primatus Petro collatus, ſed tantùm promiſſus, ut ſcitè S. Hieronymus obſervat. *Omnia de futuro quæ ſi ſtatim dediſſet ei, numquam in eo pravæ confeſſionis error inveniſſet locum.*

S. Hieron. in hunc locum.

17. *Tunc Jeſus dixit Diſcipulis ſuis: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Poſtquam carnalem Petri ſenſum reprehendit Jeſus, Diſcipulos ſuos à ſimili affectu & animi diſpoſitione abſterruit. Diſcipulorum nomine hic intellige non Apoſtolos tantùm, ſed omnes qui Chriſtum ſequebantur. Marci 8. 34. *Et convocatâ turbâ cum Diſcipulis ſuis, dixit eis*, &c. Lucæ 9. 23. *Dicebat autem ad omnes*, &c. *Si quis vult poſt me venire*, id eſt, me ſequi, non pedibus corporis, ſed affectibus mentis & imitatione; ſi quis vult meus eſſe Diſcipulus, *abneget ſemetipſum*: ſibi ipſe renunciet, naturales affectus erga commoda hujus vitæ, ipſamque vitam, exuat; rerumque omnium ac vitæ ipſius jacturam pro Dei gloria, æternaque animæ ſuæ ſalute facere ſit paratus. *Et tollat crucem ſuam.* Quaſlibet ærumnas à Deo ſibi deſtinatas, ejuſque permiſſu ab hominibus ſibi illatas pietatis causâ; mala quælibet lubenti animo ſuſcipiat & conſtanter patiatur; & hac ratione, ſe ipſum nempè abnegando in vitæ periculis, & carnis afflictionibus, quaſi non ipſe, ſed alius pateretur; & crucem ſuam ferendo, ut ego meam ſum portaturus, *ſequatur me*, id eſt, imitetur. Apud S. Lucam habetur explicatiùs: *Tollat crucem ſuam quotidiè, & ſequatur me,*

18. *Qui enim voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.* Qui voluerit ſe ipſum ſervare in hoc ſæculo, ac propterea fidem negare, vel Dei legem violare non dubitaverit, ſe ipſum perdet in futuro ſæculo: contra verò qui ſe ipſum vitamque ſuam propter me in hoc mundo expoſuerit ac perdiderit, meliorem ac immortalem vitam in altero ſæculo recipiet. *Quid enim prodeſt homini, ſi mundum univerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua?* Metaphora eſt de foro ſumpta, in quo ſi quis de poſſeſſione locupleti, ſimul & de vita litigaret, nihil lucraretur ſi poſſeſſionem quidem obtineret, ſed vitam perderet. Quid juvabitur homo ſi mundum univerſum in hac vitâ lucretur, animam verò ſuam, ſe ipſum perdat in Dei judicio? Aut quid dabit homo quo ſe ipſum ab æterna perditione redimat, cùm in ipſam incurrerit, cùm de illius ſalute in judicio Dei actum fuerit? Nihil ſanè. Damnum enim prorſus in- A æſtimabile & irreparabile eſt. Confer cum Lucæ 9. 25. *Quid enim proficit homo, ſi lucretur univerſum mundum, ſe autem ipſum perdat, & detrimentum ſui faciat?*

19. *Filius enim hominis venturus eſt in gloria Patris ſui cum Angelis ſuis: & tunc reddet unicuique ſecundùm opera ejus.* Filius hominis, Ego ipſe, qui nunc vivo in carne paſſibili & mortali, veniam aliquando in gloria quæ mihi cum Patre communis eſt, quaſi Unigenito ipſius; non cum paucis Diſcipulis, ſed *cum Angelis*, qui miniſtri mei ſunt æquè ac Patris: & tunc reddam unicuique ſecundùm meritum operum, non externorum duntaxat, ſed internorum præcipuè; præmium bonis, ſupplicium malis. Quamobrem nullis muneribus aut precibus flecti poterit judex aut corrumpi, nullo perſona- B rum intuitu inclinari, ut ſalvum faciat eum qui ſeipſum perdere maluit.

20. *Amen dico vobis, Sunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno ſuo.* Quidam eorum qui hìc adſunt, non morientur, donec videant Filium hominis in ea gloria & Majeſtate, quâ in Regno ſuo fulgebit, apparentem. Id in Transfiguratione Chriſti impletum eſt, in qua gloriæ ejus ſpecimen, non omnes, ſed electi Diſcipuli, Petrus, Jacobus, & Joannes viderunt in Monte ſancto. Vel, donec videant Filium hominis, me qui brevi moriturus ſum, potenter regnantem in Eccleſia & in orbe, poſtquam reſurrexero, & in cœlos aſcendero, & tamquam Salvatorem mundi, verumque Deum, à multis adoratum & prædicatum. Miſſo namque Spiritu Sancto, Evangelii propagatio, Domino cooperante, & Apoſtolorum prædicationem confirmante innumeris miraculis, ipſum jam regnare comprobabat. Atque hunc ſen- C ſum indicare videtur Chriſti ſententia Marci 8. 39. *Amen dico vobis, Quia ſunt quidam de hic ſtantibus,* (adſtabant autem non Apoſtoli ſoli, ſed & turbæ) *qui non guſtabunt mortem, donec videant Regnum Dei veniens in virtute.* De hoc Chriſti Regno S. Petrus in concione ad Judæos loquebatur: *Hunc Jeſum reſuſcitavit Deus, cujus omnes nos teſtes ſumus. Dextera igitur Dei exaltatus, & promiſſione Spiritus Sancti accepta à Patre, effudit hunc, quem vos videtis & auditis. Non enim David aſcendit in cœlum: dixit autem ipſe: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Certiſſimè ſciat ergo omnis domus Iſrael, quia & Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus, hunc Jeſum quem vos crucifixiſtis.*

Origenes. S. Hilar. c. 17. in Matt. S. Joannes Chryſoſt. Hom. 57. in Matt. S. Hieron. in hunc locum. S. Ambroſ. lib. 7. in Lucam n. 5. S. Auguſt. in c. 2. Epiſt. ad Galat. n. 13. S. Leo Hom. de Transfigurat. Act. 2. 32. 33. 34.

Senſus Moralis.

I. ET *acceſſerunt ad Jeſum Phariſæi & Sadducæi tentantes: & rogaverunt eum ut ſignum de cœlo oſtenderet eis.* Sic hæretici & improbi, contrariis erroribus ac ſtudiis inter ſe diſſidentes, adversùs Chriſtum & ejus Eccleſiam, adversùs veritatem ac pietatem conſpiratione facta pugnant. *Nihil intereſt illis diverſa tractantibus, dum ad unius veritatis expugnationem conſpirent ... Hoc negotium illis non Ethnicos convertendi, ſed noſtros evertendi: Hanc magis gloriam captant, ſi ſtantibus ruinam, non ſi jacentibus elevationem operentur.* Deum tentant, antiquis prodigiis & miraculis quibus fides à Chriſto confirmata eſt, credere nolunt Athei & Politici, quibus nulla Religio, ut Sadducæis; ſigna E de cœlo volunt, quibus nec fidem adhiberent, *Cenſores Divinitatis.* Temeraria curioſitas gradus eſt ad hæreſim, immò ad atheiſmum. *Nobis curioſitate opus non eſt poſt Chriſtum Jeſum, nec inquiſitione poſt Evangelium. Cedat curioſitas fidei, cedat gloria ſaluti.*

Tertull. lib. de Præſcript. Hæret. c. 41. & 42.

Tertull. lib. 2. Contra Marcionem.

Tertull. lib. de Præſcript.

2. *At ille reſpondens, ait illis: Facto veſpere dicitis: Serenum erit, rubicundum eſt enim cœlum: & mane: Hodie tempeſtas, rutilat enim triſte cœlum. Faciem ergo cœli dijudicare noſtis, ſigna autem temporum non poteſtis ſcire?* Homines terreni de futuris eventibus ſolliciti ſunt, tempora obſervant, quærunt opportunum tempus res D ſuas temporales agendi: & tempus non arripiunt, quod ſemper opportunum adeſt, agendi maximum negotium, *unum neceſſarium*, ſalutis ſuæ. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* Præclarè de Mathematicis & Aſtrologis ſcripſit S. Auguſtinus: *Per impiam ſuperbiam deficientes à lumine tuo, tantò ante ſolis defectum futurum prævident, & in præſentia ſuum non vident.* Studiosè inquirunt an ſerenum vel pluvium futurum ſit cœlum: & non curant *pluviam illam voluntariam*, quàm ſegregat Deus hæreditati ſuæ. Quærunt an tranquillum futurum ſit an procelloſum mare: & tempeſtates non curant, pravarum cupiditatum & vitiorum conflicti, tentationumque & occaſionum peccati, quibus ſe exponunt, ventis in corde ſuo excitatas. *Impii quaſi mare fervens, quod quieſcere non poteſt; & redundant fluctus ejus in conculcationem & lutum.* Facto veſpere dicit, Serenum erit, rubicundum eſt enim cœlum: *Id eſt, Sanguine Paſſionis Chriſti, in primo adventu, indulgentia peccatorum datur.* Et mane, & hodie tempeſtas, rubet enim cum triſtitia cœlum: *id eſt, quod ſecundo adventu, igne præcedente venturus eſt.* Faciem ergo cœli judicare noſtis, ſigna autem temporum non poteſtis. *Signa temporum dixit de adventu ſuo vel paſſione, cui ſimile eſt roſeum cœlum veſpere: & item de tribulatione ante adventum*

2. Cor. 6. S. Auguſt. lib. 5. Confeſſio. num. c. 3. Pſal. 67. 10. Iſai. 57. 20. S. Auguſt. lib. 1. Quæſt. Evang. Quæſt. 20.

ſuum futura, cui ſimile eſt; manè roſeum cum triſtitia cœlum. Faciem cœli dijudicare ſcitis, & ſigna temporum non poteſtis. *Vide mitiſſimum Salvatoris animum: quamvis enim non diſcendi gratiâ, ſed reprehendendi, ſignum de cœlo quærerent, cauſam ſubjecit, quare negavit. Sicut enim in cœlo, inquit, aliud tempeſtatis, aliud ſereni temporis ſignum eſt, & nullus ſigno tempeſtatis conſpecto tranquillitatem exſpectat; neque tranquillo tempore tempeſtatem ſcrutatur: eodem modo de me cogitare oportet. Aliud enim tempus hujus adventus eſt, aliud futuri. His miraculis, quæ in terra facio, vobis nunc opus eſt: quæ verò in cœlo fiunt, illi tempori reſervantur. Nunc enim quaſi Medicus veni, tunc quaſi Judex adero; nunc quaſi errabundas oves reducam; tunc verò factorum rationes repetam. Et nunc quidem occultiùs, tunc verò apertiſſimè cœlo implicato, Sole abdito, Lunâ obſcuratâ veniam; tunc virtutibus cœlorum commotis, quaſi fulgor ſubitò meus adventus omnibus apparebit: ſed horum opportunum nunc tempus non eſt: non enim ad hæc, ſed ad Paſſionem veni atque ad mortem. Non audiſtis Prophetam dicentem:* Non contendet, neque clamabit, neque audietur foris vox ejus. *Et alium Prophetam rurſus*, Deſcendet ſicut pluvia in vellus. *Quòd ſi quis ea ſigna commemorat, quæ Pharaonis tempore facta fuerunt, ſciat tunc opportunè ad intuendum hoſti terrorem facta fuiſſe; quibus non eget, qui ad amicos & domeſticos venit.* Quomodo autem & magna illa, quæ petitis faciam, cùm parva hæc non credatis? Parva quantum ad oſtentationem dico. Nam virtute quidem multò hæc illis majora fuerunt. Quid enim peccatorum remiſſioni exæquabitur? aut quid majus excogitari poteſt, quàm mortuos excitare, dæmonia depellere, diſſolutum corporis compaginem verbo conſolidare?

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 54. in Matt.

Iſai 42. Pſal. 72.

3. *Generatio mala & adultera ſignum quærit: & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Jonæ Prophetæ. Et relictis illis, abiit.* Miracula & numero & magnitudine ſufficientia Chriſtus ediderat, ut Miſſionem ſuam ac Divinitatem comprobaret: unum adhuc neceſſarium erat Reſurrectionis ipſius, cujus figura in Jona exhibita fuerat, ut mortis ejus crucíſque ſcandalum tolleretur, ut implerentur Scripturæ, ut Chriſtiana Religio fundaretur, cujus Chriſtus à mortuis redivivus Sacerdos eſt in æternum, & victima glorioſa, quæ jam non moritur. Hinc Apoſtolus: *Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra.* Et rurſus: *Si confitearis in ore tuo Dominum Jeſum, & in corde tuo credideris quòd Deus illum ſuſcitavit à mortuis, ſalvus eris.* Vide quæ ad ſimilis explicationem ſententiæ diximus cap. 12. Non abſque conſideratione prætereundum eſt, quod S. Marcus refert, Chriſtum ingemuiſſe, cùm Phariſæi & Sadducæi tentantes eum, ſignum de cœlo poſtularunt; quod miſericordiæ ipſius argumentum eſt erga eos qui beneficiis ejus ac miraculis abutuntur, quos non deſerit omnipotens & piiſſimus Medicus, niſi quia inſanabiles malæ voluntatis vitio evaſerunt. *Et ingemiſcens ſpiritu, ait: Quid generatio iſta ſignum quærit?*

1. Cor. 15

Rom. 10.

Marci 8.

4. *Et cùm veniſſent Diſcipuli ejus trans fretum, obliti ſunt panes accipere.* Quid mirum, ſiquidem Panem vivum, qui de cœlo deſcendit, Panem Angelorum quo ſpiritualiter reficiebantur, ſecum habebant? Qui Chriſtum ſequitur, & guſtavit quàm ſuavis eſt Dominus, facilè rerum terrenarum obliviſcitur, vix ad corporis neceſſitates attendit, *Deo paſtus & ſaginatus*, ut de Moyſe Tertullianus ait.

Tertull. lib. de Jejuniis.

5. *Qui dixit illis: Intuemini & cavete à fermento Phariſæorum & Sadducæorum.* Fermentum Phariſæorum, ſuperbia, invidia, hypocriſis. Ab iſtorum contagione vitiorum, quæ eò pernicioſiùs & periculoſiùs graſſantur, quò ſpiritalia ſunt, minoremque ſui ingenerant horrorem, ſibi caveant maximè, qui eruditione, pietate, vitæ auſteritate ſingulares videntur & celebrantur. Vitæ futuræ oblivio æternæque ſalutis incuria, fermentum Sadducæorum eſt, qui nec animæ immortalitatem, nec reſurrectionem corporis credebant. Quot ex iis qui ſe Chriſtianos eſſe profitentur, ita vivunt, ac ſi neutrum crederent, bonis temporalibus & terrenis voluptatibus penitùs immerſi, quaſi aliam æternamque vitam non exſpectarent. Simplicitas & humilitas Chriſtiana, bonorumque æternorum exſpectatio, Chriſti fermentum eſt, quo conſperſa anima creſcit in augmentum Dei, & cor fervens dilatatur, ſurſumque ad Dominum erigitur.

6. *At illi cogitabant intra ſe, dicentes: Quia panes non accepimus. Sciens autem Jeſus dixit: Quid cogitatis intra vos modicæ fidei, quia panes non habetis?* &c. Apoſtolorum infirmitas, antequam Spiritus Sancti deſcenſu renovati & confirmati fuiſſent, oſtendit gratiæ Chriſti neceſſitatem, ut ejus documenta & præcepta capiamus, memoriâ teneamus, diligamus, impleamus. De corporis quàm de animæ neceſſitatibus priùs cogitat, magiſque ſollicitus eſt infelix homo, de corpore cibis materialibus alendo, magis quàm de anima Dei verbo, Spiritu, gratiâ, Chriſtique Corpore reficienda. Hujus defectûs origo, infirmitas fidei eſt. Ob hanc acriter, ſed amanter Diſcipulos reprehendit Dominus Jeſus, ſuaque illa increpatione ipſos & à Judaicis obſervationibus abducit, & editorum à ſe miraculorum, adeòque gratiarum illis collatarum memoriam renovat, & ipſos ad majorem fidem atque fiduciam excitat, ut jam non formident neque contremiſcant ſi quando ſibi deficere panes viderint, ſed omnia hæc caduca negligant, ejus providentiæ & bonitati confidentes, qui *dat eſcam timentibus ſe*; & *non affliget fame animam juſti*. Nobis etiam documento eſt increpatio illa Chriſti, ne ſubditis ſemper adulemur, ſed eos arguamus, & increpemus, quoties ipſorum ſaluti expedit, *in ſpiritu lenitatis, in omni patientia & doctrina:* nec optemus etiam ut nobis ſemper blandiantur, ac remiſſiùs molliùſque nobiſcum agant. Ne etiam velimus proſperis ac ſecundis rebus ſemper uti: quia & adverſis erudiri, atque emendari nobis utile eſt ad ſalutem; ideo Deus rerum adverſarum & ſecundarum, calamitatum & conſolationum viciſſitudines amicos ſuos experiri voluit, ut Abraham, Iſaac, Jacob, Moyſen, Job, Apoſtolos.

Proverb. 10. 3.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 54. in Matt.

7. *Tunc intellexerunt, quia non dixerit cavendum à fermento panum, ſed à doctrina Phariſæorum & Sadducæorum.* Moralis corrupta, fermentum eſt ex corruptione cordis originem ducens, quæ mores plurimorum inficit ac depravat, & longè latèque vim ſuam peſtiferam brevi temporis intervallo diffundit. Moralis corruptæ dogmata rectè cum Tertulliano appellaverim *Doctrinas venenorum*. Pinxit quidam, (ſi Æliano Varroni fides,) Homerum carmina eructantem, tum alios Poëtas excipientes quæ ille eructaſſet. Ingenioſum commentum, ut ab eo cæteros Poëticam hauſiſſe ſignificaret. Homeri loco in tabula pingamus Luciferum virulenta dogmata, Moralis Chriſtianæ puritatem corrumpentia evomentem, & molliorum opinionum, quæ hominis libertati, cupiditati, ſæculi conſuetudini contra Dei Legem favent, Auctores, qui avidè ſordes illas lambunt, excipiunt, & ad hominum perniciem effundunt, *Fermentum vetus, fermentum malitiæ & nequitiæ*, quod *totam* Chriſtianæ plebis *maſſam corrumpit*. His hominibus *Lex mendacium, diabolus religio, ſacrificium turpitudo*. Sectæ duæ Moralis Chriſtianæ puritati oppoſitæ à Judæis ad Chriſtianos pleroſque ſpiritum ſuum erroreſque tranſmiſerunt. Prima Phariſæorum, qui externa dumtaxat religionis & pietatis opera exercent ad pompam & oſtentationem, charitate & humilitate neglectis, quæ ſunt Religionis anima. Hi mulierculis ſimiles, quæ cùm naturali careant pulchritudine, fuco ſibi fallacem decorem & gratiam arceſſunt: Sponſæ Chriſti longè diſſimiles, cujus *Omnis gloria ab intus.* Altera ſecta Sadducæorum eſt, qui alia præter temporalia terrenaque bona, aliam præter hujus vitæ felicitatem non credunt, non agnoſcunt, aut certè ſic vivunt quaſi non crederent. Quamobrem iis adulantur & ſerviunt, qui temporalis proſperitatis arbitri & domini videntur. His apprimè convenit illud Iſaiæ: *Et vos qui dereliquiſtis Dominum, qui obliti eſtis Montem*

Tertull. lib. de Præſcript. c. 34.

1. Cor. 5.

S. Leo ſerm. 15. c. 4.

Pſal. 44.

Iſaiæ 65. 18.

ſanctum meum, qui ponitis Fortunæ menſam, & libatis ſuper eam. Hi Judæos imitantur, qui cùm Ægyptiorum idola adoraſſent, à Jeremia Propheta reprehenſi, reſponderunt: *Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te: ſed facientes faciemus omne verbum quod egredietur de ore noſtro, ut ſacrificemus Reginæ Cœli, ſicut fecimus nos, & Patres noſtri, Reges noſtri, & principes noſtri in urbibus Juda, & in plateis Jeruſalem: & ſaturati ſumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus.* Achaz Regis Juda impietatem imitantur, qui variis plagis ob ſcelera ſua à Domino afflictus, impietatem auxit, & Aſſyriorum hoſtium ſuorum Diis victimas immolavit, dicens: *Dii Regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo victimis, & aderunt mihi: cùm è contrario ipſi fuerint ruinæ ei, & univerſo Iſraël.*

Jerem. 44. 16. 17. — *2 Paralip. 28. 23.*

8. *Venit autem Jeſus in partes Cæſareæ Philippi, & interrogabat Diſcipulos ſuos, dicens: Quem dicunt homines eſſe Filium hominis? At illi dixerunt: Alii Joannem Baptiſtam, alii autem Eliam, alii verò Jeremiam, aut unum ex Prophetis. Dicit illis Jeſus: Vos autem, quem me eſſe dicitis?* Humilitatem & modeſtiam verbis factiſque perpetuò docet Dominus Jeſus. Humili Filii hominis nomine vocari amat, ut hominum ſuperbiam jactantiamque damnet, qui vanis honorum titulis intumeſcunt. *Vocaverunt nomina ſua in terris ſuis.* Non curioſitate, non inanis gloriæ ſtudio Chriſtus inquirit quæ ſint hominum de ſe opiniones: non modò enim varios ſermones hominum de ſe noverat, ſed & cogitationes illorum. Verùm neceſſitas inſtruendi Diſcipulos ſuos, ipſoſque adversùs Mundi errores & pravas opiniones muniendi, impulit ipſum ut id ab iis quæreret. Sic Paſtores animarum & Prædicatores inquirere debent quid populi de Religione, quid de Moralis Chriſtianæ officiis ſentiant, ut ſi qui errores ſparſi fuerint, vel obrepſerint, eos impugnent ac deſtruant. de ſe verò quàm honorificè ſentiant, curioſè inquirere non debent, ne gloriam ſuam, non Dei quærere videantur. Curent tantùm ut in omnibus exhibeant ſe ſicut Dei Miniſtros, & bonus odor Chriſti ſint in Eccleſia. Utinam Chriſtum imitarentur Eccleſiaſtici Religioſique viri, nec ſæculi rebus ſe immiſcerent, aut de his quæ in ſæculo fiunt vel dicuntur, ſermones inter ſe vel cum ſæcularibus hominibus haberent, niſi quatenus ad Religionem vel Miniſterium ſuum referuntur! At non Eccleſiaſticis modò Religioſiſque viris, ſed Chriſtianis omnibus curioſæ illæ, otioſæ, vanæ confabulationes ſunt interdictæ, qui de omni verbo otioſo rationem reddituri ſunt in judicio Dei, & loqui debent ut & cogitare *quæcumque ſunt vera, quæcumque pudica, quæcumque juſta, quæcumque ſancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ.* Ideo juniores viduas Apoſtolus graviter corripit, quæ *otioſæ diſcunt circuire domos; non ſolùm otioſæ, ſed & verboſæ & curioſæ, loquentes quæ non oportet.* Chriſtianus Dei Spiritu vivens, nonniſi cum Deo, de Deo, & pro Deo loqui debet, ad ejus gloriam, & ædificationem proximi: *Si quis loquitur, quaſi ſermones Dei.* LOQUAMUR *Dominum Jeſum quia ipſe eſt ſapientia, ipſe eſt verbum Dei. Nam & hoc ſcriptum eſt*: Aperi os tuum verbo Dei. *Ipſum ſpirat, qui ſermones ejus reſonat, & verba meditatur. Ipſum ſemper loquamur. Cùm de ſapientia loquimur, ipſe eſt: cùm de virtute loquimur, ipſe eſt: cùm de juſtitia loquimur, ipſe eſt, cùm de pace loquimur, ipſe eſt: cùm de veritate, & vita & redemptione loquimur, ipſe eſt.* Verba ſunt S. Ambroſii, Enarrat. in Pſal. 36.

Pſal. 48. 12. — *Philipp. 4 8.* — *1. Timot. 5. 13.* — *1. Petri 4. 11.*

At illi dixerunt: Alii Joannem Baptiſtam, alii Eliam, &c. *Varietas opinionum venit ex ignorantia veritatis.* Non ex humani ingenii conjecturis, non ex vulgi rumoribus, non ex Philoſophorum opinionibus, non ex Sapientum & Potentum hujus ſæculi arbitrio; ſed ex verbo Dei, ex Eccleſiæ doctrina de rebus Religionis judicium ferendum eſt. *Ubinam veritas collocanda? In conjecturis? ſed incerta conceptio eſt: in fabulis? ſed fœda relatio eſt: in adoptionibus? ſed paſſivâ & municipiis adoptatio eſt. Denique apud Philoſophos incerta, quia varia; apud Poetas omnia indigna, quia turpia; apud populos paſſiva omnia, quia voluntaria.*

Tertull. lib 2. ad Nationes

Vos autem, quem me eſſe dicitis? *Significat, præter id quod in ſe videbatur, eſſe aliud ſentiendum. Hæc enim confeſſionis tenenda ratio eſt, ut ſicut Dei Filium, ita & Filium hominis meminerimus; quia alterum ſine altero nihil ſpei tribuit ad ſalutem.* Vos autem, quem me eſſe dicitis? *Illis quia homines ſunt, humana opinantibus, vos qui eſtis dii, quem me eſſe exiſtimatis?* Illos ſcilicet deos dixit, ad quos ſermo Dei factus eſt. *Ego dixi, Dii eſtis, & filii Excelſi omnes*... adoptione, non gratiâ. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.* Quamdiu vivimus Mundo, homines dumtaxat ſumus: Mundo moriendum eſt per fidem, per charitatem, per pœnitentiam & mortificationem Chriſtianam, ut Deo viventes, dii ſimus. Sed heu! malumus Mundo, carnique vivere, quàm dii fieri, quod de Imperatore Tertullianus facete dixit, quem Ethnici Deum appellabant. *Qui Deum Cæſarem dicitis, & deridetis, dicendo quod non eſt, & maledicitis, quia non vult eſſe quod dicitis*: MAVULT *enim* VIVERE, QUAM DEUS FIERI.

S. Hilar. l. 6. in S. Matt. — *S. Hilar. in hunc locum.*

9. *Reſpondens Simon Petrus dixit: Tu es Chriſtus Filius Dei vivi. Reſpondens autem Jeſus, dixit ei: Beatus es Simon Barjona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt.* Unus Petrus pro omnibus loquitur, ut unitas fidei, unitas Apoſtolatûs, unitas Eccleſiæ, cujus perſonam gerit, ſignificetur. *Petrus Eccleſiæ unicæ typus, in Apoſtolorum ordine primus, in Chriſti amore promptiſſimus, reſpondet pro omnibus. Unus pro multis dedit reſponſum, unitas in multis.* Hanc unitatem diligere ac tueri uſque ad ſanguinis effuſionem debemus. *Non enim habet Chriſti charitatem, qui Eccleſiæ non diligit unitatem.* Tu es Chriſtus Filius Dei vivi. *Ille dixit ſe Filium hominis, & Petrus eum dixit Filium Dei vivi. Optimè ille commemorabat quod miſericorditer exhibuerat: ille commemorabat quod in claritate permanebat. Verbum Dei commendat humilitatem ſuam, homo agnoſcit claritatem Domini ſui... Et revera juſtum eſt: humiliavit ſe propter nos, glorificemus illum nos; non enim Filius hominis propter ſe eſt, ſed propter nos.*

S. Auguſt. ſerm. 76. alias 13. de Verbis Apoſtoli. — *S. Auguſt. Tract. 21. in Joan. n. 11.*

10. *Beatus es, Simon Barjona, quia caro & ſanguis non revelavit tibi,* &c. In cognitione & amore Dei, & Chriſti poſita eſt beatitudo hominis Chriſtiani, non in divitiis, non in generis claritate, non in terrena ſapientia & ſcientia rerum creatarum. *Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* Hæc dicit Dominus: *Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, & non glorietur fortis in fortitudine ſua, & non glorietur dives in divitiis ſuis: ſed in hoc glorietur, qui gloriatur, ſcire & noſſe me.* Non in rerum naturalium & humanarum cognitione ſita eſt felicitas noſtra. *Infelix enim homo, qui ſcit illa omnia,* Domine Deus, *te autem neſcit. Beatus autem qui te ſcit, etiamſi illa neſciat. Qui verò & te & illa novit, non propter illa beatior, ſed propter te ſolum beatus eſt, ſi cognoſcens te ſicut Deum glorificet, & gratias agat, & non evaneſcat in cogitationibus ſuis... Vanitas eſt enim mundana iſta etiam nota profiteri; pietas autem tibi confiteri.* Beatus es, Simon Barjona, &c. *Ideo beatus es, quia Pater meus te docuit, nec terrena opinio te fefellit, ſed inſpiratio cœleſtis te inſtruxit: & non caro & ſanguis, ſed ille me tibi, cujus ſum Unigenitus Filius, indicavit.*

Ioann. 17. 3. — *Jerem. 9. 23.* — *S. Auguſt. lib. 5 Confeſſionum c. 4 & 5.* — *S. Leo ſerm. 3.*

11. *Et ego dico tibi, Quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Hoc eſt, *Sicut Pater meus tibi manifeſtavit Divinitatem meam: ita & ego tibi notam facio excellentiam tuam.* Quia tu es Petrus: *id eſt, Cùm ego ſim inviolabilis petra, ego lapis angularis qui facio utraque unum, ego fundamentum præter quod nemo poteſt aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute ſolidaris, ut quæ*

S. Leo ibid.

mihi poteſtate ſunt propria, ſint tibi mecum participatione communia. Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſùs eam. *Super hanc, inquit, fortitudinem extruam Templum: & Eccleſiæ meæ cælo inferenda ſublimitas, in hujus fidei firmitate conſurget. Hanc confeſſionem portæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt: vox enim iſta, vox vitæ eſt: & ſicut Confeſſores ſuos ad cæleſtia provehit, ita negatores ad inferna demergit......* Manet *ergo diſpoſitio Veritatis, & beatus Petrus in accepta fortitudine petræ perſeverans, ſuſcepta Eccleſiæ gubernacula non reliquit. Sic enim præ cæteris eſt ordinatus, ut dum petra dicitur, dum fundamentum pronuntiatur, dum Regni cœlorum Janitor conſtituitur, dum ligandorum ſolvendorumque arbiter, manſura etiam in cœlis judiciorum ſuorum definitione præficitur, qualis ipſi cum Chriſto eſſet ſocietas, per ipſa appellationum ejus myſteria noſceremus. Qui nunc plenius & potentiùs ea, quæ ſibi commiſſa ſunt, peragit, & omnes partes officiorum atque curarum in ipſo & cum ipſo, per quem eſt glorificatus, exequitur. Si quid itaque à nobis rectè agitur, rectèque diſcernitur: ſi quid à miſericordia Dei quotidianis ſupplicationibus obtinetur; illius eſt operum atque meritorum, cujus in Sede ſua vivit poteſtas, & excellit auctoritas. Hoc enim obtinuit illa confeſſio, quæ à Deo Patre Apoſtolico inſpirata cordi, omnia humanarum opinionum incerta tranſcendit, & firmitatem petræ, quæ nullis impulſionibus quateretur, accepit. In univerſa namque Eccleſia;* Tu es Chriſtus Filius Dei vivi, *quotidie Petrus dicit: & omnis lingua quæ confitetur Dominum, magiſterio hujus vocis imbuitur. Hæc fides diabolum vincit, & captivorum ejus vincula diſſolvit. Hæc eruptos Mundo inſerit cælo, & portæ inferi adverſùs eam prævalere non poſſunt. Tantâ enim divinitùs ſoliditate munita eſt, ut eam neque hæretica unquam perrumpere pravitas, nec Pagana potuerit ſuperare perfidia.*

S. Leo, ſerm. 2. cap. 3.

S. Ioannes Chryſoſt. Orat. in S. Petrum & Eliam Tom. 1.

12. *Et tibi dabo claves Regni cœlorum* Eliæ lingua *clavis cœlorum* fuit: ſiquidem pluviam per annos plurimos cohibere potuit, & precibus deinde ſuis excitare. *Vivit Dominus Deus Iſraël, in cujus conſpectu ſto, ſi erit annis his ros & pluvia; niſi juxta oris mei verba.* Verùm longè major S. Petri quàm Eliæ poteſtas: illi ſiquidem Chriſtus ipſe poteſtatem & auctoritatem dedit aperiendi claudendique cœlum peccatoribus, ut ſpiritalem gratiæ imbrem in animas eliceret, vel ſuſpenderet. *Et tibi dabo claves Regni cœlorum.* An non glorificati gloria eſt, in terra manere, & cœlum claudere? Vitam communiter inter homines vivere, atque ſupernas cœlorum ſedes ſubditis auctoritate poteſtatis exhibere?

3. Reg. 17

S. Greg. ſeu alius Auct. Comment. in 1. Regum lib. 2. c. 2.

Et quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. S. Petro, quatenus Eccleſiæ perſonam gerit, & omnium Epiſcoporum caput & forma eſt, poteſtas remittendi peccata confertur à Chriſto, ut innoteſcat illam extra Eccleſiæ unitatem non eſſe, aut exerceri non poſſe. *Columba ligat, columba ſolvit; ædificium ſupra petram ligat & ſolvit. Timeant ligati, timeant ſoluti. Qui ſoluti ſunt, timeant ne ligentur: qui ligati ſunt, orent ut ſolvantur.* Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur: *& præter hanc Eccleſiam nihil ſolvitur. Quatriduano mortuo dicitur,* Lazare veni foras. *Et prodiit de monumento inſtitis ligatus manibus & pedibus. Excitat Dominus ut mortuus de monumento prodeat, ſi cor tangit, ut peccati confeſſio foras exeat. Sed parum adhuc ligatus eſt. Dominus ergo poſtquam exiit Lazarus de monumento, ad Diſcipulos, quibus dixerat,* Quæcumque ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cœlo: Solvite, *inquit,* eum, & ſinite abire. *Per ſe excitavit, per Diſcipulos ſolvit.* Hac poteſtate abutuntur Sacerdotes, qui peccatores ligant vel abſolvunt contra legem à Chriſto poſitam, & contra Regulas Eccleſiæ. Tunc tantùm Miniſtrorum ſuorum ſententiam Chriſtus in cœlis ratam habet, cùm ſecundùm Leges verbo ipſius traditas, & Eccleſiæ Decretis explicatas ligant vel ſolvunt in terris. Hinc S. Ambroſius explicans illum Pſalmi 118. Verſum, *Et de lege tua miſerere mei*, ait: *Lege miſeretur, qui cum juſtitia ſapientiaque miſeretur; ut ea dimittat, quæ ſcit jure poſſe dimitti; ne cùm alterius miſeretur, ſeipſum legi faciat obnoxium.* Et exponens illa verba: *Miſerere mei ſecundùm eloquium tuum*; ait: *In ipſa Eccleſia, ubi maximè miſereri decet, teneri quàm maximè debet forma juſtitiæ; ne quis à Communionis conſortio abſtentus, brevi lacrymula, atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus Communionem, quam plurimis debet poſtulare temporibus, facilitate Sacerdotis extorqueat. Nonnè cùm uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapſionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ incentivum tribuit delinquendi. Hoc eò dictum eſt, ut ſciamus ſecundùm verbum Dei, ſecundùm rationem, diſpenſandam eſſe miſericordiam debitoribus.* Et tibi dabo claves Regni cœlorum, &c. *Iſtum locum non intelligunt Epiſcopi & Preſbyteri, qui aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio, ut vel damnent innocentes, vel ſolvere ſe noxios arbitrentur; cùm apud Deum non ſententia Sacerdotum, ſed reorum vita quæratur.* Sed nec in aperiendo verè pœnitentibus nimis difficiles præbere ſe debent, quibus claves Regni cœlorum ſunt commiſſæ: *Nuſquam tam vigere debent viſcera miſericordiæ, quàm in Catholica Eccleſia, ut tamquam vera Mater nec peccantibus filiis ſuperbè inſultet, nec correctis difficilè ignoſcat.*

S. Auguſt. ſerm. 295 aliàs de Diverſis 108. — Proverb. 5. 22. — S. Ambroſ ſerm. 4. in Pſal. 118 n. 23. — Et ſerm 8 n. 26. — S. Hieron. in c. 16. S. Matt. — S. Auguſt. lib. de Agone Chriſtiano. c. 30.

13. *Exinde cœpit Jeſus oſtendere Diſcipulis ſuis, quia oporteret eum ire Jeroſolymam, & multa pati à Senioribus, & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die reſurgere.* Divinitatem ſuam illis primùm revelavit, moxque Paſſionis ſuæ, mortis, ac Reſurrectionis Myſteria illis declaravit; quia *Chriſtus Crucifixus Judæis*, qui Chriſti Jeſu divinitatem non credunt, *ſcandalum, Gentibus autem ſtultitia* ſolis Chriſtianis *Dei virtus eſt & ſapientia.* Patitur autem & poſt Reſurrectionem Chriſtus, non à Judæis, ſed à Chriſtianis; non Jeroſolymis, ſed in Eccleſia, ipſum ſiquidem mali Chriſtiani contemnunt, injuriis afficiunt, vitam ejus Evangelio omnino contrariam agentes; ipſum peccatis ſuis, quantum in ipſis eſt, crucifigunt; eripiunt illi vitam, non quidem corporis glorioſi, cui mors jam dominari non poteſt, ſed vitam ſpiritualem quâ in juſtorum cordibus vivit. *Rurſum Crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei, & oſtentui habentes.* Patitur autem præcipuè à divitibus & potentibus ſæculi, à Sacerdotibus ambitioſis & avaris, à Doctoribus ſuperbis. Diſcipulis porrò ſuis oſtendit Chriſtus, quia oporteret eum ire Jeroſolymam, & multa pati & occidi, & tertia die reſurgere: ut ſignificaret hominem Chriſtianum, qui Spiritu Chriſti vivit & agitur, qui Dei in cruce pro ejus ſalute morientis Filius eſt, ac diſcipulis, vitam, ærumnas, amaritudines ipſi vitæ adjunctas, tolerare debere cum patientia; mortem obire cum lætitia; reſurrectionem exſpectare cum fiduciâ. Mortem neceſſitatis nomine vulgus hominum appellat. Id verò nominis vitæ ſancti tribuunt. *Mihi vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum.* Apoſtolus *Aliud ad vitæ neceſſitatem refert, aliud ad mortis utilitatem. Denique & Simeon qui ait,* Dimitte ſervum tuum, *propter Chriſtum exſpectabat. Chriſtus enim Rex noſter eſt, & ideo quod Rex jubet, deſerere non poſſumus aut contemnere. Vivere ergo ſervo Dei Chriſtus eſt, & mori lucrum. Quaſi ſervus enim non refugit vitæ obſequium, & quaſi ſapiens lucrum mortis amplectitur. Lucrum eſt, evaſiſſe incrementa peccati; lucrum fugiſſe deteriora, & ad meliora tranſiſſe. Et addidit:* Diſſolvi enim, & cum Chriſto eſſe, multò melius; permanere autem in carne, magis neceſſarium propter vos. *Aliud melius, aliud neceſſarium. Neceſſarium,*

1. Cor. 1. — Hebr. 6. 6. — Philipp. 1 — S. Ambroſ lib. de Bono Mortis c. 2.

propter fructum operis ; melius, propter gratiam & copulam Chriſti. Reſurrectionis autem exſpectationis ſuſtentari debemus & roborari, ut & vitam ejuſque ærumnas patienter feramus, & mortem læto animo obeamus. *Fiducia Chriſtianorum, Reſurrectio mortuorum... Spes Reſurrectionis, faſtidium eſt mortis.*

Tertull. lib. de Reſurrectione Carnis c. 1. Idem lib. 1. ad Nationes.

14. *Et aſſumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens : Abſit à te, Domine, non erit tibi hoc.* Animalis homo non percipit quæ Dei ſunt: & de illius tamen conſiliis & Myſteriis vult ferre judicium. Deum incarnatum, paſſum & mortuum fuiſſe, humana ratio non capit. Sed *Demus Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inveſtigare non poſſe. In talibus rebus tota ratio facti, eſt potentia facientis.* Qui converſus, dixit Petro: Vade poſt me, ſatana, ſcandalum es mihi, quia non ſapis ea quæ Dei ſunt, ſed ea quæ hominum. Idem ipſe *Petrus paulò ante beatus, poſtea ſatanas, in momento uno, infra pauca verba. Miraris differentiam nominum, differentias attende cauſarum. Attende cauſam quare beatus:* Quia non tibi revelavit caro & ſanguis, ſed Pater meus qui in cœlis eſt. *Ideo beatus, quia tibi caro & ſanguis non revelavit. Si enim caro & ſanguis hoc tibi revelaret ; de tuo: quia verò caro & ſanguis non tibi revelavit, ſed Pater meus qui in cœlis eſt ; de meo, non de tuo. Quare de meo? Quia* Omnia quæ habet Pater, mea ſunt. *Ecce audiſti cauſam quare beatus, & quare Petrus. Quare autem illud quod horreſcimus, & repetere nolumus? Quare niſi quia de tuo?* Non enim ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum..... *Timuit ne perderet morientem, quem confeſſus fuerat vitæ fontem. Turbatus eſt, dicens:* Abſit à te Domine, non fiet iſtud. *Propitius eſto tibi, Deus, nolo te mori. Petrus dicebat Chriſto, Nolo te mori, ſed meliùs dicebat Chriſtus, Volo pro te mori.... Hoc intuentes nos Eccleſiæ membrum, diſcernamus quid de Dei, quid de noſtro. Tunc enim non titubabimus, tunc in petra fundabimur, fixi & ſtabiles erimus adverſus ventos, imbres, flumina, tentationes videlicet præſentis ſæculi. Illum videte Petrum, qui tunc erat figura noſtra: modò fidit, modò titubat ; modò immortalem confitetur, modò timet ne moriatur: Proinde quia Eccleſia Chriſti habet firmos, habet & infirmos ; nec ſine firmis poteſt eſſe, nec ſine infirmis: in eo quod dixit Petrus:* Tu es Chriſtus Filius Dei vivi, *firmos ſignificat ; in eo autem quòd trepidat & titubat, & Chriſtum pati non vult, mortem timendo, vitam non agnoſcendo, infirmos Eccleſiæ ſignificat.* Vade poſt me, ſatana, ſcandalum mihi es, quia non ſapis ea quæ Dei ſunt. *Tanta ei religio fuit pro humani generis ſalute patiendi, ut Petrum primum Filii Dei confeſſorem, Eccleſiæ fundamentum, cœleſtis regni janitorem, & in terreno judicio judicem cœli, ſatanæ convitio nuncuparet* ; Quia ipſum à paſſione, Cruce & morte abſterrere voluit. *Vocavit ſatanam, eò quòd ſaluti etſi neſciens adverſaretur, qui Salvatorem mori prohiberet..... Fuit autem poſtea fortis ut mors Petri dilectio, cùm ex promiſſione Jeſu Chriſti indutus virtute ex alto tanta cœpit virtute diligere, ut in concilio prohibitus prædicare nomen ſanctum, conſtanter prohibentibus reſponderet: Obedire oportet magis Deo quàm hominibus. Tunc demum tota virtute dilexit, cùm nec vitæ ſuæ pepercit pro dilectione.* Quicumque nos à via Chriſti, à via Crucis, à via pœnitentiæ & mortificationis Chriſtianæ vult abducere, velut adverſarius & inimicus ſalutis noſtræ à nobis habeatur. Falſa & carnalis amicitia eſt, quæ nos ab amore Crucis avertit, quàm Chriſtum tam vehementer deſideravit, tam ardenter dilexit; ut ejus ſubeundæ causâ, è ſinu Patris in terras deſcenderet, & homo fieret. *Taceo quod figitur ; in hoc enim venerat. Chriſtus mori miſſus, naſci quoque neceſſariò habuit, ut mori poſſet. Forma moriendi, cauſâ naſcendi eſt.*

S. Auguſt. Epiſt. 137 aliàs 3.

Idem ſerm. 76. aliàs 13. de Verbis Domini c. 2.

S. Hilar. Tract. in Pſal. 131. n. 4.

S. Bern. ſerm. 20. in Canticа n. 6.

Tertull. lib. de Patientia & lib. de Carne Chriſti.

15. *Tunc Jeſus dixit Diſcipulis ſuis: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Dixiſti, Petre, ut me à Paſſione & cruce ſubeunda abſterreres, *Abſit à te Domine, non erit*

A *tibi hoc.* Ego verò tibi reſpondeo: Quòd non ſolùm me impedire & meam paſſionem ægrè ferre, damno tibi erit, verùm etiam nulla tibi ſpes ſalutis ſupererit, niſi & ipſe ad paſſionem ſemper paratiſſimus ſis. *Si quis vult poſt me venire.* Non impello, non cogo, ſed liberam ſingulorum voluntatem alliciens, dico, *Si quis vult.* Non enim ad afflictiones & onera, nec ad ſupplicia & pœnas, ut cogere mihi opus ſit, ſed ad ineffabilia bona voco, quorum ea natura eſt, ut facilè per ſe ipſam vos invitare poſſit. His dictis vehementer eos attraxit: nam ſicut qui vim affert plerumque avertit animos ; ſic qui liberos eos relinquit, multò magis attrahit. Potentior enim eſt mitis oratio, quam violenta. *Si quis vult poſt me venire.* Magna enim ſunt, ait, quæ retribuo, ac talia, ut ultro homines ad ea concurſuros minimè dubium ſit. Non enim ſi quis aurum atque argentum proponeret, vim inferret:

B Quantò igitur magis ubi de cœleſtibus bonis agitur, inferenda non eſt? *Si quis vult venire poſt me.* Nec verò ſatis eſt eo modo me ſequi, quo nunc ſequimini, mihi adhærentes, ſed multi labores tolerandi, multa pericula ſubeunda. Non enim, ô Petre, quoniam me Filium Dei confeſſus es, propter hoc ſolum tibi coronæ expectandæ ſunt, & quaſi tibi hoc ſatis fuerit ad ſalutem, totâque res conſummata ſit, in otio & voluptate vivendum. Quamvis enim quia Filius ſum Dei, omnium te periculorum expertem facere valeam, tui tamen gratiâ nolo, ut & ipſe nonnihil de tuo conferas, & illuſtrior evadas. Quemadmodum enim qui ludicrum inſtituit agonem, ſi cui athletarum amicitiâ jungitur, numquam eum ob benevolentiam ſuam tantùm, niſi etiam deſcenderit in certa-

C men, coronabit ; qui proprium illius videlicet laborem deſiderat, & quò magis eum diligit, eò magis victorem videre, adeòque & fortiter ac ſtrenuè certare cupit: Ita Chriſtus quos maximè diligit, eos non ſolùm auxilio ſuo, verùm & ſuis laboribus immortales vult promereri coronas. *Qui certat in agone, non coronatur niſi legitimè certaverit. Labora ergo,* inquit Apoſtolus, *ſicut bonus miles Chriſti Jeſu.* Si quis vult, ſive vir, ſive mulier, ſive Princeps, ſive ſubditus, hanc viam ingrediatur. *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum.* Si intelligis quid ſit alium abnegare, facilè percipies quid ſit abnegare te ipſum. Qui alium jam abnegavit, fratrem puta, aut ſervum, aut quemvis alium, ſi cædi eum virgis videat, ſi arceri vinculis, quidquid aliud mali pati eum conſpexerit, non accurrit, non auxiliatur, non flectitur, nec

D prorſus ullo modo movetur, ceu qui penitùs ab illo alienatus eſt. Sic igitur nullo nos pacto corpori noſtro parcere vult, ut neque ſi cæditur, neque ſi pellitur, neque ſi uritur, nec ſi quid aliud hujuſmodi patitur, ei parcamus. Quid dixi, non parcamus: cùm id profectò ſit verè parcere? Nam etiam tunc patres filiis maximè parcunt, cum præceptoribus illos tradentes maximè rogant ne parcant. Sic igitur Chriſtus. Non dixit tamen, Ne parcas, ſed luculentiùs & expreſſiùs, *Abnega temetipſum,* pericula ſubi, certaminibus te offer, & quaſi alius hæc patiatur, afficiare.

S. Joan. Chryſ. Hom. 56. in S. Matt.

2. Tim. 2.

Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum. Præceptum iſtud ad plura pertinet, quorum neceſſaria ſit

E alienatio. *Nam & diabolo imprimis renuntiamus, itemque affectionibus carnis, conſuetudini etiam vitæ quæ perfectioni ſalutis adverſatur. Et quod his omnibus magis neceſſarium eſt, quilibet ſibimetipſi renuntiat, qui exuit veterem hominem cum actibus ſuis. Poſtremò affectionibus cunctis mundanis, quæ pietatis propoſitum valeant impedire, nuntium remittit.* Chriſtianus ſeipſo, amoreque proprio vacuus, Deo plenus eſſe debet: Hoc eſt, abnegare ſe ipſum. Durum videtur & grave quod Dominus imperavit, ut ſi quis eum vult ſequi, abneget ſeipſum. *Sed non eſt durum nec grave quod ille imperat, qui adjuvat ut fiat quod imperat. Quicquid enim durum eſt in præceptis, ut ſit leve charitas facit.* Novimus quanta ipſe amor faciat. Plerumque etiam ipſe amor reprobus atque laſcivus eſt: quanta homines dura perpeſſi ſunt, quanta indigna & intolerabilia pertulerunt,

S. Baſilius Regul. fuſius Diſput. Interrog. 8.

S. Auguſt. ſerm. 96. aliàs de Diverſis 47. c. 1.

ut pervenirent ad id quod amaverunt? Sive ſit amator pecuniæ, qui vocatur avarus; ſive ſit honoris amator, qui vocatur ambitioſus; ſive ſit corporum pulchrorum amator, qui vocatur laſcivus. Et quis poſſet enumerare omnes amores? Conſiderate tamen quantùm laborent omnes amatores, nec ſentiunt quod laborant: & tunc ab eis plus laboratur, quando à labore quiſque prohibetur. *Cùm ergo tales ſint homines plures, quales ſunt amores, nihilque aliud curæ eſſe debeat quomodo vivatur, niſi ut quod amandum eſt eligatur: quid miraris, ſi ille qui diligit Chriſtum, & qui vult ſequi Chriſtum, amando negat ſe ipſum? Si enim perit homo amando ſe, profectò invenitur negando ſe. Prima hominis perditio fuit amor ſui. Si enim ſe non amaret, & Deum ſibi præponeret, Deo eſſe ſemper ſubditus vellet: non autem converteretur ad negligendam voluntatem illius, & faciendam voluntatem ſuam. Hoc eſt enim amare ſe, velle facere voluntatem ſuam. Præpone his voluntatem Dei: Diſce amare te, non amando te.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 56. in S. Mat.

Et tollat crucem ſuam. Ne quis putet ad verba uſque tantummodo, & contumelias, & opprobria, abnegationem hanc ſui fieri oportere, id ſubjunxit, ut ſignificaret abnegandos nos eſſe uſque ad mortem, & quidem turpiſſimam; quam deſignans non dixit, Abneget ſemetipſum uſque ad mortem, ſed, *Tollat crucem ſuam*, mortem ignominioſiſſimam ſignificans: & non ſemel, nec bis, ſed continuè per totam vitam hanc tecum mortem circumferas, & ad necem paratiſſimus ſis. Multi pecunias contempſère, multi delicias vitæ ac gloriam conculcaverunt, C mortem autem deſpicere non potuerunt, ſed pericula & dolores formidarunt: Ego verò ad effuſionem uſque ſanguinis volo vos milites meos luctari, & ad necem uſque certare. *Ne igitur fatigemini*, Fratres mei, *animis veſtris deficientes. Nondum enim uſque ad ſanguinem reſtitiſtis, adversùs peccatum repugnantes.*

Hebr. 12. 3. & 4.

S. Aug. ſerm. 96. aliàs de Diverſis 47. c. 4.

„ Unuſquiſque veſtrûm *Tollat crucem ſuam*, inquit Chriſtus: Ferat quicquid moleſtum eſt, ſic *me ſequatur*. Cùm enim cœperit me moribus & præceptis meis ſequi, multos habebit contradictores, multos habebit prohibitores, multos habebit diſſuaſores, & hoc de ipſis quaſi comitibus Chriſti. Cum Chriſto ambulabant, qui cæcos clamare prohibebant. Sive ergo minas, ſive blandimenta, ſive quaſlibet prohibitiones, ſi ſequi vis, in crucem verte, tolera, porta, noli ſuccumbere. Si perſecutio eſt, nonnè pro Chriſto debent cuncta contemni? *Amatur mundus: ſed præponatur à quo factus eſt mundus. Magnus eſt mundus, ſed major eſt à quo factus eſt mundus. Pulcher eſt mundus, ſed pulchrior eſt à quo factus eſt mundus. Blandus eſt mundus, ſed ſuavior eſt à quo factus eſt mundus. Malus eſt mundus, & bonus eſt à quo factus eſt mundus.* Tollite crucem veſtram, & ſequimini Chriſtum.

Coloſſ. 3. 5 — *Rom. 8. 13.* — *Gal. 6. 14* — *Rom. 6. 6.*

Crucem ſuam tollit, qui *mortificat membra ſua quæ ſunt ſuper terram; fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & avaritiam, quæ eſt ſimulacrorum ſervitus... Si enim ſecundùm carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Hinc idem Apoſtolus de ſe ipſo ait: *Mundus mihi crucifixus eſt, & ego mundo.* Et alibi: *Hoc ſcientes quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, ut ultra non ſerviamus peccato.* Quamdiu ergo id agunt opera noſtra ut evacuetur corpus peccati, quamdiu *Exterior homo noſter corrumpitur, ut interior renovetur de die in diem*, tempus eſt Crucis. Hæc ſunt bona opera quidem, ſed laborioſa, quorum merces eſt requies; ſed ideo dicitur, *Spe gaudentes*, ut cogitantes requiem futuram, cum hilaritate in laboribus operemur. Hoc modo ſequemur Chriſtum, qui *propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit Crucem.*

2. Cor. 4. 16. — *Rom. 12. 12.* — *Heb. 12. 2*

S. Max. Hom. de Martyribus cujus fragmentum aſ.

„ Crux Domini non tantùm illa dicitur, quæ paſſionis tempore ligni affictione conſtruitur, ſed illa quæ totius vitæ curriculo cunctarum diſciplinarum virtutibus coaptatur: de qua mihi videtur Salvator dicere: *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, tollat Crucem ſuam, & ſequatur me.* Numquid enim omnes Martyres, qui A ſecuti ſunt Dominum, crucifixi ſunt cum Domino? Numquid omnes Virgines, qui ſequuntur Agnum Dei crucifixi ſunt ut ſequantur? Numquid Paulus Apoſtolus crucifixus fuerat, cùm dicebat: *Mihi abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti, per quem mihi mundus Crucifixus eſt, & ego mundo?* Hoc autem dicit, ut intelligas *Crucem non ligni eſſe patibulum, ſed vitæ virtutiſque propoſitum. Tota igitur vita Chriſtiani hominis, ſi ſecundùm Evangelium vivat, Crux eſt atque Martyrium.*

ſuturo eſt ſerm 297. Auguſtiniana Appendicis aliàs de Sanctis 32. — *Galat. 6 14.*

S. Aug. ſerm. 96. c. 7.

Tollat crucem ſuam, & ſequatur me. In hoc mundo, id eſt Eccleſia, quæ tota ſequitur Chriſtum, univerſaliter dixit: „ *Qui vult me ſequi, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam.* Non enim hoc Virgines debent audire, B & maritatæ non debent; aut viduæ debent, & nuptæ non debent; aut Monachi debent, & conjugati non debent; aut Clerici debent; ſed univerſa Eccleſia, univerſum corpus, cuncta membra, per officia propria diſtincta & diſtributa, ſequantur Chriſtum.... *Abnegent ſe, id eſt, non præſumant de ſe; tollant Crucem ſuam; id eſt, tolerent in mundo pro Chriſto quicquid intulerit mundus. Ament eum, qui ſolus non decipit, qui ſolus non fallitur, ſolus non fallit. Ament eum, quia verum eſt quod promittit. Sed quia non modò dat, titubat fides. Dura, perſevera, tolera, porta dilationem, & tuliſti Crucem.* Sed cùm omnes ſpectet iſtud ferendæ Crucis officium, plures tamen Chriſtiani, etiam ex iis qui pietatem profitentur, à Cruce ſua feruntur, quàm Crucem ſuam ferant, ut olim ad *Lætum* ſcribebat S. Auguſtinus. *Cùm te* (inquit) *præſens animadverterem domeſticis curis à divino ſtudio retardari, ferri te potiùs & duci à Cruce tua, non eam te ferre ac ducere ſentiebam. Crucem enim noſtram, quam Dominus portari à nobis jubet, ut eum expeditiſſimi ſequamur, quid aliud quàm mortalitatem carnis hujus ſignificat? Ipſa enim nos cruciat, donec abſorbeatur mors in victoriam. Crux ergo hæc ipſa crucifigenda eſt, & crucifigenda eſt clavis timoris Dei, ne ſolutis & liberis membris reluctantem portare non poſſis. Sequi enim Dominum niſi eam portans, omninò non vales. Nam quomodo eum ſequeris, ſi non es ejus?* Qui autem *Chriſti ſunt*, ait Apoſtolus, *carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.*

S. Auguſt. Epiſt 243 aliàs 38. — *Galat. 5. 24.*

S. Ioan. Chryſ. Hom. 56 in S. Mat.

D *Et ſequatur me.* „ Poſſet enim aliquis talia pati, Chriſtum tamen non ſequi, ſi nihil videlicet propter ipſum pateretur. Latrones quippè, ſepulchrorum violatores, dæmonum invocatores, multa plerumque talia patiuntur. Ne igitur credas ipſius paſſionis naturam per ſe ſufficere, cauſam ejus ſubjecit: ut quæ dicta ſunt univerſa faciens atque patiens, ipſum ſequaris: ut ſcilicet propter ipſum omnia ſuſtineas, utque omnem virtutis numerum habeas. Is enim Chriſtum ſequitur, qui non in periculis modò fortitudinem adhibet, ſed modeſtiam, humilitatem, & omne ſublimioris Philoſophiæ genus complectitur. Id enim eſt rectè Dominum ſequi, & ut oportet, ſi propter ipſum cuncta ſufferas, & alias virtutes non negligas. Multi diabolum ſequentes multa patiuntur, & vitam propter ipſum perdunt: quam nos propter Chri- E ſtum, immò verò propter nos ipſos perdamus. Illi hoc faciunt, & tam hìc quàm in futurâ vitâ ſibi obſunt: nos autem ut utraque vitâ potiamur, faciamus, obſecro. Summa enim ignavia eſt non tantam ſolertiam animæ nos adhibere, qui fulgentibus coronis fruemur, quantam perditi homines oſtentant; præſertim cùm nobis Chriſtus adſit atque opituletur, illis verò nemo patrocinium præbeat.

S. Auguſt. ſerm 96. aliàs de Diverſis. 47 c. 3.

Et ſequatur me. Quò ſequendus eſt Dominus? Quò ivit novimus: Reſurrexit enim, & aſcendit in cœlum: illò ſequendus eſt. *Planè deſperandum non eſt, quia ipſe promiſit, non quia homo aliquid poteſt. Longè à nobis erat cœlum, ante quam Caput noſtrum iiſſet in cœlum. Jam quare deſperemus, ſi membra illius Capitis ſumus?* Illò ergo ſequendus eſt. Et quis eum nolit ſequi ad talem ſedem? Maximè quia multum timoribus & doloribus

laboratur

„ laboratur in terra. Quis nolit illò ſequi Chriſtum, ubi eſt ſumma felicitas, ſumma pax, perpetua ſecuritas? Bonum eſt illò eum ſequi, ſed videndum eſt quà. Etenim verba iſta Dominus Jeſus non tunc dicebat, quando à mortuis jam reſurrexerat. Nondum erat paſſus, venturus erat ad crucem, venturus ad exhonorationem, ad contumelias, ad flagella, ad ſpinas, ad vulnera, ad inſultationes, opprobria, mortem. Quaſi exaſperata eſt via: pigrum te facit, non vis ſequi. Sequere. *Aſperatum eſt quod ſibi homo fecit, ſed contritum eſt quod Chriſtus redeundo calcavit.* Nam quis non velit ire ad exaltationem? *Omnes delectat celſitudo: ſed humilitas gradus eſt. Quid tendis pedem ultra te? Cadere vis, non aſcendere. A gradu incipe, & aſcendiſti.*

16. *Qui enim voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet illam: qui autem perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam. Quid enim prodeſt homini ſi mundum univerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua?* „ Si propterea periculoſum eſt ut ames animam tuam, ne pereat anima tua, ideo non debes illam amare, quia non vis illam perire. Si autem non vis illam perire, amas illam. Quid eſt hoc? Si amo, perdo. Ergo non amem, ne perdam. Sed ſi non vis eam perdere, non potes eam amare. Sunt ergo qui perverſè animam ſuam amant: & hoc vult ſermo Dei corrigere, non ut oderint animam ſuam, ſed ut rectè diligant. Malè enim diligendo perdunt eam, & fit quiddam magnum quaſi præpoſterum & contrarium. Sed ita tamen fit, ut ſi diligas eam perverſè, perdas illam; ſi oderis illam rectè, conſerves illam. Eſt ergo quidam perverſus amor ejus, & quodam rectum odium ejus. Sed amor perverſus ab odio, odium rectum ab amore ejus. Quis eſt perverſus animæ amor? Quando diligis animam tuam in iniquitatibus. Audi quia ab odio venit amor iſte perverſus: *Qui autem diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* Odium autem rectum vide, quia ab amore venit: *Qui autem odit animam ſuam in hoc ſæculo, in vitam æternam cuſtodit eam.* Utique *Quod vis invenire in vitam æternam, multùm amas. Quod enim amas ad tempus, quid prodeſt? Aut ſubduceris illi, aut ſubducitur tibi. Cùm fueris tu ſubtractus, perit ipſe amator: cùm fuerit illud ſubtractum, periit quod amaſti. Ubi ergo aut amator perit, aut quod amatur, non eſt amandum. Quid eſt ergo amandum? Quod nobiſcum poteſt eſſe in æternum. Sed ſi vis animam tuam in æternum habere ſalvam, oderis eam ad tempus. Ergo odium rectum ab amore venit, perverſus amor ab odio venit.* Quis igitur modus diligendi animam? Putatis Martyres non amabant animas ſuas? Videtis certè modò, ſi cujus vita præſentis ſæculi periclitetur, quomodo amici ejus currunt pro ea, quomodo curritur ad Eccleſiam, rogatur Epiſcopus ut intermittat, ſi quas habet actiones, currat, feſtinet? Quare? Pro anima. Et omnes contremiſcunt, omnibus cæteris rebus intermiſſis feſtinandum eſſe decernunt. Omnis feſtinatio laudatur, omnis tardatio accuſatur. Quare? Pro anima. Quid eſt, pro anima? Ne moriatur homo.... Mors hominis iniquitas eſt. Si curris pro hac vita centum millia, quot millia debes currere pro vita æterna? Et tamen propter hanc pigri ſunt homines. Amor ergo perverſus animæ abundat, amor autem rectus valde paucorum eſt. Nam ſicut nemo eſt qui non diligat animam ſuam, ſic nemo eſt qui non amet carnem ſuam. Unde fieri poteſt ut & verum ſit quod ait Apoſtolus, *Nemo unquam carnem ſuam odio habuit*, & anima non ametur? Diſcamus ergo Fratres, amare animas noſtras. Omnis voluptas ſæculi tranſitoria eſt. Eſt amor utilis, eſt amor noxius. *Amor amore impeditur; amor noxius recedat, & amor utilis ſuccedat. Sed quia homines noluut illinc recedere, ideo in illos non poteſt aliud introire: Ut non capiant, pleni ſunt; fundant, & capiunt. Pleni ſunt enim amore voluptatum carnalium, pleni ſunt amore vitæ præſentis, pleni ſunt amore auri & argenti, poſſeſſionum ſæculi hujus. Qui ergo pleni ſunt, ſic ſunt quomodo vaſa. Vis ut intret mel unde acetum nondum fudiſti? Funde quod habes, ut capias quod non habes. Ideò prima renuntiatio eſt huic ſæculo, & deinde converſio ad Deum. Qui renuntiat, fundit; qui convertitur, impletur: ſed ſi non fiat corpore ſolo, ſed & corde.* „

S. Aug. ſerm. 368. alias 37 ex Hom. 50.

Pſal. 10, 6.

Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua? *Magna res anima, quæ Chriſti ſanguine redempta eſt. Gravis animæ caſus, quæ non niſi Chriſti cruce potuit reparari. Si rurſum corruerit peccato dumtaxat ad mortem, unde jam reparabitur? Numquid aut alter Chriſtus, aut idem iterum crucifigi habet pro illa?*

S. Bern. Epiſt. 54.

17. *Filius enim hominis venturus eſt in gloria Patris ſui cum Angelis ſuis: & tunc reddet unicuique ſecundùm opera ejus.* Abnegare ſe ipſum, crucem ferre, Chriſtum ſequi, bona omnia & commoda temporalia, vitamque ipſam propter illum amittere, merum conſilium non eſt, ſed præceptum Chriſtianis omnibus impoſitum: ſiquidem ex illorum operum & officiorum adimpletione vel omiſſione unuſquiſque à Chriſto judicabitur, ex illiſque ſalus æterna hominis pendet. Ultimum judicium ſi verè credimus, timeamus; ſi timemus, ad illud nos quotidiè præparemus: ſed timeamus timore caſto. *In hoc perfecta eſt charitas nobiſcum, ut fiduciam habeamus in die judicii.* Ille autem diligit adventum *Domini, qui cum ſinceritate fidei, firmitate ſpei, ardore charitatis exſpectat*, qui piè vivendo ad diem vitæ ſuæ noviſſimum vigilanter ſe præparat: *Quoniam qualis in die iſto quiſque moritur, talis in illo die judicabitur.* Quàm ſalutaris ſit & neceſſaria ultimi judicii recordatio, veteres illi Ægypti Monachi exemplo ſuo oſtendebant, qui in Gratiarum actione poſt cibi ſumptionem, terribilis illius diei mentionem faciebant. Hanc exſcribit & explicat S. Joannes Chryſoſtomus: *Benedictus Deus, qui me paſcis à juventute mea, qui omni carni cibum præbes, reple lætitia & gaudio corda, ut ſemper ſatis habentes, ad omne bonum opus abundemus in Chriſto Jeſu Domino noſtro, cum quo tibi gloria, honor & imperium cum Spiritu Sancto in ſæcula. Amen. Gloria tibi Domine, gloria tibi Sancte, gloria tibi Rex, quoniam dediſti nobis eſcas: gaudio & lætitia reple nos in Spiritu Sancto, ut inveniamur in conſpectu tuo acceptabiles:* NEC PUDEFIAMUS QUANDO UNICUIQUE REDDES SECUNDUM OPERA SUA. Ac ſi dicerent: *Nulla cura eſt nobis ne verecundemur in conſpectu hominum, ſed quæcumque de nobis homines aut ridentes aut exprobrantes dixerint, ad ea nec vertimur quidem: totum autem hoc certamen nobis eſt, ne tunc verecundemur. His dictis, ignei tandem fluvii recordantur, & præmiorum mentionem faciunt: nec dicunt, Ne puniamur; ſed, Ne pudefiamus: id enim nobis etiam gehennâ ipſâ terribilius eſt, ſi videbimur Dominum offendiſſe. Quod quia multos & rudiores non terret, addunt:* QUANDO *unicuique reddet ſecundùm opera ſua.*

1. Joan. 4.

S. Auguſt. Epiſt. 199 alias 80.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 56. in S. Mat.

18. Sunt quidam de hîc ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno ſuo. „ *Ex conditione guſtatûs, tenuem quamdam Fidelibus libationem mortis oſtendit.* „

„ S. Hilar. c. 17. in Matt.

CAPUT XVII.

Senſus Litteralis.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 57. S. Hieron. in Comment. S. Auguſt. lib. 2. de conſenſu Evang. c. 56.

I. ET *poſt dies ſex, aſſumpſit Jeſus Petrum & Jacobum, & Joannem fratrem ejus, & duxit illos in montem excelſum ſeorſum: & transfiguratus eſt ante eos.* Poſt dies ſex integros, non numerato eo quo Chriſtus promiſſum fecit Verſu ultimo Capitis ſuperioris deſcriptum, nec illo quo montem adiit cum electis tribus Apoſtolis. Nam ſi dies illi numerentur, octo circiter dies interceſſere. Confer cum Lucæ 9. 28. *Factum eſt autem poſt hæc verba ferè dies octo, & aſſumpſit Petrum, & Jacobum, & Joannem, & aſcendit in montem ut oraret.* Tres aſſumpſit, ut trium teſtimonio Myſterii veritas conſtaret. Et ſicut futura Chriſti gloria tres habere teſtes debebat è cœlo, totidemque de terra, ut habetur. 1. *Joannis* 5. 7. 8. Ita & hoc gloriæ ejus ſpecimen tres quaſi de cœlo teſtes habuit, Patrem Æternum, Moyſem, & Eliam: & tres de terra, Petrum, Jacobum, & Joannem, quos arcanorum ſuorum conſcios eſſe voluit, ſuſcitationis puellæ *Marci* 5. 37. Agonis in Horto, Transfigurationis in Monte; quibus ſolis inter Apoſtolos nova impoſuit nomina, Petrum Apoſtolici collegii caput & Principem; Joannem qui poſt omnes Apoſtolos ſuperſtes teſtimonium hoc ad ſequentem ætatem vivâ voce erat tranſmiſſurus; & Jacobum Zebedæi, Joannis fratrem, qui primus ex Apoſtolis ſanguine teſtimonium erat obſignaturus. Illos itaque duxit in montem excelſum, nempè Thabor, ſeu Itabyrium, ut Traditio vetus habet. Mons eſt in media Galilæa ſitus, non procul à Nazareth. Duxit illos in Montem excelſum ſeorſum, ut oraret, procul ab hominum tumultu remotus, & ne myſterium, quod vulgari ante Reſurrectionem ſuam nolebat, innoteſceret omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo. *Et transfiguratus eſt ante eos*, ſive coram eis, non mutatione ſubſtantiæ, corporis, figuræ, ſive faciei, cujus eadem lineamenta Diſcipulis nota permanſerunt, ſed externæ dumtaxat ſpeciei. Lucæ 9. 29. *Et facta eſt, dum oraret, ſpecies vultus ejus altera.* Sed & S. Matthæus Transfigurationis modum hîc explicat his verbis: *Et reſplenduit facies ejus ſicut ſol*; fulgore illo tum ex Divinitatis Majeſtate, tum ex animi beatitudine ac gloria in faciem totumque corpus dimanante, ſicut in beatis claritas corporis glorioſi ab animæ claritate derivabitur. *Tam potenti enim naturâ Deus fecit animam, ut ex ejus pleniſſima beatitudine, quæ in fine temporum ſanctis promittitur, redundet etiam in inferiorem naturam, quod eſt corpus, non beatitudo, quæ fruentis & intelligentis eſt propria, ſed plenitudo ſanitatis, id eſt, incorruptionis vigor.* Qui quidem dotes omnes complectitur. Veſtimenta autem ejus *facta ſunt alba ſicut nix*: Candore coruſcante, radiis ſcilicet ex ſacratiſſimo corpore per veſtimenta erumpentibus, ſicut radii ſolis per nubem ſubjectam promicant. Confer cum Lucæ 9. 29. *Et veſtitus ejus albus & refulgens*, Et Marci 9. 2. *Et veſtimenta ejus facta ſunt ſplendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non poteſt ſuper terram candida facere.* Et reſplenduit facies ejus ſicut ſol, *&c. Ubi ſplendor faciei oſtenditur, & candor deſcribitur veſtium, non ſubſtantia tollitur, ſed gloria commutatur. Certè transformatus eſt Dominus in eam gloriam, quâ venturus eſt poſtea in Regno ſuo. Transformatio ſplendorem addidit, faciem non ſubtraxit.*

S. Hieron. Epiſt. 27. & in Libello de Locis Hebraicis.

S. Auguſt. Epiſt. 118 aliàs 56.

Videſis S. Thomam 3. p. Quæſt. 45 Art. 2.

S. Hieron. in c. 17. S. Matt.

2. *Et ecce apparuerunt illis Moyſes & Elias cum eo loquentes.* Elias adhuc ſuperſtes, è Paradiſo Terreſtri ſeu alio loco in quem à Deo tranſlatus vivit ad ſecundum uſque Chriſti adventum felicis æternitatis candidatus, in Montem ſanctum miraculo advectus, & Moyſes redivivus ad tempus ut Myſterio ſerviret. Apparuerunt Moyſes & Elias, ille mediator cui Lex à Deo data per Angelos, iſte Legis zelator ardentiſſimus, ut Chriſtum Legem implere & perficere, non violare, teſtimonio ſuo confirmarent contra Phariſæorum calumnias. 2. Ut ambo oſtenderent Jeſum non eſſe Eliam, aut unum ex Prophetis, ut vulgus opinabatur, ſed Dominum Prophetarum. 3. Ut Moyſes Legis typus, Elias Prophetarum omnium perſonam gerens, ſignificarent Legem & Prophetas œconomiæ & Paſſioni mortique Chriſti teſtimonium perhibere, de qua cum ipſo loquebantur, ut explicat S. Lucas *Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant. autem Moyſes & Elias viſi in Majeſtate: & dicebant exceſſum ejus, quem completurus erat in Jeruſalem.* Hic ſcilicet Legis & Prophetarum ſcopus. 4. Ut Jeſum mortis & vitæ pariter habere poteſtatem, & ſupernorum ac infernorum Dominum eſſe probaretur, idcirco Moyſen jam mortuum, & Eliam adhuc ſuperſtitem in medium adduxit. 5. Ut Moyſis & Eliæ colloquio cum Jeſu Crucis ejus, paſſionis ac mortis gloria oſtenderetur Petro, qui illum à morte ſubeunda deterrêre tentaverat, & reliquis qui Paſſionem formidabant, eorumque animi roborarentur. Cùm autem Jeſus oraret, Petrus & alii duo Apoſtoli *gravati erant ſomno. Et evigilantes viderunt majeſtatem ejus, & duos viros qui ſtabant cum illo*, ut refert S. Lucas.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 17. in Matt.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Auguſt. ſerm. 78. aliàs de Diverſis 69.

Lucæ 9. 30. 31.

Lucæ 9. 32. 33.

3. *Reſpondens autem Petrus, dixit ad Jeſum: Domine, bonum eſt nos hic eſſe: ſi vis faciamus hic tria tabernacula, Tibi unum, Moyſi unum, & Eliæ unum.* Petrus ſpectaculi admirabilitate & voluptatis magnitudine velut extra ſe raptus, & neſciens quid diceret, ad Jeſum converſus dixit: Domine, bonum eſt ac jucundum nos hîc permanere, ut aſpectu gloriæ tuæ ſanctorumque tuorum fruamur. Quamobrem permittere ut hic tria tentoria exſtruamus, Tibi unum, Moyſi unum, & Eliæ unum. Hoc ſcilicet pacto Moyſen & Eliam, jam parentes diſceſſum, retineri poſſe putabat: neque conſiderabat ſanctiſſimos illos felicis æternitatis candidatos terrenis tentoriis ex ramis & frondibus arborum non indigere: nec Chriſtum gloriâ permanenti donandum ante mortem, de qua cum Moyſe & Elia colloquebatur: nec ejus Diſcipulis gloriæ coronam ante certamen conferendam. Inconſiderantiæ autem cauſa fuêre ſtupor & timor ex ſpectaculi admirabilitate profectus. Confer cum Marci 9. 4. *Et reſpondens Petrus, ait Jeſu: Rabbi bonum eſt nos hic eſſe: & faciamus tria tabernacula, Tibi unum, & Moyſi unum, & Eliæ unum. Non enim ſciebat quid diceret: erant enim timore exterriti* Et Lucæ 9. 33. *Et factum eſt cùm diſcederent ab illo* (Moyſes & Elias) *ait Petrus ad Jeſum: Præceptor, bonum eſt nos hic eſſe: & faciamus tria tabernacula, unum Tibi, & unum Moyſi, & unum Eliæ: neſciens quid diceret.*

4. *Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube, dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: Ipſum audite.* Nubes lucida Chriſtum, Moyſen, & Eliam cinxit, ſplendoremque Majeſtatis & gloriæ Chriſti Diſcipulis tribus attemperavit, ut ferre poſſent. Dei Majeſtas in Veteri Teſtamento in nube apparere & loqui ſolita, Moyſi in Tabernaculo, Salomon in Templo: Chriſtus etiam in nube in cælum aſſumptus, in nube ad judicium venturus: ſed nubes quæ Veteris Teſtamenti tempore Deum præſentem indicabat, caliginoſa erat; quæ verò Dei & Chriſti ſedes eſt tempore Novi Teſtamenti, lucida eſt, ad diverſam utriuſque œconomiam indicandam. Status enim ille umbrarum erat & figurarum: iſte verò lucis & exhibitæ veritatis: ille terroris; hic amoris. Quando minatur Deus, tenebroſam nubem oſtendit. *Cùm aſcendiſſet*

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 57. in Matt.

Moyſes, operuit nubes montem, & habitavit gloria Domini ſuper Sinaï, tegens illum nube ſex diebus: ſeptimo autem die vocavit eum de medio caliginis. Exod. 24. 16. Et Propheta de minis ejus diſſerens, ait: *Tenebroſa aqua in nubibus aëris.* Pſal. 17. Hìc verò quia docere, non terrere volebat, nubes lucida videtur. Et Petrus quidem dicebat, Faciamus hìc tria tabernacula: Chriſtus autem tabernaculum nullis factum manibus oſtendit, Lux ineffabilis emicat, divina vox intonat: ut autem nulla dubitatio emergeret, quem ex tribus vox Æterni Patris indicaret, & de Chriſto ſolo dictum intelligerent, *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui:* vox audita eſt, cùm jam Moyſes & Elias diſparuiſſent. Hic Jeſus, quem Moyſes & Prophetæ prædixerunt, jamque agnoverunt & venerati ſunt ut finem Legis & Prophetarum, ut mundi Redemptorem, ut verum Meſſiam, eſt *Filius meus*, non ſervus ut Moyſes & Prophetæ; cæteri: *Filius meus*, non adoptivus, ſed proprius; non aliunde creatus, ſed ex me genitus; nec de alia natura mihi factus comparabilis, ſed de mea eſſentia mihi natus æqualis. *Hic eſt Filius meus* dilectiſſimus, utpotè Unigenitus, in quo requieſco & oblector, in quo nihil mihi diſciplicet, per quem mihi juſti quique homines placent, per quem unum placari poſſum & reconciliari peccatoribus. *Hic eſt Filius meus*, quem à me non ſeparat deitas, non dividit poteſtas, non diſcernit æternitas, *per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil*; qui unam mecum voluntatem habet: qui eam, quam mecum habet æqualitatem, non rapinâ appetiit, nec uſurpatione præſumpſit, ſed manens in forma gloriæ meæ, ut ad reparandum genus humanum exequeretur commune conſilium, uſque ad formam ſervilem inclinavit communem Deitatem.

S. Leo ſerm. 94. ſive Hom. de Transfigurat. Domini. Ioan. 1.

Ipſum audite ceu Doctorem & Legiſlatorem omnibus datum, in quo Moyſis Vaticinium impletum eſt: *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies, ut petiſti à Domino Deo tuo in Horeb, quando concio congregata eſt, atque dixiſti: Ultra non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum ampliùs non videbo, ne moriar.* Deuter. 18. 15. Act. 3. 22. Quaſi dicatur: Poſtulaſtis ne Deus vobiſcum ſignis illis terrorem incutientibus ageret: præſtat Deus quod rogaſtis. *Verbum caro factum eſt: Exinanivit ſemetipſum, formam ſervi accipiens.* En illum, qui cùm vehementiâ zeli pro domo Dei Eliam vincat, ſimul manſuetudine Moyſen ſuperat. *Ipſum audite*, quem Legis Myſteria prænunciaverunt, quem Prophetarum ora cecinerunt. Ipſum audite, qui Sanguine ſuo Mundum redimit, qui diabolum ligat, & vaſa ejus rapit, qui peccati chirographum & prævaricationis pacta dirumpit *Ipſum audite*, quia ipſe eſt Veritas & Vita, ipſe virtus mea, atque ſapientia. *Ipſum audite*, qui viam aperit ad cœlum, & per crucis ſupplicium, gradus vobis Aſcenſionis parat ad Regnum. Confer cum 2. Petri 1. 16. 17. 18. *Non enim doctas fabulas ſecuti, notam fecimus vobis Domini noſtri Jeſu Chriſti virtutem & præſentiam; ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam voce delapſa ad eum hujuſcemodi à magnifica gloria: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipſum audite. Et hanc vocem nos audivimus de cœlo allatam, cùm eſſemus cum ipſo in Monte ſancto.*

5. *Et audientes Diſcipuli, ceciderunt in faciem ſuam*, quaſi exanimes præ ſtupore; *& timuerunt valdè*, triplicem ob cauſam. Vel quia ſe erraſſe cognoverant: vel quia nubes lucida operuerat eos: aut quia Dei Patris vocem loquentis audierant; quia humana fragilitas conſpectum majoris gloriæ ferre non ſuſtinet, ac toto animo & corpore contremiſcens, ad terram cadit. S. Hieron. in hunc locum.

6. *Et acceſſit Jeſus, & tetigit eos, dixitque eis: Surgite, & nolite timere.* Quia illi jacebant, & ſurgere non poterant, clementer ad eos acceſſit, & tetigit eos, ut tactu timorem fugaret, & ne ſpectrum putaretur.

7. *Levantes autem oculos ſuos, neminem viderunt niſi ſolum Jeſum.* Ne ſi Moyſes & Elias cum illo manſiſſent, Patris vox videretur incerta, cui potiſſimùm daret teſtimonium.

8. *Et deſcendentibus illis de Monte, præcepit eis Jeſus, dicens: Nemini dixeritis Viſionem, donec Filius hominis à mortuis reſurgat.* Nemini, nec Condiſcipulis quidem veſtris, viſum iſtud ac ſpectaculum admirabile enarrate, donec à mortuis reſurrexerim. Noluit autem vulgari ac prædicari gloriam ſuam ac Divinitatem antequam reſurrexiſſet, ne apud rudes animos ſequens crux ſcandalum faceret; & myſterium iſtud pro ſui magnitudine incredibile videretur. *Et ipſi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex his, quæ viderant.* S. Hieron. S. Ioann et Chryſoſt. Hom. 58. in Matt. Luc. 9. 36.

9. *Et interrogaverunt eum diſcipuli, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt, quòd Eliam oportet primùm venire? At ille reſpondens ait eis: Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia.* Audita mentione Reſurrectionis Chriſti, quam non intelligebant, ipſum interrogarunt: Quare eruditi in Lege viri dicunt Eliam priùs venturum quàm Reſurrectio fiat, & Meſſiæ Regnum incipiat, quod ante Reſurrectionem non incœpturum nobis innuere videris. Aut ſi jam cœpit Meſſiæ Regnum, Te Dei Filio ab Æterno Patre declarato, cur Elias quem veniſſe arbitrabamur, jam abiit è conſpectu noſtro? Ex recepta enim eruditiorum ſententia in Malachiæ Prophetæ Vaticinio fundata, venire debebat non abiturus, ſed omnia emendaturus, docturus populum, monſtraturus Meſſiam, converſurus cor Patrum ad filios, & cor filiorum ad Patres eorum. Malach. 4. 5. & 6. Confer cum Marci 9. 9. 10. *Et verbum continuerunt apud ſe, conquirentes quid eſſet: cùm à mortuis reſurrexerit. Et interrogabant eum, dicentes: Quid ergo dicunt Phariſæi, & Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm?*

At ille reſpondens, ait eis: Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia. Elias Propheta venturus eſt *antequam veniat dies Domini magnus & horribilis*, & *reſtituet Tribus Jacob*, populum emendabit, adventus ejus & prædicatio ſignum erit conſummationis ſæculi, & *Reſtitutionis omnium* proximè futuræ. Iſraëlem omnem reliquum ad fidem in me, ſaluteмque adducet, ad Gentium plenitudini uniet. Malach. 4. Eccli. 48. 10. Apocal. 11. 3. 6. Act. 3. 21. S. Hilar. c. 17. in Matt.

10. *Dico autem vobis, Quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, ſed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis paſſurus eſt ab eis.* Ne verò Scribæ & Phariſæi populo perſuadeant, Meſſiam non veniſſe, quia ipſius adventum præcedere debet Elias: Dico vobis, Eliam, Joannem Baptiſtam ſcilicet in ſpiritu & virtute Eliæ jam veniſſe, & ſuo functum eſſe officio, & non cognoverunt eum Eliam eſſe ſecundùm ſpiritum & virtutem; non cognoverunt eum eſſe Præcurſorem Meſſiæ quem indigitavit dicens: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi*, &c. & in eum homines impii fecerunt quicquid voluerunt, Deo permittente, ipſumque in carcerem miſerunt, & occiderunt: ſic & ego paſſurus ſum ab eis, & occidendus. Matt. 14. *Tunc intellexerunt Diſcipuli, quia de Joanne Baptiſta dixiſſet eis.* Quod Elias venturus ſit, & jam venerit, nulla repugnantia eſt. Cùm enim ait Chriſtus: *Elias venturus eſt, & reſtituet omnia*; ipſum Eliam Thesbiten dicit, & eam, quæ tunc futura eſt, Judæorum converſionem. Cùm verò ait: *Elias jam venit*; ipſum Joannem Baptiſtam, propter miniſterii ſimilitudinem deſignavit. S. Joannes Chryſoſt. Hom. 58. in Matt. Nam & Prophetæ unumquemque ex approbatis Regibus David appellabant: & Judæos propter morum depravationem Sodomorum Principes, & filios Æthiopum nuncupabant. Sicut enim ille ſecundi adventus, ita iſti primi Præcurſor fuit: quamvis & illa de cauſa Eliæ nomine Joannem appellet, ut & hunc adventum Vaticinio Prophetæ prædictum oſtendat.

11. *Et cùm veniſſet ad turbam: acceſſit ad eum homo genibus provolutus ante eum, dicens: Domine, miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & malè patitur: nam ſæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam. Et ob-*

tuli eum Diſcipulis tuis, & non potuerunt curare eum.

Marci 9. 13.

Cùm è Monte deſcendiſſet Jeſus, magnam populi multitudinem circa Diſcipulos ſuos congregatam vidit, & Scribas *conquirentes* ſive diſceptantes cum illis. Unus porrò de turba, quæ magnâ Chriſti admiratione & reverentiâ afficiebatur, ejus genibus advolutus, ait: Domine, miſerere filii mei, qui certis Lunæ intervallis à dæmone vexatur, & patitur quod ſolent commitiali ſeu epileptico morbo laborantes. Nam ſæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam, jactatus & alliſus à dæmone, qui & illum mutum ſurdumque fecit ab infantiâ. Et obtuli eum Diſcipulis tuis ſanandum, *& non potuerunt curare eum.* Quod ab infelici patre minimè dictum arbitror ut Chriſti Diſcipulos accuſaret, ſed ut dæmonis malignitatem, malique gravitatem exaggeraret. Scribas tamen inde arripuiſſe occaſionem carpendi Diſcipulos, B & cum ipſis diſceptandi, colligitur ex S. Marco.

12. *Reſpondens autem Jeſus, ait: O generatio incredula & perverſa, quouſque ero vobiſcum? Uſquequo patiar vos? Afferte illum ad me.*

Marci 9.

Hæc objurgatio partim patrem pueri perſtringit, cujus fides imbecilla erat, partim & maximè Scribas præſentes & pertinaciter incredulos. Perverſum & infidele hominum genus! Quamdiu fruſtra verſor apud vos, nec veſtram vinco contumaciam? Uſquequo vos feram, qui tot labores meos vobis inutiles redditis, verbiſque meis ac miraculis non creditis? Ultima divinæ erga Judæos patientiæ tempora nunc agi oſtendit Chriſtus eoſque tandem deſerendos, Regnumque Dei ad Gentes transferendum. Confer cum Deuteronomii 32. 20. 21. *Abſcondam faciem* C *meam ab eis, & conſiderabo noviſſima eorum. Generatio enim perverſa eſt, & infideles filii. Ipſi me provocaverunt in eo qui non erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus ſuis: Et ego provocabo eos in eo qui non eſt populus, & in gente ſtulta irritabo illos.* Ut autem innoteſcat Jeſum non eſſe iratum homini, ſed vitio, & in illo uno Judæos arguiſſe infidelitatis, ait: *Afferte illum ad me.* Afferte puerum lunaticum & arreptitium, ut ſanem eum.

S. Hieron. in hunc locum.

13. *Et increpavit illum Jeſus, & exiit ab eo dæmonium, & curatus eſt puer ex illa hora.* Non puerum infelicem, ſed dæmonem illum vexantem Jeſus increpavit. Confer cum Marci 9. 24. *Et cùm videret Jeſus concurrentem turbam, comminatus eſt ſpiritui immundo, dicens illi: Surde & mute ſpiritus, ego præci-* D *pio tibi, exi ab eo, & ampliùs ne introeas in eum. Et exclamans, & multùm diſcerpens eum, exiit ab eo.* Et Lucæ 9. 43. *Et increpavit Jeſus ſpiritum immundum, & ſanavit puerum, & reddidit illum patri ſuo.* Increpatio illa Chriſti præ ſe fert ejus imperium in dæmonem tamquam ſubditum qui obedire cogatur, & indignationem in eum ut hoſtem, qui hominum vexatione oblectetur.

14. *Tunc acceſſerunt ad Jeſum Diſcipuli ſecretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus ejicere illum?* Cùm Jeſus domum ingreſſus eſſet, Diſcipuli veriti ne eorum culpâ factum eſſet ut dæmonium à puero non ejeciſſent, Dominum rogarunt ut cauſam illis aperire dignaretur, cur illum non potuerant expellere. E *Dixit illis Jeſus: Propter incredulitatem veſtram.* Ita vocat fidem imperfectam, & longè minorem quàm habere debebant pro ratione diuturnæ inſtitutionis in ſchola Chriſti, & muneris Apoſtolici. *Amen quippe dico vobis: Si habueris fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis Monti huic, Tranſi hinc illuc, & tranſibit, & nihil impoſſibile erit vobis.* Si vel tantillum fidei conjunctæ cum fiducia impetrandi ab omnipotente Deo quod petitis ad ejus gloriam, & veſtram vel aliorum ſalutem, habueritis; dicetis Monti huic ante veſtros oculos poſito, Tranſi hinc in alium locum, tranſibit, veſtris parens mandatis. Nihil eſt tam difficile quod non præſtetis. Nihil impoſſibile erit vobis eorum quæ neceſſe erit vos facere ad Dei gloriam, & Evangelicæ doctrinæ confirmationem. *Si habueritis fidem ut granum ſinapis,* &c. Hyperbolica A locutio eſt, quaſi dicat: Si minimam fidem habueritis, id eſt, tantam quantam habere deberis habitâ inſtitutionis veſtræ muneriſque ratione, Montes transferre verbo poteritis. Hanc fidem Apoſtolus maximam vocat efficaciâ & virtute, ſive comparatè ad eam quam vulgò habebant Chriſtiani. *Si habuero* (inquit) *omnem fidem,* id eſt, perfectiſſimam, *ita ut Montes transferam,* &c. Id revera factum traditur à S. Gregorio Neocæſarienſi Epiſcopo, cui Thaumaturgo cognomen: & S. Nonnoſi precibus ingentis molis ſaxum à Soracte tranſlatum Martyrologia produnt: & idem ab Epiſcopo Armenio præſtitum inſtante Calipha Babylonio, anno milleſimo ducenteſimo-quinto, Auctores non ſpernendi referunt. *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis,* &c. *Fidem hìc ſignorum dicit, & ſinapis meminit, cujus maxima virtus eſt. Nam cùm minima ſit, magnitudine virtutis cæteris omnibus vehementior eſt. Ut igitur oſtenderet ſinceræ fidei mimimum ingentia poſſe, ſinapis mentionem fecit.* Apoſtolos quidem Montes tranſtuliſſe non legimus: ſed multò majora fecerunt: multos enim mortuos ſuſcitarunt. Majùs enim eſt animam hominis defuncti in corpus revocare, quàm montem transponere. Cumque nonnulli ſanctitate multò inferiores Montes tranſtulerint neceſſitate poſtulante; non dubium quin & illi Montes tranſtuliſſent ſi opus fuiſſet. Quamvis & aliquid tale ab illis fortè factum ſit, & non ſcriptum: non enim omnia miracula Sanctorum, ac ne Chriſti quidem, litteris mandata ſunt.

1. Cor. 13. 2.

Euſeb lib. 7. Hiſt. Eccleſ. c. 2.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 58. in S. Mat.

15. *Hoc autem genus non ejicitur niſi per orationem,* C *& jejunium.* Hoc genus dæmoniorum nequiſſimorum, & ferociſſimorum, vel quæ diu hominem poſſederunt, ut difficillimum eſt inveteratos curare morbos; non ejicitur niſi per orationem cum jejunio conjunctam, quæ in fidei ſubſidium accedant. Quamquam S. Joannes Chryſoſtomus, *Genus hoc* interpretetur *univerſum dæmonum genus.*

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 58. in Matt.

16. *Converſantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Jeſus: Filius hominis tradendus eſt in manus hominum: & occident eum, & tertia die reſurget. Et contriſtati ſunt vehementer.* Cùm autem Chriſtus & ejus Diſcipuli in Galilæa verſarentur, rurſus illis mortis ac Reſurrectionis ſuæ Myſteria inculcavit: tum ut certiſſimam præſcientiam ſuam, ardentiſſimumque patiendi deſiderium monſtraret; tum ne inopinato eventu fides eorum labe- D factaretur. Filius hominis tradendus eſt in manus hominum impiorum à Patre, qui permittet ipſum illorum poteſtati; à ſeipſo, quia volens mortem ſubibit; à Juda, qui Pontificibus & Scribis ipſum tradet, & illi Pilato, & Pilatus Militibus. Et mœrore graviſſimo affecti ſunt Diſcipuli his auditis ſermonibus: nec eos ſpes Reſurrectionis Chriſti ſolabatur, quia Myſterium illud nondum intelligebant, vel ad illud non attendebant.

17. *Et cùm veniſſent Capharnaum, acceſſerunt qui Didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magiſter veſter non ſolvit Didrachma? Ait: Etiam.* Didrachma ſeu dimidium ſicli capitatim Judæis impoſitum in uſum Templi, quotannis ſolvendum, ab ipſis penſitatum eſt ad Veſpaſiani uſque tempora, qui ex- E pugnatis Jeroſolymis, illud Capitolio pendi imperavit. Hujus igitur ſacri tributi collectores Petrum conveniunt eumque interrogant num didrachmum ſolvere ſoleat, quod ex pietate in Deum ſolvebant Religionis Judaicæ Profeſſores. Reſpondit Petrus: *Etiam.* Quòd annis ſuperioribus Magiſtrum ſolventem vidiſſet, aut eum non recuſaturum confideret.

Exod. 30. 12. 13.

2 Paralip. 24. 5. & 6.

Joſephus lib. de Bello Judaico c. 26.

18. *Et cùm intraſſet in domum, prævenit eum Jeſus, dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel cenſum? A filiis ſuis, an ab alienis? Et ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Jeſus: Ergo liberi ſunt filii.* Cùm Petrus domum ingreſſus eſſet, Jeſus illum ſermone prævenit de eo quod cogitabat: & interrogavit, num Reges à filiis ſuis Regni hæredibus, tributum vel cenſum exigerent, an ab alienis. Cùmque Petrus & ex more gentium & ex rationis

naturalis æquitatiſque dictamine reſpondiſſet, *Ab alie-* A *nis:* Dixit Jeſus: *Ergo liberi ſunt filii*, id eſt, à tributis immunes ſunt ipſo natalium ſuorum jure. Similitudinem à Regibus terræ ad cœli Regem deducit hoc modo: Filii Regum immunes ſunt à tributis: Quis igitur dubitet, me qui Filius ſum unicus Dei, cujus nomine didrachma exigitur Templo inferendum, adeoque major Templo, Templique Dominus, liberum eſſe à didrachmi penſitatione? Si autem de Tributo ſacro hìc non agi, ſed de tributo & cenſu Cæſari debito videatur: nihilominus vim ſuam habet ratiocinium Chriſti à minori ad majus. Regum filii tributa ipſis non ſolvunt: Ego igitur qui ſum Regis Regum, Dei ſcilicet Filius Unigenitus, nemini tributum vel cenſum debeo.

S. Hilar. c. 17. S. Matt. n. 10. & 11.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 99. in S. Mat. 5.

S. Hieron. in c. 17. Matt.

10. *Ut autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piſcem, qui primus aſ-* B *cenderit, tolle; & aperto ore ejus, invenies ſtaterem: illum ſumens, da eis pro me & te.* Ne autem ipſis offendiculo ſimus, cùm me Filium Dei, adeoque à tributo & cenſu immunem eſſe neſciant, & nondum ſcire teneantur, quod & vobis vulgare prohibui: *Vade ad mare*, &c. Nec omnino recuſat, nec ſimpliciter ſolvi pro ſe jubet tributum; ſed priùs immunitatem ſuam oſtendit tum demum dari juſſit: primùm ut Diſcipulos ſuos inſtrueret, alterum ut ſcandalum impediret. Utque ſe rerum omnium Dominum eſſe oſtenderet, & maris ipſius ditionem habere, inventum ſeu potiùs creatum in ore piſcis, quem ad primum hami jactum captum iri ſcivit, ſtaterem, drachmas quatuor valentem, dari juſſit pro ſe ac Petro familiæ capite. *Honoris excellentiam* in Petro S. Joannes Chryſoſtomus hìc commendat. *Hunc enim locum*, inquit, *Marcus qui Petri Diſcipulus fuit, ideo non ſcripſiſſe videtur, quoniam ingens hinc honor Magiſtro deferebatur. Sed negationem quidem diligentiſſimè ſcripſit: hæc verò quæ ad Magiſtri laudem pertinent, ipſo forſan deprecante ne magnifica de eo diceret, omnino ſiluit.* Pro me, *inquit*, & te: *quoniam & Petrus Primogenitus erat. Miraris omnipotentiam Chriſti? Mirare Diſcipuli etiam fidem, qui ad rem ita naturâ incredibilem illico paruit: cujus quidem fidei retributionem confeſtim habuit, Chriſto in tributi ſolutione conjunctus.*

S. Auguſt. lib. 1. Quæſt. Evang. Quæſt. 23

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 59. in S. Mat.

S. Hieron. in hunc locum.

Senſus Moralis.

I. ET *poſt dies ſex, aſſumpſit Jeſus Petrum & Jacobum, & Joannem fratrem ejus; & duxit illos in Montem excelſum ſeorſum, & transfiguratus eſt ante eos.* Ex Diſcipulorum numero duodecim Apoſtolos Chriſtus elegerat. Ex Apoſtolis tres ſeligit eximios, quibuſcum arcana ſua communicet, & quos ſuæ Ma- C jeſtatis ac gloriæ ſpectatores & teſtes faciat: ut ſingulares gratias, favores, ac dona ſe pro beneplacito voluntatis ſuæ tribuere oſtendat iis qui Deum magis diligunt, & ab eo magis diliguntur. *Diviſiones gratiarum ſunt, idem autem Dominus.* Tres aſſumpſit Jeſus magni Myſterii teſtes, *non quaſi cæteros reprobans, ſed quoniam in tribus teſtibus ſtabit omne verbum.* Nemo Collegarum invidet, quia *charitas non æmulatur.* Tres illi ſunt de quibus dixerat: *Sunt quidam de hìc ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno ſuo.* Promiſſum implevit: *qualis* enim *futurus eſt tempore judicandi, talis apparuit.* Duxit illos in Montem excelſum. *Ducere ad Montana Diſcipulos, pars Regni eſt. Ducuntur ſeorſum, quia Multi vocati, pauci verò electi.* Duxit in Montem ut oraret: ut ſacrum ſeceſſum ac ſolitudinem, Aſcenſionem à ter- D renis rebus & affectibus ad cœleſtia, quâ ſurſum cor habetur ad Dominum, congruas eſſe ad orationem & contemplationem diſpoſitiones doceret. Myſteria ſua & arcana Deus ſingulariter non communicat, niſi cum iis qui procul à Mundi tumultibus ſunt remoti: *Ducam eam in ſolitudinem*, inquit, *& loquar ad cor ejus.* Cæterùm non omnium eſt in Montem aſcendere, ſed eorum qui à Chriſto aſſumuntur & ducuntur, qui ipſum ſequuntur & imitantur, qui viva Divinitatis ipſius, Paſſionis, & Reſurrectionis fide inſtructi, ad bibendum Paſſionis ipſius Calicem parati ſunt, qui veterem hominem exuerunt cum actibus ſuis, & induerunt novum, qui inveniuntur in Chriſto habentes *illam quæ ex Deo eſt juſtitia in fide, ad cognoſcendum illum, & virtutem Reſurrectionis ejus, & ſocietatem Paſſionum illius, configurati morti ejus:* E qui eorum *quæ retrò ſunt obliti, ad anteriora ſemetipſos extendunt*, ad bravium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Jeſu totis viribus ac ſtudiis contendentes: *Quorum converſatio in cœlis eſt; unde etiam Salvatorem exſpectant Dominum Jeſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.* Ad Montem contemplationis & perfectionis, ad ſummum orationis & ſanctitatis gradum ſtatim non aſcenditur. Nemo de repente fit ſummus. Regnum Dei ſemini ſimile eſt, quod paulatim creſcit in meſſem. *Semita Juſtorum quaſi lux ſplendens, creſcit uſque ad perfectam diem.* Quemadmodum gradus pœnitentiæ conſtituti ſunt olim peccatoribus, ita gradus perfectionis juſtis. Tres vitæ ſpiritualis ſtatus Theologiæ Myſticæ Magiſtri diſtinxerunt, incipientium, proficientium, & perfectorum; ſeu vitæ purgativæ, illuminativæ, & unitivæ. Ad ſummum gradum niſi per medios non pervenitur. *Quis mihi tribuat ut ſcribat librum ipſe qui judicat;* (inquit Job) *per ſingulos gradus meos pronuntiabo illum, & quaſi principi offeram eum.* Vita ſpiritualis magnus liber eſt. Ejus enim præcepta in Novo Teſtamento exarata ſunt à Chriſto ſummo vivorum & mortuorum Judice; & interiùs in cordibus piorum à Spiritu Sancto deſcribuntur: ſed liber ille ſtatim non pervolvitur, per gradus pronuntiandus eſt. *Nemo enim infima deſerens, repente fit ſummus: quia ad obtinendum perfectionis meritum, dum quotidie mens in altum ducitur, ad hoc proculdubio velut Aſcenſionis cujuſdam gradibus pervenitur.*

Tertull. lib. de Præſcript c. 22.

S. Hieron. in c. 17. S. Matt.

Lucæ 9.

Oſee 2.14

Philipp. 3

Proverb. 4. 18.

Iob. 31.

S. Gregor. M lib. 21. Moral. c. 14.

Et transfiguratus eſt ante eos. *In qua Transfiguratione illud quidem principaliter agebatur, ut de cordibus Diſcipulorum crucis ſcandalum tolleretur, nec conturbaret eorum fidem voluntariæ humilitas Paſſionis, quibus revelata eſſet abſconditæ excellentia dignitatis. Sed non minore providentiâ ſpes ſanctæ Eccleſiæ fundabatur, ut totum Chriſti corpus agnoſceret, quali eſſet commutatione donandum: ut ejus ſibi honoris conſortium membra promitterent, qui in capite præfulſiſſet. De quo idem Dominus dixerat, cùm de adventus ſui majeſtate loqueretur: Tunc juſti fulgebunt ſicut ſol in Regno patris ſui:* Proteſtante hoc ipſum beato Paulo Apoſtolo, & dicente: *Exiſtimo enim quòd non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Et iterum: *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Cùm enim Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.*

S. Leo M. ſerm. 94. ſive Hom. de Transfiguratione.

Matt. 13. 43.

Rom. 8. 18.

Coloſſ. 3. 3

Transfiguratus eſt ante eos. Æternæ beatitudinis, quæ Sanctis promittitur, levis hæc delineatio & adumbratio fuit, *Non enim oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus diligentibus ſe.* Oſtendit Deus in glorioſa Filii ſui Transfiguratione finem quò tendimus, & viam quâ tendamus. Finis quò tendimus, beatitudo æterna eſt, in ſolius Dei fruitione ſita. Ait Epicureus: Mihi frui mea carne bonum eſt. Ait Stoicus: Mihi frui mea mente bonum eſt. Dicat Chriſtianus: *Mihi adhærere Deo bonum eſt.* Dic Epicuree, quæ res faciat beatum? Reſpondet, Voluptas corporis. Dic Stoice? Virtus animi. Dic Chriſtiane? Donum Dei. *Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exſultabunt tota die, & in juſtitia tua exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorum tu es.* Virtutem quærebas? dic, *Domine virtus mea.* Beatam vitam quærebas: dic, *Beatus homo quem tu erudieris*

1. Cor. 2. 9.

S. Auguſt. ſerm. 150

Pſal. 88. 16.

Pſal. 17. 2

Pſal. 93. 12.

Domine. Beatus enim populus, cujus non voluptas carnis, cujus non virtus propria, ſed beatus populus cujus eſt Dominus Deus ipſius. Hæc eſt patria beatitudinis quam omnes volunt, ſed non omnes rectè quærunt. Nos autem ad talem patriam non nobis viam quaſi corde noſtro machinemur, & erraticas ſemitas moliamur: Venit inde & via. Quid vult enim beatus, quid vult, niſi non falli, non mori, non dolere? Nemo beatus eſt, niſi qui vivit in æternum, ſine ullo timore, ſine ulla fallacia. [Pſal. 143. 15.] In illa autem patria ad quam tendimus, perennis contemplatio veritatis, ſiquidem *Deum videbimus non per ſpeculum & in ænigmate, ſed ſicuti eſt*: & gaudium ſempiternum de veritate, & vita immortalis. Unde cœleſtis beatitudo vita ſimpliciter appellatur. *Si vis ad vitam ingredi*, ait Chriſtus, *ſerva mandata*. Non ei dixit beatam, quia miſera nec vita dicenda eſt. Non ei dixit æternam, quia ubi mortis timor eſt, nec vita dicenda eſt. Ergo vita, quæ hoc nomine digna eſt, ut vita dicatur, non eſt niſi beata; & beata non eſt, niſi æterna. Hanc volumus omnes, veritatem, & vitam. Sed ad tam magnam poſſeſſionem, ad tam grandem felicitatem quà itur? Inſtruxerunt ſibi vias erroris Philoſophi. Alii dixerunt, Hâc: alii dixerunt. Non hâc, ſed hâc. Latuit illos via, quia *Deus ſuperbis reſiſtit*. Lateret & nos, niſi veniſſet ad nos. Ideo Dominus: *Ego*, inquit, *ſum via*. Piger viator, venire nolebas ad viam, ad te venit via. Quærebas quà ires: *Et ſum via*. Quærebas quò ires: *Ego ſum veritas & vita. Non errabis quando is ad illum, per illum.* Hæc eſt doctrina Chriſtianorum, non planè conferenda, ſed incomparabiliter præferenda doctrinis Philoſophorum, immunditiæ Epicureorum, ſuperbiæ Stoicorum. Hanc ſuæ Transfigurationis Myſterio docuit Chriſtus. *Et transfiguratus eſt ante eos.* [S. Thomas 3. p. Quæſt 45 Art. 1.] Dominus Diſcipulos ſuos, prænuntiatâ Paſſione ſuâ, ad ejus imitationem induxerat. Oportet autem ut aliquis directè procedat in via, ut finem præcognoſcat quo tendit. Unde Thomas Apoſtolus, dixit: *Domine neſcimus quò vadis, & quomodo poſſumus viam ſcire?* [Joann. 14.] Et hoc præcipuè eſt neceſſarium quando via eſt difficilis & aſpera, & iter laborioſum, finis verò jucundus. Chriſtus autem per ſuam paſſionem ad hoc pervenit, ut gloriam obtineret non ſolùm animæ, quam habuit à principio ſuæ conceptionis, ſed etiam corporis. *Hæc oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam.* [Luc. ult.] Ad quam etiam perducit eos qui veſtigia ſuæ paſſionis ſequuntur. *Per multas enim tribulationes oportet nos intrare in Regnum cœlorum.* [Act. 14.] Et ideo conveniens fuit ut Diſcipulis ſuis gloriam ſuæ claritatis oſtenderet, cui ſuos configurabit. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.* [Philipp. 3] Unde Venerabilis Beda: *Pia*, inquit, *proviſione factum eſt, ut contemplatione ſemper manentis gaudii ad breve tempus delibatâ, fortiùs adverſa tolerarent.* [Beda in Matt.] Hinc Moyſes & Elias cum Chriſto transfigurato *loquebantur de exceſſu quem completurus erat in Jeruſalem*, ut Chriſtum per Paſſionem & mortem gloria & honore & coronandum Apoſtoli diſcerent: & nos, ſi ſocii fuerimus Paſſionum Chriſti, ſocios etiam reſurrectionis & gloriæ futuros. Simus igitur *in tribulatione patientes, ſpe gaudentes*: [Rom. 12. 12.] Quoniam *Momentaneum hoc & leve tribulationis noſtræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* [2. Cor. 4. 17.] Ad hanc gloriam ſuſpiremus, propter ipſam cuncta faciamus, patiamurque, ejus nos exſpectatio in præliis Chriſtianæ militiæ roboret, in adverſis conſoletur, in via peregrinationis noſtræ ſuſtentet. Repoſita ſit hæc ſpes in ſinu noſtro velut clypeus nos protegens, velut ſertum nos recreans. *Quid enim mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* [Pſal. 72. 25. 26.] Quid eſt illud quod habeo in cœlo? Quid eſt? Quantum eſt? Quale eſt? Et cùm non tranſit quod habeo in cœlo, *à te quid volui ſuper terram?* Servas mihi tu divitias immortales in cœlo teipſum, & ego volui à te in terra quod habent & impii, pecuniam, aurum, argentum, gemmas, familias, quod habent ſcelerati multi, quod habent multæ feminæ turpes, multi viri turpes: hæc pro magno deſideravi à Deo meo ſuper terram; cùm ſervet ſe mihi in cœlo Deus meus. *Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Inveniamus divitias noſtras, eligat ſibi partes genus humanum. Videamus homines cupiditatum diverſitate laniari: eligant alii militiam, alii advocationem, alii diverſas variaſque doctrinas, alii negotiationem, alii agriculturam; iſtas partes ſibi faciant de rebus humanis: clamet populus Dei; *Pars mea Deus meus.* Non ad tempus pars mea; ſed *Pars mea Deus in ſæcula.* Aurum etſi ſemper habeo, quid habeo? Deum etſi non ſemper haberem, quàm magnum bonum haberem? Huc accedit, quia mihi ſe ipſum promittit, & id me in æternum habiturum promittit. Tantum habeo, & numquam non habeo. Magna felicitas: *Pars mea Deus.* Quamdiu? *In ſæcula.* Vide quomodo illum amavit; fecit cor caſtum: *Deus cordis mei, & pars mea Deus in ſæcula.* [S. Aug. Enarr. in Pſal. 72.] Factum *eſt cor caſtum, gratis jam amatur Deus, non ab illo petitur aliud præmium. Qui aliud præmium petit à Deo, & propterea vult ſervire Deo; carius facit quod vult accipere, quàm ipſum à quo vult accipere. Quid ergo, nullum præmium Dei? Nullum præter ipſum. Præmium Dei ipſe Deus eſt. Hoc amat; hoc diligit: ſi aliud dilexerit, non erit caſtus amor. Recedis ab igne immortali, frigeſces, corrumpêris.*

2. *Et reſplenduit facies ejus ſicut ſol: veſtimenta autem ejus facta ſunt alba ſicut nix.* Ipſe Jeſus ſplenduit ſicut ſol, ſe lumen eſſe ſignificans, quod *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Quod eſt iſte ſol oculis carnis, hoc ille oculis cordis. *Veſtimenta autem ejus, Eccleſia ejus.* Veſtimenta enim niſi ab induto contineantur, cadunt. Horum veſtimentorum, quædam quaſi noviſſima fimbria Paulus fuit. Ipſe enim dicit, *Ego ſum minimus Apoſtolorum.* Et alio loco, *Ego ſum noviſſimus Apoſtolorum.* In veſtimento autem fimbria eſt noviſſima & minima. Proinde ſicut illa mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur, tactâ Domini fimbriâ ſalva facta eſt: ſic Eccleſia quæ ex Gentibus venit, Paulo prædicante ſalvata eſt. Quid mirum ſi per candida veſtimenta ſignatur Eccleſia, cùm audiatis Iſaiam Prophetam dicentem: *Si fuerint peccata veſtra ſicut coccinum, quaſi nix dealbabuntur.* [S. Aug. ſerm. 78 aliàs de Diverſis 69.] [Iſai. 1. 18.] Reſplenduit facies ejus ſicut ſol, veſtimenta autem ejus facta ſunt alba ſicut nix: quia *Deus lux eſt*, & *Amictus* eſt *lumine ſicut veſtimento.* Et *Nos revelata facie gloriam Domini ſpeculantes, in eamdem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini Spiritu.* [1. Joan. 1. 5.] [Pſal. 103 2.] [2. Cor. 3. 18.]

3. *Et ecce apparuerunt illis Moyſes & Elias cum eo loquentes.* Moyſes & Elias, id eſt, Lex & Prophetæ quid valent, niſi cum Domino colloquantur? Niſi Domino perhibeant teſtimonium, quis leget Legem? Quis Prophetas? Videte quàm breviter hoc Apoſtolus ait: *Per Legem enim cognitio peccati: nunc autem ſine Lege, juſtitia Dei manifeſtata eſt*; ecce ſol: *teſtificata à Lege & Prophetis*; ecce ſplendor. Sicut per Moyſen Lex, per Eliam Prophetæ, ſic per Chriſtum Jeſum Evangelium ſignificatur. [S. Auguſt. ibid.] *Chriſtus apparuit medius inter Moyſem & Eliam, tamquam Evangelium teſtimonium haberet à Lege & Prophetis.* [S. Auguſt. Tract. 17. in Joann.] Adſtipulantur enim ſibi invicem utriuſque Fœderis paginæ; & quem ſub velamine Myſteriorum præcedentia ſigna promiſerant, manifeſtum atque perſpicuum præſentis gloriæ ſplendor oſtendit. Quia, ſicut ait beatus Joannes: *Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt:* In quo & propheticarum promiſſio impleta eſt figurarum, & legalium ratio præceptorum, dum & *veram docet Prophetiam per ſui præſentiam, & poſſibilia facit mandata per gratiam.* [S. Leo ſerm. 94 ſeu Hom. de Transfig. c. 4.]

4. *Reſpondens autem Petrus, dixit ad Jeſum: Domine, bonum eſt nos hic eſſe: ſi vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moyſi unum, & Eliæ unum.* Delectatus eſt Petrus, & quem ſeculi hujus illecebroſa non caperent, gratia Reſurrectionis illexit. *Bonum eſt*, inquit, *nos hic eſſe* (Hinc & S. Paulus ait: *Diſſolvi enim & eſſe cum Chriſto, multò melius.*) Nec laudaſſe contentus, non ſolùm affectu, ſed etiam factorum devotio- [S. Amb. lib. 7. in Lucam cap. 18.]

ne præſtantior, ad ædificanda tria tabernacula impiger operarius communis obſequii miniſterium pollicetur. Et quamvis neſciret quid diceret, tamen pollicebatur officium : quo non inconſulta petulantia, ſed præmatura devotio fructus pietatis accumulat. Nam *quod ignorabat, conditionis fuit ; quod promittebat, devotionis. Sed non capit humana conditio in hoc corruptibili, in hoc mortali corpore facere tabernaculum Deo.* Apoſtole Sancte, *ſi quæris tria tabernacula, nequaquam ſervos cùm Domino conferas, ſed fac tria tabernacula, immò unum Patri, & Filio, & Spiritui-Sancto, ut quorum eſt una divinitas, unum ſit & in pectore tuo tabernaculum.* Domine, *bonum eſt nos hic eſſe. Si vis, faciamus hic tria tabernacula.* &c. Huic ſuggeſtioni Dominus non reſpondit, ſignificans non quidem improbum, ſed inordinatum eſſe, quod cuperet : cùm ſalvari mundus niſi Chriſti morte non poſſet, & exemplo Domini in hoc vocaretur credentium fides, ut licèt non oporteret de beatitudinis promiſſionibus dubitari, *Intelligeremus tamen inter tentationes hujus vitæ priùs nobis tolerantiam poſtulandam eſſe, quàm gloriam : quia tempora patiendi non poteſt felicitas prævenire regnandi.*

[*S. Hieron. in c. 17. Matt.*] [*S. Leo ſerm. 94.*]

Domine, bonum eſt nos hic eſſe. Conſolationibus & deliciis etiam ſpiritalibus ne inhæreant animæ piæ, ne Deum amore ſolùm concupiſcentiæ, non amicitiæ diligere ; ne ex favoribus, non ex infinita magnitudine ipſum æſtimare ; ne locare cor ſuum, non dare Deo ; ne negotiari, non gratis colere & amare Sponſum videantur. Utilius eſt animæ juſtæ per cruces interiores à Deo probari. *Recedit* interdum Sponſus cœleſtis, *ut abſens magis deſideretur, deſideratus avidiùs quæratur, diu quæſitus gratiùs inveniatur. Ne ergo exilium deputemus pro patria, venit Sponſus & recedit viciſſim, nunc conſolationem afferens, nunc univerſum ſtatum noſtrum in infirmitatem commutans.*

[*S. Bern.*]

Domine, bonum eſt nos hic eſſe. Per ſpirituales conſolationes & delicias nos vendicat Deus à carnalibus deſideriis, quæ militant adverſùs animam, nos eripit mundo, ſibique devincit. Hinc piæ animæ aiunt : *Meliora ſunt ubera tua vino.* Carnis, inquiunt, voluptatem, quâ paulò ante ebriæ tenebamur, vincunt hæ, quas tua nobis ubera ſtillant, deliciæ ſpiritales. *Et pulchrè vino comparant carnalem affectum. Ut enim uva ſemel expreſſa non habet jam quid denuo fundat, ſed perpetua ariditate damnatur : ſic caro in preſſura mortis ab omni prorſus ſua delectatione ſiccatur, nec ultra revireſcit ad libidines. Unde Propheta :* Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus tamquam flos agri. Exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos. *Et Apoſtolus :* Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem. *Vide autem ne non carni tantùm, ſed & mundo competat iſta proportio : ſiquidem & ipſe tranſit, & concupiſcentia ejus. Et cùm omnia quæ in mundo ſunt, finem habeant, finis eorum non erit finis. Verùm ubera non ſic. Hæc enim cùm exhauſta fuerint, rurſum de fonte materni pectoris ſumunt quod propinent ſugentibus. Meritò proinde meliora carnis ſæculive amore aſſerunt ubera ſponſæ, quæ nullo umquam lactentium numero areſcunt, ſed ſemper abundant de viſceribus charitatis, ut iterum fluant. Flumina ſiquidem fiunt de ventre ejus, fitque in ea fons aquæ ſalientis in vitam æternam.*

[*S. Bern. ſerm. 9. in Cantica.*] [*Iſaiæ 40.*] [*Galat. 6.*]

Domine, bonum eſt nos hic eſſe. Si gaudii cœleſtis ſtillicidio ſic extra ſe rapitur Apoſtolus, ut neſciat quid dicat, quid fiet, cùm implebitur illud Propheticum, *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos ; quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen ?* Cùm accepta fuerit illa ineffabilis lætitia, perit quodammodo humana mens, & fit divina. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis potabis eos.* Torrens dicitur aqua veniens cum impetu. Impetus erit miſericordiæ Dei, ad irrigandos & inebriandos, qui modò ponunt ſpem ſub umbraculo alarum ejus. Voluptas illa quæ eſt ? Quaſi torrens inebrians ſitientes. Modò ergo qui ſitit, habeat ſpem, inebriatus habebit rem : antequam habeat rem, ſitiat in ſpe. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.* Quo ergo fonte irrigaberis, & unde currit tantus torrens voluptatis ejus ? *Quoniam apud te eſt fons vitæ.* Quis eſt fons vitæ, niſi Chriſtus ? Venit ad te in carne ut irroraret fauces tuas ſitientes : ſatiabit ſperantem, qui irroravit ſitientem. *Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Hìc aliud eſt fons, aliud lumen ; ibi non ita. Quod enim eſt fons, hoc eſt & lumen : & quicquid vis illud vocas, quia non eſt quod vocas ; quia non potes congruum nomen invenire, non remanet in uno nomine. Si diceres, quia lumen eſt ſolùm, diceretur tibi, ſine cauſa ergo mihi dictum eſt ut eſuriam & ſitiam. Quis enim eſt qui manducet lumen ? Illud planè rectè mihi dictum eſt, *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt :* Si lumen eſt, oculos meos parem. Para & fauces, quia illud quod lumen eſt, & fons eſt : fons quia ſatiat ſitientes ; lumen quia illuminat cæcos. Hìc aliquando alibi lumen, alibi fons. Aliquando enim currunt fontes & in tenebris : & aliquando in eremo pateris ſolem, non invenis fontem : hìc ergo poſſunt iſta duo eſſe ſeparata : ibi non fatigaberis, quia fons eſt ; non tenebraberis, quia lumen eſt.

[*Pſal. 35. 9.*] [*S. Aug. Enarr. in Pſal. 35.*] [*Matt. 5. 8.*] [*Matt. 5. 8.*]

Domine, bonum eſt nos hic eſſe. Vox eſt eorum qui guſtant & vident quàm ſuavis ſit Dominus, quàm beatus vir qui ſperat in eo. *Omni* enim *homini converſo ad Deum mutatur delectatio, mutantur deliciæ : non ſubtrahuntur, ſed mutantur. Omnes autem deliciæ noſtræ in hac vita, nondum ſunt in re : ſed ipſa ſpes tam certa eſt, ut omnibus hujus ſæculi deliciis præponenda ſit. Sicut ſcriptum eſt*, Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. *Si nondum habes petitiones cordis tui, unde delectaris in Domino, niſi quia tenes certum promiſſorem, qui ſe effecit promittendo debitorem ?*

[*S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 74.*]

5\. *Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube, dicens : Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui ; ipſum audite.* Quia imprudenter interrogaverat Petrus, reſponſionem Domini non meretur : ſed Pater reſpondet pro Filio, ut verbum Domini compleretur : *Si teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum ..... Qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me.* Vox de cœlo Patris loquentis auditur, quæ & teſtimonium perhibeat Filio, & Petrum, errore ſublato doceat veritatem : imò per Petrum cæteros Apoſtolos. *Hic eſt Filius meus dilectus :* Huic figendum eſt tabernaculum, huic obtemperandum. Hic eſt Filius, illi ſervi ſunt. *Moyſes & Elias debent & ipſi vobiſcum in penetralibus cordis ſui Domino tabernaculum præparare.* Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite. *Quia & in Prophetis ipſum audiſtis, & in Lege ipſum audiſtis. Et ubi non ipſum audiſtis ? Hoc audito, illi ceciderunt in terram. Jam demonſtratur nobis in Eccleſia Regnum Dei. Hic Dominus, hic Lex & Prophetæ : ſed Dominus tamquam Dominus : Lex in Moyſe, Prophetia in Elia ; ſed ipſi tamquam ſervi, tamquam miniſtri. Ipſi tamquam vaſa : ipſe tamquam fons. Moyſes & Prophetæ dicebant & ſcribebant : ſed de illo implebantur quando fundebant.* Loquitur Moyſes ; ſed *Hunc audite.* Loquitur Elias ; ſed *Hunc audite.* Loquuntur Prophetæ, loquitur Lex ; ſed *Hunc audite*, vocem Legis, & linguam Prophetarum. Quando Evangelium loquitur, nubem putate : inde nobis vox ſonat. Hunc audiamus ; quod dicit faciamus, quod promiſit ſperemus. *Venite aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis ejus.* Ipſum audiamus : *Dominus enim judex noſter, Dominus legifer noſter, Dominus Rex noſter ; ipſe ſalvabit nos.* Ipſum audiamus, quem Deus *Teſtem populis* dedit, *Ducem ac præceptorem Gentibus .... Doctorem juſtitiæ ..... Verbum Domini .... Dei virtutem, & Dei ſapientiam.* Ipſum audiamus : *Deus enim multis modis olim loquens patribus in Prophetis, noviſſimè locutus eſt nobis in Filio.* Ipſum audiamus, qui *Ve-*

[*S. Hieron. in hunc locum*] [*Ioann. 5.*] [*S. Auguſt. ſerm. 78. aliàs de Diverſis 69.*] [*S. Aug. ſerm. 79 aliàs de Diverſis 23.*] [*Iſai. 2. 3.*] [*Iſai. 33. 22.*] [*Iſai. 55. 4.*] [*Ioel. 2. 23.*] [*1. Cor. 1. 23. 24.*] [*Hebr. 1.*] [*Ioan. 14. 6*] [*Ioan. 6. 69*]

ritas eſt . . . Qui *Verba vitæ æternæ habet*. Planè au- A diam te, Domine Jeſu. *Loquere Domine, quia audit ſervus tuus.* Loquere ad cor meum, & aurem ejus inclina, ut te audiat, & obtemperet tibi.

6. *Et audientes Diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde.* Tunc maximè timendum, cùm ſupernis conſolationibus ac deliciis nos Deus perfundit, ſed timore cum fiduciâ in bonitate ejus conjuncto. Agnoſcenda infirmitas noſtra eſt: nihil ſupra vires noſtras audendum, quæ in myſteriorum divinorum cognitione & contemplatione nullæ nobis ſunt à nobis. *Scrutator enim Majeſtatis opprimetur à gloria.* Et

Proverb. 25. 27. S. Hieron. in hunc locum.

Quantò quis ampliora quæſierit, tantò magis ad inferiora collabitur, ſi ignoraverit menſuram ſuam. Et timuerunt valde. *Timoris magnitudo electæ menti aliquando poſt oſtenſionem lætæ viſionis incutitur. Quod profectò dum fit, non fit ut mentem ad gloriæ viſionem purificet, ſed ut cuſtodiat ab elatione. Unde & Petrus, &* B *Jacobus, & Joannes priùs transformati Domini gloriam viderunt; deinde incuſſo eis timore cecidere, ne elati perderent, quod humiliter aſſumpti videre meruiſſent.* Et acceſſit Jeſus, & tetigit eos; dixitque eis: Surgite & nolite timere. *Quos manu ſanaverat, ſanat imperio. Primùm timor expellitur, ut poſtea doctrina tribuatur.* Gratiæ ſuæ manu interiori Chriſtus nos tangit, verbo ſuo nos roborat, ut timorem deponamus, ut à terra ſurgamus, oculoſque & animos ad cœlum erigentes, *Aſpiciamus ipſum auctorem fidei* noſtræ *& conſummatorem.* Vidi *viſionem grandem hanc* (inquit Daniel) *& non remanſit in me fortitudo... Et audivi vocem ſermonum ejus: & audiens jacebam conſternatus ſuper faciem meam, & vultus meus hærebat, & ecce manus tetigit me, & erexit me ſuper genua mea, & ſuper articulos manuum mearum. Et dixit ad me: Daniel vir deſideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te, & ſta in gradu tuo. Cumque dixiſſet mihi ſermonem iſtum, ſteti tremens. Et ait ad me: Noli metuere.* Varius ille Prophetæ ſitus ſeu varia corporis poſitio totum ſpiritalis profectûs ordinem ſignificat. *Verba enim Dei in terra jacentes audimus, cùm in peccatis poſiti, terrenæ pollutioni conjuncti, Sanctorum voce ſpiritalia præcepta cognoſcimus. Ad quæ præcepta quaſi ſuper genua & ſuper manuum noſtrarum articulos erigimur, quia à terrenis contagiis recedentes, quaſi jam ab infimis ventrem levamus. Sicut enim totus terræ inhæret, qui conſternatus jacet: ita qui in genibus & manuum ſuarum articulis incurvatur, inchoante profectu ex magna jam parte à terra ſuſpenditur. Ad extremum verò voce dominica erecti quidem, ſed trementes adſiſtimus, cùm à ter-* D *renis deſideriis perfectè ſublevati, verba Dei quò pleniùs cognoſcimus, plus timemus. Adhuc enim quaſi in terra jacet, qui ad cæleſtia erigi terrenorum deſideriis negligit. Quaſi ſublevatus autem adhuc manibus & genibus incumbit, qui quædam jam contagia deſerit, ſed quibuſdam adhuc terrenis operibus non contradicit. Jam verò ad verba Dei erectus adſiſtit, qui perfectè mentem ad ſublimia erigit, & per immunda deſideria incurvari contemnit. Bene autem trementem ſe ſtetiſſe indicat: quia examen ſubtilitatis internæ, quò plus ad illud proficitur, ampliùs formidatur. Ubi aptè divina voce ſubjungitur,* Noli metuere; *quia cùm plus ipſi quod timeamus agnoſcimus, plus nobis de Deo per inter-* E *nam gratiam infunditur quod amemus: quatenus & contemptus noſter pauliſper tranſeat in timorem, & timor tranſeat in charitatem. Ut quia quærenti nos Deo per contemptum reſiſtimus, per timorem fugimus; & contemptu quandoque, & timore poſtpoſito, ſolo ei amore jungamur. Pauliſper enim etiam timorem ejus diſcimus, cujus ſolius dilectioni inhæremus. Appoſitis igitur quaſi quibuſdam gradibus profectûs noſtri, mentis pedem priùs per timorem in imo ponimus, & poſtmodum per charitatem ad alta amore levamus: Ut ab eo, quo quiſquæ tumet, reprimatur ut timeat, & ab eo quod jam metuit, ſublevetur ut præſumat.* Idem ſignificant trium

S. Gregor. M. ſeu alius antiquus Autor Eccleſiaſticus Commentar. in lib. 1. Reg. c. 1

S. Hieron.

Heb. 2. 12

Daniel. 10. 8. & ſeq.

S. Gregor. M. lib. 22. Moralium c. 14.

Apoſtolorum conſternatio, timor, & erectio in monte ſancto. *Et audientes Diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde. Et acceſſit Jeſus, & tetigit eos, dixitque eis: Surgite, & nolite timere.*

7. *Levantes autem oculos ſuos, neminem viderunt niſi ſolum Jeſum.* In Jeſum unum erigendi ſunt & defigendi oculi, *In quem deſiderant Angeli proſpicere*; Qui *unus Mediator* noſter eſt, & *Advocatus apud Patrem*; *Auctor ſalutis* noſtræ; *Filius Dei dilectus*, per quem unum Deo placent, quicumque placent; Qui *Dedit poteſtatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine ejus*; & *Dei filios congregat in unum*, quos *& fratres* ſuos vocare, & *cohæredes* gloriæ ſuæ ac Regni facere dignatur. Erigamus oculos, in Jeſum, qui caput noſtrum eſt, ſi ſapientes ſumus: *Oculi* enim *ſapientes in capite ejus.* Aſpiciamus Jeſum, non ſolùm transfiguratum in Monte Thabor, ſed in Monte Calvariæ crucifixum pro nobis; ſi quidem *propter Paſſionem mortis gloria & honore coronatus eſt.* Compatiamur morienti, ut congaudeamus & corregnemus triumphanti & regnanti. In omnibus operibus noſtris ſolius Dei & Chriſti Jeſu gloriam & honorem ſpectemus, qui judex illorum eſt; non gloriam noſtram vel temporalia commoda, non mundum, non homines, in quibus maledictus eſt qui ſpes ſuas collocat. Ut autem ſolum Jeſum videamus, Evangelium legamus, in quo remota nube nobiſcum loquitur, nobiſque Myſteria ſua & præcepta peramanter aperit. *Diſcipuli vident Jeſum ſtantem ablata nube, & Moyſen & Eliam evanuiſſe: quia poſtquam Legis & Prophetarum umbra diſceſſerit (quæ velamento ſuo Apoſtolos texerat) utrumque in Evangelio reperitur.* Evanuerunt Moyſes & Elias: ſed Moyſis manſuetudinem, & Eliæ zelum in Jeſu admirari & imitari debemus.

1. Petri 1. 12.

Ioan. 1.

Ioan. 11. 52.

Eccleſiaſt. 22. 14.

Hebr. 2. 9.

S. Hieron. in hunc locum.

C 8. *Et deſcendentibus illis de Monte, præcepit eis Jeſus dicens: Nemini dixeritis viſionem, donec Filius hominis à mortuis reſurgat.* Tempus ſcilicet loquendi, & tempus tacendi: Tempus latendi & in publicum prodeundi. In his Dei voluntas exploranda eſt & judicanda ex ejus gloriæ, & utilitatis proximorum fine. Id prædicandum quod utrique conducibile fuerit, locis & temporibus opportunis. Quædam enim alieno tempore & nequaquam opportuno prædicata, magis obſunt interdum quàm proſint. Quamquam enim Deo tempus agendi ſemper adſit, exemplo tamen ſuo Chriſtus oſtendit œconomiâ & prudentiâ utendum in doctrina & prædicatione, cum Transfigurationis ſuæ Myſterii, & divinitatis ſuæ prædicationem Apoſtolis ſuis prohibuit, donec à mortuis ſurrexiſſet, illiſque dicere noluit quæ portare pro tempore non poterant. Cæterùm quod viſiones ſpectat & revelationes privatas, ſi quæ ſpiritualibus viris aut mulieribus contingant, *Secretum Regis abſcondere bonum eſt*, illaſque nemini aperire, niſi ſoli conſcientiæ Moderatori, qui de illis judicet utrum ex Deo ſint. Viros ſanctos legimus revelationes ſuas numquam aliis aperuiſſe, niſi charitas poſceret, aut Superioris juſſio urgeret. Divini Spiritus indicium eſt ab omni re quæ notabilem hominem faciat, abſtinere; de ſe ipſo modeſtè loqui, nec verba illa arrogantiæ plena uſurpare: Hæc mihi Deus locutus eſt, hæc revelavit. Obſervet autem conſcientiæ prudens Moderator quo fine quis moveatur ad ipſas revelationes manifeſtandas, levitate-ne, an vanitate; utilitate propria, an aliena; uniuſne, an multorum: an aliqua appareat nota cupiditatis, avaritæ, vel propriæ æſtimationis: quibus verbis in ipſa narratione utatur, an humilibus & verecundis, an tumidis & inconſideratis: an paucis ſe expediat, ſeu potiùs prolixior ſit. Illud quoque perpendendum quod ſancta Thereſia docuit: Rebus ſcilicet, quæ revelantur, nullam fidem adhibendam eſſe ex eo præciſè quòd revelatæ ſunt; ſed ſi ad fidem pertinent, illis propter fidem credendum eſt: ſi aliquid præcipitur, ad Superiorem deferendum, ejuſque mandato accedente, ex obedientia peragendum eſt. Hanc normam ſecutus eſt Princeps Apoſtolorum. Chriſti enim Transfigurationem enarrans, & vocem à Deo Patre auditam, cùm eſſet in Monte ſancto

Cardin. Bona lib. de Diſcretione Spirituum c. 20.

cum

cum Jeſu, ſpeculator factus illius magnitudinis; noluit tamen ei revelationi inniti, niſi quatenus Prophetarum oraculis conſentanea fuit. *Habemus*, inquit, *firmiorem Propheticum ſermonem, cui bene facitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco.* Ac ſi apertè diceret: Quamvis vox è cœlo delapſa à Deo Patre revera manaverit, ſermo tamen Propheticus certior eſt & firmior omni ſcientia, omnique viſione & revelatione, quia ſenſus falli poſſunt, Scriptura Sacra non poteſt. In hanc ſententiam egregiè Richardus à Sancto Victore: *Suſpecta eſt mihi omnis veritas* (inquit) *quam non confirmat Scripturarum auctoritas, nec Chriſtum in ſua clarificatione ſuſcipio, ſi non aſſiſtant ei Moyſes & Elias. Si Chriſtus docet me de rebus exterioribus, vel de intimis meis, facilè recipio, utpotè in his quæ comprobare poſſum proprio experimento. Verùm ubi ad alta mens ducitur, quoniam de cœleſtibus quæſtio ventilatur: ubi de profundis rebus agitur, in tantæ ſublimitatis vertice non recipio Chriſtum ſine teſte, nec rata poterit eſſe quælibet veriſimilis revelatio ſine atteſtatione Moyſis & Eliæ, ſine Scripturarum auctoritate.*

2. Petri 1.

Richardus à S. Victore lib. de Præparat. Animæ ad Contempl. c. 2.

9. *Et interrogaverunt eum Diſcipuli dicentes, Quid ergo Scribæ dicunt quòd Eliam oporteat primùm venire? At ille reſpondens ait eis: Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia. Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, ſed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis paſſurus eſt ab eis*, &c. Deus peccatores intercipere non vult, ſed excitare, & vigilantes facere. Ideo præcurſores habere voluit cùm prioris adventûs ſui ad homines, tum ſecundi contra homines, Joannem Baptiſtam, & Eliam. Monet per eos ut homines fugiant ab ira venturâ. *Dediſti metuentibus te ſignificationem, ut fugiant à facie arcûs, ut liberentur dilecti tui.* Omnes pœnitentiæ Prædicatores ſunt præcurſores Chriſti, qui omnia reſtituere nituntur in debitum ordinem, qui zelo pro Dei lege inardeſcunt & qui adversùs vitia bellum gerunt abſque perſonarum acceptione, ab adulatione & timore pariter alieni, ad perſecutionem pro veritate patiendam paratiſſimi. Hi imminentem mortis judiciique diem hominibus annuntiant, clamantes: *Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus.* Væ illis qui Eliam ſuum non cognoſcunt, non audiunt, ſed contemnunt, nec ad parandam viam Domini convertuntur.

Pſal. 59. 6.

Apocal. 14. 7.

10. *Et cùm veniſſet ad turbam, acceſſit ad eum homo genibus provolutus ante eum, dicens: Domine, miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & malè patitur: Nam ſæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam. Et obtuli eum Diſcipulis tuis, & non potuerunt ejicere eum.* Homo peccator lunaticus eſt. *Stultus* enim *ſicut luna mutatur*, inconſtans eſt in omnibus viis ſuis. *Peccatum peccavit Jeruſalem, propterea inſtabilis facta eſt.* Qui ſpiritaliter à dæmone poſſidetur, modò cadit in ignem libidinis & concupiſcentiæ, quo exuritur; modò in aquam, cùm ita frigeſcit cor ejus, ut in eo ſenſus omnis fraternæ charitatis & miſericordiæ extinguatur. Malè patitur, cupiditatum ſuarum æſtu jactatus & alliſus. Iræ impetu conturbatur & ſpumat, odio intùs diſcerptus, dentibus ſtridet; invidiâ tabeſcit & areſcit; ſurdus eſt ad Dei verbum ſive exteriùs ſonans per prædicationem, ſive interiùs monens per inſpirationes; mutus ad confeſſionem peccatorum, & Dei laudes: eò miſerior eſt, quò ſui non miſeretur. *Nihil enim miſerius miſero non miſerente ſibi.* Sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam, &c.

Eccl. 27. Thren. 1. 8

S. Auguſt.

S. Proſper Carmine de Ingratis.

Manet ergo voluntas
Semper amans aliquid quò ſe ferat; & labyrintho
Fallitur, ambages dubiarum ingreſſa viarum.
Vana cupit, vanis tumet, & timet: omnimodaque
Mobilitate ruens, in vulnera vulnere ſurgit.

Hoc eſt ſæpè cadere in aquam, & crebrò in ignem; in vitia contraria labi, quibus tamen finem malitiæ ſuæ propoſitum dæmon conſequitur, ut ſcilicet perdat hominem. In ſtatu autem adeò infelici poſitus peccator, Eccleſiæ Miniſtris offertur curandus, & à dæmone liberandus, qui

A operam ſæpè in eo perdunt; ſive quia omnino deſertus eſt à Deo, & in reprobum ſenſum traditus, occulto Dei, ſed juſto judicio: ſive quia illum ſine miniſterio hominum ad ſe convertere vult Chriſtus, & oſtendere quod tantum miraculum

Non doctor, neque diſcipulus, ſed gratia ſola efficit. *S. Proſper*

11. *Reſpondens autem Jeſus ait: O generatio incredula & perverſa, quouſque ero vobiſcum? Uſquequo patiar vos? afferte illum ad me.* Non quòd tædio vel impatientia ſuperatus ſit manſuetus ac mitis Dominus, patiens ac multùm miſericors; *ſed quòd in ſimilitudinem Medici, ſi ægrotum videat contra præcepta ſua gerere, dicat: Uſquequo accedam ad domum tuam? Quouſque perdam artis induſtriam, me aliud jubente, & te aliud perpetrante?* Non iraſcitur homini, ſed vitio. Duriora videntur verba, B cor manſuetudine & charitate plenum eſt, quam & opere demonſtrat, puerum ad ſe afferri jubens, ut eum curet. Chriſtum imitentur ejus Miniſtri, verbi divini Prædicatores, & conſcientiarum Moderatores: & cùm peccatores verbis ſeverioribus increpare coguntur, charitatem & manſuetudinem in animo ſervent, eorumque curationi & liberationi cum patientia adlaborent. *Dilige* (inquit S. Auguſtinus) *& dic quod voles: nullo modo maledictum erit, quod ſpecie maledicti ſonuerit, ſi memineris ſenſeriſque, te in gladio verbi Dei liberatorem hominis eſſe velle ab obſidione vitiorum.*

S. Hieron. in hunc locum.

S. Auguſt. in Expoſit Epiſt. ad Galatas c. 6.

12. *Et increpavit illum Jeſus*, ut perduellem, ut hoſtem in malitiâ ita obduratum ut ad bonum ultra flecti non poſſit, & ad charitatem redire. *Prævaricatores* enim *Angeli nec mala poſſunt umquam carere voluntate, nec pœna.* Cùm autem dæmoni comminatus eſſet Jeſus, & C præcepiſſet ut exiret à puero, nec in eum ampliùs introiret, *exiit ab eo dæmonium*, imperio Chriſti reſiſtere non valens; *& curatus eſt puer ex illa hora.* Neſcit tarda molimina Chriſti virtus, ſolo verbo, ſola voluntate integram & perfectam ſanitatem uno temporis momento reſtituit.

S. Fulg. lib. de Fide ad Petrum c. 3.

13. *Tunc acceſſerunt Diſcipuli ad Jeſum ſecretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus ejicere illum? Dixit illis Jeſus: Propter incredulitatem veſtram.* Metuere debent Chriſti Miniſtri, ne labores eorum in peccatorum converſione inanes & infructuoſos efficiat fidei ac bonorum operum defectus: ſibi ipſis imputare debent quòd nullum vel exiguum fructum faciant: hinc coram Deo humiliari, fidei, ſpei, & charitatis augmentum ab ipſo ſupplices poſtulare, orationi & bonis operibus ferventiùs D vacare, ſi quem verò fructum faciant, nihil ſibi, ſed totum Deo adſcribere: *Quia neque qui plantat, neque qui rigat eſt aliquid, ſed qui incrementum dat Deus.* Dixit illis Jeſus: Propter incredulitatem veſtram. *Si Apoſtoli increduli, quis fidelis? Quid facient agni, ſi titubant arietes? Nec tamen eos miſericordia Domini deſpexit incredulos: ſed arguit, nutrivit, perfecit, coronavit, nam & ipſi memores infirmitatis ſuæ, quodam loco in Evangelio dixerunt ei: DOMINE, adauge in nobis fidem.* PRIMA *utilitas erat, ſcire quòd minùs habebant: major felicitas, ſcire unde petebant.*

1. Cor. 3. 7.

S. Auguſt. ſerm. 80. aliàs inter editos à Sirmondo. 34.

14. *Amen quippe dico vobis, Si habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, Tranſi hinc* E *illuc, & tranſibit, & nihil impoſſibile erit vobis.* Non " exigua hæc, ſed magna fides, quæ monti poſſit ut ſe tranſ- " ferat imperare. Neque enim mediocrem fidem Domi- " nus exigit ab Apoſtolis, quibus adversùs altitudinem ex- " tollentem ſe nequitiæ ſpiritalis ſcit eſſe certandum ..... " Granum ſinapis certè res eſt vilis & ſimplex: ſi teri " cœperit, vim ſuam fundit. Etiam fides primò ſimplex " videtur: ſed ſi teratur adverſis gratiam ſuæ virtutis effun- " dit, ut alios quoque qui vel audiunt vel legunt, odore ſui " compleat ..... Magnum eſt quod incipit à fide, ſed " contemnitur. Fundamentum ſolet etiam in ædificio ab " imperitis contemni. Foſſa ſit grandis, lapides quoquo " modo paſſim mittuntur, nulla ibi expolitio, nulla pul- " chritudo apparet: quomodo nec in arboris radice aliqua "

S. Amb. lib. 7. in Lucam n. 176. & 177

S. Aug. Tract. 40. in S. Joan. n. 8.

pulchritudo apparet : *Totum tamen quicquid te delectat in arbore, de radice ſurrexit. Sed vides radicem & non delectaris : vides arborem, & miraris. Stulte, quod miraris, inde ſurrexit quo non delectaris. Parum aliquid videtur fides credentium, non habes ſtateram unde appendas. Audi ergo quò perveniat, & vide quanta ſit* : Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, &c. *quid humilius, quid vehementius? quid minutius, quid ferventius?* Dicetis Monti huic, Tranſi hinc illùc, & tranſibit, &c. *Montis tranſlatio non ejus ſignificatur quem oculis carnis aſpicimus, ſed illius qui à Domino tranſlatus fuerat ex Lunatico. Quod enim ait*, Dicetis Monti huic, Tranſi hinc, & tranſibit, *de dæmone intelligitur.* Dicetis Monti huic, Tranſi hinc, &c. *Ne illis miraculis faciendis extollerentur in ſuperbiam, admoniti ſunt potiùs per humilitatem fidei, quaſi per ſinapis granum, elationem terrenam, quæ montis nomine ſignificata eſt, curare ut tranſiret.* Spiritum ſuperbiæ ex corde peccatoris expellere, eſt montem transferre. Id magnæ fidei opus. Hæc autem fidei vis, fructus eſt orationum multarum atque ferventium, & diuturnæ pœnitentiæ ac mortificationis Chriſtianæ.

S. Hieron. in hanc locum.

S. Auguſt. lib. 1. Quæſt. Evang. Quæſt. 22

14 *Hoc autem genus non ejicitur niſi per orationem & jejunium.* Ad pravos habitus peccatorum vincendos, ac conſuetudinem inveteratam peccati eradicandam, ad deſtruendas cupiditates quæ ab adoleſcentia hominis invaluerunt, ipſique dominantur, oratione opus eſt, quâ anima humilietur; & jejunio, quo caro mortificetur. A Confeſſario pariter & Pœnitente, arma illa Evangelica adhibenda ſunt, ut malæ conſuetudinis dæmon expellatur. *Nam in omni agone certaminis Chriſtiani, utilitas continentiæ plurimum valet, ita ut quidam ſæviſſimorum ſpiritus dæmonum, qui ab obſeſſis corporibus nullis exorcizantium fugantur imperiis, ſola jejuniorum & orationum virtute pellantur, dicente Domino :* Hoc genus dæmoniorum non ejicitur, niſi in jejunio & oratione. *Grata ergo eſt Deo, & terribilis diabolo jejunantis oratio : nec latet quantum acquirat ſaluti ſuæ, quæ tantum præſtat alienæ.* Nec dicas, quod abſque jejunio aliquando ejecti ſunt dæmones. Si enim unus aut alter ſic expulit, impoſſibili tamen eſt ut qui in deliciis vivit, à dæmonis furore liberetur : hujuſmodi enim morbo laborantibus, jejunio maximè opus eſt. Sed ſi fide opus eſt, inquies, cur jejunare oportet? Quia unà cum fide non parvas vires affert jejunium : Angelum ex homine facit, & poteſtatibus incorporeis mirum in modum reluctatur : quamvis non jejunio ſolùm, ſed oratione quoque opus ſit. Qui orat & jejunat ut oportet, is multis rebus non indiget : qui verò multis non indiget, numquam fiet avarus : & qui non eſt avarus, pronior ſemper ad miſericordiam erit. Qui jejunat, levior eſt, & vigilanter orat, & cupiditatis incendia extinguens, ac animam ſuam humilians, facilè Deum placat. Idcirco & Apoſtoli ferè ſemper jejunabant. Qui orans jejunat, binas habet alas, quibus ventos ipſos volando prætervehitur : non enim oſcitat, nec torpet orando, quod multis contingit; ſed igne ardentior & terrâ ſuperior eſt : quare terribilis hoſtis dæmonibus redditur. Nihil enim eſt homine probè orante potentiùs. Nam ſi mulier crudelem judicem, qui nec Deum timebat, nec hominem verebatur, flectere potuit : multò magis propitium Deum faciet, qui continuæ orationi adhærens, ventrem ſuperat, & delicias ſpernit. Si verò imbecillis corpore, jejunare ſemper non potes, non eris tamen ad orandum infirmus, neque ad condemnandas ventris delicias invalidus. Jejunare quidem non potes, ſed non vivere in deliciis potes, quod non magno intervallo à jejunio diſtat. Sed ſufficit etiam hoc ad furorem diaboli reprimendum, cui nemo magis amicus eſt, quàm qui deliciis & ebrietate maculatur. Hic enim fons, hæc mater atque origo vitiorum omnium eſt.

S. Leo ſerm. 85. 2. de Jejunio ſeptimi Menſis.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 58. in Matt.

15. *Converſantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Jeſus : Filius hominis tradendus eſt in manus hominum : & occident eum, & tertia die reſurget. Et contriſtati ſunt vehementer.* Dictum eſt Apoſtolo : *Qui me dilexit, & tradidit ſemetipſum pro me.* Dictum eſt de Patre : *Qui proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum.* Si ergo Pater Filium tradidit, & Filius ſemetipſum tradidit, Judas quid fecit? Pater tradendo Filium ad mortem pro nobis, bene fecit : Chriſtus tradendo ſeipſum pro nobis, fecit bene : tradendo Judas Magiſtrum ſuum pro avaritia, fecit malè. Non enim quod nobis præſtitum eſt de Paſſione Chriſti, malitiæ Judæ deputabitur. Habet ille mercedem malitiæ, Chriſtus laudem gratiæ. *Et contriſtati ſunt vehementer.* De peccatis noſtris, quæ cauſæ fuêre mortis Chriſti, vehementer dolendum eſt : adversùs nos ipſos iraſci debemus, magis quàm adversùs Judæos & ejus carnifices : mortem ejus in nos ulciſci per pœnitentiam, (Pœnitens enim eſt Homo ſibi ipſi iratus) corpus peccati in nobis deſtruere, crucique affigere. Dolere debemus ſupra modum miſeriam noſtram, quæ tanta eſt, ut mors Filii Dei ad liberationem noſtram ac ſalutem neceſſaria fuerit : ſed gaudere debemus, quòd tanta ſit in nos Dei miſeratio, ut naſci & mori dignatus ſit pro nobis. *Filius hominis tradendus eſt in manus hominum*, &c. Numquid iniquitas perſequentium Chriſtum ex Dei eſt orta conſilio; & illud facinus quod omni majus eſt crimine, manus divinæ præparationis armavit? Non hoc planè de ſumma juſtitia ſentiendum eſt : quia multùm diverſum multùmque contrarium eſt, id quod in malignitate Judæorum eſt præcognitum, & quod in Chriſti eſt Paſſione diſpoſitum. *Non inde proceſſit voluntas interficiendi, unde moriendi : nec de uno ſpiritu extitit atrocitas ſceleris, & tolerantia Redemptoris. Impias furentium manus non immiſit in ſe Dominus, ſed admiſit; nec præſciendo quod faciendum eſſet, coëgit ut fieret; cùm tamen ad hoc carnem ſuſcepiſſet, ut fieret.*

S. Aug. Enarr. in Pſal. 69.

S. Leo ſerm. 65 de Paſſione Domini 16.

16. *Et cùm veniſſent Capharnaum, acceſſerunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei : Magiſter veſter non ſolvit didrachma? Ait : Etiam. Et cùm intraſſet domum, prævenit eum Jeſus, dicens : Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel cenſum? A filiis ſuis, an ab alienis? At ille dixit : Ab alienis. Dixit illi Jeſus : Ergo liberi ſunt filii. Ut autem non ſcandalizemus eos, vade ad Mare, & mitte hamum : & eum piſcem, qui primus aſcenderit, tolle; & aperto ore ejus invenies ſtaterem : illum ſumens, da eis pro me, & te.* Humilitas Chriſti damnat ſuperbiam hominis, pro juribus ſive privilegiis temporalibus ardentiori ſtudio faſtuque contendentis & litigantis. Genus omne ſubjectionis non refugit, ut homines ſebjectionem amare doceat, & Poteſtatibus parere, gloriamque ſuam in ſola libertate à peccato conſtituere, quâ libertate Chriſtus nos donavit, quæ *libertas eſt gloriæ filiorum Dei.* Sicut Circumciſionem accepit, ut Legem impleret, & ad Baptiſmum venit ut impleret omnem juſtitiam : ita etiam didrachmum exigentibus ſolutionem non recuſavit, ſtatim ſtaterem pro didrachmo juſſit pro ſe & pro Petro dari. Maluit enim ſupra Legem ſolvere, quàm id quod Legis erat, negare. A tributo & cenſu immunis erat Chriſtus ut Filius Regis Regum, omniumque Dominus, ſed *Ut nobis ſanæ doctrinæ præberet exemplum, pro capite hominis quo erat indutus, tributum ſolvere non dedignatus eſt. Jubentur autem etiam ſervi Chriſtiani, & boni Fideles dominis ſuis temporalibus æquanimiter fideliterque ſervire, quos judicaturi ſunt, ſi uſque in finem iniquos invenerint; aut cum quibus æqualiter regnaturi ſunt, ſi & illi ad verum Dominum converſi fuerint.*

S. Ambroſ Epiſt. 7. ad Iuſtum

S. Auguſt. lib. de Catechizandis Rudibus c. 21.

Ut autem non ſcandalizemus eos, &c. Charitatis officium eſt de juribus ſuis aliquid remittere, ne infirmi offendantur; cupiditatis vitium eſt, contempto puſillorum ſcandalo, pro bonis ac juribus noſtris temporalibus vehementiùs contendere. *Multa ſunt autem facienda non jubente lege, ſed libera charitate : & ea ſunt in noſtris officiis gratiora, quæ cùm liceret nobis etiam non im-*

S. Auguſt. lib. 1. de Conjugiis adulter. c. 14.

pendere, tamen cauſâ dilectionis impendimus: unde prior ipſe Dominus, cùm ſe tributum non debere monſtraſſet, ſolvit tamen, ne ſcandalizaret eos quibus ad æternam ſalutem gerens hominem conſulebat.

Invenies ſtaterem: da illis pro me & te. Staterem, id eſt, quatuor drachmas invenies in ore piſcis: *Da eis pro me, & te.* Eccleſiæ enim meæ perſonam geris, Sponſæ meæ, cum quâ mihi communio bonorum eſt. *Quid eſt, pro me & te? Ipſe Chriſtus, Petrus, Eccleſia Chriſti,*

S. Auguſt. ſerm. 155. alias de Verbis Apoſtoli 6

A *Eccleſiæ quatuor Evangelia. Myſterium latebat: Chriſtus tamen tributum non debitum perſolvebat: ſic perſolvit & mortem: non debebat, & perſolvebat. Ille niſi indebitum ſolveret, numquam nos à debito liberaret.* Solve debita mea Patri tuo, Domine Jeſu, quia ſolvendo non ſum ſatis: nihil habeo quod meum ſit, præter peccata: impotentiam meam ſupple immenſâ charitate & infinitâ miſericordiâ tua ex pretio Sanguinis tui, pro me in Cruce effuſi.

CAPUT XVIII.

Senſus Litteralis.

I. IN *illa hora, acceſſerunt Diſcipuli ad Jeſum, dicentes: Quis, putas, major eſt in Regno cœlorum?* Cùm Apoſtoli Chriſtum de Morte & Reſurrectione ſua frequenter loquentem audiviſſent, quâ peractâ, Regnum Chriſti non merè ſpirituale, verùm etiam adſpectabile, quale futurum Judæi omnes ſperabant, inchoatum iri arbitrabantur: cùm aliundè Zebedæi filios Chriſto magis familiares, ut ſanguine propinquiores; Petro claves Regni cœlorum viderent ſingulariter promiſſas; ſubierat eorum animas cogitatio, quis eorum major eſſet: quâ de re & in via jam contenderant. Jeſus autem eorum cogitationes, & contentionem perſpectas habens, interrogavit eos, (cùm veniſſent Capharnaum, & domi eſſent) quâ de re tractaſſent in viâ. Primùm autem præ verecundia tacuerunt, mox confidentiùs propoſuerunt quæſtionem: *Quis, putas, major eſt in Regno cœlorum?* Quis in Regno tuo dignitate, auctoritate, honore à te ſecundus erit, principemque locum obtinebit? Præcipua ſcilicet Regni munia ſibi domeſticis Regis conferenda confidebant; ſed æmulationis ingenio interrogabant, quis eorum major futurus eſſet.

Lucæ 9. 46. Marci 9. 32. 33.

2. *Et advocans Jeſus parvulum, ſtatuit eum in medio eorum. Et dixit: Amen dico vobis, niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum.* Jeſus autem deſiderium gloriæ ambitionemque volens in animis Diſcipulorum ſuorum humilitatis contentione ſanare, puerulum advocans, cumque *complexus*, ſtatuit eum in medio eorum, *ſecus ſe*. Hâc autem adhibitâ conſpicuâ imagine, ſententiam quæ ſequitur, eorum animis ac memoriæ altiùs imprimit. *Amen dico vobis*, inquit, niſi mutaveritis affectum, & *converſi fueritis* ab ea quæ vos tenet ambitione ad humilitatem: *& efficiamini ſicut parvuli*, tales ſcilicet innocentiâ, ſimplicitate, modeſtiâ quales illi ætate, ambitionis omnis & æmulationis expertes; *non intrabitis in Regnum cœlorum*. Tantùm abeſt ut primas ſedes habituri ſitis, ne locum, quidem ullum habebitis in Regno cœlorum, in gloria, in quam per Reſurrectionem intrabo.

Marci 9. 35. Luc. 9. 44

3. *Quicumque ergo humiliaverit ſe ſicut parvulus iſte, hic eſt major in Regno cœlorum.* Quicumque ab omni faſtu, ſuperbiâ, ambitu penitùs alienus fuerit, & de ſe demiſsè ſenſerit, talem animi propoſito & affectu ſe exhibens, qualis puer iſte naturâ eſt; hic in Regno cœlorum maximus erit.

4. *Et qui ſuſceperit unum parvulum talem in nomine meo, me ſuſcipit.* Quiſquis hoſpitio ſuſceperit, vel quovis alio beneficentiæ genere proſecutus fuerit unum ex his qui in me credunt, & qui parvulis humilitate ſimiles ſunt, eo nomine quia meus eſt, ad mei exemplum humiliatus; parem apud me gratiam inveniet, parque præmium referet, ac ſi me ipſum ſuſciperet. Cùm enim membra mea ſint, mihi imputo collata in ipſos beneficia.

5. *Qui autem ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Qui uni ex his parvulis, ex fidelibus ad ſimplicitatem infantiæ reverſis, & humilitatis meæ ſpeciem cir-

B cumferentibus offendiculo fuerit, eique occaſionem ruinæ in via juſtitiæ quovis modo præbuerit, ſeu falsâ doctrinâ, ſeu pravis exemplis, ſuaſione, vi, contemptu, injuriâ qualibet: illi magis expediret, ut prægrandi ſaxo molæ, quam aſinus velatis oculis gyrando verſat, ad collum ejus alligato, in mare ad certum interitum mergeretur, quàm ut tale peccatum committeret. Sive autem apud Judæos iſtud ſupplicii genus uſitatum fuerit, in Palæſtina præſertim, ut S. Hieronymo placet; aliis repugnantibus, quòd nulla ejus in Lege mentio extet, ſolaque quatuor ſupplicia apud eos nota fuiſſe ex omni hiſtoria appareat, ignem, lapidationem, gladium, ſtrangulationem: ſive à vicinis Syris tractum ſit hoc loquendi genus: eadem ſententiæ Chriſti vis eſt, ex gravitate & C horrore ſupplicii, quàm grave peccatum ſit ſcandalum infirmorum, oſtendentis. Quamvis autem generalis hæc ſententia videatur, & ad omnes pertineat qui proximis offendiculum præbent in via ſalutis, Apoſtolos tamen etiam perſtrinxiſſe Chriſtus videtur; qui inter ſe de dignitate contendentes, interrogabant, quis major eſſet in Regno cœlorum: *Et ſi in hoc vitio permanſiſſent, poterant eos quos ad fidem vocabant, per ſuum ſcandalum perdere, dum Apoſtolos viderent inter ſe de honore pugnare.*

S. Hieron. in hunc locum.

6. *Væ mundo à ſcandalis: neceſſe eſt enim ut veniant ſcandala: verumtamen væ homini per quem ſcandalum venit.* Mala extrema, ſummaque pericula humano generi impendent: tum iis qui aliis offendicula creant, eiſque præbent occaſionem lapsûs & peccati: tum iis qui D offenſi aliorum improbitate à via ſalutis & juſtitiæ deflectunt. Neceſſe quidem eſt ut veniant ſcandala, neceſſe (inquam) non abſolutâ neceſſitate, ſed conditionis & conſequentiæ, ſpectatâ hominum malitiâ, invidiâque diaboli: ſed & maxima offendicula à Deo permitti, æquum, rectum, utileque fuerit, ut integri à fictis, conſtantes à levibus diſcriminentur. Melius enim judicat ex malis benefacere, quàm mala nulla permittere. Verumtamen graviſſimi peccati reus eſt, gravique pœnæ obnoxius, qui aliis cauſam vel occaſionem ruinæ, impedimentumque ſalutis objicit: non enim coactus, aut abſolutâ neceſſitate impulſus, ſed libero pravæ voluntatis arbitrio id committit. *Neceſſe eſt ut veniant ſcandala.* Quod omnino eventurum eſt prænuntiat: nec quia futura ſcandala prædixit, idcirco veniunt; ſed quoniam ventura erant, E & à pravis hominibus creanda, idcirco prædixit.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 60. in Matt.

7. *Si autem manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te; abſcinde eum, & projice abs te. Bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi eſt cum uno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Argumentum eſt ſumptum à minori ad majus. Præcipua etiam, maximè neceſſaria, & cariſſima corporis membra præcidenda eſſent, ut æternæ damnationis pœna vitaretur, cùm mortis in hoc ſæculo vitandæ cauſâ id ipſum fieri ſoleat: quantò magis abjiciendi ſunt à nobis, quicumque nos ad peccatum ſollicitant, & ſpiritualis ruinæ no-

bis occaſionem præbent, ac impedimento ſunt ad ſalutem, quantumcumque nobis neceſſarii, vel utiles videantur, nobiſque cariſſimi ſint? Vide quæ in ſimilem ſententiam diximus ſuperiùs ad Cap. 5. num. 26.

8. *Vide ne contemnatis unum ex his puſillis: dico enim vobis, Quia Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.* Cavete ne contemnatis vel minimum è numero fidelium ac juſtorum. Non ſolùm ait, ne ſcandalizetis, ne offendatis; ſed *ne contemnatis:* quia ex contemptu proximi, quodlibet offenſionis & injuriæ ipſi illatæ genus, & ſalutis illius negligentia originem ducit. Ne verò leve peccatum eſſe putetis hujuſmodi contemptum: Tanta enim Deo cura eſt de unoquoque puſillo, ut Angeli ſingulorum cuſtodiæ à Deo aſſignati, Deum Patrem meum, *non per ſpeculum*, ſed *ſicuti eſt*, ſemper contemplentur; nec eos à beatâ illa viſione miniſterium & cuſtodia hominum diſtrahat uſquam & interpellet. Cùm igitur Deo proximi ſint & familiariſſimi, & in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis, velut inter Deum atque homines commeent, ad Deum referentes cauſam & res illorum, quorum ipſis commiſſa cuſtodia eſt: non dubium quin accuſent contemptores puſillorum, & Dei vindictam in illos arceſſant.

9. *Venit enim Filius hominis ſalvare quod perierat.* Mirum videri non debet quòd Deus Angelos ſingulorum hominum cuſtodiæ deputaverit; ſiquidem (quod multò majus eſt, & inſignioris beneficentiæ) Filius ipſe Dei ad eorum redemptionem & ſalutem miſſus ſit à Patre. Quòd ſi Deus Filium ſuum miſit, ut averſos à ſe homines, peccatoque perditos ſalvaret; quantò magis non vult eorum ſaluti offendicula & impedimenta objici, illoſque ſcandalis perire, pro quibus Chriſtus mortuus eſt?

10. *Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oves, & erravit una ex eis: nonnè relinquit nonaginta novem in montibus, & vadit quærere eam quæ erravit. Et ſi contigerit ut inveniat eam: Amen dico vobis, quia gaudet ſuper eam magis quàm ſuper nonaginta novem, quæ non erraverunt? Sic non eſt voluntas ante Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt, ut peccat unus de puſillis iſtis.* Vos ipſos teſtes appello ac judices: ſi quis centum ovium grege dives fuerit, & una illarum erraverit, nonnè relinquit nonaginta novem in montibus, ubi paſcuntur, alterius cuſtodiæ commiſſæ & ſollicitè quærit errantem? quam ſi fortè inveniat, majori gaudio afficitur ob illius recuperationem, quàm ob cæterarum poſſeſſionem, quamvis totum gregem pluris æſtimet illâ unâ quæ erraverat. Ubique enim majus gaudium moleſtiâ majori præceditur. Ita non vult Pater veſter cœleſtis ut vel unus ex iſtis minimis & humilibus pereat. Quamobrem ipſi maximè diſplicent, eumque graviter offendunt, qui offendicula & ſcandala illis creant, eoſque à tramite veritatis, juſtitiæ, & ſalutis avertunt. Nonaginta novem oves plerique veterum Patrum Angelos ſanctos intelligunt, qui homines numero incomparabiliter ſuperant, & Deo firmiter ac inſeparabiliter in gloriâ cœleſti per Montes figuratâ adhærent: unam ovem, humanum genus, quod peccando erravit. Alii in nonaginta ovibus juſtorum putant numerum intelligendum; & in una ovicula, peccatorum, ſecundùm quòd alio loco dixerat Chriſtus: *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores: non enim opus habent ſani Medico, ſed hi qui malè habent.*

S. Hilar. c. 18. in Matt. S. Joannes Chryſoſt. Hom. 68. S. Gregor. Hom. 24. &c.

Luc. 5.

11. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fatrem tuum.* Non ſolùm proximos offendendos, aut contemnendos non eſſe docet Chriſtus, ſed etiam ipſis ſuccurrendum charitatis & prudentiæ Chriſtianæ officiis, ut reſipiſcant, ſi quando nos læſerint. *Si peccaverit in te frater tuus:* Si Chriſtianus ejuſdem tecum fidei ac Religionis profeſſor, injuriam tibi fecerit, ſeu ex errore & ignorantiâ, ſeu ex humana imbecillitate, ſeu ex malitiâ, *Vade*, ne expectes ut culpam agnoſcat, veniamque petat, noli negligere peccatum ejus, aut ad peccati illius divulgationem, aut accuſationem, vel vindictam prorumpere; ſed cum charitate & benignitate *corripe inter te & ipſum ſolum*, ſine ullis arbitris, ejus pudori, famæque parcens. *Si te audierit*, fraternâque correptione tuâ emendatus, peccati ſui pœnitentiam egerit, *lucratus eris fratrem tuum*, qui peccando perierat: ipſum, inquam, lucratus eris Deo, à quo alienus erat, & cui eum reconciliaſti; ſibi, qui ſalutem æternam, à qua per peccatum exciderat, te monitore & auctore recuperat; tibi, qui ex inimico amicum feciſti, & illum in viam ſalutis reducendo, æternæ ſalutis tuæ negotium pariter agis. Non ſolùm autem in injuriis nobis illatis dominicum illud de fraterna correctione præceptum intelligendum eſt, verùm etiam in peccatis quæ adversùs alios, & multò magis in iis quæ contra Deum committuntur: ſed dixit, *ſi peccaverit in te*, quia tunc acerbi diſertique reprehenſores eſſe ſolemus, cùm eos qui contra nos peccaverunt, objurgamus. Injuriis enim noſtris magis afficimur, quàm alienis: immò, (quæ voluntatis noſtræ depravatio eſt) magis quàm injuriis Deo illatis. Chriſtus igitur ibi nobis frænum ſapientiſſimè injecit, ubi maximum periculum erat ne præcipites in vindictam ageremur: verumtamen ex una peccatorum ſpecie totum genus intelligendum eſt, niſi quid aliundè obſtet quò minus fraterna correptio privatim adhibeatur; ut ſi levius peccatum ſit, aut ſi grave quidem, ſed ſtatim ac ſponte reſipiſcat peccator: vel ſi ita ſit in peccato obſtinatus, ut nulla ſpes affulgeat emendationis: aut peccatum ſit publicum. Quæ enim peccantur coram omnibus, ipſa arguenda ſunt coram omnibus. *Peccantes coram omnibus argue: ut & cæteri timorem habeant.* 1. Tim. 5. 20.

12. *Si autem te non audierit; adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium ſtet omne verbum.* Si te non audierit, peccatum negans, defendens vel excuſans, aut certè in eo perſeverans, tecum unum vel duos viros aſſume, honoris Dei fraternæque ſalutis ſtudioſos, quos apud eum auctoritate valere putes: ut eorum teſtimonio ſe peccaſſe perſuaſus, & pudefactus reſipiſcat; vel Eccleſiæ Tribunal timeat, in quo duorum vel trium teſtimonio convinci contumaciæ poteſt, ſecundùm Legem in qua ſcriptum eſt: *Non ſtabit teſtis unus contra aliquem, quicquid illud peccati & facinoris fuerit: ſed in ore duorum aut trium teſtium ſtabit omne verbum.* Deuter. 19. 15.

13. *Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Cauſam ad Eccleſiam refer, ſive ad Præſulem & Rectorem Eccleſiæ, cui ligandi ſolvendique do poteſtatem, quam exercet ipſe & adminiſtrat, ut illius perſonam gerens. Eccleſiæ ſcilicet rectè declarari & denunciari dicitur, quod ejus Præpoſitis denunciatur, ſicut corpus videre dicitur, cùm ſoli videant oculi. *Si autem Eccleſiam non audierit*, id eſt, Paſtorem Eccleſiæ monentem & redarguentem, eique non paruerit, ſed contumax perſeveraverit in peccato: *ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Eo loco habe, quo Judæi Ethnicos & Publicanos, quos Synagogis excludunt, & ne cibum quidem cum ipſis ſumunt, ſed ab omni eorum conſortio, non ſolùm in negotiis Religionis, ſed & conſuetudinis hujus vitæ abſtinent. Poſtremus hic eſt correptionis gradus, quo peccator contumax ab Eccleſia præciditur excommunicationis gladio, Paſtoris qui Eccleſiæ præeſt ſententiâ, *& in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, & cum ejus virtute, traditur ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Ea autem ſeveritas exercetur, cùm ut peccatoris contumaciâ frangatur, & amariore medicinâ ſanetur æger penè deſperatus; tum ut aliorum membrorum ſaluti conſolatur, auferendo malum, & morbidam ovem, quæ alias facilè inficeret à grege ſeparando: & ne modicum fermentum totam maſſam corrumpat, 1. Cor. 5.

14. *Amen dico vobis, Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque ſol-*

veritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Vobis Apoſtolis meis, veſtriſque in Eccleſiæ meæ regimine ſucceſſoribus dico ut rem certiſſimæ veritatis: *Quæcumque alligaveritis ſuper terram*, ſive homines, in foro exteriori, Excommunicationis vinculo; ſive peccata, in foro interiori Pœnitentiæ, Abſolutionis negatione: *erunt ligata & in cælo*, id eſt, in Dei judicio, Miniſtrorum ſuorum ſententiam ratam habentis. *Et quæcumque ſolveritis ſuper terram*, in utroque Tribunali, peccata vel pœnas remittentes & condonantes poteſtate clavium, quas Eccleſiæ meæ, & ejus Rectoribus, in Petro illius perſonam gerente, tradidi, *erunt ſoluta & in cœlo.* Hinc S. Hilarius hunc locum explicans: *Ad terrorem autem metus maximi*, inquit, *quo in præſens omnes continerentur, immobile ſeveritatis Apoſtolicæ judicium præmiſit: ut quos in terris ligaverint, id, eſt, peccatorum nobis innexos reliquerint, & quos ſolverint, Confeſſione videlicet veniæ receperint in ſalutem; hi Apoſtolicæ conditione ſententiæ in cælis quoque aut ligati ſint aut ſoluti.* [S. Hilar. c. 18. in S. Matt. n. 8.] Poteſtatem igitur Chriſtus tribuit Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, *ut ſciant qui à talibus condemnantur, humanam ſententiam divinâ ſententiâ roborari; & quodcumque ligatum fuerit in terra, ligari pariter & in cœlo.* [S Hieron. in hunc locum.] Lazarus proceſſit de monumento vivus, & ambulare non poterat. Et Dominus Diſcipulis dixit: *Solvite eum, & ſinite abire.* [Joan. 2. 44.] Ille ſuſcitavit mortuum, illi ſolverunt ligatum. Aliquid pertinere videte ad propriam majeſtatem Dei ſuſcitantis. *Increpatur aliquis in mala conſuetudine poſitus, verbo veritatis. Quàm multi increpantur, & non audiunt! Quis ergo agit intus cum illo qui audit? quis vitam inſpirat intrinſecus? quis eſt qui ſecretam pellit mortem, ſecretam dat vitam? Nonnè poſt objurgationes, poſt increpationes dimittuntur homines cogitationibus ſuis, & incipiunt ſecum volvere quàm malam vitam gerant, quàm peſſima conſuetudine premantur? Deinde diſplicentes ſibi mutare vitam inſtituunt. Reſurrexerunt iſti; revixerunt quibus diſplicet quod fuerunt: ſed reviviſcentes ambulare non poſſunt. Hæc ſunt vincula ipſius reatûs. Opus eſt ergo ut qui revixit, ſolvatur, & ire permittatur. Hoc officium Diſcipulis dedit, quibus ait:* QUÆ *ſolveritis in terra, ſoluta ſunt & in cœlo.* [S. Auguſt. ſerm. 98. aliàs de Verbis Domini 44. c. 6.]

15. *Iterum dico vobis, Quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis eſt.* Concordiam commendat, quam ſpectabat correptio: ſimulque tacitum à minori ad majus argumentum ducit: Si quicquid duo meo Spiritu concordes, non quæ ſua ſunt, ſed quæ Dei quærentes petierint, illud à patre, meo qui in cœlis eſt, impetrabunt: multò magis Eccleſiæ judicium ratum habebit, ligabitque quæcumque ſuper terram ligaveritis, ſolvet quæcumque ſolveritis. Hæc autem de oratione Chriſtus adjecit: quia & ad ligandi ſolvendique poteſtatem rectè exercendam neceſſaria eſt, & ab Eccleſiæ Miniſtris præmitti debet ſacri judicii adminiſtrationi, ad gratiam impetrandam peccatori, quâ convertatur & vivat. Neceſſaria etiam eſt ut correptio fraterna ſit ſalutaris ei qui corripitur. *Confitemini ergo alterutrum peccata veſtra, & orate pro invicem, ut ſalvemini: multùm enim valet deprecatio juſti aſſidua.* [Jacobi 5. 16.] Si duo ex *vobis conſenſerint ſuper terram*, ad orationem convenerint unanimes, ſuper terram, ubi neceſſitas eſt attolendi oculos in cœlum, unde veniat auxilium à Domino: *de omni re quamcumque petierint*, ſive parva ſit, ſive magna, ſive facilis, ſive difficilis, *fiet illis à Patre meo, qui in cœlis eſt.* Concedetur illis quod petierint. *Si duo ex vobis*, id eſt, *ſi vel duo tantùm.* Quamobrem ſi fratrem in peccato præfractum & contumacem non corrigat vel reprimat Eccleſiæ auctoritas, unicum vobis remedium ſupereſt, concors ſcilicet pro converſione illius oratio.

16. *Ubi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Ubi plures ſimul convenerint ad poſtulandam à Deo vel tractandam rem quamcumque, vel ad judicandum cauſas Fidei aut Diſciplinæ, *in nomine meo*, auctoritate mea, invocato auxilio meo, propter gloriam meam, utilitates Eccleſiæ meæ, animarum ſalutem: *ibi ſum in medio eorum*, eis præſto ſum conſilio & auxilio. Hinc argumentum eruitur pro legitima Conciliorum in Chriſti nomine congregatorum auctoritate, quæ ſunt *repræſentationes totius nominis Chriſtiani.* [Tertull.] Hinc S. Celeſtinus I. ad Patres Epheſini Concilii Generalis ſcribebat: *Spiritus ſancti teſtatur præſentiam congregatio Sacerdotum. Verum eſt enim quod legimus, quia nec poteſt Veritas mentiri, cujus in Evangelio iſta ſententia eſt:* Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi & ego ſum in medio eorum. *Quod cùm ita ſit, ſi nec huic tam brevi numero Spiritus ſanctus deeſt, quantò magis eum nunc intereſſe credimus, quando in unum convenit tanta turba Sanctorum? Sanctum namque eſt pro debita ſibi veneratione Concilium, in quo utique nunc Apoſtolorum frequentiſſimæ illius, quam legimus, congregationis aſpicienda reverentia eſt. Numquam his defuit Magiſter, quem receperant prædicandum. Adfuit his ſemper Dominus & Magiſter, nec docentes à ſuo Doctore deſerti ſunt umquam. Docebat ille qui miſerat; docebat, qui dixerat quid docerent; docebat qui in Apoſtolis ſuis ſe confirmat audiri.* [Act. 2. Epheſini Concilii.] [Act. 5.] Et S. Gregorius Magnus: *Ne qua inter Fratres diſſenſio, ne qua inter Præpoſitos & ſubjectos ſint fomenta diſcordiæ, in unum convenire Sacerdotes neceſſe eſt, ut & de incidentibus cauſis diſceptatio, & ſit ſalubris de Eccleſiaſtica obſervatione collatio: quatenus dum per hoc & præterita corriguntur, & regulam futura ſuſcipiunt, omnipotens ubique Dominus fratrum concordiâ collaudetur. Cujus vobis adeſſe præſentiam, ſi hæc obſervabitis, ſcitote; quia ſcriptum eſt:* Ubi fuerint congregati duo aut tres in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. *Si ergo adeſſe dignatur ubi duo vel tres fuerint, quantò magis non deerit ubi plures convenerint Sacerdotes?* [S. Gregor. lib. 7. Epiſt. 111.]

17. *Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Uſque ſepties? Dicit illi Jeſus: Non dico tibi, uſque ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties.* Chriſtus fraternæ correptionis præceptum tradens, ſimul injuriæ condonationem ſinceram præcepit, non illam ſolùm quâ vindictam remittimus, ad quam ſemper animus Chriſtiani paratus eſſe debet, ſed & eam qua in priſtinum amicitiæ gradum reſtituimus eum qui in nos peccavit, ſi veniam petat, Luc. 17. 3. 4. *Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi. Et ſi ſepties in die peccaverit in te, & ſepties in die converſus fuerit ad te, dicens; pœnitet me: dimitte illi.* Hinc Petrus occaſionem ſumpſit interrogandi Chriſtum: *Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Uſque ſepties?* Forſan toties peccet, ut veniâ prorſus indignus videatur, cui indulgentia mea incentivum tribuat delinquendi. Quoties igitur in me peccanti condonare debeo? *Uſque ſepties?* quod Chriſtus infinitè dixit, *ſepties*, id Petrus definitè intellexit: *uſque ſepties?* [Luc. 17. 4.] Non quotidie ſepties, ut Chriſtus dixerat, ſed ſepties per totam vitam. Septies enim in die injuriam fratri condonare, plus æquo illi videbatur ex carnis ſenſu, & ex traditione Judæorum, qui *Homini in alterum peccanti ſemel remittunt, ſecundò remittunt, tertiò remittunt, quartò non remittunt.* [Bab. Iomn fol. 86 Lightf. H. Hebr in Matt. c. 18. Verſ. 21.] Reſpondit autem Jeſus Petro: *Non dico tibi, uſque ſepties: ſed uſque ſeptuagies ſepties*, id eſt, ad numerum uſque ſeptuagies ſeptenum, ſive quadringentis nonaginta vicibus, hoc eſt, in infinitum: quotieſcumque peccaverit, & veniam rogaverit. Cæterùm quod hic de donandis offenſionibus à Chriſto dicitur, ad pœnæ quoque condonationem minimè pertinet. [S. Hieron. in hunc locum.] Ordo enim publicæ diſciplinæ, juſtitiæ, immò & charitatis ſæpè poſtulat ut peccator plectatur, ne vel ipſi vel aliis, ſed Eccleſiæ maximè vel Reipublicæ nimia indulgentia noceat. *Ignoſcendi miſericors manſuetudo, propter quam dictum eſt, non ſolùm ſepties, verùm etiam ſeptuagies ſepties fratri remittenda eſſe peccata, non ad hoc valet ut ſit iniquitas impunitas, aut terpens* [S. Auguſt. lib. 1. contra Adverſarium Legis & Prophetarum, c. 17.]

& dormiens diſciplina, quod potiùs obſit quàm diligens vigilanſque vindicta. Claves quippe Regni cœlorum ſic dedit Chriſtus Eccleſiæ, ut non ſolùm diceret, Quæ ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis; *ubi apertiſſimè bonum, non malum pro malo reddit Eccleſia: verùm & adjungeret,* Quæ ligaveritis in terra, erunt ligata & in cœlo; *quia bona eſt & vindicandi juſtitia. Illud enim quod ait,* Si nec Eccleſiam audierit; ſi tibi tamquam Ethnicus & Publicanus: *gravius eſt quàm ſi gladio feriretur, ſi flammis abſumeretur, ſi feris ſubigeretur. Nam ibi quoque ſubjunxit,* Amen dico vobis, quæ ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis: *ut intelligeretur, quàm graviùs ſit punitus, qui velut relictus eſt impunitus . . . Ecce ab hominibus non reddentibus malum pro malo, alligatur homo amariùs & infeliciùs Eccleſiæ clavibus, quàm quibuſlibet graviſſimis & duriſſimis ferreis vel adamantinis nexibus.*

18. *Ideo aſſimilatum eſt Regnum cœlorum homini Regi, qui voluit rationem ponere cum ſervis ſuis. Et cùm cœpiſſet rationem ponere, oblatus eſt ei unus, qui debebat ei decem millia talenta. Cùm autem non haberet unde redderet, juſſit eum dominus ejus venundari, & uxorem, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi.* Ideo declaro vobis, ita ſe rem habere in Regno cœlorum, ac ſi Rex aliquis rationes à ſervis ſuis, ſeu miniſtris, quibus bonorum ſuorum adminiſtrationem crediderat, exigere voluerit. Et cùm rationes conferre cœpiſſet, oblatus eſt ei unus decem millium talentorum debitor, ſummæ immenſæ. Qui cùm ſolvendo non eſſet, juſſit eum dominus ejus, jure creditoris, & more apud Judæos recepto, venundari cum uxore, & filiis, & bonis univerſis; & conflatam ex omnium venditione pecuniam in ærarium ſuum inferri, diſpungique debitum.

Quadraginta ſex millia millium librarum monetæ Gallicæ.

19 *Procidens autem ſervus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Procidens autem ſervus ille ad pedes domini, tempus ſolutionis ſibi prorogari ſupplex orabat. *Miſertus autem dominus ſervi illius, dimiſit eum, & debitum dimiſit ei.* Dominus incredibili miſeratione & libertatem, & totum debitum ipſi donavit, plus concedens quàm ipſe peteret.

20. *Egreſſus autem ſervus ille, invenit unum de conſervis ſuis, qui debebat ei centum denarios,* ſummam incomparabiliter minorem: *& tenens ſuffocabat eum, dicens: Redde quod debes.* Injecta in fauces ejus manu, arctè premebat ac penè ſtrangulabat, ut ad ſolutionem adigeret. *Et procidens conſervus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Eadem omnia ſupplicis officia conſervo creditori exhibuit, quæ ipſe mox exhibuerat communi domino, & prorogationem pariter poſtulavit. *Ille autem noluit: ſed abiit, & miſit eum in carcerem, donec redderet debitum.* Non ſolùm noluit donare debitum, ſed ne quidem tempus prorogare: ſed abiens, eum in carcerem miſit, donec ſolveret. *Videntes autem conſervi ejus quæ fiebant, contriſtati ſunt valde,* tum ob creditoris immanitatem, & ingrati animi vitium, tum ob infelicitatem debitoris: *& venerunt, & narraverunt domino ſuo omnia quæ facta fuerant.*

Triginta tres circiter libras monetæ Gallicæ.

21. *Tunc vocavit illum dominus ſuus, & ait illi: Serve nequam, omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me,* Debitum ingens, non ex parte, ſed totum tibi miſericorditer donavi, quia ſupplex miſericordiam efflagitaſti: *Nonnè ergo oportuit & te miſereri conſervi tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?* Oportuit te ſervum domini tui clementiam imitari, erga conſervum tuum miſericordiâ commoveri, cum ipſo durè & crudeliter non agere, ut ad minutæ ſummæ ſolutionem adigeres. *Et iratus dominus ejus,* nec ſolùm creditoris jure uſus, ſed & judicis, *tradidit eum tortoribus,* carcere, aliiſque pœnis cruciandum, *quoadusque redderet univerſum debitum;* quia factæ ſibi condonationis beneficium reſcindi & auferri ſibi meruerat ingrati animi in dominum crimine, & inhumanitate in conſervum. Dimittendas fratribus injurias in nos commiſſas, hâc Parabolâ Chriſtus docet, ex quâ id colligit:

22. *Sic & Pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.* Simili modo ſe geret erga vos Pater meus cœleſtis, pari ſeveritate vobiſcum aget, ſi in remittendis injuriis fratribus veſtris, hominibus quibuſcumque, qui fratres veſtri ſunt *Jure naturæ matris unius* omnium; & maximè Chriſtianis, qui *eumdem Patrem agnoverunt Deum, & biberunt eumdem Spiritum ſanctitatis,* vos difficiles & duros præbueritis; & non donaveritis offenſas plenè, ſincerè, ex animo.

Tertull.

Senſus Moralis.

1. ACCESSERUNT *ad Jeſum Diſcipuli, dicentes: Quis putas, major eſt in Regno cœlorum?* Cupiditas gloriæ noviſſima homini exuitur. *Hoc ipſo perniicioſior ambitio, quòd blanda quædam eſt conciliatricula dignitatum; & ſæpè quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia ſubvertere, facit ambitio crimino ſos.* Ardentior plerumque eſt & impotentior in Eccleſia, & in Monaſterio, quod regnum eſt humilitatis, quàm in mundo quod regnum eſt ſuperbiæ. Quis non timeat, ubi Apoſtolos in ſchola Chriſti inſtitutos, hâc tentatione concuti videt priùs quàm Spiritum Sanctum accepiſſent, & contendere quis eorum videretur eſſe major? Tu verò non ſolum modo illorum defectum conſidera, ſed illud quoque tecum expende, primùm quòd nulla eis de rebus hujus ſæculi quæſtio eſt: deinde quòd poſtea hâc quoque tentatione ſuperata alter alteri in primatu cedebat. Nos verò neque ad hos eorum defectus pervenire poſſumus, nec quis futurus ſit Major in Regno cœlorum, ſed quis in terris major ſit, quis ditior, quis potentior quærimus. Fumum conſectamur, non ignem qui Deus noſter eſt; vanitatem, non charitatem, & ideo deficimus, evaneſcimus in cogitationibus noſtris, & vanâ magnitudine perimus. *Deficientes quemadmodum fumus deficient.* Fumus à loco ignis erumpens in altum extollitur, & ipſa elatione in globum magnum intumeſcit: ſed quanto fuerit globus ille grandior, tantò fit vanior: *Ab illa enim magnitudine non fundata & ſolidata, ſed pendente & inflata, it in auras atque dilabitur, ut videas ipſam ei obfuiſſe magnitudinem. Quantò enim plus erectus eſt, quantò extentus, quantò diffuſus undique in majorem ambitum, tantò fit exilior, & deficiens, & non apparens.* Sic ambitioſus in tumorem ſuperbiæ culmine poteſtatis excreſcit, & dum ei honorum & dignitatum deſiderio & conſecutione animus inflatur, *in luxum ſuperbiæ ipſo faſtigio lenocinante corrumpitur.* INIMICI *verò Domini mox ut honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient.*

S. Ambroſ lib. 4. in Lucam n. 31.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 59. in Matt.

Pſal. 36. S. Aug. Enar. in Pſal 36. ſerm. 2.

S. Gregor. M. 1. p. Paſtor. c. 3.

2. *Et advocans Jeſus parvulum, ſtatuit eum in medio eorum. Et dixit: Amen dico vobis, niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum.* Non ſe ipſum, ſed parvulum velut exemplar innocentiæ & humilitatis Chriſtus Diſcipulis proponit. Nos verò ad puerum illum admirabilem fide aſſurgamus, ad Filium unicum Dei pro nobis incarnatum, de quo ſcriptum eſt, *Parvulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis:* Qui ſtatuit ſe in medio noſtrûm, qui non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, ut nobis humilitatis exemplum præberet. Diſcipulis porrò ſuis non præcipit ut ætatem habeant parvulorum, ſed ut innocentiam, & quod illi per annos poſſident, hi poſſideant per induſtriam; ut malitiâ, non ſapientiâ parvuli ſint. Sed heu! Chriſtiani plurimi levitate, rerum ſenſibilium amore, pauciſſimi innocentiâ, ſimplicitate, ignorantiâ mali,

S. Hieron. in hunc locum.

1.Cor.14. 20. docilitate, humilitate pueri ſunt. *Fratres, nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitiâ parvuli eſtote: ſenſibus autem perfecti eſtote.* Niſi converſi fueritis, & efficiamini
S. Hilar. c. 18. in S. Matt. ſicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum. *Pueros autem credentes omnes per audientiæ fidem nuncupavit. Hi enim patrem ſequuntur, matrem amant, proximo velle malum neſciunt, curam opum negligunt, non inſoleſcunt, non oderunt, non mentiuntur, dictis credunt, & quod audiunt verum habent. Et hæc omnium affectionum aſſumpta in nobis & conſuetudo & voluntas, cœlorum iter pervium præſtat. Revertendum igitur eſt ad ſimplicitatem infantium: quia in ea collocati, ſpeciem humilitatis Dominicæ circumferemus.* In Chriſtiana infantiâ proficiendum & perſeverandum eſt: numquam illa deponenda & exuenda eſt ut infantilis ætas. Chriſtiani etiam ſenes debent eſſe pueri. *Omnes qui in veri-*
S.Clemens Alexand. lib. 1.Pædagogi c. 5. *tate verſantur, eſſe apud Deum pueros,* Clemens Alexandrinus demonſtrat: *Nos,* inquit, *pueri ſumus.* Quod ipſe Dominus declarat, dicens: *Niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum:* Non regenerationem hîc ſignificans, ſed quæ pueris ineſt ſimplicitatem, ut ejus ſimilitudinem referamus, commendans.... *Qui itaque infantes ſumus, humi non ampliùs volutamur, neque ut antea ſerpentum more in terra ſerpimus, toto corpore in ſtultis cupiditatibus provoluti; ſed mente ſurſum erecti, mundoque & peccatis renunciantes, ſuſpenſo pede eatenus terram tangentes, quatenus in mundo eſſe videamur, ſanctam perſequimur ſapientiam. Hæc autem videtur eſſe ſtultitia iis, qui ſe ad calliditatem & verſutiam exacuerunt. Jure ergo ſunt pueri, qui Deum ſolum patrem noverunt, ſimplices infantes, integri ac innocentes.* Niſi efficiamini
" ni ſicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum.
" Quicumque ergo humiliaverit ſe ſicut parvulus iſte,
" hic eſt major in Regno cœlorum. *Amat Chriſtus infan-*
" *tiam, quam primùm & animo ſuſcepit, & corpore.*
S. Leo ſerm. 36. de Epiphania 7. c. 3. & 4. *Amat Chriſtus infantiam, humilitatis magiſtram, innocentiæ regulam, manſuetudinis formam. Amat Chriſtus infantiam, ad quam majorum dirigit mores, ad quam ſenum reducit ætates; & eos ad ſuum inclinat exemplum, quos ad Regnum ſublimat æternum. Ut autem plenè valeamus agnoſcere, quomodo apprehendi poſſit tam mira converſio, & in puerilem gradum qua nobis mutatione redeundum ſit; doceat nos beatus Paulus, & dicat:* Nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia parvuli
1.Cor.14. 20. eſtote. *Non ergo ad ludicra infantiæ & imperfecta nobis primordia revertendum eſt, ſed aliquid quod etiam graves annos deceat, inde ſumendum eſt, velox commotionum tranſitus, citus ad pacem recurſus. Nulla ſit memoria offenſionis, nulla cupiditas dignitatis. Amor ſociæ dilectionis, æqualitas naturalis. Magnum enim bonum eſt, nocere non noſſe, & ad maligna non ſapere: quia inferre ac referre injuriam, mundi hujus prudentia eſt: nemini autem malum pro malo reddere, Chriſtianæ eſt æquanimitas infantiæ.*

3. *Quicumque ergo humiliaverit ſe ſicut parvulus iſte, hic eſt major in Regno cœlorum.* Humilitas gradus eſt ad veram celſitudinem.
S. Auguſt. ſerm. 96. aliàs de Diverſis. 47. Et ſerm. 2. aliàs 38. de Verbis Domini. Et ſerm. 353. aliàs 20. inter 50. Hom. *Omnes delectat celſitudo, ſed humilitas gradus eſt ...... Ad magna nos tendimus, parva capiamus, & magni erimus. Vis capere celſitudinem Dei, cape priùs humilitatem Dei. Dignare eſſe humilis propter te, quia Deus dignatus eſt humilis eſſe propter eumdem te: non enim propter ſe.... Magnorum eſt iſta puſillitas; ſuperbia verò fallax infirmorum eſt magnitudo; quæ ubi mentem poſſederit, erigendo dejicit, inflando evacuat, diſtendendo diſſipat. Humilis eſſe non poteſt nocens, ſuperbus eſſe non poteſt innocens. Humilitatem illam loquor, quæ non vult perituris rebus excellere, ſed æternum aliquid veraciter cogitat, quò non ſuis viribus, ſed adjuta perveniat. Hæc malum cujuſquam velle non poteſt, quo nequaquam bonum ejus augetur. Porrò autem ſuperbia continuò parit invidiam. Quis verò ſit invidus, qui non ei malum velit, cujus bono cruciatur? Ergo & invidia parit conſequenter ma-*

A *litiam: unde procedit & dolus, & adulatio, & detractio, & omne opus malum quod pati nolis ab alio. Pia itaque humilitate ſervatâ, quæ in Scripturis ſanctis ſancta probatur infantia, ſecuri eritis de immortalitate beatorum:* Talium *eſt enim Regnum cœlorum.* Chriſtus cùm in forma Dei eſſet, naturam humanam aſſumpſit: cùm Sanctus ſanctorum, ſpeciem peccatoris induit: cùm beatus, immò ipſa beatitudo, miſeriis noſtris ſe ſubjecit, humilians ſemetipſum uſque ad mortem crucis. Homo factus eſt, ut nobis communicaret divinitatem ſuam: in forma peccatoris viſus eſt, *factus pro nobis peccatum & maledictum,* ut nobis mereretur gratiam: miſeriis noſtris obnoxius factus eſt, ut nos perduceret ad beatitudinem ſuam. Humilitas igitur neceſſaria eſt ut participes ſimus divinitatis Chriſti, gratiæ Chriſti, bea-
B titudinis Chriſti. *Quicumque ergo humiliaverit ſe ſicut parvulus iſte, hic eſt major in Regno cœlorum.* Primus locus in Regno cœlorum illi promittitur virtuti, quæ omnium facillima eſt, cùm & in nobis ipſis tot rationes ad humilitatem moventes habeamus, culpam, miſeriam, ignorantiam, infirmitatem, concupiſcentiam legi mentis repugnantem, ad omne opus bonum ex nobis ipſis impotentiam: & rebus exteriobus minùs indigeat humilitas ut exerceri poſſit. Quæ igitur erit ſuperbis & ambitioſis excuſatio? *Quatenus te cenſes hominem, eatenus nobis es Deus,* (inquiebat profanus Orator & adulator in Panegyrico Imperatoris.) Plinius junior in Paneg. Trajani. Id apprimè quadrat Chriſtiano, qui ſe humiliat ſicut parvulus. Humilitate fit quodammodo Deus, certè filius adoptivus Dei, Deo proximus, major in Regno cœlorum. Quid non ſuſcipiunt, quid non agunt, quid non patiuntur ambitioſi, ut optatis
C honoribus & dignitatibus potiantur? Coram majoribus decreſcunt, ut creſcant; politicam humilitatem affectant, ut exaltentur; *Fœnerando ſervitium, mercantur imperium.* B Petrus Damiani. lib. 2. Epiſt. 3. Chriſtianus verò humiliare ſe refugit, ut ſit major in Regno cœlorum. *Illos qui ambitus obeunt capeſſendi Magiſtratus, neque pudet, neque piget incommodis animæ & corporis, nec incommodis tantùm, verùm & contumeliis omnibus eniti in causâ votorum ſuorum.* Tertull. lib. de Pœnitentia c. 11. *Quas non ignobilitates veſtium affectant? Quæ non atria nocturnis & crudis ſalutationibus occupant? Ad omnem occurſum majoris cujuſque perſonæ decreſcentes, nullis conviviis celebres, nullis comeſſationibus congreges, ſed exules à libertatis & lætitiæ felicitate: idque totum propter unius anni volaticum gaudium. Nos quod ſecurium virgarumve petitio ſuſtinet, in periculo æternitatis tolerare dubitamus?* Quid eſt quod permanſura non am-
D biunt, qui ambiunt tranſitura?

4. *Et qui ſuſceperit unum parvulum talem in nomine meo, me ſuſcipit.* Chriſtus in pauperum, maximèque juſtorum perſona ſuſcipitur. Sæculares homines honori & gloriæ ducunt Magnates & Potentes ſæculi hoſpitio & menſâ excipere: perfectus Chriſtianus pauperes & humiles lubentiùs ac lætiùs excipiat, non ad oſtentationem, ſed in nomine Chriſti, & ob ejus amorem. *Bona eſt hoſpitalitas, habet mercedem ſuam, primùm humanæ gratiæ, deinde quod majus eſt, remunerationis divinæ. Omnes in hoc incolatu hoſpites ſumus; ad tempus enim habitandi habemus hoſpitium; emigramus* S. Ambroſ lib. 1. de Abraham c. 5 n 34. & 35. *properè. Caveamus ne ſi nos duri aut negligentes fuerimus in recipiendis hoſpitibus, etiam nobis poſt vitæ iſtius*
E *curſum Sanctorum hoſpitia denegentur ...... Sed pauperiem prætendis. Non opes à te hoſpes requirit, ſed gratiam; non ornatum convivium, ſed cibum obvium.* Me-
" lius eſt vocari ad olera cum charitate, quàm ad vitu- Prov. 15. 17.
" lum ſaginatum cum odio. *Hæc grata hominibus, & accepta Deo. Unde Dominus Jeſus in Evangelio eum quicumque dederit hoſpiti potum aquæ frigidæ, cœleſtium aſſerit præmiorum non exſortem futurum. Denique Jacob oves adaquavit Rachel, & gratiam reperit, & uxorem acquiſivit. Deinde qui ſcis an Deum ſuſcipias, cùm hoſpitem putas? Abraham dum peregrinantibus defert hoſpitium, Deum atque Angelos ejus hoſpitio ſuſcepit: quamvis & cùm hoſpitem ſuſcipis, ſuſcipias Deum, ſi-*

cut ſcriptum in Evangelio legis, dicente Domino Jeſu: Hoſpes eram; & collegiſtis me .... Quod enim uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis ..... Et qui ſuſceperit unum parvulum talem in nomine meo, me ſuſcipit.

5. *Qui autem ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis qui in me credunt, expedit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Væ mundo à ſcandalis. Neceſſe eſt enim ut veniant ſcandala: verumtamen væ homini illi per quem ſcandalum venit.* Mors violenta minùs timenda eſt, quàm animæ unius perditio. Væ illi qui ponit offendiculum fratri, pro quo Chriſtus mortuus eſt! Væ illi qui conſilio, aut pravo exemplo, ſeu quovis alio modo proximum impellit vel allicit ad peccatum! Organum eſt diaboli, Mundique à Chriſto damnati miniſter, qui ruinæ præbet occaſionem animabus Chriſti ſanguine redemptis. Væ mundo, in quo regnat impunè ſcandalum, id eſt, hominibus qui diligunt mundum! Si vel uni puſillo datum ſcandalum grave peccatum eſt: quantò gravius eſt toti civitati datum ſermonibus impudicis vel impiis, nuditatibus & picturis diſſolutis, librorum & carminum impudicorum, amatorium, vel famoſorum ſcriptione, editione, cantu; Comediæ exhibitione, choræis, larvis, luxu, aleâ, &c. *Væ mundo à ſcandalis! neceſſe eſt enim ut veniant ſcandala*, &c. Nuſquam eſt ſecuritas, neque in cœlo, neque in paradiſo, multò minùs in mundo. *In cœlo enim cecidit Angelus ſub præſentia Divinitatis, Adam in paradiſo de loco voluptatis, Judas in mundo de ſchola Salvatoris.* Verumtamen væ homini illi per quem ſcandalum venit. *Nemini blanditur Veritas, neminem palpat.* Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. *Natus ſanè denuo, natus ad vitam, natus de Spiritu, qui nimirum carne poſtmodum conſummatur. Expedit ei (ſi quis eſt) qui ſcandala ſuſcitat in hac domo, in hac ſancta Deo placita & Angelis ejus admodum grata ac familiari Congregatione, ut ſuſpendatur in collo ejus mola aſinaria, & pro ſuavi jugo & levi onere Salvatoris, gravi mole terrenæ cupiditatis humeris ejus impoſitâ, demergatur in profundum maris hujus magni & ſpatioſi manibus, quod eſt ſine dubio ſæculum nequam. Minùs enim damnabile erat ei in ſæculo magis perire, quàm in Monaſterio. Perire ſi quidem neceſſe eſt hominem, qui charitatem non habet, etiamſi tradiderit corpus ſuum, ita ut ardeat.* Quod Fratribus ſuis S. Bernardus timebat, nemo Chriſtianus eſt, cujuſcumque conditionis, qui ſibi timere non debeat. Sicut enim magis reus eſt Vir Religioſus, qui ſcandalum Fratribus creat, quàm ſæcularis: ſic magis reus eſt Chriſtianus quilibet autor ſcandali, quàm Ethnicus.

[S. Bern. ſerm. 30. de Diverſis.]

[S. Bern. ſerm. 2. in Feſto S. Michaelis.]

Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis qui in me credunt, &c. Multa generantur ad perturbationem hominis: & uxor plerumque decepta ſerpentis inſidiis, animum viri exagitare conatur: & pater fidem filii frequenter irridet: & vir conjugis ſuæ mentem tentat opprobriis. Sed in his omnibus ſuperat juſtus, & dicit: *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia ..... an perſecutio?* Quoties ipſa benefacta crimini dantur? Quoties virtus opprobrio ducitur? Quoties ipſa ingrata eſt gratia? Vendidit juſtus facultates ſuas, diſpenſavit pauperibus, nihil ſibi reliquit: contemnitur plerumque in ipſa Eccleſia, quia dives eſſe diſivit. Non ergo moveatur; non enim mercedem hujus ſæculi, nec gratiam, ſed vitæ quæſivit æternæ. Non indignetur quia homines pecuniis magis quàm operibus bonis deſerunt. Nam ſi ei propter bonum opus in hoc ſæculo deferatur, & hujus ſtudii fructum hîc adipiſcatur, dicitur de eo: *Percepit mercedem ſuam.* Serva futuris mercedem tuam: & iſtius ſæculi opprobria incrementa mercedis tuæ judica.... Nullis ergo juſtus frangatur injuriis, nullis moveatur periculis, nullis tentetur procellis; ſive mors ingruat, ſive vita, ſive Angeli cœlorum. Neque dejiciatur adverſis, neque extollatur ſecundis. Nuſquam ſit ejus infirmus affectus. *Et mors tentat, & vita tentat; cave ſcandalum. Qui pacem habet, quæ omnem mentem ſuperat, magnus eſt: non eſt de puſillis iſtis. Ideo ſcandalum pati non debet; quia puſillorum eſt exagitari ſcandalo. Unde & Dominus ait:* Quicumque ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis minimis. *Non ſolùm puſillos, ſed etiam minimos dixit, quos perturbant ſcandala; & ideo gravi obnoxius pœnæ eſt, ut legiſti, quicumque turbaverit infirmæ mentis infantiam. Sicut enim graviori dignus ſupplicio eſt, qui perſuaſerit crimen infantulo, & incautam præcipitavit ætatem: ita qui invalidum, & inſipientem, & improvidum circumſcripſerit perſuaſione erroris, aut exagitatione cordis affectum. Vis ſcire quàm infirmus ſit qui ſcandalizatur?* Non manducabo, *inquit*, carnem, ne fratrem meum ſcandalizem. *Quanta infirmitas & quædam infantia animi, ut eum etiam eſca fratris exagitet? Unde non poteſt homini eſſe præcipitium, quando etiam hinc eſt periculum? Et quod pejus eſt, infirmitas hujuſmodi ſerpit in multos*, &c.

[S. Amb. ſerm. 21. in Pſal. 118.]

[Rom. 8. 35.]

[1. Cor 8. 13.]

Væ mundo à ſcandalis. *Veritas dicit: terret, & monet; non vult eſſe nos incautos; nam non fecit utique deſperatos. Contra hoc.* Væ, *id eſt, contra hoc malum metuendum, tremendum, cavendum, conſolatur nos, & hortatur; & inſtruit illo loco Scriptura, ubi dicitur:* Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. *Oſtendit hoſtem cavendum, ſed non ceſſavit oſtendere murum munitum. Cogitabas tu audiens,* Væ mundo à ſcandalis, *quo ires extra mundum, ne ſcandala patereris. Ergo propter cavenda ſcandala quò ibis extra mundum, niſi fugias ad eum qui fecit mundum? Quomodo autem ad eum qui fecit mundum fugere poterimus, niſi legem ejus, quæ ubique prædicatur, audiamus? Parum eſt audiamus, niſi diligamus. Securum enim te faciens Scriptura divina contra ſcandala, non ait, Pax multa audientibus legem tuam.* Non enim auditores legis juſti ſunt apud Deum Sed quia factores legis juſtificabuntur, & fides per dilectionem operatur, *Pax multa*, inquit, *diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum.* Non res adverſæ hujus ſæculi vocantur ſcandala: ſcandala quæ ſint, advertite. Neſcio quis verbi gratiâ in neceſſitate aliqua conſtitutus urgetur preſſurâ. Non eſt hoc ſcandalum quia preſſurâ urgetur. Preſſurâ & Martyres preſſi ſunt, ſed non oppreſſi. *Scandalum cave, non valde preſſurum. Preſſura premit te, ſcandalum opprimit te. Quid ergo intereſt inter preſſuram & ſcandalum? In preſſura parabas ſervare patientiam, tenere conſtantiam, non relinquere fidem, non conſentire peccato. Hoc ſi ſervas, aut ſi ſervaveris, preſſura tibi ruina non erit: ſed ad hoc valebit illa preſſura, ad quod valet in torculari, non ut oliva opprimatur, ſed ut oleum liquetur. Denique ſi in iſta preſſura laudes Deo dicas, quàm utile prelum, unde à te liquor emanat? ..... Quicquid boni facis, non tibi placeat niſi Deus: quicquid mali pateris, non tibi diſpliceat Deus. Hoc fac, & vives; evades quod dictum eſt,* Væ mundo à ſcandalis. *Cui mundo enim* Væ à ſcandalis, *niſi de quo dictum eſt,* Et mundus eum non cognovit? *Non illi mundo de quo dictum eſt,* Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi. *Mundus malus, mundus bonus: mundus malus, omnes in mundo mali: & mundus bonus, omnes in mundo boni..... Ergo cùm audis,* Væ mundo à ſcandalis, *noli terreri, dilige legem Dei, non tibi erit ſcandalum.*

[S. Auguſt. ſerm. 81. aliàs 33. ex editis à Sirmondo]

[Pſal. 108. 163.]

[Rom. 2. 13.]

[Galat. 5. 6.]

[Joan. 1. 10.]

[2. Cor. 5. 19.]

6. *Si autem manus tua vel pes tuus ſcandalizat te; abſcinde eum, & projice abs te: bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi eſt cum uno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Non hæc de membris dicta ſunt, ſed de amicis ac neceſſariis, quos quaſi membra nobis conjunctos ducimus. Nihil enim ita perniciosum ac peſtiferum, ut conſuetudo pravorum hominum & converſatio: quippe cùm amicitia atque neceſſitudo & ad nocendum, & ad juvandum plus nonnumquam efficiat, quàm neceſſitas potuiſſet: ac ideo

[S. Joan. Chryſ. Hom. 60. in Matt.]

magna

magna quadam cum vehementia juſſit nocentes à nobis propinquos depellere: eos verò amputandos atque projiciendos eſſe, conſequentia ipſa rerum ſignificat, qui ſcandali autores ſunt. Vides quemadmodum futurum è ſcandalis detrimentum exterminat, tum quia prædixit omnino ventura, ut nullus otio poſſit marceſcere, ſed exſpectatione ſcandali commotus, jugiter vigilet: tum quia oſtendit extrema & maxima eſſe mala: non enim ſolummodo dixit, *Væ mundo à ſcandalis:* Verùm etiam ut maximam ab illis ſequi perniciem monſtret, autorem ſcandali multò magis quaſi miſerum deploravit, *Verumtamen Væ homini illi.* Quibus verbis magnum oſtendit ſupplicium illi futurum: nec id ſatis fuit; ſed ſimilium adjectione terrorem in majus extulit, & viam monſtravit per quam hæc ſcandala fugere poſſimus. Quæ autem hæc via eſt? Pravi homines, inquit, etiamſi valde tecum amore aut neceſſitudine conjuncti ſint, abſcindendi ſunt ab amicitia tua. Nam ſi maneant amici, nec illos lucraberis, & tu ipſe ſimul peribis: ſin verò procul à te illos abjeceris, tu ſaltem ſalutem conſequêris. Quare ſi cujus conjunctio ſaluti tuæ obeſt, rejice ipſum abs te. Nam ſi noſtra plerumque membra reſcindimus, cùm incurabili morbo & ipſa tabeſcunt, & reliquis officiunt: multò magis in amicis atque cognatis id faciendum.

Si autem manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, &c. [S. Hier. in c. 18. S. Mat.] Omnis affectus, & univerſa propinquitas amputatur, ne per occaſionem pietatis unuſquiſque credentium ſcandalis pateat. Si, inquit, ita eſt quis tibi conjunctus, ut manus, pes, oculus, & eſt utilis atque ſollicitus, & acutus ad perſpiciendum: ſcandalum tibi facit, & propter diſſonantiam morum te pertrahit in gehennam: melius eſt ut & propinquitate ejus, & emolumentis carnalibus careas: ne dum vis lucrifacere cognatos & neceſſarios, cauſam habeas ruinarum. *Itaque non frater, non uxor, non filii, non amici, non omnis affectus qui nos excludere poteſt à Regno cælorum, amori Domini præponatur. Novit unuſquiſque credentium quid ſibi noceat, vel in quo ſollicitetur animus, ac ſæpè tentetur. Melius eſt vitam ſolitariam ducere, quàm ob vitæ præſentis neceſſaria æternam vitam perdere.*

Si autem manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te, &c. [S. Aug. ſerm. 2 aliàs 33. ex editis à Sirmondo.] Scandalum tibi erit ille, qui tibi mali aliquid ſuadere cœperit: ſi hoc plerumque non malevolentiâ, ſed perverſâ benevolentiâ. Videt enim te amicus tuus, qui te diligit, viciſſimque à te diligitur, pater tuus, frater tuus, filius tuus, conjux tua, videt te in malo, & vult te facere malum. Quid eſt, videt te in malo? Videt te in aliqua preſſura, preſſuram ipſam propter juſtitiam forſitan pateris: ideo pateris preſſuram, quia non vis dicere falſum teſtimonium...... Accedit amicus, qui non vult te eſſe in preſſura, non vult te eſſe in malo: Rogo te, fac quod tibi dicitur, quid magnum eſt? ..... Jam iſte ſcandalum eſt. Amicus eſt, quid facturus es? Oculus eſt, manus eſt. *Amputa & projice abs te:* Id eſt, *Noli conſentire. Membra enim noſtra in corpore noſtro conſenſione faciunt unitatem, conſenſione vivunt, conſenſione invicem connectuntur. Ubi diſſenſio, ibi morbus aut vulnus eſt. Ergo membrum tuum eſt; diliges eum. Sed ſcandalizat te?* Amputa eum, & projice abs te. *Quomodo facturus es quod dico, amputaturus, & abjecturus, & eo fortaſſe correcturus?* De Lege voluit ſuadere mendacium. Ille enim ait, Dic. Et fortaſſe ille non eſt auſus dicere, Dic mendacium: ſed ſic, Dic quod vult. Tu dicis, ſed mendacium eſt. Et ille, ut excuſet: *Omnis homo mendax.* [Iſai. 115.] Et tu contra, frater: *Os quod mentitur, occidit animam.* [Sap. 1. 11.] Quid mihi facit inimicus iſte potens, qui me premit, quia miſeraris me, & non vis me eſſe in malo; cùm velis me eſſe malum? Quid mihi facit potens iſte, quid premit? Carnem. Corpus, dicis tu, premit: dico ego, perimit? *Quantò mitiùs mecum agit ille, quàm ego, ſi mentitus fuero? Ille occidit carnem meam: ego occido animam meam. Corpus occidit; moriturum erat, etſi non occideretur: Animam verò quam non occidit iniquitas, in æternum excipit veritas. Serva ergo quod ſervare potes: pereat quod quandoque periturum eſt* .... Hoc ergo reſponde ei qui dicit, Mentire, quia ſcriptum eſt, *Omnis homo mendax:* Non mentior, quia ſcriptum eſt, *Os quod mentitur, occidit animam.* Non mentior, quia ſcriptum eſt, *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* [Pſal. 5. 7.] Non mentior, quia ſcriptum eſt, *Falſum teſtimonium non dices.* [Deuter. 5. 20.] Urgeat licet preſſuris carnem meam, cui diſpliceo in veritate: audio Dominum meum, *Nolite timere eos qui corpus occidunt.*

Vaſtatur Mundus, calcatur torcular. [S. Aug. ibid. n. 7.] Eia Chriſtiani, cœleſte germen, peregrini in terra, qui civitatem in cœlo quæritis, qui Angelis ſanctis ſociari deſideratis, intelligite vos ſic veniſſe ut diſcedatis. Tranſitis per mundum, conantes ad eum qui creavit mundum. Non vos perturbent amatores mundi, qui volunt in mundo remanere, & velint nolint, coguntur migrare: non vos decipiant, non ſeducant. *Preſſuræ iſtæ ſunt, non ſcandala. Juſti eſtote, & exercitationes erunt. Tribulatio venit: quod volueris erit, aut exercitatio, aut damnatio. Qualem te invenerit, talis erit. Tribulatio ignis eſt: aurum te invenit? Sordes tollit. Paleam te invenit? In cinerem vertit. Ergo preſſuræ quæ abundant, non ſunt ſcandala. Sed quæ ſunt ſcandala? Locutiones illæ, verba illa quibus nobis dicitur, Ecce quid faciunt tempora Chriſtiana*, Ecce quid tibi profeſſio pietatis prodeſt, quomodo res tuæ pereunt, fortuna tua evertitur, filii tui ad mendicitatem rediguntur, quomodo contemptui & ludibrio hominum honeſtorum te exponis, &c. *Ad hoc enim tibi dicitur, ut tu, ſi amas Mundum, blaſphemes Chriſtum. Et dicit tibi hoc amicus tuus, conſiliarius tuus: ergo oculus tuus. Dicit tibi hoc miniſter tuus, cooperarius tuus: ergo manus tua. Dicit tibi hoc fortè qui te ſuſtentat, qui te ab humilitate terrena ſublevat: ergo pes tuus. Abjice, amputa, projice abs te, noli conſentire. Reſponde homini dicenti tibi, Ecce temporibus Chriſtianis tantæ preſſuræ ſunt, vaſtatur Mundus: reſponde tu: Hoc mihi ante quàm eveniret, prædixit Chriſtus.* Reſponde dicenti tibi, Ecce quid tibi prodeſt profeſſio pietatis, res tuæ pereunt, perſecutionem pateris, in contemptum venis: reſponde: *Beati pauperes ... Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam ..... Omnes qui piè volunt vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patientur .... Non habemus hic manentem civitatem, ſed futuram inquirimus.*

Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, &c. [S. Bern. ſerm. 2. in Feſto S. Michaelis.] Poſtquam ab exterioribus ſcandalis deterruit nos ſermo divinus aſperè ſatis, conſilium dat quid de eo nobis agendum ſit ſcandalo quod interiùs patimur, contrariam invenientes legem in membris noſtris. Ipſe enim cognovit figmentum noſtrum, quòd ejuſmodi ſcandalum non tam facilè à nobis valeat evitari. Porrò tripliciter fieri ſcandalum illud, quotidiano nobis noſſe licet experimento. *Interdum enim eſt in nobis ſpiritualis intentionis oculus ſimplex, & qui gratiæ magis quàm noſter dicendus ſit: ſed ſcandalizat nos oculus noſter, & qui verè à nobis eſt, dum voluntas noſtra aliam minùs caſtam importunè ingerit intentionem. Sed habemus jam ſuper hoc ſalubre conſilium Salvatoris:* Erue eum, *inquit*, & projice abs te. *Hoc autem fiet, ſi non conſentias, ſi abjicias, ſi reſiſtas. Simili modo de manu ac pede eſt intelligendum. Cùm enim bonis operibus intentos, ad alia opera trahere voluntas propria conatur, manus noſtra eſt quæ ſcandalizat nos, ſed abſcindi debet, & projici à nobis, ut non ei conſentiamus. Sic etiam proficere in ſancta converſatione, & aſcendere per gradus ſcalæ quæ Jacob apparuit, ac juxta quod ait Pſalmiſta, de virtute in virtutem ire deſiderantes, ſæpè ſcandalum patimur à pede quodam puſillanimitatis & negligentiæ noſtræ, qui nimirum deſcendere magis ac remiſſiùs ire conatur: ſed abſcindi eum neceſſe eſt, ut pes gratiæ qui ſtat in directo, currere poſſit ſine offenſione, ſine ſcandalo, ſine impedimento. Quod autem dicit:* Bonum nobis eſſe ad vitam intrare cum uno oculo, aut manu, aut pede, quàm duos habentes ire in gehennam ignis: *Eos notat qui voluntatem ſuam, ſive*

bona, ſive mala ſit, æquè ſequuntur, & ingrediuntur duabus viis, nunc bona, nunc mala ſectantes, ſecundùm quòd variantur deſideria ſua. Quibus utilius fuerat gratiæ in omnibus inhærere, & ubi obviat propria voluntas, abſcindere, & à ſeipſis abjicere eam.

7. *Videte ne contemnatis unum ex his puſillis: Dico enim vobis: Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.* Viros pios contemptui habere, grave peccatum eſt. Ipſis offendiculum apponens in via ſalutis, providentiæ Dei curam ipſorum gerentis ſingularem, & de iis mandantis Angelis ſuis, ut eos in viis omnibus illorum cuſtodiat, ne fortè offendant ad lapidem pedem ſuum, quantùm in ſe eſt adverſatur. *Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum.* Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris mei. *Univerſæ viæ Domini miſericordia & veritas.* Viæ Angelorum ad eaſdem tendunt. *Cùm enim aſcendunt ad contemplationem, inquirunt veritatem, de qua & deſiderando ſatiantur, & ſatiando deſiderant. Cùm verò deſcendunt, faciunt nobiſcum miſericordiam, ut cuſtodiant nos in omnibus viis noſtris... Fructus angelicarum viarum, quod ad ipſos ſpectat, ſua ipſorum beatitudo, & obedientia eſt charitatis: quod autem ad nos pertinet, inde quidem obtentus divinæ gratiæ, hinc verò cuſtodia viæ noſtræ. Siquidem Angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus indigentiis tuis, in omnibus deſideriis tuis. Alioquin facile eſt tibi incurrere vias mortis, ut videlicet aut de neceſſitate in obſtinationem, aut in præſumptionem de cupiditate prorumpas: quæ quidem jam non hominum, ſed dæmonum viæ ſunt..... Mandavit Angelis ſuis Deus, non quidem ut amoveant te à viis tuis, ſed in eis ipſis te cuſtodiant, & quaſi per vias ſuas te dirigant in vias ipſius. Quonam modo, inquis? Nempè ut quod Angelus ex ſola charitate puriùs agit, tu propriâ ſaltem neceſſitate compulſus & admonitus, deſcendas & condeſcendas exhibere ſcilicet proximo miſericordiam: & rurſum cum eodem Angelo levans deſideria tua, tota animi cupiditate aſcendere ſtudeas ad ſummam & perpetuam Veritatem...... Quæ ſunt ſanctorum Angelorum viæ? Profectò illæ quas Unigenitus enarravit, dicens:* Videbitis Angelos aſcendentes & deſcendentes ſuper Filium hominis. *Aſcenſio igitur & deſcenſio viæ illorum. Aſcenſio propter ſe; deſcenſio, vel potiùs condeſcenſio propter nos. Sic beati illi Spiritus aſcendunt per contemplationem Dei, deſcendunt per compaſſionem tui, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis. Aſcendunt ad vultum ejus, deſcendunt ad nutum ejus: quoniam Angelis ſuis mandavit de te. Nec tamen vel deſcendendo viſione gloriæ fraudantur; quia ſemper vident faciem Patris.* Eorum reverentia nos à contemptu puſillorum, quorum cuſtodiæ ex Dei mandato invigilant, revocare debet.

S. Hieron. in hunc locum. S. Bern. ſerm. 11. in Pſal. 90. Joan. 1.

8. *Venit enim Filius hominis ſalvare quod perierat.* Noli ergo dicere, aliquem eſſe fabrum ferrarium, aut ſutorem, aut agricolam, ac ideo quaſi rudem atque indoctum eſſe contemnendum. Vide quibus argumentis ad curandam minorum fratrum ſalutem te Chriſtus hortatur. Infantem in medio ſtatuit, & dixit, *Efficiamini ut parvuli*: &, *Quicumque talem ſuſceperit parvulum, me ſuſcipit*: Quicumque hunc ſcandalizabit, extrema luet ſupplicia: & ad terrorem molæ ac ſubmerſionis, *Væ*, adjecit: & ſcandali autores, etiamſi loco manuum atque oculorum nobis eſſent, abſcindere juſſit. Angelorum quoque, qui hos tenues fratres tutantur auctoritate, ut eos veneremur, impellit: ac demùm à ſua voluntate ac paſſione hortatur. Nam cùm dicit, *Venit Filius hominis ſalvare quod perierat*, Paſſionem ſuam & crucem ſignificat, ſicut & Paulus de fratre ſcribens dixit: *Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Chriſtus mortuus eſt... Noli propter eſcam deſtruere opus Dei.* Nec ſuffecerunt hæc omnia, verùm etiam à dignitate Patris ad hoc ipſum inducit, quia nec patri quidem videtur ut unus iſtorum parvulorum pereat: & à communi conſuetudine hominum, quia paſtor ſalvis ovibus derelictis, eam quæ erravit diligentiùs quærit, & cùm invenerit, ſummopere de illius ſalute lætatur. Si ergo Deus mirum in modum invento parvulo gaudet, qua tu audes ratione eos contemnere atque conculcare, qui Deo chariſſimi ſunt; cùm oporteat vitam quoque ipſam pro uno iſtorum tradere puſillorum? Ita, inquies, ſed abjectus & tenuis eſt. Hac quidem ratione multò diligentiùs tibi omnia facienda ſunt ut cum conſerves. Nam & ipſe nonaginta novem relictis ovibus, ad errantem abiit, nec potuit illarum multarum ſalus perditionem unius obducere atque offuſcare. Lucas quoque in humeris attuliſſe ait, & majorem factam eſſe lætitiam in uno peccatore pœnitentiam agente, quàm in nonaginta & novem juſtis. Ita & quia propter errantem univerſum dereliquit gregem, & quia magis hâc inventâ lætatus eſt, magnum ſtudium multamque curam ejus ſe habuiſſe oſtendit. Ne igitur talium animas negligamus; omnia enim iſta propterea dicta ſunt. Certè minis illis, quibus denunciat nullum ad cœlos perventurum qui non fuerit ſicut parvulus, & mola, & ſubmerſione, tumorem protervorum hominum depreſſit. Nihil ſanè ita charitati repugnat, ſicut ſuperbia & mentis elatio. Quia verò dixit ſcandala neceſſaria fore, vigilantiores eos reddidit. Cumque adjecerit, *Væ illi per quem ſcandalum venit*: unumquemque cavere hortatur ne culpâ ſuâ ſcandalum accidat. Quòd autem præcepit ſcandalizantes eſſe propellendos, ſalutis iter nobis expeditiùs faciendum admonet. Quòd denique injunxerit ne puſillos contemnamus, neque id ſimpliciter, ſed vehementer atque acriter, cùm dicat: *Videte ne contemnatis unum ex his puſillis*, quia *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei*: & quia ego propter eos veni: & hæc Patris mei voluntas eſt: ad tuendos conſervandoſque puſillos diligentiores nos reddidit. Perſpicis quàm ingentia in tutelam tenuium mœnia erexerit, & quantum ſtudium curamque habeat ne perdantur; tum quia ſupremas decipientibus eos pœnas ſtatuit; tum quia ſummam pollicetur mercedem his qui curam eorum ſuſcipiunt, idque tam ſuo, quàm Patris exemplo corroborat. Dominum igitur etiam nos imitemur, & nihil pro fratribus omittamus, etiam eorum quæ humilia viliaque nimiùm videantur: ſed ſi miniſterio noſtro etiam opus fuerit, quamvis tenuis fuerit & abjectus cui miniſtrandum fuerit, quamvis ardua nobis res atque laboris plena eſſe videatur, quamvis rupes præruptaque præcipitia tranſcunda: omnia hæc pro fratris ſalute tolerabilia faciliaque videantur. Tanto enim ſtudio, tantaque cura Deus dignam eſſe animam oſtendit, ut neque Filio ſuo pepercerit. Quare obſecro, ſummo mane cùm è domo exieritis, hanc unicam intentionem habeatis, & hoc ante omnia ſtudium ut è periculis aliquem liberare poſſitis. Nec dico à piriculis corporis ſolùm: (nam hoc neque periculum quidem verè dici poteſt:) ſed multò magis à periculo animæ, quod tentatione diabolica hominibus inferri ſolet. Si enim mercator ut rem familiarem amplificet, terroris plena maria navigat: ſi opifices ut rebus ſuis aliquid adjiciant, duros tolerant labores: & nos pariter ſaluti noſtræ ſalutem proximorum adjiciamus: præſertim cùm qui ſuâ contentus negligit alienam, nec ſuam quidem conſequi poſſit. In prælio enim ac expedita acie, qui ſibi ſolùm conſulit miles, nec aliud reſpicit quàm quo modo poſſit fugiendo animam ſuam ſervare, is cæteros quoque milites ſecum ad perniciem trahit: quemadmodum è contra generoſus miles, cùm alios tutari conatur, ſe ipſum quoque defendit. Quoniam igitur bellum quoque nobis indictum eſt, & præliũ agitur amariſſimum, & acie inſtructâ jam pugnamus: ſic magno animo, ut noſter juſſit Imperator ad ſanguinem & ad necem ſimus præparati, ut ad ſalutem omnium pugnemus, alios cohortatione, alios auxilio juvantes. Multi enim in hac acie fratres perfoſſi atque ſanguinolenti jacent, nec ullus invenitur qui medicetur, non è vulgo aliquis, non Presbyter, non Pontifex, non amicus, non frater, non alius quiſpiam: ſed ſinguli quæ noſtra ſunt quærimus; ac propterea noſtra minuuntur. Atqui non ignoramus, magnam inde ad Deum fiduciam,

S. Joan. Chryſ. Hom. 60. in S. Mat. Rom. 14. 15. 20.

» magnam approbationem comparari, ſi quis quæ ſua ſunt
» non quærat. Cujus rei oppoſitum facientes, tam pravis
» hominibus quàm diabolo captu faciliores, imbecillioreſ-
» que nos ipſos conſtituimus: non enim alter pro altero
» arma capimus, nec Dei charitate nos communimus, ſed
» alios quoſdam amicitiæ prætextus quærimus: ſic alius af-
» finitate, alius conſuetudine, alius conſortio, alius vici-
» niâ, alius alia quadam ratione: nemo fidei ac religionis
» pietate nobis amicus eſt.

9. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Non conſilium dumtaxat, ſed præceptum eſt, neceſſariumque charitatis officium, correptio fraterna. Id Chriſto Salvatori debemus, cujus gloriam propagare, cujus propenſæ in omnium ſalutem voluntati cooperari, injurias ejus quaſi noſtras reputare debemus: *Adversùs publicos hoſtes, & Majeſtatis reos omnis homo miles* (inquit Tertullianus) multò magis adversùs peccatum, Dei publicum inimicum: Totis itaque viribus eniti debemus, ut Regnum peccati deſtruamus, non modò in nobis ipſis, ſed in aliis. Ad hoc tendit correctio fraterna. *Deus neminem vult perire*, benignitas ejus & longanimitas peccatorem adducit ad pœnitentiam. Qui fratrem peccantem corripit in ſpiritu charitatis & lenitatis, divinæ miſericordiæ erga ipſum cooperator eſt. Vir eſt miſericordiæ, illorum imitator, de quibus Spiritus Sanctus: *Illi viri miſericordiæ ſunt, quorum pietates non defuerunt*. Coadjutor eſt miſericordiæ peccatorem ad pœnitentiam adducentis: Liberator eſt miſericordiæ in peccatore patientis: particeps eſt miſericordiæ de peccatoris duritie & obſtinatione triumphantis. Id officii fratribus debemus. Sumus enim omnes unum corpus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra. Porrò ejuſdem corporis membra pro invicem ſolicita ſunt. *Et ſi quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra de membro.* Proximo itaque in nos peccanti compati debemus, & ſalutis ejus curam gerere, adhibendo medicinalem correptionem, *ut ſtrepitu correptionis forinſecùs inſonante ac flagellante, Deus in illo intrinſecùs occulta inſpiratione operetur & velle.* Id nobis ipſis debemus, ſiquidem Chriſti mandatum de fraterna correptione implentes, noſtrorum peccatorum remiſſionem & miſericordiam uberem à Deo impetramus. *Fratres mei, Si quis ex vobis erraverit à veritate, & converterit quis eum: ſcire debet, quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſalvabit animam ejus à morte, & operiet multitudinem peccatorum.*

Eccli. 44. 10.

1. Cor. 12.

S. Auguſt. lib. de Correptione & Gratia c. 6.

Iacobi 5 19. 20.

Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum
» *inter te & ipſum ſolum.* Debemus amando corripere,
» non nocendi aviditate, ſed ſtudio corrigendi. Quare fra-
» trem tuum corripis, quia te doles, quòd peccaverit in te?
» Abſit. Si amore tui id facis, nihil facis: ſi amore illius
» facis, optimè facis. In ipſis Evangelii verbis attende, cu-
» jus amore id facere debeas, tui, an illius. *Si te audierit*, in-
» quit, *lucratus eris fratrem tuum.* Ergo *propter illum fac ut lucreris illum. Si faciendo lucraris, niſi feciſſes, perierat. . . Si neglexeris, pejor es. Ille injuriam fecit, & injuriam faciendo, gravi ſeipſum vulnere percuſſit: tu vulnus fratris tui contemnis? Tu eum vides perire, vel periiſſe, & negligis? Pejor es tacendo, quàm ille conviciando.* Corripe eum inter te & ipſum ſolum, *intendens correctioni, parcens pudori. Fortè enim præ verecundia incipit defendere peccatum ſuum, & quem vis facere correctiorem, facis pejorem.* Corripe eum inter te & ipſum ſolum. *Quare? Quia peccavit in te? Quid eſt, in te peccavit? Tu ſcis quia peccavit. Quia enim ſecretum fuit, quando in te peccavit; ſecretum quære, cùm corrigis quod peccavit. Nam ſi ſolus noſti quia peccavit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, ſed proditor.*

S. Aug. ſerm. 82 alias 16. de Verbis Domini

10. *Si autem te non audierit; adhibe tecum adhuc unum vel duos, &c. Quòd ſi non audierit, eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſi-*A*cut Ethnicus & Publicanus.* Charitati prudentia jungenda eſt, ut pudore ac timore excitatus peccator reſipiſcat. Ideo teſtes adhibendi coram quibus correptus, pudore ſuffundatur, & timens ne peccatum ſuum pluribus innoteſcat, Deum magis vereatur, & ad pœnitentiam redeat. Si teſtes non audierit, zelus ad charitatem & prudentiam accedat, prodatur peccatum Medico & Patri, auſterioribus, ſed efficacioribus remediis curandum; prodatur Eccleſiæ Præpoſito, qui tamen ſecretò arguat, obſecret, increpet, in omni patientia & doctrinâ: quem ſi non audierit, velut filius perduellis & contumax ex Eccleſia, quæ Domus eſt Dei vivi, ejiciatur; velut putre membrum à corpore Chriſti Myſtico abſcindatur Excommunicationis gladio, charitate piè ſæviente, de qua S. Auguſtinus: *Corripiantur*, inquit, *à Præpoſitis* B *ſuis ſubditi fratres correptionibus de charitate venientibus, pro culparum diverſitate diverſis, vel minoribus, vel amplioribus. Quia & ipſa quæ damnatio nominatur, quam facit Epiſcopale judicium, quâ pœnâ in Eccleſia nulla major eſt, poteſt, ſi Deus voluerit, in correptionem ſaluberrimam cedere, atque proficere. Neque enim ſcimus quid contingat ſequenti die; aut ante finem vitæ hujus de aliquo deſperandum eſt; aut contradici Deo poteſt ne reſpiciat & det pœnitentiam, & accepto ſacrificio ſpiritus contribulati cordiſque contriti à reatu quamvis juſtæ damnationis abſolvat, damnatumque ipſe non damnet. Paſtoralis tamen neceſſitas habet, ne per plures ſerpant dira contagia, ſeparare ab ovibus ſanis morbidam: ab illo cui nihil eſt impoſſibile, ipſa forſitan ſeparatione ſanandam.*

S. Auguſt. lib. de Correptione & Gratia c. 15

C Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus. *Habere* enim *jam non poteſt Deum Patrem, qui Eccleſiam non habet matrem. Alienus eſt, profanus eſt, hoſtis eſt.*

S. Cypr. lib. de Unitate Eccleſiæ Catholicæ

11. *Amen dico vobis: Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo.* Implicatus mortiferorum vinculis peccatorum detrectat, aut differt, aut dubitat confugere ad ipſas claves Eccleſiæ, quibus ſolvatur in terra ut ſit ſolutus in cœlo; & audet ſibi poſt hanc vitam, quia tantùm Chriſtianus dicitur, ſalutem aliquam polliceri? ..... *Judicet ergo ſeipſum homo in iſtis voluntate, dum poteſt, & mores convertat melius: ne cùm jam non poterit, etiam præter vo-*D*luntatem à Domino judicetur. Et cùm ipſe in ſe protulerit ſeveriſſimæ medicinæ, ſed tamen medicinæ ſententiam, veniat ad Antiſtites, per quos illi in Eccleſia claves miniſtrantur: & tamquam bonus jam incipiens eſſe filius, maternorum membrorum ordine cuſtodito, à Præpoſitis Sacramentorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modum: ut in offerendo ſacrificio cordis contribulati devotus & ſupplex, id tamen agat quod non ſolùm ipſi proſit ad recipiendam ſalutem, ſed etiam cæteris ad exemplum. Ut ſi peccatum ejus non ſolùm in gravi ejus malo, ſed etiam in tanto ſcandalo aliorum eſt, atque hoc expedire utilitati Eccleſiæ videtur Antiſtiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuſet, non reſiſtat, non lethali & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. Meminerit ſemper quòd* Super- E bis Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. *Quid enim eſt infelicius, quid perverſius, quàm de ipſo vulnere quod latere non poteſt, non erubeſcere, & de ligatura ejus erubeſcere?* Nemo arbitretur, propterea ſe conſilium ſalutiferæ hujus pœnitentiæ debere contemnere quia multos fortè advertit & novit ad Sacramenta Altaris accedere, quorum talia crimina non ignorat. *Multi enim corriguntur, ut Petrus: multi tolerantur, ut Judas: multi neſciuntur, donec veniat Dominus, qui illuminet abſcondita tenebrarum, & manifeſtet cogitationes cordis. Nam plerique propterea nolunt alios accuſare, dum ſe per illos cupiunt excuſare.* Plerique autem boni Chriſtiani propterea tacent, & ſufferunt aliorum peccata quæ noverunt, quia documentis ſæpè deſeruntur, & ea quæ ipſi ſciunt, Judicibus Eccleſiaſticis probare non poſſunt.

« *S. Aug. ſerm. 351 alias ſoint er Hom. 50. c. 4.*

Iacobi 4. 6

Quamvis enim vera ſint quædam; non tamen judici facilè credenda ſunt, niſi certis indiciis demonſtrentur. *Nos verò à Communione prohibere quemquam non poſſumus, (quamvis hæc probibitio nondum ſit mortalis, ſed medicinalis) niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo ſive ſæculari, ſive Eccleſiaſtico judicio nominatum atque convictum.*

12. *Iterum dico vobis, Quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis eſt. Ubi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Deus enim concordiæ & pacis Deus eſt, non diſſenſionis. Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Nihil ad orationis efficaciam conducibilius Chriſtianâ concordiâ & unanimitate. Chriſtus his verbis oſtendit, non multitudini, B ſed unanimitate deprecantium plurimùm tribui. *Si duo ex vobis*, inquit, *conſenſerint ſuper terram*: unanimitatem priùs poſuit; concordiam pacis antè præmiſit; ut conveniat nobis, fideliter & firmiter docuit. *Quomodo autem poteſt ei cum aliquo convenire, cui cum corpore ipſius Eccleſiæ, & cum univerſa fraternitate non convenit? Quomodo poſſunt duo aut tres in nomine Chriſti colligi, quos conſtat à Chriſto & ab ejus Evangelio ſeparari? Non enim nos ab illis, ſed illi à nobis receſſerunt. Et cùm hæreſes & ſchiſmata poſtmodum nata ſunt, dum conventicula ſibi diverſa conſtituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt. Dominus autem de Eccleſia ſua loquitur, & ad hos qui ſunt in Eccleſia ſua loquitur: ut ſi ipſi concordes fuerint, ſi ſecundùm quòd mandavit & monuit, duo aut tres licèt, collecti unanimiter oraverint, duo aut tres licèt ſint, impetrare poſſint de Dei* C *majeſtate quod poſtulant.* Ubicumque fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego, *inquit*, cum eis ſum, *cum ſimplicibus ſcilicet atque pacatis, cum Deum timentibus, & Dei præcepta ſervantibus.* Cum his, duobus vel tribus licèt, eſſe ſe dixit. Quo modo & cum tribus pueris in camino ignis fuit; & quia in Deum ſimplices atque inter ſe unanimes permanebant, flammis ambientibus medios ſpiritu roris animavit. Quo modo Apoſtolis duobus in cuſtodia clauſis, quia ſimplices, quia unanimes erant ipſe adſuit; ipſe reſolutis carceris clauſtris, ut verbum quod fideliter prædicabant, multitudini traderent ad forum, rurſus impoſuit. Quando ergo in præceptis ſuis ponit & dicit, *Ubi fuerint duo vel tres collecti in nomine meo, ego cum eis ſum:* non homines ab Eccleſia divìdit, qui inſtituit & fecit Eccleſiam; *ſed exprobrans diſcordiam perfidis, & fidelibus pacem ſua voce commen-* D *dans oſtendit magis eſſe ſe cum duobus aut tribus unanimiter orantibus, quàm cum diſſidentibus plurimis; pluſque impetrari poſſe paucorum concordi prece, quàm diſcordioſa oratione multorum ..... Pacificos & concordes atque unanimes eſſe in domo ſua Deus præcipit: & quales nos fecit ſecunda nativitate, tales vult renatos perſeverare; ut qui filii Dei eſſe cœpimus, in Dei pace maneamus; & quibus Spiritus unus eſt, unus ſit & animus & ſenſus. Sic nec ſacrificium Deus recepit diſſidentis, & ab Altari revertentem priùs fratri reconciliari jubet, ut pacificis precibus Deus poſſit eſſe pacatus. Sacrificium Deo majus eſt pax noſtra, & fraterna concordia, & de unitate Patris & Filii & Spiritus* E *Sancti plebs adunata. Neque enim in ſacrificiis quæ Abel & Cain primi obtulerunt, munera eorum Deus, ſed corda intuebatur; ut ille placeret in munere, qui placebat in corde. Abel pacificus & juſtus dum Deo ſacrificat innocenter; docuit & cæteros quando ad Altare munus offerunt, ſic venire cum Dei timore cum ſimplici corde, cum lege juſtitiæ, cum concordiæ pace, meritò ille dum in ſacrificio Dei talis eſt ipſe, poſtmodum ſacrificium Deo factus; ut martyrium primus oſtendens, initiaret Sanguinis ſui gloriâ dominicam Paſſionem; qui & juſtitiam Domini habuerat & pacem.*

S. Cypr. lib de Unitate Eccleſiæ Catholicæ

S. Cypr. Tract. de Oratione Domini.

De omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis eſt. Modò tamen boni, bona petant, A benè, & ad bonum. Prima reſtrictio docetur Joannis 9. 31. *Scimus quia peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.* Et 1. Joannis cap. 3. 21. 22. *Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo; quoniam mandata ejus cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita coram eo, facimus.* Secunda, Matthæi 7. 11. *Si ergo vos, cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris: quantò magis Pater veſter, qui in cœlis eſt, dabit bona petentibus ſe?* Tertia, Lucæ 18. 1. *Oportet ſemper orare & non deficere.* Et Jacobi 1. 5. 6. 7. *Si quis autem veſtrûm indiget ſapientiâ, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei. Poſtulet autem in fide nihil hæſitans: qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui* B *maris, qui à vento movetur & circumfertur. Non ergo æſtimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino.* Quarta, Jacobi 4. 3. *Petitis & non accipitis: eò quòd malè petitis, ut in concupiſcentiis veſtris inſumatis.* Multi ſanè inveniuntur conſentientes ſuper terram, qui tamen à Patre non impetrant quicquid petunt; quia multæ cauſæ ſunt non impetrandi. Nam aut inconducibilia poſtulant, nec mirum eſt ſi non exaudiuntur, cùm & Paulus non exauditus audierit: *Sufficit tibi gratia mea, virtus enim in infirmitate perficitur.* Aut indigni ſunt qui exaudiantur, nec quidquam boni Deo offerunt: cùm Dominus Apoſtolorum ſimiles deſignare videatur, dicens: *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo.* Ex vobis, inquit, qui virtute polletis, qui evangelicam doctrinam rectè vivendo complectimini. Aut adversùs eos qui ipſis dolo- C rem intulerunt, ultionem orantes petunt, quod omnino prohibetur: *Orate*, inquit, *pro inimicis veſtris.* Aut miſericordiam poſtulant, cùm nullam egerint pœnitentiam: qua re potiri eſt penitùs impoſſibile, etiamſi qui multam ad Deum fiduciam habent, pro eis deprecentur: velut Jeremias cùm pro Judæis oraret, audivit: *Noli orare pro populo hoc, quoniam non te exaudiam.* Si verò cuncta hæc adfuerint, & conducentia petas, & quantùm in te eſt, vitam ſecundùm Evangelium inſtituas, & concordiam atque charitatem cum proximo ſerves, impetrabis orando miſericordiam Domini. Verùm quoniam, *à Patre meo*, dixit, ut unà cum Patre ſeipſum quoque poſtulata largiri oſtendat, ſubjunxit: *Ubi enim duo vel tres congregati ſunt in nomine meo, ſum in medio eorum.* Nonnè igitur ſunt duo vel tres in nomine ipſius uſquequaque congregati? Sunt quidem rarò, tamen inveniun- D tur. Tale quippe eſt quod dicitur: Si quis propter me principaliter charitate proximo conjungitur, cum eo ipſe ſum, ſi ad hoc virtutis etiam opus adjecerit. Nunc autem complures videamus alias quaſdam cauſas amicitiæ quærere. Nam alius amat, quia redamatur; alius quia honore afficitur, alius quia utilitati ſibi eſſe aut fore hominem putat: Chriſti verò causâ difficillimè quemquam invenies, qui amicum ut oportet diligat; ſed omnes fere ſecularium vinculo rerum inter ſe vinciuntur. Ideo inſtabiles ſunt & inconſtantes ſæculi amicitiæ: quæ verò ſecundùm Deum eſt, firma eſt & conſtans. Qui enim amat quoniam redamatur, ſi quid minùs jucundum ipſi ab amico contigerit, finem amandi illico facit: qui verò Chriſti charita- E te amicis conglutinatur, numquam ab amando deſiſtit. Ideo Paulus ait: *Charitas numquam excidit....* Qui amore ſpiritali diligit, non generis nobilitatem, non præſtantiam patriæ, non excellentes divitias, non denique quantùm redametur, attendit; verùm etiam ſi odio habeatur, ſi contemnatur, ſi interficiatur; quoniam ſufficiens ſibi cauſa ad amandum Chriſtus eſt, perſeverat in amore. Firmus ergo & conſtans manet in charitate, ad Chriſtum reſpiciens; à quo inimici, obtrectatores, perſecutores, qui nec videre ipſum æquo animo poterant, ſupremo amore, quo majorem excogitare non poſſumus, amati ſunt. *Majorem* enim *charitatem nemo habet, quàm ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.*

2. Cor. 12.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 61. in S. Mat.

Ierem. 7

Ioan. 5.

13. *Ubi enim ſunt duo vel tres congregati in no-*

mine meo, ibi ſum in medio eorum. Multi congregati ſunt in unum; ſed in medio illorum non eſt Chriſtus, quia non conveniunt in Chriſti nomine. Duæ ſunt civitates, una juſtorum, altera impiorum; una electorum, altera reproborum: in iſta congregatur populus Dei, in illa populus diaboli. In medio iſtius ſatanas: in medio illius Chriſtus. Socialis eſt vita Sanctorum. Unde enim iſta Dei civitas vel inchoaretur exortu, vel progrederetur excurſu, vel apprehenderet debitos fines, ſi non eſſet ſocialis vita Sanctorum? *Jeruſalem* cœleſtis *ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipſum.* Prædeſtinati ſunt *populus acquiſitionis . . . gens ſancta . . . plebs Dei . . Domeſtici Dei,* quorum in medio Chriſtus, ſanctificans eos in hoc ſæculo, quos in futuro coronabit & beatificabit. Cives Babylonis ad malum ſæpè conſentiunt; cives Jeruſalem ad bonum. Utraque civitas concordiam & pacem quærit, ſed illa terrenam & temporalem dumtaxat, iſta cœleſtem, quæ ſola rationali creaturæ pax habenda atque dicenda eſt, *Ordinatiſſima* ſcilicet *& concordiſſima ſocietas fruendi Deo, & invicem in Deo... Hanc pacem, dum peregrinatur in fide habet; atque ex hac fide juſtè vivit, cùm ad illam pacem adipiſcendam refert quicquid bonarum actionum gerit erga Deum & proximum, quoniam vita civitatis utique ſocialis eſt.*

S. Auguſt. lib. 19. de Civitate Dei c. 17.

Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo. *Ubi ſpiritus & anima corpuſque conſenſerint, & non inter ſe bellum diverſarum habuerint voluntatum: carne concupiſcente adversùs ſpiritum, & ſpiritu adversùs carnem: de omni re quam petierint, impetrant à Patre: Nullique dubium quin bonarum rerum poſtulatio ſit, ubi corpus ea vult habere quæ ſpiritus.*

S. Hieron. in hunc locum.

Ubi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. In tantum humanæ pacis ſtuduit concordiæ, *ut unitatis merito omnia, quæ à Deo precanda ſint, impetranda eſſe confirmet; & ubi duo atque tres parvi ſpiritu ac voluntate collecti ſint, ibi ſe medium eorum polliceatur futurum. Ipſe enim pax atque charitas, ſedem atque habitationem in bonis & pacificis voluntatibus collocabit.*

S. Hilar. c. 18. in S. Matt.

14. *Ubi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo.* &c. Major vis eſt orationis publicæ, de qua Tertullianus: *Corpus ſumus,* inquit, *de conſcientia religionis, & diſciplinæ unitate, & ſpei fœdere. Coimus ad Deum, quaſi manu facta precationibus ambiamus: hæc vis Deo grata eſt.* Idem ſpiritaliter accidit orantibus in communi Chriſtianis, quod contigit olim viſibiliter & corporaliter Chriſtianis militibus imperante Marco Aurelio Cæſare ſimul orantibus, ut Euſebius refert. Cùm M. Aurelius Cæſar adversùs Germanos & Sarmatas pugnaturus aciem inſtrueret, & exercitus ipſius ſiti premeretur: Milites legionis Melitinæ, flexis in terram genibus, preces ad Deum fuderunt. Cujus ſpectaculi novitate hoſtibus ſtupefactis, aliud longè majori dignum admiratione accidit: hinc quidem fulminum jactus, quibus hoſtium copiæ in fugam verſæ atque extinctæ ſunt: illinc verò vis imbrium, quibus exercitus eorum qui Deum precati fuerant, jam jam ſiti periturus, præter ſpem recreatus eſt. Hinc legio ipſa, cujus precibus id miraculum perpetratum eſt, exinde congruo rei vocabulo *Fulminea* cognominata eſt ab Imperatore. Adſcripti ſumus omnes in militiam Dei vivi, cùm baptizati ſumus, & in Sacramenti verba reſpondimus. Non adversùs viſibiles hoſtes tantummodo, non adversùs carnem & ſanguinem, ſed adversùs Principatus & Poteſtates, adversùs ſpiritalia nequitiæ, adversùs diabolum, mundi à Chriſto damnati principem, gloriæ Dei, ſalutiſque noſtræ capitalem hoſtem nobis pugnandum eſt. In terra deſerta & inaquoſa poſiti deficimus præ ſiti: *Anima noſtra ſicut terra ſine aqua* Domino. Quid facto opus? Turmatim conveniendum in Templa Deo conſecrata; vel in Oratoria, preces unanimi devotione ad Deum fundendæ: tunc fulgura & fulmina coruſcabunt & tonabunt à Deo ad terrorem dæmonum. *Intonuit de cœlo Dominus, & Altiſſimus dedit vocem ſuam: grando & carbones ignis. Et miſit ſagittas ſuas, & diſſipavit eos, fulgura multiplicavit, & conturbavit eos.* Hinc verò pluvia ſuaviſſima, pluvia voluntaria, quam ſegregat Deus hæreditati ſuæ, pluvia gratiæ conſolationumque divinarum, quâ arens & ſitiens anima recreetur, decidet, vireſque & animos tribuet pugnaturis. *Fulgura in pluviam fecit.*

Tertull. Apolog. c. 39. — *Euſeb. lib. 5. Hiſt. Eccleſ. c. 5* — *Pſal. 17. 14. 15.* — *Pſal. 134. 7.*

15. *Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Uſque ſepties? Dicit illi Jeſus: Non dico tibi uſque ſepties; ſed uſque ſeptuagies ſepties.* Enumera quoties peccaverit in te frater tuus. Si potueris pervenire uſque ad ſeptuageſimam & octavam culpam, ut tranſeas ſeptuagies ſepties, tunc molire vindictam. Ita-ne verum eſt quod dicit, & verè ita ſe res habet, ut ſi peccaverit ſeptuagies ſepties, ignoſcas; ſi autem peccaverit ſeptuagies octies, jam liceat tibi non ignoſcere? Audeo dicere, ut etſi ſeptuagies octies peccaverit, ignoſcas. Et ſi centies peccaverit, ignoſce. Et quid dico, toties & toties? Omnino quoties peccaverit, ignoſce. Ait Apoſtolus: *Donantes vobiſmetipſis ſi quis adversùs aliquem habet querelam, ſicut Deus in Chriſto donavit vobis.* Audiſtis formam. Si ſeptuagies ſepties peccata tibi donavit Chriſtus, ſi huc uſque ignovit, & ultra negavit; pone & tu limitem, & ulteriùs noli ignoſcere. Si autem Chriſtus multa millia peccatorum invenit, & tamen omnia donavit: noli ſubducere miſericordiam, ſed poſce illius numeri ſolutionem. Non enim ſine cauſa Dominus ſeptuagies ſepties dixit: quia omnino nulla culpa ſit, quam non debeas ignoſcere. *Eſtote ergo imitatores Dei, ſicut filii chariſſimi,* ſubjungit ibidem Apoſtolus. *Filius diceris: ſi reſpuis imitationem, quare quæris hæreditatem?*

S. Aug. ſerm. 83. alias 16. de Verbis Domini — *Coloſſ. 3. 13.*

16. *Ideo aſſimilatum eſt Regnum cœlorum homini Regi, qui voluit rationem ponere cum ſervis ſuis. Et cùm cœpiſſet rationem ponere, oblatus eſt ei unus, qui debebat ei decem millia talenta,* &c. Chriſtus Rex Regum, cœli terræque Dominus, ab omnibus hominibus ſervis ſuis rationem exiget, & poſt mortem uniuſcujuſque, & in ſupremi judicii die. *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante Tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum.* Servus decem millium talentorum debitor, totius generis humani figura eſt. Deo debitores ſumus univerſi & ſinguli decem millium talentorum; tum quia beneficia, donaque innumera, cùm ordinis naturalis, tum ordinis ſupernaturalis, gratiarum copiam inundantem ab ejus immenſa bonitate accepimus: tum quia hujuſmodi donis & gratiis abuſi, ipſum in multis graviter offendimus. Quot peccata cogitationis, oris, operis; ignorantiæ, cupiditatis, malitiæ; omiſſionis, & commiſſionis; propria, & aliena? *Non intres in judicium cum ſervo tuo, Domine, quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens.* (orabat David.) *Circumdederunt me mala quorum non eſt numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem. Multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei: & cor meum dereliquit me.... Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus grave gravatæ ſunt ſuper me.* Miſer ille ſervus, de quo Parabola, non habebat unde redderet, ſolvendo non erat: neque etiam nos aliquid habemus ex nobis unde debita noſtra Deo ſolvamus, unde illius juſtitiæ ſatisfaciamus. Ad extremam redacti ſumus inopiam & miſeriam, venundati peccato & dæmoni, non à Deo, ſed à nobis ipſis. Quid verò Chriſtus? Peccatorem, qui ſe ipſum ſervituti dæmonis addixit, qui animam ſuam æternamque ſalutem illi vendidit, ſub ejus ſervitute & tyrannide ſe relicturum comminatur, ut ab eo torqueatur in æternum, cui ſervire maluit. Deus peccatori minatur, ut reſipiſcat: iraſcitur, ut humilianti ſe ac pœnitenti propitius eſſe poſſit. Adhuc differt, tenet manum, arcum intendit, hoc eſt minas. *Clamaret tantùm feriturum ſe, ſi vellet ferire? Differt ergo manum à peccatis tuis: tu noli differre. Converte te ad punienda peccata tua, quia impunita eſſe peccata non poſſunt. Puniendum ergo erit,*

2. Cor. 5. 10. — *Pſal. 143. 2.* — *Pſal. 39. 3.* — *Pſal. 37. 5.* — *S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 34. n. 18.*

aut à te, aut ab ipſo : tu agnoſce, ut ille ignoſcat. Servum illum decem millium talentorum debitorem imitare, qui procidens coram Rege domino ſuo, orabat eum. Miſeriam tuam agnoſce, inopiam & impotentiam fatere, Dei miſericordiam corde contrito & humiliato implora, coram eo procide, ſupplex ora per Chriſtum Jeſum, ne terribiles minas peccatoribus juſtè intentatas in te exequatur. Ad patientiam ejus cum fiducia confugias: ſinceram voluntatem offer ſatisfaciendi pro viribus ejus juſtitiæ per pœnitentiam; tibi non parcendi, ut ille parcat. In ejus immenſa bonitate & miſericordia confidens, nec non in Chriſti meritis, infinitoque ſanguinis ejus pretio, dic ſupplex : *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi*, prout potero, non de meo quidem, ſed de tuo, de tuis donis ac datis. Id ſi ex odio peccati, & amore Dei ſincerè pœnitens feceris, *Deus qui dives eſt in miſericordia*, non modò minas tibi remittet, ſed debitum omne condonabit. *Miſertus autem dominus ſervi illius, dimiſit eum, & debitum dimiſit ei.*

17. *Egreſſus autem ſervus ille, invenit unum de conſervis ſuis, qui debebat ei centum denarios: & tenens ſuffocabat eum, dicens : Redde quod debes*, &c. Quod nobis debent conſervi, incomparabiliter minùs eſt iis quæ Deo debemus. Decem millia talenta nobis donat Deus, ſi centum denarios donemus fratribus. Peccata noſtra, quibus debitores ſumus ejus juſtitiæ pœnarum æternarum; aut certè graviſſimarum & diuturnarum, ſi venialia ſint, nobis ea conditione remittit, ut fratribus ignoſcamus: & conditionem reſpuimus. O cæcitatem! ô duritiam! *Omnis homo & debitor eſt Dei, & debitorem habet fratrem ſuum. Quis eſt enim qui non ſit debitor Dei, niſi in quo nullum poteſt inveniri peccatum? Quis eſt autem qui non habeat debitorem fratrem, niſi in quem nemo peccavit? Putaſne quiſquam in genere humano reperiri poteſt, qui non & ipſe aliquo peccato obſtrictus ſit fratri ſuo? Debitor eſt ergo omnis homo, habens tamen & ipſe debitorem. Ideo Deus juſtus conſtituit tibi Regulam in debitore tuo, quod facit & ipſe cum ſuo. Duo ſunt enim opera miſericordiæ quæ nos liberant, quæ breviter ipſe Dominus poſuit in Evangelio:* Dimittite, & dimittetur vobis, *ad ignoſcendum pertinet.* Date & dabitur vobis, *ad præſtandum beneficium pertinet. Quod ait de ignoſcendo; & tu vis tibi ignoſci quod peccas, & habes alium cui tu poſſis ignoſcere. Rurſus quod pertinet ad tribuendum beneficium; petit te mendicus, & tu es Dei mendicus, omnes enim quando oramus, mendici Dei ſumus: ante januam magni patris-familiâs ſtamus, immò etiam proſternimur, ſupplices ingemiſcimus, aliquid volentes accipere; & ipſum aliquid ipſe Deus eſt. Quid à te petit Mendicus? Panem. Et tu quid petis à Deo, niſi Chriſtum, qui dicit,* Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi? *Ignoſci vobis vultis? Ignoſcite : Remittite & remittetur vobis. Accipere vultis? Date & dabitur vobis.* Servi illius nequam, de quo Evangelica Parabola, ingrati animi vitium, duritiem, & inhumanitatem imitantur, qui à pauperibus creditoribus, qui ſolvendo non ſunt, debita immiſericorditer exigunt, ipſos in carcerem mittunt, ipſos rem omnem familiarem, agellos, ædiculas, ſupellectilem, veſtes vili pretio vendere compellunt, illorum precibus & lachrymis nihil commoti. Conſiderent quæſo, ſervum illum qui centum denarios exigebat à conſervo, alienum non rapuiſſe, ſed debitum exigiſſe: & tamen juſtè damnatus eſt, quia debitum duriùs exigebat. *Et tenens ſuffocabat eum, dicens : Redde quod debes. Et procidens conſervus ejus rogabat eum, dicens : Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autem noluit : ſed abiit, & miſit eum in carcerem, donec redderet debitum.* Servi illius duritiem & inhumanitatem pariter imitantur divites, qui pauperibus mutuum dare nolunt, ob periculum amittendi. Conſiderent, amabo, illum Deo fœnerari, qui dat eleemoſynam vel mutuum pauperi. Da, & noli te avertere ab eo qui mutuum petit. Sed tantùm accipe, quantum dediſti. Non ploret cui dediſti; nam

S. Auguſt ſerm 83. alias 15. de Verbis Domini c. 2.

Lucæ 6. 37.

Joan. 6. 51.

S. Aug ſerm. 230. aliàs de Temp. 146. c. 4.

A beneficium perdidiſti. *Et ſi hoc ipſum quod datum eſt, vel quod accepit exigitur, fortè ad manum nondum habet : pertuliſti petentem, exſpecta non habentem : cùm habuerit, reddet tibi. Noli clamare & dicere, Numquid fœnus quæro? Tantum peto quantum dedi : quod dedi, hoc accipiam. Benefacis, ſed nondum habet. Non es fœnerator, & vis cui præſtitiſti, ut quærat fœneratorem, ut tibi reddat. Si propterea fœnus non exigis, ne te fœneratorem patiatur; quare vis ut propter te alium fœneratorem patiatur? Premis, ſuffocas : etſi tantum exigis quantum dediſti; ſuffocando tamen & anguſtias faciendo, non beneficium dediſti, ſed potiùs majores anguſtias intuliſti. Sed fortè dicis, Habet unde reddat: habet domum, vendat : habet poſſeſſionem, vendat. Quando à te petivit, ideo petivit ne venderet : propter te non faciat,* B *qui ſubveniſti ne fieret. Hoc fiat ita circa homines, hoc jubet Deus, hoc vult Deus.* Denique ſervi illius duritiem imitatur, qui fratri non vult ignoſcere, cùm toties veniam à Deo obtinuerit, & ab illo ſibi quotidiana, quæ committit peccata oret ignoſci. Quiſquis Chriſtum cogitas, & cupis accipere quod promiſit, noli eſſe piger facere quod præcepit. Quid enim promiſit? Vitam æternam. Et quid præcepit? Dari fratri tuo veniam... Volo ergo te ignoſcentem, quia teneo veniam poſtulantem. Rogaris, ignoſce; tu rogabis ut ignoſcatur tibi. Ecce veniet tempus orandi. In verbis quæ dicturus es, teneo te. *Dimitte nobis debita noſtra.* Quo jure? Quo pacto? Quo placito? Quo chirographo recitato? *Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Parum eſt quòd non dimittis : adhuc & Deo mentiris. Conditio poſita eſt, fixa eſt lex : Dimitte, ſicut dimitto. Ergo non dimittit, C niſi dimittas. Dimitte, ſicut dimitto. Petenti vis ut dimittatur tibi, petenti dimitte. *Preces iſtas Juriſperitus cœli dictavit : non te fallit, ſecundùm cœleſtem ejus vocem poſce: dic,* Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus: *& fac quod dicis. Qui mentitur in precibus, beneficio caret : qui mentitur in precibus, & perdit cauſam, & invenit pœnam. Et ſi aliquis mentitur Imperatori, cùm venerit, convincitur quia mentitur : quando autem tu orando mentiris, in ipſa oratione convinceris : non enim Deus ut te convincat, teſtes ad te quærit. Qui tibi dictavit preces, Advocatus eſt tuus : ſi mentiris, teſtis eſt : ſi non te corrigis, Judex erit tuus. Ergo & dic, & fac. Quia ſi non dicis, contra jus petendo non impetras: ſi autem dicis, & non facis, etiam mendacii reus eris...* D *... In oratione dicis, Da; dicis, Dimitte : ut accipias quod non habes, & relaxetur tibi quod deliquiſti. Ergo vis accipere? da : vis ut dimittatur tibi? dimitte.* Alioquin tibi Chriſtus duritiem & inhumanitatem in die judicii palam exprobrabit : *Serve nequam, omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me : nonnè ergo oportuit & te miſereri conſervi tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?* Et iratus Dominus, tradet te tortoribus, dæmonibus ſcilicet in æternum cruciandum.

18. *Sic & Pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.* Ne dicas linguâ, Ignoſco, & corde differas. Supplicium enim oſtendit tibi Deus minando vindictam. Novit Deus ubi dicas. *Vocem tuam homo audivit : conſcientiam tuam Deus inſpicit. Si dicis, Dimitto; di-* E *mitte. Melius eſt cùm clamas ore, & dimittis in corde, quàm blandus ore, crudelis in corde.* Ita tamen ignoſcendum, ut non negligatur diſciplina. Corripiamus verbis ſubditos, & ſi opus eſt, & verberibus: ſed delictum dimittamus, culpam de corde abjiciamus. Ideo enim Dominus ſubdidit, *De cordibus veſtris*, ut ſi per charitatem imponitur diſciplina, de corde lenitas non recedat. Quid enim tam pium, quàm Medicus ferens ferramentum? Plorat ſecandus, & ſecatur; plorat urendus, & uritur. Non eſt illa crudelitas, abſit ut ſævitia Medici dicatur. *Sævit in vulnus, ut homo ſanetur : quia ſi vulnus palpetur, homo perditur. Sic Fratres noſtros qui peccaverint, omni modo diligamus, de corde noſtro charitatem in eos non dimittamus, & diſciplinam cùm opus*

S. Aug. ſerm. 114. Edit. noviſſimæ Pariſienſis

S. Aug. ſerm. 83 aliàs 15. de Verbis Domini

eſt, demus, ne per ſolutionem diſciplinæ creſcat nequitia. Id tamen cum manſuetudine agendum eſt. Unde Apoſtolus ait: *Fratres, & ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, hujuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris.* (*Galat. 6. 1.*)

CAPUT XIX.

Senſus Litteralis.

I. ET *factum eſt, cùm conſummaſſet Jeſus ſermones iſtos, migravit à Galilæa, & venit in fines Judææ trans Jordanem: & ſecutæ ſunt eum turbæ multæ, & curavit eos ibi.* (*Marci 1.*) Conſummatis ſermonibus capite ſuperiori deſcriptis, migravit Jeſus à Galilæa; & per loca ultra Jordanem ſita, venit in fines Judææ, Jeroſolymam aſcenſurus ad Feſtum Scenopegiæ: *& ſecutæ ſunt eum turbæ multæ*, quas *ibi*, ſcilicet in Judææ finibus, docuit, ut habetur Marci 10. 1. & curavit à variis infirmitatibus.

2. *Et acceſſerunt ad eum Phariſæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini uxorem ſuam dimittere, quacumque ex causâ?* Non diſcendi ſtudio, ad Jeſum acceſſerunt, illumque interrogaverunt, ſed calumniandi, ut ex quæſtionis tunc apud Judæos controverſæ definitione B ipſi inimicitias conciliarent, & obtrectandi invenirent materiam tum apud eruditos, tum apud plebem hujus aut illius ſexûs. (*Deuter. 24. 1.*) *Si licet homini dimittere uxorem*, id eſt, repudiare, è thoro ac domo in perpetuum ejicere, ſoluto matrimonii vinculo, ita ut aliam ducere poſſit, quamvis ob culpam, immò quamvis ob cauſam, & pro ſuo arbitrio? Eo conſilio interrogant, ut quodcumque reſponde-
„ rit, captioni pateat. Si dixerit dimittendas eſſe uxores
„ qualibet ex cauſa, & ducendas alias, pudicitiæ prædica-
„ tor ſibi videbitur docere contraria. Si autem reſponde- (*S. Hier. in hunc locum.*)
„ rit, non omnem ob cauſam debere dimitti: quaſi ſacri-
„ legii reus tenebitur, & adversùs doctrinam Moyſi, im-
„ mò Dei, facere judicabitur. Igitur Dominus ſic reſpon- C
„ ſionem temperat, ut decipulam eorum tranſeat, Scriptu-
„ ram ſanctam adducens in teſtimonium, & naturalem
„ legem: primamque Dei ſententiam ſecundæ opponens,
„ quæ non voluntate Dei, ſed peccantium neceſſitate con-
„ ceſſa eſt.

3. *Qui reſpondens, ait eis: Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & feminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* (*Geneſ. 1.*) Vos qui de Legis ſcientia gloriamini, non legiſtis, Deum, qui hominem condidit in prima rerum inſtitutione, maſculum unum uni feminæ, Adamum & Evam condidiſſe & D in matrimonium conjunxiſſe? Porrò ſi virum unum plures uxores habere voluiſſet, vel priori pro arbitrio repudiatâ, alteram ducere, non unam, ſed plures feminas primùm condidiſſet. *Et dixit* Deus per Adamum ſuo Spiritu afflatum: *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem*, quoad cohabitationem, & vitæ ſocietatem: *& adhærebit uxori ſui*, individuo ſcilicet vitæ conſortio. Unde Pſal 45. 11. dicitur: *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam; & obliviſcere populum tuum, & domum patris tui: & concupiſcet Rex decorem tuum.* Arctiſſima quidem conjunctio eſt inter parentes & liberos: at longè arctior eſt ex inſtituto divino inter conjuges. *Et erunt duo in carne una*; ſive, ſecundùm vim Græci Textus, *in carnem unum*. Erunt duo, non plures; quaſi unus homo, una caro, unum corpus, non facto tantùm, ſed mutuo ipſorum corporum jure & poteſtate; unum generationis principium ex inſtitutione Dei 1. Cor. 7. 4. *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.*

4. *Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro.* Unum
„ ſunt, inquit Auctor Conſtitutionum Apoſtolicarum, (*Lib. 7. Conſtitut. Apoſtol. c. 3.*)
„ unum ſunt vir & uxor naturâ, conſenſu, concordiâ, pro-
„ poſito, vitâ, moribus: diſtincti figurâ & numero. Duo
„ non pluribus opponit, ſed uni. Ante fœdus matrimonii A duo erant, poſtea pro uno cenſentur legis interpretatione & corporum conjunctione ad procreationem filiorum. (*S. Auguſt. lib. 2. Operis Imperf. contra Iulian. c. 59.*) Hinc Apoſtolus ſcribit: *Ita & viri debent diligere uxores ſuas ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſe ipſum diligit. Nemo enim umquam carnem ſuam odio habuit; ſed nutrit & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam: quia membra ſumus corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una.* (*Epheſ. 5. 28. & ſeq.*)

5. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Cùm ergo duo per matrimonium ex Dei inſtitutione & conjunctione in unam carnem coaluerint, quod Deus conjunxit, *homo non ſeparet*: nemo homo, non vir, non B uxor, non judex, non legiſlator quidlibet divortio aut repudio dividat conjunges, ſive matrimonii legitimi vinculum ſolvat. Oſtendit itaque & præter naturam, & contra Legem eſſe repudium: præter naturam quidem, quia una caro dividitur ac diſcerpitur: contra Legem verò, quia cùm Deus conjunxerit ac ſeparare prohibuerit, Judæi contra Legis præceptum facere auſi ſunt. (*S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 63. in Matt.*)

6. *Dicunt illi: Quid ergo Moyſes mandavit dare libellum repudii, & dimittere?* Quare ergo Moyſes præcepit nobis dare libellum repudii uxoribus quas dimitteremus? (*Deuter. 24. 1.*) *Ait illis: Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic.* Moyſes, auctore Deo, cujus Legem C promulgabat, vobis quidem non præcepit, ut dicitis, ſed permiſit, id eſt, non ſeverè prohibuit, ſed toleravit ut uxores veſtras ſcripto libello repudii dimitteretis, propter duritiam cordis veſtri, quod adversùs æquitatem à natura Deoque præſcriptam obduruerat. Id quippè vobis indulgere, hâc erga vos uti conniventiâ opus fuit ne majora mala perpetraretis, uxoricidia, veneficia, apoſtaſiam ac defectionem à cultu veri Dei, repudium prohibentis; ne denique in uxores veſtras ſæviretis. Verùm ab initio mundi & inſtitutionis matrimonii, permiſſum non fuit homini ut uxorem ſuam dimitteret. (*S. Hieron. in c. 19. S. Matt.*) Revocat eos Chriſtus D ad primævam matrimonii inſtitutionem, quæ lex eſt ipſius naturæ, ideòque ut recta eſt & perfecta, ita & inviolabilis.

7. *Dico autem vobis, Quia quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimiſſam duxerit, mœchatur.* Quicumque uxorem ſuam à thoro & cohabitatione in perpetuum abjecerit (quod ob ſolum adulterium licet) & aliam duxerit illa ſuperſtite, mœchatur: & qui dimiſſam duxerit viro ſuperſtite, mœchatur; quacumque ex causâ dimiſſa ſit, etiam adulterii. Confer cum Marci 10. 10 11. 12. *Et in domo iterum Diſcipuli ejus de eodem in-* E *terrogaverunt eum. Et ait illis: Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam. Et ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mœchatur.* Et Lucæ 16. 18. *Omnis, qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimiſſam à viro ducit, mœchatur.* Et 1. Cor. 7. 10. *Iis autem qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere: quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro reconciliari.* Rom. 7. 2. *Nam quæ ſub viro eſt mulier, vivente viro, alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit vir ejus ſoluta eſt à lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro: ſi autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt à lege viri: ut non ſit adultera ſi fuerit cum alio*

viro. Generales ſententiæ ſunt, huic S. Matthæi loco A lucem afferentes. Exceptio igitur iſta, *Niſi ob fornicationem*, ad ſolam quæ proximè antecedit, dimittendi licentiam reſtringenda eſt. *Sola fornicatio eſt* (inquit S. Hieronymus) *quæ uxoris vincat affectum: immò cùm illa unam carnem in aliam diviſerit, & ſe fornicatione ſeparaverit à marito, non debet teneri ne virum quoque ſub maledicto faciat, dicente Scriptura*: Qui adulteram tenet, ſtultus & impius eſt: *Ubicumque eſt igitur fornicatio, & fornicationis ſuſpicio, liberè uxor dimittitur. Et quia poterat accidere ut quis calumniam faceret innocenti, & ob ſecundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret: ſic priorem dimittere jubetur uxorem, ut ſecundam prima vivente non habeat.* Ideo autem Dominus cauſam fornicationis interpoſuit, dicens: B *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem,* ,, *& aliam duxerit, mœchatur*: quia illud quod majus ,, eſt commemorare voluit. Majus enim adulterium ,, eſſe quis negat, uxore non fornicante tunc dimiſsâ ,, alteram ducere, quàm ſi fornicantem quiſque dimiſe- ,, rit, & alteram duxerit? Non quia & hoc adulterium non ,, eſt; ſed quia minus eſt, ubi fornicante dimiſsâ, altera ,, ducitur. Nam ſimili locutione uſus etiam Apoſtolus Ja- ,, cobus ait: *Scienti igitur bonum facere, & non facienti* ,, *peccatum eſt illi.* Numquid ideo non peccatum eſt illi ,, etiam qui neſcit bonum facere, & ideo non facit? Utique ,, peccatum eſt, ſed hoc gravius, ſi etiam ſciat & non faciat: nec illud ideo nullum, quia minus. *Ut ergo eodem modo utrumque dicamus: Sicut quicumque dimiſerit uxorem, exceptâ causâ fornicationis, & aliam duxerit,* C *mœchatur: ita quicumque ſcit bonum facere & non facit, peccat. Sed quemadmodum hîc rectè dici non poteſt, Ergo ſi neſcit, non peccat; ſunt enim etiam peccata ignorantium, quamvis minora quàm ſcientium: ita nec illic rectè dici poteſt, Ergo ſi causâ fornicationis dimiſerit, & aliam duxerit, non mœchatur; eſt enim mœchatio eorum etiam qui alias ducunt relictis propter fornicationem prioribus; ſed utique minor quàm eorum qui non propter fornicationem dimittunt, & alteras ducunt.* Poteſt quippè ſicut dictum eſt, *Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi*; eodem modo & illud dici, Dimittenti uxorem ſine causâ fornicationis, & aliam ducenti, mœchatio eſt illi. *Quemadmodum igitur ſi dixerimus, Quicumque mulierem à marito præter cauſam fornicationis dimiſſam duxerit, mœchatur, procul dubio* D *verum dicimus; nec tamen ideo illum qui propter cauſam fornicationis dimiſſam duxerit, ab hoc crimine abſolvimus, ſed utroſque mœchos eſſe minimè dubitamus: ita eum qui præter cauſam fornicationis uxorem dimiſerit, & aliam duxerit, mœchum pronuntiamus; nec ideo tamen eum qui propter cauſam fornicationis dimiſerit & alteram duxerit, ab hujus peccati labe defendimus. Ambos enim, licèt alterum altero graviùs, mœchos tamen eſſe cognoſcimus.*

S. Hieron. in hunc locum. Legatur & Epiſtolis 30. & 147. Proverb. 18.

Iacobi 4, 17.

S. August. lib. 1. de Conjugiis adulterinis c. 9.

8. *Dicunt ei Diſcipuli ejus: Si ita eſt cauſa hominis cum uxore, non expedit nubere.* Si ea eſt mariti conditio, ut uxorem dimittere non poſſit, niſi ob cauſam fornicationis, ſatius eſſet uxorem non ducere. *Qui dixit* E *illis: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt.* Non omnes huic rei ſufficiunt, non omnes pares ſunt ſublimi propoſito ſervandæ continentiæ: hæc enim Dei donum eſt. Confer cum Sapientiæ 8. 21. *Et ut ſcivi quoniam aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire cujus eſſet hoc donum; adii Dominum, & deprecatus ſum illum.* Verſio Syriaca: *Si talis eſt rigor inter virum & uxorem ſuam, non expedit ducere uxorem. Ipſe verò dixit eis: Non quilibet capax eſt hujus ſermonis, ſed is cui datum eſt.* Perſica: *Haud quivis homo huic idoneus eſt, ſed is cui datum fuerit.* Arabica: *Non quilibet tolerat hæc verba, ſed ii qui donati ſunt.* Hinc S. Clemens Romanus: *Qui carne*, inquit, *caſtus eſt, ne inſoleſcat, cùm ſciat alium eſſe qui continentiæ donum ipſi tribuat.*

S. Clemens Rom Epiſt. 1. ad Corinthios.

9. *Sunt enim eunuchi, qui de matris utero ſic nati* A *ſunt*, naturâ quodammodo caſti, ſaltem ſecundùm corpus, non virtute: *& ſunt eunuchi qui facti ſunt ab hominibus*, per violentiam ſcilicet, quo modo Valeſii Hæretici ſe ipſos hoſpiteſque ſuos caſtrabant: *Et ſunt eunuchi qui ſe ipſos caſtraverunt propter Regnum cœlorum*, non in corpore, ut Origines, iidemque Valeſii malè interpretari ſunt, *ſed in ipſa concupiſcentiæ radice, cæleſtem & angelicam vitam in terrena mortalitate meditantes*; Caſtitatis propoſito, aut etiam voto ſui ſexûs velut obliti: idque propter regnum cœlorum, non ob præſentis vitæ commoda, idololatriam, Philoſophiam, laudem hominum, ſed propter Deum, ut puriùs illi ſerviant, ea *cogitantes quæ Domini ſunt, ut ſint ſancti corpore & ſpiritu*. De his S. Juſtinus Martyr ad Imperatores ſcribebat: B *Permulti ſexûs utriuſque, & ſexaginta & ſeptuaginta nati annos, qui à pueritiâ Chriſti diſciplinam ſunt aſſectati, & apud nos incorrupti & cælibes perdurant. Et glorior me per omne genus hominum noſtrorum tales commonſtrare poſſe.* Tertullianus: *Nos*, inquit, *ab iſto eventu* (inceſtûs ſaltem fortuiti) *diligentiſſima & fideliſſima caſtitas ſepſit, quantumque ab ſtupris, & ab omni poſt matrimonium exceſſu, tantùm & ab inceſti caſu tuti ſumus. Quidam multò ſecuriores totam vim hujus erroris virgine continentiâ depellunt, ſenes pueri.* Minucius Felix: *Unius matrimonii vinculo libenter inhæremus. Cupiditate procreandi aut unam ſcimus, aut nullam .... Plerique inviolati corporis virginitate perpetuâ fruuntur potiùs quàm gloriantur.*

S. Auguſt. lib. de Sancta Virginitate c. 24.

1. Cor. 7. 34.

S. Juſtinus Apolog. ad Impp.

Tertull. in Apolog.

Minucius Felix in Octavio.

10. *Qui poteſt capere, capiat.* Qui tam ſublimi eximioque C dono inſtructus à Deo eſt ut in perpetuum continere poſſit, & cœlebs manere, maneat Dei gratiâ favente. Verſio Syriaca: *Qui poteſt capax eſſe, capiat.* Perſica. *Quicumque voluerit præſtare, præſtet.* Arabica: *Qui poteſt tolerare, toleret.* Æthiopica: *Qui poteſt perficere illud, perficiat.* Confer cum 1. Cor. 7. 7. *Volo enim omnes vos eſſe ſicut me ipſum: ſed unuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic, alius verò ſic. Dico autem non nuptis, & viduis: Bonum eſt illis ſi ſic permaneant, ſicut & ego. Quòd ſi non ſe continent, nubant.*

11. *Tunc oblati ſunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Diſcipuli autem increpabant eos.* Oblati ſunt Chriſto *infantes* à parentibus & nutritiis *ut eos tangeret*, manuumque impoſitione & oratione eis bene- D diceret. Pro pueris eo Ritu preces concipi ſolitas conſtat ex *Geneſ.* 48. 14. 15. & 16. ubi Jacob hoc modo benedixit filiis Joſeph. Hinc mos apud Hebræos invaluit, ut ad eos qui ſanctimoniâ cæteris præſtare crederentur, pueros deferrent, ipſorum precibus per manuum benedictionem Deo commendandos: qui mos à Synagoga in Chriſtianam etiam Eccleſiam tranſiit. Hunc enim approbavit Chriſtus, ut iſti etiam ætati prodeſſe aliorum fidem ac preces oſtenderet. Diſcipuli autem prohibebant eos, & duriuſculis verbis repellebant, ut minùs honorificè Dominum obſervantes, cujus dignitati non convenire exiſtimabant circa pueros occupari. *Jeſus verò ait eis: Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me ve-* E *nire: talium eſt enim Regnum cælorum.* Ne moleſti ſitis pueris, & his qui ipſos afferunt vel adducunt, & ne illis aditum ad me prohibeatis, cùm deſignati ſint ſanctitati & ſaluti, & benedictione mea ſanctificandi, ut Regnum cœlorum conſequantur. Huic Chriſti dicto inter cætera innititur mos infantes baptiſmo tingendi, quem & Traditio contra Anabaptiſtas vindicat. Non dixit porrò, Iſtorum eſt Regnum cœlorum, ſed *talium*, ut non ſolis ætate parvulis, ſed & adultis, qui morum innocentia, ſimplicitate & humilitate parvulis ſimiles eſſent, Regnum cœlorum deſtinatum ac promiſſum oſtenderet. Confer cum Marci 10. 15. & Lucæ 19. 17. *Amen dico vobis: Quicumque non acceperit Regnum Dei ſicut puer, non intrabit in illud.* Et cum impoſuiſſet eis manus, abiit inde. Jeſum illos complexum S. Marcus addit.

Luc. 18, 19.

S. Cypr. Epiſt. ad Fidum. S. Auguſt. paſſim in libris contra Pelag. S. Bern. Epiſt. 241 & ſerm. 66. in Cantica

12. *Et ecce unus accedens, ait illi: Magiſter bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam?* Unus,

S. Hieron. in Hunc locum.

non

non Legiſperitus ille, qui tentandi animo eandem quæſtionem Chriſto propoſuit *Lucæ* 10. 25. ſed *Princeps*, id eſt, vir præcipuæ dignitatis & potentiæ inter Judæos, de quo *Lucæ* 18. 18. qui ſincero corde & cum reverentia ad Jeſum acceſſit, cùmque interrogavit. Marci 10. 17. *Et cùm egreſſus eſſet in viam, procurrens quidam genuflexo ante eum, rogabat eum: Magiſter bone*, &c. Quibus verbis Chriſti benevolentiam captare voluit. Quibus autem operibus ad vitam perveniatur æternam, interrogat, quam Judæis tenuiter cognitam, apertè à Chriſto prædicare audiebat.

13. *Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Unus eſt bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, ſerva Mandata.* Duplex hîc lectio, prior quam vulgata noſtra exhibet ex Græcis pleriſque Codicibus derivata, & SS. Hieronymi & Auguſtini auctoritate confirmata, nec non Syriacæ Verſionis Altera Codicibus Græcis longè pluribus conſentiens, quam Origenes, S. Hilarius, S. Joannes Chryſoſt. S. Gaudentius, & alii quidam ſequuntur, (quamquam Origenes utramque lectionem referat.) *Quid me dicis bonum? Nemo bonus, niſi unus Deus.* Ita legitur Marci 10. 18. & Lucæ 18. 19. ex quibus in nonnullos S. Matthæi codices hæc lectio traducta eſt. Idem eſt utriuſque ſenſus: *Quid me interrogas de bono?* id eſt, Quid me interrogas bonum appellans? Vel *Quid me dicis bonum? Unus eſt bonus Deus* Et, Nemo bonus præter unum Deum, per ſe, & naturâ ſuâ, ut fons omnium bonorum, quamvis & alia ſint participatione bona: quemadmodum & *ſolum Deum habere immortalitatem* S. Paulus dixit, cùm tamen & Angelos, & Animas noſtras immortales eſſe conſtet immortalitatis divinæ participatione. Unum verò Deum bonum aſſerendo, tantùm abeſt ut ſe Deum eſſe negaverit, & per ſe bonum; quin potiùs juvenem interrogantem, qui ipſum bonum vocaverat ut Magiſtrum Legis, dicendo, *Magiſter bone*, ad notitiam divinitatis ſuæ, ac ſummæ bonitatis perducere voluerit. *Quare* (inquit S. Joannes Chryſoſtomus) *Chriſtus neminem eſſe bonum reſpondet? Quoniam ceu ad hominem nudum, & unum è multis Judæorum Magiſtris adiit, idcirco etiam ipſe quaſi homo ei reſpondet. Sæpiùs enim ad mentem interrogantium orationem accommodat, ut quando dicit:* Nos adoramus quod novimus: *&*, Si ergo teſtor de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum. *Cùm igitur nullum bonum dicit, non ſe excludit à bonitate, abſit. Non enim dixit, Quid me dicis bonum? Non ſum bonus: ſed, Nullus bonus, hoc eſt, nullus hominum. Neque tamen cùm hoc dicit, omnino humanum genus bonitate privatum eſſe affirmat, ſed comparatione divinæ bonitatis neminem bonum eſſe aſſerit, ac ideo ſubjunxit,* Niſi unus, Deus. *Nec intulit, niſi Pater meus: ut diſcas quod ſe illi non revelavit: ſed eum ſenſim ad altiora adducere voluiſſe: ut ab adulationis vitio liberatus, & à terrenis abductus, ſolum Deum verè bonum, & radicem ac fontem bonorum omnium eſſe cognoſceret, eique gloriam referret* Fidem itaque imperfectam interrogantis arguit, non boni nomen ſibi tributum. *Ita arguit ſe Magiſtrum bonum dici, ut fidem interrogantis potiùs, quàm vel Magiſtri in ſe vel boni nomen argueret. Juvenis enim inſolens per obſervantiam Legis, & finem Legis, qui Chriſtus eſt, neſciens, & juſtificatum ſe in operibus exiſtimans, & non intelligens veniſſe eum ad oves perditas domûs Iſraël, & impoſſibile eſſe Legi per fidem juſtificationis ſalvare credentes: tamquam communium præceptorum & in Lege ſcriptorum Magiſtrum interrogat Dominum Legis, & Unigenitum Deum. Deteſtatus itaque Dominus hanc de ſe irreligioſæ fidei profeſſionem, quòd tamquam Magiſter Legis interrogaretur, reſpondit,* Quid me vocas bonum? *Atque ut ſignificaret quatenus intelligendus & profitendus bonus eſſet; ſubjecit,* Nemo bonus niſi unus Deus; *non reſpuens bonitatis nomen, ſi ſibi hoc tamquam Deo reputaretur. Denique oſtendens ſe Magiſtri in ſe boni, per fidem ejus qui tamquam hominem interrogabat, nomen arguere, poſt jactantiam juvenis, & gloriam Legis impletæ, ita reſpondit:* Unum tibi deeſt, vade, quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo; & veni, ſequere me. *Non refugit bonitatis de ſe nomen, qui cœleſtem theſaurum polliceretur: nec Magiſtrum ſe non vult videri, qui ducem ſe perfectæ hujus beatitudinis præſtat. Terrenæ autem de ſe opinionis fidem arguit, bonitatem in ſolo Deo dicens eſſe. Et ut ſe & Deum & bonum ſignificaret; bonitatis eſt uſus officio, cœleſtes theſauros pandens, & ſe ad eos prævium tribuens. Ita & quæ ſibi tamquam homini tantùm deferebantur, deteſtatur; neque ſe ab his quæ Deo deputabat, profeſſus alienum eſt: cùm unum Deum bonum confitens, ea ipſe loqueretur atque ageret, quæ unius Dei virtutis, bonitatis, atque naturæ ſunt. Quàm igitur non bonitatis nomen refugerit, ſed neque Magiſtri honorem recuſaverit, ſed fidem ejus qui nihil in ſe niſi corporeum & carnale ſapuiſſet, arguerit: hinc intelligitur, quòd aliter ad Apoſtolos Magiſtrum ſe confitentes locutus eſt, dicens,* Vos me vocatis Magiſtrum & Dominum, & bene dicitis; ſum etenim; *& cùm alibi dixiſſet,* Ne vocemini Magiſtri, quia Magiſter veſter Chriſtus eſt. *Ubi cum fide Magiſter eſt, ibi adeò laudat, ut & profiteatur hoc nomen: hic verò boni Magiſtri nomen non recognoſcit, ubi nec Dominus intellectus eſt eſſe, nec Chriſtus: ſolum unum Deum bonum prædicans, non ſe utique à Deo ſecernens, qui & Dominum ſe profeſſus & Chriſtum, ducem theſauri cœleſtis oſtendat.*

S. Auguſt. lib. 1. de Trinit. c. 18. S. Gaud. Tract. 7 in Exod.

1. Tim. 6. 16.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 63. in Matt

Ioann. 3.

S. Hilar. lib. 9. de Trinitate n. 16. 17. 18.

Ioan. 12. 15. Matt. 23. 10.

Si autem vis ad vitam ingredi, ſerva mandata. Si vitæ æternæ, quæ ſola vitæ nomine digna eſt, iter ingredi velis, ſerva mandata Dei, non aliqua dumtaxat, ſed omnia, tum quæ fidem, tum quæ opera ſpectant. Proverb. 7. 1. 2. *Fili mi, cuſtodi ſermones meos, & præcepta mea reconde tibi. Fili, ſerva mandata mea, & vives.*

14. *Dixit illi: Quæ?* Id quærit juvenis, quia à Jeſu novo Doctore nova mandata Diſcipulis ſuis proponi putabat. *Jeſus autem dixit: Non homicidium facies: Non adulterabis; Non facies furtum; Non falſum teſtimonium dices: Honora patrem tuum & matrem tuam: &, Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Jeſus illi mandata Legis enumerat, non Ritualia, ſed Moralia, non ad ſolos Judæos, ſed ad Chriſtianos etiam pertinentia. Enumerat autem præcepta ſecundæ Tabulæ tantùm, quòd notiora eſſent, & quod ex illis primæ Tabulæ præcepta intelligantur, cùm dilectio proximi ſit *plenitudo Legis*, & amoris erga Deum ſignum certiſſimum. Confer cum *Rom.* 13. 8. 9 & *Jacobi* 2. 8. 2. ubi factâ mentione Legis, ſola ſecundæ Tabulæ præcepta exempli gratiâ pariter proponuntur.

15. *Dicit illi adoleſcens: Omnia hæc cuſtodivi à juventute mea, quid adhuc mihi deeſt?* Omnia hæc ſervavi ab ineunte ætate, à primo rationis uſu. Si quid mihi defuerit, illud ſuſcipere & exequi paratus ſum. Quamvis autem *arrogantiùs quàm veriùs* reſponderit juvenis ille: candido tamen animo reſpondit, nec mentitus eſſe dicendus eſt: ſervaverat enim omnia, ſaltem quod ad externam & civilem juſtitiam attinet. Unde S. Marcus narrat, Chriſtum ipſi poſt ingenuam illam profeſſionem benevolentiæ ſigna exhibuiſſe. *Jeſus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei*, &c.

S. Auguſt. Epiſt. 157 alias. 89.

16. *Ait illi Jeſus: Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo: & veni, & ſequere me.* Si perfectiorem viam ingredi velis, ſublimiuſque vitæ genus profiteri & amplecti, vade, facultates & bona tua vende, & da pauperibus: ut divitiarum impedimentis, curiſque & affectibus rerum terrenarum expeditus, ad propoſitum æternæ vitæ finem faciliùs tendas atque pervenias: & majores divitias, theſaurum non deficientem in cœlo, gloriam ampliorem conſequêris, quàm ſi ſola mandata obſerves. *Et veni, & ſequere me.* Diſcipulus meus eſto, mihi individuus adhære, vitam meam omnibus conſpicuam virtutibus imitare. Evangelicorum perfectionem conſiliorum hîc demonſtrat Chriſtus, non commune præ-

ceptorum iter, de quo ſuperiùs dixit: *Si vis ad vitam* A *ingredi, ſerva mandata.* Hic autem non ait, *Si vis ad vitam ingredi*, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, ſed, *Si vis perfectus eſſe ..... & habebis theſaurum in cœlo*, quandam egregiam gloriam, *non omnibus in æternum victuris, ſed quibuſdam ibi tribuendam, cui conſequendæ parum eſt liberatum eſſe à peccatis, niſi aliquid ipſi Liberatori voveatur, quod non ſit criminis non voviſſe, ſed voviſſe ac reddidiſſe ſit laudis.*

S. Auguſt. lib. de Sancta Virginitate c. 14.

17. *Cùm audiſſet autem adoleſcens verbum, abiit triſtis: erat enim habens multas poſſeſſiones.* Temporalium bonorum, quæ plurima poſſidebat, amor immodicus, effecit ut ſe imparem eorum abdicationi ſentiret: ideo triſtis abiit, quòd tam arduum perfectionis iter ipſi Chriſtus præter exſpectationem propoſuiſſet.

18. *Jeſus autem dixit Diſcipulis ſuis: Amen dico vo-* B *bis, Quia dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum.* Opes enim ut plurimùm ſunt irritamenta malorum, aut certè bonorum impedimenta. Divites quippè ſolent plerumque divitiis ſuis confidere, & quaſi in illis ponere ſummam boni *Radix* autem *omnium malorum cupiditas:* & *qui volunt divites fieri incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum.* Confer cum Marci 10. 24. *Filioli, quàm difficile eſt confidentes in pecuniis, in Regnum Dei introire.* Pſalm. 51. 9. *Ecce homo qui non poſuit Deum adjutorem ſuum: ſed ſperavit in multitudine divitiarum ſuarum, & prævaluit in vanitate ſua* Eccli 31. *Qui aurum diligit, non juſtificabitur ..... Multi dati ſunt in auri caſus, & facta eſt in ſpecie ipſius perditio illorum. Lignum offenſionis eſt aurum ſacrificantium: væ illis qui ſectantur illud, & omnis imprudens deperiet in illo. Beatus dives, qui inventus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abiit, nec ſperavit in pecunia, & theſauris. Quis eſt hic & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita ſua.* Coloſſ. 3. 5. *Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & avaritiam, quæ eſt ſimulachrorum ſervitus: propter quæ venit ira Dei in filios incredulitatis.*

1. Tim. 6.

19. *Et iterum dico vobis: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire; quàm divitem intrare in Regnum cœlorum.* Non de camelo rudente ſeu fune nautico, ſed de camelo animali Chriſtus loquitur. Proverbium eſt de re quæ nullo modo, aut difficulter admodum fieri poteſt, uſitatum apud Tamuldiſtas, de elephanto. Sub initio Gematæ: *Dicunt homines, Non eſt elephas qui intret per foramen acûs.* Ibidem, cùm aliquis incredibilia narrat, reſpondent: *Fortè ex Pombedithanis es, qui introducere poſſunt elephantem per foramen acûs.* Bab. Beracbot, fol. 55. *Non oſtendunt homini palmam ex auro, nec elephantem incedentem per foramen acûs.* Ubi Gloſſa: *Rem quam non ſolitus eſt videre, nec de qua umquam cogitavit.* Chriſtus autem elephanti loco ſubſtituit camelum, animantis genus in Syria vulgò notius. Quò autem abſurdius & impoſſibilius videtur hoc de camelo ſumptum proverbium, eo verior eſt Chriſti ſententia, eoque aptius eſt ad ſummam difficultatem vel impoſſibilitatem moralem ſalutis divitis ſignificandam. In talibus enim adagiis nihil neceſſe eſt accuratam inter partes collatas comparationem inſtitui, cùm ornari ſoleant hyperbolis. Tale eſt Illud Jeremiæ 13. 23. *Si mutare poteſt Æthiops pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas: & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.* Eleganter autem dives turgens ac tumens opibus, quæ ipſi ſæpè magis oneri ſunt, quàm uſui: quippè quas aliis potiùs bajulat quàm ſibi, camelo comparatur; & anguſta porta quà intratur ad vitam foramini acûs. Æquè impoſſibile eſt divitem cum amore & cupiditate divitiarum ſalvari, ac camelum intrare per foramen acûs. Naturæ enim viribus cupiditas & amor divitiarum cæteraque impedimenta quæ afferunt ad æternam ſalutem, ſuperari ac removeri nonpoſſunt.

Lightfoot Hor. Hebr. in c. 19. S. Matt. Verſ. 28.

S. Hieron. in hunc locum.

20. *Auditis autem his, Diſcipuli mirabantur valde, dicentes: Quis ergo poterit ſalvus eſſe?* Diſcipuli ſtupore percuſſi, *ad ſemetipſos* dicebant ſummiſsâ voce: Cùm ita ſe res habeat, quis divitum poterit ſalutem æternam conſequi? immò quis hominum? Qui enim cenſu pauperes ſunt, plerumque divites ſunt affectu, & bonis temporalibus inhiant. *Aſpiciens autem Jeſus dixit illis: Apud homines hoc impoſſibile eſt: apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt.* Jeſus benignè Diſcipulos intuitus, ut eorum cogitationes, & ſecretam collocutionem ſibi notas eſſe oſtenderet, anxiumque ipſorum animum ſedaret, dixit illis: Viribus quidem humanis impoſſibile eſt divitibus abrumpere vincula quibus eorum affectus illigatur, impoſſibile eſt removere impedimenta quæ divitiæ afferunt ad ſalutem, impoſſibile eſt vitare contagium divitiarum, & vitia ex illarum poſſeſſione & affectu plerumque emergentia; ſicut impoſſibile eſt ut camelus humana arte, induſtria, viribus tranſire poſſit per foramen acûs: verùm Deo poſſibilia ſunt omnia. Ille igitur gratiæ ſuæ auxilio divites præſtare poteſt immunes à contagio divitiarum, efficere ut qui *habentes ſunt, ſint tamquam non habentes, & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur*, ut non *ſublime ſapiant*, id eſt, non efferantur divitiis, quarum vermis eſt ſuperbia; neque *ſperent in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo: ut bene agant, divites fiant in operibus bonis, facilè tribuant, communicent, theſaurizent ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.*

Marci 10. 26.

1. Cor. 7.

1. Tim. 6.

21. *Tunc reſpondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis?* C Duo quæ Chriſtus à juvene exegerat, Petrus à ſe condiſcipuliſque ſuis præſtita ait, ſcilicet omnia reliquiſſe ut Chriſtum ſectarentur: quoſdam divitias, ut Matthæum, alios naviculam, & artem cujus uſu fructuque vitam ſuam ſuſtentare ſolebant; plura relicturos, ſi plura ſuppetiiſſent. Ideoque cum fiducia interrogat: *Quid ergo erit nobis?* Quid nobis dabis præmii? *Jeſus autem dixit illis: Amen dico vobis, Quod vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cùm ſederit Filius hominis in ſede Majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim judicantes duodecim Tribus Iſraël.* Vos, qui relictis omnibus, in diſciplinam meam vos tradidiſtis, mihique individui comites adhæſiſtis, in regeneratione hominis noviſſima, in Reſurrectione mortuorum, cùm ego vivos & mortuos judicaturus veniam in nube cum poteſtate ma- D gna & Majeſtate, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, proximum mihi Regi ac Judici locum & honorem obtinebitis, meæque conſortes eritis poteſtatis & gloriæ in ſupremo illo ac univerſali judicio. Alludit autem ad veterem Iſraëlitici Regni ſtatum, in quo Tribuum Principes proximè ad Regiam Majeſtatem accedebant, & in publicis cætibus juxta ejus ſolium ſedebant in ſellis curulibus: vel ad communem morem, quo Regi judicanti ſelecti ab ejus Majeſtate Conſiliarii aſſident. *Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Iſraël.* « Duodenario numero univerſa quædam ſignificata eſt judicantium multitudo. Alioquin quoniam in locum Judæ Traditoris Apoſtolum Mathiam legimus ordinatum; Apoſtolus Paulus, qui plus illis omnibus laboravit, ubi ad judicandum ſedeat, non habebit: Qui E profectò cum aliis ſanctis ad numerum judicum ſe pertinere demonſtrat, cùm dicit: *Neſcitis quia Angelos judicabimus?* De ipſis quoque judicandis in hoc numero duodenario ſimilis cauſa eſt. Non enim quia dictum eſt, Judicantes duodecim Tribus Iſraël, Tribus Levi, quæ tertiadecima eſt, ab eis judicanda non erit, aut ſolum illum populum, non etiam ceteras gentes judicabunt. Sed duodecim ſolùm Tribus nominari plerumque ſolent, quia Tribus Levitica nullas habebat ſedes ſeorſim, ac proinde nec proprium Tribûs Principem. Ideo autem Chriſtus duodecim Tribuum dumtaxat meminit, quia his primùm ac diſertè promiſſus eſt, & non venit niſi ad oves quæ perierant domûs Iſraël, nec Evangelium Gentibus prædicandum erat, niſi à Judæis contemptum,

S. Aug. lib. 20. de Civit. Dei c. 5.

1. Cor. 6. 3.

Rom. 11. 17. 19. & Gentes, tamquam oleaſter, Judæis, tamquam *oleæ*, inſerendæ eſſent, & *Iſraël Dei* futuræ, *non ſecundùm carnem*, ſed *ſecundùm ſpiritum.* Hac etiam de cauſa S. Joannes in Apocalypſi omnium prædeſtinatorum numerum ad duodecim Tribus revocavit. Apocal. 7. 4. 5 & 21. Verſ. 12. *Et audivi numerum ſignatorum, centum quadraginta quatuor millia ſignati, ex omni Tribu filiorum Iſraël. Ex Tribu Juda duodecim millia ſignati, &c..... Et oſtendit mihi civitatem ſanctam Jeruſalem deſcendentem de cœlo à Deo. .... Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim : & in portis Angelos duodecim, & nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim Tribuum filiorum Iſrael.* S. Auguſt. lib. 20. de Civitate Dei c. 5. Quod autem ait, *in regeneratione*, proculdubio mortuorum reſurrectionem nomine voluit regenerationis intelligi. *Sic enim caro noſtra regenerabitur per incorruptionem, quemadmodum eſt anima noſtra regenerata per fidem.*

22. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Et quicumque aliquid reliquerit propter me, ſeu amore mei, ſive domum, ſive fratres, vel ſorores, ſive patrem, aut matrem, ſive uxorem, aut agros, & quævis temporalia bona, potiùs quàm me, aut fidem meam, aut mandata mea deſerat, ejuret, violet: (non enim conjugia, & neceſſitudines dirimi Chriſtus jubet; ſed ſpiritualia carnalibus, ſcilicet uxori, cæteriſque affectibus, immò & ipſi vitæ anteponi) *Centuplum accipiet*: centies tantumdem pro ſingulis relictis, in hoc ſæculo recipiet. Numerus certus pro incerto ponitur. Multò plura recipiet quàm reliquerit. Et vitam æternam poſſidebit in futuro ſæculo. Confer cum Marci 10. 29. *Amen dico vobis: Nemo eſt, qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter Evangelium, qui non accipiat centies tantùm, nunc in tempore hoc: domos, & fratres, & ſorores, & matres & filios, & agros, cum perſecutionibus*; id eſt, in mediis perſecutionibus, cùm ad ſuos deſerendos compellitur, & omnium auxilio deſtitui videtur: *& in ſæculo futuro vitam æternam.* Et Lucæ 18. 29. *Amen dico vobis, Nemo eſt qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter Regnum Dei, & non recipiat multò plura in hoc tempore, & in ſæculo venturo vitam æternam.* Ex hac Domini ſententia quidam olim mille annorum pleniſſimam in terris felicitatem poſt Reſurrectionem intulerunt, dicentes, tunc nobis centuplum omnium rerum quas dimiſimus, & vitam æternam eſſe reddendam: non intelligentes quòd ſi in cæteris digna ſit repromiſſio, in uxoribus appareat turpitudo: ut qui unam pro Domino dimiſerit, centum recipiat in futuro. Senſus ergo iſte eſt: *Qui carnalia pro Salvatore dimiſerit, ſpiritualia recipiet: quæ comparatione & merito ſui ita erunt, quaſi ſi parvo numero centenarius numerus comparetur. Unde dicit Apoſtolus, qui unam tantùm domum, & unius provinciæ parvos agros dimiſerat:* Quasi *nihil habentes, & omnia poſſidentes.* (S. Hier. in c. 19. Matt.; 2. Cor. 6.) Meritum bonorum operum hâc Domini ſententiâ luculenter adſtruitur & confirmatur, *Omnis qui reliquerit domum vel fratres, &c. propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.*

23. *Multi autem erunt primi noviſſimi, & noviſſimi primi.* Multi qui primi ſunt in hoc ſæculo, noviſſimi erunt in futuro: & multi noviſſimi in hoc ſæculo, primi erunt in gloria. Multi, inquam, qui in hoc ſæculo primi ſunt temporali dignitate, auctoritate, opibus, viribus, ſcientiâ Legis, opinione ſanctitatis, &c. ut Scribæ, Phariſæi, ac Judæorum pars maxima, in futuro ſæculo ultimi erunt, contemnentur, à gloria rejicientur: & Gentiles Judæis ob Legem ac promiſſiones ſuperbientibus æquiſſimo Dei judicio præferentur: & inter Judæos hi qui ob prioris vitæ peccata erant contemtiſſimi, ut Publicani & meretrices, Phariſæos & Scribas ſcientiâ Legis, & legalis juſtitiæ opinione inflatos, cæterùm incredulos, ſuperbos, obduratos, pœnitentiæ remedium contemnentes, præcedent in Regnum Dei, quò illi nuſquam pervenient. Ait autem, *Multi erunt primi noviſſimi*, &c. non omnes, quia quidam, ſed numero pauciores, & hìc, & in futuro ſæculo primas tenent.

Senſus Moralis.

I. Et *acceſſerunt ad eum Phariſæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem ſuam quacumque ex cauſa? Qui reſpondens ait eis: Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & feminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro: quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.* &c. Deus conjugalis ſocietatis autor nuptiarum fœdus vinculumque conjugale omnino indiſſolubile eſſe voluit, duos in carne una, multoque magis animo uno eſſe dixit; conjuges, relictis parentibus, ſibi mutuò individuâ vitæ ſocietate, bonorum, honorum, ſecundarum adverſarumque rerum communione ad mortem uſque alterutrius adhærere præcepit; figuram & imaginem conjunctionis Chriſti cum Eccleſia in eo exhibuit. Moyſes Judæis permiſit dare libellum repudii uxoribus, illaſque dimittere: repudium toleravit, reddiditque difficilius imperatâ conditione, ut ſcripto libello fieret. Chriſtus matrimonium ad Sacramenti dignitatem evexit: *Sacramentum hoc magnum eſt, in Chriſto dico & in Eccleſia:* (Ephes. 5. 32.) repudii licentiam ſuſtulit, rebus ad naturæ legem, primamque Dei inſtitutionem redactis; moralem ſuam non tempori, non hominum cupiditati accommodans, ſed Dei voluntati & mandato ut ſupremæ & indeficienti regulæ conformans; idque Dei gloriæ, hominum naturæ & utilitati convenientius eſſe docens & conducibilius, quod Deus ab initio inſtituit. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.* S. Aug. lib. de Bono Conjugali c. 7. » Uſque adeò fœdus illud initum nuptiale cujuſdam » Sacramenti res eſt, ut nec ipſâ ſeparatione irritum fiat. » Quandoquidem vivente viro, à quo relicta eſt, mœchatur ſi alteri nupſerit; & ille hujus mali cauſa eſt qui reliquit. *Itaque interveniente divortio, non abſolvetur illa confœderatio nuptialis: ita ut ſibi conjuges ſint, etiam ſeparati, cum illis autem adulterium committant, quibus fuerint etiam poſt ſuum repudium copulati, vel illa viro, vel ille mulieri. Nec tamen niſi in civitate Dei noſtri, in monte ſancto ejus, talis eſt cauſa cum uxore. Cæterùm aliter ſe habere jura Gentilium, quis ignorat, ubi interpoſito repudio ſine reatu aliquo ultionis humanæ, & illa cui voluerit nubit, & ille quam voluerit ducit? Cui conſuetudini ſimile aliquid, propter Iſraëlitarum duritiam, videtur permiſiſſe Moyſes de libello repudii. Qua in re exprobratio quàm approbatio divortii magis apparet.* S. Auguſt. Tract. 9 in Ioann. Quamobrem *ſicut conjunctio à Deo, ita divortium à diabolo. Sed propterea in cauſa fornicationis licet uxorem dimittere, quia ipſa eſſe uxor prior noluit, quæ fidem conjugalem marito non ſervavit.*

S. Ambr. lib. 8. in Lucam n. 4. & ſeq. » Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic. *Ergo ubi nuptiæ, harmonia: ubi harmonia, Deus jungit. Ubi harmonia non eſt, pugna atque diſſenſio eſt: quæ non eſt à Deo, quia Deus charitas eſt. Noli ergo uxorem dimittere, ne Deum tuæ copulæ diffitearis autorem. Etenim ſi alienos, multò magis uxoris debes tolerare & emendare mores. Audi quid dixerit Dominus:* Qui dimittit mulierem, facit eam mœchari. *Et enim cui non licet vivente viro mutare conjugium, poteſt obrepere libido peccandi. Itaque qui auctor erroris, etiam reus culpæ eſt. Quò cum parvulis fœta dimittitur? Quò titubanti veſtigio grandæva detruditur? Durus, ſi excludas parentem, pignora teneas, ut contumeliam charitatis*

addas etiam pietatis injuriam : durus, ſi propter matrem etiam filios ſimul pellas ; cùm magis redimere à patre liberi debeant culpam parentis. Quàm periculoſum, ſi fragilem adoleſcentulæ ætatem errori offeras ! Quàm impium, ſi ejus deſtituas ſenectutem, cujus deſloraveris juventutem ! Ergo inhonoratis ſtipendiis & veteranum Imperator dimittat inglorium, atque imperii ſui poſſeſſione detrudat. : & ruſticum laboris ſui effœtum agro ſuo propulſet agricola ? An quod in ſubditos nefas eſt, in comparem fas eſt ? Dimittis ergo uxorem quaſi jure, ſine crimine ; & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet : ſed divina prohibet. Qui hominibus obſequeris, Deum verere. Audi Legem Domini, cui obſequuntur etiam qui leges ferunt : Quæ Deus conjunxit, homo non ſeparet. *Sed non ſolùm hic cœleſte præceptum, ſed quoddam etiam opus Dei ſolvitur. Pateriſne, oro, liberos tuos, vivente te, eſſe ſub vitrico ; aut incolumi matre degere ſub noverca ? Pone, ſi repudiata non nubat. Et hæc viro tibi debuit diſplicere, cui adultero fidem ſervat ? Pone, ſi nubat. Neceſſitatis illius tuum crimen eſt : & conjugium quod putas, adulterium eſt. Quid enim refert, utrum id aperta criminis confeſſione, an mariti ſpecie adulter admittas ; niſi quod gravius eſt legem criminis feciſſe, quàm furtum ? Sed fortaſſe dicit aliquis :* Quomodo Moyſes mandavit dari librum repudii, & dimittere uxorem? *Qui hoc dicit, Judæus eſt: qui hoc dicit, Chriſtianus non eſt. Et ideo quia objicit quod objectum eſt Domino, reſpondeat ei Dominus :* Ad
» duritiam, *inquit*, cordis veſtri permiſit vobis Moyſes dare
» librum repudii, & dimittere uxores; ab initio autem non
» fuit ſic. *Moyſes permiſit, inquit, non Deus juſſit : ab initio autem Dei lex eſt. Quæ eſt lex Dei ?* Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt ambo in carne una. Ergo qui *dimittit uxorem, carnem ſuam ſcindit, dividit corpus.* Ferenda uxor quam elegiſti, et ſi deformis & fœda, et ſi temulenta, etſi iracunda, et ſi vaga, etſi jurgatrix, etſi maledica: nec ſuſtinenda tantùm, ſed & diligenda eſt, *ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam*: & ex charitate & cum manſuetudine emendanda eſt ut ſocia, non conculcanda & verberanda ut ſerva, multò minùs ejicienda aut dimittenda. Ideo enim Deus conjugem Adamo formavit, non ex capite, quia imperioſa mulier eſſe non debet, neque dominari viro, ſed ſubdita eſſe ; neque ex pedibus, quia non debet à viro contemni, conculcari, & duriùs tractari ; ſed ex ejus coſta & latere, ut ab eo diligi ac ſoveri debere ut individuam vitæ ſociam oſtenderet. Verùm ut pax & concordia inter conjuges perennis ſit, ineundum eſt ex charitate matrimonium, non ex cupiditate; uxor bona, caſta, pia, prudens, à Deo petenda eſt, cujus munus eſt : *Domus enim & divitiæ dantur parentibus, à Domino autem propriè uxor prudens.* (Proverb. 19. 14.) Virtus magis quærenda eſt, quàm bona fortunæ. Viri diligere debent uxores ut corpora ſua, illarum infirmitatibus compati, *quaſi infirmiori vaſculo muliebri impartientes honorem, tamquam & cohæredibus gratiæ vitæ.* (1. Petri 3. 7.) Uxor ſimiliter infirmitates & defectus viri ſuſtinere debet charitatis compatientis affectu, ipſum *caſta converſatione*, & *incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritûs qui eſt in conſpectu Dei locuples*, Domino lucrifacere, ipſi ſubjecta eſſe, *ſicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans*: patientiâ, manſuetudine, precibus ad meliorem frugem revocare, ſi quando à tramite pietatis & via mandatorum Dei deflectat; Dei magis injurias dolere, quàm ſuas.

2. Chriſtus animabus noſtris per gratiam ſuam copulatur, patrem non relinquens, à quo tamen exivit, & venit in mundum, ut Eccleſiam ſibi uxorem jungeret mundatam lavacro aquæ in verbo vitæ, ipſamque ſibi deſponſaret in fide, in juſtitia & in ſempiternum. Patrem, inquam, non dimittit, ſed ſecum adducit, & cum Spiritu Sancto, quo ſe, noſque diligunt, ut manſionem apud nos faciat. Non Spiritu ſolùm nobis adhæret, præſtatque ut ipſi adhæreamus, & unus cum eo ſpiritus efficiamur : *Qui* enim *adhæret Domino, unus ſpiritus eſt* : (1. Cor. 6. 17.) ſed & *carne ſe nobis reipſa commiſcet* (S. Ioannes Chryſoſt.) per ſacram Euchariſtiæ Communionem, ut *ſimus unum Chriſti corpus, & una caro.* Et erunt duo in carne una. Chriſti fœdus & conjunctio cum animabus noſtris ex ipſius intentione æterna eſt ; Qui enim prior dilexit nos non deſerit niſi deſerentes : nonniſi vitiis noſtris dirimitur ſacra illa conjunctio, quæ nos divinitatis ejus, omniumque bonorum participes facit. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Non dimittit nos *niſi ob fornicationem*, cùm ſcilicet à Deo averſi, aliis amatoribus adhæremus, carni, mundo, terrenis rebus, earum fruitione cupiditates noſtras explere malentes, quàm Deo fideles permanere, eoque frui. Sicut enim Deus Synagogam non dimiſit niſi infidelem : ſic animas noſtras ſibi deſponſatas non dimittit, niſi fidem ipſi debitam violent, & ſpiritaliter fornicentur, lethalique peccato ſe coinquinent & polluant. (Lege Origenem in hunc locum S. Matt.) *Quis eſt hic liber repudii matris veſtræ, quo dimiſi eam ? Ecce in iniquitatibus veſtris venditi eſtis, & in ſceleribus veſtris dimiſi matrem veſtram. Quia veni, & non erat vir : vocavi, & non erat qui audiret.* (Iſaiæ 50. 1. & 2.) Cum Apoſtolo igitur dicat Anima Chriſtiana : *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti ?* &c.

3. *Dicunt ei Diſcipuli ejus : Si ita eſt cauſa hominis cum uxore, non expedit nubere. Qui dixit illis : Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero ſic nati ſunt : & ſunt eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus : & ſunt eunuchi, qui ſe ipſos caſtraverunt propter Regnum cœlorum. Qui poteſt capere capiat.* Nec matrimonium inire debent, aut perpetuum quemlibet vitæ ſtatum, niſi ad illum ſint à Deo vocati, & divinam voluntatem ſedulò exploraverint, antequàm illum eligant & amplectantur. Matrimonii incommoda, ſollicitudines, onera, ſervitus, faſtidia, tribulatio, aliæve rationes humanæ, deterrere à nuptiis non debent illos, qui ad hunc ſtatum vocantur, qui continere non poſſunt, quorum adeò infirmitati neceſſarium eſt matrimonium, ne in fornicationem & immunditiam cadant. *Melius eſt enim nubere, quàm uri.* (1. Cor. 7. 9) Cœlibatus quidem perfectior eſt ac præſtantior conjugio ſtatus : ſed qui hunc eligit & in eo manet abſque Dei vocatione maximis periculis ſalutem ſuam exponit. Multi ſicut Loth in monte polluuntur, qui innocentiam ſuam in parva urbe Segor conſervaſſent. Multi pereunt & damnantur cœlibes, qui ſalutem conſecuti fuiſſent conjugati. Qui igitur Religioſum vel Eccleſiaſticum ſtatum amplectuntur, vel caſtitatem in ſæculo vovent, vires ſuas, vocationem ſuam, proprium donum priùs explorent. *Non* enim *omnes capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt* à Deo rebellis concupiſcentiæ motibus non cedere, cogitationes & deſideria carnalia mox opprimere, & allidere parvulos Babylonis ad petram, quæ Chriſtus eſt, ne ſi eis conſentiatur, iniquitas dominetur; mortificare membra ſua, quæ ſunt ſuper terram ; carnem abſtinentiâ, jejuniis, cibi potûſque parcitate caſtigare ; frænare laſcivientem, domare. His enim modis Deus donum iſtud tribuit, quibus tribuit. Inſpirat quippè eis non ſolùm ut caſti eſſe velint; ſed etiam ut poſſint, hoc eſt, ut magna & robuſta voluntate velint. *Quibus enim non eſt datum, aut nolunt, aut non implent quod volunt : quibus autem datum eſt, ſic volunt, ut impleant quod volunt. Itaque ut hoc verbum, quod non ab omnibus capitur, ab aliquibus capiatur, & Dei donum eſt, & liberum arbitrium.* (S. Auguſt. lib de Gratia & lib. Arbitrio c. 4.) Non omnes capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt. *Nemo putet ſub hoc verbo vel fatum vel fortunam introduci, quòd hi ſint virgines quibus à Deo datum ſit ; aut quos quidam ad hoc caſus adduxerit : ſed his datum eſt, qui petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent, laboraverunt.* (S. Hieron. in c. 19. S. Matt.) Omni *enim petenti dabitur, & quærens inveniet, & pulſanti aperietur*.... (Matt. 7.)
« Perfectam igitur in cœlibatu & caſtitate mun-
« ditiem, egregium videlicet donum iis largietur Deus, qui
« ex animo, & cum fide, & precibus illam continuis poſtulabunt. (Origenes.)

4. *Sunt enim eunuchi, qui de matris utero ſic nati ſunt : & ſunt eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus : &*

S. Hilar. c. 19. in Matt.

ſunt eunuchi, qui ſe ipſos caſtraverunt propter Regnum cœlorum, &c. Triplex eunuchorum genus Chriſtus diſtinxit. In uno poſuit naturam, in altero neceſſitatem, in tertio voluntatem: naturam in eo qui ita naſcitur; neceſſitatem in eo qui ita factus eſt; voluntatem in illo qui ſpe Regni cœleſtis talis eſſe decreverit: *Cui nos ſimiles effici, ſi tamen poſſimus, admonuit.* Id autem poſſunt opitulante Dei gratia, qui eadem inſpirante caſtitatem voverunt; verèque dicere poſſunt cum Apoſtolo. *Omnia poſſum in eo qui me confortat.* Id illi dumtaxat eunuchi dicere poſſunt, qui caſtitatem vovent in Eccleſia Ethnicorum enim, Hæreticorum, & Schiſmaticorum virginitas & continentia inanis eſt. *Et tibi reddetur votum in Jeruſalem* (inquit Propheta) quibus verbis, *Omnia ſuperſtitionum genera quæ extra religionem Dei ſint, condemnat. Plures enim ſunt in demerſiſſimo erroris profundo locati, qui doctrinæ ſuæ perverſitatem quadam inanis laboris probitate commendent. Cernimus namque nudis Philoſophos corporibus algere: ipſo etiam conjugiorum uſu magiſtri* * *abſtinent: Hæretici ſicco panis cibo vivunt. Sed qui tandem otioſi hujus propoſiti profectus eſt? Totum hoc inane atque ridiculum eſt, & cum ipſis ſuperſtitionum cauſis miſerabile. Deo ergo vovenda ſunt contemptus corporis, caſtitatis cuſtodia, jejunii tolerantia. Atque ideo ait:* Et tibi reddetur votum in Jeruſalem. *Vota enim tantùm Eccleſiaſticæ religionis utilia ſunt. Quæ cùm & dignis Deo cantionibus, & propoſitæ in Eccleſia obſervantiæ ſtudio probabuntur, tum digni erimus pro quibus Deum Spiritus Sanctus interpellet.* De Sanctis illis eunuchis, qui ſe ipſos caſtraverunt propter Regnum cœlorum, Deus apud Iſaiam ait: *Et non dicat eunuchus: Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus eunuchis: Qui cuſtodierint Sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum; & nomen melius à filiis & filiabus; nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit.* Sublimior utique gloriæ gradus in cœleſti Regno virginibus & continentibus utriuſque ſexus promiſſus eſt, qui non neceſſitate, ſed boni appetitione melioris virginitatem vel continentiam ſervant. *Pergite itaque Sancti Dei, pueri ac puellæ, mares ac feminæ, cœlibes & innuptæ, pergite perſeveranter in finem. Laudate Dominum dulciùs, quem cogitatis uberiùs: ſperate feliciùs, cui ſervitis inſtantiùs: amate ardentiùs, cui placetis attentiùs.* Lumbis accinctis, & lucernis ardentibus exſpectate Dominum, quando veniat à nuptiis. Vos afferetis ad Nuptias Agni canticum novum, quod cantabitis in citharis veſtris, non utique tale quale cantat univerſa terra, ſed tale quale nemo poterit dicere niſi vos. Sic enim vos vidit in Apocalypſi quidam præ cæteris dilectus ab Agno. Ipſe vos vidit duodecies duodena millia Sanctorum citharœdorum illibatæ virginitatis in corpore, inviolatæ veritatis in corde: & quia ſequimini Agnum quocumque ierit, ſcripſit ille de vobis. Quò ire putamus hunc Agnum, quo nemo eum ſequi vel audeat, vel valeat, niſi vos? Quò putamus eum ire? in quos ſaltus & prata? Ubi credo ſunt gramina gaudia, non gaudia ſæculi hujus vana, inſaniæ mendaces, *nec gaudia qualia in ipſo Regno Dei cæteris non virginibus erunt, ſed à cæterorum omnium gaudiorum ſorte diſtincta. Gaudium virginum Chriſti, de Chriſto, in Chriſto, cum Chriſto, poſt Chriſtum, per Chriſtum, propter Chriſtum. Gaudia propria virginum Chriſti, non ſunt eadem non virginum, quamvis Chriſti. Nam ſunt aliis alia, ſed nullis talia.* Ite, in hæc ſequimini Agnum, quia & Agni caro utique virgo. Meritò eum ſequimini virginitate cordis & carnis, quocumque ierit. Quid eſt enim ſequi, niſi imitari? Hunc in eo quiſque ſequitur, in quo imitatur... & multa in illo ad imitandum omnibus proponuntur, virginitas autem carnis non omnibus; non enim habent quid faciant ut virgines ſint, in quibus jam factum eſt ut virgines non ſint. Sequantur itaque Agnum cæteri fideles qui virginitatem corporis amiſerunt, non quocumque ille ierit, ſed quouſque ipſi potuerint. Poſſunt autem ubique, præter cùm in decore virginitatis incedit. *Beati pauperes ſpiritu*; imitamini eum qui propter vos pauper factus eſt, cùm dives eſſet. *Beati & humileſ corde. Beati lugentes*; imitamini eum qui flevit ſuper Jeruſalem. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam*; imitamini eum qui dixit, *Meus cibus eſt ut faciam voluntatem ejus qui miſit me. Beati miſericordes*; imitamini eum qui vulnerato à latronibus & in via jacenti ſemivivo deſperatoque ſubvenit. *Beati mundicordes*; imitamini eum *qui peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore ejus. Beati pacifici*; imitamini eum qui pro ſuis perſecutoribus dixit, *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam*; imitamini eum qui *pro nobis paſſus eſt, relinquens vobis exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus.* Hæc qui imitantur, in his Agnum ſequuntur. Sed certè etiam conjugati poſſunt ire per iſta veſtigia, etſi non perfectè in eadem forma ponentes pedem, verumtamen in eiſdem ſemitis gradientes. Sed ecce ille Agnus graditur itinere virginali, quomodo poſt eum ibunt qui hoc amiſerunt quod nullo modo recipiunt? Vos ergo, vos ite poſt eum virgines ejus; vos & illuc ite poſt eum, quia propter hoc unum quocumque ierit, ſequimini eum: ad quodlibet enim aliud ſanctitatis donum quò eum ſequantur, hortari poſſumus conjugatos, præter hoc quod irreparabiliter amiſerunt. *Vos itaque ſequimini eum, tenendo perſeveranter, quod voviſtis ardenter. Facite cùm poteſtis, ne virginitatis bonum à vobis pereat, cui facere nihil poteſtis ut redeat. Videbit vos cætera multitudo Fidelium, quæ Agnum ad hoc ſequi non poteſt: videbit, nec invidebit: & collætando vobis, quod in ſe non habet, habebit in vobis:* Nam & illud canticum novum proprium veſtrûm dicere non poterit; audire autem poterit, & delectari veſtro tam excellenti bono. Sed vos qui dicetis & audietis, quia & hoc quod dicetis, à vobis audietis, *feliciùs exſultabitis, jucundiuſque regnabitis. Præſumite itaque, fidite, roboramini, permanete, qui vovetis & redditis Domino Deo veſtro vota perpetuæ continentiæ, non propter præſens ſæculum, ſed propter Regnum cœlorum. Vos etiam qui hoc nondum voviſtis, qui poteſtis capere, capite; perſeveranter currite ut comprehendatis. Neque enim ſicut*, Non mœchaberis, Non occides, *ita dici poteſt*, Non nubes. *Illa exiguntur, iſta offeruntur. Si fiant iſta, laudantur: niſi fiant illa, damnantur. In illis Dominus debitum imperat vobis: in his autem ſi quid amplius erogaveritis, in redeundo reddet vobis. Cogitate quicquid illud eſt, in muro ejus locum nominatum meliorem multò quàm filiorum atque filiarum. Cogitate illic nomen æternum. Quis explicat quale nomen erit? Quicquid tamen erit, æternum erit. Hoc credendo & ſperando & amando, potuiſtis conjugia non devitare prohibita, ſed tranſvolare conceſſa.*

S. Hilar. Tract. in Pſal. 64. n. 3.

* forte magi abſtinent ut in Mſ. Regio.

Iſaia 56. 3. 4. 5.

S. Auguſt. lib. de Sancta Virginitate c. 29.

S. Auguſt. ibidem c. 30.

5. *Qui poteſt capere, capiat.* Unuſquiſque conſideret vires ſuas, utrum poſſit virginalia & pudicitiæ implere præcepta. Per ſe enim caſtitas blanda eſt, & quemlibet ad ſe alliciens. Sed conſiderandæ ſunt vires, ut qui poteſt capere, capiat. *Quaſi hortantis vox Domini eſt, & milites ſuos ad pudicitiæ præmium concitantis. Qui poteſt capere, capiat: qui poteſt pugnare, pugnet, ſuperet, ac triumphet.*

S. Hier. in Mat. 19.

6. *Tunc oblati ſunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Diſcipuli autem increpabant eos. Jeſus verò ait eis: Sinite parvulos, & nolite eos prohibere: talium eſt enim Regnum cœlorum.* Non invidæ in pueros mentis aſperitate increpabant offerentes Apoſtoli, ſed ſedulæ ſervitutis obſequia Domino ferebant, ne comprimeretur à turbis. Denique alibi ſcriptum eſt: *Magiſter comprimunt te turbæ.* Respuenda quippè *eſt utilitas noſtra, ubi Divinitatis injuria eſt.* Quod Apoſtoli ex reverentiâ & obſervantiâ erga Dominum faciunt, plerique hominum ex animi corrupti pravitate & malitia præſtant; pueros ad Chriſtum venire prohibent, ejuſque benedictionem & gratias conſequi; prohibent (inquam) pravis exemplis, coram eis facientes opera

S. Ambr. lib. 8. in Lucam n. 60.

aut proferentes verba contraria legi Dei, & laudantes in eis tyrocinia malitiæ. Exiget, exiget Deus à parentibus pravæ inſtitutionis rationem. *Sinite parvulos, & nolite eos prohibere; talium eſt enim Regnum cœlorum.* Atqui ætas hæc infirma eſt viribus, invalida ingenio, immatura conſilio: non ergo ætas præfertur ætati, alioquin obeſſet adoleſcere. Quid votis opus eſt ut ævi maturitas conſequatur, ſi mihi meritum Regni demtura cœleſtis eſt? Ergo Deus vitæ proceſſum ad vitia dedit, non ad incrementa virtutis? Et cur ipſe Apoſtolos non pueriles, ſed provectioris elegit ætatis? Cur autem pueros aptos Regno dicit eſſe cœlorum? Fortaſſe *quia malitiam neſciant, fraudare non norint, referire non audeant, ſcrutari ignorent opes, honorem, ambitionem non appetant. Sed ignorare iſta virtus non eſt, ſed contemnere; nec continentia laus, ubi infirmitatis integritas; non igitur pueritiæ, ſed æmula puerilis ſimplicitatis bonitas deſignatur. Non enim virtutis eſt non poſſe peccare, ſed nolle, atque ita tenere perſeverantiam voluntatis, ut voluntas infantiam, uſus imitetur naturam.*

S. Amb. ibid. n. 57.

Sinite parvulos venire ad me, talium enim eſt Regnum cœlorum. Quamobrem ſi cœlorum hæredes conſtitui volumus, hanc parvulorum virtutem conſequi ſtudeamus. Hoc enim ſupremum Philoſophiæ culmen eſt, ut cùm prudens ſis, nihil ficti, nihil ſimulati adſciſcas: id Angelorum vita eſt. Ab omnibus enim paſſionibus anima parvulorum munda eſt: his qui dolorem intulerunt, nullas ultionis vices reſervant, & quaſi nihil actum eſſet, velut ad amicos accedunt. Quantò magis à matre vapulant, tantò magis eam quæritant, atque cæteris omnibus eam anteponunt. Nam etiamſi Regina cum diademate atque purpura ſibi afferretur, non præponerent eam matri, quam cum ſordido habitu aſpicere malunt, quàm Reginam ornatu aureo decoratam. Quod enim ſuum aut alienum eſt, non copiâ & inopiâ rerum, ſed amicitiâ & familiaritate diſcernunt: nec ultra neceſſitatem aliquid quæritant, ſed cùm lacte repleti fuerint, ſtatim relinquunt mamillam: non dolent pecuniarum, aliarumque hujuſmodi rerum jacturam, ſicuti grandiores; non venuſtas formas admirantur. Ideo dicebat, *Talium eſt Regnum cœlorum:* ut ea nos volentes faciamus, quæ ingenita parvulus atque inſita duce natura facit.

7. *Et ecce unus accedens, ait illi: Magiſter bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam? Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? unus eſt bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Juvenes qui certum vitæ genus ac ſtatum eligere volunt & amplecti, Deum adire oportet cum fiducia, ut Patrem ac Magiſtrum optimum; lumen ferventi ac humili oratione poſtulare, quò in tanti momenti negotio dirigantur: nihil aliud quærere quàm *unum* illud *neceſſarium*, ut Deo accepti ſint, & ſalutem ſuam operentur: Deum ut omnis boni fontem, plenitudinem, exemplar, finemque intueri. Nemo enim bonus eſt, niſi plenitudinis iſtius adoratione, fontis hujus participatione, exemplaris hujus imitatione, finis hujus intentione. Unus ipſe, *Principium noſtrum, lumen noſtrum, bonum noſtrum: A quo & natura nobis eſt, quâ facti ad ejus imaginem ſumus; & doctrina, quâ eum noſque noverimus; & gratia, quâ illi cohærendo beati ſimus.* Eo cognito reperimus *ubi ſit cauſa conſtitutæ univerſitatis, & lux percipiendæ veritatis, & fons bibendæ felicitatis.* Generalis via ſalutis, eſt obſervatio mandatorum Dei. Quiſquis ſtatum aliquem aut conditionem eligit in quo ea ſervare non poſſit, certum in diſcrimen ac periculum ſalutem ſuam æternam adducit. In hujuſmodi ſtatu vel conditione qui manſerit, ad vitam æternam ſe numquam ingreſſurum certò ſciat, cùm immutabilis ſit Veritatis ſententia: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, non aliqua dumtaxat, ſed omnia; non externo tantùm opere, ſed animo, ex charitate ſerva, propter Deum ſerva, in eorum obſervantia perſevera *Quicumque totam Legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides, quòd ſi non mœchaberis, occides autem, factus es tranſgreſſor Legis.... Quid proderit, fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides ſalvare eum?* Non diceret Dominus, *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, ſi etiam his non ſervatis, ad vitam per ſolam fidem veniri poſſet. *Quis eſt qui nolit vitam? Et tamen quis eſt qui velit ſervare mandata? Si mandata ſervare non vis, quare vitam quæris? Si ad opus piger es, quare ad mercedem feſtinas? Dixit ſe ille dives adoleſcens ſervaſſe mandata: audivit præcepta majora:* Si vis perfectus eſſe, unum tibi deeſt, Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: *nec perdes, ſed* habebis theſaurum in cœlo; & veni, ſequere me. *Nam quid tibi prodeſt, ſi feceris, & non ſequaris me? Quod audivit ille, audivimus & nos: os Chriſti Evangelium eſt. In cœlo ſedet, ſed in terra loqui non ceſſat. Nos non ſimus ſurdi, nam ille clamat. Nos non ſimus mortui, nam ille tonat. Si majora non vis facere, minora fac. Onus majorum ad te multum eſt, vel minora prende. Quid ad utraque piger es? Quid utriſque adverſaris? majora ſunt,* Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me. *Minora ſunt*, Non homicidium facias, Non adulteres, Non falſum teſtimonium quæras, Non fureris. Honora patrem & matrem, Diliges proximum tuum tamquam te ipſum. *iſta fac. Quid ad te clamo, ut vendas res tuas, cui extorquere non poſſum ne rapias alienas?... Aliquando fini malum, & pro mercede exige bonum. Bona habere vis, & bonus eſſe non vis: contraria eſt vita tua votis tuis. Si magnum bonum eſt habere villam bonam: quantum malum eſt habere animam malam?*

S. Auguſt. lib. 8. de Civitate Dei c. 10.

Jacobi 2. 10. 14.

S. Auguſt. ſerm. 87. alias de Tempore 205.

8. *Dicit illi adoleſcens: Omnia hæc cuſtodivi à juventute mea, quid adhuc deeſt? Ait illi Jeſus: Si vis perfectus eſſe, Vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo: & veni, ſequere me. Cùm audiſſet autem adoleſcens verbum, abiit triſtis: erat enim habens multas poſſeſſiones.* Non ſibi blandiatur adoleſcens de puerilium annorum innocentiâ, non de viribus ſuis præſumat, ſibi timeat caveatque à laqueis, tentationibus, erroribus, amoribus, & terroribus mundi: nondum ſe quod præcipui momenti eſt, feciſſe intelligat, nondum Chriſtianæ vitæ officia planè cognoviſſe; ſtatûs & conditionis ex quibus tota vitæ ratio, & ſalutis æternæ pendet negotium, electionem in Spiritu Dei faciendam. Poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter ſapientiam & gratiam, ad id ſibi neceſſariam, & dabitur ei. In fide nihil hæſitans poſtulet, & Deum interroget: *Quid adhuc mihi deeſt?* Ipſi reſpondebit intus per Spiritum ſuum, & loquetur ad cor ejus. Audiat & inclinet aurem ſuam; ſed ut verba Dei & inſpirationes obedienter audiat, avellatur ab uberibus mundi, lac voluptatum terrenarum non quærat. *Quem docebit ſcientiam? & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, avulſos ab uberibus.*

Iſai 28. 9.

Si vis perfectus eſſe, Vade, vende quæ habes, & da pauperibus, &c. *Non dixit, Da filiis, da fratribus, da propinquis, quos etiam haberes, jure iis Dominus præferretur; ſed, Da pauperibus, imò, da Chriſto, qui in pauperibus paſcitur, qui cùm dives eſſet, pro nobis pauper factus eſt.* Vade, vende omnia quæ habes, da pauperibus. *Chriſtus non nobis præcepit ut perderemus, ſed locum oſtendit ubi poneremus. Nemo enim poteſt niſi cogitare de theſauro ſuo, & quodam cordis itinere divitias ſuas ſequi. Si ergo in terra obruuntur, ima petit cor: ſi autem cœlo reſervantur, ſurſum erit cor. Si ergo volunt facere Chriſtiani, quod norunt ſe profiteri: (neque enim hoc omnes qui audiunt noverunt; atque utinam non fruſtra noverint, qui noverunt;) qui ergo vult cor ſurſum habere, ibi ponat quod amat; & in terra poſitus carne, cum Chriſto habitet corde: & ſicut Eccleſiam præceſſit Caput ejus, ſic Chriſtianum præcedat cor ejus. Eamus ergo hinc ex qua parte poſſumus: ſequetur totum noſtrum, quò præceſſerit aliquid noſtrum.*

S. Hieron. Epiſt. 150 Quæſt. 1.

S. Auguſt. ſerm. 86. alias de Diverſis 43.

Domus terrena ruinoſa eſt; domus cœleſtis æterna eſt. Quò venire diſponimus, ante migremus. Audivimus divitem quemdam à bono Magiſtro quærentem conſilium adipiſcendæ vitæ æternæ. Magnum erat quod amabat, & vile erat quod contemnere nolebat. Itaque perverſo corde audiens quem jam dixerat Magiſtrum bonum, majore amore utilitatis, poſſeſſionem perdidit charitatis. Niſi vitam æternam conſequi vellet, conſilium de habenda Vita æterna non requireret. Quid ergo eſt, Fratres, ut verba ejus quem Magiſtrum bonum ipſe dixerat, de fideli doctrina ſibi deprompta reſpueret? Magiſter ille bonus eſt ante quàm doceat, cùm docuerit malus? Ante quàm doceret, dictus eſt bonus. Non audivit quod voluit, ſed audivit quod debuit: deſiderans venerat, ſed triſtis abſceſſit. Quid ſi ei diceretur, Perde quod habes? quando triſtis abſceſſit, quia dictum eſt. Bene ſerva quod habes. Vade, *inquit*, vende omnia quæ habes, & da pauperibus. *Fortè times ne perdas? Vide quid ſequitur:* Et habebis theſaurum in cœlo. *Cuſtodem tibi theſaurorum tuorum fortè ſervulum aliquem poſuiſſes: cuſtos auri tui erit Deus tuus. Qui dedit in terra, ipſe ſervat in cœlo. Fortaſſis non dubitaſſet ille Chriſto commendare quod habebat, & ideo contriſtatus eſt, quia dictum eſt ei,* Da pauperibus: *Tamquam in corde ſuo dicens; Si diceres, Da mihi, ego tibi in cœlo ſervabo; non dubitarem dare Domino meo, Magiſtro bono: nunc autem dixiſti:* Da pauperibus. *Nemo timeat erogare pauperibus, nemo putet eum accipere cujus manum videt. Ille accipit, qui juſſit ut dares.*

S. Auguſt. Tract. 34. in Ioann.

9. *Cùm audiſſet autem adoleſcens verbum, abiit triſtis: erat enim habens multas poſſeſſiones.* Aliud eſt quod juſſit Chriſtus, aliud quod promiſit. Faciamus quod juſſit, ne impudenti fronte deſideremus quod promiſit: ne dicat nobis in judicio ſuo, *Feciſti enim quod juſſi, ut expetas quod promiſi?* Quid ergo juſſiſti Domine Deus noſter? dicit tibi, ut ſequereris me? Conſilium vitæ petiiſti? Cujus vitæ, niſi de qua dictum eſt, *Apud te eſt fons vitæ?* Audivit quidam, *Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo: & veni, ſequere me.* Triſtis abſceſſit, non eſt ſecutus: *Quæſivit Magiſtrum bonum, interpellavit Doctorem, & contempſit docentem: triſtis abſceſſit, ligatus cupiditatibus ſuis: triſtis abſceſſit, habens grandem ſarcinam avaritiæ ſuper humeros ſuos. Laborabat, æſtuabat, & qui ab illo ſarcinam deponere voluit, non eſt ſequendus putatus, ſed deſerendus. Poſtea verò quàm Dominus per Evangelium clamavit,* Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos; tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde: *Quàm multi fecerunt audito Evangelio, quod ex ore ipſius auditum dives ille non fecit? Ergo modò faciamus, ſequamur Dominum; ſolvamus compedes quibus impedimur ſequi. Et quis idoneus ſolvere tales nodos, niſi ille adjuvet, cui dictum eſt, Dirupiſti vincula mea?* De quo alius Pſalmus, *Dominus ſolvit compeditos, Dominus erigit eliſos.* Vende omnia quæ habes, & da pauperibus. *Præcepta ſumma quæ capiunt ſpiritales, non capiunt carnales; & de quibus gaudent ſpiritales, contriſtantur carnales.* Sermo iſte quàm dulcis in ore Eccleſiæ! *Ab omnibus ſpiritalibus factum eſt. At verò carnali cuicumque dixeris, Fac hoc: faciliùs à te triſtis recedit, ſicut ille dives à Domino, quàm facit quod dictum eſt.*

Pſal. 115. 17. Pſal. 145. 8.

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 44.

10. *Jeſus autem dixit Diſcipulis ſuis: Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum.* Opes ſcilicet malorum omnium irritamenta ſunt, & impedimenta plerumque virtutum. *Nemo virtuti favet, niſi qui ſequi poteſt: ſequi autem non facile eſt omnibus: ii poſſunt, quos paupertas & rerum indigentia exercuit, & capaces virtutis effecit. Nam ſi virtus eſt tolerantia malorum, non capiunt ergo virtutem qui ſemper in bonis fuerunt, quia mala neque experti ſunt, neque ferre poſſunt aſſuetudine ac deſiderio bonorum, quæ ſola noverunt. Eo fit ut pauperes & humiles Deo credant faciliùs, qui ſunt expediti, quàm divites, qui ſunt impedimentis plurimis implicati; immò verò catenati & compediti ſerviunt ad nutum dominæ cupiditatis, quæ illos inextricabilibus vinculis irretivit, nec poſſunt in cœlum aſpicere, quoniam mens eorum in terram prona, humique defixa eſt. Virtutis autem via non capit magna onera portantes. Anguſtus admodum trames eſt, per quem juſtitia hominem deducit in cœlum. Hunc tenere non poteſt, niſi qui fuerit expeditus & nudus. Nam iſti locupletes multis & ingentibus ſarcinis onerati, per viam mortis incedunt, quæ latiſſima eſt, quoniam latè perditio dominatur. His acerba ſunt, his venena, quæ Deus ad juſtitiam præcepit* ..... Dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum. *Non eſt itaque quòd competere quiſquam aut non obeſſe divitias Religioni putet. Impedimenta hæc ſunt, non adjumenta: onera, non ſubſidia. Poſſeſſione enim & uſu opum non ſuffulcitur Religio, ſed evertitur, ſecundùm illud quod Dominus ipſe dixit:* Sollicitudo iſtius ſæculi, & fallacia divitiarum ſuffocant verbum, & ſine fructu efficitur. ... *Et Apoſtolus ait:* Habentes victum & veſtitum, iis contenti ſumus: nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationes & in laqueum diaboli. *Ergo in rebus tantùm neceſſariis eſt ſalus, in ſuperfluis laqueus: in mediocritate Dei gratia, in divitiis diaboli laqueus. Denique quid ſtatim Apoſtolus ſubdit?* Quæ demergunt, *inquit*, hominem in interitum & in perditionem. *Ergo ſi divitiæ interitum in ſe habent, evitemus opulentiam, ne in interitum corruamus. Ampla ac locuples facultas perditionem inferre dicitur: refugienda eſt ampla poſſeſſio, ne conſequatur profunda perditio. Ac per hoc, ſive ſexus, ſive ætas, ſive infirmitas, neceſſaria victui requirant, ſufficientibus debent eſſe contenti; ita ut quicquid temporarium excedit uſum, religioſum aſſumat officium.*

Lactantius lib 7. Divin. inſtitut. c. 1.

Salvianus lib 2. ad Eccleſiam Catholicam.

Dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum. *Ubi* enim *aurum placet, ibi & vitium.* Aurum & argentum *Principes materiæ*, divitem cupiditatum ac vitiorum ſervituti plerumque addicunt. *Aurum naturâ grave, gravius fit avaritiâ: plus habentem deprimit, quàm ferentem; & vehementiùs aggravat corda, quàm corpora. Naſcitur in terra profunda; ſectatur ipſa montium fundamenta, perque ima venarum cæcis diſcurrit anfractibus: & dum ſuam ſemper repedat ad naturam, cœleſtes animos ad inferna deponit .... Auri fervor ardentiùs humano fervet in pectore, quàm caminus totus igneſcit incendiis, & acriùs homines diſſolvit in terra, quam ſolvitur calore flammarum. Crudelitatis dominus, ſævus hoſtis, amando lædit, nudat ditando, ipſum etiam captivat aſpectum, fidem frangit, violat affectum, vulnerat charitatem, turbat quietem, adimit innocentiam, docet furtum, ſuadet fraudes, imperat latrocinium.* Aurum Patriarcharum ſtirpem, progeniem ſanctam adeò corrupit, & totius reddidit pietatis extorrem, ut Joſeph Ægyptiis, fratrem barbaris, innocentem noxiis, ingenuitatem traderent ſervituti. Sic ſiccavit mentes, ſic corda depreſſit, ſic quod in eis fuerat humani ſenſûs ferinam in rabiem commutavit, ut non offenſam Dei, non patris dolorem, non proprii ſanguinis ſenſum meminiſſe permiſerit. Intuere quid auro gravius, quod cùm mores hominum perdit, perdit & naturam. Aurum Judaicum populum ſic ſuo captivavit aſpectu, vicit illecebris, ſpecie decepit, ut hoc eſſe Deum crederent, & Deum verum, Deum tot beneficiis cognitum denegarent: ſic convertit homines in jumenta, ut vituli caput, caput ſuum eſſe crederent, & omnium rerum capiti caput pecudis anteferrent. Attendite quàm ſit pernicies iſta fugienda, quæ cùm mores hominum, honeſtatem, vitamque perdiderit, ipſum quoque Deum voluit homini & contendit auferre. Hoc eſt quod Judam fecit proditorem, ut hominem cogeret Deum negare, & ipſum ſanguinem taxare pretio, quem Dominus noſtrum largiturus erat in pretium ...... *Aurum erogare, bonum; reponere, malum; contemnere, validum; fugere, per-*

S. Gregor. M lib. 7. Epiſt. 115

Tertull. lib. de Habitis muliebri c. 5.

S. Petrus Chryſolog ſerm. 29.

ſecurum: quod ſicut vincere virtutis eſt, ita felicitatis eſt evaſiſſe.

11. *Et iterum dico vobis: Facilius eſt camelum per foramen acûs tranſire, quàm divitem intrare in Regnum cælorum.* Propriè dives eſt, qui avaritiæ ſervit, qui in divitiarum ſuarum virtute confidit, qui juſtitiam deſerere & amittere mallet, quàm pecuniam, qui cupiditate in- [S. Ambroſ] flatur, quæ eſt *Venenum charitatis*, qui divitiarum poſſeſſione intumeſcit, & ſuperbè ſapit. Hic in Regnum cœlorum intrare non poteſt. Avaritia enim fons eſt omnis nequitiæ. *Amos* 9. ſcriptum eſt: *Vidi Dominum ſtantem ſuper Altare, & dixit: Percute cardinem, & commoveantur ſuperliminaria: avaritia enim in capite omnium.* Præmiſerat Propheta: *In illa die deficient virgines pulchræ*, quas S. Hieronymus oraculum iſtud exponens, virtutes interpretatur. Ex quo intelligimus, dominante avaritiâ facilè *perire pudicitiam, caſtitatem mo-* [1. Tim. 6.] *ri, omnes abire virtutes.* Ideo *Radix omnium malorum cupiditas* ab Apoſtolo dicitur. Nullum quippe peccatum eſt, ad quod committendum avarus paratus non ſit, ut divitias acquirat, vel malè partas augeat, aut perituras conſervet. 1. *Reg* 8 3. ubi ſecundùm Vulgatam Verſionem legimus, *Declinaverunt poſt avaritiam*: ſecundùm Verſionem 70. Interpretum legimus, *Declinaverunt poſt conſummationem*: quaſi avari ſint in omni ge- [S. Paulin. Epiſt. 2.] nere improbitatis conſummati. Hinc S Paulinus ſcribit, Avaritiam non arcu, telo, & ſagittis, ſed criminibus armatam, hominum animos expugnare, hoc unum vitium dæmonis malitiam, & ſtudium eripiendæ nobis ſalutis æquare. *Qua una*, inquit, *omnibus armata criminibus, vel ſi ſola nos capiat, & zabulo ad malitiam, & homini ad mortem ſufficit.*

[S. Auguſt. Epiſt. 153 alias 54.] *Facilius eſt camelum per foramen acûs tranſire, quàm divitem intrare in Regnum cælorum.* Si tam difficilè ſalvantur, qui ſua cupidè poſſident, quantò difficilius qui aliena rapiunt & retinent? Impoſſibile eſt illos ſalvari niſi reſtituant. Nam *Si res aliena, propter quam peccatum eſt, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur: Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.* Ad rapinam porrò gradus eſt, [S. Ambroſ lib. de Noel.] immoderata cupiditas poſſidendi. *Rapiendi nullus modus, ubi nulla menſura cupiendi.* Hinc à Sapiente di- [Prov. 28. 20] ctum: *Qui feſtinat ditari, non erit innocens.* Et à Pro- [Michææ 6 10] pheta: *Ignis in domo impii, theſauri impietatis.* Et ab [Iſai. 2. 34] altero: *In alis tuis inventus eſt ſanguis animarum pauperum & innocentum.* Quorumdam fortuna, ut ita loquar, pedeſtris eſt, multo labore ac longo tempore congregant opes, iiſque non injuſtè partis cupidiùs inhærent: aliorum fortuna alata eſt, paucis annis immenſas opes congerunt, jungunt domum ad domum; naſturtio ſimiles, quæ herba id proprium habet, ut ſibi uni omnium humorem attrahat, eòque vicinas plantas defraudet; ita ut illæ pereant dum hæc creſcit. Uſuris, rapinis, monopoliis, fraudibus, aliiſque malis artibus eorum fortuna non tam progreditur, quàm volat: ſed ſi eorum alæ excutiantur, invenietur in eis ſanguis viduarum & lachrymæ orphanorum. Divitum abundantiam ſub ele- [Jerem. 12. 1. & 2.] ganti plantæ luxuriantis metaphorâ Propheta deſcribit: *Quare via impiorum proſperatur: bene eſt omnibus qui prævaricantur, & iniquè agunt? Plantaſti eos, & radicem miſerunt: proficiunt, & faciunt fructum........* Et mox eamdem plantæ metaphoram proſecutus, vicinorum deſtructionem ſubjungit: *Uſquequo lugebit terra, & herba omnis regionis ſiccabitur, propter malitiam habitantium in ea?* Hi certè divites in Regnum cœlorum non intrabunt.

[S. Hier. in c. 19. Mat.] *Facilius eſt camelum per foramen acûs tranſire, quàm divitem intrare in Regnum cælorum* Dives ille, qui in- „ ſtar cameli portabat pondera divitiarum, noluit Domini „ audire conſilia, nec exonerari, ut abjectâ ſarcinâ, alis co- „ lumbæ volaret ad cœlum: propterea triſtis abiit. *Divi-* [S. Hilar. c. 19. Commentarii in Matt.] *tias* quidem *habere criminis non eſt, ſed modus in habendo retinendus eſt. Nam quomodo impertiendum eſt, quomodo communicandum, ſi impertiendi & communicandi materia non relinquatur? Ergo nocenter magis habere, quàm illud ipſum habere ſit crimen. Sed periculoſa aura eſt, velle diteſcere: & grave onus innocentia ſubit, incrementis opum occupata. Res enim ſæculi, famulatus Dei non ſine ſæculi ipſius vitiis aſſequitur. Hinc difficile eſt divitem Regnum cælorum adire. Atque etiam, quia uti plures his quæ habent rectè poſſent, ea in ſermone Domini ratio ſervata eſt, ut non abſolutè Regnum cælorum nemo introire poſſet; ſed intelligi poſſet futurorum raritas ex difficultate.* Divitem qui divitiis malè utitur, in Regnum cœlorum intrare, non magis poſſibile eſt, quàm camelum tranſire per foramen acûs. Si prudenter intueamur quod ſcriptum eſt, *Fidelis hominis totus mundus divitiarum eſt, infidelis autem nec obolus*: Nonnè *Omnes qui ſibi videntur gaudere licitè conquiſitis, eiſque uti neſciunt, aliena poſſidere convincimus? Hoc enim certè alienum non eſt, quod jure poſſidetur, hoc autem jure quod juſtè, & hoc juſtè quod bene. Omne igitur quod malè poſſidetur, alienum eſt: malè autem poſſidet, qui malè utitur. Cernis ergo quàm multi debeant reddere aliena, ſi vel pauci quibus reddantur, reperiantur: qui tamen ubi ſunt, tantò magis iſta contemnunt, quantò ea juſtiùs poſſidere potuerunt. Juſtitiam quippe & nemo malè habet, & qui non dilexerit, non habet. Pecunia verò & à malis malè habetur, & à bonis tantò meliùs habetur, quantò minus amatur.* [Apud 70. Proverb. 17. poſt Verſ. 6. S Auguſt. Epiſt 113 alias 54.]

12. *Auditis autem his, Diſcipuli mirabantur valde dicentes: Quis ergo poterit ſalvus eſſe? Aſpiciens autem Jeſus, dixit illis: Apud homines hoc impoſſibile eſt: apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt.* Cùm pauci ſint di- [S. Auguſt. lib. 1. Quæſt. Evangel. Quæſt. 26] vites in comparatione multitudinis pauperum: intelligendum eſt quòd Diſcipuli Chriſti, omnes qui terrenas opes cupiunt, in divitum numero haberi animadverterint. Ex Chriſti autem reſponſione perſpicuum eſt, ſingulari Dei gratiâ opus eſſe divitibus ut ſalutem æternam conſequi poſſint: gratiâ (inquam) & auxilio [Et lib. 2. Quæſt. 47] potentiori, quo *A cupiditate temporalium ad charitatem æternorum, & à pernicioſa ſuperbia ad humilitatem ſaluberrimam convertantur.* Apud homines hoc impoſſi- [S Ambroſ ſerm. 2. in Pſal. 118. n. 18.] bile eſt, *Quia divites non cuſtodiunt mandata Dei: ſi autem cuſtodiant, fit poſſibile quod impoſſibile videbatur. Hic eſt camelus qui intrat per anguſtam viam; quæ illum ante capere non poterat concupiſcentem, jam capit cuſtodientem mandata divina.* Divitiæ ſcilicet, aſpirante Dei gratiâ, bonorum operum & virtutum inſtrumenta eſſe poſſunt, & fræuatis cupiditatibus utiles eſſe poſſunt ad ſalutem. Contra verò, nihil proderit abjicere divitias, [S. Clemens Alexa. lib. Quis dives ſalvandus ſit.] “ & iis carere, niſi cupiditates præſecentur. Abjectis quis “ ſæcularis faſtûs divitiis, vitiorum adhuc ac affectuum ſe- “ gete dives eſſe poteſt, tametſi terrena ſubſtantia ei non “ ſuppetat. Nihil planè ei profuit, qui egenus divitiis factus “ eſt, qui vitiis & affectibus dives ſit. Non enim ea abjecit “ quæ abjicienda erant, ſed quæ promiſcui uſus: ac ſibi “ quidem ſervitia abſtulit, innatam verò libidinis vitiique “ materiam exteriori penuriâ ſuccendit. Renuntiandum “ ergo facultatibus quæ noxiæ ſint, non iis rebus, quibus ſi “ quis rectè uſus fuerit, conducere etiam poſſunt. Condu- “ cunt verò quæ prudentia comite & ſobrietate ac pietate “ diſpenſantur. Porrò ea ſummovenda, quæ noxia ſunt; “ quæ autem foris ſunt ea nihil damni afferunt. Sic igi- “ tur Dominus etiam exteriorum uſum inſinuat, jubens “ ponere non ea quibus vita ſuſtentatur, ſed quæ illis malè “ utantur ægritudines animi, vitiaque, ſeu pravi affectus. “ Horum copia ipſa quidem ſuppetens, cunctis mortifera “ eſt, & ſi pereat, ſalutis cauſa eſt. Ab ea mundam, hoc “ eſt, pauperem nudamque animam præſtare decet, ſicque “ jam Salvatorem audire dicentem: *Veni, ſequere me.* Via “ enim ipſe tunc fit habenti cor purum: in impuram enim “ animam Dei gratia non ſubit. Impura autem eſt, quæ “ deſideriis dives eſt, multiſque amoribus, iiſque ſæculari- “ bus fœta. Nam qui poſſeſſionibus locuples eſt, aurum- “ que & argentum & domos tamquam Dei dona habet, “ Deoque largitori in hominum ſalutem ex eis obſequitur; “ novitque“

» novitque fratrum potiùs causâ, quàm in ſui gratiam hæc A à ſe poſſideri; animoque quàm pro illorum poſſeſſione præſtantior, non ut ſervus hiſque mancipatus, ea poſſidet; neque animo circumfert, nec eis vitam ſuam deſinit ac circumſcribit; ſed & honeſti aliquid operis atque divini in laboris partem ſemper aſſumit; &, ſi quando neceſſe fuerit illis privari, placido animo, parique hilaritate jacturam eorum ferre poteſt ac abundantiam; hic ille eſt qui à Domino beatus prædicatur, & pauper ſpiritu vocatur, expeditus hæres Regni cœlorum, non qui divitiarum impatiens, earum cultu vivere non poteſt. At qui fert opes in animo, & loco Spiritus Dei, fert aurum in corde, ſive agrum, nulloque iis modo adhibito, prædia & poſſeſſiones ſemper auget, ac quotidie alia pluraque B animo cogitat & concupiſcit, in terram pronus, mundique laqueis irretitus; unde is Regni cœlorum deſiderio accendatur, ac ejus curâ affici poſſit? Homo ſcilicet qui non cor, ſed agrum aut metallum gerat, quem planè neceſſe ſit in iis deprehendi, quoniam amore captus exiſtit. Ubi enim eſt mens hominis, ibi & theſaurus ejus eſt.

13. *Tunc reſpondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis? Jeſus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cùm ſederit Filius hominis in ſede Majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim judicantes duodecim Tribus Iſrael.* Relinquere omnia, & Chriſtum non ſequi, virtus Philoſophorum eſt: Chriſtum ſequi, & temporalia bona non deſerere, communis Chriſtianorum ſtatus eſt: omnia relinquere, & Chriſtum ſequi, Apoſtolica virtus C & perfectio eſt, cui centuplum in vitâ æternâ promittitur, mundum judicandi poteſtas, gloriæ Chriſti conſortium. *Ecce nos reliquimus omnia.* Apoſtoli gloriantur quòd omnia dimiſerint, & ſecuti ſint Salvatorem. Certè præter retia & navem nihil legimus eos dimiſiſſe: & tamen teſtimonio futuri judicis coronantur, quia *ſe* (S. Hieron. Epiſt. 34.) *afferentes, totum dimiſerant quod acceperant* .... T o t u m *mundum dimittit, qui & illud quod habet, & quod optat habere dimittit* .... Affectum in hac re de- (S. Aug. Epiſt. 117 aliàs 89.) » bemus potiùs penſare, quàm cenſum. Multum reliquit, qui ſibi nihil retinuit, & qui quamlibet parum, totum deſeruit. *A ſequentibus enim tanta dimiſſa ſunt, quanta à non ſequentibus concupiſci potuerunt.* Nemo igitur (S. Greg. M. Hom. 5. in Evangelia.) » etiam cùm quoſdam conſpicit multa reliquiſſe, apud D ſemetipſum dicat: Imitari mundi hujus contemptores volo, ſed quod relinquam non habeo. Multa, fratres, relinquitis, ſi deſideriis terrenis renunciatis. Exteriora enim noſtra Domino quantumlibet parva ſufficiunt. *Cor namque & non ſubſtantiam penſat; nec perpendit quantum in ejus ſacrificio, ſed ex quanto proferatur.* Nam ſi exteriorem ſubſtantiam perpendamus, ecce ſancti negotiatores noſtri perpetuam Angelorum vitam datis retibus & navi mercati ſunt. *Æſtimationem quippè prætii non habet: ſed tamen Regnum Dei tantùm valet, quantum habes.* Valuit namque Zachæo dimidium ſubſtantiæ, quia dimidium aliud ad hoc quod injuſtè abſtulit reſtituendum in quadruplum reſervavit. Valuit Petro & Andreæ dimiſſis retibus & navi. Valuit viduæ duo- E bus minutis. Valuit alteri calice aquæ frigidæ. *Penſate quid vilius cùm emitur, quid carius cùm poſſidetur* ..... *Ante Dei oculos numquam eſt vacua manus à munere, ſi fuerit arca cordis repleta bona voluntate.* Hinc (Pſal. 55.) Pſalmiſta dicit: *In me ſunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi.* Ac ſi apertè dicat, Etſi exteriùs munera offerenda non habeo, intra memetipſum tamen invenio quod in ara laudis impono: quia qui noſtra datione non paſceris, oblatione cordis meliùs placaris. *Nihil quippè offertur Deo ditius bona voluntate.* Voluntas autem bona eſt, ſic adverſa alterius ſicut noſtra pertimeſcere; ſic de proſperitate proximi ſicut de noſtro profectu gratulari; aliena damna noſtra credere; aliena lucra noſtra putare: Amicum non propter mundum, ſed propter Deum diligere; inimicum etiam amando tolerare: nulli quod pati non vis, facere; nulli quod tibi juſtè impendi deſideras, negare: Neceſſitati proximi non ſolùm juxta vires ſuccurrere, ſed prodeſſe etiam ultra vires velle. *Quid ergo iſto holocauſto locupletius, quando per hoc quod Deo immolat in ara cordis, anima ſemetipſam mactat? Sed hoc bonæ voluntatis ſacrificium numquam plenè perſolvitur, niſi mundi hujus cupiditas perfectè deſeratur.*

Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, &c. (S. Aug. ſerm. 3. in Pſal. 103.) » Non ei dixit Dominus, Oblitus es paupertatem tuam, quid dimiſiſti, ut totum mundum acciperes? Multùm dimiſit, fratres mei, multum dimiſit. Quid? Non ſolùm dimiſit quicquid habebat, ſed etiam quicquid habere cupiebat. Quis enim pauper non turgeſcit in ſpem hujus ſæculi? Quis non quotidie cupit augere quod habet? *Iſta cupiditas præciſa eſt. Ibat in immenſum; accepit modum; & nihil diviſum eſt? Prorſus totum Mundum dimiſit Petrus, & totum Mundum Petrus accepit.* Q u a s i *nihil habentes, & omnia poſſidentes.*

Ecce nos reliquimus omnia. Benè, optimè, & non ad (S. Bern. Declamat in Evang. Ecce nos reliquimus omnia 3. 2.) » inſipientiam tibi. Nam & *Mundus tranſit, & concupiſcentia ejus*; & relinquere hæc magis expedit, quàm relinqui..... *Exultavit ut gigas ad currendam viam*; nec currentem ſequi poteras oneratus. Sed nec inutilis commutatio, pro eo qui ſuper omnia eſt, omnia reliquiſſe. Nam & ſimul cum eo donantur omnia, & ubi apprehenderis eum, erit unus ipſe omnia in omnibus, qui pro ipſo omnia reliquerunt. Omnia ſanè dixerim, non tantùm poſſeſſiones, ſed etiam cupiditates, & eas maximè: plus enim concupiſcentia mundi, quàm ſubſtantia nocet.

Et ſecuti ſumus te. Temporalium bonorum relictio, (S. Paulinus Epiſt. 2.) » non decurſus ſtadii, ſed ingreſſus; nec ut meta, ſed janua eſt. Non enim athleta tum vincit, cùm exuitur; qui ideo nudatur ut incipiat dimicare, cùm legitimè certaverit coronandus. Et natator amnem interpoſitum ſuperaturus exuitur: nec tamen hoc tanto apparatu quòd ſe deſpoliaverit, tranſnatabit, niſi totius corporis niſu, & omnium ſcita mobilitate membrorum, & propulſu pedum, & remigio brachiorum, & lateris illapſu, torrentis impetum ſcindat, & laborem natationis exhauriat. Hujus rei typum in Patriarcha Jacob habemus, qui poſtea quàm torrente tranſmiſſo, præmiſſis curarum ſuarum oneribus, id eſt, facultatum corporalium, & neceſſitudinum impedimentis, ſolus in tabernaculi loco remanſerat, cùm Deo luctatus, benedictionem extorſit, & illud cœlo terriſque ſacratum Iſraël nomen accepit. *Itaque ad corripiendam vitæ viam, cupiendumque Dei verbum, & prævalendum in Regnum cœlorum, quod à diebus Joannis vim patitur à diripientibus, idonei eſſe non poſſumus, niſi omnia, quæ vel amore vel curâ, ſi in itinere iſtius ſæculi nobis adhæreant, impediunt & retardant, ante obitûs noſtri veſperam præmittamus: & inde per totam hujus ſæculi noctem apprehendere & tenere Chriſtum ſollicitâ ſpiritalium operum ac ſtudiorum contentione luctemur; nec divellamur à charitate Chriſti, ſicut Jacob ab ejus amplexu, niſi extorqueamus benedictionem* .... Ideo » Chriſtus propter nos obediens factus uſque ad mortem crucis, viam vitæ nobis perfectionemque virtutis, non in vendendis tantùm prædiis, & pretiis erogandis, ſed in ſui ſectatione propoſuit. Et qui dixerat, *Cùm exaltatus fuero à terra, omnia ad me traham*, ideo dicit, *Veni ſequere me.* Beatus qui tam proximo intervallo ſequitur, (Pſal 62. 9) ut dicat: *Adhæſit anima mea poſt te.* Quod illa tantùm (Rom. 5. 10.) charitas dicere poteſt, quæ *Finis præcepti, & plenitudo legis eſt*, id eſt, *de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta*, (1. Tim. 1. 5.) ſe ita inſerit & affigit Deo, ut nihil extra (Pſal. 72. 23.) Deum amans dicat: *Et ego ſemper tecum.* Quare *Totus labor, & plenum opus nobis in obſervantia & exſpoliatione cordis noſtri eſt: cujus tenebras, vel abſtruſas in eo inimici latebras videre non poſſumus, niſi defæcato ab externarum rerum curis animo, & intus ad ſemetipſum converſo.* Non enim fruſtra dictum eſt: *Omni cuſtodiâ* (Proverb. 4. 23.) *ſerva cor tuum.*

In regeneratione, cùm ſederit Filius hominis in ſede Majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos, &c. Felix regeneratio.

S. Bern. in Ev. Ecce nos reliquimus omnia.

Quando enim renaſcar ad ſeſſionem, miſer homo natus ad laborem? O ſi umquam ſedero totus, cujus modò ne minima quidem portio ſedet, in quo nihil tranquillum, nihil quietum, ſedatum nihil umquam in eodem permanens ſtatu. *Sedebitis & vos.* Quis mihi tribuat ſeſſionis hujus imperturbatâ frui requie, quam deſidero, quam cupio, quam requiro? Ecce enim nihil in me ſedet, ſed cuncta in motu ſunt. Ubi enim concupiſcit adhuc caro adverſùs ſpiritum, & ſpiritus adverſùs carnem, quidnam hominis ſedere videtur? Nec ſola jam concupiſcentia pacem turbat, impedit ſeſſionem, vetat eſſe ſedatum; ſed duplex quoque ſecundùm corpus miſerum hominem contritio vexat, præſentis videlicet ſenſus doloris, & metus mortis futuræ: nimirum cùm & paſſibile ſit, & mortale. Duplex nihilominus animam agitare ſollicitudo videtur, ſpei utique & timoris. Inter hæc nempè fluctuat jugiter, donec peccati corpus inhabitat, aſcendens uſque ad cœlos, & iterum uſque ad abyſſos deſcendens: tabeſcens in malis, & ad bona nihilominus inardeſcens. *In regeneratione ſedebitis & vos.* Sedebit corpus, & immortalitatis & impaſſibilitatis gemina quadam felicitate dotatum, liberum ab omni neceſſitate, ab omni corruptione ſecurum, alienum & immune ab omni concupiſcentia, plenum gloria, configuratum denique claritati corporis Chriſti. Sedebit & anima, ſicut nihil metuens, ſic nec cupiens ultra, nimirum plena beatitudine, & ſecura plenitudine fruens, nullos jam cogitationum fluctus; nullos tentationum conflictus, nullos affectionum ſentiens motus: ſed æternæ illi incommutabilitati prorſus immerſa, & ſic adhærens Deo, ut unus jam ſpiritus ſit facta cum eo. Sed quando hæc, aut quibus hæc erunt? *Vos*, inquit, *qui ſecuti eſtis me, cùm ſederit Filius hominis in ſede Majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos.* Jam quidem ſedet Filius hominis in ſede Majeſtatis: ſiquidem aſcendens in cœlum, ſedet à dextris Dei. Sed, *cùm ſederit*, dictum eſt, hoc eſt, cùm apparuerit ſedens, ſicut Apoſtolus ait: *Cùm Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.* (Coloſſ. 1. 2.) An magis audebimus dicere & ipſum adhuc ſtare quodammodo, utpotè cujus necdum ſedes conſummata videtur, necdum pedibus ejus ſcabello ſuppoſito, quod à Patre promiſſum eſt? *Non quòd illi plenitudini quidpiam deſit, ſed quòd membra Caput exſpectat. Cæterum in regeneratione corporum ſedebit in ſede Majeſtatis, qui pro animarum regeneratione ſtetit in ignominioſo ſupplicio crucis .... Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Iſraël.* Quid glorioſius? Judicent nunc & præjudicent ſuperbiæ filii, cum Rege ſuo ſedeant, qui ſibi latera Aquilonis elegit. Exaltentur & eleventur ſicut cedri Libani. Tranſibimus, & ecce non erunt. Opprimant nunc quos poſſunt, blaſphement, congerant maledicta, veniant ſuper nos opprobria exprobrantium Chriſto, quoniam merces noſtra copioſa eſt in cœlis...... *Hæc eſt perfectorum gloria ſingularis, inter ipſos etiam eminere Fideles, & cæteris quoque ſalvandis præeminere auctoritate judiciariæ poteſtatis*, ut *ſedeant ſuper domum David.* Quid illud miſeriæ eſt, quòd ad tantæ promiſſionis verbum negligentia humana dormitat?

15. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut uxòrem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Omnia neceſſitudinum vincula, amicitiarum fœdera, potiùs abrumpenda ſunt, omnia bona temporalia potiùs deſerenda, quàm Deus deſeratur. Nihil omnino ejus cultui, amori, & mandatis anteponendum eſt. *Quid ſibi volunt iſta præcepta? Niſi quia occurrit aliquando neceſſitatis articulus, ubi aut uxor dimittatur, aut Chriſtus: ut alia omittam, ſi uxori maritus diſplicuerit Chriſtianus, eique propoſuerit aut à ſe divortium, aut à Chriſto. Hic ille quid eligat, niſi Chriſtum? Hoc & de filiis atque parentibus, hoc de fratribus & ſororibus intelligitur, propter Chriſtum omnes eſſe dimittendos, cùm proponitur iſta conditio, ut Chriſtum dimittat, ſi illos ſecum habere deſiderat. Hoc ergo & de domo atque agris, hoc de iis rebus quæ jure pecuniario poſſidentur, hoc loco accipiendum eſt. Similiter enim etiam de his non ait: Quicumque vendiderit propter me quæcumque licitum eſt vendere; ſed quicumque dimiſerit. Fieri enim poteſt ut dicatur Chriſtiano ab aliqua poteſtate, Aut Chriſtianus non eris, aut ſi in hoc permanere volueris, domum poſſeſſioneſque non habebis. Tunc verò etiam illi divites, qui in ſuis divitiis ſic ſtatuerant permanere, ut ex earum bonis operibus promererentur Deum, hæc dimittant potiùs propter Chriſtum, quàm propter hæc Chriſtum, ut accipiant in hoc ſæculo centuplum, cujus numeri perfectione ſignificantur omnia. Fidelis quippè hominis totus mundus divitiarum eſt; fiuntque hoc modò quaſi nihil habentes, & omnia poſſidentes: & in futuro ſæculo poſſideant vitam æternam, ne propter iſta dimiſſo Chriſto, in mortem præcipitentur æternam. Hac quippè lege & conditione, non illi tantùm qui mentis excellentiâ perfectionis conſilium receperunt, ut vendita ſua pauperibus diſtribuerent, & humeris ab omni ſæculi hujus ſarcina liberioribus levem Chriſti ſarcinam ferrent; ſed etiam quiſquis infirmior, & illi glorioſiſſimæ perfectioni minùs idoneus, qui tamen meminerit ſe veraciter eſſe Chriſtianum, cùm audierit ſibi proponi, quòd niſi hæc omnia dimiſerit, dimiſſurus eſt Chriſtum, apprehendet potiùs turrim fortitudinis à facie inimici: quia cùm eam in ſua ædificaret fide, computavit ſumptus quibus perfici poſſet, id eſt, eo animo acceſſit ad fidem, ut huic ſæculo non ſolùm verbis renuntiaret: quia etſi emit aliquid, tamquam non poſſidens erat; etſi utebatur hoc mundo, tamquam non utens erat, non ſperans in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo. Cùm enim omnis qui renuntiat huic ſæculo, ſine dubio renuntiet omnibus quæ ſunt ejus, ut poſſit Chriſti eſſe Diſcipulus: profectò renuntiat etiam divitiis ſuis, ſi quas habet; aut ſic ut eas omnino non diligens totas diſtribuat indigentibus, & ſuperfluis exoneretur ſarcinis: aut ſic ut plus diligens Chriſtum, ſpem ab eis transferat in ipſum, atque ita utatur illis ut facilè tribuens & communicans, theſaurizet in cœlo; paratuſque ſit quemadmodum parentes & filios, & fratres, & uxorem, hoc modo & iſtas relinquere, ſi talis conditio propoſita fuerit, ut niſi dimiſſo Chriſto eas habere non poſſit. Nam ſi aliter huic ſæculo renunciat quando accedit ad fidei ſacramentum, facit quod de Lapſis beatus Cyprianus ingemit, dicens,* Sæculo verbis ſolis renuntiantes, & non factis. *De hoc quippe dicitur, cùm veniente tentatione magis iſta metuit amittere, quàm Chriſtum negare, Ecce homo qui cœpit ædificare, & non potuit perficere.* (Luca 14. 30.) *Ipſe eſt etiam qui cùm adhuc longè eſſet adverſarius ejus, miſit legatos quærens pacem; id eſt, nondum affligente, ſed adhuc imminente ac minante tentatione, ut iis non careat, quæ plus diligit, ad relinquendum Chriſtum negandumque conſentit. Et multi ſunt tales, qui etiam putant ſibi ad augendas opes ſuas, & multiplicanda delectamenta terrena, Religionem ſuffragari debere Chriſtianam. Sed non ſunt tales divites Chriſtiani, qui licet iſta teneant, non tamen ab eis ita tenentur, ut hæc Chriſto anteponant; quia veraci corde ſæculo renunciarunt, ut nullam ſpem in talibus ponant. Hi uxores & filios, univerſaſque familias ad Chriſtianam Religionem tenendam ſanâ erudiunt diſciplinâ. Horum Domus hoſpitalitate ferventes, recipiunt juſtum in nomine juſti, ut mercedem juſti accipiant. Frangunt eſurienti panem ſuum, nudum veſtiunt, captivum redimunt, thezaurizant ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam. Et ſi fortè pro fide Chriſti pecuniaria damna perpetienda ſunt, oderunt divitias ſuas: ſi ſuorum orbitates vel ſeparationes pro Chriſto minatur hic mundus, oderunt parentes, fratres, filios, uxores: poſtremò ſi de ipſa hujus corporis vita cum adverſario paciſcendum eſt, ne deſertus deſerat Chriſtus, oderunt inſuper animam ſuam. De iis quippe omnibus mandatum acceperunt, quòd aliter diſcipuli Chriſti eſſe non poſſint.* (S. Auguſt. Epiſt. 157. alias 89. c. 4.)

16. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres aut ſorores*, &c. *propter me, centuplum accipiet*, &c. Habetis. filii Adam, promiſſionem vitæ quæ nunc eſt, pariter » & futuræ, ut obſtruatur os loquentium iniqua, & » *confundantur omnes iniqua agentes ſupervacuè.* An non » ſupervacuè penitùs agit iniqua; qui non modò fructuoſiùs, ſed & jucundiùs; non modò ſalubriùs, ſed & ſuaviùs Deo poterat ſervire quàm mundo?..... Quid » inſaniæ eſt, quòd cunctantur homines relinquere ſimpla » pro centuplis? Ubi eſt cupidus, ubi àmbitioſus, ubi conquiſitor hujus ſæculi? Quid ad fidele negotium & nundinas quæſtuoſiſſimas avaritia intepuit & obdormivit » humana? Cui Judæo id negares, ô homo, qui in vanum » accepiſti nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti? Cui ſacrilego dare quicquid habes pro centuplo cunctareris? Sed » execrabilis tibi eſt manus Domini ut nullam ab eo commutationem recipere, non ei in ratione dati vel accepti » communicare penitùs acquieſcas. An fortè non ex odio, » ſed ex incredulitate detrectas? Nam id mihi, fateor, credibilius eſt. Nemo enim perire magis optaret minimæ » cujuſpiam conſolationis obtentu, quàm maxima cum exſultatione ſalvari. Sed non eſt omnium fides, ne eorum » quidem qui nomine tenus ſunt fideles..... *Centuplum* » *accipiet*, &c. Sed quomodo, inquis, poſſunt hæc fieri? » Qua ratione accipit centuplum, qui nihil ſibi reliquit ex » omnibus? *Tollite*, inquit, *jugum meum ſuper vos, &* » *invenietis requiem.* Mira novitas, ſed ejus qui nova omnia » facit. Jugum tollens, invenit requiem: relinquens » omnia, centuplum habet. Noverat hoc & ille nimirum » homo ſecundùm cor Dei, qui ei loquebatur in Pſalmo: » *Numquid adhæret tibi ſedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto?* Annon fictus in præcepto labor, onus » leve, ſuave jugum, crux inuncta? Hujus rei ſacramentum eſt, quòd in Dedicatione Eccleſiarum, depictas in » pariete cruces oleo ſancto Pontifex linit. Sic & olim » quando Abrahæ dictum eſt, *Tolle filium tuum, quem* » *diligis Iſaac, & offeres mihi eum in holocauſtum*, labor » fictus eſt in præcepto. Oblatus ſiquidem *Iſaac ſanctificatus eſt, non mactatus.* Et tu igitur ſi vocem Domini » audieris intus in animo, & dicatur tibi ut offeras tuum » Iſaac, tuum quodcumque eſt gaudium immoles Deo, » fideliter & conſtanter obedi. Quicquid affectus proprius judicet, ſecurus eſto: *Non Iſaac, ſed aries morietur; non peribit tibi lætitia, ſed contumacia.* Sed » multi, inquies, relinquunt omnia, qui centuplum non » accipiunt. Examinet ſeriò, qui centupli gratiam ſibi deeſſe cauſatur, an perfectè omnia reliquerit. Neque enim » poteſt ſolvi Scriptura, quæ tam certa veritate ſubnixa, » omnibus id ſine exceptione promittit. Sunt enim qui ſibi retinent aliquid, Dominicæ vocis obliti, qui non ſuam » venit facere voluntatem, & in ipſis quoque Sanctorum » collegiis proprio aut deſiderio, aut fortaſſe conſilio importuniùs adhærentes, ſciolos ſeſe faciunt, de ſe ſibi aliquid retinentes, quos penitùs abnegaſſe, & divinæ providentiæ, ac obedientiæ Patrum, conſiliis quoque ſpiritualium virorum debuerant commiſiſſe. Sunt qui propinquis retinent & amicis, quod abjiciunt à ſemetipſis, pro » eorum proſperitate præſenti, inani prorſus & ſæculari ſolicitudine æſtuantes: crudeles planè, qui nec proximos » diligant tamquam ſe: crudeles, inquam, vel in ſe, vel in » ſuos, imò quod verius eſt, in utroſque. Nemo ergo cùm » ſe videt non omnia reliquiſſe, centuplum non accepiſſe » miretur. *Pretioſa ſiquidem divina conſolatio eſt, nec* » *omnino tribuitur admittentibus alienam.*

Pſal. 24. *S. Bern. in Ev. Ecce nos reliquimus omnia.* — *Pſal.* 93. — *Geneſ.* 22.

S. Bern. ibid. » *Centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Illud enim in via, hæc in patria eſt: imò hæc patria, illud « via: illud conſolatio præſentis laboris, hæc futuræ felicitatis conſummatio eſt. Sic nimirum & operariis hujus « ſæculi cibus in opere, merces in fine dari: ſic militantibus & ſtipendia miniſtrantur pro neceſſitate temporis, & « noviſſimè donativum majus erogatur pro quantitate laboris. Sic & filiis Iſraël donec terram promiſſionis intrarent, in deſerto Manna non defuit: & ab Eccleſia, « poſt quæſitum Regni cœleſtis adventum, quotidianus « panis quotidie petitur in Oratione quam ipſe Salvator inſtituit. At fortè ad hæc ſæcularis adhuc quiſpiam dicat: « Oſtende mihi centuplum quod promittis, & libens univerſa relinquo. Ut quid oſtendam? Fides enim non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. « An potiùs homini oſtendenti, quàm Veritati crederes « promittenti? Niſi credideris, non intelliges Manna abſconditum eſt, quod in Apocalypſi vincenti promittitur. « Novum nomen eſt, quod nemo ſcit, niſi qui accipit. Videtur enim fortè nonnullis præſentem Sanctorum communionem facultatum pariter & voluntatum, hoc loco « centupli nomine deſignari. Et magna quidem hæc ipſa « conſolatio, ſed non adeò generalis ut poſſit univerſaliter « omnibus convenire. Quantos enim Sanctorum, aut voluntariè eam deſeruiſſe, ut Anachoretas; aut violentiâ « perſecutionis, ut Martyres exilio relegatos, humana conſolatione novimus caruiſſe? Datum optimum eſt centuplum, hoc, deſurſum deſcendit à Patre luminum. Annon « denique omnia poſſidet, cui omnia cooperantur in bonum? An non centuplum habet omnium, qui impletur « Spiritu Sancto, qui Chriſtum habet in pectore? Niſi « quòd longe plus quàm centuplum eſt viſitatio Paracleti « Spiritûs, & præſentia Chriſti. *Quàm magna*, inquit, « *multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abſcondiſti timentibus te? Perfeciſti eis qui ſperant in te.* Hoc centuplum adoptio filiorum eſt, libertas & primitiæ Spiritus, diliciæ charitatis, gloria conſcientiæ, Regnum Dei, « quod intra nos eſt, non utique eſca vel potus, ſed juſtitia « & pax, & gaudium in Spiritu Sancto. Gaudium ſanè « non modò in ſpe gloriæ, ſed etiam in tribulationibus... « ..... Hæc gratia devotionis, & unctio docens de omnibus, quàm expertus novit, inexpertus ignorat, quoniam nemo ſcit niſi qui accipit, Utinam hîc filiorum « hominum concupiſcentia vigilet, utinam vel curioſitas excitetur, ut dicant in cordibus ſuis: Non videtur « hoc verbum adinventionis humanæ, cui ſic conſonant « uno ore teſtimonia Scripturarum. Quod ſi ita eſt, ſine « dubio vehementer erramus. Probare libet an hæc ita ſe « habeant, guſtare quid hoc abſconditum manna ſapiat, « experiri quod ſit hoc centuplum, quale gaudium in Spiritu Sancto. Cras profectò reſpondebit ei juſtitia ſua, « qui id ſtudioſè quæſierit. Confeſtim ut guſtaverit, videbit quoniam ſuavis eſt Dominus, non modò tenenti, ſed « quærenti ſe, animæ ſperanti in ſe. «

Pſal. 30.

18. *Multi autem erunt primi noviſſimi, & noviſſimi primi.* In Chriſtianis enim non coronantur initia, ſed finis: & *Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit*, Nemo ſe alteri præponat, non innocens pœnitenti, non pœnitens peccatori. Nemo altum ſapiat, ſed timeat. *Qui ſtat, videat ne cadat.* Teneat quod habet, ne coronam ejus alius accipiat. Humiliet ſe in conſpectu Dei, memineritque *Maximum fidei noſtræ opus eſſe humilitatem.* Cum animi celſitudine cordis humilitatem conjungat. *Tenendus enim humilitatis & altitudinis modus eſt: ut corde humiles, ſenſu verò & animâ ſimus excelſi.*

S. Hilar. in Pſal. 130.

CAPUT XX.

Senſus Litteralis.

I. SImile *eſt Regnum cœlorum homini patri-familiâs,* A *qui exiit primo manè conducere operarios in vineam*
S. Hieron. Comment in S. Mat. *ſuam.* Iſtius parabolæ finis eſt explicatio ſuperioris ſententiæ, *Multi autem erunt primi noviſſimi, & noviſſimi primi.* Unde Textus Græcus & Syriaca Verſio cauſalem habent particulam, qua parabolæ iſtius connexio cum ſententia ſuperiori exprimitur hunc in modum, *Simile enim eſt Regnum cœlorum homini patri-familiâs.* Id confirmat parabolæ concluſio eorumdem conſtans repetitione verborum: *Sic erunt noviſſimi primi, & primi noviſſimi.* Simile eſt Regnum cœlorum homini patri-familiâs, &c. Ita ſe habet divinæ diſpenſationis æquitas in Regno cœleſti, ac ſiquis pater-familiâs ante B ſolis ortum prodiret in publicum ſive in forum, ubi ſtant operarii conductorem exſpectantes, ut eos ad vineæ ſuæ cultum vocaret atque conduceret. *Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, miſit eos in vineam ſuam.* Argenteum pactus in dies ſingulos, ut ſtipendium laboris eorum, miſit illios in vineam ſuam, ut illam colerent.

2. *Et egreſſus circa horam tertiam, vidit alios ſtantes in foro otioſos, & dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod juſtum fuerit dabo vobis.* Circa horam tertiam, quæ Gallico numerandi modo nonæ matutinæ reſpondet, iterum prodiens, vidit alios in foro ſtantes & tempus terentes, quos pariter conduxit, non certâ præſtituta mercede; (his enim denarius non debebatur, cùm C dies integra non eſſet) ſed indeſinita promiſſione ejus quod æquum erat.

3. *Iterum autem exiit circa ſextam, & nonam horam,* id eſt, circa meridiem, noſtro computandi more, & circa tertiam horam pomeridianam; *& fecit ſimiliter*: id eſt, ſtantes operarios pariter conduxit, juſtâ mercede promiſſâ, quam ipſius æquitati ac fidei committerent.

4. *Circa undecimam verò,* ſerò admodum, die ad occaſum vergente, *exiit, & invenit alios ſtantes* in foro, pariter otioſos, *& dicit illis,* exprobrantis & increpantis voce: *Quid hic ſtatis tota die otioſi?* Illi verò ab ignaviæ labe ſe purgantes, *dicunt ei: Quia nemo nos conduxit.* Per nos non ſtetit quin operas noſtras locaremus, parati eramus ad laborem: ſed nemo nos conduxit. No- D ſtra infelicitas eſt, quòd aliis vocatis fuerimus prætermiſſi, non ignavia. *Dicit illis*: Ut ut ſe res habeat, *Ite & vos in vineam meam.*

5. *Cùm ſerò autem factum eſſet,* cùm ſol occidiſſet, quo tempore finis eſt operarum, juxta illud: *Ortus eſt*
Pſal. 103 22. *ſol.... Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam uſque ad veſperam,* dicit Dominus vineæ *Procuratori ſuo,* ſeu Præfecto domûs: *Voca operarios,* quorum mercedem apud me manere nolim uſque in craſtinum
Levit. 19 13. contra præceptum Legis: *& redde illis mercedem,* ſeu diurnum ſtipendium, *incipiens à noviſſimis uſque ad primos*; ab iis qui ultimi advenerunt, uſque ad illos qui primi omnium ſunt conducti; id eſt, nullo inter ipſos facto E diſcrimine.

6. *Cùm veniſſent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt ſingulos denarios,* æquale ſtipendium, ſinguli denarium accepêre. *Venientes autem & primi,* qui primo diluculo in vineam vocati, ſolida die laboraverant, *arbitrati ſunt quòd plus eſſent accepturi,* quòd majori mercede donandi eſſent, *acceperunt autem & ipſi ſingulos denarios,* parem iis, qui noviſſimi venerant, mercedem. *Et accipientes murmurabant adversùs patrem-familiâs,* obloquebantur, (ut hujuſmodi hominum mos eſt in ſimilibus rerum circumſtantiis) dicentes: *Hi noviſſimi unâ horâ fecerunt, & pares illos nobis feciſti, qui portavimus pondus diei & æſtus.* Hi qui noviſſimi omnium in vineam venêre, unâ dumtaxat horâ fecerunt opus, & pari mercede illos numeraſti, ac nos qui die ſolida laboravimus, & meridianum fervorem ſuſtinuimus.

7. *At ille reſpondens uni eorum,* pro omnibus, illique fortè qui cæteris impotentiùs murmurabat, *dixit: Amice, non facio tibi injuriam: nonnè ex denario conveniſti mecum?* Reddidi quod debebam, pacta mercede te non fraudavi; quæ igitur tibi conquerendi ratio? *Tolle quod tuum eſt, & vade: volo autem & huic noviſſimo dare ſicut tibi.* Nihil tua refert, ſi huic noviſſimo ex mera liberalitate mea æqualem mercedem rependere velim ac tibi, quamvis breviſſimo tempore laboraverit. *Aut non licet mihi quod volo facere?* Secundùm textum Græcum intelligendum eſt, *in meis,* ſeu de meis rebus: quod & Syriaca Verſio ſic exprimit: *Nonnè mihi licet quod volo facere iis quæ ad me pertinent?* Perſica: *In adminiſtratione opum mearum ipſe arbiter ſum, ut quicquid volo faciam; vobis verò de negotio meo arbitrium nullum eſt.* Arabica: *An non datur mihi ut faciam quod volo de bonis meis?* Æthiopica: *An non licet mihi quod volui facere cum ſubſtantia mea?*

An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Meamne liberalitatem aliis invides? Malus oculus invidiam ſignificat, quòd ex oculis invidia potiſſimùm eluceat. Confer cum *Proverb.* 33. 6. *Eccleſiaſtici* 31. 14. & *Marci* 7. 21.

8. *Sic erunt noviſſimi primi, & primi noviſſimi.* Ita fiet in regeneratione ſeu in die Reſurrectionis & Judicii generalis, ut multi qui hoc in mundo abjectiſſimi fuerunt, & ob paupertatem, humilemque conditionem contemptui habiti, vel etiam ob præcedentia peccata, primi fiant in cœleſti gloria: è contrario qui primi fuerant in hoc mundo, ut Scribæ, Phariſæi & ſimiles, fiant noviſſimi, & à vita æterna excludantur. Sive, Judæi qui *primi* erant in promiſſionibus & vocatione, erunt *noviſſimi,* ceu reprobi foras expellentur: Gentiles verò, tametſi poſteriùs vocati, *erunt primi* ac beatitudinis æternæ mercede donabuntur. Hoc ſenſu Phariſæis dicitur infra, Cap. 21. *Amen dico vobis, Quia Publicani & meretrices præcedent vos in Regnum Dei.* Quibus verbis ſignificatur, Publicanos & meretrices, qui Joanni viam juſtitiæ demonſtranti crediderunt, & pœnitentiam egerunt, Regno Dei donandos eſſe: Phariſæos verò qui non crediderunt ei, nec pœnitentiam egerunt, à Regni cœleſtis poſſeſſione excludendos. Eodem ſenſu *Lucæ* 13. 28. Judæis ait: *Cùm videritis Abraham & Iſaac & Jacob & omnes Prophetas in Regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab Oriente & Occidente, & Aquilone & Auſtro, & accumbent in Regno Dei. Et ecce ſunt noviſſimi qui erunt primi, & ſunt primi qui erunt noviſſimi.* Parabolæ itaque iſtius finis ac ſcopus in eo poſitus videtur, uti Chriſtus demonſtrat, Regni cœleſtis, & æternæ ſalutis adipiſcendæ modum ac rationem ex humanis judiciis non æſtimari: neque ex eo quod in uſu hominum & conſuetudine verſatur: ſed ſola Dei gratuita voluntate, ac pro ejus arbitrio totum illud adminiſtrari: fierique ſæpiſſimè ut quos quiſque idoneos maximè putet ad æternam felicitatem obtinendam, & ad eam jure ſuo quodam admittendos; ii tamen præter omnium opinionem ab ea excidant: contra verò, quos illius beatitudinis ac regni numquam participes futuros haberet humana ſuſpicio, eos præter omnium opinionem compotes fieri. Hunc eſſe Parabolæ ſenſum ac finem, clauſula illa nos docet: *Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.* Hinc enim perſpicuum eſſe colligunt Interpretes eruditi, ſolos ibi electos opponi reprobis, cùm omnes vocati fue-

rint, nec de majori aut minori gloria electorum agi. Cætera quæ iſti Parabolæ inſeruntur, ad illius ſenſum & finem non pertinere, ſed ſolùm ad ornatum, velut emblemata quædam & circumſtantias minimè neceſſarias ad ſignificationem. Parabolas ſcilicet non omnibus ſuis partibus rei ſignificatæ reſpondere; nec oportere omnia quæ continent verbatim ſcrutari; ſed ſcopum intelligere ad quem inſtitutæ ſunt, eoque percepto & uſurpato nihil ampliùs inquirere; tradunt Tertullianus, S. Joannes Chryſoſtomus, & S. Auguſtinus. Quamobrem non adeò anxiè ſcrutandum eſt, quid ſignificet unus omnibus datus denarius, quid laboris operæque diſpar mora, quid maturiùs conductorum querela & murmuratio, & id genus alia, quæ adornandæ & inſtruendæ ſimilitudini ſerviunt, quià id unum quæritur, ut intelligant totum ſalutis Regnique cœleſtis negotium ex Dei arbitrio & voluntate pendere. Apoſtoli teſtimonio ac ſuffragio myſterii iſtius fides confirmatur. *Gratiâ*, inquit, *ſalvati eſtis per fidem : & hoc non ex vobis. Dei enim donum eſt : non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Neque tamen merita bonorum operum propterea excluduntur : ſed cùm & *bona ipſa vita, cui æterna vita redditur, Dei gratia ſit, & ipſa æterna vita gratis datur, quia gratis data eſt illa cui datur* ; (inquit S. Auguſtinus libro *De Gratia & Libero Arbitrio*, cap. 8.) Alludit autem potiſſimùm Chriſtus ad Judæorum abdicationem, qui filii Regni vocantur, & adoptionem Gentium ? Unde Judæis infra comminatur : *Ideo dico, Quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.* Illi enim (inquit S. Hieronymus) *juxta vocationis ordinem primi fuerunt, & appellabantur caput : nos ſecundi, qui dicebamur cauda, verſi ſumus in caput, & Dei appellamur filii.* Sanè *S. Auguſtinus* libro 2. *De Peccatorum Meritis & Remiſſione*, cap. 18. parabolam iſtam ſic accepit, ut quos temporiùs conduxit Pater-familiâs, & quibuſcum pactus eſt de denario, reprobos intelligat, quibus Deus ex juſtitia reddit quod merentur ; noviſſimos autem, electos, quibus gratiam & miſericordiam indulget. *Quare autem* (inquit) *illos velit convertere, illos pro averſione punire : quamquam & in beneficio tribuendo nemo juſtè reprehendat miſericordem, & in vindicta exercenda nemo juſtè reprehendat veracem : ſicut in illis Evangelicis operariis, aliis placitam mercedem reddentem, aliis etiam non placitam largientem, nullus juſtè culpaverit : conſilium tamen occultioris juſtitiæ penes ipſum eſt.*

Tertull. lib. de Pudicit. c. 9. S. Joannes Chryſoſt. Hom. 64. in Matt. S. Auguſt. lib. 22. Contra Fauſtum c. 94 & lib. 16. de Civit. Dei c. 11. Epheſ. 2. 8. Matt. 21. 43. S. Hieron. in c. 11. Iſai.

9. *Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.* Multi exteriùs, per Evangelii prædicationem; interiùs etiam per gratiæ ſubminiſtrationem ad fidem & charitatem vocati; pauci autem ex illis electi ſunt ad regnandum cum Chriſto. Quicumque enim electi, ſine dubio etiam vocati; non quicumque vocati, conſequenter electi. Illi ergo electi, qui *ſecundùm propoſitum vocati*, qui etiam prædeſtinati atque præſciti. Electi ſunt ad regnandum cum Chriſto; non quomodo electus eſt Judas ad opus cui congruebatur. Ab illo quippè electus eſt, qui novit bene uti etiam malis, ut & per ejus opus damnabile, illud propter quod ipſe venerat, opus venerabile compleretur. Cùm itaque audimus, *Nonnè ego vos duodecim elegi, & unus ex vobis diabolus eſt ?* Illos debemus intelligere electos per miſericordiam, illum per judicium; illos ad obtinendum Regnum ſuum, illum ad fundendum ſanguinem ſuum . . . . . *Horum fides quæ per dilectionem operatur, profectò aut omnino non deficit, aut ſi qui ſunt quorum deficit, reparatur ante quàm vita iſta finiatur, & deletâ, quæ intercurrerat iniquitate, uſque in finem perſeverantia deputatur. Qui verò perſeveraturi non ſunt, ac ſic à fide Chriſtiana & converſatione lapſuri ſunt, ut tales eos vitæ hujus finis inveniat; procul dubio nec illo tempore, quo bene pièque vivunt, in iſtorum numero computandi ſunt. Non enim ſunt à maſſa illa perditionis præſcientiâ Dei & prædeſtinatione diſcreti; & ideo nec ſecundùm propoſitum vocati; ac per hoc nec electi : ſed in eis vocati, de quibus dictum eſt,* Multi vocati; *non in eis de quibus dictum eſt, pauci* verò electi. *Et tamen quis neget eos electos, cùm credunt, & baptizantur, & ſecundùm Deum vivunt ? Planè dicuntur electi à neſcientibus quid futuri ſint, non ab illo qui eos novit non habere perſeverantiam quæ ad beatam vitam perducit electos, ſcitque illos ita ſtare, ut præſcierit eſſe caſuros.*

Rom. 8. Joann. 6. 71. S. Auguſt. lib. de Corrept. & Gratia c. 7.

10. Ut ut verò explicetur illa parabola, in cujus interpretatione antiqui Patres non omnino conveniunt, ex denarii tamen æqualitate qui omnibus operariis, quamvis inæquali labore functis pariter datus eſt, perperam colligebat Jovinianus æternæ compenſationis & gloriæ, proindeque & meritorum, in beatis omnibus æqualitatem. *Unus enim denarius non unum eſt præmium ; ſed una vita, & una de gehenna liberatio.* Æqualis omnium Sanctorum ſalus; licèt ſalutis pro labore diverſa ſit gloria. *Hoc denario vita ſignificatur æterna, ubi ampliùs alio nemo vivit ; quoniam vivendi non eſt diverſa in æternitate menſura. Sed multæ manſiones, diverſas meritorum in una vita æterna ſignificant dignitates.* Alia eſt *enim* gloria ſolis, alia gloria lunæ, alia gloria ſtellarum : ſtella enim ab ſtella differt in gloria, ſic & reſurrectio mortuorum. *Tamquam ſtellæ Sancti diverſas manſiones, diverſas claritates tamquam in cælo ſortiuntur in Regno : ſed propter unum denarium nullus ſeparatur à Regno ; atque ita Deus erit omnia in omnibus : ut quoniam* Deus charitas eſt, *per charitatem fiat, ut quod habent ſinguli commune ſit omnibus. Sic enim quiſque etiam ipſe habet, cùm amat in altero quod ipſe non habet. Non erit itaque aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis.*

S. Hieron. lib. 2. contra Jovinianum & Epiſt. 146. S. Auguſt. Tract. 67. in Joann. 1. Cor. 15.

11. *Et aſcendens Jeſus Jeroſolymam, aſſumpſit duodecim Diſcipulos ſecretò, & ait illis : Ecce aſcendimus Jeroſolymam, & Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte.* Ex Ephrem civitate, quò ſeceſſerat poſt Reſurrectionem Lazari, ut Phariſæorum invidiam declinaret, & ubi cum Diſcipulis ſuis aliquandiu moratus eſt, aſcendit Jeſus Jeroſolymam, ultimum vitæ ſuæ Paſcha celebraturus : dum porrò iter faceret, duodecim Diſcipulis ſuis à comitatu paulisper ſegregatis & ſubductis, paſſionem ac mortem ſuam prædicit, ut eos ad tentationem præparet, ne ex Paſſione ſua & Crucis ignominiâ ſcandalizentur. Tribulatio enim fit levior cùm expectantibus & paratis advenit, quàm ſi repentina opprimeret. Crebrò autem hanc illis prædictionem repetit, ut diſcant ipſum Paſſionis & mortis ſuæ prætium, eam ſpontè ac liberè ſuſcepiſſe. *Ecce*, conteſtantis eſt ut memoriam præſcientiæ hujuſmodi in cordibus recondant. *Aſcendimus :* Videte quia voluntariè vado ad mortem, meque ipſum offero, quia volo, ut Prophetia impleatur ; *Oblatus eſt, quia ipſe voluit.* Cùm ergo me in Cruce pendentem videritis, ne putetis me hominem eſſe tantùm : nam etſi poſſe mori hominis eſt ; velle tamen mori, hominis non eſt. *Ecce*, jam imminet tempus, quod ſæpè vobis prædixi. *Et Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis.* Tradar ego ab uno ex Diſcipulis & domeſticis meis, Principibus Sacerdotum, qui ſanctimoniâ : & Scribis, qui eruditione & ſcientia Legis præcellere cæteris deberent : qui tamen *condemnabunt* me *morte.* Damnarunt autem, non ſententiam judiciali poteſtate pronunciando, ſed præjudicio auctoritatis ſuæ, declarando & conclamando *Reum mortis.* Marci 14. ℣. 64. *Summus autem Sacerdos ſcindens veſtimenta ſua, ait : Quid adhuc deſideramus teſtes ? Audiſtis blaſphemiam, quid vobis videtur ? Qui omnes condemnaverunt eum eſſe reum mortis.* Confer cum *Matth.* 27. 1. 2. & 3. Non alio quàm Crucis ſupplicio Chriſtus mori volebat, ut implerentur Prophetarum oracula. Hoc autem ſupplicii genere ipſum afficere Judæi non poterant, cùm uſitatum apud illos non eſſet. Unde Pilato illis permittenti ut Chriſtum ſecundùm Legem ſuam judicarent, reſponderunt (ut S. Joannes obſervat) *Nobis non licet interficere quemquam. Ut ſermo Jeſu impleretur, quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus :* Scilicet,

Joann. 11. 54. S. Hieron. in hunc locum S. Joannes Chryſ. Hom. 66. in Matt. Auctor Operis imperf. in Matt. Iſai. 53. 7. Joan. 18. 31. 32.

Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum. Tradent Pilato, ejuſque Conſilio & Satellitio. Act. 10. 27. *Convenerunt enim verè in civitate iſta adverſùs Sanctum puerum tuum Jeſum, quem unxiſti, Herodes & Pontius-Pilatus, cum Gentibus, & populis Iſrael, facere quæ manus tua, & conſilium tuum decreverunt fieri.* Oſtendit autem Chriſtus facinoris indignitatem, quòd ad ſe perdendum illorum operâ uſuri eſſent, quorum etiam contactum defugiebant. Sic Davidis facinus in URIÆ nece oſtenditur 2. Regum. 12. 9. *Et interfeciſti eum gladio filiorum Ammon.* Tradent eum Gentibus illudendum, & flagellandum, & crucifigendum. Quamvis enim Judæi diſertis verbis à Pilato non petierint ut Chriſtus flagellaretur, id tamen ipſis gratum fuit, & eum tradendo malorum omnium, pœnarum, & opprobriorum quæ paſſus eſt, B authores fuerunt. *Et tertia die reſurget.* Spe Reſurrectionis ſuæ mœſta Diſcipulorum corda ſolatur. Apoſtolos hanc prædictionem Chriſti tunc non intellexiſſe, S.
Luc. 18. 34. Lucas obſervat. *Et ipſi nihil horum intellexerunt, & erat verbum iſtud abſconditum ab eis: & non intelligebant quæ dicebantur.* Non quòd verba Chriſti non intelligerent, ſed quòd mortis & reſurrectionis ejus nondum caperent
Marci 10. 32. Myſteria. Unde S. Marcus illos obſtupuiſſe & timuiſſe notat. *Erant autem*, inquit, *in via aſcendentes Jeroſolymam: & præcedebat illos Jeſus, & ſtupebant, & ſequentes timebant.* Quomodo timore, ſtupore, triſtitiâ afficiebantur, ſi non intelligebant? Morte quidem acerbiſſima & probroſa damnandum intelligebant (quæ ver- C
S. Joannes Chryſoſt. Hom. 66. in Matt. borum Chriſti erat ſignificatio) ſed Myſterium diſpenſationis hujus non intelligebant, quòd nempe morte ſua univerſo hominum generi ſalutem eſſet allaturus. Neque etiam Reſurrectionis ejus Myſterium, & quæcumque per eam admirabiliter operaturus erat, intelligebant. Nam alios quidem ab aliis excitatos audierant, & ab ipſo Jeſu à morte ad vitam revocatos viderant: quòd verò quiſquam ſe ipſum à morte excitaſſet, ita ut in poſterum non moreretur, inauditum erat, eorumque captum ſuperabat.

13. *Tunc acceſſit ad eum Mater filiorum Zebedæi cum filiis ſuis, adorans, & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei, Quid vis? Ait illi: Dic ut ſedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad ſiniſtram in Regno tuo.* Cùm Salomone Mater Jacobi & Joannis Chriſtum brevi moriturum, & tertiâ die reſurrecturum, Regnique
Marci 10. 35. poſſeſſionem aditurum audiviſſet, pro filiis ſollicita, D cum illis ad ipſum acceſſit, & coram ipſo procumbens, ſignificavit ſe aliquid pro ipſis petere, quod jure propinquitatis ſe impetraturum confideret; ſcilicet ut Regni illius, quod temporale futurum exiſtimabant, primi proceres eſſent, dignitate & auctoritate ipſi Jeſu proximi. Acceſſit autem, & petiit incrementum filiorum, tum ipſorum inſtinctu, tum affectu motuque proprio. Et quidem quòd filii matrem impulerint ut ad Jeſum accederet, & pro ipſis rogaret, S. Marcus oſtendit, ipſos acceſſiſſe & petiiſſe commemorans; *Et accedunt ad eum Jacobus & Joannes filii Zebedæi, dicentes: Magiſter, volumus, ut quodcumque petierimus, facias nobis. At ille dixit eis: Quid vultis ut faciam vobis? Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram tuam ſedeamus in gloria tua. Jeſus autem dixit eis*, &c. Narrat & S. Matthæus, Chriſtum filiis reſ- E pondiſſe, non matri, quòd *ejus preces ex filiorum deſcen-*
S. Hieron. in hunc locum. & S. Auguſt. lib. 1. de Conſ. Evang. c. 64. *dere voluntate* intelligeret, ut S. Hieronymus obſervat. Ambitûs quidem rei fuiſſe videntur & filii, & mater, tametſi venialis. *Poſtulat mater errore muliebri, & pietatis affectu, neſciens quid peteret* (inquit S. Hieronymus.) Matri pro filiorum honore ſollicitæ *immoderatior quidem, ſed tamen ignoſcenda menſura votorum eſt. Etſi error, pietatis tamen error eſt*; (inquit S. Ambroſius.)
S. Ambroſ. lib. 5. de Fide ad Gratianum c. 5. *Neſciunt enim materna viſcera patientiam. Etſi voti avara, tamen veniabilis cupiditas, quæ non pecuniæ eſt avida, ſed gratiæ. Nec inverecunda petitio, quæ non ſibi, ſed liberis conſulebat. Matrem conſiderate, matrem cogitate ..... Conſiderate feminam, hoc eſt ſexum fragiliorem, quem Dominus propria nondum confirmaverat paſſione. Conſiderate Evæ illius primæ mulieris hæredem transfuſa in omnes immoderatæ cupiditatis ſucceſſione labentem, quam Dominus adhuc proprio ſanguine non redemerat, nondum inolitam affectibus omnium immodici contra fas honoris appetentiam ſuo cruore diluerat. Hæreditario igitur mulier delinquebat errore.*

14. *Reſpondens autem Jeſus, dixit: Neſcitis quid petatis.* S. Joannes Chryſoſt. Hom. 66. in Matt. Multiplici errore implicita eſt petitio veſtra. Regnum enim meum temporale non eſt ac terrenum, ut exiſtimatis, ſed ſpirituale, & ipſis Virtutibus Angelicis ſublimius. Neque hoc ſtatu idonei eſtis poſſeſſioni primariiſque ſedibus Regni mei. Sed nec jure cognationis, aut precum ambitu, ſed meritis, & laboribus impetratur. Pugnandum ac vincendum eſt, ante triumphum & B coronas. *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* Satne virium habetis, ut eamdem ſortem ſubeatis paſſionum, & mortis, quam ego ſubiturus ſum? Hæc enim via eſt, qua Regni mei poſſeſſio, primæque in eo ſedes poſſunt impetrari. Obſervant eruditi Interpretes calicis nomine in Scripturis ſignificari ſortem, quæ decernente ac moderante Deo cuique obtingit, ſive proſpera ſit, ſive adverſa: proſpera quidem Pſalm. 15. verſ. 6. *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei*, &c. Pſalm. 22. verſ. 5. *Et calix meus inebrians quam præclarus eſt!* Adverſa verò Pſal. 10. 7. *Pluet ſuper peccatores laqueos: ignis, & ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum.* Pſalm. 115. 13. 14. 15. *Quid retribuam Domi-* C *no pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus: pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum ejus.* Iſaiæ 51. 17. *Elevare, elevare: conſurge Jeruſalem, quæ bibiſti de manu Domini calicem iræ ejus: uſque ad fundum calicis ſoporis bibiſti, & potaſti uſque ad feces.* Jeremiæ 26. 15. *Quia ſic dicit Dominus exercituum Deus Iſraël: Sume calicem vini furoris hujus de manu mea: & propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te*, &c. Matth. 26. 39. *Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.* Metaphoram ſumptam notant vel ab antiquo more, quos damnatis ad mortem porrigi ſolebat poculum veneno plenum, ut eo epoto extinguerentur: vel à more conviviorum, ubi pater-familiâs vel honoratiſſimus quiſquis convivio præſidebat, bibendi leges ferebat, & præſcribebat quantùm quiſque biberet, & quomodo tempera- D tum: quæ leges moleſtæ erant convivis, & iis liberari magnæ gratiæ loco ducebatur. Unde illud Horatii:

Prout cuique libido eſt, Lib. 2. Satyr. 6.
Siccat inæquales calices conviva, ſolutus
Legibus inſanis.

Hinc nomen *calicis* ad pœnam ſignificandam tranſlatum & uſurpatum eſt apud profanos & Sacros Scriptores. Nonnulli Codices Græci, & Syriaca Verſio, & Arabica, & Perſica, & Evangelium ſecundùm Hebræos, hoc loco habent poſt hæc verba, *Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum?* ET BAPTISMATE, QUO EGO BAPTIZOR, BAPTIZARI? Verùm melioris notæ Codices hanc ſententiam non habent, à Vulgata noſtra Verſione Latina abeſt, nec eam agnoſcunt SS. Hilarius, Ambroſius, Hieronymus, nec ipſis antiquior Origines Tom. 16. E in Matthæum, ubi cùm illam ex S. Marco citet, argumento eſt in Codices nonnullos Græcos irrepſiſſe; ex margine tranſlatum in Textum ab imperitis librariis; cùm nota marginalis ex marci 10. capite accepta eſſet, ubi ſic loquitur Chriſtus Verſ. 38. *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibo: aut baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari?* Pſal. 8. Verſ. 1. 2. & 3. Origenes Tom. 16. in Matt. Edit. Huëtii. Baptiſmi porrò nomine idem ſignificat quod nomine calicis, paſſionem ſcilicet ac mortem; metaphoricâ locutione, quâ res adverſæ & calamitates in Scriptura-Sacra ſæpè comparantur gurgitibus aquarum, quibus veluti ſubmerguntur qui vexantur. Duas martyrium ſignificationes comprehendit, quarum altera *calix ſalutaris* appellatur; alia autem *baptiſma*: & quatenus labores aliquis ſuſtinet, calix eſt ab eo ebibitus, qui illata ſibi

„ omnia perfert, dolores ſuſcipit ac veluti haurit, eoſque „ nec repellit, nec ejicit, vel evomit: Baptiſma autem eſt, „ quatenus remiſſionem peccatorum adipiſcitur qui mala „ ſuſtinet, ut exponit Origenes. Suum autem baptiſma „ Chriſtus vocat, ut magnam orbi futuram expiationem per „ paſſionem ſuam ſignificet.

S. Ioan. Coryſ. Hom. 66.

14. *Dicunt ei: Poſſumus.* Parati ſumus tecum mori. Non intelligebant, quod ſe poſſe tam confidenter affirmabant. Id pollicebantur non tam ex fiducia ſuæ fortitudinis, quàm ex ignorantiâ ſuæ fragilitatis: ſicut enim bellum dulce inexpertis videtur, ita & martyrium.

Auctor. Operis Imperf. in Matt.

15. *Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: ſedere autem ad dexteram meam vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo.* Martyrii gratiam & coronam ipſis promittit. Idque impletum eſt, cùm Jacobus gladio cæſus eſt juſſu Herodis: Joannes autem ejus frater propter martyrium miſſus eſt Romæ in ferventis olei dolium, & in Pathmos inſulam relegatus, ubi multas calamitates paſſus eſt: unde bibit calicem confeſſionis, quamvis ſanguinem revera non fuderit. Certè Policrates Epheſiorum Epiſcopus in Epiſtola ad Victorem Romanum Epiſcopum, cujus fragmentum refert Euſebius, Joannem Apoſtolum *Doctorem & Martyrem* appellat. *Calicem quidem meum bibetis*, patiemini pro fide & confeſſione nominis mei. *Sedere autem ad dexteram meam vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis*; quatenus homo ſum. Rogatus enim à muliere quaſi homo, ut ad dexteram vel ad ſiniſtram filios ejus ſedere pateretur; quia illa quaſi hominem rogaverat, & Dominus quaſi tantummodò homo de ſua paſſione reſpondit: *Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum?* Itaque quia ſecundùm carnem de paſſione ſui corporis loquebatur, *demonſtrare voluit quòd ſecundùm carnem quidem ſubeundæ paſſionis nobis exemplum ac ſimilitudinem dereliqueret, ſecundùm humanam autem conditionem non ſedis ſupernæ conſortia donaret. Hoc eſt enim quod dixit*, Non eſt meum, *ſicut alibi*, Mea doctrina non eſt mea: *quia quæ divina ſunt, non ſunt carnis eloquia.* Vel, *non eſt meum dare vobis.* Quamquam enim meæ ſit poteſtatis & officii ſedes & præmia in cœleſti Regno dare; non eſt tamen meum dare vobis quia petitis, aut quia cognati mei eſtis, non eſt meum dare vobis qui nondum meruiſtis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo, propter merita conferendum. Non enim coronabitur, niſi qui legitimè certaverit. *Non eſt enim acceptio perſonarum apud Deum: ſed quicumque talem ſe præbuerit ut Regno cœlorum dignus fiat, hic accipiet, quod non perſonæ, ſed vitæ paratum eſt. Si itaque tales eſtis qui conſequamini Regnum cœlorum, quod Pater meus triumphantibus & victoribus præparavit, vos quoque accipietis illud.*

Act. 12. Tertull. lib. de Præſcript. c. 36. S. Hieron. in hunc locum & lib. 1. cont. Iovin. & in Catal. Script. Eccleſ. in Ioanne. Euſebius lib. 3. Hiſtor. Eccleſ. c. 31. S. Ambroſ. lib. 5. de Fide c. 6. S. Hieron. in hunc locum.

His igitur verbis, *Non eſt meum dare vobis*, non ſignificat Chriſtus ad ſe non pertinere cœleſtium diſtributionem præmiorum, immò potiùs ſui eſſe officii, ſuæque poteſtatis hos præ illis in primariis Regni ſui ſedibus collocare, non tamen immeritos, ſed à Patre prædeſtinatos ut per merita primas in Regno cœlorum obtineant. Quemadmodum ergo Patri non derogat, cùm ait: *Pater non judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio*: ita nec ſibi aliquid derogat, cùm dicit; *Non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo*: ſiquidem aliàs Regnum cœleſte ſe illis daturum pollicetur: *Ego*, inquit, *diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus Regnum, ut edatis & bibatis ſuper menſam meam in Regno meo, & ſedeatis ſuper thronos judicantes duodecim Tribus Iſraël.* Et rurſus ait: *Ego ad Patrem vado, & quodcumque ab eo petieritis in nomine meo, hoc faciam.* Sacrilegum itaque eſt aſſerere quòd Filius dare non poſſit quòd Pater dare poteſt; & quòd non poſſit facere quicquid Pater in nomine ejus fuerit obſecratus. Non ergo dixit, *Quibus paratum eſt à Patre meo*, ut tantummodo à Patre poſcatur; nam omnia quæcumque à Patre fuerint poſtulata, ſe donare memoravit. Quod paratum eſt à Patre, & à Filio, qui Dominus ac Rex eſt gloriæ, paratum eſt: quia ipſe & Pater unum ſunt. In Trinitate enim quod de ſingulis dicitur, omnium eſt, propter inſeparabilem operationem unius ejuſdemque ſubſtantiæ. Cùm igitur ait, *ſed quibus paratum eſt à Patre meo*; cùm Patre intelligi voluit parare ſedes gloriæ quibus vellet. *Non eſt meum dare*, ſecundùm formam ſervi; *Non eſt humanæ poteſtatis hoc dare, per quod Deus æqualis eſt Patri.* Non eſt meum dare; *id eſt, non humana poteſtate iſta do*, ſed quibus paratum eſt à Patre meo: *ſed jam tu intellige, quia ſi omnia quæ habet Pater mea ſunt, & hoc utique meum eſt, & cum Patre iſta paravi.*

Ioann. 5. 22. Lucæ 22. 29. Ioan. 14. 12. & 13. S. Ambroſ. lib. 5. de Fidei c. 5. S. Auguſt. lib. 1. de Trinitate c. 12.

16. *Et audientes decem indignati ſunt de duobus fratribus*, Æmulatione carnali, qualis inter Aulicos Principum hujus mundi fervere ſolet. Nec mirùm cùm nondùm in eos Spiritus Sanctus deſcendiſſet, cujus virtute à terrenis illis cupiditatibus purgati ſunt. *Jeſus autem vocavit eos ad ſe*, ut eos ſaluberrimis documentis ſanaret, ſuæque humilitatis exemplo ad modeſtiam revocaret. Et ait: *Scitis quia Principes gentium dominantur eorum: & qui majores ſunt poteſtatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: ſed quicumque voluerit inter vos major fieri, ſit veſter miniſter: & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſervus.* Ab affectando Regni cœleſtis ſeu Eccleſiæ Principatu Diſcipulos ſuos Chriſtus deterret, propoſito diſcrimine ſæcularis principatus & dominationis, qualem Gentium Deum ignorantium Reges exercebant, & Eccleſiaſtici Regiminis, cui Apoſtoli, & eorum ſucceſſores Epiſcopi deſtinati erant. Sæcularia imperia ambitioſiùs appeti mirum non eſt, ut quæ ad imperantiam utilitates, faſtum, ac voluptates converti ſoleant. Qui autem in Regno meo excellendi deſiderio tenentur, illi ſciant ſibi majus quàm cæteris onus miniſterii ac ſervitutis incumbere; non propria, ſed eorum quibus præſunt, commoda quærere; ſe ipſos pro eorum animabus & ſalute devovere ac lubenter impendere debere. Hinc S. Paulus ait: *Non quæro quæ veſtra ſunt, ſed vos. Nec enim debent filii parentibus theſaurizare, ſed parentes filiis. Ego autem libentiſſimè impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris.*

S. Ioannes Coryſoſt. Hom. 66. 2. Cor. 12. 14.

17. *Sicut Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptionem pro multis.* Qualis Rex, tales ſint qui Præfecturas primarias in Regno gerunt. Exemplum igitur meum imitari vos oportet. Ego enim Rex & Dominus omnium non veni in hunc Mundum ut hominum ſatellitio & miniſterio utar ad ſplendorem & pompam, non ut meis rationibus ſerviam, non ut opes & delicias conſecter, non ut ſubditos pro gloria & magnitudine mea tuenda morti exponam, ut ſæculi Reges ſolent: ſed ut hominum ſaluti & utilitati ſerviam, laboribus, peregrinationibus, prædicatione, miraculis, ipſa ſanguinis mei effuſione ac vitæ oblatione ſerviam, ipſam ut pretium redemptionis tradendo *pro multis*, ſive pro omnibus, qui ſimul multi ſunt. 2. Corinth. 5. 14. & 15. *Si unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, ut & qui vivunt, jam non ſibi vivant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit.* Et 1. ad Timoth 2. 6. *Unus enim Deus: Unus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* Maluit tamen hìc *pro multis*, quàm pro omnibus ſanguinem ſuum effundendum in redemptionem dicere, ut mortis ac redemptionis ſuæ fructum in multos redundaturum ſignificaret, qui in ipſum credituri erant, non Judæos ſolùm, ſed & Gentiles. Unde infra cap. 26. Sanguis Chriſti dicitur effundendus *pro multis in remiſſionem peccatorum.* Et Joannis 11. 52. Jeſus *moriturus dicitur pro Gente, & non tantùm pro Gente, ſed ut filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in unum.* Et ad Hebræos 9. 8. *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata.* Quod Iſaiæ 53. 11. & 12. prædictum eſt: *In ſcientia ſua juſtificabit ipſe juſtus ſervus meus multos, & iniquitates eorum ipſe portabit.... Et ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus rogavit.* In hunc ſenſum S. Hieronymus: *Non dixit ani-*

S. Hieron. in hunc locum.

mam ſuam redemptionem dare pro omnibus, ſed pro multis, id eſt, pro his qui credere voluerint.

18. *Et egredientibus illis ab Jericho, ſecuta eſt eum turba multa.* Jeſum cum Diſcipulis ſuis Jericho exeuntem magna populi frequentia ſecuta eſt. *Et ecce duo cæci ſedentes ſecus viam, audierunt quia Jeſus tranſiret: & clamaverunt dicentes, Miſerere noſtri, Fili David.* Una & eadem Hiſtoria eſt, quam & S. Marcus cap. 10. & S. Lucas cap. 18. commemorant. Unum enim miraculum à tribus Evangeliſtis narrari, ex circumſtantiis compertum eſt. Quia porro duorum illorum cæcorum alter erat altero notior, unius tantùm meminerunt duo poſteriores Evangeliſtæ, cujus & nomen appellat S. Marcus *Bartimæum, filium Timæi.* Ait quidem S. Lucas miraculum iſtud factum eſſe cùm Chriſtus appropinquaret Jericho; alii Evangeliſtæ, cùm Jericho exiiſſet. Sed tamen nulla inter illos diſcordia eſt, nulla miraculi diverſitas. (*S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evang. c. 16.*) Ut enim Viri Eruditi obſervant, τὸ *appropinquare* non ſemper motum ad locum, ſed ſæpè diſtantiam tantùm ſignificat; ut Lucæ 19. 29. *Cùm appropinquaſſet Bethphage & Bethaniam*: & tamen Bethaniam jam tranſierat. Senſus ergo eſt: cùm Jeſus non procul diſtaret ab oppido Jericho, (*Luc. 18. 35.*) *Cæcus quidam ſedebat ſecus viam mendicans. Et cùm audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc eſſet. Dixerunt autem ei, quòd Jeſus Nazarenus tranſiret. Et clamavit dicens: Jeſu fili David, miſerere mei.*

19. *Turba autem increpabat eos ut tacerent*, quia vel putabant eos ſtipem tantùm rogaſſe mendicorum inſtar cæterorum, vel eorum clamorem Jeſu nihil reſpondenti moleſtum fuiſſe. *At illi magis clamabant dicentes, Domine miſerere noſtri, Fili David.* Clamabant fortius, ut ſupra turbæ ſtrepitum à Jeſu exaudirentur; ac geminato clamore, invictæ fidei & ardentis deſideriis ſpecimen præbentem. *Miſerere noſtri, Fili David*, tu qui Davidi promiſſus es, ex ſemine David ſecundùm carnem naſciturus, verus Meſſias, mundique Salvator. (*Marci 10. 49.*) *Et ſtetit Jeſus, & vocavit eos*, ſeu, *vocari præcipit*, ut SS. Marcus & Lucas referunt. (*Lucæ 18. 40.*) *Et ait: Quid vultis ut faciam vobis?* Non ignorans interrogat, ſed ut ſupplicantium fides manifeſta fieret, evidenſque ac fructuoſum eſſet miraculum. (*S. Joannes Chryſoſt. Hom. 67. in Mat.*) *Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi noſtri.* Quod præſtare, Dei proprium opus eſt. Geneſ. 20. 19. *Aperuitque oculos ejus Deus.* 4. Regum 6. 17. *Cumque oraſſet Eliſæus, ait: Domine, aperi oculos hujus, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit.* Pſal. 145. *Dominus illuminat cæcos.* Iſaiæ 35. *Deus ipſe veniet, & ſalvabit vos: tunc aperientur oculi cæcorum.* Jeſum itaque Meſſiam & Deum agnoſcunt, qui ipſum ſupplices orant ut eorum oculos aperiat. *Miſertus autem eorum Jeſus, tetigit oculos eorum.* Tetigit ut homo, ſanavit ut Deus. *Præſtat enim Artifex quod natura non dederat; aut certè quod debilitas tulerat, Miſericordia donat.* (inquit S. Hieronymus.) (*S. Hieron. in hunc locum.*) *Et confeſtim viderunt.* Natura enim paulatim, Deus momento producit opus. Statim itaque ac vivifica Chriſti manu tacti ſunt, viſum recepere, *& ſecuti ſunt eum*: ut gratum animum erga benefactorem ſuum teſtarentur, ejuſque potentiam prædicarent.

Senſus Moralis.

(*S. Gregor. M. Hom. 19. S. Auguſt. ſerm. 87.*) I. SIMILE *eſt Regnum cœlorum homini patri familiâs, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam*, &c. Pater-familiâs Deus Optimus Maximus, Vineam habet, univerſalem ſcilicet Eccleſiam, quæ ab Abel juſto uſque ad ultimum electum, qui in fine mundi naſciturus eſt, quot ſanctos protulit, quaſi tot palmites miſit. Exiit Deus primo mane, & per creationem, & per Incarnationem Filii ſui, & omnes homines, maximè verò Fideles vocavit ad laborem in vinea ſua exercendum, juſtitiæ ſcilicet Chriſtianæ opera. Singulis autem horis diei, id eſt, ſingulis vitæ hujus mortalis ætatibus vocantur & conducuntur ad laborem Tamquam primâ horâ vocati, qui recentes ab utero matris incipiunt eſſe Chriſtiani; quaſi tertiâ pueri, quaſi ſextâ juvenes, quaſi nonâ vergentes in ſenium, quaſi undecimâ omnino decrepiti; unum tamen vitæ æternæ denarium omnes accepturi. *Exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam.* Ad erudiendam Dominus plebem ſuam, quaſi ad excolendam vineam ſuam, nullo tempore deſtitit operarios mittere; (*S. Gregor M. ibid.*) quia & priùs per Patres, & poſtmodum per Legis Doctores & Prophetas, ad extremum verò per Apoſtolos, dum plebis ſuæ mores excoluit, quaſi per operarios in vineæ cultura laboravit. Operator ergo mane, horâ tertiâ, ſextâ, & nonâ, antiquus ille Hebraicus populus deſignatur, qui in electis ſuis ab ipſo mundi exordio dum rectâ fide Deum ſtuduit colere, quaſi non deſtitit in vineæ culturâ laborare: Ad undecimam verò Gentiles vocantur, quibus & dicitur; *Quid hic ſtatis totâ die otioſi?* Qui enim tranſacto tam longo mundi tempore, pro vita ſuâ laborare neglexerant, quaſi tota die otioſi ſtabant. *Nemo*, inquiunt, *nos conduxit.* Nullus vitæ vias nobis prædicavit. Nullus quippe ad eos Patriarcha, nullus Propheta venerat.

(*S. Auguſt. ſerm. 87. aliàs 59. de Verbis Domini.*) *Simile eſt Regnum cœlorum homini patri-familiâs, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam.* Colimus Deum, & colit nos Deus. Sed non ſic Deum colimus, ut nos eum meliorem colendo faciamus. Colimus enim eum adorando, non arando. *Ille autem colit nos tamquam agricola agrum. Quod ergo nos ille colit meliores nos reddit; quia & agricola agrum colendo facit meliorem: & ipſum fructum in nobis quærit, ut eum colamus. Cultura ipſius eſt in nos, quòd non ceſſat verbo ſuo exſtirpare ſemina mala de cordibus noſtris, aperire cor noſtrum tanquam aratro ſermonis, plantare ſemina præceptorum, exſpectare fructum pietatis. Cùm enim iſtam culturam in cor noſtrum ſic acceperimus, ut eum bene colamus, non exſiſtimus ingrati agricolæ noſtro, ſed fructum reddimus quo gaudeat. Et fructus noſter non illum ditiorem facit, ſed nos beatiores.*

2. *Quid hic ſtatis totâ die otioſi? Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit.* Cùm arguantur otioſitatis ipſi quoque quos nemo conduxit: (*S. Bern. ſerm. 2. de purificat. B. Mariæ Virgin.*) qui jam conducti ſunt ſi otioſi inventi fuerint, quid merentur? *Fides quippe ſine operibus mortua eſt.* Ergo *dum tempus habemus, operemur bonum . . . . . Venit nox, quando nemo poteſt operari.* (*Gal. 6. 10 Joan. 9. 4.*) Tempus breve eſt, quo laborare in vinea Domini poſſumus, æterna merces quam ſperamus. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* Poſt hanc vitam *Tempus non erit ampliùs* operandi & merendi, ſed in æternum quieſcendi & gaudendi, vel ſine fine patiendi. Caveamus ne ſervi inutiles ſimus. Otioſa vita, damnationis æternæ cauſa. Homo lege creationis; peccator lege pœnitentiæ; Chriſtianus lege redemptionis & adoptionis ſuæ ad laborandum pro ſalute ſua tenetur. Vocat nos Deus ad vineam ſuam colendam omni horâ, in pueritiâ, (*S. Auguſt.*) in juventute, in ætate virili, in ſenectute. Niſi nos gratiâ ſuâ vocaret atque præveniret, ſalutem noſtram operari non poſſemus. Priùs agit in nobis ſine nobis, ut ſubſequente conſenſu noſtro, bonum quod agimus agat nobiſcum. Voluntas quam gratia Dei non prævenit, lumen non habet, ſed errat in tenebris, ambages dubiarum ingreſſa (*S. Proſperi.*) viarum; ardorem non habet, niſi ut in vitia præceps omnimoda mobilitate ruat; vires non habet, niſi ut in vulnera vulnere ſurgat. Omnis enim mali ex ſe capax, ad omne bonum impotens eſt, niſi adjuvetur ab omnipotenti bono. *Ite & vos in veneam meam.* Niſi Chriſtus nos quærat, vocet, conducat, applicet ad opus, aut in otio torpeſcemus, aut opera tenebrarum faciemus; vanitatis causâ, non æternitatis, non ſalutis æternæ, non Dei intuitu laborantes. *Sine me* (inquit) *nihil poteſtis facere.* (*Joan. 15. 5*) Nihil poſſumus in negotio ſalutis noſtræ niſi per Chriſtum *creati in Chriſto Jeſu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus.* (*Epheſ. 2. 10.*)

3.

3. *Cùm ſero autem factum eſſet, dicit Dominus vineæ procuratori ſuo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à noviſſimis uſque ad primos. Cùm veniſſent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt ſingulos denarios.* Immenſa Dei bonitas vult noſtra eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona. Unus denarius vita ſcilicet æterna, omnibus qui in ejus vinea laboraverint, in fine vitæ perſolvitur, ſimul omnibus beatæ reſurrectionis merces conferetur. *Erimus in illa mercede omnes æquales, tanquam primi noviſſimi, & noviſſimi primi: quia denarius ille vita æterna eſt, & in vita æterna omnes æquales erunt. Quamvis enim meritorum diverſitate fulgebunt, alius magis, alius minùs: quod tamen ad vitam æternam attinet, æqualis erit omnibus. Non enim alteri erit longius, alteri brevius, quod pariter ſempiternum eſt: quod non habet finem, nec tibi habebit, nec mihi. Alio modo ibi erit caſtitas conjugalis, alio modo ibi erit integritas virginalis: alio modo ibi erit fructus boni operis, alio modo corona paſſionis. Illud alio modo, illud alio modo: tamen quantùm pertinet ad vivere æternum, nec ille plus vivet illo, nec ille plus illo. Pariter enim ſine fine vivunt, cùm in ſuis quiſque claritatibus vivat: & ille denarius vita æterna eſt. Non murmuret ergo qui poſt multum tempus accepit, contra eum qui poſt modicum tempus accepit. Illi redditur, illi donatur; utriſque tamen una res donatur.*

S. Auguſt. ſerm. 57. aliàs 59. de Verbis Domini.

„ Cavendum tamen, ne ideo quiſque differat venire ad vineam, & in ea laborare, quia ſecurus eſt, quoniam quandocumque venerit, ipſum denarium accepturus eſt. Securus eſt quidem quòd ipſe denarius illi promittitur, ſed differre non jubetur. Numquid enim & illi qui ſunt ad vineam conducti, quando ad illos exibat Pater-familiâs, ut conduceret quos invenit horâ tertiâ, & conduxit, dixerunt, Non imus niſi horâ ſextâ? aut quos invenit horâ ſextâ, dixerunt, Non imus niſi horâ nonâ? aut quos nonâ invenit, dixerunt, Non imus niſi undecimâ? Omnibus enim tantumdem daturus eſt: quare nos ampliùs fatigamur? *Quid ille daturus ſit, & quid facturus ſit, penes ipſum conſilium eſt; tu quando vocaris, veni.* Merces enim cunctis æqualis promittitur: ſed de ipſa hora operandi magna quæſtio eſt. Si enim illi, verbi gratiâ, qui vocati ſunt horâ ſextâ, in hac ætate corporis conſtituti, ubi juveniles anni fervent, ſicut ipsâ horâ ſextâ fervet; ſi dicerent illi juvenes vocati, expecta, audivimus enim in Evangelio, quia omnes unam mercedem accepturi ſunt, cùm ſenes facti fuerimus horâ undecimâ veniemus, tantumdem accepturi, quare laboraturi? Reſponderetur eis: *Laborare non vis, qui utrum vivas uſque ad ſenectam neſcis? Sextâ horâ vocaris, veni. Pater-familiâs tibi quidem etiam undecimâ venienti denarium promiſit; ſed utrum vivas uſque ad ſeptimam, nemo tibi promiſit. Non dico uſque ad undecimam, ſed uſque ad ſeptimam. Quare ergo differs vocantem te, certus de mercede, incertus de die? Vide ne fortè quod ille tibi daturus eſt promittendo, tu tibi auferas differendo.* Si hoc rectè dicitur de infantibus, tamquam ad horam primam pertinentibus; ſi rectè dicitur de pueris, tamquam ad horam tertiam pertinentibus; ſi rectè dicitur de juvenibus, tanquam in horæ ſextæ flagrantiâ conſtitutis: quantò magis rectè de decrepitis dicitur, Ecce jam hora undecima eſt, & adhuc ſtas, venire piger es? An fortè non exiit ad te vocandum pater-familiâs? Si non exiit, quid eſt quod loquimur? Nempe nos ſervi de familia ipſius ſumus, conducere operarios miſſi ſumus. Quid ergo ſtas? *Finiſti annorum numerum, feſtina ad denarium.* Æternæ ſalutis causâ tota die, & uſque ad veſperam, id eſt, toto vitæ tempore, & uſque ad mortem laborandum eſt, nuſquam quieſcendum, nuſquam otio indulgendum. Quidni laboremus, cùm Chriſtus toto vitæ ſuæ mortalis decurſu, & ad mortem uſque crucis, noſtri causâ laboraverit? Momentum quidem temporis ſufficit ad promerendum vitam æternam, ſi peccator animo ſincero ad Deum converſus fuerit, peccatum oderit, Deum toto corde dilexerit; ſed te-
A merariæ præſumptionis reus eſt, qui in extremo momento divinam miſericordiam ſibi adfuturam pollicetur, quam toto vitæ tempore contempſit, eùm ad pœnitentiam vocaret, ſinumque expanderet. Neque tamen peccator omnium notarum in mortis articulo conſtitutus ultimum illud momentum elabi ſinat, ſibique à dæmone præripi deſperatione & diffidentiâ de bonitate & miſericordia Dei. Nam qui vel horâ undecimâ in vineam domini venerunt, & in ea laboraverunt, eamdem mercedem accipiunt, ſi laboris brevitatem fervore charitatis compenſaverint.

4. *Venientes autem & primi arbitrati ſunt quòd plus eſſent accepturi, & acceperunt ſingulos denarios. Et accipientes murmurabant adversùs patrem-familiâs, dicentes: Hi noviſſimi unâ horâ fecerunt, & pares illos nobis*
B *feciſti, qui portavimus pondus diei & æſtûs. At ille reſpondens uni eorum dixit: Amice, non facio tibi injuriam ..... Tolle quod tuum eſt, & vade: Volo autem & huic noviſſimo dare ſicut & tibi.* Non in laboris diuturnitate, non in propriâ juſtitiâ, ſed in ſolâ Dei miſericordia fidendum eſt. De noſtro minimè gloriandum, eùm noſtrum nihil ſit. Quid enim habemus, quod non acceperimus? Non vocationis prioritas, non diuturnitas laboris, non auſteritas vitæ, non difficultas, aut ſplendor operum; ſed charitas, humilitas, & fidelitas, quam Deus in cordibus per Spiritum-Sanctum ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ diffudit, divinæ liberalitatis menſura eſt. Chriſtus dona ſua ſingulis membris ſuis dividit prout vult. Menſurâ quiſque ſuâ ſit contentus: proprii doni, gratiæque quam accepit fructus eum fœnore Deo of-
C ferat; aliis verò non invideat, ſe ex ſeipſo nihil mereri certus, & de ſuo nihil habere præter mendacium & peccatum. *An non licet mihi quod volo facere?* (inquit pater-familiâs.) *Recolamus illos operarios in vinea, qui toto die laboraverunt, & eos qui horâ unâ* (inquit S. Auguſtinus) *nempè cauſa diverſa eſt impenſi laboris, & tamen idem judicium in redditione mercedis. Numquid & hic audierunt murmurantes à patre-familiâs, niſi, Hoc volo? Ita quippe ejus erga alios fuit largitas, ut erga alios nulla eſſet iniquitas. Et iſti quidem utrique in bonis ſunt: Verumtamen quantùm ad juſtitiam ſpectat & gratiam, poteſt & de reo qui liberatur, rectè dici reo qui damnatur,* "Tolle quod tuum eſt, & vade; huic autem volo *quod non debetur* donare. An non licet mihi
D facere quod volo? An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? *Hic ille ſi dicat, Cur non & mihi? meritò audiet,* O homo tu qui es, qui reſpondeas Deo?" *Quem certè in uno veſtrûm benigniſſimum largitorem, in te exactorem juſtiſſimum, in nullo tamen cernis injuſtum. Cùm enim juſtus eſſet, etiamſi utrumque puniret: qui liberatur, habet unde gratias agat; qui damnatur, non habet quod reprehendat .... In hac re ſicut juſta eſt ira ejus, ſicut magna eſt miſericordia ejus, ita inſcrutabilia judicia ejus.*

S. Auguſt. lib. de Dono perſeveran. c. 8.

5. *Sic erunt noviſſimi primi, & primi noviſſimi. Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.* Qui ſegni & inerti animo in vinea Domini operantur, & negotium ſalutis ſuæ languenti charitate agunt, quamvis à pueritia vel juventute Deo ſe conſecraverint, non ſolùm noviſſimi fiunt in Regno cœlorum, ſed periculo damnationis æternæ ſe exponunt. Contra verò pœnitentes videmus,
E qui cùm juvenilibus annis in ſumma Dei oblivione vixerint, ac ſuis cupiditatibus abrepti, voluptatum illecebris allecti, in peccata ruerint præcipites; ad Deum tamen maturâ aut etiam inclinante in ſenium ætate converſi, tanto charitatis fervore ipſi ſerviunt, ut in ejus Regno primos gloriæ gradus mereantur & conſequantur præ illis qui jugum Domini ab adoleſcentia portaverunt. Ne igitur juſtus ſe extollat ſupra peccatores quantumvis obduratos; ſed infra omnes Chriſtiana humilitate ſe dejiciat; videat ne cadat; teneat quod habet, ne alius coronam ejus accipiat; peccatorem illum, hominem illum nequiſſimæ & profligatiſſimæ vitæ, ſinceræ pœnitentiæ conatibus, charitatis fervore, ſe ſanctiorem fortè evaſurum cogitet,

atque in Regno Dei priorem. Sola humilitas impedire poteſt, ne primi fiant noviſſimi; aut divinam miſericordiam & gratiam advocare & obtinere, quâ noviſſimi fiant primi. *Parum eſt, ut illud quod in te eſt bonum agnoſcas quod à Deo ſit, niſi etiam inde non te extollas ſuper illum, qui nondum habet; qui fortaſſe cùm acceperit, tranſiet te. Quando enim erat Saulus Stephani lapidator, quàm multi erant Chriſtiani quorum erat ille perſecutor? Tamen quando converſus eſt, omnes qui ſe præceſſerant ſuperavit.*

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 70. ſerm. 1.

Multi ſunt vocati, pauci verò electi. Non vocatione, non juſtitiâ temporali, ſed unâ perſeverantiâ, quæ Dei donum eſt omnino gratuitum, innoteſcunt electi. *Qui* enim *perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.* Paulus quidem Apoſtolus fideles omnes complecti videtur ſanctorum, electorum, & prædeſtinatorum nomine. Nimirum quia latet homines, qui verè ſint electi, piè ſentiendum eſt omnes eſſe, qui fidei & pietatis ſpeciem præ ſe ferunt, & imagini filii Dei ſe conformes exhibere ſtudent. Unde S. Auguſtinus? *Appellamus ergo eos & electos Chriſti Diſcipulos, & Dei filios, quia ſic appellandi ſunt, quos regeneratos piè vivere cernimus; ſed tunc verè ſunt quod appellantur, ſi manſerint in eo propter quod ſic appellantur. Si autem perſeverantiam non habent, id eſt, in eo quod cœperunt eſſe non manent, non verè appellantur, quod appellantur, & non ſunt: apud eum enim hoc non ſunt, cui notum eſt quod futuri ſunt, id eſt ex bonis mali.* Paucitas electorum, præ ingenti numero reproborum, ſalutarem nobis timorem incutiat, cùm neſciamus an amore, an odio digni ſimus.

S. Auguſt. lib. de Corrept. & Grat. c. 9.

6. *Ecce aſcendimus Jeroſolymam, & Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte,* &c. Veris tantùm Chriſti Diſcipulis datum eſt noſſe myſterium, virtutem, ac fructum Crucis Chriſti; ideo Chriſtus Jeroſolymam aſcendens, aſſumpſit duodecim Diſcipulos ſecretò, & cùm illis de Paſſione ſua, & præcipuis ejus circumſtantiis, necnon de ſua Reſurrectione collocutus eſt. Narravit autem adeò nitidè quomodo tradendus eſſet primùm Principibus Sacerdotum & Scribis, deinde Gentibus, *ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum,* ut ejus ſermo hiſtoria magis quàm Prophetia videretur. Paſſionem ſuam ac mortem non præſcivit ſolùm, ſed ardentiſſimè deſideravit: *Baptiſmo* (inquit) *habeo baptizari, & quomodo coarctor uſque dum perficiatur?* De opprobriis ſuis, contumeliis, flagellis, cruce, ac morte, non tranquillo tantùm, ſed læto animo cogitabat & loquebatur. Aſcendamus & nos Jeroſolymam cum Salvatore noſtro. Paſſionis ejus, Crucis, mortis, ac Reſurrectionis myſteria meditemur. Compatiamur & condoleamus, ut Apoſtoli, cùm peccata noſtra cauſam fuiſſe conſtet, cur traditus ſit, contumeliis affectus, crudeliſſimè flagellatus, morte damnatus, crucifixus. Chriſti contumelias honoribus ſæculi, flagella deliciis ac voluptatibus, crucem bonis omnibus perituris præponamus. Spes reſurrectionis, quam nobis à mortuis tertia die reſurgens dedit, nos in adverſis conſoletur, & ad damna quæque, orbitates, ægritudines, contumelias, perſecutiones, tormenta, mortem ipſam, ſi opus fuerit, pro ejus nomine ac gloria forti animo tolerandam accendat & confirmet. *Deponentes omne pondus, & circumſtans nos peccatum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen: aſpicientes in Auctorem fidei & conſummatorem Jeſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contemptâ, atque in dextera ſedis Dei ſedet. Recogitate enim eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus adversùm ſemetipſum contradictionem: ut ne fatigemini, animis veſtris deficientes. Nondum enim uſque ad ſanguinem reſtitiſtis, adversùs peccatum repugnantes: & obliti eſtis conſolationis, quæ vobis tamquam filiis loquitur, dicens: Fili mi, noli negligere diſciplinam Domini: neque fatigeris dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, caſtigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. In diſciplina perſeverate. Tamquam filiis vobis offert ſe Deus: quis enim filius, quem non corripit pater? Quod ſi extra diſciplinam eſtis, cujus participes facti ſunt omnes: ergo adulteri, & non filii eſtis.*

Lucæ 12. 50.

Hebr. 12. 1. 2. 3.

7. *Tunc acceſſit ad eum Mater filiorum Zebedæi cum filiis ſuis, adorans & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei, Quid vis? Ait illi: Dic, ut ſedeant hi duo filii mei, unus ad dextram tuam, & unus ad ſiniſtram, in Regno tuo.* Ambitioſi ſe humiliant ſpecie tenus, ut ad honores irrepant; ad occurſum majoris cujuſque decreſcunt, ut extollantur: *Fœnerando ſervitium, mercantur imperium.* Ambitionis vilitatem duo illi Apoſtoli Jacobus & Joannes non ignorarunt, qui primas in Chriſti Regno ſedes petituri, tempus illud obſervarunt quo Chriſtus aſſumpſit duodecim Diſcipulos ſecretò, imò ſeorſim à reliquis Diſcipulis Chriſtum Dominum convenerunt. Cur honorem ac dignitates petituri, ſolitudinem quærunt, fugiunt arbitros & teſtes? *Cùm humano more id facerent, coram omnibus erubeſcentes dicere, ſeorſum ab aliis Diſcipulis Chriſtum convenientes interrogaverunt. Præceſſerunt enim, ut remotis arbitris occultiùs loquerentur.* Vides quàm indecora ſit ambitio, quæ coram teſtibus erubeſcit. Et ne in receſſu quidem & ſolitudine ambitioſum deſiderium aperire auſi ſunt, ſed matrem præmiſerunt, quæ pro ipſis Chriſto ſupplicaret. *Pudore victi, matris patrocinium aſſumpſerunt.* Quin etiam ipſa mater accedens erubuit poſtulare, quod pro filiis ambitioſiùs optabat: & fortè penitus obmutuiſſet, niſi ad loquendum excitaretur à Chriſto interrogante, *Quid vis?* Ambitio *mater hypocryſis, latebras amat & tenebras, lucis impatiens eſt. Ambitio ſpurcum vitium in imo jacet: videt tamen omne ſublime, ſed videri ipſa refugit. Nec mirum: optato namque neceſſe eſt careat, niſi caveat arbitros. Quò enim gloria plus affectatur, eò minùs apprehenditur, ubi deprehenditur affectari. Quid denique tam inglorium, quàm gloriæ cupidum deprehendi?* Duplex eſt ambitio; una nuda & impudens, quæ palam Eccleſiaſticas dignitates & ſacra miniſteria petit & affectat. Talis fuit Thebulis ambitio, qui Eccleſiæ integritatem hæreſi ſua violavit, propterea quòd *in petitione Epiſcopatûs repulſam tulerat.* Talis ambitio Valentini, de quo Tertullianus lib. adversùs Valentinianos, cap. 9. *Speraverat Epiſcopatum Valentinus, quia & ingenio poterat, & eloquio: ſed alium ex Martyrii prærogativa loci potitum indignatus, de Eccleſia authenticæ Regulæ abrupit (ut ſolent animi pro prioratu exciti præſumptione ultionis accendi) ad expugnandam converſus veritatem.* Talis ambitio Diotrephis, de quo S. Joannes Epiſt. 3. verſ. 9. *Scripſiſſem forſitan Eccleſiæ; ſed is qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes, non recipit nos,* &c. Alia eſt ambitio ſobria & quodammodo oculata, ut loquitur S. Bernardus, moliens ſaltem cautè, etſi non caſtè. Si valet proficere, clam negotia ſua curat. Sin verò; manet in ſe, & pudoris umbram non deſerit. Equidem talis etſi Deum nondum metuit ad ſalutem, pro ingenita tamen verecundia honeſtatem interim retinet, quòd homines veretur, & publicum erubeſcit. Talis erat ambitio filiorum Zebedæi. Ideo Chriſtus interrogat quid velint, non ignorans certè, ſed *Ut reſpondere compulſi, ulcus aperiant, quod ſanare Chriſtus intendebat.* Ulcus ſanè periculoſum ambitio, ſic appellata, quòd *concupiſcentiâ apud animum ambiente naſcatur ad gloriæ votum. Grande ſcilicet votum, quod non natura, nec veritas, ſed vitioſa animi paſſio concupiſcentia commendavit.*

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 66. in Matt.

S. Bern. Epiſt. 126 ad Epiſcopos Aquitaniæ.

Hegeſippus apud Euſeb. lib. 4. Hiſt. Eccleſ. c. 21.

S. Joannes Chryſoſt.

Tertull. lib. de Habitu muliebri c. 9.

8. *Reſpondens autem Jeſus dixit: Neſcitis quid petatis.* Neſciunt quid petunt, qui Eccleſiaſticas dignitates & miniſteria ſive beneficia ob honorem, opes, & commoda temporalia quærunt, non ob opus ſanctum ac laborem ſuſcipiunt. Neſciunt quid petunt parentes, qui filios ſuos Eccleſiaſtico ſtatui deſtinant, non curantes an ſint à Deo vocati. Neſciunt quid petunt, qui hæreditate ſanctuarium Dei poſſidere, ſive jure cognationis obtinere conantur. De Chriſto Propheticè ſcriptum eſt: *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Cur non ſecundùm ordinem Aaron? Quia, ut ait S. Leo

S. Leo ſerm. 2. in Anniverſ. Aſſumptionis ſuæ

Magnus, *cùm hujus divini Sacerdotii Sacramentum ad humanas pervenit functiones, non per generationum tramitem curritur, nec quod caro & ſanguis creavit, eligitur: ſed ceſſante privilegio patrum, & familiarum ordine prætermiſſo, eos Rectores Eccleſia accipit, quos Spiritus Sanctus præparavit; ut in populo adoptionis Dei, cujus univerſitas ſacerdotalis atque regalis eſt, non prærogativa terrenæ originis obtineat unctionem, ſed dignatio cœleſtis gratiæ gignat Antiſtitem.* Neſciunt quid petunt, qui abſque vocatione, & meritis, ad Eccleſiaſticas Dignitates, Sacerdotia, & Miniſteria quærunt promoveri. De illis conqueritur Deus Oſee 8. 4. *Ipſi regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non cognovi.*
» Ex ſe namque, & non ex arbitrio ſummi Rectoris
» regnant, qui nullis fulti virtutibus, ſed ſua cupidine ac-
» cenſi, culmen regiminis rapiunt potiùs quàm aſſequun-
» tur.

S. Gregor. M. Paſtor. p. 2. c. 1.

Nullus magis dignus eſt Eccleſiaſticis Dignitatibus, quàm qui ſe indignum cenſet. *Meriti prærogativa, eſt honoris repulſa.* Hinc S. Hieronymus de Nepotiano Sacerdotium recuſante: *Quantò magis* (inquit) *repugnabat, tantò magis in ſe ſtudia omnium concitabat, & merebatur negando, quod eſſe nolebat; eoque dignior erat, quò magis ſe clamabat indignum.* Cœleſtis ſponſus ter repetitis vocibus ſponſam vocat, *Veni de libano ſponſa, veni de Libano, veni.* Cur non ad unicam ſponſi vocem accurrit? Nimirum quia ad coronam & imperium vocat: *Veni coronaberis.* Prudenter venire metuit, quæ lapſûs periculum non ignorat honoribus & dignitatibus annexum. *Mora hæc non eſt contumaciæ, ſed cautelæ.* Imprudentem & cæcam ambitionem damnat illud ſponſæ cœleſtis exemplum. *Non exſpectantes vel ſemel vocari, ultro nobis ipſi honorem ſumimus, vocationem vel prævenientes, vel arte procurantes.*

Author ſerm. ſub Euſebii Emiſſ. nomine editorum ſerm. in laudem S. Maximi. S. Hieron. Epiſt. 3. ad Heliodorum. Cantic. 4. Gilbertus Abbas in Cant.

9. *Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Dicunt ei: Poſſumus.* Illi Diſcipuli gloriam requirebant, qui volebant ſedere unus ad dexteram ejus, & alter ad ſiniſtram; *Attendebant quò, & non videbant quà: Dominus eos ut ordinatè venirent ad patriam, revocavit ad viam. Excelſa eſt enim patria, humilis via. Patria eſt vita Chriſti, via eſt mors Chriſti: patria eſt manſio Chriſti, via eſt paſſio Chriſti. Qui recuſat viam, quid quærit patriam? Denique & illis hoc reſpondit quærentibus altitudinem.* Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? *Ecce quà venitur ad celſitudinem quam deſideratis. Calicem quippè commemorabat humilitatis atque paſſionis.* Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum?... *Dominus non illis ſedes invidit, ſed convallem priùs plorationis oſtendit, quaſi diceret: Illuc vultis venire, ubi ſum ego? Venite quà ego. Quid eſt, venite quà ego? Per humilitatem. Ego de ſublimi deſcendi, & humiliatus aſcendo: Vos in terra inveni, & ante vultis volare quam paſci; priùs nutrimini, educamini, ferte nidum. Quid enim ait? Quomodo illos revocavit ad humilitatem, jam quærentes altitudinem?*
» Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? *Et illi, etiam in hoc*
» *ſuperbi,* Poſſumus. *Quomodo Petrus,* Tecum uſque ad
» mortem. Fortis vir, donec femina *diceret,* Et iſte cum
» illis erat. *Sic & iſti,* Poſſumus. *Et ille:* Calicem qui-
» dem meum bibetis, ſedere autem ad dexteram meam
» vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis. *Non eſt*
» *meum dare ſuperbis. Modò quibus loquor, ſuperbi eſtis: ideo dixi? Non eſt meum dare vobis. Sed fortè dicerent, Erimus humiles. Non ergo eritis vos. Ego,* Vobis, *dixi. Non dixi, non dabo humilibus: ſed, Non dabo ſuperbis. Qui autem ex ſuperbo fit humilis, non erit qui erat.*

S. Auguſt. Tract. 28. in Ioann. n. 5. S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 103 ſerm. 3. n. 9.

Calicem quidem meum bibetis. *Duo ſunt Martyrii genera, unum in mente, aliud in mente ſimul & actione. Itaque eſſe Martyres poſſumus, etiamſi nullo percutientium ferro trucidemur. Mori quippè à perſequente, Martyrium in aperto opere eſt: ferre verò contumelias, odientes diligere, martyrium eſt in occulta cogitatione.* Jacobus & Joannes, non uterque per Martyrium occubuit, & tamen quòd uterque calicem biberet, audivit. *Et nos igitur ſine ferro eſſe poſſumus Martyres, ſi patientiam veraciter in animo cuſtodimus.*

S. Gregor. M. Hom. 35. in Evang.

Si, non dico primas ſedes, ſed locum aliquem in Regno cœlorum habere volumus, via humilitatis & crucis incunda eſt, quam Chriſtus monſtravit, aperuit, calcavit. *Quis non velit ire ad exaltationem? Omnes delectat celſitudo, ſed humilitas gradus eſt. Quid tendis pedem ultra te? Cadere vis, non aſcendere: A gradu incipe, & aſcendiſti.*

S. Auguſt. ſerm. 96. aliàs de Diverſis 47.

10. *Sedere autem ad dexteram meam vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo.* Non impotentiam ſuam, ſed juſtitiam his verbis ſignificat. Quod ut clarius fiat, exemplo rem ante oculos ponamus. Ad editorem munerum atque certaminis, quò multi atque præclari athletæ confluant, duos quoſdam ipſi præcipuâ familiaritate conjunctos acceſſiſſe fingamus, qui amicitiâ Principis freti, poſtulare audeant, ut victores ipſi præconio declarati coronentur: quibus illi reſpondeat, Non eſt meum id dare, ſed quibus labore ac ſudore præparatum eſt. An illum impotentem eſſe dicemus? Nequaquam, ſed juſtitiam ejus admirabimur, & quoniam non perſonam, ſed rem reſpicit, laudabimus. Ita Chriſtum dixiſſe intelligamus: *Sedere autem ad dexteram meam, vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo.* Diſcipulos hortabatur, in gratiâ Dei primùm, deinde in laboribus propriis omnem ſalutem & gloriæ ſpem reponere: ideo dixit, *Quibus paratum eſt.* Nam ſi alii præſtantiores videbuntur, ſi excellentiora quàm vos opera facturi ſunt, quo modo illis præponemini? An quia mei Diſcipuli eſtis? Niſi igitur primis ſedibus dignos vos exhibueritis, bibendò calicem paſſionis & humilitatis meæ, fruſtra ſperatis vos ad illas provehendos.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 66.

11. *Et audientes decem, indignati ſunt de duobus fratribus.* Ambitio radix æmulationis & murmurationis. Hinc aliorum peccata majori ſæpè peccato ab iis damnantur, qui ſpirituales videri volunt, cùm tamen carnales ſint, ut Apoſtolus ait: *Cùm ſit inter vos zelus & contentio, nonnè carnales eſtis, & ſecundùm hominem ambulatis?* Apoſtoli adhuc carnales erant, nondum in viros ſpirituales per adventum Sancti Spiritûs immutati. *Jeſus autem vocavit eos ad ſe,* ut eorum tumorem ſanaret doctrinâ & exemplo humilitatis ſuæ, & ait.

1. Cor. 3. 3.

12. *Scitis quia principes gentium dominantur eorum: & qui majores ſunt, poteſtatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: ſed quicumque voluerit inter vos major fieri, ſit miniſter veſter, & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſervus: ſicut Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptionem pro multis.* Eccleſiaſtica poteſtas tota in humilitate fundatur, charitati tota conſecratur. Paſtores Eccleſiæ à faſtu ſæcularium Principum & imperioſo agendi modo alieni eſſe debent, Chriſti charitatem & manſuetudinem imitari, ſubditorum ſervos per Jeſum ſe exhibere, non dominos. *Non dominantes in clero, ſed forma facti gregis ex animo.* Se totos gregi devovere, labores ſuos, tempus, bona, vitam ipſam, ſi neceſſe ſit, gregis utilitati conſecrare: Chriſti paupertatem, humilitatem, zelum pro animarum ſalute imitari. *In domo juſti viventis ex fide, & adhuc ab illa civitate cœleſti peregrinantis, etiam qui imperant, ſerviunt eis quibus videntur imperare. Neque enim dominandi cupiditate imperant, ſed officio conſulendi; nec principandi ſuperbiâ, ſed providendi miſericordiâ.* Chriſtus Apoſtolis ſuis Eccleſiaſtici Regiminis formam ac modum præſcribens, eorum Succeſſores docet; Eccleſiæque regimen dominationem non eſſe demonſtrat, ſed miniſterium ac ſervitutem. *Planum eſt, Apoſtolis interdicitur dominatus. Ergo & tibi uſurpare aude, aut dominans Apoſtolatum, aut Apoſtolicus dominatum. Planè ab alterutro prohiberis. Si utrumque ſimiliter habere voles, perdes utrumque. Alioquin non te illorum exceptum numero putes, de quibus queritur Deus:* Ipſi regnaverunt, & non ex me. *Jam ſi regnare ſine Deo juvat, habes gloriam, ſed non apud Deum.* Se Chriſti miniſtrum, ſe fidelium ſer-

1. Petri 5. 3. S. Auguſt. lib. 19 de Civit. Dei c. 14. S. Bern. lib. 2. de Conſideratione c. 6.

vum profitebatur Apoſtolus, non de principatu, ſed A de humiliationibus, opprobriis & periculis gloriabatur. *Miniſtri Chriſti ſunt? (ut minùs ſapiens dico) plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter.* O præclarum miniſterium! Quo non id glorioſius Principatu? *Si gloriari oportet, forma tibi ſanctorum præfigitur, Apoſtolorum proponitur gloria, parvane tibi videtur? Quis mihi tribuat ſimilem fieri in gloria ſanctorum? Clamat Propheta:* Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus, nimis conſortatus eſt principatus eorum. *Clamat Apoſtolus;* Mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti. *Hoc glorieris, opto ſemper optimo genere gloriæ, quod Apoſtoli, quod Prophetæ delegere ſibi, reliquere tibi. Agnoſce hæreditatem tuam in Chriſti Cruce, in laboribus plurimis.* Erubeſce, ſuperbe cinis; Deus ſe humiliat, & tu te exaltas? B *Deus ſe hominibus ſubdit, & tu dominari geſtiens hominibus, tuo te præponis Auctori? Utinam mihi aliquando tale aliquid cogitanti Deus reſpondere dignetur, quod & ſuo increpando reſpondit Apoſtolo:* Vade poſt me ſatana, quia non ſapis ea quæ Dei ſunt. *Quoties enim hominibus præeſſe deſiderio, toties Deum meum præire contendo, & tunc verè non ſapio ea quæ Dei ſunt.*

2. Cor. 11. 23. — S. Bern. ibidem. — Pſal. 138 — Gal. 6. 14. — S. Bern. Hom. 2. ſuper Miſſus eſt. — Matt. 25.

13. *Et egredientibus illis ab Jericho, ſecuta eſt eum turba multa: & ecce duo cæci ſedentes ſecus viam, audierunt quia Jeſus tranſiret: & clamaverunt dicentes: Domine, miſerere noſtri, fili David.* De una cæcitate cordis nemo pene conqueritur, vix ab ea petit aliquis liberari. Illorum deploranda magis cæcitas, qui interiorem illam cæcitatem minimè cognoſcunt, imò ſe maximè perſpicaces putant. C *Clauſi ſunt oculi cordis, tranſit Jeſus ut clamemus. Quid eſt, tranſit Jeſus? Agit temporalia Jeſus, agit tranſitoria Jeſus.* Attendite & videte quanta ejus geſta tranſierint. Natus eſt de Virgine Maria, numquid ſemper naſcitur? Infans lactatus eſt; numquid ſemper ſugit? Per ætates cucurrit uſque ad juventutem; numquid ſemper corporaliter creſcit? ipſa etiam quæ fecit miracula tranſierunt, leguntur, & creduntur. Quia enim talia ſcripta ſunt ut legi poſſent, tranſibant cùm fierent. Poſtremò, ne in multis moremur, crucifixus eſt: numquid ſemper pendet in cruce? Sepultus eſt, reſurrexit, aſcendit in cœlum: jam non moritur, & mors illi ultra non dominabitur: & divinitas ejus ſemper manet, & immortalitas jam corporis ejus numquam deficiet. Sed tamen illa omnia quæ temporaliter ab eo geſta ſunt, tranſierunt; & legenda ſcripta ſunt, & credenda prædicantur. In illis ergo omnibus D tranſiit Jeſus. Duo cæci juxta viam, duo populi ad quos ſanandos venit, unus Judæorum, alius Gentium. *Dominus tranſibat, cæci clamabant. Quid eſt, tranſibat? Tranſitoria opera faciebat. Secundùm hæc opera fides noſtra ædificatur. Credimus enim in Filium Dei, non tantùm quia Verbum Dei eſt, per quem facta ſunt omnia: ſi enim ſemper in forma Dei maneus æqualis Deo, non ſemetipſum exinaniret formam ſervi accipiens; nec ſentirent cæci ut poſſent clamare, Sed cùm operaretur tranſitoria, id eſt, humiliaret ſe, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis, clamaverunt duo cæci,* Miſerere noſtri, fili David. *Quia & hoc ipſum quòd Dominus & Creator David, etiam filius David eſſe voluit, in tempore hoc egit, tranſiens hoc fecit.*

S. Auguſt. ſerm. 88 alias 18. de verbis Domini c. 10. 11. & 12.

Et clamaverunt dicentes, Domine miſerere noſtri. E *Quid eſt clamare ad Chriſtum, niſi gratiæ Chriſti congruere bonis operibus: Quis eſt qui clamat ad Chriſtum, ut pellatur interior cæcitas tranſeunte Chriſto, id eſt, diſpenſante nobis temporalia ſacramenta, quibus admoneamur ad æterna capienda? Quis eſt qui clamat ad Chriſtum? Qui contemnit mundum, clamat ad Chriſtum. Qui ſpernit ſæculi voluptates, clamat ad Chriſtum. Qui dicit non linguâ, ſed vitâ,* Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo, *clamat ad Chriſtum. Qui diſpergit, & dat pauperibus, ut juſtitia ejus maneat in ſæculum ſæculi, clamat ad Chriſtum.*

S. Auguſt. ibidem.

A 14. *Turba autem increpabat eos ut tacerent. At illi magis clamabant dicentes: Miſerere noſtri, fili David.* Turba quæ cum Domino erat, compeſcebat clamorem quærentium ſanitatem. *Bonos Chriſtianos, verè ſtudioſos, volentes facere præcepta Dei, quæ in Evangelio ſcripta ſunt, Chriſtiani mali & tepidi prohibent. Turba ipſa quæ cum Domino eſt, prohibet clamantes, id eſt, prohibet bene operantes, ne perſeverando ſanentur. Clament illi, non deficiant, neque ducantur quaſi auctoritate turbarum; nec eos qui priores Chriſtiani facti ſunt, malè viventes, & bonis operibus invidentes imitentur. Non dicant, quomodo iſti vivunt tam multi, ſic vivamus. Quare non potiùs quomodo dicit Evangelium? Quare vis vivere ſecundùm increpationem turbæ prohibentis, & non ſecundùm veſtigia Domini tranſeuntis? Inſultabunt, vituperabunt, revocabunt: Tu clama* B *quò uſque pervenias ad aures Jeſu. Nam qui perſeveraverint in faciendo talia qualia præcepit Chriſtus, & non attenderint turbas prohibentes, neque magni penderint quòd Chriſtum videntur ſequi, id eſt, quòd Chriſtiani appellantur; ſed plus amaverint lucem quam Chriſtus eſt redditurus, quàm timuerint ſtrepitum prohibentium: nullo modo ſeparabuntur, & ſtabit Jeſus, & ſanabit eos. Quomodo enim ſanantur oculi noſtri? Quomodo per fidem ſentimus Chriſtum tranſeuntem temporali diſpenſatione, ſic intelligamus Chriſtum ſtantem in commutabili æternitate. Ibi enim ſanatur oculus, quando intelligitur Chriſti Divinitas.*

S. Auguſt. ibid. c. 14.

15. *At illi magis clamabant, dicentes: Domine, miſerere noſtri, fili David.* Quò plura ſunt impedimenta converſionis & bonæ voluntatis, eò magis augendus C eſt fervor orationis. Cujus aſſiduitate per Chriſti gratiam omnes contradictiones ceſſabunt, ut tranquillè Deo ſerviatur. Cum quiſque Chriſtianus cœperit bene vivere, fervere bonis operibus, mundumque contemnere; in ipſa novitate operum ſuorum patitur reprehenſores & contradictores frigidos Chriſtianos. Si autem perſeveraverit, & eos ſuperaverit perdurando, & non defecerit à bonis operibus, iidem ipſi jam obſequentur, qui ante prohibebant. Tamdiu enim corripiunt, & perturbant, & vetant, quamdiu ſibi cedi poſſe præſumunt. Si autem victi fuerint perſeverantiâ proficientium, convertunt ſe, & dicere incipiunt, Magnus homo, ſanctus homo, felix cui Deus conceſſit. Honorant, gratulantur, benedicunt, laudant: quomodo illa turba quæ cum Domino erat, ipſa prohibebat ne cæci clamarent: ſed poſt quàm illi ita clamaverunt ut mererentur audiri, & impetrare miſericordiam Domini, ipſa turba rurſum dicit, D *Vocat vos Jeſus* Jam & hortatores fiunt, qui paulò ante corripiebant ut tacerent.

S. Auguſt. ibid. c. 17. — Marci 10.

16. *Et ſtetit Jeſus, & vocavit eos, & ait: Quid vultis faciam vobis? Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi noſtri.* Chriſtus orantes ad ſe trahit & conſolatur. Aſcendit oratio, & deſcendit miſeratio. Excitat Deus deſideria noſtra, ut nos præparet ad recipienda dona ſua. Voluntatem noſtram non explorat, niſi quam ipſe præparavit ut illi obediat. Noſtrum conſenſum exſpectat, ſed quem ipſe per gratiam ſuam formavit in nobis. Prima gratia eſt apertio oculorum cordis, ad morbum noſtrum miſeriamque cognoſcendum, ad implorandum auxilium cœleſtis Medici & Liberatoris. Cæci dumtaxat viſum corporis poſtulant: ſed jam illuminari incipiunt, qui lumen animæ à Deo rogant, qui cæcita- E tem ſuam oderunt, qui ejus curationem ferventi oratione poſtulant. *Domine, ut aperiantur oculi noſtri.* Cæci à Domino non aurum, ſed lucem quærunt: *Quia etſi habere cæcus quodlibet poteſt, ſine luce videre non poteſt quod habet. Imitemur eos, quos & corpore & mente illuminatos à Chriſto videmus. Non falſas divitias, non terrena dona, non fugitivos honores à Domino, ſed lucem quæramus: nec lucem quæ loco clauditur, quæ tempore finitur, quæ noctium interruptione variatur, quæ à nobis communis cum pecoribus cernitur: ſed lucem quæramus, quam videre cum ſolis Angelis poſſimus, quam*

S. Gregor. M. Hom. 2 in Evang.

nec initium inchoat, nec finis anguſtat. Ad quam profectò lucem via fides eſt. Unde rectè & illuminando cæco protinus reſpondetur: RESPICE, *fides tua te ſalvum fecit.*

17. *Miſertus autem eorum Jeſus, tetigit oculos eorum. Et confeſtim viderunt, & ſecuti ſunt eum.* Dei miſeratio amor ejus eſt erga peccatorem; amor Dei fons gratiæ: gratia operatio omnipotentis Dei: hujus operationis effectus, videre quæ agenda ſunt, & facere; Deum cognoſcere, & amare; credere in Deum, & ſecundùm fidem operari; oculos aperire, & conjicere in Chriſtum, ejus vitam & præcepta intueri; illum tandem ſequi & imitari. *Videt & ſequitur, qui bonum quod intelligit, operatur. Videt autem & non ſequitur, qui bonum quidem intelligit, ſed bona operari contemnit. Si ergo cæcitatem jam noſtræ peregrinationis agnoſcimus: ſi credendo in Redemptoris Myſterium juxta viam ſedemus: ſi exorando quotidie ab Auctore noſtro lucem petimus: ſi eamdem lucem jam per intellectum videndo, illuminati poſt cæcitatem ſumus; Jeſum quem mente cernimus, opere ſequamur. Aſpiciamus quà graditur, & ejus veſtigia imitando teneamus. Jeſum etenim ſequitur, qui imitatur..... Qui ergo in Chriſtum jam credidit, ſed adhuc avaritiæ lucra ſectatur, in ſuperbiâ honoris extollitur, invidiæ facibus inardeſcit, libidinis ſe immunditiâ polluit, proſpera quæ in mundo ſunt, concupiſcit, Jeſum in quem credidit, ſequi contemnit. Diverſo quippè itinere ambulat, ſi gaudia delectationeſque appetit, cui Dux ſuus viam amaritudinis oſtendit.*

S. Gregor. M. ibid.

CAPUT XXI.

Senſus Litteralis.

I. ET *cùm appropinquaſſent Jeroſolymis, & veniſſent Bethphage ad Montem Oliveti: tunc Jeſus miſit duos Diſcipulos, dicens eis: Ite in caſtellum quod contra vos eſt, & ſtatim invenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea: ſolvite, & adducite mihi: & ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet, & dimittet eos.* Id factum in confiniis Bethaniæ, Bethphage, & Jeroſolymorum. Unde Marci 11. 1. ſcriptum eſt, *Cùm appropinquarent Jeroſolymæ & Bethaniæ.* & Lucæ 19. 29. *Cùm appropinquaſſent ad Bethphage & Bethaniam.* Cùm ergo in confiniis horum vicorum eſſet Jeſus, atque in agrum Jeroſolymis vicinum perveniſſet, miſit duos è Diſcipulis ſuis, quorum nomina ignorare nos voluerunt Evangeliſtæ ſancti, dicens eis: Ite in caſtellum è regione ſeu in conſpectu ſitum: & ſtatim invenietis aſinam alligatam cum pullo, cui nemo adhuc inſedit: ſolvite, mihique adducite. Et ſi quis vos interrogaverit cur id faciatis, & cujus mandato: reſpondete, Dominus his opus habet. Non ait: Dominus noſter, ſed ſimpliciter *Dominus*, Rex ſcilicet univerſi, cujus & conditor eſt. Et ſtatim herus, cujus hæc jumenta ſunt, ea ſponte mittet ad meos uſus.

Marci. 11. Lucæ 19.

2. *Hoc autem totum factum eſt, ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion, Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium ſubjugalis.* Hac pompâ Chriſtus Jeroſolymam ingredi voluit, tum ut Regni ſui naturam ſic adumbraret, quod pacificum & humile eſt, & ab hujus ſæculi Regum faſtu maximè alienum: tum ut Prophetæ vaticinium in ſe impletum oſtenderet, ſeque verum eſſe Meſſiam, Regem & Salvatorem Judæis à Deo promiſſum, & tamdiu exſpectatum. Prophetam qui hìc citatur, quidam putant Iſaiam eſſe, ut Nonnus in Paraphraſi S. Joannis, & S. Matthæi Æthiops interpres. Nempè hæc habentur Iſaiæ 62. 2. *Dicite filiæ Sion, Ecce Salvator tuus venit.* Ad quæ S. Matthæus ita videtur alludere, ut etiam è recentioribus nonnulli velint verba quæ citat, ex parte ſaltem ex Iſaia eſſe deprompta. Sed is unum Prophetam citat, non plures: *Ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetam* Quem eſſe Zachariam nemo negaverit, hæc apud illum legens: *Exulta ſatis filia Sion, jubila filia Jeruſalem: Ecce Rex tuus veniet tibi juſtus & Salvator: ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ.* Unde ſi non omnia, ſaltem quæ ad rem maximè erant, deſcripſerunt SS. Evangeliſtæ Matthæus & Joannes, mutatis aliquot verbis, ſed eodem ſenſu ſervato. His enim Zachariæ, *Exulta ſatis filia Sion, jubila filia Jeruſalem,* reſpondent iſta S. Matthæi, *Diſcite filiæ Sion*; & hæc S. Joannis, *Noli timere filia Sion.* Nempè filia Sion ſunt Jeroſolymitani, qui viſo Rege Chriſto, in quo uno ſalutis ſpes erat ſita, cum lætitia & jubilo alii aliis dixerunt verba plena fiduciæ & gaudii. Quod porro hìc ſupponit uterque Evangeliſta, Zachariam de Chriſto Jeſu hæc prædixiſſe, locus ipſe palam evincit, & quòd res ibi prædictas ſolus Chriſtus impleverit, ut non immeritò exclamat S. Joannes Chryſoſtomus: *Interrogetur Judæus, quiſnam Regum aſinâ vectus Jeroſolymam intravit: Neminem profectò præter Chriſtum dicere poterunt.* Sed & agi de Chriſto Jeſu, patet ex iis, quæ ſequuntur ibidem de pace per illum Regem reſtituenda, & ita ut curribus & equis & armis bellicis ampliùs non ſit opus; & de imperio ejus à Mari ad Mare, atque ad extrema terrarum propagando, de captivis denique per ſanguinem teſtamenti ab ipſo liberandis. Fruſtra igitur hunc locum ad Zorobabelem pertinere vult Grotius in Notis ad Zachariam, quem egregiè ac luculenter refellit Bochartus libro 2. Hierozoici, cap. 17. Sed & à Theodoreto illud Grotii commentum Judaïcum jampridem confutatum eſt. *Ego vero* (inquit) *Judæorum ſtuporem admiror, qui impudentiſſimè hanc Prophetiam de Zorobabel interpretari conantur. Nam Zorobabel non totam Palæſtinam tenuiſſe, ſed ſolam Judæam, ipſimet Judæi confitentur: Propheta autem prædixit, eum qui pullo inſedit toti orbi imperaturum Accedit quòd Chriſtum pullo uſum fuiſſe novimus: Zorobabel verò id feciſſe nemo ad hunc diem dixit ex his qui divina conſcripſerunt. Quòd ſi Chriſtus Dominus juxta Prophetiam pullo uſus eſt, & imperium orbis terræ tenuit, & Deus verus eſſe creditur & prædicatur, delevitque Regnum Ephraim & Iſraël, de eo & hæc Propheta prædixit, & Prophetia ſine dubitatione ad finem pervenit.*

Zachariæ 9.

Joann. 12. 15.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 67.

Theodoret in c. 9 Zachar.

Dicite filiæ Sion, civitati ſive populo Jeruſalem, ſupra Montem Sion ædificatæ: *Ecce Rex tuus*, Meſſias tibi promiſſus, *venit tibi*, jam ad te miſſus à Deo eſt, & apud te verſatur, ut tibi ſalutem impertiat. *Manſuetus*, non ferox, ut Reges gentium, ſed benignus & facilis, non perdens peccatores, ſed abſolvens, levans, & recreans; non ultionem inimicis inferens, ſed beneficentiam & miſericordiam in ipſos exercens. Vox Hebraica apud Prophetam ſignificat *pauperem*: Septuaginta Interpretes *manſuetum* reddiderunt, affini ſignificatione: pauperes enim ſpiritu & humiles, qualis Chriſtus fuit, etiam manſueti eſſe ſolent. Manſuetudo porrò & humilitas chariſſimæ Chriſti virtutes fuerunt, quas præſertim homines docuit: *Diſcite* (inquam) *à me, quia mitis ſum & humilis corde: & invenietis requiem animabus veſtris. Jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.*

Sedens ſuper aſinam, & pullum filium ſubjugalis. Non eſt exiſtimandum, Chriſtum primò aſinæ, deinde pullo inſediſſe. Non enim ejus Majeſtate dignum videtur ut tam breve iter duobus jumentis confecerit, & ex uno in alterum inſiliverit, ut deſultorii equites. Hìc igitur agnoſcenda eſt numeri enallage, quâ pluribus indefinitè tribui-

S. Hieron in c. 21. Matt.

tur, quod illorum uni convenit, ut Geneſ. 8. 4. *Re-quievitque arca ſuper montes Armeniæ*, id eſt, ſuper unum montium. Geneſ. 19. 29. *Liberavit Loth de ſubverſione urbium in quibus habitaverat*, id eſt, in quarum unâ habitaverat. Geneſ. 23. 6. *In electis ſepulchris noſtris ſepeli mortuum tuum* : id eſt, in uno ſepulchrorum noſtrorum, quodcumque eligere viſum fuerit. Joſuê 7. 1. *Filii autem Iſraël prævaricati ſunt mandatum, & uſurpaverunt de anathemate*; id eſt, Iſraëlitarum unus Achan. Matth. 26. 8. *Videntes autem Diſcipuli indignati ſunt*; id eſt, Diſcipulorum unus Judas. Matth. 27. 44. *Idipſum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*; id eſt, latronum unus. Ita hìc, ſedens ſuper aſinam & pullum, id eſt, uni illorum inſidens, ſcilicet pullo injugi & indomito.

3. *Euntes autem Diſcipuli fecerunt ſicut præcepit illis Jeſus. Et adduxerunt aſinam & pullum : & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua*, ut commodiùs ſederet, *& eum deſuper ſedere fecerunt*, ſcilicet ſuper pullum. Marci 11. *Et duxerunt pullum, & imponunt illi veſtimenta ſua, & ſuper eum ſedit*. Lucæ 19. 34. *Et jactantes veſtimenta ſua ſupra pullum, impoſuerunt Jeſum*. Joannis 12. 14. *Et invenit Jeſus aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt : Noli timere filia Sion, ecce Rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ*. Non per ſe, ſed per Diſcipulos à ſe miſſos invenit. Marci 11. 4. *Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio; & ſolvunt eum*. Syrus Interpres hunc Matthæi locum ita reddit : *Et adduxerunt aſinam & pullum, & poſuerunt ſuper pullum veſtes ſuas, & equitavit ſuper eum Jeſus*.

4. *Plurima autem turba ſtraverunt veſtimenta ſua in via : alii autem cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in via*. (Ioan. 12. 12.) Plurimi è turba, quæ Jeroſolymam venerat ad diem feſtum Paſchæ, veſtimenta ſua viæ ornandæ, & lætitiæ expromendæ causâ ſternebant; cæſiſque ramis olearum & palmarum, tentoriola quædam ex veſtibus ſuis, ac ramis frondentibus conſtruebant. Sic Regiam Chriſti Jeſu poteſtatem honorarunt, more apud gentem recepto, ut ex 4. Regum 9. 13. conſtat, ubi de inauguratione Jehu Regis Iſraël : *Feſtinaverunt itaque, & unuſquiſque tollens pallium ſuum poſuerunt ſub pedibus ejus, in ſimilitudinem tribunalis, & cecinerunt tubâ, atque dixerunt : Regnavit Jehu*. (Ioan. 12. 12.) Addit S. Joannes, turbam accepiſſe *ramos palmarum*, & Chriſto Jeſu obviàm proceſſiſſe. In ſignum publicæ lætitiæ id præſtiterunt. Is ritus in Feſto Tabernaculorum uſurpatus Septembri menſe, ex præſcripto legis, Levitici 23. 40. *Sumetiſque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, ſpatulaſque palmarum, & ramos ligni denſarum frondium, & ſalices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo veſtro*. Cùm autem Judæi certò perſuaſum haberent, feſtos dies non ſolùm Ægyptiaci exitûs memoriam, ſed & præſagium temporum Meſſiæ continere, ut vir eruditus obſervat, plebis illa pars quæ miraculis ejus adducta hunc verum eſſe Meſſiam credebat, velut impleto præſagio, ritum geſtationis ramorum uſurpat. (1 Machab 13. 51. & 2. Machab. 10. 7.) In nova dedicatione Templi ſub Machabæis, eadem lætitiæ publicæ ſigna uſurpata legimus. Exhibenda multò magis erant, cùm Templi Dominus triumphali pompa Jeroſolymam ingreſſus eſt, cùm novum Templum, ſcilicet Eccleſia Chriſti excitari ac dedicari ab ipſo cœpit, primo longè auguſtius, ſecundùm Aggæi Vaticinium : *Veniet deſideratus cunctis Gentibus; & implebo domum iſtam gloriâ, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domûs iſtius noviſſimæ plus quàm primæ*. Hoc etiam ritu adumbratum eſt, quod S. Joannes Apocalypſis 7. 9. viſum à ſe memorat : *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus & tribubus & populis & linguis ſtantes ante thronum, & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum : & clamabant voce magna dicentes : Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & Agno*. Agno Dei quem Joannes demonſtravit, qui ab origine mundi occiſus eſt, qui proximè immolandus erat pro totius mundi peccatis, vocibus feſtivis, hymnoque gratulatorio populus acclamat & bene precatur.

5. *Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant, dicentes : Hoſanna filio David : Benedictus qui venit in nomine Domini : Hoſanna in altiſſimis*. Hoſanna, vox Hebraica, ſignificat, *Salva quæſo*. Exultantium acclamatio eſt, ac Jeſu tanquam vero Meſſiæ bene precantium, quaſi dicerent : *Serva quæſo Regem noſtrum*: non diſſimilis illi apud nos uſitatæ : *Vivat Rex*; (S. Hieron. in Comment. & Epiſt. 145 ad Damaſum.) ſumpta eſt ex Pſalmo 117. qui manifeſtè de adventu Salvatoris ſcriptus eſt, in quo inter cætera hæc quoque legimus : *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput Anguli. A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. Hæc dies quam fecit Dominus, exſultemus & lætemur in ea*. Statimque ſubjungitur : *O Domine ſalvum me fac, ô Domine bene proſperare : Benedictus qui venit in nomine Domini*, Hoſanna filio David, Serva quæſo filium David, proſperet Deus Regnum ejus. *Hoſanna in altiſſimis* audiatur. Feſtis vocibus in honorem Meſſiæ editiſſima loca perſonent. *Hoſanna filio David*, Salva nos quæſo, Deus, per Meſſiam, quem ſalutis autorem in hunc mundum miſiſti. *Hoſanna in altiſſimis*; tuo ſiquidem nomine venit, tuo decreto, & poteſtate viſitans populum tuum *Oriens ex alto*, ut terrena jungat cœleſtibus Verbum Hebraicum *Hoſianna*, ſive (ut nos loquimur media vocali litterâ eliſâ, *Hoſanna*) ſacri Evangeliſtæ ſervarunt, ſicut in *Alleluia* & in *Amen*, & in pleriſque factum videmus. Solus Lucas hoc verbum tacuit, ſenſum nihilominus exprimens turbarum Jeſu tanquam novo Regi & vero Meſſiæ acclamantium. Confer cum Marci 11. 9. 10. *Et qui præibant, & qui ſequebantur, clamabant dicentes : Hoſanna : Benedictus qui venit in nomine Domini : Benedictum quod venit regnum Patris noſtri David : Hoſanna in excelſis*. Lucæ 19. 37. *Cœperunt omnes turbæ Diſcipulorum gaudentes laudare Deum voce magna ſuper omnibus quas viderant virtutibus, dicentes : Benedictus qui venit Rex in nomine Domini, pax in cœlo, & gloria in excelſis*, Joannis 12. 13. *Acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obviàm ei, & clamabant : Hoſanna, Benedictus qui venit in nomine Domini Rex Iſraël*.

6. *Et cùm intraſſet Jeroſolymam, commota eſt univerſa civitas, dicens : Quis eſt hic? Populi autem dicebant : Hic eſt Jeſus Propheta à Nazareth Galilææ*. Jeroſolymitani cives commoti ſunt, admirati frequentiam, neſcientes veritatem. Populi autem, non Jeroſolymitani, ſed advenæ, ſimplices & recti, dicebant : Hic eſt Jeſus, quem hactenus ut Prophetam agnovimus, nunc ut verum Regem & Meſſiam veneramur. Hic Propheta, de quo à Moyſe ſcriptum eſt : *Prophetam de genere tuo & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus : Ipſum audies*. (Deuter. 18. 15.) Dicitur autem *A Nazareth Galilææ*, quia ibi fuerat educatus.

7. *Et intravit Jeſus in Templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes, & ementes in Templo; & menſas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit : & dicit eis : Scriptum eſt : Domus mea domus orationis vocabitur : vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum*. Regni ſui in hominum animis novum ſpecimen edit Jeſus, cùm ædem paternam à profanis commerciis purgat, nullâ vi externâ fretus, ſolâ virtute divinâ venerabilis : ſui etiam Regni ingenium oſtendit, quòd Rex proclamatus, non ad Arcem Sion, non ad Domum Regiam, ſed ad Templum adeat, poteſtatem ſuam & imperium eò tendere demonſtrans, ut homines ad Deum adducat. *Et ejiciebat omnes vendentes & ementes in Templo*, in atrio ſcilicet exteriori, in quo aut Gentes, aut Judæi immundi orabant. Ibi Sacerdotes emporium conſtituerant & tabernas, in quibus boves & oves, cæteraque ſacrificiis neceſſaria vendebantur, tum ut offerentium commodis ſervirent, tum ut ipſi quæſtum ma-

jorem facerent, certum pro conceſſo loco tributum exigentes; aut ipſi famulorum ſuorum operâ vendentes. Ejecit autem illos vi adhibitâ, ut *Joannis* 2. 15. facto quaſi flagello de funiculis, quamvis non ſit eadem, ſed ſimilis hiſtoria. Bis enim vendentes & ementes è Templo Chriſtus ejecit. *Et menſas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.* Numularios pariter in exterius atrium Templi Sacerdotes admiſerant, qui mutuam ſub cautione darent pecuniam inopibus. Sed quia Lege præceptum erat, ut nemo uſuras acciperet; & prodeſſe non poterat pecunia fœnerata, quæ commodi nihil haberet, & interdum ſortem perderet, ex numulariis collybiſtas fecerunt, qui pro uſuris varias ſpecies accipiebant, & quod in nummo non licebat: in his rebus exigebant, quæ nummis coëmuntur: quaſi utrumque ad uſuram non pertineat, & à Deo vetitum non ſit *Ezechielis* 22. dicente: *Uſuram & ſuperabundantiam non accipietis.* Menſas etiam habebant in Templo trapezitæ, ut pecunias permutarent, ſiclos aut hemiſiclos Lege præſcriptos, aut more pendi ſolitos Templo (*Exod.* 30. 15.) dantes pro aliis ſpeciebus, & lucrum ex hujuſmodi permutatione captantes. Vel etiam pecuniam in locis remotioribus penſitatam, Jeroſolymis reddebant, ut viatores & moleſtiâ ferendæ pecuniæ, & amittendæ periculo levarent. Horum menſas Jeſus evertit, necnon cathedras vendentium columbas, quas offerebant pauperes vice majorum victimarum, ut patet ex Lege, & ex *Lucæ* 19. 46. *Et dicit eis*, graviter increpando, ut auctoritatem habens: *Scriptum eſt*, (Iſaiæ 56. 7. & Jeremiæ 7. 11.) *Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.* Domus mea, Templum Dei cultui & orationi conſecratum eſt: Vos autem, quantum in vobis eſt, in ſpeluncam latronum illud convertitis *Latro enim eſt, & Templum Dei in latronum convertit ſpecum, qui lucra de Religione ſectatur: cultuſque ejus non tam cultus Dei, quàm negotiationis occaſio eſt.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 68. in Matt.

S. Hieron Comment. in hunc locum.

B

S. Hieron.

C

8. *Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in Templo, & ſanavit eos* Miraculis divinam ſuam auctoritatem probavit, ac Templum piis operibus ſanctificavit, quod Sacerdotes & Phariſæi ſordido & impio quæſtu violaverant.

9. *Videntes autem Principes Sacerdotum, & Scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros clamantes in Templo, & dicentes, Hoſanna filio David; indignati ſunt, & dixe-*

S. Hier. in hunc locum.

„ *runt ei: Audis quid iſti dicunt?* Plerique (inquit S. Hie-
„ ronymus) arbitrantur maximum eſſe ſignorum; quòd
„ Lazarus ſuſcitatus eſt, quòd cæcus ex utero lumen ac-
„ ceperit, quòd ad Jordanem vox audita ſit Patris, quòd D
„ transfiguratus in monte gloriam oſtenderit triumphan-
„ tis. Mihi inter omnia ſigna quæ fecit, hoc videtur
„ mirabilius, quòd unus homo, & illo tempore con-
„ temptibilis, & in tantum vilis ut poſtea crucifigeretur,
„ Scribis & Phariſæis contra ſe ſævientibus, & videnti-
„ bus lucra deſtrui ſua, potuerit ad unius flagelli verbera
„ tantam ejicere multitudinem, menſaſque ſubvertere, &
„ cathedras confringere; & alia facere quæ infinitus non
„ feciſſet exercitus. *Igneum enim quiddam atque ſydereum*
„ *radiabat ex oculis ejus, & Divinitatis majeſtas lucebat*
„ *in facie.* Cùmque manum non audeant injicere Sacer-
„ dotes, tamen opera calumniantur; & teſtimonium
„ populi atque puerorum; qui clamabant, *Hoſanna fi-*
„ *lio David*, vertunt in calumniam: quòd videlicet hoc

non dicatur niſi ſoli Filio Dei. Audis (inquiunt) quomodo iſti tibi ut Regi ac Meſſiæ acclamare etiam in Templo non ceſſant? Cur puerile ac vanum præconium non compeſcis? Cur ſilentium illis non imponis? Num te delectant inanes tituli? *Jeſus autem dixit eis: Utique numquam legiſtis: Quia ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem?* Vultis ut os claudam ætati parvulæ, cui Spiritus Sanctus aperuit, & jam olim aperiendum prænuntiavit per os Davidis prophetæ? *Ex ore infantium & lactentium*, ô Deus, laudem omnibus numeris perfectam expreſſiſti. Quæ verba S.

E

Pſal. 8.

A Joannes Chryſoſtomus ita ediſſerit: *Quamnam ob cauſam aliis omiſſis miraculis, mortuorum reſurrectione, leproſorum mundatione, dæmonum expulſione, nunc puerorum miraculi meminit? Quoniam illa quidem etiam ante facta ſunt, etſi non ſic. Suſcitatus eſt enim mortuus ſub Eliſæo, & leproſus mundatus, & dæmon per Davidem expulſus eſt, quando Saül invadebatur à dæmone. Chorus autem infantium & lactentium nunc primùm locutus eſt. Ne ergo impudenter ſe gereret Judæus, aſſerens hæc de iis dicta eſſe quæ ſunt edita in veteri Lege, elegit ſignum quod tunc primùm & ſolum factum eſt. In aliis, etſi præter rationem, aliqua tamen ſuſpecti habebant qui ſunt impudentes: hic autem nihil potuerunt dicere, cùm ipſa per ſe nuda natura contenderet.*

S. Ioannes Chryſoſt. in Pſal. 8.

10. *Et relictis illis, abiit foras extra Civitatem in Bethaniam; ibique manſit.* Veſpere venit in Bethaniam vicum quindecim ſtadiis Jeroſolymis diſtantem, ibique pernoctavit, ut omnem affectati à ſe Regni terreſtris ſuſpicionem amoveret, quam fovere poterat urbs per ſe populoſa, concurſus frequentiſſimus ad Feſtum Paſchæ, & nocturnum tempus hujuſmodi conatibus opportunum *Mane autem revertens in civitatem* (Jeruſalem) *eſuriit. Et videns fici arborem unam ſecus viam, venit ad eam; & nihil invenit in ea niſi folia tantùm, & ait illi: Numquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum. Et arefacta eſt continuò ficulnea.* Non finxit Jeſus, nec ignoravit arborem illam fructus non ferre, ſed humano more ſe geſſit, fructus in ea quærens, quos polliceri videbatur, ut aliquid ſignificaret. S. Marcus obſervat, *Tempus ficorum non fuiſſe.* Rationem reddere videtur, cur Chriſtus ad iſtam arborem potiùs quàm ad aliquam aliam acceſſerit, quòd nempe in ea videret folia, atque inde ſpem ficuum. Verùm ea folia non erant præſentis veris; nam ea vix, aut ne vix, adhuc in rerum natura; ſed aut erant anni præteriti, quæ hyeme tota ficui adhæſerant; aut erat hæc arbor de eo ficuum genere, quæ fructus pariter ac folia per biennium aut triennium appendentia habuit, antequam fructus ad maturitatem perducerentur. Habuiſſe ergo hæc arbor videtur folia quæ ficus promitterent; aliæ non ita: quæ ſi omnes ejuſdem fuiſſent generis, omnes pariter ſpem fructuum prudentibus hominibus feciſſent. At cùm reliquis vento & hyeme excuſſa eſſent folia anni præteriti, præſentiſque non eſſent producta, menſe ſcilicet Martio, hæc ſua retinuit, pro natura & genere ſuo, & æſtate, & hyeme. Itaque S. Marcus non ſtricte & ſolùm rationem reddit, cur Jeſus in hac arbore ficus non invenerit; ſed rationem reddit totius actionis, cur nempe in monte iſto ficubus abundanti unam tantùm viderit foliis ornatam, eamque è longinquo conſpectam adierit, ab ea ſola ficus exſpectans: *Non enim erat tempus* ordinarium *ficuum.* Quod ſi fuiſſet, à ficubus aliis undique circumſtantibus decerpere potuiſſet; ſed cùm non eſſet, ab ea ſola erat exſpectatio, quæ de genere earum ficuum eſſe videbatur, quæ numquam foliis ac fructibus caruerunt. Produxit, verbi gratiâ, hujus generis ficus hâc æſtate fructus, qui hyeme totâ ramis hæſerant; produxit & alios æſtate proxima, eæque & priores hyeme ſequenti ramis etiam hæſerunt; tertia æſtate tertium fructum edidit, & primi anni fructus ad maturitatem decoxit: & ſic in perpetuum: ita ut nullo tempore plurium annorum fructu vacua videretur. Minùs ergo mirum eſt, ſi ficus à Chriſto conſpecta, quæ iſtius generis eſſe videbatur ipsâ frondentium ramorum ſpecie, ut duorum ſaltem annorum fructum promitteret, adeò autem ſpem fefellit, ut ne unam quidem ficum exhiberet, à Domino juſtam patiatur vindictam, emblema pœnæ Judæis infligendæ ob eorum ſpiritualem ſterilitatem ac hypocriſim. *Arborem intelligimus Synagogam, & conciliabulum Judæorum; juxta viam, quia non credebat in viam*, id eſt in Chriſtum. *Venit ad eam, nihilque invenit in ea niſi folia tantùm, promiſſionum ſtrepitum, traditiones Phariſaicas, & jactationem Legis, & ornamenta verborum*

Marci. 11 13.

Ligfoot in Horis Hebraicis.

S. Hieron. in hunc locum.

abſque ullis fructibus veritatis.

11. *Et videntes Diſcipuli* poſtridie mane quomodo Marci 11. ficus arida facta eſſet à radicibus, *mirati ſunt dicentes: Quomodo continuò aruit*? Reſpondens autem Jeſus ait eis: *Amen dico vobis; ſi habueritis fidem*, illam præſtantiſſimam, quam grano ſinapis alibi comparavi, *& non hæſitaveritis*, diffidentiâ, operiſque difficultate territi; vel, (quæ Græci textus vis eſt) *non dijudicaveritis*, id eſt, non diſcreveritis inter facile & difficile, certò confiſi non viribus veſtris, aut ſanctitate, ſed Dei omnipotentiâ, & bonitate faciendum, quicquid ad ejus gloriam fieri expediet: *Non ſolùm de ficulnea facietis*, ipſam verba areſacientes, ut ego areſeci: *Sed & ſi monti huic dixeritis, tolle, & jacta te in mare, fiet.* Fidei omnipotentia ſupplex his verbis demonſtratur. Fruſtra impii objiciunt hujuſmodi miraculum ab Apoſtolis patratum non fuiſſe. Non enim ſcriptis mandata ſunt omnia quæ edidere miracula. Sanè Gregorium illum Taumaturgum nuncupatum, Epiſcopum Neocæſareenſem, Montem fidei ſuæ virtute tranſtuliſſe, Eccleſiaſticæ Antiquitatis monumenta teſtantur: quidni igitur id fecerint ſancti Chriſti Apoſtoli, ſi opus fuit ad Dei gloriam, & fidei confirmationem? *Et omnia* S. Ioann. 5. 14. *quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Non ſolùm miracula, ſed & quævis alia ad Dei gloriam, Eccleſiæ ædificationem, veſtram, aliorumque ſalutem neceſſaria petieritis à Deo, *ſecundùm voluntatem ejus*, in oratione, quam firma & viva fides formaverit, obtinebitis.

12. *Et cùm veniſſet in Templum, acceſſerunt ad eum docentem Principes Sacerdotum, & Seniores populi, dicentes: In quâ poteſtate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc poteſtatem?* Jeſum publicè docentem in Templo adierunt ſummi Sacerdotes, Judices populi, ac Legiſperiti, Synedrii ſeu Concilii magni legati, quod omnem ſibi auctoritatem in rebus ad Religionem pertinentibus arrogabat. Adierunt autem Jeſum, inito ante conſilio quomodo ei perniciem accerſere poſſent, irritati ob traductam ac damnatam ſuam in Templo nundinationem, ut S. Marcus obſervat: *Quo audito*, (inquit) Marci 11. 18 *Principes Sacerdotum & Scribæ quærebant quomodo* Luc. 19. *eum perderent, timebant enim quoniam univerſa turba admirabatur ſuper doctrina ejus.* Interrogarunt autem, Quo jure, quâ auctoritate publicè doces & evangelizas?

13. *Reſpondens Jeſus, dixit eis: Interrogabo & ego vos unum ſermonem; quem ſi dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua poteſtate hæc facio.* Unam vobis quæſtionem proponam, cui ſi reſponderitis, quod res eſt, & ego veſtræ quæſtioni ſatisfaciam. *Baptiſmus Joannis unde erat? è cælo, an ex hominibus?* Baptiſmi nomine totam Joannis prædicationem, & doctrinam intelligit, quemadmodum nomine circumciſio- Galat. 5. 3. nis tota Lex Moyſi intelligebatur. Qua auctoritate (inquit Chriſtus) Joannes baptizabat, & pœnitentiæ baptiſmum prædicabat? An Dei, an hominum? A Deo miſſus erat, an ab hominibus? Vel temerè docendi & prædicandi munus uſurpabat? Hanc quæſtionem ita Chriſtus proponit, ut manifeſtum fiat juſtas ipſum cauſas habuiſſe ipſorum interrogationi non reſpondendi. Quomodo enim credidiſſent reſpondenti, quod res erat, ſe miſſum à Deo, & ejus nomine, auctoritate ac mandato docere & facere quæcumque docebat & faciebat, qui Joanni non crediderant; quem tamen à Deo miſſum apertè diffiteri non audebant? Sua igitur vel ſententia, vel ſilentio erant damnandi. *At illi cogitabant inter ſe*) apud ſe ratiocinabantur) *dicentes: Si dixerimus, E cælo, dicet nobis: Quare ergo non credidiſtis illi*, tum in cæteris; tum præſertim in teſtimonio quod de me perhibuit, quem conſtanter Chriſtum eſſe teſtatus eſt, dicens: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi?* Et cur ab ipſo baptizati non eſtis? *Si* Lucæ 20. 6. *autem dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam*, quæ Joannis dignitatem & miſſionem è veſtigio vindicabit,

A noſque lapidabit. *Omnes enim habebant Joannem ſicut Prophetam.* Confer cum Lucæ 20. 6 *Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs univerſa lapidabit nos: certi ſunt enim Joannem prophetam eſſe.*

14. *Et reſpondentes Jeſu dixerunt, Neſcimus.* Humilitatis verbo, quo neſcire ſe dicerent, uſi ſunt ad inſidias coaptandas. *Ait illis & ipſe: Nec ego dico vobis in qua poteſtate hæc facio.* Illi in eo quod neſcire ſe reſ- S. Hieron. in hunc locum. ponderant, mentiti ſunt: conſequens ergo erat juxta reſponſionem eorum Dominum quoque dicere, Neſcio: ſed mentiri Veritas non poteſt. Ait ergo, *Nec ego dico vobis.* Ex quo oſtendit & illos ſcire, ſed reſpondere nolle; & ſe noſſe, ſed ideo non dicere, quia illi, quod ſciunt, tacent.

15. *Quid autem nobis videtur? Homo quidam habebat* B *duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea. Ille autem reſpondens, ait: Nolo. Poſtea autem pœnitentiâ motus, abiit. Accedens autem ad alterum, dixit ſimiliter. At ille reſpondens, ait: Eo, Domine, & non ivit. Quis ex duobus fecit voluntatem Patris? Dicunt ei: Primus.* Quid ſentitis de parabola quam ſubjicio? An adhuc ignorantiam prætexetis vos, qui clavem ſcientiæ vos habere gloriamini? Quis ex duobus illis filiis mandatum patris implevit? Reſponderunt, Primus: quia nempè ſolis verbis reſtiterat primùm patris imperio, re ipſa autem illi paruerat: alter verò verbis quidem paratum ſe exhibuerat ad obediendum patri, reipſa verò mandatum ejus ſpreverat.

Dicit illis Jeſus: Amen dico vobis, quia publicani & meritrices præcedent vos in Regnum Dei. Viri ava- C ritiâ & rapinis, feminæ luxuriâ infames, vobis excluſis, in Regnum Dei introducentur: ſive, vobis qui religionis profeſſione inſignes videri affectatis, & juſtitiam verbis promittitis, duces ſunt itineris ad Regnum cœlorum, pœnitentiæ ac virtutis ſemitam demonſtrantes, quâ gradiendum eſſet ut ad illud perveniretis. Duo S. Hilar. c. 21. in Matt. itaque Judæorum genera Chriſtus hâc parabolâ indigitat. Prior filius typus eſt plebis Judaicæ, & publicanorum ac peccatorum, qui etſi primò verbis & factis mandata Dei repulerint, poſtea tamen ad prædicationem Joannis & Chriſti reſipuerunt: poſterior filius typus eſt Scribarum & Phariſæorum, qui Legis obſervationem accuratiſſimam profitebantur, ſed eam minimè ſervarunt, neque Joannem aut Chriſtum, ſalutaribus præceptis monentem audiverunt. Hunc eſſe parabolæ ſen- D ſum apparet ex ejus applicatione ad ipſos Phariſæos & Scribas: *Venit enim ad vos Joannes in via juſtitiæ*, incedens, ſive, juſtitiæ viam vobis indicans prædicatione pœnitentiæ, & demonſtratione Meſſiæ; id eſt, mei qui vera ſum juſtitiæ via: *& non credidiſtis ei: publicani autem & meretrices crediderunt ei:* Mente ſcilicet operibuſque fidei congruentibus pœnitentes, baptiſmum ſuſcipientes; Chriſto, quem indicaverat, adhærentes; Regnum cælorum, quod proximum prædicaverat, vi factâ rapientes. *Vos autem videntes, nec pœnitentiam habuiſtis poſtea, ut crederetis ei.* Vos tam præclara ſinceræ converſionis & pœnitentiæ videntes exempla, ea ſecuti non eſtis, ſed obſtinati manſiſtis in incredulitate.

16. *Aliam Parabolam audite. Homo erat pater-* E *familiâs, qui plantavit vineam, & ſepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus eſt. Cùm autem tempus fructuum appropinquaſſet, miſit ſervos ſuos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus. Et agricolæ apprehenſis ſervis ejus, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidaverunt. Iterum miſit alios ſervos plures prioribus, & fecerunt illis ſimiliter. Noviſſimè autem miſit ad eos filium ſuum dicens: Verebuntur filium meum. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra ſe: Hic eſt heres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem ejus. Et apprehenſum ejecerunt extra vineam, & occiderunt.*

Hanc

A Hanc Parabolam hoc loco Sacerdotibus Chriſtus propoſuit, plebi verò *Lucæ* 20. id eſt, Sacerdotibus imprimis, ſed circumfuſâ & audiente plebe. Pater-familias iſte, Dei Patris typus eſt, qui mundum univerſum maximè verò humanum genus providentiâ ſuâ regit, & bonitate fovet. Vinea, Judaici populi typus, de quo ſcriptum eſt Iſaiæ 5. 7. *Vinea Domini Sabaoth domus Iſraël eſt:* & Pſalm. 79. 9. *Vineam de Ægypto tranſtuliſti, ejeciſti Gentes, & plantaſti eam.* Sepes vineæ circumdata, vel murus Urbis, vel Angelorum cuſtodia. Torcular, Altare holocauſtorum ſanguine, quaſi muſto redundans: vel lex urgens & premens, ut unuſquiſque juſtitiæ fructum referat. Turris, Arx Sion, aut Templum, de quo Micheæ 4. 8. *Et tu turris gregis nebuloſa filiæ Sion.* Vel ſepis, torcularis, & turris nominibus ſignificat ſe vineam neceſſariis omnibus inſtruxiſſe; ut meritò per Prophetam dixerit, *Quid ultra debui facere vineæ meæ, & non feci?* Sic porrò inſtructam & munitam vineam excolendam dedit Regibus, Sacerdotibus, Legis Doctoribus, Judicibus populi, ut unuſquiſque pro officio ſuo in ea laboraret: *Et peregrè profectus eſt*, non loci mutatione, qui nuſquam abeſſe poteſt, ſed quod ſubtractis admirabilibus illis præſentiæ ſuæ ſignis, quæ olim exhibuerat, cùm per ſe populum regeret, ſe tanquam abſentem geſſerit, permiſſo regimine populi ſui illorum arbitratui ac fide. Sive, *Abire videtur à vineâ, ut vinitoribus liberum operandi arbitrium relinquat.* (inquit S. Hieronymus.) Fructus, ſunt opera juſtitiæ, cultus Dei, obedientia præceptis Legis. Et tempus quidem fructuum ſemper fuit; ſed ſic peculiariter vocatur, quo nulla potuit afferri excuſatio quominus fructum ferrent. Servi ad agricolas miſſi ut fructus vineæ exigerent, ſunt Prophetæ, quos illi apprehenſos vel ceciderunt, ut Jeremiam; vel occiderunt, ut Iſaiam; vel lapidaverunt, ut Zachariam, quem interfecerunt inter Templum & Altare. *Iterum miſit alios ſervos plures prioribus*, longanimitate ſuâ certans cum illorum malitiâ, ut illos ad pœnitentiam adduceret. *Miſi ad vos* (inquit Jerem. 7. 25.) *omnes ſervos meos Prophetas per diem conſurgens diluculo:* ſed fruſtra; ſimiliter enim illos exceperunt. Quorum ſortem Apoſtolus deſcribit cap. 11. Epiſtolæ ad Hebræos, 1. verſ. 56. *Alii verò ludibria & verbera experti, inſuper & vincula & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladii mortui ſunt.* Quem verò noviſſimè ad eos miſit filium ſuum, Jeſus Chriſtus eſt, Filius Dei unigenitus: filius, non adoptione, ut juſti quique homines vel Angeli ſancti, ſed naturâ: non ſervus, ut Prophetæ, ſed Dominus unus omnium cum Patre. Nam *Moyſes quidem fidelis erat in tota domo ejus tanquam famulus, in teſtimonium eorum quæ dicenda erant: Chriſtus verò tanquam filius in domo ſua*, ut loquitur Apoſtolus. Hunc noviſſimè Deus miſit ad Judæos, ut finem Legis & Prophetarum dicens: *Verebuntur filium meum.* Ratio poſtulat ut revereantur. Quibus verbis eorum officium magis indicat, quàm rei eventum. Apud S. Lucam habetur: *Mittam Filium meum dilectum: forſitan, cùm hunc viderint, verebuntur.* Quod verbum, *forſitan*, non de ignorantiâ venit, quid enim neſciat pater-familias, qui hoc loco, ut dixi, Deus Pater intelligitur? ſed dubitationis verbum Deo tribuitur, ut humanæ jura libertatis illæſa ſervari ſignificentur. *Agricolæ autem videntes filium*, cognoſcentes ex Joannis teſtimonio, ex miraculis Jeſu ipſum eſſe Meſſiam & Filium Dei, ſed invidiâ ſe ipſos excæcantes, dixerunt intra ſe: *Hic eſt hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem ejus*; vineam ſcilicet nobis locatam: liberum merumque nobis erit in populum Iſraël dominium, cùm nunc iſte honorem noſtrum, quæſtumque prohibeat. Confer cum Joannis. 11. 47. 48. & 49. ubi Pontifices & Phariſæi coacto Concilio dixiſſe referuntur: *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem. Unus autem ex ipſis, Caiphas nomine,*

S. Hieron. in hunc locum.

Iſaiæ 5. 4.

Heb. 3. 5. 6.

S. Hieron. in hunc locum.

cùm eſſet Pontifex anni illius dixit eis: Vos neſcitis quidquam: nec cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Apprehenſum igitur Chriſtum Dei Filium *ejecerunt extra vineam*, id eſt, extra civitatem Jeruſalem, *extra caſtra*, tanquam alienum à Regno Iſraël, adeòque populi communione indignum. Confer cum Apoſtolo, ad Hebræos, cap. 13. 12. 13. ſcribente: *Propter quod & Jeſus ut ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Exeamus igitur ad eum extra caſtra, improperium ejus portantes.*

17. *Cùm ergo venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?* Interrogat eos Dominus, non quòd ignoret quid reſponſuri ſint, ſed ut propria reſponſione damnentur. *Aiunt illi: Malos malè perdet: & vineam ſuam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus ſuis.* B Malos malâ morte plectet, excidetque: (quod excidium Judæis per Titum Imp. Romanum illatum eſt) & cultum ſuum, verbum promiſſionis, Regnum Dei, ad Gentes transferet: vel, Eccleſiam ſuam ex reliquiis Iſraël & Gentibus congregatam, Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus excolendam & regendam tradet, qui fructum ipſi reddent ſtatutis atque opportunis temporibus. Hæc verba, *Malos malè perdet*, &c. Sacerdotibus & Senioribus populi tribuit S. Matthæus: SS. verò Marcus & Lucas ipſi Chriſto tribuunt. Quo audito, ipſos reſpondiſſe S. Lucas obſervat: *Abſit.* Tam infauſtum omen Deus à nobis avertat. Facilè autem conciliantur Evangeliſtæ, ſi Sacerdotes id primò reſpondiſſe dicamus, ut Matthæus narrat: deinde Chriſtum eorum reſponſum approbaſſe, ita tamen ut ipſis exitium C illud inferendum ſignificaret, quia Dei Filium, ſe ipſum nempè, qui illos alloquebatur, brevì erant occiſuri. Chriſtus verò Prophetæ teſtimonio id futurum confirmavit.

18. Dicit illis Jeſus: *Nunquam legiſtis in Scripturis: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli? A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris?* Pſalmum citat, quem ipſi de Meſſiæ rebus ſcriptum intelligebant. Mutatâ porrò metaphorâ, confirmat quod prædixit. Iidem enim ſunt ædificantes, qui ſuperiùs agricolarum nomine ſunt deſignati; idem ædificium, quod vinea; idem lapis reprobatus, qui filius ſeu hæres occiſus. Ædificantes igitur hoc loco, ſunt Sacerdotes ac Principes populi, qui docendo, regendoque Synagogam, Dei domum ædificabant. Quo ſenſu & Apoſtolus ſe *ſapientem architectum* vocat: ipſum verò populum, *Dei agriculturam, Dei ædificationem.* Lapis quem reprobaverunt ac rejecerunt Sacerdotes & Phariſæi, ut ineptum & inutilem, Chriſtus eſt: lapis dictus, & fundamentum cui ſpiritale Eccleſiæ ædificium totum innititur, & à quo ſtabilem firmitatem accipit: Lapis qui duos Eccleſiæ parietes, Judaicum ſcilicet populum ac Gentilem, in ſe ipſo indiſſolubili juncturâ connectit. Lapis ille à Sacerdotibus Judæorum, Phariſæis & Scribis reprobatus, *factus eſt in caput anguli*: ſpiritalis ædificii lapis præcipuus, & honoratiſſimus, Eccleſiæ caput & ſuſtentaculum. Tam admirabilis rerum converſio non humana induſtriâ aut virtute, ſed Dei potentiâ facta eſt. Hic eſt de quo E Iſaiæ 28. 16. ſcriptum eſt: *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretioſum*, De hoc S. Petrus confidenter ſcribit Epiſt. 1. cap. 2. 4. & ſeq. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum, & ipſi tanquam lapides vivi ſuperædificamini, domus ſpiritualis, Sacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo per Jeſum Chriſtum: propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem ſummum, angularem, electum, pretioſum: & qui crediderit in eum non confundetur. Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem, lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis*

Marci 12. 9.

Lucæ 21. 16.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 69. in Matt.

Pſal. 117.

S. Hieron. in c. 21. Matt.

1. Cor. 3. 10.

offenſionis, & petra ſcandali, his qui offendunt verbo, nec credunt, in quo & poſiti ſunt. A

19. *Ideo dico vobis: Quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus.* Ideo, quia hunc lapidem reprobaſtis, quia filium & hæredem patris-familiâs ad vos miſſum, mox ejicietis extra vineam, & occidetis, auferetur à vobis regnum Dei, apud vos ampliùs non regnabit Deus, non eritis ampliùs Populus ejus; auferentur à vobis Scripturæ Sanctæ, notitia divinæ Legis, verbum Dei, doctrina Evangelii mei; auferentur (inquam) à vobis omnibus, tam à Sacerdotibus, Judicibus, Legiſperitis, Phariſæis, ceu totius mali auctoribus, quàm à plebe pariter degenere & impia: *& dabitur genti facienti fructus ejus*: ad Gentes transferetur gratuitâ Dei gratiâ vocandas, quæ fructus Regno Dei convenientes, fructus bonorum B operum, fructus juſtitiæ, fructus Spiritûs edant. Confer cum *Actuum* 13. 46. & *Rom.* 11. 25. & *ſeq.*

20. *Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur: Super quem verò ceciderit, conteret eum.* Qui in lapidem iſtum impinget, cui Chriſtus adhuc in terra ambulanti & viventi offenſioni erit & ſcandalo, quod fit ab illis qui in Chriſtum non credunt; vel cùm in eum crediderint, deſerunt, vel malè vivendo contemnunt; & injuriis afficiunt, *confringetur*, ſive conquaſſabitur; id eſt, lapidi non nocebit, ſed ſibi ipſi graviſſimum damnum inferet, inſtar vaſis figuli ſupra grande ſaxum cadentis vel ad illud illiſi: non tamen omnino conteretur, quandiu in hoc mundo vivit; reparari enim poterit per pœnitentiam ad ſalutem. *Super quem* verò pondere ſuo ex alto *ceciderit* lapis iſte, ſuper quem Chriſtus toto pondere iræ ſuæ ac ultionis incubuerit, quod fiet cùm veniet incredulis & impiis, omnibuſque in peccato ſuo morientibus deſuper in judicio cum pœna perditionis, *conteret eum*, tam funditùs peribit, quàm vas fragile, in quod ſaxum ingens ex loco ſublimi devolvitur, ita ut nulla ſpes reparationis illi ſuperſit. *Non enim reſurgent impii in judicio, neque peccatores in concilio juſtorum*: non reſurgent (inquam) ad gloriam, ſed ad ſupplicium æternum: & erunt *tanquam pulvis quem projicit ventus à facie terræ.*

S. Auguſt. lib. 1. Quæſt. Evangel. Quæſt. 30

Pſal. 13.

12. *Et cùm audiſſent Principes Sacerdotum & Phariſæi Parabolas ejus, cognoverunt quòd de ipſis diceret.* Parabolas illas ac minas ſententiaſque Chriſti contra ſe dirigi intelligebant: ideo in ipſum manus injicere meditabantur ut eum occiderent: quod tamen nondum auſi ſunt exſequi popularis tumultus metu, quia plebs ipſum venerabatur ut Prophetam. *Et quærentes eum tenere, timuerunt turbam; quoniam ſicut Prophetam eum habebant.*

Senſus Moralis.

1. **E**T *cùm appropinquaſſent Jeroſolymis, & veniſſent Bethphage ad montem Oliveti, tunc Jeſus miſit duos Diſcipulos, dicens eis: Ite in caſtellum quod contra vos eſt, & ſtatim invenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea: ſolvite, & adducite mihi, &c.* Ingreſſus triumphalis Chriſti Hieroſolyma, figura eſt Regni ejus in Eccleſia & in animis fidelium ac juſtorum. Ingreditur pompâ humili, apparatu modeſto, in Urbem in qua poſt dies aliquot morte crucis afficiendus eſt. Morte ſcilicet ſuâ regnabit, humiliatione vincet, cruce triumphabit de mundo, peccato, & diabolo. Aſina alligata cum pullo, duplicis populi typi ſunt; Judaici, jugo Legis aſſueti; & Gentilis, qui jugum illud non tulit. Ex utroque congregata eſt Eccleſia: ad utrumque Chriſtus Apoſtolos ſuos miſit, ut eos à jugo Legis, & à vinculis peccatorum ſolverent, traditâ ſibi ab ipſo poteſtate ligandi atque ſolvendi ſuper terram, eoſque D ad ipſum Dominum adducerent, triumpho gratiæ ejus ſerrituros. S. Marcus pullum dixit ligatum ante januam, quia *Extra Chriſtum quicumque eſt, foris eſt in via: qui autem in Chriſto eſt, foris non eſt.* In tranſitu, addidit, *ubi nullius certa poſſeſſio, non præſepe, non alimenta, non ſtabulum. Miſera ſervitus cui vagum jus eſt, plures enim Dominos habet, qui unum non habet. Alieni alligant ut poſſideant; iſte ſolvit, ut teneat: vehementiora enim dona novit eſſe, quàm vincula.* Solvite, & adducite mihi. *Non poterat ſolvi, niſi juſſu Domini: ſolvit eum manus Apoſtolica: talis actus, talis vita, talis gratia. Eſto talis, ut & tu poſſis ligatos ſolvere.* Diſcipuli verò cùm ſolverunt pullum, numquid ſuis verbis uſi ſunt? Minimè: ſed dixerunt ſicut dixerat illis Jeſus; ut agnoſcas quòd *Non ſuo ſermone, ſed Dei* E *verbo; nec proprio, ſed Chriſti nomine fidem populis infudere gentilibus, atque adverſariæ poteſtates quæ ſibi nationum obſequia vindicabant, mandato ceſſere divino.* Sacerdotes quibus ſacra illa ſolvendi animas & ad Chriſtum adducendi provincia commiſſa eſt, Dei legem ac verbum accuratè & fideliter ſequi debent, ejuſque unius, non hominum judicia in divina illa functione vereri. Spoliare ſe debent propriis veſtimentis temporalibus commodis & utilitatibus renuntiare, quæſtum non arbitrari pietatem; quæ ſua non quærere, ſed quæ Chriſti ſunt; omnia arbitrari ut ſtercora, ut animas Chriſto lucrifaciant, ad eumque ut Regem ſuum ſuſcipiendum diſponant: illarum tegere peccata inviolabili ſilentio; fragilitatem affectu compatiente; pudorem præ- C veniente charitate, ut Chriſti jugum ferre aſſueſcant. *Et impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua: & eum deſuper ſedere fecerunt.* Veſtimenta *virtutes ſunt*, quibus Apoſtoli credentium animas emolliunt & adornant, ut Chriſtum geſtent, à quo & portantur. *Diſce geſtare Chriſtum, quoniam priùs te ille geſtabat, cum paſtor errantem reduceret ovem: Diſce eſſe ſub Chriſto, ut poſſis eſſe ſupra mundum. Non quicumque facilè vehit Chriſtum, ſed ille qui poteſt dicere:* Incurvatus *& humiliatus ſum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei.* Nec animo ſolùm ſed & corpore Chriſtum portare debemus, duplici illa parte per jumentum utrumque adumbratâ, quarum una ſervit Legi Dei, altera Legi peccati. Servitutis illius infelicis vincula juſſu ſuo gratiaque ſolvet Chriſtus, & membra quæ ſervierunt iniquitati, ſervire faciet juſtitiæ in ſanctificationem. Sic adimplebitur quod monet Apoſtolus: *Glorificate & portate Deum in corpore veſtro.*

S. Ambroſ lib. 9. in Lucam.

S. Ambroſ.

1. Cor. 6. 20.

2. *Plurima autem turba ſtraverunt veſtimenta ſua in via: alii autem cædebant ramos de arboribus & ſternebant in via.* Ut Chriſtum Regem ſequi poſſimus, via Sanctorum veſtimentis ſtrata eſt, Apoſtolorum & martyrum exemplis munita; in his figendum eſt veſtigium *Ut tu ſine offenſione gradiaris, Diſcipuli Domini amictu ſe proprii corporis exuentes, inter adverſa turbarum viam tibi ſuo ſtravere martyrio.* Arborum rami, id eſt, mundi vanitas & inanis gloria reſecanda eſt & calcanda, ut velut novæ arbores ex vetuſtis, non ſteriles ramos, ſed fructuoſos germinare poſſimus. *Jam ſecuris ad radices arborum poſita eſt, quæ ſub adventus Domini ſalutaris infœcunda ſuccidat, & infructuoſarum inanem gloriam Gentium ſolo ſternat, fidelium pedibus proterendam; ut renovatæ mentis ſpiritu nationes, velut novellarum arborum ſtirpes de vetuſtis poſſint germinare caudicibus.* Palmarum ramos turbam accepiſſe, & obviam Jeſu proceſſiſſe, ſcribit S. Joannes, ut illius nempe victoriam de mundo & diabolo honorarent. Palma juſtitiæ victricis ſymbolum eſt. *Juſtus* enim *ut palma florebit.* Ideo adventante Chriſto, *erigebantur jam ſupra humeros hominum vexilla juſtitiæ, & inſignia triumphorum.*

S. Ambroſ ibid.

3. *Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant dicentes: Hoſanna filio David: Benedictus qui venit in nomine Domini: Hoſanna in altiſſimis.* Turbæ præcedentes & ſequentes, Judaicum Gentilemque populum deſignant. *Præceſſit quippe Ju-*

S. Gregor. M. Hom. 17. in Ezechielem.

daicus populus, ſecutus eſt Gentilis. Et quia omnes ele-
cti, ſive qui in Judæa eſſe potuerunt, ſive qui nunc in
Eccleſia exiſtunt, in Mediatorem Dei & hominum cre-
diderunt, & credunt, qui præeunt & ſequuntur, Hoſan-
na clamant. Hoſanna, *Latinâ linguâ*, Salva nos, *dici-*
tur. Ab ipſo enim ſalutem & priores quæſierunt, &
præſentes quærunt, & benedictum qui venit in nomine
Domini confitentur, quoniam una ſpes, una fides eſt præ-
cedentium atque ſequentium populorum. Nam ſicut illi
exſpectatâ Paſſione ac Reſurrectione ejus ſanati ſunt,
ita nos præterita Paſſione illius ac permanenti in ſæcula
Reſurrectione ſalvamur. Quem enim priores noſtri ex
Judaico populo crediderunt atque amaverunt venturum,
eum nos & veniſſe credimus & amamus, ejuſque deſi-
derio accendimur, ut eum facie ad faciem contemple-
mur.

4. Hic ingreſſus Regis eſt, Victoris, Victimæ pro
Pſal. 67. 25. totius Mundi peccatis immolandæ. *Ingreſſus Dei mei,*
Regis mei qui eſt in Sancto. Sic Propheticum oraculum
impletur: *Dicite, filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi*
manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & pullum ſubjugalis.
Non ſolùm Rex eſt, ſed Rex noſter, omniumque ho-
minum & Angelorum. *Rex noſter ante ſæcula*, qui in
plenitudine temporum *operatus eſt ſalutem in medio ter-*
ræ. Rex jure nativitatis, utpotè Regis æterni filius.
Pſal. 71. Unde. Propheta canit: *Deus judicium tuum Regi da,*
& juſtitiam tuam filio Regis: judicare populum tuum in ju-
ſtitia, & pauperes tuos in judicio, &c. Rex jure hære-
ditatis: *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion*
Pſal. 2. *montem ſanctum ejus, prædicans præceptum ejus...... Po-*
ſtula à me & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſ-
ſeſſionem tuam terminos terræ. Rex jure victoriæ, prin-
cipem enim hujus mundi foras expulit, fortem arma-
tum vicit ipſe fortior, univerſa ejus arma abſtulit in
Lucæ 11. quibus confidebat, & ſpolia ejus diſtribuit: A terra ex-
Coloſſ. 2. 15. altatus, omnia ad ſe traxit, *Exſpolians principatus &*
poteſtates traduxit confidenter, palam triumphans illos in
ſemetipſo Rex noſter eſt emptionis jure: nos enim pre-
Apocal. 1. tioſo ſanguine ſuo redemit, & *fecit nos Regnum & Sa-*
cerdotes Deo & Patri ſuo, Princeps Regum terræ. Rex
noſter eſt jure electionis: ipſum enim in baptiſmo elegi-
mus, & fidelitatem atque obedientiam legibus ejus ſpo-
Pſal. 43. 5. pondimus ac vovimus: *Tu es ipſe Rex meus & Deus*
meus..... Teſtes vos eſtis, quia ipſi elegeritis Dominum ut
ſerviatis ei. Ecce Rex tuus venit tibi. *Totus mihi datus,*
Joſue 24. 22. *totus meos expenſus in uſus*; (inquit S. Bernardus)
Venit tibi. *Se naſcens dedit ſocium, conveſcens in edu-*
lium, ſe moriens in pretium, ſe regnans dat in præ-
mium. Sui ipſius præ hominum amore prodigus fuit.
Pertranſiit benefaciendo & ſanando omnes. Seipſum dedit
redemptionem pro omnibus. Venit tibi Mansuetus,
nihil aliud deſiderans quàm in cordibus hominum reg-
nare, nihil ab eis exigens præter amorem, leges illis
imponens adeò faciles, adeò ſuaves, ut amando im-
pleantur: *Ama, & fac quod vis.* Apud ipſum non eſt
perſonarum acceptio; non divites pauperibus, non no-
biles ignobilibus, non doctos imperitis, non Principes
ſubditis anteponit: *Omnibus æqualis, omnibus Rex* (in-
quit Tertullianus.) Ecce Rex tuus venit tibi manſue-
S. Auguſt. Tract. 51. in Joann. tus. *Quid fuit Domino Regem eſſe Iſraël? Quid magnum*
fuit Regi ſæculorum Regem fieri hominum? Non enim Rex
Iſraël Chriſtus ad exigendum tributum, vel ad exercitum
ferro armandum, hoſteſque viſibiliter debellandos: ſed Rex
Iſraël quòd mentes regat, quòd in æternum conſulat, quòd
in Regnum cœlorum credentes, ſperantes, amanteſque per-
ducat. Dei ergo Filius æqualis Patri, Verbum per quod
facta ſunt omnia, quòd Rex voluit eſſe Iſraël, dignatio
eſt, non promotio: miſerationis indicium, non poteſtatis
augmentum. Venit manſuetus ad illos qui ſunt in per-
niciem ipſius conjurati, & cogitant quomodo ipſum
interficiant.

Non ſolùm ut Rex, ſed ut victor & triumphator in-
greditur, qui de ſe ipſo dixit: *Confidite, ego vici Mun-*
dum. Sed victoria ejus completa non eſt, niſi & in nobis
A mundum, peccatum, cupiditates, diabolumque vin-
cat, ut & nos per ipſum, in ipſoque vincamus, qui eſt
fortitudo noſtra: ut *non regnet peccatum in noſtro mortali* Rom. 6. 12. & c. 5. 21.
corpore, ad obediendum concupiſcentiis ejus: ſed ſicut pecca-
tum regnavit in mortem; ita & gratia regnet per juſti-
tiam in vitam æternam, per Jeſum Chriſtum Dominum
noſtrum. Nihil igitur gratiæ ejus reſiſtat in nobis, ni-
hil hoſtibus faveat. Victoriæ illius cooperemur; in
ejus caſtris, ſub crucis ejus vexillo fortiter dimicemus, ſi
ex beatorum illorum pugilum numero eſſe velimus, qui
in cœleſti Jeruſalem ſtant in conſpectu Agni amicti ſto-
lis albis, *& palmæ in manibus eorum*, & clamant: *Sa-*
lus Deo noſtro qui ſedet ſuper thronum, & Agno.

Ingreditur denique ut victima, ut Agnus paucos infra
dies immolandus. Salutem, quam vox *Hoſanna* ſignifi-
cat, aliter non dabit. *Uſque ad Paſſionem effectus eſt vi-*
B *ctima* (inquit Tertullianus.) Ingreſſus ille velut ſacri-
ficii præludium, quaſi victimæ præparatio eſt, via ad
crucem, progreſſus ad mortem. Qui hodie clamant,
Hoſanna filio David, brevì clamabunt, *Crucifigatur*:
Brevì ipſum Barabæ ſeditioſo ac homicidæ poſtponent,
qui veſtimenta ſua ſternunt incedenti, propriis ipſum ve-
ſtimentis exuent ut flagelletur & crucifigatur: qui bene-
dictum prædicant, contumeliis, opprobriis & blaſphe-
miis laceſſent: qui ramos arborum cædunt honoris cau-
sâ, illum in arbore ſuſpendent, claviſque configent in
medio latronum. Quot Chriſtiani nunc Chriſtum ado-
rant, ſequuntur, laudant, ut Regem ſuum ac victorem
colunt, qui paulò poſt ipſum deſerunt & *rurſus cruci-*
figunt in ſemetipſis?

Venit ſedens ſuper aſinam, & pullum ſubjugalis Pau- S. Joannes Chryſoſt. Hom. 67.
C pere illo & humili apparatu oſtendit, Regnum ſuum
non eſſe de hoc mundo. Eò magnificentior eſt ejus
ingreſſus, quo Mundi magnificentiam, faſtumque con-
temnit, & contemptum ejus exemplo ſuo docet. *Simul*
& Prophetias adimplebat, & dogmata veritatis trade-
bat, & vivendi præcepta exemplis firmabat. Regulas enim
nobis præbet, ne majora quàm neceſſarius uſus exigat,
requiramus. Itaque quando etiam naſcebatur, non ma-
gnificas ædes, non locupletem matrem, ſed pauperrimam
& fabro deſponſatam elegit, & in tugurio naſcitur, &
in præſepio ponitur. Sic Diſcipulos non oratores aut ſa-
pientes, nec genere aut fortunâ claros, ſed inopes valde
atque ignotos. Menſa ejus hordeaceis quandoque panibus,
nonnumquam quos Diſcipuli è foro emerent, referta erat.
Recumbebat præterea in fœno: veſtes viles, nec conditio-
nem vulgi excedentes induebatur. Domum nullam habe-
D *bat. Pedibus iter faciebat, & ita faciebat, ut labore*
quandoque conficeretur. Non in ſede, nec in pulvinari,
ſed in ipſa ſuperficie terræ, modò quidem in monte, mo-
dò verò apud fontem ſolus ſedebat, & mulierem Sama-
ritanam alloquebatur. Mediocritatem in omni vivendi
ratione conſtituit, ut quouſque progrediendum eſſet non
ignoraremus. Quibus etiam nunc quoniam jumentis opus
eſſe imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit,
ne aut equis aut mulis junctis ſublimes feramur, ſed aſi-
no, quando res cogit, inſidere, neque ulteriùs progredi,
ſed ubique neceſſitatis uſum terminare. Ecce Rex tuus
venit tibi manſuetus, aſcendens ſuper aſinam, & pul-
E lum ſubjugalis: *non currus, ut Reges cæteri agens, non*
vectigalia exigens, non elatus tumore; non ſatellitibus ſti-
patus, ſed magnam undique monſtrans humilitatem.

5. *Et cùm intraſſet Jeroſolymam, commota eſt uni-*
verſa civitas, dicens, quis eſt hic? Naſcente Jeſu, ad
Magorum adventum commotus eſt Herodes, & omnis
Jeroſolyma cum illo: triumphante Jeſu, ad illius in-
greſſum commota eſt univerſa civitas. Hujus commotio-
nis cauſa, Sacerdotum, Phariſæorum, & Scribarum in-
vidia, cæterorum infidelitas. Quid mirum ſi commo-
veantur impii, præſente Rege, qui eorum vitia & cupi-
ditates improbat & arguit? Quid mirum ſi commovea-
tur Mundus reprobus præſente Judice, qui ipſius errores,
pravoſque mores damnat? Sic turbantur impii, cùm ſe-
vera veritas ipſis prædicatur, cùm arguuntur, & ad offi-

S. Auguſt. cium compelluntur. *Veritatem amant lucentem, oderunt eam redarguentem*: & Dei, Chriſtique ac Myſteriorum ejus, poſt tot beneficia, poſt tot miracula adeò ſunt immemores, ut adhuc quærant *quis ſit*, quaſi illum numquam noſſent: *Quis eſt hic?* Ad Chriſti ingreſſum commovetur & turbatur fidelis anima, ſed alia ratione. Salutari ſcilicet timore concutitur & configitur ad pœnitentiam. Commoventur etiam juſti piis affectibus ad
Luc. 1. Chriſti adventum, ſicut turbata eſt Maria, cùm ab Angelo
Cantic. 3. & 9. gratiâ plena ſalutata eſt; ſicut commota eſt, turbataque Sponſa ad vocem cœleſtis Sponſi, ut ipſum quæreret, amaretque ferventiùs.

6. *Et intravit Jeſus in Templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes & ementes in Templo; & menſas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit. Et dicit eis: Scriptum eſt: Domus mea domus orationis vocabitur: Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.* Cogita quàm gravia peccata ſint profanantium verum B Templum Dei, ſcilicet Eccleſiam, quam acquiſivit ſanguine ſuo, rerum ſacrarum nundinatione, ſimoniacis beneficiorum reſignationibus & permutationibus fraudulentis, quæſtu & avaritia ſpecie religionis velata Dignitatum & Beneficiorum Eccleſiaſticorum impetratione per obſequia & adulationes; collationibus, nominationibus electionibus alio intuitu factis quàm gloriæ
S. Ambroſ. Enarrat. in Pſal. 1. Dei, & utilitatis Eccleſiæ. *Has Cathedras de Templo Salvator ejecit eorum qui ſe honore jactarent, primatus quærerent dignitatum: eorum qui Sacerdotio vel primatu honoris uterentur ad quæſtum: eorum qui indulgentes gulæ, nequaquam debitam continentiæ præſtarent cuſtodiam.* Et ejiciebat omnes vendentes & ementes in Templo. *Deus Templum ſuum non mercatoris vult eſſe diverſorium,* C *ſed domicilium ſanctitatis. Generaliter docuit ſæculares à Dei Templo abeſſe debere contractus.* Et Cathedras
S. Ambroſ. lib. 9. in Lucam. n. 19. vendentium columbas evertit. *Admonet dominici forma baptiſmatis, quando deſcendit Spiritus Sanctus in columba, typo ejectorum de Templo hujuſmodi mercatorum, in Eccleſia Dei conſortium eos habere non poſſe, qui Sancti*
Matt 10. 8. *Spiritûs gratiam nundinentur.* Gratis enim, *inquit*, ac-
Act. 8. 20. cepiſtis, gratis date. *Denique Simoni, qui ſanctificandi munus pretio in ſe putavit poſſe conferri, reſpondit Petrus,* PECUNIA *tua tecum ſit in perditionem: quoniam donum Dei exiſtimaſti pecuniâ poſſideri. Non eſt tibi pars neque ſors in ſermone iſto. Cor enim tuum non eſt rectum coram Deo.* Cathedras vendentium columbas evertit. *Qui in Templo Dei columbas vendere præſumpſe-*
S. Gregor. M. lib. 5. Epiſt. 7. *runt, eorum Deo judice cathedræ ceciderunt. Qui error* D *in ſubditis cum augmento propagatur. Nam eo ipſo quòd quiſque ad ſacrum Ordinem perducitur, jam in ipſâ provectûs ſui radice vitiatus, paratus eſt aliis vendere quod emit...... Cùm Sacerdotalis Ordo intus cecidit, foris quoque diu ſtare non poterit.*

7. *Domus mea domus orationis vocabitur, & vos feciſtis illam ſpeluncam latronum.* Si Templo typico tanta debebatur reverentia, quanta debetur Templo verò; ſcilicet Eccleſiæ, in qua non Arca fœderis, ſed Chriſtus Jeſus verus Deus in Euchariſtiæ Sacramento realiter præſens adoratur? Indignatus eſt Chriſtus negotiatoribus, quòd licitis alioquin commerciis in Domo Patris ſui vacarent: & facto quaſi flagello de funiculis, eos
Pſal. 68. Joan. 2. 17. ejecit, zelo gloriæ Dei ſuccenſus, ſicut ſcriptum eſt: E *Zelus domus tuæ comedit me.* Iram ultionemque divinam metuant & in hoc ſæculo, & in futuro, qui Templorum Chriſtianorum ſanctitatem violare non verentur immodeſtiis ſuis, impudicis aſpectibus & colloquiis,
S. Joannes Chryſoſt. Hom. 74. in Matt. luxu, vanitate. *Eccleſia nihil differt à foro; & ſi non ſit dictu audacius, fortè nec à fornice aut proſtibulo.* Tantùm abeſt ut mulieres in Templo Sancto Dei velent ca-
Tertull. lib. de cultu muliebri. put propter Angelos, ut potiùs *propter mutuum videre ac videri*, pompas omnes mundi muliebris proferant in publicum. *Fode parietem, videbis abominationes majores,*
Ezech. 8. *.... Ecce ibi mulieres ſedentes plangebant Adonidem.* Quid de hypocritis dicam, qui ſolam ſpeciem pietatis habentes, virtutem autem ejus abnegantes, cupiditatum &

A vitiorum omnis generis idola in corde ſuo colunt, etiam cùm in Templo verſantur? *Et ecce omnis ſimilitudo reptilium & animalium, abominatio & univerſa idola domûs Iſraël depicta erant in pariete in circuitu per totum. Et ſeptuaginta viri de ſenioribus domûs Iſraël, & Jezonias filius Saphan ſtabat in medio eorum, ſtantium ante picturas: & unuſquiſque habebat thuribulum in manu ſua: & vapor nebulæ de thure conſurgebat.* Nec abominationum finis. Ibi Sacerdotes dorſa vertentes contra Templum Domini, & faciem ad Orientem, adorantes ad ortum ſolis; qui ſcilicet ſacrum Miniſterium implere non curant, qui in Eccleſiis ac Beneficiis ſuis non reſident, ſed in Aulas Principum maximam anni partem manent, favorem aucupari, beneficia congerere in ſacrorum Canonum contemptum geſtiunt. *Aulæ magis quàm Eccleſiæ Sacerdotes*, abuſu bonorum ac redituum S. Athan.
Eccleſiæ, quæ *patrimonia pauperum, oblationes fidelium, pretia peccatorum*, à Patribus & conſiliis meritò appellantur, domum Dei in ſpeluncam latronum convertentes. *Inter veſtibulum & Altare quaſi viginti quinque viri, dorſa habentes contra Templum Domini, & facies ad Orientem, & adorabant ad ortum ſolis.* Sacrilegos illos Templi ſui violatores Deus zelotes ab Eccleſia ſuâ inviſibiliter ejiciet, à corpore ſuo penitùs ſegregabit, in æternum abſcindet. *Numquid leve eſt hoc domui Juda, ut facerent abominationes iſtas, quas fecerunt hîc; quia replentes terram iniquitate, converſi ſunt ad irritandum me? Ergo & ego faciam in furore: non parcet oculus meus, nec miſerebor: & cùm clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.*

8. *Domus mea domus orationis vocabitur.* Quamvis in omni loco Deus orari poſſit ac debeat, qui ubique præſens eſt, quemdam tamen ſpeciatim ad id deſtinatum conſecratumque locum ſibi Dominus elegit, ad quem Fideles conveniant, ejus Majeſtati ſupplicaturi; non quòd ipſe loco indigeat, ſed ut nos per corporalem domum, quæ *Domus orationis*, & *Domus Dei* ſingulari quadam ratione dicitur, & in qua omnia ad pietatem provocant, ad ferventiùs orandum excitet. Quòd ſi Templum Salomonis Deus ſanctificavit, ibique oculos ſuos & cor ſuum futurum promiſit, ut populi ſui preces exaudiret: ſi Apoſtoli accepto etiam Spiritu Sancto, Templum illud orationis gratiâ frequentant, multò magis Templis noſtris benedicit, in quibus Jeſu Chriſti Corpus 3. Reg. 8. & 9.
offertur, conſecratur, ſumitur, aſſervatur. Si *Ubi duo* Act. 2. & 3.
vel tres congregati ſunt in nomine Chriſti, ipſe *in medio eorum eſt:* Multò magis cùm tota ad eum orandum & Tertull.
laudandum convenit Eccleſia. Major certè vis eſt ora- Apolog.
tionis, quæ à multis offertur Deo in domo ejus. *Coimus* 39.
ad Deum, quaſi manu-facta precationibus ambiamus. Hæc vis Deo grata eſt.

Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum, *Eccleſias vel potiùs Templa atque Altaria Dei, minori reverentiâ quidam* Salvianus
habent, quàm cujuſlibet minimi ac municipalis judicis lib. 3. de
domum. Siquidem intra januas non modò illuſtrium Po- Gubernatione Dei
teſtatum, ſed etiam Præſidum aut Præpoſitorum, non omnes paſſim intrare præſumunt; niſi quos aut Judex vocaverit, aut negotium traxerit, aut ipſa honoris proprii dignitas introire permiſerit: ita ut ſi quiſpiam fuerit inſolenter ingreſſus, aut cædatur, aut propellatur, aut aliqua verecundia, atque exiſtimationis ſuæ labe mulctetur. In Templa autem vel potiùs ſacraria atque Altaria Dei paſſim omnes ſordidi ac flagitioſi ſine ulla penitus reverentia ſacri Honoris irrumpunt: Non quia non omnes ad exorandum Deum currere debeant, ſed quia qui ingreditur ad placandum, non debet egredi ad exacerbandum. Neque enim ejuſdem officii eſt indulgentiam poſcere, & iracundiam provocare. Novum ſiquidem monſtri genus eſt: eadem pene omnes faciunt, quæ feciſſe ſe plangunt. Et qui intrant Eccleſiaſticam Domum ut mala antiqua defleant, exeunt; & quid dico, exeunt? in ipſis pene hæc orationibus ſuis ac ſupplicationibus moliuntur. Aliud quippè ora hominum, aliud

corda agunt : & dum verbis præterita mala plangunt, ſenſu futura meditantur : ac ſic oratio eorum auctrix eſt magis criminum, quàm exoratrix. Ut vera illa in eis Scripturæ maledictio impleatur ; ut de oratione ipſa exeant condemnati, & oratio eorum fiat in peccatum. Denique ſi vult quiſpiam ſcire quid in Templo hujuſmodi homines cogitaverint, videat quid ſequatur : ſequidem conſummatis ſolemnitatibus ſacris, ſtatim ad conſuetudinaria omnes ſtudia diſcurrunt : alii ſcilicet ut furentur, alii ut inebrientur, alii ut fornicentur ; ut evidenter appareat hoc eos eſſe meditatos, dum intra Templum ſunt, quod poſtquam egreſſi fuerint, exſequuntur.

Domus mea domus orationis vocabitur : & vos feciſtis illam ſpeluncam latronum. *Quod de Eccleſiis diximus, unuſquiſque de ſe intelligat. Dicit enim Apoſtolus:* Vos eſtis templum Dei, & Spiritus Sanctus habitat in vobis. *Non ſit in domo pectoris noſtri negotiatio, non ementium vendentiumque commercia, non donorum cupiditas ; ne ingrediatur Jeſus iratus & rigidus, & non aliter mundet templum ſuum, niſi flagello adhibito ; ut de ſpelunca latronum, & de domo negotiationis, domum faciat orationis.*

S. Hieron. inc. 21. Matt.

9. *Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in Templo, & ſanavit eos.* In Templo Dei, in Eccleſia, quotidie cæci illuminantur, claudi ſanantur, & greſſus eorum diriguntur verbo Dei, Sacramentis, Sacroſancto Sacrificio Corporis & Sanguinis Chriſti, precibus Sacerdotum, omniumque Chriſtianorum juſtè ac piè viventium, quibus ipſis gratia medicinalis Chriſti Salvatoris impetratur.

10. *Videntes autem Principes Sacerdotum & Scribæ, mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in Templo, & dicentes, Hoſanna Filio David, indignati ſunt.* Cæcitas & obſtinatio Sacerdotum & Doctorum, plerumque ſunt avaritiæ, ambitionis, ſuperbiæ & invidiæ, quibus deditiſunt, effectus. Qui gloriam & opus Dei promovere magis tenentur ex officio, ipſum plerumque acriùs & pertinaciùs impediunt. *Et dixerunt ei, Audis quid iſti dicunt ? Jeſus autem dixit eis : Utique numquam audiſtis, Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem ?* Qui ſimplicitate & innocentia morum pueris ſimiles ſunt, Deo perfectam laudem canunt, à Spiritu Sancto in eorum ore formatam. Non alios poſſumus hic intelligere infantes atque lactentes, quàm eos quibus dicit Apoſtolus, *Tamquam parvulis in Chriſto lac vobis potum*
» *dedi, non eſcam.* Quos ſignificabant illi qui Dominum
» præcedebant laudantes. Non ait autem, *Feciſti*, ſed,
» *perfeciſti laudem.* Sunt enim in Eccleſiis etiam hi qui
» non jam lacte potantur, ſed veſcuntur cibo, quos idem
» Apoſtolus ſignificat dicens, *Sapientiam loquimur inter*
» *perfectos :* ſed non ex his ſolis perficiuntur Eccleſiæ ;
» quia ſi ſoli eſſent, non conſuleretur generi humano. Con-
» ſulitur autem cùm illi quoque nondum capaces cogni-
» tionis rerum ſpiritalium atque æternarum, nutriuntur fi-
» de temporalis hiſtoriæ, quæ pro ſalute noſtra poſt Pa-
» triarchas & Prophetas, ab excellentiſſima Dei Virtute
» atque Sapientia ſuſcepti hominis ſacramento adminiſtra-
» ta eſt, in qua ſalus eſt omni credenti : ut auctoritate com-
» motus, præceptis inſerviat, quibus purgatus unuſquiſ-
» que, & in charitate radicatus atque fundatus, poſſit cur-
» rere cum ſanctis, non jam parvulus in lacte, ſed juvenis
» in cibo, comprehendere latitudinem, longitudinem, al-
» titudinem & profundum, ſcire etiam ſupereminentem
» ſcientiam charitatis Chriſti.

1. Cor. 3. S. Aug. Enarr. in Pſal. 8. 1. Cor. 2. 6.

11. *Et videns fici arborem unam ſecus viam, venit ad eam : & nihil invenit in ea niſi folia tantùm, & ait illi : Numquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum. Et areſacta eſt continuò ficulnea. Et videntes Diſcipuli mirati ſunt, dicentes : Quomodo continuò aruit ?* Quid arbor fecerat, fructum non afferendo ? Quæ culpa arboris infœcunditas ? Sed ſunt qui fructum voluntate dare non poſſunt. *Illorum eſt culpa ſterilitas, quorum fœcunditas eſt voluntas.* Erant ergo Judæi habentes verba Legis, & facta non habentes, pleni foliis & fructus non ferentes. Venis ad Judæos, & apud eos invenis omnia eloquia Prophetarum : ſed iſta folia ſunt. Chriſtus eſurit, fructum quærit ; ſed ideo in eis fructum non invenit, quia ſe in eis non invenit. *Non enim habet fructum, qui non habet Chriſtum. Non autem habet Chriſtum, qui Chriſti non tenet unitatem, qui non habet charitatem.* Fructus *autem ſpiritûs charitas.* ..... Arbor ſecùs viam, Chriſtianus mundi tentationibus expoſitus ; ſola verba, inania promiſſa, ſterilia deſideria, fidem ſine operibus Chriſto exhibens. *Virtutes ſine fide, folia ſunt : videntur virere, ſed prodeſſe non poſſunt. Agitantur vento, quia non habent fundamentum. Quanti Gentiles habent miſericordiam, habent ſobrietatem : ſed fructum non habent, quia fidem non habent ? Labuntur citò folia, ubi ventus flaverit. Et aliqui Judæi habent caſtimoniam, ſedulitatem in lectione multam, & diligentiam : ſed ſine fructu ſunt, & verſantur ut folia. Hæc fortè ſunt folia, quæ Salvator in illa ficu reperit, ſed fructum non invenit.* Chriſti maledictionem timeat Chriſtianus, qui fructus bonorum operum non profert, æternam metuat ariditatem, igne æterno damnandam, ſi Chriſtus ſalutem noſtram eſuriens, fidem operibus bonis deſtitutam in illo inveniat, cùm gratiarum & donorum ſuorum fructus exiget in hora mortis. Tempus fructuum, vita præſens eſt. *Paſcamus hìc Chriſtum bene vivendo, & paſcet nos in æternum nobis vivere donando.*

S. Auguſt. ſerm. 98. aliàs 44. de Verbis Domini. c. 3. Idem ſerm. 89. aliàs 9. inter edit. ex Mſ. Carthuſiæ Majoris. Galat. 5. 22. S. Ambroſ. Enarrat. in Pſal. 1. n. 41. S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 127.

12. *Reſpondens autem Jeſus, ait eis : Amen dico vobis : Si habueritis fidem, & non hæſitaveritis, non ſolùm de ficulnea facietis, ſed & ſi monti huic dixeritis, Tolle, & jacta te in mare, fiet. Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Mons diaboli typus eſt. Chriſtianæ igitur fidei firmitati perfectam de diabolo victoriam Chriſtus Dominus promittit. *O ingens fidei præmium, cujus merito in tantum poteſtas credentium extollitur, ut judicaturi univerſos, pari ſeveritatis ſententiâ in damnationem ſæculi diaboli celſitudinem molemque demergant.* Vel aliter : Arbor gens Judæa, arbor ſterilis, reprobata, arida. Mons, Chriſtus ; Mare, ſæculum hoc omnibus Gentibus. Apoſtoli in Actibus Apoſtolorum loquuntur ad Judæos contradicentes, & verbo veritatis reſiſtentes, hoc eſt, folia habentes, & fructum non habentes, & dicunt illis : *Vobis primùm oportebat annuntiare verbum Dei : ſed quoniam repellitis illud :* Prophetarum verba loquimini, & non agnoſcitis quem prænuntiarunt Prophetæ, hoc eſt, folia habentes : *ecce convertimur ad Gentes.* Hoc enim etiam per Prophetam prædictum eſt : *Ecce poſui te in lucem Gentium, ut ſis ſalus mea ab extremis terræ.* Ecce aruit arbor ; & Chriſtus ad Gentes, mons tranſlatus in mare.

S. Hilar. in c. 21. Matt. S. Auguſt. ſerm. 89.

Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis. *Fides fons orationis, nec poteſt ire rivus ubi caput aquæ ſiccatur. Ergo ut oremus, credamus ; & ut ipſa non deficiat fides qua oramus, oremus. Fides fundit orationem, fuſa oratio impetrat ipſi fidei firmitatem.*

S. Auguſt. ſerm. 115 aliàs 36. de Verbis Domini.

13. *Et cùm veniſſet in Templum, acceſſerunt ad eum docentem Principes Sacerdotum & Seniores populi dicentes : In qua poteſtate hæc facis : Reſpondens Jeſus dixit eis : Baptiſmus Joannis unde erat, &c. At illi cogitabant inter ſe dicentes ; Si dixerimus, E cœlo, dicet nobis, Quare ergo non credidiſtis illi ? Si autem dixerimus, Ex hominibus timemus turbam : omnes enim habebant Joannem ſicut Prophetam.* Quod Chriſtus Sacerdotum & ſeniorum quæſtionem altera quæſtione cludat, non eſt aſtutiæ, ſed ſummæ ſapientiæ. Dei ſapientia omnem ſæculi prudentiam confundit, omnem hominum malitiam evertit. Pia & laudabilis eſt induſtria, quæ malas artes repellit impiorum aut ſuperborum hominum, qui fidei aut pietatis progreſſum impedire nituntur ; aut Eccleſiaſticam Diſciplinam, morumque emendationem prohibere litibus quas legitimis Paſtoribus intentant ; quaſi juriſdictionem uſurpent, aut eâ abutantur. *In qua poteſtate hæc facis ?* Sed quantumvis invidiâ aut alio pravo affectu ſanctis conſiliis, conatibus & ſtatutis Prælatorum adverſentur exteriùs, iniquitatem ipſi ſuam interdum agnoſ-

cunt, turbantur intus & diſſecantur cogitationibus ſuis, A propriæque conſcientiæ judicio damnantur. Malis artibus utuntur ut Superiorum ſuorum juriſdictionem; & impoſitam ab iis diſciplinam declinent & excutiant: & pejora molirentur adversùs veritatem & juſtitiam, niſi plebem timerent, niſi hominum judicia magis quàm

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 68. Dei vererentur. *Si dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam.* Perſpicis cordis eorum perverſitatem? (inquit S. Joannes Chryſoſt.) *Deum ubique contemnunt, & cuncta propter homines peragunt. Nam & Joannem, non quia tantum virum vererentur, ſed multitudinis opinione perterriti metuebant. Chriſto quoque ipſi propter homines, ne minores viderentur, credere nolebant: omnia denique hinc eorum mala oriebantur.* Duæ januæ peccati, amor & timor mundi.

14. *Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum dixit: Fili,* B *vade hodie, operare in vinea mea. Ille autem reſpondens, ait: Nolo. Poſtea autem pœnitentiâ motus, abiit. Accedens autem ad alterum, dixit ſimiliter. At ille reſpondens ait: Eo, Domine, & non ivit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus.* Primò dicitur Gentilium populo per naturalis legis noti-

S. Hieron. in c. 21. Matt. Exod. 24. tiam; *Vade & operare in vinea mea*; hoc eſt, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* Qui ſuperbè reſpondit, *Nolo.* Poſtea verò in adventu Salvatoris, actâ pœnitentiâ, operatus eſt in vinea Dei, & ſermonis contumaciam labore correxit. Secundus autem filius, populus Judæorum eſt, qui reſpondit Moyſi: *Omnia quæcumque dixerit Dominus, faciemus*: & non ivit in vineam, quia interfecto patris-familiâs filio, ſe putavit hæredem... Juſtitia Chriſtiana in promiſſis inanibus & oſtentatione C zeli ſtudiique ardentis ad Legem Dei obſervandam poſita non eſt, ſed in ejus obſervantia humili, accuratâ,

Rom. 2. 13 perſeverante. *Non enim auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur.* Duæ dumtaxat ad cœlum viæ, innocentia & pœnitentia. Qui innocentiam amiſerunt violando Legem Dei, ſolâ pœ-

S. Ambroſ. lib. 2. de Pœnit. c. 10. nitentiâ voluntatem ejus implent. Sed (inquit Sanctus Ambroſius) *Faciliùs inveni, qui innocentiam ſervaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam. Renunciandum ſæculo eſt; ſomno ipſi minùs indulgendum, quàm natura poſtulat, interpellandus eſt gemitibus, interrumpendus eſt ſuſpiriis, ſequeſtrandus orationibus: vivendum ita ut vitali huic moriamur uſui, ſe ipſum ſibi homo abneget, & totus mutetur: ſicut quemdam* D *adoleſcentem fabulæ ferunt propter amores meretricios peregrè profectum, & abolito amore regreſſum, poſtea veteri occurriſſe dilectæ, quæ ubi ſe non interpellavit, mirata putaverit non recognitam, rurſus occurrens dixerit, Ego ſum; reſponderit ille: ſed ego non ſum ego.* Sic mutetur neceſſe eſt filius contumax, qui priùs jubenti patri ut in vinea ſua operaretur, ut legem ſuam ſervaret, ut animam ſuam omni virtutum genere excoleret, ſuperbè reſpondit, *Nolo.* Contumaciam obedientiâ, negligentiam diligentiâ & vigilantiâ, languorem fervore compenſet. Siquidem ſanctos imitari non poteſt, qui innocentiâ vitæ ad mortem uſque conſtanter ſervatâ, ad Regnum cœlorum pervenerunt; vel illos imitetur, qui illud pœnitentiâ rapuerunt, ne cum Phariſæis E audiat: *Venit enim ad vos Joannes in via juſtitiæ, & non credidiſtis ei: publicani autem & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes, nec pœnitentiam habuiſtis poſtea, ut crederetis ei.* Converſio publicanorum & meretricum, magnum ſolatium eſt inſignium peccatorum, ſi & ipſi Deo ad pœnitentiam vocanti pareant: ſed Sacerdotum Judaicorum, Phariſæorum & Legiſperitorum qui Chriſtum ipſum prædicatorem audiebant, & miracula innumera videbant operantem, cæcitas & obſtinatio, timorem incutere debet iis, qui dignitate ſuâ vel doctrinâ elati, necnon Phariſaica juſtitiæ ſpecie, à

S. Auguſt. lib. 8 Confeſſ. c. 8. viâ Regni cœlorum aberrant avaritiâ ſuâ, ambitione, ſuperbiâ, invidiâ, aliiſque vitiis occultis. *Quid patimur? Quid eſt hoc? Quid audiſti?* (inquiebat Auguſtinus Alypio ſuo) *ſurgunt indocti, & cœlum rapiunt, & nos doctrinis noſtris, ſine corde ecce volutamur in carne & ſanguine. An quia præceſſerunt pudet ſequi, & non pudet nec ſaltem ſequi?*

15. *Homo erat pater-familiâs, qui plantavit vineam &c.* Plantata eſt vinea, lege datâ in cordibus Judæorum. Miſſi ſunt Prophetæ, quærentes fructum, “ bonam vitam eorum; Prophetæ ab eis contumeliis af- “ fecti & occiſi ſunt. Miſſus eſt & Chriſtus unicus Filius “ Patris-familiâs; & ipſum occiderunt hæredem, & ideo perdiderunt hæreditatem. In contrarium eis vertit malum conſilium. *Ut poſſiderent, occiderunt: & quia occiderunt, perdiderunt.* Vinea eſt & Eccleſia, vinea electa, quam Chriſtus acquiſivit & emit pretio magno, ſanguine ſuo. Sæpè illam munivit, ſcilicet fide quâ diſcernitur à Judæorum Synagogis, & conventiculis Hæreticorum. Illam torculari inſtruxit, ſcilicet Sacramentis & Sacrificio, quibus Chriſti Sanguis & virtus Paſſionis ejus diffluit. Turri ipſam protegit, præſentiâ ſuâ uſque ad conſummationem ſæculi, virtute nominis ſui, adversùs quam infernorum portæ ac vires prævalere non poſſunt. Agricolæ, Paſtores. Regio longinqua, cœlum, quò Chriſtus aſcendit, poſtquam Apoſtolos miſit. Sed & agricola quiſque vineæ Dei, id eſt, animæ ſuæ, quam Deus plantavit, quam Chriſtus Sanguine ſuo rigavit, eique per Spiritûs Sancti, gratiarumque illius ac donorum ſubminiſtrationem, incrementum dedit. Fructus à nobis jure exſpectat & exigit myſteriis ſuis, verbo ſuo, exemplis ſuis ac miraculis. Sed heu! ingrati, Judæiſque pejores, Chriſtum è corde noſtro ejicimus, & quantùm in nobis eſt, occidimus, *Rurſum crucifigentes Filium Dei.* Heb. 6. 6. Eò graviora ſunt Chriſtianorum peccata, eòque gravior ipſos manet damnatio, quò majores gratias receperunt. Ad ipſos magis quàm ad Judæos dirigitur illa Dei per Prophetam querela: *Quid eſt quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei?* Iſaiæ 5. 4. & ſeqq. *An quod exſpectavi ut faceret uvas, & fecit labruſcas? Et nunc oſtendam vobis quid ego faciam vineæ meæ: Auferam ſepem ejus, & erit in direptionem: diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem. Et ponam eam deſertam: non putabitur, & non fodietur: & aſcendent vepres & ſpinæ: & nubibus mandabo ne pluant ſuper eam imbrem.... Exſpectavi ut faceret judicium, & ecce iniquitas: & juſtitiam, & ecce clamor.* A Deo deſeri, ejuſque gratiis, verbo, Sacramentis privari, atque dæmonibus in direptionem permitti, metuendum maximè ſupplicium eſt, æternæque damnationi proximum: ſic enim à Deo derelicti peccatoris finis, interitus & æterna combuſtio. Nam, ut ait Apoſtolus, *Terra ſæpè venientem ſuper ſe bibens imbrem,* Heb. 6. 7. *& generans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo. Proferens autem ſpinas ac tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima, cujus conſummatio in combuſtionem.* Nam (ut S. Hie- S. Hieron. in c. 5. Iſai. ronymus interpretatur) *Tollitur Dei auxilium ab iis qui indigni ſunt: ut, quia non ſenſerunt Deum per beneficia, ſentiant per ſupplicia.*

S. Aug. ſerm. 87 aliàs 19. de Verbis Domini c. 2.

16. *Dicit illis Jeſus: Numquam legiſtis in Scripturis: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli: A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris: ideo dico vobis, Quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus.* Incarnatio Verbi Dei, opus Domini eſt, voluntate Patris, cooperante Spiritu Sancto, à Filio ipſo carnem noſtram aſſumente peractum. Chriſtum Jeſum prædeſtinatum Filium Dei in virtute, Judæi rejecerunt & crucifixerunt: Pater à mortuis ſuſcitavit: caput & fundamentum Eccleſiæ ſuæ conſtituit: pacem noſtram, *qui fecit utraque unum, & medium parietem* Epheſ. 2. 14. & ſeqq. *maceriæ ſolvens, inimicitias in carne ſua: legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in ſemetipſo in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo. Superædificati ſumus ſuper*

fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu: in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in Templum Sanctum Domino. Verùm ſi Judæorum infidelitatem & malitiam imitemur, ſi Chriſtum contemnamus, & injuriis afficiamus malè vivendo, non ut decet cives Sanctorum, domeſticos Dei, membra Chriſti, Templa Spiritûs Sancti; juſto Dei judicio auferetur à nobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus; gratiæ ſuæ dona Deus à nobis auferet, aliiſque tradet, qui fideliter coope-

A rando, pœnitentiæ ac bonorum operum fructus facient. 3 *Auguſt. ſerm. 91. aliàs de Tempore 234.*

17. *Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur; ſuper quem verò ceciderit conteret eum.* Quando enim in eum offenditur, humilis jacet: *Jacendo humilis, quaſſat offendentem, veniendo excelſus conterit ſuperbientem.* Jam ergo Judæi illâ offenſione quaſſati ſunt: reſtat ut ejus præclaro adventu etiam conterantur; niſi fortè, cùm vivunt, agnoverint, ne moriantur. Patiens enim eſt Deus, & illos quotidie invitat ad fidem.

CAPUT XXII.

Senſus Litteralis.

I. Et *reſpondens Jeſus, dixit iterum in Parabolis eis, dicens: Simile factum eſt Regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio ſuo.* Perrexit Jeſus in ſermone, novam illis proponens Parabolam. Simile quid accidit in parando Regno cœlorum, ſive in colligenda ex hominibus Eccleſia, in qua Deus Regnum ſuum inchoat in terris, poſtea completurus in cœlis; ac ſi Rex quiſpiam nuptiale convivium pararet filio ſuo uxorem ducenti. *Et miſit ſervos ſuos vocare invitatos ad nuptias, & noluerunt venire.* Miſit ſervos ſuos, ut eos qui priùs invitati fuerant ad nuptias, certiores facerent de hora & die præſtitutis. At illi convivio adeſſe noluerunt. *Iterum miſit alios ſervos, dicens: Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei, & altilia occiſa ſunt; venite ad nuptias:* Humanitatis, amoriſque ſui novum dedit argumentum, miſſis aliis ſervis, qui rurſus ipſos ad nuptiale convivium omni ciborum genere ſplendidè inſtructum nomine ſuo invitarent: *Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam ſuam, alius verò ad negotiationem ſuam.* Sibi factum honorem parvi fecerunt, & rei familiaris curam, compendiaque ſua nuptiarum gaudio prœpoſuerunt: *Reliqui verò tenuerunt ſervos ejus, & contumeliis affectos occiderunt.* Servos ejus in carcerem truſerunt, & contumeliis affectos morti tradiderunt immaniter ingrati. *Rex autem cùm audiſſet, iratus eſt, & miſſis exercitibus ſuis, perdidit homicidas illos,* internecione delevit, *& civitatem illorum ſuccendit. Tunc ait ſervis ſuis: Nuptiæ quidem paratæ ſunt,* nuptiale convivium inſtructum eſt: *Sed qui invitati erant, non fuerunt digni:* eo honore ſe indignos præſtiterunt. *Ite ergo ad exitus viarum,* in compita, plateaſque publicas, & quoſcumque inveneritis pauperes, viatores, nullo facto diſcrimine gentis, generis, conditionis, *vocate ad nuptias. Et egreſſi ſervi ejus in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt,* ex omni hominum genere, nullo facto delectu, *bonos & malos,* honeſtos & ſordidos, dignos & indignos: *& impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium,* & locus nuptialis convivii impletus eſt hominibus, qui ad menſam Regis accubuerunt. *Intravit autem Rex ut videret diſcumbentes,* ut convivas ſpectaret, utrum omnia pro nuptiarum excellentiâ, ſponſique ac ſponſæ dignitate agerentur: *& vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali:* non ornatum veſte quæ nuptias & feſtum diem deceret: *Et ait illi: Amice, quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem?* Quâ fronte in aulam & convivium nuptiarum te intruſiſti abſque ornatu nuptiis conveniente, cum veſte pannosâ & ſordidâ, quæ in meum, ſponſique & ſponſæ contemptum ac dedecus cedat? *At ille obmutuit,* ſuâ ipſe conſcientiâ damnatus. *Tunc dixit Rex miniſtris:* iis qui convivis miniſtrabant; vel, miniſtris juſtitiæ ſuæ: *Ligatis manibus,* ne ſe defendere valeat, *& pedibus ejus,* ne fugere; *mittite eum in tenebras exteriores,* extra aulam nuptialis convivii ejicite, & in carcerem obſcurum, ubi rei quaſi præſentis mortis imagine in extremam triſtitiam & deſperationem aguntur: *Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. Multi enim*

B *ſunt vocati, pauci verò electi.* Multi ita vocati ſunt, ut verè pareant vocanti, & ad nuptias veniant: pauci verò electi, ut nuptiarum gaudio fruantur, & inter amicos ſponſi numerentur. Parabolæ ſenſus obvius eſt. Rex qui fecit nuptias filio ſuo, Deus omnipotens eſt. Fecit autem nuptias Domino noſtro Jeſu Chriſto & Eccleſiæ, quæ tam ex Gentibus quàm ex Judæis congregata eſt; quam *Chriſtus dilexit, & ſe ipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam aut aliquid hujuſmodi, ſed ut ſit ſancta & immaculata.* De qua & in Apocalypſi dicitur: *Vidi ſanctam civitatem Jeruſalem novam deſcendentem de cœlo à Deo, paratam ſicut ſponſam ornatam viro ſuo..... Et venit unus de ſeptem Angelis, & locutus eſt mecum,* *S. Hieron. in c. 22. Matt. Epheſ. 5. 25. 26. 27. Apocal. 21. 2. & 9.*

C *dicens: Veni, & oſtendam tibi ſponſam uxorem Agni, &c.* Nuptiale convivium, eſt ſacer ille doctrinæ Evangelicæ, Sacramentorum, gratiarum, & ſpiritalium donorum apparatus, quibus, tanquam exquiſitis ferculis, Deus hominum animas per fidem ſibi copulatas paſcit, & beatæ vitæ gaudiis in æternum refecturus eſt. Primò vocati ad nuptias, ad Chriſti fidem, Eccleſiam, ſpiritale convivium, Judæi ſunt, fœderatus Deo Populus; quibus adventus Regni Meſſiæ primò per Moyſen & Prophetas, deinde in plenitudine temporis per Joannem & Chriſtum ipſum annuntiatus eſt, ut ſe per pœnitentiam illi Regno, nuptiiſque Regiis præpararent. Cùm autem illi ad nuptias venire, in Chriſtum credere, ejus Eccleſiæ inſeri, myſtici convivii participes fieri noluiſ-

D ſent; miſit Deus poſt mortem ac reſurrectionem Chriſti alios ſervos, duodecim Apoſtolos, & eorum adjutores, qui Judæos iterum ad prandium nuptiale invitarent, in quo ſpiritalium genus omne bonorum, ad mentes in præſenti vita reficiendas paratum eſt. Illi autem terrenarum & caducarum rerum ſtudio æterna bona poſthabentes, veritatem Evangelicam reſpuerunt. Reliqui verò miſſos ad ſe Apoſtolos contumeliis affecerunt, ut Petrum & Joannem, Paulum quoque non ſemel; & occiderunt, ut Stephanum & Jacobum utrumque. Rex autem, ſcilicet Deus optimus maximus, tantum gratiæ ſuæ contemptum, ſervorumque ſuorum contumeliam, ac cædem ulciſci decrevit, & miſſis exercitibus ſuis, ſci- *Ioſephus lib. 7. de Bello Iudaico c. 17.*

E licet Romanis, ſub Tito & Veſpaſiano Impp. homicidas illos fame, peſte, gladio delevit; & prævaricatricem civitatem ſuccendit. Cùm autem pertinaciter Evangelium ſibi annuntiatum reſpuiſſent, Deus Apoſtolos miſit in univerſum mundum, ut Gentes omnes Evangelii prædicatione ad fidem Chriſti, & ad cœleſtis convivii participationem vocarent, nemine cujuſcumque nationis, tametſi barbaræ; cujuſcumque conditionis, etſi infimæ; cujuſcumque vitæ, etſi peſſimæ, excluſo. A generali enim beneficio neminem Deus voluit ullo præjudicio excluſum. *Ite ergo ad exitus viarum, & quoſcumque inveneritis, vocate ad nuptias.* Per exitus viarum, ſignificantur hoc loco variæ Philoſophorum opiniones, & diverſi ſuperſtitionum ritus, in quos nationes relictis viis ab Adamo & Noë monſtratis deflexerant. *Deus* *Act. 14. 15.*

enim *in præteritis generationibus dimiſerat omnes gentes ingredi vias ſuas*, non miſſis ſcilicet ad eos Prophetis, ut ad Judæorum gentem facere ſolebat, cùm alioqui naturalibus teſtimoniis illos quotidie conveniret; *Benefaciens de cœlo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda* ipſorum: nec clauſus illis eſſet majoris profectûs aditus, præſertim ex quo Judæorum multiplex diſperſio orbem impleverat, & divina Lex, Prophetæ, & Pſalmi Græco ſermone legebantur. Judæorum ergo *delicto, ſalus eſt Gentibus, ut illos æmulentur*, & æmulatione ſtimulati, ac ægrè ferentes ſalutem ſibi præripi à Barbaris, ad fidem tandem convertantur eorum reliquiæ. *Quod ſi delictum illorum divitiæ ſunt mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium: quantò magis plenitudo eorum?... Cæcitas ex parte contigit in Iſraël, donec plenitudo Gentium intraret, &c.* Congregaverunt autem Apoſtoli in Eccleſiam *bonos & malos*, non qui ſe malos perſeveraturos profeſſi ſunt; ſed *malos*, ſive qui laterent probitatem ſimulantes, ſive qui jam adducti & intromiſſi in convivium nuptiarum, apparerent ſæculo verbis tantùm, non factis renunciaſſe. Sive, *bonos & malos* dictum eſt ſecundùm quamdam humanam converſationem, in qua etiam ii qui nondum crediderunt, vel laudari vel vituperari ſolent. Unde eſt etiam & illud quod Dominus monet Diſcipulos, quos ad prædicandum Evangelium primitus mittit, ut in quamcumque venerint civitatem, quærant quis illic dignus ſit, ut apud eum habitent, donec inde proficiſcantur. Profectò ille dignus, quis erit, niſi qui exiſtimatione ſuorum civium bonus habebitur? Et quis indignus, niſi qui eis malus innotuerit? Ex hoc utroque genere veniunt ad Chriſti fidem, & ſic adducuntur boni & mali: quia & illi mali à mortuis operibus pœnitentiam non recuſant. Si autem recuſant, non intrare cupientes repelluntur, ſed ab introitu ipſi aperta contradictione diſcedunt: ſic impleta eſt Eccleſia, locus nuptialis convivii. Ingreſſus Regis ut convivas ſpectet, adventum Chriſti ſignificat in Judicii die, ut examinet ac judicet quinam vocatione ſua dignè ſe geſſerint. Veſtis nuptialis, Chriſtus eſt, quem per charitatem, cæteraſque virtutes charitatis comites induimus. Nam ut Chriſtus & Sacerdos, & victima, & Altare, & Templum diverſo reſpectu vocatur, quòd iis velut typis fuerit adumbratus; ita hoc loco & ſponſus eſt, & cibus, & veſtis, diſtinctâ aptâque comparatione: Sponſus, quia Eccleſiam ſibi deſponſavit in *juſtitia, in fide, & in ſempiternum*, eamque velut novam Evam ex ſuo latere in cruce eductam ſibi copulavit; & juſtorum animas ſibi quaſi ſponſas copulat. *Deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto*; (inquit Apoſtolus) Cibus, quia Corpus & Sanguinem ſuum nobis manducandum & bibendum in menſa Euchariſtica apponit. *Qui manducat me, & ipſe vivet propter me.* Veſtis, quia nuditatem noſtram ac vitioſitatem juſtitia ſuâ tegit, non extrinſecùs dumtaxat nobis imputatâ, qua ille juſtus eſt, ſed nobis communicata, & inhærente, ut peccatis noſtris non tectis ſolummodo, ſed abſterſis & abolitis, gratia & charitate per Spiritum Sanctum in cordibus noſtris diffuſa juſti ſimus. *Induimini Dominum Jeſum Chriſtum... Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.... Deponere vos ſecundùm priſtinam converſationem veterem hominem, qui corrumpitur ſecundùm deſideria erroris. Renovamini autem ſpiritu mentis veſtræ, & induite novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis..... Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, ſecundùm imaginem ejus qui creavit illum.* Qui Chriſtum hoc modo non induit, in die judicii propriæ conſcientiæ teſtimonio convictus, interrogationi & exprobrationi Chriſti reſpondere non poterit: ſed ligatis manibus & pedibus ejicietur ex Sanctorum cætu, & à luce æterna in æternum excluſus, in tartara detrudetur.

Rom. 11. 11. 12.

S. Auguſt. lib. de Fide & Operibus c. 17.

Rom. 13. 14 Gal. 3 27 Epheſ. 4. 22. 23. 24. Coloſſ. 3. 9. 10.

2. *Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.* Multi, non ſolùm Judæi, qui venire ad Nuptias Agni, & in Chriſtum credere noluerunt; ſed etiam ex Gentibus plurimi, vocati ſunt à Deo: *pauci verò electi*, ut cœnam æternam deguſtent, ac cœleſti beatitudine fruantur; illi ſcilicet qui Chriſtum per gratiam ſanctificantem & charitatem induerunt, ac in juſtitia perſeverantes, ea quaſi nuptiali veſte ornati invenientur, cùm ad judicium veniet. Non omnes vocati, ſecundùm propoſitum ſunt vocati, ipſi ergo ſecundùm propoſitum vocati, qui electi ante conſtitutionem mundi. Omnium itaque reproborum typus eſt ille, qui veſtem nuptialem non habens, mandato Regis ejectus eſt extra aulam convivii, & miſſus in tenebras exteriores, ubi fletus, & ſtridor dentium. *Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.* Oſtendit his verbis Chriſtus, cauſam cur Gentes credant, non eſſe ipſorum præ Judæis præſtantiam, non præclaras naturæ dotes, non merita vocationem præcedentia, non quæ futura præviſa ſint à Deo, ſed Dei electionem gratuitam, ideoque non eſſe cur glorientur. Secundò, etſi Gentes in Judæorum locum ſucceſſerint, non omnes tamen ex iis ſalvos fore; quamobrem illos monet ne ſe efferant, ſed Deo dignè vivant. *Si aliqui ex ramis fracti ſunt, tu autem cùm oleaſter eſſes, inſertus es in illis, & ſocius radicis & pinguedinis olivæ factus es, noli gloriari adverſùs ramos. Dices ergo: Fracti ſunt rami ut ego inſerar: bene; propter incredulitatem fracti ſunt. Tu autem fide ſtas: noli altum ſapere, ſed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne fortè nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem, & ſeveritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, ſeveritatem: in te autem bonitatem Dei, ſi permanſeris in bonitate, alioquin & tu excideris.*

S. Auguſt. lib. de Geſtis Pelagii c. 3.

Rom. 11. 17 & ſeqq.

3. *Tunc abeuntes Phariſæi, conſilium inierunt ut caperent eum in ſermone.* Phariſæi conſpiratione facta adverſùs Jeſum, inter ſe deliberarunt quo pacto aliquod reſponſum inſidioſè ab illo elicerent, quo vel Populum, vel Cæſarem offendiſſe videretur, ut eum rerum novatarum apud Romanorum Præſidem accuſare poſſent. Confer cum *Lucæ* 20. *verſ.* 20. *Et obſervantes miſerunt inſidiatores, qui ſe juſtos ſimularent, ut caperent eum in ſermone, ut traderent illum principatui, & poteſtati Præſidis.*

4. *Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum Herodianis dicentes: Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo: non enim reſpicis perſonam hominum. Dic ergo nobis quid tibi videtur: Licet cenſum dare Cæſari, an non?* Quoſdam è diſcipulis ſuis miſerunt, quaſi Chriſto ignotos, & in Sermonibus ejus infrequentes, ut coram eis Chriſtus ſecuriùs loqueretur. Adjunxerunt autem illis milites, ſervos, ſeu domeſticos Herodis. Sic enim vocem, *Herodianos* interpretantur Evangelium Hebræum, Syriaca Verſio, Sanctus Chryſoſtomus & S. Hieronymus: vel cum iis qui Romanis tributa ſponte ſolvebant, & ſolvenda docebant, quos Phariſæi *Herodianos* vocabant, & non divino cultui deditos. Herodes enim Magnus impensè faverat Romanorum tributis, quibus olim præfuerat; cujus ſtudia imitatum Herodem Antipam ejus filium, nemo dubitaverit. Phariſæi verò favebant Judaicæ libertati, & Herodis erant adverſarii. Sanè Phariſæorum quoſdam Judam Gaulonitem ſecutos, ſenſiſſe nefas eſſe Judæis parere Poteſtati à Lege divina extraneæ, & pendere tributum, aut cenſum ſolvere, teſtes ſunt Joſephus & Euſebius. Illud ſcilicet, *Uni Deo ſervies*, ita intelligi volebant, non quaſi cum quovis imperio ſummo, puta Saülis, Davidis, Salomonis pugnaret; ſed quaſi adverſaretur imperiis profanarum Poteſtatum: quò & illud Deuteronomii 17. 15. trahebant: *Regem conſtitues quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non ſit frater tuus.* Cum Herodianis igitur diſcipulos ſuos ad Chriſtum allegarunt Phariſæi, qui eum quaſi judicem vel arbitrum controverſiæ inter eos ortæ interpellarent, num ſcilicet Cæſari ſolvendum eſſe tributum, necne: ut

S. Hieron. in c. 22. Matt.

Joſephus lib. 18. Antiq. c. 2. & Euſebius lib. 1. Hiſt. c. 5.

ut ſi ſolvendum eſſe reſponderet, ipſum plebi odioſum redderent, velut publicæ libertatis hoſtem: ſi negaret, ipſum Herodiani accuſarent ut ſeditioſum, & Romani Imperii inimicum; ut per ſummam calumniam accuſarunt coram Pilato, *Lucæ* 23. 2. *Hunc invenimus ſubvertentem gentem noſtram, & prohibentem tributum dare Cæſari.* Honorificâ autem præfatione uſi ſunt, quam tamen ab eis non reverentia, ſed adulatio inſidioſa expreſſit. *Magiſter, ſcimus quia verax es,* amator & doctor veritatis tam privatim, quàm publicè: *& viam Dei in veritate doces:* Legem divinam ac præcepta, ſecundùm quæ Deus vitam vult à nobis inſtitui, doces, tradis, exponis verè, fideliter, ſincerè, abſque omni fuco, & pravi affectûs corruptelâ: *Et non eſt tibi cura de aliquo.* Non curas aliquem, ita ut ejus gratiâ, vel odio, aut metu commotus, veritatem prodas vel diſſimules: *Non enim reſpicis perſonam hominum.* Non externam hominum ſpeciem, divitias, paupertatem, nobilitatem, ignobilitatem, potentiam, ſed unum Deum, veritatem, juſtitiam attendis. Marci 12. 14. *Nec enim vides in faciem hominum.* Lucæ 20, 21. *Et non accipis perſonam.* Non es ex iis qui metu Cæſaris aut Pontii Pilati aperire non audent quid ſentiant. *Dic ergo* nobis, quid tibi videtur de illa quæſtione quæ conſcientiam noſtram torquet, & gravem ſcrupulum nobis injicit. *Licet,* ſalvâ Religione & Lege Dei, *cenſum dare Cæſari,* homini profano & peregrino, qui à nobis extorquet quæ vult, & plura fortè deinceps extorquebit. *An non licet?* Nam aliud aliis ſentientibus, hæremus ancipites & dubii. Tu nos doce. Cenſûs nomen & ad prædiorum, & ad capitum onera refertur, ut videre eſt in Codice Juſtiniani, Tit. *De cenſibus,* ubi Cæſare cenſibus narratur remiſſum à Veſpaſiano tributum capitis. Ammianus Marcellinus de Juliano Auguſto ſcribit: *Partes eas* (Galliarum) *ingreſſus, pro capitibus ſingulis tributi nomine vicenos quidem aureos reperit flagitari; diſcedens verò ſeptenos tantùm.* Tertullianus: *Agri tributo onuſti viliores; hominum capita ſtipendio cenſa ignobiliora.* Hinc diſcimus Provincias Romani Imperii non agrorum tantùm pependiſſe tributum, ſed & humanorum capitum, extra colonias, municipia, & civitates Italici juris. Cenſûs igitur nomine hîc tributum in capita ſingula indictum, quæ Cæſaris mandato recenſita fuerant & deſcriptione comprehenſa, intelligi poteſt, ſecundùm Syriacam Verſionem: *Licet dare pecuniam capitationis Cæſari, necne?* & Perſicam: *Fas eſt ut cenſum capitis Cæſari demus, an non?* Atque hanc interpretationem firmat illud Ulpiani Leg. 3. Digeſt. De Cenſibus: *In Syriis à quatuordecim annis maſculi, à duodecim feminæ, uſque ad ſexageſimum quintum annum, tributo capitis obligantur.* Marci tamen 12. 14. & Lucæ 20. 22. *tributi* nomen ſimpliciter habetur.

5. *Cognitâ autem Jeſus nequitiâ eorum, ait: Quid me tentatis, hypocritæ? Oſtendite mihi numiſma cenſûs. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Jeſus: Cujus eſt imago hæc, & ſuperſcriptio? Dicunt ei, Cæſaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo.* Jeſus cognitâ verſutiâ & fraudulentâ hypocriſi tam Phariſæorum mittentium, quàm illorum quos ad ipſum miſerant, ait illis: Quid me inſidioſa interrogatione implicare nitimini, hypocritæ, crudele conſilium ſpecie religionis velantes? Oſtendite mihi nummum aliquem ejus monetæ, in qua tributum ſeu capitatio exigi & pendi ſolet. Obtulerunt ei denarium Romanum, argenteum. Ait illis Jeſus: Cujus eſt imago hæc, & inſcriptio nummo inciſa? Quærit autem, non quòd neſciret, ſed ut ſolutionem quæſtionis ex ipſorum verbis extorqueret. Nummus enim Tiberii Cæſaris imagine ſignatus teſtabatur illum ſummum in Judæam imperium reipſa obtinere, idque à Judæis nummo illo utentibus agnoſci. Cùm autem reſpondiſſent, imaginem & inſcriptionem Cæſaris eſſe, eorum quæſtionem ſolvit Jeſus, dicens: *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo.* Perſolvite Cæſari, non quaſi gratuitum munus, ſed quaſi debitum ratione ſupremi dominii temporalis, patrocinii ac defenſionis, pecuniam quæ tributi vel capitationis nomine vobis indicta eſt, & quæcumque Cæſariani ſunt juris. Tributi enim penſitatio non ſolùm divinæ Legi non repugnat, ſed ab ea imperatur, cùm honorem, timorem, obedientiam Principibus exhiberi præcipiat. Cæterùm, reddite etiam Deo, quæ ipſi debetis; Cæſari cenſum, Templo ſiclum perſolvite: Cæſari tributa, Deo animum, cultum, amorem ſuper omnia. *S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 71. in Matt.* At ſi quid Cæſar, aut alia Poteſtas Legi divinæ contrarium jubeat, Deo potiùs quàm hominibus parendum noveritis. Quod enim pietati ac Dei Legi adverſum eſt, non Cæſaris, ſed diaboli tributum eſt. Ita Chriſtus ſapientiſſimo reſponſo, & ſeditionis, & violatæ religionis calumniam in quæſtione inſidioſa effugit, & Poteſtatis utriuſque limites definivit. *Et audientes mirati ſunt* tam prudens reſponſum, quo nec Cæſar, nec Populus offendi poſſet: *& relicto eo abierunt.*

6. *In illo die, acceſſerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non eſſe Reſurrectionem: & interrogaverunt eum, dicentes: Magiſter, Moyſes dixit: Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. Erant autem apud nos ſeptem fratres: & primus uxore ducta, defunctus eſt, & non habens ſemen, reliquit uxorem ſuam fratri ſuo. Similiter ſecundus & tertius, uſque ad ſeptimum. Noviſſimè autem omnium & mulier defuncta eſt. In Reſurrectione ergo cujus erit de ſeptem uxor? Omnes enim habuerunt eam?* Sadducæi nullam ſubſtantiam eſſe extra Deum præter res ſenſiles contendebant, *neque Angelum, neque Spiritum:* quod illius erroris fundamentum erat, quo negabant Reſurrectionem mortuorum. Animas igitur hominum per ſe ſubſiſtere poſſe & immortales eſſe inficiabantur; & in nihilum redire corporibus deſtitutas aſſerebant. Hinc ſequebatur non eſſe Reſurrectionem, quæ permanſionem & immortalitatem animorum requirit. *Act. 23. 8* Hi quæſtionem propoſuerunt Jeſu, ex ipſa Lege Moyſis, quam ſolam recipiebant, petitam, contra Reſurrectionem & vitam æternam quam prædicabat: ex quibus dogmatibus rem abſurdam ſequi, carnales homines putabant. Magiſter, Lege Moyſis ſancitum eſt, ut ſi quis mortuus fuerit ſine liberis, frater ejus, eodem patre natus, & proximus ætate, ducat Viduam defuncti, ex qua filium procreet, qui in nomen defuncti tranſeat. Erant autem apud nos ſeptem fratres: & primus uxore ductâ defunctus eſt ſine liberis, & reliquit uxorem fratri ſuo, pari jure ac hæreditatem. Idem contigit ſecundo ac tertio, & cæteris uſque ad ſeptimum. Eamdem enim uxorem, ex qua nemo illorum prolem ſuſceperat, alter alteri reliquit; eamque ſinguli ſucceſſivè duxerunt; Legi obtemperantes. Cujus ergo erit uxor in Reſurrectione? An plures eamdem ſimul habebunt uxorem? An unus præ cæteris, cùm tamen par videatur eſſe jus omnium? Phariſæi vitam quidem felicem poſt Reſurrectionem ſperabant, ſed huic noſtræ in multis ſimilem. Unde Joſephus Phariſaicam ſententiam comparat iis quæ apud Græcos de Fortunatis Inſulis canebantur. *Grotius Annot. in Mat.* Nam bonis dari ait: *Vitam ultra Oceanum, & loca nec imbribus, nec nivibus, nec æſtibus obnoxia, ſed quæ lenis ex Oceano Zephyrus afflans mulceat.* In eundem ſenſum Horatius, Homerum ſecutus cecinit:

Nos manet Oceanus circumvagus; arva beata,
Petamus arva, divites & Inſulas.
Pleraque felices mirabimur, ut neque largis
Aquoſus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec ſiccis urantur ſemina glebis.

Hinc veriſimile videtur erudito viro, Phariſæos manſurum quoque conjugii uſum poſt Reſurrectionem ſibi perſuaſiſſe: quod Mahometes, ut plurima alia figmenta & deliria, in Alcoranum ſuum ex Traditionibus Judaicis tranſtulit. Sadducæi autem Phariſaicæ doctrinæ ac ſectæ hoſtes, Reſurrectionem à Chriſto doceri putabant ſecundùm Phariſæorum hypotheſim, ſed Chriſtus eos errare oſtendit.

6. *Reſpondens autem Jeſus ait illis: Erratis, neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei.* A Non nequitiæ, non fraudis, ut Phariſæos; ſed erroris & craſſæ intelligentiæ eos arguit, quòd Scripturas Sacras non legerent, vel malè intelligerent: nec attenderent ad virtutem infinitam & omnipotentiam Dei; quæ animis hominum extra corpora ſuſtentandis par eſt, & iiſdem iterum conjungendis cum corporibus: quo fit ut Reſurrectio impoſſibilis non ſit, nec incredibilis. Cauſam erroris duplicem Chriſtus indicat, ignorantiam ſcilicet Scripturarum, & omnipotentiæ Dei, quam ingenio ſuo metiuntur. Confer cum Marci 13. 24. *Nonnè ideo erratis, non ſcientes Scripturas, neque virtutem Dei?* Tum eorum objectioni erroneo fundamento nixæ Chriſtus reſpondet: *In Reſurrectione enim neque nubent neque nubentur; ſed erunt ſicut Angeli Dei in cælo.* In futuro illo beatitudinis ſtatu, poſt reſurrectionem corporum, neque nuptiæ erunt, B neque nuptiarum opus. Habent enim filii reſurrectionis in ſe Spiritum vivificum; ſeu vim internam ex qualitatibus gloriæ ab anima in corpus dimanantem, quæ corpus conſervet in perpetua incorruptione. Unde tale corpus non jam *animale*, ſed *ſpirituale* dicitur ab Apoſtolo. (1.Cor.15. 53.) Nam *corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem oportet, abſorpta morte in victoria.* Cùm igitur corpora iſta non ſint morti obnoxia, ſicut nec Angeli, quos omnis Scriptura commemorat, ut mirum ſit Sadducæos in tanta luce cæcutire: ſequitur nuptiis & earum uſu homines poſt Reſurrectionem non indigere, ſive ad ſobolem propagandam, ſive ut ſingulis pereuntibus univerſitas conſervetur. Confer cum Lucæ 20. 34. 35. 36. *Et ait illis Jeſus: Filii hujus ſæculi nubunt, & traduntur ad* C *nuptias: Illi verò qui digni habebuntur ſæculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores: neque enim ultra mori poterunt: æquales enim Angelis ſunt, & filii ſunt Dei; cùm ſint filii reſurrectionis.* Feminas in muliebri ſexu non reſurrecturas ſenſerunt Tertullianus lib. 1. de *cultu Fem. cap.* 2. Origenes in Matth. Edit. Huetii p. 487. Hilarius cap. 23. in Matth. quam opinionem etiam S. Hieronymo exprobrat Rufinus ex dictis ipſius in cap 5. Epiſt. ad Epheſ. Ille tamen ſeſe ab ea purgat Apol. cap. 6. & Epiſt. 27. ad Euſtoch. cap 11. S Auguſt. autem Lib. 22. De Civit. Dei, cap. 17. *Corporibus*, inquit, *vitia detrahentur, natura ſervabitur.*

7. *De reſurrectione autem mortuorum non legiſtis quod dictum eſt à Deo dicente vobis: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob? Non eſt Deus* D *mortuorum, ſed viventium.* Hoc argumento invictè probatur à Chriſto & animorum immortalitas, & reſurrectio corporum. Significatur enim his verbis Dei ad Moyſen, Deum peculiariter & eximiè eſſe Deum Abraham, Iſaac, & Jacob, ob ſingularem ſcilicet ipſorum fidem atque obedientiam; atque ipſis ſingulari quadam & præcellenti ratione benefacere. Id verò de hac vita mortali dumtaxat intelligi non poteſt, in qua commoda quidem aliqua, ſed multis incommodis permixta illis acciderunt. Multi enim improbi aut minùs probi, in Ægypto, Cananæa, & alibi, vitam haud paulò feliciùs egere. Sequitur ergo Deum ipſorum Deum fuiſſe, non ſolùm eum in terris agerent, ſed etiam cùm ad E Moyſen iſta loqueretur; ſicque ipſos fuiſſe meliore ſui parte ſuperſtites, quod probat immortalitatem animorum. Imò cùm Deus non ſit mortuorum, ſed viventium Deus & benefactor, ſequitur Abrahamum, Iſaac, & Jacob (quæ nomina non ſolùm animum ſignificant, ſed perſonam conſtantem ex animo & corpore, cui mors & vita, propriè tribuitur) ſequitur, inquam eos Dei reſpectu vivere, id eſt, decreviſſe Deum illos vitæ reddere; ex quo ſequitur reſtitutio corporum, quæ cum animabus bona, malave geſſerunt. Confer cum Lucæ 20. 37. (S. Hieron. in c. 22. Matt.) 38. *Quia verò reſurgant mortui, & Moyſes oſtendit ſecùs rubum, ſicut dicit Dominum Deum Abraham, & Deum Iſaac, & Deum Jacob. Deus autem non eſt mortuorum, ſed vivorum: omnes vivunt ei.* Confer & cum Apoſtolo cap. 11. Epiſtolæ ad Hebræos ℣. 13. & ſeqq. *Juxta fidem defuncti ſunt omnes iſti non acceptis repromiſſionibus, ſed à longè eas aſpicientes, & ſalutantes, & confitentes quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. Qui enim hæc dicunt, ſignificant ſe patriam inquirere. Et ſi quidem ipſius meminiſſent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id eſt, cæleſtem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem,* In æternum permanſuram.

8. *Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina ejus,* ſive doctrinam ejus planè cœleſtem, dicendique modum promptum, clarum, efficacem. *Phariſæi autem audientes quòd ſilentium impoſuiſſet Sadducæis*, quòd eos tacere & cedere cum dedecore coëgiſſet, *convenerunt in unum*, geſtientes de Sadducæorum confuſione, interimque novas inſidias ſtruentes Jeſu.

9. *Et interrogavit eum unus ex eis Legis Doctor*, ſive (Marci 12. 28.) *Scriba, tentans eum*, volens ampliùs experiri quàm peritus eſſet Scripturarum. Id enim innuit S. Marcus: *Acceſſit*, inquit, *unus de Scribis, qui audierat illos conquirentes, & videns quoniam bene illis reſponderit, interrogavit eum*, &c. *Magiſter, quod eſt mandatum magnum in Lege?* Maximum & *primum omnium mandatum?* (Marci 12, 28.) *Ait illi Jeſus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.* Præmittitur apud S. Marcum, ut Deuteron. 6. *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus Deus unus eſt*; primum eſt enim ut unum tantùm credamus Deum, deinde eum ex toto corde diligamus. Qui enim plures credit, amorem dividit, nec unum ex toto corde diligit. Utramque ſententiam pronunciavit Chriſtus, reſponſoque ſuo complexus eſt: ſed poſteriorem dumtaxat S. Matthæus refert, in qua prior implicitè continetur. Quòd autem præcipitur, Deum *ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente* diligendum, ſignificat nos teneri ad Deum diligendum, quantùm, poſſumus, ad illi impendendum quicquid valemus. *Diliges Dominum Deum tuum,* non effectivo dumtaxat amore, ſeu factis externis, cætera ejus mandata ſervando; ſed affectivo, & interiori actu, ac ſæpius exercendo & in vita, & in morte, & quàm frequentiùs à te fieri poteſt. Diliges Dominum Deum tuum propter ſe, ſuper omnia, & præ omnibus rebus creatis, ſi non actu ſemper (quæ beatorum felicitas eſt, ad quam currere debemus) ſaltem habitu, ut omnia tua ad honorem ejus referas, quidvis potiùs pati paratus, quàm aliquid facere quod ſancto ejus amori adverſetur. Diliges *ex toto corde*, ut tota intentio tua feratur in Deum: *ex tota* (S. Thom. ſecunda ſecundæ Q. 44. Art. 5.) *mente*, ut mens tua & intelligentia tota ſubdatur Deo maximè per fidem: *ex tota anima*, ut appetitus tuus inferior ſecundùm Deum omninò regatur. Addit S. Lucas; (Luca 10. 27.) *& ex omnibus viribus tuis:* ut omnes actus exteriores tui obediant Deo. *Hoc eſt maximum & primum mandatum:* (Prover. 23. 26.) 1. Ratione dignitatis, cùm de Deo præcipiat. 2. Ordinis naturæ, ſiquidem ex dilectione Dei manat dilectio proximi. 3. Officii, quia Deus illud præcipuè requirit: *Præbe, fili mi, cor tuum mihi.* 4. Virtutis & fœcunditatis, quia in eo omnia mandata continentur. (Rom. 13. 10.) *Plenitudo* enim *Legis eſt dilectio.* 5. Ratione finis, quia omnia mandata ad illud tamquam ad finem referuntur: (1. Tim. 1. 5.) *Finis* enim *præcepti eſt charitas.* 6. Ratione efficaciæ, quia per illius obſervantiam Deus regnat in homine, & homo Deo intimè conjungitur.

10. *Secundùm autem ſimile eſt huic*, officio; cùm dilectionem pariter præcipiat: amplitudine; cùm omnia ſecundæ tabulæ præcepta pariter contineat, ut illud primæ, *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Diliges*, interno affectu, quem & externis indiciis atque effectis comprobabis: *Proximum tuum*, omnem hominem, utpotè tibi conjunctum naturæ ſocietate, ad imaginem Dei pariter conditum, felicitatis æternæ pariter capacem. *Sicut te ipſum.* Similiter ac te diliges, verè & ſincerè, ac propter Deum, non propter tua commoda. Confer cum Rom. 13. 10. & ſeqq. *Qui diligit proximum, legem*

implevit. Nam non adulterabis : Non occides : Non furaberis : Non falſum teſtimonium dices : & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur : Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo Legis eſt dilectio.

11. *In his duobus mandatis univerſa Lex pendet, & Prophetæ.* In his duobus ſita eſt, & ad hæc duo collineat univerſa Lex & Doctrina Prophetarum. Ad hunc finem refertur quicquid Lex præcipit, quicquid Prophetæ docuerunt ad morum emendationem pertinens. In his firmitatem & conſiſtentiam habent univerſa quæ in Lege & Prophetis continentur, iis appenſa ſunt, & in iis hærent, numquam inde divellantur. Metaphora ſumpta eſt à rebus ſuſpenſis, quæ quandiu non demuntur, hærent in ea re cui appenſæ ſunt, ibique firmitatem & conſiſtentiam ſuam habent; ut Iſaiæ 20. 24. & 25. Vel, univerſa Lex & Prophetæ ad hæc duo mandata tradenda, inculcanda & firmanda conſpirant.

12. *Congregatis autem Phariſæis, interrogavit eos Jeſus, dicens : Quid vobis videtur de Chriſto ? Cujus filius eſt? Dicunt ei : David. Ait illis : Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens : Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis : donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum ? Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus eſt ?* Quid de Chriſto cenſetis, de Meſſia vobis promiſſo ? Vobiſne hominis filius videtur, an Dei ? Reſponderunt, *David :* ex Iſaiæ vaticinio quo tanquam notiſſimo Gabriel Archangelus myſterium Incarnationis Mariæ annuntians uſus eſt. Sed Meſſiam Davidis filium eſſe ita intelligebant non ſolùm Judæorum vulgus, ſed etiam Phariſæi & Legiſperiti, ut magnificentiùs de illo nihil ſentirent, quàm terrenum Regem fore de ſtirpe Davidica, inter adoptionis divinæ filios Deo chariſſimum, qui Judæos diſperſos in temporalem aſſereret libertatem, Regnum Davidis collapſum reſtitueret, & uſque ad terræ fines, debellatis Gentibus dilataret. Hunc igitur errorem Chriſtus corrigit prolato Pſalmi 109. oraculo, quem quidem Pſalmum de Meſſia vaticinari certiſſimum erat apud Judæos. Quomodo ergo David Spiritûs Sancti afflatu vocat eum Dominum, dicens : *Dixit Dominus*, Deus Pater, *Domino meo*, Chriſto : *Sede à dextris meis* : Sede ad dextram meam ut æqualis mihi agnoſcaris naturâ, majeſtate, gloriâ, imperio, etiam donec omnem vim tibi adverſam, Gentiles, Judæos, Regna, Imperia, mortem ipſam, dæmones ita tibi ſubjiciam, ut inſtar ſcabelli eos conculces & proteras. Hinc invictè probatur Chriſti divinitas. Unde Apoſtolus ad Hebræos ſcribens cap. 1. hoc eos urget argumento : *Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te ? . . . Ad quem autem Angelorum dixit aliquando : Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum ?* Verbum *donec*, exprimit illud tempus, quo maximè videri poterat Chriſtus ad Dei dexteram non ſedere, tempus ſcilicet quo mortalem vitam egit in terris, diſpenſationem à Patre ſibi traditam exercens; & intelligendum relinquit abſque dubio poſtea ſeſſurum. Non enim *præſentium promiſſio eſt futurorum exceptio.* Confer cum Apoſtolo ad Hebræos 10. 12. *In ſempiternum ſedet in dextera Dei, de cætero exſpectans donec ponantur inimici ejus ſcabellum pedum ejus.* Et 1. ad Corinthios 15. 24. *Deinde finis; cùm tradiderit Regnum Deo & Patri, cùm evacuaverit omnem Principatum & poteſtatem, & virtutem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus. Noviſſima autem inimica deſtruetur mors : Omnia enim ſubjecit ſub pedibus ejus.* Et tamen in æternum regnaturum, & Regni ejus nullum finem fore, Prophetæ & Evangelium teſtantur. Quanquam autem conſtitutum ad dexteram Patris in cœleſtibus poſt Reſurrectionem Apoſtolus ſcribat, *Epheſ.* 1. 20. quia tunc res fieri dicitur Scripturæ phraſi cùm innoteſcit : ipſâ tamen Incarnatione Chriſtus æqualem Patri gloriam accepit, poſt Reſurrectionem Aſcenſionemque ſuam in cœlos gentibus omnibus declarandam. Philipp. 2. 6. *Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens . . . . Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen : ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum : & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.*

Iſaiæ 9. 7. — Hebr. 1. 5. 13. — S. Baſilius Hom. 25.

Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus eſt? Quomodo hæc conſiſtunt ? Si Chriſtus merus homo eſt, ut vos cenſetis errantes, ſi ita ſit filius David, ut non ſit etiam naturâ Filius Dei, quomodo David vocat eum Dominum ? *Quomodo*, cum dicit, *verbum quærentis eſt, non negantis : tanquam ſi hoc eis diceret, Bene quidem dicitis Chriſtum filium David, ſed ipſe David Dominum eum dicit; quem ille dicit Dominum, quomodo eſt Filius?* Dicerent Judæi, ſi contra Evangelium corda non clauderent; quoniam *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum:* ecce quomodo eſt Dominus David. Sed quia *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis*, ecce quomodo eſt Filius David. Sed neſcientes obmutuerunt, nec ore ſaltem clauſo aures aperuerunt, ut quod reſpondere non potuerunt interrogati, noſſent edocti. *Et nemo poterat ei reſpondere verbum : neque auſus fuit quiſquam ex illa die eum amplius interrogare.*

Senſus Moralis.

S. Greg. M. Hom. 38. in Evang.

I. Simile *factum eſt Regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio ſuo*, &c. Tunc Deus Pater Deo Filio ſuo nuptias fecit, quando hunc in utero Virginis humanæ naturæ conjunxit. Filio nuptias fecit, cùm ei per Incarnationis Myſterium Sanctam Eccleſiam ſociavit. Uterus autem genitricis Virginis, hujus ſponſi thalamus fuit. Unde & Pſalmiſta dicit : *In ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo.* Tanquam ſponſus quippè de thalamo ſuo proceſſit, quia ad conjungendam ſibi Eccleſiam incarnatus Deus de incorrupto utero Virginis exivit. Miſit ergo ſervos ſuos, ut ad iſtas nuptias amicos invitarent. Miſit ſemel, miſit iterum; quia Incarnationis Dominicæ Prædicatores, & priùs Prophetas, & poſtmodum Apoſtolos fecit. Bis itaque ſervos ad invitandum miſit : quia Incarnationem Unigeniti & per Prophetas dixit futuram, & per Apoſtolos nunciavit factam.

Judæi primùm, deinde Gentiles ad fidem Incarnationis vocati ſunt. Filius Dei non ſolùm cum Eccleſia ſua, ſed cum anima uniuſcujuſque noſtrûm nuptias contrahit, ut cum illo per fidem & charitatem conjungamur. Nuptiale illud fœdus Dei cum anima juſti initur in via, conſummatur in patria. Nullam ex ſe dotem affert ſponſo, cùm pauper ipſa ſit, nullaque propria bona habeat; ſed eam donis ſuis auget ſponſus, divitiis gratiarum ſuarum cumulat; magnifica & pretioſa promiſſa illi donat, ut divinæ ſit conſors naturæ. *Per quem maxima & pretioſa nobis promiſſa donavit ; ut per hæc efficiamini divinæ conſortes naturæ.* Sacrum illud fœdus æternum eſſe debet. Per Deum non ſtat quin æternum ſit, ſi fideles ipſi ſimus, ſi ab ejus amore non deficiamus, ſi non abeat anima noſtra poſt amatores multos, ac ſpiritaliter fornicetur; ſed amore caſto ſemper adhæreat cœleſti Sponſo. *Neminem Deus deſerit, niſi priùs ab eo deſeratur. . . . . Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet* infidelitate ſua. Tria nuptiarum bona in hoc myſtico connubio inveniantur, *fides, proles, Sacramentum.* Fides, ut nullum ſit adulterium ; Sacramentum, ut nullum ſit divortium ; proles fructuſque nuptiarum, ſint opera virtutum. Ad iſtas nuptias invitatur homo, non cogitur : ne-

2 Petri 2, 4. — S. Auguſt. — Concil. Trid.

mo enim credere, & diligere Deum, ipſique hoc modo conjungi poteſt, niſi volens. Maxima pars hominum divinam vocationem negligit, cùm exteriorem, tum interiorem, voluptatibus ſæculi illecta, lucris temporalibus addicta. *Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam ſuam, alius verò ad negotiationem ſuam.* In villam ire (inquit S. Gregorius) eſt labori terreno immoderatè incumbere; in negotiationem verò ire, eſt actionum ſæcularium lucris inhiare. *Quia enim alius intentus labori terreno, alius verò mundi hujus actionibus deditus, Myſterium Incarnationis Dominicæ penſare, & ſecundùm illud vivere diſſimulat, quaſi ad villam vel negotium pergens venire ad Regis nuptias recuſat.* Et plerumque, quod eſt gravius, nonnulli vocantis gratiam non ſolùm reſpuunt, ſed etiam perſequuntur, vim Prædicatoribus & Doctoribus veritatis inferentes, aut ipſis inſidias ſtruentes. *Reliqui verò tenuerunt ſervos ejus, & contumeliis affectos.* At Deus ultionum Dominus *perdit homicidas illos.* Homicidas perdit, quia perſequentes interimit. Civitatem eorum ſuccendit, quia illorum non ſolùm animæ, ſed & caro quoque in qua habitaverant, æterna gehennæ flamma cruciatur. Mundus ipſe quem dilexerunt, in die judicii igne conflagrabit. *Miſſis* verò *exercitibus ſuis* extinxiſſe homicidas dicitur, quia in hominibus omne judicium per Angelos exhibetur.

S. Gregor. M. Hom. 38. in Evang.

2. *Tunc ait ſervis ſuis: Nuptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui invitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum & quoſcumque inveneritis, vocate ad Nuptias.* Nuptiæ paratæ ſunt omnibus, gratia Chriſti omnibus oblata: nemo à cœleſti convivio, niſi indignus excluditur, licèt nemo per ſe dignus ſit qui ad illud admittatur. Ne convivium nuptiale fruſtra paratum eſſet, Judæis venire renuentibus ſubſtitutæ ſunt Gentes: peſſimis Chriſtianis gratiâ Dei abuſis alii ſubſtituuntur operanti Deo fideliter cooperaturi. *Verbum meum quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum,* (ait Dominus) ſi apud hos fructum non referat, quem volui, ad alios transferetur, qui ferant. Auferetur *à vobis Regnum Dei* (inquit Chriſtus) *& dabitur genti facienti fructum ejus..... Tene* igitur *quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Magis rei ſunt Chriſtiani, qui cùm guſtaverint cœleſte convivium, incomparabiles illius delicias faſtidiunt, quàm Judæi qui non cognoverunt. *Qui invitantem ſe contemni conſpicit, Regis filii ſui nuptias vacuas non habebit. Ad alios mittit, quia etſi apud aliquos laborat, quandoque tamen ſermo Dei inventurus eſt ubi requieſcat.*

Iſaiæ 55.
Apocal. 3. 11.
S. Gregor M. Hom. 38.

3. *Et egreſſi ſunt ſervi ejus in vias, & congregaverunt omnes quos invenerunt, malos & bonos: & impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium.* Apparatus Menſæ Dominicæ omnium eſt voluntati propoſitus. Intereſt autem quomodo quis accedat, cùm accedere non vetatur. Scripturæ quippe ſanctæ docent nos duo Dominica eſſe convivia, unum quò veniunt boni & mali, alterum quò non accedunt mali.... Omnes qui ſe ab hoc convivio excuſaverunt, mali ſunt, ſed non omnes qui intraverunt boni ſunt. In hoc convivio boni diſcumbunt, quicumque attendunt quod dictum eſt: *Quicumque manducat & bibit indignè, judicium ſibi Manducat & bibit...... Multi ab Oriente & ab Occidente venient.* Quò venient? Ad illud convivium in quod boni & mali intrant. De alio convivio locutus adjunxit: *Et recumbent cum Abraham, Iſaac, & Jacob in Regno cœlorum.* Illud eſt convivium quò non acceſſuri ſunt mali: *Hoc quod modò eſt, dignè accipiatur, ut ad illud perveniatur.* In Eccleſia boni & mali. Extra nulli boni: intus mali tolerandi.

S. Auguſt. Serm. 90. aliàs 14. ex editis à Sirmondo.
1. Cor. 9. 29.
Matt. 8. 11.

4 *Intravit autem Rex, ut videret diſcumbentes, & vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali,* &c. Quæ eſt veſtis nuptialis? Procul dubio illa veſtis eſt, quam non habent niſi boni, in convivio relinquendi ſervandi ad convivium quò nullus malus accedit, per Domini gratiam perducendi. Quæramus inter fideles, qui ſunt qui habent aliquid, quod mali non habent, & ipſa erit veſtis nuptialis. *Si Sacramenta dixerimus, videte quemadmodum ſint malis boniſque communia. Baptiſmus eſt? Sine baptiſmo quidem nemo ad Deum pervenit: ſed non omnis qui habet baptiſmum, ad Deum pervenit. Non ergo poſſum intelligere baptiſmum eſſe veſtem nuptialem, id eſt, ipſum Sacramentum; quam veſtem video in bonis, video in malis. Fortè Altare eſt, vel quod accipitur de Altari? Videmus quia multi manducant, & judicium ſibi manducant & bibunt: Quid ergo eſt? Jejunatur? Jejunant & mali. Ad Eccleſiam concurritur? Concurrunt & mali. Poſtremò miracula fiunt? Non ſolùm boni faciunt & mali, ſed aliquando non faciunt boni....* Quæ eſt ergo veſtis illa nuptialis? *Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona; & fide non ficta.* Hæc eſt veſtis nuptialis. Interrogate vos, ſi habetis illam, ſecuri eſtis in convivio Dominico. *Duæ ſunt in homine uno, charitas & cupiditas. Charitas naſcatur in te, ſi nondum nata eſt; & ſi nata eſt, alatur, nutriatur, creſcat. Illa verò cupiditas, etſi in hac vita extingui penitùs non poteſt; quia ſi dixerimus quòd peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: in quantum autem eſt in nobis cupiditas, in tantum ſine peccato non ſumus: charitas, creſcat; cupiditas decreſcat: ut aliquando illa perficiatur, hoc eſt charitas, cupiditas conſumatur.*

S. Auguſt. ibidem.

5. *Et ait illi: Amice, quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem? At ille obmutuit.* In Dei judicio peccator obmuteſcet præ confuſione, propriæ conſcientiæ teſtimonio convictus, nec terribili judici reſpondere quidquam poterit. *Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei reſpondere unum pro mille.* Veſtis nuptialis (inquit S. Hieronymus) præcepta ſunt Domini & opera quæ complentur ex Lege & Evangelio, novique hominis efficiunt veſtimentum. Si quis igitur in tempore judicii inventus fuerit ſub nomine Chriſtiano non habere veſtem nuptialem, hoc eſt, veſtem ſupercæleſtis hominis, ſed veſtem pollutam, id eſt, veteris hominis exuvias, hic ſtatim corripitur, & dicitur ei: *Amice, quomodo huc intraſti?* Amicum vocat quòd invitatus ad nuptias eſt: arguit impudentiæ, quòd veſte ſordida munditias pollucrit nuptiales. At ille *obmutuit*. In tempore enim illo *non erit locus pœnitentiæ, nec negandi facultas, cùm omnes Angeli, & Mundus ipſe teſtis ſit peccatorum.* Publicam illam confuſionem præveniamus ac vitemus peccatorum confeſſione ac pœnitentiâ: à ſacro Euchariſtiæ convivio nos humiliter ſubtrahamus, donec induti ſimus veſte nuptiali. *Aſcendat homo adversùm ſe tribunal mentis ſuæ conſtituat ſe ante faciem ſuam, ne hoc ei poſtea fiat. Nam minatur hoc Deus peccatori dicens,* Arguam te, & ſtatuam te ante faciem tuam. *Atque ita conſtituto in corde judicio, adſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor. Inde quidam ſanguis animi confitentis per lachrymas profluat. Poſtremò ab ipſa mente talis ſententia proferatur, ut ſe indignum homo judicet participatione Corporis & ſanguinis Domini: ut qui ſeparari à Regno cælorum timet per ultimam ſententiam ſummi judicis, per Eccleſiaſticam Diſciplinam à Sacramento cæleſtis panis interim ſeparetur. Verſetur ante oculos imago futuri judicii; ut cùm alii accedunt ad Altare Dei, quò ipſe non accedit, cogitet quàm ſit contremiſcenda illa pœna, quâ percipientibus aliis vitam æternam, alii in mortem præcipitantur æternam. Ad hoc enim Altare quod nunc in Eccleſia eſt in terra poſitum, terrenis oculis expoſitum, ad Myſteriorum divinorum ſignacula celebranda, multi etiam ſcelerati poſſunt accedere: quoniam Deus commendat in hoc tempore patientiam ſuam, ut in futuro exſerat ſeveritatem ſuam. Ad illud autem Altare quò præcurſor pro nobis introiit Jeſus, quò caput Eccleſiæ præceſſit, membris cæteris ſecuturis, nullus eorum accedere poterit, de quibus dicit Apoſtolus,* Quoniam *qui talia agunt, Regnum Dei non poſſidebunt.*

Job. 9. 3.
S. Hieron. in c. 22. Matt.
Pſal. 49. 21.
S. Auguſt. ſerm. 391 aliàs 50. inter Hom. 50.

6. *Tunc dixit Rex miniſtris: Ligatis manibus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit*

ſletus & ſtridor dentium. His verbis funeſtus damnatorum ſtatus ſignificatur, qui ad Dei miſericordiam currere, ab ejus ira fugere ampliùs non poſſunt: bonum operari, mala commiſſa expiare ampliùs non valent: ſalutari lumine penitùs deſtituti, quo Deum officiaque ſua cognoſcant. *Quid eſt ipſa manuum pedumque ligatio, niſi omnimoda poteſtatis ablatio?* In tenebras exteriores. *Amando tenebras, in tenebris remanebis, & remanendo in tenebris, etiam in tenebras exteriores projicieris; ibi erit fletus & ſtridor dentium. Si nihil in te faciebat amor lucis, faciat timor doloris.* In tenebras exteriores mittentur, qui interiora, ſpiritualia, æterna bona non dilexerunt. *Non ergo amemus magis exteriora, ſed interiora. De interioribus gaudeamus: in exterioribus autem neceſſitatem habeamus, non voluptatem.* Ibi erit fletus & ſtridor dentium. *Quia enim volentes injuſtè utuntur bonis, juſtè nolentes cruciabuntur malis.*

S. Bern. lib. de Gratia & libero Arbitrio c. 9.

S. Auguſt. Tract. 18. in Ioann. Idem Enarrat. in Pſal. 139. Idem Epiſt. 140 aliàs 120.

7. *Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.* Non ſolùm multi, ſed omnes ſufficienter vocati per legem naturalem, per legem ſcriptam, per prædicationem Evangelicam, per voces & teſtimonia creaturarum, per internas inſpirationes. *Nam ne in præteritis quidem ſæculis hæc eadem gratia, quæ poſt Domini noſtri Jeſu Chriſti reſurrectionem ubique diffuſa eſt, & de qua ſcriptum eſt: Illuxerunt coruſcationes tuæ orbi terræ, defuit mundo. Quamvis enim ſpeciali curâ atque indulgentiâ Dei populum Iſraëliticum conſtet electum, omneſque aliæ nationes ſuas vias ingredi, hoc eſt, ſecundùm propriam permiſſæ ſint vivere voluntatem, non ita ſe tamen æterna Creatoris bonitas ab ullis hominibus avertit, ut eos ad cognoſcendum ſe atque metuendum, nullis ſignificationibus admoneret. Cœlum quippè ac terra & mare, omniſque creatura quæ videri atque intelligi poteſt, ad hanc præcipuè diſpoſita eſt humani generis utilitatem, ut natura rationalis de contemplatione tot ſpecierum, de experimentis tot bonorum, de perceptione tot munerum, ad cultum & dilectionem ſui imbueretur Auctoris.* Pauci electi. *Tam multos creando naſci voluit.* Deus, *quos ad ſuam gratiam non pertinere præſcivit, ut multitudine incomparabili plures ſint illis, quos in ſui Regni gloriam filios promiſſionis prædeſtinare dignatus eſt, ut etiam ipsâ multitudine rejectorum oſtenderetur, quàm nullius momenti ſit apud Deum juſtum quantalibet numeroſitas juſtiſſimè damnatorum. Atque ut hinc quoque intelligant, qui ex ipſa damnatione redimuntur, hoc fuiſſe debitum maſſæ illi univerſæ, quod tam magnæ parti ejus redditum cernerent, non ſolùm in eis qui originali peccato multa addunt malæ voluntatis arbitrio, verùm etiam in tam multis parvulis, qui tantummodo vinculo peccati originalis obſtricti, ſine gratia Mediatoris ex hac luce rapiuntur. Tota quippè iſta maſſa juſtæ damnationis reciperet debitum, niſi ex ea faceret non ſolùm juſtus ſed etiam miſericors figulus alia vaſa in honorem ſecundùm gratiam, non ſecundùm debitum; dum & parvulis ſubvenit, quorum nulla merita dici poſſunt, & majores prævenit, ut habere aliqua merita poſſint.*

Auctor lib. de Vocatione Gentium inter S. Proſper Opera editorum lib. 2. c. 4.

S. Auguſt. Epiſt. 190 aliàs 157.

8. *Tunc abeuntes Phariſæi conſilium inierunt ut caperent Jeſum in ſermone. Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum Herodianis dicentes: Magiſter ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces*, &c. Facilè capiuntur in ſermone, qui linguam ſuam non frænant, qui non ponunt cuſtodiam ori ſuo, & oſtium circumſtantiæ labiis ſuis. Volat irrevocabile verbum. Ponderandi ſunt ſermones noſtri, atque ad prudentiæ, veritatis & charitatis regulas dirigendi; ut priùs veniant ad limam, quàm ad linguam. Cavendum ne diabolus, Mundus propriaque cupiditas noſtra nos in ſermone capiat. *Magiſter, ſcimus quia verax es*, &c. Laudes hominum inſidioſæ ac fallaces. Qui illas amat, tentationem & periculum amat: qui periculum amat, in illo peribit. *Semper inſidioſa, callida, blanda eſt adulatio, pulchrèque apud Philoſophos definitur, blandus inimicus.* Duo ſunt genera perſecutorum, vituperantium, & adulantium. *Plus* A *perſequitur lingua adulatoris, quam manus interfectoris .... Magiſter, ſcimus quia verax es*, Hic veri Doctoris character, ut veritatem unicè diligat, ſincerè & abſque fuco Dei viam, legem, ac voluntatem doceat: ad eam attendat, non ad opiniones aut ſtudia hominum: nullo hominum reſpectu, gratiâ, aut metu ab officio & libertate aſſerendæ & prædicandæ veritatis deflectat.

S. Hieron. lib. 1. contra Pelagianos.

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 69.

9. *Dic ergo nobis quid tibi videtur, Licet cenſum dare Cæſari, an non? Cognitâ autem Jeſus nequitiâ eorum ait: Quid me tentatis hypocritæ? Oſtendite mihi numiſma cenſûs*, Blandæ & fraudulentæ interrogationi Chriſtus aſperè reſpondet: illi blandiuntur ut noceant; Jeſus increpat ut proſit. *Utilior eſt homini Deus iratus, quàm homo propitius.* Hypocritis detrahenda eſt larva pietatis, ne pietati noceant. Calumniatorum & invidorum nequitia detegenda, cùm ſpecie pietatis abu- B tuntur ut veritati, Religioni, Eccleſiæ Prælatis, Prædicatoribus ac Doctoribus noceant. *Ait illis Jeſus: Cujus eſt imago hæc & ſuperſcriptio?* Ita ſe gerit Chriſtus, ac ſi ignota illi eſſet monetæ ſpecies, ut divitiarum contemptum doceat; ut ſpiritales viros à ſæculi negotiis alienos eſſe debere ſignificet; ut inimicos ſuos proprio eorum reſponſo confutet & confundat. *Dicunt ei, Cæſaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei Deo.* Regibus debita officia & tributa reddenda Chriſtus docet, Apoſtolus confirmat. *Ideo* (inquit) *neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam. Ideo enim & tributa præſtatis: Miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum:* C *cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem* O plenam miraculi reſponſionem, & perfectam dicti cœleſtis abſolutionem! Ita omnia inter contemptum ſæculi, & contumeliam lædendi Cæſaris temperavit, ut curis omnibus & officiis humanis devotas Deo mentes abſolveret, cùm Cæſari quæ ejus eſſent redhibenda decernit. *Si enim nihil ejus penes nos reſederit, conditione reddendi ei quæ ſua ſunt, non tenebimur. Porro autem ſi rebus illius incubamus, ſi jure poteſtatis ſuæ utimur, & nos tanquam mercenarios alieni patrimonii procurationi ſubjicimus; extra querelam injuriæ eſt, Cæſari redhiberi quod Cæſaris eſt; Deo autem quæ ejus ſunt propria reddere nos oportere, corpus, animam, voluntatem. Ab eo enim hæc profecta atque aucta retinemus;* D *& proinde condignum eſt, ut ei ſe totum reddant, cui debere ſe recolunt & originem & profectum.*

Autor Operis Imperf. in Matt.

Rom 13. 6. & 7.

S. Hilar. c. 23 in Matt.

Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo. *Moneta Dei ſumus: nummus à theſauro oberravimus. Errore detritum eſt, quod in nobis fuerat impreſſum. Venit qui reformet, quia ipſe formaverat. Quærit & ipſe nummum ſuum, ſicut Cæſar nummum ſuum: ideo ait*, Reddite Cæſari, quæ Cæſaris ſunt; & Deo, quæ Dei ſunt: *Cæſari nummos, Deo vos ipſos.* Reddite quæ ſunt Dei, Deo. *Benignus exactor eſt, non egenus; & qui non creſcat ex redditis, ſed in ſe creſcere faciat redditores. Huic ergo quod non redditur, perditur: quod autem redditur, reddenti additur: immò verò in eo cui redditur, ipſe reddens ſervatur. Idipſum quippè erit redditum &* E *redditor, quia idipſum erat debitum & debitor. Deo namque ſe ipſum debet homo, eique reddendus eſt ut beatus ſit, à quo accepit ut ſit.*

S. Auguſt. Tract. 40. in Ioann.

Idem Epiſt. 127 aliàs 45.

Reddite quæ ſunt Dei, Deo. *Si me totum debeo pro me facto, quid addam jam & pro refecto, & refecto hoc modo? Nec enim tam facilè refectus, quàm factus Si quidem non ſolùm de me, ſed de omni quoque quod factum eſt, ſcriptum eſt:* Dixit, & facta ſunt. *At verò qui me tantùm & ſemel dicendo, fecit, in reficiendo profectò & dixit multa, & geſſit mira, & pertulit dura, nec tantùm dura, ſed & indigna. Quid ergo retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? In primo opere mihi dedit, in ſecundo ſe. Et ubi ſe dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus, me pro me debeo, & bis debeo. Quid Deo retribuam pro ſe? Nam etiamſi me millies rependere poſſem, quid ſum ego ad Deum.*

S. Bern. Tract. de diligendo Deo c. 5.

Tertull.

10. *Acceſſerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non eſſe Reſurrectionem*, &c. Politici & impii, *Cenſores Divinitatis*, Reſurrectionem & immortalitatem animorum impugnant, quibus everſis, *inanis* eſſet *fides noſtra, inanis* Chriſti & Apoſtolorum *prædicatio.* Pauci quidem ex iis qui Chriſtiano nomine gloriantur, divina hæc dogmata negant; ſed multi ita vivunt, ac ſi nec Reſur-

Sapient. 2

rectionem corporum, nec animorum immortalitatem crederent, nec alteram vitam ſperarent. Dixerunt enim *cogitantes apud ſe non rectè: Exiguum & cum tædio eſt tempus vitæ noſtræ, & non eſt refrigerium in fine hominis, & non eſt qui agnitus ſit reverſus ab inferis: quia ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus tamquam non fuerimus: quoniam fumus flatus eſt in naribus noſtris, & ſermo ſcintilla ad commovendum cor noſtrum, quâ extinctâ, cinis erit corpus noſtrum, & ſpiritus diffundetur tanquam mollis aer, & tranſibit vita noſtra tamquam veſtigium nubis, & ſicut nebula diſſolvetur, quæ fugata eſt à radiis ſolis, & à calore illius aggravata: & nomen noſtrum oblivionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum noſtrorum. Umbræ enim tranſitus eſt tempus noſtrum, & non eſt reverſio finis noſtri: quoniam conſignata eſt, & nemo revertitur. Venite ergo, & fruamur bonis quæ ſunt, & utamur creaturâ tamquam in juventute celeriter. Vino pretioſo & unguentis nos impleamus: & non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos roſis antequam marceſcant: nullum pratum ſit quod non pertranſeat luxuria noſtra. Nemo noſtrûm exors ſit luxuriæ noſtræ: ubique relinquamus ſigna lætitiæ: quoniam hæc eſt pars no-*

1. Cor. 5.

ſtra, & hæc eſt ſors...... Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. Reſurrectionem mortuorum, & vitam futuri ſæculi cogitemus, ne præſenti vitæ, caducîſque & tranſituris bonis inhæreamus: Utamur hoc mundo, tanquam non utamur. Jejunemus, vigilemus, C oremus, ut ad vitam feliciorem tranſeamus, & beatæ

Tertull. lib. de Reſurrectione Carnis.

reſurrectionis participes ſimus. *Fiducia Chriſtianorum, Reſurrectio mortuorum.*

11. *Reſpondens autem Jeſus, ait illis: Erratis, neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei.* Scriptura Sacra diligenter, fideliter, humiliter legenda eſt, in qua Deus ipſe nos docet quid credere debeamus. Virtus & omnipotentia Dei conſideranda, non humana ratio audienda, ubi de Fidei Chriſtianæ Myſteriis & dogma-

S. Auguſt. lib. de Moribus Eccleſ. catho l. c. 2.

tibus agitur. *Quia caligantes hominum mentes conſuetudine tenebrarum, quibus in nocte peccatorum vitiorumque velantur, perſpicuitati ſanctitatique Rationis aſpectum idoneum intendere nequeunt, ſaluberrimè comparatum eſt, ut in lucem veritatis aciem titubantem & veluti ramis humanitatis opacatam inducat auctoritas.* In Scripturis D

Lactant. lib 3 Inſtitut. c. 1.

(inquit Lactantius) *Divina tradita ſunt breviter ac nudè. Nec decebat aliter, ut cùm Deus ad hominem loqueretur, argumentis aſſereret ſuas voces, tamquam fides ei non haberetur; ſed ut oportuit eſt locutus quaſi rerum omnium maximus Judex, cujus non eſt argumentari, ſed pronuntiare verum.*

12. *In Reſurrectione enim neque nubent, neque nubentur: ſed erunt ſicut Angeli Dei in cœlo.* Connubia ſunt humanæ indigentiæ & mortalitatis ſolatia. Cùm Deus hominem in ſuam æternitatem admiſerit, cùm ejus deſideria in bonis repleverit, cùm abſorptum fuerit quod mortale eſt à vita; tunc omne ſocietatis & conjunctionis genus cum ea feliciter confundetur, quæ Sanctis

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 65.

cum Deo in perpetuum intercedet. *Demonſtravit* Chri- E ſtus *quòd ibi ſit neceſſaria ſucceſſio, ubi doletur deceſſio: ibi quia deceſſores non erunt, nec ſucceſſores quærentur.*

Tertull.

Angelis ſemper cognata virginitas. *Virgines in terris non nubendo, de familia angelica deputantur.* Hinc

S. Auguſt. ſerm. 112. aliàs 46. de Verbis Domini.

S. Auguſtinus ad Virgines: *Qui jam voviſtis, corpus arctiùs caſtigate, & concupiſcentiæ frenos nec ad ipſa quæ permiſſa ſunt patiamini relaxare; ut non ſolùm à concubitu illicito divertatis, ſed etiam licitum contemnatis aſpectum. Mementote in quocumque ſexu ſitis, ſive mares, ſive feminæ, Angelorum vitam ducere vos in terra. Angeli enim non nubunt, neque uxores ducunt.*

A *Hoc erimus, cùm reſurrexerimus. Quantò vos meliores, qui quod erunt homines poſt Reſurrectionem, hoc vos incipitis eſſe ante mortem? Servate gradus veſtros; ſervat enim Deus vobis honores veſtros.*

13. *De Reſurrectione autem mortuorum non legiſtis quod dictum eſt à Deo dicente vobis: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob: non eſt Deus mortuorum, ſed viventium.* Non dixit, Eram Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob; ſed, *Sum*, eorum ſcilicet qui ſunt & vivunt. Quemadmodum enim Adam, quamvis viveret, poſteaquàm de vetito ligno comedit, ſententiâ tamen prolatâ mortuus erat: ſic profectò iſti etſi mortui erant, pollicitatione tamen Reſurrectionis vivebant; quomodo igitur alibi dicit, *ut & mortuis & vivis dominetur*? Non eſt hoc illi contrarium. Mortui namque hîc illi, qui victuri ſunt, appellantur. Novit au- B tem Scriptura aliam mortem, de qua ait: *Sinite mortuos ſepelire mortuos ſuos.*

S. Joan. Chryſ. Hom. 70. in Matt.

Verùm quoniam Reſurrectionem futuram credimus, jam vivere incipiamus ut *filii reſurrectionis*, ut felicis æternitatis candidati. *Tempus breve eſt: reliquum eſt ut & qui habent uxores, tamquam non habentes ſint: & qui flent tamquam non flentes: & qui emunt, tamquam non poſſidentes: & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi.* Fidem & obedientiam Abraham, Iſaac, & Jacob imitemur: in hoc mundo *tamquam in terra aliena* habitemus, ut *peregrini & hoſpites ſuper terram, meliorem* patriam appetamus & inquiramus, *id eſt cæleſtem.*

1. Cor. 7. 29.

Hebr. 11.

14. *Magiſter, quod eſt mandatum magnum in Lege? Ait illi Jeſus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum & primum mandatum.* Si Deum ex toto corde diligere eſt ipſum quærere, illi adhærere, illo C uno propter ipſum frui velle, in illo quieſcere: nullam rem appetere & quærere, nulli rei adhærere, in nulla re delectari, niſi quatenus ejus voluntati conſentanea eſt, quatenus ad ejus gloriam referri poteſt, quatenus ad ſalutem noſtram vel proximi vel ad Eccleſiæ bonum conducibilis eſt; pauciſſimi certè Deum ex toto corde diligunt. Nulla cogitatio in mente; nullum deſiderium, nullus affectus in voluntate; nullum opus, nullum negotium in tota vitæ ſerie eſſe debet, quod ab amore Dei non ſit, ut à principio, quod ad ejus gloriam ceu ad finem non referatur. *Tunc eſt quippè optimus homo, cùm tota vita ſua pergit in incommutabilem vitam, & toto affectu inhæret illi: ſi autem ſe propter ſe diligit, non ſe refert ad Deum, ſed ad ſe ipſum converſus, non ad incommutabile aliquid convertitur. Et propterea jam cum* D *defectu aliquo ſe fruitur; quia melior eſt cùm totus hæret atque conſtringitur incommutabili bono, quàm cùm inde vel ad ſe ipſum relaxatur. Si ergo te ipſum non propter te debes diligere, ſed propter illum ubi dilectionis tuæ rectiſſimus finis eſt, non ſuccenſeat alius homo, ſi etiam ipſum propter Deum diligis. Hæc enim regula dilectionis divinitus conſtituta eſt,* Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Deum verò ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente: *Ut omnes cogitationes tuas, & omnem vitam & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea ipſa quæ confers. Cùm autem ait,* toto corde, totâ animâ, tota mente, *nullam vitæ noſtræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quaſi locum dare, ut alia re velit frui, ſed quicquid aliud diligen-* E *dum venerit in animum, illuc rapiatur, quò totus dilectionis impetus currit. Quiſquis ergo rectè proximum diligit, hoc cum eo debet agere, ut etiam ipſe toto corde, totâ animâ, totâ mente diligat Deum. Sic enim eum diligens tamquam ſeipſum, totam dilectionem ſui & illius refert in illam dilectionem Dei, quæ nullum à ſe rivulum duci extra patitur, cujus derivatione minuatur.*

S Auguſt. lib. 1. de Doctrina Chriſtiana c. 22.

15. *Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Amor Dei, principium & regula dilectionis proximi. *Ut enim homo ſe ſe diligere noſſet, conſtitutus eſt ei finis, quò referret omnia quæ agitet, ut beatus eſſet. Non enim qui ſe diligit,*

S. Auguſt. lib. 10. de Civit. Dei c. 3.

aliud eſſe vult quàm beatus. Hic autem finis eſt adhærere Deo. Jam igitur ſcienti diligere ſeipſum, cùm mandatur de proximo diligendo ſicut ſe ipſum, quid aliud mandatur, niſi ut ei quantùm poteſt, commendet diligendum Deum? Hic eſt Dei cultus, hæc vera religio, hæc recta pietas, hæc tantùm Deo debita ſervitus.

S. Bern. ſerm 50. in Cantic. Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. *Proximus, quem verè te oportet diligere tamquam te ipſum, ut tibi & ipſe ſapiat prout eſt; haud aliud profectò ſapiet tibi, quàm tu tibi, qui hoc eſt quod tu; eſt enim homo. Qui itaque te non diligis, niſi quia diligis Deum, conſequenter omnes qui ſimiliter diligunt eum, diligis tamquam te ipſum. Porrò inimicum hominem, quoniam nihili eſt, pro eo quòd non diligit Deum, non potes quidem diligere tamquam te ipſum, qui Deum diligis: diliges tamen ut diligat. Non eſt autem idipſum diligere ut diligat, &* B *diligere quia diligit. Proinde ut tibi & ipſe ſapiat prout eſt, ſapiet tibi non quidem quod eſt, qui utique nihili eſt, ſed quod futurus forſitan eſt, quod eſt prope nihili, quippè quod adhuc pendet ſub dubio. Etenim de quo conſtat quòd ad amorem Dei non ſit deinceps rediturus, ſapiat tibi neceſſe eſt non prope jam nihil, ſed nihil ex toto, utpotè quod in æternum nihili eſt. Illo igitur excepto, qui non modò jam non diligendus, inſuper & odio habendus eſt, ſecundùm illud:* Nonnè qui oderunt te, Domine, oderam: & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? *De cætero nulli vel inimiciſſimo homini negari quantulumcumque affectum charitas ſanè in hac parte ambitioſa permittit. Da mihi hominem qui ante omnia quidem ex toto ſe diligat Deum: ſe verò & proximum in quantum diligunt ipſum, inimicum autem tamquam aliquando* C *forſitan dilecturum; porrò parentes carnis ſuæ germaniùs propter naturam, ſpirituales verò eruditores ſuos profuſiùs propter gratiam: atque in hunc modum ad cætera quæque Dei ordinato intendat amore, deſpiciens terram, ſuſpiciens cœlum, utens hoc mundo tamquam non utens, & inter utenda & fruenda intimo quodam mentis ſapore diſcernens, ut tranſitoria tranſitoriè, & ad id duntaxat quod opus & prout opus eſt curet: æterna deſiderio amplectatur æterno: talem, inquam, da mihi hominem, & ego audacter illum ſapientem pronuncio; cui nimirum quæque res revera ſapiunt prout ſunt, & cui in veritate atque ſecuritate competit gloriari & dicere:* Quia *ordinavit in me charitatem.*

Secundum autem ſimile huic: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Proximum ſicut ſe ipſum diligit, D qui nemini invidet, qui in aliis hominibus, etiam conſanguinitate ſibi conjunctis, non diligit niſi ſpiritualia bona, qui inimicos ipſos charitate complectitur, qui præ-

S. Auguſt. lib. de vera Religione c. 46 ſtat omnibus quod poteſt. *Qui amat id ſolum, quod amanti eripi non poteſt, ille indubitanter invictus eſt, nec ullâ cruciatur invidiâ. Id enim diligit, ad quod diligendum & percipiendum quantò plures venerint, tantò eis uberiùs gratulatur. Diligit enim Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente; & diligit proximum tamquam ſe ipſum. Non ergo illi invidet, ut ſit quod ipſe eſt; immò adjuvat etiam quantùm poteſt. Nec poteſt amittere proximum, quem diligit quantùm ſe ipſum; quia neque in ſe ipſo ea diligit quæ oculis ſubjacent, aut ullis aliis corporis ſenſibus. Ergo apud ſe ipſum habet, quem diligit tamquam ſe ipſum. Ea au-* E *tem eſt regula dilectionis, ut quæ ſibi vult homo provenire, & illi velit; & quæ accidere ſibi mala non vult, & illi nolit. Nam erga neminem operandum eſt malum.*

Rom. 13. 10. Et dilectio proximi malum non operatur. *Diligamus ergo, ut præceptum eſt, etiam inimicos noſtros, ſi verè invicti eſſe volumus. Non enim per ſe ipſum quiſquam hominum invictus eſt, ſed per illam incommutabilem legem, cui quicumque ſerviunt, ſoli ſunt liberi. Sic enim eis quod diligunt auferri non poteſt; quæ res una invictos facit & perfectos viros. Nam ſi vel ipſum hominem homo dilexerit, non tamquam ſe ipſum, ſed tamquam jumentum aut balneas, aut aviculam pictam vel garrulam, id eſt, ex eo aliquid temporalis voluptatis vel com-* A *modi capiat, ſerviat neceſſe eſt, non homini, ſed, quod eſt turpius, tam fœdo & deteſtabili vitio, quo non amat hominem ſicut homo amandus eſt. Quo vitio dominante, uſque ad extremam vitam, vel potiùs mortem perducitur. Sed nec ſic quidem ab homine homo diligendus eſt, ut diliguntur carnales fratres vel filii, vel conjuges, vel quique cognati, vel affines, aut cives. Nam & dilectio iſta temporalis eſt. Non enim ullas tales neceſſitudines haberemus, quæ naſcendo & moriendo contingunt, ſi natura noſtra in præceptis & imagine Dei permanens, in iſtam corruptionem non relegaretur. Itaque ad priſtinam perfectamque naturam nos ipſa Veritas vocans, præcipit ut carnali conſuetudini reſiſtamus; docens neminem aptum eſſe Regno Dei, qui non iſtas carnales neceſſitudines oderit. Neque hoc cuiquam inhumanum videri* B *debet. Magis enim eſt inhumanum, non amare in homine quod homo eſt, ſed amare quod filius eſt: hoc eſt enim non amare illud quod ad Deum pertinet, ſed amare illud quod ad ſe pertinet. Quid ergo mirum ſi ad Regnum non pervenit, qui non communem, ſed privatam rem diligit? Immò utrumque, ait quiſpiam: Illud unum, dicit Deus. Dicit enim veriſſimè Veritas:* Nemo Matt. 16.
poteſt duobus dominis ſervire. *Nemo enim poteſt perfectè diligere quò vocamur, niſi oderit unde revocamur. Vocamur autem ad perfectam naturam humanam qualem ante peccatum noſtrum Deus fecit: revocamur autem ab ejus dilectione quam peccando meruimus. Quare oderimus oportet, unde ut liberemur optamus. Oderimus ergo temporales neceſſitudines, ſi æternitatis charitate flagramus. Diligat homo proximum* C *tamquam ſe ipſum. Certè enim ſibi ipſi nemo eſt pater, aut filius, aut affinis, aut aliquid hujuſmodi, ſed tantùm homo. Qui ergo diligit aliquem tamquam ſe ipſum, hoc in eo debet diligere, quod ſibi ipſe eſt. Corpora verò non ſunt quod nos ſumus: non ergo in homine corpus eſt expetendum aut deſiderandum. Valet enim ad hoc etiam quod præceptum eſt:* Non concupiſcas rem proximi tui. *Quapropter quiſquis in proximo aliud diligit, quàm ſibi ipſe eſt, non eum diligit tamquam ſe ipſum. Ipſa igitur natura humana ſine carnali conditione diligenda eſt, ſive ſit perficienda ſive perfecta. Omnes ſub uno Deo patre cognati ſunt, qui eum diligunt, & faciunt voluntatem ipſius. Et invicem ſibi ſunt & patres, cùm ſibi conſulunt, & filii cùm ſibi obtemperant, & fratres maximè, quia eos unus Pater teſtamento ſuo ad unam hæreditatem vocat.*

Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. *Sicut ſi quiſ-* S. Auguſt. ibid. c. 47.
quam diligat bene cantantem, non hunc aut illum, ſed tantùm bene cantantem quemlibet, cùm ſit cantator ipſe perfectus; ita vult omnes tales eſſe, ut tamen ei non deſit quod diligit; quia ipſe bene cantat. Nam ſi cuiquam invidet bene cantanti, non jam illud diligit, ſed aut laudem, aut aliquid aliud, quò bene cantando vult pervenire; & poteſt ei minui vel auferri, ſi & alius bene cantaverit. Qui ergo invidet bene cantanti, non amat bene cantantem: ſed rurſus qui eo indiget, non bene cantat. Quod multò accomodatiùs de bene vivente dici poteſt, quia invidere nulli poteſt: Quò enim perveniunt bene viventes, tantumdem eſt omnibus, nec minus fit cùm plures habuerint. Et poteſt eſſe tempus quo bonus can- E *tator cantare non decenter queat, & indigeat voce alterius, quâ ſibi exhibeatur, quod diligit; tamquam ſi alicubi convivetur, ubi eum cantare turpe ſit, ſed deceat audire cantantem: bene autem vivere ſemper decet. Quare quiſquis hoc & diligit & facit, non ſolùm non invidet imitantibus, ſed & his ſe præbet libentiſſimè atque humaniſſimè quantùm poteſt; nec tamen eis indiget. Nam quod in illis diligit, in ſe ipſo habet totum atque perfectum. Ita cùm diligat proximum tamquam ſe ipſum, non invidet ei, quia nec ſibi ipſi: præſtat ei quod poteſt, quia & ſibi ipſi; non eo indiget, quia nec ſe ipſo: tantùm Deo indiget, cui adhærendo beatus eſt. Nemo autem illi eripit Deum.... Hic vir quamdiu eſt in hac vita, utitur amico ad rependendam gratiam; utitur ini-*

mico ad patientiam ; utitur quibus poteſt ad beneficentiam ; utitur omnibus ad benevolentiam.

S. Auguſt. lib. de Moribus Eccl. Cathol. c. 26

Diliges proximum tuum tamquam te ipſum. *Te autem ipſum ſalubriter diligis, ſi plus quàm te diligis Deum : quod ergo agis tecum, id agendum cum proximo eſt, hoc eſt, ut ipſe etiam perfecto amore diligat Deum. Non enim eum diligis tamquam te ipſum, ſi non ad id bonum ad quod ipſe tendis, adducere ſatagis. Illud eſt enim unum bonum, quod omnibus tecum tendentibus non fit anguſtum. Ex hoc præcepto naſcuntur officia ſocietatis humanæ, in quibus non errare difficile eſt. Agendum autem in primis eſt, ut benevoli ſimus, id eſt, ut nullâ malitiâ, nullo dolo malo adverſus hominem utamur. Quid enim homini homine propinquius ?* Dilectio proximi malum non operatur. *Sed cùm duobus modis peccetur in homine, uno ſi lædatur, alio ſi cùm poteſt non adjuvetur ; eaque ipſa ſint quibus mali homines eſſe dicantur, quorum neutrum qui diligit, facit : ſatis quod volumus demonſtrat iſta ſententia,* Dilectio proximi malum non operatur. *Et ſi ad bona pervenire non poſſumus, niſi mala operari deſtiterimus, iſta ſunt quaſi cunabula charitatis Dei, quibus diligimus proximum . . . Nullus certior gradus ad amorem Dei, quàm hominis erga hominem charitas.*

S. Auguſt. lib. de Perfectione juſtitiæ hominis c. 5.

16. In his duobus mandatis univerſa Lex pendet & Prophetæ. *Dominus in duobus præceptis dixit Legem Prophetaſque pendere ; ut intelligeremus quicquid aliud divinitus præceptum eſt, in his duobus habere finem, & ad hæc duo eſſe referendum. . . . Quicquid ergo Dei Lege prohibemur, & quicquid jubemur facere, ad hoc prohibemur & jubemur, ut duo iſta compleamus.* Ut enim alibi S. Auguſtinus ait *: Scriptura non præcipit niſi charitatem, nec damnat niſi cupiditatem, atque ita informat mores hominum.* Huc virtutum omnium officia revocantur.

Idem lib. de Moribus Eccl. Cathol. c. 25.

Si enim Deus eſt ſummum hominis bonum, ſequitur profectò, quoniam ſummum bonum appetere, eſt bene vivere, ut nihil aliud ſit bene vivere, quàm toto corde, tota anima, tota mente Deum diligere : à quo exiſtit, ut incorruptus in eo amor atque integer cuſtodiatur, quod eſt temperantiæ ; & nullis frangatur incommodis, quod eſt fortitudinis ; nulli alii ſerviat, quod eſt juſtitiæ ; vigilet in diſcernendis rebus, ne fallacia paulatim doluſve ſubrepat, quod eſt prudentiæ. Hæc eſt hominis una perfectio, quâ ſolâ impetrat ut veritatis ſinceritate perfruatur : hæc nobis Teſtamento utroque concinitur, hæc nobis hinc atque inde ſuadetur.

S. Auguſt. ſerm. 350 aliàs de Tempore 39.

In his duobus mandatis univerſa Lex pendet, & Prophetæ. *Si ergo non vacat omnes paginas ſanctas perſcrutari, omnia involucra ſermonum evolvere, omnia Scripturarum ſecreta penetrare ; tene charitatem, ubi pendent omnia : Ita tenebis quod ibi didiciſti ; tenebis etiam quod nondum didiciſti. Si enim noſti charitatem, aliquid noſti ; unde & illud pendet quod fortè non noſti, & in eo quod in Scripturis intelligis, charitas patet ; in eo quod non intelligis, charitas latet. Ille itaque tenet & quod patet & quod latet in divinis ſermonibus, qui charitatem tenet in moribus.*

17. *Quid vobis videtur de Chriſto ? Cujus filius eſt ? Dicunt ei, David : Ait illis : Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens : Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis,* &c. Non ſe filium David negavit Chriſtus, ſed modum quæſivit. Hanc verò per Apoſtolum ſolvit quæſtionem, qui ſcripſit ad Timotheum : *Memor eſto Chriſtum Jeſum reſurrexiſſe à mortuis ex ſemine David, ſecundùm Evangelium meum.* Ecce Chriſtus Filius eſt David. Quomodo eſt & Dominus David, alibi explicat : *Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo.* Filius David unde ? *Sed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens,* &c. Dominus David ſemper, Filius David ex tempore: Dominus David natus ex ſubſtantia Patris : Filius David natus ex Maria Virgine, conceptus de Spiritu Sancto. Utrumque teneamus. *Unum nobis erit æterna habitatio : alterum nobis eſt à peregrinatione liberatio. Dominus enim noſter Jeſus Chriſtus, niſi dignatus eſſet fieri homo, periſſet homo. Factus eſt quem fecit, ne periret quem fecit. Qui confitetur Deum æqualem Patri Chriſtum, & hominem verum, habet patriam, habet viam. Habet patriam :* In principio erat Verbum. *Habet patriam :* Cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo. *Habet viam :* Verbum caro factum eſt. *Habet viam :* Semetipſum exinanivit formam ſervi accipiens. *Ipſe eſt patria quò imus ; ipſe via quâ imus. Per ipſum ad ipſum eamus, & non errabimus.*

2. Tim. 2. 8.

Philipp. 2. 6.

S. Auguſt. ſerm. 92. aliàs de Temp. 235

CAPUT XXIII.

Senſus Litteralis.

1. TUNC *Jeſus locutus eſt ad turbas, & ad Diſcipulos ſuos, dicens : Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, ſervate & facite : ſecundùm opera verò eorum nolite facere : dicunt enim & non faciunt.* Pietatis larvam Scribis & Phariſæis Chriſtus detrahit, ne populus duces cæcos & improbos imitaretur. Phariſæi, inquit, & Legis Doctores Legem, doctrinamque Moyſis pro muneris ſui ratione vobis prælegunt, tradunt, explicant ; voſque regendi ac judicandi poteſtatem habent : omnia ergo quæcumque dixerint vobis ſive præceperint Legis Moſaicæ conſentanea, non verò ejus præceptis, ipſique pietati contraria, (quale eſt illud de Corbona parentum ſuſtentationi & levamini præponenda) ſervate & facite ; ipſis omninò parete, donec Lege abrogatâ fuerint exautorati. Mores verò & opera illorum imitari nolite ; quia eorum doctrinæ non congruunt. Lex & doctrina Moyſis, quam tradunt & interpretantur, bona & ſancta eſt ; vita illorum prava. Muneri ac miniſterio dignitatem ſuam ac reverentiam ſervat Chriſtus, perſonarum vitia graviter reprehendit, ne fermento ſuo, id eſt hypocriſi, & ſuperbâ in impugnando Evangelio contumaciâ populum inficiant ; Cathedra non ipſorum, ſed Moyſis, cogit eos docere etiam bona non facientes *Agunt ſua in vita ſua : docere autem ſua, cathedra illos non permittit aliena.*

S. Auguſt. lib. 4. de Doctr. Chriſti. c. 27.

2. *Alligant enim onera gravia, & importabilia & imponunt in humeros hominum : digito autem ſuo nolunt ea movere.* Metaphora ſumpta eſt à ſarcinis, quæ ut in jumenta aut hominum humeros imponantur, in faſciculum colligi ac ligari ſolent. Congerunt igitur Phariſæi & Scribæ, imponuntque hominibus onera gravia, ſcilicet præcepta ritualia Legis quæ duriùs interpretantur, & quorum ſeveram obſervantiam exteriùs exigunt ; cultus præterea ſuperfluos, & traditiones plurimas & moleſtas, minimè neceſſarias ad pietatem & Dei cultum : nec exemplo tamen ſuo alios impellunt ad ea onera alacriter ferenda. Confer cum Act. 15. 10. *Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum ſuper cervices Diſcipulorum, quod neque Patres noſtri, neque nos portare potuimus ?*

3. *Omnia verò opera ſua faciunt ut videantur ab hominibus.* Si quid boni faciunt, & ad Legis præſcriptum, non id faciunt ut Deo placeant, ſed ut gloriam hominum aucupentur *: Animalia gloriæ :* quod de antiquis Philoſophis ethnicis eleganter à Tertulliano dictum eſt. *Dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias.* Cùm Dominus mandata Legis per Moyſen dediſſet

Deuter. 6. » dediſſet, ſubjunxit: *Ligabis ea in manu tua, & erunt*
» *immota ante oculos tuos.* Et eſt ſenſus: Præcepta mea ſint
» in manu tua, ut opere compleantur: ſint ante oculos tuos,
» ut die ac nocte mediteris in eis. Hoc Phariſæi malè in-
» terpretantes, ſcribebant in membranis Decalogum Moy-
» ſi; id eſt, decem verba Legis: complicantes ea & ligantes
» in fronte, & quaſi coronam capiti facientes, ut ſemper
Num. 15. » ante oculos moverentur. Aliud quoque juſſerat Moy-
» ſes: ut in quatuor angulis palliorum hyacinthinas fim-
» brias facerent, ad Iſraëlis Populum dinoſcendum: ut
» quomodo in corporibus circumciſio ſignum Judaicæ
» Gentis daret; ita & veſtis haberet aliquam differentiam.

S. Hieron. in c. 23. Matt. *Superſtitioſi Magiſtri captantes auram popularem, atque ex mulierculis ſectantes lucra, faciebant grandes fimbrias, & acutiſſimas in eis ſpinas ligabant: ut videlicet ambulantes & ſedentes interdum pungerentur, & quaſi hac admonitione retraherentur ad officia Domini, & miniſteria ſervitutis ejus.* Quia ergo dixerat Dominus, *Omnia opera ſua faciunt ut videantur ab hominibus*, quod generaliter
» accuſaverat, nunc per partes dividit. Membranulas illas,
» in quibus deſcripta erant Decalogi præcepta, phyla-
» cteria vocabant, quod quicumque illa habuiſſet, quaſi
» ob cuſtodiam & monimentum ſui haberet: non intel-
» ligentibus Phariſæis, quòd hæc in corde portanda ſint,
» non in corpore: alioquin & armaria & arcæ habent li-
» bros, & notitiam Dei non habent.

4. *Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Locum honoratiorem in ſolemnibus conviviis tamquam ingens bonum expetunt, atque etiam data occaſione velut jure ſuo ſibi vendicant, & primarum ſedium honores in Synagogis & conventibus ambiunt & affectant: & ſalutationes in locis frequentibus, honorem à pluribus & coram pluribus ſibi exhiberi geſtientes: & honorifico Doctoris ac Magiſtri nomine compellari.

5. *Vos autem nolite vocari Rabbi: Unus eſt enim Magiſter veſter, omnes autem vos fratres eſtis.* Vos autem, Diſcipuli mei, ne glorioſum illud nomen affectetis aut eo gloriemini, atque ad oſtentationem vobis ſumatis. Unus eſt enim Magiſter veſter Chriſtus: ſolus ille Magiſter veſter principaliter & per excellentiam: 1. Scientiâ, quia ſolus ipſe novit omnia, doctus à nemine: *Plenus gratiæ & veritatis:* & *in ipſo omnes theſauri ſapientiæ ſunt abſconditi.* (Joan. 1. Coloſſ. 2.) 2. Docendi auctoritate, quàm à ſe ipſo habet: *Erat enim docens eos ſicut poteſtatem habens, & non ſicut Scribæ eorum & Phariſæi.* 3. Efficaciâ, quam & ipſe habet & aliis impertit. Unde Apoſtolus: *Quid igitur eſt Apollo? Quid verò Paulus? Miniſtri ejus cui credidiſtis, & unicuique ſicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit: ſed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat; ſed qui incrementum dat, Deus.* (Matt. 7. 29. 1. Cor. 3. 5. 6. 7.) Omnes autem vos ut naturâ, ita & doctrinâ unius Chriſti Magiſterio acceptâ, fratres eſtis, & condiſcipuli: nec alter altero præſtantior, quoniam nihil eſt quod à ſe ipſo ſciverit. (S. Joannes Chryſoſt. Hom. 73. in Matt.)

6. *Et Patrem nolite vocare vobis ſuper terram: Unus eſt enim Pater veſter, qui in cœlis eſt.* Qui Sapientem aliquem; tamquam ſcholæ principem ſectabantur, & velut in nomen ejus juraverant, ejus filii vocabantur, ut vir eruditus obſervat, illum Patrem vocabant, ſed quia Patris nomen dignius erat quàm Magiſtri, ideo Chriſtus iſtud ſibi, illud Patri æterno vindicat. Ne quemquam Patrem vocetis, eo ſenſu quo Judæi Sapientes ſuos Patres vocant, quaſi dogmatum ſuorum auctores, aut principes Sectæ: unus eſt enim veſtræ familiæ Princeps, & dogmatum auctor Deus, qui per Filium ſuum unigenitum vobis omnia ad ſalutem neceſſaria revelavit. Joannis 6. 45. *Eſt ſcriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.* Cæterùm Patres optimo ſenſu vocamus, qui nos per Evangelium genuerunt. 1. Cor. 14. 15. *Non ut confundam vos hæc ſcribo, ſed ut filios meos chariſſimos moneo. Nam ſi decem millia Pædagogorum habeatis in Chriſto, ſed non multos Patres. Nam in Chriſto Jeſu per Evangelium ego vos genui.*

7. *Nec vocemini Magiſtri: quia Magiſter veſter unus eſt Chriſtus.* Eamdem humilitatis doctrinam repetit & inculcat, ut altiùs memoriæ commendetur. Apoſtolus quidem ſe *Doctorem Gentium* dixit; Viri Religioſi in Monaſteriis ſe invicem Patres vocant; nec tamen in hoc præceptum Chriſti Apoſtolus peccavit, aut peccant illi. (S. Hieron. in c. 23. Matt.) Nam *Aliud eſt eſſe naturâ Patrem vel Magiſtrum, aliud indulgentiâ. Nos ſi hominem Patrem vocamus, honorem ætati deferimus; non auctorem noſtræ oſtendimus vitæ. Magiſter quoque dicitur ex conſortio veri Magiſtri. Et quomodo unus per naturam Deus, & unus Filius non præjudicat cæteris, ne per adoptionem dii vocentur & filii: Ita & unus Pater & Magiſter non præjudicat aliis ut abuſivè appellentur Patres & Magiſtri.* Non prohibet igitur abſolutè Chriſtus ne ullum in terris Patrem vocent, ſed ne ignorent quem principaliter Patrem vocare oporteat (S. Joannes Chryſoſt. Hom. 73.) *Nam quemadmodum nemo principaliter Magiſter eſt; ſic nec Pater præter illum, qui tam magiſtrorum, quàm patrum omnium cauſa eſt.*

8. *Qui major eſt veſtrûm, erit miniſter veſter.* Qui inter vos in Eccleſia Dei præſtantior eſt officio, dignitate, eruditione, aliiſve Dei donis, nihil inde ſibi præ cæteris arroget aut vindicet, præter humilis miniſterii oblationem & ſedulitatem; gloriam omnem ad Deum referat, non plus imperii ſibi conceſſum, ſed plus oneris ſibi impoſitum noverit à Deo, cui redditurus eſt rationem de talentis, officiis, & honoribus. *Qui autem ſe exaltaverit, humiliabitur; & qui ſe humiliaverit, exaltabitur.* Qui ſe ſuperbè extulerit, magnificè de ſe ſenſerit, ſe aliis præpoſuerit; honores & dignitates, auramque popularem expetiverit, aut iis vanè fuerit delectatus, à Deo deprimetur. Et qui ſe humiliaverit, de ſe demiſsè ſentiens, nihil de Dei donis ſibi tribuens, non aliis ſe præponens, ut aliorum miniſtrum & conſervum ſe gerens; exaltabitur à Deo & in futura vita ipſius humilitatem per ſe ipſum munerante, & in præſenti homines ad eum honorandum movente. Confer cum Proverb. 16. 18. *Contritionem præcedit ſuperbia: & ante ruinam exaltatur ſpiritus.* Et 29. 23. *Superbum ſequitur humilitas, & humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria.* Item Proverb. 15. 33. *Gloriam præcedit humilitas.*

9. *Væ autem vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ; quia clauditis Regnum cœlorum ante homines; vos enim non intratis, nec introëuntes ſinitis intrare.* Væ vobis, quia Regnum cœlorum, quod adventu meo, prædicatione & doctrina, atque miraculis patefeci, clauditis coram hominibus ad Chriſtum accurrentibus, & ad ingreſſum paratis: veram interpretationem locorum Scripturæ in quibus agitur de Meſſia, ejuſque doctrina, fide, charitate ſupprimentes, doctrinamque meam ac miracula calumniis veſtris impugnantes. Vos enim non intratis, quia doctrinæ meæ, ac miraculis miſſionem meam à Patre ac Divinitatem confirmantibus non ſolùm credere non vultis, verùm etiam veſtris conſiliis, pravis exemplis, falsâ interpretatione Legis, traditionum inutilium aut impiarum onere, minis ac terroribus, à fide mihi præbenda revocatis; & jam velut pedem habentem in limine ab ingreſſu Regni cœlorum arcetis & prohibetis. Idem paulò aliis verbis exprimitur. Lucæ 11. 52. *Væ vobis Legiſperitis, quia tuliſtis clavem ſcientiæ; ipſi non introiſtis, & eos, qui introibant, prohibuiſtis.* Metaphora ſumpta eſt ab ædium dominis, qui cùm neminem domum ingredi volunt niſi juſſu ſuo, clavem ſecum auferunt. Phariſæos itaque clavem ſcientiæ tuliſſe Chriſtus ait, ut ſignificet illos ita ſcientiam Legis ſibi uſurpaſſe, ut plebi perſuaderent neminem niſi ipſis aperientibus & viam Regni cœlorum indicantibus ac docentibus intrare poſſe.

10. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium.* Græcus Evan-

geliorum indiculus, quem Canonem vocant, hunc Verſum in S. Matthæo non habet; nec illum Origenes & S. Hieronymus interpretantur. Cùm tamen illum habeant Græci, Syriaci, & Latini Codices univerſi, illumque S. Chryſoſtomus exponat, & quod caput eſt, à SS. Marco & Luca, alio licèt ordine, referatur, in hunc S. Matthæi locum irrepſiſſe nequaquam cenſendum eſt. *Marci 12. 40. Lucæ 20. 47.* Væ vobis, Legiſperiti & Phariſæi hypocritæ, qui viduarum ob ſexûs infirmitatem fraudibus veſtris magis patentium facultates captatis, hauritis, devoratis, aſſumptâ pietatis larvâ, & prolixiorum orationum ſpecie, quas ſtantes in Templo, Synagogis & angulis platearum fundere vos ſimulatis. Propter duplex illud crimen, ſimulationem ſcilicet pietatis, & immanem avaritiam, majorem damnationem ſubibitis. Confer cum Lucæ 20. 47. *Qui devorant domos viduarum, ſimulantes longam orationem. Hi accipient damnationem majorem.*

11. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proſelytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos.* Terram ac mare luſtrare, omnem adhibere diligentiam videmini, ut ethnicum aliquem & advenam ad Judaicam Religionem pertrahatis, veſtrumque diſcipulum magis quàm Dei cultorem faciatis: & cùm feceritis, æterna damnatione dignum redditis multò magis quàm vos. Duplex erat proſelytorum genus. Quidam relicto Idolorum cultu, uni Deo & communibus humani generis Legibus ſe addicebant, non Moſaicæ Legis Sacramentis & ritibus: alii circumciſionem ſuſcipiebant, & totius Legis Judaicæ obſervantiæ ſe obſtringebant. Priores dicebantur *proſelyti portæ*, quibus inter Judæos vivere conceſſum erat. Poſteriores vocabantur *Proſelyti juſtitiæ*, ſive fœderis, omnibus Judæorum privilegiis donati. De poſteriori proſelytarum genere hîc ſermo eſt. Ait autem Chriſtus, factum à Phariſæis & Legiſperitis proſelytum majori damnationi obnoxium reddi quàm ipſos: tum quia non ſolidâ pietate ipſum imbuebant, ſed externos tantùm mores formabant, non tam in maximis & præcipuis Dei mandatis, quàm in Traditionibus & Ritibus propriis: tum quia fucatæ dumtaxat ſanctimoniæ, revera autem malæ vitæ exemplum illi præbebant. *S. Hieron. in c. 23. Matt.* *Phariſæi totum luſtrantes orbem propter negotiationes, vel diverſa lucra à Diſcipulis captanda, quaſi per imaginem ſanctitatis ſtudium habebant de Gentibus facere proſelytum, id eſt, advenam & incircumciſum miſcere Populo Dei. Sed qui ante, dum eſſet ethnicus, ſimpliciter errabat, & erat ſemel filius gehennæ, videns Magiſtrorum vitia, & intelligens deſtruere eos opere quod verbis docebant, revertitur ad vomitum ſuum; & Gentilis factus, quaſi prævaricator pœna majori dignus erit. Filius autem vocatur gehennæ, quomodo filius perditionis, & filius hujus ſæculi. Unuſquiſque enim cujus opera agit, ejus filius appellatur.*

12. *Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: Quicumque juraverit per Templum, nihil eſt*, nullius momenti juramentum eſt, reus non eſt, ſi promiſſum non ſolverit: *Qui autem juraverit in auro Templi, debet.* Si verò juraverit per aurum Templo oblatum, præſtare tenetur. *Stulti & cæci! Quid enim majus eſt, aurum, an Templum quod ſanctificat aurum?* Fatua & abſurda opinio veſtra. Aurum enim ſanctum non cenſetur, niſi propter Templum cui oblatum eſt, & cujus uſibus conſecratum: Templum autem non eſt ſanctum propter aurum, ſed propter Deum inhabitantem. *Et quicumque juraverit in Altari, nihil eſt:* qui per Altare juraverit religione juramenti non tenetur, nec reus eſt perjurii, ſi non præſtiterit: *Quicumque autem juraverit in dono quod eſt ſuper illud, debet.* Quicumque juraverit per dona ſeu victimas ſuper Altare oblatas, jurejurando tenetur, & perſolvere debet quod juravit. *Cæci! Quid enim majus eſt, donum, an Altare quod ſanctificat donum?* Altare namque per ſe & ex inſtitutione ſua Deo dedicatum eſt: victimæ verò ſanctæ non ſunt antequam ſuper altare imponantur, Deo offerendæ. *Qui ergo jurat in* A *Altari*, ſeu per Altare, jurat in eo, *& in omnibus quæ ſuper illud ſunt*: per illud & per omnia dona & ſacrificia ſuper illud oblata jurare cenſendus eſt, ac proinde æquè tenetur præſtare quod juravit. *Et quicumque juraverit in Templo, jurat in illo, & in Eo qui habitat in ipſo.* Qui per Templum jurat, cenſendus eſt & per Deum jurare, qui in Templo colitur. *Et qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei, & in Eo qui ſedet ſuper eum.* Et qui per cœlum jurat, cenſendus eſt & per Deum jurare, cujus cœlum ſedes eſt. Phariſæi & Legiſperiti duplicis generis juramenta diſtinguebant, alia magna, alia parva. Magna per Deum ipſum, quo in cenſu etiam juramenta per *Corban* ponebant, id eſt per donum Deo ſacrum. Id autem erat duplex: aut donum quod Altari ſuperponebatur; aut pecunia miſſa in gazophylacium, quod *Corbonam* vocat S. Matthæus. Per utrumvis horum ſi quis B juraſſet, per Deum ipſum juraſſe ab ipſis cenſebatur. Juramenta autem per Templum & Altare minoribus juramentis accenſebantur: cùm tamen qui per ea jurat, reſpectu divini nominis juret. Iſtorum igitur juramentorum gratiam facilè faciebant Judæi Doctores, nec reos habebant perjurii qui illa violaſſent: ſed ſi quis juraſſet per aurum aut dona Templo oblata, illum non minùs teneri cenſebant ad præſtandum quod juraverat, quàm ſi per Deum juraſſet. Hâc ſententia ſerviebant avaritiæ ſuæ & quæſtui, cujus intererat dona illa haberi quàm ſanctiſſima, etiam præ Templo & Altari, quaſi Deus illis præcipuè gauderet. Sic enim Populus ad ea dona frequentiùs & copioſiùs offerenda excitabatur: ex quibus Sacerdotum, qui Phariſæi vel Legiſperiti utplurimùm erant, creſcebant emolumenta. *Arguit ergo eos Dominus & ſtultitiæ, & fraudulentiæ: Quòd multò majus ſit* C *Templum, quàm aurum quod ſanctificatur à Templo; & Altare, quàm hoſtiæ, quæ ſanctificantur ab Altari. Totum autem faciebant non ob Dei timorem, ſed ob divitiarum cupiditatem.* (inquit S. Hieronymus.) *S. Hieron. in c. 23. Matt.*

13. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum: & reliquiſtis quæ graviora ſunt Legis, judicium, & miſericordiam, & fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Decimas minutiorum olerum ſcrupuloſè ſolvitis, ut minutias obſervando, religioſiſſimi Legis obſervatores videamini; dum quæ majoris ſunt momenti in Lege, officia ſcilicet præcipua erga Deum & proximum, quæ Lex ante omnia requirit, & ab omnibus, negligitis, ſcilicet judicium, ſeu juſtitiam, quâ jus cuique ſuum redditur; & miſericordiam, ſeu beneficentiam, quâ pro- D ximo indigenti ſuccurritur: & fidem in Deum, quæ per dilectionem operatur. Hæc ſummo ſtudio & præcipua religione ſervare oportuit; & leviora illa non omittere, quandoquidem has decimationis minutias Lege præceptas cenſetis. *Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes!* Nonnè cæci eſtis, qui tam anxiè & ſuperſtitioſè leviora ſervatis, & graviſſima Legis capita, ſine quibus pietas ſincera non conſiſtit, abſque ullo ſcrupulo prætermittitis? Ita vos gerentes ac ſi quis vinum percolaret ad eximendum culicem in illud fortè delapſum, & grandius animal ſecurè deglutiret. Minutiæ ſcilicet illæ in quibus adeo accurati ac religioſi videri ſtudetis, gravioribus illis præceptis, quæ ſecurè negligitis, tantò leviores ſunt, quantò culex camelo minor eſt. Proverbialis eſt locutio, ſimilis illi quâ Chriſtus Matthæi 7. 5. E dixit: *Vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* Quibus verbis non ſignificat trabem in oculo poſſe latere, ſed vitia illa, quorum alios arguunt hypocritæ, iis criminibus, quæ in ſe ipſis ſecurè prætereunt, tantò eſſe leviora, quantò feſtuca levior eſt trabe.

14. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis eſt calicis & paropſidis: intus autem pleni eſtis rapinâ & immunditiâ.* Exteriorem ſuperficiem calicis, ex quo potus, & paropſidis, ex qua cibus ſumitur, ſtudioſè mundatis, non curantes interiorem munditiem. Parabolicus ſermo eſt. Cùm corporis frequentes lotiones affectatis, & animum purgare negli-

gitis, tantumdem agitis ac ſi diligenter lavaretis patinas & pocula, cùm interim cibi & vinum impuræ fecis & ſordium plena eſſent. Sicut enim id ad ſanitatem corporis non prodeſſet; ita nec illud ad animæ ſalutem. Ut autem ſermonem parabolicum intelligerent, ſtatim tranſit ad proprium: *Intus autem, pleni eſtis rapinâ & immunditiâ, ſive iniquitate,* (ut apud S. Lucam legitur.) Luca 11. 39. Quæ vox omne vitiorum genus ſignificat. *Phariſæe cæce, munda priùs quod intus eſt calicis & paropſidis, ut fiat id, quod deforis eſt, mundum.* Munda priùs ea quæ calice & paropſide continentur, da operam ut cibum & potum juſtè acquiras, & iis temperanter fruaris: ut deinde mundes calicem & paropſidem quibus illa ſumuntur. Allegoricus ſermo eſt, quo ſignificat Chriſtus legitimum ordinem poſtulare ut priùs animus & conſcientia mundetur, tum actiones omnes externas mundas fore, quia pura mens legalibus immunditiis inquinari non poteſt: (quæ falſa erat Phariſæorum perſuaſio.)

15. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitiâ.* Similes eſtis ſepulchris opere tectorio inductis, calce & gypſo illitis, marmore forinſecus veſtitis, ac ſplendidis: quæ tamen cadaverum & vermium immunditiâ plena ſunt. *Sic & vos à foris quidem paretis hominibus juſti: intùs autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate.* Juſtitiæ quidem ac pietatis ſpecie hominibus imponitis: intus autem in animo turpes eſtis & immundi ob hypocriſim & iniquitatem.

16. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ædificatis ſepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta juſtorum; & dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus ſocii eorum in ſanguine Prophetarum. Itaque teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quia filii eſtis eorum qui Prophetas occiderunt.* Prophetarum, aliorumque juſtorum monumenta vetuſtate collapſa reficitis, ut vos à ſceleribus patrum veſtrorum, qui illos injuſtè & crudeliter occiderunt, alienos eſſe probetis, & perſuadeatis plebi vos ſanctorum hominum virtutes colere; majorum veſtrorum, qui illos perſecuti ſunt, vitia execrari. Verùm fruſtra id facitis; ſi quidem opere ipſo demonſtratis vos eſſe filios eorum qui Prophetas occiderunt, non naturâ ſolùm, ſed imitatione; dum me perſequimini, & longè atrocius crimen meditamini occiſionis meæ. *Et vos implete menſuram patrum veſtrorum.* S. Hieron. in hunc locum. Pergite imitari majores veſtros. Quod illis defuit, vos adimplete. Illi interfecerunt ſervos, vos Dominum crucifigite: illi Prophetas, vos eum qui à Prophetis prædicatus eſt. *Implete menſuram patrum veſtrorum.* Non imperantis vox eſt, ſed prædicentis. Deus qui peccatorum auctor non eſt, ſed ordinator & vindex, certum criminibus terminum modumque ſtatuit, quò cùm pervenerint, vindictam peccatoribus infligit. Dei bonitas & patientia diſſimulat peccata hominum, ut eos ad pœnitentiam adducat: ſed læſa ejus patientia fit furor, ut Scriptura Sacra loquitur tribuendo Deo humanos affectus, & tarditatem ſupplicii gravitate compenſat: quod non ſolùm in hominum ſingulorum, ſed & in populorum puniendis peccatis Deus facit. Hic peccatorum modus à Deo exſpectatus, *menſura* aut *complementum iniquitatis* dicitur. Geneſ. 15: 16. *Necdum completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum uſque ad præſens tempus.*

17. *Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ?* Malorum parentum pejores filii: quomodo fieri poteſt ut graviſſimum non hujus tantùm ſæculi, ſed & futuri ſupplicium vitetis? Unica fugæ via pœnitentia eſt: cui obſtat pertinax & in naturam vobis ſponte verſa malitia.

18. *Ideo ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in Synagogis veſtris.* Luca 11. 49. Quia menſuram patrum veſtrorum, progenies nequior, impleturi eſtis: Ego *Sapientia Dei*, mittam ad vos *Apoſtolos* & Prædicatores Prophetiæ dono illuſtres, & ſapientiâ

A non humanâ, ſed cœleſti inſtructos, cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes adverſarii; & divinæ Legis peritiſſimos: & quoſdam ex illis occidetis, Stephanum, Jacobum utrumque, &c. & crucifigetis, ut Petrum & Simeonem Cleophæ; & flagellabitis, ut Paulum. *Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel juſti uſque ad ſanguinem Zachariæ, filii Barachiæ, quem occidiſtis inter Templum & Altare.* Ut in caput veſtrum redundet pœna genti veſtræ debita pro cæde juſtorum omnium ab Abele uſque ad Zachariam. Quis ille Zacharias fuerit, non omnino compertum. Quidam Zachariam patrem Joannis Baptiſtæ intelligi volunt, qui propterea occiſus ſit quòd Domini prædicaret adventum: ſed id velut ex apocryphorum ſomniis acceptum rejicit S. Hieronymus.

B Alii Zachariam, qui in duodecim Prophetis minoribus undecimus eſt. Zacharia 1. Hic enim *filius Barachiæ*. Quam opinionem adſtruxi & probavi in Hiſtoria Veteris Teſtamenti, Ætate 6. Diſſertatione 6. Articulo 2. S. Hieronymus, & alii, Zachariam filium Joiadæ, quem occiſum inter Templum & Altare legimus 2. Paralipomenon 24. 22. & de quo ab eo moriente dictum eſt, *Videat Deus, & judicet.* Obſtat quidem S. Hieronymi ſententiæ S. Hieron. in c. 23. Matt. patris nomen: nam iſte Zacharias patrem habuit Joiadam, non Barachiam. Sed reſpondent hujus ſententiæ vindices, vel Joiadam binomium fuiſſe, vel ob eximiam ſanctitatem ſic fuiſſe cognominatum, quaſi *benedictum Domini*; vel Joiadæ patrem vocatum *Achiam*, ita ut *Barachias* idem ſit ac *filius Achiæ*. Alii denique Zachariam filium Baruch intelligunt, quem Joſephus paulò ante noviſſimam Jeroſolymorum obſidionem à Ju-

C dæis zelotis in atrio Templi occiſum commemorat, cùm à 70. Judicibus fuiſſet abſolutus: Chriſtum porrò Propheticè narraſſe velut præteritum, quod futurum erat. Joſephus lib. 5. de Bello Judaico c. 1. Sed hæc contorta: & vix perſuadebitur Barachum idem eſſe cum Barachia. In Codice Hebræo Nazaræorum pro nomine Barachiæ, nomen Joiadæ ſcriptum S. Hieronymus teſtatur. Vetuſtatem tamen lectionis noſtræ magno conſenſu tuentur Græci, Latini, Syri Codices, & Patres antiqui. Dicitur, *quem occidiſtis*, propter unitatem populi, cujus unitatis ratione facta majorum filiis imputantur, & contra. Sic Abrahæ data dicitur Terra Chanaan, ſed in poſteris ejus. Sic Judæis tempore Judith viventibus in ejus Hiſtoria tribuitur habitatio in Meſopotamia, deſcenſus in Ægyptum, tranſitus per Mare Rubrum & deſertum, quæ majoribus eorum contigerant. Ra-

D tione iſtius unitatis fit ut peccata majorum filiis imputentur, & in illis puniantur, cùm prava illorum opera imitantur, & menſuram ab illis inchoatam implent & cumulant. Sic Amalecithæ exciſi ſunt propter facta parentum ab annis quadringentis patrata. 1. *Reg.* 15. 2. & 3. Sic Judæis, cùm cædes Prophetarum & juſtorum à parentibus ſuis perpetratas imitati eſſent, & menſuram eorum ſceleribus à Deo præſtitutam atrocioribus Chriſti & Apoſtolorum cædibus & Eccleſiæ naſcentis perſecutione complevissent, non ſolùm propria, ſed & Majorum peccata imputata ſunt, & totius gentis excidio punita. Hic prædictionis Chriſti ſenſus eſt: *Amen dico vobis, venient hæc omnia ſuper generationem iſtam.*

19. *Jeruſalem, Jeruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos*

E *ſuos ſub alas, & noluiſti?* Viri Jeroſolymitæ, Judæique omnes, quorum Metropolis Jeruſalem, qui Prophetas occidere conſueviſtis, ut Iſaiam, & alios; & lapidare viros ſanctos qui ad vos legati à Deo mittuntur: quoties volui, & quod in me erat præſtiti, ut vos peccatis errantes per Prophetas, alioſque viros juſtos, ac noviſſimè per me ipſum revocarem, in ſinum meum colligerem multis adhortationibus, comminationibus, miraculis ad veram pœnitentiam & fidem perducerem, & ab imminente ira divina liberarem, eo affectu quo gallina pullos ſuos ſub alas congregat, fovet, à milvo protegit ac tuetur: & noluiſtis? Paternum loquendi genus Filius, imago Pa-

tris, exprimit. Sic enim loquitur Deus Proverb. 1.24. *Vocavi, & renuiſtis.* Iſaiæ 65. 12. *Vocavi, & non reſpondiſtis; locutus ſum, & non audiſtis: & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui elegiſtis.* Jeremiæ 7. 13 14. *Quia feciſtis omnia opera hæc, dicit Dominus; & locutus ſum ad vos mane conſurgens & loquens, & non audiſtis: & vocavi vos, & non reſpondiſtis: faciam domui huic in qua invocatum eſt nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam: & loco quem dedi vobis & patribus veſtris, ſicut feci Silo.* Ezech. 24. 13. *Mundare te volui, & non es mundata à ſordibus tuis.* Ne tamen quis ſibi fingat voluntatem Dei ab homine impediri potuiſſe: *Abſit ut impediatur ab homine Omnipotentis & cunctis præſcientis intentio. Parum de re tanta cogitant, vel ei excogitandæ non ſufficiunt, qui putant Deum omnipotentem aliquid velle, & homine infirmo impediente non poſſe. Sicut certum eſt Jeruſalem filios ſuos ab illo colligi noluiſſe; ita certum eſt eum, etiam illa nolente, quoſcumque eorum voluit collegiſſe. Deus enim, ſicut homo Dei dixit Ambroſius, quos dignatur vocat, & quem vult religioſum facit.*

S. Auguſt. lib 1. Operis noviſſimi contra Iulianum.

20. *Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.* A Templum, Urbs, Gens tota, me ac Patre meo præſentiam, tutelamque noſtram ſubtrahentibus, mox vaſtabitur, & in ſolitudinem vertetur. Confer cum Pſalm. 68. 26. *Fiat habitatio eorum deſerta, & in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet.* Et cum Jeremiæ 12.7.8. *Reliqui domum meam, dimiſi hæreditatem meam..... Facta eſt mihi hæreditas mea quaſi leo in ſilva: dedit contra me vocem, ideo odivi eam.*

21. *Dico enim vobis; Non me videbitis amodo donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.* Ab hoc, quod imminet, Paſchate, non me videbitis, ad uſque ſecundum adventum meum, cùm vivos & mortuos judicaturus veniam. Tunc vel inviti agnoſcetis & experiemini me eſſe Meſſiam ac verum Deum. Et quod indignati eſtis mihi à pueris acclamari, *Benedictus qui venit in nomine Domini*: ipſi non ore quidem ad laudem & con- B feſſionem, ſed animo ad confuſionem dicetis. Vel: *Niſi pœnitentiam egeritis, & confeſſi fueritis me ipſum eſſe, de quo Prophetæ cecinerunt, Filium omnipotentis Patris; meam faciem non videbitis. Habeut Judæi datum ſibi tempus pœnitentiæ, confiteantur benedictum qui venit in nomine Domini, & Chriſti ora conſpicient.*

S. Hieron. in hunc locum.

Senſus Moralis.

I. SUPER *cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæ dixerint vobis ſervate & facite: ſecundùm opera verò eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.* Doctrina veritatis, quam in cathedra unitatis Chriſtus poſuit, nullum ex malis moribus Miniſtrorum ejus, id eſt, Sacerdotum, & Paſtorum, detrimentum patitur. Servanda ſunt & facienda quæ dicunt & prædicant, cùm ſua non dicunt, ſed Chriſti. Tunc enim vos non paſcunt ipſi, ſed Deus: quia velint nolint Paſtores, ut perveniant ad lac & lanam, verba Dei dicturi ſunt. *Qui prædicas non furandum, furaris*, dicit Apoſtolus ad eos qui bona dicunt, & mala, faciunt. Tu audi prædicantem, ne fureris; noli imitari furantem. Si furantem imitari volueris, ipſe te paſcit facto ſuo: tibi venenum ſubminiſtrat, non cibum. Si verò hoc ab illo audis, quod non dicit de ſuo, ſed de Dei; non poteſt quidem uva de ſpinis legi: (Nam & ipſa Domini ſententia eſt, *Nemo colligit de ſpinis uvam, aut de tribulis ficus*:) Nec ideo tamen quaſi calumnieris Domino tuo, & dicas; Domine noluiſti me, quia fieri non poteſt, de ſpinis legere uvam: & rurſus dixiſti mihi de quibuſdam, *Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Nempè mala facientes utique ſpinæ ſunt. Quomodo vis de ſpinis me colligere uvam verbi tui? Reſpondebitur: *Non eſt illa uva ſpinarum: ſed aliquando increſcens ſarmentum implicat ſe in ſepem, & pendet uva inter denſa ſpinarum, ſed non ſurgit de radice ſpinarum. Tu ſi eſurieris, & aliud non habes unde ſumas, cautè manum mitte, ne lacereris à ſpinis, id eſt, ne facta imiteris malorum; & lege uvam inter ſpinas pendentem, ſed de vite naſcentem. Ad te perveniat botri alimentum: ſpinis ſervatur ignis tormentum.* Nihil intereſt ad aquæ puritatem, & irrigationem horti, an aureus ſit vel lapideus canalis per quem aqua transfunditur. Verbum Dei aqua ſapientiæ ſalutaris: per Miniſtros & Paſtores Eccleſiæ velut per canales transfunditur ad irrigandas horti divini plantas, ut flores virtutum, bonorumque operum fructus ferant. Quidam ex his canalibus ſunt ex auro puro, divina charitate ſplendidi & ardentes, de qua ſcriptum eſt: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum*: Alii terreni ſunt & lapidei propter cupiditates & duritiem cordis, *Lapides ſanctuarii diſperſi in capite omnium platearum, petræ ſcandali*: Quæ tamen per illos derivatur aqua verbi divini, origine cœleſtis eſt. Et mel & aquam de petra duriſſima Deus eduxit, ut populum ſuum in deſerto ambulantem ſatiaret. *Quæcumque ergo dixerint vobis, ſervate & facite: ſecundùm opera verò eorum nolite facere.* His auditis, oves Chriſti etiam per malos Doctores vocem ipſius audiunt, & unitatem illius

S. Aug. ſerm. 46. aliàs de Tempore 165 c. 10.

Matt. 7. 16.

Apoc. 3

S. Auguſt. Epiſt. 208 aliàs 209. ad Felicianam.

non relinquunt: quia *bonum quod eos audiunt dicere, non eſt ipſorum, ſed illius. Et ideo ſecuræ oves paſcuntur, quia & ſub malis Paſtoribus paſcuis dominicis nutriuntur. Non autem faciunt malorum facta Paſtorum, quia talia opera non ſunt illius, ſed ipſorum. Quæ autem bonos vident, non ſolùm audiunt bona quæ dicunt, ſed* C *etiam imitantur bona, quæ faciunt. De talibus erat Apoſtolus qui dicebat: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.* Et quia non ſua quærebat, ſed quæ Jeſu Chriſti; quamvis ad imitationem ſuam, quos per Evangelium genuerat, hortatur: tamen corripit graviter eos, qui per Apoſtolorum nomina ſchiſmata fecerunt; & objurgat illos qui dicebant, *Ego ſum Pauli. Numquid* (inquit) *Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Hinc intelligimus & *bonos Paſtores non ſua quærentes, ſed quæ Jeſu Chriſti; & bonas oves, quamvis imitentur facta Paſtorum bonorum, tamen in eis non ponere ſpem ſuam, quorum miniſterio ſunt congregatæ; ſed in Domino potiùs cujus ſanguine ſunt redemptæ: ut quando fortè incurrerint in Paſtores malos, doctrinam* D *illius prædicantes, & ſua mala opera facientes, quæ dicunt, faciant; quæ autem faciunt, non faciant; nec propter filios iniquitatis paſcua deſerant unitatis.* Non ex perſonis fidem, ſed ex fide judicamus perſonas. Sacerdotes & Paſtores colendi, diligendi, audiendi ſunt ut *Miniſtri Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*: Miniſterium & auctoritas reverenda, quamvis mala ſit vita. Eccleſiaſtici 7. *In tota anima tua time Dominum, & Sacerdotes illius ſanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit, & Miniſtros ejus ne derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica Sacerdotes.* Tantò magis honorandi ſunt novæ Legis Sacerdotes quàm Moſaicæ, quantò excellentius Sacerdotium eſt? Moſaicæ Legis Sacerdotibus ſi quis obedire ſuperbè recuſaret, capitali ſupplicio plectebatur. Deuteron. 17. *Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sa-* E *cerdotis imperio, morietur homo ille.* Gravioribus certè pœnis digni ſunt in foro divinæ juſtitiæ, qui novæ Legis Sacerdotibus non obediunt. *Quæcumque dixerint vobis, ſervate & facite.* Omnibus enim Paſtoribus & Rectoribus animarum in perſona Diſcipulorum Chriſti ab ipſo Salvatore dictum eſt: *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit: qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me.* Auctoritas enim, miniſterium, & doctrina illorum à Deo eſt. *Præcepta* igitur *Præſidentium ad cathedram pertinentia* debent *obedienter impleri, etiamſi tales ſint, quales erant Phariſæi. Si verò ea præcipiant quæ ſint contra doctrinam Evangelicam vel Apoſtolicam, ibi non eſſe eis obediendum, exemplo*

1. Cor. 12

Luca 10.

S. Ivo Carnotenſis Epiſt. 233.

docemur Pauli Apoſtoli, qui Petro ſibi prælato non rectè A *incedenti ad veritatem Evangelii in faciem reſtitit.* Non tamen abjiciendi ſunt Præpoſiti ab inferioribus, nec eorum auctoritas ſpernenda. *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus*, ſi quid homines divinæ legis contrarium præcipiant : aliàs ſervandum illud Domini præ- Hebr. 13. ceptum ab Apoſtolo prædicatum. *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis : ipſi enim pervigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Rationem reddunt de ovibus & Paſtores mali, ſed malam, ſi vel errantes oves neglexerint, vel, quod multò deteriùs eſt, in errorem impulerint, vel pravâ doctrinâ, vel malâ vitâ. Oves Domini occidunt, quantùm in ipſis eſt, Præpoſiti mali : nam etſi fortes ſunt oves in verbo Domini, & te- S. Auguſt. ſerm. 46. Edit. poſtremæ Pariſienſis. nent illud quod audierunt à Domino ſuo, *Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite : tamen qui in* B *conſpectu populi malè vivit, quantùm in illo eſt, eum à quo attenditur occidit. Non ſibi ergo blandiatur, quia ille non eſt mortuus. Et ille vivit, & ille homicida eſt.* Quando cùm laſcivus homo intendit in mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo : ſic omnis qui malè vivit in conſpectu eorum quibus præpoſitus eſt, quantùm in ipſo eſt, occidit & fortes oves. *Qui ergo imitatur Præpoſitum malum, moritur; qui non imitatur, vivit; tamen, quantùm ad illum pertinet, ambos occidit.* Culpa nihilominus ſuâ moritur, qui malos Præpoſitos imitatur, ſiquidem admonenti Domino parere negligit. *Secundùm opera verò eorum nolite facere. Dicunt enim & non faciunt.* Lugenda certè illorum inſania eſt, qui ex pravis moribus Præpoſitorum & Miniſtrorum Eccleſiæ vitiis ſuis quærunt auctoritatem. S. Auguſt. ſerm. 351 aliàs 50. inter Hom. 50. C *Tam ſunt iſti abſurdi, & præpoſteri, & miſeri, qui præpoſitorum ſuorum malos mores imitari eligunt, quàm per eos prædicata Domini præcepta ſervare; quàm ſi quiſquam viator remanendum ſibi eſſe exiſtimet in itinere, cùm viderit milliaria lapidea litteris plena viam docere, & non ambulare. Cur enim non potiùs, ſi pervenire deſiderat, tales comites intuetur & conſequitur, qui & viam bene demonſtrant, & in ea perſeveranter atque alacriter ambulant? Quòd ſi iſti deſint, vel potiùs minùs appareant, nam deeſſe non poſſunt : non enim ſic quærunt homines charitate ſtudioſa quod prædicent ad imitationem, quomodo quærunt iniquitate ſuſpicioſa quod murmurent ad deceptionem, partim non inveniendo bonos, dum ipſi mali ſunt; partim timendo invenire, dum mali eſſe ſemper volunt. Sed tamen concedamus non apparere nunc homines dignos imitatione.* D *Quiſquis hoc putas, mente Dominum intuere, qui homo factus eſt, ut hominem vivere doceret. Si habitat Chriſtus in interiore homine per fidem in corde tuo, recor-* 1. Ioan. 2. 6. „ *dariſque illud quod Joannes ait,* Qui dicit ſe in Chriſto „ manere, debet quemadmodum ille ambulavit & ipſe „ ambulare : *Ita nec tibi deerit quem ſequaris, & cùm te alius viderit, de bonorum inopia conqueri deſinet. Si enim non noſti quid ſit rectè vivere, divina præcepta cognoſce. Fortaſſis enim multi rectè vivunt; ſed propterea tibi nullus rectè vivere videtur, quoniam quid ſit rectè vivere ignoras. Si autem noſti, age quod noſti; ut & tu quod quæris habeas, & aliis quod imitentur oſtendas. Chriſtum animo attende, attende Apoſtolos, quorum noviſſimus eſt ille qui dicit,* Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. *Attende animo tot Martyrum millia. Ibi videbis non ſolùm viros, ſed etiam feminas, poſtremò pueros & puellas, nec imprudentiâ decipi, nec* E *iniquitate perverti, nec periculi timore frangi, nec ſæculi amore corrumpi. Ita te non invenientem quod excuſes, non ſolùm præceptorum inevitabilis rectitudo, ſed etiam exemplorum innumerabilis multitudo circumdabit.* Ad illos adtende, non ad malos Eccleſiæ Miniſtros & Paſtores, ſimiles Phariſæis, qui *dicunt, & non faciunt*, & quod verbis ædificant, vitæ pravitate deſtruunt : cùm S. Auguſt. lib. 4. de Doctrina Chriſt. c. 27. tamen, *Ut quis obedienter audiatur, quantacumque granditate dictionis majus habeat pondus vita dicentis.*

2. *Alligant enim onera gravia & importabilia in humeros hominum; digito autem ſuo nolunt ea movere.* Secundus hic eſt Phariſaicæ hypocriſis character. Erga alios ſeveri, ſibi ipſis indulgentes. Diſciplinæ veteris obſervantiam, ſacrorum Canonum executionem, Pœnitentiæ publicæ inſtaurationem clamant; cùm ipſi mollem vitam agant, commodis ſuis ſtudeant, avaritiæ ſerviant, Chriſti mortificationem verbis tenus noverint. Onus tamen grave & importabile nemo Chriſtianus arbitretur pœnitentiam gravitati criminum reſpondentem ſecundùm legem Dei & Eccleſiæ regulas peccatoribus impoſitam. Nemo præceptorum Evangelicorum accuratam obſervantiam inter onera gravia cenſeat : *Jugum* S. Auguſt. enim Chriſti *ſuave eſt, & onus ejus leve. Alia ſarcina pondus habet, Chriſti ſarcina pennas habet. Alia ſarcina premit te, Chriſti ſarcina ſublevat te. Omnia fiunt facilia charitati, cui uni Chriſti ſarcina levis eſt.* Onera gravia & importabilia ſunt, quæ Phariſaica durities contra legem Evangelicam, aut Evangelii Spiritum infirmis imponit. Prudentiâ, manſuetudine, compatiente charitate, bono exemplo Paſtores & Rectores animarum, Moderatoreſque conſcientiarum inſignes eſſe debent, ut peccatores recèns converſos, Pœnitentes infirmos Chriſti jugum ſubire, amare, ipſique ferendo aſſueſcere doceant. Nimia ſeveritas æquè ac nimia lenitas in Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ & Regimine Animarum vitanda. Ovis errans ad ſummum Paſtorem animarum noſtrarum reducenda, omnique ratione, pro morborum qualitate, circumſtantiis, diſpoſitione ipſius Pœnitentis curanda eſt interdum per acriora & adſtringentia remedia; interdum per molliora & leniora medicamenta: nuſquam verò per deſperationis præcipitia inconſultâ ſeveritate impellenda eſt. Hanc regulam tradiderunt Eccleſiæ Orientalis Antiſtites in Concilio Trullano, Canone ultimo, S. Gregorius M. in Paſtorali, S. Carolus Borromæus in Inſtructionibus, & S. Franciſcus Saleſius.

3. *Omnia verò opera ſua faciunt, ut videantur ab hominibus:* Tertius hic Phariſaicæ hypocryſis character, juſtitiæ & virtutis oſtentatio. Opera bona coram hominibus, quibus præeſt, Paſtor facere debet ad eorum ædificationem, non ad oſtentationem. Exemplo prælucere illis debet, ſed humilitatis, non minùs quàm virtutum cæterarum. *Ego non quæro gloriam meam...... Si ego* Ioan. 10. *glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt*; inquit Chriſtus.) *Neque enim* (inquit Apoſtolus) *aliquando fui-* 1. Theſſal. 2. *mus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis; neque in occaſione avaritiæ, Deus teſtis eſt : nec quærentes ab hominibus laudem, neque à vobis, neque ab aliis.* His exemplaribus conformare ſe debent Paſtores & Rectores Eccleſiæ. Conſtat inter omnes veraciter pios, *Neminem ſine vera* S. Auguſt. lib. 5. de Civitat. Dei c. 19. *pietate, id eſt, veri Dei vero cultu veram poſſe habere virtutem; nec eam veram eſſe, quando gloriæ ſervit humanæ.* Inanis gloriæ vitium tam eſt inimicum piæ fidei, ſi major in corde ſit cupiditas gloriæ, quàm Dei timor vel amor, ut Dominus diceret: *Quomodo poteſtis crede-* Ioan. 9. *re, gloriam ab invicem exſpectantes, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quærentes.* Item de quibuſdam qui in eum crediderant, & verebantur palam confiteri, ait Evangeliſta: *Dilexerunt gloriam hominum magis quàm* Ioan. 12. *Dei.* Non mirum igitur quòd Phariſæi & Scribæ inanis gloriæ cupidi, non ſolùm non crediderint, ſed Veritatem ipſam Chriſtum, ejuſque doctrinam ac miracula impugnaverint.

4. *Dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cœnis & primas cathedras in Synagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Et hi ſunt Phariſaicæ ſuperbiæ characteres; ſingularitas in habitu exteriori, ad captandam hominum exiſtimationem ac laudem; honoratioris loci in Eccleſiaſticis aut civilibus conventibus affectatio, & amor publicæ reverentiæ ac honoris forenſis: nominum & titulorum illuſtrium ac magnificorum ambitioſum ſtudium, Lugenda illorum vanitas, qui

humilitatis & pœnitentiæ habitu intumeſcunt. Melior eſt palliata ſeu pallio ornata humilitas, quàm tunicata ſuperbia; (inquit S. Bernardus.) Sponſam in Canticis cœleſtis Sponſus in hunc modum compellat: *Revertere, revertere Sulamitis, revertere ut intueamur te.* Quater dicit *Revertere*, propter quadruplicem ſuperbiam, per quam averſa à Domino non videbatur. Eſt enim *ſuperbia cordis, ſuperbia oris, ſuperbia operis, ſuperbia habitûs.* Superbia cordis eſt, quando homo in oculis ſuis magnus eſt. Contra quam Sapiens orat dicens: *Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi:* Et alibi: *Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris.* Superbia oris vel linguæ, quæ & jactantia dicitur, eſt quando homo non ſolùm magna de ſe ſentit, ſed etiam loquitur. Unde Pſalmiſta: *Diſperdat Dominus univerſa labia doloſa, & linguam magniloquam.* Superbia operis eſt, quando homo exteriori quadam ſuperbia, ut magnus appareat, agit; De qua idem Pſalmiſta ait: *Non habitabit in medio domûs meæ, qui facit ſuperbiam.* Superbia habitûs eſt, quando homo ut glorioſus videatur, pretioſis ſe ornat veſtibus: Unde Paulus: *Non in veſte pretioſa.* Et Dominus: *Qui mollibus veſtiuntur, in domibus Regum ſunt,* ubi ſuperbia abundat. Sed & ex veſtium vilitate, inelegantia & neglectu intérdum vana gloria naſcitur. Sæculi moribus contradicitur, ut ſæcularis gloria habitûs ſingularitate captetur: vanitas ſperni ac ſugillari videtur, ſed ſecretiori vanitate: faſtus calcatur, ſed alio faſtu, ut de Diogene Plato dicit, & Tertullianus; *Diogenes*, inquit, *lutulentis pedibus ſuperbos Platonis thoros aliâ ſuperbiâ deculcat.* Externum humilitatis cultum ſæpè aſſumit ſuperbia. *Glorioſa res humilitas, quâ ipſa quoque ſuperbia palliare ſe appetit, ne vileſcat.*

Cant. 6. 12. — S. Bern. ſerm. 47. — Eccli. 23. — Iſai. 5. — Pſal. 11. — Pſal. 100. — 1. Tim. 2. — S. Bern. Tract. de gradibus humilitatis.

5. *Vos autem nolite vocari Rabbi: unus eſt enim Magiſter veſter: omnes autem vos fratres eſtis.* Eccleſia ſchola veritatis, ubi Chriſtus unus Magiſter: Sacerdotes & Paſtores miniſtri. Eorum lingua loquitur, eorum verba audiuntur; ſed Chriſti doctrina docetur, in ejus verbo reperitur, ejus auctoritate prædicatur, ejus Spiritu diſcitur. Quamvis ſint in Eccleſia Paſtores & Doctores; apud Chriſtum tamen omnis docendi auctoritas reſidet, ab illo velut à fonte veritatis omnis & ſcientiæ derivatur, qui docet hominem ſcientiam. Verba enim mera ſigna ſunt, quæ admonent tantùm ut quæramus veritatem, non exibent ut noverimus. *De univerſis autem quæ intelligimus, non loquentem qui perſonat foris, ſed intus ipſi menti præſidentem conſulimus veritatem, verbis fortaſſe ut conſulamus admoniti. Illi autem qui conſulitur, docet, qui in interiore homine habitare dictus eſt Chriſtus; id eſt, incommutabilis Dei Virtus atque ſempiterna Sapientia: quam quidem omnis rationalis anima conſulit, ſed tantùm cuique panditur, quantùm capere propter propriam ſive bonam ſive malam voluntatem poteſt. Et ſi quando fallitur, non fit vitio conſultæ Veritatis: ut neque hujus, quæ foris eſt, lucis vitium eſt, quòd corporei oculi ſæpè falluntur: quam lucem de rebus viſibilibus conſuli fatemur, ut eas nobis, quantùm cernere valemus oſtendat.* Hunc audiamus & ſequamur Doctorem juſtitiæ; non coacervemus nobis Magiſtros prurientes auribus, à veritate auditum avertentes, ad fabulas autem converſi. Veritatem & verbum Dei ut commune patrimonium Chriſti Teſtamento nobis relictum ſuſcipiamus, totum poſſideamus ſinguli, ſine invidiâ cum fratribus communicemus. *Omnes enim vos fratres eſtis.* Fratres ſumus, non naturâ tantùm, ſed gratiâ & diſciplinâ. *Fratres ſumus jure naturæ matris unius. At quantò digniùs fratres & dicuntur & habentur, qui unum Patrem Deum agnoverunt, qui unum Spiritum biberunt ſanctitatis, qui de uno utero ignorantiæ ejuſdem ad unam lucem expaverunt veritatis?*

S. Auguſt. lib. de Magiſtro c. 11. — Tertull. Apolog. 39.

6. *Et patrem nolite vobis vocare ſuper terram: Unus eſt enim Pater veſter, qui in cœlis eſt.* Eccleſia una familia eſt, cujus Deus Pater eſt, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Hujus filii ſumus, *Dedit* enim nobis *poteſtatem filios Dei fieri*, credentibus in nomen ejus. Verbo illius & Spiritu-Sancto in ſinu Sponſæ ejus regenerati ſumus in vitam novam Patres tamen noſtri ſunt, illoſque ut tales honorare debemus, qui poteſtatis ejus, auctoritatis, & charitatis participes, filios illi generant & inſtituunt in ordine naturæ, in ordine civili, in ordine gratiæ. Hoc nomine magis compellari ament Eccleſiæ Principes & Paſtores, quàm Domini. *Gratius ſiquidem nomen pietatis, quàm poteſtatis*, iis qui Apoſtoli monitum ſecuti, *Non dominantur in Clero.* Tertull.

7. *Nec vocemini magiſtri: quia Magiſter veſter unus eſt Chriſtus:* Nos inſtituens exteriùs verbo ſuo, præceptis, conſiliis, flagellis; interiùs Spiritu Sancto ſuo, docens nos omnem veritatem ejuſque amorem inſpirans, ut non ſolùm videamus quæ agenda ſunt, ſed eo adjuvante faciamus. Docet nos ut Verbum Patris, ut Veritas & Sapientia æterna, ut *Lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ipſum audiamus in Scripturis ſuis, in Eccleſia ſuâ, in Sede S. Petri per Vicarios ſuos; in ſingulis Eccleſiis per Epiſcopos & Paſtores noſtros docentem, de quibus in perſona Apoſtolorum dixit: *Qui vos audit, me audit.* Ipſum audiamus intus in cordibus noſtris per inſpirationes gratiæ ſuæ loquentem ac docentem, ut verè ſimus *Docibiles Dei:* ubi non littera docet, ſed Spiritus; non lectio, ſed unctio; non diſputatio, ſed exercitatio in mandatis Dei. *Loquere Domine, quia audit ſervus tuus..... Juſtificationes tuas doce me... Da mihi intellectum, ut diſcam mandata tua.*

8. *Qui major eſt veſtrûm, erit miniſter veſter.* Humilitas gratias à Deo acceptas cuſtodit; charitas in proximorum utilitatem effundit. Dignitas Eccleſiaſtica miniſterium eſt, non dominatio. *In domo juſti viventes ex fide, & adhuc ab illa cœleſti vitâ peregrinantes, etiam qui imperant, ſerviunt eis quibus videntur imperare. Neque enim dominandi cupiditate imperant, ſed officio conſulendi; nec principandi ſuperbiâ, ſed providendi miſericordiâ.* Multò magis qui Eccleſiæ bene præſunt, de nobilitate, de dignitate, de eruditione, de gradu minimè gloriantur: ſed ut ſervos Jeſu Chriſti, & omnium, quibus præſunt, *ſervos per Jeſum* ſe gerunt. Quò majores ſunt, eò magis ſe humiliant in omnibus. *Nec poteſtate dominante, ſed charitate ſerviente* felices ſe exiſtimant. Si fortè errent aut labantur, monitores admittunt, exemplo S. Petri, qui nec à S. Paulo, quamquam inferiore, dedignatus eſt reprehendi: *Quatenus qui primus erat in Apoſtolatûs culmine, primus fieret in humilitate.*

S. Auguſt. lib. 19. de Civitate Dei c. 14. — S. Auguſt. — S. Auguſt.

9. *Qui autem ſe exaltaverit, humiliabitur: & qui ſe humiliaverit, exaltabitur.* Humilitas ſecurus eſt ad veram celſitudinem gradus: humiliatio & abjectio certa & inevitabilis ſuperbiæ pœna: *Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Quippe tanquam contumeliæ ſuæ propulſator, veluti quoddam ſuſcipit adversùs ſuperbiam ſpeciale certamen. Cætera vitia contra Deum pugnant fugiendo; ſuperbia ad ipſius ſimilitudinem indebito modo accedere tentando. Hinc Deus ſuperbis reſiſtit, ſuamque contumeliam propulſat. *Dominus qui aliis donat*, inquit S. Ambroſius, *ſuperbis reſiſtit, & tamquam congreditur iis qui ſe exaltant; ſibique hoc certamen vindicat.* Dejeciſti eos dum allevarentur (inquit Propheta.) *Non dixit, Dejeciſti eos, quia elati ſunt: non quaſi poſtea quàm elati ſunt dejeciſti illos; ſed in eo ipſo quòd elati ſunt, dejecti ſunt. Sic enim efferri, jam cadere eſt.* Quomodo facti ſunt in deſolationem? Subitò defecerunt, perierunt propter iniquitatem ſuam..... Deficientes quemadmodum fumus deficient. *Verè quomodo fumus, qui dum extollitur, deficit, defecerunt.... Fumus à loco ignis erumpens in altum extollitur, & ipſa elatione in globum magnum intumeſcit: ſed quantò fuerit globus ille grandior, tantò fit vanior: ab illa enim magnitudine non fundata & ſolidata, ſed pendente & inflata, it in auras atque dilabitur, ut videas ipſam ei obfuiſſe magnitudinem.* Ita

S. Ambroſ. ſerm. 3. in Pſal. 118. — Pſal. 72. 18. — S. Aug. in hunc Pſal. & ſerm. 2. in Pſal. 36.

ſuperbi, qui magnificè de ſe ſentientes, in ſuis cogitationibus evaneſcent; qui *ambulant in magnis & mirabilibus ſuper ſe; qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine divitiarum ſuarum gloriantur; qui dixerunt, Linguam noſtram magnificabimus, labia noſtra à nobis ſunt: quis noſter Dominus eſt?* Pergit Rex Propheta, Pſalm. 62. verſ. 20. *Velut ſomnium ſurgentium Domine, in civitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges.* Ho-
» mo in ſomnis videt ſe inveniſſe theſaurum: dives eſt, ſed
» donec evigilet. Pauper dormierat, dives in ſomnis factus
» fuerat: ſi non evigilaſſet, dives eſſet: evigilavit, invenit
» ærumnam, quam dimiſerat dormiens. Et illi invenient
» miſeriam quam ſibi comparaverant. Cùm evigilaverint
» de hac vita, tranſit illud quod quaſi in ſomno tenebatur.
S. Aug. Enarr. in Pſal. 72. » *Velut ſomnium ſurgentium.* Et ne diceretur, Quid ergo,
» parva tibi videtur claritas eorum, parva tibi videtur pom-
» pa eorum, parvi tibi videntur tituli, imagines, ſtatuæ,
» laudes, cunei clientium? *Domine* (inquit) *in civitate*
» *tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges.* Quicumque
iſta non habetis, non cupiatis: quicumque habetis, non in eis præſumatis. Non dico, Damnamini ſi habetis; ſed, Damnamini, ſi de talibus præſumatis, ſi de talibus inflemini, ſi propter talia magni vobis videamini, ſi propter talia pauperes non agnoſcatis, ſi generis humani conditionem communem propter excellentem vanitatem obliviſcamini. Tunc enim neceſſe eſt Deus retribuat in noviſſima, & in civitate ſua imaginem ipſorum ad nihilum redigat. *Qui ſe exaltaverit, humiliabitur: & qui ſe humiliaverit, exaltabitur.*

10. *Væ autem vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ; quia clauditis Regna cœlorum ante homines: vos enim non intratis, nec introëuntes ſinitis intrare.* Octo beatitudines Evangelicæ juſtis à Chriſto prædicatæ ac promiſſæ: octo imprecationes ac maledictiones ab eodem contra Sacerdotes, Paſtores, & Directores hypocritas, quorum typi erant Scribæ & Phariſæi, prolatæ. *Væ vobis*, &c. *Væ in Scriptura ſæpius de æterno luctu, quàm de præſenti ſolet intelligi. Unde ſcriptum eſt: Væ impio in malum: retributio enim manuum ejus fiet ei.* Væ illis qui Chriſti opus, animarum ſalutem, vel profectum impediunt, utilibus operariis invidentes, & ſancto eorum labori ſuis calumniis derogantes! Magna infelicitas eſt, in Regnum cœlorum, cujus januam nobis Chriſtus aperuit, intrare nolle: cumulus infelicitatis, alios ab introitu prohibere vel avertere, quibus eſſe duces ad Chriſtum verbo & exemplo deberes, qui dixit: *Ego ſum oſtium: per me ſi quis introierit, ſalvabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inveniet.* Regnum cœlorum ante homines claudunt, qui nimiùm arctant viam ſalutis, vel nimis emolliunt jugum Chriſti.

S. Gregor. M. Hom. 9 in Ezech.

Iſai. 3. 11

Ioan. 10. 9.

11. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium.* Hypocritæ ſua quærunt, non quæ Jeſu Chriſti: Religione ad quæſtum abutuntur: Orationem, Sacramentorum frequentationem, Deum ipſum avaritiæ ſuæ ſervire faciunt. A viduis, à devotis matronis, à virginibus quarum incautæ ſimplicitati ſpecie Religionis faciliùs illudunt, extorquent munera, donationes, fundationes, pia legata. Devotiones & Exercitia Pietatis apud ipſos magis ſancta, quæ magis quæſtuoſa: ut hîc locum habere videatur illud Tertulliani contra Ethnicorum ſuperſtitiones: *Dii qui magis tributarii, magis ſancti; immò qui magis ſancti, magis tributarii. Majeſtas quæſtuaria efficitur, circuit cauponas Religio mendicans. Exigitis mercedem pro ſolo Templi, pro aditu ſacri. Non licet Deos noſſe gratis; vænales ſunt.* Ut hypocritarum Clericorum & Monachorum avaritiam coërcerent olim Imperatores Chriſtiani, Leges condiderunt, quibus ipſis hæreditates capere vetabatur, de quibus S. Hieronymus: *Provida ſeveraque legis cautio, & tamen nec ſic refrenatur avaritia. Per fideicommiſſa legibus illudimus; & quaſi majora ſint Imperatorum ſcita quàm Chriſti, leges timemus, Evangelia contemnimus .... Ignominia Sacerdotis eſt propriis ſtu-*

Tertull. Apolog. 13.

S. Hieron. Epiſt. 2.

A *dere divitiis.* Simulatores ſanctitatis maximè circa mu- “
lieres negotiantur, quia nec intelligere ita facilè eorum “
ſimulationes poſſunt, & facilè ad eorum dilectionem in- “
clinantur Religionis cauſâ: præcipuè tamen circa viduas: “
primò quidem quia mulier non facilè decipitur habens “
conſiliarium virum: deinde quia non facilè de facultati- “
bus ſuis aliquid dat, cùm ſit in poteſtate viri. Propterea “
ergo Dominus, dum Judaicos Sacerdotes confundit, “
Chriſtianos monet ne cum viduis mulieribus ampliùs “
commorentur quàm cum cæteris; quia etſi voluntas ma- “
la non ſit, tamen ſuſpicio mala eſt. *Comeditis domos vi-* “
duarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius
accipietis judicium. Qui enim à religione cauſam acci- “
pit nequitiæ, graviori pœnæ obnoxius eſt. *Propter* “
hoc amplius accipietis judicium: Primò, quia iniqui eſtis: “
B ſecundo, quia larvam aſſumitis ſanctitatis: & quaſi “
præſtatis diabolo arma Dei, ut ametur iniquitas, dum “
pietas æſtimatur, “

Auctor Operis Imperf. in Matt. ſub nomine S. Chryſ. Hom. 44.

12. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: quia circuitis mare & aridam ut faciatis proſelytum unum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ, duplo quàm vos.* Qui propter quæſtum aut vanam gloriam, non propter gloriam Dei, & ex ſincera charitate, zeloque ſalutis animarum ſacra miniſteria obeunt, inutiles ſunt ad aliorum ſalutem, quia ſpiritualis fœcunditatis principium, ſcilicet Spiritum Sanctum non habent: unde vix multo labore quemquam ad Deum adducere poſſunt; & ad pœnitentiam ac profeſſionem pietatis trahere: & ſi fortè quempiam traxerint, in eis ſpiritum pœnitentiæ ac pietatis conſervare nequeunt: cùm eos pravis principiis, opinionibus, exemplis deteriores faciant. Magiſtris ſci- C licet deteriores fiunt diſcipuli. Ea enim eſt naturæ noſtræ corruptela, ut probos Doctores vix imitemur: improbos autem, quoniam procliviores ad mala ſumus, etiam ſuperemus. Paſtores & Directores hypocritæ ſimiles ſunt Struthioni, quæ *Relinquit in terra ova ſua*, ut Job 39. ſcriptum eſt? *Quia enim per ova, niſi tenera adhuc proles exprimitur, quæ diu fovenda eſt ut ad vivum volatile perducatur? Ova quippè inſenſibilia in ſemetipſis ſunt, ſed tamen calefacta in vivis volatilibus convertuntur. Ita nimirum parvuli auditores ac filii certum eſt quòd frigidi inſenſibileſque permaneant, niſi Doctoris ſui ſollicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in ſua inſenſibilitate torpeſcant, aſſidua Doctorum voce fovendi ſunt, quouſque valeant & per intelligentiam vivere, & per contemplationem volare. Quia verò hypocritæ quamvis perverſa ſemper operentur*, D *I qui tamen recta non deſinunt; bene autem loquendo in ſua vel converſatione filios pariunt, ſed non bene vivendo nutrire non poſſunt, rectè de ſtruthione dicitur*: Quæ derelinquit in terra ova ſua. *Curam namque filiorum hypocrita negligit; quia ex amore intimo rebus ſe exterioribus ſubdit, in quibus quantò magis extollitur, tantò minùs de prolis ſuæ defectu cruciatur. Ova ergo in terra dereliquiſſe, eſt natos per converſionem filios nequaquam à terrenis actibus interpoſito exhortationis nido ſuſpendere. Ova in terra dereliquiſſe, eſt nullum cœleſtis vitæ filiis exemplum præbere. Quia enim hypocritæ per charitatis viſcera non calent, de torpore prolis editæ, id eſt, de ovorum ſuorum frigore nequaquam dolent: & quantò ſe libentiùs terrenis actibus inſerunt, tantò negligentiùs eos, quos generant, agere terrena per-* E *mittunt.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 74. in Matt.

S. Gregor. M. lib. 31. Moral. in Iob. c. 5.

13. *Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicumque juraverit per Templum, nihil eſt: qui autem juraverit in auro Templi, debet. Stulti & cæci: quid enim majus eſt, aurum, an Templum quod ſanctificat aurum?* &c. Juramenti per creaturas facti vinculo non minùs adſtringitur homo, quàm ſi expreſſo Dei nomine juraſſet, cùm juramentum omne Dei reſpectu fiat ad quem referuntur creaturæ; quædam propriùs, aliæ remotiùs. Omnis juratio periculoſa, ſi frequens ſit, cùm viam ſternat perjurio, & debitis ſit conditionibus deſtituta, quæ ad juramenti religionem requiruntur, ut ſcilicet fiat *in veritate*,

in judicio & in juſtitia. Lege quæ in Theologia noſtra Dogmatica & Morali diximus, lib. 4. Tom. 9 ad ſecundum præceptum Decalogi.

Quid majus eſt, aurum, an Templum quod ſanctificat aurum? Avarus pluris facit aurum, quàm Templum; pluris dona, quàm Altare. Cupiditate ſua religionis & rerum ad illam pertinentium magnitudinem & ſanctitatem metitur. Quid mirum? Aurum pro Deo habet *Avaritia ſimulacrorum ſervitus.* Deum pecuniam coluere veteres Ethnici ſine Templo, ut canit Poëta:

Juvenalis

——— *Etſi funeſta pecunia Templo*
Nondum habitas, nullas nummorum extruximus aras.

Quò deteſtabilius avarorum ſcelus, qui pecuniæ Templum in animo ſuo dicant: ut de ipſis auro & argento ſervientibus dici poſſit, quod Tertullianus contra illos urget qui idola fabricabant: *Colis non ſpiritu nidoris alicujus, ſed tuo proprio, nec animâ pecudis impenſâ, ſed animâ tuâ. Illis ingenium tuum immolas, illis ſudorem tuum libas, illis prudentiam tuam accendis: diligentiâ tuâ Nomen illorum eſt. His ſaginatiorem, & auratiorem, & majorem hoſtiam cædis ſalutem tuam.* Judas Iſcariotes pretium ex ſacrilega Magiſtri venditione comparatum in Templum projecit. Non projecit in ſterquilinium, ſed in Templum: nimirum *Talibus ſemper Diis Templum ſuum devoverat*: aurum illi pro Deo fuerat.

Tertull. lib. de Idolat.

Drogo Hoſtienſis ſerm. de Paſſione Domini.

Quid enim majus eſt, donum, an Altare, quod ſanctificat donum? Omnis victima per altare; Chriſti humanitas per divinam ejus perſonam non modò ſanctificatur, ſed adoratione digna redditur. Deus per Chriſtum Jeſum adorandus eſt in ſpiritu & veritate. Nihil Deo dignum, quod per iſtud Altare ſanctificatum non fuerit. Nihil Deo acceptum eſſe poteſt, quod per unionem cum Chriſto Jeſu Filio ejus conſecratum non fuerit. Fide & charitate animi offerentis hæc unio perficitur. *Intelligendum templum & altare ipſum Chriſtum: aurum & donum, laudes & ſacrificia precum, quæ in eo per eum offerimus. Non enim ille per hæc, ſed iſta per illum ſanctificantur.*

S. Auguſt. lib. 1. Quæſt. Evang. Quæſt. 34.

14. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentham & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ graviora ſunt Legis, judicium, & miſericordiam & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes!* Qui in exterioribus obſervantiis diligens ac ſcrupuloſus eſt, & eſſentialia maximéque neceſſaria religionis ac pietatis Chriſtianæ officia ſine ſcrupulo prætermittit, pietatem ac religionem à fundamentis evertit. Hæc eorum frequens & maximè periculoſa tentatio, qui devotionem profitentur. Externa devotionis exercitia, formulæ precum proprio arbitrio ſelectæ, pleraque arbitrariæ devotionis crepundia ſexûs utriuſque religioſiores occupant ac detinent, dum generalia Chriſtianæ profeſſionis, & propria ſui cujuſque ſtatus ac vocationis officia negligunt, interioris hominis reformationem, juſtitiæ & charitatis erga proximum, fidei, religioniſque erga Deum officia neceſſaria, immobilia, indiſpenſabilia. Falſa conſcientiæ teneritudo, quæ ſuperbiam ac vanitatem fovet, peccatorem ſpecie boni decipit. Humanitus inſtituta, & proprio arbitrio ſuſcepta pietatis exercitia anxiè obſervat, dolet vehementer, ſi prætermiſerit; nec tamen pravos iræ, maledicentiæ ſive detractionis, calumniæ, mendacii, luxûs, &c. habitus emendare, aliaſve malas cupiditates domare curat. Minimum quid ac leve proximo furari nollet: ſed tamen pauperibus magnam pecuniæ vim ponduſque furatur avaritiâ, immodicis ac vanis ſumptibus, redituum Eccleſiaſticorum abuſu & effuſione. *Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.* Verùm (inquient) eleëmoſynas obviis pauperibus ſtipem mendicantibus, panem oſtiatim petentibus largimur; ſicque Dominicum præceptum implemus: *Date eleëmoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Sed dabant & Phariſæi, è quibus erat ille, qui in Templo orans cum Publicano dicebat: *Jejuno bis in Sabbato, decimas omnium bonorum meorum do pauperibus.* Eleëmoſynas dabant illi, qui mentham & anethum, & cyminum, & rutham, & minima quæque olera decimabant. Sed relinquebant *graviora Legis, judicium, & miſericordiam, & fidem.* Non eſt hoc facere eleëmoſynam. *Hæc oportuit facere* (inquit Chriſtus) *& illa non omittere.* Quæ facere? Judicium, & charitatem, & juſtitiam, & miſericordiam. *Facite illa, ſed iſta præponite.* Numquid verò (inquies,) non facimus miſericordiam, qui eleëmoſynam erogamus? Si intelligis quid ſit facere miſericordiam, à te incipe. *Quomodo es miſericors alteri, ſi crudelis ſis tibi? Mendicat ante te anima tua, redi ad conſcientiam tuam. Quicumque malè vivis, quicumque infideliter vivis, redi ad conſcientiam tuam: & ibi invenis mendicantem animam tuam, invenis egentem, ærumnoſam, invenis fortè nec egentem, ſed egeſtate obmuteſcentem. Nam ſi mendicat, eſurit juſtitiam. Quando inveneris talem animam tuam, fac priùs miſericordiam cum illa.* Miſerere animæ tuæ placens Deo. *In judicio & charitate fac eleëmoſynam cum anima tua. Quid eſt in judicio? Reſpice, & inveni; diſplice tibi, pronuntia in te. Et quid eſt charitas?* Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo: Dilige proximum tuum tamquam te ipſum. *Et feciſti miſericordiam priùs cum anima tua, in conſcientia tua. Hanc autem eleëmoſynam ſi prætermittis, da quodvis, dona quantùm vis; retrahe de fructibus tuis, non decimas, ſed dimidias; novem partes da, & unam tibi dimitte: nihil facis, quando tecum non facis, & tecum pauper es. Anima tua veſcatur, ne fame pereat. Da illi panem. Quem panem? Ipſe tecum loquitur. Tu ſi audires, & intelligeres, & crederes Domino, ipſe tibi diceret:* Ego ſum panis vivus qui de cœlo deſcendi. *Nonnè iſtum panem primùm dares animæ tuæ, & faceres cum illa eleëmoſynam? Si ergo credis, debes facere ut priùs paſcas animam tuam.*

S. Auguſt. ſerm. 106 alias 30. de Verbis Domini.

Eccli. 30. 24.

Joan. 6. 41.

15. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis eſt calicis & paropſidis: intus autem pleni eſtis rapina & immunditia. Phariſæe cæce, munda priùs quod intus eſt calicis & paropſidis, ut fiat id, quod deforis eſt, mundum.* Animus virtutum & vitiorum ſedes eſt: eo grati vel inviſi Deo ſumus. Hypocritæ fruſtra conantur ejus immunditiam hominibus occultare, ut famæ ſuæ conſulant, & probitatis opinionem laudemque conſequantur: cùm revera immundus ſit coram Deo affectu peccati, praviſque deſideriis. Contrà, verè Pœnitens animum purgare ſtudet amore Dei & odio peccati, qui certæ ac veræ pœnitentiæ characteres ſunt: & ab hominibus *peccator omnium notarum* haberi non refugit, temporali verecundia confuſionem æternam redimens. *Munda priùs quod intus eſt, &c.* Munditia exterior ab animo in corpus, à conſcientia in ſuperficiem exteriorem operum derivatur. Niſi charitas hujuſmodi operum principium ſit, finis una Dei gloria, hypocriſis & falſæ juſtitiæ folia ſunt, non veræ juſtitiæ pietatiſque fructus. *Quid prodeſt quia caro munda eſt, & habitator carnis immundus? Ille qui fortè mundus eſt in carne, adulterum eum Deus tenet in corde, ſicut Dominus dicit,* Amen dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo. *Iſta eſt coinquinatio ſpiritûs. Quando autem ſit perfecta ſanctificatio? Quando eſt & carnis & ſpiritûs. Sunt enim homines qui temperant ſe à factis, & non temperant ſe à cogitationibus malis: faciunt mundationem carnis, & non faciunt mundationem ſpiritûs. Tales ideo non faciunt, quia timent homines. Libido ardet, timor revocat. Quid times? Inveniri & damnari; inveniri & expompari. Ergo incoinquinata videtur caro, ſed non eſt perfecta ſanctificatio: quia quid dicit Apoſtolus?* Mundemus nos ab omni coinquinatione carnis & ſpiritus: *Ut quomodo te temperas à malis factis, ſic te temperes à mala voluntate, à malis cogitationibus. A malo facto contine, & mundas te à coinquinatione carnis: à mala voluntate abſtine te, & mundas te à coinquinatione ſpiritûs.* Et ſequitur: Perficientes ſanctificatione in timore Dei. *Magnificè, addidit,*

Matt. 5.

S. Auguſt. ſerm. 45. alias 12. ex additis à Sirmondo.

2. Cor. 7. 1.

addidit, in timore Dei. *Non perficit homo ſanctificationem, niſi in timore Dei. Quæ eſt perfecta ſanctificatio? Sanctificatio corporis & ſpiritûs. Si ſit corporis, & ſpiritûs non ſit, imperfecta eſt. Eſſe corporis & non eſſe ſpiritûs, poteſt: eſſe ſpiritûs, & non eſſe corporis non poteſt. Qui enim eſt mundus ſpiritu, operari flagitia non poteſt. Unde hoc? Ex corde enim procedunt, ait Dominus, adulteria, homicidia.* [Matt. 15. 19.] *Homo enim non poteſt perpetrare per membra; quod non ſibi in corde dixerit: Verbum in corde concepit, & deputatum eſt in opus. Ideo Dominus,* Mundate quæ intus ſunt, *ait*, & quæ foris ſunt, munda erunt. *Non dixit mundate quæ foris ſunt. Si à corpore inciperet, reſtabat ut moneret nos, ut mundaremus & animum: Si autem ab animo, non opus eſt ut mundemus corpus; quia animi munditiam ſequitur corporis munditia.... Quis facit ſanctificationem corporis, & non facit animæ? Qui homines timet, & non Deum. Nam qui in timore Dei eſt, perficit ſanctificationem. Ideo certè noluiſti perpetrare adulteria, ne ſciret homo: timore hominum tenuiſti carnem à commiſſis malis: ideo noluiſti committere ubi videt homo. Si & Deum times, noli & ibi, ubi videt Deus, & perfeciſti ſanctificationem.*

16. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitiâ. Sic & vos à foris quidem paretis hominibus juſti: intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate.* Juſtorum corpora templa ſunt, quorum inhabitator Deus eſt, quem adorant in ſpiritu & veritate. Corpora peccatorum ſepulchra ſunt mortuorum; quia anima eorum mortua eſt deſerente Deo, ſicut corpus moritur anima deſerente. Ipſi vivi funus ſuum circumferunt. *Sepulchrum patens eſt guttur eorum*, &c. Peccatores quorum iniquitas exteriùs apparet, patentia ſepulchra ſunt: Hypocritæ verò ſepulchra dealbata. Externam enim dumtaxat juſtitiæ ac pietatis ſpeciem habent, non veritatem, non interiorem ſpiritum: quibus dici poſſit: [Apoc. 3. 1.] *Scio opera tua: nomen habes quòd vivas, & mortuus es.* Mortua ſunt revera hypocritarum opera, tametſi vitæ ſpiritalis nomen habeant. Moventur ut cadavera; externum eſt motûs illorum principium, ſcilicet hominum timor, ſpes commodorum temporalium, ſtudium inanis gloriæ: Interius vitæ motuſque principium non habent, ſcilicet charitatem: Intus pleni ſunt ſpurcitiâ, & oſſibus mortuorum, vitiis occultis, pravis affectibus, quibus coram Deo fœtent, corruptæ intentionis putredine, malæ conſcientiæ vermibus. *Pleni ſunt oſſibus mortuorum.* Oſſa viventium firma & fortia ſunt: oſſa mortuorum inutilia, & ad corruptionem vergentia. Affectus & virtutes juſtorum ſimiles ſunt oſſibus viventium. Unde Propheta ait: [Pſal. 138. 15.] *Non eſt occultatum os meum à te, quod feciſti in occulto.* Os hujuſmodi firmitas quædam eſt interior: quia in oſſibus firmitas & fortitudo intelligitur. [S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 138.] *Eſt ergo quædam animæ interior firmitas, ubi non frangitur. Quælibet tormenta, quælibet tribulationes, quælibet hujus ſæculi adverſitates undique ſæviant, illud quod Deus in abſcondito fecit firmum, in nobis frangi non poteſt, non cedit.* Quæ verò hominibus videntur bona opera hypocritarum, ſimilia ſunt oſſibus mortuorum, arida ſunt, inutilia, corrupta: nulla eſt in eorum animo interior firmitas, quâ mundi amoribus & terroribus reſiſtere valeant. *Intus autem plena ſunt oſſibus mortuorum.* Quid prodeſt pietatis opinio, juſtitiæ ſpecies, fucata virtus, umbra ſanctitatis, ſi animus plenus ſit fallacia & dolo, avaritiâ ſuperbiâ, immundis affectibus, omni hypocriſi, omni genere iniquitatis? Cùm exterior illa albedo, colores, ornatus, quibus paries inductus & linitus eſt, deleti fuerint in ſupremi judicii die, & animus hypocritæ velut ſepulchrum omnibus patebit, quid proderit homines decepiſſe occultando ejus putredinem, ſimulando ſanctitatem? Major erit illius confuſio, terribilior damnatio. [Eccli. 11. 29.] *In fine hominis denudatio operum illius.*

17. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ædificatis ſepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta juſtorum. Et dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus ſocii eorum in ſanguine Prophetarum*, &c. Phariſæis ſimiles ſunt, qui præteritorum temporum Sanctos colunt, præſentis temporis perſequuntur; defunctos lubenter laudant, ſuperſtites calumniis appetunt. Impiorum facta te damnare ſimulas, ſi imiteris. Pios occidit, qui calumniatur. *Homicidium non in ſola ſanguinis profuſione, & animæ ereptione reputandum. Homicidium enim in verbo maledicti vel convitii judicat Deus*; (inquit Tertullianus.) [Tertull. lib. de Idololatria c. 2.] *Linguas acuiſtis in gladios, quas moviſtis in mortes non corporum, ſed bonorum. Jugulaſtis non membra, ſed nomina. Quid prodeſt quia vivunt homines, & occiſi ſunt honores à vobis? Valent quidem membris, ſed ereptæ portant funera dignitatis*; (inquit S. Optatus Milevitanus.) Dimittes filios qui bona uſuris, rapinis, fraudibus, monopoliis, iniquis exactionibus, concuſſionibus, oppreſſione pauperum, & quibuſvis malis artibus à parentibus quæſita poſſident, nec reſtituere curant: ſatis eſſe putantes, cæcorum fortè Directorum conſilio, ſi aliquid ad Sacrarum Ædium & Altarium ornamentum conferant; ſi Capellas dotent, aut Anniverſaria Sacra fundent, ad oſtentationem potiùs quàm ad ſatisfactionem: teſtimonio ipſi ſuo convincuntur, quòd filii ſint eorum qui pauperes oppreſſerunt & ſpoliarunt. *Itaque teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quia filii eſtis eorum qui Prophetas occiderunt.*

18. *Et vos implete menſuram patrum veſtrorum.* Divina miſericordia ſtatuit menſuram gratiarum, divina juſtitia menſuram terminumque peccatorum. Metuendum eſt ne duritie cordis impœnitentis exhauriamus menſuram gratiarum ejus; & addentes peccata peccatis, ſcelerum menſuram cumulemus. Vita impii concatenatio quædam eſt peccatorum, quorum poſtremum reprobationis ejus veluti ſigillum eſt. [Iſaiæ 5.] *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quaſi vinculum plauſtri peccatum*, &c. Nullum quidem peccatum irremiſſibile eſt, ſi agatur ex animo pœnitentia: ſed vix agitur ab eo qui Phariſaicam vitam agit, qualem hic deſcripſit Chriſtus. Deſeritur enim luce veritatis, quâ deſertus utique fit cæcus: & Dei miſericordia, omnibuſque Chriſti donis & gratiis tam exterioribus, quàm interioribus abuſus, verbi Dei prædicatione, Sacramentis, bonis exemplis, ſalutaribus monitis, & correptionibus piorum & ſapientum, contemnit Dei patientiam quæ illum ad pœnitentiam invitat & diu exſpectat, & divitias longanimitatis ejus: ac propterea [Rom. 2. 5.] *Theſaurizat ſibi iram in die iræ & juſti judicii Dei.* Implete menſuram patrum veſtrorum. *Unicuique homini ſupplicium fieri de peccato ſuo, & ejus iniquitatem in pœnam converti*; hinc intelligere debemus: [S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 7.] *Ne putemus illam tranquillitatem & ineffabile lumen Dei de ſe proferre unde peccata puniantur; ſed ipſa peccata ſic ordinare, ut quæ fuerunt delectamenta homini peccanti, ſint inſtrumenta punienti*; (ut loquitur Sanctus Auguſtinus.)

19. *Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ?* &c. Severas illas & publicas increpationes manſuetiſſimi Salvatoris meruit Phariſæorum hypocriſis & ſuperbia. Hinc cogita quàm terribilis futura ſit exprobratio & ſententia, quâ impios in die judicii conteret. [S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 93.] *Deus ultionum Dominus, Deus ultionum liberè egit.* Neminem timuit, quia Deus ultionum eſt. *Ideo non parcebat in verbo, ut eſſent poſtea quibus parceret in judicio: quia ſi nollent accipere verbi medicinam, incurſuri erant utique & inventuri Judicis ſententiam. Qui in verbo non pepercit paſſurus, parcet in Sententia judicaturus? Qui neminem timuit in humilitate, timebit quemquam in claritate? Ex eo quòd jam fidenter egit, cogita quomodo ſit acturus in fine ſæculi.*

20. *Jeruſalem, Jeruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti?* Infidelis & crudelis Jeruſalem, peccatoris typus, cujus Deus *non vult mortem, ſed ut convertatur & vivat.* Non paterno dumtaxat, ſed

materno affectu illi miſericodiam ſuam & protectionem offert. *Expandit alas ſuas in protectionem :* non modò ut *Aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans*, ſed ut gallina congregans pullos ſuos ſub alas. Hæc avis majorem præ cæteris affectum in pullos exhibet, pro quibus veluti infirmatur. Raucèſcit illi vox, fit hiſpidum totum corpus, demittuntur alæ, laxantur plumæ: *Et ea eſt materna charitas, quæ invenitur infirmitas.* Ideo Chriſtus ſe gallinæ comparavit. *Mater noſtra Sapientia Dei per carnis ſuſceptionem infirmata eſt quodammodo. Unde & Apoſtolus dicit*: Quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. *Protegit infirmitatem noſtram, & reſiſtit diabolo, ne nos rapiat. In qua defenſione, quòd illa adverſùs milvum conatur affectus; hæc adverſùs diabolum perficit poteſtate.* Vult nos ſub alas congregare miſericors Salvator, ſicut gallina congregat pullos ſuos, & nolumus, cùm illius vocationi & gratiæ reſiſtimus. Quid verò nobis, continget, ſi redire ad illum nolumus, & ſub ejus alis congregari? Ab eo deſeremur, ejus protectione & gratiâ deſtituemur; *Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta*: & Dei viſione in perpetuum privabimur. *Non me videbitis amodo.* Claudentur amodo oculi fidei, ne Chriſtum, ne ſalutares Evangelii veritates, ne officia noſtra videamus. Claudentur & obtenebreſcent oculi mentis, ne unquam Deum ut in ſe eſt videant, quæ Sanctorum felicitas eſt. Summam illam, quam Chriſtus impiis minatur miſeriam ut vitemus, ut fugiamus ab ira ventura, ad Deum per pœnitentiam confugiamus, ipſi per charitatem adhæreat anima noſtra: ſub ejus alis ſecuri quieſcamus, velut pullos Sapientiæ matris nos ſemper gerentes. Dicamus ex animo cum Rege Pro- A pheta : *Et in velamento alarum tuarum exſultabo, adhæſit anima mea poſt te.* Hilareſco in bonis operibus, quia ſuper me eſt velamen alarum tuarum. Si me non protegas; quia pullus ſum, milvus me rapiet. *Parvuli ſumus; ergo protegat nos Deus ſub umbraculo alarum ſuarum. Quid cùm majores facti fuerimus? Bonum eſt nobis ut & tunc protegat nos, ut ſub illo majore ſemper nos pulli ſimus. Semper enim ille major eſt, quantumcumque creverimus. Nemo dicat, Protegat me cùm parvulus ſum : quaſi aliquando ad tantam magnitudinem poſſit pervenire, quæ ſibi ſufficiat. Sine protectione Dei nihil es. Semper ab illo protegi velimus : tunc ſemper in illo magni eſſe poterimus, ſi ſemper ſub illo parvuli ſimus.* Et in velamento alarum tuarum exſultabo: Ad- B hæſit anima mea poſt te. *Gluten charitas eſt. Charitatem habe, quo glutine adglutinetur anima tua poſt Deum. Non cum Deo, ſed poſt Deum, ut ille præcedat, tu ſequaris. Qui enim voluerit Deum antecedere, conſilio ſuo vult vivere, & non vult ſequi præcepta Dei.* Me ſuſcepit dextera tua *Quis pertinens ad Chriſtum non variis tentationibus agitatur, & quotidie agit cum illo diabolus & angeli ejus, ut pervertatur qualibet cupiditate, qualibet ſuggeſtione, aut promiſſione lucri, vel terrore damni, vel promiſſione vitæ, vel terrore mortis, aut alicujus Potentis inimicitiis, aut alicujus Potentis amicitiis? Omnibus modis inſtat diabolus quemadmodum dejiciat : ſed non timeamus. Sic ſunt diabolus & Angeli ejus quaſi milvi : ſub* C *illius gallinæ alis ſimus, & non nos poteſt contingere. Gallina enim quæ nos protegit; fortis eſt. Infirma eſt propter nos : ſed fortis eſt in ſe Dominus noſter Jeſus Chriſtus, ipſa Sapientia Dei.*

S Auguſt. Enarrat. in Pſal. 58. conc. 1 Idem lib. 1. Quæſt. Evang. Q. 36.

1. Cor. 1. 25.

Pſal. 62.

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 62.

CAPUT XXIV.

Senſus Litteralis.

I. ET *egreſſus Jeſus de Templo, ibat*, verſus montem Oliveti, unde optimus erat Templi proſpectus, quòd ſubjecta ei monti pars murorum Templi depreſſior eſſet partibus cæteris. *Et acceſſerunt Diſcipuli ejus, ut oſtenderent ei ædificationes Templi :* admirantium in modum, ſive etiam commiſerantium affectu, quia Templi D everſionem futuram à Chriſto proximè audiverant, dicente : *Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.* Quod à Diſcipulis factum S. Matthæus memorat, Sanctus Marcus ab uno factum ſcribit, ſive per enallagem numeri multis tribuatur quod actum ab uno eſt, ſive unus id fecerit reliquis præſentibus; Marci 13. 1. *Et cùm egrederetur de Templò, ait illi unus ex Diſcipulis ſuis : Magiſter, aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ.* Luc. 21. *Et quibuſdam dicentibus de Templo quòd bonis lapidibus & donis ornatum eſſet, dixit :* &c. De Templi à Zorobabele & Judæis è Captivitate Babylonica redeuntibus excitati, & ab Herode Magno innovati magnifica ſtructura, legi poteſt Joſephus.

Joſephus lib. 6 de Bello Iudaico c. 6. & lib. 15. Antiq. c. ultimo.

2. *Ipſe autem reſpondens dixit illis : Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, Non relinquetur hîc lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.* Videtis hæc, & obſtupeſcitis? Non relinquetur lapis lapidi adhærens, qui non diſſolvatur. Proverbialis locutio eſt, quâ ſumma vaſtatio ſignificatur. Et certè Templum, ut Chriſtus, hîc prædixerat, planè dirutum eſt, nullâ ejus parte ſervatâ; cui etiam aratrum inductum eſt Turno Rufo, quem Hebræi ſæpè, & cum infamiâ memorant, inter alios Maimonides, *Taanith cap. 5.* Et quamvis incendium Templi Titus prohibuiſſet, Milites tamen ejus edictum non reveriti, ſed *Divino quodam moti impetu* illud incenderunt, Joſepho teſte : & Juliano Apoſtata Imperante, quicquid vetuſtarum ſupererat ruinarum ac fundamentorum excuſſum eſt, cùm Judæi Templum excitare conarentur (inquit Socrates,) *Cùm Imperator igitur ſumptus operi præberi ex publico juſſiſſet, brevi parata ſunt omnia : materia ſcilicet, lapides, lateres cocti, argilla, calx, & quæcumque alia ad ædificandum neceſſaria. Quo quidem tempore Cyrillus Jeroſolymorum Epiſcopus, memor vaticinii Danielis Prophetæ; quod Chriſtus etiam in ſacris Evangeliis confirmavit, palam multis adſtantibus prædixit, futurum brevi ut in eo Templo lapis ſuper lapidem non maneret, ſed Servatoris oraculum compleretur. Cùmque hæc dixiſſet Epiſcopus, noctu ingens terræ motus exortus, lapides ex veteribus Templi fundamentis avulſos ſurſum excuſſit, & cunctos unà cum contiguis ædificiis diſperſit. Terror ex eo non mediocris invaſit Judæos; famaque ejus miraculi plures exciti, ex regionibus ad eum locum convenerunt. Cùm igitur quamplurimi adeſſent, aliud denuo prodigium accidit. Ignis enim ſubitò ex fundamentis erumpens multos conſumpſit, & omnia artificum inſtrumenta depaſtus eſt.*

Scaliger Can. Iſag. p. 304. Lightfoot in Horis Hebr. ad c. 24. Matt.

Socrates lib. 3. Hiſtor. Eccleſ. c. 20.

Sozomen lib. 5 c. ultimo. Theodoret lib. 3 c 15 Ammian. Marcel. lib. 23.

S. Gregor. Nazianz. Orat. 8. cont. Iul. S. Ioannes Chryſoſt. Orat. 3. adverſùt Iudæos.

3. *Sedente autem eo ſuper Montem Oliveti, acceſſerunt ad eum Diſcipuli ſecretò dicentes : Dic nobis quando hæc erunt? Et quod ſignum adventûs tui, & conſummationis ſæculi?* Cùm ſederet Jeſus in Monte Olivarum *contra Templum*, quatuor ex Diſcipulis ejus, ipſi præ E cæteris familiares, *Petrus, Jacobus, Joannes & Andreas* ipſum interrogarunt ſeorſim ab aliis, & ſecretò, humana curioſitate ducti, futura, maximèque ea quæ patriam ſuam, ſeque ipſos ſpectarent, prænoſcendi. Interrogarunt autem de tribus quæſtionibus, ſcilicet de tempore everſionis Templi, de ſignis adventûs ejus ad ultimum judicium, & finis mundi. Et Apoſtoli quidem excidium Templi & finem mundi conjuncta fore exiſtimabant: neque hanc illis opinionem excutere impræſentiarum Chriſtus voluit; ne poſt Templi everſionem in longum expectationem porrigentes ſecuri eſſent. Sicut ergo tres quæſtiones confusè propoſuerunt, ſic ad eas Chriſtus confusè reſpondit, ut finis mundi judiciique tempus ignotum maneret. Sed tamen intelligendum & explicandum eſt, quoad poterit, quæ ad Jeroſolymitanum excidium,

S Ambroſ Epiſt. 29. ad Theodoſium.

S. Auguſt. Epiſt. 199 alias 80. c. 9.

quæ ad finem Mundi pertineant. *Interrogantibus enim Dominus ea reſpondit, quæ jam ex illo tempore fuerant ſecutura, ſive de excidio Jeruſalem, unde orta eſt ipſius interrogationis occaſio; ſive de adventu ſuo per Eccleſiam, in qua uſque ad finem venire non ceſſat. In ſuis enim veniens agnoſcitur, dum ejus quotidie membra naſcuntur: ſive de ipſo fine in quo apparebit vivos judicaturus & mortuos. Cùm itaque ſigna dicat, quæ ad iſta tria pertinent, id eſt, ad excidium illius Civitatis; ad adventum ejus in corpore ſuo, quod eſt Eccleſia; ad adventum ejus in capite Eccleſiæ, quod eſt ipſe: quod eorum ſignorum ad quod horum trium referendum ſit, diligenti conſideratione cernendum eſt, ne fortè quod pertinet ad everſionem Jeruſalem, ad finem ſæculi referendum putemus; aut è contrario, quod ad fidem ſæculi pertinet, aſſirmemus ad civitatis illius excidium pertinere; aut quod pertinet ad ejus adventum in corpore ſuo, quod eſt Eccleſia, dicamus pertinere ad ejus adventum noviſſimum in corpore ſuo, quod eſt caput Eccleſiæ; aut rurſus quod pertinet ad adventum ejus noviſſimum per ſe ipſum, ad eum pertinere aſſeveremus adventum qui eſt per Eccleſiam, in quibus omnibus ſunt quædam manifeſta, quædam verò ſic obſcura, ut vel laborioſum ſit ea dijudicare, vel temerarium, quando non intelliguntur, de his aliquid definire.*

4. *Et reſpondens Jeſus dixit eis: Videte ne quis vos ſeducat.* De tempore excidii Jeroſolymitani, & finis Mundi curioſè & anxiè quæritis: de vobis ipſis ſolliciti eſtote: cavete vobis ne quis vos à fide dimoveat, & in errorem inducat. *Multi enim venient*, & ante Templi excidium, & ante finem Mundi, *in nomine meo*, nomen meum, officium, dignitatemque uſurpantes, *dicentes Ego ſum Chriſtus, & multos ſeducent.* Talis Theodas, de quo Gamaliel Act. 5. 36. *Ante hos enim dies extitit Theodas dicens ſe eſſe aliquem, cui conſenſit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occiſus eſt: & omnes qui credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum.* Tales illi impoſtores, qui Felice Judeæ Procuratore, prætextu afflatus divini imponebant hominibus, perſuadentes iis ut ſe in ſolitudinem ſequerentur, ſigna & miracula maxima conſpecturi. Talis Ægyptius ille Magus, qui cùm opinionem atque auctoritatem Prophetæ ſibi conciliaſſet, uſque ad triginta hominum millia, quos præſtigiis ſuis deceperat, congregavit. Quos cùm ex ſolitudine ad montem uſque Olivarum perduxiſſet, inde in Urbem irrumpere ſtatuerat, depulſoque Romanorum præſidio dominationem occupare. Verùm Felix Judææ Procurator conatum hominis prævenit, adversùs eum progreſſus cum Romanis militibus. De quo S. Lucas Act. 21: Joſephus lib. 2. Hiſtor. Euſebius lib. 2. c. 21. Talis Simon Magus, qui ſe magnam Dei Virtutem prædicabat; & Doſitheus, qui ſibi Chriſti titulum vindicabat, de quo Origenes Lib. 2. adversùs Celſum, & Tractatu 27. in Matthæum. Talis Bencosba, qui ſe Barcocheba *Filium ſtellæ* nominabat, dicens ſe *Stellam* illam eſſe *ex Jacob orituram*, de qua Num. 24. 17. Tales multi finem Mundi, & adventum Chriſti ad ultimum Judicium præcedent, inter alios ille de quo Apoſtolus 2. Theſſal. 2. 8. *Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jeſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione adventûs ſui eum: cujus eſt adventus ſecundùm operationem Satanæ, in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus: & in omni ſeductione iniquitatis iis qui pereunt: eò quòd charitatem veritatis non receperunt ut ſalvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris ut credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati.*

Videſis Joſeph. lib 18. & 20. Antiq. & lib. 7 de Bello Judaico
S. Hilar. c. 25. in Matt.

5. *Audituri enim eſtis prælia, & opiniones præliorum; videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri, ſed nondum eſt finis.* Audituri eſtis ante Jeroſolymitanum excidium, & ante Mundi finem, prælia & bella tum externa, tum domeſtica & *ſeditiones* (ut apud S. Lucam habetur) cædeſque popularium veſtrorum, & rumores bellorum: ſed ne propterea moveamini ac perturbemini, ita ut à fidei meæ ſive retinendæ, ſive aliis prædicandæ conſtantia diſcedatis. Hæc enim fieri oportet, poſitâ hominum malitiâ, poſitoque Dei decreto, quo Judæos punire ſtatuit: cùm tamen iſta fient, nondum erit finis malorum, quæ Judaicæ genti ante Jeroſolymitanum excidium, vel humano generi ante finem mundi ſunt eventura. Hæc enim velut præludia ſunt & prænuntia malorum graviorum.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 76.
S. Hieron. in hunc locum.

6. *Conſurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt peſtilentiæ & fames, & terræ motus per loca.* Judæos, & qui aliarum gentium in iiſdem civitatibus commorantes, mutuis inter ſe cædibus collidendos ſignificat, Tetrarchias & Provincias apertis bellis in ſe mutuò ſævituras. Hæc ante excidium Jeroſolymitanum contigêre: Cæſareenſium ſcilicet, Scythopolitarum, Aſcalonitarum, Ptolemeenſium, Tyriorum, Gadenſium, Alexandrinorum, Damaſcenorum bella in Judæos: Judæorum in Peræa habitantium bellum adversùs Philadelphenos ob finium controverſiam, Cuſpio Fado Procuratore: Judæorum & Galilæorum bellum adversùs Samaritas, Procuratore Cumano; bellum primùm à Sicariis, quos vocabant, deinde ab univerſa Judæorum gente adversùs Romanos & Agrippam, alioſque Romani Imperii ſocios, quod initium habuit Geſſio Floro Procuratore. Item, fames magna, ab Agabo prædicta, Claudii Imp. tempore Judææ incubuit *Act.* 11. 28. Horrendi terræ motus Claudii Neroniſque Impp. temporibus, variis in locis contigerunt, in Creta, Smyrnæ, Mileti, Chii, Sami, paulò ante excidium Jeroſolymitanum: Item in Aſia, ubi Laodicea, Hierapolis, & Coloſſæ terræ motu corruerunt.

Joſephus lib. 20. Antiq. & in lib. de Bello Judaic. Euſeb. in Chron.
Philoſtrat in Vita Appollonii.

7. *Hæc autem omnia initia ſunt dolorum.* Sed ea, quæ jam memoravi, mala, ſcilicet bella, peſtilentiæ, fames, terræ motus, adeo ſuprema non erunt ſive Jeruſalem mox diruendæ, ſive orbis conflagraturi & judicandi; ut primis demum doloribus parituræ mulieris conferri debeant, quos dolor multò gravior in ipſo partu ſequitur.

8. *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos; & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.* Intereà, imò *ante hæc omnia*, (ut apud S. Lucam habetur) Judæi tradent vos, & rapient ad Synedria, ad Præſides, ad Reges, & efficient ut carcerem, flagra, contumelias, aliaſque id genus vexationes vobis inferant Apoſtolis ac Diſcipulis meis, aliiſque Religionis Chriſtianæ Profeſſoribus: & efficient ut quidam veſtrûm interficiantur, ſive populari tumultu, ſive judicii ſpecie. Priori modo Stephanus, altero Jacobi duo, hic ab Herode gladio percuſſus, ille à Synedrio morte damnatus. *Et eritis odio*, non modò Judæis, ſed *omnibus gentibus*, ob Fidei Legiſque meæ profeſſionem. Tertullianus in Apologetico: *Chriſtianum* (inquit) *hominem omnium ſcelerum reum, Deorum, Imperatorum, Legum, morum, naturæ totius inimicum exiſtimas, & cogis negare ut abſolvas, quem non poteris abſolvere, niſi negaverit..... Cùm igitur in omnibus nos aliter diſponitis quàm cæteros nocentes, id unum contendendo ut de eo nomine excludamur, (excludimur enim, ſi facimus quæ faciunt non Chriſtiani) intelligere poteſtis non ſcelus aliquod in cauſa eſſe, ſed nomen, quod quædam ratio æmulæ operationis inſequitur, hoc primùm agens ut homines nolint ſcire pro certo, quod ſe neſcire pro certo ſciunt, ideo & credunt de nobis quæ non probantur; & nolunt inquiri, ne probentur non eſſe, quæ malunt credi eſſe, ut nomen illius æmulæ operationis inimicum, præſumptis non probatis criminibus, de ſua ſola confeſſione damnetur. Ideo torquemur confitentes, & punimur perſeverantes, & abſolvimur negantes, quia nominis prælium eſt.... Chriſtianus ſi nullius nominis crimen eſt, valde ineptum ſi ſolius nominis crimen eſt. Quid quod ita plerique clauſis oculis in odium ejus impingunt, ut bonum alicui teſtimonium ferentes, admiſceant nominis exprobrationem? Bonus vir Cajus Sejus, tantùm quòd Chriſtianus. Item alius, Ego minor Lucium ſapientem virum repente ſa-*

Luc 21.
Tertull. Apoc. c. 2. & 3.

ctum Chriſtum . . . . . Alii quos retro ante hoc nomen vagos, viles, improbos noverant, ex ipſo denotant quo laudant. Cæcitate odii in ſuffragium impingunt. Quæ mulier! Quàm laſciva! Quàm feſtiva! Quis juvenis! Quàm luſius! Quàm amaſius! Facti ſunt Chriſtiani. Ita nomen emendationi imputatur. Nonnulli etiam de utilitatibus ſuis cum odio iſto paciſcuntur, contenti injuriâ, dum ne domi habeant quod oderunt. Uxorem jam pudicam maritus jam non zelotypus ejecit. Filium jam ſubjectum pater retro patiens abdicavit. Servum jam fidelem dominus olim mitis ab oculis relegavit. Ut quiſque hoc nomine emendatur, offendit. Tanti non eſt bonum, quanti Ibid. c. 7. *eſt odium Chriſtianorum . . . . Cenſus iſtius Diſciplinæ, à Tiberio eſt.* **Cum** *odio ſui cœpit veritas ſimul atque apparuit inimica eſſe. Tot hoſtes ejus quot extranei, & quidem propriè ex æmulatione Judæi, ex concuſſione milites; ex natura ipſi etiam domeſtici noſtri. Quotidie obſidemur, quotidie prodimur: in ipſis plurimùm cœtibus & congregationibus noſtris opprimimur.*

9. *Et tunc ſcandalizabuntur multi, & invicem tradent, & odio habebunt invicem.* Et multi hac occaſione, conſpecto ſcilicet omnium gentium adversùs Chriſtianos odio, metu mortis, & vexationum illis illatarum, à Chriſtianæ Religionis profeſſione deficient: & alter alterum odio habebit, & perſecutoribus tradet; nimirum falſi fratres qui à Chriſtianiſmo deficiunt, illos qui perſeverant. Nulli enim pene in veram Religionem crudeliores, quàm qui veræ Religioni repudium miſerunt.

10. *Et multi Pſeudoprophetæ ſurgent, & ſeducent multos.* Multi qui ſe Evangelicæ Veritatis Doctores mentientur, multos decipient; & à fide veraque Religione, quam vos prædicabitis, abducent. His verbis omnes Hæretici deſignantur, qui Jeroſolymitanum excidium præceſſerunt, & Mundi finem erant anteceſſuri. Quorum alii omnem Religionis uſum auferre conati ſunt, ut Hymenæus & Philetus, qui dicebant *Reſurrectionem jam eſſe factam.* Alii cultum omnem externum indifferentem eſſe docebant; à quibus id hauſerunt Elxai & Elceſaitæ. Ex hoc dogmate ortum eſt illorum crimen, qui in Idoliis unà cum cæteris accumbebant: de quibus Apoſtolus 1. *Cor.* 8. 4. & 10. 19. adversùs quos eſt illa admonitio 1. Joannis 5. 21. *Filioli, cuſtodite vos à ſimulacris.* Alii Chriſtianam Religionem cum Paganiſmo miſcere aggrediebantur, ut Simon Magus, Carpocrates, & Gnoſtici, & ex Imperatoribus Tiberius, Adrianus, Severus, Heliogabalus, qui Chriſtum cum Diis gentium coli peroptarunt. Alii cum Judaiſmo, ut Cerinthus & Ebion. De primis Timotheum ſuum monet Apoſtolus:
1. Tim. 6. 20. *O timothee, depoſitum cuſtodi, devitans profanas vocum novitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ,*
Coloſſ. 2. 8 Galat. 6. 12. *quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt.* Et ad Coloſſienſes ſcribit ut ab iis ſibi caveant: *Videte ne quis vos decipiat per philoſophiam & inanem fallaciam, ſecundùm traditionem hominum, ſecundùm elementa Mundi, & non ſecundùm Chriſtum.* De poſtremis ad Galatas ſcribit: *Quicumque voluit placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantùm ut crucis Chriſti perſecutionem non patiantur.* Hi omnes, horumque ſimiles ſunt, quos Chriſtus vocat *Pſeudoprophetas*, S. Paulus *perverſa loquentes* (Act. 20. & 30.) & *Pſeudoapoſtolos* (2. Cor. 11. 13.) quorum dogmatibus multorum fides everſa eſt.

11. *Et quoniam abundavit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum.* Propter ſævitiam perſequentium ſcandalum deſertorum & apoſtatarum, errores falſorum Doctorum, extinguetur ac deficiet multorum charitas, qua erga Deum, Chriſtique cultores fervebant: ita ut vix aliquis eos excipere ac juvare audeat. Id in ſe expertus eſt S. Paulus Apoſtolus, qui ad Timotheum ſuum ſcri-
2. Tim. 4. 16. bit: *In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, ſed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.*

12. *Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.* Qui tot mala à me prænuntiata conſtanti A animo in finem uſque pertulerit, nec ullis ſeductionibus, perſecutionibus ac vexationibus, publicis hominum odiis, ſcandaliſve fractus, in fide & charitate firmus permanſerit, æterna ſalute & beata immortalitate donabitur. Confer cum Marci 13. verſ. 13. *Qui autem ſuſtinuerit in finem, hic ſalvus erit.*

13. *Et prædicabitur hoc Evangelium Regni in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus: & tunc veniet conſummatio.* Hæc tamen mala & pericula ex bellis, ſeditionibus, fame, peſtilentiâ, terræ motibus, ſeductoribus, pſeudochriſtis, falſis fratribus, apoſtatis, omnium gentium in Chriſtianos odio, & perſecutione, non impedient quin Evangelium meum in univerſo orbe, & quidem cum fructu prædicetur, in teſtimonium ſalutis B per Chriſtum partæ, cujus participes erunt qui Evangelio crediderint & obedierint; à qua exſortes & alieni, qui non crediderint. *Et tunc veniet conſummatio,* ſive finis Judaicæ Reipublicæ per Jeroſolymitanum excidium, ſive finis Mundi. Primum ſenſum S. Hilarius & S. Joannes Chryſoſtomus: ſecundum S. Hieronymus & venerabilis Beda adſtruunt. Utraque interpretatio vera. Nam & ante Jeroſolymitanum excidium in univerſo orbe prædicatum fuiſſe Evangelium; quia in maxima orbis noti parte ſuo tempore jam factum fuerat, teſtatur Apoſtolus Rom. 1. 8. *Fides veſtra annuntiatur in univerſo Mundo.* Et cap. 10. 18. *Sed dico, numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit ſonus eorum, & in finis orbis terræ verba eorum.* Et Coloſſ. 1. 4. 5. & 6. *Audientes fidem veſtram in Chriſto Jeſu, & dilectionem quam habetis in ſanctos omnes, propter ſpem* C *quæ repoſita eſt vobis in cœlis: quam audiſtis in verbo veritatis Evangelii, quod pervenit ad vos, ſicut & in univerſo mundo eſt, & fructificat, & creſcit, ſicut in vobis, ex ea die qua audiſtis & cognoviſtis gratiam Dei in veritate.* Et verſ. 23. *Si tamen permanetis in fide fundati, & ſtabiles, & immobiles à ſpe Evangelii, quod audiſtis, quod prædicatum eſt in univerſa creatura, quæ ſub cœlo eſt, cujus factus ſum ego Paulus miniſter.* Porrò ſi unus Paulus ab Jeroſolymis ad Illyricum uſque Evangelium Chriſti pertulit, & (ut quidam exiſtimant) etiam in Hiſpanias, quid de omnibus aliis Apoſtolis, & tot eorum adjutoribus exiſtimandum eſt? Exemplo certè gentium etiam barbararum Judæos Deus invitare voluit ad obedientiam Evangelii, & non obedientes contumacis incredulitatis apud omnes populos convincere, ante- D quam in eos iram ſuam effunderet. SS. Hilarii & Chryſoſtomi interpretationem juvat S. Marcus cap. 13. 10. *Et in omnes gentes primùm oportet prædicari Evangelium. Et cùm duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini: ſed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini. Non enim vos eſtis loquentes, ſed Spiritus Sanctus.*

14. *Cùm ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto, qui legit, intelligat.* Primæ Apoſtolorum quæſtioni de excidio Jeruſalem hic reſpondere Chriſtus incipit, uſque ad Verſum. 23. Cùm videritis ſignum abominandum futuræ deſolationis ſtans in Templo, *ubi eſſe non debet*: qui Marci 13. legit Danielis oraculum, illud tunc adimpletum intelligat. Danielis 9. 26. legitur: *Et civitatem & ſanctuarium diſſipabit populus cum Duce venturo; & finis ejus* E *vaſtitas: & poſt finem belli ſtatuta deſolatio..... Et erit in Templo abominatio deſolationis, &c.* Abominatio porrò quàm prædicit Chriſtus, eſt ſceleſtiſſima illa profanatio Templi per zelotas, ſeu per ingentem latronum manum, qui in Jeruſalem irrumpentes, pollutis pedibus Templum ingreſſi, eoque ſeu caſtro, & tyrannidis præſidio adversùs populum uſi ſunt. Tot verò cædibus innocentium ſimul ac nocentium illud repleverunt, ſive inter ſe digladiati, ſive cum populo pugnantes, ut per atria divina diverſorum ſanguis cadaverum ſtagnum faceceret, nec poſſet ampliùs manere Dei locus, quod tot domeſticorum funerum ſepulchrum erat. Facta eſt hæc Templi profanatio paulò poſt circumdatam ab exercitu

Ceſtii, & liberàtam Jeruſalem, duravitque uſque ad ejus excidium per tres circiter annos cum dimidio. De hac ſcribit Joſephus lib. 6. *De bello Judaico*, cap ultimo: *Puto, ſi Romani contra noxios venire tardaſſent, aut hiatu terræ devorandam fuiſſe civitatem, aut diluvio perituram, aut fulminum, aut Sodomæ incendia paſſuram.*

Ioſephus lib. 7. de Bello Iudaico c. 4. & lib. 5. c. 2.

Quin & Titus ipſe ſeditioſos aliquoties rogavit ut à tam nefaria profanatione deſiſterent, ſe illius cauſam non eſſe conteſtatus, ut idem Hiſtoricus refert. Qui & alibi teſtatur veterem fuiſſe ſermonem, tunc demum civitatem expugnatum iri, & Sancta flammis exurenda, cùm ſeditio exorta fuiſſet, ac Templum Dei Judæorum ipſorum manibus violatum: *Quibus* (inquit) *zelotæ nihil de eorum verborum fide dubitantes, ſe miniſtros præbuerunt.* Obſeſſæ porrò ab exercitu Ceſtii civitatis tempus ſpectant S. Lucæ verba cap. 20. verſ. 20. *Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Jeruſalem, tunc ſcitote quia appropinquavit deſolatio ejus.* Obſidionem ejus à Tito non ſpectant, quo tempore non erat fugæ locus. Unde Joſephus lib. 2. *De bello Judaico*, cap. 25. ſcribit: *Poſt Ceſtii caſus adverſos, nobilium Judæorum multi, tanquam ex navi peſſum itura, & ex civitate enatarunt.*

S. Irenæus lib. 5. c. 25 & S. Hil. in hunc locum.

2. Theſſal. c. 2. v. 4.

Non me latet, Veterum nonnullos *abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto*, Antichriſtum interpretari, qui extollet ſe ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, *ita ut in Templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tamquam ſit Deus*; ut S. Paulus ad Theſſalonicenſes ſcribir, ſed cum S. Auguſtino ſentire malim, qui hæc ad excidii Jeroſolymitani tempus referenda probat ex ſupra citato S. Lucæ loco.

15. *Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua: & qui in agro, non revertatur tollere tunicam ſuam.*

S. Auguſt. Epiſt. 199

His locutionibus hyperbolicis feſtinatio fugæ præcepta ſignificatur. Ut primùm hæc videritis, qui in Terra Iſraëlis ſunt, quæ tota ante ultimam Jeroſolymorum obſidionem & excidium debellabitur & vaſtabitur, fugiant in loca invia & tuta: & qui in tecto, ſive ſolario domus (quæ pars ædium in Palæſtina plana erat, & obeundis negotiis vel deambulationi oportuna) non deſcendat in domum ſuam ad ſumendum aliquid ad iter aut ad ſubſidium vitæ neceſſarium: & qui in agro fuerit, vel ambulandi vel laborandi causâ, non revertatur in domum, pallium accepturus. Confer cum Lucæ 21. verſ. 21. ubi hæc aliis verbis exprimuntur, quæ ad Jeroſolymitanum excidium, non ad mundi finem, hæc referenda eſſe ſecundùm ſenſum litteralem confirmant. *Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad montes: & qui in medio ejus, diſcedant: & qui in regionibus, non intrent in eam*, (ſcilicet Jeroſolymam:) *quia dies ultionis hi ſunt, ut impleantur omnia quæ ſcripta ſunt.* Huic monito Chriſti obedientes Chriſtiani, ex Jeroſolymis totaque regione migrarunt trans fluvium in urbem Pellam, quæ Regi Agrippæ, amico & adjutori Romanorum parebat. Ita & Regia Urbe, & universâ Judæâ viris ſanctis deſtitutâ, tum demum divina illos ultio ob tot admiſſa tum in Chriſtum, tum in ejus Apoſtolos ſcelera corripuit, totamque illam impiorum ſobolem funditus delevit. Ita refert *Euſebius* lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 5.

16. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.* Miſerabilior erit prægnantium & nutricum ſtatus, quæ uteri vel puerorum ſarcinâ gravatæ, ad fugam expeditæ non erunt. *Orate autem ut non fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbato.* Deum qui tempora diſponit, & impedimenta removet, orate ne fugiendi neceſſitas vos premat hyeme, ob temporis importunitatem, viarum difficultatem, brevitatem dierum: vel Sabbato, quo iter prohibitum eſt.

Exod. 16. 29.

Cùm tamen non omnem ambulationem Sabbato vetitam eſſe conſtaret, ſiquidem eo die ad Sanctuarium ex caſtris iri ſolebat, ut habetur Levitici 23. 3. Sapientes Hebræi bis mille cubitis ſpatium Sabbatici itineris definierunt, quod alii quinque, alii ſeptem ſtadiis metiuntur. Orandum igitur, ait Chriſtus,

A ne in Sabbatum incidat fugæ neceſſitas, oſtendens longè ultra bis mille cubitos fugiendum. Et quamquam vitæ periculo ceſſaret lex Sabbati, ea tamen exceptio omnibus probata non erat. Vulgus enim Judæorum ad ſuperſtitionem uſque Sabbatum etiam in neceſſitate obſervaſſe, variis in locis teſtatur Joſephus.

17. *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi uſque modò, neque fiet.* Non fruſtra vos præmoneo, ut tunc fugam capeſſatis. Elapſa enim fugæ opportunitate, mala Judaicæ genti imminebunt malis omnibus humanis graviora; talis calamitas, qualem nulla gens aut civitas ab orbe condito paſſa eſt, aut unquam patietur. Nec mirum; extremum enim ſcelus nempè Deicidium, extremis tribulationibus ac pœnis

B plectendum erat. Confer cum Lucæ 21. 23. 24. *Erit enim preſſura magna ſuper terram, & ira populo huic. Et cadent in ore gladii, & captivi ducentur in omnes Gentes, & Jeruſalem calcabitur à Gentibus: donec impleantur tempora nationum.* Conſentit Joſephus lib. 6. cap. 21. ſcribens: *Neque ullam urbem umquam paſſam talia, neque ab omni ævo fuiſſe nationem ullam malitia ferociorem.*

18. *Et niſi breviati fuiſſent dies illi, non fieret ſalva omnis caro. Sed propter electos breviabuntur dies illi.* Niſi æterno Dei decreto dies illi tribulationis & calamitatis incredibilis ad parvum numerum redacti fuiſſent, vel mala ipſa breviori tempore duraſſent, Deo Urbis expugnationem per Romanos accelerante, nullus Judæorum tunc mortem evaſiſſet, ſed quotquot erant in

C Terra Iſraël mutuis cædibus, aut fame, aut hoſtili gladio concidiſſent. Sed propter eos qui ex Judæis ad æternam beatitudinem electi ſunt, Deus bello & calamitatibus infandis finem citiùs imponet. *Non debemus ambigere* (inquit S. Auguſtinus) *quando everſa eſt Jeruſalem, fuiſſe in illo populo electos Dei, qui ex Circumciſione crediderant, ſive fuerant credituri, electi ante conſtitutionem mundi, propter quos breviarentur dies illi, ut tolerabilia mala fierent. Nam quidam convenientiùs intellexiſſe videntur, mala ipſa ſignificata nomine dierum, ſicut dicti ſunt dies mali in aliis divinæ Scripturæ locis. Neque enim dies ipſi mali ſunt, ſed ea quæ fiunt in eis. Ipſa ergo dicta ſunt breviari, ut Deo donante tolerantiam minùs ſentirentur, ac ſic quæ magna eſſent, brevia fierent. Sed ſive iſto modo intelligenda ſit illa dierum breviatio, ſive quòd ad paucitatem redigerentur, tamen Lucas Evangeliſta & hanc dierum breviationem, & abominationem deſolationis, ad everſionem Jeruſalem docuit pertinere.*

S. Auguſt. Epiſt. 199 alias 80.

Divinâ porrò providentiâ factum ut obſidio ſpe omni celeriùs finem haberet, liquidò apparuit. Nam & obſeſſi ambuſtis frumentis famem accelerarunt, & munitiſſima præſidiorum fatali vecordia deſeruerunt. Unde ipſe Titus expugnatis Jeroſolymis & inſpectis munitionibus dixit: *Planè Deo adjuvante pugnavimus; & Deus erat qui detraxit ab iſtis munitionibus Judæos.* Idemque rejectâ coronâ ſibi oblatâ, profeſſus eſt, ſe talium operum auctorem non fuiſſe, ſed Deo iram ſuam in Judæos effundenti manus præbuiſſe. Cæterùm ſcitè obſervat eruditus Interpres, divini conſilii diſpenſatione factum eſſe, ut inter Chriſti, veri Paſchatis, immolationem, & amiſſionem Terræ Promiſſæ à Judæis anni totidem intercederent, quot inter Ægyptiacum Paſcha, & ejuſdem Terræ adeptionem interceſſerant: ipſiſque pro diebus quadraginta, qui dati erant Ninivitis ad pœnitentiam, annos totidem fuiſſe conceſſos.

Ioſephus lib. 7. de Bello Iudaico c. 16
Philoſtratus in Vita Apollonii
Grotius in hunc locum.

E

19. *Tunc ſi quid vobis dixerit, Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere.* Tranſit Chriſtus, ad tertiam quæſtionem, de qua ipſum interrogaverant Apoſtoli, ſcilicet ad finem mundi, adventuſque ſui ad judicium ſigna. Tunc, poſt excidium ſcilicet Jeruſalem uſque ad finem mundi, ſi quis vobis dixerit, hoc vel illo loco apparuit Meſſias à Deo promiſſus, qui Judæos à calamitatibus liberet, qui fauſta vobis proſperaque omnia Regno ſuo faciat, nolite credere. Unus enim Chriſtus

eſt, qui jam venit, Ego ipſe, præter quem Judæi fruſtra alium expectant.

20. *Surgent enim Pſeudochriſti, & Pſeudopropheta: & dabunt ſigna magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi.* Orientur qui ſe Chriſtos mentiantur, qui Meſſiæ nomen uſurpent: & Pſeudoprophetæ ſeu falſi Doctores, & ſigna magna prodigiaque edent, ſed mendacia, Chriſti, ac verorum Prophetarum æmuli, qui veris miraculis, quaſi Dei ſigillis, miſſionem, doctrinam & vaticinia ſua confirmarunt. Illa autem edent vi dæmonum naturales cauſas adhibentium, aut ſenſibus humanis illudentium. Tanta porrò erit mendacium hujuſmodi prodigiorum cum veris miraculis ſimilitudo, ut ipſi electi ad gloriam æternam ſecundùm propoſitum divinæ voluntatis in errorem traherentur, eoque perirent in perpetuum, ſi poſſibile eſſet ut vitio humano vel aliqua re creatâ vinceretur Deus; & ut quiſquam de manu Chriſti raperet oves quas Pater illi dedit. Pſeudo-Chriſti & Pſeudoprophetæ ſunt Hæretici, de quibus S. Joannes ſcribit Epiſt. 1. cap. 2. *Filioli, noviſſima hora eſt: & ſicut audiſtis quia Antichriſtus venit, & nunc Antichriſti multi facti ſunt: unde ſcimus quia noviſſima hora eſt.... Quis eſt mendax, niſi qui negat quoniam Jeſus eſt Chriſtus? Hic Antichriſtus, qui negat Patrem & Filium.* Et cap. 4. 3. *Omnis ſpiritus qui ſolvit Jeſum, ex Deo non eſt; & hic eſt Antichriſtus, de quo audiſtis quoniam venit, & nunc jam in mundo eſt.* Illi verò præ cæteris convenit Antichriſti nomen, quem S. Paulus *Hominem peccati* & *Filium perditionis* vocat, qui revelabitur ſuo tempore, ſcilicet paulò ante mundi finem ultimumque judicium, *cujus eſt adventus in omni operatione ſatanæ, in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus: quem Dominus Jeſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione adventûs ſui:* quem S. Joannes in Apocalypſi indigitat nomine beſtiæ, cui *draco dedit poteſtatem,* cui *datum eſt os loquens magna & blaſphemias. Et aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant. Et eſt datum illi bellum facere cum ſanctis; & vincere eos. Et data eſt illi poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem, & adoraverunt eam omnes qui inhabitant terram: quorum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ Agni qui occiſus eſt ab origine mundi.* De qua idem Joannes ſcribit: *Et vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ, & de ore Pſeudoprophetæ ſpiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim ſpiritus Dæmoniorum facientes ſigna, & procedunt ad Reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.*

S. Auguſt. lib. de Corrept. & Gratia c. 7. Joan. 10. 25. Apoc. 13. Apoc. 16. 13.

21. *Ecce prædixi vobis.* Futura ſalutis pericula vobis prædixi, ut illa ſolicitè caveatis. *Si ergo dixerint vobis: Ecce in deſerto eſt, nolite exire: Ecce in penetralibus, nolite credere.* Si dixerint vobis aliqui, Chriſtus in deſerto eſt, nolite exire ad eum audiendum vel videndum, ne in errorem inducamini. Si dixerint, Ecce in conclavibus ſeu locis ædium abſtruſioribus eſt, nolite credere. *Sicut enim fulgur exit ab oriente, & paret uſque in Occidentem: ita erit & adventus Filii hominis.* Sicut fulgur promicans è nubibus in Oriente poſitis ſubitò per univerſum orbem cernitur: ſic ultimus Adventus meus, ſubitus quidem & inexpectatus, ſed tamen toti orbi conſpicuus & manifeſtus erit. Non enim quemadmodum primus apud Bethleem fuit, in angulo videlicet orbis minimo, nec ullo id hominum ſciente, ſic & ſecundus: ſed manifeſtè adeò, ut nuntio res non indigeat. Sicut fulgur non indiget præcone aut nuntio, ſed in momento temporum omnibus apparet: ſic adventus ille ſtatim propter gloriæ ſplendorem ubique videbitur.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 77. in Matt.

22. *Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.* Alludit Chriſtus ad illud Job 39. 30. *Pulli ejus lambent ſanguinem, & ubicumque cadaver fuerit, ſtatim adeſt.* Quod ad certum aquilæ genus pertinere agnoſcunt Hiſtoriæ naturalis interpretes. Significat igitur Chriſtus, Adventum ſuum ad judicium latere poſſe neminem: quia ſicut aquilæ ſtatim advolant ad cadaver, quod naturali ſenſu & mirâ ſagacitate deprehendunt ubicumque fuerit, etiam trans maria: ſic ad locum ubi erit Chriſtus, qui ſe ipſum cadaveri propter mortem quam paſſus eſt, comparavit, homines congregabuntur univerſi, ab illo judicandi. Sive ſanctos aquilarum inſtar raptum iri in nubibus obviàm Chriſto in aëra ſignificat. *Sanctos* (inquit S. Hilarius) *de volatu ſpiritalis corporis aquilas nuncupavit: quorum, congregantibus Angelis, conventum futurum in loco paſſionis oſtendit. Et dignè illic claritatis adventus exſpectabitur, ubi nobis gloriam æternitatis paſſione corporeæ humilitatis operatus eſt.*

Ariſtot. Hiſt. lib. 9 c. 32. Plin. lib. 10. c. 3. Bochart. lib. 2. Hierozoicic. 2. — S. Hilar. c. 25. in Matt.

23. *Statim autem poſt tribulationem dierum illorum, ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commovebuntur.* Statim autem poſt calamitoſa illa Eccleſiæ tempora, & Antichriſti perſecutionem, ſol tenebris ut velo operietur, luna lumen non dabit, obtenebrato ſole, utpotè quæ luce lucet alienâ. Stellæ de cœlo cadere videbuntur, tum quia ſubitò deſtituentur lumine; tum quia cometæ in aëre accenſi decident. Virtutes cœlorum commovebuntur: vires cœlorum in luce & influxibus ſitæ deficient. Vel, Angelicæ Virtutes ad tantam rerum perturbationem admiratione concutientur. Hæc mundi occaſûs imminentis ſymptomata, & ſecundi Adventûs Chriſti ſigna prænuntia, de quibus veteris novique Teſtamenti Prophetæ. Iſaiæ 13. 9. 10. 11. *Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & iræ furoriſque ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores ejus conterendos de ea. Quoniam ſtellæ cœli, & ſplendor earum non expandent lumen ſuum: obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo, & luna non ſplendebit in lumine ſuo. Et viſitabo ſuper orbis mala; & contra impios iniquitatem eorum, & quieſcere faciam ſuperbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo.* Joëlis 2. 30. 31. *Et dabo prodigia in cœlo, & in terra, ſanguinem, & ignem, & vaporem fumi. Sol convertetur in tenebras, & luna in ſanguinem: antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.* Apocal. 6. 12. 13. & ſeq. *Et vidi cùm aperuiſſet ſigillum ſextum: & ecce terræ motus magnus factus eſt, & ſol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus: & luna tota facta eſt ſicut ſanguis: & ſtellæ de cœlo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos, cùm à vento magno movetur. Et cœlum receſſit ſicut liber involutus: & omnis mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt: & Reges terræ, & Principes, & Tribuni, & divites, & fortes, & omnis ſervus, & liber, abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium: & dicunt montibus & petris: Cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni: quoniam venit dies magnus iræ ipſorum: & quis poterit ſtare?* Confer cum Lucæ 21. 25. *Et erunt ſigna in ſole, luna, & ſtellis, & in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitûs maris & fluctuum: areſcentibus hominibus præ timore, & exſpectatione, quæ ſupervenient univerſo orbi. Nam virtutes cœlorum movebuntur,*

24. *Et tunc parebit ſignum Filii hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa & majeſtate.* Sole obſcurato, & lunâ non dante lumen, apparebit ſignum quo Chriſtus mundo & hominibus, fidelibus & infidelibus notus ac celeber eſt, ſignum ſcilicet crucis ſole fulgentioris, ceu vexillum trophæumque Regis, ac Judicis. Et tunc omnes nationes dolorem ſerum & inutilem pectoris tunſione teſtabuntur, quòd judicem illum ſuum olim crucifixerint, vel crucifixum contempſerint. Confer cum Zachariæ 12. 10. *Et aſpicient ad me, quem confixerunt: & plangent eum planctu quaſi ſuper unigenitum: & dolebunt ſuper eum, ut doleri ſolet in morte primogeniti.* Et cum Apocal. 1. 7. *Ecce venit cum nubibus. & videbit eum omnis oculus, &*

SS. Hilar. Chryſoſt. Hier. &c. & Eccleſia canens Hoc ſignum crucis erit in cœlo cùm Dominus ad judicandum venerit.

qui eum pupugerunt. Et plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ. Et videbunt corporeis oculis Chriſtum ad judicandum vivos & mortuos venientem, nubibus quaſi curru triumphali vectum, ſeu quaſi in throno gloriæ in illis ſedentem. Sic venturum Angeli confirmarunt Apoſtolis: *Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cœlum? Hic Jeſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum.* Venientem porrò videbunt homines univerſi ab eo judicandi cum *virtute multa*, id eſt, cum magna poteſtate, & majeſtate ſive gloriâ, non cum illa infirmitate & humilitate quâ nunc me circumdatum intuentur. Virtutem ſeu poteſtatem demonſtrabit ignis ante ipſum præcedens, & inflammans in circuitu inimicos ejus, mundi conflagratio & innovatio, momentanea mortuorum reſurrectio: Majeſtatem corporis claritas, nubis lucidiſſimæ amictus, Angelorum ſtipantium multitudo, gloria, & reverentia. Poteſtatem ac Majeſtatem Chriſti ad judicium venientis paulò aliter deſcribit S. Joannes: *Et vidi*, inquit, *cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur Fidelis, & Verax; & cum juſtitia judicat, & pugnat. Oculi autem ejus ſicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens nomen ſcriptum, quod nemo novit niſi ipſe. Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine: & vocatur nomen ejus, Verbum Dei. Et exercitus qui ſunt in cœlo, ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino albo & mundo. Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus: ut in ipſo percutiat Gentes. Et ipſe reget eas in virga ferrea: & ipſe calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. Et habet in veſtimento, & in femore ſuo ſcriptum: Rex Regum, & Dominus dominantium.* Et rurſus: *& vidi thronum magnum candidum, & ſedentem ſuper eum, à cujus conſpectu fugit terra & cœlum, & locus non eſt inventus in eis. Et vidi mortuos, magnos & puſillos, ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt: & alius Liber apertus eſt qui eſt vitæ, & judicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris, ſecundùm operâ ipſorum. Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors & infernus dederunt mortuos ſuos, qui in ipſis erant: & judicatum eſt de ſingulis ſecundùm opera ipſorum.*

[Act. 1. 11] [Apoc. 19.] [Apoc. 20.]

B

25. *Et mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna: & congregabunt electos ejus à quatuor ventis, à ſummis cœlorum uſque ad terminos eorum.* Et mittet Angelos ſuos Chriſtus Jeſus, Angelorum & hominum Dominus efficaci imperio, quod vocis & tubæ nomine ſignificatur, metaphorâ ſumptâ vel à bello ubi tuba adhibetur tum ad convocandum milites, tum ad terrendum hoſtes: vel ex more Judæorum, qui tubâ & populum convocabant, & dies feſtos indicebant. Dicitur autem hæc tuba modò Chriſti, ceu Regis, cujus edicta cum tubæ clangore promulgantur: modò Angelorum, tamquam accenſorum Chriſti aut præconum. Et Congregabunt electos ejus à quatuor ventis cardinalibus, id eſt, à quatuor mundi plagis, ab uno orbis extremo uſque ad alterum. Confer cum Joannis 5. 25. *Amen, Amen dico vobis, quia venit hora & nunc eſt, quando mortui audient vocem Filii Dei: & qui audierint vivent .... Venit hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem Filii Dei: & procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in reſurrectionem judicii.* Confer cum S. Paulo 1. Cor. 15. 51. 52. *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in noviſſima tuba: canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur.* Et 1. ad Theſſalon. 4. 15. *Ipſe Dominus in juſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cœlo: & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi.* Angelos cum tubis S. Joannes in Apocalypſi exhibet, quòd Dei mandata velut ejus miniſtri ſignificent & exequantur.

[Apocal. 4. verſ. 1. & c. 8. verſ. 6.]

26. *Ab arbore autem fici diſcite parabolam. Cùm jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, ſcitis quia prope eſt æſtas: ita & vos cùm videritis hæc omnia, ſcitote quia prope eſt in januis.* Ex arbore fici, quæ his in regionibus notiſſima & obvia erat, Chriſtus ſimilitudinem arceſſit. Sicut vicinam æſtatem eſſe noſtis, cum fici ramus mollis fuerit & ſucco plenus, gemmaſque & folia protrudere cœperit: ita cùm videritis hæc omnia fieri, quæ huc uſque dixi vobis, certi eſtote jam proximum eſſe vobis Regnum Dei plenum illud & pacatiſſimum, quod poſt judicium in ſanctis revelabitur.

27. *Amen dico vobis, Quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.* Non peribit humanum genus, vel Judæorum natio non omnino interibit, donec omnia fiant quæ vobis prædico. Judæorum enim reliquiæ poſt Gentis excidium manſuræ erant ubique diſperſæ, uſque ad ultimum Chriſti adventum. *Cœlum & terra tranſibunt:* non abolitione ſui, ſed innovatione: *Verba autem mea non præteribunt;* non fallent, non inania erunt, ſed certiſſimè implebuntur.

[S. Hieron. in hunc locum.]

28. *De die autem illa & hora nemo ſcit, neque Angeli cœlorum, niſi ſolus Pater.* Diem porrò conſummationis ſæculi & adventûs Chriſti ad judicium, nemo novit (Angelos ipſos non excipio) præter Patrem. Filius non excluditur: ſed dicens Patrem ſolum noſſe, *in Patre comprehendit & Filium. Omnis enim Pater filii nomen eſt.* Cùm omnia tempora fecerit Jeſus, hoc eſt Verbum Dei: *Omnia* enim *per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil:* in omnibus autem temporibus etiam dies judicii ſit: quâ conſequentiâ poteſt ejus ignorare partem, cujus totum noverit? Deinde quid eſt majus, notitia Patris, an judicii? Si majus novit, quomodo ignorat quod minus eſt? Scriptum legimus: *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo.* Si omnia Patris Filii ſunt, qua ratione unius ſibi diei notitiam reſervavit, & noluit eam communicare cum Filio? Additur tamen Marci 13. 32. *Neque Filius:* & in quibuſdam etiam Latinis Codicibus hîc legi S. Hieronymus obſervat. Neſcit ſcilicet Chriſtus illum diem ex eo quod eſt homo; quamvis ſciat ex eo quod ſimul eſt Filius Dei. Scit in naturâ humanitatis, non ex naturâ humanitatis. Neſcit, quia neſcientes nos facit. Id nempe ita ſciebat, ut tunc Diſcipulis indicare nollet. Sic Apoſtolus ait: *Non judicavi me aliquid ſcire inter vos, niſi Jeſum Chriſtum.* Hoc ſcilicet inter ipſos neſciebat, quod per illum ſcire non poterant, cùm tamen *ſapientiam inter perfectos* loqueretur. Sic Chriſtus Joannis 15. ait: *Omnia quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis.* Omnia ſcilicet quæ ipſis noſſe expediret, & quorum cognitionem ferret ipſorum infirmitas. Loquitur igitur Chriſtus hîc tamquam Dei Legatus, qui non ſic à Patre diem illum didicerat ut cuiquam eorum ad quos fuerat legatus, illum aperire deberet: ita ut illum ſibi ſciret, non aliis. Hinc Apoſtolus de Chriſto ſcribit: *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Quare abſconditi? Quia hominibus non expedit plura noſſe. Unde ab Apoſtolis poſt Reſurrectionem de die judicii interrogatus, reſpondit: *Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Quando dicit, *Non eſt veſtrum ſcire*, oſtendit quòd ipſe ſciat, ſed non expediat noſſe Apoſtolis. Alioqui qua ratione diem illum ignorare fingi poteſt, *Qui conſtitutus eſt à Deo judex vivorum & mortuorum:* & qui omnia ad illum diem pertinentia prænuntiavit?

[S. Hieron. in hunc locum.] [S. Athan. Orat 4. cont Arianos.] [S. Ambroſ. lib. 5. in Lucam S. Auguſt. lib. 1. de Trinitate c. 12. & lib. Quæſt. 83. Quæſt. 60. S. Gregor. M. Epiſt. 42. lib. 8.]

C D E

29. *Sicut autem in diebus Noë, ita erit & adventus Filii hominis.* Sicut factum eſt in diebus Noë, ita continget in adventu Chriſti. *Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes, & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, uſque ad eum diem quo intravit Noë in Arcam, & non cognoverunt donec venit diluvium, & tulit omnes; ita & erit & adventus Filii hominis.* Sicut enim temporibus Noë, imminente diluvio, homines genio indulgentes, & voluptatibus immerſi, vivebant abſque metu & ſollicitudine futuri exitii: nec illud cognoverunt donec diluvium improviſò advenit, & omnes ſubmerſit ac extinxit: ita Chriſtus ad judicium improviſus & inexpectatus adveniet hominibus, nihil minùs quàm ejus adventum cogitantibus. Aliam ſimilitudinem addit

apud S. Lucam : *Similiter ſicut factum eſt in diebus*
Luca 17. 28. 29. 30 *Loth : edebant, & bibebant ; emebant, & vendebant ; plantabant & ædificabant : qua die autem exiit Loth à Sodomis, pluit ignem & ſulphur de cœlo, & omnes perdidit : ſecundùm hæc erit quâ die Filius hominis revelabitur.*

30. *Tunc duo erunt in agro, unus aſſumetur, & unus relinquetur.* Duo erunt in agro uno, ſocii operæ & mercedis, unus aſſumetur ad Filium hominis, in Regnum ejus ; alter relinquetur in inferos detrudendus. *Duæ molent in mola ; una aſſumetur, & una relinquetur.* Duæ ancillæ erunt in piſtrino : una aſſumetur, altera deſeretur peritura. Apud S. Lucam additur : *In illa nocte erunt duo in lecto uno : unus aſſumetur, & alter relinquetur.* Ex duobus conjugibus, aut familiaribus, unus velut apprehenſa manu è communi exitio ſalvabitur : alter deſeretur. Eadem verba in plures Codices hûc irrepſerant ex S. Luca, & retinuerat in Editione ſua Sixtus V. ſed conſultiùs expunxit Clemens VIII.

31. *Vigilate ergo, quia neſcitis qua hora Dominus veſter venturus ſit.* Diem igitur judicii præ oculis ſemper habete ; ea ſollicitudine vivite, ut ad reddendam operum veſtrorum rationem parati ſemper ſitis : quia neſcitis quo tempore Dominus veſter Chriſtus venturus ſit ad judicium. Confer cum Marci 13. 33. 34. 35. *Videte, vigilate, & orate : neſcitis enim quando tempus ſit. Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum ſuam, & dedit ſervis ſuis poteſtatem cujuſque operis, & janitori præcepit ut vigilet. Vigilate ergo (neſcitis enim quando Dominus domûs veniat ; ſerò, an mediâ nocte, an galli cantu, an mane) ne cùm venerit repente, inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico : Vigilate.*

32. *Illud autem ſcitote, quoniam ſi ſciret pater-familiâs qua hora fur venturus eſſet, vigilaret utique, & non ſineret perfodi domum ſuam.* Si ſciret pater-familiâs quâ horâ noctis fur venturus eſſet, vigilaret certè, nec domus ſuæ parietes perfodi ſineret : ſed quia id ſcire non poteſt, cùm id ſit furis ingenium ut captet horam quâ non exſpectatur, & improviſus irrepat : omni tempore illi vigilandum eſt : *Ideo & vos eſtote parati : quia neſcitis quâ horâ Filius hominis venturus eſt.* Solliciti eſtote ut Deo ſemper placeatis : quia Chriſtus venturus eſt quâ non exſpectatis horâ, ad judicium ſive univerſale in fine mundi, ſive particulare, in uniuſcujuſque morte. Confer cum 1. ad Theſſallon. 5. *Dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet. Cùm enim dixerint, Pax & ſecuritas ; tunc repentinus eis ſuperveniet interitus, ſicut dolor in utero habenti, & non effugient. Vos autem, fra-*
A *tres, non eſtis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat : omnes enim vos filii lucis eſtis ; & filii diei : non ſumus noctis, neque tenebrarum. Igitur non dormiamus, ſicut & cæteri, ſed vigilemus, & ſobrii ſimus.* Confer & cum Apocalypſi 16. 16. ubi Dominus ait : *Ecce venio ſicut fur. Beatus qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus.*

33. *Quis, putas, eſt fidelis ſervus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, ut det illis cibum in tempore ?* Quiſnam ille ſervus eſt, quem Dominus familiæ ſuæ diſpenſatorem conſtituit, cæteriſque ſervis præficit ? Ille nimirum quem fidelem eſſe novit ac prudentem, ut det illis cibum tempore ſtatuto, ſeu *tritici menſuram* (ut habetur apud S. Lucam.) Ad antiquum *Luca 12. 14.*
morem alludere videtur Chriſtus Dominus ; quo ſervi
B quolibet menſe certam frumenti menſuram ad victum accipiebant, quod *demenſum* à demetiendo appellatum eſt. *Beatus ille ſervus, quem cùm venerit Dominus ejus,* ſcilicet Chriſtus, *invenerit ſic facientem* : miniſterio ſuo ac officio fideliter ac prudenter functum. *Amen dico vobis, Super omnia bona ſua conſtituet eum :* ut ſcilicet ea adminiſtret, primuſque illis utatur ac fruatur. Vigilantiam Paſtorum & Rectorum Eccleſiæ hæc ſpectant, quos ſingulari quadam ratione exſpectare adventum ſuum Dominus jubet, fideliter ſcilicet ac prudenter obeundo miniſterium ſuum, dignè tractando & diſpenſando verbum veritatis, & in omnibus exhibendo ſe *operarios inconfuſibiles.*

34. *Si autem dixerit malus ſervus ille in corde ſuo : Moram facit Dominus meus venire : & cœperint percutere*
C *conſervos ſuos, manducet autem & bibat cum ebrioſis : veniet dominus ſervi illius in die quâ non ſperat, & horâ quâ ignorat : & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis. Illic erit fletus, & ſtridor dentium.* Si autem ſervus ille à Domino ſuper familiam ejus conſtitutus malus factus fuerit, & ex longiori morâ domini occaſionem ſumpſerit malè tractandi conſervos ſuos, & in illos ſæviendi ; comeſſationibus autem & voluptatibus indulgeat : dominus ſervi illius improvisò adveniet, & eum è familia ſua ejiciet, ab officio amovebit, paremque ſortem ipſi dabit, parem ipſi pœnam infliget ſorti ac pœnæ hypocritarum ſeu impiorum. Lucæ 12. 46. *Partem ejus cum infidelibus ponet* ; æternæ damna-
D tioni addicet. Damnatorum enim pœna duplex ſignificatur his verbis : pœna damni, & ſeparatio æterna à Deo, & à ſocietate ſanctorum. *Dividet eum* : & pœna ſenſus : *Illic erit fletus & ſtridor dentium.*

Senſus Moralis.

I. VIDETIS *hæc omnia ? Amen dico vobis, Non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.* Templi excidium Deus ex juſtitia decrevit propter Judæorum peccata : ex miſericordia, ne in Judaiſmo manerent, ſed ut plerique poſt Templi & Urbis everſionem crederent in Chriſtum, & Reliquiæ Iſraël ſalvæ fierent : & propter myſterium, ut vetera ſacrificia abolita, cultumque Judaicum abrogatum eſſe ſignificaret. Si Deus Templo ſuo non pepercit, putas parcet ædificiis profanis ex pauperum ſanguine, ex rapinis coag-
Ierem. 22. mentatis, erectis, & ornatis : *Væ qui ædificat domum ſuam in injuſtitia, & cœnacula ſua non in judicio : amicum ſuum opprimet fruſtra, & mercedem ejus non reddet ei. Qui dicit : Ædificabo mihi domum latam, & cœnacula ſpatioſa : qui aperit ſibi feneſtras, & facit laquearia cedrina, pingitque ſinopide .... Terra, terra, terra, audi ſermonem Domini. Hæc dicit Dominus : Scribe virum iſtum ſterilem, virum qui in diebus ſuis non proſperabitur.* Non habemus hic manentem civitatem, futuram inquiramus, *Domum non manufactam, æternam in cœlis.*

2. Templum Jeroſolymitanum magnificentiâ incredibili extructum, laminis aureis, & candidiſſimis lapidibus exteriùs fulgens, intus ad miraculum ornatum, ex quo Judæi in tantam efferebantur ſuperbiam, volente Deo deſtructum eſt. Nihil enim eſt opere & manu factum, quod non aut vetuſtas conficiat, aut vis ſubruat, aut ignis exurat. Quid de domibus luteis corporum noſtrorum aliquando fiet ? Corpus vides ſtaturâ nobili,
E formâ eleganti, circum ornatum ut ſimilitudinem templi quod ſpecie ſua omnium alliciat & præſtringat oculos : cogita illud per mortem funditus deſtructum iri, intra breve tempus. *Non relinquetur hic lapis ſuper lapidem* *2. Cor. 5.*
qui non deſtruatur. Et ut Apoſtoli verbis utar, *Terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvetur.* Hæc cogitatio mulierum vanitatem emendet, de elegantia formæ ſuperbientium, aut de mundi cultuſque muliebris apparatu gloriam captantium. Hæc cogitatio corrigat profanos amatores terrenæ formæ lenociniis captos, quorum oculi pleni ſunt adulterii & inceſſabilis delicti. Vides (inquiunt) quales oculi, quale os, qualis facies, qualis ſtatura, quàm pulchra, quàm elegans, quàm amabilis ! admirantur, laudant, inardeſcunt, depereunt, opportunitates quærunt impudicæ fruitionis : cogitent non ſolùm fallacem eſſe gratiam, vanam pulchritudinem, mar-

marceſcere

creſcere ut florem agri: ſed totum illud corpus amatæ ſuæ deſtruendum, & in cineres reſolvendum.

3. Corpora noſtra Dei Templa ſunt. *An neſcitis quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus Sancti?* Si illa polluamus, gravior nos pœna manet, gravius exitium quàm Judæos. *Si quis autem templum Dei violaverit, diſperdet illum Deus. Templum enim Dei ſanctum eſt quod eſtis vos.* Templum Dei omnes & ſinguli ſumus, quotquot ſumus in Chriſto Baptizati: ideo materialis Templi magnificâ ſtructurâ non eſt commotus Chriſtus ad ejus everſionem prohibendam. *Templum enim æternum ad habitationem ſancti Spiritûs conſecrabatur; homo ſcilicet per agnitionem Filii & confeſſionem Patris, & præceptorum obedientiam, Deo fieri dignus habitaculum.* Superædificamur ut lapides vivi ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu: *In quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum Domino.* Templi hujus & ædificii ſpiritalis lapides charitate compaginantur & connectuntur Credendo enim quaſi de ſylvis & montibus ligna & lapides præciduntur: cùm verò catechizantur, baptizantur, formantur, tanquam inter manus fabrorum & opificum dolantur, collineantur, complanantur. Verumtamen *Domum Domini non faciunt, niſi quando charitate compaginantur.* Ligna iſta & lapides ſi non ſibi certo ordine cohærerent, ſi non ſe pacificè innecterent, ſi non ſe invicem cohærendo ſibi quodammodo amarent, nemo huc intraret. Denique quando vides in aliqua fabrica lapides & ligna benè ſibi cohærere, ſecurus intras, ruinam non times. Volens ergo Dominus Chriſtus intrare, & in nobis habitare, tamquam ædificando dicebat, *Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis.* Veteres enim eratis, domum mihi nondum faciebatis, in veſtra ruina jacebatis. *Ergo ut eruamini de veſtræ ruinæ vetuſtate, vos invicem amate.* Deum amemus propter ipſum, & nos in ipſo, tamen propter ipſum. *Ille enim veraciter amat amicum, qui Deum amat in amico, aut quia eſt in illo, aut ut ſit in illo.* Si charitatem in nobis deſtrui ſinamus, ſpiritale funditùs concidet ædificium.

S. Hilar. c. 25. in Matt.

Epheſ. 2. 20. & 21.

S. Auguſt. ſerm. 336 aliàs de Tempore 256.

4. *Dic nobis quando hæc erunt, & quod ſignum adventûs tui & conſummationis ſæculi?* Triplex Chriſti adventus hic intelligitur: primus in ira, ad punitionem Judæorum, regnumque Legis finiendum: ſecundus in miſericordia, ad formandam Eccleſiam, regnumque Evangelii & gratiæ inchoandum: tertius in gloria, ad judicandum homines, Regnumque Dei in ſanctis conſummandum. De tempore finis Mundi, & die judicii, quem Deus latere nos voluit, curioſè ne inquiramus: ſed ad finem vitæ noſtræ, ad diem & horam mortis, ad particulare judicium Chriſtianâ ſollicitudine & vigilantiâ nos præparemus. *In quo enim quemque invenerit ſuus noviſſimus dies, in hoc eum comprehendet mundi noviſſimus dies: quoniam qualis in die iſto quiſque moritur, talis in die illo judicabitur.*

S. Auguſt. Epiſt. 199 aliàs 80.

5. *Videte ne quis vos ſeducat: multi enim venient in nomine meo: dicentes, Ego ſum Chriſtus, & multos ſeducent.* Multi ab omni ævo ſeductores, Pſeudochriſti, Pſeudoapoſtoli, Pſeudoprophetæ ſeu Doctores, falſi Paſtores, falſi Directores. *Multi Seductores exierunt in mundum.... Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet.... Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis.* Judæi ſeducti ſunt ſæpiùs ab impoſtoribus qui ſe Chriſtos mentiebantur. Permiſit Deus ut falſitatem reciperent, quia non receperunt veritatem. Sæpè etiam permittit ut in ſeductorum laqueos incidamus, quia boni Paſtoris & ſapientis atque Evangelici Directoris ductum contempſimus. Achabum Regem Iſraëlis Rex pius Joſaphat inviſit, & priùs quàm ad bellum cum eo ſe conferret, an eſſent ibi Prophetæ rogavit. *Dixit autem Joſaphat: Non eſt hic Propheta Domini quiſpiam, ut interrogemus per eum? Et ait Rex Iſraël ad Joſaphat: Remanſit vir unus, per quem poſſumus interrogare Dominum, ſed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, ſed malum, Michæas filius Jemla. Cui Joſaphat ait: Ne loquaris ita Rex. Vocavit ergo Rex Iſraël Eunuchum quemdam, dixit ei: Feſtina adducere Michæam. Rex autem Iſraël & Joſaphat Rex Juda ſedebant unuſquiſque in ſolio ſuo, veſtiti cultu regio in area juxta oſtium portæ Samariæ, & univerſi Prophetæ prophetabant in conſpectu eorum...... Nuntius verò qui ierat ut vocaret Michæam, locutus eſt ad eum, dicens: Ecce ſermones Prophetarum ore uno Regi bona prædicant: ſit ergo ſermo tuus ſimilis eorum, & loquere bona. Cui Michæas ait: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Dominus, hoc loquar. Venit itaque ad Regem, & ait illi Rex: Michæa, ire debemus Ramoth Galaad ad præliandum, an ceſſare? Cui ille reſpondit: Aſcende & vade proſperè, & tradet eam Dominus in manus Regis. Dixit autem Rex ad eum: Iterum atque iterum adjuro te, ut non loquaris mihi niſi quod verum eſt in nomine Domini. Et ille ait: Vidi cunctum Iſraël diſperſum in montibus, quaſi oves non habentes Paſtorem, & ait Dominus: Non habent iſti Dominum: Revertatur unuſquiſque in domum ſuam in pace.... Propterea audi ſermonem Domini: Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem exercitum cœli aſſiſtentem ei à dextris & à ſiniſtris: & ait Dominus: Quis decipiet Achab Regem Iſraël, ut aſcendat & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba hujuſcemodi & alius aliter. Egreſſus eſt autem ſpiritus, & ſtetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus eſt Dominus: In quo? Et ille ait: Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus. Et dixit Dominus: Decipies, & prævalebis: egredere, & fac ita. Nunc igitur ecce dedit Dominus ſpiritum mendacii in ore omnium Prophetarum, qui hic ſunt, & Dominus locutus eſt contra te malum.* Ne porrò ſeducamur, vigilandum eſt, orandum, probandi ſpiritus, ſi ex Deo ſint.

S. Ioannes Ep. 2.

3. Reg. 22. 7. & ſeq.

6. *Audituri enim eſtis prælia, & opiniones præliorum: Videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri, ſed nondum eſt finis. Conſurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt peſtilentiæ & fames, & terræ motus per loca.* Prælia & opiniones præliorum, aliique orbis caſus, in hominibus carnalibus excitant tumultus cupiditatum ambitionis, vindictæ, curioſitatis, deſiderii novorum eventuum perturbationes. Juſtus verò divinam inter tot adverſos caſus providentiam adorat, ingemiſcit ob peccata quæ bellum aliaque Dei flagella acceſſunt, & quibus bellum viciſſim occaſionem præbet. Juſtitiam divinam in homines armatam videns, contremiſcit: tot animarum in bello pereuntium æternam perditionem luget: bella, famem, peſtem, terræ motus, aliaque id genus Dei flagella, imagines ſeu potiùs umbras pœnarum futuri ſæculi eſſe cogitat, necnon vitiorum quibus animi noſtri agitantur, tabeſcunt, ſpiritaliter intereunt. Quamobrem illas prævenire, hæc emendare per pœnitentiam & ipſe ſtatuit, & aliis perſuadet. Verùm inter hæc metuit ut filius, non ut ſervus, Deo arctiùs adhæret, ac in ejus amore magis firmatur. Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinæ. Chriſti quippe monitis munitus, *Videte ne turbemini:* tot inter caſus & tumultus tranquillus eſt. *Agnoſcere ſe debet qui Deo militat, qui poſitus in cœleſtibus caſtris divina jam ſperat, ut ad procellas & turbines Mundi tribulatio nulla ſit in nobis, nulla cunctatio, quando hæc ventura prædixerit Dominus providæ vocis hortatu inſtruens & docens, & præparans atque corroborans Eccleſiæ ſuæ populum ad omnem tolerantiam futurorum, bella, & fames, & terræ motus, & peſtilentias per loca ſingula exſurgere prænuntiavit & docuit. Et ne inopinatus nos & novus rerum infeſtantium metus quateret, magis ac magis in noviſſimis temporibus adverſa crebeſcere ante præmonuit. Fiunt ecce quæ dicta ſunt; & quando fiunt quæ ante prædicta ſunt, ſequentur & quæcumque promiſſa ſunt,*

S. Cypr. lib. de Mortal.

Domino ipſo pollicente & docente : Cùm autem videritis hæc omnia fieri, ſcitote quoniam in proximo eſt Regnum Dei. *Regnum Dei, fratres dilectiſſimi, cœpit eſſe in proximo : præmium vitæ, & gaudium ſalutis æternæ, & perpetua lætitia, & poſſeſſio paradiſi nuper amiſſa, mundo tranſeunte jam veniunt : jam terrenis cœleſtia & magna parvis, & caducis æterna ſuccedunt. Quid hic anxietatis & ſollicitudinis locus eſt ? Quis inter hæc trepidus & mæſtus eſt, niſi cui ſpes & fides deeſt ? Ejus eſt enim mortem timere, qui ad Chriſtum nolit ire : ejus eſt ad Chriſtum nolle ire, qui non ſe credat cum Chriſto incipere regnare.... Murmurandum non eſt in adverſis, ſed patienter & fortiter quicquid acciderit ſuſtinendum, cùm ſcriptum ſit* : Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit. *In Deuteronomio quoque moneat per Moyſen Spiritus Sanctus, & dicat* : Dominus Deus tuus vexabit te, & famem injiciet tibi, & cognoſcetur in corde tuo ſi bene cuſtodieris præcepta ejus, ſive non. *Et iterum* : Tentat vos Dominus Deus veſter, ut ſciatis ſi diligitis Dominum Deum veſtrum ex toto corde veſtro, & ex tota anima veſtra. *Sic Abraham Deo placuit, quia ut placeret Deo, nec amittere filium timuit, nec gerere parricidium recuſavit. Qui filium non potes & lege & forte mortalitatis amittere, quid faceres ſi filium juberêris occidere? Ad omnia te paratum facere timor Dei & fides debet. Sit licèt rei familiaris amiſſio, ſit de infeſtantibus morbis aſſidua membrorum & cruenta vexatio : ſit de uxore, de liberis, de excedentibus charis funebris & triſtis avulſio; non ſint tibi ſcandala iſta, ſed prælia : nec debilitent aut frangant Chriſtiani fidem, ſed potiùs oſtendant in colluctatione virtutem; cùm contemnenda ſit omnis injuria malorum præſentium, fiduciâ futurorum bonorum. Niſi præceſſerit pugna, non poteſt eſſe victoria : cùm fuerit in pugnæ congreſſione victoria, tunc datur vincentibus & corona. Gubernator in tempeſtate dignoſcitur, in acie miles probatur. Delicata jactatio eſt, cùm prælium non eſt : conflictatio in adverſis probatio eſt virtutis. Arbor quæ alta radice fundata eſt, ventis incumbentibus non movetur : & navis quæ forti compage ſolida eſt, pulſatur fluctibus, nec foratur : & quando area fruges terit, ventos grana fortia & robuſta contemnunt, inanes paleæ flatu portante rapiuntur.*

7. *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & eritis odio omnibus Gentibus propter nomen meum*, &c. Publicum ac generale omnium odium, mundi perſecutio, domeſticorum fidei ſcandala, proditiones & inſidiæ falſorum fratrum ob cauſam religionis ac pietatis, tentationes ſunt graviſſimæ. Verumtamen juſtus inter hæc non turbabitur, Chriſti verbis ac præſidio munitus : immò ſe felicem exiſtimabit, attendens ad illam S. Petri ſententiam. *Communicantes Chriſti Paſſionibus, gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes. Si exprobramini in Nomine Chriſti, beati eritis : quoniam quod eſt honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui eſt ejus Spiritus, ſuper vos requieſcit. Nemo autem veſtrûm patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Chriſtianus, non erubeſcat; glorificet autem Deum in iſto nomine.* In mundi odium incurrere, ſors eſt diſcipulorum Chriſti, qui mundo verbis, & factis renuntiant. *Si mundus vos odit*, (inquit Chriſtus) *ſcitote quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret : quia verò de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.* Si qua conditione, qua lege crediderit Chriſtianus, noſcat & teneat, *ſciet plus ſibi quàm cæteris in ſæculo laborandum, cui magis ſit cum diaboli impugnatione luctandum*, (inquit S. Cyprianus.) *Chriſtianus, quia Chriſtianus eſt, plus aliquid paſſurus eſt in hoc ſæculo* (inquit S. Auguſtinus.) Etenim, ait Apoſtolus, *Omnes qui volunt in Chriſto piè vivere, perſecutionem patientur.*

1. Petri 4. 13. 14. 15. 16. — Joan. 15. — S. Cypr. lib. de Mortalit. — S. Auguſt. ſerm. 46. aliàs de Temp. 165. — 2. Tim. 3. 12.

Eritis odio omnibus Gentibus propter nomen meum : *In quibus ſcilicet Gentibus nondum eſt Eccleſia, oportet* A *ut ſit ; non ut omnes qui ibi fuerint credant : omnes enim Gentes promiſſæ ſunt, non omnes homines omnium Gentium. Non enim omnium eſt fides. Credit itaque omnis gens in omnibus qui electi ſunt ante conſtitutionem mundi : in cæteris non credit, & credentes odit. Quomodo enim & illud implebitur*, Eritis odio omnibus Gentibus propter nomen meum, *niſi in omnibus Gentibus ſint & qui oderint, & qui non oderint?*

S. Auguſt. Epiſt. 199 aliàs 80.

8. Et quoniam abundavit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum. *Quantum* enim *Regnum cupiditatis minuitur, tantùm charitatis augetur* ; & contra. In noviſſimis autem diebus regnabit maximè cupiditas. *Erunt enim homines ſe ipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes,* B *immites, ſine benignitate, proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei : habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes.* Cupiditas *venenum charitatis.* Divinum illum ignem, quem Chriſtus venit mittere in terram, & quem vult jugiter ardere, in nobis extingui, ſanctum illius fervorem refrigeſcere non ſinamus; iniquitatem & cupiditatem prævalere non permittamus : immò quo magis abundat in mundo iniquitas, in nobis creſcat, & firmiores radices agat charitas ; ut cum Apoſtolo dicere poſſimus : *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti ? Tribulatio ? An anguſtia ? An fames ? An nuditas ? An periculum ? An perſecutio ? An gladius ? (Sicut ſcriptum eſt : quia propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis.) Sed in his omnibus ſuperamus, propter eum qui dilexit nos. Certus ſum enim quia neque mors,* C *neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes ; neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei.* Refrigeſcit charitas cùm non operatur. Dilectio vacare non poteſt. Quid enim de quoquam homine etiam malè operatur, niſi amor? Da mihi vacantem amorem, & nihil operantem. Flagitia, adulteria, facinora, homicidia, luxurias omnes nonnè amor operatur ? Purga ergo amorem tuum; aquam fluentem in cloacam converte ad hortum. Quales impetus habebas ad mundum, tales habeas ad Artificem mundi. Non vobis dicitur, nihil ametis. Abſit. Pigri, mortui, deteſtandi, miſeri eritis, ſi nihil ametis. Amate, ſed quid ametis videte. Amor Dei, amor proximi, charitas dicitur. Amor mundi, amor hujus ſæculi, cupiditas dicitur. Cupiditas refrenetur, charitas excitetur. D

S. Auguſt. — 2. Tim. 3. — Rom. 8. — S. Aug. Præf. in Pſal. 31.

9. *Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.* In Chriſtianis enim non coronantur initia, ſed finis. Merum Dei donum perſeverantia eſt. Mereri illud non poſſumus, orando impetrare poſſumus. Si fideles Deo ſimus, ſi illum non deſeramus, qui neminem deſerit niſi priùs deſeratur ab eo ; ſi cum timore & tremore ſalutem noſtram operemur, ſi nos tanto dono indignos exiſtimemus, ſi non in noſtris viribus confidamus, nos perſeveraturos ſperemus. Qui in nobis incœpit opus ſalutis, illud perficiet uſque in diem Chriſti Jeſu. Timeamus, oremus, laboremus non deficientes. *Vos ipſam obediendi perſeverantiam à Patre luminum, à quo deſcendit omne datum optimum, & omne donum perfectum, ſperare debetis, & quotidianis orationibus poſcere, atque hoc faciendo confidere, non vos eſſe à præ-* E *deſtinatione populi ejus alienos ; quia etiam hoc ut faciatis, ipſe largitur. Abſit autem à vobis ideo deſperare de vobis, quoniam ſpem veſtram in ipſo habere jubemini, non in vobis. Maledictus enim omnis qui ſpem habet in homine : & Bonum eſt confidere in Domino, quàm confidere in homine ; quia Beati omnes qui confidunt in eum. Hanc ſpem tenentes, ſervite Domino in timore, & exſultate ei cum tremore : quoniam de vita æterna, quam filiis promiſſionis promiſit non mendax Deus ante tempora æterna, nemo poteſt eſſe ſecurus, niſi conſummata fuerit iſta vita, quæ tentatio eſt ſuper terram : ſed fa-*

S. Auguſt. lib. de Dono perſeverantiæ c. 22.

cit nos perſeverare in ſe uſque in ejus vitæ finem, cui quotidie dicimus, Ne nos inferas in tentationem. Utile eſt autem omnibus, aut penè omnibus propter humilitatem ſaluberrimam, ut quales futuri ſint, ignorent. Ad hoc dicitur: *Qui videtur ſtare, videat ne cadat.* Propter hujus timoris utilitatem, ne regenerati & piè vivere incipientes, tamquam ſecuri alta ſapiamus, quidam non perſeveraturi perſeveraturis, Dei primiſſione vel proviſione ac diſpoſitione miſcentur; quibus cadentibus territi, cum timore & tremore gradiamur viam juſtam, donec ex hac vita, quæ tentatio eſt ſuper terram, tranſeamus ad aliam, ubi jam non ſit elatio comprimenda, nec contra ejus ſuggeſtiones tentationeſque luctandum.

1. Cor. 10. 11. — S. Aug. Epiſt. 207. aliàs 107.

10. *Et prædicabitur hoc Evangelium Regni in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus Gentibus: & tunc veniet conſummatio.* Magnum Divinitatis Chriſti, & veritatis Religionis Chriſtianæ argumentum eſt, quòd Evangelium tot perſecutionibus, hominum odiis, hæreſibus, ſcandalis adversùs veritatem ejuſque Prædicatores conſpirantibus & ſævientibus, ubique prædicatum fuerit, & Veritas tot contradictiones, tot impugnatores, multitudine, ſapientiâ ſæculari, potentiâ inſignes paſſa, nihilominus apud omnes Gentes triumphaverit. Hæc eſt ſcilicet efficacia verbi Dei. *Vivus eſt enim ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens uſque ad diviſionem ſpiritûs & animæ, compagum quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis.* Hoc triumphali verbo armati Apoſtoli, Gentes omnes Chriſto ſubegerunt, & captivas duxerunt in obſequium fidei: Chriſtique Regnum ſive Eccleſiam in orbe univerſo fundaverunt, nullis umquam viciſſitudinibus aut caſibus, aliorum inſtar Imperiorum concutiendam aut defecturam, ſed in terris manſuram uſquead conſummationem ſæculi, æternumque in cœlis regnaturam. *Et judicium ſedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & diſpereat uſque in finem. Regnum autem & poteſtas & magnitudo Regni, quæ eſt ſubter omne cœlum, detur Populo Sanctorum Altiſſimi: cujus regnum, regnum ſempiternum eſt, & omnes Reges ſervient ei, & obedient... Poteſtas ejus, poteſtas æterna, quæ non auferetur: & Regnum ejus quod non corrumpetur.* Regnabit in domo Jacob in æternum: *& Regni ejus non erit finis.*

Hebr. 4. — Daniel. 7. 26. 27. & 14. — Lucæ. 2.

Et prædicabitur hoc Evangelium Regni in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus. In teſtimonium bonitatis & miſericordiæ Dei, qui vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. In teſtimonium Sanguinis Chriſti pro omnibus hominibus effuſi. In teſtimonium patientiæ & longanimitatis Dei, qui omnes non modò invitat, ſed exſpectat ad finem & ad pœnitentiam: in teſtimonium incredulitatis & contumaciæ Judæorum, qui Gentibus credentibus credere noluerunt. In teſtimonium veritatis Oraculorum Propheticorum, & promiſſionum Chriſti. In teſtimonium contra eos qui Chriſtianam Religionem amplecti noluerunt; (Qui enim crediderunt, contra illos ſurgent in judicio, & condemnabunt eos.) In teſtimonium denique contra eos qui non vixerunt ut crediderunt, ſeu opera fide digna non fecerunt. *Qui ſpernit me, & non accipit verba mea, habet qui judicet eum. Sermo quem locutus ſum, ille judicabit eum in noviſſimo die.* Poſtquam autem prædicatum fuerit Evangelium in univerſo orbe, tunc erit conſummatio operis Chriſti; tunc erit conſummatio Regni Dei, quod ut adveniat quotidie in Oratione Dominica ſupplicamus: conſummatio victoriarum Salvatoris in corpore ejus myſtico. *Deinde finis: cùm tradiderit Regnum Deo & Patri, cùm evacuaverit omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem: oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus. Noviſſima autem inimica deſtruetur mors: omnia enim ſubjecit ſub pedibus ejus. Cùm autem ſubjecta fuerint illi omnia, tunc & ipſe Filius ſubjectus erit ei qui ſubjecit ſibi omnia, ut ſit Deus omnia in omnibus.* Tunc erit conſummatio gloriæ ac beatitudinis in omnibus electis, per reſurrectionem corporum. Tunc erit conſummatio charitatis & pacis in Eccleſia: conſummatio pulchritudinis ejus, quia non habebit ampliùs maculam neque rugam. Tunc denique erit conſummatio iniquitatis in Babylone, ſed & conſummatio juſtitiæ Dei in damnatis illius civibus. *Et tunc veniet conſummatio.*

Joan. 12. 48. — 1. Cor. 15. 24. & ſeqq.

11. *Cùm ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto; qui legit, intelligat.* Non movent nos ſigna deſolationis Jeruſalem, quia præterita ſunt. Vix movent nos ſigna terribilia deſolationis Eccleſiæ per Antichriſtum, quia futura & longè remota videntur: moveat nos ſaltem deſolatio animæ per peccatum: cujus tot exempla præſentia videmus, cujus principium in nobis gerimus, cujus abominationem Scripturarum Sacrarum oracula nobis deſcribunt. *Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis: non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.* Abominationis nomine idola, & cultus idolorum in Scriptura ſacra deſignantur. Nonnè verò idololatriæ ſpiritalis reus eſt, quicumque lethaliter peccat, ſiquidem finem ultimum in creaturâ conſtituens, Deoque illam præponens, & illi præ Deo ſerviens, illam ſibi Deum facit? *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant: cùm ſint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.* Idololatriæ rei ſunt peccatores, tametſi nullum ſimulacrum colant. *Serviunt enim cupiditati triplici, vel voluptatis, vel excellentiæ, vel ſpectaculi.* Aut carnalibus gaudiis ſubditi ſunt, aut potentiam vanam fovent, aut aliquo ſpectaculo delectati, inſaniunt. *Ita neſcientes diligunt temporalia, ut inde beatitudinem exſpectent. His autem rebus quibus quiſque beatus vult effici, ſerviat neceſſe eſt. Nam quocumque duxerint, ſequitur, & quiſquis ea vitus fuerit auferre poſſe, metuitur.* Hæc eſt abominatio deſolationis in loco ſancto. *Facti ſunt abominabiles, ſicut ea quæ dilexerunt.* Locus Sanctus anima noſtra unctione Spiritus Sancti in Baptiſmo Deo conſecrata. *Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.*

Pſal. 13. 1 — Ad Titum 1. — S. Auguſt. lib. de vera Religione c. 38 — Oſee 9. 10 — 1. Cor. 3. 17.

Abominatio deſolationis ſtans in loco ſancto, profanatio rerum ſanctarum, frequens Sacramentorum abuſus, Communiones ſacrilegæ, verbi divini contemptus, Miniſterii ſacri ab indignis Sacerdotibus uſurpatio & executio: Abominatio deſolationis *Paſtor & Idolum, derelinquens gregem*; Paſtor qui paſcit ſemetipſum, qui quærit quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti, qui gregem verbo & exemplo non paſcit, qui Eccleſiaſticis reditibus abutitur, nec fidelis eſt illorum diſpenſator, ſed prodigus in luxum ac voluptates ſuas diſſipator, non conſiderans Eccleſiæ bona pauperum eſſe *patrimonia*.

Zachar. 11. 17.

12. *Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua: & qui in agro, non revertatur tollere tunicam ſuam.* Divinorum judiciorum timor ad mundi fugam compellere nos debet, in quo innumeræ ſunt peccandi occaſiones; innumera pericula, qui Dei inimicus eſt, qui à Chriſto judicandus & damnandus. Impiorum ſocietatem, mundi errores, moreſque pravos, pompas, vanitates, inſanias fugiamus. *Fugite de medio Babylonis, & ſalvet unuſquiſque animam ſuam. Nolite tacere ſuper iniquitatem ejus: quoniam tempus ultionis eſt à Domino, viciſſitudinem ipſe retribuet ei.* Sed fugiendum in montes æternos, è quibus Deus mirabiliter illuminat; ad perfectionem evangelicam contendendum eſt, ad montem ubi Chriſtus docet, rectèque vivendi præcepta tradit. *Ne verò quiſque tribulationibus* mundique terroribus vel amoribus *devictus ad carnalem vitam de ſpiritali ſublimitate deſcendat, aut qui profecerat in anteriora ſe extendens, deficiendo in poſteriora reſpiciat.* Et qui ſerit in agro Scripturarum ſacrarum, ut fructum capiat ex eo, ſeu qui virtutes in agro animæ ſuæ colit à Deo ſatas, ipſo incrementum dante: (Dei enim agricultura ſumus.) non deſcendat in terreſtrem domum hujus habitationis, quæ diſſolvitur: corporeis affectibus, veteris hominis exuviis, quibus ſe per

Jeremiæ 51. 6. — S. Auguſt. Epiſt. 199 aliàs 80.

carnis mortificationem exſpoliavit, ne ſuperveſtiatur: Pallium dimittat inſtar Eliæ ad cœlum feſtinantis, id eſt terrenos omnes affectus, & quæcumque vitæ Chriſtanæ & ſalutis impedimenta.

13. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.* Animæ molles & effœminatæ, carnalibus deſideriis prægnantes, corpori blandientes ut nutrix infanti; ipſius concupiſcentiam deliciis & voluptatibus quaſi cupediis & bellariis quibuſdam nutrientes, Dei judicia fugere, extra Judæam in montes ſe recipere non poſſunt, corporis & cupiditatum ſarcinâ prægravatæ. Igitur *curam carnis ne feceritis in deſideriis..... Beatus qui tenebit & allidet parvulos ſuos ad petram.* Parvuli Babyloniæ ſuffocentur & elidantur. Quid ſunt parvuli Babyloniæ? Naſcentes malæ cupiditates. *Quando naſcitur cupiditas, antequam robur faciat adversùm te mala conſuetudo, cùm parvula eſt cupiditas, nequaquam pravæ conſuetudinis robur accipiat, cùm parvula es elide illam. Sed times ne eliſa non moriatur: ad petram elide.* PETRA *autem erat Chriſtus.*

Rom. 13. 14. — Pſal 136. — S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 136. — 1. Cor. 10. 4.

14. *Orate autem ut non fiat fuga veſtra in hyeme vel Sabbato.* Orate ne refrigeſcat fides veſtra vel charitas, otioſique in opere Dei torpeatis virtutum ſabbato & inutilitate. Orate ne hujus vitæ curis, ne ſæculi voluptatibus impediamini, quominùs mundum, peccatum, Deique judicia fugiatis. *Ad hyemem enim pertinens curæ hujus vitæ: ad ſabbatum verò crapula & ebrietas. Curæ quippè triſtes ſunt velut hyems: crapula verò & ebrietas, carnali lætitiâ luxuriaque cor ſubmergit atque obruit: quod malum ſabbati nomine propterea ſignificatum eſt, quia hæc erat jam, ſicuti & nunc eſt, Judæorum peſſima conſuetudo, illo die deliciis affluere, dum ſpiritale Sabbatum ignorant.* Fugiendum eſt à Deo irato ad Deum placatum, ab ejus juſtitia ad miſericordiam, ſed fugiendum tempore opportuno. Dum tempus habemus, pœnitentiam agamus, operemur bonum: quæcumque ſaluti noſtræ obſtant impedimenta ſine mora fugiamus. Tempus opportunum non erit hyems languentis & frigidæ ſenectutis; tempus extremi morbi, quo infirmum & corruptioni proximum corpus aggravabit animam. Tunc frigida erit voluntas, quæ toto vitæ hujus curriculo in Dei amore & mandatorum ejus obſervantiâ ſe non exercuit. Tunc operibus bonis vix apta erit, quæ ſemper à bonis operibus feriata eſt. Metuendum ne impotens ad bonum fiat juſto Dei judicio, illoque deſerente; qui noluit cùm poterat Deo invitante & ſuccurente. *Peccator quando vult non poteſt, quia quando potuit noluit, & per malum velle perdidit bonum poſſe.....* Pœnitentiam ſi quis poſitus in ultimâ neceſſitate ægritudinis ſuæ voluerit accipere, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis, non illi negamus quod petit: ſed non præſumimus quia bene hinc exit. *Agens pœnitentiam ad ultimum & reconciliatus, ſi ſecurus hinc exit, ego non ſum ſecurus. Pœnitentiam dare poſſum, ſecuritatem dare non poſſum ... Vis te dubio liberare? Vis quod incertum eſt evadere? Age pœnitentiam, dum ſanus es. Si enim agis veram pœnitentiam, dum ſanus es, & invenerit te noviſſimus dies, curre ut reconcilieris: ſi ſic agis, ſecurus es. Quare ſecurus es? Quia egiſti pœnitentiam eo tempore quo & peccare potuiſti. Si autem tunc vis agere pœnitentiam ipſam, quando jam peccare non potes; peccata te dimiſerunt, non tu illa.... Ergo dimitte incertum, tene certum.*

S. Hieron. in hunc locum. — S. Auguſt. in lib. 2. de Con enſu Evangeliſt. c. 77. — S. Auguſt. — S. Auguſt. ſerm. 393 alias 41. ex Hom. 50.

15. *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi uſque modò, neque fiet. Et niſi breviati fuiſſent dies illi, non fieret ſalva omnis caro: ſed propter electos breviabuntur dies illi.* Propter electos ex Judæis miſericors Dei providentia tempus obſidionis & vaſtationis Jeroſolymorum contraxit, ne ſupra vires tentarentur, & in tentatione deficerent. Hi electi ſunt ſervi illi Dei ex Tribubus 12. quos in Apocalypſi Angelus narratur obſignaſſe antequam adveniret dies ille iræ divinæ. Illa enim obſignamus, quæ rectè cuſtodita volumus. Pati erga electos noviſſimorum temporum providentiâ, Regnum & perſecutio Antichriſti contrahentur. Eadem Dei miſericordiâ tentationes & tribulationes attemperantur in gratiam electorum. *Fidelis autem Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione proventum, ut poſſitis ſuſtinere.* Eadem bonitate alios hujus vitæ periculis & tentationibus ſubtrahit, ne in illis deficiat ipſorum infirmitas. *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.... Placita erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum, quoniam gratia Dei & miſericordia eſt in ſanctos ejus, & reſpectus in electos illius.* Hanc Dei curam, miſericordiam, amorem, vigilantiam precibus noſtris ac fidelitate impetrare ac mereri ſtudeamus.

Apocal. 7. — 1. Cor. 10. 13. — Sap. 4. 11. 14. 15.

16. *Tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic: nolite credere. Surgent enim Pſeudochriſti & Pſeudoprophetæ: & dabunt ſigna magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi.* Extra Eccleſiam Catholicam toto orbe diffuſam, Chriſtus, veritas, ſalus æterna, inveniri non poteſt. Falſa doctrina eſt in materia fidei, quæ ex Scripturarum Sacrarum aut Apoſtolicæ Traditionis fonte non ducitur, ſive dogmata, ſive mores ſpectet. Unus Mediator, unum Evangelium, una Eccleſia, una fides, una Fidei Regula invariabilis & irreformabilis, quam *Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, Chriſtus à Deo accepit. Adversùs Regulam nihil ſcire, omnia ſcire eſt.* Quæcumque ergo ſigna & prodigia jactentur ad peregrinarum vel novarum doctrinarum, quæ in deſertis aut latebris docentur, non in luce, non ſupra montem ubi poſita Eccleſia eſt, confirmationem, mendacia ſunt & præſtigiæ. *Sed licèt nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema ſit.* Ne igitur circumferamur omni vento doctrinæ palearum inſtar, ſed firmas radices habeamus in fide, ut frumentum Chriſti. Quis poſſit ſingulas quaſque ſectas & hæreſes enumerare gentium ſingularum? *Si autem Chriſti Eccleſia canonicarum Scripturarum divinis & certiſſimis teſtimoniis in omnibus gentibus deſignata eſt; quicquid attulerint, & undecumque recitaverint qui dicunt,* Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic: *audiamus potiùs, ſi oves ejus ſumus, vocem Paſtoris noſtri dicentis,* Nolite credere. *Illæ quippe ſingulæ in multis gentibus, ubi iſta eſt, non inveniuntur: Hæc autem, quæ ubique eſt, etiam ubi illæ ſunt, invenitur. Ergo in Scripturis ſanctis canonicis eam requiramus. Totus Chriſtus caput & corpus eſt. Caput unigenitus Dei Filius, & corpus ejus Eccleſia, ſponſus & ſponſa, duo in carne una. Quicumque de ipſo capite ab Scripturis ſanctis diſſentiunt, etiamſi in omnibus locis inveniantur, in quibus Eccleſia deſignata eſt, non ſunt in Eccleſia. Et rurſus quicumque de ipſo Capite Scripturis ſanctis conſentiunt, & unitati Eccleſiæ non communicant, non ſunt in Eccleſia; quia de Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, ab ipſius Chriſti teſtificatione diſſentiunt..... Non eſt obſcura quæſtio in qua vos fallant, quos ipſe Dominus prædixit futuros atque dicturos,* Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic: Ecce in deſerto, *quaſi ubi non ſit frequentia multitudinis:* Ecce in cubiculis: *quaſi in ſecretis traditionibus atque doctrinis. Habetis Eccleſiam ubique diffundi. Habetis civitatem, de qua ipſe qui eam condidit, ait:* Non poteſt civitas abſcondi ſupra montem poſita. *Ipſa eſt ergo quæ non in aliqua parte terrarum, ſed ubique notiſſima eſt.*

Tertull. — Galat. 1. 8. — S. Auguſt. lib. de unitate Eccleſ. c. 3 & 4. — Ibidem c. 25.

Ita ut in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi. *Iſta dubitatio Dominici ſermonis ex electorum cordibus deſignatio tentationis fuit; quia qui electi ſunt ad perſiſtendum, per ſigna prædicatorum Antichriſti tentabuntur ad cadendum. Per hoc enim quod dicitur,* ſi fieri poteſt, *hoc exprimitur, quòd electi in corde tentabuntur. Nutant enim, ſed non cadunt. Dicitur ergo,* ſi fieri poteſt, *quia trepidabunt: & tamen dicuntur electi, quia non cadunt. Dubitatio itaque ſermonis à Domino in electis exprimit trepidationem mentis. Quos*

S. Gregor. M. Hom. 9. in Ezech.

& electos nominat, quia cernit quòd in fide & bono opere perſiſtunt. Hos in fide, quæ per dilectionem operatur, perſeveraturos non ſolùm præſcivit Deus, ſed prædeſtinavit. In his Chriſtus ſervat, quam dedit in fide ac pietate fortiſſimam, liberrimam, invictiſſimam & perſeverantiſſimam voluntatem.

17. *Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret uſque in Occidentem: ita erit adventus Filii hominis.* Adventus Chriſti ad judicium, fulguris inſtar manifeſtus, Pſal. 59. 6 ſubitus, & terribilis erit. Nunc admonet miſericors Deus ut fugiamus ab ira ventura: *Dediſti metuentibus te ſignificationem, ut fugiant à facie arcûs, ut liberentur dilecti tui:* Tunc ſubitò & improvisò feriet ac conteret reprobos. *Ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.* Ad Chriſtum convolabunt Sancti, *qui diligunt adventum* ejus, ad corpus Agni, qui occiſus eſt ab origine mundi, ſed qui dignus fuit accipere divinitatem, & fortitudinem, & gloriam, & honorem, & benedictionem, & qui ſedet in throno judicaturus gentes: ad catholicam Patris æterni victimam in ara crucis pro peccatorum totius humani generis expiatione immolatam, cum fiduciâ, & fervore incredibili volabunt ſpiritales illæ aquilæ; ejuſque immortali & glorioſo corpori in beata æternitate ſociabuntur & conjungentur. S. Hieron. in hunc locum. *Aquilæ appellantur Sancti, quibus innovata eſt juventus ut aquilæ: & qui juxta Iſaiam plumeſcunt, & aſſumunt alas, ut ad Chriſti veniant Paſſionem.* Si irrationabiles volucres naturali ſenſu, tantis terrarum ſpatiis, & maris fluctibus ſeparatæ parvum cadaver ſentiunt ubi jaceat: quantò magis nos, & omnis multitudo credentium debet ad Chriſtum feſtinare, Paſſionem ejus adorari & meditari, ad ſanctiſſimum Corpus ejus in venerabili Euchariſtiæ Sacramento adorandum, & dignè manducandum congregari? S. Joannes Chryſoſt. Sed ut dignè manducemus, aquilarum inſtar ad alta contendere debemus, & nihil cum terra habere commune, neque ad inferiora trahi & repere; ſed ad ſuperiora ſemper volare, & Solem juſtitiæ propiùs intueri. Aquilarum enim, non graculorum eſt hæc menſa.

18. *Statim autem poſt tribulationem dierum illorum, Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & Stellæ cadent de cœlo: & Virtutes cœlorum commovebuntur.* Signa illa terribilia venturi judicis iram demonſtrabunt, Sap. 5. cùm *Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Induet pro thorace juſtitiam, & accipiet pro galea judicium certum, ſumet ſcutum inexpugnabile æquitatem: acuet autem duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos.* Juſtè porrò qui creaturis abuſi ſunt ad Creatoris offenſam, per creaturas puniri incipient. Sol, Luna, & Stellæ lucis ſuæ uſuram negabunt impiis, ex illa nocte deficientes mundi ad æternas inferorum tenebras tranſituris. Sed & Sol juſtitiæ illis in perpetuum obſcurabitur: & occidet, ſine ſpe luminis, quo in viam ſalutis, à qua erraverunt, reduci umquam poſſint. *Sol obſcurabitur.* Fides, quæ modò lucet ut Luna in tenebris, non recreabit illos lumine ſuo: Dei notitiam non habebunt, niſi ad cumulum deſperationis, ut acerbior illis ſit damnatio, dum ſemper cogitabunt quale quantumque bonum culpâ ſuâ amiſerint. Deipara Virgo, quæ *pulchra ut Luna* prædicatur, nullum reprobis patrocinium in judicii die præſtabit. Eccleſia nullum ſuffragium, nullum auxilium iis impertiet, qui ad Chriſti corpus non pertinebunt, & in perpetuum ab eo excommunicabuntur. *Et Luna non dabit lumen ſuum.* Sancti, qui velut Stellæ in firmamento lucent, illos non juvabunt, immò illos judicabunt cum Chriſto, & in iræ ac juſtitiæ ejus affectum tranſibunt, lavantes Pſal. 140. manus ſuas in ſanguine peccatorum. *Abſorpti ſunt juncti Petræ judices eorum.* Angeli quondam ipſorum cuſtodes illos accuſabunt, quòd tot Dei beneficiis, illorum curâ, monitis, protectione tam indignè abuſi ſint. *Et Virtutes cœlorum commovebuntur.*

19. *Et tunc parebit ſignum Filii hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ; & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute multa & majeſtate.* Crux Chriſti quæ nunc ſignum eſt contradictionis impiis & carnalibus hominibus, in die judicii ſignum illis erit ruinæ & damnationis. Quantus erit terror *Inimicorum crucis Chriſti, quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt,* cùm ſignum crucis in nubibus coruſcare videbunt inſtar ſolis? Quod ſolatium, quæ lætitia electorum, qui crucem ſuam ferentes, ſecuti ſunt Chriſtum, cruci cum ipſo confixi? Plangamus nunc peccata noſtra ex vera ſinceraque contritione, ne tunc plangamus ex deſperatione: cruci Chriſti nunc adhæreamus ad ſalutem, ne illam tunc videamus ad confuſionem. Si tuleris crucem in hac vitâ, ſi Chriſtum crucifixum fueris imitatus, tunc ad vocem tubæ paventibus impiis, tu gaudebis. *Judicaturo Domino lugubre mundus immugiet; tribus ad tribum pectora ferient: potentiſſimi quondam Reges nudo latere palpitabunt: exhibebitur cum prole ſua verè tunc ignitus Jupiter: adducetur & cum ſuis ſtultus Plato diſcipulis: Ariſtotelis argumenta non proderunt: tunc tu exultabis, & videbis, & dices: Ecce crucifixus Deus meus: ecce Judex, qui obvolutus pannis in præſepio vagiit: hic qui Matris geſtatus ſinu, hominem Deus fugit in Ægyptum: hic veſtitus coccino: hic ſentibus coronatus. Cerne manus, Judæe, quas fixeras: cerne latus, Romane, quod foderas: videte corpus an idem ſit, quod dicebatis nocte ſuſtuliſſe Diſcipulos.* S. Hieron. Epiſt. 1. Tunc ſignum redemptionis tuæ cum fiducia & gaudio conſpicies: *Reſpicite & levate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra* (inquit Chriſtus.) Lucæ 21. 28. Hinc judicii dies à Tertulliano vocatur *Dies Chriſtianæ exultationis.*

Et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute multa & majeſtate. S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 85. Ipſe videbitur terribilis, qui viſus eſt contemptibilis. *Demonſtrabit potentiam, qui demonſtravit patientiam. In cruce patientia erat; in judicio potentia erit. Apparebit enim homo judicans, ſed in claritate: quia ſicut eum vidiſtis ire, dixerunt Angeli, ſic veniet. Forma ipſa veniet ad judicium; ideo videbunt illam & impii: nam formam Dei non videbunt. Apparens in hominis forma dicet,* Ite in ignem æternum, *ut impleatur quod dixit Iſaias,* Tollatur impius, ut non videat claritatem Domini: *Tollatur ut non videat formam Dei.* O Domine, *Fac mecum ſignum in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur.* In judicio confundentur perniciosè, qui modò nolunt confundi ſalubriter. *Præbet illis Deus modò aditum ſalubris confuſionis, ſi non contemnant medicinam Confeſſionis. Si autem modò nolunt confundi, tunc confundentur, quando deducent eos ex adverſo iniquitates eorum. Quomodo confundentur? Quando dicent,* Hi ſunt Sap. 5. 4. quos aliquando habuimus in deriſum & in ſimilitudinem improperii: nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore: ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei. Quid nobis profuit ſuperbia? *Tunc dicent: modò dicant, & ſalubriter dicant. Convertatur enim unuſquiſque ad Deum humilis, & modò dicat, Quid mihi profuit ſuperbia? & audiat ab Apoſtolo,* Quam enim gloriam habuiſtis Rom. 6. 22. in his, in quibus nunc erubeſcitis? *Videtis eſſe & modò confuſionem ſalubrem in loco pœnitentiæ; tunc autem ſeram, inutilem, infructuoſam.* Quid nobis profuit ſuperbia, aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? Tranſierunt omnia tamquam umbra. *Quid enim, quando hic vivebas, non videbas quia tranſibant omnia iſta tamquam umbra? Tunc relinqueres umbram, & eſſes in luce: non poſtea diceres,* Tranſierunt omnia velut umbra, *quando ab umbra in tenebras iturus es.*

20. *Et mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos ejus, &c.* In electorum ſocietate nemo locum habebit, niſi qui membrum fuerit Eccleſiæ Catholicæ toto orbe diffuſæ, & ſecundùm ejus mores, Chriſtique legem vixerit. Ad hanc vocant Angeli viſibiles, Prædicatores Apoſtolici cum tuba &

Iſai. 58. 1 voce magna verbi Dei : quibus Dominus ait : *Clama, ne* A *ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum.* Qui ad hujus tubæ vocem non excitatur, qui Domino exercituum non paret; qui contra hoſtes ſalutis noſtræ, carnem, mundum, diabolumque non pugnat; qui in caſtris pœnitentiæ Chriſtianæ, ſub vexillo crucis non meretur, ad Eccleſiam electorum in voce noviſſimæ tubæ non congregabitur.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 78. in Matt. 21. *Ab arbore autem fici diſcite parabolam : Cùm jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, ſcitis quia prope eſt æſtas : ita & vos cùm videritis hæc omnia, ſcitote quia prope eſt in januis.* Prædicit æſtatem tunc ſpiritalem, tranquillitatemque à fluctibus hujus vitæ juſtis hominibus futuram, quorum vita ſpiritalis tempore mortalis hujus vitæ abſcondita eſt, ut arborum vita hyberna Coloſſ. 3. 3 tempeſtate. *Mortui enim eſtis* (inquit Apoſtolus) *& vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Reprobis B autem è contrario hyemem ac terribiles tempeſtates poſt æſtivam tranquillitatem venturas prænuntiat: quod paulò poſt confirmavit, dicens, laſcivè illis viventibus diem illum eſſe venturum. *Sicut autem in diebus Noë, ita erit & adventus Filii hominis,* &c. Lugendus hominum ſtupor qui Dei & judiciorum ejus immemores, vitæ præſentis curis ita implicantur, voluptatibus ſic immerguntur, ut nec prædictionibus, nec adhortationibus, nec promiſſionibus, nec minis excitentur ad cogitandum ſeriò de noviſſimis ſuis, de morte, de judicio; de impiorum æterna damnatione, de ſanctorum æterna beatitudine.
Pſal. 9. *Non eſt Deus in conſpectu ejus : inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore. Auferuntur judicia tua à facie ejus.....*
Eccli. 7. *In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.* Jam tunc noviſſimæ tubæ clan- C gore, quem in Evangelio audimus, excitati, Deum timeamus, illumque ut par eſt colentes, & mandata ejus fideliter ſervantes, ad judicium nos præparemus. *Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus.* Timeamus, ſed timore caſto, qui cum ſummo deſiderio & amore cohæret, quo pii cujuſque pectus accenditur. Repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, (inquit Apo-
2. Tim. 4. ſtolus) *quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus judex : non ſolùm autem mihi, ſed & iis qui diligunt ad-*
S. Auguſt. Epiſt. 199 alias 80. *ventum ejus.* Ille autem diligit adventum Domini, *qui cum ſinceritate fidei, firmitate ſpei, ardore charitatis exſpectat :* Qui piè vivendo ad diem vitæ ſuæ noviſſimum ſe præparat. Ideo adventûs ſui ad judicium diem & horam Chriſtus hominibus ignotam eſſe voluit, ut eorum D ſollicitudinem & vigilantiam excitaret, ſemperque ad comparendum coram ejus tribunali, & ad reddendam de operibus ſuis rationem parati eſſent. *Tunc enim unicuique veniet dies ille, cùm venerit dies ut talis hinc exeat, qualis judicandus eſt illo die. Ac per hoc vigilare debet omnis Chriſtianus, ne imparatum inveniat eum Domini adventus. Imparatum autem inveniet ille dies, quem imparatum invenerit ſuæ vitæ hujus ultimus*
Lucæ 21. 34 35. 36 *dies.* Quamobrem *Attendite vobis, ne fortè graventur corda veſtra in crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ, & ſuperveniat in vos repentina dies illa : tanquam laqueus enim ſuperveniet in omnes, qui ſedent ſuper faciem omnis terræ. Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante Filium hominis.*

22. *Sicut enim erant in diebus Noë ante diluvium, comedentes, & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes, uſque ad eam diem quo intravit Noë in Arcam, & non cognoverunt donec venit diluvium, & tulit omnes : ita*
S. Aug. Enarr. in Pſal. 120. *erit & adventus Filii hominis.* Quid ergo? Peribuntne „ omnes qui iſta faciunt? Non, ſed qui de iſtis præſumunt; „ ſed qui iſta Deo præferunt; ſed qui propter hæc Deum „ offendere citò parati ſunt. At verò *qui iſtis omnibus aut non utuntur, aut utuntur tamquam non utentes, plus præſumentes de illo qui dedit, quàm de his quæ data ſunt, & intelligentes in his ejus conſolationem & miſericordiam; & non ſunt occupati donis, ne à Donatore ruant; qui tales ſunt, non illos inveniet imparatos hora illa ſicut fur.*

23. *Tunc duo erunt in agro : unus aſſumetur, & unus relinquetur. Duæ molent in mola : una aſſumetur, & una relinquetur.* Ex omni ſtatu & conditione quantumvis obſcurâ & vili, Deus aliquos eligit & aſſumit ad Regnum gratuito miſericordiæ ſuæ dono; alios relinquit in maſſa perditionis juſto ſemper judicio. Nec rude ingenium, nec deſpecta conditio cuiquam obſtat quò minùs ad cœli gloriam aditus ei pateat, modò mandata Dei ſervet, cumque ex toto corde diligat, ſua conditione bene utatur, laboreſque manuum ſuarum offerat Deo ut media pœnitentiæ & ſalutis. *Duo in agro : duæ in mola,* &c. Molendi ac pinſendi tritici cura propria erat ancillarum. Oſtendit itaque Chriſtus Regni ſui diſcrimen à Regnis terrenis. Nam in Regnis mundi, feminæ ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotæ ſunt; ſervi verò multò magis : at Chriſtus mulieres, etiam ſervas, ad Regnum ſuum aſſumit. *Omnes filii Dei eſtis per fidem quæ eſt in Chriſto Jeſu .... Non eſt ſervus, neque liber : non eſt maſculus, neque femina. Omnes enim vos unum eſtis in Chriſto Jeſu.* Galat. 3. 26. 28. In omni conditione & ſtatu ſalus æterna ſperanda; in nullo ſtatu, nulla in conditione præſumendum, ſed cum timore & tremore Chriſtianæ vitæ, illiuſque ſtatûs & conditionis officia, ſecundùm Chriſti legem implenda ſunt. *Duo erunt in agro : unus aſſumetur, & unus relinquetur. Duæ molent in mola : una aſſumetur, & una relinquetur.* Addit Chriſtus apud S. Lucam : *Erunt duo in lecto uno : unus aſſumetur, & unus relinquetur.* Quoniam diem noviſſimum ſcimus “ S. Aug.
venturum, utiliter autem ſcimus venturum, & utiliter “ Enarr.
ignoramus quando venturus ſit, paratum cor habeamus “ in Pſal. 36.
bene vivendo, & non ſolùm timeamus venturum illum “ ſerm. 1.
diem, ſed & amemus. Dies quippe ille ſicut infidelibus “ laborem auget, ſic fidelibus finit. Quid autem horum “ duorum eſſe velis, antequam veniat, nunc eſt in poteſtate; “ cùm venerit, non erit. Elige ergo cùm tempus eſt: “ quia Deus quod miſericorditer occultat, miſericorditer “ differt. Jam verò quia in quocumque genere vitæ, quod “ habet aliquam profeſſionem, non omnes inveniuntur “ probi, non omnes reprobi, ex hoc apparet, quia de quibuſdam “ hominum generibus, quæ per ſimilitudines in “ Evangelio propoſita audivimus, ſic concluditur : *Unus* “ *aſſumetur, & unus relinquetur.* Aſſumetur bonus, re- “ linquetur malus. Videntur duo in agro; eadem profeſſio “ eſt, ſed non idem cor. Profeſſionem vident homines, cor “ novit Deus..... *Videntur mihi in agro laborare qui* “ *præſunt Eccleſiis : ſicut Apoſtolus dicit,* Dei agricultu- “ ra, Dei ædificatio eſtis. *Nam & Architectum ſe dicit :* “ 1. Cor. 3.
Ut ſapiens architectus fundamentum poſui : *& agrico-* “ 9. &
lam, cùm dicit : Ego plantavi, Apollo rigavit, ſed Deus “ 10.
incrementum dedit. *In molendino duas dixit, non duos;* “ Ibid. 6.
credo, quòd hæc figura ad plebes pertineat : quia Præpoſiti regunt, plebes reguntur. Et molendinum puto dictum mundum iſtum; quia rotâ quadam temporum volvitur, & amatores ſuos conterit. Sunt ergo qui de actionibus mundi non recedunt : ſed tamen & ibi alii bene operantur, alii malè : alii ſibi amicos faciunt de mammona iniquitatis, à quibus recipiantur in tabernacula æterna, quibus dicitur, Eſurivi, & dediſtis mihi manducare : *alii iſta negligunt, quibus dicitur,* Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare. *Proinde, quia de his qui ver-* E *ſantur in negotiis & operibus hujus mundi, alii diligunt benefacere indigentibus, alii negligunt : tamquam de duabus in molendino una aſſumetur, & una relinquetur. Lectum autem poſitum arbitror pro quiete : quia ſunt qui neque actiones mundi pati volunt, ſicut ſunt conjugati homines habentes domos, familias, filios; neque aliquid in Eccleſia agunt, ſicut Præpoſiti velut in agricultura laborantes; ſed velut ad hæc infirmi, ſecedunt ad otium, & quieti eſſe diligunt; veluti memores infirmitatis ſuæ, non ſe committentes magnis actionibus, & quodammodo in ſtrato infirmitatis rogantes Deum. Et ipſa profeſſio habet bonos habet fictos : proinde etiam ex his unus aſſumetur, & unus relinquetur. Ad quamcunque profeſſionem te converteris, para te pati fictos :*

alioquin ſi te non paraveris, invenies quod non ſperabas, & deficies aut perturbaberis. Ad omnia ergo te paratum facit qui tibi loquitur, cùm tempus eſt illi loquendi, nondum judicandi, & tibi audiendi, nondum fruſtra pœnitendi.

24. *Vigilate ergo, quia neſcitis quâ horâ Dominus veſter venturus ſit*, &c. Quàm vigilantes ſumus ad acquiſitionem & conſervationem bonorum temporalium! Quàm deſides, quàm ſomnolenti ad æternorum adeptionem, ad gratiæ & donorum ſpiritualium conſervationem! Vigilemus ne nos ultimus dies imparatos inveniat. Non otioſa ſit, ſed actuoſa vigilantia noſtra; vigilantia examinis peccatorum noſtrorum, illa ut per pœnitentiam emendemus; vigilantia attentionis ad officia noſtra, ut illa impleamus; vigilantia applicationis ad bona opera, ut illis Deum promereamur, & per illa vocationem noſtram certam faciamus. Ne dicas, Faciam quod volo, Deus bonus eſt, quando me convertero, ignoſcet mihi. Ita planè dic tibi, Si craſtinus dies certus eſt tibi. Nonnè ad hoc te admonet Scriptura; dicens: *Ne tardes converti ad Dominum, neque differas de die in diem; ſubitò enim veniet ira ejus, & in tempore iracundiæ diſperdet te.* Ecce ad utrumque vigilavit pro nobis providentia Dei. *Ne deſperando augeamus peccata, propoſitus eſt pœnitentiæ portus: rurſus ne ſperando augeamus, datus eſt dies mortis incertus.*

S. Auguſt. ſerm. 352 aliàs 27. inter Hom. 50. Eccli 5. 8. & 9.

25. *Quis putas eſt fidelis ſervus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, ut det illis cibum in tempore? Beatus ille ſervus, quem cùm venerit dominus ejus, invenerit ſic facientem. Amen dico vobis, quoniam ſuper omnia bona ſua conſtituet eum.* Quamvis omnes vigilare debeant, ut ſervi dominum ſuum exſpectantes, multò magis tamen Chriſti & Eccleſiæ Miniſtri, quorum officia hìc deſcribit Dominus. Quæ eſt hujus Domini familia? Illa eſt, quam ipſe de manu inimici redemit, & ſuo domino mancipavit, Eccleſia ſcilicet Catholica, quæ per orbem terræ copioſa fertilitate diffunditur, & redemptam ſe pretioſo Domini ſui ſanguine gloriatur. *Filius enim hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptionem pro multis.* Grex ergo boni Paſtoris, ipſa eſt familia Redemptoris. Diſpenſatores, Apoſtoli: & eorum ſucceſſores Epiſcopi. *Sic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* (inquit Apoſtolus) Et, *Oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem.* Horum officia ſunt, 1. Ut ſuper familiam Domini ab ipſo conſtituantur, non intrudantur, non irrepant, non ambiant ſacrum principatum: *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tamquam Aaron. Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificavit ut Pontifex fieret.* 2. Se tanquam ſervos gerant, non dominos in Eccleſia. *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, providentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecundùm Deum: neque turpis lucri gratiâ, ſed voluntariè: neque ut dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo.* 3. Fidelis ſit & prudens ſervus: Fidelis, ut fallere nolit: prudens, ut falli non poſſit. Fidelis, qui non ſua, ſed Domini lucra, gloriam, & familiæ ejus utilitates quærat: prudens, qui cum judicio illud faciat, mediiſque utatur idoneis. Fidelis in omnibus, & in modicis & in magnis: prudens in conſiliis, in verbis, in operibus; non prudentiâ carnis, ſed Spiritûs. 4. Conſervis cibum diſpenſet, non ex propria penu, ſed ex cellario Domini, ex Scripturis ſacris & Traditione. Verbum enim Dei cibus eſt animarum. *Non aliud eſt ſpiritale triticum, quàm Chriſtianæ Fidei venerabile Sacramentum. Hujus tritici menſuram vobis in nomine Domini damus, quoties illuminati dono gratiæ ſpiritalis ſecundùm regulam veræ fidei diſputamus: & eamdem tritici menſuram per dominicos diſpenſatores accipitis, cum quotidie per Dei famulos verbum veritatis auditis. Ex ipſa, ſicut Deus dividit, univerſi paſcamur, inde alimenta bonæ vitæ ſumantur, ut ad æternæ vitæ præmia pervenire poſſimus, in illum credentes, in illo ſperantes, illum præ omnibus & in omnibus diligentes, qui ſe ipſum nobis & alimentum præſtat, ne deficiamus in via: & præmium ſervat, ut gaudeamus in patria.* 5. Conſervis det cibum *in tempore.* Tempus autem ſemper opportunum eſt, ſemper urget. Miniſterio verbi, Sacramentorum adminiſtrationi, Doctrinæ Chriſtianæ traditioni, procurationi ſalutis animarum, continuâ vigilantiâ, ſtudioque indefeſſo incumbendum eſt: quia omni hora plurimos deficere poteſt tempus ex cujus bono uſu pendet beata æternitas. *Beatus ille ſervus, quem cùm venerit dominus ejus, invenerit ſic facientem*, in ſacro miniſterio aſſiduum, vigilem, ferventem, fidelem, prudentem; unius Domini gloriam quærentem; illi uni placere ſtudentem, cui ſe probavit. *Amen dico vobis, quoniam ſuper omnia bona ſua conſtituet eum.* Quænam bona? Deus ipſemet, *Omne bonum.* Æquum eſt ut illi nos totos devoveamus, illique alacriter ſerviamus omni tempore, qui ſe ipſum nobis præmium daturus eſt in æternitate.

S. Fulg. ſerm. de Diſpenſatoribus Domini. Matt. 20. 1. Cor. 4. Ad Tit. 1. Hebr. 5. 4. 1. Petri 5. 2. & 3. S. Fulgent.

A B

26. *Si autem dixerit malus ſervus ille in corde ſuo, Moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere conſervos ſuos, manducet autem & bibat cum ebrioſis: veniet dominus ſervi illius in die qua non ſperat, & horâ qua ignorat: & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis. Illic erit fletus, & ſtridor dentium.* Mali Miniſtri & prælati onus angelicis humeris formidandum, ſine metu, ne dicam ſine fide judiciorum Dei & adventûs Chriſti, ſubeunt: multos annos ſibi pollicentur; nec Paſtorum Principi cogitant ſe reddituros eſſe de cura gregis, Domino de diſpenſatione & adminiſtratione familiæ rationem. 2. Officium ac Miniſterium ſacrum negligere parum illis eſt: in Clero dominari volunt, ſuâque auctoritate in aliorum injurias ac tyrannidem abutuntur. Non ſunt *forma gregis*, niſi violenta, quæ in ſubjecto non manet, niſi ad ejus perniciem ac deſtructionem: cùm è contrario forma naturalis (cui boni Prælati ſimiles ſunt) in ſubjecto ſponte diuque reſideat ad ejus perfectionem. 3. Voluptatibus ſuis ac genio indulgent, luxuque, lautitiâ, conviviis, ludis celebres, cum hominibus ſui ſimilibus ſocietatem ineunt, ſeque in illorum conſuetudinem ac familiaritatem penitùs immergunt, patrimonium Crucifixi profundentes ac decoquentes. Paſcunt ſemetipſos; incraſſati, impinguati, dilatati recalcitrant, Superiores contemnunt, æquales faſtidiunt, opprimunt inferiores; obliviſcuntur Dei Creatoris ſui, Chriſti Redemptoris, & magni Paſtoris animarum; omniumque officiorum ſuorum. Verùm Dominus qui fideles prudenteſque Miniſtros magnis præmiis donat, pravos terribilibus pœnis afficiet. 1. Oblivionem judiciorum Dei, & infidelitatem in ſacro miniſterio, improviſâ morte, repentina iræ ac furoris ſui oppreſſione vindicabit. 2. Abuſum Auctoritatis Eccleſiaſticæ plectet æterna ſeparatione à ſocietate Eccleſiæ triumphantis & conſortio Sanctorum. 3 Mollem voluptariámque vitam æterno fletu ac ſtridore dentium ulciſcetur. *Quamquam ergo in commune nos ad indefeſſam vigilantiæ curam* Dominus *adhortetur, ſpecialem tamen populi Principibus, id eſt, Epiſcopis, in exſpectatione adventuque ſuo ſollicitudinem mandat. Hunc enim ſervum fidelem atque prudentem, præpoſitum familiæ ſignificat, commoda atque utilitates commiſſi ſibi populi curantem. Qui ſi dicto audiens, & præceptis obediens erit, id eſt, ſi doctrinæ opportunitate & veritate infirma confirmet, diſrupta conſolidet, depravata convertat, & verbum vitæ in æternitatis cibum alendæ familiæ diſpendat, atque hæc agens hiſque immorans deprehendatur, gloriam à Domino tamquam diſpenſator fidelis & villicus utilis conſequetur, & ſuper omnia bona conſtituetur; id eſt, in gloria Dei collocabitur, quia nihil ſit ultra quod melius ſit. Quòd ſi contemnens longam Dei patientiam, quæ in profectum humanæ ſalutis extenditur, adversùm conſervos inſoleſcet, & ſæculi malis, vitiiſque ſe tradet, præſentium tantum curam in cultu ventris exercens: deſperata die Dominus adveniet, eumque à bonis quæ ſpoponde-*

C D E

S. Hilar. c. 27. in Matt.

rat dividet, portionemque ejus cum hypocritis in pœnæ æternitate conſtituet, quia adventum deſperaverit, quia mandatis non obtemperaverit, quia præſentibus ſtuduerit, quia vitâ gentium vixerit; quia deſperatione judicii commiſſam ſibi familiam fame, ſiti, cæde vexaverit.

CAPUT XXV.

Senſus Litteralis.

A I. TUNC *ſimile erit Regnum cœlorum decem virginibus; quæ accipientes lampades ſuas, exierunt obviàm ſponſo & ſponſæ.* Cùm improviſus ad judicandum vivos & mortuos venero, Ecclesia mea ex hoc mundo collecta ſimilis erit decem Virginibus. Parabola ſumpta eſt ab antiquo ritu, quo ſicut ſponſo juvenes, ita ſponſæ virgines honoris causâ adjungebantur, quæ ipſa nocte nuptiarum in ſponſæ ædibus adventum ſponſi exſpectabant, & ſponſo in domum ſponſæ venienti eum facibus nuptialibus occurrebant, qui eam inde cum ſociis virginibus in domum ſuam, vel aliam duceret, ubi nuptiarum pompa celebraretur. Per *virgines* hîc omnes ſolique Chriſtiani ſignificantur, propter integritatem fidei, & quòd hujus ſæculi pollutionibus ſe renunciare in baptiſmo profeſſi fuerint. *Decem* dicuntur, quia vix pau- B ciores erant in nuptiis Hebræorum. Per *lampades* fides ſignificatur, quæ accenditur, cùm operibus bonis quoquo modo lucet. *Sponſus Chriſtus eſt.* Exiiſſe dicuntur obviàm ſponſo & ſponſæ per anticipationem; quando enim in occurſum iverint, inferiùs narratur. His verbis, *& ſponſæ*, nihil eſt in Textu Græco quod reſpondeat; ſed ſponſo dumtaxat occurriſſe dicuntur. *Et ſponſæ*, addunt Vulgata noſtra Latina, & Syriaca Verſio: atque ita legiſſe videtur Origenes. Suſpicantur viri eruditi omiſſum ab his qui non videbant quomodo virgines, id eſt, fideles, dicerentur *ſponſæ occurrere*, cum ipſi ſint Eccleſia, id eſt ſponſa, de quibus Apoſtolus ſcribit: *Deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Sed id neminem movere debuit. In parabolis enim C & comparationibus non ſunt premendæ & ſcrupuloſiùs examinandæ partes ſingulæ, ſed intuendus parabolæ ſcopus ac finis, cujus reſpectu quædam ſignificant, aliæ verò acceſſionum & ornamentorum loco ſunt habendæ. Scopus autem hujus parabolæ eſt, quem Chriſtus ipſe indicat his verbis: *Vigilate itaque, quia neſcitis diem neque horam.* Debere nos ſcilicet ſemper eſſe ſollicitos de vita rectè inſtituenda, & ad reddendam illi de operibus noſtris rationem paratos. *Sponſus & ſponſa Dominus noſter Deus* (inquit S. Hilarius) *Nam ut ſpiritus carni, ita ſpiritui caro ſponſa eſt. Sed tuba excitante, ſponſo tantùm obviàm proditur: erant enim jam ambo unum, quia in gloriam ſpiritalem humilitas carnis exceſſerat.*

Judic. 14. 11. Pſal. 45. Cant. Cantic. — S. Hieron. in hunc locum. — 1. Cor. 2. 2.

2. *Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque* D *prudentes.* Pars eorum erant fatuæ, pars prudentes. Bonis enim mali ſunt permixti in Eccleſia, donec ad nuptiarum aulam, quod cœlum eſt, pervenerit. Illarum porrò imprudentia in eo poſita fuit, quòd oleum ſibi non comparaverint, quod lampadibus, moram faciente ſponſo, infundi poſſet, earumque lucem fovere ac perennem ſervare. *Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus non ſumpſerunt oleum ſecum: prudentes verò acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus.* Per *oleum* quod cæteris ſupernatat liquoribus, charitas ſignificatur. Per *vaſa* indicantur corda, in quibus diffunditur charitas per Spiritum ſanctum. Fatuæ ergo virgines non ſumpſerunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus, quod prudentes fe- E cere: quia ſatis ipſis viſum eſt, ſi lampades earum externo ſplendore bonorum operum, quæ ſive timore, ſive cupiditate rerum temporalium, ſive deſiderio gloriæ, & laudis humanæ ediderunt, lucerent coram hominibus: ſibi autem non providerunt ut charitatem intùs haberent, quâ ſine fidei lampas Chriſtianis non ſufficit ut in occurſum Chriſti pergant, ab eoque ad nuptiale convivium admittantur.

S. Auguſt. ſerm. 93. aliàs 23. de Verbis Domini item Epiſt 140 aliàs 120. c. 31 & lib. Quæſt. 83 Quæſt. 59

3. *Moram autem faciente ſponſo, dormitaverunt omnes, & dormierunt.* Sponſo, ultra quàm ſperabant, adventum ſuum in ædes ſponſæ ad eam ducendam differente, nictare cœperunt omnes oculis gravatis, & tandem ſopore victæ omnino dormierunt. Chriſto adventum ſuum ad judicium protrahente, omnes in varias ægritudines & languores mortis prænuntias inciderunt, & tandem ſomno mortis dormierunt. Quo de ſomno Apoſtolus ſcribit: *De dormientibus nolo vos ignorare, fratres, ut non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent.* De dormientibus, id eſt, de his qui mortui ſunt. Quare enim dormientes vocantur, niſi quia ſuo die reſuſcitantur? Ergo dormierunt omnes. Fatua ſit virgo, prudens ſit virgo, ſomnum mortis omnes patiuntur. Moram ſponſi, pœnitentiæ ſpatium S. Hilarius interpretatur.

1. Theſſal. 4. 12. — S. Hilar. c. 27. in Matt.

4. *Mediâ autem nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus venit, exite obviàm ei.* Nocte profundiſſimâ, horâ inexpectatâ, clamor factus eſt, qui nocte latiùs auditur: *Ecce ſponſus venit*, &c. Quando non ſperatur, quando non creditur, Chriſtus ad judicium venit. *Nocte mediâ clamor, cunctis ignorantibus tubæ vox eſt Domini præcedentis adventum, & univerſo ut obviàm ſponſo exeant excitantis.* Nox igitur ibi poſita eſt pro ignorantia. *Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ, & ornaverunt lampades ſuas.* Omnes canente noviſſima tuba, reſurrexerunt. *Venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt audient vocem Filii Dei, & qui audierint vivent: & procedent qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt, in reſurrectionem judicii.* Lampadum compoſitio & ornatus, præparatio qualiſcumque eſt ad reddendam operum ſuorum rationem, quæſitâ boni operis conſcientiâ, velut luce in corporum lampadibus lucente. Quam ſibi deficere cùm tardiùs animadvertiſſent, *Fatuæ ſapientibus dixerunt: Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur.* Charitate veſtra & meritis nobis ſuccurrite, cùm boni operis conſcientia, quæ charitatis effectus eſt, nos deficiat: & opera quæ ſplendere hominum oculis videbantur, charitatis igne deſtituta, in conſpectu Dei tenebræ ſint.

S. Hilar. — Joan. 5. 20.

5. *Reſponderunt prudentes, dicentes: Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis.* Non deſperationis, ſed piæ humilitatis vox iſta eſt, *Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis.* In tremendo enim Chriſti judicio vix ipſa ſibi ſufficit bona conſcientia ut ſibi teſtimonium perhibeat. *Quis enim gloriabitur mundum ſe habere cor*, in conſpectu ejus qui *juſtitias judicabit.* *Væ etiam laudabili hominum vitæ, ſi remotâ miſericordiâ diſcutias eam* (Domine) Iſta verò verba, *Ite potiùs ad vendentes, & emite vobis*: non conſilii, ſed ironiæ & obliquæ exprobrationis verba ſunt. Cùm in mundo eſſetis, ante ſponſi adventum, tempus erat emendi olei, merita comparandi: nunc tempus non eſt ampliùs. Ite ergo ad eos quorum gratiam & laudem quærebatis, vel à quibus commoda temporalia ſperabatis; ite ad eos, quibus ut placeretis, bona aliqua feciſtis opera, exteriùs dumtaxat micantia non igne charitatis, non oleo Sancti Spiritûs accenſa.

Proverb. 20. 8. 9. — S. Auguſt.

6. *Dum autem irent emere, venit ſponſus; & quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt janua.* Dum autem alienam opem & ſolatium fruſtra quærerent, venit ſponſus ad ſponſæ domum, & quæ paratæ erant, adornatis & accenſis lampadibus, teſtimonium ſcilicet perhibente bona conſcientiâ, fide non fictâ,

&

& charitate ardente in corde puro, intraverunt cum eo in domum convivii nuptialis, in gaudia æterna: & ingreſſis omnibus *ad cœnam nuptiarum Agni*, glorificatâ cum Chriſto Eccleſiâ, membris omnibus ad totum collectis, & cum glorioſo capite in æternum conjunctis, clauſa eſt janua, nemini umquam aperienda. *Non enim poſt judicium patet precum aut meritorum locus.*

Apoc. 19. — *S. Auguſt. lib. Quæſt. 83. Quæſt. 59.*

7. *Noviſſimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. Ait ille reſpondens ait: Amen dico vobis, neſcio vos.* Noviſſimè verò, cùm olei emendi, cùm meritorum comparandorum tempus præteriiſſet, fatuæ virgines, Chriſtiani charitate & meritis deſtituti, præ anguſtia ſpiritus gementes, Dei miſericordiam fruſtra implorarunt dicentes, *Domine, Domine, aperi nobis....* Non enim (inquit alibi Chriſtus) *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum Cælorum: ſed qui facit voluntatem Patris mei, ipſe intrabit in Regnum Cælorum.* Illis itaque reſpondebit, *Neſcio vos.* Non habeo vos ut meas, nuptiiſque meis, ac æterna felicitate dignas.

8. *Vigilate itaque, quia neſcitis diem, neque horam,* quâ Sponſus veniet. In quibuſdam Codicibus Græcis habetur, *In quâ Filius hominis veniet.* Quod interpretamentum ex margine in textum irrepſiſſe, melioris notæ Codices, Latina Verſio Vulgata, Syriaca, & Arabica, quæ illud non habent, manifeſtè probant.

9. *Sicut enim homo peregrè proficiſcens vocavit ſervos ſuos, & tradidit illis bona ſua. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique ſecundùm propriam virtutem, & profectus eſt ſtatim.* Eumdem eſſe hujus parabolæ ſcopum ac finem, qui præcedentis, hæc indicat conjunctio, *Sicut enim*: Ut ſcilicet Apoſtoli & Chriſtiani omnes intelligerent quâ ſollicitudine & diligentiâ parare ſe deberent ad reddendum Chriſto judici, in noviſſimo die, omnium operum ſuorum, acceptorumque à Deo donorum rationem. Eademne ſit, an diſtincta parabola, quam S. Lucas cap. 19. alio loco, aliâ occaſione, aliis etiam verbis à Chriſto narrat propoſitam, ſacri diſſentiunt Interpretes. Diverſam S. Joannes Chryſoſtomus; eamdem SS. Ambroſius & Hieronymus cenſent: hanc quæſtionem S. Auguſtinus in libris *De conſenſu Evangeliſtarum* non attingit. Ut ut eſt, idem eſt finis utriuſque. *Sicut enim homo peregrè proficiſcens vocavit ſervos ſuos*, &c. id eſt: Sic agetur cum hominibus in noviſſimo judicio, ſicut ageret homo nobilis, qui in regionem longinquam proficiſcens vocavit ſervos ſuos, & diſtribuit illis bona ſua ut negotiarentur & lucrum illi parerent; redux verò ab illis rationem exegit. Homo peregrè proficiſcens, Chriſtus eſt in Cœlum aſcendens, unde nonniſi longo poſt tempore, in fine ſcilicet ſæculorum, eſt rediturus: Abiens verò inæqualia dona ſervis ſuis, Eccleſiæ miniſtris; immò fidelibus omnibus dedit, quæ vel in aliorum, vel in propriam ſalutem, ſemper autem in utilitatem ac gloriam Domini, qui illa contulit, impendentes, fidelitatem ſuam, induſtriam, ac ſtudium in re ejus amplificandâ illi probarent. Confer cum 1. ad Corinthios cap. 12. *Diviſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus: & diviſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus: & diviſiones operationum ſunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur manifeſtatio Spiritus ad utilitatem. Alii quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiæ: alii autem ſermo ſcientiæ ſecundùm eumdem Spiritum: alteri fides in eodem Spiritu: alii gratia ſanitatum in uno Spiritu: alii operatio virtutum, alii prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens ſingulis prout vult....... Et quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes ſermonum. Numquid omnes Apoſtoli? Numquid omnes Prophetæ? Numquid omnes Doctores*, &c. Et ad Epheſios. 4. *Unicuique noſtrûm data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis Chriſti. Propter quod dicit: Aſcendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus...... Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Evangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores, ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti: donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* Diſtribuiſſe autem dicitur *unicuique* talenta *ſecundùm propriam virtutem*, ſeu capacitatem; humano more loquens: quia ſic homines facere ſolent, nec bona ſua ſervis temerè & æqualiter, ſed pro cujuſque induſtriâ, virtute, & fide diſtribuunt. At Dei donum ſicut gratuitum eſt, ſic nonniſi per alteram gratiam eo bene utimur, ſecundùm Apoſtolicam illam ſententiam: *Qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine:* & capacitas omnis etiam naturalis, multò magis ſupernaturalis, Dei munus eſt. Et licèt in gratiarum, quas gratis datas vocamus, diſtributione Deus plerumque capacitatem attendat, doteſque etiam naturales quas dedit ipſe, ingenii, ſcientiæ, eloquentiæ, induſtriæ ac ſolertiæ; id tamen non eſſe perpetuum vel unius Jeremiæ exemplum evincit. In gratiæ verò, quam gratum facientem vocamus diſtributione, Deum naturæ vires, aut liberi arbitrii merita non ſpectare, nec bonum uſum gratiæ, qui ex gratiâ Chriſti non ſit, dogma fidei eſt.

Coloſſ. 1.

10. *Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus eſt in eis, & lucratus eſt alia quinque. Similiter & qui duo acceperat, lucratus eſt alia duo.* Qui plura & præſtantiora dona à Chriſto acceperat, negotiatoris inſtar induſtrii & diligentis, qui commiſſâ ſibi pecuniâ maximum lucrum facit, iis uſus eſt ad Dei gloriam, ſuique & aliorum ſalutem promovendam, ita ut fructum referret uberrimum. Similiter & qui pauciora minoraque dona acceperat, pro menſurâ donationis Chriſti illa egregiè impendit, illiſque fructum etiam uberem fecit, ſeu novarum gratiarum & donorum acceſſionem bono uſu priorum promeritus eſt: quemadmodum S. Auguſtinus ait, *Spiritum ſanctum habere qui Deum diligit, & habendo mereri ut plus habendo plus diligat.*

S. Auguſt. Tract. 74. in Ioann.

11. *Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, & abſcondit pecuniam domini ſui.* Qui unum talentum acceperat, donum aliquod ſeu magnum ſeu modicum, quod & ipſe ad gloriam Domini, ad proximorum utilitatem, ad propriam ſalutem impendere poterat & debebat, ex puſillanimitate & inertiâ otioſum illud habuit, & inutile fecit. Idem ſignificat S. Lucas cùm ait, ſervum illum mnam ſibi creditam in ſudario alligaſſe, & abſcondiſſe pecuniam domini ſui.

12. *Poſt multum verò temporis venit dominus ſervorum illorum, & poſuit rationem cum eis. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta dicens: Domine, quinque talenta tradidiſti mihi, ecce alia quinque ſuperlucratus ſum.* Poſt longum illud temporis intervallum, quod à Chriſti in cœlos Aſcenſione, uſque ad finem mundi intercedit, veniet Chriſtus ad judicium, & rationem acceptorum donorum gratiarumque tum ab Eccleſiæ Miniſtris, tum à Chriſtianis omnibus exiget. Qui quinque talenta accepit, alia quinque talenta offert Domino in fidei ſuæ ac virtutis teſtimonium, fructum ſcilicet uberrimum bonorum operum ac meritorum, quæ gratia peperit; vel ſalutis animarum, quam procuravit. *Domine, quinque talenta tradidiſti mihi, ecce alia quinque* ſupra ſortem *ex eis lucratus ſum. Ait illi dominus ejus: Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui.* Euge, vox eſt laudantis & congratulantis, quaſi dicat, Bene habet; probitas fideſque tua mihi probata eſt, eamque præmio dignam judicio. Quia igitur in paucis, quæ tuæ fidei commiſeram, fuiſti fidelis: (*Omnia enim quæ in præſenti habemus, licèt magna videantur & plurima, tamen comparatione futurorum*

S. Hieron. in hunc locum.

parva & pauca ſunt :) ſuper multa te conſtituam. *Om-*
nia ſcilicet *bona* mea (ex ſuperiori cap. verſ. 47.) tibi
adminiſtranda & poſſidenda jam trado, ut ſis *cohæres*
meus, & *hæres Dei*, ut poſſideas *Hæreditatem incorrupti-*
2. Petri 1. 4. *bilem, & incontaminatam, & immarceſſibilem*, tibi *con-*
ſervatam in cœlis. Ejuſdem gaudii particeps eſto cum
Domino tuo, ejuſdem regni, ejuſdem gloriæ. *Intra in*
gaudium domini tui. His verbis tota beatitudo ſignifi-
catur; his verbis ſignificatur. *Quod nec oculus vidit,*
1. Cor. 2. 9 *nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præ-*
paravit Deus iis, qui diligunt illum.

13. *Acceſſit autem & qui duo talenta acceperat, &*
ait : Domine, duo talenta tradidiſti mihi, ecce alia duo
ſuperlucratus ſum. Ait illi dominus ejus : Euge ſerve
bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper
multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui. Æquè
S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 79. in Matt. laudat eum qui ex duobus talentis, ac eum qui ex
quinque duplum lucratus fuerat; æquè illi gratulatur:
quia pariter oſtendit iſte ſe à domino principium & oc-
caſionem operationis ac lucri accepiſſe, & gratiam habe-
re, & totum ipſi imputare. Quamobrem illum pariter in
gaudium domini, in æternam beatitudinem intrare jubet.
S. Auguſt. *Deus* enim *cor interrogat, non manum.* Non tam opera
ipſa ponderat (ad quæ facienda non pares omnibus vires,
non occaſiones eædem, non tantumdem temporis) quàm
affectum & fidele ſtudium. Quamvis ergo ſæpè ſit in
tenui labor, at tenuis non gloria, quæ pro menſura chari-
tatis & fidelitatis datur.

14. *Accedens autem & qui unum talentum acceperat,*
ait : Domine, ſcio quia homo auſterus es, metis ubi non
ſeminaſti, & congregas ubi non ſparſiſti : & timens abii,
& abſcondi talentum tuum in terra : ecce habes quod tuum
eſt. Noveram te durum & aſperæ indolis hominem,
qui non ſolùm nihil remittas debitorum tuorum, ſed
amplius exigas : ideo pecuniam tuam exponere nolui
negotiationi, ne minùs lucri faciendo quàm ſperabas,
aut ſortem ipſam amittendo, in tuam indignationem
incurrerem. Conſultiùs itaque ac ſecuriùs duxi talentum
tuum integrum tibi ſervare, quàm lucrum aliquod ve-
nari cum periculo ſortis. Ecce quod tuum eſt; nihil tibi
debeo. Hæc pars non videtur parabolæ, ſed ſupplemen-
tum ad ejus explicationem. Damnatorum enim aliquem
ita Chriſto judici reſponſurum credibile non eſt, cùm
accuſante illos & convincente propriæ conſcientiæ te-
ſtimonio nihil habeant quod juſto judici reſpondeant :
ſed veroſimile fuit negligentem ſuperbumque ſervum,
ad excuſandas excuſationes in peccatis, ita reſponſurum
fuiſſe domino traditæ pecuniæ rationem ab illo exigenti,
ut negligentiæ ſuæ culpam in illum rejiceret, & ſuam
inertiam domini ſeveritate excuſaret. Veriſimilem ita-
que ſervi pigri reſponſionem ſubjunxit Chriſtus ad para-
bolæ complementum : quæ ſi quid ſignificat, id ſignifi-
cat unum, nullam excuſationem habituros qui vel mini-
mum talentum, minimamque gratiam à Deo acceperunt,
quod eâ non rectè ſint uſi ad ſuam vel aliorum ſalutem,
Dominique gloriam.

15. *Reſpondens autem dominus ejus, dixit ei : Serve*
male, & piger, ſciebas quia meto ubi non ſemino, & con-
grego ubi non ſparſi : oportuit ergo te committere pecuniam
meam numulariis, & veniens ego recepiſſem utique quod
meum eſt cum uſura. Non concedit dominus quod ſer-
vus calumniator ad illius accuſationem ſuæque negli-
gentiæ excuſationem dixerat, ſed ex ejus opinione lo-
quitur, propriiſque verbis ipſum coarguit, ut expreſſit S.
Lucæ 19. 22. Lucas; *De ore tuo te judico, ſerve nequam*, &c. Si, inquir,
durum & crudelem eſſe me noveras, & aliena ſectari,
ibique metere ubi non ſeverim : quare non tibi iſtiuſ-
modi cogitatio timorem incuſſit, ut ſcires me mea dili-
gentiùs quæſiturum : & dares pecuniam meam numula-
riis ſeu trapezitis, ne otioſa maneret : Et ego veniens
cum aliquo fructu & incremento recepiſſem quod meum
eſt? Uſuram non approbat, ſed ſtultitiam, & negli-
gentiam mali ſervi damnat. Metaphorica locutio eſt,
ſumpta ex more pecunioſorum & avarorum hominum,

A qui cùm honeſtâ negotiatione uti nolint ad incremen-
tum pecuniæ, propter pericula amittendæ ſortis, eam
fœneratoribus credunt, ut cum uſurâ recipiant. Signifi- S. Thomas ſecunda ſecundæ Quæſt. 78 A. 1.
cat igitur uſura hoc in loco ſuperabundantiam bonorum
ſpiritualium, quam exigit Deus, volens ut in bonis ab eo
acceptis ſemper proficiamus, quod non in ejus utilita-
tem, ſed in noſtram redundat.

16. *Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui*
habet decem talenta. Dei dona ab illis auferri ſignificat
Dominus, qui illis abutuntur; in iis verò qui bene utun-
tur augeri. Fructus porrò donorum & gratiarum Dei
ſunt à Deo & à nobis : quamvis ipſa dona in nobis ſint
à Deo ſine nobis. Cæterùm hæc Domini juſſio preſſiùs
accipienda non eſt, quaſi in judicio auferantur Dei dona
B à reprobis, eademque electis tribuantur : ſed id dixit
Chriſtus, quia inter homines ita fieri ſolet, ut pecunia ab
infideli & negligenti ſervo ablata, fideli ac diligenti tra-
datur. Idque unum (ut dixi) ſignificat, juſto Dei judi-
cio gratiam indignis quotidie auferri; Dei miſericordiâ
gratiam dignis augeri.

17. *Omni enim habenti dabitur, & abundabit : ei*
autem qui non habet, & quod videtur habere, aufere-
tur ab eo. Omni qui donorum gratiæque Dei recto uſu,
& bonorum operum fructibus, eorum incrementum ob-
tinuit, gratia uberior à Deo dabitur : omni autem qui
gratiam quam accepit, cooperatione ſua & labore non
curat augeri à Deo omnibus fideliter cooperantibus in-
crementum dante, ſed eam otioſam habet ac vacuam, ea
ipſa, quam videtur habere, quia inutiliter habet & ſine
C fructu, gratia auferetur. *Quod non habet, auferri non* S. Auguſt. lib. 2. de Diverſis Quæſt. ad Simplicianum Quæſt. 1.
poteſt; ſed aliud non habet, ut meritò auferatur quod
habet : non habet charitatem utendi, ut auferatur quic-
quid aliud habet, quod ſine charitate non prodeſt.

18. *Et inutilem ſervum ejicite in tenebras exteriores :*
illic erit fletus & ſtridor dentium. Inutilem ſervum
detrudite in locum ſupplicii, ubi perpetuæ tenebræ,
fletus, & ſtridor dentium. Similem ſententiam expoſui-
mus cap. 8. verſ. 12.

19. *Cùm autem venerit Filius hominis in majeſtate*
ſua, & omnes Angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſe-
dem majeſtatis ſuæ : & congregabuntur ante eum omnes
gentes : & ſeparabit eos ab invicem, ſicut Paſtor ſegre-
gat oves ab hædis : & ſtatuet oves quidem à dextris,
hædos autem a ſiniſtris. Cùm autem venerit ad judicium
Filius hominis, rationes à ſervis exacturus, cùm venerit
D Chriſtus eâ ipſâ formâ viſibili in qua nunc contemnitur,
ſed tunc majeſtate & gloriâ circumdatus, quæ illi ceu ve-
ro Dei Filio debetur; & omnium Angelorum ſuorum
magnifico ſtipatus ſatellitio; ſedebit in throno gloriæ
ſuæ. Similitudo ſumpta eſt à Regibus, qui cùm res
maximas tractant, cùm generalia Regni comitia cele-
brant, aut judicia exercent, inſident magnifico ac ſubli-
mi ſolio. Solium Chriſti ad judicium venientis, nubes
ſplendidiſſima. Et congregabuntur ante eum, ad certum
aliquem ac definitum locum, (putà Vallem Joſaphat cir-
cumſtantemque regionem, Chriſti converſatione, præ-
dicatione, Paſſione, Reſurrectione, Aſcenſione ſanctifi-
catam) omnes utriuſque ſexûs, omnium ætatum, om-
nium temporum, omnium gentium homines, vivi &
mortui, ab illo judicandi, qui *conſtitutus eſt à Deo judex*
vivorum & mortuorum. Et ſeparabit eos ab invicem in
duos veluti greges, Angelorum miniſterio, ſicut paſtor
E ſerò ex agro reverſus ſegregat oves ab hœdis, qui mixtim
paſti fuerint in agro, in diverſis ſtabulis collocandos. Bo-
nos & electos ovibus comparat ob vitæ innocentiam,
ſimplicitatem, obedientiam, patientiam, manſuetudi-
nem, & utilitatem, ſeu beneficentiam. Malos & reprobos
hircis comparat ob vitæ immunditiam, fœtoremque pec-
catorum, pronam in rixas indolem, & libidinem quâ præ
cæteris animalibus fervent. Et ſtatuet oves quidem, id
eſt, bonos & electos à dextris; hœdos autem, id eſt, malos
& reprobos à ſiniſtris. Dextra virtutes, ſiniſtra vitia no-
tat. Eccleſiaſtis 10. 2. *Cor ſapientis in dextera ejus, & cor* S. Hieron. in hunc locum.
ſtultis in ſiniſtra illius. Jonæ 4. 11. *Et ego non parcam*

Ninive civitati magnæ, in qua ſunt pluſquam viginti millia hominum, qui neſciunt quid ſit inter dexteram & ſiniſtram ſuam? Rurſum dextera benedictionem, ſiniſtra maledictionem indicat. Ideo benedictiones, Legis pronuntiatæ ſunt obverſo vultu ad montem Garizim, qui ſitus erat ad meridiem: Hebræi porrò meridiem *dextram* vocant. Maledictiones verò prolatæ ſunt ore obverſo ad montem Hebal, qui ad Aquilonem, id eſt, ad ſiniſtram poſitus erat. Dextera denique vulgò honoratior ſiniſtrâ apud omnes gentes habetur. Convenienti igitur ſibi loco electi à dexteris, reprobi à ſiniſtris Chriſti judicis ſtatuentur. Duo tantùm erunt ordines: qui non erunt ad dexteram, erunt ad ſiniſtram, medius locus non erit.

20. *Tunc dicet Rex his qui à dexteris erunt; Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis Regnum à conſtitutione mundi.* Qui Filium hominis ſe ante dixerat, nunc Regis nomen aſſumit: quia Regis eſt in ſui Regni conſortium & poſſeſſionem alios admittere, alios è Regno proſcribere & excludere. Ab electorum remuneratione judicium incipiet, quia ad benefaciendum quàm ad puniendum, ad ſalvandum quàm ad perdendum pronior & promptior eſt. Sponte benefacit, quaſi invitus punit, cui proprium eſt miſereri & parcere, de ſuo bonus, de noſtro juſtus. *Venite benedicti Patris mei.* Accedite, vos mihi adjungite, quibus in me benedixit Pater meus omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus: *Poſſidete Regnum*, hæreditario ſtabilique jure, ut filii Patris, ut hæredes ejus, cohæredeſque mei: Regnum, inquam, cœlorum, *Paratum vobis à conſtitutione mundi*, ab æterno prædeſtinatum, ex mera gratiâ & miſericordiâ, veſtris tamen meritis jam retribuendum. *Eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare: ſitivi & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me: nudus, & cooperuiſtis me: infirmus, & viſitaſtis me: in carcere eram, & veniſtis ad me.* Eſurivi enim & ſitivi in membris meis, quibuſcum unus ſum Chriſtus, & me fame preſſum vel ſiti afflictum, cibo vel potu dato refeciſtis. Peregrinus & exſul fui, & hoſpitio me ſuſcepiſtis. Nudus, & induiſtis. Infirmus, & me veſtris facultatibus, vel operâ, vel ſolatio recreaſtis. Captivus, & ad me veniſtis ſive redimendum ſive ſublevandum, aut conſolandum. Non erit quidem una omnino ſalutis vel perditionis omnium cauſa; ſed Chriſtus unum genus bonorum operum, ſcilicet miſericordiæ, quæ veras inter virtutes eminet, loco omnium poſuit, quemadmodum in exemplis fieri ſolet. Id autem bonorum operum genus præcipuè commemoravit. 1. Ut operum miſericordiæ neceſſitatem dignitatemque commendaret. 2. Quia hæc opera ſunt aliis notiora, & electis omnibus communia. 3. Ut ea ſibi gratiſſima eſſe ſignificaret. 4. Ut Diſcipulos conſolaretur, quibus vexationis genus omne prædixerat; doceretque ſe in illis eſurire & ſitire, peregrinum & hoſpitem, captivumque eſſe, cùm famem, ſitim, exſilii, carceriſque moleſtias propter nomen ejus paterentur: & numquam defuturos qui illos eſurientes paſcerent, hoſpitio exciperent, captivos ſublevarent & ſolarentur.

21. *Tunc reſpondebunt ei juſti, dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem & pavimus te? ſitientem & dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hoſpitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te? Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te?* Iſta inter Chriſtum judicem, & electos collocutio non fiet verbis ultrò citròque habitis: nec enim ignorabunt ſe Chriſtum in membris ſuis paviſſe, &c. ſed parabolica deſcriptio eſt, juſtorum admirationem gratique animi ſenſum ſignificans, quòd Chriſtus opera miſericordiæ ab ipſis edita tantâ benignitate ſuſceperit, ut tam parva charitatis officia quaſi ſibi præſtita habere dignetur ac remunerare poſſeſſione Regni æterni. *Non enim ſunt condignæ paſſiones* (neque actiones) *hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.*

Rom. 8.

22. *Et reſpondens Rex dicet illis: Amen dico vobis, Quamdiu feciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* Eo ipſo quo hæc miſericordiæ officia, aut

A aliquod eorum præſtitiſtis uni ex his fratribus meis, quibus nimirum dedi poteſtatem filios Dei fieri, quos, paupertate & humili conditione non obſtante, ego Rex & Dominus univerſorum, fratrum loco habui & dilexi; id perinde habeo ac ſi mihi indigenti præſtitum eſſet. *Qui enim ſanctificat, & qui ſanctificantur ex uno omnes. Propter quam cauſam non confunditur fratres eos vocare, dicens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Eccleſiæ laudabo te...... Et extendens manum in Diſcipulos ſuos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt: ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.*

Heb. 2. 11. 12.

Matt. 12. 49. 50.

23. *Tunc dicet & his qui à ſiniſtris erunt: Diſcedite à me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis ejus.* Diſcedite procul tamquam mihi B prorſus diſſimiles, ut numquam faciem meam videatis. Diſcedite à me, qui ſum juſtitia, ſanctitas, vita, lux, ſalus, ſummum bonum, beatitudo. Suſtinere vos diutius non poſſum in conſpectu meo, maledicti, Deo odioſi & exſecrati. Non ait, *Maledicti Patris mei*, ſicut juſtis dixerat, *Benedicti Patris mei: Nam benedictionis quidem miniſtrator eſt Pater; maledictionis autem ſibi unuſquiſque eſt auctor, qui maledictione dignæ eſt operatus.* Diſcedite in ignem æternum. His verbis, *Diſcedite*, pœna damni ſignificatur. *In terra Sanctorum iniqua geſſit, & non videbit gloriam Domini.* His verò verbis, *in ignem æternum?* ſignificatur pœna ſenſûs. *In ignem*, non metaphoricum, ſed verum, realem, corporeum, *miris, ſed veris modis*, animas corporaque cruciantem: non diuturnum dumtaxat, ſed *æternum*, nuſquam finiendum ſupplicium. In ignem æternum, qui malorum Angelo- C rum Principi Lucifero, & defectionis ejus ſociis dæmonibus reliquis paratus eſt. Dicitur autem *paratus Diabolo & Angelis ejus*, potiùs quàm hominibus reprobis, (quamvis & iſtis ob peccata paratus ſit) 1. Quia paratus fuit ante hominis peccatum, immò ante illius creationem. 1. Joannis 3. 8. *Qui facit peccatum, ex diabolo eſt: quoniam ab initio diabolus peccat.* 2. Ne ſe impii effugere poſſe ſperent, eodem illos ſupplicio cum diabolo damnari & affici ſignificat, quem certum eſt ſine omni ſpe liberationis ſtagno ignis addictum eſſe. Confer cum Apocal. 20. 9. *Et Diabolus qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris. ubi & beſtia & pſeudopropheta cruciabuntur die ac nocte in ſæcula ſæculorum... Et qui non inventus eſt in Libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.* Et cum Epiſt. S. Judæ ℣ 6. *Angelos verò, qui non ſervaverunt ſuum principatum,* D *ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine reſervavit.* 3. Ut tacitè impiis exprobret, quod ad ſpem ſalutis conditi, & à Chriſto redempti & vocati, cum Satana perire maluerint, quàm Deo adhærere. 4. Ut intelligatur ſummus Dei erga homines amor, qui bonorum omnium cumulum hominibus nondum creatis præparavit, unâ ſuâ bonitate & miſericordiâ ductus. At cruciatum nullum deſtinavit antecedenter ad prævisionem peccati: ſed extorquente malitia, primùm quidem Angelorum rebellium, deinde impiorum hominum, qui alienam culpam imitati, ad pœnitentiam inſuper invitati (quod Angelis peccantibus non contigit) Diaboli & Angelorum ejus E ſupplicium in ſe traxerunt. Denique *Dominus iniquos & impios prædeſtinavit ad ſupplicium juſtum, non ad opus injuſtum; ad pœnam, non ad culpam: ad punitionem, non ad trangreſſionem: ad interitum quem ira juſti judicis peccantibus reddit, non ad interitum quo in ſe iram Dei peccantium iniquitas provocavit.*

Origen. Tract. 33. in Matt.

Iſaiæ 26. 10.

S. Auguſt. lib. contra Priſcill. & Orig. & lib. 21. de Civit. Dei c. 17. & ſeqq. uſque ad finem lib.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 80. in Matt.

S. Fulg. lib. 1. ad Monimum c. 26.

24. *Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare: ſitivi, & non dediſtis mihi potum: hoſpes eram, & non collegiſtis me: nudus, & non cooperuiſtis me: infirmus, & in carcere, & non viſitaſtis me.* Quare iſti percepturi Regnum? *Eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare.* Quare iſti ituri in ignem æternum? *Eſurivi enim & non dediſtis mihi manducare.* Quid eſt hoc, rogo; Video de his qui percepturi ſunt Regnum, quia dederunt

S. Aug. Serm. ...

Tempore 50. c. 9. & 10. tamquam boni & fideles Chriſtiani, verba Domini non contemnentes, & cum fiducia promiſſa ſperantes, fecerunt hoc; quia ſi non feciſſent, vitæ ipſorum bonæ ſterilitas iſta non utique conveniſſet. Fortè enim caſti erant, non fraudatores, non ebrioſi, abſtinentes ſe ab operibus malis. Si hoc non adderent, ſteriles remanerent. Feciſſent enim, *Declina à malo*: non feciſſent, *Et fac bonum.* Verumtamen etiam ipſis non ait, *Venite, percipite Regnum*; caſtè enim vixiſtis, nulli fraudem feciſtis, neminem pauperem oppreſſiſtis, limitem nullius invaſiſtis, neminem jurando fefelliſtis. Non dixit hæc, ſed, *Percipite Regnum*, quia eſurivi, & dediſtis mihi manducare. Quantùm hoc excellit, quando cætera tacuit, & hoc ſolùm Dominus nominavit? Rurſus ad illos, *Ite in ignem æternum, qui præparatus eſt Diabolo & Angelis ejus.* Quàm multa poſſet in impios dicere, ſi quærerent, quare imus in ignem æternum? Quare, quæris adulter, homicida, fraudator, ſacrilege, blaſphemator, infidelis? Nihil horum: ſed, *quia eſurivi, & dediſtis mihi manducare.* Mira res. Hujus autem admirabilis rei rationem colligo ut poſſum. Scriptum eſt, *Sicut aqua extinguit* (Eccli. 3. 33.) *ignem, ſic eleëmoſyna extinguit peccatum.* Item ſcriptum eſt, *Conſilium meum audi, Rex, & peccata tua* (Dan. 4. 24.) *eleëmoſynis redime.* Item, *Include eleëmoſynam in corde* (Eccli. 29. 15.) *pauperis, & ipſa pro te deprecabitur Dominum.* Et alia multa ſunt divini eloquii documenta, quibus oſtenditur multùm valere eleëmoſynam ad extinguenda & delenda peccata. Proinde illis quos damnaturus eſt, immò plus illis quos coronaturus eſt, ſolas eleëmoſynas imputabit, tamquam dicens: Difficile eſt ut ſi examinem vos & appendam vos, & ſcruter diligentiſſimè facta veſtra, non inveniam unde vos damnem: ſed, *Ite in Regnum: eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare. Non ergo itis in Regnum, quia non peccaſtis; ſed quia veſtra peccata eleëmoſynis redemiſtis.* Rurſus & illis, *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis ejus.* Et illi tamquam noxii, olim rei, ſerò trementes, adtendentes peccata ſua, quando auderent dicere immeritò ſe damnari, immeritò à ſe hanc depromi à judice tam juſto ſententiam? Conſiderando conſcientias ſuas, conſiderando omnia vulnera animæ ſuæ, quando auderent dicere, Injuſtè damnamur? De quibus antè in Sapientia dictum eſt, *Traducent eos ex adverſo iniquitates eorum.* Sine dubio videbunt ſe juſtè damnari pro ſceleribus & criminibus (Sap. 4. 20) ſuis: & quaſi eis diceret; *Non, non unde putatis, ſed quia eſurivi, & non dediſtis mihi manducare. Si enim ab illis omnibus veſtris factis averſi, & ad me converſi, illa omnia crimina atque peccata eleemoſynis redemiſſetis, ipſæ eleëmoſynæ modò liberarent vos, & à reatu tantorum criminum abſolverent. Beati enim miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Modò autem ite in ignem æternum. Judicium ſine miſericordia, ei qui non fecit miſericordiam.*

25. *Tunc reſpondebunt ei & ipſi dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non miniſtravimus tibi?* Impii ad excuſandas excuſationes in peccatis ex ſuperbia proni ſunt: ſed tamen conſcientiæ ſuæ teſtimonio ſatis convincentur Chriſtum in pauperibus contempſiſſe. Hæc igitur ſermocinatio verbis ultrò citròque non fiet, ſed ſummo judici & reprobis tribuitur parabolicè (ut dixi) ad Chriſtianorum eruditionem: ut ſcilicet doceantur, Chriſtum duritiem & inhumanitatem divitum in pauperes perinde execrari ac punire, ac ſi ſibi ipſi eſurienti, ſitienti, aut hoſpiti, aut infirmo, aut nudo, aut peregrino, aut captivo, miſericordiæ officia impendere neglexiſſent vel recuſaſſent. *Amen dico vobis, Quamdiu non feciſtis uni de minoribus his, nec mihi feciſtis.*

26. *Et ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam.* Non inanis erit ſententia juſti judicis; abſque mora, abſque appellatione, abſque ulla remiſſione ſeu imminutione pœnæ, executioni mandabitur. Reproborum pœna æterna erit ſicut electorum vita, felicitas & gloria æterna. Confer cum Danielis 12. 2. *Et multi de illis qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt: alii in vitam æternam, alii in opprobrium, ut videant ſemper.* Sunt (inquit S. Gregorius M.) qui (S. Gregor. M. lib. 34. Moralium c. 16.) idcirco peccatis ſuis ponere finem negligunt, quia habere quandoque finem futura ſuper ſe judicia ſuſpicantur. Quibus breviter reſpondemus: *Si quandoque finienda ſunt ſupplicia reproborum, quandoque finienda ſunt ergo & gaudia beatorum. Per ſemetipſum namque Veritas dicit,* Ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam. *Si igitur hoc verum non eſt quod minatus eſt, neque illud verum eſt quod promiſit.* At, inquiunt; Ideo æternam pœnam peccantibus minatus eſt, ut eos à peccatorum perpetratione compeſceret: quia creaturæ ſuæ æterna ſupplicia minari debuit, non inferre. Quibus citiùs reſpondemus: *Si falſa minatus eſt ut ab injuſtitia corrigeret: etiam falſa pollicitus eſt ut ad juſtitiam provocaret. Et quis hanc eorum veſaniam tolleret, qui dum promiſſionibus ſuis reproborum ſupplicia finiri aſſerunt, aſſertione ſua etiam electorum præmia remunerationeſque confundunt? Quis hanc eorum veſaniam tolleret, qui conantur adſtruere verum non eſſe quod Veritas de æterno igne minata eſt, & dum ſatagunt Deum perhibere miſericordem, non verentur prædicare fallacem?* At, inquiunt, Sine fine puniri non debet culpa cum fine.... quibus citiùs reſpondemus: Quòd rectè dicerent, ſi judex juſtus non corda hominum, ſed facta penſaret. *Iniqui enim ideo tunc cum fine deliquerunt: quia cum fine vixerunt. Voluiſſent quipppe ſine fine vivere, ut ſine fine potuiſſent in iniquitatibus permanere. Nam magis appetunt peccare, quàm vivere: & ideo hic ſemper vivere cupiunt, ut numquam deſinant peccare cum vivunt. Ad diſtricti ergo judicis juſtitiam pertinet, ut numquam careant ſupplicio, quorum mens in hac vita numquam voluit carere peccato: & nullus detur iniquo terminus ultionis, qui quamdiu valuit, habere noluit terminum criminis.*

Senſus Moralis

I. TUNC *ſimile erit Regnum cœlorum decem Virginibus, quæ accipientes lampades ſuas, exierunt obviàm ſponſo & ſponſæ. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes; ſed quinque fatuæ acceptis lampadibus, non ſumpſerunt oleum ſecum: prudentes verò acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus.* Chriſtianus omnis ad Nuptias Agni ſe aſpirare profitetur. Nunc deſponſationis tempus eſt: *Æmulor* (2. Cor. 11. 2.) *enim vos Dei æmulatione: deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* In beata æternitate tempus erit nuptiarum. *Nunc deſponſata eſt Eccleſia* (S. Auguſt. lib. 83. Quæſt. 59) *& virgo eſt ad nuptias perducenda;* (inquit S. Auguſtinus) *id eſt, cùm ſe continet à corruptione ſæculari. Illo autem tempore nubet, cùm univerſa mortalitate in ea pereunte, immortali conjunctione fruetur.* Quinque Virgines ſignificant quinquepartitam continentiam à carnis illecebris. Continendus eſt enim animi appetitus à voluptate oculorum, à voluptate aurium, à voluptate olfaciendi, guſtandi, tangendi: ſed quia iſta continentia partim coram Deo fit, ut illi placeatur in interiori gaudio conſcientiæ; partim coram hominibus tantùm, ut gloria humana capiatur, quinque dicuntur ſapientes; & quinque ſtultæ, utræque tamen virgines, quia utraque continentia eſt, quamvis diverſo fomite gaudeant. Ad iſtam continentiam pertinet quod ſcribit Apoſtolus: *Timeo autem, ne ſicut Serpens Evam ſeduxit aſtutiâ ſuâ,* (2. Cor. 11. 3.) *ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto.* Paucorum eſt virginitas in carne, omnium debet eſſe in corde. *Virginitas carnis, cor-* (S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 147. vers. 13.) *pus intactum: virginitas cordis, fides incorrupta.* Sed fides non ſufficit, lampades manibus ferendæ ſunt. Lampades, opera bona. De quibus operibus Dominus (Matt. 5. 16.) dicit: *Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis* (Lucæ 12. 35.)

eſt. Item: *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris.* In lumbis accinctis, virginitas: in lucernis ardentibus, opera bona. *Fides ſine operibus mortua eſt.* Ad nuptias Agni ſola Fide *quæ per dilectionem operatur*, anima Chriſtiana diſponitur. Lampades habere non ſufficit quoquo modo ardentes, opera quæ lucere coram hominibus videantur, niſi oleum in vaſis, charitas in cordibus habeatur, *excellentior* illa & eminentior *via* quam demonſtrat Apoſtolus, quam qui non habet, *Factus eſt tanquam æs ſonans, & cymbalum tinniens*, etiamſi linguis hominum loquatur & Angelorum. Hoc oleum ſolus Deus cordibus infundit per Spiritum Sanctum: Spiritus ipſe Sanctus oleum eſt lætitiæ, quo vita cordis noſtri foveri perenniter æternumque debet. Hujus olei plenitudinem ſolus Chriſtus habet, qui Spiritum ad menſuram non accepit, unctus à Deo oleo lætitiæ præ participibus ſuis: De cujus plenitudine omnia ejus membra accipiunt, ſecundùm menſuram donationis ejus. Supereminens via, id eſt, charitas meritò oleo ſignificatur. Omnibus enim humoribus oleum ſupereminet. Mitte aquam, & ſuperinfunde oleum, oleum ſupereminet. Mitte oleum, ſuperinfunde aquam, oleum ſupereminet. Si ordinem ſervaveris, vincit; ſi ordinem mutaveris, vincit. *Charitas numquam excidit.* Hujus olei comparandi tempus, vita præſens. Cùm hoc oleo obdormiunt prudentes Virgines quæ perſeverant uſque in finem. Non eis obrepſit frigus charitatis, non in eis refriguit charitas, uſque in finem fervet. Hac inſtructæ, obviàm eunt Sponſo. Oleum in vaſis ſuis habent, bonæ conſcientiæ teſtimonium, qui charitatis fructus eſt, intus portantes. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ*, (inquit Apoſtolus.) Fatuæ Virgines, quæ bonis operibus volunt hominibus placere, non ſumpſerunt oleum ſecum. Si ideo abſtines ab illicitis, & facis opera bona ut ab hominibus lauderis, non eſt intus oleum. Cùm cœperint homines non laudare, lampas deficit & extinguitur. Ante quàm dormirent illæ Virgines, lampades illarum extinctas eſſe Chriſtus in parabola non ait: *Sapientium lampades ardebant de oleo interno, de conſcientiæ ſecuritate, de interiore gloria, de intima charitate. Ardebant tamen & illarum fatuarum. Quare tunc ardebant, quia non deerant laudes hominum.* Poſt Reſurrectionem verò aptaverunt lampades ſuas, ſe quoquo modo, ſed inutiliter præparaverunt ad reddendam operum ſuorum rationem, & ipſæ fatuæ: Verùm extinctis lampadibus, oleum non invenerunt quo illas accenderent. *Quia tunc nemo eſt qui laudet, omnis homo cauſæ ſuæ vacat, tunc nemo eſt qui de ſe non cogitet; Non ergo erant qui oleum venderent; cœperunt deficere lampades*: & converterunt ſe fatuæ ad prudentes, dicentes, *Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur.* Hoc quærebant quod conſueverant, id eſt, *alieno oleo lucere, ad alienas laudes ambulare.* At prudentes reſponderunt: *Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad vendentes, & emite vobis.* Irridentium reſponſio eſt. In illis ſcilicet loquebatur Sapientia, quæ peccatoribus ait, *In interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo vos.* Ite ad vendentes, & emite vobis: quæ non ſolebatis bene vivere, niſi quia vos homines laudabant, qui vobis oleum, id eſt, laudes vendebant. Qui vendunt laudes, niſi adulatores? Si illorum laudibus delectatæ non eſſetis, ſi propter inanem gloriam bona veſtra opera non feciſſetis; ſi dixiſſetis, *Corripiet me juſtus in miſericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum*, alienum oleum non quæreretis cùm Sponſo obviàm eundum eſt. *Quid eſt oleum peccatoris, niſi blandimenta adulatoris?* Ite potiùs ad vendentes, & emite vobis, ſicut facere conſueviſtis. Nos autem vobis non damus, *Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis.* In judicio Dei trepidat ipſa bona conſcientia. Rege ſedente in ſolio judicii, *Quis poteſt dicere, Mundum eſt cor meum, purus ſum à peccato?* Fatui certè ſunt, qui ad horam mortis olei ſpiritalis, charitatis ſcilicet comparationem differunt. Non emitur oleum illud,

1. Cor. 12. & 13. — *S. Auguſt. ſerm. 93. aliàs 23. de Verbis Domini.* — *2. Cor. 12.* — *Pſal. 140. 5.* — *Proverb. 20. 8. 9.*

A ſed à Deo gratis donatur. Cùm in lampadibus noſtris ac vaſis, cùm in cordibus defecit culpâ noſtrâ, cùm frequentibus actibus dilectionis Dei, operibuſque bonis ex ipſa charitate propter unam Dei gloriam factis, oleum illud augere, perennem lampadum lucem conſervare non curavimus: vix erit ut in morte oleum invenire poſſimus, quo lux lapadum deficiens exſuſcitetur ac foveatur. Piis legatis, anniverſariis ſacris, ſeris eleëmoſynis, Sanctorum meritis & interceſſionibus tunc oleum nos empturos, ne confidamus. Non deſperamus illorum ſalutem, qui in extremis pœnitentiam agunt, ſed ſecuritatem dare non poſſumus. Poſſunt adhuc impetrare charitatem quâ boni Latronis inſtar peccata deteſtentur, pœnitentiam agant, corda ſua impleant: adhuc tempus eſt, ſed ſerum eſt. Eſaü meminerint, qui *non invenit pœnitentiæ locum, quamvis cum lacrimis inquiſiſſet eam.* B Meminerint Antiochi, qui à Deo percuſſus, & in extremis poſitus, ex gravi ſuperbia ad agnitionem ſui deductus, has in voces erupit: *Juſtum eſt ſubditum eſſe Deo, & mortalem non paria Deo ſentire.* Et pollicitus eſt ſe Judæos, quos immaniter perſecutus fuerat, æquales Athenienſibus facturum; & Templum ſanctum, quod priùs exſpoliaverat, optimis donis ornaturum, & ſancta vaſa multiplicaturum, & ſumptus ſacrificiorum de bonis ſuis præſtiturum, inſuper & Judaicam Religionem profeſſurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & poteſtatem Dei prædicaturum. Et his tamen promiſſis oleum quod emeret, non invenit: *Orabat autem hic ſceleſtus Dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſecuturus.* Deus in theſauro ſuo charitatem habet, & erogat gratis: ſed *Theſauro ſuo invigilat, nec* C *ſinit obrepere indignos.*

Heb. 12. 17. — *2. Mach. 9.* — *Tertull. lib. de Pœnit.*

Qui autem ſine charitate hinc exeunt, alienis meritis ac precibus juvari ampliùs non poterunt. Fruſtra quærent aliena ſuffragia & ſolatia, qui conſcientiæ bonæ teſtimonio deſtituentur. Veniet Sponſus ad judicium, occurrent illi electi, intrabunt cum eo ad nuptias; claudetur janua; fruſtra pulſabunt, qui ad illius adventum ſe, ut par erat, non præparaverunt, qui illum non exſpectarunt cum oleo charitatis, & bonorum operum lampadibus de oleo illo interiore ſemper ardentibus, qui non dilexerunt adventum ejus. Pulſandum eſt modò, cùm tempus eſt miſericordiæ: *Pulſate & aperietur vobis*: tunc inutiliter pulſabitur, cum tempus erit judicii. *Et clauſa eſt janua*: clauſis portis nullus intrabit, nullus exibit. Fruſtra inclamabitur, *Domine, Domine aperi nobis.* Illis enim D qui in ſe, non in Domino gloriantur; illis qui ſæcularem gloriam, favorem vulgi, commoda temporalia bonis operibus exteriùs lucentibus aucupati ſunt, pietate ad quæſtum abuſi, ſponſus reſpondebit, *Neſcio vos.* Quid eſt, *Neſcio vos?* Improbo vos, reprobo vos. *In arte mea non vos agnoſco, ars mea neſcit vitia*; hoc eſt autem magnum, *& neſcit vitia, & judicat vitia. Neſcit faciendo, judicat arguendo.* Satagamus quando tempus habemus, ut Deo innoteſcamus. Illos ſolos agnoſcit, id eſt approbat, ac pro ſuis habet, qui charitatem habent. Sola charitas ſapientes virgines à fatuis, filios Dei à filiis diaboli diſcernit. *Vigilate itaque, quia neſcitis diem neque horam.* Diem omnem, atque horam ſpectate, ac ſi noviſſima dies & hora eſſet vitæ veſtræ. Vigilate, ne peccati ſomnus obrepat; ne vos blanda voluptas ſeu E Dalila Samſonem in ſinu ſuo dormientem, abraſis ſeptem crinibus, id eſt, ſeptem donis Spiritus ſancti, in quibus hominis juſti fortitudo ſita eſt, detractis, in manus Philiſthæorum, id eſt, dæmonum tradat. Vigilate ut prudentes illæ virgines in exſpectatione ſponſi. Ad reddendum Deo omnium operum veſtrorum rationem parati ſemper eſtote. *Quiſquis paratus eſt uſque ad ſomnum; id eſt, uſque ad mortem, quæ omnibus debetur; paratus etiam invenietur cùm illa vox media nocte ſonuerit, quâ omnes evigilaturi ſunt.* Heu! quot Chriſtiani in peccato, & noxiis voluptatibus dormiunt, immemores Dei, immemores judiciorum ejus, de noviſſimis ſuis, de ſalute ſua nequidem cogitantes! Quot letar-

S. Auguſt. Ibidem. — *S. Auguſt. lib. 83. Quæſt. Quæſt. 59*

gici ſunt, qui nec monitionibus amicorum, nec adhor- A tationibus Superiorum, nec voce Prædicatorum & evangelicæ tubæ clangore, nec Dei minis & flagellis excitantur! Quot penitùs mortui, in quibus nullus eſt ampliùs pietatis ſenſus, in quibus obtenebratus eſt oculus fidei, obſurduerunt aures interioris hominis, os clauſum eſt omnino ad Confeſſionem peccatorum, Deique laudes, pulſus ac motus omnis ad Deum; charitas, quæ vita cordis eſt, defecit; Spiritus ſanctus in ipſis extinctus eſt. *Epheſ. 5. 14.* *Surge qui dormis, & exſurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus*, ſi ſurgas tempore opportuno, & ambules *1. Theſſal. 5. & ſeq.* deinceps ut filius lucis. *Omnes enim vos filii lucis eſtis, & filii diei* (inquit idem Apoſtolus) *non ſumus noctis, neque tenebrarum. Igitur non dormiamus ſicut & cæteri, ſed vigilemus & ſobrii ſimus. Qui enim dormiunt, nocte* B *dormiunt; & qui ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt. Nos autem qui diei ſumus, ſobrii ſumus, induti loricam fidei, & charitatis, & galeam ſpem ſalutis: quoniam non poſuit nos Deus in iram, ſed in acquiſitionem ſalutis per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui mortuus eſt pro nobis: ut ſive vigilemus, ſive dormiamus, ſimul cum illo vivamus.* Veniet hora, & quando neſcimus veniet, vigilate. Corde vigila, fide vigila, ſpe vigila, charitate vigila, operibus vigila & cùm ſomno mortis dormieris, veniet tempus ut ſurgas, & adornatâ ardenteque lampade, oleo charitatis in corde recondito, occurras Sponſo, ipſumque incorporeis nexibus amplectaris, & ab illo introducaris in domum æterni convivii, ubi numquam dormias, ubi numquam tua lampas poſſit extingui, numquam excidere charitas valeat.

2. *Sicut enim homo peregrè proficiſcens vocavit ſervos* C *ſuos, & tradidit illis bona ſua. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique ſecundùm propriam virtutem, &c.* Miniſtri & ſervi Chriſti vocati ſunt ad res ipſius agendas, non ſuas. Unum illorum negotium, una cura eſſe debet, ne aliud curent quàm Domini gloriam. Quæcumque talenta habent ſive naturalia, ſive ſupernaturalia, Domini bona ſunt, ab illo accepta. Qui illa ſibi tribuit, uſurpator eſt. Qui de illis gloriatur, *1. Cor. 4. 7.* injuſtus. *Quid enim habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* Servus à Domino pecuniam accepit, non ingenium, non induſtriam, non diligentiam: Chriſti verò Miniſtri, & Chriſtiani quilibet non ſolùm à Deo talenta accipiunt, ſed & bonum uſum talentorum, bonam voluntatem, gra- D *S. Auguſt.* tiam & bonum uſum gratiæ. Itaque *Totum Deo detur: qui voluntatem bonam & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.* Non viribus naturæ, aut meritis, ſed cujuſque ſtatui, conditioni, vocationi, ſecundùm æternum providentiæ ſuæ conſilium, Deus gratias ſuas & dona commenſurat. Fidelis, gratus, & diligens eſſe debet quicumque Chriſtianus, ſive plura, ſive pauciora, ſive magna, ſive mediocria à Deo accepit, eaque ad ejus gloriam, ad Regnum ejus in ſe & in aliis ſtabi- *S. Ioan. Chryſ. Hom. 79. in Matt.* liendum & amplificandum conferre. Talenta hîc pro eo quod unuſquiſque facere poteſt, accipimus, ſive auctoritate protegere, ſive pecuniis juvare, ſive doctrina admonere, ſive alia quapiam re proximis prodeſſe queas. Nemo dicat, Cùm unum talentum habeam, nihil poſſum efficere: poteſt profectò ex una re ſola comprobari. Non es E pauperior illâ viduâ; non es Petro atque Joanne ruſticior, *Lucæ* qui quamvis rudes & illiterati fuerint, quoniam magno ſtudio communem utilitatem amplexi fuerant, cœlorum Principes facti ſunt. Quippe nulla res Deo gratior eſt, quàm ut univerſam vitam ad commune commodum conferas. Nullus eſt qui duo ſaltem talenta non acceperit. 1. Intelligentiæ, ut Deum cognoſcat. 2. Voluntatis, ut Deum diligat, eique adhæreat. Magnum lucrum faciet, ſi in ejus cognitione & amore ita proficere ſatagat, ut ad beatam Dei viſionem, conſummatamque charitatem recto duorum illorum talentorum uſu perveniat. Qualecumque verò ſit quod accepimus talentum, ſic illud impendamus, ſic operemur, quaſi Deo rationem accuratiſ- *S. Gregor. M. Hom. 9 in Evang.* ſimam reddituri. Nullus piger ab hac talenti acceptione ſecurus, à ratione reddenda pro talento accepto immunis A eſt. *Nullus eſt qui veraciter dicat, Talentum minimè accepi, non eſt unde rationes ponere cogar. Talenti enim nomine, cuilibet pauperi etiam hoc ipſum reputabitur, quod vel minimum accepit. Alius namque accipit intelligentiam, prædicationis miniſterium debet ex talento. Alius terrenam ſubſtantiam accepit, erogationem talenti debet ex rebus. Alius nec internorum intelligentiam, nec rerum affluentiam accepit, ſed tamen didicit artem qua paſcitur, ipſa ars ei in talenti acceptionem reputatur. Alius nihil horum aſſecutus eſt, ſed tamen fortaſſe familiaritatis locum apud divitem meruit, talentum profectò familiaritatis accepit. Si ergo nihil ei pro indigentibus loquitur, pro talenti retentione damnatur. Habens ergo intellectum, curet omnino ne taceat: habens rerum affluentiam,* B *vigilet ne à miſericordiæ largitate torpeſcat: habens artem quâ regitur, magnopere ſtudeat ut uſum illius atque utilitatem cum proximo partiatur: habens loquendi locum apud divitem, damnationem pro retento talento timeat, ſi cùm valet, non apud eum pro pauperibus intercedit. Tantum quippe ab unoquoque noſtrûm venturus judex exiget, quantum dedit.* Quidam talenta latiùs patentia & ſplendidiora, alii anguſtiora & obſcuriora accepere: omnes tamen pariter obnoxii ſunt reddendæ rationi: omnes ideo incumbere officiis ſuis debent, eaque fideliter implere: omnes æterno creditori fructum & lucrum accepti talenti repræſentare tenentur. Qua de re S. *S. Bern. Epiſt. 201* Bernardus ad Balduinum Reatini Monaſterii Abbatem ſcribebat: *Nec ſterilis verecundia grata eſt, nec humilitas præter veritatem laudabilis. Officium ergo tuum atten-* C *de. Pelle pudorem conſideratione officii, age ut magiſter. Novus es, ſed debitor. Et ex tunc te noveris debitorem, ex quo te alligaſti. Numquid novitas excuſabit apud creditorem damna lucrorum? Numquid prima tempora vacua præterire patitur fœnerator? Sed non ſum, inquies, ad iſta ſufficiens. Quaſi verò devotio tua accepta non ſit ex eo quòd habes, non ex eo quòd non habes. De ſolo tibi credito talento reſpondere para, ſecurus de reliquo. Si multum accepiſti, da multum. Quod ſi modicum eſt, & id tribue. Etenim qui in modico fidelis non eſt, nec in maximo. Totum da, quia totum repetendus es uſque ad noviſſimum quadrantem: ſed ſanè quod habes, non quod non habes.*

3. Si talentis à Deo datis & commiſſis rectè uta- D mur, ſi ea ad ejus gloriam, ad noſtram ac proximorum ſalutem impendamus, à Chriſto in die judicii audiemus: *Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, intra in gaudium Domini tui.* Laudem ac plauſus *1. Cor. 4. 5* hominum ne quæramus, ſi Dei laude digni eſſe velimus, qua ſuorum electorum opera probare & commendare dignabitur. *Et tunc laus erit unicuique à Deo.* Nullam operum noſtrorum mercedem ab hominibus exſpectemus, ſi volumus ut Deus ipſe ſit merces noſtra, prout Abrahæ promiſit: *Ego protector tuus ſum, & merces* *Geneſ 15. 1.* *tua magna nimis.* Deum amemus purè & caſtè. *Non eſt caſtum cor, ſi Deum ad mercedem colit. Quid ergo? Mercedem de Dei cultu non habebimus? Habebimus planè, ſed ipſum Deum quem colimus. Ipſe nobis mer-* *S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 96.* *ces erit, quia videbimus eum ſicuti eſt. Adtende quia* E *mercedem conſequêris. Amatoribus ſuis Dominus noſter Jeſus Chriſtus quid dicit?* Qui diligit me, mandata mea cuſtodit, & diligetur à Patre meo, & diligam eum. *Quid illi ergo dabis?* Et oſtendam me ipſum illi. *Si non* *Ioan. 14. 23.* *amas, parum eſt: ſi amas, ſi ſuſpiras, ſi gratis colis eum à quo gratis emptus es, ſi conſideratis in te ejus beneficiis ſuſpiras, & inquietum habes cor deſiderio ejus; noli extra eum aliquid ab eo quærere, ipſe tibi ſufficit. Quantumlibet ſis avarus, ſufficit tibi Deus. Etenim avaritia terram quærebat poſſidere totam, adde & cælum: plus eſt qui fecit cælum & terram. In iſtis humanis conjugiis conſiderate cor caſtum quale ſit ad Deum: certè humana conjugia ſunt, non diligit uxorem ſuam, qui propter dotem illam diligit: non maritum caſtè diligit, quæ propterea diligit, quia aliquid donavit, aut quia multùm donavit. Et dives manens, & pauper factus, ma-*

ritus eſt. Quàm multi proſcripti à caſtis uxoribus ampliùs dilecti ſunt? Probata ſunt multa caſta conjugia calamitatibus maritorum: ne aliud amare quàm maritum putarentur, non ſolùm non deſeruerunt, ſed ampliùs obſecutæ ſunt. Si ergo maritus carnalis gratis diligitur, ſi caſtè diligitur; & uxor carnalis gratis diligitur, ſi caſtè diligitur: Deus quomodo diligendus eſt, verus & verax animæ maritus, ad prolem ſempiternæ vitæ fæcundans, & ſteriles nos non eſſe permittens? Illum ergo ſic diligamus, ut aliud præter ipſum non diligatur. Denique ne in vana gaudia effundamur, ne nobiſmetipſis inaniter placeamus, aut hominibus placere magis quàm Deo ſtudeamus, ne indigni ſimus gaudio Domini. *Serve bone & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, intra in gaudium Domini tui.* Gaudia ſæculi intrant in cor noſtrum, quia major eſt capacitas cordis noſtri quàm ut illis repleatur: ſed cor noſtrum intrat in gaudium Domini, quia Deus *major eſt corde noſtro.* (1. Ioan. 3. 20.) Animam ergo Dei capacem quicquid Deo minus eſt non implebit. *Magnum penetrale, & dulce ſecretum. O ſecretum ſine tædio, ſine amaritudine malarum cogitationum, ſine interpellatione tentationum & dolorum! Nonnè illud ſecretum eſt quò intrabit ille, cui dicturus eſt Dominus ſervo bene merito,* (S. Auguſt. Tract. 25. in Ioann.) Intra
,, in gaudium Domini tui..... *Et quid eſt intus?* Quo-
,, niam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus (Pſal. 35.)
,, lumen. *Non foris extra te, ſed intus apud te, ibi eſt fons vitæ. Ideo intrare debemus, ut vivamus, non quaſi nobis ſufficere ut pereamus, non quaſi de noſtro velle ſatiari ut areſcamus: ſed os ad ipſum fontem ponere, ubi aqua non deficit.* Ne ergo derelinquamus Deum *fontem aquæ vivæ*, & fodiamus nobis *ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas:* (Ierem. 2. 13.) ſed unum Deum ſitiamus ac deſideremus, in eoque uno ſemper gaudeamus, dicentes. *Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* (Pſal. 41. 1. & 2.)

4. *Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, ſcio quia homo durus es, metis ubi non ſeminaſti, & congregas ubi non ſparſiſti: & timens abii, & abſcondi talentum tuum in terra,* &c. Ut ſe excuſet peccator, nec calumniæ parcit nec blaſphemiæ. Pigritiæ ſuæ cauſam in Deum rejicere non erubeſcit, dicere quòd nimis ſeverus ſit, cui ſervire ſit difficile; qui reprobet quos voluerit; qui graviora jubeat, quàm infirmæ & imbecillæ hominis vires ferant; qui gratiam neget ad obediendum & operandum neceſſariam; atque ita metere velit, ubi non ſeminavit, & congregare ubi non ſparſit. O ſtupendam cæcitatem! ô immane ingrati animi vitium! Deum optimum & beneficentiſſimum inhumanitatis & injuſtitiæ accuſare, qui nihil à nobis exigit, niſi quod ad ſalutem noſtram utile eſt; qui peccata in ſe commiſſa gratis condonat; qui bona opera, quæ ipſe in nobis per gratiam ſuam operatur, liberaliter & magnificè remunerat; qui neminem vult perire, qui omnes exſpectat & invitat ad pœnitentiam; qui numquam inſtat præcepto, niſi præcurrat auxilio; qui jugum mandatorum ſuorum ſuave, & onus leve amore facit, quo redametur amans. & amore quem confert ipſe eſt; qui gratiam ſuam omnibus offert, ſtans ad oſtium cordis noſtri & pulſans, bona ſua omnibus ſervis ſuis liberaliter tradens, unicuique ſecundùm propriam virtutem, quam ipſe ſufficientem præſtat, ut ea augere poſſint. Fruſtra verò Dei timorem obtendit ſervus malus & piger ad inertiam ſuam excuſandam. Talentum ſibi creditum ad gloriam Domini, ad ſuam & proximi ſalutem impendere & conferre debuit. *Nulli prodeſſe, impium & crudele eſt. Nonne hoc docuit Dominus? Non enim damnavit ſervum qui intervertit quod accepit, ſed qui non erogavit. Intelligatur pœna interverſoris ex pœna pigri.* (S. Auguſt. Enarra. 2 in Pſal. 99.) Serve nequam & piger, *ait Dominus damnans. Non ait, Intervertiſti pecuniam meam; non ait, Dedi tibi, & non mihi quod dedi integrum reddidiſti: quia non crevi, quia non erogaſti, inde, inquit, te puniam. Avarus eſt Deus ſalutis noſtræ.* Di-

A vini verbi miniſterium, talentum eſt Eccleſiæ Rectoribus, Doctoribus, & Prædicatoribus à Domino creditum, ad illius gloriam & proximorum utilitatem ab illis erogandum: ſed uſuræ illius ab auditoribus exigentur. Non ita tamen ad Prælatos & Doctores pertinet cœleſtis illius talenti diſpenſatio, & erogatio, ut Chriſtiani omnes ad eam privato non teneantur officio. *Nos diſpenſatores ſumus, nos erogamus, vos accipitis. Lucra quærimus: bene vivite. Lucra enim erogationis noſtræ iſta ſunt.* (S. Auguſt. ſerm. 94. aliàs 51. de Sanctis) *Sed etiam ad vos nolite exiſtimare non pertinere erogationem. Non poteſtis erogare de iſto loco ſuperiore, ſed poteſtis ubicumque eſtis. Ubi reprehenditur Chriſtus, defendite: murmuratoribus reſpondete, blaſphematores corripite, ab eorum vos ſocietate alienate. Sic erogatis, ſi aliquos lucramini. Agite vicem noſtram in domibus* B *veſtris. Epiſcopus inde appellatus eſt, quia ſuperintendit, quia intendendo curat. Unuſquiſque ergo in domo ſua ſi caput eſt domui ſuæ, debet ad eum pertinere Epiſcopatus officium, quomodo ſui credant, ne aliqui ipſorum in hæreſim incurrant:* Quomodo vivant, ne in gravia crimina incidant, ne Chriſtianam profeſſionem pravis moribus inhonorent; *ne uxor, ne filius, ne filia, ne ipſe ſervus, quia tanti eſt emptus. Diſciplina Apoſtolica præpoſuit dominum ſervo, ſervum ſubdidit domino: Chriſtus tamen pro ambobus unum pretium dedit. Minimos veſtros nolite contemnere, domeſticorum veſtrorum ſalutem omni vigilantiâ procurate. Hæc ſi facitis, erogatis: pigri ſervi non eritis, damnationem tam deteſtandam non timebitis:* Tollite ab eo talentum..... & inutilem ſervum ejicite in tenebras exteriores. (S. Gregor. Hom. 9. in Evang.) C *Quiſquis enim charitatem non habet, etiam dona quæ percepiſſe videbatur, amittit.* Charitas autem vera eſt, amicum in Deo diligere, & inimicum propter Deum, eorumque ſaluti cooperari. *Unicuique* enim *mandavit Deus de proximo ſuo.* Hanc charitatem quiſquis non habet, omne bonum amittit quod habet, talento quod acceperat privatur, & in exteriores tenebras mittitur. *Per pœnam quippe in exteriores tenebras cadit, qui per culpam ſuam ſponte in interiores tenebras cecidit: & illic coactus patitur tenebras ultionis, qui hic libenter ſuſtinuit tenebras voluptatis.*

5. *Cùm autem venerit Filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli ejus cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab invicem ſicut paſtor ſegregat oves ab hædis: & ſtatuet oves quidem à dextris ſuis, hædos autem à ſiniſtris.* Quale ſpectaculum, quàm Chriſtiano dignum, qui fidei oculis Chriſti myſteria hîc D contemplatur! quàm terribile illis qui non crediderint, aut ſecundùm fidem ſuam non vixerint! *Quale ſpectaculum in proximo eſt, adventûs Domini jam indubitati, jam ſuperbi, jam triumphantis? Quæ illa exſultatio Angelorum, quæ gloria reſurgentium ſanctorum? Quale Regnum exinde juſtorum? Qualis civitas nova Jeruſalem? At enim ſuperſunt alia ſpectacula, ille ultimus & perpetuus judicii dies, ille nationibus inſperatus, ille deriſus, cùm tanta ſæculi vetuſtas, & tot ejus nativitates uno igne haurientur. Quæ tunc ſpectaculi latitudo? Quid admirer? Quid rideam? Ubi gaudeam? ubi exſultem? tot ſpectans Reges, qui in cælum recepti mentiebantur, cum ipſo Jove & ipſis ſuis teſtibus in imis tenebris congemiſcentes? Item Præſides, perſecutores Dominici nominis, ſævioribus quàm ipſi contra Chriſtianos ſævierunt flammis inſultantibus liqueſcentes; præterea ſa-* (Tertull. lib. de Spectaculis c. ult.) E *pientes illos Philoſophos coram diſcipulis ſuis una conflagrantibus erubeſcentes, quibus nihil ad Deum pertinere ſuadebant, quibus animas aut nullas, aut non in priſtina corpora redituras aſſirmabant; etiam Poëtas non ad Rhadamanti, nec ad Minois, ſed ad inopinati Chriſti tribunal palpitantes. Tunc magis tragœdi audiendi, magis ſcilicet vocales in ſua propria calamitate. Tunc hiſtriones cognoſcendi ſolutiores multò per ignem..... Niſi quòd ne tunc quidem illos velim viſos, ut qui malim ad eos potiùs conſpectum inſatiabilem conferre, qui in Dominum deſævierunt. Hic eſt ille (dicam) fabri*

aut quæſtuariæ filius, ſabbati deſtructor, Samarites, & dæmonium habens. Hic eſt quem à Juda redemiſtis. Hic eſt ille arundine & colaphis diverberatus, ſputamentis dedecoratus, felle & aceto potatus. Hic eſt quem clam diſcentes * *ſubripuerunt, ut reſurrexiſſe dicatur. Ut talia ſpectes, ut talibus exſultes, quis tibi Prætor, aut Conſul, aut Quæſtor, aut Sacerdos de ſua liberalitate præſtabit? Et tamen hæc jam quodammodo habemus per fidem ſpiritu imaginante repræſentata.* Tunc videbitur Chriſtus ut Deus in ſua majeſtate ut Rex in throno, ut judex in tribunali, ut Paſtor in medio ovili, ſegregans oves ab hœdis. Deus miſerator, dives in miſericordia, benefaciens, magnificus electis; Deus ultionum reprobis. Judex juſtis propitius; iniquis ſeverus, terribilis, implacatus. Rex ſubditos obedientes ad Regni ſui conſortium, B æternamque felicitatem vocans & admittens: perduelles ut vas figuli confringens, conterens, perdens, æterniſque tormentis damnans. Paſtor oves colligens in ovile æternum, ubi paſcet eas in paſcuis uberrimis, in montibus æternitatis, ſe ipſo pane vitæ, & potabit eas aquâ ſapientiæ, quâ fiet ut non ſitiant in perpetuum: hœdos putidos ejiciens & in prædam lupis, id eſt, dœmonibus relinquens. Satagamus ut oves ſimus innocentiâ, ſimplicitate, humilitate, docilitate, manſuetudine. Qualis quiſque ex hac vita migraverit, talis in judicio & in æternum erit, aut ovis, aut hœdus. Veniet Filius hominis in majeſtate contra peccatores, qui ad ipſos venit in humilitate; veniet cum poteſtate magna, qui venit in infirmitate multa: veniet judicaturus, qui venit judicandus. Vidit S. Joannes in divina ſua Apocalypſi *ſimilem Filio hominis*, omnem C quippè erga iniquos affectum humanitatis, bonitatis, & commiſerationis exuet: *Ut ſicut in eo aliquando Divinitatis gloriam occultaverat humanitas; ita nunc humanitatis ejus abjectio à Majeſtatis gloriâ abſorpta videatur.* Nunc affectus patris, benefactoris, ſponſi, Salvatoris reſpectu hominum induit: in ultimo verò judicio tenerrimos illos affectus exuet penitùs ac deponet reſpectu peccatorum, unamque irati judicis ſeveritatem aſſumet ac exercebit. Tunc impii in deſperationem acti, Chriſtum deinceps patrem ſuum, ſponſum, benefactorem, Salvatorem vocare non auſi, dicent: *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manûs tuæ adverſaris mihi.* Solum digitum (ut ita loquar) adhibet Deus ut peccatores in hoc ſæculo puniat. Unde magi Pharaonis terribiles Ægypti plagas conſiderantes dixêre: *Digitus Dei eſt hic.* In judicio verò & in futuro ſæculo totam D vim manus ſuæ, totam brachii ſui potentiam & pondus ad reproborum punitionem adhibebit. *Oſtendam eis per vicem hanc, oſtendam eis manum meam, & virtutem meam, & ſcient quia nomen mihi Dominus.* Deum modò non cognoſcunt peccatores, ſolam quippè ejus miſericordiam intuentur; ſed tunc & juſtitiam infelici experientiâ cognoſcent, quæ eſt *plenitudo divinitatis.* Tunc continebit in ira ſuâ miſericordias ſuas. Nunc miſericordiæ tempus eſt, tunc regnum erit juſtitiæ. Nunc miſericordia juſtitiam continet ne peccatores perdat; tunc juſtitia miſericordiam continebit ne peccatoribus ſubveniat. *Porrò Triumphator in Iſraël non parcet & pœnitudine non flectetur.* Viam faciet ſemitæ iræ ſuæ, & non parcet à morte animabus eorum. Accipiet armaturam zelus illius: contemptus amor in furorem adversùs reprobos convertetur. *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit* E *in circuitu inimicos ejus.* De ore ejus gladius utraque parte acutus exibit, & facies ejus ſicut ſol lucebit in virtute ſua. Nunc ægrè punit. *Juſtitia opus à Deo peregrinum,* (inquit Tertullianus) Non in perpetuum iraſcitur, neque in æternum comminatur. Iraſcitur, & propitius eſt. *Miſericors Dominus & juſtus, & Deus noſter miſeretur.* Deus *poſt tot ac tanta humanæ temeritatis delicta à principe generis Adam auſpicata, poſt condemnatum hominem cum ſæculi dote, poſt ejectum paradiſo mortique ſubjectum, rurſus ad ſuam miſericordiam maturavit.* At in judicio cum lætitia incredibili vindictam repetet: *Conſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindica-*

* Diſcipuli
Apocal. 1. 13 & c. 14. ver. 14.
Abbas Joachim in Apoc.
Job. 30. 21.
Exod. 8. 19.
Jerem. 16. 21.
Tertull.
1. Reg. 15 29.
Pſal. 77. 50
Pſal. 96. 3
Apocal. 1. 16.
Tertull.
Jerem. 1. 24.

A *bor de inimicis meis.* Nullus erit ampliùs miſericordiæ locus. *Judicium ſine miſericordia.... Non addam ultra miſereri.* Falli non poteſt ſummus ille judex, quia ſapientia eſt: corrumpi non poteſt, quia veritas: appellari ab ejus judicio non poterit, quia Dei Filius eſt, cui Pater omne judicium dedit. Sententiæ ab ipſo latæ executio retardari non poterit, quia omnipotens eſt. Abſque perſonarum acceptione judicabit puſillos & magnos, nobiles & ignobiles, principes & ſubditos, pauperes & divites. Nemo homo judicium ejus effugiet. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum.* Nec facta ſolùm, ſed & prava conſilia, pravos affectus, cogitationes pravas judicabit. Nihil illum latebit, qui pertingit uſque ad diviſionem ſpiritûs & animæ, compagum quoque & medullarum, & nihil eſt inviſibile in conſpectu ejus. *Illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.* Uniuſcujuſque cônſcientia pellucida erit. Libri aperientur, & judicabuntur mortui ex iis quæ ſcripta erunt in libris, ſecundùm opera ipſorum Uniuſcujuſque conſcientia liber eſt, in quâ peccatorum, aut bonorum operum characteres deſcribuntur; ſed clauſus eſt, quamdiu hîc vivimus, ſoli Deo patet, non Angelis, non hominibus. Ille ſolus ſcrutator cogitationum cordis, quod alioquin inſcrutabile: At in ultimo judicio libri aperientur, conſcientiæ patebunt, non ſolùm Chriſto ſummo judici, ſed omnibus Angelis & hominibus: *Et manifeſtabit conſilia cordium.* Nullus erit excuſationi, aut defenſioni, nullus tergiverſationi locus, ſed æternæ confuſioni, quâ reprobi induentur. *Tunc mens ſuper gehennæ incendio ſuo gravius igne cruciabitur* (inquit S. Gregorius Magnus.) Lege quæ in Theologia noſtra diximus ad illum Symboli Articulum: *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos.* Judicium Dei timeamus, ſed timore caſto: Adventum Chriſti ad judicium diligamus; in die judicii fiduciam habeamus. *Noviſſimus dies terribiliter venturus auditur eis, qui ſecuri eſſe bene vivendo nolunt, & malè vivere diu volunt.* Bonis verò optandus eſt & amandus ob gloriam Chriſti, ob finem peccati, ob adeptionem Regni. Judicium ſecuri exſpectabimus, ſi bonam conſcientiam habeamus. *Quando Deus judex erit, alius teſtis quàm conſcientia tua non erit. Inter judicem juſtum & conſcientiam tuam, noli timere niſi cauſam tuam.* Cæterùm ut ſecurus ſtes ante Tribunal Chriſti, judicium ejus in te prœveni. *Aſcende tribunal mentis tuæ, eſto tibi judex, torqueat te timor, erumpat à te confeſſio, & dic Deo:* Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. *Quod erat poſt te, fiat ante te: ne tu ipſe poſtea à Deo judice fias ante te, & non ſit quò fugias à te.* Præveni faciem ejus in confeſſione. *Tuam iniquitatem confitere, gratiam Dei confitere: te accuſa, illum glorifica: te reprehende, illum lauda: ut & ipſe veniens inveniat te punitorem tuum, & exhibeat ſe tibi Salvatorem tuum..... Confiteri times Deo, ne confeſſum damnet? Si non confeſſus lates, confeſſus damnaberis. Times confiteri, qui non confitendo eſſe non potes occultus: damnaberis tacitus, qui poſſes liberari confeſſus.* Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes. *Et quia confitentur,* Lætentur & exſultent gentes quoniam judicas populos in æquitate. E *Nemo te fallit: gaudeat judicandus, qui timuit judicaturum. Prævidit enim, & prævenit faciem ejus in confeſſione: ille autem cùm venerit, populos in æquitate judicabit. Quid ibi valebit calliditas accuſatoris, ubi eſt teſtis conſcientia, ubi tu eris & cauſa tua, ubi judex non quærit teſtem? Advocatum miſit tibi: propter illum, & per illum confitere; age cauſam tuam, & defenſor eſt pœnitentis, & petitor veniæ confitentis, & judex innocentis. Verè timere poteris cauſam tuam, ubi Advocatus tuus erit Judex tuus?* Lætentur & exſultent gentes, quoniam judicas populos in æquitate. *Sed timere poterunt ne malè judicentur: dent ſe corrigendos, dent ſe dirigendos ei qui videt judicandos. Hic corrigantur, &*

non

Iacobi. 2. 13.
Oſee 1. 6.
2. Cor. 5. 10.
1. Cor. 4 5
Apoc. 20.
S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 36. ſerm. 1.
Idem Enarrat. in Pſal. 37.
Idem Enarrat. in Pſal. 49.
S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 66.

non timeant cùm judicabuntur. Vide quid dicat in alio Pſalmo: Deus in nomine tuo ſalvum me fac, & in virtute tua judica me. *Si non me priùs ſalvas in nomine tuo, debeo timere cùm me judicabis in virtute tua: ſi autem me priùs ſalvas in nomine tuo, quid timebo judicantem in virtute, cujus ſalus præceſſit in nomine?*

6. *Tunc dicet Rex his qui à dextris ejus erunt: Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis Regnum à conſtitutione mundi. Eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare*, &c. Qui in hac mortali vita poſitus, vero, ſincero, ardenti Dominici Adventûs Regnique deſiderio ſæpè dixerit, *Veni Domine Jeſu*, in eoque affectu obierit; & qui non verbis tenus, ſed operibus, fidelitate, & charitate dixerit, *Domine Jeſu, poſſide cor meum. Tu ſcis* enim *quia amo te:* in ultimo judicio ſuaviſſima hæc verba à Chriſto audiet, *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis Regnum*: id eſt, *Qui regnum eratis, & non regnabatis, venite, regnate: ut quod in ſpe fueratis, etiam in re eſſe poſſitis.* Sancti ſunt Regnum Dei, quatenus in iis regnat Deus per charitatem. *Feciſti nos Deo noſtro regnum.* Ideo in Regni æterni poſſeſſionem vocantur & mittuntur. *Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in ſæcula ſæculorum.* Nunc Regnum Dei adhuc congregatur, adhuc ædificatur, adhuc paratur. In illo erunt manſiones ſicut adhuc parat eas Dominus: in illo jam ſunt ſicut jam prædeſtinavit Dominus. Dominus nos ſibi parat, & ſe nobis parat; quoniam locum parat & ſibi in nobis, & in ſe nobis. Dixit enim, *Manete in me, & ego in vobis.* Credenti colligitur meritum, videnti redditur præmium. *Tunc locus paratur, ſi ex fide vivatur. Creditus deſideretur, ut deſideratus habeatur: Deſiderium dilectionis, præparatio eſt manſionis.* Nunc *Spiritus & ſponſa dicunt, Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui ſitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.*

Apoc. ult. — *S. Auguſt. Tract. 68. in Ioann.* — *Apocal. 5. 10. & c. 22. 5.* — *Ioann. 15. 4.* — *S. Auguſt. ibid.* — *Apoc. 22. 17.*

Eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare. „Ad dexteram ſtatutis non dicet, Illa & illa magna feciſtis: ſed, „*Eſurivi, & dediſtis mihi manducare.* Ad ſiniſtram ſta„turis non eſt dicturus, Illa & illa mala feciſtis: ſed, „*Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare.* Illi pro elee„moſyna in vitam æternam: iſti propter ſterilitatem in „ignem æternum. Modò eligite aut dexteram, aut ſini„ſtram. Nam rogo vos, quam habere poterit ſpem ſalu„tis piger in remediis, creber in morbis? *Aperi ſinum pietatis, excipe donum felicitatis.* Peccata tua eleëmoſynis redime. Fortè contemnebas neſcio quem pauperem aut egenum: noli contemnere Chriſtum in cœlo ſedentem, in terra egentem. Ipſe dat, ipſe accipit; dat de cœlo, accipit in terra. *Quaſi fœnus trajectitium facis.* Hîc das, ibi recipis: hîc das res perituras, ibi recipis res ſine fine manſuras. *Eſurivi enim, & dediſtis, mihi manducare. Pauca dediſti, plura ſume: terrena dediſti, cæleſtia ſume; temporalia dediſti, æterna ſume: mea dediſti, me ipſum ſume. Quid enim dediſti, niſi ex eo quod à me accepiſti? Quod dederis non reddo, qui unde dares dedi? Qui te ipſum qui dares dedi, qui tibi Chriſtum cui dares dedi. Ecce cui das, paſcit, & eſurit propter te: donat, & eget. Quando donat, vis accipere: quando eget, non vis dare. Eget Chriſtus, quando eget pauper: qui omnibus ſuis vitam æternam paratus eſt dare, in unoquoque paupere temporaliter dignatus eſt accipere. Et conſilium dat quò migres. Migra de terra in cœlum, ne perdas.* Si fortè tibi aliquis diceret, Migra divitias tuas ab Occidente in Orientem, ſi non vis ut pereant, æſtuares, laborares, ſatageres, attenderes quanta eſſent quæ haberes, videres te multiplicitate rerum tuarum in longinqua facilè migrare non poſſe: & fortè fleres, quia ire cogereris, & quomodo tecum tolleres quod collegeras, non invenires. In longinquiora te migrare juſſit, qui non ait, Migra de Occidente in Orientem; ſed, Migra de terra in cœlum. Æſtuas, quaſi difficultatem majorem tibi videris pati, & dicis: Si non inveniebam jumenta & naves, quibus ab Occidente migrarem ad Orientem; quomodo inveniam ſcalas, quibus à terra migrem in cœlum? Noli, inquit tibi Deus, noli laborare: *Qui te divitem feci, qui tibi quod dares dedi, laturarios tibi pauperes feci.* Si invenires aliquem inopem de trans mare, aut quò ire velles, invenires inde civem aliquem neceſſitatem patientem, diceres tibi: Civis iſte inde eſt quò ego volo ire: eget hîc, do illi quod ibi mihi reddat. *Ecce eget hic pauper, civis eſt Regni cœlorum: quid dubitas facere trajectitium?*

S. Aug. ſerm. 261. aliàs de Diverſis 12. — *Idem ſerm. 42. aliàs Hom 29. ex 50.* — *Idem. ſerm. 38. aliàs 245. de Temp.*

7. *Tunc reſpondebunt ei juſti, dicentes: Domine quando te vidimus eſurientem, & pavimus te? .... Et reſpondens Rex dicet illis: Amen, amen dico vobis, Quamdiu feciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* Da Deo, & ut recipias conveniris. Certè in terra quærebas debitorem tuum: quærebat & ille, ſed ubi ſe abſconderet à facie tua. Adieras judicem, & dixeras, Jube illum debitorem meum conveniri. Ille audito hoc, diſcedit, & nec ſalutare te quærit, cui fortè egenti ſalutem commodando præſtiteras. Habes ergo cui eroges. Da Chriſto, ipſe te convenit ultro, ut recipias, & mirantem quia aliquid à te recepit. *Convenit debitor, & creditores excuſant. Non vult eos fidelis debitor falli. Recipere dubitatis? Accepi, & ignoratis. Non accepi per me, accepi per meos. Quod illis datum eſt, ad me pervenit: ſecuri eſtote, non perdidiſtis. Minùs idoneos adtendebatis in terra: idoneum habetis in cœlo. Ego, inquit, accepi, ego reddam. Terram accepi, cœlum dabo: temporalia accepi, æterna reſtituam: Panem accepi, vitam dabo. Immò etiam hoc dicamus; panem accepi, panem dabo: potum accepi, potum dabo: hoſpitium accepi, domum dabo: æger viſitatus ſum, ſalutem dabo: in carcere viſus ſum, libertatem dabo. Panis quem dediſtis pauperibus meis conſumptus eſt: panis quem ego dabo, & reficit, & non deficit. Det ergo nobis panem Panis ille qui de cœlo deſcendit. Cùm panem dabit, ſe ipſum dabit.*

S. Auguſt. ſerm. 811. aliàs de Diverſis 43.

Quamdiu feciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Quid potuit nobis majus Chriſtus edicere? „Quomodo magis potuit juſtitiæ ac miſericordiæ noſtræ „opera provocare; quàm quòd præſtari dixit ſibi, quic„quid egenti præſtetur & pauperi: & ſe dixit offendi, niſi „egenti præſtetur & pauperi, ut qui reſpectu fratris in Ec„cleſia non movetur, vel Chriſti contemplatione movea„tur: & qui non cogitat in labore atque in egeſtate con„ſervum, vel dominum cogitet in illo ipſo quem deſpicit „conſtitutum. *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.* Super egenum & pauperem intelligit, qui Chriſtum in paupere fidei oculis intuetur. Sacramentum quoddam eſt pauper. Panni quos videmus, quaſi ſpecies ſunt, ſub quibus Chriſtus latet, dives in miſericordia, verus Deus. Chriſti Domini verbis Corpus ejus & Sanguinem in Altaris ſanctiſſimo Sacramento ſubſtantialiter præſentia eſſe credimus: *Hoc eſt corpus meum; Hic eſt ſanguis meus.* Ejuſdem Salvatoris noſtri verbis illum in paupere moraliter præſentem eſſe credamus: *Quamdiu* (inquit) *feciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* Solus *tantummodo Chriſtus eſt, qui in omnium pauperum univerſitate mendicat.* Euchariſtia ſacrificium pariter & Sacramentum eſt: pauper quaſi Sacramentum eſt, Chriſtum continens ac repræſentans; eleëmoſyna quaſi ſacramentum eſt, Chriſtum paſcens in paupere: ſimul & ſacrificium eſt propitiatorium, & impetratorium eleëmoſynas erogantibus: quia & remiſſionem peccatorum, & ubertatem ipſis impetrat gratiarum. *Beneficentiæ & communionis nolite obliviſci* (inquit Apoſtolus) *talibus enim hoſtiis promeretur Deus.* Sacrilegus eſt qui indignè tractat Euchariſtiam: *Vis infertur Corpori & Sanguini Domini.* Sacrilegii cujuſdam reus eſt, qui Chriſtum in paupere deſpicit, conculcat, occidit. *Non paviſti, occidiſti.* Indignè communicans, judicium ſibi manducat & bibit: qui pauperem non juvat, maledictionem & damnationem æternam ſibi arceſſit. Dicet enim Chriſtus his qui à ſiniſtris erunt:

S. Cypr. in Tract. de Opere & Eleemoſynis. — *Salviani. lib. 4. ad Eccleſiam Catholicam.* — *Hebr. 13. 16.* — *S. Cypr.* — *Citatur ſub nomine. S. Ambroſ in collectione Gratiani 1. Paſce Diſt. 86.*

8. *Diſcedite à me, maledicti, in ignem æternum,*

qui paratus eſt diabolo & angelis ejus. Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare, &c. *Tunc reſpondebunt ei & ipſi, dicentes : Domine, quando te vidimus eſurientem*, &c. *& non miniſtravimus tibi ? Tunc reſpondebit illis dicens : Amen dico vobis : Quandiu non feciſtis uni de minoribus his, nec mihi feciſtis.* Si in ignem mittitur, qui eſurienti non dedit panem ſuum; putas ubi mittendus eſt, qui tulit alienum ? Si in ignem mittitur qui nudum non veſtivit, ubi mittendus eſt qui veſtitum exſpoliavit ? Si cum diabolo damnatur, qui hoſpitibus non præbuit domum ſuam; putas ubi mittendus eſt, qui tulit alienam ? Si periturus eſt qui in carcere non viſitavit; quid de illo fiet, qui fortè injuſtè in carcerem miſit ? Rogo vos, Fratres, hîc adtendite, quam ſpem habere poſſunt qui mala faciunt; quando illi perituri ſunt qui bona non faciunt? Denique & alio loco Dominus terribiliter nos admonet, dicens, *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Non dixit, quæ facit fructum malum, ſed quæ non facit fructum bonum. Hinc ergo poſſumus evidenter agnoſcere, quas pœnas arbor ſpinoſa in die judicii patietur; quando illa quæ fructum non dederit, excidetur, & in ignem mittetur.

[S. Cæſarius ſerm. 31 inter Auguſt. aliis 58 de Sanctis nunc in Appen. 77.]
[Matt. 7 19.]

Diſcedite à me maledicti, in ignem æternum qui paratus eſt Diabolo & Angelis ejus. Regnum ego vobis; ignem autem non vobis, ſed Diabolo & Angelis ejus præparavi, in quem quoniam vos ſponte injeciſtis, vobis ipſis id imputate. *Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare.* Si enim inimicus fuiſſem, nonnè ad immiſericordes etiam flectendos mitigandoſque ſuffeciſſent paſſiones illæ, inedia ſcilicet, frigus, vincula, nuditas, ægritudo, aut quia ubique ſine tecto pervagatus ſum ? Hæc enim etiam inimicos movere poſſent: vos autem neque amico hæc contuliſtis, & Domino, & benefactori. At canem plerumque fame premi videntes, compatimur, & belluarum inediâ movemur: Tu verò Domino tamen patiente non moveris? Qua ratione hæc poterunt excuſari? Nam etſi illud ſolummodo ſpectaretur, nonnè magni præmii loco habendum eſſet, Chriſtum paſcere ? Non dico, ut vocem illam. *Venite benedicti*, &c. à ſedente in Patris ſolio, orbe terrarum præſente audias, & Regnum conſequaris: ſed ipſum opus nonnè ſibi ad retributionem ſufficit ? Te autem inſuper coram univerſis, cùm apparuerit ineffabilis illa gloria, laudibus extollit & coronat, patronumque ac hoſpitem profitetur. Perpende autem non unum, aut duo, ſed omnia miſericordiæ opera & officia reprobos contempſiſſe. Non enim ſolùm eſurientem non cibarunt, & nudo veſtem non præbuerunt, ſed (quod facillimum erat) nec ægrotum viſitarunt. Et vide quàm facilia præcipit. Non enim dixit: In carceribus eram, & liberaſtis me: aut ægrotus fui, & ſanitatem procuraſtis: ſed, *Viſitaſtis, & veniſtis ad me.* Sed nec eſurienti famem levare difficile: non enim lautam quæſivit menſam, ſed eam dumtaxat quæ neceſſitati ſufficeret: quodque majus eſt, non in principis viri, ſed in humilis habitu ſervi quæſivit: quorum ſingula ad improborum condemnationem ſufficiunt: petitionis ſcilicet facilitas, & dandi poteſtas; panis enim petitur: petentis miſeria, quia pauper atque mendicus: præmii magnitudo; Regnum enim promittitur: terror pœnarum; gehenna enim intentatur: accipientis dignitas; Deus enim pauperum manibus accipit: honoris cumulus, quia tantùm deſcendere dignatus eſt: jus exigendi; ſumma enim juſtitia eſt de ſuis ei tribuere. Verùm ad hæc omnia ipſos adtendere prohibuit cupiditas & avaritia; nec pœnarum minas timuerunt; cùm & his qui pauperibus non ſubveniunt, graviora quàm Sodomis minatus ſit, & hic expreſsè dicat: *Quandiu non feciſtis uni de minoribus his, nec mihi feciſtis.* Quid ais, Domine? ſi fratres tui ſunt, quomodo minimos appellas? Imò verò ideo fratres, quia humiles, quia pauperes & abjecti. Hos enim maximè in fratres adoptat: non dico Monachos dumtaxat, qui montes habitant, ſed fideles ſingulos eſurientes, nudos, ac peregrinos: eoſque nobis curæ eſſe jubet. Fratres enim noſtri baptiſmate conſtituti ſunt, & ineffabilis Myſterii participatione.

[S. Ioan. Chryſ. Hom. 80. in Matt.]

Diſcedite à me maledicti in ignem æternum. Infelicem illum Eſaü cogitate, qui tranſlatâ Iſaac Patris ſui, cum primogeniti juribus, juſto Dei judicio, ad fratrem ſuum natu minorem Jacob benedictione, *Irrugiit clamore magno, & conſternatus ait, Benedic etiam & mihi, pater mi.... Numquid non reſervaſti & mihi benedictionem? Num unam tantùm benedictionem habes, Pater ? Obſecro mihi quoque benedicas.* Fruſtrà verò benedictionem poſtulabunt. Noluerunt, dum hîc viverent, benedictionem, & elongabitur ab eis. *Non novi vos*; (inquiet Chriſtus) *vos ex patre diabolo eſtis.* Diſcedite à me, *operarii iniquitatis, genimina viperarum, ſervi nequam, non populus meus*; Diſcedite à me. Et quò, Domine, *ibimus à ſpiritu tuo ? Quò à facie tuâ fugiemus ?* Diſcedite *in ignem.* Numquid verò hujus ignis ardorem clementia tua non moderabitur ? Non ſtillam aliquam roris immittet? Immò verò illum accendet juſtitia mea, ut numquam extinguatur. *In ignem æternum*, Angelorum & hominum maledictionibus onerati, Dei ipſius maledictione percuſſi, ut hœdi emiſſarii ejicientur, tradenturque dœmonibus in inferno ſine fine cruciandi. Nullum vel minimum ſolatium in ſempiterna calamitate habebit infelix anima. *Non eſt qui conſoletur eam ex omnibus caris ejus.* Æternitate tota inclamabit, Deus ultionum, cur me diris malæ conſcientiæ morſibus, omnium creaturarum exprobrationi, dœmonum furori, igni devoranti, ſupplicio æterno traditum reliquiſti ? Avertat à nobis hoc Deus, Fratres chariſſimi, & ab auditu malo nos liberare dignetur, ut in nobis impleatur quod ſcriptum eſt: *In memoria æterna erit juſtus, ab auditione mala non timebit.* Hoc enim erit auditum malum, quod audituri ſunt impii, *Diſcedite à me maledicti, in ignem æternum.* Irrevocabilis enim ſententia erit, quæ à piiſſimo Deo multò ante prædicitur, ut à nobis totis viribus caveatur. Si enim nos Deus noſter vellet punire; non nos ante tot ſæcula commoneret. Invitus quodam modo vindicat, qui quo modo evadere poſſimus multò ante demonſtrat. Non enim te vult percutere, qui tibi clamat, Obſerva. *Dediſti metuentibus te ſignificationem* (inquit Propheta) *ut fugiant à facie arcûs, ut liberentur dilecti tui.* Dei natura, bonitas; *juſtitia opus peregrinum ab eo: De ſuo bonus, de noſtro juſtus...... Niſi homo deliquiſſet, optimum ſolummodo Deum noſſet ex naturæ proprietate; at nunc etiam eum juſtum patitur ex cauſæ neceſſitate.* Hinc apud alterum Prophetam ait Dominus: *Ecce furor meus & indignatio mea conflatur ſuper locum iſtum.* Conflari proprium eſt inſtrumentorum, quæ ſeparata Philoſophi vocant, quæ partes non ſunt agentis, nec ad ejus ſubſtantiam & integritatem pertinent. Non conflatur cor generoſum, non manus fortes & induſtriæ, non pedes veloces, non corpus agile; ſed conflantur enſes, lanceæ, ſagittæ, clypei, quæ arma naturalia non ſunt bellatori Deus itaque iram & indignationem ſuam conflari ait, ut ſignificet affectus illos à naturâ ſuâ alienos eſſe, vimque ſibi fieri peccatis noſtris ut iraſcatur. *Ecce furor meus & indignatio mea conflata eſt*, ſive *ſtillavit, ſuper locum iſtum* (ut vertit S. Hieronymus.) quaſi dicat: *Ego quidem naturaliter non iraſcor, ſed illi ita agunt ut me ad iracundiam provocent: & meam videar mutare naturam. Sentiant igitur iratum, quod quantum in ſe eſt, facere conantur.* Miſericordia torrentibus comparatur, qui improviſò ex montibus in valles deſcendunt, & curſu præcipiti omnia evertunt. Juſtitia verò pluviæ, quæ prænuntiis vaporibus & nubibus obſcuris caſum ante ſuum ſignificat, nec impetu labitur, ſed guttatim fluit: ſic gratiarum aquæ à montibus æternis impetu fluunt in valles, id eſt, in humiles animas, ut in iis evertant & ejiciant quicquid terrenum eſt: ſed felices illæ inundationes divinæ miſericordiæ ipſis improviſæ ſunt & inexpectatæ. *Et torrentes inundaverunt.* Juſtitia verò ſenſim præparatur ad vindictam, peccatoribus materiam ſubminiſtrantibus, &

[Geneſ. 27. 34 16. 38]
[Threnor. 1 2.]
[Pſal. 3. 7.]
[S. Cæſarius ſerm. 31. in Auguſt. Append 77.]
[Pſal. 59 6.]
[Tertull.]
[Ierem. 7. 20.]
[S. Hieron. lib. 2. Commentar. in Ieremiam]

peccata ſua velùt atros vapores in altum emittentibus. *Præparabitur veritas tua in eis.* Horum multiplicatione nubes addenſatur; modò in diluvium aquæ, modò in diluvium ignis reſolvenda: ſed ſenſim decidit, nec abſque ſignis, quibus peccatores moneantur, & ad pœnitentiam ultimò invitentur. *Et pluit Dominus ſuper Sodomam ignem & ſulphur à Domino de cœlo .... Furor meus & indignatio mea ſtillavit ſuper locum iſtum.* Pulchrè non ait, *Effuſus eſt furor meus, ſed ſtillavit, ut moderatam pœnam ſignificet. Si autem in ſtilla furoris tanta duritia eſt, quid fiet ſi omnis imber fuerit effuſus? ſed & conſlata indignatio ſic intelligi poteſt; ut quod diu facere noluit, peccatorum multitudine facere compellatur.* Et ſuccendetur *furor Domini*, & non extinguetur: *quia non agit populus per quæ poſſit extingui.* Bonis operibus, & precipuè eleëmoſynis extingui furor Domini poteſt. Qui illum peccatis ſuis provocaverit, & extinguere in hoc mundo neglexerit; pondus ejus in judicio ſuſtinebit, & terribilem vocem audiet: *Diſcedite à me maledicti, in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis ejus. Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare,* &c. Deum ſuum amittent, & omnia: & quantùm glorificaverunt ſe & in deliciis fuerunt, tantum patientur tormentum & luctum. *Si non amas cum Chriſto eſſe, time ſine illo eſſe. Quare, time ſine illo eſſe? Quia cum diabolo eris, ſi cum Chriſto non fueris. Et ubi erit diabolus? Audi ipſum Chriſtum:* Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus. *Si igne cœli non accenderis, ignem time gehennarum. Si non amas eſſe inter Angelos Dei; time eſſe inter angelos diaboli. Si non amas eſſe in Regno, time eſſe in camino ignis ardentis, inextinguibilis, ſempiterni. Vincat in te priùs timor, & erit amor. Timor pædagogus ſit, non ipſe in te remaneat, ſed te ad charitatem, quaſi ad magiſtrum perducat.*

Gen. 19. 24. Ierem. 7. 20. S. Hieron. S. Auguſt. ſerm. 349 aliàs de Tempore 51.

9. *Et ibunt hi in ſupplicium æternum; juſti autem in vitam æternam*, Dignitas infinita Dei offenſi, ex qua malitia peccati infinita repetitur; & voluntas peccatoris, qui æternùm peccaret, ſi poſſet, infert æternitatem ſupplicii. *Omnipotens Deus, quia pius eſt, miſerorum cruciatu non paſcitur: quia verò juſtus eſt, ab iniquorum ultione in perpetuum non ſedatur. Sed iniqui omnes æterno ſupplicio deputati, ſuâ quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardebunt: ſcilicet ut juſti omnes & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, & in illis reſpiciant ſupplicia quæ evaſerunt: quatenus tantò magis in æternum gratiæ divinæ debitores ſe eſſe cognoſcant, quantò in æternum mala puniri conſpiciunt, quæ ejus adjutorio vicerunt.* Inferni pœnas, ſempiterna damnatorum ſupplicia ſæpè cogitemus, ut à peccatis quæ illa merentur, abſtineamus. Deſcendamus in infernum viventes, ne deſcendamus morientes. Æternitatem meditemur hinc tormentorum, hinc gaudiorum. Æternitas! æternitas! æternitas! quàm citò dicitur, & numquam finitur! Quatuor ſyllabis conſtat, & fine caret. Quandiu Deus durabit, tamdiu durabunt ſupplicia damnatorum; tamdiu ardebit ignis in furore ejus ſuccenſus uſque ad inferni noviſſima: *Sapiens ignis*, qui *membra urit, & reficit, carpit & nutrit: ſicut ignes fulminum corpora tangunt, nec abſumunt: ſicut ignes Etnæ, & Veſuvii, & ardentium ubique terrarum flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium paſcitur, ſed inexeſâ corporum laceratione nutritur.* Æterni illius ſupplicii meditatio, innocentiæ cuſtos. *Enimvero nos qui ſub Deo omnium ſpeculatore diſpungimur, quique æternam ab eo pœnam providemus, meritò ſoli innocentiæ occurrimus, & pro ſcientiæ plenitudine, & pro latebrarum difficultate, & pro magnitudine cruciatûs, non diuturni, verùm ſempiterni eum timentes, quem timere debebit & ipſe qui timentes judicat; Deum, non Proconſulem timentes.*

S. Gregor. lib. 4. Dialog. c. 44. Minutius Felix in Octavio. Tertull. Apologet. 45.

10. *Juſti autem in vitam æternam.* Hæc ſimpliciter vita eſt, cujus in perpetuitate beatitudo eſt, in qua ſcilicet Deus videtur, amatur, & laudatur, & certum eſt nos in ea ſemper eſſe manſuros. *Beata vita ſi non amatur, non habetur. Porrò ſi amatur & habetur, cæteris omnibus rebus excellentiùs neceſſe eſt ut ametur. Quoniam propter hanc amandum eſt, quicquid aliud amatur. Porrò ſi tantùm amatur, quantum amari digna eſt, fieri non poteſt ut eam qui ſic amat, non æternam velit. Tunc igitur beata erit, quando æterna erit. .... Illa vita ſola eſt, quæ nec beata eſſe poteſt, niſi fuerit æterna. Cùm pervenerimus ad vitam, certum nobis erit in ea nos ſemper futuros. Nam ſi erimus ibi, & utrum ibi ſemper futuri ſimus, incerti erimus, etiam ibi erit timor. Et ſi erit timor, cruciatûs erit, non carnis, ſed, quod pejus eſt, cordis. Ubi autem cruciatus, quæ beatitudo? Erit ergo nobis certum quia in illa vita ſemper erimus, & illam finire non poterimus: quia in illius Regno erimus, de quo dictum eſt:* Et Regni ejus non erit finis. *Ibi eſſe noſtrum non habebit mortem; ibi noſſe noſtrum non habebit errorem; ibi amare noſtrum non habebit offenſionem.* Hanc nobis donare vult Deus, qui neminem vult perire, ſed omnes ſalvos fieri: ſed ea conditione ut mandata ejus ſervemus. Ideo Chriſtus Legiſperitò interroganti, Quid faciendo vitam æternam poſſidebo? Reſpondit: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Quam Domini ſententiam Eccleſia in Ordine & Ritibus baptiſmi baptizandis per ſponſores declarat. S. N. *Quid petis ab Eccleſia Dei?* P. *Fidem.* S. *Fides quid tibi præſtat?* P. *Vitam æternam.* S. *Si igitur vis ad vitam ingredi, ſerva mandata. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua; & proximum tuum ſicut te ipſum.* Meritis, charitate, eleëmoſynis æterna vita comparatur. Obdurationi adversùs miſericordiam æterna pœna infligitur. Hæc cogita quiſquis opibus abundas, quiſquis habes ſubſtantiam hujus mundi, & claudis tua viſcera fratribus neceſſitatem patientibus. Diſpenſatorem te pecuniarum tuarum eſſe noveris, non minùs quàm Rectores Eccleſiarum. Quemadmodum igitur illi non habent poteſtatem ea quæ à vobis collata ſunt pauperibus, temerè diſpergendi, quandoquidem ad alimenta pauperum conſtituta ſunt; pari tu quoque jure non debes tua temerè conſumere. Nam etſi paternam hæreditatem accepiſti, atque ea ratione quæcumque habes tua ſunt: Dei tamen ſunt univerſa. Deinde ſi tu diligenter quæ dediſti vis diſpenſari, Deum autem non arbitraris accuratiorem à nobis rationem diſpenſationis petiturum, ſed toleraturum ut bonis tuis abutaris, & in voluptates, in ludos, in luxum temerè effundas; falleris, non ita eſt. Ideo enim te divitem fecit, ut pauperibus alimenta ſubminiſtres. Sicut igitur tu ſervo ad diſpenſandum dediſti, ſic Dominus tibi ut opportunè impendas. Cumque poſſit auferre, reliquit tamen, ut virtutis exercendæ habeas facultatem, utque altero alterius egente, ferventiore omnes inter ſe charitate vinciret. Tua, immò te ipſum Chriſto redde, mercedem vitæ æternæ tibi donaturo. Ego, inquit; ipſe ſum pater, ego frater, ego domus, ego ſponſus, ego nutritor, ego veſtis, ego radix, ego fundamentum. Quicquid volueris, ipſe ſum, nulla re indigebis, ego tuus ero. Ipſe amicus ſum, membrum, caput, frater, ſoror mater, univerſa ipſe ſum, modò meus (ut decet) efficiaris. Ego pauper propter te, in cruce propter te, in ſepulchro propter te. Patrem in cœlis pro te interpello, qui ad inferiora pro te à Patre miſſus deſcendi. Omnia tu mihi es, frater, cohæres, amicus, membrum. Quid vis ampliùs? Quid averſaris amantem? Quid caduco huic mundo laboras? Cur perforato dolio aquam ingeris? Cur fruſtra curris? Nonnè uniuſcujuſque artis finis quidam eſt? Oſtende mihi ſecularis hujus ſtudii finem. *Vanitas vanitatum: & omnia vanitas.* Chriſto labora, Chriſto milita, ad bravium curre tibi ab ipſo propoſitum, ad ſummi boni, id, eſt, ipſiuſmet Dei poſſeſſionem. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa & inutilia, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum cupiditas. Tu autem hæc fuge: ſectare verò juſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam,*

S. Auguſt. lib. 14. de Civit. Dei c. 25. Idem lib. 11 de Civit. Dei c. 18. Lucæ. 1. S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 78. in Matt. Idem. Hom. 77. in Matt. 1. Tim. 6.

manſuetudinem. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es. Diſcant divites hujus ſæculi, *Non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo, (qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum) bene agere, divites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.*

CAPUT XXVI.

Senſus Litteralis.

I. ET *factum eſt cùm conſummaſſet Jeſus ſermones hos omnes, dixit Diſcipulis ſuis: Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet, & filius hominis tradetur ut crucifigatur.* Munere Doctoris hucuſque impleto, conſummatiſque ſermonibus, non modò ſuperiori capite, ſed toto Evangelio ad hunc uſque locum recenſitis, Jeſus Redemptoris & Sacerdotis munus aggreditur: & quos doctrinâ ſuâ & prædicatione inſtituit, exemplis ædificavit, miraculis convicit, ſanguine ſuo redimere, ſacrificio ſuo mox ſanctificare parat. Scitis, inquit, ut rem publicè notam, imminere Feſtum Paſchatis, primam ſcilicet diem Azymorum, ſolemnem, in qua Paſchalis Agnus ex præſcripto Legis immolandus eſt, eamque *poſt biduum* celebrandam, Feria nimirum ſexta. Quamobrem id in fine diei Martis à Chriſto dictum videtur. *Et filius hominis tradetur ut crucifigatur.* Infra tam breve tempus tradar gentibus (ut vobis prædixi) ut ipſo Paſchatis die crucifigar.

2. *Tunc congregati ſunt Principes Sacerdotum, & Seniores populi, in atrium Principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas: & conſilium fecerunt ut Jeſum dolo tenerent, & occiderent.* Sub id tempus quo Chriſtus mortem ſuam prædixit, nempe poſtridie mane ſeu Feria quarta, primarii Sacerdotes, id eſt, capita 24. familiarum Sacerdotalium, ſeu qui aliquando ſummi Pontifices fuerant (ſummus enim Pontificatus non jam perpetuus ut olim, ſed annuus erat) & Judices ſeu Magiſtratus præcipui, qui populum in civilibus regebant; nec non Scribæ ſeu Legiſperiti, (ut addunt SS. Marcus & Lucas) ex quibus magnum Synedrium conſtabat, cujus ſummum erat de Religione judicium, ſummo Pontifice præſide: convenerunt in Aulam Principis Sacerdotum, ſeu Pontificis, cui nomen Caiphæ. *Joſephum Caipham* vocat Joſephus. Is *erat Pontifex anni illius*, ut S. Joannes obſervat, inſtitutus ſcilicet à Valerio Grato Judææ Præſide. Penes Reges Hebræorum olim poteſtas fuerat diligendi ſummum Pontificem ex familia ei muneri deſtinata, ut conſtat ex libris Regum & Paralipomenon. Liberâ Republica idem jus fuiſſe penes Synedrium, notat Maïmonides. Poſtea qui Judæis imperarunt Syro-Macedones, deinde Romani, eodem jure licentiùs uſi ſunt. In ædibus igitur Caiphæ conſilium habuerunt Sacerdotes & Magiſtratus Jeroſolymitani, ut deliberarent quâ ratione Jeſum, non palam & vi, ſed clam & per inſidias capere poſſent, & Romano Præſidi tradere, palam occidendum. Confer cum Pſal. 2. 2. *Aſtiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversùs Dominum, & adversùs Chriſtum ejus.*

S. Auguſt. Epiſt. 36. aliàs 86. ad Caſulanum ubi Feriam 4 olim jejunio deputatam obſervat quòd eâ Conſilium de morte Jeſu habitum ſit.

Ioſephus lib. 18. Antiq. c. 3

3. *Dicebant autem: Non in die feſto, ne fortè tumultus fieret in Populo.* Non in die feſto occidatur, inquiebant, veriti popularem tumultum. Inſignes rei plecti ſolebant in Feſtis, ut etiam Talmudici obſervant, quò exemplum ad plures perveniret, quo tempore Judæi Religionis ergo frequentiores Hieroſolyma conveniebant. Sic Herodes Petrum ad ſupplicium ſtatim *poſt Paſcha producere populo decreverat*, ut habetur *Act.* 12. 4. id eſt, intrà illos ſeptem dies Paſchalis ſolemnitatis, quorum primus duntaxat & ultimus à ſervilibus operibus liberi erant. Synedrio igitur viſum eſt, à recepto more eſſe recedendum, & occiſionem Jeſu differendam extra feſtos dies, *Ne fortè tumultus fieret in populo.* Plebs enim in Jeſum erat propenſior, Galilæi præſertim ipſius populares: multi ex plebe in eum credebant, vix ullus erat qui non illum veneraretur ut Prophetam, ut benefactorem. Paſchæ dies feſtivus erat & lætus, quo vel noxii liberabantur, ideoque cædi innocentis minimè opportunus. Timebant ergo ne id plebi diſpliceret, occaſioque ſeditionis eſſet: præſertim cùm ob leviores longè cauſas eo tempore ſeditiones oriri ſolitæ eſſent ex frequenti populi concurſu: quibus reprimendis vel impediendis Romani Præſides militum cohortem ſupra Templi porticus conſtituebant, Joſepho teſte, Dei autem ſingulari providentiâ factum eſt, ut Principes Sacerdotum & Magiſtratus ab hoc conſilio diſcederent non occidendi Jeſum feſto die oblatâ per Judam opportunitate, ut appareret plus divinum decretum & Chriſti prædictionem, quàm Judæorum conſilia valuiſſe; illumque mortis genus, locum, & diem elegiſſe, ac circumſtantias omnes definiviſſe. 2. Ut mors Chriſti plures teſtes haberet, magiſque ignominioſa eſſet. 3. Ut innoteſceret fidelibus Chriſtum per Agnum Paſchalem adumbratum fuiſſe, & ipſo die feſto legalis Paſchatis immolaretur *Paſcha noſtrum*, Agnus ſine macula, ad tollenda totius mundi peccata, utque non de captivitate Ægypti unus populus, ſed de captivitate Diaboli totum genus humanum erueretur. *Itaque divino intelligimus diſpoſitum eſſe conſilio, ut ſacrilegi Judæorum Principes, & impii Sacerdotes, qui ſæviendi in Chriſtum occaſiones ſæpè quæſiverant, non niſi in ſolemnitate paſchali exercendi furoris ſui acciperent poteſtatem. Oportebat enim ut manifeſto implerentur effectu, quæ diu fuerant figurato promiſſa myſterio, ut ovem ſignificativam ovis vera removeret, & uno expleretur Sacrificio variarum differentia victimarum. Nam omnia illa quæ de immolatione agni divinitus per Moyſen fuerant præſtituta, Chriſtum prophetaverant, & Chriſti occiſionem propriè nunciaverunt. Ut ergo umbræ cederent corpori: & ceſſarent imagines ſub præſentia veritatis, antiqua obſervantia novo excluditur Sacramento, hoſtia in hoſtiam tranſit, ſanguine ſanguis aufertur, & legalis feſtivitas dum mutatur impletur.*

Ioſephus lib. 20. Antiq.

S. Leo ſerm. 56. de Paſſ. Dom. 7.

4. *Cùm autem Jeſus eſſet in Bethania in domo Simonis Leproſi, acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum unguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis.* Cùm eſſet Jeſus Bethaniæ, quod caſtellum erat ſeu vicus Mariæ & Marthæ ſororum Lazari, ubi hoſpitari ſolebat, & à Simone Leproſo fuiſſet ad cœnam invitatus, acceſſit ad eum mulier habens vas ſeu pixidem ex alabaſtrite lapide, continentem liquorem odoriferum magni pretii, quod effudit ſuper caput ipſius Jeſu recumbentis, in honoris & reverentiæ teſtimonium. Non fuit ſpiſſum & tenax, ſed liquidum, ex herbis odoriferis expreſſum unguentum, præſertim ex ſpicis nardi, cujus odor maximè commendatur. *Cantic.* 1. 12. Unde S. Marcus *Nardum ſpicatum vocat*, S. Joannes *Nardum piſticum*, ſeu fidelem, id eſt ſincerum, minimèque adulteratum. Una & eadem mulier hæc eſt, unctrix capitis & pedum Chriſti apud quatuor Evangeliſtas, Maria Magdalena ſoror Lazari. Matthæo & Marco omnia conveniunt. Matthæo, Marco & Lucæ convenit quòd hæc geſta in convivio, quò mulier adventat habens *Alabaſtrum unguenti*, quo Jeſum perfundit. Non alia unctrix, licet unctio diverſa ab ea quam deſcribit S. Lucas:

Marci 14. Lucæ 7. Ioann. 12.

S. Auguſt. lib. 2 de Conſenſu Evang. c. 78. S. Gregor. M. Hom. 25. in Evang.

Matthæo, Marco, & Joanni convenit, quòd hæc geſta in Bethania, in convivio, quòd unguentum à muliere allatum maximi erat pretii; quòd reprehenſa eſt hoc nomine mulier ab uno Diſcipulorum (Judam Joannes nominat) velut prodiga, hoc obtentu quòd rectiùs is ſumptus factus eſſet in pauperes; quòd Chriſtus mulierem defendit, interpretatione benignâ ad pollincturam ſuam hunc honorem referri declarans. Rurſus Lucæ cum Joanne convenit, quòd hæc mulier pedes Chriſto perfudit, & capillis exterſit. Prætereа Joannes Mariam Lazari ſororem hâc velut peculiari notâ deſcribit: *Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, & exterſit pedes ejus capillis ſuis.* Hic autem proprius non fuit Mariæ ſororis Lazari caracter, ſi aliæ mulieres Chriſtum pariter unguento perfuderunt. Quod verò hæc ipſa ſit Maria Magdalena, id probat, quòd Chriſti pollincturam hoc pietatis officio prævenerit, quia poſt mortem Jeſu ad ejus ſepulchrum itura ut illius corpus ungeret, illud inventura non erat, utpotè jam à mortuis redivivum. Mariam autem Magdalenam unam fuiſſe ex ſanctis mulieribus quæ ad Chriſti monumentum valdè manè una Sabbatorum, ſeu prima hebdomadæ die cum aromatibus venerunt, ut Jeſum ungerent, probat ſummus Evangeliſtarum conſenſus. Nec refert quòd apud Matthæum & Marcum capitis Chriſti ab illa muliere unguento perfuſi, apud Joannem pedum eſt mentio. Quid enim vetat credi priùs pedes perfuſos, deinde caput? Nec etiam refert, quòd apud Lucam *Mulier peccatrix* ungit pedes Jeſu, Mariæ autem ſororis Lazari pietas commendatur. Nam diſtinguenda ſunt tempora. Vixerat olim diſſolutiùs, ideo peccatrix dicta; mox delicta vitæ prioris pœnitentiâ expiavit, quam ad Chriſti pedes in domo Simonis Phariſæi profeſſa fuerat. Eadem igitur mulier, quamvis non ſit idem factum vel eadem unctio, quæ à S. Luca, & aliis tribus Evangeliſtis narratur. Quæ enim à S. Luca commemoratur, biennio ante Chriſti Paſſionem contigit: quæ verò ab aliis, *ante ſex dies Paſchæ*, ut expreſsè obſervat S. Joannes. SS. autem Matthæus & Marcus hanc hiſtoriam temporis ordine ſervato non referunt, ſed per recapitulationem, occaſione datâ, ut notent quid Judam ad proditionem impulerit. Simon Leproſus dicitur, non quòd tunc leprâ laboraret, alioquin illi interdictum fuiſſet hominum commercio, ſed quòd Leproſus fuiſſet, atque à Chriſto mundatus, ſeu quòd cognomen id fuerit ejus familiæ, aut caſu inditum, aut quia aliquis majorem ipſius leprâ infectus fuerat; ſicut aliis familiis cognomina fuerunt Cocles, Ruſus, Niger, Claudus, &c. An idem ille fuerit ac Simon Phariſæus, dubium eſt. Alius viſus eſt S. Auguſtino.

Joan. 11. 2. — Tertull. lib. de Pudicitia c. 11. — S. Ambroſ. in Lucam — S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evang. c. 78. & 79.

5. *Videntes autem Diſcipuli, indignati ſunt dicentes: Ut quid perditio hæc? Potuit enim iſtud venundari multò, & dari pauperibus.* Diſcipuli quidam videntes pretioſi unguenti effuſionem, indignatione commoti ſunt in mulierem, dicentes, Quorſum iſta profuſio? Offerre poterat Domino pretium hujus unguenti, quod pauperibus erogari juſſiſſet. Diſcipulorum nomine unus Judas ſignificatur, locutione ſacris Scripturis uſitatâ, ut pluralis numerus pro ſingulari interdum uſurpetur. Confer cum Joannis 12. 4. 5. & 6. *Dixit ergo unus ex Diſcipulis ejus, Judas Iſcariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, & datum eſt egenis? Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.* Poteſt etiam intelligi quod & alii Diſcipuli aut ſenſerint hoc, aut dixerint, aut eis Juda dicente perſuaſum ſit, atque omnium voluntatem Matthæus & Marcus etiam verbis expreſſerint; ſed Judas propterea dixerit, quia fur erat, cæteri verò propter pauperum curam: Joannem autem de ſolo illo id commemorare voluiſſe, cujus ex hac occaſione furandi conſuetudinem ſignificandam duxit.

S. Hieron. in hunc locum. S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evang. c. 79.

6. *Sciens autem Jeſus, ait illis: Quid moleſti eſtis huic mulieri? opus enim bonum operata eſt in me.* Jeſus eorum indignationem, tametſi occultam cognoſcens, piæ mulieris defenſionem ſuſcepit. Quid, inquit, huic mulieri moleſtiam exhibetis? Ipſam temerè accuſatis, Opus enim bonum operata eſt, ungentum effundendo in caput meum ut me honore aſſiceret. Opus, (inquam) humanitatis, grati animi, magnæ fidei, eximiæ pietatis, ardentiſſimæ charitatis. Fruſtra verò pauperum curam prætexiſtis: *Nam ſemper pauperes habetis vobiſcum, me autem non ſemper habetis.* Pauperes ſemper habebitis, quibus benefaciendi præſto ſemper erit occaſio: me autem non ſemper habebitis vobiſcum viſibili modo præſentem, quo modo nunc in omni convictu & familiaritate: ſiquidem brevì ſum moriturus. Ita conciliantur hæc verba Chriſti, cum iis quæ Diſcipulis dixit poſt Reſurrectionem: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.* Atque eodem ſenſu Apoſtolus ait: *Etſi cognovimus ſecundùm carnem Chriſtum, ſed nunc non novimus.* Senſus igitur eſt; Non ero ſemper vobiſcum ita præſens, ut ſimilia mihi exhiberi poſſint humanitatis officia; pauperes autem vobiſcum ſemper habebitis. Reſpicit Chriſtus illud Deuteronomii 15. Verſ. 2. *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ:* quod minimè pugnat cum Verſu 4. ubi ſcriptum eſt: *Et omnino indigens & mendicus non erit inter vos.* Nam hoc præcipientis eſt, illud prædicentis. *Non erit*, id eſt, *Ne ſit.* Erunt igitur qui egant, in tanto quippe populo; ſed cæteri pati non debent ut in egeſtate permaneant, ſed eorum inopiam pro viribus ſublevare. Quem ſenſum apertè ſatis indicant Verſ. 7. *Si unus de fratribus tuis, qui non morantur intra portas civitatis tuæ, ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, ſed aperies eam pauperi.* Et verſ. 11. *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcirco ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum verſatur in terra.* Confer. cum Marci 14. 7. *Semper enim pauperes habetis vobiſcum; & cum volueritis, poteſtis illis benefacere: me autem non ſemper habetis.*

Matt. 2. Cor 5. — S. Hieron. in hunc locum. — Tertull. lib. 4 adverſ. Marcionem.

7. *Mittens enim hæc ungentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit.* Perditionem ac profuſionem eſſe perperam exiſtimatis, quòd hæc mulier corpus meum pretioſo unguento perfudit: atqui ſi is ſumptus ad pollinciendum mortuum impenſus eſſet, nemo improbaret, cùm id ex pietatis officio, & ad amorem erga defunctos ſignificandum, & ad ſpem Reſurrectionis teſtificandam apud vos frequentetur: qui igitur honos mortuo laudabiliter impenderetur, cur cum viventi, ſed brevì morituro exhiberi ægrè fertis? *Ad ſepeliendum me fecit*: quaſi ad me pollinciendum & funerandum. Cùm enim mortem meam imminere intellexerit, me jam velut mortuum ſpectat, & ſolemne illud pietatis officium modico tantùm tempore antevertit. Hunc ſenſum S. Marcus clariùs exprimit his verbis: *Quod habuit hæc, fecit: prævenit ungere corpus meum in ſepulturam.* Id eſt, cùm me jam propinquum morti eſſe noverit, quod jam ſæpè prædixi vobis, fecit quod in ſe erat ut hoc mihi officium vivo impenderet, verita ne mortuo non poſſet ob furorem inimicorum meorum. Quòd autem ſancta illa mulier Chriſti mortem fide præviderit, ſepulturam ejus officio prævenerit, Spiritus Sancti impulſu, confirmatur ex cap. 24. S. Lucæ verſ. 6. & 7. ubi Angeli ſanctis mulieribus, quarum hæc una erat, corpus Jeſu in monumento quærentibus, aiunt: *Recordamini qualiter locutus eſt vobis, cùm adhuc in Galilæa eſſet, dicens: Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia reſurgere. Et recordatæ ſunt verborum ejus.* Quem ſenſum S. Marcus clariùs expreſſit, S. Joannes paulò obſcuriùs innuit; ſecundùm Latinam Verſionem noſtram vulgatam. *Sinite illam, ut in diem ſepulturæ meæ ſervet illud.* Sive ſecundùm vim Græci Textûs, quam & Syriaca Verſio exprimit, *In diem ſepulturæ meæ ſervavit illud.* Idem enim Vulgatæ noſtræ Verſionis ſenſus eſt: Sinite ut non fruſtra hoc unguentum ad pollincturam meam ſervaverit;

Marci 14. 8. — Joan. 12. 7.

me ſcilicet nunc perfundendo, quod poſt mortem meam non poterit.

8. *Amen dico vobis, Ubicumque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur & quòd hæc fecit in memoriam ejus.* Ubicumque Evangelium meum, doctrina mea, vitæque & prædicationis meæ Hiſtoria prædicabitur: (quæ quidem prædicatio orbem pervagabitur univerſum:) pium iſtud mulieris hujuſce factum ac laudem ipſius ſempiternam narrabitur & celebrabitur.

9. *Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iſcariotes ad Principes Sacerdotum: & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatem ut eum traderet.* Congregato primariorum Sacerdotum & civilium Magiſtratuum, Legiſque peritorum concilio, ut de morte Jeſu deliberarent, Judas Iſcariotes unus ex duodecim Apoſtolorum ejus Collegio, Chriſti reprehenſione irritatus, & unguenti pretio, cui inhiabat, fruſtratus, abiit, non coactus, non invitatus, ſed ſponte, ut avaritiæ ſuæ damnum quoquo modo compenſaret, ad Principes Sacerdotum, tunc in Aula Pontificis Caiphæ congregatos: & ait illis: Quid mihi dabitis, & ego vobis eum tradam, ut cum eo pro arbitrio veſtro agatis? At illi ſe ipſi daturos pacti ſunt *triginta argenteos* ſiclos, quanti caput ſervi æſtimatur. *Exodi* 21. 32. (Libellæ ſunt circiter quadraginta quinque monetæ Gallicæ.) Vilitatem pretii oſtendit Zachariæ locus: *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos.* Nec obſtat quòd ex eâ pecuniâ emptus ſit ager figuli ad ſepulturam peregrinorum, qui tam vili pretio emi potuiſſe non videtur. Non conſtat enim quantus fuerit ager: parvum fuiſſe veriſimile eſt, cumque infœcundum & vilem, cujus ubertas omnis ad figulina opera exhauſta fuerat. Deinde non conſtat an eâ tantum pecuniâ emptus fuerit, an aliquid ſuperadditum, quantum ad juſtum pretium conficiendum neceſſe erat. Tertio, rariore tunc temporis pecuniâ, res minoris emebantur. Denique, *Jerem.* 32. 9. ager non malus emitur ſeptemdecim ſiclis. Pretii porrò vilitas Judæ animum oſtendit ita avaritiæ mancipatum, ut quovis vel exiguo lucro ad ſcelus immane proditionis Chriſti impelli potuerit. Unum ex duodecim Apoſtolis Chriſti illum fuiſſe hîc obſervat Evangeliſta, tum ad criminis gravitatem indicandam, tùm ad ſignificandam perſonam idoneam proditioni, utpotè domeſticam.

Zachar. 11. 12.

10. *Prima autem die Azymorum acceſſerunt Diſcipuli ad Jeſum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha?* Die decimâ quartâ menſis Niſan, quâ immolabatur Paſchalis agnus inter duas veſperas, & fermentum omne è domibus abjiciebatur, azymique panes manducari incipiebant in cœna ad eſum agni, & eorum uſus ad diem uſque vigeſimam primam incluſivè perſeverabat ſecundùm Legem, *Exodi* 12. 18. Confer cum Marci 14. 12. *Et primo die Azymorum quando Paſcha immolabant, dicunt ei Diſcipuli, &c.* Et Lucæ 22. 7. *Venit autem dies Azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha.* Quibus locis inter ſe collatis evincitur Paſcha eo anno celebratum à Judæis, quo oportebat die ſecundùm Legem; atque à Chriſto pariter celebratum legitima die cum vulgo Judæorum. Miſit itaque Chriſtus Petrum & Joannem, ut Paſchalem Cœnam pararent. At illi de hoſpitio ſolliciti, quòd propriam domum Jeroſolymis non haberet Jeſus; & quòd difficile videretur invenire hoſpitium in Urbe ob hominum ex tota gente ad Feſti celebrationem eò confluentium frequentium; & quòd illum ad mortem quæſitum vix ab ullo exceptum iri veroſimile eſſet; aut certè nullus eſſet tutus ſatis locus: *Dederant enim Pontifices & Phariſæi mandatum, ut ſi quis cognoverit ubi ſit, indicet, ut apprehendant eum.* Hæc igitur cum noſſent Petrus & Joannes, dixerunt: *Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha?*

Lucæ 22. *Joan. 11. 56.*

11. *At Jeſus dixit: Ite in Civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magiſter dicit, Tempus meum prope eſt, apud te facio Paſcha cum Diſcipulis meis.* Ite Hieroſolymam ad talem, ſive ad certum quemdam hominem cujus domum indicabit vobis homo lagenam aquæ portans, qui vobis in ipſo civitatis ingreſſu occurret. Eum fortè non nominavit Jeſus, ne Judas myſticam cœnam turbaret, vel legalem, ut Euthymius & Theophylactus, Commentariis in Lucam, conjiciunt. Cæterùm divitem & honeſtum fuiſſe, cui domus commoda, cœnaculum grande aulæis ſtratum & ornatum eſſet; ac Jeſu familiarem, ejuſque diſcipulum fuiſſe oportet, cujus domum ad ultimam ſuam cœnam, ſponte, non invitatus elegit. Idque hæc verba auctoritatis indicant, *Magiſter dicit:* Tempus diſceſſus mei ex hoc mundo proximum eſt: apud te celebrare decrevi cœnam Paſchalem cum duodecim Diſcipulis meis. *Et fecerunt Diſcipuli ſicut conſtituit illis Jeſus, & paraverunt Paſcha.* Hinc perſpicuum eſt, Chriſtum tempus legitimum Paſchatis non prævenіſſe, nec alia die celebraſſe quàm cæteros Judæos. Agnus enim die 14. menſis Niſan Jeroſolymis in Templo, inter duas veſperas mactandus & ſacrificandus erat interveniente Sacerdotum operâ, qui ſanguinem agni excipere, & ex eo Altare aſpergere, victimamque Altari imponere, ac deinde offerentibus familiis reddere ſolebant, ut colligitur ex Joſepho, qui Sacerdotes Ceſtio quærenti, Quis numerus eſſet Judeorum Jeroſolymam convenientium, exactè dixiſſe refert quot fuiſſent agni ſacrificati, quod profectò dicere exactè non potuiſſent, niſi ipſi interveniſſent mactationi ſive ſacrificio. Operam autem ſuam non navaſſent, niſi ſtato tempore.

S. Auguſt. lib. 2. de Conſenſu Evang. c. ultimo *Marci. 14.* *Lucæ 22.*

12. *Veſpere autem facto diſcumbebat cum duodecim Diſcipulis ſuis.* Poſt occaſum Solis, horâ eſui agni deſtinatâ, Jeſus ad menſam acceſſit cœnaturus cum Diſcipulis ſuis. Agnum quidem ſtantes manducaſſe ſecundùm Ritum lege præſcriptum veriſimile eſt, ſed vocem uſitatam retinuerunt ac uſurparunt Evangeliſtæ; ſicut etiam hodie Latinè menſæ accumbere dicimur, cùm tamen ſedeamus. Et poſt cœnam legalem ſeu manducationem agni Paſchalis, Chriſtum cum Diſcipulis diſcubuiſſe more ſolito ad cœnam juſtam, nihil prohibet ut intelligamus. Numerus autem Diſcipulorum exprimitur, ut Chriſtum cum totâ ſuâ familia Paſchalem Agnum comediſſe, cœnamque myſticam celebraſſe ſignificetur: & neminem præter Apoſtolos 12. utrique cœnæ adfuiſſe, neminem ex iis ab alterutrâ ſummotum & excluſum, ne quidem Judam proditorem. Veteres Patres, uno pene Hilario excepto, ſummo conſenſu affirmant. *S. Joann. Chryſ. Hom. 82. in Matth. & Hom. De Proditione Judæ S. Hieronymus in hunc locum, S. Auguſt. Tract. 62. in Joann. Theodoretus in cap. 11. Epiſt. 1. ad Corinth. S. Leo Serm. 56. de Paſſ. Dom. 7.*

13. *Et edentibus illis dixit: Amen dico vobis, Quia unus veſtrûm me traditurus eſt.* Inter cœnandum, dixit illis Jeſus: Unus ex vobis, quos in familiam meam cooptavi, quos amicitia mea dignatus ſum, quos Apoſtolos meos creavi, quos tot tantiſque beneficiis affeci, me proditurus eſt hoſtibus meis. Id prædixit Chriſtus, ut ſe non invitum, ſed ſcientem volentemque mori oſtenderet. Proditoris autem nomini pepercit & honori, ne irritaretur, immò potiùs ut flecteretur ad pœnitentiam, cogitationes ſuas & occulta conſilia Chriſto plenè perſpecta eſſe intelligens: tum etiam ut doceret peccatores occultos non eſſe mox publicè traducendos. Hæc autem de proditore narrata per anticipationem à S. Matthæo videntur, quæ nonniſi poſt Euchariſtiæ inſtitutionem facta ſunt, ut colligitur ex S. Luca c. 22. v. 20. & 21. *Similiter & calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic eſt calix Novum Teſtamentum in Sanguine meo, qui pro vobis fundetur. Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa.* Quibus connectendum eſt id quod Joannes narrat c. 13. v. 26 de buccella panis intincti Judæ à Chriſto porrecta, quo ſigno cum Joanni ſupra pectus ſuum recumbenti indicavit. Vel dicendum, Jeſum ſemel & iterum de proditore ſuo ſermonem feciſſe: ante, & poſt inſtituta traditaque Myſteria. Primum à S. Matthæo, ſecundum à SS. Luca & Joanne narratum.

S. Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 1.

14. *Et contriſtati valde, cœperunt ſinguli dicere: Numquid ego ſum, Domine? At ipſe reſpondens ait: Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet.* Chriſti prædictione ac declaratione vehementer afflicti Apoſtoli tum ob atrocitatem facinoris, tum ex metu fragilitatis & infirmitatis ſuæ (plus enim credebant Magiſtro quàm ſibi) interrogarunt de peccato, cujus conſcientiam non habebant. *Numquid ego ſum Domine?* Eſſemne ita miſer, ita ingratus, ita infidelis & impius? Reſpondit Jeſus: Qui intingit mecum buccellam, quam manu tenet, in paropſide, hic me tradet. Judas prope Chriſtum accubuiſſe videtur, ita ut cùm plures eſſent in menſâ catini, ille ex eodem ederet ex quo edebat Chriſtus. Ita enim faciliùs fieri potuit, ut Chriſtus illi interroganti an ipſe eſſet de quo loquebatur, ſubmiſſè & pleriſque non audientibus reſponderet: *Tu dixiſti*; utque eo non audito, Joannes à Petro monitus, quærens quis ille eſſet qui tantum ſcelus meditaretur & perpetraturus eſſet, certum à Chriſto Jeſu ſignum acciperet; cum hunc eſſe cui ipſe Jeſus daturus eſſet de catino tinctam jure offulam. Accidit quòd S. Marcus cùm priùs dixiſſet, *Unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum*, poſtea ſubjecit: *Unus ex duodecim qui intingit mecum manum in catino.* Quare cùm bis idem dictum cenſeri non debeat, ſequitur in poſteriori Verſu reſtrictiorem eſſe deſcriptionem. *O mira Domini patientiâ! Primùm dixerat, Unus veſtrûm me traditurus eſt. Perſeverat proditor in malo: manifeſtiùs arguit, & tamen nomen propriè non deſignat. Judas cæteris contriſtatis, & retrahentibus manum, & interdicentibus cibos ori ſuo, temeritate & impudentiâ quâ proditurus erat, etiam manum cum Magiſtro mittit in paropſidem, ut audaciâ bonam conſcientiam mentiretur.*

S. Hieron. in hunc locum. — Marci 14. 18. 20. — S. Hieron. in hunc locum.

15. *Filius quidem hominis vadit, ſicut ſcriptum eſt de illo: Væ autem homini illi per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei ſi natus non fuiſſet homo ille.* Mortem oppeto non fortuitò, non inopinatò, non invitus, non inimicorum potentiâ in me prævalente, ſed ſciens volens, ut Dei Patris mei obtemperem voluntati ac decretis, utque impleantur quæ in Lege, Pſalmis, & Prophetis de me ſcripta ſunt, ſecundùm quæ oracula oportet Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam. Ne tamen ideo ſe minùs reum, aut mitiùs puniendum à Deo exiſtimet Proditor: ſapientiſſimum enim divinæ permiſſionis decretum, Deique præſcientia cùm nullam imponat ſceleris neceſſitatem, cujus auctor non eſt Deus, ſed ordinator, neque culpam elevat, neque pœnæ meritum minuit. Maledictus æternùm ille qui me tradet: melius eſſet illi, ſi natus non fuiſſet. Non quòd bene eſſe ei poſſit, qui non ſit, ſed quòd Judæ & ſimilium impiorum æternæ damnationi addictorum pœnæ tam graves, tam atroces ſint ac futuræ ſint, ut optabilius ipſis eſſet non eſſe. Scilicet *Multò melius eſt non ſubſiſtere, quàm malè ſubſiſtere.* Proditoris igitur pœna his verbis prædicitur: *Ut quem pudor non vicerat, corrigant denuntiata ſupplicia.*

S. Hieron. ibid.

16. *Reſpondens autem Judas, qui tradidit eum dixit: Numquid ego ſum, Rabbi? Ait illi: Tu dixiſti.* Judas, ne tacendo ſe prodere videretur, blandientis verbo Jeſum interrogat: Num ego ille ſum, de quo tale ſcelus ſuſpicaris? Magiſtrum vocat hypocrita impudens, ut Jeſum cæteris condiſcipulis magis honorare videretur. Nam *Domini* nomen etiam plebeis, *Rabbi* verò ſeu *Magiſtri*, ſolis Doctoribus apud Hebræos tribuebatur. Reſpondit Jeſus, Ita eſt; tu es ille proditor. Hanc Chriſti reſponſionem vel non audiverunt cæteri Apoſtoli, vel non intellexerunt. Unde Petrus Joanni innuit, ut à Jeſu quæreret quis eſſet Proditor. Itaque cùm Joannes recubuiſſet ſupra pectus Jeſu, dixit ei: *Domine, quis eſt? Reſpondit Jeſus: Ille eſt, cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxiſſet panem, dedit Judæ Simonis Iſcariotæ. Et poſt buccellam introivit in eum Satanas:* pleniùs ſcilicet illum poſſeſſurus, cujus cor jam occupaverat. Unde Joannes præmiſit: *Et cœnâ factâ, cùm Diabolus jam miſiſſet in cor ut traderet eum Judas, &c.* Sicut ergo Apoſtoli, qui jam acceperant Spiritum ſanctum, quando eis poſt Reſurrectionem Jeſus inſufflavit, dicens, *Accipite Spiritum ſanctum*, poſtea eum die Pentecoſtes pleniùs acceperunt: ita è contrario, Diabolus qui jam ante cor Judæ occupaverat, illi perſuadens ut Chriſtum traderet; illum ſibi pleniùs ſubjecit, poſtquam Jeſus illi buccellam intinctam porrexit.

Joan. 13. 24. 25. 26. Ibid. verſ. 2. — S. Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang.

17. *Cœnantibus autem eis, accepit Jeſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Diſcipulis ſuis, & ait: accipite, & comedite: Hoc eſt corpus meum.* Cùm adhuc menſæ accumberent, cœna legali, uſualique, peractâ: unde S. Lucas & S. Paulus calicem à Chriſto acceptum, benedictum, datumque Apoſtolis ſcribunt, *poſtquàm cœnavit*; quod & in Canone Miſſæ exprimitur: Accepit Jeſus panem, azymum utique, cùm à prima die azymorum ad octavam uſque nullus eſſet fermentati uſus, & ad cœnam, in qua Paſchalis Agnus comedebatur, azymos panes adhiberi Lex juberet. Et gratias agens Patri, *benedixit* pani; quo modo nos calici benedicere S. Paulus ait: *Calix (inquit) benedictionis: cui benedicimus, nonnè communicatio Sanguinis Chriſti eſt?* Et fregit in tot partes quot erant convivæ; *deditque Diſcipulis ſuis*, in manus, dicens, *Accipite, & comedite: Hoc* quod vobis porrigo, & quod à me comedendum accipitis, *eſt corpus meum*, non typus dumtaxat & figura corporis mei, ut Agnus Paſchalis, quem manducaſtis; ſed ipſum Corpus meum verum, quod pro vobis in cruce immolandum eſt, & modò myſticè immolatur in ſacrificio incruento, cujus vos participes eſſe volui. Quem ſenſum SS. Lucas & Paulus exprimunt his verbis, *quod pro vobis datur, quod pro vobis tradetur.* Corpus autem ipſum Chriſti, pro nobis traditum & ſacrificatum eſt, non figura corporis. Figuratam locutionem in his verbis, *Hoc eſt corpus meum*, non magis licet comminiſci, quàm in his Patris Æterni verbis: *Hic eſt Filius meus dilectus.* Utrobique Veritas perſpicuè loquitur: verba ejus intelligenda ſunt ſecundùm eum quem præ ſe ferunt ſenſum. Figuram à Melchiſedecho præmonſtratam hîc implet Chriſtus, Paſcha verum inſtituit in agno Paſchali adumbratum: an quæſo figuris figuram obſcuriorem, non veritatem ipſam ſubſtituiſſet? *Poſtquam* (inquit S. Hieronymus) *typicum Paſcha fuerat impletum, & agni carnes cum Apoſtolis comederat, aſſumit panem qui confortat cor hominis, & ad verum Paſchæ tranſgreditur Sacramentum, ut quomodo in præfiguratione ejus Melchiſedech ſummi Dei Sacerdos, panem & vinum offerens fecerat, ipſe quoque veritatem ſui Corporis & Sanguinis repræſentaret*; id eſt, præſentem exhiberet; quo ſenſu & Tertullianus repræſentandi verbo utitur, dicens, Patrem Æternum Filium ſuum in Monte Thabor repræſentaſſe, cùm ait: *Hic eſt Filius meus dilectus.* Hæc verba, *Accipite, & comedite: Hoc eſt Corpus meum*; cùm Chriſtiani cultûs inſtitutionem, novæ Legis conditionem, veri fœderis contractum, teſtamentum Patris morientis, mandatum Domini, ſubſtitutionem veritatis omnibus veteris Legis umbris, omniumque figurarum finem ſignificent & exprimant, in ſenſu figurato & metaphorico explicari non debent; cùm ratio juſque poſtulent ut in his occaſionibus & circumſtantiis ſermo clarus ſit, nullique æquivocationi obnoxius. *Tamdiu contenditur de hæreditate mortuorum, quandiu teſtamentum proferatur in publicum, & cùm prolatum, tacent omnes ut tabulæ aperiantur & recitentur, Judex intentus audit, Advocati ſilent, Præcones ſilentium faciunt, univerſus populus ſuſpenſus eſt ut legantur verba mortui non ſentientis in monumento. Ille ſine ſenſu jacet in monumento, & valent verba ipſius: Sedet Chriſtus in cœlo, & contradicitur teſtamento ejus? Aperi, legamus. Fratres ſumus, quare contendimus? Qui fecit teſtamentum, vivit in æternum: audit voces noſtras, agnoſcit ſuam. Legamus, quid litigamus? Ubi inventa fuerit hæreditas, ipſam teneamus.* Quis pro domo vel prædio ſibi à patre moriente teſtamento le-

Lucæ 22. 20. & 1 Cor. 11. 25. — 1. Cor. 10. 16. — Lucæ 22. 19. 1. Cor. 11. 24. — S. Hieron. in hunc locum. — S. Auguſt.

gatis, figuram domûs vel prædii in charta delineatam A tradi pateretur? Quis non amentem inclamaret hominem, qui ſic teſtamentum interpretaretur? Chriſtus Jeſus Dominus noſter morti proximus teſtamentum condidit: nobis Corpus & Sanguinem ſuum legavit, dicens: Hoc eſt Corpus meum, Hic eſt Sanguis meus. Quid pro Corpore & Sanguine Chriſti figuras Corporis & Sanguinis ipſius nobis ſupponere conantur Calviniani &
Galat. 3. 15. Zuingliani Hæretici? *Confirmatum teſtamentum nemo ſpernit aut ſuperordinat.* Denique trium Evangeliſtarum in referendis Chriſti Euchariſtiam inſtituentis verbis ſummus conſenſus, & S. Pauli cum illis concordia, non permittit ut ad ſenſum figuratum & metaphoricum tra-
S. Hilar. lib. 8. de Trinit. hantur. *De veritate carnis & ſanguinis non relictus eſt ambigendi locus: nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra, verè caro eſt, & verè ſanguis eſt: & hæc accepta atque hauſta id efficiunt, ut & nos in* B *Chriſto, ut Chriſtus in nobis ſit.*

18. *Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.* Et accipiens calicem vino plenum aqua mixto, cùm gratias egiſſet Deo Patri, ipſique calici ſeu contento in eo elemento benedixiſſet, dedit illis in manus, jubens ut in orbem omnes ex eodem iſto calice biberent, quod S. Lucas his verbis expreſſit, *Dividite inter vos:* Syrus Interpres ad ſolos Apoſtolos
Marc. 14. 23. Chriſti juſſionem refert: *Bibite vos omnes.* S. Marcus ſtatim impletum eſſe illud Domini mandatum obſervat: *Et biberunt* (inquit) *ex eo omnes*, ſcilicet præſentes Apoſtoli; quos proinde ſolos, & Sacerdotes ſacrificium offerentes mandatum illud ſpectat. Apoſtoli enim in ultima cœna Novi Teſtamenti Sacerdotes à Chriſto ſunt C inaugurati his verbis, *Hoc facite in meam commemora-*
Lucæ 22. 19. *tionem.* Ex hoc itaque loco perperam colligunt Heterodoxi Communionem ſub utraque ſpecie divini eſſe juris reſpectu ſingulorum & omnium fidelium, qui ſunt Euchariſtiæ participes. Unde nec Sacerdotes ipſos, quando non offerunt ſacrificium, ſed Sacramentum ſimpliciter ſumunt ut fideles cæteri, ſpectat illud Chriſti mandatum, ut probat collatio cum ipſius Domini verbis à S. Paulo relatis: *Hoc facite quotieſcumque bibetis, in meam com-*
1. Cor. 11. 25. *memorationem.*

19. *Hic eſt enim Sanguis meus Novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Quod enim vobis exhibeo bibendum in calice, Sanguis meus eſt, quo novum fœdus & Teſtamentum, æternæ hæreditatis promiſſiones filiis Dei, per gratiam ejus præ- D deſtinatis, factas continens, prænuntiatum à Prophetis, à me revelatum & prædicatum, & veluti morte Teſtatoris jamjam futurâ, & hoc ipſo ſanguine, qui myſticè jam funditur, repræſentatâ confirmatur. *Hic eſt Sanguis meus*, verus & proprius, loco ſcilicet ſanguinis veterum victimarum ſubſtitutus, quem Moyſes reſperſit in populum, dicens: *Hic eſt ſanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his.* Hic eſt Sanguis meus Novi Teſtamenti, qui *pro multis effundetur.* Apud S. Lucam, *pro vobis.* Utrumque à Chriſto dictum conjunxit Eccleſia in Canone Miſſæ: *Qui pro vobis & pro multis effundetur.* Maluit autem *pro multis dicere*, quàm *pro omnibus:* (quamvis omnibus ſufficiat ad pretium redemptionis, & pro omnibus illum effuderit, Patrique obtulerit Chriſtus, qui & pro inimicis rogavit:) quia ſacrificii fructum & efficaciam reſ- E pexit. Hic eſt Sanguis meus, qui pro veſtra & multorum ſalute *effunditur*, & ſalvabit omnes quotquot præordinati ſunt ad vitam æternam. Trium Evangeliſtarum, & S. Pauli Textus Græcus uniformiter habet, τὸ ἐκχυνόμενον *qui effundetur*, id eſt, nunc offertur Deo, & libatur in ſacrificio incruento, ut mox effundetur in ſacrificio crucis, cujus iſtud figura eſt, *in remiſſionem peccatorum.* Piaculare enim & propitiatorium ſacrificium eſt. Confer cum Apoſtolo cap. 9. Epiſtolæ ad Hebræos ℣. 13. & ſeqq. *Si enim ſanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quantò magis Sanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſerviendum Deo viventi? Et ideo Novi Teſtamenti Mediator eſt; ut morte intercedente in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant ſub priori Teſtamento, repromiſſionem accipiant qui vocati ſunt æternæ hæreditatis. Ubi enim teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris. Teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt: alioquin nondum valet, dum vivit qui teſtatus eſt. Unde nec primum quidem ſine ſanguine dedicatum eſt. Lecto enim omni mandato Legis à Moyſe univerſo populo, accipiens ſanguinem vitulorum & hircorum, cum aqua, & lana coccinea, & hyſſopo; ipſum quoque librum & omnem populum aſperſit, dicens: Hic ſanguis teſtamenti quod mandavit ad vos Deus. Etiam tabernaculum, & omnia vaſa miniſterii ſimiliter aſperſit: & omnia penè in ſanguine ſecundùm Legem mundantur: & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Neceſſe eſt ergo exemplaria quidem cæleſtium his mundari: ipſa autem cæleſtia melioribus hoſtiis quàm iſtis.*

20. *Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, uſque in diem illum, cùm illud bibam vobiſcum novum in Regno Patris mei.* Ex. S. Luca perſpicuum eſt id dictum à Chriſto ante panis & vini conſecrationem. Sed quia vini mentio hîc præceſſerat, viſum eſt S. Matthæo id dictum hîc ſubtexere. Genimen ergo vitis non vocatur quod benedictio conſecravit, ſed quod natura formavit. Sic autem habet S. Lucæ Textus: *Et cùm facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo. Et ait illis: Deſiderio deſideravi hoc* Lucæ 22.
Paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar. Dico enim vobis, Quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in Regno Dei. Et accepto calice, gratias egit, & dixit: Accipite, & dividite inter vos. Dico enim vobis quòd non bibam de generatione vitis, donec Regnum Dei veniat. Et accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens: Hoc eſt Corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem poſtquam cœnavit, dicens: Hic eſt calix, Novum Teſtamentum in Sanguine meo, qui pro vobis fundetur. Horum igitur verborum ſenſus eſt: Hæc ultima cœna eſt, quam vobiſcum facio, hoc ultimum Paſcha quod vobiſcum celebro. Non bibam in poſterum de hoc vino quod in cœna & in Paſchali calice bibimus, donec bibam illud longè alterius generis, longè præſtantius atque jucundius in cœlo. *Vinum novum*, lætitiam ſcilicet immortalem, quæ per vinum adumbrata eſt in Pſalmis: *Inebriabuntur ab ubertate domûs tuæ & torrente voluptatis potabis eos, &c.* Quam & his verbis Chriſtus ſignificavit, quibus compellavit Apoſtolos poſt ſacrorum Myſteriorum diſpenſationem: *Et ego* Lucæ 22.
diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi Pater meus Regnum, ut 29.
edatis & bibatis ſuper menſam meam in Regno meo. Non eſt autem inuſitatum ut idem nomen duobus ſenſibus ſerviat in eadem oratione, proprio & methaphorico, ut in iſta Domini ſententia, *Dimitte mortuos ſepelire* Matt. 6. 2.
mortuos ſuos: Priori parte *mortui* metaphoricè, poſteriori verè mortui appellantur. Et in illa: *Qui biberit ex* Joan. 4.
hac aqua, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua 14. 24.
quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum: Primùm *aqua* propriè, deinde metaphoricè ſumitur. Ita & hîc: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis, donec illud bibam vobiſcum novum in Regno Patris mei:* priori parte ſententiæ *genimen* ſeu fructus *vitis* propriè ſumitur; poſteriori verò parte metaphoricè pro cœleſtibus immortalis vitæ deliciis.

21. *Et hymno dicto, exierunt in Montem Oliveti.* Cùm hymnum in gratiarum actionem dixiſſent Jeſus & ejus Apoſtoli, excepto Juda qui jam abierat, exierunt versùs Montem Olivarum. Nam Getſemani erat inter Torrentem Cedron & montem ipſum, ad radicem montis. Hymnum conſuetum à Chriſto recitatum, veriſimile eſt. Non alium fuiſſe quàm Pſalmos centeſimum decimum quartum & ſequentes uſque ad centeſimum

teſimum decimum octavum, cenſent interpretes cruditi. Hunc hymnum Paſchate cani ſolitum, quem vocabant *Hymnum magnum*, ſeu *Halleluia magnum*. Cenſent alii hunc Hymnum fuiſſe orationem ipſam, quam Chriſtus ad Patrem fudit ſublevatis oculis in cœlum, *Pater venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te*, &c. quæ Joannis 17. referuntur. Quibus deſcriptis, S. Evangeliſta continuò ſubdit: *Hæc cùm dixiſſet Jeſus, egreſſus eſt cum Diſcipulis ſuis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipſe & Diſcipuli ejus.* Solebant ſcilicet Hebræi pro re nata ex tempore hymnos componere & ad Deum fundere nullis numeris adſtrictos, qualia ſunt Cantica Deboræ, Annæ, Zachariæ, Mariæ, &c. & oratio illa Petri & Joannis ac reliquorum Diſcipulorum ſive Chriſtianorum, quæ legitur Actuum 4. verſ. 24. uſque ad 31. Hunc morem primi Chriſtiani ſervarunt: ut colligitur ex cap. 5. Epiſtolæ ad Epheſios verſ. 19. & ex cap. 3. Epiſtolæ ad Coloſſenſes verſ. 16. De hoc more Tertullianus in Apologetico: *Poſt aquam manualem*, inquit, *& lumina, ut quiſque de Scripturis, vel de proprio ingenio poteſt, provocatur in medium Deo canere.*

22. *Tunc dicit illis Jeſus: Omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte. Scriptum eſt enim: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oves gregis.* Omnes ab officio diſcipuli verique amici deficietis, minùs dignè de me ſentientes, me deſerentes, ignavo & mundano timore fugientes, in fide Divinitatis meæ vacillantes iſta nocte, occaſione eorum quæ mihi evenient, cùm me ab inimicis captum, rapi ad ſupplicium videbitis. Tunc fiet quod ſcriptum eſt: Percuſſo Paſtore diſpergentur oves gregis. Zachariæ vaticinium ſecundùm ſenſum citat, non verbis tenus, ſibique accommodat. Confer cum Joannis 16. 31. 32. ubi narrat S. Evangeliſta, cùm Apoſtoli dixiſſent, *In hoc credimus quia à Deo exiſti*, reſpondiſſe eis Jeſum: *Modò creditis? Ecce venit hora, & jam venit, ut diſpergamini unuſquiſque in propria, & me ſolùm relinquatis.* Id eſt, *Tunc ita perturbabimini, ut etiam quod modò creditis, relinquatis. Venerunt enim ad tantam deſperationem, & ſuæ priſtinæ fidei, ut ita dixerint, mortem, quanta apparuit in illo Cleopa, qui poſt ejus Reſurrectionem cum illo ſe loqui neſciens, & quid ei contigerit narrans*, Nos, *inquit*, ſperabamus quòd ipſe redempturus fuerat Iſraël. *Ecce quomodo eum reliquerant, deſerendo etiam ipſam fidem quâ in eum ante crediderant.* Futuræ igitur infirmitatis Diſcipulos admonuit, & nocte eadem *omnes metu atque infidelitate turbandos*: ſe tamen reſurgentem in Galilæam eos præceſſurum eſſe promittit, ut infirmitatem eorum ſponſione reditus ſui & Reſurrectionis conſolaretur. *Omnes vos ſcandalum patiemini.* Prædicit quod paſſuri ſunt: ut cùm paſſi fuerint, non deſperent ſalutem, ſed agentes pœnitentiam, liberentur. *Poſtquam autem ſurrexero, præcedam vos in Galilæam.* Præcedam vos in Galilæam patriam veſtram, de qua repetenda cogitabitis, ut à Judæorum odiis & metu liberati ſecuriùs vivatis; vobis præibo, ut Paſtor gregi, voſque diſperſos colligam.

Zachar. 13. 7.

S. Auguſt. Tract. 103. in Ioannem.

Lucæ 24. 21.

S. Hilar. in hunc locum.

S. Hieron. in hunc locum.

23. *Reſpondens autem Petrus, ait illi: Etſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego numquam ſcandaliſabor.* Ex ardenti quidem erga Dominum affectu & charitate hæc Petrus dixit, ſed imbecillitatem ſuam, & fidem verborum Chriſti non attendens, de viribus ſuis præſumendo peccavit. *Ait illi Jeſus: Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis.* Mirè emphatica ſunt Chriſti verba. Negaverat Petrus ſe ab officio diſceſſurum: oſtendit Chriſtus diſceſſurum, non leviter, ſed graviter, id eſt, non ſolùm fugâ, ſed Magiſtri abdicatione. Dixerat Petrus, *Numquam*: Chriſtus docet facturum eum, quod ſe facturum negabat, ea ipſa nocte antequam dies orirctur, & facturum non ſemel, ſed ter: quod ſignum erat non qualiſcumque infirmitatis, ſed exſpectoratæ conſtantiæ. *Antequam gallus cantet, ter me negabis.* Bis canit gallus, primùm medinoctio, deinde ſub adventum lucis. Poſterior cantus ut

S. Hilar. in hunc locum.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 83. in Matt.

A nobilior atque alacrior, propriè vocatur gallicinium. De iſto loquuntur SS. Matthæus, Lucas, & Joannes, de utroque S. Marcus: *Et ait illi Jeſus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priuſquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus.* Tota Petri negatio, trina negatio eſt. Hæc ante primum galli cantum cœpta, ante ſecundum completa eſt: quamquam & affectione animi, & timore Petri ante primum tota concepta ſit. Sicut ergo jam mœchatus eſt mulierem in corde ſuo qui eam viderit ad concupiſcendum; ſic Petrus quandocumque verbis ederet timorem, quem tam vehementem animo conceperat, ut perdurare poſſet uſque ad tertiam Domini negationem, tota trina negatio ei tempori deputanda eſt, quo cum trinæ negationi ſufficiens timor invaſit: ex quo etiamſi poſt primum galli cantum inciperent pulſato interrogationibus pectore verba illa negationis erumpere, B nec ſic abſurdè atque mendaciter ante galli cantum ter negaſſe diceretur, quando ante galli cantum tantus timor obſederat mentem, qui eum poſſet uſque ad tertiam negationem perducere. Multò minùs igitur movere debet, quia trina negatio etiam trinis negantis vocibus ante galli cantum cœpta, etſi non ante primum galli cantum peracta eſt.

Marci 14. 30.

S. Auguſt. lib 3 de Conſenſu Evang. c. 3.

24. *Ait illi Petrus: Etiamſi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes Diſcipuli dixerunt.* Bona fide, bono animo id dixit Petrus, boni propoſiti ſibi conſcius, ſed neque virium ſuarum imbecillitatem, neque periculi ingruentis magnitudinem, neque Chriſti verba ſatis conſiderans. *Et Petrus de ardore fidei promittebat, & Salvator quaſi Deus futura noverat.* Chriſti tamen prædictione *non cogitur* Petrus *ad negandum, ſed inſtruitur ad cavendum.... Magnam* C *charitatem*, quâ Dei mandata fiunt, *Petrus nondum habuit, quando timore ter Dominum negavit.* Timor *enim* non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem. *Et tamen quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat Domino:* Animam meam pro te ponam: *Putabat enim ſe poſſe, quod ſe velle ſentiebat. Et quis iſtam etſi parvam dare cœperat charitatem, niſi ille qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit?* Par voluntas, bona quidem, ſed imperfecta erat cæteris Diſcipulis, qui Petro ardore fidei, & animi conſtantiâ videri noluerunt inferiores: *Similiter & omnes Diſcipuli dixerunt.*

S. Hieron. in hunc locum.

S. Ambroſ lib. 10. in Lucam.

1. Ioan. 4. 18.

Ioan. 13 37.

S. Auguſt. lib. de Gratia & lib. Arbitrio c. 17.

25. *Tunc venit Jeſus cum illis in villam, quæ dicitur Getſemani, & dixit Diſcipulis ſuis, Sedete hic donec vadam illuc, & orem.* Venit Jeſus cum Apoſtolis in prædium ſeu agrum, cui nomen Getſemani, id eſt *Torcu-* D *lar olei*, propter Montem Olivarum, ad cujus radices ſitus erat. Et dixit Diſcipulis ſuis, Manete hîc, in anteriore ſcilicet horti parte, dum paulò ulteriùs ſeccdam orationis gratiâ. *Et aſſumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi*, Jacobo & Joanne, (quibus arcana ſua lubentiùs credebat, & qui gloriam ejus in Transfiguratione viderant) *cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe*; vehementer angi, & animo penè deficere, *tædere & pavere*, ut habet S. Marcus; ſive *obſtupeſcere*, ſecundùm vim Græci verbi, id eſt, metu graviſſimo imminentium malorum agitari & concuti. *Cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe.* Non ſubitò animum Chriſti invaſerunt mortifera illa triſtitia, anxietas, metus; non præter voluntatem (ut no- E bis accidit) ſed ſponte, ad imperium rationis, cujus ſerenitatem ne minimùm quidem obnubilarunt; quando, quomodo, & quantùm voluit. *Non animi infirmitate, ſed poteſtate turbatus eſt, ne nobis deſperatio ſalutis oriatur, quando non poteſtate, ſed infirmitate turbamur. Non ergo aliquo eſt cogente turbatus, ſed turbavit ſemetipſum, quod de illo evidenter expreſſum eſt, quando Lazarum ſuſcitavit..... Affectum quippe humanum, quando oportuiſſe judicavit, in ſe ipſo poteſtate commovit, qui hominem totum poteſtate ſuſcepit.* Ut veritatem probaret aſſumpti hominis verè quidem contriſtatus eſt, ſed ne paſſio in illius animo dominaretur, *per propaſſionem cœpit contriſtari.* Denique *Hos motus ita cum voluit*

S. Auguſt. Tract. 60. in Ioann.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Auguſt. lib. 14. de Civitate Dei c. 9.

animo ſuſcepit humano, ſicut cùm voluit factus eſt homo : & ejus infirmitas fuit ex poteſtate.

26. *Tunc ait illis: Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem. Suſtinete hic, & vigilate mecum.* Mortiferâ triſtitiâ animus meus undequaque obſeſſus eſt, dolores mortis
Pſal. 116. in animum meum penetrarunt. *Circumdederunt me dolores mortis.* Ita vocantur dolores maximi, & quales in proeinctu mortis eſſe ſolent, quibus non immeritò comparatur horror ipſe mortis, & quidem tam acerbæ, tam ignominioſæ. Manete hîc, & vigilate mecum, ut vigilantiæ & orationis ſocietas vobis præſidio ſit adversùs tentationem imminentem; præſentia veſtra mihi ſit ſolatio. Manete hîc, & vigilate, ut eorum quæ mihi accidunt ſuo tempore teſtes ſitis.

27. *Et progreſſus puſillum, procidit in faciem ſuam, orans, & dicens: Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte, verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Et progreſſus puſillum etiam à tribus illis ſelectis Apoſtolis, (more hominum quos pudet æſtuantis animi motus in oratione coram aliis effundere;) ita tamen ut ab his videri audirique poſſet, procidit in faciem ſuam, ut corporis habitu ſummam animi demiſſionem ac humilitatem, & extremam inferioris appetitus deſolatio-
Heb. 5. 7. nem ſignificaret. Orabat autem *cum clamore & lachry-*
Luca 22. 42. *mis*, hunc in modum : *Pater mi, ſi poſſibile eſt*, ſi tua decreta ferunt ut alio modo tuæ gloriæ hominumque ſaluti conſulatur: *Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum à me....* Abba, *Pater, omnia tibi poſſibilia ſunt, trans-*
Marci 14. 36. *fer calicem hunc à me.* Hæc igitur verba, *Si poſſibile eſt*, dubitationem Chriſti de rei poſſibilitate aut de Patris
S. Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 4. omnipotentiâ non exprimunt: non enim dixit, *ſi facere potes*; ſed, *ſi fieri poteſt:* fieri autem poteſt quod ille voluerit. Sic itaque dictum eſt, *ſi fieri poteſt*, ac ſi diceretur, *ſi vis.* Manifeſtavit enim Marcus quo ſenſu accipiendum ſit, *ſi fieri poteſt*, quando Chriſtum dixiſſe refert, *Abba, Pater, omnia tibi poſſibilia ſunt.* Hæc enim oſtendunt, non ex impoſſibilitate, ſed ex Patris voluntate dictum eſſe, *Pater mi, ſi poſſibile eſt tranſeat à me calix iſte*; Acerbiſſimæ mortis genus à me averte. Naturæ deſiderium & inferioris appetitus repugnantiam exprimit. Naturalis enim appetitus refugit mortem: ſed rationali voluntate naturale illud deſiderium, ac repugnantiam ſentientis appetitûs ſubjicit divinæ voluntati. In Chriſto itaque contraria deſideria non fuerunt, ſed diverſa: primum naturale, & quidem conditionatum, quo ſecundùm affectum ſentientis appetitûs, & infirmitatem aſſumptæ carnis, optaſſet à morte acerbiſſima & ignominioſiſſima liberari, ſi Pater voluiſſet: alterum rationale & abſolutum, quo voluntatem ſuam Patris decreto penitùs ſubmiſit, factus obediens uſque ad mortem crucis: quam animi ſummiſſionem, voluntatiſque ſuæ ad voluntatem Patris accomodationem perfectiſſimam hac poſtrema orationis ſuæ parte ſignificat:
S. Hieron. in hunc locum. *Verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu* vis, fiat. *Revertens in ſemetipſum, quod ex hominis perſona trepidanter renuerat, ex Dei Filiique confirmat.* Verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. *Non, inquit, hoc fiat quod humano affectu loquor, ſed propter quod ad terras tua voluntate deſcendi.*

28. *Et venit ad Diſcipulos ſuos: & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuiſtis unâ horâ vigilare mecum? Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.* Id Petro præcipuè dixit, quaſi cæterorum capiti, & ei qui de ſe nimis pollicendo aliis præiverat: in ipſo tamen omnibus Diſcipulis eorum ignaviam exprobrando dixit: Ita ne? Non potuiſtis unâ horâ vigilare mecum? Siccine promiſſa veſtra tam magnifica impletis? Me non ſolùm vigilante, ſed orante, ſanguineo ſudore perfuſo, cum morte luctante, tranquillè dormitis, qui me dormiente vigilare pro me debebatis. Vel propter vos vigilate, & orate, ut vigilantiâ præcibuſque veſtris impetretis potentius ac robuſtius gratiæ victricis auxilium, in his graviſſimæ tentationis anguſtiis vobis ne-

A ceſſarium, ne à ſatana oppugnati, ſuccumbatis. *Impoſſibile eſt humanam animam non tentari. Unde & in oratione Dominica dicimus* : Ne nos inducas in tentationem, *quam ferre non poſſimus. Non tentationem penitus refutantes, ſed vires ſuſtinendi in tentationibus deprecantes.* Ergo & impræſentiarum non ait: *Vigilate & orate ne tentemini*, ſed, *ne intretis in tentationem*: hoc eſt, *ne tentatio vos ſuperet & vincat, & vos intra caſſes teneat.* Rationem porrò ſubdit, cur ipſis timendum ſit, gratiæque robuſtioris auxilium implorandum: *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.* Animo quidem benè in me affecti eſtis, & ex gratiæ meæ dono prompti eſtis & alacres ad reſiſtendum tentationi, ſed carnis infirmitatem cogitate, quæ ad affectus naturales & ſpiritali voluntati contrarios edomandos, ſcilicet vitæ cu- S. Hieron.
B ram dolorumque fugam, nullas per ſe vires habet. Hanc infirmitatem carnis pulchrè deſcribit Apoſtolus Rom. 8. 3. *Nam quod impoſſibile erat Legi, in quo infirmabatur per carnem : Deus Filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut juſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundum carnem ambulamus, ſed ſecundùm ſpiritum.*

29. *Iterum ſecundò abiit, & oravit dicens : Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire niſi bibam illum, fiat voluntas tua.* Hæc oratio eadem eſt quæ prior, quamvis aliqua in verbis varietas eſſe videatur: unde S. Marcus ait: *Et iterum abiens, oravit, eumdem ſermonem dicens:* Pater mi, quandoquidem decreviſti ut hunc calicem bibam, ut hæc patiar omnia, idque mortis genus
C ſubeam, tua circa me voluntas, precor impleatur. *Et venit iterum* ad Diſcipulos ſuos, ut eos officii ſui admoneret, *& invenit eos dormientes* Præ tristitia, ut explicat S. Lucas. Ex mœrore enim torpor ſomnolentus oritur. *Erant enim oculi eorum gravati.* Et *relictis illis iterum abiit, & oravit tertiò, eumdem ſermonem dicens.* Oravit tertiò, ut perſeverandum in oratione exemplo ſuo doceret. Ternarius numerus in precibus iterandis ſolemnis. 2. Cor. 12. 8. *Propter quod ter Dominum rogavi.* Idem numerus rei perfectioni & conſtantiæ declarandæ ſervire ſolet. Unde Joannis 21. Chriſtus ter Petrum interrogat, *Simon Joannis diligis me plus his?* Ter Petrus reſpondet, *Tu ſcis Domine, quia amo te.* Oravit autem *eumdem ſermonem dicens*, hoc eſt, in eamdem Luca 22. 45.
D ſententiam, & eamdem rem petens.

30. *Tunc venit ad Diſcipulos ſuos, & dicit illis: Dormite jam, & requieſcite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.* Tempus præteriit quo vigilando poteratis mihi eſſe ſolatio: dormite jam, & requieſcite, per me licet. *Sufficit* quod huc uſque vigilaſtis. Quæ verba exprobrantis potiùs ſunt quàm permittentis. Cæterùm jam vos ſatis excitabit periculum præſens. Imminet articulus temporis à Deo definitus, quo tradar in manus flagitioſorum hominum, Gentilium, Militum Romanorum, Sacerdotum & Magiſtratuum Judæorum, qui mortem meam decreverunt. *Surgite, eamus: ecce appropinquavit qui me tradet.* Obviàm illis eamus, ut comprehenſionem meam divinæ diſpenſationis eſſe pateat, non humanæ infirmita- Marci 14. S. Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 4. S. Hieron. in hunc locum.
E tis; ipſique hoſtes me ultro ad mortem pergere agnoſcant, meaque confidentiâ & intrepidi animi tranquillitate confundantur. Jam appropinquat Proditor.

31. *Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis & fuſtibus, miſſi à Principibus Sacerdotum, & Senioribus populi.* Vix ſermonem compleverat, eùm Judas unus ex duodecim Apoſtolis, non merito, ſed numero, & ex Apoſtolo jam factus proditor Magiſtri, & dux ſceleratorum hominum, in conſpectum ſe dedit, & cum eo Præfectus Vigilum, ſeu Tribunus Romanæ cohortis ad Templi cuſtodiam per feſtos dies deſtinatæ, eum ſua cohorte, & *miniſtri* ſive ſatellites à Sacerdotibus & Phariſæis miſſi; ſimul & aliqui *Principes Sacerdotum, & Magiſtratus Templi, & Seniores.* Milites autem & mi- Joan. 18. 2. Luca 22. 52.

niſtri miſſi erant à Synedrii magni Senatoribus, quibus Pilatus Præſes Romanus cohortem illam conceſſerat, permiſſo pro Paſchali tempore in eam cuſtodiam imperio. Armis autem muniti erant, metuentes ne Chriſti Diſcipuli vim vi repellere conarentur, illumque de manibus illorum eriperent.

32. *Qui autem tradidit eum, dedit illis ſignum, dicens: Quemcumque oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum. Et confeſtim accedens ad Jeſum, dixit: Ave Rabbi. Et oſculatus eſt eum.* Judas proditor dedit illis ſignum, præcipuè militibus Romanis, qui Jeſum non noverant, ne in perſona errarent, aut Jeſus neſcientibus eis pertranſiret, quod & aliàs fecit; & tunc factum eſſet, ſi voluiſſet. Duas in Chriſto fuiſſe formas ſeu figuras Origenes ait, idque velut ex Traditione acceptum refert: unam ſecundùm quam eum omnes videbant: alteram ſecundùm quam transfiguratus eſt coram Diſcipulis in monte, & unicuique apparuiſſe ſicut erat dignus: propter hujuſmodi ergo transfigurationes ejus illos indiguiſſe ſigno. Verùm quænam ſit hæc Traditio, non liquet, nec videtur conſentanea veritati, vel ad hunc locum pertinere, cùm unam tantùm Chriſti figuram Judas vidiſſet ac noſſet. Ait quidem S. Hieronymus, quòd *quia eum fortè audierat in monte transfiguratum, timebat ne ſimili transformatione nunc è manibus miniſtrorum elaberetur.* Sed unde audierat Judas, quòd revelari prohibuerat Chriſtus, donec à mortuis reſurrexiſſet? Quemcumque *oſculatus fuero, ipſe eſt* quem quæritis, *tenete eum; &*, ne fortè elabatur, *ducite cautè* (ut apud Marcum habetur.) Hoc autem ſignum elegit partim ficta in Magiſtrum reverentiâ, partim *Diſcipuli verecundiâ*, non eum palam tradere auſus hoſtibus, ſed ſimulato officio. Oſculum enim Hebræis non ſolùm valedicentibus, aut poſt longam abſentiam redeuntibus erat uſitatum, verùm etiam dilectionis pignus. Unde Chriſtus Simoni Phariſæo ait: *Oſculum mihi non dediſti.* Eaque *oſculi pacis, oſculi ſancti* conſuetudo apud veteres Chriſtianos manſit, ut diſcimus ex Apoſtolo *Rom.* 16. 16. & alibi paſſim, & ex *Act.* 20. 37. ex Juſtino Martyre in Apolog. Tertulliano lib. *De Oratione*, & lib. 2. *Ad Uxorem*, & aliis.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 82. in Matt. — *Origenes in Matt.* — *S. Hieron. in hunc locum.* — *S. Hieron.* — *Lucæ 7. 45.*

33. *Dixitque illi Jeſus: Amice, ad quid veniſti?* Juda, quem etiamnum diligo, cui bene volo, cujus perditionem doleo, ad quid veniſti? Cur oſculum libas, proditor? Cur dux factus es hoſtium meorum, ſi amicum te ſimulabas? Lucæ 22. 48. *Juda, oſculo Filium hominis tradis?* Tunc Judas qui cohortem paululùm anteverterat, ad eam regreſſus eſt, eaque contigerunt quæ Joannes narrat de turbis proſtratis, dicente Jeſu, *Ego ſum.* Si enim ante oſculum contigiſſent, oſculi ſigno non fuiſſet opus. *Tunc acceſſerunt*, propria Chriſti voce edocti quòd ille eſſet, quem quærebant, Jeſus Nazarenus, & eo permittente ac eorum viribus cedente, manus in eum injecerunt, *& tenuerunt eum.*

Joan. 18. — *S. Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 5.*

34. *Et ecce unus ex his qui erant cum Jeſu, extendens manum, exemit gladium ſuum, & percutiens ſervum Principis Sacerdotum, amputavit auriculam ejus.* Petrus, qui gladium ad Chriſti defenſionem ſumpſerat, occaſione verborum ejus, *Qui gladium non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium*, & reſponſionis ejus ad verba Diſcipulorum dicentium, *Domine ecce duo gladii hic*: quibus dixit Jeſus, *Satis eſt*: Petrus, inquam, eo quo fervebat animi ardore, gladium exemit, ictumque direxit in caput ſervi Principis Sacerdotum, qui cæteris audacior & ferocior primus in Jeſum irruebat: ſed Deo ictum moderante, ſervoque declinante, illius auriculam *dexteram* dumtaxat amputavit, quem contactu ſuo ſanavit Chriſtus auriculâ reſtitutâ. Servo nomen *Malchus.*

Lucæ 22. — *Lucæ 22. 36. & 38.* — *Lucæ 22.*

35. *Tunc ait illi Jeſus*, Petro ſcilicet: *Converte gladium tuum in locum ſuum*, in vaginam recondе. *Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Omnes qui gladium privatâ auctoritate diſtrinxerint, digni ſunt qui gladio pereant. *Ille utitur gladio* (inquit S. Auguſtinus) *qui nulla ſuperiore ac legitima poteſtate vel jubente vel concedente, in ſanguinem alicujus armatur. Nam utique Dominus juſſerat ut ferrum Diſcipuli ejus ferrent, ſed non juſſerat ut ferirent. Quid ergo incongruum, ſi Petrus poſt hoc peccatum factus eſt Paſtor Eccleſiæ, ſicut Moyſes poſt percuſſum Ægyptium factus eſt Rector Synagogæ? Uterque enim non deteſtabili immanitate, ſed emendabili animoſitate juſtitiæ regulam exceſſit: uterque odio improbitatis alienæ; ſed ille fraterno, iſte Dominico, licèt adhuc carnali, tamen amore peccavit. Reſecandum hoc vitium vel eradicandum; ſed tamen tam magnum cor, tanquam terra frugibus, ita ferendis virtutibus excolendum.*

S. Auguſt. lib. 22. contra Fauſtum c. 70.

36. *An putas quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò pluſquam duodecim legiones Angelorum? Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia ſic oportet fieri?* Si mortem fugere vellem, ſi hoſtibus meis reſiſtere, nonnè poſſem rogare Patrem meum, ut mihi Angelos mittat auxilio; & abſque morâ pro vobis duodecim Diſcipulis meis, hominibus infirmis & imbellibus, exhiberet mihi, non duodecim Angelos dumtaxat, ſed duodecim legiones Angelorum? Alluſit ad Militiam Romanam, in qua duodecim legiones juſtum conſtituebant exercitum. Legio apud Romanos ſex hominum millia continebat. Duodecim legiones pro ingenti numero Angelorum poſitæ. Verùm ſi hoſtium meorum me comprehendere, vincire, & morti tradere volentium conſilia & conatus impediantur, *Quomodo implebuntur Scripturæ*, quæ docent, *quia ſic oportet fieri?* id eſt, me capi, & ad mortem duci. Iſaiæ 53. 7. *Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum: ſicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.*

Vegetius — *S. Hieron. in hunc locum.*

37. *In illa hora dixit Jeſus turbis: Tanquam ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus comprehendere me: quotidie apud vos ſedebam docens in Templo, & non me tenuiſtis.* Converſus Jeſus ad turbas, præcipuè verò ad Duces, quibus & alii aderant è Sacerdotum & Senatorum numero, dixit: Siccine ad me capiendum intempeſta nocte, ac ſi homo facinoroſus eſſem, ac latro cum armatâ manu exiſtis? Si talis ſum, quare me non cepiſtis apud vos quotidie docentem in Templo, ubi facilè & ſine ſtrepitu id fieri poſſe videbatur; ſe Dei providentia id tunc inhibuit, quod modò ſapientiſſimo conſilio permittit. Confer cum Lucæ 22. 53. *Cùm quotidie vobiſcum fuerim in Templo, non extendiſtis manus in me: ſed hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.*

38. *Hoc autem totum factum eſt, ut adimplerentur Scripturæ Prophetarum*: ut exitum haberet decretum Patris de Chriſti Paſſione & morte per Prophetas pridem enunciatum. *Et utique Sacramentum paſſionis ipſius figurari in prædicationibus oportuerat: quantoque incredibile, tanto magis ſcandalum futurum ſi nudè prædicaretur: quantoque magnificum, tanto magis obumbrandum, ut difficultas intellectûs gratiam Dei quæreret.*

Tertull. lib. Adverſus Judæos c. 10.

39. *Tunc Diſcipuli omnes, relicto eo, fugerunt*; alii citiùs, alii ſeriùs, timore humano ne à Judæis caperentur. Sic impletum eſt Prophetæ vaticinium, ipſius Chriſti verbis paulò ante confirmatum: *Omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte. Scriptum eſt enim: Percutiam Paſtorem, & diſpergentur oves gregis.*

40. *At illi tenentes Jeſum, duxerunt ad Caipham Principem Sacerdotum, ubi Scribæ & Seniores convenerant.* Jeſum ad Annam Caiphæ ſocerum primùm ductum fuiſſe S. Joannes teſtatur: inde duxerunt ad Caipham anni illius Pontificem, cujus in ædibus congregatum erat Concilium. *Petrus autem ſequebatur eum à longè, uſque in atrium Principis Sacerdotum. Et ingreſſus intrò, ſedebat cum miniſtris, ut videret finem.* Petrus charitate in Dominum, quamvis parvâ & infirmâ tractus, illum ſequebatur, ſed à longè, quia cùm perfecta charitas non eſſet, foras non mittebat timorem. Secutus eſt autem eum

uſque in aulam Principis Sacerdotum : & introductus ab oſtiariâ, precibus illius Diſcipuli qui notus erat Pontifici, ut refert S. Joannes, ſedebat ad ignem cum miniſtris, dolorem premens, & ſimulans audaciam, ne notaretur.

41. *Principes autem Sacerdotum, & omne Concilium, quærebant falſum teſtimonium contra Jeſum, ut eum morti traderent : & non invenerunt, cùm multi falſi teſtes acceſſiſſent. Noviſſimè autem venerunt duo falſi teſtes. Et dixerunt : Hic dixit, Poſſum deſtruere Templum Dei, & poſt triduum reædificare illud.* Quæſtionem habentes in caput Jeſu, conabantur à teſtibus aliquid elicere quod ad eum damnandum valeret. Et neminem invenerunt, qui adversùs ipſum aliquid proferret, quod capitale poſſet videri. Tandem duo falſi teſtes acceſſerunt, ut non unius, ſed duorum ore, velut ſufficienti ac legitimo teſtimonio damnari poſſet. Verè falſi teſtes appellantur ob depravata Chriſti verba : neque enim dixerat Chriſtus, *Poſſum deſtruere Templum hoc* MANUFACTUM, ut addit S. Marcus ; ſed, *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud :* neque de Templo Jeroſolymitano dixerat, ſed *de templo corporis ſui.* Hinc S. Mar-
Joan. 2. 19. & 21.
cus obſervat, *convenient non fuiſſe teſtimonium illorum,* ſive ad Chriſti damnationem ſufficiens, ne illud quidem quod maximè pertinebat ad invidiam illi conflandam : nihil enim mali Templo ominatur qui demolitu-
Marci 14. 59.
rum ſe dicit, ſi ſe mox reſtituturum addat ; neque pollicitatio utcumque vana, capite luenda fuiſſet.

42. *Et ſurgens Princeps Sacerdotum, ait illi : Nihil reſpondes ad ea quæ iſti adversùm te teſtificantur? Jeſus autem tacebat.* Ira præceps & impatiens non inveniens calumniæ locum excutit de ſolio Pontificem. Quantò Jeſus tacet ad indignos reſponſione ſuâ falſos teſtes, & Sacerdotes impios ; tantò magis Pontifex furore ſuperatus eum ad reſpondendum provocat, ut ex qualibet occaſione ſermonis locum inveniat accuſandi. Nihilominus Jeſus tacebat. Sciebat enim quaſi Deus, quicquid
S. Hieron. in hunc locum. S. Joannes Chryſoſt. Hom. 85. in Matt.
reſpondiſſet, torquendum ad calumniam. *Jeſus autem tacebat,* ut impleretur Iſaiæ vaticinium : *Oblatus eſt quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum : ſicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.*
Iſaiæ 53. 7. Act. 8. 32.

43. *Et Princeps Sacerdotum ait illi : Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis ſi tu es Chriſtus Filius Dei.* Præcipio tibi Dei veri nomine & auctoritate, cujus ſum Miniſter, ut veritatem proferas, cujus ille teſtis ſit & judex : ut dicas nobis, ſi tu es Meſſias, Rex Iſraël, nobis promiſſus & expectatus ; & Filius Dei, non adoptione tantùm, ut viri juſti, ſed naturâ. Eò tendebat illa adjuratio, ut Chriſtum blaſphemiæ reum damnaret, ſi Filium Dei ſe eſſe reſponderet, ut ſperabat reſponſurum, ſi divini nominis religione premeretur.
Lucæ 22. 66.

44. *Dicit illi Jeſus : Tu dixiſti. Verumtamen dico vobis : Amodo videbitis Filium hominis ſedentem à dextris Dei, & venientem in nubibus cæli.* Tempus tacendi, & tempus loquendi. Non ſilet ampliùs Chriſtus, ſed reſpondet Pontifici, tum ne divini nominis interpoſitam auctoritatem contemnere videretur ; tum ne ſilendo negare cenſeretur veritatem, cui ut teſtimonium perhiberet, illamque prædicaret, in mundum venerat ; veritatem pro cujus confeſſione tot Martyres ſanguinem fundere debebant ; cujus fides erat fundamentum Eccleſiæ. In eodem concilio repetitæ interrogationi reſpondit Jeſus, primùm, quod Lucas refert : *Si vobis dixero, non credetis mihi : ſi autem & interrogavero, non reſpondebitis mihi, neque dimittetis.* Deinde cùm per Deum vivum à Pontifice adjuratus eſſet : *Tu dixiſti,* Vel ut Lucas refert : *Vos dicitis, quia ego ſum.* Quæ reſponſio expreſſa ac perſpicua fuit, æquivalens illi, *Ego ſum,* quam his ipſis verbis exprimit S. Marcus. Verumtamen licèt mihi affirmanti me Filium eſſe Dei non credatis, id tandem aliquando agnoſcetis vel inviti, cùm id reipſa demonſtrabo univerſo hominum generi. Deinceps enim me, quem modò ut vilem homuncionem contem-
Lucæ 22. 67.
nitis, judicatis, & morti addicitis, poſt Reſurrectionem & Aſcenſionem in cœlos meam, ex effectis cognoſcetis & experiemini à dextris Dei ſedere, naturâ, imperio, poteſtate, honore, Majeſtate Deo æqualem. Id verò tùm maximè cognoſcetis, cùm me in fine mundi venientem in nubibus cœli videbitis, ut vivos & mortuos judicem, ac inter illos vos qui hic judices ſedetis, ad quorum tribunal habitu rei nunc ſto & reſpondeo. Alludit ad duo Scripturæ oracula de Filio Dei, Pſalmo ſcilicet 109. 1. *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis.* Et Dan. 7. 13. *Aſpiciebam in viſione noctis, & ecce cum nubibus cœli quaſi Filius hominis veniebat.*

45. *Tunc Princeps Sacerdotum ſcidit veſtimenta ſua, dicens : Blaſphemavit : quid adhuc egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam. Quid vobis videtur? At illi reſponderunt : Reus eſt mortis.* Scidit veſtimenta ſua, quaſi in horrorem blaſphemiæ, cujus reum declarabat Jeſum. Hic autem mos veſtimenta ſcindendi vel in ſignum doloris, vel in execrationem blaſphemiæ, Judæis ſolemnis fuit, Scripturâ teſte. Eruditi quidam interpretes, cùm antiqui, tum recentiores obſervant, nullo umquam caſu licuiſſe ſummo Pontifici veſtem lacerare, idque ex *Levitici* 21. 10. colligunt. Verùm illa prohibitio ad cauſam funebrem dumtaxat pertinet, ut conſequentia oſtendunt. Alioqui in luctu publico etiam Pontifex Maximus diſcindebat veſtimenta, ut conſtat ex 1. *Machab.* 11. 71. & ex Joſepho. Hunc tamen
Geneſ. 37. 29. 34. & c. 44. 13. Num. 14. 16. Judic. 11. 35. 4. Reg. 19. 1. Ierem. 36. 24. Act. 14. 13. S. Hieron. in hunc locum.
Levitici locum S. Leo reſpexit, Sermone 55. ſcribens : *Caiphas ad exaggerandam auditi ſermonis invidiam, ſcidit veſtimenta ſua : & neſciens quid hâc ſignificaret inſaniâ, ſacerdotali ſe honore privavit. Ubi eſt, Caipha, rationale pectoris tui? Ubi continentiæ cingulum? Ubi ſuperhumerale virtutum? Myſtico illo ſacratoque amictu ipſe te ſpolias, & propriis manibus Pontificalia indumenta diſcerpis, oblitus præcepti illius quod legeras de Principe Sacerdotum* : De capite ſuo cidarim non deponet, & veſtimenta ſua non dirumpet. *Tu verò à quo jam alienabatur hæc dignitas, ipſe tibi es executor opprobrii, & ad manifeſtandum finem veteris Inſtituti, pertinet eadem diruptio Sacerdotii.* Eadem cogitatio S. Hieronymi mentem ante ſubierat : *Scidit autem veſtimenta ſua,* (inquit) *ut oſtendat Judæos Sacerdotii gloriam perdidiſſe, & vacuam ſedem habere Pontifices.* Et certè eadem myſtica ſignificatio ſciſſæ veſtis, ablationem Regni portendit Saüli 1. *Reg.* 15. 28. & Regni diviſionem Salomoni 3. *Reg.* 11. 31. Judices porrò teſtes facit Pontifex iniquiſſimus, accuſator ipſe & judex. *Quid adhuc,* inquit, *egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam,* ſiquidem & Chriſtum & Filium Dei ſe profitetur. At quærere oportuit, an non in ipſum vaticinia Prophetarum congruerent, an non apertiſſimis miraculis probaſſet ſe Chriſtum & Dei Filium eſſe. His illi prætermiſſis pro manifeſto ſumunt, Jeſum, Chriſtum & Filium Dei eſſe non poſſe : & ſententias à Caipha rogati, iniquiſſimo præjudicio reſpondent dignum eſſe morte : *Reus eſt mortis.* Quæ quidem ſententia etſi capitalis non eſſet, cùm à Judæis capitalium judiciorum poteſtatem Auguſtus abſtuliſſet ; eò tamen ſpectabat ut Judæi Senatores ſalva religione Jeſum accuſare poſſent apud Romanum Præſidem, ejuſque ſupplicium flagitare, Legem contra blaſphemiæ reos pœnam capitis decernentem *Levit.* 24. 16. allegantes.
Levit. 21. 10.

46. *Tunc exſpuerunt in faciem ejus, & colaphis eum cæciderunt, alii autem palmas in faciem ejus dederunt : dicentes, Prophetiza nobis, Chriſte, quis eſt qui te percuſſit?* Cùm hoc præjudicatum in Jeſum audiſſent *qui tenebant illum,* ut ait S. Lucas, & quidam etiam Senatores, ut Marcus innuit, & Miniſtri, exſpuerunt in ſacram ejus faciem, quod genus contumeliæ graviſſimum, ſignumque ſummi contemptûs & abominationis, *Numer.* 12. 14. & *Deuteron.* 25. 9. *Et colaphis eum cæciderunt,* contracto pugno caput ejus & tempora ferientes. Alii autem alapas illi impingebant planâ palmâ. Hinc totum Chriſti caput tuber, tota facies livida.

Marci 14. Velatis porrò ejus oculis, ne percutientes videret, illi inſultabant, dicentes: *Prophetiza nobis, Chriſte, quis eſt qui te percuſſit?* Propheticæ illius dignitati illudebant. Tu qui Prophetæ & Chriſti nomen tibi arrogas, dicas nobis quis hanc alapam vel hunc colaphum tibi impegit. *Prophetiza* (inquiunt) Prophetarum enim erat non tantùm futura prædicere (quod propriè vos ſignificat) ſed & alia aperire quæ naturali cognitione ſciri nequibant. Confer cum Iſaiæ 1. verſ. 6. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem non averti ab increpantibus & conſpuentibus in me.... Poſui faciem meam ut petram duriſſimam.* Et cap. 53. 2. 3. 4. & 5. *Non eſt ſpecies ei, neque decor; & vidimus eum, & non erat aſpectus, & deſideravimus eum: deſpectum, & noviſſimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem: & quaſi abſconditus vultus ejus, & deſpectus, unde nec reputavimus eum. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit: & nos putavimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo, & humiliatum. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & livore ejus ſanati ſumus.*

47. *Petrus verò ſedebat foris in atrio: & acceſſit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Jeſu Galilæo eras. At ille negavit coram omnibus, dicens: Neſcio quid dicis.* Dum hæc agerentur, Petrus erat in aula Principis Sacerdotum, deorſum, ut obſervat S. Marcus, in inferiori parte ædium, ſedens ad ignem cum miniſtris, ut rei exitum videret. Et acceſſit ad eum ancilla ſummi Sacerdotis janitrix, dicens: Et tu ſectator eras & diſcipulus Jeſu Galilæi. Contemptûs causâ Galilæum vocabant, quòd in Galilæa ut plurimùm verſatus eſſet, & plerique ejus Diſcipuli Galilæi eſſent. Sic Julianus Apoſtata Chriſtum *Galilæum*, & Chriſtianos *Galilæos* per contemptum appellare ſolebat. Petrus verò palam & coram omnibus negavit ſe Jeſu diſcipulum eſſe, dicens: *Neſcio quid dicis.* Sive, ut Marcus refert: *Neque ſcio, neque novi quid dicas.*

48. *Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Jeſu Nazareno. Et iterum negavit cum juramento: Quia non novi hominem.* Cùm Petrus *foras* exiret *ante atrium*, gallo primùm cantante nullatenus commotus eſt. Quem euntem & redeuntem cùm alia ancilla intuita eſſet, circumſtantibus dixit: *Et hic erat cum Jeſu Nazareno.* [Marci 14. 68.] S. Lucas ſecundam illam negationem Petri referens, [Lucæ 22. 58.] ancillæ non meminit, ſed ait: *Et poſt puſillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus verò ait: O homo, non ſum.* Utrumque contigit. Ancilla id dixit miniſtris ad focum ſedentibus: tum alius ancillæ monitione excitatus Petrum ipſum compellavit dicens: *Et tu de illis es.* Eamdem negationem Joannes refert his [Joan. 18. 25.] verbis: *Dixerunt ergo ei: Numquid & tu ex Diſcipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non ſum.* Ex quo patet, [S. Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 6.] non illam tantùm alteram ancillam, quam Matthæus & Marcus commemorant, ſed & alium quem commemorat Lucas, ea cum Petro egiſſe, quæ illi Evangeliſtæ referunt. Et liquidò colligitur collatis hac de re omnium A Evangeliſtarum teſtimoniis, non ante januam ſecundò Petrum negaſſe, ſed intus in atrio ad ignem. Matthæum verò & Marcum, qui commemorarunt eum exiiſſe foras, regreſſum ejus brevitatis causâ tacuiſſe. Mendacii porro & negationis repetitæ gravitatem perjurio cumulavit Petrus. Sic peccatum ſuo pondere ad aliud trahit.

49. *Et poſt puſillum acceſſerunt qui ſtabant, & dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es: nam & loquela tua manifeſtum te facit. Tunc cœpit deteſtari & jurare quia non noviſſet hominem. Et continuò gallus cantavit.* Poſt breve temporis intervallum, *quaſi unius horæ*, ut S. Lucas notat, acceſſerunt qui ſtabant ad ignem, Malchi cognato præeunte, ut ex S. Joanne diſcimus, & dixerunt Petro: Tu certe ex diſcipulis es hominis illius: nam pronuntiatio tua te Galilæum eſſe docet. Alius ſcilicet Galilæis erat pronuntiandi modus, alia dialectus quàm B Jeroſolymitis, eaque durior, rudis, & incondita. Accedebat & aliud indicium à cognato Malchi, qui Petrum à ſe in horto viſum meminerat, & aſſirmabat. *Tunc cœpit deteſtari*, id eſt, ſe diris omnibus devovere, ſibi anathema imprecari, *& jurare quia non noviſſet hominem*, tantùm abeſſe ut diſcipulus ejus eſſet. Et continuò, *adhuc eo loquente*, ut Lucas refert, gallus *iterum* cantavit; ut Chriſti prædictionem veram eſſe appareret. Petri crimen graviſſimum nonnulli nimis elevant, quoſdam Patres (ut illis videtur) ſecuti, inter alios S. Ambroſium libro 10. in Lucam, ubi multa habet oratorio ſtylo ad extenuandum Petri peccatum; & S. Leonem Sermone 58. Contra, S. Hieronymus Epiſt. 145. ad Marcellam, Petrum cum ancillæ interrogatione perterritus Dominum negavit, in Filium hominis, non in Spiritum ſanC ctum peccaſſe ait, & *ridiculam* eorum *interpretationem* vocat, qui non Chriſtum eum negaſſe, ſed hominem aſſerunt; & mendacem illos facere Salvatorem, qui ſe, hoc eſt Filium Dei, à Petro negandum prædixerat. Eamdem interpretationem luculentè refellit S. Auguſtinus Tractatu 66. in Joannem.

50. *Et recordatus eſt Petrus verbi Jeſu, quod dixerat: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egreſſus foras, flevit amarè.* Simul & galli cantu, & Domini aſpectu excitatus ad pœnitentiam eſt: *Converſus* enim *Dominus reſpexit Petrum* (inquit S. Lucas) non corporis [S. Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 6. & lib. de Gratia Chriſti c. 45.] oculis, ſiquidem Petrus erat in exteriore atrio, Jeſus autem in ſuperioribus ædium partibus, in interiori aula audiebatur, illudebatur, & cædebatur. Quod igitur à S. Luca ſcriptum eſt, *Reſpexit eum Dominus: intus actum* D *eſt, in mente actum eſt, in voluntate eſt. Miſericordià Dominus latenter ſubvenit, cor tetigit memoriam revocavit, interiore gratiâ ſuâ viſitavit Petrum, interioris hominis uſque ad exteriores lachrymas movit & produxit affectum. Ecce quemadmodum Deus adjuvando adeſt voluntatibus & actionibus noſtris: ecce quemadmodum & velle & operari operatur in nobis.*

Et egreſſus foras, extra Caiphæ domum, ad declinandum impiorum conſortium, per quod lapſus erat; & ut in ſeceſſu erumpentibus ubertim lachrymis, & dolori, quo amor pœnitens cor ejus compungebat, locum daret, *flevit amarè.*

Senſus Moralis.

I. Et *factum eſt, cùm conſummaſſet Jeſus ſermones hos omnes, dixit Diſcipulis ſuis: Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet, & Filius hominis tradetur ut crucifigatur.* Poſt ſermonem quo venturum ſe Dominus ad judicium in gloria & majeſtate dixerat, nunc paſſurum ſe [S. Hilar. c. 28. in Matt.] admonet, *Ut Sacramentum crucis admixtum eſſe gloriæ æternitatis agnoſcerent.* Per crucem ſcilicet ad gloriam pervenitur. *Certa atque ſecura eſt exſpectatio beatitudi-* [S. Leo ſerm. 46.] *nis, ubi eſt participatio dominicæ paſſionis.* De cruce ſua ac paſſione loqui amat Jeſus, & tranquillo ſedatoque animo loquitur, ut crucem amare, Chriſti paſſionem jugiter meditari, de illa frequenter loqui diſcamus, ad ejus E amorem in noſtris ac proximorum cordibus accendendum, *Qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confu-* [Heb. 12. 2.] *ſione contemptâ, atque in dextera ſedis Dei ſedet.* Præſertim verò Paſchatis celebrationi crucis amor, & præparatio ad res quaſlibet adverſas tolerandas, quibus nos Deus probare voluerit, conjungi debent. Duo Paſchata Chriſtus conjungit, typicum & verum. *Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet*, (inquit Apoſtolis) *& Filius hominis tradetur ut crucifigatur.* Non ait, Paſcha veniet, ne legale Paſcha dumtaxat his verbis deſignare videretur, ſed, Paſcha fiet; verum ſcilicet ac novum, quod per vetus illud adumbratum eſt; de quo Apoſtolus ſcribit:

1.Cor.5.7 *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Poſt duos dies A
clariſſimi luminis, veteris ac novi Teſtamenti, verum
Exod. 12. pro mundo Paſcha celebratur. Paſcha nominatur à
tranſitu, eo quòd Exterminator videns ſanguinem in
foribus Iſraëlitarum, pertranſierit, nec percuſſerit eos.
S. Hieron. in hunc locum. *Tranſitus autem noſter, id eſt Phaſe, ita celebratur, ſi*
terrena & Ægyptum dimittentes, ad cœleſtia feſtinemus.
Quoties ſacroſanctum Euchariſtiæ ſacramentum ſumi-
mus, toties Paſcha celebramus: ſed ut dignè celebre-
mus, dare debemus operam ut Chriſto commoriamur
& configamur in cruce, ut carnalis vitæ mortificatione
1. Cor. 9. 26. in nobis impleatur quod Apoſtolus ſcribit: *Quotieſ-*
cumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis,
mortem Domini annuntiabitis donec veniat. Tradat nos
amor Deo ut victimam, tradat veterem noſtrum homi-
nem crucifigendum; tradat ſicut Deus Filium ſuum pro
B nobis tradidit. *Et Filius hominis tradetur ut crucifiga-*
tur. Non dixit à quo tradendus eſſet, ut verbum illud ad
omnes referatur qui eum tradituri erant. Sed non omnes
Origenes Tract. 35. in Matt. eodem propoſito tradiderunt. *Deus enim tradidit eum*
propter miſericordiam circa genus humanum, quòd unico
Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum:
Judas propter avaritiam: Sacerdotes propter invidiam:
Diabolus propter timorem ne avelleretur de manu ejus
genus humanum per doctrinam ipſius; non advertens quo-
Coloſſ. 2. 15. *niam magis eripiendum erat per mortem ipſius. Traditus*
eſt enim ad crucifigendum, ut exuens principatus & po-
teſtates, de illis triumphet in ligno.

2. *Tunc congregati ſunt Principes Sacerdotum, & Se-*
niores populi, &c. *& concilium fecerunt ut Jeſum dolo te-*
nerent, & occiderent. Dicebant autem: Non in die feſto,
C *ne fortè tumultus fieret in populo.* Concilium iſtud con-
firmatio fuit alterius præcedentis, quod S. Joannes
commemorat cap. 11. Evangelii ſui, verſ. 46. & 47.
Collegerunt (inquit) *Pontifices & Phariſæi concilium,*
& dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna
facit? Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum; &
venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem. Pru-
dentia carnis huic tenebrarum concilio præſidebat, ſed
adverſùs ſe ipſam agebat incauta. Mala ſcilicet quæ vi-
tare volebant Judaici Sacerdotes & Magiſtratus, in ca-
Pſal. 9. 16 put ipſi ſuum ac perfidæ gentis arceſſebant. Sic *infixæ*
ſunt gentes in interitu quem fecerunt. In laqueo iſto quem
abſconderunt, comprehenſus eſt pes eorum. Quàm multi
etiamnum, adverſùs Jeſum concilium faciunt ut eum
dolo teneant, & occidant! 1. Hæretici, qui verborum
fallaciis homines decipiunt, *Interfectores veritatis,* (ut
D loquitur Tertullianus.) 2. Catholici, etiam Sacerdo-
tes, qui adverſùs Doctores & Prædicatores Moralis
Evangelicæ, adverſùs Eccleſiaſticæ Diſciplinæ vindi-
ces, adverſùs impugnatores indulgentiorum & mollio-
rum opinionum, quæ animas interficiunt, & viam ſa-
lutis dilatant, quam anguſtam & arctam Chriſtus eſſe
docuit, perſecutiones movent, calumniis ipſos vexan-
tes, crucem illis figentes: quibus illud Prophetæ con-
Pſal. 49. 19. venit: *Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concin-*
nabat dolos: ſedens adverſùs fratrem tuum loquebaris, &
Rom. 1. 18 *adverſùs filium matris tuæ ponebas ſcandalum.* Hi Chri-
ſtum tradunt religionis ſpecie, dolo tenere volunt, *Ve-*
ritatem in injuſtitia detinentes, dum impedire conantur
malis artibus ne liberè doceatur & prædicetur: Chriſtum
E occidunt in ejus Miniſtris, quos linguæ gladio jugulant,
Optatus Milevit. *Fundentes ſanguinem non corporis, ſed honoris.* 3. Concilium
faciunt adverſùs Jeſum, ut illum occidant, & rurſus cru-
cifigant in ſemetipſis, quicumque mali Chriſtiani, ſed illi
præſertim dolo agunt in Jeſum, qui Religionem ſuis uti-
litatibus & cupiditatibus ſervire facientes, opportunitate
datâ leges Dei ſacratiſſimas violare non verentur: ſi quan-
do verò manus cohibent à pravo opere, dum intus iniqui-
tas vivit in mente, non abſtinent niſi humano timore, in-
famiæ metu, timore pœnæ, non amore juſtitiæ; ut Sa-
cerdotes & Senatores Judæi, qui ſolo metu popularis tu-
multus occiſionem Chriſti poſt Paſchale tempus differre
decreverant. *Non in die feſto, ne fortè tumultus fieret*
in populo. Incipiente Feſtivitate Paſchali, qui ornare “S. Leo ſerm.
“Templum, mundare vaſa, victimas providere, & le- 56. de
“gitimis purificationibus ſacratiorem diligentiam adhi- Paſſ.
“bere debuerant, parricidalis odii furore concepto, ad Dom. 7
“unum opus vacant, & in unum facinus ſimili crudeli-
“tate conjurant. Quid aſſecuturi ſupplicio innocentiæ,
“condemnatione juſtitiæ, niſi ut & nova myſteria non
“apprehenderent, & antiqua violarent? *Providentibus*
ergo Principibus ne in die ſancto tumultus oriretur, non
devotioni, ſed facinori ſtudebatur: nec religioni ſerviebat
hæc cura, ſed crimini. Diligentes enim Pontifices & ſol-
liciti Sacerdotes, ſeditiones turbarum fieri in præcipua ſo-
lemnitate metuebant, non ut populus non peccaret, ſed ne
Chriſtus evaderet.

3. *Cùm autem eſſet Jeſus in Bethania in domo Simo-*
nis Leproſi, acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum
unguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumben-
tis. Videntes autem Diſcipuli, indignati ſunt, dicentes:
Ut quid perditio hæc? Potuit enim iſtud venundari mul-
tò, & dari pauperibus. Laudabilis profuſio, quam pie-
tas & charitas in Dei honorem, cultumque imperat.
Illa tantùm perduntur, quæ cupiditas aut vanitas effun-
dunt. Chriſtus Jeſus paupertatis amator, à luxu & deli-
ciis prorſus abhorrens, effuſionem unguenti pretioſi à
pia muliere factam ſuper caput ſuum, honoris & reve-
rentiæ causâ, gratam habet, magnumque myſterium
bono illo opere ſignificat ad eruditionem noſtram. *In om-* S. Auguſt. lib. 3. de
nibus quippe *talibus rebus, non uſus rerum, ſed libido* Doctrina
utentis in culpa eſt. Neque ullo modo quiſquam ſobrius Chriſt.
crediderit, Domini pedes ita unguento pretioſo à muliere c. 12.
perfuſos, ut luxurioſorum & nequam hominum ſolent,
quorum talia convivia deteſtamur. Odor enim bonus, fa-
ma bona eſt, quam quiſquis bonæ vitæ operibus habuerit,
dum veſtigia Chriſti ſequitur, quaſi pedes ejus pretioſiſſi-
mo odore perfundit. Ita quod in aliis perſonis plerumque
flagitium eſt, in Divina vel Prophetica perſona magnæ
cujuſdam rei ſignum eſt. Eccleſiæ typum hæc mulier ge-
rebat. Unguentum illud figura erat boni odoris Domi- 2. Cor. 2.
ni, de quo Apoſtolus dicit: *Chriſti bonus odor ſumus in* 15.
omni loco. Unguentum ſuper caput Jeſu effudit. *Caput* S. Auguſt.
Chriſti Deus eſt. Unguentum boni operis fructus eſt. Un- Præfat. in Pſal. 211.
guentum propter corporis curam mulierem ſexui ma-
ximè gratum eſt. Igitur unguentum ſuper Chriſti ca-
put ille effundit, qui *Omnem curam corporis ſui, & to-*
tum pretioſæ mentis affectum in honorem Dei laudemque
transfundit. Maria & Chriſti caput unxit, & pedes, ca-
pilliſque ſuis exterſit, capillitii curam immodicam &
criminoſam, & unguentorum abuſum, quæ ad luxum
adhibuerat, ſumptibus non parcens ut hominibus place-
ret, ad peccatorum expiationem, Chriſtique cultum
convertens. *Quod ſibi turpiter exhibuerat, hoc jam Deo* S. Hilar.
laudabiliter offerebat..... Quot in ſe habuit oblectamen- c. 29. in
ta, tot de ſe invenit holocauſta. Convertit ad virtutum Matt.
numerum, numerum criminum: ut totum Deo ſerviret in S. Gregor. M. Hom.
pœnitentia; quicquid ex ſe Deum contempſerat in culpa. 23. in
Hinc edocemur, ut pœnitentia noſtra Deo grata ſit, Evang.
nobiſque fructuoſa, implendum eſſe quod Apoſtolus
monet: *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ* Rom. 6. 19
& iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra
veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem. Viſibile ſacrifi-
cium inviſibilis ſacrificii ſignum eſt: unguenti pretioſi
effuſio ſuper caput Jeſu, ſignum eſt effuſionis cordis co-
ram illo per amorem & orationem. *Effundite coram illo cor-* Pſal. 61. 9
da veſtra. Pretioſum certè unguentum charitas eſt, quæ
ſola bonis operibus pretium & meritum omne confert.

4. *Sciens autem Jeſus, ait illis: Quid moleſti eſtis*
huic mulieri? Bonum enim opus operata eſt in me. Nam
ſemper pauperes habetis vobiſcum: me autem non ſemper
habetis. Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus
meum, ad ſepeliendum me fecit. Mariæ defenſor eſt ac S. Bern.
patronus adverſùs Judæ murmurationem, qui fidei, cha- ſerm. de
ritatis, & pietatis illius & judex eſt & teſtis. *Quis ac-* fragmen-
cuſavit Mariam, & pro ſe eam oportuit reſpondere? Si tis ſeptem
Phariſæus murmurat, ſi Martha conqueritur, ſi ſcanda- miſericordiarum.

lizantur Apoſtoli, Maria tacet; Chriſtus excuſat, etiam & laudat tacentem. Ille verè probatus eſt, quem Deus commendat. Bonum opus Mariæ prædicat; fidem laudat ac pietatem, quâ ſepulturam ejus prævenit impulſu Spiritus ſancti; gloriam illi ac laudem decernit tamdiu duraturam, quàmdiu prædicabitur Evangelium. Verè monumentum ære perennius, quod non tempus edax, non

Eſther. 6.

Aquilo impotens poſſit ſubruere. *Sic honorabitur quemcumque Rex* Chriſtus *voluerit honorare.* Impleta Chriſti prædictio & promiſſio eſt. *Ubicumque prædicatur Evangelium in toto mundo, dicitur & quod hæc fecit in memoriam ejus.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 81. in Matt.

Et regum quidem multorum & ducum victoriæ ſilentur: & multi qui civitates condiderunt, & gentes multas imperio ſuo ſubjecerunt, ne ex nomine quidem ſunt cogniti Quia autem hæc mulier oleum effudit ſuper caput Jeſu in domo Leproſi cujuſdam, duodecim viris præſentibus, hoc omnes prædicant per orbem terrarum. Tempus tantum elapſum eſt, & memoria operis ejus non eſt abolita, nec porrò umquam abolebitur. Piæ mulieris devotionem & charitatem imitemur. Ungamus Domini caput, ungamus & pedes.

Origenes Tract. 35. in Matt.

Opera bona quæ ad Dei gloriam dumtaxat proſunt, ut orationes, jejunia, caſtitas, & actus imprimis fidei, ſpei, charitatis, religionis; adoratio Chriſti in ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, & quæcumque ad Dei cultum pertinent, tam interiorem, quàm exteriorem, unguenta ſunt pretioſa, quibus Domini caput perfundimus, quorum odore tota repletur Eccleſia. Sic ungere caput Chriſti, perfectorum eſt: aut ad perfectionem tendentium Opera bona quæ ad hominum utilitatem propter Deum fiunt, ut eleëmoſynæ, & alia miſericordiæ opera, unguenta pretioſa ſunt, quibus Domini pedes ungimus. Pauperes enim & quicumque indigent opis noſtræ, ſunt Domini pedes.

S. Ambroſ lib. 6. in Lucam.

Et hæc pedum unctio propria eſt pœnitentium, qui eleëmoſynis aliiſque miſericordiæ operibus peccata ſua redimere ſatagunt. *Peccator ad pedes, juſtus ad caput.*

Chriſtiani bono odore ſanctitatis & operum ſuo nomini ſuæque profeſſioni convenientium, Chriſti caput perfundere debent, ipſique pretioſi hujus unguenti, nardi piſtici, fidei ſcilicet per charitatem operantis fragrantiâ redolere, illudque adhibere non ad ſepulturam Jeſu, qui poſt Reſurrectionem ſuam jam non moritur, ſed ad carnalium affectuum ſuorum & cupiditatum, veteriſque hominis ſepulturam, ut novus tantùm homo in eis vivat.

S. Ambroſ lib. 6. in Lucam.

Spirat odor, redolet unguentum in corpore, ſi quis poſſit (atque utinam ego poſſim!) confidenter loqui, Mihi crucifixus eſt mundus: non amanti divitias, non amanti honores ſæculi; non amanti quæ ſua ſunt, ſed quæ Jeſu Chriſti; non amanti quæ videntur, ſed quæ non videntur: non cupido vitæ, ſed ei qui feſtinat diſſolvi, & cum Chriſto eſſe, crucifixus eſt mundus. Hoc eſt enim crucem tollere, & ſequi Chriſtum, ut & nos commoriamur, & conſepeliamur cum eo, ut unguentum quod ea mulier in ſepulturam ejus miſit, olere poſſimus.

5. Quid moleſti eſtis huic mulieri? .... Semper pauperes habetis vobiſcum, me autem non ſemper habetis.

S. Ambroſ ibidem.

Semper tecum pauperem habes, & ideo benefac. Num igitur differre pauperem debes, quia tecum ſemper eſt, cùm tibi Propheta dicat: Ne dixeris pauperi.... Cras dabo?

Proverb. 3. 28.

Sed ille de ſola miſericordia locutus eſt: hic autem miſericordiæ fidem prætulit, quæ tunc habet meritum, ſi fide præcedente conferatur. Mittens enim unguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit. *Non ergo unguentum Dominus, ſed charitatem dilexit, fidem ſuſcepit, humilitatem probavit. Et tu ſi deſideras gratiam, charitatem auge: mitte in corpus Jeſu fidem Reſurrectionis, odorem Eccleſiæ, communis charitatis unguentum; & ita progrediens pauperi dabis. Plus tibi pecunia illa proderit, ſi non tamquam affluentem tribuas, ſed tamquam profuturam Chriſti nomine largiaris: ſi ita eam conferas pauperi, ut deferas Chriſto.* Pauperes ſibi ſubſtituit Chriſtus è mundo diſcedens, tamquam viſibilis præſentiæ ſuæ ad excipienda noſtræ charitatis officia vicarios. *Tibi dere-*

A *relictus eſt pauper*, ut in ipſo benefacias Salvatori tuo.

S. Gregor. Nazianz. Orat. 7. de pauperum amore.

Tibi pauper relictus eſt ut Deo.... Fac calamitoſo ſis Deus, Dei miſericordiam imitando. Pro tot tibi collatis beneficiis, Chriſto in ejus membris ſubveni, cibum præbe, detritum pannum porrige, medicamentum adhibe, vulnus alliga, de calamitate aliquid percunctare, ad patientiam hortare. Ne experiri velis Deum adversùs eos qui cervicem attollunt, ac pauperes prætereunt, manus extendentem. Egenti parvum aliquid tribue. Neque enim parvum eſt ei qui omnibus rebus caret, imò ne ipſi quidem Deo, ſi viribus par ſit. Summi muneris loco animi promptitudinem dona: ſi nihil habes, illachrymare. Magnum calamitoſo remedium eſt miſeratio ex animo collata. Pauperes fratres noſtri ſecundùm Deum ſunt; B ex eodem luto compacti, ex quo primùm creati ſumus, qui divinam imaginem perinde ac nos acceperunt, & meliùs fortaſſe, quàm nos, tuentur atque conſervant; qui eumdem Chriſtum ſecundùm internum hominem induerunt, atque idem Spiritûs pignus fidei ſuæ commiſſum habent; qui earumdem nobiſcum legum participes facti ſunt, eorumdem oraculorum, teſtamentorum, conventuum, myſteriorum, ejuſdem ſpei, pro quibus Chriſtus æque mortem obiit: qui cœleſtis vitæ cohæredes ſunt, qui cum Chriſto ſepeliuntur, ac cum eo ad vitam redeunt; ſiquidem compatiuntur, ut & conglorificentur. Quid autem nos, qui Chriſti diſcipuli ſumus, mitis & benigni, qui infirmitates noſtras portavit, qui propter nos carnis hujus atque terreni tabernaculi paupertatem ſubiit, & noſtrâ cauſâ in doloribus & languoribus verſatus eſt, ut nos Divinitatis opes conſequamur? Quid C nos, inquam, qui tantum miſericordiæ exemplum accepimus? An pauperes contemnemus? An præteribimus? Duorum alterum faciendum eſt, ut vel omnia propter Chriſtum deponamus, quò verè atque ſincerè ſublatâ humeris cruce ipſum ſequamur, ac leves & expediti, nec ab ulla re in diverſum tracti, ad ſupernum Mundum convolemus, Chriſtumque loco rerum omnium lucremur, propter humilitatem elati, propter egeſtatem locupletati: vel certè cum Chriſto opes noſtras partiamur, ut ipſæ honeſtè poſſeſſæ, & cum pauperibus communicatæ ſanctitate quadam imbuantur. *Pauperes ſemper habebitis vobiſcum: me autem non ſemper habebitis:* Non habebitis viſibiliter conviventem & converſantem vobiſcum; ſed in pauperibus habebitis, ut mihi in illis egenti ſubveniatis. Chriſtum igitur alamus, Chriſtum induamus, Chriſtum colligamus, Chriſtum D honoremus non menſâ ſolùm, ut quidam; nec unguentis, ut Maria; nec ſepulchro dumtaxat, ut Joſeph Arimathæus; nec rebus tantùm ad ſepulturam accommodatis, ut ille dimidia tantùm ex parte Chriſtum amans Nicodemus; nec denique auro, thure, & myrrha, ut Magi ante eos omnes: ſed quoniam omnium Dominus Miſericordiam vult, non ſacrificium, hanc per pauperes ipſi conferamus; ut cùm hinc exceſſerimus, in æterna tabernacula nos recipiant.

S. Leo ſerm. 22.

6. *Pauperes ſemper habebitis vobiſcum, &c.* Quid tam aptum fidei, quid tam conveniens pietati, quàm egentium juvare paupertatem, infirmorum curam recipere, fraternis neceſſitatibus ſubvenire; & conditionis propriæ in aliorum labore meminiſſe? In quo opere E quantum quis poſſit, quantumque non poſſit, ſolus veraciter ille diſcernit, qui novit quid quibuſque contulerit. *Non ſolùm enim ſpiritales opes & dona cæleſtia Deo donante capiuntur, ſed etiam terrenæ & corporeæ facultates ex ipſius largitate proveniunt, ut meritò rationem eorum quæſiturus ſit, quæ non magis poſſidenda tradidit, quàm diſpenſanda commiſit. Muneribus igitur Dei juſtè & ſapienter utendum eſt, ne materia boni operis fiat cauſa peccati. Nam divitiæ, quod ad ipſas ſpecies earum atque ſubſtantias pertinet, bonæ ſunt, & humanæ ſocietati plurimùm proſunt, cùm à benevolis habentur & largis, nec illas aut luxurioſus prodigit, aut avarus abſtrudit, ut tam pereant malè conditæ, quàm inſipienter expenſæ. Quamvis autem laudabile ſit intemperan-*

tiam fugere, & turpium voluptatum damna vitare, multique magnificè facultates ſuas dedignentur occulere; & in copia affluentes vilem atque ſordentem horreant parcitatem: non eſt tamen talium aut felix abundantia, aut probanda frugalitas, ſi ipſis tantùm propriæ opes ſerviunt; ſi eorum bonis nulli juvantur pauperes, nulli foventur infirmi; ſi de magnarum abundantia facultatum, non captivus redemptionem, non peregrinus ſolatium, non exul ſentit auxilium. Hujuſmodi divites egentiores ſunt omnibus egenis. Perdunt enim illos redditus, quos poſſunt habere perpetuos: & dum brevi, nec ſemper libero incubant uſui, nullo juſtitiæ cibo, nulla miſericordiæ ſuavitate paſcuntur; foris ſplendidi, intus obſcuri; abundantes temporalium, inopes æternorum: quia ipſi animas ſuas fame afficiunt, & nuditate dehoneſtant, qui de iis, quæ terrenis horreis commendarunt, nihil theſauris cœleſtibus intulerunt.

7. *Quid moleſti eſtis huic mulieri? Bonum enim opus operata eſt in me.* Mariam imitemur, non curemus hominum contra nos calumnias & murmurationes; non vereamur Mundi judicia, cùm Chriſto ſervimus, & pietatis atque charitatis opera exercemus: humano timore ab illis ne abducamur. Sufficiat nobis teſtimonium conſcientiæ noſtræ, Deique intuitus, qui nos judicat & defendit.
Rom 9. 31. 33. 34 *Si Deus pro nobis, quis contra nos?... Quis accuſabit adverſus electos Dei? Deus qui juſtificat, quis eſt qui condemnet? Chriſtus Jeſus qui mortuus eſt, immo qui & reſurrexit, qui eſt ad dextram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.*

8. *Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iſcariotes, ad Principes Sacerdotum: & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatem ut eum traderet.* Abiit unus ex duodecim,
S. Auguſt. Tract. 61. in Ioann. *Numero, non merito; ſpecie, non virtute; commixtione corporali, non vinculo ſpirituali; carnis adjunctione, non cordis ſocius unitate.* Hinc diſcimus in omni profeſſione neceſſe eſſe pati fictos & malos, ſiquidem Chriſtus traditorem in familia ſua, in Apoſtolorum ſuorum collegio toleravit.
Idem Tract. 6. in Ioann. *Meritò de arca miſſus eſt corvus, & non eſt reverſus: miſſa eſt columba, & reverſa eſt: illas duas aves miſit Noe. Habebat ibi corvum, habebat & columbam, utrumque hoc genus arca illa continebat: & ſi Arca figurabat Eccleſiam, videtis utique quia neceſſe eſt ut in iſto diluvio ſeculi utrumque genus contineat Eccleſia, & corvum & columbam. Qui ſunt corvi? Qui ſua quærunt. Qui columbæ? Qui ea quæ Chriſti ſunt, quærunt.* Corvus ergo Judas,
Idem. Tract. 55. *Explorator Paſtoris, inſidiator Salvatoris, venditor Redemptoris*, quia ſua adeò quæſivit, ut vili pretio Dominum venderet. *Quid vultis mihi dare? Et ego vobis eum tradam.* Certam ſummam non poſtulat: *ſed quaſi vile tradens mancipium, in poteſtate ementium poſuit quantum vellent dare.* At illi conſtituerunt ei triginta argenteos.
S. Hieron. in hunc locum. *Joſeph* Patriarchæ fratres invidia & odio in illum perciti, vendiderunt illum Iſmaëlitis negotiatoribus *viginti argenteis*:
Geneſ. 37 28. Judas Jeſum Judæis vendidit triginta argenteis:
S. Hieron. in hunc locum. *Neque enim pretioſior poterat eſſe ſervus: quàm Dominus.* Ad omne nefas impellit avaritia & *cupiditas, radix omnium malorum.* Nullum peccatum ſine cupiditate committitur, & omnis illicitus appetitus, iſtius aviditatis eſt morbus.
1. Tim. 6. 10 S. Leo ſerm. 68. *Amori pecuniæ vilis eſt omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit; nullumque eſt in illo corde juſtitiæ veſtigium, ubi avaritia ſibi fixit habitaculum. Hoc perfidus Judas inebriatus veneno, dum ſitit lucrum, pervenit ad laqueum: & tam ſtultè impius fuit, ut triginta argenteis & Dominum venderet & Magiſtrum.* Et exinde quærebat opportunitatem ut Jeſum traderet. Vix crimen corde conceptum imperfectum manet. Conſummandi peccati occaſio vix deeſt quærentibus: Hanc
Iacobi 1. 15. Diabolus munduſque ultro offerunt. *Unuſquiſque tentatur à concupiſcentiâ ſua abſtractus & illectus. Deinde concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum*
A *verò cùm conſummatum fuerit, generat mortem.* Qui cum mundo paciſcitur, ejuſque munera quærit, ac promiſſis movetur, conſcientiam ſuam oppigneravit, ſalutem ſuam vendidit.

9. *Prima autem die Azymorum acceſſerunt Diſcipuli ad Jeſum dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha? At Jeſus dixit: Ite in Civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magiſter dicit, Tempus meum prope eſt, apud te facio Paſcha cum Diſcipulis meis. Et fecerunt Diſcipuli ſicut conſtituit illis Jeſus, & paraverunt Paſcha. Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim Diſcipulis ſuis.* Chriſtiani Paſchatis celebratio, ſive Corporis & Sanguinis Chriſti perceptio, quod Paſcha noſtrum eſt, ſedulam præparationem poſtulat. Ad Chriſtum accedendum eſt, non greſſibus corporis, ſed affectibus mentis. Per fidei, ſpei, & charitatis actus conve-
B niendus eſt. Exquirenda humiliter ejus voluntas, & obedienter implenda. *Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha? Et fecerunt Diſcipuli ſicut conſtituit illis Jeſus, & paraverunt Paſcha.* Parandum & comedendum eſt in Eccleſia, in Jeruſalem, quæ ædificatur ut civitas, in quam aſcenderunt tribus Domini ad confitendum nomini Domini. *Ite in civitatem.* Domum in qua Paſcha parari debet, oſtendit homo lagenam aquæ portans. Hujus myſterii conſcius & particeps eſſe non poteſt, niſi qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, de cujus ventre fluxerint aquæ vivæ, Spiritum ſanctum ſignificantes. Domus quæ parari debet ad faciendum Paſcha, uniuſcujuſque Chriſtiani animus & corpus eſt, ut cor & caro ejus exultent in Deum vivum. Cœnaculum grande poſtulat, cor dilatatum charitate: cor enim latum charitas, anguſtum cupiditas facit. Cœnaculum ſtratum & ornatum, ani-
C mum & corpus ab omni inquinamento mundum, utrumque congruè diſpoſitum, virtutum apparatu, continentiæ ornamento. Diſcipulus Jeſu eſſe debet, in ejus doctrina & fide inſtitutus, illum relictis omnibus ſequens, quocumque ierit, ut Paſcha cum illo manducare dignus ſit: verbis ejus credere, in ejus promiſſis ſperare, ejus mandata diligere. Agnum ſine macula, Chriſtum, qui tollit peccata mundi pro nobis occiſum, nunc viventem, & numquam ampliùs moriturum, in ſacrificio tamen incruento à Sacerdotibus oblatum & immolatum comedere debemus cum azymis, purâ conſcientiâ, abſque fer- 1. Cor. 5. 7 & 8.
mento malitiæ & nequitiæ, abſque fictione & hypocriſi. *Expurgate vetus fermentum,* (inquit Apoſtolus) *ut ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi. Etenim Paſcha*
D *noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ,* 2. Cor. 1. 12.
ſed in azymis ſinceritatis & veritatis. Ad Menſam Euchariſticam accedere debemus *in ſimplicitate cordis, & ſinceritate Dei.* Ad id ſignificandum, panis azymus adhibetur ad Euchariſtiæ conſecrationem. Agnus ex S. Gregor. M. Hom. 22 in Evang.
Legis præſcripto comedebatur cum lactucis aggreſtibus, & panibus azymis. *Panes quippe ſine fermento comedit, qui recta opera ſine corruptione vanæ gloriæ exercet, qui mandata miſericordiæ ſine admixtione peccati exhibet: ne perversè diripiat, quòd quaſi rectè diſpenſat. Hoc peccati fermentum bonæ ſuæ actioni miſcuerant, quibus Prophetæ voce per increpationem Dominus dicebat:* Venite ad Bethel, & impiè agite.... & ſacrificate de fer- Amos 4.
E mentato laudem. *De fermentato namque laudem Deo immolat, qui Deo ſacrificium de rapina parat. Lactucæ verò aggreſtes valde amaræ ſunt. Carnes ergo agni cum lactucis aggreſtibus ſunt edendæ: ut cùm Corpus Redemptoris accipimus, nos pro peccatis noſtris in fletibus affligamus; quatenus ipſa amaritudo pœnitentiæ abſtergat à mentis ſtomacho perverſæ humorem vitæ.* Comedendus erat agnus renibus accinctis. Qui Paſcha comedit, habere renes accinctos debet: *Ut qui ſolemnitatem Reſurrectionis atque incorruptionis agit, corruptioni jam per vitia nulla ſubjaceat, voluptates edomet, carnem à luxuria reſtringat.* Comedendus erat agnus cum calceamentis in pedibus, cum baculo in manu, feſtinanter, tamquam ab hominibus accinctis ad iter, moxque ex

Ægypto

Ægypto diſceſſuris ad Terram promiſſam. Euchariſtia ſumenda eſt à Chriſtianis, qui ſe peregrinos & hoſpites ſuper terram eſſe meminerint, non habere hic manentem civitatem, ſed futuram inquirere; qui cum Chriſto dicant, *Tempus meum prope eſt*: Qui Chriſti Corpus manducent, ut ad terram promiſſam, ad terram viventium migraturi, qui ad ſacram Communionem accedant cum præparatione tam accurata, tam ſedula, ac ſi ultima Communio eſſet, ac ſi *Viatici ultimi* nomine perciperetur. *Feſtinantes Paſcha comedete, id eſt, ad ſolemnitatem patriæ cæleſtis anhelate. Nemo in hujus vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat.* Denique *veſpere facto*, quia *Fidei myſterium eſt*, diſcumbere debemus cum Jeſu, qui *Ipſe conviva & convivium, ipſe comedens & qui comeditur.* Caput enim & membra unus eſt Chriſtus. Ad terribilem Menſam cum debita reverentia, cum congrua vigilantiâ accedamus. Nullus ibi Judas reperiatur, nullus malignus accedat, nec inſidiæ mente condantur. Nullus fictus accedat, nullus fucato animo. Pura ſit mens, pura cogitatio, quia & ſacrificium purum eſt.

S. Hieron. Epiſt. 150 Quæſt. 2.
S. Ioannes Chryſoſt. Hom. de Proditione Iudæ.

10. *Et edentibus illis dixit: Amen dico vobis quia unus veſtrûm me traditurus eſt. Et contriſtati valde, cœperunt ſinguli dicere: Numquid ego ſum Domine? Ad ipſe reſpondens ait: Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet*, &c. Notam ſibi Proditoris ſui conſcientiam Dominus demonſtravit, *Non aſperâ nec apertâ eum increpatione confundens, ſed leni ac tacita admonitione conveniens: ut faciliùs corrigeret pœnitudo, quem nulla deformaſſet abjectio, Cur, infelix Juda, tantâ benignitate non uteris? Ecce parcit auſibus tuis Dominus, & nulli te, niſi tibi indicat Chriſtus: nec nomen tuum, nec perſona detegitur. Sed veritatis & miſericordiæ verbo cordis tantùm tui arcana tanguntur. Non Apoſtolici ordinis honor, non ſacramentorum tibi communio denegatur. Redi in integrum, & depoſito furore reſipiſce. Clementia invitat, ſalus pulſat, ad vitam te vita revocat. Ecce immaculati & innocentes condiſcipuli tui ad ſignificationem facinoris expaveſcunt, & omnes ſibi, non edito impietatis auctore formidant. Contriſtati enim ſunt non de conſcientiæ reatu, ſed de humanæ mutabilitatis incerto: timentes ne minùs verum eſſet quod in ſe quiſque noverat, quàm quod ipſa Veritas prævidebat. Tu autem in hac trepidatione Sanctorum, abuteris Domini patientiâ, & abſcondi te tuâ credis audaciâ. Addis impudentiam ſceleri, nec ſigno evidentiore terreris. Cumque ſe à cibo alii, in quo judicium Dominus poſuerat, continerent: tu manum non retrahis à paropſide, quia animam non avertis à crimine.* Chriſti exemplo docemur, peccatores occultos tolerandos eſſe, eorum correctionem ita procurandam, ſi fortè ad pœnitentiam adduci poſſint, ut eorum nomini famæque parcatur. *Ille videbat Traditorem ſuum, & elegit illum magis ad opus neceſſarium. Illius malo magnum bonum operatus eſt: & tamen inter duodecim electus eſt, ne ipſe duodenarius tam exiguus numerus eſſet ſine malo. Hoc ad exemplum noſtræ patientiæ, quoniam neceſſe erat ut inter malos viveremus: neceſſe erat ut malos, ſive ſcientes, ſive neſcientes toleraremus: exemplum patientiæ præbuit ne deficias, cùm cœperis inter malos vivere.* A divino illo patientiæ exemplari quàm longè abſumus, qui malos non ſolùm tolerari nolumus, cùm ipſi qui mali fortè ſumus, tolerari velimus; non ſolùm peccatores occultos non corripimus in ſpiritu lenitatis, noſmetipſos conſiderantes, ne & ipſi tentemur: ſed cùm lateat nos aliena conſcientia, de his qui fortè boni & juſti ſunt, plerumque malè judicamus & loquimur. Alienæ famæ detrahimus, non opera dumtaxat, (quamvis media ſint, & binas (ut dicitur) anſas habeant; dextram, ſecundùm quam bona & laudabilia videri; ſiniſtram, ſecundùm quam mala & vituperatione digna cenſeri poſſunt) ſed intentionem ipſam damnantes. Si charitas Chriſti regnaret in cordibus noſtris, omnia qua fieri poteſt, in partem interpretaremur benigniorem; intentionem ſaltem excuſaremus, cùm opus non poſſumus. Charitas enim benigna non tantùm virtutes amat, ſed & ſimulacra virtutum; & ſi quid in modo agendi vitii eſt, condonat agentis affectui. Si verò tale ſit opus, quod nec excuſari per ſe poſſit, quia ex genere ſuo malum eſt; nec rectâ intentione factum præſumi poſſit; infirmitati humanæ condolendum eſt, ingemiſcendum, orandum, non inſultandum peccatoribus. Immò trepidare debemus, ne in ſimilia vel graviora prolabamur peccata, Deo deſerente. Quis non timeat, cùm Apoſtolum in avaritiæ laqueum incidiſſe audit, ex avaritiâ in proditionis voluntatem, ex proditionis voluntate in ſacrilegium, ex ſacrilegio in ipſum opus traditionis Magiſtri, Domini, benefactoris, & Dei ſui; ex traditione in deſperationem? Noverant undecim Apoſtoli quàm alieni eſſent à Magiſtri proditione, ſe nihil tale cogitare noverant, conſcientiæ teſtimonium, horror ſceleris ipſorum perturbationem ſedare poſſe videbatur: timent nihilominus, & *pertimeſcentes fragilitatem ſuam*, Chriſtum triſtes interrogant, *Numquid ego ſum Domine?* Et nos timeamus, cùm alios in gravia peccata labi videmus: timeamus (inquam) ne fortè peccatum in corde noſtro lateat, tametſi nobis nihil conſcii ſimus. Timeamus caſum, tentationibus expoſiti, in periculis amittendi Dei noſtri conſtituti; theſaurum gratiæ (ſi fortè habeamus) *in vaſis fictilibus* portantes. *Nullum eſt enim peccatum quod facit homo, quod non poſſit facere & alter homo, ſi deſit Rector à quo factus eſt homo.*

S. Leo ſerm. 56.
S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 34. ſerm. 1
S. Hieron.
S. Auguſt. ſerm. 99. aliàs 23. ex Hom. 50.

11. *Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet.* Davidis vaticinium impletum eſt: *Homo pacis meæ in quo ſperavi, qui edebat panes meos, magnificavit ſuper me ſupplantationem.* Non minoris ſceleris rei ſunt, quicumque Chriſti corpus in Euchariſtiâ indignè ſuſcipiunt. Judas ſacrorum Myſteriorum particeps fuerat; illum Jeſus à communione corporis & ſanguinis ſui non removerat, ut oſtenderetur nullâ injuriâ exaſperatus, qui in voluntaria erat impietate præſcitus. Ipſe enim ſibi materia fuit ruinæ, & cauſa perfidiæ, ſequens diabolum ducem, & nolens Chriſtum habere rectorem. Cæteri Apoſtoli *Manducabant panem Dominum: ille panem Domini contra Dominum: illi vitam, ille pœnam.* Quicumque manducaverit panem, aut biberit calicem Domini indignè, judicium ſibi manducat & bibit: & Reus erit Corporis & Sanguinis Domini. *De his erat ſermo, cùm hoc Apoſtolus diceret, qui Domini Corpus velut alium cibum quemlibet indiſcretè negligenterque ſumebant. Hic ergo ſi corripitur qui non dijudicat, hoc eſt, non diſcernit à cæteris cibis Dominicum corpus; quo modo damnatur qui ad ejus menſam fingens amicum, accedit inimicus? Si reprehenſione tangitur negligentia convivantis, quâ pœnâ percutitur venditor invitantis?* Per buccellam tinctam atque porrectam Chriſtus ſuum indicat proditorem, fortaſſis per panis tinctionem illius ſignificans fictionem. Buccella in paropſide juſculo tincta Corpus Chriſti non erat, quod antea Judæ cum reliquis Apoſtolis diſtribuerat: ſed Judæ hypocriſim & ingrati animi vitium arguebat. *Quid erat panis Traditori datus, niſi demonſtratio cui gratiæ fuerat ingratus?* Poſt buccellam autem introivit in eum Satanas, ut S. Joannes commemorat; non quia malum accepit: (Non enim buccella dominica venenum fuit Judæ:) ſed quia bonum malè malus accepit. Et cùm accepiſſet buccellam, exivit continuò, proditionis opus conſummaturus. *Ingrediebatur ut videret, vana loquebatur: cor ejus congregavit iniquitatem ſibi. Egrediebatur foras, & loquebatur.* Ingrediebatur Judas exploraturus Salvatorem, ut videret quid ageret, quidve loqueretur; ut eum caperet in ſermone, & Judæis nuntiaret: ſed nihil inveniebat, qui nihil intelligebat. Bene ait Scriptura, Quia intus cum Jeſu non erat, qui de doctrina ejus receſſerat, & inſtitutiones ejus reliquerat. Volebat intrare, ſed penetrare non poterat; quia cum ſua excludebat perfidia. *Omnis enim impudicus, aut avarus (quod eſt idolorum ſervitus) non habet hæreditatem in Regno Chriſti & Dei.* Non ſolùm ergo ingredi moliebatur, & non ingrediebatur; ſed

Pſal. 40. 10.
S. Auguſt. Tract. 59. in Ioan.
1. Cor. 2. 27.
S. Auguſt. Tract. 62. in Ioan.
Pſal. 40.
S. Ambroſ. Enarrat. in Pſal. 40.

etiam volebat videre, & non videbat. Loquebatur Jeſus in parabolis; ſed non audiebat Judas. Denique divina non videbat Myſteria; non enim omnes audiunt verbum, qui ſibi videntur audire. Nam ſi omnes audirent, non diceret Jeſus: *Qui habet aures audiendi, audiat.* Et ideo quia non audiebat, neque videre poterat, loquebatur vana pro veris, & putabat quòd Jeſum falleret. Doctorem appellabat, à cujus magiſterio deviabat. Cor ejus ſibi congregabat & augebat iniquitates. Sibi enim erat injuſtus, ſibi iniquus, ſibi delinquebat, qui intra ſe dolum meditabatur, qui latere non poterat. Non enim circumveniebatur Jeſus, qui prodebatur volens, & teſtificabatur: *Unus ex vobis me tradet.* Denique cùm Dominum & ipſe interrogaſſet, *Numquid ego ſum, Rabbi?* & reſpondiſſet Dominus, *Tu dixiſti*: Judas cæcus & in peccatis ſuis obduratus non intellexit quòd Jeſus illius crimen agnoſceret, illius conſcientiam perſpectam haberet: ſed nihilominus *Egrediebatur foras & loquebatur.* Foris lupi, foris prædones: intus Moyſes in nube cum Jeſu foris Judæi: intus Zacharias Sacerdos in Templo, foris multitudo: intus Spiritus ſanctus in cordibus noſtris clamat ad Patrem, foris adverſarius noſter ſicut leo pervigilat ad rapinam: foris infideles, intus fideles. Et ideo eos qui foris ſunt, judicabit Deus: eos autem qui intus ſunt, Chriſtus abſolvit. Egrediebatur itaque Judas, & loquebatur: *Egrediebatur de fide: egrediebatur de concilio & numero Apoſtolorum: egrediebatur de convivio Chriſti ad latrocinium diaboli: egrediebatur de gratia ſanctificationis ad laqueum mortis, qui vana ad perfidos loquebatur: egrediebatur foras, qui vitæ internæ myſteria relinquebat: egrediebatur foras, qui Scripturæ anteriora non noverat.* Non manebat ergo cum Apoſtolis proditor Judas, qui foras exibat, & cum perfidis ſuſurrabat. *Homo pacis meæ*, cui pacem meam dederam, cui pacem meam relinquere volueram, perſecutoribus me tradidit, & fallere me voluit, *in quo ſperavi.* Speraſſe ſe dicit Chriſtus, quod membra ejus ſperabant. Sperare enim licebat, ut qui ſanctificandi alios munus acceperat, ipſe in ſe ſanctitatis gratiam cuſtodiret, & ſinceritatis inhæreret officiis. *Qui edebat panes meos*, qui verbi cœleſtis alimoniam ſumebat, qui Corpus meum manducavit & Sanguinem bibit; qui in familia mea, ad menſam meam alebatur, levavit contra me calcaneum ſuum, *magnificavit contra me ſupplantationem.* Qui ſupplantat, dolum facit, quo adverſarium elidit aut vulnerat. Ideo & Judas ſupplantaſſe dicitur, quia oſculo ſuo vulnus infixit, quo invadendi Salvatoris ſignum perſecutoribus demonſtravit. Supplantavit ergo quaſi ſerpens; quia ſerpens ſuo ore venenum infundit, & vulnerat dente calcaneum. Judam imitantur mali Sacerdotes, quotquot Chriſti Corpus indignè offerunt & ſumunt, vel peccatoribus non verè pœnitentibus tradunt: aut illos in peccatis ſuis fovent negligentiâ, ignorantiâ, ignaviâ, cupiditate, adulatione. *Homo pacis meæ, in quo ſperavi, qui edebat panes meos, magnificavit ſuper me ſupplantationem.*

12. *Reſpondens autem Judas, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego ſum, Rabbi? Ait illi: Tu dixiſti.* Perpende ineffabilem Chriſti in arguendo lenitatem. Non enim acriter, ſed commiſerando orationem profert quaſi tenebris obductam. Et certè non ſuperior ſolùm vecordia, ſed poſterior impudentia omnem indignationem merebatur. Poſtquam enim ita reprehenſus fuit, interrogavit dicens; *Numquid ego ſum, Rabbi?* Quærit de his quorum ſibi conſcius erat. Nam & Evangeliſta ex admiratione impudentiæ illius hæc refert. Quid porrò ad hæc mitiſſimus Jeſus? *Tu dixiſti.* Ita quamquam dicere potuiſſet: Scelerate, tanto tempore hoc malum parturiens, & nunc diabolicis factis conciliis, pecuniam ex pacto habiturus, audes à me reprehenſus, quaſi nullius tibi conſcius criminis interrogare? Nihil tamen horum dicere voluit; ſed, *Tu dixiſti.* Ita nobis terminos ac regulas tolerantiæ & oblivionis injuriarum præſcripſit.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 82. in Matt.

Qui Judæ cæcitatem & obdurationem audit, expaveſcat, & timeat ne & ipſe in cæcitatem & obdurationem incidat merito priorum peccatorum, ac inprimis avaritiæ, & indignarum communionum. Quæris quid ſit cor durum? Si non expaviſti, tuum hoc eſt. *Solum eſt cor durum, quod ſemetipſum non exhorret, quia nec ſentit. Quid me interrogas? Interroga Pharaonem. Nemo duri cordis ſalutem umquam adeptus eſt, niſi quem fortè miſerans Deus, abſtulit ab eo, juxta Prophetam, cor lapideum, & dedit cor carneum. Quid ergo cor durum? Ipſum eſt quod nec compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia eſt, ad conſilia infidum, ad judicia ſævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina, præteritorum obliviſcens, præſentia negligens, futura non providens. Ipſum eſt, cui præteritorum, præter ſolas injurias, nihil omnino non præterit; præſentium nihil non perit, futurorum nulla niſi fortè ad ulciſcendum proſpectio ſeu præparatio eſt. Et ut brevi cunctæ horribilis mali mala complectar, ipſum eſt quod nec Deum timet, nec hominem reveretur.*

S. Bern. lib. 1. de Conſideratione c. 2.

13. *Cœnantibus autem eis, accepit Jeſus panem, & benedixit ac fregit, deditque Diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic eſt enim ſanguis meus novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Sacramentum pietatis, vinculum unitatis, corporis & ſanguinis ſui ſacrum myſterium Chriſtus in illis rebus commendavit & inſtituit, quæ ad unum aliquid maximè rediguntur. Ex multis enim granis unus panis conficitur, & ex multis acinis unum confluit. Id documento eſt, nos per divinam Euchariſtiam unum cum Chriſto, unum etiam inter nos eſſe debere: Chriſto *conſubſtantiales* & *concorporales* fieri, *cum ipſo commiſceri*, & *reipſa unum fieri corpus, & unam carnem.* (ut SS. Patres loquuntur.) Panem illum Angelorum, panem vivum qui de cœlo deſcendit, nos in ſubſtantiam noſtram non mutare, ſicut cibos carnis noſtræ, ſed in illum mutari, & cum illo unum fieri, ſicut ipſe unum eſt cum Patre, non morali tantùm, ſed naturali unitate, ut S Hilarius docet. *Si enim verè Verbum caro factum eſt, & verè nos Verbum carnem cibo Dominico ſumimus; quomodo non naturaliter manere in nobis exiſtimandus eſt, qui & naturam carnis noſtræ jam inſeparabilem ſibi homo natus aſſumpſit, & naturam carnis ſuæ ad naturam æternitatis ſub ſacramento nobis communicandæ carnis admiſcuit? Ita enim unum ſumus, quia in Chriſto Pater eſt, & Chriſtus in nobis, unum in his eſſe nos faciens... Hæc vitæ noſtræ cauſa eſt, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Chriſtum habeamus: victuris nobis per Eum ea conditione, qua vivit ille per Patrem.* Qui manducat meam carnem, & bibit meum Sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut miſit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem; & qui manducat me, & ipſe vivet propter me.

S. Hilar. lib 8. de Trinitate num. 12. & ſeq.

Ioan. 6.

Sed & mutuæ inter nos unitatis Euchariſtia ea ratione Sacramentum eſt: *Unus panis*, inquit Apoſtolus; *unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno pane participamus.* Hoc igitur divino Sacramento *populus noſter oſtenditur adunatus, ut quemadmodum grana multa in unum collecta, & commolita, & commixta panem unum faciunt: ſic in Chriſto, qui eſt panis cœleſtis, unum ſciamus eſſe corpus, cui conjunctus ſit noſter numerus & adunatus.* Hinc S. Auguſtinus: *Si bene accepiſtis, vos eſtis quod accepiſtis. Commendatur vobis in iſto pane quomodo unitatem amare debeatis. Numquid enim panis ille de uno grano factus eſt? Nonnè multa erant tritici grana? Sed antequam ad panem venirent, ſeparata erant: per aquam conjuncta ſunt, & poſt quamdam contritionem. Niſi enim molatur triticum, & per aquam conſpergatur, ad iſtam formam minimè venit quæ panis vocatur. Sic & vos ante jejunii humiliatione & Exorciſmi ſacramento quaſi molebamini. Acceſſit baptiſmum*

1. Cor. 10. 17.

S. Cypr. Epiſt. 63. ad Cæcilium.

S. Auguſt. ſerm. 227 alias de Diverſis 83.

& aquæ; quaſi conſperci eſtis, ut ad formam panis veniretis. Sed nondum eſt panis ſine igne. Quid ergo ſignificat ignis? Hoc eſt Chriſma. Oleum etenim ignis noſtri, Spiritus ſancti eſt ſacramentum..... Inſpirat enim charitatem quâ ardeamus in Deum, & contemnamus mundum, & fœnum noſtrum exuratur, & cor quaſi aurum purgetur. Accedit ergo Spiritus ſanctus, poſt aquam ignis: & efficimini panis, quod eſt Corpus Chriſti..... Quomodo unum videtis eſſe quod factum eſt, ſic unum eſtote vos, diligendo vos, tenendo unam fidem, unam ſpem, individuam charitatem. (Idem ſerm. 229)

Accipite, & comedite: Hoc eſt corpus meum, cujus Manna Iſraëlitis in deſerto datum figura fuit. Accipite munus ſalutis, pignus immortalitatis. Accipite ſupremum charitatis in vos meæ argumentum: *Cùm dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* (Ioan. 13.) Accipite corpus quod pro vobis aſſumpſi, quod pro vobis offero & immolo; corpus à Spiritu ſancto formatum, in quo habitat omnis plenitudo Divinitatis, corpus meum quod pro vobis mox tradetur, crucifigetur, morietur, & tertia die reſurget. Accipite ut fideles Diſcipuli, mundâ conſcientiâ: non ut Judas ille proditor, cujus cor occupavit ſatanas. Accipite id quo nihil majus ac pretioſius donare vobis poſſum, Corpus meum, Animam, Divinitatem, Me ipſum totum quantus ſum. Accipite, & comedite, non in Sacramento tantùm, quod & multi mali, *ſed uſque ad Spiritûs participationem*, ut in in meo corpore tamquam membra maneatis, ut meo Spiritu vegetemini. (S. Auguſt. Tract. 27. in Ioan.) Comedite cibum qui non perit, panem qui vos alit in vitam æternam, comedite, *ut anima veſtra de Deo ſaginetur.* (Tertull.) Comedite cum fide, ſpe, charitate, cum fraterna concordia. *Qui vult vivere, habet ubi vivat, habet unde vivat. Accedat, credat, incorporetur ut vivificetur. Non abhorreat à compage membrorum, non ſit putre membrum, quod reſecari mereatur; non ſit diſtortum, de quo erubeſcatur: ſit pulchrum, ſit aptum, ſit ſanum, hæreat corpori, vivat Deo de Deo: nunc laborat in terra, ut poſtea regnet in cœlo.* (S. Auguſt. Tract. 26. in Evang. S. Ioan.) Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus? Accipite, et comedite: Hoc est corpus meum. *Quis Paſtor umquam membris ſuis oves ſuas nutrivit? Multæ matres poſt partum aliis nutricibus infantes dederunt, quod ipſe facere noluit, ſed proprio corpore nos alit, & ſibi conjungit atque conglutinat.* (S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 83. in Matt.)

14. *Et accipiens Calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes: Hic eſt enim Sanguis meus*, &c. Bibite pretium ſalutis veſtræ, ſanguinem quo Novum Teſtamentum ſancitur. Bibite ex calice, de quo Dominus per Prophetam ait: *Calix meus inebrians quàm præclarus eſt!* Ebrietas Dominici calicis & ſanguinis non eſt talis qualis vini ſæcularis: cùm *Calix dominicus ſic bibentes inebriet, ut ſobrios faciat, ut mentes ad ſpiritalem ſapientiam redigat, ut à ſapore iſto ſæculari ad intellectum Dei unuſquiſque reſipiſcat: & quemadmodum vino iſto communi mens ſolvitur, & anima relaxatur, & triſtitia omnis exponitur; ita epoto Sanguine Domini, & poculo ſalutari, exponatur memoria veteris hominis, & fiat oblivio converſationis priſtinæ ſæcularis, & mœſtum pectus ac triſte, quod priùs peccatis angentibus premebatur, divinæ indulgentiæ lætitiâ reſolvatur.* (S. Cypr. Epiſt. 63.) Chriſtus Corpus & Sanguinem ſuum victimam fecit ſacrificii noſtri: nos viciſſim victima ejus ſimus; ſacrificium ejus ſacrificio interioris & exterioris hominis honoremus; hominem interiorem Deo immolemus per adorationem, orationem, fidem, ſpem, charitatem, gratiarum actionem; hominem exteriorem immolemus per pœnitentiam, mortificationem, continentiam. *Bibite ex hoc omnes: Hic eſt enim ſanguis meus.* Non videtis quantâ infantes animi alacritate mamillas arripiunt? qua preſſione papillis infigunt labia? Non minori cupiditate nos quoque ad hanc menſam, & ad hujus calicis ſpiritalem accedamus papillam: immo verò majore deſiderio, quaſi lactentes pueri gratiam Spiritûs ſugamus: unus ſit nobis dolor ſi hoc alimento ſpirituali privamur. (S. Ioan. Chryſ. Hom. 83. in Matt.) *Bibite: Hic eſt enim ſanguis meus.* Bibite ſanguinem meum, ſi ad Novum Teſtamentum pertinetis, in quo cœleſtia & æterna, non temporalia & terrena bona promittuntur. Ad hanc menſam accedite, ſi vos ipſos probaſtis, ſi mundi eſtis. *Qui enim manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini.* (1 Cor. 11) Nullus itaque Judas, nullus avarus adſit. Qui Diſcipulus non eſt, ſecedat: qui tales non ſunt, ab hac Menſa excluduntur. *Cum Diſcipulis*, inquit, *meis facio Paſcha.* Hæc enim illa, non alia Menſa eſt; hæc nulla re minor quàm illa eſt. Hoc eſt illud cœnaculum, ubi tunc Chriſtus cum Diſcipulis erat. Hinc ad Montem Olivarum exivit. Hinc & nos ad manus pauperum exeamus: ibi enim Mons Olivarum eſt. Olivæ quippè in domo Dei plantatæ, multitudo pauperum eſt: hinc ſtillat illud guttatim oleum, quo nobis opus erit, ut cum lampadibus ardentibus obviàm Sponſo progrediamur. Adeat nullus crudelis, nullus immiſericors, nullus impurus..... Multò dœmoniaco pejor eſt, qui peccati ſibi conſcius accedit: illi enim quoniam à dæmone vexantur, non puniuntur: qui verò indignè adeunt, æternis tradentur tormentis.

15. *Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, uſque in diem illum, cùm illud bibam vobiſcum novum in Regno Patris mei.* Communio Corporis & Sanguinis Chriſti, pignus eſt communionis cœleſtis, quâ pane & vino electorum, increatâ Veritate in æternum paſcemur, ſicut paſcuntur Angeli. Sed Angelorum pane, ut in ſe eſt, hic ali non poteramus: neceſſe fuit ut quemadmodum mater cibum incarnat, & in lac convertit, ut nutriat infantem ſolidioribus cibis ſumendis imparem; ſic Increata Veritas, Deus Verbum carnem aſſumeret, panemque ac vinum in Corpus & Sanguinem ſuum converteret ad homines ſpiritaliter alendos, quorum pater, & mater, pædagogus & altor eſt. *Oportebat ut Menſa illa lacteſceret, ut ad parvulos perveniret.* (S. Auguſt.) Euchariſtia pignus eſt glorioſæ Reſurrectionis, & beatæ immortalitatis. Unde S. Irenæus ex Euchariſtiæ participatione Reſurrectionem corporum contra Hæreticos probat. (S. Irenæus lib. 5. cap. 11.) *Quomodo*, inquit, *carnem negant capacem eſſe donationis Dei quæ eſt vita æterna, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur, & membrum eſt ejus?... Quemadmodum lignum vitis depoſitum in terra ſuo fructificat tempore, & granum tritici decidens in terram & diſſolutum, multiplex ſurgit per ſpiritum Dei qui continet omnia, quæ deinde per ſapientiam in uſum hominibus veniunt, & percipientia verbum Dei Euchariſtia fiunt, quod eſt Corpus & Sanguis Chriſti: ſic & noſtra corpora ex ea nutrita & repoſita in terram, & reſoluta in ea, reſurgent ſuo tempore, Verbo Dei reſurrectionem eis donante in gloriam Dei Patris.*

16. *Et hymno dicto, exierunt in Montem Oliveti.* Poſt Communionem gratiæ Deo agendæ ſunt de tanto beneficio. *Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?* Quid retribuam Deo pro ſe, qui *ſe naſcens dedit ſocium, conveſcens in edulium, ſe moriens in pretium, ſe regnans dat in præmium?* (S. Thomas) Solido die Communionis in gratiarum actione manendum eſt. Gratiarum actio novam gratiam trahit. Sacramentum Altaris ab actione gratiarum nomen ſumpſit, *Euchariſtia.* Poſt Communionem Corporis Chriſti, à ſæcularibus ſocietatibus ſecedendum, orationi vacandum, operibus charitatis & miſericordiæ incumbendum eſt, à ludis & deliciis ſæcularibus abſtinendum; ſurſum cor habendum ad Dominum; in ſpiritu gratiarum actionis manendum eſt. Deus nobis Caput dedit & Spiritum Deum; cibum his congruentem nobis dedit, Divinum: gratias igitur agamus Deo Patri per Filium ejus in Spiritu ſancto; diem Communionis tranſigamus in hymnis & canticis ſpiritualibus, Chriſtum ſequamur in Montem Olivarum, cùm ipſo vigilemus & oremus.

17. *Tunc dicit illis Jeſus: Omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte, &c. Reſpondens autem Petrus ait illi: Etſi omnes ſcandalizati fuerint in te,*

ego numquam ſcandalizabor. Plures Chriſtum ſequuntur, & Deo ſerviunt, ſed uſque ad tempus tentationis, quâ urgente deficiunt: in pace leones, in bello cervi. Chriſtum in gloria ſequi volunt, illique adhærent lubenter quandiu proſpera ſunt omnia; illum ſequi nolunt patientem, illius Paſſione & Cruce offenduntur; *Verbum crucis* illis *ſtultitia eſt*, à Chriſto deficiunt in tribulationibus; nec attendunt quòd ea demùm conditione participes erimus gloriæ ipſius, *Si compatimur*: ſi crucem feramus: & *Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei*. [Act. 14. 22.] Amicorum auxilium, præſentia, ſocietas individua, compaſſio, ſupremum eſt infelicium & calamitoſorum ſolatium. *Omni tempore diligit qui amicus eſt, & frater in anguſtiis comprobatur*. [Proverb. 17. 17.] Hoc ſolatium Chriſto in paſſione ſua defuit. *Ecce, non eſt auxilium mihi in me, & neceſſarii quoque mei receſſerunt à me. Fratres mei prætericrunt me, ſicut torrens qui raptim tranſit in convallibus*. [Job. 6. 13. 15.] Denique *Diſcipuli omnes relicto eo fugerunt*. [Matt. 26. 56.] Hanc ſuorum deſertionem patiendo, mundanarum, amicitiarum abuſus expiavit. Qui ſunt illi abuſus? Amicorum dilectio propter lucrum, propter privatum commodum, propter voluptatem, propter peccatum. Rectus uſus, dilectio amicorum propter Deum, & ad ſalutem æternam. *Quæ eſt vita æterna? Vera ſalus. Et ſi amicum tuum videris, quem amabas in hoc ſæculo ut ſalvus eſſet, quia tu jam talem ſalutem deſideras quæ æterna eſt, ad ipſam ſalutem diligis amicum tuum, & totum quicquid vis amico tuo præſtare, ad hoc vis præſtare, ut illam tecum teneat ſalutem. Amas enim juſtitiam, vis illum eſſe juſtum. Amas ſub Deo eſſe, vis illum eſſe ſub Deo. Amas vitam æternam, illic eum vis tecum regnare in æternum. Quomodo ergo amicus hujus ſæculi ſecundùm ſæculum amans animam ſuam, febrem vult expellere de amico ſuo, quem ſimiliter amat ut ſe, propter præſentem ſalutem: ſic tu quemcumque diligis, propter vitam æternam dilige; cùm inveneris iram, indignationem, odium, iniquitatem, ſic coneris expellere morbum animæ, quomodo amicus ſæculi morbum corporis: ad hoc enim amas, ut facias quod & tu es: & erit in te perfecta charitas.* [S. Auguſt. ſerm. 385 aliàs 38. inter 50. Hom.]

Reſpondens autem Petrus ait illi: Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego numquam ſcandalizabor. Ait illi Jeſus: Amen dico tibi, Quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Superbus omnia ſe poſſe præſumit, cùm nihil poſſit: omnibus ſe præſtare confidit, D cùm nulla in re præſtet: omnia pollicetur, & nihil implet. Nihil homini ſe ipſo ignotius eſt, nihil ipſi minùs perſpectum quàm propria infirmitas & egeſtas. *Deus ſcit in nobis, & quod ipſi neſcimus in nobis. Nam infirmitatem ſuam Petrus neſciebat, quando à Domino quòd ter eſſet negaturus audiebat, & æger ſe ignorabat, Medicus ægrum ſciebat.* [S. Auguſt. Tract. 32. in Ioan.] Petrus non noverat ſe, quando dixit Medico, TECUM SUM USQUE AD MORTEM. *Medicus noverat venâ inſpectâ, quid intus ageretur in ægroto; ægrotus non noverat. Venit acceſſio tentationis, & probavit Medicus ſententiam ſuam, perdidit æger præſumptionem ſuam.* [Idem. Enarr. in Pſal. 43.] Petri, non minùs quàm Davidis, vox illa eſſe potuit: *Ego dixi in abundantia mea, non movebor in æternum*. Dixerat quippe & ipſe in abundantiâ ſuâ: *Animam meam pro te ponam*, ſibi feſtinando tribuens, quod ei fuerat à Domino poſtea largiendum. [S. Aug. lib. de Correptione & Gratia c. 9.] *Avertit autem ab illo faciem Dominus, & factus eſt conturbatus*: ita ut cum mori pro illo metuens, ter negaret. Sed rurſus convertit ad eum faciem ſuam Dominus, & culpam lachrymis diluit. Quid eſt enim aliud, *Reſpexit eum*, niſi faciem ſuam, quam paululum ab illo averterat, revocavit ad eum? *Factus ergo fuerat conturbatus: ſed quia didicit non de ſe ipſo fidere, etiam hoc ei profecit in bonum, faciente illo qui diligentibus eum omnia cooperatur in bonum: quia ſecundùm propoſitum vocatus erat, ut nemo poſſet eum eripere de manu Chriſti, cui datus erat.* Sic diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, uſque adeò prorſus omnia, ut ſi qui eorum deviant & exorbitant, etiam hoc ipſum eis faciat A proficere in bonum, quia *Humiliores redeunt atque doctiores*. Diſcunt enim in ipſa via juſta cum tremore ſe exſultare debere, non ſibi arrogando tamquam de ſua virtute fiduciam permanendi, nec dicendo in abundantia ſua, Non movebimur in æternum. Propter quod eis dicitur: *Servite Domino in timore, & exſultate ei cum tremore, nequando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta*. Commonentur qui jam ambulant in via juſta, ut non altum ſapiant, ſed timeant; non ſuperbiant, ſed humiles ſint; exſultent Deo, ſed cum tremore; in nullo glorian tes, quando noſtrum nihil ſit; ut qui gloriatur, in Domino glorietur, ne pereant de via juſta, in qua ambulare cœperunt, dum ſibi hoc ipſum aſſignant quod in ea ſunt.

18. *Et aſſumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi,* B *cœpit contriſtari & mœſtus eſſe. Tunc ait illis: Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem: Suſtinete hic, & vigilate mecum.* Jeſus in triſtitiæ ſuæ ſocietatem vocat, quos magis diligit. Extremam triſtitiam pro peccatis noſtris ſubit, ut vana gaudia expiet quibus Deum offendimus; ut dolorem & contritionem, quâ pro delictis noſtris deberemus compungi, in ſe ipſo experiatur. Pro nobis triſtis eſt Jeſus uſque ad mortem: & nos propter ipſum ſæculi voluptatibus & gaudiis privari nolumus. Quicquid nobis triſte contigerit, propter ipſum bono animo ſubeamus, illum oremus ut mœrores noſtros, tædia, cruces interiores, extremæ quam paſſus eſt propter nos triſtitiæ merito ſanctificet; ut nobis *triſtitiam* donet quæ *pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur*; [2. Cor. 7.] ſummum horrorem odiumque peccati, ſummum amorem Dei, C amorem pœnitentem, quo cum illo vigilemus & perſeveremus. *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem.* Nuſquam magis Chriſti Jeſu pietatem majeſtatemque demiror, quàm cùm ipſum pavere, tædere, uſque ad mortem contriſtari audio. *Minùs enim contulerat mihi, niſi meum ſuſcepiſſet affectum. Ergo pro me doluit, qui pro ſe nihil habuit quod doleret: & ſequeſtrata delectatione Divinitatis æternæ, tædio meæ infirmitatis afficitur. Suſcepit enim triſtitiam meam, ut mihi ſuam lætitiam largiretur: & veſtigiis noſtris deſcendit uſque ad mortis ærumnam, ut nos ſuis veſtigiis revocaret ad vitam. Confidenter ergo triſtitiam nomino, quia crucem prædico; neque enim ſpeciem Incarnationis ſuſcepit, ſed veritatem. Debuit ergo & dolorem ſuſcipere, ut vinceret triſtitiam, non excluderet. Neque enim habent fortitu-* D *dinis laudem, qui ſtuporem magis vulnerum tulerint quàm dolorem. Virum dolorum* (inquit Propheta) *& ſcientem infirmitatem. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit.* [Iſaiæ 53. 4 & 5.] *DOLES ergo Domine, non tua, ſed mea vulnera: non tuam mortem, ſed noſtram infirmitatem: & nos æſtimavimus te eſſe in doloribus, cùm tu non pro te, ſed pro me doleres... Sed quid mirum ſi pro omnibus doluit, qui pro uno flevit? Et quid mirum ſi moriturus pro omnibus tædeat, qui Lazarum reſuſcitaturus illachrymat? Sed & ibi piæ ſororis lachrymis commovetur; quia mentem humanam tangebant: & hic alto operatur affectu; ut quia in carne ſua peccata noſtra perimebat, mœrorem quoque animæ noſtræ ſuæ animæ mœror aboleret. Et fortaſſe ideo triſtis eſt, quia poſt Adæ lapſum tali tranſitu nobis erat* E *ex hoc ſæculo recedendum, ut mori eſſet neceſſe*: Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum, *& ideo faſtidit quod ipſe non fecit..... Triſtis videbatur, & triſtis erat, non pro ſua paſſione, ſed pro noſtra diſperſione. Triſtis erat, quia nos parvulos relinquebat. Cæterum quàm conſtanter ſe morti obtulerit, Scriptura declarat: quandoquidem quærentibus occurrit, turbatos confirmavit, trepidos provocavit, proditorem oſculi dignatione ſuſcepit. Nec illud diſtat à vero, ſi triſtis erat pro perſecutoribus ſuis, quos ſciebat immanis ſacrilegii pœnas daturos. Et ideo dixit*: Tranfer hunc calicem à me, *non quia Dei Filius mortem timebat, ſed quia vel malos perire nolebat. Denique ait*: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum, *ut Paſſio ſua eſſet omnibus ſalutaris.* [S. Ambroſ lib. 10. in Lucam.] [Sap. 1. 13.] [Lucæ 22. 42.] [Lucæ 23. 34.]

Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem. *Vox capitis noſtri, vox noſtra. In illo enim eramus, quando dixit:* S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 40. Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem. *Non enim timebat mori, qui venerat mori; aut recuſabat mori, qui poteſtatem habebat animam ſuam ponendi, & iterum ſumendi eam: ſed loquebantur membra in capite, & loquebatur caput pro membris.* Chriſtus *pœnitentiam in ſemetipſo dedicavit*, Tertull. peccatis noſtris oneratus. Iſaiæ 53. 6 *Poſuit in eo Dominus iniquitates omnium noſtrûm.*

19. *Et progreſſus puſillum, procidit in faciem ſuam, orans & dicens: Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte, verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Oratio Chriſti forma eſt orationum noſtrarum, ſicut triſtitia ejus exemplar eſt pœnitentiæ noſtræ. In agonia poſitus orat, cùm opus redemptionis noſtræ ab ipſo proximè conſummandum eſt, ut doceat nos operibus vitæ noſtræ difficillimis, & quæ majoris ſunt ad ſalutem æternam momenti, orationem præmittere debere, ut voluntatem Dei exquiramus, ut gratiam ejus ad optimam electionem, & ad facilem executionem nobis neceſſariam impetremus. Prolixiùs orat in agonia conſtitutus, ut ferventiùs ac perſeverantiùs orandum doceat, cùm violentiùs ac periculoſiùs tentamur, aut acerbiùs affligimur. Proſtratus in faciem orat, ut Deum orandum eſſe doceat ſumma cum reverentia, humilitate & timore filiali: unde & Patrem appellat. Orat ut voluntas Patris impleatur potiùs quàm ſua; ut voluntatem noſtram divinæ ſemper conformandam, ac in omnibus ſubjiciendam eſſe diſcamus: nec rem ullam temporalem ab illo poſtulandam in oratione, niſi ſub ejus beneplacito, & ea conditione ut ejus gloriæ, noſtræque ſaluti ſit conducibilis. A Diſcipulis avulſus & puſillùm progreſſus orat, ut in receſſu & ſolitudine orandum eſſe intelligamus. *Procidit in faciem ſuam orans.* Peccata enim noſtra portabat, graviſſimum onus. Gravia in centro non gravitant, ut loquuntur Philoſophi. Grave non eſt peccatum in corde peccatoris, quia in centro ſuo eſt. Bibit ſicut aquam iniquitatem: ſed peccata noſtra Chriſto velut victimæ piaculari impoſita, ſunt extra centrum; ipſe enim peccatum non fecit, ſanctus eſt, innocens, impollutus. Ideo illi graviſſima ſunt; & oneris inſtar graviſſimi in terram ipſum proſternunt. *Et ſicut onus grave gravatæ ſunt* Pſal. 37. 5 *ſuper me.* Pudeat nos irreverentiæ noſtræ, elationis, & S. Auguſt. ignaviæ cùm oramus. *Orat Miſericordia, & non orat miſeria: orat Charitas, & non humiliatur iniquitas: proſtratus in terra orat Medicus & non humiliatur ægrotus.* Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte. S. Hilar. c. 31. in Matt. *Qui ut à ſe tranſeat rogat, non ut ipſe prætereatur orat, ſed ut in alterum id quod à ſe tranſit excedat. Numquid poſſibile erat non pati Chriſtum? Atquin jam à conſtitutione Mundi ſacramentum hoc in eo erat noſtræ ſalutis oſtenſum. Numquid pati ipſe nolebat? Atquin ſuperiùs fundendum in remiſſionem peccatorum corporis ſui ſanguinem conſecraverat. Quomodo ergo ait,* Pater, ſi poſſibile eſt? *& quomodo,* Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis? *Totus igitur ſuper his qui paſſuri erant metus eſt: atque ideo, quia non eſt poſſibile ſe non pati, pro his rogat qui paſſuri poſt ſe erant, dicens:* Tranſeat calix à me: *id eſt, Quomodo à me bibitur, ita ab his bibatur, ſine ſpei diffidentia, ſine ſenſu doloris, ſine metu mortis. Ideo autem,* ſi poſſibile eſt: *quia & carni & ſanguini horum gravis terror eſt, & difficile eſt eorum acerbitate corpora humana non vinci. Quod autem ait,* Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis: *vellet quidem eos non pati, ne fortè in paſſione diffidant, ſed cohæreditatis ſuæ gloriam ſine paſſionis difficultate mereantur. Non ergo ut non patiantur rogat, dicens,* Non ut ego volo: *ſed ut ait, quod Pater vult, bibendi calicis in eos ex ſe tranſeat firmitudo: quia ex voluntate ejus non tam per Chriſtum vinci diabolum, quàm etiam per ejus Diſcipulos oportebat.*

Pater mi, ſi poſſibile eſt, &c. verumtamen non ſicut ego volo. *Prima petitio infirmitatis eſt, ſecunda virtutis,* (inquit S. Leo) *illud optavit ex noſtro, hoc elegit in proprio. Quod erat hominis, divinam deſide-*A*ravit, potentiam; quod erat Dei, ad cauſam reſpexit humanam. Superiori igitur voluntati voluntas ceſſit inferior, & cito demonſtratum eſt quid poſſit à trepidante orari, & quid non debeat à Medente concedi.*

Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte. “Petrum antea increpuerat, cùm à paſſione illum averteret, eumque non illa ſapere quæ Dei, ſed quæ hominum eſſent, dixerat. Volebat enim hoc ipſum quod deprecabatur, ut qui ejus rei gratiâ venerat. Cæterùm ut ejus erat id velle, ita carnis erat expaveſcere, ac proinde ut homo hanc vocem edidit: utrumque tamen ab eo dicebatur, ut oſtenderet ſe Deum eſſe, quatenus mortem volebat; hominem autem quatenus mortem geſtaret metu concitatam, B propter quam attemperavit ſuam voluntatem humanæ infirmitati, ut metu mortis abolito, audacem redderet hominem adversùs mortem. Certè beati Apoſtoli poſtea hinc animati ita mortem contempſerunt, ut non curarent Judices à quibus damnabantur, ſed dicerent obediendum eſſe magis Deo quàm hominibus. Alii item Martyres eâ fiduciâ audaciâque fuère, ut crederent ſe potiùs ad vitam tranſire, quàm mortem ſuſtinere. Quì (quæſo) non abſurdum fuerit, famulos Verbi ob fortitudinem admirationi eſſe: Verbo autem ipſi timiditatem adſcribere, cujus vi & ope ita mortem contempſerunt? Cæterùm ex Sanctorum Martyrum tolerantiſſimo propoſito & fortitudine oſtenditur Deitatem non timuiſſe, ſed noſtrum illum fuiſſe timorem quem ſuſtulit Salvator. Ut enim morte mortem deſtruxit, ita pavore, quem ſuſcepit ut homo, noſtrum C pavorem ademit, effecitque ne homines mortem timerent. S. Ath. Orat 4. contra Arianos. *Tranſeat à me calix iſte*, S. Laur. Juſtinianus. calix amaritudinis, calix meri doloris, nullo ſolatio temperati. In Chriſto enim tempore Paſſionis *Omnis gloria Divinitatis militabat ad pœnam.*

20. *Et venit ad Diſcipulos ſuos, & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuiſtis unâ horâ vigilare mecum? Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.* Multi vigilant cum mundo, vix aliquis vigilat cum Chriſto. Filii & filiæ ſæculi facilè noctes inſomnes ducunt, ut choræis, ut ludis indulgeant, ut ſerviant voluptati: ægrè vigilarent vel unâ horâ cum Jeſu, pœnitentiæ, charitatis, & pietatis animo, illum patientem D adoraturi, & in paſſionum ejus ſocietatem venturi. Pudeat Chriſtianum dormire in ſinu voluptatis, in medio tentationum vehementium, in ſummo ſalutis diſcrimine, non audire vocem gratiæ ad cor clamantis, *Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem:* dum Chriſtus pro nobis vigilat & orat. S. Auguſt. lib. de Gratia & lib. Arbitrio c. 4. *Unuſquiſque contra ſuam concupiſcentiam dimicans oret, ne intret in tentationem, id eſt, ne ſit ab illa abſtractus & illectus. Non autem intrat in tentationem, ſi voluntate bona vincat concupiſcentiam malam. Nec tamen ſufficit arbitrium voluntatis humanæ, niſi à Domino victoria concedatur oranti, ne intret in tentationem. Quid verò evidentiùs quàm Dei oſtenditur gratia, ubi quod oratur accipitur? Si enim dixiſſet Salvator noſter,* Vigilate ne intretis in tentationem, *admonuiſſe videretur tantummodo hominis voluntatem. Cùm verò addidit,* & orate, *oſtendit Deum adjuvare ut non intretur in tentationem.... Homo ergo gratiâ ju-*E*vatur, ne ſine cauſa voluntatis ejus jubeatur.* Vigilantia Chriſtiana, & humilis oratio, origo eſt fortitudinis noſtræ. Illa inutiles reddit diaboli adversùm nos vigilantiam & inſidias: iſta Dei vigilantiam & protectionem nobis impetrat. *Ecce non dormitabit neque dormiet, qui cuſtodit Iſraël.* Pſal 120.

Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma. Omnium caro infirma, non omnium promptus ſpiritus eſt. Sanctorum dumtaxat ſpiritus promptus eſt; infidelium, peccatorum, ſæcularibus deſideriis æſtuantium hominum ſpiritus ſegnis eſt: omnium caro infirma. Hominum pars maxima, prompti ſunt, ferventes, alacres ad ea quæ mundi ſunt, ad lucra & commoda temporalia, ad cupiditates explendas; ſegnes verò & deſides ad ea quæ ſunt Dei, ad ſpiritalia & æterna. Eſt autem ſata-

Origenes in Matt. | Rom. 8.13 | 2. Cor. 12. 10.

gendum ut caro noſtra infirma ſit alio genere infirmitatis; ut nempè infirma ſit ad malum, non ad bonum: quod demùm fiet, ſi ſpiritu prompto carnis opera mortificemus; carnem cum vitiis & concupiſcentiis crucifigamus. Nam *Si ſpiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Tunc verè dicemus: *Cùm infirmor, tunc potens ſum.* Vigilent & orent ſpiritales viri & perfecti, quia ſolliciti eſſe debent, ne quò præſtantius eſt illorum bonum, eò gravior ſit eorum lapſus. Vigilent ſollicitiùs, orentque ferventiùs imperfecti, quia vires eorum infirmiores ſunt & fragiliores; adeòque majori indigent gratiæ auxilio. Temerarius eſt & præſumptor, qui de fervore animi, ac piis quibuſdam affectibus ſibi blanditur, ideoque ad vigilandum piger, ad orandum ſegnis eſt. Igniculi illi pietatis, initia bonæ voluntatis facilè extinguuntur & evaneſcunt, niſi vigilantiâ Chriſtianâ & humili oratione foveantur, ut in magnam & firmam charitatem creſcant, quæ totum ſibi ſubjiciat animum, & terrenas cupiditates conſumat. *Itaque quantùm de ardore mentis confidimus, tantùm de carnis fragilitate timeamus.* Spiritus promptus eſt, &c. *Propterea prædixit ſpiritum promptum eſſe, ut oſtenderet quid cui debeat eſſe ſubjectum; ſcilicet ut caro ſerviat ſpiritui, infirmior fortiori, ut ab eo etiam ipſa fortitudinem aſſumat. Colloquatur ſpiritus cum carne de communi ſalute.*

S. Hieron. in hunc locum. | Tertull. lib. ad Mart. cap. 4.

21. *Iterum ſecundò abiit, & oravit dicens, Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire niſi bibam illum, fiat voluntas tua.* Urgente mortis metu, imminentibus periculis, præſentibus malis, ferventiùs orandum, divinæque voluntati noſtra penitùs ſubjicienda & conformanda eſt. *Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cùm voluntati humanæ voluntas divina præponitur.* Humana voluntas ex ſe prava & diſtorta, ad bonum particulare, ſenſibile, temporale propenſa; ut recta fiat, neceſſe eſt ut Regulæ, ſcilicet Dei voluntati conformetur. *Ut facerem voluntatem tuam, Deus meus volui.* Si non poteſt hic calix tranſire niſi bibam illum, fiat voluntas tua. *Hæc vox capitis, ſalus eſt totius corporis: hæc vox omnes Fideles inſtruxit, omnes Confeſſores accendit, omnes Martyres coronavit. Nam quis Mundi odia, quis tentationum turbines, quis poſſet perſecutorum ſuperare terrores, niſi Chriſtus in omnibus & pro omnibus diceret Patri*: Fiat voluntas tua? *Diſcant igitur hanc vocem omnes Eccleſiæ filii magno pretio redempti, gratis juſtificati; & cùm adverſitas violentæ alicujus tentationis incubuerit, præſidio potentiſſimæ orationis utantur; ut ſuperato tremore formidinis, accipiant tolerantiam paſſionis.*

S. Auguſt. Tract. 52. in Ioan. | Pſalm. 39 | S. Leo ſerm. 56 de Paſſ. Domini 7.

22. *Et venit iterum, & invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati. Et relictis illis iterum abiit, & oravit tertiò eundem ſermonem dicens.* Chriſtus ſolus orat pro omnibus, ſicut & ſolus patitur pro univerſis. Bonus paſtor pro ovibus vigilat. Erant oculi eorum gravati, non tam corporum, quàm animarum. *Nondum* enim eis *Spiritus datus.* Langueſcebant & opprimebantur Apoſtolorum oculi negatione vicinâ (inquit S. Hieronymus.) Paſtoris vocem audiamus dicentis, *Surge qui dormis.* Propter Deum, pro ſalute noſtra vigilemus, & cùm oculi corporis ſomno gravati ſunt, cor ad Deum ſemper vigilet, ut dicere cum cæleſti Sponſa poſſimus: *Ego dormio, & cor meum vigilat;* Et cum Propheta: *Memor fui nocte Nominis tui Domine.* Si ſtudentes igitur doctrinis ſæcularibus perparum ſomno indulgent; quantò magis qui Deum cupiunt cognoſcere, non debent ſomno corporis impediri, niſi quantùm naturæ ſatis eſt? David per ſingulas noctes lectum ſuum lachrymis diluebat: ſurgebat etiam noctis medio ut Domino confiteretur; & tu totam noctem ſopori exiſtimas deputandam? *Tunc magis tibi orandus eſt Dominus, tunc præſidia poſtulanda, culpa cavenda, quando videtur haberi ſecretum: tunc maximè quando tenebræ in circuitu meo, & parietes me operiunt, conſiderandum quia Dominus omnia intuetur abſcondita.* Ne dixeris ergo, Circumfuſus ſum tenebris, quis me videt? & quem vereor ſeptus parietibus & incluſus? Quia *Vultus Domini ſuper facientes mala.* Deinde ſi arbitrum non vides, te ipſum non vides? Tuæ conſcientiæ teſtimonium non vereris? *Neſcis illam caliginem noctis non opertorium, ſed incentivum eſſe peccati? Cum ſomno & cibo fervent corpora, tunc etiam vigor mentis ſopore laxatur, ſomno reſolvitur: tunc irrepit impuri libido concubitûs: tunc pertubatur cor, ſquallor immunditiæ non videtur, caſtitatis puritas non conſideratur, pudicitiæ gloria non recenſetur. Nox erat quando Judas prodidit, quando Petrus negavit. Illo igitur præcipuè tempore juſtificationes Dei animo retexendæ ſunt, relegenda mandata hortatoria. Illa de caſtitate præcepta non abſint: his occupata mens flagrantiam libidinis, carnis reſtinguat ardorem. Tene illud animo,* Lavabo per ſingulas noctes lectum meum. *Quis enim ſtupro deditus, flagitiis involutus, lavat per ſingulas noctes lectum ſuum? Neſcit flere qui flenda committit; & cùm ſit ipſe lachrymabilis, non habet pœnæ lacrimas ſuæ. At ille qui caſtigat corpus ſuum, & ſui ſollicitus gubernator eſt, atque ingemiſcens & dolens lapſus ſuperioris offenſæ quærit quomodo abluat eam fletibus pœnitentiæ, hic lavat per ſingulas noctes lectum ſuum. Non dormiamus ergo totis noctibus: ſed maximam partem earum lectioni & orationibus deputemus.* Audi Eccleſiæ vocem quærentis etiam in noctibus Chriſtum: *In lectulo,* inquit, *meo per noctem quæſivi quem diligit anima mea.* Quæſivit in noctibus orando, deprecando, etiam lachrymis deplorando... Quæſivit in noctibus, in perſecutionibus & adverſis, in tribulationibus & laboribus duris... *Non magnum ergo ſi tunc Domino gratias agas, quando in proſperis & ſecundis es: ſed ſi tunc adhæreas Chriſto, quando te perſecutor exagitat, quando aliqua procella perturbat. Amiſiſti filium? In illo dolore, in illa nocte, in illa deſtitutione memento Domini Dei tui; ne quaſi non exauditus, ingratus ſis, & in tua prævariceris ærumna. Pulſus es in exitium? Memento Domini Dei tui; ne nox te egeſtatis abducat à devotionis affectu. Hoc eſt enim mandatum legis, ut in nocte magis quæras, quando magis exaudiris à Domino, & poſſis dicere*: In tribulatione invocavi Dominum, & exaudivit me in latitudine. *Sed nec quærere perfunctoriè abundat ad gratiam, ſed ut inſiſtas, & intendas muneri.* Qui ita non quærunt, nocte dormiunt: & cùm venit ad illos Jeſus, *invenit eos dormientes. Oculi enim eorum ſunt gravati.*

S. Hieron. in hunc locum. | Cantic. 5. 2. | Pſal. 118. 55. | S. Amb. expoſ. in Pſ. 118. ſerm. 7. | Pſalm. 33. 17. | Pſal. 6. 7.

Et relictis illis iterum abiit, & oravit tertiò eundem ſermonem dicens: Non abſurdè intelligitur, propter trinam tentationem ter Dominum oraſſe. Sicut enim tentatio cupiditatis trina eſt, ita etiam tentatio timoris trina eſt. *Cupiditati quæ in curioſitate eſt, opponitur timor mortis. Sicut enim in illa cognoſcendarum rerum eſt aviditas, ita & in iſta metus amittendæ talium notitiæ. Cupiditati verò honorum vel laudis opponitur timor ignominiæ & contumeliarum. Cupiditati autem voluptatis opponitur timor doloris. Non abſurdè ergo intelligitur propter trinam tentationem paſſionis ter Dominum oraſſe ut tranſiret calix; ſed ita ut potiùs impleretur voluntas Patris.* Docuit etiam ter repetitâ oratione, debere nos peccatis præteritis veniam, à præſentibus malis tutelam, à futuris periculis cautelam orare: & omnem orationem noſtram dirigendam ad Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, *Ut integer ſpiritus noſter, & anima & corpus ſervetur ſine quærela in adventu Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Ex oratione Chriſti diſcamus orationis humilitatem, ſimplicitatem, perſeverantiam. *Ab oratione abſit multa locutio, ſed non deſit multa precatio, ſi fervens perſeverat intentio. Plerumque hoc negotium plus gemitibus quàm ſermonibus agitur, plus fletu quàm affatu.*

S. Auguſt. lib. 1. Quæſt. Evang. Quæſt. 47 | 1. Theſſ. 5. 23. | S. Auguſt. Epiſt. 130 aliàs 121 cap. 10.

23. *Tunc venit ad Diſcipulos ſuos, & dicit illis: Dormite jam, & requieſcite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.* Quòd iterum reverſus reperit dormientes, oſtendit *abſentiæ ſuæ tempore plures quodam fidei ſomno* detinen-

S. Hilar. cap. 31 in Matt.

dos. Sed rurſus oravit, idem repetens: reverſuſque, qui vigilare juſſerat, qui conſopitos objurgaverat, ait, *Dormite jam & requieſcite.* Poſt orationem frequentem, poſt diſcurſus recurſuſque multiplices, metum demit, ſecuritatem reddit, in requiem adhortatur, voluntatem Patris jam de nobis ſecurus exſpectat, dicens, *Fiat voluntas tua:* quia *tranſiturum in nos calicem bibens, infirmitatem corporis noſtri, & timoris ſollicitudinem, & ipſum dolorem mortis abſorberet.* Quòd autem ad eos revertens dormienteſque reperiens, primùm reverſus objurgat, ſecundò ſilet, tertiò quieſcere jubet: ratio iſta eſt, quòd primò poſt Reſurrectionem diſperſos eos & diffidentes ac trepidos reprehendet: ſecundò, miſſo Spiritu Paracleto, gravatis ad contuendam Evangelii libertatem oculis, viſitabit. Nam aliquamdiu legis amore detenti, quodam fidei ſomno occupati ſunt. Tertiò verò, id eſt claritatis ſuæ reditu, ſecuritati eos quietique reſtituet. Veram quietem in creaturis invenire non poſſumus, ſed in Deo ſolo. *Feciſti nos, Domine, ad te, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te.* Perfecta requies non erit, niſi ubi ſumma pax, & de æterna Dei fruitione firma ſecuritas.

S. Auguſt.

Ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum. Jure merito indignamur quòd Sanctus ſanctorum in manus peccatorum traditus ſit: ſed indignationem noſtram in nos ipſos convertamus, ſi quidem peccata noſtra Jeſum in manus peccatorum tradiderunt. *Sed & nunc in manus peccatorum traditur Jeſus, quando hi qui videntur in Jeſum credere, habent eum in manibus ſuis, cùm ſint peccatores. Sed & quotieſcumque juſtus habens in ſe Jeſum, in poteſtate factus fuerit peccatorum, Jeſus eſt traditus in manus peccatorum, facientium ei quod poſſunt.* Cùm peccatoribus in proxima peccati occaſione, vel affectu hærentibus, aut neceſſaria reſtitutione ac poſſibili nondum functis, aut quorum converſio poſt frequentes in gravia peccata relapſus, ac ſæpè fruſtrata melioris vitæ promiſſa, poſt ſcandala publica, non ſatis probata eſt morum emendatione, & ſatisfactoriis operibus: cùm (inquam) hujuſmodi peccatoribus præpropera Abſolutio & communio datur, tunc Jeſus traditur in manus peccatorum. Cùm indigni ad Sacerdotium, ad Epiſcopatum, ad qualecumque regimen animarum promoventur, tunc Jeſus in manus peccatorum traditur, qui faciunt ei quod poſſunt; nec per ipſos ſtat quin iterum crucifigatur. *Rurſus crucifigentes.*

Origenes in Matt.

24. *Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis & fuſtibus, miſſi à Principibus Sacerdotum, & Senioribus populi. Qui autem tradidit eum, dedit illis ſignum dicens: Quemcumque oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum. Et confeſtim accedens ad Jeſum, dixit: Ave Rabbi. Et oſculatus eſt eum. Dixitque illi Jeſus: Amice, ad quid veniſti?* Jeſus à Juda domeſtico ſuo, & familiari, Apoſtolo, proditur ac venditur hoſtibus ſuis, triginta denariis, oſculo traditur. O perfidiam execrandam! Proditiones Cain, fratrum Joſephi, Dalilæ, Saülis, Amnon, Joab, quæ tetris coloribus in Scriptura depinguntur, ad Judæ perfidiam non accedunt. Cain Abelem fratrem innocentem occidit, cùm illum in agrum ad deambulandum ſimulatâ amicitiâ invitaſſet. Judas patrem ac magiſtrum tradit Principibus Sacerdotum, Phariſæis, Legiſperitis, Senatoribus Judæis, qui eum interficere decreverant. Fratres Joſephi vendunt illum Iſmaëlitis viginti argenteis: Judas vendit Dominum ſuum triginta argenteis, pretio quo ſervorum capita æſtimabantur. Dalila Samſonem tradit Philiſtæis, qui molæ & columnæ illum alligarunt, illique illuſerunt: Judas Jeſum, qui arcana ſua illi revelaverat, Judæis tradit, qui illum columnæ alligatum, crucique affixum, opprobriis, flagellis, & plagis onerant. Amnon filius David ſororem ſuam Thamar ſimulatâ ægritudine rogat ut paret illi cibos, & ſtupro ipſi illato, eam ignominioſè ejicit: Judas Chriſti Corpore & Sanguine in ultima ejus cœnâ paſtus, hoſtibus tradit, non modò ejiciendum, ſed crucifigendum extra civitatem. *Tu verò homo unanimis, dux meus & notus meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos.* Saül necem Davidi molitur, ipſumque lancea conatur configere, cùm cithara coram eo luderet ad dæmonem, quo vexabatur, expellendum: Judas à diabolo ſpiritualiter poſſeſſus, qui in cor ejus intraverat, Jeſum tradit, qui illum liberare paratus erat, & qui *Sanguinem ei, quem vendidit, offerebat in remiſſionem peccatorum, ſi tamen impius exiſtere noluiſſet.* Joab Amaſam amicè ſalutat, dicens, *Salve mi frater*, & libato oſculo, percutit eum in latere, & occidit; cujus ſceleris vindictam ob politicas rationes dilatam David moriens Salomoni filio præcepit: quia *Joab effudit ſanguinem belli in pace.* Perfidus Judas ſigno pacis, oſculo Dominum ſuum, benefactorem, Magiſtrum ac Deum ſuum tradit. Venenum in corde, mel ore gerens, ſalutat dicens, *Ave Rabbi: & oſculatus eſt eum.* Spiritu oris Jeſu abutitur, ut Jeſum tradat. *Juda, oſculo Filium hominis tradis?* Hoc eſt, *Venenum infundis oſculo, quo gratia charitatis infunditur: oſculo, quod ſacræ pacis inſigne eſt: oſculo, quo amicitia fida firmatur: oſculo, quo fides ſancta ſignatur? Hoc ergo oſculo tradis periculo, quem propter oſculi commercium venerari deberes? Et tradis Filium hominis homo, qui propter hominum ſalutem deſcendit de cœlo. Filium hominis tradis, qui te ex peccatore Apoſtolum fecit: Filium hominis tradis, qui venit, ut in ſanguine ſuo omnium peccata dilueret? Ego oſculum non nego: ipſe videris qui violaveris oſculi ſanctitatem. An non legiſti, quòd utilia ſunt vulnera amici, quàm voluntaria oſcula inimici? Nec immeritò graviore telo tantæ dignationis percuſſus eſt Judas, quàm ſi eum fulmine perculiſſet.*

Geneſ. 4. 8. Geneſ. 27. 28. Exod. 21. 32. Iudic. 16. 2. Reg. 13. 1. Reg. 19. Pſal. 54. 14. S. Ioannes Chryſoſt. Hom. de proditione Iudæ. 2. Reg. 20. 3 Reg. 2. 5. Lucæ 22. S. Ambroſ. Enarrat. in Pſal. 39. Proverb. 27.

Et oſculatus eſt eum. Oſculum proditori benigniſſimus Jeſus non negavit. *Huic ne criminis cauſam aliqua præberet offenſio, nulla eſt negata dignatio.* Oſculum dedit, non quo ſimulare nos doceat, ſed ut neque proditionem refugere videretur, *& plus afficeret proditorem, cui amoris officia non negaret.* Scriptum eſt enim: *Cùm his qui oderunt pacem, eram pacificus.* Oſculum Judæ non reſpuit: *Ut doceremur inimicos omnes, eoſque quos ſciremus deſævituros in nos eſſe, diligere.* Hac Chriſti Jeſu benignitate & clementiâ damnantur, qui inimicos ad ſe redeuntes, reconciliari volentes, & ſincerè pœnitentes nihilominus refugiunt, nec ullum eis humanitatis officium exhibere volunt. *Et oſculatus eſt eum. Dixitque illi Jeſus: Amice, ad quid veniſti?* Traditorem ab immanitate concepti ſceleris, & beneficiis revocare dignatus eſt & verbis, aſſumendo in Diſcipulum, provehendo in Apoſtolum, monendo ſignis, conſecrando myſteriis, ut cui nihil benevolentiæ deeſſet ad correctionem, nihil occaſionis ſupereſſet ad crimen. Sed tu, impiiſſime homo, ſemen Chanaam & non Juda, nec jam vas electionis, ſed filius perditionis & mortis, utiliora tibi diaboli incitamenta credebas, ut facibus inflammatus avaritiæ, ad triginta argenteorum lucrum inardeſceres, & quid divitiarum amitteres, non videres. Nam etſi non putabas credendum eſſe promiſſis: quæ fuit ratio ut tantillus pecuniæ modus præponeretur acceptis? Imperabas dæmoniis, medebaris infirmis, honorabaris cum Apoſtolis, & ut famem tuæ cupiditatis expleres, patebant tibi furta de loculis. Sed animum interdictorum avidum, quod minùs licuit, ampliùs incitavit, *Nec tam placuit quantitas pretii, quàm magnitudo peccati. Unde facinus commercii tui non ideo deteſtandum eſt, quia Dominum viliter æſtimaſti: ſed quia Redemptorem etiam tuum, ne tibi parceres, vendidiſti.*

S. Leo ſerm. 74. de Paſſ. Dom. 5. S. Ambroſ. lib. 10. in Lucam n. 64. Pſal. 119. 7. S. Hilar. c. 32. in Matt. S. Leo ſerm. 65. de Paſſ. Dom.

25. *Tunc acceſſerunt, & manus injecerunt in Jeſum, & tenuerunt eum:* Sed Dominum omnium Myſteria non arma tenuerunt. Denique locutus eſt, & ceciderunt retrorſum. Quò mihi legiones Angelorum, quò cœleſtis exercitus? *Vox Domini ſola plus terret.* Hanc ille ad demonſtrandum divinæ majeſtatis indicium, qui in pectore Chriſti recumbebat, eligit. *Volenti ergo injicit manus turba, nectuntur vincula.* Capitur Jeſus & ligatur,

S. Ambroſ. lib. 10. in Lucam. Ioan. 18. 6. Tertull. lib. ad Martyres.

ut malum uſum noſtræ libertatis expiet ſua captivitate: ut captivitas ejus ſit ſolatio captivis, ſive juſtè, ſive injuſtè detineantur. Qui carceri addictus, Chriſtum cogitat, eique adhæret, liber eſt. Via illi patet, quæ ad Deum ducit. Chriſtus enim via eſt, veritas & vita. *Nihil crus ſentit in nervo, cùm animus in cœlo eſt.* Jeſus fortiùs conſtringitur *vinculis charitatis ſuæ*, quàm vinculis militum.

Tertull. lib. ad Mart.

26. *Et ecce unus ex his qui erant cum Jeſu, extendens manum, exemit gladium ſuum, & percutiens ſervum Principis Sacerdotum, amputavit auriculam ejus. Tunc ait illi Jeſus: Converte gladium tuum in locum ſuum: omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt, &c.* Cæcum & imprudentem Petri pro defenſione ſuâ ardorem Jeſus non probat. *Noluit perſecutorum vulnere defendi, qui voluit ſuo vulnere omnes ſanare.* Prudentiæ, manſuetudinis, charitatis, patientiæ documenta dedit: vim publicâ auctoritate illatam, vi non eſſe repellendam ab iis qui Rempublicam non gerunt, etiamſi Religionis causâ inferatur, perſecutionem patiendam, Religionis veritatem patientiâ & martyrio propugnandam eſſe docens. Certè in Religionis negotio talem vim, quæ infertur à ſublimiori poteſtate, patienter ferendam, docet nos ipſe Petrus à Chriſto & à Spiritu ſancto edoctus. *Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniam quod eſt honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui eſt ejus Spiritus ſuper vos requieſcit. Nemo autem veſtrûm patiatur ut homicida aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Chriſtianus, non erubeſcat: glorificet autem Deum in iſto nomine.... Itaque & hi qui patiuntur ſecundùm voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas ſuas in benefactis.* Idem docent primæ ferventiſque Chriſtianitatis exempla. Audiamus Tertullianum: *Sed abſit ut aut igni humano vindicetur divina Secta, aut doleat pati in quo probatur. Si enim & hoſtes exſertos, non tantùm vindices occultos agere vellemus, deeſſet nobis vis numerorum & copiarum? Externi ſumus, & veſtra omnia implevimus, urbes, inſulas, caſtella, municipia, conciliabula, caſtra ipſa, Tribus, Decurias, Palatium, Senatum, Forum. Sola vobis relinquimus Templa. Cui bello non idonei, non prompti fuiſſemus, etiam impares copiis, qui tam libenter trucidamur, ſi non apud iſtam Diſciplinam magis occidi liceret, quam occidere?* Audiamus & S. Cyprianum? *Inde eſt*, inquit, *quòd nemo noſtrûm quando apprehenditur reluctatur, nec ſe adversùs injuſtam violentiam veſtram, quamvis nimius & copioſus ſit noſter populus, ulciſcitur. Patientes facit de ſecutura ultione ſecuritas. Innocentes nocentibus cedunt.* Atque hoc argumentum nobis maximè patientiam commendare debet, quòd ſciamus Deum illatas cultoribus ac ſervis ſuis injurias ſeverè vindicaturum. *Non voſmetipſos defendentes, chariſſimi,* (inquit Apoſtolus) *ſed date locum iræ: Scriptum eſt enim, Mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus.* Et Joannes in divina Apocalypſi: *Qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic eſt patientia & fides Sanctorum.* Enimvero *ſatis idoneus patientiæ ſequeſter Deus. Si injuriam depoſueris penes eum, ultor eſt: ſi damnum, reſtitutor eſt: ſi dolorem, medicus eſt: ſi mortem, reſuſcitator eſt. Quantùm patientiæ licet, ut Deum habeat debitorem?* Ideo Chriſtus armis defendi noluit, juſſitque Petro ut gladium recondere in vagina, nec Deo præriperet ultionem concitatiore & imprudente zelo. Non tam igitur ſervum illum, cujus auriculam gladio ſuo abſcidit, quàm patientiam Jeſu vulneravit. *Patientia Domini in Malcho vulnerata eſt.*

S. Ambroſ. lib. 3. de Officiis c. 4. — 1. Petri 4. 14. 15. 16. 19. — Tertull. in Apolog. — S. Cypr. lib. ad Demetrianum. — Ad Rom. 12. 19. — Apocal. 13. 10. — Tertull. lib. de Patientia. — Tertull. Ibid.

27. *An putas quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plus quàm duodecim legiones Angelorum? Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia ſic oportet fieri?* Qui Dei providentiæ, omnipotentiæ, & bonitati confidit, in medio inimicorum in ſuam perniciem conjuratorum tranquillus eſt, aitque: *Si conſiſtant adversùm me caſtra, non timebit cor meum.* (Pſal. 26. 3)

A Neque enim calamitates & anguſtiæ noſtræ ſapientiam Dei latere poſſunt, nec bonitatem Patris non movere; nec vim Omnipotentis, ut eis medeatur, ſive bonum gloriæ ſuæ, ac ſalutis noſtræ ex eis eliciat, ſuperare. *Per patientiam igitur & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.* (Rom. 15. 4) Divinæ providentiæ ac voluntatis circa nos resque noſtras conſilia ac decreta impleri oportet. Illis ſervire, glorioſum; ſe illis ſubjicere, perfectum; numquam ab illorum ordine deficere, beatum.

28. *In illa hora dixit Jeſus turbis: Tamquam ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus comprehendere me: quotidie apud vos ſedebam docens in Templo, & non me tenuiſtis.* Suam in paſſione Divinitatem oſtendit inimicis ipſis, qui, niſi cæci eſſent, ad tam fulgentes cœ-B leſtis veritatis radios oculos mentis aperirent. Se volentem capi, vinciri, & ad judices trahi probat. *Occupant paratum teneri, & trahunt volentem trahi: qui ſi vellet obniti, nihil quidem in injuriam ejus impiæ manus poſſent, ſed mundi redemptio tardaretur, & nullum ſalvaret illæſus, qui pro omnium ſalute erat moriturus.* (S. Leo ſerm. 57. de Paſſ. Dom. 8.) Manſuetudinem Jeſu mirare, & adora, qui & inimicis ſuis prodeſſe vult, & eos in infidelitatis ac impietatis ſuæ nocte illuminare. Salvatoris tui charitatem & benignitatem in ſimilibus occaſionibus imitare.

29. *Hoc autem totum factum eſt, ut adimplerentur Scripturæ Prophetarum. Tunc Diſcipuli omnes relicto eo fugerunt.* Legis figuræ, Prophetarum oracula, Chriſtum prælocuta ſunt & prænuntiarunt, qui Finis eſt Legis & Prophetarum. Argumentum divinitatis Scrip-C turarum & Prophetiarum, eventus eſt ſeu adimpletio rerum & Myſteriorum eo quo prænunciata ſunt modo. Hinc veritas Chriſtianæ Religionis mirificè confirmatur. Deo gratias humillimas agamus, qui nos ad eam vocavit, & in Scripturis divinis, ac Prophetis loqui nobis dignatur, ut perfecti ſimus, & non ſolùm in fide inſtituti, ſed ad omne opus bonum inſtructi. Laudemus autem illum impenſiùs, quòd nobis locutus ſit in Filio, & quòd *Ab omnipotenti Medico duplex nobis remedium præparatum* ſit, *cujus aliud eſt in ſacramento, aliud in exemplo, ut per unum conferantur divina, per aliud exigantur humana. Quia ſicut Deus juſtificationis eſt auctor, ita homo devotionis eſt debitor. Meritò Dominus ipſe factus eſt nobis via, quia niſi per Chriſtum non itur ad Chriſtum. Per ipſum autem ad ipſum tendit, qui per ſemitam patientiæ & humilitatis ejus incedit.* (S. Leo ſerm. 65. de Paſſ. Dom. 16.)

D *Tunc Diſcipuli omnes relicto eo fugerunt.* Sic multi Chriſtum ſequuntur in proſperis, in adverſis verò ubi ob cauſam pietatis aliquid patiendum eſt, ubi aliquid ab hominibus timetur, relicto Jeſu fugiunt. *Filii Ephrem intendentes & mittentes arcum, converſi ſunt in die belli.* (Pſal. 77. 9) Amicorum Jeſu defectio & fuga, non minima paſſio cordis ejus. *Conſiderabam ad dexteram, & videbam, & non erat qui cognoſceret me.... Et ſuſtinui qui ſimul mecum contriſtaretur, & non fuit, & qui conſolaretur, & non inveni.* (Pſal. 141. 3. Pſal. 68. 25.)

30. *At illi tenentes Jeſum, duxerunt ad Caipham Principem Sacerdotum, ubi Scribæ & Seniores convenerant.* Summus Sacerdos, Legis Novæ Doctor, Rex Judæorum, omniumque gentium, Judex vivorum & mor-E tuorum, coram Judæorum Sacerdotibus, Legiſperitis & Senatoribus ſiſtitur judicandus. Utinam & nunc ab improbis Sacerdotibus immolandus non ſiſteretur in Altari! Utinam veritas ejus non damnaretur umquam, aut captiva detineretur ab eis qui illius defenſores ac vindices eſſe deberent! Honor nihilominus Sacerdotio & auctoritati deferendus eſt in improbis etiam Sacerdotibus.

31. *Petrus autem ſequebatur eum à longè, uſque in atrium Principis Sacerdotum. Et ingreſſus intro ſedebat cum miniſtris, ut videret finem.* Petrus amore Domini impellebatur ad eum ſequendum: ſed amor parvus erat & languidus, nec humano prævalebat timori: ideo ſequebatur à longè. Et ingreſſus in Aulam Caiphæ, ſedebat cum miniſtris Pontificis. Quid mirum ſi in

ſervorum

ſervorum comitatu, libertatem juſtitiæ, libertatem filiorum Dei per negationem Domini ac Magiſtri ſui amittit? Malorum ſocietas, occaſioneſque peccati, exitiales ſaluti. Illas infirmi, qualis erat Petrus, vitare ſollicitè debent, Chriſtum propriùs ſequi, gratiam quâ id poſſint, humiliter implorare. *Cum ſancto ſanctus eris* (inquit Propheta) *& cum perverſo perverteris.* [Pſal. 17. 27.]

32. *Principes autem Sacerdotum, & omne Concilium quærebant falſum teſtimonium contra Jeſum, ut eum morti traderent: & non invenerunt, cùm multi falſi teſtes acceſſiſſent*, &c. Chriſtus, qui Veritas eſt, falſis teſtimoniis accuſatus & prædamnatus ſilet, ut os ejus *taciturnitatis honore ſignatum* venerati, convitia, maledicta, calumnias improborum & invidorum patienter feramus, nec aperiamus os abſque neceſſitate, innocentiam noſtram, ſi opus ſit, ſervatâ charitate, manſuetudine, & humilitate defendentes; non convitia conviciis, calumnias calumniis repellentes. Dicat Chriſtianus aliquando, cùm tacendi tempus eſt, cùm ſtultis convitiatoribus aut calumniatoribus non eſt reſpondendum ſecundùm ſtultitiam illorum, quod à Propheta, in perſona etiam Chriſti dictum eſt: *Poſui ori meo cuſtodiam, cùm conſiſteret peccator adversùm me: obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis.* Siluit Chriſtus, numquid ſemper ſilebit? Siluit judicandus: *Sicut ovis ad occiſionem* ductus eſt. *Sicut agnus coram tondente ſe* obmutuit. Non ſilebit judicaturus. *Deus manifeſtè veniet, Deus noſter, & non ſilebit.* Chriſti Jeſu ſilentium confundit ſuperbiam filiorum Adam, qui ſe & cum juſtè accuſantur ac reprehenduntur, purgare & excuſare ſemper volunt, parati ſemper *ad excuſandas excuſationes in peccatis.* [Tertull. — Pſal 38 2 & 3. — Iſaiæ 53. — Pſal. 49.]

Cæterùm Jeſus à Principe Sacerdotum per Deum vivum adjuratus, ut dicat ſi Chriſtus ſit Filius Dei, ita eſſe palam fatetur. Tempus enim tacendi, & tempus loquendi. Veritatem diſſimulandam non eſſe, cùm de illa à publica poteſtate ſecundùm juris ordinem interrogamur, exemplo ſuo docet; maximè verò veritatem fidei, quantumvis odioſa ſit fidei hoſtibus; ſed & verbi, & ſanguinis ad mortem uſque profuſi confeſſione ac teſtimonio conſignandam. Hæc confeſſio Martyres facit & conſecrat. Sic divini nominis gloriæ militatur. Hoc nomine Chriſtus *primus Martyr* à Patribus appellatur. Sicut Jeſus ſe Chriſtum eſſe confeſſus eſt; ita Chriſtianus ſe Chriſti Diſcipulum eſſe verbis, operibuſque fateatur, & toto, ſi opus eſt, profuſo ſanguine pro fide, pro juſtitia, pro cujuſvis Chriſtianæ virtutis bono confirmet. *Chriſtianus ſi denotatur, gloriatur; ſi accuſatur, non defendit; interrogatus, vel ultro confitetur; damnatus, gratias agit. Quid hoc mali eſt, quod naturalia mali non habet, timorem, pudorem, tergiverſationem, pœnitentiam, deplorationem? Quid hoc mali eſt, cujus reus gaudet, cujus accuſatio votum eſt & pœna felicitas?* Gaudebant Martyres, cùm ab Ethnicis ut blaſphemiæ in Deos rei cruciabantur, aſpicientes *in auctorem gloriæ fidei & conſummatorem Jeſum*, qui cùm *ſplendor gloriæ Dei* eſſet, & *figura ſubſtantiæ ejus*, unumque ei ſtudium fuiſſet ut homini, honorificare Patrem ſuum, & ejus nomen hominibus manifeſtare, nihilominus ab impio & injuſto Pontifice ut blaſphemiæ reus damnatus eſt; & patientiſſimè tulit pro ſalute noſtra illatam ſanctitati ſuæ adeò atrocem injuriam. *Tunc Princeps Sacerdotum ſcidit veſtimenta ſua, dicens: Blaſphemavit, quid adhuc egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam. Quid vobis videtur?* Caiphas actor eſt & judex. Senatores adversùs Jeſum magis commovet ſeditioſo præjudicio, nullo juris ordine ſervato, nullo cauſæ examine, nullâ præviâ doctrinæ, vitæ, ac miraculorum Chriſti inquiſitione, nulla Propheticorum oraculorum collatione factâ, iniquorum & conjuratorum Judicum ſententias rogat. *Quid vobis videtur? At illi dixerunt, Reus eſt mortis.* Auctor vitæ, & vitæ quidem æternæ, mortis reus pronuntiatur. Qui mortuos ad vitam revocavit; morti devovetur. [S. Gregor. Nazianz Orat. 18. — Tertull. Apolog. c. 1.]

33. *Tunc exſpuerunt in faciem ejus, & cola-*

A *phis eum ceciderunt: alii autem palmas in faciem ejus dederunt dicentes: Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit?* Injuriarum atrocium genus omne pro nobis Chriſtus ſumma cum manſuetudine patitur, nobis patientiæ in ferendis, charitatis in condonandis injuriis documentum præbens. *Deus ſpiritum ſuum in Filio cum totâ patientiâ collocavit. Taceo quod figitur: in hoc enim venerat. Numquid tamen ſubeundæ morti etiam contumeliis opus fuerat? Sed ſaginari voluptate patientiæ diſceſſurus volebat. Deſpuitur, verberatur, deridetur, fœdis veſtitur, fœdioribus coronatur. Mira æquanimitatis fides! Qui hominis figurâ propoſuerat latere, nihil de impatientia hominis imitatus eſt. Hinc vel maximè, Pharisæi, Dominum agnoſcere debuiſtis. Patientiam hujuſmodi nemo hominum perpetraret.* Atroces maximè ſunt
B injuriæ, quæ hominem in facie dehoneſtant, fœdant, vulnerant. Facies pars hominis præcipua, templum rationis, ſimulacrum animæ, gloria corporis, ſedes honoris & pudoris. *Totus homo in vultu eſt.* Verbera in facie illata maximè contumelioſa ſunt, liberis præſertim hominibus. *Non enim plaga repræſentat contumeliam* (inquit Demoſthenes) *ſed dedecoratio.* Hinc Conſtantinus Auguſtus lege latâ ſancivit, ne in facie eorum qui ad metalla damnati eſſent, pœna damnationis inſcriberetur: *Quò facies, quæ ad ſimilitudinem pulchritudinis eſt cæleſtis figurata, minimè maculetur.* Hinc Tertullianus: *Quæ in ſtadio geruntur, indigna conſpectui tuo non negabis, pugnos, & calces, & colaphos, & omnem petulantiam manus, & quamcumque humani oris,*
C *id eſt divinæ imaginis depugnationem.* Chriſtus colaphos & alapas, alioſque inſultus contumelioſiſſimos pro nobis patitur: nos verò pro ipſo nihil pati volumus: immò injuriam pro injuria, contumeliam pro contumelia, perſecutionem pro perſecutione, pro verberibus verbera rependimus. Tantùm abeſt ut patiamur in ſpiritu Evangelii, & ad præbendam alteram maxillam ei qui nos in dextera percutit, parati ſimus, ſecundùm Chriſti præceptum, potiùs quàm charitatem amittamus: quin imò charitatem amittere, & Evangelium conculcare pro nihilo ducimus, ut ulciſcendi libidinem expleamus. Quid aliud iſtud eſt, quàm faciem Chriſti Jeſu colaphis & alapis cædere? Siquidem inſultus, contumelias, & injuriarum genus omne membris ſuis illatum, ſibi illata repu-
D tat. Unde Saulum è cœlis alloquens, perſecutorem ſuum vocat: *Saule, Saule, quid me perſequeris?* Sputa, colaphos, alapas, alioſque petulantium militum inſultus in facie ſua ſacratiſſima Chriſtus Jeſus patitur, ut muliebris præſertim ſexûs peccata expiet, cultu nimio faciei nimio ſtudio formæ ac nitoris perpetrata. *In Deum enim delinquunt, quæ cutem medicaminibus urgent, genas rubore maculant, oculos fuligine porrigunt. Diſplicet nimirum illis plaſtica Dei: in ipſis ſe nimirum arguunt & reprehendunt artificem omnium. Reprehendunt enim cùm emendant, cùm adjiciunt, utique ab adverſario artifice ſumentes additamenta. Is eſt diabolus. Nam quis corpus mutare monſtraret, niſi qui & hominis ſpiritum malitiâ transfiguravit? Ille indubitatè hujuſmodi ingenia concinnavit, ut in vobis pateat manus vos quodam-*
E *modo Deo inferre*, &c. [Tertull. lib. de Patientia. — Apuleius à Demoſt. citatus L. Aut facta D. de pœnis. L. Si quis C. eodem tit. — Tertull. lib. de ſpectac. c. 18. — Tertull. lib. 2. de Feminarum cultu]

34. *Petrus verò ſedebat foris in atrio: & acceſſit ad eum una ancilla dicens: Et tu cum Jeſu Galilæo eras. At ille negavit coram omnibus, dicens, Neſcio quid dicis. Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla. Et ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Jeſu Nazareno. Et iterum negavit cum juramento: Quia non novi hominem. Et poſt puſillum acceſſerunt qui ſtabant, & dixerunt Petro: Verè tu ex illis es.... Tunc cœpit deteſtari & jurare, quia non noviſſet hominem. Et continuò gallus cantavit.* Unuſquiſque tentatur à concupiſcentiâ ſua: hæc ancilla eſt, cujus voce ad negandum Chriſtum ſollicitatur. Quantas tenebras in mente? Quantam infirmitatem & corruptelam in voluntate? Quantam oblivionem gratiarum & promiſſorum Dei, officiorumque hominis in memoria parit? Cohibenda illa & coër-

cenda eſt, ne menti dominetur. Si enim ſemel ſuccubuerimus tentationi, & ſtatim auxiliante Deo pœnitentiam non egerimus, primum peccatum ſemen erit alterius peccati; ſecundum, ſemen tertii; tertium, pœna præcedentium: quod in Petro contigiſſe videmus, qui ex negatione Chriſti in perjurium labitur, ſe noviſſe negat, quem Dei vivi Filium fuerat confeſſus, à quo tot affectus fuerat beneficiis, Apoſtolici Senatûs Princeps, Eccleſiæ ſuæ caput, amoriſque ſui ac auctoritatis Vicarius in ejus regimine conſtitutus, *prior in donis, major imperio*, ut Jacob Patriarcha de primogenito ſuo ait. Non ſolùm negat, ſed cùm execratorio juramento, non à judicibus interrogatus, & ad mortem quæſitus, ſed à ſervis notatus. Ad unius auræ flatum Eccleſiæ columna concuſſa eſt: quid debiles arundines non timeant? Petri lapſum conſiderando admonemur, *Ne homo quiſquam de humanis viribus confidat. Nam quid aliud pertinuit ad Doctorem Salvatoremque noſtrum, niſi ut nobis nequaquam de ſe quemquam præſumere debere, in ipſo primo Apoſtolorum demonſtraret exemplo?* Infirmitatem ſuam Petrus neſciebat, quando à Domino quòd ter eſſet negaturus audiebat, æger ſe neſciebat, Medicus ægrum ſciebat. Sunt ergo quædam quæ Deus novit in nobis, neſcientibus nobis. Petrum cadere permiſit Deus, ut ejus præſumptionem, & arrogantiam curaret. Hinc diſcimus 1. Voluntatem hominis ſibi non ſufficere, niſi gratiæ Chriſti auxilio roboretur. 2. Inutile nobis fieri culpâ noſtrâ gratiæ cœleſtis auxilium, ſi voluntas noſtra repugnet: quorum alterum Petri, alterum Judæ confirmat exemplum. Hic enim etſi gratiam Chriſti uberem habuerit, tamen quia noluit attendere, nec quod in ſe erat cooperari, nullam inde conſecutus utilitatem eſt: Ille verò, etſi bene animatus fuerat, divino tamen ſubtracto auxilio non ſtetit. Totum igitur ita Deo tribuamus, ut tamen oſcitandum dormiendumque non putemus: nec rurſus, ſi vigilamus, laboribus noſtris ac vigilantiâ rem totam confici arbitremur. Nam nec deſides jacere nos vult Deus, ac ideo nonnihil à nobis petit: nec arrogantiâ corrumpi atque in nobis ipſis confidere & gloriari; ideo totum nobis non commiſit. Ita ex utraque parte incommodo remoto, noſtræ conſuluit utilitati. Hanc ob rationem Verticem quoque Apoſtolorum labi permiſit, humiliorem ipſum faciendo, & ad majorem charitatem perducendo: *Cui enim plus donavit, magis diligit.* Propterea ter à Chriſto poſt Reſurrectionem interrogatus eſt: *Petre, amas me?* Cordis inſpector interrogat, & vult audire quòd ametur & parum eſt ſemel; interrogat hoc prope cum tædio ipſius Petri: miratur enim à præſcio ſe toties interrogari, cùm ſemel ſufficeret reſpondere etiam neſcienti. *Sed tamquam tibi diceret Dominus, Exſpecto, numerus legitimus impleatur: tertiò confiteatur per amorem, quia ter negaverat per timorem.*

S. Auguſt. Tract. 66. in Ioan. — *S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 83. in Matt.* — *Lucæ 7.* — *S. Auguſt. ſerm. 35. aliàs 27. ex Hom. 50.*

Nimius amor ſui, nimius vitæ præſentis amor, Petrum ad negationem Chriſti impulit. Et hæc omnium penè peccatorum noſtrorum origo eſt. *Duas Apoſtoli tenemus voluntates. Unam qua voluit non mori, penitus inculpabilem; alteram & multùm laudabilem, quâ ſibi complacebat quòd eſſet Chriſtianus. In qua ergo culpatur? An in eo quòd mentiri quàm mori maluit? Hæc planè voluntas reprehenſione digna fuit, quia corporis magis quàm animæ voluit ſervare vitam.* Os nempe quod mentitur, occidit animam. *Et peccavit ergo: & non abſque conſenſu propriæ voluntatis, infirmæ quidem & miſeræ, ſed planè liberæ. Peccavit autem, non ſpernendo aut odiendo Chriſtum, ſed ſe nimis amando. Nec in hunc perverſum amorem ſui, voluntatem metus ille ſubitus compulit, ſed eſſe convicit. Jam tunc procul dubio talis erat, ſed neſciebat, cùm ab illo quem latere non poterat, audivit:* Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. *Illa itaque voluntaria infirmitas per concuſſum amorem nota, non orta, notum fecit quatenus ſe, quatenus Chriſtum amaverit, notum autem non Chriſto, ſed Petro. Nam Chriſtus & ante ſciebat quid eſſet in homine. Quatenus ergo Chriſtum diligebat, vim paſſa eſt illa voluntas, ut contra ſe loqueretur: quatenus verò ſe, voluntariè proculdubio conſenſit ut pro ſe loqueretur. Si Chriſtum non amaſſet, non negaſſet invitus. Verùm ſi ſe ampliùs non amaſſet, non aliquatenus negaſſet.*

S. Bern. lib. de Gratia & lib. Arbitrio c. 12.

35. Petrus ex infirmitate periculum negationis incurrit, ob hoc *hæſitare permiſſus, ut in Eccleſiæ Principe remedium pœnitentiæ conderetur; & nemo auderet de ſua virtute confidere, quando mutabilitatis periculum nec beatus Petrus potuiſſet evadere.* Cadere permiſſus eſt, ut humanam in ſe expertus infirmitatem, peccantibus compati, eoſque in ſpiritu charitatis & lenitatis corripere diſceret. *Et recordatus eſt Petrus verbi Jeſu quod dixerat: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egreſſus foras, flevit amarè.* Dominus Jeſus, qui intra Pontificale Concilium ſolo corpore tenebatur, trepidationem Diſcipuli foris poſiti divino vidit intuitu: & paventis animum mox ut reſpexit, erexit. *Felices, Sancte Apoſtole, lachrymæ tuæ, quæ ad diluendam culpam negationis, virtutem habuere ſacri baptiſmatis. Adfuit enim dextera Domini Jeſu Chriſti, quæ labentem te, priùs quàm dejicereris, exciperet, & firmitatem ſtandi in ipſo cadendi periculo recepiſti.*

S. Leo ſerm. 61. de Paſſ. Dom. 9.

Et egreſſus foras, flevit amarè. *Quis ita evaneſcat, ut exiſtimet Apoſtolum Petrum hoc habuiſſe in corde, quod in ore, quando Chriſtum negavit? Nempè in illa negatione intus veritatem tenebat, & foris mendacium proferebat. Cur ergo lachrymis diluit quod ore negaverat, ſi ſaluti ſufficiebat quòd corde credebat? Cur loquens in corde ſuo veritatem, tam amaro fletu punivit mendacium quod ore deprompſit; niſi quia magnam vidit eſſe perniciem, quòd corde quidem credidit ad juſtitiam, ſed ore non eſt confeſſus ad ſalutem?* Magna pariter Chriſtianorum pernicies, qui Chriſtum & *Deum ſe noſſe confitentur, factis autem negant.*

S. Auguſt. lib. contra Mendacium c. 6. — *Ad Titum c. 1. 16.*

Petrus flevit, poſtquam Jeſus illum reſpexit. *Præſumptor periiſſet, niſi Redemptor reſpexiſſet.* Flevit. *Maluit enim ipſe ſuum accuſare peccatum, ut juſtificaretur fatendo, quàm gravaretur negando.* Petrus doluit & flevit, quia erravit, ut homo. *Non invenio quid dixerit: invenio quod fleverit: lachrymas ejus lego, ſatisfactionem non lego:* (id eſt, excuſationem ſeu defenſionem:) *ſed quod defendi non poteſt, ablui poteſt. Lavent lachrymæ delictum, quod voce pudor eſt confiteri. Et veniæ fletus conſulunt, & verecundiæ. Lachrymæ ſine horrore culpam loquuntur: lachrymæ crimen ſine offenſione verecundiæ confitentur: lachrymæ veniam non poſtulant, & merentur. Inveni cur tacuerit Petrus, ne tam citò veniæ petitio plus offenderet. Ante flendum eſt, ſic precandum. Bonæ lachrymæ, quæ lavant culpam. Denique quos Jeſus reſpicit, plorant. Negavit primò Petrus, & non flevit, quia non reſpexerat Dominus. Negavit ſecundò, non flevit, quia adhuc non reſpexerat Dominus. Negavit & tertiò, reſpexit Jeſus, & ille amariſſimè flevit. Reſpice, Domine Jeſu, ut ſciamus noſtrum deflere peccatum, lavare delictum. Flevit ergo & amariſſimè Petrus, flevit ut lachrymis ſuum poſſet lavare delictum: & tu ſi veniam vis mereri, dilue lachrymis culpam tuam: eodem momento, eodem tempore reſpicit te Chriſtus. Si in aliquo fortaſſè laberis; quia ſecretorum tuorum adſiſtit teſtis, reſpicit ut recorderis, & fatearis errorem. Imitare Petrum dicentem alibi tertiò;* Domine, tu ſcis quia amo te. *Etenim quia tertiò negaverat, tertiò confitetur: ſed negavit in nocte, confitetur in die.*

S. Auguſt. ſerm. 288 — *S. Ambroſ lib. 10. in Lucam.* — *Ioan. 21. 15.*

Et recordatus eſt Petrus verbi Jeſu..... Et egreſſus foras, flevit amarè. Ad veram converſionem tria eſſe neceſſaria Petrus exemplo ſuo docet. 1. Ut verbi Jeſu recordemur, ut legis & mandatorum Dei, ut Evangelii memores ſimus. *Lex enim Dei immaculata, convertens animas.... In corde meo abſcondi eloquia tua, ut non peccem tibi.* 2. Occaſiones peccati deſerendæ. Ubi negat Petrus? Non in monte, non in Templo, non in ſua domo; ſed in Prætorio Judæorum, in domo Principis Sacerdotum. Ibi negat, ubi veritas non eſt; ibi negat, ubi

Pſal. 18. 8 — *Pſal. 118. 11.*

Chriſtus captus, ubi Jeſus ligatus eſt. Ideo egreſſus eſt foras, ut pœnitentiam inchoaret, ac fletibus peccatum expiaret. Didici cavere alloquia perfidorum. Petrus inter Judæos negavit, Salomon contubernio Gentili deceptus erravit. 3. Flenda ſunt peccata, & amarâ cordis contritione eluenda. *Quàm magna deliquimus, tam granditer defleamus. Alto vulneri diligens & longa medicina non deſit; pœnitentia crimine minor non ſit.* Quis ſtupris deditus, flagitiis involutus, lavat per ſingulas noctes lectum ſuum? *Neſcit flere, qui flenda committit: & cùm ipſe ſit lachrymabilis, non habet pœnæ lachrymas ſuæ.*

S. Cypr. lib. de Lapſis.

S. Ambroſ Enarrat. in Pſal. 118. ſerm. 7.

Et egreſſus foras, flevit amarè. Sequens per omnia veſtigia Chriſti Petrus conturbatur, & negat: reſpicitur & plorat; fletus tergit, quod timor infecerat. *Non fuit illa Petri deſertio, ſed eruditio.* Amare quippe Dominum interrogatus in corde ſuo præſumpſerat ſe pro eo mo- A B riturum. Viribus ſuis hoc tribuerat; *Niſi pauliſper à regente deſereretur, non ſibi demonſtraretur.* Auſus eſt dicere, *Animam meam pro te ponam.* Animam ſuam pro Chriſto præſumptor ſe poſiturum eſſe jactabat, pro quo nondum poſuerat Liberator. Denique cùm timore turbatur, ſicut Dominus prædixerat, ter negat eum, pro quo ſe promiſerat moriturum. Reſpexit illum Dominus. At ille amarè flevit. *Amara erat recordatio negationis, ut dulcis eſſet gratia redemptionis. Niſi deſertus, non negaret: niſi reſpectus, non fleret. Odit Deus præſumptores de viribus ſuis, & tumorem iſtum in eis, quos diligit, tamquam Medicus ſecat. Secando quidem infert dolorem, ſed firmat poſtea ſanitatem.* Flevit amarè. *Flevit errorem ſuum Petrus, & meruit ut aliorum aboleret errores.* Da, Domine, lachrymas Petri, nolo lætitiam peccatoris.

S. Auguſt. ſerm. 285 aliàs 4. inter editos ex Ma- ioris Ca- thaſiæ mſſ.

S. Am. lib. 5. Hexaem. c. 25.

CAPUT XXVII.

Senſus Litteralis.

1. MANE *autem facto, conſilium inierunt omnes Principes Sacerdotum & Seniores Populi adversùs Jeſum, ut eum morti traderent.* Cùm dies illuxiſſet, Principes omnes Sacerdotum; & Senatores magni Synedrii qui in ædes ſuas receſſerant, diſſoluto nocturno conventu, in quo falſi teſtes auditi fuerant adversùs Jeſum, rurſus convenerunt, & Jeſum, quem in manibus militum reliquerant illudendum, concilio ſuo, cui nemo Senatorum deerat ob celebritatem cauſæ, iterum ſiſti juſſum interrogaverunt (ut S. Lucas) narrat *dicentes: Si tu es Chriſtus, dic nobis. Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi: ſi autem & interrogavero, non reſpondebitis mihi, neque dimittetis. Ex hoc autem erit Filius hominis ſedens à dexteris virtutis Dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? qui ait: Vos dicitis, quia ego ſum. At illi dixerunt: Quid adhuc deſideramus teſtimonium? Ipſi enim audivimus de ore ejus.* Poſt iſtam igitur ſolemniorem interrogationem Jeſu in frequentiſſimo, diurnoque concilio, cùm eum in confeſſione Divinitatis ſuæ perſiſtentem unanimi ſuffragio reum mortis pronuntiaſſent, deliberarunt qua ratione omnium commodiſſima, facillima & expeditiſſima, ſententiam capitalem in ipſum exequerentur, quo mortis genere illum è medio auferrent. Quia verò expeditius illis eſſe viſum eſt, ut publico judicio affigeretur cruci: cùm illis adempta eſſet à Romanis capitalium judiciorum auctoritas, ut eorum verba apud Joannem teſtantur: *Nobis non licet interficere quemquam*: Illum Pilato judicandum tradiderunt. *Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato Præſidi*, ſeu Procuratori Judææ pro Cæſare, qui poteſtatem vitæ ac necis à Tiberio acceperat. Expetierunt autem Pilatum Sacerdotes & Senatores Judæorum executorem magis ſævitiæ, quàm arbitrum cauſæ. Offerebant enim Jeſum duris nexibus vinctum, colaphis & alapis frequentibus cæſum, ſputis oblitum, clamoribus prædamnatum, ut inter tot præjudicia, quem omnes vellent perire, non auderet Pilatus abſolvere.

Lucæ 22. 66. & ſeqq.

S. Leo ſerm. 57. de Paſſ. Dom. 8.

2. *Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quòd damnatus eſſet; pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, & Senioribus, dicens: Peccavi, tradens Sanguinem Juſtum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu videris. Et projectis argenteis in Templo, receſſit: & abiens laqueo ſe ſuſpendit.* Videns Judas quòd Jeſus Synedrii præjudicio morti deſtinatus elabi non poſſet, mœrore ac pudore peccatum conſequente cruciatus, conſcientiæ ſtimulis dilaniatus, pœnitentiâ ductus, ſed falsâ & inutili, triginta argenteos, proditionis mercedem reſtituit primariis Sacerdotibus & Senatoribus Judæorum, dicens: Peccavi, tradens hominem inſontem. At illi reſponderunt: Factum tuum ſolus expende: noſtrâ nihil intereſt. Et projectis argenteis in ea parte Templi, in qua conſidebat Synedrium, abiit, & laqueo ſe ſuſpendit. Fracto porrò laqueo præceps corruit vel in ſaxum aſperum, vel in ligni truncum acutum, & fiſſo ventre inteſtina illi effuſa ſunt. Vel, ſuſpenſus ita intumuit, ut crepuerit illi venter, & viſcera ejus omnia effuſa ſint. Ita conciliatur S. Matthæus cum S. Petro. Ille deſperationis & mortis Judæ initium, hic exitum deſcribit, ſupplens quod Matthæi narrationi deerat.

Act. 1.

C 3. *Principes autem Sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium ſanguinis eſt.* Acceptis argenteis in Templum à Juda projectis, quos antea recipere noluerant, ne venditionem reſcindere viderentur, dixerunt: Non licet hanc pecuniam in Theſaurum ſacrum ſive in Ærarium Templi inferri, quia pretium eſt quo homo venditus eſt ad cædem, & turpe lucrum Templo offerri vetitum. *Deuteron.* 23. 18. At apud Hebræos cultus Idolorum, ſtuprum, cædes velut paria cenſentur. At homicidium etiam juſtum id extendunt, ea forſan ratione, quæ 1. *Paralipom.* 22. 8. exprimitur, ubi Dominus dixiſſe memoratur Davidi: *Multum ſanguinem effudiſti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuſo ſanguine coram me*: Sed eadem, immò potiori ratione ipſi D Sacerdotes qui ſanguinem effuderant, arceri debebant ab offerendis Deo ſacrificiis, quæ pecuniariis illis donis longè erant ſanctiora. Damnant itaque ſe ipſos impii Sacerdotes, cùm in venditore id facinus execrantur, cujus ipſi emptores erant

4. *Concilio autem inito emerunt ex illis agrum figuli, in ſepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus eſt ager ille Haceldama, hoc eſt ager ſanguinis, uſque in hodiernum diem.* Deliberatione factâ in quem uſum pecunia illa expendi poſſet, emerunt ex ea certum agrum, *figuli* nuncupatum, ſive quod alicujus figuli proprius eſſet, ſive quòd teſtarum fragmenta in illum projicerentur, ſive quòd ejus uber omne ad figulina opera exhauſtum eſſet, ita ut nullus inde fructus ſperari poſſet. Illum autem E agrum ſepulturæ peregrinorum deſtinarunt, ſive Judæorum, qui ex remotis regionibus Hieroſolyma adventabant Religionis causâ, ac morte occupati propriam ſepulturam non habebant: ſive, quod veriſimilius eſt, Ethnicorum, qui Hieroſolymis præſidii causâ tunc ingenti numero habitabant, ne promiſcuè cum Judæis ſepelirentur. Pretium ſanguinis in mortuos & immundos impendi conveniens judicarunt. Propter hoc vocatus eſt ager ille à vulgo, *Ager ſanguinis*, id eſt, emptus pretio ſanguinis, ad perennem proditionis Judæ, ſceleriſque Judæorum memoriam. In Petri oratione *Act.* 1. Judas hunc agrum acquiſiviſſe dicitur ex mercede iniquitatis non tamquam rem ſuam, ſed tamquam æternum infa-

miæ monumentum. Dicebat enim populus præteriens: Hic eſt ager ille emptus ex pecunia pro qua Judas Magiſtrum ſuum vendidit.

5. *Tunc impletum eſt quod dictum eſt per Jeremiam Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt à filiis Iſraël: & dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus.* Locus ille in Jeremiæ Prophetia non invenitur, ſed in Zacharia minorum Prophetarum undecimo, cujus ſenſum, non verba S. Matthæus expreſſit. Sic autem habet Zacharias ex perſona Chriſti: *Si bonum eſt in oculis veſtris, afferte mercedem meam: & ſi non, quieſcite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad ſtatuarium, decorum pretium quo appretiatus ſum ab eis. Et tuli triginta argenteos; & projeci illos in Domum Domini ad ſtatuarium.* Chriſtus per Prophetam mercedem petit à Judæis pro beneficiis quibus eos affecerat. At Principes Sacerdotum loco mercedis appenderunt triginta argenteos Judæ proditori, ut eis ad mortem traderetur. Projecti ſunt autem à Juda in domum Domini, id eſt, in Templum, *ad ſtatuarium*, Hebraicè *figulum*, ut ſcilicet per Sacerdotes ad manus ſtatuarii ſeu figuli eo pretio vendentis agrum ſuum pervenirent. Hoc igitur Zachariæ vaticinium tunc impletum eſſe S. Matthæus obſervat, cùm Judas triginta argenteos reſtituit Principibus Sacerdotum, & in Templum projecit, ex iiſque ager figuli emptus eſt. *Et acceperunt* Principes Sacerdotum *triginta argenteos* in Templum projectos, *pretium appretiati* Meſſiæ, quem tanti æſtimaverunt filii Iſraël, ad quos miſſus erat: & eos dederunt ad emendum agrum figuli, ſicut Dominus Zachariæ juſſerat.

S. Hieron. in hunc locum.

Zachariæ 11. 12. 13

Verùm cur *Jeremiæ* nomine citat Evangeliſta, quod apud Jeremiam non invenitur, ſed apud *Zachariam*? Id à Jeremia dictum revera, quamvis non ſcriptum quidam reſpondent. Et certè S. Hieronymus oſtenſum ſibi teſtatur à Nazarenæ ſectæ homine librum apocryphum, in quo id ſub Jeremiæ nomine extaret. Quod à Jeremia dictum erat, Zachariam uſurpaſſe, qui Jeremiæ locutiones imitari ſic amat, ut propterea dicere ſoliti ſint Hebræi, *Jeremiæ ſpiritum in Zacharia fuiſſe.* Illud S. Matthæum citaſſe ſub nomine Jeremiæ à quo primitus dictum ex traditione noverat, vel ex revelatione Spiritûs ſancti. Reſpondent alii Scribarum errore irrepſiſſe in S. Matthæi Textum *Jeremiam* pro *Zacharia*, cùm adſcriptum eſſet compendiariis notis, Ζριου id eſt, Ζαχαρίου. & ab iis oſcitantibus lectum eſſet Ιριου, id eſt, Ιερεμίου. Syrum Interpretem nullius Prophetæ nomen habere, uti nec Perſicum; ſed, *Tunc impletum eſt quod dictum fuerat per Prophetam.* In ora marginali adſcriptum abbreviatis characteribus Prophetæ nomen, ab Exſcriptoribus falſa lectione deceptis in Textum intruſum fuiſſe, *Jeremiam* pro *Zacharia.* Quæ conjectura & Euſebii Cæſarecnſis auctoritate nititur. Sed & nonnullos Codices Latinos ſuo tempore habuiſſe, *Quod dictum eſt per Prophetam*, tacito *Jeremiæ* nomine, S. Auguſtinus teſtatur: quamvis hæc ei reſponſio non placeat. Alii Jeremiam in volumine Prophetarum primum locum olim obtinuiſſe ex Rabbinorum Traditionibus obſervant, & primum propterea nominari Matt. 16. 14. *Alii verò Jeremiam, aut unum ex Prophetis.* Matthæum ergo verba ex volumine Prophetarum citaſſe tantùm ſub illius nomine, qui primus eo in volumine occurrebat. Simile illud Lucæ 24. 44. *In Lege, Prophetis, & Pſalmis.* In Pſalmis, id eſt in Libro Hagiographorum, in quo Pſalmorum liber primum locum obtinebat.

Euſeb. lib. 10. Demonſtrat. Evang. pag. 481.

Hunc nodum aliter ſolvit S. Auguſtinus. Reſpondet primò, ſecretiore conſilio Providentiæ Dei, qua mentes Evangeliſtarum ſunt gubernatæ, factum ut *Jeremiæ* nomen pro *Zacharia* ſcriberetur. Potuiſſe fieri, ut animo Matthæi Evangelium conſcribentis pro Zacharia Jeremias occurreret, ut fieri ſolet, quod tamen ſine ulla dubitatione emendaret ſaltem ab aliis admonitus, qui illo adhuc ſuperſtite hoc legere potuerunt, niſi cogitaret memoriæ ſuæ, quæ Spiritu ſancto regebatur, non fruſtra occurriſſe aliud pro alio nomen Prophetæ; ſed quia Dominus ita ſcribi conſtituit, ut doceret, ita omnes ſanctos Prophetas uno Spiritu locutos mirabili inter ſe conſenſione conſtare, ut hoc multò amplius ſit, quàm ſi omnium omnia Prophetarum uno unius hominis ore dicerentur: *Et ideo indubitanter accipi debere quæcumque per eos Spiritus ſanctus dixit, & ſingula eſſe omnium, & omnia ſingulorum.* Propter hanc Prophetarum admirabilem concordiam, inquit S. Auguſtinus, non abſurdè, immò congruentiſſimè etiam Jeremiæ deputatur, quod per Zachariam dictum reperitur.

S. Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 7.

Alia S. Auguſtini Reſponſio eſt, ex duobus locis Propheticis conflari hoc teſtimonium, Jeremiæ, & Zachariæ. Illud autem uſitatum eſt, ut cùm verba aut teſtimonia duorum ſunt, aut altero omiſſo alter tantùm nominetur; aut totum teſtimonium, quaſi unius tantùm eſſet, ſignificetur. Prioris exemplum eſt *Marci* 1. 2. & 3. ubi prior teſtimonii pars Malachiæ eſt, poſterior Iſaiæ, & tamen omiſſo Malachia unus nominatur Iſaias. Poſterioris, *Matth.* 21. 5. ubi teſtimoniis duorum Prophetarum connexis, dicitur tamen *ſcriptum per Prophetam.* Quod de pretio hîc dicitur, eſt ex Zacharia; quod de agro empto, ex Jeremia. *Eſt apud Jeremiam, quòd emerit agrum à filio fratris ſui, & dederit ei argentum, non quidem ſub hoc nomine pretii quod poſitum eſt apud Zachariam, triginta argenteis; veruntamen agri emptio non eſt apud Zachariam. Quod autem Prophetiam de triginta argenteis ad hoc interpretatus ſit Evangeliſta, quod modò de Domino completum eſt, ut hoc eſſet pretium ejus, manifeſtum eſt; ſed ad hoc pertinere etiam illud de agro empto, quod Jeremias dixit, hinc potuit myſticè ſignificari, ut non hic Zachariæ nomen poneretur, qui dixit triginta argenteis, ſed Jeremiæ qui dixit de agro empto; ut lecto Evangelio atque invento nomine Jeremiæ, lecto autem Jeremia & non invento teſtimonio de triginta argenteis, invento tamen agro empto, admoneatur lector utrumque conferre, & inde ſenſum enucleare Prophetiæ, quomodo pertineat ad hoc quod in Domino impletum eſt. Nam illud quod ſubjecit huic teſtimonio Matthæus cùm ait:* Quem appretiaverunt filii Iſraël, & dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus, *nec apud Zachariam, nec apud Jeremiam reperitur. Unde magis ex perſona ipſius Evangeliſtæ accipiendum eſt eleganter & myſticè inſertum, quia hoc ex Domini revelatione cognoverit, ad hanc rem, quæ de Chriſti pretio facta eſt hujuſmodi pertinere Prophetiam. Liber quippè empti agri apud Jeremiam jubetur mitti in vas fictile, & tenetur hic de pretio Domini ager figuli, & hoc ad ſepulturam peregrinorum, tamquam ad permanſionem quietis eorum, qui in hoc ſæculo peregrinantes conſepeliuntur Chriſto per baptiſmum. Nam & illam emptionem agri hoc ſignificare Jeremiæ dixit Dominus, Quia erit permanſio de captivitate liberatorum.*

Jerem. 32. 14.

6. *Jeſus autem ſtetit ante Præſidem: & interrogavit eum Præſes, dicens: Tu es Rex Judæorum? Dicit illi Jeſus: Tu dicis.* Jeſus ante Præſidem ſtetit in Prætorio, ut reus, Judæis remanentibus foris, ut non contaminarentur. Interrogavit autem eum Pilatus an Rex eſſet Judæorum: quia Sacerdotes & Senatores Judæi illum cum hoc elogio Pilato tradiderant, hoc crimen affectati Regni maximè valiturum exiſtimantes ut Jeſum morti addiceret. Confer cum Lucæ 23. 2. *Cœperunt autem* (inquit) *illum accuſare, dicentes: Hunc invenimus ſubvertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dare Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum Regem eſſe.* Hinc eum interrogavit Pilatus: *Tu Rex es Judæorum?* Tu tam vilis, tam pauper, Rex es Judæorum? Reſpondit illi Jeſus, *Tu dicis*: Ita res habet. Rex quidem ſum ego: ſed terrenum & temporale non eſt Regnum meum. Confer cum Joannis 18. 36. *Regnum meum non eſt de hoc mundo. Si ex hoc mundo eſſet Regnum meum, Miniſtri mei utique decertarent ut non traderer Judæis: nunc au-*

S. Hieron. tem *Regnum meum non eſt hinc*. Sic reſpondit ut & verum diceret, & ſermo ejus calumniæ non pateret. Cæterùm Regnum ſuum ſpiritale omnino eſſe ſignificat, prædicatione veritatis inchoatum. *Ego*, inquit, *in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, ut teſtimonium perhibeam veritati: Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam.* Ioan. 18. 37.

7. *Et cùm accuſaretur à Principibus Sacerdotum, & Senioribus, nihil reſpondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta adverſùm te dicunt teſtimonia? Et non reſpondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præſes vehementer.* Cùm vidiſſent Pontifices Pilatum priori criminatione non multùm moveri, ſecundam accuſationem coram ipſo, Jeſu more Romano intentarunt, quòd nempe populum commoveret docens per univerſam Judæam, incipiens à Galilæa uſque Jeruſalem. Pilatus Jeſum urget ut cauſam ſuam agat, innocentiam ſuam tueatur. Jeſus non reſpondet ei ad ullum verbum. 1. Quod accuſationum inanitas per ſe ſatis perſpicua & explorata eſſet vel ipſi judici. 2. Quod ſupervacuam defenſionem omnem fore Chriſtus prænoſceret, Pilato Judæorum clamoribus importunis, ac Cæſaris timori ceſſuro. 3. Quòd mortem crucis pro generis humani redemptione pati decreviſſet. *Et non reſpondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præſes vehementer*, hominem inſontem, ſapientem, eloquentem, in capitis periculo ſilere. Mirabatur ejus patientiam, fortitudinem, mortis contemptum, integritatem, modeſtiam. At ex ſilentio Jeſu nullum adverſùs ejus innocentiam præjudicium fieri poterat. Nam in capitalibus cauſis, non modò tacentes, niſi certiſſimis convicti teſtimoniis damnari non poſſunt; ſed ne confeſſio quidem perire volentium admittenda eſt. Lucæ 23. 5.

8. *Per diem autem ſolemnem conſueverat Præſes populo dimittere unum vinctum, quem voluiſſent. Habebat autem tunc vinctum inſignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jeſum, qui dicitur Chriſtus? Sciebat enim quòd per invidiam tradidiſſent eum.* Mos invaluerat, ex Auguſti (ut probabile eſt) conceſſione, ut tempore Feſti Paſchatis populo Judaico vinctum unum ſeu reum mortis Præſes dimitteret, quemcumque poſtulaſſent. Sic Imperatores Chriſtiani Valentianus, Theodoſius, & Arcadius, generali Lege judicibus mandarunt, ut primo die Paſchali omnium in carcere clauſorum, niſi ob certa crimina, quæ Lex excipit, vincula diſſolverentur. Habebat autem tunc vinctum ſceleribus *inſignem*, *latronem*, ut ex S. Joanne conſtat, ex iis ſcilicet qui publicas vias obſident, ſeditionis inſuper & homicidii in civitate perpetrati reum, ut S. Lucas refert, nomine *Barabbam*. Congregatis ergo Sacerdotibus & Senatoribus Synedrii, adſtante populo, Pilatus præveniens poſtulationem populi, & liberandi Jeſum, cujus innocentiam perſpectam habebat occaſionem quærens, dixit: *Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jeſum, qui dicitur Chriſtus?* Sceleratum, an inſontem? Seditioſum, an pacificum? Latronem, an benefactorem veſtrum? Homicidam, an ægrorum veſtrorum curatorem, mortuorum ſuſcitatorem? hominem famoſum, an Jeſum, qui à multis creditur Meſſias vobis promiſſus? Chriſtum non multis opponit Præſes, ſed uni, eique homicidæ, ſeditioſo, latroni publico, omnibus odioſo, ceu communi civitatis hoſti, ut ſic Chriſtum eligere fere cogerentur. Sciebat enim Pilatus, tum ex fama, tum ex modeſtia Jeſu, tum quòd nulla in eum crimina probarentur, quòd per invidiam eum tradidiſſent Principes Sacerdotum & Senatores, Phariſæi, Legiſperiti. Invidiam non diſſimulabant, qui dixerant nuper: *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum..... Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus poſt eum abiit.* Ioan. 11. 47. 48.

9. *Sedente autem illo pro Tribunali, miſit ad eum uxor ejus, dicens: Nihil tibi, & Juſto illi: multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter eum.* Non de ultima cognitione hìc agitur quâ Chriſtus cruce damnatus eſt poſt flagellationem, ſed de alia priore. Aliquoties enim

A Pilatus ſedit in Tribunali, pro more judicum, ad examen cauſæ. Cùm igitur in Tribunali ſederet, internuncium ad eum miſit uxor ejus, dicens: Nihil agas adverſùs Juſtum illum; liberum illum dimitte. Multos enim terrores & angores paſſa ſum hodie mane in ſomnis propter eum. A Deo ſcilicet patefacta illi fuerat per ſomnium Jeſu innocentia, fortè & mala quæ Pilatum, Urbemque ex injuſta damnatione manebant. Uxori autem hoc ſomnium immiſſum eſt, non Pilato, ſive quia illa minùs indigna erat, ſive quia Pilatus illud non declaraſſet, vel ipſi creditum non fuiſſet. Mulier igitur videt, ut manifeſtum fiat, nec ſolùm videt, ſed patitur multa, ut judicem à ſententiâ ferenda paululùm cohiberent tener erga uxorem affectus & compaſſio. S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 86. in Matt.

10. *Principes autem Sacerdotum & Seniores perſuaſerunt populis*, per emiſſarios ſuos huc illuc diſcurrentes B & inſuſurrantes, *ut peterent Barabbam* dimitti, *Jeſum verò perderent*, ſeu ad mortem depoſcerent. *Reſpondens autem præſes, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt, Barabbam.* Uxoris denuntiatione territus Præſes, aut magis inflexus, vehementiori cum ſtudio inſtat & urget ut Chriſtus liberetur, illumque cum Barabba proponit. Ignominioſiſſima certè comparatio, ſed longè iniquior & ignominioſior poſtulatio Judæorum, Barabbam Jeſu præponentium. Criminis hujus atrocitatem illis exprobrat S. Petrus *Act.* 3. 14. *Vos autem ſanctum & juſtum negaſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis: Auctorem verò vitæ interfeciſtis.* Petitionis iniquæ ac inſolentis pertinaciâ attonitus Pilatus iterum inſtat. *Quid igitur faciam de Jeſu, qui dicitur Chriſtus?* Sic autem urgebat, *volens dimittere* C *Jeſum*, ut S. Lucas obſervat. *Dicunt omnes*, & Principes Sacerdotum, & populus, etiam qui *Hoſanna* paulò ante acclamaverant: *Crucifigatur*, ut ſeditioſus, & læſæ Majeſtatis reus. Ad ſupplicium ignominioſiſſimum & acerbiſſimum Chriſtum depoſcunt innocentem & ſanctum. *Ait illis Præſes: Quid enim mali fecit?* Non faciam. Quid enim mali commiſit? Stupenda pertinacia veſtra eſt, qui inſontem ad ſupplicium omnium maximè infame & atrox depoſcitis. *At illi magis clamabant, dicentes: Crucifigatur.* Quem calumniis, & falſis teſtimoniis opprimere non poterant, inſanis ac tumultariis vociferationibus ad crucem depoſcunt, ut quem omnes vellent perire, non auderet Pilatus abſolvere. *Videns autem Pilatus quia nihil proficeret*, ac fruſtra D tentaſſet liberationem Jeſu, *ſed magis tumultus fieret*, Judæis clamantibus, *Nos Legem habemus, & ſecundùm Legem debet mori, quia Filium Dei ſe fecit*, ut refert S. Joannes; politicus Præſes ſeditionem popularem metuens, fortè & defectionem à Romanis, hoc periculum innocentis damnatione redimere voluit, & populo gratificari decrevit. Poſtquam igitur Jeſum flagellari juſſit, ſpinis coronari permiſit, populo produxit ad commiſerationem eorum excitandam, obſtinatos eorum animos in morte ipſius urgenda cognoſcens ex ſeditioſis clamoribus; *acceptâ aquâ, lavit manus coram populo*, ad conteſtationem innocentiæ ſuæ hac in cauſa, ſeu ex more Judæorum, quos inter verſabatur, ſeu ex aliarum gentium ſolemni ritu, *dicens: Innocens ego ſum à ſanguine* E *Juſti hujus: vos videritis.* Non mihi, ſed vobis juſti cædes imputabitur, qui hanc à me violentis ac pertinacibus ſuffragiis & clamoribus extorquetis. Ad hoc attendite. *Et reſpondens univerſus populus, dixit: Sanguis ejus ſuper nos, & ſuper filios noſtros.* Populus univerſus, qui magno numero Hieroſolyma confluxerat Paſchalis ſolemnitatis cauſâ, & hìc aderat ut cauſam Jeſu audiret, ſe filioſque devovit & obſtrinxit vindictæ divinæ pro illius cæde. Sanguis ejus, inquiunt, id eſt, Pœna, ſi quæ propter ſanguinem ejus effuſum à Deo irroganda eſt, ſuper nos, & poſteros noſtros veniat. Ne ſollicitus ſis, Præſes, culpam in nos ſuſcipimus, à nobis luendam. *Perſeverat uſque in præſentem diem hæc imprecatio ſuper Judæos, & ſanguis Domini non aufertur ab eis.* Lucæ 23. 20. Ioan. 19. Deuteron. 21. Pſal. 26. 6 S. Hieron.

11. *Tunc dimiſit illis Barabbam : Jeſum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur.* Violentis ac pertinacibus populi votis ac impotenti vociferationi clamantium, *Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris : omnis enim qui ſe Regem facit, contradicit Cæſari*, ut S. Joannes refert, ceſſit tandem Pilatus, & Barabbam illis dimiſit, prout flagitabant. Jeſum autem Militibus Romanis tradidit crucifigendum, petitioni & clamoribus Judæorum annuens. *Exceſſit quidem Pilati culpam facinus Judæorum, qui illum nomine Cæſaris territum, & invidioſis vocibus increpatum, ad effectum ſui ſceleris impulerunt : ſed nec ipſe evaſit reatum, qui cooperatus ſeditioſis, reliquit judicium proprium, & in crimen tranſivit alienum.... Non purgant contaminatum animum manus lotæ, nec in aſperſis aquâ digitis expiatur quod famulante impia mente committitur.* Jeſum autem B crucifigendum tradidit Pilatus, poſtquam eum flagellari juſſiſſet. Quamvis porrò flagellationem crucifixioni præmittere moris eſſet, non eo tamen animo Jeſum flagellari juſſerat Pilatus ut crucifigeretur, ſed potiùs ut Judæorum animos hoc tormento mitigaret. Nam & poſt flagellationem ipſum à crucis ſupplicio liberare conatus eſt; & quo animo eum flagellis addiceret, ſignificaverat his verbis : *Nullam cauſam inveni in homine iſto ex his in quibus eum accuſatis.... Emendatum ergo illum dimittam.... Nullam cauſam mortis invenio in eo : corripiam ergo illum, & dimittam.* Quæſtionis in modum ſæpè inflicta flagellatio, aliàs ſupplicii causâ. Aliud virgis, aliud flagellis verberari, ut patet etiam ex 2. ad Corinthios 11. 24. 25. *A Judæis quinquies quadragenas, unâ minùs accepi. Ter virgis cæſus ſum.* Flagellis verberari, ignominioſius & atrocius erat, quàm virgis cædi. C Alligatus columnæ Jeſus, quæ cruore illius infecta, etiamnum Romæ in Templo Sanctæ Praxedis videtur, à Romanis Militibus flagellis diriſſimè cæſus eſt, ictuum numero, quem Lex Moſaica Judæis excedere vetuit, quadraginta uno minùs, non obſervato. Viliores dumtaxat & tenuioris conditionis perſonas flagellis cædi, Romanæ Leges permittunt, *honeſtiores* hoc ſupplicio affici vetant. *D. Tit. De Pœnis.* Ignominioſum ergo flagellationis ſupplicium, ſervis, ignavis & contumacibus, deſertoribus, & latronibus infligi ſolitum. Notum illud Ciceronis in Verrem : *Facinus eſt vincire civem Romanum, ſcelus verberare, prope parricidium necare : quid dicam in crucem tollere ? verbo ſatis digno res tam nefaria exprimi nullatenus poteſt.* Flagellationis Chriſti acerbitas prædicta eſt à Prophetis. Pſal. 21. *Dinumeraverunt omnia oſſa mea.* Pſal. 34. 15. *Et adversùm me lætati* D *ſunt, & convenerunt : congregata ſunt ſuper me flagella, & ignoravi.* Pſal. 128. 3. *Supra dorſum meum fabricaverunt peccatores.* Iſaiæ 50. 6. *Corpus meum dedi percutientibus, &c.* Iſaiæ 53. 3. & ſeq. *Deſpectum & noviſſimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem : & quaſi abſconditus vultus ejus & deſpectus, unde nec reputavimus eum. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit, & nos putavimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo, & humiliatum. Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra. Diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & livore ejus ſanati ſumus.*

Joan. 19. 13. — *S. Leo ſerm. 57. de Paſſ. Dom. 8.* — *Lucæ 23. 16. 22. Act. 22. 24.* — *L. Nullam C. Tit. Ex quibus cauſis infamia irrogetur.* — *S. Joannes Chryſoſt. Orat. 13. de Statuis* — *S. Hieron. Epiſt. 27.*

A nonnullis in dubium revocatur utrum Pilatus permiſerit dumtaxat Judæis Jeſum, an more judicis damnaverit. E Prolatam à Pilato ſententiam negant, Lactantii auctoritate fulti Libro quarto Inſtitutionum, cap. 8. & S. Joannis Chryſoſtomi Oratione ſecunda De Eleëmoſyna. Sed contrarium multa evincunt. 1. Locus Tribunalis in quem proceſſit Pilatus, & in quo *adjudicavit fieri petitionem illorum*, id eſt, Jeſum crucifigi, prout illi violentis ac pertinacibus ſuffragiis flagitabant, ut loquitur S. Cyprianus lib. adversùs Demetrianum. 2. Quòd per ſolos Milites Romanos exactum ſupplicium; ipſa pœna propria Romani juris : nam crux Judæis Legibus ignota : titulus crucis à Pilato dictatus : corpus ab eo poA ſtulatum aliæque circumſtantiæ. 3. Quòd jam ante, cùm Pilatus dixiſſet : *Accipite eum vos, & ſecundùm Legem veſtram judicate eum*, Judæi reſponderunt ſibi judiciorum capitalium ademptam poteſtatem : *Nobis non licet interficere quemquam :* & omnes inſecuti clamores non aliò tendebant, quàm ut Pilatus ſua voce latâque ſententiâ Jeſum damnaret. Atque hoc eſt in quo populo furenti contra jus & æquum, & proprium mentis ſuæ judicium ignavè gratificatus eſt. 4. Chriſtus de ſe ipſo dixit : *Tradetur Gentibus ad crucifigendum.* 5. Catholicorum & Quartodecimanorum provocatio ad Acta Pilati, oſtendit rem judicii ſpecie geſtam. 6. Tacitus Romanus Hiſtoricus id confirmat. *Auctor*, inquit, *nominis ejus Chriſtus, qui Tiberio Imperitante per Procuratorem Pontium Pilatum ſupplicio affectus erat.*

Lucæ 23. verſ. 24.

12. *Tunc Milites Præſidis ſuſcipientes Jeſum in Prætorium, congregaverunt ad eum univerſam cohortem : & exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei. Et plectentes coronam de ſpinis, poſuerunt ſuper caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genuflexo ante eum, illudebant ei, dicentes : Ave Rex Judæorum. Et exſpuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.* Tunc Milites Romani, Pilati Præſidis lictores, quatuor numero, duxerunt eum *in atrium Prætorii*, & congregatâ universâ cohorte ſuâ, ut communi petulantiâ Jeſu inſultarent, Regiæque illius illuderent Dignitati, exuerunt eum veſtibus propriis, quibus eum poſt flagellationem toto corpore vulneratum & ſanguine ſuo perfuſum iterum induerant : & chlamydem coccineam, quæ purpuræ colorem referebat, detritum ſcilicet aliquod Militis pallium, regalis inſtar paludamenti illi aptaverunt. Et ſpinis è rhamno acceptis, qui locis illis frequens, coronam ex illis plectentes, impoſuerunt eam ſuper caput ejus, diadematis inſtar regii, in ludibrium ſimul ac ſupplicium. *Certè præter figuram, contumelia in promptu eſt, & turpitudo, & dedecoratio, & his implexa ſævitia, quæ tunc Domini tempora & fœdaverunt & lanciaverunt.* Et arundinem in dextera ejus poſuerunt, loco ſceptri. Et genuflexo ſpecie adorationis, illudebant ei ceu ludicro Regi, dicentes : *Ave Rex Judæorum*; affectationem Regni ſimulatæ ſalutationis ludibrio illi exprobrantes. Sputa & verbera addiderunt tributi loco. *Et exſpuentes in eum, acceperunt arundinem*, quam manu geſtabat, & *percutiebant caput ejus*, tamquam morionis, ſpinas altiùs in caput illius ſacroſanctum adigentes. Crudelis hæc ſcena, ſpineæque coronæ impoſitio, illuſio, contumeliæ, permittente Pilato, non jubente, facta ſunt. Unde Tertullianus coronationem illam Jeſu vocat. *Romanorum Militum commentum.* Agrippam Regem Judæorum poſtea ſimili ferè modo ab Alexandrinis illuſum in perſona morionis cujuſdam, cui nomen *Carabæ*, teſtis eſt *Philo Hebræus* lib. in *Flaccum*. Quod in vindictam illuſionis Chriſti factum piè credi poteſt. *Stragulo*, inquit, *quale in terra ſternitur corpus ejus cæterum pro chlamyde obvelant; papyrum extenſam vice diadematis capiti ejus imponunt. Pro ſceptro fragmentum papyri indigenæ humi porrectum quis videns ei tradidit. Poſtquam verò tamquam in theatricis mimis inſignia Regni accepit, & in Regem ornatus eſt, acceſſere poſtea alii quidam ut ſalutaturi. Poſt hæc circumſtante multitudine vox ſonuit ridicula, Marin vocantium : ſic aiunt à Syris Dominum appellari.* Sed hæc Agrippæ in aliena perſona, morionis ſcilicet illum velut in ſcena repræſentantis illata ſunt ludibria; Chriſto in propria perſona; Agrippæ homini mero; Chriſto homini Deo: Agrippæ Regi Judæorum à Tiberio creato; Chriſto Regi non Judæorum dumtaxat, ſed omnium gentium nato, cœli terræque Domino : Agrippæ ſine tormento; Chriſto cum acerbiſſimis punctionibus ſpinarum ſacram ejus cervicem & tempora configentium, cum verberibus, alapis, & ſputis.

Joan. 19. 22. Marci 15. 16. — *Tertull. lib. de Corona c. 14.*

13. *Et poſtquam illuſerunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum veſtimentis ejus, & duxerunt eum ut crucifigerent.* Multa prætermittit S. Matthæus,

Ioan. 19. quæ ex S. Joanne ſupplenda ſunt. In iſto ſcilicet ludicri A
Regis habitu Judæis eſt oſtenſus, iterum examinatus,
rurſum productus foras, tandemque illis traditus ut cru-
cifigeretur. Traditus autem eſt militibus per quos exi-
gebatur ſupplicium à magiſtratibus Romanis, etiam ex-
tra caſtra. Unde Tertullianus Chriſtiano Militiam diſ-
Heb. 13. 11.12.13 ſuadens : *Et vincula*, inquit, *& crucem, & ſupplicia
adminiſtrabit, nec ſuarum ultor injuriarum?* Quatuor
igitur milites Jeſum chlamyde coccinea exuerunt, &
propriis indutum veſtimentis eduxerunt extra civita-
tem, ut crucifigerent. Qua de re Apoſtolus ad Hebræos
ſcribit : *Quorum enim animalium infertur ſanguis pro pec-
cato in ſancta per Pontificem, horum corpora cremantur
extra caſtra. Propter quod & Jeſus ut ſanctificaret per
ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Exea-
mus igitur ad eum extra caſtra, improperium ejus por-* B
tantes.

14. *Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum,
nomine Simonem : hunc angariaverunt ut tolleret crucem*
Ioan. 19. 17. *ejus.* Jeſum è Prætorio eductum crucem ſuam per Ur-
bem tuliſſe, conſtat ex S. Joanne: *Et bajulans ſibi cru-
cem*, inquit, *exivit in eum qui dicitur Calvariæ locus.*
Idque more Romano, quo qui cruci affigendus erat,
crucem priùs per urbem portabat. Unde nomen *furci-
fer*, proverbiale evaſit. Sed in ipſo portæ civitatis egreſ-
ſu, obvium habuerunt hominem Cyrenæum, ex Ly-
biæ ſcilicet Pentapoli Cyrenaica oriundum, cujus men-
tio fit. *Act.* 2. 11. & 6. 9. Judæum, an Gentilem, in-
Marci 15. 21. certum, *venientem de villa, Patrem Alexandri & Ru-
fi*, ut S. Marcus obſervat. Hunc milites coëgerunt ut
tolleret crucem Jeſu, tum ut viam citiùs conficerent,
tum quia vires Jeſu erant exhauſtæ. Crucem totam, non
partem ejus, Simonem tuliſſe extra urbem, uſque ad C
montem Calvariæ, ſicut totam Jeſus per urbem tule-
rat, ſignificat S. Lucas his verbis : *Et impoſuerunt illi*
Lucæ 23. 26. *crucem portare poſt Jeſum*: & S. Auguſtinus confirmat.
S. Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 10. Iſaac ligna ſacrificii ſui portans in montem, typus
Chriſti fuit crucem in qua immolandus erat, in Calva-
riæ monte, bajulantis.

15. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod*
Origenes in Matt. *eſt Calvariæ locus.* Golgotha dicitur euphoniæ causâ
pro *Golgoltha*, quòd Syriacè ſignificat *Calvariam.* Sic
S. Ambroſ. lib. 10. in Lucam. appellatus mons eſt, quòd ibi decollari homines ſole-
rent. Veterum Patrum nonnulli ita vocatum volunt,
S. Epiph. Hæreſi 46 quòd ibi Adam generis humani Caput ſepultus eſſet,
ut ſcilicet ibi mortem Chriſtus pateretur, ubi radix
mortis requieſceret, ac Redemptoris ſanguis rigaret
cineres primi Peccatoris. Hanc ſententiam refellit S. D
Hieronymus. *Audivi*, inquit, *quemdam expoſuiſſe Cal-*
S. Hieron. in hunc locum. *variæ locum, in quo ſepultus eſt Adam : & ideo ſic appel-
latum eſſe, quia ibi antiqui hominis ſit conditum caput,*
Ephes. 5. *& hoc eſſe quod Apoſtolus dicat*, Surge qui dormis, &
exſurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. *Favorabi-
lis interpretatio, & mulcens aurem populi, nec tamen ve-
ra. Extra urbem enim & foras portam loca ſunt, in qui-
bus truncantur capita damnatorum, & Calvariæ, id eſt,
decollatorum ſumpſere nomen. Propterea autem ibi cruci-
fixus eſt Dominus : ut ubi priùs erat area damnatorum,
ibi erigerentur vexilla Martyrii. Et quo modo pro nobis
maledictum crucis factus eſt, & flagellatus eſt, & cruci-
fixus : ſic pro omnium ſalute quaſi noxius inter noxios cru-
cifigeretur. Sin autem quiſpiam contendere voluerit, ideo* E
*ibi Dominum crucifixum, ut ſanguis ipſius ſuper Adæ tu-
mulum diſtillaret; interrogemus eum quare & latrones in
eodem loco crucifixi ſint? Ex quo apparet, Calvariam
non ſepulchrum primi hominis, ſed locum ſignificare de-
collatorum : ut ubi abundavit peccatum, ſuperabundet*
Ioſue 14. *gratia. Adam verò ſepultum juxta Hebron & Arbee, in
Jeſu filii Nave Volumine legimus.*

16. *Et dederunt ei vinum bibere cum felle miſtum. Et
cùm guſtaſſet noluit bibere.* Vinum thure aut myrrhâ con-
ditum recepto more dabatur ad ſupplicium damnatis,
& jam morituris, ut eo exhilarati mortem minùs conſi-
derarent, & faciliùs tolerarent. Moris hujus, cujus
teſtes ſunt Rabbinici Libri, fundamentum habetur
Proverb. 31. 6. ubi Salomon ait : *Date ſiceram mœren-
tibus, & vinum his qui amaro ſunt animo : bibant & ob-
liviſcantur egeſtatis ſuæ, & doloris ſui non recordentur
ampliùs.* Ex more itaque milites Chriſto dederunt *Vi-*
num myrrhatum, ut S. Marcus narrat, ſed corruptum, Marci 15. 23.
acidum, & *felle mixtum*, ut ejus amaritudine palatum
& guſtum Jeſu affligerent & cruciarent. Sic impleta Pſal. 68. 22.
Prophetia eſt : *Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti
mea potaverunt me aceto.* Sed cùm guſtaſſet, noluit bi- S. Hieron. in hunc locum.
bere, ut oſtenderet ſe placidè mori, & ad ferendos do-
lores medicamento non egere : vel pro nobis mortis ama-
ritudinem guſtare, ſed tertia die ſurrecturum.

17. *Poſtquam autem crucifixerunt eum, diviſerunt ve-
ſtimenta ejus, ſortem mittentes, ut impleretur quod di-
ctum eſt per Prophetam dicentem : Diviſerunt ſibi veſti-* Pſal. 21. 19.
menta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Poſt-
quam crucifixerunt eum, non funibus, ſed clavis ma-
nus ejus & pedes configentes cruci, tribus dumtaxat, Ioan. 19. 24.
an pluribus, incertum : Milites veſtimenta ejus partiti
ſunt, dùm in cruce nudus penderet : ſortem mittentes, Marci 15. 25.
non ſolùm ſuper tunicam inconſutilem, quam non di-
viſerunt, ſed aleâ addixerunt victori, ſed etiam ſuper
veſtes illas diviſas, quis quid tolleret. *Ut impleretur quod
dictum eſt per Prophetam dicentem : Diviſerunt ſibi veſti-
menta mea, &c.* Hæc verba ex S. Joanne adjecta hoc
loco Viris Eruditis videntur, cùm non extent in Græ-
cis optimæ notæ Codicibus, nec in pleriſque Latinis,
nec in Verſione Syriaca, nec legerit Origines. Reti-
nenda ſunt tamen, cùm in Vulgata Verſione, quæ
uſu Eccleſiæ conſecrata eſt & auctoritate firmata, re-
periantur : cui auctoritati & uſui prævalere non debent
Eruditorum conjecturæ. Evangelica certè verba ſunt
à Spiritu ſancto inſpirata S. Joanni, quamvis à S. Mat-
thæo prætermiſſa eſſent.

18. *Et ſedentes ſervabant eum.* Centurio & Milites
ejus Jeſum in cruce pendentem ſervabant more Roma-
no, donec ſententia executioni mandata eſſet, morſ-
que ſecuta; ne qui fortè amicorum vivum de cruce de-
ponerent & efferrent.

19. *Et impoſuerunt ſuper caput ejus cauſam ipſius
ſcriptam* : Hic est Jesus Rex Judæorum. Sive *Jeſus
Nazarenus Rex Judæorum*, ut habetur apud S. Joan-
nem. Brevibus verbis cauſa ſupplicii indicari ſolebat,
ſcripto aut præconis voce. Milites igitur titulum ſeu
cauſam ſupplicii à Pilato ſcriptam ſeu dictatam, in ſum-
ma cruce, vel in tabella ei affixa poſuerunt. Matthæus,
Marcus & Lucas inſcriptionis ſenſum retulerunt : Joan-
nes verba ipſa deſcripſit. *Jeſus*, proprium nomen. *Na-
zarenus*, patria, quâ vulgo notus erat. *Rex Judeorum*,
cauſa ſupplicii. Tribus linguis ſcriptum titulum S. Joan-
nes obſervat? Hebraicâ, ob locum in quo ſupplicium
ſumebatur; Græcâ, ob maximam turbam Helleniſta-
rum, ſive Judæorum in Græcia diſperſorum, & Græ-
co idiomate loquentium, quæ ad Paſcha convenerat;
Latinâ, ob Imperii Majeſtatem.

20. *Tunc crucifixi ſunt cum eo duo latrones : unus à
dextris, & unus à ſiniſtris.* Quod factum & Dei con-
ſilio, ut illud Prophetæ vaticinium impleretur : *Et cum* Iſaiæ 53. 12.
ſceleratis reputatus eſt : & conſilio Pilati, ut velamen-
tum, iniquitati ſuæ obtenderet, ne dum innocentem occi-
deret, ſceleratis parcere videretur, & ut Jeſus in medio
duorum maleficorum crucifixus, maleficorum princeps
haberetur : conſilio denique Judæorum, ut mors ejus
ignominioſior eſſet. Atque de Chriſto in medio duorum
latronum crucifixo hæc verba Habacuc Prophetæ cap. S. Hieron. in c. 3. Habacuc
3. verſ. 2. *In medio duorum animalium cognoſceris*, ſe-
cundùm Verſionem 70. Interpretum (aliter enim ha- S. Auguſt. lib. 18. de Civitate Dei c. 32.
bet Vulgata Verſio Latina) SS. Hieronymus & Augu-
ſtinus ſunt interpretati, quamquam & alias explicatio-
nes adjunxerint. Bonum Latronem ad dextram Chriſti
crucifixum, malum ad ſiniſtram, S. Hilarius ſcripſit, S. Hilar. c. 33. in Matt.
idque præſumi poteſt, non certò probari.

21. *Prætereuntes autem blaſphemabant eum moven-*

tes capita ſua, & dicebant: Vah qui deſtruis Templum Dei, & in triduo illud reædificas: ſalva temetipſum. Si Filius Dei es, deſcende de cruce. Similiter & Principes Sacerdotum illudentes cum Scribis & Senioribus dicebant: Alios ſalvos fecit, ſeipſum non poteſt ſalvum facere: ſi Rex Iſraël eſt, deſcendat nunc de cruce, & credimus ei: confidit in Deo: liberet nunc, ſi vult eum: dixit enim: Quia Filius Dei ſum. Idipſum autem & Latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei. Judæorum viâ publicâ prætereuntium, ſive circa Crucem circumcurſantium ſpectaculi causâ vulgus blaſphemiis Divinitatem Chriſti Jeſu laceſſebat: & moventes capita ſua in ſignum contemptûs, irriſionis, & inſultationis, quod à Propheta prædictum; dicebant: Tu qui gloriabaris te deſtructurum Templum Dei, & triduo illud inſtauraturum: ſalva temetipſum, ſi adeò potens es. Si Filius Dei es, ut palam docuiſti, & in judicio confeſſus es, deſcende de Cruce. Nè te egregium Templi inſtauratorem, qui nec temetipſum à ſupplicio liberare vales. Similiter & Principes Sacerdotum dignitatis, & miniſterii ſui obliti (cùm nec eos ſuppliciis intereſſe, multò minus morientibus inſultare deceret) cum Scribis & Senioribus illudentes ei, dicebant: Si verè alios ſalvos feciſſet, veris miraculis, Dei virtute editis; non autem ut Impoſtor & Magus ope Beelzebub dæmoniorum principis operatus hominum oculis illuſiſſet, aut præſtigiis inſolita & admirabilia opera edidiſſet, ſe ipſum certè nunc ſalvum faceret. Si Rex Iſraël eſt, ſi Meſſias & Chriſtus à Deo promiſſus, qualis credi voluit, deſcendat nunc de Cruce, & fidem ei habebimus. Fiduciam in Deo, Patre, ut jactat, ſuo, habere ſe, ad oſtentationem dixit: liberet nunc eum Deus, ſi illum ut Filium ſuum agnoſcit ac diligit. Dixit enim ſe Filium Dei eſſe: Impoſſibile autem eſt ut Deus Filium ſuum derelinquat, qui neminem in ſe ſperantem deſerit. Confer cum Pſal. 21. 7. 8. 9. *Ego autem ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum & abjectio plebis. Omnes videntes me, deriſerunt me: locuti ſunt labiis, & moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum: ſalvum faciat eum, quoniam vult eum.* Et cum Sapientiæ 2. 12. *Circumveniamus Juſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata Legis, & diffamat in nos peccata diſciplinæ noſtræ. Promittit ſe ſcientiam Dei habere, & Filium Dei ſe nominat . . . Gravis eſt nobis etiam ad videndum, quoniam diſſimilis eſt aliis vita illius, & immutatæ ſunt viæ ejus. Tamquam nugaces æſtimati ſumus ab illo, & abſtinet ſe à viis noſtris tamquam ab immunditiis, & præfert noviſſima Juſtorum, & gloriatur Patrem ſe habere Deum. Videamus ergo ſi ſermones illius veri ſint, & tentemus quæ ventura ſunt illi, & ſciemus quæ erunt noviſſima illius. Si enim eſt verus Filius Dei, ſuſcipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut ſciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. Morte turpiſſimâ condemnemus eum.*

Pſal. 21. 8

Pſal. 108. 25.

Idipſum autem, inquit Evangeliſta noſter, *& latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*: nempè, *Si tu es Chriſtus, ſalvum fac temetipſum & nos*, ut S. Lucas exprimit. Latrones improperaſſe Jeſu, cumque convitiis affeciſſe ſcribunt Matthæus & Marcus: ſed enallage numeri ſive ſyllepſis eſt, qua unus è multis plurali numero ſignificatur, cujus figuræ & alia ſunt in Scripturis exempla. Sic autem intelligendam Matthæi & Marci locutionem, ex S. Luca conſtat, qui blaſphemias & convitia uni tantùm latronum tribuit, & hunc à ſocio reprehenſum commemorat. *Unus autem*, inquit, *de his qui pendebant latronibus, blaſphemabat eum dicens: Si tu es Chriſtus, ſalvum fac temetipſum, & nos. Reſpondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es. Et nos quidem juſtè; nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali geſſit.* Sic ſacros Evangeliſtas conciliat S. Auguſtinus. Origenes, Cyrillus Hieroſol. S. Hilarius, S. Chryſoſtomus, utrumque latronem initio blaſphemaſſe & convitiatum fuiſſe Jeſu cenſent; alterum deinde ingruentibus tenebris, terrâ commotâ, ſaxiſque diſruptis, Chriſtique patientia & manſuetudine attentiùs conſideratis converſum, & ex latrone confeſſorem Chriſti factum, ſocium increpuiſſe. Utramque expoſitionem amplectuntur SS. Ambroſius & Hieronymus.

Luca 23. 39. & ſeq.

S Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 15.

Orig. Tract. 35. in Matt. Cyrillus Hieroſol. Catech. 13. S. Joannes Chryſoſt. Hom. 88. in Matt. S. Hilar. c. 33. in Matt. S. Hieron. in hunc locum.

22. *A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper univerſam terram uſque ad horam nonam.* A media die, quâ circiter horâ crucifixus eſt Jeſus, ſecundùm S. Joannem, *Horâ quaſi ſextâ*, ſeu *Horâ tertiâ*, ut ait S. Marcus, ſecundo ſcilicet diei trihorio ad exitum vergente, tenebræ factæ ſunt, non ſolùm in Judæa, ſed ſuper univerſam terram, ſole ſcilicet obſcurato, ut docet S. Lucas, non interpoſitâ Lunâ, ut quæ tum plena eſſet, neque nube obducta, ſed modo admirabili, hominibus ignoto, ſupernaturali. Stupendi illius Solis deliquii meminit Phlegon Hadriani Imperatoris libertus libro 13. Olympiadum. *Quarto anno*, inquit, *Olympiadis ducenteſimæ ſecundæ factum eſt deliquium Solis omnibus cognitis majus, & nox facta eſt horâ diei ſextâ, ita ut & ſtellæ in cælo conſpicerentur: præterea terræ motus per Bithyniam magnam partem Nicææ urbis evertit.* Terræ motûs locum nominat, tenebrarum non nominat, & cùm majores ante viſis memorat, ita ut meridie velut nox eſſet, ſatis demonſtrat non per Judæam ſolùm, ſed per univerſam terram fuiſſe. Thallum quoque Gentilem ſcriptorem lib. 3. Hiſtoriarum, hujus deliquii meminiſſe teſtis eſt Julius Africanus. Meminit & Tertullianus, & illud ſubductæ diei, cùm meridies eſſet, miraculum in Archivis Romanis conſignatum notat. *Tamen*, inquit, ſuffixus, *multa mortis illius oſtendit inſignia. Nam ſpiritum cum verbo ſponte dimiſit, prævento carnificis officio. Eodem momento dies, medium orbem ſignante ſole, ſubducta eſt. Deliquium utique putaverunt, qui id quoque ſuper Chriſto prædicatum non ſcierunt. Et tamen eum mundi caſum relatum in Archivis veſtris habetis.* Duravit autem Eccliпſis illa prodigialis per tres horas, à ſexta hora ſcilicet uſque ad horam nonam, id eſt, à meridie uſque ad tertiam pomeridianam: cùm naturales eccliпſes breviſſimo durent tempore, quoad Luna Solem tranſeat. Ad hanc ſolis in meridie admirabilem & terribilem defectionem pertinet illud Amos vaticinium: *Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: occidet ſol in meridie, & tenebreſcere faciam terram in die luminis.... & ponam eam quaſi luctum unigeniti, & noviſſima ejus quaſi diem amarum.* Quem locum S. Hieronymus ita commentatur: *Poſſumus hunc locum & in Domini intelligere paſſione, quando ſol horâ ſextâ retraxit radios ſuos, & pendentem in cruce Dominum ſuum ſpectare non auſus eſt: quando tenebris cuncta complentibus feſtivitates eorum & cantica, Veſpaſiano Titoque ſuperantibus, in planctum luctumque mutata ſunt: quando lachrymarum, & pœnitudinis, & ciliciorum repleta ſunt omnia, & capita habuere calvitium, quæ priùs Nazaræorum decorata cæſarie comam Domino nutriebant. Tunc primogenitus filius Dei populus Iſraël, qui in unigenitum & verè Filium Dei miſerat manum, æterno luctui traditus eſt, & noviſſima hujus, ſive qui cum eo erant, amaritudine repleta.* Sol itaque retraxit radios, ne aut pendentem videret Dominum, aut impii blaſphemantes ſua luce fruerentur.

S. Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 15.

Tertull. in Apolog. c. 21.

S. Hieron. in hunc locum.

Amos 8. 9. 10.

S. Hieron. lib. 3. in Amos ad hunc locum.

S. Hieron. in hunc locum.

23. *Et circa horam nonam clamavit Jeſus voce magna, dicens: Eli, Eli, lammaſabacthani? hoc eſt: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Voce magna clamavit, ut vocis contentione non ſolùm doloris acerbitatem teſtaretur, ſed ex poteſtate & voluntate, non ex infirmitate ſe mori ſignificaret. Non modò enim morientes, ſed & gravi timore perculſos vox deficit. Pſalmi autem 21. qui totus illum ſpectat, verbis Patrem invocat: *Deus, Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti?* Cur me perſecutorum ſævitiæ, tormentorum omnium acerbitati dereliquiſti, omni ſolatio deſtitutum, externo, interno, corporis, animi, ſive à ratione humana, ſive à viſione

viſione beatificâ, ſive ab ipſa Divinitate mea derivando? Cur conſolationem omnem ſuſpendiſti, & omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me? Naturæ humanæ, in quâ patiebatur, vox iſta fuit; vox capitis omnia in ſe corporis ſui membra transformantis. *Vox iſta, doctrina eſt, non querela. Nam cùm in Chriſto, Dei & hominis una perſona ſit, nec ab eo potuerit relinqui, à quo non poterat ſeparari; pro nobis trepidis & infirmis interrogat, cur caro pati metuens exaudita non fuerit. Inſtante enim paſſione, ad ſanandum & corrigendum noſtræ fragilitatis metum dixerat;* Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte..... *Qui ergo trepidatione carnis evicta, jam in paternam tranſierat voluntatem, & toto mortis terrore calcato opus ſuæ conſtitutionis implebat: cur in ipſo tantæ victoriæ exaltatus triumpho, cauſam & rationem, quâ ſit relictus, id eſt, non exauditus, inquirit: niſi ut oſtendat alium eſſe illum affectum, quem ad humanæ formidinis excuſationem recepit, alium illum, quem ex æterno Patris conſilio prælegit? Unde ipſa vox non exauditi, magni eſt expoſitio ſacramenti, quòd nihil humano generi conferret Redemptoris poteſtas, ſi quod petebat, noſtra obtineret infirmitas...... Ideo ergo Jeſus voce magna clamabat, dicens:* Quare me dereliquiſti? *ut notum faceret, quare oportuerit eum non erui, non defendi, ſed ſævientium manibus derelinqui, hoc eſt, Salvatorem mundi fieri & omnium hominum Redemptorem; non per miſeriam, ſed per miſericordiam; nec amiſſione auxilii, ſed definitione moriendi..... Unde tradi Dominum Paſſioni tam fuit paternæ quàm ipſius voluntatis: ut eum non ſolùm Pater relinqueret, ſed etiam ipſe ſe quadam ratione desereret, non trepida diſceſſione, ſed voluntaria ceſſione. Continuit enim ſe ab impiis crucifixi poteſtas; & ut diſpoſitione uteretur occultâ, uti noluit virtute manifeſtâ. Nam qui mortem & mortis Autorem ſua venerat paſſione deſtruere, quomodo peccatores ſalvos faceret, ſi perſecutoribus repugnaret?*

S. Leo ſerm. 65. & 66. 16. & 17. de Paſſ. Dom.

S. Hieron. in hunc locum.

24. *Quidam autem illic ſtantes & audientes, dicebant, Eliam vocat iſte.* Id dictum à Romanis militibus ſermonis Hebraici ignaris, qui *Eliam* pro *Eli* intellexerint, quidam conjiciunt. Veriſimilius eſt id dictum à Judæis Helleniſtis, qui cùm Hebraica verba non intelligerent, Eliæ nomen ſibi notum audire ſibi viſi ſunt. Romani enim Milites nihil de Elia noverant. Fortè & Judæi Hieroſolymitani verba Chriſti ex induſtria perverterunt, ut ipſi illuderent. *Et continuò*, cùm Jeſus dixiſſet, Sitio, currens unus ex eis, Romanis ſcilicet militibus, *acceptam ſpongiam* implevit aceto, *& hyſſopo* circumpoſitam, ut aceti acore cum hyſſopi amaritudine mixto potus fieret ingratior, *impoſuit arundini* ut ad os Chriſti in cruce pendentis pertingere poſſet: *& dabat ei bibere*, ſimulque illuſit eum, cum aliis dicens: *Si tu es Rex Judæorum, ſalvum te fac*, ut refert S. Lucas. *Ceteri* verò dicebant: *Sine, videamus an veniat Elias liberans eum:* Quod ab ipſo milite ſpongiam aceto plenam porrigente dictum S. Marcus obſervat: *Potum dabat ei dicens: Sinite, videamus ſi veniat Elias ad deponendum eum.* Sic impleta Prophetia eſt: *Et in ſiti mea potaverunt me aceto.*

Joan. 19. 28.

Lucæ 23. 37.

Marci 15. 36.

Pſal. 68. 22.

25. *Jeſus autem iterum clamans voce magna, emiſit ſpiritum.* Cùm accepiſſet acetum, & dixiſſet: *Conſummatum eſt*, ut S. Joannes refert, clamore magno proferens ſuprema illa verba: *Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum*, ut S. Lucas refert, *inclinato capite*, ut S. Joannes obſervat, *emiſit ſpiritum*, ſponte, non neceſſitate; voluntate, non infirmitate. *Quod enim emittitur, voluntarium eſt; quod amittitur, neceſſarium.* (inquit S. Ambroſius.) *Crucifixus prævento carnificis officio*, ſpiritum ſponte dimiſit (inquit S. Cyprianus.) Confer cum Iſaiæ 53. 12. *Ideo diſpertiam ei plurimos, & fortium dividet ſpolia, pro eo quod tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt: & ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus rogavit.* Horâ tertiâ ſententiam acceperat Jeſus à Pilato, horâ quaſi ſextâ crucifixus; horâ nonâ, ſcilicet tempore ſacrificii veſpertini, mortuus eſt.

S. Ambroſ lib. 10. in Lucam.

S. Cypr. lib. adverſus Demetrianum:

S. Ignat. in Epiſt. ad Smyrnenſes.

26. *Et ecce velum Templi ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo uſque deorſum, & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt.* Statim atque Jeſus ſpiritum emiſit, velum Templi ſciſſum eſt; an exterius, quod oppanſum erat foribus Templi, an verò interius, quod oppanſum erat penetrali ſive Sancto Sanctorum, incertum. De velo exteriori hunc locum intelligunt Origenes, S. Hieronymus, alii è Veteribus. De interiori, SS. Cyrillus Alexandrinus, Leo, & alii. Hoc ſciſſi veli miraculo ſignificatum eſt: 1. omnia Legis Sacramenta, quæ priùs tegebantur, jam Chriſti morte eſſe patefacta, nec ampliùs velo tegenda, ut docet Apoſtolus 2. ad Corinthios 3. 14. *Uſque in hodiernum enim diem idipſum velamen in lectione Veteris Teſtamenti manet non revelatum, (quoniam in Chriſto evacuatur.)* 2. Significatum eſt eo miraculo, Sancta Sanctorum ab indignis Sacerdotibus receſſiſſe. *Velum* (inquit S. Leo) *cujus objectu intercludebantur Sancta Sanctorum, à ſummo uſque ad ima diruptum eſt, & ſacrum illud myſticumque ſecretum, quod ſolus ſummus Pontifex juſſus erat intrare, reſeratum eſt, ut nihil jam eſſet diſcretionis, ubi nihil reſederat ſanctitatis. Repudiatos itaque vos* (ô Judæi) *debuiſtis agnoſcere, & omne jus Sacerdotii perdidiſſe, quia verum erat quod Veritas vobis dixerat:* Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi. *Meritò ergo vos Teſtamentum utrumque condemnat, & gratiâ vacuatos, & lege privatos, qui ideo reſiſtitis novis, quia non credidiſtis antiquis.* 3. Hoc miraculo ſignificatum eſt, jam *propalatam eſſe ſanctorum viam, priore Tabernaculo non ampliùs habente ſtatum.* Chriſtum ſcilicet *Pontificem futurorum bonorum, per proprium ſanguinem* ingreſſum *in Sancta, æterna redemptione inventâ*, id eſt, *in ipſum cœlum* per *Sancta manufacta* adumbratum, aditum ad illud juſtis veteris novique Teſtamenti aperuiſſe. *Terra* inſuper *mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt* ex terræ motu, quo ſignificatur apud Prophetas alicubi rerum mutatio, alibi Dei majeſtas, alibi ira divina ob hominum ſcelera. Sanè Centurio ita interpretatus eſt hoc prodigium. Inde enim colligebat Jeſum iniquè damnatum. Lucæ 23. 47. *Videns autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens: Verè hic homo juſtus erat. Et omnis turba eorum qui ſimul aderant ad ſpectaculum iſtud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora ſua revertebantur.* In damnationem Judaici ſceleris unam tulerunt omnia elementa ſententiam. Horruit terra immane ſcelus, ut ſolet homo horrens contremiſcere. *Velum ſcinditur, quo vel duorum populorum diviſio, vel myſteriorum Synagogæ profanatio declaratur. Scinditur ergo velum vetus, ut Eccleſia nova fidei ſuæ vexilla ſuſpendat. Synagogæ velamen aufertur, ut Religionis interna myſteria, revelato mentis cernantur obtutu. Denique jam etiam Centurio Dei Filium quem crucifixerat, confitetur. O duriora ſaxis pectora Judæorum! Finduntur petræ, ſed horum corda obdurantur. Judex arguit, credit miniſter, proditor ſcelus ſuum morte condemnat, elementa fugiunt, terra concutitur, monumenta reſerantur: Judæorum tamen immobilis duritia manet orbe concuſſo.*

Origenes in Matt.

S. Hieron. Epiſt. 115 Quæſt. 8.

S. Cyrillus Alexand. lib. 12. in Joan.

S. Leo ſerm. 10. de Paſſ. Dom.

Joan. 5.

Hebr. 9. 8.

Pſal. 18. 7 & 8.

Joel. 3. 16.

S. Ambroſ lib. 10. in Lucam n. 128.

27. *Et monumenta aperta ſunt: & multa corpora ſanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt. Et exeuntes de monumentis poſt Reſurrectionem ejus, venerunt in ſanctam civitatem, & apparuerunt multis.* In ipſo mortis Chriſti articulo monumenta aperta ſunt, quo clariùs appareret illum mortem ſubiiſſe, *Ut per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, id eſt, diabolum: & liberaret eos qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſervituti.* Et multa corpora ſanctorum, qui mortui fuerant, ſurrexerunt, non ſtatim poſt mortem Chriſti, ſed poſt ejus Reſurrectionem, qui eſt *Primogenitus ex mortuis*, tamquam *Appendices Dominicæ Reſurrectionis*, ſeu tamquam teſtes & ſocii Reſurrectionis Domini, *ſurrexerunt*, & exeuntes è ſepulchris, quæ extra

Hebr. 2. 14.

Apocal. 1. 5.

Tertull. lib. de Anima c. 33.

urbem erant, venerunt Hieroſolyma, quæ *ſancta civitas* appellatur propter Templum & Sancta Sanctorum, & ob diſtinctionem aliarum urbium in quibus idola colebantur: & quia Redemptionis noſtræ Myſteria in ea peracta ſunt, indèque Evangelium in univerſum mundum coruſcavit: *& apparuerunt* multis, qui cernere merebantur, id eſt, fidelibus, & à Chriſto Jeſu non alienis. Utrum verò ad vitam immortalem ſurrexerint, an poſtea mortui ſint iterum, ſicut Lazarus, incertum eſt. Origenes & Euſebius, in opinione fuerunt priori. Poſterior ſententia placuit SS. Joanni Chryſoſtomo, Ambroſio, Auguſtino, Theodoreto, Avito Viennenſi, & S. Thomæ. Probabilior tamen nobis videtur S. Auguſtini ſententia, quam fulcit primò his S. Petri verbis *Act.* 2. 29. in concione ad Judæos dicentis: *Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha David, quoniam defunctus eſt & ſepultus: & ſepulchrum ejus eſt apud nos uſque in hodiernum diem.* Id autem ait, ut oſtendat hæc verba Davidis, *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem*, non de ipſo Davide, ſed de Chriſto eſſe intelligenda. Argumentum autem ex monumento Davidis petitum convincens non fuiſſet, ſi corpus ejus ibi jam non erat: *Quia ſi & ante in recenti ſua morte reſurrexiſſet, nec caro ejus vidiſſet corruptionem, poſſet nihilominus illud monumentum manere. Durum autem videtur, ut David non fuerit in illa Reſurrectione juſtorum, ſi eis jam æterna donata eſt, cujus Chriſtus ex ſemine tam crebrò, & tantâ evidentiâ, tantâque honorificentiâ commendatur.* 2. Id confirmat ex eo quod ab Apoſtolo de juſtis antiquis ſcriptum eſt: *Et hi omnes teſtimonio fidei probati, non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non ſine nobis conſummarentur.* Quod certè periclitabitur, *ſi jam in illa Reſurrectionis incorruptione conſtituti ſunt, quæ nobis perficiendis in fine promittitur.*

Origenes in Cantic. Euſeb. lib. 10. Demonſtrat. Evang. S. Joannes Chryſoſt. Hom. 28. in Epiſt. ad Hebr. S. Ambroſ. lib. 6. in Lucam n. 60. S. Auguſt. Epiſt. 164 aliàs 99. Theodoret in c. 2. Epiſt. ad Hebræos. Avitus in Fragm. S. Thomas 3. p. q. 53. A. 3 ad 2. Hebr. 11. 39. 40.

28. *Centurio autem, & qui cum eo erant, cuſtodientes Jeſum, viſo terræ motu, & his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes: Verè Filius Dei erat iſte.* Centurio ſupplicio præpoſitus, & milites Jeſum cuſtodientes, etiam mortuum, ne quis ad ſepulturam corpus ejus detraheret ſine Præſidis licentiâ, viſo terræ motu, cæteriſque prodigiis mortem ejus comitantibus vel ſecutis, ſcilicet quòd ſtatim poſt validum clamorem ſpiritum emiſiſſet, Solis caligine, &c. iram vindictamque Dei in ſe ipſos timuerunt, dicentes: *Verè Filius Dei erat iſte.* S. Lucas Centurionem dixiſſe refert, *verè hic homo juſtus erat.* Vel utrumque dictum à Centurione intelligere debemus; vel Lucam exprimere voluiſſe ſententiam Centurionis, quomodo dixerit Jeſum Filium Dei. Fortè enim non eum Unigenitum æqualem Patri Centurio intellexerat, ſed ideo Filium Dei dixerat, quia juſtum crediderat, ſicut multi juſti dicti ſunt filii Dei.

S. Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 20.

29. *Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ ſecutæ erant Jeſum à Galilæa, miniſtrantes ei. Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi & Joſeph mater, & mater filiorum Zebedæi.* Stabant ibi religioſæ mulieres, quæ diffugientibus Apoſtolis ad triſte ſpectaculum morientis Domini acceſſerant, ſi quam opem illi ferre poſſent, vel certè adeſſent tamquam teſtes geſtorum, *juxta crucem quidem*, ut S. Joannes obſervat, ſed *à longè*, quia crucem attingere non poterant, quæ militum turbâ cingebatur. Hæ ſecutæ erant Jeſum à Galilæa, miniſtrantes ei de facultatibus ſuis, eique ſervientes. Inter illas præcipuæ fuerunt Maria Magdalene & Maria Jacobi Minoris & Joſephi ſeu Joſis mater, quam Joannes vocat *Mariam Cleophæ*, ſic à patre vel à marito appellatam, qui & *Alphæus* cognominatus eſt, Mariæ Matris Jeſu ſoror; & mater filiorum Zebedæi, Jacobi Majoris & Joannis.

30. *Cùm autem ſerò factum eſſet, venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Joſeph, qui & ipſe diſcipulus erat Jeſu. Hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Jeſu. Tunc Pilatus juſſit reddi corpus. Et accepto corpore, Joſeph involvit illud in ſindone munda. Et poſuit illud in monumento ſuo novo, quod exciderat in petra. Et advolvit ſaxum magnum ad oſtium monumenti, & abiit.* Poſt horam nonam, die jam ad occaſum inclinante, Joſeph ab Arimathæa civitate oriundus, civis tamen & *nobilis Decurio* Hieroſolymitanus, cui dignitas & divitiæ facilem ad Pilatum acceſſum præbuerunt, *audacter* illum adiit, & petiit ab eo corpus Jeſu, cujus diſcipulus erat, *occultus* tamen, *propter metum Judæorum*. Pilatus autem vocato Centurione, & interrogato utrum Jeſus jam obiiſſet, juſſit reddi corpus Joſepho: qui acceptum involvit in ſindone munda. Quamquam verò ſudarium unum nominat S. Matthæus, præcipuum videlicet quo corpus involvebatur, plura tamen fuiſſe certum eſt: quare *lintea* ſepulchralia dixit S. Joannes cap. 19. 40. & 20. 6. inter quæ erat & ſudarium velando capiti, quod à reliquis operimentis diſtinguit. Sepultum porrò cum aromatibus, Nicodemo piam opem ad pollincturam Jeſu ferente, Joſeph ſacrum Corpus poſuit in monumento novo, quod exciderat in petra, in horto prope montem Calvariæ ſito. Novum fuiſſe monumentum, in quo nondum quiſquam poſitus erat, Evangeliſtæ obſervarunt, ne poſt Reſurrectionem cæteris corporibus remanentibus, reſurrexiſſe alius fingeretur. Et advolvit ſaxum magnum ad oſtium monumenti, ut ſine auxilio plurimorum non potuiſſe reſerari exploratum eſſet. *Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria* Jacobi & Joſeph mater, *ſedentes contra ſepulchrum*; obſervantes ubi & quomodo à piis illis viris ſepeliretur, ut ipſæ redirent elapſo Sabbato, & corpus pariter ungerent.

Marci 15. 43. Joan. 19. 38.

Videri poteſt Chifflettius lib. de Linteis Sepulcralibus Chriſti.

S. Hieron. in hunc locum.

Lucæ 23. 55.

31. *Altera autem die, quæ eſt poſt Paraſceven, convenerunt Principes Sacerdotum & Phariſæi ad Pilatum, dicentes: Domine recordati ſumus, quia ſeductor iſte dixit adhuc vivens: Poſt tres dies reſurgam. Jube ergo cuſtodiri ſepulchrum uſque in diem tertium: ne fortè veniant Diſcipuli ejus, & furentur eum, dicant plebi: Surrexit à mortuis; & erit noviſſimus error pejor priore.* Poſtridie, nempè magno die Sabbati, Principes quidam Sacerdotum & Phariſæi Pilatum adierunt, Sabbati poſthabita religione, dicentes: Domine, recordamur quia ille impoſtor & præſtigiator (his enim convitiis & doctrinam & miracula Jeſu calumniati ſunt) dixit dum viveret, ſe tertiâ poſt mortem die reſurrecturum. Jube ergo muniri ſepulchrum, uſque in diem tertium, militum præſidio, qui diligenter obſervent ne fortè Diſcipuli ejus veniant, & furtim auferant corpus ejus, & imperitæ multitudini perſuadeant ipſum reſurrexiſſe: qui error perículoſior eſſet priore, quo ſe Chriſtum & Filium Dei haberi voluit. Ait illis Pilatus: *Habetis cuſtodiam, ite, cuſtodite ſicut ſcitis.* Habetis cohortem, quæ hoc tempore ad omnes tumultus prohibendos veſtro imperio commiſſa eſt; eâ utimini pro arbitrio & prudentiâ veſtrâ. *Illi autem abeuntes, munierunt ſepulchrum, ſignantes lapidem cum cuſtodibus.* Munierunt ſepulchrum, duplici modo, primùm obſignantes lapidem, quo claudebatur oſtium, publico ſigillo, ut fraus omnis ſive Diſcipulorum, ſive corruptorum cuſtodum caveretur. Sic lapis ſuper os laci poſitus, in quem Daniel detruſus erat, Annulo Regis Darii obſignatus eſt. 2. Sepulchrum munierunt adhibito militum præſidio, ne quis ſepulchrum adire & ingredi poſſet. Quantùm in illis fuit, manum oppoſuerunt reſurgenti, ut diligentia illorum fidei noſtræ proficeret. Quantò enim ampliùs reſervatur, tantò magis Reſurrectionis virtus oſtenditur. Unde & in monumento novo, quod exciſum fuerat in petra, conditus eſt: ne ſi ex multis lapidibus ædificatum eſſet, ſuffoſſis tumuli fundamentis, ablatus furto diceretur. Prædicta eſt ſepultura Jeſu ab Iſaia: *Et dabit impios pro ſepultura* (inquit) *& divitem pro morte ſua:* id eſt, Poſuit cum impiis ſepulchrum ejus, & cum divite monumentum ipſius. Mortem ſcilicet paſſus eſt Chriſtus Jeſus eo loco, quo ſcelerati ſupplicio afficiebantur, illicque idem quod alii ſepulchrum erat habiturus: at in

Dan. 6. 17.

S. Hieron. in hunc locum.

Iſaiæ 53. 9.

Joſephi Arimathæi, hominis divitiis monumentum novum, ipſius atque Nicodemi viri optimatis manibus ſacrum ejus corpus illatum eſt. Eodem ſpectat illud Jeremiæ: *Lapſa eſt in lacum vita mea, & poſuerunt lapidem ſuper me.* [*Thren.* 3. 53.] Publico autem ſigillo obſignatus eſt lapis, ut res anteactæ res Chriſti undique adumbrarent: & quemadmodum publicâ ſigilli fide conſtitit Danielem nullâ ope humanâ è lacu leonum liberatum, ita ſimili fide conſtaret Chriſti corpus nullâ humanâ manu exemptum ſepulchro.

Senſus Moralis.

I. Mane *autem facto, conſilium inierunt omnes Principes Sacerdotum, & Seniores populi adverſùs Jeſum, ut eum morti traderent. Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato Præſidi.* Jeſus innocens ut ſceleratus ligatur, Sanctus Sanctorum ut profanus brachio ſæculari à Principibus Sacerdotum traditur: Vita morti deſtinatur: qui miſſus à Deo in mundum eſt, *Ut prædicaret captivis indulgentiam, & clauſis apertionem*, [*Iſaiæ* 61. 1.] vinctus ad Pilatum adducitur, ſiſtitur ad Tribunal Judicis, vivorum & mortuorum Judex. Alexander ille Macedo *Solâ gloriâ minor*, ut Tertullianus ait, in femore ſagittâ vulneratus, alligari ſibi femur à Chirurgis refugit, dicens: *Non decet Regem vinciri.* Chriſtus ipsâ gloriâ major, *Dominus virtutum, ipſe Rex gloriæ*, vinctus adducitur à peccatoribus. *Funes peccatorum circumplexi ſunt me.* [*Pſal.* 118. 61.] Sed nullum vinculum Filium Dei tenere potuiſſet, ſi charitatis vinculum defuiſſet. David plangens Abner exercitûs ſui Ducem, à Joab & Abiſaï fratre ejus cæſum, ait: *Nequaquam ut mori ſolent ignavi, mortuus eſt Abner. Manus tuæ ligatæ non ſunt, & pedes tui non ſunt compedibus aggravati? ſed ſicut ſolent cadere coram filiis iniquitatis, ſic corruiſti.* [2. *Reg.* 3. 33. 34.] Chriſtus Jeſus non patitur, nec moritur ut pati & mori ſolent ignavi: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit.* Moritur ut mortem vincat, ut diabolum debellet, ut *Expoliet principatus & poteſtates, palam triumphans illos in ſemetipſo:* [*Coloſſ.* 2. 15.] & tamen manus ejus ligatæ ſunt, pedes ejus compedibus ſunt aggravati. Noſtrorum ſcilicet peccatorum pœnas ſubit, ut ab eorum vinculis nos ſolvat, ut *in libertatem gloriæ filiorum Dei* nos reſtituat, ut liberum noſtrum arbitrium, quod ſub peccati ſervitute captivum erat, per ejus gratiam liberatum & ſanctificatum, Redemptori ac Liberatori ſuo canat: *Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini invocabo.* [*Pſal.* 115. 16. & 17.]

2. *Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quòd damnatus eſſet, pœnitentiâ ductus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum & Senioribus, dicens: Peccavi, tradens Sanguinem Juſtum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu videris. Et projectis argenteis in Templo, receſſit: & abiens laqueo ſe ſuſpendit.* Nulla pœnitentia ſalutaris, niſi quæ ex Chriſti gratia & amore procedit. Peccati cognitio, horror, confeſſio, reſtitutio, veram pœnitentiam non faciunt, niſi Spe Chriſtiana, & amore Dei formentur, animentur, dirigantur. Judas peccati horrore perculſus, crimen publicè confitetur, *Peccavi, tradens Sanguinem Juſtum*: Sacrilegæ venditionis pretium reſtituit: pœnitentia tamen ejus falſa eſt, pœnitentia reprobi eſt, quia ad Dei miſericordiam per Chriſtum non confugit, quia Deum ſibi per Chriſtum propitium fore non ſperat: quia ſolo pœnæ timore, ut ſervus; non amore juſtitiæ, ut filius, pœnitentiam profitetur. *Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia ejus.* [*Pſal.* 146. 11.] Timuit Judas traditor Chriſti, ſed non ſperavit in miſericordiâ ipſius. *Peccavi*, inquit, *tradens Sanguinem Juſtum.* Bene quidem timuiſti; ſed ſi ſperares in miſericordia ejus quem timuiſti. Ille deſperando abiit, & laqueo ſe ſuſpendit. *Ergo ſic time Dominum, ut ſperes in miſericordia ejus. Si times latronem, ab alio ſperas auxilium, non ab eo quem times: poſcis auxilium ab eo quem non times, adverſùs eum quem times. Si ſic times Deum, & ideo times Deum quia peccator es, à quo accepturus es auxilium adverſùs Deum? Quò iturus es? Quid facturus? Vis fugere ab irato? Fuge ad placatum. Placabis autem eum, ſi ſperes in miſericordia ipſius; atque ita de cætero peccare caveas, ut de præteritis depreceris ut tibi dimittantur à Domino.* [*S. Aug. Enarr. in Pſal.* 146.] Judas ad remedium pervenire non potuit, cùm diceret, *Peccavi tradens Sanguinem Juſtum*; quia *alienum ignem volvebat in pectore ſuo*, qui eum inflammavit ad laqueum. Indignus enim remedio fuit, quia non in intimo mentis converſus ingemuit, nec ſedulò geſſit pœnitentiam: *Tantæ enim pietatis eſt Dominus Jeſus, ut & ipſi donaret veniam, ſi Chriſti exſpectaſſet miſericordiam.* [*S. Ambroſ. Epiſt.* 67. *Edit. Pariſ.* 6.] Salubris converſio duplici in ratione conſiſtit, (inquit S. Fulgentius) *Si nec pœnitentia ſperantem, nec ſpes deſerat pœnitentem*; ac per hoc ſi ex toto corde quiſquam renunciet peccato ſuo, & toto corde ſpem ponat remiſſionis in Deo. [*S. Fulg. Epiſt.* 9. *ad Venantiam c.* 5.] Etenim nonnumquam aut ſpem pœnitenti homini Diabolus adimit, aut ſperanti pœnitentiam tollit. Unum dum onerat, comprimit; alterum dum elevat, dejicit. Judas qui Chriſtum tradidit, peccati ſui pœnitentiam geſſit; ſed ſalutem perdidit, quia indulgentiam non ſperavit. Dignè quidem pœnitentiam geſſit, quia peccavit tradens Sanguinem Juſtum: ſed *Ideo ſibi fructum pœnitentiæ denegavit, quia peccatum traditionis ſuæ ipſo, quem tradidit diluendum Sanguine non ſperavit.* Ad generalem indulgentiam à Chriſto, ſuis etiam crucifixoribus in cruce oblatam, traditor Judas pervenire non potuit, quoniam perditionis filius, cui diabolus ſtabat à dextris, priùs in deſperationem tranſiit, quàm Sacramentum generalis Redemptionis Chriſtus impleret. *Nam mortuo pro omnibus impiis Domino, potuiſſet etiam fortè hic conſequi remedium, ſi non feſtinaſſet ad laqueum.* Sed maligno cordi nunc furtis fraudium dedito, nunc parricidalibus commerciis occupato, nihil umquam documentorum miſericordiæ Salvatoris inſederat, nec piis acceptaverat auribus verba Domini dicentis: *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores.* [*Matt.* 9. 13.] Et, *Filius hominis venit quærere & ſalvare quòd perierat.* [*Luc.* 5. 32.] Nec intellexerat clementiam Chriſti, qui non ſolùm corporeis infirmitatibus medebatur, ſed etiam vulnera debilium curabat animarum, dicens paralytico: *Conſtans eſto, fili, remiſſa ſunt tibi peccata tua.* [*Matt.* 9. 3.] Dicens & oblatæ ſibi adulteræ: *Nec ego te condemnabo, vade & amodo noli peccare*: [*Ioan.* 8. 11.] ut per omnia opera ſua oſtenderet, in illo adventu ſuo, Salvatorem mundi ſe veniſſe, non judicem. A quo intellectu alienatus impius Traditor, inſurrexit in ſemetipſum, *Non judicio pœnitentis, ſed furore pereuntis: Ut qui vitæ Autorem interfectoribus vendidiſſet, in augmentum damnationis ſuæ etiam moriendo peccaret.* [*S. Leo ſerm.* 60. *de Paſſ. Dom.* 12.] Pati Chriſtus venerat, & punivit per quem paſſus eſt. Nam Judas traditor punitus eſt, & Chriſtus crucifixus eſt: ſed *Nos redemit ſanguine ſuo, & punivit illum de pretio ſuo. Projecit enim pretium argenti quo ab illo Dominus venditus erat, nec agnovit pretium quo ipſe à Domino redemptus erat.* [*S. Auguſt. Enarr. in Pſal.* 68. *Conc.* 2.] Et abiens laqueo ſe ſuſpendit. *Quod fecit in corpore ſuo, hoc factum eſt in anima ipſius.* Spiritus dicitur etiam iſte ventus aëris hujus. *Quomodo ergo qui collum ſibi ligant, deinde ſe occidunt, quia non ad eos intrat ſpiritus aëris hujus: ſic illi qui deſperant de indulgentia Dei, ipſâ deſperatione intus ſe ſuffocant, ut eos Spiritus ſanctus viſitare non poſſit.* [*S. Auguſt. ſerm.* 352 *alias* 27. *inter Hom* 50.]

3. *Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium ſanguinis eſt. Conſilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in ſepulturam peregrinorum*, &c. Hypocritæ, excolantes culicem, camelum autem glutientes, pretium ſanguinis in ſacrum ærarium inſerre verentur, & effuſi ſanguinis crimine conſcientiam ſuam polluere non formidant. [*S. Hieron. in hunc locum.*] Sic plerique Sacerdotes in rebus mediis ſeu indifferentibus ad ſuperſtitionem uſque ſcrupuloſi

ſunt; cùm tamen de avaritiâ, ambitione, calumnia, aliiſque vitiis nullos ſcrupulos patiantur. Dei autem providentiâ dirigente, pretium Sanguinis Chriſti ad emendum agrum in ſepulturam peregrinorum impenſum eſt: [S. Maximus Taurinenſis Epiſcopus ſerm. inter Auguſtinianos olim de Tempore 128. nunc in Append. 80.] *Ut pretium Salvatoris non peccatoribus ſumptum præbeat, ſed peregrinis requiem ſubminiſtret; non ſacrilegis ſit ad luxum, ſed defunctis ſit ad ſepulchrum: ut jam exinde Chriſtus & vivos ſanguinis ſui paſſione redimat, & mortuos pretioſa poſſeſſione ſuſcipiat.* Ager Chriſti ſanguine emptus, mundus eſt. *Scientes* (inquit Apoſtolorum Princeps) *quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis; ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti, & incontaminati.* [1. Petri 1. 18.] Figulus hujus agri dominus, Deus eſt, qui vaſcula corporis noſtri fecit ex limo,
[Geneſ. 2. 7.] „ qui *Fecit hominem de limo terræ*: Ipſe eſt figulus qui car-
„ nium noſtrarum cænoſum lutum vapore ſui ſpiritûs ani-
„ mavit, & materiam fluidam atque terrenam igneo calo-
„ re decoxit: ipſe qui nos per manus ſuas formavit ad vitam,
„ per Chriſtum ſuum reformavit ad gloriam, ſicut ait A-
[2. Cor. 3. 18.] „ poſtolus: *In eamdem imaginem reformamur à claritate in*
„ *claritatem*: ſcilicet ut qui à priore facturâ propriis vitiis
„ corruimus, in ſecunda nativitate figuli hujus miſericor-
„ diâ reparemur: hoc eſt, qui per Adæ tranſgreſſionem in
„ mortem cecidimus, per Salvatoris gratiam denuò reſur-
„ gamus. Ipſe eſt figulus, de quo dicit Apoſtolus: *Num-*
„ *quid dicit figmentum ei qui ſe finxit, Quare me finxiſti*
[Rom. 9. 21.] „ *ſic*? Et, *Numquid non habet poteſtatem figulus luti ex*
„ *eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud*
„ *verò in contumeliam*? Ex eodem enim luto corporis no-
„ ſtri Deus, tamen pro meritis ſingulorum, alios cuſtodit
„ ad Regnum, alios reſervat ad pœnam. Iſtius itaque figu-
„ li ager Chriſti ſanguine emptus eſt peregrinis: peregri-
„ nis, inquam, qui erant ſine domo, ſine patria, & toto
„ orbe exſules jactabantur, requies Chriſti ſanguine pro-
„ videtur: ut quibus non eſt in mundo poſſeſſio, his in
„ Chriſto ſit ſepultura...... Ideo autem peregrinis Chriſti
„ ſepultura promittitur; ut qui ſe à carnalibus vitiis tan-
„ quam peregrinum & alienum cuſtodierit, hic Chriſti
„ requiem mereatur. Sepultura enim Chriſti, quid eſt aliud
„ niſi requies Chriſtiani? Nos ergo peregrini in hoc mun-
„ do ſumus, & tamquam hoſpites in hac luce verſamur,
[2. Cor. 5. 6.] „ ſicut ait Apoſtolus: *Etenim dum ſumus in corpore pere-*
„ *grinamur à Domino.* Peregrini, inquam, ſumus, & nobis
[Rom. 6. 4.] „ Salvatoris ſanguinis pretio empta eſt ſepultura. *Conſe-*
„ *pulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem.* Bap-
„ tiſmus igitur Chriſti nobis eſt ſepultura, in quo peccatis
„ morimur, criminibus ſepelimur, & veteris hominis con-
„ ſcientiâ reſolutâ, in alteram nativitatem redivivâ infantiâ
„ reparamur. Baptiſmus, inquam, Salvatoris nobis eſt ſe-
„ pultura: quia ibi perdimus quod ante viximus, & ibi de-
„ nuò accipimus ut vivamus. Magna igitur ſepulturæ hujus
„ eſt gratia, in qua nobis & utilis mors infertur, & utilior
„ vita donatur. Magna hujus gratia ſepulturæ, quæ & pu-
„ rificat peccatorem, & vivificat morientem.

4. *Jeſus autem ſtetit ante Præſidem: & interrogavit eum Præſes, dicens: Tu es Rex Judæorum? Dicit illi Jeſus: Tu dicis. Et cùm accuſaretur à Principibus Sacerdotum & Senioribus, nihil reſpondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta adverſùm te dicunt teſtimonia? Et non reſpondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præſes vehementer.* Jeſus à Præſide interrogatus an Rex Judæorum eſſet, ſe Regem eſſe confeſſus eſt. Hanc confeſſionem prædicat Apoſtolus ad Timotheum [1. Tim. 6. 13. 14.] ſcribens. *Præcipio tibi*, inquit, *coram Deo, qui vivificat omnia, & Chriſto Jeſu qui teſtimonium reddidit ſub Pontio Pilato, bonam confeſſionem: ut ſerves mandatum ſine macula*, &c. Hac confeſſione Chriſti Jeſu, quâ & ſe Regem eſſe, & tamen Regnum ſuum non eſſe de hoc mundo, coram Pilato profeſſus eſt, ejus Divinitas, virtus crucis, regnum veritatis, & gratiæ declaratur. Jeſum Regem Regum & Dominum dominantium adoremus, & Judæorum perduellium perfidiam deteſtati, qui dixe- [Lucæ 19. 14.] runt, *Nolumus hunc regnare ſuper nos*; Illi dicamus ex A animo: *Rex meus, & Deus meus.* Tu Domine Jeſu, Rex cordis mei, in illo regna, fac ut non dominetur mei omnis injuſtitia, ut non regnet in me peccatum: Deduc me in ſemitam mandatorum tuorum, quia ipſam volui. *Da quod jubes, & jube quod vis.* [S. Auguſt.] Traxiſti omnia ad te: hæc crucis tuæ virtus, de qua prædixeras, [Ioan. 12. 32.] *Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum*: Trahe me ad te omnipotenti vi gratiæ tuæ, ut poſt te curram in odorem unguentorum tuorum; ut virtutes imitari ſtudeam, quarum tam divina exempla nobis in paſſione tua tribuiſti, præſertim verò patientiam, modeſtiam, tranquillitatem, & imperturbatum in perſecutione atrociſſima, inter calumnias, convitia, falſorum teſtium accuſationes, opprobria, dolores, & in mortis imminentis certo periculo animum: quæ virtutes ipſi Pilato admirationem moverunt. *Et non reſpondit ei ad ullum verbum, ita ut mira-* [Origenes in Matt.] B *retur Præſes vehementer.* Et revera *Magno miraculo* par *videbatur* Præſidi, *ut exhibitus Chriſtus ad criminale judicium imperturbatus ſtaret ante mortem, quæ apud omnes homines terribilis æſtimatur.* Admirabilius eſt ſilentium Jeſu, celebratiſſimis Græcorum Sapientum Apothegmatibus: [Origenes contra Celſum.] *Silentium Jeſu inter flagra & contumelias multò majorem oſtendit conſtantiam & patientiam, quàm omnes voces Græcorum in rebus adverſis.* Quid admirabilius ſilentio Verbi?

5. *Per diem autem ſolemnem conſueverat Præſes populo dimittere unum vinctum, quem voluiſſent. Habebat autem tunc vinctum inſignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jeſum qui dicitur Chriſtus? Sciebat enim quòd per invidiam tradidiſſent eum.... At illi dixerunt: Barabbam.... Dicit illis Pilatus: Quid* C *igitur faciam de Jeſu, qui dicitur Chriſtus? Dicunt omnes: Crucifigatur.* Contumelioſiſſima comparatio innocentis cum latrone, ſeditioſi cum pacifico, homicidæ cum Auctore vitæ! [2. Cor. 6. 14. 15.] Quæ comparatio *juſtitiæ cum iniquitate, lucis cum tenebris? Quæ conventio Chriſti cum Belial?* Eorum arbitrio Jeſum permittit iniquus Judex, quos illum per invidiam tradidiſſe certiſſimè novit. Inclamant, *Barabbam.* Jeſum verò ad crucem & ad mortem depoſcunt: *Crucifigatur.* Quid aliud agit peccator, cùm Chriſtum & evangelium ejus, mundo, cupiditati ſuæ, voluptati, peccato, dæmoni poſtponit? [Tertull. lib. de Pœnitentia c. 5.] *Comparationem enim videtur egiſſe, qui utrumque cognoverit; & judicato prouuntiaſſe eum meliorem cujus ſe rurſus eſſe maluerit.* Diabolus *Divinæ imaginis prædo*, ut Tertulliani verbis urar; [Ioan. 8.] *Homicida ab initio*; qui D ſeditionem in cœlo adversùs Deum movit, & in terris movere non ceſſat, Chriſto Redemptori noſtro, Domino, Magiſtro, Mediatori, Benefactori, [1. Cor. 1. 30.] *Qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, & juſtitia, & ſanctificatio*, à peccatore præponitur: nec modò præponitur, ſed morti addicitur, privaturque vitâ quâ in illo ſpiritaliter vivebat per gratiam & charitatem, ut dicere poſſet: *Vivit verò in me Chriſtus.* Non mirum quòd homo ethnicus, præſes politicus, Judex ignavus, dubitaverit quâ ratione ageret cum Jeſu. *Quid igitur faciam de Jeſu qui vocatur Chriſtus?* Sed ſtupendum eſt quòd Chriſtiani ancipites hæreant & deliberent quid faciant de Jeſu. Neſciunt ſcilicet Jeſum: neſciunt quibus illum officiis colere debeant; oneri illis eſt Chriſtus Jeſus; gravia illis ſunt doctrina, Evangelium, mandata, & Crux Jeſu. Pro ni- E hilo ducunt Sanguinis ejus effuſionem, cùm Judæis clamantes, opere, ſi non voce: *Sanguis ejus ſuper nos......* Sit, Domine, ſuper nos pretioſus Sanguis tuus, non ad reatum, ſed ad redemptionem & indulgentiam. Sit nobis lavacrum quo mundemur à peccatis noſtris, ſit nobis in pharmacum, ſit in potum. [S. Auguſt. ſerm. 284.] *Bibunt* enim *credentes, quod fuderunt ſævientes.* Sanguis Chriſki ſit ſuper corda & corpora noſtra, ut illa expiet, ut typicus ille paſſeris [Levit. 14. 14.] ſanguis in Lege veteri ad leproſi mundationem adhibebatur: ſit ſuper cogitationes & deſideria noſtra, ut illa ſanctificet: ſit ſuper opera noſtra, ut illa conſecret, & faciat nos *Regnum & Sacerdotes Deo & Patri ſuo.* Ma- [Apocal. 1.]

nus abluit Pilatus, & ſe effuſi ſanguinis juſti reum non eſſe profitetur, fruſtra: (S. Leo ſerm. 57.) *Non enim purgant contaminatum animum manus lotæ, nec in aſperſis aqua digitis expiatur quod famulante impia mente committitur.* Mendaciter dicitis peccatores: (Deuter. 21. 7.) *Manus noſtræ non effuderunt ſanguinem hunc, nec oculi viderunt.* Rei eſtis ſanguinis & mortis Chriſti. (Act. 2. & 3.) *Autorem vitæ interfeciſtis. Hunc Jeſum crucifixiſtis. Pœnitemini igitur & convertimini, ut deleantur peccata veſtra.* Contritis cordibus dicite, ne oratio veſtra fiat in peccatum: (Deuter. 21. 8.) *Propitius eſto populo tuo, quem redemiſti Domine, & ne reputes ſanguinem innocentem in medio populi tui.* Stupenda cæcitas Judæorum, qui ſe puros ſceleris arbitrantur, quia in prætorium non introierunt, nec manibus propriis Jeſum crucifixerunt, cùm tamen illum Pilato tradiderint, & ejus damnationem ac mortem pertinaciſſimis clamoribus ab illo extorſerint, dicentes: *Crucifigatur.* Horum (Pſal. 56. 5) *Dentes, arma, & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* (S. Leo ſerm. 57. de Paſſ. Dom. 8.) Fruſtra enim à crucifigendo majeſtatis Domino manus proprias continebant, in quem lethalia vocum ſpicula, & venenata verborum tela jaciebant. Vobis, vobis, ô falſi Judæi, & ſacrilegi Principes populi, totum facinoris iſtius pondus incumbit: & licèt immanitas ſceleris & Præſidem obligarit, & Milites; omnis tamen facti ſumma vos arguit. Et quicquid in ſupplicio Chriſti, vel Pilati peccavit judicium, vel cohortis obſequium, hoc vos facit humani generis odio digniores: quia *Veſtri furoris impulſu, nec illis innocentes eſſe licuit, quibus iniquitas veſtra non placuit.* Si qui imperio, conſilio, adulatione, illecebris, precibus, terrore ac minis, alios ad peccandum impellunt, non proprii dumtaxat rei ſunt peccati, ſed alieni participes; & ſanguinem percuntium per ipſos animarum de manibus illorum Deus requiret.

6. *Tunc dimiſit illis Barabbam: Jeſum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur.* Cùm Judæi clamaſſent, non Jeſum ſibi à Pilato dimitti velle per Paſcha, ſed Barabbam latronem; non Salvatorem, ſed interfectorem; non datorem vitæ, ſed ademptorem: *Tunc apprehendit Pilatus Jeſum, & flagellavit.* Hoc Pilatus non ob aliud feciſſe credendus eſt, niſi ut ejus injuriis Judæi ſatiati ſufficere ſibi exiſtimarent, & uſque ad ejus mortem ſævire deſiſterent. Sic implebantur quæ de ſe prædixerat Chriſtus. Sic Martyres informabantur ad omnia, quæ perſecutori libuiſſet facere, perferenda. (S. Auguſt. Tract. 116. in Joannem) *Sic pauliſper occultatâ tremendâ potentiâ, commendabatur priùs imitanda patientia. Sic Regnum quod de hoc mundo non erat, ſuperbum mundum non atrocitate pugnandi, ſed patiendi humilitate vincebat. Sic illud granum multiplicandum ſeminabatur horribili contumeliâ, ut mirabili pullularet gloriâ.* Traditus eſt Jeſus militibus verberandus, & illud ſacratiſſimum corpus, pectuſque Dei capax, flagella ſecuerunt. Hoc autem factum eſt, ut quia ſcriptum erat, (Pſal. 31.) *Multa flagella peccatorum*, illo flagellato nos à verberibus liberaremur: dicente Scripturâ ad virum juſtum: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* (S. Hieron. in c. 27. Matt.) Flagellatio latronum, ſervorum contumacium, deſertorum & transfugarum ſupplicium erat. Quàm iniquè ergo Pilate, flagellationi Jeſum addicis, Chriſtum Dei Filium, juſtum, Regem gloriæ, qui in mundum venit ut homines à peccati ſervitute liberaret? Qui benefecit omnibus? Qui Patris æterni voluntatem ſemper implevit? Nos flagella meruimus. Latrones ſcilicet ſumus, filii & imitatores primorum generis humani parentum, qui ſuperbiâ ſuâ *rapere voluerunt divinitatem, & perdiderunt felicitatem.* (S Auguſt. Lucæ 12. 47.) Deſertores ſumus, qui à Deo ſæpè defecimus, ut diabolo nos addiceremus. Servi ſumus contumaces, qui cognovimus Domini voluntatem, & non paruimus illi, ideoque vapulare debemus plagis multis. Flagella paſſus eſt Jeſus, ut hominum libidines & impudicitiæ peccata expiaret. Supra dorſum ejus fabricaverunt peccatores, omnia oſſa ejus dinumeraverunt, ut pœnas peccatis carnis debitas ſacratiſſimi corporis ſui laceratione, plagiſque lueret innumeris & (Pſal. 37.) atrociſſimis, *Vir dolorum.* Reſpice in me Domine, &

A miſerere mei, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. *Iniquitates meæ*, fateor, *ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus grave gravatæ ſunt ſuper me. Lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, & non eſt ſanitas in carne mea. Afflictus ſum & humiliatus ſum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei. In te Domine ſperavi: tu exaudies me Domine Deus meus:* Quoniam ego in flagella paratus sum, *& dolor meus in conſpectu meo ſemper. Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco.* Attende ad Paſſiones Chriſti: attende ad illum ſine ullo peccato, quæ non rapuit exſolventem: attende ad Scripturam dicentem tibi: (Hebr. 12. 6.) *Flagellat autem omnem filium quem recipit*, & para te flagellari; aut certè non quæras recipi. (S. Auguſt. ſerm. 46. alias de Temp. 165 c. 5.) *Si exceptus à paſſione flagellorum, exceptus à numero filiorum.* Hanc, inquies, flagellat omnem filium? *Prorſus ita flagellat omnem filium, ut & Unicum. Unicus ille de Patris ſubſtantiâ natus, æqualis Patri in forma Dei, Verbum per quem facta ſunt omnia, non habebat unde flagellaretur: ad hoc carne indutus eſt, ut ſine flagello non eſſet. Qui ergo flagellat Unicum ſine peccato, numquid relinquit adoptivum cum peccato? Adoptionem filiorum accepimus, ut eſſemus Unici cohæredes, eſſemus etiam hæreditas ejus*, poſtula, *inquit*, à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. (Pſal. 2. 8.) *Exemplum nobis propoſuit in paſſionibus ſuis... Chriſti Paſſiones imitandæ ſunt, non à Chriſtiano deliciæ conquirendæ. Ad confortandum cor tuum venit Chriſtus pati, venit mori, venit ſputis illiniri, venit ſpinis coronari, venit opprobria audire, venit poſtremò ligno configi: Omnia hæc ille pro te; tu nihil pro illo, ſed pro te.* Domine, hic non parcas, ut in æternum parcas. *Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper.* Quis dolor? Fortè de flagello. (S Auguſt. Enarrat. in Pſal. 37.) Flagella ſua dolent homines, quare flagellantur non dolent. Neſcio quis ſi damnum patitur, proclivior eſt ut dicat, Indignè paſſus ſum, quàm ut conſideret quare paſſus ſit, *dolens damnum pecuniæ, non dolens juſtitiæ. Si peccaſti, theſaurum tuum interiorem dole.* Nihil habes in domo, ſed fortè inanior es corde: ſi autem plenum eſt cor bono ſuo, Deo tuo; quare non dicis, (Job. 1. 21.) *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum?* Unde ergo iſte dolebat? de flagello quo flagellabatur? Abſit. *Et dolor meus in conſpectu meo ſemper. Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco.* Ecce unde dolor. *Non de flagello dolor: de vulnere, non de medicina. Nam flagellum medicamentum eſt contra peccata.* Audite Fratres; Chriſtiani ſumus: & tamen plerumque *ſi filius cujuſquam moriatur, plangit illum; ſi peccet, non illum plangit.* Tunc plangeret, tunc doleret, cùm peccantem videret; tunc modum imponeret, tunc normam vivendi doceret, diſciplinam daret: aut ſi fecit, & ille non audivit, tunc erat plangendus; tunc pejùs mortuus luxurioſè vivens, quàm moriendo luxuriam finiens: tunc ergo quando iſta faciebat in domo tua, non ſolùm mortuus erat, ſed putebat. *Hæc dolenda ſunt, illa ſuſtinenda: illa ferenda, iſta plangenda.*

7. *Tunc milites Præſidis ſuſcipientes Jeſum in prætorium, congregaverunt ad eum univerſam cohortem: & exeuntes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei.* Exuitur Chriſtus, ut illudatur, ut patiatur: exuitur, ut juſtitiâ ſuâ nos induat. Exuitur, ut diſſolutas laſciviaſque nuditates pœnâ ſuâ expiet, quarum radix impudicitia vel ſuperbia; quarum fructus crimen & ſcandalum eſt. Exuitur, ut veſtium luxui & vanitati debitas pœnas luat. (Tertull. lib. 2. de cultu Feminarum c. 2.) *Propter mutuum videre ac videri, omnes pompæ in publicum proferuntur, aut ut luxuria negotietur, aut gloria inſoleſcat...... Quid alteri periculo ſumus? Quid alteri concupiſcentiam importamus? Quam ſi Deus amplando legem, facto ſtupri non diſcernat à pœna, neſcio an impune habeat, quæ alicui fuerit cauſa perditionis. Perit enim ille ſimul ut tuam formam concupierit, & facta es tu gladius illi......* (Ibid. c. 3.) *Nunc non ſit timenda dignitas formæ, ut nec poſſidentibus gravis, nec appetentibus exitioſa, nec conjunctis periculoſa; non expoſita*

tentationibus, non circumdata ſcandalis exiſtimetur: ſuſſicit quòd Angelis Dei non eſt neceſſaria. Nam ubi pudicitia, ibi vacua pulchritudo ....Viderit quem juvat de carne gloriari. Nobis autem primò quidem nullum gloriæ ſtudium eſt: quia gloria exaltationis ingenium eſt. Porrò exaltatio non congruit profeſſoribus humilitatis ex præſcriptis Dei. De hinc ſi omnis gloria vana, quanto magis quæ in carne? Nam etſi gloriandum eſt, in ſpiritûs bonis, non in carne placere velle debemus, quia ſpiritalium ſectatores ſumus. Quibus operamur, illis gaudeamus. De his gloriam carpamus, de quibus ſalutem ſperamus. Planè gloriabitur Chriſtianus etiam in carne, ſed cùm propter Chriſtum lacerata duraverit, ut ſpiritus in ea coronetur, non ut oculos & ſuſpiria adoleſcentum poſt ſe trahat.... Projiciamus ornamenta terrena, ſi cœleſtia optamus. Jeſum intuemini amictu irriſoriæ veſtis pro nobis indutum, ancillæ Dei vivi, conſervæ & ſorores meæ, & de luxu veſtium veſtrarum, ac ornamentorum affectatione erubeſcite. [*Ibid. c. 13*] *Veſtite vos ſerico probitatis, byſſino ſanctitatis, purpurâ pudicitiæ.* Et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei. [*S. Cæſar. Arelat. Hom. 6.*] *Indumenta Chriſti, merita ſanctorum ſunt: jam tunc itaque Martyrum ſanguine in illo colore perfunditur.*

8. *Et plectentes coronam de ſpinis, poſuerunt ſuper caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genuflexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave Rex Judæorum. Et exſpuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.* Maledictio in ſpinis cœpit, in ſpinis [*Geneſ. 3. 18.*] deſiit. Chriſtus *Lilium convallium inter ſpinas* cernitur. [*Cant. 2.*] Aries hærens vepribus, quem pro filio Iſaac Abraham immolavit, Chriſti, qui ſe victimam pro nobis ſubſtituit, & ſpinis coronatus eſt, inſignis typus fuit. Sacrificiis quæ Deo offerebant veteris Teſtamenti Patres, Chriſtum ſignificabant, in his Chriſtum fide intel- [*S. Auguſt. ſerm. 19. aliàs 4. ex Sirmond.*] ligebant. *Sacramenta ſunt mutata, non fides. Signa mutata ſunt quibus aliquid ſignificabatur, non res quæ ſignificabatur. Pro Chriſto aries, pro Chriſto agnus, pro Chriſto vitulus, pro Chriſto hircus, totum Chriſtus.* [*Cant. 3. 11.*] *Aries, quia ducit gregem: ipſe eſt inventus in vepribus, quando Pater Abraham filio juſſus eſt parcere, nec tamen ſine oblato ſacrificio inde diſcedere. Et Iſaac Chriſtus erat, & aries Chriſtus erat. Iſaac ſibi ligna portabat: Chriſtus crucem propriam bajulabat. Pro Iſaac aries, non tamen pro Chriſto Chriſtus. Sed in Iſaac & aries & Chriſtus. Tenebatur cornibus in vepre aries: interroga Judæos unde tunc Dominum coronaverint.* Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diademate quo coronavit illum mater ſua in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus. [*S. Cyrill. Hieroſol. Catech. 15.*] *Myſterium erat corona.* Myſterium erat contumeliæ, & dedecoris; ex quo Chriſti gloria: Myſterium infirmitatis, ex quo Eccleſiæ robur & fortitudo: Myſterium doloris, ex quo fidelium lætitia. Myſterium iſtud contumeliæ ac dedecoris, gloriam Chriſto parit immortalem; illam quippe gerit ut Rex, ut Sacerdos, ut mundi Diabolique victor. [*Apoc 6. 2.*] *Data eſt ei corona, & exiit vincens ut vinceret.* Illi co- [*Iſai. 62. 3.*] ronæ, tametſi ſpineæ, convenit illud Iſaiæ: *Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema Regni in manu Dei tui.* Myſterium illud infirmitatis incredibilem Eccleſiæ fortitudinem, divinumque robur confert. Hâc enim coronâ protecta, hoſtibus ſuis, dæmonibus ſcilicet, [*Cant. 6. 10.*] *Terribilis* eſt *ut caſtrorum acies ordinata.* Myſterium doloris eſt, quod Fidelibus ſolatium & gaudium parit. [*Iſaiæ 28. 5. 6.*] *Erit Dominus corona gloriæ, & ſertum exultationis reſiduo populi ſui, & fortitudo revertentibus de bello ad portam.* Militibus qui coronam ſpineam capiti Jeſu im- [*Pſal. 117. 12.*] poſuerunt, Davidicum illud accommodari poteſt: *Circumdederunt me ſicut apes, & exarſerunt ſicut ignis in ſpinis.* Sicut enim apes mel conficiunt, non ſibi, ſed hominibus profuturum: ſic perſecutores & tortores Chriſti Jeſu ſacro illius capiti coronam impoſuerunt, quæ ſpiritalis ſolatii, ſuavitatis incomparabilis, & gau- [*S. Auguſt. in hunc Pſal.*] dii fons eſſet, non illis, ſed Fidelibus. *Ipſum Dominum caput Eccleſiæ* (inquit S. Auguſtinus) *rectè accipimus circumdatum à perſecutoribus, ſicut circumdant apes favum. Quid enim ab ignorantibus geſtum ſit myſticâ ſubtilitate Spiritus ſanctus loquitur. Mel quippe apes operantur in favis. Neſcientes autem perſecutores Domini,* [*Pſal. 33. 8*] *fecerunt nobis ipſa paſſione dulciorem: ut guſtemus & vi-* [*Rom. 4. 25.*] *deamus quàm ſuavis eſt Dominus, qui mortuus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram.* In umbra ſpinarum Chriſti Jeſu requieſcamus; ejus opprobria honoribus & vanitati ſæculi præponamus, in quo *Omnia imaginaria, & nihil veri.* [*Tertull. lib. de Corona.*] Dolores & pœnas Jeſu præ terrenis voluptatibus & deliciis eligamus. Cogita *quale ſertum vir Eccleſiæ Chriſtus Jeſus pro utroque ſexu ſubiit, ex ſpinis & tribulis, in figuram delictorum, quæ nobis protulit terra carnis, abſtulit autem virtus crucis, omnem aculeum mortis in Dominici capitis tolerantiâ obtundens..... Chriſti coronam æmuleris, quia & favos poſt fella guſtavit; nec ante Rex gloriæ à cœleſtibus ſalutatus eſt, quàm Rex Judæorum proſcriptus cruci; minoratus primò à Patre modicum quid citra Angelos, & ita gloriâ & honore coronatus. Si ob hæc caput ei tuum debes, tale ſi potes ei repende, quale ſuum pro te obtulit: aut nec floribus coroneris, ſi ſpinis non potes.* Ne dicas cum amatoribus mundi: *Coronemus nos roſis antequam marceſcant,* &c. [*Sap. 2. 8.*] Corona ſpinea Domini Jeſu pudore ſuffundat Chriſtianas mulieres, quæ ornando capiti alienis crinibus, auro, gemmis, exquiſito curioſæ vanitatis artificio, opes & tempus impendunt. *Quid tanta ordinandi crinis operoſitas ad ſalutem ſubminiſtret?* [*Tertull. lib. 2. de Cultu Feminarum.*] *Quòd crinibus veſtris quieſcere non licet, modò ſubſtrictis, modò relaxatis, modò ſuſcitatis, modò eliſis? Aliæ geſtiunt in cincinnos coërcere, aliæ ut vagi & volucres elabantur, non bona ſimplicitate. Affigitis præterea neſcio quas enormitates capitulamentorum: nunc in galeri modum, quaſi vaginam capitis & operculum verticis, nunc in cervicum retro ſuggeſtum. Mirum quòd non contra Dominica præcepta contenditur. Ad menſuram neminem ſibi adjicere poſſe pronuntiatum eſt. Vos verò adjicitis ad pondus colluras quaſdam, vel ſcutorum umbilicos cervicibus aſtruendo. Si non pudet enormitatis, pudeat inquinamenti: ne exuvias alieni capitis, forſan immundi, forſan nocentis & gehennæ deſtinati ſancto & Chriſtiano capiti ſupparetis. Immò omnem hanc ornatûs ſervitutem à libero capite depellite. Fruſtra laboratis ornatæ videri: fruſtra peritiſſimos quoſque ſtructores capillaturæ adhibetis. Deus vos velari jubet..... Oro te ſive mater, ſive ſoror, ſive filia virgo, vela caput: ſi mater, propter filios: ſi ſoror, propter fratres: ſi filia, pro-* [*Lib. de Virginibus Velandis c. 16.*] *pter patres. Omnes in te ætates periclitantur. Indue armaturam pudoris, circumduc vallum verecundiæ, murum ſexui tuo ſtrue, qui nec tuos emittat oculos, nec admittat alienos:* Hac ſaltem ratione ſpineam Domini coronam æmulare.

Et plectentes coronam de ſpinis, poſuerunt ſuper caput ejus. Præclaram Apologum legimus in Sacro Libro Judicum, huic loco convenientem. *Ierunt ligna,* [*Judicum 9*] *ut ungerent ſuper ſe Regem: dixeruntque olivæ: Impera nobis. Quæ reſpondit: Numquid poſſum deſerere pinguedinem meam, quâ & Dii utuntur & homines, & venire ut inter ligna promovear? Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni, & ſuper nos regnum accipe. Quæ reſpondit eis: Numquid poſſum deſerere dulcedinem meam, fructuſque ſuaviſſimos, & ire ut inter cætera ligna promovear. Locutaque ſunt ligna ad vitem: Veni, & impera nobis. Quæ reſpondit eis: Numquid poſſum deſerere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter ligna cætera promoveri? Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum: Veni, & impera ſuper nos. Quæ reſpondit eis: Si verè me Regem vobis conſtituiſtis, venite, & ſub umbra mea requieſcite. Si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani.* Chriſtus Jeſus ſpinis coronatus nos ad ſuum comitatum, ad imitationem ſuam vocat, ut Rex noſter. Sed reſpondet avarus: Te ſequi non poſſum, Regem nolo pauperem: de-

ferendæ eſſent opes, animo & affectu amplectenda paupertas evangelica, modus ponendus deſiderio habendi & congerendi bona temporalia: *Numquid poſſum deſerere pinguedinem meam?* Dicit luxurioſus: Te ſequi non poſſum, Regem nolo, ſpinas, fel, opprobria, dolores crucem ſubditis ſuis offerentem: ſæculi voluptatibus, vitæ molli & delicatæ, terrenis deliciis renuntiandum eſſet: *Numquid poſſum deſerere dulcedinem meam, fructuſque ſuaviſſimos?* Dicit ebrioſus, & lautiorum epularum amator: Te ſequi non poſſum: Regem nolo, qui pro vino acetum ſitiens bibit, qui auſteram ſobrietatem imperat: *Numquid poſſum deſerere vinum meum?* Veri fideles, & amatores Jeſu ad pedes ejus provoluti dicunt ei: *Veni, & impera ſuper nos.* Sed vult ille experiri an ſincera ſit illorum poſtulatio. *Si verè*, inquit, *me Regem vobis conſtituitis, venite, & ſub umbra mea requieſcite.* Spinas meas roſis ſæculi anteferte. *Si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani*: Superbos dominationem imperiumque meum refugientes ultio divina conſumat, & in cineres redigat. Heu, quot Dominum Jeſum ſe adorare ſimulant impii, hypocritæ, mali Chriſtiani, qui divinæ ejus Majeſtati revera illudunt!

9. *Et poſtquam illuſerunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum veſtimentis ejus, & duxerunt eum ut crucifigeretur.* Exuamus veterem hominem cum actibus ſuis, & novum induamus, Dominum Jeſum Chriſtum, illum ſequamur in Calvariæ montem; *Eamus* (Joan. 11. 16.) *& nos, ut moriamur cum eo.* Gratiæ ejus ductum ſequamur, carnem noſtram configentes Cruci ejus *cum vitiis* (Galat. 5. 24.) *& concupiſcentiis*, ſi verè Chriſti ſumus. Crucem feramus poſt Jeſum, verborum ejus memores: *Qui vult* (Matt. 16. 24.) *venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.*

10. *Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem; hunc angariaverunt ut tolleret crucem ejus.* Ibat ergo ad locum ubi fuerat crucifigendus, portans crucem ſuam Jeſus. *Grande ſpectaculum: ſed ſi* (S. Auguſt. Tract. 117. in Joannem.) *ſpectet impietas, grande ludibrium; ſi pietas, grande myſterium: ſi ſpectet impietas, grande ignominiæ documentum; ſi pietas, grande fidei munimentum: ſi ſpectet impietas, videt Regem pro virga Regni lignum ſui portare ſuppliciis; ſi pietas, videt Regem bajulantem lignum ad ſemetipſum figendum, quod fixurus fuerat etiam in frontibus Regum: in eo ſpernendus oculis impiorum, in* (Galat. 6. 14.) *quo erant gloriatura corda Sanctorum. Dicturo enim Paulo*, Mihi abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti, *ipſam crucem ſuam ſuo geſtans humero commendabat; & lucernæ arſuræ quæ ſub modio ponenda non erat, candelabrum ferebat.* Euntibus autem cum (S. Leo ſerm. 57. de Paſſ. Dom. 8.) Jeſu turbis ad locum pœnæ, Simon quidam Cyrenæus inventus eſt, in quem lignum ſupplicii transferretur à Domino: ut etiam tali facto præſignaretur Gentium fides, quibus crux Chriſti non confuſio futura erat, ſed gloria. *Non ergo fortuitum, ſed figuratum & myſticum* (Rom. 8. 17.) *fuit, ut Judæis in Chriſtum ſævientibus, ad compatiendum ei peregrinus occurreret, dicente Apoſtolo*, Si compatimur, & conregnabimus: *Ut ſacratiſſimo Salvatoris opprobrio, non Hebræus quiſquam, aut Iſraëlita, ſed alienigena ſubderetur. Per hanc enim tranſlationem à circumciſione ad præputium, à filiis carnalibus ad filios ſpiritales, immaculati Agni propitiatio, & omnium Sa-* (1. Cor. 5. 7) *cramentorum plenitudo tranſibat. Siquidem* Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, *qui ſe novum & verum reconciliationis ſacrificium offerens Patri, non in Templo cujus jam finita erat reverentia, nec intra ſepta civitatis ob meritum ſui ſceleris diruendæ, ſed foris & extra caſtra crucifixus eſt, ut veterum victimarum ceſſante myſterio, nova hoſtia novo imponeretur altari, & crux Chriſti non Templi eſſet ara, ſed Mundi.* Exeamus (Hebr. 13. 13.) *igitur ad eum extra caſtra, improperium ejus portantes.* Ne caro repugnans & invita crucem Chriſti ferat, ſpiritu facta carnis mortificemus. Si minùs ferventes ſumus ut crucem eligamus & ſponte feramus ex fervore charitatis, à Deo ſaltem nobis impoſitam patienter toleremus affectu animi pœnitentis, & Chriſto compatientis.

11. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod eſt Calvariæ locus.* Ibi crucifixerunt Jeſum. Quod mortis genus ut eligeret pro nobis pati, ratio multiplex fuit. Primò quidem propter exemplum virtutis. Nam (S. Thom. 3. p. q. 46. a. 4.) “ſapientia Dei hominem ad exemplum quo rectè vivere-“mus ſuſcepit. Pertinet autem ad vitam rectam, quæ non “ſunt metuenda, non metuere. Sunt tamen homines, qui “quamvis mortem ipſam non timeant, genus tamen mor-“tis horreſcunt. Ut ergo nullum genus mortis rectè vi- (S. Aug. lib. Quæſt. 83. Quæſt. 25.) “venti homini metuendum eſſet, illius hominis cruce “oſtendendum fuit. Nihil enim erat inter omnia genera “mortis illo genere execrabilius ac formidabilius. Secundò, quia hoc genus mortis maximè conveniens erat ſatisfactioni pro peccato primi parentis, qui peccavit manum extendendo ad pomum ligni vetiti contra Dei mandatum: & ideo conveniens fuit ut Chriſtus pro illo peccato Deo ſatisfacturus, ſeipſum ligno affigi pateretur, quaſi reſtituens quod Adam abſtulerat, ſecundùm illud Pſalmi: *Quæ non rapui, tunc exſolvebam.* (Pſal. 68.) Quod juſtè debebat Adam, Chriſtus injuſtè mortem ſuſcipiendo per- (Autor ſerm. inter Auguſtinianos olim 101. de Temp. nunc 32 in App.) “ſolvit: Ille manum expandit ad pomorum dulcedinem; “iſte ad crucis amaritudinem: Ille arborem necis, iſte ſa-“lutis oſtendit: Adam univerſis mortem intulit, & Chri-“ſtus vitam omnibus reparavit. Tertiò in alto moritur, ut innoteſcat illum morte ſuâ nobis aditum ad cœlum parare. *Et ego*, inquit, *ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum.* (Joan. 12.) Quartò, ut ipsâ figurâ Crucis in quatuor extremâ porrectæ oſtendatur illum pro totius Mundi ſalute paſſum & mortuum eſſe, virtutemque & providentiam ejus ubique diffuſam. (S. Gregor. Nyſſ. Orat 1. de Reſurrect. Chriſti.) Quintò, expanſis in cruce manibus moritur, ut altera manu Iſraëliticum populum, altera Gentilem trahat; ut S. Athanaſius commentatur. (S. Athan. lib. de Incarnat. Verbi.) Sextò, hoc genere mortis diverſæ virtutes deſignantur. *Non fruſtra tale genus mortis elegit, ut latitudinis, & altitudinis, & longitudinis, & profunditatis*, de quibus loquitur Apoſtolus, *Magiſter* (Epheſ. 3. 14.) *exiſteret.* Nam latitudo eſt in eo ligno, quod tranſverſum deſuper figitur: hoc ad bona opera pertinet, quia ibi extenduntur manus. Longitudo in eo quod ab ipſo (S. Aug. Epiſt. 140. alias 120. ad Honor. c. 26.) “ligno uſque ad terram conſpicuum eſt; ibi enim quodam-“modo ſtatur, id eſt perſiſtitur & perſeveratur; quod “longanimitati tribuitur. Altitudo eſt in ea ligni parte, “quæ ab illo quod tranſverſum figitur, ſurſum versùs re-“linquitur, hoc eſt, ad caput crucifixi; quia bene ſpe-“rantium ſuperna exſpectatio eſt. Jam verò illud ex ligno “quod non apparet, quod fixum occultatur, unde totum “illud exſurgit, profunditatem ſignificat gratuitæ gratiæ. “Denique *Lignum in quo fixa erant membra morientis,* (S. Auguſt. Tract. 119 in Joannem) *etiam Cathedra fuit Magiſtri docentis.* Sed & genus illud mortis veteribus figuris reſpondet. Ex diluvio ſcilicet humanum genus arca lignea liberavit. Moyſes mare virgâ diviſit, & Pharaonem proſtravit. Idem miſſo in aquam ligno, ex amara dulcem effecit: & petram virgâ percuſſit ut ex ea fluerent ubertim aquæ ſalutares: & expanſis in monte manibus Amalecithas vicit. Cæterùm exaltato in monte Calvariæ per crucem Chriſto, non illa tantùm ſpecies aſpectui menus occurrat, quæ fuit in oculis impiorum, quibus per Moyſen dictum eſt. *Et erit pendens vita tua ante oculos tuos, & timebis die ac nocte,* (Deuteron. 28. 66.) *& non credes vitæ tuæ.* Iſti enim nihil in crucifixo Domino præter facinus ſuum cogitare potuerunt, haben- (S. Leo ſerm. 57. de Paſſ. Domini 8.) tes timorem, non quo fides vera juſtificatur, ſed quo conſcientia iniqua torquetur. Noſter verò intellectus, quem Spiritus veritatis illuminat, gloriam crucis cœlo terraque radiantem puro ac libero corde ſuſcipiat, & interiore acie videat, quale ſit, quod Dominus cùm de Paſſionis ſuæ loqueretur inſtantia, dixit: *Venit hora* (Joan. 12. 23. 27. 28. 30.) *ut clarificetur Filius hominis.... Nunc anima mea turbata eſt, & quid dicam? Pater, ſalva me ex hac hora. Sed propterea veni in hanc horam. Pater, clarifica Filium tuum.* Et cùm vox Patris veniſſet è cœlo dicens,

Et clarificavi, & iterum clarificabo: Reſpondens Jeſus circumſtantibus dixit: *Non propter me vox hæc facta eſt, ſed propter vos. Nunc judicium mundi eſt, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras. Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me.* O admirabilis potentia Crucis, ô ineffabilis gloria paſſionis: *In qua & Tribunal Domini, & judicium mundi, & poteſtas eſt crucifixi.* Crux Jeſu *Omnium fons benedictionum, omnium eſt cauſa gratiarum: per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte.* Aſcendamus in palmam, & apprehendamus fructus ejus.

Cant. 7. 8.

12. *Et dederunt ei vinum bibere cum felle miſtum. Et cum guſtaſſet, noluit bibere.* Guſtavit, ut nullus in eo ſenſus à dolore immunis eſſet; bibere noluit, ne dolor levior eo potu fieret. Pati enim voluit, nobis relinquens exemplum, ut ſequamur veſtigia ejus. Hujus B potûs amaritudine peccata quæ homines per guſtum committunt, vina exquiſitiſſima, liquores omnis generis ſuaviſſimos, cibos delicatos, cupedias, cæteraque gulæ irritamenta conquirentes, expiavit. Epulones & ebrioſi, qui alios ad bibendum cogunt, & in conviviis certant quis bibendo præcellat, vinum propinant cum felle mixtum, peccatum felle amarius cum vino propinantes. *Fel draconum vinum eorum.* Unde illud S. Ambroſii contra ipſos uſurpare liceat: *Rogas ad jucunditatem, cogis ad mortem: invitas ad prandium, efferre vis ad ſepulchrum: Cibos promittis, tormenta irrogas: vina prætendis, venena ſuffundis.....* Dederunt ei vinum bibere cum felle miſtum. *Quid tam delectabiliter fugitur, ſi amarus tibi factus eſt mundus? Implevit Deus amaritudinibus mundum, & inhias tu, incumbis tu, fugis tu; nonniſi inde & inde voluptatem capis. Quamdiu? Quid ſi dulcis eſſet, quomodo amaretur? Ama Deum, contemne iſta, deſpice res humanas, quandocumque hinc iturus: non enim hic futurus ſemper. Et tamen ſic quomodo malus eſt, quomodo amarus eſt mundus, quomodo calamitatibus plenus eſt mundus, ſi dictum tibi eſſet à Deo quòd ſemper hic eſſes, lætitiâ te non caperes, exſultares, gratias ageres. Unde? Quia miſeriam non finires. Ipſa eſt major infelicitas quæ ſe amari cogit. Minor eſſet, ſi non amaretur: tantò pejor eſt, quantò plus amatur.*

Deuter. 32. 13.
S. Ambroſ lib. de Elia & jejunio c. 14.
S. Auguſt. ſerm. 311 aliàs de Diverſis 115.

Et dederunt ei vinum bibere cum felle miſtum. Tunc impletum eſt, quod Propheta ex perſona Chriſti dixit: *Dederunt in eſcam meam fel.* Chriſti eſca, unitas eſt D corporis ejus, quam Apoſtolus commendavit, dicens: *Unus panis, unum corpus multi ſumus.* In hanc eſcam ſuavem quis eſt qui dat fel, niſi contradictores Evangelii, tamquam illi perſecutores Chriſti? *Minùs enim peccaverunt Judæi crucifigentes in terra ambulantem, quàm qui contemnunt in cælo ſedentem.* Quod ergo fecerunt Judæi, ut in eſcam quam jam acceperat darent bibendum amarum illum potum, hoc faciunt qui malè vivendo ſcandalum inferunt Eccleſiæ. Hoc faciunt hæretici amaricantes: ſed non exaltentur in ſemetipſis. Dant fel ſuper tam jucundum cibum. Sed quid facit Dominus? Non admittit ad corpus ſuum. Hoc ſacramento ipſe Dominus, quando illi obtulerunt fel, guſtavit, & noluit bibere. *Si non eos pateremur, nec omnino guſtaremus. Quia verò neceſſe eſt eos pati, neceſſe eſt guſtari. Sed* E *quia in membris Chriſti tales eſſe non poſſunt, guſtari poſſunt, recipi in corpus non poſſunt.* In ſiti mea potarunt me aceto. *Sitiebam, & acetum accepi; id eſt, fidem illorum deſideravi, & vetuſtatem inveni.*

1. Cor. 10. 17.
S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 68, Concione 2.

13. *Poſtquam autem crucifixerunt eum, diviſerunt veſtimenta ejus, ſortem mittentes,* &c. Veſtimenta Chriſti, ſacramenta ipſius: potuerunt dividi per hæreſes, ſed erat ibi Veſtimentum quod nemo diviſit. *Erat ibi tunica deſuper contexta.* Ergo de cœlo, ergo à Patre, ergo à Spiritu ſancto. Quæ eſt iſta tunica, niſi charitas, quam nemo poteſt dividere? Quæ eſt iſta tunica, niſi unitas? In ipſam ſors mittitur, nemo illam dividit. *Sacramenta ſibi hæretici dividere potuerunt, charitatem non* A *diviſerunt. Et quia dividere non potuerunt, receſſerunt; illa autem manet integra. Sorte obvenit quibuſdam: nemo illam movet de Eccleſia Catholica.* Non pertinet ad quoſlibet, ſed occultâ Dei gratiâ tamquam ſorte donatur. Unde Simoni qui baptiſmum habebat, & ſinceram fidem, quæ per dilectionem operatur unitatis integritatem, non habebat, à Petro dictum eſt, *Non eſt tibi ſors neque pars in ſermone iſto.*

Joan. 19.
S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 21. Conc. 2.
Act. 8. 21.

14. *Et impoſuerunt ſuper caput ejus cauſam ipſius ſcriptam: Hic eſt Jeſus Rex Judæorum.* Jeſum crucifigendo, Regem Gentium fecerunt; dedit enim illi Pater Gentes hæreditatem: nec tamen Judæi Regis ſui dominationem evertere potuerunt. Rex eſt Judæorum & ipſis contradicentibus. *Rex ille virgam ferream gerit, qua & regit, & frangit. Quos regit? Quos conterit? Regit obedientes, conterit reſiſtentes.* Rex Judæorum B eſt non ſolùm vivens, ſed mortuus, & à mortè redivivus, Unde Pſalm. 2. ait: *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus.* Crucis titulus ſcriptus eſt literis Hebraicis, Græcis, & Latinis, Deo dirigente, ut more Imperatorum, Chriſti crux præferret titulos gentium, nondum quidem ſubactarum, ſed brevì ſubigendarum. Ille enim in cruce pendebat, cui credere debebat Religio Judaica, eruditio Græca, robur Latinum. *Quamvis in illis tribus linguis Chriſto ſubjuganda univerſitas gentium omnium monſtraretur: non tamen illic ſcriptum eſt, &* Rex Gentium, *ſed tantummodo* Judæorum; *ut commendaretur origo ſeminis in proprietate nominis.* Lex *enim* de Sion exibit, & verbum Domini de Jeruſalem. *Pilatus quidem Regem Judæorum ſcripſit, non Regem Græcorum aut Latinorum, quamvis Gentibus regnaturum. Et quod ſcripſit, ſcripſit, neque* C *infidelium ſuggeſtione mutavit: cui tantò ante prædictum erat in Pſalmis.* Tituli inſcriptionem ne corrumpas. *Omnes gentes credunt in Regem Judæorum: omnibus gentibus regnat, ſed tamen Rex Judæorum. Tantum valuit illa radix, ut inſertum oleaſtrum in ſe poſſit ipſa mutare, oleaſter autem olivæ nomen non poſſit auferre.*

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 58.
S. Auguſt. ſerm. 218. aliàs de Diverſis 76.
Iſaiæ 2. 3.
Pſal. 56. 1 57. 1. &c.

15. *Tunc crucifixi ſunt cum eo duo latrones: unus à dextris, & unus à ſiniſtris.* Jeſus ſceleratos inter medius crucifigitur & pendet, ut ſe propter peccatores mori & ſanguinem fundere oſtendat. Quicumque exteriùs cum Chriſto patiuntur in Eccleſia, vel ejus Paſſionis per Sacramentorum Communionem ſunt participes, non propterea paſſionis ejus fructum interiùs per gratiam D ſanctificantem & charitatem percipiunt. Quid & quantum quis patiatur non tam ſpectandum eſt, quàm qua de cauſa patiatur. Unde ſcriptum eſt, *Judica me Deus, & diſcerne cauſam meam.* Martyrem pœna non diſcernit, ſed cauſa. *Tres cruces in uno loco erant; in una, latro liberandus; in alia, latro damnandus; in media, Chriſtus, alterum liberaturus, alterum damnaturus: Quid ſimilius iſtis crucibus? Quid diſſimilius iſtis pendentibus?* Chriſtus inter iniquos reputatus eſt. Latro evaſit: Chriſtus damnatus eſt. Accepit indulgentiam criminoſus, damnatus eſt qui omnium crimina confitentium relaxavit. *Tamen & ipſa crux,* ſi attendas, *Tribunal fuit: in medio enim Judice conſtituto, unus latro qui credidit liberatus, alter qui inſultavit damnatus eſt. Jam ſignificabat* E *quod facturus eſt de vivis & mortuis, alios poſiturus ad dexteram, alios ad ſiniſtram: ſimilis ille latro futuris ad ſiniſtram, ſimilis alter futuris ad dexteram. Judicabatur, & judicium minabatur.*

Pſal. 42. 1
S. Auguſt. Epiſt. 93. aliàs 48.
S. Auguſt. Tract. 31. in Ioann.

Crucifixi ſunt cum eo duo latrones. Duo latrones cum Domino Jeſu crucifixi, omnem humani generis univerſitatem vocari ad ſacramentum Paſſionis Domini oſtendunt: ſed quia per diverſitatem fidelium & infidelium, fit omnium ſecundùm dexteram ſiniſtramque diviſio; unus ex duobus ad dexteram ejus ſitus fidei juſtificatione ſalvatur. Unus blaſphemat, alter blaſphemantem corripit, Jeſum reveretur, miſericordiam rogat. Cor dumtaxat & linguam libera habet, utrumque offert Deo, corde credens ad juſtitiam, ore confeſſus ad ſalutem. Fidem habet,

S. Hilar. c. 33. in Matt.
S. Gregor. M. lib. 18. Moral. c. 13.

habet, qui regnaturum Dominum credit, quem ſecum morientem videt. Spem habet, qui Regni ejus aditum poſtulat. Charitatem habet, qui latronem alterum pro ſimili ſcelere morientem ob blaſphemiam increpat, & ei vitam, quam non noverat, prædicat. Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum, quem videbat ſecum ex humana infirmitate morientem, quando Apoſtoli negabant eum, quem miracula viderant divina virtute facientem. Sic utendum eſt cruce, ſic in tribulationibus actus fidei, ſpei, charitatis ferventiùs exercendi. Ita cruce, calamitatibus, infirmitatibus, damnis, perſecutionibus, ipſa morte utuntur electi.

16. *Prætereuntes autem blaſphemabant eum, moventes capita ſua, & dicentes: Vah qui deſtruis Templum Dei, & in triduo illud reædificas: ſalva temetipſum: ſi Filius Dei es, deſcende de Cruce*, &c. Jeſus crucifixus etiamnum, & ad finem uſque ſæculorum, blaſphemiis, ludibriis, contemptui impiorum expoſitus eſt. Scandalum eſt iis, qui carnis dumtaxat oculis illum intuentur. Summus Sacerdos, qui vult deſtruere Templum Dei; Salvator, qui non ſalvat ſemetipſum de cruce deſcendens; Filius Dei crucifixus, & mortuus in cruce inter duos latrones: hæc ſunt quæ Judæos, & impios quoſvis offendunt. Summus verò Sacerdos, qui veteres figuras umbraſque diſſipat, ut Religionis ſtabiliat veritatem, & ſanctuarii cæleſtis ſit Pontifex: Salvator qui mortem ſubit ut ſit victima ſalutis omnium hominum; Filius Dei qui potentiam ſuam includit in cruce, ut fidei juſtitiam conſtituat; hæc ſunt quæ verus Chriſtianus adorat; hæc in quibus confidit. *Stulta mundi elegit Deus, ut confundat ſapientia. Quænam ſtulta ſunt? Converſio hominis ad cultum veri Dei? rejectio erroris, diſciplina juſtitiæ, pudicitiæ, patientiæ, miſericordiæ, innocentiæ? Omnia hæc quidem ſtulta non ſunt.* Stulta dixerit ſapientia ſecularis, quæ pertinent ad contumelias & paſſiones Dei? Verùm *quid indignius Deo? Quid magis erubeſcendum, naſci, an mori? carnem geſtare, an crucem? circumcidi, an ſuffigi? educari, an ſepeliri? In præſepe deponi, an in monumento recondi? Non eris ſapiens, niſi ſtultus in ſæculo fueris, Dei ſtulta credendo...... Parce unice ſpei totius orbis. Quid deſtruis neceſſarium dedecus fidei? Quodcumque Deo indignum eſt, mihi expedit, Salvus ſum, ſi non confundar de Domino meo. Crucifixus eſt Dei Filius: non pudet, quia pudendum eſt. Et mortuus eſt Dei Filius: prorſus credibile eſt, quia ineptum eſt. Et ſepultus reſurrexit: certum eſt, quia impoſſibile eſt.*

Tertull. lib. de Carne Chriſti c. 5

S. Auguſt. Tract. 37. in Ioann.

Si Filius Dei es, deſcende de cruce. *Non deſcendit* Chriſtus *ut eis ſuam poteſtatem deſcendendo monſtraret: quia patientiam docebat, ideo potentiam differebat. Si enim quaſi commotus ad eorum verba deſcenderet, victus conviciorum dolore putaretur. Prorſus non deſcendit, fixus permanſit, quando vellet abſceſſurus. Nam quid ei magnum fuit de cruce deſcendere, qui potuit de ſepulchro reſurgere?* Non veſtræ cæcitatis arbitrio, ô ſtulti Scribæ, & impii Sacerdotes, oſtendenda erat potentia Salvatoris, nec ſecundùm blaſphemantium linguas humani generis redemptio debebat omitti; cùm ſi deitatem Filii voluiſſetis agnoſcere, innumera opera ejus videretis, quæ vos ad eam, quam fallaciter promittitis, fidem confirmare debuerint. Si autem, ut ipſi profitemini, verum eſt quòd alios ſalvos fecit, cur illa tot & tanta miracula, quæ ſub publico facta ſunt conſpectu, in nullo cordis veſtri duritiam mollierunt: niſi quia ita ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis, ut omnia vobis beneficia Dei in perniciem verteretis? Nam etiamſi deſcenderet Chriſtus de cruce, vos ſemper hæreretis in crimine. *Spreta ergo ſunt vanæ inſultationis opprobria, & miſericordiam Domini perdita & collapſa reparantem, nullæ contumeliæ, nulla convitia à ſui via propoſiti removerunt. Offerebatur enim Deo pro ſalute mundi Hoſtia ſingularis, & occiſio Chriſti veri Agni, per tot ſæcula prædicata, promiſſionis filios in libertatem fidei trans-*

S. Leo ſerm. 66. de Paſſ. Dom. 17.

A *ferebat. Confirmabatur quoque Teſtamentum Novum, & Chriſti ſanguine æterni Regni ſcribebantur hæredes. Ingrediebatur ſummus Pontifex Sancta Sanctorum, & ad exorandum Deum immaculatus Sacerdos per velum ſuæ carnis intrabat.*

17. *A ſextâ autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper univerſam terram uſque ad horam nonam.* Prodigiales illæ tenebræ Judæis oſtendere debebant, Jeſum eſſe lumen mundi, ſolem juſtitiæ, quem quia ſecuti non erant, ſed rebelles fuerant lumini, merito ſuæ infidelitatis & immanitatis, deſerebantur in errore & tenebris, quæ peccatoribus concreata ſunt. *Stultis ac blaſphemis vocibus veſtris,* ô Judæi, *reddunt omnia elementa reſponſum, & unam in vos ſententiam ferunt cœlum, terra, ſol, ſide-* B *raque, indignos vos ſuo miniſterio proteſtantes terribili motu, inſolitoque defectu, tenebras mundo veſtræ cæcitatis oſtentant.*

S. Leo ſerm. 59. de Paſſ. Dom. 10.

18. *Et circa horam nonam exclamavit Jeſus voce magna, dicens: Eli, Eli, lammaſabactani! hoc eſt, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Vox iſta, *Membrorum ipſius vox erat, non capitis. Corpus enim ſuum gerebat, id eſt, Eccleſiam.* Sancti in quibus vetus homo Cruci Chriſti confixus eſt, ſimilem interdum vocem in tribulationibus & perſecutionibus emittunt. Spiritus amat crucem, illamque *propoſito gaudio* cum Jeſu ſuſtinet, ſed caro conqueritur, inferior appetitus clamat, *Deus meus, Deus meus, quare dereliquiſti me?* Clamat ſæpè & ratio, & orat: *Deus, Deus meus, reſpice in me, quare me dereliquiſti?* Et cùm non exauditur, ſe derelictam à Deo anima adhuc infirma putat. Verùm attendant, non minùs intimè Deum unitum fuiſſe Chriſto, C cum ſe ab illo derelictum clamabat: *Erat enim Deus in Chriſto mundum reconcilians ſibi:* & pro Mundi reconciliatione tunc exaudiebatur à Patre, ut Apoſtolus docet: *Qui in diebus carnis ſuæ*, inquit, *preces ſupplicationeſque ad Eum qui poſſit illum ſalvum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reverentia*, Sed, inquies, juſti ſæpè clamant ad Deum in tribulatione, & non exaudiuntur. Id etiam à Propheta in perſona Chriſti prædictum de illius membris. *Clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad inſipientiam mihi.* Multi clamant in tribulatione, & non exaudiuntur; ſed ad ſalutem, non ad inſipientiam. Clamavit Paulus ut auferretur ab eo ſtimulus carnis; & non eſt exauditus ut auferretur; & di- D ctum eſt, *Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.* Ergo non eſt exauditus, ſed non ad inſipientiam, ſed ad ſapientiam: *Ut intelligat homo Medicum eſſe Deum, & tribulationem medicamentum eſſe ad ſalutem, non pœnam ad damnationem, ſub medicamento poſitus ureris, ſecaris, clamas: Non audit Medicus ad voluntatem, ſed ad ſanitatem* Non ideo tamen derelinquit Deus ſanctos ſuos. *Tu autem in ſancto habitas, laus Iſraël.* Quare ergo illos non exaudit? *Quia in tribulatione poſitus Chriſtianus probatur, ſi non dereliquit Deum ſuum. Nam quando bene eſt homini, deſertus eſt ſibi Chriſtianus. Ignis intrat in fornacem, & fornax aurificis magni ſacramenti res eſt. Ibi eſt aurum, ibi eſt palea, ibi ignis in anguſto operatur. Ignis ille non eſt diverſus, & diverſa agit; paleam in cinerem* E *vertit, auro ſordes tollit. In quibus autem habitat Deus, utique in tribulatione meliores fiunt, tamquam aurum probati.* Et ſi fortè petierit inimicus diabolus aliquem probandum, & conceſſum illi fuerit à Deo: ſive aliquo dolore corporis, ſive aliquo damno, ſive amiſſione rerum ſuarum, *Fixum cor habeat in illo qui ſe non ſubtrahit; & ſi quaſi ſubtrahit aurem ploranti, ſed apponit miſericordiam deprecanti. Novit quid agat qui nos fecit, novit & reficere nos. Bonus eſt ſtructor qui ædificavit domum; & ſi aliquid ibi ceciderit, novit reſarcire.* Eruit clamantes ad ſe, cùm expedit illis ad ſalutem. *In te ſperaverunt Patres noſtri, ſperaverunt & liberaſti eos.* Eruit populum Iſraël de terra Ægypti; eruit tres pueros de camino ignis; Danielem de lacu

S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 21.

2. Cor. 5. 19.

2. Cor. 5. 19.

2. Cor. 12. 9.

leonum; Suſannam de falſo crimine: omnes invocaverunt, & eruti ſunt. Numquid defecit Filio ſuo, ut in cruce pendentem non exaudiret? Quare autem modò non eruitur? Dominus flagellabatur, & nemo ſubveniebat; ſputis fœdabatur, & nemo ſubveniebat; colaphis cædebatur, & nemo ſubveniebat; ſpinis coronabatur, nemo ſubveniebat; affigebatur cruci, nemo ſubveniebat. Clamat, *Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquiſti?* Non ſubvenitur. Quare? Qua mercede tanta paſſus eſt? *Omnia iſta quæ paſſus eſt, pretium eſt.* Pretium eſt redemptionis & ſalutis noſtræ, Deo Patri oblatum, quo illius juſtitiæ accuratè, plenè, uberrimè factum eſt ſatis. Ne ex illorum numero ſimus, de quibus Chriſtus apud

Pſal. 61. 5. Prophetam ait: *Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in ſiti, ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant.* Ne impios imitemur, qui Chriſti paſſioni & morti præſentes, ejus pœnas & dolores

Pſal. 68. 31. ſuis inſultibus & crudeli malitiâ augebant. *Quoniam quem tu percuſſiſti, perſecuti ſunt: & ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt.*

19. *Quidam autem illic ſtantes & audientes dicebant: Eliam vocat iſte. Et continuò currens unus ex eis acceptam ſpongiam implevit aceto, & impoſuit arundini, & dabat ei bibere. Cæteri verò dicebant: Sine, videamus an*

S. Amb. ſerm. 8. in Pſal. 118. Heb. 11. 26. *veniat Elias liberans eum.* Crux Chriſti Judæis ſcandalum & opprobrium, mihi virtus eſt, per quam adverſarium repello, ſæculum vinco. Mihi ſapientia, per quam inſipientiæ laqueos evado. Hoc opprobrium theſauris Ægypti Moyſes prætulit. *Majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti.* Si opprobrium tuum gloria eſt, Domine Jeſu, quanta eſt gloria tua? Tuæ igitur gloriæ participatione quid erimus, cujus ſumus opprobrio glorioſi? Denique ſcriptum eſt:

Pſal. 33. 6. *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies veſtræ non confundentur.* Hoc opprobrium auferri à nobis nolumus, opprobrium crucis Domini Jeſu, quo noſtra auferuntur opprobria. Sicut enim maledictum factus eſt, ut noſtra maledicta deleret: homo factus eſt ut levaret hominis infirmitates: ita opprobrium factus eſt, ut omnium auferret opprobria. Verùm cùm opprobrium noſtrum per baptiſmum virtute paſſionis ſuæ abſtulerit, opprobrium ipſi fecimus, & facere non deſiſtimus, poſt baptiſmum peccando, Spiritui gratiæ contumeliam facientes, ſanguinem teſtamenti, in quo ſanctificati ſumus, pollutum ducentes, Filium Dei & ejus paſſionem ludibrio & oſtentui habentes. Noſtram ſalutem ſitit, & illi acetum propinamus, veteris hominis actus pravos.

Qui vitam verè Chriſtianam & pœnitentem, quæ crux eſt & martyrium, ducere conſtituunt, multos plerumque patiuntur illuſores, impiorum, & ſæculo penitus addictorum hominum ſarcaſmis, ludibriis, contradictionibus tentat eos diabolus, ut ab arctâ viâ dimoveat, quæ ducit ad vitam, & in latam ac ſpatioſam abducat, quæ ducit ad mortem. Verùm hac pulſatus tentatione, quæ certè gravis eſt incipientibus, *Ibi ſe conſtituat Chri-*

S. Leo ſerm. 68. de paſſ. Dom. 19. *ſtianus, quò eum ſecum ſuſtulit Chriſtus, & ad id dirigat omnem viam ſuam, ubi ſcit humanam ſalvatam eſſe naturam. Paſſio enim Domini uſque ad ſinem producitur mundi: & ſicut in ſanctis ſuis ipſe diligitur, & in pauperibus ipſe paſcitur, ipſe veſtitur; ita in omnibus qui pro juſtitia adverſa tolerant, ipſe compatitur: niſi fortè æſtimandum eſt, multiplicata per orbem ſide, & rareſcente impiorum numero, omnes perſecutiones, & omnia quæ adversùs beatos Martyres ſævierunt, finita eſſe certamina, tamquam ſuſcipiendæ crucis illis tantùm neceſſitas incubuerit, quibus ad expugnandam Chriſti dilectionem atrociſſima ſunt illata ſupplicia. Sed aliud ſervientium Deo pietas experitur, aliud etiam Apoſtoli prædicatio proteſtatur, qui dicit:* Omnes qui piè volunt vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patiuntur.

2. Tim. 3. 12. *Quâ ſententiâ nimis tepidus & ſegnis oſtenditur, qui nulla perſecutione pulſatur. Pacem enim cum hoc Mundo niſi amatores mundi habere non poſſunt: & nulla unquam iniquitati cum æquitate communio, nulla mendacio cum veritate concordia, nullus eſt tenebris cum luce conſenſus. Quia etiamſi pietas bonorum cupiat malos corrigi, converſionemque multorum per gratiam Dei miſerentis obtineat: malignorum tamen ſpirituum adversùs Sanctos inſidiæ non quieſcunt, & ſive occulto dolo, ſive aperto prælio, in omnibus fidelibus propoſitum bonæ voluntatis infeſtant.*

20. *Jeſus autem iterum clamans voce magna, emiſit ſpiritum.* Sic oſtendit, quod ante dixerat, poteſtatem habere ſe ponendi animam ſuam, & iterum ſumendi eam, non neceſſitate, ſed charitate ſe mori. *Quis ita dor-*

S. Auguſt. Tract. 119. in Ioannem. *mit quando voluerit, ſicut Jeſus mortuus eſt quando voluit? Quis ita veſtem ponit quando voluerit, ſicut ſe carne exuit quando voluit? Quis ita cùm voluerit abit, quomodo cùm voluit obiit? Quanta ſperanda vel timenda poteſtas eſt judicantis, ſi apparuit tanta morientis?* Cogitate quis, pro quibus moritur. Filius Dei pro ſervis: juſtus pro impiis, ut illos à ſervitute diaboli, & ab æterna morte redimat. *Recogitate eum qui talem*

Hebr. 12. 3. & 4. *ſuſtinuit à peccatoribus adversùs ſemetipſum contradictionem, ut non fatigemini animis veſtris deficientes, Nondum enim uſque ad ſanguinem reſtitiſtis, adversùs peccatum repugnantes.* Sed heu! *Juſtus perit, & non eſt*

Iſaiæ 57. 1. *qui recogitet in corde ſuo.* O cæcitatem! ô ingrati animi vitium! In peccatum arma ſumamus; quod mortem Chriſto intulit, illud in nobis deſtruamus. Animam corpuſque noſtrum, vitam noſtram Deo in holocauſtum offeramus cum Chriſto Jeſu in ara crucis ejus, ei compatientes & commorientes, ut cum illo vivere poſſimus. Nobis mundus crucifixus ſit, noſque mundo viciſſim crucifixi ſimus. Chriſti Jeſu mortem continuo meditemur, ut benè moriendi modum ab illo diſcamus. Mors noſtra felix non erit, niſi morti illius ſit conformis; niſi ipſam humiliter ſubeamus, pœnam peccati in ſacrificium convertentes, ejuſque cruci per amorem pœnitentem confixi, animam Creatori reddamus.

21. *Et ecce velum Templi ſciſſum eſt in duas partes à ſummo uſque deorſum, & terra mota eſt; & petræ ſciſſæ ſunt. Et monumenta aperta ſunt: & multa corpora ſanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt. Et exeuntes de monumentis poſt Reſurrectionem ejus, venerunt in ſanctam civitatem, & apparuerunt multis. Centurio autem, & qui cum eo erant, cuſtodientes Jeſum, viſo terræ motu, & his quæ fiebant, timuerunt valde dicentes: Verè Filius Dei erat iſte.* Velum peccati, quod inter nos & miſericordiam Dei interjectum erat, ne ſanctuarium cœleſte videre & ingredi poſſemus, Chriſti morte diſruptum eſt: De quo velo Iſaiæ 59. 2. dicitur: *Iniquitates veſtræ diviſerunt inter vos & Deum veſtrum. & peccata veſtra abſconderunt faciem ejus à vobis, ne exaudiret.* Terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, &c.

S. Leo ſerm. 62. de paſſ. Dom. 13. *Contremiſcat in Redemptoris ſui ſupplicio terrena ſubſtantia, rumpantur infidelium mentium petræ, & qui mortalitatis gravabantur ſepulchris, diſcuſsâ obſtaculorum mole proſiliant. Appareant nunc quoque in civitate ſancta, id eſt, in Eccleſia Dei, futuræ Reſurrectionis indicia: & quod gerendum eſt in corporibus, fiat in cordibus. Nulli infirmorum crucis eſt negata victoria: nec quiſquam eſt, cui non Chiſti auxilietur oratio. Quæ ſi multis in ipſum ſævientibus profuit, quantò magis eos qui ad ipſum convertuntur, adjuvit? Sublata eſt ignorantia, temperata eſt difficultas, & igneam illam, qua vitæ regio erat incluſa, rompheam ſacer Chriſti ſanguis extinxit. Veræ luci antiquæ noctis ceſſit obſcuritas. Invitatur ad paradiſi divitias populus Chriſtianus, & cunctis regeneratis ad amiſſam patriam patefactus eſt reditus: ſi nemo viam illam facit claudi, quæ ſide Latronis potuit aperiri.* Centurio, & qui cum eo erant, timuerunt valde, dicentes: Verè Filius Dei erat iſte.

S. Ambroſ. lib. 1. de Interpellat. Iob. c. 5. *Centurio agnoſcit alienum, Levita non recognoſcit ſuum: Gentilis veneratur, Hebræus abjurat.* Sed non excuſantur Principes Sacerdotum quia neſciunt, cùm neſcire noluerint quod debuerant cognoſcere. Centurionis converſio fructus orationis Chriſti pro perſecutoribus & crucifixo-

ribus ſuis fuit. Converſio ejus, primitiæ vocationis gentium ad lumen Evangelii. Timore ſalutari cor ejus concuſſum eſt ad pœnitentiam, ut miſericordiam conſequeretur. In tenebris mundi & erroris ipſum illuminavit Sol juſtitiæ. Quàm oculata fides, quæ Deum in patibulo pendentem videt! A timore ſpiritum concepit: ſed poſtea perfecta charitas foras miſit timorem. Adeò enim in fide & charitate profeciſſe dicitur, ut poſtea martyrium pro Chriſto obierit.

S. Chryſ. Hom. 8.

22. *Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ ſecutæ erant Jeſum à Galilæa, miniſtrantes ei*, &c. Piarum mulierum admirabilis conſtantia eſt. Jeſum ſequebantur uſque ad extrema pericula, omnia fideliter obſervabant, quæ in ejus morte facta ſunt miracula, ut de illis opportuno tempore teſtimonium perhiberent. Diſcipuli fugerunt, mulieres ad Crucem Jeſum remanſerunt, compaſſæ morienti, lachrymas ſuas cum ejus ſanguine pretioſo miſcentes, ut quæ deerant paſſionum Chriſti in ſe ipſis adimplerent. Ideo ipſum à morte redivivum videre priores meruerunt. *In Chriſto Jeſu non eſt maſculus, neque femina.* Sexus infirmior plerumque per Dei gratiam fortior eſt.

B

Coloſſ. 1. 24. Galat. 3. 28.

23. *Cùm autem serò factum eſſet, venit quidam homo dives ab Arimathæâ, nomine Joſeph, qui & ipſe diſcipulus erat Jeſu. Hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Jeſu. Tunc Pilatus juſſit reddi corpus. Et accepto corpore, Joſeph involvit illud in ſindone munda. Et poſuit illud in monumento ſuo novo*, &c. Hunc Joſeph Matthæus divitem, Lucas juſtum dixit. Ditior erat fide & juſtitiâ, quam cenſu & pecunia. Diſcipulus erat Jeſu, juſtus erat, hæ magnæ divitiæ. *Fideli totus mundus divitiarum eſt.* Cæterum dives qui juſtus ſit, & periculo divitias ſuas propter Chriſtum exponat, eique crucifixo adhæreat, rara avis. *Sequi Chriſtum quomodo poſſunt, qui patrimonii vinculo detinentur? aut quomodo cœlum petunt, & ad ſublimia & alta conſcendunt, qui terrenis cupiditatibus degravantur? Poſſidere ſe credunt, qui magis poſſidentur; cenſûs ſui ſervi, nec ad pecuniam ſuam domini, ſed magis pecuniæ mancipati.* Verè opum ſuarum dominus eſt, qui illas in Chriſti honorem erogat & impendit in opera pietatis & charitatis. Verè dives Joſeph, qui accepit corpus Jeſu, in quo tametſi mortuo, *habitabat plenitudo divinitatis.* Nam *Qui poteſt pauper eſſe, qui Deo dives eſt?* Et accepto corpore, Joſeph involvit illud in ſindone munda. Corpus Chriſti, non mortuum, ſed vivum & glorioſum in Euchariſtia recipimus: illud purâ conſcientiâ, mundo corde ſuſcipiamus; odore virtutum, velut aromatibus ungamus: novum ſit quo illum recipimus hoſpitium, non ſepulchrum; ſimus homines novi per charitatem, in novitate vitæ ambulantes; non ex eorum numero, de quibus à Propheta dictum eſt: *Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſè agebant, venenum aſpidum in labiis eorum.* In petra exciſum ſit conditorium in quo Chriſti corpus deponimus, id eſt, in fidei firmamento, de qua veri Iſraëlitæ dulcedinem mellis, & oleum ſpiritale ſuxerunt. Lapidem admoveamus, ne pateat; diligenter Chriſtum cuſtodiamus, ne eum perdamus, neve perfidiæ ſit ingreſſus. Corpus Jeſu non ſepeliunt niſi juſti, ejuſque diſcipuli. Chriſti corpus in Sacramento dignè ſuſcipere non poſſumus, niſi juſti ſimus, niſi fideles ejus diſcipuli ſimus, illi in vita & in morte adhærentes, ejuſque Paſſioni communicantes.

C

S. Cypr. lib. de Lapſis.

Minutius Felix in Octavio

D

Pſal. 5. 11

S. Ambroſ in Lucam.

E

Joſeph Chriſti corpus deponit in monumento ſuo novo. Chriſtus in ſepulchro etiam ſuo nobis paupertatem prædicat. Natus eſt pauper, *Propter nos egenus factus cùm dives eſſet, ut illius inopiâ divites eſſemus.* Pauper vixit, non habens ubi reclinaret caput ſuum, nudus in cruce mortuus eſt. Sepulchrum denique proprium non habuit, nec ſindonem quâ involveretur: Joſephi & Nicodemi pietate & charitate ſacrum ejus corpus pollinctum eſt. Verùm & alia ratio fuit, cur proprium ſepulchrum non habuerit Chriſtus Jeſus, ſed in monumento novo Joſephi Arimathæi ſepultus ſit. Alii quippe

2. Cor. 8. 9

A

mortui in regione umbræ mortis habitant, ſepulchrorum ſunt inquilini, *Et ſepulchra eorum domus illorum in æternum.* At Chriſtus Jeſus ſolus *inter mortuos liber*, in regione mortis peregrinus eſt, per illam tranſit, die tertiâ reſurrecturus, & in gloriam ſuam intraturus: *Singulariter ſum ego donec tranſeam.* Ideo in ſepulchro alieno, tamquam in hoſpitio deponitur; novo tamen & in quo nemo umquam ſepultus fuerat, quia novus homo, novæ nativitatis dedicator, novus in morte, quia mortis triumphator, vitæque novæ inſtaurator. *Non habebat Chriſtus tumulum ſuum; etenim tumulus his paratur qui ſub lege ſunt mortis: victor mortis tumulum ſuum non habet. Quæ enim communio tumulo & Deo? Specialis igitur præter communem omnium mortem mors Chriſti eſt: & ideo non cum aliis ſepelitur, ſed ſolus tumulo includitur; omnia enim in ſimilitudinem hominum habuit Incarnatio Domini, ſed ſimilitudo erat cum differentia. Natus eſt ex Virgine, ſimilitudine generationis, diſſimilitudine conceptionis. Curabat ægros, ſed imperabat. Aquâ Joannes baptizabat, Hic Spiritu, Et mors ergo Chriſti communis ſecundùm naturam corporis, ſpecialis ſecundùm virtutem.* Baptiſmus in quo ſumus *Chriſto conſepulti*, in quo & reſurreximus, nobis legem impoſuit moriendi mundo, vivendi Deo.

Pſal. 48. 12. Pſal. 87. 6

Pſal. 140. 10.

S. Ambro. lib. 10. in Lucam n. 140.

Coloſſ. 2. 12.

24. *Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria ſedentes contra ſepulchrum.* Fortis ut mors dilectio. Qui Chriſtum ardenter diligunt, in meditatione mortis ejus perſeverant; vitam ſuam cum Chriſto abſcondunt in Deo, ad pietatis officia prompti ſunt, in iiſque conſtantes. Quamvis religioſæ mulieres à longè ſtent, locum tamen ubi Chriſti corpus deponitur, diligenter obſervant, ut unguenta afferant & ſuperfundant. *Sollicitæ & à monumento poſteriores recedunt, & ad monumentum priores revertuntur; etſi deeſt conſtantia, non deeſt diligentia. Sexus nutat, devotio calet.* Immò nec conſtantia omnino deeſt: nam *Reſurrectionis tempore præſto ſunt, & cùm viri fugarentur, ſolæ tamen ab Angelo ne timeant admonentur.*

S Ambroſ lib. 10. in Lucam n. 144.

25. *Altera autem die quæ eſt poſt Paraſceven, convenerunt Principes Sacerdotum & Phariſæi ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc vivens: Poſt tres dies reſurgam: jube ergo cuſtodiri ſepulchrum uſque ad diem tertium*, &c. Ubique error & impoſtura ſeipſam confodit, & veritati nolens ſuffragatur. Credere oportuit Jeſum mortuum eſſe, ſepultum eſſe, reſurrexiſſe: hæc omnia inimici ejus explorata reddunt. *Recordati ſumus*, inquiunt, *quòd impoſtor ille adhuc vivens dixerat.* Mortuus igitur eſt. *Jube ergo muniri ſepulchrum.* Igitur ſepultus eſt. *Ne fortè veniant Diſcipuli ejus & furentur eum.* Munito & obſignato ſepulchro, fraus aliqua intervenire non potuit. Si nullus eſſe potuit fraudi locus, & ſepulchrum nihilominus repertum eſt vacuum, perſpicuum eſt quòd ſine dubio reſurrexerit. Diſcipulorum candor hinc apparet, quòd nihil eorum quæ ab adverſariis Jeſu in illum dicebantur, ſileant, quamvis probroſiſſima eſſent. Principes autem Sacerdotum & Phariſæi, ſepulchrum adhibitis cuſtodibus obſignaverunt & munierunt. Quomodo corpus Jeſu furari potuerunt ejus Diſcipuli, ſepulchro obſignato, munito, à Militibus Romanis cuſtodito? Quando furati ſunt? an Sabbato? Sed non licebat accedere ad ſepulchrum feſto die. Quòd ſi Legem contempſiſſent, quomodo plebi potuiſſent perſuadere illum reſurrexiſſe? Qui viventem adhuc, ſtatim atque comprehenſus eſt, deſeruerunt, & fugerunt homines timidi, nonnè ab illo penitùs alienati fuiſſent jam mortuo, ſi ſpem ſuam de illius Reſurrectione poſt triduum, fruſtratam vidiſſent, tamquam ab illo decepti, & in extrema propter illum pericula adducti? Quomodo verò, niſi vera fuiſſet Reſurrectio, eam fingere ac perſuadere potuiſſent? Qua enim re freti id auſi fuiſſent? An eloquentiâ? At rudes erant ac imperiti. An opibus? Nec baculum, nec calceamenta habebant. Generiſne claritate? Ignobiles erant piſcatores. Suâne multitudine? Pauciſſimi erant, undecim dumtaxat, & illi

S. Ioannes Chryſoſt. Hom 90. in Matt.

quidem diſperſi. Num promiſſionibus Magiſtri? Nullius apud ipſos firmitatis ac roboris fuiſſent, ſi non reſurrexiſſet.

Recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc vivens, &c. Qui viventem comprehenderant, mortuum, verentur. Atqui ſi purus homo erat, quid ipſis metuendum fuit? Sed ut compertum omnibus fiat illum ſponte paſſum ac mortuum: en & ſigillum, & lapis, & cuſtodes, nec tamen ipſum retinere potuerunt: ſed id unum effecerunt ut ſepultura publicaretur, & Reſurrectio crederetur. Eccleſiæ inimici fidem ejus confirmant. Prudentia carnis inimica Deo, ejus conſiliis vel invita ſervit. (Proverb. 21. 30.) *Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum* Ideo Principes Sacerdotum & Phariſæi (Pſal. 20. 12.) *cogitaverunt conſilia, quæ non potuerunt ſtabilire.* Scriptum eſt, *Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Ubi ſapiens? ubi ſcriba? ubi conquiſitor hujus ſæculi? Nonnè ſtultam fecit Deus ſapientiam hujus Mundi?* (1. Cor. 1. 19 & 20.) Metus furandi corporis, & ſepulchri cuſtodia atque obſignatio, ſtultitiæ atque infidelitatis teſtimonium eſt, quod ſignare ſepulchrum ejus voluerint, cujus præcepto conſpexiſſent de ſepulchro mortuum ſuſcitatum. (S. Hil c. 33. in Matt.)

Recordati ſumus quia ſeductor ille, &c. Chriſtum Jeſum non modò viventem, ſed & mortuum perſequuntur, & conviciis proſcindunt Principes Sacerdotum & Phariſæi. Seductorem vocant impii. (S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 63. v. 9.) *Hoc appellatur nomine ad ſolatium ſervorum ſuorum, quando dicuntur ſeductores.* Dominum noſtrum imitemur, ſi cùm ejus gloriam & Eccleſiæ utilitatem promovere ſtudemus, conviciis & detractionibus maledicorum hominum petimur. Induamus ſicut ipſe, decore & fortitudine; decore, reſpectu eorum quibus placent bona quæ Deus in nobis & per nos operatur; fortitudine, reſpectu eorum qui nos vituperant, nobiſque detrahunt. (Pſal. 92. 1) *Dominus regnavit, decorem indutus eſt, indutus eſt Dominus fortitudinem.* Cùm Chriſtus prædicaret Evangelium Regni, prædicationemque ſuam miraculis confirmaret, (Ioan. 7. 12. 40.) *Alii dicebant, Quia bonus eſt: alii dicebant, Non, ſed ſeducit turbas.* Alii ergo bene loquebantur: alii detrahebant, lacerabant, mordebant, conviciabantur. (S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 92.) *Ad eos ergo quibus placebat, decorem induit: ad eos quibus diſplicebat, fortitudinem induit. Imitare Dominum tuum, ut poſſis eſſe veſtis ipſius: eſto cum decore ad eos quibus placent bona opera tua: eſto fortis adversùs detractores.* Audi Apoſtolum Paulum imitantem Dominum ſuum, quomodo & ipſe habuit decorem, habuit fortitudinem. *Chriſti bonus odor ſumus,* inquit, *in omni loco, in iis qui ſalvi fiunt, & in eis qui pereunt.* Quibus enim placet bonum, ſalvi fiunt: qui detrahunt bono, pereunt. Quod ſuum erat, ille odorem habebat bonum, immò bonus odor erat: ſed væ miſeris, qui & bono odore moriuntur. Non ait, Illis bonus odor ſumus, illis malus odor ſumus, ſed, (2. Cor. 2. 15.) *Chriſti bonus odor ſumus in omni loco; & in his qui ſalvi fiunt, & in his qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam.* Quibus erat odor vitæ in vitam, decorem induerat: quibus erat odor mortis in mortem, fortitudinem induerat. Si autem tunc gaudes, quando te laudant homines, & placent illis bona opera tua; cùm autem vituperaverint, deficis in bonis operibus, & quaſi fructum bonorum te perdidiſſe arbitraris, quia invenis reprehenſores; non ſtetiſti immobilis, non pertines ad orbem terrarum qui non commovebitur. De ipſo decore & fortitudine alibi ait Paulus: (2. Cor. 6. 7.) *Per arma juſtitiæ à dextris & à ſiniſtris: per gloriam & ignobilitatem: per infamiam & bonam famam: ut ſeductores & veraces, &c.* In gloria decorus, in ignobilitate fortis. Apud alios glorioſus prædicabatur, apud alios ignobilis contemnebatur. Decorem afferebat eis quibus placebat, fortitudinem adversùs eos quibus diſplicebat. Veri igitur perfectique Chriſtiani ad utrumque parati eſſe debent; gaudere cum laudantibus, fortes eſſe adversùs vituperantes: *Non molleſcere linguis laudantium, nec frangi linguis vituperantium.*

CAPUT XXVIII.

Senſus Litteralis.

I. VESPERE *autem Sabbati, quæ luceſcit in prima Sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre Sepulchrum.* Sub exitum Sabbati, ſive nocte Sabbati deſinente in primam hebdomadæ diem, eaque illuceſcere incipiente, primo ſcilicet *diluculo*, cùm nondum omnino diſcuſſæ eſſent noctis *tenebræ*, Maria Magdalene, & altera Maria Cleophæ filia vel conjux, Mater Jacobi & Joſæ, cum aliis, venerunt ad Sepulchrum Jeſu, ſacrum ejus corpus uncturæ. (Lucæ 24. 1. Ioan. 20. 1) Confer cum Marci 16. 1. *Et cùm tranſiſſet Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jeſum. Et valde mane una Sabbatorum,* (id eſt prima die hebdomadæ, quæ Chriſtianorum Dominica eſt) *veniunt ad monumentum, orto jam Sole.* Græci verbi Aoriſtus exactum tempus non ſignificat, ſed adhuc durans. S. Auguſtinus legit, *Oriente jam Sole*, id eſt, cùm cœlum ab Orientis parte jam albeſceret; quod non fit utique niſi Solis orientis vicinitate: ejus enim eſt ille fulgor, qui nomine auroræ appellari ſolet: Quod ergo ait S. Matthæus, *Veſpere Sabbati quæ luceſcit in prima Sabbati*, veniſſe pias mulieres ad ſepulchrum Jeſu, hoc nomine *veſpere* non intelligitur initium noctis, ſed ipſa nox quæ luce incipit terminari. (S. Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 24. n. 65.) *Et uſitatus loquendi modus divinæ Scripturæ eſt à parte totum: à veſpere ergo noctem ſignificavit, cujus extremum eſt diluculum. Diluculo enim venerunt illæ mulieres ad monumentum, ac per hoc ea nocte venerunt, quæ ſignificata eſt nomine veſperi. Tota enim ſignificata eſt eo nomine, & ideo quacumque ejus noctis parte veniſſent, ea utique nocte veniſſent: cùm ergo venerunt parte ejus noctis extrema, ea procul dubio nocte venerunt. Veſpere autem quæ luceſcit in primam Sabbati, non poteſt niſi tota ipſa nox intelligi: eo igitur veſpere venerunt, quæ ipſa nocte venerunt: ipſa autem nocte venerunt, quæ noctis ipſius quamvis extrema parte venerunt.* Sub finem igitur noctis primo diluculo ſurrexerant mulieres: dum alia aliam expectat, dum parata accipiunt aromata, dum progrediuntur per Urbem & extra Urbem ad ſepulchrum, facilè tantùm temporis tranſiit, ut cùm ad ſepulchrum ventum eſſet, aliquid jam Solis appareret. Addit S. Hieronymus S. Matthæum non ſcripſiſſe *veſpere*, ſed *ſerò*, id eſt, *tardè*, & interpretem verbi ambiguitate deceptum non *ſerò* interpretatum eſſe, ſed veſpere. (S. Hieron. Epiſt. 150. q. 4.)

2. *Et ecce terræ motus factus eſt magnus. Angelus enim Domini deſcendit de cœlo: & accedens revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum. Erat autem aſpectus ejus ſicut fulgur, & veſtimentum ejus ſicut nix.* Terræ motus factus eſt, ut ſignum eſſet ſecuturæ Angelorum apparitionis. Id ſignificant verba ſequentia; *Angelus enim Domini, &c.* Præſentem certè Dei virtutem, & ſecuturam viſionem ſæpè ſignificat in Scripturis terræ motus, *Pſal.* 67. 8. 9. 98. 113. 7. Secundò, terra mota eſt, ut cuſtodes, qui dormiebant, excitarentur & Reſurrectionis Chriſti teſtes eſſe cogerentur. Tertiò, ut indicaretur totum orbem Chriſti prædicatione commovendum. Terræ autem motus, devolutio lapidis, fuga cuſtodum, evenerunt dum mulieres in itinere eſſent; neque id ex mulierum teſtimonio notum videtur, ſed ex militum relatu, qui, acceptâ pecuniâ, ſilentii fidem, quam Sacerdotibus promiſerant, non ſervaverunt, & ex

revelatione ſanctis Evangeliſtis factâ. Id colligitur ex Marci 16. 4. *Et reſpicientes viderunt revolutum lapidem:* Devolvi non viderunt: neque auſæ fuiſſent accedere, ſi monumentum obſeptum vidiſſent militari cuſtodia. Antequam ergo ad monumentum perveniſſent terra eo in loco vehementer concuſſa eſt, & Angelus Domini deſcendit de cœlo, à Deo miſſus ut omnes Judæorum fraudes anteverteret, ne illi, cùm audiſſent Chriſtum reſurrexiſſe, alium ejus loco ſupponerent, ut non reſurrexiſſe videretur. Duos Angelos nominant Lucas & Joannes, unum dumtaxat Matthæus & Marcus, quia unus ille & propior, & pro duobus verba fecit, quod ſolemne notant Hebræi ex *Geneſ.* 18. 1. 3. Unus ſcilicet ſedebat ad caput, & unus ad pedes, ubi poſitum fuerat corpus Jeſu. Vel, primùm quidem unum dumtaxat Angelum viderunt ſedentem ſuper lapidem, qui extrorſum erat devolutus, tamquam accepto in cuſtodiam ſepulchro. Deinde cùm ſepulchrum intraſſent, nec inveniſſent corpus Jeſu, idque renuntiaſſent Petro & Joanni, illique comprobata myſterii veritate à ſepulchro receſſiſſent, ſanctæ Mulieres ibi remanentes duos Angelos viderunt. Quòd autem Angelos ſediſſe alii Evangeliſtæ ſcribant, S. Lucas ſtetiſſe, nulla contradictio eſt. Standi enim verbum in Scriptura ſacra non ſemper ſitum, ſed aliquando ſolam præſentiam vel ſolam quietem ſignificat, ut *Matt.* 16. 28. *Marci* 2. 25. *Lucæ.* 7. 38. & 17. 11. *Joannis* 1. 26. Revolutus autem ſepulchri lapis eſt, non ut Chriſtus reſurgeret, ſed ut Reſurrectio ejus manifeſta fieret. Qui enim clauſo Virginis utero venit in mundum, clauſo ſepulchro reſurrexit. (a) Erat porrò facies Angeli fulguri ſimilis, veſtes verò candidæ ut nix, facies fulgida & radians, ut Angelus ipſâ ſpecie humanam ſuperante videretur; veſtes ad talos demiſſæ, ſive *ſtola*, ut vocat Marcus, candore cum nive certans, in ſignum puritatis & ſanctimoniæ: & quòd ſplendidus habitus nuntio Reſurrectionis glorioſæ Chriſti, & gaudii quod illa paritura erat Eccleſiæ, conveniret. Duplex crypta erat in ſepulchro Jeſu, quæ etiamnum viſitur: præcipua una & intima, in qua reconditum fuit ſacrum ejus corpus: extima altera & tamquam aditus ad aliam, & veſtibulum. Angeli ſacellum appellant, quod illic Angelus ſuper lapidem ſedens Chriſtum reſurrexiſſe mulieribus nuntiârit. (b)

Lucæ 24. 4. Joan. 19. 12. — *S. Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang.* — (a) *S. Hier. Epiſt. 150 Quæſt. 6. Autor Reſponſ. ad Orthod. inter S. Juſtini Opera Quæſt. 117.* — (b) *Adamanus lib. 1. de ſitu Terræ Sanctæ Joannes Phocas in ejuſd. Deſcript.*

3. *Præ timore autem ejus exterriti ſunt cuſtodes, & facti ſunt velut. mortui.* Angeli conſpectu cuſtodes exterriti ſunt, non humano tantùm timore, ne pœnas luerent ſepulchri negligenter cuſtoditi, ſed divino, ne divinitus punirentur aut dehiſcente terra, aut immiſſo fulmine, ut qui Judæorum ſceleri operam præſtarent. Et facti ſunt velut exanimes præ timore: quod & ſancto Danieli, cùm Angelum vidiſſet, contigiſſe legimus.

Daniel 10. 8

4. *Reſpondens autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: ſcio enim quòd Jeſum qui crucifixus eſt, quæritis: non eſt hic: ſurrexit enim ſicut dixit. Venite & videte locum ubi poſitus erat Dominus. Et citò euntes dicite Diſcipulis ejus quia ſurrexit: & ecce præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis, ecce prædixi vobis.* Sanctæ mulieres timore etiam correptæ fuerunt, non ſervili, quem improba conſcientia parit, ſed eo quem naturæ imbecillitas ad viſum cœleſte, inſolitum, ineſpectatum patitur, & quem verecundia ſimul ac reverentia pariunt. Unde S. Lucas eas vultum in terram demiſiſſe obſervat. Eas porrò conſolari cœpit Angelus his verbis: *Nolite timere vos*, quæ bono ac religioſo animo hûc acceſſiſtis. Apprimè novi vos quærere Jeſum, qui crucifixus eſt, voſque veniſſe ut illum honoraretis: Non eſt in hoc ſepulchro; neque tamen alio tranſlatum eſt corpus ejus: ſed ſurrexit devictâ morte, ſicut prædixerat. Venite, introſpicite in locum ubi poſitum erat corpus ejus: & ſi non meis verbis, oculis veſtris credite. Et abſque mora ite ad Diſcipulos ejus, ut nutantes confirmentur, lugentes recreentur tam fauſto lætoque nuntio, & dicite illum reſurrexiſſe. Quantumcumque verò

A poſtea feſtinetis in Galilæam, illuc vos præcedet, ibi eum videbitis frequentiùs & familiariùs. Experientiâ comprobabitis eventum prædictioni meæ reſpondere.

Quæſierat Hedibia à S. Hieronymo, quomodo Matthæus & Marcus ſcribant, Apoſtolis mandatum per mulieres, ut irent in Galilæam Dominum reviſuri; cùm Lucas & Joannes Hieroſolymis ab illis viſum eſſe perhibeant? Reſpondit: Aliud eſſe, undecim ſe offerre Diſcipulis, qui propter metum Judæorum abſconditi erant, quando ad eos clauſis ingreſſus eſt januis: & putantibus quòd videretur in ſpiritu, manus & latus obtulit, clavis & lanceâ vulneratum: aliud, quando, ſecundùm Lucam, præbuit ſe eis in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis, & loquens de Regno Dei, & converſcens præcepit eis ab Hieroſolymis ne diſcederent, ſed B exſpectarent promiſſionem Patris. In altero enim pro conſolatione timentium videbatur, & videbatur breviter, rurſumque ex oculis tollebatur: In altero autem tanta familiaritas erat & perſeverantia, ut cum eis pariter veſceretur. Unde & Apoſtolus Paulus refert eum quingentis ſimul apparuiſſe Diſcipulis. Et in Joanne legimus, quòd piſcantibus Apoſtolis in littore ſteterit, & partem aſſi piſcis, favumque comederit; quæ veræ reſurrectionis indicia ſunt. In Jeruſalem autem nihil horum feciſſe narratur.

Lucæ 24. Joan. 20. — *S. Hieron. Epiſt. 150 Quæſt. 7.* — *1. Cor. 15. Joan. 21.*

5. *Et exierunt citò de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare diſcipulis ejus.* Abſque mora parentes Angelo, exierunt de Monumento, quod ingreſſæ fuerant eo invitante, & fulgore locum illuſtrante; timore ſimul & gaudio magno affectæ: timore, C ob inſuetam Angeli viſionem: tum ne ſpectro deluſis obtruſum eſſet mendacium: gaudio, ex amore Jeſu, & Angeli verbis ac promiſſis. Feſtinabant autem ut Diſcipulis ejus nuntiarent quæ viderant & audierant.

6. *Et ecce Jeſus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* Cùm Maria Magdalene ea quæ primùm viderat, lapidem ſcilicet è monumento ſublatum, & quod inde conjecerat, ſcilicet corpus Jeſu ſublatum, Petro & Joanni renuntiaſſet, regreſſa ſtatim ad monumentum eſt cum comitibus; cùm interim Petrus & Joannes illuc perveniſſent, & ſepulchro inſpecto, linteaminibuſque ſepulchralibus ſeorſim poſitis, comprobaſſent facti veritatem. Rediit autem non ſola, ſed in aliarum D mulierum comitatu, quarum dux erat & nobilitate, & pietatis fervore. Cùm autem rurſus inſpecto ſepulchro redirent, Maria Magdalene paululum ſubſtitit, hæſitque foris plorans, & dum rurſus inclinaret ſe in monumentum, apparuit ei *primò* Jeſus; dixitque ei; *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum*: Satis tibi ſupereſt temporis ut pedes meos amplectaris: *Vade autem ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum; Deum meum, & Deum veſtrum.* Hac viſione recreata, cùm mandato Chriſti & charitate alas addente, ſocias mulieres in itinere aſſecuta eſſet, illæque ſimul redirent, Jeſus occurrit illis, ut hîc S. Matthæus narrat, dicens: *Avete:* Pax vobis: ſalutem ipſis optat, quàm morte ac reſurrectione ſuâ peperit. Illæ autem cùm ipſum Jeſum eſſe certò no- E viſſent, ad pedes ejus advolutæ, eos cum reverentiâ complexæ ſunt, *& adoraverunt eum.*

S. Auguſt. lib. 3 de Conſenſu Evang. c. 24. — *Marci 16. 9. Joan. 20.*

7. *Tunc ait illis Jeſus: Nolite timere; ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.* Timorem ex naturæ infirmitate ad viſum inſolitum & naturam ipſam ſuperans, profectum pellit Dominus, ut mente pacatâ poſſent, quæ dicturus erat, percipere. *Ite*, inquit, *nuntiate fratribus meis*, Diſcipulis quos fratrum loco habeo, ut eant in Galilæam, ubi congregari & converſari tutò poterunt, nihil à Judæis ibi metuentes: ibi viſione mea & converſatione fruentur. Confer cùm cap. 2. Epiſt. ad Hebræos verſ. 10. 11. 12. *Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorum per paſſionem conſummare. Qui enim ſanctificat, & qui ſan-*

ædificantur, ex uno omnes. Propter quam cauſam non confunditur fratres eos vocare, dicens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Eccleſiæ laudabo te. Primùm autem mulieribus apparet poſt Reſurrectionem ſuam Chriſtus, vultque Myſterium iſtud per illas Apoſtolis nuntiari: *Ut quia à ſexu iſto cœpta mors eſſet, ipſi primùm Reſurrectionis gloria, & viſus & fructus & nuntius redderetur.*

[Pſal. 21. 23.] [S. Hilar. c. 23. in Matt.]

8. *Quæ cùm abiiſſent, ecce quidam de cuſtodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt Principibus Sacerdotum omnia quæ facta fuerant. Et congregati cum Senioribus, conſilio accepto, pecuniam copioſam dederunt militibus, dicentes: Dicite quia Diſcipuli ejus nocte venerunt, & furati ſunt eum vobis dormientibus. Et ſi hoc auditum fuerit à Præſide, nos ſuadebimus ei, & ſecuros vos faciet. At illi acceptâ pecuniâ, fecerunt ſicut erant edocti. Et divulgatum eſt verbum iſtud apud Judæos, uſque in hodiernum diem.* Cùm à ſepulchro diſceſſiſſent mulieres, quidam è militibus cuſtodiæ ſepulchri præpoſitis, præcipui ſcilicet cæterorum nomine, venerunt in civitatem, & Principibus Sacerdotum nuntiaverunt omnia quæ contigerant, ſcilicet terræ motum, viſum cœleſte, devolutum nullâ humanâ operâ lapidem, corpus Jeſu non repertum. Hæc autem ſimpliciter narrarunt, ut fidem ſuam probarent. Principes autem Sacerdotum cum Senatoribus in Synedrio congregati, nummos non paucos dederunt militibus, quibus mendacium ab illis redemerunt, ſuadentes ut illud ſpargerent in vulgus, Diſcipulos ſcilicet Jeſu noctu veniſſe, & dormientibus cuſtodibus, corpus ejus furatos fuiſſe. Et ſi, inquiunt, ea res apud Præſidem agatur, nimirùm malè curatas excubias, & deſertam ſtationem, nos ſuadebimus ei rem ita ſe habuiſſe, voſque indemnes & immunes à pœna præſtabimus. Et divulgatum eſt figmentum iſtud apud Judæos, ſparſuſque ab iis omni ſtudio hic rumor, Diſcipulos Jeſu noctu veniſſe ad ſepulchrum ejus, dum cuſtodes dormirent, & corpus ejus abſtuliſſe, illoſque hominibus imponere, aſſerendo illum reſurrexiſſe. Non potuit tamen ita celari ſcelerata illa inter Sacerdotes & milites mendacii nundinatio, ut non aliquam rimam inveniret veritas, per quam in publicum manaret. Nam ad Pilatum quoque perveniſſe videtur hujus doli notitia, cùm Tertullianus ſcribat: *Ea omnia ſuper Chriſto Pilatus, & ipſe jam pro ſua conſcientia Chriſtianus, Cæſari tum Tiberio nuntiavit.* Et certè facillimè cognoſci potuit mendacii inſolentia & nequitia. Quî enim credi potuit à viris prudentibus, & rem iſtam conſideratâ ratione expendentibus, Apoſtolos, viros ſimplices, rudes, imperitos, inermes, meticuloſos, & ad ſatellitum adventum vel ad ancillæ vocem paulò ante trepidantes, tantum auſos eſſe facinus, ut corpus Jeſu Chriſti ſubriperent? Quis credat tantum ipſis fuiſſe otii, ut ingentem lapidem ſepulchri oſtio appoſitum amovere, ac ſudarium & inſtitas corpori Chriſti unguentis delibuto inhærentes explicare & disjungere poſſent, dum prope erant ſemiſomni ſatellites, quos vel leviſſimum murmur poterat excitare? Quis ſibi perſuadere poſſit, neminem militum, vigiliis aſſuetorum, ſepulchro circumfuſorum, ſtrepitu devoluti ſaxi, Diſcipulorum accedentium & efferentium corpus, excitatum, ſed jacuiſſe omnes quaſi lethargo ſepultos? Quis adeo inſaniſſe cenſeat Diſcipulos Jeſu, ut nullo propoſito operæ pretio fraudem univerſo hominum generi, ſibique ipſis ſtruere vellent, & vitam pro mendacio, cujus ſibi fuiſſent conſcii, & vana Religione paciſci ac profundere? Quis fingat ſibi tot homines in periculoſum adeo flagitium, cujuſmodi erat raptio corporis Chriſti, falſamque de eo redivivo opinionem ſpargendam conſpiraſſe? Denique quomodo ſopiti homines deprehendere per ſomnum potuerunt, corpus Jeſu ab Apoſtolis fuiſſe ſubreptum? Quî id reſciverunt, quod inſciis ipſis & incautis factum eſt? Qua fide id teſtari valuerunt? *Quis eſt qui dicit teſtimonium? Qui dormiebat. Talibus ego narrantibus non crederem, nec ſi ſomnia ſua mihi indicarent. Stulta inſania: ſi vigilabas, quare permiſiſti? Si dormiebas, unde ſciſti?*

[Juſtinus in Dial. cum Tryphone.] [S. Joannes Chryſoſt. Hom. 91. in Matt.] [Tertull. in Apolog.] [S. Joannes Chryſoſt.] [Sedulius.] [S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 36. ſerm. 2.]

9. *Undecim autem Diſcipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi conſtituerat illis Jeſus. Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.* Undecim Apoſtoli abierunt in Galilæam, quò & reliqui Diſcipuli Jeſu ſe receperant, & ſeceſſerunt in montem, ipſis à Chriſto conſtitutum. Quando id ipſis dixerit Jeſus, aut quis fuerit mons ille, ſcriptum non eſt. Montem fuiſſe Thabor, in quo gloriam ſuam tribus olim ſelectis Diſcipulis patefecerat, probabiliter conjicitur. Eo in monte congregatis quingentis & ampliùs Diſcipulis conſpicuum ſe præbuit. Cæteras apparationes Chriſti redivivi præterit S. Matthæus, hanc unam celebriorem commemorans. Et videntes eum adoraverunt, ut verum Deum glorioſa Reſurrectione ſuâ declaratum, ut ſcribit Apoſtolus ad Romanos cap. 1. verſ. 4. *Qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute ſecundùm ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum Jeſu Chriſti Domini noſtri.* Quidam autem dubitaverunt, non tunc, ſiquidem illum adoraſſe abſque exceptione dicuntur, & undecim, quibus ante Jeroſolymis apparuerat, Reſurrectionem ejus tunc credidiſſe certum eſt; ſed ante: id eſt, & videntes eum adoraverunt, tametſi quidam eorum antea dubitaverint, ſcilicet Thomas.

[1. Cor. 15. 6.] [Theophyl.]

10. *Et accedens Jeſus locutus eſt eis, dicens: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra.* Data eſt mihi à Patre tamquam victori mortis, & hominum Redemptori ſumma auctoritas, ſummum imperium ſuper omnem creaturam. Hanc poteſtatem, hoc imperium Chriſtus ab æterno habuit ut Deus; habuit ab incarnatione, ut homo; ſed non exſervit niſi poſt Reſurrectionem. Uſum quippe illius ſuſpenderat in ſtatu mortali, plenè exercuit in ſtatu glorioſo, propter Paſſionem & mortem gloria & honore coronatus. Atque per Reſurrectionem innotuit ea Chriſti Jeſu auctoritas & imperium, ſeu jus Eccleſiam ex toto orbe colligendi, conſtituendi & regendi. Confer cum Pſal. 2. 8. *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Et ad Philip. 2. 8. 9. 10. *Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen: ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum; & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.* Tunc Chriſto dictum à Patre, *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, ut Apoſtolus interpretatur: *Et nos* (inquit) *vobis annuntiamus eam, quæ ad patres noſtros repromiſſio facta eſt: quoniam hanc Deus adimplevit filiis noſtris, reſuſcitans Jeſum, ſicut & in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Per Reſurrectionem ſcilicet glorioſam Chriſti Jeſu declaratum eſt mundo ipſum eſſe verum Dei Filium, ab æterno genitum à Patre.

[Pſal. 2. Act. 13. 32. 33.]

11. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: Docentes eos ſervare omnia quæcumque mandavi vobis.* Hac igitur auctoritate, cujus vos adminiſtros, vicarios, & legatos conſtituo, à me miſſi, ite, non in Judæam ſolùm, ut priùs, ſed *in Mundum univerſum*, docete omnes gentes, inſtituite in doctrina fidei, quam à me accepiſtis, non Judæos tantùm, ſed omnium gentium homines? *Prædicate Evangelium omni creaturæ.* Quos autem feceritis diſcipulos, qui doctrinam fidei ſuſceperint, initiate baptiſmo, aquâ abluite, auctoritate & virtute Patris & Filii & Spiritus ſancti, triumque perſonarum nomine expreſſo & invocato. His igitur verbis: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*, conſecratur baptiſmus. Non dicit, *In nominibus*, ſed *in nomine*, ut veteres Patres obſervant, quia trium perſonarum una deitas eſt, una poteſtas, virtus, auctoritas. Moris fuit apud Judæos ut baptizarentur, qui ſe à falſorum Deorum cultu ad cultum unius & veri Dei convertebant. Apud gentes etiam profanas uſurpatum antiquitus fuit, ut qui initiari vellent, priùs toto corpore abluerentur, haud dubiè eo ipſo propoſitum innocentiæ quodammodo teſtati.

[Marci 16. 15.]

Chriſtus Jeſus neminem in Eccleſiam ſuam introduci voluit niſi poſt fidei profeſſionem lavacro myſtico expiatum, & in vitam ſpiritualem regeneratum, in Deique filium adoptatum. Hujus lavacri ſeu baptiſmi formam Apoſtolis ſuis hîc præſcripſit. Baptizantes *eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus ſancti. Docentes eos ſervare*, non hæc aut illa, ſed univerſim & indiſcriminatim *omnia quæcumque mandavi vobis.* Non ſolùm quæ ſcripto mandabuntur, ſed quæcumque viva voce vobis præcepi, etiamſi ſcripto exarata deinceps non fuerint: omnia quæ vobis obſervanda tradidi & præcepi, ſive dum mortalem vitam vobiſcum agerem, & prædicarem Evangelium Regni, ſive à Reſurrectione mea uſque in hanc diem per dies quadraginta vobis apparens & loquens de Regno Dei.

12. *Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi.* Ne autem timeatis infirmitatis veſtræ conſcii, quaſi impares ſitis ſuſtinendæ tanti negotii moli. Vobis enim opportunè adero, non ſolùm Spiritu, quem mittam vobis à Patre, cùm in cœlum aſſumptus fuero, ſed auctoritate, favore, virtute, in omnibus difficultatibus, tempeſtatibus, periculis. Nec vobis tantùm, ſed ſucceſſoribus veſtris in veritate Fidei prædicanda & declaranda, & in Eccleſiæ meæ regimine ſemper adero, *omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi.* Quâ Jeſu Chriſti promiſſione Eccleſiæ perpetuitas, indefectibilitas, & infallibilitas ſeu indeficiens judicium in dogmatibus conſtituendis, ſive in controverſiis fidei dirimendis comprobatur. Ex hoc quòd Chriſtus Apoſtolos miſerit ad prædicandum, colligit optimè Tertullianus, *Alios non eſſe recipiendos prædicatores, quàm quos Chriſtus inſtituit: quia nec alius Patrem novit niſi Filius, & cui Filius revelavit; nec aliis videtur revelaſſe Filius quàm Apoſtolis, quos miſit ad prædicandum, utique quod illis revelavit. Quid autem prædicaverint, id eſt, quid illis Chriſtus revelaverit, & hîc præſcribam non aliter probari debere niſi per eaſdem Eccleſias, quas ipſi Apoſtoli condiderunt, ipſi eis prædicando, tum viva voce, quàm per Epiſtolas poſtea. Si hæc ita ſunt, conſtat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis Eccleſiis Apoſtolicis matricibus & originalibus fidei conſpiret, veritati deputandam, id ſine dubio tenentem quod Eccleſiæ ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, Chriſtus à Deo accepit: reliquam verò omnem doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ ſapiat contra veritatem Eccleſiarum, & Apoſtolorum, & Chriſti, & Dei:* præſertim verò contra Fidem & Traditionem Romanæ Eccleſiæ, *Unde nobis auctoritas præſto eſt, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt. Videamus quid didicerit, quid docuerit.... Legem & Prophetas cùm Evangelicis & Apoſtolicis Litteris miſcet, & inde potat fidem eam, aquâ ſignat, ſancto Spiritu veſtit, Euchariſtiâ paſcit, Martyrio exhortatur; & ita adversùs hanc inſtitutionem neminem recipit.*

Tertull. lib. de Præſcript. c. 21.

Senſus Moralis.

I. Veſpere *autem Sabbati, quæ luceſcit in prima Sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre ſepulchrum.* Mariam Magdalenam, aliaſque ſanctas mulieres amor ducit ad ſepulchrum Jeſu, ut eum quem viventem dilexerunt, pietatis officiis proſequantur. *Fortis ut mors dilectio.... Lampades ejus, lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Sicut enim mors corpus interimit, ſic ab amore rerum temporalium æternæ vitæ charitas occidit. Nam quem perfectè abſorbuerit, ad terrena foris deſideria velut inſenſibilem reddit. Magdalenæ, aliarumque ſanctarum mulierum amorem, zelumque erga Chriſtum Jeſum imitemur: nulla pericula, nulla adverſa, perſecutiones nullæ ab eo nos ſeparent. Dicamus cum Apoſtolo: *Quis nos ſeparabit à Charitate Chriſti?* &c. Ad crucem & ſepulchrum ejus per fidem accedamus, Jeſu pro nobis crucifixo adhæreamus amore tenero, ardente, conſtante. Mane ſurgamus ante lucem, quia promiſit Dominus coronam vigilantibus. *Maturiores habet fructus accelerata devotio.* Adhuc quidem tenebræ ſunt, ſed tamen Sol juſtitiæ ortus eſt nobis. Per fidem ambulamus, & non per ſpeciem: ſed tamen nobis veſper luceſcit, Chriſtus, cujus *Oriens nomen ejus*, nos illuminat ad agnitionem ſuam: & *nox ſicut dies illuminabitur.* Reſurgente Chriſto fidelibus luceſcit veſper, dies infidelibus tenebreſcit: Diſcipulis nox mutatur in diem; Judæis dies vertitur & mutatur in noctem. Per noctem quæramus quem diligit anima noſtra. Non in lectulo, non in deliciis, non in otioſa mollique vivendi ratione; non in civitatis plateis & vicis, non in negotiorum & ſocietatum ſæcularium tumultu, ſed in ſepulchro, in ſeceſſu ſancto, in paſſionis & mortis ejus piâ meditatione, per ſenſuum noſtrorum mortificationem, & veteris hominis ſepulturam, Jeſum quæramus cum Maria. *Venit Maria Magdalene, & altera Maria videre ſepulchrum.* Quæ de paradiſo perfidiam ſumpſerat, feſtinat fidem ſumere de ſepulchro: contendit rapere de morte vitam, quæ de vita rapuerat mortem. Venit videre ſepulchrum: ut quam deceperat arboris viſus, viſus repararet ſepulchri; & quam proſtraverat illecebroſus aſpectus, aſpectus ſalutaris attolleret. Venit *prima Sabbati*, ut quâ die de ſeptem creatio inchoata eſt, eadem & nova creatio per Chriſti Reſurrectionem compleretur. Venit *Veſpere Sabbati, quæ luceſcit in prima Sabbati:* quia illuminatur per Chriſtum Sabbatum, non deletur. Non enim venit ſolvere legem, ſed adimplere. Illuminatur, ut in die Dominico luceat; clareſcat in Eccleſia, quod in Synagoga Judæis obſcurantibus fuſcabatur. Ea præſertim die, Dominica (inquam) quæ *Dies Reſurrectionis Chriſti* ab antiquis, & præſertim à S. Leone appellatur; Jeſum quæramus, conveniamus ad Eccleſiam, ut Corpus ejus adoremus & ſumamus, non mortuum, ſed vivum & glorioſum; non in ſepulchro, ſed in Sacramento, hîc tamen etiam abſconditum, & immolatum in Myſterio quo mors ejus commemoratur, fructuſque illius nobis applicatur. Si fide contemplemur hoc myſterium, ut Maria ſepulchrum Jeſu, dicere poterimus de Salvatore noſtro: *Vidi Agnum ſtantem, tamquam occiſum.* Ibi enim eſt in ſtatu quidem glorioſæ immortalitatis; *Vidi Agnum ſtantem*: ſed tamen in ſtatu victimæ: *tamquam occiſum.* Palla linea, in qua Chriſti Corpus conſecratur, quam Corporale vocamus, Chriſti ſepulturam, & ſindonem, quâ Jeſu Chriſti Corpus à Joſeph involutum eſt, nobis repræſentat & in memoriam revocat. Unde S. Iſidorus Peluſiota ſcribit: *Pura illa ſindon, quæ ſub divinorum Donorum miniſterio expanſa eſt, Joſephi Arimathenſis eſt miniſterium. Ut enim ille Domini Corpus ſindone involutum ſepulturæ mandavit, per quod univerſum mortalium genus Reſurrectionem percepit: eodem modo nos propoſitionis Panem in ſindone ſacrificantes, Chriſti Corpus ſine dubitatione reperimus.* Denique ad ſepulchrum Domini venire debemus, non ſolùm ut videamus, ſed ut illi pietatis officia exhibeamus, quemadmodum ſanctæ mulieres cum aromatibus venerunt, ut ſacrum corpus ejus ungerent. Aromata, ſunt bona opera. Aromata, ſunt orationes Juſtorum. *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.* Viginti quatuor Seniores viſi ſunt ſancto Joanni cadere coram Agno, *habentes ſinguli phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum.* Aromata ſunt eleëmoſynæ, quas Apoſtolus vocat. *Odorem ſuavitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo.* Aromata ſunt bona quævis opera, quæ mundo corde & pura intentione Deo offerimus. *Oblatio juſti impinguat altare & odor ſuavitatis eſt in conſpectu Altiſſimi.* Et nos ergo in Chriſtum Jeſum Dei Filium pro nobis mortuum & ſepultum credentes, ſi odore virtutum referti, cum opinione bonorum operum Dominum quæ-

Cant. 8. 6. 7. — S. Greg. M. — Rom. 8. 35. — S. Ambroſ. — Pſal. 138. — S. Petrus Chryſol. ſerm. 75. — Cant. 3. — S. Petrus Chryſol. ſerm. 74. — S. Leo Epiſt. ad Turribium — Apoc. 5. 6. — S. Iſidorus Peluſ. Epiſt. 123 — Pſal. 140. 2. — Apoc. 5. 8 — Philipp. 4. 18. — Eccli. 35. 8. — S. Greg. M.

rimus, ad monumentum illius cum aromatibus venimus. Illæ autem mulieres Angelos vident, quæ cum aromatibus venerunt: quia illæ mentes ſupernos cives aſpiciunt, quæ cum virtutum odoribus ad Dominum per ſancta deſideria proficiſcuntur. [*S. Bern. ſerm. 10. & 12. in Cantica.*] Ad Jeſum adeamus cum aromatibus contritionis, devotionis, & pietatis ſeu miſericordiæ. Prima ſpecies unguenti conficitur ex peccatorum noſtrorum recordatione, & divini amoris igne in corde noſtro coquitur. Altera ex divinorum beneficiorum recordatione. Tertia, de omnibus quorumlibet miſerorum ærumnis, etiamſi fuerint inimici. Felix mens, quæ talium collectione aromatum ſeſe ditare & impinguare curavit, infundens ea oleo miſericordiæ, & ardore decoquens charitatis. Quis putas eſt *Jucundus homo qui miſeretur & commodat?* Pronus compati, ſubvenire promptus, dare quàm accipere beatius judicans, ignoſcere facilis, difficilis iraſci, ulciſci penitùs non acquieſcens, & per omnia proximorum æquè ut proprias reſpiciens neceſſitates. Quæcumque ſic affecta es anima, pretioſa aromata ad ſepulchrum Domini Jeſu attuliſti.

2. *Et ecce terræ motus factus eſt magnus. Angelus enim Domini deſcendit de cælo: & accedens revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum. Erat autem aſpectus ejus ſicut fulgur, & veſtimentum ejus ſicut nix.* Commota eſt & contremuit terra, non ſolùm quia Angelus deſcendit de cœlo, ſed maximè quia ex inferis Dominator aſcendit. Ut Chriſtus in nobis reſurgat, ſeu ut in Chriſto à morte peccati ad vitam gratiæ reſurgamus, terra cordis noſtri moveatur timore ſalutari, timore filiorum, non ſervorum; timore reverentiæ, timore caſto, quo ſponſa timet ſponſo diſplicere. *A facie Domini mota eſt terra.* Tum Angelus Domini, Sacerdos, conſcientiæ prudens & pius Moderator, Paſtor Angelo ſimilis, cujus converſatio in cœlis ſit, qui Deum ſemper intueatur, qui ad homines non accedat niſi divinæ charitatis condeſcenſu, ut Dei legatione fungens, ut illorum ſaluti conſulat; Viſibilis, inquam, ille Angelus Domini, converſatione & ipſo habitu corporis ſui ſanctitatem myſteriorum, quorum diſpenſator eſt & nuntius oſtendens, miniſterium exhibeat ſuum ad revolvendum lapidem vitioſorum habituum, pravarumque conſuetudinum, ne gratiæ aditum animæ iterum occludant. Lapis magnus eſt, ipſum revolvere difficile, & infirmis impar naturæ viribus.
[*Marci 16. 4.*] *Quis revolvet nobis lapidem ab oſtio monumenti?* Sola gratia revolvere poteſt. Dei unius opus eſt & beneficium,
[*1. Cor. 3. 5. 9.*] viſibilis Angeli, ſcilicet Sacerdotis miniſterium *Chriſti* enim *cui credidiſtis, Miniſtri, Dei adjutores ſumus*
[*2. Cor. 5. 20.*] (inquit Apoſtolus) *pro Chriſto legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos.* Angelus deſcendit de
[*S. Petrus Chryſol. ſerm. 34.*] cœlo. *Reſurgente Chriſto, morte pereunte, terrenis redditur cæleſte commercium: & mulieri, cui fuerat cum diabolo lethale conſilium, cum Angelo colloquium fit vitale.* Et accedens revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum. *Sedebat ut fidei doctor, ut Reſurrectionis magiſter: ſedebat ſuper petram, ut ſoliditas ſedis daret credentibus firmitatem. Ponebat Angelus ſuper petram fundamenta fidei, ſuper quam Chriſtus erat Eccleſiam fundaturus, qui dixit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Erat autem aſpectus ejus ſicut fulgur,
[*S. Gregor. M. Hom. 21. in Evang.*] & veſtimentum ejus ſicut nix. *In fulgure terror timoris eſt; in nive blandimentum candoris. Quia verò omnipotens Deus & terribilis peccatoribus, & blandus eſt juſtis: rectè teſtis Reſurrectionis ejus Angelus & in fulgore vultûs, & in candore habitûs demonſtratur; ut de ipſa ſua ſpecie & terreret reprobos, & mulceret pios.*
[*Exod. 13.*] *Unde rectè quoque populum per deſerta gradientem columna ignis in nocte, & columna nubis præibat in die. In igne enim terror eſt, in nube viſionis blandimentum: Dies verò vita juſti, nox vita peccatoris. Unde converſis peccatoribus Paulus dicit:* Fuiſtis aliquando tenebræ,
[*Epheſ. 5.*] nunc autem lux in Domino. *In die ergo per nubem columna monſtrata eſt, & in nocte per ignem, quia omnipotens Deus & blandus juſtis, & terribilis apparebit injuſtis. Iſtos in judicio veniens per lenitatis manſuetudinem demulcet, illos verò per juſtitiæ diſtrictionem terret.*

3. *Præ timore autem ejus exterriti ſunt cuſtodes, & facti ſunt velut mortui.* [*Pſal. 67. 1*] Exſurgat Deus, & diſſipentur inimici ejus, & fugiant qui oderunt eum à facie ejus. In libro Judicum legimus, quòd cùm Samſon Gazam civitatem Philiſtinorum fuiſſet ingreſſus, Philiſtæi ingreſſu [*Judicum 15.*] ejus cognito, civitatem repentè obſederunt, cuſtodes ad portas poſuerunt, ne fugere & elabi poſſet: jamque fortiſſimum Samſonem ſe comprehendiſſe gloriabantur & [*S. Gregor. M. Hom. 21. in Evang.*] gaudebant. At ille mediâ nocte ſurgens, portas civitatis abſtulit, & montis verticem aſcendit. Samſon typus eſt Chriſti Jeſu Salvatoris noſtri; Gaza civitas, tartari; Philiſtæi, Judæorum: qui cùm mortuum Dominum viderent, ejuſque corpus in ſepulchro jam poſitum, cuſtodes illico deputaverunt, & eum qui auctor vitæ claruerat, in inferni clauſtris retentum, quaſi Samſonem in Gaza ſe deprehendiſſe lætati ſunt. Samſon verò media nocte non ſolùm exiit, ſed etiam portas tulit, quia *Redemptor noſter ante lucem reſurgens, non ſolùm liber de inferno exiit, ſed & ipſa etiam inferni clauſtra deſtruxit. Portas tulit, & montis verticem ſubiit: quia reſurgendo clauſtra inferni abſtulit, & aſcendendo cælorum Regna penetravit.* Si tantum terrorem Angelus Chriſti reſurgentis nuntius & miniſter militibus ſepulchri cuſtodibus incuſſit, quantum terrorem Chriſtus ipſe mortis inferique victor tartareis legionibus intulit?

4 *Reſpondens autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos: ſcio enim, quòd Jeſum, qui crucifixus eſt, quæritis. Non eſt hic: ſurrexit enim ſicut dixit. Venite, & videte locum ubi poſitus erat Dominus.* [*S. Gregor. M.*] Paveant illi, qui non amant adventum ſupernorum civium. Pertimeſcant, qui deſideriis carnalibus preſſi, ad eorum ſocietatem ſe pertingere poſſe deſperant. Vos autem cur pertimeſcitis, quæ veſtros concives videtis? *Nolite timere vos.* Nihil timendum iis qui Jeſum hunc crucifixum quærunt amoris pœnitentis affectu, qui crucem amant, tantùm abeſt ut oblatam vel impoſitam refugiant; qui viæ mortificationis inſiſtunt, qui Chriſtianæ vitæ ac pietatis officia ſedulò implent, hominum contradictione ac perſecutione ſpretâ; qui nullis difficultatibus, nullo timore humano à via perfectionis evangelicæ dimoventur. Hi Jeſum crucifixum ſincerè quærunt. *Scio enim quòd Jeſum qui crucifixus eſt quæritis.* Hi ſolatio & gaudio Reſurrectionis ejus fruuntur; hi fructum Reſurrectionis ejus in hac vitâ, & pignus Reſurrectionis ad gloriam percipiunt. Nolite timere vos, qui Jeſum crucifixum ita quæritis. Chriſtus enim *Traditus eſt propter delicta noſtra, reſurrexit propter juſtificationem noſtram,* [*Rom. 4. 23.*] ut adoptionem filiorum Dei, ac cœleſtis gloriæ hæreditatem exinde reciperemus. Nolite timere vos. *Non enim accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore, ſed accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.) Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, ut & conglorificemur.* [*Ibid. c. 8. 16. 17.*] Oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam: oportet Chriſtianum ipſi compati, ut gloriæ illius ſit particeps. [*2. ad Tim. 2. 11.*] *Fidelis ſermo: Nam ſi commortui ſumus, & convivemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus.*

Non eſt hic; ſurrexit enim ſicut dixit. Venite & videte locum ubi poſitus erat Dominus. Ne quæratis in ſepulchro mortis victorem, qui ex eo exiit velut ex utero quondam virginali, clauſo, & inviolato ſigillo: ſed longè diſpari conditione: in uterum enim Virginis deſcendit immortalis, ex eo natus eſt mortalis: in ſepulchro depoſitus eſt mortuus, ex eo ſurrexit redivivus, immortalis, glorioſus. [*S. Petrus Chryſol. ſerm. 64.*] *Mutatur hic ordo rerum: mortem non mortuum devorat hic ſepulchrum; domus mortis manſio fit vitalis: uteri nova forma, mortuum concipit, parit vivum.* Surrexit, ſicut dixit. [*S. Gregor. M. Hom. 21. in Evang.*] *Duæ vitæ erant, quarum unam novimus, alteram neſciebamus. Una quippe mortalis eſt, altera immortalis: una corruptionis, altera incorruptionis: una mortis, altera reſurrectionis ſed*

venit Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus, ſuſcepit unam, & oſtendit alteram. Unam pertulit moriendo, & oſtendit alteram reſurgendo. Si ergo nobis mortalem vitam ſcientibus reſurrectionem promitteret carnis, & tamen hanc viſibiliter non exhiberet, quis ejus promiſſionibus crederet? Factus itaque homo apparuit in carne, mori dignatus eſt ex voluntate, reſurrexit ex poteſtate, & oſtendit exemplo, quod nobis promiſit in præmio. In novitate igitur vitæ ambulemus. Crucifixus eſt Dominus Jeſus Chriſtus, ut in cruce oſtenderet veteris hominis noſtri occaſum: & reſurrexit ut in ſua
Coloſſ. 3. 1 vitâ oſtenderet noſtræ vitæ novitatem. *Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Si bene vivimus, mortui ſumus, & reſurreximus. Qui autem nondum B mortuus eſt, nec reſurrexit, malè adhuc vivit: & ſi ma-
S. Auguſt. lè vivit, non vivit; *Moriatur, ne moriatur; mutetur, ne damnetur.* Sed quid eſt, bene vivere? Quæ ſurſum ſunt ſapere, non quæ ſuper terram. Si verè cum Chriſto ſurreximus, de nobis dicatur; *Surrexit, non eſt hìc.* Morum mutatione, vitæ novitate ſpiritalem reſurrectionem noſtram comprobemus. Quid hunc Chriſtianum quæritis cum mortuis ſæculi in occaſionibus peccati? Surrexit, non eſt hìc. Quid hunc quæritis in theatris, in ſpectaculis, in choræis? Surrexit, non eſt hìc. Quid hunc quæritis in mulierum periculosâ converſatione & familiaritate? Surrexit, non eſt hìc. Quid hunc quæritis in ludis, in comeſſationibus & compotationibus? Surrexit non eſt hìc. *Filii hominum, uſquequo gravi corde? Ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Beati eſſe vultis: ſed unde homo beatè vivit, quærere non vultis. Divitias quæritis, honores & pompam ſæculi quæritis, voluptates terrenas quæritis: ſed nulla res terrena vos beatos facit. *Uſquequo gravi corde?* Non vultis eſſe graves corde, qui terrâ oneratis cor veſtrum? Quouſque fuerunt graves corde homines? Antequam veniret Chriſtus, antequam reſurgeret Chriſtus, fuerunt homines graves corde. *Ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Volentes beati eſſe, eas res quæritis, unde miſeri ſitis. Fallit vos quod quæritis: mendacium eſt
Pſal. 4. 3. quod quæritis. *Scitote quia Dominus Sanctum ſuum mirificavit.* Venit Chriſtus ad miſerias noſtras, paſſus eſt, mortuus, ſepultus, reſurrexit tertia die, finito labore, mortua morte. Oculos mentis in ejus Reſurrectione defige; quia Deus ita magnificavit Sanctum ſuum, Filium ſuum Jeſum, ut eum ſuſcitaret à mortuis, & ad dexteram ſuam
S. Auguſt. ſerm. 23 1 aliàs de Tempore 141. in cœlis collocaret. Oſtendit tibi quid debeas ſapere, ſi vis beatus eſſe: hìc enim beatus eſſe non potes. Bonam rem quæris, ſed terra iſta non eſt regio ejus rei quam quæris. Si habuit hìc Chriſtus, habebis & tu. In regione mortis tuæ quid ille invenit, niſi quod hìc abundat? Manducavit tecum quod abundat in cella miſeriæ tuæ. Acetum hìc bibit, fel hìc habuit. Sed ad magnam menſam ſuam te invitavit, menſam cœli, menſam Angelorum, ubi ipſe panis eſt. Vitam ſuam promiſit nobis: mortem ſuam prærogavit nobis, tamquam diceret, Ad vitam meam vos invito, ubi nemo moritur, ubi verè vita beata eſt, ubi cibus non corrumpitur, ubi reficit, & non deficit. Ecce quò vos invito, ad regionem Angelorum, ad amicitiam Patris & ſancti Spiritûs, ad cœnam ſempiternam, ad fraternitatem meam; poſtremò ad me ipſum, ad vitam meam vos invito. *Non vultis credere quia dabo vobis vitam meam? Tenete pignus mortem meam. Modò ergo cùm in iſta carne corruptibili vivimus, morum mutatione cum Chriſto moriamur, amore juſtitiæ cum Chriſto vivamus: beatam vitam non accepturi, niſi cùm ad illum venerimus, qui venit ad nos, & cum illo eſſe cœperimus, qui mortuus eſt pro nobis.*

5. *Et citò euntes, dicite Diſcipulis ejus, quia ſurrexit; & ecce præcedet vos in Galilæam; ibi eum videbi-*
S. Petrus Chryſol. ſerm. 77. *tis, ecce prædixi vobis.* Mulieres fiunt Apoſtolorum Apoſtolæ, nuntium vitæ & reſurrectionis ferunt, quæ

A mortem intulerant & ruinam. Revertere ad virum, mulier jam ſanata, & ſuade fidem, quæ perfidiam ſuaſiſti: refer homini Dominicæ Reſurrectionis indicium, cui ante tentationis & ruinæ conſilium detuliſti. Si verè cum Chriſto reſurreximus, Reſurrectionem ipſius aliis nuntiare debemus, alios ad ejus cultum, confeſſionem, & laudem adducere, dicentes cum Propheta: *Venite* Pſal. 94.
adoremus, & procidamus ante Deum: ploremus coram Domino qui fecit nos. Quoniam Deus magnus Dominus, & Rex magnus ſuper omnes Deos.... Omnes gentes Pſal. 46. 2
plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis. Quoniam Dominus excelſus, terribilis, Rex magnus ſuper omnem terram.... Laudate Dominum, omnes gentes, laudate eum omnes populi. Sponſus ſponſæ, pater filio, dominus ſervo dicat: *Memor eſto Dominum Jeſum* Pſal. 106. 1.
Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis. Adnitendum nobis eſt, 2. Tim. 2. 8.
ut Reſurrectionis Chriſti ſimus conſortes, & de morte ad vitam, dum in iſto ſumus corpore, tranſeamus. Unicuique enim homini, qui ex alio in aliud aliqua converſione mutatur, finis eſt, non eſſe quod fuit; & ortus, eſſe quod non fuit: ſed intereſt cui quis moriatur aut vivat: quia *Eſt mors quæ cauſa eſt vivendi; & eſt vita,* S. Leo ſerm. 69. de Reſurrect. Dom. 1.
quæ cauſa eſt moriendi. Moriendum ergo eſt diabolo, & vivendum Deo: deficiendum iniquitati, ut juſtitiæ reſurgatur. Occumbant vetera, ut oriantur nova. Et quoniam, ſicut ait Veritas, Nemo poteſt duobus Dominis ſervire: dominus ſit non ille qui ſtantes impulit in ruinam, ſed ille qui dejectos erexit in gloriam.

6. *Et exierunt citò de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare Diſcipulis ejus. Et ecce C Jeſus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* Dixerat illis Angelus, *Nolite timere vos.* Exierunt nihilominus de monumento cum timore & gaudio magno. *Timor non ablatus eſt, ſed mutatus. Malus timor cul-* S. Petrus Chryſol. ſerm. 80.
pæ, bonus reverentiæ timor. Adam datum perdiderant: ne perderent ipſum redditum, pertimeſcebant. Cum timore & gaudio magno. *Scriptum eſt*, Servite Domino Pſal. 2.
in timore, & exultate ei cum tremore.... Timor Domini ſanctus permanet in ſæculum ſæculi. Pſal. 18.
In ſanctitate ergo manet, qui Dei permanet in timore. Quò majoribus donis & gratiis cumulantur ſancti, eo magis timent, de indignitate ſua perſuaſi, ſuæque infirmitatis ſibi conſcii. Illuſiones timent, timent ne Angelus tenebrarum ſe fortè transfiguraverit in Angelum lucis, timent *à timo-* Pſal. 90.
re nocturno, à ſagitta volante in die, à negotio perambu- D *lante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano.* Timent ne gratiæ minùs fideliter & minùs dignè reſpondeant. *Et ecce Jeſus occurrit eis, dicens: Avete.* Fideliter currentibus occurrit Chriſtus, ut quod fide crediderant, agnoſcerent viſu: & firmaret præſentia, quas adhuc trepidas habebat auditus. *Occurrit ut Dominus;* S. Petrus Chryſol. 1
ſalutat, ut parens; affectu animat, ſervat timore: ſalutat, ut per amorem ſerviant, non fugiant per timorem. Illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus. *Haberi ſe voluit, qui paſſus eſt teneri.* Tenuerunt pedes ejus: *Ut ſcirent in capite Chriſti virum eſſe, ſe eſſe in pedibus Chriſti: & datum ſibi virum ſequi, non præire per Chriſtum.* Quod in Chriſto videtur infimum, amplectuntur; quod ſublimius eſt, adorant. Ad pedes procidunt, humi- E litatem profeſſæ, quam à Chriſto didicerunt. Via ſcilicet ad cœleſtium Myſteriorum cognitionem à Deo obtinendam compendiaria, humilitas. *Non aliam tibi* (inquit S. Auguſtinus) *ad capeſſendam & obtinendam veritatem viam munias, quàm quæ munita eſt ab illo qui* S. Auguſt. Epiſt. 118 aliàs 56. n. 22.
greſſuum noſtrorum tamquam Deus vidit infirmitatem. Ea eſt autem prima humilitas, ſecunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares hoc dicerem, non quò alia non ſint præcepta, ſed niſi humilitas omnia quæcumque bene facimus & præceſſerit, & comitetur, & conſecuta fuerit, jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu ſuperbia.

7. *Tunc ait illis Jeſus: Nolite timere: ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.*

[S. Petr. Chryſ.] „ Quod dixerat Angelus, dicit & Dominus; ut quas fir- A maverat Angelus, Chriſtus redderet firmiores. *Ite, nuntiate fratribus meis*, &c. Reſurgens Chriſtus à mortuis reſumpſit hominem, non reliquit: vocat ergo fratres, quos corporis ſui fecit eſſe germanos: vocat fratres, quos Patris ſui adoptavit in filios: vocat fratres, quos benignus hæres ſibi præſtitit cohæredes in gloria cœleſti, ubi [1. Joan. 3. 2.] *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt*. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. *Quid enim mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.... Mihi adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino Deo ſpem meam.*

8. *Quæ cùm abiiſſent, ecce quidam de cuſtodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt Principibus Sacerdotum omnia quæ facta fuerant. Et congregati cum* B *Senioribus, conſilio accepto, pecuniam copioſam dederunt militibus, dicentes: Dicite quia Diſcipuli ejus nocte venerunt, & furati ſunt eum vobis dormientibus*, &c. Impletum eſt quod prædictum eſt à Propheta Pſalmo [Pſal. 65. 3] 65. qui *Pſalmus Reſurrectionis* inſcribitur: *In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui*. Magnitudo potentiæ Domini ſecundùm quod homo factus eſt, in virtute Reſurrectionis apparet. Hanc commendat Apoſtolus, cùm ait: [Philipp. 3. 9. 10.] *Non habens meam juſtitiam, quæ ex lege eſt, ſed illam quæ ex fide eſt Chriſti Jeſu: quæ ex Deo eſt juſtitia in fide, ad cognoſcendum illum, & virtutem Reſurrectionis ejus*. Et alibi: [S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 65.] *Nam etſi crucifixus eſt ex infirmitate; ſed vivit ex virtute Dei*. Cùm ergo magna iſta potentia Domini in Reſurrectione intelligatur, quid ſibi vult, *In multitudine virtutis tuæ mentien-* C *tur tibi inimici tui*, niſi ut ſic intelligas, Ideo tibi mentientur inimici tui ut crucifigaris, ideo crucifigêris ut reſurgas. Mendacium ergo illorum ad commendandum multam potentiam tuam valebit. Quare ſolent inimici mentiri? ut potentiam cujuſque minuant, de quo mentiuntur. Tibi, inquit, contra accidit. Nam minùs appareret potentia tua, ſi tibi illi non mentirentur. Falſi teſtes mentiti ſunt tibi in Paſſione tua, creditum eſt eis, oppreſſus es, crucifixus, depoſitus in ſepulchro, additi cuſtodes ne corpus tuum Diſcipuli tui furarentur, reſurgis occultus, appares manifeſtus. Nonnè in multitudine virtutis tuæ mentiti ſunt tibi inimici tui? Mentiti ſunt & ſepulchri cuſtodes à Judæis corrupti, dixerunt: Cùm dormiremus, venerunt Diſcipuli ejus, & abſtulerunt eum de monumento. O verè ſtultitia dormiens! Aut vigilabas, & prohibere debuiſti; aut dormiebas, & D quid ſit geſtum neſciſti. Acceſſerunt & ipſi mendacio inimicorum: *Auctus eſt numerus mentientium, ut augeretur merces credentium*: quia *in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui*. Apparuiſti contra mendaces veracibus & apparuiſti eis veracibus, quos tu veraces feciſti. *Omnis terra adoret te & pſallat tibi, pſallat nomini tuo Altiſſime*. Paulò ante humillime, modò Altiſſime: humillime inter manus mentientium inimicorum; Altiſſime ſuper verticem laudantium Angelorum. *Venite, & videte opera Domini*. O Gentes, ô ultimæ nationes, relinquite Judæos mentientes, venite confitentes. *Terribilis in conſiliis ſuper filios hominum*. Machinati ſunt filii hominum conſilium ad crucifigendum Chriſtum, excæcavit crucifigentes. Quid ergo feciſtis, filii hominum, machinando conſilia adversùs Dominum veſtrum, E in quo latebat majeſtas, & apparebat infirmitas? *Vos machinati eſtis conſilia perdendi, ille excæcandi & ſalvandi; excæcandi ſuperbos, ſalvandi humiles: ad hoc autem ſuperbos ipſos excæcandi, ut cæcati humiliarentur, humiliati confiterentur, confeſſi illuminarentur*. Terribilis in conſiliis ſuper filios hominum. *Ecce cæcitas ex parte Iſraël facta eſt: ecce Judæi, ex quibus natus eſt Chriſtus, foris ſunt: ecce Gentes quæ contra Judæam erant, in Chriſto intus ſunt.*

Pecuniam copioſam dederunt Militibus, dicentes: Dicite quia Diſcipuli ejus nocte venerunt, & furati ſunt eum vobis dormientibus. Avaritia, & rerum temporalium falſorumque bonorum amor, Chriſto Jeſu per- A ſecutores ſemper peperit. Avaritia Sacerdotum, Phariſæorum, & Scribarum perſecuta eſt viventem: Avaritia Judæ morientem: Avaritia militum reſurgentem: Avaritia Virorum Eccleſiaſticorum in cœlis regnantem, ad finem uſque mundi perſequitur. Nec avaritia tantùm, ſed & malus uſus bonorum Eccleſiæ. *Cuſtodes miraculum confitentur, ad urbem citò redeunt, nunciant Principibus Sacerdotum quæ viderint, quæ facta compererint. Illi qui debuerant converti ad pœnitentiam, & Jeſum quærere reſurgentem, perſeverant in malitia, & pecuniam quæ ad uſum Templi data fuerat, vertunt in redemptionem mendacii, ſicut antea triginta argenteos dederant Judæ proditori. Omnes igitur qui ſtipe Templi, & his quæ conferuntur ad uſus Eccleſiæ, abutuntur in* B *aliis rebus, quibus ſuam expleant voluntatem, ſimiles ſunt Scribarum & Phariſæorum redimentium mendacium, & ſanguinem Salvatoris.* [S. Hieron. in c. 28. Matt.]

Pecuniam copioſam dederunt militibus, &c. *Qui dant pecuniam, non perdenda comparant, ſed ſervanda. Judæi vendente Juda emerunt, ut perderent, Chriſtum: nunc pecuniam copioſam, ut ſe, Legem, Templum, Patriam perderent, effuderunt. Viri ſanguinum & doloſi ſtatuunt pretium falſitatis, perfidiæ conficiunt inſtrumentum: commercio crudeli fraudem fidei, veritatis latrocinium nundinantur: corrumpunt milites, ut furtum vocent quod erat Reſurrectionis arcanum*. Dicite, quia Diſcipuli ejus nocte venerunt, & furati ſunt eum. *Non contenti interfeciſſe Magiſtrum, quomodo Diſcipulos poſſent perdere, moliuntur: Diſcipulorum crimen eſſe faciunt vir-* C *tutem Magiſtri. Planè amiſerunt milites perdiderunt Judæi: ſed Diſcipuli Magiſtrum ſuum, non furto, ſed fide; virtute, non fraude; ſanctitate, non crimine; vivum, non mortuum ſuſtulerunt*. Hinc eſt quòd in Galilæam, ut eum poſſint videre, mittuntur, quia Deus in loco perfidiæ non videtur. [S. Petrus Chryſol. ſerm. 80.]

9. *Undecim autem Diſcipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi conſtituerat illis Jeſus*. Chriſto vocanti & invitanti citò & alaciter parendum eſt, vitanda malorum ſocietas, de medio Babylonis fugiendum, contendendum eſt in montem evangelicæ perfectionis, ubi conſtituit nobis Jeſus. *Surſum corda*: iis enim quorum animus, in terra, rebuſque terrenis defixus eſt, Chriſtus Jeſus conſpicuum ſe non præbet, cum illis familiariter non verſatur. Nemo eſt qui Chriſtum reſurgentem ſequi nolit: ſed heu, quàm pauci qui crucifixum & morientem D ſequi velint. Nemo eſt Chriſtianus, qui gaudia Reſurrectionis ejus non amet, non deſideret. Sed quàm pauci qui ejus opprobria, paſſiones, & crucem ament ac deſiderent, quàm pauci qui non refugiant. Chriſtum reſurgentem adoremus cum ejus Diſcipulis. Fides noſtra pariat adorationem, ſpem, & amorem. Fides reſurrectionis Chriſti nos diſcernit à paganis, qui crucifixum fatentur, reſurrexiſſe negant: adoratio & charitas diſcernat nos à dæmonibus, qui Chriſtum reſurrexiſſe credunt, & Filium Dei agnoſcunt, & contremiſcunt; non adorant, nec diligunt. Dæmones Jeſum Filium Dei confeſſi ſunt, & audierunt ab illo: *Obmuteſcite*: Petrus Filium Dei [S. Auguſt. ſerm. 234 aliàs 87. de Diverſis.] vivi confeſſus eſt, & audivit: *Beatus es*. Quod diſcernebat illos, diſcernat & nos. Unde dæmones clamabant? *Timendo*. Unde Petrus? *Diligendo*. *Eligite, dili-* E *gite*. Fides quæ per dilectionem operatur, quæ bona opera adjuncta habet, Chriſtianos à dæmonibus diſcernit. *Quomodo diſtinguimur fide, ſic diſtinguamur & moribus, ſic diſtinguamur & operibus, accenſi charitate, quàm dæmones non habebant. Ardete igne charitatis, ut à dæmonibus vos diſcernatis. Ardor iſte ſurſum vos rapit, ſurſum tollit, in cœlum levat.*

10. *Et accedens Jeſus locutus eſt eis, dicens: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra*. Reſurrectio Chriſti, ſtatus eſt poteſtatis, ad quem prædeſtinatus eſt ab æterno; quem ſponte abdicavit, dum mortalem inter homines vitam ageret; cujus poſſeſſionem adiit per glorioſam Reſurrectionem ſuam. [Rom. 1. 4.] *Qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute ſecundùm ſpiritum ſanctificationis*

ex Reſurrectione mortuorum Jeſu Chriſti Domini noſtri. Reſurrectionis Chriſti Jeſu fructus eſt, novum jus, nova poteſtas, quam in cœlo Chriſtus habet mittendi Spiritum ſanctum ut novam creaturam formet, ac renovet faciem terræ. Hinc S. Petrus in concione publica ad Judæos ipſa die Pentecoſtes, quâ ſuper Diſcipulos effuſus
Act. 2. & 34.
eſt Spiritus ſanctus, habitâ, ait: *Hunc Jeſum reſuſcitavit Deus, cujus omnes nos teſtes ſumus. Dexterâ igitur Dei exaltatus, & promiſſione Spiritus ſancti accepta à Patre, effudit hunc, quem vos videtis, & auditis.* Reſurrectionis Chriſti fructus eſt, poteſtas Chriſto data in cœlo, ut illuc membra ſua è terris trahat, ut ibi ſanctos ſuos perenni beatitudine, gloria, immortalitate donet, coronet. Reſurrectionis Chriſti fructus eſt, jus congregandi populum, quem acquiſivit ſanguine ſuo, ex omnibus ter-
Pſal. 2.
ræ finibus. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Reſurrectionis Chriſti fructus eſt, ſummum imperium quod exercet in Angelos & homines ut caput Eccleſiæ.
Coloſſ. 1.
Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt Principium, primogenitus ex mortuis: ut ſit in omnibus ipſe primatum tenens. Quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis ejus, ſive quæ in terris, ſive quæ in cœlis ſunt. Crucis & Reſurrectionis Chriſti fructus eſt, poteſtas omnis illi data in corda ſeu voluntates hominum, ut illas victricis gratiæ ſuæ efficaciâ convertat, dirigat, trahat, agat quocumque voluerit. Illi poteſtas data eſt, qui paulò ante crucifixus, qui ſepultus in tumulo, qui mortuus jacuerat, qui poſtea reſurrexit. In cœlo autem & in terra poteſtas data eſt, ut qui ante regnabat in cœlo, per fidem credentium regnet in terris. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.* Quamvis ergo magnum ſit & arduum, quod vobis impono miniſterium, humanaſque vires ſuperans, ne deſpondeatis animos, immò potiùs confidite: Ego ſiquidem Filius unigenitus Dei, cœli ac terræ Dominus, mortis victor, triumphator inferni, Rex à Patre conſtitutus ſuper Sion montem ſanctum ejus, hæres univerſorum, ſub quo curvantur qui portant orbem, vos elegi, voſque mitto ad hoc opus.

11. *Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Miſſio Apoſtolorum in mundum univerſum, vocatio omnium gentium, Eccleſiæ fundatio; electorum, quos nemo rapiet de manu ejus, acquiſitio, ſunt effectus novæ poteſtatis Chriſti Jeſu, & Paſſionis ejus præmia. *Euntes ergo docete omnes gentes*, quia Chriſtus *Vult omnes ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*; & pro omnibus mortuus eſt. Poteſt omnes ad ſe convertere, ipſique volenti ſalvum facere, nullum humanum reſiſtit arbitrium. Docere adultos omnes Regulam Fidei & doctrinæ cœleſtis, quam à me accepiſtis. Docete quid credere, quid ſperare, quid timere, quid agere, debeant. Tum rectè inſtitutos, credentes, pœnitentes, baptizate in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Baptiſmus ſit fidei doctrinæque ab ipſis receptæ ſignaculum & profeſſio. Abluantur, non Ethnicorum more, qui ſa-
Tertull. lib. de Baptiſmo.
cris quibuſdam per lavacrum initiantur, & impunitatem perjuriorum ſibi ſpondent, ſed *Viduis aquis*, id eſt ſterilibus ac virtute deſtitutis, *ſibi mentiuntur.* Non ritu Judæorum, qui proſelytos per lavacrum initiant, & jugo Moſaicæ Legis ſubjiciunt: ſed ritu novo, myſtico, ſingulari, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*,
Act. 2. 38 *Ad Tit.* 3. 5
ad omnium *peccatorum remiſſionem*, ſpiritalemque *regenerationem*, ac *renovationem*, ad interioris hominis *Illuminationem*: ut ſcilicet *Undæ genitalis auxilio ſuperioris*
S. Cypr. S. Hieron. in hunc locum. S. Fulg.
ævi labe deterſâ, in expiatum pectus ac purum deſuper ſe lumen infundat. Baptizantes eos *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, ut quorum una eſt divinitas; una ſit largitio; & ut credentes eumdem eſſe intelligant ſuæ regenerationis auctorem, qui generationis & creationis eſt auctor, Deum unum in eſſentia, & trinum in perſonis, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum. Ut denique innoteſcat, hominem per baptiſmum fieri filium adoptivum Patris, membrum Filii ejus Jeſu Chriſti, templum Spiritus ſancti, Deoque uni & trino conſecrari ut eum adoret eique ſerviat in ſpiritu & veritate ſecundùm Evangelium. *Ablutio itaque delictorum obſignatur in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto, ſub quibus & teſtatio fidei, & ſponſio ſalutis pignerantur.*
Tertull. lib. de Baptiſmo

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Baptizati eſtis infantes, doceri ante baptiſmum non potuiſtis: ſed ex quo rationis uſum habuiſtis, ſtudioſè diſcere debuiſtis omnia ad ſalutem neceſſaria, quæ olim Catechumeni ante baptiſmum docebantur. Lugendum quòd Chriſtiani plerique in Fide & Lege Chriſti ſint ita rudes ac ſi neutram profiterentur. Sed eſto Fidei ſymbolum, Legiſque mandata memoriâ teneant: maxima pars ignorat, aut certè non attendit quanta ſit baptiſmi gratia, quanta ſit Chriſtiani dignitas, quàm *magna & pretioſa* dona per baptiſmum nobis Chriſtus contulerit, ut ſimus *conſortes divinæ naturæ, ut filii Dei nominemur & ſimus.* Nihil majus, nihil magis æſtimandum gratiâ baptiſmatis, Chriſtiani dignitate. Nulla nobis præterire debet vitæ noſtræ dies, quâ pro tanto beneficio nobis à Deo ſine ullis meritis noſtris collato gratias non agamus. *Non fecit taliter omni nationi.* Quàm pretioſum fidei donum! Quàm magna & incomparabilis baptiſmi gratia! *Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* Sed præterea diſcendum quænam ſint Chriſtiani
Galat. 3. 27.
hominis officia; quibus legibus, præceptis, votis obſervandis nos in baptiſmo obligaverimus.

12. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: Docentes eos ſervare omnia quæcumque mandavi vobis.* Quiſquis baptizatus eſt, omnis Chriſtianus, debitor eſt totius Legis Evangelicæ implendæ. Fides ante baptiſmum, obſervantia Legis Evangelicæ poſt baptiſmum exigitur. *Fides* enim *ſine operibus mortua eſt.* Cùm puer of-
Jacobi 2. 20.
fertur Eccleſiæ baptizandus, Sacerdos interrogat: *Quid petis ab Eccleſia Dei*? Patrinus reſpondet: *Fidem.* Sacerdos: *Fides quid tibi præſtat*? Patrinus: *Vitam æternam.* Tum Sacerdos: *Si igitur vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*: *Diliges Dominum Deum tuum*, &c. Baptiſmo igitur obligamur ad ſervandum mandata Dei & Chriſti, non aliqua ſolùm ſed omnia. *Docentes eos*
Jacobi 2. 10.
ſervare omnia quæcumque mandavi vobis. Nam *Quicumque totam legem ſervaverit, offendit autem in uno, factus eſt omnium reus.* Chriſti præceptum eſt: *Si quis*
Matt. 16. 24.
vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Et ſi quis cætera præcepta impleverit, ſi tamen ſæculi voluptatibus ſe immerſerit, ſi carnis deſideriis indulgere, ſi nihil eorum quæ cupiditatem fovere ac roborare poſſunt, negare illi voluerit, votorum baptiſmi infractor, legiſque evangelicæ tranſgreſſor eſt. *Qui* enim *Chriſti ſunt, carnem ſuam cruci-*
Galat. 5.
fixerunt cum vitiis & concupiſcentiis. Ideo in ſacris baptiſmi Ritibus crux imprimitur fronti & pectori baptizandi, ut doceamur de cruce Domini Jeſu non eſſe erubeſcendum, ſed eandem amandam. *Accipe ſignum crucis tam in fronte, quàm in corde: ſume fidem cœleſtium præceptorum, & talis eſto moribus, ut templum Dei jam eſſe poſſis.* Chriſti præceptum eſt, in omnibus ſe humi-
Matt. 18. & 23.
liare: *Niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum. Qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat exaltabitur.* Qui cætera præcepta obſervat, ſed tamen ſe non humiliat, defectus ſuos ac miſerias non agnoſcit, ſe omnium poſtremum coram Deo, ſe peccatorum maximum non ſentit ac profitetur; violator ille eſt votorum baptiſmi ſui, & totius Legis Evangelicæ tranſgreſſor. Qui inimicos non diligit, qui injurias non ignoſcit, qui maledicentibus ſibi non benedicit: quamvis cætera legis capita ſervaverit, votorum baptiſmi, divinæque legis violator eſt. Qui ſæculi pompis non renunciat, ſed luxum in veſtibus, in ſupellectili, in curribus & equis, in ſatellitio ſectatur, qui ludos, choreas, ſpectacula diligit, ſectatur, frequentat,

pactorum ac votorum quibus ſe Deo in baptiſmo obſtrinxit, totiuſque legis Evangelicæ tranſgreſſor eſt. *Docentes eos ſervare omnia quæcumque dixero vobis.*

13. *Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.* Id eſt, cùm ſicut oves introieritis in medium luporum, nolite de veſtra infirmitate trepidare, ſed de mea poteſtate confidite; qui vos uſque ad conſummationem ſæculi in omni hoc opere non derelinquam: non hoc ut nihil patiamini, ſed quòd multò majus eſt præſtiturus, ut nullâ ſævientium crudelitate ſuperemini. In mea enim poteſtate prædicabitis, & per me fiet ut inter contradicentes, inter furentes, Abrahæ filii de lapidibus ſuſcitentur. Ego inſinuabo quod docui, ego faciam quod promiſi.... [*Auctor lib. de Vocatione omnium Gentium lib. 2. c. 2.*] *Implet Jeſus proprietatem nominis ſui: & qui aſcendit in cœlos, non deſerit adoptatos: qui ſedet ad dexteram Patris, ipſe totius habitator eſt corporis: & ipſe deorſum confortat ad patientiam, qui ſurſum invitat ad gloriam.* [*S. Leo ſerm. 70. de Reſurrect. Dom. 2.*] Nobiſcum eſt Chriſtus, & cum Patre eſt; quia nec Patrem dimiſit, cùm ad nos deſcendit; nec nos deſeruit, cùm ad Patrem aſcendit. Nobiſcum eſt ad conſummationem uſque ſæculi, ſecundùm præſentiam majeſtatis, ſecundùm providentiam, ſecundùm ineffabilem & inviſibilem gratiam. *Totus Chriſtus caput & corpus: corpus autem ejus eſt Eccleſia; non iſta aut illa, ſed toto orbe diffuſa: nec ea quæ nunc eſt in hominibus qui præſentem vitam agunt; ſed ad eam pertinentibus etiam his qui fuerunt ante nos, & his qui futuri ſunt poſt nos uſque in finem ſæculi. Tota enim Eccleſia conſtans ex omnibus Fidelibus, quia Fideles omnes membra ſunt Chriſti, habet illud caput poſitum in cœleſtibus, quod gubernat corpus ſuum: etſi ſeparatum eſt viſione, ſed annectitur charitate. Quia ergo totus Chriſtus caput eſt & corpus ejus, propterea in omnibus Pſalmis ſic audiamus voces capitis, ut audiamus & voces corporis. Noluit enim loqui ſeparatim, quia noluit eſſe ſeparatus, dicens:* Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi. *Si nobiſcum eſt, loquitur in nobis, loquitur de nobis, loquitur per nos; quia & nos loquimur in illo: & ideo verum loquimur, quia in illo loquimur. Nam quando in nobis, & ex nobis loqui voluerimus, in mendacio remanebimus.* [*S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 56.*]

Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi. Præſens eſt nobis adjutorio gratiæ ſuæ, qui præivit exemplis vitæ ac Paſſionis mortiſque ſuæ, in Evangelio ſuo nobis relictis. *Semper ante te habes quem ſequaris. Dominus exemplum in terra poſuit, cùm Evangelium tibi reliquit. In Evangelio tecum eſt. Ergo ſequere Dominum. Quid eſt, Sequere Dominum? Imitare Dominum. Quid eſt, imitare Dominum?* Diſcite à me quoniam mitis ſum & humilis corde. Quia ſi diſtribuero omnia mea pauperibus, & tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt..... [*S. Auguſt. ſerm. 142 aliàs 34. inter Hom. 50.*]

Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi. Hæc Salvatoris noſtri promiſſio ſolatium eſt omnium ſanctorum, qui pro fide ac juſtitia aliquid patiuntur. Hinc de S. Cypriano Martyre ſcribit S. Auguſtinus: *Quòd pro fide Confeſſionis Chriſti in exilium Curubim miſſus eſt, non ſancto Cypriano aliquid nocitum, ſed multùm illi præſtitum eſt civitati. Quo enim ipſe mitteretur, ubi ille non eſſet propter cujus teſtimonium mittebatur? Chriſtus ergo qui ait:* Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi, *in omni loco membrum ſuum excipiebat, quocumque furor inimici pellebat. O ſtulta infidelitas perſequentis! Si quæris exilium quò Chriſtianus jubeatur ire; priùs ſi potes, inveni unde Chriſtus cogatur exire. De patria ſua in alienam te arbitraris excludere hominem Dei, in Chriſto nuſquam exulem, in carne ubique peregrinum.* [*S. Auguſt. ſerm. 309 aliàs 12. inter additos à Pariſienſibus.*]

Finis Expoſitionis S. Evangelii ſecundùm Matthæum.

PRÆFATIO

In Sanctum JESU-CHRISTI *Evangelium ſecundùm Marcum.*

SANCTUS MARCUS Evangeliſta, cum Joanne Marco S. Barnabæ conſobrino, & S. Pauli diſcipulo minimè confundendus, Chriſti Jeſu diſcipulus non fuit, (a) ut Papias apud Euſebium, Tertullianus, S. Joannes Chryſoſtomus, S. Auguſtinus, Theodoretus, & Venerabilis Beda agnoſcunt: ſed S. Petri diſcipulus, quem Apoſtolorum Princeps Epiſt. 1. cap. v. 13. filium ſuum vocat. (b) Judæus fuiſſe videtur, Cyrenenſis, ex Lybiæ Provincia, cui nomen Pentapoli. Ex genere Sacerdotali fuiſſe (c) Beda ſenſit, ex iis de quibus ſcriptum eſt Actuum 6. 7. *Multa etiam turba Sacerdotum obediebat fidei.* Tot teſtibus poſtponendi ſunt S. Epiphanius, (d) Procopius Diaçonus, & Dialogus Adamantii contra Marcionitas, qui S. Marcum Chriſti diſcipulum fuiſſe dicunt. Ex iis fuiſſe ſcribit Epiphanius, qui ob Sermonem illum diſperſi ſunt, quem Dominus elocutus fuerat (Joan. 6.) *Niſi quis manducaverit carnem meam, & biberit ſanguinem, non eſt me dignus:* Verùm Petri operâ reverſum. At nemo veterum præter Epiphanium id ſcripſit. Evangelium ſcripſit Romæ, rogantibus Chriſtianis, prout à S. Petro prædicante & narrante audiverat, ut tradunt (e) Sanctus Irenæus, Origines, Euſebius, S. Hieronymus. Evangelium à Marco ſcriptum S. Petrus approbavit, & Eccleſiæ legendum ſuâ auctoritate tradidit. Ideo S. Petro à nonnullis tributum eſt. (f) *Licèt & Marcus quod edidit, Petri adfirmetur, cujus interpres Marcus* (inquit Tertullianus) *nam & Lucæ Digeſtum Paulo adſcribere ſolent. Capit Magiſtrorùm videri, quæ diſcipuli promulgarint.* Et rursùs: *Conſtituimus inprimis, Evangelicum Inſtrumentum Apoſtolos auctores habere, quibus hoc munus Evangelii promulgandi ab ipſo Domino ſit impoſitum: ſi & Apoſtolicos, non tamen ſolos, ſed cum Apoſtolis, & poſt Apoſtolos. Quoniam prædicatio Diſcipulorum ſuſpecta fieri poſſet de gloriæ ſtudio, ſi non adſiſtat illi auctoritas Magiſtrorum, immò Chriſti, qui Magiſtros Apoſtolos fecit. Denique nobis fidem ex Apoſtolis Joannes & Matthæus inſinuant: ex Apoſtolicis, Lucas & Marcus inſtaurant, iiſdem regulis exorſi, quantùm ad unicum Deum attinet Creatorem, & Chriſtum ejus, natum ex Virgine, ſupplementum Legis & Prophetarum.* Hinc Sanctus Athanaſius ſeu alius Auctor in Synopſi Scripturæ Sacræ, Evangelium ſecundùm Marcum à S. Petro dictatum tradit. Scripſit poſt S. Matthæum, cujus utplurimum abbreviator eſt, anno poſt Chriſti Paſſionem circiter 45. cùm S. Petrus Romam ſecundò profectus eſſet, poſtquam de manu Herodis & de omni exſpectatione plebis Judæorum liberatus eſt. Unus è Veteribus S. Irenæus (g) ſcripſit, Marcum Diſcipulum & Interpretem Petri poſt exitum Apoſtolorum Petri & Pauli Evangelium ſcripſiſſe. Verumtamen Euſebius (h) ex Clemente Alexandrino refert in ſexto Inſtitutionum libro, quòd extincto atque deleto Simone Mago, *Tantis veritatis fulgor emicuit in mentibus eorum qui Petrum audierant, ut parum haberent ſemel audiſſe, nec contenti eſſent cœleſtis verbi doctrinam viva voce, nullis traditam ſcriptis accepiſſe: ſed Marcum Petri ſectatorem cujus hodieque extat Evangelium, enixè orarent ut doctrinæ illius quam auditu acceperant, ſcriptum aliquod monumentum apud ſe relinqueret. Nec priùs deſtiterunt quàm hominem expugnaſſent, auctoreſque ſcribendi illius, quod ſecundùm Marcum dicitur, Evangelii extitiſſent. Quod cùm Petrus per revelationem ſancti Spiritûs cognoviſſet, delectatus ardenter hominum ſtudio, librum illum auctoritate ſua comprobaſſe dicitur, ut deinceps in Eccleſia legeretur.* Non Clementis Alexandrini dumtaxat, ſed &

(a) *Papias apud Euſeb. lib. 3. c. 39. Tertull lib. 4. cont Marcion. c. 2. S Joan. Chryſ. Hom. 19. in Acta. S. Aug. lib. 1. de conſenſu Evang. c. 1. & l. 17. cont. Fauſtum 3. Theodoret Præfat. in Hiſtor Religi*

(b) *S. Hieron. in Catal. ſcrip. Eccleſ.*

(c) *Beda in Marcum.*

(d) *Epiph. Her. 51. n 6.*

(e) *S. Iren. l. 3 c 1. Orig. apud Euſeb. lib 5. c. 25. Euſeb. lib. 2. c. 15. S. Hieron. in Catal. ſcript. Eccleſ.*

(f) *Tertull. lib. 4. cont. Marcion. c. 5. ibid. c. 2.*

(g) *S. Irenæus lib. 3. c. 1 & apud Euſeb. lib. 5 c. 8.*

(h) *Euſeb. l. 2. c. 15.*

Papiæ Hierapolitani Epiſcopi teſtimonio id probat Euſebius, quod & S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum confirmat.

Ex Papia refert Euſebius, *Marcum Petri Interpretem, quæcumque memoriæ mandaverat, diligenter perſcripſiſſe: non tamen ordine pertexuiſſe quæ à Domino aut dicta aut geſta fuerant. Neque enim ipſe Dominum audiverat aut ſectatus fuerat unquam: ſed cum Petro poſtea verſatus eſt, qui pro audientium utilitate, non verò ut ſermonum Domini hiſtoriam contexeret, Evangelium prædicabat. Quocirca nihil peccavit Marcus, qui nonnulla ita ſcripſit, prout ipſe memoriâ repetebat. Id quippe unum ſtudebat, ut ne quid eorum quæ audierat prætermitteret, aut ne quid falſi eis affingeret.* Græcè ſcripſit S. Marcus, quemadmodum & alii Evangeliſtæ, S. Matthæo excepto, ut S. Hieronymus (a) & S. Auguſtinus (b) aſſerunt. Neque contrarius eſt huic ſententiæ S. Gregorius Nazianzenus (c) qui S. Marcum Italis ſcripſiſſe Evangelium teſtatur: nam & S. Joannem gentibus univerſis ſcripſiſſe ait, quem tamen linguis omnibus ſcripſiſſe minimè conſequens eſt. Sanè Græca lingua Romæ adeò vulgaris & uſitata erat eâ ætate, ut vel infimæ ſortis feminæ Græcè loquerentur, teſte Juvenali.

Lib. 3. Hiſtor. c. 39.

(a) S. *Hier. Præf. in Ev.*
(b) S. *Aug. lib. 1. de Conſenſu Evang. c. 1.*
(c) S. *Gregor. Nazianz. Carm. de quatuor Evang.*
Iuven. ſat. 6.

EXPOSITIO
LITTERALIS ET MORALIS
SANCTI
EVANGELII
SECUNDUM
MARCUM.

CAPUT PRIMUM.

Senſus Litteralis.

I. INITIUM *Evangelii Jeſu Chriſti Filii Dei*, A *ſicut ſcriptum eſt in Iſaia Propheta : Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas ejus.* Exordium prædicationis Chriſti Jeſu, Filii Dei non adoptivi, ſed proprii & naturalis, tale fuit, quale futurum principium prædicationis Meſſiæ venturi prædixit Iſaias. *Ecce ego mitto Angelum meum.* In pluribus Exemplaribus Græcis lectum, ἐν τοῖς Προφήταις, *In Prophetis*, teſtes ſunt S. Irenæus, Euthymius, Theophylactus. Sed longè plures & melioris notæ Codices Græcos, omneſque Latinos habere, *Sicut ſcriptum eſt in Iſaia Propheta*, certum eſt ex objectione Porphyrii, & ex S. Hieronymo. Verba illa, *Ecce ego mitto Angelum meum*, &c. non ſunt B Iſaiæ, ſed Malachiæ. Cur ergo Iſaiæ nomine illa citat S. Marcus? Optima Reſponſio eſt, Prophetas omnes in uno Codice deſcriptos fuiſſe, cumque in eorum ordine primus occurreret Iſaias, ejus nomine interdum citata aliorum Prophetarum oracula, quorum libri eodem volumine, ſuo quiſque ordine, continebantur. Addi poteſt, hæc verba S. Marci, *Sicut ſcriptum eſt in Iſaia Propheta*, ad priorem illam ſententiam non referri, *Ecce ego mitto Angelum meum*; ſed ad ſequentem: *Vox clamantis in deſerto.* A voce enim Joannis, ad quem uſque Lex & Prophetæ, Evangelii ſeu prædicationis Chriſti, cui viam Joannes præſtruxit, repetendum initium eſt. Quod ut probaret S. Marcus, citavit illud oraculum Iſaiæ: *Vox clamantis in deſerto*, &c. ſed quia verba C Malachiæ congruam vaticinii Iſaiæ expoſitionem ſubminiſtrabant, illa ſubjunxit, ut Iſaiæ teſtimonium Malachiæ verbis illuſtraret; atque ita ex utroque teſtimonio unum contexuit: & quia tota vis probationis erat in Iſaiæ oraculo, ideo unum Iſaiam appellavit. In utraque » ſententia, inquit Venerabilis Beda, ſimiliter paranda via » Domini prædicatur. Ideoque non fallitur Evangeliſta, » qui hoc dictum ab Iſaia ſcribit, quod etſi non eiſdem verbis, eodem tamen ſenſu ab ipſo ſcriptum invenit. Mitto quod à S. Auguſtino occaſione ſimili dictum, & à Beda hic uſurpatum, Dei voluntate unius pro alio Prophetæ nomen ab Evangeliſta poſitum, ut innoteſceret omnes Prophetas *uno Spiritu locutos*, mirabili inter ſe conſenſione conſtare: & ideo indubitanter accipi debere quæcumque per eos Spiritus ſanctus dixit, *& ſingula eſſe omnium, & omnia ſingulorum.*

S. Irenæus lib. 3 c. 11

S. Hieron. lib. de optimo genere interpretandi Malach. 3

Beda Commentar. in Marc.

S. Auguſt. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 7.

Ecce ego mitto Angelum meum. Angelus Joannes vocatur, non naturæ ſocietate, juxta Originis errorem, ſed officii dignitate: quia *Miſſus fuit à Deo ut teſtimonium perhiberet de lumine*, & venientem in carne Dominum mundo nuntiaret. Nec mirum ſi Angelus nominetur ille, quo nemo ſurrexit major inter natos mulierum, cùm Sacerdotes qui evangelizandi officio ritè funguntur, Angeli à Propheta appellentur: *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore* B *ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt.*

Malach. 2. 7.

Vox clamantis in deſerto audita eſt. Chriſtus Verbum Patris, Joannes adventum Domini præcurrens vox dicitur, quia per ejus miniſterium Verbum Patris ab hominibus auditur. Quid verò clamat? *Parate viam Domini, &c.* Meſſiæ, Redemptoris, Domini Deique veſtri, mox ad vos venturi. *Joannes*, (inquit Tertullianus) *limes conſtitutus inter vetera & nova, ad quem deſineret Judaiſmus, & à quo inciperet Chriſtianiſmus. Si Joannes antecurſor & præparator viarum Domini, Evangelium ſuperducturi & Regnum Dei promulgaturi; ex hoc jam quòd Joannes venit, ipſe erit Chriſtus, qui Joannem erat ſubſecuturus, ut antecurſorem; & ſi deſierunt vetera, & cœperunt nova interſtite Joanne, non erit mirum* C *quod ex diſpoſitione eſt Creatoris, ut aliunde magis probetur, quàm ex Legis & Prophetarum in Joannem occurſu, & exinde ortu, Regnum Dei.* Hoc Marci propoſitum in ipſo Evangelii ſui exordio.

Tertull. lib. 4. cont. Marcion. c. 33.

2. *Fuit Joannes in deſerto baptizans, & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Baptiſmum pœnitentiæ, cujus ſcilicet ſuſceptio, publica erat pœnitentiæ profeſſio, cùm peccata ſua confiterentur, ac deteſtarentur, qui ad illum accedebant, & vitæ novæ inchoationem pollicerentur. *In remiſſionem peccatorum*, non à Joanne, & per ejus baptiſmum, ſed per Chriſtum, & Chriſti baptiſma, cujus figura erat illud Joannis,

Tertull. lib. de Baptiſmo c. 10.

tribuendam. *Agebatur itaque baptiſmus pœnitentiæ quaſi* A *candidatus remiſſionis & ſanctificationis in Chriſto ſubſecuturæ.* (inquit Tertullianus) *Nam quod prædicabat baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem delictorum, in futuram remiſſionem enuntiatum eſt. Siquidem pœnitentia antecedit, remiſſio ſubſequitur, & hoc eſt viam præparare: qui autem præparat, non idem ipſe perficit, ſed alii perficiendum procurat.*

3. *Venit fortior me, poſt me.* Qui poſt me veniet, me potentior eſt, utpote Dei virtus & Dei ſapientia, Dominus omnium, novæ Legislator, Meſſias promiſſus, Agnus Dei qui mundi peccata ſublaturus ac deleturus eſt, *cujus non ſum dignus procumbens*, pro more famulorum, *ſolvere corrigiam calceamentorum ejus.* Divinam autem virtutem, quà mihi infinitè antecellit, B inde cognoſcite quòd cùm ego baptizem vos aquâ, externas dumtaxat ſordes abluens, quò peccatorum abſterſionem, & emundationem animæ ſignificem ac prænuntiem; *Ille baptizabit vos Spiritu ſancto*, quem effundet in vos abundè, fide in nomen ſuum per dilectionem

Tertull. lib. de Baptiſmo c. 7

operante, & baptiſmo ſuo purificans corda veſtra. Scilicet *Baptiſmi carnalis actus quòd in aqua mergimur: ſpiritalis effectus, quòd delictis liberamur.* Sicut ergo Joannes ante Præcurſor Domini fuit, præparans vias ejus: Ita *& Angelus baptiſmi arbiter ſuperventuro Spiritui ſancto vias dirigit ablutione delictorum, quam fides impetrat obſignata in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto.*

Ille verò baptizabit vos Spiritu ſancto. Jeſum Chriſtum Deum aut Dei Filium auditoribus ſuis nondum manifeſtè prædicat Joannes; nondum enim capere poterant rudes homines Incarnationis ſacramentum, ſed C paulatim per agnitionem glorificatæ humanitatis introducendi erant ad fidem divinæ æternitatis: tamen quaſi velato ſermone hunc verum eſſe Deum declarat, dum eum Spiritu ſancto baptizaturum eſſe confirmat. Cui enim dubium eſt, neminem alium gratiam ſancti Spiritûs dare poſſe, niſi Deum? Poſtea verò cùm auditores ſuos capaciores jam per Dei gratiam factos videret ad intelligendum myſteria; etiam Filium Dei Jeſum Chriſtum illis apertè prædicavit, dicens: *Sed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei.*

4. *Et ſtatim aſcendens de aqua, vidit cœlos apertos: & Spiritum tamquam columbam deſcendentem, & manentem in ipſo.* Ut illum eſſe demonſtraret, de quo ab D

Iſai. 2. 2. Ioan. 1. 33

Iſaia prædictum eſt: *Et requieſcet ſuper eum Spiritus Domini*: & de quo Deus Joanni dixerat: *Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto.* Stetit columba ſuper illum, ne vox Patris ad Joannem factâ, non ad ipſum Jeſum putaretur. *Et vox facta eſt de cœlis*, unde Chriſtus deſcenderat, Secundus homo de cœlo cœleſtis: *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui.* Apud Matthæum habetur: *Hic eſt Filius meus dilectus.* Apud Lucam ut apud Marcum: *Tu es Filius meus dilectus.* Alii Evangeliſtæ verba, alii ſenſum retulêre. Utri verba, incertum.

5. *Et ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum.* Brevi poſt baptiſmum temporis intervallo, Spiritus ſanctus E qui in Eum deſcenderat, in eoque manebat, ipſum impulit ut in deſertum ſecederet. Idem Lucæ ſenſus eſt:

Lucæ 4. 1.

Et agebatur à Spiritu in deſertum, ab eo utique quo plenus regreſſus eſt *à Jordane. Eratque cum beſtiis.* Quibus verbis deſertiſſimam fuiſſe ſolitudinem, S. Evangeliſta ſignificat. *Et Angeli miniſtrabant illi.* Inter beſtias commoratur ut homo, Angelico miniſterio utitur ut Deus. Acceſſerunt autem Angeli Chriſto miniſtraturi, poſtquam diabolum debellavit, ut non Angelorum ope, ſed propriâ virtute, victoriam de Satana retuliſſe demonſtraretur.

6. *Poſtquam autem traditus eſt Joannes, venit Jeſus in Galilæam, prædicans Evangelium Regni.* Temporum ordinem S. Marcus non ſervat. Non enim traditio Joannis in carcerem ſtatim poſt jejunium quadraginta dierum & tentationem Domini contigit. Sed antequam Joannes in carcerem mitteretur & multa docuit, & miracula fecit Jeſus, ut conſtat ex Joannis 3. 24. *Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquavit Regnum Dei, pœnitemini, & credite Evangelio.* Appropinquavit tempus illud à Deo præordinatum, de quo Apoſtolus: *Poſtquam autem venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum ſub Lege, ut eos qui ſub Lege erant redimeret.* Pœnitentiam prædicat Jeſus, quemadmodum Joannes ejus præcurſor, ut oſtendat ſe ejuſdem Dei eſſe Filium, cujus ille Propheta eſt. V Beda.

7. *Et erat in Synagoga eorum homo in ſpiritu immundo.* Homo à dæmone vexatus, qui ſpiritus immundus appellatur, tum propter obſtinatam in malitia mentem, tum quòd peccatis & obſcœnis operibus hominum vehementer delectetur. *Et exclamavit, dicens: Quid nobis, & tibi, Jeſu Nazarene? Veniſti perdere nos.* Quid tibi nobiſcum rei & cauſæ? Veniſti perdere nos, prohibendo ne hominibus noceamus, noſtram in homines poteſtatem auferendo, & imperium deſtruendo, noſque in abyſſum detrudendo. *Scio qui ſis, Sanctus Dei.* Jam experimento novi, & planè perſuaſus ſum te eſſe *Sanctum Sanctorum*, Sanctum illum à Prophetis prænunciatum, hominibus à Deo promiſſum & exſpectatum, *Filium Dei*. Clarum eſt in his verbis, inquit S. Auguſtinus, *quòd in eis & tanta ſcientia erat, & charitas non erat. Pœnam quippe ſuam formidabant ab illo, non in illo juſtitiam diligebant. Tantùm verò eis innotuit, quantùm voluit: tantùm autem voluit, quantùm oportuit. Sed innotuit, non ſicut Angelis Sanctis, qui ejus ſecundùm id quod Dei Verbum eſt participatâ æternitate perfruuntur; ſed ſicut eis terrendis innoteſcendum fuit, ex quorum tyrannica quodam modo poteſtate fuerat liberaturus prædeſtinatos in ſuum regnum & gloriam ſemper veracem & veraciter ſempiternam. Innotuit ergo dæmonibus, non per id quod eſt vita æterna, & lumen incommutabile quod illuminat pios, cui videndo per fidem, quæ in illo eſt, corda mundantur; ſed per quædam temporalia ſuæ virtutis effecta & occultiſſimæ ſigna præſentiæ, quæ angelicis ſenſibus etiam malignorum ſpirituum potiùs quàm infirmitati hominum poſſent eſſe conſpicua.*

Victor Antiochenus in Marc. — Dan. 9. 24. — Marci 3. 12. — Lucæ 4. 41. — S. Auguſt. lib. 9. de Civit. Dei c. 21.

Et comminatus eſt Jeſus, dicens: Obmuteſce, & exi de homine. Comminando præcepit ut taceret, nec manifeſtaret illum. Silentium autem indixit dæmonibus, nec permiſit ut ejus divinitatem, quam ex metu, ex adulatione, ex odio, & invidia confitebantur, prædicarent; tum ne cum illis commercium habere & colludere putaretur, quod poſtea per calumniam & blaſphemiam dicere non dubitarunt Phariſæi: tum quia veritatem à patre mendacii teſtimonium accipere non decebat. *Increpuit illum Jeſus, planè ut invidioſum & in ipſa confeſſione petulantem & malè adulantem,* (inquit Tertullianus) *quaſi hæc eſſet ſumma gloria Chriſti, ſi ad perditionem dæmonum veniſſet, & non potiùs ad hominum ſalutem; qui nec Diſcipulos de ſubactione ſpirituum, ſed de candida ſalutis gloriari volebat..... Chriſtus ab hominibus, non à ſpiritibus immundis, volebat ſe Filium Dei agnoſci. Ille Chriſtus dumtaxat cui hoc congruebat: quia præmiſerat per quos poſſet agnoſci, & utique digniores prædicatores. Illius erat præconium immundi ſpiritus reſpuere, cui Sancti abundabant.* Denique oſtendit aures dæmoni præbendas non eſſe, licèt veri aliquid ſuis verbis admiſceat: *Ne quis dum prædicantem audit, ſequatur errantem. Improbus enim magiſter eſt diabolus, qui falſa veris ſæpè permiſcet, ut ſpecie veritatis teſtimonium fraudis obtexat* (inquit S. Ambroſius.)

Marci 3. 12. — Tertull. lib. 4. cont. Marcion. c. 7. & 6. — S. Ambroſ. lib. 6. in Luc. N. 102.

Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo. Diabolus miſerum hominem violentis convulſionibus agitans, & in terram jactans, ac

ac incondito ejulatu rabiem ſuam ac dolorem indicans, quòd ex ejus corpore diſcedere cogeretur, exiit ab eo. Confer cum Lucæ 4. 34. *Et cùm projeciſſet illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.* Christus *juſſu & increpitu dæmonia expellens, non ſuaſu quâ bonus, timendum ſe exhibebat* (inquit Tertullianus. Tertull. lib. 4. cont. Marcion.

8. *Quænam doctrina hæc nova? Quia in poteſtate etiam ſpiritibus immundis imperat, & obediunt ei.* Quænam doctrina tam efficax, & cum tanta poteſtate conjuncta, ut qui eam tradit non divini nominis invocatione dæmones ejiciat, ut Exorciſtæ noſtri, ſed pro imperio illos fuget?

9. *Et protinus egredientes de Synagoga, venerunt in domum Simonis.... Decumbebat autem ſocrus Simonis febricitans, & ſtatim dicunt ei de illa. Et accedens* B *elevavit eam apprehensâ manu ejus: & continuò dimiſit eam febris, & miniſtrabat eis.* Tria miracula inſignia hoc in capite narrat S. Marcus, dæmonis expulſionem, curationem mulieris, ſanationem leproſi. Quoniam enim *Invidiâ diaboli mors intravit in orbem terrarum*, Ideo contra ipſum mortis auctorem primò debuit medicina ſalutis operari; primò lingua ſerpentina ne ultra virus ſpargeret, occludi: deinde femina, quæ prima ſeducta eſt, à carnalis concupiſcentiæ febre curari: tertiò vir qui malè ſuadentis dicta conjugis audivit, ab erroris ſui lepra mundari, ut idem ordo reſtaurationis à Domino ſervaretur, qui fuerat casûs in primis parentibus.

10. *Veſpere autem facto, cùm occidiſſet ſol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmonia habentes: & curavit multos*, &c. Nemini ex iis qui offerebantur, C optatæ negavit beneficium ſanitatis, qui *pertranſiit be-* Act. 18. 45. A *neſaciendo, & ſanando omnes oppreſſos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo....* Sed multos curaſſe dicitur, quia omnes qui illi offerebantur ægroti & dæmoniaci, multi erant. Ita Chriſti ſanguis *pro multis* eſtuſus dicitur, qui pro omnibus eſtuſus eſt.

9. *Et venit ad eum Leproſus deprecans eum, & genuflexo dixit; Si vis, potes me mundare.* Idem ille leproſus eſt, quem S. Matthæus à Chriſto mundatum eſſe commemorat ſtatim atque celebri illo Sermone in monte habito deſcendit. Matt. 8. 1.

Et comminatus eſt ei, ſtatimque ejecit illum. Severè præcepit, additis minis, ne vulgaret miraculum in ſe factum, & dimiſit eum.... *Vade, oſtende te Principi Sacerdotum, & offer pro emundatione tua quæ præcepit Moyſes*, &c. Oſtendere ſe Sacerdoti jubetur, ut intelligeret Sacerdos eum non legis ordine, ſed gratiâ Dei ſupra legem eſſe curatum: offerre autem ſacrificium, ut oſtenderet Dominus ſe legem non ſolvere, ſed adimplere; qui ſecundùm legem gradiens, ſupra legem ſanaret eos quos remedia legis non ſanaverant. *Quantùm ad gloriæ humanæ averſionem pertinebat, vetuit eum divulgare*, (inquit Tertullianus) *quantùm autem ad tutelam legis, juſſit ordinem impleri.* Vade, oſtende te Sacerdoti, &c. *Argumenta enim figurata utpotè Prophetatæ Legis adhuc in ſuis imaginibus tuebatur, quæ ſignificabant hominem quondam peccatorem, verbo mox Dei emaculatum, offerre debere munus Deo apud templum, orationem ſcilicet & gratiarum actionem apud Eccleſiam, per Chriſtum Jeſum Catholicum Patris Sacerdotem. Itaque adjecit*, Ut ſit vobis in teſtimonium. *Sine dubio, quo teſtabatur ſe Legem non diſſolvere, ſed adimplere; quo teſtabatur ſe ipſum eſſe, qui morbos & valetudines eorum ſuſcepturus annuntiabatur.*

V. Beda. Tertull. lib. 4. cont. Marcion.

Senſus Moralis.

I. Ecce *ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam. Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas ejus.* Prædicatorum Evangelicorum exemplar normaque Joannes Baptiſta. Prædicator Evangelicus Angelus eſſe debet morum puritate, cœleſti converſatione, qui dicere poſſit: *Noſtra autem converſatio in cœlis eſt*: Miſſione, miniſterio: ingerere ſe ipſum non debet in munus Evangelicum, nec illud ambitioſè aucupari, ſed legitimam exſpectare miſſionem à Deo per Eccleſiæ Paſtores. *Quomodo enim prædicabunt, niſi mittantur?* Angeli eſſe debent in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis: Angeli qui ſemper videant faciem Patris cœleſtis, tametſi in hominum ſalute procuranda verſentur. Sit rector & prædicator divini verbi *ſingulis compaſſione proximus, præ cunctis contemplatione ſuſpenſus.* In id ſtudiis omnibus incumbere debet ac eniti, ut in hominum animis paret viam Domino, rectas faciat ſemitas ejus, illos ad pœnitentiam verbis & exemplis adducendo. Totus ſit vox neceſſe eſt, qui audiatur magis quàm videatur: cujus *etſi eloquium quieſcat, habitus ſonet*: qui *ab occurſu ſuo vitia ſuffundat.* Vox clamantis, non palpantis & adulantis: vox fortis & ſevera contra errores & vitia, pravaſque conſuetudines; non mollis, timida, languens, effeminata. *Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum.* Vox clamantis in deſerto, à ſæculi ſcilicet affectionibus, tumultibus, negotiis alieni. *Nemo enim militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus, ut ei placeat cui ſe probavit.* Solitudinis & ſacri ſeceſſus amator ſit oportet, humilitatem & mortificationem Chriſti ſectetur, & in corpore ſuo portet; non ſe ipſum prædicet, ſed Jeſum Chriſtum. Sic Joannes fuit *in deſerto baptizans & prædicans baptiſma pœnitentiæ.* 2. *Erat veſtitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos ejus, & locuſtas, & mel ſilveſtre edebat.* 3. Se humiliabat ac deprimebat, Chriſti potentiam atque virtutem prædicabat, dicens: *Venit fortiorem poſt me, &c. Ego baptizavi vos aquâ, ille verò baptizabit vos Spiritu ſancto.*

Philipp. 3. 20. Rom. 10. 15. S. Gregor. M. Paſtor. Cur. c. 5. Tertull. lib. de Pallio. Iſaiæ 58. 1. 2. Tim. 2. 4.

2. *Et egrediebatur ad eum omnis Judææ regio, &c. & baptizabantur ab illo in Jordanis flumine, confitentes peccata ſua.* Conſcientiæ ſapiens piuſque moderator & Director eligendus & adeundus eſt iis qui ſincerè ad Deum convertuntur; ejuſque conſilia audienda & ſequenda ſunt. Deus Iſraëlitis juſſit ut Moyſi parerent ad terram promiſſam poſt Maris Rubri tranſitum illos per deſertum ducenti, quamvis Deus ipſe in columna nubis & lucis D illos præcederet; ut agnoſcamus quòd *plebs quæ Præpoſitos ſuos ſtudet audire, Deum ſequitur, & per Deum hominem pervenit ad ſalutem.* Dux ad ſalutem initio converſionis eligendus, qui pœnitentiæ ordinem præſcribat. 2. Apud ipſum deponenda ſunt peccata, ejuſque conſilio in lachrymarum & laborioſorum operum flumine abſtergenda & expianda. *Confeſſio ſatisfactionis conſilium eſt: diſſimulatio, contumaciæ.... Exomologeſis eſt quâ delictum Domino noſtrum confitemur, non quidem ut ignaro, ſed quatenus ſatisfactio confeſſione diſponitur, confeſſione pœnitentiâ naſcitur, pœnitentiâ Deus mitigatur.* Lachrymæ & ſatisfactionis opera, quæ *laborioſum baptiſmum* pœnitentiæ efficiunt, quæ E ardorem cupiditatis extinguunt, quæ cor noſtrum ab operibus mortuis emundant, quæ inſtar fluminis animarum noſtrarum ſordes abluunt, longèque à nobis auferunt, Spiritu ſancto & Dei amore animatæ eſſe debent, ut remiſſionem peccatorum conſequamur. *Ille vos baptizabit Spiritu ſancto.* Sine Spiritu ſancto & igne divini amoris viduæ ſunt aquæ, ſteriles lachrymæ, pœnitentia mendax. *Viduis aquis ſibi mentiuntur* (inquit Tertullianus.)

S. Cæſar. Arelat. Hom. 4. de Paſſ. Tertull. lib. de Pœnitent. Tertull. lib. de Baptiſmo c. 5.

3. *Venit Jeſus à Nazareth Galilææ, & baptizatus eſt à Joanne in Jordane.* Joannem ad ſe non vocat Jeſus ut ab eo baptizetur, ſed Joannem adit in Jordane baptizantem: cum vulgo peccatorum ſe miſcet Pontifex innocens, ſanctus impollutus, ſegregatus à peccatoribus, excelſior cœlis, ut nos humilitatem doceat, ne nos de

pietatis & pœnitentiæ operibus erubeſcamus, aut laborem fugiamus adeundi ſpirituales viros, Eccleſiæ Miniſtros, templa & Sacramenta frequentandi, ut Spiritum quo baptizati ſumus, in nobis excitari & manere à Deo impetremus, ut cœlum nobis aperiri obtineamus, ſpeque jam paradiſi cives ſimus, Chriſto habitante per fidem in cordibus noſtris, & charitate in iis diffuſâ per Spiritum ſanctum.

Et ſtatim aſcendens de aqua vidit cœlos apertos, & Spiritum tamquam columbam deſcendentem, & manentem in ipſo, & vox facta eſt de cœlis: Tu es Filius meus. Id factum eſt inviſibiliter in baptiſmo noſtro, in quo adoptionem filiorum Dei recipimus, deſcendente in nos Spiritu ſancto: & Regni cœleſtis nobis reſeratus eſt aditus. [*Tertull. lib. de Baptiſmo.*] *Tunc ille Sanctiſſimus Spiritus ſuper emundata & benedicta corpora lubens à Patre deſcendit, ſuper baptiſmi aquas, tamquam priſtinam ſedem recognoſcens conquieſcit, columbæ figurâ delapſus in Dominum, ut natura Spiritus ſancti declararetur per animal ſimplicitatis & innocentiæ: quòd etiam corporaliter ipſo felle careat columba. Ideoque* Estote, *inquit*, ſimplices ſicut columbæ. *Ne hoc quidem ſine argumento præcedentis figuræ. Quemadmodum enim poſt aquas diluvii, quibus iniquitas antiqua purgata eſt, poſt baptiſmum (ut ita dixerim) mundi, pacem cœleſtis iræ, præco columba terris adnuntiavit, demiſſa ex arca, & cum olea reverſa: eadem diſpoſitione ſpiritalis effectus, terræ, id eſt, carni noſtræ emergenti de lavacro poſt vetera delicta, columba Sancti Spiritûs advolat, pacem Dei afferens, emiſſa de cœlis, ubi Eccleſia eſt Arcâ Dei figurata.*

4. *Et ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum*, &c. Sæpè efficaciſſimo Spiritûs ſancti & divinæ gratiæ impulſu Chriſti membra, homines ſuæ ſalutis ſtudioſi à mundo abſtracti in ſolitudinem expelluntur, ut diabolo fortiùs reſiſtant. Nec tamen ibi à tentationibus immunes ſunt; quinimò graviùs interdum tentantur. Ibi ſunt *cum beſtiis*, variis ſcilicet cupiditatibus, quas intus gerunt, quibus domandis continuò invigilare debent ne ipſis noceant. Id autem conſequuntur gratiâ Chriſti, qui nobis pugnavit & vicit, Dei Spiritu quo aguntur filii Dei, verbo Dei quo nutriuntur, cœleſtibus inſpirationibus Dei ad cor ipſorum loquentis, ſecundùm illud Prophetæ: [*Oſee 2. 24*] *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor ejus*: Angelorum denique in miniſterium miſſorum propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis, protectione, quibus mandavit ut cuſtodiant eos in omnibus viis ſuis, ne umquam offendant ad lapidem pedem ſuum. [*Beda in Commentar.*] „Baptizatus Dominus expellitur in deſertum à Spiritu, & tentatur à ſatana, ut exemplum vitæ ſuis Fidelibus præbeat; qui poſt acceptam in baptiſmo remiſſionem peccatorum, non ſolùm ad exercenda opera virtutum, verùm etiam ad tolerandam propter juſtitiam perſecutionem ſunt accingendi. Secedit enim in deſertum, ut nos doceat relictis mundi illecebris, & ſocietate pravorum, divinis per omnia ſervire mandatis. Tentatur ſolitarius à diabolo, ut nobis inſinuet quòd *Omnes qui volunt piè vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patiuntur*: & quòd *per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* Tentatur quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, ut indicet quòd quamdiu viventes hic Domino ſervimus, ſive proſpera blandiantur (quod ad dies pertinet) ſeu nos adverſa feriant (quod noctis figuræ congruit) ſemper ambulantibus in lege Domini adſit toto orbe adverſarius, qui iter noſtrum tentando impedire non ceſſat.

5. *Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquavit Regnum Dei, pœnitemini, & credite Evangelio.* Tempore prædefinito à Patre, adumbrato in Lege per multiplices variaſque figuras, à Prophetis prædictum, ab ipſo Deo promiſſum hominibus Regnum appropinquavit. Regnaverat antea peccatum ſub Lege: regnavit deinceps Deus ſub gratia & per gratiam. Regnum iſtud pœnitentiâ præparatur, fide inchoatur, charitate perficitur. *Pœnitemini, & credite Evangelio.* Credite, fide quæ A per charitatem operatur. Credite Evangelio, quod Chriſti doctrinam, exempla, promiſſa complectitur: doctrinam cœleſtem tot miraculis confirmatam: exempla virtutum omnium à Filio Dei homine propter nos facto nobis data: promiſſa pretioſa & magnifica bonorum æternorum. Credite Evangelio, quod non ſolùm aufert ignorantiam docendo, ſed adjuvat ad faciendam juſtitiam per gratiam Spiritûs Sancti. [*S. Auguſt. lib. de Spiritu & Litter. c. 3.*] Homo enim ſub gratia conſtitutus, præter doctrinam qua ei præcipitur quemadmodum vivere debeat, accipit Spiritum ſanctum quo fiat in animo ejus delectatio dilectioque ſummi illius atque incommutabilis boni, quod Deus eſt, etiam nunc cùm per fidem ambulatur, nondum per ſpeciem: ut hâc ſibi velut arrâ datâ gratuiti muneris inardeſcat inhærere Creatori, atque inflammetur accedere ad participationem illius veri luminis; ut ex illo ei bene ſit, à quo habet ut ſit. *Nam neque* B *liberum arbitrium quidquam niſi ad peccandum valet, ſi lateat veritatis via; & cùm id quod agendum, & quò nitendum eſt, cœperit non latere, niſi etiam delectet & ametur, non agitur, non ſuſcipitur, non bene vivitur. Ut autem diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris, non per arbitrium liberum quod ſurgit ex nobis, ſed per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.*

6. *Et erat in Synagoga eorum homo in ſpiritu immundo: & exclamavit dicens: Quid nobis & tibi, Jeſu Nazarene: veniſti perdere nos? Scio qui ſis, Sanctus Dei. Et comminatus eſt ei Jeſus, dicens: Obmuteſce, & exi de homine. Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo.* Dæmonis ſilentio luculentiùs probatur omnipotentia & divinitas Chriſti, quàm præconio. Ipſum imperio ſuo exire cogit ab infelici homine quem C vexabat. Hinc innoteſcit, veniſſe Filium Dei ut everteret imperium diaboli, & hominum animas communi illi humani generis hoſti per infidelitatem & peccatum mancipatas ab illius ſervitute liberaret. Per os Apoſtolorum & Virorum Apoſtolicorum juſſit immundo ſpiritui ut ex illis exiret, Deoque legitimo Domino illos ſervire ſineret. Quantis interim vexationibus corpus Eccleſiæ agitavit, concuſſit, diſperſit! Sed nocere non potuit Chriſti membris, è quibus ejectus eſt foras; quia *Sanguis Martyrum, ſemen Chriſtianorum.* [*Tertull.*]

7. *Erat homo in ſpiritu immundo.* Homines per impudicitiam ſibi magis ſubjicit diabolus, ſibi arctiùs obſtringit. Difficilior illorum converſio. *Non dabunt cogitationes ſuas ut revertantur ad Deum ſuum: quia ſpiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.* [*Oſee 5. 4.*] Potentiore Salvatoris gratia opus eſt ad eorum D liberationem.

8. *Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo.* Quid eſt (inquit S. Gregorius M.) [*S. Gregor. Naz. Hom. 12. in Ezech.*] quòd obſeſſum hominem antiquus Hoſtis quem poſſeſſum non diſcerpſerat, deſerens diſcerpſit, niſi quòd *plerumque dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat, quàm priùs excitaverat, quando hoc quietus poſſidebat?* Unde & Iſraëlitæ ad Moyſen & Aaron dicunt: [*Exod. 5.*] *Videat Dominus & judicet, quoniam fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone & ſervis ejus, & præbuiſtis ei gladium ut occideret nos.* In Moyſe enim & Aaron Lex & Prophetæ figurati ſunt. *Et ſæpè apud ſe infirmus animus quaſi contra ſacra Eloquia murmurat: quia poſtquam verba cœleſtia audire & ſequi* E *cœperit, Regis Ægyptii adverſitas, id eſt, maligni ſpiritus tentatio exereſcit.*

9. *Decumbebat autem ſocrus Simonis febricitans: & ſtatim dicunt ei de illa. Et accedens elevavit eam apprehenſa manu ejus: & continuò dimiſit eam febris, & miniſtrabat eis.* In Eccleſia, quæ Chriſti corpus eſt, ſi patitur unum membrum compatiuntur cætera membra. Infirmus corpore aut animâ vera charitas pro viribus ſuccurrit. Pro illis ſaltem Deum orat, ſi aliud non poſſit. Domus Petri eſt Eccleſia Catholica. Nemo in ea eſt qui peccatorum aut concupiſcentiæ febri non laboret. Cupiditas animæ febris eſt: charitas, animæ ſanitas eſt. In ſola Eccleſia Catholica pro remiſſione peccatorum, & extin-

ctione cupiditatum noxiarum utiliter oratur. Extra do- A mum veritatis, charitatis, & unitatis nulla eſt Animarum infirmarum & languentium medicina. Ad infirmos accedat neceſſe eſt per gratiam ſuam cœleſtis Medicus, illos tangat, datâque manu auxiliatrice illos erigat atque roboret; Pravis habitibus, ſocordiâ, languore penitùs depulſis ac diſſipatis, & inſpiratâ charitate, quæ numquam otioſa eſt, ſed Domino ſervit in lætitia. Bona igitur opera ſeu pietatis & grati animi in Deum, ſeu charitatis in pauperes ſigna ſunt febris ab anima depulſæ, & ſanitatis per gratiam Chriſti medicinalem animæ

Rom. 6. 19. languenti reſtitutæ. *Et continuò dimiſit eam febris, & miniſtrabat eis.* Sic membra quæ ſervierant immunditiæ ad iniquitatem ut fructificarent morti, ſerviunt juſtitiæ in vitam æternam.

10. *Et venit ad eum Leproſus deprecans eum: & ge-* B *nu-flexo dixit ei: Si vis, potes me mundare. Jeſus autem miſertus ejus, extendit manum ſuam: & tangens eum, ait illi: Volo, mundare.* Leprâ peccatorum fœdi ad Chriſtum accedamus, & coram eo ſupplices procidamus, de illius poteſtate minimè dubitantes, de illius miſericordia & bonitate non diffidentes. Fide, humilitate, oratione miſericordiam ejus imploremus. Dicamus cum

Pſal. 6. Pſal. 50. fiducia: *Domine, ſi vis, potes me mundare ...... Miſerere mei Domine, quia infirmus ſum: ſana animam meam quia peccavi tibi..... Salvum me fac propter miſericordiam tuam. Omnes iniquitates meas dele. Aſperges me hyſſopo, & mundabor: lavabis me, & ſuper nivem dealbabor.* Piæ orationis exemplum nobis præbet iſte Leproſus. Nos impetraturos emundationem & ſanctificationem animarum noſtrarum ne dubitemus, ſi oremus

Jacobi 1. 5. 6. ſicut oportet. *Poſtulet in fide nihil hæſitans: qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento movetur &* C *circumfertur.* Credendum autem eſt curationem & juſtificationem noſtram opus eſſe gratuitæ miſericordiæ ac voluntatis Dei: hanc operari Chriſtum auctoritate ſupremâ, ſacroſanctam ejus humanitatem inſtrumentum eſſe operationis Dei in cordibus noſtris: Ejus voluntate vim ſanguinis ejus ac merita nobis applicari. *Juſtificati* Rom. 3. 24 *gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Jeſu, quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius ad oſtenſionem juſtitiæ ſuæ, propter remiſſionem præcedentium delictorum.* Incarnato Dei Venerab. Beda in Marc. Verbo, humanamque contingente naturam, & per gratiæ ſuæ vim medicinalem intus operante, ſanantur homines ſecundùm animam leproſi, & cum Apoſtolis audiunt: *Jam vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis:* Joan. 15. 3 Deique Templum ingredi non ſolùm illis conceditur, ſed fiunt ipſi templum Dei, ut Apoſtolus ait: *Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* Sed 1. Cor. 3. 17. quamvis fortè Chriſto per gratiæ ſuæ efficaciam nos tangente, & amorem pœnitentem nobis inſpirante mundati fuerimus à lepra peccatorum noſtrorum antequam ad Sacerdotem adeamus, conveniendus tamen eſt Sacerdos eique aperienda conſcientia, confitenda peccata, ſecundùm Chriſti præceptum; *Vade oſtende te ſacerdoti.* Offerenda pro emundatione ſatisfactio, ſacrificium bonorum operum, in teſtimonium animi pœnitentis & mundati. *Exhibete corpora veſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo* Rom. 12. 1. *placentem. Et nolite conformari huic ſæculo,* ne lepram pejorem iterum contrahatis: *ſed reformamini in novitate ſenſus veſtri: ut probetis quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.* Mundati autem & liberati à peccato, enarrate & prædicate laudes & gloriam Salvatoris & Medici animarum veſtrarum Jeſu Chriſti, in omnibus *gratias agentes Deo & Patri per ipſum.* Coloſſ. 3. 17.

CAPUT II.

Senſus Litteralis.

Superiori capite. I. Et *iterum intravit Capharnaum poſt dies* aliquot. Inde enim diſceſſerat in proximos vicos & civitates, ut miſſione ſua fungeretur, prædicans in ſynagogis Galilææ, & dæmonia ejiciens. *Et auditum eſt quòd in domo eſſet.* Id vulgatum ab aliquo è domeſticis, aut vicinis. Clam enim ingreſſus erat, cùm non poſſet manifeſtè in- D gredi civitatem ob populi ad ipſum turmatim concurrentis frequentiam. *Et convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam.* Ita ut nec domus, neque veſtibulum ipſum capiendæ plebis ad Jeſum convenientis

Luc. 5. multitudini ſufficeret. *Et loquebatur eis verbum* Dei. Non ſolùm Capharnaümi cives, ſed ex omni caſtello Galilææ, & Judææ, & Jeruſalem convenerat ingens hominum multitudo, Chriſtum audiendi & admirabilia ejus opera ſpectandi avida.

2. *Et venerunt ad eum ferentes Paralyticum, qui à quatuor portabatur.* Plures ægrotum adduxerunt, quatuor autem bajulabant; quòd obſervatum eſt ab Evangeliſta ad morbi gravitatem ſignificandam. Hominem ſcilicet ita fuiſſe membris omnibus diſſolutum, ita totius E corporis impotentem, ut eum à quatuor bajulis portari neceſſe fuerit. *Et cùm non poſſent offerre eum illi præ turba*, cùm appropinquare non poſſent ad Jeſum præ turba domum implente & circumſtante, *nudaverunt tectum ubi erat*, detexerunt tectum domus; *& patefacientes, ſubmiſerunt grabatum in quo paralyticus jacebat.* Demiſerunt lectum ante pedes Jeſu. *Cùm autem vidiſſet Jeſus fidem illorum*, qui ægrotum illi curandum offerebant, *ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.* Morbi radicem excidit divinus Medicus, ſe miſſum docet ut animarum ægritudinibus imprimis medeatur, ut interiorem ſanet paralyſim, cujus exterior illa paralyſis figura erat. *Miſſum eſt Verbum quod eſt Deus, qui Medicus* Origenes contra Celſum. *eſt peccatoribus, qui Magiſter rerum arcanarum jam purgatis* (inquit Origines.)

3. *Erant autem illic quidam de Scribis ſedentes, & cogitantes in cordibus ſuis: Quid hic ſic loquitur? Blaſphemat: Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus?* Quod S. Matthæus dictum à Legiſperitis dixerat, *Hic blaſphemat*, à S. Marco uberiùs explicatur. Remiſſionem peccatorum eſſe Dei propriam, Lex & Prophetæ paſſim teſtantur. Exod. 34. 6. 7. *Dominator Domine Deus, miſericors & clemens, patiens & multæ miſerationis, ac verax..... Qui aufers iniquitatem & ſcelera atque peccata.* Job. 14. 4. *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? nonnè tu qui ſolus es?* Iſaiæ 43. *Ego ſum, ego ſum ipſe qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.* Hanc poteſtatem homini cuiquam communicatam nuſquam legebatur. Hinc Legiſperiti Chriſti hoſtes, ex ejus ver- 1. Reg. 16 7. bis occaſionem calumniæ nacti, ipſum blaſphemiæ ta- 1. Paral. 28. 9. citè damnant. Horum malitiâ uſus Jeſus, in teſtimo- Pſal. 7. 10 nium poteſtatis dimittendi peccata, ſibi ut Deo conve- Jerem. 17. 10. nientis, atque etiam ut homini ſibi à Patre conceſſæ, in- S. Juſtin. Apol. 2. ſigne miraculum edit; immò duplex: nam & adſtan- S. Iren. l. 4 c. 36. tium cogitationes ſibi apertiſſimè cognitas oſtendit, quod Tertull. in Apolog. li. adverſ. non minùs Dei proprium eſſe quàm peccata condonare, Marcion. & de carne Chriſt. Sacræ Litteræ docent: & Paralyticum ſanat. *Quo ſtatim cognito Jeſus ſpiritu ſuo, quia ſic cogitarent intra ſe, dicit illis: Quid iſta cogitatis in cordibus veſtris?* Cognovit, non ut Prophetæ, per afflatum, ſed *ſuo Spiritu*, id eſt, plenitudine Divinitatis in ſe corporaliter habitantis: *ſuo Spiritu*, per ſe ipſum, qui Dei ſapientia, Lactant. l. 4. de Sapientia c. 6. & 8. & alii. virtus, ſpiritus paſſim à veteribus appellatur. *Quid eſt facilius, dicere Paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula?* Lege quæ

diximus in cap. 9. S. Matthæi.

4. *Et cùm præteriret, vidit Levi Alphæi ſedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et ſurgens ſecutus eſt eum. Et factum eſt, cùm accumberet in domo illius, multi Publicani & peccatores ſimul diſcumbebant cum Jeſu, & Diſcipulis ejus*, &c. Cùm Jeſus ad partes maritimas iturus ut populum doceret, per portam maritimam Capharnaum tranſiret, ubi telonium erat, vidit ibi ſedentem Matthæum Levin appellatum, ipſumque vocavit. *Luc. 5.* Ille verò ſine mora obtemperans vocanti, relictis omnibus, ſecutus eſt Jeſum. Atque ingrati animi ſignificationem, utque amicorum ſuorum & familiarium qui vectigalibus exigendis, colligendis, rationibus deſcribendis, ſub ipſo aut cum ipſo navabant operam, converſionem procuraret, convivium Chriſto paravit in domo ſua, quæ in urbe erat, plurimoſque Publicanos ſimul cum Jeſu & diſcipulis ejus manducaturos invitavit. *Et Scribæ & Phariſæi videntes quia manducaret cum Publicanis, & peccatoribus, dicebant Diſcipulis ejus: Quare cum Publicanis & peccatoribus manducat Magiſter veſter?* Inde offenduntur Phariſæi, unde ædificari deberent. *S.Thom. ſecunda ſecundæ Quæſt. 25. A. 6. in Reſp. ad 5.* „Quamvis enim convivere peccatoribus, vitandum „ſit infirmis, propter periculum quod eis imminet, ne ab „eis ſubvertantur: perfectis tamen, de quorum corruptio„ne non timetur, laudabile eſt quòd cum peccatoribus „converſentur, ut eos convertant. Sic Dominus cum pec„catoribus manducabat & bibebat. Convictus autem pec„catorum quantùm ad conſortium peccati, vitandus eſt „omnibus. Et ſic dicitur 2. ad Corinthios 6. *Exite de medio eorum, & immundum ne tetigeritis*, ſcilicet ſecundùm peccati conſenſum.

5. *Et erant Diſcipuli Joannis & Phariſæi jejunantes*, jejunabant frequenter. *Luc. 5. 33* *Et veniunt, & dicunt illi: Quare Diſcipuli Joannis & Phariſæorum jejunant, tui autem Diſcipuli non jejunant?* Diverſo forſan tempore venerunt; idque diverſa ratione & intentione Chriſto dixerunt: Phariſæi, ut calumniarentur, Diſcipuli Joannis ut docerentur. *Et ait illis Jeſus: Numquid poſſunt filii nuptiarum quamdiu ſponſus cum illis eſt, jejunare?* Hæc interrogatio vim negandi habet. Non decet eos jejunare quamdiu cum illis eſt ſponſus. Lege quæ diximus in cap. 9. S. Matthæi.

6. *Et factum eſt iterum cùm Dominus ſabbatis ambularet per ſata, & Diſcipuli ejus cœperunt progredi & vellere ſpicas.* Tò *iterum*, actionem Jeſu iteratam non ſignificat, quaſi bis contigerit quod hîc refertur ab Evangeliſta; ſed novam calumniæ occaſionem à Phariſæis arreptam.

7. *Et ait illis: Numquam legiſtis quid fecerit David, quando neceſſitatem habuit, & eſuriit ipſe, & qui cum eo erant? Quomodo introivit in domum Dei ſub Abiathar Principe Sacerdotum, & Panes propoſitionis manducavit*, &c. Confer cum Matthæi 12. & noſtrum in eum locum commentarium lege. Narratur hiſtoria 1. *Regum c.* 21. ubi tamen Panes propoſitionis dati dicuntur Davidi eſurienti & comitibus ejus ab *Achimelech Sacerdote*, non ab *Abiathar Principe Sacerdotum*. Hinc recentiores quidam interpretes, ut Marcum Evangeliſtam cùm Auctore ſacro libri 1. Regum concilient, Achimelecho nomen fuiſſe *Abiathari*, & Abiathari ejus filio viciſſim nomen fuiſſe *Achimelecho* dicunt, & colligunt ex 1. Paralip. 18. verſ. 16. & c. 24. verſ. 6. Planior & probabilior utrumque conciliandi ratio eſt Marcum ſub Abiathare Pontifice factum dixiſſe, quod ſub Achimelecho Pontifice Maximo ejus patre contigit: tum quia nomen Abiatharis notius erat ob Ephod allatum ad Davidem (1. *Reg.* 23. 6.) & ob diu geſtum ſub Davide Pontificatum: tum quia & ipſe Pontifex erat cùm hæc geſta ſunt, Patris ſcilicet Vicarius, ut cui in Pontificatum Maximum ſucceſſit; & rei geſtæ adfuerat, ipſeque cùm patris, tum Davidis factum probaverat. *Beda in Marc.*

Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum eſt, & non homo propter ſabbatum. Sabbatum inſtitutum non fuit ut homo periret, ſed ut animo & corpore ſalvus eſſet. Animo quidem, quia lex illa otii die ſeptimo ſtatuta eſt ad colendam religionem, & ad profitendam fidem creati à Deo mundi, & ne ullius operis obtentu conventus & actus pietatis negligerentur, quod ſalutem ſpectat animæ. Corpore verò, quia etiam inſtitutum eſt diei ſeptimæ otium, ut hominibus aſſiduo ſex dierum labore fatigatis, aliquantulum reſpirare & requieſcere liceret: quod dominorum durities vix erat famulis conceſſura. *Exod. 23. 12.* *Itaque Dominus eſt Filius hominis etiam ſabbati.* Omnium enim hominum caput poteſtatem habet rerum omnium quæ ad hominum ſalutem pertinent: cùm itaque ſabbatum propter hominem factum ſit, etiam ſabbati jure ſuo dominus eſt: adeòque violati ſabbati noxâ non tenetur propterea quòd ejus Diſcipuli ſpicas aliquot ſabbato vulſerint urgente fame. Atque ſabbati ſe dominum eſſe apertiùs olim demonſtrabit; cùm illud, & quicquid legalium ceremoniarum eſt, abrogabit.*

* *Tertull. lib. 4. cont Marcion. c.* 16. Dominus & Sabbati & legis & omnium paternarum diſpoſitionum Chriſtus.

Senſus Moralis.

I. ET *iterum intravit Capharnaum poſt dies. Et auditum eſt quòd in domo eſſet: & convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam, & loquebatur eis verbum.* Curato Capharnaumi Leproſo, Jeſus in deſerta loca ſeceſſerat, ibique convenientibus ad ſe turbis prædicabat verbum Dei: quo ſignificatur, Veritatem tumultuoſis carnalium mentibus apertam ſui manifeſtationem non exhibere, ſed iis ſuorum lucem donorum largiùs infundere, quos ab illecebris rerum temporalium viderit eſſe diſcretos, & à rerum ſæcularium tumultu longè poſitos. *Beda in Commentario.* Verùm quia nec carnales & ſæculi cupiditatibus implicitos Dei miſericordia omnino deſerit; quin etiam iis gratiam ſuæ viſitationis, per quam & ipſi ſpirituales effici valeant, indulget, poſt aliquot dies in civitatem redit Dominus, multiſque eodem convenientibus verbum Dei prædicat, ac ſanato Paralytico, pluribus occaſionem internæ ſanationis tribuit, quam ipſe in illis per fidem operatur. Quàm admiranda Chriſti Jeſu benignitas, tam ſtupenda Capharnaitarum cæcitas & obduratio, qui Chriſto apud illos tam frequenter prædicanti, & tot ac tanta patranti miracula non credunt! Chriſtum docentem lubenter audiunt, & mirantur, ſed non convertuntur. Curioſitate & utilitate temporali ducti ad illum turmatim concurrunt, non veritatis & juſtitiæ amore, non pœnitentiæ ac melioris vitæ ſtudio. Sic plerique Chriſtiani verbum Dei audiunt, quaſi *Verbum hominum*, non *ſicut eſt verè verbum Dei*; *1. Theſſal. 2. 13.* non ut *Verbum veritatis, verbum vitæ, verbum reconciliationis, verbum ſalutis.* *Ita paſſim in novo Teſtamento vocatur.* Quid mirum? cùm à Miniſtris verbi non ea ratione plerumque prædicetur, qui loquuntur placentia, compto ſermone pruriunt auribus, Chriſti crucem evacuantes, ſemetipſos prædicantes, non Chriſtum crucifixum. Timeant Chriſtiani qui verbi divini prædicatione, cæteriſque Dei beneficiis abutuntur, nec jugi Dei miſericordiâ ipſos ad pœnitentiam invitante meliores fiunt, ne illis contingat quod Capharnaumi civibus Chriſtus comminatur: *Et tu Capharnaum uſque ad cœlum exaltata, uſque ad infernum demergèris.* *Luc. 10. 15.*

Et convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam. Non ad eos ſolùm qui in domo erant, id eſt in Synagoga; non ad Judæos tantùm, ſed ad Gentes verbum ſalutis miſit Dominus, eoſque Evangelii ſui participes fecit, in unam domum, ſcilicet Eccleſiam colligens utrumque populum. *Nos* enim qui *eramus longè*, extra januam, alienati à Chriſto, qui vitæ æternæ oſtium eſt, *facti ſumus propè in ſanguine Chriſti. Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti.* *Ephef. 2. 13. 1. Petri 2. 10.* Virtutes igitur annuntiemus ejus qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen ſuum, & pro tantis beneficiis gratias immortales agamus.

2. *Et venerunt ad eum ferentes Paralyticum, qui à*

quatuor portabatur. Et cùm non poſſent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectam ubi erat: & patefacientes ſubmiſerunt grabatum, in quo paralyticus jacebat. Hujus Paralytici curatione ſalvatio deſignatur animæ poſt diuturnam illecebræ carnalis inertiam ad Chriſtum ſuſpirantis: quæ imprimis indiget miniſtris qui eam ſublevent, & Chriſto offerant; id eſt, bonis Doctoribus, Prædicatoribus, conſcientiæ Moderatoribus, qui ſpem ſalutis ſuggerant, opem interceſſionis ferant, omnemque adhibeant induſtriam ut cœleſti Medico ſiſtatur. Quatuor bajulorum numerus non eſt abſque myſterio: quatuor enim ſancti Evangelii libros ſignificat, quibus omnis Prædicantium virtus, omnis ſermo firmatur. Deſignat & quatuor Virtutes cardinales, quibus anima ad promerendam ſalutem erigitur, quæ nihil aliud ſunt quàm Amor Dei quadripartitus, ſeu quatuor divini amoris affectus, ſecundùm S. Auguſtinum, (*S. Auguſt. lib. de Moribus Eccleſiæ Cathol. c. 15*) quibus omnia perrumpuntur obſtacula, quæ impediunt ne ad Chriſtum accedamus. Temperantia enim eſt amor Deo ſeſe integrum incorruptumque ſervans: Fortitudo, amor omnia propter Deum facilè perferens: Juſtitia, amor Deo tantùm ſerviens, & ob hoc bene imperans cæteris quæ homini ſubjecta ſunt: Prudentia, amor bene diſcernens ea quibus adjuvetur in Deum, ab iis quibus impediri poteſt. Has virtutes Dei Sapientia, id eſt Dei Filius homines docuit, quibus languentes animæ ad Deum ferrentur. (*Sap. 8, 7.*) *Sobrietatem enim & prudentiam docet, & juſtitiam, & virtutem, quibus utilius nihil eſt in vita hominibus.* Sæpè anima poſt deſidiam reſipiſcens, gratiæque cœleſtis remedio cupiens innovari, priſcæ conſuetudinis & pravorum habituum nondum deſtructorum reliquiis retardatur. Sed hæc impedimenta vincit Evangelii gratia, vincit amor Dei quadripartitus, vincunt quatuor Virtutes Animam ad Chriſtum ferentes.

Et cùm non poſſent offerre eum illi præ turba, nudaverunt tectum ubi erat. Sæpè in ipſa orationis dulcedine, cùm anima in lectulo Dilectum ſuum quærit, turba cogitationum interveniens, aciem mentis, ne videatur, impedit. Quid facto tunc opus? In infirmis, aut ad januam non eſt remanendum, ubi turbæ tumultantur, ubi creaturæ, ubi ſenſus, ubi cupiditates aditum ad Chriſtum impediunt: ſed tectum domûs in quâ Chriſtus docet, aſcendendum eſt: ſacræ Scripturæ ſublimitas appetenda, lex Domini diu noctuque meditanda. (*Pſal. 118*) *In quo corrigit adoleſcentior viam ſuam? In cuſtodiendo ſermones tuos.* Et, (*Pſal. 18. 8*) *Lex Domini immaculata, convertens animas.* Et, (*Pſal. 118.*) *Niſi quod Lex tua meditatio mea eſt, tunc fortè periiſſem in humilitate mea.* Tecto denique patefacto, æger ante Jeſum dimittitur, quia reſeratis Scripturarum myſteriis ad notitiam Chriſti pervenitur, de quo ſcriptum eſt in Lege & Prophetis: & ad ejus humilitatem fidei pietate deſcenditur. Cum grabato demittitur infirmus ante Jeſum: quia ſalvi eſſe non poſſumus, niſi in corpore iſto mortali poſiti fidem explicitam in Jeſum Chriſtum habeamus, in quo Deus eſt mundum reconcilians ſibi, in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, qui (*1 Tim. 2. 5*) *Unus eſt Dei & hominum Mediator, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* Aſpiciens ergo infirmus homo in auctorem fidei & conſummatorem Jeſum cum Apoſtolo dicat: (*Galat. 2. 20.*) *Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo Filii Dei qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.* Hæc fides impetrat remiſſionem peccatorum, & reſtitutionem in libertatem gloriæ filiorum Dei. *Fili, dimittuntur tibi peccata tua.*

3. *Quid eſt facilius dicere Paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge & ambula?* Omnia Deo æquè facilia ſunt, qui ſolo verbo, ſola voluntate univerſa quæ ipſi placent operatur: ſed viſibilibus miraculis, inviſibilibus fidem conciliat. Priùs autem peccata dimittit, deinde corporis infirmitati medetur, ut pleraſque corporum infirmitates propter peccata evenire ſignificet. Hinc Apoſtolus ad Corinthios ſcribens, ubi crimen indignè manducantium & bibentium Corpus & Sanguinem Domini expoſuit, continenter ſubdit: (*1. Cor. 2. 30.*) *Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi*; id eſt, moriuntur. Quinque de cauſis corporis morbos & infirmitates Deus infligit. (*Beda.*) 1. Ad meritorum incrementum per patientiam, ut Job, Tobiæ, aliiſque Sanctis in utroque Teſtamento. 2. Ad virtutum cuſtodiam, ne ſuperbiæ tentatione diſpereant. Sic Apoſtolo datus eſt ſtimulus carnis illum colaphizans, ne magnitudo revelationum ipſum extolleret. 3. Ad cognitionem & emendationem peccatorum noſtrorum. Sic Maria ſoror Moyſis Aaron in deſerto leprâ percuſſa eſt ob verba temeritatis & ſuperbiæ: & Paralyticus noſter nonniſi dimiſſis peccatis fuit à Chriſto ſanatus. 4. Ad gloriam Dei manifeſtandam, ut cæcus natus, de quo Chriſtus ait: (*Ioan. 27.*) *Neque hic peccavit; neque parentes ejus, quia cæcus natus eſt, ſed ut manifeſtentur opera Dei in illo.* 5. Ad inchoationem damnationis æternæ, quæ reproborum pœna eſt, ut Antiochi & Herodis. Quibus congruit illud Prophetæ: *Et duplici contritione contere eos.* Cùm igitur corporis infirmitates, aut alias calamitates temporales patimur, ad Deum ante omnia convertamur, pœnitentiam agamus, ipſaſque pro noſtrorum expiatione peccatorum illi offeramus.

Dum toto furore Balaam raperetur jumento inſidens, ut Dei populo malediceret, occurrit illi Angelus, strictoque gladio jumenti oculis objecto detinet procedentem, qui nec gladium advertit evaginatum. Aſina verita mucronem, ſiſtit in via, nec ultra progreditur. In illam ſtomachatur Vates, ejuſque latera fuſte percutit: non magis illa procedit. Aſinæ inter anguſta parietis compulſæ mortem minitatur. Tum illa ſeſſorem compellans, ait: *Quid feci tibi? Cur percutis me jam tertiò?* Statim Deus oculos aperuit Balaamo, viditque Angelum ſtringentem gladium, quo territam detinebat aſinam, ne ipſe maledicturus Populo Dei proficiſceretur. (*Num. 22.*) Hominem videmus languidum, ejuſque carnem qua velut jumento ſpiritus vehitur, gravi infirmitate collabentem: unde nec cœptum ambitionis, avaritiæ, vindictæ, voluptatis iter proſequi poteſt; carnem venarum apertione, purgationibus, medicaminibus, velut fuſtium ictibus repetitis convellit, eo quòd ſuis favere nolit conſiliis. Verùm oculos aperiat infelix, conſpiciet non carnem eſſe quæ ipſum remoratur, ſed Angelum, divinam ſcilicet Miſericordiam, quæ corpus affligit infirmitate, ut gradum figat, nec malitiæ conceptum facinus ad exitum perducat. *Probibitione immorata aſina Angelum videt, quem humana mens non videt,* (inquit S. Gregorius) (*S. Gregor. M. p. 3. Paſtor. Admonit. 13.*) *quia plerumque caro per moleſtias tarda flagello ſuo menti Deum indicat, quem mens ipſa carni præſidens non videbat: ita ut anxietatem ſpiritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei inviſibilem, qui ſibi obviat, innoteſcat.*

4. *Ut autem ſciatis quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata (ait Paralytico) Tibi dico, ſurge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Sic gratia Medicinalis Chriſti animam peccatoris terrenis rebus adhærentem, in creaturâ quieſcentem, pravis habitibus & mala conſuetudine detentam, facultatibus omnibus velut membris interioris hominis diſſolutam, momento ſanat.

——— *Omnipotens hominem cùm gratia ſalvat,* (*S. Proſper Carm. de Ingratis.*)
Ipſa ſuum conſummat opus, cui tempus agendi
Semper adeſt, quæ geſta velit, nec moribus illi
Fit mora, nec cauſis anceps ſuſpenditur ullis.
Hunc itaque affectum, quo ſumunt mortua vitam,
Quo tenebræ fiunt lumen: quo immunda niteſcunt,
Quo ſtulti ſapere incipiunt, ægrique valeſcunt,
Nemo alii dat, nemo ſibi, non litera Legis,
Nec naturalis ſapientia; quæ ſemel acta
In præceps labi novit, conſurgere neſcit.

S. Gregor. Nazianz. Orat. in Nativit Domini.

5. *Et cùm præteriret, vidit Levi Alphæi ſedentem ad telonium, & ait illi, Sequere me.* Magna gratiæ vis, quæ ex Publicano Apoſtolum facit. Difficilis hominum pecuniæ & lucris temporalibus addictorum converſio. S. Gregorius Nazianz. divites vocat *compeditos terræ.* Multos in perſecutione patrimonii cæcus amor & dilectæ facultates à cura ſalutis ſuæ, legumque divinarum obſervantia avocarunt, ut S. Cyprianus lugens ſcribit: *Illa fuerunt remanentibus vincula quibus & virtus retardata eſt, & fides preſſa, & mens victa, & anima præcluſa.* Ad hujuſmodi vincula dirumpenda gratiâ fortiſſimâ eſt opus. Illa dirupit Chriſti miſericordia Levin ſeu Matthæum reſpiciens & vocans, ut dicere poſſet in familiam ejus ac ſcholam cooptatus: *Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini invocabo.* Difficilior Publicanorum converſio, qui *Exactionis publicæ nomen in quæſtus proprii emolumenta verterunt, & indictiones tributarias prædas ſuas eſſe fecerunt: qui in ſimilitudinem immanium beſtiarum non rexerunt traditos ſibi, ſed devorarunt: nec ſpoliis tantùm hominum, ut plerique latrones ſolent, ſed laceratione etiam, & (ut ita dicam) ſanguine paſcebantur* (ait Salvianus.) Magna Dei miſericordia, qui Matthæum ex conditione adeo ſaluti æternæ perículoſa vocavit.

S. Cypr. Tract. de Lapſis. — Pſal. 115. — Salvian. lib. 5 de Gubernat Dei.

6. *Et factum eſt cùm accumberet in domo illius, multi Publicani & peccatores ſimul diſcumbebant cum Jeſu & Diſcipulis ejus.* Multi ad Deum recèns converſi de pietatis profeſſione in ſocietatibus hominum ſæcularium erubeſcunt. Non erubuerunt de peccato, erubeſcunt de pœnitentia & emendatione. Hos damnat Matthæi exemplum, qui ſe Diſcipulum Chriſti coram publicanis & peccatoribus palam profitetur; illos ad Jeſum adducit, eaque etiam de cauſa illos ad convivium cum Domino & Magiſtro invitat. Hunc imitentur qui Dei gratiâ ex peccato & peccati occaſionibus emerſerunt, amicos ſuos ad Chriſti & Apoſtolorum menſam vocent, ad doctrinæ à Chriſto traditæ & ab Apoſtolis mundo prædicatæ guſtum & obſervantiam; qua de menſa S. Proſper:

S. Proſper. Epigram. 8.

Exueret Deus ut tetra caligine mundum,
Doctrinæ accendit lumen Apoſtolicæ:
Quæ nullis animis, nullis non congruit annis,
Lacte rigans pueros, pane cibans validos.
Non tempus, non ſexus huic, non cauſa reſiſtit,
Omnes curat, alit, juſtificat, vegetat.
Sumite quæ magnæ appoſuit Sapientia menſæ,
Et variis paſci diſcite deliciis.
Quarum pars totum eſt epulum quo quiſque juvatur
Inde capit vitam, quam parit una fides.

Hanc menſam faſtidire, quàm periculoſum? quàm mortiferum?

Nam quid erit quod dira procul faſtidia pellat,
Cùm ſe ipſo refugit mens ſaturare Deo?

7. *Et erant Diſcipuli Joannis & Phariſæi jejunantes, & veniunt, & dicunt illi: Quare diſcipuli Joannis & Phariſæorum jejunant, tui autem diſcipuli non jejunant?* Invidi alienæ vitæ moribuſque obſervandis ac reprehendendis magis ſtudent, quàm propriæ vitæ moribuſque emendandis. Vitium iſtud Phariſaicum eſt. Ex Phariſaica etiam ſuperbia deſcendit temerarium judicium quo alios verè religioſos, pios & devotos non judicamus, niſi noſtris vivendi formulis ac rationi ſeſe accommodent; niſi exteriora, quæ proprio ſæpè judicio elegimus, & quibus amore proprio adhæremus, opera & exercitia ſectentur. Varia ſunt divinæ gratiæ dona; variis viis ad ſpiritualis vitæ perfectionem pervenitur. Verendum ne ad oſtentationem pertineat externus ille operum, quibus devoti indigitantur, apparatus. Vera pietas in Dei amore, & ſincera humilitate conſiſtit. Hæc *ad omnia utilis: corporalis autem exercitatio,* niſi anima ſit in charitate & humilitate *radicata,* (ut Apoſtoli verbis utar) *ad modicum utilis eſt.* Phariſaicum etiam vitium eſt, nos ipſos, noſtramque vivendi rationem commendare; de aliis loqui, ut de nobis loquendi, noſque ab illis diſcernendi occaſionem habeamus. *Quare Diſcipuli Joannis & Phariſæorum jejunant, tui autem non jejunant?* Sæpè accidit ut qui extraordinaria jejunia & ſupererogationis obſervat, imperfectior ſit eo qui minùs jejunat, quia ſpiritalibus abſtinens bonis, jejuno corde tabeſcit.

1. Tim. 4. 8.

8. *Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum eſt, & non homo propter Sabbatum. Itaque Dominus eſt Filius hominis, etiam Sabbati.* Omnes Religionis obſervantiæ, univerſaque inſtituta ad illius finem qui Dei honor eſt, & utilitas hominum, referenda ſunt. Veræ Religionis proprium eſt nihil in ſe habere quod homini non ſit utile ad ſalutem. Hac ratione Deus oſtendit ſe non ex indigentia coli velle, ſed ex bonitate, ut homines beatos faciat. *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Spiritale Sabbatum in eo poſitum eſt, ut homo in Deo requieſcat, ut à ſuis ceſſet operibus, ſcilicet à peccatis, quæ ſolius hominis opera ſunt; Deique operibus vacet. Qua de re S. Proſper ſcribit:

Pſal. 15.

Non recto ſervat legalia Sabbata cultu,
Qui pietatis opus credit in his vetitum.
Nulla dies actus hominum non damnat iniquos;
Omnia conveniunt tempora juſtitiæ:
Nec corrumpuntur virtutibus otia ſancta,
Tantùm à peccatis libera corda vacent.

Lege quæ diximus ad Caput nonum S. Matthæi.

CAPUT III.

Senſus Litteralis.

1. ET *introivit iterum,* altero die Sabbati, *in Synagogam,* Capharnaum, *& erat ibi homo habens manum aridam.* Confer cum Matthæi 12. & Lucæ 6. *Et obſervabant eum,* (Phariſæi) *ſi Sabbatis curaret, ut accuſarent illum.* Refert S. Matthæus, illos *interrogaſſe Chriſtum: Si licet Sabbatis curare?* quæ nequaquam pugnant. Phariſæi enim primò obſervarunt Jeſum animo illum accuſandi ut violatæ religionis reum, ſi ægrum hominem Sabbato curaret: deinde illum interrogarunt, *Si licet Sabbatis curare?* Quibus reſpondit hac illis propoſitâ quæſtione, quâ illorum ora occluſit: *Licet Sabbatis benè facere, an malè? Animam ſalvam facere, an perdere?* Anima ſumitur ibi pro vita. Hac interrogatione oſtendit Jeſus, hominis curationem Sabbati ſanctificationi contrariam non eſſe, cùm ſit opus bonitatis & omnipotentiæ Dei, cujus cultui dicatum eſt otium Sabbati: ſed nihil magis illius diei ſanctificationi repugnare quàm Phariſæorum malignitatem & immanem invidiam, qui cum Herodianis conſpirabant ut Jeſum perderent.

Et circumſpiciens eos cum ira ad rationis imperium excitata, & ſecundùm moderationem divinæ virtutis

temperata, *contriſtatus ſuper cæcitate cordis eorum*, ſive (quæ vis eſt Græci Textus) πωρώσει καρδίας *callum cordis eorum*, *dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & reſtituta eſt manus illi.* Quod Græcus Textus habet, ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη *ſana ſicut altera*, interpretationis loco adjectum ex S. Matthæo videtur.

2. *Jeſus autem cum diſcipulis ſuis ſeceſſit ad mare*, ut Phariſæorum & Herodianorum in illum conſpirantium inſidias vitaret, quia nondum venerat hora ejus. *Et multa turba à Galilæa & Judæa ſecuta eſt eum, & ab Jeroſolymis*, tametſi plures in urbe illa Principe inimicos haberet, Phariſæos nimirum, Scribas & Senatores; & ab *Idumæa*, quamvis Idumæi homines Gentiles eſſent, & perpetui Judæorum hoſtes; & *trans Jordanem*; & à regione quæ trans Jordanem dicebatur, quia venientibus ab Ægypto Judæis ultra Jordanem erat: *Et qui circa Tyrum & Sidonem*, nobiliſſimas civitates, ſive Decapolitæ Tyriorum & Sidoniorum vicini, *multitudo magna, audientes que faciebat, venerunt ad eum.* Miraculorum ejus famâ commoti, frequentes ad eum concurrerunt. *Et dixit Diſcipulis ſuis ut navicula ſibi deſerviret propter turbas, ne comprimerent eum. Multos enim ſanabat.* Naviculam ſibi parari juſſit, quâ uteretur quoties ſtagnum cum ſelectis Diſcipulis trajicere vellet, ne turbis ad ipſum concurrentibus opprimeretur. Ideo autem tantus hominum undique concurſus ad Jeſum fiebat, *quia multos ſanabat, ita ut irruerunt in eum, ut illum tangerent quotquot habebant plagas.* Deſiderio recuperandæ ſanitatis in eum irruebant, ut eum tangerent, quovis morbi genere afflicti. *Et ſpiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei.* Energumenos impellebant ut coram eo prociderent: *& clamabant dicentes: Tu es Filius Dei.* Divinitatis ejus confeſſione, & ſubjectionis ſigno ſupplicium ſuum deprecabantur. *Dæmones credunt, & contremiſcunt.* (*Iacob. 2. 19.*) Jeſus autem adjunctis minis vehementibus eis præcipiebat ne declararent quis eſſet.

3. *Et aſcendens in Montem*, orationis causâ, *vocavit ad ſe* ex Diſcipulis ſuis *quos voluit ipſe*: non quia meruerunt. Unde apud Joannem ait: *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos.* (*Ioan. 15. 16.*) Hinc S. Paulus *Apoſtolum per voluntatem* Dei ſe inſcribit. (*Ephes. 1. 1*) *Et venerunt ad eum*, ſtatim atque vocati fuêre. *Et fecit ut eſſent duodecim cum illo: & ut mitteret eos prædicare*; elegit duodecim Apoſtolos ex Diſcipulorum numero, quos mitteret ad prædicandum Evangelium, cùm ipſi oportunum videretur. *Et impoſuit Simoni nomen Petrus.* Vide quæ diximus ad cap. 10. S. Matthæi. *Et Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem Jacobi, & impoſuit eis nomina Boanerges, quod eſt, Filii tonitrui.* Ex *Benereeu*; ſeu, (ut viri Hebraicè periti emendari volunt) *Bene rabbam*, factum Boanerges à Notariis linguam Hebraicam ignorantibus, S. Hieronymus non ſemel obſervat. Reſpexiſſe videtur Chriſtus hoc illis nomen imponens, ad illud Aggæi vaticinium: *Adbuc unum modicum eſt, & ego commovebo cœlum, & terram, & mare, & aridam. Et movebo omnes Gentes.* (*Aggæi 2. 7*) Quod de Evangelii prædicatione Apoſtolus exponit. (*Hebr. 12. 26.*) Ad hanc ergo maximam rerum mutationem Zebedæi filios eximios ſibi miniſtros fore ſignificat, cùm illos *Filios tonitrui* vocat. Aptè (inquit Venerabilis Beda) Filii tonitrui ſunt cognominati, quorum unus è cœleſtibus intonans vocem illam theologicam, quam nemo priùs edere noverat, emiſit: *In principio erat Verbum*; & cætera. Quæ tantæ virtutis pondere gravida reliquit, ut ſi aliquando plus intonare voluiſſet, nec ipſe capere mundus poſſet. Sed & ambo ſæpè ſeorſum & in montem à Domino duci, & aliquando ſonum è nube terrificum percipere meruerunt: *Hic eſt Filius meus dilectus, ipſum audite.*

4. *Et convenit iterum turba, ita ut non poſſent neque panem manducare.* Cùm Chriſtus domum rediiſſet cum Apoſtolis, tantus ad ipſum factus eſt hominum concurſus, ut nec ipſe Chriſtus, nec Apoſtoli cibum capere poſſent, obſtante turbâ, quam docere, & ægros curare pergebat Chriſtus, qui aliàs ait: *Meus cibus eſt ut faciam voluntatem Patris...* (*Ioan. 4. 34.*) *Et cùm audiſſent ſui, exierunt tenere eum, dicebant enim: Quoniam in furorem verſus eſt.* Cùm audiſſent cognati Jeſu illum diſcipulos adlegere, turbas ad illum confluere, ipſum inſolita docere mira operari, Phariſæos & Legis Doctores ipſi invidere & perniciem ejus meditari; exierunt ut eum domi tenerent, id ſibi juris legibus aut conſuetudine convenire arbitrati. Dicebant enim illum eſſe mentis impotem, ſive id verè crederent, ſive id ſimularent, metuentes ne quid illi aut ſibi periculi à Phariſæis, Scribis, & Herodianis, aut ab iis qui Rem publicam gerebant, crearetur. Quod autem dicebant, *Quoniam in furorem verſus eſt*, non eſt neceſſe ut ad Chriſti Matrem ſanctiſſimam, aut ad omnes ejus cognatos referatur, de quibus verſ. 31. ſcribit Evangeliſta: *Et veniunt mater ejus & fratres, & foris ſtantes miſerunt ad eum, vocantes eum.* Satis enim fuerit aliquem ex cognatis Jeſu dixiſſe ipſum in furorem verſum eſſe, ut id omnibus tribuatur per ſyllepſim, figuram in ſacris Litteris frequentem. (*Matt. 27. 8. & 54. Ioan. 4. 5. Lucæ 23. 39.*) Sic Diſcipulos ob effuſum in Chriſti caput unguentum indignatos murmuraſſe S. Matthæus ſcribit, cùm ſolum Judam indignatum fuiſſe & murmuraſſe compertum ſit ex S. Joanne. Sic Matthæus ſcribit Latrones, qui unà cum Chriſto crucifixi erant, blaſphemaſſe, cùm ex S. Luca certum ſit non blaſphemaſſe niſi unum. (*Victor Antioch. in Marc.*) Diſſimulare non poſſum, Viros quoſdam Eruditos ita vertendum exiſtimare: *Dicebant enim, Eum à ſe exiſſe* ὅτι ἐξέστη, quod animi defectum ſeu deliquium cordis ſignificat, tum ex inedia, tum ex circumſtantis aëris tepore, quem facit nimius turbæ concurſus, ſequi ſolitum. (*Grotius Annotat. ad Marc.*) Atque hanc interpretationem juvat Arabica Verſio: *Et exierunt ſui, egreſſique ſunt ut tenerent ipſum*, (ſive ut eum contingerent & curam ejus gererent) *dicentes, Eum in deliquium cordis incidiſſe.* Verumtamen aliæ Verſiones Orientales cum Vulgata noſtra conveniunt. Syriaca: *Dicebant enim eum extra mentem ſuam exiiſſe.* Perſica: *Et amici ejus audientes egreſſi ſunt ut eum prehenderent: eò quòd dixerunt: Hic quidem ex intellectu ſuo exceſſit.* Æthiopica: *Et audientes cognati ejus venerunt prehendere eum, quia dementem dicebant eum fuiſſe.*

4 *Et Scribæ qui ab Jeroſolymis deſcenderant, dicebant, quoniam Beelzebub habet.* Dæmonum Princeps in eo eſt, per eum operatur. Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: *Quomodo poteſt ſatanas ſatanam ejicere?* Id nequaquam veriſimilè, imò contradictorium eſt. *Et ſi regnum in ſe dividatur, non poteſt regnum illud ſtare.* Concordiâ enim familiæ & imperia firmantur, diſcordiâ pereunt. *Et ſi ſatanas conſurrexerit in ſemetipſum, diſpertitus eſt, & non poterit ſtare, ſed finem habet.* Satanas hoc loco ſumi videtur pro tota univerſitate malorum ſpirituum, quomodo Homo pro genere humano aut natura humana. Si dæmon inſurrexerit in dæmonem, concidet regnum ejus, & penitùs diſſolvetur. *Nemo poteſt vaſa fortis*, variam ſupellectilem, poſſeſſiones, *ingreſſus in domum diripere, niſi priùs fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.* Tunc demùm domum ejus prædabitur, cùm ipſum alligaverit.

6. *Amen dico vobis, Quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blaſphemiæ quibus blaſphemaverint.* Hominibus ex ignorantia, vel ex infirmitate peccantibus remitti poterunt peccata quæ commiſerint & blaſphemiæ quas protulerint. *Qui autem blaſphemaverit in Spiritum ſanctum*; in Deum, diabolo tribuens opera Dei, *non habebit remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti.* Numquam remiſſionem conſequetur, aut certè vix & difficillimè: ſed delicti ſui pœnas æternas dabit. *Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.* Hac comminatione uſus eſt Chriſtus, quia dicebant ipſum à ſpiritu immundo agi, & diabolo ejus opera ex invidia & odio tribuebant. Cæterùm ob id peccatum hoc veniâ indignum dicitur, quia ex ſe veniæ cauſam non affert: At verò blaſphemiam in Filium, cum altera illa collatam, veniâ dignam affirmat. Nam etſi re ipſa Deus eſſet, vulgò tamen tenuis ſortis, obſcurique generis homo (*Victor. Antioc. in Marc.*)

habebatur. At gravius cenſetūr peccatum quod committitur in Deum, quàm quod committitur in hominem. Itaque miracula, quæ ſolius Spiritus ſancti, id eſt, ſolius Dei opera ſunt, ſatanæ attribuere, neſarium maniſeſtumque blaſphemiæ crimen eſt, & quidem ejuſmodi, ut nullum ex ſe veniæ locum reliquum faciat. Hæc autem cùm de blaſphemiæ peccato Servator noſter diſſerit: neque convitium in Filium abſolutè remiſſibile, neque blaſphemiam rurſus in Spiritum Sanctum ſimpliciter irremiſſibilem definire vult: quaſi nullus prorſus ejuſmodi blaſphemis hominibus (dummodo ad ſanam mentem redire in animum induxerint) pœnitentiæ locus relictus ſit: verùm comparatione quadam inter hanc & illam contumeliam factâ, indicat eam quæ cadit in Filium, tamquam quæ in hominem proximè ferri videatur, multò minorem cenſeri illâ quæ temerario neſarioque auſu effunditur in Spiritum ſanctum.

7. *Et veniunt mater ejus & fratres*, id eſt, cognati; *& foris ſtantes*, (quia non poterant eum adire præ turba, ut obſervat S. Lucas) *miſerunt ad eum, vocantes eum.* Continuatio eſt hiſtoriæ cœptæ Verſu ſecundo iſtius capitis. Vide quæ diximus ad cap. 12. S. Matthæi. Lucæ 8. 19

Senſus Moralis

I. ET *erat ibi homo habens manum aridam.* Qui fidem habent, & bona opera non faciunt, qui puras manus non levant in oratione, qui manus ſuas non extendunt ad pauperem, illis manus arida eſt. *Quid proderit, fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides ſalvare eum? Si autem frater & ſoror nudi ſunt & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & ſaturamini: non dederitis autem eis quæ ſunt neceſſaria corpori, quid proderit? Sic & fides, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa.* (Jacobi. 2. 14. 15.) Manum habent aridam Magiſtratus, qui pauperes, pupillos, viduas quibus ſuccurrere tenentur ex officio, à magnatibus & potentibus opprimi patiuntur. Sola medicinali gratiâ Salvatoris manus arida ſanari poteſt, cùm hujuſmodi morbus ex animo oriatur. *Licet Sabbatis bene facere, an malè? animam ſalvam facere, an perdere?* Dominicis præſertim & Feſtis diebus exercenda miſericordiæ opera. Hæc ſacros & ſolemnes dies ſanctificandi ratio. *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc eſt: Viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.* (Jacobi 1. 27.) Sic Eccleſiæ naſcentis Chriſtiani Dominicam diem ſanctificabant. 1. ad Corinthios 16. 1. *De collectis autem, quæ fiunt in Sanctos, ſicut ordinavi Eccleſiis Galatiæ, ita & vos facite. Per unam Sabbati unuſquiſque veſtrûm apud ſe ſeponat, recondens quod ei bene placuerit: ut non cùm venero, tunc collectæ fiant.* Hoc alterum ſacrificii genus. Unde idem Apoſtolus: Hebr. 13. 16. *Beneficentiæ autem & communionis nolite oblivisci: talibus enim hoſtiis promeretur Deus.* Nam *Miſericordia verum ſacrificium eſt.* Et *ſacrificium eſt omne opus quod fit ut ſanctâ ſocietate inhæreamus Deo, relatum ad illum finem unde beati eſſe poſſimus*, ſcilicet ad ipſummet Deum per ejus amorem. (S. Auguſt. lib. 10. de Civit Dei c. 5 6.)

2. *Et circumſpiciens eos cum ira, contriſtatus ſuper cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & reſtituta eſt manus illi.* Ita ſe gerere debent Rectores animarum. Vitiis indignari debent, non hominibus, ſicut Chriſtus ſuperbiæ & invidiæ Phariſæorum indignatus. Hæc *Ira per zelum, non per vitium.* (S. Gregor. 5. Moral. c. 33.) 2. Illorum cæcitati condolere debent, qui Dei verbo & gratiæ reſiſtunt, aut quod longè gravius, aliorum converſionem impediunt. 3. Animarum ſibi creditarum ſaluti procurandæ ſedulò incumbere debent, eoſque hortari, & Chriſti auctoritate illis præcipere ut manus extendant ad Deum, miſericordiam ejus & quotidianum gratiæ adjutorium ſibi in omni opere neceſſarium poſtulaturi. *Expandi manus meas ad te: Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.* (Pſal. 142. 6.) Ad inimicos, ipſos ut fratres in Chriſto amplexuri, & carbones ignis ſuper eorum capita ferventi charitate congeſturi, ut reconciliati eadem charitate ardeant. Ad pauperes denique, ut eorum miſeriam ſublevent. *Sananda manus arida jubetur* (inquit Venerab. Beda) *quia infructuoſæ debilitas animæ nullo meliùs ordine quàm eleëmoſynarum largitate curatur* (Beda in Commentar.) Unde S. Joannes Baptiſta turbis ſciſcitantibus quid facerent, ut non velut arbores aridæ mitterentur in ignem, hoc ſolùm præcipit: *Qui habet duas tunicas, det non habenti. Et qui habet eſcas, ſimiliter faciat.* Hinc Spiritus ſanctus per os Sapientis ait: *Non ſit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.* (Eccli. 4. 36.) FRUSTRA *enim manus ad Deum pro peccatis rogaturus expandit, qui non has ad viduam rogantem, beneficium collaturus expanderit.* 4. Miniſterium ſuum exercere, ac ſalutem animarum, Deique gloriam viis omnibus procurare debet Rector animarum & Prædicator, inſuperhabitis falſorum fratrum, aut ſæcularium hominum & impiorum motibus, invidiâ, calumniis. *Exeuntes autem Phariſæi ſtatim cum Herodianis conſilium faciebant adversùs eum, quomodo eum perderent.* Murus ferreus ſit Paſtor, Doctor & Prædicator, nihil curans niſi ut miniſterium ſuum impleat, & Deo probetur. Quicquid in ipſum carnales homines moliantur, arguat, obſecret, increpet in omni patientia & doctrina; dicens: *Si conſiſtant adversùm me caſtra, non timebit cor meum: ſi exſurgat adversùm me prælium, in hoc ego ſperabo.* (Pſal. 62. 3.) 5. Chriſti Jeſu patientiam & bonitatem Rector animarum imitetur; omnibus affabilem ſe præbeat, nuſquam moroſum; omnes recipiat qui ejus doctrina, conſilio, ope indigent, etſi importuni ſint ac moleſti; etſi ſpe temporalis ſubſidii, potiùs quàm pœnitentiæ & pietatis animo, ac deſiderio Regni Dei & juſtitiæ ejus ipſum adire videantur. *Multos enim ſanabat, ita ut irruerent in eum ut illum tangerent quotquot habebant plagas.* 6. Laudes & adulationes carnalium hominum rejicere debet ac ſpernere. *Et Spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabant dicentes: Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifeſtarent illum.* 7. Ne credat omni ſpiritui, ſed diſcernat & probet Spiritus ſi ex Deo ſint. Hypocritæ enim humiliant ſe exteriùs, cùm intus ſuperbi ſint ſicut dæmones: orant, ac gemunt, *timore pœnæ, non amore juſtitiæ*; confitentur, non convertuntur. *Et Spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabant dicentes: Tu es Filius Dei.*

3. *Et aſcendens in montem, vocavit ad ſe quos voluit ipſe, & venerunt ad eum, & fecit ut eſſent duodecim cum illo.* (Beda in Marc.) Mons in quo Apoſtolos elegit Dominus, altitudinem deſignat juſtitiæ qua inſtituendi erant, & quam prædicaturi hominibus. Nam quia miſſurus erat eos ad prædicandum Evangelium Regni cœleſtis, meritò per ſublimitatem loci in quo electi ſunt, admonere voluit eos non in infimis deſideriis animum diſſolvere, ſed ad ſuperna deſideranda & quærenda ſemper erigere debere. Sic etiam Legem daturus priori populo ſuo in monte apparuit, de monte quæ agenda eſſent intonuit. Verùm quia necdum erat tempus ut diceretur: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum*: ſed tantùm dicebatur, *Honora patrem & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi*: nequaquam populus loquenti in monte Domino appropinquare voluit, ſed ex inferiori loco quæ dicerentur audivit, quia necdum mente capaci ad intelligenda myſteria aſcendere noverat; ſoluſque Moyſes, quia Legem ſpiritaliter intelligebat, montis in quo loquebatur Deus verticem conſcendit.

Et aſcendens in montem, vocavit ad ſe quos voluit ipſe, &c. Chriſti Jeſu Apoſtolos vocantis exemplum imitentur, qui Epiſcopos Eccleſiis præficiunt, aut præ-

ficiendos

ficiendos eligunt vel nominant: & qui beneficia quæli-bet Animarum curam annexam habentia conferunt. Aſcendant in montem, nullam perſonarum rationem habeant, non opes, non nobilitatem, non potentiam, non temporales neceſſitudines, amicitias, commendationes ſpectent, ſed dotes dumtaxat regendæ Eccleſiæ neceſſarias: non carnem & ſanguinem, ſed Deum unum conſulant. Deum orent ut oſtendat quos elegit ipſe, digniores Apoſtolici muneris ſucceſſores, utiliores Eccleſiæ Miniſtros. Non iis Dignitates Eccleſiaſticas, & Animarum curam commendent, qui ſe ingerunt, qui poſtulant, qui ambiunt. *Nec enim quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tamquam Aaron. Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificavit ut Pontifex fieret: ſed qui locutus eſt ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Quàm aliena à carne & ſanguine eſſe debeat Epiſcoporum & inferiorum etiam Eccleſiæ Paſtorum electio inde oſtenditur, quòd non ſecundùm ordinem Aaron, ſed ſecundùm ordinem Melchiſedech, Novi Teſtamenti Sacerdotium à Chriſto inſtitutum eſt. *Cùm hujus divini Sacerdotii Sacramentum etiam ad humanas pervenit functiones, non per generationum tramitem curritur, nec quod caro & ſanguis creavit, eligitur: ſed ceſſante privilegio patrum, & familiarum ordine prætermiſſo, eos Rectores Eccleſia accipit, quos Spiritus ſanctus præparavit: ut in populo adoptionis Dei, cujus univerſitas Sacerdotalis atque regalis eſt, non prærogativa terrenæ originis obtineat unctionem, ſed dignatio cœleſtis gratiæ gignat Antiſtitem.*

Heb. 5. 1. 4. — *S. Leo M. ſerm. 2.*

Epiſcopi & Presbyteri ad Sacerdotium Chriſti vocantur, & unus fiunt cum ipſo Sacerdos, ut Sacerdotio ejus in terra velut Miniſtri fungantur. *Ad Trinitatis inſtar,* inquit Symmachus Papa, *cujus una eſt atque individua poteſtas, unum eſt per diverſos Antiſtites Sacerdotium.* Unum (inquam) Sacerdotium Chriſti veri & æterni Antiſtitis, cujus adminiſtratio nec commutationem poteſt habere, nec finem. *Et fecit ut eſſent cum illo.* 2. Vocantur ad verbi divini prædicationem, præcipuum Epiſcoporum munus, vel ut populos doceant Dei myſteria ac Legem, ſub Epiſcoporum moderamine gregem paſcentes verbo veritatis, & erogatione Sacramentum. *Et ut mitteret eos prædicare.* 3. Vocati ſunt ut ſint Animarum Medici, earumque plagis & infirmitatibus medeantur. *Et dedit illis poteſtatem curandi infirmitates.* Hinc S. Gregorius Nazianz. *Divinæ*, inquit, *Animarum medicinæ nos miniſtri & adjutores ſumus, quicumque aliis præſidemus.* 4. Vocati ſunt ut continuum adverſùs dæmonem bellum gerant, & ad ejus imperium deſtruendum viribus omnibus enitantur. Quamvis enim in hoc bello cuncti Chriſtiani milites ſint, vocati ad militiam Dei vivi cùm in Sacramenti verba reſponderunt; Sacerdotes tamen ſunt hujus belli duces, ſub Chriſto ſummo Imperatore, qui in hoc apparuit ut diſſolvat opera diaboli, & qui in membris ſuis quotidie pugnat & vincit. *Et ejiciendi dæmonia.*

Symmachus P. Epiſt. ad Æonium Arelat. Epiſc.

4. *Et impoſuit Simoni nomen Petrus.* De toto mundo unus Petrus eligitur, qui & univerſarum gentium vocationi, & omnibus Apoſtolis cunctiſque Eccleſiæ Patribus præponatur: *Ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes ſint, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Chriſtus.* Tu es Petrus; *Id eſt, cùm ego ſim inviolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum, ego fundamentum præter quod nemo poteſt aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute ſolidaris, ut quæ mihi poteſtate ſunt propria, ſint tibi mecum participatione communia.* S. Petri primatus jure divino inſtitutus, & in Romanos Pontifices Petri Succeſſores transfuſus, vinculum ac centrum Sacerdotalis unitatis, typus unitatis fidei, unitatis capitis & corporis Eccleſiæ. Synagoga Eccleſiæ figura eſt; populus Judaicus, figura populi Chriſtiani; duodecim Tribuum capita, duodecim Apoſtolorum;

S. Leo ſerm. 3.

A promiſſa temporalia, promiſſorum ſpiritualium. Quæ promiſſa ut impleantur, inſtitutum novæ Legis Sacerdotium eſt, & duodecim Apoſtolis primò communicatum, ut duodecim Tribus intelligerent in Chriſto & ejus membris Regnum quod exſpectabant implendum eſſe, & Eccleſiæ filios eſſe filios promiſſionis. *Non enim omnes qui ex Iſraël ſunt, ii ſunt Iſraëlitæ: neque qui ſemen ſunt Abrahæ omnes filii: ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen: id eſt, non qui filii carnis, hi filii Dei: ſed qui filii ſunt promiſſionis æſtimantur in ſemine..... Nos autem, fratres, ſecundùm Iſaac promiſſionis filii ſumus. Sed quomodo tunc is qui ſecundùm carnem natus fuerat, perſequebatur eum qui ſecundùm ſpiritum: ita & nunc. Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam & filium ejus:* B *non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Itaque, fratres, non ſumus ancillæ filii, ſed liberæ; quâ libertate Chriſtus nos liberavit.*

Rom. 9. 6. 8. — *Galat. 4. 28. 29. 31.*

5. *Et veniunt ad domum.* Electos in monte Apoſtolos Chriſtus ad domum reducit, quaſi tacitè eos admonens ut poſt acceptum Apoſtolatûs gradum ad conſcientiam ſuam redeant, & quò ampliorem docendorum curam ſuſceperunt populorum, eò ſolertiùs ipſi habitacula mentium ſuarum conſiderando penetrent: & ne quid ibi fortè quod occulti inſpectoris oculos offendat inveniatur, ſedulâ examinatione perquirant; Sic etenim quiſque proximum ritè regit, ſi à ſuo priùs corde ſtudioſa exploratione quicquid inerat pravitatis expurget. *Sit Rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in in-* C *ternorum occupatione non relinquens: ne aut exterioribus deditus ab intimis corruat, aut ſolis interioribus occupatus, quæ foris debet proximis non impendat.* Non totum actioni dandum, ſed aliquid conſiderationi ſui ipſius. *A te incipiat tua conſideratio,* ſcribit S. Bernardus ad Eugenium Papam; *non ſolùm autem, ſed & in te finiatur. Quocumque evagetur, ad te eam revocaveris cum ſalutis fructu. Tu primus tibi, tu ultimus. Sume exemplum de ſummo omnium Patre, Verbum ſuum & emittente & retinente. Verbum tuum conſideratio tua. Quæ ſi procedit, non recedat; ſic progrediatur, ut non regrediatur; ſic exeat, ut non deſerat...... Et hæc tui conſideratio in tria quædam dividitur, ſi conſideres quid, quis, & qualis ſis. Quid in natura, quis in perſona, qualis in moribus.... Monſtroſa res gradus ſummus, & animus infimus; ſedes prima, & vita ima; lingua magniloqua, &* D *manus otioſa; ſermo multus, & fructus nullus; vultus gravis, & actus levis, ingens auctoritas, & nutans ſtabilitas..... Volo glorieris teſtimonio conſcientiæ tuæ, ſed non minùs ut eodem ipſo humilieris. Rara vox eſt,* Nihil mihi conſcius ſum. *Cautior in bonis ambulas, ſi & mala non lateant. Noveris te, ut ſcias quid deſit tibi. Nam cui non deſit? Omnia illi deſunt, qui nil ſibi deeſſe putat.... Vigilanter diſcerne, qualis ex te & qualis ſis dono Dei, & non ſit in ſpiritu tuo dolus. Erit autem niſi fideliter partiens, tua tibi, & quæ ſunt Dei Deo ſine fraude reſignes. Ex te mala, bona à Domino eſſe, perſuaſum tibi non ambigo. Sanè inter conſiderandum qualis ſis, etiam qualis fueris, ad memoriam revocandum. Conferenda poſteriora prioribus*, &c.

Beda in Comm. — *S. Gregor. M. Paſtoralis Curæ p. 2. c. 7.* — *S. Bern. lib. 2. de Conſideratione.* — *1. Cor. 4.*

Et convenit iterum turba, ita ut non poſſent neque panem manducare. Non ſolùm nobilibus, potentibus, & divitibus ſæculi, ſed hominibus vulgi & pauperibus E impendere ſe debet Rector animarum, ac ſuperimpendere pro animabus eorum. *Quia non multi ſapientes ſecundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, ut confundat ſapientes; & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia; & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt deſtrueret: ut non glorietur omnis caro in conſpectu ejus.* Hinc Jacobus Apoſtolus: *Nolite*, inquit, *in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri Jeſu Chriſti gloriæ. Etenim ſi introierit in conventum veſtrum vir aureum annulum habens in veſte candida, introierit autem & pauper in ſordido ha-*

1. Cor. 1. 26. 27. — *Iacobi 2.*

bitu, & intendatis in eum qui indutus eſt veſte præclara, dixeritis ei: Tu ſede hic, bene: pauperi autem dicatis, Tu ſta illic, aut ſede ſub ſcabello pedum meorum: nonnè judicatis apud voſmetipſos, & facti eſtis judices cogitationum iniquarum? Nonnè Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes Regni, quod repromiſit Deus diligentibus ſe? Vos autem exhonoraſtis pauperem. Omnibus accomodare ſe debet Paſtor & Rector animarum, omnibus facilem ſe præbere ac benignum, proprii etiam corporis curam negligere, ſi
1. Cor. 8. 19. neceſſe ſit, ut proximorum ſaluti ſerviat. *Omnium me ſervum feci* (inquit Apoſtolus) *ut plures lucrifacerem.*

6. *Et cùm audiſſent ſui, exierunt tenere eum: dicebant enim quoniam in furorem verſus eſt.* Sic à ſuis tractatur *Chriſtus Dei virtus & Dei ſapientia.* Confundantur ſuperbi, qui ſapientes videri volunt, quia prudentiâ carnis, prudentiâ hujus ſæculi fortè ſunt inſignes, cùm ſecundùm Deum inſipientiſſimi ſint. Gaudeant pii, quos pœnitentia, pietas, alienatio à pravis ſæculi moribus, auſteræ ac Deo penitùs devotæ vitæ profeſſio, velut ſtultos & imprudentes à propinquis ſuis
1. Cor. 3. 18. 19. & amicis contemptui & ludibrio haberi facit. *Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat ut ſit ſapiens. Sapientia enim hujus mundi, ſtultitia eſt apud Deum.* Sic Paulus à Feſto Proconſule inſanus vocatus eſt, cùm Chriſtum crucifixum & à mortuis redivivum prædicaret.
Act. 26. 24. *Inſanis, Paule, multæ te litteræ ad inſaniam convertunt.* Qui patientiſſimè tulit, quòd ſtultus propter Chriſtum haberetur, & miniſterium ſuum obire pergens, pari modeſtia ac magnanimitate reſpondit: *Non inſanio, optime Feſte, ſed veritatis & ſobrietatis verba loquor.*

7. *Et Scribæ, qui ab Hieroſolymis deſcenderant, dicebant: Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Paſtores, Chriſti Miniſtri, Doctores veritatis, calumnias non timeant. Famam non minùs ſacrificent quàm vitam, ſi pro ejus gloria
Matt. 10. 25. & animarum ſalute neceſſe ſit. *Si patrem-familias Beelzebub vocaverunt, quantò magis domeſticos ejus?* Ipſos non turbent calumniæ, contumeliæ, convitia; ſed Deo
2. Cor. 6. ſerviant *per infamiam & bonam famam.* Atque ita animo
1. Cor. 4. 12. ſint affecti, ut cum Apoſtolo dicere poſſint: *Maledicimur, & benedicimus: perſecutionem patimur, & ſuſtinemus: blaſphemamur, & obſecramus; tamquam purgamenta hujus mundi facti ſumus, omnium peripſema uſque adhuc.* Exultent, exemplo Chriſti, & pro ejus nomine calumniam & injurias paſſi,
1. Petri 2. 23. & 4. 14. *Qui cùm malediceretur, non maledicebat. Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniam quod eſt honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui eſt ejus Spiritus, ſuper vos requieſcit.*

8. *Nemo poteſt vaſa fortis ingreſſus in domum diripere, niſi priùs fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.*
Beda. Filius Dei in mundum ingreſſus, diabolum alligavit, id eſt, ab electorum ſuorum ſeductione compeſcuit; domum ejus & vaſa diripuit, homines ſcilicet, quos ex ejus ſervitute & tyrannide liberatos ſibi ſubjecit, Eccleſiæque ſuæ adunavit. *Diabolum vult intelligi*
S. Auguſt. lib. 20. de Civit. Dei c. 7. *fortem, qui genus humanum potuit tenere captivum, vaſa verò ejus quæ fuerat erepturus, fideles ſuos futuros, quos ille in diverſis peccatis atque impietatibus poſſidebat.* Ut ergo alligaretur hic fortis, propterea vidit S. Joannes
Apocal. 20. 1. in Apocalypſi *Angelum deſcendentem de cœlo, habentem clavem abyſſi, & catenam in manu ſua. Et apprehendit* (inquit) *draconem illum, ſerpentem antiquum qui eſt diabolus & ſatanas, & ligavit eum per annos mille: & miſit eum in abyſſum, & clauſit, ſignavit ſuper illum, ut non ſeducat ampliùs Gentes, donec conſummentur mille anni:* Hoc eſt, ejus poteſtatem ab eis ſeducendis ac
„ poſſidendis, qui fuerant liberandi, cohibuit atque frænavit.
„ Mille anni pro annis omnibus hujus ſæculi ponuntur.
„ Et miſit illum in abyſſum, quo nomine ſignificata eſt multitudo innumerabilis impiorum, quorum in
„ malignitate adversùs Eccleſiam Dei multùm profunda
„ ſunt corda: non quia ibi diabolus ante non erat; ſed ideo “
dicitur illuc miſſus, quia excluſus à credentibus plus cœpit impios poſſidere. *Plus namque poſſidetur à diabolo, qui non ſolùm alienatus eſt à Deo, verùm etiam gratis odit ſervientes Deo.* Et clauſit ſuper eum, id eſt, exire ac tranſgredi vetuit. Et ſignavit: quia occultum eſſe voluit qui pertineant ad partem diaboli, & qui non pertineant. Hoc quippe in ſæculo iſto prorſus latet: quia & qui videtur ſtare, utrum ſit caſurus, & qui videtur jacere, utrum ſit ſurrecturus, incertum eſt. Ab eis autem Gentibus ſeducendis hujus interdicti vinculo & clauſtro diabolus prohibetur atque cohibetur, quas pertinentes ad Chriſtum ſeducebat antea vel tenebat. Has enim Deus elegit ante mundi conſtitutionem eruere de poteſtate “ Epheſ. 1. 4.
tenebrarum & transferre in Regnum Filii charitatis ſuæ. “ Coloſſ. 1. 13.
Nam ſeducere illum Gentes etiam nunc, & ſecum trahere in æternam pœnam, ſed non prædeſtinatos in æternam vitam, quis fidelis ignorat? Nec moveat, quòd ſæpè diabolus ſeducit etiam illos, qui jam regenerati in “
Chriſto vias ingrediuntur Dei. *Novit enim Dominus qui ſunt ejus:* ex his in æternam damnationem neminem 2. Tim. 2. 19.
ille ſeducit. Igitur *Alligatio diaboli, eſt non permitti exercere totam tentationem, quam poteſt vel vi vel dolo ad ſeducendos homines, in partem ſuam cogendo violenter, fraudulenterve fallendo.* S. Auguſt. c. 2. libri laudati.

9. *Amen dico vobis, Quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blaſphemiæ quibus blaſphemaverint: qui autem blaſphemaverit in Spiritum ſanctum, non habebit remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti.* Magna Dei miſericordia in homines qui ex ignorantia vel ex infirmitate peccant. Nullum eſt adeo grave peccatum, quòd verè pœnitentibus non remittatur. Remiſſionis pignora habemus promiſſionem Dei, & Sanguinem Chriſti. *Si impius egerit pœnitentiam ab* Ezech. 18.
omnibus peccatis ſuis quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium & juſtitiam; vitâ vivet, & non morietur. Omnium iniquitatum ejus, quas operatus eſt, non recordabor .... Numquid voluntatis meæ eſt mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis ſuis, & vivat? Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Projicite à vobis omnes iniquitates veſtras, in quibus prævaricati eſtis: & facite vobis cor novum & ſpiritum novum. Et quare moriemini, domus Iſraël? At juſtitiæ divinæ ſeveritas in eos qui ex mera malitia peccant, metuenda eſt. *Voluntariè enim peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hoſtia, terribilis* Hebr. 10. 26.
autem quædam exſpectatio judicii, & ignis æmulatio quæ conſumptura eſt adverſarios. Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine ulla miſeratione duobus vel tribus teſtibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta, & ego retribuam. Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis. Veruntamen nec peccatum & blaſphemia in Spiritum ſanctum abſolutè irremiſſibilis eſt. Nam & Phariſæos ipſos qui Chriſti opera dæmoni tribuerant, & Simonem Magum blaſphemiæ in Spiritum ſanctum reum, Petrus Apoſtolus ad pœnitentiam invitavit. Sola igitur impœnitentia finalis remitti non poteſt. Vide quæ diximus ad cap. 12. Sancti Matthæi.

10. *Et reſpondens ait: Quæ eſt mater mea, & fratres mei?* Rectores animarum & Eccleſiaſtici viri conſanguineos ignorare debent, cùm ipſos ab officio ſuo, & ſacro miniſterio avocant. Illorum amore ſæcularibus negotiis immergere ſe non debent, avaritiæ ac turpi lucro ſtudere, opes congerere, pauperum curam negligere, ex Eccleſiæ reditibus conſanguineos ditare; indignis aut minùs dignis beneficia cum Paſtorali cura conferre, prætermiſſis & poſthabitis dignioribus; non audire dicentes: *Hæreditate poſſideamus ſanctuarium Dei.* Conc. Trident. Seſſ. 25. c. 1. de Reformat. Pſal. 82. 13

CAPUT IV.

Senſus Litteralis.

I. ET *iterum cœpit docere ad mare*, poſtquam Capharnaumo exiiſſet, ubi totâ die in domo Petri docuerat, ut ex cap. 13. S. Matth. verſ. 1. colligitur. *Et congregata eſt ad eum turba multa*, quæ ſecuta erat eum, & quæ ad littora maris mercaturæ gratiâ confluere ſolet. *Ita ut navim aſcendens ſederet in mari*, ſeu (quod idem eſt) mare aſcendens, in navi ſederet, ne à turba comprimeretur, utque ab omnibus audiretur. *Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina ſua*, juxta ſuum docendi genus: *Audite: Ecce exiit ſeminans ad ſeminandum. Et quando exortus eſt ſol, exæſtuavit*, nimio ejus fervore exuſtum, & exaruit, quia non habebat radicem. *Et aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum aſcendentem*, è terra, firmâ radice nixum, *& creſcentem*, ad plenam uſque maturitatem, & *afferebat unum triginta, unum ſexaginta, & aliud centum.* Et afferebat fructum, unum trigeſimum; unum ſexageſimum, & aliud centeſimum. Numerandi ordinem commutat Matthæus, dicens: *Aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud trigeſimum.* Evangeliſtæ ſcilicet hiſtoriæ veritatem, non ordinis ſeriem ſervare ſæpè ſtuduerunt.

2. *Et cùm eſſet ſingularis*, ſolus, ſeorſim à turba, *interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim*, Apoſtoli, *Parabolam*; quis eſſet parabolæ ſenſus. *Et dicebat eis: Vobis datum eſt noſſe Myſterium Regni Dei.* Epheſ. 2. 8 Vobis datum eſt à Deo. *Dei enim donum eſt, non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Humana merita hic conticeſcant. *Illis autem qui foris ſunt, in parabolis omnia fiunt.* Alienis à mea diſciplina, extraneis, Regni Dei Myſteria Parabolis velata proponuntur: *Ut videntes videant, & non videant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando convertantur, & dimittantur eis peccata.* Non verba ipſa Prophetarum, ſed ſenſum comminationis S. Marcus expreſſit: futurum ſcilicet, ut qui oculis videntes, & auribus audientes, animo attendere & intelligere noluerunt, poſtea nec intelligere poſſint ea quæ ad ipſorum converſionem pertinebant. S. Marcus non eventum tantùm, ſed & cauſam refert cur Chriſtus infidelibus & reprobis auditoribus in parabolis loquatur, ut qui alieno ſunt à veritate animo, ipſamque ſtudioſè repellunt & impugnant, juſto Dei judicio deſtituantur lumine & gratiâ ad illam intelligendam, cùm præſertim obſcurè proponitur, neceſſariâ, atque ita fiat ut non convertantur, nec dimittantur eis peccata. Confer cum Matthæi 13. 15.

3. *Et dicebat illis: Numquid venit lucerna ut ſub modio ponatur, aut ſub lecto? Nonnè ut ſuper candelabrum ponatur?* Numquid accenditur lucerna & infertur in domum, ut ſub modio aut lecto, ſeu alio vaſe concavo ponatur, quo abſcondatur lumen? Nonnè potiùs ut ſuper candelabrum collocata, luceat omnibus qui in domo ſunt, ſive conclavi? Ne igitur exiſtimetis meæ mentis eſſe ut parabolæ & myſteria iis obvelata ſic occulta maneant & obſcura hominibus, ut lucerna ſub modio poſita: illa certè Judæis non ſolùm proponerem, ſed exponerem quemadmodum & vobis, niſi aliud ordo juſtitiæ divinæ exigeret, nempè ut qui ſalutaris doctrinæ luci claudunt oculos, eâ priventur. *Non eſt enim aliquid abſconditum, quod non manifeſtetur: nec factum eſt occultum, ſed ut palam fiat.* Ideo hæc vobis explicui, quæ & vos tempore opportuno populis prædicetis & exponatis, viâ per mortem & reſurrectionem meam propalatâ, quia nihil eſt occultum quod aliquando revelari non debeat: nec factum eſt adeò abſconditum, quod non aliquando manifeſtum fiat.

4. *Et dicebat illis: Videte quid audiatis.* Etiam atque etiam conſiderate quid & quale ſit quod auditis, ut pro rei magnitudine intendatis animum. *In quâ menſura menſi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis.* Popularis ſententia, & à Chriſto non ſemel uſurpata. Quantùm attentionis in audiendo verbo Dei, quantùm diligentiæ, fidelitatis & zeli in ſervando & prædicando adhibueritis, tantùm inde utilitatis & præmii referetis. Negligentes autem & infideles verbi auditores aut miniſtros pœna manet à juſto judice infligenda. *Qui enim habet, dabitur illi; & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo.* Vide quæ diximus ad cap. 25. S. Matthæi.

5. *Et dicebat: Sic eſt Regnum Dei, quemadmodum ſi homo jaciat ſementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & ſemen germinet, & increſcat, dum neſcit ille.* Sic agitur in Eccleſia mea colligenda & regenda, quemadmodum ſi homo in terrâm jacta ſemente tranſigat ſecurus noctes & dies, nunc negotiis ſuis vacans, nunc quieſcens, & interea neſciente patre-familiâs ſive agricola ſemen germinet per ſe, naturâ ſuâ, ac vi propria. *Ultrò enim terra fructificat*, ſeu frugem affert, ſenſim tamen & per gradus, *primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum*, id eſt, perfectum in ſpica. *Et cùm produxerit fructus, ſtatim mittit falcem, quoniam adeſt meſſis.* Cùm maturum fuerit granum, ſtatim agricola mittit meſſores cum falce, qui ſegetem ſuccidant & colligant. Hæc parabola non extat apud S. Matthæum. Regnum Dei, eſt Eccleſia. Sementis, prædicatio Evangelii. Ager, auditorum animi. Homo qui ſementem fecit, verbi Dei Prædicator. Meſſis, mors, aut finis mundi. Meſſor, Deus. Falx, Dei decretum, quo hunc vel illum hominem demeti, id eſt mori ſtatuit ac jubet. Parabolæ ſcopus eſt, ut doceat Chriſtus, tantam eſſe vim & efficaciam verbi Dei, ut ſi in bonam terram, id eſt, in cor optimum inciderit, per ſe ipſum germinet, creſcat, & fructum afferat: ſed quemadmodum terra non ita ſponte fructum profert, jacto in eam ſemine, ut neceſſaria non ſit pluvia ſementem irrigans, ſolis influxus fovens, Dei concurſus & provindentia cauſas ſecundas regens & adjuvans: ita verbum Dei in corde optimo, & ab ipſo Deo parato ſeminatum, non ita per ſe fructum affert, quin neceſſarium ſit continuum gratiæ divinæ auxilium, voluntatem à Deo paratam adjuvantis. *Non enim qui plantat* aut ſeminat, *eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.* 1. Cor. 3. 7 Nihil autem urget ut ad Chriſtum referamus hæc verba: *Et dormiat, & exurgat nocte, & die.* Non enim hæc neceſſaria pars eſt parabolæ, ut agricola dormiat & exurgat nocte & die, & ſemen germinet eo neſciente, & nihil ampliùs in agro operante, ſed acceſſio eſt & ornatus, ad parabolæ finem ſignificatione ſuâ nihil conferens. Quamquam & Chriſti abſentia ab agro eatenus ſignificari poſſit uſque ad tempus Meſſis, quia modo adſpectabili non adeſt, quamvis inviſibiliter per protectionem ſuam, per gratiam, & continuam Spiritûs ſubminiſtrationem ſit nobiſcum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.

6. *Et dicebat: Cui aſſimilabimus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus illud?* Quâ ſimilitudine ipſius incrementum declarabimus? *Sicut granum ſinapis*, &c. Lege quæ diximus ad cap. 13. S. Matthæi.

7. *Et ait illis in illa die, cùm ſerò eſſet factum: Tranſeamus contra.* Non eadem die quâ Chriſtus præcedentia docuerat, ſed quadam die. Confer cum Lucæ 8. 22. *Factum eſt autem in una dierum, & ipſe aſcendit in naviculam, & Diſcipuli ejus, & ait ad illos: Tranſeamus trans ſtagnum.*

Et facta eſt procella magna venti, & fluctus mitte-

bat in navim, ita ut impleretur navis. Et ipſe Jeſus *erat*
in puppi ſuper cervical dormiens : & excitant eum, &
dicunt illi : Magiſter, non ad te pertinet quia perimus?
Non tibi cura eſt de extremo in quo verſamur periculo?
Pſal. 134. 7. *Et exurgens comminatus eſt vento*, ut Dominus qui pro-
Iob. 28. 25. ducit ventos de theſauris ſuis, & qui fecit ventis pondus;
Et dixit Mari : Tace, obmuteſce. Sedare, tranquillum
cito. *Et ceſſavit ventus, & facta eſt tranquillitas ma-*
gna, ſubitò, cùm alioqui diu ſoleat mare agitari poſt-
A quam ventus ceſſavit. *Dixit, & ſtetit ſpiritus procellæ, &* Pſal. 106.
exaltati ſunt fluctus ejus. Aſcendunt uſque ad cœlos, &
deſcendunt uſque ad abyſſos : anima eorum in malis ta-
beſcebat ..... Et clamaverunt ad Dominum cùm tribu-
larentur : & de neceſſitatibus eorum eduxit eos. Et ſta-
tuit procellam ejus in auram, & ſiluerunt fluctus ejus.
Et lætati ſunt quia ſiluerunt, & deduxit eos in portum
voluntatis eorum.

Senſus Moralis.

I. ECce *exiit ſeminans ad ſeminandum*, &c. Epiſ-
copi, inferiores Paſtores ac Prædicatores Evange-
lii miſſi ſunt à Deo ut ſemen verbi ejus in agro ipſis com-
miſſo ac deſtinato ſeminent. In eo igitur agro Paſtores
1. Cor. 9. 16. reſidere debent. 2. In eo ſeminare. *Si evangelizavero*
(inquit Apoſtolus) *non eſt mihi gloria; neceſſitas enim*
mihi incumbit : Væ enim mihi eſt ſi non evangelizavero.
Act. 20. 20. Et, *Vos ſcitis, à prima die qua ingreſſus ſum in Aſiam,*
qualiter vobiſcum per omne tempus fuerim .... Quomo-
do nihil ſubtraxerim utilium, quò minùs annuntiarem
vobis, & docerem vos publicè & per domos, teſtificans
Judæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem
in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. 3. Bonum ſemen,
quale ipſis à cœleſti Patre-familiâs traditum eſt, ſemina-
re debent, non adulteratum, non corruptum; ſanam do-
Tit. 2. ctrinam tam fidei, quam morum. *Tu autem loquere quæ*
decent ſanam doctrinam ..... Verbum ſanum, irrepre-
henſibile : ait Apoſtolus Titum informans. Et Timo-
1 Tim. 1. 8. 13. theum ſuum inſtituens: *Collabora* (inquit) *Evangelio*
ſecundùm virtutem Dei ... Formam habe ſanorum ver-
borum quæ à me audiſti in fide & in dilectione, & in
Chriſto Jeſu. Non humanas opiniones, cogitationes &
conceptus prædicet, ſed Scripturam divinitus inſpiratam.
2. Tim. 3. 16. 17. quæ *Utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corri-*
piendum, ad erudiendum in juſtitia; ut perfectus ſit
S. Auguſt. de Doctr. Chriſt. *homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* Quæ *non*
damnat niſi cupiditatem, non præcipit niſi charitatem, &
ita informat mores hominum .... Si quis aliter docet, &
non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Jeſu Chri-
1. Tim. 6. 3. *ſti, & ei quæ ſecundùm pietatem eſt doctrinæ, ſuperbus*
eſt, nihil ſciens, ſed languens circa quæſtiones & pugnas
verborum. 4. Affectare non debent Concionatores diſ-
perſionem ſeminis *ſecus viam*: id eſt, conciones habere
nolle niſi in magnis urbibus, in nobilioribus exedris, co-
ram auditoribus, & auditricibus nobilitatis primariæ,
plauſum, non fructum quærentes, & *quæ ſua ſunt, non*
quæ Jeſu Chriſti. 5. Lapides auferre, ſpinas evellere de-
bent ex agro, ut ſemen verbi Dei in eo radices agat, &
fructum ferat, ne ſuæ in agro colendo negligentiæ dent
pœnas in judicio Dei. 6. Operam dare debet Paſtor &
Rector Animarum, ut terra bona, ut Anima Chriſtiana
in qua verbum Dei ſeminatum eſt, fructum afferat ſpi-
ritualem ſecundùm menſuram gratiæ ſibi datæ, vel tri-
geſimum, vel ſexageſimum, vel centeſimum; illam exci-
S. Gregor. M. p. 3. Paſtor. c. 1. tans & adjuvans ut proficiat in via Dei, & creſcat in cha-
ritate. *Ars artium regimen Animarum.*

2. *Interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duode-*
cim, parabolam. Cùm Scripturam ſacram legimus, aut
verbum Dei audimus, loquitur Deus ad cor noſtrum.
Ipſe dat aures audiendi, cor ſcilicet docile & obediens.
1. Mach. 1. 4. Id ab ipſo petendum. Rogandus eſt ut *adaperiat cor no-*
ſtrum in lege ſua & in præceptis ſuis, ſicut *Aperuit cor*
Act. 16. 14. *Lydiæ intendere his quæ à Paulo dicebantur*: ſicut Diſ-
Lucæ 24. 45. cipulis duobus euntibus Emmauntem *Aperuit ſenſum ut*
intelligerent Scripturas. Ut det intellectum ut ſcrutemur
legem ejus, & cuſtodiamus illam toto corde. Noſtro
non fidamus ſenſui & ingenio, ſed Spiritum Dei humili-
ter interrogemus. Obſcura enim Scriptura eſt, quod pro-
S. Auguſt. lib. 2 de Doctrin. Chriſt. c. 6 & 7. viſum eſt divinitus *Ad edomandam labore ſuperbiam, &*
intellectum à faſtidio revocandum, cui facile inveſtigata
plerumque viloſcunt. Ut autem ad ſacrarum Scripturarum
intelligentiam perveniamus, opus eſt 1. *Dei timore conver-*
ti ad cognoſcendam ejus voluntatem, quid nobis appe-
tendum fugiendumque præcipiat. 2. *Miteſcere pietate,*
neque contradicere divinæ Scripturæ ſive intellectæ, ſi ali-
qua vitia noſtra percutit, ſive non intellectæ, quaſi nos
melius ſapere, meliuſque præcipere poſſimus; ſed cogi-
B *tare potiùs & credere id eſſe melius & verius quod ibi*
ſcriptum eſt, etiamſi lateat, quàm id quod per noſmetip-
ſos ſapere poſſumus. Sic pervenitur ad ſcientiam, in qua
ſe exercet omnis Scripturarum divinarum ſtudioſus: *Ni-*
hil aliud in eis inventurus quàm diligendum eſſe Deum
propter Deum, & proximum propter Deum. Neceſſe eſt
ergo ut primò ſe quiſque in Scripturis inveniat amore
hujus ſæculi, hoc eſt, temporalium rerum implicatum,
longè ſejunctum eſſe à tanto amore Dei, & tanto amore
proximi, quantum Scriptura ipſa præſcribit. Tum verò
ille timor quo cogitat de judicio Dei, & illa pietas quâ
non poteſt niſi credere & cedere auctoritati ſanctorum
librorum, cogit eum ſe ipſum lugere. 4. Fortitudine opus
eſt, ne animus vitiorum ſuorum & infirmitatis ſuæ con-
ſcius deſperatione frangatur, ſed eſuriat & ſitiat juſti-
C tiam. *Hoc enim affectu ab omni mortifera jucunditate*
rerum tranſeuntium ſeſe extrahit, & inde ſe avertens
convertit ad dilectionem æternorum. 5. Opus eſt conſilio
quo *purgat animam tumultuantem quodammodo atque*
obſtrepentem ſibi de appetitu inferiorum conceptis ſordi-
bus. 6. Opus eſt purgatione interioris oculi cordis, *Quo*
videri Deus poteſt quantùm poteſt ab iis qui huic ſæculo
moriuntur quantùm poſſunt. Nam in tantum vident, in
quantum moriuntur huic ſæculo; in quantum autem huic
vivunt, non vident. In hoc autem gradu ita purgat ocu-
lum cordis, ut veritati ne ipſum quidem præferat aut
conferat proximum, ergo nec ſe ipſum, quia nec illum
quem diligit ſicut ſe ipſum. Erit ergo iſte ſanctus tam
ſimplici corde atque mundato, ut neque hominibus pla-
cendi ſtudio detorqueatur à vero, nec reſpectu divitan-
dorum quorumlibet incommodorum ſuorum, quæ adver-
D *ſantur huic vitæ.* Sic aſcendit ad *ſapientiam*, qua paca-
tus tranquilluſque perfruitur, quæ myſteria revelat
parvulis.

3. *Et dicebat illis : Numquid venit lucerna ut ſub*
modio ponatur, aut ſub lecto? Nonnè ut ſuper candela-
brum ponatur? Non eſt enim aliquid abſconditum quod
non manifeſtetur : nec factum eſt occultum, ſed ut in pa-
lam veniat. Mendacium & peccatum, opera diaboli, te- Tertull. Adverſ. Valentin. c. 3.
nebras amant; veritas & virtus, opera Chriſti, lucem. *Ab-*
ſcondat ſe ſerpens quantùm poteſt, totamque prudentiam
in latebrarum ambagibus torqueat, altè habitet, in cæca
detrudatur, per anfractus ſeriem ſuam evolvat, tortuosè
procedat, nec ſemel totus, lucifuga beſtia. Noſtræ co-
lumbæ etiam domus ſimplex, in editis ſemper & apertis
ad lucem. Amat figura Spiritus ſancti Orientem, Chriſti
E *figuram. Nihil veritas erubeſcit, niſi ſolummodo abſcon-*
di. Teſtimonium igitur veritati datâ oportunitate per-
hibendum, nec illa umquam in injuſtitia detinenda eſt.
Sed & fides noſtra per bona opera probanda & manife-
ſtanda eſt, per opera lucis, de quibus Chriſtus Dominus
aliàs ait : *Omnis qui malè agit, odit lucem, & non venit* Ioan. 3. 20. 21.
ad lucem, ut non arguantur opera ejus: qui autem facit
veritatem, venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus,
quia in Deo ſunt facta.

4. *Et dicebat illis : Videte quid audiatis. In qua*
menſura menſi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur

vobis. Qui enim habet, dabitur illi, & qui non habet, A *etiam quod habet auferetur ab eo.* Attendite ad excellentiam verbi quod auditis, quia non eſt verbum hominum, ſed Dei. Videte quid à vobis poſtulet Deus exteriùs loquens per os Concionatoris, interiùs loquens ad cor per vocem inſpirationum & gratiarum ſuarum. (Pſal. 94. Hebr. 4. 7.) *Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Præmium reſpondebit fidelitati. Diligamus eum ſine modo, ſerviamus ei ſine menſura, qui ſe totum in præmium ſine menſura nobis dabit. Serviamus ei ſine exceptione & reſtrictione temporis, qui merces noſtra futurus eſt non ſolùm magna nimis, ſed æterna. Prout homines verbum Dei, & ſaluti maximè neceſſaria documenta ac monita grato ac fideli animo accipiunt; prout divinis inſpirationibus fideliter reſpondent, ita in eos magis magiſque divina bonitas divitias gratiæ ſuæ effundit. Audientibus, inquam, quomodo audire oportet, beneficia B ulteriora & dona potiora largitur. (S. Cypr. Epiſt. 1. ad Donatum.) *Non enim qui beneficiorum terreſtrium mos eſt, in capeſſendo munere cœleſti menſura ulla vel modus eſt, profluens largiter Spiritus nullis finibus premitur, nec coërcentibus clauſtris intra certa metarum ſpatia frænatur: manat jugiter, exuberat affluenter. Noſtrum tantùm ſitiat pectus & pateat; quantùm illuc fidei capacis afferimus, tantùm gratiæ inundantis haurimus.*

5. *Sic eſt regnum Dei, quemadmodum ſi jaciat homo ſementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & ſemen germinet, & increſcat dum neſcit ille*, &c. Chriſtus Jeſus verbi ſui ſementem ipſe jecit, ex qua orta eſt ejus Eccleſia, quam & ipſe formavit prædicatione Apoſtolorum, & ſanguine Martyrum. (Iacobi 1. 18.) *Voluntariè genuit nos verbo veritatis.* Dormire interim videtur Chriſtus, dum formari pergit Eccleſia ſenſim ſine ſenſu, die ac nocte, tempore proſperitatis & adverſitatis; quo C ad ipſum fides clamat: (Pſal. 43.) *Exurge, quare obdormis, Domine? exurge & ne repellas in finem. Quare faciem tuam avertis, obliviſceris inopiæ noſtræ & tribulationis noſtræ? Exurge Domine, adjuva nos, & redime nos propter nomen tuum.* Vigilat tamen, (Pſal. 120. 4.) *Ecce* enim *non dormitabit, neque dormiet, qui cuſtodit Iſraël*: & per occultas gratiæ ſuæ ſubminiſtrationes & operationes Eccleſiam ſuam & fideles animas ad perfectionem perducit. (Pſal. 66.) *Pluviam voluntariam ſegregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata eſt, tu vero perfeciſti eam.* (S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 67.) Ipſa gratia, pluvia voluntaria, quia nullis præcedentibus operum meritis gratis datur. Hanc pluviam ſegregavit Deus hæreditati ſuæ. *Et infirmata eſt.* Agnovit enim non eſſe ſe aliquid per ſe ipſam; non viribus ſuis, ſed gratiæ Dei tribuendum eſſe quod eſt. D (2. Cor. 12. 9.) Agnovit quod dictum eſt, *In infirmitatibus meis gloriabor.* (Rom. 11. 20.) Agnovit quod dictum eſt, *Noli altum ſapere, ſed time.* (Iacobi 4. 6.) Agnovit quod dictum eſt, *Humilibus autem dat gratiam.* (2. Cor. 12. 9.) Tu verò perfeciſti eam, quia *Virtus in infirmitate perficitur.* (Pſal. 83.) Etenim *benedictionem dabit Legiſlator; ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion.* (S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 83.) Benedictionem dabit, qui Legem dedit: Legem quâ terreat de humanis viribus præſumentem; benedictionem quâ liberet in Deum ſperantem. Tu ergo perfeciſti Deus hæreditatem tuam; quia infirmata eſt in ſe, ut perficeretur abs te. Ibunt de virtute in virtutem, de virtutibus actionis, ad virtutem æternæ contemplationis. Virtutes actionis, prudentia, temperantia, juſtitia, fortitudo. Iſtæ virtutes nunc per Dei gratiam dantur nobis, & augentur in nobis: ſed in æterna illa felicitate neceſſaria non erit iſta prudentia, ubi nulla mala occurſura ſunt quæ vitemus. Non iſta juſtitia, ubi nulla erit cujuſquam indigentia cui ſubvenire debeamus. Non iſta temperantia, ubi nulla erit libido refrænanda. Non iſta fortitudo, ubi nulla erunt mala toleranda. Ergo ab his virtutibus hujus actionis, ibimus in virtutem illius contemplationis quâ Deum videamus ſicuti eſt. Augentur illæ, creſcitque charitas illarum forma, donec occurramus in virum perfectum, in ætatem plenitudinis Chriſti. Sic (Coloſſ. 2. 19.) *Totum Chriſti corpus, per nexus & conjunctiones ſubminiſtratum & conſtructum, creſcit in augmentum Dei.* Sic Domino A dante benignitatem, terra cordis noſtri dat fructum ſuum, primùm herbam proferens, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica. Cùm autem dignus Deo fructus ad perfectam maturitatem pervenerit, Chriſtus ipſe qui ſementem fecit, meſſem faciet in judicio univerſali, & triticum in horreum ſuum, electos in Regnum congregabit. Caveamus ne meſſis veniat ante ſegetis maturitatem, mors ante cordis converſionem, judicium ante bona opera. Iis qui ſimplicem herbam, aut ſpicam imperfectam protulerint, quàm terribilis erit illa vox? *Adeſt meſſis.*

Sic eſt Regnum Dei, quemadmodum ſi jaciat homo ſemen in terram, & dormiat, &c. (S. Greg. M. Hom. 15. in Ezech.) Semen homo jactat in terra, cùm cordi ſuo bonam intentionem inſerit. Et poſtquam ſemen jactaverit, dormit; quia in ſpe boni operis quieſcit. Nocte verò exurgit ac die; quia inter adverſa & proſpera proficit. B Et ſemen germinat & creſcit, dum neſcit ille: quia dum adhuc metiri incrementa ſua non valet, ſemel concepta virtus ad perfectum ducitur. Et ultro terra fructificat: quia præveniente ſe gratiâ, mens hominis ſpontaneè ad profectum boni operis aſſurgit. Sed hæc eadem terra primùm herbam, deinde ſpicam deinde plenum frumentum producit in ſpica. (Beda in Comm. S. Marci) *Herbam quippe producere, eſt inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad ſpicam verò herba pervenit, cùm ſe virtus animo concepta ad profectum boni operis protrahit. Plenum autem frumentum in ſpica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut eſſe robuſti & perfecti operis poſſit. At cùm ex ſe produxerit fructus, ſtatim mittit falcem, quoniam adeſt tempus meſſis. Omnipotens enim Deus producto fructu falcem mittit, & meſſem ſuam deſecat: quia cùm unumquemque ad opera perfecta perduxerit, ejus temporalem vitam per emiſſam ſententiam in-* C *cidit, ut granum ſuum ad cœleſtia horrea perducat. Cùm igitur deſideria bona concipimus, ſemen in terram mittimus. Cùm verò operari rectè incipimus, herba ſumus. Cùm autem ad profectum boni operis creſcimus, ad ſpicam pervenimus. Cùmque in ejuſdem boni operis perfectionem ſolidamur, jam plenum frumentum in ſpica proferimus. Herba etenim Petrus fuerat, qui paſſionis tempore per amorem Dominum ſequens, hunc confiteri ante ancillæ vocem timebat. Erat enim jam viriditas in mente, quia credebat omnium Redemptorem, ſed valde adhuc flexibilis, pede conculcabatur timoris. Jam in ſpicam ſurrexerat, quando eum quem moriturum confiteri timuerat, nunciante Angelo, in Galilæa viventem videbat. Sed tunc plenum granum in ſpicam pervenerat, quando ve-* D *niente deſuper Spiritu, & ſuam mentem in illius amore roborante, ita ſolidatus eſt, ut vires perſequentium cæſus deſpiceret, & Redemptorem ſuum liberè inter flagella prædicaret. Nullus itaque qui ad bonum propoſitum adhuc in mentis teneritudine eſſe conſpicitur, deſpiciatur: quia frumentum Dei ab herba incipit, ut granum fiat.*

5. *Et facta eſt procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.* Eccleſia procellis hæreſum exteriùs agitatur, corruptelâ morum velut fluctibus ſubeuntibus, & navim ipſam implentibus periclitatur. Chriſtus in puppi, ut navis rector, obdormire videtur cùm nos tentari ſinit; cùm fidei ſplendorem E obtenebreſcere; ſpei celſitudinem contabeſcere; charitatis flammam refrigeſcere. Dormit enim timidis, vigilat perfectis. Dormit, ſed cor ejus vigilat. Ad ferendam opem Diſcipulis ſuis paratus eſt, Tantùm vult excitari clamore cordis, fervore charitatis & orationis. Factâ verò tranquillitate per Dei gratiam, nobis ipſis infirmitatem fidei noſtræ exprobremus. *Quid timidi eſtis? Necdum habetis fidem?* Intueamur cum timore periculum ex quo ſumus à Chriſto liberati. *Et timuerunt timore magno.* Illius erga nos miſericordiam laudemus, potentiam & bonitatem adoremus, gratias agamus Liberatori noſtro, enarremus mirabilia ejus. *Et dicebant ad alterutrum: Quis eſt iſte, quia & ventus & mare obediunt ei?*

CAPUT V.

Senſus Litteralis.

I. ET *venerunt trans fretum maris*, in ulteriorem ripam, ſecundùm Textum Græcum, *in regionem Geraſenorum. Et exeunti ei*, Jesu, *de navi, occurrit de monumentis homo in ſpiritu immundo*; à ſpiritu immundo vexatus. Duos dæmoniacos fuiſſe S. Matthæus narrat: unius tantùm, qui ferocior erat, & fortè notior in ea regione, meminit S. Marcus. Addit, illum cujus liberationem commemorat, ita furioſum fuiſſe, ut *neque catenis jam quiſquam poſſet eum ligare: quoniam ſæpè compedibus & catenis vinctus dirupiſſet catenas, & compedes comminuiſſet, & nemo poterat eum domare. Et ſemper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans, & concidens ſe lapidibus. Videns autem Jeſum à longè, cucurrit & adoravit eum.*

Et clamans voce magna dixit: Quid mihi & tibi, Jeſu, Fili Dei altiſſimi? Adjuro te per Deum, obteſtor *ne me torqueas*, ex iſta regione quæ jure mea eſt, utpotè ethnica, me expellendo, aut in tartarum detrudendo.

Et interrogabat eum, Quod tibi nomen eſt? Et dicit ei: Legio mihi nomen eſt, quia multi ſumus. Legio apud Romanos 6000. Milites continebat. Hìc numerus certus pro incerto uſurpatur: numeroſum cœtum indicat immundorum ſpirituum.

2. *Cùmque aſcenderet navim* Jesus, *cœpit illum deprecari qui à dæmonio vexatus fuerat, ut eſſet cum illo*; ut ſibi liceret illum ſequi, illique perpetuò adhærere ut diſcipulus. Cum Chriſto eſſe voluit, ſive grati animi ſenſu, ut liberatori ſuo ſerviret, ſive timens ne abſente Chriſto in dæmonum tyrannidem recideret. *Et non admiſit eum* Jesus, *ſed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, & miſertus ſit tui.* Noluit ipſum Dominus in numerum Diſcipulorum ſuorum cooptare & in ſuum comitatum admittere, tum ut oſtenderet ſe etiam corpore abſentem præſidio eſſe in ſe confidentibus, & præſentem virtute: tum ne teſtem miraculi jactabundus circumduxiſſe videretur: tum denique quia majore cum Dei gloria apud ſuos maneret, prædicatione miraculi Decapolitas ad fidem præparaturus. *Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta ſibi feciſſet Jeſus, & omnes mirabantur.* Vide quæ diximus ad cap. octavum S. Matthæi.

3. *Et cùm tranſcendiſſet Jeſus in navi rurſum trans fretum*; cùm rediiſſet unde venerat, in Galilæam ſcilicet, urbemque Capharnaum: *convenit turba multa ad eum, & erat circa mare.* Cùm ad littus maris eſſet, turba multa ad eum confluxit. *Et venit quidam de Archiſynagogis*, Synagogæ Principibus, *nomine Jayrus, & videns eum procidit ad pedes ejus, & deprecabatur eum multùm, dicens: Quoniam filia mea in extremis eſt, veni, impone manum tuam ſuper eam, ut ſalva ſit, & vivat.* Lege quæ diximus ad caput nonum Sancti Matthæi.

4. *Et mulier quæ erat in profluvio ſanguinis annis duodecim, & fuerat multa perpeſſa à compluribus Medicis, & erogaverat omnia ſua, nec quidquam profecerat, ſed magis deteriùs habebat, cùm audiſſet de Jeſu, venit in turba retro, & tetigit veſtimentum ejus. Dicebat enim:* A *Quia ſi vel veſtimentum ejus tetigero, ſalva ero.* Mulier quæ ab annis duodecim obnoxia erat profluvio ſanguinis. Morbi qualitas, diuturnitas, & curationis per naturæ vires & Medicorum artem impoſſibilitas deſcribitur. Exhauſtæ vires corporis gravitate & diuturnitate morbi: facultates exhauſtæ impenſis. Tantùm abeſt ut relevata eſſet medicamentis, ut contrà deteriùs ſe haberet. Omni igitur humana ſpe deſtituta, ad cœleſtem Medicum acceſſit, ſanari ſe poſſe credens & confidens ſi vel fimbriam veſtimenti ejus tetigiſſet, quamvis nec ipſi manum imponeret Jeſus; ut cæteris ferè infirmis, nec eam videret. *Et confeſtim ſiccatus eſt fons* B *ſanguinis ejus: & ſenſit corpore quia ſanata eſſet à plaga.* Siſtente ſanguinis fluxu, & reſtitutis ſubitò viribus, ſanatam ſe eſſe ſenſit.

5. *Et ſtatim Jeſus in ſemetipſo cognoſcens virtutem, quæ exierat de illo, converſus ad turbam, ajebat: Quis tetigit veſtimenta mea?* Virtutem quæ exierat de illo, populari loquendi genere vocat effectum virtutis, id eſt, Mulieris ſanationem, quam omnipotentiâ ſua & miſericordi voluntate liberrimè fuerat operatus. *Non alium putemus illum de Chriſto virtutis exitum, niſi divinæ curationis effectum. Tunc enim ad mulierem virtus Salvatoris exivit, quando in ſe virtutem divinæ* C *curationis agnovit.* (S. Fulg. lib. 2. ad Traſamundum.) Denique *Gratia proceſſit ut illa ſanaretur, non ut ille minueretur* (inquit Sanctus Auguſtinus.) (S. Auguſt. ſerm. 24. aliàs de Tempore 155.)

6. *Et circumſpiciebat videre eam quæ hoc fecerat*, non quaſi ignorans eam cui tantam fidem donaverat, quam ad ſe traxerat, quam ſanitate donaverat; ſed humano ſe habebat more, ut mulier interrogatione & circumſpectione perculſa ſe ipſam proderet, ac miraculum palam fateretur, quò fieret celebrius, & omnibus innoteſceret. *Mulier verò timens & tremens*, quòd præter opinionem detecta eſſet, quòd beneficium quaſi ſuſſurari voluiſſet, quòd immundum munda tetigiſſet: *ſciens quod factum eſſet in ſe, venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem. Ille autem dixit ei:* D *Filia, fides tua te ſalvam fecit*, tibi ſalutem impetravit, tam corporis, quàm animæ. *Vade in pace, & ſana eſto à plaga tua.* Fruere ſanitate quam tibi reddidi.

7. *Adhuc eo loquente, veniunt ab Archiſynagogo*, domeſtici Jayri Principis Synagogæ, qui jam ad Jeſum acceſſerat, ex ejus ædibus veniunt, dicentes: *Quia filia tua mortua eſt: quid ultra vexas Magiſtrum?* Noli Magiſtro moleſtus eſſe: nullum jam remedium ſperandum eſt. *Jeſus autem audito verbo quod dicebatur, ait Archiſynagogo: Noli timere, tantummodo crede*, me tibi ſubvenire poſſe, quod mox experieris. *Et non admiſit quemquam ſe ſequi, niſi Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem Jacobi.* Tres ſelectos teſtes mox edendi miraculi aſſumpſit, quot ejus veritati probandæ ſufficiebant: plures noluit, ideòque ejecit omnes ex loco ubi E puella defuncta jacebat, præter patrem & matrem illius, ut oſtentationis fugiendæ præberet exemplum. Vide quæ diximus ad Cap. nonum S. Matthæi.

Senſus Moralis.

I. OCcurrit *ei de monumentis homo in ſpiritu immundo, &c.* Luxuria & impudicitia dæmonium eſt, à quo totum cor hominis poſſidetur. Impudicus habitat in monumentis, vivum ipſe ſepulchrum eſt, putredine vermibuſque ſcatens, fœtorem intolerandum circumquaque exhalans, ſcandalum creans omnibus qui crimen ejus norunt, factus multis *odor mortis in mortem*: (2. Cor. 2. 16.) Cor ejus conglutinatum eſt cordi meretricis, quæ ſepulchrum eſt dealbatum. *Fovea profunda eſt meretrix .....* (Prov. 23. 27.) *An neſcitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur?* (1. Cor. 6. 16.) Cum mortuis amat commorari, cum peccatoribus ſui ſimilibus. *Sicut vulnerati dormientes in ſepulchris, quorum non es memor ampliùs, & ipſi de manu tua repulſi ſunt.* (Pſal. 87.6) *Poſuerunt me in lacu inferiori,*

in tenebroſis, & in umbra mortis. Impudicus catenas dirumpit, compedes comminuit, & nemo eum domare poteſt. Salutares ſapientiæ compedes & vincula diſſolvit, de quibus ſcriptum eſt: *Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum: ſubjice humerum tuum & porta illam, & ne acedieris vinculis ejus. Et erunt tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis, & baſes virtutis, & torques illius in ſtolam gloriæ: decor enim vitæ eſt in illa, & vincula illius alligatura ſalutaris.* Removeri ab illo poſſunt occaſiones peccati, manibus pedibuſque ligari poteſt exteriùs, ſed à nemine homine domari poteſt. *Et nemo poterat eum domare.* Quamquam duriſſimis vinculis intus conſtrictus ſit, cupiditatis nimirum ac libidinis ſuæ. Noctu diuque inquies ac furioſus, operum fœditate quaſi in monumentis jacet, ſuperbiæ faſtu errat in montibus, verba præcipitationis, ſcurrilitatis, impietatis effundens, clamat, gravitate criminis ultionem divinam provocante. Clamat eo clamore de quo ſcriptum eſt: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggravatum eſt nimis.* In ſe ipſum ſævit, ſeque ipſum concidit lapidei cordis duritiâ. Non unus dæmon, ſed multi poſſident impudicum. Multa vitia luxuriam comitantur. Magdalena ſeptem dæmonia habuit, quia vitiis univerſis plena fuit; numero enim ſeptenario univerſitas deſignatur. Idololatria, blaſphemiæ, homicidia, fraudes, proditiones, furta, comeſſationes & ebrietates, ſuperbia, invidia; contentiones, inimicitiæ, omnium Dei & Eccleſiæ mandatorum, totius juris divini humanique violatio & contemptus. Vitiorum genus omne perpetrare paratus eſt impudicus, ſuam ut expleat libidinem. *Et interrogabat eum: Quod tibi nomen eſt? Et dicit ei: Legio mihi nomen eſt, quia multi ſumus.* Nemo liberare poteſt impudicum, præter Dominum Jeſum. Neceſſe eſt ut illum ſalutari gratiæ ſuæ lumine præveniat, illique longè à ſe remoto videndum ſe præbeat, illum ad ſe trahat, illuſque greſſus dirigat ac miſericordiâ ſuâ currere faciat ad Medicum, & Salvatorem ſuum adorandum. *Videns autem Jeſum à longè, cucurrit, & adoravit eum.* Ab impudicitiæ dæmonio liberatus, ſedet ad pedes Jeſu: fixa mentis intentione Salvatoris ſui veſtigia, quæ ſequatur, intueri amat. Seſſio deſignat ſancti propoſiti conſtantiam. Veſtes reſumit, id eſt, virtutum ſtudia, quæ veſanus perdiderat, jam ſana mente recipit. Unde filius luxurioſus & prodigus rediens ad patrem ſtolâ primâ induitur, annulo ornatur, mentis ſanitatem & tranquillitatem ſibi reſtitutam ipſo habitu oſtendit. *Et veniunt ad Jeſum, & vident illum qui à dæmonio vexabatur, ſedentem, veſtitum, & ſanæ mentis, & timuerunt.* Verumtamen ſibi ipſi diligenter attendere debet homo à ſpiritu immundo liberatus. Vitet occaſiones omnes, cum cupiditate ne paciſcatur, amorem impudicum in familiaritatem honeſtam, in amicitiam inſonrem mutarum iri ne confidat. Diabolus ex anima expulſus priſtinam poſſeſſionem recuperare ſperat, ſi vel in regione ſenſuum toleretur. *Et deprecabatur eum multùm ne ſe expelleret extra regionem.* Referr Tertullianus exemplum mulieris quæ Theatrum adiit, & inde cum dæmonio rediit. Itaque in Exorciſmo cùm oneraretur immundus ſpiritus, quòd auſus eſſet fidelem aggredi; *Et juſtiſſimè*, inquit, *feci, in meo eam inveni. Quot utique & alia documenta ceſſerunt de his qui cum diabolo apud ſpectacula communicando, à Domino exciderunt? Nemo enim poteſt duobus Dominis ſervire. Quid luci cum tenebris? Quid vitæ & morti?* Tandem qui verè converſus eſt; qui verè pœnitens, Chriſtum ſequi debet, ei ſe penitus addicere, cantare miſericordias Domini, enarrare mirabilia ejus apud ſuos, ut ſicut *odor mortis fuit in mortem* per ſcandala vitæ veteris; ita ſit *odor vitæ in vitam*, per ſancta exempla & bona opera vitæ novæ. *Cœpit illum deprecari qui à dæmonio vexatus fuerat, ut eſſet cum illo. Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta ſibi feciſſet Jeſus.*

Eccli. 6. 25. & 30. — *Geneſ. 18. 20.* — *S. Gregor.* — *Tertul. lib. de Spectaculis c. 26.*

2. *Et mulier quæ erat in profluvio ſanguinis annis duodecim*, &c. *cùm audiſſet de Jeſu, venit in turba retro, & tetigit veſtimentum ejus. Dicebat enim: Quia ſi vel veſtimentum ejus tetigero, ſalva ero.* Circumſtantiæ morbi & curationis Hemorrhoiſſæ à Chriſto Domino, typi ſunt morborum animæ, & curationis eorum per gratiam Chriſti medicinalem. Quò morbus diuturnior eſt, & majores radices egit, eò periculoſior eſt, eò difficilior curatio. Quàm miſerandus ſtatus hominis ex habitu inveterato, ex diuturna conſuetudine peccantis! Inutilia illi fuère omnia ſpiritualis Medicinæ remedia. Ad Pœnitentiæ Sacramentum, ad ſacram Communionem à tot annis acceſſit, toties Dei verbum audivir, nec tamen ſanatus eſt à morbis vitiorum. Complures Medicos habuit, multos conſcientiæ Moderatores, qui fortè ignorantiâ ſuâ vel imprudentiâ; pravis conſiliis, adulatione, nimiâ facilitate & indulgentiâ, præcipitatis Abſolutionibus, morbos ſpiritales auxerunt, gravioreſque fecerunt. *Et fuerat multa perpeſſa à compluribus Medicis.* De his S. Cyprianus: *Imperitus eſt Medicus, qui tumentes vulnerum ſinus manu parcente contrectat, & in altis receſſibus viſcerum virus incluſum dum ſervat, exaggerat. Contra Evangelii vigorem, contra Domini ac Dei legem temeritate quorumdam laxatur incautis communicatio: irrita & falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt ſanitatis patientiam, nec veram de ſatisfactione medicinam. Operiuntur morientium vulnera: & plaga letalis altis & profundis viſceribus infixa diſſimulato dolore contegitur.* Ita dum indulgetur faciliùs peccatoribus inveteratis, qui *pro ſalutiferis dilationum remediis exitioſa depoſcunt properatæ communionis venena*, eorum morbi ingraveſcunt, quia *Facilitas veniæ incentivum tribuit delinquendi.* Conſcientiarum Moderarores eleëmoſynas interdum imperant, nihil peccatoribus profuturas, quorum non eſt ſincera converſio qui peccati occaſiones proximas non relinquunt, qui malè parta non reſtituunr Hi eleëmoſynas erogare videntur, ut obtineant delinquendi commeatum, utque Judicem ſupremum, ſi poſſibile eſſet, corrumpant. *Eleëmoſynæ illis proſunt* (inquit S. Auguſtinus) *qui vitam mutaverunt. Das enim Chriſto egenti, ut peccata tua redimas præterita. Nam ſi ideo das ut liceat tibi ſemper impunè peccare; non Chriſtum paſcis, ſed Judicem corrumpere conaris.* Omnes facultates ſuas pauperibus erogarent, qui peccatis animo ſincero non renunciant, & ad Deum amore pœnitente non convertuntur, & tamen nihil ipſis ad ſalutem proficeret. *Et erogaverat omnia ſua, nec quidquam profecerat, ſed magis deteriùs habebat.* Anima tamen ſuis exhauſta viribus & opibus ſpiritualibus omnino deſtituta, ſanabitur gratiâ medicinali Chriſti Salvatoris ſui, ſi in nemine homine ſpem habens, neque adeo confidentes in ſe ipſa, extremæ ſuæ conſcia miſeriæ, ad eum viva cum fide & profunda humilitate accedat, ſuamque juſtificationem & ſalutem à Deo ſolo per Jeſum Chriſtum ſperet, qui factus eſt nobis juſtitia & ſanctificatio & redemptio: Eique ſupplex dicat: *Velociter exaudi me, Domine, defecit ſpiritus meus.* Impleat *me Spiritus tuus, quia defecit ſpiritus meus. ... Ipſa eſt cauſa ut citò exaudias, quia defecit ſpiritus meus. In quo enim vivit ſpiritus ejus, ſuperbus eſt, ſpiritu ſuo extollitur contra Deum. Fiat in illo quod bene aibi ſcriptum eſt*; Auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in pulverem ſuum convertentur: *ut confitentes dicant: Memento quia pulvis ſumus.* Neceſſe eſt ut charitas ſiſtat fluxum cupiditatis, continuam cordis in creaturas effuſionem, ut animus intra ſe ipſum collectus vires priſtinas recuperet, ac ſibi teſtimonium perhibente conſcientiâ, ſentiat ſe verè mutatum & ad Deum converſum. *Et ſenſit quia ſanata eſſet à plaga.*

S. Cypr. Tract. de Lapſis. — *S. Cypr.* — *S. Ambroſ.* — *S. Auguſt. ſerm. 39. aliàs 13. ex Hom. 50. c. 4.* — *Pſal. 142. 12.* — *S. Auguſt. Enarr. in hunc Pſal.* — *Pſal. 103. 29.* — *Pſal. 102. 14.*

3. *Et ſtatim Jeſus in ſemetipſo cognoſcens virtutem quæ exierat de illo, converſus ad turbam aiebat: Quis tetigit veſtimenta mea? Et dicebant ei Diſcipuli ſui; Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me te-*

(S. Auguſt. ſerm. 62. aliàs 6. de Verbis Domini.) *tigit?* Quaſi diceret Dominus: *Tangentem quæro, non prementem. Sic etiam nunc eſt corpus ejus, id eſt, Eccleſia ejus. Tangit eam fides paucorum, premit turba multorum. Caro eam premit, fides tangit.... Eſtote ergo corpus Chriſti, non preſſura corporis Chriſti. Habetis veſtimenti fimbriam quam tangatis, ut à profluvio ſanguinis, id eſt, carnalium voluptatum fluxu ſanemini. Veſtem putate Apoſtolos, ſub textura unitatis adhærentes lateribus Chriſti. In his Apoſtolus erat tamquam fimbria, minimus & noviſſimus Paulus. Tange, ſi fluxum ſanguinis pateris: exiet virtus de illo cujus veſtis eſt, & ſanabit te.... Non premant Chriſtiani, ſi premunt Pagani. Corpus Chriſti premebatur & non tangebatur. Tolerabat ille prementes, quærebat tangentes.*

4. *Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod eſt interpretatum: Puella, tibi dico, Surge. Et confeſtim ſurrexit puella, & ambulabat..... Et dixit dari illi manducare.* Puellæ iſtius ſuſcitatio typus eſt quotidiani miraculi quod Deus in peccatorum animabus operatur. Manum illis porrigit, auxilio & virtute omnipotenti gratiæ ſuæ illas præveniens. Vitam illis reſtituit verbo ſuo & imperio. *Amen amen dico vobis* (inquiebat aliàs) *quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui qui in monumentis ſunt audient vocem Filii Dei, & qui audierint vivent.* Ut autem ſpiritualis hujus reſurrectionis veritas omnibus appareat, neceſſe eſt primò ut ſurgant, ut cor in terra priùs jacens ad cœlum ſanctis deſideriis & affectibus erigant. *Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.* (Coloſſ. 3. 1.) Secundò, neceſſe eſt ut per charitatem ad Deum tendant, & ambulent in via mandatorum ejus. *Eſtote imitatores Dei, & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis.* (Ephes. 5. 1) Tertiò neceſſe eſt ut panem cœleſtem manducent, ut ſacram Euchariſtiam frequentent ad vitam animæ ſuſtentandam & conſervandam. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis.* (Ioan. 6. 54.) In hujus rei typum Angelus Eliam ſub umbra juniperi dormientem tangens & excitans, *dixit illi: Surge, comede: grandis enim tibi reſtat via.* (3. Reg. 19.) *Qui cùm ſurrexiſſet, comedit, & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus uſque ad Montem Dei Horeb.* Vitæ cibus mortuis dari non debet, peccatoribus non eſt porrigendus, niſi per Dei gratiam ſuſcitatis, & qui converſionem ſuam ac reſurrectionem ambulando in via mandatorum Dei comprobaverint.

CAPUT VI.

Senſus Litteralis.

I. ET *egreſſus inde, abiit in patriam ſuam; & ſequebantur eum Diſcipuli ſui.* Egreſſus è domo Jairi Synagogæ Principis, quæ erat Capharnaumi, abiit Nazareth, ubi fuerat educatus. *Et facto Sabbato, cœpit in Synagoga docere, & multi audientes admirabantur in doctrina ejus.* Doctrinam ejus admirabantur, quòd nullo humano magiſterio inſtitutus Prophetarum verba ſummâ perſpicuitate exponeret, ipſiſque Legis Doctoribus ſacrâ eruditione longè antecelleret. Sapientiam illi divinitus datam non dubitabant, uti & vim patrandi miracula, quibus doctrinam ſuam confirmabat. *Unde huic hæc omnia? Et quæ eſt ſapientia quæ data eſt illi, & virtutes tales quæ per manus ejus efficiuntur?* Vide quæ diximus ad Caput 13. S. Matthæi, & confer cum Lucæ 4.

2. *Et vocavit duodecim* Apoſtolos, & cœpit eos mittere binos, tum ad plenam teſtimonii fidem, tum ut collatâ operâ ſe mutuo juvarent. *Et dabat illis poteſtatem ſpirituum immundorum*; id eſt, expellendi ſpiritus immundos. *Et præcepit eis ne quid tollerent in via*, &c. Ne quid ad iter ſecum ferrent, præter ea quæ uſûs erant quotidiani, ne temporalium ſollicitudo illos à ſuſceptæ legationis functionibus & verbi miniſterio avocaret. Lege quæ diximus ad Cap. 10. S. Matthæi.

Poſt hæc verba Verſus 11. *Et quicumque non receperint vos, nec audierint vos, exeuntes inde, excutite pulverem de pedibus veſtris in teſtimonium illis*: Græcus Textus habet, in nonnullis Codicibus, *Amen dico vobis, &c.* ut Matthæi 10. 15. eamque ſententiam ibi legerunt & interpretati ſunt Euthymius & Theophylactus; ſed hîc intruſa videtur ex Matthæo, cùm in Vulgata deſit, tametſi habeatur in Syriaca, Perſica, Æthiopica, & Arabica Verſionibus. *Et exeuntes prædicabant ut pœnitentiam agerent.* Hæc ſumma prædicationis Joannis Baptiſtæ, Chriſti, & Apoſtolorum. *Et dæmonia multa ejiciebant*, Chriſti Jeſu virtute & auctoritate, *Et ungebant oleo multos ægros, & ſanabant*, non virtute oleo inſitâ, ſed miraculorum dono ſibi à Chriſto dato, cujus ſe miniſtros eſſe hoc ſymbolo indicabant, ejuſque nomine agere, qui *Unctus eſſet oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis.* Quamquam hoc loco & Apoſtolico illo ungendi ritu, Unctionis Extremæ Sacramentum *inſinuatum* & ſignificatum fuerit, quod à Chriſto Domino inſtitutum, & à Jacobo Apoſtolo promulgatum eſt.

(Pſal. 44. 8. Iſai. 61. 1. Lucæ 4. 18. Hebr. 1. 9. Concil. Trid. Seſſ. 14. Iacobi 5. 14.)

3. *Et audivit Rex Herodes.* Fama Jeſu ad illum pervenit, & de operum ejus admirabilitate aliquos in Aula ſua loquentes audivit. *Et dicebat, Quia Joannes Baptiſta ſurrexit à mortuis: & propterea virtutes operantur in illo. Alii verò dicebant: Quia Propheta eſt, quaſi unus ex Prophetis.* Euthymius in quodam Exemplari ſe legiſſe notat cum articulo, [illegible], *Ille Propheta*, de quo ſcilicet Moyſes Deuteronomii 28. vaticinatus fuerat, ſcilicet Chriſtus, aut tamquam unus Prophetarum. (Euthimius in Panopl.) *Ipſe enim Herodes miſit ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui, quia duxerat eam, &c.* Vide quæ diximus ad Caput 14. S. Matthæi. *A primordio juſtitia vim patitur* (inquit Tertullianus) *ſtatim ut coli Deus cœpit, invidiam Religio ſortita eſt...... Ipſe clauſula Legis & Prophetarum, nec Prophetes ſed Angelus dictus, contumelioſa cæde truncatur in puellæ pſalticæ lucra*, id eſt, in præmium ſaltatricis. (Tertull. Scorpiaci c. 8.)

4. *Et exiens vidit turbam multam Jeſus..... Et reſpondens, ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare.* Seriò loquitur Jeſus. Nec ullus ex Apoſtolis, qui tot Miracula facientem viderant, & ejus auctoritate tanta recèns ediderant, dubitavit, quin miraculum eſſet editurus ad tot hominum millia ſatiandum; at cùm eſſet *obcæcatum cor eorum*, Domini verba non intellexerunt, ſed humano more accipientes, quaſi rem impoſſibilem juberet, dixerunt ei, quaſi per ironiam: (Verſ. 52.) *Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare.* Id eſt, non tanta nobis ſuppetit ſumma pecuniæ, ut panes tantæ multitudini reficiendæ neceſſarios comparare poſſimus. Impendemus tamen, ſi jubes, quantùm apud nos eſt pecuniæ; ſed quid ſumma tam modica ad annonam tam ingenti hominum numero coëmendam? (Ducenti Denarii monetæ Gallicæ circiter 77. Libellæ.) *Et dicit eis; Quot panes habetis? Ite & videte. Et cùm cognoviſſent, dicunt: Quinque, & duos piſces.* Humano more interrogat, quem nihil latebat, ut miraculi mox patrandi magnitudinem conſideratiùs attenderent. *Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes ſecundùm contubernia*, id eſt, per turmas, & quaſi per diſtinctos convivarum ordines, *ſuper viride fœnum. Et diſcubuerunt in partes, per centenos & quinquagenos.*

Et

Et diſcubuerunt in ſodalitia ſingula numero centum aut A quinquaginta, tum ut omnia ordinatè & ſine tumultu fierent: tum ut ex hujuſmodi diſtributione manducantium numerus citò percipi poſſet ab Apoſtolis: & ut ipſi etiam manducantes meliùs adverterent miraculi magnitudinem & veritatem. Lege quæ diximus ad caput 14. S. Matthæi, & confer cum Lucæ 9. & Joannis 6.

5. *Et cùm ſerò eſſet, erat navis in medio mari, & ipſe ſolus in terra: & videns eos* (Diſcipulos) *laborantes in remigando (Erat enim ventus contrarius eis) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans ſupra mare, & volebat præterire eos.* Ita ſe gerebat ac ſi præterire voluiſſet, quæ ſigni, non beneplaciti voluntas erat (ut cum Theologis loquar.) Hinc S. Bernardus: *Quaſi volens præterire eos, nec tunc quidem iſtud volebat, ſed magis probare fidem, & elicere precem.* Lege quæ diximus ad caput 14. S. Matthæi. *S. Bern. ſerm. 74. in Cantic.*

Senſus Moralis.

I. NON *eſt Propheta ſine honore niſi in patria ſua, & in domo ſua, & in cognatione ſua. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, niſi paucos infirmos impoſitis manibus curavit.* Patriæ ſuæ, familiæ, cognationi Sacerdotes & Prædicatores verbi Dei, carnalis affectûs vinculis nimis adſtringi periculoſum eſt; id ſacri Miniſterii fructum evacuat. Nam ſi nobiles habent cognatos, invident illi eis, & propterea contemnunt. Sin autem ignobiles, iterum propter ignobilitatem contemptui habentur. Quantum malum invidia, quæ bona ſemper obſcurat, nec illa ab invidis videri ſinit! Ita interioris hominis oculos excæcat. Quàm peſtilens malum, judicare ſecundùm carnem, & ſecundùm externa! Hoc judicio factum eſt ut Nazareni divinitatem Jeſu agnoſcere non poſſent; quam tamen ejus miracula & doctrina apertiſſimè declarabant. Humilitate generis illius offenduntur, qui cùm ex Deo Patre natus ſit ante ſæcula, & cùm ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ ejus, homo factus eſt ut homines Deos faceret; pauper & egenus, ut divitiis gratiæ ſuæ illos cumularet. Nazarenos infideles imitantur, qui conciones, & concionatores audiunt, ſed verbum Dei non recipiunt, non amant, non conſervant, ad praxim non redigunt; quia concionatorum cenſores eſſe malunt quàm diſcipuli; & eorum vitia & defectus obſervant & ſcrutantur, ex iiſque offenſionis & excuſationis occaſiones ſumunt, ne convertantur. Hinc evenit ut juſto Dei judicio Dei gratiis priventur, nec interiùs curentur, propter illorum incrudelitatem. *Et non poterat ibi virtutem ullam facere.* Sic agit Deus cum his qui rebelles ſunt lumini. Auſertur illis regnum Dei, & datur genti facienti fructum ejus. Non potuit Chriſtus apud Nazarenos ſuos facere ſigna, non quòd ille infirmus eſſet, ſed quòd illi increduli. *In virtutum* enim *operationibus opus eſt ejus qui facit virtute, & eorum qui ſuſcipiunt fide. Quia autem illic defuit alterum,* nempè *ſanandorum fides, non potuit illic ſignum facere Jeſus. Ita enim intelligere debemus: Non potuit, id eſt, non capaces erant.* Majora ſunt miracula quæ Chriſtus per gratiam ſuam operatur in converſione & ſanctificatione animarum, quàm exteriora illa quæ operabatur in curatione corporum. Sed quia *Qui creavit te ſine te, non te juſtificat ſine te*, & pauci fidem habent per dilectionem operantem, quâ *Credant ut oportet*, & *Deum tamquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiant*; ideo pauci admodum convertuntur, ob defectum diſpoſitionis, & quia Spiritui ſancto reſiſtunt. *Et non poterat ibi virtutem ullam facere.* Incredulitas enim & ingrati animi vitium vim faciunt divinæ miſericordiæ; Deo velut manus ligant ne divitias bonitatis ſuæ in homines effundat; redundantiam divinæ benignitatis impediunt.

Theophyl. in Comm.

S. Auguſt. Concil. Trident. Seſſ. 6.

2. *Et vocavit duodecim: & cœpit eos mittere binos, & dabat illis poteſtatem ſpirituum immundorum*, &c. Binos mittit Apoſtolos Chriſtus, ut Miniſtrorum Eccleſiæ & Prædicatorum Evangelii concordiam ad Evangelii propagationem, & ſpiritalem fructum ſalutis animarum ferendum eſſe neceſſariam ſignificet. In fide & Chriſtiana morum Diſciplina conſentiant: opiniones ſuas, & viſiones cordis ſui populis non prædicent, ſed in ponendo fidei fundamento, & Moralis Chriſtianæ ſuperſtruendo ædificio, ut ſapientes architecti conſentiant. Ipſis mens una, lingua ſit una. *Idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata: ſitis autem perfecti in eo-* B *dem ſenſu & in eadem ſententia.* Binos Apoſtolos Dominus miſit, quia duo ſunt præcepta charitatis. Miſit illos in vicos & caſtella, ut Sacerdotes & Concionatores diſcant *Parvas non deſpicere, neque ſemper magnas quærere civitates, ſed & in contemptis oppidulis prædicent, ſeminando ſermonem* Dedit eis poteſtatem ſuper ſpiritus immundos. Finis quippe Miniſterii Evangelici & functionum Paſtoralium & Sacerdotalium, eſt deſtruere imperium diaboli. Deſtruitur autem, exſcindendo cupiditatem, & inſerendo charitatem. *Quantò enim regnum cupiditatis minuitur, tantò regnum charitatis augetur.* Et præcepit eis ne quid tollerent in via, ne datum requirere viderentur, non fructum: utque exemplo ſuo rerum terrenarum contemptum docerent. Quis enim viſo Apoſtolo qui neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas tollat, neque aliquid eorum quæ ad C commeatum neceſſaria ſunt, non benè afficeretur, & ſe ad contemptum divitiarum pararet? Longum iter per verba, breve per exempla. Ad omnium rerum temporalium detrimentum damnumque ſubeundum paratus eſſe debet Paſtor & Prædicator Evangelicus, omnia arbitrari ut ſtercora, ut Chriſtum & animas lucrifaciat, ut miniſterium ſuum impleat, ut veritatem annuntiet. Debet autem prædicare quæ maximè neceſſaria ſunt ad ſalutem, & ad vitam æternam conſequendam, & in primis pœnitentiam, *Quæ mundam pectoris domum Spiritui ſancto paret, quo ſe ille cum cœleſtibus bonis libens inferat. Horum bonorum unus eſt titulus, ſalus hominis, criminum priſtinorum abolitione præmiſſâ. Hæc pænitentiæ cauſa,* D *hæc opera, negotium divinæ miſericordiæ curans, quod homini profecit, Deo ſervit.*

1. Cor. 1. 10.

Theophyl. in Marc.

S. Auguſt.

Tertull. lib. de Pœnitent. c. 2

3. *Ipſe enim Herodes miſit, ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem.* Injuſta crudeliſque libido cenſores pati non poteſt, veritatem odit redarguentem, impatienter audit, *Non licet tibi*: Vult enim ſibi licere quicquid libet. Deſideriis cordis ſui traditus impudicus, in peccati occaſione cum ſcandalo perſeverat, meretrici, concubinæ, adulteræ ad omne criminis genus obſequitur. Innocentes & ſanctos perſequitur & vexat, ſi mulier malè amata poſtulet: honorem illi ſuum, conſcientiam, ſalutem devovet, ſacrificat. Sanctus Paſtor & Prædicator publicis peccatoribus metuendus ac reverendus eſt. Sanctitas etiam à peccati mancipiis honoratur. Sed ut primùm Dei Miniſtri pravis ſæcularium hominum, & Principum præſertim ac Potentum moribus contradicunt; ſtatim atque gladio Spiri- E tus, quod eſt verbum Dei, armati, bellum indicunt illorum cupiditatibus: ſtatim atque Diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſeveritatem, cùm opus eſt, in illos exercere parant, contemnuntur, calumniis appetuntur, vexantur. *Herodias inſidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Joannem, ſciens eum virum juſtum & ſanctum.*

4. *Et cùm dies opportunus accidiſſet, Herodes natalis ſui cœnam fecit Principibus & Tribunis*, &c. Convivia, choreæ, ſpectacula, conceptis opportuna criminibus. *Appendices gulæ laſcivia atque luxuria....* Extructum Amphiteatrum Baccho & Veneri Pompeius dedicavit. *Duo namque iſta dæmonia conſpirata & conjurata inter ſe ſunt, ebrietatis & libidinis.* In feſtivis ſæculi conventibus tuta non eſt innocentia, ubi ſenſibus à voluptate obſeſſis, occupatâ ratione, abſtractâ voluntate,

Tert. lib. de jejun.

Idem lib. de ſpectaculis.

concupiſcentia fervente, Dei memoria, Chriſtiana vigilantia & modeſtia procul amandantur. Inſelices, qui cætus illos frequentare amant; qui ab illis non abſtinent, cùm poſſint, Animam oderunt ſuam. Qui adeſſe aliquando compulſi, cor ſuum non præmuniunt contra ſæcularis lætitiæ, & noxiarum voluptatum contagionem, omnium hominum imprudentiſſimi. Convivia per domos faciebant filii Job, & tres ſorores ſuas vocabant ut

Job. 1. 4. 5

comederent & biberent cum eis. *Cùmque in orbem tranſiſſent dies convivii, mittebat ad eos Job, & ſanctificabat illos, conſurgenſque diluculo offerebat holocauſta pro ſingulis.*

S. Gregor. M. lib. 1. Moral. c. 4

Vir quippè ſanctus *noverat quia celebrari convivia ſine culpa vix poſſint: noverat quia magna purgatione ſacrificiorum diluendæ ſunt epulæ conviviorum: & quicquid in ſemetipſis filii convivantes inquinaverant, pater ſacrificium immolanda tergebat. Nonnulla quippè* B *ſunt vitia, quæ à conviviis aut ſeparari vix poſſunt, aut certè nequaquam poſſunt. Pene enim ſemper epulas comitatur voluptas. Nam cùm corpus in refectionis delectatione reſolvitur, cor ad inane gaudium relaxatur.*

Exod. 32. Apol. c. 39

Unde ſcriptum eſt: *Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.* Imitanda primorum Chriſtianorum in conviviis modeſtia, de qua Tertullianus: *Si honeſta cauſa eſt convivii, reliquum ordinem diſciplinæ æſtimate qui ſit, de religionis officio. Nihil vilitatis, nihil immodeſtiæ admittit. Non priùs diſcumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur. Editur quantùm eſurientes cupiunt: bibitur quantùm pudicis eſt utile. Ita ſaturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum ſibi eſſe. Ita fabulantur, ut qui ſciant Dominum audire. Æquè oratio convivium dirimit. Inde diſceditur non in eruptiones laſciviarum, ſed ad eandem curam mo-*C*deſtiæ & pudicitiæ; ut qui non tam cœnam cœnaverint, quàm diſciplinam.*

5. *Et convenientes Apoſtoli ad Jeſum, renuntiaverunt ei omnia quæ egerant & docuerant. Et ait illis: Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillùm.* Apoſtolorum exemplum imitari debent Concionatores Evangelici, & Miſſionis ſuæ rationem reddere Epiſcopis à quibus miſſi ſunt. Sed & miniſterium ſuum ita implere debent, quaſi rationem ſermonum ſuorum, & rerum geſtarum Domino Jeſu reddituri. Poſt prædicationem & actionem, ad Deum redire debent per contemplationem, à turbis ſecedere ut cum Jeſu in ſacro ſeceſſu quieſcant, & illius in ſchola inſtituantur; cum illo in ſacrorum lectione librorum & oratione colloqui, ut poſtea de illo & ejus Myſteriis ac præceptis ad populum D loquantur.

Theophylactus in hunc locum.

Apoſtoli poſtquam prædicaverunt, congregantur apud Jeſum, ut & nos diſcamus, ſi quando in miniſterium mittamur, ne nos totos ab eo qui mittit abripiamus, & adversùs ipſum inſurgamus, ſed illum ſciamus caput, & ad illum redeamus, annuntiemuſque ei omnia quæ vel docuimus vel fecimus. Neque enim ſatis eſt ſi doceamus, niſi & fecerimus. Quieſcere autem facit Chriſtus Diſcipulos, ut ſciant Prælati, laborantes in verbo & A *doctrina dignos quibus detur ſua quies. Porrò in locum deſertum ſecedit, ut inanis gloria vitetur.*

6. *Et acceptis quinque panibus, & duobus piſcibus, intuens in cœlum, benedixit & fregit panes, & dedit Diſcipulis ſuis ut ponerent ante eos: & duos piſces diviſit omnibus. Et manducaverunt omnes & ſaturati ſunt.* In cœlum reſpiciens, docet petendum à Deo cibum, qui dat eſcam in tempore; non à diabolo, quod faciunt qui prædis & rebus malè partis, injuſtiſque lucris vivunt. *Benedixit & fregit panes.* Quinque panibus alitur Chriſtianus. 1. Chriſto Jeſu & ejus Myſteriis per fidem apprehenſis. Joannis 6. 27. *Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. Hunc enim Pater ſignavit Deus.* 2. Dei verbo cum reverentia audito. Matth. 4. 4. *Non in* B *ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* 3. Chriſti corpore dignè manducato. Joan. 6. 58. *Hic eſt panis de cœlo deſcendens: ut ſi quis ex ipſo manducaverit, non moriatur. Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.* 4. Chriſti gratiâ. Hebr. 9. *Optimum eſt gratiâ ſtabilire cor, non eſcis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis.* Joan. 4. 10. *Si ſcires donum Dei, & quis eſt qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forſitan petiiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam vivam.* Joan. 7. 37. *Stabat Jeſus, & clamabat dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.* 5. Dei voluntate & juſtitia, illam faciendo & implendo. Matth. 5. 6. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam.* Et Joan. 4. 34. *Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem ejus qui miſit me, ut perficiam opus* C *ejus.* Duo piſces, ſunt exempla Chriſti & Sanctorum, qui piſces ſunt myſtici, in baptiſmi aquis geniti, tribulationum & mortificationum amaritudine nutriti, in ſilentio viventes, in mari ſæculi hujus abſconditi. Ezech. 47. 9. *Et erunt piſces multi ſatis poſtquam venerint illuc aquæ iſtæ, & ſanabuntur, & vivent omnia ad quæ venerit torrens. Et ſtabunt ſuper illas piſcatores.*

Beda in hunc locum.

Præcipit Jeſus Apoſtolis, ut accumbere faciant omnes ſecundùm contubernia ſuper viride fœnum. Diverſa convivantium contubernia, diſtinctos per orbem Eccleſiarum deſignant conventus, qui unam Catholicam faciunt. Viride fœnum, carnis ſymbolum. Scriptum quippè eſt: *Omnis caro fœnum.* Et illi ſuper viride fœnum diſcumbentes Dominicis paſcuntur alimentis, qui per ſtudium continentiæ calcatis carnalium concupiſcentiarum illecebris, audiendis implendiſque Dei verbis operam im- D pendunt. *Et manducaverunt omnes, & ſaturati ſunt.* Plures panem Chriſti ſive panem Chriſtum manducant, qui tamen non ſaturantur. In cognitione enim Dei, non in ejus amore proficiunt: Dei verbum audiunt, vel legunt, nec meliores evadunt: Chriſti Corpus in Euchariſtiæ Sacramento frequenter ſumunt, ſed non *uſque ad Spiritûs participationem* manducant, ut in Domini corpore tamquam membra maneant.

S. Auguſt. Tract. 27. in Joann.

CAPUT VII.

Senſus Litteralis.

I. ET *conveniunt ad eum Phariſæi, & quidam de Scribis, venientes ab Jeroſolymis.* Non proficiendi ſtudio, nec merâ curioſitate ducti, ſed ut Chriſtum diligenter obſervantes, occaſionem aliquam arriperent doctrinam ejus & converſationem ſeu vivendi modum calumniandi, Jeroſolymis in Galilæam venerunt quidam Legis Doctores & Phariſæi, Legis atque Traditionum ſcientiam præ cæteris ſibi arrogantes. *Et cùm vidiſſent quoſdam ex Diſcipulis ejus, communibus manibus, id eſt, non lotis, manducare panes, vituperaverunt.* Communia dicuntur; Hebraico loquendi more, quæ ſancta non ſunt, quòd liceat ea communiter ab om- E nibus & Judæis & Gentilibus, & mundis & immundis contrectari. Ideo Sanctus Evangeliſta metuens ne Phraſis Hebraica non ſatis à Græcis intelligeretur, expoſitionem ſubjunxit.

Theophyl.

Diſcipulis itaque Jeſu vitio verterunt Phariſæi & Scribæ, quòd manibus ab omni rerum profanarum contactu non lotis uſque ad cubitum, ſecundùm inſtituta & traditiones majorum, cibum ſumerent.

Phariſæi enim & omnes Judæi, qui illos ut Magiſtros, & Legis ac Traditionum Judaicarum ferventiores obſervatores venerantur, *niſi crebrò laverint manus*, ſummo ſtudio, nec ſemel, ſed pluribus vicibus inter pran-

dendum, *non manducant: tenentes traditionem Seniorum.* [A] *Et à foro*, venientes, ubi genus omne hominum, Gentiles pariter & Judæi, mundi & immundi verſantur, quos attingere & alloqui contingit, & ex quorum contactu immunditia legalis rebus venalibus adhæret, *niſi baptizentur, non comedunt.* Niſi totum corpus mergendo purgaverint, cibum non ſumunt. *Et alia multa ſunt quæ tradita ſunt illis ſervare.* Aliæ ſunt apud ipſos obſervantiæ, ſcilicet *baptiſmata calicum*, poculorum lotiones, *& urceorum, & æramentorum*, vaſorum æneorum, *& lectorum*, in quibus ad menſam accumbitur.

Et interrogabant eum Phariſæi & Scribæ: Quare Diſcipuli tui non ambulant juxta traditionem Seniorum? Vitam non inſtituunt ſecundùm traditiones majorum, ſed eas negligere, imò & contemnere frequenti tranſgreſſione videntur. *Sed communibus*, id eſt, impuris & [B] illotis manibus *manducant panem?* cibum ſumunt.

2. *Nihil eſt extra hominem introiens in eum*, & conſcientiam ejus animamque non attingens, *quod poſſit eum coinquinare: ſed quæ de homine procedunt, illa ſunt quæ communicant hominem*, id eſt, immundum faciunt, inviſumque Deo.

3. *Non intelligitis quia omne extrinſecùs introiens in hominem, non poteſt eum communicare*, inquinare; *quia non intrat in cor ejus*; in animum, ex quo omne peccatum eſt, cùm nullum ſit ſine voluntate peccatum: *ſed in ventrem vadit, & in ſeceſſum exit, purgans omnes eſcas.* Puriorem & defæcatiorem ciborum ſuccum ad alimentum relinquens, cùm ſolæ feces alvo ejiciantur. *Dicebat autem, Quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem.* Nihil hominis animum inquina- [C] re poteſt, niſi quod ex ipſo ortum habet. *Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiæ, nequitiæ*, ſeu malitiæ ac fraudes, *dolus, impudicitiæ, oculus malus*, ſeu invidia, *blaſphemia, ſuperbia, ſtultitia*, ſeu inconſideratio cum pravo affectu conjuncta, ex quo rerum ad ſalutem animæ pertinentium incuria oritur. Stultitiam convitium in homines Theophylactus interpretatur. *Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem.* Omnes illæ affectiones pravæ, quæ factis ſe produnt, ab anima oriuntur, & hominem verè inquinant, Deoque inviſum reddunt. Vide quæ diximus ad cap. 15. S. Matthæi.

4. *Et inde ſurgens abiit in fines Tyri & Sidonis; & ingreſſus domum, neminem voluit ſcire, & non potuit* [D] *latere.* Abiit in extremos Paleſtinæ fines, quibus à Tyro & Sidone dirimitur. Et ingreſſus domum ut paululum quieſceret, Diſcipulis ſuis prohibuit ne adventum ejus & præſentiam Syrophœnicibus manifeſtarent: ne de induſtria Gentiles ad ſe allicere videretur poſthabitis Judæis, atque ita ſibi ipſi contradicere, qui Diſcipulis Juſſerat ne *in viam Gentium* abirent. [Matt. 10. 5.] Attamen latere non potuit, quia præſentiæ ejus fama vulgata eſt, ejus prohibitione non obſtante. Quod igitur neminem ſcire voluit, ſigni voluntas fuit, non beneplaciti. Latere enim potuiſſet, ſi abſolutè voluiſſet.

Mulier enim ſtatim ut audivit de eo, cujus filia habebat ſpiritum immundum, intravit in domum, *& procidit ad pedes ejus.* Cui cùm Jeſus ne verbum quidem reſpondiſſet, ſilenſque ſtatim è domo egreſſus eſſet, mulier illum ſecuta eſt, & fruſtra pro ipſa intercedentibus Diſcipulis, & Chriſto reſpondente: *Non ſum miſſus niſi ad oves quæ perierunt domûs Iſraël:* Illa nihilominus Chriſtum humili & perſeveranti prece ſollicitavit, iterum ad pedes ejus provoluta, & clamans: *Domine, adjuva me.* Confer cum Matthæi cap. 15.

5. *Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.* Quo modo Chriſtus venit per Sidonem, qui vetuerat Apoſtolis ne civitates Gentium ingrederentur? Deinde è finibus Tyri ad Mare Galilææ non eſt iter faciendum per Sidonem, ſed contrà potiùs è Sidone per fines Tyri iter fieret ad Mare Galilææ. Nulla eſt difficultas ſecundùm Textum Græcum S. Marci, in quo nihil reſpondet his Latinorum Codicum verbis, *Venit per Sidonem*: ſed ſimpliciter vertitur: *Et iterum exiens de finibus Tyri & Sidonis, venit ad Mare Galilææ*, conſentiuntque Syriaca & Perſica Verſiones. Quod autem dicitur Jeſus veniſſe ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos, non ſignificat Mare Galilææ eſſe inter medios fines Decapolis; ſed Chriſtum per medium finium Decapolis tranſiſſe, ut ad Mare Galilææ ſe conferret, quemadmodum ex Græco Textu perſpicuum eſt. Decapolis regio partim cis, partim ultra Jordanem, à Libano Monte ad Mare Galilææ, à decem ſuis præcipuis civitatibus ita nominata. Illæ autem erant, Cæſarea Philippi, Aſor, Cedes-Nephtali, Sephet, Corozain, Capharnaum, Bethſaïda, Jotapata, Tiberias, & Bethſan, quæ Græcis Scythopolis eſt appellata.

6 *Et adducunt ei ſurdum & mutum.* Diverſa eſt hæc hiſtoria ab ea quam S. Matthæus cap. 9. & S. Lucas cap. 2. commemorant. Nam ille mutus à dæmonio vexabatur, qui ipſum mutum fecerat; iſte verò energumenus non erat, ſed naturæ infirmitate in ſurditatem & linguæ impedimentum inciderat. Planè enim fuiſſe mutum eruditi Interpretes non cenſent, ac proinde non à natura ſurdum, ſed ex accidente. Sanè Græcus Textus habet, μογιλάλον, *ægrè loquentem.* Et latina verſio curationis ejus miraculum commemorans, ait: *Et ſolutum eſt vinculum linguæ ejus, & loquebatur rectè.* Quo ſignificari videtur, priùs quidem loqui potuiſſe, ſed non rectè, nec expeditè. Accedit, quòd ſi naturâ ſurdus fuiſſet ac mutus, nec ſublato quidem linguæ vinculo adhuc loqui potuiſſet, niſi priùs didiciſſet: aut hanc miraculi circumſtantiam diſtinctiùs & clariùs explicuiſſet Evangeliſta.

Et apprehendens eum de turba ſeorſum, miſit digitos ſuos in auriculas ejus: & expuens, tetigit linguam ejus; & ſuſpiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod eſt, Adaperire. Apprehendit eum ſeorſum à turba, ne popularem laudem captare videretur, noſque inanem gloriam fugere doceret. Immiſit digitos ſuos in auriculas ejus, ut clauſos meatus quaſi perterebraret. Et in digitum ſuum expuens, linguam ejus palato adhæreſcentem ſalivâ ſuâ velut irrigavit, ut volubilitatem ac motum recuperaret. Qui ſolo verbo ac imperio hoc miraculum operari poterat, contactum carnis ſalivæque ſuæ adhibuit, ut carnem ſuam vivificum eſſe divinitatis in ea inhabitantis & perſonaliter unitæ inſtrumentum teſtaretur. Suſpexit in cœlum, ut à Patre ſuo omnia ſe habere, ad eum omnia referre doceret. Ingemuit, humanæ miſeriæ condolens, quòd merito peccati in has ærumnas homo incidiſſet. Et ait illi, Ephpheta, id eſt, Adaperitor. Iſtud quaſi Sacramentum fuit omnipotentiæ divinæ. Signis enim ſenſibilibus imperiale verbum adjunxit Jeſus, ut Sacramenta noſtra adumbraret. *Accedente* [S. Auguſt.] *enim verbo ad elementum, fit Sacramentum.* Ex hoc autem Chriſti facto originem habet antiquiſſima baptiſmi ceremonia, ut baptizandorum aures & nares digitis ſalivâ Sacerdotis perfuſis contingantur, eademque illa verba uſurpentur, quæ Chriſtus protulit: *Ephpheta, quod eſt, Adaperire.*

7. *Et præcepit eis nè cui dicerent*: nè miraculum vulgarent. *Quantò autem eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabant.* Quantò magis eis præcipiebat ut rem celarent, tantò magis prædicabant ejus beneficentiam & potentiam, divinæ magnanimitatis & humilitatis incomparabilis eſſe cognoſcentes, quòd laudem & gratiam pro collato beneficio nullam exigeret: cæterùm ſui eſſe officii gratiam eò ampliorem etiam invito, (ut humano more loquamur) rependere. *Et eò ampliùs admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: & ſurdos fecit audire, & mutos loqui.* Græcus Textus habet, ποιεῖ, *facit*, quo ſignificatur ejus potentia ad ſimilia miracula facienda quoties voluerit. Bene omnia fecit, quod Dei, non meri hominis proprium eſt. Nam *Opera Domini univerſa* [Eccl. 39. 21.] *bona valde.*

Senſus Moralis.

I. *Et cùm vidiſſent quoſdam ex Diſcipulis ejus communibus manibus, id eſt, non lotis, manducare panes, vituperaverunt. Phariſæi enim & omnes Judæi, niſi crebrò laverint manus non manducant. Et à foro, niſi baptizentur, non comedunt.* Non in exterioribus ſolùm obſervantiis, ſed in pietate & Dei cultu per fidem, ſpem, & charitatem, Religio præcipuè conſiſtit: non in lotione corporis, ſed in ablutione cordis per aquam illam mundam, quàm ſe Deus ſuper nos effuſurum promittit, id eſt, per Spiritum ſanctum. *Et effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. Et dabo vobis cor novum, & Spiritum novum ponam in medio veſtri.* Cœleſti hâc aquâ abluendum eſt cor noſtrum, quando cibos ſumimus, ab oblivione beneficiorum Dei, qui dat eſcam omni carni, qui nos paſcit à juventute noſtra; abluendum eſt ab intemperantia, à deſiderio lautiorum epularum, exquiſitiorum ciborum, à verbis ſcurrilibus & otioſis, ab inani lætitia, à vitiis quæ in hac hominis animalis actione frequenter ſurrepunt, niſi nobiſmetipſis attendentes, in Dei nomine & Spiritu comedamus & bibamus, amorem ſeu libidinem edendi & bibendi coërcentes, quæ nos ad cibum & potum ſumendum, non *neceſſitate refectionis, ſed appetitu carnalis voluptatis* impellit. Hæc libido *contraria eſt dilectioni ſapientiæ, hæc virtutibus inimica.* Ille amor edendi, non edendo, ſed continendo eſt comprimendus. Sed & à foro revertentes, id eſt, à negotiis terrenis, à ſæcularibus converſationibus; conſcientiam examinare coram Deo, & mundare debemus, ne quid terrenarum ſordium, quod frequentiſſimum eſt, nobis adhæſerit. *Superſtitioſa eſt hominum traditio, ſemel lotos ad manducandum panem crebriùs lavare & à foro, niſi baptizentur, non comedere. Sed neceſſaria eſt doctrina veritatis, quæ jubet eos, qui cum pane vitæ deſcendente de cælo participare deſiderant, crebrò eleemoſynarum, lachrymarum, aliorumque juſtitiæ fructuum lavamento ſua opera purgare, ut caſto corde & corpore cœleſtibus valeant communicare Myſteriis. Neceſſarium eſt inquinamenta quæ ex temporalium negotiorum curis quiſque contraxerit, ſubſequenti bonarum cogitationum & actuum permundet inſtantiâ, ſi internæ refectionis cupit epulis perfrui.* Non calices, urceos, æramenta, & lecta ſuperſtitioſè abluenda ſunt, ſed animæ ſordes abſtergendæ fonte lachrymarum, *Fons numquam deficit, aqua intus eſt, ablutio in arbitrio eſt; ſanctificatio in ſolertia eſt, remiſſio in rore eſt lachrymarum. Fons eſt in homine conſecratus perpetua pœnitudo. Noli jam quærere neque Joannem, neque Jordanem: ipſe tibi eſto baptiſta.* Manus, id eſt, operum ſordes, abluendæ ſunt eleëmoſynis, non ſemel, ſed frequenter. Hæ ſunt velut quotidianum baptiſma. Nam baptiſma ſemel mundat, & ſemel à peccato liberat: *Eleëmoſynam autem quotieſcumque feceris, totius veniam promereris*; (inquit antiquus Pater.) Hæc ablutio frequentanda eſt cùm ad menſam ſedemus. *Mittite partes his qui non præparaverunt ſibi.*

Ezech. 36. 25.

S. Auguſt. lib. 4. contra Julianum c. 14.

Beda in hunc locum.

S. Laur. Novarienſis Hom 1.

2. Eſdræ 8. 10.

2. *Mulier ſtatim ut audivit de eo, cujus filia habebat ſpiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus.* Ad pedes Jeſu curramus & procidamus, ut animam noſtram à peccato, & à dæmonio, qui per peccatum eam ſibi ſubjicit; miſericordiâ ſuâ & gratia medicinali liberet. Orationem noſtram formet fides, comitetur humilitas, perſeverantia ſuſtentet. Indignos nos judicemus Pane filiorum, cùm in mortale peccatum incidimus, præcipuè verò cùm in eadem peccata frequenter ſumus relapſi, velut canes ad vomitum redeuntes. Miſericorditer actum nobiſcum exiſtimemus, ſi de micis puerorum ſub menſa cadentium comedamus, piis lectionibus, auditione verbi Dei paſcamus animam, humiliemus noſmetipſos, orationibus, lachrymis, jejuniis, eleëmoſynis Dei miſericordiam exorantes, divinæ juſtitiæ ſatisfacientes, cupiditates noſtras & pravos habitus, radices peccatorum noſtrorum exſcindere ſatagentes; dantes operam ut verè filii Dei ſimus, conformes imagini unigeniti Filii ejus, Spiritum ejus habentes in nobis clamantem, Abba, Pater, mandata ejus implentes, non timore pœnæ, ut ſervi, ſed amore juſtitiæ, ut filii, antequam ſumamus panem filiorum. *Aſcendat homo adverſùm ſe tribunal mentis ſuæ... Conſtituto in corde judicio, adſit accuſatrix cogitatio, teſtis conſcientia, carnifex timor. Inde quidam ſanguis animi confitentis per lachrymas profluat. Poſtremò ab ipſa mente talis ſententia proferatur, ut ſe indignum homo judicet participatione Corporis & Sanguinis Domini: ut qui ſeperari à regno Cœlorum timet per ultimam ſententiam ſummi Judicis, per Eccleſiaſticam Diſciplinam à Sacramento cœleſtis panis interim ſeparetur... Judicet ergo ſe ipſum homo in iſtis voluntate, dum poteſt, & mores convertat in melius: ne cùm jam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino judicetur. Et cùm ipſe in ſe protulerit ſeveriſſimæ medicinæ, ſed tamen medicinæ, ſententiam, veniat ad Antiſtites, per quos illi in Eccleſia claves miniſtrantur: & tamquam bonus jam incipiens eſſe filius, maternorum membrorum ordine cuſtodito, à Præpoſitis Sacramentorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modum: ut in offerendo ſacrificio cordis contribulati devotus & ſuppiex, id tamen agat quod non ſolùm ipſi proſit ad recipiendam ſalutem, ſed etiam cæteris ad exemplum.* Mulier ſtatim ut audivit de eo, intravit, & procidit ad pedes ejus. Chriſtiani qui Evangelium audiunt, qui Chriſti verbis & miraculis credere ſe profitentur; qui interiori gratiæ ejus voce admonentur ut reſipiſcant à diaboli laqueis, in quibus tenentur captivi ad ejus voluntatem, corda ſua obdurant, pœnitentiam differunt, dicunt, Modò & modò, & illud modò non habet modum. Mulier illa Gentilis rogabat Jeſum ut dæmonium ejiceret de filia ejus. Mulieres pleræque Chriſtianæ dæmonem in animas filiarum ſuarum introducunt: dæmoni vanitatis & impudicitiæ, principi hujus mundi, per ſæculi amorem atque mores, per luxum, choræas, ſpectacula, aditum pandunt in cor filiarum ſuarum. *Theatrum omnium dæmonum templum eſt, privatum conſiſtorium impudicitiæ... Quòd ſi nobis omnis impudicitia execranda eſt, cur liceat audire quæ loqui non licet; cùm etiam ſcurrilitatem, & omne vanum verbum judicatum à Deo ſciamus? Cur æquè liceat videre, quæ facere flagitium eſt? Cur quæ ore prolata communicant hominem, ea per oculos & aures admiſſa non videantur hominem communicare: cùm ſpiritui appareant aures & oculi, nec poſſit mundus præſtari, cujus apparitores inquinantur? Habes igitur & theatri interdictionem de interdictione impudicitiæ..... Pudicitiam ediſcet attonitus in mimos? Immò in omni ſpectaculo nullum magis ſcandalum occurret, quàm ille ipſe mulierum & virorum accuratior cultus, ipſa conſenſio, ipſa in favoribus aut conſpiratio aut diſſenſio inter ſe de commercio ſcintillas libidinum conflabellant. Nemo denique in ſpectaculo incundo priùs cogitat niſi videri & videre.* Sic mors per feneſtras, ſic inimicus per portas intrat.

S. Auguſt. ſerm. 351 aliàs 50. inter 50. Hom.

Tertull. lib. de Spectaculis.

3. *Et adducunt ei ſurdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba ſeorſum, miſit digitos ſuos in auriculas ejus, & expuens tetigit linguam ejus. Et ſuſpiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod eſt, Adaperire.* Surdus iſte & mutus hominis peccatoris typus eſt, qui Dei ad cor loquentis vocem non audit, quia interioris hominis aures obturatas habet in modum aſpidis adverſùs ſapientis incantatoris vocem; & linguam habet inviſibili vinculo ligatam, ne proprias infirmitates cœleſti Medico aperiat, & divinam miſericordiam ac bonitatem imploret. Hic igitur ad Jeſum adducendus eſt, & ad Eccleſiæ Præpoſitos, qui Chriſti Jeſu vice in

terris funguntur. Hi in primis illum apprehenſum à turba adducere debent, id eſt, à pravorum hominum conſortio, ſocietate, à ſæculari converſatione, à proximis peccandi occaſionibus, à turbulentis cogitationibus, ſermonibus, operibuſque inordinatis, atque à latâ viâ, per quam multi ambulant, avocare. Digitos deinde ſuos in aures ejus inſerere debent Chriſti miniſtri, illum à fiducia rerum terrenarum & fluxarum abducere, ad fidem vivam in Chriſtum & ſtudium doctrinæ cœleſtis, quæ eſt ex auditu, adhortari: ſalivâ ſapientiæ Evangelicæ ita afficere palatum ejus ac linguam, ut ei ſapiant quæ Dei ſunt, & de rebus meliùs quàm antea judicet. Suſpiciat præterea in cœlum Paſtor & Rector animarum, ad quem ſurdus ille & mutus adducitur, agnoſcat nihil ſe poſſe in ejus curatione, niſi Deus dederit, oret, ingemiſcat, ut Chriſtus jubeat ipſi adaperiri aures mentis, & ſolvi linguæ vincula, ut peccata ſua confiteatur, & quæ Dei ſunt palam prædicet.

Miſit digitos ſuos in auriculas ejus, & expuens tetigit linguam ejus. Quid per digitos Redemptoris, niſi
Lucæ 11. dona ſancti Spiritûs deſignantur? Unde cùm in alio loco ejeciſſet dæmonium, dixit: *Si in digito Dei ejicio dæmo-*
Matt. 12. *nia, profectò pervenit in vos Regnum Dei.* Qua de re per alium Evangeliſtam dixiſſe narratur: *Si in Spiritu Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos Regnum*
S. Gregor. M. Hom. 10. in Ezech. *Dei.* Ex quo utroque loco colligitur, quia digitus Dei Spiritus vocatur. *Digitos ergo in auriculas mittere, eſt per dona Spiritûs ſancti mentem ſurdi ad obediendum aperire.* Quid eſt verò quod expuens linguam ejus tetigit? *Saliva nobis eſt ex ore Redemptoris, accepta ſapientia in eloquio divino. Saliva quippè ex capite defluit in ore. Eâ ergo Sapientiâ, quæ Ipſe eſt, dum lingua noſtra tangitur, mox ad prædicationis verba formatur.* Suſpiciens in cœlum ingemuit: *Non quòd ipſe neceſſarium gemitum haberet, qui dabat quod poſtulabat; ſed nos ad eum gemere, qui cœlo præſidet, docuit: ut & aures noſtræ per dona Spiritûs ſancti aperiri, & lingua per ſalivam oris, id eſt, per ſcientiam divinæ locutionis, ſolvi debeat ad verba prædicationis.* Cui mox *Ephpheta*, id eſt, *Adaperire*, dicitur: *Et ſtatim apertæ ſunt aures ejus, & ſolutum eſt vinculum linguæ ejus.* Propter clauſas aures dictum eſt, Adaperire. *Sed qui aures cordis ad obediendum apertæ fuerint, etiam linguæ ejus vinculum ſolvitur: ut bona quæ ipſe fecerit, etiam facienda aliis loquatur.* Unde ſubditur: *Et loquebatur rectè.* Ille enim rectè loquitur, qui priùs obediendo fecerit, quæ loquendo admonet eſſe facienda.

4. *Et præcepit eis ne cui dicerent: quantò autem eis* Theophylactus in
præcipiebat, tantò magis plus prædicabant. Docet Chri- hunc lo-
ſtus exemplo ſuo fugere plauſus populares: docet turba cum.
miraculi teſtis, Dei beneficia prædicare, & juſtorum laudes, illis etiam invitis, celebrare, de ſalute proximorum gaudere, & Deum in omnibus laudare, qui bene omnia fecit.

CAPUT VIII.

Senſus Litteralis.

I. IN *diebus illis*, ſub id tempus, *iterum cùm turba multa eſſet*, triduo ſolido cum Jeſu verſata in deſerto, illique tam ardenti ſtudio adhærens, ut cibi & potus obliviſceretur: convocatis Diſcipulis, ait illis: *Miſereor ſuper turbam, quia ecce jam triduo ſuſtinent me:* mecum perſeverant ut audiant verbum Dei. *Et ſi dimiſero eos jejunos, deficient in via:* vires eos deficient, deliquium patientur; *quidam enim ex eis de longè venerunt.* Quod narraturus hîc eſt miraculum multiplicationis panum ſecundâ vice à Chriſto factum Evangeliſta ſignificat hoc adverbio, *iterum.*

Et reſponderunt ei Diſcipuli ſui: Unde illos quis poterit hic ſaturare panibus in ſolitudine? Ubi poterunt hic inveniri panes, unde comparari, cùm deſertus ſit & inhabitatus locus? Stupenda Diſcipulorum tarditas & diffidentia, qui cùm prioris miraculi ſpectatores fuiſſent ac miniſtri, illius quaſi jam obliti, vel nondum intelligentes Dominum, quandocumque vellet, ſemper poſſe
Joan. 7. 39. quod ſemel potuit, quærunt *Unde quis poterit ſaturare turbas panibus in ſolitudine?* Nondum ſcilicet advenerat tempus quo induerentur virtute ex alto. *Nondum Spiritus erat datus, quia nondum Jeſus erat glorificatus.*

Et interrogavit eos, Quot panes habetis? Non quaſi ignorans, ſed ut eorum animos ad ſuæ virtutis ac potentiæ conſiderationem excitaret. *Qui dixerunt: Septem.* Vide quæ diximus ad cap. 15. S. Matthæi.

2. *Et exierunt Phariſæi, & cœperunt conquirere cum eo*, altercari, quærentes ab illo ſignum de cœlo, ad exemplum Moyſis, Joſuë, Eliæ, Iſaiæ, ut periculum facerent num Doctor eſſet à Deo miſſus, & in cœlo haberet poteſtatem: *tentantes eum. Et ingemiſcens ſpiritu*, intra ſe, ex intimis præcordiis, *ait: Quid generatio iſta ſignum quærit?* quaſi non ſufficiant tot ac tanta quæ jam edidi miracula ad miſſionem meam ac veritatem doctrinæ comprobandam. *Amen dico vobis, Si dabitur generationi iſti ſignum.* Non dabitur ipſi ſignum è cœlo. Sic Pſal. 88. dicitur: *Semel juravi in Sancto meo, Si David mentiar:*
Victor Antiochenus in hunc locum. id eſt, Davidi non mentiar. Aliud primi adventûs tempus depoſcit, aliud ſecundi. Primo adventui conveniebant ſigna terrena, poſteriori cœleſtia ſervantur. Nunc tamquam Medicus occultè venit: tunc tamquam judex venturus cum gloria & claritate, pœnaſque ab improbis exacturus eſt. Quapropter in priori adventu miracula non edidit niſi ad hominum utilitatem, qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem de cœlis deſcendit: in ſecundo autem adventu ſigna edet de cœlo ad improborum terrorem, ad ultionem inimicorum ſuorum, & creaturam ſuam armabit contra inſenſatos.

3. *Et præcipiebat eis dicens: Videte & cavete à fermento Phariſæorum, & fermento Herodis.* A doctrina Phariſæorum, & Herodianorum, quæ dicitur Herodis, quia Herodi honorem deferebant qui Meſſiæ debebatur: vel aulicorum Herodis, qui Sadducæi erant, ut eorum Princeps. *Et cogitabant ad alterutrum dicentes: Quia panes non habemus*, &c. Vide quæ diximus ad cap. 16. S. Matthæi.

4. *Et veniunt Bethſaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum ut illum tangeret.* Qui cæcum adduxerunt, credebant Jeſum illi reſtituere poſſe viſum, ſed eorum fides infirma fuiſſe videtur, qui non alio modo Jeſum ſanare poſſe infirmos putabant, niſi contactu. Quamquam fortè ſimplici animo rogabant ut illum tangeret, quòd ſcirent conſueviſſe Chriſtum iis quos curabat manum imponere. *Et apprehenſa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos ejus, impoſitis*
manibus ſuis, interrogavit eum ſi quid videret. Eduxit eum Joan. 1. 44.
extra vicum, extra Bethſaidam, quæ vicus vocatur ex uſu veteri, tametſi nuper jus civitatis accepiſſet, Joſepho teſte: Unde & à S. Joanne *civitas* vocatur. Eduxit eum extra civitatem, ut coram paucis miraculum faciens, po-
pularem plauſum & jactantiam fugere nos doceret. Inter- Theophylactus in
rogavit eum ſi quid videret. Statim cæcum perfectè illu- hunc lo-
minare poterat, ſed potentiam ſuam ac fidem ipſius ad- cum.
huc imperfectam moderari voluit. Juxta fidei enim magnitudinem & ſanitas datur. Itaque fidem ejus, quam dederat, ſenſim perfecit Jeſus, ſenſim illum intus illuminavit, ſicut viſum corporis illi ſenſim reſtituit. *Et aſpiciens* Beda in
ait cæcus ille jam videre incipiens: *Video homines velut* hunc lo-
arbores ambulantes. Video homines ambulantes, ſed ar- cum.
borum inſtar mihi apparent: id eſt, Formam quidem

corporum inter umbras aſpicio, ſed nulla membrorum lineamenta, viſu adhuc caligante, diſcernere valeo, quales condenſæ arbores à longè ſpectantibus, vel certè in luce nocturna ſolent apparere, ita ut non facilè arbor an homo ſit, poſſit cognoſci. *Deinde iterum impoſuit Jeſus manus ſuper oculos ejus, & cœpit videre*, oculis juxta fidei incrementum illuminatis: *& reſtitutus eſt ita ut clarè* eminùs, dilucidè *videret omnia:* nihilque deeſſet viſûs illius perfectioni. *Et miſit illum in domum ſuam*, quæ ab oppido diſſita erat, *dicens: Vade in domum tuam: & ſi in vicum* (Bethſaidam) *introieris*, illac tranſeundo, *nemini dixeris*, Miraculum in tui gratiam factum nemini oppidanorum dixeris, Bethſaitæ ſcilicet indigni erant, qui Chriſti miracula deinceps viderent, vel audirent, qui ejus verba & miracula huculque contemp-
Matt. 2. 21. ſerant. Ideòque væ illis dixit ob incredulitatem. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. Verumtamen dico vobis: Tyro & Sidoni remiſſiùs erit in die judicii, quàm vobis.*

5. *Et egreſſus eſt Jeſus, & Diſcipuli ejus in caſtella Cæſareæ Philippi: & in via interrogabat Diſcipulos ſuos, dicens eis: Quem me dicunt eſſe homines?* Vide quæ diximus ad cap. 16. S. Matthæi.

6. *Et cœpit docere eos, Quoniam oportet Filium hominis pati multa, & reprobari*, nihili pendi, abiici tamquam Judæi nomine indignum, *à Senioribus & à Summis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi: & poſt tres dies reſurgere*, id eſt, tertio poſt die, ut illud Vaticinium
Pſal. 112. 22. impleatur: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.*

7. *Et apprehendens eum Petrus*, ſeorſum abducens, *cœpit increpare eum*, amantis affectu. *Qui converſus, & videns Diſcipulos ſuos, comminatus eſt Petro, dicens: Vade retro me, ſatana, quoniam non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum.* Crucis ſacramentum & reſurrectionis meæ myſterium non capis: Ideò me arguere audes quaſi temerè morti me offeram, cùm poſſim paſſionem & mortem vitare ſi velim. Recede à me, qui inſtar ſatanæ mihi adverſaris, & conſilio meo de paſſione & morte propter ſalutem hominum ſubeunda obluctaris. Petri confeſſionem, & promiſſionem ſupremæ in Eccleſia po-
A teſtatis ligandi atque ſolvendi animas illi factam à Chriſto S. Marcus prætermittit, quam S. Matthæus commemoravit: *Quia cùm unus* Magiſtrum & Diſcipulum S. Petrus Damiani. ſerm. 14. *Spiritus impleat, alter ab altero, ille in docendi, iſte in ſcribendi ſtudio non diſcordat. Sicut enim Petrus à propria ſua laude cohibuit: ita veridicus illius interpres ab ea, quam in Magiſtro non didicit, ſuæ deſcriptionis articulum refrænavit. Ad magnum quippè eſt noſtræ ædificationis exemplum, ut & ille de ſe non efferenda, ſed reprehendenda proferret; & iſte ſic per veritatis lineam rectus incideret, ut ne ad Magiſtri quidem favorem aliquatenus declinaret..... Hi planè libenter alios laudibus efferunt, qui laudem ab adulatoribus quærunt. Cæterùm qui recuſat accipere, dedignatur offerre. Enim verò ex Matthæi libro, qui jam utique fuerat editus,*
B *Beati Petri laudes Marcus addiſcere potuit, quas in ejus relationibus non audivit: ſed morigeratus eſt Magiſtro; & qui non delectabatur ſuis, laudibus abſtinuit alienis.*

8. *Et convocatâ turbâ cum Diſcipulis ſuis, dixit eis: Si quis vult me ſequi, deneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam.* Quaſi dicat: Tu me reprehendis, Petre, quòd Paſſioni Crucis & morti me exponam: Ego autem tibi ſignifico, quòd niſi quis ſemetipſum abneget, crucemque tollat ſuam, indignus eſt qui meus ſit diſcipulus. Vide quæ diximus ad 16. cap. S. Matthæi.

Qui enim me confuſus fuerit & verba mea, in generatione iſta adultera & peccatrice: & Filius hominis confundetur eum, cùm venerit in gloria Patris ſui cum Angelis Sanctis. Qui me erubuerit, & confiteri nomen
C meum noluerit coram hominibus iſtis ſpuriis & peccatoribus, neque hunc ego pro meo agnoſcam in ultimo meo adventu, cùm veniam in ſtatu glorioſo mundum judicaturus.

9. *Et dicebat illis: Amen dico vobis, quia ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant Regnum Dei veniens in virtute.* Ut autem cog- Theophyl. in hunc locum. noſcatis vana non eſſe quæ de gloriâ mea vobis prænuncio, ſunt aliqui ex hic ſtantibus (ſcilicet Petrus, Jacobus & Joannes) qui non morientur, donec eis oſtendero in Transfiguratione mea, quantâ cum gloriâ venturus ſim olim. Nihil enim aliud erat Transfiguratio, quàm ſecundi Adventûs ſignificatio. Sic enim tunc & ipſe fulgebit, & ſancti ejus.

Senſus Moralis.

I. MISEREOR *ſuper turba: quia ecce jam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent.* Electorum turba ante Legem, tempore Legis, & tempore Gratiæ Evangelicæ, quaſi tridui ſpatio, Chriſto ſemper adhæſit per fidem, ſpem, & charitatem. Veteres juſti ferventiſſimis deſideriis ad Chriſtum panem cœleſtem, panem vivum, panem Angelorum, qui ſe panem noſtrum quotidianum fecit, ſuſpirarunt. Judæi carnales non habebant quod manducarent, cùm figuras dumtaxat & umbras Panis vivi qui de cœlo deſcendit, haberent, & vi-
Hebr. 10. 9. ctimas animalium, quæ animam alere non poterant. *Umbram enim lex habens futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum; per ſingulos annos eiſdem ipſis hoſtiis, quas offerunt indeſinenter, numquam poteſt accedentes perfectos facere.* Gentiles verò in cultu ſuo & falſa Religione nihil habebant quod guſtatum mortem non affer-
Pſal. 106. 5. 18. ret. *Eſurientes & ſitientes, anima eorum in malis tabeſcebat.... Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, & appropinquaverunt uſque ad portas mortis.*

Et ſi dimiſero eos jejunos, deficient in via; quidam enim ex eis de longè venerunt. Quamdiu in vitæ hujus itinere ambulamus, ex hujus mundi deſerto ad cœleſtem patriam dimittendi, fides debilitatur, ſpes langueſcit, charitas refrigeſcit, in iis præſertim hominibus qui de longè venerunt, qui è regione umbræ mortis, ex infidelitatis aut mortalis peccati ſtatu & diuturna conſuetudine acceſſerunt ad Jeſum verba ejus audituri, & mandatis ejus ob-
D temperaturi, niſi quotidiano gratiæ ſuæ auxilio vires ipſis addat. Miſericordiâ erga eos afficitur qui verbum ejus audiunt, & eſuriunt juſtitiam. *Eſurientes implevit bonis...* Luc. 1. 53.
Miſericors & miſerator Dominus eſcam dedit timentibus Pſal. 110. 5.
ſe, quâ vivere poſſint corda eorum in ſæculum ſæculi.
Chriſtus nullum vult dimittere jejunum, omnes enim vult Theophyl. in hunc locum. *deliciis ſuorum donorum alere, & maximè eos qui triduo apud ſe manent, hoc eſt baptizatos.* Quia enim baptiſmus tribus merſionibus, & trium Sanctiſſimæ Trinitatis perſonarum invocatione perficitur, cum Jeſu quaſi triduo manent qui per baptiſmum illuminantur. Accepit ſeptem panes, ſpirituales ſcilicet ſermones. Numerus enim ſeptenarius Spiritus ſancti ſymbolum eſt, qui perficit omnia.
E Comedunt autem per baptiſmum illuminati, & ſaturantur, & reliquiæ ſuperſunt. Neque enim omnes verborum divinorum & ſacrorum librorum ſenſus edere valent. Comedunt quantùm ipſis ſufficit, quantùm capere valent; & plures ſportæ reliquiarum ſuperſunt, ſenſus ſcilicet magis ſpirituales & profundiores. Comedunt viri, mulieres, parvuli, Paſtoribus cœleſtem panem frangentibus, & apponentibus, Chriſto benedicente, modò humilitatem & docilitatem afferant. Nam *Scriptura ſic* S. Auguſt. lib. 5. de Geneſi ad Litteram, c. 3. *loquitur, ut altitudine ſuperbos irrideat, profunditate attentos terreat, veritate magnos paſcat, affabilitate parvulos nutriat.*

2. *Quidam enim ex eis de longè venerunt.* Peccatoribus qui diu à Deo procul fuerunt, in cœno vitiorum

in occaſionibus peccati, in pravis conſuetudinibus multo tempore permanentes, Euchariſtia porrigenda non eſt, niſi ante probatis, Dei verbo paſtis, & ad Chriſti Corpus manducandum ante præparatis, in ejus comitatu perſeverantibus, rerum temporalium præ ardore Jeſum ſequendi & audiendi oblitis, & eſurientibus, id eſt, ferventi charitatis deſiderio ad cœleſtem menſam aſpirantibus.
Pſal. 41. 1
Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Ad te, *panem deſiderabilem.* Ad te qui nos ſolus reficere & ſatiare potes:
Tertull. lib. de Pænitentia.
Qui optat, honorat (inquit Tertullianus) *Deſiderium honor rei deſideratæ. Deſiderium* (inquit S. Thomas) *quodammodo facit deſiderantem aptum & paratum ad ſuſceptionem deſiderati.*
1. p. q. 12 A 6.
Amor caſtus Dei, neceſſaria diſpoſitio eſt ad ſacram corporis Chriſti communionem. *Ex amore* autem *provocatur deſiderium ſumendi.* Hinc
B
3. p. q. 80. Art. 10. ad 3.
Euchariſtia Eccleſiaſtico loquendi more olim *Deſiderata* vocabatur.

3. *Et reſponderunt ei Diſcipuli ſui: Unde illos quis poterit hic ſaturare panibus in ſolitudine?* Res terrenæ, temporales & caducæ cor hominis ſuſtentare, ſanare, ſatiare non poſſunt. Illud ſuſtentat Spiritus ſanctus virtute ſuâ, ſeptemque donis, quaſi ſeptem panibus; ſanat illud.
S. Auguſt.
Chriſtus gratiâ ſuâ: ſatiabit Deus gloria ſuâ. Animam Dei capacem quicquid Deo minus eſt, non implebit. Feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum
Pſal. 16. 1
donec requieſcat in te. *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* Solus Chriſti cibus animam ſatiare poteſt. *Et manducaverunt, & ſaturati ſunt, & ſuſtulerunt quod ſuperaverat de fragmentis, ſeptem ſportas.*
Theophyl. in hunc locum.
Hinc etiam diſcimus, nos iis quibus indigemus contentos eſſe debere,
C
nec de craſtino ſollicitos. Turbæ enim non abſtulerunt ſecum reliquias panum, ſed Diſcipuli has collegerunt, pauperibus utique erogandas: ſiquidem verſ. 14. dicitur: *Et obliti ſunt panes ſumere: & niſi unum panem non habebant ſecum in navi.* Unus panis quem ſecum habebant in navi, myſticè ipſum *Panem vitæ*, Dominum
Beda in hunc locum.
Salvatorem deſignat: *Cujus amore quia ſemper intus reficiebantur in corde, minùs de terreno pane quo corpus paſci ſolet, curabant.*

4. *Videte & cavete à fermento Phariſæorum, & fermento Herodis.* Fermentum Phariſæorum, eſt hypocryſis. Hoc fermento infecti ſunt, qui ſpeciem habent pietatis, virtutem autem ejus abnegant. Fermentum Phariſæorum eſt, decreta Legis divinæ traditionibus hominum
D
poſtponere, Legem verbis prædicare, factis impugnare. Fermentum Phariſæorum, eſt doctrina falſa Hæreticorum, illorum præſertim qui ab Eccleſia Catholica palam & exteriùs ſeceſſionem non faciunt, ut Quietiſtæ, quorum fermentum eò periculoſius, quò videtur ſpiritualius:
Galat. 5. 9.
Modicum fermentum totam maſſam corrumpit (inquit Apoſtolus.) Fermentum Herodis, eſt Aulicorum ambitio, ſunt malæ Politicorum artes, qui fruuntur Mundo, ut utantur Deo, qui Religionem privatis commodis aut Reipublicæ temporalibus utilitatibus ſubjiciunt, & ſervire faciunt: qui cùm effrenem circa Religionis delectum libertatem ament, nihilominus Religionem Principis exteriùs profitentur. Sic Jeroboam Princeps politicus Religionem ad ſuas utilitates accommodavit, & vitulos aureos decem Tribubus Iſraëlita-
E
rum adorandos propoſuit in Montibus Dan & Bethel, Altari, Sacerdotibus, & ſolemnitate conſtitutis, ne ſi Hieroſolyma Religionis & ſacrificiorum ergo aſcenderent, ad Roboami Regis Juda obedientiam reverterentur.
3. Reg. 12
Dixitque Jeroboam in corde ſuo: Nunc revertetur Regnum ad domum David, ſi aſcenderit populus iſte ut faciat ſacrificia in domo Domini in Jeruſalem: & convertetur cor populi hujus ad Dominum ſuum Roboam Regem Juda, interficientque me, & revertentur ad eum. Et excogitato conſilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra aſcendere in Jeruſalem. Ecce Dii tui, Iſraël, qui te eduxerunt de Terra Ægypti. Sic Achaz Rex Juda Rempublicam peſſum ire videns, Deo ob ejus ſcelera irato, & ab Aſſyriis primùm, deinde ab Iſraëlitis
A
vaſtatam Judæam, immolavit Diis Damaſci victimas percuſſoribus ſuis, & dixit: *Dii Regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hoſtiis, & aderunt mihi.*
2. Paral. 28. 23.
Sic Judæi, qui in Ægyptum fugerant, à Jeremia de Idololatria reprehenſi, obſtinatè reſponderunt ſanctiſſimo Prophetæ, ſe in cultu Reginæ cœli perſeveraturos, quem rebus ſuis commodum & opportunum experiebantur.
Jerem. 44. 16. & ſeq.
Sermonem quem locutus es ad nos in nomine Domini; non audiemus ex te: ſed facientes faciemus omne verbum quod egredietur de ore, ut ſacrificemus Reginæ cœli, & libemus ei libamina, ſicut fecimus nos & patres noſtri, Reges noſtri, & Principes noſtri in urbibus Juda & in plateis Jeruſalem: & ſaturati ſumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus. Sic in Religionis externa profeſſione moribus hominum, inter quos vivit, accom-
B
modare ſe debere, & Principum legibus obſequi Mundi ſapientem & politicum ſentiebat Seneca falsò ſapiens & infeliciter politicus, teſte S. Auguſtino lib. 6. De Civitate Dei, cap. 10. *In his*, (inquit) *Sacris Civilis Theologiæ has partes potiùs elegit Seneca Sapienti, ut eas in animi Religione non habeat, ſed in actibus fingat. Ait enim:* QUÆ *omnia Sapiens ſervabit tamquam legibus juſſa, non tamquam Diis grata... Omnem iſtam ignobilem Deorum turbam, quam longo ævo longa ſuperſtitio congeſſit, ſic adorabimus, ut meminerimus cultum ejus magis ad morem quàm ad rem pertinere.* Sic iſte quem Philoſophia quaſi liberum fecerat, tamen quia illuſtris Populi Romani Senator erat, colebat quod reprehendebat, agebat quod arguebat, quod culpabat adorabat.

C
5. *Et veniunt Bethſaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum ut illum tangeret. Et apprehenſa manu cæci, eduxit eum extra vicum, & expuens in oculos ejus, impoſitis manibus ſuis, interrogavit eum ſi quid videret.* In hoc cæco paulatim à Domino curato deſignatur illuminatio cordium ſtultorum, longèque à via
Beda in hunc locum.
veritatis aberrantium. Rogandus eſt Chriſtus ut ea gratiæ ſuæ potentiſſimâ & efficaciſſimâ virtute tangat. Apprehendit manum cæci, ut eum ad executionem bonæ operationis confortet. Educit extra vicum, ut à vita vulgari ſegregatus, voluntatem ſui Conditoris, quâ illuminari meretur, liberiùs ſedulo corde ſcrutetur. Quiſquis enim lumen æternitatis videre deſiderat, non exempla turbarum, ſed ducatum Redemptoris ſui ſequatur, neceſſe eſt.
D
Cæcum hunc paulatim Chriſtus curat, quem ſubitò poterat curare, ut humanæ cæcitatis gravitatem oſtendat, quæ ſenſim & per quoſdam profectuum gradus ad agnitionem Dei pervenire ſolet: ſeu ut ſuæ nobis gratiæ crebra daret indicia, per quam ſingula noſtræ perfectionis incrementa, ut proficere aliquid poſſint, nec deficiant, adjuvat. Sputum oris Domini, gratiam Spiritus ejus deſignat. Tactus manuum ejus, virtutem adjutorii ipſius. Expuens ergo in oculos cæci Dominus, imponit manus ſuas ut videat, quia *Cæcitatem generis humani & per inviſibilia divinæ pietatis dona, & per exhibita foris Sacramenta aſſumptæ humanitatis abſterſit.* Primùm autem is qui curabatur, videbat homines quaſi arbores ambulantes. Primus nempè cuique virtutis introitus eſt, hominum vitam, moreſque cæterorum
E
inſpicere, ut quicquid uſpiam boni viderit, imitetur, quicquid mali, caveat ac deteſtetur. Sed quiſquis ita deſipit, ac longi temporis obſcuritate depreſſus eſt, ut inter bonum & malum, fidem & perfidiam, ſincera pietatis opera, & ſimulationem juſtitiæ adhuc diſcernere neſciat, quaſi ambulantes homines inſtar arborum cernit, quia facta multitudinis abſque luce diſcretionis videt. Perfectè demùm illuminatur, cùm gratia Chriſti vim illi confert diſcernendi quæ maximè hominum vita ſequenda, quorum ſit audienda doctrina. *Deinde iterum impoſuit manus ſuper oculos ejus, & cœpit videre, & reſtitutus eſt, ita ut clarè videret omnia.* Clarè videt omnia qui cæcus fuit, cùm is qui illuminari intus meruit, manifeſtè didicit quomodo credendum; qualiter vivendum, quæ pro fide veritatis atque operatione juſtitiæ præmia in fu-

turo ſperanda ſint. *Et miſit illum in domum ſuam.* Hinc admonentur omnes qui agnitione veritatis illuſtrantur, ut ad cor ſuum redeant, & quantum ſibi donatum ſit conſiderent, collatiſque ſibi à Deo beneficiis dignâ bonorum operum executione reſpondeant.

Et apprehenſâ manu cæci, eduxit eum extra vicum, & exſpuens in oculos ejus, impoſitis manibus ſuis, interrogavit eum, &c. Apprehenſâ manu ejus, cum de domo infidelitatis educit, *ut ante fidem quàm oculos daret ..... Divino ore luciferam dat ſalivam, ut ſancti roris gutta baptizaret oculos peccatoris.* Et impoſuit illi manus. *In faciendo, in reparando, in componendo hominem, Dominicæ manus curatrices hominibus ſemper adſunt.* MANUS *tuæ fecerunt me, & plaſmaverunt me.* Et interrogavit eum ſi aliquid videret. Interrogat ut homo, operatur ut Deus. Interrogat ut præſentes ſcirent, futuri cognoſcerent, cæcitatis hujus non eſſe ſimplicem, ſed myſticam curam. Reſpondit qui curabatur: Video homines ſicut arbores ambulantes. Qui à Chriſto curari incipit, videt res omnes terrenas tranſire, areſcere, ad tempus plantatas eſſe, non poſt multùm temporis eradicandas. Iteranda eſt cura Chriſti, ut perfectè illuminati cordis oculi futura, certa, manentia videant & æterna. *Deus qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris, ad illuminationem ſcientiæ claritatis Dei in facie Chriſti Jeſu ..... Non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna.*

S. Petrus Chryſol. ſerm. 176 — Pſal. 118. — 2. Cor. 4.

Et veniunt Bethſaidam, & adducunt ei cæcum, &c. Cæcus iſte eſt Judæus, qui in Synagoga, hoc eſt, in perfidiæ domo, & in vico, hoc eſt in conventu malignantium, ignorantiæ cæcitate tenebatur, & ſedebat oppreſſus. Hinc eſt quòd non veniebat ad Chriſtum, ſed venit ad eum Chriſtus, & apprehendit manum ejus, ut *Dono vocantis, non beneficio Legis*, non proprio curatum ſe gloriaretur arbitrio. Educit eum foras, *Ut in Eccleſia lucem fidei videat per libertatem gratiæ, qui ſub Legis velamine nil videbat.* Imponit ei primùm manum, *Ut videat tranſire umbram Legis*: ut Sacerdotes, Scribas, Phariſæos, & figuram totam Judaicæ obſervantiæ videat velut arbores præterire, quæ ut naſcuntur, vireſcunt, floreſcunt, fructificant in tempore, ſic ſeneſcunt, pereunt, evaneſcunt. Iterum imponit ei manum, *Ut reſurgens non jam caduca videat, ſed æterna*; & videat quicquid eſt luminis, honoris, & gloriæ; ſicut ille magnus ex ipſis Paulus, qui extra vicum, & in via Judæus cecidit, ut reſurgeret Chriſtianus, & cæcatus eſt in Lege, ut videret in Gratia. *Surrexit autem Saulus de terra, apertiſque oculis nihil videbat ..... Et Abiit Ananias, & introivit in domum, & imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus miſit me Jeſus, qui apparuit tibi in via quâ veniebas, ut videas, & implearis Spiritu ſancto. Et confeſtim ceciderunt ab oculis ejus tamquam ſquamæ, & viſum recepit.*

S. Petrus Chryſol. — Act. 9. 8. 17.

Et miſit illum in domum ſuam dicens: Vade in domum tuam. Quamdiu in hoc pago, id eſt, mundo agimus, animâ ſumus cæci: educti autem è mundo & ſæcularibus negotiis, à Chriſto ſanamur. Poſtquam autem ſanati fuerimus, dicit nobis ne ultra revertamur in pagum, ſed in domum. *Domus autem uniuſcujuſque noſtrûm cœlum, & manſiones quæ illic ſunt.*

Theoph. in hunc locum.

6. *Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Petrus dixit: Tu es Chriſtus.* A ſolis Veritatis diſcipulis, in Schola Chriſti, id eſt, in Eccleſia Catholica, Dei revelatione, ejuſdem Chriſti Domini ac Salvatoris noſtri myſteria cognoſcuntur, divinitas & humanitas, paſſio & reſurrectio, crux & gloria. Divinitatis ſuæ fidem in Diſcipulorum ſuorum animis firmari voluit Jeſus antequam illis paſſionis & crucis ſuæ myſteria revelaret: contra vero pati priùs voluit & crucifigi quàm Divinitas ſua Judæis ac Gentibus prædicaretur: ut crucem iter eſſe ad gloriam oſtenderet. *Et comminatus eſt eis ne cui dicerent de illo. Et cœpit docere eos, Quoniam oportet Filium hominis pati multa, & reprobari à Senioribus, & à ſummis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi, & poſt tres dies reſurgere.* Felices nos, ſi Chriſto compatiamur ut corregnemus, ſi configuremur morti ejus, ſi cum ipſo configamur cruci. *Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus: ſimul & reſurrectionis erimus. Si mortui ſumus cum Chriſto, credimus quia ſimul etiam vivemus cum Chriſto.... Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* Qui à Chriſti cruce, qui à mortificatione Chriſtiana nos abducit, ille à nobis habeatur ut Satanas, quamvis propinquus, quamvis, amicus: *Vade retro me Satana, quoniam non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum.* Animalis ille homo eſt, Spiritum Chriſti non habens. *Si quis autem Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus.* Spiritum Chriſti non habet, qui crucem Chriſti non amat, non fert, non ad eam amandam & ferendam alios adhortatur.

Rom. 6. 5. 8. — Act. 14. 21. — Rom. 8. 9.

6. *Et convocatâ turbâ cum Diſcipulis ſuis, dixit eis: Si quis vult me ſequi, deneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Non Apoſtolos ſolùm, ſed turbas, id eſt, Chriſtianos omnes ſpectat hoc præceptum, quod totius Moralis Evangelicæ compendium quoddam jure dixerimus. Abnegandus omnino vetus homo cum actibus ſuis. Abnegandum, rejiciendum, extirpandum eſt, quicquid in intellectu noſtro, in voluntate, in memoria, in affectibus noſtris contrarium eſt Evangelio & Cruci Chriſti. *Tunc noſmetipſos abnegamus, cùm vitamus quod per vetuſtatem fuimus, & ad hoc nitimur, quò per novitatem vocamur.* Sic ſeipſum S. Paulus abnegaverat: *Vivo* (inquit) *jam non ego, vivit verò in me Chriſtus.* Extinctus nempè fuerat ſævus ille perſecutor, & vivere cœperat pius Prædicator. Igitur *Niſi quis à ſemetipſo deficiat, ad eum qui ſuper ipſum eſt non appropinquat: Nec valet apprehendere quod ultra ipſum eſt, ſi neſcierit mactare quod eſt.* Duobus autem modis crux tollitur, cùm aut per abſtinentiam affligitur corpus, aut per compaſſionem proximi affligitur animus. Utroque modo S. Paulus crucem ſuam ferebat: *Caſtigo*, inquit, *corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne fortè cum aliis prædicavero, ipſe reprobus efficiar.* Ecce crucem carnis. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror?* Ecce crucem mentis. Perfectus ſcilicet Prædicator, ut exemplum daret abſtinentiæ, crucem portabat in corpore. Et quia in ſe trahebat damna infirmitatis alienæ, crucem portabat in corde.

Beda in hunc locum. — 1. Cor. 9. 27. — 2. Cor. 11. 29.

7. *Qui enim me confuſus fuerit, & verba mea, & Filius hominis confundetur eum, cùm venerit in gloria Patris.* Non ſufficit mentalis fides, ſed oris etiam confeſſio exigitur. Nam quia duplex eſt homo, duplex fiat & ſanctificatio. Sanctificatur quidem anima per fidem, corpus autem per confeſſionem. Quem igitur puduerit crucifixum confiteri Deum ſuum, illius & ipſum pudebit. Perſecutionis tempore erubeſcere poterant Chriſtiani facultatibus ſpoliari, dignitatibus dejici, verberibus affligi. Pacis autem tempore, quia hæc nobis occaſiones deſunt, eſt aliud quo nobis oſtendamur. Veremur ſæpè à proximis deſpici, dedignamur injurias tolerare. Si contingat jurgium cum proximo, erubeſcimus priores ſatisfacere. Cor quippe carnale, dum hujus vitæ gloriam quærit, humilitatem reſpuit. Nonnè hoc eſt de Chriſto & ejus Evangelio erubeſcere?

Theophyl. — Beda.

CAPUT IX.

CAPUT IX.

Senſus Litteralis.

Victor Antioch. I. ET *poſt dies ſex aſſumit Jeſus Petrum, & Jacobum, & Joannem: & ducit illos in Montem excelſum ſeorſum ſolos, & transfiguratus eſt coram ipſis.* Lucas poſt dies octo accidiſſe commemorat quæ ſequuntur. Verum hæc non pugnant. Ille enim diem quo Dominus dixit: *Sunt quidam de hic ſtantibus qui non guſtabunt mortem*, &c. & illum rurſum quo Petrum, Jacobum, & Joannem ſecum aſſumpſit, cæteris connumerat: Marcus autem ſex illos dumtaxat qui inter duos extremos interceſſerunt. Ducit illos in montem excelſum, quòd montis celſitudo quamdam cum majeſtatis illius celſitudine cognationem haberet. Transfiguratus eſt, non mutatione formæ naturalis, ſed redundantiâ cœleſtis claritatis ab animæ gloriâ in corpus. *Et apparuit illis Elias cum Moyſe: & erant loquentes cum Jeſu.* Lex & Prophetæ cum Evangelio conſentiunt, & ad Chriſti Jeſu divinitatem & myſteria hominibus patefacienda conſpirant. Vide quæ diximus ad cap. 17. S. Matthæi.

2. *Et verbum continuerunt apud ſe*: ſilentium à Chriſto indictum de Transfigurationis hiſtoria ſervaverunt: *conquirentes quid eſſet, cùm à mortuis reſurrexerit.* Ab invicem quærentes quis eſſet ſenſus verborum Jeſu, & quomodo Regnum ſuum per Reſurrectionem eſſet aditurus, cùm nondum Elias veniſſet. *Et interrogabant eum* (Jeſum) dicentes: *Quid ergo dicunt Phariſæi & Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm?* Priùs quàm Meſſiæ Regnum adveniat. *Qui reſpondens, ait illis: Elias, cùm venerit primò, reſtituet omnia.* Cùm Elias in terras redierit ex loco in quem tranſlatus eſt, Judæorum reliquias ad Chriſti agnitionem & adorationem convertet: prædicatione ſua efficiet ut in me credant, ceu verùm Meſſiam quem à tot ſæculis exſpectabant, ſicque omnia in rectum ſtatum & ordinem reſtituet, *& quomodo ſcriptum eſt in Filium hominis, ut multa patiatur & contemnatur.* Prophetarum vaticinia de me edita Judæis explicabit, quæ Meſſiam multa paſſurum, & contemptum iri à patribus eorum prænuntiarunt, & per paſſionem ac mortem ad gloriam Regni ſui perventurum. Vel, cùm Elia agent homines reprobi ſicut mecum agunt & acturi ſunt: Illum ſecundi mei adventûs ſanctum Præcurſorem contemnent & vexabunt. Confer cum Apo-
Apoc. 2. 8 9. 10. calypſis 11. cap. ubi de Enoch, & Elia ſcriptum eſt: *Et cùm finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet adverſùm eos bellum, & vincet illos, & occidet eos Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatus ſpiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus eſt. Et videbunt de tribubus & populis & linguis, & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non ſinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram gaudebunt ſuper illos, & jucundabuntur: & munera mittent invicem, quoniam hi duo Prophetæ cruciaverunt eos qui habitabant ſuper terram.*

Luc. 1. 17. *Sed dico vobis, Quia & Elias venit,* Joannes Baptiſta, in ſpiritu & virtute Eliæ. Vide quæ diximus ad cap. 17. S. Matthæi.

3. *Et veniens ad Diſcipulos ſuos*, cùm è montè deſcendiſſet, *vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirentes*, ſeu diſceptantes *cum illis*, occaſione pueri lunatici & à dæmone vexati, quem curare non potuerant. *Et confeſtim omnis populus*, præter ſpem ſuam *videns Jeſum, ſtupefactus eſt, & expaverunt* præ reverentia & auctoritate ejus: vel fortè quòd vultus ejus ex Transfiguratione proximè factâ ſolitò auguſtior & clarior eſſet,
Exod. 34. 29. 30. ut Moyſi ex monte deſcendenti contigit. *Et interrogavit eos*, Scribas ſcilicet: *Quid inter vos conquiritis?* Quid altercamini cum Diſcipulis meis? Cur ipſos tam petulanter laceſſitis?

4. *Et reſpondens unus de turba, dixit: Magiſter, attuli filium meum ad te, habentem ſpiritum mutum:* vexatum à Dæmone, qui ipſum mutum efficit: *Qui ubicumque eum apprehenderit*, juxta ignem, aquam, &c. *allidit illum*, dejicit & vexat: & ſpumat infelix puer, ut epilepticis accidit, *& ſtridet dentibus, & areſcit*, deficit, contabeſcit. *Et dixi Diſcipulis tuis ut ejicerent illum, & non potuerunt. Qui reſpondens eis*, cùm patri pueri, tum Scribis qui Diſcipulis ipſius Jeſu inſultabant, *dixit: O generatio incredula, quamdiu apud vos ero? Quamdiu vos patiar?* Quamdiu cum veſtra pertinacia luctabor? Quamdiu vos tolerabo tam incredulos, tam ingratos? *Afferte*, adducite illum ad me. *Et attulerunt: & cùm vidiſſet eum*, cùm puer Jeſum vidiſſet, *ſtatim ſpiritus conturbavit illum*, horribilem in modum concuſſit, vexavit, præſentiam Debellatoris ſui ac Judicis abhorrens: *& eliſus in terram volutabatur ſpumans. Et interrogavit patrem ejus: Quantùm temporis eſt ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia.* Ille quem nihil latet, interrogat patrem pueri, ut mali adeo inveterati gravitatem, & curationis difficultatem adſtantes intelligant, ac de omnipotentia Dei convincantur. Interrogat, ut pater energumeni cordis ſui vulnus, ſcilicet incredulitatem patefaciat: quæ cauſa fuerat ſimul cum infirma Diſcipulorum fide, ne puer à dæmonis vexatione liberaretur. *Sed ſi quid potes* (inquit) *adjuva nos miſertus noſtri. Jeſus autem ait illi: Si potes credere*, ſi me dæmonem ejicere, & filium tuum curare poſſe credis, ne dubites te impetraturum quod poſtulas. Siquidem *omnia poſſibilia ſunt credenti.* Merito fidei nihil negat Deus. *Et continuò exclamans pater pueri, cum lacbrymis aiebat: Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam.* Supple quod fidei meæ deeſt: Fidem perfice quam dediſti. *Et cùm videret Jeſus concurrentem turbam*, miraculum maturavit, ut populares vitaret applauſus. *Comminatus eſt ſpiritui immundo, dicens illi: Surde & mute ſpiritus: ego præcipio tibi: exi ab eo; & ampliùs ne introëas in eum.* Surdum & mutum ſpiritum ab effectu vocat: quia autem ſecundùm Lunæ incrementa & decrementa puerum vexare magis ſolebat, aut vexationem remittere, (unde *Lunaticus* à Matthæo dicitur) atque ita exire & redire per intervalla videbatur, præcipit Jeſus ut recedat à puero, nec unquam in eum redeat. *Et exclamans, & multùm diſcerpens eum*, convulſionibus vehementiſſimis agitans & contundens, *exiit ab eo, & factus eſt* puer *ſicut mortuus; ita ut multi dicerent Quia mortuus eſt.* Sic autem à dæmone mox receſſuro vexari, elidi, & pene exanimem relinqui permiſit Chriſtus, qui ſpiritum immundum imperiali verbo ſtatim expellere poterat, ut dæmonis odium & rabidum furorem in homines, ſimul & ſupremum ſuum in dæmones imperium oſtenderet. Jeſus autem tenens manum ejus, elevavit eum & ſurrexit, perfectâ ſanitate ac viribus illi contactu ſuo reſtitutis. Vide quæ diximus ad caput 17. S. Matthæi.

5. *Et inde profecti*, ſcilicet ex loco ubi dæmonem ejecerat, ad radicem montis poſito, in quo fuerat transfiguratus, *prætergrediebantur Galilæam: nec volebat quemquam ſcire* quo in loco diverſabatur, cùm occultè iter faciens Hieroſolyma versùs, quotidie locum mutaret. *Docebat autem Diſcipulos ſuos, & dicebat illis: Quoniam Filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum, & occiſus tertiâ die reſurget.* Diſcipulos ſuos myſterium mortis ſuæ jam imminentis docebat, ſeque Jeruſalem velut obviàm morti procedere, ut eum non invitum, ſed ſponte ac liberè mori intelligerent: nec morte ejus offenderentur, quem tertia die reſurrecturum certiſſimè noſſent. *At illi ignorabant verbum:* Non

intelligebant quomodo moriturus eſſet antequam Regni
ſui poſſeſſionem adiret, quod proximè futurum ipſis to-
ties dixerat; maximè cùm paulò ante ſignificaſſet, quoſ-
dam ex ipſis non ante morituros, quàm ipſum in Regno
ſuo vidiſſent. *Et timebant interrogare eum.*

6. *Et venerunt Capharnaum. Qui cùm domi eſſent*,
Petri, apud quem diverſabatur Chriſtus, cùm illa in Urbe
erat: *interrogabat eos: Quid in via tractabatis?* Qua de
re diſceptabatis inter vos? *At illi tacebant*, præ pudore;
ſiquidem in via diſputaverant quis eorum major eſſet
futurus in Regno cœlorum. *Et reſidens*; ſedens, *vo-
cavit duodecim* Apoſtolos, ut eos rem maximè neceſſa-
riam doceret, eorumque ambitioni cauterium adhiberet.
*Et ait illis: Si quis vult primus eſſe, erit omnium noviſſi-
mus, & omnium miniſter.* Si quis in Regno meo maxi-
mus eſſe cupit merito, honore, auctoritate, gloriâ, mini- B
mus ille ſit ac omnium noviſſimus ſenſu ſuo & affectu.
Hæc enim Regni mei conditio eſt, ut ſummus in illo
principatus miniſterium ſit, & humilitas certiſſima ſit
rectiſſimaque ad gloriam via. *Et accipiens puerum,
ſtatuit eum in medio eorum*, ut ſimplicitatis & humilitatis
exemplum ipſis ob oculos poneret: *quem cùm complexus
eſſet* in ſignum amoris, ut oſtenderet quàm ſibi grata
ſit morum ſimplicitas & innocentia ab omni ambitione
aliena: *ait illis: Quiſquis unum ex hujuſmodi pueris
receperit in nomine meo, me recipit:* Quiſquis unum re-
ceperit ex his qui hujuſmodi pueris morum innocentiâ
& ſimplicitate ſimiles ſunt, propter me, in iis me reci-
Joan 8. 16. pit: *& quicumque* me ſuſceperit, *non me ſuſcipit* ſolùm *ſed
& eum, qui me miſit*, Patrem Æternum: *Quia ſolus non
Joan. 14. 10. ſum: ſed ego, & qui miſit me Pater..... Ego in Patre,
& Pater in me eſt.*

7. *Reſpondit Joannes dicens: Magiſter, vidimus quem-
dam in nomine tuo ejicientem dæmonia, qui non ſequitur
nos, & prohibuimus eum.* Joannes ad loquendum aggreſ-
ſus, facti ſpeciem Chriſto proponit, dubius an rectè
feciſſent ipſe & ejus Condiſcipuli. Vidimus quemdam
dæmonibus in nomine tuo imperantem ut ab obſeſſis
hominum corporibus exirent, & eos revera ejicientem;
qui non eſt ex noſtro Collegio, cui non dediſti poteſta-
tem ejiciendi dæmonia, quemadmodum dediſti nobis.
Et prohibuimus eum, ne id facere pergeret, facultate
à te non acceptâ. Fortè Chriſtum fide ſequebatur,
Theophyl. non corpore: fortè nec fide, nec corpore. Nullam enim
legem ſibi Chriſtus præſcripſerat quin ſecretò aut publi-
cè, præſentibus aut abſentibus; Diſcipulis ſuis, aut à
Schola ſua alienis dona ſua & gratias gratis datas con- D
ferre poſſet, quò magis nominis ſui vis & auctoritas co-
gnoſceretur, & prædicatio dilataretur etiam per indi-
gnos Jeſus autem ait: *Nolite prohibere eum* deinceps. *Non
eſt enim qui faciat virtutem*, miraculum, *in nomine meo,
& poſſit citò malè loqui de me*, tanto à me devinctus be-
neficio: imò cùm re ipſa experiatur quanta ſit nominis
mei virtus & poteſtas, ſpes eſt eum citò in me creditu-
rum, ſi fortè nondum credit. *Qui enim non eſt adver-
sùm vos, pro vobis eſt.* Accedit, quòd in eumdem vo-
biſcum ſcopum collineet, nominis mei gloriam propa-
gando; unde à vobis ut adverſarius haberi non debet.
Matt. 12. 30 Repugnare prima fronte videtur hæc Domini ſententia
alteri illi apud S. Matthæum. *Qui non eſt mecum, contra* F,
me eſt, & qui non colligit mecum, ſpargit. Sed re vera
non pugnant. Hæc enim de dæmonibus intelligitur,
& de illis qui dæmonum inſtar ſtudent à divinis homi-
Theophyl. nes abſtrahere, & quæ Dei ſunt diſpergere: Hæc verò
Philipp. 1. 18. de hominibus qui ad Deum alios adducunt per mira-
culorum operationem. *Quid enim* (inquit Paulus) *dum
omni modo, ſive per occaſionem, ſive per veritatem Chri-
S. Aug. lib. 4. de Conſenſu Evang. c. 5. ſtus annuntietur? & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.* Chriſtus
" igitur duplici illâ ſententiâ ſignificat, in tantum non
" eſſe cum illo aliquem, in quantum eſt adversùs illum;
" & in tantum adversùs illum non eſſe, in quantum cum
" illo eſt. Sic iſte qui in nomine Chriſti virtutes facie-
" bat & in ſocietate Diſcipulorum Chriſti non erat, in
" quantum operabatur virtutes in illius nomine, in tantum

A cum ipſis erat, & adversùs eos non erat; in quantum ve- "
rò eorum ſocietati non adhærebat, in tantum cum ipſis "
non erat, & adversùs eos erat. Sed quia Apoſtoli hoc "
eum facere prohibuerant, in quo cum ipſis erat, dixit eis "
Dominus: *Nolite prohibere.* Illud enim prohibere de- "
buerunt quod extra eorum erat ſocietatem, ut illi unita- "
tem Eccleſiæ ſuaderent; non illud in quo cum illis erat, "
nomen ſcilicet Magiſtri & Domini eorum in dæmonio- "
rum expulſione commendans. Sicut Catholica Eccleſia "
facit, non improbans in Hæreticis Sacramenta commu- "
nia; in hoc enim nobiſcum ſunt, & adversùs nos non "
ſunt: ſed improbat & prohibet diviſionem ac ſeparatio- "
nem, vel aliquam adverſam paci veritatique ſententiam; "
in hoc enim adversùs nos ſunt, quia in hoc nobiſcum non "
ſunt, & nobiſcum non colligunt, & ideo ſpargunt. "

B 8. *Quiſquis enim potum dederit vobis calicem aquæ* Matt. 10.
in nomine meo, quia Chriſti eſtis; Amen dico vobis, non 14. 42.
perdet mercedem ſuam. Alio loco hoc à Chriſto dictum
S. Matthæus refert: ſed ea repetitum occaſione quam
S. Marcus hoc in capite commemorat, credibile eſt. Do- S. Auguſt. lib. 4. de Conſenſu Evang. c. 6.
cuerat Evangelii negotium modis omnibus promoven-
dum; addit, ut id confirmet, etiam minima beneficia à
quovis homine, etiam non rectæ fidei, ei negotio im-
penſa, mercedem ſuam à Deo habitura: & contra, non Theophyl.
impunè laturum qui vel minimum impedimentum ei
negotio præſtiterit; & alicui credentium obſtaculo
fuerit ne ſalutem conſequatur, & à viâ ſalutis pravâ
doctrinâ vel exemplo illum abſtraxerit. *Et quiſquis
ſcandalizaverit unum ex his puſillis, credentibus in me,
bonum eſt ei magis ſi circumdaretur mola aſinaria collo
ejus*, lapis molaris, qui ab aſino verſatur, *& in mare
mitteretur.*

C 9. *Et ſi ſcandalizaverit te manus tua, abſcide il-
lam*, &c. Vide quæ diximus ad caput 5. & 18. S. Mat-
thæi.

*Bonum eſt tibi luſcum introire in regnum Dei, quàm
duos oculos habentem mitti in gehennam ignis*; in infernum,
ubi vermis eorum, ſcilicet damnatorum, *non moritur*,
ut vermes corporei, qui occiſorum in bello cadavera
depaſcunt. Spiritalis enim ille eſt, ſcilicet conſcientia
peccati miſeram animam perpetuò, arrodens, *& ignis*,
miris, ſed veris modis torquens, *non extinguitur*, furore
Domini ſuccenſus. Confer cum Iſaiæ 66. 24. *Et egre-
dientur, & videbunt cadavera virorum qui prævaricati
ſunt in me: vermis eorum non morietur, & ignis eorum
non extinguetur.* Ubi metaphorâ ſumptâ ex cladibus
D quæ in bello fieri ſolent, perpetuæ damnatorum pœnæ
deſcribuntur. Confer & cum Eccleſiaſtici 7. 19. *Vindi-
cta carnis impii, ignis & vermis.*

10. *Omnis enim igne ſalietur, & omnis victima ſale* Levit. 2. 13.
ſalietur. Alludit Chriſtus ad Levitici locum, ubi ſcri-
ptum eſt: *Quicquid obtuleris ſacrificii, ſale condies.*
Ignem igitur inferni damnatorum corporibus inſtar ſalis
futurum ſignificat, ut illos tamquam devotas juſtitiæ ſuæ
victimas conſervet, æternumque cruciet. *Nec tormentis
modus ullus aut terminus. Illic ſapiens ignis membra* Minutius Felix in Octavio.
*urit, & reficit: carpit, & nutrit: ſicut ignes fulminum
corpora tangunt, nec abſumunt: ſicut ignes Æthnæ &
Veſuvii, & ardentium ubique terrarum flagrant, nec
F, erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ar-
dentium paſcitur, ſed inexeſa corporum laceratione nu-
tritur.*

11. *Bonum eſt ſal: quòd ſi ſal inſulſum fuerit, in
quo illud condietis?* Salis mentione factâ, aliam Chriſti
ſententiam obiter Marcus adjecit. Sale nihil utilius: ſed
ſi virtute ſuâ deſtituatur, quodnam aliud ad ipſius con-
ſervationem adhiberi poterit condimentum? Ita ſi Do-
ctores, Prædicatores, & Paſtores, qui hominibus à do-
ctrinæ morumque corruptione vindicandis verbo &
exemplo deſtinati ſunt, inſulſi fuerint, id eſt, cœleſti ſa-
pientia deſtituti, & doctrinâ, affectibus operibuſque cor-
rupti, quod ſupererit remedium ad corruptionem aver-
tendam? *Habete in vobis ſal*, ſapientiam cœleſtem, pru-
dentiam ſpiritûs, quâ juxta præſcriptum meum & do-

ceatis, & vivatis: *& pacem habete inter vos*, cujus ſal etiam ſymbolum eſt: nec veſtra concordia ambitione, æmulatione, contentionibus de primatu, ullo umquam tempore turbetur.

Senſus Moralis.

I. ET *poſt dies ſex aſſumit Jeſus Petrum, & Jacobum, & Joannem, & ducit illos in montem excelſum ſeorſum ſolos, & transfiguratus eſt coram ipſis.* Poſt ſex hujus mundi ætates, juge ac æternum Sabbatum celebrabitur in monte Domini, in loco ſancto ejus, ubi Chriſtus & omnes ejus Sancti, quos Deus elegit conformes fieri imagini Filii ſui, transfigurabuntur in gloria. Hæc totius Chriſti perfecta transfiguratio eſt. S. Auguſt. in Pſal. 18 & alibi paſſim. *Unus* enim *homo caput & corpus, unus homo Chriſtus & Eccleſia, vir perfectus, ille ſponſus, illa ſponſa.* Nobiſcum eſt in terra divinitate, bonitate, unitate: nos cum illo ſumus in cœlo fide, ſpe, charitate. In Chriſto paſſi ſumus, & patitur ipſe in nobis; in illo reſurreximus, & ipſe reſurget in nobis. Ob myſticam illam Chriſti & membrorum ejus unitatem, nunc in perſona propria, nunc in perſona membrorum ſuorum loquitur apud Prophetas. Qui enim non dedignatus eſt aſſumere nos in ſe, nec dedignatus eſt tranſfigurare nos in ſe, & loqui verbis noſtris. Perfecta Chriſti transfiguratio fiet, cùm Epheſ. 4. 13. *Occurremus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*, cùm 1. Cor. 15 52. 54. *immutabimur, corruptibili* hoc corpore *induente incorruptionem, & mortali* 1. Theſſal. 4. 16. *induente immortalitatem: cùm rapiemur in nubibus obviàm Chriſto in aëra, & ſic ſemper cum Domino erimus.* Matt. 13. 43. Ibi ſancti *fulgebunt ſicut Sol in Regno Patris eorum.* Id ſplendor veſtimentorum Chriſti in ejus Transfiguratione deſignat. *Et veſtimenta ejus facta ſunt ſplendentia & candida nimis velut nix.* Veſtimenta namque Domini rectè Sancti ejus intelliguntur; teſte Galat. 3. 27. Apoſtolo, qui ait: *Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* Quæ veſtimenta, Chriſto ſecundùm corpus ſuum myſticum adhuc in terris conſiſtente deſpecta, aliorumque ſimilia videbantur; ſed ipſo montem petente novo candore refulgent, quia *nunc* quidem *filii* 1. Ioan. 31. 2. *Dei ſumus, ſed nondum apparuit quid erimus. Scimus autem quia cùm apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* Hæc veſtimenta nunc abluuntur pœnitentiæ lachrymis, & ſatisfactoriis operibus, in Chriſti cruce extenduntur, chriſtianâ mortificatione premuntur, à ſordibus & maculis quas in terra contrahunt abſterguntur, mundantur à Chriſto cœleſti fullone, qui igne amoris ſui & ſanguine ſuo animas purificat. Malachiæ 3. 2. *Ipſe enim quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum, & purgabit filios Levi.* Ille eſt cui dicimus orantes cum Pſal. 50. Propheta pœnitente: *Ampliùs lava me ab injuſtitia mea: & à delicto meo munda me. Aſperges me hyſſopo, & mundabor, lavabis me, & ſuper nivem dealbabor.* Cùm juſtos in Regnum ſuum recipiet, quò nihil intrat coinquinatum, tunc perfectus erit illorum candor, cùm ad Eccleſiam primitivorum *glorioſam* in cœlis aggregabuntur, Epheſ. 5. 27. *non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujuſmodi, ut ſit ſancta & immaculata.* In cœleſti beatitudine non per ſpeculum & in ænigmate, ſed totus ſine involucris, ſine umbris revelabitur, & videbitur Deus ſicuti eſt. 1. Cor. 13. 9. & ſeq. *Nunc* enim *ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus: cùm autem venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte: tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum,* Rom. 13. 10 Ibi regnabit perfecta & numquam defectura charitas, 1. Cor. 13. 10. quam Lex docuit & ordinavit. *Plenitudo Legis dilectio.... Charitas numquam excidit*: ibi æternum erit S. Auguſt. *Gaudium de veritate*, quod eſt beata vita. *Inebriabuntur* ſancti *ab ubertate domûs* Dei, nec jam ſtillicidiis, ſed *torrente voluptatis* ſuæ *potabit eos; quoniam apud* illum Pſal. 35. 9 *eſt fons vitæ, & in lumine* ejus *videbunt lumen.* Ibi ſancti in æternis manſionibus & tabernaculis pro meritorum diverſitate diſpoſiti Deum laudabunt, & in mentis exceſſu ſempiterno dicens: Pſal. 83. 5 *Domine, bonum eſt nos hic eſſe.... Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.* Abſconditi erunt in abſcondito faciei Dei, luce illa amicti quam Deus inhabitat. *Et facta eſt nubes obumbrans eos.* In Dei ſinum ſubeuntes, Filium ejus videbunt cum Spiritu ſancto, illum à Patre genitum, hunc ex Patre Filioque procedentem: vocemque illam Patris æternùm audient: *Hic eſt Filius meus chariſſimus, audite illum.* Hæc Veritas ſubſiſtens, immutabilis, æterna, quam deſideraſti, quæſiviſti, & feliciter inveniſti: Hanc audi, hâc fruere, hâc ſatiare, hâc beatus eſto. Ioan. 6. *Et erunt omnes docibiles Dei.* Tunc Prophetiæ evacuabuntur, linguæ ceſſabunt, ſcientia deſtruetur, Scripturæ conſummabuntur, nullis Codicibus opus erit, ſiquidem Eccleſia, id eſt, tota prædeſtinatorum ſocietas neminem videbit ampliùs niſi Jeſum Chriſtum in Deo, & Deum in Jeſu Chriſto, 1. Petri 1. 12 *In quem deſiderant Angeli proſpicere*, & *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, qui eſt caput omnis principatûs & poteſtatis*, Coloſſ. 2. 9 10. in quo *Repleti* ſunt ſancti *omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus*, Epheſ. 1. 3 & per cujus Sanguinem *introierunt in ſancta æterna redemptione inventa*: Hebr. 9. 12. qui novæ cœleſtiſque Jeruſalem templum & lumen eſt. Apoc. 21. 22. 23. *Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius eſt, & Agnus. Et civitas non eget Sole, neque Luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus eſt Agnus.* Quòd ſi æterna beatitudo abſque viſione & amore Jeſu Chriſti perfecta non eſſet, dici abſque hæreſi non poteſt perfectam hujus viæ contemplationem & orationem à Jeſu Chriſti conſideratione & intuitu abſtrahere debere, omnemque de illo cogitationem repellere; ac imperfectorum eſſe Hebr. 12. 9. *Aſpicere in auctorem Fidei noſtræ, & conſummatorem Jeſum*, & illius myſteria meditari, qui vita noſtra, ſalus noſtra, & redemptio noſtra eſt. Damnatus Quietiſtarum error eſt. *Et ſtatim circumſpicientes, neminem ampliùs viderunt, niſi Jeſum tantùm ſecum.* Jeſum tantùm hic intueamur, deſideremus, diligamus; ut in monte ſancto, illius, Patriſque & Spiritus ſancti viſione, amore, & fruitione æterna beati ſimus. Ipſe enim ait: Ioan. 14. 16. *Ego ſum via, veritas & vita*; hoc eſt, S. Auguſt. Lib. 1. De Doct. Chriſt. cap. 34. *Per me venitur, ad me pervenitur, in me permanetur. Cùm enim ad ipſum pervenitur, etiam ad Patrem pervenitur; quia per æqualem ille cui eſt æqualis agnoſcitur, vinciente & tamquam adglutinante nos Spiritu ſancto, quo in ſummo atque incommutabili bono permanere poſſimus. Ex quo intelligitur quàm nulla res in via tenere nos debeat, quando nec ipſe Dominus, in quantum via noſtra eſſe dignatus eſt, tenere nos voluerit, ſed tranſire; ne rebus temporalibus, quamvis pro ſalute noſtra ſuſceptis & geſtis, hæreamus infirmiter, ſed per eas potiùs curramus alacriter, ut ad eum ipſum, qui noſtram naturam à temporalibus liberavit, & collocavit ad dextram Patris; provehi atque pervehi mereamur.*

2. *Magiſter, attuli filium meum ad te, habentem ſpiritum mutum.* In hoc dæmoniaco à Domino curato ſalus omnium fidelium deſignata eſt, qui originalis peccati reatu adſtricti veniunt in mundum, nec niſi unius Redemptoris Jeſu Chriſti fide & gratiâ ſalvandi ſunt. Per baptiſmum ejicitur à Chriſto ſpiritus immundus: ſed heu! ſæpius in hominem baptizatum redit, ubi janua cordis ejus per mortale peccatum ipſi patet. Plerumque ab infantia penè id contingit, malitia ætatem prævenienite, bonæ etiam inſtitutionis defectu, parentum negligentiâ, infidelitate, pravis exemplis. Sic filios ſuos diabolo offerunt & mancipant parentes parricidæ. S. Petrus Chryſ. Serm. 51. *Et obtulerunt filios ſuos & filias ſuas dæmoniis.* Dæmon eorum quos poſſidet, obſtruit aures, ne Dei verbum audire poſſint; ne divinis inſpirationibus interiorem admoveant auditum: linguam ligat, ne peccata ſua confiteri

valeant. Illos conturbat variarum cupiditatum æſtu. Ad terram allidit, in terrena impellit objecta novarum tentationum, & ipſarum cupiditatum, quas vehementiùs accendit, impetu. Spumat irâ, ſtridet odiô, tabeſcit invidiâ, in ignem libidinis & impudicitiæ; in aquas mendaces voluptatum peccator mittitur, quibus animæ robur diſſolvitur; in aquas turbidas, quibus inquinatur, quibus immerſa languet, areſcit, deficit, a aquis deſtituta quas dat Chriſtus, quæ ſaliunt in vitam æternam. Unde in hoc ſtatu dicere poſſet infelix homo, ſi miſeriam ſuam cognoſceret: *Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Velociter exaudi me, Domine, defecit ſpiritus meus.* Verùm id dicere non poterit homo à ſpiritu immundo poſſeſſus, niſi ad Jeſum adducatur, ac dæmon ejus verbo & gratiâ expellatur ab anima quam tenet captivam. Ad hanc porrò gratiam præparandus eſt peccator fide, oratione, jejunio. Difficilis eſt expulſio ſpiritus immundi ab iis quos poſſidet ab adoleſcentia, à juventute: ſi tamen ad Deum convertantur per fidem ſpe & charitate animatam, *omnia poſſibilia ſunt credenti.* Sed & oratio fervens, & jejunium adjungenda ſunt ut pravi habitus eradicentur, ut effrenes cupiditates domentur. *Hoc genus in nullo poteſt exire, niſi in oratione & jejunio.* Jejunium autem generale eſt, non ſolùm ab eſcis, ſed à cunctis illecebris carnalibus abſtinere, & ab omnibus vitiorum ſe continere paſſionibus. Oratio generalis non in verbis ſolùm poſita eſt, quibus divinam clementiam invocamus, ſed in omnibus etiam operibus, quæ in Dei honorem & obſequium, fidei per charitatem operantis devotione agimus. Quò ſpectat illud Apoſtoli: *Semper gaudentes, ſine intermiſſione orate.*

Pſal. 142. 6. 7. — *Beda.* — *1 Theſſal. 5. 17.*

Ne verò miremur quod Chriſto præſente diabolus magis conturbet puerum, magiſque in ipſum ſæviat: his enim furentis dæmonis motibus ſignificatur, ſæpè nos dum converti ad Dominum poſt peccata conamur, majoribus noviſque antiqui hoſtis pulſari inſidiis. Quæ illius aſtutia eſt, ut vel odium virtutis incutiat, vel expulſionis ſuæ vindicet injuriam. Hinc in ſanctæ Eccleſiæ primordiis tot perſecutionum inſerebat certamina, quòd imperio ſuo tot animas eripi doleret. Juſſu tamen Domini ac judicis ſui exire cogitur ſpiritus immundus. *Surde*, inquit, *& mute ſpiritus, ego tibi præcipio ut exeas ab eo, & ampliùs ne introëas in eum.* Quò Domini præcepto edocemur, illum veraciter à dominatione dæmonis liberari, qui ad peccata à quibus ſemel pœnitendo mundatus eſt, vitat malè vivendo reverti. Plerumque verò cùm diabolus de corde hominis expellitur, acrioribus illum tentationibus impugnat quàm priùs cùm ejus animam quietus poſſidebat. *Et exclamans, & multùm diſcerpens eum, exiit ab eo.* Exeunte hoſte, mortuus videtur homo, & revera mundo mortuus eſt, mortuus peccato, & vita ejus abſcondita eſt cum Chriſto in Deo: mortuus eſt homo vetus, vivit novus. *Et factus eſt ſicut mortuus, ita ut multi dicerent, quia mortuus eſt.* In novitate autem vitæ ambulat, quia Jeſus manum ejus tenet, ipſumque erigit, & in viam mandatorum ſuorum deducit, in viam ſalutis dirigit. *Jeſus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & ſurrexit.* Fugato denique diabolo pateſcunt clauſa, vincula ſolvuntur, ſermo redditur, auditus redit, homo reparatur, & ſolus diabolus deflet diuturna ſe poſſeſſione detruſum.

Beda. — *S. Petrus Chryſ. ſerm. 52.*

3. *Et reſidens vocavit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus eſſe, erit omnium noviſſimus, & omnium miniſter.* Nulla major celſitudo, quàm vanæ celſitudinis contemptus. Eccleſiaſticis Honoribus ille ſolùm dignus eſt, qui nec ipſos poſtulat, nec deſiderat. Ille dignior, qui humilior. Ad unum humilitatis primatum Eccleſiaſticis Viris aſpirare licet. *Chriſtus amputavit omnem æmulationem reſponſo ſuo. Omnem cauſam & materiam mordacis invidiæ eruit & abſcidit. Exaltationis apud nos non poteſt eſſe contentio, de humilitate ad ſumma creſcimus, didicimus unde placeamus.* Sacerdoti non ſufficit humilitas otioſa, utilem ſe præſtare debet in domo Dei. Non ſatis eſt ut ſe omnium noviſſimum exiſtimet, neceſſe eſt ut omnibus ſerviat, quantùm in ipſo eſt, ad eorum ſalutem promovendam. *Erit omnium noviſſimus, & omnium miniſter.* Cùm Samuël Regnum Saüli prænuntiaret, reſpondens Saül, ait: *Numquid non filius Jemini ego ſum, de minima Tribu Iſraël, & cognatio mea noviſſima inter omnes familias de Tribu Benjamin? Quare ergo locutus es mihi ſermonem iſtum?* Non acquievit Samuël dictis Saülis Regnum deprecantis: quò enim aliquis ab honore & dignitate capeſſenda ſe magis excuſat, eò dignior judicatur. At verò poſtquam regnare cœpit, quantùm mutatus ab illo Saüle eſt? *Saül in tumorem ſuperbiæ culmine poteſtatis excrevit; per humilitatem prælatus, per ſuperbiam reprobatus.* Cœleſtis ſponſus ter ſponſam vocat ad coronam. *Veni de Libano, ſponſa, veni de Libano, veni, coronaberis.* Cur ad primam ſponſi vocem non accurrit? *Mora hæc non eſt contumaciæ, ſed cautelæ... Et forſitan ſponſæ mora feſtinationem noſtram ſugillat & arguit, qui nimis prompti & parum providi, vires noſtras minùs penſantes, feſtinamus ingredi in labores prælationis, in ſollicitudinum moleſtias & materiam lapſûs: nec expectantes vel ſemel vocari, ultro nobis ipſi honorem ſumimus, vocationem vel prævenientes, vel arte procurantes.* Sanè honorem & dignitatem Epiſcopatûs non eſſe appetendam, ab iis autem qui ad hanc promoti ſunt dignitatem ſedulum miniſterium omnibus ſibi ſubditis ovibus exhibendum, diſertè oſtendit S. Iſidorus Peluſiota hanc Apoſtoli ſententiam explicans: *Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* Non dixit Apoſtolus, Unuſquiſque Epiſcopatum deſideret: non præcepit, non imperavit, non lege ſanxit. Verùm quoniam multos eſſe norat, qui dominandi cupiditate, velut ebrietate quadam correpti tenerentur; ac virtutem quidem minimè expeterent, imperium autem affectarent, atque Epiſcopatus labores & ſudores ac pericula, curaſque & vigilias minimè perſpicerent...... Ut periculoſum eorum impetum reprimeret, eoſque ne munus, quod plerorumque captum ac facultatem excederet, temerè aggrederentur, moneret, his verbis uſus eſt: *Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* OPUS *eſt hæc res, non ludus atque animi oblectatio: cura, non luxus: munus reſerendis rationibus obnoxium, non imperium ab omni cenſura liberum atque immune: paternæ procuratio, non tyrannica licentia; diſpenſatoria præfectura, non ejuſmodi poteſtas quæ ſub reddendarum rationum neceſſitatem minimè cadat. Ego Epiſcopatûs opus mirificè laudo, divinum enim eſt: ipſius autem amorem minimè laudo, periculoſus enim eſt. Non dico, Benefacit: neque enim ne probatiſſimos quidem viros hunc amorem in animo alere, verùm pro viribus expellere oportet. Vide quemadmodum Apoſtolus eos qui imperia ambiunt, ut harum palæſtrarum expertes & imperitos, atque honorem ſolum ob oculos ſibi proponentes, metu terroreque afficiat. Si quis, inquit, Epiſcopatum deſiderat, labores intueatur, atque illud ſpectet ne ferendis illis par eſſe queat. Pericula conſpiciat, non honorem ſolum animo perpendat. Mortes contempletur, non delicias. Inſidias & curas conſpiciat, non in voluptatem animique remiſſionem oculos conjiciat, &c.*

S. Cypr. Tract. de zelo & livore. — *1. Reg. 9. 21.* — *S. Gregori M. 1. p. Paſtor. c. 3.* — *Cant. 4. 8.* — *Gillebertus Abbas ſerm. 29. in cantica.* — *S. Iſid. Peluſiota lib. 3. Epiſt. 216. ad Palladium.*

4. *Ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Chriſtum non piguit uno loco eadem verba ter dicere: *Quem non terreat iſta repetitio, & illius pœnæ comminatio tam vehemens ore divino?* Peccatum brevi tempore perpetratum pœnâ punitur æternâ, nec tamen injuſtus eſt Deus. Nullius enim umquam juſtitia legis attendit, ut tantâ morâ quiſque puniatur, quantâ morâ temporis unde puniretur admiſit. Damnum enim, ignominia, exſilium, ſervitus, cùm plerumque ſic infliguntur, ut nullâ veniâ relaxentur, nonnè pro hujus vitæ modo ſimilia pœnis videntur æternis? Ideo quippè æterna eſſe non poſſunt, quia nec ipſa vita, quæ his plectitur, porrigitur in æternum: & tamen peccata, quæ vindicantur longiſſimi temporis pœnis, breviſſimo tempore

S. Auguſt. lib. 21. de civit. Dei cap. 9. 11. & 12.

perpetrantur; nec quiſquam exſtitit qui cenſeret tam citò nocentium finienda eſſe tormenta, quàm citò factum eſt vel homicidium, vel adulterium, vel ſacrilegium, vel quodlibet aliud ſcelus, non temporis longitudine, ſed iniquitatis & impietatis magnitudine metiendum. Qui verò pro aliquo grandi crimine morte multatur, numquid morâ quâ occiditur, quæ perbrevis eſt, ſupplicium ejus Leges æſtimant, & non quòd eum in ſempiternum auferunt de ſocietate viventium? *Quod eſt autem de iſta Civitate mortali homines ſupplicio primæ mortis, hoc eſt de civitate illa immortali homines ſupplicio ſecundæ mortis auferre. Sicut enim non efficiunt leges hujus civitatis, ut in eam quiſque revocetur occiſus; ſic nec illius, ut in vitam revocetur æternam ſecunda morte damnatus..... Sed pœna æterna ideo dura & injuſta ſenſibus videtur humanis, quia in hac infirmitate moribundorum ſenſuum deeſt ille ſenſus altiſſimæ puriſſimæque* B *ſapientiæ, quo ſentiri poſſit quantum nefas in illa prima prævaricatione commiſſum ſit. Quantò enim magis homo fruebatur Deo, tantò majore impietate dereliquit Deum, & factus eſt malo dignus æterno, qui hoc in ſe premit bonum, quod eſſe poſſet æternum. Hinc eſt univerſa generis humani maſſa damnata: quoniam qui hoc primitus admiſit, cum ea quæ in illo fuerat radicata ſua ſtirpe punitus eſt, ut nullus ab hoc juſto debitoque ſupplicio, niſi miſericordiâ & indebitâ gratiâ liberetur; atque ita diſpertiatur genus humanum, ut in quibuſdam demonſtretur quid valeat miſericors gratia, in cæteris quid juſta vindicta. Neque enim utrumque demonſtraretur in omnibus: quia ſi omnes remanerent in pœnis juſtæ damnationis, in nullo appareret miſericors gratia redimentis: rurſum ſi omnes à tenebris transferrentur in lucem, in nullo appareret ſeveritas ultionis.* C *In qua propterea multò plures quàm in illa ſunt, ut ſic oſtendatur quid omnibus deberetur. Quod ſi omnibus redderetur, juſtitiam vindicantis nemo juſtè reprehenderet: quia verò tam multi exinde liberantur, eſt unde agantur maximæ gratiæ gratuito muneri liberantis.* Quiſquis proximum ſcandalizat, quiſquis manum, pedem, oculum, quæ ipſi impedimento ſunt ad æternam ſalutem, non abſcindit, non eruit, non projicit à ſe, id eſt, occaſiones peccati non deſerit, officiis, actibus, negotiationibus, quæ ſine peccato exerceri nequeunt, non renuntiat, in gehennam ignis mittetur, *ubi vermis* damnatorum *non moritur, & ignis non extinguitur.* Hæc verba ter à Salvatore noſtro & Judice repetita, tres D velut monitiones ſunt, ut extremam, maximam, generalem, æternam excommunicationem vitemus, quæ reprobos à ſummo bono, quod Deus eſt, à Sanctorum ſocietate, ab omnibus bonis, ab omni ſolatio & ſubſidio corporis & animæ in ſempiternum ſeparabit: & malis omnibus internis, externiſque, graviſſimis, per vermem

A & ignem deſignatis, æternumque duraturis addicet. Tam ſalutares monitiones audiamus: vermem illum contritione cordis, amore Dei pœnitente nunc conterere, ignem illum lachrymis extinguere licet. Poſt mortem *Tempus non erit ampliùs.*

5. *Omnis enim igne ſalietur; & omnis victima ſale ſalietur.* Multiplicitatem, gravitatem, æternitatem pœnarum inferni conſideremus. Deſcendamus in infernum viventes, ne deſcendamus morientes. Cruciari ſemper, & non poſſe mori: comburi ſemper, & non poſſe conſumi: immolari ſemper, & numquam poſſe ſanctificari, hæc ſors æternarum juſtitiæ divinæ victimarum. *Omnis enim igne ſalietur.* Dei victimæ eſſe debemus, illique æternùm immolari, aut igne inextinguibili juſtitiæ vindicis, aut igne æternæ charitatis. In hoc mundo victimæ Dei per charitatem & pœnitentiam ſimus, ne in B altera vita ex numero infelicium illarum victimarum ſimus, quæ igne æterno ſalientur. *Ille veraciter victima Domini exiſtit, qui ſuum corpus & animam à vitiis emundando per amorem ſancti Spiritûs Deo conſecrat. Nec ſolùm victima talis ſale aſpergitur, ſed & igne conſumitur, quando non peccati tantùm contagio pellitur, ſed ab electorum mente ipſa etiam vitæ præſentis, quæ in carne eſt, delectatio tollitur, & futuræ vitæ magis converſatio intenta mente ſuſpiratur.* An non hoſtia ſacro igne ſalita erat, qui dicebat: *Noſtra autem converſatio in cœlis eſt. Unde etiam expectamus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.* Qui enim ſpe certiſſima futuræ immortalitatis, quaſi jam reformatum in ſimilitudinem Dominicæ Reſurrectionis C corpus ſuæ fragilitatis intuebantur, quaſi ſacraræ igne ſpirituali victimæ vivebant, ſecundùm illud Apoſtoli: *Obſecro vos per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem.*

Beda. — *Philipp. 3. 20.* — *Rom. 12. 1.*

6. *Habete in vobis ſal, & pacem habete inter vos.* Habete in vobis cœleſtem ſapientiam, quâ bona veſtra opera ab omni corruptione vanæ laudis, cæteriſque pravis affectibus ſerventur. Sal myſticum habete, quo Mundi corruptionem vitetis. *Quis ſapiens & diſciplinatus inter vos? oſtendat ex bona converſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ. Quòd ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſint in cordibus veſtris: nolite gloriari, & mendaces eſſe adversùs veritatem. Non eſt enim iſta ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena,* D *animalis, diabolica. Ubi enim zelus & contentio, ibi inconſtantia & omne opus pravum. Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primùm quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordiâ, & fructibus bonis, non judicans, ſine ſimulatione. Fructus autem juſtitiæ in pace ſeminatur, facientibus pacem.*

Jacobi 3.

CAPUT X.

Senſus Litteralis.

I. ET *inde exurgens* Jeſus, ſcilicet ex domo Petri, quæ Capharnaumi erat, *venit in fines Judææ ultra Jordanem*, id eſt, per loca ultra Jordanem ſita, ſive, ſecundùm littora Jordanis: & *conveniunt iterum turbæ ad eum, & ſicut conſueverat, iterum docebat illos. Et accedentes Phariſæi interrogabant eum. Si licet viro uxorem dimittere*, quavis ex cauſâ, *tentantes eum. At ille reſpondens, dicit eis: Quid vobis præcepit Moyſes?* Moyſis auctoritatem pro divortiorum promiſcuo jure afferebant. Chriſtus urget ut ipſa Moyſis verba recitent, quibus ipſos ſancti Legiſlatoris menti, Legique repugnare doceat. *Qui dixerunt: Moyſes permiſit libellum repudii ſcribere, & dimittere. Quibus reſpondens Jeſus, ait: Ad duritiam cordis veſtri ſcripſit vobis præceptum, iſtud.* Ad duritiam cordis, utque gravius malum impediretur, permiſit vobis Moyſes dimittere uxores veſtras; ſimulque præcepit, ut qui uxores ſuas repudiare vellent, E id aliter non facerent quàm ſcripto libello.

2. *Et in domo iterum Diſcipuli ejus de eodem*, id eſt, de eadem re ſive quæſtione *interrogaverunt eum.* Et ait illis: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam*, niſi ob fornicationem, *& aliam duxerit*, ipſa ſuperſtite, *adulterium committit ſuper eam*; iſto facto quod in injuriam ejus committit, adulter eſt. *Et ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mœchatur.* Si relicto viro, alteri adhærere & corporis ſui poteſtatem ſpecie matrimonii tradere auſa fuerit, & ipſa adultera eſt. Nam ſecundùm Evangelii legem, vir & uxor pares ſunt quoad pudicitiam conjugalem, fidem thori, cæteraque conjugii jura. *Domini dictum ſecundùm ſententiæ conſequentiam ex æquo &*

S. Baſilius Epiſt. 1 ad Amphiloch. can. 9.

viris & mulieribus convenit, quòd non liceat à matrimonio diſcedere, præterquam propter fornicationem. Conſuetudo autem (inquit S. Baſilius) *non ita habet, ſed in mulieribus quidem multùm accuratè & diligenter obſervari invenimus, cùm Apoſtolus quidem dicat,* QUI *adhæret meretrici, ſit unum corpus. Conſuetudo verò etiam adulterantes viros, & in fornicationibus verſantes, jubet à mulieribus retinere..... Crimen hic attigit mulierem quæ dimiſit, quamnam ob cauſam à conjugio diſceſſit. Si enim pulſata, & verbera non ferens, pati ſatius erat, quàm à conjuge ſeparari : ſive jacturam in pecuniis non ferens, nec ipſa eſt juſta excuſatio. Sin autem quòd ipſe vivat in fornicatione, non habemus hanc obſervationem in Eccleſiaſtica conſtitutione, ſed etiam infidelis viri juſſa eſt mulier non ſeparari, ſed remanere propter incertitudinem eventûs. Quid enim ſcis, mulier, an virum ſis ſervatura? Quare quæ relinquit, eſt adultera, ſi ad alium virum acceſſit.* Vide quæ diximus ad caput 19. S. Matthæi.

3. *Et offerebant illi parvulos ut tangeret illos*, ut illis benediceret imponendo manus. *Diſcipuli autem comminabantur offerentibus.* Offerentes durioribus verbis repellebant. *Quos cùm videret Jeſus, indignè tulit.* Id cùm videret facientes Diſcipulos, diſplicere ſibi ſignificavit hanc illorum agendi rationem & moroſitatem. *Et ait illis : Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos : talium eſt enim Regnum Dei*, illorum ſcilicet qui parvulis morum innocentiâ & ſimplicitate ſimiles ſunt. *Amen dico vobis : Quiſquis non receperit Regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.* Quiſquis non receperit Evangelium ea docilitate quâ parvulus, qui eſt velut tabula raſa, cum ſimplicitate & modeſtia, non intrabit in Regnum Dei quod per Evangelium annuntiatur. *Et complexans eos*, in ſignum benevolentiæ, *& imponens manus ſuper illos, benedicebat eos.* Vide quæ diximus ad cap. 19. S. Matthæi, ubi & quæ ſequuntur explicuimus, de divite ſcilicet qui mandata Legis à juventute obſervaverat, & qui Chriſti conſilium de rebus omnibus divendendis & pauperibus erogandis non eſt ſecutus : qua occaſione divitum periculum Dominus expoſuit.

4. *Et cœpit Petrus dicere : Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te. Reſpondens Jeſus ait : Amen dico vobis : Nemo eſt qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me & propter Evangelium, qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & ſorores, & matres, & filios, & agros, cum perſecutionibus, & in ſæculo futuro vitam æternam.* Centuplicem compenſationem etiam in hoc ſæculo promittit Chriſtus his qui propter ipſum res omnes temporales dimiſerint, &

A in ipſis etiam perſecutionibus promittit, & in futuro vitam æternam. Numquid & in hoc ſæculo uxores centum accipiet, qui unam propter Chriſtum & Evangelium reliquerit? Id quidem ſano ſenſu intelligi poteſt, quamvis irriſerit Julianus Apoſtata. Uxoris enim jactura ſupplebitur reſtitutione omnium officiorum quæ ab uxore præſtantur, excepto eo quod niſi ab uxore præſtari non poteſt. Quid enim confert uxor domui viri ? Omnino curat ut vir habeat quod edat, quibus induatur, & horum omnium curam adimit viro. Hæc itaque officia etiam Apoſtolis in hoc ſæculo reſtituta videre licet. Quot mulieres fuêre quibus cura erat de amictu & eſu illorum, & quæ miniſtrarunt eis qui nihil horum curabant, ſed ſolum ſermonem & doctrinam ? Similiter matres & patres multos habuerunt Apoſtoli, qui illos diligerent : & Petrus qui unam domum reliquerat, poſtea omnium Diſcipulorum ſuorum domos habebat. Et quod majus eſt, hæc omnia in perſecutionibus poſſident ſancti, id eſt, perſecutionem paſſi & malè affecti atque afflicti. Unde & qui ultimi in hoc ſæculo videntur propter afflictiones & perſecutiones, erunt primi propter ſpem in Deum. Sed & Phariſæi qui videntur primi, facti ſunt poſtremi. Qui autem relictis omnibus ſecuti ſunt Chriſtum, facti ſunt primi. *Multi autem erunt primi noviſſimi, & noviſſimi primi.*

Theoph. in hunc locum.

5. *Erant autem in via aſcendentes Jeroſolymam, & præcedebat illos Jeſus*, alacriter ducis inſtar intrepidi ſe mortem non timere oſtendens, ſed expetere : *& ſtupebant* Diſcipuli : magnam illam animi fortitudinem certæ morti ſe offerentis admirabantur : *& ſequentes timebant*, proprio videlicet periculo. *Et aſſumens iterum duodecim, cœpit illis dicere quæ eſſent ei eventura : Quia ecce aſcendimus Jeroſolymam* : Poſtremo hoc iter agimus, de quo ſæpè locutus ſum vobis : *& Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum*, &c. Vide quæ diximus ad caput 20. S. Matthæi.

6. *Et accedunt ad eum Jacobus & Joannes filii Zebedæi, dicentes*, ore materno : *Magiſter, volumus*, optamus, obſecramus, *ut quodcumque petierimus, facias nobis*, concedas. *At ille dixit eis : Quid vultis ut faciam vobis ?* In veſtri gratiam. *Et dixerunt : Da nobis ut unus ad dextram tuam, & alius ad ſiniſtram tuam, ſedeamus in gloria tua*, &c. Hæc explicuimus ad caput 20. S. Matthæi.

D 7. *Et veniunt Jericho, & proficiſcente eo de Jericho, & Diſcipulis ejus, & plurima multitudine*, quæ illum ſequebatur, Dei verbum ex ore ejus auditura, *filius Timæi Bartimæus cæcus ſedebat juxta viam mendicans.* Duos cæcos à Chriſto juxta Jericho illuminatos S. Matthæus commemorat, unum utpotè notiorem S. Marcus nominat. Vide quæ diximus ad caput 20. S. Matthæi.

Senſus Moralis.

I. ET *accedentes Phariſæi interrogabant eum : Si licet viro uxorem dimittere ? tentantes eum. At ille reſpondens, dicit eis : Quid vobis præcepit Moyſes ?* Phariſæos imitantur Moralis corruptæ doctores, qui erroneas & ſcandaloſas quæſtiones in Eccleſia excitant & propugnant, ut Paſtores plebemque tentent. Sed ad Scripturam & Traditionem ſunt remittendi; quæ regulæ ac principia ſunt ad quæ omnia dogmata ſive fidem, ſive mores ſpectantia examinari, & ſecundùm illa judicari debent. Non mores hominum, non conſuetudo, etiam tolerata, ſed Lex Dei, Evangelium, Apoſtoli, SS. Patres, ſacri Canones in doctrina morum conſulendi ſunt; omniaque ad originem revocanda. Hanc homines docendi & inſtituendi in eis quæ ad ſalutem pertinent rationem Chriſtus habuit, Apoſtoli ſecuti ſunt. *Qui enim ad inventionem miſſi erant errantium Apoſtoli, & ad viſionem eorum qui non videbant, & ad medicinam languentium, utique non ſecundùm præſentem opinionem colloquebantur eis, ſed ſecundùm veritatis manifeſtationem. Nec enim quilibet homines rectè facient, ſi cæcos jamjamque per præcipitia ferri incipientes, adhortentur inſiſtere illi periculoſiſſimæ viæ, quaſi verè rectæ, & quaſi bene perventuri ſint. Quis autem* E *Medicus volens curare ægrotum, faciet ſecundùm concupiſcentias ægrotantis, & non ſecundùm quod aptum eſt medicinæ ? Quoniam autem Dominus Medicus venit eorum qui malè habent ipſe teſtificatur dicens :* Non eſt opus ſanis medicus, ſed malè habentibus.... *Quomodo ergo qui malè habent confirmabuntur ? & quomodo peccatores pœnitentiam agent ? Utrum perſeverantes in iiſdem ipſis ? An è contrario magnam commutationem & tranſgreſſionem prioris converſationis accipientes, per quam ægrotationem non modicam, & multa peccata ſibimetipſis importaverunt ? Ignorantia autem mater horum omnium per agnitionem vacuatur. Agnitionem verò faciebat Dominus Diſcipulis ſuis, per quam & curabat laborantes, & peccatores à peccato coercebat. Non igitur jam ſecundùm priſtinam opinionem loquebatur eis, neque ſecundùm ſuſpicionem interrogantium reſpondebat eis : ſed ſecundùm doctrinam ſaluta-*

S. Irenæus lib. 3. c. 51.

rem, & ſine hypocriſi, & ſine perſonæ acceptione.

2. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Indiſſolubilis conjunctio viri & uxoris; indiſſolubilis unio Verbi & naturæ humanæ; Chriſti & Eccleſiæ: Dei & electorum in cœlis. Indiſſolubilis & unio Dei cum Anima juſti, quantùm ex parte Dei eſt, qui *hominem ſemel juſtificatum non deſerit, niſi priùs deſeratur ab eo.* Et, *Niſi tu ab illo feceris caſum, ille à te non facit occaſum.* Fœdus æternum cum anima Deus vult inire. *Et ſponſabo te mihi in ſempiternum: & ſponſabo te mihi in juſtitia, & judicio, & in miſericordia, & in miſerationibus. Et ſponſabo te mihi in fide.* Sed peccata noſtra nos à Deo dividunt. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.*

Concil. Trid. *S. Auguſt.* *Oſee 2. 19. 20.*

3. *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam.* B Graviſſimum crimen eſt violare fidem matrimonii, cujus Deus auctor eſt, Chriſtus exemplar, Spiritus ſanctus vinculum: quam fidem Matrimonii finis, liberorum educatio, pax familiæ, bonum Reipublicæ neceſſariò, religioſè, inviolabiliter ſervari jubent. Adulteri infidelitate ſua, impudicitiâ, & juſtitiâ Chriſtum & Eccleſiam ſingulariter inhonorant, Matrimonium violantes, quod unionis Chriſti & Eccleſiæ Sacramentum eſt & imago. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico, in Chriſto & in Eccleſia.* Nolite ergo viri mœchari poſt uxores ve-

Epheſ. 5. 32.

» ſtras, quia non vultis ut mœchentur poſt vos uxores ve-
» ſtræ. Nolite ire vos, quò eas ſequi non vultis. Sine cauſa
» vos excuſare conamini, quando dicitis: Non eſt uxor
» aliena ad quam vado. Numquid vis dicatur tibi, Non C
» eſt vir alienus ad quem vado? Abſit ut dicat hoc illa. Me-
» liùs enim dolet te, quàm imitatur te. *Illa enim caſta &*
» *ſancta femina, & verè Chriſtiana, quæ dolet fornicantem virum, & non dolet propter carnem, ſed dolet propter charitatem; non ideo non vult ut facias, quia & ipſa non facit, ſed quia tibi non expedit.* Nam ſi propterea non facit, ut tu non facias; ſi feceris, faciet. Si autem

S. Auguſt. ſerm. 9. de decem chordis c. 9.

» Deo illud debeat, ſi Chriſto illud debeat quod tu exigis,
» & ideo reddat, quia jubet ille; etſi fornicatur vir, caſti-
» tatem femina illa Deo exhibet. Chriſtus enim loquitur
» in cordibus bonarum feminarum, loquitur intus ubi non
» audit vir, quia nec dignus eſt, ſi talis eſt: loquitur ergo
» ille interiùs, & filiam ſuam conſolatur hujuſmodi ver-
» bis: De injuriis viri tui torqueris, quid tibi enim fecit?
» Dole, ſed noli ipſum imitari ut malè facias, ſed ipſe te D
» imitetur in bono. Nam in eo quod malè facit, noli eum
» putare caput tuum, ſed me Deum tuum. Nam ſi & in eo
» quod male facit, caput eſt, & ſecuturum eſt corpus caput
» ſuum, eunt ambo per præceps. Ut autem non ſequatur
» malum caput ſuum, teneat ſe ad caput Eccleſiæ Chri-
» ſtum: huic debens caſtitatem ſuam, huic deferens hono-
» rem ſuum abſens ſit vir, præſens ſit vir, non peccat illa:
» quia numquam eſt abſens, cui debet ut non peccet....
» Porrò quàm fœdum, quàm turpe eſt, ut vir dicat, Non
» poſſe fieri, quod facit femina. Scelus eſt, ut vir dicat, Non
» poſſum. Quod poteſt femina, vir non poteſt? Quid enim,
» illa carnem non portat? Prior à ſerpente decepta eſt. Ca-
» ſtæ uxores veſtræ oſtendunt vobis, fieri poſſe quod non
» vultis facere. Sed fortè dices, Ideo illam faciliùs facere
» poſſe, quia multa illi cuſtodia eſt, Legis præceptum, dili-
» gentia maritalis, terror etiam legum publicatum; eſt E
» etiam verecundiæ & pudoris illius magnum munimen-
» tum. Multæ cuſtodiæ faciunt feminam caſtiorem, vi-
» rum caſtum faciat ipſa virilitas. Nam ideo mulieri major
» cuſtodia, quia major infirmitas. *Illa erubeſcit viro, tu non*
» *erubeſcis Chriſto? Tu liberior, quia fortior: Quia faci-*
» *lè vincis, ideo tibi commiſſus es. Super illam & diligentia viri, & terror legum, & manſuetudo morum, & verecundia major: & Deus ſuper te; tantùm Deus.* In-
» venis enim facilè pares viros, quibus non timeas erubeſ-
» cere, quia faciunt illud multi. Et tanta eſt perverſitas
» generis humani, ut aliquando metuendum ſit ne caſtus
» erubeſcat inter impudicos. Si quis inter vos faciat homi-
» cidium, quod avertat Deus, pellere illum vultis de patria,
A & continuò, ſi fieri poteſt, excludere. Si quis faciat fur- «
tum, odiſtis illum, nec videre vultis. Si quis dicat fal- «
ſum teſtimonium, abominamini, nec vobis homo vide- «
tur. Si quis concupiſcat alienas res, raptor & injuſtus «
deputatur. Si quis volutatur cum ancillis ſuis, amatur, «
blandè accipitur? convertuntur vulnera in joca. Si quis «
autem exſiſtat qui dicat ſe caſtum, non facere adulte- «
rium, notum autem ſit quòd non faciat, erubeſcit acce- «
dere ad illos non ſui ſimiles, ne inſultent, ne irrideant, «
ne dicant non eſſe virum. *Ad hoc delapſa eſt humana per-* «
verſitas, ut vir habeatur victus à libidine, & vir non
habeatur victor libidinis. Triumphantes exſultant, «
& non ſunt viri: jacent proſtrati, & viri ſunt? Si ſpe- «
ctares, ille tibi videretur fortior, qui jaceret ſub beſtia, «
quàm qui perimeret beſtiam? «

B 4. *Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos; talium enim eſt regnum Dei. Amen dico vobis: Quiſquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.* Non merum conſilium, ſed præceptum eſt. Regnum cœlorum non intrabit, quiſquis Evangelicas Veritates, ſive fidem, ſive morum inſtitutionem ſpectantes, non receperit ut parvulus, qui Chriſti verba non audierit & fecerit cum docilitate, ſimplicitate, & obedientia pueri. Ad Chriſtianam infantiam redeundum eſt, ſi Chriſti amore, complexu, benedictione, Regno digni eſſe velimus. Quid verò eſt infantia Chriſtiana? Status ab omni ſuperbia, ambitione, impudicitiâ, ultionis libidine, cupiditate, omni denique malitia alienus. *Nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitiâ parvuli eſtote; ſenſibus autem perfecti eſtote.*

Beda *1. Cor. 14. 20.*

C 5. *Et cùm egreſſus eſſet in viam, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum: Magiſter bone, quid faciam ut vitam æternam percipiam?* Flexis genibus cordis noſtri Chriſtum Jeſum rogemus ut doceat nos facere ſuam Patriſque voluntatem, ut det nobis ſcientiam ſalutis, ut deducat nos in ſemitam mandatorum ſuorum. Id quippe ſolus præſtare poteſt, qui *Via* eſt, *Veritas, & Vita*, ſolus bonitas infinita. Præcepta noſſe, Dei donum eſt; ſed magis reos facit & graviori damnationi obnoxios cognitio legis & mandatorum Dei, niſi infirmitatis noſtræ conſcii ad Chriſtum procurramus, & oratione ſupplici atque humili gratiam ejus imploremus, ad mandata legis implenda, ut oportet, neceſſariam. *Deus per legem oſtendit homini infirmitatem* D *ſuam, ut ad ejus miſericordiam per fidem confugiens ſanaretur. De ſapientia quippe ejus dictum eſt, quòd* Legem & miſericordiam in lingua portet: *Legem ſcilicet quâ reos faciat ſuperbos; miſericordiam verò quâ juſtificet humiliatos... Lex ergo data eſt ut gratia quæreretur: Gratia data eſt, ut lex impleretur.* Mandatum bonum lex habet in littera demonſtrante, non in adjuvante Spiritu: *Quod mandatum ſi fit timore pœnæ, non amore juſtitiæ, ſerviliter fit, non liberaliter; & ideo non fit. Non enim fructus eſt bonus, qui de charitatis radice non ſurgit. Porrò autem ſi adſit fides quæ per dilectionem operatur, incipit condelectari legi Dei ſecundùm interiorem hominem, quæ delectatio non litteræ, ſed Spiritus donum eſt. Hæc gratia in Teſtamento vetere velata latitabat, quæ in Chriſti Evangelio revelata eſt.... Ibi in tabulis lapideis digitus Dei operatus eſt, hìc in cordibus hominum.* E *Ibi ergo lex extrinſecùs poſita eſt, quâ injuſti terrerentur: hìc intrinſecùs data eſt quâ juſtificarentur.* Nam *Plenitudo legis eſt charitas, quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Felix qui ſuave divinæ legis jugum portavit ab adoleſcentia ſuâ. Magnas gratias Deo agere debet, cui juventutem, ad malum per ſe proclivem, in obſervantia mandatorum Dei tranſigere datum eſt. *Magiſter, hæc omnia obſervavi à juventute mea.* Dona ſua Deus diligit in nobis, qui & ipſa augere miſericorditer paratus eſt cooperantibus nobis. *Jeſus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Unum tibi deeſt: vade, quæcumque habes vende, & da pauperibus: & habebis theſaurum in cœlo: & veni, & ſequere me.* Immolanda Deo cupiditas, malorum omnium radix.

S. Auguſt. lib. de Spiritu & Littera. *Proverb. 3. 16. et. 70.*

Divitiis bene utendum, ex his erogandæ pauperibus uberes eleemoſynæ ad redimenda peccata: deſpiciendæ ſunt opes, earum jactura æquanimiter ferenda, ſponte etiam deſerendæ ſunt & abdicandæ, ſi impedimenta ſint ſalutis æternæ. Periculum ſuum divites agnoſcant, ſtatum ſuum timeant. De negotio ſalutis nulli magis credendum quàm ſalutis Auctori. *Quàm difficile qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt! Filioli, quàm difficile eſt confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire!* Qui enim multiplicandis divitiis incumbunt, alterius vitæ gaudia quærere contemnunt. *Beda.* Sed inter pecunias habere, & pecunias amare, magnum diſcrimen eſt. multi enim habentes non amant, multi non habentes amant. Alii & habent & amant. Alii nec habere, nec amare ſe divitias ſæculi gaudent, quorum tutior ſtatus eſt, quia dicere cum Apoſtolo valent: *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Hinc Salomon ait: *Qui amat divitias, fructum non capiet ex eis.* *Proverb. 5. 9.* Laxatis ergo curis mutabilium rerum, bona ſtabilia & certa quæramus. *S. Auguſt. Epiſt. 15. aliàs 113.* *Supervolemus terrenis opibus noſtris. Nam in mellis copia non fruſtra pennas habet apicula; necat enim hærentem.*

Beda. 6. *Qui magis admirabantur, dicentes ad ſemetipſos: Et quis poteſt ſalvus fieri?* Quò pertinet iſta reſponſio, cùm incomparabiliter major ſit turba pauperum, quæ divitibus perditis potuerit ſalvari? Niſi quia intellexerunt Apoſtoli cunctos qui divitias amant etiamſi adipiſci nequeant, in divitum numero deputari. Sunt enim pauperes cenſu, cupiditate verò & affectu divites. *Et intuens illos Jeſus. ait: Apud homines impoſſibile eſt, ſed non apud Deum: Omnia enim poſſibilia ſunt apud Deum.* Non quòd divites cum ſuis cupiditatibus & ſuperbia admitti poſſint in Regnum cœlorum, ſed quòd poſſibile ſit Deo ut per verbum ejus, ſicut etiam factum eſſe, & interdum fieri videmus, à cupiditate temporalium ad charitatem æternorum, & à pernicioſa ſuperbia ad ſaluberrimam humilitatem convertantur.

7. *Et cœpit Petrus dicere ei? Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te.* Piſcatores, vocante Domino, quòd naviculas & retia dimiſerunt, omnia ſe dimiſiſſe, & Dominum ſecutos eſſe, etiam commemorando læ-
S. Auguſt. Epiſt. 31. aliàs 34. tati ſunt. *Et reverà omnia contemnit, qui non ſolùm quantùm potuit, ſed etiam quantùm voluit, habere contemnit.* Sed in eo quod cupiebatur, oculi Dei teſtes ſunt,
" in eo quod habebatur, & hominum. Neſcio autem quo
" modo, cùm ſuperflua & terrena diliguntur, arctiùs ade-
" pta quàm concupita conſtringunt. Aliud eſt enim nolle
" incorporare quæ deſunt, aliud jam incorporata divelle-
" re. *Illi velut cibi repudiantur, illa velut membra præciduntur.* Porrò non ſufficit divitias contemnere aut relinquere, quod & quidam Mundi ſapientes fecerunt ut liberiùs philoſopharentur: immò ſervare divitias, & iis Chriſtiane uti, non ſuperbè ſapere, libenter communicare ſeu erogare pauperibus, divites fieri operibus bonis, melius eſt & utilius ad ſalutem, quàm opes ex ſuperbia relinquere, & mundi faſtum calcare alio faſtu. *S. Auguſt. ibid.* *Utilius terrena opulentia tenetur humiliter, quàm ſuperbè relinquitur.* *Beda.* Sed Chriſtum præterea ſequi neceſſe eſt. Faciliùs enim ſacculus contemnitur quàm voluntas. Multi divitias relinquentes, Dominum non ſequuntur.
" Sequitur autem Dominum, qui imitator ejus eſt. Qui
" enim ſe in Chriſtum credere profitetur, debet quomo-
" do ille ambulavit & ipſe ambulare.

" 8. *Reſpondens Jeſus ait: Amen dico vobis: Nemo eſt, qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me, & propter Evangelium, qui non accipiat centies tantùm, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & ſorores, & matres, & filios & agros, cum perſecutionibus, & in ſæculo futuro vitam æternam.* Filius Dei loquitur, dogma fidei eſt, illum qui propter fidem, veritatem, juſtitiam, virtutem, ac perfectionem quam ab illo Deus exigit, parentes & bona temporalia relinquit, vel eorum jacturam patitur, centuplum in hac etiam vitâ accipere. Spiritalia enim bona, ſcilicet gratia, charitas, Deus ipſe, quo dives eſt, qui omnia propter ipſum & propter Evangelium reliquit, bonis omnibus & neceſſitudinibus temporalibus longè præſtant. *Bonum mihi lex oris tui ſuper millia auri & argenti.* *Pſal. 118.* Nonnè gratis amatur, cui cætera poſtponuntur? Nonnè habetur jam ab eo qui ſic ipſum amat? Nonnè jam in hac vitâ merces illius eſt? Hæc eſt altitudo crucis, de qua S. Auguſtinus: *Si vis*, inquit, *habere crucis altitudinem; noſce quid audias, & ubi audias, Surſum cor? Quid eſt, Surſum cor? Ibi ſpera, ibi ama, inde pete virtutem, ibi exſpecta mercedem. Nam ſi bene operaris, & hilariter tribuis, videris habere latitudinem... Latitudo enim charitas eſt, quæ ſola bene operatur. Si in iiſdem bonis operibus uſque in finem perſeveraveris, videris habere longitudinem. Sed ſi omnia hæc non propter ſupernam mercedem facis, altitudinem non habebis; & illa jam nec latitudo erit, nec longitudo. Quid eſt enim habere altitudinem, niſi cogitare Deum, amare Deum, & gratis amare ipſum Deum adjutorem, ipſum ſpectatorem, ipſum coronatorem, ipſum præmii largitorem, poſtremò ipſum præmium deputare, non aliud ab ipſo quàm ipſum exſpectare? Si amas, gratis ama: Si verè amas, ipſe ſit merces quem amas.* *S. Auguſt. ſerm. 165 aliàs 7. de Verbis Apoſt.* Hoc eſt centuplum nunc in tempore hoc, & in ſæculo futuro vita æterna. In hujus centupli partem veniunt perſecutiones. *Cum perſecutionibus.* Hæc beata ſors Chriſtianorum in hoc ſæculo, & futuræ beatitudinis pignus. Nam *Chriſtianus, quia Chriſtianus, aliquid plus paſſurus eſt in hoc ſæculo..... Chriſtianorum eſt pati mala temporalia, & bona ſperare ſempiterna.* *S. Auguſt. ſerm. 46. c. 5. & ſerm. 296 aliàs de Diverſ. 105. c. 7.* Præcedit Jeſus Jeroſolymam, *propoſito ſibi gaudio* pergit ad *crucem, confuſione contemptâ.* Aſpiciamus igitur in auctorem fidei & conſummatorem Jeſum: *Hebr. 12. 2.* Illius veſtigia ſequamur: quid Deo ac Domino noſtro duce timeamus? *Et præcedebat illos Jeſus, & ſtupebant, & ſequentes timebant.*

11. *Jeſus autem ait eis: Neſcitis quid petatis: poteſtis bibere calicem, quem ego bibo, aut baptiſmo quo ego baptizor baptizari?* Cæca eſt ambitio, neſcit quid cupiat, quid petat, quid agat, cùm nec rationem conſulat, nec fidem. Ad veram celſitudinem per crucem, humilitatem & mortificationem pervenitur. Cruces aliæ ſunt interiores per potionem amaram calicis ſignificatæ; aliæ exteriores per baptiſmum deſignatæ. Per utraſque iter eſt ad gloriam. Illis quos delectat culmen honoris, priùs via exercenda eſt laboris. *Beda.* Qui deſiderant regnare ſublimiter cùm Chriſto, pati priùs debent humiliter pro Chriſto. *Sedere autem ad dexteram meam vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt.* Non perſonæ paratum eſt, ſed vitæ. *Non eſt enim perſonarum acceptio apud Deum.* *Rom. 2. 11.* Si itaque tales eſtis qui conſequamini Regnum cœlorum, quod Pater meus triumphatoribus & victoribus præparavit, vos quoque illud accipietis. *Non eſt meum dare vobis.* Non eſt meum dare ſuperbis & ambitioſis. Si ergo vultis ad illud pervenire, nolite eſſe quod eſtis. Aliis paratum eſt; & vos alii eſtote, & vobis paratum eſt. Quid eſt, Alii eſtote? Priùs humiliamini, qui jam vultis exaltari.

10. *Jeſus autem vocans eos, ait illis: Scitis quia hi qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & Principes eorum poteſtatem habent ipſorum. Non ita eſt autem in vobis, ſed quicumque voluerit fieri major, erit veſter miniſter.* Aliter dominari debent ſubditis ſuis, Chriſtiani, quàm Ethnici Principes. Neque enim nos Chriſtianos quoſdam Imperatores ideo felices dicimus, quia vel diutius imperarunt, vel imperantes filios morte placida reliquerunt, vel hoſtes Reipublicæ domuerunt, vel inimicos cives adversùs ſe inſurgentes & cavere & reprimere potuerunt. *Sed felices eos dicimus, ſi juſte imperant, ſi inter linguas ſublimiter honorantium & obſequia nimis humiliter inſultantium, non extolluntur, ſed ſe homines eſſe meminerunt; ſi ſuam poteſtatem ad Dei cultum maximè dilatandum, Majeſtati ejus famulam faciant; ſi Deum timent, diligunt, colunt; ſi plus amant illud Regnum ubi non timent habere conſortes; ſi* *S. Auguſt. lib. 5. de Civitate Dei c. 24.*

tardiùs

tardiùs vindicant, facilè ignoſcunt... Si luxuria tantò eis eſt caſtigatior, quantò poſſet eſſe liberior; ſi malunt cupiditatibus pravis, quàm quibuſlibet gentibus imperare: & ſi hæc omnia faciunt non propter ardorem inanis gloriæ, ſed propter charitatem felicitatis æternæ: ſi pro ſuis peccatis humilitatis, miſerationis, & orationis ſacrificium Deo ſuo vero immolare non negligunt. Tales Chriſtianos Imperatores dicimus eſſe felices interim ſpe, poſtea re ipſa futuros, cùm id quod exſpectamus advenerit. Quod ſi ita ſe gerere debent Chriſtianarum Gentium Principes temporales, ſi ea moderatione regere debent ſubditos: quanta charitate & humilitate Chriſtianum populum regere debent Eccleſiæ Principes Epiſcopi, & Sacerdotes? Servire debent iis quibus præſunt, ſeque totos ſpiritualibus eorum utilitatibus devovere, non honorem quærere, aut commoda temporalia, ſed labores, unamque animarum ſalutem propter Dei gloriam. *Sit Rector* Eccleſiæ *bene agentibus per humilitatem ſocius, contra delinquentium vitia per zelum juſtitiæ erectus; ut & bonis in nullo ſe præferat, & cùm pravorum culpa exigit, poteſtatem protinus ſui prioratûs agnoſcat.* Prælatos quidem timeri neceſſe eſt à ſubditis, ut humana ſaltem formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant. Nequaquam tamen ex hoc quæſito timore ſuperbiunt, in quo non ſuam gloriam, ſed ſubditorum juſtitiam quærunt. *Sed plerumque Rector eo ipſo quo cæteris præeminet, elatione cogitationis intumeſcit: & dum ad uſum cuncta ſubjacent, dum ad votum velociter juſſa complentur; dum omnes ſubditi, ſi qua bene geſta ſunt, laudibus efferunt, malè geſtis autem nulla auctoritate contradicunt; dum plerumque laudant etiam quod reprobare debuerant, ſeductus ab his quæ infra ſuppetunt, ſuper ſe animus extollitur; & dum foris immenſo favore circumdatur, intus veritate vacuatur: atque oblitus ſui in voces ſe ſpargit alienas, talemque ſe credit, qualem ſe foris audit, non qualem intus diſcernere debuit. Subjectos deſpicit, eoſque æquales ſibi naturæ ordine non agnoſcit; & quos ſorte poteſtatis exceſſerit, tranſcendiſſe ſe etiam vitæ meritis credit. Cunctis ſe æſtimat ampliùs ſapere, quibus ſe videt ampliùs poſſe. In quodam quippe ſe conſtituit culmine apud ſemetipſum, & qui æquâ cæteris naturæ conditione conſtringitur, ex æquo reſpicere cæteros dedignatur:* Sicque uſque ad ejus ſimilitudinem ducitur, de quo ſcriptum eſt: *Omne ſublime videt, & ipſe eſt rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ.* Qui ſingulare culmen appetens, & ſocialem Angelorum vitam deſpiciens; ait: *Ponam ſedem meam ad Aquilonem, & ero ſimilis Altiſſimo.* Miro ergo judicio intus foveam dejectionis invenit, dum foris ſe in culmine poteſtatis extollit. *Apoſtatæ quippe Angelo ſimilis efficitur, dum homo hominibus ſimilis eſſe dedignatur.... Petrus auctore Deo ſanctæ Eccleſiæ principatum tenens à bene agente Cornelio. & ſeſe ei humiliter proſternente, immoderatiùs venerari recuſavit, ſeque illi ſimilem recognovit,* dicens: *Surge, ne feceris, & ego ipſe homo ſum.* Sed cùm Ananiæ & Saphiræ culpam reperit, mox quantâ potentiâ ſuper cæteros excreviſſet, oſtendit. Verbo namque eorum vitam perculit, quam Spiritu perſcrutante deprehendit: & ſummum ſe intra Eccleſiam contra peccata recoluit, quod honore ſibi vehementer impenſo coram bene agentibus fratribus non agnovit. *Illic communionem æqualitatis meruit ſanctitas actionis, hic zelus ultionis jus aperuit poteſtatis.* Paulus bene agentibus fratribus prælatum ſe eſſe neſciebat, cùm diceret: *Non quia dominamur fidei veſtræ, ſed adjutores ſumus gaudii veſtri.* Atque illico adjunxit: *Fide enim ſtatis.* Ac ſi id quod protulerat, aperiret, dicens: Ideo non dominamur fidei veſtræ, quia fide ſtatis: æquales enim vobis ſumus, in qua vos ſtare cognoſcimus. Quaſi prælatum ſe fratribus eſſe neſciebat, cùm diceret: *Facti ſumus parvuli in medio veſtrûm.* Et rurſum: *Nos autem ſervos veſtros per Jeſum.* Sed cùm culpam quæ corrigi debuiſſet, invenit, illico Magiſtrum ſe eſſe recoluit, dicens: *Quid vultis? In virga veniam ad vos. Summus itaque locus bene regitur, cùm is qui præeſt vitiis potiùs quàm fratribus dominatur.... Teneant Rectores exteriùs quod pro aliorum utilitate ſuſcipiunt: ſervent interiùs quod de ſua æſtimatione pertimeſcunt. Sed tamen quibuſdam ſignis decenter erumpentibus, eos apud ſe eſſe humiles etiam ſubjecti deprehendant: quatenus & in auctoritate eorum quod formident videant, & de humilitate quod imitentur agnoſcant. Studeant igitur ſine intermiſſione qui præſunt, ut eorum potentia quantò magna exteriùs cernitur, tantò apud eos interiùs deprimatur: ne cogitationem vincat, ne in delectationem ſui animum rapiat, ne jam ſub ſe mens eam regere non poſſit, cui ſe libidini dominandi ſupponit.* Hinc à Sapientie dicitur: *Ducem te conſtituerunt, noli extolli, ſed eſto in illis quaſi unus ex illis:* Hinc etiam S Petrus ait: *Non dominantes in Clero, ſed forma facti gregis:* Hinc per ſemetipſam Veritas ad altiora nos virtutum merita provocans, dicit: *Scitis quia Principes Gentium dominantur eorum.... Non ita erit inter vos: ſed quicumque voluerit inter vos major fieri, ſit veſter miniſter,* &c.

S. Gregor. M. 11. p. Paſtoralis Curæ c. 6. — Job. 4. — Iſai. 14. — Act. 10. — Act. 5. — 1. Cor. 2. — 1. Theſſal. 2. — 2. Cor. 4 — Eccli. 32.

Et quicumque voluerit in vobis primus eſſe, erit omnium ſervus. Nam & Filius hominis non venit ut miniſtraretur ei, ſed ut miniſtraret & daret animam ſuam redemptionem pro multis. Ambitio ſimia charitatis. Omnibus ſervit ambitioſus: omnibus ſervit Eccleſiæ fidelis & ſanctus Prælatus. Ille ſervit omnibus, ut præſit ac dominetur: iſte miniſtrat omnibus ut magis ac magis proſit. Illa cupiditatis, iſta charitatis ſervitus eſt. Illa diaboli, iſta Chriſti imitatio, qui ad hoc in mundum venit, ut ſervis ſuis Dominus omnium miniſtraret, ac pro illis moreretur. Felices Paſtores, ſi Paſtorem ſummum animarum noſtrarum Chriſtum Jeſum imitentur, ovibus ſuis in rebus æternæ ſalutis ſerviendo, & pro illis, ſi opus fuerit, moriendo.

11. *Cæcus ſedebat juxta viam mendicans. Qui cùm audiſſet quia Jeſus Nazarenus eſt, cœpit clamare & dicere: Jeſu Fili David, miſerere mei.* Cæci & egeni ſumus. Miſeri, ſi nec cæcitatem noſtram, nec inopiam cognoſcamus; nobiſque dicat teſtis fidelis & verus, qui eſt principium creaturæ Dei: *Quia dicis: Quòd dives ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Divinam vocem & conſilium audiamus dicentis. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & veſtimentis albis induaris, & non appareat confuſio nuditatis tuæ: & collyrio inunge oculos tuos ut videas.* Ad Jeſum Dominum noſtrum, qui cæcos illuminat, & inopes ditat, clamemus; in una ejus miſericordia confidamus: ad illum clamemus toto corde, voce magna charitatis. *Eſt* enim *clamor cordis, magna cogitationis intentio: quæ cùm eſt in oratione, magnum exprimit deſiderantis & petentis affectum, ut non deſperet effectum. Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur.... Fragrantia charitatis, clamor cordis.* Perſeveranter oremus, nec eos audiamus, qui nos à Dei miſericordia imploranda, ab invocando auxilio Jeſu, ab oratione, cæteriſque pietatis & pœnitentiæ operibus avocare conantur. *Comminabantur ei multi ut taceret. At ille multò magis clamabat: Fili David, miſerere mei.* Audiamus viros Dei, Paſtores, verbi Dei Prædicatores, pios amicos, qui nos hortantur ad Jeſum vocantem ut accedamus cum ſpe & fiducia. *Et vocant cæcum, dicentes ei: Animæquior eſto: ſurge, vocat te.* Occaſiones peccati, & quæcumque noſtræ converſionis impedimenta, veteris hominis exuvias procul à nobis projiciamus, cum fervore & gaudio accedamus ad Jeſum. *Qui projecto veſtimento ſuo exiliens venit ad eum.* Unum à Salvatore miſericordiſſimo poſtulemus, ut oculos interioris noſtri hominis illuminet. *Cæcus autem dixit ei: Raboni, ut videam.* Tantum beneficium fides impetrabit. *Jeſus autem ait illi: Vade, fides tua te ſalvum fecit.* A Chriſto denique illuminati, Chriſtum ſequamur, in via mandatorum Dei ambulemus, illi uni placere ſtudeamus, ut abundemus magis. *Et confeſtim vidit, & ſequebatur eum in via.*

Apoc. 3. 17. 18. — S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 118. ſerm. 29. & alibi.

CAPUT XI.

Senſus Litteralis.

Matt 21. 1. Luc. 19. 29. Ioan. 11. 18. Ioan. 12. 11. Matt. 21.

1. ET *cùm appropinquarent Jeroſolymæ & Bethaniæ ad Montem Olivarum, mittit duos ex Diſcipulis ſuis.* Cùm ad eum tractum Montis Olivarum perveniſſent, ubi ſe mutuò contingunt Bethania & Betphage. 15. ſtadiis ſeu duobus milliaribus diſtantem ab Hieroſolymis, quinto die ante ultimum Paſcha quod Jeſus celebravit, miſit duos ex Diſcipulis ſuis. *Et ait illis: Ite in caſtellum quod contra vos eſt:* In vicum qui vobis ante oculos verſatur*: & ſtatim introëuntes illuc, invenietis pullum ligatum*, cum aſina matre; *ſuper quem nemo adhuc hominum ſedit: ſolvite illum, & adducite.* Animantia nondum humanis uſibus mancipata, nullum paſſa jugum, ad ſacros uſus adhiberi ſolita, viri eruditi obſervant. 1. *Regum 6. 7. Nunc ergo arripite & facite* B *plauſtrum novum unum; & duas vaccas fœtas, quibus non eſt impoſitum jugum, jungite in plauſtro, & recludite vitulos earum domi. Tolletiſque Arcam Domini, & ponetis in plauſtro.*

Et ſi quis vobis dixerit, Quid facitis? dicite, Quia Domino neceſſarius eſt: & continuò illum dimittet huc. A vobis huc adduci ſinet. *Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio*, duas inter vias: *& ſolvunt eum. Et quidam de illic ſtantibus dicebant illis: Quid facitis ſolventes pullum?* Quorſum pullum ſolviſtis? *Qui dixerunt eis ſicut præceperat illis Jeſus, & dimiſerunt eis. Et duxerunt pullum ad Jeſum: & imponunt illi veſtimenta ſua, & ſedit ſuper eum. Multi* C *autem veſtimenta ſua ſtraverunt in via, alii autem frondes cædebant de arboribus*; ramos frondentes, *& ſternebant in via*, quaſi Regem & Triumphatorem ſolemni ritu excepturi. *Et qui præibant, & qui ſequebantur, clamabant dicentes: Hoſanna:* Salus & gloria. *Benedictus qui venit in nomine Domini: benedictum quod venit Regnum Patris noſtri David*, jam diu exſpectatum: *Hoſanna in excelſis.* In ſummo cœlorum, unde Meſſias venit. Vide quæ diximus ad Caput 21. S. Matthæi.

2. *Et introivit Jeroſolymam in Templum*, gloriam omnem triumphi ſui relaturus ad Patrem: *& circumſpectis omnibus*, ut abuſus emendaret divini cultûs puritati contrarios, *cùm jam veſpera eſſet hora*, ſerotinum D tempus, *exiit in Bethaniam cum duodecim* Apoſtolis, ut ibi pernoctaret.

3. *Et alia die*, poſtero die, *cùm exirent à Bethania,* Cant. 2. 3 *eſuriit; cùmque vidiſſet à longè ficum habentem folia, venit, ſi quid fortè inveniret in ea*, aliquem fructum. Vernum enim tempus erat quo ficus profert groſſos ſuos. Acceſſit, non ignorans nullum eſſe fructum in arbore, ſed humano more ſe gerens, ut aliud ſignificaret ad Diſcipulorum inſtitutionem opportunum. *Et cùm veniſſet ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum*; non erat tempus anni quo ficus fructus ferret. *Et reſpondens dixit ei:* imprecatus eſt arbori, dicens: *Jam non ampliùs in æternum ex te fructum quiſquam manducet.* E Maledictionis ſententia non arboris Beda. causâ lata eſt, ſed ſignificationis. Non minùs enim culpâ caret arbor ſi infrugifera ſit vernâ aut æſtivâ, quàm hyberna tempeſtate. Emblema ergo eſt pœnæ Judæis infligendæ ob ſpiritualem eorum ſterilitatem & hypocriſim. Sicut enim parabolas loquitur Chriſtus, ita operatur.

4. *Et veniunt Jeroſolymam. Et cùm introiſſet in Templum, cæpit ejicere vendentes & ementes in Templo: & menſas numulariorum, & cathedras vendentium columbas* A *evertit*, In atrio gentium campſores & mercatores ſedebant, quaſi in loco profano negotiationem exercentes. Templum autem ſecundùm partes ſuas omnes ſanctum eſſe Chriſtus docuit, utpotè veri Dei adorationi, & orationi dicatum. *Et non ſinebat ut quiſquam transferret vas per Templum.* Prohibuit ne quiſquam ſupellectilem ullam profanam, aut inſtrumentum profanis uſibus ſerviens, ſeu ad quæſtum faciendum pertinens per Templum transferret, quaſi per viam compendioſiorem & commodiorem. *Et docebat dicens eis: Nonnè ſcriptum eſt: Quia domus mea domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.* Vide quæ diximus ad cap. 21. S. Matthæi,

5. *Et reſpondens Jeſus ait illis: Habete fidem Dei*; B fidem magnam in Deum. *Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: tollere*, recede hinc, *& mittere in mare; & non hæſitaverit in corde ſuo, ſed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat*, Dei virtute omnipotenti, ſi ad ejus gloriam & Eccleſiæ ædificationem opus fuerit, *fiet ei.* Quod poſtulaverit in fide nihil hæſitans, ſecundùm voluntatem ejus operabitur Deus, qui voluntatem timentium ſe faciet, quantumvis hominibus impoſſibile videatur. Confer cum 21. capite S. Matthæi, & lege quæ in eum locum annotavimus.

6. *Et cùm ſtabitis ad orandum*; cùm vos ante Deum ſiſtetis oraturi; *dimittite ſi quid habetis adversùs aliquem*: Si jus habetis conquerendi de aliquo propter in- C juriam vobis illatam, dimittite offenſam: *ut & Pater veſter qui in cœlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra. Quòd ſi vos non dimiſeritis ex animo, nec Pater veſter, qui in cœlis eſt, dimittet vobis peccata veſtra.* Nam ſine charitate dimitti non poſſunt. *Qui non diligit, manet in morte: omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.... Si quis dixerit, Quoniam diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere?* Vide quæ diximus ad caput 6. S. Matthæi. 1. Ioan. 3. 15. 1. Ioan. 4.

7. *Et veniunt rurſus Jeroſolymam*, ex Bethania quò pridie ſeceſſerant. *Et cùm ambularet in Templo*, non D otioſus utique, ſed docens; *accedunt ad eum ſummi Sacerdotes, & Scribæ, & Seniores*, Doctores Legis, & Senatores: *& dicunt ei: In qua poteſtate hæc facis?* Quâ auctoritate publicè doces, & ea reformas ac prohibes quæ in Templi atrio fieri conſueverant? Qua poteſtate ægrotos omnis generis curas, nullo dierum ac locorum habito diſcrimine? *Jeſus autem reſpondens, ait illis: Interrogabo vos & ego unum verbum, & reſpondete mihi: & dicam vobis in qua poteſtate hæc faciam. Baptiſmus Joannis de cœlo erat, an ex hominibus? Reſpondete mihi.* Aperta reſponſione inimicorum calumniam Dominus refutare poterat, ſed prudenter interrogat, ut ſuo vel ſilentio vel ſententiâ condemnentur. Hunc locum explicuimus ad caput 21. S. Matthæi. Se neſcire E mentiti ſunt quòd optimè noverant, Baptiſmum Joannis de cœlo fuiſſe, quia Joannes miſſus fuit à Deo ut prædicaret pœnitentiam, & populum baptizaret in nomine Meſſiæ cujus erat Præcurſor: quamobrem meritò repulſi à Chriſto, confuſique abſceſſerunt. Tunc impletum eſt quod Deus per Prophetam in Pſalmis ait: *Paravi lucernam Chriſto meo*, Id eſt, Joannem, qui fuit *Lucerna ardens & lucens*, & venit ut teſtimonium perhiberet quia Jeſus eſt Filius Dei: *Inimicos ejus induam confuſione: ſuper ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea* Pſal 131. 17. Ioan. 5. 35.

Senſus Moralis.

I. INVENIETIS *pullum ligatum, ſuper quem nemo adhuc hominum ſedit: ſolvite illum, & adducite.* Pullus injugis & indomitus populi Gentilis typus fuit, qui ſine jugo, ſine lege, ſine Deo erat in hoc mundo, idololatriæ, aliorumque peccatorum vinculis alligatus. Miſſi ſunt Apoſtoli ut illum auctoritate Chriſti Domini ſolverent, & ad illum adducerent. *Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio, & ſolvunt eum.* Janua Chriſtus eſt, qui de ſe ipſo ait: *Ego ſum oſtium. Per me ſi quis introierit, ſalvabitur: & ingredietur, & egredietur, & paſcua inveniet.* Paſcuis illis ſaluberrimis pullus iſte, id eſt, populus Gentilis carebat, cùm adhuc extra hanc januam in bivio ligatus ſtabat, non certam vitæ fideique viam tenens, ſed plures dubioſque ſectarum calles ſequens, in varios diſtractus errores, & ad ſimulacra muta vadens, prout ducebatur. Prædicatoribus ſanctis primùm obſtiterunt errorum Magiſtri, ſed nomine Domini Jeſu audito, qui magis habet in poteſtate ſua hominum voluntates, quàm ipſimet ſuas, credentium cœtum ad Deum adduci permiſerunt, quem in corde portarent. Ut verò ad Chriſtum Regem ac victorem ſuum, victimamque Catholicam Patris, cujus ſanguine ſunt redempti, geſtandum illos diſponerent, virtutum indumentis ipſos ornarunt. *Et imponunt illi veſtimenta ſua, & ſedit ſuper eum.* Pullo Dominum portante, *Multi veſtimenta ſua ſtraverunt in via*, quia ſancti Martyres propriæ ſe carnis amictu exeuntes, ſimplicioribus Dei famulis viam ſuo ſanguine paraverunt, ut inoffenſo greſſu mentis ad ſupernam Jeruſalem, quò Chriſtus prævivit ac ducit, incederent. Veſtimenta ſua ſternit in via Chriſto triumphanti, qui bona omnia temporalia arbitratur ut ſtercora ut Chriſtum lucrifaciat; qui rerum omnium detrimentum pati paratus eſt, ne Deum offendat. Frondes cædit de arboribus, & ſternit in via Chriſto cordis ſui victori, qui ſpes omnes ſæculi inanes ducit, & Dei fruitioni poſtponit, cujus Regnum præ rebus omnibus deſiderat, in ſe per charitatem inchoatum, in gloria conſummandum. *Benedictus qui venit in nomine Domini: Benedictum quod venit Regnum Patris noſtri David: Hoſanna in excelſis.*

Ioan. 10. 9. — *Beda.*

2. *Cùmque vidiſſet à longè ficum habentem folia, venit ſi quid fortè inveniret in ea: & cùm veniſſet ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum. Et reſpondens dixit ei: Jam non ampliùs in æternum ex te fructum quiſquam manducet.* Ficulneam Dominus non ſine cauſa maledictione devinxit, verùm ut ingratis Judæis oſtenderet ſe eam vim habere, quæ inferendo quoque ſupplicio par eſſet. Quoniam enim cum in omnibus miraculis nullam cuiquam moleſtiam intuliſſe perſpexerant, idcirco eum prodeſſe tantùm poſſe exiſtimabant, non verò improbos malo afficere. Quamobrem à ſubſtantia animæ experte, populum ingratum admonet, *Se ulciſci quidem ipſius ſcelera poſſe, ſed pro ſua bonitate nolle. Exaruit igitur arbor, ut hominibus terrorem incutiat.* Chriſtus eſurit ſalutem noſtram, juſtitiæ fructus in nobis quærit; ſi nullos inveniat in hora mortis noſtræ, arborem infructuoſam æterna maledictione feriet. Tunc tempus fructuum non erit; tunc impii erunt *ſicut fœnum tectorum, quod priuſquàm evellatur exaruit, de quo non implevit manum ſuam qui metit, & ſinum ſuum qui manipulos colligit..... Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.*

S. Iſidorus Pelufiota Epiſt. 51. lib. 1. ad Theopompum Tribunum. — *Pſal. 128. 6.* — *Eccleſ. 11. 3.*

3. *Et cùm introiſſet in Templum, cœpit ejicere vendentes & ementes in Templo.* Corda noſtra templa ſunt Dei, ad illius adorationem per baptiſmum conſecrata. Cavere igitur debemus ne aliquid profanum in ea inferatur; hinc eliminandæ avaritia, cupiditas, ambitio. Gratis colendus eſt Deus: Nihil aliud quærendum eſt in ejus cultu præter ipſum. Qui enim propter humanam gloriam, aut temporalia commoda Deum colit, mercator A eſt, turpis lucri cupidus; non Chriſtianus Deum in ſpiritu & veritate adorans. *Charitas non quærit quæ ſua ſunt.* Dicendum cum Propheta: *Voluntariè ſacrificabo tibi.* Quod ſacrificium? De quo Deus ait per eundem Prophetam: *Sacrificium laudis honorificabit me.* Quare voluntariè? *Quia gratis amo quod laudo.* Laudo " Deum, & in ipſa laude gaudeo: ipſius laude gaudeo, quo " laudato non erubeſco. Non enim quemadmodum lauda- " tur à ſtudioſis theatricarum nugarum vel auriga, vel " venator, vel quilibet hiſtrio, & à laudatoribus ſuis invi- " tantur alii laudatores, exhortantur ut pariter clament, & " cùm omnes clamaverint, plerumque illo victo omnes " erubeſcunt. Non ita eſt Deus noſter: *Laudetur voluntate,* B *ametur charitate; gratuitum ſit quod amatur, & quod laudatur. Quid eſt gratuitum? Ipſe propter ſe, non propter aliud: ſi enim laudas Deum ut det tibi aliquid aliud, jam non gratis amas Deum. Erubeſceres ſi te uxor tua propter divitias amaret; & fortè ſi tibi paupertas accideret, de adulterio cogitaret. Cùm ergo te à conjuge gratis amari velis, tu Deum propter aliud amabis? Quod præmium accepturus es à Deo, ô avare? Non tibi terram, ſed ſe ipſum ſervat qui fecit cœlum & terram.* Voluntariè ſacrificabo tibi. *Si propter aliud laudas Deum, ex neceſſitate laudas. Si adeſſet tibi quod amas, non laudares Deum. Laudas Deum verbi gratiâ, ut tibi det amplam pecuniam: ſi haberes aliunde, non à* C *Deo, numquid laudares Deum? Si ergo propter pecuniam laudas Deum, non voluntariè ſacrificas Deo, ſed ex neceſſitate ſacrificas: quia præter illum neſcio quid aliud amas..... Ipſum gratis dilige: quia melius ab eo non invenis quod det, quàm ſe ipſum; aut ſi invenis melius, hoc pete.* Voluntariè ſacrificabo tibi. *Quare voluntariè? Quia gratis. Quid eſt gratis?* Et confitebor nomini tuo, Domine quoniam bonum eſt: *Ob nihil aliud, niſi quia bonum eſt. Numquid ait, Confitebor nomini tuo, Domine, quia das mihi fructuoſa prædia, quia das mihi aurum & argentum, quia das mihi latas divitias, amplam pecuniam, excellentiſſimam dignitatem? Non. Sed quid?* Quoniam bonum eſt. *Melius nihil invenio quàm nomen tuum:* Ideo *Confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum eſt.*

Pſal. 53. — *Pſal. 49. 23.* — *S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 53.*

D 4. *Et non ſinebat ut quiſquam transferret vas per Templum.* Huc referendus eſt præclarus S. Baſilii locus. *Verùm neque nundinationes illæ, quæ in Martyriis celebrari ſolitæ ſunt, convenire nobis putandæ ſunt: Neque enim ullam aliam ob cauſam adeſſe decet Chriſtianos in Martyriis, aut iſtis contigua loca inviſere, quàm orandi cauſâ, & ut Sanctorum conſtantiæ admoniti, in qua illi ne pietatem amitterent, ad necem uſque fortiter perſeveraverunt, ipſi quoque ad ſimilis fortitudinis æmulationem incitentur. Nimirum memoriâ tenendum eſt illud, quàm terrificâ & formidabili irâ olim exarſerit Dominus, qui cùm ſemper & ubique manſuetus & humilis corde fuerit, in eos tamen ſolos flagellum intendit, qui circum Templum vendendis emendiſque mercibus operam dabant;* E *quippè quaſi nundinatio illa orationis domum in latronum ſpeluncam converterit.* Et docebat, dicens eis: *Nonnè ſcriptum eſt: Quia domus mea domus orationis vocabitur omnibus?* (non enim eſt diſtinctio Judæi & Græci apud Deum: nam idem eſt Dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum.) *Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum* Domum Dei ſpeluncam latronum faciunt, qui non intrant per oſtium quod eſt Chriſtus, ſed abſque illius vocatione in Statum Eccleſiaſticum & Beneficia irrepunt; qui Canonicum Officium attentè & devotè non perſolvunt, qui ſacratiſſimam Reſidentiæ legem violare non verentur, qui plura Beneficia aut Penſiones coacervant contra ſacros Canones, cùm unum ad honeſtam ſuſtentationem ſufficit; qui in Templo deambulant & confabulantur: *Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.*

S. Baſil. M. in Regulis fuſius Diſputatis interrogat 40. — *Rom. 10. 12.*

5. *Dico vobis : Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis.* Oratio, omnipotentia ſupplex. Deus omnia promittit orationi, nihil [Rom. 8. 26. 27.] excipit, quia *Spiritus* ſanctus *poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret Spiritus; quia ſecundùm Deum poſtulat pro ſanctis.* Dei voluntatem in omnibus & præ omnibus impleri Chriſtiana poſtulat oratio : cùm igitur Dei voluntas ſemper impleatur, oratio verè Chriſtiana ſemper exauditur. Etſi non exaudiamur ſemper ad voluntatem, numquam non exaudimur ad utilitatem: ſemper exaudimur ad vitam æternam, ſi fideliter, humi- [Rom. 10. Rom. 4.] liter, perſeveranter oremus; ſi poſtulemus. *In fide nihil hæſitantes,* pleniſſimè perſuaſi *Quia quæcumque promiſit Deus, potens eſt & facere.* Si ergo non exaudimur orantes, id fidei noſtræ defectui imputemus. B [S. Auguſt. ſerm 115. aliàs 36. de Verbis Dom.] *Nam ſi fides deficit, oratio perit. Quis enim orat quod non credit ? Unde & Apoſtolus, cùm ad orandum exhortaretur, ait :* Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. *Et ut oſtenderet fidem fontem eſſe orationis, nec poſſe ire rivum, ubi caput aquæ ſiccatur, adjunxit, atque ait :* Quomodo autem invocabunt in quem non crediderunt? *Ergo ut oremus, credamus; & ut ipſa non deficiat fides qua oramus, oremus. Fides fundit orationem, fuſa oratio impetrat fidei firmitatem. Etenim ne in tentationibus deficeret fides, propterea* [Luc. 22.] *Dominus ait :* Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. *Quid eſt in tentationem intrare, niſi à fide exire ? In tantum enim tentatio proficit, in quantum fides deficit; & in tantum tentatio deficit, in quantum fides proficit.*

6. *Et cùm ſtabitis ad orandum; dimittite ſi quid habetis adverſùs aliquem : ut & Pater veſter qui in cœlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra. Quòd ſi vos non dimiſeritis; nec Pater veſter qui in cœlis eſt, dimittet vobis peccata veſtra.* Remiſſio peccatorum ſoli conceditur charitati. Orare nos pro debitis & peccatis Chriſtus docuit, paternam miſericordiam promiſit, & veniam ſecuturam, ſed legem adjunxit, certa nos conditione & ſponſione conſtringens ut ſic nobis dimitti debita poſtu- A lemus, ſecundùm quòd & ipſi debitoribus noſtris dimittimus. [S. Cypr. Tract. de orat. Dom.] *Excuſatio tibi nulla in die judicii ſupereſt, cùm ſecundùm tuam ſententiam judiceris : & quod feceris, hoc & ipſe patiaris, Pacificos enim & concordes atque unanimes eſſe in domo ſua Deus præcipit : & quales nos fecit ſecunda nativitate, tales vult renatos perſeverare; ut qui filii Dei eſſe cœpimus, in Dei pace maneamus, & quibus Spiritus unus eſt, unus ſit & animus & ſenſus. Sic nec ſacrificium Deus recipit diſſidentis, & ab Altari revertentem priùs fratri reconciliari jubet, ut pacificis precibus & Deus poſſit eſſe placatus. Sacrificium Deo majus eſt pax noſtra, & fraterna concordia, & de unitate Patris, & filii, & Spiritus ſancti plebs adunata. Neque enim in ſacrificiis quæ Abel & Cain primi obtulerunt, munera eorum Deus, ſed corda intuebatur : ut ille placeret in munere, qui placebat in corde.* B *Abel pacificus & juſtus dum Deo ſacrificat innocenter, docuit & cæteros quando ad Altare munus offerunt, ſic venire cum Dei timore, cum ſimplici corde, cum lege juſtitiæ, cum concordiæ pace : Meritò ille dum in ſacrificio talis eſt ipſe, poſtmodum ſacrificium Deo factus eſt; ut martyrium primus oſtendens, initiaret ſanguinis ſui gloriâ Dominicam Paſſionem, qui & juſtitiam Domini habuerat & pacem. Tales denique à Domino coronantur; tales in die judicii cum Domino vindicabuntur. Cæterum diſcordans & diſſidens, & pacem cum fratribus non habens, ſecundùm quòd Beatus Apoſtolus & Scriptura Sancta teſtatur, nec ſi pro nomine Chriſti occiſus fuerit, crimen diſſenſionis fraternæ poterit evadere, quia ſicut ſcriptum eſt :* Qui fratrem ſuum odit, homicida. *Non poteſt eſſe cum Chriſto, qui imitator Judæ maluit eſſe,* C *quàm Chriſti. Quale delictum eſt, quod nec baptiſmo ſanguinis poteſt ablui? Quale crimen eſt, quod Martyrio non poteſt expiari?* Qui non vult dimittere fratri, Deum non habebit propitium; Deum non habebit patrem, nec hæreditatem conſequetur, quæ Deus ipſe eſt : qui patrem non habebit, inimicum & judicem experietur. Qui ultionem de proximo ſuo vult repetere, iræ & ultionis divinæ pondus æternum ſuſtinebit.

CAPUT XII.

Senſus Litteralis.

1. ET *cœpit illis in parabolis loqui.* Multas propoſuit parabolas, quarum unam dumtaxat S. Marcus recenſet. *Vineam paſtinavit homo,* plantavit, *& circumdedit ſepem, & fodit lacum,* torcular, *& ædificavit turrim,* ad ejus cuſtodiam ac defenſionem; *& locavit eam agricolis, & peregrè profectus eſt,* in regionem longinquam abiit. *Et miſit ad agricolas in tempore,* quâ tempeſtate colligi fructus ſolent, *ſervum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ,* ut reditus reciperet. *Qui apprehenſum eum ceciderunt,* verberaverunt, *& dimiſerunt vacuum,* &c. Hanc parabolam, & quæ ſequuntur de lapide reprobato ab ædificantibus, & facto in caput anguli, explicuimus ad cap. 21. S. Matthæi.

2. *Et Mittunt ad eum quoſdam ex Phariſæis, & Herodianis, ut eum caperent in verbo,* ut propoſitâ quæſtione ipſi inſidiarentur, calumniandi occaſione ex illius reſponſione arreptâ. *Qui venientes* dicunt ei : *Magiſter, ſcimus quia verax es, & non curas quemquam,* nullam habes rationem perſonarum : *nec enim vides in faciem hominum :* externas qualitates extra cauſam & rem in docendo & judicando non ſpectas; *Sed in veritate viam Dei doces,* viam quæ ducit ad Deum. *Licet dari tributum Cæſari, an non dabimus?* Debemuſne ſolvere, vel non debemus ? *Qui ſciens verſutiam illorum,* ſimulationem & hypocriſim, *ait illis : Quid me tentatis ? Afferte mihi denarium* argenteum, *ut videam. At illi attulerunt ei. Et ait illis : Cujus eſt imago hæc,* D *& inſcriptio? Dicunt ei, Cæſaris. Reſpondens autem Jeſus dixit illis : Reddite igitur quæ ſunt Cæſaris, Cæſari : & quæ ſunt Dei Deo.* Cæſari ſolvite quæ debetis tributa : Deo quæ debetis officia. Imperatori pecuniam ejus imagine ſignatam, Deo animam ejus imagine inſignitam. Lege quæ diximus ad cap. 22. S. Matthæi; ubi & quæ ſequuntur de quæſtione à Sadducæis Chriſto propoſita explicuimus, & de ſtatu Reſurrectionis, in quo homines erunt ſimiles Angelis, & uxores non habebunt, nec mulieres viros; quia nulla in *angelificata carne* (ſic loquitur Tertullianus) erit neceſſitas propagationis, ubi nullus erit defectus corruptionis.

3. *De mortuis autem quòd reſurgant, non legiſtis in* [Exodi 3. 6] E *libro Moyſi, ſuper rubum quomodo dixerit illi Deus, inquiens : Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Jacob; Non eſt Deus mortuorum, ſed viventium.* Promiſit Deus ſanctis illis Patriarchis ſe mercedem eorum futurum & hæreditatem, & hac ratione ſe Deum illorum ſingulari ratione dixit, etiam poſtquam ex hoc mundo migraſſent : non poteſt autem Deus ab iis qui non ſunt ampliùs, poſſideri; nec mortuorum, ſed viventium præmium, hæreditas & beatitudo eſt. *Fide demoratus eſt* [Hebr. 11.] Abraham *in terra repromiſſionis, tamquam in aliena, in caſulis habitando, cum Iſaac & Jacob cohæredibus repromiſſionis ejuſdem. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem : cujus artifex & conditor Deus.* Sancti illi Patriarchæ *juxta fidem defuncti ſunt, non*

acceptis repromiſſionibus, ſed à longè eas aſpicientes & ſalutantes, & confitentes quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. Qui enim hæc dicunt, ſignificant ſe patriam inquirere. Et ſi quidem ipſius meminiſſent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id eſt, cæleſtem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem. Cum igitur fidelis ſit Deus in promiſſionibus ſuis, & *impoſſibile* ſit illum *mentiri*, ipſaſque promiſſiones juramento confirmaverit, *volens oſtendere pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilii ſui*, alteram vitam ab iſta mortali eſſe neceſſe eſt, in quâ hæredes promiſſionum Dei ipſas revera conſequantur, & ſecundùm animam quâ homines ſunt; & ſecundùm corpus, ſine quo homines non ſunt, quoque velut organo ad omnia opera bona ſanctus uſus eſt Spiritus. Hinc animam eſſe immortalem conſequens eſt, corpuſque reſurrecturum, ut totus homo æterna hæreditate, hoc eſt ipſo Deo fruatur.

4. *Et acceſſit unus de Scribis*, Doctoribus Legis, *qui audierat illos conquirentes*, conferentes, ſeu diſputantes: *& videns quoniam bene illis reſponderit*, Jeſus Sadducæis; *interrogavit eum quod eſſet primum omnium mandatum*, maximum ac præcipuum. *Jeſus autem reſpondit ei: Quia primum omnium mandatum eſt: Audi Iſraël: Dominus Deus tuus, Deus unus eſt.* Unius Dei cognitio & confeſſio, veræ Religionis fundamentum eſt. *Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* Unum porrò

S. Auguſt. Epiſt. 29.

Deum noſſe non ſufficit, niſi colatur & glorificetur ut Deus. *Non colitur* autem *niſi amando.* Hoc eſt primum mandatum. *Secundum autem ſimile eſt illi*, ad dilectionem & charitatem pariter pertinet, primo illi congruit, & ex eo conſequitur. *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Majus horum aliud mandatum non eſt.* Non eſt aliud mandatum his duobus majus atque præſtantius. Lege quæ diximus ad cap. 22. S. Matthæi.

5. *Et ait illi Scriba: Bene Magiſter, in veritate dixiſti, quia unus eſt Deus, & non eſt alius præter eum. Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tamquam ſe ipſum, majus eſt omnibus holocauſtomatibus & ſacrificiis.* Præſtantius eſt, Deoque gratius omni genere ſacrificiorum legalium, ſive ſint holocauſta, ſive pacifica, aut pro peccato; toto denique cultu ceremoniali excellentiora ſunt hæc duo præcepta charitatis. *Jeſus autem videns quod ſapienter reſpondiſſet*; ac miſericordiam atque charitatem Deo magis placere intelligeret quàm ſacrificia, dixit illi: *Non es longè à Regno Dei.* Non longè abes à fide, gratia & veritate Evangelii.

S. Hilar. lib. 9. de Trinit. n. 25. 26.

Tendebat felici curſu, etſi ignoranti, & prælata omnibus dilectione Dei, & charitate proximi ſuæ ipſius dilectioni exæquatâ. Cùm tamen ei ipſi proximi charitati amorem Dei prætuliſſet, jam non holocauſtomatum & ſacrificiorum præſcriptis continebatur. Non erat longè iſtud ab Evangelico ſacramento.... Sed admonetur ſuâ ipſius profeſſione, cur ſacramentum Legis ignoret, & Chriſtum Dominum Filium Dei neſciat per nativitatis naturam in fide unius Dei confitendum. Et quia per A *unius Domini ſecundùm legem profeſſionem, Dei Filio ut in unius Domini Sacramento maneret, non relinqui videbatur, Scribam admonet, quomodo Chriſtum David filium eſſe diceret, cùm David eum Dominum ſuum eſſet profeſſus; nec natura ſineret ut qui tanto Patriarchæ eſſet filius, eſſet & Dominus. Hoc ideo, ut ſe Scriba, ſecundùm carnem & partum Mariæ quæ ex David eſſet ſolùm eum intelligens, Dominum potiùs, ſecundùm ſpiritum, David meminiſſet eſſe, quàm filium; & id quod dictum eſt,* Audi Iſraël, Dominus Deus noſter Deus unus eſt, *à Domini unius ſacramento Chriſtum non ſepararet, cùm tantus Patriarcha & Propheta eum, qui ante luciferum ex utero Domini genitus fuiſſet, Dominum ſibi profiteretur: non utique immemor legis, neque ignorans Dominum alium non confitendum, ſed eum qui* B *naturalis ſacramento nativitatis ex incorporalis Dei utero ſubſtitiſſet, abſque violatæ legis fide Dominum eſſe intelligendum; cùm unus ex uno, per unius Domini naturam, haberet in ſe naturale quod Dominus eſt.* Sic explicat S. Hilarius quæſtionis ſequentis connexionem cum præcedentibus.

6. *Et reſpondens Jeſus dicebat, docens in Templo: Quomodo dicunt Scribæ Chriſtum eſſe filium David? Ipſe enim David dicit in Spiritu ſancto*, Spiritu ſancto afflatus: *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Ipſe ergo David dicit eum Dominum, & unde eſt filius ejus?* Qua igitur ratione fieri poteſt ut ejuſdem ſit Dominus & filius? *Et multa turba*, magna pars plebis, *eum libenter audivit*, Phariſæis, Legiſperitis, & Senatoribus ejus doctrinam contemptui habentibus.

C 7. *Et dicebat eis in doctrina ſua*, inter docendum: *Cavete à Scribis*, à Legiſperitorum ſuperbia, faſtu, hypocriſi, avaritia, *qui volunt in ſtolis ambulare*, affectant incedere cum veſte talari, eleganti, magnifica, ad pompam & oſtentationem; *& ſalutari in foro, & in primis cathedris ſedere in Synagogis, & primos diſcubitus in cœnis: qui devorant domos viduarum ſub obtentu prolixæ orationis*: quæſtum facientes pietatis ſpecie: *Hi accipient prolixius judicium*, graviorem damnationem. Vide quæ diximus ad cap. 23. S Matthæi.

8. *Et ſedens Jeſus contra gazophylacium*, juxta arcam in quàm mittebantur nummi Templo oblati, *aſpiciebat quomodo turba*, populus, *jactaret æs in gazophylacium: & multi divites jactabant multa*, magnam D pecuniam jactabant ad oſtentationem. *Cùm veniſſet autem vidua una pauper, miſit duo minuta*, duos minutulos nummos æreos, *quod eſt quadrans*, quarta pars ſolidi. *Et convocans Diſcipulos ſuos, ait illis: Amen dico vobis, Quoniam vidua hæc pauper plus omnibus miſit, qui miſerunt in gazophylacium*, ſi ejus animus, pietas & charitas ſpectentur, ex quibus oblationes & eleëmoſynæ apud Deum æſtimantur. *Omnes enim ex eo quod abundabat illis miſerunt:* ex eo quod illis redundabat, ex ſuperfluo: *Hæc verò de penuria ſua omnia quæ habuit miſit, totum victum ſuum.* Nihil prorſus ſibi reſervavit: ſed quod ſibi ad diurnum victum neceſſarium erat, totum obtulit religioſa liberalitate.

Confer cum Luca 21. Verſ. 1. 2. 3. 4.

Senſus Moralis.

I. Vineam *paſtinavit homo, & circumdedit ſepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus eſt*, &c. Vinea Domini, tropologico ſenſu, Anima eſt. Hanc plantavit creando, & in corpus infundendo, ac ſanctificando per baptiſmum quo nova in Chriſto creatura facta eſt. Sæpè circumdedit eam Mandatorum ſuorum: Fodit in ea lacum ſeu torcular, Sacramenta nempè & Sacrificium, ex quibus in eam fluit Chriſti ſanguis. Turris eſt Eccleſia, ubi Anima à terra per orationem evecta, & ab hoſtibus ſuis tuta, invenit clypeos & omnem armaturam fortium ad victoriam de illis reportandam. Animæ E noſtræ Domini non ſumus, ſed coloni. Dominus ejus Deus eſt, cui fructus juſtitiæ & bonorum operum per ejus gratiam provenientes reddere debemus. Miſit ſervum ſuum, ſanctas ſcilicet inſpirationes & pios motus, ut fructum ſeu proventum vineæ ſuæ exigeret: ſed miſſus ſervus cæditur & vacuus dimittitur, cum ſanctæ inſpirationes rejiciuntur, cùm bonæ cogitationes & pia deſideria vitio noſtro inutilia & vacua fiunt. Servum alterum mittit, videlicet Scripturas ſacras, quarum lectionem negligimus, vel ore Paſtorum & Concionatorum eas audire minimè curamus, aut ſecundùm illas vitam noſtram inſtituere nolumus. Plures alios ſervos

Bedâ.

mittit, Sanctos, quorum exempla non imitamur. Mittit demum Filium chariſſimum in incarnatione, in Euchariſtia, quæ extenſio Incarnationis eſt, ut cor noſtrum ſibi vendicet, ut gratiarum ſuarum fructus exigat; ſed nec illum veremur, imò conculcamus, occidimus, quantùm in nobis eſt, *rurſus crucifigentes* & extra vineam ejicientes. Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet in hora mortis & judicii, & perdet malos colonos: interimque donum gratiæ quod ſpernunt ſuperbi, humilibus datur. Caveamus, Fratres, ne quis noſtrûm deſit gratiæ Dei, ne Spiritui ſancto nos ad bonum moventi & excitanti contumeliam faciamus, ne Filium Dei mortaliter peccando conculcemus & occidamus, moralem vitam quâ in cordibus noſtris per charitatem vivit, illi eripientes.

B

2. *Reddite igitur quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.* Parendum Regi propter Deum, ſolvenda ipſi tributa, ad ejus Imperium contra publicos hoſtes pugnandum: ſed ſi quid contra Dei Legem vel Rex ipſe juberet, Deo magis quàm hominibus obedire oportet. Pro Regibus orandus eſt Deus, ut det illis *Vitam prolixam, imperium ſecurum, domum tutam, exercitus fortes, Senatum fidelem, populum probum, orbem quietum.* Sed Deo in primis obedire debemus, illum timere, colere, amare. *Imperatorem neceſſe eſt ſuſpiciamus, ut eum quem Dominus noſter elegit. Et merito dixerim, Noſter eſt magis Cæſar, à noſtro Deo conſtitutus. Itaque & in eo plus ego illi operor in ſalutem, quòd non ſolùm ab eo poſtulo eam qui poteſt præſtare; aut quòd talis poſtulo qui merear impetrare: ſed etiam quòd temperans Majeſtatem Cæſaris infra Deum, magis illum commendo Deo, cui ſoli ſubjicio. Subjicio autem cui non adæquo.*

Tertull. in Apologet.

C

Non enim Deum Imperatorem dicam, vel quia mentiri neſcio, vel quia illum deridere non audeo, vel quia nec ipſe ſe Deum volet dici. Si homo ſit, intereſt homini Deo cedere. Satis habet appellari Imperator. Grande & hoc nomen eſt quod à Deo traditur... Eſto religioſus in Deum, qui vis illum propitium Imperatori. Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo. *Quemadmodum Cæſar exigit à nobis impreſſionem imaginis ſuæ, ſic & Deus; ut quemadmodum illi redditur nummus, ſic Deo reddatur anima lumine vultûs ejus illuſtrata atque ſignata.* Unde Pſalmiſta: *Signatum eſt* (inquit) *ſuper nos lumen vultûs tui, Domine. Hoc lumen eſt totum hominis, & verum bonum, quod non oculis, ſed mente conſpicitur.* Signatum autem dixit in nobis, tamquam denarius ſignatur Regis imagine. Homo enim factus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei, quam peccando corrupit. *Bonum ergo ejus eſt verum atque æternum, ſi renaſcendo ſignetur.* Adeo in nobis imago divina per peccata gravia quæ committimus, detrita, obſcurata & deformata eſt, ut dicere liceat: *Cujus eſt imago, & ſuperſcriptio?* Quemadmodum igitur, *portavimus imaginem terreni* hominis, *ſic portemus imaginem cæleſtis.*

Beda.

D

1 Cor. 15. 40.

3. *De mortuis autem quòd reſurgant, non legiſtis in libro Moyſi, ſuper rubum quomodo dixerit illi Deus: Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob. Non eſt mortuorum Deus, ſed viventium.* Lugendum quòd plerique Chriſtiani vivant, quaſi alia vita futura non eſſet, operibus, ſin minùs verbis dicentes: *Venite, & fruamur bonis quæ ſunt, & utamur creaturâ tamquam in juventute celeriter. Coronemus nos roſis antequam marceſcant, nullum pratum ſit quod non pertranſeat luxuria noſtra... Manducemus & bibamus, cras enim moriemur.* Deo vivamus, ut ſit Deus noſter & merces æterna: rebus omnibus creatis bene utamur, ut Deo noſtro fruamur. Laboremus æternitati. Quid temporalibus & tranſitoriis rebus inhæremus, felicis æternitatis candidati?

E

Sap. 2. 1. Cor. 15. 32.

4. *Primum omnium mandatum eſt: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* Manifeſtè nos docuit Dominus, neminem poſſe duobus dominis ſervire. Et hoc

A

igitur loco docemur, *Dilectionem non partiri in Deum & aurum, in Deum & uxorem, in Deum & liberos, in Deum & amicos: ſed totam dilectionis vim Creatori Deo conſecrare. Deinde ſecundùm Creatorem quæ unicuique conveniunt impartiri, & parentibus; & uxori, & liberis, & fratribus, & amicis. Siquidem pertinet ad dilectionem Dei hæc etiam præſtare. Qui enim diligit me,* inquit, *mandata mea ſervabit.* Mandata verò, Dei iſta præcipiunt. Deum ex toto corde non diligit, imò verè non diligit, qui ejus beneficia magis quàm ipſum diligit. «Quemadmodum ſi ſponſus faceret ſponſæ ſuæ annulum, & illa acceptum annulum plus diligeret quàm ſponſum, qui illi fecit annulum, nonnè in ipſo dono ſponſi adultera anima deprehenderetur, quamvis hoc amaret quod dedit ſponſus? Si diceret: Sufficit mihi annulus iſte, jam illius faciem nolo videre: qualis eſſet? Quis non deteſtaretur hanc amentiam? Quis non adulterinum animum convinceret? Amas aurum pro viro, amas annulum pro ſponſo. Si hoc eſt in te ut ames annulum pro ſponſo tuo, & nolis videre ſponſum tuum, ad hoc tibi arrham dedit, ut non te opigneraret, ſed averteret. *Ad hoc utique arrham dat ſponſus, ut in arrha ſua ipſe ametur.* *Dedit tibi Deus omnia iſta, ama illum qui fecit. Plus eſt quod tibi vult dare, id eſt, ſe ipſum qui iſta fecit. Si autem amaveris hæc, quamvis Deus illa fecerit, & neglexeris Creatorem, & amaveris mundum, nonnè amor tuus adulterinus deputabitur?* In dilectione Dei reperitur quicquid verè hominem ornare & nobilitare poteſt. Si ornet ac nobilitet virtus; in hac vita *Virtus non eſt, niſi diligere quod diligendum eſt.* Si ornet ac nobilitet ſanitas: *Charitas eſt ſanitas; tunc plena ſanitas, quando plena Charitas.* Si ornet poteſtas; *quem regnare delectat, uni omnium regnatori Deo ſubditus hæreat, plus eum diligendo quàm ſe ipſum.* Si ornet ſapientia; *Summa & vera ſapientia eſt in præcepto illo primo,* Diliges *Dominum Deum tuum ex toto corde, & ex tota anima tua: Ac per hoc ſapientia eſt charitas Dei.* Si ornet ac nobilitet pulchritudo: *Anima noſtra fœda eſt per iniquitatem,* amando Deum pulchra efficitur. *Qualis amor eſt, qui reddit pulchram amantem? Quantùm in te creſcit amor, tantùm creſcit pulchritudo, quia ipſa charitas eſt animæ pulchritudo.* Primum omnium mandatum eſt: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Deo igitur obedientes, illud diligentiſſimè præcaveamus, quod Deus nos ſuper omnia præcavere voluit, ut ipſum ex toto corde diligamus. *Hoc tantùm diligentiſſimè præcavete, ut diligatis Dominum Deum veſtrum.* Adde charitatem, proſunt omnia: detrahe charitatem, nihil proſunt cætera. Sed quia te amare non poſſum, Domine Deus meus, niſi amorem tuum dederis mihi: *Totum cor meum flamma ſui amoris accendat: nihil in me relinquatur mihi, nec quo reſpiciam ad me ipſum; ſed totus in te æſtuem, totus in te ardeam, totus diligam te, tamquam inflammatus abs te.*

Theodoret. Interrog. 3. in Deut.

S. Aug. Tract. 2. in Epiſt. Ioann.

S. Auguſt. Epiſt. 52. ad Maced.

S. Auguſt. Tract. 9. in Epiſt. Ioan.

lib. de Perfect. Juſtit. c. 3.

lib. de vera Relig. c. 18. Epiſt. 12. a. c. 18

S. Auguſt. Tract. 9. in Epiſt. Ioan.

Joſue 23. 11.

S. Auguſt. ſerm. 5. de Verbis Dom.

S. Auguſt. in Pſal. 137. n. 2.

5. *Secundùm autem ſimile eſt illi: Diliges proximum tuum tamquam teipſum. Majus horum aliud mandatum non eſt.* Verè proximum ſicut nos ipſos diligimus, ſi immunitatem ab iiſdem malis, à quibus immunes eſſe volumus, & bonorum eorumdem poſſeſſionem, præſertim verò fruitionem ſummi, immutabilis æternique boni ipſi pariter optemus. *Mandatum novum do vobis* (inquit Chriſtus) *ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos.* Hoc ergo præceptum Domini teneamus, ut nos invicem diligamus: & quicquid aliud præcepit, faciemus: quoniam quicquid eſt aliud hîc habemus. *Diſcernitur quippè iſta dilectio ab illa dilectione qua ſe invicem diligunt homines* ſicuti homines: nam ut diſcerneretur, adjunctum eſt, Sicut dilexi vos. *Ut quid enim diligit nos Chriſtus, niſi ut regnare poſſimus cum Chriſto? Ad hoc ergo & nos invicem diligamus, ut dilectionem noſtram diſcernamus à cæteris, qui non ad hoc ſe invicem diligunt, quia nec diligunt. Qui autem ſe propter habendum Deum diligunt, ipſi ſe diligunt: ideo ut ſe diligant, Deum diligunt. Non eſt hæc dilectio in*

S. Auguſt. Tract. 65. in Ioan.

omnibus hominibus : pauci ſe propterea diligunt, ut ſit A *Deus omnia in omnibus.* Qui ſanctè & ſpiritualiter diligit proximos, eos amat aut quia juſti ſunt, aut ut juſti fiant. Sic enim & ſe ipſum amare debet, aut quia juſtus eſt, aut juſtus ut ſit. Sic enim diligit proximum tanquam ſe ipſum ſine ullo periculo. Qui enim aliter ſe diligit, injuſtè ſe diligit, quoniam ad hoc ſe diligit, ut ſit injuſtus, ad hoc ergo ut ſit malus, ac per hoc jam non ſe diligit : *Qui* enim *diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Qui* proximum hoc modo *non diligit, manet in morte.* Diligamus ergo, *non verbo, neque linguâ, ſed opere & veritate*, nempè eleëmoſynarum largitione, hoſpitalitate, conſilio, aliiſque beneficentiæ & dilectionis officiis. Sine Dei proximique amore ſincero & actuoſo ne ipſa quidem ſacramenta proſunt. *In hoc manifeſti ſunt filii Dei & filii diaboli. Omnis qui non eſt juſtus*, nocendo B nemini, & cui poteſt benefaciendo, *non eſt ex Deo, & qui non diligit fratrem ſuum.* Igitur *Dilectio ſola, diſcernit inter filios Dei, & filios diaboli.*

Beda in c. 13. Epiſt. ad Rom. — *1. Ioan. 3.* — *Beda.*

6. *Cavete à Scribis, qui volunt in ſtolis ambulare, & ſalutari in foro, & in primis cathedris ſedere in Synagogis, & primos diſcubitus in cœnis : Qui devorant domos viduarum ſub obtentu prolixæ orationis: Hi accipient prolixius judicium.* Doctores & directores hypocritæ velut peſtes fugiendi. His autem characteribus agnoſcuntur. 1. Externorum quorumdam operum vel ſignorum ſingularitate ſpectabiles videri volunt. 2. Hominum exiſtimationem, laudem, & quicquid ad pietatis opinionem illis conciliandam conducere poteſt, ambiunt & affectant. 3. In omnibus quæ Religionem ſpectant, cæteris amant anteponi. 4. In publicis conventibus reliquis C omnibus eminere. Humilitatem verbis tenus profiteri, ut altiùs aſcendere compellantur. Contemplationem & prolixiores orationes ſimulare. Hac arte pecunias piarum mulierum emungere. Tales ſunt noſtris temporibus. Quietiſtæ, *Homines ſe ipſos amantes, incontinentes, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei; habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita : ex his enim ſunt qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis deſideriis. Hi reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, ſed ultra non proficient : inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus.* Iſti homines *exiſtimant quæſtum eſſe pietatem.* Hos egregiè deſcribit piiſſimus Vitæ Spiritualis Magiſter *Joannes Taulerus*, Sermone 2. in Domi- D nica 1. Quadrageſimæ. Se, inquit, contemplatores vocant eoſque cognoſcere licebit ex naturali illa quiete, quam intra ſe otio dediti ſentiunt. Hi ſe à peccatis immunes, Deo ſine medio unitos, omnibus & divinis & humanis ſolutos legibus, & ad nulla demum opera bona obligatos arbitrantur; hoc errore ſeducti, quòd putent otium illud cui vacant, pro ſui nobilitate ac excellentia nullo pacto eſſe interturbandum impediendumque. Hinc enim repudiant ſubjectionem, nec quicquam omnino ſurſùm vel deorſum operantur; ac velut inſtrumentum artificem præſtolatur, nihil ſine illo efficiens, ita & ipſi divinam exſpectant operationem, nihil ipſi penitus agentes. Putant enim ſua actione divinum opus fore præpediendum. Nihil itaque penitus in virtutibus ſeſe exercent, ſed otio vaniſſimo tradunt. Non gratias agere, non Deum laudare, E nihil habere, nihil cognoſcere, nihil amare, nihil orare, nihil deſiderare volunt. Hæc omnia tamquam noxia poſtponunt. Quicquid enim orare poſſent, jam habere ſe putant : & ita paupertatem ſpiritus ſibi arrogant, cùm ab omni propria voluntate alieni ſint, ut ipſis videtur, omnemque proprietatem & electionem abdicarint. Jam quod ad Eccleſiæ leges attinet, ea omnia non modò conſecutos, ſed & tranſcendiſſe ſe credunt, ob quæ cuncta Sanctæ Eccleſiæ præcepta, ritus, conſuetudines, ceremoniæ rationabiliter inſtitutæ ſunt. Ad hæc, perſuaſum habent, neminem, nec ipſum Deum quicquam ſibi vel dare poſſe, vel auferre, eò quòd exercitia omnia, cunctaſque virtutes ad extremum uſque patiendo ſuperarint,

2. Tim. 3. — *1. Tim. 6. 5.*

A tranſcenderintque, ut ipſis videtur, atque ad meram ſive puram quamdam vacuitatem ſeu otium pertigerint, ſintque ab omni virtute abſoluti ſeu expediti. Huc autem, ut ita à virtutibus aliquis expediatur ſeu efficiatur liber, atque ad illud vacuum pertingat otium, plus requiri laboris inquiunt, quàm ad ipſas virtutes conſequendas. Hac de cauſa tantam ſibi libertatem uſurpant, ut nulli prorſus obedire velint, neque Papæ, nec Epiſcopis, nec Paſtoribus ſuis. Et quamvis interdum extrinſecùs obedire ſe ſimulent, intus tamen nulli omnino ſubjiciuntur, nec voluntate, nec actione. Ab omnibus ſanctæ Eccleſiæ conſuetudinibus ac legibus immunes & exempti eſſe volunt, palam aſſerentes, quòd quamdiu aliquis virtutibus aſſequendis navat operam, tamdiu adhuc imperfectus ſit : quidque ſit vera ſpiritus paupertas, & otium ſive va- B cuitas iſta, prorſus ignoret. Inſuper credunt omnia tam Angelorum quàm hominum merita ſe viciſſe, nec deinceps ullum poſſe vel virtutis augmentum capere, vel admittere peccatum, eâ de causâ quòd abſque voluntate vivant, ut ipſis videtur, ſpiritumque ſuum quieti ac otio tradiderint, & in ſeipſis annihilati, unum cum Deo effecti ſint. Proinde cunctis naturæ deſideriis abſque peccato liberè ſe ſatisfacere poſſe ſtultiſſimè credunt, utpotè qui ſummam adepti ſint innocentiam, quibuſque lex nulla poſita ſit. Breviter ergo ne ſpiritûs otium, quies & libertas ullum patiatur impedimentum, cunctis naturæ affectibus & concupiſcentiis indulgent & obſequuntur. Nulla eis vel de jejuniis, vel de Feſtorum obſervatione, vel de aliquo præcepto cura eſt, niſi quatenus hac in parte hominum facies verentur, aut hominibus placere ap- C petunt. Nullam enim de re quacumque conſcientiam habent. Aſſeverare non dubitem, latrones quoſque & omnes in manifeſtis ſceleribus vitam agentes, ejuſmodi hominibus meliores eſſe.

Aliud Pſeudocontemplantium genus Taulerus deſcribit, qui pariter perſuaſum habent, ſe nulli virtutum actioni adſtrictos, ſed ab omni operatione expeditos & otioſos, Deique inſtrumentum eſſe, in quo ille quicquid velit operetur, ſolumque paſſivos eſſe, ſive patientes abſque omni actione. Dicunt autem, ea opera quæ Deus cum ipſis perficit & operatur, multò excellentiora, magiſque meritoria eſſe, quàm cujuſlibet alterius hominis opera, qui hæc per ſe ipſum agit, licèt in gratiâ Dei: Seque Dei patientes nuncupant, eò quòd Dei ſuſtineant ſeu patiantur opera, quæ ipſe (ut putant miſeri) in eis D operatur. Verùm quamvis nihil ipſi intus agant, quamvis otium ſectentur & quietem, mercede tamen fruſtrari nolunt. Attamen quicquid agant, nihil ſe peccare arbitrantur, cùm Deus id per eos efficiat, ut ipſi dicunt, & quicquid ipſe velit, id per eos fiat, nec prorſus aliud aliquid. Humilitatem quamdam præ ſe ferunt in converſatione & actibus ſuis, facileque adverſa omnia tolerant ea de cauſa quòd ſe Dei inſtrumentum eſſe arbitrentur, per quod ille pro gratiſſima ſua voluntate operetur. Sunt igitur iſti veris Dei amicis admodum ſimiles in multis: ſed in hoc nimiùm oberrant, quòd omnia ea ad quæ intus moventur, ſive bona ſint, ſive mala, à Spiritu ſancto procedere & fieri putant. Cæterùm difficulter agnoſci queunt, quòd vitam ſuam & vitæ modum optimè tueri, & gloſſis quibuſdam ordinare ſciant. Eſt tamen in quo E agnoſci poterunt, ipſorum videlicet propria voluntas, putà quòd mortem potiùs obirent, quàm aliquid vel minimum eorum abnegarent, deſererentve, quæ cum proprietate poſſident. Hæc Taulerus.

7. *Amen dico vobis, Quoniam vidua hæc pauper plus omnibus miſit, qui miſerunt in gozophylacium*, &c. Moraliter Dominus inſtituit univerſos, ne quis à collatione miniſterii paupertatis amore revocetur: nec ſibi divites blandiantur, quòd plus videantur conferre quàm pauperes. *Uberior eſt enim nummus è parvo, quia non quantùm detur, ſed quantùm reſideat, expenditur. Nemo plus tribuit, quàm quæ nihil ſibi reliquit.... Spectat vos Dominus ſemper, cùm ad gazophylacium accedit, & de bonorum operum mercedibus ſtipem putatis*

S. Ambroſ lib. de Viduis c. 5.

egentibus conferendam. Quantum eſt igitur ut æra tua conferas, & Chriſti corpus acquiras? Noli ergo vacua prodire in conſpectum Domini Dei tui, vacua miſericordiæ, vacua fidei, vacua caſtitatis; non enim inanes Dominus, ſed virtutibus opimas ſpectare Jeſus & laudare conſuevit.

S. Cypr. Tract. de Opere & eleemoſynis.

Vidua iſta plus omnibus miſit. *Multùm beata mulier & glorioſa, quæ etiam ante diem judicii meruit Judicis voce laudari. Pudeat divites ſterilitatis atque infidelitatis ſuæ: Vidua, & inops vidua in opere larga invenitur. Cùmque univerſa quæ dantur, pupillis & viduis conferantur, dat illa quam oportebat accipere, ut ſciamus quæ pœna ſterilem divitem maneat, quando hoc documento operari etiam pauperes debeant. Atque ut intelligamus hæc opera Deo dari, & eum quiſquis hæc faciat, Dominum promereri; Chriſtus illud Dei dona appellat, & in dona Dei viduam duos quadrantes miſiſſe ſignificat, ut magis ac magis poſſit eſſe manifeſtum, quia qui miſeretur pauperis, Deum fœnerat .... Porrò ſi Deus eleëmoſynis pauperum fœneratur, & cùm datur minimis; Chriſto datur, non eſt quòd quis terrena cœleſtibus præferat, nec divinis humana præponat.* Sic Vidua illa tertio Regnorum libro, cum in ſiccitate & fame conſumptis omnibus de modico farre & oleo quod ſuperfuerat, feciſſet ſubcinericium panem, quo aſſumpto moritura cum liberis eſſet; ſupervenit Elias, & petiit ſibi priùs ad edendum dari; tunc quod ſuperfuiſſet, inde illam cum filiis ſuis veſci; nec obtemperare illa dubitavit, aut Eliæ filios mater in fame & egeſtate præpoſuit. Fit immo in conſpectu Dei quod Deo placeat; promptè ac libenter quod petebatur, offertur: *nec de abundantia portio, ſed de modico totum datur*, & eſurientibus liberis alter priùs paſcitur, neque in penuria & fame cibus antequam miſericordia cogitatur, ut dum in opere ſalutari carnaliter vita contemnitur, ſpiritaliter anima ſervetur. Elias itaque typum Chriſti gerens, & quod ille pro miſericordia vicem ſingulis reddat, oſtendens, reſpondit, & dixit: *Hæc dicit Dominus, Fidelia farris non deficiet, & capſaces olei non minuetur uſque in diem quo dabit Dominus imbrem ſuper terram.* Secundùm divinæ pollicitationis fidem multiplicata ſunt viduæ & cumulata quæ præſtitit, & operibus juſtis ac miſericordiæ meritis augmenta & incrementa ſumentibus, farris & olei vaſa completa ſunt. *Nec filiis abſtulit mater quod Eliæ dedit, ſed magis contulit filiis quod benignè & piè fecit. Et illa nondum Chriſtum ſciebat, nondum præcepta ejus audierat: non cruce & paſſione ejus redempta, cibum & potum pro ſanguine rependebat; ut ex hoc appareat, quantùm in Eccleſia peccet, qui ſe & filios Chriſto anteponens, divitias ſuas ſervat, nec patrimonium copioſum cum indigentium paupertate communicat .....*

Luc. 21. 4. Omnes hi ex abundanti ſibi miſerunt in munera Dei. 3. Reg. 17.

Sedens Jeſus contra gazophylacium, aſpiciebat quomodo turba jactaret æs in gazophylacium. *Quale munus eſt, cujus editio, Deo ſpectante celebratur? Si in Gentilium munere grande & glorioſum videtur, Proconſules vel Imperatores habere præſentes, & apparatus ac ſumptus apud munerarios major eſt, ut poſſint placere majoribus: quantò illuſtrior muneris & major eſt gloria Deum & Chriſtum ſpectatores habere? Quantò iſthic & apparatus uberior, & ſumptus largior exhibendus eſt, ubi ad ſpectaculum conveniunt cœlorum virtutes, conveniunt Angeli omnes; ubi muneratio non quadriga vel Conſulatus petitur, ſed vita æterna præſtatur; nec captatur inanis & temporarius favor vulgi, ſed perpetuum præmium Regni cœleſtis accipitur?*

S. Cypr. ibid.

Vidua iſta plus omnibus miſit. *Dicat pauper, Deus meus; dicat dives, Deus meus: minùs ille habet, plus hic habet; ſed argentum, non Deum. Ut perveniret ad Deum Zacchæus dives, dedit dimidium patrimonii ſui; ut perveniret Petrus, retia & navem dimiſit; ut perveniret vidua, duo minuta dedit; ut perveniret pauperior, calicem aquæ frigidæ porrexit; ut perveniret penitus pauper & egenus; ſolam bonam voluntatem tribuit. Diverſa dederunt, ſed ad unum pervenerant, quia non diverſa amaverunt.*

S. Auguſt. ſerm. 47. de Ovibus c. 16.

CAPUT XIII.

Senſus Litteralis.

I. ET *cùm egrederetur de Templo, ait illi unus ex Diſcipulis ſuis: Magiſter, aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ.* Cùm inter ſe colloquerentur Diſcipuli de magnificentia ſtructuræ donorumque Templi, unus cæterorum nomine Chriſtum rogavit, ut lapides ac ſtructuram conſideraret. Confer cum Matth. 24. 1. & Lucæ 21. 5. *Et cùm ſederet in Monte Olivarum contra Templum*, è regione Templi, *interrogaverunt eum ſeparatim Petrus & Jacobus, & Joannes & Andreas: Dic nobis quando iſta fient; & quod ſignum erit, quando hæc omnia incipient conſummari.* Quando erunt proximè conſummanda. *Et reſpondens Jeſus cœpit dicere illis: Videte ne quis vos ſeducat.* Cavete à ſeductoribus. *Multi enim venient in nomine meo*, nomen meum uſurpantes, *dicentes, Quia ego ſum*, Chriſtus Judæis promiſſus & exſpectatus.

2. *Videte autem voſmetipſos.* Vobis ipſis proſpicite & cavete. *Tradent enim vos*, ante Urbis Templique excidium, *in Conciliis, & in Synagogis vapulabitis, & ante Præſides & Reges ſtabitis propter me, in teſtimonium illis*, ut teſtimonium de Divinitate mea, & Evangelii veritate coram illis perhibeatis. Vide Commentarium noſtrum in caput 24. S. Matthæi.

3. *Sed in illis diebus, poſt tribulationem illam*, poſt illos dies tribulationis, poſt calamitoſa Eccleſiæ meæ tempora, & Antichriſti perſecutionem, *ſol contenebrabitur, & luna non dabit ſplendorem ſuum.* Vide quæ diximus ad cap. 24. S. Matthæi.

4. *De die autem illo vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, niſi Pater.* Neſcit Filius, ut homo, quamvis enim diem illum nuſquam ignoraverit Chriſtus Jeſus, illius tamen ſcientiam non habuit ratione humanitatis, ſed divinitatis. Vel, neſcivit ut Patris legatus & interpres, ut nobis revelaret. *Hoc neſcit, quod neſcientes facit, id eſt, quod non ita ſciebat ut tunc Diſcipulis indicaret: ſicut dictum eſt ad Abraham*, Nunc cognovi quòd timeas Deum, *id eſt, Nunc feci ut cognoſceres; quia & ipſe ſibi in illa tentatione probatus innotuit. Nam & illud utique dicturus erat Diſcipulis tempore opportuno, de quo futuro tamquam præterito loquens ait:* Jam non dicam vos ſervos, ſed amicos. Servus enim neſcit voluntatem Domini ſui: Vos autem dixi amicos quia omnia quæcumque audivi à Patre, nota vobis feci: *Quod nondum fecerat, ſed quia certò facturus erat, quaſi jam feciſſet locutus eſt. Ipſis enim ait:* Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis illa portare modò, *inter quæ intelligitur &* De die & hora. *Nam & Apoſtolus:* Neque enim judicavi me, *inquit*, ſcire aliquid in vobis niſi Chriſtum Jeſum, & hunc crucifixum. *Eis enim loquebatur, qui capere altiora de Chriſti Deitate non poterant. Quibus etiam paulò poſt dicit*, Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus. *Hoc ergo inter illos neſciebat, quod per illum ſcire non poterant. Et hoc ſolùm ſe ſcire dicebat, quod eos per illum ſcire oportebat. Denique ſciebat inter perfectos, quod inter parvulos neſciebat. Ibi quippe ait*, Sapientiam loquimur inter perfectos. *Eo namque genere locutionis neſcire quiſque dicitur quod occultat, quo dicitur foſſa cæca*

S. Cyrill. Alexand. lib. 9. de Trinitate.
S. Auguſt. lib. 1. de Trinitate cap. 12.
Gen. 22. 12.
Joan. 15. 15.
Joan. 16. 12.
1. Cor. 2. 2.
1. Cor. 3.
1. Cor. 2.

cæca quæ occulta eſt. Neque enim aliquo genere loquuntur Scripturæ, quod in conſuetudine humana non inveniatur; quia utique hominibus loquuntur. Vide S. Joannem Chryſoſtomum Homilia 78. in Matthæum.

5. *Videte*, attendite vobiſmetipſis, *vigilate, & orate: neſcitis enim quando tempus ſit* judicii, ſeu generalis, ſeu privati uniuſcujuſque. *Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum ſuam, & dedit ſervis ſuis poteſtatem cujuſque operis, & janitori præcepit ut vigilet.* Perinde ſe habet Filius hominis ac pater-familiâs, qui peregrè profectus, domum ſuam adminiſtrandam ſervis ſuis reliquit, certam functionem ſive miniſterium ſingulis demandans. *Et janitori* præſertim *præcepit* ut cuſto-A diæ domûs invigilet, ne hoſtes intrent, ne fures omnia diripiant, ne domeſtici officio ſuo deſint. *Vigilate ergò (neſcitis enim quando Dominus domûs veniat: ſerò, an media nocte, an galli cantu, an mane)* Neſcitis quo tempore, vel quâ vitæ præſentis ætate quæ nocti ſimilis eſt (quia per fidei obſcuritatem hoc in mundo ambulamus) ego qui dominus veſter ſum ac mundi, venturus ſim ad judicium. *Ne cùm venerit repente, inveniat vos dormientes.* Vigilate (inquam) ne ſubitò adveniens, quâ non cogitatis horâ, vos imparatos inveniam. *Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.* Non veſtrâ tantùm, ſed omnium intereſt, vigilare, ſi ſalutem æternam conſequi velint.

Senſus Moralis.

I. Vides *has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.* Templum Jeroſolymitanum, Eccleſiæ figura, Eccleſiâ per Chriſtum fundatâ, & per Apoſtolorum prædicationem in Gentibus propagatâ, everſum eſt, Eccleſia æternùm duraturâ, quæ ex lapidibus vivis in Chriſto ceu fundamento & lapide angulari ſuperædificatis conſtructa eſt, non terrena, ſed ſpiritalis domus. Lapides à ſummo & ſapientiſſimo Architecto electos, & à Spiritu ſancto per charitatem compaginatos nihil diſſolvet, nihil deſtruet. Nihil enim illos ſeparabit à charitate Chriſti, in qua fundati ſunt. 1. Petri 1. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum: & ipſi tamquam lapides vivi ſuperædificamini, domus ſpiritualis.* Hoc in Templo non carnales victimæ animantium, ſed ſpiritales hoſtiæ adorationis, laudis, humilitatis, in ara cordis, igne fervidæ charitatis offeruntur Deo, qui in ſpiritu & veritate adoratur. *Offerre ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo per Jeſum Chriſtum.* Juſti temporales, qui ſecundùm prædeſtinationem lapides non ſunt Templi illius æterni, in quo videbitur Deus Deorum in Sion, deſtruentur & diſſolventur, quia deficient à charitate, & in finem uſque non perſeverabunt. Hi à Chriſto Templi Domino deſeruntur, quem priùs deſeruerunt. Seducuntur à ſpiritu mendacii, à magiſtris erroris; ſanam doctrinam non ſuſtinent, ſed à veritate auditum avertunt, atque ad fabulas convertuntur. Mundi vanitas, fallaces divitiæ, carnis ac voluptatum illecebræ, media ſunt quibus diabolus ad illorum ſeductionem abutitur, qui Chriſtum non ſequuntur ut Viam, non audiunt ut Veritatem, non amant & ſervant intra ſe ut Vitam. *Multi venient in nomine meo, dicentes, Quia ego ſum: & multos ſeducent.* Diſſidiis, bellis, diverſarum præliis cupiditatum, ſtudiorumque conflictibus perturbantur, ſcinduntur. Cor illorum, velut terra inſtabilis movetur, concutitur timore inordinato malorum hujus vitæ. Famem patiuntur bonorum temporalium in quibus ſpes inanes collocant. *Exurget gens contra gentem, & regnum adverſùs regnum, & terræ motus erunt per loca.* Tradit illos Deus in deſideria cordis illorum: & hoc damnationis æternæ initium eſt. *Initium dolorum hæc.*

2. Interim electi perſecutionem patiuntur propter Chriſtum, cui verbis atque operibus teſtimonium perhibent: carnalibus hominibus plerumque ſunt odio propter nomen Chriſti, propter profeſſionem pietatis, ob doctrinæ veritatem ac vitæ ſanctimoniam. De mundo enim non ſunt: nam ſi eſſent de mundo, mundus quod ſuum eſſet, diligeret; ſed quia vocati ſunt de mundo, ejuſque mores damnant converſatione ſuâ, propterea illos odit mundus. *Et eritis odio omnibus propter nomen meum.* A cognatis & domeſticis ſæpè tentantur, vexantur, affliguntur. Sæpè frater fratri, filio pater, filii parentibus in ſcandalum fiunt, & morte illos afficiunt, quantum in ipſis eſt; interficiunt animas quæ non moriuntur, cùm illos à Deo avertere conantur. *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & conſurgent filii in parentes, & morte afficient eos.* Verum-B tamen mundum cum ſuis erroribus, amoribus, & terroribus per Chriſti gratiam vincentes, & in juſtitia perſeverantes, ſalutem æternam conſequuntur. *Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.*

3. *Cùm autem videritis abominationem deſolationis, ſtantem ubi non debet..... Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant in montes.* Peccatum mortale abominatio deſolationis eſt. Stat ubi non debet, in loco ſancto, cùm à Clericis & Monachis, aut etiam à Chriſtianis quibuſcumque, quorum nomen ſanctum eſt, profeſſio ſancta, *Vocatis ſanctis*, committitur. *Quomodo obſcuratum eſt aurum,* Threnor. Ierem. 4. *mutatus eſt color optimus, diſperſi ſunt lapides ſanctuarii in capite omnium platearum?* Impietas, ſacrilegia, ſacramentorum abuſus, *abominatio deſolationis....* Quid *eſt quòd dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa?* (inquit Dominus per Prophetam.) Nos verò cùm C abominationem deſolationis ſtare viderimus ubi non Ierem. 11. 15. debet, hoc eſt, hæreſes & flagitia regnare inter eos qui cœleſtibus myſteriis videbantur eſſe conſecrati, cùm operantes iniquitatem, loquentes mendacium, viros ſanguinum & doloſos, Beda. quos abominabitur Dominus, pacem fidelium turbare perpenderimus, tunc quicumque in Judæa, hoc eſt, in confeſſione veræ fidei perſiſtimus, non terrenis infirmiſque actibus mancipari, ſed tantò altiùs virtutum culmen debemus aſcendere, quantò plures ampla & errabunda vitiorum itinera ſequi videmus. *Tunc qui ſuper tectum eſt*, hoc eſt, *qui excedens animo carnalia, tamquam in aura libera ſpiritaliter vivit, ne deſcendat ad infimos actus priſtinæ converſationis, neque ea* D *quæ reliquerat mundi carniſve deſideria repetat.* Domus namque noſtra vel mundus hic, vel ipſa in qua degimus noſtra intelligenda eſt caro, de qua dicit Apoſtolus: *Scimus quòd ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis* 2. Cor. 5. *diſſolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus.* Et qui operatur in Eccleſia, ac ſicut Paulus & Apollo plantat & rigat, non reſpiciat ſpem ſæcularem, cui renunciavit, nec retinacula vitæ labentis, quibus ſe ut nudus Chriſtum ſequeretur, exuerat, reſumere incautus præſumat.

4. *Orate verò ut hyeme non fiant.* Ne fides noſtra & charitas in Chriſtum, abundante iniquitate refrigeſcat, neque otioſi in opere Dei torpeamus virtutum ſabbato, ſive ceſſatione ab actibus virtutum, quibus ad Dei fruitionem pervenitur, ſiquidem *Omnia agenda complectitur virtus, omnia optanda felicitas.* S. Auguſt. lib. 4. de Civit. Dei c. 21.

5. *Sed in illis diebus, poſt tribulationem illam, Sol contenebrabitur,* E *& Luna non dabit ſplendorem ſuum: & ſtellæ cœli erunt decidentes, & virtutes quæ in cœlis ſunt, movebuntur.* Impius, qui dum viveret, Chriſto non adhæſit, de Chriſto in hora mortis non cogitabit: *Sol contenebrabitur.* Qui ex fide non vixit, fidei lumine in extremis non irradiabitur ut ad Deum redeat: *Et luna non dabit ſplendorem ſuum.* Cœleſtes illuſtrationes & inſpirationes divinæ illi juſto Dei judicio ſubtrahentur, qui ipſis tam frequenter abuſus eſt. Deerit gratia ei, qui tam ſæpè gratiæ defuit. Lumen ipſum naturale obſcurabitur, cadet, deficiet. Moriens obliviſcetur ſui, qui dum viveret, oblitus eſt Dei. *Et ſtellæ cœli erunt decidentes.*

Quantus erit tremor in judicii die, cùm *Virtutes* ipſæ *quæ ſunt in cœlis movebuntur?* De quibus Sanctus Job (Job.26.11) ait: *Columnæ cœli contremiſcunt & pavent ad nutum ejus.* Quid facient tabulæ, quando trement columnæ? Quid virgula deſerti patietur, cùm cedrus paradiſi concutietur? *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa & gloria.* Quomodo impius, qui ſecundùm duritiam ſuam & impœnitens cor theſaurizavit ſibi iram in die iræ; Chriſti judicis ſuſtinebit adventum? Qui venientem ad ſe, & intra ſe Filium Dei ſuſcipere noluit, qui Incarnationis ejus beneficio abuſus eſt, qui juſtificationis beneficio fuit ingratus, qui gratiam ſanctificantem per lethalia peccata amiſit, nec recuperare per pœnitentiam curavit, contra ſe venientem videbit, non jam ſalvatorem, ſed judicem. Triplex Chriſti adventus, *Ad homines*, *in homines*, *contra homines.* Primus olim ad omnes in Incarnatione. (S. Bern. ſerm. 3. de Adventu) Secundus, non in omnes, in juſtificatione. Quot enim filii iræ manſerunt, in infidelitate mortui, baptiſmo non regenerati? *Non fecit taliter omni nationi.* Tertius nec contra omnes, ſed ſolùm contra impios & reprobos. Primus in infirmitate, ſecundus in charitate & ſuavitate. *Dominus* enim *dat benignitatem & terra noſtra dat fructum ſuum.* Tertius in gloria & multa virtute. *Quis mihi tribuat* (inquit S. Job) (Job.14.13) *ut in inferno protegas me, & abſcondas me donec pertranſeat furor tuus; & conſtituas mihi tempus in quo recorderis mei?* Abſcondere ſe non poterit impius à furore æterni judicis; furoris illius pondus æternum in inferis ſuſtinebit; non pertranſibit umquam indignatio Dei in reprobos, quia numquam deſinent eorum peccata: *Numquam carebunt ſupplicio, qui numquam voluerunt carere peccato.* (S. Gregor. M.) Nuſquam illorum recordabitur, ſed continebit in ira ſua ſempiterna miſericordias ſuas. *Tempus non erit amplius.* Non erit ampliùs tempus miſerendi. Æternùm dicent ad Deum deſperantes: *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manûs tuæ adverſaris mihi.* (Job.30.21)

6. *De die autem illo vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, niſi Pater.* Poſt Reſurrectionem interrogatus ab Apoſtolis de die judicii, ſeu reſtitutionis regni Iſraël, reſpondit: *Non eſt veſtrum ſcire tempora vel momenta quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Quando dicit, *Non eſt veſtrum ſcire*, oſtendit quòd ipſe ſciat, ſed non expediat noſſe Apoſtolis: (S. Hieron. in c. 24. Matt.) *Ut ſemper incerti de adventu Judicis, ſic quotidie vivant, quaſi die alia judicandi ſint.*

7. *Videte, vigilate, & orate: neſcitis enim quando tempus ſit.* Cor veſtrum examinate antequam veniat qui ſcrutabitur Jeruſalem in lucernis; cogitationes, deſideria, verba, opera, intentiones veſtras conſiderate; quicquid mali feciſtis, quicquid boni omiſiſtis: Recogitate omnes annos veſtros in amaritudine animæ veſtræ. *Videte*, cavete diligenter ne mors intret per feneſtras, ne peccatum per ſenſus irrepat, ne inimicus intret per portas Jeruſalem. Omni ſollicitudine cor veſtrum expurgate, & immaculatum ſervate. *Vigilate.* Sed quia niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam, protectionem Dei cœli, & miſericordiam invocate. *Orate.* Sic ad judicium ſeu generale, ſeu particulare ſe comparare Chriſtianus quiſque debet. *Statutum eſt* enim *omnibus hominibus ſemel mori, poſt hæc autem judicium.* (Hebr. 9. 27.) Mors certiſſima, incertum qua ætate, quo mortis genere, quâ die, quâ hora morituri ſimus. Semel mori, magnum oraculum; quando mori, magnum arcanum: malè mori, magnum & irreparabile malum. *Mors peccatorum peſſima.* (Pſal. 33. 22.) *Vigilate, neſcitis enim quando tempus ſit.... Tunc autem unicuique veniet dies ille, cùm venerit ei dies, ut talis hinc exeat, qualis judicandus eſt illo die.* (S. Auguſt. Epiſt. 199 aliàs 80.) Ideo latet nos ille dies, ut à nobis obſerventur omnes dies. Videamus itaque, ut ſciamus quid nobis deſit; vigilemus, ne intremus in tentationem; oremus ſemper, & non deficiamus, *Exſpectantes beatam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti: qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum.* (Tit. 2. 13.)

CAPUT XIV.

Senſus Litteralis.

1. ERAT *autem Paſcha, & Azyma poſt biduum.* Poſt biduum à Sermone capitis præcedentis inchoatum, celebrandus erat dies feſtus Paſchæ & Azymorum. Ipſa enim die qua Paſchalis agnus immolabatur & comedebatur ad veſperam incipiebat Azymorum uſus in cœna Paſchali. *Et quærebant ſummi Sacerdotes, & Scribæ, quomodo eum*, ſcilicet Jeſum, *dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem: Non in die feſto* id fieri oportet, *ne fortè tumultus fieret in populo.* Ne populus in Jeſum propenſior, in ejus liberationem conſpiraret.

2. *Et cùm eſſet Bethaniæ in domo Simonis Leproſi*, quem olim Jeſus à lepra mundaverat ac ſanaverat: *& recumberet*, ad menſam; *venit mulier*, Maria Lazari ſoror, quæ & Magdalene, *habens alabaſtrum unguenti*, vas aromaticum ex alabraſtrite lapide, *nardi ſpicati pretioſi*, continens unguentum ſeu liquorem odoriferum ex ſpicis nardi ſinceriſſimæ ac præſtantiſſimæ confectum: *Et fracto alabaſtro*, fracto vaſis orificio, ut unguentum non guttatim ſtillaret, ſed ubertim flueret, *effudit ſuper caput ejus*, ſcilicet Jeſu.

3. *Erant autem quidam indignè ferentes intra ſemetipſos, & dicentes: Ut quid perditio iſta unguenti facta eſt?* Pluralis numerus pro ſingulari uſurpatur, ut aliàs in Scriptura: Unus enim Judas id indigne tulit. Vide quæ diximus ad cap. 26. S. Matthæi.

4. *Et primo die Azymorum, quando Paſcha immolabant*, die 14. Lunæ ad veſperam, *dicunt ei Diſcipuli: Quò vis eamus, & paremus tibi ut manduces Paſcha?* Propriam enim domum non habebat Jeroſolimus. *Et mittit duos ex Diſcipulis ſuis*, Petrum & Joannem; *& dicit eis: Ite in civitatem*, Jeruſalem; *& occurret vobis homo*, quidam ſervus patris-familiâs, *lagenam aquæ bajulans*, hydriam fictilem aquæ plenam: *ſequimini eum.* (Luc. 22. 18.) *Et quocumque introierit, dicite domino domûs, quia Magiſter dicit: Ubi eſt refectio mea*, locus refectionis, *ubi Paſcha cum Diſcipulis meis manducem? Et ipſe demonſtrabit cœnaculum grande*, cameram in altiori ædium parte, ſitu & magnitudine commodam, & inſtructam omni ſupellectile ad epulas neceſſariâ: *& illic parate nobis* Paſchale convivium.

5. *Veſpere autem facto, venit cum duodecim. Et diſcumbentibus eis, & manducantibus, ait Jeſus: Amen dico vobis, Quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.* Unus ex veſtro Collegio, Coapoſtolus veſter, ejuſdem menſæ mecum particeps, tradet me hoſtibus meis occidendum. Vide quæ diximus ad cap. 26. S. Matthæi.

6. *Et manducantibus illis, accepit Jeſus panem, & benedicens, fregit, & dedit eis*, ſcilicet duodecim Apoſtolis ſecum diſcumbentibus, ne Juda quidem excepto, *& ait: Sumite, Hoc eſt Corpus meum.* Quod vobis porrigo manducandum, eſt corpus meum. *Et accepto Calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes*, ut eis Dominus juſſerat, idque ordine, ut credere par eſt, initio facto ab eo cui Dominus proximè accumbenti calicem præbuerat. *Et ait illis: Hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur.* Ait illis, cùm Calicem ipſis propinaret, non poſtquam biberunt (ut

oſtendit collatio Marci cum Matthæo) Anticipatione
igitur uſus eſt Marcus, hæc verba præmittens: *Et bi-*
berunt ex illo omnes. Hiſterologia verò eſt, ſeu narratio
Euthym. in Matt. poſterior ejus quod priùs factum eſt, in his verbis: *Hic*
eſt ſanguis meus novi Teſtamenti, qui pro multis effun-
detur. Aptiſſimè nominavit Chriſtus Teſtamentum pro-
pter appropinquantem mortem. Condunt enim Teſta-
mentum qui moriuntur. *Itaque ſicut Vetus Teſtamentum*
hoſtias & ſanguinem habebat: ita ſanè & Novum, cor-
pus videlicet & ſanguinem Domini. Non dixit autem:
Hæc ſunt ſigna Corporis & Sanguinis mei: ſed, Hæc
ſunt Corpus meum, & Sanguis meus. Oportet ergo non
ad naturam eorum quæ proponuntur aſpicere, ſed ad vir-
tutem eorum. Quemadmodum enim ſupernaturaliter aſ-
ſumptam carnem deificavit (ſi ita loqui liceat) ita &
hæc ineffabiliter tranſmutat in ipſum vivificum corpus
ſuum, & in ipſum pretioſum ſanguinem ſuum, & in
gratiam ipſorum. Quod autem ait, Sanguinem ſuum pro
multis effuſum iri, ſpectat eos qui per ſanguinis ejus effi-
caciſſimam virtutem perventuri erant ad vitam æternam
aut certè remiſſionem peccatorum accepturi: quamvis
ſufficiens eſſet pretium pro omnium redemptione ſuffi-
cienter etiam Patri oblatum. Fides enim catholica do-
2. Cor. 5. 15. cet, *Quoniam ſi unus pro omnibus mortuus eſt, ergo om-*
nes mortui ſunt; & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus;
ut & qui vivunt, jam non ſibi vivant, ſed ei qui pro ip-
ſis mortuus eſt, & reſurrexit.

7. *Dederat autem Traditor ejus*, Judas Iſcariotes,
ſignum eis, Sacerdotibus ſcilicet, Scribis & Senatori-
bus dicens: *Quemcumque oſculatus fuero, ipſe eſt, tene-*
te eum, & ducite cautè. Miſerum Judam à fide defeciſſe
S. Hieronymus exiſtimat, nec Jeſum Dei Filium jam
credidiſſe, quem crediderat olim in ejus nomine miracu-
la faciens, & ex ore ipſo dæmonum audiens, illum eſſe
Chriſtum, Sanctum Dei, Filium Dei. *Eadem infide-*
litate quâ Magiſtrum & Dominum tradidit, putabat
ſigna quæ Salvatorem viderat facientem, non Majeſta-
te divinâ, ſed magicis artibus facta. Significat igitur
ſimilibus præſtigiis ex eorum manibus elabi poſſe, ideo
ait, *Et ducite cautè.* Primùm bonam conſcientiam re-
pulit cupiditate & avaritiâ ſuâ, deinde circa fidem nau-
fragium fecit, ut de quibuſdam aliis ait S. Paulus: *Bo-*
nam conſcientiam, quam quidam repellentes, circa fidem
1. Tim. 1. 19. *naufragaverunt.*

8. *Unus autem quidam de circumſtantibus;* Quidam
qui unus erat ex comitatu Jeſu, ſcilicet Simon Petrus,
S. Leo ſerm. 1. de Paſſ. Dom. *Qui animoſiore conſtantiâ Domino cohærebat, & contra*
violentorum impetus fervore ſanctæ charitatis exarſerat,
(inquit S. Leo) *educens gladium, percuſſit ſervum*
ſummi Sacerdotis, ferociùs inſtantem, *& amputavit*
illi auriculam.

9. *Adoleſcens autem quidam ſequebatur eum, ami-*
ctus ſindone ſuper nudo, & tenuerunt eum. At ille re-
jectâ ſindone, nudus profugit ab eis. Hunc adoleſcentem
fuiſſe Jacobum fratrem Domini, ut S. Epiphanio ve- *S. Epiph. Hæreſi 78*
nit in mentem, aut Joannem Evangeliſtam, quod ſenſit *S. Gregor.*
S. Gregorius M. prorſus improbabile eſt, cùm neuter *M. l. 14.*
adoleſcens eſſet, ac Sanctus Marcus verſu præcedente *Moral. c. 23.*
ſcripſerit: *Tunc Diſcipuli ejus relinquentes eum, omnes*
fugerunt. Nec etiam fuiſſe videtur è domo ubi Jeſus
cum Diſcipulis Paſcha comederat; ſola enim ſindone
amictus ex urbe non exiiſſet: ſed veriſimilius eſt fuiſſe
ex villa proxima Getſemani, tumultuque excitatum è
lecto proſiliiſſe curioſitate impulſum. Sindonem autem
quâ tectus erat, non fuiſſe veſtem adversùs frigus compa-
ratam, aut pallium è lino vel byſſo; ſed linteum quo erat
in lecto involutus, ex eo patet, quòd rejectâ ſindone, quâ
tegebatur, nudus profugit à militibus & ſervis, qui
ipſum laceſſebant, & tenebant, Diſcipulum eſſe Jeſu
ſuſpicati.

10. *Summi verò Sacerdotes, & omne Concilium, quæ-*
rebant adversùs Jeſum teſtimonium, ut eum morti trade-
rent, nec inveniebant. Multi enim teſtimonium falſum
dicebant adversùs eum, & convenientia teſtimonia non
erant. Non erant congruentia, nec tam gravia ut votum
Sacerdotum æquarent, quærentium teſtimonia ad pœ-
nam capitis decernendam ſufficientia.

11. *Rurſum autem ſummus Sacerdos interrogabat*
eum, & dixit ei: Tu es Chriſtus Filius Dei benedicti?
Tu-ne Chriſtus es à Deo promiſſus, ipſiuſque Dei Fi-
lius? *Jeſus autem dixit illi: Ego ſum.* Ego revera Fi-
lius ſum Dei, cui Angeli & homines benedicunt, cujus
nomen benedictum in æternum: *& videbitis Filium ho-*
minis, me quem nunc ut reum interrogatis & judicatis,
ſedentem à dextris virtutis Dei, in majeſtate & potentia
quâ Deo Patri ſum coæqualis, *& venientem cum nubi-*
bus cœli. Nubibus luciđiſſimis velut throno inſidentem.
Ex hoc loco Chriſti divinitas contra Socinianos invictè
probatur. Non enim adoptivum ſe Filium Dei Chriſtus
eſſe reſpondit, ſed naturalem & æqualem Deo Patri: &
ita intellexit ſummus Sacerdos, qui eum damnavit blaſ-
phemiæ. *Summus autem Sacerdos ſcindens veſtimenta*
ſua, ait: Quid adhuc deſideramus teſtes? Audiſtis blaſ-
phemiam: quid vobis videtur?

12. *Et cœperunt quidam conſpuere eum, & velare*
faciem ejus, & colaphis eum cædere: Illum velut morte
prædamnatum excipientes. Cùm enim aliquis mortis
reus judicatus erat, Judex ipſum dimittebat lictori qui
faciem ejus velaret, Romano more. *I, lictor, colliga ma-*
nus, caput obnubito: Quin & Perſico, unde Heſter c. 7.
verſ. 8. de Aman dicitur: *Necdum verbum de ore Regis*
exierat, & ſtatim operuerunt faciem ejus.

Cœtera quæ hîc non attingimus, expoſita ſunt ad ca-
put 26. S. Matthæi.

Senſus Moralis

1. ERat *autem Paſcha & Azyma poſt biduum: &*
quærebant ſummi Sacerdotes, & Scribæ, quomo-
do eum dolo tenerent, & occiderent. Sacrilegi Sacerdo-
tes, in quorum animis Religionis ſenſus; improbi Do-
ctores, in quorum cordibus Veritatis amor extinctus eſt,
utramque ſuis cupiditatibus, occaſione datâ, immolare
non dubitant. Non ſacrorum dierum ſolemnitas, non
ſacramentorum ſanctitas à criminibus avertit, quia epu-
1. Cor. 5. 8 lantur *in fermento malitiæ & nequitiæ*, non *in azymis*
ſinceritatis & veritatis. Et ſi palam cupiditates ſuas
non explent, ſolo timore ſervili, non amore juſtitiæ à
malis operibus cohibentur. *Dicebant autem, Non in die*
S. Leo ſerm. 7. de Paſſ. Dom. *feſto, ne fortè tumultus fieret in populo.* Tales erant Ju-
dæorum Sacerdotes & Doctores, quærentes opportu-
nitatem capiendi Jeſum & occidendi, timenteſque ſe-
ditiones turbarum in præcipua Solemnitate fieri, non
ut populus non peccaret, ſed ne Chriſtus evaderet.

2. *Et cùm eſſet Bethaniæ in domo Simonis Leproſi,*
& recumberet, venit mulier habens alabaſtrum unguen-
ti nardi ſpicati pretioſi, & fracto alabaſtro effudit ſuper
caput ejus. Pietas & charitas generoſæ ſunt & magnifi-
cæ, ubi de Dei honore & cultu agitur. Sumptibus non
parcunt, profundunt opes, ut omnium bonorum ſuorum
Auctorem glorificent, ut grati animi vicem Chriſto re-
pendant, qui ſanguinem ſuum pro nobis effudit. Beati,
quos amor Dei liberales & magnificos; miſeri, quos
amor ſæculi, quos vanitas & voluptas prodigos faciunt,
Hæc devotio Mariæ unguentum pretioſum ſuper Chri-
ſti corpus effundentis, fidem ac pietatem ſanctæ Eccleſiæ
deſignat, quæ in Amoris Cantico ait: *Dum eſſet Rex* *Cant. 1. 11.*
in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum. Id
juxta literam Mariæ manibus perfecit, & quotidie in
omnibus membris ſuis ſpiritaliter implere non deſinit,
quæ toto orbe diffuſa in Domino gloriantur, & dicunt:
Deo autem gratias, qui ſemper triumphat nos in Chriſto *2. Cor. 2. 14.*
Jeſu, & odorem notitiæ ſuæ manifeſtas per nos in omni
loco: quia Chriſti bonus odor ſumus Deo. Quæ cùm *Beda.*
potentiam divinæ virtutis ejus, quæ illi una cum Patre

eſt, digna reverentia confitetur, laudat, & prædicat caput, illius unguento pretioſo perfundit. Cùm verò aſſumptæ Myſteria humanitatis æquè dignâ reverentiâ ſuſpicit, pedes Domini unguento nardi piſtici perfundit, quia illam ejus naturam, quâ terram contingere, hoc eſt, inter homines converſari dignatus eſt, piâ prædicatione commendat, ac devotis veneratur obſequiis. Unguentum contritionis ſuper pedes Jeſu mulier peccatrix effudit: unguentum devotionis ſuper ejus caput Maria jam ſancta & contemplatrix. Primum unguentum ex multis & variis peccatorum ſuorum ſpeciebus intra pectus ſuum decoxit

Pſal. 38. igne pœnitentis amoris, dicens cum Propheta: *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis.*

S. Bern. ſerm. 10. in Cantic. Nec tamen Deo vile eſt, quamvis ex vilibus ſpeciebus confectum ſit hoc unguentum, quia cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit. Peccatricis manibus diſtillabatur, & extremis membris corporis, id eſt, pedibus fundebatur: & tamen non uſque adeo contemptibile aut vile fuit, quin totam domum vis aromatum & ſuavitas repleret odoris. Quod ſi attendamus quantâ in unius peccatoris converſione fragrantiâ reſpergatur Eccleſia, & quantis fiat odor vitæ ad vitam quivis pœnitens, ſi publicè perfectèque pœniteat, profectò & de hoc pronuntiabimus; *Domus impleta eſt ex odore unguenti.* Denique & ſupernas beatorum manſiones attingit pœnitentiæ odor, ita ut (teſte ipſâ Veritate) *Gaudium ſit inter Angelos*

Luc. 15. *Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.* Sed pretioſius devotionis unguentum eſt, quod fit de divinis beneficiis humano generi collatis, quæ cùm fuerunt in vaſculo pectoris, piſtillo crebræ meditationis contuſa atque contrita, deinde igne ſancti deſiderii decocta ſimul omnia, & demum impinguata oleo lætitiæ, erit unctio longè pretioſior excellentiorque priore. *Sacrificium lau-*

Pſal. 49. *dis honorificabit me* (inquit Deus) non dubium autem quin excitet ad laudandum beneficiorum recordatio. Hoc unguentum Maria effudit ſuper caput Jeſu. Si enim in Chriſto caput ad Divinitatem referendum eſt, dicente

1. Cor. 2. Paulo, *Caput Chriſti Deus*, procul dubio caput ungit qui gratias agit, quoniam Deum tangit, non hominem. Non quia non ſit homo, qui Deus eſt, ſiquidem Deus & homo unus eſt Chriſtus: ſed quia omne bonum à Deo, non ab homine eſt, etiam ipſum quod per hominem miniſtratur.

Joan. 6. Jerem. 17. Profectò enim *Spiritus eſt qui vivificat, caro non prodeſt quidquam.* Propterea & *Maledictus, qui ſpem ſuam ponit in homine:* quoniam etſi ſpes noſtra tota meritò pendet ex homine Deo, non tamen quia homo, ſed quia Deus eſt. Itaque illud pedibus, hoc capiti exhibetur; quoniam & humiliatio contriti cordis humilitati congruit carnis; & Majeſtatem decet glorificatio.

3. *Et mittit duos ex Diſcipulis ſuis, & dicit eis: Ite in civitatem: & occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans, ſequimini eum. Et quocumque introierit, dicite domino domûs, quia Magiſter dicit: Ubi eſt refectio mea, ubi Paſcha cum Diſcipulis meis manducem? Et ipſe demonſtrabit cœnaculum grande, ſtratum, & illic parate nobis.* Veri Paſchatis, ſeu Sacrificii & Communionis Paſchalis præparatio ad Apoſtolorum ſucceſſores, & ad proprios Chriſtianorum Paſtores pertinet. Aquæ lagena in ſignum à Chriſto data, baptiſmi & pœnitentiæ ſymbolum eſt. Hâc aquâ purificatos eſſe oportet, qui Chriſtianum Paſcha celebrant. Manducari Paſcha legitimum non poteſt extra Jeruſalem civitatem ſancti, extra Eccleſiam Catholicam. Paranda eſt Anima ad Chriſtum excipiendum in ſacra Communione. Cœnaculum ſeu camera ſuperior eſſe debet, pars domus à terra

Coloſſ. 3. remotior. *Quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.*

Cœnaculum grande, cor per charitatem dilatatum.

Pſal. 118. 32. Conſtringitur enim cupiditate, dilatatur charitate. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum.* COR-

S. Auguſt. ſerm. 10. in hunc Pſal. DIS *dilatatio, juſtitiæ eſt delectatio. Hæc munus eſt Dei, ut in præceptis ejus non timore pœnæ anguſtemur, ſed dilectione & delectatione juſtitiæ dilatemur.* Denique Cœnaculum ſtratum, cor variis ornatum virtutibus eſſe debet, ut Paſcha dignè manducetur. Humilitate ornata ſit Anima, ut Deum ſuſcipiat qui in Incarnatione ſua, in morte, in ipſo Euchariſtiæ Sacramento ſemetipſum pro nobis humiliavit & exinanivit. Chriſtiana mortificatione, qua terrenas faſtidiat voluptates, inſtructa ſit, ut Chriſtum pro ſua, omniumque hominum ſalute crucifixum ſuſcipiat. Paupertate ſpiritûs conſpicua ſit, quâ radix omnium malorum cupiditas exſcinditur, ut Deum ſuſcipiat, qui pro nobis egenus factus eſt, cùm dives eſſet ut illius inopiâ divites eſſemus.

4. *Et manducantibus illis, accepit Jeſus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, Hoc eſt Corpus meum. Et accepto calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic eſt Sanguis meus Novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur.* In umbra illius legalis Paſchæ non unus agnus occidebatur, ſed plures. Singuli occidebantur per domos: nam unus ſufficere non poterat univerſis, quoniam figura erat, non proprietas Dominicæ Paſſionis. Ergo in hac veritate quâ ſumus, unus pro omnibus mortuus eſt: &

S. Gaud. Tract. 2. in Exod. *Idem per ſingulas Eccleſiarum domos in Myſterio panis ac vini reficit immolatus, vivificat creditus, conſecrantes ſanctificat conſecratus. Hæc Agni caro, hic ſanguis eſt.... Credas quia quod accipis, corpus eſt illius Panis cæleſtis, & ſanguis eſt illius ſacræ Vitis..... Neſcit mendacium Veritas.... Pariter univerſa quemadmodum tradita ſunt credamus, non infringentes os ipſius illud ſolidiſſimum,* Hoc eſt Corpus meum, Hic eſt Sanguis meus. *Si quid autem ſuperfuerit etiam nunc in uniuſcujuſque ſenſu, quod expoſitione iſta non ceperit, ardore fidei concrementur: Quoniam Deus noſter ignis conſumens eſt.* Panem in ſuum Corpus Chriſtus tranſmutat, ut nos in ſe ipſum tranſmutet, noſque ſecum unum efficiat corpus & unam carnem. Quis loquetur potentiam, magnificentiam, & bonitatem Domini? Chriſti ſanguis ejus bonitate & amore ſit in Euchariſtiæ Sacramento lac filiorum, nexus & vinculum membrorum ipſius, fœderis æterni ſigillum, redemptio pretiumque ſervorum & captivorum. At illis qui ſacrilegum & perfidum Judam imitantur, fit venenum mortiferum, gladius ſeparationis à Chriſti corpore ſigillum reprobationis, cauſa æternæ captivitatis. Lac filiorum eſt. Videtis quantâ promptitudine parvuli papillas capiunt, & quanto impetu labia uberibus infigunt? *Accedamus cum tanta nos quoque alacritate ad hanc menſam: quin immò cum longè majori trahamus, tanquam infantes lactanei, Spiritûs gratiam, & unus ſit nobis dolor hâc eſcâ privari.* Nexus ac vinculum membrorum Chriſti eſt ſacra Euchariſtia. Qui ad illam accedit, non abhorreat à compage membrorum; *Non ſit putre membrum, quod reſecari mereatur: non ſit diſtortum, de quo erubeſcatur: ſit pulchrum, ſit aptum, ſit ſanum: hæreat corpori, vivat Deo de Deo.* Euchariſtia fœderis æterni ſigillum eſt, hoc fœdus nuſquam violemus. *Teſtes vos eſtis*, (ait Joſuë ad populum Iſraël) *quia ipſi elegeritis vobis Dominum ut ſerviatis ei.* Reſponderuntque: *Teſtes. Nunc ergo*, ait, *auferte Deos alienos de medio veſtri, & inclinate corda veſtra ad Dominum Deum Iſraël. Dixitque populus ad Joſuë: Domino Deo noſtro ſerviemus, & obedientes erimus præceptis ejus.* Ita ſimus & nos affecti, cùm ad ſacram Communionem accedimus. Euchariſtia redemptio eſt pretiumque captivorum: eâ refectus noli te diaboli iterum ſervituti ſubjicere.

S. Joan. Chryſoſt. S. Auguſt. Tract. 26. in Joann. Joſuë 24.

5. *Petrus autem ait illi: Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ſed non ego.* Quid ais, Petre? Propheta dixit, *Quia oves diſpergentur*, & Chriſtus dictum confirmavit, & tu negas? Ideo Chriſtus illum cadere permiſit, ut & illius præſumptio & noſtra ſuperbia ſanaretur.

Galat. 6. S. Joannes Chryſoſt. Hom. 83. in Matt. *Si quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit.* Dicere debebat: Opem nobis feras ne ſcandalizemur: è contrario nimiùm ſibi arrogans, ait: *Etſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ſed non ego.* Cùm igitur Petrus Chriſti verbis non crederet, à rebus ipſis

eruditur. Duplex nempè ipſius crimen erat: primum, quòd Chriſto prædicenti repugnavit, nimiâ de ſuis viribus fiduciâ; ſecundum quòd cæteris ſeipſum præpoſuit: immò & tertium, quòd ſibi totum tribuit. Magnum profectò dogma hinc diſcimus, quia *Nullo modo voluntas hominis ſufficit, niſi auxilio ſuperiore roboretur: Et quia nihil lucrari poterimus, ſi voluntas noſtra repugnat: quorum alterum Petrus, alterum Judas confirmat: Hic enim etſi præſidium Chriſti largum habuerit, tamen quia noluit attendere, nec quæ ab ipſo erant conferre, nullam inde utilitatem conſecutus eſt: Petrus verò, etſi bene animatus fuerat, divino tamen ſubtracto auxilio, ſtare non potuit.* Ne igitur totum Deo ita tribuatis, ut oſcitandum dormiendumque vobis putetis: nec rurſus ſi vigilatis, laboribus veſtris rem totam effici arbitremini. Neque enim deſides ac reſupinos jacere nos vult Deus, ac ideo nonnihil à nobis petit: nec arrogantiâ vult nos corrumpi: & ideo totum nobis non commiſit. Ita ex utraque parte incommodo remoto, quod utile eſt ad ſalutem nobis reliquit. His rationibus Verticem quoque Apoſtolorum labi permiſit, humiliorem ipſum faciendo, & ad majorem charitatem erigendo.

Non potuit id eſt noluit

6. *Et aſſumit Petrum & Jacobum, & Joannem ſecum: & cœpit pavere, & tædere. Et ait illis: Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem: ſuſtinete hic & vigilate.* Triſtitiæ pelago immerſus eſt, uno intuitu conſiderans proditionem Judæ, negationem Petri, ſcandalum & diſperſionem Apoſtolorum, populi Judaici reprobationem, excidium Jeruſalem; omnium hominum crimina, Chriſtianorum præſertim ſacrilegia, ſanguinem ejus pretioſum conculcantium; juſtitiæ divinæ peccatis totius humani generis, quæ in ſe ipſo portabat, imminentis ſeveritatem; ipſorum peccatorum deformitatem ac gravitatem. *Quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum, & pondus ejus ferre non potui.* Triſtis ſit anima noſtra cum anima Jeſu, ſed triſtis ſit uſque ad mortem peccati in nobis; ne Chriſtus etiam nunc nobis dicat: *Et ſuſtinui qui ſimul mecum contriſtaretur, & non fuit: conſolantem me quæſivi, & non inveni.* Triſtes quidem erant Apoſtoli de Chriſti morte, ſed cum Chriſto triſtes non erant. Contriſtabantur enim illi carnaliter de via mortali, quæ mutanda fuerat morte, & reparanda reſurrectione: hinc erat illa triſtitia. *De illis enim eſſe debuit, qui cæci Medicum occiderunt, qui tamquam pernicioſè febrientes phrenetici, faciebant injuriam à quo illis fuerat ſalus allata. Ille volebat curare, illi ſævire: hinc triſtitia Medico.* Quære utrum invenerit hujus triſtitiæ comitem. Non enim ait, Suſtinui qui contriſtaretur, & non fuit; ſed, *qui ſimul contriſtaretur*, id eſt, ex eare, qua ego, contriſtaretur, *& non inveni.* Ergo in triſtitia quam habebat Dominus de illis, pro quibus oravit, *Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt:* nullum comitem invenit. *Conſolantem me quæſivi, & non inveni.* Qui ſunt conſolantes? *Proficientes.* Ipſi enim nos conſolantur, ipſi ſunt ſolatio omnibus prædicatoribus veritatis. *Et dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potaverunt me aceto.* Hoc ipſum quòd non inveni conſolantes, hoc ipſum quòd non inveni qui ſimul mecum contriſtaretur, hoc fuit fel meum, hoc mihi amarum, hoc acetum fuit: *amarum propter mœrorem, acetum propter eorum vetuſtatem.*

Job. 31. 23.
Pſal. 68. 21.
S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 68. ſerm. 2.
Luc. 23. 34.

7. *Et dixit: Abba, Pater, omnia tibi poſſibilia ſunt, transfer calicem hunc à me: ſed non quod ego volo, ſed quod tu,* Afflictiones & cruces à Deo impoſitas, ſive exteriores, ſive interiores, carne licèt repugnante, ſuſcipere debemus; & noſtram divinæ conformare ac planè ſubjicere voluntatem, dicentes: *Non quod ego volo, ſed quod tu.* Liberationem quidem à malis temporalibus, à morbis corporis, à calamitatibus tam publicis quam privatis, ab anguſtiis & deſolationibus animi poſtulare à Deo poſſumus, ſed conditionatæ eſſe debent his de rebus preces noſtræ, ſi ita Deo placitum ſit, cujus voluntas nobis carior eſſe debet quàm noſtra, ſi vere eum diligimus. Sed æternam beatitudinem, & omnia bona ſpiritualia ad eam perducentia & promoventia à Deo petere abſolutè debemus, ſcilicet gratiam, charitatem, cæteraſque virtutes, perſeverantiam, &c. quia *Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio noſtra.* In noſtræ voluntatis cum divina conformitate poſita eſt rectitudo cordis. Rectus eſt Deus, & ideo diſtortum cor illi non adquieſcit. Divina voluntas regula eſt immutabilis, indeficiens, ſuprema: ad illam igitur conformanda eſt voluntas noſtra ut recta ſit, utque ex eorum numero ſimus, de quibus ait Propheta: *Quàm bonus Iſraël Deus his qui recto ſunt corde.* Filius Dei unicus portans infirmitatem tuam, & præfigurans in ſe paſſionem tuam, tamquam caput geſtans perſonam etiam corporis ſui, cùm appropinquaret paſſioni, ex homine quem gerebat contriſtatus eſt, ut te lætificaret; contriſtatus eſt ut te conſolaretur. Potuit enim ſine triſtitia eſſe Dominus iturus ad Paſſionem. Si potuit miles, non potuit Imperator? Quomodo potuit Miles? Attende Paulum exultantem appropinquantem paſſioni: *Ego autem*, inquit, *jam delibor, & tempus reſolutionis meæ inſtat. Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi: in reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus Judex.* Videte quemadmodum exultat venturus ad Paſſionem. Ergo gaudet coronandus, contriſtatur coronaturus. Quid igitur portabat? Infirmitatem quorumdam, qui veniente tribulatione vel morte contriſtantur. Sed vide quomodo eos ducit in directionem cordis. Ecce tu volebas vivere, non volebas tibi aliquid accidere; ſed Deus aliud voluit, *Duæ voluntates ſunt; ſed voluntas tua corrigatur ad voluntatem Dei, non voluntas Dei detorqueatur ad tuam. Prava eſt enim tua, regula eſt illa: ſiet regula, ut quod pravum eſt, ad regulam corrigatur.* Vide quomodo hoc docet Dominus Jeſus Chriſtus. *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem:* &, *Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte.* Ecce oſtendit humanam voluntatem, ſed vide rectum cor: *Verùm non quod ego volo, ſed quod tu.* Hoc ergo fac, gaudens in his quæ tibi accidunt: & ſi venerit dies ille ultimus, gaude. Aut ſi ſubrepit humanæ cujuſdam voluntatis fragilitas, citò dirigatur ad Deum: ut ſis ex eis quibus dicitur: *Gloriamini omnes recti corde.* Quàm pauci illi ſunt? *Hæc eſt enim in hominibus magna & uſitata perverſitas, quia cùm debeant vivere ipſe ſecundùm voluntatem Dei, Deum volunt vivere ſecundùm voluntatem ſuam: & cùm ipſi nolunt corrigi, illum volunt depravari; rectum non arbitrantes quod ille vult, ſed quod ipſi volunt.*

Pſal. 72.
S. Aug. Enarr. 2. in Pſal. 31.
2. Tim. 4.
S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 41.

8. *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem, Spiritus quidem promptus eſt, caro verò infirma.* Multi ſuccumbunt tentationi, quia nec vigilant nec orant. Orandum ut vigilemus, vigilandum ut oremus: vigilandum ſimul & orandum ne in tentationem intremus. Si Petrus vigilaſſet & oraſſet, metu mortis & amore temporalis vitæ Dominum non negaſſet. *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.* Itaque quantùm de ardore mentis confidimus, tantùm de carnis fragilitate timeamus: ſed tamen, ſecundùm Apoſtoli doctrinam, *Spiritu facta carnis mortificemus.*

9. *Dederat autem Traditor ejus ſignum eis, dicens: Quemcumque oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum... Et cum veniſſet, ſtatim accedens ad eum, ait: Ave Rabbi: & oſculatus eſt eum.* Quiſquis proximum prodit, Chriſtum prodit. Quot traditores in mundo, quos avaritia vel alia cupiditas ad arcana proximi in ejus perniciem revelanda, ad fortunam ejus evertendam impellit? Quot fraudes, quot ſimulationes, quot infidelitates, amicitiæ velo obtectæ? Ab ingratis domeſticis, amicis, qui nos produnt, vel fiduciâ noſtrâ quoquo modo abutuntur, hæ patiendæ ſunt injuriæ ſine amaritudine, ſine murmuratione, adorando Chriſti Jeſu bonitatem, & charitatem imitando, qui Traditori oſculum non negavit.

10. *Et exurgens ſummus Sacerdos in medium, interrogavit Jeſum, dicens: Non reſpondes quidquam ad ea quæ tibi objiciuntur ab his? Ille autem tacebat, & nihil reſpondit.* Verbum æternum ſilet, innocens & ſanctus

pro defenſione ſua os coram judice non aperit, opprimi ſe patitur ac damnari ut nos juſtificet. Noſtram reparat innocentiam, non tuendo ſuam. Cauſam noſtram agit ut advocatus & mediator apud Patrem, negligendo ſuam Iſai. 53.6 apud injuſtum judicem. Ducitur ut Agnus manſuetus ad occiſionem, & non aperit os ſuum, ut Prophetia impleatur: *Oblatus eſt quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum: ſicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.* Domini Jeſu ſilentium honoremus, cùm ab hominibus maledicimur, & convitiis afficimur. Ipſos ut flagella iræ Dei intueamur, quomodo David intuebatur Semei ſibi maledicentem Deo permittente, & ejus maledicta ac inſultus ad ipſius Regis expiationem & exercitationem ordinante. 2. Reg. 16 *Dimittite eum ut maledicat juxta præceptum Domini: ſi fortè reſpiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.* Sed magis Chriſtum intueamur, qui paſſus eſt pro nobis, & nobis reliquit exemplum, ut ſequamur veſtigia ejus: 1. Petri 2. 23. *Qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur: tradebat autem judicanti ſe injuſtè.*

11. *Et cœperunt quidam conſpuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere, & dicere ei: Propheſiza: & miniſtri alapis eum cædebant.* Imago Dei inviſibilis, ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, Chriſtus Dei Filius, cœli terræque Dominus, atrociſſimis injuriis inhonoratur & immaniſſimè læditur. In quinque ſenſibus ſuis patitur, ut ſenſuum noſtrorum expiet peccata & voluptates. Viſus patitur, velatâ facie; auditus, horrendis blaſphemiis; odoratus, fœtidis ſputis; tactus alapis & colaphis; guſtus, ſanguine in os ſacratiſſimum ex contuſione & vulneribus faciei manante. Cùm tam indigna propter nos paſſus ſit Chriſtus, pudeat nos ſenſuum voluptates ſectari; pudeat Chriſtianas mulieres oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crinem, & opus Dei & facturam ejus adulterare. S. Cypr. Tract. de Diſciplina & Habitu Virginum. *Manus Deo inferunt, quando id quod ille formavit, reformare & transfigurare contendunt; neſcientes quia opus Dei eſt omne quod naſcitur; diaboli quodcumque mutatur. Si quis pingendi artifex vultum alicujus & ſpeciem & corporis qualitatem æmulo colore ſignaſſet, & ſignato jam conſummatoque ſimulacro manus alius inferret, ut jam formata, jam picta quaſi peritior reformaret; gravis prioris artificis injuria & juſta indignatio videretur. Tu te exiſtimas impunè laturam tam improbæ temeritatis audaciam, Dei artificis offenſam? Ut enim impudica circa homines & inceſta fucis lenocinantibus non ſis; corruptis violatiſque quæ Dei ſunt, pejor adultera detineris. Quod ornari te putas, quod putas comi, impugnatio eſt iſta divini operis, prævaricatio eſt veritatis.*

12. *Et cùm eſſet Petrus in atrio deorſum, venit una ex ancillis ſummi Sacerdotis: & cùm vidiſſet Petrum calefacientem ſe, aſpiciens illum, ait: Et tu cum Jeſu Nazareno eras. At ille negavit dicens: Neque ſcio, neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantavit.* Chriſtus in Domo Caiphæ alapis & colaphis viſibiliter cæſus eſt à miniſtris Satanæ; Petrus in atrio Caiphæ inviſibiliter cæſus eſt colaphis ab ipſo Satana. Quod in ſuo corpore paſſus eſt Chriſtus, hoc in anima ſua patitur à diabolo peccator. *Feciſti mihi,* Domine Jeſu *de corpore tuo ſpeculum animæ meæ. Neſciebam contumelias & terrores, & colaphizantem me inceſſanter Satanam, niſi viderem artem medicinæ tuæ ſimilia ſimilibus curantem, & appenderem in ſtatera hinc calamitatem tuam, illinc iniquitatem meam.* Iob. 6. Iſai. 50. *Dediſti corpus tuum percutientibus, & genas tuas vellentibus; faciem tuam non avertiſti à conſpuentibus in te, ut alapæ tuæ alapas meas removeant, & flagella flagellis expientur, & opprobria exprobrantium quæ ceciderunt ſuper te, auferant à me opprobrium ſempiternum.* Drogo Oſtienſis ſerm. de Paſſione Domini. *Hæc ſunt linteamenta mundiſſima carnis ſuæ, quibus vulnera mea alligaſti, ô Samaritane miſericors, ut imponeres me ſuper jumentum tuum, & perduceres in ſtabulum, quoniam verè languores noſtros ipſe tuliſti, & dolores noſtros ipſe portaſti, cujus livore ſanati ſumus. In domo ergo Principis Sacerdotum velatâ facie colaphizatur Chriſtus, quia in domo conſcientiæ cæcatâ mente colaphizatur Chriſtianus. Quod enim Chriſtus in publico, ego patior in occulto; quod ille foris à miniſtris Caiphæ, ego intus à negotiis Satanæ: quia ſuper dorſum meum fabricaverunt peccatores, faciem mihi velaverunt, faciem meam in terra defixerunt, & dorſum incudem ſuam fecerunt: ſed adhuc intra domum contineor, ubi puella moritur & ſuſcitatur. Nam & ibidem Petrus negavit, dicens:* Neque ſcio, neque novi quid dicas. Neſcio hominem iſtum. *Nonnè tibi Petrus in his verbis velatam habuiſſe faciem videtur? Unde tertiò colaphizatus eſt, quia tertiò negavit. Et Paulus tertiò rogavit Dominum ut auferret à ſe Angelum Satanæ qui eum colaphizabat. Uterque ergo Apoſtolus colaphizatus eſt, uterque naufragium paſſus; ille intus, iſte foris. Voluiſſet quidem Satanas (ſi tamen licuiſſet) tamdiu Petrum colaphizando cribrare ſicut triticum, donec omnem ab eo fidei medullam excuſiſſet, ſed Ego* (inquit Chriſtus) *rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Unde reſpexit Chriſtus, & egreſſus foras flevit amarè. Tamdiu faciem habuit velatam Petrus, donec reſpexit eum Chriſtus. Sed numquid non etiam prius reſpiciebat? Etiam: ſed Petrus reſpicientem ſe Chriſtum non reſpiciebat, quia velatam faciem habebat.* Et recordatus eſt Petrus verbi quod dixerat ei Jeſus: *Recordatio Petri, reſpectus fuit Chriſti. Ergo cùm peccatorum flendo recordaris, à Chriſto videris; imò ſublato velamine Chriſtum vides.* Et egreſſus foras. *Propterea negabat, quia intus eſſe nolebat; & tamen quando negavit, foras egreſſus eſt. Unde foras? De domo Chriſti, de domo fidelium. At ubi de domo Caiphæ foras egreſſus eſt; in domum Chriſti intromiſſus eſt. Quot ſunt hodie qui dicunt, Nos ſumus de domo Eccleſiæ, & ſunt de domo Caiphæ, hoc eſt hypocriſis? Quod Petrus negando, hoc iſti faciunt affirmando: ſed niſi confitendo exeant foras & amarè fleant, non intrant in Eccleſiam Chriſti. Amaritudo fletuum, velamen diluit oculorum.* Petri negatio magnæ pietatis diſpenſatione à Deo permiſſa eſt, S. Gregor. M. Hom. 21. *Ut is qui futurus erat Paſtor Eccleſiæ in ſua culpa diſceret qualiter aliis miſereri debuiſſet. Prius itaque eum oſtendit ſibi, & tunc præpoſuit cæteris, ut ex ſua infirmitate cognoſceret, quàm miſericorditer aliena infirma toleraret.*

CAPUT XV.

Senſus Litteralis.

I. ET *confeſtim manè conſilium facientes ſummi Sacerdotes cum Senioribus & Scribis, & univerſo Concilio:* Pleno Senatu conſilium ineuntes, *vincientes Jeſum,* jam reum mortis ab ipſis proclamatum, *duxerunt* ad Tribunal ſæculare, *& tradiderunt Pilato* Judææ Præſidi à Cæſare conſtituto judicandum. *Et interrogavit eum Pilatus: Tu es Rex Judæorum? At ille reſpondens, ait illi: Tu dicis.* Ego ſum. *Et accuſabant eum ſummi Sacerdotes in multis. Pilatus autem rurſum interrogavit eum, dicens: Non reſpondes quidquam? Vide in quantis te accuſant. Jeſus autem ampliùs nihil reſpondit, ita ut miraretur Pilatus.* Alia quidem Pilato dixit, ſcilicet, Regnum ſuum non eſſe de hoc mundo. Ioan. 18. & 19. ſe ad hoc natum eſſe ut teſtimonium perhiberet veritati;

nullum illum poteſtatem habiturum in ipſum Jeſum, niſi data illi eſſet deſuper, &c. Sed nihil reſpondit Jeſus ad accuſationum capita: tum quia id minimè neceſſe erat ad innocentiam ſuam Præſidi comprobandam. *Sciebat enim quòd per invidiam tradidiſſent eum ſummi*
Infra Verſ. 10. *Sacerdotes:* tum quia evidentes erant calumniæ, nec ſufficiebant teſtimonia ad eum morte damnandum. Unde Præſes palam declaravit ſe nihil dignum morte in eo invenire: tum quia mortem, quam pro omnium hominum ſalute pati decreverat, vitare noluit, ſuaque defenſione
S. Ambroſ. lib. 10. in Lucam n. 97. à ſeipſo avertere. Hæc Præſidi cauſa fuit admirationis. *Accuſatur Dominus, & tacet, & bene tacet, qui defenſione non indiget. Ambiant defendi qui timent vinci. Quid timeret, qui non ambiret ſalutem? Salus omnium ſuam prodidit, ut acquirat omnium.*

2. *Per diem autem Feſtum*, in Feſto Paſchatis, quod monumentum erat liberationis Populi Iſraël ex Ægyptiaca ſervitute, *ſolebat dimittere illis unum ex vinctis, quemcumque petiiſſent. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum ſeditioſis erat vinctus, qui in ſeditione fecerat homicidium. Et cùm aſcendiſſet turba* in locum
Joan. 18. 28. Prætorio vicinum, *cœpit rogare* ut gratiam alicui vinctorum faceret, *ſicut ſemper faciebat illis. Pilatus autem reſpondit eis, & dixit: Vultis dimittam vobis Regem Judæorum?* Regem veſtrum?... *Pontifices autem concitaverant turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis,* Populum commoverunt, ut peteret dimitti Barabbam, non Jeſum. Sic in Scripturis comparativa interdum uſurpantur in ſenſu negante, ut Pſalm. 117. 8. *Bonum eſt confidere in Domino, quàm confidere in homine.* Luc. 18. 14. *Deſcendit hic juſtificatus in domum ſuam ab illo.* Joan. 3. 19. *Et dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem.*

3. *Pilatus autem volens populo ſatisfacere*, ad populi deſiderium ſe accommodans, *dimiſit illis Barabbam, & tradidit Jeſum flagellis cæſum ut crucifigeretur.* Ante flagellis cædi juſſit, quàm morte damnaret, ut odia eorum in Chriſtum expleret. *Milites autem duxerunt eum in atrium Prætorii, & convocant totam cohortem, & induunt eum purpurâ, & imponunt ei plectentes ſpineam coronam.* Et coronam de ſpinis plexam capiti ejus impoſuerunt, Regiæ ejus dignitati impudenter illudentes & inſultantes. Lege quæ diximus ad Caput 27. S. Matthæi.

4. *Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, venientem de villa, patrem Alexandri & Rufi, ut tolleret crucem ejus.* Coëgerunt Simonem, quem nonnulli cum Simone qui cognominatus eſt Niger (*Act.* 13. 1.) perperam confundunt, rure venientem, Patrem Alexandri & Rufi, qui tunc in Eccleſia Chriſtiana celebres fuiſſe videntur, cùm Evangelium ſcriberet S. Marcus: hunc (inquam) coëgerunt ut tolleret crucem Jeſu ſub graviſſimo pœnalis ligni pondere fatiſcentis. Alexandri meminit S. Lucas *Act.* 19. 33. Rufi meminit S. Paulus *Rom.* 16. 13. Sed incertum eſt an illi ipſi ſint Simonis Cyrenæi filii.

5. *Erat autem hora tertia*, more Judæorum, mox tamen finienda, hora ſexta imminente (ut ex *Joannis* 19. 14. colligitur.) & *crucifixerunt eum.*

6. *Et horâ nonâ exclamavit Jeſus voce magna dicens: Eloi, Eloi, Lamma ſabacthani.* Vetera Exemplaria non omnia ita habuiſſe obſervat Vir Eruditus. Idem tamen ſignificat ac *Eli*, quod apud S. Matthæum habetur, ſolum pronuntiationis diſcrimen. *Eloi* Græcâ inflexione ſcriptum pro Hebraico *Elohim*, *Deus.*

7. *Jeſus autem emiſſa voce magna expiravit:* Quænam vox illa fuerit, expreſſiùs commemorat S. Lucas: *Et* Luc. 23.
clamans voce magna Jeſus ait: Pater, in manus tuas com- 46.
mendo ſpiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.

8. *Et cum jam ſero eſſet factum*, primæ diei Azymorum, quâ paſſus eſt Chriſtus (*quia Paraſceve erat quod eſt ante Sabbatum*) (dies præparationis ſeu pervigilium Sabbati, quo præparabantur, & fiebant omnia opera quæ Lex vel conſuetudo Sabbato fieri non patiebantur.) *Venit Joſeph ab Arimathæa nobilis Decurio, qui & ipſe erat exſpectans Regnum Dei,* Vir *bonus, & juſtus,* Luc. 23.
Senator Hieroſolymorum, qui non conſenſerat *con-* 50. 51.
ſilio & actibus cæterorum in Jeſum, cujus *Diſcipulus* Joan. 19.
erat, licèt *occultus, propter metum Judæorum.* Mortuo 38.
tamen Jeſu timorem depoſuit, & *audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus ejus.* Vide quæ diximus ad caput 27. S. Matthæi.

Senſus Moralis.

1. Pontifices *autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis. Pilatus autem iterum reſpondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam Regi Judæorum? At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum.* Infideles & ingrati Judæi, qui tot Chriſti beneficiis crucem rependunt, ſed longè magis ingrati Chriſtiani, qui majoribus ab optimo Salvatore beneficiis affecti, illum rurſus criminibus ſuis crucifigunt. Nonnè Barabbam præponunt Filio Dei, qui mundi errores ejus veritati; mundi amores ejus charitati; mundi terrores ejus promiſſis; voluntatem ſuam ejus mandatis; commoda ſua Religionis officiis anteponunt?

2. *Pilatus autem volens Populo ſatisfacere, dimiſit illis Barabbam, & tradidit Jeſum flagellis cæſum ut crucifigeretur.* Quot crimina ſimul committit iniquus Judex! Populo diſplicere & à gratia Cæſaris excidere magis timet quàm jus omne naturale, humanumque violare. Seditioſum & homicidam abſolvit. Auctorem vitæ illi poſtponit, innocentem voluntati inimicorum ejus tradit, crudeliter flagellari jubet. Flagellatum denique
S. Hieron. in Matt. cruci addicit. *Traditus eſt itaque Jeſus militibus verberandus, & illud ſacratiſſimum corpus, pectuſque Dei*
Pſal. 31. *capax flagella ſecuerunt. Hoc autem factum eſt ut quia*
Pſal. 90. *ſcriptum erat*, Multa flagella peccatorum, *illo flagellato nos à verberibus liberaremur, dicente Scriptura ad virum juſtum*: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Flagella Dei ne refugiamus, adversùs flagellantem ne murmuremus. Dulcia nobis ſint flagella Patris, ne
S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 88. ſerm. 2. ſit amara ſententia Judicis. *Non tantùm miſericordia vocantis eſt, ſed & verberantis & flagellantis. Quis eſt enim filius cui non dat diſciplinam pater ejus? Det diſciplinam, dum non auferat miſericordiam.* Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: miſericordiam autem meam non auferam ab eo. *Cædat contumacem, dum tamen reddat hæreditatem. Tu ſi promiſſa Patris bene agnoviſti, non timeas flagellari, ſed exhæredari.*
Quem enim diligit Dominus corripit: flagellat autem Hebr. 12.
omnem filium quem recipit. *Peccator filius dedignatur* 6.
flagellari, cùm ſine peccato videat unicum flagellatum?

3. *Et induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes ſpineam coronam.* Chlamydem coccineam induitur à militibus, & purpuream tunicam: *In altera de-* S. Ambroſ.
ſignans martyrum palmas, in altera Regiæ poteſtatis in- lib. 10. in
ſignia; quòd caro ejus fuſum toto terrarum orbe ſangui- Lucam n.
nem ſuſceptura eſſet pro nobis, & paſſio regnum paritura 104. &
de nobis. Corona quoque de ſpinis capiti ejus adnexa, 105.
quid aliud quàm divini operis munus oſtendit, quòd de peccatoribus mundi, tamquam ſæculi ſpinis triumphalis gloria Deo quæreretur? Nec flagella vacant, quia flagellatus eſt ipſe, ne nos flagellaremur. Homo *enim* in
plaga, & ſciens ferre infirmitates, *à nobis qui Deum* Iſai. 53. 3. & 4.
antea fugiebamus, flagella detorquens; tam patiens Dominus ut fugitivorum vinculis proprias manus, fugitivorum flagellis ſuum corpus offerret. Deteſtabili itaque mentis affectu, honoratum tamen Judæi exitum produnt; nam etſi compungentes coronant, illudentes adorant: etſi corde non credunt, quem perimunt, confitentur. Illis defuerunt boni operis affectus, Deo tamen ſuus non defuit honor: qui ſalutatur ut Rex, coronatur ut victor, quaſi Deus & Dominus adoratur. Chriſtum

Regem noſtrum, ſuperbiam, luxum, ambitionem hominum expiantem adoremus. Utinam Chriſtianorum nemo ipſi & myſteriis ejus illuderet, idque in ipſa ejus Regia, in templo ejus cultui conſecrato!

4. *Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, ut tolleret crucem ejus.* Cruces nobis Deo volente impoſitas, ſive ab ipſo, ſive ab hominibus, ſponte, patienter, tranquillè feramus: Chriſtum ſequamur, qui traditus ſævientium voluntati, ad irriſionem Regiæ Dignitatis, ſupplicii ſui juſſus eſt eſſe geſtator; ut impleretur quod Iſaias Propheta præviderat, dicens: *Ecce natus eſt puer, & datus eſt nobis filius, cujus imperium ſuper humerum ejus.* Cùm ergo Dominus lignum portaret crucis, quod in ſceptrum ſibi converteret poteſtatis, *erat quidem hoc apud impiorum oculos grande ludibrium, ſed manifeſtabatur fidelibus grande myſterium; quia glorioſiſſimus diaboli victor, & inimicarum virtutum potentiſſimus debellator, pulchra ſpecie triumphi ſui portabat trophæum, & invictæ patientiæ humeris, ſignum ſalutis adorandum Gentibus omnibus inferebat: tanquam & tunc ipſa operis ſui imagine omnes imitatores ſuos confirmaret & diceret:* Qui *non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.*

Iſ. 1. 9. — S. Leo ſerm. 8. de Paſſ. Dom c. 4.

5. *Et crucifigentes eum, diviſerunt veſtimenta ejus, mittentes ſortem ſuper eis, quis quid tolleret.* Bona Eccleſiaſtica veſtimenta ſunt Chriſti, cùm ſint patrimonia pauperum. A militibus dividuntur, cùm inaniter effunduntur, vel avarè ſervantur à Clericis, qui non ſunt eorum domini, ſed diſpenſatores dumtaxat. Hic autem *quæritur inter diſpenſatores ut fidelis quis inveniatur.* Clamant *pauperes: Noſtrum eſt quod effunditis: nobis crudeliter ſubtrahitur, quod à vobis inaniter effunditur.*

S. Bern.

6. *Erat autem hora tertia; & crucifixerunt eum.* Crux victoriæ Chriſti inſtrumentum & trophæum: *Exaltatus* enim *Chriſtus Jeſus in ligno, retorſit mortem in mortis auctorem, & omnes principatus, adverſaſque virtutes, per objectionem paſſibilis carnis eliſit, admittens in ſe antiqui hoſtis audaciam, qui in obnoxiam ſibi ſæviendo naturam, etiam ibi exactor auſus eſt eſſe debiti, ubi nullum potuit veſtigium invenire peccati. Evacuatum eſt igitur generale illud venditionis noſtræ & lethale chirographum, & pactum captivitatis in jus tranſiit Redemptoris. Clavi illi, qui manus Domini pedeſque transfoderant, perpetuis diabolum fixere vulneribus, & ſanctorum pœna membrorum inimicarum fuit interfectio poteſtatum: ſic ſuam Chriſto conſummante victoriam, ut in ipſo & cum ipſo omnes, qui in eum crederent, triumpharent.* Quis adhuc crucem timeat? In cruce enim pendet omnis fructus vitæ, quia ipſa eſt arbor vitæ, quæ eſt in medio Paradiſi. Ipſa eſt altitudo, latitudo, ſublimitas & profundum: ipſa bonos colligit & remunerat, malos diſperdit & condemnat; ipſa eſt mœſtorum conſolatio, eſurientium refectio, perfectorum gloriatio. Circuire poſſum, Domine, cœlum & terram, & mare & aridam, & nuſquam te inveniam niſi tantùm in cruce: ibi dormis, ibi paſcis, ibi *cubas in meridie.* Crux enim tua fides eſt, cujus latitudo charitas, longitudo longanimitas, altitudo ſpes, profundum timor. In hac cruce te invenit quicumque te invenit, in hac cruce anima ſuſpenditur à terra, & dulcia poma de ligno vitæ decerpit; in hac cruce Domino ſuo adhærens dulciter decantat: *Suſceptor meus es tu, gloria mea, & exaltans caput meum.* Nullus ergo te quærit, nullus invenit niſi crucifixus. *O glorioſa crux, radicare in me, ut aſcendam in te.*

S. Leo ſerm. 10. in Paſſ. Domini. — Diego Oſtienſis ſerm. de Paſſ. Dom. — Pſal. 3. 4.

7. *Et erat titulus cauſæ ejus inſcriptus, Rex Judæorum.* Chriſti enim morte Regnum ejus firmatum eſt. *Dominus regnavit à ligno* ſuper Iſraël Dei: & morte ſua Gentes accepit in hæreditatem. Amore ſuo regnet in nobis Jeſus crucifixus, nihil ipſi repugnet in nobis. Ex eorum numero ne ſimus qui dicunt: *Nolumus hunc regnare ſuper nos.*

Luc. 19. 14.

8. *Et cum eo crucifigunt duos latrones, unum à dextris, & alium à ſiniſtris ejus, Et impleta eſt Scriptura quæ dicit: Et cum iniquis reputatus eſt.* Quòd duo cum Jeſu ab utroque latere crucifixi ſunt; oſtendit alios ſibi dextros, alios ſiniſtros eſſe paſſuros; dextros, de quibus dicitur: *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam.* Siniſtros autem de quibus dicitur, *Et ſi tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Per crucem Chriſti pervenitur ad ejus Regnum: per crucem mundi & diaboli deſcenditur in infernum. *Nemo autem veſtrûm patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Chriſtianus, non erubeſcat; glorificet autem Deum in iſto nomine.*

S. Auguſt. ſerm. 28. aliàs de Diverſis 76. — Matt. 5. 10. — 1. Cor. 13. 3. — 1. Petri 4. 15.

9. *Similiter & ſummi Sacerdotes illudentes ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios ſalvos fecit: ſeipſum non poteſt ſalvum facere. Chriſtus Rex Iſraël deſcendat nunc de Cruce, ut videamus, & credamus.* Crux Chriſti, confuſio ſapientium mundi. Omnem namque ſenſum humanæ mentis exceſſit divini altitudo conſilii: *Complacuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes;* Ut *mirabilior fieret conſtantia fidei ex difficultate credendi.* Inconſequens enim & irrationabile videbatur recipere animo, quòd Creatorem omnium naturarum in ſubſtantia veri hominis Virgo intemerata peperiſſet, quòd æqualis Patri Filius Dei, qui impleret omnia, contineret univerſa, furentium manibus comprehendi, iniquorum judicio condemnari, & poſt dedecora illuſionum, cruci ſe permiſiſſet affigi. *Sed in iis omnibus ſimul ſunt & humilitas hominis, & celſitudo Deitatis; nec miſericordiæ ratio majeſtatem miſerentis obſcurat: quia de ineffabili potentia factum eſt, ut cùm homo verus in Deo inviolabili, & Deus verus eſt in carne paſſibili, conferretur homini gloria per contumeliam, incorruptio per ſupplicium, vita per mortem.* Cùm Dominus crucifixi corporis elevatione ſublimis, reconciliationem mundi exequeretur in quadam arce ſupplicii, Latronemque converſum ad paradiſi vocaret habitaculum, vos, Principes Judæorum, Legiſque Doctores, nec conſcientiæ impietate compuncti, nec affectu ſceleris mitigati, fixuris clavorum addebatis tela linguarum, dicentes: *Alios ſalvos fecit, ſeipſum non poteſt ſalvum facere. Si Rex Iſraël eſt, deſcendat nunc de cruce, & credimus ei.* Sed his vocibus veſtris ſtultis atque blaſphemis reddunt omnia elementa reſponſum, & unam in vos ſententiam ferunt cœlum, terra, ſol, ſyderaque, indignos vos ſuo miniſterio proteſtantes terribili motu, inſolitoque defectu, tenebras mundo veſtræ cæcitatis oſtentant. Quòd ſi ad arguendum vos, nec cœleſtia nec inferna ſufficiunt, & crucem Chriſti magis potuerunt petræ atque monumenta, quàm corda veſtra ſentire, ſaltem quod in Templo actum eſt advertite. Velum cujus objectu intercludebantur Sancta Sanctorum, à ſummo uſque ad imum diruptum eſt, & ſacrum illud myſticumque ſecretum, quod ſolus ſummus Pontifex juſſus fuerat intrare, reſeratum eſt, ut nihil jam eſſet diſcretionis, ubi nihil reſederat ſanctitatis. Repudiatos itaque vos debuiſtis agnoſcere, & omne jus Sacerdotii perdidiſſe, quia verum erat quod Veritas vobis dixerat: *Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi.* Meritò ergo vos Teſtamentum utrumque condemnat, & gratiâ vacuatos, & lege privatos, qui ideo reſiſtitis novis, quia non credidiſtis antiquis.

1. Cor. 1. 21. — S. Leo ſerm. de paſſ. Dom — S. Leo ſerm. 10. de paſſ. Domini. — Ioan. 5. 46.

10. *Et horâ nonâ exclamavit Jeſus voce magnâ dicens: Eloi, Eloi, Lamma ſabactani: quod eſt interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?* Illius querimoniæ anxietate, optime Jeſu, indicas verba eſſe dilectorum tuorum, quorum perſonam & cauſam aſſumpſeras: in tantum ut per Moyſen & per Apoſtolum ſuſtinueris vocari peccatum & maledictum, pro ſimilitudine pœnæ, non culpæ: quod pro eis voluiſti intelligi, qui deſeri à Deo propter peccata meruerant, quorum reconciliationis agebas cauſam. In qua allegator ſubtilis pro ſervis ſervilem non dedignaris accipere perſonam: & in tantum infirmis compateris, ut nec crucifigi, nec mori,

Auctor. lib. de Cardinal. operibus Chriſti. ſerm. de paſſ. Chriſti apud S. Cypr.

mori, dum illi vivant, & te patrocinante non pereant; nec erubeſcas, nec formides; altitudinem tuam derelinquens, ad tempus gloriæ tuæ majeſtatem evacuans, ut redeant diſperſi, & reſpirent derelicti. *Hæc eſt cauſa quare derelictus ſis, ut colligeret & revocaret inanitio tua eos qui fuerant derelicti, & qui ſine Deo fuerant dum dominaretur eis peccatum, reducti ad juſtitiam, conformes Chriſti, & Chriſti efficerentur & Dii.* Unde ſcriptum eſt: *Ego dixi, Dii eſtis.* In nobis quærenda cauſa derelictionis, ſuperbia, negligentia orandi, vigilantiæ defectus, &c.

11. *Jeſus autem emiſſa voce magna expiravit.* Clamor peccatorum noſtrorum Chriſto Jeſu mortem infert; Clamor Chriſti morientis, mortemque ſuam Patri offerentis nos ab æterna morte liberat. Ad Deum cum Jeſu & per Jeſum Filium ejus Dominum noſtrum clamemus, *Fideli Creatori commendantes animas noſtras in benefactis.* Toto corde clamemus, ut exaudiri mereamur. *Flagrantia charitatis, clamor cordis eſt. Frigus charitatis, ſilentium cordis eſt.*

1. Petri 4. 19.
S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 37.

12. *Videns autem Centurio, qui ex adverſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait: Verè hic homo Filius Dei erat.* Auditus invenit, quod non viſus; oculum ſpecies fefellit, auri veritas ſe infudit, oculus pronuntiabat infirmum, oculus fœdum, oculus miſerum, oculus morte turpiſſima condemnatum; auri Dei Filius, auri formoſus innotuit. Erat illi Centurio incircunciſus, ſed non aure, qui ad unam expirantis vocem ſub tot infirmitatis indiciis Dominum majeſtatis agnovit: ideoque non deſpexit quod vidit, quia credidit quod non vidit. Non autem credidit ex eo quod vidit, ſed ex eo quod audivit, quia *Fides ex auditu.*

S. Bern. ſerm. 28. in Cant.
Rom. 10.

13. *Joſeph autem mercatus ſindonem, & deponens eum, involvit ſindone, & poſuit eum in monumento, quod erat exciſum de petra, & advolvit lapidem ad oſtium monumenti.* Verè dives Joſeph, qui totam Domini perſonam compoſitam reportarit. Verè dives, qui duplicem Chriſti ſubſtantiam à Pilato accepit. Planè dives, qui inæſtimabilem margaritam referre meruit. Quomodo enim non dives, qui mundi vitam & ſalutem nactus ſit? Quomodo non dives, qui dono acceperit eum qui alit omnia, & omnibus dominatur? Verè dives es, ô Joſeph, ſi perfectè noſti quem tenes. An Orientem ſepelis velut mortuum, qui orientis omnis Oriens exiſtit, Jeſum? Num tuis digitis, ut mortuo convenit, Jeſu claudis oculos, qui immaculato digito cæci aperuit oculum? Os ei concludis, qui muto os aperuit? Manus obvolvis ejus, qui extendit arefactas manus? Pedes colligas ejus, qui pedibus motu deſtitutis inceſſum reddidit? Unguenta cœleſti Unguento affundis, quod ſe ipſum effudit, & ſanctimoniâ replevit? Divini Jeſu corporis adhuc ſanguine fluens latus audes abſtergere, qui profluvio ſanguinis laborantem ſanavit? Num aquis abluis corpus hominis Dei qui omnes abluit? Quas verò faces accendes veræ luci, illuminanti omnem hominem? Quales illi cantabis funebres nænias, qui ſine ullo ſilentio laudatur ab omni cœleſti exercitu? Num lachrymas pro eo fundis ut mortuo, qui lachrymatus mortuum quatriduanum reſuſcitavit? Beatas tuas manus, quibus portaſti portantem omnia. Joſeph & Nicodemus Cherubim anteceſſerunt, Deum Cherubim in ſe ipſis extollentes & geſtantes. Anteceſſerunt ſenis alis præditos miniſtri Dei effecti, qui non alis, ſed ſindonibus Dominum contexerunt & honorarunt. Joſephi ab Arimathæa pietatem imitemur, Chriſti corpus non jam mortuum, ſed vivens & glorioſum in ſacra Euchariſtiæ Communione ſuſcepturi. Cum Chriſto moriamur peccato, mundo corde Chriſtum ſuſcipiamus. Cor noſtrum ſit velut ſepulchrum novum, recordatione & imitatione Paſſionis & mortis Chriſti. Sit exciſum in petra, id eſt, in Chriſto fundatum & radicatum firmâ fide & charitate. Ejus oſtium occluſum ſit mundo & ejus amoribus, terrenis deſideriis, cunctiſque occaſionibus peccati, per ſacrum ſeceſſum & ſilentium. Sit Chriſtus ipſe verbo ſuo & gratiâ lapis vivus, qui viventis illius monumenti oſtium claudat tentationibus diaboli & mundi. *Et advolvit lapidem ad oſtium monumenti.*

S. Epiph. Hom. in Chriſti Ieſu ſepulturam

CAPUT XVI.

Senſus Litteralis.

MIRUM eſt quòd de hujus capitis authentia quidam dubitaverint, quòd in pluribus Codicibus non inveniretur, ut refert S. Hieronymus in Epiſtola ad Hedibiam, Quæſtione 3. cùm S. Irenæus Apoſtolorum proximus ætati illud ceu Canonicum agnoverit lib. 3. adversùs Hæreſes cap. 2. agnoverint & Patres cæteri; nec omiſſam à S. Marco Reſurrectionis Chriſti hiſtoriam ſit veriſimile. In omnibus, qui nunc extant, Codicibus Græcis habetur, illudque habent Syrus, Arabs, Æthiops, Perſa, & Latinus Interpretes.

1. *Et cùm tranſiſſet Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jeſum.* Hìc, *Emerunt*, uſurpat S. Marcus pro, *emerant*, inclinante enim die Pareſceves comparaverant aromata ad ungendum corpus Jeſu, ut ſtatim atque Sabbatum tranſiiſſet, hoc pietatis officio perfungerentur, ut colligitur ex S. Luca. *Et dies erat Paraſceves* (inquit) *& Sabbatum illuceſcebat. Subſecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum poſitum erat corpus ejus. Et revertentes paraverunt aromata & unguenta: & Sabbato quidem ſiluerunt ſecundùm mandatum. Unâ autem Sabbati, valde diluculo, venerunt ad monumentum, portantes, quæ paraverant, aromata.*

2. *Et valde manè unâ Sabbatorum*, prima die hebdomadæ, quæ deinceps Dominica apud Chriſtianos appellata eſt, *veniunt ad monumentum orto jam ſole.* Aoriſtus primus pro tempore præſenti hìc, ut alibi ſæpè uſurpatur. ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου *oriente jam ſole*; cùm primùm ſolis lumen affulgere inciperet multis adhuc mixtum tenebris. *Et dicebant ad invicem*, in itinere, ignorantes appoſitam eſſe monumento cuſtodiam: *Quis revolvet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et reſpicientes* versùs ſepulchrum, viderunt *revolutum lapidem* ab Angelo; quod ipſis commodè accidit; *Erat enim magnus valde.* Lapidiſque moles & grave pondus ipſas tenebat ſollicitas. Et introëuntes *in monumentum*, in ſpeluncam in qua exciſum erat ſepulchrum, *viderunt juvenem*, Angelum juvenis ſpecie, *ſedentem in dextris, coopertum ſtolâ candidâ, & obſtupuerunt. Qui dicit illis: Nolite expaveſcere: Jeſum quæritis Nazarenum crucifixum; ſurrexit, non eſt hic, ecce locus ubi poſuerunt eum.* Vacuum videte ſepulchrum & ſudaria quibus corpus ejus involutum fuerat antequam tumulo conderetur. Ne igitur hìc ultra moram faciatis: ſed ite, *dicite Diſcipulis ejus, & Petro* imprimis Apoſtolici Collegii duci, *quia præcedet vos in Galilæam*, ibi eum videbitis redivivum, *ſicut dixit vobis. At illæ exeuntes* è monumento (*invaſerat enim eas tremor & pavor*) ex terræ motu, ex Angelica viſione, ex eventûs novitate & admirabilitate: *& nemini* eorum quos obvios fortè habuerunt, *quidquam dixerunt: timebant enim* Judæos: ſed citò Apoſtolis renuntiarunt quod viderant & audiverant.

3. *Surgens autem mane, primâ Sabbati*, id eſt, hebdomadæ, *apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de*

qua ejecerat ſeptem dæmonia. Apparuit illi ſoli, ſub hortulani ſpecie, cùm paululùm receſſiſſet à monumento, & à cæteris mulieribus, quæ ad ſepulchrum remanſerant. *Illa vadens* citò *nuntiavit his qui cum eo*, ſcilicet Jeſu, *fuerant, lugentibus & flentibus* amiſſum Dominum & Magiſtrum. *Et illi audientes quia viveret* Jeſus, & viſus *eſſet ab ea, non crediderunt* ejus relationi.

Luc. 24. 4. *Poſt hæc autem duobus ex his*, qui fuerant cum Jeſu, quorum unus erat Cleophas, *ambulantibus oſtenſus eſt in alia effigie*, ut ipſis quidem videbatur. *Oculi enim eorum tenebantur, ne eum agnoſcerent* (inquit S. Lucas) *euntibus in villam*, cui nomen Emmaüs. *Et illi euntes nuntiaverunt cæteris* Diſcipulis*: qui nec illis crediderunt.*

Luc. 24. verſ. 36. Joan. 20. 19. 5. *Noviſſimè* poſt apparitiones memoratas, *recumbentibus illis undecim*, menſæ accumbentibus, ipſa Reſurrectionis die *apparuit*. Quamvis abeſſet Thomas, dicuntur *undecim*. Hoc ſcilicet numero Apoſtolica ſocietas tum nuncupabatur. *Et exprobravit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia iis qui viderant eum reſurrexiſſe non crediderunt*; ſcilicet Mariæ Magdalenæ, cæteriſque mulieribus, Petro & Joanni, & duobus illis Diſcipulis, quibus Emmaüntem euntibus apparuit.

S. Auguſt. lib. 3. de conſenſu Evang. c. 25.

6. *Et dixit eis*, non tunc, ſed poſtea in Monte Galilææ, *Euntes in mundum univerſum*, non in ſolam Judæam, ut hactenus, ſed quocumque volueritis & poteritis, quà latè patet orbis terrarum, vos & ſucceſſores veſtri, *Prædicate Evangelium omni creaturæ.* Omnibus hominibus, nullo diſcrimine ſexûs, nationis, conditionis, omnibus Gentibus; deinceps enim Edictum illud vos non obligabit, quo olim prohibueram ne *in viam Gentium* abiretis. Reſtringitur ab Evangeliſta creaturæ nomen ad homines, quo modo viventis vocabulum reſtringitur, cùm Eva dicitur *Mater viventium*; & vox carnis, cùm profitemur in Symbolo *carnis reſurrectionem.* Confer cum Epiſt. ad Coloſſ. cap. 1. 23. *Si tamen permanetis in fide fundati, & ſtabiles & immobiles à ſpe Evangelii, quod audiſtis, quod prædicatum eſt in univerſa creatura quæ ſub cælo eſt.*

Matt. 28. 16. 17. 18. 19.

Matt. 10.

7. *Qui crediderit* Evangelio fide per dilectionem operante, fide quæ ſic appellatur, ex eo quòd fiat id quod dicitur, fide quam innocentia morum, aut pœnitentia, & obedientia divinis mandatis comitantur; *& baptizatus fuerit, ſalvus erit*, vitam æternam conſequetur, ſi in fide & obſervantiâ divinæ legis perſeveret. *Qui verò non crediderit*, ut oportet, fidem ſuam Evangelicæ Legis obſervantiâ & ſanctis operibus oſtendens, condemnabitur Dei judicio, æternis ſuppliciis addicetur, gravioribus quàm illi quibus Evangelium non eſt prædicatum. Non repetit alterum membrum, *& baptizatus non fuerit*, ſed tantùm, *qui non crediderit, condemnabitur*, innuens interdum fidem ſufficere ad ſalutem, & ſine ipſa ſufficere nihil. *Quantùm* namque *valeat etiam ſine viſibili Sacramento baptiſmi, quod ait Apoſtolus, Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem; in ſancto Latrone declaratum eſt. Sed tunc impletur inviſibiliter, cùm miniſterium baptiſmi non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit.*

Rom. 10. 10. S. Auguſt. lib. 4 de Baptiſmo c. 22

8. *Signa autem*, id eſt, miracula, chariſmata à Deo tanquam ſigilla & teſtimonia veritatis, ejus miſſione, afflatu, auctoritate annunciatæ data, *eos qui crediderint, hæc ſequentur. In nomine meo*, id eſt, invocato nomine meo; aut, virtute mea ac potentiâ *dæmonia ejicient, linguis loquentur novis*, alienis, peregrinis, quas antea non noverant, nec didicerant. *Serpentes tollent.* Venenata animalia auferent ex locis quibus infeſta erant, quin etiam prehendent impunè: ſic Paulus viperam quæ manum ejus invaſerat, illæſus in ignem excuſſit (Act. 28. 4.) *Et, ſi mortiferum quid biberint*, ſive fortuitò, ſive coacti à perſecutoribus, *non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt.* Hæc autem promiſſio ſignorum & gratiarum (ut Theologi vocant)

1 Cor. 12 4. 5. 6. & 7.

A gratis datarum, non pertinet ad omnes & ſingulos Fideles, ſed ad aliquos tantùm, nunc plures, nunc pauciores, prout Chriſto viſum fuerit ad fidem ſtabiliendam & propagandam. Credentibus autem indefinitè hæc promittit, quia quæ aliquibus data ſunt, ad omnium utilitatem data ſunt. Neque etiam ad omnia tempora & loca hæc promiſſio pertinet, quaſi ſemper & ubique fiant ab iis qui crediderint, ſed quòd non defutura ſint Eccleſiæ hæc dona & ſigna, cùm opus fuerit. Per Apoſtolos autem & Apoſtolicos Viros factum eſt ut non eſſent neceſſaria poſteris. *Cùm enim Eccleſia Catholica per totum orbem diffuſa atque fundata ſit, nec miracula illa*, eadem & tam frequentia, *in noſtra tempora durare* permiſſa ſunt, *ne animus ſemper viſibilia quæreret, & eorum conſuetudine frigeſceret genus humanum, quorum novitate flagravit: nec jam nobis dubium eſſe oportet iis eſſe credendum, qui cùm ea prædicarent, quæ pauci aſſequuntur, ſe tamen ſequendos populis perſuadere potuerunt.* Signa iſta neceſſaria in exordio Eccleſiæ fuerunt. *Ut enim ad fidem creſceret, miraculis fuerat nutrienda: quia & nos cùm arbuſta plantamus, tamdiu eis aquam infundimus, quouſque ea in terra jam coaluiſſe videamus: & ſi ſemel radicem fixerint, irrigatio ceſſabit. Hinc Paulus ait: Linguæ in ſignum ſunt, non fidelibus, ſed infidelibus.*

S. Auguſt. lib. de vera Relig. c. 25. — B — S. Gregor. M. Hom. 29. in Evang. — 1. cor. 14.

9. *Et Dominus quidem Jeſus poſtquam locutus eſt eis*, de Regno Dei, quæcumque dicta voluit & oportuit, per quadraginta dies à Reſurrectione glorioſa eis frequenter apparens, *aſſumptus eſt in cælum*, ut homo, virtute propriâ Divinitatis ſuæ & Animæ beatæ, corpus glorificatum, prout vult moventis: *& ſedet à dextris Dei*, ad paternæ gloriæ, majeſtatis, imperii conſortium exaltatus, ut ipſi in omnibus æqualis. Quæ æqualitas per glorioſam ejus Reſurrectionem & Aſcenſionem ſupra omnes cœlos nobis innoteſcit. Unde S. Paulus*: Deus,* (inquit) *Domini noſtri Jeſu Chriſti Pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ & revelationis, in agnitione ejus; illuminatos oculos cordis veſtri, ut ſciatis quæ ſit ſpes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in ſanctis, & quæ ſit ſupereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus ſecundùm operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cæleſtibus, ſupra omnem Principatum & Poteſtatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen quod nominatur non ſolùm in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro. Et omnia ſubjecit ſub pedibus ejus: & ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo ejus qui omnia in omnibus adimpletur.* Sedet à dextris Dei, ut æqualis Patri in gloria divinitatis, in poſſeſſione beatitudinis, in Regia & judiciaria poteſtate. Seſſio autem quietem, æternamque glorioſi ſtatus immobilitatem ſignificat.

C — Epheſ. 1. — D — S. Thom. 3 p. Q. 58. Art. 2.

10. *Illi autem profecti* in mundum univerſum, ſicut eis Jeſus præceperat; non tamen ſtatim poſt Aſcenſionem ejus, ſed poſt Miſſionem Spiritus ſancti die Pentecoſtes; *prædicaverunt evangelium ubique*, non in Judæa tantùm, ſed in variis orbis terrarum plagis, quò eos ducebat Spiritus ſanctus; *Domino cooperante*, intrinſecùs per gratiam ſuam ſimul operante Jeſu Chriſto cum Prædicatoribus & cum auditoribus qui Evangelio credebant: illis dans verbum virtute multa, & ſapientiam cui non poſſent reſiſtere adverſarii eorum: his cor aperiendo, & fidem inſpirando, quæ Dei donum eſt. *Et ſermonem*, Evangelii prædicationem, legitimam Prædicatorum miſſionem, doctrinæ veritatem, extrinſecùs *confirmante* & obſignante *ſequentibus ſignis.* Miraculis, quæ ſolâ Dei virtute fieri poſſunt, qui falſitatem, errorem, mendacium approbare non poteſt, cùm ſit prima & ſumma Veritas, quæ nec fallere poteſt, nec falli. Chriſtus igitur afferens medicinam, quæ corruptiſſimos mores ſanatura eſſet, *Miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetuſtatem, vetuſtate roboravit Religionem.* Poſt Chriſti Paſſionem, Reſurrectionem, & Aſcenſio-

E — S. Auguſt. lib. de Utilitate credendi c. 14.

nem in cœlos, deſcenſumque Spiritûs ſancti, nomen A Chriſti Jeſu per Apoſtolorum prædicationem ubique propagatum eſt, & Gentes ad veri Dei notitiam per gratiam ejus adductæ, quæ antea verum Deum ignorabant univerſæ. S. Hieron. Epiſt. 3. de Morte Nepotiani *Ante Reſurrectionem Chriſti notus tantùm in Judæa Deus, in Iſraël magnum nomen ejus: & ipſi qui noverant eum, tamen ad inferos trahebantur. Ubi tunc totius orbis homines, ab India uſque ad Britanniam, à rigida Septentrionis plaga uſque ad fervores Atlantici Oceani tam innumerabiles populi, & tantarum Gentium multitudines.... Velut muſcæ & culices conterebantur: abſque notitia enim ſui Creatoris omnis homo pecus eſt. Nunc verò Paſſionem Chriſti & Reſurrectionem ejus, cunctarum gentium & voces & litteræ ſonant.*

Senſus Moralis.

1. ET *cùm tranſiſſet Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi & Salome emerunt aromata ut* S. Gregor. M. Hom. 21. in Evang. *venientes ungerent Jeſum.* Sanctarum Mulierum pietatem imitari debemus, ad monumentum Domini cum aromatibus proficiſci, id eſt cum fragrantiâ charitatis, cum odore virtutum & bonorum operum, cum ſanctis, deſideriis. Oratio & eleëmoſyna pretioſa ſunt aromata, Pſal. 160. 2. quorum odor Deo gratiſſimus eſt. *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo* (inquit Propheta) Philipp. 4. 18. *Repletus ſum acceptis ab Epaphrodito quæ miſiſtis, odorem ſuavitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo* (ait Eccli. 35. 8. Apoſtolus) *Oblatio juſti* (inquit Sapiens) *impinguat altare, & odor ſuavitatis eſt in conſpectu Altiſſimi.* Qui carnem ſuam per caſtitatem, per mortificationem Chriſtianam Deo conſecrat, pretioſum unguentum ad Chriſti monumentum affert. *Sacrificia Deo grata, con-* Tertull. lib. de Reſurrectione carnis c. 7. *flictationes dico animæ, jejunia, & ſeras & aridas eſcas, & appendices hujus officii ſordes, caro de proprio ſuo incommodo inſtaurat. Virginitas quoque & viduitas, & modeſta in occulto matrimonii diſſimulatio, & una notitia ejus, de bonis carnis adolentur.* Cum aromatibus ad Chriſti Jeſu monumentum venient mulieres Chriſtianæ, ſi orent 1. Tim. 2. 9. 10. *In habitu ornato, cum verecundia & ſobrietate ornantes ſe, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa: ſed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera* 1. Petri 3. 4. 5. *bona.* Si maximè ſollicitæ ſint de cultu & ornatu ejus *Qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples. Sic enim aliquando & ſanctæ mulieres, ſperantes in Deo, ornabant ſe, ſubjectæ propriis viris.*

Emerunt aromata, ut venientes ungerent Jeſum. S. Bern. ſerm. 1. pro Temp. Paſchali. Chriſtus in ſepulchro, fides mortua eſt in animo. Quid faciemus ei? Quod fecerunt ſanctæ mulieres. *Emerunt* D *aromata, ut venientes ungerent Jeſum.* Numquid ut ſuſcitarent? Et nos ſcimus quia ſuſcitare noſtrûm non eſt, ſed ungere nobis incumbit, ne fœteat qui hujuſmodi eſt, ne ſit cæteris odor mortis, ne perefluat & penitus diſſolvatur. *Emant proinde aromata ſua tres mulieres mens, lingua, manus. Quærat igitur mens aromata ſua, ante omnia compaſſionis affectum, dehinc rectitudinis zelum, & inter hæc diſcretionis ſpiritum non omittat. Linguæ* quoque *aromata tria ſunt, Modeſtia in increpando, copia in exhortando, efficacia in perſuadendo.* Quia verò conſequens eſt ut cujus vita deſpicitur, ejus etiam prædicatio contemnatur, oportet ut & *Manus habeat aromata ſua, continentiam in carne, miſericordiam in fratre, patientiam in pietate.* Unde Apoſtolus Tit. 2. ait: *Sobriè, & juſtè, & piè vivamus.* Hæc enim tria ſunt converſationi noſtræ maximè neceſſaria, quoniam E primum debemus nobis, ſecundum proximo, tertium Deo. Plura dabit S. Bernardus.

2. *Et valde manè una Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto jam Sole.* Neſcit tarda molimina Spiritûs ſancti gratia. Amor neſcit moras, cùm officia exhibenda ſunt dilecto. Sponſa citò de lecto ſurgit, ut quærat dilectum. Qui Chriſtum vocantem continuò non ſequuntur, ſed retro reſpiciunt, & terrenis affectibus nimis tribuunt, non ſunt apti regno Dei. Igitur *valde mane* ad Chriſti monumentum conferre nos debemus, ejus nos obſequiis devovere, ipſi commori & cum ipſo reſurgere quantocyus, ſtatim atque Sol juſtitiæ per gratiam ſuam nobis affulget. *Orto jam Sole.* Non differenda converſio, non adoleſcentia & juventus mundo, vanitati, voluptatibus devovenda, provectior & ſerior æ- B tas Deo reſervanda. Non imitandi Judæi, qui neglectâ domo Dei, propria ædificia curabant, & ad Templum Dei excitandum nullo zelo movebantur, quam ob cauſam Deus illis ſterilitatem immiſit. *Populus iſte dicit: Nondum venit tempus domûs Domini ædificandæ.* Aggæi 1. 2.

3. *Et dicebant ad invicem: Quis revolvet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et reſpicientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valde.* Nullis difficultatibus exterretur amor, omnia impedimenta perrumpit charitas. Peccatori ante converſionem, aut initio converſionis difficile videtur revolvere lapidem pravæ conſuetudinis, removere ſæcularis converſationis impedimenta: *Quis*, inquit, *revolvet novis lapidem?* Sed ſi in amore Dei creſcat & confirmetur, ſi in ejus gratia confidat, videbit revolutum lapidem. Teſtis S. Cyprianus, id in ſe ipſo expertus. *Cum* (in- S. Cypr. Epiſt. 1. ad Donatum. C quit) *in tenebris atque in nocte cæca jacerem, cumque in ſolo jactantis ſæculi nutabundus ac dubius veſtigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ neſcius, veritatis ac lucis alienus; difficile prorſus ad durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in ſalutem mihi divina indulgentia pollicebatur, ut quis renaſci denuo poſſet; utque in novam vitam lavacro aquæ ſalutaris animatus, quòd priùs fuerat, exponeret; & corporea licèt manente compage, hominem animo ac mente mutaret. Qui poſſibilis, aiebam, tanta converſio; ut repente ac perniciter exuatur, quod vel genuinum ſitu materiæ naturalis obduruit, vel uſurpatum diu ſenio vetuſtatis inolevit? Altâ hæc & profundâ penitus radice ſederunt. Quando parſimoniam diſcit, qui epularibus cœnis & largis dapibus aſſuevit? Et qui pretioſa veſte conſpicuus in auro atque in purpura fulſit, ad* D *plebeium ſe ac ſimplicem cultum quando deponit? Faſcibus ille oblectatus & honoribus, privatus & inglorius eſſe non poteſt. Hic ſtipatus clientium cuneis, frequentiore comitatu officioſi agminis honeſtatus, pœnam putat eſſe cùm ſolus eſt. Tenaciùs ſemper illecebris aſſuetum, neceſſe eſt, ut ſolebat, vinolentia invitet, inflet ſuperbia, iracundia inflammet, rapacitas inquietet, crudelitas ſtimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hæc egomet ſæpè mecum: nam ut ipſe quamplurimis vitæ prioris erroribus implicitus tenebar, quibus exui me poſſe non crederem, ſic vitiis adhærentibus obſecundans eram, & deſperatione meliorum malis meis veluti jam propriis ac vernaculis favebam. Sed poſtquam undæ genitalis auxilio ſuperioris ævi labe deterſâ, in expiatum pectus ac purum deſuper lumen infudit; poſtquam cælitus Spiritu hauſto in novum me hominem nativitas ſecunda reparavit; mi-* E *rum in modum protinùs confirmare ſe dubia, patere clauſa, lucere tenebroſa: facultatem dare quod priùs difficile videbatur; geri poſſe, quod impoſſibile putabatur, ut eſſet agnoſcere terrenum fuiſſe quod priùs carnaliter delictis obnoxium viveret; Dei eſſe cœpiſſe quod jam Spiritus ſanctus animaret.*

4. *Jeſum quæritis Nazarenum crucifixum: ſurrexit, non eſt hic, ecce locus ubi poſuerunt eum.* Crucifixus eſt, & ſurrexit. Paſſione & morte in cruce promeritus eſt gloriam reſurrectionis, vitam immortalem. *Sic* enim *oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam,* Luc. 24. CHRISTUS *factus eſt pro nobis obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen quod eſt ſuper omne* Philipp. 2. 8.

nomen; ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris. Chriſto compati & commori debemus, ſi cum ipſo vive- *Rom. 8. 17.* re, æternùmque regnare velimus. *Cohæredes* ſumus Chriſti, per ejus gratiam quâ filii Dei, & conſequenter hæredes facti ſumus: ſed audi conditionem: *Si tamen compatimur, ut & conglorificemur... Fidelis ſermo: nam ſi commortui ſumus, & convivemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus.*

Surrexit, non eſt hic. Quid viventem inter mortuos quæritis? Aliorum ſepulchra mortuorum domus illorum *Pſal. 48. 12.* ſunt uſque in diem reſurrectionis generalis. *Sepulchra eorum domus illorum in æternum.* Chriſti ſepulchrum velut hoſpitium eſt, ubi triduo quieſcit, tertiâ die ad vitam *Pſal. 140. 10.* immortalem tranſiturus. *Singulariter ſum ego donec tranſeam.* Quidam à Prophetis, ab ipſo Chriſto, ab Apoſtolis, ab aliis Sanctis ſuſcitati ſunt iterum morituri, & in *Rom. 6.* ſepulchrum rurſus inſerendi: *Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur* *Hebr. 7. 25.* ..... *Semper vivit ad interpellandum pro nobis.... Et* *Luc. 1. 31* *Regni ejus non erit finis.* Hujus gloriæ conſortium, hujus Regni unà cum ipſo poſſeſſionem nobis promittit, ſi ſpiritaliter reſurgamus, ſi verè moriamur peccato, & vivamus Deo, ſi deinceps non moriamur, Deum deſerentes qui eſt vita noſtrarum animarum, ſi ad æterna bona ferventiſſimis deſideriis ſuſpiremus, & per bona opera noſtram ad illa vocationem certam facere ſatagamus. Ut futuram vitam nobis oſtenderet, ad eamque aſpiraremus & tenderemus, Chriſtus reſurrexit. *S. Gregor. M. Hom. 21. in Evang.* *Duæ etenim vitæ erant* (inquit S. Gregorius) *quarum unam novimus, alteram neſciebamus. Una quippe mortalis eſt, altera immortalis: una corruptionis, altera incorruptionis: una mortis, altera reſurrectionis. Sed venit Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus, ſuſcepit unam, & oſtendit alteram. Unam pertulit moriendo, & oſtendit alteram reſurgendo. Si ergo nobis mortalem vitam ſcientibus, reſurrectionem promitteret carnis, & tamen hanc viſibiliter non exhiberet, quis ejus promiſſionibus crederet? Factus itaque homo apparuit in carne, mori dignatus eſt ex voluntate, reſurrexit ex poteſtate, & oſtendit exemplo quod nobis promiſit in præmio.*

5. *Sed ite, dicite Diſcipulis ejus & Petro, quia præcedet vos in Galilæam.* Præit ſemper Jeſus illis qui ipſum crucifixum quærunt, præit gratiâ ſuâ illos confirmans & recreans, ac ſpe beatitudinis æternæ conſolatur, in quâ ipſum videbunt glorioſum. Chriſti gloria aliis enarran- *S. Gregor.* da, ut ad ejus amorem accendantur. *Ite, dicite Diſcipulis ejus & Petro.* Petrus vocatur ex nomine, ne deſperaret ex negatione.

6. *At illæ exeuntes fugerunt de monumento: invaſerat enim eas tremor & pavor.* Pœnis & crucibus interioribus conſolationes cœleſtes pii promerentur. Mariæ Magdalenæ quæ juxta crucem Jeſu perſeveraverat magnâ conſtantiâ & fidelitate, quæ à ſepulchro Domini amore ejus ſuccenſa non recedebat, primò apparuit. Hæc eſt de qua ſeptem dæmonia ejecerat. Ubi abundaverat delictum, ſuperabundavit & gratia. Apoſtolis *lugentibus & flentibus* Chriſti Reſurrectio nunciatur. In illis impletur illud Domini Jeſu promiſſum: *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Statim non credunt, ut eorum incredulitas ſtabiliendæ fidei Reſurrectionis Jeſu ſerviat, eiſque poſtmodum ipſam prædicantibus faciliùs credatur.

7. *Et dixit eis: Euntes in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Fortaſſe aliquis dixerit: Ego jam credidi, ſalvus ero. Verum dicit, ſi fidem bonis operibus probat & ornat. Verè enim fidelis eſt, qui his *Galat. 5. 6.* quæ verbis dicit, moribus non contradicit. *In Chriſto Jeſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium; ſed fides quæ per charitatem operatur,* (inquit S. Paulus.) *Jacobi 2.* *Quid proderit,* (inquit S. Jacobus.) *ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides ſalvare eum? Si autem frater & ſoror nudi ſunt, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & ſaturamini: non dederitis autem eis quæ neceſſaria ſunt corpori, quid proderit? Sic & fides, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa .... Tu credis quoniam unus eſt Deus: Bene facis; & dæmones credunt, & contremiſcunt. Vis autem ſcire, ó homo inanis, quoniam fides ſine operibus mortua eſt? Abraham pater noſter nonnè ex operibus juſtificatus eſt, offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides conſummata eſt? .... Sicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt.* Hinc de quibuſdam falſis Fidelibus Paulus dicit: *Qui confitentur* *Tit. 1. 16.* *ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Hinc Joannes ait: *Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata ejus non cuſtodit,* *1. Ioan. 2. 4.* *mendax eſt.* Quod cùm ita ſit, fidei noſtræ veritatem in vitæ noſtræ conſideratione debemus agnoſcere. *Tunc* *S. Gregor. M. Hom. 29. in Evang.* *enim veraciter fideles ſumus, ſi quod verbis promittimus, operibus implemus. In die quippè baptiſmatis omnibus nos antiqui hoſtis operibus atque omnibus pompis abrenunciare promiſimus. Itaque unuſquiſque veſtrûm ad conſiderationem ſuam mentis oculos reducat: & ſi ſervat poſt baptiſmum quod ante baptiſmum ſpopondit, certus jam quia fidelis eſt, gaudeat.* Sed ecce quod promiſit, minimè ſervavit: ſi ad exercenda prava opera, ad concupiſcendas mundi pompas dilapſus eſt, videamus ſi jam ſcit plangere quod erravit.

8. *Signa autem eos qui crediderint hæc ſequentur: In* *Idem ibidem.* *nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, ſerpentes tollent,* &c. Sancta Eccleſia quotidie ſpiritaliter facit, quod tunc per Apoſtolos corporaliter faciebat. Nam Sacerdotes ejus cùm per exorciſmi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos ſpiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, niſi dæmonia ejiciunt? Et fideles quique qui jam vitæ veteris ſæcularia verba derelinquunt, ſancta autem myſteria intonant, conditoris ſui laudes & potentiam, quantùm prævalent, narrant, quid aliud faciunt niſi novis linguis loquuntur? Qui dum bonis ſuis exhortationibus malitiam de alienis cordibus auferunt, ſerpentes tollunt. Et dum peſtiferas ſuaſiones audiunt, ſed tamen ad operationem pravam minimè pertrahuntur, mortiferum quidem eſt quod bibunt, ſed non eis nocebit. Qui quoties proximos ſuos in bono opere infirmari conſpiciunt, dum eis tota virtute concurrunt, & exemplo ſuæ operationis illorum vitam roborant qui in propria actione titubant; quid aliud faciunt, niſi ſuper ægros manus imponunt, ut bene habeant? Quæ miracula tantò majora ſunt, quantò ſpiritalia: tantò majora ſunt, quantò per hæc non corpora, ſed animæ ſuſcitantur. Hæc ſigna, Fratres chariſſimi, auctore Deo, ſi vultis, facitis. Corporalia illa miracula oſtendunt aliquando ſanctitatem, non faciunt: hæc verò ſpiritalia, quæ aguntur in mente, virtutem vitæ non oſtendunt, ſed faciunt. Illa habere & mali poſſunt: iſtis autem perfrui niſi boni non poſſunt. Unde de quibuſdam Chriſtus ait: *Multi mihi dicent in die illa: Domine, Domine, nonnè in nomine tuo prophetavimus, & in nomine* *Matt. 7.* *tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis; Quia non novi vos, diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Nolite ergo amare ſigna, quæ poſſunt cum reprobis haberi communia: ſed hæc, quæ modò diximus, *Charitatis atque pietatis miracula amate, quæ tantò ſecuriora ſunt, quantò & occulta: & de quibus apud Dominum eò major ſit retributio, quò apud homines minor eſt gloria.* Non multùm abſimilis eſt S. Bernardi tropologia. Non *S. Bern. ſerm. 1 de Aſcenſione Dom.* difficile arbitror, inquit, noſſe quemadmodum intelligi ſigna poſſint præſentia, ut ſint indubitata ſigna credulitatis, ac per hoc & ſalutis. *Primum* enim *opus fidei per dilectionem operantis, cordis compunctio eſt, in qua ſine dubio ejiciuntur dæmonia, cùm eradicantur è corde peccata. Exinde qui in Chriſtum credunt, linguis loquuntur novis, cùm jam recedunt vetera de ore eorum, nec de cætero vetuſtâ protoparentum linguâ loquuntur, declinan-*

tium in verba malitiæ ad excuſationes in peccatis. Ubi A *verò compunctione cordis, & oris confeſſione priora ſunt deleta peccata, ne recidivam patiantur, & jam ſint poſteriora pejora prioribus, ſerpentes tollant neceſſè eſt, id eſt, ut venenatas ſuggeſtiones extinguant. Quid tamen agendum, ſi qua fortè radix pullulat, quæ tam velociter nequeat extirpari, ſed ſtimulat animum concupiſcentia carnis? Profectò* ſi mortiferum quid biberint non eis nocebit: *Quoniam juxta Salvatoris exemplum, cùm guſtaverint, nolent bibere; id eſt, cùm ſenſerint, nolent conſentire. Sic enim non eis nocebit,* (quia nulla damnatio eſt his qui ſunt in Chriſto Jeſu) *concupiſcentiæ ſenſus abſque conſenſu. Quid tamen? Moleſta certè & periculoſa eſt ſic corruptæ & infirmæ affectionis lucta: Sed* Qui crediderint, ſuper ægros manus imponent, & bene B habebunt: *Id eſt, ægras affectiones bonis operibus varient, & hoc remedio curabuntur.*

9. *Et Dominus quidem Jeſus, poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet à dexteris Dei.* Dominus noſter Jeſus Chriſtus aſcendit in cœlum, aſcendat

S. Aug. ſerm. 263. aliàs de Tempore 174. & de Diverſis 90.

» cum illo & cor noſtrum: Qui de cœlo deſcendit, non » nobis invidet cœlum, ſed quodammodo clamat, Membra » mea eſtote, ſi aſcendere vultis in cœlum. In hoc ipſi in» terim roboremur, in hoc votis omnibus æſtuemus. Hoc » meditemur in terris, quod computamur in cœlis. Tunc » exuturi carnem mortalitatis, nunc exuamus animi ve» tuſtatem. Facilè corpus levabitur in alta cœlorum, ſi non » premat ſpiritum ſarcina peccatorum.... *Manipulus primitiarum noſtrarum Chriſtus oblatus eſt, ad dexteram Patris aſſumptus, & aſſiſtit nunc vultui Dei pro nobis.* » Sedet autem habens in dextera miſericordiam, in ſiniſtra » judicium: & miſericordiam multam nimis, & judicium C » multum nimis: in dextera aquam, in ſiniſtra ignem im» mobiliter tenens. Et quidem corroboravit miſericor» diam ſuam ſuper timentes ſe ſecundùm altitudinem cœli » à terra: & miſericordia hæc ab æterno & uſque in æter» num ſuper timentes eum; ab æterno per prædeſtinatio» nem, in æternum per glorificationem. Similiter & in re» probis terribilis eſt ſuper ſilios hominum, & utrinque » ſtat fixa ſententia æternitatis, & in his qui ſalvi fiunt, & » in his qui pereunt. Aſcenſiones in corde noſtro diſpona» mus in valle lachrymarum, in loco quem Deus poſuit ut vitam æternam promereamur. Nihil ex nobis poſſumus, ſed *Benedictionem dabit Legiſlator*, ut eamus *de virtute in virtutem*, & videamus Deum Deorum in Sion. Deo ſerviamus in ſanctitate & juſtitia, in charitate & humilitate omnibus diebus noſtris; ut per humilitatem ad ſublimitatem gloriæ æternæ aſcendamus, quia hæc eſt via, & non eſt alia præter ipſam. Qui aliter vadit, cadit po- D tius quàm aſcendit; quia ſola eſt humilitas quæ exaltat, ſola quæ ducit ad vitam. *Chriſtus enim cùm per naturam divinitatis non haberet quo creſceret vel aſcenderet, quia ultra Deum nihil eſt, per deſcenſum quomodo creſceret invenit, veniens incarnari, pati, mori, ne moreremur in æternum. Propter quod Deus exaltavit illum, quia reſurrexit, aſcendit, ſedet à dexteris Dei.* Vade & tu fac ſimiliter. Neque enim aſcendere potes, niſi deſcenderis, quia ut æterna lege fixum eſt: *Omnis qui ſe humiliat* » *exaltabitur.* O perverſitas, ô abuſio filiorum Adam! » quia cùm aſcendere difficillimum ſit, deſcendere autem » facillimum, ipſi & leviter aſcendunt, & difficiliùs deſ» cendunt, parati ad honores & celſitudines graduum Ec» cleſiaſticorum ipſis etiam Angelis formidandos. Ad ſe- E » quendum autem te, Domine Jeſu, vix inveniuntur qui » vel trahi patiantur, qui velint duci per viam mandato» rum tuorum.

S. Bern. ſerm. 11. de Aſcenſione Dom.

Pſal. 83. 7

Luc. 14.

Aſſumptus eſt in cœlum. Chriſti in cœlum aſſumptio, gloriæ ejus, noſtræque ſalutis conſummatio eſt. *Aſcendit ſuper omnes cœlos, ut impleret omnia.* Aſcendit, ut viam nobis pararet. *Vado*, inquit, *parare vobis locum.* Prophetæ vaticinium impletum eſt: *Aſcendit pandens iter ante eos.* Quia enim ipſe eſt caput noſtrum, oportet illuc ſequi membra, quò caput præceſſit. *Ut ubi ego ſum* (inquit) *& vos ſitis.* Quamobrem *Aſcendens in cœlum, captivam duxit captivitatem.* Juſtorum animas in limbo detentas antequàm cœlum paſſione ac morte ſua reſeraſſet, captivitate ſolvit, in cœlumque triumphans reduxit, utpotè per victoriam ſuam acquiſitas. Secundo ſicut Pontifex in Veteri Teſtamento intrabat Sanctuarium, ut coram Deo ſtaret pro populo: ita & Chriſtus intravit in cœlum ad interpellandum pro nobis. Ipſa enim repræſentatio ſui ex naturâ humana, quam in cœlum intulit, eſt quædam interpellatio pro nobis: ut ex quo Deus humanam naturam ſic exaltavit in Chriſto, etiam eorum miſereatur pro quibus Filius Dei humanam naturam aſſumpſit. *Chriſtus autem aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius Tabernaculum non manu factum, id eſt, non hujus creationis; neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introivit ſemel in ſancta, æterna redemptione inventa.... Non enim in manu facta ſancta Jeſus introivit, exemplaria verorum; ſed in ipſum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis.* Tertiò aſſumptus eſt, ut in cœlorum ſede quaſi Deus & Dominus conſtitutus, exinde divina dona hominibus mitteret. *Aſcendens in altum, dedit dona hominibus.* Quartò aſſumptus eſt in cœlum, ad fidem noſtram augendam atque confirmandam, cujus objectum ea ſunt quæ non videntur. Unde ipſe Dominus Diſcipulis ſuis ait, quòd Spiritus ſanctus adveniens *arguet mundum de juſtitia*, eorum ſcilicet qui credunt. Ipſa quippe fidelium comparatio, infidelium eſt vituperatio. Unde ſubdit: *Quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me.* Beati enim qui non vident & credunt. *Erit itaque veſtra juſtitia quâ mundus arguetur, quia vado ad Patrem, & jam non videbitis me: Quoniam in eum quem non videbitis credetis in me: & quando me videbitis, quod tunc ero, non videbitis me quod ſum vobiſcum modò; non videbitis humilem, ſed excelſum; non videbitis mortalem, ſed ſempiternum; non videbitis judicandum, ſed judicaturum: & de hac fide veſtra, id eſt, juſtitia veſtra, arguet Spiritus ſanctus incredulum mundum.* Quintò, Dominus Jeſus aſſumptus eſt in Cœlum, ad ſpei noſtræ provectionem Per hoc enim quòd humanam naturam aſſumptam in cœlo collocavit, dedit nobis ſpem illuc perveniendi: quia *Ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur & Aquilæ.* Unde ipſe Chriſtus ait: *Si abiero, & præparavero vobis locum, iterum veniam & accipiam vos ad me ipſum: ut ubi ego ſum, & vos ſitis.* Sextò, Dominus Jeſus aſſumptus eſt in cœlum ad erigendum charitatis affectum in cœleſtia. *Quæ ſurſum ſunt quærite* (inquit Apoſtolus) *ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: Quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.* Nam *Ubi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.* Theſaurus autem noſter in cœlis eſt Chriſtus Jeſus. Et quia Spiritus ſanctus amor eſt nos in Cœleſtia rapiens, ideo Diſcipulis ſuis ait: *Expedit vobis ut ego vadam: Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos.* Quaſi diceret: *Expedit vobis ut hæc forma ſervi auferatur à vobis. Caro quidem factum Verbum habito in vobis; ſed nolo me carnaliter adhuc diligatis, & iſto lacte contenti ſemper infantes eſſe cupiatis. Si alimenta tenera, quibus vos alui, non ſubtraxero, ſolidum cibum non eſurietis; ſi carni carnaliter hæſeritis, capaces Spiritûs non eritis.* Intellectu & affectu planè purgatis, ut ſicut bonum novimus, ſic & velimus, quod ſolum perfecta Religio eſt, utroque Chriſtum in cœlos aſcendentem proſequamur. Meminerimus Eliſæi, cui cùm Elias dixiſſet, ut in diſceſſu vel aſcenſu ſuo poſtularet quod vellet, reſpondit: *Oro ut fiat ſpiritus tuus duplex in me.* At ille: *Rem difficilem poſtulaſti: attamen ſi videris quando tollar à te, erit quod petiſti.* Quis ſpiritus iſte duplex qui quæritur, niſi illuminatio intellectûs, & affectûs purgatio? Res difficilis, quia rarus in terris eſt qui illum habere mereatur, ut ſoli Deo vivens non noverit niſi Deum; nec cupiat niſi Deum. *Attamen*, inquit, *niſi videris quando tollar à te, erit quod petiſti.*

Epheſ. 4. 10. — Joan. 14. 2 — Micheæ 2. 13. — Pſal. 67. 19. — Epheſ. 4. — Hebr. 9. 11. 12. 24. — Pſal. 67. 19. — Epheſ. 4. 8 — Joan. 16. 10. — S. Auguſt. Tract. 95. in Evang. Joannis. — Matt. 24. — Joan. 14. — Joan. 16. — Tract. 94. in Joan. — 4. Reg. 2.

X. *Illi verò profecti prædicaverunt ubique, Domino*

cooperante, *& ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Præceptum obedientia; obedientiam verò ſigna ſecuta ſunt. Profecti Apoſtoli prædicaverunt ubique ut Domi-
Pſal. 18. 5 ni mandatum implerent, & ut Prophetia impleretur: *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Ipſis cooperatus eſt Dominus, ut promiſſa ſua impleret, utque compertum haberent, quia
1. Cor. 3. 7 *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.* Deus qui velle operatur in nobis ut incipiens, volentibus cooperatur ut perficiens; ut compertum habeamus, *In nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit*, & *Totum Deo detur, qui voluntatem* S. Cypr.
hominis & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam. Sed & nos ipſi Deo cooperemur neceſſe eſt, ne gratia Dei vacua ſit in nobis. Prædicemus ubique Chri- S. Auguſt.
ſtum Jeſum, & hunc crucifixum, ipſum glorificemus, non verbis modò, ſed operibus & ſancta converſatione, & ad ejus amorem atque obedientiam, quantùm in nobis eſt, alios accendamus & adducamus.

Finis Expoſitionis Sancti Evangelii ſecundùm Marcum.

PRÆFATIO

In Sanctum JESU-CHRISTI *Evangelium ſecundùm Lucam.*

LUCAS patriâ Antiochenus, profeſſione Medicus, *Proſelytus* fuiſſe (a) traditur, ſive ex Paganiſmo ad Judæorum Religionem tranſierit, quæ communior eſt vocis iſtius ſignificatio, ſive ex Gentilibus converſus fuerit ad Chriſtum, quod veriſimiliùs colligitur ex Epiſtolâ ad (b) Coloſſenſes, ubi eum nominat S. Paulus ſeorſim ab iis *qui ſunt ex Circumciſione.* Ad Chriſti fidem adductus fuiſſe creditur à S. Paulo, cujus filium ſpiritualem illum nominat S. (c) Hieronymus. Ejuſdem Apoſtoli cognatum fuiſſe, quem ad Romanos (d) ſcribens, *Lucium* appellat, inflexa paululùm nominis pronuntiatione, exiſtimavit Origenes. E numero 70. Diſcipulorum Chriſti non fuit, ut S. Epiphanio (e) viſum eſt; nec proinde unus ex duobus quibus ipſa die Reſurrectionis ſuæ euntibus Emmaüs Dominus apparuit, quod S. (f) Gregorius conjecit: ſed Apoſtolorum diſcipulus, præſertim S. Pauli, cujus peregrinationum comes & laborum Apoſtolicorum ſocius fuit, ut S. (g) Irenæus, (h) Tertullianus, (i) Euſebius, SS. (k) Hieronymus & (l) Auguſtinus teſtantur. Scripſit Evangelium poſt SS. Matthæum & Marcum, in Achaiæ Bæotiæque partibus, anno Chriſti circiter 53. quædam altiùs repetens quàm priores Evangeliſtæ, & audita magis quàm viſa deſcribens, ut ipſe in Prooemio confitetur. De illo hunc locum (m) Apoſtoli plurimi (n) Veterum intelligunt: *Miſimus cum illo* (Tito ſcilicet) *Fratrem cujus laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias: non ſolùm autem, ſed & ordinatus eſt ab Eccleſiis comes peregrinationis noſtræ, in hanc gratiam quæ miniſtratur à nobis ad Domini gloriam, & deſtinatam voluntatem noſtram.* S. Paulum cùm de ſuo loquitur Evangelio, (*Rom.* 2. 16. & c. 16. 25. & 1. *Theſſal.* 1. 5.) intelligere Evangelium S. Lucæ quidam exiſtimarunt; quod à S. Paulo dictatum, & à Luca ſcriptum Auctor Synopſis Scripturæ Sacræ S. Athanaſio attributæ ait. Quod quidem eo ſenſu explicandum eſt quo S. Irenæus Libro 3. cap. 1. ſcripſit: *Lucas ſectator Pauli, Evangelium à Paulo prædicatum litteris mandavit.* Et (o) Tertullianus: *Lucas non Apoſtolus, ſed Apoſtolicus; non magiſter, ſed diſcipulus, utique magiſtro minor; certè tantò poſterior quantò poſterioris Apoſtoli ſectator, Pauli ſine dubio: ut & ſi ſub ipſius Pauli nomine Evangelium Marcion intuliſſet, non ſufficeret ad fidem ſingularitas inſtrumenti, deſtituta patrocinio anteceſſorum: exigeretur enim id quoque Evangelium quod Paulus invenit, cui fidem dedit, cui mox ſuum congruere geſtiit.... Paulus illuminator Lucæ...... Eadem auctoritas Eccleſiarum Apoſtolicarum, cæteris quoque patrocinabitur Evangeliis, quæ proinde per illas & ſecundùm illas habemus, Joannis dico & Matthæi; licèt & Marcus quod edidit, Petri affirmetur, cujus interpres Marcus. Nam & Lucæ Digeſtum Paulo adſcribere ſolent. Capit Magiſtrorum videri, quæ Diſcipuli promulgarunt.* Græcè ſcripſit Evangelium S. Lucas, & ſtylo quidem elegantiori, quàm Evangeliſtæ cæteri.

(a) S. *Hieron. in Catal. ſcr pt. Eccleſ. & in Epiſt. ad Galat. p* 226.
(b) *Coloſſ* 4.
(c) S. *Hieron. in c.* 65. *Iſai.*
(d) *Rom.* 16. 21.
(e) S. *Epiph. Hær.* 51.
(f) S. *Gregor. lib.* 1. *Mor. c.* 1
(g) S. *Irenæus lib.* 1. *c.* 20.
(h) *Tertull. lib* 4 *cont. Marcion. c.* 2.
(i) *Euſeb. lib.* 3. *c.* 4.
(k) S. *Hieron. in Catal. & prol. in Matt.*
(l) S. *Aug. lib* 1. *de conſenſu Evang. c.* 1.
(m) 2. *Corint.* 8 18
(n) *Orig. Hom* 1. *in Luc.* S. *Chryſoſt. Hom.* 10. *in* 2. *Tim. & Hom.* 1. *in Act.* S *Hieron. in Cat ſcript. Eccleſ. Euſeb. lib.* 3. *Hiſt. c.* 4.
(o) *Tertull. lib.* 4. *cont. Marcion. c.* 2. & 5.

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EVANGELII SECUNDUM LUCAM.

CAPUT PRIMUM.

Senſus Litteralis.

I. QUONIAM *quidem multi conati ſunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ ſunt rerum.* Quatuor primi capitis iſtius verſus rationem habent præfationis ab ipſomet ſancto Evangeliſta conſcriptæ, ut conſilium ſuum exponeret, fidemque Hiſtoriæ à ſe conſcribendæ conciliaret. Multi (inquit) huc uſque conati ſunt, non malo animo, quamquam privato conſilio & humanâ induſtriâ, ſcribere hiſtoriam rerum quæ à Chriſto Jeſu geſtæ ſunt, ad implendum Vaticinia Prophetarum, eo quo geſtæ ſunt ordine. His certè verbis, *Multi conati ſunt*, nec Matthæum & Marcum perſtringit, qui non ſolum conati ſunt ſcribere Evangelium, ſed feliciter id ſunt executi; neque pſeudoapoſtolos, quos eo tempore falſa, fabuloſa, hæretica Evangelia jam ſcripſiſſe certum non eſt, & quos reprehendiſſet ac damnaſſet divinus Evangeliſta. Quoſdam igitur Apoſtolorum diſcipulos indigitare videtur, qui à Magiſtris prædicantibus & docentibus audita in pugillares retulerant, ac deinde continuam rerum, quarum certa & explorata erat cognitio, narrationem ex collectaneis ſuis contexere & adornare aggreſſi erant, irrito nihilominus conatu, ut S. Ambroſius interpretatur. *Qui ordinare conatus eſt*, inquit, *ſuo labore conatus eſt, nec implevit. Sine conatu enim ſunt donationes & gratia Dei, quæ ubi ſe infuderit, rigare conſuevit; ut non egeat, ſed redundet ſcriptoris ingenium.* Non conati ſunt SS. Evangeliſtæ; *ſed divino Spiritu ubertatem dictorum, rerumque omnium miniſtrante, ſine ullo molimine cœpta compleverunt.* Quod autem vertit Vulgatus Interpres, *narrationem quæ in nobis completæ ſunt rerum*, Græcè πεπληροφορημένων verti etiam poſſe notat S. Ambroſius, *quæ in nobis redundant*: quod enim redundat, nulli deficit, & de completo nemo dubitat, cùm fidem effectus adſtruat, exitus prodat. Nonnulli verterunt, *Rerum quæ nobis abundè probatæ ſunt*, quarum ita certa & explorata nobis veritas eſt, ut de illis ambigi non poſſit.

S. Ambroſ lib. 1. in Luc. n. 3.

2. *Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis.* Multi conati ſunt geſtorum Chriſti hiſtoriam texere, Myſteriorum, ſermonum, ac miraculorum ejus ſcribere narrationem, ſicut nobis tradiderunt qui teſtes illorum fuerunt, Virgo præcipuè Deipara, & Apoſtoli; hæc enim ab initio nativitatis & conceptionis Chriſti, & Præcurſoris ejus Joannis plenam omnium fidem fecerat, Apoſtoli verò ab initio prædicationis ipſius, ſeu Sermonis Evangelici rerum omnium à Chriſto geſtarum, & traditæ ab eo doctrinæ non modò teſtes fuerant, verùm etiam miniſtri ſermonis, id eſt, Prædicatores Evangelii à Domino Jeſu electi & conſtituti. *Quod Lex & Prophetæ futurum prænuntiaverunt, hoc redditum atque completum in Evangelio demonſtratur. Cujus primi Prædicatores Apoſtoli fuerunt, qui Dominum ipſum & Salvatorem noſtrum Jeſum Chriſtum etiam præſentem in carne viderunt. Qui non ſolùm ea quæ ex ore ejus audita, vel ab illo ſub oculis ſuis operata, dicta & facta meminerant; verùm etiam quæ priùs quàm illi per diſcipulatum adhæſerant, in ejus nativitate vel infantia, vel pueritia, divinitus geſta, & digna memoriâ, ſive ab ipſo, ſive à parentibus ejus, ſive à quibuſlibet aliis, certiſſimis indiciis & fideliſſimis teſtimoniis requirere & cognoſcere potuerunt, impoſito ſibi evangelizandi munere, generi humano annuntiare curaverunt.*

S. Auguſt. lib. 1. de Conſ. Evang. c. 1.

Qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis, id eſt, Verbi incarnati. Unde S. Joannes Epiſtolâ 1. ſcribit: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt de Verbo vitæ: & vita manifeſtata eſt, & vidimus, & teſtamur, & annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis.*

S. Ambroſ

3. *Viſum eſt & mihi, aſſecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi ſcribere, optime Theophile*, Viſum eſt & mihi, Spiritu tamen ſancto inſpirante, quemadmodum Apoſtoli in Actis aiunt, *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis.* Non igitur conſilio tantùm humano, & propria voluntate atque electione S. Lucæ viſum eſt Evangelium ſcribere, ſed ſicut placuit ei qui in ipſo loquebatur Chriſtus; qui ut id quod bonum eſt, nobis quoque bonum videri poſſit, operatur. Sicut ergo cùm aliquis interrogatus cur voluerit eſſe Chriſtianus, reſpondet, *Viſum eſt mihi*, non negat Deo viſum, à quo præparatur voluntas hominum: ita Sanctus Evangeliſta cùm ait, *Viſum eſt & mihi*, non negat Spiritus ſancti afflantis inſpirationem, revelationem, & impulſum. Sed nec piam diligentiam excludit in perveſtigandis rebus, & judicium in ſeligendis quæ ſcriptis commendaret. *Viſum eſt & mihi aſſecuto omnia à principio diligenter*, id eſt, rebus omnibus quæ ad hiſtoriam & Vitam Chriſti Jeſu pertinebant

S. Ambroſ ibid. n. 10

pertinebant ab origine repetitis, & accuratè perveſti- A
gatis, ea ſcribere, quæ Spiritu ſancto afflante & diri-
gente ſcribenda judicavi. Aſſecuto enim omnia, viſum
Joan. 21. 25. eſt non omnia ſcribere; quia quæ fecit Jeſus ſi ſcriban-
tur omnia, nec ipſum capere mundum poſſe arbitror
S. Auguſt. lib. 4. de Conſ. Evang. c. 8. (ait S. Joannes) Elegit igitur ex omnibus quæ judica-
vit apta, & ſufficere officio diſpenſationis ſuæ: unde
etiam plurima ab aliis ſcripta prætermiſit, *Ut diverſa*
in Evangelio gratia refulgeret, & propriis quibuſdam
S. Ambroſ. lib. 1. in Luc. n. 11 *ſinguli libri myſteriorum geſtorumque miraculis eminerent*;
ait S. Ambroſius. Scribere autem ſe teſtatur *ex or-*
dine, id eſt, ſigillatim ac diſtinctè, ſervatoque etiam
quoad præcipua Hiſtoriæ capita ordine temporis quo res
geſtæ ſunt; non quod in omnibus planè rebus ac verbis
temporis ordinem accuratè magis ſervaverit, quàm cæ- B
teri: ut in Harmonia Evangelica reliqui ad Lucam ac-
commodandi omnino cenſeantur: quod Neotericis qui-
Orig. Hom. 1. in Luc. buſdam Commentatoribus viſum eſt. *Theophilo* porrò
ſuum Evangelium Lucas inſcribit, quo nomine etſi
S. Epiph. Hæreſi 52 quemlibet hominem Deum diligentem, aut Deo dile-
S. Ambroſ. lib. 1. in Luc. ctum ab illo deſignari Origenes, S. Epiphanius &
S. Ambroſius exiſtimaverint, certum tamen ac defini-
tum hominem eo nomine ſignificari communior eſt opi-
nio, hoc imprimis argumento nixa, quòd *optimus* ſalute-
tur, *optime Theophile*, qui titulus nonniſi illuſtribus &
primariæ dignitatis atque auctoritatis viris tribui con-
ſueverat, ut Feſto & Felice in Actis Apoſtolorum. Con-
fer cum Act. verſ. 1.

4. *Ut cognoſcas eorum verborum de quibus eruditus es ve-* C
ritatem. Ut rerum de quibus viva voce, ſive ante ſive poſt
baptiſmum inſtitutus es, veritatem, firmamque certi-
tudinem recognoſcas, hanc legendo Hiſtoriam. Quod
tamen non in unius Theophili, ſed in totius Eccleſiæ
omniumque Chriſtianorum utilitatem & ſalutem à ſan-
cto Evangeliſta ſuſceptum & executioni mandatum eſt
.... Sic Evangelicæ Hiſtoriæ ſuæ præfatus Lucas, il-
lius exordium ducit à Joannis Præcurſoris Chriſti nati-
Malach. 3. 1. vitate admirabili, in quo adimpletum Malachiæ vati-
cinium: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit*
viam ante faciem meam. Et ſtatim veniet ad Templum
ſanctum ſuum Dominator quem vos quæritis, & Ange-
lus Teſtamenti quem vos vultis.

5. *Fuit in diebus Herodis, Regis Judææ, Sacerdos*
quidam nomine Zacharias, de vice Abia, & uxor il-
lius de filiabus Aaron, & nomen ejus Eliſabeth. Quia D
Religionis inſtar eſt fidem de temporibus aſſerere, ut
ſcitè dixit Tertullianus, S. Evangeliſta tempus Nati-
vitatis Joannis & Chriſti Domini accuratè deſcribit, ut
fidem Hiſtoriæ conciliet, ac vaticinium celebre Jacob
Geneſ. 49. 10. morientis, & Judæ filio ſuo benedicentis, *Non auſere-*
tur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec
veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit exſpectatio gentium,
tunc temporis impletum eſſe ſignificet. *Fuit in diebus*
Herodis Magni, alienigenæ, utpotè Idumæi, *Regis Ju-*
dææ, Terræ Iſraëliticæ à Judæis habitatæ. Hoc ſcilicet
titulo ab Herode Tetrarcha Galilææ diſtinguitur Hero-
des Magnus, quem Romani ſubactis Judæis Regem præ-
fecerunt, & per quem adulterata Regum ſive Ducum è
Judaico genere ſucceſſio prærogativam ſupremæ digni-
tatis & poteſtatis amiſit. E

S. Auguſt. *Zacharias* ſancti Præcurſoris Pater ſummus Sacerdos
non erat, quod S. Auguſtino viſum, aliiſque nonnullis;
ſummus enim Sacerdos vices ſtationeſque minimè obſer-
vabat, ſed ipſi omni tempore ſacris operari jus fuit. 2.
Luc. 3. 2. Lucas ſummum Sacerdotem *Pontificem* vocare ſolet. 3.
Act. 4. 6. Summus Sacerdos adolebat incenſum in Sancto Sancto-
rum, die ſolemni Expiationis (*Levit.* 16. 29. & 30)
1. Paralip. 23. 6. & c. 24. 5. 6. 7. 8. Zacharias verò in altari thymiamatis, quod erat extra
velum, qualibet hebdomadæ die. Erat igitur ſimplex
Sacerdos *de vice Abia*, quæ inter familias & claſſes Sa-
2. Paral. 23. 8. cerdotales octava erat. Cùm ſcilicet Aaronidæ Sacer-
dotes in magnum olim numerum excreviſſent, & ſimul
Joſeph. Antiquit. lib. 7. c. 11 omnes ſacro fungi non poſſent officio, ad vitandum
confuſionem ac diſſenſionem in miniſterio Templi, di-
ſtribuit eos David in viginti quatuor claſſes, quæ per vi-
ces ſuas & hebdomades in Templo miniſtrarent, jacta
ſorte. Octava porrò ephemeria Abiæ & ejus familiæ
contigit. De Sacerdotalibus iſtis claſſibus plura Scali-
ger in Canone Iſagogico, ad Chronicon Euſebii, & in
Appendice ad Librum de Emendatione Temporum, &
Ligfoot in Horis Hebraicis.

Et uxor illius de filiabus Aaron. Uxores quidem Levit. 21. 13.
nonniſi Hebræis parentibus natas ducere Sacerdotibus Joſeph.
licebat, *ut genus Sacerdotale purum ſemper impermix-* contra
tùmque maneret (inquit Joſephus) Verùm extra genus Appionem
Aaronis & Leviticam Tribum uxorem ducere licebat lib. 1.
non minoribus dumtaxat Sacerdotibus, ſed ipſi Pon-
tifici, (tametſi Philoni aliter viſum.) Nam Joiada con- Philo lib.
jugem habuit Regis Jorami filiam, Achaziæ ſororem, 2. de Monarchia.
ex Tribu Juda (4. *Reg.* 11.) & Barzillaius ſecundi
ordinis Sacerdos uxorem duxit ex Tribu Galaad (*Eſ-*
dræ 2. 61.) Quod Scriptura ſacra non reprehendit.
Quod igitur Zachariam de filiabus Aaron uxorem
duxiſſe narrat S. Lucas, non ſignificat obſequium Legi
hac in re præſtitum, ſed Joannis nobilitatem ex utroque
parente commendat, ut obſervat S. Ambroſius. *Non* S. Ambroſ. lib. 1. in
ſolùm à parentibus, ſed etiam à majoribus Sancti Joannis Luc. n. 16.
nobilitas propagatur, non ſæculari poteſtate ſublimis, ſed
religionis ſucceſſione venerabilis: ut non repente conceptam,
ſed à majoribus acceptam, & ipſo infuſam jure naturæ
fidem prædicare Dominici videretur adventûs.

6. *Erant autem juſti ambo ante Deum, incedentes in*
omnibus mandatis & juſtificationibus Domini ſine quere-
la. Verâ juſtitiâ ſinceraque pietate & ſanctimoniâ Deo,
qui corda novit & probat, grati & accepti erant; non
pietatis ſimulatione & externa ſpecie hominibus impo-
nentes, ſed recti corde coram Deo; omnia ejus manda-
ta, & imprimis maximum & primum charitatis manda-
tum obſervantes, omneſque Legis ceremonias & ſtatu-
ta, famæque integerrimæ, ut à nemine jure reprehendi
poſſent. *Juſtificationes* porrò paſſim in Scriptura vo-
cantur mandata Dei, quòd eorum accurata obſervatio
cum fide conjuncta juſtum hominem faciat, ejuſque ju-
ſtitiam magis ac magis augeat & demonſtret. *Non enim* Rom. 2. 13
auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis Jacobi 2.
juſtificabuntur.... Et, *Ex operibus juſtificatur homo*, 24.
non ex fide tantùm. Cæterum inde colligi non poteſt
Joannis parentes omnis prorſus expertes peccati etiam
levioris vixiſſe, quod privilegium uni Virgini Deipa-
ræ vindicat Eccleſiæ doctrina. Zacharias enim Sacer-
dos fuit: omnes autem tunc Sacerdotes neceſſe habe- Levit. 9. 7
bant ex Lege Dei primitus *pro peccatis ſuis offerre ſa-* Hebr. 7.
crificium, deinde pro populi. Sicut ergo nunc *per ora-* 27.
tionis ſacrificium convincimur non eſſe ſine peccato, quo- S. Auguſt.
niam juſſi ſumus dicere, Dimitte nobis debita noſtra: Epiſt. 172
ita & tunc per ſacrificia victimarum animalium convin- aliàs 95.
cebantur Sacerdotes ſine peccato non eſſe, qui pro ſuis pec-
catis jubebantur offerre. Sed quoquo modo ſe habeat
iſta quæſtio, utrum homo in hac vita ſine peccato eſſe Legatur & lib. 2. de
poſſit per adjutorium gratiæ & Spiritus Dei, citra ſin- peccatorum meri-
gulare privilegium, quod poſſe fieri S. Ambroſius ſen- tis c. 13.
ſit, in hunc ſenſum explicans quod de S. Joannis pa- & lib. de
rentibus hic ſcriptum eſt: *Nobis ſufficit quòd nullus in* Perfectio-
Eccleſia Dei fidelium reperitur in quolibet provectu ex- ne juſtitiæ
cellentiaque juſtitiæ, qui ſibi audeat dicere non neceſſa- hominis
riam precationem orationis dominicæ, Dimitte nobis c. 17.
debita noſtra; *& dicat ſe non habere peccatum, ne ſe*
ipſum decipiat, & veritas in eo non ſit, quamvis jam
ſine querela vivat. Non enim qualecumque etiam tenta-
tionis humanæ, ſed grave peccatum eſt quod in querelam
venit. Dicti ſunt igitur Zacharias & Eliſabeth *ſine que-*
rela, id eſt, ſine crimine: nulla enim querela juſta eſt S. Auguſt.
de his in rebus humanis, qui non habent crimen, quod Tract. 41. in Joan.
eſt *peccatum grave, accuſatione & damnatione digniſſi-* n. 9.
mum, ut definit S. Auguſtinus.

7. *Et non erat illis filius, eò quòd eſſet Eliſabeth ſte-*
rilis, & ambo proceſſiſſent in diebus ſuis. Duplicem or-
bitatis cauſam S. Evangeliſta commemorat, natura-

lem infœcunditatem Eliſabethæ, illiuſque & Zachariæ A ſenectutem, ut magnitudo miraculi commendetur.

8. *Factum eſt autem cùm Sacerdotio fungeretur in ordine vicis ſuæ ante Deum, ſecundùm conſuetudinem Sacerdotii, ſorte exiit ut incenſum poneret, ingreſſus in Templum Domini.* Cùm in Templo ante Arcam ſacris operaretur Zacharias ſecundùm ordinem Claſſis ſuæ, id eſt familiæ Abia, & inter ſe ſortiti eſſent hujus familiæ Sacerdotes quæ pars ſacri miniſterii cuique obtingeret, ſorte conſecutus eſt munus adolendi thymia-
Exod. 30. 7. 8. matis, quod Sacerdotum unus quotidie mane & veſpere Deo offerebat. Itaque ut hoc munus obiret, ingreſſus eſt in interiorem Templi partem, quæ *Sanctum*, ſive Sanctuarium vocabatur, in quo erat Altare ſuffitus, velo diremptum à Sancto Sanctorum, ubi quondam fuerat Arca.

10. *Et omnis multitudo populi erat orans foris horâ* B *incenſi.* Plebs omnis, quam ſpontanea devotio adduxit, vel debitum pietatis & publici cultûs officium (dies enim fortè erat Sabbati) in atrio exteriore Templi orabat dum Sacerdos thymiama offerret, preces ſuas illius precibus adjungens. Quo fortè alluditur Apocalypſis 8. 3. 4. *Et alius Angelus venit, & ſtetit ante Altare, habens thuribulum aureum, & data ſunt illi incenſa multa, ut daret de orationibus Sanctorum omnium ſuper altare aureum quod eſt ante thronum Dei. Et aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.*

11. 12. *Apparuit autem illi Angelus Domini, ſtans à dextris Altaris incenſi. Et Zacharias turbatus eſt videns, & timor irruit ſuper eum.* Angelus Gabriel à Deo miſſus, Zachariæ thus adolenti ſubitò & improviſò apparuit, ſtans à dextris Altaris thymiamatis, fauſto prorſus C omine. *Veri* ſcilicet *Sacerdotis adventum, ſacrificii univerſalis myſterium, cœleſtis doni gaudium* nuntiaturus à Deo veniebat, ut ait Venerabilis Beda... Deus homo, & Virgo Mater, magna Myſteria paulò poſt perficienda, quæ *paraturam deſiderabant ut credi poſſent* (ait Tertullianus) Incarnationi Filii Dei fidem conciliabant Angelorum in humana ſpecie apparitiones tempore veteris Legis factæ: Virginis fœcunditati, mulierum ſterilium & vetularum conceptiones. Gabriëlis igitur apparitio Zachariæ facta ut Eliſabetham ejus conjugem, ſterilem licèt ac vetulam, ipſi parituram filium nuntiaret, mentes hominum ad credendum Dei Incarnati & Virginis Matris complenda paulò poſt myſteria præparabat. Viſu autem repentino turbatus Zacharias, & timore vehementi correptus eſt. Perturbari enim ſole- D mus, & à noſtro alienari affectu, quando præſtringimur alicujus ſuperioris poteſtatis occurſu, ut ſcitè S. Ambroſius obſervat: & ejuſmodi apparitiones improviſas Angelorum ſimiles affectus aliàs habuiſſe legimus. (*Judicum* 6. 22. *Daniel* 10. 8.)

13. *Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita eſt oratio tua: & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Joannem.* Se proſpera nuntiare Angelus indicat verbis ſuaviſſimis Zachariam compellans, *Ne timeas, quoniam exaudita eſt oratio tua.* De precibus ob impetrandam prolem hîc agi, fruſtra quidam interpretes comminiſcuntur. Non
S. Auguſt. lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 1. enim veriſimile eſt ut cùm pro populi peccatis, ſalute, redemptione ille offerret, ſiquidem populus cum exſpectabat offerentem, quod potuerit relictis publicis votis homo ſenex, uxorem habens anum, pro accipiendis filiis orare: præſertim quia nemo orat ut accipiat, quod ſe E acccepturum eſſe deſperat: uſque adeò autem ille jam ſe habiturum filios deſperabat, ut hoc Angelo promittenti non crederet. Ergo quod ei dicitur, *Exaudita eſt oratio tua*, pro populo intelligendum eſt: cujus populi quoniam ſalus & redemptio & peccatorum abolitio per Chriſtum futura erat, ad hoc nuntiatur Zachariæ filius naſciturus, quia Præcurſor Chriſti deſtinabatur. *Et uxor tua pariet tibi filium.* Orationis tuæ exauditæ ſignum eſt quòd uxor tua pariet tibi filium, qui Meſſiam indigitabit Agnum Dei qui tollit peccatum mundi. *Et vocabis nomen ejus Joannem*, Hebraicè *Jochanan*, hoc eſt, *gratioſum*; tum quia Dei gratiâ, non vi naturæ in utroque parente effœtæ naſciturus erat: tum quia dandæ mox per Meſſiam gratiæ nuntius & præco erat futurus. *Habeat hoc merita Sanctorum ut à Deo nomen accipiant.* S. Ambroſ. Sic Abraham, Jacob, Petrus, à Deo nomen accepêre.

14. 15. *Et erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in nativitate ejus gaudebunt.* Gaudium non ſolùm privatum & domeſticum, ſed publicum erit ex ejus nativitate, utpotè publico bono nati. *Erit enim magnus coram Domino.* Hæc gaudendi cauſa præcipua, filii naſcituri eximia ſecundùm Deum dignitas, & magnitudo ſingularis. Erit magnus virtute, donis, miniſterio, ut Propheta, ut Præcurſor & Baptiſta Domini. *Et vinum &* Num. 6. 3 & Levit. 13 9. *ſiceram non bibet*; Omne quod inebriare poteſt, toto vitæ ſuæ tempore non bibet, ut verus Nazaræus Deo in perpetuum tempus conſecratus: *Et Spiritu ſancto replebitur adhuc ex utero matris ſuæ.* Tertull. lib. de Iejuniis c. 9. In ipſo matris utero adhuc exiſtens ſanctiſicabitur, doniſque Spiritûs ſancti replebitur tantâ copiâ, ut in alios foras redundet gratiæ illius plenitudo, ſcilicet in matrem, cui Domini evangelizavit adventum. Cùm enim ad illam acceſſiſſet ſancta Dei mater Maria, ait illa: *Ecce ut facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Nondum erat illi ſpiritus vitæ, ſed S. Ambroſ lib 1. in Luc. n. 33 ſpiritus gratiæ, ait S. Ambroſius. Alius eſt ſpiritus vitæ hujus, alius gratiæ: ille naſcendo ſumit exordium, moriendo defectum: iſte non temporibus, non ætatibus coërcetur, non obitu extinguitur, non alvo matris excluditur. Jeremiæ Dominus ait, *Priuſquam exires de vulva ſanctificavi te.* Ierem. 1. 5 De Joanne idem probat hic locus. *Et Spiritu ſancto*, gratia ſanctificante, doniſque eximiis, & ſpeciatim Prophetiæ dono, *replebitur adhuc ex utero matris ſuæ.* Hunc locum ita intellexere S. Cyprianus, S. Cypr. Epiſt. 76. Origenes, S. Ambroſius, aliique Patres.

16. *Et multos filiorum Iſraël convertet ad Dominum* Orig. Hom 4. & 7. in Luc. *Deum ipſorum.* Multos ad Chriſtum Jeſum convertet, pœnitentiæ prædicatione & exemplis efficaciter ſuadens ut illi credant ac pareant. Non enim ſe ipſum, ſed Chriſtum prædicabat: *Vox clamantis in deſerto, Parate viam* Matt. 3. 6 *Domini, rectas facite ſemitas ejus:* Et diſcipulos ſuos ad Chriſtum mittebat ut illi tamquam Magiſtro adhærerent, die quo dicebat: *Illum oportet creſcere, me autem minui.* Multos filiorum Iſraël convertet, non omnes. Ioan. 3. 30. Omnes enim non crediderunt Joannis prædicationi, nec pœnitentiam egerunt, nec Chriſtum quem prædicabat receperunt. *Omnis populus audiens, & publicani, juſtificaverunt Deum, baptizati baptiſmo Joannis. Phariſæi autem & Legiſperiti conſilium Dei ſpreverunt in ſemetipſos, non baptizati ab eo.*

17. *Et ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ: ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam juſtorum, parare Domino plebem perfectam.* Et ipſe Joannes præcedet ante Chriſtum Dominum ut præco ante Regem mox venturum; præcedet (inquam) in fervore, zelo, & potentia Eliæ Prophetæ, quem *potentiâ nemo vicit.* Sicut Elias Chriſti Judi- Eccli. 4. 13. cis Præcurſor & præco in ſecundo ejus adventu futurus eſt, ſic Joannes Præcurſor erit Chriſti Redemptoris in primo adventu jam imminente, Eò autem ſpectatura eſt ejus legatio, ut Judæos in varias ſectas diviſos, Phariſæorum, Sadducæorum, Eſſenorum, dogmatibus moribuſque plurimùm diſſidentes, quin & Samaritanos pariter exſpectantes Meſſiam, in cognitione & adoratione Chriſti Jeſu adunet, velut oves diſperſas ſub uno Paſtore, ſicque pacem inter patres & filios, opinionum, rituum ac morum diſſimilitudine turbatam componat. *Et incredulos* atque immorigeros filios *ad prudentiam juſtorum*, id eſt, ad veram ſapientiam, quâ præditi ſunt viri juſti & pii, ſeu quæ ad veram juſtitiam adducit, converter. Hic miſſionis ejus finis: *Parare Domino plebem perfectam*, ex fide ſcilicet viventem, ſpe bonorum æter-

norum Deo ſervientem, Regno cœlorum aptam.

Ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam, ſive intelligentiam *juſtorum*, exponendo Legem ſpiritaliter, quam tunc Judæi carnaliter intelligebant. [*S. Auguſt. lib. 20. de Civit. Dei c. 9.*] Efficiet igitur Joannes prædicatione ſua, quod ante judicium ultimum facturus eſt Elias, ut etiam filii ſic intelligant Legem, id eſt Judæi, quemadmodum patres eam intellexerunt, id eſt Prophetæ, in quibus erat & ipſe Moyſes. Sic enim cor patrum convertetur ad filios, cùm intelligentia patrum perducetur ad intelligentiam filiorum; & cor filiorum ad patres eorum, dum in id quod ſenſerunt illi, conſentient & iſti, credendo in Chriſtum Deum, ipſumque adorando ut Redemptorem Iſraël totiuſque mundi.

18. *Et Dixit Zacharias ad Angelum: Unde hoc ſciam? ego enim ſum ſenex, & uxor mea proceſſit in diebus ſuis.* Quo argumento, quo ſigno id noſcam, cùm & ego, & uxor mea annos exceſſerimus procreandæ ſobolis? De promiſſi divini veritate paululum dubitavit Zacharias rei magnitudine perculſus, nec attendens ad Abrahami exemplum, & ad viſi cœleſtis circumſtantias. Cogitatio non abſimilis mentem Abrahami ſubierat, cùm Deus illi filium promiſit. [*Geneſ. 17. 17.*] *Putas-ne* (inquit) *centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* Sed repentinam illam cogitationem firmitate fidei ſuperaverat, nec Dei promiſſioni ullatenus diffidens, [*Rom. 4. 19. 20. 21. 22*] qui *vivificat mortuos, & vocat ea quæ non ſunt tamquam ea quæ ſunt*: immò *contra ſpem in ſpem credidit, ut fieret pater multarum gentium, ſecundùm quod dictum eſt ei: Sic erit ſemen tuum. Et non infirmatus eſt fide, nec conſideravit corpus ſuum emortuum, & emortuam vulvam Saræ: in repromiſſione etiam Dei non hæſitavit diffidentiâ, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo: pleniſſimè ſciens, quia quæcumque promiſit, potens eſt & facere. Ideo & reputatum eſt illi ad juſtitiam.* Non ita ſe geſſit Zacharias; naſcentem incredulitatis & diffidentiæ motum non ſtatim repreſſit, ſignum petiit, & ad ſuam uxoriſque provectam ætatem oculos mentis intendens, ad potentiam Dei promittentis non attendit.

19. 20. *Et reſpondens Angelus dixit ei: Ego ſum Gabriel, qui aſto ante Deum, & miſſus ſum loqui ad te, & hæc tibi evangelizare. Et ecce eris tacens, & non poteris loqui, uſque in diem quo hæc fiant, pro eo quod non credidiſti verbis meis, quæ implebuntur in tempore ſuo.* Ego ſum Gabriel, cujus nomen *virtutem Dei* ſignificat, qui adſto in conſpectu Dei cùm aliis Spiritibus primariis ejus Miniſtris, ad ejus mandata capeſſenda & legationes obeundas: & qui à Rege ſæculorum mitti ſoleo quoties miræ virtutis aliquid nuntiandum eſt; qui olim Danieli Chriſti adventum & mortem poſt ſeptuaginta [*Daniel 9. 21.*] hebdomades futuram ad delenda hominum peccata patefeci, miſſus ſum ad te ut Dei nomine hæc tibi fauſta nuntiarem, de quibus immeritò dubitas. Quamobrem in pœnam incredulitatis tuæ, ſimul & in ſignum divinæ promiſſionis implendæ, ſurdus eris & mutus uſque in diem nativitatis pueri. [*Euthym. Titus Boſtrenſis Theophyl.*] Græcam vocem σιωπῶν, quam Vulgatus Interpres reddidit, *tacens*, Græci Commentatores & Viri plerique inter recentiores eruditi, exponunt, *eris ſurdus*; ne idem ab Angelo bis repetitum abſque neceſſitate videatur. Idem eſt enim eſſe mutum & non poſſe loqui. Cæterùm Zachariæ audiendi ſimul & loquendi facultatem ad tempus ademptam fuiſſe ſatis ex eo apparet quòd infra *Verſ.* 12. amici & cognati ejus ipſum nutibus dicuntur allocuti. *Innuebant patri ejus quem vellet vocari eum.* Ad quæ verba S. Ambroſius: [*S. Ambroſ lib. 1. in Luc. n. 32*] *Zacharias* (inquit) *nutu interrogatur, quia incredulitas ei affatum eripuerat & auditum.*

21. *Et erat plebs exſpectans Zachariam: & mirabantur quod tardaret ipſe in Templo.* Plebs quæ precandi causâ convenerat, exſpectabat donec peracto thymiamatis ſacrificio egrederetur Sacerdos, ipſique ſolemni more benediceret. [*N. 6. 24.*] Unde ipſo longiorem quàm ſolebat moram faciente, cùm ob Angeli ſermonem, tum ob ſtuporem [illegible] ac detentus eſt, plebs tacita cogitaA bat quænam cauſa eſſe poſſet moræ diuturnioris.

22. *Egreſſus autem, non poterat loqui ad illos*, pœnam ſentiens incredulitatis. Et videntes ipſum attonitum, & nutibus loquentem, *cognoverunt quòd viſionem vidiſſet in Templo*, conjecerunt ipſi apparuiſſe Angelum. Vultus enim immutatio, interclusio ſpiritus, impedimentum vocis, viſorum inſolitorum ſigna ſunt. *Et ipſe erat innuens illis* quod ſibi contigerat: *& permanſit mutus*, ſecundùm prædictionem Angeli.

23. *Et factum eſt, ut impleti ſunt dies officii ejus, abiit in domum ſuam.* Mutus licèt, permanſit in Templo, functiones ſuas exercens, donec impleta miniſterii ſui hebdomada in domum ſuam rediit. Sacerdotes enim Miniſterii ſui tempore in exedris Templi habitabant ab B uxoribus ſeparati, & à rei familiaris curis liberi, ut Deo expeditiùs vacarent. [*S. Hieron. lib. 1. in Iovinian.*]

24. *Poſt hos autem dies concepit Eliſabeth uxor ejus, & occultabat ſe menſibus quinque, dicens: Quia ſic fecit mihi Dominus in diebus quibus reſpexit auferre opprobrium meum inter homines.* Cauſa occultationis, pudor, quòd vetula concepiſſet. [*S. Ambroſ lib. 1. in Luc. n. 43.*] Hunc autem affectum illi Deus indidit, ne quid de Joanne palam innoteſceret antequam certis teſtimoniis conſtaret de Chriſti conceptione, propter quem Joannes naſcebatur. Interim Eliſabeth Deum laudabat ob acceptum beneficium & benedictionem ſingularem, ablatumque ſterilitatis opprobrium. Partus igitur ſui erubeſcebat ætatem, & gaudebat tamen quòd ſterilitatis probro liberata eſſet benigno Dei miſerentis in- [*Geneſ. 20. 18.*] C tuitu. Probroſa apud Judæos ſterilitas, tum quòd alicujus & quidem gravis peccati pœna videretur: tum quòd [*1. Reg. 1. 6*] fœcunditas uteri ſingularis erat Dei benedictio Iſraëlitis promiſſa: tum quia Deus Abrahæ numeroſam prolem, [*Oſee 9. 14 15.*] & Chriſtum ex ipſius genere naſciturum promiſerat: ideo alienas à benedictione populi Dei mulieres ſteriles cenſebant, quæ ad ejus propagationem, futurique Meſſiæ generationem nihil conferrent. [*Exod. 23. 26. Deuter 7. 14. Gen. 22. 17. 18.*] At quamvis carnalium Judæorum opione ſterilitas probroſa ſemper eſſet, non tamen apud Deum qui ſanctas mulieres diu ſteriles olim eſſe voluit, Saram, Rebeccam, Rachelem, Annam Samuëlis matrem, & matrem Samſonis. Res enim adverſæ non minùs quàm proſperæ juſtorum reſpectu beneficia ſunt, illæ erudientis, probantis, & purgantis; hæ verò D conſolantis Dei.

25. 26. *In menſe autem ſexto*, ab eo tempore quo conceperat Eliſabeth, *miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo*; immediatè, non per intermedios ſpiritus, ſive ſuperiorum ordinum Angelos, *in civitatem Galilææ*, inferioris, cui nomen *Nazareth*, in tribu Zabulon ſitam, duabus leucis à Monte Thabor, trium dierum itinere ab Hieroſolymis diſtantem; *ad Virginem deſponſatam*, ſed incognitam *viro*: de qua ſcilicet vaticinatus erat Iſaias Propheta, *Ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Viro *nomen erat Joſeph.* Hic autem *de domo* ſeu familia *David* oriundus erat, ex qua & Virgo [*Iſaiæ 7. 14. N. 36. 89.*] quæ illi nupſerat ſecundùm legem. Confer quæ ad cap. 1. S. Matthæi dixi de Mariæ matris Chriſti deſponſatione. Quod autem deſponſata dicatur Joſeph, non quaE ſi promiſſa tantùm eſſet, ſed nondum nupta, confirmat Evangeliſta cap. 2. verſ. 5. ubi eodem modo *deſponſatam* vocat, cùm jam eſſet prægnans & in mariti poteſtate. Deſponſatam verò, de qua natus eſt, Virginem eſſe voluit Chriſtus, ut ejus famæ conſuleretur. *Maluit enim aliquos de ſuo ortu, quàm de Matris pudore dubitare: nec putavit ortûs ſui fidem matris injuriis adſtruendam.* [*S. Ambroſ lib. 2. in Luc. n. 1.*] *Et nomen Virginis Maria*: quod SS. Patres *Dominam*, *illuſtratam*, *Myrrham maris*, *& ſtellam Maris* interpretantur. [*S. Epiph. Orat de laudibus Deiparæ Virginis*] Hæc antonomaſticè *Virgo* ſemper à fidelibus appellata eſt; ut S. Epiphanius Hæreſi 78. obſervat. *Quis umquam* (inquit) *aut in qua generatione ſanctæ Mariæ nomen auſus eſt appellare, qui non ſciſcitanti ſtatim vocabulum Virginis adjunxit?* [*S. Bern. Hom. 2. in Evang. Miſſus eſt*]

28. *Et ingreſſus Angelus ad eam dixit: Ave, gratiâ plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus.* Ad eam acceſſit Angelus, cùm ſola in conclavi (ut cre-

dere par eſt (contemplationi vacaret. *Sola in penetralibus, quam nemo virorum videret, ſolus Angelus reperiret, ſola ſine comite, ſola ſine teſte, ne quo de genere depravaretur affatu, ab Angelo ſalutatur.*

Ave, gratiâ plena. Vox eſt ſalutantis & gratulantis. Ave, gratiâ plena, Deo acceptiſſima, eximiè ſancta per gratiam quâ major cogitari ſecundùm hominis Dei gratiam non poteſt, ut Dei mater electa ſis. *Dominus tecum.* Tibi Dominus ſingulari prorſus ratione favet, ad incomparabilem te provehens dignitatem. *Benedicta tu in mulieribus*, ſive inter mulieres, ob Filii qui ſuper omnia Deus eſt benedictus in ſæcula futurum mox conceptum, ob fœcunditatem cum virginitate perpetua conjunctam, ob partum doloris expertem.

29. *Quæ cùm audiſſet, turbata eſt in ſermone ejus, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio.* Ob conſpectum Angeli in peregrina ſpecie virilis ſexus apparentis, & inſolitam, neminique mortalium antea auditam ſalutationem, verecundiâ & ſubito pavore turbata eſt, & cogitabat quid ſibi vellet iſta ſalutatio. *Et ideo cum verecundia; quia pavebat: cum prudentia; quia benedictionis novam formulam mirabatur, quæ nuſquam lecta eſt, nuſquam ante comperta. Soli Mariæ hæc ſalutatio ſervabatur. Bene enim ſola gratiâ plena dicitur, quæ ſola gratiam quam nulla alia meruerat, conſecuta eſt, ut gratiæ repleretur Auctore.*

S. Ambroſ lib. 2. in Luc. n. 8.

30. *Et ait Angelus ei: Ne timeas, Maria, inveniſti enim gratiam apud Deum.* Proprio nomine eam compellat Angelus; ut ſibi notam indicet, ac de ſua legatione certiorem faciat. *Inveniſti gratiam apud Deum:* nulla tibi timendi ratio eſt, ſiquidem ad te miſſus ſum à Deo, cui ſummopere places, & cujus gratiâ conſecuta eſt quicquid eſt in te meritorum. Huic uni gratiæ debes ſupremam, ad quam electa es, Matris Dei dignitatem.

31. *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum.* Mox concipies ex propria tua ſubſtantia, ex puriſſimo ſanguine, & paries filium, ut in te impleatur quod olim ab Iſaia Propheta prædictum eſt: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium.* His verbis, *concipies in utero*, reſelluntur Hæretici, qui Chriſto corpus ex cœleſti vel ſiderea ſubſtantia, non ex materna carne formatum tribuerunt, & per uterum Virginis tamquam per canalem in mundum tranſiiſſe dixerunt. Quem errorem & Prophetæ & Angeli verba reſellunt. Quomodo enim Virgo Dei mater, niſi quia Chriſtus Deus in utero ejus fuit? Quomodo mater, ſi Chriſtus nihil ex utero ejus accepit quod matrem eam faceret? *Matris uterum non appellat niſi filia uteri caro. Filia uteri porro non eſt, ſi ſibi nata eſt.* In utero ejus conceptus eſt Filius, qui ex ea carnem accepit. *Sine cauſa eò ſe intulit, unde nihil extulit. Sed non ſine cauſa deſcendit in vulvam: ergo ex illa accepit. Quia ſi non ex illa accepit, ſine cauſa in illam deſcendit, maximè ejus qualitatis caro futurus, quæ non erat vulvæ, id eſt, ſpiritualis.*

Iſai. 7. 14

Tertull. lib. de Carne Chriſti c. 21.

Ibid. c. 19

Et vocabis nomen ejus Jeſum. Præcipientis verba ſunt: Ipſi nomen impone, *Jeſus*; utpotè qui ſalvum facturus eſt populum ſuum à peccatis eorum. Iſaias dixerat, *Emmanuel*, Angelus quaſi interpretis vice fungens, *Jeſum*, dixit. Eadem enim eſt utriuſque nominis ſignificatio. *Emmanuël*, id eſt, *nobiſcum Deus*; mundum autem redimere liberando genus humanum à peccatis ſuis nemo tantùm homo poterat, ſed Deus homo.

Matt. 1.

32. 33. *Hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur: & dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus: & regnabit in domo Jacob in æternum; & regni ejus non erit finis.* Hic erit abſolutè & omni modo magnus, quia Filius Dei unigenitus & conſubſtantialis non tantùm erit, qualis eſt ab æterno, ſed credetur celebrabitur, coletur, *manifeſtatus in carne, declaratus in virtute, potens opere & ſermone.* Dictum eſt quidem de Joanne ab Angelo, *Erit magnus:* ſed ille quaſi homo magnus, hic autem quaſi Deus magnus. *Magnus enim Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non eſt finis.*

1. Tim. 3. 16. Rom. 1. 4. Luc. 24. 19. Pſal. 144. S. Ambroſ lib. 2. in Luc. n. 10

Hic eſt *quem* Deus pater *conſtituit hæredem univerſorum, per quem fecit & ſæcula: qui cùm ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ ejus, portanſque omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram majeſtatis in excelſis: tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?*

Hebr. 1. 2. 3. 4. 5.

Et dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus. Hunc eumdem qui ſit Filius Altiſſimi & Davidis filium confitetur. Una igitur in Chriſto perſona, unus filius, non alter Dei & hominis filius, ut impius Neſtorius commentus eſt. Dabit illi Dominus ut vero Meſſiæ Davidi promiſſo, ejuſque nepoti, ſolium ſeu Regnum cujus temporale regnum Davidis typus fuit, Regnum non unius Judææ finibus coërcendum, ſed in univerſum terrarum orbem diffundendum, ſecundùm Prophetarum oracula. Pſal. 131. *Propter David Servum tuum, non avertas faciem Chriſti tui. Juravit Dominus & non fruſtrabitur eum, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.* Iſaiæ 9. 6. 7. *Parvulus natus eſt nobis; & filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum ejus, & vocabitur nomen ejus Admirabilis, conſiliarius; Deus fortis, pater futuri ſæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis. Super ſolium David, & ſuper Regnum ejus ſedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio & juſtitia, amodo & uſque in ſempiternum.* Hinc Chriſtus *Rex David* vocatur, Jeremiæ 30. 8. 9. *Non dominabantur ei ampliùs alieni: ſed ſervient Domino Deo ſuo, & David Regi ſuo, quem ſuſcitabo eis.* Ezechielis 34. 22. 23. 24. *Salvabo gregem meum, & non erit ultra in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus. Et ſuſcitabo, ſuper eas Paſtorem unum, qui paſcat eas, ſervum meum David; ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in paſtorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum: & ſervus meus David Princeps in medio eorum.*

S. Irenæus lib. 3. c. 8.

Dabit illi Dominus Deus ſedem David Patris ejus. Eum qui naturâ Rex eſt, utpotè verus Deus, Regem declarabit, ſecundùm ipſius Davidis vaticinium: *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus, prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.*

Pſal. 2.

Et regnabit in domo Jacob in æternum. Non uni dumtaxat aut alteri Tribui, ſed duodecim Tribuum univerſitati, & Gentibus merito fidei in familiam Jacob adſcitis, & velut oleaſtro in olivam inſertis, toti denique Eccleſiæ veri Iſraëlis domui Chriſtus Rex dominabitur, non per annos tantùm quadraginta, non relicto ſucceſſoribus regno, non cladibus & longa duraque captivitate interrupto, ſed *in æternum*; Confer cum Iſaiæ 14. 1. *Prope eſt ut veniat tempus ejus, & dies ejus non elongabuntur. Miſerebitur enim Dominus Jacob, & eliget adhuc de Iſraël, & requieſcere eos faciet ſuper humum ſuam: adjungetur advena ad eos, & adhærebit domui Jacob: & poſſidebit eos domus Iſraël ſuper terram Domini in ſervos & ancillas.* Iſai 44. *Et nunc audi Jacob ſerve meus, & Iſraël quem elegi.... Effundam Spiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper ſtirpem tuam. Et germinabunt inter herbas, quaſi ſalices juxta præterfluentes aquas. Iſte dicet: Domini ego ſum: ille vocabit in nomine Jacob, & hic ſcribet manu ſua: & in nomine Iſraël aſſimilabitur.* Iſaiæ 49. 6. Et dixit: *Parum eſt ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus Jacob & fæces Iſraël convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.... Reges videbunt, & conſurgent Principes, & adorabunt, propter Dominum quia fidelis eſt, & ſanctum Iſraël qui elegit te.*

Rom. 24. Epheſ. 4. 11. 12. 13. 14. 15. 16 Apocal. 7. 4. & ſeq.

Et regni ejus non erit finis. Ne quiſquam *æternum* acciperet pro longo temporis intervallo, quo ſenſu interdum in Scripturis uſurpatur, addit Angelus; *Et Regni*

S. Auguſt. lib. contra

Priſcill. ad Oroſium c. 7. & lib. 22. de Civit. Dei c. 1.

ejus non erit finis. Quo charactere Chriſti regnum ab A humanis imperiis diſtinguitur, quæ omnia caduca eſſe & temporaria tum Hiſtoriæ docent, tum nobiliſſimorum Regnorum exempla (Daniel. 7.) ubi de Chriſti Regno ſubdit idem Propheta Verſ. 27. *Regnum autem & poteſtas & magnitudo regni, quæ eſt ſubter omne cœlum, detur populo ſanctorum Altiſſimi, cujus regnum, regnum ſempiternum eſt, & omnes reges ſervient ei, & obedient.* Et verſ. 13. 14. *Et ecce cum nubibus cœli quaſi Filius hominis veniebat, & uſque ad Antiquum dierum pervenit: & in conſpectu ejus obtulerunt eum. Et dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ ipſi ſervient: poteſtas ejus poteſtas æterna, quæ non auferetur: & regnum ejus quod non corrumpetur.* B

1. Cor. 15. 24.

S. Auguſt. lib. contra Orgen. & Priſcil. c. 7.

Verbis Angeli contraria ne quis exiſtimet Apoſtoli verba: *Deinde finis, cùm tradiderit regnum Deo & Patri.* Ibi enim *finem non conſumentem, ſed perficientem* ſignificat; ſicut cùm dictum eſt; *Finis legis Chriſtus ad juſtitiam omni credenti*, quo lex perficiatur, non quo aboleatur. Senſus ergo iſtorum verborum eſt; Cùm perduxerit ſanctos ſuos, qui ſunt regnum ejus, ad contemplationem Patris, utique & ad ſuam, ſecundùm id quod Deus eſt æqualis Patri. Non enim ſic tradit ut ipſe amittat: quia & *Pater dedit Filio habere vitam in ſemetipſo*; nec utique amiſit ipſe.

34. *Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Vox iſta, *quomodo?* non dubitantis eſt ac diffidentis, ſed inquirentis & admirantis. *Non de effectu dubitavit, ſed qualitatem ipſius quæſivit effectus .... Incredibilis & inaudita generatio ante audiri debuit, ut crederetur. Virginem parere, divini eſt ſignum myſterii, non humani.* Propter *hoc*, inquit Iſaias, *ipſe Dominus dabit vobis ſignum: Ecce virgo concipiet & pariet filium ....* Legerat hoc Maria, ideo credidit futurum: ſed quomodo fieret, ante non legerat; *Non enim quemadmodum fieret vel tanto Prophetæ fuerat revelatum. Tanti namque mandati myſterium non hominis fuit, ſed Angeli ore promendum.* De re certa erat, modum inquirebat, non curioſitatis, ſed piæ admirationis affectu. *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Et hactenus viro intacta ſum, & virum cognoſcere mihi non licet, cùm perpetuæ virginitatis voto ſim adſtricta. Quomodo ergo concipere poſſum & parere? Beatæ Mariæ Virginitas (inquit S. Auguſtinus) *ideo gratior & acceptior, quia non eam conceptus Chriſtus viro violaturo quam conſervaret ipſe præripuit, ſed priùs quàm conciperetur jam Deo dicatam de qua naſceretur elegit. Hoc indicant verba, quæ ſibi fœtum annuntianti Angelo Maria reddidit.* Quomodo, *inquit*, fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? *Quod profectò non diceret, niſi Deo virginem ſe ante voviſſet. Sed quia hoc Iſraëlitarum mores ante recuſabant, deſponſata eſt viro juſto, non violenter ablaturo, ſed potiùs contra violentos cuſtodituro, quod illa jam voverat. Quamquam etiamſi hoc ſolum dixiſſet*, Quomodo fiet iſtud, *nec addidiſſet*, quoniam virum non cognoſco, *non quæſiſſet utique promiſſum ſibi filium quomodo femina paritura eſſet, ſi concubitura nupſiſſet. Poterat & juberi virgo permanere, in quâ Dei Filius formam ſervi congruenti miraculo acciperet: ſed exemplo ſanctis futura virginibus, ne putaretur ſola virgo eſſe debuiſſe, quæ prolem etiam ſine concubitu concipere meruiſſet, virginitatem Deo dicavit, cùm adhuc quid eſſet conceptura neſciret, ut in terreno mortalique corpore cœleſtis vitæ imitatio voto fieret, non præcepto; amore eligendi, non neceſſitate ſerviendi. Ita Chriſtus naſcendo de Virgine, quæ antequàm ſciret quis de illa fuerat naſciturus, virgo ſtatuerat permanere, virginitatem ſanctam approbare maluit quàm imperare.*

S. Ambroſ. lib. 2. in Luc. n. 14. 15.
Iſaiæ 7. 14.
S. Auguſt. lib. 16. de civitate Dei c. 24.
S. Gregor. Nyſ. Orat in Nativ. Chriſti.
S. Auguſt. lib. de ſancta Virgin. c. 4.
Beda in hunc locum.
S. Bern. Hom. 4. in Evang. Miſſus eſt

35. *Et reſpondens Angelus dixit ei: Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi: ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.* Quæris quomodo fieri poſſit ut ſalva virginitate concipias & paria? Scito id Spiritus ſancti deſuper in te novo & incomprehenſo modo venientis virtute & efficacia, viri generationem ſupplente, admirabiliter perficiendum. *Et virtus Altiſſimi*, Chriſtus *Dei virtus & ſapientia*, objecto corpore quaſi umbra quadam te obteget, ut ſplendorem illum inacceſſibilem ſeſe caſtiſſimis tuis viſceribus infundentem ferre poſſis. Quis (inquit S. Bernardus) excepta fortaſſis illa quæ hoc ſola in ſe fœliciſſimè meruit experiri, intellectu capere, ratione diſcernere poſſit, qualiter ſplendor ille inacceſſibilis virgineis ſeſe viſceribus infuderit, & ut illa inacceſſibilem ad ſe ferre potuiſſet, de portiuncula ejuſdem corporis, cui ſe animatæ contemperavit, reliquæ maſſæ umbraculum fecerit.

S. Chryſ. Hom. 49. in Geneſ.
S. Gregor. lib. 16. Moral. c. 12. & Hom. 33. in Evang.
Beda & Theophyl. in hunc locum.
S. Bern.

Vel potiùs, *Virtus Altiſſimi*, ipſe Spiritus ſanctus, de cujus, non ſubſtantiâ, ſed potentiâ concipietur quem paritura es, Filius, te fœcundabit, te proteget ac juvabit ut ſine ulla contaminatione, ſine ullo æſtu libidinis, concipias & parias. Confer cum verbis Chriſti Lucæ 24. 49. *Vos autem ſedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Et Act. 1. 8. *Sed accipietis virtutem ſupervenientis Spiritus ſancti in vos*, & cum verbis ejuſdem Lucæ Act. 10. 38. *Jeſum à Nazareth: Quomodo unxit eum Deus Spiritu ſancto & virtute.* Spiritus ſanctus te virtute ſua teget ac fovebit, quemadmodum avis ova ſua fovet ut pulli gignantur & vitali calore excludantur.

Hom. 4. ſuper Miſſus eſt
S. Hilar. lib. 2. de Trinit. n. 26.
S. Auguſt. Epiſt. 187 alias 57. Quæſt. 2. c. 9.
S. Gregor. lib. 33. Moral. c. 3.

Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei. Et propter admirabilem illam Spiritus ſancti operationem, ſancta illa proles ex ſubſtantia tua ſancto C & ineffabili modo concepta, vocabitur, ſicut & verè erit, Filius Dei. *Quamvis enim ipſe aliud ex Patre, aliud ex Virgine* (inquit S. Gregorius) *non tamen alius ex Patre, alius ex Virgine: ſed ipſe eſt æternus ex Patre, ipſe temporalis ex matre, ipſe qui fecit, ipſe qui factus eſt. Ipſe ante ſæcula de Patre ſine matre; ipſe in fine ſæculorum de matre ſine Patre. Ipſe conditoris templum, ipſe conditor templi; ipſe auctor operis, ipſe opus auctoris: manens unus ex utraque & in utraque natura, nec naturarum copulatione confuſus, nec naturarum diſtinctione geminatus.*

Theophyl. in hunc locum.
S. Athan. Epiſt. ad Epictetum.
S. Gregor. lib. 18. Moral. c. 27. p. 545. & 546.

Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum: Si diceret, ſancta caro, vel ſanctus homo, vel ſanctus infans, quicquid tale poneret, parum ſibi dixiſſe videretur. Poſuit ergo indefinitè *ſanctum*, quia quicquid illud ſit quod Virgo genuit, ſanctum proculdubio ac ſingulariter ſan- D ctum fuit, & per Spiritûs ſanctificationem, & per Verbi aſſumptionem.

« S. Bern. « Hom. 4. « ſuper « Evang. « Miſſus eſt.

Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei. Quoniam non de homine, ſed de Spiritu ſancto concipies; non ſolùm qui de ſinu Patris in uterum tuum veniens obumbrabit tibi, ſed etiam id quod de tua ſubſtantia ſociabit ſibi, ex hoc jam vocabitur Filius Dei, quemadmodum & is qui à Patre eſt ante ſæcula genitus, tuus quoque amodo reputabitur Filius. *Sic autem & quod natum eſt ex ipſo Patre erit tuus, & quod naſcetur ex te erit ejus; ut tamen non ſint duo filii: ſed unus. Et licèt aliud quidem ex te, aliud ex illo ſit, jam non tamen cujuſque ſuus, ſed unus utriuſque erit Filius.*

S. Athan. lib. de Incarnat.

Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur abſolutè, propriè, Filius Dei; non adoptione, ſed naturâ; tam verè, tam propriè Dei Filius, quàm verè & pro- E priè filius David, quàm verè & propriè filius Mariæ Virginis vocatur & eſt, quia ejuſdem naturæ cum Deo, quia æterno Patri conſubſtantialis. *Filius Dei vocabitur*, non ratione tantùm conceptionis admirabilis ex Spiritu ſancto, ut Sociniani commentantur, ſed ratione æternæ generationis ex Deo, & unionis hypoſtaticæ naturæ aſſumptæ cum perſona Verbi, ut Eccleſia credit & confitetur. Hoc igitur verbum, *Ideoque*, cauſam hîc non exprimit cur Chriſtus ſit Filius Dei, ſed ſignum & argumentum; id eſt, conceptio de Spiritu ſancto, ex Maria Virgine, cauſa non eſt cur Jeſus Chriſtus ſit Filius Dei, ut impiè contendunt Fauſtus Socinus, Volzogus, Epiſcopius, alii-

S. Cyrill. Alexand. Epiſt. 1. ad Reginas ante concil. Epheſ.
S. Auguſt. ſerm 214. Edit. pp. Benedict. in traditione Symboli 3. n. 7.
Conſilium Francofordienſe can. 1. &

Libellus Epiſcoporum Italiæ contra hæreſim Felicis & Elipandi.

que Sociniani: ſed ineffabilis illa conceptio ſignum eſt, & argumentum convenientiæ probans quod Deus ſit verus: quia talis conceptio taliſque partus Deum decebat. Sicut reſurrectio Jeſu Chriſti ſignum eſt quod Filius Dei ſit, non cauſa: & invictum tamen argumentum ex divinâ convenientia Myſterii reſurrectionis ejus ad probandum quod verus, proprius ac naturalis Dei Filius ſit, Apoſtolus petit. *Reſuſcitans Jeſum, ſicut ſcriptum eſt: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Divinam illam convenientiam conceptionis Filii Dei unigeniti ex Virgine S. Cyrillus Hieroſolymitanus exponit Catecheſi 17. *Cùm enim,* inquit, *Chriſtus Filius Dei unigenitus naſci deberet, virtus Altiſſimi obumbravit ipſi, & Spiritus ſanctus in illam veniens ſanctificavit eam: quò poſſet eum per quem ſunt omnia ſuſcipere.* Maldonatus vir cæteroquin eruditus hoc loco impegit, anſamque dedit Socinianis abutendi ſuâ interpretatione, quæ vel eo nomine rejicienda eſt quòd nova ſit, & contra Regulam à ſacra Synodo Tridentina præſcriptam de Scripturæ ſacræ interpretatione non admittenda contra unanimem conſenſum Patrum, & contra eum ſenſum quem tenuit & tenet ſancta Mater Eccleſia. Ex verbis ſuis judicetur Maldonatus: *Alii omnes,* inquit, *quos viderim, ita interpretantur, quaſi de Chriſto ut Deo, aut certè ut homine in unam cum Deo perſonam aſſumpto, loquatur Angelus.... Quamobrem antiqui illi Auctores Neſtorii hæreſin duos in Chriſto filios, ſicut duas perſonas fingentis, ex hoc loco refutarunt; ut Gregorius & Beda. Quamquam ego quidem alium arbitror eſſe ſenſum, ut non de Chriſto quà Deus, neque quà homo perſonæ conjunctus divinæ, ſed de ſola conceptione humanaque generatione hoc intelligatur,* &c.

Act. 13. 33.

Vid. 2. Maldonat Comment in Luc. c. 1

36. 37. *Et ecce Eliſabeth cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua; & hic menſis eſt ſextus illi, quæ vocatur ſterilis; quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.* En præſens ac domeſticum exemplum quo docearis Deum novâ & ſupra omnem naturæ ordinem agendi ratione effecturum ut Filium ejus concipias. Eliſabeth cognata tua filium concepit jam anus; & tam compertum eſt ipſam eſſe prægnantem, cùm menſis à conceptu ejus ſextus numeretur, quàm vulgo notum erat eam eſſe ſterilem. Deus ergo qui duplici impedimento non obſtante, ſenectutis ſcilicet ac ſterilitatis, ipſam matrem fecit, te ſalva virginitate Matrem Filii ſui efficiet. Nulla enim res Deo impoſſibilis eſt. Dixit & facta ſunt: quæ promiſit, potens eſt & facere. Non ait Angelus, Non erit impoſſibile apud Deum omne factum, ſed omne verbum; quia quàm facilè poſſunt homines loqui quod volunt, etiam quod nullatenus facere poſſunt, tam facilè, immò incomparabiliter faciliùs valet Deus opere implere quicquid illi verbo valent exprimere. Multùm intereſt inter loqui & facere, ſed apud homines, non apud Deum: ſoli Deo quia idem eſt facere quod loqui, idem loqui quod velle, meritò non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. Potuerunt prævidere & prædicere Prophetæ Virginem vel ſterilem concepturam ac parituram, ſed numquid facere ut conciperet & pareret? Deus autem qui dedit eis poſſe prævidere, quàm facilè potuit tunc quod voluit per illos prædicere, tam facilè potuit nunc quando voluit, per ſe ipſum quod promiſit implere. Siquidem *Apud Deum nec verbum diſſidet ab intentione, quia veritas eſt; nec factum à verbo, quia virtus eſt; nec modus à facto, quia ſapientia eſt.*

S. Bern. Hom. 4. ſuper Miſſus c. 7.

Vocat autem Angelus Eliſabeth cognatam Mariæ, tum ſenſu generali, quia Judæa erat, ſicut Apoſtolus Iſraëlitas omnes cognatos ſuos ſecundùm carnem appellat: tum maximè quia genere materno erat ex tribu Juda & familia David, quamvis paterno genere eſſet ex tribu Levi & filiabus Aaron.

Rom. 9. 1. S. Ambroſ lib. 3. in Luc. n. 5.

38. *Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Et diſceſſit ab illa Angelus.* Maria verbis Angeli credens ait: *Ecce ancilla Domini.* Conſentio ut in me humillima ancilla ſua operetur quod decrevit ac promiſit, qui jure ſuo facere de

A creatura ſua, & in illa poteſt quicquid voluerit: quin etiam id vehementer opto, tantâ licet gratiâ me indignam agnoſcens. *Fiat mihi ſecundùm verbum tuum.* Vide humilitatem, vide devotionem. *Ancillam ſe dicit Domini, quæ mater eligitur; nec repentino exaltata promiſſo eſt. Simul ancillam dicendo, nullam ſibi prærogativam tantæ gratiæ vindicavit, quæ faceret quod juberetur. Mitem enim humilemque paritura, humilitatem debuit etiam ipſa præferre.* Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. *Habes obſequium, vides votum.* Ecce ancilla Domini, *apparatus officii eſt:* Fiat mihi ſecundùm verbum tuum, *Conceptus eſt voti.* Tunc obumbrante Virginem altiſſimi virtute, Filii Dei conceptio in caſtiſſimo ejus utero peracta eſt, ipſo momento quo B diſceſſit Angelus ab ea, peractâ legatione.

S. Ambroſ lib. 2. in Luc. n. 16

39. 40. *Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum feſtinatione, in civitatem Juda: & intravit in domum Zachariæ, & ſalutavit Eliſabeth.* Paucis poſt diebus, quos in tanti contemplatione myſterii, & gratiarum actione inſumpſit (ut credere par eſt) exurgens Maria, Spiritus ſancti impulſu feſtinanter profecta eſt in montanam Judææ regionem, quæ ab Emmaüs ſeu Nicopoli paulatim ad montem uſque oliveti conſurgit, & ad Auſtrum Hieroſolymorum versùs Hebron extenditur: in civitatem tribus Juda, quæ fortè erat ipſa Hebron, urbs Sacerdotalis. Ipſam porrò non curioſitas, ſed charitas impulit ad iter, ut Eliſabethæ congratularetur, eique prægnanti officium exhiberet. Statim atque ab Angelo didicit Eliſabetham concepiſſe, C non quaſi incredula de oraculo, nec quaſi incerta de nuntio, nec quaſi dubitans de exemplo, ſed quaſi læta pro voto, religioſa pro officio, feſtina pro gaudio, in montana perrexit. Mariam quæ ante ſola in intimis penetralibus verſabatur, non à publico virginitatis pudor, non à ſtudio aſperitas montium, non ab officio prolixitas itineris retardavit. In montana virgo cum feſtinatione, virgo officii memor, injuriæ immemor, affectu urgente, non ſexu, relicta perrexit domo.

S. Ambroſ lib. 2. in Luc. n. 19.

40. *Et factum eſt, ut audivit ſalutationem Mariæ Eliſabeth, exultavit infans in utero ejus, & repleta eſt Spiritu ſancto Eliſabeth.* Statim atque ſalutantis Mariæ verba audivit Eliſabeth, præ gaudio ſubſiliit infans in utero ejus, ita ut Mariæ ſalutatio cauſa fuerit exultatio- D nis Joannis. Exultavit autem ille non motu modoque naturali, ſed Spiritus ſancti illuſtratione & motione, quo cum ab utero matris ſuæ repletum iri Gabriel Archangelus prædixerat, Chriſtum, cujus Præcurſor futurus erat, in utero Mariæ Virginis præſentem agnoſcens, credens, adorans, & quaſi demonſtrare jam tunc incipiens. Non ſolùm ergo ſanctificatus eſt in utero Joannes, ſed à Chriſto ex matris Virginis utero operante Propheta inauguratus. Mariæ autem ſalutatione quaſi ſigno ſenſibili uſus eſt Chriſtus ad Spiritum ſanctum Joanni communicandum: Joannis vero exultatione ad eumdem Spiritum in Mariam refundendum. *Et repleta eſt Spiritu ſancto Eliſabeth.* Hanc quidem exultationem non de fide, vel religione, vel qualicumque rationali cognitione veniſſe, Sanctus Auguſtinus opinatus eſt; frequentioribus tamen Patrum ſuffragiis contraria vin- E cit ſententia, quæ Joannem in utero Chriſtum agnoviſſe, rationis uſu & Spiritus ſancti illuſtratione raptim & tranſeuntis in modum donatum aſſerit. *Ipſe erat Chriſtus, quem Joannes, cùm adhuc in ventre matris ſuæ eſſet, & ille in vulva Mariæ, Dominum cognoſcens, exultans ſalutabat.* (inquit S. Irenæus) *Eliſabeth Prophetam portans, jam Domini ſui conſcium infantem, & inſuper Spiritu ſancto adimpleta* (inquit Tertullianus) *Ut Maria locuta eſt verbum quod Filius Dei in ventre matris ſuggeſſerat, exultavit infans in gaudio, & tunc primùm Præcurſorem ſuum Prophetam fecit Jeſus... Sancta erat Anima beati Joannis, & adhuc in matris utero clauſa, venturaque in mundum, quaſi per experientiæ ſenſum ſciebat quæ Iſraël ignorabat. Unde exilivit in gaudio. Senſerat enim veniſſe Dominum ſuum,*

S. Irenæus lib. 3. c. 18

Tertull. lib de Carne Chriſti c. 21.

Origenes Hom. 7. in Luc.

ut ſanctificaret ſervum ſuum, antequam de matris utero procederet. Utinam mihi eveniat ut ab infidelibus ſtultus dicar qui talibus credidi! (inquit Origenes.)

S. Ambroſ. lib. 2. in Luc. n. 23. *Vocem prior Eliſabeth audivit, ſed Joannes prior gratiam ſenſit: illa naturæ ordine audivit, iſte exultavit ratione Myſterii: illa Mariæ, iſte Domini ſenſit adventum... Iſtæ gratiam loquuntur, illi intus operantur, pietatiſque myſterium maternis adoriuntur profectibus; duplicique miraculo prophetant matres Spiritu parvulorum. Exultavit infans, repleta eſt mater. Non priùs mater repleta, quàm filius: ſed cùm filius eſſet repletus Spiritu ſancto, replevit & matrem* (ait S. Ambroſius) In eadem ſententia fuere SS. Cyrillus Hieroſolymit. Joannes Chryſoſt. Hieronymus, Petrus Chryſologus, Bernardus. (SS. Cyrill. Hieroſol. Catech. 3. Chryſoſt. Hom. de S. Ioann. Bapt. Hieron. Dial. adverſus Luciſer. Petr. Chryſol. ſerm. 84. Bern. ſerm. in Nativit. S. Ioann. n. 10.)

Quod S. Auguſtinum ſpectat, exultationem Joannis planè inuſitatam & novam fuiſſe fatetur, quia in utero, & ad ejus adventum quæ hominum Salvatorem fuerat paritura: ideoque hanc exultationem, & tamquam matri Domini redditam ſalutationem, ſicut ſolent miracula fieri, factam eſſe *divinitus in infante, non humanitus ab infante;* communi tamen ſententiæ non præjudicat. *Quamquam* (inquit) *etiamſi uſque adeo eſt in illo puero acceleratus uſus rationis & voluntatis, ut intra viſcera materna jam poſſet agnoſcere, credere, conſentire, quod in aliis parvulis ætas exſpectatur ut poſſint, etiam hoc in miraculis habendum divinæ potentiæ, non ad humanæ trahendum eſt exemplar naturæ.... Quocirca nec quod factum eſt in Joanne contemno, nec inde regulam quid ſentiendum ſit de parvulis figo: immò id in illo propterea mirabiliter prædico, quia in aliis non invenio.* (S. Auguſt. Epiſt. 117 alias 57. ad Dardanum Quæſt. 2. c. 7.)

42. *Et exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Prophetiæ Spiritu repleta Eliſabeth, ipſa verba Angeli Mariam ſalutantis uſurpat, ut ab eodem Deo motam appareat. *Novit ſermonem ſuum Spiritus ſanctus, nec umquam obliviſcitur. Et Prophetia non ſolùm rerum completur miraculis, ſed etiam proprietate verborum.* (S. Ambroſ. lib. 2. in Luc. n. 24.) Ideo autem Maria præ omnibus mulieribus benedicta eſt, quia fructus ventris ejus Jeſus Chriſtus Deus eſt benedictus in ſæcula: in quo Mariam ſingulari & excellenti modo, & nos omnes Pater æternus *Benedixit omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus in charitate.* (Epheſ. 1. 3.)

43. *Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Dei ejuſque Matris dignationem admiratur Eliſabeth, Dei Filium in utero Mariæ Virginis incarnatum agnoſcit & confitetur. (S. Ambroſ. lib. 2. in Luc. n. 25.) *Unde hoc mihi?* Unde mihi contigit tanta gratia, tantus honor, tanta felicitas? Non „ quaſi ignorans dicit, ſcit enim eſſe Spiritus ſancti gratiam „ & operationem ut Mater Prophetæ à Matre Domini ad „ profectum ſui pignoris ſalutetur: ſed quaſi non humani „ hoc meriti, ſed divinæ gratiæ munus eſſe cognoſcat, di- „ cit, *Unde hoc mihi?* Hoc eſt, Quantum bonum mihi „ accidit, ut Mater Domini mei veniat ad me? Non co- „ gnoſco meum. *Unde hoc mihi?* Qua juſtitia, quibus fa- „ ctis, pro quibus meritis? Miraculum ſentio, cognoſco „ Myſterium.

44. *Ecce enim ut facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Ut primùm ad aures meas pervenit vox ſalutationis tuæ, infans quem in utero geſto præ gaudio vehementi ſubſiliit. Hoc ſigno cognovit Eliſabeth, Spiritu ſancto revelante, Mariam eſſe Matrem Domini, & in caſtiſſimis viſceribus ſuis Filium Dei concepiſſe, cujus ſuus infans Præcurſor erat futurus. (S. Auguſt. Epiſt. 187 aliàs 57. ad Dardan. c. 7.)

45. *Et beata quæ credidiſti, quoniam perficientur quæ dicta ſunt tibi à Domino.* O te felicem, quæ credidiſti rebus humanæ rationis comprehenſionem excedentibus! ô te beatam, ſiquidem perficientur quæ tibi ab Angelo, Dei nomine nuntiata & promiſſa ſunt. Hæc Elizabethæ verba eam de præterito, præſenti, atque futuro per Prophetiæ ſpiritum vaticinatam fuiſſe demonſtrant, quæ Mariam Virginem & promiſſionibus Angeli crediſſe cognovit: & Matrem Domini nominans, quòd Redemptorem humani generis in utero portaret, intellexit; & cùm omnia perficienda prædiceret, quid etiam de futuro ſequeretur, aſpexit. (S. Gregor. Hom. 1. in Ezech.)

46. *Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum.* Maria Virgo Spiritu ſancto afflata, carmen iſtud propheticum edidit, quod primum Novi Teſtamenti Canticum eſt. Ex intimi, inquit, pectoris affectu, totis animi viribus Dei magnitudinem laudo, illi pro immenſo, quod mihi contulit, beneficio immortales gratias ago.

47. *Et exultavit ſpiritus meus, in Deo ſalutari meo.* Non in me ipſa, ſed in Domino gloriabor, meumque Salvatorem ſumma cum exultatione laudabit anima mea. Uni enim illius miſericordiæ & gratiæ, non meis meritis acceptam fero, quam conſecuta ſum dignitatem & felicitatem.

48. *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Quia parvitatem, ſive humilem indignamque perſonam & vilem abjectamque conditionem ancillæ ſuæ propitius reſpexit, meque favore incomparabili proſecutus eſt: deinceps me beatam prædicabunt omnium ætatum & ſæculorum fideles. (Euthymius & Theophyl. in hunc locum.)

49. 50. *Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen ejus. Et miſericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.* Mirabilia in me operatus eſt Omnipotens, cujus nomen ſanctum eſt & adorandum, præſtando ut Filium ejus unigenitum ſancti Spiritûs operatione conciperem, ut mater fierem ac virgo permanerem. Id non ſolùm omnipotentiæ ejus miraculum ſed & miſericordiæ infinitæ ſummum beneficium, quam in omnes cultores fideleſque divinæ ſuæ Majeſtatis ſervos per omnes ætates exercet, ut in Pſalmis ſcriptum eſt: *Miſericordia Domini ab æterno & uſque in æternum ſuper timentes eum.* (Pſal. 102 17.)

51. *Fecit potentiam in brachio ſuo, diſperſit ſuperbos mente cordis ſui.* Exſerto brachio potentiam ſuam oſtendit. Humano modo loquitur. Magna Dei efficacia per digitum, major per manum, maxima per brachium in Scripturis indicatur. Cogitationes & Conſilia hominum ſuperborum Deus omnipotens diſſipavit, oſtenditque quàm inania eſſent ac vana, Sennacherib, Holofernis, Antiochi, aliorum dejectione ac punitione, qui veram religionem, populumque Dei deſtruere & excidere moliti ſunt. Confer hunc locum cum verbis Pſalmi 89. 11. *Tu humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum: in brachio virtutis tuæ diſperſiſti inimicos tuos.* Et Pſalm. 33. 10. *Dominus diſſipat conſilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat conſilia Principum.* (Exod. 15. 16. Iob. 4. 9. Pſal. 77. 15. & 89 13. & 98. 1. Iſaia 40. 10. & 62. 8.)

52. *Depoſuit potentes de ſede, & exaltavit humiles.* Reges ac Principes quorum potentiam populi verentur, ſuperbiæ merito è ſolio deturbat, & in eorum locum humilis ſortis, & modeſti mitiſque animi homines evehit, quod Saülis & Davidis exemplo comprobatum. Confer cum verbis Pſalmi 112. 6. 7. 8. *Quis ſicut Dominus Deus noſter qui in altis habitat; & humilia reſpicit in cœlo & in terra? Suſcitans à terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem. Ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi ſui,* Et Eccleſiaſtici 10. *Sedes Ducum ſuperborum deſtruxit Deus, & ſedere fecit mites pro eis.* (1. Reg. 16 2. Reg. 6. 21.)

53. *Eſurientes implevit bonis, & divites dimiſit inanes.* Pauperes locupletare, eſurientes bonis implere poteſt ac ſolet Deus, & eos qui divites erant à ſe dimittere vacuos & ad inopiam redigere. Confer cum Pſal. 33. 11. *Divites eguerunt & eſurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono:* & cum verbis Annæ matris Samuëlis 1. Reg. 2. 5. *Repleti priùs pro panibus ſe locaverunt, & famelici ſaturati ſunt.*

54. *Suſcepit Iſraël puerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuæ.* Iſraëlitis ſervis ſuis ſubvenit, & ſicut eos olim eduxit ex Ægypto, ita nunc Filio ſuo ad eorum, & to- (Dux fuiſti in „ miſericordia „ tua populo.)

tius generis humani redemptionem miſſo in mundum, porrectâ miſericorditer manu eduxit è tenebris ignorantiæ, ex umbra mortis, ex peccati ſervitute, in quibus tot ſæculis jacebant. Miſericordiæ ſuæ recordari dicitur Deus figuratâ locutione, cùm homines longis gravibuſque malis oppreſſos inſigni beneficio ſublevat. Confer cum verbis Pſalmi 98. 3. *Recordatus eſt miſericordiæ ſuæ & veritatis ſuæ domui Iſraël*: & 2. Paralip. 6. 42. *Domine Deus, ne averteris faciem Chriſti tui: memento miſericordiarum David ſervi tui.*

quem releviſti & portaſti eum in fortitudine tua ad habitaculum ſanctum ſuum. Exod. 15. 13.

55. *Sicut locutus eſt ad Patres noſtros, Abraham & ſemini ejus in ſæcula.* Fœdus ſempiternum cum Abraham, Iſaac & Jacob pepigit Deus, perpetuam illis & eorum poſteris miſericordiam promiſit, in eo poſitam quòd Chriſtus ex eorum ſemine naſciturus eſſet. Fœdus illud ſacratiſſimum cum Davide renovavit. Anni bis mille pene effluxerant à tempore promiſſionis Abrahamo patri credentium factæ, cùm Chriſtus venit in mundum. Tunc oſtendit ſe decreviſſe revera. Iſraëlitas ſemper eximia quadam miſericordia proſequi, & promiſſiones ſuas immutabiles ac irretractabiles eſſe, cùm Meſſiam ex ipſis naſci, & cum ipſis converſari voluit, & illis ante cæteras nationes verbum ſalutis, multis magniſque miraculis confirmatum, nuntiari. *Fidelis Deus in omnibus verbis ſuis*, & *verax*: nec *incredulitas* populorum *fidem Dei* umquam *evacuabit*.... *Sine pœnitentia enim ſunt dona & vocatio Dei.* Confer hunc locum cum Micheæ 7. 19. 20. *Revertetur, & miſerebitur noſtri: deponet iniquitates noſtras, & projiciet in profundum maris omnia peccata noſtra. Dabis veritatem Jacob, miſericordiam Abraham: quæ juraſti Patribus noſtris à diebus antiquis.*

Geneſ. c. 12. 13. c. 15. 3. c. 17. 19. c. 18. 18. c. 22. 18. c. 26. 4. c. 28. 14. Pſal. 144. 13. Rom. 3. 3. 4. & c. 11. 29.

56. *Manſit autem Maria cum illa quaſi menſibus tribus, & reverſa eſt in domum ſuam.* Non ſolùm officii causâ tamdiu apud Eliſabetham manſit, ſed ut Joannes præſente Domino, quem olim demonſtraturus erat, novis gratiæ proficeret incrementis. Manſit autem cum illa quaſi menſibus tribus, ante partum ejus diſcedens, nono ſcilicet nondum expleto menſe, quod Euthymius & Theophylactus ex Evangeliſta colligunt, Nativitatem & Circumciſionem Joannis poſt Mariæ diſceſſum referente. Quamquam recentiores quidam reſpondeant Lucam hæc verba interjeciſſe *& reverſa eſt in domum ſuam*, ut hiſtoriam Viſitationis Mariæ abſolveret: neque Beatæ Virginis charitatem permiſiſſe putent ut cognatam periculo proximam dereſeret. In re obſcura ſilere malim, quàm ſententiam dicere. Quod nos ignorare Deus voluit, haud curioſiùs inquirendum eſt.

S. Ambroſ lib. 2. in Luc.

57. 58. *Eliſabeth autem impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium*, à Deo promiſſum. *Et audierunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus miſericordiam ſuam cum illa*, magnam erga illam miſericordiam exercuit, ingens ei beneficium præſtitit ablato ſterilitatis opprobrio, datoque filio effœtâ jam ætate: *& congratulabantur ei.*

59. 60. *Et factum eſt in die octavo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris ſui Zachariam. Et reſpondens mater ejus dixit: Nequaquam, ſed vocabitur Joannes.* Die octavo, qui Circumciſioni infantium maſculorum Lege præſtitutus erat, cognati & amici Zachariæ in domum ejus venerunt, ut huic cæremoniæ intereſſent, quam in ipſa domo celebratam oſtendit puerperæ præſentia. Qui autem aderant, puero Zachariæ nomen paternum imponendum, honoris ſolatiique causâ, ſuggerebant. Mater verò, docente Spiritu ſancto, Joannem vocandum declaravit.

Gen. 17. 12.

61. 62. *Et dixerunt ad illam: Quia nemo eſt in cognatione tua qui vocetur hoc nomine.* Quamvis olim ab aliquo eventu nomina imponerentur infantibus; ea tamen ætate conſuetum erat parentum vel cognatorum nominibus illos vocare. *Innuebant autem patri ejus, Quem vellet vocari eum.* Zachariam patrem ejus utpotè ſurdum ac mutum nutibus & ſignis rogabant, ut ortam de filii nomine controverſiam dirimeret, declarando quomodo illum vocari vellet.

63. *Et poſtulans pugillarem ſcripſit, dicens: Joannes eſt nomen ejus.* Cùm loqui non poſſet, codicillum ſeu tabellam poſtulans, ſcripſit in hæc verba: *Joannes eſt nomen ejus. Et mirati ſunt univerſi.* Qua de re Tertullianus: *Manibus ſuis* (inquit) *à corde dictat, & nomen filii ſine ore pronuntiat: loquitur in ſtylo, auditur in cera manus omni ſono clarior.* Hinc innotuit, Matri non nomen alicujus diſplicuiſſe degeneris, ſed id ſancto infuſum Spiritu, quod ante Zachariæ fuerat prænuntiatum. Et quidem ille mutus intimare vocabulum filii nequivit uxori: ſed per Prophetiam didicit Eliſabeth, quod non didicerat à Marito. *Joannes eſt nomen ejus.* Hoc eſt, Non nos ei nomen imponimus, qui jam à Deo nomen accepit. Habet vocabulum ſuum quod agnovimus, non quod elegimus.

Tertull. lib. de Idololat. c. 13. S. Amb. lib. 2. in Luc. n. 31.

64. *Apertum eſt autem illico os ejus, & lingua ejus:* Reſtitutus ei miraculo vocis uſus, & lingua ejus *quam vinxerat incredulitas, fides ſolvit: Et loquebatur benedicens Deum*, id eſt, gratias agens, non ob privata tantùm beneficia, ſcilicet ob divinas revelationes, redditam vocem, acceptum filium; ſed ob publica longèque ſublimiora, ob impleta ſcilicet promiſſa Patribus facta, ob Filii Dei incarnationem, & redemptionem Iſraël, totiuſque mundi per Chriſtum proximè futuram.

S. Ambroſ lib. 2. in Luc. n. 32

65. *Et factus eſt timor ſuper omnes vicinos eorum.* Magnam religionem ac reverentiam omnium vicinorum animis tam admirabiles eventus ingenerabant: *& ſuper omnia montana Judææ divulgabantur omnia verba hæc*: id eſt, res omnes quæ in Joannis conceptu ortuque contigerant.

66. *Et poſuerunt omnes qui audierant in corde ſuo, dicentes: Quis putas puer iſte erit? Etenim manus Dei erat cum illo.* Et omnes qui audiverant vulgante famâ, conſervabant corde, cogitantes quid hæc ſigna portenderent. Quis, inquiebant, & quantus vir futurus eſt iſte puer, cujus conceptus & ortus tantis miraculis factus eſt celeber? Hæc autem non fortunâ vel caſu, ſed Dei ſingulari providentiâ & virtute gerebantur. *Etenim* (ait Evangeliſta) *Manus Dei erat cum illo.* Manus Dei, potentia Dei. Suam in Joanne potentiam tam inſignibus miraculis Dominus declarabat.

67. *Et Zacharias pater ejus repletus eſt Spiritu ſancto, & prophetavit dicens*, Prophetiæ lumine, quod Spiritûs ſancti donum eſt, illuſtratus ac impletus, in has voces erupit:

68. *Benedictus Dominus Deus Iſraël; quia viſitavit & fecit redemptionem plebis ſuæ.* Laudetur & prædicetur tamquam omni gloriâ dignus, Dominus Deus Iſraël, omnium quidem Dominus, ſed Iſraëlis præcipuè ac piorum omnium à quibus colitur. Tunc temporis autem ſoli Iſraëlitæ verum Deum colebant, cæteris Gentibus in tenebris Idololatriæ verſantibus. Unde verus Deus vocabatur *Deus Iſrael*, quâ notione diſtinguebatur ab Idolis, à Diis gentium, de quibus ſcriptum eſt: *Omnes Dii gentium dæmonia.* Deus etiam Iſraël ſingulari ratione dicitur ob fœdus cum Abraham & ſemine ejus initum, & Moyſis tempore renovatum. Unde Iſraël *Populus Dei* ſemper eſt appellatus.

Quia viſitavit, non ut judex, ſed ut Salvator, non ut puniat, ſed ut beneficiis & gratiis cumulet; non per Prophetas, aut Angelos tantùm, ſed per ſeipſum, carne indutus, homo factus, *Plebem ſuam*, longa infirmitate tabeſcentem, venditam ſub peccato, ſub jugo diaboli captivam, ut eam redimat, non vi, ut olim ex Ægypto; non cum bona hoſtium gratiâ, ut olim ex Babylone, ſed juſto & ſuperabundante pretio, ſanguine ſcilicet ſuo, pretio infinito, perſoluto Deo Patri. Redemptionem autem factam prædicat, non quòd perfecta jam eſſet redemptio, quæ nonniſi morte ac reſurrectione Chriſti conſummanda erat, ſed quòd inchoata eſſet adventu Redemptoris: & quòd more Prophetarum res proximè futura quaſi præterita enuntietur propter certitudinem Prophetiæ. Dicitur autem veniſſe Chriſtus ad redemptionem

nem plebis ſuæ Iſraël, quia licèt redemptionem ſemetipſum dederit pro omnibus gentibus, primùm tamen venit ut redimeret plebem ſuam Iſraël, ex qua naſci, & apud quam converſari, prædicare Evangelium ſuum, illudque innumeris miraculis confirmare dignatus eſt, Quamobrem *Non ſe miſſum*, ait, *niſi ad oves quæ perierant domûs Iſrael.* Et Samaritanæ mulieri ait: *vos adoratis quod neſcitis: nos adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Judæis eſt.* (Matt. 15. 14. Ioan. 4. 22.)

Hinc S. Paulus: *Viri fratres, filii generis Abraham. & qui in vobis timent Deum, vobis verbum ſalutis hujus miſſum eſt. . . . Et nos vobis annuntiamus eam quæ ad Patres noſtros repromiſſio facta eſt: quoniam hanc Deus adimpievit filiis noſtris, reſuſcitans Jeſum.* (Act. 13. 26. 32.) Et alibi: *Iſraelitæ, quorum adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſtamentum, & legiſlatio & obſequium, & promiſſa: quorum patres, & ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem, qui eſt ſuper omnia Deus Benedictus in ſæcula.* (Rom. 9. 4.) Et rurſus: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus.* (Act. 13. 46.)

69. *Et erexit cornu ſalutis nobis in Domo David pueri ſui.* Cornu Hebraico loquendi more potentiam, aliàs etiam regnum ſignificat, (*Daniel* 7. 20. & *ſeq.* &c. 8. 21. & *Zachar.* 1. 18. 19.) Senſus igitur horum verborum eſt: Deus erexit nobis potentem Salvatorem in familia David ſervi ſui, cujus regnum ſpirituali modo in Jeruſalem renovabit. Confer cum verbis Annæ Matris Samuëlis: *Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium Regi ſuo, & ſublimabit cornu Chriſti ſui:* (1. Reg. 2. 10.) & Pſal. 131. 17. *Illuc producam cornu David, paravi lucernam Chriſto meo.*

70. *Sicut locutus eſt per os Sanctorum, qui à ſæculo ſunt, Prophetarum ejus.* Sicut prædixit & promiſit per os ſanctorum ſuorum Prophetarum, qui ab antiquis temporibus fuerunt. Confer cum Lucæ 24. 27. ubi de apparitione Jeſu redivivi & glorioſi duobus Diſcipulis Emmaüntem euntibus ſermonem faciens Evangeliſta noſter ait: *Et incipiens à Moyſe & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipſo erant.*

71. *Salutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium qui oderunt nos.* Potentem Salvatorem nobis dedit Deus, ut nos, quemadmodum promiſerat, ex inimicis noſtris liberaret, non carnalibus, ſed ſpiritualibus, quorum illi à quibus temporaliter oppreſſi olim ſumus & nunc opprimimur, typi ſunt.

72. 73. 74. 75. *Ad faciendam miſericordiam cum Patribus noſtris, & memorari teſtamenti ſui ſancti: jusjurandum quod juravit ad Abraham Patrem noſtrum daturum ſe nobis; ut ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſerviamus illi, in ſanctitate & juſtitia coram ipſo omnibus diebus noſtris.* (Act. 15. 11.) Potentem Salvatorem nobis ſuſcitans Deus miſericordiam ſuam Patribus noſtris per gratiam & fidem Chriſti ſalvatis, & eorum filiis per eamdem gratiam & fidem ſalvandis exhibuit: & ſe memorem eſſe demonſtravit fœderis ſancti cum Abraham initi, & jurejurando firmati, ut ex poteſtate inimicorum noſtrorum, peccati ſcilicet, mundi, carnis, diaboli per Chriſti gratiam & paſſionis ejus ac mortis virtutem liberati, Deo ſerviamus ſine timore, hoſtium ſalutis noſtræ debilitatis fractiſque viribus per cornu ſalutare, ſeu potentem illum, quem celebro, & fide in utero Virginis Matris intueor, Salvatorem. Per hunc (inquam) fiet ut Deo in ſanctitate & juſtitia, non Judaica, legali, & externa tantùm, ſed ſpirituali, verâ, ſincerâ, interiore ſerviamus; ipſum unum præ oculis habentes, idque perſeveranter, ad finem uſque vitæ noſtræ.

Confer cum verbis S. Petri Act. 3. 22. & ſeq. *Moyſes quidem dixit: Quoniam Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fratribus veſtris, tamquam me, ipſum audietis juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis. Erit autem: Omnis anima quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe.* (Deuteron. 18. 16.) *Et omnes Prophetæ à Samuël & deinceps qui locuti ſunt, annuntiaverunt dies iſtos. Vos eſtis filii Prophetarum, & teſtamenti quod diſpoſuit Deus ad Patres noſtros, dicens ad Abraham: Et in ſemine tuo benedicentur omnes familiæ terræ.* (Geneſ. 17.) *Vobis primùm Deus ſuſcitans Filium ſuum, miſit eum benedicentem vobis: ut convertat ſe unuſquiſque à nequitia ſua.*

76. 77. *Et tu puer Propheta Altiſſimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus: Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus in remiſſionem peccatorum eorum.* Hucuſque de Chriſto, nunc de Joanne filio ſuo recèns nato vaticinatur Zacharias, per elegantem apoſtrophem (quâ figurâ & res non intelligentes, immò & inanimes interdum compellantur) converſa oratione. *Et tu puer* eris aliquando *Propheta Altiſſimi*, præibis enim ante Chriſtum *Dominum*, jam in carne præſentem, quam propter nos aſſumere dignatus eſt, ut pares vias ejus prædicando populo pœnitentiam, & ſcientiam ſalutis illi dando, cùm illos docebis Jeſum Chriſtum ſeu Meſſiam à Deo promiſſum, ab illis expectatum, eſſe, verumque Salvatorem, & *Agnum Dei qui tollit peccata mundi:* (Ioan. 1. 29.) ſic proderit illis ſcientia ſalutis ad *remiſſionem peccatorum eorum* virtute Sanguinis Chriſti conſequendam. In hunc ſenſum Apoſtolus ait; *Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine: Qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in Regnum Filii dilectionis ſuæ: in quo habemus redemptionem per Sanguinem ejus, remiſſionem peccatorum.* (Coloſſ. 1. 12. 13.)

78. 79. *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitavit nos Oriens ex alto.* Remiſſionem peccatorum ad intimam Dei miſericordiam refert, quâ Chriſtus Sol juſtitiæ oriens ex alto, nempè ex ſinu Patris æterni, ad nos viſitandos venit: *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis ſedent:* Ut illuminaret homines in ſummis ignorantiæ tenebris, & horrendo peccati ſtatu, quod mors eſt animæ, & mortis æternæ quaſi veſtibulum, jacentes. *Ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.* Ut affectus actuſque noſtros dirigat in viam veritatis & juſtitiæ, quâ tenditur & pervenitur ad pacem æternæ beatitudinis. Confer cum Zachariæ 6. 12. *Ecce vir Oriens nomen ejus*, Malach. 4. 21. *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol juſtitiæ, & ſanitas in pennis ejus.* Iſaiæ 9. 2. *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, Lux orta eſt eis.*

80. *Puer autem creſcebat* corpore & ætate, *& confortabatur Spiritu*, ſapientiâ & virtute proficiebat, Spiritu ſancto animum ejus roborante, & poſtquam à parentibus eſt educatus, ſeceſſit in deſerta, ibique auſteram vitam duxit, ut dignus pœnitentiæ prædicator, Chriſtique præco fieret, ſeque ad tantum miniſterium, ſub unius Dei oculis, procul ab hominum conſortio diſponeret, *uſque in diem oſtenſionis ſuæ ad Iſraël:* id eſt, donec veniret tempus quo Spiritu ſancto impellente prodiret in publicum, ſuumque miniſterium palam obiret, pœnitentiam Iſraëli prædicans, & Chriſtum annuntians. (S. Paulin. Carm. 5. S. Petr. Alexand. c. 13.)

In deſertis nutritum & educatum à Matre, quæ vitandæ perſecutionis Herodianæ in infantes causâ eò fugerat, Patrum nonnulli, quorum auctoritas reverenda, ſcripſere. (S. Hieron. Dial. adv. Lucifer. c. 3. p. 138. S. Ioan. Chryſoſt. Hom. 31 in Matth.)

Senſus Moralis.

1. QUONIAM *quidem multi conati ſunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ ſunt rerum, ſicut tradiderunt nobis qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis.* Nihil iis quæ in Evangelio narrantur, credibilius; cùm à diverſis ſcriptoribus, nullo patrocinio humano, nullo principium aut Magnatum favore fultis, nulla ingenii aut ſcientiæ ſæcularis claritate celebribus, nulla ſpe mercedis aut præmii temporalis, nullâ cupiditate, nullâ ambitione ductis, diverſis temporibus ac locis ſcripta ſint; cùm Judæi Evangelio maximè reniterentur, è quibus tamen contrarium ſcribere nemo auſus eſt, atrociſſimâ perſecutione in Chriſtianum nomen graſſante. Quæ autem S. Evangeliſtæ ſcripſerunt, aut viderunt ipſi, aut ab oculatis teſtibus acceperunt: eorumque veritas innumeris confirmata miraculis, toto terrarum orbe prædicantibus Apoſtolis, & Apoſtolicis Viris agnita & recepta eſt. *Pſal. 92. 5* *Teſtimonia tua* Domine, *credibilia facta ſunt nimis.* Eoque majori digna ſunt fide, quò id *quod Lex & Prophetæ futurum prænuntiaverunt, redditum atque completum in Evangelio demonſtratur.* *S. Auguſt. lib. de Conſenſu Evangel. c. 1.*

Sicut tradiderunt nobis qui ab initio viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Et nos Jeſum, ſpiritalibus oculis videmus, auribus cordis audimus, cùm Evangelio credimus. Sed videre & audire non ſufficit, niſi Apoſtolorum exemplo miniſtri ſimus Verbi, id eſt, Chriſto ſerviamus, quia *Rom. 2. 13* *Non auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur.... Eſtote ergo factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes voſmetipſos.* *Iacobi 1. 22.* Gemina virtus eſt in homine perfecto, intentio & actio. Utramque virtutem Apoſtolis S. Lucas tribuit, *S. Ambroſ lib. 1. in Luc.* *Qui ab initio viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis.* Intentio ad viſionem, miniſterium ad actionem pertinet. Finis intentionis eſt actio: principium actionis intentio. Utriuſque virtutis plenitudo quærenda eſt, ne aut inanis ſit actio ſine recta intentione, aut inanis intentio ſine bono opere.

S. Ambroſ n. 12. 2. *Viſum eſt & mihi aſſecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi ſcribere, optime Theophile.* Theophilus, quem Deus diligit, & qui diligit Deum. Si Deum diligis, ad te ſcriptum eſt Evangelium: ſi ad te ſcriptum eſt, ſuſcipe munus Evangeliſtæ: pignus amici in penetralibus animi diligenter aſſerva. *1. Tim. 1. 14.* *Bonum depoſitum cuſtodi per Spiritum ſanctum qui habitat in nobis:* frequenter inſpice, lege, meditare. *Fides pignori prima debetur: fidem ſequitur diligentia; ne commiſſa tibi pignora aut ærugo aut tinea conſumat....* Evangelium in animo tuo conſumit tinea, ſi quod bene egeris, malè credas. Tinea hæreticus eſt. Scindit veſtimentum, qui ſeparat à Deo Verbum, ut Socinus. Scindit veſtimentum, qui res à Deo revelatas in Scriptura ſacra, vel Traditione quæ prior Scripturâ eſt, & ad diſcretionem canonicarum & verarum Scripturarum à falſis neceſſaria, & ab Eccleſia Catholica propoſitas dividit, quod vult credens, quod non vult rejiciens, ut Lutherus & Calvinus. *Qui enim in Evangelio quod vultis creditis, quod non vultis non creditis, vobis potiùs quàm Evangelio creditis* (inquit S. Auguſtinus) Evangelium in animo tuo conſumit ærugo, cùm ſæcularium ſordibus cupiditatum animæ puritas inſuſcatur, fides decoloratur. Ærugo mentis eſt rei cupiditas familiaris: ærugo mentis incuria eſt, ærugo mentis eſt ambitio dignitatum.

5. *Fuit in diebus Herodis, Regis Judææ, Sacerdos quidam nomine Zacharias.... & uxor illius de filiabus Aaron.* S. Joannis nobilitatem non parentum divitiæ, non ſæcularis poteſtas, ſed illorum pietas commendat, avorumque Deo conſecratorum longa ſeries. Nobilitas inanis ſine pietate. Primi nobiles, *filii Dei* appellati. Noſtræ electionis non eſt ut nobiles naſcamur. At ex Deo renati per baptiſmum, nobiles ſumus, ſi volumus, ſiquidem *2. Petri 1. 4.* *magna nobis & pretioſa promiſſa donavit, ut per hæc efficiamur divinæ conſortes naturæ.... Ut filii Dei nominemur & ſimus.* *1. Ioan. 3. 1.* Joannes Sacerdotali genere paterno & materno progenitus. Et Chriſtiani omnes, licèt conjugati, commune quoddam Sacerdotium habent. *Regale Sacerdotium, gens ſancta.* *1. Petri 2. 5.* Hinc Apoc. 1. de Jeſu Chriſto dicitur: *Lavit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo; & fecit nos Regnum & Sacerdotes Deo & Patri ſuo.* Cor igitur noſtrum Deo ſit conſecratum, animum à rebus temporalibus abſtrahamus, caſtitatem colamus, legem Dei fideliter obſervemus, in oratione ſimus aſſidui, omnibus religionis officiis dediti, in ſancto ſacrificio ferventes. Offeramus *ſpirituales hoſtias Deo, acceptabiles per Jeſum Chriſtum.* *1. Petri 2.*

6. *Erant autem juſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & juſtificationibus Domini ſine querela.* Non omnis qui juſtus eſt ante homines, pariter juſtus eſt apud Deum. *S. Ambroſ lib. 1. in Luc. n. 17.* Aliter enim vident homines, aliter Deus: homines faciem, Deus cor intuetur: & ideo fieri poteſt ut aliquis affectata bonitate, juſtus nobis videatur, tametſi juſtus coram Deo non ſit; ſi juſtitia non ex mentis ſimplicitate formetur, ſed adulatione ſimuletur. Soli Deo notus eſt, *qui abſconditus eſt cordis homo.* *1. Petri 3. 4.* Perfecta igitur laus eſt in conſpectu Dei *juſtum eſſe.* Solus ille juſtus qui ab eo probatur qui falli non poteſt, & qui idem eſt arbiter mentis & facti. Vera autem juſtitia in obſervantia omnium mandatorum Dei per charitatem poſita eſt. *Incedentes in omnibus mandatis.* In viâ mandatorum Dei ſemper incedere & proficere; numquam ſtare & quieſcere debemus, quamdiu in hac via ſumus. Juſti verò non ſumus, ſi in aliquibus tantùm, non in omnibus Domini mandatis incedamus. *Iacobi 2. 10. 11.* *Quicumque enim totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis dixit &, Non occides. Quòd ſi non mœchaberis, occides autem, factus es tranſgreſſor legis.* Sed & providendum eſt ad plenitudinem juſtitiæ, ne ulli demus juſtè de nobis conquerendi occaſionem: *Rom. 12. 17.* *Providentes bona, non tantùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus.* Hoc eſt, *incedere ſine querela.* Nulla enim querela eſt, ubi & mentis bonitas concordat, & facti. Et plerumque juſtitia durior hominum querelam excitat (inquit S. Ambroſius.)

8. 9. 10. *Factum eſt autem cùm Sacerdotio fungeretur in ordine vicis ſuæ ante Deum, ſecundùm conſuetudinem Sacerdotii, ſorte exiit ut incenſum poneret, ingreſſus in Templum Domini: & omnis multitudo populi erat orans foris horâ incenſi.* Sacerdotes Chriſti omnes functiones Eccleſiaſticas obeant tamquam Deo præſente, cum reverentia & fervore charitatis, à ſæcularibus negotiis, mundi vanitatibus, inſaniis falſis, & voluptatibus alieni, in Templo aſſidui, non per vices, ſed omnibus vitæ ſuæ diebus Deo miniſtrent, orationi vacent, Chriſti bonum odorem virtutum ſuarum fragrantiâ ubique diffundant, ordinem & conſuetudinem, ritusque Eccleſiæ religioſè ſervent, ne perturbato ordine pax Eccleſiæ turbetur. Puriores verò, devotiores, ferventiores ſe ſiſtant coram Domino, cùm ad ejus Altare accedunt, non incenſum dumtaxat aut victimas legales oblaturi, ſed corpus & Sanguinem Chriſti Jeſu, cujus Sacrificii vetera illa typi erant. Sed & Laici fideles adſint horâ incenſi, divino interſint Sacrificio & officiis Eccleſiæ, preces ſuas Sacerdotum orationibus, intentionem ſuam eorum intentioni adjungant, Chriſtum ſimul offerant Deo Patri victimam propitiationis pro ſuis peccatis; ſtent in ordine ſuo quâ par eſt reverentiâ & humilitate, non intra cancellos Altaris, immò nec in Choro, ſed extra, ſecundùm ſacros Canones & Eccleſiæ diſciplinam. *Et omnis multitudo populi erat foris orans horâ incenſi.* Angelos ibi adeſſe, tempore incruenti Sacrificii venerabundos, certiſſimum eſt, illoſque illuminati fidelis cordis oculi intuentur. *Angelus à Zacharia videtur in Templo, quia veri Sacerdotis jam nuntiabatur adventus, & Cœleſte Sacrifi-* *S. Ambroſ lib. 1. in Luc.*

ficium parabatur, in quo Angeli miniſtrarent.... Apparuit Angelus, & nunc præſto eſt, ſed non videtur; neque etiam in poteſtate noſtra eſt videre, ſed in poteſtate illius apparere. Tamen, etſi poteſtas non eſt videndi, eſt gratia promerendi ut videre poſſimus.... Non dubites adſiſtere Angelum, quando Chriſtus adſiſtit, quando Chriſtus immolatur.

13. *Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua: & uxor tua Eliſabeth pariet tibi filium.* Oraverant olim Zacharias & Eliſabeth ut filium à Deo obtinerent, nec tamen exauditi videbantur. Verùm Angelus certiorem facit Zachariam quòd non ſolùm præſens ejus oratio pro ſalute Iſraëlis, ſed & ea quam olim fuderat ad filium impetrandum exaudita ſit. Non diffidat itaque Chriſtianus, non turbetur, cùm aliquid petit à Deo in oratione quod ſtatim B nòn impetrat. Multa enim negari videntur, quæ ut congruo dentur tempore differuntur. Sed & ſæpè non exaudimur, quia petimus quod nobis non expedit. *Pſal. 43. S. Auguſt. Enarr. in hunc Pſal.* *Deus meus, clamabo per diem, & non exaudies, & nocte & non ad inſipientiam mihi.* Id eſt, *Non exaudies ad temporalia, ut intelligam à te deſideranda ſempiterna. Non ergo relinquit Deus, & cùm videtur relinquere, tollit quod malè deſideraſti, & docet quid debeas bene deſiderare.* Deus non exaudit ad voluntatem, ſed ad ſanitatem. Chriſtianus fideliter Deo ſerviens multa deprecatur ſecundùm ſæculum, & non exauditur, ad vitam autem æternam ſemper exauditur. Quis enim ſanitatem non petat, cùm ægrotat? Et tamen fortè adhuc ei ægrotare utile eſt. Petit alter filios, cui fortè orbitas utilior eſt ad ſalutem. *S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 59.* *At verò cùm petis ut det tibi vitam æternam Deus,* C *ſecurus eſto, accipies, ſi modò non accipis. Exaudiris, & neſcis: quod petis agitur, etſi neſcis in quo agitur. In radice res eſt, nondum in fructu.*

S. Ambroſ lib. 1. in Luc. n. 30 *Uxor tua Eliſabeth pariet tibi filium.* Deo gratias agant parentes non minùs pro ortu, quàm pro meritis filiorum: non enim mediocre munus eſt Dei, dare liberos propagatores generis, ſucceſſionis hæredes Divinum munus fœcunditas eſt parentis. Agant itaque patres gratias quia generaverunt: filii quia generati ſunt: matres quia conjugii præmiis honorantur. Filios educent in diſciplina & timore Domini.

S. Ambroſ 14. 15. *Et multi in nativitate ejus gaudebunt; & erit magnus coram Domino.* In Sanctorum natali gaudendum, *Sanctus enim non ſolùm parentum gratia, ſed* D *etiam ſalus eſt plurimorum:* ſed gaudendum, non lætitia ſæculari, ſed gaudio ſpirituali, qui Spiritus ſancti fructus eſt cum charitate conjunctus. Gaudendum in Domino, non cum mundo, non in comeſſationibus & compotationibus, non in ludis, non in ſpectaculis, ſed in hymnis & canticis ſpiritualibus, quibus gratias agamus Deo qui Sanctos donis cœleſtibus cumulavit; & miſericordiæ ejus auxilium ad illorum imitationem per eorum merita & interceſſionem rogemus. Parvifaciamus ſæcularem magnitudinem, ut Chriſtiani deſideriis indignam. Magnitudinem animi, virtutis, pietatis, charitatis, humilitatis, caſtitatis, pœnitentiæ, aſſequi cum Dei gratia contendamus, ut magni ſimus coram Domino. *S. Ambroſ lib. 1. in Luc. n. 32* Sic enim magnus S. Joannes, non quòd fines alicujus propagaverit Imperii; non quòd triumphos aliquos bellici certaminis adoreis præoptaverit; ſed quòd in deſerto prædicans, E delicias hominum, corporiſque laſciviam magnâ animi virtute depreſſerit. Parvulus ergo in ſæculo, magnus in ſpiritu. Hanc ſolam, quæ coram Domino vera eſt, magnitudinem Angeli annuntiant & commendant. Joannes magnus coram Domino pœnitentiâ, Spiritus ſancti plenitudine, zelo pro gloria Dei & Filii ejus Jeſu Chriſti, fidelitate & magnanimitate quâ vitia reprehendit Herodis, Phariſæorum, Judæorum omnium, ac indefeſſam dat operam ut Patriarcharum Spiritus in filiis reviviſcat, ut via Domini in omnium cordibus præparetur.

Venerab. Beda in c. 1. S. Luca. 18. *Et dixit Zacharias ad Angelum: Unde hoc ſciam? Ego enim ſum ſenex, & uxor mea proceſſit in diebus ſuis.* Zacharias Sacerdotii Judæorum, Eliſabeth A Legis typus eſt, quæ Sacerdotum doctrinis exercita, quaſi auxilio virili fulta, Spiritales Deo filios gignere debebat, ſed quaſi ob ſterilitatis injuriam minime valebat. Quamvis enim multi & ante Legem, & in Lege perfectiſſimæ vitæ fuerint: tamen neminem ad perfectum adduxit Lex, quæ regnum cœlorum reſerare niſi Chriſto præcedente non potuit. *Zacharias & Eliſabeth erant juſti ambo ante Deum:* Ita bona eſt Lex, & mandatum ſanctum, & juſtum, & bonum; ita etiam Sacerdotium legale pro diſpenſatione temporis illius ſanctum, bonum, & juſtum eſt. Ambo proceſſerant in diebus ſuis. Nam Legis quaſi adoleſcentia vel juventus Moſaicis temporibus & deinceps effloruit: cum verò imminente Salvatoris adventu ſenectus incurvavit, quando & Sacerdotii ordo per ambitionem & contentiones Pontificum confuſus, & ipſa Lex per Phariſæorum traditiones diſciſſa, minùs apta ad gignendum Deo filios effecta eſt. Seneſcente Lege, natus eſt Joannes; orta eſt gratia, ſine quâ homines in Chriſtum credere, illumque ſuſcipere non poterant, neque juſtitiam Legis implere. *S. Auguſt. lib. de Spiritu & Littera c. 19.* *Lex data eſt ut gratia quæreretur: gratia data eſt ut Lex impleretur. Neque enim ſuo vitio non implebatur Lex, ſed vitio prudentiæ carnis: quod vitium per legem demonſtrandum, per gratiam ſanandum fuit.* Nam *Rom. 8. 3.* *Quod impoſſibile erat Legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut juſtificatio Legis impleretur in nobis, qui non ſecundùm carnem ambulamus, ſed ſecundùm Spiritum.*

20. *Et ecce eris tacens, & non poteris loqui uſque in diem quo hæc fiant, pro eo quod non credidiſti verbis meis.* Si ob veniale diffidentiæ peccatum Zachariam hominem juſtum, amicumque ſuum tam graviter caſtigat Deus, quàm gravibus pœnis plectet eos qui gravia lethaliaque peccata committunt? *Luc. 23. 31.* *Si in viridi ligno* hæc fiunt, *in arido quid fiet?* Hinc cogites peccatum impunitum permanere non poſſe. Puniendum eſt aut à Deo vindicante, aut ab homine pœnitente. *S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 44.* *Præveni illum: non vis ut ipſe puniat, tu puni. Tu agnoſce, ut ille ignoſcat. Differt manum à peccatis tuis, tu noli differre.* Cùm verò temporalibus flagellis peccata tua caſtigat, ne obmurmures: cum reverentia, humilitate & patientia ſuſcipe flagellum Patris ideo corripientis & emendantis, quia diligentis. Divinam ejus manum adorando oſculare, ora ut hic urat, hic ſecet, hîc non parcat, ut in æternum parcat. Pater filios ſuos ob minimas culpas corripit & emendat, in illos exercet ſeveritatem, quibus parat hæreditatem: extraneos verò & à familia ſua penitus alienos negligit ac relinquit. *Eccli. 5. 4.* Ne dicas, ergo, *Peccavi, & quid mihi accidit triſte? Altiſſimus enim eſt patiens redditor.* Time ne ab ejus familia, ne ab electorum ejus grege alienus ſis, qui te dimittit deſideriis cordis tui, & in præſenti non punit, ut ſine fine in futuro ſæculo puniat. *Jerem. 12.* *Dominus vindicans vindicabit*, reprobos qui dies ſuos in bonis duxerunt, *congregans quaſi gregem ad victimam, & ſanctificans eos in die occiſionis.* Hinc Scriptor ſacer libri 2. Machabæorum, cap. 6. *Multo tempore non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim ultionem adhibere, magni beneficii eſt indicium. Non enim ſicut in aliis nationibus, Dominus patienter exſpectat, ut eas, cùm judicii dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat: ita & in nobis ſtatuit, ut peccatis noſtris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet. Propter quod numquam quidem à nobis miſericordiam ſuam amovet: corripiens verò in adverſis populum ſuum non derelinquit.* Immò conſolatur & fovet, flagellorum tempus contrahens, ipſiſque beneficia & gratias permiſcens, cùm pio & filiali animo tolerantur, ut hîc in Zacharia factum videmus, qui poſt novem menſium ſurditatem & ſilentium erepto linguæ uſu, ſeu loquendi facultate, ab Angelo Dei Legato impoſitum, ſimul filium cœleſtibus donis inſignem, auditum, linguæ uſum, prophetiam à Deo accepit, & domeſtici publicique gaudii ob talis ac tanti filii ortum, deguſtavit ſuavitatem.

22. *Egreſſus autem non poterat loqui ad illos, & cognoverunt quòd viſionem vidiſſet in templo. Et ipſe erat innuens illis, & permanſit mutus.* Zacharias Populi Judaici typus, ex quo jam ſene Chriſtus natus eſt ſecundùm carnem. Mutus erat tunc temporis, cùm Prophetas ampliùs non haberet. *Lex enim & Prophetæ uſque ad Joannem*: ſignis dumtaxat ſacrificiorum, aliarumque figurarum de Chriſto loquebatur. *Ceſſatio ſacrorum, & ſilentium Prophetarum, taciturnitas Prophetæ, & taciturnitas Sacerdotis eſt.* Ecce, inquit Iſaias, *dominator Dominus exercituum auferet à Jeruſalem & à Juda Judicem & Prophetam, conſiliarium & ſapientem*... VERBUM *in utero, Lex in ſilentio*.... *Ab Angelo jubetur tacere Zacharias, ab Angelo vox premitur Judæorum. Non enim humanæ, ſed divinæ hoc poteſtatis imperium eſt; ut non loquatur Deo, qui non credidit Chriſto*... Credamus ergo ut loquamur. Credat Judæus ut loqui poſſit. Loquamur in Spiritu myſteria, intelligamus rationem ſacrificiorum veterum, ænigmata Prophetarum. *Mutus eſt qui non intelligit Legem, mutus eſt qui non intelligit divinarum ſeriem Scripturarum. Vox enim noſtra fides eſt.*

S. Ambroſ. lib. 1. in Luc. n. 42

Iſai. 3. 1.

23. *Et factum eſt ut impleti ſunt dies officii ejus, abiit in domum ſuam.* Viſione licèt Angelica, & filii promiſſione recreatus, ſurditate licèt vociſque privatione à Deo afflictus, è templo non receſſit, nec in domum ſuam rediit, ut doceamur nihil nos ab officio & Dei obſequio ſeparare debere, non proſperitatem, non adverſitatem, non rei familiaris reſpectum, &c. *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia?*..... *Certus ſum quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei.*

Rom. 8. 35 38. 39

26. *In menſe autem ſexto miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo in Civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Joſeph de domo David, & nomen Virginis Maria.* Malus Angelus noſtræ perditionis auctor fuit colloquendo cum Eva; Sanctus Angelus noſtræ reparationis nuntius fuit, colloquendo cum Virgine Maria. Diabolus ſuâ dumtaxat invidia impulſus, non mittente, ſed tantùm permittente Deo, Evam ſeduxit: ſanctus Angelus à Deo miſſus, qui ſolus reparationis noſtræ auctor eſſe potuit, hanc reparationem nunciavit. Angelum mitti decuit ad nuntiandum generis humani redemptionem, ſiquidem Angeli ſunt *adminiſtratorii Spiritus in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis.* Angelum mitti decuit ad nuntiandum incarnationem Filii Dei, per quem Angelorum ruinæ reſtaurandæ eſſent. *Propoſuit* Deus *in diſpenſatione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis & quæ in terra ſunt in ipſo.* Mitti decuit præ cæteris Gabriëlem, cujus nomen ſignificat fortitudinem Dei, ad illius Incarnationem nuntiandam qui principatus & poteſtates, rectores tenebrarum debellaturus erat, de quo ſcriptum eſt: *Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio: Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ.*

Hebr. 1.

Epheſ. 1. 10.

Venerab. Beda.

Pſal. 23.

Miſſus eſt in Civitatem Galilææ. Ex ea ſcilicet Provincia naſci voluit Chriſtus, in qua Judæi ſimul & Gentiles habitabant, quia populi utriuſque Salvator futurus erat, & propter utriuſque redemptionem veniebat. Civitati nomen Nazareth. Parvulam hanc & contemptam civitatem Chriſtus conceptu ſuo nobilem fecit, & ab ea Nazarenus appellari voluit, de quâ Nathanaël dixit: *A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?* In Judeæ Metropoli crucifigi, in exiguis & obſcuris oppidulis concipi & naſci voluit, ut ſuperbiam hominum confunderet humilitatis Magiſter. Humilitatem ama, ut Chriſtum in anima tua concipias. In *Nazareth*, quod nomen *florem* ſignificat, eum concipi conveniens fuit, qui ſponſam alloquens ait: *Ego flos campi, & lilium convallium.* Flos campi, non hortorum: quia flores hortorum humanâ induſtriâ & diligentiâ coluntur & naſcuntur: flores autem camporum è terra oriuntur ſolo cœlo operante: ſic Chriſtus in Virginis utero ſolius Spiritûs ſancti virtute conceptus eſt. *Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum.* Flos ille divinus eſt, de quo Propheta: *Egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet.*

Iſaiæ 9. 1.

Joan. 1.

Cant. 2. 1

Pſal. 84.

Iſai. 11. 1

Miſſus eſt ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Joſeph. Virgo hæc tam venerabilis ut ſalutetur ab Angelo; tam humilis, ut deſponſata ſit fabro. Si non poteſt virginitatem humilis, imitare humilitatem Virginis. Laudabilis virtus virginitas, ſed magis neceſſaria humilitas. Illa conſulitur, iſta præcipitur. De illa dicitur: *Qui poteſt capere, capiat*: De iſta dicitur: *Niſi efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* Illa remuneratur, iſta exigitur. Poteſt denique ſine virginitate ſalvari, ſine humilitate non potes. Poteſt, inquam, placere humilitas quæ virginitatem deplorat amiſſam: ſine humilitate autem nec virginitas Mariæ placuiſſet. *Et ſi placuit ex virginitate, tamen ex humilitate concepit: & ut placeret virginitas, humilitas procul dubio fecit.* Si virginitatem in Maria non potes niſi mirari, ſtude humilitatem imitari, & ſufficit tibi. *Quòd ſi & virgo, & humilis es; quiſquis es, magnus es.* Miſſus eſt Angelus ad Virginem: *Quia ſemper eſt Angelis cognata virginitas. In carne præter carnem vivere non terrena vita eſt, ſed cœleſtis. Eſſe angelum felicitatis eſt, virginem eſſe, virtutis.*

S. Bern. Hom. 1. ſuper. Miſſus.

Matt. 19.

Matt. 18.

S. Petr. Chryſ. ſerm. 142

Ad virginem deſponſatam Joſeph. Virgo deſponſata eſt Eccleſiæ typus, quæ eſt immaculata & innupta. *Concepit nos virgo de Spiritu, parit nos virgo ſine gemitu.* Maria alii nupta ab alio repleta, ſcilicet à Spiritu ſancto; quia *ſingulæ Eccleſiæ Spiritu quidem replentur & gratiâ; junguntur tamen ad ſpiritalis ſpeciem Sacerdotis.*

S. Ambroſ. lib. 2. in Luc. n. 7.

28. *Et ingreſſus Angelus ad eam dixit: Ave gratiâ plena; Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.* In Actibus Apoſtolorum legimus & Stephanum plenum gratiâ, & Apoſtolos fuiſſe repletos Spiritu ſancto, ſed longè diſſimiliter à Maria. Alioquin nec in illo habitavit plenitudo divinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria: nec illi conceperunt de Spiritu ſancto quomodo Maria. In Apoſtolis, in Stephano, cæteriſque Sanctis fuit plenitudo ſufficientiæ, ut vocationis ſuæ officia dignè implerent. *Idoneos nos fecit miniſtros novi Teſtamenti* (inquit Apoſtolus) In Maria Virgine fuit plenitudo excellentiæ, quam ipſi Angelus gratulatur, quia Chriſto gratiæ auctori, de quo ſcriptum eſt, *Gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*, propinquiſſima fuit. In Chriſto eſt plenitudo redundantiæ: quia caput eſt gratiam in omnia membra corporis myſtici influens: *De cujus plenitudine omnes nos accepimus.*

S. Bern. Hom. 3. ſuper. Miſſus.

1. Cor. 3. 6.

Joan. 1.

S. Thomas 3. p. q. 27. A. 5.

1 Joan. 16

Ave, gratiâ plena. In hac voce oblatio eſt muneris, non ſimplex ſalutationis officium. *Ave plena gratiâ*, hoc eſt, Accipe gratiam. *Hæc eſt gratia quæ dedit cœlis gloriam, terris Deum, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus diſciplinam. Hanc gratiam detulit Angelus, accepit Virgo ſalutem ſæculis redditura.* Ave gratiâ plena; *Quia ſingulis gratia ſe eſt largita per partes; Mariæ verò ſimul ſe totam dedit gratiæ plenitudo.*

S. Petr. Chryſ. ſerm. 143

Dominus tecum. Deus qui ubique æqualiter totus eſt per ſuam ſimplicem ſubſtantiam, aliter tamen eſt in rationalibus creaturis, quàm in cæteris: & aliter in bonis quàm in malis eſt per efficaciam. Ita ſanè eſt in irrationalibus creaturis, ut tamen non capiatur ab ipſis. A rationalibus autem omnibus quidem capi poteſt per cognitionem, ſed à bonis tantùm capitur etiam per amorem. In ſolis ergo bonis ita eſt, ut etiam ſit cum ipſis propter concordiam voluntatis. Singulariter tamen eſt cum Maria, cumquâ tanta ei conſenſio fuit, ut illius non ſolùm voluntatem, ſed etiam carnem ſibi conjungeret, ac de ſua Virginiſque ſubſtantia unus Chriſtus fieret; *Qui etſi nec totus de Deo, nec totus de Virgine, totus tamen Dei, & totus*

S. Bern. Hom. 3. ſuper Miſſus.

Virginis eſſet, nec duo filii, ſed unus utriuſque filius.

[Ibidem.] Dominus tecum. *Pater tecum, qui Filium ſuum facit & tuum. Filius tecum, qui ad condendum in te mirabile ſacramentum, miro modo & ſibi reſerat genitale ſecretum & tibi ſervat virginale ſignaculum. Spiritus ſanctus tecum, qui cum patre & Filio tuum ſanctificat uterum.*

[S. Petr. Chryſ.] Dominus tecum, *Præceſſit nuntiam ſuum Deus*; jam erat in Virgine qui ad eam Angelum miſit.

Ave gratiâ plena, Dominus tecum. Cum homine juſto neceſſe eſt ut novo modo ſit Dominus per gratiam prævenientem, adjuvantem, operantem, cooperantem, efficaciter & inſuperabiliter moventem ad ſingulos actus bonos, ut divina impleat mandata, & ut in accepta gratia perſeveret. Neceſſe eſt ut cuſtodiat dona ſua in nobis; quia *Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam.* [pſal. 126. 2.]

Benedicta tu in mulieribus. Dei benedictio beneficentiam ejus & donorum collationem ſignificat. Mundi Reges & Principes, etſi maximas dignitates ampliſſimaque munera ſubditis ſuis vel amicis conferre poſſint; illos tamen dignos iſtis muneribus ſive honoribus efficere non poſſunt. Deus Beatæ Virgini dignitatem quodam modo infinitam conferre volens Matris Dei, illam tantæ dignitati fecit idoneam gratiarum copiâ, virtutum, & donorum plenitudine. Unde potiori jure benedicta quàm Judith, quam Ozias Princeps populi his verbis laudavit: *Benedicta es tu filia à Domino Deo excelſo præ omnibus mulieribus ſuper terram.* [Judith. 13 23.]

Benedicta tu in mulieribus, quia concipies & paries Filium Dei, Meſſiam Iſraëli promiſſum, *Qui eſt ſuper omnia Deus Benedictus in ſæcula.* Benedicta tu in mulieribus, quæ generalem illam maledictionem evaſiſti, quâ dictum eſt, *In triſtitia paries filios*, & nihilominus illam quâ dictum eſt, *Maledicta ſterilis in Iſraël:* ac ſingularem conſecuta es benedictionem, ut nec ſterilis maneas, nec cum dolore parturias. [Geneſ. 3. Exod. 23. Deuter. 7.] Ne ſuſpectam habeas fœcunditatem, quia non aufert integritatem. Concipies, ſed ſine peccato, Gravida eris, ſed non gravata: paries, ſed non cum triſtitia: neſciens virum, & gignes filium. Illius eris mater, cujus Deus eſt pater. Filius paternæ claritatis, erit corona tuæ caſtitatis; ſapientia paterni cordis erit fructus uteri virginalis. Deum paries, & de Deo concipies.

Benedicta tu in mulieribus. Deus prævenit nos in benedictionibus dulcedinis. Si benedictionibus ejus & gratiis non cumulamur, culpa noſtra eſt. Deus paratus eſt dare, os cordis operiamus, & Spiritum attrahamus. *Dilata os tuum, & implebo illud* (inquit) *Et non audivit populus meus vocem meam.* [pſal. 80. 11.] Offer Deo cor mundum, cor terrenis affectibus, mundique amore vacuum, & illud benedictionibus ſuis Dominus implebit. Id typicè oſtendit Eliſæus Propheta, Viduæ imperans ut omnia vaſa vacua oleo impleret; cùmque clauſo oſtio impleviſſet omnia, etiam ab omnibus vicinis commodata, dixit filio, *Affer mihi adhuc vas. Et ille reſpondit: Non habeo, ſtetitque oleum.* [4. Reg. 4.] Deus gratiæ ſuæ oleum in cor noſtrum infundere non deſinit, ſi terrenis affectibus vacuum fuerit; ſi clauſo oſtio bonam voluntatem, rectam intentionem, puras preces, cor immaculatum, corpus caſtum, ſancta opera illi offeramus: quæ quidem omnia ipſius munera ſunt. *Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum.* [pſal. 84. 13.] Auferetur à nobis ſterilitatis maledictio & opprobrium; Spiritus ſancti virtute Chriſtus formabitur in nobis: ſine dolore pariemus fructus bonorum operum, cum delectatione & ſuavitate, quia ex charitate; cùm è contra peccatorum animæ ſteriles ſint in bono, & malum cum dolore pariant. *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* [pſal. 7. 15]

29. *Quæ cùm audiſſet, turbata eſt in ſermone ejus, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio.* [S. Ambroſ lib. 2. in Luc. n. 8.] Angeli apparatione & nova ſalutationis formulâ, nuſquam lectâ, nuſquam antea compertâ, Virgo caſtiſſima & prudentiſſima turbatur. *Trepidare virginum eſt, ad omnes viri ingreſſus pavere, omnes viri affatus vereri…* Diſcant mulieres propoſitum pudoris imitari, verborum vitare laſciviam Maria etiam ſalutationem Angeli verebatur.

[S. Bern. Hom. 3. ſuper. Miſſus. n. 9.] *Turbata eſt in ſermone ejus.* Quòd turbata eſt, verecundiæ fuit virginalis: quòd non perturbata, fortitudinis: quod tacuit & cogitavit, prudentiæ. *Cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio.* Sciebat prudens Virgo ſæpè Angelum ſatanæ transfigurare ſe in Angelum lucis: & quia humilis & ſimplex erat, nihil tale penitus à ſancto Angelo ſperabat: ideo turbata eſt in ſermone ejus, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. Beatæ Virginis modeſtiam imitemur, laudibus ne extollamur humanis, immo potiùs illis turbemur, vanæ glorias inſidias metuentes. Imitemur & Beatæ Virginis prudentiam, ne credamus omni ſpiritui, ſed probemus ſpiritus, ſi ex Deo ſint: [1. Ioan.] cùm nos laudant homines & honore proſequuntur, indignitatem noſtram, defectus noſtros, vitia noſtra taciti cogitemus & conſideremus. *Et cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio.* Virginis denique fortitudinem imitemur, ne cor noſtrum quibuſlibet eventis perturbetur; quod conſequemur, ſi in Deo fixum firmumque ſit.

30. 31. *Et ait Angelus ei: Ne timeas, Maria, inveniſti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum.* Inſolitâ ſalutatione, & benedictione quam tibi à Deo annuntio, ne turberis. In ejus enim gratia fundata eſt laus quâ te exorno. *Inveniſti gratiam apud Deum:* non qualemcumque gratiam, ſed plenam, quæ ſcilicet *largo imbre totam funderet & infunderet creaturam.* [S. petr. Chryſ. ſerm. 142] Hæc cùm dicit, & ipſe Angelus miratur, aut feminam tantùm, aut omnes homines " vitam meruiſſe per feminam; ſtupet Angelus totum " Deum venire intra virginalis uteri anguſtias, cui tota " ſimul anguſta eſt creatura. Hinc eſt, quòd rémoratur " Angelus, hinc eſt quod virginem vocat de merito, de " gratia compellat, vix cauſam prodit audienti, & an " ſenſum promoveat, vix longâ trepidatione componit. "

Ne timeas, inveniſti enim gratiam apud Deum. Ut " quid indebitam tibi dixeris gratiam Angelorum, quæ " inveniſti gratiam apud Deum? Quam gratiam? Dei & " hominum pacem, mortis deſtructionem, vitæ reparationem. "

Ecce concipies; & paries filium. In hoc poſita eſt gratia illa ſingularis quam apud Deum inveniſti; 1. Quòd ab æterno electa fueris ut ſis Dei Mater. 2. Quòd in utero tuo Filius Dei mox concipiendus ſit, ac de ſubſtantia tua carnem ſumpturus. 3. Quòd illum ipſum paritura ſis, quem Deus Pater ex ſinu ſuo in ſplendoribus Sanctorum ab æterno genuit. 4. Quòd illi nomen Jeſu ſis impoſitura, quem hominibus Salvatorem per te dabit. *Et vocabis nomen ejus Jeſum*, nomen ſalutis & gratiæ. *Ipſe enim*, ut ait alius Evangeliſta, *ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum.*

Ne timeas, inveniſti enim gratiam apud Deum. Timeat peccator judicem vindicemque Deum. Non timeat juſtus, qui gratiam invenit apud Deum. Quid filio timendum, niſi ne patri diſpliceat, ne ab ejus gratia excidat? Cæteroqui bonæ conſcientiæ fiduciâ lætus eſt. *Fugit impius nemine perſequente: juſtus autem quaſi leo confidens, abſque terrore erit… Dominus ſalus mea* (inquit Juſtus) *quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* [proverb. 28. 1. pſal. 26. 1 2.]

Et vocabis nomen ejus Jeſum. Vis ut Chriſtus tibi ſit Jeſus, id eſt Salvator? Satage ut ſis de populo ejus. *Ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Multi ſe profitentur de populo ejus, quos tamen pro populo ſuo non agnoſcit. [S. Bern. Hom. 3. ſuper Miſſus.] Plerique ſunt qui paulò religioſiores videntur, quibus aliquando dicet; *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.* [Matt. 15. 8.] Novit Dominus qui ſunt ejus, novit & quos elegerit à principio. *Quid me vocatis*, ait, *Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Fac quæ dicit Jeſus, & computabit te in populo ſuo. Fac quæ jubet in Evangelio, in Lege & Prophetis, quæ jubet per Miniſtros ſuos qui in Eccleſia præſunt; diſce ab ipſo Jeſu quia mitis eſt & humilis cor-

de; & eris de beato populo ejus, quem elegit in hæreditatem ſibi.

32. 33. *Hic erit magnus: & Filius Altiſſimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis.* Magnus ab æterno Deus, magnus homo, magnus Doctor, magnus Propheta erit in tempore. Luc. 7. 6. *Quia Propheta magnus ſurrexit in nobis*: de quo à minori Propheta prædictum eſt: *Ecce veniet Propheta magnus, & ipſe renovabit Jeruſalem.* Hic erit magnus, quia magnificabit eum Deus in conſpectu Regum, adeo ut adorent eum omnes Reges terræ, omnes gentes ſerviant ei. Tam magnus erit, ut Filius Altiſſimi vocandus ſit, ut revera erit, non rapinam arbitratus ſe eſſe æqualem Deo. Filius Altiſſimi, non adoptione, ſed naturâ, ut nos adoptivos Dei filios per gratiam ſuam efficiat. S. Fulg. ad Donat. *Filius Altiſſimi vocabitur*, etiam quà homo. Nam *Jeſus Chriſtus non ſic eſt Dei Patris Filius, ſicut nos ſumus. Ille eſt enim proprius, nos redempti; ille natus, nos facti; ille verus, nos adoptivi. Ille autem qui verus eſt filius, ipſe etiam verus eſt Deus; non adoptione generatus, ſed de Patre naturaliter natus.* Caſſianus lib. 2. de Incarnat. c. 6. Hinc Caſſianus: *Domini Salvatoriſque noſtri inde eſt origo, unde conceptus: & cùm deſcendente in Virginem totius divinitatis plenitudine natus ſit, filius eſſe hominis non poterat, niſi priùs Filius Dei fuiſſet. Et ideo miſſus ad annuntiandam ſacri ortûs nativitatem Angelus Dei, cùm ſacramentum conceptionis ante dixiſſet, partui ipſi nomen impoſuit, dicens, Ideo & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei; hoc eſt, illius Filius nuncupabitur, quo generante eſt generatus. Dei ergo Filius Jeſus Chriſtus, quia & à divinitate genitus, & à divinitate conceptus.*

Hic erit magnus. Magnificetur & à nobis parvulis magnus Dominus, quos ut faceret magnos, factus eſt parvulus. Iſai. 9. 6. *Parvulus* enim *natus eſt nobis: & filius datus eſt nobis.* Nobis natus eſt, non ſibi, qui ante tempora multò nobiliùs natus ex Patre, naſci temporaliter non indigebat ex matre. S. Bern. Hom. 2. ſuper Miſſus n. 14. Non Angelis, qui cùm magnum haberent, parvulum non requirebant. Nobis ergo datus, nobis natus, quia nobis neceſſarius. Utamur noſtro in noſtram utilitatem: de Salvatore ſalutem operemus Studeamus effici ſicut parvulus iſte: diſcamus ab ipſo humilitatem & cordis manſuetudinem; *Ne magnus Deus ſine cauſa factus ſit homo parvus, ne gratis mortuus, ne in vacuum crucifixus.*

Et dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus, non typicam, ſed veram; non temporalem, ſed æternam; non terrenam, ſed cœleſtem; in qua non unius regionis populo, ut David, ſed omnibus gentibus imperabit, Spiritus-ſancti unctione, & gratiæ ſuæ virtute omnipotentiſſimâ ſibi eorum corda ſubjiciens. *Et regnabit in domo Jacob in æternum*: non in illa domo Jacob exaſperante, quæ impiè illum abnegavit, & inſipienter reſpuit ante faciem Pilati clamans, *Non habemus regem* Rom. 5. *niſi Cæſarem*: non apud carnales, ſed ſpirituales Iſraëlitas. *Non enim omnes qui ex Iſraël ſunt, ii ſunt Iſraëlitæ: neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filii: ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen: id eſt, non qui filii carnis, hi filii Dei; ſed qui filii ſunt promiſſionis æſtimantur in ſemine*, Solos igitur qui in fide Jacob perfecti inveniendi ſunt, reputa in domo Jacob, vel potiùs ipſos S. Bern. Hom. 4. ſuper Miſſus. noveris fore ſpiritualem & æternam domum Jacob, in qua regnabit Dominus Jeſus in æternum. Quis ex nobis eſt, qui juxta interpretationem nominis Jacob, ſupplantet diabolum de corde ſuo, luctetur cum vitiis & concupiſcentiis ſuis, ut non regnet peccatum in ſuo mortali corpore, ſed regnet in eo Jeſus, & nunc quidem per gratiam, & in æternum per gloriam? Chriſtianus in hac vita fit naturæ divinæ particeps in Chriſto Jeſu, & filiationis ejus conſors per adoptionem Patris: in altera vita Pſal. 105. 4. regni ejus æterni conſors erit. *Viſita nos*, Domine, *in ſalutari tuo; ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ, ut lauderis cum hæreditate tua.* Veni interim, Domine Jeſu, & aufer ſcandala de regno tuo, quod eſt anima mea, ut tu ſolus regnes in ea. Venit enim avaritia, & vendicat in me ſibi ſedem; jactantia cupit dominari mihi; ſuperbia vult mihi eſſe rex; luxuria dicit, Ego regnabo: ambitio, detractio, invidia & iracundia certant in me ipſo de me ipſo, cujus potiſſimùm eſſe videar. Ego autem, quantùm valeo, reſiſto; renitor, quantùm juvor; Dominum meum Jeſum invoco; ipſum mihi Deum, ipſum mihi Dominum teneo dicens: Non habeo Regem niſi Dominum Jeſum. Veni ergo, Domine, diſperge hoſtes tuos, meoſque, in virtute tua, ut in me regnes in perpetuum, quia *Tu es ipſe rex meus* Pſal. 43. 5 *& Deus meus, qui mandas ſalutes Jacob.*

33. *Et regni ejus non erit finis.* Qui hoc in Symbolo canimus & profitemur, æternùmque cum Chriſto Jeſu nos regnaturos ſperamus, quid caducis, terrenis, perituriſque rebus inhæremus? Quid æternis temporalia præponimus?

34. *Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Maria virginitatis vexillifera & Magiſtra, Virgo fidelis, quam Deo voverat & conſecraverat virginitatem tam conſtanti fide ſervare decreverat, ut Matris Dei incomparabilem dignitatem potiùs recuſare parata eſſet, quàm virginitatis detrimentum pati, & fidem Deo voti religione obſtrictam violare, ſi Dei mater fieri & Virgo permanere non potuiſſet. Et nos in votis Deo reddendis ejus exemplo fideles ſimus. *Reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea.* Commune votum quo Deo per ora patrinorum Pſal. 65. & fidejuſſorum noſtrorum in baptiſmo promiſimus nos mandata ejus ſervaturos; quo mundo, ſatanæ & pompis ejus abrenuntiavimus, fideliter & accuratè impleamus. Si quid nobis ſuggeratur officio noſtro & voto contrarium, illud rejiciamus; cogitationes noſtras, corda noſtra convertamus ad Deum, & in illo figamus. Carnem ſuam puram cuſtodiant Chriſtiani, caſtitatem ſervent ſive virginalem, ſive conjugalem, ſive vidualem, qui per baptiſma facti ſunt membra Chriſti, & templa Spiritus ſancti. Spiritu Chriſti matres eſſe debent, & ſpiritu virgines, quotquot ad Dei poſſeſſionem aſpirant. *Sola* quidem *Maria ſpiritu & corpore mater & virgo, & mater Chriſti, & virgo Chriſti: Eccleſia verò in ſanctis regnum Dei poſſeſſuris, ſpiritu quidem tota mater Chriſti eſt, tota Virgo Chriſti; corpore* S. Auguſt. lib. de Sancta Virgin. *autem non tota, ſed in quibuſdam virgo Chriſti, in quibuſdam mater, ſed non Chriſti. Et conjugatæ quippe fideles feminæ & Virgines Deo dicatæ, ſanctis moribus & charitate de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta, quia voluntatem Patris faciunt, Chriſti ſpiritaliter matres ſunt.*

35. *Et reſpondens Angelus dixit ei: Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.* S. Bern. Hom. 4. ſuper Miſſus. *Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.* Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, qui potentia ſuâ fœcundabit te: & illum modum quo de Spiritu ſancto concipies, Dei virtus & Dei ſapientia Chriſtus ſic in ſuo ſecretiſſimo conſilio obumbrando conteget & occultabit, quatenus ſibi tantùm notus habeatur & tibi. Quid à me requiris, quod in te mox experieris? Scies, & feliciter ſcies, ſed illo doctore, quo & auctore.

Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei, ipſa divinitate naturam humanam immediatè ſanctificante, & perungente oleo exultationis præ conſortibus ſuis. *Poſteaquam Dei Filius ſicut pluvia in vellus, toto divinitatis unguento noſtram ſe fudit in carnem,* S. Petrus Chryſolog. ſerm. 60. *ab unguento nuncupatus eſt Chriſtus: & hujus nominis extitit ſolus auctor, qui ſic Deo perfuſus eſt & infuſus, ut homo Deuſque, eſſet unus Deus. Hoc ergo unguenti nomen effudit in nos, qui à Chriſto dicimur Chriſtiani, & impletum eſt illud quod cantatur in Canticis Canticorum, Unguentum effuſum nomen tuum.*

Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, &c. *Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.* Mo-

S. Aug. Enchir. c. 80.

dus iſte quo natus eſt Chriſtus de Spiritu ſancto; inſinuat nobis gratiam Dei quâ homo nullis præcedentibus meritis, in ipſo exordio naturæ ſuæ quo eſſe cœpit, verbo Dei copularetur in tantam perſonæ unitatem, ut idem ipſe eſſet Filius Dei, qui Filius hominis, & Filius hominis qui Filius Dei; ac ſic in naturæ humanæ ſuſceptione fieret quodammodo iſta gratia illi homini naturalis, quæ nullum peccatum poſſit admittere.

S. Leo ſerm. 4 in Nativit. Dom. — *S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 141.*

Nobis hæc incumbit obligatio ut ſancti ſimus, quia Chriſtiani, & de Spiritu ſancto renati. Nam *Omni homini renaſcenti aqua baptiſmatis inſtar eſt uteri virginalis: eodem Spiritu ſancto replente fontem, qui replevit & Virginem.* Gratia regenerationis non ſolùm Chriſtiani cum Chriſto capite unum corpus efficiuntur, ſed unus Chriſtus, & unus Dei Filius. *Sicut enim corpus unum eſt,* (inquit Apoſtolus) *& membra multa habet, omnia autem membra corporis cùm ſint multa, unum eſt corpus, ita & Chriſtus.* Non ait, ita & Chriſtus & corpus; ſed corpus unum membra multa, ita & Chriſtus. *Totum ergo Chriſtus. Tenete hoc fixum, & omnino commendate memoriæ, tamquam filii Eccleſiaſticæ eruditionis & fidei catholicæ, ut cognoſcatis Chriſtum caput & corpus, eumdemque Chriſtum Verbum Dei unigenitum, æqualem Patri; & inde videatis quantâ gratiâ pertingatis ad Deum, ut ipſe voluerit eſſe nobiſcum unus, qui eſt cum Patre unus.*

S. Auguſt. Enchirid. c. 96.

36. 37. *Et ecce Eliſabeth cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua.*, &c. Ad bona licèt opera, ad opera meritoria vitæ æternæ ſterilis per ſe natura ſit; Dei tamen promiſſis credendum eſt, & in ejus gratia confidendum, quæ veterem hominem renovare, & naturæ liberique arbitrii vires effœtas, infirmas, ſteriles, victrici virtute roborare & fœcundare poteſt; quod exemplis quotidianis demonſtravit, ex quo propter noſtram ſalutem incarnatus eſt ſexta mundi ætate. Hoc primum religionis fideique Catholicæ fundamentum; quia voluntas Dei omnipotentiſſima principium eſt omnium gratiæ ac miſericordiæ ipſius operationum. Gratiæ namque œconomia & efficacitas, confeſſione omnipotentiæ Dei in Symbolo exprimitur. Quamvis enim velle & nolle ſit in hominis poteſtate; Deo tamen volenti ſalvum facere nullum humanum reſiſtit arbitrium, cùm certa ſit immutabilis, & efficaciſſima Dei voluntas, qui *Omnia quæcumque voluit fecit in cœlo & in terra .... Quod utique non eſt verum, ſi aliqua voluit & non fecit; & quod eſt indignius, ideo non fecit, quoniam ne fieret quod volebat omnipotens, voluntas hominis impedivit. Hoc niſi credamus, periclitatur ipſum noſtræ confeſſionis initium, quâ nos in Deum Patrem omnipotentem credere confitemur. Neque enim ob aliud veraciter vocatur omnipotens, niſi quoniam quicquid vult poteſt, nec voluntate cujuſpiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus.* Hoc Angeli verba complectuntur: *Quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.*

S. Irenæus lib. 3. c. 33 — *Idem lib. 5. c. 19.*

38. *Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum.* O inſignis gratia! ô felix obedientia, quæ dum fidem humiliter dedit, cœli in ſe Opificem corporavit! *Sic Evæ inobedientiæ nodus ſolutionem accepit per obedientiam Mariæ. Quod enim alligavit virgo Eva per incredulitatem, hoc Virgo Maria ſolvit per fidem.... Quemadmodum enim illa per Angelicum ſermonem ſeducta eſt ut effugeret Deum, prævaricata verbum ejus; ita & hæc per Angelicum ſermonem evangelizata eſt, ut portaret Deum, obediens ejus verbo. Et ſicut illa ſeducta eſt ut effugeret Deum, ſic hæc ſuaſa eſt obedire Deo, uti virginis Evæ Virgo Maria fieret advocata. Et quemadmodum adſtrictum eſt morti genus humanum per Virginem, ſolvatur per Virginem: æqua lance diſpoſitâ virginalis inobedientia per virginalem obedientiam.*

S. Bern. Hom. 4. ſuper Miſſus

Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Semper ſolet eſſe gratiæ divinæ familiaris humilitas. *Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Humiliter ergo reſpondit Virgo ſanctiſſima, ut ſedes gratiæ præparetur. Quæ eſt hæc tam ſublimis humilitas, quæ cedere non novit honoribus, inſoleſcere gloriâ neſcit? Mater Dei eligitur, & ancillam ſe nominat. Non magnum eſt eſſe humilem in abjectione; *Magna prorſus & rara virtus humilitas honorata.*

Fiat mihi ſecundùm verbum tuum. His verbis affectus exprimitur deſiderantis. Quidni & orantis? *Nemo quippe orat, niſi quod credit & ſperat.* Vult autem à ſe requiri Deus quod pollicetur. Et ideo fortè *Multa quæ dare diſpoſuit, priùs pollicetur, ut ex promiſſione devotio excitetur, ſicque quod gratis daturus erat, devota oratio promereatur. Sic pius Dominus, qui omnes vult ſalvos fieri, merita nobis extorquet à nobis; & dum nos prævenit tribuendo quod retribuat, gratis agit ne gratis tribuat. Hoc utique prudens Virgo intellexit, quando prævenienti ſe muneri gratuitæ promiſſionis, junxit meritum ſuæ orationis.*

Dei ſuper nos conſiliis, providentiæ, voluntati, cum fide, humilitate, obedientia, propriique noſtri ſenſus abdicatione ſubditi ſimus, ſub viſibilis Angeli, prudentis ſcilicet ac pii Directoris moderamine Domino dicentes: *Fiat mihi ſecundùm verbum tuum.* Divinæ gratiæ fideliter conſentiamus; & cùm conſenſerimus, nihil nobis, ne ipſum quidem conſenſum, ſed totum Deo tribuamus, qui voluntatem & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam, & quem exigit conſenſum efficit; quem poſtulat, ut jura ſervet humanæ libertatis, donat; ut ſupremum dominium & vim omnipotentiſſimam divinæ ſuæ voluntatis & gratiæ oſtendat, ſuamque miſericordiam commendet, conſenſum noſtrum non exſpectantem, nec ab eo dependentem: Quia *Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.* *Rom. 9. 16.*

S. Ambroſ lib. 2. in Luc.

39. 40. *Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum feſtinatione, & intravit in domum Zachariæ & ſalutavit Elizabeth.* Maria Verbo incarnato fœta, Deo plena, pergit in montana Judææ cùm feſtinatione, ut Spiritum ſanctificationis per ſuum æternique Patris Filium abundè effundat in Joannem. Dei Matrem imitentur fideles omnes, qui Chriſtum per fidem ſuis in cordibus conceperunt; imitentur Sacerdotes, qui Chriſtum in animabus pariunt. Deo pleni, qui charitas eſt, charitatem ipſam, Spiritum Dei transfundere curent in proximos, peccatores quærant ut illis Spiritum afflent ſanctitatis, ut eos ad Deum ducant, ut Dei amorem in illis accendant. Nullis difficultatibus à ſalute proximorum procuranda deterreantur; non tepidè, non lentè, ſed ardente zelo & cum feſtinatione in Dei opere procedant. *Neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia.*

Idem n. 21.

Exurgens Maria, &c. Diſcant Chriſtianæ mulieres ſedulitatem quam prægnantibus & infirmis debeant exhibere cognatis. Diſcant virgines non circumcurſare per alienas ædes, non demorari in plateis, non aliquos in publico miſcere ſermones: Maria in domo ſeria, feſtina in publico, manſit apud cognatam ſuam tribus menſibus, non quòd domus eam delectaret aliena, ſed quia frequentiùs videri in publico diſplicebat. Nec ſolùm pudorem Mariæ, ſed humilitatem diſcant Virgines. Venit propinqua ad proximam, junior ad ſeniorem: nec ſolùm venit, ſed etiam prior ſalutavit; *Decet enim ut quantò caſtior virgo, tantò humilior ſit. Noverit honorem deferre ſenioribus; ſit magiſtra humilitatis, in qua eſt profeſſio caſtitatis.* Eſt & cauſa pietatis, eſt etiam norma doctrinæ. Contuendum eſt enim quia ſuperior venit ad inferiorem, ut inferior adjuvetur: Maria ad Eliſabeth, Chriſtus ad Joannem. Hæc eorum qui Chriſtum annuntiant & portant norma ſit.

41. *Et factum eſt ut audivit ſalutationem Mariæ Eliſabeth, exultavit infans in utero ejus, & repleta eſt Spiritu ſancto Eliſabeth.* Gratiæ ſuæ primam communicationem per Mariam Virginem Matrem ſuam Chriſtus operatus eſt. Tunc primùm Mediatrix hominum à Deo per Chriſtum & ſecundùm Chriſtum inſtituta, Mediatrix (inquam) apud Mediatorem, Mediatrix interceſſionis apud Mediatorem redemptionis & propitiationis,

S. Bern. ſerm. in Nativ. B. Virgin. Mariæ.

Ad ipſam ergo confugiamus, ut ejus patrocinio repleamur Spiritu ſancto, & gaudio ſpirituali: *Quia ſic eſt voluntas ejus qui totum nos habere voluit per Mariam.*

Et factum eſt ut audivit ſalutationem Mariæ Eliſabeth, &c. Sic Chriſtus in Eccleſia & Miniſtris ejus inviſibili modo reſidens, in Animabus ſanctificationem earum operatur miniſterio verbi cum fide auditi. *Os Mariæ miniſtravit Filio Dei, qui in utero ejus erat. Vox Virginis vox erat incarnati in illa Dei, & idcirco etiam Præcurſorem in utero gratiâ proſecutus eſt, & Prophetam fecit.*

Theophyl. in Luc.

42. *Et exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Ex abundantia cordis os loquitur: Anima Spiritu ſancto repleta linguam movit ad Dei laudem. Deum in Maria incarnatum laudat Eliſabeth. *Benedicta tu inter mulieres*, benedictione ſingulari & eximia. Nulla enim mulier ſive in veteri, ſive in Novo Teſtamento gratiam habuit uberiorem, virtutes copioſiores, & perfectiores, majora dona, ampliora privilegia quàm Virgo Maria. Fons autem gratiarum & benedictionum ejus, fructus ventris ejus. *Dominus* enim *redempturus mundum, operationem ſuam inchoavit à Maria; ut per quam ſalus omnibus parabatur, eadem prima fructum ſalutis hauriret ex pignore.*

S. Ambroſ lib. 2. in Luc. n. 17

43. *Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Et unde hoc nobis ut Dominus noſter veniat ad nos per Incarnationis ſuæ Myſterium, veniat in nos per Euchariſtiæ Sacramentum, per gratiæ ſuæ beneficium? Noſtram indignitatem agnoſcamus: humilitate non ſolùm ſpeculativa, ſed affectiva nos diſponamus ad fructum Incarnationis ejus, & Euchariſtiæ, quæ Incarnationis extenſio eſt, capeſſendum. Sed & Beatæ Mariæ Virginis Matris miſericordiæ, nos in noſtris neceſſitatibus ſpiritualiter viſitantis beneficentiam admirati, in laudes ipſius erumpamus, & gratias agamus benedicto fructui ventris ejus Chriſto Jeſu, qui per illam ceu aquæductum de paradiſo exeuntem, aquam vivam gratiæ ſuæ in nos derivat. Dicamus piæ humilitatis affectu: *Domine, quid eſt homo, quia innotuiſti ei, aut filius hominis quoniam viſitas eum?.... Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?*

Pſal. 8. 5.

44. *Ecce enim ut facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Joannes adhuc in utero Matris poſitus, Verbi Incarnati per Mariam loquentis auditor eſt. Nos verò ab eo tempore quo rationis uſum attigimus, quoties Chriſtum per gratiæ ſuæ, per Concionatorum ac Miniſtrorum ſuorum voces ad cor noſtrum loquentem non audivimus? *Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra.*

Pſal. 94. 8

45. *Et beata quæ credidiſti, quoniam perficientur ea quæ dicta ſunt tibi à Domino.* Beatior quia fide Chriſtum concepit, quam carne; quem & carne propterea concepit, quia Dei Verbo per Angelum nuntiato humiliter credidit. Et nos beati, ſi crediderimus. *Quæcumque enim crediderit anima, & concipit & generat Dei Verbum, & opera ejus agnoſcit.... Si ſecundùm carnem una mater eſt Chriſti; ſecundùm fidem tamen omnium fructus eſt Chriſtus. Omnis enim anima accipit Dei Verbum, ſi tamen immaculata & immunis à vitiis, intemerato caſtimoniam pudore cuſtodiat.*

S. Ambroſ lib. 2. in Luc. n. 26

46. 47. *Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum: exultavit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo.* Propriis laudibus non extollitur humilis anima; nullum in ſe meritum agnoſcit: Dei dona in ſuum refundit Auctorem, totum Deo tribuit, nihil ſibi, penitus infixam habens animo illam ſancti Martyris & Epiſcopi Cypriani ſententiam: *In nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit.* Ita ſuos avertit oculos ne videant vanitatem, Dominum in donis ſuis benedicens. *Magnificat anima mea Dominum.* „ Sit in ſingulis Mariæ anima ut „ magnificet Deum: ſit in ſingulis ſpiritus Mariæ ut „ exultet in Deo. Magnificatur autem Dominus, non „ quòd humana voce aliquid Deo poſſit adjungi, ſed quia magnificatur in nobis. Imago enim Dei Chriſtus eſt; “ & ideo ſi quid juſtum fecerit anima aut religioſum, illam “ Imaginem Dei, ad cujus eſt ſimilitudinem creata, ma- “ gnificat. Et ideo dum magnificat eum, magnitudinis “ ejus quadam participatione ſublimior fit; ut illam ima- “ ginem ſplendido bonorum colore factorum, & quadam “ æmulatione virtutis in ſe videatur exprimere. Magnifi- “ cat autem Anima Mariæ Dominum, & exultat ſpiritus “ ejus in Deo, eo quòd & anima & ſpiritu Patri Filioque “ devota, unum Deum ex quo omnia, & unum Domi- “ num per quem omnia, pio veneretur affectu. “

S. Amb lib. 2. in Luc. n. 27.

Magnificemus Dominum affectu, voce, opere, amando, laudando, propter ejus gloriam omnia bona opera quæ ipſe in nobis operatur dans velle & perficere, agendo. Magnificet anima noſtra Dominum qui ad imaginem ſuam illam creavit; qui in Adam miſerabiliter deformatam mirabiliùs renovavit. *Magnificavit Dominus facere nobiſcum, facti ſumus lætantes.* Nemo ſeipſum magnificet, ſed Dominum; à quo omnia bona accepit. *Quid enim habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?.... Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Qui ſe ipſum magnificavit Lucifer, quantùm in ipſo fuit, Deum exhonoravit, ideo non ſe exaltavit, ſed præcipitavit.

S. Bern. ſerm. in Cant. Magnificat. — Pſal. 125. 3. — 1. Cor. 4. 7. & c. 1. 31.

Magnificat anima mea Dominum, ejus reverita Majeſtatem: *& exultavit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo*, ejus guſtans bonitatem & miſericordiam. Ex toto corde, & ex tota voluntate Deum laudo, & de ſalute quam generi humano præparari nunc video, totis præcordiis exulto. Nunc enim video de me aſſumi, quod credo pro me debere offerri. Vel certè ſecundùm verborum diſtinctionem, convenienter animam ſuam magnificare Dominum, & ſpiritum ſuum in Deo ſalutari ſuo exultare ait Virgo ſanctiſſima. Sæpè namque in Scripturis per animam affectus quidam & teneritudo mentis deſignatur: & ideo dum ſe ex anima magnificare aſſerit, nequaquam timore ſervili, ſed dilectionis affectu Deum ſe venerari oſtendit: & cùm ſpiritum ſuum in Deo ſalutari ſuo exultare declarat, non eſſe ſalvationem hanc ſignificat, de qua caro gaudeat, ſed æternam potiùs & in bonis inviſibilibus præparatam, de qua ſpiritus exultat.

Hugo à Sancto Victore Tract. in Magnificat.

Et exultavit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo. Non in me, ſed in Deo meo exultavit ſpiritus meus, cognitione & amore ipſius fervendo, idque non per me, ſed mediante & operante Jeſu filio meo, & Salvatore ſingulariter meo. Omnium quidem & mei conditor eſt, ſed mei ſolius in temporali generatione ſua filius eſt, & me mediante omnium ſalus eſt, quia carnem & ſanguinem ex me dignatur aſſumere, quæ pro ſalute omnium offerat Patri. Meritò in ipſo exulto, quia ab ipſo eſt quòd exulto: & quia ejus dona propter ipſum diligo, ideo in ipſo exulto.

S. Bern. — Hugo à S. Victore

A Matre ſua diſcant Chriſtiani in ſolo Deo & propter ſolum Deum de donis ejus exultare. Ut enim eos miſſos faciam qui in carnis voluptate exultant, qui *Lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis*; ſunt qui acceptis gratiæ donis abutuntur, & ea quæ propter ſalutem animæ data ſunt, ad cupiditatis uſum & gloriam ſæculi convertunt. Iſti etſi à Deo habere videantur unde gaudent, nequaquam tamen in Deo gaudent: quia nec in Deo, nec propter Deum diligunt quod à Deo perceperunt. Qui autem gratiâ perceptâ ad amorem Dei convertunt quod ab ipſo accipiunt; illi à Deo & in Deo exultant, datorem magis diligentes quàm donum. In donis igitur Dei velut in fine quieſcere non debemus, nec de ipſis propter ipſa, ſed propter Deum & in Deo gaudere; illis non frui, ſed uti ut ad Deum perveniamus: illa diligere ut arrhas ſponſi, ut munera amici, ut beneficia Domini.

Proverb. 2.

48. *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Beatam prædicaverat Eliſabeth, meritum fidei ejus commendaverat. *Beata* (inquit) *quæ credidiſti!* Maria verò in Dei miſericordis intuitum ſuum omne meritum refundit, ſuamque profitetur indignitatem. Non auderet vilis an-

cilla Domini oculos ad eum levare, niſi ipſe prior ad ancillam ſuam miſericordes oculos convertere dignatus eſſet. Plenitudine gratiarum donata, benedictionibus cumulata, ad incomparabilem Matris Dei evecta dignitatem, firmiſſima poſuit humilitatis fundamenta, ubi tantæ magnitudinis ornamenta firmiter exciperet ac tutò ſervaret. Omnium enim Dei donorum, gratiarum, ac virtutum cuſtos humilitas. Et tu, Chriſtiane, *Quantò major es, humilia te in omnibus*, exemplo beatiſſimæ Virginis; quia Dominus *humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit*.

Eccli. 3. 20. 37. 6.

.. *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Omnes electi, non homines ſolùm, ſed Angeli, per divinum uteri mei fructum benedicendi omni benedictione ſpirituali in Cœleſtibus, ideo beatam me prædicabunt, quia reſpexit Dominus humilitatem ancillæ ſuæ.

. 49. 50. *Quia fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen ejus. Et miſericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.* Quod futurum agnoſco ut omnes generationes beatam me prædicent, abſit ut meis tribuam meritis: totum id Deo acceptum refero, qui magna & mirabilia in me operatus eſt; nec mirum, cùm ſit omnipotens; & ſanctum ſit nomen ejus. Propter nomen ſuum, non propter meum meritum tam magna mihi dona contulit. Nomen ejus bonitas ejus; nomen ejus ſanctitas ejus; nomen ejus miſericordia ejus, in me ſingulari & eximiâ ratione effuſæ ac declaratæ. Adoremus in incarnati Verbi Myſterio cum Maria Virgine Dei omnipotentiam, ſanctitatem, miſericordiam. Omnipotentiam, quâ ima ſummis, hominem Deo in unitate perſonæ copulavit; ita ut Deus homo factus ſit, ut homo fieret Deus: quâ Virginem Filii ſui Matrem ſine detrimento virginitatis fecit: quâ puellam infirmam per ſe & abjectam elegit, ut ſerpentis antiqui caput contereret, & fortem armatum debellaret. In eo manifeſtavit omnipotentiam ſuam, in quo pro nobis infirmus factus eſt: quia *quod infirmum eſt Dei fortius eſt hominibus*. Laudemus in hoc myſterio Dei ſanctitatem, qui ex virgine & Spiritu ſancto corpus Filio ſuo aptavit, ut in aſſumpta carne *materiam* haberet *medicaminis*, non *vulnus prævaricationis*. In hoc Myſterio nominis Dei ſanctitas ſingulariter eluxit, quia *cùm in omnibus matribus non fiat ſine peccati ſorde conceptio*, Maria Virgo *inde purgationem traxit, unde concepit. Quò enim paterni ſeminis transfuſio non pervenit, peccati ſe illic origo non miſcuit. Inviolata virginitas concupiſcentiam neſcivit, ſubſtantiam miniſtravit. Aſſumpta eſt de Matre Domini natura, non culpa. Creata eſt forma ſervi ſine conditione ſervili: quia novus homo ſic contemperatus eſt veteri, ut & veritatem ſuſciperet generis, & vitium excluderet vetuſtatis.* Laudemus ſanctum Dei nomen in hoc Myſterio, in quo ſanctificata eſt humanitas à Verbo aſſumpta ſubſtantivâ Dei ſanctitate illam undique imbuente, ut *Pontificem* haberemus *ſanctum, innocentem, impollutum, ſegregatum à peccatoribus*, qui *nobis factus eſt ſapientia à Deo, & juſtitia, & ſanctificatio, & redemptio*. Sanctum eſt in ſe Dei nomen, & in nobis ſanctificatur, dum ipſi in nomine ejus ſanctificamur. Fides ejus, cognitio ejus, nomen ejus. Hoc nomen ſanctum eſt, quia glorificatur à ſanctis & benedicitur, à perverſis blaſphematur. *Et nomen Dei per vos blaſphematur in gentibus.* Dei ergo, qui magna fecit, nomen ſanctificatum eſt, quia dum Verbum in carne mirabiliter naſcitur, gloria Dei per Verbum in hominibus declaratur. *Pater*, inquit, *manifeſtavi nomen tuum hominibus, & ideo te clarificavi ſuper terram.* Dicamus ergo cum Maria Virgine Deum laudantes: *Fecit mihi magna qui potens eſt, & ſanctum nomen ejus.*

S. Auguſt. Lib. 10. de Geneſ. ad Lit. c. 20

S. Leo ſerm. 21 in Natali Domini 2.

Hebr. 7. 26.

1. Cor. 1

Rom. 2.

Joann. 17

Laudemus denique & adoremus Dei miſericordiam in Incarnati Verbi myſterio, quàm in Mariam primùm effudit eximia quadam ſingularique ratione, cùm Salvatoris Matrem effecit, & conſequenter in homines univerſos, quibus Filium ſuum propitiatorem & victimam dedit pro ipſorum ſalute ſibi offerendam. *Ipſe eſt enim propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris tantùm, ſed etiam pro totius mundi.* Incarnatio proprium bonitatis & miſericordiæ opus, quo Pater Filium tradit ut ſervum redimat, quo Filius ſe naturæ humanæ intimè communicat, & perſonali ſubſtantivaque unione conjungit, quo ſe ipſum ad miſerias & infirmitates noſtras inclinat, eaſque in ſe ſuſcipit, ut nos ſanet; quo carnem & ſanguinem pro nobis aſſumit, ut in pretium noſtræ redemptionis impendat: *Quia apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio: & ipſe redimet Iſrael ex omnibus iniquitatibus ejus.* Miſericordiæ porrò Domini fructum illi ſoli percipiunt qui eum timent, non ſervili timore, ſed timore caſto & filiali. Non eſt perſonarum acceptio apud Deum: Judæus & Græcus, Barbarus & Scytha, ſervus & liber, maſculus & femina, in omni gente & progenie, ſi *timet Deum, & operatur juſtitiam, acceptus eſt illi*. A timore incipitur, ut ad amorem perveniatur. Non deſperent adhuc timentes pro peccatis ſuis, quia miſericordia illius ſuper timentes eum. Miſericordia ejus remittit peccata timentibus eum, remiſſio peccatorum nutrit amorem ſitientibus eum: qui autem diligunt eum, nomen ejus agnoſcunt. Amor ipſe notitia eſt; ſed quantò adhuc à notitia ejus diſtamus; tantò etiam minùs amamus. Si autem nondum illum perfectè amare poſſumus, quia nec perfectè novimus, vel cum amore timeamus. *Qui autem ſine amore timet, non filius, ſed ſervus eſt: & hic timor pœnam habet, non notitiam.*

1. Joann. 2. 2.

Pſal. 129. 7.

Coloſſ. 1. 2.

S. Bern. in Cant. B. Virg.

51. *Fecit potentiam in brachio ſuo; diſperſit ſuperbos mente cordis ſui.* In Verbi Incarnati Myſterio divinâ potentia maximè eluxit, penes quam ſolam erat jus & ars & virtus opificii ſui redintegrandi. *Nemo niſi artifex operis ſui potens eſt: & figulo tantùm in argillam ſuam jus eſt. Ita Dominus omnium, qui omnes fecerat, dignatus eſt ad noſtra deſcendere, ne quem ſuſciperet in corpore ſuo, ut reficeret eadem arte, vel poteſtate qua fecerat.* Rerum creatio tyrocinium dumtaxat (ſi ita loqui fas eſt) fuit omnipotentiæ Dei; at in Verbi Incarnatione abſolutiſſimum ſui documentum exhibuit, tota erupit; omnia ſuprà naturam molita eſt: ibi in creatæ naturæ anguſtias; hîc in ſe ipſam Deitas vim ſuam quodammodo eſt experta. *Quod omnipotens natura potuerit deſcendere ad humilitatem humanitatis, id poteſtatem magis oſtendit quàm magna & quæ naturam ſuperant miracula. Nam quod magnum quippiam & excelſum effectum ſit à divina virtute, eſt quodammodo ſecundùm naturam & conſentaneum. Ad id autem quod eſt abjectum & humile deſcenſus, eſt quædam inſignis & redundans copia poteſtatis, quæ minimè impeditur in iis quæ ſunt præter naturam.* Cœlos terraſque condere, ornare, regere; hominem creare, opus eſt manuum Dei. *Opera manuum tuarum ſunt cœli ... Manus tuæ fecerunt me & plaſmaverunt me.* Myſterium verò Incarnationis, & per illud generis humani reparatio, opus eſt exerti brachii Dei. *Fecit potentiam in brachio ſuo.*

S. Paulinus Epiſt. 1. ad Amandum.

S. Greg. Nyſſenus orat. catechet.

Per primi parentis defectionem ſuo fruſtratus conſilio videbatur Deus, omnique in homines, quos tot beneficiis ſibi adſtringere curaverat, & poteſtate & exſpectatione excidiſſe. Diabolus ex adverſo ſuam propagaſſe potentiam, divinam irritaſſe ſententiam, nec hominis tantùm, ſed Dei ſe victorem extitiſſe geſtiebat. Omnipotentiori ergo conſilio auxilioque opus fuit ad victricem poteſtatem diaboli comprimendam, & ad ſalutem hominis inexpugnabili præſidio firmandam. *Omnis diſpoſitio ſalutis* (inquit S. Irenæus) *quæ circa hominem fuit, ſecundùm placitum fiebat Patris, ut non vinceretur Deus, neque infirmaretur ars ejus. Si enim qui factus à Deo fuerat homo ut viveret, hic amittens vitam læſus à ſerpente qui depravaverat eum, jam non reverteretur ad vitam, ſed in totum projectus eſſet morti: victus eſſet Deus, & ſuperaſſet ſerpentis nequitia voluntatem Dei. Sed quoniam Deus invictus & magnanimus eſt, magnanimum quidem ſe exhibuit ad correctionem hominis...*

S. Irenæus lib. 3. cap. 33.

Per ſecundum autem hominem alligavit fortem, & diripuit ejus vaſa, & evacuavit mortem, vivificans eum hominem qui fuerat mortificatus.

[Hugo à Sancto Victore in Cant. B. Mariæ Virg.] *Fecit potentiam in brachio ſuo.* Brachium ejus, Filius ejus eſt. Potentiam in brachio ſuo fecit: quia per id quod factum eſt in ipſo, redemptum eſt quod factum eſt ab ipſo. *Fecit potentiam*, fecit infirmitatem, & ipſa infirmitas potentia fuit; quia per illam victus eſt diabolus, & homo de ejus poteſtate ereptus. *Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui.* Profundo conſilio ſuo diſperſit eos. Profundum erat conſilium, ut pro homine Deus homo fieret, & pateretur innocens, ut redimeretur nocens. Tam altum enim conſilium diabolus prævidere non poterat. Sed captus eſt hamo Leviathan, & potentia ſapientiaque Dei diſperſit ſuperbum. [Rom. 16. 25.] Hoc *Myſterium* eſt *æternis temporibus tacitum*, hæc *Sapientia Dei in Myſterio*, [1. Cor. 2. 7. 8.] *quæ abſcondita eſt, quam prædeſtinavit Deus ante ſæcula in gloriam noſtram, quam nemo principum hujus ſæculi cognovit: Si enim cognoviſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* Deus itaque *fecit potentiam in brachio ſuo*, & *diſperſit ſuperbos mente cordis ſui*: quia per Incarnationem Filii ſui & potenter dæmones devicit, & prudenter ſupplantavit.

[S. Bern. in Cantic. B. Virgin. Mariæ.] *Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui.* Ab initio mundi tam Angeli quàm homines ſuperbi diſperſi ſunt. Projectus eſt de cœlo draco magnus qui vocatur ſatanas, Lucifer & Angeli ejus. Qui in unitate veritatis ſtare noluerunt, in ſuâ vanitate diſperſi ſunt. Sed & homines ſuperbi qui turrim Babel ædificabant, diſperſi ſunt, unitate linguæ eorum diviſâ. Omnis ſuperbus eo ipſo quòd ſuperbit, diſperſus eſt: Quid enim ſuperbia niſi pulvis in altum ſublatus, & in ventum diſperſus? *Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui*: Quia ex omni genere ſuperborum quoſdam conterit ut in æternum pereant; & quoſdam humiliat ut ad vitam redeant.

[Hugo à Sancto Victore.] *Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui.* Judæos qui gloriabantur ſe eſſe de genere Abraham, & de ſua juſtitia præſumebant, & propterea juſtitiæ Dei non erant ſubjecti, abjecit, & per orbem in ſignum maledictionis diſperſit. Per Filium ſuum ſcilicet in carne venientem ex operibus Legis neminem juſtificari poſſe docuit, ſed per fidem quæ ex Deo eſt. Judæos (inquam) qui opera Legis contra Dei juſtitiam defendere conati ſunt, & humilem Chriſti adventum ſuperbè contempſerunt, à gratia ſua, in qua ſtare videbantur, abjecit; & Gentes peccata ſua humiliter confitentes, Deique juſtitiam præferentes aſſumpſit.

52. *Depoſuit poterites de ſede, & exaltavit humiles.* Pravos Angelos è cœlo dejecit: humiles homines ad eorum ſedes implendas elegit. Depoſuit potentes de ſede, [Jonæ 3.] quando pervenit ſermo ad Regem Ninive, hoc eſt, [2. Reg. 6.] uſque ad Imperatores hujus ſæculi, & deſcendit de ſolio [3. Reg. 12] ſuo indutus ſacco & cinere, & humiliavit ſe ut iram Dei placaret. Depoſuit Saül & exaltavit David. Depoſuit & [S. Bern.] ſuperbum Achab de ſede: *Nonnè*, inquit, *vidiſti humiliatum Achab coram me?* Sed quia in humilitate non permanſit, ideo non exaltavit humilem, ſed ſuperbum damnavit. Deponit etiam quotidie potentes hujus ſæculi, alios quidem ad ſupplicium æternum, alios ad humilitatis regnum. [Rom. 9.] Habet in manu ſua ſtateram ſuam, *cujus vult miſeretur, & quem vult indurat.* [Rom. 11.] Cur autem hunc depoſitum damnat, & hunc repoſitum ſalvat, *altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ* ipſius eſt: quia *incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus.* Unum ſcire licet: *Si non humiliamur, non ſalvamur.*

53. *Eſurientes implevit bonis: & divites dimiſit inanes.* Eos qui in hac vita eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, veris bonis, id eſt, Spiritus ſancti donis implet, eos in Regno ſuo ad menſam ſuam Angelorum pane, id eſt, ſui ipſius æterna contemplatione & poſſeſſione ſatiaturus. Eſurientes implentur, non faſtidientes; pauperes ſaturantur, id eſt, qui ſe vero bono, Dei gratiâ indigere cognoſcunt; divites, id eſt, qui ſuperbi ſunt & elati, & ſe præ aliis gratiarum donis abundare exiſtimant, dimittuntur inanes. Sicut ergo humiles modeſtè de ſe ſentiendo majorem gratiam merentur accipere: ita ſuperbi de ſe præſumendo, ea quæ acceperant, juſto Dei judicio amittunt. [S. Bern.] *Numquam ergo tibi plenus & dives videaris, ne inanis & vacuus dimittaris.* Dic ſemper Domino Deo tuo: *Egenus & pauper ſum ego.* [Pſal. 69.] Alioqui dicet tibi Dominus: *Quia dicis: Quòd dives ſum, & locupletatus, & nullius egeo ι & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* [Apocal. 3. 17.]

54. 55. *Suſcepit Iſraël puerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuæ. Sicut locutus eſt ad Patres noſtros, Abraham & ſemini ejus in ſæcula.* Suſcepit Iſraël ſervum ſuum, de terra longinqua venientem, laboribus & ærumnis fatigatum, jam ad videndum faciem Patris ſuſpirantem. [S. Bern.] Suſcepit nutriendum, perficiendum, & uſque ad faciem ſuam perducendum. Suſcepit naturam, ſuſcepit cauſam, ſuſcepit negotium ejus, ſuſcepit Pater Filium ſuum; ſuſcepit in Filio puerum ſuum, id eſt, totum corpus ejus, à primo juſto uſque ad noviſſimum. Suſcepit hominem, ſicut medicus ægrum, ut ſanaret infirmum, ut redimeret captivum, ut juſtificaret impium, ut ſalvaret juſtum: *Recordatus miſericordiæ ſuæ*, quam olim promiſerat, diu diſtulerat, tandemque promiſſionum ſuarum memor exhibebat in plenitudine temporis mittens Filium ſuum *natum de muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret.* [Galat. 4. 4.] Cauſa verò quare ſuſcepit, ſola miſericordia ejus eſt, quia tempus miſerendi ejus, quia venit tempus. Humana hîc merita conticeſcant.

57. *Eliſabeth impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium, &c.* Eliſabeth Eccleſiæ typus, quæ cùm ſterilis eſſet, pariendi virtutem aperto Chriſti latere in cruce accepit. Apertum eſt latus Chriſti morientis, & fluxerunt Sacramenta Eccleſiæ militantis. Multos deinceps filios per baptiſmum peperit. Hinc Angelorum gratulatio. Iſaiæ 54. *Lauda ſterilis, quæ non paris: decanta laudem & hinni quæ non pariebas: quoniam multi filii deſertæ magis quàm ejus quæ habet virum, dicit Dominus.* Et cap. 60. 4. *Leva in circuitu oculos tuos & vide: omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi: Filii tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere ſurgent. Tunc videbis, & afflues; & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, &c.*

Cùm anima priùs ſterilis, per gratiam Dei fœcundata, bona opera parit, ipſi juſti omnes gratulari debent. Bonum namque unius membri alia membra ſuum per charitatem cenſere debent, ac de eo in commune lætari, quia uno corpore continentur, cujus caput Chriſtus eſt; uno Spiritu vegetantur. [S. August. Tract. 32. in Joann.] *Si amas unitatem, etiam tibi habet quiſquis in illa habet aliquid. Tolle invidiam, & tuum eſt quod habeo. Tollam invidiam, & meum eſt quod habes. Livor ſeparat, charitas jungit.* Bonorum operum editio, ſalutis fructus, animæ ſterili datur ex mera Dei miſericordiâ. *Audierunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus miſericordiam ſuam cum illa, & congratulabantur ei.*

Octavo die venerunt circumcidere puerum. Chriſtiani quamvis juſti ſint, Pœnitentiæ tamen Sacramentum negligere non debent; ſpiritalem circumſionem in ſe ipſis per quotidianam pœnitentiam, & mortificationem cupiditatum debent exercere. Quæ circumciſio perfectè non adimplebitur niſi die octavo, id eſt, in reſurrectione, cùm Deus glorioſam ſibi Eccleſiam exhibebit, [Epheſ. 5.] ſine macula & ruga; nullumque ampliùs peccatum committetur, nulla cupiditas, nullus ſuperfluus aut vitioſus affectus reſecandus remanebit: & *Nomen Dei & Agni* [Apoc. 22.] *erit in frontibus eorum* qui ſcripti ſunt in libro vitæ.

63. *Joannes eſt nomen ejus. Et mirati ſunt univerſi.* Qui gratiæ Auctorem, miſericordiæ victimam, Agnum Dei qui tollit peccatum mundi debebat indigitare, qui tempus Legis claudere & gratiæ tempus incipere; qui *Regnum Dei*, & *pœnitentiam prædicare* debebat, convenienter vocatus eſt Joannes, quod nomen gratiam & miſericordiam ſignificat. In Evangelico Prædicatore omnia

gratiam ſpirare, omnia virtutem indicare debent. Non veteris hominis Adam illius terreni nomen & affectus præ ſe ferre debet; ſed novi hominis, ſecundi Adam, de cœlo Cœleſtis.

Mirati ſunt univerſi nominis novitatem & myſterium, utriuſque parentis in illius impoſitione conſenſum propheticum. Ante adventum Chriſti novum videbatur gratiæ nomen. *Nemo eſt in cognatione tua qui vocetur hoc nomine.* Nam *Lex per Moyſen data eſt: Gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*, cujus Joannes præco miſſus eſt & teſtis. Joann. 1. 17.

Mater contradicit & repugnat cognatis & vicinis ſuggerentibus ut filius patris ſui nomine vocetur Zacharias, & ait: *Nequaquam, ſed vocabitur Joannes.* Sæculi prudentiam conſulere, vocem carnalium hominum audire parentes non debent, cùm de ſtatu, conditione, ſeu profeſſione filiis eligenda agitur; ſed Dei vocatio conſulenda, voluntas Dei exquirenda eſt. Non quod ſecundùm naturam, aut familiæ utilitatem, ſed quod ſecundùm gratiam convenientius eſt, & ad ſalutem æternam conducibilius, præeligendum eſt, ac præponendum. Hac in re, ſicut & in educatione ſancta filiorum, pater & mater conſentiant, ut Deum promereantur, & hominibus admirationem moveant. Eccli. 25. 1. 2. *In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus: concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene ſibi conſentientes.*

64. *Apertum eſt autem illico os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedicens Deum.* Dona Dei in ejus laudem convertenda ſunt. Acceptâ gratiâ, bono opere edito, ſtatim os aperiendum, lingua ad gratiarum actionem ſolvenda eſt. Zacharias typus peccatoris pœnitentis, cui gratia & miſericordia Dei ſuccurrit, auditumque interiorem reſtituit, & os aperit ad confeſſionem peccati. Ut primùm autem gratias in ejus anima orta eſt, gratias Deo liberatori ſuo agat. *Et loquebatur benedicens Deum.* Zachariæ linguam fides ſolvit. *Credamus & nos, ut loquamur; ut lingua noſtra quæ incredulitatis vinculis eſt ligata, rationis voce ſolvatur: ſcribamus ſpiritu myſteria, ſi volumus loqui: ſcribamus prænuntium Chriſti non in tabulis lapideis; ſed in tabulis cordis carnalibus.* Gratiam loquamur, loquamur Chriſtum: *Credidi propter quod locutus ſum.*

S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 32

Pſal. 115. 1.

66. *Et poſuerunt omnes qui audierant in corde ſuo, dicentes, Quis putas puer iſte erit?* Quis Joannes? Quæſtioni reſpondet Angelus: *Erit magnus coram Domino.* Reſpondet pater: Propheta: *Et tu puer Propheta Altiſſimi vocaberis.* Reſpondet Joannes: *Ego vox clamantis in deſerto.* Reſpondet Chriſtus: *Plus quàm Propheta.* Angelus, Præcurſor Domini ſui. *Quid exiſtis in deſertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & pluſquàm Prophetam. Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Angeli reſponſiò vitæ ſanctimoniam, ex qua vera magnitudo apud Deum æſtimatur, ſignificat. Reſponſio Zachariæ, ſapientiæ, divinique luminis in Joanne perfectionem. Reſponſio Joannis, ejus humilitatem probat. Reſponſio Chriſti, demonſtrat celſitudinem Miniſterii quod Joanni commiſſum eſt.

Matt. 11.

67. 68. *Et Zacharias pater ejus impletus eſt Spiritu ſancto, & prophetavit dicens: Benedictus Dominus Deus Iſraël, quia viſitavit & fecit redemptionem plebis ſuæ.* Vide (inquit S. Ambroſius) quàm bonus Deus; & „ facilis indulgere peccatis: non ſolùm ablata reſtituit, „ ſed etiam inſperata concedit. Ille dudum mutus prophe„tat; hæc enim Dei gratia maxima, quòd eum qui ne„gaverant, confitentur. Nemo ergo diffidat, nemo ve„terum conſcius delictorum præmia divina deſperet. *No„vit Dominus mutare ſententiam, ſi tu noveris emendare delictum.*

S. Ambroſ. lib 2. in Luc. n. 33.

Benedictus Dominus Deus Iſraël, quia viſitavit & fecit redemptionem plebis ſuæ, &c. Gratias agit Deo Zacharias ob publicum Incarnationis Chriſti, & redemptionis omnium hominum per ipſum beneficium. Benedictus *Dominus* omnium jure poſſeſſionis; *Deus* omnium, jure creationis; *Deus Iſraël*, jure ſingularis protectionis & beneficentiæ. *Numquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creavit te?* Dominum timeamus, Deum honoremus, colamus, adoremus: Domini Deique noſtri mandatis obediamus. *Filius honorat patrem, & ſervus Dominum ſuum: ſi ergo pater ego ſum, ubi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, ubi eſt timor meus?* Benedictus quia viſitavit plebem ſuam infirmam, redemit captivam, exaltavit abjectam, liberavit oppreſſam. *Fidelis ſermo & omni acceptione dignus, quia Chriſtus Jeſus venit in mundum peccatores ſalvos facere, quorum primus ego ſum. Nulla cauſa fuit veniendi Chriſto Domino, niſi peccatores ſalvos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla eſt cauſa medicinæ. Si venit de cœlo magnus Medicus, magnus per totum orbem terræ jacebat ægrotus. Ipſe ægrotus genus humanum eſt.* Domine, *quid eſt homo, quod memor es ejus; aut filius hominis quoniam viſitas eum.*

Deuteron. 32. 2.

Malach. 1. 6.

S. Aug. Serm. 175 aliàs 9. de Verbis Apoſtoli.

Non ſolùm infirmos viſitavit & curavit Chriſtus Dominus cœleſtis Medicus, ſed captivos redemit, *non corruptibilibus auro & argento, ſed pretioſo ſanguine ſuo.* Fecit redemptionem copioſam plebi ſuæ; non Judæis tantùm, ſed omnibus gentibus, quas plebem ſuam fecit, cùm antea non eſſent. *Vocabo non plebem meam, plebem meam; & non dilectam, dilectam; & non miſericordiam conſecutam, miſericordiam conſecutam. Et erit: In loco ubi dictum eſt eis; Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filii Dei.* Sic redempti, noſtri non ſumus, ſed Chriſti qui nos redemit. Nos illi totos debemus. *Non eſtis veſtri. Empti enim eſtis pretio magno.*

1. Petr. 1

Oſee 2. 24

Rom 9. 25. 26.

1. Cor. 6 20.

Benedictus Dominus, qui Chriſtum Jeſum potentem Salvatorem nobis dedit, *Mediatorem Dei & hominum*, qui *traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram*: & utroque paſſionis & reſurrectionis ſuæ Myſterio firmam nobis ſalutem peperit. *Et erexit cornu ſalutis nobis.* Exaltatione porro ſua in gloria, nos priùs ob peccata abjectos exaltavit, in poſſeſſionem ſuam ac hæreditatem nos accipiens, regnum ſuum in præſenti nos faciens, ut cum illo in æternum regnemus. *Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus, prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* At ſalutem extra domum David, id eſt, extra Eccleſiam Chriſti conſequi non poſſumus. In hac enim *erexit cornu ſalutis nobis*, Qui *factus eſt ex ſemine David ſecundùm carnem.*

Rom. 4. 25.

Pſal. 2. 6. 7. 8.

Act. 13. 33.

Rom. 1.

70. *Sicut locutus eſt per os ſanctorum, qui à ſæculo ſunt Prophetarum ejus.* Quod veteribus typus ſeu figuris, & vaticiniis delineavit ac prænuntiavit Deus de Meſſia, Salvatore ac Redemptore populi ſui & omnium gentium, jam tandem exhibuit, *Fidelis in omnibus verbis ſuis.* Adimplevit quod ab initio ſæculi promiſit per os ſanctorum, qui factis aut verbis de Chriſto prophetaverunt uno Spiritu, ſummâque conſenſione, & quaſi uno ore: *Per os ſanctorum qui à ſæculo ſunt, Prophetarum ejus.* Falſorum ſcilicet Prophetarum ora varia & diverſa, quia mendacia: Prophetarum verò ſanctorum unum os, quia per eos loquitur Dominus. Unde Iſaiæ 30. 2. Judæos increpans quòd à Prophetis ſanctis conſilium non exquiſiviſſent: *Os meum* (inquit) *non interrogaſtis.* Vetus omne Teſtamentum. Prophetia novi.

Pſal. 144

71. *Salutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium qui oderunt nos.* Chriſtus Salvator nos ab inimicis noſtris liberavit, à diabolo, morte, peccato; quos inter magis timendum peccatum eſt, cùm diabolus ſit extra nos, mors in carne, peccatum in anima & voluntate. *Et vos cùm mortui eſſetis in delictis & præputio carnis veſtræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta: delens quod adverſùs nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci: & exſpolians principatus & poteſtates,*

Coloſſ. 2. 13. 14.

traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemet-ipſo. Gratias igitur agamus Deo Patri, *Qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum Filii dilectionis ſuæ; in quo habemus redemptionem per Sanguinem ejus, remiſſionem peccatorum.* Gratias agamus Filio, qui ad hoc venit in mundum, *ut diſſolvat opera diaboli*, ut inimicam mortem noviſſimè deſtruat, quam abſorpſit in victoria per glorioſam reſurrectionem ſuam; ut denique nos abluat à peccatoris noſtris in ſanguine ſuo.

Coloſſ. 1. 13. 14.
1. Ioan. 3. 8.

72. *Ad faciendam miſericordiam cum patribus noſtris, & memorari teſtamenti ſui ſancti.* Ex mera miſericordia promiſſus eſt patribus Chriſtus redemptor, liberator, & mediator; ex mera miſericordia datus eſt: ex mera denique miſericordia nobis incarnationis ejus & redemptionis per ipſum factæ virtus nobis applicatur. *Cùm autem benignitas & humanitas apparuit Salvatoris noſtri Dei, non ex operibus juſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundùm ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritûs ſancti quem effudit in nos abundè per Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum: ut juſtificati gratiâ ipſius, hæredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ.* Miserendi *noſtri cauſam Deus niſi in ſua bonitate non habuit: & mirabilior eſt ſecunda hominum generatio, quàm prima conditio; quia plus eſt in noviſſimis ſæculis reparaſſe Deum quod perierat, quàm à principio feciſſe quod non erat. Libertatem itaque innocentiæ naturalis, quam primorum parentum prævaricatione perdidimus, nulla per ſe ſanctorum præcedentium merita receperunt: quia lata in tranſgreſſores ſententia, omnem progeniem captivæ poſteritatis obſtrinxit, & nemo extitit exors à damnatione, quia nullus fuit liber à crimine. Sed redemptio Salvatoris deſtruens opus diaboli, & rumpens vincula peccati, ita magnæ pietatis ſuæ diſpoſuit ſacramentum, ut uſque ad conſummationem quidem mundi præfinita generationum plenitudo decurreret, ſed renovatio originis per juſtificationem indiſcretæ fidei ad omnia retro ſæcula pertineret. Incarnatio quippe Verbi, & occiſio ac reſurrectio Chriſti, univerſorum fidelium ſalus facta eſt, & ſanguis unius Juſti, quem nobis Pater donavit, qui eum pro reconciliatione mundi credimus fuſum, hoc contulit patribus, qui ſimiliter credidere fundendum.*

Tit. 3. 4. 5.
S. Leo ſerm. 62. de Paſſ. Dom. 13.

73. *Juſjurandum quod juravit ad Abraham patrem noſtrum daturum ſe nobis.* Promiſſiones ſuas juramento firmare dignatus eſt Deus, per ſemetipſum jurans. Felices nos, quorum cauſâ Deus jurat! Væ nobis, ſi nec Deo juranti credamus! Credidit Abraham Dei promiſſionibus quamvis poſt viginti centurias annorum adimplendis: & ſunt adhuc qui non credant adimpletis, ac miraculorum auctoritate, tot ſæculorum fide confirmatis, dicente Domino, *Cùm exaltatus fuero, omnia traham ad me*, Nihil legalium inſtitutionum, nihil Propheticarum reſedit figurarum, quod non totum in Chriſti ſacramenta tranſierit. *Nobiſcum eſt ſignaculum circumciſionis, ſanctificatio chriſmatum, conſecratio ſacerdotum. Nobiſcum puritas ſacrificii, Baptiſmi veritas, honor templi, ut meritò ceſſarint nuncii, poſtquàm nunciata venerunt. Nec vacuatur reverentia promiſſionum, quia plenitudo manifeſtata eſt gratiarum.* Verùm quia ſicut ait Apoſtolus, *Cæcitas ex parte in Iſraël facta eſt: nec qui filii carnis, ii filii ſunt promiſſionis*: ineffabilis miſericordia Dei Iſraëliticum ſibi populum in omnibus nationibus fecit, & ſaxeo illo Gentilium cordium rigore mollito, veros Abrahæ filios de lapidibus excitavit: ut concluſis omnibus ſub peccato, qui carne nati ſunt ſpiritu renaſcantur: nec intereſt quo patre ſit quiſque genitus cùm per indiſcretam unius fidei confeſſionem, & fons baptiſmatis faciat innocentes, & electio adoptionis confirmet hæredes. Sic *juſjurandum* adimpletur, *quod* Deus *juravit ad Abraham patrem noſtrum*, omniumque credentium, *daturum ſe nobis.*

S. Leo.
Rom. 11 25.
Rom. 9. 36.

74. 75. *Ut ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſerviamus illi: In ſanctitate & juſtitia* A *coram ipſo omnibus diebus noſtris.* Hic incarnationis Filii Dei finis ac fructus eſt, ut ab inimicorum ſalutis noſtræ jugo & tyrannide liberati, à ſervitute ſcilicet peccati & dæmonis, per gratiam Jeſu Chriſti, Deo ſerviamus, *ſine timore*, qui *ſpiritus* eſt *ſervitutis*: ſed in dilectione & charitate, qui *ſpiritus* eſt *adoptionis filiorum.* Hæc enim *breviſſima & apertiſſima differentia duorum teſtamentorum, timor & amor: illud ad hominem veterem, hoc ad novum hominem pertinet.* Amore caſto, non timore ſervili fit ut Deo ſerviamus ſanctitate verâ, interiore, ſpirituali, mundo corde, puro corpore: *in ſanctitate*: neminem in negotio circumvenientes, nemini facientes injuriam, non malum pro malo reddentes, ſed diligentes ſicut Chriſtus dilexit nos; & unicuique quod ſuum eſt reddentes: *& juſtitia:* non quæſtum ſpecie pie-B tatis quærentes, non gloriam ab hominibus deſiderantes & captantes, ſed rectâ ſincerâque intentione, oculo ſimplici, unius Dei intuitu, utque ipſi placeamus: *coram ipſo*: non per vices, ad tempus, certiſque diebus, vitam noſtram Deum inter & mundum dividentes; ſed perpetuò, ſine intermiſſione, perſeveranter: *Omnibus diebus noſtris.* Hæc vitæ Chriſtianæ officia paucis etiam verbis complectitur Apoſtolus. *Apparuit gratia Dei Salvatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobriè, & juſtè, & piè vivamus in hoc ſæculo*; ſobriè ſcilicet reſpectu noſtri; juſtè, reſpectu proximi; piè, reſpectu Dei: in bono uſque ad finem vitæ noſtræ perſeverando: *Exſpectantes beatam ſpem & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti: qui dedit ſemetipſum pro no-C bis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum.*

Rom. 8. 15.
S. Auguſt. lib. cont. Adimant. c. 17.
Tit. 2. 11. 12. 13.

76. 77. *Et tu puer, Propheta Altiſſimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus: Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus, in remiſſionem peccatorum eorum.* Gratiæ Deo agendæ & ob publica, & ob privata beneficia, exemplo Zachariæ. *Et tu puer*, cujus ortum mihi dum ſacris operarer in Templo nunciavit Angelus, qui miraculo conceptus, in matris utero ſanctificatus, cum publico gaudio natus divino omine à gratia Joannes appellatus, *Propheta Altiſſimi vocaberis*, præſentem indigitans Salvatorem, quem priores Prophetæ, de quibus ſcriptum eſt, *Lex & Prophetæ uſque ad Joannem*, venturum prædixerunt. *Præibis enim ante faciem Domini*, Præcurſor eris Chriſti, qui & *Dominus* & *Altiſſimus* eſt, ad parandum *vias ejus.* Viam ſcilicet miſe-D ricordiæ, quâ Deus venit ad nos; & viam pœnitentiæ quâ imus ad Deum, Joannes paravit Baptiſmo ſuo, prædicatione Pœnitentiæ, Regni cœlorum annuntiatione; converſationis ſeu vitæ ſeverioris auſteritate. Ad hoc exemplar ſe conforment Concionatores Evangelici & Directores ſeu Moderatores conſcientiarum, quorum officium ac miniſterium eſt vias Domini in Animabus parare.

Miniſterii verò ipſorum, ſicut & S. Joannis fructus eſt, 1. hominibus Chriſtum prædicare, non ſe ipſos. *Non noſmetipſos prædicamus, ſed Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.* 2. Illos præparare ut ſcientiam ſalutis à Chriſto accipiant, qui interioris hominis oculos ſolos illuminat. Scientia enim ſalutis non ex hominibus eſt, E ſed ex Deo, per Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum, *Per hominem commemoratio aliqua ſignis verborum fieri poteſt; docet autem unus verus Magiſter, ipſa incorruptibilis Veritas, ſolus Magiſter interior. Qui etiam exterior factus eſt, ut nos ab exterioribus ad interiora revocaret; & formam ſervi accipiens, ut ejus ſublimitas ſurgentibus innoteſceret, jacentibus humilis apparere dignatus eſt* (ait S. Auguſtinus) *Si enim* (ut alibi ſcribit) *natura noſtra eſſet à nobis, profectò & noſtram nos genuiſſemus ſapientiam, nec eam doctrinâ, id eſt, aliunde diſcendo percipere curaremus; & noſter amor à nobis profectus, & ad nos relatus, ad beatè vivendum ſufficeret; nec bono alio quo frueretur ullo, indigeret. Nunc verò quia natura noſtra ut eſſet Deum habet Auctorem, procul dubio ut vera*

2. Cor. 4. 5.
S. Auguſt. contra Epiſt. Fundamenti c. 36.
Idem. lib. 11. de Civitate Dei c. 25.

ſapiamus, ipſum debemus habere doctorem; ipſum etiam, ut beati ſimus, ſuavitatis intimæ largitorem. Scientia ſalutis haberi ſine fide non poteſt, quam fundaturus Filius Dei carnem aſſumpſit, & homines docuit, eamdemque per gratiam ſuam eorum mentibus inſtillat.

S. Auguſt. c. 2 ejuſdem libri.

Quia ipſa mens, cui ratio & intelligentia naturaliter ineſt, vitiis quibuſdam tenebroſis & veteribus invalida eſt non ſolùm ad inhærendum fruendo, verùm etiam ad perferendum incommutabile lumen, donec de die in diem renovata atque ſanata fiat tantæ felicitatis capax: fide primùm fuerat imbuenda atque purganda. In qua ut fidentiùs ambularet ad veritatem, ipſa veritas Deus Dei Filius homine aſſumpto, non tamen Deo conſumpto, eamdem conſtituit atque fundavit fidem; ut ad Deum iter eſſet homini per hominem Deum. Ad ſcientiam igitur ſalutis à Chriſto recipiendam præparare Præcurſor, Concionator, Director poteſt; ſcientiam ſalutis dare non poteſt. *Non Doctor, neque Diſcipulus, ſed gratia ſola.* Id Chriſti beneficium,

2. Cor. 1. 24.

Qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, & juſtitia, & ſanctificatio, & redemptio: ut qui gloriatur, in Domino glorietur. Scientiam illam ſalutis, heu quàm pauci habent! Quàm pauci ad eam à Chriſto obtinendam ſe præparant, Concionatores Evangelicos, & doctos pioſque Directores frequenter & obedienter audiendo! Scientiam prudentiamque ſæculi, carnalem, diabolicam multi habent; pauci ſapientiam deſurſum deſcendentem à Patre luminum. Eccur? Quia ſcientiam ſalutis non habent niſi qui Chriſti ſunt. *Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus, in remiſſionem peccatorum eorum.* Ejuſdem eſt ſcientiam ſalutis, & remiſſionem peccatorum dare, Dei & Domini noſtri Jeſu Chriſti: Concionatores & Directores Miniſtri ſunt dumtaxat Evangelii & reconciliationis. Remiſſionem peccatorum Joannes non dabat, ſed ad eam per Chriſtum recipiendam homines præparabat.

Tertull. lib. de Baptiſmo c. 10.

Agebatur baptiſmus pœnitentiæ, quaſi candidatus remiſſionis & ſanctificationis in Chriſto ſubſecuturæ. Nam quod prædicabat baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem delictorum, in futuram remiſſionem enunciatum eſt. Siquidem pœnitentia antecedit, remiſſio ſubſequitur, & hoc eſt viam præparare: Qui autem præparat, non idem ipſe perficit, ſed alii perficiendum procurat. Ipſe profitetur ſua non eſſe cæleſtia, ſed Chriſti, dicendo: Qui *de terra eſt, de terra loquitur: Qui de ſupernis venit, ſuper omnes eſt. Item in ſola ſe pœnitentia tingere, venturum mox qui tingeret in Spiritu & igne.*

78. 79. *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitavit nos Oriens ex alto: illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis ſedent, ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.* Incarnatio, cæteraque Chriſti Myſteria: prima quæ mentibus noſtris affulget fidei lux, & omnium gratiarum, quæ ſalutem noſtram operantur, concatenatio, effectus ſunt miſericordiæ Dei, qui cùm

Epheſ. 2.

ſit *dives in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam quâ dilexit nos, & cùm eſſemus mortui peccatis, convivificavit nos in Chriſto (cujus gratia eſtis ſalvati) & conreſuſcitavit, & conſedere fecit in cæleſtibus: ut oſtenderet in ſæculis ſupervenientibus abundantes divitias gratiæ ſuæ in bonitate ſuper nos in Chriſto Jeſu. Gratiâ enim eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum eſt; non ex operibus, ut ne quis glorietur.*

Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis ſedent, &c. Sol juſtitiæ, oriens ex alto, Filius Dei nos viſitavit aſſumptâ carne, 1. Ut ignorantiæ, peccati, mortiſque tenebras diſpelleret. Ipſe enim lux mundi eſt,

Joan. 1.

Lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. 2. Ut corda noſtra & affectus ad Deum dirigeret, via noſtra factus.

Joan. 14. 6.

Ego ſum via, veritas & vita. Viam veritatis, viam juſtitiæ, viam rectam, viam novam, viam ſanctorum, non ſolùm nobis oſtendens, ſed in ea nos dirigens & ducens, ne aberremus; nos adjuvans & roborans, ne deficiamus. *Ad dirigendos pedes noſtros.*

A

Pſal. 39. 1. 2.

Dicamus ergo cum Davide: *Exſpectans exſpectavi Dominum, & intendit mihi: Et ſtatuit ſupra petram pedes meos, & direxit greſſus meos.* 3. Viſitavit nos Dei Filius Incarnatione ſua, ut pacem evangelicam nobis daret per Spiritum ſanctum, & ad pacem æternæ beatitudinis nos perduceret; ad quam tendimus & quam prægustamus per gratiam ejus cor noſtrum Deo ſubjicientem ad obſervantiam mandatorum ejus: & corpus animæ per mortificationem ſanctam membrorum noſtrorum,

S. Aug. Enchir. c. 118.

“Quatuor ſtatus hominis, ante legem, ſub lege, in gratia, & in pace. Primus eſt, cùm in altiſſimis ignorantiæ tenebris nullâ reſiſtente ratione ſecundùm carnem vivitur. Secundus, cùm per legem factâ cognitione peccati, & divino Spiritu nondum adjuvante, ſecundùm legem volens vivere vincitur, & ſciens peccat, peccatoque

B

ſubditus ſervit: id agente ſcientia mandati, ut peccatum operetur in homine omnem concupiſcentiam, cumulo prævaricationis adjecto, atque ita quod ſcriptum eſt impleatur;

Rom. 5. 20.

Lex ſubintravit, ut abundaret delictum. Tertius, cùm reſpiciente Deo, & ad implenda quæ mandat adjuvante, ſpiritus hominis, qui Dei Spiritu agitur, concupiſcit adverſùs carnem fortiori robore charitatis; ut quamvis adhuc ſit quod homini repugnet ex homine, nondum tota infirmitate ſanata, ex fide tamen juſtus vivat, juſtèque vivat, in quantum non cedit malæ concupiſcentiæ, vincente delectatione juſtitiæ. In hoc ſtatu ſi piâ perſeverantiâ quiſque proficiat, poſtrema pax reſtat, quæ poſt hanc vitam in requie ſpiritûs, deinde in reſurrectione etiam carnis implebitur.” A primo & ſecundo

C

ſtatu Chriſtus nos eduxit magiſterio ſuo & adjutorio, doctrinâ Euangelicâ & gratiâ. *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis ſedent.* In tertio ſtatu nos conſtituit.

Joan. 1.

Lex enim *per Moyſen data eſt, Gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.* Unde Apoſtolus:

Rom. 6. 14. 22.

Non ſumus ſub lege, ſed ſub gratiâ.... Nunc verò liberati à peccato, ſervi autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem verò vitam æternam. In vita autem æterna ſumma pax eſt & perpetua, quæ quartus eſt ſtatus, ad quem Chriſtus nos dirigit & perducit. *Ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis.* Heu! quàm ingrati ſunt homines Verbi incarnati viſitationi & miſericordiæ! quàm rebelles lumini!

Joan. 3. 19.

Dilexerunt magis tenebras quàm lucem; exurgere à mortuis nolunt ut eos Chriſtus illuminet: dirigentem in viam rectam ſequi contemnunt: &

Pſal. 13.

viam pacis non cognoverunt; non eſt timor Dei ante oculos eorum.

D

80. *Puer autem creſcebat, & confortabatur Spiritu: & erat in deſertis uſque ad diem oſtenſionis ſuæ ad Iſraël.* Joannem imitetur Prædicator pœnitentiæ: hoc modo ſe diſponat ad ſacrum verbi miniſterium obeundum. In pietate & charitate creſcat, oratione & virtutum exercitationibus proficere ſatagat, donec vir factus in vita ſpirituali, evacuaverit quæ erant parvuli. *Puer autem creſcebat.* Scripturæ ſacræ, & SS. Patrum aſſidua lectione ac ſtudio ſcientia ejus zeluſque roborentur, ne conceptus inanes & ſteriles, & verborum exquiſitorum fumos effundat, non panem frangat eſurientibus animabus. Spiritum Dei, ſcientiam & veras regulas Chriſtianæ vitæ ac ſalutis ex ſacris Codicibus & ſanctorum Docto-

E

rum operibus hauriat. *Et confortabatur Spiritu.* In ſacro ſeceſſu, ac ſilentio maneat, ab hominum ſecundùm ſæculum viventium ſocietate (Quantùm fieri poteſt) & moribus alienus ac remotus, ante pœnitentiam agens quàm prædicans. *Et erat in deſertis.* Non ſe ingerat, non propriâ electione, aut præcipiti zelo proſiliat ad ſacrum verbi miniſterium, ſed Dei vocationem, & Epiſcopi ſui mandatum exſpectet. *Uſque ad diem oſtenſionis ſuæ ad Iſraël.* Caro infirma.

Origenes Hom. 11.

Confortanda eſt itaque ſpiritu: Spiritus enim promptus eſt. *Multi confortantur carne: Athleta Dei ſpiritu roborandus eſt, ut ſapientiam carnis elidat. Unde receſſit fugiens tumultum urbium, populi frequentiam. Erat in deſertis, ubi familiarior Deus.*

CAPUT II.

Senſus Litteralis.

I. FACTUM *eſt autem in diebus illis, exiit Edictum à Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus orbis.* Paulò poſt Joannis nativitatem, Cæſar Auguſtus Edicto promulgato juſſit ut cenſus per totum orbem Romanum ageretur, tam capitum; quàm facultatum uniuſcujuſque. Eò autem pertinebat univerſalis ille cenſus, ut noſſet Imperii vires, ſubditorum omnium, etiam feminarum ac puerorum nominibus & facultatibus in publicas tabulas relatis, quæ in Archivis Imperii aſſervabantur. Cenſum ter egit Octavianus Auguſtus. Primum ac tertium cum Collega; medium ſolus. Primum cum M. Agrippa; tertium cum Tiberio; medium qui hîc commemoratur, ſolus. Hunc autem imperando cenſum divinæ providentiæ conſilio ac decreto neſciens ſerviebat Auguſtus. Sic enim ab æterno Deus conſtituerat, ut Prophetiarum exitus & adimpletio de Chriſti Jeſu nativitate in Bethleem Juda ex tabulis ipſis cenſualibus probari poſſet.

Sueton. in Octavian cap. 27. S. Juſtinus Martyr. Apolog. ad Anton. Pium p. 75. Tertull. lib. 4. contra Marcion. c. 7. & 19.

2 *Hæc deſcriptio prima facta eſt à Præſide Syriæ Cyrino.* Secundùm Græcum Textum præpoſitio *à* redundat, quam Verſiones Syriaca, Perſica, Æthiopica, Arabica pariter omittunt. *Prima* hæc fuit totius Imperii Romani *deſcriptio* univerſalis; Numquam enim antehâc ita pacatum fuit ut cenſus univerſalis peragi poſſet: vel *prima* quam Romani in Judæa egerint, ut S. Juſtinus Martyr in *Dial. adverſùs Tryphonem* interpretatur. Præfuit autem cenſus negotio Cyrinus, ſeu Quirinus vir Conſularis cum extraordinaria poteſtate ab Auguſto miſſus, cui adjunctum Sentium Saturninum tunc Syriæ Præſidem publicæ cenſûs tabulæ à Tertulliano citatæ probant. Duplicem à Quirino Cenſum peractum Viri quidam Eruditi obſervant; primum ſub Herode Magno, alterum Archelao relegato: illum pacificè peractum; illum ſeditionis occaſionem fuiſſe duce Juda Gaulonita factæ, negantibus ſeditioſis tributum alienigenis, quales erant Romani; ſalva religione perſolvi poſſe. Primum à Quirino extra ordinem delegato; alterum ab eodem Præſide Syriæ peractum Primi ſanctum Lucam; alterius Joſephum meminiſſe. *Hæc* itaque *deſcriptio prima facta eſt* à Quirino, qui poſtea Syriæ Præſes fuit. Hoc autem ſenſu commonebantur Judæi, ſceptrum à Juda defeciſſe, cùm & Herodi alienigenæ & Auguſto, Cæſari, & Quirino ad cenſum peragendum extra ordinem Syriæ Præfecto vel inviti ſubeſſent.

Joſeph. lib. 18. Antiq. c. 1.

3. *Et ibant omnes ut profiterentur: ſinguli in ſuam civitatem.* Et omnes ſe conferebant in civitatem quæ familiæ illorum caput erat, & ad quam ratione originis pertinebant, ut nomina ſua ac familias darent, & publicè apud Acta denunciarent, ſimul ac facultates; atque ita ſuam Romano Imperio ſubjectionem profiterentur. Romani ſcilicet in ſingulis Provinciis morem cenſendi antiquitùs ibi uſurpatum ſervarunt: Judæorum autem mos erat ut cenſus fieret per Tribus & familias.

4. 5. *Aſcendit autem & Joſeph à Galilæa de civitate Nazareth, in Judæam, in civitatem David, quæ vocatur Bethleem, eò quòd eſſet de domo & familia David, ut profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxore prægnante.* Joſeph ex Nazareth Galilææ civitate, in qua habitabat, profectus eſt in Judæam, in Bethleem Davidis gentilem civitatem, eo quòd ex domo & familia David eſſet oriundus: ut cum Maria uxore ſuâ gravida, tametſi intacta, nomen daret Joſeph enim & Sponſa caſtiſſima ex eadem tribu, ex eademque Davidis Regis ſtirpe erant.

6. *Factum eſt autem cùm eſſent ibi, impleti ſunt dies* naturales & legitimi, *ut pareret:* novem (inquam) menſes & ſex dies, ab octavo Kalendas Aprilis quo conceptus creditur Chriſtus Jeſus, ad octavum Kalendas Januarias quo natus, computati, *ſicut à majoribus traditum ſuſcipiens Eccleſiæ cuſtodit auctoritas.*

S. Auguſt lib. 4. de Trinit. c. 5.

7. *Et peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præſepio: quia non erat eis locus in diverſorio.* Peperit Virgo, inviolato virginitatis ſignaculo, ſine dolore, libera à maledictione Evæ; enixa eſt ſine ope obſtetricis *filium ſuum primogenitum*, & unigenitum, quem Evangeliſta primogenitum appellat, id eſt, naſcendi ordine primum, ante quem nullum alium genuerat, quamvis nec alium poſtea genuerit Virgo perpetua. Et pannis ſive faſciis eum involvit, ut recèns natis infantibus fieri ſolet. *Et reclinavit eum in præſepio.* In ſpelunca Bethleemo vicina, ſive in ſuburbio Bethleemi ſita, ad quam Paſtores agere pecora ſua ſoliti eſſent, ſanctiſſima Virgo filium ſuum peperit; & pannis involutum reclinavit in præſepi: quia nullam invenire poterat domum in qua hoſpitarentur, tùm ob turbam hoſpitum, cum ob paupertatem odioſam, & partum imminentem.

S. Hieron cont. Helvid.

S. Juſtin. dial. cont. Tryph. p. 304. Orig. lib. 1 contr. Celſum. S. Hieron. in Epitaph Paulæ Euſeb. lib. 7. Demon. Evang. c. 5. S. Epiph. Hær. 20.

8. 9. *Et Paſtores erant in regione eadem*, ubi Turris Ader (id eſt, Gregis) *Vigilantes & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum*; ſub dio excubantes ad curam gregis: *& ecce Angelus Domini ſtetit juxta illos*, illis vigilantibus cælitùs apparuit: *& claritas Dei circumfulſit illos:* Splendor eximius circùm illos cœlo fulſit, quo & noctis tenebræ diſpellerentur, & divinitùs miſſum nuntium intelligerent: *& timuerunt timore magno:* quæ hominum infirmitas eſt, ad ſubitas Angelorum apparitiones attonitorum.

Paſtores in regionibus calidis hyeme pernoctare & ſtabulare in agris mos eſt: unde contra Natale Domini menſe Decembri fruſtra hinc argumentum ducunt Scaliger & Grotius

10 *Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum*, ſeu gaudii magni objectum vobis annuncio, quod non ad vos tantùm privatim, ſed ad omnem populum Iſraël ſpectat: *Quod erit omni populo.*

11. *Quia natus eſt vobis hodie Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus, in civitate David.* Vobis Iſraëlitis natus eſt Salvator à Deo per Prophetas promiſſus, tamdiu deſideratus & exſpectatus, verus Meſſias, Dominus & Deus veſter, *in civitate David*, Bethleem, ut prædixit Michæas, & ut palam innoteſcat hunc eſſe ex genere Davidis, cui facta promiſſio eſt.

Iſai. 62. 11. Zachar. 9. 9. Michææ 5. 2. Pſal. 134 11.

12. *Et hoc vobis ſignum: Invenietis infantem pannis involutum, & poſitum in præſepio.* Hoc ſignum habete, quo Salvatorem Iſraëli promiſſum, & hâc horâ Bethleemi natum internoſcetis: invenietis illum faſciis puerilibus involutum, & in præſepi jacentem, Angelum Paſtoribus locum deſignaſſe credibile eſt, Sanctum Lucam verò omnia Angeli verba non retuliſſe, ſed ea tantùm in quibus aliquid eſſet myſterii; vel Paſtores interno Spiritûs ſancti afflatu ductuque cognoviſſe locum in quo natus erat & poſitus Deus infans.

Numquid non eſt numerus militum ejus? Job. 25. 3.

13. 14. *Et ſubitò facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cæleſtis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in Altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Et ſubitò magna ſanctorum Angelorum multitudo ſe adjunxit Gabrieli tam fauſtum nuncium Paſtoribus revelanti. Huic autem cœleſtium ſpirituum multitudini militiæ nomen datur, ob ingentem numerum; ob præclaram Hierarchiarum & Ordinum diſpoſitionem; ob potentiam & virtutem, quâ ad nutum Dei ſummi Imperatoris, *Domini virtutum, Domini exercituum*, hoſtes viſibiles vel inviſibiles, dæmones ſcilicet debellant. Deum autem hunc in modum laudabant ob collatum humano generi Incarnationis & Nativitatis Chriſti Domini Salvatoris noſtri beneficium: *Gloria in altiſſimis Deo:* Laus, honor, gratiarum actio Deo debetur:

An putas quia non poſſum rogare Patrem & exhibebit mihi modò plus quàm duodecim Legiones Angelorum? Matt. 26. 53.

ejus itaque potentiam, ſapientiam, bonitatem, cœleſtes A omnes Ordines concelebrent, quæ in hoc nati Salvatoris hominum myſterio maximè promicant: *& in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, hominibus quos Deus dilexit, & in quibus ſibi ab æterno complacuit. *Pax* enim illa cœleſtis, reconciliatio cum Deo, & ſalus per Incarnationem Filii Dei & ſecuta myſteria, quam Angeli hominibus exoptant, non ex meritis hominum, ſed ex gratuita Dei benignitate & miſericordia provenit. *Pax hominibus bonæ voluntatis*, à Deo ſecundùm propoſitum bonæ voluntatis ſuæ vocatis & electis. Ad electos enim Incarnationis & ſequentium myſteriorum fructus imprimis & præcipuè derivatur. *Pax hominibus bonæ voluntatis*; qui bonam voluntatem habent, ſinceris fidelibus, Deo gratis & probatis, quod totum eſt divinæ B miſericordiæ, divini erga homines amoris, gratiæque munus. Confer cum Apoſtoli verbis ad Epheſios c. 1. 3. 4. & ſeq. *Benedictus Deus & pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto: ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus in charitate. Qui prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum per Jeſum Chriſtum in ipſum ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ, in laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio ſuo. In quo habemus redemptionem per ſanguinem ejus, remiſſionem peccatorum, ſecundùm divitias gratiæ ejus, quæ ſuperabundavit in nobis, in omni ſapientia & prudentia: ut notum faceret nobis ſacramentum voluntatis ſuæ, ſecundùm beneplacitum ejus, quod propoſuit in eo, in diſ-* C *penſatione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt in ipſo: in quo etiam & nos ſorte vocati ſumus, prædeſtinati ſecundùm propoſitum ejus, qui operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ.*

15. *Et factum eſt, ut diſceſſerunt ab eis Angeli in cœlum*, ſtatim atque peractâ functione ſe receperunt in cœlum, unde miſſi à Deo fuerant, & ubi coram ejus adoranda Majeſtate perenniter adſiſtunt illum videntes, amantes & laudantes: *Paſtores loquebantur ad invicem*, his verbis ſe mutuò invitabant: *Tranſeamus uſque Bethleem & videamus*, experimento probemus *hoc verbum quod factum eſt*, rem ſeu myſterium, *quod Dominus oſtendit nobis*, per Angelos revelavit ac patefecit.

16. *Et venerunt feſtinantes*, ne increduli vel ingrati divino beneficio viderentur: *& invenerunt Mariam & Joſeph, & Infantem poſitum in præſepio* quemadmo- D dum illis nuntiaverat Angelus.

17. *Videntes autem cognoverunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc.* Experimento comprobarunt quod illis Angelus dixerat: ut quod S. Joannes poſtea ſcripſit, dicere & illi poſſent Fidei lumine illuſtrati: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt de verbo vitæ: & Vita manifeſtata eſt, & vidimus & teſtamur.* (1. Joan. 1.)

18. *Et omnes qui audierunt, mirati ſunt: & de his quæ dicta erant à Paſtoribus ad ipſos.* Et omnes qui audierunt Paſtores, narrantes quomodo ſibi apparuiſſent Angeli, & quid de Puero nuntiaſſent, vehementer admirati ſunt: *& de his*, id eſt, *de his, &c.* Præpoſitio *&* deeſt in Textu Græco & in Syriaca Verſione.

19. *Maria autem conſervabat omnia verba hæc, con-* E *ferens in corde ſuo.* Maria obſervabat & memoriæ mandabat res omnes in Chriſti nativitate geſtas, & quæ à Paſtoribus narrabantur de Angelis à ſe viſis auditiſque, diligenter ſecum expendens, conferenſque præſentia cum præcedentibus, cùm dictis Gabrielis, Eliſabethæ, Zachariæ, rebuſque circa ſe, circa Joannem & ejus parentes geſtis, omnia tandem quæ ſecum ſunt acta à Domino, comparans cum his quæ noverat à Prophetis ſcripta de Domino, ſummamque omnium conſenſionem animadvertens. Conferebat in corde, nihil in vulgus indicans & jactans Virgo prudentiſſima & modeſtiſſima. (Beda in hunc locum. S. Ambroſ. lib. 2. in Luc. n. 54.)

20. *Et reverſi ſunt Paſtores glorificantes & laudantes Deum in omnibus quæ audierant & viderant, ſicut dictum eſt ad illos.* Reverſi ſunt ad cuſtodiam gregis, glorificantes & laudantes Deum de omnibus quæ audierant, non ſolùm ab Angelis, ſed à Maria & Joſeph; & quæ oculis ipſi ſuis viderant, certiores facti experientiâ ſuâ omnia congruere dictis Angeli.

21. *Et poſtquam conſummati ſunt dies octo ut circumcideretur puer: vocatum eſt nomen ejus Jeſus, quod vocatum eſt ab Angelo priuſquàm in utero conciperetur.* Impleto tempore quod ex Lege Circumciſioni erat præſtitutum, cujus temporis dies ultimus erat à natali octavus, circumciſus eſt Puer, ut obſervandæ Legis daret exemplum, qui Legem ſolvere non venit, ſed adimplere; & qui ut de muliere naſci, ſic fieri ſub Lege dignatus eſt, Legis Auctor licèt ac Dominus.

Circumciſionis Chriſti cauſas & rationes S. Epiphanius fuſiùs exponit. Primùm ut ſe carnem revera induiſſe monſtraret, propter Manichæum, cæteroſque qui ſimilitudine quadam ac ſpecie dumtaxat apparuiſſe docuerunt. Deinde ut corpus divinitati conſubſtantiale non eſſe demonſtraret, ut Appollinaris exiſtimat: nec è cœlo delatum in terras, qui Valentini error fuit. Tum ut cujus olim Circumciſionis auctor fuerat, eam ad adventum uſque ſuum obſervatam fuiſſe meritò comprobaret, atque ut omnem Judæis excuſationem eriperet. Niſi enim circumciſus foret, hoc ad ſui purgationem, ſive excuſationem afferre potuiſſent: Nos Chriſtum præputio præditum probare nequivimus. Præterea verò cum oportebat, qui Abrahamo circumcidendi ſui mandatum dederat, ut ad veri & aſpectum fugientis adumbrandam imaginem apparens illud ſignum & aſpectabile præ ſe ferret, ratum illud ſua Circumciſione facere. Circumciſionem denique ſponte ſubiit, ut ea perfunctus nihil jam eſſe neceſſariam oſtenderet, ſed aliam longè illa præſtantiorem, ſcilicet Circumciſionem cordis. (S. Epiph. Hæreſ. 30. n. 28.)

Cùm autem in ſolemni Circumciſionis ritu nomina pueris imponerentur, *Vocatum eſt nomen ejus Jeſus*, à Joſeph & Maria, non caſu aut humano conſilio, ſed divina juſſione, illis, antequam conciperetur, ab Angelo ſignificata. *Quod vocatum eſt ab Angelo priùs quàm in utero conciperetur.*

22. 23. *Et poſtquam impleti ſunt dies purgationis ejus ſecundùm Legem Moyſi, tulerunt illum in Jeruſalem, ut ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in Lege Domini: Quia omne maſculinum adaperiens vulvam, ſanctum Domino vocabitur.* Poſtquam impleti ſunt dies quibus Maria purganda videbatur, ſecundùm Legem Moyſi, cui tamen hac in parte ſubdita non erat, cùm immunda non eſſet, tum quia non ſuſcepto ſemine, ſed ex Spiritu ſancto Virgo conceperat, non hominem purum, originali peccato obnoxium quod ex concupiſcentia traducitur; ſed hominem Deum, Sanctum Sanctorum, Filium Altiſſimi: tum quia ſine corruptione, ſine dolore, ſine immunditiis partum mulierum vulgò conſequentibus; Purificationis autem Legem ſubiit Virgo puriſſima ad obedientiæ & humilitatis exemplum; & ne ſcandalum paterentur qui conceptionis & partûs ejus divinum Myſterium ignorabant. Simul autem duabus Legibus paruit, uni quæ erat de Purificatione puerperæ; alteri quæ erat de præſentatione primogeniti in templo, ejuſque redemptione. *Tulerunt illum* (puerum ſcilicet Jeſum Parentes ejus, Maria & Joſeph) *ut ſiſterent*, id eſt, offerrent *eum Domino*, tamquam debitum & ſacrum: *ſicut ſcriptum eſt in Lege Domini*: Quia *omne maſculinum adaperiens vulvam*, id eſt, quod primum naſcitur, *ſanctum Domino vocabitur*, id eſt, dicatum atque conſecratum: Nam primogenita mundorum animalium Deo immolabantur: primogenitum verò hominis redimebatur quinque ſiclis, eo quòd Levitæ loco primogenitorum ſacris Templi miniſteriis mancipati eſſent. Legi primogenitorum Chriſtus ſubditus non erat, tum quia Legis conditor & Dominus; tum quia vulvam Matris non (Levitic. 12. S. Auguſt. lib. 3. in Levit. Quæſt. 4. Exod. 13. 2.)

aperuit, ſed clauſo virginis utero egreſſus eſt. Virgo enim A non ſolùm ante partum & poſt partum, ſed & in partu S. Maria permanſit, quæ Eccleſiæ fides eſt, traditione Patrumque ſummo conſenſu firmata, ſcilicet S. Ambroſii in Epiſtola ad Siricium Papam contra Joviniani hæreſim, & Lib. de Inſtitutione Virginis cap. 7. S. Hieronymi in cap. 44. Ezechielis, S. Auguſtini Epiſtola 137. aliàs 3. ad Voluſianum, Libro de Hæreſibus ad Quodvultdeum cap. 82. Lib. 1. contra Julianum cap. 2. in Enchiridio cap. 24. & alibi, S. Paulini Epiſt. 4. S. Gaudentii Brixiani Epiſcopi cap. 9. S. Leonis Sermone 1. & 2. de Nativitate Domini, S. Petri Chryſologi Sermone 142. de Annuntiatione B. Mariæ Virginis; S. Ephrem in Oratione de margarita pretioſa; S. Procli Conſtantinop. Epiſcopi Oratione 1. in Deiparam; Theodoti Ancyrani Homil. in Natalem Domini; Theodore- B ti Dialogo 11. S. Fulgentii Lib. 1. de veritate Prædeſtinationis, cap. 2. Auctoris Sermonum ſub Euſebii Emiſſeni nomine editorum Sermone 2. de Nativitate Domini, Gennadii Libro de Dogmatibus Eccleſiaſticis cap. 69. Hormiſdæ Romani Pontificis Epiſt. 79. ad Juſtinum Imperatorem, Pelagii 1. in Confeſſione Fidei Epiſtolæ 16. ad Childebertum Regem ſubjecta; S. Hildephonſi Toletani Epiſcopi Libro de Virginitate ſanctæ Mariæ; Venerabilis Bedæ in hunc locum; S. Joannis Damaſceni Libro 4. de Fide cap. 15. S. Anſelmi Lib. de Sacramento Altaris cap. 3. S. Petri Damiani Opuſculo 36. de Dei omnipotentia, cap. 10. S. Bernardi Sermone 33. in Cantica. Quòd ſi qui Veterum Chriſtum vulvam Matris aperuiſſe aiunt, & quidem ſolum, minùs propriè locuti C ſunt, & ita ſunt explicandi, ut de apertionis effectu, non de re ipſa; ſeu de apertione vera uteri & ſignaculi virginalis reſeratione locuti intelligantur. Significare, inquam, voluerunt Chriſtum ex clauſo exiſſe utero quemadmodum ſi apparuiſſet; atque matris fœcunditatem probaſſe: ſolum autem apperuiſſe matris uterum, quia ſolus clauſum invenit; quod enim clauſum non eſt, propriè non aperitur: nam nec alii infantes propriè aperiunt, cùm corruptâ jam matris virginitate apertum inveniant. Hic S. Iſidori Peluſiotæ Epiſtola 23. libri primi ſenſus eſt. *Quod in ſacra*, inquit, *ſcriptura dictum eſt, quòd omne primogenitum aperiens vulvam, ſanctum eſt Domino; non de omni primogenito dicitur: non hoc arbitrentur* D *imperiti: ſed de uno illo qui cum partu ederetur, vulvam aperuit. Siquidem vulvam omnem viri conſortium & concubitus aperit. Quæ verò Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum peperit, ipſe ſine ſemine conceptus eam prodiens aperuit, & rurſus obſignatam reliquit.* Idem eſt ſenſus S. Amphilochii in Oratione de Occurſu Chriſti, ubi ſubdit: *Quantùm attinet ad virginalem naturam, nullo modo patefactæ ſunt virginales portæ. Si in Domini qui natus eſt potentiam reſpicias, nihil ei clauſum eſt, ſed aperta ſunt omnia: nihil eſt quod obſtet, nihil quod negotium faciat: ſiquidem omnia Domino reſerata ſunt.* Sic denique intelligendus S. Hieronymus Dialogo 2. adversùs Pelagianos p. 431. poſtquam enim dixit illud, *Omnis qui aperit vulvam, ſanctus Domino vocabitur*, ad Chriſtum pertinere, ſubdit: *Omnes hæretici erraverunt,* E *non intelligentes Myſterium Nativitatis ejus; magiſque ad ſpecialem Nativitatem Salvatoris, quàm ad omnium hominum referri poteſt hoc quod dicitur:* Qui aperit vulvam, ſanctus vocabitur Domino. *Solus enim Chriſtus clauſas portas vulvæ virginalis aperuit, quæ tamen clauſæ jugiter permanſerunt. Hæc eſt porta orientalis, per quam ſolus Pontifex ingreditur & egreditur, & nihilominus ſemper clauſa eſt.*

Ezechiel. 44.

24. *Et ut darent hoſtiam, ſecundùm quod dictum eſt in Lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.* Profecti ſunt etiam in Jeruſalem ut in Templo Domini hoſtiam offerrent pro peccato, id eſt, immunditia legali, non filii (ut S. Auguſtinus & S. Leo putaverunt) ſed matris, in lege præſcriptam, ſcilicet *par turturum, aut duos pullos columbarum*, quæ pauperum erat oblatio, agnum offerre non valentium. Geminarum A autem columbarum, aut turturum una offerenda erat in holocauſtum, ad gratiarum actionem pro felici partu; altera in ſacrificium pro peccato, id eſt, ad expiationem immunditiæ legalis; quæ tamen in Deipara Virgine nulla fuit, ut ſuperiùs diximus: Unde hac defuncta oblatione eſt *propter conſuetudinem legis, non propter neceſſitatem*, (ut S. Auguſtini verbis utar.)

S. Auguſt Quæſt. 40 in Levit. S. Leo Epiſt. 16. aliàs 4. cap. 2. Levit. 12 6.

25. 26. *Et ecce homo erat in Jeruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte juſtus & timoratus: exſpectans conſolationem Iſraël, & Spiritus ſanctus erat in eo: & reſponſum acceperat à Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortem niſi videret Chriſtum Domini.* Tunc temporis homo juſtus & Deum timens, cui nomen Simeon (quem Laicum fuiſſe probabiliùs cenſent Euthymius & Theophylactus, quàm Sacerdotem Auctor Libri de commu- B ni eſſentia Patris & Filii apud S. Athanaſium, & Auctor libri de Vitis Prophetarum apud S. Epiphanium, cum Græculis recentioribus, atque Pictoribus, repugnante S. Lucæ ſilentio) Hieroſolymis erat. Hic adventum Meſſiæ exſpectabat, & ferventibus votis deſiderabat, ut finem acciperet peccatum, & adduceretur juſtitia ſempiterna: Is enim adventus Chriſti Domini finis, hæc veri Iſraël conſolatio: de qua Iſaiæ 49. 13. *Laudate cæli, exulta terra, jubilate montes laudem: quia conſolatus eſt Dominus Populum ſuum, & pauperum ſuorum miſerebitur.* Et cap. 52. 9. *Gaudete & laudate ſimul deſerta Jeruſalem: quia conſolatus eſt Dominus populum ſuum, redemit Jeruſalem.* Et cap. 62. 13. *Quomodo ſi cui mater blandiatur, ita ego conſolabor vos, & in Jeruſalem* C *conſolabimini.* Et Jeremiæ 31. 11. 13. *Redemit enim Dominus Jacob, & liberavit eum de manu potentioris.... convertam luctum eorum in gaudium, & conſolabor eos.* Hæc conſolatio Iſraël, quam Simeon vir pius ac religioſus exſpectabat; ſpiritualia Meſſiæ beneficia, plebiſque Iſraël, & totius humani generis à ſervitute peccati, dæmoniſque jugo per Chriſtum Dominum redemptio. *Et Spiritus ſanctus erat in eo*, non ſolùm per gratiam ſanctificantem & charitatem quam in ejus corde diffuderat, ſed etiam per donum Prophetiæ. Et Spiritu ſancto revelante cognoverat, ſe non moriturum, *niſi videret*, non ſolùm oculis fidei, ut juſti ac Prophetæ cæteri, ſed oculis corporis, *Chriſtum Domini*, Meſſiam pro- D miſſum, à Domino ungendum oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis, id eſt, totâ plenitudine Spiritus ſancti, ipſaque ſubſtantiâ Deitatis.

Vide Allatium Diatribâ de Simeonibus.

27. 28. *Et venit in Spiritu in templum*: afflatu & impulſu Spiritus ſancti. *Et cùm inducerent puerum Jeſum parentes ejus.* Cùm Maria Mater Jeſu, & Joſeph qui putabatur & jure conjugii erat ejus pater, illum inferrent in Templum, ut quod ex præſcripto Legis fieri ſolebat pro primogenitis, pro eo implerent, offerendo illum Domino ſolemni ritu: *accepit eum Simeon* ex manibus Virginis *in ulnas ſuas*, cumque ſumma devotione & charitate complexus, *benedixit Deum*, gratias agens quòd promiſſa ſua impleviſſet: *& dixit:*

29. *Nunc dimittis ſervum tuum, Domine, ſecundùm verbum tuum in pace.* Domine, qui vitæ ac mortis ſu- E premum jus habes, qui me ſenem & maturum ævi hactenus in vita detinuiſti ut promiſſum erga me tuum impleres, nunc ſervum tuum dimittis, & hujus corporis vinculis ſolvis lætum ac voti compotem ad meliorem vitam, ad pacem æternam. Jam lætus morior, pace inter divinam Majeſtatem tuam & homines per Chriſtum tuum conciliatâ.

30. *Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum*: Chriſtum ſalutis Auctorem olim à te promiſſum, jam verò miſſum atque exhibitum.

S. Cypr. lib. de mortalit. Origen. homil. 15 in Luc. S. Gregor. Nyſſ. & Chryſoſt. orat. de Occurſu Domini

31. 32. *Quod paraſti ante faciem omnium populorum.* Quem ab æterno paratum, expoſuiſti ſub oculis non Judæorum tantùm, ſed omnium populorum, ut in eum credentes ſalutem æternam conſequantur. *Lumen ad revelationem gentium.* Hunc (inquam) in modo oriri feciſti, ut lumen revelandum gentibus in ſumma Dei ignorantia verſantibus: *& gloriam plebis tuæ Iſraël*:

&

& ut ſingulare decus ac ornamentum Iſraël Populi tui, ex quo ſecundùm carnem progenitus, eui promiſſus, à quo exſpectatus, apud quem victurus, prædicaturus, & Miraeula editurus eſt. Confer eum Pſalmo 97 2. 3. *Notum fecit Dominus ſalutare ſuum, in conſpectu gentium revelavit juſtitiam ſuam. Recordatus eſt miſericordiæ ſuæ, & veritatis ſuæ domui Iſraël.* Et Iſaiæ 49. 6 *Parum eſt ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus Jacob, & fæces Iſraël convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.* Ad Romanos 9. 4. Iſraëlitæ, *quorum adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſtamentum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa: quorum Patres, & ex quibus eſt Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus Benedictus in ſæcula.* Et ad Epheſios 2. *Memores eſtote vos gentes.... quia eratis in illo tempore ſine Chriſto, alienati à converſatione Iſraël, & hoſpites teſtamentorum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Chriſto Jeſu vos qui aliquando eratis longè, facti eſtis prope in ſanguine Chriſti.... Et veniens evangelizavit pacem vobis qui longè fuiſtis; & pacem iis qui propè.* Priùs autem commemoratur revelatio Gentium quàm Iſraëlis gloria: quia eùm plenitudo Gentium introierit, tune omnis Iſraël ſalvus fiet.

V. Beda Rom. 11. 25. 26.

33. *Et erant pater ejus & mater*, Joſeph & Maria, *mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo*; à prima ejus conceptione; id eſt, quæ de illo dicta erant ab Angelo, ab Eliſabeth, Zaeharia, Simeone. Omnia enim ſimul collata admirationem augebant. Joſeph Chriſti Patrem rectè appellat Evangeliſta, quamvis ab eo non geniti, ſed ex Maria Virgine de Spiritu ſancto coneepti, *Quia & virum Mariæ rectè intelligimus ſine commixtione carnis ipſa copulatione conjugii; & ob hoc etiam Chriſti Patrem multò conjunctiùs, qui ex ejus conjuge natus ſit, quàm ſi eſſet aliunde adoptatus.*

Origenes hom. 10.

S. Auguſt lib. 2 de conſenſu Evang. c. 1.

34. *Et benedixit illis Simeon:* Joſeph & Mariæ ſimul gratulatus eſt, ac beatos prædicavit qui talem filium haberent. Tum ad Mariam, quam à Spiritu ſancto edoctus matrem eſſe Chriſti ſine patre credebat, converſo ſermone: *Ecce*, inquit, *poſitus eſt hic in ruinam & in reſurrectionem multorum in Iſraël, & in ſignum cui contradicetur:* Seito hunc infantem expoſitum eſſe à Deo, cui ſie placet gloriæ ſuæ conſulere, ut ſit multis ex populo Iſraël occaſio ruinæ, ſcilicet reprobis eulpâ ſuâ pereuntibus; multis verò eauſa & auctor reſurrectionis ſive ſalutis; ſcilicet electis: & veluti ſignum in quod omnes jaciant ſagittas contradictionis ſuæ, ejus doctrinam ſpernentes & impugnantes, miracula dæmoni tribuentes, calumniis, blaſphemiis, tormentis atrociſſimis opprimentes, morte turpiſſima condemnantes. Confer cum 1 Petri cap. 2. verſ. 4. & ſeq. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum: & ipſi tamquam lapides vivi ſuperædificamini..... Propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem ſummum angularem, electum, pretioſum: & qui crediderit in eum non confundetur. Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis, & petra ſcandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in quo & poſiti ſunt.* Et 2. ad Corinthios 2. 14 15. *Deo autem gratias... qui odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in omni loco: quia Chriſti bonus odor ſumus Deo, in iis qui ſalvi fiunt & in iis qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam.* Obſervandum porro quòd Simeon Chriſtum paratum *ante faciem omnium populorum ſalutare*, & *lumen* abſolutè dixit, quia *divinum * propoſitum eſt ſalus & deificatio ſingulorum*: in ruinam autem, & reſurrectionem multorum, quia nec omnes ſalvantur, nec omnes pereunt. Quòd autem multi ſalvantur, ſalvantis eſt donum, quòd plures pereunt, pereuntium eſt meritum.

* Nomine autem *propoſiti*, generalem, conditionatam, inefficacem ſalutis omnium voluntatem intelligit: non ſpecialem, abſolutam, & efficacem, quam S. Paulus *electionem ſecundùm propoſitum* vocat. S. *Greg. Nyſſ à S. Thoma in Catena citatus.*

35. *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius: ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.* Et tuam, ô

A benedicta Mater, animam vis acerbiſſimi doloris, quaſi gladius acutiſſimus penetrabit, cùm Filium tuum in cruce confixum & perfoſſum videbis, tum ferro clavorum & crudelis lanceæ, tum gladiis linguarum blaſphemantium. Gladius igitur non alius hîc intelligendus eſt, quàm tribulationis, quo materna anima vulnerata eſt doloris affectu. Ipſe fuit gladius in ore perſecutorum, de quibus in Pſalmo dicitur: Et *gladius in ore eorum.* Ipſi enim erant *filii hominum, quorum dentes arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* Nam & ferrum quod pertranſiit animam Joſeph, pro dura tribulatione poſitum mihi videtur. Apertè quippe dicitur: *Ferrum pertranſiit animam ejus, donec veniret verbum ejus*, id eſt, tamdiu fuit in dura tribulatione, donec fieret quod prædixit. Hinc enim magnus eſt habitus, & ab illa tribulatione liberatus.

S. Auguſt Epiſt. 149 aliàs 59. Quæſt. ult. n. 33 *Pſal. 58. 8.* *Pſal. 56. 5.* *Pſal. 104 15.*

B *Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.* Hæc verba ad præcedentem Verſum referuntur, non ad iſtam Prophetiæ partem, *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius*; ſenſus igitur iſte eſt: *Poſitus eſt Chriſtus in ruinam & in reſurrectionem multorum, & in ſignum cui contradicetur; ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.* Id eſt, ita fiet ut quod in multorum cordibus latuerit, manifeſtum fiat: ut cognoſcatur quo quiſque in Chriſtum fuerit animo, dum alii ipſi adhærebunt & in eum credent; alii illum deſerent vel oppugnabunt: aliorum malignitas & *inſidiæ*, ſcilicet *Judæorum*; aliorum *infirmitas*, ſcilicet *Diſcipulorum* per ejus paſſionem patebit.

Cave ne cum Origene hom. 17. & S. Baſil. hom de occurſu Dom. Auctore Quæſtionum Veteris & Novi Teſt. inter S. Auguſt. opera editarum, &c. gladium *dubitationem* in Chriſti Paſſione interpreteris.

36. 37. *Et erat Anna Prophetiſſa, filia Phanuël de tribu Aſer: hæc proceſſerat in diebus multis; & vixerat* C *cum viro ſuo annis ſeptem à virginitate ſua.* Erat etiam tunc temporis Hieroſolymis mulier Prophetiæ dono inſignis, filia Phanuël de tribu Aſer; quæ quidem tribus cum novem aliis abducta erat in captivitatem, ſed tamen multi ex iis tribubus cum tribubus Juda & Benjamin permixti remanſerant religionis causâ, cùm primùm regnum ſub Roboamo diviſum eſt, & tribuum illarum fortunam deinceps ſecuti fuerant. Erat autem tribus Aſer in Galilæa. Inde ortum ducebat Anna, quæ de magno Propheta Chriſto Jeſu prophetavit, ut omnis ſexus, omnis ætas, omniſque profeſſio ipſum mundi redemptorem eſſe à Deo promiſſum teſtaretur. Hæc verò mulier provectæ admodum erat ætatis, & à prima ſua pubertate, id eſt, ab anno circiter duodecimo quo nuptui data fuerat, ſeptem annos vixerat cum viro, D ac deinceps ad annum uſque octogeſimum quartum ætatis vidua manſerat, inſigni continentiæ laude, ut ſequenti Verſu Evangeliſta commemorat, additque eam eximiæ fuiſſe ſanctitatis, ut ejus teſtimonium omni eſſe exceptione majus oſtendat. *Et hæc vidua uſque ad annos octoginta quatuor: quæ non diſcedebat de templo, jejuniis & obſecrationibus ſerviens nocte ac die.* Templum aſſiduè frequentabat, jejuniis & orationibus ſine intermiſſione Deum colens. *Anna* igitur *& ſtipendiis viduitatis, & moribus talis inducitur, ut digna planè fuiſſe credatur, quæ Redemptorem omnium veniſſe nuntiaret.*

S. Auguſt Epiſt. 149 Quæſt. ult. *2 Paralip. 11.*

S. Ambr. lib. 2. in Lucam. n. 62.

38. *Et hæc ipsâ horâ ſuperveniens, confitebatur Domino.* Eodem temporis momento quo Chriſtus in Templo offerebatur, opportunè veniens, eodem ſcilicet afflata Spiritu quo Sanctus Simeon, Chriſtum Dominum viciſſim laudabat, & gratias agebat pro eommuni bene- E ficio: *& loquebatur de illo omnibus qui exſpectabant redemptionem Iſraël*; omnibus præſentibus & occurrentibus, vel omnibus Hieroſolymitis, fidelibus, qui redemptionem Iſraël ſecundùm Prophetarum vaticinia jam imminentem majori devotione ac fervore exſpectabant, declarabat Puerum Jeſum eſſe Meſſiam ac redemptorem à Deo promiſſum, ac omnium Dominum.

39. *Et ut perfecerunt omnia ſecundùm Legem Domini, reverſi ſunt in Galilæam, in civitatem ſuam Nazareth.* Ut perfecerunt omnia quæ de matris Purificatione, & pueri primogeniti oblatione ac redemptione Lex præſcribit, *reverſi ſunt in Galilæam*, non immediatè,

ſed interpoſitâ fugâ in Ægyptum, quæ non ex Nazareth inita fuit, ſed vel ex Jeruſalem, vel ex Bethleem, vel ex itinere Bethleem versùs. Unde S. Matthæus narrat Joſeph ex Ægypto in Judæam, non verò in Galilæam redire cogitaſſe, quòd argumento eſt ex Judæa, non ex Galilæa fugiſſe in Ægyptum. Galilæam autem nominat ibi S. Lucas, ut ad ſequentem tranſeat hiſtoriam, prætermiſsâ fuga Chriſti in Ægyptum, de qua S. Matth.

Matt. 2. 22.

40. *Puer autem creſcebat*, ſtaturâ & robore corporis *& confortabatur*, ſpiritu; animi dotes, vis ingenii, judicii, memoriæ; quin & Spiritus ſancti dona paulatim in eo emicabant: verumtamen *plenus* erat *ſapientia*, ab initio, *& gratia Dei erat in illo.* Cùm itaque gratia & ſapientiâ ſtabili & nullius incrementi capace plenus eſſet, ſola hominum opinione creſcebat ſapientiâ & corroborabatur ſpiritu, quatenus divina dona ſe in eo magis magiſque temporis progreſſu exerebant ac manifeſtabant, qui *Dei virtus & ſapientia eſt*, & *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.*

41. *Et ibant parentes ejus*, Maria & Joſeph, *per omnes annos in Jeruſalem*, ad Templum Domini, *in die ſolemni Paſchæ.* Joſeph ter per annos ſingulos in Templum proculdubio veniebat, ſecundùm præſcriptum Legis jubentis ut omnes maſculi ter in anno ſe coram Domino ſiſterent, ſcilicet in Paſchate, in Pentecoſte, & in ſolemnitate Tabernaculorum. Cùm autem veniſſet in die ſolemni Paſchæ, eumque Maria Virgo ſanctiſſima conjux religionis causâ pro more comitata eſſet, ea contigerunt quæ de Jeſu puero duodecenni mox narrantur.

Deuteron. 16. 16.

42. 43. *Et cùm factus eſſet annorum duodecim, aſcendentibus illis Jeroſolymam ſecundùm conſuetudinem diei feſti: conſummatiſque diebus*, ritè celebratis diebus Azymorum, *cùm redirent in* Galilæam, *remanſit puer Jeſus in Jeruſalem*, non errore, non caſu, ſed divino conſilio: *& non cognoverunt parentes ejus.* Inſciis parentibus remanſit. *Non otioſè ſuorum perhibetur immemor extitiſſe parentum, ſed ut nos inſtruat, quia non ſolùm antequam parentes ipſi, verùm etiam antequam Abraham fieret, ipſe eſt, in civitate potiùs ac templo Dei, quaſi paterno jure reſidere delectatur.*

Venerab. Beda.

44. 45. *Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu*, cum familiaribus & amicis, quibuſcum iter quaſi turmatim faciebant; *venerunt iter diei*; ſecuri quòd in communi hoſpitio ſub veſperam eum invenirent, iter diei confecerunt. Exſpectatione verò ſua fruſtrati, *requirebant eum inter cognatos, & notos. Et non invenientes, regreſſi ſunt* die ſequenti *in Jeruſalem*, maxima ſollicitudine *requirentes eum.*

46. *Et factum eſt poſt triduum invenerunt illum:* tertia die invenerunt, *in templo, ſedentem in medio Doctorum audientem illos, & interrogantem eos.* inſtar diſcipuli quæſtiones proponentem de iis quæ ab illis docentibus audiebat, ſive de Lege ac Prophetis, quaſi diſcere velle videretur quæ ad Religionem pertinebant. Sedebat autem non in eodem quo Doctores ordine ac ſubſellio, ſed inferiùs inter auditores, modeſtiæ in omnibus præbens exemplum, & decorum ſervans pro ratione ætatis.

47. *Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, ſuper prudentia & reſponſis ejus.* In admirationem rapiebantur quicumque illum audiebant tantâ prudentiâ, tam intelligentis judicii vi dubia proponentem, & ad quæſtiones ipſi à Doctoribus propoſitas viciſſim reſpondentem.

48. *Et videntes*, parentes ejus, tam inſolitum eventum, *admirati ſunt*, non prudentiam & ſapientiam ejus quem æternam Sapientiam, & Dei Filium eſſe certiſſimè noverant. *Et dixit mater ejus ad illum*; non publicè, ut credere par eſt, ſed privatim, ne tali filio gloriari videretur: *Fili, quid feciſti nobis ſic?* Cur nobis inſciis remanſiſti, quos tui deſiderio non poſſe non angi probè noveras? *Ecce Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Maria Chriſtum interrogat tanquam filii ſummo dolore amiſſi, & incredibili gaudio inventi, potiori jure mater, verumtamen Joſephum virum ſuum ſibi præponit ex reverentia & humilitate. *Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te*, quia tenerrimo affectu amantes.

49. *Et ait ad illos: Quid eſt quod me quærebatis? neſciebatis quia in his, quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe?* Non erat cur me tam anxiè quæreretis, ſiquidem cogitare poteratis me in domo Patris mei, ſcilicet in Templo, quærendum; & in ejus negotiis, in ejus gloria procuranda verſari oportere; pro ratione miniſterii officiique mei, quo ad hoc veni in mundum ut teſtimonium perhibeam veritati, ut doctrinam ſalutis hominibus tradam, ut glorificem Patrem meum cæleſtem, qui me miſit. Parentes igitur his verbis non reprehendit Jeſus, ſed docet nullum ipſis jus eſſe in ea quæ miniſterii ſui ſunt.

Orig. hom 20. S. Epiph. Hæreſ. 30 Theophyl.

50. *Et ipſi non intellexerunt verbum, quod locutus eſt ad eos.* Quamvis Jeſum Deum & Chriſtum eſſe certò ſcirent ac firmiter crederent: tunc temporis tamen plenè non intellexerunt verbi illius ſenſum ac myſterium; id eſt, quænam eſſent illa quæ dicebat Patris ſui negotia, in quibus eum verſari oportebat, docendo primùm homines, ac deinde pro illis moriendo. Tres partes miniſterii Chriſti; *Facere, docere, pati & mori.*

51. *Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth, & erat ſubditus illis.* Deſcendit cum eis, & ipſos in domum ſecutus eſt, illiſque adhæſit & paruit, ne ſe emancipaſſe videretur, & poſtea, ut Patris cœleſtis negotiis vacaret, parentum obedientiam neglexiſſe. Non neceſſitate porrò, ſed dignatione terrenis parentibus ſubditus fuit. *Non infirmitatis, ſed pietatis erat iſta ſubjectio.*

S. Ambr. lib. 2. in Lucam.

Et mater ejus conſervabat omnia verba hæc in corde ſuo: omnia dicta & facta Chriſti Virgo Mater ſingulari diligentiâ obſervabat, & memoriâ retinebat, etiamſi nondum omnium rationem intelligeret, eorumque meditatione paſcebat animum, fidemque ſuam alebat; Filii facta & dicta non muliebri loquacitate & jactantia divulgans, ſed ea ſcribens in tabulis cordis, ut ea cùm Deus vellet, ad ejus gloriam, & Eccleſiæ utilitatem Diſcipulis ejus vulganda & prædicanda, ſive etiam ſcriptis mandanda narraret, ut S. Lucæ narravit.

52. *Et Jeſus proficiebat ſapientiâ, & ætate, & gratiâ apud Deum, & homines.* Proficiebat ſapientiæ & gratiæ operibus, effectis, ſignis, quæ Scripturæ ſacræ uſu *Sapientia* & *Gratia* vocantur. (*Lucæ* 11. 31. *Jacobi* 3. 13. *Pſal.* 44. 3.)

Non profecit ſapientiæ & ſcientiæ habitu ac donis, cùm ab initio conceptionis fuerit *Plenus gratiæ & veritatis*, & in ipſo *omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ* ſint *abſconditi.* Proficiebat dumtaxat ſapientiâ ſeu ſcientiâ uſu acquiſita & experimentali, non infuſa; proficiebat exteriori ſapientiæ oſtenſione & gratiæ manifeſtatione ſecundùm proportionem ætatis. Quemadmodum ſol ab ortu in meridiem progrediens claritate proficere dicitur, non quòd illa in ſe creſcat, ſed in effectu tantùm, quia majorem lucem apud nos ſenſim diffundit. Sic explicat S. Gregorius Nazianzenus, anathema dicens iis, qui Chriſtum aſſerunt ex operibus perfectum: *Quod enim*, inquit, *initium habuit, aut proficit, aut perficitur, non eſt Deus; tametſi hæc idcirco de eo dicantur, quòd paulatim ſeſe patefecerit.* Et alibi: *Ille*, inquit, *proficiebat ut ætate, ita ſapientiâ & gratiâ; non quòd incrementum iſta caperent. Quid enim eo quod ab initio perfectum extitit, poſſet eſſe perfectius? Sed quòd hæc paulatim aperirentur, ac ſeſe proderent.* Ita S. Cyrillus Alexand. *Credimus ex ipſo ventre uteroque Virginis, Emmanuelem ipſum, qui Deus erat, hominem prodiiſſe, plenum omnino ſapientiâ & gratiâ, quæ illi naturaliter inerat. Quodnam igitur incrementum caperet ille in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, qui cæleſtis gratiæ unà cum Deo Patre largitor eſt? Quomodo igitur profeciſſe dictus eſt? Nimirùm quòd Deus Verbum cum incremento & ætate corporis ſui, divinorum bonorum ſignificationem commenſus fuerit.* Ita Theodoretus: *Meritò,* (inquit) *cum ætatis incremento conjunxit profectum*

Coloſſ. 2. 3. Joann. 1.

S. Greg. Nazianz. orat. 1. ad Cledonium orat. 20. de Laudibus Baſilii.

S. Cyrill. Alexand. lib. 3. cont. Neſtor.

Theodoret lib. 5. Hæret. Fabul. 13.

ſapientiæ. Nam pro menſura ætatis corporeæ, divina natura propriam revelabat ſapientiam. Ita S. Hieronymus in commentariis Jeremiæ, hæc verba explicans, *Femina circumdabit virum*; quæ de Chriſto interpretatur, *Qui juxta incrementa quidem ætatis, per vagitus & infantiam proficere videbitur ſapientiâ & ætate, ſed perfectus vir, in ventre femineo ſolitis menſibus continebitur.* Ubi perfectum virum nonniſi ſapientiâ fuiſſe ſignificat, in qua nullum progreſſum habuit. Ita Titus Boſtrenſis: *Implebatur* (inquit) *ſapientiâ & gratiâ, non quòd ejus acceſſionem ullam caperet: ſemper enim ex divinitate quod plenum & perfectum eſt, habebat: verùm ideo quòd Deus Verbum unà cum corporis ætate, paulatim ſapientiæ atque gratiæ oſtenſionem explicaret.* Ita Theophylactus: *Proficiebat ſapientiâ*, &c. *Non quòd ſapiens proficiendo factus fuerit, ſed quòd paulatim ſapientiam ſuam detexerit.... Emicatio ſapientiæ ejus, profectus ipſius eſt.* Ita S. Bernardus: *Neque enim minùs habuit ſapientiæ, vel potiùs non minor fuit ſapientia Jeſus conceptus quàm natus; parvus quàm magnus. Sive ergo latens in utero, ſive vagiens in præſepio, ſive grandiuſculus interrogans Doctores in templo, ſive jam perfectæ ætatis docens in templo, æquè profectò plenus fuit Spiritu ſancto. Nec fuit hora in quacumque ætate ſua, quâ de plenitudine illa quam in ſui conceptione accepit in utero vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adjiceretur, ſed à principio perfectùs, à principio, inquam, plenus fuit ſpiritu ſapientiæ & intellectùs, ſpiritu conſilii & fortitudinis, ſpiritu ſcientiæ & pietatis; & ſpiritu timoris Domini.* Mox illud S. Lucæ de profectu Chriſti declarans, ſubdit: *Nam quod de ſapientia & gratia hîc dictum eſt, non ſecundùm quòd erat, ſed ſecundùm quod apparebat, intelligendum eſt; non quia videlicet aliquid ei novum accideret, quod ante non haberet, ſed quòd accidere videbatur, quando volebat ipſe ut videretur. Tu homo cùm proficis, non quando, nec quantùm vis, proficis: ſed te neſciente, tuus moderatur profectus, tua vita diſponitur. At verò puer Jeſus, qui diſponit tuam, ipſe diſponebat & ſuam, & quando volebat, & quibus volebat, ſapiens apparebat; quando & quibus volebat, ſapientior; quando & quibus volebat, ſapientiſſimus; quamquam in ſe numquam eſſet niſi ſapientiſſimus. Similiter & cùm ſemper omni gratiâ plenus fuiſſet, ſive quam apud Deum, ſive quam apud homines habere deberet, pro ſuo tamen arbitrio eam nunc plus, nunc minùs oſtentabat, prout cernentium vel meritis congruere, vel ſaluti expedire ſciebat.*

S. Hieron. in cap. 31 Jerem. — *Titus Boſtr. in cap. 2. S. Lucæ* — *Theophyl. in hunc locum.* — *S. Bern. hom. 2. in Evang. Miſſus eſt*

De ſapientiæ ſeu ſcientiæ experimentalis, non infuſæ, multò minùs beatificæ aut divinæ profectu intelligendus S. Ambroſius. *Profectus eſt* (inquit) *ætatis, & profectus ſapientiæ, ſed humanæ eſt. Ideo ætatem ante præmiſit, ut ſecundùm hominem crederes dictum. Ætas enim non divinitatis, ſed corporis eſt. Ergo ſi proficiebat ætate hominis, proficiebat ſapientiâ hominis. Sapientia autem ſenſu proficit, quia à ſenſu ſapientia. Jeſus autem proficiebat ætate & ſapientia. Quis ſenſus proficiebat? Si humanus, ergo & ipſe ſuſceptus eſt. Si divinus, ergo mutabilis per profectum. Quod enim proficit, utique mutatur in melius. Sed quod divinum eſt, non mutatur.* Quòd autem hunc Iſaiæ locum ibidem explicans, *Priùsquàm ſciat puer patrem, aut matrem, accipiet virtutem Damaſci, & ſpolia Samariæ*, ſubdit: *Sapientiam enim Dei futura & occulta non fallunt. Expers autem agnitionis infantia, per humanam utique imprudentiam quod adhuc non didicit ignorat:* Id unum ſignificat, Chriſtum ita ſe geſſiſſe ac ſi agnitionis expers eſſet; ac ſapientiâ profeciſſe ſecundùm oſtenſionem & aliorum hominum opinionem; ne ſi in puerili ætate perfectam ſapientiam oſtenderet, non ejuſdem nobiſcum naturæ, ſed monſtri ſimilis videretur.

S. Ambr. lib. de incarnat.

Proficiebat apud Deum & homines, id eſt, non ſimulatè, non fictè, ſed verè ac ſincerè, Deo hominibuſque teſtibus, judicibus, approbatoribus.

Senſus Moralis.

I. **E**XIIT *Edictum à Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus orbis*, &c Divinum ibi Myſterium declaratur, & divinæ diſpenſationi ac decretis neſciens ſervit Cæſar Auguſtus. Dum enim profeſſio ſæcularis obtenditur, ſpiritalis impletur, non terrarum Regi dicenda, ſed cœli. *Profeſſio iſta fidei, cenſus eſt animorum; abolitio enim Synagogæ cenſu vetuſto, novus cenſus Eccleſiæ parabatur, qui tormenta non exigeret, ſed auferret: & ſpiritaliter in typo plebs ſua jam Chriſto nomina conſcrebat. Non hîc ſpatia terrarum, ſed mentium animorumque cenſentur: nec deſcribuntur limites, ſed profitentur: nec ætas ulla diſtinguitur, ſed omnis adſcribitur: nullus enim ab hoc immunis eſt cenſu, quia omnis ætas munifica Chriſto eſt, quem vagientes pueri martyrio confitentur, quem intra uterum poſiti exultatione teſtantur. Nihil in hoc cenſu vereare terribile, nihil immite, nihil triſte; ſola unumquemque fides ſignat. Vis Chriſti audire cenſores? Jubentur cenſere ſine virgis: nec terrore, ſed gratiâ plebem quærere: recondere gladium, non poſſidere aurum. Talibus cenſoribus adquiſitus eſt orbis. Denique ut ſcias cenſum non Auguſti eſſe, ſed Chriſti, totus orbis profiteri jubetur. Quis poterat totius orbis profeſſionem exigere, niſi qui totius orbis habebat imperium? Non enim Auguſti, ſed Domini eſt terra & plenitudo ejus, orbis terrarum, & univerſi qui habitant in eo.... Hæc eſt profeſſio prima, ſed mentium; cui omnes profitentur, quia nullus excipitur; non præconis evocatione, ſed Vatis, qui multò ante prædixit:* Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis; quoniam Deus magnus, terribilis, rex magnus ſuper omnem terram. *Denique ut ſcias cenſum eſſe juſtitiæ, veniunt ad eum Joſeph & Maria, hoc eſt, juſtus & Virgo: ille qui Verbum ſervaret, iſta quæ pareret. Ubi confitentur juſtus & Virgo, niſi ubi naſcitur Chriſtus?* omnis *enim* ſpiritus qui confitetur Jeſum Chriſtum in carne veniſſe, de Deo eſt. *Ubi autem ſecundùm altiorem rationem naſcitur Chriſtus, niſi in corde tuo, & in pectore tuo?* Prope *eſt* enim *Verbum in ore tuo, & in corde tuo.*

S. Ambr. lib. 2. in Lucam n. 36. 37 & 38. — *Pſal. 23. 2.* — *Pſal. 46. 2. 3.* — *Ioan. 4. 2.* — *Rom. 10. 8.*

Exiit Edictum à Cæſare Auguſto, &c. Orbe pacato naſcitur Rex pacificus Sub id tempus orbis deſcribitur, quia ille apparebat in carne, qui electos ſuos adſcriberet in æternitate. Ad hunc cenſum ut pertineamus, opera juſtitiæ faciamus; aſcendamus de Galilæa, quæ *tranſmigrationem* ſignificat; à mundi vanitate & corruptione tranſeamus *in civitatem Juda*, id eſt, *confeſſionis & laudis*; devotionis noſtræ tributum æterno Regi ſolvamus. A juſtitiæ ſemitis ne declinemus umquam, à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Jeſu, ne excidamus; ne fortè ſimus de numero reproborum, qui ad cenſum illum divinum non pertinent, ut ait Propheta: *Deleantur de libro viventium, & cum juſtis non ſcribantur.*

S. Greg. M. hom. 8. in Evang. — *Pſal. 68. 29.*

4. 5. *Aſcendit autem & Joſeph.... ut profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxore prægnante.* Exemplo Salvatoris noſtri, qui deſcribi voluit, antequàm naſceretur, cum Joſeph & Maria, diſcamus *ſubjecti eſſe omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi tamquam præcellenti, ſive Ducibus tamquam ab eo miſſis: quia ſic eſt voluntas Dei, ut benefacientes obmuteſcere faciamus imprudentium hominum ignorantiam.* Deus homini Imperatori ſe ſubditum profitetur: & homo ſe à Chriſto & Deo Rege Regum independentem eſſe vellet, ac ejus Lege ſolutum! ô ſuperbiam & contumaciam puniendam.

1. Petri 2. 15.

6. 7. *Factum eſt autem, cum eſſent ibi, impleti ſunt dies ut pareret: & peperit Filium ſuum primogenitum; & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præſepio; quia non erat eis locus in diverſorio.* Peperit Virgo Ma-

ria ſuum Deique Filium in *Bethleem*, quod nomen Do- A
Ioan. 6. mum *panis* ſignificat. *Hic eſt* enim *panis vivus, qui de* S. Gregor. hom. 8. *cælo deſcendit*. Civitas in qua naſciturus erat, divino conſilio *Bethleem*, quaſi domus panis appellata eſt. Nomen id habebat omen; quia futurum erat ut ille ibi in carne appareret, qui electorum mentes interna ſatietate reficeret. Non in parentum domo, ſed in via naſcitur, ut oſtendat ſe per humanitatem aſſumptam quaſi in alieno naſci. Alienum dico, non ſecundùm poteſtatem, ſed ſecundùm naturam. Nam de poteſtate ejus ſcriptum eſt:
Ioann. 1. *In propria venit*. In natura enim ſua ante tempora genitus: in noſtra ex tempore natus. Qui ergo æternus permanens, temporalis apparuit, alienum eſt quò deſcendit. In via natus eſt, quia venit ut nos errantes in patriam, B quæ cœlum eſt, & in viam quâ illuc pervenitur, reduceret. Natus in præſepio reclinatur, qui cœlos inclinavit, & ad nos deſcendit, ut fideles omnes, quaſi ſancta animalia, carnis ſuæ frumento reficeret, ne ab æternæ intelligentiæ pabulo jejuna remanerent.

Pannis eum involvit, & reclinavit eum in præſepio.
S. Ambr. lib. 2. in Lucam n. 41. Hic lectulus, ille amictus Novi Salomonis. *Ille parvulus, ille infantulus fuit; ut tu vir poſſis eſſe perfectus: ille involutus in pannis, ut tu mortis laqueis ſis abſolutus; ille in præſepibus, ut tu in altaribus: ille in terris, ut tu in cœlis: ille alium locum in eo diverſorio non habebat; ut tu plures haberes in cæleſtibus ſedibus manſiones.*
2. Cor. 8. 9. Qui cùm dives eſſet, propter vos egenus factus eſt, ut illius inopiâ divites eſſetis. *Meum ergo paupertas illa pa-* C *trimonium eſt; & infirmitas Domini mea eſt virtus. Maluit ſibi egere, ut omnibus abundaret. Me illius infantiæ vagientis abluunt fletus, mea lachrymæ illæ delicta laverunt. Plus igitur, Domine Jeſu, injuriis tuis debeo quòd redemptus ſum, quàm operibus quòd creatus ſum. Non prodeſſet naſci, niſi redimi profuiſſet.* Erubeſcat homo eſſe ſuperbum, pro quo humilis factus eſt Deus.

8. *Et Paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum. Et ecce Angelus Domini ſtetit juxta illos,* &c. Non Sacerdotibus Jeruſalem, non Phariſæis & Doctoribus, non nobilioribus, & ditioribus Judææ, ſed ſimplicibus, & pauperibus, nativitatis Filii ſui Myſterium Deus primùm revelat. Hoc *abſcondit à ſapientibus & prudentibus, &* D
Luc. 10. 21. *revelavit parvulis*. Hujus rei ſi quæras rationem, nullam invenies niſi ejus beneplacitum, qui infirma mun-
1. Cor. 1. 27. 28. 29 di elegit ut confundat fortia; & ſtulta mundi, ut confundat ſapientes; & ignobilia & contemptibilia, & ea quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt deſtrueret; ut non glorietur omnis caro in conſpectu ejus. *Ita Pater* (inquit Chriſtus) *quoniam ſic fuit placitum ante te.* Qui piſcatores Apoſtolos fecit, Paſtores ortûs ſui primos Evangeliſtas eſſe voluit. Vigilantibus, & ſuper greges ſuos excubantibus Angelus apparuit, & claritas Dei circùm illos ful-
Venerab. Beda in hunc locum. ſit: Epiſcopis enim, & omnibus animarum Rectoribus cœleſtis luminis claritatem Deus infundit, ſi vitæ innocentiâ, aſſiduâ manſione, & vigilantia paſtorali ſuper greges ſuos, ac ferventibus orationibus illam impetra-
Apoc. 3. 2 re ſatagant. *Grex populus, nox ſæculum, Paſtores ſunt* E *Sacerdotes*; quibus dicitur: *Eſto vigilans & confirma cætera quæ moritura erant.* Paſtoribus primùm nativitatem ſuam nuntiari voluit bonus Paſtor, de quo ſcri-
Ezechiel. 34. 11. & ſeq. ptum eſt: *Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ipſe requiram oves meas, & viſitabo eas, ſicut viſitat Paſtor gregem ſuum, in die quando fuerit in medio ovium ſuarum diſſipatarum, ſic viſitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus diſperſæ fuerint in die nubis & caliginis, & educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram ſuam, & paſcam eas in montibus Iſrael, in rivis, & in cunctis ſedibus terræ. In paſcuis uberrimis paſcam eas.... Salvabo gregem meum, & non erit ultera in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus. Et ſuſcitabo ſuper eas Paſtorem unum, qui paſcat eas ſervum meum David: ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in Paſtorem.*

10. *Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.* Exortum eſt in tenebris lumen rectis corde: nulla igitur vobis eſt timendi ratio. Abſcedat timor, ſuccedat amor, quia *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum* Ioan. 3.
unigenitum daret; ut omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Gaudium ſuum habet mundus, ſed vanum, breve, vitioſum; quod illum indignum facit gaudio magno, ſancto, perpetuo quod affert Chriſti nativitas. Qui enim de illius nativitate mundus gaudeat, quem non cognovit? Gaudium erit omni populo fideli, populo Dei, populo acquiſitionis, veris Iſraelitis, hæredibus & imitatoribus fidei Abraham. Gaudium eſt omnibus qui gaudii illius magni voluerint eſſe participes. His communis eſt lætitiæ ratio; quia Dominus noſter peccati mortiſque deſtructor, ſicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit. Exultet S. Leo ſerm. 1. in Nativ. Dom. & ſerm. 2. in eadem ſolemnit.
ſanctus, quia appropinquat ad palmam. Gaudeat peccator, quia invitatur ad veniam. Animetur Gentilis, quia vocatur ad vitam. Gaude quiſquis Chriſtiano nomine piè & fideliter gloriaris. Tibi enim quondam abjecto, tibi extruſo à Paradiſi ſedibus, tibi per longa exilia morienti, tibi in pulverem & cinerem diſſoluto, cui jam non erat ſpes ulla vivendi, per Incarnationem Verbi poteſtas data eſt ut de longinquo ad tuum revertaris Auctorem, recognoſcas parentem, liber efficiaris ex ſervo, de extraneo proveharis in filium: ut qui ex corruptibili carne natus es, ex Dei Spiritu renaſcaris, & obtineas per gratiam quod non habebas per naturam: ut ſi Dei Filium per Spiritum adoptionis agnoveris, Deum patrem audeas nuncupare. Gaudete in Domino, iterum dico, gaudete, quia *Generatio Chriſti origo eſt populi* Idem
Chriſtiani, & natalis capitis, natalis eſt corporis..... ſerm. 6.
Univerſa ſumma fidelium fonte orta baptiſmatis, ſicut cum Chriſto in Paſſione crucifixi, in Reſurrectione reſuſcitati, in Aſcenſione ad dexteram Patris collocati, ita cum ipſo ſumus in hac Nativitate congeniti. Quiſquis enim hominum in quacumque mundi parte credentium regeneratur in Chriſto interciſo tramite originalis vetuſtatis, tranſit in novum hominem renaſcendo, nec jam in propagine habetur carnalis patris, ſed in germine Salvatoris, qui ideo filius hominis eſt factus, ut nos filii Dei eſſe poſſimus. Niſi enim ille ad nos humilitate deſcenderet, nemo ad illum ullis ſuis meritis perveniret.

11. *Quia natus eſt vobis hodie Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus, in civitate David.* Natus eſt in tempore per quem condita ſunt tempora. *Natus* eſt *hodie* ex Virgine matre, qui ab æterno genitus eſt à Patre in ſplendoribus ſanctorum. Natus eſt hodie in forma ſervi nobis conſubſtantialis, qui ab æterno genitus eſt in forma Dei Patri coæqualis. *Natus eſt vobis* hominibus; propter vos & propter veſtram ſalutem de cœlis deſcendit, incarnatus eſt & homo factus, hodieque ex Virgine natus. *Nuſquam enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ* Hebr. 2. 16. 17.
apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus ſimilari, ut miſericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi. Natus eſt Rex magnus, *Filius David*, promiſſionum verus hæres, *in Civitate David*. Hodie impletum eſt Michææ vaticinium: *Et* Michææ 4. 8. & 9
tu turris gregis, nebuloſa filia Sion, uſque ad te veniet; & veniet poteſtas prima, regnum filiæ Jeruſalem. Nunc quare mœrore contraheris? Numquid Rex non eſt tibi, aut conſiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor ſicut parturientem?.. Et tu, Bethleem Ephrata, par- Mich. 5. 2.
vulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur qui ſit Dominator in Iſraël, & egreſſus ejus ab initio à diebus æternitatis. Natus eſt vobis *Salvator*, cujus miſericordia & bonitas infinita, apud quem copioſa & ſuperabundans redemptio; qui non corruptibilibus auro & argento, ſed pretioſo ſanguine ſuo, vos & univerſum hominum genus redimat. Natus eſt vobis *Chriſtus*, in quo Spiritus ſancti plenitudo requieſcit: non enim ipſi dedit Pater Spiritum ad menſuram. Natus eſt vobis *Dominus*, fortis & potens, cujus jugum ſuave eſt, & onus leve; cui

ſervire regnare eſt. A Salvatore cujus ſumma bonitas, cujus infinita potentia eſt, & qui potentiam ſuam ſub noſtrarum infirmitatum involucro abſcondit, ut ſuam erga nos bonitatem exerceat, quid non ſperare debemus? *Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?*

Rom. 8. 31. 32.

12 *Et hoc vobis ſignum: Invenietis infantem pannis involutum, & poſitum in præſepio.* In præſepi jacet, ſed mundum continet: ubera ſugit, ſed Angelos paſcit: pannis involvitur, ſed immortalitate nos veſtit: lactatur, ſed adoratur: locum in diverſorio non invenit, ſed templum ſibi in credentium cordibus facit. Ut enim fieret fortis infirmitas, infirma facta eſt fortitudo. *Et hoc vobis ſignum*, &c. Ibi agnoſcamus tantæ propter nos celſitudinis humilitatem. Inde accendamus charitatem, ut perveniamus ad ejus æternitatem.

S. Auguſt. ſerm. 190 aliàs de Diverſis 61.

Et hoc vobis ſignum, &c. In ſignum poſiti ſunt panni tui, Domine Jeſu, ſed in ſignum cui à multis uſque hodie contradicitur. Nonnè luxus veſtium, quo aut luxuria negotiatur, aut gloria inſoleſcit, pannis Salvatoris contradicit? Nonnè exquiſita à divitibus hujus ſæculi ædium & variæ pretioſæque ſupellectilis magnificentia contradicit judicio Salvatoris in ſtabulo & præſepi naſcentis? Cur, putas, ſtabulum elegit, cujus eſt orbis terræ & plenitudo ejus? Planè ut reprobet gloriam, damnet ſæculi vanitatem. Necdum loquitur lingua, & quæcumque de eo ſunt, clamant, prædicant, evangelizant: ipſa quoque infantilia membra non ſilent. In omnibus mundi judicium arguitur, ſubvertitur, confutatur. Ipſe eſt promiſſus per Iſaiam parvulus, *ſciens reprobare malum, & eligere bonum.* Bonum ergo humiliatio, abjectio, exinanitio; malum gloriæ, celſitudinis, & potentiæ ſæcularis appetitus; bonum paupertas; malum divitiarum cupiditas: bonum afflictio & mortificatio corporis; malum voluptas: ſiquidem illa reprobat, hæc elegit Puer ſapiens, Verbum infans. O homo, ſi nihil præter carnem vis audire, ecce Verbum caro factum eſt, illud audi vel in carne, Fuge voluptatem, ambitionem, avaritiam. Hoc tibi prædicat ſtabulum iſtud, hoc præſepe clamat, hoc membra illa infantilia manifeſtè loquuntur, hoc lachrymæ & vagitus evangelizant

S. Bern. ſerm 3. & 4. in Nativit. Dom.

Iſai. 7.

13. 14. *Et ſubitò facta eſt cum Angelo multitudo militiæ Cœleſtis, laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Angelos Deum infantem adorantes ac laudantes imitemur. Venite, adoremus & procidamus ante Deum; ploremus coram Domino qui mirabiliter fecit nos, & mirabiliùs pro nobis naſcendo & moriendo reparavit nos. Præſepe ejus, panni ejus, ſicut & crux, *Judæis* quidem *ſcandalum*, *Gentibus autem ſtultitia*; fidelibus autem Chriſtianis *virtus Dei* ſunt *ad ſalutem:* Angelis objectum adorationis & laudis. *Facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis, laudantium Deum*, &c. Et nos Angelorum, ſi meruerimus, candidati, cum ipſis voces noſtras jungamus, & ad laudem Deo in perpetuum dicendam nos admitte ſupplices oremus. Illorum interea ſequamur exemplum, ut quoties verbum ſalutis, doctrina & ſermo pietatis nobis traditur, prædicatur, legitur; vel ipſi quæ pietatis ſunt, in memoriam Deo præveniente & operante revocamus, *Deo ſtatim laudes corde, ore, & opere reddamus.* Simul laudant Angeli, quia redemptioni noſtræ voces ſuæ exultationis accommodant. Simul laudant, quia *dum nos conſpiciunt recipi, ſuum numerum gaudent impleri.*

Venerab. Beda in hunc locum.

S. Gregor. M. lib. 28 moral. c. 7.

Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Gloria Dei, & hominis cum Deo reconciliatio, præcipuæ ſunt Incarnationis & Nativitatis Chriſti rationes. Videbant Angeli opus curationis hominum, quod eis creditum fuerat, implere ſe non poſſe, abſque Deo Salvatore: & medicinam ſuam parem non eſſe curandis hominum vulneribus. Unde ſicut ſi veniat peritiſſimus Medicus, & qui priùs ſanare nequiverant videntes ſub Magiſtri manibus putredines ceſſare vulnerum, cicatrices obduci, redire ſanitatem, non invideant, ſed in laudem ſapientis Medici erumpant, & Dei præſertim qui ſibi ac ægrotis tantæ ſcientiæ hominem miſerit; ſic multitudo Angelorum de Chriſti adventu, de magni Medici ad ægrotos in terris jacentes, & nullâ niſi ipſius arte & virtute ſanari valentes, deſcenſu Deum laudant, ejuſque gloriam feſtivo jubilo prædicant. Laudant Angeli competenter, laudemus & nos obedienter. Sunt illi nuntii ejus, ſumus & nos pecora ejus. Implevit in cœlo menſam ipſorum, implevit in terra præſepe noſtrum. Plenitudo menſæ ipſorum eſt, *Quia in principio erat Verbum, & Deus erat Verbum.* Plenitudo præſepii noſtri eſt, quia *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.* Ut enim panem Angelorum manducaret homo, Creator Angelorum factus eſt homo. Illi laudant videndo, nos credendo: illi fruendo, nos petendo: illi capiendo, nos quærendo: illi intrando, nos pulſando.

Origen. hom. 12. in Luc.

S. Auguſt. ſerm. 94. aliàs de Temp. 25.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Priùs quàm Redemptor noſter carne naſceretur, diſcordiam cum Angelis habuimus, à quorum claritate atque munditia per primæ culpæ meritum, per quotidiana delicta longè diſtabamus. *Quia enim peccando extranei eramus à Deo, extraneos nos à ſuo conſortio deputabant Angeli cives Dei: ſed quia nos cognovimus Regem noſtrum, recognoverunt nos Angeli cives ſuos. Quia enim cœli Rex terram noſtræ carnis aſſumpſit, infirmitatem illa jam Angelica celſitudo non deſpicit.* Hinc homines coram ſe procidere ante Chriſti adventum patiuntur, coram ſe proſterni poſtea refugiunt, & ſe hominum conſervos profitentur: *Nec habere dedignantur hominem ſocium, qui ſuper ſe adorant hominem Deum.* Curemus ergo ne qua nos immunditia polluat, qui in æterna præſcientia & Dei cives, & Angelis ejus æquales ſumus.

S. Greg. M. hom. 8. in Evang.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quam adprecantur pacem Angeli, ea eſt Deo in gratiarum actionem pro dato nobis Filio ſuo Principe pacis offerenda: Quia *Non aliter piè colitur, niſi id ei, quod ipſe tribuit, offeratur.* Quid enim in theſauro dominicæ largitatis ad honorem dominici Natalis tam congruum poſſumus invenire quàm pacem, quæ in Nativitate Domini prima eſt angelico prædicata concentu? *Ipſa eſt enim quæ parit filios Dei, nutrix dilectionis, & genitrix unitatis, requies beatorum, & æternitatis habitaculum; cujus hoc opus proprium & ſpeciale beneficium eſt, ut jungat Deo, quos ſecernit de mundo. Unde Apoſtolus ad hoc bonum nos incitat, dicens:* Juſtificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum. *Cujus ſententiæ brevitate omnium fere mandatorum continetur effectus: quia ubi fuerit veritas pacis, nihil ibi poteſt deeſſe virtutis. Quid eſt autem pacem habere ad Deum, niſi velle quod jubet, & nolle quod prohibet? Si enim humanæ amicitiæ pares animos, & ſimiles expetunt voluntates, nec umquam diverſitas morum ad firmam poteſt pervenire concordiam: quomodo divinæ particeps erit pacis, cui ea placent, quæ Deo diſplicent, & iis appetit delectari, quibus illum novit offendi? Non eſt ille animus filiorum Dei, nec talem ſapientiam recipit adoptiva nobilitas. Genus electum & regium regenerationis ſuæ reſpondeat dignitati. Diligat quod diligit Pater, & in nullo ab Autore ſuo diſſentiat, ne iterum dicat Dominus:* Filios genui & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me. Agnovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui: Iſraël autem me non cognovit, & populus meus non intellexit.

S. Leo ſerm. 25 in Nativ. Dom. 6.

Rom. 5. 1.

Iſai. 1. 4.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hominibus bonæ voluntatis quietem omnimodam Angeli non annuntiant, ſed pacem. Totus enim mundus in maligno poſitus eſt, & inſidiante diabolo & angelis ejus, hoc innumeris tentationibus laboratur, ut hominem ad ſuperna nitentem aut adverſa terreant, aut ſecunda corrumpant: ſed major eſt qui in nobis eſt, quàm qui adversùs non eſt: & pacem cum Deo habentibus, ac ſemper Patri toto corde dicentibus: *Fiat voluntas tua*, nulla prævalere certamina, nulli poſſunt nocere conflictus. *Accuſantes enim noſmetipſos confeſſionibus noſtris, & conſenſum animi*

S. Leo ibid. c. 4.

carnis concupiſcentiis denegantes, inimicitias quidem adverſum nos ejus, qui peccati auctor eſt, commovemus: ſed inexpugnabilem cum Deo pacem, gratiæ ejus ſerviendo firmamus: ut Regi noſtro non ſolùm obedientiâ ſubjiciamur, ſed etiam judicio copulemur. Quoniam ſi in eadem ſententia ſumus, ſi quod vult volumus, & quod improbat improbamus; ipſe jam pro nobis omnia bella conficiet, ipſe qui dedit velle, donabit & poſſe: ut ſimus cooperatores operum ejus: & propheticum illud cum fidei exultatione dicamus: Dominus illuminatio mea & ſalus mea, quem timebo? Dominus defenſor vitæ meæ, à quo trepidabo? (Pſal. 26. 1.)

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. NATALIS *Domini, natalis eſt pacis.* Ait enim Apoſtolus: *Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum*: Quoniam ſive Judæus ſive Gentilis, *per ipſum habemus acceſſum in uno Spiritu ad Patrem*; Qui ante paſſionis diem voluntaria diſpoſitione præelectum, Diſcipulos ſuos hac præcipuè doctrinâ ſuâ informavit: *Pacem meam do vobis; pacem meam relinquo vobis.* Et ne ſub nomine generali pacis ſuæ qualitas lateret, adjecit: *Non quemadmodum mundus dat, ego do vobis.* Habet enim mundus amicitias ſuas, & multos facit perverſo amore concordes. Sunt etiam in vitiis pares animi, & ſimilitudo deſideriorum, æqualitatem gignit affectuum.... *Pax autem ſpiritalium à ſupernis veniens & ad ſuperna perducens, cum amatoribus mundi nulla nos vult communione miſceri, ſed omnibus obſtaculis reſiſtere, & ad vera gaudia à pernicioſis delectationibus evolare.* (S. Leo ibid. cap. 5. Epheſ. 2. 14. 18. Joan. 14. 27.)

Et in terra pax bonæ voluntatis. Sine charitate, ſine juſtitia, non eſt vera pax. *Non eſt pax impiis*: ſed *Pax multa diligentibus legem tuam* (Domine.) (Iſai. 57. Pſal. 118.)

15. 16. *Paſtores loquebantur ad invicem: Tranſeamus uſque Bethleem, & videamus hoc verbum quod factum eſt, quod Dominus oſtendit nobis. Et venerunt feſtinantes: Et invenerunt Mariam & Joſeph, & infantem poſitum in præſepio.* Cùm ſancta ſuſpiratione gratiæ ſuæ Deus ad aliquod bonum opus nos excitat, à pio affectu tranſeundum eſt ad opus. *Tranſeamus uſque Bethleem*, &c. Sine mora gratiæ excitanti reſpondendum, & affectûs devotioni fervor in executione ſancti operis jungendus eſt, nihil negligendum ubi de promerendo Deo, de inveniendo Jeſu agitur. *Et venerunt feſtinantes.* Nobis ſatis eſſe non debet bonum operari, ſed & alios ad bonum hortari & accendere pro viribus debemus; *Paſtores loquebantur ad invicem.* Vides feſtinare Paſtores; nemo enim cum deſidia Chriſtum requirens invenit. Vides Paſtores Angelo crediſſe: & tu Patri, Filio, Spiritui ſancto, Angelis, Prophetis & Apoſtolis crede. Non mediocre fidei tibi hoc videatur exemplum, non vilis perſona paſtorum. Certè quò vilior ad prudentiam, eò pretioſior ad fidem. *Simplicitas quæritur, non ambitio deſideratur.* (S. Ambr. lib. 2. in Lucam n. 53.) Cum feſtinatione & fervore Bethleem veniamus, in domum Panis vivi, quæ eſt Eccleſia: ibi Chriſtum ipſum, quem in præſepi invenerunt & adoraverunt Paſtores, in Altari fidei oculis videbimus reipſa præſentem in Euchariſtiæ ſacramento, ſpeciebus panis velatum & quaſi involutum, verè Deum abſconditum. *Si cum fide acceſſerimus, proculdubio videbimus illum in præſepi jacentem. Siquidem hæc menſa vicem explet præſepis.* (S. Joan. Chryſoſt. hom. 31. de S. Philogonio.) Chriſto Domino ibi adſiſtamus ut Maria & Joſeph; purâ mente, caſto corpore, bonis operibus fœcundi; juſtitiâ quæ communis eſt virtus, conſpicui, ſimplicitate morum ornati, abſque fuco, abſque dolo, ut Paſtores: fide vivâ, charitate fervidâ intueamur, adoremus, ſumamus panem Domini, immò *Panem Dominum*: admiremur divitias bonitatis Chriſti Jeſu, qui ſe naſcens dedit nobis ſocium, conveſcens in edulium, ſe moriens in pretium, ſe regnans dat in prœmium. Quæ à Paſtoribus, à Concionatoribus verbi Dei audimus, quæ in piis libris legimus de Myſteriis Chriſti Jeſu, conſervemus & conferamus in corde, ut Maria Virgo ſanctiſſima. *Maria autem conſervabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo.* Eorum meditatione paſcamus animam, ut munda animalia ruminantes; eorum virtutem & gratiam piis meditationibus percenſeamus, colligamus. Deum denique poſt Communionem, poſt ſacram Concionem, poſt ſanctam meditationem glorificemus, laudemus, ipſique gratias agamus ob collata nobis beneficia. *Et reverſi ſunt paſtores glorificantes & laudantes Deum, in omnibus quæ audierant & viderant, ſicut dictum eſt ad illos.*

21. *Et poſtquam conſummati ſunt dies octo ut circumcideretur puer, vocatum eſt nomen ejus Jeſus.* Chriſti Jeſu obedientiam & humilitatem imitemur, qui *Factus eſt ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.* (Galat. 4. 4.) Notam ac remedium peccati ſuſcipere non eſt dedignatus, qui *ſimilitudinem carnis peccati* aſſumpſit, ut peccatores ſalvos faceret, Sanctus Sanctorum, Agnus ſine macula, Pontifex impollutus & à peccatoribus ſegregatus, Dei Filius unigenitus. Nec veſtigium quidem ullum vulneris habens, alligaturam non refugit vulneris. Non ſic impii, non ſic: non ſic agit perverſitas elationis humanæ. Erubeſcimus vulnerum ligaturam, qui de vulneribus interdum etiam gloriamur. Quem nemo poteſt arguere de peccato, ipſe peccati remedium auſterum pariter & verecundum ſine ulla neceſſitate ſuſcepit. Nos econtra inverecundi ad obſcœnitatem culpæ, erubeſcimus agere pœnitentiam, quod extremæ dementiæ eſt, malè proni in vulnera, pejus in remedia verecundi. (S. Bern. ſerm. in Circumc. Domin.)

Vocatum eſt nomen ejus Jeſus, id eſt, Salvator. Statim atque Jeſus vocatur, Salvatoris officium exercet, ſanguinis ſui pro nobis offerendo primitias. Illi ſoli ſalutis nomen accipiunt, illi ſoli vocantur ſalvandi & electi, qui ſunt ſpiritualiter circumciſi, circumciſione non manufactâ: quod quidem nomen, non ſolùm ante conceptionē ſuam in utero, ſed ab æterno in Dei præſcientia & prædeſtinatione, ſecundùm miſericordiam ejus acceperunt.

22. *Et poſtquam impleti ſunt dies purgationis ejus, ſecundum legem Moyſi, tulerunt illum in Jeruſalem, ut ſiſterent eum Domino*, &c. Deipara Virgo primum templum eſt & altare, in quo ſe æterno Patri Chriſtus obtulit, ipſe Sacerdos & victima. *Ingrediens mundum, dicit; Hoſtiam & oblationem noluiſti: corpus autem aptaſti mihi: holocautomata & pro peccato non tibi placuerunt: Tunc dixi, Ecce venio. In capite libri ſcriptum eſt de me: Ut faciam Deus voluntatem tuam.* (Hebr. 10. 5. & ſeq.) Sed & ſe offert ſummus Sacerdos, & offertur à parentibus, tempore à Lege præſcripto. Redimitur Redemptor omnium: Siſtitur in Templo Dominus Templi: ſubit legem ſupremus Legiſlator, ut Legi parere ab ipſo diſcamus, & per ipſum nos ſpirituales hoſtias offerre Deo in odorem ſuavitatis, in Spiritu ſancto quo uncti & conſecrati ſumus in baptiſmate. Offeramus igitur Chriſtum cum Maria Virgine; & ut dignè offeramus, purificemus nos ipſos humili pœnitentiâ, offeramus caſtitatem mentis & corporis, & manſuetudinem cum amoris pœnitentis gemitibus: cujus oblationis typi fuere par turturum aut duo pulli columbarum pro Chriſto ſecundùm Legem oblati. Sive fortia quis opera, ſeu infirma ediderit, quæ maſculi ac fœminæ vocabulis in Lege deſignantur, ut hæc legitimè Domino valeant conſecrari, ovem neceſſe eſt innocentiæ, & turturem pariter ſive columbam compunctionis offerat. Quia enim volucres hæ pro cantu gemitus habent, non immeritò lachrymas humilium deſignant, quibus plurimùm in ipſis etiam bonis operibus indigemus: Quia etſi bona eſſe quæ agimus noverimus, quâ tamen diſtrictione à Domino examinanda, quâ à nobis perſeverantia ſint conſummanda neſcimus. Qui verò divitias virtutum non habendo, de quibus ad Corinthios Apoſtolus ſcribit, *Quia in omnibus divites facti eſtis in illo, in omni verbo, & in omni ſcientia*; (1. Cor. 1. 5.) agnum vitæ innocuæ in actuum ſuorum grege non invenerit, duos ſaltem turtures, aut duos columbæ pullos offerat, hoc eſt, ad lachrymarum flagitanda ſuffragia confugiat. Et bene *unum pro peccato, & alterum in holocauſtum*: (Levit. 12.) Quia duo ſunt genera compunctionis. Deum namque (Venerab. Beda in hunc locum.)

ſitiens anima priùs timore compungitur, poſt amore. A
" Priùs enim ſeſe in lachrymis afficit, quia dum mala ſua
" recolit, pro his perpeti æternâ ſupplicia pertimeſcit. At
" verò cùm longâ mœroris anxietate fuerit formido con-
" ſumpta, quædam jam de præſumptione veniæ ſecuritas
" naſcitur, & in amore cœleſtium gaudiorum animus in-
" flammatur. Qui ergo priùs flendo, ne duceretur ad ſup-
" plicium, turturem pro peccato offerebat, de altero fa-
" cit holocauſtum, cùm poſtmodum flere amariſſimè in-
" cipit, quia differtur à Regno. Columbam pro peccato
" offert, qui laborat in gemitu ſuo, lavat per ſingulas no-
" ctes lectum ſuum, hoc eſt, per ſingulas pulſantis culpæ
" tenebras opera ſua bona, in quibus requieſcere debeat,
" lachrymis abluere non ceſſat. Columbarum pullos in ho-
" locauſtum ferunt, qui patriæ cœleſtis abſentiam deflen-
" tes aiunt: *Super flumina Babylonis illic ſedimus & flevi-* B
Pſal. 136 1. *mus, dum recordaremur tui, Sion.*

25. *Et ecce homo erat in Jeruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte juſtus & timoratus, exſpectans conſolationem Iſraël, & Spiritus ſanctus erat in eo: & reſponſum acceperat à Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi priùs videret Chriſtum Domini; & venit in Spiritu in templum. Et cùm inducerent puerum Jeſum parentes ejus, ut facerent ſecundùm conſuetudinem legis pro eo, & ipſe accepit eum in ulnas ſuas, & benedixit Deum.* Vir juſtus & religioſus fide, ſpe & charitate Chriſto occurrit, eumq; complectitur; Spiritus ſancti inſpirationem & impulſum in omnibus operibus ſuis ſequitur: *Qui enim Spiritu Dei aguntur, hi ſunt filii Dei.* In illo Spiritus Dei habitat, ſpiritu vivit, ſpiritu ambulat, ſpiritu loquitur; deſideria carnis non perficit, ſed mortificat: mundi hujus ſpiritum non habet, pravos mores non ſequitur: non terrena bona concupiſcit; ſed diem Domini, adventum Chriſti in gloria & majeſtate. Hæc enim veri Iſraël conſolatio: Hæc *Dies Chriſtianæ exultationis*, ut loquitur Tertullianus. *Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum* (inquit juſtus) *quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Deum timet juſtus, timore caſto, non ſervili: timet ut filius, ne patrem offendat: timet ut ſponſa, ne ſponſo diſpliceat. Felix Simeon, quia Chriſtum videre meruit: felicior qui credidit. Felices & nos ſi credamus fide per dilectionem operante. *Beati qui non viderunt & crediderunt.* Cogita qualem fructum ſanctus Senex perceperit ex viſione & complexu Chriſti Salvatoris. Fimbriam veſtimenti Jeſu mulier tetigit, & ſanata eſt. Si illa ad extremam partem veſtimenti tantum emolumentum habuit, quid putandum eſt de Simeone, qui in ſuas ulnas accepit infantem, & brachiis tenens lætabatur atque gaudebat, videns parvulum à ſe geſtari, qui ad vinctos venerat reſolvendos. Non minorem fructum te percepturum ſperes, ſi cum pari fide, ſpe, charitate, humilitate, fervore ad Altare ſanctum communicaturus accedas. *Ecce Chriſtum vides, ipſum tangis, ipſum manducas*: ipſe tibi concedit *non tantùm videre, verùm & tangere, & manducare, & intra te ſumere. Igitur accedat nemo cum nauſea, nemo reſolutus, omnes accenſi, omnes ferventes.* Ad templum adeas, ſacroſancto Miſſæ ſacrificio & divinis officiis adſis in Spiritu, juſti Simeonis exemplo; non curioſitate, non cupiditate ductus, non ut hominibus placeas, non ut mori ſatisfacias; ſed ut Jeſum fide & charitate complectaris, adores, æterno Patri offeras cum Sacerdote, propitiationis & ſalutis victimam; ut Deum benedicas & laudes. *Et venit in Spiritu in Templum.... Et ipſe accepit eum in ulnas ſuas, & benedixit Deum.* Chriſtum in ulnas ſuas accipere nihil Simeoni profuiſſet, niſi ipſum corde geſtaſſet.

Rom. 8. 14.
Lib. 2. de cultu Feminar. c. 7.
Pſal. 41.
Origenes Hom. 15. in Luc.
S. Chryſ.

29. *Nunc dimittis ſervum tuum, Domine, ſecundùm verbum tuum in pace; quia viderunt oculi mei ſalutare tuum.* Si quis jacturam fieri arbitratur cùm ex hac vita diſceditur, hic nondum in fide perfectus eſt, juſtus cupit corporeæ carcere molis ac fragilitatis exſolvi, cupit diſſolvi & eſſe cum Chriſto: quod multò melius eſſe fide intelligit. Ejus eſt mortem timere, qui ad Chriſtum nolit ire: ejus eſt ad Chriſtum nolle ire, qui ſe non credat cum Chriſto incipere regnare. Non ſic Simeon qui verè juſtus fuit, qui fide plena Dei præcepta ſervavit; cui cùm divinitùs reſponſum fuiſſet, quòd non ante moreretur quàm Chriſtum vidiſſet, & Chriſtus infans in templum cum matre veniſſet; agnovit in Spiritu natum eſſe jam Chriſtum, de quo ſibi fuerat ante prædictum, quo viſo ſcivit ſe citò moriturum. Lætus itaque de morte jam proxima, & de vicina acceſſitione ſecurus, accepit in manus Puerum, & benedicens Deum, exclamavit & dixit: *Nunc dimittis ſervum tuum Domine, ſecundùm verbum tuum in pace*, &c. Probans ſcilicet atque conteſtans, *Tunc eſſe ſervis Dei pacem, tunc liberam, tunc tranquillam quietem, quando de iſtis mundi turbinibus extracti, ſedis & ſecuritatis æternæ portum petimus, quando expunctâ hac morte ad immortalitatem venimus; illa eſt enim noſtra pax, illa fida tranquillitas, illa ſtabilis & firma, & perpetua ſecuritas.*

S. Chryſ. hom. de Occurſu Dom.
S. Cyprianus lib. de mortalit.

Nunc dimittis ſervum tuum, Domine, ſecundùm verbum tuum in pace, &c. Chriſtum videre vehementer optabat ſanctus Senex & tamen ab illo tam citò ſeparari conſentiebat, illi ſecundùm divinitatem, quàm ſecundùm carnem magis adhærens, per iſtam tranſiens ad illam; & Spiritûs ſancti Magiſterio edoctus, Chriſtum jam ſecundùm carnem non noſſe, aut ei ſenſibiliter adhærere, quod Apoſtolus poſtea profeſſus eſt: *Et ſi cognovimus ſecundùm carnem Chriſtum, nunc jam non novimus.* Hæc perfectionis regula, quam Verbo caro factum nos docuit, ſe *Viam* dicens, *veritatem & vitam*. Docuit ante Simeonem ad cor ejus loquens. *Intelligamus* & nos C *quàm nulla res in via tenere nos debeat, quando nec ipſe Dominus in quantum via noſtra eſſe dignatus eſt, tenere nos voluerit, ſed tranſire: ne rebus temporalibus, quamvis ab illo pro ſalute noſtra ſuſceptis & geſtis, hæreamus infirmiter, ſed per eas potiùs curramus alacriter, ut ad eum ipſum qui noſtram naturam à temporalibus liberavit, & collocavit ad dexteram Patris, provehi atque pervehi mereamur.*

2. Cor. 5 16.
Joan. 14. 6.
S. Auguſt. lib. 1. de Doct. in. Chriſtian cap. 34.

31. *Quod paraſti ante faciem omnium populorum. Lumen ad revelationem Gentium, & gloriam plebis tuæ Iſraël.* Chriſtus Jeſus ad ſalutem omnium à Deo paratus & datus. Neque eos quos in cilicio & cinere pœnitentiam acturos ait, ſi apud illos miracula feciſſet, injuſtè noluit ſalvos fieri, cùm *poſſent ſalvi eſſe ſi vellent*; non ex ſe ipſis, ſed Deo voluntates eorum in bonum miſericorditer D convertente, cui *volenti ſalvum facere nullum humanum reſiſtit arbitrium; quia velle & nolle ſic in volentis vel nolentis eſt poteſtate, ut divinam voluntatem non impediat, nec ſuperet poteſtatem.* Et *Quantælibet ſint voluntates Angelorum vel hominum, vel bonorum vel malorum, vel illud quod Deus, vel aliud volentes quàm Deus, Omnipotentis voluntas ſemper invicta eſt, quæ mala eſſe numquam poteſt; quia etiam cùm mala irrogat, juſta eſt Deus igitur omnipotens ſive per miſericordiam cujus vult miſereatur, ſive per judicium quem vult obduret, nec iniquè aliquid facit, nec niſi volens quidquam facit, & omnia quæcumque vult facit.* Salus igitur per Chriſtum parata eſt ante faciem omnium populorum, quia ex omni gente, & ex omni hominum genere, ſexu, profeſſione, Deus per Chriſtum ſalvat quos elegit in ipſo E ante mundi conſtitutionem ut eſſent ſancti: & quia nemo fit ſalvus, niſi quem per Chriſtum ſalvum fieri velit; & ideo ſit rogandus ut velit; quia neceſſe eſt fieri ſi voluerit: quia denique Chriſtus ſanguinem ſuum pro omnibus fudit. *Habuit ille ſanguinem unde nos redimeret, & ad hoc accepit ſanguinem, ut eſſet quem pro nobis redimendis effunderet. Sanguis Domini Dei tui, ſi vis, datus eſt pro te: ſi nolueris eſſe, non eſt datus pro te.... Sanguis Chriſti volenti eſt ſalus, nolenti ſupplicium.* Gentibus ac Judæis ortus eſt Chriſtus, lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. *Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis*; ſed Judæi pro maxima parte *dilexerunt tenebras magis quàm lucem; ipſi fuerunt rebelles lumini*; unde Gentes ad lucem Evangelii vocatæ ſunt, & credi-

S. Auguſt. in Enchir. & alibi
S. Auguſt. ſerm. 344 Edit. p.p. Benedict.

derunt in lucem, ut filii lucis eſſent. Chriſtus igitur Iſraëlitici populi gloria, ex quo natus eſt, apud quem vixit, prædicavit, miracula fecit: ſed ejuſdem populi dedecus eſt, & condemnatio, quia ab eo repulſus & crucifixus. Timeant Chriſtiani, qui luce Evangelii abutuntur, & ſecundùm eam non vivunt, mundi & peccati tenebras magis diligentes, ne idem ipſis contingat quod Judæis: ne ab ipſis auferatur regnum Dei, & detur genti facienti fructum ejus. *Matt. 21. 43.*

33. *Et erant pater ejus & mater mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo.* Si Maria & Joſeph diſcunt à Paſtoribus & à Simeone, cur tu diſcere dedignaris à Sacerdotibus? Si ſuperioris ordinis & ſanctitatis animas, amplioribuſque Spiritus ſancti donis cumulatas Deus non immediatè docet omnia, ſed interdum per alias inferioris longè ſanctitatis & virtutis illuminat, ut Mariam & Joſeph per Paſtores, Zachariam, Simeonem: cur tu qui nullius es coram Deo meriti, à Paſtoribus Eccleſiæ, & viris ſapientiâ, ſcientiâ ſanctorum, & pietate conſpicuis, refugis audire & diſcere quæ Dei ſunt? Auditum interiorem admove ad ea quæ de Deo dicuntur. Fide attende ad Dei opera, ad Chriſti Jeſu Myſteria, & in eis novum ſemper aliquid miraberis, ut ejus magnitudinem, ſanctitatem & miſericordiam, bonitatis divitias, & adinventiones exquiſitas amoris immenſi quo nos dilexit, confitearis & laudes.

34. *Et benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce poſitus eſt hic in ruinam & in reſurrectionem multorum in Iſraël: & in ſignum cui contradicetur.* In reſurrectionem multorum poſitus eſt; in hoc enim à Deo miſſus ut multi in ipſum credant, & qui crediderint, ſalvi fiant. *Ego*, inquit, *ſum reſurrectio & vita. Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet: & omnis qui vivit & credit in me, non morietur in æternum.* (*Joan. 11. 25. 26.*) Et alibi: *Ego veni ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.* (*Joan. 10. 10.*) In ruinam verò multorum poſitus, qui in illum non credentes, aut adventûs ejus beneficio, ejuſque Myſteriis & gratiis abuſi, & ſanguinem teſtamenti pollutum ducentes in quo ſanctificati ſunt, inde ſibi ruinam & damnationem arceſſunt, unde vitam & ſalutem haurire debuerant. *Si non veniſſem* (inquit) *& locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* (*Joan. 15. 22.*) Hoc ſenſu à Propheta dictum eſt: *Dominum exercituum ipſum ſanctificate, ipſe pavor veſter, & ipſe terror veſter. Et erit vobis in ſanctificationem, in lapidem autem offenſionis & in petram ſcandali duabus domibus Iſraël, in laqueum & in ruinam habitantibus Jeruſalem. Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur & capientur.* (*Iſai. 8. 13. 14. 15.*) Quo teſtimonio uſus eſt Apoſtolus, cauſam docens incredulitatis Judæorum. *Gentes*, inquit, *quæ non ſectabantur juſtitiam, apprehenderunt juſtitiam: juſtitiam autem quæ ex fide eſt. Iſraël verò ſectando legem juſtitiæ in legem juſtitiæ non pervenit. Quare? Quia non ex fide, ſed quaſi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offenſionis, ſicut ſcriptum eſt: Ecce pono in Sion lapidem offenſionis, & petram ſcandali: & omnis, qui credit in eum, non confundetur.* (*Rom. 9. 30. 31. & ſeq. — Iſai. 8.*) Domos autem Iſraël appellavit Propheta propter diviſionem regni, & unà deſignavit tum domum Ephraïm, tum domum Judæ. „Et hi enim & illi progenitorem habuerunt Jacob. Docet autem eos qui Domino crediderint, ipſum habere ducem, qui omnes viæ difficultates faciles reddet: incredulos verò tamquam in laqueo quodam, vel fovea, vel obice, ſecundùm Aquilam; vel ſcandalo, ſecundùm alios, manere in Jeruſalem, ubi eos Romanum bellum prorſus atteret, & velut in laqueo comprehendet. Pro *impotentes erunt*, Symmachus dixit *offendent*, Aquila *ſcandalizabuntur*. Offendentes enim ad Crucem Domini & ceciderunt, & contriti ſunt, captique ab hoſtibus, tamquam intra rete quoddam comprehenſi in civitate. (*Theodoret in cap. 8 Iſaiæ.*) Quantò graviores pœnas luent Chriſtiani, qui vitam non ducunt fidei Chriſti congruentem, quam in baptiſmo ſunt profeſſi; & Chriſti Evangelio pravis moribus contradi-

A cunt? *Et in ſignum cui contradicetur..., Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Si Chriſtus in ſignum contradictionis poſitus eſt, ne conturbentur qui Chriſto ſincerè ſerviunt, ſi eis à mundo, id eſt, ab hominibus qui diligunt mundum, vel à fictis & falſis fratribus, quos in omni ſocietate pati neceſſe eſt, quotidie contradicitur. *Non eſt diſcipulus major domino ſuo. Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur.* (*Joan. 15. 20.*) Non conturbentur Paſtores animarum, & evangelici Prædicatores, ſi eis contradicitur ab impiis, à peccatoribus cupiditates ſuas præ Dei lege audientibus. *Si ſermonem meum ſervaverunt, & veſtrum ſervabunt.*

35. *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius*, &c. Beatæ Virginis animam vis doloris in Chriſti Paſſione pertranſivit, ut plus quàm Martyrem non immeritò prædicemus, in quâ nimirum corporeæ paſſionis ſenſum exceſſerit compaſſionis affectus. (*S. Bern. ſerm. in hæc verba Apocal. Signum magnum.*) Ut Chriſtus corpore moreretur, fecit charitas, quâ majorem nemo habuit: Ut B Maria corde commoreretur, fecit & charitas, cui poſt illam ſimilis non fuit. Cogita dolorem Agar cum Iſmaële puero in deſerto errantis, quæ pane & aqua deficientibus, abjectoque filio ſubter arborem dixit, *Non videbo morientem puerum*, contentâque voce clamavit & flevit. (*Geneſ. 21*) Cogita Sephoram Moyſis uxorem ob filii ſui circumciſionem, vulnuſque acutiſſimâ petrâ infanti inflictum gementem, & Moyſi dicentem, *Sponſus ſanguinum tu mihi es.* (*Exodi 4.*) Cogita Noëmi mortuo marito filiiſque ad ſummam paupertatem redactam, dicentemque amicis mulieribus, *Ne vocetis me Noëmi* (*id eſt, pulchram*) *ſed vocate me Mara* (*id eſt amaram*) *quia amaritudine valde replevit me omnipotens.* (*Ruth 1.*) Cogita Reſpha, quæ filiis C ſuis à Gabaonitis in monte crucifixis, cilicium ſubſtravit ſibi ſupra petram, ab initio meſſis, donec ſtillaret aqua ſuper eos de cœlo, & non dimiſit aves lacerare eos per diem neque per noctem. (*2. Reg. 21*) Cogita vocem in excelſo auditam lamentationis, luctus & fletus, Rachel plorantis filios ſuos, & nolentis conſolari ſuper eis, quia non ſunt: (*Jerem. 31. 15.*) & Mariæ dolorem in Paſſione & morte filii tantò acerbiorem fuiſſe conſidera, quantò major erat vis charitatis quâ ſuum Deique Filium diligebat mater ſanctiſſima. Amiſſum uno funere ſponſum parentem, Dominum, & Filium à Matre quæ ſine viri conſortio concepit, quæ totam corporis ſubſtantiam ſola Filio miniſtravit; quæ infinitam ejus excellentiam, bonitatem, ſanctitatem, beneficentiam erga Judæos mortis ejus auctores optimè novit, expende, & vide ſi eſt dolor ſimilis Beatæ Virginis Mariæ dolori. Sic ſumma gaudia quæ partus tempore perſenſit, & quibus cumulata eſt videns honores Filio ſuo D ab Angelis, à Paſtoribus, à Magis, à ſancto Sene volente Deo delatos, excepit prædictio & denunciatio doloris acerbiſſimi, quem in ejus Paſſione ac morte paſſura erat. Ita cum electis ſuis & amicis agit Deus, eorumque gaudia tribulationibus, amaritudinibus, lachrymiſque miſcet.

Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Gladius verbi Dei, quem Chriſtus Jeſus venit mittere in terram, pertranſit animas electorum, eaſque à rerum terrenarum amore ſeparat, amoremque proprium & cupiditates in illis interficit. *Vivus eſt enim ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens uſque ad diviſionem animæ & ſpiritus, compagum quoque & medullarum & diſcretor cogitationum & intentionum cordis.* (*Hebr. 4. 12.*) Sic probantur qui ex Deo ſunt, ſic revelantur ex E multis cordibus cogitationes.

37. 38: *Et erat Anna Propheteſſa..... Quæ non diſcedebat de templo, jejuniis & obſecrationibus ſerviens nocte ac die. Et hæc, ipſâ horâ ſuperveniens, confitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus qui exſpectabant redemptionem Iſraël.* Docet Anna quales deceat eſſe viduas, quæ immaturo mariti obitu deſtituta, „maturæ tamen adoream laudis invenit: non minùs religionis officio, quàm ſtudio caſtitatis intenta. Vidua, inquit, octoginta & quatuor annorum, vidua quæ non diſcederet de templo, vidua quæ jejuniis & obſecrationibus (*S. Ambroſius lib. de Viduis cap. 4.*)

nocte

A noƈte ac die ſerviret. Vides qualis vidua prædicetur, unius viri uxor, ætatis quoque jam probata proceſſu, vivida religioni & effœta jam corpore: *Cui diverſorium in templo, colloquium in prece, vita in jejunio: Quæ dierum noctiumque temporibus indefeſſæ devotionis obſequio, cùm corporis agnoſceret ſenectutem, pietatis tamen neſciret ætatem.* Sic inſtituitur à juventute vidua, ſic prædicatur in ſenectute veterana: quæ viduitatem non occaſione temporis, non imbecillitate corporis, ſed virtutis magnanimitate ſervaverit.

Et vixerat cum viro ſuo annis ſeptem à virginitate ſua. Et hæc vidua uſque ad annos octoginta quatuor, &c. S. Aug. lib. de Bono Viduit. c. 7. Anna univira vidua Ruth bis conjugatâ beatior fuit, quia & prophetiſſa Chriſti eſſe meruit: quam credendum B eſt, etiamſi filios nullos habuit, quos quidem Scriptura reticendo reliquit incertum, eo Spiritu prævidiſſe Chriſtum ex Virgine proximè venturum, quo potuit agnoſcere & parvulum: unde meritò etiam ſine filiis, ſi tamen eos non habuit, ſecundas nuptias recuſavit; quia noverat jam tempus eſſe, quo Chriſto non officio pariendi, ſed ſtudio continendi, nec conjugalibus fœtandis viſceribus, ſed caſtificandis vidualibus moribus meliùs ſerviretur.

Non diſcedebat de templo, jejuniis & obſecrationibus ſerviens die ac nocte. Sic in oratione & jejunio perſeverans, 1. Tim. 5. & 6. Deum promerebatur. Hoc viduarum Chriſtianarum exemplar, de quibus Apoſtolus: *Quæ autem verè vidua eſt & deſolata, ſperet in Deum, & inſtet obſecra-* C *tionibus & orationibus nocte ac die. Nam quæ in deliciis eſt, vivens mortua eſt.* Deliciæ igitur ſpirituales deliciis carnalibus in ſancta caſtitate ſuccedant, lectio, oratio, pſalmus, bona cogitatio, bonorum operum frequentatio, ſpes futuri ſæculi, & cor ſurſum, atque de his omnibus gratiarum actio Patri luminum, à quo omne datum optimum & omne donum perfectum deſcendit. Nam quando pro deliciis nuptarum, quas in carne virorum habent, aliarum carnalium deliciarum tanquam in ſolatium uſus aſſumitur, quid ego dicam quæ ſequantur mala, cùm breviter Apoſtolus dixerit, viventem mortuam eſſe viduam, quæ in deliciis vivit?

40. *Puer autem creſcebat, & confortabatur plenus ſapientia, & gratia Dei erat in illo.* Creſcere vult Chriſtus in membris corporis ſui myſtici, incremento gratiæ D & ſanctitatis, donec occurramus omnes in virum perfe- Ephes. 4. 15. & 16. ctum. *Veritatem* igitur *facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem juncturam ſubminiſtrationis, ſecundùm operationem in menſuram uniuſcujuſque membri, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate,*

42. *Et cùm factus eſſet annorum duodecim, aſcendentibus illis Jeroſolymam ſecundùm conſuetudinem diei feſti, conſummatiſque diebus cùm redirent, remanſit puer Jeſus in Jeruſalem, & non cognoverunt parentes ejus.* Sanctis Animabus ad perfectionem tendentibus, interdum ſe Jeſus abſcondit, eiſque ſenſibiles conſolationes ſubtrahit, illarum ut fidem exerceat, piaque augeat deſi- Cant. 2. deria. *Revertere*, ait ſponſa cœleſtis dilecto ſuo. *Ideo* S. Bern. ſerm. 74. in Cant. & ſerm. 75. nempe *ſubtraxit ſe, quo avidiùs revocaretur; teneretur for-* E *tiùs.* Nec ſtatim atque revocatur, ad ipſam revertitur. *In lectulo meo*, inquit, *quæſivi per noctes quem diligit anima mea, quæſivi illum, & non inveni.* Cur verò non revertitur ad vocem & votum revocantis? *Ut deſiderium creſcat, ut probetur affectus, ut exerceatur amoris negotium.*

44. 45. *Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos. Et non invenientes, regreſſi ſunt in Jeruſalem, requirentes eum. Et factum eſt poſt triduum invenerunt* S. Bern. Ibid. *illum in Templo.* Quæramus Jeſum ſine mora, fideliter, perſeveranter, in Jeruſalem, in Eccleſia. Tres ſunt cauſæ cur quærentes fruſtrari ſolent, 1. *Cùm non in tempore quærunt*: 2. *Aut non ſicut oportet*: 3. *Aut non ubi oportet.* Nullibi meliùs quæritur quàm in Templo, in domo orationis.

46. *Et factum eſt poſt triduum invenerunt illum in templo ſedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.* In medio Doctorum ſedet Jeſus quaſi S. Greg. 3. P. Paſtor. c. 26. & Beda in hunc locum. fons ſapientiæ; ſed quaſi exemplar humilitatis, audire priùs & interrogare Doctores, quàm inſtruere quærit indoctos. Ne etenim parvuli à ſenioribus erubeſcant diſcere, & ipſe ob ætatis humanæ congruentiam, hominibus auſcultare non erubeſcit Deus. Ne infirmus docere quis audeat, & ille puer doceri interrogando voluit, qui per Divinitatis potentiam verbum ſcientiæ ipſis ſuis doctoribus miniſtravit. Chriſtum Jeſum in Evangelio ſuo docentem humiliter audiamus, ſimus docibiles Dei. Sacram Scripturam cum pietate legamus, & quæ non intelligimus, oremus Deum ut intelligamus: Doctores interrogemus, audiamus Eccleſiam cui Spiritus ſanctus verum Scripturarum ſenſum revelavit. Eccli. 6. 35. *In multitudine Presbyterorum prudentium ſta, & ſapientiæ illorum ex corde conjungere, ut omnem narrationem Dei poſſis audire, & proverbia laudis non effugiant à te.* Noli contendere verbis, ſed audi primùm cum docilitate & pietate; deinde interroga cum modeſtia, non ex curioſitate, ſed ex pio affectu diſcendi cor Dei in verbis Dei. *Audi* Eccli. 32. 9 *tacens ſimul & quærens.* Et cùm didiceris quod ignorabas, Chriſto gratias age, qui te intus docet. S. Auguſt. lib. de Magiſtro c. 11. *De univerſis* enim *quæ intelligimus non loquentem qui perſonat foris, ſed intus ipſi menti præſidentem conſulimus veritatem, verbis fortaſſe ut conſulamus admoniti. Ille autem qui conſulitur, docet, qui in interiore homine habitare dictus eſt Chriſtus, id eſt, incommutabilis Dei virtus atque æterna ſapientia: quam quidem omnis rationalis Anima conſulit, ſed tantùm cuique panditur, quantùm capere propter propriam ſive malam ſive bonam voluntatem poteſt.*

47. *Stupebant autem omnes qui eum audiebant, ſuper prudentia & reſponſis ejus.* Prudentiam & reſponſa pueri Jeſu mirabantur, qui illum Deum eſſe & Dei ſapientiam ac virtutem ignorabant: ſed nobis major eſt admirandi ratio, quòd annos triginta latere voluerit, ſapientiamque ſuam propter nos abſcondere. Vitam abſconditam Chriſti Jeſu adoremus, & humilitatis ejus imitatores facti, neſciri & latere magis amemus, quàm in publicam lucem prodire; & hominum ſermonibus celebrari

48. *Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid feciſti nobis ſic? Ecce Pater tuus & ego dolentes, quærebamus te.* Chriſtus amiſſus non invenitur ſine dolore & lachrymis. Amor doloris menſura eſt. Quò magis Deum amamus, cum dolore majori quærimus. S. Aug. in Pſal. 37. *Amor non poteſt eſſe ſine dolore. Nam & ille amat & non dolet, qui habet quod amat, qui autem amat, & nondum habet quod amat, neceſſe eſt ut in dolore gemat. Inde illud in perſona Eccleſiæ ſponſa Chriſti in Cantico Canticorum, Quoniam vulnerata charitate ego ſum. Vulneratam ſeduxit charitate: ama-* Cant. 2. 5. & 5. 8. *bat enim quiddam, & nondum tenebat; dolebat quia nondum habebat. Ergo ſi dolebat, vulnerata erat: ſed hoc vulnus ad veram ſanitatem rapiebat. Qui hoc vulnere non fuerit vulneratus, ad veram ſanitatem non poteſt pervenire.*

49. *Et ait ad illos: Quid eſt quòd me quærebatis? Neſciebatis quia in his quæ Patris mei ſunt oportet me eſſe?* Verbo & exemplo docet nos Chriſtus, Dei cultui, amori, obſequio nihil eſſe præponendum; non humana negotia, non rei familiaris curam, non parentum ſocietatem, utilitatem, conſolationem. Unde alibi ait: Joan. 4. 34. *Meus cibus eſt ut faciam voluntatem ejus qui miſit me.* Ipſe priùs obſervare voluit, quod nobis obſervandum poſtea tradidit: Matt. 10. 37. *Qui amat patrem ſuum, aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus.* Hoc ſcilicet *Unum eſt neceſſarium*; hoc eſt, *omnis homo*, Deum diligere, & mandata ejus ſervare. Diſcant Eccleſiaſtici Viri ſæcularibus negotiis non ſe immiſcere, quia illos Chriſto conſecratos in ejus negotiis totos & ſemper verſari oportet. *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus.*

51. *Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth, & erat ſubditus illis.* Exempla pietatis agnoſce. Diſce quid

S. Ambr. in hunc locum. parentibus debeas Chriſti Jeſu exemplo, reverentiam & obedientiam, nec ſolùm parentibus ſecundùm carnem, ſed Superioribus qui nobis ſunt inſtar patrum. Si Jeſus Filius Dei ſubjicitur Joſeph & Mariæ, ego non ſubjiciar *Origenes hom. 20. in Luc.* Epiſcopo, qui mihi à Deo ordinatus eſt pater? Non ſubjiciar Presbytero, qui mihi dignatione Domini præpoſitus eſt? Intelligebat Joſeph quia major ſe erat Jeſus qui ſubjiciebatur ſibi, & ſciens Majorem eſſe ſubjectum, trepidus moderabatur imperium. Videat ergo unuſquiſque, quòd ſæpè melioribus præpoſitus ſit inferior, & nonnumquam accidat ut ille qui ſubjectus eſt, melior ſit eo qui ſibi videtur eſſe præpoſitus. Quod cùm intellexerit dignitate ſublimior, non elevabitur ſuperbiâ ex eo quòd major eſt; ſed ſciet ita ſibi meliorem eſſe ſubjectum, quomodo & Jeſus ſubjectus fuit Joſeph.

S. Bern. hom. 1. in Evang. Miſſus eſt. „ *Et erat ſubditus illis.* Quis? quibus? Deus hominibus; Deus (inquam) cui Angeli ſubditi ſunt, cui principatus & poteſtates obediunt, ſubditus erat Mariæ: nec tantùm Mariæ, ſed etiam Joſeph propter Mariam. Mirare ergo utrumlibet, & elige quid ampliùs mireris, ſi Filii benigniſſimam dignationem, ſive Matris excellentiſſimam dignitatem. Utrinque ſtupor, utrinque miraculum. Et quòd Deus feminæ obtemperet, humilitas abſque exemplo; & quòd Deo femina principetur, ſublimitas ſine ſocio. Diſce homo obedire, diſce terra ſubdi, diſce pulvis obtemperare. Deus ſe humiliat, & tu te exaltas? Deus ſe hominibus ſubdit, & tu dominari geſtiens hominibus, tuo te præponis Auctori... Quoties hominibus præeſſe deſidero, toties Deum meum præire contendo, & non ſapio ea quæ Dei ſunt. De ipſo namque dictum eſt: *Et erat ſubditus illis.* Si hominis imitari dedignaris exemplum, certè non erit tibi indignum ſequi Auctorem tuum. Si non potes forſitan ſequi eum quocumque ierit, dignare vel ſequi quò tibi condeſcendit. Si non potes ſublimem incedere ſemitam virginitatis, ſequere vel Deum per tutiſſimam viam humilitatis.

CAPUT III.

Senſus Litteralis.

1. 2. ANNO *autem quinto-decimo Imperii Tiberii Cæſaris, procurante Pontio Pilato Judæam, Tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus Tetrarcha Ituræ & Trachonitidis regionis, & Lyſania Abilinæ Tetrarcha, ſub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha: factum eſt verbum Domini ſuper Joannem, Zachariæ filium, in deſerto.* Quia religionis inſtar eſt fidem de temporibus aſſerere, (ut ait alicubi Tertullianus) S. Lucas, ut fidem Hiſtoriæ Evangelicæ conciliet, epochas omnes accuratè notat, & non modò Imperatoris, ſed Principum ſubalternorum & Magiſtratuum, necnon Sacerdotum qui Judæis præerant, cùm Joannes Chriſti Præcurſor miniſterium ſuum obire cœpit. Is erat annus Imperii Tiberii Cæſaris, qui Auguſto ſucceſſit, decimus-quintus. Regem præter Cæſarem Judæi non habebant, Judæâ jam redactâ in Provinciam, & Syriæ attributâ. Judæam ſtrictè ſumptam, prout à Galilæa diſtinguitur, poſt mortem Herodis, ex ejus teſtamento, & Cæſaris Auguſti beneficio, ethnarchiæ nomine obtinuerat Archelaus ejus filius: quo relegato Viennam Galliæ urbem, Pontius Pilatus Tiberii Imperatoris vice ac nomine hanc Provinciam procurabat ac moderabatur ut Præſes ſub Præfecto Syriæ, cum gladii poteſtate. Reliquæ terræ promiſſæ partes ſubalternis parebant Dominis ſeu Tetrarchis, ſub ſupremo Imperatoris dominio principalem quidem, ſed tamen præcariam exercentibus in ſua ditione poteſtatem. *Galilææ Tetrarcha* erat *Herodes* Antipas, Herodis magni filius, ad cujus Tetrarchiam Peræa etiam pertinebat. *Philippus* Herodis Magni filius alter, Antiphæ frater, *Tetrarcha* erat *Ituræ*, quæ Batanæam & Auranitidem complectebatur, & *Trachonitidis.* Patrem Tetrarchiæ Zenodori Joſephus addit. Abilinæ, dictæ ab urbe Abila in monte Libano ſita, quæ pars principalior fuiſſe videtur poſſeſſionis Zenodori, *Tetrarcha* erat, ſeu Dynaſta *Lyſanias*, alterius fortè Lyſaniæ nepos, cujus meminit Joſephus. *Lib. 15. Antiq. c. 13. & lib. 19. c. 4.*

Sub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha. Pontificatu Maximo tunc fungebatur Caiphas, teſte Joſepho; ſed Annam Caiphæ ſocerum, ſummæ auctoritatis virum, patre Pontifice genitum, & ante Caipham Pontificatu Maximo functum S. Lucas adjunxit, & Sacerdotum Principem pariter nominavit; ſicut & Joſephus ſemel functos Pontificatu ſolet *Summos Pontifices* appellare. Nec improbabilis eſt eruditorum quorumdam Interpretum conjectura, eo tempore quo omnia vænalia erant apud Romanos, Judæoſque, Pontifices contra Dei inſtitutionem crebrò fuiſſe mutatos, & duos interdum fuiſſe, qui alternis annis ſummo Pontificatu fungerentur. Idque indicare S. Joannem, ubi ait: *Unus autem ex ipſis Caiphas nomine, cùm eſſet Pontifex anni illius, &c.* & alio in loco: *Et adduxerunt eum ad Annam primùm, erat enim ſocer Caiphæ qui erat Pontifex anni illius.* *Joan. 11. 49. & 18. 13.*

Factum eſt verbum Domini ſuper Joannem Zachariæ filium in deſerto. Joannes Zachariæ filius, qui in deſerto verſabatur, Præcurſoris muneri ſe præparans, miſſus eſt, & mandatum accepit à Deo prædicandi ac baptizandi.

3. *Et venit in omnem regionem Jordanis*, id eſt in regionem circa Jordanem ſitam, *prædicans Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Confer cum Matth. 3. & Marc. 1.

4. *Sicut ſcriptum eſt in Libro Sermonum Iſaiæ Prophetæ: Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini: rectas facite ſemitas ejus*: complanate vias per quas venturus eſt. *Iſai. 40. 8.*

5. *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aſpera in vias planas.* De Judæorum reductione ex captivitate Babylonica auctore Cyro Perſarum Rege, ſecundùm litteram intelligitur hæc Iſaiæ Prophetia, typicè verò de Chriſto univerſum hominum genus à diaboli & peccati ſervitute liberaturo. Metaphorica autem locutio eſt à Regum conſuetudine derivata, qui quoties, cum exercitu præſertim iter faciunt, præmittuntur qui vias complanent, ſolident, æquent, & per devia compendium faciant, ne quid itineri obſtet, aut moram faciat. Sic venturo Chriſto viam per pœnitentiam, cæteraſque virtutes ac bona opera parandam Joannes monebat; ut nullâ pravitate affectuum, nullâ aſperitate morum, nullâ fœditate vitiorum, nullo ſuperbiæ tumore, nullâ puſilli animi abjectione ac deſperatione, nulla virtutum vacuitate offenderetur.

6. *Et videbit omnis caro ſalutare Dei.* Omnis homo corporeis oculis ſalutis Auctorem à Deo miſſum conſpiciet.

7. 8. 9. *Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant ut baptizarentur ab ipſo: Genimina viperarum, quis oſtendit vobis fugere à ventura irâ? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, Quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Jam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur.* Confer cum Matthæi cap. 3. ubi hæc interpretati ſumus.

10. *Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo*

faciemus? Interrogabant eum quid facto eſſet opus, ut digaos pœnitentiæ fructus facerent, & vitarent excidium iramque venturam.

11. *Reſpondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.* Commune omnibus dat præceptum, ut ex ſuperfluis ſuis, ſeu veſtimentis, ſeu cibis, pauperum inopiæ ſuccurrant; ne putent ablutionum & victimarum ceremoniis, aliiſque id genus ritibus ſe poſſe evadere iram divinam, ſed veris animi virtutibus, & præcipuè *charitate*, quæ *operit multitudinem peccatorum.* Simile con- 1. Petri 4. 9.
Daniel 4. 24. ſilium Nabuchodonoſor Regi dedit Daniel: *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis*
S. Hieron. Epiſt. ad Hedib. q. 1. *pauperum: forſitan ignoſcet delictis tuis.* Quicquid corpori noſtro tegendo ſufficere poteſt, & humanæ ſuccurrere imbecillitati, hoc una tunica; & quicquid in præſentibus alimentis neceſſarium eſt, hoc unius diei victus appellatur.

12. 13. *Venerunt autem & Publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magiſter, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quam quod conſtitutum eſt vobis, faciatis.* Judæi Romanorum ſocii in exactione tributorum Cæſaris, vel publici redemptores, ad Joannem accedentes ut baptiſmo pœnitentiæ initiarentur, interrogarunt quid facto eſſet opus ad iram Dei fugiendam. Reſpondit divinus Præcurſor: Nihil ampliùs exigatis, quàm quod vobis à Principe conſtitutum eſt. Publicorum redemptionem non prohibet, ſed exactiones illicitas, rapinam, injurias.

14. *Interrogabant autem eum & milites, dicentes, Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* Judæi, qui vel Herodi Antipæ, vel Philippo Tetrarchis, vel Romanis militabant, in præſidiis præſertim, ubi ſalva religione tutiùs militiam profitebantur, Joannem pariter interrogabant quid agere deberent ad iram Dei fugiendam. Reſpondit ſanctus Præcurſor: *Neminem concutiatis*, id eſt, vi ac terrore pecuniam aut quid ſimile ne alicui extorqueatis: *Neque calumniam faciatis*, falſa crimina impingendo tanquam inſidiatoribus, aut fautoribus hoſtium, aut conſtitutorum ſubſidiorum fraudatoribus, &c. Solent enim milites interdum injuriis cauſas aliquas, quantumvis falſas atque abſurdas prætexere, ut Provinciales impunè opprimant. *Et contenti eſtote ſtipendiis veſtris*, obſoniis, ſeu annonæ præbitione, ſecundùm Textum Græcum, quo nomine omnia prœmia militibus publicitus conſtituta ſignificantur.

15. *Exiſtimante autem populo*, ſive *exſpectante* (ſecundùm vim Græci Textus) id eſt, exſpectatione dubitationeque ſuſpenſo, *& cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de Joanne, ne fortè ipſe eſſet Chriſtus.* (Id enim ut ſuſpicarentur, ejus ſanctitas, admirabilis vitæ ratio, & officium baptizandi permovebat) Unde & Senatores Judæorum, Populi ſermonibus excitati, Legatos ad illum miſerant interrogaturos quis eſſet, ut narrat S.
Joan. 1. 19. Evangeliſta Joannes.

16. 17. *Reſpondit Joannes, dicens omnibus: Ego quidem aquâ baptizo vos: veniet autem fortior me, cujus non ſum dignus ſolvere corrigiam calceamentorum ejus: Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni: cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Confer cum Matthæi 3. noſtrumque ad illud caput commentarium vide. *Veniet fortior me*, incomparabiliter major dignitate, efficaciâ doctrinæ, ſanctitate, miraculis, baptiſmi virtute, divinâ omnipotentiâ, novæ Legis quam laturus eſt, regnique ſpiritualis duratione. Ille vos baptizabit & purgabit in Spiritu ſancto, qui *ignis* eſt, ſeu charitas, & quem ſub ignis ſpecie mittet: Non in aqua ſola, ut ego, ſed *in aqua & ſpiritu* vos baptizabit. Quid autem ventilabri, areæ, tritici, paleæ, horrei metaphora ſignificet, ad Matthæi cap. 3. expoſuimus. Eruditis quibuſdam Interpretibus videtur areæ nomine Judaicam Synagogam intelligi, de qua apud Iſaiam dicitur: *Tritura mea, &* Iſai. 21.
filii areæ meæ, quæ audivi à Domino exercituum Deo 10.
Iſraël, annuntiavi vobis. Nomine ventilationis, excidium Urbis Jeruſalem ac Templi, gentiſque ruinam, ac diſperſionem, ſecundùm illud Jeremiæ: *Et diſpergam* Ierem. 15.
eos ventilabro in portis terræ: interfeci & diſperdidi 17.
populum meum, & tamen à viis ſuis non ſunt reverſi. Ita Verſum 17. S. Lucæ cohærere notant eum 7. & 9. de ira Genti illi ſuperventura, & de ſecuri ad radicem arborum poſitâ. Nomine tritici, electos; quos in Eccleſiam ſuam, deinde in cœlum, velut in horreum Chriſtus congregabit: nomine palearum reprobos, quos in ignem æternum mittet.

18. *Multa quidem & alia exhortans evangelizabat populo.* His verbis argumentum Prædicationis S. Joannis compendio ſe narraſſe Evangeliſta ſignificat.

19. *Herodes autem*, Antipas, Herodis magni filius, frater Philippi, *Tetrarcha, cùm corriperetur ab illo*, ſcilicet à Joanne, *de Herodiade uxore fratris ſui* Philippi, quàm eo vivente duxerat, repudiatâ uxore legitimâ Aretæ filia: cùm (inquam) de adulterio & inceſtu publico, *& de omnibus malis quæ fecit*, à ſancto Præcurſore corriperetur *Herodes: adjecit & hoc ſuper omnia, & incluſit Joannem in carcere.* Priora ſcelera novo hoc ſcelere cumulavit. Confer cum *Matthæi* 14. *verſ.* 8. *& ſeq.* & *Marci* 6. *verſ.* 17. *& ſeq.* Hæc eo quo geſta ſunt ordine temporis à S. Luca non commemorari, manifeſtum eſt.

Carcerem Herodianum, quo Joannes incluſus eſt, Evangeliſta noſter commemorat, ſicut Matthæus & Marcus: alia enim Joannis vincula non noverat, quæ modernus novæ Concordiæ Evangeliſtarum Auctor confinxit. Ea verò ſervato temporis ordine non commemorat, ut jam monui: & interdum ab Evangeliſtis res geſtas narrari non ſervato temporum ordine (quod & à profanæ Hiſtoriæ Scriptoribus fieri ſolitum eſt) S. Auguſtinus obſervat Lib. 2. de Conſenſu Evangeliſtarum cap. 5. *Cognoſcendum eſt* (inquit) *quod deinceps ad cætera talia valeat, ne ſimiliter moveant animumque conturbent, ſic unumquemque Evangeliſtam contexere narrationem ſuam, ut tamquam nihil prætermittentis ſeries digeſta videatur: tacitis enim quæ non vult dicere, ſic illa quæ vult dicere, illis quæ dicebat adjungit, ut ipſa continuò ſequi videantur: ſed cùm alter ea dicit quæ alter tacuit, diligenter ordo conſideratus judicat locum ubi ea potuerit, à quo prætermiſſa ſunt, tranſilire, ut ea quæ dicere intenderat ita ſuperioribus copularet, tamquam ipſa nullis interpoſitis ſequerentur.*

21. *Factum eſt autem cùm baptizaretur omnis Populus*, id eſt, Judæi omnium ordinum viri: *& Jeſu baptizato, & orante*, non ex neceſſitate, ſed exempli causâ, ut omnem juſtitiam impleret: *apertum eſt cœlum*, aëreum ſcilicet, id eſt, nubes ſciſſæ ſunt ac diviſæ:

22. *Et deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut columba in ipſum; & vox de cœlo facta eſt; Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi.* Vide Matth. 3. 16. 17. Deſcendit autem Spiritus ſanctus in Jeſum, ſub ſigno ſenſibili, 1. propter ipſum, ut eo inauguratus & unctus, Sacerdos, Rex, & Propheta ſignificaretur, & in eo impletas eſſe Prophetias palam declararetur. Confer cum Iſaiæ 11. 1. & 2. *Et egredietur virga de radice Jeſſe, & flos de radice ejus aſcendet. Et requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ & intellectus, Spiritus conſilii & fortitudinis, Spiritus ſcientiæ & pietatis, & requieſcet ſuper eum Spiritus timoris Domini.* Et c. 61. 1. *Spiritus Domini ſuper me, eò quòd unxerit Dominus me: ad annuntiandum manſuetis miſit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clauſis apertionem.* 2. Propter Joannem deſcendit, ut eo indicio Chriſtum cognoſceret, quem antea ex vultu non noverat, & de illo teſtimonium perhibere poſſet, dicens: *Quia vidi Spiritum deſcendentem, quaſi columbam de cœlo, & manſit ſuper eum. Et ego neſciebam*

eum, ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei. 3. Ut myſterium Trinitatis quod in mundi creatione obſcuriùs fuerat revelatum, initio novi Mundi & novæ Legis manifeſtiùs pateficeret.

23. *Et ipſe Jeſus erat incipiens quaſi annorum triginta, ut putabatur filius Joſeph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat.* Verbum illud, *incipiens*, ad annos ætatis minimè refertur, quaſi Chriſtus trigeſimum ætatis annum tunc ingrederetur, cùm à Joanne baptizatus eſt, ſed ad miniſterium Chriſti, qui tunc incipiebat palam prodire, & Meſſiam agere, ut notarunt S. Juſtinus in Dialogo cum Tryphone, Origenes, Beda, Euthymius, & alii; ac ferè plerique omnes viri eruditi conſentiunt. Quin & ipſe Lucas *Act.* 1. 22. ſatis mentem ſuam aperit, ubi de vita publica & miniſterio Jeſu loquens, eodem verbo utitur: *Incipiens* (inquit) *à baptiſmate Joannis.* Quod verò ſpectat annum quaſi trigeſimum hîc notatum, non determinatur præciſè his verbis, *quaſi annorum triginta*, quotum ageret annum ætatis Jeſus, cùm baptizatus eſt. Illa enim particula, *quaſi*, aliquam ſemper permittit libertatem cùm additur numeris, præſertim rotundis, alioqui fruſtra apponeretur. Sic cùm apud Matthæum cap. 17. & apud Marcum cap. 9. legas, Chriſtum *poſt dies ſex*, ab inſtituto ſcilicet ſermone, eſſe transfiguratum, Lucas tamen hâc iterum uſus particula, refert id factum eſſe poſt hæc verba, *quaſi dies octo.* Unde non tam certum ætatis Chriſti Jeſu annum hîc præciſè definire voluiſſe videtur S. Lucas, quàm illam decadem à qua tum propiùs aberat Chriſtus, indicare. Sanè quàm ſit uſitatum rotundo numero utentibus, aliquos annos omittere, nemo ambigit. Id autem præcipuè ab Auctoribus ſacris uſurpatum S. Auguſtinus obſervat Quæſt. 47. in Exodum: *Scriptura* (inquit) *ſolet tempora ita nuncupare, ut quod de ſumma paulatim aut excedit, aut infra eſt, non computetur.* Hic itaque locus non cogit ut Jeſum annos præciſè triginta, & non paulò plures natum fuiſſe credamus, cùm ſuum obire miniſterium incœpit.

Julius Africanus Epiſt. ad Ariſtidem, apud Euſebium lib. 1. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 7. S. Hieron. in cap. 1. S. Matth. S. Auguſt. lib. 2. de conſenſu Evang. cap. 3. Et 2. Retract. c. 7. S. Ambr. lib. 3. in Luc. &c.

Qui fuit Heli, qui fuit Mathat, Joſeph filium Jacob Matthæus, filium Heli appellat Lucas, quos ita conciliant Interpretes, Julium Africanum, Euſebium, SS. Auguſtinum & Hieronymum ſecuti, ut alter ſecundùm naturam, alter ſecundùm Legem ei pater fuerit. Jacob ſcilicet & Heli fratres uterinos fuiſſe, illum filium naturalem Mathan ex Eſtha conjuge, iſtum filium naturalem Heli ex eadem. Cùm autem Heli mortuus eſſet ſine liberis, viduam ejus uxorem duxiſſe Jacob ad ſuſcitandum ſemen fratri ſuo; ex quo conjugio natus eſt Joſeph filius naturalis Jacob & filius legalis Heli. Syſtemati ſuo fidem conciliat Africanus ex veteri Traditione, quam ſe accepiſſe ſcribit ab iis qui orti erant ex Jeſu Chriſti Domini noſtri cognatione. Adversùs tam graves Auctores & tam antiquam Traditionem audiendi non videntur recentiores quidam Interpretes, qui naturalem ſucceſſionem à Luca, legalem à Matthæo exhiberi putant, quia Lucas ſcribebat Gentibus, quibus minùs nota erat legalis ſucceſſio; Matthæus verò Hebræis, quibus magis accommodata erat genealogia legalis. Humanas enim rationes in ſcribenda Chriſti genealogia non attendiſſe ſanctos Evangeliſtas, ſed unum ſancti Spiritus afflatum ſecutos, perſuaſum habere debent Chriſtiani, & humiliter fateri ſe ignorare cur hunc vel illum ſcribendi ordinem SS. Evangeliſtæ ſecuti ſint, cur hic legalium, ille naturalium parentum ſeriem exhibuerit. Sanè hæc verba, *Jacob genuit Joſeph*, naturalem; hæc verò, *Jeſus ut putabatur filius Joſeph, qui fuit Heli, qui fuit Melchi*, legalem ſucceſſionem exprimunt, ut Julius Africanus obſervavit. *Neque enim* (inquit) *poterat diſertiùs exprimi illa generandi ratio quæ eſt ſecundùm Legem.* Cæterum omnes quos recenſet S. Lucas, patres legales non ſunt, ſed ſecundùm naturam plerique, ut David pater Nathan, quem ex Betſabee genuit, ſicut & Salomonem; Jeſſe pater David, Booz pater Obed quem ex Ruth Moabitide genuit, idemque patet in ſequentibus generationibus uſque ad Adamum.

S. Irenæus lib. 3. c. 33.

24. 25. *Qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Janne, qui fuit Joſeph, qui fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Heli, qui fuit Nagge.* Cùm S. Irenæus in Genealogia Domini ſecundùm Lucam generationes dumtaxat ſeptuaginta duas agnoſcat, & nunc ſeptuaginta ſex numerentur; cùm aliunde Julius Africanus nullum inter Joſeph, Heli & Melchi gradum intermedium recenſeat, ſed Joſeph Heli, hunc Melchi fuiſſe filium ſcribat, ſine ulla vel Matthat, vel Levi mentione; recentiores quidem audaciori conjecturâ putant duos illos Levi & Mathan in Textum S. Lucæ inſertos eſſe à Librariis. Sed S. Hieronymus qui Novum Teſtamentum juſſu Damaſi Græcæ fidei reddidit, Matthat & Levi in S. Lucæ textu agnovit & ſervavit: & S. Auguſtinus *ſeptuaginta ſeptem perſonas, ſecundùm generationes quas Lucas ſecutus eſt, inveniri* docet; & *Lucam à Domino uſque ad David quadragintà tres generationes enumerare:* Quod conſtare non poſſet, ſi Matthat & Levi expungerentur. Quamquam & S. Irenæi numerus conſtare poteſt, ſi verba ejus excluſivè accipiantur, non connumeratis terminis duobus, Chriſto & Adamo, Joſeph etiam prætermiſſo & parentheſi incluſo, ut ſic intelligenda ſit genealogica S Lucæ deſcriptio: *Jeſus* (qui *putabatur filius Joſeph*) erat filius Heli, *qui fuit Matthat, qui fuit Levi*, & expuncto *Kainan*, quem expungendum in Luca, ceu intruſum, doctiores ex Scriptura Veteris Teſtamenti probant. Videri poteſt Spanhemius Dubio Evangel. 24. cujùs licèt Heterodoxi non poſſum quin modeſtiam hoc loco commendem. *Solis* (inquit) *hominum ſuffragiis nihil in Sacra Scriptura loco movendum. Et ſanè ſine Moyſis & Scriptoris Paralipomenon auctoritate nec Kainan excenturiandus fuiſſet. Religiosè enim in religioſis verſandum & ſumma reverentia adhibenda circa ea quæ Dei majeſtatem nobis repræſentant.*

S. Auguſt. lib. 2. de conſenſu Evang. c. 5. & 6.

26. 27. *Qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiæ, qui fuit Semæi, qui fuit Joſeph, qui fuit Juda, qui fuit Joanna, qui fuit Reſa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri.* An Salathiel & Zorobabel de quibus S. Lucas, diverſi ſint à Salathiele & Zorobabele, de quibus S. Matthæus, an iidem ſint apud utrumque Evangeliſtam; & linea utraque Salomonis & Nathanis coaluerit ſive per nuptias, ſive aliqua alia ratione legali, in Salathiele vel Zorobabele: poſt Zorobabelem verò rurſus decuſſetur, & S. Matthæus texat genealogiam Joſeph ex Abiud filio Zorobabelis, S. Lucas ex Reſa filio Zorobabelis altero, anceps quæſtio, circa quam variæ ſunt Interpretum ſententiæ. Diverſos Salathieles & Zorobabeles fuiſſe, nullum argumentum ſolidè probat. In rebus autem tanti momenti ſuis nimiùm indulgendum non eſt conjecturis.

28. 29. 30. 31. *Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Coſan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her, qui fuit Jeſu, qui fuit Eliezer, qui fuit Jorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi, qui fuit Simeon, qui fuit Juda, qui fuit Joſeph, qui fuit Jona, qui fuit Eliakim, qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David.* Stemma genealogicum Jeſu Chriſti ex Davide pariter ducunt SS. Matth. & Lucas, ſed per diverſam lineam; Matthæus per Salomonem; Lucas per Nathan Salomonis ex eodem patre eademque matre fratrem

32. 33. 34. 35. 36. *Qui fuit Jeſſe, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naaſſon, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Eſron, qui fuit Phares, qui fuit Judæ, qui fuit Jacob, qui fuit Iſaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor, qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech.* Sale ab Arphaxad immediatè genitum, conſtat ex Hebræo fonte Ge-

neſ. 10. *verſ.* 24. & 1. *Paralip. cap.* 1. *verſ.* 18. inſitus itaque eſt *Kainan* aliena manu ex corruptâ Verſione Septuaginta Interpretum. Abeſt non ſolùm ab Hebraico Textu, ſed à Samaritano, & à Chaldaicis Paraphraſibus; à Vulgata Verſione Geneſeos & Paralipomenon, nec apud Joſephum occurrit. Vide Diſſertationem noſtram quartam in Hiſtoriam Veteris Teſtamenti, ſecundæ Mundi Ætatis.

37. 38. *Qui fuit Mathuſale, qui fuit Henoc, qui fuit Jared, qui fuit Cainan, qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.* S. Matthæus ab Abrahamo deſcendit ad Jeſum Chriſtum, S. Lucas à Chriſto Jeſu aſcendit ad Adamum: quia Matthæo propoſitum erat oſtendere Chriſtum eſſe filium Abrahami & Davidis antonomaſticè, adeoque verum Meſſiam, cùm promiſſio Adamo in genere data, poſt ad ſemen Abrahæ & familiam Davidis fuerit reſtricta à Deo. Lucas verò Chriſti genealogiam aſcendendo perduxit ad Adamum, ut doceret beneficia Meſſiæ non ſolùm pertinere ad Abrahamum, & ejus poſteros, ſed ad ipſum etiam Adamum, cui prima promiſſio facta fuit. Secundò, id à Luca factum, ut ſuppleret quod prætermiſſum fuerat à Matthæo, & perfectam omnibus modis genealogiam Chriſti texeret, primique ac ſecundi Adami originem referret ad Deum, à quo ille per creationem temporariam, iſte per generationem æternam, & miſſionem œconomicam in plenitudine temporis. *De ipſo Adam, qui juxta Apoſtolum figuram accepit Chriſti, quid pulchrius potuit convenire, quàm ſacroſancta generatio à Dei Filio inciperet, & uſque ad Dei filium deduceretur; creatuſque præcederet in figura, ut natus in veritate ſequeretur: ad imaginem factus præiret; propter quem Dei imago deſcenderet?* [S. Ambr. lib. 3. in Luc.]

Non mirum autem quòd ab Abraham plures ſecundùm Lucam generationes ſint uſque ad Chriſtum, pauciores ſecundùm Matthæum, cùm aliæ ſint in utroque ſtemmate genealogico perſonæ. Poteſt enim fieri ut alii longævam tranſegerint vitam, alterius verò generationis viri immaturâ ætate deceſſerint; cùm videamus complures ſenes cum ſuis nepotibus vivere, alios verò viros ſtatim filiis obire ſuſceptis.

Quamquam verò eruditis quibuſdam viris viſum ſit Lucam Mariæ genealogiam, Matthæum Joſephi texere; & *Heli* qui idem ſit ac *Eliakim* ſeu *Joachim*, patrem fuiſſe naturalem Beatæ Virginis, civilem Joſephi, utpotè generi, ratione veri Matrimonii cum Maria contracti, & hac factâ hypotheſi facilior appareat utriuſque Evangeliſtæ conciliatio: novæ tamen ex adverſo difficultates occurrunt: nec videtur Lucas contra conſuetudinem egiſſe Scripturarum genealogias feminarum numquam texentium ut viri alicujus genus oſtendatur. Et hac in re, ut in cæteris, Veteres ſequi malim quàm recentiores Auctores. *Cur Joſeph magis quàm Mariæ generatio deſcribatur* (inquit S. Ambroſius) *cùm Maria generaverit Chriſtum, & Joſeph à generatione Domini videatur alienus, dubitare poſſemus, niſi conſuetudo nos inſtrueret Scripturarum, quæ ſemper viri originem quærit... Viri enim perſona quæritur, qui etiam in Senatu & reliquis Curiis civitatum generis aſſerit dignitatem.... Noli mirari quòd Joſeph origo deſcripta eſt. Etenim ſecundùm carnem natus, uſum debuit ſequi carnis: & qui in ſæculum venit, ſæculi debuit more deſcribi; maximè cùm in Joſeph origine etiam origo ſit Mariæ. Nam cùm vir juſtus fuerit Joſeph, utique ex Tribu ſua & ex patria ſua* (ſeu familia) *accepit uxorem: nec potuit juſtus facere contra id quod Lege præſcriptum eſt.* [S. Ambr. lib. 3. in Luc.] Uterque igitur Evangeliſta ſtemma genealogicum Joſeph exhibet, non Mariæ Virginis. Nec aliena à Chriſto cenſenda eſt origo Joſephi, cùm natus ſit Chriſtus ex ea quam Joſephus duxerat uxorem ex eadem Tribu & familia David.

Senſus Moralis.

1. ANNO *quintodecimo Imperii Tiberii Cæſaris, &c. Factum eſt verbum Domini ſuper Joannem Zachariæ filium in deſerto.* Quo tempore Chriſti Præcurſor miniſterii ſui obeundi mandatum à Deo acceperit, memorato Romanæ Reipublicæ Principe, & Judææ Regibus indicat Evangeliſta. [S. Gregor. M. hom. 20.] Quia enim illum præcurrebat & prædicare veniebat Joannes, qui & ex Judæa quoſdam, & multò plures ex Gentibus redempturus erat, per Regem Gentium & Principes Judæorum Prædicationis ejus tempora deſignantur. Et in Prophetico quidem ſermone ſolis Judæis prædicato ſolum Judæorum Regnum deſcribitur his verbis: *Viſio Iſaiæ, in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, & Ezechiæ Regum Juda.* [Origen. hom. 21. Iſaiæ 1.] At in Evangelio quod univerſo mundo prædicandum erat, Tiberii Cæſaris Imperium, qui totius orbis Romani dominus erat, deſcribitur. *Quia autem Gentilitas colligenda erat, & Judæa pro culpa perfidiæ diſpergenda, ipſa quoque deſcriptio terreni Principatus oſtendit, quoniam & in Romana Republica unus præfuiſſe deſcribitur, & in Judææ Regno per quartam partem plurimi principabantur.* [S. Gregor. M. ibid.] Voce etenim Redemptoris noſtri dicitur: *Omne regnum in ſe ipſum diviſum deſolabitur.* [Luc. 11.] Ad finem ergo regni Judæa pervenerat, quæ tot Regibus diviſa ſubjacebat. Nec ſolùm ſub quibus Regibus, ſed & ſub quibus Sacerdotibus prædicare cœperit Joannes, notatur, quia illum prænunciabat, qui Rex ſimul erat & Sacerdos.

2. *Factum eſt verbum Domini ſuper Joannem Zachariæ filium in deſerto.* [S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 68.] Factum eſt verbum ut Sanctus Baptiſta Joannes pœnitentiam prædicaret. Joannes typus Legis, eo quòd *Lex peccatum denuntiare potuit, donare non potuit.* Lex enim unumquemque qui viam gentium ſequebatur, revocat ab errore, reſtringit à crimine, pœnitentiam ſuadet ut gratiam conſequatur. *Lex autem & Prophetæ uſque ad Joannem:* [Luc. 16.] Joannes verò prænuntius Chriſti. Ita *Lex Eccleſiæ prænuntia, & gratiæ pœnitentia eſt.* Bene itaque S. Lucas compendio uſus eſt ut Joannem declararet Prophetam dicens: *Factum eſt verbum Domini ſuper Joannem in deſerto.* Unum dixit, & omnia declaravit.

Joannem imitentur Sacerdotes & Doctores, è deſerto non exeant ad Miniſterium evangelicæ prædicationis, ad regimen Animarum, niſi à Deo vocati, jejuniis & oratione ad divinum opus præparati. Mundum non cognoſcant niſi in ordine ad Deum; ſolum Deum intueantur, cùm ejus Evangelium ac Doctrinam mundo annuntiant. Quid Concionatoribus Evangelicis, Animarum Rectoribus, & Chriſti Sacerdotibus cum mundo, id eſt, cum hominibus qui diligunt mundum, cum ſæcularibus ſocietatibus, & converſationibus, cum ludis, conviviis, deliciis? Verbum Dei audiant in Scripturis docens, ad cor interiùs loquens, ut eo pleni, eructare poſſint exteriùs verbum bonum. *Factum eſt verbum Domini ſuper Joannem in deſerto.*

3. *Et venit in omnem regionem Jordanis prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Pœnitentia baptiſmus lachrymarum, *Laborioſus baptiſmus* à Patribus, & à Sacra Synodo Tridentina appellatur. Hunc baptiſmum in regione Jordanem circumjacente Joannes prædicavit, & plurimis ad eum venientibus dedit, ſed tamen baptiſmum ſuum in remiſſionem peccatorum dare non potuit. Remiſſio etenim peccatorum in ſolo nobis baptiſmo Chriſti tribuitur. *Quia ergo* Joannes *Baptiſmum quod peccata ſolveret, dare non poterat, prædicabat: ut ſicut incarnatum Verbum Patris præcurrebat verbo prædicationis, ita baptiſmum pœnitentiæ quo peccata ſolvuntur, præcurreret ſuo baptiſmate quo peccata ſolvi non poſſunt: ut quia ejus ſermo præcurrebat præſentiam Redemptoris, ipſum quoque ejus baptiſma præcedendo fieret umbra veritatis.* [S. Greg. M. hom. 20.]

Prædicans baptiſmum pœnitentiæ. Inter omnia Chri-

ſtianæ vitæ officia prædicanda maximè pœnitentia eſt. Hoc ſcilicet Chriſtianæ pietatis fundamentum. Hanc non diligit Mundus, ſed Deus imperat ut ejus ſaluti neceſſariam. *Deus ſcilicet poſt tot & tanta delicta humanæ temeritatis à Principe generis Adam auſpicata, poſt condemnatum hominem cum ſæculi dote, poſt ejectum paradiſo, mortique ſubjectum: cùm rurſus ad ſuam miſericordiam maturaviſſet: jam inde in ſemetipſo pœnitentiam dedicavit, reſciſſa ſententiâ irarum priſtinarum, ignoſcere pactus operi & imagini ſuæ. Itaque & populum ſibi congregavit, & multis bonitatis ſuæ largitionibus fovit; & ingratiſſimum toties expertus, ad pœnitentiam ſemper hortatus eſt, & prophetando univerſorum Prophetarum emiſit ora: mox gratiam pollicitus, quam in extremitatibus temporum per Spiritum ſuum univerſo orbi illuminaturus eſſet, præire intinctionem pœnitentiæ juſſit, ut quos per gratiam vocaret ad promiſſionem ſemini Abraham deſtinatam, per pœnitentiæ ſubſignationem ante componeret. Non tacet Joannes: Pœnitentiam initote, dicens; jam enim ſalus nationibus appropinquabit, Dominus ſcilicet afferens, ſecundùm Dei promiſſum. Cui præminiſtrant, pœnitentiam deſtinabat purgandis mentibus propoſitam: uti quicquid error vetus inquinaſſet, quicquid in corde hominis ignorantia contaminaſſet, id pœnitentia verrens & radens & foras abjiciens, mundam pectoris domum ſuperventuro Spiritui ſancto paret, quò ſe ille cum cœleſtibus bonis libens inferat. Horum bonorum unus eſt titulus, ſalus hominis, criminum priſtinorum abolitione præmiſſa. Hæc pœnitentiæ cauſa, hæc opera, negotium divinæ miſericordiæ curans, quod homini profecit, Deo ſervit.*

Tertull. lib. de Pœnitentia c. 2.

4. *Vox clamantis in deſerto, Parate viam Domini.* Animo ſecedat in deſertum, affectu recedat de mundo neceſſe eſt, qui ſinceram vult agere pœnitentiam, fugiat de medio Babylonis. Spiritus enim ſæculi, & ſpiritus pœnitentiæ ſibi è regione adverſantur. Spiritus mundi, cupiditas & vanitas: ſpiritus pœnitentiæ charitas & humilitas. Quis in mundo pœnitentiæ locus, ubi quicquid eſt, *concupiſcentia carnis* eſt, *concupiſcentia oculorum*, *& ſuperbia vitæ*; ubi *eſſe inter nocentes innoxium, criminis eſt*; ubi *malos quiſquis non imitatur, offendit*; ubi *conſenſere jura peccatis, & cœpit licitum eſſe quod publicum eſt?*

S. Cyprianus Epiſt. 1.

5. *Omnis vallis implebitur: & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aſpera in vias planas.* Puſillanimitas omnis ac deſperatio in ſpem divinæ gratiæ erigatur: omnis præſumptio propriæ ſapientiæ ac juſtitiæ, omniſque ſuperbia deprimatur: omnis pravitas & aſperitas vitæ in mores rectos, ſeu æternæ legi conſentaneos, tractabiles, manſuetos, per Incarnationem Chriſti, per Incarnati Verbi virtutem mutetur. Hæc mutatio dexteræ excelſi. Hoc opus Salvatoris, ad quem corda per fidem, ſpem, & charitatem erigere debemus. *Et videbit omnis caro ſalutare Dei.*

Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Quid vallium nomine (inquit S. Gregorius.) niſi humiles? Quid montium & collium, niſi ſuperbi homines deſignantur? In adventu ergo Redemptoris valles impletæ, montes verò & colles humiliati ſunt; quia juxta ejus vocem, *Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & omnis qui ſe humiliat, exaltabitur.* Vallis etenim impleta creſcit, mons autem & collis humiliatus decreſcit: quia nimirum *In fide Mediatoris Dei & hominum hominis Chriſti Jeſu & Gentilitas plenitudinem gratiæ accepit, & Judæa per errorem perfidiæ hoc unde tumebat, perdidit. Omnis enim vallis implebitur, quia corda humilium ſacræ doctrinæ eloquio virtutum gratiâ replebuntur.* Unde ſcriptum eſt: *Qui emittis fontes in convallibus..... Et valles abundabunt frumento.* A montibus aqua dilabitur, quia *ſuperbas mentes veritatis doctrina deſerit.* Fontes in convallibus ſurgunt, quia *mentes humilium verbum prædicationis accipiunt.* Et erunt prava in directa, & aſpera in vias planas. *Prava directa fiunt, cùm malorum corda per injuſtitiam detorta, ad juſtitiæ regulam diriguntur. Et aſpera in vias planas immutantur, cùm immites atque iracundæ mentes per infuſionem ſupernæ gratiæ ad lenitatem manſuetudinis redeunt. Quando enim verbum veritatis ab iracunda mente non recipitur, quaſi aſperitas itineris greſſum pergentis repellit. Sed cùm mens iracunda per acceptam manſuetudinis gratiam, correptionis vel exhortationis verbum recipit, ibi planam viam Prædicator invenit, ubi priùs præ aſperitate itineris pergere, id eſt, prædicationis greſſum ponere non valebat.*

S. Greg. M. hom. 20.

8. *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, Quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* Qui ſint digni pœnitentiæ fructus, S. Gregorius M. explicat. *Quiſquis*, inquit, *illicita nulla commiſit, huic jure conceditur ut licitis utatur, ſicque pietatis opera faciat, ut tamen ſi noluerit, ea quæ mundi ſunt non relinquat. At ſi quis in fornicationis culpam, vel fortaſſe, quod eſt gravius, in adulterium lapſus eſt, tantò à ſe licita debet abſcindere, quantò ſe meminit & illicita perpetraſſe. Neque enim par fructus boni operis eſſe debet ejus qui minùs, & ejus qui ampliùs deliquit: aut ejus qui in nullis, & ejus qui in quibuſdam facinoribus cecidit, & ejus qui in multis eſt lapſus.* Cùm ergo dicitur, *Facite fructus dignos pœnitentiæ*: uniuſcujuſque conſcientia convenitur: *Ut tantò majora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quantò graviora ſibi intulit damna per culpam.*

S. Greg. M. hom. 20.

Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Ædificationem ſurgentis Eccleſiæ prænunciat Joannes, quæ non rupeis ſaxis, ſed vivis lapidibus exſtructa, in habitaculum Dei & faſtigium templi converſione noſtrorum ſurrexit animorum. Etenim parabat Deus lapidea gentium idolis ſervientium corda emollire, & de lapidibus offenſionis excitare cultores Religionis, qui per fidem Chriſti, veri eſſent Abrahæ filii: de quibus Apoſtolus: *Omnes vos unum eſtis in Chriſto Jeſu. Si autem vos Chriſti; ergo ſemen Abrahæ eſtis, ſecundùm promiſſionem hæredes*: nec ſolùm Abrahæ, ſed Dei filii: *Omnes enim filii Dei eſtis per fidem quæ eſt in Chriſto Jeſu.* De his qui olim lapides inſenſibiles erant per duritiam cordis, nunc per Chriſti gratiam admirabiliter mutatis ait S. Petrus: *Et ipſi tamquam lapides vivi ſuperædificamini domus ſpiritualis.*

S. Ambr. lib. 2 in Luc. n. 5. — Galat. 3. — 1. Petri 2.

9. *Jam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt.* Utinam fœcundarum uſum arborum poſſimus imitari, meritiſque creſcentibus longævæ humilitatis radice fundati, ſublimes ab humo, decori ad ſpeciem, adultos fructuoſorum operum vertices erigamus, ne Evangelica ſecuris agricolæ trunci radicem ſylveſtris excidat. *Ad radicem ſecuris eſt poſita, faciat fructum qui poteſt gratiæ, qui debet pœnitentiæ. Adeſt Dominus qui fructum requirat, fœcundos vivificet, ſteriles reprehendat. Anni tres ſunt ex quo venit, & fructum in Judæis invenire non potuit: utinam inveniat in nobis! Juſſurus eſt ſuccidi infructuoſos, ne terram occupent. Sed qui adhuc non habet fructum, conetur ut afferat in futurum.* Bonus ille cultor agri interveniet pro nobis infœcundis, pro nobis infructuoſis; ut detur ſpatium, patientia deferatur; ne fortè & nos aliquem fructum ferre Deo poſſimus.

S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 76

10. *Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Reſpondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.* Miſericordia commune omnibus officium ac præceptum eſt. *Miſericordia* enim *plenitudo virtutum eſt.* Miſericordiæ tamen ipſius pro poſſibilitate conditionis humanæ menſura ſervatur, ut non ſibi unuſquiſque totum eripiat: ſed quod habet, cum paupere partiatur.

S. Ambr. ibid. n. 76

Qui habet duas tunicas, det non habenti. Exemplum in tunica ponit, quæ uſui noſtro magis neceſſaria eſt quàm pallium. *Ad fructum* enim *dignum pœnitentiæ pertinet, ut non ſolùm exteriora quæque & minùs neceſſaria, ſed ipſa valde neceſſaria dividere cum proxi-*

S. Gregor. M. hom. 20. in Evang.

mis debeamus, ſcilicet vel eſcam quâ carnaliter vivimus, vel tunicam qua veſtimur. Quia enim in lege ſcriptum eſt. Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*: minùs proximum amare convincitur, qui non cum eo in neceſſitate illius etiam ea quæ ſibi ſunt neceſſaria partitur.* Superflua quippe divitum, neceſſaria pauperum.

12. *Venerunt autem & Publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magiſter, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil ampliùs quàm quod conſtitutum eſt vobis faciatis.* Prædicator Evangelicus cavere debet ne publicam turbet tranquillitatem, & laqueum injiciat Animabus, invehendo in conditiones quaſdam & functiones reipublicæ neceſſarias. Prudentiam Joannis imitetur, vitæ crimina ab ipſo vitæ genere diſcernentis. Sine tributis & vectigalibus Reſpublica defendi non poteſt. Ideo tributa Regibus perſolvi, jubet Chriſtus. *Reddite*, inquit, *quæ ſunt Cæſaris Cæſari.* Et Apoſtolus: *Neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam. Ideo enim & tributa præſtatis: miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.* Sed injuſtæ exactiones divina lege prohibentur. Sicut enim publica poteſtas, ita & tributa, non ad uſum hujus aut illius, ſed ad bonum commune ſunt conſtituta. Publica igitur onera cum publicis neceſſitatibus æquanda ſunt: ita quidem ut liceat his qui Reipublicæ præſunt ex publicis obventionibus ſe ſuoſque pro dignitatis ratione ſuſtentare: non item modum exigendi petere à ſuo & aulicorum luxu ac libidine; aut ex publicanorum malis artibus & adinventionibus. Regibus igitur plus exigere nefas quàm lex Dei permittit, cujus eſt in omnes Principes ſummum Imperium: Publicanis plus exigere nefas, quàm à publica Poteſtate conſtitutum eſt.

(Luc. 20. 26. — Rom. 13. 7.)

Nihil ampliùs quàm quod vobis conſtitutum eſt, faciatis. Moderata & juſta ſancti Præcurſoris reſponſio, ut & iniquitas locum non habeat, & conſtitutum habeat vectigal effectum. Non enim dixit, Nihil exigatis: ſed, Nihil ampliùs exigatis. Unde intelligimus quòd apud Deum non tam exactio, quàm exactio iniqua damnetur. Igitur *Quod Cæſar præcipit, ferendum eſt; quod Imperator indicit, tolerandum eſt: ſed fit intolerabile, dum illud præda exactionis accumulat.*

(*Antiquus Auctor ſermonis inter Auguſtinianos olim de Verbis Domini 19. nunc in Appendice 82. fortè S. Maxim. Taurin.*)

Qui tributa, vectigalia, publica onera redimunt, aut Regis vel Reipublicæ nomine exigunt, aut imponunt, quæ Cæſaris ſunt, reddant Cæſari, quæ Dei, Deo. Cæſari tributa, Deo timorem: timorem cùm dico, avaritiam prohibeo. Miſereantur conſervorum, ut & ipſi miſericordiam à Deo conſequantur. Sciant Dominum eadem menſurâ quâ menſi fuerint, remenſurum. *Satis ſuperque grave eſt liberis hominibus ſervitute premi, tantùmque inter eos qui ex eadem terræ maſſa coagmentati ſunt, intereſſe, ut alii imperent, alii Imperio teneantur: alii tributa conſtituant, alii tributi causâ deſcribantur: alii injuriam inferre, maloque afficere impunè poſſint; alii ne quid patiantur, laborent ac precibus contendant: eaque circa unam & eamdem imaginem, circa unam & eamdem dignitatis præſtantiam contingere, circa ejuſdem vitæ hæredes, & pro quibus Chriſtus æquè mortuus eſt. Satis, inquam, hæc liberis hominibus moleſta ſunt: ne quid huic jugo ponderis addatur, ne quid pœnæ illi, quâ primum noſtrum peccatum mulctatum eſt, acerbitatis accedat.*

(*S. Gregor. Nazianz. orat. 9. ad Julianum tributorum exæquatorem*)

14. *Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumnam faciatis: & contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* Si Chriſtiana Diſciplina omnia bella culparet, hoc potius militibus conſilium ſalutis petentibus in Evangelio diceretur, ut abjicerent arma, ſeque omnino militiæ ſubtraherent. Dictum eſt autem eis, *Neminem concutiatis*, &c. Quibus proprium ſtipendium ſufficere debere præcepit, militare utique non prohibuit. *Proinde qui doctrinam Chriſti adverſam dicunt eſſe Reipublicæ, dent exercitum talem quales doctrina Chriſti eſſe milites juſſit, dent tales provinciales, tales maritos, tales conjuges, tales parentes, tales filios, tales dominos, tales ſervos, tales Reges, tales judices, tales denique debitorum ipſius fiſci redditores & exactores, quales eſſe præcepit doctrina Chriſtiana, & audeant eam dicere adverſam eſſe reipublicæ; immo verò non dubitent eam confiteri magnam, ſi obtemperetur, ſalutem eſſe reipublicæ.* Quid enim culpatur in bello? an quia moriuntur quandoque morituri, ut domentur in pace victuri? hoc reprehendere timidorum eſt; non religioſorum. Nocendi cupiditas, ulciſcendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & ſi qua ſimilia hæc ſunt quæ in bellis jure culpantur; quæ plerumque ut etiam jure puniantur, adversùs violentiam reſiſtentium, ſive Deo, ſive aliquo legitimo imperio jubente, gerenda ipſa bella ſuſcipiuntur à bonis, cùm in eo rerum humanarum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire juſtè ordo ipſe conſtringit. Alioquin Joannes, cùm ad eum baptizandi milites venirent, dicentes, *Et nos quid faciemus?* reſponderet eis, Arma abjicite, militiam iſtam deſerite, neminem percutite, vulnerate, proſternite. Sed quia ſciebat eos, cùm hæc militando facerent, non eſſe homicidas, ſed miniſtros legis, & non ultores injuriarum ſuarum, ſed ſalutis publicæ defenſores; reſpondit eis, *Neminem concuſſeritis, nulli calumniam feceritis, ſufficiat vobis ſtipendium veſtrum.* Sed quia Manichæi Joannem apertè blaſphemare conſueverunt; ipſum Dominum Jeſum Chriſtum audiant hoc ſtipendium jubentem reddi Cæſari, quod Joannes dicit debere ſufficere militi. *Reddite* (inquit) *Cæſari quæ Cæſaris ſunt, & Deo quæ Dei ſunt.*

(*S. Auguſt. Epiſt. 138 aliàs 5. ad Marcellin n. 2.* — *S. Aug. lib. 22. contra Fauſt. cap. 74.*)

Et *Ad hoc enim tributa præſtantur, ut propter bella neceſſario militi ſtipendia præbeantur.* Qui leguntur milites ut adversùs publicos hoſtes Rempublicam defendant; Animarum ſuarum hoſtibus ne ſuccumbant. Qui cives, provinciales, & paganos ab hoſtili violentia tueri debent; illis ne violentiam inferant aut calumniam. Qui publicas injurias ulciſcuntur, ne injuriâ afficiant Creatorem ſuum ac Redemptorem. Qui excubias agunt in præſidiis, & caſtris, ſollicitè vigilent & orent ne à diabolo intercipiantur & captivi ducantur, caveant ne graventur corda ſua à crapula & ebrietate, Animam ſuam à peccato diligenter cuſtodiant, divinam gratiam aſſiduis precibus jugiter implorent, quia *Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam.*

(Matth. 22. 21.)

16. *Ego quidem aquâ baptizo vos.... Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne.* Cùm ex duabus naturis conſtet homo, anima & corpore, viſibile per viſibile elementum, inviſibile per inviſibile myſterium conſecratur. *Aqua enim corpus abluitur, Spiritu animæ delicta mundantur. Aliud agimus, aliud invocamus; licèt etiam in ipſo fonte ſanctificatio divinitatis aſpiret... & ideo aliud fuit baptiſma pœnitentiæ, aliud gratiæ eſt* Illud Joannes adminiſtrabat: iſtud confert Chriſtus. Illius in nomine, auctoritate, virtute, inviſibili manu, operatione, Spiritu peccatores baptizantur, animæ abluuntur & mundantur, peccata omnia remittuntur, Chriſtiani ex omni gente Deo conſecrantur. *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne.* Baptiſmum noſtrum jugiter in memoriam revocemus, ob collatum nobis à Chriſto tantùm beneficium gratias agamus omnibus diebus vitæ noſtræ. Chriſti membra effecti, filii Dei, Chriſti cohæredes, vitam ducamus Chriſtiano dignam nomine. Frumentum eſſe ſtudeamus, mundo & pravis cupiditatibus moriamur ut fructum afferamus; Quia *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet; ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Si triticum ſimus, in horreum cœleſte nos inferet Chriſtus; ſi palea ſimus, id eſt, ſi bonis operibus vacui, in ignem projiciemur qui non extinguetur; in ignem qui paleas ſemper comburet, numquam conſumet. Hic per verbum & gratiam Chriſti frumenta inviſibiliter diſcernantur à paleis. Non enim ſeipſos diſcernunt fideles ab infidelibus, peccatores à juſtis, electi à reprobis, ſiquidem totum à Deo acceperunt per Jeſum Chriſtum Dominum no-

(*S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 79* — *Ioan. 12. 24.*)

ſtrum. Ille in nobis incipit bonum opus & perficit; ille dat velle & perficere, ſine quo nihil poſſumus. *Quis te diſcernit* (inquit Apoſtolus) *Quid autem habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* Sed in extremo judicio ultima diſcretio & ſeparatio frumentorum à paleis fiet. *Cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Ventilabri indicio (inquit S. Ambroſius) diſcriminandorum Dominus declaratur jus habere meritorum; eò quòd dum frumenta in area ventilantur, plena à vacuis, ab inanibus fructuoſa veluti quodam auræ ſpirantis examine ſeparantur. Per hanc igitur comparationem oſtenditur quòd Dominus judicii die ſolidæ merita fructuſque virtutis ab inanis jactantiæ, exiliumque factorum infructuoſa levitate diſcernat: perfectioris meriti viros locaturus in manſione cœleſti. *Ipſe enim perfectior fructus eſt, qui meruerit ejus eſſe conformis, qui ſicut granum tritici cecidit, ut plurimos fructus afferret in nobis, inviſus paleis, inanibus meritis non amicus.*

1. Cor. 4. 7.

S. Ambr. ibid. n. 82.

21. *Factum eſt autem cùm baptizaretur omnis populus, & Jeſu baptizato & orante, apertum eſt cœlum.* Baptizatus eſt Dominus, non mundari volens, ſed mundare aquas; ut ablutæ per carnem Chriſti immaculatam, baptiſmatis jus haberent. Et ideo qui ad Chriſti lavacrum venerit, peccata deponit. O divinum humilitatis exemplum! Sub Joannis manu caput inclinat verus Dei Filius; Sanctus Sanctorum, Auctor gratiæ, cum peccatoribus in Jordanem deſcendit, baptiſma pœnitentiæ non refugit. *Si pro nobis Chriſtus lavit, immo nos in corpore* A *ſuo lavit; quantò magis nos noſtra delicta lavare debemus! Quo magis opere, quo magis myſterio Deus quàm hoc probatur, quando per totum mundum, quà generis humani conditio diffunditur, uno momento in uno corpore Deus fraudem vetuſti erroris abolevit, gratiam regni cœleſtis effudit? Unus enim merſit, ſed elevavit omnes: unus deſcendit, ut aſcenderemus omnes: unus omnium peccata ſuſcepit, ut in illo omnium peccata morerentur. Purificate igitur vos, quia purificavit ſe ille pro nobis, qui purificatione non eguit.* Chriſti humilitatem imitemur, cum illo deſcendamus, ut cum illo pariter aſcendamus. Ejus exemplo vacemus orationi, quia etſi peccata dimiſſa ſunt in baptiſmo, nondum tamen concupiſcentia & infirmitas carnis ſublata eſt, novorum radix & fomes peccatorum. Mare Rubrum tranſivimus, necatos B gratulamur Ægyptios; ſed in deſerto mundanæ converſationis hoſtes alii occurrunt, Chriſti gratiâ, noſtroque labore vincendi. Ideo *Oportet ſemper orare*, donec ad promiſſam vitæ æternæ patriam, ad terram viventium perveniamus, *& numquam deficere.*

S. Ambr. ibid. n. 83 & 91.

Venerab. Beda in hunc locum.

Luc. 18. 1.

23. *Et ipſe Jeſus erat incipiens quaſi annorum triginta*, &c. Triginta annorum tempus exſpectat temporis conditor, ut ſuum palam obeat miniſterium. Annos triginta delitеſcit. Vitam ejus abſconditam & ſilentium honoremus, humilitatem imitemur. Ad publicas Eccleſiaſtici miniſterii functiones, ad prædicationem & regimen Animarum nemo proſiliat, ſed in latebris, in ſacro ſeceſſu Deo probatus, non ſolùm tempus legitimum & maturam ætatem exſpectet, ſed Dei voluntatem exquirat, ſibi per Eccleſiæ Præſides, & ſapientes ac ſanctos conſcientiarum Moderatores ſignificandam.

CAPUT IV.

Senſus Litteralis.

1. 2. JEsus *autem plenus Spiritu ſancto*, qui ſuper eum requieverat, & ſe in omnibus ejus actionibus magis quàm antea demonſtrabat, ita ut non ſolùm ejus deſcenſu ſub viſibili ſpecie Filius Dei declaratus, non ſolùm ejus donis cumulatus, ſed totâ divinitatis ejus plenitudine inunctus probaretur, *regreſſus eſt à Jordane* ubi fuerat baptizatus, *& agebatur à Spiritu in deſertum.* Non ſuaſione tantùm, & ſuggeſtione, ſed efficaci ejuſdem Sancti Spiritus impulſu ducebatur in deſertum Judææ: *diebus quadraginta* ibi manſit, *& tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis*: toto illo temporis intervallo nihil penitus manducavit: *& conſummatis illis diebus eſuriit.*

3. *Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic lapidi huic, ut panis fiat.* Solo verbo ac imperio quemvis circumjacentium lapidum in panem converte.

Deuteron. 8. 3. 4. *Et reſpondit ad illum Jeſus: Scriptum eſt, Quia non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo Dei*; id eſt, eo omni cui Deus alendi virtutem indiderit; ſive Dei virtute, ſine qua nec alimenta corporea prodeſſent, ſuſtentatur.

5. 6. *Et dixit*, ſive ſuſtulit *illum diabolus in montem excelſum*, id permittente Chriſto; *& oſtendit illi omnia regna orbis terræ* in momento temporis. *Et ait illi* ſpiritus mendax: *Tibi dabo poteſtatem hanc univerſam*, totum illud quà latè patet imperium; *& gloriam illorum regnorum; quia mihi tradita ſunt, & cui volo do illa.* Sic loquitur diabolus, quaſi Deus curam ſuam à rebus humanis avertiſſet, cœloque contentus, ſummum illi in res terrenas imperium reliquiſſet: quæ opinio hinc atheiſmi, hinc idololatriæ fons eſt. Diſſimulat Malignus, quòd

Daniel. 4. intelligit ac experimento novit, *Quòd dominetur Excelſus ſuper regnum hominum, & cuicumque voluerit, det illud*: & per eum Reges regnant, & Domini eſt terra & plenitudo ejus: & *Poteſtas ejus poteſtas æterna & regnum ejus in generationem & generationem. Et omnes* C *habitatores terræ apud eum in nihilum reputati ſunt: juxta voluntatem enim ſuam fecit tam in virtutibus cœli quàm in habitatoribus terræ: & non eſt qui reſiſtat manui ejus, & dicat ei, Quare feciſti?*

7. 8. 9. 10. 11. 12. *Tu ergo ſi adoraveris coram me* proſtratus, *erunt tua omnia*, me donante. *Et reſpondens Jeſus dixit illi: Scriptum eſt: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* In Deuteronomio ſcriptum eſt, *timebis*: ſed timor Dei, quo nomine ſumma reverentia ſignificatur, omnia hominis erga Deum officia complectitur.

Deuteron. 6.

Et duxit illum in Jeruſalem, per aëra ſuſtulit, *& ſtatuit eum ſuper pinnam Templi*, in ſummo Templi faſti- D gio; *& dixit illi: Si Filius Dei es, mitte te deorſum: ſcriptum eſt enim: Quòd Angelis ſuis mandavit de te, ut conſervent te; & quia in manibus tollent te*, ſuper brachia te geſtabunt ſeu ſuſtentabunt ambulantem, *ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Et reſpondens Jeſus ait illi: Scriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum.* Confer cum Matthæi 4. & Marci 1.

Deuteron. 16.

13. *Et conſummata omni tentatione*, omni tentatione viſibili & inviſibili, omni tentationis genere, quo pro tunc aggredi permiſſus eſt Jeſum, *tentatum per omnia pro ſimilitudine abſque peccato*, diabolus *receſſit ab illo* E *uſque ad tempus*, à Deo conſtitutum, ſcilicet uſque ad tempus Paſſionis, quo ipſum per ſe & per miniſtros apertè oppugnaturus erat. Luc. 22. 53. *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum*, & Joannis 14. 30. *Venit enim Princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.*

Hebr. 4. 15.

14. *Et regreſſus eſt Jeſus in virtute Spiritus*, afflatu & impulſu Spiritus ſancti, non humano ductus affectu, *in Galilæam*, undè venerat priùs in Judæam ut baptizaretur à Joanne: *& fama exiit per univerſam regionem de illo.*

15. *Et ipſe docebat in Synagogis eorum*, ut Propheta jam miraculis celeber, *& magnificabatur ab omnibus*

bus: apud omnes in magna æſtimatione & honore erat.

16. *Et venit Nazáreth, ubi erat nutritus*, ſeu educatus, *& intravit ſecundùm conſuetudinem ſuam*, prout mos ejus erat à ſui manifeſtatione & ab initio Miniſterii ſui; *& ſurrexit legere*, ut legeret aliquem Scripturæ locum, quem poſtea populo exponeret.

Iſai. 61. 1 17. 18. 19. *Et traditus eſt illi liber Iſaiæ Prophetæ*, juſſu Archiſynagogi. *Et ut revolvit librum, invenit* divino conſilio, proprioque delectu, *locum ubi ſcriptum erat: Spiritus Domini ſuper me* requievit, *propter quod unxit me:* quia ſuper me requievit inviſibiliter à primo conceptionis meæ inſtanti, non ad menſuram mihi datus, ſed plenè in me effuſus, cum gratiæ, virtutum, donorumque infinitâ copiâ, ideo me inauguravit & conſecravit ad munus prædicationis. *Evangelizare pauperibus miſit me.* Miſit me ut evangelium annuntiarem pauperibus ſpiritu, iis qui ſe viles & miſeros agnoſcunt, ac veris opibus deſtitutos, propriâ juſtitiâ vacuos, miſericordiâ & gratiâ Dei in omnibus egentes. *Sanare contritos corde:* ut ſanem fractos animo, deſperabundos ob gravia peccatorum ſuorum vulnera, vulneribus peccatorum ſuorum contuſos & contritos. *Prædicare captivis remiſſionem.* Ut annuntiem & afferam captivis liberationem à ſervitute peccati & diaboli, longè excellentiorem ac magis optandam ea libertate quam Judæi carnales exſpectant, ſperantes ſub Meſſia Rege ſe jugum Romanorum, & cujuſcumque alienigenarum Principatûs excuſſuros. *Et cæcis viſum:* ut ſedentes in ignorantiæ & peccatorum tenebris Evangelicâ doctrinâ illuminem, Dei cognitione, fidei luce illuſtrem. *Dimittere confractos in remiſſionem:* Ut eos qui in ſummis horrendæ ac duriſſimæ captivitatis anguſtiis verſantur, libertate donatos dimittam. Quod ad majorem explicationem à Chriſto vel ab Evangeliſta additum eſt, ad alium Iſaiæ locum alludentibus, & ad Pſalmi 146. verſ. 3 *Prædicare annum Domini acceptum.* Veri Jubilæi annum, tempus quo divina bonitas gratiam ſuam in homines uberrimè profundet, antiqui Jubilæi anno typicè ſignificatum, qui buccinæ ſonitu per præconem publicum ſolebat indici; & quo libertate donabantur qui ſervi facti erant, condonabantur debita, in priſtinas poſſeſſiones reſtituebantur qui ex iis fuerant ejecti. Non ad annum primum dumtaxat prædicationis Chriſti hæc verba referenda ſunt cum S. Epiphanio, ſed ad totum tempus Legis gratiæ, à Chriſti adventu uſque ad ſæculi finem intercedens, ut S. Irenæus explicat. *Et diem retributionis*, ſive ultionis de inimicis generis humani, diabolo ſcilicet & angelis ejus, ejiciendis foras, & palam debellandis, & exſpoliandis. Hæc poſtrema verba in codicibus Græcis & Syriaca Verſione deſunt, ſed in Hebræo fonte Iſaiæ leguntur. S. Irenæus *diem retributionis* intelligit diem ultimi judicii, in qua retribuet Dominus unicuique ſecundùm opera ejus. Refellit autem Valentinianos, qui Chriſtum uno tantùm anno prædicaſſe & menſe duodecimo paſſum aſſerebant, illo Iſaiæ loco abuſi.

Joan. 3. 34.

Dimitte eos qui confracti ſunt liberos. *Iſai. 58. 6*

Qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. *Pſal. 146. 3.*

Levit 25. 10.

S. Epiph. Hæreſ. 51

Annus autem Domini acceptabilis tempus hoc in quo vocantur ab eo qui credunt ei, & acceptabiles ſiunt Deo: hoc eſt omne ab adventu ejus tempus, uſque ad conſummationem, in quo ut fructus eos qui ſalvantur, acquirit. *S. Irenæus lib. 2. c. 38*

Hunc Iſaiæ locum in quo clariſſima de Chriſto Prophetia continebatur, Chriſtus evoluto libro, qui tunc in Synagoga legebatur, & quem ipſi tradiderat miniſter, ſelegit ut miſſionem ſuam ac legationem probaret. Et hæc quidem de Chriſto propheticè, & ad litteram etiam longè excellentiùs quàm de Iſaia dicta erant. Sicut enim liberatio ex captivitate Babylonica & imago & pignus fuit liberationis animarum per Meſſiam; ita annuntiatio ejus ab Iſaia facta typus fuit annuntiationis per Chriſtum faciendæ, qui tanti beneficii non modò prædicator, ſed auctor fuit. *Non ſolùm enim remiſſionem peccatorum nobis largitus eſt, & à diaboli tyrannide nos exemit, divinumque lumen demonſtravit: ſed futuram quoque vitam promiſit, & juſtum judicium interminatus eſt. Annum enim Domini acceptabilem, priorem ejus adventum appellari arbitror: diem verò retributionis, diem judicii* (inquit Theodoretus)

Theodoret. in c. 61. Iſaiæ.

20. *Et cùm plicuiſſet librum, reddidit Miniſtro Synagogæ*, à quo acceperat, *& ſedit*, munus Doctoris ſuo ſibi jure vindicans. *Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes*, ſeu defixi, *in eum.*

21. *Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta eſt hæc Scriptura in auribus veſtris.* Hæc Scriptura, hoc Prophetæ oraculum, quod modò me legente audiviſtis, hodie coram vobis impletur. Quibus verbis ſe Meſſiam eſſe palam profitetur ac declarat.

22. *Et omnes teſtimonium illi dabant* ſapientiæ & doctrinæ, & *mirabantur in verbis gratiæ.* Alludit ad Verſum 2. Pſalmi 44 *Diffuſa eſt gratia in labiis tuis*, &c. *Quæ procedebant de ore ipſius:* ſtupefacti ob gratiam, vim & efficaciam ſermonum ejus, *dicebant: Nonnè hic eſt filius Joſeph*, pauperis fabri concivis noſtri?

23. *Et ait illis: Utique dicetis mihi hanc ſimilitudinem: Medice cura te ipſum.* Tritum proverbium: Tuos priùs cura quàm alienos; in tuam primùm patriam, quæ multis tibi cara debet eſſe nominibus, beneficentiam exerce. *Quanta audivimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.* Admiranda illa opera quæ te patraſſe audivimus apud Capharnaitas, fac in gratiam concivium tuorum. Miracula poſtulabant Nazareni non ut crederent, ſed partim ex ambitione, ſe digniores exiſtimantes beneficiis Chriſti, eaque jure ſibi deberi putantes: partim ex incredulitate, quia ſe in dubium revocare ſignificabant miracula quæ alibi à Chriſto patrata celebrabantur, niſi ſimilia in patria ſua faceret. Unde S. Matthæus: *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.* *Matt. 13. 58.*

24. *Ait autem: Amen dico vobis, Quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua.* Nemo Propheta popularibus & concivibus ſuis gratus eſt. Quaſi dicat, Vobis imputate, quòd hìc non edam miracula, quia me contemnitis; tantùm abeſt ut mihi credatis. Vide ad Matthæi 13. 57 Quòd autem ſuperbia ſua & incredulitate ſe indignos miraculis & beneficiis divinis Nazareni præſtarent, eùm alioqui Dei bonitas ad benefaciendum non ſolùm Judæis, verùm etiam Gentibus, proclivis ſit, probat duobus exemplis ex Scriptura Sacra petitis: primum eſt Viduæ Sareptanæ: alterum Naamani Syri. Illius fidei, venerationi erga Eliam Prophetam, & charitati: Iſtius pariter fidei in Deum Iſraëlis, reverentiæ & obedientiæ qua Eliſæum Prophetam proſecutus eſt, miracula conceſſa ſunt, quæ cæteris apud quos ſancti illi Prophetæ verſabantur & prædicabant, ob incredulitatem negata ſunt.

25. 26. *In veritate dico vobis, Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael*, egeſtate & fame extrema laborantes, quando clauſum eſt cœlum, pluviam non dans, *annis tribus & menſibus ſex; cùm facta eſſet fames magna in omni terra:* adeo ut fames per univerſam terram graſſaretur: *& tamen ad nullam illarum miſſus eſt Elias niſi in Sarepta Sidoniæ*, urbem regionis ac ditionis Sidoniorum, cujus incolæ gentiles erant, *ad mulierem viduam.* Summam porrò temporis in veteri Teſtamento non expreſſam, ex traditione vel ex propria ſcientia Chriſtus addidit. *3. Reg. 17 18 verſ. 1 Jacobi 5. 17. 25. 26*

27. *Et multi leproſi erant in Iſraël ſub Eliſæo Propheta*, id eſt, tempore Eliſæi: *& nemo ex illis mundatus eſt* à pollutione lepræ, *niſi Naaman Syrus.* *4. Reg. 5.*

28. *Et repleti ſunt omnes in Synagoga irâ hæc audientes.* Quòd ſcilicet illos miraculis indignos tacitâ ipſiſque odioſâ comparatione argueret, quâ alienigenis, quin etiam credituris poſtponebantur.

29. *Et ſurrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem: & duxerunt illum uſque ad ſupercilium montis, ſuper quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.* Populari ſeditione & impetu Jeſum non ſolùm extra Synagogam, ſed extra civitatem ejecerunt ut hoſtem, & quaſi reum mortis traxerunt.

30. *Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat.* Seu divina virtute factus turbæ furenti inconſpicuus, ſive mutatis ſubitò eorum voluntatibus, ſive mentibus obſtupefactis, ſine vi, ſine fuga per medium illorum ambulans, elapſus eſt.

Tertull. lib. cont. Marcion. c. 7. S. Epiph. Hæreſi 42.

31. *Et deſcendit in Capharnaum, civitatem Galilææ, ibique docebat illos Sabbathis.* Marcion mus ille Ponticus, Evangelii & Apoſtoli corroſor, omiſſis omnibus quæ apud S. Lucam ad hunc uſque locum legimus, ſic Evangelium iſtud auſpicabatur: *Anno quintodecimo Principatus Tiberiani, Deus deſcendit in civitatem Galilææ Capharnaum*: ſubtexens deinde illud quod Nazarethæ factum mox recenſuimus, cæteris quæ præceſſerunt deletis.

32. *Et ſtupebant in doctrina ejus, quia in poteſtate erat ſermo ipſius.* Rationem modumque docendi ipſius qui poteſtatem & auctoritatem divinam præ ſe ferret, vehementer admirabantur.

Marci 1. 23 & ſeq.

33. 34. 35. 36. *Et in Synagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamavit voce magna, dicens: Sine, quid nobis & tibi, Jeſu Nazarene? Veniſti perdere nos? Scio te quis ſis: Sanctus Dei. Et increpavit illum Jeſus, dicens: Obmuteſce, & exi ab eo.* Et cùm *projeciſſet illum*, quem vexabat hominem, *dæmonium in medium*, ſeu in terram coram omni populo proſtraviſſet, *exiit ab illo, nihilque illum nocuit.* Illæſum reliquit. *Et factus eſt pavor in omnibus*, adſtantibus, *& colloquebantur ad invicem, dicentes: Quid eſt hoc verbum*, quid hoc rei eſt, *quia in poteſtate & virtute imperat ſpiritibus immundis, & exeunt*, ad ejus imperium, ſine mora? *Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.* Nomen ejus celebre factum eſt in omni circumquaque regione. Lege Commentarium noſtrum in *cap. 1. S. Marci*, ubi hæc expoſuimus.

Matt. 8. 14. Marci 1. 30.

38. 39. *Surgens autem Jeſus de Synagoga, introivit in domum Simonis*, Petri, *Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogaverunt illum pro ea. Et ſtans ſuper illam*, propiùs ad illam accedens, *imperavit febri, & dimiſit illam* febris. *Et continuò ſurgens, miniſtrabat illis*, Jeſu ſcilicet ac Diſcipulis ejus. Confer cum *Matthæi* 8. 14. & *Marci* 1. 30. noſtroſque in hæc loca vide commentarios.

Marci 1. 34.

40. 41. *Cùm autem ſol occidiſſet, omnes qui habebant infirmos variis languoribus* afflictos, *ducebant illos ad eum: at ille ſingulis manus imponens, curabat eos. Exibant autem dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Quia tu es Filius Dei, & increpans non ſinebat ea loqui, quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum.* Vide Commentarium noſtrum in cap. 8. S. Matth. & in cap. 1. S. Marci.

42. *Facta autem die egreſſus, ibat in deſertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt uſque ad ipſum: & detinebant illum, ne diſcederet ab eis:* apud ſe retinere conabantur, commodorum temporalium causâ quæ ex ejus miraculis percipiebant.

43. 44. *Quibus ille ait: Quia & aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei; quia in hoc miſſus ſum*, à Deo Patre meo. Hic præcipuus miſſionis meæ ſcopus, non ut miracula faciam, quæ ad miſſionis tantùm meæ, doctrinæque confirmationem, velut ſigilla adhibeo. *Et erat prædicans in Synagogis Galilææ.*

Senſus Moralis.

S. Ambroſ lib. 4. in Luc. n. 4.

1. 2. JEsus *autem plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt à Jordane; & agebatur à Spiritu in deſertum diebus quadraginta & tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis*; Meritò Dominus noſter Jeſus Chriſtus jejunio ſuo nos atque deſerto adversùs voluptatum informat illecebras, & tentari ſe à Diabolo Dominus omnium patitur; ut in illo omnes vincere diſceremus. Tria autem à Domino ad ſalutem noſtram principaliter ordinata Sanctus Evangeliſta deſcripſit. *Tria ſunt enim quæ ad uſum proficiunt ſalutis humanæ, ſacramentum, deſertum, jejunium.* Nemo coronatur, niſi qui legitimè certaverit: *Nemo autem ad certamen virtutis admittitur, niſi priùs ab omnibus ablutus maculis delictorum, gratiæ cœleſtis munere conſecretur.* Quiſquis igitur per ſacramenta mundatus eſt, & Spiritu Dei ſanctificatus, mundum affectu ſaltem relinquat, ne theſaurus, quem portat in vaſe fictili, corrumpatur & amittatur. Spiritus Dei amorem ſacri ſeceſsûs inſpirat, in quo Deus ad cor loquitur; & ſacer ſeceſſus Dei Spiritum in homine conſervat. *Scimus quoniam ex Deo ſumus; & mundus totus in maligno poſitus eſt.* Sæpè nautæ, ma-

2. Tim. 2. 5. — 1. Joan. 5. 19. — S. Amb. in Pſal. 36. & lib. 4. in Luc. n. 32.

» ximè in tempeſtate, fugiunt terram; & tamen cùm eam
» fugiunt navigantes, ipſa potiùs fugere videtur à navi-
» gantibus. Et tu ſi fugias mundum hunc, & ipſe te effu-
» giet: ſi prætereas terram hanc, & ipſa te præteribit. Et
» tu in mari hoc navigas, & in hoc ſæculo fluctuas: fuge
» terram; ſaxa habet, lapides habet.... Fuge ſæculi mare,
» & naufragium non timebis. Et ſi frequenter arborum
» vertices ſpirantium verberent flabra ventorum; ſolidatis
» tamen radicibus nullus occaſus eſt: at in mari furenti-
» bus ventis, etſi non omnium naufragium, omnium ta-
» men periculum eſt. Ita enim adverſis flatibus nequitiæ
» ſpiritalis, nullus in arena, vel in ſolo tutus eſt, & naves
» Tharſis vehementi ſæpè ſpiritu conteruntur.

S. Ambroſ lib. 4. in Luc. n. 6.

Et conſummatis illis diebus eſuriit. Omnibus omnia factus eſt Jeſus, pauper pauperibus, dives divitibus, flens flentibus, eſuriens eſurientibus, ſitiens ſitientibus, profluus abundantibus. *In carcere cum paupere eſt, cum Maria flet, cum Apoſtolis epulatur, cum Samaritana ſitit: in deſerto eſurit; ut cibus primi hominis, quem prævaricatione guſtaverat, jejunio Domini ſolveretur. Noſtro periculo Adam ſcientiæ boni & mali famem ſolvit, noſtro emolumento famem ille ſuſcepit.* Primus Adam gulâ victus eſt in paradiſo voluptatis; ſecundus Adam abſtinentiâ & jejunio quadragenario vicit in deſerto, in loco horroris & vaſtæ ſolitudinis. Arma noſtra ſunt jejunia. Jejunio præterita peccata expiantur, tentationes præſentes divino hoc ſcuto repelluntur, futuræ caventur, omnes eliduntur. Chriſtus innocens carnem ſuam ſanctam quadragenario jejunio mortificat, homo peccator carnem ſuam ſpiritui Deoque rebellem caſtigare & domare refugit: imò ſaginat eam ad peccatum, quaſi ad hoc conditus ſit ut ſecundùm carnem vivat.

S. Ambroſ lib. 4. in Luc. n. 17 18.

3. 4. *Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant: & reſpondit ad illum Jeſus: Scriptum eſt, Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo Dei*, &c. Tria docemur eſſe præcipua tela diaboli, quibus ad convulnerandam mentem hominis conſuevit armari: gulæ unum, aliud jactantiæ, ambitionis tertium. *Inde* autem *cœpit, unde jam vicit. Et ideo inde incipio in Chriſto vincere, unde in Adam victus ſum.* Diſcamus igitur cavere gulam, cavere luxuriam, quia telum eſt diaboli. Laqueus tenditur, cùm opiparum convivium præparatur, lautæ epulæ, quæ conſtantiam ſæpè mentis inclinant. Sumamus igitur ſcutum fidei, loricam abſtinentiæ: ſed vide arma Chriſti, quibus tibi, non ſibi vicit. Nam qui majeſtate ſua lapides in panem poſſe converti naturæ alterius transfuſione monſtravit, docet nihil tibi pro diaboli arbitrio, nec declarandæ virtutis contemplatione faciendum. Caveamus igitur vaferrimi hoſtis inſidias, qui ſæpè falſa boni imagine, falſa pietatis ſpecie nos decipit, ea ſuggerens quæ ad Dei gloriam tendere videantur, & in Angelum lucis ſe transfigurans noſtram ut ſibi conciliet fiduciam. Quibus armis tentationes vincantur, Chriſtus docet. 1. Verbo Dei. 2. Ejus humili adoratione & religioſæ ſervitutis illi ſoli debitæ officio. 3. Viarum extraordinariarum, quæ in vita Chriſtiana & ſpirituali frequentibus illuſionibus obnoxiæ ſunt, declinatione. Chriſtus enim Jeſus non utitur poteſtate quaſi Deus, ſed quaſi homo commune ſibi arceſſit auxilium; ut divinæ pabulo lectionis intentus, famem corporis negligat, alimentum verbi cœleſtis acquirat. Huic intentus Moyſes panem non deſideravit: huic intentus Elias famem prolixioris non ſenſit jejunii. *Non enim poteſt qui Verbum ſequitur, panem deſiderare terrenum, cùm ſubſtantiam panis cœleſtis accipiat.*

S. Ambroſ lib. 4. in Luc. n. 19.

7. *Tu ergo ſi adoraveris coram me, erunt omnia tua.* Dæmonem ſuperbi utriuſque ſexus imitantur, qui potentiam ſuam, generis claritatem, pulchritudinem, auctoritatem, aliaſve dotes jactant, ut ſe ab aliis quaſi adorari impetrent. Nabuchodonoſoros, Ananem, alioſque cogitata diabolicæ ſuperbiæ imitatores: fortior hæc quàm libidinis tentatio. Herodes enim dimidiam dumtaxat regni ſui partem ſtultâ promiſſione obtulit impudicæ ſaltatrici: ſuperbi verò & ambitioſi pleriquè ita comparati ſunt ut adoratoribus ſuis omnia promitterent, ut diabolus. Quid de ſuperbis illis mulieribus dicam, quæ formæ illecebris abuſæ, varia cultûs & luxûs lenocinia, varias artes adhibent, ut plurimos ſibi adoratores devinciant? Monſtra ſunt ipſo diabolo magis timenda, qui ſtudium placendi per decorem invitatorem libidinis illis inſpirat, qui omnem cultûs muliebris habitûſque luxum ſubminiſtrat, quo luxuria negotiatur aut gloria inſoleſcit. Favores omnes, ac voluptates adoratoribus ſuis & impudicis amatoribus pollicentur. *Tu ergo ſi adoraveris coram me, erunt omnia tua.* Periculoſiſſimæ tentationis tela Chriſti clypeo repellat vir Chriſtianus: *Scriptum eſt, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* Verbi Dei lectio & meditatio armamentarium eſt contra tentationes omnes. *Quiſquis intus verbo Dei paſcitur, non quærit in iſta eremo voluptatem. Qui uni Deo tantùm ſubjectus eſt, non quærit in monte, id eſt, in terrena elatione jactantiam. Quiſquis æterno ſpectaculo incommutabilis veritatis adhæreſcit, non per faſtigium hujus corporis, id eſt, per hos oculos præcipitatur, ut temporalia & inferiora cognoſcat*; (inquit S. Auguſtinus Lib. De vera Religione.)

Daniel. 3. Judith 3. 13. Eſther 3.

8. *Et duxit illum in Jeruſalem, & ſtatuit eum ſuper pinnam Templi*, &c. Heu quàm multi in ſummum Templi faſtigium, ad Eccleſiaſticas Dignitates à diabolo ducuntur, ut lapſu graviore ruant! Non Dei vocatione, ſed diabolica ambitione provehuntur. Quos Deus vocat, & in ſacris Ordinibus ac Dignitatibus ſive Miniſteriis Eccleſiaſticis conſtituit, hos gratiâ ſuâ conſervat, ſuſtentat & protegit, ne cadant. Quos verò diabolus ducit & evehit, qui ambitione, ſuperbiâ, cupiditate, otioſæ vitæ amore feruntur, hos certa manet ruina. Quî enim præcipites non ruerent, quibus nullæ ſunt vires niſi ex præſumptione, nulla vigilantia niſi ex cæcitate, nullum auxilium niſi ex propria infirmitate?

13. *Et conſummata omni tentatione, diabolus receſſit ab illo uſque ad tempus.* Prope omnium criminum fontes hæc tria genera demonſtrantur eſſe vitiorum (inquit S. Ambroſius) carnis delectatio, vana gloria, ambitio. Neque enim conſummatam omnem tentationem Scriptura dixiſſet, niſi in his tribus eſſet omnium materia delictorum, quorum ſemina in ipſa origine ſunt cavenda. *Finis ergo tentationum, finis eſt cupiditatum; quia cauſæ tentationum cauſæ cupiditatum ſunt. Cauſæ autem cupiditatum ſunt carnis oblectatio, ſpecies gloriæ, aviditas potentiæ.* His exhauſtis tentationibus, diabolus, cui mille nocendi artes, etſi invidere non deſinat, tamen inſtare formidat, quia frequentiùs refugit triumphari. Sed recedit uſque ad tempus, graviùs poſtmodum impugnaturus. Semper ergo vigilandum eſt. Semper ad nova certamina ſuſtinenda munire nos Chriſtianorum virtutum præſidio debemus. Non unum telum diabolus habet, ut tentatio ſancti viri Job demonſtravit; frequentat ſpicula, ut aut præmio vincat, aut tædio. Primò cupiditate vulnera, ſecundò pietate, tertiò ſanitate; mentis enim pariter & corporis pugnat ulceribus. Diverſitas quoque ipſa tentationum pro diverſitate certantium eſt. Avaritiæ damno dives urgetur, pater diſpendio filiorum, homo doloribus, corpus ulceribus. Quanta hæc tela! unde Dominus noluit habere quod perderet, & ideo pauper hùc venit, ne diabolus haberet quod auferret. *Venit* (inquit) *Princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.* Noluit etiam paucorum eſſe pater, ut eſſet omnium. Fruſtra autem corporis tentaretur ulceribus, qui contemneret omnes corporis paſſiones. Fortitudine fidei opus eſt in his Chriſtianæ militiæ præliis. Non enim contra carnem & ſanguinem, ſed contra inſidias ſpiritales nobis eſt certamen. Vides magnificentiam Chriſtiani viri, qui certat cum rectoribus mundi; & licèt conſtitutus in terris, adverſùs ſpiritalia nequitiæ, quæ ſunt in cœleſtibus, animi virtute decernit. Non enim de terrenis contendimus, ut dimicemus in terra: ſed ſpiritalibus propoſitis præmiis, de regnô Dei & Chriſti hereditate, neceſſe eſt ſpiritalia priùs impedimenta ſuperentur. Corona propoſita eſt, ſubeunda certamina ſunt. Nemo poteſt, niſi vicerit, coronari: nemo poteſt vincere, niſi ante certaverit. Ipſius quoque coronæ major eſt fructus, ubi major eſt labor. *Arcta enim & anguſta eſt via, quæ ducit ad vitam.... Lata verò & ſpatioſa, quæ ducit ad mortem.* Et ideò tentationem timere non debemus; eſt enim cauſa victoriæ, materia triumphorum.

S. Amb lib. 4. in Luc. n. 39. Joan. 14. 30. S. Amb ibid. n. 37.

17. 18. *Et traditus eſt illi liber Iſaiæ Prophetæ. Et ut revolvit librum, invenit locum ubi ſcriptum erat: Spiritus Domini ſuper me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde, prædicare captivis remiſſionem, & cæcis viſum,* &c. Chriſtus plenitudine Spiritus ſancti ad ſacerdotium æternum conſecratus, & velut unguento perfuſus, de quo ſcriptum eſt: *Unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Oleum lætitiæ dixit Spiritum ſanctum, ne creaturam putares. Olei enim hujuſmodi natura eſt, ut nequaquam naturæ alterius humido miſceatur. Lætitia quoque non corpus ungit, ſed intima cordis illuminat. Et bene oleum letitiæ dicitur quo unctus eſt Chriſtus. Neque enim uſitatum fuit ei oleum & commune quærendum, quo aut vulnera curantur, aut æſtus levatur: cùm fomentum vulnerum ſuorum ſalus mundana non quæreret, nec refectionem corporis fatigati virtus ſempiterna depoſceret. *Nec mirum ſi habet oleum lætitiæ, qui fecit exultare morituros, triſtitiâ mundum exuit, mœſtæ fœtorem mortis abolevit. Ergo unguentum Chriſti eſt Spiritus.* Ab hoc unguento Jeſus nuncupatus eſt Chriſtus, qui ſic Deo perfuſus eſt & infuſus, ut homo Deuſque eſſet unus Deus. Ad hoc autem unctus eſt Spiritu ſancto, ut illum in nos effunderet, ac per ejus gratiæ medicinalis, illuminatricis, liberatricis ineffabilem efficaciam Animarum noſtrarum vulnera ſanaret, nos à morte ad vitam, à ſervitute in perfectam libertatem, è tenebris ad lucem, ſumma miſeria ad ſupremam æternamque felicitatem revocaret, noſque interim divitiis ſpiritualibus repleret. *Evangelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde, prædicare captivis remiſſionem & cæcis viſum, dimittere confractos in remiſſionem.* Hoc quo unctus eſt Spiritus ſancti unguento & ſubſtantivâ atque increatâ ſanctitate membra ſua perfundens Chriſtus, non ſolùm nos Chriſtianos effecit, gentem ſanctam, regale Sacerdotium, ſed Chriſtos. *Non ſolum caput noſtrum unctum eſt, ſed & corpus ejus nos ipſi* (inquit S. Auguſtinus) *Concorporans nos ſibi, faciens nos membra ſua; ut in illo & nos Chriſti eſſemus.... Inde autem apparet Chriſti corpus nos eſſe, quia omnes ungimur, & omnes in illo & Chriſti & Chriſtus; quia quodam modo totus Chriſtus caput & corpus.* Tantis Chriſti Domini beneficiis ne ſimus ingrati: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis,* quos annuntiavit Chriſtus; dies iræ & furoris Domini ſequetur, dies ultionis & judicii, in quo adſtabimus omnes ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque retributionem vel beatitudinis vel pœnæ æternæ ſecundùm operum ſuorum merita. Ad terribilem illum diem nos præparemus, audientes Chriſti vocem nobis prædicantis *Annum Domini acceptum, & diem retributionis.* Mentes & corda in ipſum defigamus. *Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum.* Deo gratias agamus perennes, qui nos ad Chriſtianam Religionem vocavit, quam ſolam eſſe veram cognoſcimus ex prophetiarum adimpletione in Chriſto & in Eccleſia, & ex Miraculis quibus Evangelii prædicatio obſignata & confirmata eſt. *Quia hodie impleta eſt hæc Scriptura in auribus veſtris.*

Pſal. 44. S. Amb lib. 1. de ſpiritu ſancto c. 9. S. Aug. in Pſal. 26.

25. 26. *In veritate dico vobis, Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſraël*, &c. *& ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam.* Vidua cenſu pauper, fide dives; corporalis panis egens, ſed inviſibilis cibi verbi Dei, quo anima vivit, magis avida; alienigena, omni ſolatio temporali deſtituta, cæteris præfertur, & Prophetæ hoſpitio, ſolatioque recreatur, ut farina & oleo multiplicatis ſuſtentetur ipſa & filii ejus trium amorum & ſex menſium ſpatio, quibus fames magna fuit in omni terra. *[3. Reg. 17]* Vidua hæc Eccleſiæ typus, de qua ſcriptum eſt: *[Iſaiæ 54. 1.]* *Lætare ſterilis quæ non paris, erumpe & exclama, quæ non parturis; quoniam multi filii deſertæ magis quàm ejus quæ habet virum.* *[S. Ambroſ lib. de Viduis c. 3.]* Ad hanc, cùm fames eſſet verbi divini in omni terra, miſſus eſt Chriſtus, qui aridam terram rore cœleſti Evangelii Gratiæque ſuæ rigavit, & clauſum cœlum reſeravit. Hydriam farinæ & vas olei non defectura ſpopondit: *perpetuitatem* nempe *ſacramentorum* promiſit *cæleſtium, & non defuturam ſpiritalis exultationis gratiam; munimenta vitæ, fidei ſignacula, dona virtutum,* largitus eſt. *[Iudic. 6.]* *Deſcendit* Verbum divinum *ſicut pluvia in vellus*, *[Pſal. 71. 6]* ut paulò poſt exſiccato vellere, terram irroraret univerſam: *Et ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram.* Nam primò intra Judæam divini cœpit ros ſermonis humeſcere (*Notus* enim *in Judæa Deus*) cùm arida fidei totiùs orbis univerſa terra maneret. Sed ubi Joſeph greges Deum negare cœperunt, & auſu vario immanium delictorum contrahere divinitatis offenſam, tunc per omnes terras fuſo imbris rore cœleſtis, populus Judæorum æſtu perfidiæ ſuæ cœpit areſcere, cùm Eccleſiam ſanctam ex omnibus terrarum partibus congregatam propheticæ nubes, & ſalutaris imber Apoſtolicus irrigarent. Viduæ igitur Sareptanæ, ad quam, Viduis Iſraëlitibus prætermiſſis, Elias à Deo miſſus eſt, exemplo oſtenditur ac typo, *Quòd ad inſtaurandam Eccleſiam Dei Filius humani corporis ſacramenta ſuſceperit, abdicato populo Judæorum, quibus conſiliarius & Propheta, beneficiorumque adempta ſunt miracula dominicorum; eo quòd civico quodam invidiæ nævo in Dei Filium credere noluerunt.*

Multæ viduæ erant in diebus Eliæ &c. *& ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam.* *[S. Ioannes Chryſoſt. Hom. in Eliam & Viduam Tom. 5. Ducæi.]* Heroicum in Sareptana illa muliere charitatis exemplum non ſolùm mirentur, ſed imitentur Chriſtiani. Mulier erat alienigena, vidua, omni deſtituta ſubſidio, cui alendorum cura incumbebat liberorum; pugillus tantùm farinæ reliquus erat, quo deficiente mors exſpectatur; nihil tamen horum illam ab eroganda Prophetæ eleemoſyna prohibuit, retardavit, quamvis ille peregrinus eſſet, ipſi ignotus, & religione ab ipſa ſeparatus. Cùm igitur neque paupertate, neque alendorum ſollicitudine filiorum, neque gravi fame, neque tanta egeſtate, neque mortis imminentis metu fuerit ab hoſpitalitatis & beneficentiæ officio impedita, quæ Chriſtianis divitibus erit excuſatio? Sed dicet fortaſſe quiſpiam: Adducito mihi Prophetam, & eadem benevolentiâ illum ſuſcipiam. Non ſolùm Prophetam, ſed ipſum Prophetarum Dominum tibi adducam, communem Deum ac Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum: ipſe enim ait: *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare.* Si viduæ illius charitatem imiteris, ſi eleemoſynam pauperibus, non dico ex neceſſario tuo, ſed ſaltem ex ſuperfluo erogaveris, parem, imò longè majorem benedictionem conſequêris. Non hydria farinæ, neque lecythus olei, indeficientes ad breve tempus, ſed vita æterna mercedis loco tibi reddetur, Dei miſericordia, eſca ſpiritualis. *[Idem. in Catena Græcor. Patrum.]* *Si enim Elias exiguæ farinæ annonam conſecutus, quòd mulierem majorem ſui quàm filiorum rationem habuiſſe perſpexit, aream in viduæ domo, torcularque inſtruxit, ac ex inexhauſtis vaſis vicem reddidit, alens quæ ſe aluiſſet vicaria hoſpitalitatis mercede, cogita quantam Eliæ Dominus gratiam ſit initurus, ſi unà cum filiis hæredem ac curatorem ipſum reliqueris.*

27. *Et multi leproſi erant in Iſraël ſub Eliſæo Propheta; & nemo eorum mundatus eſt niſi Naaman Syrus.* Cur non curabat fratres, non curabat cives, non ſanabat Propheta conſortes; cùm ſaneret alienos, ſanaret eos qui obſervantiam Legis, & Religionis conſortium non habebant: niſi quia *Voluntatis eſt medicina, non gentis:* *[S. Ambroſ lib. 4. in Luc. n. 49]* *& divinum munus votis eligitur, non naturæ juri defertur? Diſce, Chriſtiane, rogare quod cupias impetrare: faſtidioſos viros cæleſtium profectus munerum non ſequuntur..... Nemo ſanatus oſtenditur, niſi qui religioſo officio ſtuduit ſanitati. Non enim dormientibus divina beneficia, ſed obſervantibus deferuntur.*

Naaman Gentilis Populi typus alter; ejus ad Eliſæum Prophetam acceſſus, figura vocationis Gentium; lepræ mundatio cùm Jordane corpus abluic, figura remiſſionis peccatorum per baptiſmatis gratiam ſalutaris. *[Tertull. lib. 4 cont. Marcion. c. 9.]* Per mundationem Naaman Syri à lepra, ſignificata eſt emundatio nationum in Chriſto lumine earum, quæ ſeptem maculis capitalium delictorum inhorrebant, idololatriâ, blaſphemiâ, homicidio, adulterio, ſtupro, falſo teſtimonio, fraude. Quapropter ſepties quaſi per ſingulos titulos in Jordane lavit... Quia *unius lavacri vis & plenitudo Chriſto ſoli dicabatur, facturo in terris ſicut ſermonem compendiatum, ita & lavacrum.* A puella juniore ex captivis monitus Naaman, eſſe in terra Iſraël qui poſſet eum à lepræ contagione mundare, ad Regem Iſraël venerat, à quo miſſus ad Eliſæum mandatum acceperat ut ſepties in Jordane mergeretur. *[S. Ambroſ lib. de Myſteriis ſive de Initiandis c. 3. & 4.]* Tunc ille ſecum tractare cœpit meliores aquas habere ſe in patria, in quibus ſæpè ſe merſiſſet, nec tamen à lepra eſſet mundatus; eaque revocatus cogitatione ac diffidentiâ, non obediebat mandatis Prophetæ: ſed admonitione & perſuaſionibus ſervorum adquievit, ac merſit. Mundatuſque ſtatim intellexit, *Non aquarum eſſe quòd unuſquiſque mundatur, ſed gratiæ.* Illa porrò ex captivis junior puella, typus eſt Eccleſiæ Domini ex gentibus congregatæ, & antea depreſſæ captivitate peccati, quando libertatem adhuc gratiæ non habebat; cujus conſilio vanus ille Populus Nationum verbum audivit Propheticum, de quo ante diu dubitavit; poſtea tamen ubi credidit exequendum, ablutus eſt ab omni contagione vitiorum. *Et ille quidem dubitavit antequam ſanaretur; tu jam ſanatus es, & ideo dubitare non debes.* Ille Syrus ſepties merſit in Lege: tu autem baptizatus es in nomine Trinitatis, confeſſus es Patrem, recordare quid feceris: confeſſus es Filium, confeſſus es Spiritum ſanctum, mundo mortuus es, & Deo reſurrexiſti; & quaſi in illo mundi conſepultus elemento, peccato mortuus, ad vitam es reſuſcitatus æternam. Gratias age Domino Prophetarum Chriſto Jeſu Salvatori noſtro, ad quem miſſus es, & à quo mundatus es à lepra peccati per aquam Baptiſmatis. Beneficii magnitudinem cogita: non enim omnes leproſi ab ipſo mundati ſunt, non omnes baptiſmate purgati, longè plures in infidelitate & peccato relicti, occulto, ſed tamen juſto Dei judicio pereunt. Gratuitam in te Dei miſericordiam agnoſce: *Non fecit taliter omni Nationi.* *[4. Reg. 5.]* Cum Naaman Syro dicas: *Non faciet ultra ſervus tuus holocauſtum aut victimam Diis alienis, niſi Domino ſoli.*

29. *Et ſurrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem*, &c. In Evangelio completum eſt quod per Prophetam de ſe prænuntiavit Dominus; *Retribuebant mihi mala pro bonis.* *[Pſa 34. 12.]* Nam cùm Chriſtus beneficia in Judæos diffunderet, illi injurias irrogabant. *[S. Ambroſ lib. 4. in Luc.]* Nec mirum ſi perdiderunt ſalutem, qui ejecerunt de ſuis finibus Salvatorem. Dominus enim nec volentes repudiat, nec invitos alligat, nec ejicientibus reluctatur, nec rogantibus deeſt. Inhumanum, ingratum, ſacrilegum Nazarenorum facinus execramini, qui Chriſtum è civitate ſua ejecerunt, & duxerunt in ſupercilium montis ut præcipitarent eum: ſed longè magis deteſtanda Chriſtianorum ingratitudo, qui per fidem cognoſcentes illum eſſe Filium Dei, longèque majoribus ab illo affecti beneficiis, è cordibus ſuis illum per mortale peccatum ejiciunt.

30. *Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat.* *[S. Ambroſ lib. 4. in Luc. n. 36]*

Hinc intellige, non ex neceſſitate; ſed liberè paſſum A Dominum Jeſum, nec captum à Judæis, ſed à ſe ipſo oblatum. Etenim quando vult capitur, quando vult elabitur, quando vult ſuſpenditur, quando vult non tenetur. Hic ſeditioſæ & ingratæ turbæ ſe ſubduxit, quia *Malebat adhuc Judæos ſanare quàm perdere; ut ineſſicaci furoris exitu deſinerent velle, quod implere non poſſent.* Vides igitur (ait S. Ambroſius) & hic divinitatis eſſe quod operatus eſt, & illic voluntatis eſſe quod captus eſt. Nam quemadmodum à paucis teneri potuit, qui à populo non tenetur? *Sed noluit ſacrilegium eſſe multorum; ut in auctores culpæ crucis invidiam retorqueret; atque à paucis quidem affigeretur, ſed pro toto orbe moreretur.* O incomparabilem Salvatoris amantiſſimi bonitatem!

S. Ambr. lib. 4. in Luc. n. 36

33. *Et in Synagoga erat homo habens dæmonium immundum*, &c. Impudici, adulteri, fornicatores, molles, dæmonium immundum habent, à quo illorum Animæ miſerum in modum poſſidentur. Chriſti verbis & mandatis torqueri ſe putant, Concionatorum & Paſtorum, piorumque hominum admonitiones & increpationes impatientiſſimè ferunt; ſanctas inſpirationes, quibus à voluptatibus carnis revocantur, rejiciunt; cùm putant, quòd falſa illorum pax turbetur, quòd ad pœnitentiam ante tempus ſenectutis invitentur, quòd ſeparatio ab occaſionibus proximis peccati illis imperetur. Etſi Chriſtum ore confitentur, ut dæmones, factis tamen negant, ejus puritatem & ſanctimoniam renuentes imitari, & membra ejus facientes membra meretricis, quæ ſumma eſt Dei injuria. *Sine, quid nobis & tibi Jeſu Nazarene? Veniſti perdere nos? Scio te quis ſis: Sanctus Dei.* Cùm impudici homines Chriſtianis mulieribus adulantur, blandiſque ſermonibus, laudibus, verbis amatoriis illarum inſidiantur caſtitati, ſilentium illis protinus imponant, Chriſti poteſtatem & virtutem invocent, ut immundum ab illis dæmonium expellat, ſupplices orent ne ſibi noceat. *Obmuteſce & exi*, Qui de impudicitia tentantur, Chriſto Jeſu adhæreant, ejus gratiam invocent, cujus virtute pravi concupiſcentiæ motus refrænantur. *In poteſtate & virtute imperat immundis ſpiritibus, & exeunt.*

38. *Surgens autem de Synagoga, introivit in domum Simonis: Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogaverunt illum pro ea.* Cùm aliquis in Chriſtiana familia febribus corporis vexatur, vota Deo nuncupantur, novemdiales devotiones in Memoriis Sanctorum pro ejus valetudine fiunt: cùm animi febribus, quæ pravæ cupiditates & vitia ſunt, tenetur, cùm mors irrepit ſceleris effectu, tentante diabolo, carne ſuadente, ſalus ejus negligitur, ſupernus Medicus non quæritur, non invocatur, Sanctorum preces apud divinam Majeſtatem non adhibentur. Et tamen longè vehementior, longè periculoſior eſt animæ quàm corporis febris. Huic nemo homo mederi poteſt, ſed nec Angelus. Filium Dei deſcendere oportuit ut febribus humani cordis mederetur. *Et ſtans ſuper illam, imperavit febri.* Corda in rerum terrenarum amore defixa ad ſe ſurſum evexit; infirmi animi motus per gratiam ſuam medicinalem ordinatos, ſuæque Legi ſubjectos, in obſequium ſuum convertit, eorum immutatis objectis, ut membra quæ olim ſerviebant iniquitati, juſtitiæ cum alacritate ſervirent. *Et continuò ſurgens miniſtrabat illis.* Nemo putet obſequium ſe præſtare Deo, cùm aliqua opera ex ſe bona facit in ſtatu & in affectu peccati; à febre peccati curari neceſſe eſt, ut opera noſtra grata ſint Deo. *Imperavit febri, & dimiſit illam: & continuò ſurgens miniſtrabat illis.*

Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibere membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem. Rom. 6.

40. *Cùm autem ſol occidiſſet, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum: at ille ſingulis manus imponens, curabat eos.* Omnes qui-bus erant infirmi corporaliter, ducebant illos ad Jeſum: modò pauci ſunt qui ſuos ſpiritualiter infirmos ad eum ducant: immò pravis plerumque conſiliis & exemplis B ab eo abducunt, prohibentes ne pœnitentiam agant, ne mundo renuncient, ne Deo ſe devoveant. *Noli prohibere benefacere eum qui poteſt* (inquit Sapiens) *Velle debemus ut omnes nobiſcum diligant Deum, & totum quod vel eos adjuvamus, vel adjuvamur ab eis, ad unum illum finem referendum eſt. Si enim in theatris nequitiæ qui aliquem diligit hiſtrionem, & tamquam magno vel etiam ſummo bono ejus arte perfruitur, omnes diligit qui eum diligunt ſecum, non propter illos, ſed propter eum quem pariter diligunt; & quantò eſt in ejus amore ferventior, tantò agit quibus poteſt modis ut à pluribus diligatur, & tantò pluribus cupit eum oſtendere; & quem frigidiorem videt, excitat eum quantùm poteſt laudibus illius; ſi autem contravenientem invenerit, odit in illo vehementer odium dilecti ſui, C & quibus modis valet, inſtat ut auferat: Quid nos in ſocietate dilectionis Dei agere convenit, quo perfrui, beatè vivere eſt; & à quo habent omnes qui eum diligunt, & quod ſunt, & quod eum diligunt; de quo nihil metuimus ne cuiquam poſſit cognitus diſplicere; & qui ſe vult diligi, non ut ſibi aliquid, ſed ut eis qui diligunt æternum præmium conferatur, hoc eſt, ipſe quem diligunt?* Infirmi ſunt quicumque illum non amant. Animæ enim ſanitas, charitas eſt. Ab ea quid deficit, langueſcit. Infirmos itaque noſtros ſecundùm animam, domeſticos, familiares, cognatos, amicos, omnes ducamus ad Jeſum, ut ſanentur. Medicus eſt potentiâ in ſanandis omnis generis languoribus; ſapientiâ in cognoſcendis; clementia ac bonitate in ſuſcipiendis infirmis nulli comparandus. *Omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum: at ille ſingulis manus imponens, curabat eos.*

Proverb. 3. 27.

S. Auguſt. lib. 1. de Doctrina Chriſt. c. 29.

42. *Facta autem die egreſſus, ibat in deſertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt uſque ad ipſum, & detinebant illum, ne diſcederet ab eis.* Piam turbarum illarum ſollicitudinem imitemur: Chriſtum Jeſum fide quæramus: *Sentite de Domino in bonitate & in ſimplicitate cordis quærite illum.* Ad eum ſpe tendamus & veniamus; *Dirige viam tuam, & ſpera in illum.... Qui timetis Dominum, ſperate in illum, & in oblectationem veniet vobis miſericordia.* Ipſum teneamus charitate, ne unquam à nobis diſcedat: *Inveni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam.*

Sap. 1

Eccli. 2. 6. & 9.

Cant. 3.

CAPUT V.

Senſus Litteralis.

1. & 2. Factum *eſt autem, cùm turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Geneſareth, & vidit duas naves ſtantes ſecus ſtagnum; piſcatores autem deſcenderant, & lavabant retia.* Quadam die, cùm Jeſus ſtaret ad littus Lacus Geneſaretici, ſive Maris Tiberiadis, aut Galilææ, ut aliàs in hiſtoria Evangelica appellatur, & à turbis magno concurſu ad audiendum verbum Dei confluentibus premeretur, vidit naves duas ad ſtagni littus E quieſcentes; Piſcatores autem quidam deſcenderant, & lavabant retia; alii reſarciebant, alii qui remanſerant in navibus, experiebantur num aliquid capere poſſent, mittentes retia in Mare, ut conſtat ex hujus loci collatione cum *Matthæi cap. 4. verſ. 18. & 21. & Marci 1. verſ. 16. & 19.* eandem hiſtoriam narrantibus, cujus plures circumſtantias hîc S. Lucas commemorat. Vide quæ ad Matthæi cap. 4. diximus.

3. *Aſcendens autem in unam navim, quæ erat Simo-*

nis Petri, ne à turba opprimeretur; *rogavit eum à terra reducere puſillum*, navim paululum è littore ſubducere: *& ſedens docebat de navicula turbas.*

4. *Ut ceſſavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum*, navigium tuum provehe in altum Mare, ſive in profundiorem ſtagni locum: *& laxate retia veſtra in capturam.* Retia jacite ad piſcandum.

5. 6. *Et reſpondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.* Solo tuo verbo ac imperio fretus, cùm cætera omnia ſpei noſtræ adverſentur, rete cum fiducia jaciam. *Et cùm hoc feciſſent, concluſerunt* uno jactu retis *piſcium multitudinem copioſam: rumpebatur autem rete eorum.*

7. *Et annuerunt ſociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos.* Signo eos vocarunt, quia longiùs aberant, quàm ut vox eò pervenire poſſet. *Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas* piſcibus captis, *ita ut pene mergerentur* præ onere.

8. 9. *Quod cùm vidiſſet Simon Petrus*, divina virtute id fieri intelligens, ſuamque tenuitatem agnoſcens, *procidit ad genua Jeſu, dicens: Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine.* Indignus ſum conſortii tui honore & gratiâ, & ut in navicula mea maneas. *Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piſcium, quam ceperant*; id eſt ob prodigialem piſcationem.

10. *Similiter autem Jacobum & Joannem filios Zebedæi*, qui erant ſocii *Simonis* in piſcatione, ſtupor occupaverat. *Et ait ad Simonem Jeſus: Noli timere*, bono animo eſto: hujus piſcationis miraculum omen eſt piſcationis alterius, quam brevî exercebis: *ex hoc jam eris homines capiens*, ad vitam (Hæc enim vis eſt verbi Græci ζωγρῶν qui hucuſque cepiſti piſces ad mortem. Non tibi autem capies, ſed Deo.

11. *Et ſubductis ad terram navibus, relictis omnibus, ſecuti ſunt eum.* Relictis omnibus, navi, retibus, piſcibus, ſociis, familiâ, ſe illi ut diſcipulos & comites perpetuos adjunxerunt.

12. 13. 14. *Et factum eſt, cùm eſſet in una civitatam, & ecce vir plenus lepra, & videns Jeſum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare. Et extendens manum, tetigit eum, dicens: volo, Mundare. Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo. Et ipſe præcepit illi ut nemini diceret; ſed, Vade, oſtende te Sacerdoti, & offer pro emundatione tua, ſicut præcepit Moyſes, in teſtimonium illis.* In agro Capharnaum miraculum illud à Chriſto editum eſt. Chriſtus tunc temporis in civitate degebat, ex eaque egreſſus, obvium habuit hominem leprâ obſitum, & ab hominum ſocietate propterea ſeparatum, urbeque pulſum: qui proſtratus adorationis causâ, oravit eum magna fide dicens: *Domine, ſi vis, potes me mundare*: Non tantùm mundum pronuntiare, ut Levitici Sacerdotes. Idque ſolâ

Marci 2.

A voluntate potes. Confer cum *Matthæi* 8. & noſtrum Commentarium lege.

15. 16. *Perambulabat autem magis ſermo de illo:* fama illius magis ac magis diffundebatur celebrius evadebat nomen ejus: *& conveniebant turbæ multæ ut audirent* docentem, *& curarentur* ejus virtute *ab infirmitatibus ſuis. Ipſe autem ſecedebat in deſertum, & orabat*; non quòd infirmus eſſet, orationeque & ſeceſſu indigeret, ſed ut exemplum præberet.

17. *Et factum eſt in una dierum*, quadam die, *& ipſe ſedebat docens. Et erant Phariſæi ſedentes, & Legis Doctores, qui venerant ex omni caſtello Galilææ & Judææ, & Jeruſalem: & virtus Domini erat ad ſanandum illos.* Cùm ipſe Jeſus ſedens doceret, & Phariſæi B Legiſque Doctores qui ex omnibus oppidis & pagis Galilææ & Judææ, & Joroſolymis venerant, illum audituri & obſervaturi, juxta illum ſederent, virtus Domini ad ſanandum infirmos, non illi data ad tempus, ut Prophetis, ſed congenita, eo tempore ſe exerebat.

18. 19. 20. *Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat Paralyticus, & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Et non invenientes quà parte illum inferrent præ turba, aſcenderunt ſupra tectum, & per tegulas ſummiſerunt eum cum lecto in medium ante Jeſum. Quorum fidem, ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua*, quæ morbi cauſæ. Confer cum *Matthæi* 9. & *Marci*, noſtrumque videſis Commentarium.

C 26. *Et ſtupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et impleti ſunt timore*, ſeu Dei reverentiâ, *dicentes; Quia vidimus mirabilia hodie.* Rem admirandam. Populus meritò judicabat, non tam quòd ægro ſanitas eſſet à Chriſto reddita (quod contigerat ſæpius) quàm quòd eo miraculo probaſſet Jeſus ſibi jus eſſe ac poteſtatem condonandi peccata, in cujus rei fidem Paralyticum curaverat.

27. 28. *Et poſt hæc exiit, & vidit Publicanum nomine Levi*, qui & Matthæus, *ſedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et relictis omnibus*, opibus, quæſtuoſo vivendi genere, & quod ex rationibus ipſi debebatur, familiaribus, ſociis, amicis, *ſurgens ſecutus eſt eum* confeſtim & abſque mora. Confer cum *S. Matthæi cap.* 9. noſtrumque Commentarium in eum locum lege. D Confer & cum 2. cap. S Marci.

33. 34. *At illi dixerunt ad eum; Quare Diſcipuli Joannis jejunant frequenter, & obſecrationes faciunt, ſimiliter & Phariſæorum: tui autem edunt & bibunt? Quibus ipſe ait: Numquid poteſtis filios ſponſi, dum cum illis eſt ſponſus, facere jejunare?* ad jejunandum compellere. *Venient autem dies cùm ablatus fuerit ab illis Sponſus, tunc jejunabunt in illis diebus.* Confer cum cap. 9. S. Matthæi, & cap 2. S. Marci, noſtroſque lege in utrumque Commentarios.

Senſus Moralis.

1. FACTUM *eſt autem, cùm turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, &c.* Magnus ad audiendum Chriſtum Judaici populi concurſus, fructus exiguus. Chriſtianorum plurimi Dei verbum audiunt, Sacramenta frequentant, pauci convertuntur. Pia deſideria, & tranſitoriæ devotionis affectus ad ſalutem non ſufficiunt ſine bonis operibus ac perſeverantia in eis.

3. *Aſcendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum à terra reducere puſillum. Et ſedens docebat de navicula turbas.* Navis Petri, Eccleſia Catholica Romana, cui niſi Eccleſiæ cœteræ communione jungantur, ſchiſmaticæ ſunt. Hanc fidei puritas, doctrinæque morum integritas à terra dimovet, cœlo conjungit. In ea ſola Chriſtus reſidet: hæc *Schola unitatis*, in qua poſuit *Cathedram veritatis.* In ea docet, hanc ſanctificat, regit, tuetur, Miniſtris ſuis in ea cooperatur ad conſummationem uſque ſæculi. Vult autem ſuperio-

S. Auguſt.

E res Miniſtros non typho ſuperbiæ inferioribus imperare, ſed humili charitate ſervire: *Non dominantes in cleris, ſed formam fieri gregis ex animo:* Nimiâ cum ſæcularibus hominibus familiaritate ſeſe contemptui & oblocutionibus turbarum non exponere, ſed vita ſanctiore, & à Laicorum moribus ſejunctâ conciliare ſibi auctoritatem & reverentiam populorum. *Rogavit eum à terra reducere puſillum.* Denique ſignificat temperatè utendum verbo ad turbas, ut nec terrena eis præcipiantur, nec ſic à terrenis in profundiora Sacramentorum recedatur, ut ea penitùs non intelligant.

1. Petri 5. 3.

S. Auguſt. lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 21

4. *Ut ceſſavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam.* Prædicationis Evangelicæ retia ſine Chriſti auctoritate, vacatione, ejuſque ac Vicariorum ipſius miſſione minimè laxanda ſunt. *Quomodo enim prædicabunt, niſi mittantur?* Ut verò cum hominibus converſari, & illis loqui ac præ-

Rom. 10. 14.

dicare ceſſavit Chriſtus, id eſt, poſt ejus Paſſionem, Reſurrectionem, & glorioſam Aſcenſionem, Eccleſia apud omnes Nationes diffuſa eſt, & in altum mare quaſi provecta per Apoſtolos & eorum Succeſſores, quibus in perſona Petri dictum eſt: *Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam.* Petrus enim ob ſuum in Miniſterio Eccleſiaſtico Primatum, perſonam Eccleſiæ gerebat. S. Auguſt. Una hæc navis eſt, quæ Chriſtum Jeſum vehit ad remotiſſima orbis novi gentes. Huic uni, non Schiſmaticis Sectis credita eſt gratia convertendi populos ad Chriſtum.

5. *Et reſpondens Simon dixit: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.* Animarum converſioni fruſtra Prædicator Evangelicus adlaborat, niſi Dominus gratiæ ſuæ benedictione labores ejus præveniat & proſequatur. Non eloquentiæ ſuæ aut doctrinæ viribus, ſed uni divinæ gratiæ auxilio, quæ Doctorem & diſcipulum in benedictionibus dulcedinis prævenit, confidere debet. *Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus.* Piſcatio duplex, noctis, & diei. Prima infructuoſa & inanis, ſine lumine, ſine miſſione, ſine Chriſti verbo, abſque benedictione, in navi à qua abeſt. Hæc Hæreticorum & Schiſmaticorum prædicatio eſt, qui verbum Dei adulterant, qui Chriſti mandatum ex ore legitimorum Paſtorum, qui Apoſtolis per continuam Ordinationum ſeriem in Eccleſiæ regimine ſucceſſerunt, non exſpectant. Altera fructuoſa & felix eſt, quæ fit in lumine fidei, affulgente Sole juſtitiæ, in Chriſti verbo, ab Eccleſiæ Catholicæ Miniſtris, qui ſunt filii diei, non noctis, neque tenebrarum; in veritatis manifeſtatione, cum divinæ protectionis certiſſima fiducia, quam Chriſtus in verbis ſuis fidelis, Eccleſiæ ſuæ non defuturam Matt. 28. 20. promiſit uſque ad conſummationem ſæculi. *Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.*

6. *Et cùm hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam, rumpebatur autem rete eorum.* Ne ſcandalizentur infirmi, cùm Eccleſiæ rete rumpi vident. Hæc enim calamitas multitudinem ſequitur. Rete Eccleſiæ rumpunt Hæretici, cùm verbum Dei, fideique puritatem corrumpunt: Schiſmatici, cùm Eccleſiæ ſcindunt unitatem: mali Miniſtri, cùm ejus auctoritatem contemnunt, nec Prælatis ſubeſſe & parere, & ordinem Hierarchicum, ſancitamque Sacris Canonibus, Sedis Apoſtolicæ Decretis, & Epiſcoporum Statutis ac Mandatis diſciplinam ſervare nolunt: pravi Chriſtiani, cùm clavium Apoſtolicarum ſpernunt poteſtatem, vel ſanctitatem Eccleſiæ indignis moribus contaminant & inhonorant. *Quòd retia rumpebantur piſcium copiâ* (inquit S. Auguſt. lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 2. S. Auguſtinus) *& naviculæ impletæ ſunt, ita ut mergerentur, ſignificat hominum carnalium multitudinem tantam futuram in Eccleſia, ut cum diſruptione pacis, exeuntibus inde hæreſibus & ſchiſmatibus tanta remaneret & tanta eſſet futura illi amiſſio fidei & bonorum morum, ut Chriſto dicere videatur talis Eccleſia,* Exi à me, quia homo peccator ſum: *tamquam turbis carnalium repleta, & eorum moribus pene ſubmerſa, regimen ſpiritualium, in quibus maximè Chriſti perſona eminet, à ſe repellat quodammodo. Non enim hoc voce linguæ dicunt homines bonis Miniſtris Dei, ut eos à ſe repellant: ſed voce morum & actuum ſuorum ſuadent à ſe recedi, ne per bonos regantur: & eò vehementiùs quò deferunt eis honorem, & tamen factis ſuis à ſe recedere admonent: ut honorificentiam eorum ſignificaverit Petrus, cadens ad pedes Domini; mores autem in eo quod dixit,* Exi à me Domine, quia homo peccator ſum. *Quod tamen quia non fecit Dominus; non enim receſſit ab eis, ſed eos ſubductis navibus ad littus perduxit: ſignificat in bonis & ſpiritalibus viris non eſſe oportere hanc voluntatem, ut peccatis turbarum commoti, quò quaſi ſecuriùs tranquilliuſque vivant, Munus Eccleſiaſticum deſerant.*

8. *Quod cùm videret Simon Petrus, procidit ad genua Jeſu, dicens: Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine.* Paſtor & Prædicator humilis vix concipere poteſt quomodo illius miniſterio Deus uti velit in Eccleſiæ regimine, in diſpenſatione Sacramentorum, in prædicatione verbi Dei, in converſione animarum: Quamvis probè noverit gloriam gratiæ ejus eò magis eluceſcere, quò infirmiora & viliora ſunt inſtrumenta, quibus uti dignatur. *Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine.* Chriſtum honorant, qui ad illum per frequentem communionem accedunt cum fiducia: honorant pariter, qui rariùs accedunt ex humilitate, indignitatem ſuam cum ſumma Dei Majeſtate & infinita ſanctitate comparantes. Sed magis honorant, qui corde puro, conſcientiâ bonâ, & fide non fictâ ad ſacram Menſam frequenter accedentes, piam fiduciam, ſanctumque fervorem cum humilitate conjungunt, procidentes ad genua Jeſu, & dicentes: *Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine.*

9. *Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piſcium, quam ceperant.... Et ait ad Simonem Jeſus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.* Obſtupeſcit ac timet fidelis Dei Miniſter, cùm per eum Chriſtus magni quidpiam in ſacro Miniſterio & Animarum converſione ac regimine operatur. Hinc Dei potentiam, bonitatem ac miſericordiam admiratur & celebrat: hinc hominum laudes applauſuſque timet, ſuperbiamque ſuis laboribus & operibus inſidiantem. *Ne cùm aliis prædicaverim* (inquit Apoſtolus) *ipſe reprobus efficiar.* 1. Cor. 9. 27. Sed timorem ejus ſedat Chriſtus, & illius animum piâ fiduciâ confirmat, cùm unam ejus gloriam quærit, cùm ſtudiis omnibus & toto fervore charitatis enititur ut homines illi capiat, & ad ejus cognitionem, amorem, obedientiam adducat: cùm tandem relictis omnibus, illum ſequitur & illi adhæret.

12. *Et ecce vir plenus leprâ, & videns Jeſum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, ſi vis potes me mundare. Et extendens manum, tetigit eum dicens: Volo, mundare. Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo.* Lepra, peccati præcipuè carnalis figura eſt. Impudicus, vir plenus leprâ, quæ corpus pariter animumque fœdat, membra interioris hominis conſumit, illos qui cum ipſo familiariter converſantur, periculoſa contagione inficit, à civitate Sanctorum infirmum excludit. Morbi tamen tam fœdi, tam horrendi, tam periculoſi non deſperanda curatio eſt, ſi infirmus Jeſum reſpiciens oculis fidei, ſuam indignitatem agnoſcat, in faciem coram cœleſti Medico procidat, humiliter ipſum deprecetur, de illius ſumma poteſtate minimè dubitans, in infinita bonitate confidens, ab ejus miſericordiſſimâ voluntate ſanitatis beneficium exſpectet, de profundis clamans ad Dominum, & in eum ſperans, quia apud ipſum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio, qui vult omnes ſalvos fieri, neminem perire. *Domine, ſi vis, potes me mundare.* Peccatorem contritum & humiliatum Chriſtus non deſpicit, gratiæ ſuæ manum ſuper illum extendit, illum ad Sacerdotes mittit ut peccata confiteatur. Illorum miniſterio, Chriſti verò voluntate & poteſtate in Sacramento Pœnitentiæ mundatur. *Vade, oſtende te Sacerdoti.* Satisfactio ſalutaris ſubjungenda, munus offerendum quo divina juſtitia placetur, peccatum expietur, ac in futurum caveatur. *Et offer pro emundatione tua.* Sic lepra peccati in oculis Domini confeſtim diſparebit. *Et confeſtim lepra diſceſſit ab eo.*

16. *Ipſe autem ſecedebat in deſertum, & orabat.* Sacerdotibus ſuis & Evangelii Miniſtris exemplum præbuit Chriſtus, ut interdum in ſacram ſolitudinem ſecedant, unique orationi & Chriſtianarum veritatum meditationi vacent: ſe purgare ſtudeant à ſordibus & imperfectionibus quas in hominum ſocietate contraxerunt, ut ſuum Miniſterium ſanctiùs exerceant; impleri Deo & ejus veritatibus, non ſterili dumtaxat ſpeculatione, ſed pio affectu, intimoque guſtu, ut illas in populorum ſalutem abundantiùs profundant. Priùs conchæ fiant,

quàm canales: cùm Deo colloquantur, ipſumque audiant in ſeceſſu, ut de illo & pro illo fructuoſiùs ad populum loquantur in promptu. Contra vanam gloriam, quæ ex hominum applauſu, & talentorum excellentiâ ſæpè naſcitur, & bonis operibus inſidiatur, oratione ſe muniant ac humilitate.

18. *Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat Paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Et non invenientes qua parte illum inferrent præ turba, aſcenderunt ſupra tectum, & per tegulas ſummiſerunt eum cum lecto in medium ante Jeſum.* Falſis amicis plenus eſt mundus, qui nos in pravis cupiditatibus & animi morbis adulatione ſua, iniquis conſiliis, officiis & exemplis fovent: pauci ſunt qui ſalutem animæ nobis procurare ſatagant. Id tamen eſt veræ amicitiæ officium. Chriſtiana amicitia charitas eſt, quâ propter Deum amicus diligitur, eique verum ac ſummum bonum expetitur & pro viribus procuratur, ſcilicet bonum ſalutis & beatitudinis æternæ, quod eſt omnis appetitionis finis. Ad hoc bonum debemus & à quibus diligimur duci, & quos diligimus ducere (inquit S. Auguſtinus.) Verus amicus amicum ab occaſionibus proximis peccati, à via perditionis revocat, ad Chriſtum trahit, in domum ejus infert, quæ eſt Eccleſia, admonitionibus ſuis, rectis conſiliis, orationibus, bonis exemplis ponit ante Jeſum. Multa licèt ac pene inſuperabilia impedimenta ejus converſioni obeſſe videantur, omnia tentat charitas ut eum cum lecto pravæ conſuetudinis in quo tranquillè, ſed lethaliter quieſcit, omnipotenti Medico ſiſtat, ejuſque miſericordiam pro infirmo eò infeliciore, quo ſuam infirmitatem non ſentit, obtineat. Piorum amicorum precibus ſæpè annuit Jeſus. *Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua.*

Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat Paralyticus, & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Anima per diuturnam illecebræ carnalis inertiam velut paralytica, Eccleſiæ Miniſtris, bonis Paſtoribus ac Doctoribus, qui eam ſublevent, & Chriſto offerant, eique ſpem ſanationis ſuggerant, opem interceſſionis tribuant, committenda eſt. Quatuor viros Paralyticum portantes S. Marcus commemorat. Quatuor ſcilicet virtutum cardinalium ſubſidio ad Deum fertur anima, de quibus in æternæ Sapientiæ laude dicitur: *Sobrietatem enim & prudentiam docet, & juſtitiam & virtutem, quibus utilius nihil eſt in vita hominibus.* Ad Deum fertur peccator timore, fide, ſpe, charitate. His ponitur anima in medio ante Jeſum. *Venerab. Beda in hunc locum. Sap. 8. 7.*

Et non invenientes qua parte illum inferrent præ turba, aſcenderunt ſupra tectum per tegulas. Et ſummiſerunt illum cum lecto in medium ante Jeſum. Sæpè anima ad Deum reſipiſcens, ſupernæque gratiæ remedio cupiens innovari, conſuetudinis impedimento retardatur. Sæpè inter ipſas orationis ſecretæ delicias, & ſuave cum Domino colloquium, turba cogitationum interveniens, mentis aciem intercludit, ne Chriſtus videatur. Inter hæc quid agendum? Cor ſurſum levandum eſt; in tectum domûs in qua Chriſtus docet, aſcendendum: *Scriptura Sacra*, Lex Domini diu noctuque meditanda eſt. *In quo corrigit adoleſcentior viam ſuam? in cuſtodiendo ſermones tuos.* *Pſal. 18.*

26. *Et confeſtim conſurgens coram illis, tulit lectum in quo jacebat: & abiit in domum ſuam magnificans Deum.* Veræ converſionis hæc ſigna ſunt. 1. Dei mandatis fideliter & promptè obedire. 2. Pravas cupiditates & peccati reliquias pro viribus deſtruere; quicquid nos ad peccatum pellexit, removere & abolere. 3. In interiori ſeceſſu, immò & exteriori, quantùm fas eſt vivere, & vitare ſocietates quæ ad peccatum inducere poſſunt. *Sanus qui languebat, lectum reportat domum, cùm anima peccatorum remiſſione accepta, ad internam ſui cuſtodiam cum ipſo ſe corpore refert, ne poſt veniam quid unde iterum juſtè feriatur, admittat.* 4. Deo gratias agere, omniaque opera noſtra ad ejus gloriam referre. *Beda.*

27. *Et poſt hæc exiit, & vidit Publicanum nomine Levi, ſedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et relictis omnibus, ſurgens ſecutus eſt eum. Et fecit ei convivium magnum Levi in domo ſua.* Reſpexit Deus ab æterno Levi publicanum oculis miſericordiæ ſuæ, cumque gratis elegit ut eſſet ſanctus, Apoſtolus, & Evangeliſta Jeſu Chriſti Filii ſui. *Vidit*, non caſu, ſed ſecundùm conſilium & propoſitum voluntatis ſuæ. Vocavit illum ſedentem ad telonium, negotiis animæ ſaluti periculoſis implicatum, avaritiæ laqueis irretitum: *& ait illi, Sequere me.* Juſtificavit, obedientiæ gratiam ipſi tribuens. *Et relictis omnibus, ſurgens ſecutus eſt eum.* Cœleſtis convivii, id eſt, æternæ gloriæ pignus illi tribuit, cùm ejus convivio aſſidere dignatus eſt. *Et fecit ei convivium magnum Levi in domo ſua.*

Et relictis omnibus ſurgens, &c. Qui verè converſus ad Deum eſt, 1. E peccato ſurgit ſine mora, omnibus peccandi occaſionibus relictis. 2. Chriſtum ſequitur, bona opera faciendo, *ſecutus eſt eum*: ſequi enim, imitari eſt: ideoque ut pauperem Chriſtum non tam greſſu quàm affectu conſectari poſſet Levi, reliquit propria, qui rapere ſolebat aliena, perfectamque nobis abrenunciationis ſæculi formam tribuens, non ſolùm lucra reliquit vectigalium, ſed & periculum contempſit à ſæculi Principibus imminens; quia vectigalium rationes imperfectas atque incompoſitas relinquebat. Tanta enim cupiditate ſequendi Dominum ductus eſt, ut in ullo prorſus hujus vitæ reſpectum vel cogitationem ſibimet reſervaverit. 3. Peccator verè converſus grati animi ſignificatione miſericordiam beneficentiſſimi Salvatoris proſequitur. *Et fecit ei convivium magnum Levi in domo ſua.* 4. Se Chriſti diſcipulum palam profitetur, & alios ad ipſius comitatum invitat & adducit. *Et erat turba multa Publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant diſcumbentes.* *Vide Bedam.*

31. 32. *Non egent, qui ſani ſunt, Medico, ſed qui malè habent. Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.* Morbus animæ, peccatum eſt; ſanitas, juſtitia; Medicus, Chriſtus Jeſus; remedium, Pœnitentia. Sanitas animæ per gratiam Chriſti cognoſcitur, deſideratur, quæritur: per eam Pœnitentiæ ſalubris medicina diligitur, recipitur, operatur. Qui Pœnitentiæ remedium reſpuunt, aut phrenetici ſunt, qui ſe infirmos non putant; aut deſperati, qui ſanari ſe poſſe non exiſtimant: aut ſtulti, qui ſanitatem non curant; aut temerarii, qui remedio ſibi opus eſſe non cenſent: aut delicati ſupra modum & effeminati, qui remedii amaritudinem ferre nolunt; aut imprudentes, qui peritioribus Medicis curam ſalutis ſuæ committere renuunt.

33. *At illi dixerunt ad eum: Quare diſcipuli Joannis jejunant frequenter, & obſecrationes faciunt, ſimiliter & Phariſæorum: tui autem edunt & bibunt?* Hi ſunt hypocritarum characteres, 1. Alios contemnere. 2. Propria opera oſtentare & commendare. 3. Externa Legis opera pluris facere quàm interiorem ſanctitatem. 4. Se iis aſſimilare quorum nomen eſt ob famam virtutis celebrius 5. Aliis obloqui & inſultare, eorumque virtutibus ac meritis detrahere. Contra qui verè ſunt humiles, benè & honorificè de aliis ſentiunt. 2. Propria opera abſcondunt. 3. Interiorem ſanctimoniam pluris faciunt quàm externa Legis opera, tametſi hæc minimè negligant. 4. Seſe infra omnes deprimunt: in aliis commendant quicquid vel ſpeciem habet virtutis: culpas & defectus aliorum excuſant, vel pia compaſſione tolerant, vel denique fraterna charitate corripiunt.

34. 35. *Numquid poteſtis filios Sponſi, dum cum illis eſt Sponſus, facere jejunare? Venient autem dies, cùm ablatus fuerit ab illis Sponſus, tunc jejunabunt.* Chriſtus Jeſus amicos ſuos à Pœnitentiæ laboribus non diſpenſat, ſed per Spiritus ſancti gratiam præparat. Corda primùm renovat, diffuſa in illis charitate, ut deinde jejuniis & obſecrationibus aſſiduè vacent, & mortificationem ejus in corporibus ſuis portent. Nunc tempus eſt adimplendi ea quæ deſunt Paſſionum Chriſti in carne noſtra mortali, ſiquidem cœleſtis Sponſi viſibili præſentia deſtituti ſumus, &

&c ad eam in cœlis conſequendam ſuſpiramus & contendimus, ubi ſedet ad dexteram Patris, & regnat in æternum. Cum ipſo nos regnaturos in gloria ſperamus, ſi tamen compatimur, & cœlorum regno vim faciamus per pœnitentiam, & auſterioris vitæ exercitationes. Pœnitentiæ ergo Miniſtri diſpenſare pro arbitrio pœnitentes non poſſunt à jejuniis, orationibus & mortificationibus carnis; ſed Evangelicas & Eccleſiaſticas Regulas ſequi A tenentur. Verumtamen pœnitentiæ remedia generibus & qualitatibus morborum, viribuſque ægrotantium accommodare & attemperare debent; & aliter cum imperfectis & incipientibus, aliter cum proficientibus vel perfectis agere, ne ſimiles illis ſint qui commiſſuram panni novi aſſuunt veſtimento veteri, aut mittunt novum vinum in utres veteres; quod ſine diſpendio non fit. *Ars artium, regimen animarum.* S. Gregor. M.

CAPUT VI.

Senſus Litteralis.

1. 2. FACTUM *eſt autem in Sabbato ſecundo-primo cùm tranſiret per ſata, vellebant Diſcipuli ejus ſpicas, & manducabant confricantes manibus. Quidam autem Phariſæorum dicebant illis: Quid facitis quod non licet in Sabbatis?* Sabbatum ſecundo-primum erat illud quod proximè contingebat Feſtum Pentecoſtes. Sabbatum namque quod proximè Feſtum Paſchatis contingebat, vel in quod ipſa Phaſchæ ſolemnitas incidebat, vocabatur *Magnus dies Sabbati*, ſeu primum Sabbatum. Joan. 19. 31. Sabbata quæ proximè contingebant Feſta Pentecoſtes, & Tabernaculorum apud Judæos ſecundùm Paſcha proximè ſolemnia, dicebantur etiam Magna ſive prima Sabbata ſimili ratione. Legimus enim apud Joſephum Lib. 2 de bello Judaico cap 37. Sabbatum quod incidebat in Feſtum Tabernaculorum, vocari *Sabbatum maximè honoratum.* Atque ita cùm tria eſſent Sabbata prima, id eſt, maxima, diſtinctionis cauſa Sabbatum Paſchale quod ordine temporis prius eſt, dictum eſt πρωτόπρωτον, *primorum-primum:* Sabbatum Pentecoſtes, δευτερόπρωτον, *primorum-ſecundum:* Sabbatum Feſti Tabernaculorum, τριτόπρωτον, *primorum-tertium.*

1. Reg. 21. 3. 4. 5. *Et reſpondens Jeſus ad eos, dixit: Nec hoc legiſtis quod fecit David, cùm eſuriiſſet ipſe, & qui cum illo erant: Quomodo intravit in domum Dei*, in Templum: *& panes propoſitionis*, id eſt, ibi in menſa expoſitos & Domino conſecratos, *ſumſit & manducavit, & dedit his qui cum ipſo erant: quos non licet manducare niſi tantùm Sacerdotibus? Et dicebat illis: Quia Dominus eſt Filius hominis, etiam Sabbati.*

Hæc ad Chriſtum Jeſum non pertinere, neque ipſum nomine Filii hominis ſignificari, Crellius & Volzogen. Sociniani, eodemque ſpiritu afflatus Grotius impiè negant, & eo nomine quemlibet hominem, ſeu genus humanum indicari contendunt contra manifeſtum Evangelii ſenſum & antiquam perpetuamque Traditionem ab Apoſtolis ad nos propagatam & in Eccleſia conſervatam. *Non alterum Filium hominis novit Evangelium niſi hunc qui ex Maria, qui & paſſus eſt* (inquit S. Irenæus) S. Irenæus lib. 3. c. 18. *De Filio hominis,* (inquit Tertullianus) *duplex eſt noſtra præſcriptio, neque mentiri poſſe Chriſtum ut ſe Filium hominis pronuntiaret, ſi non verè erat: neque Filium hominis conſtituti, qui non ſit natus ex homine, vel patre, vel matre; atque ita diſcutiendum cujus hominis filius accipi debeat, Patris, an matris. Si ex Deo Patre eſt, utique non ex homine. Si non & ex homine, ſupereſt ut ex homine ſit matre. Si ex homine, jam apparet quia ex Virgine* Et infra: Chriſtus *Dominus Sabbati dictus, quia Sabbatum ut rem ſuam tuebatur. Quod etiam ſi deſtruxiſſet, meritò, quà Dominus magis ille qui inſtituit.* Et rurſus: *Evangelium nomen Chriſtianorum, utique à Chriſto deductum, odio futurum conteſtatur propter Filium hominis, quod eſt Chriſtus.* Tertull. lib. 4 contra Marcion. c. 10 12. & 14. S. Hilarium, S. Joannem Chryſoſtomum, cæteroſque Patres hìc ſubjungere minimè neceſſe eſt, cùm veritas evidentiſſima ſit; & ſoli olim Prodici hæretici aſſeclæ qui Gnoſticorum nomen ſibi ſumebant, nomen *Domini Sabbati* uſurparent, illud Chriſto detrahentes, ut refert S. Clemens Alexandrinus Libro 3. Stromatum. p. 438.

6. 7. 8. 9. 10. 11. *Factum eſt autem & in alio Sabbato ut intraret in Synagogam, & doceret. Et erat ibi homo, & manus ejus dextera erat arida.* Erat ibi homo, cujus manus dextera erat arida. *Obſervabant autem Scribæ & Phariſæi, ſi in Sabbato curaret, ut invenirent unde accuſarent eum:* quaſi violati Sabbati reum, ſi curaret; quaſi immiſericordem vel impotentem, ſi non curaret. *Ipſe verò ſciebat cogitationes eorum:* quod veræ divinitatis argumentum eſt. Corda enim ſcrutari, & cogitationes intelligere, Dei proprium eſt. *Et ait homini qui habebat manum aridam: Surge, & ſta in medium*, ne ullum adſtantium lateat infirmitas tua, & miraculum in tui gratiam nunc à me patrandum. *Et ſurgens ſtetit*, ut juſſerat Jeſus *Ait autem ad illos Jeſus: Interrogo vos ſi licet Sabbato bene facere, an malè; animam ſalvam facere, an perdere?* Vitam homini ſervare, an C eripere? *Et circumſpectis omnibus*, ipſoque oculorum nutu illis invidiam & pronum ad calumnias animum exprobrans, *dixit homini: Extende manum tuam Et extendit: & reſtituta eſt manus ejus*, ſana facta eſt ſicut altera *Ipſi autem repleti ſunt inſipientia*, furore perciti: *& colloquebantur ad invicem quidnam facerent Jeſu?* Quid contra Jeſum agerent Confer eum Matthæi 12.

12. 13. 14 *Factum eſt autem in illis diebus, exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.* De Eccleſia ſua ſollicitus, cui mox electurus erat Paſtores, & doctrinæ ſuæ ſummam expoſiturus, totam noctem duxit in oratione ad Deum, ut tanti momenti negotium illi commendaret. *Et cùm dies factus eſſet, vocavit Diſcipulos ſuos: & elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominavit*, quaſi miſſos, ſive legatos, qui operum D ejus, doctrinæ ac reſurrectionis teſtes eſſent, & Eccleſias per totum orbem fundarent. Confer cum *Matthæi* 10. & *Marci* 3. Summus autem eſt inter Matthæum & Lucam conſenſus, quamvis eundem non ſervent narrationis ordinem. Sermonem enim Domini in Monte vocationi Apoſtolorum ille præmittit, iſte poſtponit.

17. 18. 19. *Et deſcendens cum illis, ſtetit in loco campeſtri*, in planitie, *& turba Diſcipulorum ejus*, eorum qui ipſum aſſiduè ſectabantur, ex quibus Apoſtolos elegerat: *& multitudo copioſa plebis ab omni Judæa & Jeruſalem, & maritima, & Tyri & Sidonis:* & ora maritima, in qua ſunt Tyrus & Sidon: *Qui venerant ut audirent eum* docentem, *& ſanarentur* ejus omnipotenti virtute *à languoribus ſuis. Et qui vexabantur à ſpiritibus immundis, curabantur.* Dæmones enim ex eorum E corporibus ejiciebat. *Et omnis turba quærebat eum tangere; vel fimbriam veſtimentorum ejus attingere, quia virtus* illi ingenita ratione divinæ naturæ *de illo exibat*, ſe exerebat, *& ſanabat omnes,*

20. 21. 22. *Et ipſe elevatis oculis in Diſcipulos ſuos, dicebat;* ad eos præſertim ſermonem ſuum dirigens: *Beati pauperes*, ſpiritu, qui divitias mei cauſâ contemnitis, tenui ſorte veſtra contenti; *quia veſtrum eſt regnum Dei. Beati qui nunc eſuritis*, qui famem toleratis, non quavis de cauſa, ſed quia ſummo divinæ juſtitiæ in vobis aliiſque propagandæ deſiderio tenemini, qui propterea injuſtæ damnati bona veſtra perdidiſtis, qui bona veſtra recuperare non poteſtis, nec jus veſtrum obtinere, quia juſti eſtis & pii. Beati (inquam) eſtis qui

hanc eſuriem patimini propter regnum cœlorum, *Quia ſaturabimini. Beati qui nunc fletis, quia ridebitis*: Luctus brevis æterno gaudio muneratbitur. *Beati eritis cùm vos oderint homines, & cùm ſeparaverint vos, & ejecerint nomen veſtrum tanquam malum propter Filium hominis*: cùm vos ex ſuo conſortio & civili & ſacro, tamquam abominandos ejecerint, & nomen veſtrum tamquam ſceleratorum expunxerint ex Populo Dei. Beatitudines Evangelicas pleniùs refert S. Matthæus, cap. 5. contractiùs hic deſcribit S. Lucas. Noſtrum in Matthæum Commentarium lege.

23. *Gaudete in illa die, & exultate, ecce enim merces veſtra multa eſt in cœlo.* Cùm hæc patiemini, vehementer exultare debetis, certâ ſpe mercedis quæ vobis in cœlo parata eſt; *ſecundùm hæc enim faciebant Prophetis patres eorum.* Talem fuiſſe Prophetarum, qui ad Judæos miſſi ſunt, ſortem cogitate; ſimilem coronam vobis poſt hujus vitæ ſtadium paratam eſſe confidentes, interim gaudete.

24. 25. 26. *Verumtamen væ vobis divitibus*, qui in terrenis opibus fiduciam, amorem, felicitatem veſtram collocatis, *quia habetis conſolationem veſtram*, non veram, ſed veſtram, quam exoptatis, in qua conquieſcitis: non alia vobis exſpectanda felicitas eſt. *Væ vobis, qui ſaturati eſtis*, qui ſplendidè epulamini, qui crapulæ indulgetis, *quia eſurietis*, in futuro ſæculo; omnis veri boni æternam egeſtatem patientes. *Væ vobis, qui ridetis nunc*, qui omnes gaudii carnalis occaſiones captatis in hac vita, in qua mille cauſæ lugendi: *Quia lugebitis & flebitis*, in perpetuum, in tenebras exteriores amandati, ubi erit fletus & ſtridor dentium. *Væ cùm benedixerint vobis homines*, cùm vobis homines ſæculo dediti applauſerint: *Secundùm hæc enim faciebant Pſeudoprophetis patres eorum*, id eſt, Judæorum hujus temporis Majores. Dogmata quippe ſua & vaticinia Pſeudoprophetæ Procerum & Populi cupiditatibus accommodabant, loquentes placentia.

27. 28. 29. *Sed vobis dico, qui auditis: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos.* Diligite homines, non errores; perſonas inimicorum, non vitia: immò inimicitiam & odium in eis pro viribus deſtruite, benefaciendo. *Benefacite*, eorum neceſſitatibus, cùm ope veſtra indigent, ſuccurrite. Probatio enim dilectionis, exhibitio eſt operis. *Benedicite maledicentibus vobis.* Apprecamini bona his qui famæ veſtræ clam detrahunt, vel apertè vobis inſultant & convitiis vos impetunt: *& orate* Deum *pro calumniantibus vos*, ſeu falſa crimina vobis imponentibus. *Et qui te percuſſerit in maxillam, præbe illi & alteram: & ab eo qui aufert tibi veſtimentum, etiam tunicam noli prohibere.* Ita ſis animo præparatus, ut potiùs alteram maxillam præbeas, & tunicâ etiam ſpoliari ſinas, quàm ut ulciſcaris injuriam: maleficia quælibet ab inimicis illata, ſive in perſona, ſive in rebus, ſuſtine potiùs quam ut violes charitatem. Vide commentarium noſtrum in *Matthæi* 5.

30. *Omni autem petenti te tribue*, ſive amico, ſive inimico; ſive concivi, ſive extraneo, pro modo illius indigentiæ, tuarumque facultatum: *& qui aufert quæ tua ſunt, ne repetas.* Si quis quod tuum eſt, aut tibi debetur, uſurpet, injuſtèque retineat, noli adversùs eum litigando jus tuum rigidè urgere cum charitatis detrimento.

31. *Et prout vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter.* Ne videatur Dominus Legem diſſolvere, in beneficiis vicem ſervat, quam negligit in injuriis. [*S. Ambroſ. lib. 5 in Luc. n. 74*] Cùm enim duo ſint Legis naturalis univerſalia præcepta, negativum unum, affirmativum alterum: negativum, quod imperfectius eſt, in Lege veteri ponitur, Tobiæ 4. 16. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.* Affirmativum, quod majoris eſt perfectionis, adeoque novæ Legi convenit, hîc poſitum eſt.

32. *Et ſi diligitis eos*, tantùm, *qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia?* Quam poteſtis ex hoc facto gratiam, ſeu mercedem à Deo exſpectare? *Nam & peccatores diligentes ſe diligunt. Et ſi benefeceritis his*, ſolummodo, *qui vobis benefaciunt, quæ vobis eſt gratia, ſiquidem & peccatores hoc faciunt?* Confer cum *Matthæi* 5. 46. & 47.

34. *Et ſi mutuum dederitis his, à quibus ſperatis recipere* mutui beneficii vicem, *quæ gratia eſt vobis? Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur*, ſeu mutuum dant, *ut recipiant æqualia.* Id eſt, parem mutui vicem, ſi fortè indiguerint, ſeu fœnus ſorti congruum, aut ipſam ſortem, ſeu tantumdem quantum datum eſt.

35. 36. *Verumtamen diligite inimicos veſtros: benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes*: Nullum fœnus, nullum par aut ſimile beneficium ex mutuo ſperantes, immò ne ipſam quidem ſortem. Mutuum date ſolo charitatis impulſu, non ſpe proprii cujuſvis commodi ab eo, cujus neceſſitati ſuccurritis, recipiendi: immò liberaliter date, quamvis ſpem recuperandæ ſortis nullam vel exiguam habeatis, *& erit merces veſtra multa*, à Deo; *& eritis filii Altiſſimi*, ejus benignitatem ac beneficentiam imitando, *quia ipſe benignus eſt ſuper* ſive erga *ingratos & malos. Eſtote ergo miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt.* Nomine Patris Deum indigitat veteris novique Teſtamenti Scriptura. *Numquid non ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creavit te?* [*Deuter. 32. 6*] Nomen hoc Deo maximè conveniens, de quo Tertullianus: *Tam pater nemo, tam pius nemo.*

37. 38. *Nolite judicare* temerè, vitæ alienæ cenſores maligni ne ſitis, *& non judicabimini. Nolite condemnare* alios, *& non condemnabimini. Dimittite*, condonate injurias, *& dimittemini*; & vobis Deus peccata condonabit. *Date, & dabitur vobis. Menſuram bonam & confertam & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum.* Hæc metaphora, quâ merces æterna ſecundùm menſuram & proportionem charitatis à Deo conferenda ſignificatur, ab eorum conſuetudine petita eſt, qui res aridas metiuntur, ut triticum; ſolent enim ea quæ metiuntur comprimere, deinde modium ſuccutere, poſtremò cumulare, ita ut aliquid redundet. *Dabunt in ſinum veſtrum.* Præmium incomparabiliter majus operibus veſtris, benignitate veſtra & charitate in ſinum veſtrum à Deo effundetur, Deus ipſe æternùm fruendus. Phraſis Hebræa eſt, ex more Orientalium petita, qui veſtes laxas & ſinuoſas gerebant, ut commodum illis eſſet ſinu excipere quæ in copia dabantur. *Eadem quippe menſurâ, quâ menſi fueritis, remetietur vobis.* Quales erga proximum fueritis, talem & vos Deum experiemini judicem, rigidum & ſeverum, ſi inhumani; benignum & clementem, ſi benigni & clementes fueritis. Confer cum *Matthæi cap.* 7. 1.

39. *Dicebat autem illis & ſimilitudinem: Numquid poteſt cæcus cæcum ducere? Nonnè ambo in foveam cadunt?* Phariſæos perſtringit duces cæcos, quibus præceptoribus Judæi utebantur: quorum inſtitutionem ac mores ſi ſequi pergant, eoſque imitari, cum illis in præcipitium ruent. Confer cum *Matthæi* 15. 14.

40. *Non eſt Diſcipulus ſuper magiſtrum: perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſicut Magiſter ejus.* Majorem in diſcipulo quàm in magiſtro perfectionem nemo expectat. Quare tu, Phariſæe, qui te ducem ac præceptorem præbes fratri cæco, imperito, vitioſo, cæcus pariter ac vitioſus, illum doctiorem ac meliorem non reddes. Confer cum *Matthæi* 10. 24. & *Joannis* 13. 16.

41. 42. *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo eſt, non conſideras?* Quid leviora delicta in proximo tuo obſervas & acriter reprehendis, graviora autem in te ipſo non conſideras? Alios corripere vis, ſuperbe cenſor, & te ipſum negligis? *Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, ſine ejiciam feſtucam de oculo tuo, ipſe in oculo tuo trabem non videns?* Cæcus es, qui trabem in oculo tuo non vides, id eſt, gravius peccatum; arrogans, qui alios reprehendere præſumis levioribus delictis obnoxios. *Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc perſpicies ut educas feſtucam de oculo fratris tui.* Hypocrita,

quem ſimulatio ſanctitatis, non dilectio juſtitiæ, ad alienæ vitæ cenſuram impellit, ejice primùm trabem de oculo tuo, ut oculus tuus purgatus proximi oculum ſine perturbatione pravoque affectu videre poſſit, ac illum corripere valeas in ſpiritu lenitatis & charitatis. Confer cum *Matthæi* 7. 3.

43. 44. *Non eſt enim arbor bona, quæ facit fructus malos: neque arbor mala faciens fructum bonum.* Arbor bona, voluntas bona; arbor mala, voluntas mala. Arbor in radice celatur, in ramis declaratur, in pomo magis eniteſcit; ſic voluntas bona vel mala ex bonis vel malis operibus. *Unaquæque enim arbor de fructu ſuo cognoſcitur. Neque enim de ſpinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiant uvam.* Confer cum Matth. 7. 18.

45. *Bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bonum: & malus homo de malo theſauro profert malum: ex abundantia enim cordis os loquitur.* Sicut ex theſauro ea ſola depromi poſſunt quæ recondebat; ſic ex corde caſto & recto caſti rectique ſermones; ex corde pravo ſermones pravi, & mala opera proferuntur.

46. *Quid autem vocatis me, Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Fruſtra me Dominum vocatis, ſi præcepta mea non ſervatis.

47. 48. 49. *Omnis qui venit ad me, & audit ſermones meos, & facit eos; oſtendam vobis cui ſimilis ſit: ſimilis eſt homini ædificanti domum, qui fodit in altum,* qui profundè fodit, *& poſuit fundamentum ſuper petram: inundatione autem facta illiſum eſt flumen domui illi, & non potuit eam movere,* concutere: *fundata enim erat ſuper petram, Qui autem audit & non facit, ſimilis eſt homini ædificanti domum ſuam ſuper terram ſine fundamento: in quam illiſus eſt fluvius, & continuò cecidit, & facta eſt ruina illius magna.* Firmum ædificii fundamentum niſi ponatur, procellis & fluctibus irruentibus reſiſtere non poteſt; ſed concutitur & diruitur: ita niſi doctrina Evangelii, ſtudiumque pietatis alto corde recondantur, & ad praxim redigantur, totum ædificium ſpiritale concutietur procellis tentationum, & adverſitatum, penituſque corruet. Confer cum *Matthæi* 7. 21.

Senſus Moralis.

2. QUID *facitis quod non licet in ſabbatis?* Comeſſationibus & ebrietati indulgere Chriſtianis quovis tempore vetitum eſt: ſed Dominicis Feſtiſque diebus multò magis vetitum, quibus Animæ ſuæ ſanctificationi maximè incumbere debent, in Deo quieſcere, Dei charitatem imitari, qui ſex creationis diebus omnia propter hominem produxit, & ſeptimæ diei quietem ad ipſius hominis utilitatem ordinavit: Apoſtolorum exemplo, ſpicæ divinarum Scripturarum colligendæ, & piâ meditatione confricandæ, ut in iis latentia Myſteria, ſenſuſque eruantur, ad animam eſurientem reficiendam: non lautiores epulæ, ſed ſimplices cibi & facilè parabiles corpori quærendi; bona opera his maximè diebus exercenda, manus ad pauperum inopiam ſublevandam extendendæ. *Et circumſpectis omnibus dixit homini: Extende manum tuam.* Puræ manus ad Deum tota die levandæ & expandendæ, ut remiſſio peccatorum, & divinæ gratiæ adjutorium impetretur. In cœlum ſuſpicientes Chriſtiani *manibus expanſis, quia innocuis; capite nudo, quia non erubeſcimus; ſine monitore, quia de pectore, oramus* &c. (*Tertull. Apologet. c. 30.*) Legenda Sanctorum Acta, virtuteſque ſectandæ. *Nec hoc legiſtis quod fecit David cùm eſuriſſet ipſe, & qui cum illo erant.* Eccleſia frequentanda, ſumendum de manibus Sacerdotum Chriſti corpus, cujus typi erant panes propoſitionis: domeſtici ad ſacram communionem verbis & exemplis frequenter inducendi: curandum ut in hunc finem mundi ſint, præſertim à mulieribus. *Quomodo intravit in domum Dei, & panes propoſitionis ſumpſit, & manducavit, & dedit his qui cum ipſo erant,* &c. Benedictionibus ſpiritalibus illi ſoli cumulantur, qui voluntatem ſuam Dominicis Feſtiſque diebus non faciunt, & in viis ſuis pravis non ambulant, ſed in viis mandatorum Dei, & faciunt voluntatem ejus, quæ eſt eorum ſanctificatio. (*Iſai. 58. 13. 14.*) *Si averteris à ſabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die ſancto meo, & vocaveris ſabbatum delicatum, & ſanctum Domini glorioſum, & glorificaveris eum, dum non facis vias tuas, & non invenitur voluntas tua ut loquaris ſermonem: tunc delectaberis ſuper Domino, & ſuſtollam te ſuper altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Jacob patris tui.* (Ait Dominus per Prophetam.) Quem locum explicans S. Hieronymus: „Lege (inquit) præceptum eſt, ne in Sabbatis opus ſervile faciamus, ne accendamus ignem, ut in uno ſedeamus loco; ut illa tantùm faciamus opera, quæ ad animæ ſalutem pertinent. Quod ſi juxta litteram accipiamus, penitus impleri non poteſt. Quis enim poteſt hoc facere, ut tota die ac nocte ſedens in Sabbato, de uno loco non recedat, immo ne leviter quidem ſe commoveat, quod ſi fecerit, tranſgreſſor Legis ſit? Ex uno igitur mandato, quod juxta litteram impoſſibile eſt, & cætera cogimur ſpiritualiter intelligere, (*Ioan. 8.*) *Ne faciamus ſervile opus, & perdamus animæ libertatem.* QUI *enim facit peccatum, ſervus eſt peccati.* (*Ierem. 17.*) Ne onus portemus in Sabbato, quod portabat ille qui dicit: *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus grave gravatæ ſunt ſuper me.* (*Pſal. 37.*) Ne iniquitas, quæ ſedet ſuper talentum plumbi, in nobis habeat poteſtatem: ne nos voluptas corporis & libido ſuccendat....... Qui ſic quieſcit in Sabbato, & lavat inter innocentes manus ſuas, nec movet pedes ut ſuas faciat voluntates, iſte celebrat Sabbata Domini delicata. (*Zachar. 5.*) Qui *ſabbatiſmus* repromittitur nobis in cœleſtibus, & gloria præparatur, dum non facimus vias noſtras in Sabbato, nec invenitur voluntas noſtra ut loquamur ſermonem: quò ſcilicet nec opere, nec ſermone peccemus. (*Hebr. 4.*) Alioquin ſi hæc tantùm prohibentur in Sabbato, ergo in aliis ſex diebus libertas nobis tribuitur delinquendi. Quod ſi ſtultum eſt credere, *ſupereſt ut Sabbatum, quod interpretatur requies, omni tempore ſanctificandum ſit à fidelibus, dum non carnis, ſed animæ faciunt voluntates.*

12. 13. *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Et cùm dies factus eſſet, vocavit Diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominavit.* Non omnis qui orat, aſcendit in montem, (eſt enim oratio quæ peccatum facit) ſed qui benè orat, à terrenis ad ſuperiora progrediens, verticem curiæ ſublimis aſcendit. *At ille non aſcendit in montem, qui de ſæculi divitiis aut de honore ſollicitus eſt: non aſcendit in montem, qui fundi jus optat alieni. Aſcendit ille qui Deum quærit, aſcendit ille qui curſûs ſui dominica adjumenta depoſcit. Omnes magni, omnes ſublimes montem aſcendunt; non enim cuicumque Propheta dicit:* (*S. Ambroſ lib. 5. in Luc. n. 41*) Aſcende in montem excelſum, qui evangelizas Sion. (*Iſai. 40.*) *Non veſtigiis multis corporalibus, ſed factis ſublimioribus in hunc montem aſcendas. Sequere Chriſtum, ut ipſe eſſe mons poſſis.* Montes *enim* in circuitu ejus. *Quære in Evangelio, invenies ſolos cum Domino montem aſcendiſſe Diſcipulos.* (*Pſal. 114*)

Et erat pernoctans in oratione Dei. Chriſtus ad functiones Sacerdotii ſui, & ad bona opera ſe præparans vigiliis, ſeceſſu, oratione, nobis præbet exemplum. (*S. Ambroſ ibid. n. 43.*) *Orat Dominus, non ut pro ſe obſecret, ſed ut pro me impetret. Nam etſi omnia poſuerit Pater in poteſtate Filii, Filius tamen ut hominis formam impleret, obſecrandum Patrem putat eſſe pro nobis, quia advocatus eſt noſter.... Obedientiæ Magiſter ad præcepta virtutis ſuo nos informat exemplo.* Advocatum habemus apud Patrem. (*1. Ioan. 1. 2.*) *Si advocatus eſt, debet pro meis intercedere peccatis.* Et erat pernoctans in oratione Dei. *Species tibi datur, forma præſcribitur, quam debeas æmulari. Quid enim te pro ſalute tua facere oportet, quando pro te Chriſtus in oratione pernoctat? Quid te facere convenit, cùm vis aliquod*

pietatis officium adoriri, quando Chriſtus miſſurus Apoſtolos oravit prius, & ſolus oravit? In electione Epiſcoporum, ſecundi Ordinis Sacerdotum, aliorumque Eccleſiæ Miniſtrorum, Dei voluntas exploranda & conſulenda in oratione eſt, ut ii eligantur & conſecrentur, quos ipſe elegerit, vocaverit, miſerit. *Neque* enim *quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tamquam Aaron.* Hebr. 5.

20. *Beati pauperes, quia veſtrum eſt regnum Dei.* Quatuor benedictionibus Evangelicis, pro numero virtutum cardinalium, S. Lucas octo complexus eſt, quas S. Matthæus recenſuit. *Beati pauperes ſpiritu.* Habes temperantiam, quæ à peccato abſtinet, ſæculum calcat, illecebroſa non quærit. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt:* Qui enim eſurit, eſurienti compatitur, compatiendo largitur, largiendo fit juſtus; quia *Juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi.* Unde in Matthæo ſitim & famem intelligimus ſpiritalem, quâ cibus juſtitiæ deſideratur aut potus, quia virtus quaſi materia quædam virtutum eſt, ut juſtus æqualem ſe inferioribus præſtat, dolum excludat, veritatem requirat. *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis.* Habes prudentiam, cujus eſt flere occidua, & ea quæ æterna ſunt quærere: lugere ſæcularia, quæ ſeipſa compugnent: Deum pacis inquirere, qui ſtulta mundi elegit, ut confundat ſapientes: & qui ea quæ non ſunt deſtruat, ut quæ ſunt, poſſit adipiſci. *Beati eritis cùm vos oderint homines.* Habes fortitudinem, ſed eam quæ non odium mereatur ex crimine; ſed perſecutionem patiatur ex fide; ſic enim ad paſſionis pervenitur coronam, ſi gratiam hominum negligas, divinam ſequaris.

S. Amb. ibid. n. 64. 65. 66. 67. Pſal. 3.

24. *Væ vobis divitibus, quia habetis conſolationem veſtram.* Non quoſcumque divites divina hæc maledictio ferit, ſed *Qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine divitiarum ſuarum gloriantur*, qui terrenis opibus abutuntur, qui Deo gratiam non referunt de bonis quæ acceperunt; divites avaros, qui cenſum ad communem uſum datum ad ſublevandam pauperum inopiam non impendunt: quibus dominantur divitiarum cupiditas & amor cum charitate Dei pugnans. *Non cenſus igitur, ſed affectus in crimine eſt.* Timeant ergo divites, qui cor ſuum à terrenis opibus non abſtrahunt, qui terrenis bonis utuntur ut cupiditatibus ſuis ſatisfaciant, ut voluptates conſectentur, ut præſentis vitæ ſæculique deliciis tranquillè fruantur, & Chriſti crucem ac mortificationem rejiciant ac vitent. Væ illis, quia habent conſolationem ſuam, temporalem ſcilicet ac inanem. *Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis.* Et quamquam tota ætate cuſtodiæ miſerabilis ſollicitas avara mens tendat excubias, quo nulla pœna gravior eſt, ſucceſſorum profutura compendiis anxio timore ſervare; tamen quoniam avaritiæ ſtudia & deſideria congerendi, inani quadam voluptate paſcuntur: qui conſolationem vitæ præſentis habuerunt, remunerationem perpetuam perdiderunt. Igitur *Divitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* Nam *Qui confidit in divitiis ſuis, corruet.* Divites avari, ſuperbi, ingrati, in pauperes inhumani, timete. *Agite nunc divites, plorate, ululantes in miſeriis veſtris quæ advenient vobis.*

Pſal. 48. 7. S. Ambroſ. ibid. n. 69. Pſal. 75. 6. Pſal. 61. 11. Proverb. 2. 18. Iacobi ult.

25. *Væ vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis! Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Vita præſens tempus eſt famis, abſtinentiæ, jejunii, non ſaturitatis: tempus eſt fletûs & lachrymarum, non riſus & gaudii: tempus eſt interimendi crimina, mortificandi cupiditates, corpus ſpiritui ſubjiciendi: tempus lugendi propria alienaque peccata, & exilium à patria cœleſti. Dives ille purpuratus ſaturabatur epulans quotidie ſplendidè, ſed dirum *væ* ſuſtinebat eſuriens, quando de Lazari, quem deſpexerat, digito guttam aquæ quærebat. *Væ qui opulenti eſtis in Sion... Qui dormitis in lectis eburneis, & laſcivitis in ſtratis veſtris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti: Qui canitis ad vocem pſalterii.... Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil patiebantur ſuper contritione Joſeph.* Verùm, ait Dominus, extrema gaudii veſtri luctus æternus occupabit. *Ecce ſervi mei comedent, & vos eſurietis: Ecce ſervi mei bibent, & vos ſitietis: Ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce ſervi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus ululabitis.* Non cibo ſolùm & potu, ſed univerſim omni bono egebitis. *Divites eguerunt & eſurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.*

Amos 6. 1. 4. 5. 6. Iſai. 65. 13. 14. Pſal. 33. 11.

26. *Væ cùm benedixerint vobis homines: ſecundùm hæc enim faciebant pſeudoprophetis patres eorum.* Quatuor vitia in mundo regnantia terribilibus maledictionibus ferit Chriſtus. 1. Cupiditatem lucri terreni: *Væ vobis divitibus!* 2. Curam immoderatam corporis proprii: *Væ vobis qui ſaturati eſtis!* 3. Abundantiam inanis lætitiæ & ſæcularis gaudii: *Væ vobis, qui nunc ridetis!* 4. Amicitiam favoremque mundi: *Væ cùm benedixerint vobis homines*, non tantùm boni, ſed & mali, vobis adulando, voſque laudando. Væ vobis ſi laudes eorum & applauſus aucupemini, diſſimulando veritatem, loquendo eis placentia, cupiditatibus eorum favendo, ut olim Pſeudoprophetæ, de quibus ſcriptum eſt: *Stupor & mirabilia facta ſunt in terra: Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manibus ſuis; & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in noviſſimo ejus?* Hanc maledictionem timeant Sacerdotes & Miniſtri Domini, Doctores, & conſcientiarum Moderatores: & cum S. Paulo dicant: *Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Modò enim hominibus ſuadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem.*

Ierem. 5. 30. 31. Galat. 1. 9. 10.

26. *Sed vobis dico qui auditis: Diligite inimicos veſtros*, &c. Inimicos diligere corde, verbo, & opere, novæ Legis perfectio, Chriſti præceptum, Chriſtiani proprius character eſt. *Amicos diligere, omnium eſt: inimicos, ſolorum Chriſtianorum.* Benefacite his qui oderunt vos. *Quoniam autem homo conſtat ex animo & corpore: quod quidem ad animum attinet, inimicos diligemus caſtigando, admonendo, & omnibus modis ad ſanitatem revocando: quod verò ad corpus attinet, beneficiis ipſos ſublevando, cùm aliqua re egeant ad vitam neceſſariâ.* Quòd autem id fieri poſſit, Dominus oſtendit, ac docuit, qui charitatem Patris & ſuam, ſervatâ uſque ad mortem obedientiâ declaravit, idque pro inimicis, non pro amicis. *Commendat autem charitatem ſuam Deus in nobis, quoniam cùm adhuc inimici eſſemus ſecundùm tempus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.... Eſtote ergo imitatores Dei, ſicut filii chariſſimi; & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis.*

Tertull. lib. Ad Scapulam. S. Baſilius in Regulis breviorib. interrog. 128. Rom. 5. 8. Epheſ. 5. 1. 2.

Benedicite maledicentibus vobis, benedicite, & nolite maledicere, *& orate pro calumniantibus vos*, Chriſtum crucifixum, Stephanum protomartyrem pro inimicis orantes imitati, necnon patientiam & manſuetudinem Davidis Semei maledictis & conviciis ne verbulum quidem acerbius reſpondentis. *Et qui percutit in maxillam, præbe illi & alteram.* Sic Chriſtus *cùm malediceretur, non maledicebat; cùm pateretur, non comminabatur; tradebat autem judicanti ſe injuſtè.* Sic agendo, ab homine quidem victus videris, ſed diabolum viciſti, iram ſuperaſti, immò vincis inimicum. Sic enim indignantis impetus frangitur, ira ſedatur, homo peccator ad pœnitentiam invitatur. Perfectio igitur Evangelicæ Legis non in hoc ſolo poſita eſt ut ab inimico percuſſus non repercutiat, ſed ut ad novas & graviores injurias perferendas paratus ſit ut procuret ſalutem fratris. „Quod ad miſericordiam pertinere hi maximè ſentiunt, qui eis, quos multùm diligunt, tamquam filiis vel quibuſdam dilectiſſimis ſuis ægrotantibus ſerviunt, vel parvulis, vel phreneticis, à quibus multa ſæpè patiuntur. Et ſi eorum ſalus id exigat, præbent ſe etiam ut plura patiantur, donec vel ætatis, vel morbi infirmitas tranſeat. Quos ergo Dominus Medicus animarum curandis proximis inſtruebat, quid eos aliud docere poſſet, niſi ut eorum, quorum ſaluti conſulere vel-

Petri 1. c. 2. 21. Beda in hunc locum.

lent, imbecillitates æquo animo tolerarent?

35. *Verumtamen diligite inimicos veſtros: benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes: & erit merces veſtra multa, & eritis filii Altiſſimi, quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos & malos.* Finis Legis charitas, quam ſæpè Chriſtus inculcat. Non affectu ſolùm, ſed effectu diligendus proximus. Mutuum dandum abſque uſurarum exactione, maximè pauperibus. *Non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, ſed aperies eam pauperi & dabis mutuum, quo eum indigere perſpexeris.* Hoc Legis præceptum, ſed ultra progreditur Evangelii perfectio. Jubet Chriſtus, ut cùm mutuum damus, id faciamus nihil ex mutuo ſeu ratione mutui, non exigentes modò, ſed ſperantes; immo ut mutuum demus pauperi, etſi nulla ſpes ſit recipiendæ ſortis: jubet ut ſors pauperi, qui ſolvendo non eſt, miſericorditer remittatur. *Date mutuum iis à quibus non ſperatis vos, quod datum fuerit, recepturos. Nullum hic damnum eſt, ſed compendium. Minimum datis, multum recipietis: in terra datis, & id vobis ſolvetur in cœlo: fœnus amittitis, mercedem magnam habebitis: fœneratores eſſe deſinitis, filii eritis Altiſſimi: eritis miſericordes, qui vos Patris æterni probetis hæredes. Sed fœneratorum vos delectat & uſurarum vocabulum. Id quoque non invideo. Docebo quomodo boni fœneratores eſſe poſſitis, quomodo bonas quæratis uſuras. Dicit Salomon:* Fœnerat Domino qui miſeretur pauperi, ſecundùm datum autem ejus retribuet ei.... *Putatis quòd hominem ſubtraham vobis debitorem? Deum provideo, Chriſtum ſubrogo, illum demonſtro qui fraudare non poſſit.... Ille ſcribit quicquid egenus acceperit: Evangelium ejus cautio eſt: ille promittit pro omnibus indigentibus: ille dicit fidem, quid dubitatis dare? Si quis vobis dives hujus ſæculi offeratur, qui fide promittat ſua pro aliquo debitore, ſtatim numeratis pecuniam: pauper eſt vobis Dominus cœli & conditor mundi hujus; & adhuc deliberatis quem quæratis fidejuſſorem.*

Deuter. 15. 8. — *S. Ambroſ lib. de Tobia c. 16.* — *Proverb. 19. 17.*

Mutuum date, nihil inde ſperantes. In veteri Lege uſuram prohibuit Deus: in nova ſortem ipſam remitti jubet pauperi reddere non valenti. *Prius igitur fuit, ut fructum fœnoris eradicaret, quo faciliùs aſſuefaceret hominem ipſi quoque fœnori, ſi fortè, perdendo, cujus fructum didiciſſet amittere. Hanc enim dicimus operam Legis fuiſſe procurantis Evangelio. Quorumdam tunc fidem paulatim ad perfectum diſciplinæ Chriſtianæ nitorem, primis quibuſque præceptis balbutientis adhuc benignitatis informabat.* Quidam Chriſtianæ illius diſciplinæ radii promicant Eccleſiaſtici 29. 10. & ſeq. *Multi non causâ nequitiæ non fœnerati ſunt, ſed fraudari gratis timuerunt. Verumtamen ſuper humilem animo fortior eſto, & pro eleëmoſyna non trahas illum. Propter mandatum aſſume pauperem: & propter inopiam ejus ne dimittas eum vacuum. Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum: & non abſcondas illam ſub lapide in perditionem. Pone theſaurum tuum in præceptis Altiſſimi, & proderit tibi magis quàm aurum....*

Tertull. lib. 4. cont. Marcion. c. 17.

36. *Eſtote ergo miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt.* Homo innocens magnitudinis & poteſtatis Dei gerebat imaginem, accepto in creaturas inferiores imperio. Homo lapſus, & ſimilis jumentis inſipientibus per peccatum factus, cui naſci culpa, vivere pœna, mori neceſſitas, propriæ miſeriæ ſemper & ubique portat imaginem. Homo reparatus, qui miſericordiæ Dei opus eſt, divinam illam perfectionem debet imitari. *Eſtote miſericordes* &c. *Summa Religionis, imitari quem colas*, Deum colimus ſummè miſericordem, non ſolùm erga bonos, ſed etiam erga malos & ingratos benignum & beneficum. Filii ejus ſumus per gratiam adoptionis: illius itaque miſericordiam debemus imitari. 1. Non judicando temerè de proximo, in partem benigniorem opera ejus interpretando, ſi dubium ſit quo fine fiant; neminem nobis ipſis non præponendo coram Deo. *Nolite judicare, & non judicabimini.* 2. Miſericordiam in proximum exercere debemus, non condemnando cum acerbitate eos ipſos quorum peccata manifeſta ſunt, non exaggerando eorum culpas, non vulgando; ſed minuendo, excuſando, celando, quantùm veritas & juſtitia patiuntur. *Nolite condemnare, & non condemnabimini.* 3. Miſericordiam in proximum exercere debemus, injurias nobis illatas ipſi remittendo: Quod quidem medium omnino neceſſarium eſt ad remiſſionem peccatorum noſtrorum obtinendam, *Dimittite, & dimittemini.* Quod proximo dimittimus, leve eſt; quæ nobis à Deo remittuntur injuriæ, graviſſimæ ſunt, infinitæ ſunt. Nonne rationi fideique renuntiaſſe videtur, qui commutationem ſibi tam opportunam reſpuit? 4. Miſericordiam in proximum exercere debemus dando indigentibus. Dare non cunctetur charitas, quod ſe reddituram promittit Veritas. *Date, & dabitur vobis.* Tanta Dei bonitas eſt, ut cùm imperare jure ſuo poſſit ut indigenti proximo ſubveniamus, ad id officii nos invitare dignetur promiſſione mercedis ampliſſimæ, pretioſiſſimæ, infinitæ, æternæ, quæ non alia quàm ipſe eſt. *Menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum.* Gloriam ſuam cum noſtra utilitate & ſuprema felicitate conjunxit.

S. Auguſt.

39. *Dicebat autem illis & ſimilitudinem: Numquid poteſt cæcus cæcum ducere? Nonnè ambo in foveam cadunt?* Quis ignarum Medicum? Quis imperitum in rebus ſuis gerendis Procuratorem eligat? Salutem ſuam non diligit, qui conſcientiam ſuam cæco Directori committit. Ignorantia divinæ legis nec Paſtores, nec oves, nec Directores, nec eos qui ab ipſis diriguntur abſolvit, ambo in foveam cadunt. Eſto, neſciant eſſe peccata quæ faciunt, ſcire tamen tenentur, & abſolutè poſſunt. Volentes igitur peccant, tametſi ignorantes. *Quia voluit fecit, etiamſi non quia voluit peccavit, neſciens peccatum eſſe quod fecit: ita nec peccatum ſine voluntate eſſe potuit, ſed voluntate facti, non voluntate peccati, quod tamen factum peccatum fuit; hoc enim factum eſt quod fieri non debuit.* Et cæci ducis, & cæci qui ducitur, ignorantia, & peccatum eſt, & cauſa peccati, & pœna peccati, quia Deus juſto judicio pluit ſuper peccatores laqueos: & *Lege infatigabili ſpargit pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates.*

S. Auguſt. lib. 1. Retract. c. 15. — *S. Auguſt. alibi.*

Cæcus eſt 1. Qui ſuam priùs quàm alienam vitam non diſcutit. *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo tuo eſt, non conſideras?* 2. Qui ſeipſum priùs quàm alterum non redarguit: *Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, ſine ejiciam feſtucam de oculo tuo, ipſe in oculo tuo trabem non videns?* 3. Qui ſe priùs quàm alium non emendat: *Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc perſpicies ut educas feſtucam de oculo fratris tui.*

43. *Non eſt enim arbor bona, quæ facit fructus malos, neque arbor mala faciens fructus bonos.* Ex fructibus de arbore judicare licet: ex vita & operibus de Directore. Opera manifeſtè mala, verba ſeductionis, doctrina & opiniones Eccleſiæ Fidei & ſanctiori morum Diſciplinæ contrariæ, trabem in oculo eſſe indicant, nec tutum eſſe talem ſequi ducem. Contra verò, bonos Paſtores & Directores probat doctrinæ ſanitas & integritas morum. Unaquæque enim arbor de fructu ſuo cognoſcitur. Fructus cordis carnalis ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, diſſenſiones, iræ, invidiæ, ebrietates, comeſſationes, &c. Fructus cordis ſpirituales ſunt charitas, pax, patientia, benignitas, bonitas, manſuetudo, fides, continentia, caſtitas, &c. Boni fructus non ſunt præclari ſermones, aut inſignia quædam & per ſe laudabilia opera, ſed totum corpus (ut ita loquar) operum, totius vitæ tenor, quæ bonum Chriſti odorem circumquaque diffundit: & Spiritum ejus demonſtrat. A Deo aſſiduis precibus petenda eſt prudentia ſpiritus, attentio, vigilantia, fidelitas, puritas cordis ad cognoſcendum homines Dei, & diſcernendum ſpiritus, utrum ex Deo ſint. Cùm revelatur hypocryſis, cùm cupiditas foras prodit, cùm ad peccatum provocat, aut in peccato fovet Director, cùm per viam latam ducit, illi credere, illum ſequi, cæcam illi obedientiam exhibere, illuſio eſt, cæcitas eſt.

Galat. 5.

CAPUT VII.

Senſus Litteralis.

1.2.3.4.5. CUm *autem impleſſet omnia verba ſua in aures plebis*, cùm ſuperiorem ſermonem ad populum abſolviſſet, *intravit Capharnaum... Centurionis autem cujuſdam ſervus malè habens erat moriturus*, proximus morti: *qui illi erat pretioſus*, imprimis charus. *Et cùm audiſſet de Jeſu*, quòd in urbem adveniſſet, & miracula plurima ederet, *miſit ad eum Seniores Judæorum*, Magiſtratus, aut Præpoſitos Synagogæ, *rogans eum ut veniret* in ædes ſuas, *& ſalvaret ſervum ejus. At illi cùm veniſſent ad Jeſum, rogabant eum ſollicitè, dicentes ei: Quia dignus eſt ut hoc illi præſtes*, quod poſtulat beneficium. *Diligit enim gentem noſtram*, ob cultum unius veri Dei, cujus nos populum & adoratores eſſe novit: *& Synagogam*, ſuis ſumptibus, *ædificavit nobis.*

6.7.8.9.10. *Jeſus autem ibat cum illis. Et cùm jam non longè eſſet à domo, miſit ad eum Centurio amicos, dicens: Domine, noli vexari*, ne te fatiges; *non enim ſum dignus ut ſub tectum meum intres. Propter quod & meipſum non ſum dignum arbitratus ut venirem ad te*: ne quidem me dignum exiſtimavi qui coram te me ſiſterem, & ipſe tibi ſupplicarem, ſed patronos & interceſſores adhibui: *Sed dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Solo verbo & imperio ſervum meum ſanare potes. *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic, Vade, & vadit: & alii, Veni, & venit: & ſervo meo, Fac hoc, & facit.* Licet enim homo ſim majoribus Poteſtatibus ſubjectus, Militibus tamen, qui mihi ſubditi ſunt, & ſervo meo jubeo; & illi ad nutum mihi protinus obediunt; quanto magis tibi, qui Deus es, parebit morbus ut fugiat, ſanitas perfecta ut ſtatim ſuccedat? *Quo audito, Jeſus miratus eſt: & converſus ſequentibus ſe turbis dixit: Amen dico vobis, Nec in Iſraël tantam fidem inveni.* Verè non inveni tantam fidem, etiam in Iſraël, ita illuminatam, ita humilem, ita actuoſam & efficacem. Confer cum *Matthæi* 8. ubi hæc uberiùs expoſita.

11. *Et factum eſt deinceps, die ſequenti, ibat in civitatem, quæ vocatur Naim*: ſitam in Tribu Iſſachar, in finibus Tribus Zabulon, quam torrens Ciſſon alluit ad Aquilonem, in ſecundo milliario montis Thabor ad Meridiem, non procul à Nazareth & Endor: *& ibant cum eo Diſcipuli ejus, & turba copioſa.*

12. 13. *Cùm autem appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur*, ad ſepulchrum (nam Judæorum ſepulchra extra urbes erant) *filius unicus matris*
[Jerem. 6. 26. Zachariæ 12. 20.] *ſuæ, & hæc vidua erat*, cui nulla ampliùs ſpes prolis. Quæ quidem circumſtantiæ ad luctus magnitudinem ſignificandam pertinent. Tritum apud Hebræos proverbium: *Luctus ſicut in morte primogeniti. Et turba civitatis multa cum illa*, quæ funus proſequebatur. *Quam cùm vidiſſet Dominus, miſericordiâ motus ſuper eam*, illi pio compatiens affectu, *dixit illi: Noli flere.*

14. 15. *Et acceſſit*, ultro, non rogatus: *& tetigit loculum*, ſeu lectum in quo mortuus efferebatur. *Ii autem qui portabant* feretrum, *ſteterunt. Et ait: Adoleſcens, tibi dico, Surge.* Non orat, ſed imperat, ſe mortis & vitæ ſupremum Dominum oſtendens. *Et reſedit*, ſtatim ſuberecto corpore ſedit in feretro, *qui erat mortuus, & cœpit loqui*, ſe redivivum evidentibus indiciis oſtendens. *Et dedit illum matri ſuæ*, quæ lugebat amiſſum, ut illam in viduitate ſolaretur & adjuvaret.

16. 17. *Accepit autem omnes*, huic miraculo præſentes, *timor* reverentiæ erga Deum, *dicentes*, quo affecti dicebant: *Quia Propheta magnus*, ille à Deo promiſſus, potens opere & ſermone Meſſias, *ſurrexit in nobis*, inter nos apparuit: *& quia Deus viſitavit plebem ſuam!* Redemptorem dando tamdiu deſideratum & exſpectatum.

A *Et exiit hic ſermo in univerſam Judæam de eo, & in omnem circa regionem.* Hujus miraculi fama in Judæam univerſam, finitimaſque regiones propagata eſt.

18. 19. 20. *Et nuntiaverunt Joanni*, qui ab Herode detinebatur in carcere (alia enim Joannis vincula, quibus à Synedrio juſſus ſit alligari Hieroſolymis, fruſtra quidam comminiſcuntur) Nuntiaverunt (ait Evangeliſta noſter) Joanni Baptiſtæ *Diſcipuli ejus de omnibus his*, quæ de Jeſu & admirandis ejus operibus audiverant. *Et convocavit duos de Diſcipulis ſuis Joannes* (illis nempe aditus ad præceptorem ab Herode non negatus, qui Joannem reverebatur) *& miſit ad Jeſum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium exſpectamus?* Minimè dubitabat quin Jeſus eſſet Meſſias à Deo promiſſus, veruſque Deus: non enim ignorabat, quem ex matris utero
B in utero Virginis cognoverat: non ignorabat, ſuper quem Spiritum ſanctum deſcendentem in ſpecie columbæ viderat in baptiſmo, & vocem Patris audiverat dicentem: *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi.* Non ignorabat: quem indigitaverat Agnum Dei tollentem peccata mundi: de quo prædicaverat Judæis: *Qui poſt me venit, prior me eſt: ille vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni*: &c. *Medius veſtrûm ſtetit, quem vos neſcitis*: Hanc igitur interrogationem in ore Diſcipulorum ſuorum poſuit, ut à Chriſto erudirentur, ac ipſiuſmet teſtimonio & miraculis diſcerent, Meſſiam eſſe à Deo promiſſum Iſraëli, præter quem alius non erat exſpectandus. *Cùm autem veniſſent ad eum viri*, miſſi à
C Joanne, *dixerunt: Joannes Baptiſta miſit nos ad te, dicens: Tu es qui venturus es, an alium exſpectamus?*

21.22.23. *In ipſa autem hora multos curavit à languoribus & plagis, & ſpiritibus malis, & cæcis multis donavit viſum.* Miraculis oſtendens quis eſſet. *Et reſ-* [Iſai. 35.5]
pondens dixit illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audi- [& c. 61.1]
ſtis & vidiſtis: quia cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes evangelizantur: ut revocari in dubium jure non poſſit, Prophetarum vaticinia de Meſſia venturo in me fuiſſe completa. *Et beatus eſt, quicumque non fuerit ſcandalizatus in me*, qui ſcandali & lapſus occaſionem ex me, id eſt, ex tenui conditione mea, ex paupertate, ex
D imminentibus vexationibus, ex acerbitate & ignominia mortis, non ſumpſerit. Confer cum *Matthæi cap.* 11. ubi hæc uberiùs expoſita.

24.25.26.27.28. *Et cùm diſceſſiſſent nuntii Joannis, cœpit de Joanne*, id eſt, in Joannis commendationem, *dicere ad turbas: Quid exiſtis in deſertum videre, arundinem vento agitatam?* hominem levem & inconſtantem? *Sed quid exiſtis videre, hominem mollibus veſtimentis indutum? Ecce qui in veſte pretioſa ſunt & deliciis*, qui veſtibus pretioſis & magnificis induti ſunt, & in deliciis vivunt, *in domibus Regum ſunt*: non in deſerto quærendi. *Sed quid exiſtis videre, Prophetam? Utique dico vobis, & plus quàm Prophetam*: antiquis
E omnibus Prophetis præſtantiorem. *Hic eſt de quo ſcri-* [Malach. 3.]
ptum eſt: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, [1.]
qui præparabit viam tuam ante te. Non iiſdem omnino verbis, eodem tamen ſenſu Malachiæ vaticinium citarunt Chriſtus Dominus & Evangeliſta noſter. *Dico enim, Major inter natos mulierum Propheta Joanne Baptiſta nemo eſt; qui autem*, (ut exiſtimatis) *minor eſt in regno Dei, major eſt illo.* Ego, quem vos parvifacitis, & minorem Joanne putatis, major ſum Joanne, ut ipſemet palam teſtatus eſt Regnum Dei annuntians. Confer cum *Matthæi* 11.

29. 30. *Et omnis populus audiens, & Publicani juſtificaverunt Deum*, Dei conſilium juſtum eſſe prædica-

runt, ſummamque ejus bonitatem ac miſericordiam grato animo collaudarunt, *baptizati baptiſmo Joannis*, in pœnitentiæ indicium, cujus præco miſſus erat Joannes, *Phariſæi autem & Legiſperiti conſilium Dei ſpreverunt in ſemetipſos, non baptizati ab eo.* Propoſitum Dei; quo clementer decreverat Judæos per Joannem ad pœnitentiam excitare, certa fide facta priores culpas ſe miſericorditer condonaturum, admirati ſunt rudes & vitæ minùs probatæ homines, promiſcuum vulgus & publicani: contra verò aſpernati ſunt in ſemetipſis Phariſæi, qui cœteris doctiores & ſanctiores videbantur, freti ritibus & factis quibuſdam ſpecioſis. Hæc eſſe Chriſti verba, non Evangeliſtæ probabilius eſt.

31. 32. 33. 34. 35. *Ait autem Dominus: Cui ergo ſimiles dicam homines generationis hujus*; iſtius temporis, *& cui ſimiles ſunt?* Hæc verba, *Ait autem Dominus*, in multis veteribus Codicibus Græcis, Latiniſque non habentur, nec ea legerunt S. Ambroſius, Theophylactus, Syrus & Arabs Interpretes. *Similes ſunt pueris ſedentibus in foro, & loquentibus ad invicem, & dicentibus: Cantavimus vobis tibiis* lætiora, *& non ſaltaſtis: lamentavimus*, lugubria cecinimus & quaſi lamentati ſumus, *& non ploraſtis. Venit enim Joannes Baptiſta, neque manducans panem, neque bibens vinum*; cibo vulgari & communi non utens, auſteritate vitæ, velut lugubri cantu, gentem hanc ad pœnitentiam excitaturus; *& dicitis, Dæmonium habet. Venit Filius hominis*, ego ipſe, *manducans & bibens*, cibo communi uſus, omnibus ſe accommodans, ut facili converſatione & comitate ſua, quaſi lætiore tibiarum cantu, ad cœleſtis patriæ amorem omnes alliceret: *& dicitis: Ecce homo devorator & bibens vinum, amicus publicanorum, & peccatorum.* Nec Joanni viro auſtero, nec mihi credidiſtis, ſed & illum, & me calumniis atrociſſimis impetiviſtis. *Et juſtificata eſt Sapientia ab omnibus filiis ſuis.* Et ſapientiſſimum Dei conſilium, quo Joannem præconem pœnitentiæ miſerat primùm, victu multò ſeveriore quàm eſſet Phariſæorum qui vitæ auſteritate gloriabantur, deinde Jeſum facili converſatione & comitate ſeſe hominibus accommodantem, approbatum eſt & laudatum ab omnibus qui per gratiam facti ſunt filii Sapientiæ; quibus Increata & Incarnata Sapientia Jeſus Chriſtus *dedit poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.* Confer cum Matthæi 11. ubi hæc uberiùs expoſita.

Ioan. 1.

Marc. 14. 3.

36. *Rogabat autem illum quidam de Phariſæis*, Simon, *ut manducaret cum illo. Et ingreſſus domum Phariſæi, diſcubuit*, menſæ accubuit, in lecto ſtratus pro more regionis.

37. 38. *Et ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix; ut cognovit quòd Jeſus accubuiſſet in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum unguenti: & ſtans retro ſecus pedes ejus lachrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Mulier *quæ erat in civitate*, ſive Naim, ſive potiùs Jeruſalem, quæ antonomaſticè civitas dicta, cujus veluti ſuburbium erat Bethania, ubi erat Mariæ ſororis Lazari & Marthæ domus. *Peccatrix*, vitæ parum pudicæ; famoſa, quæ omnibus erat ſcandalo ob luxum & amatores multos, moreſque meretricios. Unde Veterum plurimi ipſam ex illis feminis fuiſſe cenſent, de quibus Jeſus ait Principibus Sacerdotum & Senioribus Populi: *Publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei*, ipſamque *meretricem* appellare non dubitant. Inter alios S. Joannes Chryſoſtomus Homilia 61. in Joannem, S. Hieronymus Præfatione in Oſee Prophetam, & Commentario in cap. 26. Sancti Matthæi: Sanctus Ambroſius lib. 6. in Lucam; Sanctus Auguſtinus in Pſalmum 125. Sanctus Gregorius M. Homilia 33. Venerab. Beda Lib. 3. in Lucam cap. 1. &c. Peccatricem ergo ea ſolùm ratione ab Evangeliſta noſtro nuncupatam, quòd non ſatis accurata eſſet ac religioſa in ſervanda Lege Sabbati, & quòd capillos ſuos diebus Sabbati intorqueret atque componeret, ac *Magdalenam* appellatam à voce *Magdela*, vel *Megaddela*, quæ plicatricem muliebrium capillorum ſignificat, recens figmentum eſt ex Libris Talmudicis derivatum. Quænam fuerit mulier illa peccatrix, an eadem cum Maria Magdalena, & cum Maria Lazari ſorore, an ab utraque, vel ab alterutra diverſa, quæſtio eſt eruditorum virorum Diſſertationibus vexata. Græcos Patres pene omnes Peccatricem mulierem de qua hîc Evangeliſta noſter, à Maria Lazari ſorore diſtinguere: Latinos Patres contrariam plerumque propugnare ſententiam, & Mariam Lazari ſororem cum Peccatrice confundere: neutram opinionem Scripturæ Sacræ palam apertèque repugnare: eidem tamen magis eſſe conſonam Latinorum Patrum ſententiam, olim oſtendi Diſſertatione 17. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi 1. Nec ab ea me dimovent aſſertione Diſſertationes à Viris ingenio doctrinâque clariſſimis eo de argumento nuper editæ. Horum enim argumenta me occupaſſe ac diluiſſe confido. In his porro *Si quis contentioſus videtur eſſe, nos hanc conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei.* Cur ergo (inquies) hæc Peccatrix ab Evangeliſta noſtro proprio nomine non vocatur Maria Lazari ſoror, vel Maria Magdalena? Reſpondeo, ibi nomen ejus poni, ubi ſola laus ejus prædicatur, hîc ſubticeri, ubi prioris vitæ fit mentio; quomodo & proprium notiuſque Matthæi nomen retinent SS. Marcus & Lucas, ubi de Publicani vocatione agitur.

1. Cor. 11 16.

Mulier quæ erat in civitate peccatrix. Sic vocati non ex præſenti ſtatu, ſed ex vita anteacta, probabile eſt, ut ad Galatas 2. 15. *Nos naturâ Judæi, non ex gentibus peccatores.* Vel peccatricem vocari opinione vulgi, cui nondum nota erat illius converſio; cùm tamen antea & à dæmoniis ipſam corporaliter vexantibus, & à peccatis liberata fuiſſet à Chriſto Jeſu. Sic verbum, *erat*, accepit Syrus Interpres: *Iſte ſi eſſet Propheta, noſſet quænam ſit, & qualis rumor ipſius: ſiquidem peccatrix eſt mulier quæ tetigit ipſum.* Hæc *ut cognovit quòd Jeſus accubuiſſet in domo Phariſæi*, opportunitatem captans, quamvis non invitata, intravit in domum, domino, domeſticiſque ob nobilitatem ac viciniam nota; afferens *alabaſtrum unguenti*, ſeu vaſculum ex alabaſtrite plenum unguento pretioſo. Et manens retrò juxta pedes ejus, præ pudore & ſenſu indignitatis ſuæ, lachrymis pedes ejus rigavit; peccata deflens ſua eorumque remiſſionem à Chriſto his vocibus quovis ſermone eloquentioribus petens. Et capillis capitis ſui tergebat, ut eos Chriſti obſequio conſecraret, quibus ad laqueos profanis amatoribus ſtruendos abuſa fuerat. *Et oſculabatur pedes ejus*, in caſti amoris argumentum. *Et unguento ungebat*, ex more Orientalium, non caput tantùm, quòd fieri honoratis hominibus ſolebat, ſed ipſos etiam pedes, ne quid ad ſummam animi demiſſionem teſtandam deeſſet.

39 *Videns autem Phariſæus, qui vocaverat eum ad convivium, ait intra ſe, dicens: Hic ſi eſſet Propheta, ſciret utique quæ & qualis eſt mulier quæ tangit eum, quia peccatrix eſt.* Sciret cujus vitæ ac famæ, nec ab ea ſe tangi permitteret. Phariſæorum enim hoc erat ſcitum, Flagitioſorum hominum contactu, non minùs quàm leproſorum ſe contaminari, quod falſum erat. Et ut vera fuiſſet Phariſaica illa traditio, ad emendatos non debebat extendi. Errabat igitur Simon, non in eo ſolùm capite, ſed & in eo quod Jeſum Prophetam non eſſe judicaret ex eo quòd noſſe non videretur quæ & qualis eſſet mulier. Quaſi vero Prophetæ omnia noverint, non ea tantùm quæ placet Deo illis revelare, ut probat exemplum Eliſæi 4. *Reg.* 4. 17. Ideo Jeſus, cui interiores Phariſæi cogitationes erant perſpectæ & exploratæ, temerarium ejus judicium emendat.

S. Petrus Chryſol. ſerm. 94.

40. 41. 42. 43. *Simon, habeo tibi aliquid dicere: at ille ait: Magiſter dic.* Loquendi veniam comiter petit ab hoſpite, ejuſque captat attentionem, ut illi ſalutaris ſit inſtructio & correctio: tum propoſitâ parabolâ oſtendit ſibi notum eſſe quæ & qualis eſſet femina, quis & qualis Phariſæus, non in exteriori tantùm converſatione, ſed & in intimis cordis penetralibus. Ita ſe non modò Prophetam, ſed Deum eſſe & divino conſilio permiſiſſe demonſtravit, ut ad eum mulier peccatrix ac-

cederet, illumque tangeret ad pietatis officia.

Duo debitores erant cuidam fœneratori, ſeu creditori (inquit Jeſus,) *unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta*; ille plus decuplo quàm iſte. *Non habentibus illis unde redderent, donavit utriſque*: debitum utrique liberaliter remiſit: *Quis ergo eum plus diligit?* Secundùm Textum Græcum; *Quis ergo eum plus diliget?* Chriſtus, ſecundùm Vulgatam lectionem de dilectione prævia remiſſioni debiti, & cujus intuitu majus debitum condonaverit miſericors creditor, interrogaſſe videtur: ſecundùm Textum Græcum, de dilectione debiti remiſſionem conſequente, & ad gratiarum agendarum officium pertinente; ut magis diligere debeat creditorem, cui magis debitum gratis condonatum eſt. *Reſpondens Simon dixit: Æſtimo, quia is* plus diligit, *cui plus donavit.* Rationi conſentaneum reſponſum Chriſtus ſumma æternaque Ratio approbat. *Rectè* (inquit) *judicaſti.*

Hujus Parabolæ finis eſt oſtendere Phariſæo, Mulierem illam, quam deſpiciebat ſeu peccatricem, & cujus contactu Chriſtum contaminari judicabat, ipſo Simone longè ſanctiorem eſſe ſiquidem plus Chriſtum Deum & hominem diligebat, cui ardentioris amoris ſigna exhibuit. Fœnerator ſeu creditor in illa Parabola Deus eſt, ſive Chriſtus Jeſus: duo debitores ob peccata, Simon & Mulier. Plus illa debebat, quia magis peccatrix: Huic ergo majus debitum condonabat Deus, ac proinde magis diligebat Deum; quin & ardentiùs erat inpoſterum dilectura ob beneficium remiſſionis peccatorum, ex quo dilectio quæ donante Deo, qui prior dilexit nos, præceſſerat, augetur, ut aucta perfici mereatur.

44. 45. 46. 47. *Et converſus ad mulierem*, quæ retro ad pedes ejus erat provoluta, *dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis* abluendis *non dediſti*, ut hoſpitibus peregrè advenientibus fieri ſolet: *Hæc autem lachrymis rigavit pedes meos, & capillis ſuis terſit*, in ſignum amoris pœnitentis, & periculum animæ ſuæ ex peccatis imminens lugentis, ut olim Eſther Regina, de qua ſcriptum eſt: *Confugit ad Dominum, pavens periculum quod imminebat. Cumque depoſuiſſet veſtes regias, fletûs & luctûs apta indumenta ſuſcepit, & pro unguentis variis cinere implevit caput, & corpus ſuum humiliavit jejuniis: omniaque loca in quibus antea lætari conſueverat, crinium laceratione complevit. Et deprecabatur Dominum Deum Iſraël.* Pergit Chriſtus: *Oſculum mihi non dediſti*: Ne uno quidem oris oſculo me venientem excepiſti: *Hæc autem ex quo intravit, non ceſſavit oſculari pedes meos. Oleo*, etiam communi, *caput meum non unxiſti*, quod perfunctoriæ ſuiſſet amicitiæ officium: *Hæc autem unguento* (pretioſo) *unxit pedes meos.* Convivis oleum affundi ſolitum, Pſalmi 23. verba probant. *Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Cauſam remiſſionis peccatorum Chriſtus indicat: Charitas enim eſt quæ cooperit multitudinem peccatorum. Dilectioni Dei peccata condonantur: ſine vero Dei amore non remitterentur. *Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit.* Menſura remiſſionis peccatorum, dilectio Dei eſt. Multa dimittuntur ei qui magis diligit: minùs ei dimittitur, qui minùs diligit: nihil ergo dimittitur ei qui non incipit ſaltem diligere Deum, ut omnis juſtitiæ fontem, ut loquitur ſacra Synodus Tridentina. *Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit.* Ille minùs diligit, qui ſe minùs peccatorem, immò juſtum exiſtimans, nec Chriſti gratiâ ſibi opus eſſe confidens, ut qui Legis operibus ſit juſtificatus, ut præſumebat Phariſæus ille, modica aut prope nulla dilectionis ſigna Chriſto exhibet. *Dictum eſt hoc propter Phariſæum illum, qui vel nulla vel pauca ſe putabat habere peccata. Non enim Dominum invitaret, niſi aliquantum diligeret. Sed quàm parum erat? Non oſculum dedit, non ſaltem aquam ad pedes, & ſi non lacbrymas: non illo obſequio proſecutus eſt, quo illa mulier, quæ noverat quid ſanaretur, & à quo ſanaretur. O Phariſæe, ideo parum diligis, quia parum tibi dimitti ſuſpicaris; non quia parum dimittitur; ſed quia parum putas eſſe quod dimittitur.*

Eſther 24

Pſal. 23. 5 Impinguaſti in oleo caput meum, & calix meus inebrians quàm præclarus eſt.

S. Auguſt.

48. *Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata.* Hæc verba ſumma cum poteſtate dicta, quorum ſenſus eſt, Per me tibi condonantur, qui cum hac poteſtate in mundum veni.

S. Auguſt ſerm. 99

49. *Et cœperunt qui ſimul accumbebant, dicere intra ſe: Quis eſt hic, qui etiam peccata dimittit?* Quis aut quantus hic eſt, qui jus dimittendi peccata, quod Dei proprium eſt, ſibi arrogat? Et diſcumbentes, & mulier illa noverant hominem non poſſe peccata dimittere. Cùm ergo omnes hoc noſſent, illa quæ credidit eum dimittere poſſe peccata, plus quàm hominem eſſe intellexit

50. *Dixit autem ad mulierem: Fides tua te ſalvam fecit.* Hujus fidem opponit incredulitati convivarum. Fides tua, quâ credidiſti me tibi poſſe remittere peccata; fides per dilectionem operans, fides pœnitentiam operata, te ſalvam fecit à peccatis tuis. Hunc locum ſic explicat Tertullianus libro 4. adversùs Marcionem, cap. 18. ex hujus hiſtoriæ ſerie probans Dominicæ carnis veritatem. *Illius autem peccatricis feminæ argumentum* (inquit) *eò pertinebat, ut cùm pedes Domini oſculis figeret lachrymis inundaret, crinibus detergeret, unguento perfunderet, ſolidi corporis veritatem, non phantaſma inane tractaverit. Et ut peccatricis pœnitentia, ſecundùm Creatorem meruerit, veniam præponere ſolitum ſacrificio. Sed etſi pœnitentiæ ſtimulus ex fide acciderat, per pœnitentiam ex fide juſtificatam, ab eo audiit, Fides tua te ſalvam fecit, qui per Abacuc pronuntiarat: Juſtus ex fide ſua vivet.* Abi ſecura de remiſſione peccatorum; tranquillo animo eſto: *Vade in pace.*

Senſus Moralis.

2. 3. CENTURIONIS *cujuſdam ſervus malè habens, erat moriturus, qui illi erat pretioſus. Et cùm audiſſet de Jeſu, miſit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum ut veniret, & ſalvaret ſervum ejus.* Dominus pretioſa ſit ſervorum vita temporalis, pretioſior animæ ſalus. Curam illorum gerant in infirmitate; illis provideant ut patres; non propter ſua commoda eos diligant, ſicut diligunt equos & canes, ſed propter Chriſtum communem Dominum: illorum converſioni conſulant & ſanctificationi, pro illis Chriſto ſupplicent, Sanctorum & in terris viventium, & cum illo regnantium precibus ipſos commendent: illos denique tractent ut *cariſſimos in Domino fratres.* Sapientem audianr, immò Spiritum ſanctum per os ejus dicentem: *Servus ſenſatus ſit tibi dilectus quaſi anima tua... Ne defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.*

S. Paulus Epiſt. ad Philemonem.

Eccli. 7. 23.

6. *Non ſum dignus ut ſub tectum meum intres.* Chriſtum in cor noſtrum invitet oratio plena fide, humilitate, fiduciâ. Nemo Chriſti gratiâ dignus eſt, niſi qui ſe indignum ſincerè exiſtimat; qui gratiæ ejus omnipotentiſſimam virtutem agnoſcit & confitetur ad ſanandum animas à morbis cupiditatum noxiarum. Chriſtum in domo corporis noſtri per Communionem Sacramentalem recipere nihil prodeſt; contra, obeſt plurimùm, niſi per communionem ſpiritualem, per fidem charitate formatam recipiatur etiam in corde.

12. *Cùm appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris ſuæ*, &c. Adoleſcens ille defunctus, peccatoris typus eſt, nondum tumulo pravi habitus & perverſæ conſuetudinis ſepulti. Illi interdum miſericorditer occurrit Chriſtus, loculum quo mortua effertur Anima, id eſt corpus, gravibus morbis, aut aliis calamitatibus tangit, ut impetum cupiditatum & carnalium voluptatum ſiſtat, quibus in abyſſum damnationis effertur. Sed fruſtra corpus tangeret, niſi loqueretur ad cor, & imperiali atque efficaciſſima voce gratiæ ſuæ ſpiritaliter mortuum ſuſcitaret. *Adoleſcens, tibi dico, ſurge.* Tribus mortuis, quos Chriſtum ſuſcitaſſe in

S. Auguſt. ſerm. 98. aliàs 44. de Verbis Domini.

Evangelio

Evangelio legimus, tria peccatorum genera figurata ſunt, quos hodieque ſuſcitat Chriſtus. Filia enim Principis Synagogæ intus erat in domo, nondum erat elata in publicum. Ibi intus ſuſcitata eſt, viva parentibus reddita. Filius Viduæ noſtræ jam quidem non in domo, ſed tamen nondum in ſepulchro, parietibus elatus erat, terræ mandatus non erat. Lazarus jam erat ſepultus, immo fœtebat quatriduanus in monumento. Sunt ergo qui peccatum intus in corde habent, in facto nondum habent. Neſcio quis commotus eſt aliquâ concupiſcentiâ. Dicit enim Dominus: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Nondum acceſſit corpore, conſenſit corde: mortuum intus habet, nondum extulit. Et ut fit, aliquando audito verbo Dei tanquam Domino dicente, *Surge*: condemnatur conſenſus ad iniquitatem, reſpiratur in ſalutem atque juſtitiam. Surgit mortuus in domo, reviviſcit in cogitationis ſecreto. Facta eſt ita reſurrectio animæ mortuæ intus intra latebras conſcientiæ, tamquam intra domeſticos parietes. Alii poſt conſenſum eunt in factum, tanquam efferentes mortuum, ut quod latebat in ſecreto, appareat in publico. Numquid illi deſperati ſunt? Nonnè & illi juveni dictum eſt, *Tibi dico, Surge?* Nonnè & ille redditus eſt matri ſuæ? Sic ergo & qui jam fecerit, ſi fortè commonitus & commotus verbo veritatis ad Chriſti vocem reſurgit, vivus redditur. Qui autem faciendo quod malum eſt, etiam malâ conſuetudine ſe implicant, ut ipſa conſuetudo mali non ſinat eos videre quia malum eſt; fiunt defenſores malorum factorum ſuorum; iraſcuntur cùm reprehenduntur; hi conſuetudine maligna preſſi, tamquam ſepulti ſunt. Quo quiſque modo mortuus ſit, celeriter à peccato reſurgat. Sive adhuc peccatum in corde conceptum eſt, & non proceſſit in factum, pœniteat, corrigatur cogitatio, ſurgat mortuus intra domum conſcientiæ. Sive jam quod cogitavit admiſit; nec ſic deſperetur. Non ſurrexit mortuus intus, ſurgat elatus. Pœniteat facti, de proximo reviviſcat: non eat in profundum ſepulturæ, non accipiat deſuper conſuetudinis molem. Sed fortè jam urgetur conſuetudinis pondere, nec ipſe deſperet: profundus mortuus eſt, ſed altus eſt Chriſtus. Novit clamando terrena onera rumpere, novit intrinſecùs per ſeipſum vivificare; ſolvendum Diſcipulis tradere.

Matt. 5. 28.

Et reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri ſuæ. Vidua hæc adoleſcentis mater, typus eſt Eccleſiæ, quæ Sponſi ſui præſentia viſibili deſtituta in terris, quodammodo vidua eſt. Luget non unum filium, ſed plurimos ſpiritaliter mortuos per peccatum; unumquemque plangit quaſi filium unigenitum; ita ſingulos amat, ita chara illi eſt ſingulorum ſalus. Nihil per ſeipſum poteſt mortuus, pro illo flet Eccleſia; piæ matris lachrymis cor Jeſu movetur, illum ſuſcitat verbo ſuo; ſurgit mortuus, loquitur per confeſſionem, dat vitæ ſigna, redditur Matri. *Etſi grave peccatum eſt quod pœnitentiæ tuæ lachrymis ipſe lavare non poſſis, fleat pro te mater Eccleſia, quæ pro ſingulis tamquam pro unicis filiis vidua mater intervenit; compatitur enim quodam ſpiritali dolore naturæ, cùm ſuos liberos lethalibus vitiis ad mortem cernit urgeri.* Viſcera ſumus de viſceribus ejus... Doleat igitur pia mater, turba multa compatiatur bonæ parenti. Jam reſurges à funere, jam liberaberis à ſepulchro: ſtabunt illi miniſtri tui funeris, incipies vitalia loqui, timebunt omnes; unius enim exemplo plurimi corrigentur. Laudabunt etiam Deum, qui tanta nobis remedia vitandæ mortis indulſerit.

S. Ambroſ lib. 5. in Luc. n. 92

16. *Accepit autem omnes timor, & magnificaverunt Deum, dicentes: Quia Propheta magnus ſurrexit in nobis, & quia Deus viſitavit plebem ſuam.* Converſio peccatorum, Incarnationis Filii Dei fructus & argumentum eſt. Has converſiones fideles admirantur, carnales homines non ſolùm irrident, ſed timent. *Accepit autem omnes timor.* Timent (inquam) ne gratia & miſericordia Dei illos à ſæculi voluptatibus & pravarum cupiditatum objectis avellat.

19. *Et convocavit duos de Diſcipulis ſuis Joannes, & miſit ad Jeſum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium exſpectamus?* Paſtores, Doctores, Concionatores, Moderatores conſcientiæ, diſcipulos ſuos ad Jeſum mittere & ducere, non ſibi ipſis illigare & devincire debent. Tunc Animarum ſalus rectà procuratur, cùm Dei & Jeſu Chriſti verbo, inſpirationibus, voci fidei, documentis, miraculis, exemplis attentæ redduntur. Scientia Joannis & Diſcipulorum ejus in eo poſita erat ut venturum Redemptorem exſpectarent. Exſpectabant authorem fidei Chriſtum, nos eumdem in ſecundo adventu exſpectamus fidei ac juſtitiæ conſummatorem & remuneratorem.

22. *Euntes renunciate Joanni quæ audiſtis & vidiſtis,* &c. Miſſionem ſuam, quæ extraordinaria eſt, Chriſtus Jeſus miraculis confirmat, quæ non modò in corporibus, ſed & in animabus operatur. 1. Mentes illuminat: *Cæci vident*, 2. Voluntates dirigit: *Claudi ambulant.* 3. Peccatorum maculas emundat: *Leproſi mundantur.* 4. Cordis aures aperit ut gratiæ vocem audiant: *Surdi audiunt.* 5. Peccatoribus maximè induratis animæ vitam reſtituit: *Mortui reſurgunt.* 6. Pauperibus, humilibus, manſuetis, divitias fidei, & Evangelicarum veritatum intelligentiam communicat: *Pauperes evangelizantur.*

24. *Quid exiſtis in deſertum videre? Arundinem vento agitatam?* Ut quis in deſerto, in ſolitudine, in Monaſterio Deo fidelis ſit; nec arundini vento agitatæ ſimilis, neceſſe eſt ut ſancti Præcurſoris exemplo, 1. Gratiæ vocationem ſequatur. 2. Ut Dei verbo nutriatur, ac rerum cœleſtium meditationibus paſcatur. 3. Gratiæ Chriſti unicè innitatur, in eaque confidat. 4. Vitam pœnitentem agat, & à luxu deliciiſque ſæculi penitus alienam. 5. Nullam cum hominibus ſecundùm carnem & pravos ſæculi mores viventibus foveat ſocietatem. 6. Chriſtum exſpectet venturum in gloria, ejuſque adventum exſpectans, omnium præſentis ſæculi conſolationum privationem patienter ſuſtineat. 7. Ex ſacro ſeceſſu non exeat niſi Chriſti impulſu, & propter ejus negotia & gloriam procurandam. 8. Nihil à mundo exſpectet præter perſecutiones, exemplo Joannis aliorumque Sanctorum. Vita Religioſa tutior. In Monaſteriis Deo conſecrati vivunt puriùs, cadunt rariùs, reſurgunt frequentiùs, moriuntur ſecuriùs.

26. *Sed quid exiſtis videre? Prophetam? Utique dico vobis, & plusquàm Prophetam*, &c. Paſtor animarum & conſcientiarum Moderator S. Joanni Baptiſtæ ſimilis eſſe debet. 1. Lumine divino ſit illuſtratus, Dei verbo plenus, in viis Dei eruditus, Evangelicis documentis, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ regulis inſtructus: *Prophetam.* 2. Luci jungat ardorem, fide viva & per dilectionem operante conſpicuus ſit, Chriſtum Jeſum non procul videat, ſed quaſi digito demonſtret, ejuſque imaginem omnibus vitæ ſuæ operibus exprimat, ut S. Joannes: *& plus quàm Prophetam.* 3. Legitimè vocatus & miſſus ſit à Deo per poteſtatem Eccleſiæ à Chriſto traditam & ab Apoſtolis continua ſucceſſione derivatam. *Ecce ego mitto.* 4. Angelus ſit innocentia vitæ, caſtitate morum; in cœlum aſcendat oratione & cœleſtium bonorum amore, in terris verſetur humilitate, charitate, zelo in procurandis Eccleſiæ utilitatibus & ſalute animarum: *Angelum meum.* Una illius cura ſit, unum negotium, viam Jeſu Chriſti in animabus parare, illas docere verbo veritatis, purgare Pœnitentiæ operibus & ſacramento, probare an ſincerè in viis Dei ambulent, antequam ad Communionem corporis Chriſti admittantur. *Qui præparabit viam tuam ante te.*

39. *Ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quòd accubuiſſet in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum unguenti. Et ſtans retrò ſecus pedes ejus, lachrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Mulierem quæ non peccatrix ſolùm ſed totius civitatis facta fuerat ipſa peccatum, Chriſtus pœnitentem recipit in gratiam, ut nemini peccatori de ſalute deſperandum

oſtendat, modò veram agat pœnitentiam, cujus imaginem in hujus converſione Peccatricis Evangeliſta noſter deſcribit. 1. Peccator cognoſcere debet per fidem, Chriſtum Salvatorem noſtrum nos ad pœnitentiam invitare, expectare, & ad peccata remittenda & delenda veniſſe. *Ut cognovit quòd Jeſus accubuiſſet in domo Phariſæi.* 2. Per orationem & pia deſideria quærendus eſt. 3. Sine mora quærendus, ne ſalutis opportunitas amittatur: *Ut cognovit.* 4. Fide vivâ ad Jeſum accedendum eſt. 5. Cordis motibus & affectibus Deo ſupplicandum. 6. Cum verecundia & humilitate accedendum; *Stans retro ſecus.* De culpa, non de pœnitentia erubeſcendum eſt coram hominibus. Imitanda mulier peccatrix, quæ non invitata irruit convivio ubi ſuus Medicus recumbebat, & quæſivit piâ impudentiâ ſanitatem. Quæ frontoſa fuerat ad perditionem, frontoſior facta eſt ad ſalutem. 7. Ad pedes Domini procumbendum. Locus hîc peccatori verè pœnitenti opportunus, ut qui malè ambulavit, veſtigia recta quærat, & in illo complęcatur quod à Rege Propheta dictum eſt:

Pſal. 36.

A Domino greſſus hominis dirigentur. & viam ejus volet. 8 Nulla prætermittenda occaſio eſt deflendi peccata, & Chriſti pedes lachrymis rigandi, ut laborioſo pœnitentiæ baptiſmate omnia vitæ præcedentis delicta abſtergantur. *Lachrymis cœpit rigare pedes ejus.* Pœnitentiæ lachrymæ incipere debent, non finiri, quia tota vita Chriſtiani perpetua pœnitentia eſſe debet.

S. Petrus Chryſolog ſerm. 93.

En mutatur ordo rerum: pluviam terræ cœlum dat ſemper: ecce nunc rigat terra cœlum: immo ſuper cœlos, & uſque ad ipſum Dominum imber humanarum proſilit lachrymarum: ut juxta Pſalmiſtam & de aquis fletuum cantetur illud: *Et aquæ omnes quæ ſuper cœlos ſunt laudent nomen Domini. O quanta vis in lachrymis peccatorum! rigant cœlum, terram diluunt, extinguunt gehennam, delent in omne facinus latam divinæ indignationis ſententiam. . . . . . In peccatricis caput purgandis criminibus refluebat unda, ut ſuo fonte mulier in novum baptiſma ſuorum dilueret illuviem peccatorum.*

9. Omnia quibus ad Deum offendendum abuſus eſt peccator, ſive animi, ſive corporis, ſive fortunæ bona, ad ſatisfaciendum Deo convertere debet.

Rom. 6. 19.

Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem (ait Apoſtolus) *ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem.* Hoc mulier peccatrix in converſione ſua præſtitit.

S. Gregor. M. Hom. 33. in Evang.

Lachrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes ejus, & unguento ungebat. Oculis terrena concupiverat, ſed hos jam per pœnitentiam conterens, flebat. Capillos ad compoſitionem vultus exhibuerat, ſed jam capillis pedes Domini tergebat. Ore ſuperba dixerat, ſed pedes Domini oſculata, os in Redemptoris ſui veſtigiis figebat. *Quot ergo in ſe habuit oblectamenta, tot de ſe invenit holocauſta: convertit ad virtutum numerum, numerum criminum; ut totum ſerviret Deo in pœnitentia, quicquid ex ſe Deum contempſerat in culpa.* Capillis capitis ſui tergebat, ut juxta Pſalmiſtam, verticem capilli quo perambulaverat in delictis ſuis, in ſanctitatem tali verteret ſervitute.

S. Petrus Chryſolog

Et oſculabatur pedes ejus. Præceſſerant intervenientes lachrymæ, ut oſcula devota ſequerentur, quia *Lachrymæ ſatisfactionis ſunt documenta: oſcula ſunt reconciliationis indicia.* 10. Pedes Domini ungendi; miſericordiæ unguentum in pauperes effundendum. Superflua egenis impendenda. Capilli ſuperflua corporis: ex iis quæ abundant, ſuccurrendum indigentibus.

S. Auguſt.

Superflua divitum, neceſſaria pauperum. Tibi ſuperflua ſunt, ſed Domini pedibus neceſſaria ſunt.

Peccatricis hujus penitentiam imitemur: ad pedes Jeſu procumbamus; nondum enim poſſumus ad caput venire; quia *peccator ad pedes, juſtus ad caput.*

S. Ambroſ lib. 6. in Luc.

Sicut torrentem lachrymas fundamus die ac nocte, & non taceat pupilla oculi noſtri.

S. Cypr. Idem lib. de Lapſis.

Quàm magna deliquimus, tam granditer defleamus: alto vulneri longa & diligens medicina non deſit; pœnitentia crimine minor non ſit. VENITE *adoremus, & procidamus ante Deum, ploremus coram Domino qui fecit nos.* Lamentari eum putamus ex toto corde, jejuniis, fletibus, planctibus Dominum deprecari, qui ex primo criminis die lavacra quotidie celebrat, qui epulis affluentibus paſtus, & ſagina largiore diſtentus, cruditates ſuas poſtridie ructat, nec cibos & potus ſuos cum pauperum neceſſitate communicat? Qui hilaris ac lætus incedit, quomodo mortem ſuam deflet? An illa ingemiſcit & plangit, cui vacat cultum pretioſæ veſtis induere; nec indumentum Chriſti, quod perdidit, cogitare? accipere pretioſa ornamenta, & monilia elaborata, nec divini & cœleſtis ornatus damna deflere? Tu licèt ornamenta peregrina & veſtes ſericas induas, nuda es. Auro te licèt & margaritis, gemmiſque condecores, ſine Chriſti decore deformis es. Et quæ capillos tuos inficis, vel nunc in doloribus deſine. Et quæ nigri pulveris ductu oculorum lineamenta depingis vel nunc lachrymis oculos tuos ablue. Si quem de tuis charis mortalitatis exitu perdidiſſes, ingemiſceres dolenter & fleres. Facie inculta, veſte mutata, neglecto capillo, vultu nubilo, ore dejecto, indicia mœroris oſtenderes. Animam tuam miſera perdidiſti, ſpiritaliter mortua ſupervivere hîc tibi, & ipſa ambulans funus tuum portare cœpiſti, & non acriter plangis, non jugiter ingemiſcis? Non te vel pudore criminis, vel continuatione lamentationis abſcondis;

Unguento pedes Chriſti Jeſu ungamus, *Chriſti bonus odor ſimus Deo,*

2. Cor. 2.

bonorum operum exemplis proximos ædificantes, quos pravis exemplis offendimus. Offeramus Deo ſpiritales hoſtias in odorem ſuavitatis.

Capillis pedes Chriſti tergamus, pauperum miſeriam ſublevantes. Rigat namque lachrymis Redemptoris pedes, ſed capillis ſuis non tergit, qui utcumque proximorum dolori compatitur, ſed tamen eis ex his quæ ſibi ſuperfluunt, non miſeretur. Plorat, & non tergit, qui verba quidem doloris tribuit, ſed non miniſtrando quæ deſunt, vim doloris minimè abſcindit.

Iacob. 2. 15.

Si frater & ſoror nudi ſint, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini, & ſaturamini; non dederitis autem eis quæ neceſſaria ſunt corpori, quid proderit? Sic & fides, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa. Pedes Jeſu oſculemur, pedes ejus, miſericordia & juſtitia: *Omnes viæ Domini miſericordia & veritas.* Timore juſtitiam, amore miſericordiam oſculemur & complectamur.

S. Ambroſ lib. 6. in Luc.

Oſculum mutui amoris indicium eſt, oſculum pignus eſt charitatis.

39 *Videns autem Phariſæus qui vocaverat eum, ait intra ſe: Hic ſi eſſet Propheta, ſciret utique quæ & qualis eſt mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix eſt.* Superbus peccatoribus inſultat, in Deum irreligioſus, in peccatores immiſericors eſt. Mulier peccatrix irrupit in domum, quò non erat invitata: ſed vulnera habebat, & illuc venerat ubi Medicus recumbebat.

S. Aug. in Pſal. 125.

Ille autem qui invitaverat Medicum, ſanus ſibi videbatur, propterea non curabatur.

41. *Duo debitores erant cuidam fœneratori: unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis unde redderent, donavit utriſque. Quis ergo eum plus diligit? Reſpondens Simon dixit: Æſtimo quia is cui plus donavit. At ille dixit ei: Rectè judicaſti.* Væ illi qui Deum non amat etiam poſt plurima & ingentia beneficia, & multorum condonationem peccatorum! Quantò plus Deo debent Judæi quàm Pagani; Chriſtiani quàm Judæi; Catholici quam Hæretici; Eccleſiaſtici Religioſique Viri aut Deo conſecratæ Virgines, omneſque de mundi corruptione vocati & ſegregati, quàm ſæculares homines ac feminæ? Debita quibus apud Deum gravamur, & ad pœnas dandas tenemur, peccata ſunt. Multùm in eo genere debet, qui de ſua juſtitia præſumens, ſeque aliis peccatoribus ſuperbè comparans, ſe minùs debere arbitratur. Multùm ſemper debet homo divinæ miſericordiæ, ſive remittenti peccata, ſive prævenienti, & ab iis ſervanti.

S. Aug ſerm. 99 aliàs 23. ex Hom. 50.

Hic multa commiſit, & multorum debitor factus eſt: ille gubernante Deo pauca commiſit. Cui deputat ille quod dimiſit, huic & iſte deputat quod non commiſit. Adulter non fuiſti in

illa tua vita præteritâ plenâ ignorantia, nondum illuminatus, nondum bonum malumque diſcernens, nondum credens in illum qui te neſcientem regebat. Hoc tibi dicit Deus tuus: *Regebam te mihi, ſervabam te mihi. Ut adulterium non committeres, ſuaſor defuit, ut ſuaſor deeſſet; ego feci. Locus & tempus defuit, & ut hæc deeſſent, ego feci. Adfuit ſuaſor, non defuit locus, non defuit tempus: ut non conſentires ego terrui. Agnoſce ergo gratiam ejus cui debes & quod non admiſiſti. Mihi debet iſte quod factum eſt, & dimiſſum vidiſti: mihi debes & tu quod non feciſti. Nullum eſt enim peccatum quod facit homo, quod non poſſit facere & alter homo, ſi deſit Rector à quo factus eſt homo.*

1. Cor. 11 46. *Oleo caput meum non unxiſti: hæc autem unguento unxit pedes meos.* Caput Domini, divinitatem allegoricè ſignificat, *Caput Chriſti Deus:* pedes, myſterium Incarnationis deſignant. Utrumque viva fide credendum ut juſtificemur. Judæi, quorum perſonam gerebat Phariſæus, Chriſti caput non unxerunt, quia Jeſum eſſe Deum non crediderunt. Peccatrix, quæ Gentilium ad Chriſtum converſorum typus fuit, pedes ejus unxit, quia Incarnationis ejus Myſterium credidit, & Divinitatis plenitudinem in eo corporaliter habitantem: Unde poſtea unxit & caput, ut ait S. Ambroſius. *Oſculum mihi non dediſti, hæc autem ex quo intravit, non ceſſavit oſculari pedes meos.* Oſculum dilectionis eſt ſignum. Judaicus populus oſculum Domino non dedit, quia ex charitate eum amare noluit, cui ex timore ſervivit. Vocata autem Gentilitas Redemptoris ſui veſtigia oſculari non ceſſat, quia in ejus amore continuò ſuſpirat. Unde hæc Sponſæ vox: *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Oſculum Sponſi deſiderat, quæ ad ejus obſequium ſe per amorem parat..... Quis eſt populus iſte qui ampliùs debet, niſi nos, quibus ampliùs creditum eſt? Illis credita ſunt eloquia Dei, nobis creditur partus Virginis. Creditus eſt Emmanuël nobiſcum Deus, credita Domini crux, mors, reſurrectio. Et ſi Chriſtus pro omnibus paſſus eſt, pro nobis tamen ſpecialiter paſſus eſt; quia pro Eccleſia paſſus eſt. Itaque non eſt dubium quòd plus debeat, qui plus accepit. Et ſecundùm hominem plus fortaſſe offendit, qui plus debuerit: ſed per miſericordiam Domini cauſa mutatur, ut ampliùs diligat qui ampliùs debuit; ſi tamen gratiam conſequatur. *Gratiam enim & qui reddit habet; & qui habet in eo ipſo quod habet, ſolvit; nam & reddendo habetur, & habendo redditur.* Et ideo quoniam nihil eſt quod dignè Deo referre poſſimus (Quid enim referamus pro ſuſceptæ carnis injuriâ? Quid pro verberibus, quid pro cruce, obitu, ſepultura?) *Væ mihi ſi non dilexero!* Audeo dicere: Non reddidit Petrus, & ideo plus dilexit. Non reddidit Paulus? Reddidit quidem mortem pro morte, ſed alia non reddidit, quia multa debebat. Audi ipſum dicentem quia non reddidit: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Reddamus licèt crucem pro cruce, funus pro funere, numquid reddimus quod ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo habemus omnia? *Reddamus ergo amorem pro debito, charitatem pro munere, gratiam pro ſanguinis pretio; plus enim diligit, cui donatur ampliùs.*

S Gregor. M. Hom. 23. — S. Amb. lib. 6. in Luc. n. 25. 26.

47. *Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit.* Miſericordiæ divinæ & remiſſionis peccatorum menſura, Dei dilectio eſt. Abſque ſincero Dei amore, nulla remiſſio. *Cæleſtis debitor totum debitum charitate compenſat, & ad incrementum totius fœnoris amoris ſolius exigit & requirit uſuram. Plectendus debitor, qui dilectione ſola ſuam negligit redimere cautionem.* Vis ſcire, homo, quid Deo debeas? Quod factus es, Dei creditum eſt: quod es rationis capax, Dei fœnus eſt; quòd diſcretionem boni malive poſſides, accepiſti: & quòd vivendi normam acceperis per chirographum legis ſtipulanti Deo ſpopondiſſe te, non potes diffiteri. Sed dum te per vitia carnis in lutum inſtar ſuis demergis, & quadrupedum more vivens qua præditus es ratione privaris, & divinæ legis ſubſtantiam diſſipas, mundana voluptate captivus, factus es glorioſi fœnoris debitor luctuoſus: cui deficientibus virtutum lucris, criminum multiplicatur uſura. Sed licèt in hac re cecideris, licèt fueris in iſta devolutus, vide ne deſperes: homo, remanſit tibi unde piiſſimo ſatisfacias creditori. *Abſolvi vis? Ama. Charitas cooperiet multitudinem peccatorum.... Ama ergo homo Deum, & ama totus, ut poſſis omnia ſine labore vincere peccata. Teneræ militiæ, delicati conflictus eſt, amore ſolo de cunctis criminibus reportare victoriam.* Quid eſt autem quod ſubjunxit Chriſtus? *Cui minùs dimittitur, minùs diligit?* Ergo ad peccandum ſatis eſt ut major charitas comparetur? Abſit. *Charitas de præteritis ſubvenit, non liberat de futuris: charitas neſcit peccare cùm diligit: non eſt charitas ſi delinquit: charitas Dei cuſtos eſt ſanctitatis.*

S. Petrus Chryſolog ſerm. 94.

Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Quid dilectionem credimus, niſi ignem? & quid culpam, niſi rubiginem? Ait ergo Jeſus: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm,* ac ſi apertè diceret: *Incendit plenè peccati rubiginem, quia ardet valde per amoris ignem. Tantò namque ampliùs peccati rubigo conſumitur, quantò peccatoris cor magno charitatis igne concrematur.*

S. Gregor. Hom. 33. in Evang.

Dilexit multùm. Eccleſia ſpeciem accipit peccatricis, ſicut Chriſtus formam peccatoris accepit. *Et ideo nemo tantùm poteſt diligere, quantùm illa quæ in pluribus diligit.* Nec Petrus ipſe qui dixit; *Domine tu noſti quia amo te;* quia Eccleſia dilexit in Petro. Nec Paulus ipſe, quia Paulus quoque ejus eſt portio. Et tu plurimùm dilige, ut & tibi plurimum remittatur,

S. Ambroſ lib 6. in Luc. n. 22

48. *Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata.* Idem verè pœnitentibus dicit Chriſtus, cùm illos per Eccleſiæ ſuæ Miniſtros abſolvit, quibus poteſtatem dedit remittendi peccata. Hæreticorum vox eſt, *Quis eſt hic qui etiam peccata dimittit?* Daturus erat Dominus hominibus Spiritum ſanctum, & ab ipſo Spiritu ſancto fidelibus ſuis dimitti peccata, non meritis hominum, volebat intelligi. Quod ut evidentiùs oſtenderet, poſt Reſurrectionem ſuam ait: *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis,* &c. hoc eſt, *Spiritus dimittit, non vos. Spiritus autem Deus eſt. Deus ergo dimittit, non vos. Sed ad Spiritum quid eſtis vos?* Neſcitis quia Templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis? *Deus ergo habitat in templo ſancto ſuo, hoc eſt, in ſanctis ſuis fidelibus, in Eccleſia ſua: per eos dimittit peccata, quia viva templa ſunt. Sed qui dimittit per hominem, poteſt dimittere & præter hominem. Neque enim minùs idoneus eſt per ſe dare, qui poteſt per alium dare.*

Ioan. 20. 22. — S. Auguſt. ſerm. 99. aliàs 23. ex Hom. 50. — 1. Cor. 3. 16.

CAPUT VIII.

Senſus Litteralis.

S. Hieron. Comment. in c. 27. S. Matth.

1. 2. E T *factum eſt deinceps, & ipſe* Jesus *iter faciebat per civitates & caſtella, prædicans & evangelizans regnum Dei: & duodecim* Apoſtoli *cum illo* erant. *Et mulieres aliquæ* ipſum comitabantur, pro more gentis antiquo (conſuetudinis enim Judaicæ fuit, ut mulieres de bonis ſuis victum atque veſtitum præceptoribus miniſtrarent) *quæ erant curatæ* & liberatæ *à ſpiritibus malignis*, illas corporaliter poſſidentibus & vexantibus, *& infirmitatibus* corporis: *Maria quæ vocatur Magdalene*, ſic dicta aut à voce Syriaca *Magdaletha*, id eſt, *Magnifica, florida, creſcens*, aut à verbo Hebraico *Gadal*, unde *Magedal*; vel *Magdala*, id eſt, *Excelſa, Turrita*. Hanc ipſam eſſe cenſeo peccatricem, de qua ſuperiori capite Evangeliſta noſter: *de qua ſeptem dæmonia exierant*, quibus Deus in peccatorum pœnam eam corporaliter vexandam tradiderat, à quibus per Jeſum liberata, pœnitentiam egit, à peccatis abſoluta eſt, illumque in grati animi ſignificationem ſecuta eſt è Bethania in Galilæam, per civitates & caſtella prædicantem, & inde in Bethaniam regreſſa eſt, & cum Lazaro & Martha fratre ſororeque ſua vixit, verbum Domini jugiter audiens, de qua S. Joannes cap. 11. 2. ait: *Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, & exterſit pedes ejus capillis ſuis: cujus frater erat Lazarus.* Quæ *Ante ſex dies* Paſchæ, quod ultimum fuit prædicationis Chriſti, *accepit libram unguenti nardi piſtici pretioſi, & unxit pedes Jeſu, & exterſit pedes ejus capillis ſuis*, ut refert S. Joannes cap. 12. & partem *ſuper caput ipſius recumbentis effudit*, ut S. Matthæus cap. 26. commemorat: cujus denique defenſionem contra murmurationem Judæ proditoris Jeſus ſuſcepit, dicens: *Quod habuit hæc fecit: prævenit ungere corpus meum in ſepulturam* (Marci 14. 8.) Quia ſcilicet ungere non potuit Jeſum poſt mortem, qui reſurrectione ſuâ religioſum illius officium prævenit (*Marci* 16. 3. 2.) & illi primò redivivus & glorioſus apparuit, ut refert ibid. S. Marcus Verſ. 9. *Surgens autem mane prima Sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalene, de qua ejecerat ſeptem dæmonia*, Quam proprio nomine vocans, *Maria*, Reſurrectionem ſuam Diſcipulis nuntiare juſſit, cùm ad pedes ejus ſeſe inclinanti, ut eos pro more oſcularetur, dixit: *Noli me tangere: nondum enim aſcendi ad Patrem meum*, &c. (Joan. 20.) Illam quidem corporaliter à dæmonibus non poſſeſſam & vexatam Interpretes quidam S. Gregorio M. præeunte exiſtimant, per malignos ſpiritus vitia intelligentes, quæ Judæi dæmonia vocant, ut in Tractatu Talmudico Joma; *Malus affectus eſt Satan*; in Gittim, *Ebrietas eſt dæmonium*; ſed hæc minùs probabilis opinio. Inter has mulieres, quæ Chriſtum civitates & caſtella Galilææ peragrantem, & Evangelium ſuum prædicantem ſequebantur, *erat & Joanna uxor Chuſæ Procuratoris Herodis*, id eſt, Herodis Tetrarchæ domui & facultatibus Præfecti. An vidua eſſet, an permittente marito à pietate & fide Chriſti non alieno Chriſtum ſequeretur, incertum: *& Suſanna, & aliæ multæ quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis.* Quem locum Tertullianus lib. 4. *Adverſùs Marcionem*, cap. 19. ſic illuſtrat: *Quòd divites Chriſto mulieres adhærebant, quæ & de facultatibus ſuis miniſtrabant ei, inter quas & uxor Regis Procuratoris, de Prophetia eſt. Has enim vocabat per Iſaiam: Mulieres divites exſurgite, & audite*

Iſai. 32. 9

vocem meam, ut diſcipulas primò, de hinc ut operarias & miniſtras oſtenderet. Filiæ in ſpe audite ſermones meos. Dies anni mementote cum labore in ſpe. Cum labore enim quo ſequebantur, & ob ſpem miniſtrabant.

4. 5. 6. 7. 8. *Cùm autem turba plurima convenirent, & de civitatibus properarent ad eum* magnâ frequentiâ

A auditores, doctrinæ ejus admirabili efficaciâ, & miraculorum famâ excitati, *dixit per ſimilitudinem*; hanc parabolam propoſuit pro concione, ut ad populi captum ſermonem ſuum accommodaret. *Exiit qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum: & dum ſeminat, aliud cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt* à tranſeuntibus, *& volucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit ſupra petram*, in terram petroſam*: & natum aruit*, cùm germinare cœpiſſet, ſtatim exaruit, *quia non habebat humorem*, ſive radicem. Humor enim radice hauritur; radix profundam terram poſtulat. *Et aliud cecidit inter ſpinas*, pars alia ſeminis cecidit in terram ſpinarum feracem; *& ſimul exortæ ſpinæ* cum bono ſemine, *ſuffocaverunt illud* jam

B in culmos aſſurgens. *Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.* Non enim *audiebant ultro* (inquit Tertullianus) *qui aures habebant*, *ſed oſtendebat aures cordis neceſſarias.*

Tertull. lib. 4. contra Marcion. c. 19.

9. 10. *Interrogabant autem eum Diſcipuli ejus, quæ eſſet hæc parabola?* quis eſſet parabolæ ſenſus? *Quibus ipſe dixit: Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei*, arcana doctrinæ evangelicæ quam expono; *cæteris autem in parabolis; ut videntes non videant, & audientes non intelligant.* Cæteris autem, quibus non eſt datum à Deo ut Evangelio credant, in parabolis proponuntur, ad quarum finem cùm animum non advertant, videntes ſimilitudinem ſenſibilem, non vident latentem ſenſum: & auribus corporis audientes, non intel-

C ligunt quid ſignificent parabolæ, ob cæcitatem ſuam ac pertinaciam, ut prædixerat Iſaias. Iſai. 6. 9.

11. 12. 13. 14. 15. *Eſt autem hæc parabola.* Hic eſt ſenſus & ſignificatio parabolæ quam mox proponebam. Rom. 11. 8. 9. 10. *Semen eſt verbum Dei. Qui autem ſecus viam*, qui deſignantur portione ſeminis ſecus viam cadentis, *hi ſunt qui audiunt; deinde venit diabolus*, tanquam avis rapax, *& tollit verbum de corde eorum*, oblivionem & incuriam inducendo, *ne credentes ſalvi fiant. Nam qui ſupra petram*; qui deſignantur parte ſeminis in terram petroſam cadentis, hi ſunt, *qui cùm audierint* Evangelii prædicationem, *cum gaudio ſuſcipiunt verbum; & hi radices non habent*, ſimiles ſunt ſegeti quæ radices non habet; *quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis*

D *recedunt* à fide aut verâ pietate. *Quod autem in ſpinas cecidit*; qui deſignantur ſemine inter ſpinas cadente, *hi ſunt qui audierunt, & à ſollicitudinibus & divitiis, & voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructum.* Cùm in iis divinum ſemen proficere & matureſcere videatur, negotium ſæcularium curis, divitiarum amore, & voluptatum carnalium illecebris ſuffocatur, & ſterilem exitum habet. *Quod autem in bonam terram*; qui denique ſemine in bonam fertilemque terram cadente deſignatur, *hi ſunt, qui in corde bono & optimo audientes, verbum retinent, & fructum afferunt in patientia*, inter adverſa ſpe bonorum æternorum conſtantes & perſeverantes. Confer cum *Matthæi* cap. 13

E ubi hanc parabolam expoſuimus.

16. 17. *Nemo autem lucernam accendens, operit eam vaſe*, ſeu modio, *aut ſubtus lectum ponit: ſed ſupra candelabrum ponit, ut intrantes domum videant lumen: Non eſt enim occultum, quod non manifeſtetur, nec abſconditum quod non cognoſcatur; & in palam veniat.* Nihil occultum eſt quod non manifeſtari debeat, & palam cognoſci. Confer cum *Matthæi* 5. 15. & *Marci* 4. 21.

18. *Videte ergo quomodo audiatis*, quo affectu, & quo fructu ſermones meos audiatis, vos per quos doctrina mea mundo prædicanda eſt: *Qui enim habet dabi-*

tur illi; & quicumque non habet, etiam quod putat ſe habere, auferetur ab illo. Quid *dabitur?* (inquit Tertullianus) *Adjectio fidei, vel intellectûs, vel ſalus ipſa. Quid auferetur? Utique quod dabitur.* Confer cum *Matth.* 13. 12.

Tertull. lib. 4. contra Marcion. c. 19.

19. 20. 21. *Venerunt autem ad illum mater, & fratres ejus;* conſobrini; *& non poterant adire eum præ turba: & nuntiatum eſt illi: Mater tua, & fratres tui ſtant foris, volentes te videre,* ſeu alloqui. *Qui reſpondens, dixit ad eos,* qui id nuntiabant: *Mater mea & fratres mei hi ſunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt.* Hoc abutebantur loco Marcionitæ, ut Chriſtum verè natum non fuiſſe, veram carnem non habuiſſe probarent; contra quos Tertullianus: *Venimus ad conſtantiſſimum argumentum omnium qui Domini nativitatem in* B *controverſiam deferunt. Ipſe, inquiunt, conteſtatur ſe non eſſe natum, dicendo, Quæ mihi mater, & qui mihi fratres? Ita ſemper hæretici aut nudas aut ſimplices voces conjecturis quò volunt rapiunt; aut rurſus conditionales & rationales, ſimplicitatis conditione diſſolvunt, ut in hoc loco. Nos contrariò dicimus, primò non potuiſſe illi annuntiari, quòd mater & fratres ejus foris ſtarent quærentes videre eum, ſi nulla illi mater, & fratres nulli fuiſſent, quos utique norat qui annuntiaret; vel retro notos, vel tunc ibidem compertos, dum eum videre deſiderant, vel dum ipſi nuntium mandant. Ad hanc primùm propoſitionem noſtram ſolet ex diverſo reſponderi, Quid enim ſi tentandi gratiâ nuntiatum eſt ei? Sed hoc Scriptura non dicit, quæ quantò ſignificare ſolet ex tentatione quid factum: Ecce Legis Doctor aſſurrexit tentans eum: & de tributi conſultatione, Et acceſſerunt ad eum* C *Phariſæi tentantes eum; tanto ubi non facit tentationis mentionem, non admittit tentationis interpretationem... .... At verè mater & fratres ejus foris ſtabant. Supereſt & diſpicere ſenſum non ſimpliciter pronuntiantis, Quæ mihi mater aut fratres? quaſi ad generis & nativitatis negationem, ſed & ex cauſæ neceſſitate & conditione rationali. Tam proximas enim perſonas foris ſtare extraneis intus defixis ad ſermones ejus, ampliùs & avocare eum à ſolemni opere quærentes, meritò indignatus eſt. Non tam abnegavit, quàm abdicavit. Atque adeo cùm præmiſſet, Quæ mihi mater, & qui mihi fratres? ſubjungens, Niſi qui audiunt verba mea & faciunt ea? tranſtulit ſanguinis nomina in alios, quos magis proximos pro fide judicaret. Nemo autem transfert quid niſi ab eo qui habet id quod transfert. Si ergo matrem & fratres eos* D *fecit qui non erant, quomodo negavit eos qui erant? meritorum ſcilicet conditione, non ex primorum negatione, in ſemetipſo docens, Qui patrem aut matrem, aut fratres præponeret verbo Dei, non eſſe dignum diſcipulum. Cæterùm ex hoc magis matrem & fratres confitebatur, quòd illos nolebat agnoſcere, quòd alios adoptabat, confirmabat quos ex offenſa negabat, quibus non ut veriores ſubſtituit, ſed ut digniores. Denique nihil magnum ſi fidem ſanguini præpoſuit, quem non habebat,* Confer cum Matthæi cap. 12. 46. & noſtris in eum locum Commentariis.

Ibidem. — Matt. 19. 3. — Matt. 22. 35.

22. 23. 24. 25. *Factum eſt autem in una dierum,* quadam die, *& ipſe* Jesus *aſcendit in naviculam, & Diſcipuli ejus, & ait ad illos: Transfretemus trans ſtagnum,* lacum Geneſareth. *Et aſcenderunt,* ſolverunt è littore. E *Et navigantibus illis obdormivit* Jesus, *& deſcendit procella venti in ſtagnum,* ventus procelloſus commovit lacum, *& complebantur;* adeo ut eorum navicula fluctibus impleretur, *& periclitabantur;* periculum erat ne mergerentur. *Accedentes autem ſuſcitaverunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille ſurgens, increpavit ventum, & tempeſtatem aquæ, & ceſſavit.* Dormiebat Jeſus, & cor ejus vigilabat. Vento & fluctibus imperavit minacibus verbis, ut ſe maris & ventorum Dominum eſſe oſtenderet, de quo ſcriptum eſt: *Tu dominaris poteſtati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas.* Eo porrò imperante, ſedata eſt tempeſtas: *& facta eſt tranquillitas. Dixit autem illis: Ubi eſt fides ve-* A *ſtra?* Quàm modica! *Qui timentes, mirati ſunt ad invicem dicentes,* cùm Diſcipuli, tum homines alii qui erant in navi, reverentia & ſtupore correpti, quaſi Deo præſente, dixerunt: *Quis putas hic eſt,* qualis & quantus? Deus certè: *quia & ventis & mari imperat, & obediunt ei.* Agnorant *ſubſtantiæ Auctorem ſuum, quæ famulis quoque ejus obedire conſueverant* (inquit Tertullianus libro 4. contra Marcionem, caput 20) *Inſpice Exodum, Marcion, aſpice Mari Rubro vaſtiori ſuper omnia ſtagna Judææ, virgam Moyſi imperantem, ut funditus proſciſſum, & pari utrimque ſtupore diſcriminis fixum, ſicco populum pede, inteſtino itinere tranſmitteret, rurſuſque ſub ejuſdem virgæ nutu redeunte natura, Ægyptium exercitum undarum concordia obrue-* B *ret: in quod opus & Auſtri ſervierunt. Lege & ſortes familiæ dirimendæ, in tranſitum ejus Jordanis machæram fuiſſe, cujus impetum atque decurſum planè & Jeſus docuerat Prophetis tranſmeantibus ſtare. Quid ad hæc? Si tuus Chriſtus eſt, non erit potentior famulis Creatoris. Sed his ſolis exemplis uſus eſſem, ſi non etiam prædicatio marinæ iſtius expeditionis Chriſtum anteceſſiſſet. Nam cùm transfretat, Pſalmus expungitur: Dominus,* Pſal. 28. 3 *inquit, ſuper aquas multas: cùm undas freti diſcutit, Abacuc adimpletur: Diſpargens, inquit, aquas itinere:* Habacuc 3. 10. *cùm ad minas ejus eliditur mare, Naum quoque abſolvitur.* Naum. 1. 4. *Comminans, inquit, Mari, & areſaciens illud, utique cum ventis quibus inquietabatur.* Confer cum Matthæi 8. 23. & noſtris ad eum locum Commentariis.

Pſal. 88.

26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. *Et navigaverunt,* Jesus & Diſcipuli ejus, *ad regionem* C *Geraſenorum* (ſeu Gadarenorum, ſecundùm Græcum Textum) *quæ eſt contra Galilæam,* in oppoſita ripâ Galilææ, cujus incolæ præcipui Gentiles erant. *Et cùm egreſſus eſſet* Jesus *ad terram,* cùm è navi deſcendiſſet *occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis,* qui à longo tempore poſſidebatur & vexabatur à dæmone; *& veſtimento non induebatur, neque in domo manebat, ſed in monumentis. Is ut vidit Jeſum, procidit ante illum, & exclamans voce magna dixit: Quid mihi & tibi eſt, Jeſu Fili Dei altiſſimi?* Quid mihi moleſtus es? *Obſecro te ne me torqueas,* ante judicii tempus. *Præcipiebat enim ſpiritui immundo ut exiret ab homine; multis enim temporibus arripiebat illum,* frequenter illum invadebat & vexabat. *Et vinciebatur catenis & compedibus cuſtoditus; & ruptis vin-* D *culis agebatur à dæmonio in deſerta:* Licèt catenis & compedibus vinctus cuſtodiretur, à dæmonio tamen ruptis vinculis agebatur cum impetu, inſtar furentis equi in deſerta. *Interrogavit autem illum Jeſus, dicens, Quod tibi nomen eſt? At ille dixit; Legio, quia intraverant dæmonia multa in eum,* in infelicem illum hominem. *Et rogabant illum,* Jesum ſcilicet, cujus divinam poteſtatem erant experti, *ne imperaret illis ut in abyſſum irent;* ne illos imperio ſuo detruderet in tartara. *Erat autem ibi grex porcorum multorum, paſcentium in monte; & rogabant eum ut permitteret eis in illos ingredi, & permiſit illis. Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intraverunt in porcos, & impetu abiit grex per præceps in ſtagnum, & ſuffocatus eſt,* aquis. *Quod ut viderunt factum qui paſcebant* gregem, *fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem* Gergeſam vel Gadaram, *& in villas,* cir- E cumjacentes. *Exierunt autem,* incolæ, *videre quod factum eſt: & venerunt ad Jeſum, & invenerunt hominem ſedentem, à quo ſeptem dæmonia exierant, veſtitum, ac ſana mente ad pedes ejus,* illius ſermones audientem, *& timuerunt,* facti admirabilitate ſtupefacti. *Nuntiaverunt autem illis & qui viderant, quomodo ſanus factus eſſet à legione,* quomodo liberatus à legione dæmonum ipſum poſſidentium & vexantium. *Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Geraſenorum ut diſcederet ab ipſis, quia magno timore tenebantur,* ne Jesus damna aliqua temporalia illis inferret, qui porcos à dæmonibus ſubmergi permiſerat. *Ipſe autem aſcendens navim, reverſus eſt.* Aſcendit navim ut Capharnaum re-

verteretur. *Et rogabat illum vir, à quo dæmonia exierant, ut cum eo eſſet*, ſive ut eum ſequeretur. *Et dimiſit eum Jeſus, dicens: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus*, quanta in tui gratiam Deus operatus eſt. *Et abiit per univerſam civitatem, prædicans quanta illi feciſſet Jeſus.* Liberatori ſuo fideliter paruit, ejuſque divinam potentiam, & beneficentiam, quas fuerat expertus, grato animo prædicavit, non familiaribus dumtaxat, cognatis, amicis, aut vicinis ſuis, ſed univerſæ civitati. Confer cum *Matthæi cap.* 8. & Marci 5. noſtroſque lege Commentarios.

40. 41. 42. *Factum eſt autem cùm rediiſſet Jeſus*, Capharnaum, *excepit illum turba; erant enim exſpectantes eum.* Gratanter eum ſuſceperunt, cujus magno deſiderio tenebantur. *Et ecce venit vir cui nomen Jairus, & ipſe Princeps Synagogæ erat: & ipſe cecidit ad pedes Jeſu, rogans eum ut intraret in domum ejus; quia unica filia erat ei fere annorum duodecim*, ideòque charior, quia jam grandior, ætate florens, nuptiis matura; *& hæc moriebatur*, morti vicina erat. *Et contigit dum iret, à turbis comprimebatur*, dum quiſque loquentem audire, obſervare, aut ejus benignitatem ac virtutem beneficentiſſimam in variorum curatione morborum experiri deſideraret.

43. 44. 45. 46. 47. 48. *Et mulier quædam erat in fluxu ſanguinis*, ſanguinis profluvio laborans, *ab annis duodecim, quæ in Medicos erogaverat omnem ſubſtantiam ſuam*, omnes facultates, *nec ab ullo potuit curari;* Morbus erat pertinax & incurabilis: *acceſſit retrò*, præ pudore, ob legalem immunditiam, *& tetigit fimbriam veſtimenti ejus*, vel hoc uno contactu ſe recepturam ſanitatem confidens: *& confeſtim ſtetit fluxus ſanguinis ejus. Et ait Jeſus: Quis eſt qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant*, Diſcipuli Jeſu: *Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt*, elidunt, *& dicis: Quis me tetigit? Et dixit Jeſus: Tetigit me aliquis, nam ego novi virtutem de me exiiſſe. Videns autem mulier, quia non latuit*, videns ſe latere non potuiſſe, *tremens*, & pudore ſuffuſa quòd mundum immunda tangere auſa eſſet, *venit, & procidit ante pedes ejus, & ob quam cauſam tetigerit eum indicavit coram omni populo, & quemadmodum confeſtim ſanata ſit.* Indignitatem ſuam ſimul & virtutem omnipotentis Medici coram omni populo confeſſa eſt ac prædicavit, exponens quam ob cauſam Jeſum tangere auſa eſſet, & quomodo ſtatim à morbo incurabili fuiſſet perfectè ſanata, nulla debilitate manente. *At ille dixit ei: Filia, fides tua te ſalvam fecit*, Fidei tuæ data ſanitas, quæ tamen fides tibi priùs data fuerat à Deo: *Vade in pace.* Hunc locum illuſtrat Tertullianus libro 4. contra Marcionem, cap. 20. *Cur quaſi ignorans loquebatur* Chriſtus? *Ut confeſſionem certè provocaret, ut timorem probaret. Sic & Adam aliquando quæſierat quaſi ignorans, Adam ubi es?* Fidem porrò mulieris remuneravit miraculo. *Fides hæc fuit primò, quia Deum ſuum confidebat miſericordiam malle quàm ſacrificium: quæ eum Deum certa erat operari in Chriſto: quâ ſic eum tetigit, non ut hominem ſanctum, nec ut Prophetam, quem contaminabilem pro humana ſubſtantia ſciret; ſed ut ipſum Deum, quem nullâ ſpurcitiâ pollui poſſe præſumpſerat. Itaque non temerè interpretata eſt ſibi Legem, ea contaminari ſignificantem, quæ eſſent contaminabilia, non Deum quem in Chriſto confidebat. Sed & illud recogitavit, ordinarium & ſolemnem menſtrui vel partualis ſanguinis fluxum in Lege taxari, qui veniat ex officio naturæ, non ex vitio valetudinis. Illa autem ex vitio valetudinis redundabat, cui non modum temporis, ſed divinæ miſericordiæ auxilium neceſſarium ſciebat. Atque ita poteſt videri Legem non irrupiſſe, ſed diſtinxiſſe. Hæc erit fides, quæ contulerat etiam intellectum. Niſi credideritis, inquit, non intelligetis. Hanc fidem probans Chriſtus ejus feminæ, quæ ſolum credebat Creatorem, ejus fidei ſe Deum reſpondet, quam probavit. Nec illud omittam, quòd dum tangitur veſtimentum ejus, utique corpori, non phantaſmatt, inditum corpus quoque demonſtrabatur.... Si enim non erat veritas corporis, phantaſma utique contaminari, qua res vacua, non poſſet.* Confer cum *Matt.* 9. noſtriſque in eum locum Commentariis.

49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. *Adhuc illo loquente, venit quidam ad Principem Synagogæ*, ex domeſticis ejus, *dicens ei: Quia mortua eſt filia tua, noli vexare illum*, noli moleſtus eſſe Magiſtro, nec illum urgere ut in ædes tuas veniat. *Jeſus autem audito hoc verbo, reſpondit patri puellæ: Noli timere*, bono animo eſto, *crede tantùm, & ſalva erit.* Crede me tibi ſubvenire poſſe, & vivet. *Et cùm veniſſet domum, non permiſit intrare ſecum quemquam, niſi Petrum, & Jacobum, & Joannem, & patrem & matrem puellæ. Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit, Nolite flere, non eſt mortua puella, ſed dormit.* Mors ejus quaſi ſomnus eſt, à quo brevì excitabitur. *Et deridebant eum* domeſtici, *ſcientes quòd mortua eſſet*, nec eum intelligentes. *Ipſe autem tenens manum ejus, clamavit dicens: Puella, ſurge. Et reverſus eſt ſpiritus ejus*, imperiali verbo obediens puellæ anima, in corpus ejus reverſa eſt: *& ſurrexit continuò; & juſſit illi dari manducare.* Illi cibum dari juſſit Jeſus, quo non ſolùm vitæ, ſed & optimæ valetudini reſtitutam demonſtraret. *Et ſtupuerunt parentes ejus, quibus præcepit ne alicui dicerent quod factum erat*, modeſtiæ & humilitatis præbens exemplum. Confer cum *Matthæi* 9. noſtroſque in eum locum lege Commentarios.

Senſus Moralis.

1. 2. ITER *faciebat per civitates & caſtella, prædicans & Evangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo, & mulieres aliquæ quæ erant curatæ à ſpiritibus malignis & infirmitatibus*, &c. Hæc Miſſionum Evangelicarum forma. Ipſis cooperari poſſunt divites & piæ mulieres, & meriti Operariorum Evangelicorum participes fieri, neceſſaria ſubſidia ipſis miniſtrando ex facultatibus ſuis. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus?* (inquit Apoſtolus) *ita & Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.* Hæc ſubſidia Chriſtus à piis mulieribus recepit, ut paupertatis Evangelicæ præberet exemplum; ut à ſuis creaturis recipiendo neceſſaria corpori, ſeipſum humiliaret; ut Patris ſui providentiæ ſecundùm naturam aſſumptam ſe ſubditum profiteretur; ut charitati & grato animo earum quas curaverat, locum daret; ne denique oneri eſſet illis quibus regnum Dei prædicabat. Chriſti exemplum Apoſtoli cæteri ſunt imitati, Paulus manibus ſuis laborare maluit, quàm ea poteſtate uti, vivendi ſcilicet ex Evangelio. *Non uſi ſumus*, inquit, *hac poteſtate, ſed omnia ſuſtinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Chriſti....* Mulieres Chriſtum prædicantem ſequebantur: omnis enim ſexus Chriſtum ſequi poteſt, apud quem non eſt diſcretio maris & feminæ. Anima ſexum non habet. Regno Dei non minùs aptæ ſunt mulieres quàm viri, modò retro non reſpiciant, ut uxor Loth, modò verbum Dei audiant, & faciant; modò miniſtræ ſint caritatis, ſicut Apoſtoli & Evangelici Prædicatores miniſtri ſunt veritatis.

1. Cor. 8.

Jeſum continuò ſequi debent, illique ſemper adhærere, qui curati ſunt ab infirmitatibus ſuis, & à malignis ſpiritibus liberati: ejus enim perenni egent adjutorio, ut reſtituta illis Animæ ſanitas conſervetur, & vires ad reſiſtendum dæmoni ſubminiſtrentur. *Sicut enim oculus corporis, etiam pleniſſimè ſanus, niſi candore lucis adjutus non poteſt cernere: ſic & homo etiam perfectiſſimè juſtificatus, niſi æternâ luce juſtitiæ divinitus adjuvetur, rectè non poteſt vivere. Sanat ergo Deus non ſolùm*

S. Auguſt. lib. de Natura & Gratia c, 26.

ut deleat quod peccavimus, ſed ut præſtet etiam ne peccemus.

5. *Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum*, &c. Verbum Dei ſemen eſt; Dei voluntas eſt ut fructum pariat; cordis humani vitium eſt quòd in eo ſine fructu maneat. 1. Quia verbum Dei negligit aut conculcat, pravis cupiditatibus ambulans juxta viam ſæculi, ſuperbiâ elatus, & gloriæ ſæcularis amore, quaſi volucrum ore divinum ſemen diripi ſinens. Qui diligit mundum, Dei verbum non amat; qui non amat, non cuſtodit. 2. Quia cor ejus durum eſt, pœnitentiæ lachrymis non emollitum, & humore ſalutifero deſtitutum, quo veritatis amor nutritur, & ſancta deſideria in ſegetem bonorum operum erumpunt. (*S. Bern. lib. 1. de Conſiderat. c. 1.*) Quid eſt cor durum? Si non expaviſti, tuum hoc eſt. *Solum eſt cor durum, quod ſemetipſum non exhorret, quia nec ſentit. Quid me interrogas? Interroga Pharaonem. Nemo duri cordis ſalutem unquam adeptus eſt, niſi quem fortè miſerans Deus abſtulit ab eo juxta Prophetam cor lapideum, & dedit cor carneum. Quid ergo cor durum? Ipſum eſt quod nec compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus: minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia, ad conſilia infidum, ad judicia ſævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina: præteritorum obliviſcens, præſentia negligens, futura non providens. Ipſum eſt cui præteritorum, præter ſolas injurias, nihil omnino non præterit, præſentium nihil non perit, futurorum nulla niſi fortè ad ulciſcendum proſpectio ſeu præparatio eſt. Et ut brevi cuncta horribilis mali mala complectar, ipſum eſt quod nec Deum timet, nec hominem reveretur.* 3. Divini verbi fructum impedit cupiditas ſeu divitiarum & voluptatum amor. Spinæ illæ ſemen cœleſte ſuffocant, niſi citò evellantur. Cupiditas venenum charitatis. Cor optimum, in quo verbi divini ſemen fructum refert, atque ad maturitatem pervenit, illud eſt in quo charitas dominatur, & cupiditate fortior eſt. Verbum Dei audit & excipit cor bonum & optimum: non ſolùm audit, ſed retinet: non ſolùm retinet, ſed fructum affert, Deo qui ſeminavit incrementum dante. *Quod autem in bonam terram; hi ſunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.* Ad fructum ferendum cœlo dignum, patientia ſeu perſeverantia neceſſaria eſt. 1. In oratione. 2. In omni opere bono uſque in finem. 3. In probationibus, in rebus quibuſlibet adverſis, in perſecutionibus. Semper orandum Chriſtiano. (*1. Theſſal. 5. 17.*) *Sine intermiſſione orate.* Semper certandum: (*Eccli. 4. 33.*) *Uſque ad mortem certa pro juſtitia.* Semper laborandum & in bonis operibus proficiendum. (*Rom. 2. 7.*) *Deus enim reddet unicuique ſecundùm opera ejus: iis quidem qui ſecundùm patientiam boni operis gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam.*

16. *Nemo lucernam accendens operit eam vaſe, aut ſubtus lectum ponit, ſed ſupra candelabrum, ut intrantes videant lumen.* (*Proverb. 6.*) Mandatum lucerna eſt, & lex lux. Nomine lecti quies proſperitatis temporalis deſignatur. Veritatem occultare, vel diſſimulare numquam debent Paſtores, Doctores, Prædicatores, ſive de fidei dogmatibus, ſive de Chriſtiana morum diſciplina agatur; nec rerum adverſarum timor, nec amor proſperarum, illos deterrere debet quo minùs eam publicè, clarè, conſtanterque doceant, profiteantur, defendant. Sint ipſi candelabra fidei & ſcientiæ ſublimitate, morum innocentia & converſationis ſanctitate, ut Eccleſiam ædificent, & ejus membris lucem præferant.

17. *Non eſt enim occultum quod non manifeſtetur, nec abſconditum quod non cognoſcatur.* Dies Domini omnia cordium arcana manifeſta faciet. Homines ſimulatæ ſanctitatis imagine falli poſſunt in hac vita mortali, ſed Dominus illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium; ſiniſtras omnes intentiones Dei lumen revelabit, Dei veritas judicabit, juſtitia condemnabit, æternumque puniet hypocritas.

18. *Videte ergo quomodo audiatis*, utrum cum de-
A bitis diſpoſitionibus accedatis ad audiendum Dei verbum, cum fide, docilitate, cum ipſius verbi amore, cum rerum æternarum deſiderio, ſeu fame & ſiti juſtitiæ; videte ne ex humana curioſitate audiatis; ne cum negligentia, attendite ne ſine fructu: videte quem & quantum fructum retuleritis ex tot quas audiſtis concionibus. Cogitate quàm accuratam à vobis rationem exiget Chriſtus de verbo illius conculcato, neglecto, ſuffocato. Conſiderate quàm gravibus pœnis verbi ſui & gratiarum abuſum plectet juſtus Judex. *Qui enim habet, dabitur illi:* habenti meritum, dabitur præmium; habenti gratiam & perſeverantiam, dabitur æterna gloria: ei autem qui habere ſe exiſtimat de propriis viribus præſumens, qui naturalibus talentis, aut ſupernaturalibus etiam donis abuſus eſt, inutilia erunt omnia. Lux in tenebras æternas
B illi convertetur. *Et quicumque non habet, etiam quod putat ſe habere, auferetur ab eo.*

23. *Navigantibus illis obdormivit, & deſcendit procella venti in ſtagnum, & complebantur, & periclitabantur*, &c. Mundus iſte ſtagnum eſt, turbinibus & procellis tentationum agitatum, quod nobis transfretandum eſt ut ad vitam æternam perveniamus. Corruptio ſæculi, velut aqua, per ſenſus, quaſi per rimas ſenſim in cor noſtrum ſe inſinuat, & completur, & periclitatur. Nobis dormire videtur Chriſtus, cùm fides noſtra, & vigilantia per negligentiam & deſidiam veluti dormit. Excitandus eſt fidei actibus, orationis fervore, gratiæ ejus auxilium implorandum, ut ejus omnipotenti virtute redeat tranquillitas. Si enim nos nobiſmetipſis relinquat, & gratiæ ſuæ nobis ſemper indebitæ adjutorium vel ad momentum ſubtrahat, actum eſt, *perimus.*

C 27. *Et cùm egreſſus eſſet ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis*, &c. Dæmoniacus ille, typus eſt impudicorum. Servi ſunt peccati & dæmonis, duriori quidem, magis pudenda, & quæ difficiliùs excuti poſſit, ſervitute. Majoris enim adhæſionis eſt crimen illud: *Habebat dæmonium jam temporibus multis.* Non *dabunt cogitationes ſuas ut revertantur ad Deum ſuum: quia ſpiritus fornicationum in medio eorum.* (*Oſee 5. 4.*) 2. Luxuria omnibus gratiæ donis, omnique pudore hominem exuit: *& veſtimento non induebatur.* 3. Illum in domo conſcientiæ ſuæ manere non ſinit, ſed errare facit & vagari poſt objecta concupiſcentiæ ſuæ: cor autem ejus quod templum eſſe debet Spiritus ſancti, in ſepulchrum fœtore & mortuorum oſſibus plenum convertit: *Neque in domo manebat, ſed in monumentis.* 4. Impudicus nullum cum Jeſu Chriſto
D Virginis filio & Virginum ſponſo, caſtitatis amatore & præceptore vult habere commercium; ab ipſo velut ab hoſte abhorret, metuit ne à carnalibus voluptatibus illum per gratiam ſuam abſtrahat; liberationem ſuam ceu tormentum formidat: *Quid mihi & tibi eſt, Jeſu Fili Dei Altiſſimi, obſecro te, ne me torqueas.* 5. Leges omnes violare pro nihilo ducit, monitiones omnes contemnit, ad increpationes & minas obdureſcit: ferreæ voluntatis ſuæ, pravæque conſuetudinis vinculis ligatus, divinæ legis vincula confregit, à Deo fugit, à dæmone agitur in deſerta, in loca invia, inaquoſa, in regionem peccati & umbræ mortis, velut equus indomitus: *Et vinciebatur catenis & compedibus cuſtoditus, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deſerta.* 6. Luxuria plurimorum
E aliorum vitiorum comitatu ſtipata eſt. Senſus omnes corporis, facultates omnes animi à dæmonibus obſeſſas habet impudicus. Oculis ſpectacula, & ſpecioſas formas libidinem irritantes ille proponit; iſte cantionibus amatoriis aures paſci curat; hic obſcœnis phantaſmatibus imaginationem implet; unus delicata fercula ſubminiſtrat & vina exquiſita, ut libidinem accendat; linguam movet alter ad verba adulationis, ad amatoria colloquia, quibus caſtitas tentatur & expugnatur: alius prava deſideria excitat in corde; alter luxum inſpirat; alius prodigalitatem, ut imbre ſaltem aureo flectatur & vincatur Danaë. *Interrogavit illum Jeſus: Quod tibi nomen eſt? At ille dixit, Legio; quia intraverant dæmonia multa*

in eum. 7. Abyſſum pœnarum timet impudicus, abyſſum peccatorum non timet. Non peccare metuit, ſed ardere; timet ut diabolus; Deum injuſtum eſſe vellet, ut impunè peccare, & in peccato perſeverare poſſet. *Et rogabant illum ne imperaret illis ut in abyſſum irent*. 8. Nova identidem objecta venatur impudicus ut libidinem ſuam expleat; obſcœnitatibus omnibus, quas nec nominare licet, corpus ſuum animamque contaminat. *Erat ibi grex porcorum: & rogabant eum ut permitteret eis in illos ingredi*. Juſto Dei judicio tradit illum Deus in deſideria cordis ſui, quibus agitur in præceps, & cum peccati ſui conciis in æternum perit: *Et impetu abiit grex per præceps in ſtagnum, & ſuffocatus eſt*. 9. Impudici converſio, gratiæ miraculum. Veræ converſionis in eo ſigna ſunt, 1. Mens ſana: mentis enim compotes non ſunt impudici, amentes ſunt, brutis ſimiles. 2. Pudor, & indumenta virtutum. 3. Amor divini verbi. 4. Deſiderium ſequendi Jeſum. 5. Seceſſus. 6. Amotio ſcandali. 7. Divinæ miſericordiæ laus & gratia pro liberatione ſua. *Et invenerunt hominem ſedentem, à quo dæmonia exierant, veſtitum ac ſana mente, ad pedes ejus, & timuerunt...: Et rogabat illum vir à quo dæmonia exierant, ut cum eo eſſet. Dimiſit autem eum Jeſus, dicens: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per univerſam civitatem, prædicans quanta illi feciſſet Jeſus.*

Tertull. lib. 4. contra Marcion. c. 20.

29. *Præcipiebat ſpiritui immundo ut exiret ab homine:* Spiritales hoſtes ſpiritalibus armis debellaturum Chriſtum Prophetæ prædixerunt. *Cùm invenis in uno homine multitudinem dæmonum, legionem ſe profeſſam, utique ſpiritalem; diſce & Chriſtum expugnatorem ſpiritalium hoſtium, ſpiritaliter armatum, & ſpiritaliter bellicoſum intelligendum; atque ita ipſum eſſe, qui cum legione quoque dæmonum erat dimicaturus; ut de hoc bello Pſalmus poſſit videri pronuntiaſſe: Dominus validus, Dominus potens in bello. Nam cum ultimo hoſte morte præliatus, per trophæum Crucis triumphavit. Cujus autem Dei Filium Jeſum legio teſtata eſt? Sine dubio cujus tormenta & abyſſum noverant & timebant.*

Pſal. 23. 8

43. *Et mulier quædam erat in fluxu ſanguinis ab annis duodecim*, &c. Concupiſcentia per hunc morbum figurata morbus eſt pudendus, inveteratus, continuus, ex originali peccato ortus, quem neque Lex, nec Philoſophia, nec liberi arbitrii vires ſanare poſſunt, ſed ſola gratia medicinalis Jeſu Chriſti. Ad ipſum ergo accedamus cum pudore & humilitate, cum ſpe & fiducia in bonitate & miſericordia Salvatoris: ſanctam humanitatem ejus viva fide tangamus, ut mulier fimbriam veſtimenti ejus, & ſanabimur à morbis deſideriorum noxiorum: procidamus ad pedes ejus, infirmitatem noſtram ſimul & indignitatem confiteamur, ut concupiſcentiâ hic ſanari cœptâ, & debilitata, & tandem per charitatem conſummatam perfectè curatâ & ablatâ, plena pace in vita immortali fruamur. Plena enim pax, plenæ juſtitiæ fructus eſt. *Tunc erit plena juſtitia, quando plena ſanitas; tunc plena ſanitas, quando plena charitas; plenitudo enim legis charitas: tunc plena charitas, quanda videbimus eum ſicuti eſt. Neque enim erit quod addatur ad dilectionem, cùm fides pervenerit ad viſionem....* Infirmi ſemper ſumus in hac mortali vitâ, quantumvis juſti, & ideo clamamus, *Libera nos à malo*, quod non perficitur, quamdiu corpus quod corrumpitur, aggravat animam. Sed hoc agitur gratiâ per fidem, ut aliquando dicatur, Ubi eſt mors contentio tua? Ubi eſt mors aculeus tuus? Aculeus autem mortis peccatum, virtus verò peccati lex. Quoniam *Lex prohibendo auget peccati cupiditatem, niſi diffundat Spiritus charitatem, quæ plena & perfecta tunc erit, cùm videbimus facie ad faciem*. Infirmi ſumus quandiu peregrinamur in corpore mortis hujus, ubi caro concupiſcit adversùs ſpiritum, & ſpiritus adversùs carnem, ut non ea quæ volumus faciamus. *De quo corpore mortis hujus non omnis liberatur qui finit hanc vitam, ſed qui in hac vita ſuſceperit gratiam, & ne in vanum ſuſcipiat, bonis operibus egerit. Aliud eſt enim exire de hoc corpore, quod omnes homines dies vitæ hujus ultimus cogit; aliud eſt autem liberari de corpore mortis hujus, quod ſola Dei gratia per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum ſanctis & fidelibus ejus impertit.*

S. Auguſt. lib. de Perfectione juſtitiæ

1. Cor. 15. 55.

52. *Nolite flere, non eſt mortua puella, ſed dormit.* Flenda magis mors animæ, quàm corporis. Lachrymas in propinquorum noſtrorum morte fides eliciat, non carnalis affectus. Lachrymæ fundantur intuitu peccati, per quod mors intravit in mundum. Nolite flere, nolite contriſtari, ſicut Gentiles qui ſpem non habent. Gaudendum eſt Chriſtianis intuitu mortis; quæ ipſis finis eſt peccati & concupiſcentiæ, ſi in Domino moriantur, ſi in gratia & charitate hinc tranſeant. Chriſtianis qui piè vixerunt, mors revera ſumnus eſt, tranſitus ad vitam meliorem, immortalem, æternam, omni ex parte beatam. *Quomodo mors mala* (inquit S. Ambroſius) *ſi aut ſecundùm Gentiles ſenſu caret, aut ſecundùm Apoſtolum lucrum Chriſtus eſt, cum quo eſſe multò melius? Quomodo igitur mors nobis malum, ſi nullus poſt mortem ſenſus eſt? Ubi enim nullus ſenſus, nullus utique injuriæ dolor, quia dolor ſenſus eſt. Aut quia eſt poſt mortem ſenſus, eſt etiam vita poſt mortem, & ſuperſtes mortis eſt anima, quæ ſenſu utitur, & vitâ fungitur. Cùm autem manet poſt mortem vita atque anima, manet bonum, nec morte amittitur, ſed augetur: nec ullo impedimento mortis retardatur anima: ſed operatur magis, quia operatur quæ ſua ſunt, ſine ulla ſocietate corporis, quod animæ majori oneri quàm uſui eſt. Quid igitur mali eſt animæ, quæ puritatem ſuam cuſtodierit, & virtutum diſciplinam ſervaverit? Aut ſi non ſervaverit, non mors malum, ſed vita; quia vita non fuit. Quæ eſt enim vita vitiis peccatiſque obſita? Quid igitur accuſamus mortem, quæ aut vitæ pretium luit, aut abolet ejus dolorem atque cruciatum? Itaque mors aut ſuæ quietis bono utitur, aut malo alieno laborat. Nunc illud ſpecta: ſi vita oneri, mors abſolutioni: ſi vita ſupplicio, mors remedio: aut ſi judicium poſt mortem, etiam vita poſt mortem. Vita igitur hìc non eſt bona, aut ſi hìc vita bona, quomodo mors illic non eſt bona, cùm ibi nullus ſuperſit terribilis judicii metus? Sed ipſa hìc vita bona ſi eſt, quibus rebus bona eſt? Virtute utique & bonis moribus. Non ergo ſecundùm animæ & corporis copulam bona eſt: ſed quia per virtutem quod malum eſt ſuum repellit; quod autem bonum eſt mortis, adipiſcitur; ut quod animæ eſt, magis quam id quod contubernii & conjunctionis operetur. Quod ſi vita bona, quæ animæ ſe à corpore ſeparantis eſt ſpeculum, & ſi anima bona, quæ ſe elevat atque abducit à corporis contubernio; & mors utique eſt bonum, quæ animam à ſocietate carnis hujus abſolvit & liberat. Omnifariàm igitur mors eſt bonum, & quia compugnantia dividit, ne ſe invicem impugnent; & quia portus quidam eſt eorum qui magno vitæ iſtius jactati ſalo, fide quietis ſtationem requirunt; & quia deteriorem ſtatum non efficit: ſed qualem in ſingulis invenerit, talem judicio futuro reſervat, & quiete ipſa fovet, & præſentium invidiæ ſubducit, & futurorum exſpectationi componit. Accedit eò, quòd fruſtra homines mortem timent quaſi finem naturæ. Nam ſi recolamus quòd Deus mortem non fecerit: ſed poſtquam homo lapſus in flagitium eſt prævaricationis & fraudis, ſententia eum comprehenderit, ut in terram ſuam terra remearet, inveniemus mortem finem eſſe peccati, ne quò eſſet vita diuturnior, eò fieret culpa numeroſior. Paſſus eſt igitur Dominus ſubintrare mortem, ut culpa ceſſaret. Sed ne iterum naturæ finis eſſet in morte, data eſt reſurrectio mortuorum; ut per mortem culpa deficeret, per reſurrectionem autem perpetuaretur natura. Ideoque mors hæc tranſitus univerſorum eſt. Opus eſt ut conſtanter tranſeas. Tranſitus autem à corruptione ad incorruptionem, à mortalitate ad immortalitatem, à perturbatione ad tranquillitatem. Non igitur nomen te mortis offendat, ſed boni tranſitûs beneficia delectent. Quid eſt enim mors, niſi ſepultura vitiorum, virtutum ſuſcitatio?*

Lib. de Bono Mortis c. 4.

Nolite

S. Cypr. lib. de Mortalitate. *Nolite flere.* Fratres noſtri non ſunt lugendi, accerſitione dominica de ſæculo liberati, cùm ſciamus eos non amitti, ſed præmitti, recedentes præcedere, ut proficiſcentes, ut navigantes ſolent; deſiderari eos debere, non plangi: nec accipiendas hîc eſſe atras veſtes; quando illi ibi indumenta alba jam ſumpſerint: occaſionem dandam non eſſe Gentilibus, ut nos merito ac jure reprehendant, quòd quos vivere apud Deum dicimus, ut extinctos & perditos lugeamus, & fidem quam ſermone & voce depromimus, cordis & pectoris teſtimonio non probemus. Spei noſtræ ac fidei prævaricatores ſumus, ſimulata, ficta, fucata videntur eſſe quæ dicimus. *Nihil prodeſt vobis proferre virtutem, factis deſtruere veritatem.* Improbat denique Apoſtolus Paulus, & objurgat, & culpat, ſi qui contriſtentur in exceſſu ſuorum: *Nolumus,* inquit, *ignorare vos fratres de dormientibus; ut non contriſtemini ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Si enim credimus quòd Jeſus mortuus eſt & reſurrexit: ſic & Deus eos qui dormierunt in Jeſu, adducet cum illo.* Eos contriſtari dicit in exceſſu ſuorum, qui ſpem non habent. (1. Theſſ. 4.)

A Qui autem ſpe vivimus, & in Deum credimus, & Chriſtum paſſum eſſe pro nobis & reſurrexiſſe confidimus, in Chriſto manentes, & per ipſum atque in ipſo reſurgentes, quid aut ipſi recedere iſtinc de ſæculo nolumus, & noſtros recedentes quaſi perditos plangimus ac dolemus?

S. Bern. Epiſt. 105. *Non eſt mortua puella, ſed dormit.* Juſtus mortem etſi non cavet, tamen non pavet. Moritur quidem, ſed ſecurè: quippe cujus mors ut præſentis eſt exitus vitæ, ita introitus melioris. Bona mors, ſi peccato moriaris, ut juſtitiæ vivas. Hæc mors neceſſe eſt præcurrat, ut ſequatur illa ſecura. In hac vita quamdiu durat, compara tibi illam quæ ſemper durat. Dum vivis in carne, morere mundo, ut poſt mortem carnis Deo vivere incipias. Quid enim ſi conciderit mors ſaccum corporis tui, dum te ſubinde circumdet lætitia? *Bona mors juſti propter requiem, melior propter novitatem, optima propter* B *ſecuritatem. Econtra: Mors peccatorum peſſima. Mala ſiquidem eſt in mundi amiſſione, pejor in carnis ſeparatione; peſſima in vermis igniſque duplici contritione.*

CAPUT IX.

Senſus Litteralis.

1.2.3.
4.5.6. Convocatis *autem duodecim Apoſtolis*, ſimul, ut qui in Apoſtolatu fratres eſſent & Collegæ, *dedit illis virtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia,* in omne genus dæmonum, ad eos coercendos, & expellendos; *& ut languores curarent:* & virtutem curandi morbos quantumvis inveteratos, & ſecundùm vires naturæ & artis incurabiles. *Et miſit illos prædicare regnum Dei*, Evangelium quod viam Regni cœleſtis oſtendit, illudque pœnitentibus & mandata Dei ſervantibus C promittit: *& ſanare infirmos*, ut miraculis Evangelicæ prædicationis veritatem confirmarent. *Et ait ad illos; Nihil tuleritis in viâ*, nihil rerum temporalium, quæ curſus & miniſterii Apoſtolici impedimenta eſſent, non adjumenta: *Neque virgam*, causâ defenſionis; *neque peram*, ut cibos in craſtinum cum ſollicitudine reſervetis, *neque panem*, quem quotidie petentibus Pater veſter cœleſtis ſubminiſtrabit; *neque pecuniam*, ut victum vel indumenta ematis; *neque duas tunicas habeatis*, id eſt veſtimenta ſuperflua. *Et in quamcumque domum intraveritis*, hoſpitii causâ; *ibi manete*, ne leviter mutetis hoſpitium; *& inde ne exeatis*, quamdiu in urbe vel oppido manendum vobis erit miniſterii veſtri obeundi ratione. *Et quicumque non receperint vos?* ſi nemo in eo loco ad quem diverteritis, vos recipere, ſer- D moneſque veſtros audire voluerit, *exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum veſtrorum excutite in teſtimonium ſupra illos;* in teſtimonium contra illos, quia noluerunt benedictionem, & elongabitur ab eis, *Egreſſi autem*, ſecundùm Chriſti Jeſu mandatum, *circuibant per caſtella, evangelizantes*, prædicantes Evangelium, *& curantes ubique* infirmos. Confer cum *Matthæi* 10. & *Marci* 3.

7. 8. 9. *Audivit autem Herodes Tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo*, ſcilicet à Jeſu, admirabilia opera, *& hæſitabat*, inter populares de illo opiniones ſuſpenſo & ancipiti animo; quamvis in illorum ſententiam propendere magis videretur, qui Joannem à mortuis redivivum eſſe ſuſpicabantur; hæſitabat (inquam) *eo quod diceretur à quibuſdam: Quia Joannes ſurrexit à mortuis: à quibuſdam verò: Quia Elias apparuit: ab aliis autem: Quia Propheta unus de antiquis ſurrexit. Et ait Herodes: Joannem ego decollavi*, juſſu meo decollatus eſt, Joannes: *Quis eſt autem ille de quo ego talia audio*, tam ſtupenda, tam inſolita opera; & de quo populus tam variè, ſed tam magnificè ſentit? An ipſe Joannes eſt? *Et quærebat videre eum*, curioſitatis impulſu, ut ex vultu aliiſque indiciis agnoſceret an Joannes eſſet. Confer cum *Matthæi* 14. & *Marci* 6.

10. 11. *Et reverſi Apoſtoli*, poſt octo fere dies, ad Jeſum; ut rationem illi redderent miniſterii ac prædicationis ſuæ, *narraverunt illi quæcumque fecerunt. Et aſſumptis illis ſeceſſit in locum deſertum, qui eſt Bethſaidæ:* duxit illos ſolos in locum incultum & remotum; qui erat in dominio municipum Bethſaidenſium. *Quod cùm cognoviſſent turbæ, ſecutæ ſunt illum; & excepit eos* ſolidâ benignitate & charitate; *& loquebatur illis de regno Dei; & eos qui curâ indigebant, ſanabat;* ſpiritualibus & corporalibus eorum neceſſitatibus conſulens; mentes illuminans, curans corpora; Præceptor & Medicus. In eo quippe completum eſt celebre illud vaticinium: *Miſit verbum ſuum, & ſanavit eos, & eripuit de interitionibus eorum.* Pſal. 106. 20.

12. 13. 14. 15. 16. 17. *Dies autem cœperat declinare, & accedentes duodecim* Apoſtoli, *dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in caſtella, villaſque, quæ circa ſunt*, in pagos circumjacentes, *divertant*, recipiant ſe in diverſoria, *& inveniant eſcas, quia hic in loco deſerto ſumus. Ait autem ad illos: Vos date illis manducare*, cibos illis apponite. *At illi dixerunt: Non ſunt nobis pluſquam quinque panes, & duo piſces*, quod ad eorum refectionem non ſufficit: *Niſi fortè nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas;* quod nobis impoſſibile eſt ob inopiam. *Erant autem fere viri quinque millia*, exceptis mulieribus & parvulis, ut S. Matthæus ſcribit. *Ait autem ad Diſcipulos ſuos: Facite illos diſcumbere per convivia quinquagenos.* Curate ut diſcumbant ſuper gramen certis ordinibus diſpoſiti, ita ut ſingulæ convivarum turmæ quinquagenos ut minimùm complectantur. In partes enim diſcubuiſſe per centenos & quinquagenos S. Matthæus obſervat. *Et ita fecerunt, & diſcumbere fecerunt omnes. Acceptis autem quinque panibus, & duobus piſcibus, reſpexit in cœlum, & benedixit illis, & fregit, & diſtribuit Diſcipulis ſuis, ut ponerent ante turbam*, per ordines diſpoſitam & diſcum- E bentem. *Et manducaverunt omnes* ex panibus & piſcibus Chriſti benedictione & omnipotenti virtute multiplicatis, *& ſaturati ſunt.* Omnium & ſingulorum impleta fames, & amor compreſſus edendi. *Et ſublatum eſt quod ſuperfuit illis, fragmentorum cophini duodecim.* Confer cum *Matthæi* 14. *Marci* 6. & *Joannis* 6.

18. 19. 20. 21. 22. *Et factum eſt, cùm ſolus eſſet orans*, cùm ſeorſim oraret Jeſus in ſeceſſu, *erant cum illo & Diſcipuli ejus, & interrogavit illos dicens: Quem me dicunt eſſe turbæ?* Interrogavit eos, non in loco oratio-

nis, ſed inde egreſſus, cùm in agros Cæſareæ Philippi cum illis iter faceret. Interrogavit autem, non ignorans quod ab illis quærebat, ſed ut eorum fidem exploraret, ac divinitatis ſuæ confeſſionem ab eis eliceret. *At illi reſponderunt & dixerunt : Joannem Baptiſtam* quidam te eſſe exiſtimant, qui revixerit*: alii autem Eliam*, quem iterum venturum credunt ad præparandas Chriſti vias*: alii verò quia unus Propheta de prioribus ſurrexit*: alii te unum ſaltem ex antiquis & inſignioribus Prophetis redivivum eſſe cenſent. *Dixit autem illis : Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus*, pro omnibus, *dixit : Chriſtum Dei*, Meſſiam à Deo unctum plenitudine divinitatis in te corporaliter inhabitantis, Patribus noſtris promiſſum à Prophetis prædictum, tot ſæculis exſpectatum, verum Dei Filium. *At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc*, ſcilicet ipſum eſſe Chriſtum, antequam à mortuis reſurrexiſſet : (ſuam autem divinitatem palam prædicari nolebat antequam pateretur, quia ſi Judæi eum Dominum gloriæ eſſe cognoviſſent, non crucifixiſſent) *dicens : Quia oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus, & Principibus Sucerdotum & Scribis, & occidi, & tertia die reſurgere*. His autem Myſteriis adimpleiis, opportunum erit tempus omnibus prædicandi me *Chriſtum Dei* eſſe. Confer cum *Matthæi* 16.

23. 24. 25. 26. *Dicebat autem ad omnes*, qui verbum ejus audiebant, non ad ſolos Apoſtolos; *ſi quis vult poſt me venire*, diſcipulus meus eſſe, *abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidiè, & ſequatur me*; nec vitæ commoda, nec vitam ipſam curet, ſed paratus ſit ad omnes calamitates, res adverſas, perſecutiones, causâ fidei ac pietatis perferendas, quavis occaſione datâ, ceu qui ad crucem portandam compelluntur, cui ſunt mox affigendi. Quod in illis cogit neceſſitas, hoc diſcipulis meis imperet charitas. Verbum illud, *quotidie*, tametſi in Complutenſi Editione, & in nonnullis Codicibus antiquis non legatur, nec in aliis Evangeliſtis, retinendum tamen eſt ut Chriſti verbum, cum Vulgato Interprete Latino, Syro, Arabe, Perſa, Æthiopc. *Qui enim voluerit animam ſuam*, id eſt, vitam *ſalvam facere*, in præſenti, *perdet illam*, in futuro ſæculo. *Nam qui perdiderit animam ſuam*, ſeu vitam, & vitæ commoda, *propter me, ſalvam faciet illam* : in cœlo ſalvam habebit, meliore & æterna vita donabiiur. *Quid enim proficit homo ſi lucretur univerſum mundum, ſe autem ipſum perdat, & detrimentum ſui faciat? Nam qui me erubuerit, & meos ſermones*, qui pudore, ſive opprobriorum metu à mandatorum meorum obſervantia, & fidei pietatiſque conſtanti profeſſione fuerit deterritus, *hunc Filius hominis erubeſcet, cùm venerit in majeſtate ſua, & Patris, & ſanctorum Angelorum* : hunc ego agnoſcere ut meum refugiam, cùm venero vivos & mortuos judicaturus, & unicuique ſecundùm opera ejus redditurus. Confer cum *Matthæi* 10. & *Marci* 8.

27. *Dico autem vobis verè : Sunt aliqui hîc ſtantes, qui non guſtabunt mortem, donec videant regnum Dei*; Regnum Dei hîc vocat ſpecimen gloriæ ſuæ, regnique imaginem, in Transfiguratione ſua, de qua S. Petrus
[2. Petri 1. 16.] ſcribit*: Speculatores facti illius magnitudinis*.

28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. *Factum eſt autem poſt hæc verba fere dies octo, & aſſumpſit Petrum & Jacobum, & Joannem, & aſcendit in montem ut oraret*. Octo pene diebus poſt hunc ſermonem elapſis, Jeſus cum ſelectis tribus illis Apoſtolis, qui rerum gerendarum teſtes, & Myſterii conſcii eſſent, in Montem oraturus aſcendit. Agnoſco formam loci. *Nam & priſtinum populum apud montem & viſione & voce ſua Creator initiarat. Oportebat in eo ſuggeſtu conſignari novum Teſtamentum, in quo conſcriptum vetus fuerat, ſub eodem etiam ambitu nubis* (inquit Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 22.)

Et facta eſt dum oraret, ſpecies vultus ejus altera. Mutatus eſt vultus ejus, ſplendore cœleſti coruſcans: *& veſtitus ejus albus & refulgens* apparuit. *Et ecce duo* A *viri loquebantur cum illo; erant autem Moyſes & Elias, viſi in majeſtate : & dicebant exceſſum ejus, quem completurus erat in Jeruſalem*. Agebant de ejus paſſione & morte proximè complenda Hieroſolymis. *Petrus verò, & qui cum illo erant, gravati erant ſomno : & evigilantes viderunt majeſtatem ejus, & duos viros*, Moyſen nempè & Eliam, *qui ſtabant cum illo. Et factum eſt cùm diſcederent ab illo*, hi felicis æternitatis candidati, *ait Petrus ad Jeſum : Præceptor, bonum eſt nos hîc eſſe*, hîc manere melius eſt, quàm tam citò diſcedere*: Et faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Moyſi, & unum Eliæ*, ut commodè hîc manere poſſitis; *neſciens quid diceret. Hæc autem illo loquente, facta eſt nubes* lucida, *& obumbravit eos : & timuerunt, intrantibus illis in nubem*, ſubito pavore ſunt correpti, cùm ſe B nube circumdatos viderunt. Hic Græci Textus ſenſus eſt, necnon Arabicæ & Æthiopicæ Verſionis. Vulgatus vero Interpres Latinus videtur hunc locum ſic accepiſſe, ut timuerint Apoſtoli Moyſe & Elia in nubem intrantibus. Sic etiam intellexit Syrus : *Et timuerunt cùm vidiſſent Moyſen & Eliam ingreſſos nubem*. Sic intellexit Perſa*: Cumque viderent, timuerunt; Moyſes autem & Elias in nubem ingreſſi ſunt*. Pergit Evangeliſta noſter : *Et vox facta eſt de nube, dicens; Hic eſt Filius meus dilectus, ipſum audite. Et dum fieret vox*, dum ex nube erumperet, *inventus eſt Jeſus ſolus :* ne alium deſignaſſe Deus crederetur; *& ipſi tacuerunt*, jubente Jeſu; *& nemini dixerunt in illis diebus*, quandiu ſcilicet mortalem cum illis vitam egit, *quidquam ex his quæ viderant*. Hunc locum Tertullianus urget contra [Tertull. lib. 4. contra Marcion. c. 20.]
C Marcionem, qui Chriſtum Jeſum Creatoris filium eſſe negabat, & Prophetis ac Legi contrarium aſſerebat. *Et hoc*, inquit, *vel maximè erubeſcere debuiſti, quòd illum cum Moyſe & Elia in receſſu montis conſpici pateris, quorum deſtructor advenerat. Hoc ſcilicet intelligi voluit vox illa de cœlo*: Hic eſt Filius meus dilectus, hunc audite*: Id eſt, non Moyſen jam & Eliam. Ergo ſufficiebat vox ſola ſine oſtentatione Moyſi & Eliæ. Definiendo enim quem audirent, quoſcumque alios vetuiſſet audiri. Aut numquid Iſaiam & Jeremiam, cæteroſque quos non oſtendit, permiſit audiri, ſi vetuit quos oſtendit? Nunc etſi præſentia illorum fuit neceſſaria, non utique in colloquio oſtenderentur, quod familiaritatis indicium eſt; nec in conſortio claritatis, quod dignationis & gratiæ exemplum eſt : ſed in ſordibus aliquibus, quod deſtructionis argumentum eſt, immò in tenebris Creatoris, quibus diſcu*D*tiendis erat miſſus : longè etiam diſcreti à claritate Chriſti, qui voces & litteras ipſas eorum ab Evangelio ſuo erat ſeparatus....... Sed quid tam Chriſtus Creatoris, quàm ſecum oſtendere Prædicatores ſuos : cum illis videri, quibus in revelationibus erat viſus : cum illis loqui qui eum fuerant locuti : cum illis gloriam ſuam communicare, à quibus Dominus gloriæ nuncupabatur : cum principalibus ſuis, quorum alter populi informator aliquando, alter reformator quandoque; alter initiator Veteris Teſtamenti, alter conſummator Novi?* Confer cum *Matthæi* 17. & *Marci* 9.

37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. *Factum eſt autem in ſequenti die, deſcendentibus illis de Monte*, ubi transfiguratus fuerat, *occurrit illis turba*, quæ illos deſcendentes à longè conſpexerat. *Et ecce vir de turba exclamavit, dicens:* E *Magiſter, obſecro te, reſpice in filium meum*, ejuſque miſeiere, *quia unicus eſt mihi*; & ideo vexatio ejus mihi moleſtior eſt, quia perſona mihi carior. *Et ecce ſpiritus* malus ſeu dæmonium *apprehendit*, arripit *eum, & ſubitò clamat*, vi doloris horrendum ejulatum exprimente, *& elidit*, ſeu proſternit, *& diſſipat eum cum ſpuma*, ſpumantis membra jactat, *& vix diſcedit dilanians eum*. Et vix ab eo diſcedit dæmonium, poſtquam ipſum adegit ad caput cæteraque membra atterenda & dilanianda convulſionum horrendarum motibus. *Et rogavi Diſcipulos tuos ut ejicerent illum*, ſpiritum illum malum, *& non potuerunt. Reſpondens autem Jeſus, dixit*, patrem pueri ob fidei imbecillitatem, Judæos præ-

ſentes ob incredulitatem & perverſitatem increpans, quâ ſe miraculis novis indignos præbebant, cùm jam editis ab illo non adducerentur ad fidem: *O generatio infidelis & perverſa, uſquequo ero apud vos, & patiar vos?* Sic Filium Creatoris hac increpatione demonſtrat: illis enim incredulitatem hoc modo non exprobraret, *ſi non olim apud illos in Lege, in Prophetis, in virtutibus & beneficiis diverſatus, incredulos ſemper fuiſſet expertus,*
Lib. 4. contra Marcion. c. 23. (ait Tertullianus) Converſo verò ad patrem pueri ſermone, ait Jeſus: *Adduc huc filium tuum. Et cùm accederet puer infelix, eliſit illum dæmonium, & diſſipavit.* Proſtratum horrendis convulſionibus agitavit. *Et increpavit Jeſus ſpiritum immundum, & ſanavit puerum, & reddidit illum patri ejus.* Confer cum *Matthæi* 17. & *Marci* 9.

44. 45. *Stupebant autem omnes in magnitudine Dei.* cujus omnipotentiam hoc miraculum demonſtrabat. *Omnibuſque mirantibus in omnibus quæ faciebat,* cùm Diſcipuli ejus, & populus pariter mirarentur divina ejus opera, *dixit ad Diſcipulos ſuos: Ponite vos in cordibus veſtris ſermones iſtos:* Ad id quod vobis jam dicturus ſum attendite, nec auribus ſolùm audite, ſed corde retinete: *Filius enim hominis futurum eſt ut tradatur in manus hominum.* Ego, cujus poteſtatem omnes admirantur, tradar in manus hominum impiorum, qui me omni injuriarum genere, ac morte demum turpiſſimâ afficient. *At illi ignorabant verbum illud, & erat velatum ante eos, ut non ſentirent illud,* ut non caperent; *& timebant eum interrogare de hoc verbo.*

46. 47. 48. *Intravit autem cogitatio in eos;* animos eorum ſubiit cogitatio, quæ in contentionem etiam erupit, cùm reverterentur Capharnaum, *quis eorum major eſſet* futurus in regno Chriſti. *At Jeſus videns cogitationes cordis illorum,* quod divinitatis ipſius invictum argumentum eſt, *apprehendit puerum,* obvium puerum advocavit, & complexus eſt, *& ſtatuit illum ſecus ſe,* juxta ſe poſuit: *& ait illis: Quicumque ſuſceperit puerum iſtum in nomine meo, me recipit:* Qui ſuſceperit huic parvulo ſimiles, ab omni ambitione alienos, ſimplices, humiles, manſuetos, propter me, hic me recipit? id ſcilicet officium mihi præſtitum reputo: *& quicumque me receperit, recipit eum qui me miſit,* Deum ſcilicet Patrem meum: *Nam qui minor eſt inter vos omnes,* qui humilior; qui ſe omnibus inferiorem exiſtimat, & infra omnes demittit, *hic major eſt,* in regno cœlorum. Confer cum *Matthæi* 18. & *Marci* 9.

49. 50. *Reſpondens autem Joannes, dixit:* interpellavit eum Joannes dicens: *Præceptor, vidimus quemdam in nomine tuo,* virtute nominis tui *ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non ſequitur* te *nobiſcum,* non eſt è diſcipulorum tuorum numero. *Et ait ad illum Jeſus: Nolite prohibere* illum: *Qui enim non eſt adverſum vos, pro vobis eſt.* Aliter Magi faciunt miracula, aliter boni Chriſtiani, aliter mali Chriſtiani, (inquit S. Auguſtinus Lib. Quæſt. 83. quæſt. 79.) Magi per privatos contractus, boni Chriſtiani per publicam juſtitiam, mali Chriſtiani per ſigna publicæ juſtitiæ. Nec mirum eſt quòd hæc ſigna valent cùm ab eis adhibentur, quando etiam cùm uſurpantur ab extraneis, qui omnino ſuum nomen ad iſtam militiam non dederunt, propter honorem tamen excellentiſſimi Imperatoris valent. Ex quibus fuit ille de quo Diſcipuli Domino nuntiaverunt quòd in nomine ejus ejiceret dæmonia, quamvis cum eis non ſequeretur.

51. 52. 53. 54. 55. 56. *Factum eſt autem dum complerentur dies aſſumptionis ejus,* cùm immineret tempus quo è mundo per mortem migraturus, & in cœlum per glorioſam Aſcenſionem recipiendus erat, *& ipſe faciem ſuam firmavit ut iret in Jeruſalem:* firmiter ſibi propoſuit ire Jeroſolymam, ubi pati & mori debebat, idque ſibi ſtatutum ac definitum eſſe toto exteriori habitu ac geſtu præ ſe tulit. *Et miſit nuntios ante conſpectum ſuum,* aliquos ex Diſcipulis, qui adventum ejus nuntiarent: *& euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum, ut pa-*

A *rarent illi* diverſorium. Civitas hæc Samaria mihi intelligenda videretur, niſi Græcus Textus haberet, εἰς κώμην, id eſt, in vicum Samaritanorum. *Et non receperunt eum,* negaverunt illi hoſpitium, *quia facies ejus erat euntis in Jeruſalem,* præ ſe ferebat ſpeciem euntis Jeroſolymam; illùc ipſum cum Diſcipulis proficiſci adorationis causâ, imminente Paſchate, manifeſtum erat. Ideo illi hoſpitium negarunt. In Monte enim Samariæ, non in Templo Hieroſolymitano adorandum eſſe Deum, illique offerenda ſacrificia Samaritani cenſebant: & hoc præcipuum erat controverſiæ caput Samaritanos inter & Judæos. Quamobrem Judæos turmatim euntes Hieroſo- Ioſeph lib
lymam religionis ergo, excipere hoſpitio nolebant, ut 20. Antiq
colligitur ex Joſepho. *Cùm vidiſſent ergo Diſcipuli ejus* c. 5. & lib. de
B *Jacobus & Joannes,* Magiſtrum ſuum à Samaritanis re- bello Iudaico
pelli, *dixerunt: Domine, vis dicamus,* jubeamus aucto- c. 20.
ritate & virtute nominis tui, *ut ignis deſcendat de cœlo, & conſumat illos?* Quemadmodum olim è cœlo deſcendere juſſus eſt ab Elia Propheta, ut duos quinquagena-
rii agminis Duces cum eorum Militibus conſumeret. *Et* 4. Reg. 1
converſus JESUS, *increpavit illos dicens: Neſcitis cujus ſpiritus eſtis;* ad quem ſpiritum pertineatis, & à me vocati ſitis, nempe ad ſpiritum Evangelii; charitatis, non ultionis. Vel, neſcitis quo agamini ſpiritu. Non enim zelo juſtitiæ, ut Elias, non divina motione; ſed privato affectu, iræ & ultionis impulſu, cogitatis de igne in Samaritanos excitando. *Filius hominis non venit animas,* homines, *perdere, ſed ſalvare. Et abierunt in aliud caſtellum.*

Hunc locum S. Lucæ egregiè tractat S. Hieronymus C Epiſtola 51. ad Algaſiam, Quæſtione 5. *Feſtinus Dominus pergere Jeruſalem,* (inquit) *ut complerentur dies aſſumptionis ejus, & Paſcha celebraret, de quo dixerat:* Deſiderio deſideravi hoc Paſcha comedere vobiſcum antequam patiar, *& biberet calicem de quo ait:* Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum? *omnemque doctrinam ſuam patibulo roboraret, juxta illud quod ſcriptum eſt:* Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum: *obfirmavit faciem ſuam ut iret in Jeruſalem. Obfirmatione enim & fortitudine opus eſt ad paſſionem ſponte properanti.* Et miſit nuntios antè faciem ſuam: cumque ingreſſi eſſent vicum Samariæ, ut præpararent illi, non ſuſceperunt illum, quia facies ejus erat vadens in Jeruſalem. *Hoſtili inter ſe Samaritani* D *atque Judæi diſcordant odio: & cùm omnes oderint Gentes, proprio contra ſe furore bacchantur, dum utrique de Legis poſſeſſione contendunt; & in tantum ſe mutuò perſequuntur, ut poſtquam Judæi de Babylonia ſunt reverſi, ædificationem Templi Samaritani ſemper impedirent. Cumque vellent & ipſi cum eis ædificare Tem-*
plum, reſponderunt Judæi: Non licet nobis & vobis 1. Eſdræ 4
ædificare Domum Domini. *Denique pro ſumma injuria Phariſæi exprobabant Domino:* Nonnè dæmonium ha-
bes, & Samaritanus es? *Et in Parabola de Jeruſalem* Ioan 8.
deſcendentis Jericho, Samaritanus pro ſigno atque mi- Luc. 10.
raculo, quòd malus benefecerit: & ad puteum Samaritanæ ſcriptum eſt: Non enim coûtuntur Samaritani Judæis. *Videntes ergo Samaritæ Dominum Jeruſalem pergere, id eſt ad hoſtes ſuos, quod audierant à Diſci-* E *pulis ejus, qui ad parandum hoſpitium venerant, Judæum eſſe cognoſcunt, & quaſi Judæum atque alienum, & eum qui ad inimicos pergeret, ſuſcipere noluerunt. Quamquam & alia nobis ſubjiciatur intelligentia, quòd voluntatis Domini fuerit non ſuſcipi à Samaritis, quia feſtinabat ire in Jeruſalem, ibique pati & ſanguinem fundere; ne occupatus ſuſceptione Samaritica, & doctrinâ gentis illius, Paſſionis differret diem ad quam venerat ſuſtinendam. Unde dicit & in alio loco:* Non
veni niſi ad oves perditas domûs Iſraël. *Et Apoſtolis* Matt. 15.
præcepit: Civitates Samaritanorum non intrabitis: *vo-* 10.
lens tollere omnem occaſionem perſecutionis Judaicæ, ne poſtea dicerent, Crucifiximus eum, quia ſe inimicis noſtris & hoſtibus junxerat. Facies igitur ejus erat pergentis Jeruſalem: & idcirco juxta aliam intelligentiam,

non receperunt eum Samaritæ, quia feſtinabat ingredi A *Jeruſalem. Ut autem eum non reciperent, fuit Dominicæ voluntatis. Denique Apoſtoli in Lege verſati, in qua tantùm juſtitiam noverant,* Oculum pro oculo, dentem
Levit. 24 Deuter. 19. pro dente, *ulciſci nituntur injuriam, & imitari Eliam, ad cujus vocem duos Peutecontarchos militum ignis abſumpſerat: dicuntque ad Dominum:* Vis dicimus ut ignis deſcendat de cœlo, & conſumat eos? *Pulchrè,* vis, *inquiunt,* dicimus? *Nam & Elias dixerat*: Si homo Dei ſum, ignis de cœlo deſcendat ſuper vos. *Ergo ut Apoſtolorum ſermo efficientiam habeat, voluntatis eſt Domini. Niſi enim ille juſſerit, fruſtra dicunt Apoſtoli,* Ut ignis deſcendat ſuper eos: *& quodammodo verbis aliis hoc loquuntur: Si ad ſervi Eliæ injuriam ignis deſcendit de cœlo, & non Samaritas, ſed Judæos conſumpſit incendium: quantò magis ad contemptum Filii Dei, in impios Samaritas debet flamma ſævire? E regione Do-* B *minus, qui non ad judicandum venerat, ſed ad ſalvandum; non in poteſtate, ſed in humilitate; non in Patris gloria, ſed in hominis vilitate, increpat eos quòd non meminerint doctrinæ ſuæ, & bonitatis Evangelicæ, in qua dixerat:* Qui *te percuſſerit in maxillam, præbe ei & alteram. Et* Diligite *inimicos veſtros.*

Eundem locum paucis contra Marcionem Tertullianus urget: *Repræſentat Creator ignium plagam Elia poſtulante.... Agnoſco judicis ſeveritatem; è contrario Chriſti lenitatem increpantis eamdem animadverſionem deſtinantes Diſcipulos ſuper illum viculum Samaritarum. Agnoſcat & Hæreticus ab eodem ſeveriſſimo judice promitti hanc Chriſti lenitatem.* Non *contendet, inquit,*
Iſai. 42. *nec vox ejus in platea audietur. Arundinem quaſſatam non comminuet, & linum fumigans non extinguet. Talis* C *utique multò magis homines non erat crematurus. Nam & tunc ad Eliam:* Non *in igne (inquit) Dominus, ſed*
3. Reg. 19 *in ſpiritu miti.*

57. 58. 59. 60. 61. 62. *Factum eſt autem ambulantibus illis in via,* quodam tempore, Jeſu cum diſcipulis iter agente, *dixit quidam,* Legiſperitus, *ad illum: Sequar te quocumque ieris. Dixit illi Jeſus: Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Ego verò non habeo proprium certumque domicilium aut cubile ubi caput reclinem; ſummam paupertatem profiteor: fruſtra igitur quæſtus & temporalium commodorum causâ me ſequi optas. *Ait autem ad alterum: Sequere me: ille autem dixit: Domine, permitte mihi primùm ire, & ſepelire Patrem meum:* cum Patre meo manere, illiuſque curam A gerere, donec vixerit; & cum ei juſta perſolvero, tunc te ſequar. *Dixitque ei Jeſus: Sine ut mortui,* viri ſæculi, qui viventes mortui ſunt, *ſepeliant mortuos ſuos; tu autem vade, & annuntia regnum Dei.* Miniſterio enim Evangelico, & Chriſtianæ pietati, omnis poſtponendus eſt carnalis affectus. *Et ait alter: Sequar te, Domine, ſed permitte mihi primùm renuntiare his quæ domi ſunt,* de rebus meis diſponere, domeſticis ſaltem meis valedicere. De perſonis enim potiùs quàm de rebus id intelligendum vis verbi Græci, Verſioneſque Syriaca & Arabica docent. *Ait ad illum Jeſus: Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei.* Similitudo eſt ab agricultura ſumpta. Sicut enim arator debet non ſolùm manum admovere ſtivæ, ſed & oculos in anteriora intentos habere, alioquin vel opus arandi intermittit, vel infructuosè laborat, ſulcos ducens nec rectos, nec pro- B fundos: ſic qui Miniſterio Evangelico, aut Chriſtianæ pietatis profeſſioni ſe devovet, oblivīſci debet quæ retrò ſunt, & ad anteriora intendere, memor uxoris Loth, Philipp. 3 14.
quæ Sodomam versùs oculos convertens, non impunè tulit, ſed in ſtatuam ſalis converſa eſt. Ex hoc loco probat Tertullianus contra Marcionem, Chriſtum omnino conſentire Creatori. *At enim humaniſſimus Deus, cur recuſat eum, qui ſe tam individuum illi comitem offert? Si quia ſuperbè ex hypocriſi dixerat,* Sequar te quocumque ieris; *ergo aut ſuperbiam aut hypocriſim recuſandam judicando, judicem geſſit. Et utique damnavit quem recuſavit, non conſecuturum ſcilicet ſalutem. Nam ſicut ad ſalutem vocat, quem non recuſat, vel etiam quem ultro vocat; ita in perditionem damnat quem recuſat. Illi autem cauſato patris ſepulturam, cùm reſpondet,* Sine, mortui ſepeliant mortuos ſuos. Tu autem va- C de, & annuntia regnum Dei, *utramque legem Creatoris manifeſtè confirmavit, & de Sacerdotio in Levitico prohibentem Sacerdotes ſupremis etiam parentum intereſſe;* Super omnem, *inquit,* animam defunctam Sacerdos non introibit, & ſuper parentem ſuum non contaminabitur: *Et de devotione in Arithmis: nam & illic qui ſe Deo voverit, inter cætera jubet, ne ſuper ullam animam introeat defunctam, ne ſuper patris quidem aut matris, aut fratris. Puto autem & devotioni & Sacerdotio deſtinabat, quem prædicando regno Dei imbuerat. Aut ſi non ita eſt, ſatis impius pronuntiandus, qui nulla ratione Legis intercedente ſepulturas parentum deſpici à filiis imperabat. Cùm verò & tertium illum priùs ſuis valedicere parantem, prohibet retrò reſpectare,* D *ſectam Creatoris exequitur: Hoc & ille noluerat feciſſe quos ex Sodomis liberarat.* Confer cum *Matth.* 8.

Lib. 4. cont. Marcion. c. 23.

Levit. 21.

Num. 6.

Senſus Moralis.

1. 2. 3. 4. 5. Convocatis *autem duodecim Apoſtolis, dedit illis virtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & ut languores curarent. Et miſit illos prædicare regnum Dei.... Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, &c.* Functiones Apoſtolicas, & Evangelicum Miniſterium exercere nemo debet, 1. Sine Dei vocatione vel ordinaria, vel extraordinaria. 2. Sine Hierarchica poteſtate. 3. Sine Miſſione. 4. Sine inſtructione & do- E ctrina. Miſſio extraordinaria Miraculis probatur. Operarii Evangelici in id unum intenti ſint. 1. Ut prædicent regnum Dei, pœnitentiam, quæ regni cœleſtis clavis eſt. 2. Ut omnes animarum languores & infirmitates verbo Dei, Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ſaluberrimis medicamentis, Sacramentorum Chriſti opportunâ & fideli diſpenſatione curent. 3. Ut omnia dæmonia ejiciant, omne vitiorum genus exterminent, omnia ſcandala eliminent, pravis omnibus conſuetudinibus, occaſionibus univerſis, quibus ad peccatum proximè pelliciuntur & trahuntur homines, bellum indicant. 4. Ut ſacrum miniſterium non exerceant quæſtûs gratiâ, ab omni cupiditate & ambitione alieni ſint; ab omni rerum terrenarum ſollicitudine liberi, ut exemplo non minùs quàm verbo prædicent. *Nihil tuleritis in via, &c.* Rerum etiam corpori neceſſariarum ſollicitudinem abjiciant, qui à ſuperfluorum amore & cupiditate abſtrahere debent auditores. Arcta eſt via, exoneremus nos: anguſta eſt porta, humiliemus nos: & aliis exemplum ſeſe exonerandi & humiliandi præbeamus, ut expeditiùs currant in via ſalutis. Sequi enim non poſſumus onerati Eum qui exultavit ut gigas ad currendam viam. 5. Ne per domos circumcurſent operarii Evangelici, ditiorum menſas quærentes, & omnia vitæ commoda, ſed vitæ auſteritate, & paupertatis amore ſeſe diligendos pauperibus, venerandos divitibus exhibeant. 6. A publicis peccatoribus, qui ſanam doctrinam non recipiunt, qui ſcandalo ſunt Eccleſiæ, qui Paſtores perſequuntur; nec pœnitentiam agere volunt, nihil recipiant Operarii Evangelici, ad eorum domos non divertant; cum ipſis non manducent, niſi ſcandalum amoverint. *Etiam pulverem pedum veſtrorum excutite in teſtimonium ſupra illos.* Vitent præſertim hæreticos & impios, ſi Catholicæ fidei prædicationem & inſtitutionem pertinaciter reſpuat, ſi res divinas contemnant & irrideant, ſi nulla ſpes probabilis ſit S. Ambroſ lib. 6. in
converſionis illorum. *Nam ſicut corporeas infirmitates* Luc. x, 68

Populi fidelis ſuſcipere in ſe debet Evangelii Prædicator, A *& tamquam propriis inania geſta pulveri comparanda allevare atque abolere veſtigiis, juxta quod ſcriptum eſt:* Quis infirmatur & ego non infirmor? *Ita ſi qua eſt* 1.Cor.11.29. *Eccleſia*, vel familia, ſeu perſona, *quæ fidem reſpuat, nec apoſtolicæ prædicationis fundamenta poſſideat; ne quam labem perfidiæ poſſit aſpergere, deſerenda eſt. Quod* Tit.3.10. *Apoſtolus quoque evidenter aſſeruit, dicens: Hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correptionem devita.* 7. Qui prædicationis talentum à Chriſto acceperunt, majores civitates, inſigniores Eccleſias, nobiliora auditoria quærere non debent ut nomen ſibi faciant, ſed oppida & pagos etiam circumire, ut pauperibus Dei verbum annuntient, apud quos fructum refert ampliorem. *Egreſſi autem circuibant per caſtella, evangelizan-* B *tes & curantes ubique.*

16. 17. *Acceptis autem quinque panibus, & duobus piſcibus, reſpexit in cœlum, & benedixit illis, & fregit, & diſtribuit Diſcipulis ſuis, ut ponerent ante turbas, & manducaverunt omnes, & ſaturati ſunt, &c.* Summi Paſtores, ſcilicet Epiſcopi, oves ſibi commiſſas magnâ benignitate & charitate excipere debent, facilem omnibus aditum præbere, qui ipſos quærunt, eorum conſilium, ſolatium, auxilium, in ſpiritalibus & temporalibus neceſſitatibus imploraturi, abſque perſonarum acceptione: *Et excepit eos.* 2. Omnes ad amorem Dei, virtutumque cæterarum officia adhortari, ad ſpem & deſiderium cœleſtium bonorum, ad rerum terrenarum contemptum accendere: *Et loquebatur illis de regno Dei.* 3. Illorum Animabus curandis omnem operam adhibere: *Et eos qui curâ indigebant, ſanabat.* 4. Verbi C cœleſtis alimoniam per ſe illis miniſtrare: *Vos date illis manducare.* 5. Scripturas Sacras & SS. Patrum opera accipere, legere, meditari: *Acceptis autem quinque panibus & duobus piſcibus.* 6. In rerum cœleſtium, divinarumque contemplatione ſæpè verſari: *Reſpexit in cœlum.* 7. Oratione aſſidua & ſanctis operibus, Dei benedictionem in populum ſuo regimini commiſſum advocare: *Et benedixit illis.* 8. Doctrinæ Chriſtianæ, verbi divini panem frangere turbis per convivia diſcumbentibus, ſingulas Diœceſis ſuæ Parochias canonica Viſitatione luſtrare, ubique prædicare, & ad captum Chriſtianæ plebis accommodare ſermonem: *Et fregit.* 9. Quod per ſe ipſum facere non poſſunt, per ſanctos & eruditos Sacerdotes & Miſſionarios exequi: *Et diſtribuit Diſcipulis ſuis ut apponerent turbæ.* 10. Ordinem & Diſciplinam Eccleſiæ in diſpenſatione Sacramentorum ſervare: ut Corpus Chriſti non ægris, ſed ſanis diſtribuatur, & iis D qui Chriſtum ſequi amant, & eſuriunt juſtitiam in hujus S.Ambroſ lib. 6. in Luc. n.70 vitæ deſerto. *Nemo enim Cibum accipit Chriſti, niſi fuerit ante ſanatus.* 11. Pauperes paſcant & reficiant corporalibus etiam alimentis. Eccleſiaſticos enim reditus ideo poſſident Epiſcopi, Abbates, Priores, Canonici, Parochiarum Rectores, ut pauperes alant. Bonorum Eccleſiaſticorum diſpenſatores ſunt, non domini. *Hic* Iulianus Pomerius Concilia. *jam quæritur inter diſpenſatores ut fidelis quis inveniatur.* Bona Eccleſiæ ſunt *oblationes fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum.* Ex illis ergo cùm frugalem victum & veſtitum acceperint Paſtores, & Beneficiati quilibet, quod reliquum eſt pauperibus diſpenſent. *Vos date illis manducare.* Sed fortè major eſt pauperum numerus, quàm ut ſubvenire omnibus poſſit pius Paſtor: *Niſi fortè nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam* E *eſcas.* Animum non deſpondeat, faciat quod poteſt, Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adjuvat ut poſſis. In divina providentia confidat, divites hortetur ne communionis & beneficentiæ obliviſcantur, quibus hoſtiis promerentur Deum, pauperes ut Deo fideliter ſerviant, & regnum ejus imprimis quærant, & certi quòd inquirentes eum, illiuſque mandata ſervantes non deficient omni bono.

Verùm etſi juſtis quandoque cibus corporalis deficiat; nemini tamen deficit cibus ſpiritualis, niſi ejus vitio. Miſeretur Dominus ne quis deficiat in via. *Si quis ergo defecerit, non per Dominum Jeſum, ſed per ſe deficit: nec habes quod adſcribas Domino qui vincit cùm judicatur. Quid enim dicas ei qui in te contulit omnia firmamenta virtutis? Nonnè ipſe te genuit, nonnè ipſe te pavit? Cibus ejus virtus eſt, cibus ejus fortitudo eſt: ſed ſi tu negligentiâ tuâ virtutem quam acceperas perdidiſti, non alimentorum cœleſtium, ſed tuæ mentis tibi præſidia defuerunt. Denique Dominus ſicuti ſuper juſtos & injuſtos pluit: ita etiam injuſtos paſcit & juſtos. Nonnè in eſcæ virtute, cùm jam deficeret in via ſanctus Elias, quadraginta ambulavit diebus & quadraginta noctibus, & illam eſcam Angelus dedit? Si autem te paverit Jeſus, & acceptam eſcam ſervaveris, ambulabis non quadraginta diebus & quadraginta noctibus, (ſed audeo dicere Scripturæ fretus exemplis) quadraginta annis: & egredieris ab Ægyptiis finibus, donec perveniat in terram fluentem lac & mel, quam juravit Dominus daturum ſe Patribus noſtris. Hujus terræ tibi virtus requirenda eſt, quam poſſidet mitis. Non iſtam terram dico quæ arida eſt, ſed illam quæ Chriſti confirmatur alimentis, quæ ſub imperio conſtituta Regis æterni, Sanctorum incolatibus frequentatur. Dividit ergo eſcas Dominus Jeſus. Et ille quidem vult dare omnibus, negat nemini, diſpenſator enim eſt omnium: ſed cùm ille panes frangat: & det diſcipulis, ſi tu manus non extendas tuas, ut accipias tibi eſcas; deficies in via; nec poteris in eum culpam tuam referre, qui miſeretur & dividit; ſed his dividit qui cum eo etiam in deſerto permanent, qui primo, & ſecundo & tertio die non recedunt. Sic enim habes alibi:* Miſereor hujus turbæ; quia triduum eſt jam quòd perſeverant mecum. Matt.15.32. *Quanta dignatio, quanta ab eo hominibus inſpiratur humanitas! non vult jejunos dimittere, non vult, ne deficiant in via. Noli ergo deficere à diſciplina Domini, neque fatigeris cùm ab eo increparis. Non fatigeris nunc, ne poſtea fatigeris. Quid enim reſpondebis ei, aut quomodo te excuſabis, ſi eſcæ virtutem quam miniſtrat, amiſeris? Non potes dicere quia eſcam non dedit, quia dat omnibus. Non potes dicere quia bonum te noluit facere, ante quem poſuit bonum & malum, ut non ex neceſſitate bonum tuum eſſet, ſed voluntarium.... Conſideremus ergo quia ſtabimus ante tribunal Chriſti; & ſi opus noſtrum arſerit, non habebimus quod excuſare poſſimus. Dicet etenim quod jam per Prophetam locutus eſt:* Populus meus, quid feci tibi, aut in quo moleſtus fui tibi, reſponde mihi Mich.6.3. *Dicet & ei qui in via defecerit: Qua ratione defeciſti in via? Nonnè panes fregi? nonnè benedixi? nonnè juſſi dari? Sed cur tu accipere noluiſti?*

S.Ambroſ lib 6 in Luc. n 74.75.76.77. 3.Reg.19.8.

18. 19. *Quem me dicunt eſſe turbæ? At illi reſponderunt & dixerunt: Joannem Baptiſtam, alii autem Eliam.... Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus dixit: Chriſtum Dei.* Turbarum errores de Chriſto oſtendunt fidem eſſe donum Dei, pro quo gratias illi agere debemus omnibus diebus vitæ noſtræ. S.Ambroſ lib 6. in Luc. n 93 & 90. Cur autem Jeſum Eliam opinabantur? Fortè quia Elias raptus ad cœlum eſt. Sed non Elias eſt Chriſtus: ille rapitur, iſte regreditur: ille, inquam, rapitur; iſte rapinam non arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo: ille petitis ignibus vindicatur, hic perſecutores ſuos maluit ſanare, quàm perdere. Cur autem Jeremiam putabant? Fortaſſe quia ſanctificatus in vulva eſt. Sed non hic Jeremias: ille ſanctificatur, iſte ſanctificat: illius ſanctificatio cœpit ex corpore, hic Sanctus ex Sancto. Cur etiam Joannem populus putabat; niſi fortè quia in Matris utero poſitus, Domini præſentiam ſentiebat? Sed non hic eſt Joannes: ille adorabat in utero, hic adorabatur: ille baptizabat in aqua, Chriſtus in Spiritu: ille pœnitentiam ſuadebat, hic peccata donabat. Et ideo Petrus non exſpectavit populi ſententiam, ſed ſuam promiſit dicens, *Chriſtum Dei*: qui & ſemper eſt, nec cœpit ut eſſet, & eſſe non deficit. In uno hoc nomine & Divinitatis & Incarnationis expreſſio, & fides Paſſionis eſt.

21. 22. *At ille increpans illos, præcepit ne cui dice-*

rent hoc, dicens: Quia oportet Filium hominis multa pati, &c. Multis ex cauſis jubet tacere diſcipulos. 1. Ut fallat Principem mundi. 2. Ut declinet jactantiam, doceat humilitatem. 3. Ne rudes & imperfecti adhuc Diſcipuli maximæ prædicationis molibus opprimantur. Non ſtatim prædicandus eſt Gentibus Chriſtus Dei Filius, ſed primùm ipſis prædicandus eſt unus Deus, mundi & omnium quæ in eo ſunt conditor, gubernator & Dominus, in quo vivimus & ſumus & movemur, cujus & genus ſumus; ut non ſolùm propter munera lucis & vitæ, verùm etiam propter cognationem quamdam generis diligendus à nobis ſit. Deinde opinionem illam, quæ eſt de idolis, deſtruamus; ut non poſſit auri argentique vel ligni materia vim in ſe habere divinam. Cùm unum Deum eſſe perſuaſeris, tunc indicio ejus adſtrues per Chriſtum nobis ſalutem datam; incipiens ab illis quæ geſſit in corpore, & ea divina deſcribens, ut pluſquam homo fuiſſe videatur, victam unius virtute mortem, mortuumque ab inferis ſuſcitatum; paulatim enim fides creſcit, ut cùm ſupra homines fuiſſe videatur, Deus eſſe credatur. Hunc prædicationis ordinem ſervavit Paulus apud Athenienſes. Cæterum, Chriſtus Prædicandus eſt catechumenis, & quidem crucifixus, nec ad baptiſmum admittendi ſunt ſine fide expreſſa Incarnationis & Paſſionis Chriſti, &c. ut docet ibidem S. Ambroſius: quod Operariis Evangelicis ad Sinas, Japonios, aliosque Gentiles miſſis obſervandum omnino, niſi ſe ab Apoſtolica doctrina alienos haberi velint. Hic ergo *prohibentur*, Apoſtoli Jeſum *evangelizare Dei Filium, ut evangelizarent poſtea crucifixum*. Quia oportet Filium hominis multa pati, &c. *Hæc eſt fidei gloria, ſi verè intelligas crucem Chriſti. Aliæ cruces nihil mihi proſunt, ſola crux Chriſti mihi utilis eſt, & verè utilis*, per quam mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. *Si mihi crucifixus eſt mundus, ſcio quia mortuus eſt, non diligo eum: ſcio quia præterit, non concupiſco eum: ſcio quia corruptela conſumit hunc mundum, quaſi fœtidum vito, quaſi luem caveo; quaſi nociturum relinquo.*

S. Ambroſ. ibid. n. 101. 104. 107. — Galat. 6. 14.

23. *Dicebat autem ad omnes: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me.* In omnibus Chriſti membris impleri neceſſe eſt Paſſionis ejus Myſterium. Cum ipſo crucifigi oportet, qui cum ipſo reſurgere; cum illo mori, qui cum ipſo vivere æternùm volunt. Veteris hominis actibus renunciandum, cum pravis cupiditatibus pugnandum eſt, caro crucifigenda cum vitiis & concupiſcentiis per continuam pœnitentiam. Chriſti mandatum eſt, non merum conſilium; non perfectos dumtaxat, ſed omnes omnino Chriſtianos ſpectat, ſine diſpenſatione; omnes vitæ dies ſine exceptione. *Dicebat ad omnes... quotidie.* Qui quotidie ſunt in deliciis, viventes mortui ſunt, à Chriſto alieni ſunt. Caro regenerati, corpus eſt crucifixi.

24. *Qui enim voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam ſuam propter me, ſalvam faciet illam.* Omnes beati eſſe, & in æternum vivere cupiunt: ſed alii vitam æternam & beatam cruce & mortificationibus hujus vitæ quaſi momentaneis redimunt: *Momentaneum hoc & leve tribulationis noſtræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Alii tranſitoriam & quaſi momentaneam felicitatem numquam finiendis cruciatibus & æterna morte ſibi procurant. An illi ſe ipſos verè amare cenſendi ſunt? *Neſcio quo inexplicabili modo, quiſquis ſe ipſum, non Deum amat, non ſe amat; & quiſquis Deum, non ſe ipſum amat, ipſe ſe amat. Qui enim non poteſt vivere de ſe, moritur utique amando ſe. Non ergo ſe amat, qui ne vivat ſe amat. Cùm verò ille diligitur de quo vivitur, non ſe diligendo magis diligit, qui propterea non ſe diligit, ut eum diligat de quo vivit.*

2. Cor. 4. 17. — S. Auguſt. Tract. 125. in Ioann.

Qui enim voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet illam, &c. Certè Filius hominis hanc ſententiam emiſit. Perſpice igitur & tu cum Rege Babylonio fornacem ejus ardentem, & invenies illic tamquam Filium hominis (nondum enim verè erat, nondum ſcilicet natus ex homine) jam tunc iſtos exitus conſtituentem. Salvas facit animas trium fratrum, qui eas pro Deo perdere conſpiraverant; Chaldæorum verò perdidit, quas illi per idololatriam ſalvas facere maluerant. Quæ eſt iſta nova doctrina, cujus vetera documenta ſunt? Quamquam & prædicationes martyriorum tam futurorum, quam à Deo mercedem relaturorum decucurrerunt. *Vide*, inquit Iſaias, *Quomodo perit juſtus, & nemo excipit corde, & viri juſti auferuntur, & nemo conſiderat.* Quando magis hoc fit quàm in perſecutione Sanctorum ejus? Utique non ſimplex, nec de naturæ lege communis, ſed illa inſignis & pro fide militaris; in qua qui animam ſuam propter Deum perdit, ſervat illam: ut & hîc tamen judicem adcognoſcas, qui malum animæ lucrum perditione ejus, & malum animæ detrimentum ſalute ejus remuneraturus.

Tertull. lib. 4. cont. Marcio. c. 21. — Iſai. 57. 1

26. *Nam qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc Filius hominis erubeſcet, cùm venerit in majeſtate ſua.* Id Dominus noſter Jeſus Chriſtus meritò pronuntiavit, Minoratus à Patre modicò citra Angelos: Vermis, & non homo; ignominia hominis, & nullificamen populi, quatenus ita voluit ut livore ejus ſanaremus, ut dedecore ejus ſalus noſtra conſtaret. Et meritò ſe pro ſuo homine depoſuit, pro imagine & ſimilitudine ſua, non aliena: *Ut, quoniam homo non erubuerat lapidem & lignum adorare, eadem conſtantiâ non confuſus de Chriſto, pro impudentia idololatriæ ſatis Deo faceret per impudentiam fidei.*

Tertull. ibidem.

27. 28. *Sunt aliqui hîc ſtantes, qui non guſtabunt mortem, donec videant Regnum Dei. Factum eſt autem poſt hæc verba fere dies octo, & aſſumpſit Petrum, & Jacobum & Joannem, & aſcendit in montem ut oraret.* Semper Dominus ſicut ad præmia erigit futura virtutum, atque utilem ſæcularium rerum docet eſſe contemptum: ita etiam infirmitatem mentis humanæ præſentium remuneratione ſuſtentat. Arduum quippe eſt crucem tollere, & animam periculis, morti corpus offerre: negare quòd ſis, cùm velis eſſe quòd non ſis, raroque quamvis excelſa virtus, futuris præſentia commutat. *Difficile quippe videtur hominibus, ut ſpem periculis emant: damnoque præſentium futuræ lucrum mercentur ætatis.* Ideo Chriſtus, ne quis deſperatione frangatur aut tædio, quoniam vitæ dulcis illecebra conſtantem quoque mulcet affectum, continuos vivendi ſucceſſus fidelibus pollicetur. Non habes igitur quod queraris, non habes quod excuſes: *Arbiter omnium dedit & virtuti præmium, & infirmitati remedium; ut præſentibus ſuſtineatur infirmitas, virtus futuris. Si fortis es, contemne mortem: ſi imbecillis es, fuge. Sed nemo poteſt fugere mortem, niſi vitam ſequatur. Vita tua Chriſtus eſt, ipſa eſt vita quæ mori neſcit.* Itaque ſi volumus mortem non timere, ſtemus ubi Chriſtus eſt; ut & de nobis dicat: *Verè ſunt aliqui hîc ſtantes, qui non guſtabunt mortem.* Non ſatis eſt ſtare, niſi ubi Chriſtus eſt, ſtetur; ſoli enim non queunt guſtare mortem, qui poſſunt ſtare cum Chriſto.

S. Ambroſ. lib. 7. in Luc. n. 1.

29. *Et facta eſt, dum oraret, ſpecies vultus ejus altera, &c.* Ut Chriſti Myſteria rectè cognoſcantur, in montem cum illo aſcendendum eſt, à terrenis rebus aſſurgendum, in ſeceſſu ferventer orandum eſt; gratiæ ipſius beneficium eſt, ut cum illo aſcendat cor noſtrum in montem ſanctum, ut ibi orando mutetur homo interior & veluti transfiguretur, ut exteriùs etiam in mortificatione ſenſuum, in ſimplicitate & modeſtia, in converſationis candore, in morum innocentia, transfigurationis ſpiritualis veſtigia appareant: *Et veſtitus ejus albus & refulgens.* In oratione & Filii Dei majeſtatem, & exceſſum amoris ejus, quo mortem crucis pro nobis ſubire non dubitavit, oculis fidei conſiderantes, & cum illo intrantes in nubem, transformamur in eamdem imaginem, tamquam à Domini Spiritu & Chriſtum crucifixum velut faſciculum myrrhæ in ſinu noſtro gerentes, ad ejuſdem contemplationem in gloria aſcendimus, ut

incomparabili ſuavitate perfuſi, & corde corporeque noſtro in Deum vivum exultantibus, dicamus cum Petro: *Præceptor, bonum eſt nos hic eſſe.* Dei vocem de nube, de fidei umbra lucem obſcuritati admixtam habente, in oratione audimus, dicentem: *Hic eſt Filius meus dilectus, ipſum audite.* Audite; non Moyſem jam & Eliam; ſed Filium meum dilectum, novæ Legis, Gratiæque auctorem, revelatorem ac Doctorem veritatis; immò Veritatem ipſam, fidei veſtræ conſummatorem. Multis modis vobis loquentem in Evangelio ſuo, per Eccleſiam ſuam, per ſervos ſuos Novi Teſtamenti Miniſtros, Paſtores veſtros; vitâ ſuâ, morte, myſteriis omnibus, arcanis inſpirationibus vobis loquentem. *Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Illum unum intueamur ut exemplar noſtrum, ut Legiſlatorem noſtrum, ut Sacerdotem noſtrum, ut Magiſtrum noſtrum, omnium Prophetarum illuminatorem, omnium Prophetiarum complementum. *Et dum fieret vox, inventus eſt Jeſus ſolus.* Re-
[S. Amb. lib. 7. in Luc. n. 12.]
” velemus igitur nos faciem noſtram, ut revelata facie glo-
” riam Dei ſpeculantes, in eamdem imaginem reformemur:
” Aſcendamus in montem, deprecemur Dei Verbum, ut in
” ſpecie & pulchritudine ſua nobis appareat, & confortetur
” & proſperè procedat, & regnet. Et hæc enim myſteria
” ſunt, & altiùs referuntur; etenim pro tua poſſibilitate aut
” minuitur tibi Verbum, aut creſcit, ac niſi altioris pruden-
” tiæ cacumen aſcendas, non tibi apparet Sapientia, non
” tibi apparet Myſteriorum cognitio, non tibi apparet
” quanta ſit gloria, quanta ſit ſpecies in Dei Verbo: ſed Dei
” Verbum quaſi quodam apparet in corpore, non habens
” ſuam ſpeciem neque decorem..... Sed ſi dum hominem
” eſſe conſideras, de Virgine credas generatum, & paula-
” tim aſpiret fides, quòd de Spiritu Dei natus ſit, incipis
” montem aſcendere. Si in cruce poſitum triumphantem
” de morte videas, non peremptum: ſi videas quòd terra tre-
” muit, ſol refugit, tenebræ offuſæ ſunt oculis perfidorum,
” monumenta aperta ſunt, mortui ſurrexerunt, ut eſſet in-
” dicio quia Gentilis populus qui mortuus erat Deo, tam-
” quam reſeratis ſui corporis tumulis, infuſo crucis lumine
” reſurrexit: ſi hoc videas Myſterium, in excelſum aſcen-
” diſti montem, alteram Verbi gloriam cernis.

38. 39. *Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magiſter, obſecro te, reſpice in filium meum, quia unicus eſt mihi: & ecce ſpiritus apprehendit eum, & ſubitò clamat, & elidit, & diſſipat eum, cum ſpuma, & vix diſcedit, dilanians eum.* Puer iſte arreptitius, typus eſt peccatoris ab adoleſcentia mortali peccato & diaboli ſervituti addicti. 1. Spiritus malus apprehendit eum peccati ſuggeſtione, delectatione, conſenſu. [Oſee 4. 19] *Ligavit eum ſpiritus in alis ſuis.* 2. Subitò clamat, ardens peccati deſiderium, libidinem vehementem in corde & corpore illius accendens, & ad opera mala, ad peccata publica, quæ ſcandalum Eccleſiæ creant, inſtigans. *Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggravatum eſt nimis.* [Geneſ. 18. 20.] 3. Elidit illum, & in nova peccata identidem præcipitem agit, ut terræ magis ac magis adhæreat. *Peccatum* enim *quod pœnitentia non diluit, mox ſuo pondere in aliud trahit.* [S. Greg. M.] 4. Diſſipat eum, pravarum cogitationum varietate. *Cogitationes meæ diſſipatæ ſunt, torquentes cor meum.* [Iob. 17. 11] 4. Spumas libidinum in eo excitat per crapulam & ebrietatem. Venter enim eſcis repletus & vino æſtuans, facilè ſpumat in libidines. 5. Vix ab eo diſcedit, dilanians eum, peccati conſuetudine & pravis habitibus legi mentis repugnantibus. *Adoleſcens juxta viam ſuam, etiam cùm ſenuerit, non recedet ab ea.* [Proverb. 22. 6.] Ut ſanetur peccator ſic à dæmone arreptus, neceſſe eſt. 1. Ut Dei miſericordiam imploret clamore magno, clamore cordis, deſiderio vehementi, fide magna, fervente oratione. *Exclamavit dicens, Magiſter, obſecro te, reſpice in filium meum, & quia unicus eſt mihi.* Reſpice in animam meam, quæ mihi unica eſt, oculis miſericordiæ tuæ. *Reſpice in me & miſerere mei, quia unicus & pauper ſum ego. Tribulationes cordis mei multiplicatæ ſunt: de neceſſitatibus meis erue me. Vide humilitatem meam & laborem meum; & dimitte univerſa delicta mea.* [Pſal. 24. 16. 17. 18] 2. Accedat ad Jeſum per pœnitentiam, accedat affectu cordis contriti & humiliati: *Adduc huc filium tuum.* [Vener. Beda in hunc locum.] 3. Mirum non videatur ſi dæmonium elidat & diſſipet accedentem: quia ſæpè converſi ad Deum poſt peccata, majoribus noviſque antiqui hoſtis pulſantur inſidiis, agentis videlicet ut vel odium virtutis incutiat, vel expulſionis ſuæ vindicet injuriam. *Fili, accedens ad ſervitutem Dei, ſta in juſtitia & timore; & præpara animam tuam ad tentationem.* [Eccli. 2. 1.] 4. Dæmonem increpat Jeſus per os pii conſcientiæ Moderatoris, & omnipotenti gratiæ ſuæ virtute ejicit ex anima peccatoris, quem ſanum & juſtificatum reddit Patri ſpirituali, pane vivo, ſe ipſo ſcilicet nutriendum, & verbo ſuo educandum. *Et increpavit Jeſus ſpiritum immundum, & ſanavit puerum, & reddidit illum patri ejus.*

44. *Stupebant autem omnes in magnitudine Dei; omnibuſque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad Diſcipulos ſuos: Ponite vos in cordibus veſtris ſermones iſtos: Filius enim hominis futurum eſt ut tradatur in manus hominum.* Magnitudo Dei non ſolùm in miraculis admiranda, ſed & in paſſione Filii ſui. Quòd dæmonia ſpiritu ſuo ejecerit, admirabile certè opus; quòd carne paſſus ſit; longè admirabilius. Illud potentiæ, iſtud amoris erga homines miraculum. Dæmonia ex hominibus nonnullis; quos corporaliter vexabant, ejecit tempore miniſterii ſui; dæmonia ex cordibus omnium electorum ſuorum paſſione ac morte ſuâ expulit. *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* [Ioan. 12. 31.] Verus Chriſtianus paſſionem Chriſti non ſolùm memoriâ recogitare ac meditari debet, ſed ejus vulnera corde impreſſa gerere: *Ponite vos in cordibus veſtris ſermones iſtos.* Chriſto compati, & commori debet Crucifixi filius, in cruce genitus, ad imaginem & ſimilitudinem ejus reformandus. *Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Jeſu.* [Philipp. 2. 5.] Hoc Myſterium non capit animalis & carnalis homo. Timet quippe ne in Chriſti Jeſu paſſione obligationem inveniat cum illo patiendi, & carnem ſuam cum vitiis & concupiſcentiis crucifigendi: *At illi ignorabant verbum iſtud, & erat velatum ante eos ut non ſentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.*

48. *Quicumque ſuſceperit puerum iſtum in nomine meo, me recipit... Nam qui minor eſt inter vos omnes, hic major eſt.* Ambitioſis cogitationibus in mentes Diſcipulorum à diabolo immiſſis medetur Magiſter cœleſtis, ipſis ſuadendo ut puero, quem ob eorum oculos juxta ſe ſtatuit, mores ſuos conforment, ut inſtar innocentiæ puerilis ſimplicitatem ſine arrogantia, charitatem ſine invidia, devotionem ſine iracundia conſervent. Unde ſubjungit: *Quicumque ſuſceperit puerum iſtum in nomine meo, me ſuſcipit.* Ut formam virtutis, quam naturâ duce puer obſervat, ipſi pro nomine Chriſti, ejus gratia præveniente & adjuvante ſequantur. [Venerab. Beda in hunc locum.] *Qui minor eſt,* inquit, *inter vos omnes,* humilitate, *hic major eſt* dignitate. Id carnales homines non capiunt: Veritas tamen fidei eſt, doctrinæ Chriſti principium. Gradus ad veram celſitudinem humilitas, ſimplicitas, manſuetudo, innocentia, & infantia Chriſtiana, qua ſine regnum cœlorum conſequi non poſſumus. In diaboli mundique victoria Chriſti magnitudo eluxit; hanc verò victoriam humilitate reportavit. *Tota victoria Salvatoris, quæ & diabolum ſuperavit & mundum, humilitate eſt concepta, humilitate eſt confecta.* [S. Leo ſerm. 36.] Non alio modo vincemus, non alio modo exaltabimur.

51. *Factum eſt autem dum complerentur dies aſſumptionis ejus, & ipſe faciem ſuam firmavit ut iret in Jeruſalem.* Obfirmare animum ſuum fide & oratione adverſùs imminentes tentationes & calamitates debet vir Chriſtianus. Metus mortis eos frangere non poteſt, qui illam intuentur ut viam in cœleſtem Jeruſalem. Dies mortis eorum, dies eſt aſſumptionis ad Deum. *Chriſtiani hominum genus morti expeditum.* [Tertull.] Mori timeat, ſed qui ex aqua & Spiritu non renatus, gehennæ ignibus mancipatur: mori timeat, qui non Chriſti cruce & paſſione cenſetur: mori timeat, qui ad ſecundam mortem de hac [“ S. Cypr. “ lib. de “ Mortalitate. “]

more tranſibit: mori timeat, quem de ſæculo recedentem perennibus pœnis æterna flamma torquebit: mori timeat, cui hoc mora longiore confertur, ut cruciatus ejus & gemitus interim differatur.... Si in Chriſtum credimus, fidem verbis & promiſſis ejus habeamus, & non morituri in æternum, ad Chriſtum, cum quo & victuri & regnaturi ſemper ſumus, læta ſecuritate veniamus. Quod interim morimur, ad immortalitatem morte tranſgredimur: nec poteſt vita æterna ſuccedere, niſi hinc contigerit exire: Non eſt exitus iſte, ſed tranſitus, & temporali itinere decurſo, ad æterna tranſgreſſus.

53. *Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Jeruſalem.* Non mirum quòd cives Samariæ qui à vera pietate defecerunt, veræ pietatis profeſſores Jeruſalem euntes, in domum Domini properantes ad confitendum nomen ejus, ad eum adorandum in ſpiritu & veritate, refugiant & rejiciant. Qui Deum quærunt, illique uni placere volunt, Mundo placere non poſſunt. *Si mundus vos odit* (inquit Chriſtus) *ſcitote quia me priorem vobis odio habuit: ſi de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret; quia verò de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Mementote ſermonis mei: Non eſt major ſervus Domino ſuo.*

Joan. 15. 18. 19. 20

54. 55. *Cùm vidiſſent autem Diſcipuli ejus Jacobus & Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis deſcendat de cœlo, & conſumat illos? Et converſus increpavit illos dicens: Neſcitis cujus ſpiritus eſtis.* Cavendum Eccleſiæ Miniſtris ne in eorum animos zelus amarus irrepat, & ne ſpecie Ordinis Hierarchici tuendi, Eccleſiaſticæ Diſciplinæ fovendæ, ultionem exerceat. Chriſti manſuetudinem & charitatem imitentur: adversùs vitia, non contra homines iraſcantur: ignem excitent conſumentem peccata, & peccatores ſanctificantem, quem Chriſtus venit mittere in terras, & ardere vult in omnium animis, ignem divini amoris, non ignem zeli præcipitis & amari, homines ſæpè perdentem, in quos exercetur, & qui exercent. Quòd Diſcipulos increpavit Jeſus, quia ignem in Samaritanos, qui illum non receperant, volebant è cœlo evocare, oſtendit nobis non ſemper in eos qui peccaverint vindicandum; quia *Nonnumquam ampliùs prodeſt clementia tibi ad patientiam, lapſo ad correctionem. Denique Samaritani citiùs crediderunt, à quibus hoc loco ignis arcetur. Simul diſce quia recipi noluit ab his quos ſciebat non ſimplici mente converſos; nam ſi voluiſſet, ex indevotis devotos feciſſet.... Diſcipuli recipi intra Samariam geſtiebant: ſed Deus quos dignatur vocat, & quos vult religioſos facit.* Non eſt autem commotus Dominus adversùs Samaritas illum inhumanè repellentes, ut oſtenderet quia non habet ultionis ſtudium perfecta virtus: nec ulla eſt iracundia, ubi plenitudo eſt charitatis. *Dilectio ſummum fidei ſacramentum, Chriſtiani nominis theſaurus, quam Apoſtolus totis viribus Spiritus ſancti commendat, cujus niſi patientiæ diſciplinis eruditur?* Charitas *patiens eſt, benigna eſt, charitas non æmulatur, non agit perperam, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum.... Omnia ſuffert, omnia ſuſtinet.* Quamobrem ſi zelus rectitudinis quandoque exigit ut Rector animarum erga ſubditos ſæviat, *furor ipſe de amore ſit, non de crudelitate: quatenus & jura diſciplinæ foris exhibeat, & intus paterna pietate diligat, quos foris quaſi inſequendo caſtigat.*

S. Ambroſ lib. 7. in Luc. n. 27

Tertull. lib. de Patientia.

1. Cor. 13. 4. 5.

S. Greg. M. Hom. 17. in Evang.

57. *Ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris. Dixit illi Jeſus: Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Humana præſumptio Chriſtum quocumque ierit, ſe poſſe ſequi gloriatur: Chriſtiana humilitas nihil boni cogitare, loqui, operari propriis viribus ſe poſſe confitetur; non poſſe ſequi niſi vocantem, prævenientem, trahentem, greſſus ſuos in via Mandatorum Dei & in beneplacito ejus dirigentem. Eam gratiam nullis ſuis meritis conſequi ſe poſſe agnoſcit: per miſericordiam Dei, & gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti omnia ſe poſſe confidit, Chriſtum ſequi pauperem, humilem, crucifixum, in proſperis & adverſis, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, in vita & in morte. Omnia ſe poſſe confidit in eo tantùm qui ſe confortat: nec eum qui ſe offert, recipi; nec eos omnes qui ſe non offerunt repudiari: quia *Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.* *Rom. 9.*

59. *Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem ait: Domine, permitte mihi primùm ire, & ſepelire patrem meum. Dixitque ei: Sine ut mortui ſepeliant mortuos ſuos,* &c. Amor proprius interdum ſpeciem pietatis obtendit, ne Chriſto vocanti fideliter ac prompto animo pareamus. Pietatis officium prohibere putandus non eſt pietatis Magiſter, ſed ab eo tantùm prohibetur Diſcipulo paterni funeris cura, *Ut intelligas humana poſthabenda divinis. Bonum ſtudium, ſed majus impedimentum; nam qui partitur ſtudium, derivat affectum: & qui dividit curam, differt profectum. Ergo priùs obeunda quæ maxima ſunt; nam & Apoſtoli, ne occuparent ſtudium diſpenſandi, Miniſtros pauperibus ordinarunt: & ipſis, cùm à Domino mitterentur, neminem in via ſalutare præſcriptum eſt: non quòd benevolentiæ diſpliceret officium, ſed quòd perſequendæ devotionis intentio plus placeret.... Non ergo paterni funeris ſepultura prohibetur, ſed neceſſitudini generis divinæ religionis pietas antefertur: illud conſortibus relinquitur, hoc mandatur electis.* Sæcularia ſæcularibus Eccleſiaſtici Religioſique Viri relinquant; ne pietatis ſpecie ſe negotiis ſæcularibus implicantes, à Miniſterio ſuo & Clericalis aut Religioſæ Vitæ officiis avocentur, & gratiæ ſuæ fideliter reſpondere prohibeantur, unique Deo militare ac placere, cui ſe ſingulari conſecratione devoverunt.

S. Ambroſ lib. 7. in Luc. n. 41.

62. *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei.* Qui ad regnum Dei, ad Eccleſiaſticum Miniſterium, ad Chriſtianam perfectionem vocatus, ad ea quæ poſt tergum ſunt reſpicit, humanam gloriam, opes, dignitates, ſæculi voluptates, non eſt aptus regno Dei. In Pythagoricorum præceptis erat: *Qui ad Templum veneris, ne greſſum converte:* Quod Simplicius ad Epictetum ſic interpretatur: *Qui ſeſe ad Deum contulerit, eum in dubio hærere, aut humana curare non decet.* Meliùs S. Paulus, ut divino Spiritu afflatus: *Unum autem, quæ quidem retro ſunt obliviſcens, ad ea verò quæ ſunt priora extendens me ipſum, ad deſtinatum perſequor, ad bravium ſupernæ vocationis Dei, in Chriſto Jeſu.* Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei. *Vocat te Oriens, & tu attendis Occidentem.*

Philipp. 3. 13. 14.

Vide S. Auguſt. de Verbis Dom.

CAPUT X.

Senſus Litteralis.

1. 2. POST *hæc autem deſignavit Dominus*, ad Evangelium ſuum prædicandum, è numero credentium in eum, *& alios Septuaginta duos*, Diſcipulos. Græci vulgò Codices & Syriaca Verſio, multique veterum Patrum, rotundo numero Septuaginta, numerant. Apoſtolis in Eccleſiæ Hierarchia ſucceſſerunt Epiſcopi, Septuaginta duobus Diſcipulis ſecundi ordinis Sacerdotes, curam Animarum ſub Epiſcopis gerentes. *Et miſit illos binos ante faciem ſuam: in omnem civitatem & locum quò erat ipſe venturus*, Binos & binos miſit ante ſe, tum ad mutuam opem, tum ad teſtimonii firmitatem; ut populum ſanationum beneficiis delinirent, & Evangelii prædicatione

prædicatione ad Chriſtum excipiendum præpararent. *Et dicebat illis: Meſſis quidem multa, operarii autem pauci.* Unde mirum vobis eſſe non debet, quòd Operariorum Evangelicorum numerum electione veſtra auxerim. *Rogate ergo Dominum Meſſis*, Deum, *ut mittat operarios in meſſem ſuam*, ut novos Prædicatores mittat, ad finem uſque ſæculi in Eccleſia ſua laboraturos. Nemo enim in meſſe abſque Domini miſſione & gratia laborare poteſt. Confer cum *Matthæi 9. 37. 38.* noſtriſque in hos Verſus Commentariis.

3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. *Ite, ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos*, inermes, manſuetos, ut nemini nocere, omnibus prodeſſe, veſtro etiam periculo ſtudeatis. *Nolite portare ſacculum, neque peram, neque calceamenta:* Temporalium rerum ſollicitudini, quæ Miniſterii Evangelici impedimentum eſt, renuntiate: *& neminem per viam ſalutaveritis*: ne longiùs protracta ſalutationis officia moram feſtinantibus afferant. Sic Eliſæus mittens Giezi ſervum ſuum cum baculo ut puerum ſuſci-
4. Reg. 4. 29. taret: *Si occurrerit tibi homo, non ſalutes eum: & ſi ſalutaverit te quiſpiam, non reſpondeas illi.* Vide Tertullianum lib. 4. Contra Marcionem, cap. 24. *In quamcumque domum intraveritis, primùm dicite: Pax huic domui: & ſi ibi fuerit filius pacis*, vir pace dignus, quæ veræ juſtitiæ comes & Spiritus ſancti fructus eſt; dignus (inquam) non ſuis meritis, ſed æterna & gratuita Dei miſerentis electione; *requieſcet ſuper eum pax veſtra*, veſtræ præcationis effectum conſequetur: *ſin autem, ad vos revertetur.* Veſtræ charitatis fructum & prœmium referetis. *In eadem autem domo manete*, in qua primùm fueritis benevolè excepti, *edentes & bibentes quæ apud illos ſunt*, cibis vulgaribus quæ ab illis vobis apponuntur, contenti, nec lautiora convivia quærentes: *Dignus eſt enim operarius mercede ſua*, ſive cibo ſuo. Cibus quem vobis apponunt, non eſt gratuitus, ſed debitus Si ſpiritalia illis ſeminatis, non magnum eſt ſi tem-
1. Cor. 3. poralia eorum metatis. *Nolite tranſire de domo in domum. Et in quamcumque civitatem intraveritis, manducate quæ apponuntur vobis.* Phariſaicas de ciborum delectu traditiones ne anxiè obſervetis: omnibus utimini cibis permiſſis, communi frugalique apparatu. *Et curate infirmos qui in illa ſunt*, eo quod vobis confero ſanationum dono; *& dicite illis: Appropinquavit in vos regnum Dei.* Brevì accedet ad vos Meſſias olim patribus noſtris promiſſus, & nobis à Deo datus. *In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non ſuſceperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicite: Etiam pulverem qui adhæſit nobis*, à pedibus noſtris, *de civitate veſtra, extergimus* ſive excutimus *in vos*, ut ſit contra vos in teſtimonium in die judicii. *Tamen hoc ſcitote, quia appropinquavit regnum Dei.* Vobis tamen ſignificamus adveniſſe tempus Meſſiæ: nec per nos ſtetiſſe quin in illum crederetis, & credendo ad regnum Dei perveniretis. *Dico vobis, quia Sodomis in die illa* judicii noviſſimi *remiſſiùs erit quàm iſti civitati.* Civitas hæc graviores pœnas dabit quàm Sodoma. Confer cum *Matthæi.* 10.

13. 14. 15. *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida; quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt vobis*, ſi apud Tyrios & Sidonios facta fuiſſent miracula, quæ apud vos edita ſunt à me, Diſcipuliſque meis, *olim in cilicio & cinere* ſedentes pœniterent: *Verumtamen Tyro & Sidoni remiſſiùs erit in judicio quàm vobis.* Acerbiora quàm illos vos manent ſupplicia, utpotè magis obduratos & magis ingratos bonitati & gratiæ Dei. *Et tu, Capharnaum, uſque ad cœlum exaltata*, tua magnitudine, pulchritudine, divitiis tam elata, tàm celebris, *uſque ad infernum demergêris*, evertêris ob incredulitatem tuam, civeſque tui demergentur in infernum. Nec mirum eſſe debet ſi urbes incredulæ tam graves ob ſpretum & repudiatum Evangelium, cujus vos Prædicatores inſtituo, daturæ ſint pœnas: *Qui enim vos audit*, ô dilecti Diſcipuli, *me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit: qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me.* Confer cum *Matthæi.* 11.

17. 18. 19. 20. *Reverſi ſunt autem ſeptuaginta duo* Diſcipuli ad Jeſum *cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia ſubjiciuntur nobis in nomine tuo*: cùm illis auctoritate tuâ & invocatione nominis tui jubemus ut ex hominum quos vexant, corporibus egrediantur, protinus parere coguntur. *Et ait illis: Videbam Satanam ſicut fulgur de cœlo cadentem.* Nihil mihi novi aut inexpectati refertis. Intuebar enim Satanæ regnum & imperium in homines mira celeritate everſum iri, & diſſolutis operibus ſuis, falſiſque religionibus quibus illos illigaverat, tam citò caſurum, quàm citò è cœlo cecidit ſuperbiâ ſua. Quod in caſu regni Babylonici adumbratum eſt. *Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane* Iſai. 14.
oriebaris? corruiſti in terram qui vulnerabas gentes? Qui 12. 13. 14.
dicebas in corde tuo: In cœlum conſcendam, ſupra aſtra 15.
Dei exaltabo ſolium meum; ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis: aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo. Verumtamen ad infernum detrahêris in profundum laci.

Pergit Chriſtus: *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici* Serpentum & ſcorpionum nomine dæmoniorum omne genus hic intelligitur, ut Pſal 91. 13. *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem:* Omnem poteſtatem diaboli, omnem ejus exercitum calcabitis & virtute nominis mei conteretis: *& nihil vobis nocebit.* Promiſſionem probavit eventus. Unde Tertullianus: *Nobis fides præſidium, ſi non &* Tertull.
ipſa percutitur diffidentiâ ſignandi ſtatim & adjurandi, Scorpiaci
& urgendi beſtiæ calcem: hoc denique modo etiam Eth- c. 1.
nicis ſæpè ſubvenimus, donati à Deo ea poteſtate quam Apoſtolus dedicavit, cùm morſum viperæ ſprevit... At tu, fides ſi vigilat, ibidem ſcorpio pro ſolea anathema inlidito, & relinquito in ſuo ſopore morientem. Verumtamen in hoc nolite præcipuè vel nimiùm *gaudere, quia ſpiritus mali vobis ſubjiciuntur:* Quod etſi magnum, non tamen maximum donum eſt, utpotè ad aliorum utilitatem, non ad veſtram ſanctificationem vobis conceſſum; nec eos, quibus confertur, Deo gratos, juſtos, ſanctos & electos efficiens: *Gaudete autem quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis*, in libro vitæ: quod ſperare & confidere poteſtis ex æterno & immutabili Dei miſerentis & eligentis propoſito.

21. 22. *In ipſa hora exultavit* Jeſus *Spiritu ſancto* illum movente & impellente, *& dixit: Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ*, gratias ago, *quod abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus*, ab hominibus qui prudentes & ſapientes ſunt ſecundùm ſuam & aliorum ſæculo ſervientium opinionem; *& revelaſti ea parvulis*, Diſcipulis meis, viris ſimplicibus & humilibus. *Etiam, Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te.* Ita certè, hoc laude digniſſimum eſt, ſiquidem ſapientiſſimo conſilio & propoſito voluntatis tuæ id decreviſti, & iſtos præ aliis elegiſti, quibus regni tui Myſteria revelares. *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo.* Sermonem ad Diſcipulos convertit. Omnium Myſteriorum cognitionem, totamque ſcientiæ ſuæ plenitudinem mihi Deus Pater meus communicavit. *Et nemo ſcit quis ſit filius, niſi Pater; & quis ſit Pater, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Non hoc humana ratio, aut innata hominibus Dei notio, ſed ſola revelatio, ſola fides docere potuit. *Edocuit Dominus, quoniam Deum ſcire nemo poſſit, niſi*
Deo docente, hoc eſt, ſine Deo non cognoſci Deum. Con- S. Irenæus
fer cum *Matthæi* 11. 25. lib. 4. c. 4.

23. 24. *Et converſus ad Diſcipulos ſuos, dixit: Beati oculi, qui vident* & credunt, *quæ vos videtis. Dico enim vobis, quòd multi Prophetæ & Reges voluerunt videre quæ vos videtis*, Chriſtum ſcilicet omnium Prophetarum exſpectationem ac deſiderium, *& non viderunt: & audire quæ auditis:* illius nempè coram loquentis doctrinam, & ſermones, *& non audierunt.* Confer cum *Matthæi* 13. noſtrumque in Verſus iſtos lege Commentarium.

25. 26. 27. 28. *Et ecce quidam Legiſperitus*, quem

alium fuiſſe ab eo cujus interrogationem S. Matthæus cap. 22. 35. commemorat, probabilius S. Auguſtino viſum eſt; *ſurrexit* è ſubſellio fortè Synagogæ, in quo honoris cauſa ſedebat, *tentans illum*, experiri volens an aliquid Legi, aut Magiſtrorum interpretationibus contrarium Jeſus reſponderet; *& dicens: Magiſter, quid faciendo vitam æternam poſſidebo?* Quid me facere oportet, ut quam prædicas & promittis, vitam æternam conſequar? *At ille dixit ad eum: In Lege quid ſcriptum eſt? Quomodo legis?* Quodnam primum & maximum mandatum? Quæ totius legis ſumma? Quomodo legis eo loco qui nunc oculis tuis obſervatur? *Ille reſpondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua; & proximum tuum ſicut te ipſum. Dixitque illi* Jesus *Rectè reſpondiſti:* Verba Legis rectè protuliſti: *hoc fac, & vives.* Supereſt ut opere impleas quod legis, & vitam conſequêris æternam.

S. Auguſt. lib. 2. de conſenſu Evang. c. 73.

29. *Ille autem volens juſtificare ſeipſum*, volens oſtendere ſe juſtitiam legis & apprimè noſſe, & accuratè implere, *dixit ad Jeſum: Et quis eſt meus proximus?* Maximum & primum dilectionis Dei mandatum ſe impleviſſe exiſtimabat ſuperbus Doctor, diligenter obſervando Legis ceremonias, & externa opera, ſecundùm interpretationes Magiſtrorum. Quia verò dubitari poterat quàm latè pateret nomen proximi, ea de re Chriſti ſententiam rogat, ut ſi reſponderet Dominus ex recepta Legiſperitorum opinione, proximum eſſe quemlibet Iſraëlitam, non alium, illud quoque præceptum, adeoque totam Legem ſe impleviſſe gloriaretur.

S. Hieron. in cap. 20 S. Matth. & Epiſt. 37.

30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. *Suſcipiens autem Jeſus*, loquendi vices, dixit: *Homo quidam* natione Judæus, *deſcendebat ab Jeruſalem in Jericho*, quæ via erat latrociniis infamis, ubi collis *Adomim* dictus à viatorum cruore ibi effuſo; *& incidit in latrones, qui etiam deſpoliaverunt eum, & plagis impoſitis abierunt, ſemivivo relicto*, in ſtatu tam deplorando, ut certiſſimè periturus eſſet, ſi nemo ſuccurret. *Accidit autem ut Sacerdos quidam deſcenderet eadem viâ; & viſo illo præteriit*, ex adverſo, nullo miſericordiæ ſenſu commotus, *ſimiliter & Levites, cùm eſſet ſecus locum*, cùm appropinquaſſet ad locum, ubi jacebat infelix ille homo, *& videret eum, pertranſiit*, de ſublevanda ejus miſeria minimè curans. *Samaritanus autem quidam, iter faciens, venit ſecus eum*, & ad eum propiùs acceſſit, *& videns eum*, genere licèt ac religione alienus, *miſericordia motus eſt: & appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum & vinum:* Oleo & vino, quæ viatici loco ferebat, in ejus vulnera infuſus, ea ut abſtergeret, ac dolorem interim leniret, faſciis ea conſtrinxit; *& imponens illum in jumentum ſuum, duxit in ſtabulum*, in diverſorium, *curam ejus egit. Et altera die*, ſequenti die abiturus, *protulit duos denarios, & dedit ſtabulario*, hoſpitii domino, *& ait: Curam illius habe*, donec ſanus fuerit; *& quodcumque ſupererogaveris*, ſive ad alimenta, ſive ad medicamenta, *ego cùm rediero, reddam tibi. Quis horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi qui incidit in latrones?* Quis erga illum implevit proximi officium? An Sacerdos; an Levites, qui viſò illo prætererunt? An Samaritanus qui illi ſuccurrit? At ille dixit: *Qui fecit miſericordiam in illum*, nempè Samaritanus. Admirabili prudentiâ uſus eſt Chriſtus, ut Legiſperitum fateri cogeret contra pravam, ſed tamen vulgatam Judæorum opinionem, omnem hominem quamvis religione alienum, eſſe alteri homini proximum, illique omnia dilectionis officia eſſe impendenda ſecundùm Legem Dei; nec audiendos qui ſolos Iſraëlitas nomine proximi intelligerent. Hic illius ſeu hiſtoriæ ſeu parabolæ finis. *Et ait illi Jeſus: Vade, & tu fac ſimiliter.* Agedum, Samaritanum illum imitare, & quod ille præſtitit Judæo, tu Judæus ne dubites præſtare etiam extraneo; imò ſi res ita ferat, etiam Samaritano. Id niſi præſtiteris, te proximum diligere, & Legem implere ne exiſtimes. Probatio enim dilectionis, exhibitio eſt operis.

38. 39. 40. 41. 42. *Factum eſt autem, dum irent* Jeſus & Diſcipuli ejus Hieroſolyma; *& ipſe intravit in quoddam caſtellum*, ſeu oppidulum, Bethaniam ſcilicet: *& mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum ſuam.* Chriſtum excepiſſe Martha dicitur, quamvis Lazarus & Maria ſimul in eadem domo cum illa habitarent, ſive quòd illa major natu eſſet, ſive quòd rei familiaris procuratione & adminiſtratione quaſi mater-familiâs haberetur. *Et huic erat ſoror nomine Maria, quæ etiam ſedens ſecus pedes Domini*, more diſcipulorum, quietè, diligenter, aſſiduè, *audiebat verbum illius*, huic uni rei incumbens. *Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium*, ſollicita in variis miniſteriis, rerumque Chriſto & diſcipulis ejus excipiendis, & reficiendis neceſſariarum præparatione. *Quæ ſtetit & ait*, quæ coram Domino ſe ſiſtens, ait: *Domine, non eſt tibi curæ quòd ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Dic ergo illi ut me adjuvet*, ut mecum partem laboris ſubeat. *Et reſpondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, ſollicita es, & turbaris erga plurima*, variis curis diſtraheris, & hùc illùc inquieta diſcurſas: *porrò unum eſt neceſſarium.* Una tamen res eſt ad ſalutem neceſſaria, cui omnia hominum ſtudia, curæ omnes incumbere & intendere debent. *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Maria meliorem ac præſtantiorem functionem elegit, ſtudium ſcilicet audiendi doctrinam ſalutis, & res divinas contemplandi, quæ futuræ beatitudinis prægustatio eſt, in altera vita perficienda, non auferenda.

Senſus Moralis.

1. Post *hæc autem deſignavit Dominus & alios ſeptuaginta duos, & miſit illos binos ante faciem ſuam*, &c. Myſtica eſt illa Diſcipulorum combinatio. *Quòd binos mittit, ſacramentum eſt charitatis* (ait S. Auguſtinus) ſunt enim duo charitatis præcepta, dilectio Dei & proximi; nec minùs quàm inter duos exerceri charitas poteſt. Regnum itaque quod in mundo inſtituere venit Dominus, totum in charitate fundatum eſſe oſtendit, cùm binos & binos ante faciem ſuam Diſcipulos mittit.

S. Auguſt. lib. 2. Quæſtion. Evang. cap. 14.

3. 4. *Ite, ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos. Nolite portare ſacculum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per viam ſalutaveritis.* Abſque miſſione & vocatione divina, nullus ſperandus eſt Evangelicæ Prædicationis, Eccleſiaſticique Miniſterii fructus. Orandus igitur Dominus eſt, precibus, gemitibus, jejuniis exorandus, ut dignos, quos ſolus ipſe facit Miniſtros & operarios in meſſem ſuam mittat; agnos in medium luporum, ut lupos ipſos ab innata feritate convertant patientiâ, manſuetudine, caritate, bonorum operum exemplo, non minùs quàm verbi miniſterio. In una autem Dei providentia, qui ſe Miniſtris Evangelii ſui regnum Dei purè ac fideliter prædicantibus & quærentibus, ſubventurum promiſit, non in mediis humanis, non in prudentiæ humanæ politicis artibus confidere debent Evangelici Operarii & Miſſionarii. Hanc enim formam in Apoſtolis ac ſeptuaginta duobus Diſcipulis Chriſtus illis tradidit. *Nolite portare ſacculum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per viam ſalutaveritis.* Tanta Prædicatori debet in Deo eſſe fiducia, ut præſentis vitæ ſumptus quamvis non provideat, tamen ſibi hos non deeſſe certiſſimè ſciat: ne dum mens ejus occupatur ad temporalia, minùs aliis provideat æterna.... Quis prædicationis officium ſuſcipit, dignum non eſt ut onus ſæcularium negotiorum portet, ne dum ejus collum deprimit, ad prædicanda cœleſtia non aſſurgat.

Ven. Be.

10. 11. *In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non ſuſceperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicite: Etiam pulverem qui adhæſit nobis de civitate veſtra, extergimus in vos*, &c. Væ illis qui doctrinam ſalutis,

qui cœleſtia documenta, qui Evangelicam Veritatem non amant, non audiunt, non recipiunt. Auferetur ab illis verbum Dei, auferetur ab illis Sacerdos & Propheta, Prædicator & Paſtor illis deerunt in tempore neceſſitatis & anguſtiæ. Eò major hæc pœna, quò minùs peccatores ſolis rebus ſenſibilibus deditos movet ac terret. Timeamus ne veritates Evangelicæ quæ nobis ut media ſalutis æternæ prædicantur, in teſtimonium contra nos convertantur coram Deo propter duritiam noſtram & cor impœnitens. Caveamus ne Chriſti & Prædicatorum ejus, Paſtorumque noſtrorum vocem audientes, obduremus corda noſtra. Ob contemptum, repudiatum, neglectum verbum veritatis, graviùs damnabuntur ac punientur Chriſtiani quàm Judæi, immò quàm Sodomitæ: non enim in Angelos dumtaxat irruunt ut iſti, non in Chriſtum paſſibilem adhuc & mortalem ſæviunt ut illi, ſed Chriſtum Jeſum jam glorioſum, immortalem, ad dexteram Patris ſedentem oppugnant, Spiritui ejus ſancto reſiſtunt, Sanguinem ejus conculcant, Myſteria ejus irrita ducunt, præcepta illius violare non metuunt. *Dico vobis, quia Sodomis in die illa remiſſiùs erit quàm illi civitati.... Tyro & Sidoni remiſſiùs erit in judicio quàm vobis.* Si Gentibus infidelibus tantæ gratiæ factæ eſſent, quantæ vobis collatæ ſunt, in cilicio & cinere pœnitentiam fortè egiſſent. Cur illis factæ non ſint, vobis autem collatæ? (Rom. 11.) *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! Quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* Impœnitentiam tamen veſtram eo graviùs puniendam ſcitote, quò majores gratiæ fuerunt, quibus fideliter reſpondere noluiſtis. Et quò magis vos extuleritis per ſuperbiam, & ambitionem, eò profundiùs vos in infernum demergendos ne dubitetis. Major elatio graviori caſui, præcipitio ac ruinæ obnoxia eſt. Cui multum datum eſt, multùm quæretur ab eo. Potentes potenter tormenta patientur. *Et tu Capharnaum uſque ad cœlum exaltata, uſque ad infernum demergèris.* Quàm grave ſit autem eorum peccatum, qui non obediunt Evangelio, qui veritati contradicunt, qui Prædicatores Evangelicos & Paſtores animarum ſuarum in Chriſti nomine ipſos docentes, pro eo legatione fungentes, ejus auctoritate ipſos regentes non audiunt, ſed ſpernunt, ex eo compertum eſt, quòd in Chriſtum ipſum hæc injuria, contemptuſque redundet. Eadem enim increata æternaque Veritas in Patre eſt per eſſentiam, in Filio per generationem æternam, eadem in Chriſto incarnata, eadem Apoſtolis per Spiritum ſanctum inſpirata & tradita, eadem ad Epiſcopos Apoſtolorum ſucceſſores per traditionem Apoſtolicam continuâ ſucceſſione derivata. *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me.*

17. 18. *Reverſi ſunt autem ſeptuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia ſubjiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis: Videbam ſatanam ſicut fulgur cadentem de cœlo.* Cavendum ne de donis Dei ſuperbiamus, ne nobis ipſis propter hæc dona placeamus, ne ab aliis propterea magnifieri & laudari gaudeamus. Superbia enim & vana in ſeipſis complacentia Angelos de cœlo dejecit. (S. Auguſt. lib. 10. de Civitate Dei c. 1.) Sua, inquam, poteſtate delectati, velut bonum ſuum ſibi ipſi eſſent, à ſuperiore communi omnium beatifico bono ad propria defluxerunt; & habentes elationis faſtum pro excelſiſſima æternitate, vanitatis aſtutiam pro certiſſima veritate, ſtudia partium pro individua charitate, ſuperbi, fallaces, invidi effecti ſunt. *Videbam ſatanam ſicut fulgur cadentem de cœlo.* Timeant (2. Petri 2. 4.) homines ſuperbi, ſiquidem *Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.*

20. *Verumtamen in hoc nolite gaudere quia ſpiritus vobis ſubjiciuntur: gaudete autem quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.* De ſola Dei in nos miſericordia gaudendum, non de donis quæ bonis & malis communia eſſe poſſunt. Quid enim prodeſſet nobis poteſtas expellendi dæmones in Chriſti nomine ex aliorum corporibus, ſi animis noſtris per pravas cupiditates & vitia dominentur? (S. Aug. in Pſal. 130.) Vidit Dominus quòd Diſcipulos ſuos tentaret ſuperbia ex potentia miraculorum, & ille qui Medicus venerat ſanare tumores noſtros, & ferre infirmitates noſtras, continuò ait: *Nolite in hoc gaudere, quia dæmonia vobis ſubjecta ſunt: ſed gaudete quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlo.* Non omnes Chriſtiani boni dæmones ejiciunt; omnium tamen nomina ſcripta ſunt in cœlo; non ſecundùm prædeſtinationem æternam, ſed ſecundùm præſentem juſtitiam, & piam Chriſtianæ ſpei fiduciam. Non eos voluit gaudere ex eo quod proprium habebant, ſed ex eo quòd cum cæteris ſalutem tenebant. Inde voluit gaudere Apoſtolos, unde gaudes & tu.... Nullus fidelis habet ſpem, ſi nomen ejus non eſt ſcriptum in cœlo. Omnium fidelium qui eligunt Chriſtum, qui ambulant viam ejus humiliter, quam ipſe docuit humilis, nomina ſcripta ſunt in cœlo. Cujuſvis contemptibilis in Eccleſia, qui credit in Chriſtum, & diligit Chriſtum, & amat pacem Chriſti, nomen ſcriptum eſt in cœlo; cujuſlibet quem contemnis. Et quid ſimile ipſi & Apoſtolis, qui tanta miracula fecerunt? Et tamen Apoſtoli reprimuntur ex eo quòd de bono proprio gaudebant, & jubentur gaudere unde gaudet & ille contemptibilis. Non in nobis ergo, ſed in Domino gaudeamus, non de magnitudine donorum; ex quibus rationes reddendæ creſcunt; ſed de Dei erga nos charitate, noſtraque in ipſum mutuâ dilectione; de quâ licèt præſumere non debeamus, piè tamen confidere poſſumus, ſi non reprehendit nos cor noſtrum, ſi mandata Dei cuſtodimus, ſi Chriſti veſtigia ſequimur, ſi terrena bona, mundique gloriam bonis æternis & Dei gloriæ poſtponimus. (Pſal. 130.) *Domine, non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei; neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus ſuper me: ſi non humiliter ſentiebam, ſed exaltavi animam meam.* Humiliare ſe debet anima ne Deo diſpliceat, & meditari quod dictum à Sapiente eſt Spiritu ſancto inſpirante: (Eccli. 3. 20.) *Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam.* Hoc ſacrificio Deus colendus. *Humilitas cordis ſacrificium eſt.* (S. Auguſt.) Quandiu hîc vivimus, perfecti eſſe non poſſumus, ſed ad perfectionem tendere continuò debemus per viam humilitatis, quæ ſanctorum hîc militantium perfectio eſt. *Ipſa eſt perfectio noſtra humilitas.*

21. *In ipſa hora exultavit Spiritu ſancto, & dixit: Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis: etiam Pater, quoniam ſic placuit ante te.* Adoranda Dei erga electos ejus conſilia, propter quos omnia Incarnati Filii ſui Myſteria ab æterno decrevit, in tempore implevit. Hos elegit ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ, in laudem gloriæ gratiæ ſuæ, ut eſſent ſancti & immaculati in conſpectu ejus; ut eſſent hæredes regni; elegit immeritos & creavit in Chriſto Jeſu in operibus bonis, quæ præparavit ut in illis ambularent: non elegit intuitu meritorum, quia ejus gratiâ eſt omne meritum; & dum merita coronat, ſua dona coronat in nobis. Nulla eſt prælectionis eorum ratio, niſi beneplacitum æterni Patris: *Etiam Pater, quoniam ſic placuit ante te.* His ita revelantur ſalutis noſtræ Myſteria, ut ea cognitio in iis inanis & infructuoſa non ſit, ſed bonorum operum fructus pariat, & ſalutem operetur. Plurima ſciunt prudentes & ſapientes ſæculi, ſpeculativam fortè Myſteriorum Religionis noſtræ cognitionem excellenter habent, de Deo, rebuſque divinis præclarè diſſerunt; ſed ſcientiam ſanctorum, ſcientiam ſalutis non habent, quia nec Dei magnitudinem, nec rerum terrenarum vanitatem, nec hominis vilitatem, indignitatem, nihilum; nec bonitatem & amorem infinitum Chriſti in homines, quo tanta pro eorum ſalute & geſſit, & docuit, & pertulit; nec horrendam peccati deformitatem ſatis norunt. Sapientes ſunt in oculis ſuis, ſed revera cæci; acuti ad vana, hebetes ad æterna; oculos habent, quibus non vident; aures quibus non audiunt ſalutis Myſteria, æternæ vitæ verba, Auctorem & conſummatorem fidei, Mediatorem & viam ſalutis, victimam reconciliationis

noſtræ, principium omnis gratiæ, omniſque boni quod cogitamus, loquimur, & operamur, Jeſum, in quo benedixit nos Pater omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus. Hæc ſolis humilibus revelantur. *Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis.* S. Auguſt. Epiſt. 118 alias 56. Hinc ſcitè S. Auguſtinus ait: *Via ad capeſſendam & obtinendam veritatem prima humilitas, ſecunda humilitas, tertia humilitas. Non quo alia non ſint præcepta: ſed niſi humilitas omnia quæcumque bona facientes & præceſſerit, & committetur, & conſecuta fuerit, & propoſita quam intueamur, & appoſita cui adhæreamus, & impoſita qua reprimamur, jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu ſuperbia.*

26. *In Lege quid ſcriptum eſt? Quomodo legis?* Lex Dei, Evangelium, vitæ noſtræ regula eſt, à Spiritu ſancto dictata; hanc legere, hanc diſcere, hanc meditari, ſecundùm hanc vivere debemus, non ſecundùm opiniones hominum, vel ſecundùm mores ſæculi. Viam aliam quærere, errare eſt. Secundùm Dei legem judicabimur in noviſſimo die. Tunc à nobis quæret juſtus Judex: *In Lege quid ſcriptum eſt?* Quid in Evangelio legiſti? Cur præcepta mea non implevisti adeo facilia, adeo ſalutaria; quorum obſervatoribus prœmium æternæ beatæque vitæ promiſſum eſt? *Sermo quem locutus ſum, ille judicabit eum in noviſſimo die.* Joan. 12. 48.

27. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. & proximum tuum ſicut te ipſum.* Hæc Chriſtianæ ſumma Religionis, Deo tanquam ultimo fini prædominante amore conjungi, ſubdi ac ſervire, eumque ſupremo honore colere, quod non fit niſi amando. S. Aug. in Pſal. 77. *Hoc enim colitur quod diligitur: unde quia Deus rebus omnibus major aut melior invenitur, plus omnibus diligendus eſt ut colatur.* Ex toto corde diligendus Deus zelotes, quem minùs amat, qui cum ipſo aliquid amat, quod propter illum non amat. Non autem ſegnis & iners eſſe poteſt amor Dei. Amor operatur magna, ſi eſt; ſi autem non operatur, amor non eſt. *Dilectio vacare non poteſt.* Quid enim de quoquam homine etiam malè operatur, niſi amor? Idem Præfat. in Pſal. 31. *Da mihi vacantem amorem, & nihil operantem.* Flagitia, adulteria, homicidia, facinora, luxurias omnes, nonnè amor operatur? *Purga ergò amorem tuum; aquam fluentem in cloacam converte ad hortum. Quales impetus habebas ad mundum, tales habeas ad Artificem mundi.* Non vobis dicitur, Nihil ametis, abſit. Pigri, mortui, deteſtandi mihi eritis, ſi nihil ametis. Amate, ſed quid ametis videte. Amor Dei, amor proximi charitas dicitur. Amor mundi, amor hujus ſæculi cupiditas dicitur. Cupiditas refrænetur, charitas excitetur.

Diliges Dominum Deum tuum ex corde tuo. Nemundum ametis, ut eum qui fecit mundum liberè ametis. S. Auguſt. Præfat. in Pſal. 121. *Obligata enim anima amore terreno, quaſi viſcum habet in pennis, volare non poteſt. Mundata verò ab affectibus ſordidiſſimis ſæculi, tamquam extenſis pennis, & duabus alis reſolutis ab omni impedimento, id eſt, duobus præceptis dilectionis Dei & proximi volat. Quò niſi ad Deum aſcendens volando, quia aſcendit amando? Quod antequam poſſit, gemit in terra, ſi jam ineſt ei volandi deſiderium,* & dicit: *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?* Quò autem volabit? De mediis ſcandalis, ubi gemebat etiam ille cujus hæc vox eſt, à commixtione malorum hominum, à paleis quibus grana commixta ſunt, volare vult, ubi non patiatur conjunctionem & ſocietatem iniqui alicujus: ſed vivat in ſancta ſocietate Angelorum, civium in æterna Jeruſalem.

Et proximum tuum ſicut te ipſum. S. Auguſt. apud Venerab. Bedam in c. 13. Epiſt. ad Rom. Qui ſanctè & ſpiritaliter diligit proximum, aut eum amat quia juſtus eſt, aut ut juſtus fiat. Sic enim & ſeipſum amare debet, aut quia juſtus eſt, aut juſtus ut ſit. Sic diligit proximum tamquam ſeipſum ſine ullo periculo. Qui enim aliter ſe diligit, injuſtè ſe diligit, quoniam ad hoc ſe diligit ut ſit injuſtus, ad hoc ergo ut ſit malus, ac per hoc jam non ſe diligit: *Qui* enim *diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* Nemo autem proximos diligere poteſt, aut quia juſti ſunt, aut ut juſti ſint, niſi Deum etiam diligat tamquam omnis juſtitiæ fontem. Nam quemadmodum nemo alterum diligere poteſt, aut quia Muſicus eſt, aut ut Muſicus ſit, niſi Muſicam præcipuè diligat: ita impoſſibile eſt ut proximus ametur, vel quia juſtus eſt, vel ut ſit juſtus, niſi æterna juſtitia, quæ Deus eſt, præcipuè diligatur.

Diliges Dominum Deum tuum, &c. Quæ diſputationes, quæ litteræ quorumlibet Philoſophorum, quæ leges quarumlibet civitatum, duobus his præceptis ſunt ullo modo comparandæ? S. Auguſt. Epiſt. 137 alias 3. c. 5. Hîc Phyſica, quoniam omnes omnium naturarum cauſæ in Deo Creatore ſunt. Hîc Ethica, quoniam vita bona & honeſta non aliunde formatur, quàm cùm ea quæ diligenda ſunt, quemadmodum diligenda ſunt, diliguntur, hoc eſt Deus & proximus. Hîc Logica, quoniam veritas lumenque animæ rationalis nonniſi Deus eſt. Hîc etiam laudabilis Reipublicæ ſalus: neque enim conditur & cuſtoditur optimè civitas, niſi fundamento & vinculo fidei, firmæque concordiæ, cùm bonum commune diligitur, quod ſummum ac veriſſimum Deus eſt, atque in illo invicem ſinceriſſimè ſe diligunt homines, cùm propter illum ſe diligunt, cui, quo animo diligant, occultare non poſſunt.

28 *Dixitque illi: Rectè reſpondiſti: hoc fac, & vives.* Fac, Domine, ut faciam, ſine quo nihil facere poſſum. Præbe vires efficaciſſimas infirmæ & languenti voluntati. *Da mihi te, Deus meus, redde te mihi, te enim amo, & ſi parum eſt, amem validiùs. Non poſſum metiri quantùm deſit mihi amoris ad id quod ſat eſt, ut currat vita mea in amplexus tuos, nec avertatur donec abſcondatur in abſcondito vultus tui. Hoc ſolùm ſcio, quia malè mihi eſt præter te, non ſolùm extra me, ſed & in me ipſo, & omnis copia quæ Deus meus non eſt, egeſtas eſt.* S. Auguſt. lib. 13. Confeſſ. c. 8. Fac ut vivam immortaliter diligendo te, & proximum propter te, qui mortuus ſum diligendo mundum, meque ipſum amando pluſquam te. Nam *Qui non diligit, manet in morte.*

29. *Ille autem volens juſtificare ſeipſum, dixit ad Jeſum: Et quis eſt meus proximus?* Quam latè pateret nomen proximi, non erat Veteris Teſtamenti tradere. *Inchoatio ergo quædam facta eſt ſub pædagogo, ut Magiſtro perfectio ſervaretur: cùm tamen idem Deus & pædagogum parvulis dederit, Legem illam ſcilicet per famulum ſuum; & Magiſtrum grandioribus, id eſt, Evangelium per Unicum ſuum.* S. Auguſt. lib. de Diverſis Quæſt. octoginta tribus Quæſt. 53

30. *Suſcipiens autem Jeſus dixit: Homo quidam deſcendebat ab Jeruſalem in Jericho, & incidit in latrones,* &c. *Homo quidam* intelligitur Adam, & totum in eo genus humanum. *Jeruſalem*, civitas pacis illa cœleſtis, à cujus beatitudine lapſus eſt *Jericho*, mortalitatem noſtram. Origenes Hom. 34. in Lucam *Latrones*, diabolum & angelos ejus deſignant, qui hominem ſpoliaverunt immortalitate: *& plagis impoſitis*, peccata ſuadendo, reliquerunt *ſemivivum*: quia ex parte qua poteſt intelligere & cognoſcere Deum vivus eſt homo; ex parte qua peccatis contabeſcit & premitur, mortuus eſt, & ideo ſemivivus dicitur. S. Auguſt. lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 19 & ſerm. 171. alias 37. de Verbis Domini c. 2. 3. *Sacerdos* autem & *Levita*, qui viſo eo prætererunt, Sacerdotium & miniſterium veteris Teſtamenti ſignificant, quæ non poterant prodeſſe ad ſalutem. *Samaritanus* Cuſtos interpretatur, & ideo ipſe Dominus ſignificatur hoc nomine. Alligatio vulnerum, eſt cohibitio peccatorum. *Oleum*, conſolatio ſpei bonæ, propter indulgentiam datam ad reconciliationem pacis. *Vinum*, exhortatio ad operandum ferventiſſimo ſpiritu. *Jumentum* ejus eſt caro, in qua ad nos venire dignatus eſt. Imponi jumento, eſt in ipſam Incarnationem Chriſti credere. *Stabulum* eſt Eccleſia, ubi reficiuntur viatores de peregrinatione redeuntes in æternam patriam. *Altera dies* eſt poſt Reſurrectionem Domini. *Duodenarii*, ſunt vel duo præcepta charitatis, quam per Spiritum ſanctum acceperunt Apoſtoli ad evangelizandum cæteris; vel duo Teſtamenta, quæ imaginem in ſe habent æterni Regis expreſſam, quorum pretio vulnera noſtra curantur. S. Ambroſ lib. 7. in Luc. n. 73 & ſeq. Redempti enim ſumus pretioſo ſanguine, ut ultimæ mortis ulcera vitaremus. Hos ergo duos denarios accipit *ſtabularius*, Apoſtolus, Paſtor,

ut curam habeat hominis vulnerati. Huic Chriſtus mercedem promittit ſe redditurum, cùm revertetur, in die ſcilicet Judicii. Ergo quoniam nemo magis proximus quàm qui vulnera noſtra curavit, diligamus eum quaſi dominum, diligamus eum quaſi proximum; nihil enim tam proximum quàm caput membris. Diligamus etiam eum qui imitator eſt Chriſti: diligamus eum qui inopiæ alterius corporis unitate compatitur. *Non enim cognatio facit proximum, ſed miſericordia; quia miſericordia ſecundùm naturam. Nihil enim tam ſecundùm naturam, quàm ſanare conſortem naturæ.*

S. Auguſt. lib. 1. de Doctrina Chriſt. c. 30.

36. 37. *Quis horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit miſericordiam in illum. Et ait illi Jeſus: Vade, & tu fac ſimiliter.* Ut videlicet eum eſſe proximum intelligamus, cui vel exhibendum eſt officium miſericordiæ, ſi indiger; vel exhibendum eſſet, ſi indigeret. Ex quo eſt jam conſequens, ut etiam ille à quo nobis hoc viciſſim exhibendum eſt, proximus ſit noſter. Proximi enim nomen ad aliquid eſt, nec quiſquam eſſe proximus niſi proximo poteſt. Nullum autem exceptum eſſe, cui miſericordiæ denegetur officium, quis non videat? Quando uſque ad inimicos etiam porrectum eſt eodem Domino dicente, *Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos.*

S. Auguſt. ſerm. 102 aliàs 26. de Verbis Dom.

41. 42. 43. *Martha, Martha, ſollicita es, & turbaris erga plurima. Porrò unum eſt neceſſarium, Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Repetitio nominis, indicium eſt dilectionis, aut fortè movendæ intentionis, ut audiret attentiùs, bis vocata eſt; Martha, Martha, audi. Sollicita es, & turbaris erga plurima. Porrò unum eſt neceſſarium, unum illud ſupernum, unum ubi Pater & Filius, & Spiritus Sanctus ſunt unum. Ad hoc unum non nos perducit, niſi multi habeamus cor unum. Bona ſunt Myſteria circa pauperes, & maximè circa Sanctos ſervitia debita, obſequia religioſa. Redduntur enim, non dantur, dicente Apoſtolo: *Si nos vobis ſpiritalia ſeminavimus, magnum eſt ſi carnalia veſtra metamus?* (1. Cor. 9. 21.) Bona ſunt, exhortamur ad hæc: melius eſt tamen quod elegit Maria. Illud enim habet ex neceſſitate occupationem: iſtud ex charitate ſuavitatem. Vult homo occurrere quando miniſtrat; & aliquando non poteſt: quæritur quod deeſt, paratur quod adeſt, diſtenditur animus. Nam ſi Martha ad illa ſufficeret, adjutorium Sororis non poſceret. Multa ſunt, diverſa ſunt, quia carnalia ſunt, quia temporalia ſunt: etſi bona ſunt, tranſitoria ſunt. Marthæ autem quid ait Dominus? *Maria meliorem partem elegit.* Non tu malam, ſed illa meliorem Audi unde meliorem: *Quæ non auferetur ab ea.* A te *auferetur aliquando onus neceſſitatis; æterna eſt dulcedo veritatis.* Non auferetur ab ea quod elegit. *Non aufertur, ſed tamen augetur. In hac autem vita augetur, in alia vita perficietur, numquam auferetur.* Cæterùm tu Martha, in bono miniſterio benedicta, pro iſto labore tuo mercedem quæris, quietem. Modò occupata es circa multum miniſterium, paſcere vis mortalia corpora, licèt Sanctorum: Numquid cùm veneris ad illam patriam, invenies peregrinum, quem ſuſcipias hoſpitio? Invenies eſurientem, cui panem frangas? Sitientem, cui potum porrigas? Ægrum quem viſites? Litigantem quem concordes? Mortuum quem ſepelias? Omnia iſta ibi non erunt: ſed quid ibi erit? Quod Maria elegit: ibi paſcemur, non paſcemus.

Hoc ibi erit plenum atque perfectum, quòd hîc elegit Maria: de illa menſa opulenta, de Verbo Domini micas colligebat. Nam vultis noſſe quid ibi erit: Dominus ipſe dicit de ſervis ſuis: *Amen dico vobis, quia faciet eos recumbere, & tranſibit, & miniſtrabit illis.* (Luc. 12. 34.) Recumbere quid eſt, niſi vacare? Recumbere quid eſt, niſi requieſcere? Quid eſt, *Tranſibit, & miniſtrabit illis?* Priùs tranſit, & ſic miniſtrat. Sed ubi? In illo convivio ſuperno de quo dicit: *Amen dico vobis, Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Iſaac & Jacob in regno cœlorum. Ibi Dominus paſcit, ſed priùs hinc tranſit.* (Matt. 8. 11.) . . . Venit Dominus, fecit divina, paſſus eſt humana. Numquid adhuc conſpuitur? Numquid adhuc flagellatur? Numquid adhuc ſpinis coronatur? Numquid adhuc crucifigitur? Numquid adhuc lanceâ vulneratur? Tranſivit. Unde Evangelium ait: *Cùm veniſſet hora ut Jeſus tranſiret de hoc mundo ad Patrem.* (Ioan. 13. 1.) Ille tranſivit ut paſcat; nos ſequamur, ut paſcamur.

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. (Ioan. 1. 1.) Intenta erat Martha quomodo paſceret Dominum; intenta Maria quomodo paſceretur à Domino. A Martha convivium Domino parabatur, in cujus convivio Maria jam epulabatur. *In Principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum: & Deus erat Verbum:* Ecce quod Maria audiebat. *Et Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis:* Ecce cui Martha miniſtrabat. Ergo *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Hoc enim elegit, quod ſemper manebit. Circa unum ſe voluit occupari. Jam tenebat: *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt.* (Pſal. 72. 28.) Sedebat ad pedes Capitis noſtri. *Quantò humiliùs ſedebat, tantò ampliùs capiebat. Confluit enim aqua ad humilitatem convallis: denatat de tumoribus collis.* Non ergo Dominus opus reprehendit, ſed munus diſtinxit. *Sollicita es, & turbaris erga plurima: Porro unum eſt neceſſarium* Jam hoc ſibi Maria elegit. *Tranſit labor multitudinis, & remanet charitas unitatis.* Ergo quod elegit, non auferetur ab ea. A te autem, quod elegiſti, auferetur; ſed bono tuo, ut quod melius eſt detur. Auferetur à te labor, ut requies detur. Tu navigas, illa in portu eſt.

S. Auguſt. ſerm. 104 aliàs 27. de Verbis Dom.

S. Auguſt. Ibid.

Martha, Martha, ſollicita es, & turbaris erga plurima.... Maria optimam partem elegit. In his duabus mulieribus, quæ ambæ fuerunt Domino gratæ, ambæ amabiles, ambæ diſcipulæ, duæ vitæ figuratæ ſunt, præſens & futura, laborioſa & quieta, ærumnoſa & beata, temporalis & æterna. In Martha erat imago præſentium, in Maria futurorum Quod agebat Martha, hoc ſumus: quod agebat Maria, hoc ſperamus. Hoc agamus bene, ut illud habeamus plenè.

S. Ambroſ lib. 7. in Luc. n. 89

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Studeamus igitur & nos habere, quod nemo nobis poſſit auferre, non ut perfunctoria; ſed ut diligens audientia & religioſa mentis intentio verbo Dei deferatur, ſolent enim etiam ipſius ſemina verbi cœleſtis auferri, ſi ſecus viam ſint ſeminata. Agat te ſicut Mariam deſiderium ſapientiæ; hoc enim majus, hoc perfectius opus.

S. Auguſt. lib. 19. de Civit. Dei c. 19.

Unum eſt neceſſarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Otium *ſanctum quærit charitas veritatis: negotium juſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis. Quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ vacandum eſt veritati: ſi autem imponitur, ſuſcipienda eſt propter charitatis neceſſitatem: ſed nec ſic omni modo veritatis delectatio deſerenda eſt, ne ſubtrahatur illa ſuavitas, & opprimat iſta neceſſitas.*

Unum eſt neceſſarium. Varias inter vitæ hujus occupationes & curas quibus turbatur, plurima inter negotia quibus detinetur, de uno illo neceſſario, quod eſt æterna ſalus, frequentiùs cogitet Chriſtianus homo. Laboret ut Martha, ſed propter Chriſtum; omnia ſui ſtatûs officia religioſè impleat; omnia opera ſua pia intentione & charitate ferventi ſanctificet, Chriſto ſerviendo, & ad Dei gloriam totam actionum ſuarum & officiorum ſeriem referendo: Chriſtum ſuſcipiat, eique neceſſaria miniſtret in pauperibus. *Quod* enim (inquit) *uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Verùm cor identidem ſurſum erigat ad Deum. Curet, quantùm poteſt, ut à ſæcularibus curis, ſollicitudinibus, & turbulentis negotiis expeditus & liber, colligat ſe intra ſe, ad cor redeat; de Deo cogitet, Deo vacet, Deum adoret. *Vacate, & videte quoniam ego ſum Deus.* Hoc unum, & maximè neceſſarium negotium. Non ſollicitudo temporalium, non varietas negotiorum, non multiplicitas curarum ſæcularium nobis dominetur; non cor noſtrum ita impleat, ita occupet ac diſtrahat, ut ab æternorum bonorum co-

gitatione & deſiderio nos avertat. Provideamus Dominum in conſpectu noſtro ſemper, gemamus & ſuſpiremus ad cœleſtem patriam, ubi unum negotium noſtrum erit Deum videre, amare, & laudare in æternum.

CAPUT XI.

Senſus Litteralis.

1. ET *factum eſt, cùm eſſet in quodam loco orans, ut ceſſavit, dixit unus ex Diſcipulis ejus ad eum:* Accidit aliquando, ut cùm oraret Jeſus in quodam loco, poſtquam orandi finem fecit, unus ex Diſcipulis ejus, illius exemplo ad orandum impulſus, diceret ei, ſuo & condiſcipulorum nomine: *Domine, doce nos orare, ſicut docuit & Joannes Diſcipulos ſuos.* Doce nos optimum orandi modum, ſolemnem aliquam orandi formulam nobis præſcribe, quemadmodum Joannes Diſcipulis ſuis præſcripſit.

2. 3. 4. *Et ait illis: Cùm oratis, dicite: Pater, ſanctificetur nomen tuum.* Agnoſcatur, prædicetur ac laudetur ab omnibus hominibus, ſicut ab Angelis laudatur, nominis tui ſanctitas. *Adveniat regnum tuum*; regnum gratiæ, & gloriæ, quo in electorum tuorum corpore Chriſto Capiti adunato, tibique planè ſubjecto, æternùm regnabis. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* Panem neceſſitatis noſtræ da nobis in ſingulos dies. *Et dimitte nobis peccata noſtra.* Ne punias peccata noſtra; ſed ea nobis miſericorditer parce, culpam dele, pœnam condona; *ſiquidem & ipſi dimittimus omni debenti nobis.* Nam & nos, ex tuo præcepto, injurias nobis illatas condonamus, ſpe veniæ ſub hac conditione per Filium tuum nobis promiſſæ. *Peccatum* notione Linguæ Syræ, qua loquebatur Chriſtus, peculiari, *debitum*, & peccatores dicuntur *debitores*, ut eruditi Interpretes ante nos obſervarunt. *Et ne nos inducas in tentationem.* Ne nos vinci permittas à tentatione, aut tentari ſupra quàm poſſumus, ſed à periculis tentationum nos eripe, & da vires, gratiæ tuæ auxilium potentiſſimum, efficaciſſimum & maximè neceſſarium tribue, ut tentationi reſiſtere, & inſidias ſatanæ vincere poſſimus. Confer cum *Matthæi* 6. ubi eadem orationis formula plenius habetur, duabuſque petitionibus auctior, quæ tamen in aliis continentur, ut S. Auguſtinus obſervat. *Apud Evangeliſtam Matthæum* (inquit) *ſeptem petitiones continere Dominica videtur Oratio, quarum tribus æterna poſcuntur, reliquis quatuor temporalia, quæ tamen propter æterna conſequenda ſunt neceſſaria. Nam quod dicimus,* Sanctificetur nomen tuum, Adveniat Regnum tuum, Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra (*quod non abſurde quidam intellexerunt in ſpiritu & corpore*) *omnino ſine fine retinenda ſunt; & hic inchoata quantumcumque proficimus, augentur in nobis; perfecta verò, quod in alia vita ſperandum eſt, ſemper poſſidebuntur. Quod verò dicimus,* Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo, *Quis non videat ad præſentis vitæ indigentiam pertinere? In illa itaque vita futura, ubi nos ſemper ſperamus futuros, & nominis Dei ſanctificatio, & regnum ejus, & voluntas ejus in noſtro ſpiritu & corpore perfectè atque immortaliter permanebunt. Panis verò quotidianus ideo dictus eſt, quia hic eſt neceſſarius, quantus animæ carnique tribuendus eſt; ſive ſpiritaliter, ſive carnaliter, ſive utroque intelligatur modo. Hic eſt etiam quam poſcimus remiſſio, ubi eſt commiſſio peccatorum; hic tentationes quæ nos ad peccandum vel alliciunt vel impellunt; hic denique malum unde cupimus liberari: illic autem nihil iſtorum eſt. Evangeliſta verò Lucas in Oratione Dominica petitiones non ſeptem, ſed quinque complexus eſt: nec ab iſto utique diſcrepavit, ſed quomodo iſtæ ſeptem ſint intelligendæ, ipſa ſua brevitate commonuit. Nomen quippe Dei ſanctificatur in ſpiritu, Dei autem regnum in carnis reſurrectione venturum eſt. Oſtendens ergo Lucas tertiam petitionem duarum ſuperiorum eſſe quodammodo repetitionem, magis eam prætermittendo facit intelligi. Deinde tres alias adjungit, de pane quotidiano, de remiſſione peccatorum, de tentatione vitanda. At verò quod ille in ultimo poſuit,* Sed libera nos à malo; *iſte non poſuit, ut intelligeremus ad illud ſuperius quod de tentatione dictum eſt, pertinere. Ideo quippe ait,* Sed libera; *non ait,* Et libera, *tanquam unam petitionem eſſe demonſtrans.* (*Noli hoc, ſed hoc*) *ut ſciat unuſquiſque in eo ſe liberari à malo, quòd non infertur in tentationem.* Quæ igitur in Græco S. Lucæ Textu hîc ſupplentur Petitiones duæ, ex S. Matthæo additæ ſunt & intruſæ.

S. *Auguſt.* *Enchir.* *c.* 115. & 116.

Hunc Evangeliſtæ noſtri locum Tertullianus urget contra Marcionem, ut alium Deum à Creatore non orari ex Chriſti inſtituto demonſtret. *Sed quia*, inquit, *& Joannes novum aliquem orationis ordinem induxerat, ideo hoc & à Chriſto poſtulandum Diſcipulus ejus non immeritò præſumpſerat; ut & illi de proprio Magiſtri ſui inſtituto, non alium, ſed aliter Deum orarent. Proinde nec Chriſtus ante orationis notitiam diſcipulo contuliſſet, quàm Dei ipſius. Ita & ipſe in eum docuit orationem, quem Diſcipulus uſque adhuc noverat. Denique ſenſus orationis quem Deum ſapiant recognoſce. Cui dicam, Pater? Ei qui me omnino non fecit? A quo originem non traho? An ei qui me faciendo & inſtruendo generavit? A quo ſpiritum ſanctum poſtulem? A quo nec mundialis ſpiritus præſtatur? An à quo fiunt etiam Angeli ſpiritus? Cujus & in primordio Spiritus ſuper aquas ferebatur. Ejus regnum optabo venire, quem numquam regem gloriæ audivi? An tu cujus manu etiam corda ſunt regum? Quis dabit mihi panem quotidianum; qui nec milium mihi condit, an qui etiam de cœlo panem Angelorum quotidianum populo ſuo præſtitit? Quis mihi delicta dimittet? Qui ea non judicando non retinet? An qui ſi non dimiſerit, retinebit ut judicet? Quis non ſinet nos deduci in tentationem? Quem poterit tentator non timere, an qui à primordio tentatorem Angelum prædamnavit? Hoc ordine qui alii Deo ſupplicat, & non Creatori, non orat illum, ſed infamat.*

Tertull. *lib.* 4. *contra Marcion.* *c.* 27.

5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. *Et ait illis: Quis veſtrûm habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes?* Exemplo familiari & ſenſibili, ab eo quod cuique accidere poteſt petito, Diſcipulos ad orandum humiliter, ferventer & perſeveranter, Chriſtus excitat. Si quis veſtrûm haberet amicum, & illum adiret intempeſta nocte, horâ nequaquam opportunâ, & diceret illi: Amice, da mihi mutuò tres panes: *Quoniam amicus meus venit de via ad me*; imbre aut nocte impulſus in domum meam divertit, eumque excipere debeo; & reficere defeſſum ac eſurientem; *& non habeo quod ponam ante illum*, nec emere ſera nocte licet. *Et ille de intus reſpondens*, de interiore conclavi, ſeu cubiculo, dicat: *Noli mihi moleſtus eſſe, jam oſtium clauſum eſt*, quod aperire non poſſum ſine incommodo, fortè nec ſine periculo: *& pueri mei*, filii mei, *mecum ſunt in cubili* & quieſcunt: *non poſſum ſurgere, & dare tibi* panes. *Et ſi ille perſeveraverit pulſans; dico vobis, etſi non dabit illi ſurgens*, etſi non ſurgeret ad dandum illi, *eo quòd amicus ejus ſit: propter improbitatem tamen ejus ſurget*, propter aſſiduam & importunam ejus poſtulationem, *& dabit illi quotquot habet neceſſarios. Et ego dico vobis: Petite* à Deo, *& dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulſate, & aperietur vobis.* Inſtate orationi, & in ea perſeverate, & vos impetraturos confidite quod oratis. Si enim importunus fla-

gitator tantum obtinet ab homine amico, quid non à Deo Patre optimo ſupplex & aſſiduus precator obtinebit? *Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, invenit, & pulſanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petat panem, numquid lapidem dabit illi* loco panis? *Aut piſcem*, aut ſi piſcem petierit, *numquid pro piſce ſerpentem dabit illi? Aut ſi petierit ovum, numquid porriget illi ſcorpionem?* Piſcem cum ſerpente, ovum cum ſcorpione confert, propter ſimilitudinem. Nam ut de anguilla taceam, quæ eſt angui ſimillima, omnis piſcis repit in aquis, ut ita loquar, quomodo ſerpens in terra. Et
Bochart. Hierozoic. lib. 4. c. 29 p. 641. ſcorpionis corpus eſt ovo ſimile, maximè ſi ſit album, quale habet ſcorpionum prima ſpecies apud Nicandrum, Ælianum, Avicennam, & alios. Nec mole ab ovo ſcorpiones plurimùm diſtant in Judæa, ut probat Bochartus. *Si ergo vos, cùm ſitis mali, noſtis bona data*, res bonas, *dare filiis veſtris, quantò magis Pater veſter de cœlo*, Pater veſter cœleſtis *dabit Spiritum bonum petentibus ſe?* Dona Spiritus ſancti, ad quæ impetranda præcipuè directa eſt dominica oratio. Confer cum *Matthæi* 7. 9. *& ſeq.*

14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. *Et erat* Jesus *ejiciens dæmonium, & illud erat mutum*, hominem mutum fecerat. *Et cùm ejeciſſet dæmonium, locutus eſt mutus, & admiratæ ſunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Non ejicit dæmonia niſi auxilio Beelzebub illorum Principis. *Et alii tentantes ſignum de cœlo quærebant ab eo*, ut exploratum haberent eum Dei virtute, non ope Satanæ dæmones ejicere. *Ipſe autem* Jesus *ut vidit cogitationes eorum*, quod divinitatis ejus argumentum erat, *dixit eis: Omne regnum in ſe ipſum diviſum*, adversùs ſe ipſum diviſum *deſolabitur*, deſtruetur: *& domus ſupra domum cadet*, & omnis domus adversùs ſe diviſa, ſeu diſſidens, corruet. *Si autem & Satanas in ſe ipſum diviſus eſt, quomodo ſtabit regnum ejus?* Nonnè diſcordiâ inteſtinâ dilabetur? *Quia dicitis in Beelzebub me ejicere dæmonia.* Videte ergo quàm abſurdum ſit quod dicitis me auxilio Beelzebub ejicere dæmonia, quaſi ipſe adversùs ſe ipſum pugnet. *Si autem ego in Beelzebub ejicio*
Act. 19. 13. Ioſephus lib. 8. Antiq. c. 2 *dæmonia, filii veſtri*, qui Exorciſtas agunt, *in quo ejiciunt?* An ope Beelzebub? Id certè non putatis. *Ideo ipſi judices veſtri erunt*, voſque blaſphemiæ convincent, qui divina opera Principi dæmoniorum tribuere non veremini. *Porrò ſi in digito Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos regnum Dei.* Si divinâ potentiâ, ſi Spiritu Dei ejicio dæmonia, certiſſimum argumentum eſt Meſſiæ tempus adveniſſe, illumque jam apud vos agere, qui diaboli opera deſtructurus & regnum everſurus eſt. Sicut enim digitus Dei in Moyſe operans mirabilia, ma-
Exod. 18. 19. gnalia, terribilia, ſignum erat proximæ liberationis Populi Iſraël ex Ægypto: ita nunc digitus Dei per me dæmones ejiciens, aliaque edens miracula, ſignum eſt liberationis humani generis à diaboli peccatique ſervitute. Confer cum *Matthæi* 12. 24. *& ſeq.* & *Marci* 3. 22. *& ſeq.*

21. 22. 23. *Cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuum*, palatium ſuum, domum ſuam, *in pace ſunt omnia quæ poſſidet*, omnia bona ejus in tuto ſunt, his tranquillè fruitur. *Si autem fortior eo ſuperveniens vicerit eum, univerſa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & ſpolia ejus*, id eſt, ſupellectilem omnem, *diſtribuet.* Fortiorem ſe dæmone ſignificat Chriſtus, & in mundum ſe veniſſe ut vires ejus frangat & imperium evertat, utque expoliet principatus & poteſtates, palam triumphans illos in ſemetipſo. *Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non colligit mecum, diſpergit.* Confer cum *Matthæi* 12.

24. 25. 26. *Cùm immundus ſpiritus exierit de homine, ambulans per loca inaquoſa*, arida, inculta, deſerta, *quærens requiem*, quærens locum ubi habitet & quieſcat: *& non inveniens*, quia unica ejus quies eſt hominibus nocere, & eos evertere, *dicit: Revertar in domum meam unde exivi* invitus & coactus. *Et cùm venerit, invenit eam ſcopis mundatam, & ornatam*, præparatam ad eum excipiendum. *Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe*, dæmones innumeros ſe nocentiores; *& ingreſſi habitant ibi*, in domo ſcilicet ſive homine à quo fuerant expulſi: *& fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus.* Poſtremus hominis illius ſtatus pejor eſt priore.

27. 28. 29. *Factum eſt autem cùm hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus venter qui te portavit, &* felicia *ubera quæ ſuxiſti.* O beatam, quæ te peperit, lactavitque Matrem! *At ille dixit: Quinimo, beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.* Ex hoc loco contra Marcionem probat Lib. 4. contra Marcion. cap. 26.
Tertullianus Chriſtum verè natum ex muliere, verè matrem habuiſſe. *Rurſus proinde felicitatem ab utero & uberibus matris ſuæ tranſtulit in Diſcipulos; à qua non tranſtuliſſet, ſi eam non haberet.*

29. 30. 31. 32. *Turbis autem concurrentibus, cœpit dicere: Generatio hæc, generatio nequam eſt.* Phariſæi iſti & Scribæ, homines perverſi: ſignum quærit novum de cœlo, *& ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Jonæ Prophetæ. Nam ſicut fuit Jonas ſignum* ſive oſtentum *Ninivitis*, quo agnoverunt Deum ad Ninivem ſubvertendam, extremaſque pœnas illis inferendas paratum eſſe, niſi pœnitentiam agerent; *ita erit & Filius hominis generationi iſti*: Sic ego ſignum ero genti huic peccatrici. *Regina Auſtri ſurget in judicio cum viris*, ſeu 3. Reg. 10. 1.
adversùs viros *generationis hujus, & condemnabit illos, quia venit à finibus terræ audire Sapientiam Salomonis* 2. Paral. lib. 9. 1.
& ecce plusquam Salomon hic, ego ſcilicet qui vos alloquor. *Viri Ninivitæ ſurgent in judicio cum generatione* Jona 3. 5.
hac, & condemnabunt illam, quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ; & ecce plusquàm Jonas hic. Confer cum *Matthæi* 12. & noſtros in hunc locum lege Commentarios.

33. 34. 35. 36. *Nemo lucernam accendit, & in abſcondito ponit, neque ſub modio: ſed ſupra candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant.* Quamobrem etſi non plerique ſapientiâ meâ, prædicatione, miraculis moveantur, neque convertantur, ſapientiam tamen meam, & doctrinam ſalutis abſcondere non debeo, nec à prædicatione regni Dei ceſſare. *Lucerna corporis tui, eſt oculus tuus.* Omnium affectionum operumque tuorum quaſi lucerna eſt oculus mentis tuæ. *Si oculus tuus fuerit ſimplex*, purus, nullis pravis affectibus excæcatus, *totum corpus tuum lucidum erit*: omnia opera tua lucida erunt & recta: *ſi autem nequam fuerit* oculus mentis tuæ, *etiam corpus tuum tenebroſum erit*: omnia opera, quibus velut membris conſtat vita tua, tenebroſa erunt, veræ ſapientiæ luce deſtituta. *Vide ergo ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint*, ne mens tua, judiciumque obtenebretur illicitarum cupiditatum nubilo, quibus fiet ut de rebus divinis, de rebus ad ſalutem animæ tuæ pertinentibus non rectè judices, quia prout unuſquiſque affectus eſt, ſic judicat. *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & ſicut lucerna fulgoris illuminabit te.* Si ergo affectiones tuæ omnes, omniaque opera, illuſtrentur, regantur, imperentur ab oculo ſive corde ſimplici, puro, ac recto, quod nulla ex parte obnubilent tenebræ cupiditatum carnis, totum quod in te eſt interiùs exteriuſque lucidum erit; omnes tuæ facultates, actiones omnes lucidæ & rectæ erunt; totus vitæ tuæ tenor lucidus erit, ſicut corpus quod lucernæ fulgore illuſtratur. Confer cum *Matthæi* 5. 15. *& 6. 22.*

37. 38. 39. 40. *Et cùm loqueretur, rogavit illum quidam Phariſæus ut pranderet apud ſe: &* ingreſſus in domum invitantis, *recubuit. Phariſæus autem cœpit intra ſe reputans dicere*, ſive cogitare, *quare non baptizatus eſſet ante prandium?* Cur manus more Judaico non abluiſſet, totas merſando, vel aquâ perfundendo cum brachii parte cubito tenus? *Et ait Dominus ad illum: Nunc vos, Phariſæi, quod deforis eſt calicis & catini mundatis*: cùm exterioribus ablutionibus adeò ſcrupuloſa religione ſeu potiùs ſuperſtitione ſtudetis, ſimiles eſtis illi qui

exteriorem calicis aut catini ſuperficiem mundaret, & ſordes ex interiori abſtergere non curaret: corpus diligenter abluitis, animum purgare negligitis: *Quod autem intus eſt veſtrum, plenum eſt rapina & iniquitate. Stulti, nonnè qui fecit quod deforis eſt, etiam id quod de intus eſt fecit?* Nonnè Deus qui condidit corpus, creavit & animum? Ac proinde animi cura non minor gerenda eſt quàm corporis, imò major, utpotè nobilioris, & Deum propiùs attingentis.

41. *Verumtamen quod ſupereſt, date eleemoſynam: & ecce omnia munda ſunt vobis.* Verumtamen ex iis quæ habetis, pro modo facultatum veſtrarum, date eleemoſynam, & ſordes omnes ab animis veſtris abſtergentur, purgatiſque & ſanctificatis animis, nihil vobis erit immundum.

42. 43. 44. *Sed væ vobis Phariſæis, quia decimatis mentham, & rutham, & omne olus*, qui decimas perſolvitis, & perſolvendas eſſe docetis ex herbis nullius pretii, ut mentha, rutha, & omni olerum genere, quorum decimatio Lege Domini præſcripta non eſt: *& præteritis judicium, & charitatem Dei*: & prætermittitis æquitatis naturalis officia, & Dei mandata, imprimiſque præcepta charitatis, in quibus ſumma divinæ Legis eſt. *Hæc autem oportuit facere*, quæ Lege Dei præſcripta ſunt, *& illa non omittere*, nimirum ſpontaneas oblationes decimarum, quas in moribus habetis. *Væ vobis Phariſæis, quia diligitis* & ambitiosè affectatis *primas cathedras in Synagogis, & ſalutationes in foro*: publicè ſalutari amatis, honoris & reverentiæ causâ. *Væ vobis, quia eſtis ut monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes ſupra neſciunt.* Similes eſtis ſepulchris, nullo ſigno homines incautè ambulantes legalem contrahunt immunditiam: animum vitiis ſcatentem & fœtidum habetis, quamvis ſpeciem pietatis hominum oculis exhibeatis, hypocritæ.

Maimonides Tract. de Decimis c. 2.

45. *Reſpondens autem quidam ex Legiſperitis, ait illi: Magiſter, hæc dicens etiam contumeliam nobis facis.* Decretis ac obſervantiis fœderati erant Phariſæi & Legiſperiti. Phariſæi Legiſperitorum decreta & traditiones accuratiſſimè obſervabant: Legiſperiti Phariſæorum ſanctimoniam magnis laudibus efferebant. Hinc quod iſtis injurioſum videbatur; illi quoque ſibi contumelioſum cenſebant; maximè cùm plerique Legiſperiti Phariſæi eſſent.

46. *At ille, Jesus, ait: Et vobis Legiſperitis væ, quia oneratis homines oneribus, quæ portare non poſſunt*, ſtatutorum veſtrorum graviſſimis oneribus opprimitis homines: *& ipſi uno digito veſtro non tangitis ſarcinas*: & ne digitum quidem admovere velletis ad ſublevandos homines ſub earum ſarcinarum pondere.

A 47. 48. 49. 50. 51. *Væ vobis qui ædificatis monumenta Prophetarum, Patres autem veſtri occiderunt illos. Profectò teſtificamini* operibus veſtris *quòd conſentitis operibus patrum veſtrorum*, & eorum facinora reipſa approbatis: *Quoniam ipſi quidem eos occiderunt: vos autem ædificatis eorum ſepulchra*, ſpecie quidem pietatis, animo tamen non abſimili, & in ſanctorum perſecutionem ac cædem æquè propenſo. Prophetæ magno ſcilicet, quem Moyſes apud vos ſurrecturum prædixit, Prophetarum illuminatori & fini, mihi, qui vobis loquor, inſidias ſtruitis, & mortem inferre meditamini. *Propterea & Sapientia Dei dixit*, id eſt, ego qui ſum Sapientia Patris, dico: *Mittam ad illos Prophetas & Apoſtolos, & ex illis occident, & perſequentur: ut inquiratur ſanguis omnium Prophetarum, qui effuſus eſt à conſtitutione Mundi, à generatione iſta*; ut à gente iſta pœnæ repetantur ob effuſionem ſanguinis omnium Pro-
B phetarum ab orbe condito; *à ſanguine Abel uſque ad ſanguinem Zachariæ, qui periit inter Altare & Ædem*; inter altare holocauſtorum ſitum in medio atrii Sacerdotum, & inter ipſam ædem ſacram Templi, illud ſcilicet ædificium quod Sanctum & Sancta Sanctorum complectitur. *Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione.* Profectò gens iſta pœnas dabit ob ſanguinem Juſtorum ab ea effuſum. Confer cum *Matthæi* 23.

52. *Væ vobis Legiſperitis, quia tuliſtis clavem ſcientiæ: ipſi non introiſtis, & eos qui introibant, prohibuiſtis.* Suſtuliſtis, & vobis arrogaſtis clavem ſcientiæ, poteſtatem interpretandi Legem & Prophetas, cujus in poſſeſſionem mitti clave data cum pugillaribus, ſolemnis mos eſt: *ipſi non introiſtis* in Prophetiarum ſenſum, non illum attigiſtis, cæcitate veſtra præpediti; non intellexi-
C ſtis, quod ex Prophetarum oraculis perſpicuum eſt, Meſſiæ tempus adveniſſe, meque Chriſtum eſſe à Deo promiſſum: & eos qui ad introëundum, id eſt ad credendum in me parati videbantur, prohibuiſtis, avocantes eos à ſermonibus meis audiendis, ex quibus me verum eſſe Meſſiam intelligere potuiſſent. Confer cum *Matthæi* 23.

53. 54. *Cùm autem hæc ad illos diceret, cœperunt Phariſæi & Legiſperiti graviter inſiſtere*, illum multis quæſtionibus captiosè propoſitis urgere, *& os ejus opprimere de multis*, & inſtare ut ad multa ſimul reſponderet, *inſidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore ejus, ut accuſarent eum.* Reſponſa ejus inſidiosè aucupabantur, ſi quid fortè ex ore ejus elicerent, quod in malam
D partem verti poſſet, & argui vel accuſari quaſi contrarium Dei honori, Legi, Seniorum ſcitis; vel Cæſaris juribus.

Senſus Moralis.

1. DIXIT *unus ex Diſcipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare.* Docuerat & Joannes diſcipulos ſuos adorare; ſed omnia Joannis Chriſto præſtruebantur, donec ipſo aucto, ſicut idem Joannes prænunciabat illum augeri oportere, ſe verò diminui, totum præminiſtri opus cum ipſo ſpiritu tranſiret ad Dominum. Ideo nec exſtat in quæ verba Joannes docuerit adorare, quòd terrena cœleſtibus ceſſerint. *Deus ſolus docere potuit, ut ſe vellet orari. Ab ipſo igitur ordinata religio orationis, & de Spiritu ipſius jam tunc cùm ex ore divino ferretur, animata, ſuo privilegio aſcendit in cœlum, commendans Patri quæ Filius docuit.*

Tertull. lib. de Oratione.

2. *Cùm oratis, dicite: Pater, Sanctificetur nomen tuum, Adveniat regnum tuum*, &c. Hæc oratio quantùm ſubſtringitur verbis, tantùm diffunditur ſenſibus. Neque enim propria tantùm orationis officia complexa eſt, venerationem Dei, aut hominis petitionem, ſed omnem penè ſermonem Domini, omnem commemorationem diſciplinæ, ut revera in oratione *Breviarium totius Evangelii* comprehendatur ... *Compendiis paucorum verborum quot attinguntur edicta Prophetarum, Evangeliorum, Apoſtolorum, ſermones Domini, parabolæ, exempla, præcepta? Quot ſimul expunguntur officia? Dei honor in Patre, fidei teſtimonium in nomine, oblatio obſequii in voluntate, commemoratio ſpei in regno, petitio vitæ in pane, exomologeſis debitorum in deprecatione, ſollicitudo tentationum in poſtulatione tutelæ.*

Tertull. ibid.

Pater, ſanctificetur nomen tuum. Ordo petitionum ordinem indicat deſideriorum; ordo verò deſideriorum, ordinem charitatis, quâ Deus colitur. Non timore ſervili, ſed
E filiali dilectione Deus colendus, adoranduſque in ſpiritu & veritate. Propter ſeipſum expetendus, quærendus ac diligendus eſt. Illo uno fruendum, id eſt, amore illi inhærendum propter ſeipſum. Primum ergo cordis noſtri deſiderium debet eſſe Dei gloria, ſanctificatio Nominis ejus & regnum gratiæ ejus. *Sanctificetur nomen tuum.* Deſiderium alterum ferri debet in adventum regni Dei per gloriam ejus, quæ perfectio erit divinæ adoptionis, plenitudo cognitionis Dei & Chriſti Jeſu, conſummatio charitatis, electorum omnium ceu membrorum unio ſempiterna Chriſto capiti, Sabbatiſmus æternus populi Dei. *Adveniat regnum tuum.* Tertium deſiderium eſt ſanctificationis noſtræ

noſtræ, & quotidiani gratiæ ejus adjutorii ad illam maximè neceſſarii. Panis noſter quotidianus, Dei gratia eſt; patrimonium, gloria... Illa neceſſaria eſt ne deficiamus in via: illam petere in oratione debemus, donec ad patriam pervenerimus, in qua pane cœleſti ipſo Deo ſatiabimur. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* Quartum deſiderium eſt remiſſionis peccatorum noſtrorum per miſericordiam Dei. Viatori quippe non ſolùm neceſſarius eſt cibus quo ſuſtentetur, ſed & impedimenta removeri oportet, quibus ejus iter prohiberi vel retardari poteſt, ſolvenda debita, finiendæ lites, conciliandi inimici. Quæ omnia tibi facilia ſunt, Chriſtiane, ſi charitatem habeas per Spiritum ſanctum in corde diffuſam. Si verò non habes, hanc à Deo poſtula, qui rectè petentibus dare paratus eſt. *Et dimitte nobis peccata noſtra, ſiquidem & ipſi dimittimus omni debenti nobis.* Quintum deſiderium eſt perſeverantiæ in amore Dei ſuper omnia. Quid autem eſt petere ne tentationi ſuccumbamus, quàm donum perſeverantiæ petere? Peregrinamur in hoc mundo, theſaurum gratiæ portantes in vaſis fictilibus, inter medios hoſtes, à dextris & à ſiniſtris inſidiantes ut pretioſum illum theſaurum nobis eripiant. Sollicitè ergo vigilandum & orandum eſt ne eorum inſidiis capiamur, ne inſultibus ſuccumbamus. *Et ne nos inducas in tentationem.* Hæc primaria & fundamentalia Chriſtiani hominis deſideria, cœtera accidentia ſunt. *Præmiſſa legitima & ordinaria oratione, quaſi fundamento, accidentium jus eſt deſideriorum, jus eſt ſuperſtruendi extrinſecùs petitiones.*

Tertull. lib. de Orat.

§ 8. *Et ait ad illos: Quis veſtrûm habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes?.... Et ſi ille perſeveraverit pulſans, dico vobis, etſi non dabit illi ſurgens eo quòd amicus ejus ſit, propter improbitatem tamen ejus ſurget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios. Et ego dico vobis; Petite, & dabitur vobis; quærite & invenietis: pulſate & aperietur vobis.* Quis nobis magis amicus Deo, qui nobis Filium ſuum unigenitum dedit? Quis magis amicus Chriſto, qui pro nobis Corpus ſuum tradidit? Patet ſemper janua miſericordiæ ejus. Nullum intempeſtivum tempus eſt ipſum adeundi & orandi. Paratus eſt, non ad commodandum tantùm, ſed ad donandum, non tres panes materiales, ſed ſeipſum panem vitæ æternæ. Nullum intempeſtivum tempus eſt accedendi cum fiducia ad thronum gratiæ ejus. Ab hoc media nocte David panes petiit, & accepit; petiit quando dicebat: *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi*; ideo meruit hos panes quos appoſuit nobis edendos. Petiit, cùm dicit, *Lavabo per ſingulas noctes lectum meum*; neque enim timuit ne excitaret dormientem, quem ſcit ſemper vigilantem. Nuſquam illi moleſti ſumus orando, nuſquam importuni: immò optat maximè ut orantes ab illo cœleſtia dona petamus, donec obtinuerimus; placet ut perſeverantiâ noſtra in oratione vim illi inſeramus. *Hæc vis Deo grata eſt.* Sine intermiſſione igitur oremus; in oratione perſeveremus. *Dominus noſter Jeſus Chriſtus inter nos petitor, cum Patre dator, non utique nos tantùm hortaretur ut peteremus, niſi dare vellet. Erubeſcat humana pigritia: Plus vult ille dare, quàm nos accipere: plus vult ille miſereri, quàm nos à miſeria liberari..... Pulſa, dare vult. Et quod dare vult, differt, ut ampliùs deſideres dilatum, ne vileſcat citò datum. Cùm autem perveneris ad tres panes, hoc eſt, ad cibum & intelligentiam Trinitatis, habes & unde vivas, & unde paſcas.... Cibus & Panis æternus, & Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Diſce & doce; vive & paſce. Deus qui tibi dat, nihil melius quàm ſe tibi dat. Avare, quid aliud quærebas? Aut ſi aliud petas, quid tibi ſufficit, cui Deus non ſufficit;*

S. Ambroſ lib. 7 in Luc. n. 87

Pſal. 118. 62.

Iſai. c. 7.

Tertull. lib. de Orat.

S. Auguſt. ſerm 105. aliàs 29. de Verbis Dom.

Amice, commoda mihi tres panes. Amicum cum uxore & mancipio adveniſſe cogita, ut ſuum cuique panem apponere velit amicus. „Ego quidem amicum venientem „ad me non alium intelligo quàm me ipſum. Nemo quip„pe charior mihi, nemo germanior eſt Ad me ergo de via „venit amicus, cùm tranſitoria deſerens, ad cor redeo. Deinde tunc verè ſibi quiſque amicus eſt, cùm de via redit, quoniam qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. A die itaque converſionis meæ de via venit mihi amicus. Venit de regione longinqua, ubi paſcere porcos, & ipſorum ſiliquas inſatiabiliter eſurire ſolebat. Venit fame laborans; ego mendicus, & in domo mea non eſt panis. Feſtina, inquit, diſcurre, ſuſcita amicum tuum illum magnum, quo majorem dilectionem nemo habet, ſed neque ſubſtantiam ampliorem. Quære, pete, pulſa; quia omnis qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulſanti aperietur. Clama & dic: *Amice, commoda mihi tres panes.* Qui ſunt iſti panes? Panis *veritatis*, Panis *charitatis*, Panis *fortitudinis*. His tribus egere me fateor, veniente ad me amico de via, cum uxore & mancipio. Deficit quippe ratio mea præ ignorantia veritatis, languet voluntas præ inedia affectionis, infirmatur caro præ inopia fortitudinis. Nam & ratio minùs intelligit quæ agenda ſunt; & voluntas minùs diligit intellecta; & ad hæc etiam corpus quod corrumpitur, aggravat animam, ut non quæcumque volumus, hæc faciamus. *Aruit cor meum*, etiam & corpus meum, *quia oblitus ſum comedere panem meum.* Neque enim paterer hunc defectum, ſi jugiter exercitata eſſet ratio in inquiſitione veritatis, voluntas in deſiderio charitatis, caro in operatione virtutis. Commoda ergo mihi amice, Deus meus, Salvator meus, qui mihi inimico tuo amicus fieri dignatus es, *Commoda mihi tres panes*, ut intelligam, ut diligam, ut faciam voluntatem tuam. *Sic enim vivitur, & in talibus vita ſpiritus mei*, dicente Scriptura: *Quoniam vita in voluntate ejus.*

S. Bern. ſerm. de tribus Panibus in Rogat.

Pſal. 29

11. *Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piſcem, numquid pro piſce ſerpentem dabit illi? Aut ſi petierit ovum, numquid porriget illi ſcorpionem?* Opus eſt ut habeamus charitatem, fidem, ſpem, ut nobis dulce ſit quod à Deo datur. Et hæc ipſa dona Dei ſunt, fides, ſpes, charitas. Nunc manent tria hæc, fides, ſpes, charitas, *major autem horum eſt charitas.* Panis, qui piſce & ovo major eſt, ſymbolum eſt charitatis. Propterea pani lapidem oppoſuit, quia duritia contraria eſt charitati. Hæc autem cordis duritia, non eſt à Deo, ſed ab hominis malitia. Piſcis ſymbolum eſt fidei. Ut enim piſcis inter fluctus vivit: ita inter fluctus tempeſtateſque hujus ſæculi vivit pia fides; ſævit mundus, & integra eſt. Tantùm contrarium fidei ſerpentem antiquum obſerva, de quo ait Apoſtolus: *Timeo autem ne ſicut ſerpens Hevam ſeduxit aſtutiâ ſuâ, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto*; id eſt, quæ eſt in fide Chriſti. *Habitare* inquit, *Chriſtum per fidem in cordibus veſtris.* Diabolus ergo non corrumpat fidem, non devoret piſcem. Pius Pater piſcem petentibus, fidei rogantibus incrementum, ſerpentem non immittet, nec illum nocere ſinet orantibus. Ovum ſymbolum eſt ſpei, de qua ſcribit Apoſtolus: *Spe enim ſalvi facti ſumus: Spes autem quæ videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat? Si autem quod non videmus ſperamus, per patientiam exſpectamus.* Quod enim videt quis, quid ſperat? Ovum eſt, pullus nondum eſt. Et teſtudine tectum eſt, non videtur, quia operitur: cum patientia exſpectetur, ferveſcat, ut excludatur & vivat pullus. Intende, extendere in anteriora, obliviſcere præterita *Quæ enim videntur, temporalia ſunt, quæ autem non videntur æterna.* Noli retro reſpicere. Ovo tuo ſcorpium time. Vide quia de cauda percutit, quam retrò habet. Non ergo ſcorpius perimat ovum tuum, mundus iſte ſpem tuam veneno contrario. Quanta tibi loquitur mundus, quanta poſt dorſum ſtrepit, ut retrò reſpicias, id eſt, ut in rebus præſentibus ſpem tuam ponas; & ab eo quod promiſit Chriſtus, ſed nondum dedit, avertas animum tuum, & velis requieſcere in mundo pereunte? Ovum petenti non porriget ſcorpium pius Pater, ſed ipſe retrò reſpiciens, te ſcorpioni, id eſt, mundo percutiendum offers.

S. Auguſt. ſerm. 105

2. Cor. 13 13.

2. Cor. 11. 2. & 3.

Epheſ. 3. 17.

Rom. 8. 24. & 25.

2. Cor. 4. 18.

13. *Si ergo vos cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quantò magis Pater veſter de cœlo dabit*

Spiritum bonum petentibus ſe? Spiritus bonus, divini amoris ſpiritus eſt, quem Deus jubet ut ab illo petamus. Solum hoc donum Deo dignum eſt, & illis quibus Filium ſuum dedit. Nihil frequentiùs, nihil ferventiùs petere debemus. Sed heu, nihil infrequentiùs, nihil frigidiùs petitur. Vota nuncupant Chriſtiani, Miſſas celebrari curant, novemdialia precum offerunt, pias peregrinationes ſuſcipiunt ob valetudinem recuperandam, ob evincendam litem, ob temporalium bonorum conſervationem vel adeptionem, ob proſperum negotii cujuſvis exitum: quotuſquiſque eſt qui Spiritum bonum à Deo petat?

14. 15. *Et erat ejiciens dæmonium, & illud erat mutum..... Quidam autem ex iis dixerunt: In Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Quorumdam linguam ligat dæmon, illoſque mutos efficit, ut eos ſub imperio ſuo, & miſerabili ſervitute retineat, impediens ſcilicet ne peccata confiteantur Sacerdoti, quod neceſſarium eſt ad excutiendum Satanæ jugum, & ad Dei miſericordiam obtinendam; vel ne confiteantur integrè. Ligat autem eorum linguam humani timoris, & pudoris mali vinculis, ut remedium timeant, qui morbum peccati non timent: ut erubeſcant ulcus peccati oſtendere Medico ad curationem, qui non erubeſcunt ante Deum ob ipſius peccati fœditatem. Confeſſionem fugiunt ut publicationem ſui, *pudoris magis memores quàm ſalutis; velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione conſcientiam medentium vitant, & ita cum erubeſcentia ſua pereunt.* (Tertull. lib. de Pœnitentia.) Ut hujuſmodi muti loquantur, ut peccata ſua integrè, ſincerè, contrito corde confiteantur, ejiciendus eſt dæmon ex eorum animo, quod ſola gratia Dei per Jeſum Chriſtum operari poteſt. Solus Chriſtus in Spiritu Dei ejicere poteſt dæmonem ex corde peccatoris, inſpirando illi amorem pœnitentem, auferendo arma in quibus dæmon confidebat, ſcilicet amorem voluptatum, cupiditatem divitiarum, & ſuperbiam vitæ, ſeu honorum & gloriæ ſæcularis deſiderium ac ambitionem. Franguntur vires dæmonis, arma ejus auferuntur, cum vincitur ac deſtruitur cupiditas fortiori robore charitatis.

Aliorum linguam ſolvit dæmon ut malè loquendo regnum ejus firment ac propagent blaſphemiis in Deum, calumniis & detractionibus in Dei ſervos. *Quidam autem ex eis dixerunt: in Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Nonne eorum linguam ſolvit, movetque dæmon, qui Sacerdotes quoſdam velut Eccleſiæ inimicos infamant, quos in aſſerenda & propugnanda doctrinæ ejus veritate, in ſanctiore morum diſciplina tuenda & firmanda, in ejiciendis errorum & peccati dæmoniis occupatos conſpiciunt ac ſuſpiciunt omnes quibus ſimplex eſt oculus, nullaque invidiæ nebula obtenebratus. Verùm qui calumnias hoc modo patiuntur, forte ſua ſe felices putent, Deo nihilominus & Eccleſiæ ſervire non deſinant: meminerint ſermonis Domini: *Non eſt diſcipulus ſupra Magiſtrum. Si Patrem-familiâs Beelzebub vocaverunt, quantò magis domeſticos ejus?* (Matt. 10. 24.)

22. *Cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia quæ poſſidet. Si autem fortior eo ſuperveniens vicerit eum, univerſa arma ejus auferet, &c.* Chriſtus Jeſus forti armato infinitè fortior, illum tamen non poteſtate ſolâ, ſed juſtitiâ debellavit. Homini quaſi jure dominabatur diabolus, qui ſe ejus imperio volens ſubdiderat: unde ut juſtè vinceretur, de homine vincendus fuit. Ideo Filius Dei homo factus eſt, ut diabolum debellaret. *Superbia hoſtis antiqui non immeritò ſibi in omnes homines jus tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos à mandato Dei ſpontaneos in obſequium ſuæ voluntatis illexerat. Non itaque juſtè amitteret originalem dedititii generis ſervitutem, niſi de eo quem ſubegerat vinceretur.* (S. Leo ſerm. 2. in Nativit. Dom.) Habebat ergo diabolus juſtam quodammodo in homines poteſtatem, non tamen juſtam illos captivos detinendi & excarnificandi voluntatem. Undè non diabolus qui invaſit, non homo qui (S. Bern. Epiſt. 190) meruit, ſed juſtus Dominus qui expoſuit. Non enim à " poteſtate, ſed à voluntate juſtus injuſtuſve quis dicitur. " Hoc ergo diaboli quoddam in hominem jus, etſi non " jure acquiſitum, ſed nequiter uſurpatum, juſtè tamen " permiſſum. Sic itaque homo juſtè tamen captivus tenebatur, " ut tamen nec in homine, nec in diabolo illa eſſet " juſtitia, ſed in Deo. Quamobrem incarnatus Dei Filius " diabolum non ſolâ potentiâ, ſed & juſtitiâ maximè debellavit, " homineſque ab ejus tyrannide eripuit. Præclarè " differentem ea de re S. Auguſtinum audiamus. *Non autem diabolus potentiâ Dei,* inquit, *ſed juſtitia ſuperandus fuit. Nam quid Omnipotente potentius, aut cujus creaturæ poteſtas poteſtati Creatoris comparari poteſt? Sed cùm diabolus vitio perverſitatis ſuæ factus ſit amator potentiæ, & deſertor oppugnatorque juſtitiæ; ſic enim & homines eum tantò magis imitantur, quantò magis neglectâ vel etiam peroſâ juſtitiâ, potentiæ ſtudent, ejuſque vel adeptione lætantur, vel inflammantur cupiditate; placuit Deo, ut propter eruendum hominem de diaboli poteſtate, non potentiâ diabolus, ſed juſtitiâ vinceretur: atque ita & homines imitantes Chriſtum, juſtitiâ quærerent diabolum vincere, non potentiâ. Non quòd potentia quaſi mali aliquid fugienda ſit, ſed ordo ſervandus eſt, quo prior eſt juſtitia. Nam quanta potentia poteſt eſſe mortalium? Teneant ergo mortales juſtitiam, potentia immortalibus dabitur.* (S. Auguſt. lib. 13. de Trinit. c. 13.)

26. *Et fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus.* Dæmon ex hominis animo expulſus, revertendi voluntatem non deponit. Novit unde cor minùs munitum ſit, unde faciliùs poſſit impugnari: *Januas* obſervat per quas intret, *cupiditatis, & timoris.* (S. Auguſt. ſerm. 32. alias 20. de Diverſis.) Si qui juſtificatus eſt, minùs vigilet, de ſuâ victoriâ ſecurus, ſi bonis operibus & aſſidua ferventique oratione ſuam cum Deo reconciliationem non confirmet; ſi velut in propria juſtitia, & fulgido virtutum ornatu ſibi complaceat, ac in ſe, non in Domino glorietur, in talem animam velut *ſcopis mundatam & ornatam* cum gaudio redit. *Tunc vadit & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi. Et fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus.* Si enim Judæi ex Ægypti ſervitute liberati, & Dei Populus per fœdus Legis effecti, cui factæ ſunt promiſſiones, & ex quo Chriſtus ſecundùm carnem, in pejorem longè ſtatum inciderunt, rejecto Chriſto, mortique tradito; ſine Templo, ſine ſacrificiis & Sacerdotibus, extorres è patria, vagi, ſervi, omnibus inviſi: quantò deterior ſtatus eſt Chriſtiani, qui à divina adoptione excidit, amiſsâ Baptiſmi gratiâ, Chriſti ſanguine conculcato, Spiritu ſancto rejecto, & ſpiritu immundo in locum ejus introducto? *Irritam quis faciens Legem Moyſi, ſine ulla miſeratione duobus vel tribus teſtibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit?... Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis.* (Hebr. 10. 28.) Frequenti in eadem vel nova crimina relapſu fit ut homo ſibi dimiſſus, ſibique donatus induretur, induratus in finali impœnitentia moriatur. *Nec ſeipſo quippe homo divina voluntate contempta, niſi perniciosè uti poteſt. Se quippe amans, donatus eſt ſibi.* (S. Auguſt. lib. 15. de Civit. Dei c. 2.) Hinc Deus per Prophetam ait: *Populus meus non audivit vocem meam, & Iſraël non intendit mihi. Et dimiſi eos ſecundùm deſideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus ſuis.* (Pſal. 80.)

27. 28. *Quædam mulier de turbâ dixit illi: Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ ſuxiſti. At ille dixit: Quinimo beati qui audiunt verbum Dei & cuſtodiunt illud.* Quid aliud his verbis docet nos Chriſtus, niſi carnali cognationi genus noſtrum ſpiritale præponere: nec inde beatos eſſe homines, ſi juſtis & ſanctis carnis propinquitate junguntur, ſed ſi eorum doctrinæ ac moribus obediendo atque imitando cohæreſcunt? *Beatior ergò Maria percipiendo fidem Chriſti, quàm concipiendo carnem Chriſti.* (S. Auguſt. lib. de ſancta Virginitate c. 3.) Denique fratribus ejus, id eſt, ſecundùm carnem cognatis, qui non in eum crediderunt,

quid profuit illa cognatio? *Sic & materna propinquitas* A *nihil Mariæ profuiſſet, niſi felicius Chriſtum corde quàm carne geſtaſſet.*

33. 34. *Nemo lucernam accendit, & in abſcondito ponit &c. Lucerna corporis tui eſt oculus tuus.* Duo ſunt ad vitam rectè inſtituendam neceſſaria, lucerna fidei, & bonæ intentionis oculus. Fides lucerna eſt, in caliginoſo quidem loco lucens, ſed tamen interiorem hominem illuminans, ne in via offendat. Hanc accendit Deus in cordibus noſtris, non ſolùm ut luceat, ſed ut ardeat per charitatem. Lumen porro fidei abſcondi non debet à nobis, ſed foras erumpere, & per opera bona quaſi ſuper candelabrum poni, ut qui ingrediuntur, lumen videant, & impleatur quod præcipit Chriſtus: *Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* Bona autem B omni ex parte non ſunt opera, niſi rectâ intentione fides
S. Auguſt. dirigatur. *Bonum* ſcilicet *opus intentio facit, intentionem fides dirigit.* Pura & recta intentio, Chriſtianæ vitæ oculus eſt. *Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit: ſi autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebroſum*
S. Greg. lib. 28. Moral. c. 6. „ *erit.* Quid per oculum exprimitur (inquit S. Gregorius M.) niſi opus ſuum præveniens cordis intentio? Quæ priuſquam ſe in actione exerceat, hoc jam quod appetit contemplatur? Et quid appellatione corporis deſignatur, niſi unaquæque actio, quæ intentionem ſuam quaſi intuentem oculum ſequitur? Lucerna itaque corporis eſt oculus: quia per bonæ intentionis radium, merita illuſtrantur actionis. *Et ſi oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit:* Quia ſi rectè intendimus per C ſimplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiamſi minùs bonum eſſe videatur. *Et ſi oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit:* quia cùm perverſa intentione quid vel rectum agitur, etſi ſplendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni Judicis obſcuratur. Unde & rectè ſubjungitur: *Vide ergo ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint.* Quia ſi hoc quod bene nos agere credimus, ex mala intentione fuſcamus; quanta ipſa mala ſunt, quæ mala eſſe etiam cùm agimus non ignoramus; Etſi ibi nil cernimus, ubi quaſi diſcretionis lumen tenemus: quâ cæcitate in illa offendimus, quæ ſine diſcretione perpetramus? Vigilanti igitur cura per cuncta opera intentio nobis noſtra penſanda eſt, ut nil temporale in his quæ agit appetat, totam ſe in ſoliditate æternitatis figat: ne ſi extra fundamentum actionis noſtræ fabrica ponitur, terrâ dehiſcente ſolva- D tur. Unde Job 38. dicitur: *Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt?* Baſes quippe uniuſcujuſque ſunt animæ intentiones ſuæ. Nam ſicut fabrica columnis, columnæ autem baſibus innituntur: ita vita noſtra in virtutibus, virtutes verò in intima intentione ſubſiſtunt. Et quia ſcriptum eſt: *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter*
1. Cor. 3. „ *id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus;* tunc baſes in fundamento ſunt, cùm intentiones noſtræ in Chriſto roborantur. Incaſsùm verò alta ſuper ſe baſes ædificia erigunt, ſi non ipſæ in fundamento ſolidatæ conſiſtunt: quia quamlibet ſumma opera inaniter faciunt, ſi intentiones cordium extra æternitatis certitudinem defle- E ctuntur, & vitæ veræ præmia non requirunt: tantoque graviora ruinæ ſuper ſe damna ædificant, quantò altiora ædificia extra fundamentum portant: quia cùm æternæ vitæ præmiis non intendunt, quò plus ſe quaſi in virtutibus erigunt, eò in gloriæ inanis foveam profundiùs cadunt. „

36. *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum.* Si univerſitas operum tuorum omni ex parte lucida fuerit, ut ſcilicet bona ſit operatio, & recta puraque operantis intentio, nullaque pars tenebrarum alterutram obnubilet, A id eſt, nulla peccata quibus obſcuratur oculus hominis interioris, nempe vel tumor ſuperbiæ, vel lutum luxuriæ, vel pulvis avaritiæ, de quibus Apoſtolus ait, *Abjiciamus ergo opera tenebrarum:* omnis vitæ tuæ tenor lucidus erit, & te ſplendidum fulgidumque reddet, tum in præſenti vita, ſplendore gratiæ: *Juſtorum* enim *ſemita, quaſi lux ſplendens, procedit & creſcit uſque ad perfectum diem:* tum in futuræ ſplendore gloriæ. *Tunc* enim *fulgebunt juſti ſicut Sol in regno Patris eorum.* Rom. 13. Proverb. 4. 8. Matt. 13. 43.

39. *Nunc vos Phariſæi, quod deforis eſt calicis & catini mundatis; quod autem intus eſt veſtrûm, plenum eſt rapina & iniquitate.* Chriſtus ad prandium invitatus, non pepercit ei cujus ad menſam recumbebat. Quinimo *Magis objurgando pepercit, ut correcto in judicio parceret.* Hinc diſcant Sacerdotes & Concionatores non eſſe pa- B raſitos, non adulari ut ad epulas invitentur, veritatem non diſſimulare, publicos peccatores coram omnibus arguere; privatos privatim docere & corripere: miſſionis ſuæ finem hunc eſſe meminiſſe, *Ut deſtruatur corpus peccati.* S. Auguſt. ſerm. 106 alias 30. de Verbis Dom.

Summa ſtultitia eſt, externa dumtaxat pietatis officia, morum gravitatem, modeſtiam in ornatu, frugalitatem in menſa præ ſe ferre; conſcientiæ verò munditiem, animæ ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum, negligere. Quid proderant Phariſæis ſuperſtitioſæ ante prandium lotiones, cùm ſordidas & immundas animas haberent? *Quod autem intus eſt veſtrûm, plenum eſt rapina & iniquitate?* Et quid prodeſſet Chriſtianis Baptiſmus ipſe ſine interiori ſanctificatione, & fide quæ cor mundat, ſine conſcientiæ bonæ interrogatione? *Quod & vos* 1. Petri 3. C *nunc ſimilis formæ ſalvos facit baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientæ bonæ interrogatio in Deum, per reſurrectionem Jeſu Chriſti, qui eſt in dextera Dei.* Quàm ſtultum eſt pietatis ſpeciem & larvam præ ſe ferre ut hominibus placeas, à quibus æterna felicitas tua non pendet; pietatis veritatem non ſectari ut placeas Deo, qui te ſolus beatum ſui fruitione facere poteſt? Curam gerere corporis, non animæ, ſecundùm quam ad imaginem Dei creatus es, & cujus dumtaxat ſanctitate, puritate, pulchritudine ex gratiâ, charitate, cæteriſque virtutibus comparatâ, ejus oculis placere potes! *Stulti, nonne qui fecit quod deforis eſt, etiam id quod de intus eſt, fecit?*

41. *Verumtamen quod ſupereſt, date eleemoſynam: & ecce omnia munda ſunt vobis.* Eleemoſyna ſcilicet animo pœnitente erogata peccata expiat, & pro illis ſa- D tisfacit: *Miſericordia & veritate redimitur iniquitas* (inquit Salomon) *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum* (ait Daniel Regi Nabuchodonoſor) *Eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna eſt coram ſummo Deo eleemoſyna omnibus facientibus eam* (ait Tobias.) *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis* (ait Siracides.) *Conclude eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.* Eleemoſyna genus quoddam baptiſmatis eſt. Nam *Sicut Lavacro aquæ ſalutaris gehennæ ignis extinguitur, ita eleëmoſynis atque operibus juſtis delictorum flamma ſopitur. Et quia ſemel* E *in Baptiſmo remiſſio peccatorum datur, aſſidua & jugis operatio Baptiſmi inſtar imitata, Dei rurſus indulgentiam largitur ...... Miſericors docet ac monet miſericordiam fieri; & quia ſervare quærit quos magno pretio redemit, poſt Baptiſmi gratiam ſordidatos docet denuo poſſe purgari. Agnoſcamus itaque, fratres chariſſimi, divinæ indulgentiæ munus ſalubre, & emundandis purgandiſque peccatis noſtris, qui ſine aliquo conſcientiæ vulnere eſſe non poſſumus, medelis ſpiritalibus vulnera noſtra curemus.* Proverb. 16. 6. Daniel. 4. 24. Tobiæ 4. 11. 12. Eccli 3. 33. & c. 29. 15. S. Cypr. Tract. de Opere & Eleemoſ.

CAPUT XII.

Senſus Litteralis

1.2.3. MULTIS *autem turbis circumdantibus* JESUM, *ita ut ſe invicem conculcarent, cœpit dicere ad Diſcipulos ſuos: Attendite à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis:* Cavete à Phariſæis, eorum vitate commercium, ne mores eorum noxios imitemini, qui virtutis & ſanctitatis ſimulatione populum devinciunt, ut in errorem inducant. *Nihil autem opertum eſt, quod non reveletur, neque abſconditum, quod non ſciatur.* Perverſi Phariſæorum mores nòn ſemper latebunt; ſed detractâ larvâ ſanctitatis, eorum vitia dies Domini revelabit. Vel, Evangelium, quod nunc opertum eſt, & à cujus fide populum avocant, quantùm poſſunt Phariſæi & Legiſperiti, prædicatione veſtra orbi revelabitur univerſo. *Quoniam quæ in tenebris dixiſtis, in lumine dicentur: & quod in aurem locuti eſtis in cubiculis, prædicabitur in tectis.* Quæ clam & ſecretò dixiſtis metu Phariſæorum, Legiſperitorum, Senatorum, palam & apertè dicentur, ut omnes audire poſſint; cùm Spiritus ſanctus, quem mittam vobis, dederit vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere omnes adverſarii veſtri.

4. 5. *Dico autem vobis amicis meis, Ne terreamini ab his qui occidunt corpus,* qui mortem corpori poſſunt inferre, & qui publica poteſtate ad piorum perſecutionem abutuntur, *& poſt hæc non habent ampliùs quid faciant,* cùm animæ nocere non poſſint, quæ in Dei manu eſt: *Oſtendam autem vobis quem timeatis,* Quem timere meritò debeatis: *Timete eum, qui poſtquam occiderit* corpus, *habet poteſtatem mittere* animam ſuperſtitem *in gehennam,* æternis ſuppliciis, ſi rea fuerit, cruciandam. *Ita dico vobis, Hunc timete.* Hic vobis præcipuè timendus eſt: homines autem qui vitam corporis vobis eripere poſſunt, ne ita timeatis, ut metu malorum quæ vobis inferre poſſunt, ab officio veſtro, & obedientiâ Deo debita vel minimùm unquam recedatis. Confer cum *Matthæi* 10. 28.

6. 7. *Nonnè quinque paſſeres væneunt dipondio,* id eſt, duobus aſſariis, ſive duobus aſſibus minutis, *& unus ex illis non eſt in oblivione coram Deo?* & tamen cùm apud homines ſint ita viles ut multi ſimul tam exiguo pretio vendantur, ſingulos tamen novit Deus; & ſingulorum providam curam gerit. *Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt.* Sed veſtri Deus longè majorem curam gerit, quàm paſſerum, vobis amore ſingulari proſpicit, ut pater amantiſſimus & providentiſſimus, adeò ut capillorum capitis veſtri numerum noverit, quemadmodum homines poſſeſſionum ſuarum. Novit à fortiori Deus & diſponit omnia quæ vobis eveniunt. *Nolite ergo timere.* Quæ enim vobis inferentur ab hominibus mala, vobis non nocebunt, ſed proderunt plurimùm ad probationem virtutis, ad ſalutem & gloriam. *Multis paſſeribus pluris eſtis vos.* Deus vos pluris facit quàm infinitos paſſeres, & quæ ad veſtram utilitatem pertinent, providentiâ & dilectione ſingulari procurat.

8. 9. *Dico autem vobis: Omnis quicumque confeſſus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei.* Qui hominum timore poſtpoſito meam fidem corde & ore palam & apertè confeſſus fuerit, ſeque meum eſſe diſcipulum verbis & operibus declaraverit, & ego illum eſſe meum fatebor, & tanquam meum recipiam & remunerabo coram Angelis Dei in ſupremo judicio. Secùndùm Græcum Textum, *Quicumque confeſſus fuerit in me*; quam lectionem Tertullianus in Scorpiaco, & S. Chryſoſtomus homil. 35. in Matthæum ſequuntur. Sed revera idem ſenſus eſt, quamvis *τὸ in me*, ſenſum ſingularem exprimere Chryſoſtomus cenſeat, neminem ſcilicet confiteri poſſe Chriſtum, niſi per gratiam ipſius. Verùm S. Cyprianus libro 3. Teſtimoniorum ad Quirinum, cap. 16 eodem modo legit hunc locum, quo nos in Vulgata noſtra. *Qui autem negaverit me coram hominibus; negabitur coram Angelis Dei.* Qui metu damnorum temporalium vel tormentorum ſe meum diſcipulum eſſe negaverit ore vel opere, coram hominibus; hunc etiam negabo meum eſſe, hunc repellam à me, & rejiciam in ultimo judicio, inter hædos, maledictos, flammis æternis damnatum. Confer cum *Matthæi* 10. 32.

Tertull. Scorpiaci c. 9. ſic interpret: QuiConfeſſi eſt, in Chriſto ſit neceſſe eſt: ſi in Chriſto eſt Chriſto utique confitetur, cùm ſe Chriſtianum confitetur.

10. *Et omnis, qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: et autem, qui in Spiritum ſanctum blaſphemaverit, non remittetur.* Illis qui convicium in me dicunt quatenus homo ſum, meque non cognoſcentes, opera humanitatis meæ calumniantur, me ſeductorem propter novitatem doctrinæ, potatorem vini propter vitam communem, filium fabri propter paupertatem appellant, faciliùs convitium illud & blaſphemia remittetur: utpotè qui ex ignorantia peccent. Qui autem opera divinitatis meæ conſiderantes, qualia ſunt, dæmonia ejicere, morbos curare, & adhuc non credentes illa calumniantur, dæmoniſque operationi adſcribunt, quæ nonniſi Spiritûs ſancti virtute poſſunt effici, hoc peccatum illis difficiliùs remittetur, utpotè ex malitia & pertinacia blaſphemantibus, & claudentibus ſibi viam per quam pervenitur ad veniam. Confer cum *Matth.* 12. 22. noſtrumque in hanc Domini ſententiam Commentarium lege.

11. 12. *Cùm autem inducent vos in Synagogas,* cùm in Conventus Judæorum *& ad Magiſtratus, & Poteſtates* trahemini propter confeſſionem nominis mei, & Evangelii prædicationem, *Nolite ſolliciti eſſe qualiter, aut quid reſpondeatis, aut quid dicatis;* Nolite anxiè cogitare de rebus aut verbis, quæ reſpondere debeatis; & quâ ratione propugnare debeatis Evangelii doctrinam, quam perniciosæ novitatis nomine accuſant & impugnant. *Spiritus enim ſanctus docebit vos in ipſa hora quid oporteat vos dicere.* Hunc locum contra Marcionem Tertullianus profert, ut Chriſtum Jeſum non alio quàm Creatoris nomine locutum & operatum fuiſſe probet. *Perductos* (inquit) *ad Poteſtates, probibet ad interrogationem cogitare de reſponſione: Sanctus enim* (inquit) *Spiritus docebit vos ipſâ horâ quid eloqui debeatis. Si ejuſmodi documentum Creatoris eſt, ejus erit & præceptum, cujus præceſſit exemplum. Balaam Prophetes in Arithmis accerſitus à Rege Balac ad maledicendum Iſraëlem, cum quo prælium inibat, ſimul Spiritu implebatur, non ad quam venerat maledictionem, ſed quam illi ipſâ horâ Spiritus ſanctus ſuggerebat, benedictionem pronuntiabat, ante profeſſus apud nuntios regios, mox etiam apud ipſum, id ſe pronuntiaturum quod Deus ori ejus indidiſſet.*

Tertull. lib. 4. cont. Marcion. c. 28.

Numer. 22. 23. & 24.

13. 14. *Ait autem ei quidam de turba,* ipſum interpellans ut judicem vel arbitrum: *Magiſter, dic,* jube *fratri meo,* eâ quâ polles auctoritate, *ut dividat mecum hæreditatem,* ne plus juſta parte detineat, ſed jure mihi debitam portionem mihi det. *At ille dixit illi: Homo, quis me conſtituit judicem aut diviſorem ſuper vos?* Reſpondet ad mentem interpellantis, qui non tam illum rogabat, quàm hanc velut officii ejus functionem expoſtulabat, de terrenis bonis, quàm ſpiritualibus & æternis magis ſollicitus: Quis mihi munus illud tribuit vel demandavit judicandi lites de rebus terrenis exortas, vel familiæ erciſcundæ, ſeu dividendarum hæreditatum? Quaſi dicat: Non hic miſſionis meæ finis, ea poteſtate uti nolo, neque id munus exercere, quod regni ſpiritalis Legiſlatorem, & cœleſtis doctrinæ Magiſtrum non decet. *Bene terrena declinat, qui propter divina deſcenderat: nec Judex eſſe dignatur litium, & arbiter facultatum,*

S. Ambroſ. lib. 7. in Luc. n. 121

vivorum habens mortuorumque judicium, arbitriumque meritorum. Non ergo quod petas, ſed à quo poſtules intuendum eſt: nec coram majoribus intento animo putes minoribus obſtrependum. Unde non immeritò refutatur hic frater, qui Diſpenſatorem cœleſtium geſtiebat corruptibilibus occupare.

15. *Dixitque ad illos*, nempe ad Diſcipulos ſuos, & ad cæteros omnes qui tunc adſtabant: *Videte, & cavete ab omni avaritia:* Conſiderate præſens factum: fratrem ſcilicet diſcordiam propter hæreditatem, & cavete ab omni cupiditate & ſtudio immodico bonorum temporalium; non ſolùm ab ea quâ retinetur alienum, ſed etiam ab ea quâ plus nimio quæritur quod ſuum eſt: *Quia non in abundantia cujuſquam vita ejus eſt ex his quæ poſſidet.* Non conſtat vita hominis ex opum abundantiâ, nec ideo quiſquam diutius vivit, quia ditior eſt.

16. 17. 18. 19. 20. 21. *Dixit autem ſimilitudinem ad illos, dicens:* Hanc doctrinam propoſitâ parabolâ illis explicuit, ut meliùs caperent, & firmiùs retinerent. *Hominis cujuſdam divitis uberes fructus ager attulit, & cogitabat intra ſe dicens: Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos?* Ditior factus, ſimulque avarior, anxiè cogitabat ubi novos fructus reponeret, quia veteribus plena erant horrea. Et dixit, *Hoc faciam: Deſtruam horrea mea*, quæ minùs capacia ſunt, *& majora faciam*, & ædificabo ampliora: *& illuc congregabo omnia quæ nata ſunt mihi*, uberes agrorum meorum fructus proximè colligendos, *& bona mea:* ſcilicet fructus veteres in veteribus horreis reconditos. *Et dicam animæ meæ;* mihi ipſi: *Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos.* Seipſum alloquitur: Hæc autem compellatio familiaris eſt Hebræis, & vehementiam affectûs indicat, quo homo ſeipſum excitat ad actum aliquem eliciendum. *Requieſce, comede, bibe, epulare.* Requieſce jam depoſita ſollicitudine, bonis partis fruere, indulge voluptati, jam gaude ſecurus, nihilque ſenſibus tuis nega, quo poſſint oblectari. Dixit autem illi Deus, *Stulte*, qui confidis in multitudine divitiarum tuarum, *hac nocte animam tuam repetunt à te:* Hac ipſa nocte, quâ hæc animo tuo verſas, repetetur à te anima tua, quæ non tui, ſed alieni juris eſt; repoſcetur vita tua, quam ut depoſitum accepiſti, non ut cenſum. Jam mors eſt in januis. *Quæ autem paraſti*, & tantâ cupiditate collegiſti in annos plurimos, *cujus erunt?* Cui cedent? Non tibi, qui nihil tecum ex hoc mundo auferes præter opera tua, ſecundùm quæ à Deo judicandus es: ſed aliis, à quibus fortè maximè abhorres. *Sic eſt qui ſibi theſaurizat, & non eſt in Deum dives.* Sic illi eveniet qui ſolis divitiis temporalibus acquirendis & accumulandis eſt occupatus, & non laborat ut veras divitias ſibi pariat, ut dives fiat operibus bonis, quibus Deum promeremur; ut theſauros habeat in cœlo repoſitos.

Pſal. 42. Quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me? & Pſal. 102. Benedic. anima mea Domino.

22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. *Dixitque ad Diſcipulos ſuos: Ideo dico vobis: Nolite ſolliciti eſſe animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori quid induamini.* Quia nimia ſollicitudo neceſſariorum facilè animum ad avaritiam inclinat, ideo dico vobis ut ab omni ſollicitudine etiam neceſſariorum caveatis. *Anima plus eſt quàm eſca, & corpus plus quàm veſtimentum.* Deus qui ſine ſollicitudine veſtra dedit vobis corpus & animam, quæ majora ſunt, dabit in eo confidentibus minora, ſcilicet eſcam & veſtimentum. *Conſiderate corvos, quia non ſeminant, neque metunt, quibus non eſt cellarium, neque horreum, & Deus paſcit illos*, victum illis providet: *Quantò magis vos pluris eſtis illis?* Quantò magis vobis neceſſaria ſubminiſtrabit, cui potior cura de vobis eſt? Si deformes aves, & inconditæ vocis, & infauſti ominis, tamen alere non dedignatur Deus; quantò magis alimenta tribuet hominibus à quibus colitur & invocatur? Scriptores Hebræi & Arabes fabulantur pullos corvorum albos in lucem prodire, quos cùm ita ſui diſſimiles vident parentes, illos deſerunt: illi autem ora aperiunt, & Deus muſcas, ſimileſque beſtiolas illis immittit, quæ in ora eorum ingreſſæ, cibi ipſis ſunt, donec nigreſcant; & tum demum parentes in nidum regreſſi alunt eos: ideo (inquiunt) in illis avibus potiſſimùm elucet Dei providentia. Hanc fabulam, quam Patres etiam nonnulli ſuis Commentariis inſeruerunt, egregiè refellit Bochartus lib. 2. Hierozoici, cap. 11. *Quis autem veſtrum cogitando poteſt adjicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum? Si ergo neque quod minimum eſt poteſtis, quid de cæteris ſolliciti eſtis?* Minùs eſt cubiti unius ad ſtaturam corporis adjectio, quàm vitæ ipſius conſervatio. Si ergo primum non eſt in veſtra poſitum poteſtate, multò minus alterum. Vitæ veſtræ conſervatio & prorogatio in Dei manu eſt, qui æterna curantibus non patietur deeſſe temporalia. Quid igitur ſolliciti eſtis de his quæ ad vitæ conſervationem neceſſaria ſunt, cùm Deus illa ſervis ſuis providè & amanter ſubminiſtret? & ſi deſint ordinaria ſubſidia, mediis extraordinariis illis ſubveniat? *Conſiderate lilia quomodo creſcunt: non laborant, neque nent: dico autem vobis, Nec Salomon in omni gloria ſua veſtiebatur ſicut unum ex iſtis. Si autem fœnum quod hodie eſt in agro*, herbam quæ hodie in agro floreſcit, *& cras* arefacta *in clibanum mittitur*, Deus ſic veſtit, *quantò magis vos puſillæ fidei?* Quantò majorem veſtimenti veſtri curam geret, puſillæ fidei homines? *Et vos nolite quærere* cum anxietate *quid manducetis aut quid bibatis: & nolite in ſublime tolli:* Ne animo ſuſpendamini, & inquieti ſitis, ne hujuſmodi curis diſtrahamini. *In ſublime tolli*, prorſus nihil aliud dicit quàm diſtractionem, & mentis inſtabilem verſionem, nunc hoc, nunc illud cogitantis, & ab hoc in illud ſalientis, & ſemper ſublimius quiddam imaginantis ſecum. Hanc igitur ſollicitudinem, hoc eſt, ita in ſublime tolli, quia à Deo abducit, prohibet Dominus. *Hæc enim omnia gentes mundi*, id eſt, huic mundo addictæ, nec alium curantes, *quærunt* cum ſollicitudine. *Pater autem veſter*, Deus quem agnoſcitis pro patre, *ſcit quoniam his indigetis.* In eum ergo cogitationes, curaſque veſtras jactate, & ipſe vos enutriet, nec dabit in æternum fluctuationem juſtis. *Verumtamen quærite primùm regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Confer cum *Matthæi* 6.

S. Chryſ. ſerm. de Elia
Olympiodorus in Iobum.
S. Gregor. lib. 30. in Iob.
S. Iſidorus lib. 12. Originum c. 7.
Caſſiodorus in Pſal. 146.
Autor Comment in Pſal. inter Opera.
S. Hieron. in eumdem Pſal.
Syriaca Verſio.
Theophyl. in hunc locum.

32. *Nolite timere, puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum.* Diſcipulos ac fideles ſuos alloquitur, quos gregem vocat, ut Deum non communi tantum modo, ſed peculiari ſuum eſſe paſtorem meminerint, puſillum autem gregem, id eſt, contemptum, ignobilem, pauperem, temporalibus præſidiis deſtitutum. *Nolite timere*, ne vitæ neceſſaria vobis deſint. Deus enim pater veſter ultro & pro benignitate ſua merè gratuita, & amore erga vos ſingulari, conſtituit dare vobis regnum cœleſte & æternum: quantò magis ergo dabit vobis temporalia ſubſidia?

33. 34. *Vendite quæ poſſidetis, & date eleëmoſynam.* Hoc animo eſtote, ut ſi res poſtulet, omnes poſſeſſiones veſtras vendatis, & venditionis pretium pauperibus erogetis, ut Chriſtum lucrifaciatis. *Facite vobis ſacculos qui non veteraſcunt*, crumenas è quibus pecunia perdi non poteſt, *theſaurum non deficientem in cœlis, quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit.* Divitias non perituras, ſcilicet bonorum operum merita in cœlis congregate, quem theſaurum nec fur ſubripit, nec tinea corrumpit. *Ubi enim theſaurus veſter eſt, ibi & cor veſtrum erit.* Confer cum *Matthæi* 6. 20.

35. 36. 37. 38. 39. 40. *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris.* Qui dominum exſpectant, & ad miniſterium obeundum parati ſunt, altè cincti eſſe debent, ne impedimento ſit veſtium onus & prolixitas, cùm veſtes ſunt oblongæ, quales erant apud Orientales: & ſi nox eſt, lumina debent habere parata, ne quid in mora ſit, cùm dominus advenerit. *Et vos ſimiles hominibus exſpectantibus dominum ſuum quando revertatur à nuptiis*, à nuptiali convivio, quod nocte celebrabatur: *ut cùm venerit, & pulſaverit, confeſtim aperiant ei. Beati ſervi illi, quos cùm venerit Dominus, invenerit vigilantes*, & ad illum excipiendum paratos. Ita & vos felices, ſi Chriſtus vos vigilantes invenerit, &

bonis operibus deditos, fidei lucerna præeunte, cùm ad januam pulſaverit horâ mortis veſtræ.

Amen dico vobis, quòd præcinget ſe in morem miniſtri, *& faciet illos diſcumbere* ad menſam ſuam, *& tranſiens*, menſam circumiens, *miniſtrabit illis*. Illos ſummo honore afficiet, novas & inexpertas delicias manifeſtæ contemplationis ſuæ, ſub convivii ſymbolo ſignificatas, illis ſubminiſtrabit in cœlo. *Et ſi venerit in ſecunda vigila*, intempeſtâ noctè, *& ſi in tertia vigilia venerit*, poſt mediam noctem (quæ in tres aut quatuor vigilias olim dividebatur) *& ita invenerit*, vigilantes & paratos ad illum excipiendum, *beati ſunt ſervi illi. Hoc autem ſcitote, quoniam ſi ſciret pater-familiâs quâ horâ fur veniret, vigilaret utique, & non fineret perfodi domum ſuam* à furibus nocturnis. *& vos eſtote parati, quia quâ hora non putatis, Filius hominis veniet:* Ego ipſe veniam ad judicium ſicut fur nocturnus. Semper ergo vigilate, ne improviſus veniam. Confer cum *Matthæi* 24. 43 *&* 44.

41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. *Ait autem Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes?* An nos tantùm ſpectat, qui te ſequimur, an omnes qui ſalvi fieri volunt? *Dixit autem Dominus: Quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudens*, fidelis & prudens œconomus, *quem conſtituit Dominus ſupra familiam ſuam*, ſupra famulitium ſuum, *ut det illis in tempore tritici menſuram*; quæ ſingulis in diem deſtinata eſt? *Beatus ille ſervus, quem cùm venerit Dominus, invenerit ita facientem.* Paſtores Eccleſiæ propriè ſpectat hæc parabola. Beatus ille, quem Dominus invenerit prudenter & fideliter munus ſuum obeuntem. *Verè dico vobis, Quoniam ſupra omnia quæ poſſidet, conſtituet illum.* Magno & excellenti præmio illum munerabit, fruitione ſui, æterna beatitudine, quæ ſtatus eſt omnium bonorum aggregatione perfectus. *Quòd ſi dixerit ſervus ille in corde ſuo: Moram facit dominus meus venire*, & interim ejus abſentiâ fretus, *cœperit percutere ſervos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari, veniet dominus ſervi illius in die quâ non ſperat, & hora quâ neſcit, & dividet eum*, è numero ſervorum ſuorum fidelium ſegregabit, *partemque ejus cum infidelibus ponet*, & damnabit illum ac puniet ut ſervos infideles. *Ille autem ſervus, qui cognovit voluntatem domini ſui, & non præparavit*, & paratum ſe non exhibuit ad eam exequendam, *& non fecit voluntatem ejus, vapulabit multis*, graviùs plectetur. *Qui autem non cognovit, & fecit digna plagis*, qui peccavit ex ignorantiâ non affectatâ, *vapulabit paucis*, leviùs punietur. *Omni autem cui multùm datum eſt, multùm quæretur ab eo: & cui commendaverunt multùm, plus petent ab eo.* Pro acceptorum proportione rationem à Deo exigendam Chriſtus ſignificat. Cui multa dona collata ſunt à Deo, major ab eo ratio exigetur: & cui plura commendata ſunt, plurium ratio ab eo repoſcetur. Prior ſententiæ pars ſpectat dona in uſus proprios & ad propriam cujuſque ſanctificationem à Deo collata: poſterior, dona collata in uſus alienos, ſive ad aliorum utilitatem, qui ejus inſtitutioni, curæ, gubernationi ſunt commiſſi.

49. *Ignem veni mittere in terram; & quid volo niſi ut accendatur?* Ignem charitatis in terram miſſurus veni, per Spiritum ſanctum in cordibus hominum diffundendum, quo illuſtrentur, purgentur, inflammentur: & quid opto vehementiùs quàm ut ardeat? Vel, ignem perſecutionis, quæ Evangelii prædicationem ſequetur, non ex ejus naturâ, ſed ex hominum malitia, quia cùm doctrina Evangelii everſura ſit idololatriam & ſcelera omnia, inde commovebuntur homines terreni adversùs cœleſtem illam doctrinam, & ejus Prædicatores. *Et quid volo niſi ut accendatur?* Id eſt, Utinam jam ardeat ignis

Tertull. lib. 4. Adverſus Marcion. c. 29.

A ille exploraturus & purgaturus Chriſti gregem! *Ipſe meliùs interpretabitur ignis illius qualitatem*, adjiciens: *Putatis veniſſe me pacem mittere in terram? Non, dico vobis, ſed ſeparationem.... Igitur & ignem everſionis intendit, qui pacem negavit. Quale prælium, tale & incendium; qualis machæra, talis & flamma* (inquit Tertullianus.)

50. *Baptiſmo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor donec perficiatur?* Priùs quàm ignis ille toto orbe accendatur, paſſionem & mortem ſubire me oportet, in qua meo ipſe ſanguine perfundar, ut morientis Jacob vaticinium illud in me impleatur: *Lavabit in* Geneſ. 49. *vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum*: Angor autem vehementer præ deſiderio baptiſmum il-
B lum perficiendi, & mortem ſubeundi. Anxius ſum propter moram paſſionis & mortis, quam pro generis humani redemptione ſubire decrevi. Hujus enim vehementi deſiderio teneor, ut homines redimam, & in redemptorum cordibus divinum illum charitatis ignem accendam, quo conſummatur iniquitas.

51. 52. 53. *Putatis quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, ſed ſeparationem: Erunt enim ex hoc quinque in domo una* ſeu familia *diviſi, tres in duos*, ſeu contra duos, *& duo in tres dividentur*, diſſidebunt, quia prout hi aut illi Evangelicam Fidem & vitam profitebuntur vel rejicient, contraria ſcindentur in ſtudia, partes in contrarias abibunt. *Pater in filium* inſurget religionis cauſa, *& filius in patrem ſuum: mater in filiam,*
C *& filia in matrem, & ſocrus in nurum ſuam, & nurus in ſocrum ſuam.* Confer cum *Matthæi* 10. 34.

54. 55. 56. 57. *Dicebat autem & ad turbas: Cùm videritis nubem orientem ab occaſu, ſtatim dicitis, Nimbus venit*, ſtatim prævidetis pluviam futuram: *& ita fit: & cùm Auſtrum flantem, dicitis, Quia æſtus erit: & fit. Hypocritæ, faciem cœli & terræ noſtis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis?* Ex ſignis quibuſdam ſenſibilibus in cœlo aut in terra apparentibus obſervatis & cognoſcitis quale futurum ſit tempus, an pluvioſum, an ſiccum & calidum: & tamen hoc tempus adventûs Meſſiæ tot ac tantis ſignis à Prophetis prænunciatum ac demonſtratum, non cognoſcitis & probatis; nec obſervatis ſigna illa eſſe in me, ac meo ad vos adventu impleta? *Quid autem & à vobis ipſis non judica-*
D *tis quod juſtum eſt?* Cur ex rebus quæ apud vos geruntur, non judicatis? Non eſtis tam imprudentes ut in judicio contendere velitis cum eo qui certam habet actionem nulla exceptione elidendam, nulla tergiverſatione fruſtrandam. Quòd ſi talem creditorem opportuno tempore placandum vobis cenſetis, antequam in jus vocemini, ne poſtea deterius vobis contingat ſententiâ judicis, quid cunctamini cum Deo tranſigere dum licet, dum bonas conditiones per me vobis clementer offert? Hunc ſenſum confirmat ſequens Verſus. Confer cum *Matthæi* 16. 2.

Terræ promiſſionis mare erat ad Occidentem, ideo nubes ab occaſu orta ſignum erat illis pluviæ

58. 59. *Cùm autem vadis cum adverſario tuo ad Principem*, ſeu Magiſtratum, ſive cùm ab eo in judicium vocaris, *in via da operam liberari ab illo*; compone cum
E eo negotium, *ne fortè trahat te ad judicem, & judex tradat te exactori*, ſeu lictori, *& exactor mittat te in carcerem. Dico tibi, Non exies inde, donec etiam noviſſimum minutum reddas*, noviſſimum obolum: donec totum debitum reſtitueris. Ita niſi conſcientiam tuam cum Deo componere per pœnitentiam cures, quandiu in hoc ſæculo quaſi in via ambulas, ſeveriſſimum in te judicium exercebitur: dæmonibus juſtitiæ Dei miniſtris tradêris, & detrudêris in carcerem tartareum unde numquam exeas, quia numquam ſolves debitum infinitum, quo illius juſtitiæ obſtringeris. Confer cum *Matthæi* 5. 25.

Senſus Moralis.

Ven. Beda in hunc locum.

1. ATTENDITE *à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis.* Hypocriſis appoſitè fermento comparatur, nam ſicut modicum fermentum totam farinæ, cui injicitur, maſſam corrumpit, univerſamque mox conſperſionem ſuo ſapore commaculat; ita ſimulatio, cujus ſemel animum imbuerit, tota virtutum ſinceritate & veritate fraudabit. Cavenda itaque hypocriſis, non ſolùm ne hypocritas imitemur ſub larva pietatis & juſtitiæ crimina occultantes; ſed ne ab ipſis decipiamur, & in errorem inducamur vel contra fidem, vel contra Chriſtianam morum diſciplinam. De hoc fermento vitando monet etiam Apoſtolus: *Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.* Fruſtra autem hominibus illudere ſpecie ſanctitatis conantur hypocritæ: illorum occulta crimina, cogitationes ipſæ, & intentiones cordis ſupremum judicem Deum non latent, & in ultimo judicio palam revelabuntur. *Laus impiorum brevis eſt, & gaudium hypocritæ adinſtar puncti. Si aſcenderit uſque ad cœlum ſuperbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit, quaſi ſterquilinium in fine perdetur.* In fine perdetur, qui in principio florere videbatur. Momentaneum gaudium eſt hypocritarum in hac vita de mundi glorioſâ, de inani fama probitatis & ſanctitatis quam aucupantur; æternus luctus, & cruciatus erit in altera vita ob hypocriſim, cæteraque vitia. *Gaudium hypocritæ adinſtar puncti.* Laus hominum quam ambiunt, vana eſt, brevis eſt; laus Dei & merces, quam amittunt, æterna. Illuminabit enim Deus abſcondita tenebrarum & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo. *Nihil autem opertum eſt quod non reveletur, neque abſconditum quod non ſciatur.*

1. Cor. 5. 8 — *Iob. 20. 5.* — *1. Cor. 4. 5*

4. 5. *Dico autem vobis amicis meis, Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & poſt hæc non habent ampliùs quid faciant. Oſtendam autem vobis quem timeatis,* &c. Timenda eſt, non mors corporis, quod tandem poſt breve tempus moriturum eſt, ſed mors animæ, quæ ad vitam æternam creata eſt. Quàm ſtultum eſt vitam animæ propter vitam corporis conſervandam amittere, cùm è contra vita corporis propter animæ ſalutem exponenda ſit. Inimicus homo, tyrannus quem times, ſub cujus comminationibus expalleſcis, non poteſt occidere animam tuam: uſque ad corpus ſævit, tu noli ſævire in animam tuam. Ab illo occidi non poteſt; à te poteſt; non lanceâ, ſed linguâ. Inimicus qui te percutit, finit hanc vitam: os autem quod mentitur, occidit animam. Ex his ergo quæ in hoc tempore homines timent, conjiciunt quæ timere debeant. Timet enim carcerem, & non timet gehennam? Timet quæſtionarios tortores, & non timet infernales angelos? Timet cruciatum temporalem, & non timet pœnas ignis æterni? Timet ad modicum mori, & non timet in æternum mori? .... Vita corporis anima eſt, vita animæ Deus eſt.... Sæviat igitur inimicus, minetur mortem, faciat ſi permittitur, excludat de carne animam tuam: anima tua non excludat à ſe vitam ſuam. Si rectè plangis, & putas te miſerabiliter dicere potenti inimico tuo, Noli ferire, parce ſanguini meo: non tibi dicit Deus: *Miſerere animæ tuæ placens Deo?* Cùm occiditur corpus, migrat anima: ubi erit? Si non efflavit vitam ſuam, id eſt, Deum ſuum, in illo erit quem non perdidit, in illo erit quem non à ſe excluſit. Si autem obtemperas infirmitati animæ tuæ, dicenti tibi: Ferit inimicus, & dimitto te: non times Deum dicentem tibi: Peccas, & dimitto te? De timore vano timorem utilem capiamus. Timor vanus eſt omnium hominum timentium amittere temporalia, quandoque migraturorum, & migrare trepidantium, volentium ſemper differre quod non poſſunt auferre.... Hinc increpandi, hinc objurgandi, hinc plangendi homines timentes mori, & nihil aliud agentes niſi ſeriùs mori.... Habes quid agas ut numquam moriaris, Si times mortem, ama vitam. Vita tua Deus eſt, via tua Chriſtus eſt, vita tua Spiritus ſanctus eſt. Non illi places malè agendo. Templum ruinoſum non inhabitat, templum ſordidum non ingreditur. Sed geme ad illum, ut mundet ſibi locum; geme ad illum ut ædificet templum ſibi: quod tu deſtruxiſti, ipſe conſtruat; quod tu exterminaſti, ipſe reformet; quod tu dejeciſti, ipſe erigat ... Et cùm timorem correxeris, & utiliter timere cœperis, non temporales cruciatus, ſed æterni ignis ſupplicia, & ideo adulter non fueris, nondum laudandus es: non quidem ita dolendus ut ante, ſed tamen nondum laudandus. *Quid enim magnum eſt, timere pœnam? Magnum eſt, ſed amare juſtitiam.*

S. Aug. ſerm. 161. aliàs 18. de Verbis Apoſtoli. — *Sap. 1. 11.*

S. Auguſt. lib. c. 8. 9. 10.

Ne terreamini ab his qui occidunt corpus.... Oſtendam autem vobis quem timeatis, &c. Cùm Dominus timorem incuſſerit, & vehementer incuſſerit, & repetendo verbum comminationem geminaverit, abſit ut dicam, Malè times. Planè time, nihil eſt quod magis timere debeas. Sed interrogo te; Si non te videret Deus quando facis, nec quiſquam te convinceret in judicio illius, faceres? Inſpice te ipſum. Si faceres, ergo pœnam times; caſtitatem nondum amas, charitatem nondum habes: *Serviliter times, formido eſt mali, nondum dilectio boni. Sed time tamen, ut iſta formido cuſtodiat te, ut perducat ad dilectionem. Timor enim iſte quo gehennam times, & ideo mala non facis, continet te, & ſic volentem peccare animum interiorem non ſinit. Eſt enim quidam cuſtos timor, quaſi pædagogus legis; littera eſt minans, nondum gratia juvans. Cuſtodiat tamen te timor iſte, dum non facis timendo, & veniet charitas: intrat in cor tuum, & quantùm illa intrat, tantùm timor exit. Timor enim id agebat, ne faceres: charitas id agit ut nolis facere, etiamſi impunè poſſis admittere.* Intrat charitas, pellit timorem. Non autem intrat & ipſa incomitata. Habet ſecum ſuum timorem, quem introducit ipſa, ſed illum caſtum, permanentem in ſæculum ſæculi. *Servilis timor eſt, quo times cum diabolo ardere: timor caſtus eſt, quo times Deo diſplicere.* Conſiderate, & ipſos humanos interrogate affectus. Timet ſervus offendere dominum ſuum, ne jubeat eum verberari, jubeat in compedes mitti, jubeat carcere includi, jubeat eum piſtrino conteri. Hæc timens ſervus non peccat: ſed quando ſenſerit abſentes oculos domini tui, nec habuerit teſtem à quo poſſit convinci, facit. Quare facit? Quia pœnam timebat, non juſtitiam diligebat. *Vir autem bonus, vir juſtus, homo liber, delectatur ipſâ juſtitiâ, & ſi poſſit ſine teſte peccare, teſtem reformidat & Deum: & ſi poſſit audire Deum dicentem ſibi, Video te cùm peccas, non te damnabo, ſed diſplices mihi: ille nolens diſplicere oculis Patris, non formidoloſi Judicis, timet, non ne damnetur, non ne puniatur, ſed ne offendat gaudium paternum, ne diſpliceat oculis amantis. Si enim amat ipſe, & amantem ſui Dominum ſentit, non facit quod diſplicet amanti ſe.* Lubricos & inhoneſtos amatores attendite: Si quis amore feminæ laſcivus & nequam veſtit ſe aliter quàm illi placet, aut ornat ſe aliter quàm illi placet: illa dixerit, Nolo habeas talem byrrhum; non habet: ſi per hyemem illi dicat, In lacerna te amo; eligit tremere, quàm diſplicere. Numquid illa cui diſplicet, damnatura eſt? Numquid in carcerem miſſura? Numquid tortores adhibitura? Hoc ſolùm ibi timetur, Non te videbo: hoc ſolùm ibi contremiſcitur, Faciem meam non videbis. *Si hoc impudica dicit, & terret: Deus dicit & non terret? Sanè plurimum, ſed ſi amamus. Si autem non amamus, non inde terremur, ſed terremur ut ſervi, de igne, de gehenna, de atrociſſimis tartareis minis, de exaggeratiſſimis diaboli Angelis, ejuſque ſuppliciis. Vel inde terreamur. Si illud minùs amamus, vel illa timeamus.*

7. *Nolite ergo timere, multis paſſeribus pluris eſtis vos.* Providentia Dei, conſolatio juſtorum eſt. Sollicitudinis, anxietatis, & humani timoris radix, defectus eſt

fidei & fiduciæ in divina providentia noſtro bono invigilante. A Nec Dei ſapientia falli, nec omnipotentia vinci, nec paternus amor ſeipſum negare poteſt: quid timeamus, quid diffidamus? Pſal. 54. 23. *Jacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet; non dabit in æternum fluctuationem juſto.* Solus Deus ſcit quanti valeamus, quia ſolus ſcit quanti nos amet: inde enim tantùm æſtimandi, unde ab illo amati. Homo *divini ingenii cura* (inquit Tertullianus) Studium igitur Deo placendi ſit una hominis cura. Vigilat jugiter Deus ut homini benefaciat; vigilet jugiter homo ut Deo ſerviat, illique gratias agat. Redamare illum non pigeat ſe amantem, & ſeipſum in præmium amoris illius promittentem. *Nolite ergo timere, multis paſſeribus pluris eſtis vos.*

8. *Omnis quicumque confeſſus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Ange-* B *lis Dei.* Quantum præmium confitentis? *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.* Quanta pœna negantis? Cujus enim eſſe poteſt, niſi diaboli, qui à Chriſto rejicitur, & negatur? Chriſtus Rom. 10. 10. porro confitendus corde, ore & opere. *Corde* enim *creditur ad juſtitiam; ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Sed væ Ad Tit. 1. 16. illis qui *confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant, ad omne opus bonum reprobi.* Ad vitam cum ſanguine profundendam paratus eſſe debet omnis homo Chriſtianus, potiùs quàm Chriſti fidei renunciet, vel ejus mandata tranſgrediatur; quantò magis ad cætera bona tempora- Rom. 8. 35 & ſeq. lia amittenda, ne Chriſti jacturam faciat? *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius? ſicut ſcriptum eſt: Quia propter te mortifica-* C *mur tota die, æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis. Sed in his omnibus ſuperamus propter eum qui dilexit nos. Certus ſum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Jeſu.*

13. *Ait autem ei quidam de turba: Magiſter, dic fratri meo ut dividat mecum hæreditatem.* Bonorum temporalium cupiditas occaſio eſt diſſenſionum, litium, ſcandalorum: ſacratiores neceſſitudines dirimit. Chriſtia- Tertull. Apolog. c. 39. no indignum terrenis bonis inhærere. *Ex ſubſtantia familiari fratres ſumus* (inquiebat Tertullianus, Ethnicos alloquens) *quæ penes vos fere dirimit fraternitatem. Ita-* D *que qui animo animaque miſcemur, nihil de rei communicatione dubitamus.* Chriſtianus pro rebus terrenis litigare non debet, cùm prudentis & probi arbitri, vel arbitrorum judicio controverſia quæ illi cum proximo intercedit, componi poteſt: periculo amittendi charitatem exponere ſe litigando non debet: ſi litigare cogatur alterius improbitate compulſus, ita comparatus ſit ut res temporales amittere malit, quàm violare fraternam charitatem. 2. Tim. 2. *Servum Dei non oportet litigare* (inquit Apoſtolus) Puta- 1. Cor. 6. 7 ri poſſet judicium habere adversùs alterum non eſſe peccatum, ſed tantummodo id extra Eccleſiam velle judicari, niſi ſecutus adjungeret: *Jam quidem omnino delictum eſt inter vos quòd judicia habetis.* Et ne quiſquam hoc ita excuſaret, ut diceret, Juſtum ſe habere negotium, ſed iniquitatem ſe pati, quam velit à ſe judicum ſententiâ removeri, continuò talibus cogitationibus vel excuſationi- E bus occurrit atque ait: S. Auguſt. Enchirid. c. 78. Videſis & S. Ioan. Chryſoſt. Hom. 16. in 1. ad Corinth. *Quare non magis injuriam patimini?* Sic locum Apoſtoli S. Auguſtinus interpretatur. Et alibi: *Sunt alii* (inquit) *qui rebus infirmitati conceſſis inhærent aliquantùm dilectione. Non rapit villam alienam, ſed ſic amat ſuam, ut ſi perdiderit, conturbetur. Non tollit aliena, ſed repetit ſua, & habet cum fratre ſuo judicium. Talibus enim dicitur, Jam quidem* 1. Cor. 6. 7 *omnino delictum eſt in vobis, quia judicia habetis vobiſ-* S. Aug. in Pſal. 80. *cum. Verùm ipſa judicia in Eccleſia jubet agi, non ad forum trahi, tamen delicta eſſe dicit. Contendit enim Chriſtianus pro rebus terrenis ampliùs quàm decet cum cui promiſſum eſt regnum cœlorum. Non totum cor ſurſum levat, ſed aliquam partem ejus trahit in terra.*

A *Magiſter, dic fratri meo ut dividat mecum hæreditatem.* Non ei dixit Dominus, Veniat frater tuus. Sed nec miſit ut adeſſet, aut cùm adfuiſſet, interpellari dixit, Proba quod dicebas. S. Auguſt. ſerm. 107 aliàs de Tempore 196. & de Diverſis 28. *Petebat dimidiam hæreditatem, petebat in terra dimidiam: in cœlo Dominus offerebat totam. Plus Dominus dabat, quàm ille poſtulabat.*

14. *At ille dixit illi: Homo, quis me conſtituit judicem aut diviſorem ſuper vos?* Homo, *qui enim pro magno habes iſtam hæreditatem, quid es niſi homo? Volebat illum facere aliquid plusquàm eſt homo. Quid plus illum volebat facere, cui volebat avaritiam tollere?* Ego dixi, Dii eſtis, & filii Excelſi omnes. Pſal. 81. 6 *Ecce quod eum volebat facere, inter Deos numerare, qui avaritiam non habet.*

15. *Dixitque ad illos: Videte & cavete ab omni ava-* B *ritia.* Fortè tu avarum & cupidum diceres, ſi quæreret aliena: ego autem dico, *Cupidè & avarè non appetas nec tua.* Hoc eſt, *ab omni.* S. Auguſt. ibid. Non leviter habendum eſt, quando Dominus noſter, Redemptor noſter, Salvator noſter, qui mortuus eſt pro nobis, qui ſanguinem ſuum pretium dedit ut redimeret nos; Advocatus noſter, Judex noſter dicit, *Cavete.* Novit ille quantum mali ſit: nos non novimus, illi credamus. *Cavete ab omni avaritia.* Meum ſervo (inquis) non alienum tollo. *Cavete* &c. *Non ſolùm avarus eſt qui rapit aliena: ſed & ille avarus eſt qui cupidè ſervat ſua. Sed ſi ſic culpatur qui cupidè ſervat ſua, quomodo damnatur qui rapit aliena?* Cavete ab omni avaritia; quia non in abundantia cujuſquam vita ejus eſt, ex his quæ poſſidet. *Multa qui recondit, quantùm inde tollit ut vivat? Cùm tulerit inde, & quo-* C *dam modo cogitatione ſeparaverit quod ſufficiat unde vivat, videat cætera cui remaneant: ne fortè cùm ſervas unde vivas, colligas unde moriaris. Ecce Chriſtus, ecce Veritas, ecce ſeveritas.* Cavete, *dicit Veritas:* Cavete, *dicit ſeveritas. Si non amas veritatem, time ſeveritatem.* Non in abundantia cujuſquam vita ejus eſt ex his quæ poſſidet. *Crede illi, non te fallit. Contra tu dicis, Immò in abundantia hominis eſt vita ejus ex his quæ habet. Ille non te fallit: tu te fallis.*

16. *Dixit autem ſimilitudinem ad illos: Hominis cujuſdam divitis uberes fructus ager attulit: & cogitabat intra ſe dicens: Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos?* Quis non miſereatur ſic miſerè curis S. Baſil. hom. de avaritia in illum S. Lucæ locum. Deſtruam horrea mea. obſeſſi? Ipſa fertilitate miſer erat ac trepidus. Miſerabilis præſentibus & paratis bonis, miſerabilior ob ea D quæ adhuc exſpectabat. Num enim proventus ei fert terra? Gemitus ei producit. Non fructuum copiam colligit? Imò curas, dolores, & graves anxietates. Peræque enim ac egeſtate preſſi, miſer affligitur & ejulat. Nonne enim ejuſmodi vocem edit, cujuſmodi ſolet emittere qui anguſtia preſſus mendicat? Quid faciam? Quod cæteros lætitia perfundere ſolet, id angit & excruciat avarum. Ex his enim omnibus quibus affluit, nihil decerpit gaudii: quin ipſæ potiùs undique affluentes divitiæ ejus pungunt & lancinant animum, ne ad externos fortè vel tranſcurſim aſpiciens, in egenos cogatur nonnihil conferre ſubſidii. *Quid faciam?* (inquit) Parata tibi erat reſponſio (dives avare) hoc inire conſilium debebas; Eſurientium animas explebo, aperiam horrea, & omnes indigos vocabo: imitabor Joſeph præconio exhibitæ hominibus be- E nignitatis celebrem: vocem emittam magnificam; Quicumque panibus indigetis, venite ad me, participes futuri gratiæ à Deo mihi collatæ. At longè à tam ſano conſilio dives avarus: *Deſtruam* (inquit) *horrea mea, & majora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata ſunt mihi, & bona mea.* Quantas ſollicitudines pariunt divitiæ? Contra verò mentis tranquillitatem & pacem parit Chriſtiana mediocritas, vel Evangelica paupertas. Quàm imprudenter bona vocantur, quorum ipſa copia hominem quieſcere non ſinit; quæ ſine labore ſervari non poſſunt, nec ſine dolore ab iis, qui illis adhærent, amittuntur? immò illis in ſupplicia vertuntur amittendi metu? Vera bona ſunt, quæ Deus paravit & promiſit diligentibus ſe; bona cœleſtia, quæ ſanctis deſideriis multiplicantur

tur

tur, quæ animo recunduntur, illumque tantò ampliùs dilatant, quantò magis augentur; quæ facilè ſervantur, modò ſemper amentur. Nova ſemper conſilia init divitum hujus ſæculi cupiditas, terram invertunt, colligunt, erigunt homines terreni, & bona vocant quæ momento perire, ipſiſque eripi poſſunt; de bonis æternis non cogitant, non curant.

S. Baſil. ibidem.

Deſtruam horrea mea, & majora faciam. Iniquitatis horrea procul dubio digna ſunt quæ diruantur. Everte miſer tuis ipſe manibus quod malè ædificaſti. Solve horrea, unde nullus unquam ſolatium ac levamen conſecutus eſt. A fundamentis excidito avaritiæ cuſtodem, educ & diſperde pauperibus abſconditas in malum domini ſui divitias. *Deſtruam horrea mea, & majora faciam.* Ubi verò & iſta frumento adimpleveris, quid amplius cogitabis? An rurſus deſtrues & ædificabis? Habes, ſi vis apotechas, domos pauperum; theſauriza tibi theſauros in cælo, quos fur deprædari non poteſt, nec tinea vel ærugo corrumpere. Ne dixeris, Erogabo pauperibus, cùm nova horrea complevero. Vitam tibi inſipienter polliceris, non ut ſis in pauperes liberalior, ſed ut inſtantem mendicum à te propulſes, atque ab eroganda eleemoſyna te excuſes. Quid prohibet quominùs nunc liberaliter eroges? Nonne inops adeſt? Nonne plena ſunt horrea? Nonne merces à Domino parata? Nonne mandatum manifeſtum? Spiritum ſanctum audi per os Salomonis dicentem: *Ne dicas, Vade & revertere, cras tibi dabo, cùm ſtatim poſſis dare.* (Proverb. 3. 28.) Neſcis enim quid ſuperventura paritura ſit dies. Qualia præcepta contemnis? Quantam te Deo beneficentiſſimo gratiam habere, quàm hilarem datorem ac munificum in egenos eſſe oportebat, quòd non ipſe pro foribus alienis cogeris obſtreperus eſſe & querulus, ſed tuas alii occupant? Nunc autem triſtis es & petentibus difficilis: occurſum pauperum vitas, ne fortè aliquid vel modicum erogare cogaris. Non habeo (inquis) non dabo: nam & pauper ego quoque ſum: Pauper es profectò, & omnium egens bonorum: pauper, (inquam) charitate, pauper benignitate in indigos, pauper fide erga Deum, pauper æterna ſpe. Quamobrem frumenti quodcumque poſſides, fratres tuos fac participes. Cras fortè marceſcet. Hodie egenti da. Avaritiæ genus peſſimum eſt, nolle ne ea quidem quæ facilè corrumpuntur, inopi dare. Verùm, ais: Cui facio injuriam, ſi mea retineo, conſervoque? quæ illa, dic mihi, tua? Unde accepta? (S. Baſil. ibid.) » Perinde facis ac ſi quis in theatro locum ſpectandi mox ut anteverterit aliis arripere, cæteros arceat ab ingreſſu, ſuo unius uſui id vindicans, quod ad communem omnium uſum propoſitum eſt. Tales divites exiſtunt. Communia namque cùm priores obtinuerint, propria faciunt occupando. Nam ſi tantum quiſque uſurparet, quantùm ad propriæ neceſſitatis ſolatium ſufficit, ſuperfluumque tribueret egentibus, nemo dives, nemo pauper eſſet. Unde tibi hæc bona? Si à caſu dixeris, impius es, cum non agnoſcens qui te condidit, neque ei qui dedit, rependens gratiam. Quòd ſi ex Deo te illa habere fateris, dic mihi quamobrem hæc fortitus es? Non enim juſtus eſt Deus, qui ea quæ ſunt ad victum inæqualiter nobis diviſerit. Cur tu dives es, ille pauper? Non ob aliam certè cauſam, niſi ut tu benignitatis ac fidelis adminiſtrationis mercedem accipias, ille verò patientiæ præmiis honoretur. Tu verò inſatiabilis avaritiæ lacertis omnia circumplexus, & tot homines illis privans, neminem te lædere putas. Quis eſt avarus? Ille qui neceſſariis non eſt contentus. Quis peculator? Ille qui ad ſe unum transfert quæ ſingulorum ſunt. Tu ergo non avarus? non tu peculator, cùm ea quæ ad diſpenſandum recepiſti, tibi propria facis? Eſurientis eſt panis, quem retines: nudi veſtis, quam in arca cuſtodis; egentis argentum, quod terræ infoſſum poſſides.

» 19. 20. *Et dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos: requieſce, comede, bibe, epulare.* O dementiam! Si porcinam habuiſſes animam, quid aliud ipſi enunciare potuiſſes? *Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem paraſti, cujus erunt?* Superat æternam pœnam irriſio iſta ſtultitiæ. (S. Baſil. ibid.) Stulte, qui tibi ſapiens videris, Anima cui dixiſti, *Habes multa bona*, hodie à te repetitur, & nullum habet bonum. *Contemnat hæc bona, & ſit ipſa bona, ut quando repetitur, exeat ſecura. Quid enim iniquius eſt homine, qui multa bona habere vult, & bonus ipſe eſſe non vult?* (S. Auguſt. ſerm. 107.)

21. *Sic eſt qui ſibi theſaurizat, & non eſt in Deum dives.* Dives avarus divitias non ſuis aut pauperum neceſſitatibus ſublevandis congregat, ſed ut illis velut ultimo ſuo fine fruatur, ut illarum poſſeſſione delectetur, ut illas Dei vice diligat; ut illas poſſideat quaſi ſuas; non ut diſpenſet quaſi bona Dei ſui, quorum eſt œconomus conſtitutus. Maledicti divites, qui divitiarum ſuarum uſum ad Deum & ad ſalutem æternam non referunt, qui illas ſecundùm voluntatem legemque Dei non diſpenſant, qui non ſtudent *divites fieri in operibus bonis facilè tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* (1. Tim. 6. 18.) Qui ſuperflua bonorum ſuorum per manus pauperum in cœlum non trajicit, ſummæ Veritatis judicio ſtultus eſt.

22. *Dixitque ad Diſcipulos ſuos: Ideo dico vobis: Nolite ſolliciti eſſe animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori quid induamini.* A rerum temporalium ſollicitudine facilis in avaritiam lapſus eſt. Vitanda igitur ſollicitudo, ut avaritia omnis caveatur. In Dei providentia confidendum. Creator noſter eſt, Pater noſter, Dominus noſter: nos opus ejus, populus ejus, & oves paſcuæ ejus. Dedit nobis corpus, vitam, & omnia. Potens eſt, benignus, beneficus: quid timemus ne in iis quæ corpori ſuſtentando, & conſervandæ vitæ neceſſaria ſunt, nobis deficiat ejus providentia, quæ nec viliſſimis animalibus deeſt? In noſtra induſtria, in hominum amicitia & promiſſis confidimus: in Dei optimi, potentiſſimi, beneficentiſſimi providentia & promiſſis confidere dubitamus? Diffidentia & ſollicitudo animum ſuſpendens, vitium eſt Infidelium: Fiducia in Deo, virtus eſt Chriſtianorum, *Hæc omnia gentes mundi quærunt: Pater autem veſter ſcit quoniam his indigetis. Verumtamen quærite primùm regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Inſipiens eſt qui primùm quærit quod minoris momenti eſt, quod vilius, quod homini cum animantibus commune eſt; illud verò negligit quod excellentius, quod magis neceſſarium, quod hominis proprium ſummumque bonum. *Indecorum eſt homines curare de cibo, qui militant regno. Novit Rex quemadmodum familiam ſuam paſcat, alat, veſtiat.* (S. Ambroſ. lib. 7. in Luc. n. 130.) Chriſtianus de vita, de regno, de immortalitate certus, « de paſtûs & veſtitûs non debet neceſſitate pulſari, cùm videat Deum hodie nato, & perituro in craſtinum germini tantam veſtitûs gloriam contuliſſe: ſed ſicut ariditati iſta, ſicut clibani deputantur incendio, ita mortis, ita gehennæ ignibus deſtinantur, qui præſentia ſibi à Deo præſtari dubitant, cùm futura ſibi jam ſentiunt contributa. « (S. Petr. Chryſol. ſerm. 165.)

32. *Nolite timere, puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum.* Pro magnitudine certaminis præmii proponitur magnitudo. (S. Petrus Chryſ. ſerm. 22. & 23.) Hinc eſt quòd Diſcipulis ſuis Chriſtus Regnum ceu præmium proponit ac promittit, ut in certamine non cedant periculis, non timori: pericula deſpicit qui tendit ad regnum: victoriæ cupidus neſcit timere. *Nolite timere, puſillus grex.* Puſillus grex mundo, magnus Deo. Puſillus, quia quos elegit ad gloriam, ad ovium innocentiam & manſuetudinem Chriſtianam inſtituit. Puſillus grex, qui non de magno minuitur, ſed creſcit de puſillo. *Puſillus grex:* naſcentis Eccleſiæ ſic deſignat infantiam, quam ad Regni ſui venire infulas incrementis cœleſtibus mox promittit. *Complacuit Patri veſtro dare vobis regnum.* Vos ad regnum prædeſtinavit ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ, ſecundùm divitias gratiæ ſuæ, ut eſſetis ſancti & immaculati in conſpectu ejus; non quia ſancti eratis, non veſtrorum intuitu meritorum; quia per gra-

tiam & miſericordiam ejus donatur vobis omne meritum. *Nolite timere, puſillus grex.* Vox eſt boni Paſtoris, qui animam ſuam pro ovibus poſuit, illis ut cœleſte Regnum procuraret. *Tibi* ergo *Rex* Chriſtus, *tibi Sacerdos, tibi Paſtor, tibi ſacrificium, tibi ovis, tibi agnus, tibi totum factus eſt, qui fecerat totum. Et qui ſibi numquam, tibi toties immutatur, propter te varias monſtratur in formas, qui manet unica ſuæ Majeſtatis in forma. Et quid plura? Dat ſe tibi Deus homo, ut ferre potes, quia ut eſt non potes ſuſtinere.*

[S. Petr. Chryſ. ſerm. 23.] *Nolite timere, quia complacuit Patri veſtro dare vobis Regnum.* Promiſſionem Regni ſine timore ſervus non audit: qui enim libertate indignus eſt, capere non poteſt quâ ratione vocari poſſit ad Regnum. *Dominus ergo ſervorum mentes tali voce confirmat, ne eos repentinus promiſſi regni proſternat auditus. Regnum velle ſervum, crimen eſt; adire, periculum; temeritas, non timere.*

[Idem ſerm. 22. & 23.] 33. *Vendite quæ poſſidetis, & date eleëmoſynam. Facite vobis ſacculos qui non veteraſcunt, &c.* Non poteſt dominari omnibus, niſi is qui propriis non tenetur. Dejectæ mentis eſt, qui familiaris rei meminit cùm vocatur ad Regnum: jacens animus plebeius nummulum theſauris regalibus anteponit: pauper ſenſus parvis incubans perdit magna, & inhians temporalibus, deſerit ſempiterna. Abjicere debet habitum ſervitutis qui ſe Regem credit divinitus conſecratum. Eſt conſuetudinis, eſt animi felicis, ut adſcitus ad Regnum, quod fuit proprium, quod privatum; mox parentibus, propinquis, civibus indigentibus eroget, ne ſit mendicus animo, qui ſenſu dives factus eſt & honore. Tali ergo providentiâ Dominus, conſilio tali vilia & caduca jubet ut vendamus, ut largiamur, ut donemus, qui in cœleſti regno Deum noſtrum & omnia in ipſo volumus poſſidere.

[S. Leo ſerm. 8.] *Vendite quæ poſſidetis, & date eleëmoſynam.* Cibus egeni, regni cœleſtis eſt pretium: & largitor temporalium hæres efficitur æternorum. Unde autem exigua iſta impendia tantâ æſtimari taxatione meruerunt? Niſi quia pondera operum charitatis lance penſantur, & cùm amatur ab homine quod Deus diligit; meritò in ejus aſcenditur Regnum, in cujus tranſitur affectum.

[Idem ſerm. 9.] *Vendite quæ poſſidetis, & date eleëmoſynam.* Quamvis laudabile ſit intemperantiam fugere, & turpium voluptatum damna vitare, multique magnificè facultates ſuas dedignentur occulere, & in copia affluentes vilem atque ſordentem horreant parcitatem: non eſt tamen talium aut felix abundantia, aut probanda frugalitas, ſi ipſis tantùm propriæ opes ſerviant, ſi eorum bonis nulli juvantur pauperes, nulli foventur infirmi; ſi de magnarum abundantia facultatum non captivus redemptionem, non peregrinus ſolatium, non exul ſentit auxilium. *Hujuſmodi divites egentiores ſunt omnibus egenis. Perdunt enim illos reditus quos poſſunt habere perpetuos: & dum brevi nec ſemper libero incubant uſui, nullo juſtitiæ cibo, nullâ miſericordiæ ſuavitate paſcuntur; foris ſplendidi, intus obſcuri; abundantes temporalium, inopes æternorum: Quia ipſi animas ſuas fame afficiunt, & nuditate deboneſtant, qui de iis, quæ terrenis horreis commendarunt, nihil theſauris cœleſtibus intulerunt.*

[S. Petr. Chryſol. ſerm. 25.] *Facite vobis ſacculos qui non veteraſcunt, theſaurum non deficientem in cœlis.* Pater iſte ditare vult filios, non nudare. Novo modo, immò cœleſti modo, qui hunc audit, vendendo comparat, recondit erogando; dum amittit, acquirit. *Facite vobis ſacculos qui non veteraſcunt.* Qui theſaurizantes temporaliter arguebat, ad totum cupiditatis fomitem jubet ſacculos ſine fine perquiri. Chriſte, quò te pertrahit amor tuorum? Ut avarum lucrifacias, facis eum quod deſiderat, non quod oportet audire: ſacculos imperas; æternos theſauros, qui non deficiant, vis parari, ut avarus dum conſueta percurrit ad lucra, aut virtutem capiat, aut à virtute capiatur. Verè Pater es, qui cum tuis quibuſcumque parvulis ſic agis. Namque & nos interdum noſtris parvulis petentibus noxia ingerimus ſalutaria ſub ſpecie noxiorum; fallentes inſipientiam, non decipientes affectum. *Facite vobis ſacculos qui non veteraſcunt, theſauros non deficientes in cœlo.* Sacculus cur paratur? Quid ibi clauſtra, ubi ipſa cuſtos eſt innocentia? Quid ſignaculum, ubi fraudis ſuſpicio non habetur? Si & in cælo ſacculis opus eſt, cura non amittitur, ſed mutatur. Domine, tu vidiſti quia in theſauris tota fides, tota ſpes in ſacculis ſit avaris; & ideo imputribiles in cœlis ſacculos vis parari, ut qui te non ſequitur ad cœlum, ſequatur ſaltem ſacculos ſuos. Avare, fac tibi ſacculos, & fac jubente Deo, quia votis tuis annuit divina Majeſtas. Sed fac tibi ſacculos erogando, quia quicquid pauper acceperit; Pater cœleſtis ſuſcipit. Et ubi recondit? In cœlo. Et ne fortè perdidiſſe te doleas vel uſuram, centuplum in cœleſti fœnore recipies, quicquid in cælos paupere tranſmiſeris perferente. *Uſura mundi centum ad unum: Deus unum accipit ad centum: & tamen homines cum Deo nolunt habere contractum. Sunt forſitan de cautione ſolliciti? Quare? Nonne homo homini exiguæ chartulæ obligatione conſtringitur? Deus tot & tantis voluminibus cavet; & debitor non tenetur? Sed dicis, Eſto quod debeat; quo exigente reſtituet? Se ipſo, quia non poteſt ille mentiri; idem ipſe eſt & executor & debitor. Non erit in reddendo durus, qui profuſus eſt in largiendo. Crede homo Deo quod tibi Deus dedit: majora reddere vult, cùm vult debere largitor.*

[S. Auguſt. ſerm. 108 aliàs 39. de Verbis Domini.] 35. 36. *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris, & vos ſimiles hominibus exſpectantibus Dominum ſuum, quando revertatur à nuptiis.* Cautos nos facit Chriſtus, & vult eſſe expeditos ad exſpectanda noviſſima: ut poſt noviſſima quæ ſunt in hoc ſæculo metuenda, ſuccedat requies quæ non habet finem. Erunt tunc ſecuri, qui modò non ſunt ſecuri: & iterum tunc timebunt, qui modò timere nolunt. *Ad hanc exſpectationem, & propter hanc ſpem Chriſtiani facti ſumus. Ab amore ſæculi hujus vocati ſumus, ut aliud ſæculum ſperemus & diligamus. In hoc abſtinere nos debemus ab omnibus illicitis concupiſcentiis, hoc eſt, lumbos accinctos habere debemus: & fervere & lucere in operibus bonis, hoc eſt, lucernas ardentes in manibus habere.* Unde alibi Dominus ait: *Nemo accendit lucernam, & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo ſunt....... Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis eſt.* Quid eſt lumbos accinctos habere? *Declina à malo.* Quid eſt, lucernas ardentes in manibus habere? *Et fac bonum.* Quid eſt quod adjunxit Chriſtus, *Et vos ſimiles hominibus exſpectantibus Dominum ſuum, quando revertatur à nuptiis:* niſi quod in illo Pſalmo ſequitur, [Pſal. 33. 15.] *Inquire pacem, & perſequere eam?* Hæc tria, hoc eſt, abſtinentia à malo, & operatio boni, & ſpes præmii æterni, commemorata ſunt in Actibus Apoſtolorum, ubi ſcriptum eſt, quia docebat eos Paulus *de continentia, de juſtitia, & ſpe vitæ æternæ.* [Act. 24. 25.] Ad continentiam pertinet, *Sint lumbi veſtri præcincti.* Ad juſtitiam pertinet, *Et lucernæ ardentes in manibus veſtris.* Ad exſpectationem Domini, quæ eſt ſpes vitæ æternæ, pertinet, *Et vos ſimiles hominibus exſpectantibus dominum ſuum quando revertatur à nuptiis.* Priùs declina à malo, deinde fac bonum: priùs accinge lumbos tuos, & tunc accende lucernam: & cùm hoc feceris, ſecurus exſpecta Dominum, venienti dicturus: *Feci quod juſſiſti, redde quod promiſiſti.* Veſtes oblongas & diffluentes accingebant ſervi, ut expediti eſſent ad miniſtrandum; viatores, ut expediti eſſent ad iter agendum; milites, ut eſſent expediti ad pugnandum. Chriſtianus ſervus eſt Dei, miles Chriſti, viator in mundo: ideo illi merito dicitur:

[S. Petrus Chryſ. ſerm. 24.] *Sint lumbi veſtri præcincti.* In lumbis eſt tota corporis cauſa, ex lumbis tota carnis negotia ſuſcitantur; in lumbis tota eſt humani lapſus, humanæ fragilitatis occaſio. *Conſtringenda eſt ergo caro continentiæ cingulo, ne effuſa vitiis, ac toto peccatorum gravata pondere, ſuper-*

nis & cœleſtibus inſiſtere non poſſit inceſſibus. Huc ſpectat quod ait Apoſtolus: *Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & avaritiam, quæ eſt ſimulacrorum ſervitus.*

Coloſſ. 3. 5.

Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris: & vos ſimiles hominibus exſpectantibus dominum ſuum. Duo ſunt quæ jubentur, & lumbos reſtringere, & lucernas tenere: ut & munditia ſit caſtitatis in corpore, & lumen veritatis in operatione. Redemptori enim noſtro unum ſine altero placere nequaquam poteſt, ſi aut is qui bona agit, adhuc luxuriæ inquinamenta non deſerit; aut is qui caſtitate præeminet, necdum ſe per bona opera exercet. Nec caſtitas ergo magna eſt ſine bono opere, nec opus bonum eſt aliquid ſine caſtitate. Sed ſi utrumque agitur, reſtat ut quiſquis ille eſt ſpe ad ſupernam patriam tendat, & nequaquam ſe à vitiis pro mundi hujus honeſtate contineat. Quia etſi quædam bona aliquando pro honeſtate inchoat, in ejus tamen intentione non debet permanere, nec per bona opera præſentis mundi gloriam quærere; ſed totam ſpem in Redemptoris ſui adventum conſtituat.

S. Greg. Hom. 13. in Evang.

Et vos ſimiles hominibus exſpectantibus dominum ſuum, quando revertatur à nuptiis: ut cùm venerit, & pulſaverit, confeſtim aperiant ei. Chriſtianus non ſolùm ad Dei voluntatem faciendam paratus ſemper eſſe debet ut ſervus vigil & fidelis; non ſolùm fidei lampadem lectione & meditatione verbi Dei ſemper lucentem, amore Dei & proximi ſemper ardentem, oleo bonorum operum ſemper plenam habere; verùm etiam Dominum ſemper exſpectare, qui à nuptiis revertetur, cùm electarum animarum, quas ſibi deſponſavit, completo numero, veniet ad judicium, & earum felicitatem reſurrectione corporum conſummabit; vel cùm ex præſenti ſæculo juſtorum animas eripiet, ac in fide & juſtitia ſibi jam deſponſatas, in ſempiternum ſibi copulabit in gloria. *Venit Dominus cùm ad judicium properat: pulſat verò, cùm jam per ægritudinis moleſtias eſſe mortem vicinam deſignat. Cui confeſtim aperimus, ſi hunc cum amore ſuſcipimus. Aperire enim judici pulſanti non vult, qui exire de corpore trepidat, & videre eum, quem ſe contempſiſſe meminit, judicem formidat. Qui autem de ſua ſpe & operatione ſecurus eſt, pulſanti confeſtim aperit: quia lætus judicem ſuſtinet: & cùm tempus propinquæ mortis advenerit, de gloria retributionis hilareſcit.* Vigilemus igitur in vitæ Chriſtianæ officiis, & attendamus ne graventur corda noſtra in crapula & ebrietate, in voluptatibus carnis, in curis & deliciis hujus ſæculi. Obſervemus omnes dies, imò omnia momenta, quia neſcimus quando viniat ultimus dies, ultimumque vitæ noſtræ momentum, ex quo pendet æternitas.

S. Gregor. ibid.

37. *Beati ſervi illi, quos cùm venerit Dominus, invenerit vigilantes: Amen dico vobis, quod præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis.* Vigilat, qui ad aſpectum veri luminis mentis oculos apertos tenet: Vigilat, qui ſervat operando quod credit: vigilat, qui à ſe torporis & negligentiæ tenebras repellit: Hinc Apoſtolus ait: *Evigilate juſti, & nolite peccare*: &, *Hora eſt jam nos de ſomno ſurgere.* Deo in hoc mundo vivamus, ut ad menſam ejus in ejus regno ſedentes, in ipſo & de ipſo vivamus. *Amen dico vobis, quòd præcinget ſe*, id eſt ad retributionem præparabit; *& faciet illos diſcumbere*, id eſt, æterna quiete renovari. Diſcumbere quippe noſtrum, in regno quieſcere eſt. Unde alibi Dominus ait: *Venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac & Jacob.*

1. Cor. 15. 34. — Rom. 13. 11. — Matt. 8.

38. *Et ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati ſunt ſervi illi.* Prima vigilia, primævum tempus eſt, id eſt pueritia; ſecunda, adoleſcentia vel juventus; tertia, ſenectus. Qui ergo vigilare in prima vigilia noluit, cuſtodiat vel ſecundam: ut qui converti à pravitatibus ſuis in pueritia neglexit, ad vias vitæ ſaltem in tempore juventutis evigilet: & qui evigilare in ſecunda vigilia noluit, tertiæ vigiliæ remedia non amittat: ut qui in juventute ad vias vitæ non evigilat, ſaltem in ſenectute reſipiſcat.... Non eſt quid homo excuſationis inveniat. Deus deſpicitur, & exſpectat; contemni ſe videt, & revocat; injuriam de contemptu ſuo ſuſcipit, & tamen quandoque revertentibus etiam præmia promittit. Sed nemo hanc ejus longanimitatem negligat: quia tantò diſtrictiorem juſtitiam in judicio exiget, quantò longiorem patientiam ante judicium prærogavit. *Ignoras* (inquit S. Paulus) *quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem ſecundùm duritiam tuam & cor impœnitens, theſaurizas tibi iram in die iræ & revelationis juſti judicii Dei.*

S. Greg. ibid. — Rom. 2. 4.

42. *Quis putas eſt fidelis ſervus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam?* &c. Paſtores vigilare præ cæteris debent, fideles eſſe, in opus miniſterii ad mortem uſque incumbere; dona Domini ſibi ipſis non tribuere, nec ad quæſtum, aut gloriam propriam convertere, ſed ad ipſius Domini gloriam, ad familiæ ejus, id eſt, Eccleſiæ utilitatem & animarum ſalutem, prudenter, in tempore, ad menſuram omnibus & ſingulis curæ ſuæ commendatis diſpenſare. Ad laborem ipſos excitet, & ne deficiant in laboribus, ſuſtentet promiſſa merces. Quæ verò merces? Omnia bona Dei, Deus ipſe ſummum bonum. *Verè dico vobis, Quoniam ſupra omnia quæ poſſidet, conſtituet illum.*

45. 46. *Quòd ſi dixerit ſervus ille in corde ſuo: Moram facit Dominus meus: & cœperit percutere ſervos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari: veniet Dominus ſervi illius in die qua non ſperat, & hora qua neſcit, & dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet.* Improbi Paſtores qui ſuperbè & violenter in Clero dominantur, & dignitate ſua aut beneficio abutuntur ut lautè vivant, ut otio ac voluptati ſerviant, divini judicii ſeveritatem experientur; mortem præmaturam, ſubitam, vel improviſam: *Veniet Dominus ſervi illius in die qua non ſperat, & hora qua neſcit*: æternam à Deo ſeparationem; *& dividet eum*: tormenta ſine fine cum diabolo & reprobis: *partemque ejus cum infidelibus ponet.*

47. 48. *Ille autem ſervus, qui cognovit voluntatem domini ſui, & non præparavit, & non fecit ſecundùm voluntatem ejus, vapulabit multis: qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Tantò magis reus homo eſt, graviorique pœnæ obnoxius, quantò majorem Dei, Legiſque illius ac mandatorum cognitionem habet. *Cùm etiam ignorantes Dominum nulla exceptio tueatur à pœna* (inquit Tertullianus) *Quia Deum in aperto conſtitutum, & vel ex ipſis cœleſtibus bonis incomprehenſibilem ignorari non licet) quantò cognitum deſpici periculoſum eſt? Deſpicit porrò, qui bonorum & malorum intellectum ab illo conſecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fugit reſumens, intellectui ſuo, id eſt, Dei dono contumeliam facit.* Qui autem non cognovit voluntatem Domini, legem ejus, mandata ejus, officiaque ſua, quæ noſſe poterat ac debebat, nihilominus reus eſt, cùm ejus mandata tranſgreditur, æternæque pœnæ obnoxius, quamvis mitiori. Oſtendit itaque Dominus graviùs peccare hominem ſcientem quàm neſcientem. *Nec tamen ideo confugiendum eſt ad ignorantiæ tenebras, ut in eis quiſque requirat excuſationem. Aliud eſt enim neſciſſe, aliud ſcire noluiſſe. Voluntas quippe in eo arguitur, de quo dicitur,* Noluit intelligere ut bene ageret. *Sed & illa ignorantia quæ non eſt eorum qui ſcire nolunt, ſed eorum qui tamquam ſimpliciter neſciunt, neminem ſic excuſat ut ſempiterno igne non ardeat, ſi propterea non credidit quia non audivit omnino quod crederet, ſed fortaſſe ut mitiùs ardeat. Non enim ſine cauſa dictum eſt:* Effunde *iram tuam in gentes quæ te non noverunt.* Et quod ait Apoſtolus: *In revelatione Domini Jeſu de cœlo, cum Angelis virtutis ejus in flamma ignis dantis vindictam iis qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini.*

Tertull. lib. de Pœnitentia c. 5. — S. Auguſt. lib. de Gratia & libero Arbit. c. 3. — Pſal. 35. — Pſal. 78. 6. — 2. Theſſ. 1. 8.

CAPUT XIII.

Senſus Litteralis.

1. ADERANT *autem quidam ipſo in tempore*, quo Chriſtus populum docebat, nuntiantes illi ceu rem novam, quæ tum forte Hieroſolymis acciderat, *de Galilæis*, Judæ Gaulonitæ ſeu Galilæi Sectatoribus, *quorum ſanguinem Pilatus miſcuerat cum ſacrificiis eorumdem*; quòd ſcilicet ſeditioſam doctrinam prædicti Judæ ſecuti, qui tributum Cæſari non ſolvendum, nec alium Dominum præter Deum agnoſcendum vulgaverat, quo tempore Quirinus Judæam deſcripſit, ideoque malè perierat, res novas contra Romanum Imperium, & obſequium Cæſaris moliebantur, cùm tempore Paſchatis Hieroſolymam ad offerendum ſacrificium veniebant.

Act. 5.37 Joſeph. lib. 18. Antiq. c. 1 & lib. 20. c. 3. Item lib. 2. de Bello Judaico c. 17 & lib. 7. c. 28.

2. *Et reſpondens dixit illis* (JESUS,) *Putatis quòd hi Galilæi*, quos occidi juſſit Pilatus, *præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia paſſi ſunt?* Exiſtimatis ipſos flagitioſiores fuiſſe cæteris illius Nationis & ſectæ hominibus, quaſi graviorum & plurium ſemper ſint rei peccatorum, quos Deus magnis calamitatibus opprimi ſinit, aut mala morte plectit? *Non, dico vobis:* Non ita ſe res habet. Sæpè enim ex magna malorum turba Deus paucos ſeligit, quorum pœnam cæterorum admonitionem & exemplum eſſe velit, ſicut in legionum decumatione ab Imperatoribus exercitus fieri ſolet. *Sed niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis*, ſive in præſenti ſæculo, calamitatibus & pœnis vobis imminentibus oppreſſi, ſive in futuro, ſive in utroque.

4. 5. *Sicut illi decem & octo, ſupra quos cecidit turris in Siloë*, ad fontem Siloë, unde aquæ ductus in Urbem C ferebatur, ad quem fontem magnus erat hominum concurſus, vel ut ſe purificarent, vel ut ſanationem languorum ſuorum, poſt motum & turbationem aquæ ab Angelo, exſpectarent. *Putatis quia & ipſi* decem & octo homines, qui turris illius ruinis nuper ſunt oppreſſi, *debitores fuerint*, rei hujuſmodi pœnæ & mortis, *præter omnes homines habitantes in Jeruſalem?* præ omnibus incolis Jeruſalem? *Non, dico vobis*; non ita eſt, *ſed ſi pœnitentiam non egeritis, omnes ſimiliter peribitis.*

Iſaiæ 8.6. Ioan. 9.7. S. Hieron. in c. 8. Iſai.

6. 7. *Dicebat autem, & hanc ſimilitudinem*, ſeu Parabolam: *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit.* Pater ille familiâs, Deus eſt; vinea, Judaicus populus; ficus Hieroſolymitani cives, ad ſpirituales fructus proferendos per Prophetas & Sacerdotes exculti. D Confer cum Iſaiæ 5. 7. *Vinea Domini exercituum, domus Iſraël eſt: & vir Juda germen ejus delectabile: & exſpectavi ut faceret judicium, & ecce iniquitas; & juſtitiam, & ecce clamor.* Venit Dominus quærens fructum juſtitiæ, pietatis, bonorum operum, & non invenit, ſed inania tantùm legalium ceremoniarum folia. Quærebat autem Dominus, non quia fructum ficulneæ deeſſe neſciret, ſed ut oſtenderet in figura quia fructum jam Synagoga habere deberet. (inquit S. Ambroſius.)

S. Ambroſ lib. 7. in Luc. n. 160. & ſeq. 2. Petr. Chryſ. ſerm. 106

8. *Dixit autem ad cultorem vineæ*, Chriſtum Dominum, qui doctrina & miraculis Judæos velut vineam ſuam electam excoluit: *Ecce anni tres ſunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio; ſuccide ergo illam, ut quid etiam terram occupat?* Ficus frugiferæ ultra tertium annum fructus non differunt: jam verò plures ſunt anni, ex quo venio quærens fructum in Synagoga, & jam tertius eſt annus quo fruſtra ipſam excolis, Fili mi, (tertius enim tum agebatur annus prædicationis Chriſti) *Succide ergo illam*, & eradica, ut quid etiam terram occupat, & otioſam inutilemque reddit, quæ ſi fertilem arborem geſtaſſet, uſum ſui præbuiſſet?

9. *At ille*, cultor ſcilicet vineæ, *reſpondens, dicit illi: Domine, dimitte illam & hoc anno, uſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora*, ut extremam curam, & A omnia opportuna adhibeam ad fertilitatem ei procurandam (quod anno ultimo prædicationis Chriſti, & Paſſionis ejus, per ipſummet; ſequentibus autem per Apoſtolos factum eſt) *& ſi quidem fecerit fructum*, bene eſt: *ſin autem, in futurum*, cùm tibi placuerit, *ſuccides eam.* Non dixit: Si fecerint fructum, permanebunt ut erant: ſed, Si fecerint fructum, ſuſpenſa ſententia eſt, ut ſubaudiatur, transferes eos in Eccleſiam Gentium & in alteram vineam tranſplantabis. Venit Dominus tertiò, & non invenit in eis fructum. Dedit primùm Legem per Moyſen, ſecundò locutus eſt per Prophetas: tertiò ipſe deſcendit. Et poſt paſſionem datis ad pœnitentiam quadraginta quatuor annis, quia non fecerunt fructum, B quartò ſubverſi ſunt.

S. Hieron. in c. 3. Habacuc ad illum Verſum, Ficus enim non florebit & non erit germen in vineis

10. 11. 12. 13. *Erat autem* (JESUS) *docens in Synagoga eorum Sabbatis*, quibus Judæi frequentes conveniebant in Synagogas, ut Legem edocerentur, & precarentur. *Et ecce mulier quæ habebat Spiritum infirmitatis annis decem & octo*, quæ ab annis octodecim patiebatur morbum à ſpiritu malo immiſſum, *& erat inclinata*; capite in pectus contracto, corpore in terram curvato, præ frequentibus convulſionibus, *nec omnino poterat ſurſum reſpicere. Quam cùm videret Jeſus, vocavit eam ad ſe*, ultro, non rogatus, propenſiſſimâ ad benefaciendum & ſucurrendum miſeris voluntate; *& ait illi; Mulier, dimiſſa es ab infirmitate tua*, ſoluta & liberata à vinculis infirmitatis, quibus te Satanas tenebat alligatam. *Et impoſuit illi manus.* Operatorio ſermone, contactuque vivifico perfectam illi ſanitatem reſtituit. *Et confeſtim erecta eſt, & glorificabat Deum.* Dei gloriam, potentiam, miſericordiam prædicabat, Chriſto gratias agens.

Ader. lib. de Morbis Evangelicis.

14. *Reſpondens autem Archiſynagogus, indignans quia Sabbato curaſſet Jeſus, dicebat turbæ: Sex dies ſunt, in quibus oportet operari; in his ergo venite, & curamini, & non die Sabbati.* Princeps quidam Synagogæ, religionis zelique ſpeciem invidiæ, quâ in Chriſtum urebatur, pretexens, ipſumque Jeſum per latus petens, ait turbæ in Synagoga congregatæ: Sex dies ſunt operibus & labori manuum deſtinati; illis diebus venite, & præbete vos curandos, & non Sabbato, quod quiete & ceſſatione ab omni opere ſanctificandum eſt.

15. 16. *Reſpondens autem ad illum Dominus*, aliosque ipſi ſimiles unà coarguens, *dixit: hypocritæ*, qui aliud ſermone oſtentatis, ſcilicet zelum Legis; aliud corde premitis, ſcilicet invidiam ob operum meorum admirabilitatem, *unuſquiſquè veſtrûm Sabbato non ſolvit bovem ſuum aut aſinum à præſepio, & ducit adaquare?* Nonne unuſquiſque veſtrûm Sabbato ſolvit bovem ſuum aut aſinum à præſepio cui alligati ſunt, & adaquatum ducit? *Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligavit Satanas, ecce decem & octo annis, non oportuit ſolvi à vinculo illo die Sabbati?* quantò magis licitum eſt, imò religioſum ac pium, homini ſubvenire die Sabbati, & præſertim iis qui ex genere Abrahæ cenſentur, cum quo & poſteris E ejus Deus fœdus iniit? Cùm ergo Satanas hanc Abrahæ filiam per annos octodecim inſanabilis morbi vinculo detineret alligatam, an Sabbati religionem violavi, cùm vinculum illud verbo & impoſitione manûs ſolvi? Num ſervile hoc opus cenſendum eſt?

17. *Et cùm hæc diceret, erubeſcebant omnes adverſarii ejus: & omnis populus gaudebat in univerſis quæ glorioſè fiebant ab eo.* Adverſarii ejus pudore ſuffundebantur, populus gaudebat quòd tam admirabilia, tamque glorioſa opera ederet.

18. 19. 20. 21. *Dicebat ergo: Cui ſimile eſt regnum cælorum, & cui ſimile æſtimabo illud? Simile eſt grano ſi-*

napis, quod acceptum homo miſit in horreum ſuum, & crevit, & factum eſt in arborem magnam, & volucres cœli requieverunt in ramis ejus. Et iterum dixit: Cui ſimile æſtimabo regnum Dei? Simile eſt fermento quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſata tria, donec fermentaretur totum. Confer cum Matthæi 13. ubi utramque illam Parabolam expoſuimus.

22. *Et ibat per civitates & caſtella, docens, & iter faciens in Jeruſalem?* ut Feſtum aliquod ſecundùm Legem celebraret, quod quale fuerit, Interpretes non conveniunt. Neque enim certum & exploratum habetur ex Evangelica Hiſtoria, quo tempore hæc geſta & dicta ſint à Chriſto Domino.

23. 24. *Ait autem illi quidam: Domine, ſi pauci ſunt qui ſalvantur?* Circa hanc quæſtionem varia erant Magiſtrorum placita. R. *Reſh. Lachiſh*, ait: *Quid dereliquit ſtatutum unum non obſervatum, judicabitur in gehenna.* Contra verò R. *Jochanan* ait: *Ne ſic judices de Iſraële: nam etiamſi non didicerit niſi ſtatutum unum, evadet gehennam.* Ex adverſo R. Rabba dicit: *Duo tantùm introierunt in terram Chanaan de ſexaginta myriadibus: ſic etiam erit in diebus Meſſiæ.* Chriſtus curioſæ quæſtioni reſpondendum non duxit, nihil enim intereſt ad ſalutem ſcire quot ſalventur, ſed quales eſſe oporteat, & qualem viam inire debeant, qui ſalutem æternam conſequi volunt. Id docet eo loci Chriſtus. *Ipſe autem dixit ad illos: Contendite intrare per anguſtam portam: quia multi dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Omnibus ſtudiis & viribus enitimini, ut per arctam illam vivendi rationem, quæ ſecundùm Deum & virtutem eſt, quæ ardua eſt & difficilis, in Dei regnum intretis. Metaphora eſt ſumpta à domo, cujus janua anguſta eſt, quam non ſubit, niſi qui vires contendit. Multi quærent intrare in regnum cœlorum, inefficacibus deſideriis id optabunt: quotuſquiſque enim eſt, qui beatus eſſe non optet? *Sed non poterunt*, quia gratiæ Dei deerunt, ad viam illam arduam illos invitanti, nec tanti illis erit vita æterna, ut propter ipſam hujus ævi commodis carere velint.

Ligfoot in Horis Hebraicis.

25. 26. 27. 28. *Cùm autem introierit Pater-familiâs & clauſerit oſtium*: cùm elapſum fuerit tempus poſt quod in domum ſuam cœleſtem nullum ampliùs admittere Dominus decrevit, fruſtra exſpectatis quos invitaverat; *incipietis foris ſtare, & pulſabitis oſtium*, ſtabitis foras, fruſtra contendentes intrare, & inutiliter *dicentes: Domine aperi nobis; & reſpondens dicet vobis: Neſcio vos unde ſitis.* Pro ignotis vos habeo. *Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti.* Tecum familiariter viximus, cibum tecum ſumpſimus, te audivimus apud nos docentem, diſcipulique tui fuimus. *Et dicet vobis: Neſcio vos unde ſitis: Diſcedite à me omnes operarii iniquitatis.* Hæc verba, *operarii iniquitatis*, habitum dumtaxat ac ſtudium ſeu conſuetudinem totius vitæ, non unum aut alterum actum ſignificare, Volzogenius Socinianus commentator, & Grotius falsò, temerè, erroneè aſſerunt; ut propter ſolum peccati habitum & conſuetudinem, non propter unum aut alterum crimen ſeu voluntate, ſeu opere perpetratum, hominem à regno cœlorum excludi, & in tenebras exteriores ejici, id eſt, in infernum detradi innuant, ſecundùm Socinianæ Moralis principia. *Ibi erit fletus, & ſtridor dentium: cùm videritis Abraham & Iſaac & Jacob, & omnes Prophetas in Regno Dei, vos autem expelli foras.* Cœleſti & æterna domo, regnoque excluſi, & tenebroſo carcere, ſuppliciiſque ſempiternis damnati, flebitis & ſtridebitis dentibus; cùm præſertim videritis Abraham, Iſaac, Jacob, & omnes Prophetas, ex quorum genere vos eſſe gloriamini, in regno cœleſti felicem in æternum vitam agentes.

29. 30. *Et venient ab Oriente & Occidente, & Aquilone, & Auſtro*, à quatuor mundi plagis homines, *& accumbent in Regno Dei*; cujus vos ſolos hæredes fore ob generis prærogativam, & Legem à Deo acceptam, præſumebatis. *Et ecce ſunt noviſſimi qui erunt primi, & ſunt primi qui erunt noviſſimi.* Gentiles qui nunc à Deo alieniſſimi, & hoſpites teſtamentorum vobis videntur, & quos tanquam ultimos omnium mortalium contemnitis, erunt primi in regno cœlorum: vos autem qui nunc primi eſtis Dei cognitione, patrum genere, promiſſionum jure, regni cœlorum exſpectatione; omnium noviſſimi eritis, à Regno cœlorum in perpetuum excluſi.

31. *In ipſa die*, qua ſuperiorem Chriſtus habuit concionem, *acceſſerunt quidam Phariſæorum*, benevolentiam erga ipſum ſimulantes, & *dicentes illi. Exi & vade hinc, quia Herodes vult te occidere*; idque Herodis ipſius inſtinctu Phariſæos illos feciſſe Chriſti reſponſum oſtendit, ad Herodem, à quo miſſi erant, directum. Herodes ſcilicet politicis artibus & vafritie inſignis, Jeſum interficere veritus, ne populum offenderet, injecto tamen metu illum finibus Tetrarchiæ ſuæ arcere voluit, quia Joannis innocentiæ teſtimonium magna auctoritate & libertate paſſim perhibebat. Ideo Phariſæos miſit, qui Chriſto metum incuterent mortis ab illo imminentis, ſuaderentque ut ſeceſſu & fugâ ſaluti ſuæ conſuleret.

32. *Et ait illis: Ite, dicite Vulpi illi* (ſic Herodem vocat propter inſignem aſtutiam cum timiditate conjunctam) *Ecce ejicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & ſequenti die conſummor.* Herodi renuntiate, me terrore mortis non commoveri, nec impediri poſſe quominus opus, quod dedit mihi Pater, perficiam. Dæmonia ergo ejicere, & infirmos curare pergam, & nunc & in poſterum, quamdiu mihi libuerit, & brevi moriar. Mortem ſuam *conſummationem* vocat, quia per eam opus redemptionis noſtræ perfecit. Confer cum Hebr. 2. 10. *Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, Auctorem ſalutis eorum per paſſionem conſummare.*

Vide ſis S. Aug. in Pſal. 63. ad illum Verſ. Tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt: & *ſerm. 2. in Pſal. 88. n. 7.*

33. *Verumtamen oportet me hodie & cras, & ſequenti die ambulare*, liberè operari, & munus peragere meum ſine metu Herodis, & cujuſcumque alterius, hic hærere, vel aliò migrare, cùm voluero. Trepidare vulpis eſt, non Leonis de Tribu Juda. Non eſt metuendum ne mihi mors in Galilæa, vel in Peræa inferatur, *quia non capit*, non contingit, non expedit *Prophetam perire* ſeu morte affici *extra Jeruſalem*, ubi Synedrium magnum eſt, à quo Prophetæ judicantur. Unde in Tractatu *Sanhedrim*, c. 1. habetur: *Non judicant Tribum, nec Pſeudoprophetam, nec ſummum Pontificem, niſi Hieroſolymis, & judicio Septuaginta unius.* Fuere quidem Prophetæ nonnulli extra Jeruſalem occiſi, ſed pauci præ iis qui ea in Urbe trucidati erant.

Ligfoot in Horis Hebraicis.

34. 35. *Jeruſalem, Jeruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te*; id eſt, quæ occidere & lapidare ſoles, &c. reprehenſionis vitiorum ac ſcelerum tuorum impatiens; *quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum avis nidum ſuum ſub pennis, & noluiſti? Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.* Urbs veſtra excidetur, omniſque regio vicina ſic vaſtabitur ut remaneat deſerto ſimilis. *Dico autem* vobis: *Quia non videbitis me donec veniat cùm dicatis:* Non videbitis me Hieroſolymis uſque ad diem illum, quo Urbem ingrediar ſedens ſuper aſinam, ut impleantur Vaticinia Prophetarum, & mihi velut Regi & Triumphatori cum palmis ſeu ramis olivarum occurrentes & acclamantes dicetis: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Confer cum Matthæi 23. 37. 38. & 39.

Vide Joſeph lib. 7 de Bello Iud. c. 1.

Senſus Moralis.

2. PUTATIS *quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerunt? Non, dico vobis.* Humanorum judiciorum temeritatem Chriſtus Dominus compeſcit. Plerumque enim judicant homines, graviorum peccatorum reos eſſe, qui à Deo magis in hoc mundo affliguntur, vel ſubitis calamitatibus opprimuntur. Ita judicabant amici Job: *Utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia ſua tibi, ut oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ, & quòd multiplex eſſet lex ejus, & intelligeres quòd multò minora exigeris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.* (Job. 25. 5. 6.) Sic judicabant barbari Inſulæ Melitenſis incolæ, cùm viperam S. Pauli manum invaſiſſe viderunt. (Act. 28. 4.) *Utique* (inquiebant) *homicida eſt homo hic, qui cùm evaſerit de mari, ultio non ſinit eum vivere.* Sic judicabant, qui Galilæorum illorum caſum nuntiabant, quorum ſanguinem Pilatus cum ſacrificiis illorum miſcuerat, flagitioſiores fuiſſe cæteris Galilæis: judicabant plerique de turba quæ Chriſtum audiebat, tum hos Galilæos, tum decem & octo homines, qui repentina Turris Siloë ruinâ nuper fuerant oppreſſi, præ cæteris omnibus conterraneis vel concivibus ſuis peccatores fuiſſe & Deo inviſos. Rem porrò non ita ſe habere Chriſtus declarat, ut doceat non eſſe temerè judicandum de iis qui à Deo affliguntur & temporaliter puniuntur. Quamvis enim in futuro ſæculo pro menſura peccatorum puniat reprobos; in præſenti tamen ſæpè peccatores caſtigat ut erudiat, ut emendet, ut ad pœnitentiam adducat, ut ſalvet; interdum ut paucorum exemplo terreat cæteros, & vel timore pœnarum à peccato cohibeat: ſæpè juſtos, ut probet, ut purificet; ſæpè reprobos temporali proſperitate frui ſinit, graviores in futuro ſæculo pœnas daturos. (Job. 21.) *Domus eorum ſecuræ ſunt & pacatæ, & non eſt virga Dei ſuper illos.... Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.... Quia in diem perditionis ſervatur malus, & in diem furoris adducetur.* (Pſal. 72.) Hinc David: *Mei autem* (inquit) *pene moti ſunt pedes, pene effuſi ſunt greſſus mei, quia zelavi ſuper iniquos, pacem peccatorum videns. Quia non eſt reſpectus morti eorum, & firmamentum in plaga eorum. In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Ideo tenuit eos ſuperbia,* &c. Et alter Propheta: (Jerem. 12.) *Juſtus quidem es, Domine, ſi diſputem tecum: verumtamen juſta loquar ad te. Quare via impiorum proſperatur, bene eſt omnibus qui prævaricantur & iniquè agunt? Plantaſti eos & radicem miſerunt; proficiunt, & faciunt fructum.... Congrega eos quaſi gregem ad victimam, & ſanctifica eos in die occiſionis.* Temeraria igitur judicia quiſque caveat, cor ſuum, actuſque ſcrutetur & recogitet, primum peccatorum ſe coram Deo reputet, graviores ſe divinæ juſtitiæ pœnas debere humiliter agnoſcat, placare illam ſatagat pœnitentiæ gemitibus & operibus. (S. Auguſt.) *Væ enim etiam laudabili hominum vitæ, ſi remotâ miſericordiâ diſcutiat eam Deus.*

3. *Sed niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.* Impunitum à Deo relinqui peccatum non poteſt, cùm juſtus ſit: aut à Deo puniatur neceſſe eſt, aut ab homine pœnitente, contrito, & ſibimetipſi irato, quòd Deum graviter offenderit. Pœnitentiam agere peccatoribus, non conſilii tantùm res eſt, ſed præcepti omnes omnino ſpectantis. Omnes qui pœnitentiam non egerint, poſtquam in mortale peccatum lapſi ſunt, certa manet damnatio. Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis; etſi non eodem mortis genere quo Galilæi illi homines vel Judæi, eo certè quod omnium maximè timendum, de quo ſcriptum eſt (Pſal. 33. 22.): *Mors peccatorum peſſima.* (S. Bern. Epiſt. 105) Mala ſiquidem eſt in mundi amiſſione, pejor in carnis ſeparatione, peſſima in vermis igniſque duplici contritione. (S. Auguſt. lib. 13. de Civit. Dei c. 11.) Hæc ſecunda mors, quæ non fit ſeparatione animæ & corporis, ſed in æternam pœnam potiùs utriuſque complexu. Hæc malorum omnium maximum. *Numquam enim erit homini pejus in morte, quàm ubi erit mors ipſa ſine morte.* Hoc malum ſolâ pœnitentiâ de-

A clinari poteſt. *Si de Exomologeſi retractas* (ait Tertullianus) (Tertull. lib de Pœnit.) *gehennam in corde conſidera, quam tibi Exomologeſis extinguet: & pœnæ priùs magnitudinem imaginare, ut de remedii adeptione non dubites.*

6. *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit.* Arbor ficulnea, moraliter genus humanum eſt. (S. Aug. ſerm. 110. aliàs 11 de Verbis Domini.) Triennium, tria ſunt tempora: unum ante Legem, alterum ſub Lege, tertium ſub Gratiâ. Hos appellat Chriſtus in hac arbore, qui per omne tempus fructum dare noluerunt: & propter hoc imminebat ſecuris radicibus arboris infructuoſæ. Intercedit colonus, *differtur ſupplicium, ut adhibeatur auxilium.* Qui intercedit colonus, eſt omnis ſanctus; qui intra Eccleſiam orat pro eis qui ſunt extra Eccleſiam. Et quid orat? B *Domine, dimitte illam & hoc anno, uſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora: & ſi quidem fecerit fructum; ſin autem, in futurum ſuccides eam:* quando ſcilicet venies judicare vivos & mortuos. Interim tempore iſto ſub gratia, parce peccatoribus, parce infidelibus, parce ſterilibus, parce infructuoſis. *Uſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora.* Quid eſt circumfodere, niſi humilitatem & pœnitentiam docere? Foſſa enim humilis terra eſt. Stercora ſimiliter in bono intellige. Sordes ſunt, ſed fructum dant. *Sordes cultoris, dolores ſunt peccatoris.* Qui agunt pœnitentiam, in ſordibus agunt: ſi tamen intelligant, & veraciter agant. Eia arbor infructuoſa, non derideas, quia parcitur tibi: dilata eſt ſecuris, noli eſſe C ſecura: veniet ad judicium Dominus, & amputaberis.

Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit. Per baptiſmum Chriſto inſiti, & in vinea ejus, ſcilicet Eccleſia Catholica plantati, fructum quem à nobis exſpectat, in tempore ſuo dare debemus. Tempus fructuum, id eſt, bonorum operum, totus vitæ noſtræ curſus eſt. Chriſtianus catholicus, qui fidem habet, charitatem verò & bona opera non habet, ficus ſterilis eſt. Jam multos annos fructum Myſteriorum ſuorum, verbi ſui, Sacramentorum, gratiarum ſuarum, flagellorum, infirmitatum, calamitatum, quibus nos veluti ablaqueat & ſtercorat, à nobis exſpectat Dominus. Patientiâ Dei quouſque abutimur? Ut quid locum in Eccleſia occupamus? Inutiles certè in ea ſumus, immò aliis nocemus degeneri D converſatione & pravis exemplis. Timeamus ergo ſecurim jam ad radicem poſitam. *Succide illam, ut quid etiam terram occupat?* (S. Petr. Chryſol ſerm. 106.) Infructuoſa arbor intricat ceſpitem, exhaurit terræ vires, cultorem conficit damno, afficit tædio poſſidentem; excidere iſtam lucrum eſt, commodum non habere. Sic homo qui naturæ donum, munus animæ, rationis beneficium, excellentiam ſenſus, judicium mentis, artis induſtriam, culturæ bonum, per ſteriles atque inopes actus evertit, occupat, mergit, Auctori fructum, cultori gratiam negat: ſicut arbor è terra, ſic iſte è vita meretur excidi. Et ſicut infecunda arbor, ſi fuerit in vinea, dum fundit mortiferam ſubjectis vitibus umbram, inimica non ſibi ſoli, ſed etiam palmitibus fit fœcundis: ita homo deſes & ignavus, ſi præſit populis, non ſibi ſoli fit noxius, ſed multis, dum ſequentes ſe ſuo vitiat & per- E dit exemplo. *Succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat?* (S. Amb. lib. 7. in Luc. n. 131.) Quod de Judæis dictum, omnibus, & nobis maximè cavendum eſt, ne fœcundum Eccleſiæ locum vacui meritis occupemus; qui quaſi malogranata benedicti, fructus ferre debemus internos, fructus pudoris, fructus conjunctionis, fructus mutuæ charitatis & amoris, ſub uno utero Eccleſiæ matris incluſi; ne aura noceat, ne grando decutiat, ne æſtus cupiditatis exurat, ne humoris imber elidat.

7. *Domine, dimitte illam & hoc anno, uſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora: & ſiquidem fecerit fructum; ſin autem, in futurum ſuccides illam.* Cùm Dominus ad Synagogam fructum quæſiturus ve-

niſſet per Legem, per Prophetas, per ſe ipſum, adhuc Evangelici temporis annum conceſſit, *annum placabilem Domino*, de quo Iſaias. (Iſai. 61. 1.) Toto illo tempore, quod ad ultimum uſque adventum Chriſti currit, operarii Evangelici ficum infructuoſam colunt, circa illam fodiunt, illamque ſtercorant. Quid eſt circa ficulneam fodere, niſi infructuoſas mentes increpare? (S. Greg. M. Hom. 31. in Evang.) Omnis quippe foſſa in imo eſt: & nimirum increpatio dum mentem ſibi demonſtrat, humiliat. Quoties ergo aliquem de peccato ſuo corripimus, toties ex culturæ debito circa infructuoſam arborem fodimus. Quoties ad ejus memoriam vitia anteacta revocamus, quaſi infructuoſæ arbori cophinum ſtercoris verſamus, ut ad compunctionis gratiam quaſi de fœtore pingueſcat. *Cùm enim ſe per pœnitentiam ad lamenta mens excitat, & ad bonæ operationis gratiam reformat, quaſi per tactum ſtercoris redit ad fœcunditatem operis radix cordis. Plangit quod feciſſe ſe meminit; diſplicet ſibi qualem ſe fuiſſe recolit, intentionem contra ſe dirigit, atque ad meliora animum accendit. Ex fœtore ergo ad fructum reviviſcit arbor, quia de conſideratione peccati ad bona opera ſe reſuſcitat animus.*

10. 11. 12. 13. *Erat autem docens in Synagoga eorum Sabbatis. Et ecce mulier quæ habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, nec omnino poterat ſurſum reſpicere. Quam cùm vidiſſet Jeſus, vocavit eam ad ſe, & ait illi: Mulier, dimiſſa es ab infirmitate tua. Et impoſuit illi manum, & confeſtim erecta eſt, & glorificabat Deum.* Quàm clemens Dominus, quàm pius in utroque, cùm aut miſeretur, aut vindicat! (S. Amb. lib. 7. in Luc. n. 173. & 175.) In Synagogæ typo arborem excidi jubet, in typo Eccleſiæ feminam ſalvat. Mulier (inquam) infirma, Eccleſiæ figura eſt, quæ cùm menſuram Legis & reſurrectionis impleverit, in illa quiete perpetua in ſublime erecta faſtigium, inclinationem noſtræ infirmitatis ſentire non poterit.

Ecce mulier quæ habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, &c. (S. Aug. ſerm. 110. aliàs 31. de Verbis Domini.) Curva erat, ſurſum reſpicere non poterat; quia *Surſum cor*, ſine cauſa audiebat. Qui curvus eſt, terram intuetur, terrenâ felicitate lætatur, iſtam ſolam putat eſſe vitam beatam, ubi beatus eſſe poſſit, aliam non credit. Quicumque tam curvus eſt, erigatur. Si per ſe ipſum non poteſt, invocet Deum. Numquid enim & mulier illa per ſe ipſam erecta eſt? Væ illi eſſet, ſi manum ille non porrexiſſet.

Et erat inclinata, nec omnino poterat ſurſum reſpicere. (Idem Epiſt. 131. aliàs 156.) In corpore corruptibili anima conſtituta terrenâ quadam contagione conſtringitur, & tali onere quodammodo depreſſa curvatur, ut in imo multa, quàm in ſummo unum faciliùs concupiſcat & cogitet. Nam hoc etiam ſancta Scriptura ita dicit: *Corpus quod corrumpitur aggravat animam; & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.* (Sap. 9. 15.) Sed ideo venit Salvator noſter, qui mulierem illam in Evangelio per decem & octo annos curvam, quæ fortaſſe hoc ſignificabat, verbo ſalutis erexit, ut anima Chriſtiana non fruſtra audiat, *Surſum cor:* nec fruſtra reſpondeat, *ſe habere ad Dominum.*

Et erat inclinata, nec omnino poterat ſurſum reſpicere. (S. Greg. Hom. 31. in Evang.) Omnis peccator terrena cogitans, cœleſtia non requirens, ſurſum reſpicere non valet: quia dum deſideria inferiora ſequitur, à mentis ſuæ rectitudine curvatur, & hoc ſemper videt, quod ſine ceſſatione cogitat. Ad corda veſtra redite, fratres chariſſimi, quid horis omnibus in cogitationibus veſtris volvatis, aſpicite. Alius de honoribus, alius de pecuniis, alius de prædiorum ambitu cogitat. Hæc cuncta in imo ſunt, & quando mens talibus implicatur, ab ſtatus ſui rectitudine flectitur. Et quia ad cœleſte deſiderium non aſſurgit, quaſi mulier inclinata ſurſum reſpicere nequaquam poteſt.

Hanc cùm vidiſſet Jeſus, vocavit ad ſe, &c. Vocavit, & erexit: illuminavit, & adjuvit. (Ibidem) *Vocat, ſed non erigit, quando per ejus gratiam illuminamur, ſed exigentibus noſtris meritis, ſeu peccatis, adjuvari non poſſumus. Plerumque enim videmus quæ agenda ſunt, ſed opere non implemus. Nitimur, & infirmamur. Mentis* A *judicium rectitudinem conſpicit, ſed ad hanc operis fortitudo ſuccumbit: quia nimirum jam de pœna peccati eſt, ut ex dono quidem poſſit bonum conſpici, ſed tamen ab eo quod aſpicitur contingat per meritum repelli. Uſitata enim culpa obligat mentem, ut nequaquam ſurgere poſſit ad rectitudinem. Conatur, & labitur: quia ubi ſponte diu perſtitit, ibi & cùm noluerit, coacta cadit.* Bene de hac noſtra incurvatione ex typo humani generis per Pſalmiſtam dicitur: *Miſer factus ſum, & curvatus ſum uſque in finem.* (Pſal. 37. 7.) Unde curvatus eſt? Quia elatus erat. Si fueris humilis, erigêris; ſi fueris elatus, curvaberis: non enim deerit Deo pondus unde te curvet. Illud erit pondus, faſcis peccatorum tuorum: hoc replicabitur in caput tuum, & curvaberis. Quid eſt autem curvari? Non ſe poſſe erigere. (S. Aug. in hunc Pſal. n. 10.) Talem invenit Dominus mulierem per decem & octo annos curvam: non ſe poterat erigere. B Tales ſunt qui in terra cor habent. De his alius Propheta, malignos ſpiritus in typo hoſtium populi Dei deſignans, ait: *Quid dixerunt animæ tuæ, Incurvare, ut tranſeamus.* (Iſai. 51. 23.) Recta quippe ſtat anima, cùm ſuperna deſiderat, & nequaquam flectitur ad ima. Sed maligni ſpiritus cùm hanc in ſua rectitudine ſtare conſpiciunt, per eam tranſire non poſſunt. Tranſire namque eorum, eſt immunda illi deſideria ſpargere. Dicunt ergo; *Incurvare, ut tranſeamus:* (S. Greg. Hom. 31. in Evang.) quia ſi ipſa ſe ad ima appetenda non dejicit, contra hanc illorum perverſitas nullatenus convaleſcit. Nos ergo viam malignis in nobis ſpiritibus damus, cùm ad temporalia appetenda curvamur. Gibboſos à Sacerdotio Lex vetus repellebat, quia *Quiſquis ſolis terrenis intentus eſt, membrum ſummi Sacerdotis non eſt*: (Levit. 21.) nec in eorum numero dignus eſt cenſeri, C de quibus ait Apoſtolorum Princeps: *Vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens ſancta.* (1. Petri 2. 9.)

Hanc cùm vidiſſet Jeſus, vocavit ad ſe, &c. (Ven. Beda.) Vidit, prædeſtinando per gratiam; vocavit, illuſtrando per doctrinam; impoſuit manus, ſpiritalibus donis adjuvando; erexit, ad glorificandum Deum in operibus bonis uſque in finem firmam provehendo. *Quos enim prædeſtinavit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & juſtificavit; quos autem juſtificavit, illos & glorificavit.* (Rom. 8. 30.)

Et impoſuit illi manus. Ab iis quos Chriſtus miſericordiâ ſuâ reſpexit, & per gratiam ſuam vocavit, & tetigit, diabolum expellit Eccleſia per impoſitionem manuum Sacerdotalium, & Abſolutionis Sacramentalis verba. Sic ab inviſibilibus vinculis ſolvuntur, quos alligavit Satanas. D

14. *Reſpondens autem Archiſynagogus, indignans quia Sabbato curaſſet Jeſus, dicebat turbæ: Sex dies ſunt in quibus oportet operari, in his ergo venite, & curamini, & non in die ſabbati.* Fallitur Archiſynagogus. Magiſter in Iſraël ignorat opera tantùm ſervilia & mercenaria, non opera charitatis, non opera Dei ſabbatis prohiberi. Religionis enim & charitatis operibus in Deo requieſcitur, quæ maximè quies ſabbato præcipitur. *Lex in ſabbato non hominem curare, ſed onera ferre, hoc eſt, peccatis gravari prohibuit.* (Ven. Beda.) Dominicis maximè Feſtiſque diebus animam noſtram curare debemus; vinculorum, quibus à diabolo ſumus alligati, ſolutionem; ſpiritualium noſtrarum infirmitatum ſanationem quærere in Eccleſiæ Sacramentis, & auditione verbi Dei; mentes ad cœleſtia erigere per orationem; Deum glorificare, illique pro acceptis beneficiis gratias agere. E

23. 24. *Ait autem illi quidam: Domine, ſi pauci ſunt qui ſalvantur? Ipſe autem dixit ad illos: Contendite intrare per anguſtam portam.* Pauci ſunt qui ſalvantur in comparatione multorum periturorum. (S. Aug. ſerm. 111. aliàs 32. de Verbis Domini.) Nam ipſi pauci magnam maſſam facturi ſunt. Cùm venerit ventilator ferens ventilabrum in manu ſua, mundabit aream ſuam, frumenta recondet in horreum: paleas autem comburet igni inextinguibili. Tanta maſſa proceſſura eſt de hac area, ut impleat horreum cœli. Non enim contrarius ſibi eſſet Dominus Chriſtus, qui dixit: *Pauci ſunt qui intrant per anguſtam portam, multi per latam viam pereunt:* & qui alio loco dixit: *Multi ab Oriente &* (Matt. 8. 11.)

,, *Occidente venient.* Non ergo alii pauci, alii multi: ſed ,, ipſi pauci, qui multi: pauci in comparatione perditorum; Apoc. 7. 9. ,, multi in ſocietate Angelorum. Audite Apocalypſim: *Poſt hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum.* Hæc eſt maſſa ſanctorum. Ut cum ipſis partem aliquam & ſocietatem habeamus in vita immortali & æterna, eniti & contendere debemus ut intremus per anguſtam portam. Nec enim ignavi & deſides, qui viribus omnibus eniti nolunt in cauſa ſalutis, nec per anguſtam portam ingredi, & arduam Evangelii viam ſequi; nec quid de propriis viribus vel Dei gratia in finem uſque præſumunt, ſalutem æternam conſequentur. Deo cjuſque miſericordiæ & gratiæ tempus agendi ſemper adeſt, nec moribus illi fit mora, nec cauſis anceps ſuſpenditur ullis: verumtamen contemplandum eſt ne quis noſtrûm deſit gratiæ Dei; tempore accepto, diebus ſalutis utendum, cùm janua patet, cùm adhuc nos invitat & patienter exſpectat Dominus; ne tempus veniat cùm clamabimus, & non exaudiemur, ſicut ſceleſtis ille Antiochus, qui Dei vindice manu attritus illum rogabat, *à quo non erat miſericordiam conſecuturus.* Juſto Dei judicio fit, ut qui rectè vivere cùm poſſet noluit, amittat poſſe cùm voluerit. Juſtum eſt ut qui Chriſtum ceu præceptorem ſuum agnoſcere, ut exemplar ſuum imitari noluerunt, ab eo ut ignoti rejiciantur. *Neſcio vos unde ſitis.* Fruſtra dicent qui ſecundùm Evangelii regulam non vixerunt, qui per arctam viam non ſunt ingreſſi, ſe Sacramenta frequentaſſe, ſe verbum Dei audiviſſe, Chriſtianam fidem fuiſſe profeſſos. *Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti.* Nihil illis proderunt verbi Dei auditio, Chriſtianæ fidei profeſſio, Corporis & Sanguinis Chriſti participatio, qui Evangelicam Legem vel quoad unum caput violaverint, qui opera fide Chriſtiana digna non fecerint, & ad mortem uſque in juſtitia & charitate non perſeveraverint. *Et dicet vobis, Neſcio vos unde ſitis: diſcedite à me omnes operarii iniquitatis.*

32. *Ite, dicite Vulpi illi, Ecce ejicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertia die conſummor: Verumtamen oportet me hodie & cras, & ſequenti die ambulare.* Vulpinas diaboli fraudes ſemper obſervare, ab iiſque ſumma vigilantia cavere debemus, ne blanditiis & illecebris voluptatum & rerum temporalium, vel incommodorum & mortis etiam terrore ab officio noſtro dimoveri umquam poſſimus. Operi Dei ſemper incumbendum ad conſummationem uſque vitæ noſtræ, bona opera continuò exercenda; ac ſi tres dumtaxat vitæ dies nobis ſupereſſent; in via Dei ſemper ambulandum & progrediendum eſt, & ad cœleſtem Jeruſalem tendendum, ubi conſummabitur charitas, quia nulla erit cupiditas.

CAPUT XIV.

Senſus Litteralis.

1. 2. ET *factum eſt, cùm intraret Jeſus in domum cujuſdam Principis Phariſæorum Sabbato manducare panem, & ipſi obſervabant eum.* Intravit Jeſus die Sabbati in domum cujuſdam è primariis Phariſæis, ut cibum ſumeret. Phariſæi autem qui eidem convivio intererant, obſervabant num fortè aliquid facturus eſſet alienum à ritibus ad ſabbati religionem pertinentibus, quos Legiſperitorum auctoritas & uſus introduxerat. *Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.* Stans ſpe recuperandæ ſanitatis à potentiſſimo & beneficentiſſimo Salvatore.

3. 4. 5. 6. *Et reſpondens Jeſus dixit ad Legiſperitos & Phariſæos, dicens: Si licet ſabbato curare* Legiſperitis & Phariſæis ſimul recumbentibus quæſtionem juris controverſi propoſuit, illos interrogans, utrum ſabbato morbos curare liceret? *At illi tacuerunt*, non approbatione veritatis, ſed metu confuſionis, falſam, quam propugnabant, ſententiam diſſimulantes, ne palam à Chriſto refellerentur. Sentiebant enim non licere, niſi mortis periculum ex curationis dilatione immineret. *Ipſe verò apprehenſum ſanavit eum*, manu apprehendens, ſolo contactu ſanavit, *ac dimiſit. Et reſpondens ad illos*, rurſus eos compellans, *dixit: Cujus veſtrûm aſinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die ſabbati?* Argumentum eſt à minori ad majus quaſi diceret, Si tantam geritis curam pecudis, ne ſubmergatur; quantò major cura gerenda eſt hominis hydropici, ne aquâ ſuffocetur? *Et non poterant ad hæc reſpondere.* Tanta vis erat veritatis à Chriſto cum auctoritate expoſitæ, ut eos ſilere cogeret.

7. 8. 9. 10. 11. *Dicebat autem & ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos.* Ad animum convivarum attendens, qui primas ſedes eligere & ambire ſoliti erant, propoſitâ parabolâ ſpiritalem in illis hydropiſim, ſcilicet ſuperbiæ tumorem, ſanare aggreſſus eſt. *Cùm invitatus fueris ad nuptias*, ſive ad convivium nuptiale, *non diſcumbas in primo loco, ne fortè honoratior te*, tibique merito præponendus, *ſit invitatus ab illo*, à quo vocatus es, *& veniens is qui te & illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum* debitum, quem contra ordinem & decorum occupas; *& tunc incipias cum rubore noviſſimum locum tenere*, & tunc pudore ſuffuſus, in noviſſimum locum deſcendere compellaris. *Sed cùm vocatus fueris, vade, recumbe in noviſſimo loco*, quàm potes humillimum locum elige: *ut cùm venerit qui te invitavit*, ordinem ſpectans convivarum, *dicat tibi: Amice, aſcende ſuperius*; loco honoratiori ſedeas. Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus: *Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Commune erat adagium, cujus veritas in omni actionum genere, etiam civilium, comperta. Confer cum Proverbiorum 25. 6. & 7. ubi Spiritus ſanctus per Salomonem ait: *Ne glorioſus appareas coram Rege, & in loco Magnorum non ſteteris. Melius eſt enim ut dicatur tibi: Aſcende huc: quàm ut humilieris coram Principe.*

12. 13. 14. *Dicebat autem* & *ei qui ſe invitaverat*; alterum in illius animo hydropem, ſcilicet avaritiam ſanare volens: *Cùm facis prandium aut cœnam, noli* ſolùm *vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites: ne fortè te & ipſi reinvitent; & fiat tibi retributio.* Ne (inquam) ipſos invites ſpe vicis recipiendæ: ſic enim mercedem beneficentiæ tuæ in hoc ſæculo recipiens, prœmium in futuro ſæculo ſperare non poteris. *Sed cùm facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos & cæcos*, omnes qui opis indigent *& beatus eris, quia non habent retribuere tibi*, non habent unde tibi vicem rependant: *retribuetur enim tibi* longè excellentior fructuoſiorque merces, juge convivium in regno Dei, *in reſurrectione juſtorum.* Non prohibet Chriſtus honeſta inter divites convivia, in teſtimonium amicitiæ, in fomentum & firmamentum concordiæ, in grati animi ſignificationem, ad gaudii etiam, quod ſecundùm Deum eſt, demonſtrationem; ſed ne retributionis & mutuæ ad convivium vocationis intuitu, vel amicitiæ carnalis affectu, vel aliis de cauſis ſeu divinæ legi contrariis, ſeu indifferentibus, adornentur convivia: & opera miſericordiæ non ſolùm negligenda non eſſe, ſed imprimis exercenda & præferenda docet, ut quæ ſine ſpe humanæ vicis & temporalis retributionis, Dei cauſâ & amore præſtantur.

præſtantur. Benefacere ſine ſpe humanæ retributionis non ſolùm vitæ Chriſtianæ, ſed civilis honeſtatis officium eſt, Ethnicis ipſis Philoſophis lumine naturali cognitum. (*Cicero lib. 1. de Officiis.*) *In collocando beneficio* (inquit Cicero) *hoc maximè officii eſt, ut quiſque maximè opis indigeat, ita ei maximè opitulari. Quod contra fit à pleriſque: à quo enim plurimùm ſperant, etiamſi ille his non eget, tamen ei potiſſimùm inſerviunt.* Et Plinius: (*Plinius lib. 9. Epiſt. 30.*) *Volo* (inquit) *eum qui ſit verè liberalis, tribuere amicis, ſed amicis dico pauperibus: non ut iſti qui iis potiſſimùm donant, qui donare maximè poſſunt.*

15. *Hæc cùm audiſſet quidam de ſimul diſcumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit panem in Regno Dei:* id eſt, qui ad cæleſte illud æternumque convivium admittetur, ubi juſti inebriabuntur ab ubertate domus Dei, & torrente voluptatis potabuntur. Ex hujus hominis exclamatione occaſionem ſumpſit Jeſus explicandi propoſitâ parabolâ, cur Judæorum plurimi à fœlici illa ſorte excludendi eſſent.

16. 17. 18. 19. 20. *At ipſe dixit ei: Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos.* Homo quidam typicè Deum; ſervus, Chriſtum Dominum deſignat; cœna, beatitudinem æternam, quæ poſt finem vitæ mortalis, tamquam diei, electis exhibenda eſt; multi vocati, Judæorum populum. *Et miſit ſervum ſuum.* Sic unigenitum Filium Dei ob ſuſceptam ſervi formam Scriptura vocat, de quo illud Iſaiæ oraculum intelligendum eſt: (*Iſai. 49. 5. 6.*) *Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero ſervum ſibi, ut reducam Jacob ad eum, & Iſraël non congregrabitur: & glorificatus ſum in oculis Domini, & Deus meus factus eſt fortitudo mea. Et dixit, Parum eſt ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus Jacob, & fæces Iſraël convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.* Hunc itaque ſervum ſuum, in quo complacuit ſibi anima ejus, *ſervum* ſuum *David*, (*Iſai. 42. 1. Ezech. 34. 23. 24. Zachar. 3. 8.*) ex Davidis ſcilicet genere & familia natum, *Orientem* appellatum, miſit Deus *horâ cœnæ dicere invitatis ut venirent, quia jam parata ſunt omnia.* Judæi per Legem & Prophetas invitati, à Chriſto Jeſu noviſſimè vocantur ſtatuto tempore ad cæleſte convivium, diciturque eis ut veniant per fidem & Evangelii ſuſceptionem.

18. 19. 20. *Et cœperunt ſimul omnes*, ad unum quaſi ex compacto, *excuſare. Primus dixit ei: Villam emi, & neceſſe habeo exire*, è civitate, *& videre illam*, ut videam & diſponam illam: *rogo te habe me excuſatum.* Et alter dixit: *Juga* ſeu paria *boum emi quinque, & eo probare illa*, an apta ſint aratro: *rogo te habe me excuſatum. Et alius dixit: Uxorem duxi: & ideo non poſſum venire.* Illam relinquere non poſſum. Significat hæc pars parabolæ, Judæorum Magiſtratus, Legiſperitos, Phariſæos, olim per Prophetas, poſtea per Joannem, noviſſimè per Chriſtum Jeſum ad pœnitentiam & ad cæleſte regnum vocatos, propter amorem ſæculi ejus vocationi parere recuſaſſe.

21. 22. 23. 24. *Et reverſus ſervus nunciavit hæc Domino ſuo. Tunc iratus pater-familiâs, dixit ſervo ſuo: Exi citò in plateas & vicos civitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.* Cùm primores Judæorum Chriſti ſalutaria monita deſpexiſſent, ſecundùm Patris decretum ac mandatum citò, ante paſſionem ſcilicet ſuam, Judæam percurrens, plebeios, idiotas, piſcatores, publicanos, quin & feminas vitæ antea diſſolutæ, ad cæleſte convivium invitavit, plurimique vocanti paruerunt, & in domum Dei, id eſt, in Eccleſiam ſunt admiſſi. Et ait ſervus: *Domine factum eſt ut imperaſti, & adhuc locus eſt.* Nondum ex ſolo Iſraële numerus electorum, immò nec crediturorum Evangelio impletus eſt. Et ait Dominus ſervo: *Exi in vias & ſepes*, extra civitatem, extra Judæam, ad Gentes errantes ac palabundas, & quaſi ſepibus interpoſitis à veri Dei cognitione, ac fœdere ſecluſas, *& compelle intrare*, virtute Spiritûs ſancti, miraculorum auctoritate, gratiæ invictiſſimè tametſi ſuaviſſimè trahentis & moventis efficaciâ, *ut im-*

A *pleatur domus mea*: ut, quod vehementer opto, numerus electorum impleatur. *Dico autem vobis quòd nemo virorum illorum*, qui tam honorificè, tam amanter vocati venire recuſarunt, *guſtabit cœnam meam*; ad cæleſte (inquam) convivium nemo illorum admittetur.

Hanc parabolam egregiè Tertullianus ediſſerit adversùs Marcionem. (*Tertull. lib. 4. Adverſ. Marcion. c. 32.*) *Cœnæ paratura*, inquit; *vitæ æternæ ſaturitatem figurat. Dico primo extraneos & nullius juris affines invitari ad cœnam non ſolere; certè faciliùs ſolere domeſticos & familiares. Ergo Creatoris eſt invitaſſe, ad quem pertinebant qui invitabantur, & per Adam quà homines, & per Patres quà Judaïci, non ejus ad quem neque naturâ pertinebant, neque prærogativâ. Dehinc ſi is mittit ad convivas qui cœnam paravit; ſic quoque Creatoris eſt cœna, qui miſit ad convivas* B *admonendos, ante jam vocatos per Patres, admonendos autem per Prophetas: non qui neminem miſerit ad monendum, nec qui nihil priùs egerit ad vocandum, ſed ipſe deſcenderit ſubitò: tantùm quòd innoteſcens, jam invitans; tantùm quòd invitans, jam in convivium cogens; eadem faciens horam cœnandi & ad cœnam invitandi. Excuſant ſe invitati. Si ab alio Deo, meritò, quia ſubitò invitati. Si non meritò, ergo nec ſubitò. Si autem non ſubitò invitati, ergo à Creatore, à quo olim. Cujus denique declinaverant vocationem tunc primò dicentes ad Aaronem:* Fac nobis Deos qui præeant nobis: *atque exinde*, Aure audientes & non audientes, *vocationem ſcilicet Dei; qui pertinentiſſimè ad hanc parabolam per Jeremiam*, Audite, *inquit*, vocem meam & ero vobis in Dominum, & vos mihi in populum, & ibitis in omni- C bus viis meis quaſcumque mandavero vobis. *Ecce invitatio Dei.* Et non audierunt (*inquit*) neque adverterunt iram ſuam. *Ecce recuſatio populi.* Sed abierunt in iis quæ concupierunt corde ſuo malo. Agrum emi, & boves mercatus ſum, uxorem duxi. *Et adhuc ingerit:* Et emiſi ad vos omnes famulos meos Prophetas. *Hic erit Spiritus ſanctus admonitor convivarum die & ante lucem.* Et non audiit populus meus, & non intendit auribus ſuis, & obduravit collum ſuum. *Hoc ut Patrifamiliâs renunciatum eſt, motus tunc (bene quòd & motus; negat enim Marcion moveri Deum ſuum, ita & hoc meus eſt) mandat de plateis & vicis civitatis facere ſublectionem. Videamus an eo ſenſu rurſus per Jeremiam:* (“*Exod. 32. 1. Jerem. 5. 21. Jerem. 7. 23. 24. 25. 26.*) D Numquid ſolitudo factus ſum domui Iſraelis? aut terra in incultum derelicta? (*Jerem. 2. 31.*) Id eſt, *Numquid non habeo quos adlegam aut unde adlegam?* Quoniam dixit populus meus, Non venimus ad te. *Itaque miſit ad alios vocandos ex eadem adhuc civitate. Dehinc loco abundante, præcepit etiam de viis & ſepibus colligi; id eſt, nos jam de extraneis gentibus: illa ſcilicet æmulatione, quâ in Deuteronomio:* Avertam faciem meam ab eis, & monſtrabo quid illis in noviſſimis, *id eſt, alios poſſeſſuros locum eorum:* Quoniam genitura perverſa eſt, filii in quibus fides non eſt. Illi obæmulati ſunt me in non Deo, & provocaverunt me in iram in idolis ſuis: & ego obæmulabor eos in non natione, in natione inſipienti provocabo eos in iram; (“*Deuter. 32. 20. 21.*) *in nobis ſcilicet, quorum ſpem Ju-* E *dæi gerunt, de qua illos guſtaturos negat Dominus; derelicta Sione tamquam ſpecula in vinea & in cucumerario caſula, poſteaquam & noviſſimam in Chriſtum invitationem recuſavit.... Interea qui cœnæ iſtius vocationem in cæleſte convivium interpretaris ſpiritalis ſaturitatis & jucunditatis, memento & terrenas promiſſiones vini & olei & frumenti, & ipſius civitatis, æquè in ſpiritalia figurari à Creatore.*

Breviùs S. Auguſtinus parabolæ iſtius ſenſum aperit lib. 2. Quæſtionum Evangelicarum, Quæſtione 30. *Quod de civitate* (inquit) *adducit invitatos ad Cœnam, de ipſa gente Judæorum qui crediderunt ſignificat debiles peccatis; non habentes ſuperbiam quaſi juſtitiæ, quæ mendax primates eorum à gratia prohibebat. Quòd autem de ſepibus & viis alios adduci juſſit, cùm adhuc locus eſſet, gentes ſignificat, propter diverſas vias ſectarum, & ſpinas peccatorum*

25. 26. 27. *Ibant autem turbæ multæ cum eo.* Ingens hominum multitudo Jeſum ſequebatur, quorum variè affecti erant animi: *& converſus dixit ad illos: Si quis venit ad me*, ſeque meam ſectari velle doctrinam ac diſciplinam profitetur, *& non odit* comparativè, id eſt, ſi præ me diligat, ſi mihi meorumque obſervationi mandatorum præponat *patrem ſuum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam*, id eſt, vitam ſuam, *non poteſt meus eſſe diſcipulus. Et qui non bajulat crucem ſuam, & venit poſt me*; qui moleſta quæque, perſecutiones, tormenta, crucem ipſam pro Evangelio meo ac Diſciplina perpeti non eſt paratus, *non poteſt meus eſſe Diſcipulus.* Confer cum Matthæi 10. 37 & 38. Duabus autem ſimilitudinibus declarat Jeſus quàm ſeriò explorare debeat animi ſui diſpoſitionem & affectum, qui Chriſtianam profeſſionem aggreditur, utrum ſcilicet ad incommoda & pericula quæ illam comitari ſolent, offenſas propinquorum, bonorum jacturam, vitæ diſcrimina, mortem ipſam patiendam ſit paratus, potius quàm deſerat fidem & juſtitiam.

28. 29. 30. *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non priùs ſedens* ad menſam vel abacum, *computat ſumptus qui neceſſarii ſunt, ſi habeat ad perficiendum?* ſi habeat omnia quæ ad operis conſummationem ſunt neceſſaria. *Ne poſteaquam poſuerit fundamentum, & non potuerit perficere* quod aggreſſus eſt, *omnes qui vident* ædificii initia *incipiant illudere ei, dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare.* O virum imprudentem!

31. 32. 33. *Aut quis Rex iturus commitere bellum adversùs alium Regem, non ſedens priùs cogitat*, id eſt, maturo conſilio perpendit, *ſi poſſit cum decem millibus occurrere ei*, cum illo prælio confligere, *qui cum viginti millibus venit ad ſe? Alioqui illo*, cui bellum indixit, *adhuc longè agente, legationem mittens, rogat ea quæ pacis ſunt*; id eſt, Legatos de pace mittit. *Sic ergo omnis ex vobis, qui*, animi præparatione & affectu, *non renunciat omnibus quæ poſſidet*, nec paratus eſt amittere omnia bona temporalia, neceſſitudines omnes carnales poſtponere, vitam ipſam devovere, ſi ſalva fide & pietate retineri nequeant, *non poteſt meus eſſe diſcipulus*; non poteſt officium implere Chriſtiani, tantoque indignus nomine eſt.

34. 35. *Bonum eſt ſal: ſi autem ſal evanuerit, in quo condictur?* Si virtutem ſuam amiſerit, à quo illi reſtituetur condiendi vis & efficacia? *Neque in terram, neque in ſterquilinium utile eſt, ſed foras mittitur.* Nec per ſe fructus profert, neque alteri ad fructum prodeſt. Nam res ſale conſperſæ ſteriſeſcunt; & urbes quaſdam irâ victorum ſale ſeminatas legimus, ne aliquod ex eis germen oriretur. *Qui habet aures audiendi, audiat*, intelligat nihil quidem melius eſſe ac præſtantius quàm Fidem & Diſciplinam Chriſtianam profiteri: Verùm ſi Chriſtianus amore mundi captus perdat ſaporem gratiæ & ſapientiæ Dei quâ imbutus fuerat, & vitam ab Evangelio alienam duxerit, nec ſibi, nec aliis prodeſſe poterit, ſed foras projicietur in gehennam.

Senſus Moralis

1. CUM *intraret Jeſus in domum cujuſdam Principis Phariſæorum Sabbato manducare panem, & ipſi obſervabant eum.* Phariſæorum domos ingredi, eorumque fieri conviva dignatur Jeſus, ut præſentibus verbo & miraculis proſit. Converſationis ejus inter homines regula, caritas eſt & beneficentia erga homines. Divino illi Exemplari conformare ſe debent Sacerdotes & Rectores animarum; cum ſæcularibus converſari, eorum conviviis intereſſe non debent, niſi compellat neceſſitas, urgeat caritas, ut eos doceant, Chriſto lucrifaciant, auctoritate ſua, gravitate, modeſtiâ, temperantiâ illos ædificent. Meminerint Eccleſiaſticos Viros à ſæcularibus obſervari; ſibi ipſis ergo attendant, illudque Apoſtoli monitum animo tenus gerant impreſſum: *Nemini dantes ullam offenſionem, ut non vituperetur miniſterium noſtrum.* (2. Cor. 6. 3.)

2. 4. *Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.... Ipſe verò apprehenſum ſanavit eum ac dimiſit.* Phariſæorum metu ſanitatem à Chriſto poſtulare non audebat Hydropicus propter Sabbatum, ſed ſolum antè oculos ejus ſtabat, ut Medici Optimi Maximi miſericordia intuitu miſeriæ illius ad illi ſuccurrendum excitaretur. Prævenit enim Miſericordia preces miſerorum, illiſque etiam non rogata ſubvenire ſolet. Ille porro Hydropicus divitis avari typus eſt. *Sicut enim ille quantò magis abundat humore inordinato, tantò ampliùs ſitit; ſic iſte quantò eſt copioſior divitiis, quibus non bene utitur, tantò ardentiùs talia concupiſcit.* (S. Auguſt. lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 29.) Unde avaro hæc Sancti Job verba rectè accommodantur: *Tenebitur planta illius laqueo: & exardeſcet contra eum ſitis.* (Job. 18.) Impio quippe ſitire (inquit S. Gregorius M.) eſt hujus mundi bona concupiſcere. Unde Redemptor noſter ante Phariſæi domum hydropicum curat, & cùm contra avaritiam diſputaret, ſcriptum eſt: *Audiebant autem omnia hæc Phariſæi, qui erant avari, & deridebant illum.* (Luc. 16.) Quid eſt ergo quòd ante Phariſæi domum hydropicus curatur, niſi quod per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippe quò ampliùs biberit, & ampliùs ſitit, omnis avarus ex potu ſitim multiplicat: quia cùm ea quæ appetit adeptus fuerit, ad appetenda alia ampliùs anhelat. Qui enim adipiſcendo plus appetit, huic ſitis ex potu creſcit. (S. Greg. lib. 14. Moral. c. 6.) Salvatoris manu, gratia efficaciſſima & robuſtiſſima omnipotentis Medici tangatur & apprehendatur dives avarus neceſſe eſt, ut ab eo tollatur *radix omnium malorum cupiditas*; ut amor nummi extinguatur tantùm creſcens, quantùm ipſa pecunia creſcit; ut bene uti diſcat divitiis, & lubenter pauperibus erogare; ut denique liber dimittatur à captivitate & ſervitute idolorum. *Avaritia* enim *eſt ſimulacrorum ſervitus* (ait Apoſtolus) (1. Theſſal. 3.) *Ipſe verò apprehenſum ſanavit eum ac dimiſit.*

5. *Cujus veſtrûm aſinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die ſabbati?* Phariſæorum errorem & malignitatem ſapientiâ convincit Jeſus, caritate emendat; victis non inſultat, ſed benignè docet, propoſitam à ſe quæſtionem competenti ſolvit exemplo, ut convincantur ſe violare ſabbatum *opere cupiditatis*, qui Dominum ſabbati arguere non verebantur quòd eum violaret *opere caritatis.* (Beda in hunc locum.)

8. 10. *Cùm invitatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco.... Sed cùm vocatus fueris, recumbe in noviſſimo loco*, &c. Primum locum ſibi indebitum optare, quærere, uſurpare, ambitio eſt: ſibi debitum aut tributum ratione dignitatis, antiquitatis, conſuetudinis, amare, vanitas; pertinaciter recuſare, occulta plerumque ſuperbia. *Ex præcepto Domini æquè ad omnes pertinet noviſſimum locum occupare. Verumtamen pugnax nimis ea de re damnanda contentio eſt: nempe ut quæ modeſtiæ inimica ordinem tollat, & perturbationem ac tumultum inducat. Quin etiam ſi in eo pervicaces ſimus, neque ſit qui alteri cedat, ſimile quiddam eveniet planè, ac ſi de principe loco pugnaremus. Quamobrem cognito quid nos facere deceat ſit, loci aſſignationem arbitrio permittamus illius apud quem ſumus, ſicut Dominus videtur admonuiſſe, quando dixit pertinere ad patremfamiliâs hujuſmodi locorum diſtributionem. Hoc enim modo & inter nos viciſſim ſupportabimus in caritate, honeſtè omnia & ſecundùm ordinem facientes; & demonſtrabimus, omiſſa vehementi atque obſtinata illa contentione, neutiquam nos oſtentationis, aut captandæ cauſa gloriæ popularis humilitatem conſectari. Quin cedendo potiùs, parendòque ad veram humilitatem perveniemus: quandoquidem majus ſuperbiæ ſignum eſt nimis præfractè contendere, quàm principem locum in ſubſelliis tenere, quandocumque id facere juſſi, obtemperamus.* (S. Baſilius in Regulis fuſius diſput. c. 21.)

[Geneſ. 13.] *Recumbe in noviſſimo loco.* Abrahami modeſtiam & humilitatem imitemur, qui ceſſit nepoti ſuo Loth, juniori ſenex, magnis gratiis à Deo cumulatus, omnibuſque virtutibus egregius homini nulla in re eximio. Non igitur iis tantùm qui nobis ſuperiores ſunt, vel æquales, ſed iis qui minores videntur, ac deteriores exiſtimantur, cedamus, eoſque honore præveniamus. Quòd ſi rectè ſapiamus, nullos nobis inferiores coram Deo, ſed omnes ſuperiores arbitrabimur. [Philip. 2. 3.] *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam* (ait Apoſtolus) *ſed in humilitate ſuperiores ſibi invicem arbitrantes.* Neque ſolùm nobis id incumbit officii, qui innumeris peccatis obruti ſumus: ſed & ſi quis plurimorum ſibi conſcius eſt meritorum, niſi ſe omnium extremum putaverit, nullum commodum ex tantis meritis & virtutibus reportabit. [S. Joannes Chryſoſt. hom. 33. in Geneſ.] Hæc enim vera humilitas & modeſtia eſt, cùm quis occaſionem habens ut extollatur, ſe ipſum deprimit & humiliat. His enim gradibus ad verum conſcendet immortalis gloriæ faſtigium, ſecundùm promiſſionem Domini. *Qui ſe humiliat, exaltabitur.* Igitur [Eccli. 3. 20.] *Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam: quoniam magna potentia Dei ſolius, & ab humilibus honoratur.* [Pſal. 118. 107.] Prophetam audi dicentem: *Humiliatus ſum uſquequaque Domine, vivifica me ſecundùm verbum tuum.* Quibus verbis ſignificat, ita ſe à Domino poſſe vivificari, ſi de ſuis ipſe virtutibus humiliter ſentiat. [Venerab. Beda in c. 14. S. Lucæ.] *Ut cùm venerit qui te invitavit, dicat tibi: Amice, aſcende ſuperiùs.* Veniens Dominus, quem humilem invenerit, amici nomine beatificans, ſuperiùs aſcendere præcipiet. *Quicumque enim humiliaverit ſe ſicut parvulus, hic eſt major in Regno cælorum.*

Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus. Ne nunc quærere incipias, quod tibi ſervatur in fine. [Proverb. 20. 21.] *Hereditas enim ad quam feſtinatur in principio, in noviſſimo benedictione carebit.* Veruntamen in hac etiam vita qui recumbit in noviſſimo loco, qui verè humilis eſt, Domino veniente exaltatur, quia quotidie Dominus Jeſus ſuas Nuptias intrat, quotidie mores, ſedes, habitus convivantium dijudicat, & ſuperbos deſpiciens, humilibus ſæpè tanta ſui Spiritûs præſtat munera, ut eos meritò ſimul diſcumbentium, hoc eſt, in fide quieſcentium cœtus unanimi admiratione glorificet, ſtupenſque in Auctoris ſui laudem proſiliat, dicens: [Pſal. 138. 17.] *Mihi autem nimis honorati ſunt amici tui, Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.*

[S. Bern. ſerm. 37 in Cantica.] *Recumbe in noviſſimo loco.* Non eſt periculum quan“tumcumque te humilies, quantumcumque te putes minorem quàm ſis, hoc eſt, quàm te veritas habeat. Eſt autem grande malum, horrendumque periculum, ſi vel modicè plus vero te extollas; ſi vel uni in tua cogitatione te præferas, quem fortè parem tibi Veritas indicat, aut etiam ſuperiorem. Quemadmodum enim ſi per oſtium tranſeas, cujus ſuperliminare nimis depreſſum ſit, non nocet quantumcumque te inclinaveris; nocet autem ſi vel tranſverſi digiti ſpatio plus quàm oſtii patitur menſura, te erexeris, ita ut impigas, & capite quaſſato collidaris: ſic in anima non eſt planè timenda quantalibet humiliatio; horrenda autem nimiumque pavenda vel minima temerè præſumpta erectio. Quamobrem *Noli te, homo, comparare majoribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli uni.* Quid ſcis enim ſi unus ille quem fortè omnium viliſſimum atque miſerrimum reputas, cujus vitam ſceleratiſſimam ac ſingulariter fœdiſſimam horres, & propterea illum putas ſpernendum, non modò præ te, qui fortè jam ſobriè, juſtè, & piè vivere te confidis, ſed etiam præ cæteris omnibus ſceleratis tamquam omnium ſceleratiſſimum: quid ſcis, inquam, ſi melior te & illis mutatione dexteræ Excelſi in ſe quidem futurus ſit, in Deo verò jam ſit? Et propterea non mediocrem, non vel penultimum, non ipſum ſaltem inter noviſſimos locum eligere nos voluit: ſed, *Recumbe*, inquit, *in noviſſimo loco*: ut ſolus videlicet omnium noviſſimus ſedeas, teque nemini non dico præponas, ſed nec comparare præſumas.”

[Iſai. 14. 13.] 11. *Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur*, detrudetur in profundum inferni, ſicut rex ille ſuperborum Lucifer. [Pſal. 36. 35.] *Vidi impium ſuperexaltatum, & elevatum ſicut cedros Libani. Et tranſivi, & ecce non erat, & quæſivi eum, & non eſt inventus locus ejus.* Sic humiliabuntur omnes, qui ſua ſorte, & loco in quo Deus eos conſtituit, non contenti, locum ſuperiorem deſiderant, & aſſequi ſtudiis omnibus nituntur. Tranſit honor hujus ſæculi, tranſit ambitio. In futuro Chriſti judicio, nec abſidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ &c. adhibebuntur ad defenſionem, ubi cœperint accuſare conſcientiæ, & conſcientiarum arbiter judicare. [S. Auguſt. Epiſt. 23. aliàs 103.] *Quæ hic honorant, ibi onerant; quæ hic relevant, ibi gravant.* Quantus erit ſuperborum pudor, quanta confuſio, quanta humiliatio, cùm illos irridebunt juſti in extremo judicio dicentes: [Pſal. 51. 9.] *Ecce homo qui non poſuit Deum adjutorem ſuum, ſed ſperavit in multitudine divitiarum ſuarum; & prævaluit in vanitate ſua.*

[S. Aug. ſerm. 351. aliàs 50 inter Hom. 50.] *Et quicumque ſe humiliat, exaltabitur.* “Tantò enim quiſque Deo propinquior eſt, quantò humilior. In rebus viſibilibus, ut excelſa quiſque contingat, in excelſum erigitur: Deus autem cùm ſit omnium excellentiſſimus, non elatione, ſed humilitate contingitur. Unde Propheta ait: [Pſal. 137. 7.] *Quoniam excelſus Dominus, & humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit.* Illa reſpicit, ut attollat; iſta cognoſcit, ut dejiciat. Non ergo ſe arbitretur ab oculis Dei abſcondi ſuperbia: Deus enim excelſa cognoſcit. Nec ſe rurſus Deo conjunctam putet, excelſa enim à longè cognoſcit. Quiſquis itaque pœnitentiæ recuſat humilitatem, Deo propinquare non cogitat. Aliud eſt enim levare ſe ad Deum; aliud eſt, levare ſe contra Deum. Qui ante illum ſe projicit, ab illo erigitur: qui adversùs illum ſe erigit, ab illo projicitur. *Alia eſt enim ſoliditas magnitudinis, alia eſt inanitas inflationis. Qui foris tumeſcit, intus tabeſcit.* [Pſal. 83. 2.] *Qui eligit abjectus eſſe in domo Dei magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum*; eligit illum Deus ut inhabitet in atriis ejus, & nihil ſibi aſſumentem ille in ſedem beatitatis aſſumit. Unde in Pſalmo ſuaviſſimè & veriſſimè canitur: [Ibid.] *Beatus vir cujus eſt aſſumptio abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, in valle lacrymarum, in loco quem poſuit.* Hoc eſt, *Qui ſe humiliat, exaltabitur.* Sicut enim aſcenſus exaltationem indicat; ita vallis humilitatem, & convallis plorationes.”

[S. Auguſt. lib. 14 de Civitate Dei c. 13.] *Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur; & quicumque ſe humiliat, exaltabitur.* Qua ratione id fiat etiam in hac vitâ, egregiè S. Auguſtinus exponit. *Pia humilitas facit ſubditum ſuperiori; nihil eſt autem ſuperius Deo: & ideo exaltat humilitas quæ facit ſubditum Deo. Elatio autem quæ in vitio eſt, eo ipſo quo reſpuit ſubjectionem, & cadit ab illo, quo non eſt quidquam ſuperius, & ex hoc erit inferius*, “& fit quod ſcriptum eſt: [Pſal. 72. 18.] *Dejeciſti eos dum allevarentur.* Non enim ait, cùm elati fuiſſent, ut priùs extollerentur, & poſtea dejicerentur; ſed cùm extollerentur, tunc dejecti ſunt. *Ipſum quippe extolli, jam dejici eſt.* Quapropter quod nunc in civitate Dei, & civitati Dei in hoc ſæculo peregrinanti maximè commendatur humilitas, & in ejus Rege, qui eſt Chriſtus, maximè prædicatur; contrariumque huic virtuti elationis vitium, in ejus adverſario qui eſt diabolus, maximè dominari ſacris litteris edocetur: profectò iſta magna eſt differentia, quâ civitas utraque diſcernitur; una ſcilicet ſocietas piorum hominum, altera impiorum, ſingula quæque cum angelis ad ſe pertinentibus, in quibus præceſſit hâc amor Dei, hâc amor ſui. Ad civitatem igitur Dei nemo pertinet, niſi qui ſe humiliat.”

12. *Dicebat autem & ei qui ſe invitaverat: Cùm facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites .... Sed voca pauperes debiles, claudos & cæcos. Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in reſurrectione juſtorum.* Inſtruere convivia, & ad illa amicos, fratres, cognatos, vicinos invitare, cupiditatis, voluptatis, vanitatis, aut carnalis amicitiæ inſtinctu, peccatum eſt: fovendæ caritatis & Chriſtianæ amicitiæ causâ eos vocare, laudabile eſt. Caritas porrò

non quærit quæ ſua ſunt; benefica & liberalis eſt, ſine A
intuitu retributionis & commodi temporalis. Ad con-
vivia caritatis vocantur qui non poſſunt retribuere, pau-
peres invitantur, mittuntur partes iis qui non præpara-
verunt. Ex hoc Chriſti monito natæ ſunt agapæ ſeu
convivia primorum Chriſtianorum, quibus divites Chri-
ſtiani pauperes fraternè excipiebant; quem morem cor-
ruptum, cùm ſeorſim divites epularentur, caſtigat S.
Paulus 1. *ad Corinthios* 11.20.21.22. De his conviviis
Tertullianus Apologetici cap. 39. *Cœna noſtra de no-
mine rationem ſui oſtendit. Id vocatur quod dilectio penes
Græcos. Quantiſcumque ſumptibus conſtet, lucrum eſt pie-
tatis nomine facere ſumptum. Siquidem inopes quoſque
refrigerio iſto juvamus, non qua penes vos paraſiti affe-
ctant ad gloriam famulandæ libertatis ſub auctoramento
ventris inter contumelias ſaginandi, ſed qua penes Deum* B
major eſt contemplatio mediocrium.

S. Ambroſ lib. 7. in Luc. n. 195. *Voca pauperes debiles*, &c. Sic hoſpitalitas exerce-
tur in Sacris Litteris adeò commendata: *Nam hoſpita-
lem remuneraturis eſſe, affectus avaritiæ eſt.*

Noli vocare amicos, neque fratres tuos, neque cogna-
S. Auguſt. *tos, neque vicinos divites, ſed voca pauperes*: in his enim
& amicos, & fratres, & cognatos, immò Deum ipſum
reperies, illumque habebis debitorem. Promiſſorum ſuo-
rum nobis chirographum fecit. Non mutuò accipiendo,
ſed promittendo, ſe nobis debitorem fecit. Non poſſu-
mus ei dicere, Redde quod accepiſti; quod enim paupe-
ribus damus, Domino offerimus de ejus donis ac datis:
ſed dicere poſſumus: *Redde quod promiſiſti*, ſiquidem
cautionem nobis reliquit in Evangelio, dicens: *Retri-
buetur enim tibi in reſurrectione Juſtorum.*

16. 17. *Homo quidam fecit cœnam magnam, & voca-* C
*vit multos. Et miſit ſervum ſuum hora cœnæ dicere invita-
tis ut venirent, quia jam parata ſunt omnia.* Deus qui
bonorum noſtrorum non eget, qui ſeipſo beatus eſt,
nos invitat ad delicias gloriæ ſuæ, ad participationem
lætitiæ ſuæ, ad ubertatem domus ſuæ, ad æternam ſui
„ fruitionem, nos invitat viliſſimos homines, miſerrimos
„ peccatores. Judæos vocavit olim per Prophetas ſuos. Sæ-
„ pè miſſi ſunt, ſæpè vocaverunt, ut ad horam cœnæ ve-
„ nirent. Illi autem invitantes acceperunt, cœnam repu-
„ diaverunt. Prophetas legerunt, & Chriſtum occiderunt.
„ Sed quando occiderunt, tunc nobis cœnam neſcientes
„ præparaverunt. Paratâ jam cœnâ, immolato Chriſto
„ poſt reſurrectionem Chriſti commendatâ, quam ſciunt
„ fideles, cœna Domini, ejuſque manibus & ore firmata, D
„ miſſi ſunt Apoſtoli, ad quos miſſi fuerant ante Prophetæ.
Venite ad Cœnam, *quia jam parata ſunt omnia.* Omnia
quæ ad noſtram ſalutem pertinent Chriſtus Jeſus con-
ſummavit: ſumptus fecit convivii, ſanguinem ſuum de-
dit, gratiam nobis meruit & gloriam; aſcendit in cælum,
ut pararet nobis locum. Toto igitur fidei, ſpei, & cari-
tatis fervore ad cæleſtem illam cœnam properemus.

18. 19. 20. *Et cœperunt ſimul omnes excuſare. Primus
dixit ei: Villam emi.* In villa empta dominatio notatur;
S. Auguſt. ſerm. 12. alias 33. de Verbis Domini. ergo ſuperbia caſtigatur. Habere enim villam, tenere,
poſſidere, homines ſibi in alia ſubdere, dominari dele-
ctat. Vitium malum, vitium primum. Primus enim
homo dominari voluit, qui dominum habere noluit.
Quid eſt dominari, niſi propria poteſtate gaudere? Eſt E
major poteſtas, illi ſubdamur, ut tuti eſſe valeamus.
Villam emi, rogo te, habe me excuſatum. Inventa ſuper-
bia venire noluit.

S. Gregor. M. Hom. 36 in Evang. *Villam emi.* Quid per villam, niſi terrena ſubſtantia
deſignatur? Exit ergo videre villam, qui ſola exteriora
cogitat propter ſubſtantiam. Divites ergo qui toti circa
bona temporalia occupantur, ad cæleſte convivium per
divini verbi prædicatores, per Dei gratiam corda illorum
pulſantem invitati, ſe excuſant. *Rogo te*, inquiunt, *habe
me excuſatum.* Humilitas ſonat in voce, ſuperbia in
actione. Nam dum illis dicimus, Ad Deum convertimini,
ſuperbè ne ſapiatis, in divitiis ne confidatis, ex illis benefa-
cite pauperibus, facilè tribuite, inanibus ſumptibus par-
cite, ſtudete divites fieri operibus bonis, theſauros non
deficientes, non perituros, in cælo congregate, animo
ſaltem renuntiate omnibus quæ poſſidetis; nonne illos
ad dominicam cœnam vocamus? Cùm verò reſpondent,
Converti non poſſum, vivere debeo ut vivunt divites in
hoc ſæculo, non poſſum renuntiare divitiis, eleemoſynas
erogare prohibent ſumptus in villarum emptione, in
novis ædificiis, in varia ſupellectili, in curribus & equis,
in veſtium pompa, in conviviorum apparatu, in filiorum
& filiarum educatione & collocatione faciendi: verum-
tamen ora pro me, quia peccator ſum; dum (inquam)
ita reſpondent, nonne rogant & excuſant? Nonne humi-
litatem præ ſe ferunt in voce, & ſuperbiam exercent
in actione?

Et alter dixit: Juga boum emi quinque, & eo probare “S. Aug.
illa: rogo te habe me excuſatum. Quinque juga boum, “&
ſenſus carnis hujus; quia per iſtos terrena requiruntur. “Greg.
Boves enim terram verſant. Sunt autem homines remo- “ibidem.
ti à fide, terrenis dediti, carnalibus occupati: nolunt “
credere aliquid niſi ad quod ſui corporis ſenſu quinque- “
partito perveniunt. Per corporales igitur ſenſus, quia “
interna comprehendere neſciunt, ſed ſola exteriora co- “
gnoſcunt, rectè curioſitas deſignatur. Quæ dum alienam “
vitam quærit diſcutere, ſemper ſua intima neſciens, ſtu- “
det exteriora cogitare. Grave namque eſt curioſitatis vi- “
tium, quæ dum cujuſlibet mentem ad inveſtigandam vi- “
tam proximi exteriùs ducit, ſemper ei ſua intima abſ- “
condit, ut aliena ſciens, ſe neſciat: & curioſi animus “
quantò peritus fuerit aliena meriti, tantò fiat ignarus ſui. “
Propter hoc ait: *Eo probare illa*: quia aliquando pro- “
batio ad curioſitatem pertinere ſolet.

*Et alius dixit: Uxorem duxi, & ideo non poſſum ve-
nire.* Uxoris nomine voluptas carnis hic intelligitur, quæ
multos impedit ne ad cæleſte convivium perveniant.
Sunt homines qui dicunt, Non eſt homini bene, niſi cui
adſunt carnis deliciæ, dicentes: *Manducemus & bibamus,* 1. Cor. 15.
cras enim moriemur. Qui hoc dicit, uxorem duxit, car- 32.
nem amplexatur, carnis voluptatibus jocundatur, à cœ-
na excuſatur: obſervet ne fame interiore moriatur.
Tempus breve eſt, reliquum eſt ut & qui habent uxores ſint 1. Cor. 7.
tamquam non habentes, & qui emunt tamquam non poſſi- 29.
*dentes, & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur.
Præterit enim figura hujus mundi.* In matrimonio quæ-
ratur prolis fœcunditas, non carnalis voluptas. Qui ad
cœnam Domini venire vultis, *Nolite diligere mundum,* 1. Ioan. 2.
nec ea quæ in mundo ſunt. Non dixit Apoſtolus: Nolite 15.
habere, ſed, *Nolite diligere.* Habuiſti, poſſediſti, di- S. Auguſt.
lexiſti. *Amor rerum terrenarum, viſcum eſt ſpiritalium
pennarum.* Ecce concupiſti, hæſiſti. Quis dabit tibi Pſal. 54.
pennas ſicut columbæ? Quando volabis ubi verè requieſ-
cas? Quando hîc ubi malè hæſiſti, perverſè requieſ-
cere voluiſti. *Nolite diligere mundum, nec ea quæ in
mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt caritas Pa-
tris in eo. Quoniam omne quod eſt in mundo, concupiſ-
centia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuper-
bia vitæ.* Ad triplex iſtud concupiſcentiæ genus perti-
nent excuſationes invitatorum ad cœnam myſticam.
Concupiſcentia carnis, *Uxorem duxi.* Concupiſcentia
oculorum, *Quinque juga boum emi.* Ideo autem à parte
totum per ſolos oculos commemorati ſunt iſti ſenſus,
quia oculorum eſt in quinque ſenſibus principatus. Su-
perbia vitæ, *Villam emi.*

21. *Et reverſus ſervus nuntiavit hæc Domino ſuo.
Tunc iratus Paterfamiliâs, dixit ſervo ſuo: Exi citò in
plateas & vicos civitatis, & pauperes ac debiles, & cæ-
cos & claudos introduc huc.* Quia venire ſuperbi renuunt,
pauperes eliguntur. Nam *Infirma mundi eligit Deus, ut* 1. Cor. 1.
confundat fortia. Pauperes & debiles dicuntur, qui ju-
dicio ſuo apud ſemetipſos infirmi ſunt. Nam pauperes & “S. Greg.
quaſi fortes ſunt, qui & poſiti in paupertate ſuperbiunt. “M. Hom.
Cæci verò ſunt, qui nullum ingenii lumen habent. Clau- “36. in
di ſunt, qui rectos greſſus in operatione non habent. Sed “Evang.
dum morum vitia in membrorum debilitate ſignantur, “
profectò liquet, quia ſicut illi peccatores fuerunt qui vo- “
cati venire noluerunt: ita hi quoque peccatores ſunt, qui “

invitantur, & veniunt, ſed *peccatores ſuperbi reſpuuntur, ut peccatores humiles eligantur. Hos elegit Deus, quos deſpicit mundus.* Pauperes, & debiles, cæci & claudi vocantur, & veniunt: quia infirmi quique atque in hoc mundo deſpecti plerumque tantò celeriùs vocem Dei audiunt, quantò & in hoc mundo non habent ubi delectentur.... S. Aug. ſerm. 112. Veniant mendici, quia ille invitat, qui *propter nos pauper factus eſt cùm dives eſſet, ut illius paupertate mendici ditaremur.* 2. Cor. 8. 9. Veniant debiles, quia *non eſt opus ſanis medicus, ſed malè habentibus.* Veniant claudi qui ei dicant: *Dirige greſſus meos in ſemitis tuis.* Pſal. 16. 5. Veniant cæci qui dicant: *Illumina oculos meos, ne umquam obdormiam in morte.* Tales venerunt ad horam, illis priùs invitatis ſua excuſatione reprobatis.

22. 23. *Et ait ſervus: Domine, factum eſt ut imperaſti, & adhuc locus eſt. Et ait Dominus ſervo: Exi in vias & ſepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.* S. Greg. Hom. 26. in Evang. Alii vocantur, & venire contemnunt; alii vocantur & veniunt; alii compelluntur ut intrent. Vocantur & venire contemnunt, qui donum quidem intellectus accipiunt, ſed eumdem intellectum operibus non ſequuntur. Vocantur & veniunt, qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt. Sic vocantur, ut etiam compellantur, qui mundi adverſitate ad Deum ducuntur. Sæpè namque nonnulli ad temporalem gloriam proficere volentes, aut longa ægritudine tabeſcunt, aut afflicti injuriis concidunt, aut percuſſi gravibus damnis affliguntur, & in mundi dolore vident, quia nihil confidere de ejus voluptate debuerunt; ſeque ipſos in ſuis deſideriis reprehendentes ad Deum corda convertunt. De his Dominus per Prophetam dicit: Oſee 2. 6. *Ecce ego ſepiam viam tuam ſpinis, & ſepiam eam maceria, & ſemitas ſuas non inveniet: & ſequetur amatores ſuos, & non apprehendet eos: quæret, & non inveniet eos, & dicet: Vadam, & revertar ad virum meum priorem, quia bene mihi tunc erat, magis quàm nunc.* Poſtquam enim peccatrix anima vias ſuas ſpinis ſeptas, mundi delectationes amaritudinibus permixtas, deſideria ſua duris obicibus & difficultatibus vidit impedita, relictis amatoribus ſuis ad amorem viri prioris redit. *Quia plerumque poſtquam in hoc mundo obtinere non poſſumus quæ volumus, poſtquam in terrenis deſideriis de impoſſibilitate laſſamur, tunc ad mentem Deum reducimus: tunc placere incipit qui diſplicebat, & is cujus nobis amara fuerant præcepta, repente dulceſcit in memoria; & peccatrix anima quæ adultera conata eſt eſſe, nec tamen aperto opere potuit, decernit eſſe fidelis conjux. Qui ergo hujus mundi adverſitatibus fracti ad Dei amorem red.unt, atque à præſentis vitæ deſideriis corriguntur, quid niſi compelluntur ut intrent?*

24. *Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum qui vocati ſunt, guſtabit cœnam meam.* Vocat nos Deus per ſe, vocat per Angelos, vocat per Prophetas, vocat per Apoſtolos, vocat per Paſtores, vocat plerumque per miracula, vocat per flagella; vocat aliquando per mundi hujus proſpera, vocat aliquando per adverſa. S. Gregor. M. *Nemo contemnat, ne dum vocatus excuſat, cùm voluerit intrare non valeat.*

28. 31. *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non priùs ſedens computat ſumptus qui neceſſarii ſunt, ſi habeat ad perficiendum, &c. Aut quis Rex iturus committere bellum adverſùs alium Regem, non ſedens priùs cogitat ſi poſſit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad ſe? &c.* Sumptus ad turrim ædificandam, vires ad diſcipulatum Chriſti obtinendum; S. Aug. lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 31. & decem millia præliaturi cum rege qui habebat viginti millia, ſimplicitatem Chriſtiani dimicaturi cum duplicitate diaboli; hoc eſt, cum dolis & fallaciis ejus, in affectu conſtituit renuntiantis omnibus quæ ſunt ejus. Ita enim concludit: *Sic ergo omnis ex vobis qui non renuntiat omnibus quæ ſunt ejus, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Inter quæ omnia etiam ipſa temporalis vita intelligatur neceſſe eſt, quam oportet ſic poſſidere ad tempus, ut non te impediat ab æterna, qui eam fuerit minatus auferre. Sicut autem de turri non perfecta per opprobrium deterruit dicentium; *Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare*: ſic in rege cum quo dimicandum eſt, ipſam pacem accuſavit, cùm ait: *Adhuc illo longè agente legationem mittens, rogat ea quæ pacis ſunt*: Significans etiam minas imminentium à diabolo tentationum non ſuſtinere homines qui non renuntiant omnibus quæ poſſident, & pacem cum eo facere conſentiendo illi ad committenda peccata. Turrem quippe ædificare, & contra Regem illum dimicare, eſſe diſcipulum Chriſti eſt: habere autem ſumptus ad perficiendam turrim, & habere fortia decem millia contra viginti millia regis, renuntiare eſt omnibus quæ ſunt ejus.

Ut Chriſtianæ vitæ turrim ſuper fidei fundamentum ædificemus & erigamus, cujus culmen ad cælum pertingat, computandi ſunt ſumptus neceſſarii; in oratione, omnibuſque operibus bonis perſeverandum, Chriſtus ſequendus & imitandus; vita noſtra ad Evangelii leges ac regulas exigenda, crux quotidie ferenda eſt; contra diabolum, mundum, carnem & cupiditates ſine intermiſſione pugnandum eſt; pax cum his hoſtibus numquam ineunda; omnibus renuntiandum propter Chriſtum. Omnia relinquere ut Chriſtum ſequamur, conſilium perfectionis eſt, & apoſtolica virtus: renuntiare omnibus, præceptum eſt, reſque ad ſalutem omnino neceſſaria. Omnibus renuntiat, qui nulli rei temporali corde adhæret, qui ad omnia relinquenda & amittenda animo paratus eſt, ſi Deus juſſerit, ſi Chriſtianæ vitæ officiis impedimento ſint; qui hujus mundi rebus utitur ut *viatico itineris*, non ut *illecebrâ manſionis*. S. Ambr. Id non minùs neceſſarium ut boni Chriſtiani ſimus, quàm pecuniæ vis ad turrim perficiendam, & copiæ ad bellum feliciter gerendum.

34. *Bonum eſt ſal. Si autem ſal evanuerit, in quo condietur? &c.* Si Chriſtianus pravis moribus fuerit, ſi à Chriſtianæ Legis obſervantia, quam in baptiſmo vovit, deficiens, cupiditatibus ſuis ſervierit, corruptionem ſæculi ſecutus fuerit, vitam duxerit Chriſtiano nomine & profeſſione indignam, Deo magis diſplicet quàm Paganus; ſalis inſtar evanidi, ac penitus inutilis, terraque & ſterquilinio pejoris, contemnitur à Chriſto, à facie ejus projicietur, conculcabitur: quia propter illum nomen Chriſti blaſphematur inter gentes.

CAPUT XV.

Senſus Litteralis.

Tertull. lib. de Pudicit. S. Hieron. Epiſt. 146. ad Damaſum.

1. 2. ERANT *autem appropinquantes ei publicani & peccatores* publici, ut *audirent illum* vitæ melioris præcepta tradentem, pœnitentiam, regnumque cælorum prædicantem: *& murmurabant Phariſæi & Scribæ* ſemper ad calumniam parati, *dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.* Peccatores ad colloquium & familiaritatem admittit, & cum illis cibum ſumit, quos velut immundos vitare deberet, ſi vir ſanctus eſſe ac Propheta, Legiſque Moſaicæ ſtudioſus obſervator. Publicanos autem illos Judæos fuiſſe, non Gentiles, contra Tertullianum probat S. Hieronymus.

3. 4. 5. 6. 7. *Et ait ad illos Parabolam iſtam, dicens.* Jeſus illorum calumniæ propoſitis tribus Parabolis ſive ſimilitudinibus ſequentibus reſpondet. *Quis ex vobis homo eſt, qui habet centum oves, & ſi perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deſerto* paſcentes, *& vadit ad illam* quærendam, *quæ perierat,*

ſeu quæ amiſſa erat aberrando ab ovili, *donec inveniat* A *eam: & cùm invenerit eam*, tardigradam & teneram oviculam *imponit in humeros ſuos gaudens* quòd illam recuperaverit: *& veniens domum, convocat amicos & vicinos*, gaudiumque ſuum cum illis communicat, *dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat?* Id eſt, quam amiſeram. *Dico vobis, quòd ita gaudium erit in cælo* inter Angelos, *ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*, ob unum peccatorem ſeriò pœnitentem, verèque ad Deum converſum, *quàm ſuper nonaginta novem juſtis*, quàm ob ingentem juſtorum numerum, *qui non indigent pœnitentia*; etiamſi tantus eſſet numerus hominum qui à Deo ejuſque lege non receſſerunt.

Drachma quarta pars ſicli ſacri octo circiter aſſes monetæ Gallicæ valebat.

8. 9. 10. *Aut quæ mulier habens drachmas decem, ſi perdiderit drachmam unam*, tametſi modici valoris, *nonne accendit lucernam, & everrit domum, & quærit* B *diligenter, donec inveniat: & cùm invenerit, convocat amicas & vicinas*, ut lætitiæ ſuæ participes efficiat, *dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram? Ita dico vobis, gaudium erit coram Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.* Cùm vel unus peccator ſinceram pœnitentiam agit. Tantùm igitur abeſt ut peccatores qui ſpem faciunt emendationis, averſari debeamus; quin potiùs de illorum converſione gaudere decet, ad eamque procurandam illorum colloquium, & convictum non refugere, ut Dei miſericordem affectum imitemur. Similitudines ſumptæ ſunt ab eo quod hominibus evenire ſolet, quibus cariores fiunt res deperditæ, cùm recuperantur, majorique inde gaudio afficiuntur, quàm ex reliquorum poſſeſſione bonorum, C tametſi majoris illa ſint pretii.

11. 12. 13. *Ait autem* Jeſus, tertiam proponens Parabolam, quæ in eumdem ſcopum collineat; divinæ ſcilicet benignitatis & miſericordiæ erga peccatores reſipiſcentes oſtenſionem & commendationem: *Homo quidam habuit duos filios, & dixit adoleſcentior ex illis*, minùs ſapiens, mente inconſtantior, paterni imperii jugum impatienter ferens, & ad maleſanam aſpirans libertatem, dixit, inquam, patri: *Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit.* Da mihi ratam meam partem bonorum tuorum, quæ ad me reditura eſt in partitione hæreditatis. *Et diviſit illis ſubſtantiam.* Facultates ſuas inter illos partitus eſt. *Et non poſt multos dies, congregatis omnibus* quæ à patre acceperat, *adoleſcentior filius* D *peregrè profectus eſt in regionem longinquam*, à paterna domo longè diſſitam, *& ibi diſſipavit ſubſtantiam ſuam*, bona ſua dilapidavit, *vivendo luxurioſè.* Per ſeniorem filium ſignificari populum Judaicum, per juniorem Gentes, S. Auguſtinus, aliique è Veteribus ſentiunt: alii convenientius & ad litteram, per priorem juſtos, per alterum peccatores.

S. Auguſt. lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 32.

S. Ambroſ lib. 1. de Pœnit. c. 3.

S. Pacianus Epiſt. 2. 1.

S. Hieron. Epiſt. 146.

14. 15. 16. *Et poſtquam omnia conſummaſſet* ſeu conſumpſiſſet, *facta eſt fames valida in regione illa, & ipſe cœpit egere*, ad extremam redactus eſt egeſtatem, ita ut victus ipſi deficeret, ingraveſcente annona. *Et abiit, & adhæſit uni civium regionis illius*, operam illi ſuam ad qualecumque miniſterium offerens: *& miſit illum in villam ſuam, ut paſceret porcos*, quo nullum erat vilius ſervitium. *Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis,* E *quas porci manducabant*, de cibis viliſſimis, de fructibus ſiliquiferarum arborum, quales ſunt glandes & caſtaneæ, quibus ruſticanos pauperes veſci non novum, ut teſtis eſt Horatius: *Vivit ſiliquis, & pane ſecundo:* & Perſius: *Invigilat ſiliquis, & grandi paſta polenta:* ſed tam vilis cibus in ſumma annonæ difficultate juveni ganeoni diſpenſabatur ad menſuram, *& nemo illi dabat*, ad ſaturitatem.

Ubi tamen Iudæos etiam & Gentiles in typo duorum filiorum myſtico ſenſu appoſitè exponit.

17. 18. 19. *In ſe autem reverſus*, ad ſanam mentem rediens, priſtinæque pœnitens inſipientiæ, intemperantiæ, & luxuriæ, *dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!* Quàm multi in domo patris mei ſervi ſunt mercede conducti, quibus ſuppetit cibus ad ſatietatem; ego autem hìc ad viliſſimam ac miſerrimam ſervitutem redactus, fame pereo, minùs paſtus quàm porci. *Surgam & ibo ad Patrem meum*, veniam exoraturus, *& dicam ei: Pater, peccavi in cælum*, in Deum, cæli Dominum, in Deum cujus cælum ſedes eſt, *& coram te*: & in te: *Jam non ſum dignus vocari filius tuus*, degeneri converſatione, luxuriâ, patrimonii dilapidatione factus ſum indignus filii nomine ac juribus: *Fac me ſicut unum de mercenariis tuis.* Habe me in domo tua quaſi mercenarium.

20. 21. *Et ſurgens venit ad patrem ſuum.* Itineri ſe accinxit ut ad patrem rediret. *Cùm autem adhuc longè eſſet* à paterna domo, *vidit illum pater ipſius*, & miſericordiâ motus eſt, *& accurrens*, benignè præveniens eum, *cecidit ſuper collum ejus*, tenero complexus eſt affectu, *& oſculatus eſt eum*, in ſignum reconciliationis. *Dixitque ei filius*, prout corde conceperat: *Pater, peccavi in cælum, & coram te; jam non ſum dignus vocari filius tuus.*

22. 23. 24. *Dixit autem pater ad ſervos ſuos*, immemor injuriarum, memor clementiæ, paternæque bonitatis, quam unam conſuluit hac in occaſione: *Citò proferte ſtolam primam*, id eſt, priſtinam, quam ante geſſerat, & decoxerat, veſtem honoris, & filiis peculiarem, quâ diſcernebantur à ſervis, *& induite illum, & date annulum in manum ejus*, notam ingenuitatis & dignitatis; *& calceamenta in pedes ejus*, quibus adverſùs offendicula muniantur: *& adducite vitulum ſaginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur*: Lautius & hilarius ſolito convivium parate: *Quia hic filius meus mortuus erat* mihi, & *revixit*, ipſum recuperavi; *perierat & inventus eſt*: perditus erat, & mihi reſtitutus eſt.

25. 26. 27. 28 *Erat autem filius ejus ſenior in agro, & cùm veniret, & appropinquaret domui paternæ, audivit ſymphoniam & chorum*, concentum, & choros ſaltantium. *Et vocavit unum de ſervis, & interrogavit quid hæc eſſent*, id eſt, quid ſignificarent. Senior filius juſtorum, ſed tamen imperfectorum typus eſt: filius junior ad Patrem reverſus, figura peccatorum pœnitentium. *Iſque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum ſaginatum*, in ſignum lætitiæ, *quia ſalvum illum recepit. Indignatus eſt autem*, non de fratris reditu & reconciliatione, ſed de inſolito convivii hanc ob cauſam apparatu, & de gaudii demonſtratione tam ſolemni; *& nolebat introire* in triclinium aut aulam convivii, ut communis lætitiæ particeps eſſet. *Pater ergo illius egreſſus, cœpit rogare illum*, ut ad convivium introiret, & cùm tota familia collætaretur.

29. 30. *At ille reſpondens dixit patri ſuo: Ecce tot annis ſervio tibi, & nunquam mandatum tuum præterivi* ſive tranſgreſſus ſum, *& nunquam dediſti mihi hœdum, ut cum amicis meis epularer. Sed poſtquam filius tuus hic* prædilectus, *qui devoravit ſubſtantiam ſuam cum meretricibus*, qui bona ſibi à te data, patrimonium ſuum per luxuriam obligurivit, *venit*, ſive rediit cogente miſeria & extrema egeſtate, *occidiſti illi*, id eſt, propter illum, *vitulum ſaginatum*

31. 32. *At ipſe dixit illi: Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt*, Nihil circa te novi accidit, quod extraordinariæ ſolemniſque lætitiæ cauſa fuerit; menſæ quotidie aſſides meæ; omnibus bonis meis communiter mecum uti potes: *epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus eſt.*

Senſus Moralis.

1. **E**Rant *autem appropinquantes ei Publicani, & Peccatores, ut audirent illum.* Chriſtus Jeſus trahit ad ſe peccatores ut verbum ejus audiant, qui primus eſt ad converſionem gradus. Prima gratiæ medicinalis Salvatoris operatio eſt ut infirmi quærant Medicum; ut cæci accedant ad lucem; ignari ad veritatem; miſeri ad miſericordiam appropinquent. Nemo appropinquare poteſt niſi adducatur; nemo venire, niſi trahatur.

S. Proſpe. Carm. de Ingratis p. 2. in fine.

Hæc ut cujuſquam ſtudio affectuque petatur,
Ipſa agit, & cunctis dux eſt venientibus ad ſe,
Perque ipſam niſi curratur, non itur ad ipſam.
Ergo ad iter per iter ferimur: ſine lumine lumen
Nemo videt; vitam ſine vita inquirere, mors eſt.

Ad Chriſtum Jeſum per fidem, per orationem, per amorem, per verbi ejus meditationem appropinquemus, illique adhæreamus, ſi ſalvi eſſe volumus. *Erant appropinquantes publicani & peccatores, ut audirent illum.*

S. Petrus Chryſologus ſerm. 168.

2. *Et murmurabant Phariſæi & Scribæ dicentes: Quia hic peccatores recipit & manducat cum illis.* Murmurabant Phariſæi, non minùs invidi quàm ſuperbi; malitiam de dominica bonitate capiebant: de pietate Dei impii reddebantur; fiebant de Chriſti miſeratione crudeles; ſumebant de cæleſti curatione languorem, & pœnitentium veniam vertebant in Judicis reatum. *Peccatores recipit*: ſed peccatores eſſe non ſinit, quos recipit. Peccator Deum non violat appropinquans: Deus peccatorem ſanctificat, cùm appropinquat. Chriſtus peccata non recipit, cùm recipit peccatorem. Attendere debebant Phariſæi, non quales venerant, ſed quales redibant peccatores. Paulus miſſus eſt ab illis perſecutor, rediit prædicator.

S. Greg. M. Hom. 34. in Evang.

Et murmurabant Phariſæi, &c. Vera juſtitia compaſſionem habet, falſa juſtitia dedignationem: quamvis & juſti ſoleant rectè peccatoribus dedignari. Sed aliud eſt quod agitur typo ſuperbiæ; aliud, quod zelo diſciplinæ. Dedignantur etenim, ſed non dedignantes: deſperant, ſed non deſperantes: perſecutionem commovent, ſed amantes: quia etſi foris increpationes per diſciplinam exaggerant, intus tamen dulcedinem per caritatem ſervant. Præponunt ſibi in animo ipſos plerumque quos corrigunt; meliores exiſtimant eos quoque quos judicant. Quod videlicet agentes, & per diſciplinam ſubditos, & per humilitatem cuſtodiunt ſemetipſos. At contra hi qui de falſa juſtitia ſuperbire ſolent, cæteros quoſque deſpiciunt, nullâ infirmantibus miſericordiâ condeſcendunt: & quò ſe peccatores eſſe non credunt, eò deteriùs peccatores fiunt. De quorum numero Phariſæi extiterunt, qui dijudicantes Dominum quòd peccatores ſuſciperet, arenti corde ipſum fontem miſericordiæ reprehendebant. Sed quia ægri erant, ita ut ſe ægros eſſe neſcirent; quatenus quod erant agnoſcerent, cæleſtis eos Medicus blandis fomentis curat, benignum paradigma objicit, & in eorum corde vulnerum tumorem premit.

4. 5. 6. *Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, & ſi perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deſerto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat eam: & cùm invenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens? &c.* Lætantur cæli, & qui illîc Angeli, pœnitentiâ hominis. *Heus tu peccator, bono animo ſis: videbis ubi de tuo reditu gaudeatur. Quid illa ſimilitudinum dominicarum argumenta nobis volunt? Quòd mulier drachmam perdidit, & requirit, & reperit, & amicas ad gaudium invitat, nonne reſtituti peccatoris exemplum eſt? Errat & una Paſtori ovicula, ſed grex unâ carior non erat: una illa conquiritur, una pro omnibus deſideratur, & tandem invenitur, & humeris Paſtoris ipſius refertur: multùm enim errando laboraverat.*

Tertull. lib. de Pœnit. c. 8.

Tanta vis iſtius Parabolæ antiquis Eccleſiæ Paſtoribus viſa eſt ad excitandum in animis fidelium tenere pietatis affectum; ut eo fine in ſacris Calicibus boni Paſtoris amiſſam ovem humeris reportantis imaginem inſculpi & exprimi curaverint, teſte Tertulliano, Libro *De Pudicitia.*

Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, &c. Homó habens oves centum, Chriſtus eſt. Paſtor bonus, Paſtor pius, qui in una ove, hoc eſt, in Adam, poſuerat totum gregem generis humani, hanc inter amœna paradiſi, hanc in regione vitalis Paſcuæ collocaverat: ſed illa vocem Paſtoris oblita, dum lupinis ululatibus credidit, & caulas perdidit ſalutares, & tota lethalibus ſauciata eſt vulneribus. Hanc ergo Chriſtus veniens quærere in mundum; in utero Virginis invenit. Venit ſuæ nativitatis in carne, & in crucem levans, humeris ſuæ impoſuit Paſſionis, & gaudens toto Reſurrectionis gaudio, per Aſcenſum ad cæleſtem tulit manſionem *Et vocavit amicos, & vicinos*; hoc eſt, Angelos, dicens illis: *Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat.* Congratulantur & congaudent Chriſto Angeli de ovis dominicæ reditu, nec indignantur ſibi præſidere in ſolio Majeſtatis, quia de celeſtibus invidia cum diabolo fuerat fugata, nec poterat per Agnum qui peccata mundi tulerat, in ſuperna ampliùs invidiæ penetrare peccatum. Chriſtus nos quæſivit in terra, nos illum quæramus in cælis. Ille nos portavit ad ſuæ divinitatis gloriam, nos illum noſtro portemus in corpore. *Glorificate* (inquit Apoſtolus) *& portate Deum in corpore veſtro.* Ille Deum in corpore ſuo portat, qui nullum portat in ſuæ carnis operatione peccatum.

S. Petrus Chryſologus ſerm. 168. — 1. Cor. 6. 20.

Anima peccatoris ovis eſt perdita, drachma eſt amiſſa. Nec ad gregem redire ſuis viribus poteſt ovis errans, niſi à bono Paſtore quæratur & portetur; nec drachma, ſeu anima illius imagine inſignita, & peccato perdita, illi reſtitui, niſi diligenter quæratur in domo. *Erravi ſicut ovis quæ periit, quære ſervum tuum Domine.* Ovis perdita quæratur, ovis perdita vivificetur, propter quam Paſtor ejus nonaginta novem dimiſit in montibus, & eam quærens Judaicis laceratus eſt vepribus Sed adhuc quæritur, adhuc quæratur, ex parte inventa adhuc quæratur. Ex ea namque parte qua dicit Propheta, *Mandata tua non ſum oblitus*: inventa eſt; ſed per eos qui mandata Dei eligunt, colligunt, diligunt adhuc quæritur, & per ſui Paſtoris ſanguinem fuſum atque diſperſum, in omnibus gentibus invenitur.

Pſal. 118. 176. — S. Aug. ſerm. 32 in hunc Pſalm.

Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, &c. Boni Paſtoris officia erga peccatores in hac Parabola deſignantur. Ipſos quærere debet pia ſollicitudine, ac perſeverante diligentia: *Nonne dimittit nonaginta novem in deſerto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat eam?* 2. Illorum infirmitates portare, illiſque compati prudenti commiſeratione & benignitate; ita tamen ut ſecundùm Legem Dei benignitas illius dirigatur. 3 Nullis parcere debet laboribus ut illos ad Deum revocet. *Et cùm invenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens.* 4. Suam erga illos caritatem gaudii de illorum converſione concepti ſignificationibus demonſtrare; gaudium illud ad Chriſtum referre, cujus gratiæ opus eſt animæ peccatricis converſio, quam *Non doctor, neque diſcipulus, ſed gratia ſola efficit*; nec ſibi ipſi plaudere, in ſe ipſo gloriari, aut vano gaudio affici, ſed Chriſto Domino ſummo Animarum Paſtori gratias agere; alioſque ad Deum propterea collaudandum excitare in domo ejus, id eſt in Eccleſia, cujus lacrymis, gemitibus & precibus converſio peccatorum à Deo donatur. *Et veniens domum convocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat.*

Aut quæ mulier habens drachmas decem, &c Perditionis animarum cauſa triplex 1. Ignorantia Legis Dei, & officiorum ſuorum; fideique defectus & imbecillitas. 2. Moralis Chriſtianæ corruptio, morumque depravatio. 3. Negligentia Paſtorum. Tria ergo præſtanda ſunt

ad converſionem animarum. 1. Accendenda lucerna fidei verbi Dei prædicatione, & piorum lectione librorum. *Nonne accendit lucernam?* 2. Everrenda domus ſeu Eccleſia, & à perniciofis corruptæ Moralis opinionibus, quas privati quidam doctores invexerunt, & à pravis moribus ac ſcandalis purganda: *& everrit domum?* 3. Paſtores pii, eruditi, & gloriæ Dei zelo flagrantes Eccleſiis præficiendi ſunt, qui ad converſionem & ſanctificationem animarum curis & laboribus indefeſſis incumbant: *& quærit diligenter donec inveniat eam?*

S. Gregor. Nyſſ. lib. de Virginit. c. 12. Sed & nos ipſi demus operam cum gratia Dei; ut ejus imago terrenorum affectuum & peccatorum fimo ac ſordibus in nobis obſcurata & obruta reformetur; eam ob rem accendamus lucernam fidei in cordibus noſtris; conſcientiam noſtram everramus ab operibus mortis; quæramus tandem quæ drachma, quæ virtus nobis deſit; B quia nihil proſunt reliquæ ſi vel una deficiat. Coloſſ. 3. 12. 13. 14. *Induite vos ergo ſicut electi Dei, ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam: ſupportantes invicem, & donantes vobiſmetipſis, ſi quis adverſus aliquem habet querelam: ſicut & Dominus donavit vobis, ita & vos. Super omnia autem hæc, caritatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Hæc drachma eſt ſedulò requirenda, ſi fortè amiſſa ſit; eaque inventâ vicinæ ſeu contubernales animæ facultates congratulari debent ac in Domino gaudere, omniaque in Dei gloriam operari. *Et cùm invenerit, convocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram.*

10. *Ita dico vobis, gaudium erit in cælo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.* S. Greg. M. Hom. 34. in Evang. » Gaudium majus in cælo eſt C » de converſis peccatoribus, quàm de juſtis ſtantibus, quia » plerumque cautiores, humiliores, & ferventiores reſurgunt: & quotidiano experimento novimus quòd plerumque hi qui nullis ſe peccatorum molibus oppreſſos » ſciunt, ſtant quidem in via juſtitiæ, ſed tamen ad cæleſtem patriam anxiè non anhelant; tantòque ſibi in rebus » licitis uſum præbent, quantò ſe nulla illicita perpetraſſe » meminerunt. Et plerumque pigri remanent ad exercenda bona præcipua, quia valde ſecuri ſunt quòd nulla commiſerint mala graviora. At contra nonnumquam hi qui » ſe aliqua illicita egiſſe meminerunt, ex ipſo ſuo dolore » compuncti, inardeſcunt in amorem Dei, ſeſeque in magnis virtutibus exercent, cuncta difficilia ſancti certaminis appetunt, omnia mundi derelinquunt, honores fugiunt, acceptis contumeliis lætantur, flagranti deſiderio » ad cæleſtem patriam anhelant: & quia ſe erraſſe à Deo D » conſiderant, damna præcedentia lucris ſequentibus compenſant. Majus ergo de peccatore converſo, quàm de » ſtante juſto gaudium fit in cælo, quia & Dux in prælio » plus eum militem diligit, qui poſt fugam reverſus hoſtem fortiter premit, quàm illum qui numquam terga » præbuit, & numquam aliquid fortiter geſſit. Sic agricola illam ampliùs terram amat, quæ poſt ſpinas, uberes fruges profert, quàm eam quæ numquam ſpinas habuit, & » numquam fertilem meſſem producit. »

S. Ambroſ. lib. de Interpellatione Iob. c. 7. 11. 12. *Homo quidam habuit duos filios: & dixit adoleſcentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit. Et diviſit illis ſubſtantiam.* Sub adoleſcentis typo ſignificatur inſipientia peccatoris. Ea ſcilicet ætas magis ad vitium lubrica eſſe conſuevit. *Habet enim pueritia innocentiam, ſenectus prudentiam, ipſa vicina adoleſcentiæ juventus bonæ exiſtimationis intuitum, & verecundiam delinquendi: adoleſcentia ſola eſt invalida viribus, infirma conſiliis, vitio calens, faſtidioſa monitoribus, illecebroſa delictis.* Unde David totius temporis ejus veniam ſibi à Domino poſtulavit, dicens: *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas, ne memineris, Domine*; quia tunc maximè calor corporis fervet, & æſtu ſanguinis vaporantis igneſcit. Quæ major hominis inſipientia, quam divinæ dominationis imperio, obedientiæ jugo eximi velle, ſui juris eſſe, ſuo arbitratu vivere, à ſe ipſo regi? Væ peccatori, ſi ſuperbum illud cordis ejus deſiderium exaudiens, illum ſibi ipſi relinquat A Deus, ac dimittat propriæ voluntati! Quid eſt voluntas hominis, quàm levis, quàm improvida, quàm inconſtans, niſi à ſuprema, ſapientiſſima, & immutabili Dei voluntate regatur? Cùm ejus directionem & moderamen excuſſit, perdita eſt, quamvis ſana, & robuſta; quid nunc eveniet ſi ab ejus imperio ſe ſubtrahat, cùm infirma eſt, cæca, languens, invalida? Petiit peccator, ut ſibi pars ſubſtantiæ quæ eum tangeret, daretur à Patre, S. Auguſt. lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 13. *Tamquam anima poteſtate ſua delectata, id quod illi eſt vivere, intelligere, meminiſſe, ingenio alacri excellere, omnia iſta divina ſunt munera, quæ in poteſtatem accipiens per liberum arbitrium, quia diviſit pater liberis ſubſtantiam, minor filius in regionem longinquam profectus eſt, malè utendo naturalibus bonis, eo ipſo quòd Patrem deſeruit cupiditate fruendi creaturâ, relicto ipſo Creatore.* Subſtantia Dei eſt omne quod vivimus, ſapimus, cogitamus, loquimur. S. Hieron. Epiſt. 146. Hæc Deus univerſis æqualiter & in commune largitus eſt. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Iſte eſt dexter oculus, qui à ſcandalis obſervandus eſt, hæc lucerna corporis, hoc talentum quod non eſt in ſudario colligendum, id eſt delicatè otioſèque tractandum, nec in terra defodiendum, terrenis ſcilicet cogitationibus obſcurandum. Subſtantiæ ergo ſeu bonorum nomine, quæ Deus homini dedit, intelliguntur omnia dona & talenta, ſive naturæ, ſive gratiæ, quorum uſus libero illius arbitrio commiſſus eſt, ut virtus & meritum locum haberent.

13. *Et non poſt multos dies, congregatis omnibus, adoleſcentior filius peregrè profectus eſt in regionem longinquam, & ibi diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxurioſè.* Primus peccatoris gradus ad malorum cumulum, receſſus à Deo eſt. Infinita diſtantia eſt inter amorem Dei & amorem ſui: momento tamen temporis ab uno ad alterum pertranſitur. Statim atque regnare ceſſat in corde caritas, neceſſe eſt ut regnet cupiditas, & totum operum corpus corrumpat. Qui ſe ipſum perversè amat, ſpiritales animæ ſuæ divitias penitus diſſipat. Donorum Dei cuſtos caritas eſt. Donorum ejus maximum. Spiritalia bona ſolus ille conſervare poteſt, qui dedit. S. Auguſt. lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 33. *Non multos poſt dies peregrè profectus eſt in regionem longinquam, &c.* Quia *Non multo poſt inſtitutionem humani generis placuit animæ per liberum arbitrium ferre ſecum quamdam velut potentiam naturæ ſuæ, & deſerere eum à quo condita eſt, præfidens viribus ſuis; quas vires tantò conſumit citiùs, quantò cum deſerit à quo datæ ſunt. Itaque hanc vitam prodigam vocat, amantem fundere atque ſpatiari pompis exterioribus, intus maneſcentem, cùm ea quiſque ſequitur quæ ab illa procedunt, & relinquit eum qui ſibi eſt interior. Regio itaque longinqua, oblivio Dei eſt.* Diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxurioſè. S. Hieron. *Luxuria eſt inimica Deo, inimica virtutibus; perdit omnem ſubſtantiam patris, & ad præſens voluptate deliniens, futuram non ſinit cogitare paupertatem.*

14. 15. *Et poſtquam omnia conſummaſſet, facta eſt fames valida in regione illa, & ipſe cœpit egere. Et abiit, & adhæſit uni civium regionis illius. Et miſit illum in villam ſuam, ut paſceret porcos.* S. Ambroſ lib. 7. in Luc. n. 215. Famem patitur peccator qui à Deo receſſit, ejuſque bona dilapidavit: Famem non epularum, ſed bonorum operum; quæ ſunt miſerabiliora jejunia. *Etenim qui recedit à verbo Dei, E eſurit: quia Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo Dei. Qui recedit à fonte, ſitit; qui recedit à theſauro, eget; qui recedit à ſapientia, hebetatur; qui recedit à virtute, diſſolvitur. Meritò ergo iſte egere cœpit, qui theſauros ſapientiæ & ſcientiæ Dei, divitiarumque cæleſtium altitudinem dereliquit. Egere ergo ideo cœpit, & famem pati, quia nihil prodigæ ſatis eſt voluptati. Semper famem patitur, qui alimentis cæleſtibus neſcit impleri.* Quanta inanitas in mente, cui deeſt panis veritatis! Quanta fames in corde, cui deeſt cibus caritatis!

S. Hieron. *Et adhæſit uni civium regionis illius*, Principi hujus mundi, rectori tenebrarum harum, diabolo, qui miſit illum

lum in villam ſuam, ut paſceret porcos. Porcus animal A
immundum eſt, quod cœno & ſordibus delectatur. Ta-
„ lis eſt dæmonum multitudo, quæ per idola manufacta,
„ cruore pecudum & victimis paſcitur; & noviſſimè ſagi-
„ natiore quadam hoſtia, ipſius hominis morte ſaturatur.
„ Miſit ergo eum in poſſeſſionem ſuam, id eſt, fecit eum
„ ſuum eſſe famulum, ut paſceret porcos, immolans ei
„ animam ſuam. Qui Deo ſervire noluit, fit mancipium
diaboli. Nulla durior, fœdior, miſerabilior ſervitus, pec-
cati, carnalium cupiditatum, dæmonis ſervitute.

16. *Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis, quas porci manducabant, & nemo illi dabat.* Peccator bonis ſpiritualibus privatus, famem ſuam paſcit inanibus & fœdis terrenorum bonorum & carnalium voluptatum B deſideriis, in his cupiditatem ſuam alere cupit; ſed famem non explet, magis inflammatur cupiditas. Voluptates ſæculi, ſunt porcorum cibus, in luto ſe volutantium, & in terram ſemper pronorum. *Dæmonum cibus eſt ebrietas, luxuria, fornicatio, & univerſa vitia. Hæc blanda ſunt, & laſciva, & ſenſus voluptate demulcent, ſtatimque ut apparuerint, ad uſum ſui provocant. Quibus ideo luxurioſus adoleſcens non poterat ſaturari, quia ſemper voluptas famem ſibi habet, & tranſacta non ſatiat: & ſatanas, cum aliquem ſua arte deceperit, & proprium ei impoſuerit jugum, ultra ad abundantiam vitiorum non procurat, ſciens eſſe jam mortuum.* In miſeris illis diaboli mancipiis oraculum illud Propheticum impletur: *Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dediſti mercedes cunctis amatoribus tuis, & mer-* C *cedes non accepiſti.*

S. Hieron. Epiſt. 146.

Ezech. 16. 33.

Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis. Siliquæ porcorum, libri obſcœni, fabuloſæ Romantiorum (ut vulgò loquimur) hiſtoriæ, amorem profanum excitantes & alentes, amatoria comœdorum carmina; quæ ſæcularium & carnalium mentes ſuavitate ſua delectant, & pectoris interna devinciunt: verùm ubi cum ſummo ſtudio fuerint perlecta, nihil aliud niſi inanem ſonum, & ſermonum ſtrepitum ſuis lectoribus & auditoribus tribuunt, nullam ſaturitatem veritatis, nullam juſtitiæ refectionem tribuentes.

17. *In ſe autem reverſus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hìc fame pereo!* Primus ad peccatoris converſionem gradus eſt extremæ ſuæ miſeriæ conſideratio, & comparatio infeli- D ciſſimi ſtatus ſui cum felici ſtatu juſtorum, qui Deo ſervientes, gratiæ ſuavitate abundè reficiuntur. Ut huic ſalutiferæ conſiderationi vocare incipiat peccator, ad ſe revertatur neceſſe eſt, tamquam expergiſcens ab ebrietate aut gravi ſomno. Ad ſe revertitur, qui à ſe longè receſſerat, cùm à Deo receſſit. Revertitur quandoque adverſitate urgente, & vexatione (ut ita loquar) dante intellectum, qui proſperitate inflante, exul cordis ſui factus erat. Revertitur ut miſeriam ſtatus ſui cognoſcat, divinæ gratiæ luce præveniente. Quando peccamus, extra nos ſumus; deſipimus, extra mentem noſtram & cor noſtrum ferimur; cùm autem reſipiſcimus, in nos ipſos revertimur. *Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!* Diſcrimen eſt inter ſervos, mercenarios, & filios in domo Dei. Servi pœnæ E timore à peccato abſtinent. Mercenarii ſpe mercedis peragunt opera à Deo injuncta, legi ejus ac mandatis obediunt. Filii ex amore filiali Deo ſerviunt, nihil magis timent quàm ne patrem offendant, ne patri diſpliciant; nihil magis optant quàm ut patris gratiâ, amore, præſentia & ſocietate fruantur. Mercenarii juſti ſunt & miſericordes, non ob ipſam juſtitiam, & ipſum miſericordiæ bonum, ſed ut à Deo terrenæ felicitatis, vel etiam æternæ, quatenus aliquid præter Deum eſſe intelligitur, bonum conſequantur. Qui autem ſic affecti ſunt, ſpe compelluntur ad obſequium præceptorum, ne eorum prævaricatione, quæ juſſa ſunt, careant concupitis. Qui autem perfecta charitate diligit, ut filius, non ideo imperata cuſtodit, quia aut timore pœnarum, aut præmii aviditate compellitur; ſed quia hoc ipſum quod à Deo jubetur, eſt optimum. Servos, qui ſolo pœnæ timore non peccant, cùm revera ſint inimici juſtitiæ, Deus amplecti refugit, ac famelicos & inanes ſpiritualium bonorum dimittit, quæ non deſiderant, cùm non ament. Mercenariis verò, quamquam non pleno integroque deſiderio, omnino tamen pietati & divinorum mandatorum obſervantiæ animum adjungentibus, mercedem Deus tribuit, ac ſpiritalem cibum dat in tempore; verbi ſui, ſacramentorum ſuorum alimentis, gratiæ ſuæ ſuavitate illos ſuſtentat. *Quanti mercenarii in domo patris mei panibus abundant, ego autem hic fame pereo!* O quantis meipſum bonis privavi! ô quantis meipſum malis implicui? Cur è paterna domo diſceſſi, jugum excutiens quaſi juvenculus indomitus? Cur Dei donis abuſus ſum; cur gratias & virtutes amiſi, diſſipavi? Cur me dæmonis addixi ſervituti, tam duræ, tam turpi, mortiferæ? Spiritualis alimoniæ extremam patior inopiam. Experientiâ didici humanam mentem ad imaginem Dei conditam nullis bonis temporalibus, nulla terrenâ voluptate, ſed uno Deo impleri & ſatiari poſſe. *Væ animæ audaci, quæ ſperavit, ſi à te receſſiſſet, ſe aliquid melius habituram. Verſa & reverſa in tergum, & in latera, & in ventrem, & dura ſunt omnia. Et tu ſolus requies. Et ecce ades; & liberas à miſerabilibus erroribus, & conſtituis nos in via tua, & conſolaris, & dicis; Currite, ego feram, & ego perducam, & ibi ego feram.*

S. Auguſt. lib. 6. Confeſſ. cap. 16.

18. 19. *Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in cælum, & coram te: iam non ſum dignus vocari filius tuus: fac me ſicut unum de mercenariis tuis.* Secundus converſionis gradus eſt, propoſitum renuntiandi peccatis, illaque & occaſiones illorum ſincerè & abſque mora deſerendi; bona & non ficta voluntas ad Deum redeundi, paternæ illius bonitatis & miſericordiæ intuitu, quo in ſpem veniæ peccator erigitur. *Surgam*, qui peccatorum pondere gravatus & oppreſſus jaceo: ſurgam, quia loquentem ad cor meum audio: *Surge qui dormis, & exſurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.* Revertar bene, undè malè diſceſſi, redibo ab patrem meum, conditorem, dominum, curatorem & proviſorem; revertar ad illum qui ſolet exſpectare & prævenire peccatores. *Surgam, & ibo ad patrem meum.* Quâ ſpe? Quâ fiduciâ? Illâ quâ pater eſt. Ego perdidi quod erat filii: ille quod patris eſt non amiſit. *Apud patrem non intercedit extraneus, intus eſt in patris pectore ipſe qui intervenit & exorat affectus. Urgentur patris viſcera iterum filium genitura per veniam.*

S. Petrus Chryſol. ſerm. 2.

Tertius converſionis gradus eſt, odium & deteſtatio peccati ex amore Dei concepta, quâ peccator illi ut patri ſummè bono ſe diſplicuiſſe dolet, ac peccatum humiliter confiteri proponit. *Pater, peccavi in cælum, & coram te.* Amoris nomine Deum appellat, quia veræ pœnitentiæ fundamentum, Dei amor eſt. *Pœnitentiam certam non facit niſi odium peccati, & amor Dei* (ait S. Auguſtinus.) Humiliat ſe pœnitens tamquam divinâ gratiâ & miſericordiâ indignum. Per Spiritum adoptionis jus habemus vocandi Deum patrem noſtrum: ſed eo jure excidimus, cùm Spiritum ſanctum à nobis recedere compulimus per mortale peccatum. *Jam non ſum dignus vocari filius tuus.* Indignitatis propriæ confeſſio, humiliationis peccatori debitæ acceptio eſt. Hanc amat, quiſquis divinæ juſtitiæ ordinem amat: divinæ autem juſtitiæ ordinem diligit, quiſquis Deum ipſum diligit. Hinc pœnitentiæ laboribus humiliter ſe ſubjicit peccator ſincerè converſus: *Fac me ſicut unum de mercenariis tuis.*

Pater, peccavi in cælum, & coram te Peregrè profectus eſt, & in regionem longinquam fugit; ſed accuſatores ſuos, & teſtes ſuos, divini Patris oculos, non refugit. In ſe itaque reverſus agnoſcit quod David pœnitens: *Quo ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si aſcendero in cælum, tu illic es, ſi deſcendero in infernum, ades*, &c. Videt per totum mundum nuda Dei oculis delicta conſiſtere: non cælum, non terram, non maria, non abyſſum, non ipſam noctem, Deo poſſe ve-

Pſal. 138. 7. 8.

lare peccata. Sentit quantum ſit ſceleris in Dei peccare conſpectu: *Peccavi*, inquit, *in cælum, & coram te. Jam non ſum dignus vocari filius tuus.* Eò magis gratiæ donis ſum indignus, quò donis ipſis naturæ ſum abuſus. Eò magis ſum indignus in gratiam tuam recipi, quòd primam gratiam in baptiſmo acceptam amiſi. *Fac me ſicut unum ex mercenariis tuis*, ut tota die, id eſt, quandiu vitam mihi commodaveris, opus tuum agam, donec optata veniat, ſicut mercenarii, dies mea; nec umquam negare valeam tibi debitam tot titulis ſervitutem. *Qui* ſcilicet *penes extraneum ſervam ſenſerat libertatem, penes patrem credit ſibi futuram liberam ſervitutem.*

S. Petrus Chryſol. *Non ſum dignus vocari filius tuus; fac me ſicut unum ex mercenariis tuis.* Operabor & ego in vinea tua; putabo & ego Spiritûs falce interiores meæ vitis rationalis ſuperfluos palmites, crimina, cupiditates, carnalia deſideria reſecabo. Excolam dulcem caritatis botrum; mandatis tuis ſepiam animam meam, ne eam humi hærentem ſerpens deprædetur. *Fac me ſicut unum de mercenariis tuis* Humeris meis crucis tuæ aratrum impone, colam ſulcum animæ meæ, effodiam vomere, exſcindamque ſpinas ferentia & noxia Maligni germina, ſuperſeminabo cæleſtia ſemina. *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.*

20. *Et ſurgens venit ad patrem ſuum.* E peccato ſurgere, & ad Deum redire toto corde ſuo non tardat verè pœnitens. Converſionis propoſito ſtatim opus adjungit. Eò majore fiducia venit, quò majori dolore de Patris offenſa compunctus eſt. Deum fide quærens per dilectionem operante, ſibi mox invenit eſſe præſentem. S. Petrus Chryſol. ſerm. 3. *Cùm autem adhuc longè eſſet, vidit illum pater ipſius, & miſericordiâ motus eſt, & occurrens cecidit ſuper collum ejus, & oſculatus eſt eum.* Sic Deus prævenit peccatorem. Venit ad pœnitentiam nondum pervenit ad gratiam. Venit ad Patrem, & adhuc longè eſt. Videt illum venientem *qui in altis habitat, & humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit.* (Pſal. 112. 5.) Videt illum Pater à longè, ut & ipſe Patrem poſſit attendere, fugata obſcuritate quæ circumfuſa fuerat de reatu; de qua Propheta ait: *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem... Iniquitates meæ gravatæ ſunt ſuper me: & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum.* (Pſal. 39. 13. Pſal. 37. 5.) Lumen illud peccator non recuperaret, niſi Deus illum miſericorditer reſpiceret ac præveniret. Videt illum Deus, quia ſe diligere incipientem diligit. Ante oculos enim haberi nonnili qui diliguntur dici ſolent. *Et miſericordia motus eſt, & accurrens cecidit ſuper collum ejus*, ut erigeret jacentem, *ut amoris onere onus tolleret peccatorum*, (S. Auguſt. lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 33.) ut leve & ſuave Evangelii jugum ejus cervici imponeret. *Venite ad me*, inquit, *omnes qui laboratis & onerati eſtis. Tollite jugum meum ſuper vos: jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.* (Matt. 11. 27.) Videtis quia *filius juvatur iſtius Patris onere, non gravatur.* (S. Petrus Chryſol.)

Et oſculatus eſt eum. Oſculum, ſymbolum reconciliationis, pignus veniæ. (S. Auguſt.) *Conſolari verbo gratiæ Dei ad ſpem indulgentiæ peccatorum, hoc eſt poſt longa itinera remeantem mereri à Patre oſculum caritatis.*

21. *Dixitque ei filius: Pater, peccavi in cælum, & coram te, jam non ſum dignus vocari filius tuus.* Certant in animo pœnitentis humilitas & fiducia, verecundia & amor. Filii nomine & privilegiis indignum ſe fatetur, & tamen Deum patrem confidenter appellat, qui *Miſit Spiritum Filii ſui* in cor ejus *clamantem, Abba (Pater)* Quàm miſericors, quàm pius, qui nec offenſus patris nomen dedignatur audire! *Pater peccavi in cælum & coram te.* (S. Amb lib. 7. in Luc. n. 225.) „Hæc eſt prima confeſſio apud Auctorem naturæ, præſulem miſericordiæ, arbitrum culpæ. Sed etſi Deus novit omnia, vocem tamen tuæ confeſſionis exſpectat. *Ore* enim *confeſſio fit ad ſalutem:* (Rom 10. 10.) Quia allevat pondus erroris quiſquis ipſe ſe onerat; & accuſationis excludit invidiam, qui accuſatorem prævenit confitendo *Juſtus* enim *in primordio ſermonis accuſator eſt ſui.* (Prov. 17. 18.) Fruſtra autem velis occultare quem nihil fallat: & ſine periculo prodas, quod ſcias eſſe jam cognitum. Confitere magis, ut interveniat pro te Chriſtus, quem advocatum habemus apud Patrem; roget pro te Eccleſia, illachrymet populus. Nec vereare ne non impetres. *Advocatus ſpondet veniam, patronus promittit gratiam, reconſiliationem tibi paternæ pietatis pollicetur aſſertor. Crede, quia Veritas eſt; acquieſce, quia Virtus eſt.* Habet cauſam ut pro te interveniat, ne pro te gratis mortuus ſit. Habet & cauſam ignoſcendi Pater, quia quod vult Filius, vult & Pater."

(S. Aug. lib. 2. Quæſt. Evang.) "*Jam non ſum dignus vocari filius tuus.* Hoc vult fieri per gratiam, quo ſe indignum eſſe per merita confitetur. Non addit quod in illa reditûs ſui ac pœnitentiæ meditatione dixerat, *Fac me ſicut unum de mercenariis tuis.* Cùm enim panem non haberet, vel mercenarius eſſe cupiebat: quod poſt oſculum patris generoſiſſimè jam dedignatur."

22. *Dixit autem pater ad ſervos ſuos: Citò proferte ſtolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus.* Quo magis ſe deprimit peccator, omnibuſque Dei donis ſe agnoſcit indignum, eo majoribus gratiis à Deo cumulatur. Chriſto Jeſu, ejuſque juſtitiâ, meritis, virtutibus induitur ejus nuditas. Spiritum promiſſionis ſanctum accipit, quo velut annulo ſignatur novum fœdus reconciliationis: accipit annulum in manus, ad opera juſtitiæ jam paratas: novis auxiliis munitur, per calceamenta ſignificatis, ut ambulet ſine offenſione in via mandatorum Dei; ut conculcet leonem & draconem, ut dæmonem & tentationes ejus vincat.

(S. Joan. Chryſ. Hom. de Filio Prodigo.) "Certant peccatoris humilitas & Dei clementia. Ait peccator, *Non ſum dignus vocari filius tuus.* Ne me tamen abigas ab aulâ tuâ, Domine, ne me inventum hoſtis errantem velut captivum abducat: neque me prope tremendam & myſticam Menſam tuam ſiſtas: non enim audeo apertis oculis intueri Sancta Sanctorum. Sine me cum Catechumenis intra Eccleſiæ fores conſiſtere, ut contemplatus quæ in ea perficiuntur Myſteria, rurſus eorum participem fieri ſenſim concupiſcam: ut divinis laticibus perfuſus, turpium animæ veſtium ſordes abſtergam; ut cùm tuas margaritas* à piis viris abripi videro, manus & ipſe dignas quæ tale munus accipiant, habere deſiderem." (* Sic Euchariſtiam vocat.) Peccatorem pœnitentem ita affectum videns Deus, jubet ſervis, ſcilicet Sacerdotibus, ut ſtolam primam proferant, primam ſcilicet baptiſmatis dignitatem, reparatam juſtitiam Abſolutionis beneficio; & dent annulum, divitiarum indicem, theſauri cuſtodem, ſignaculum Spiritûs: & calceamenta in pedes ejus: hoc eſt, ut ſermonibus Evangelicis ejus animæ veſtigium omni ex parte adſtringant, ne ſerpens ejus inſidiatus calcaneo, in priorem illum peccati errorem pertrahat. Dari jubet calceamenta in pedes ejus, ut *calceatù pedes in præparationem Evangelii pacis*, (Epheſ. 6. 15.) ſanctæ vitæ exemplo Eccleſiam ædificet, Chriſtumque prædicet, non verborum, ſed operum eloquentiâ. *Stola ſpiritale indumentum, & veſtimentum eſt nuptiale. Annulus quid eſt aliud, niſi ſinceræ fidei ſignaculum, & expreſſio veritatis? Calceamentum, Evangelii præparatio eſt, ad cæleſtium curſum dirigens præparatos, ut non in carne ambulemus, ſed in ſpiritu.* (S. Ambr. lib. 7. in Luc. n. 231.)

23. 24. *Et adducite vitulum ſaginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus erat, & revixit: perierat, & inventus eſt. Et cæperunt epulari.* Peccator reconciliatus, ſacrificii Chriſti fit particeps, carne ejus nutritur, cujus communio ſigillum eſt reconciliationis; guſtat donum cæleſte, guſtat & videt quàm ſuavis eſt Dominus, & beatus vir qui ſperat in eo. Ex hinc vitam agit hominis inventi, hominis novi, hominis à morte peccati redivivi. Nec mundo vivit ampliùs, in quo perditus eſt; nec peccato, quod ipſi mortem attulit; nec ſibi ipſi, qui nec ſeipſum invenire perditum, nec mortuum reſuſcitare valuit; ſed Deo, qui *Sic dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in illum non pereat, ſed habeat vitam æternam:* (Joann. 31. 16.) Chriſto, qui à ſummo cælo egreſſus eſt, &

exultavit ut gigas ad currendam viam, ut illi occurreret; qui carne aſſumptâ ſuper collum ejus cecidit, cumque complexus & oſculatus eſt; qui mortuus eſt ut illum ſuſcitaret; qui Corpus & Sanguinem ſuum in Euchariſtiæ ſacramento ſiſtit & abſcondit, ut illum nutriat.

S. Ioan. Chryſ. Hom. in Parab. de Filio Prodigo.

Et adducite vitulum ſaginatum, & occidite. Vitulus ſaginatus, Chriſti Jeſu Domini noſtri typus pro peccatis noſtris immolati. Adducite, immolate vitulum, qui peccati jugum non ſuſtinuit, virginem & ex Virgine natum, qui ſequitur eos qui illum ſequuntur, non ex neceſſitate, ſed ſponte; qui non utitur robore ſuo, neque cornibus, ſed promptè cervicem inclinat iis qui mactare ipſum volunt. Occidite eum qui ſponte occiditur, qui ſanctificat immolantes; qui myſticè occiſus jam non moritur; qui comeditur ab iis qui ipſum norunt, & numquam conſumitur, qui comedentes beatos efficit. *Et manducemus, & epulemur,* &c. *Noſtis ſpirituales delicias qui eas deguſtatis,* (ait S. Joannes Chryſoſtomus) *& recordamini tremendorum Myſteriorum, ac Miniſtrorum ſacri officii,* (nempe Diaconorum) *imitantium Angelorum alas tenuibus ſuis lineis velis quæ ſiniſtris humeris inſident, & qui in Eccleſia diſcurrunt, clamantque:* Ne qui ex Catechumenis *ne quis eorum qui non edunt, nullus ex exploratoribus; ne quis eorum, qui non poſſunt intueri vitulum qui comeditur; neve quis eorum qui ſpectare non poſſunt cæleſtem ſanguinem, qui effunditur in remiſſionem peccatorum; ne quis indignus hoſtia vivente; ne quis non initiatus; ne quis eorum qui non poſſunt impollutis labiis tremenda Myſteria attingere. Deinde ſubjunguntur voces Angelorum collaudantium de cælis, & dicentium: Sanctus Pater, qui voluit mactari vitulum ſaginatum, qui peccatum non novit. Sanctus Filius ſimul & vitulus qui ſemper occiditur ſponte, & ſemper vivit: Sanctus paracletus Spiritus ſanctus, qui ſacrificium perficit.*

S. Amb. lib. 7. in Luc. n. 132. 123.

Et adducite vitulum ſaginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur. Occiditur vitulus ſaginatus, ut carnem Domini ſpiritali opimam virtute per gratiam ſacramenti Myſteriorum conſortio reſtitutus epuletur. Nemo enim niſi qui timuerit Deum (quod eſt initium ſapientiæ) niſi ſignaculum ſpirituale vel cuſtodierit, vel receperit, niſi Dominum prædicaverit, Sacramentis debet intereſſe cæleſtibus. *Manducemus, & epulemur.* Epulantem patrem inducit, ut oſtenderet quoniam *Paternus cibus eſt ſalus noſtra, & paternum gaudium noſtrorum redemptio peccatorum eſt.*

S. Aug. lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 33. n. 5.

Citò proferte ſtolam primam, &c. Stola prima, eſt dignitas quam perdidit Adam. Servi qui eam proferunt, reconciliationis Prædicatores. Annulus in manu, pignus Spiritus ſancti propter gratiæ partitionem, quæ digito bene ſignificatur. Calceamenta in pedes, præparatio evangelizandi *ad non tangenda terrena.* Vitulus ſaginatus ipſe idem Dominus, ſed ſecundùm carnem ſatiatus opprobriis. Quòd autem imperat ut adducant eum, quid aliud niſi ut prædicent eum, & annuntiando venire faciant in exhauſta fame viſcera filii eſurientis? Nam etiam ut occidant eum jubet, hoc eſt, ut mortem ejus inſinuent: tunc enim cuique occiditur, cùm credit occiſum. *Et epulemur* (inquit) *quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus eſt.* Iſtæ epulæ atque feſtivitas nunc celebrantur, per orbem terrarum Eccleſiâ dilatatâ atque diffuſâ. *Vitulus enim ille in Corpore & Sanguine Dominico & offertur Patri, & paſcit totam domum.*

Tertull. lib. de Pænit. c. 8.

Manducemus, & epulemur, quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus eſt. Prodigum filium revocat, & poſt inopiam pœnitentem libens ſuſcipit, immolat vitulum præopimum, convivio gaudium ſuum exornant. Quidni? Filium enim invenerat, quem amiſerat; cariorem ſenſerat, quem lucrifecerat. Quis ille nobis intelligendus pater? Deus ſcilicet. *Tam pater nemo; tam pius nemo. Is ergo te filium ſuum, etſi acceptum ab eo prodegeris, etſi mundus redieris, recipiet, quia rediſti: magiſque de regreſſu tuo, quàm de alterius*

A *ſobrietate lætabitur. Sed ſi pœniteat ex animo, ſi famem tuam cum ſaturitate mercenariorum paternorum compares, ſi porcos immundum relinquas pecus, ſi Patrem repetas vel offenſum: Deliqui, dicens, nec dignus ego jam vocari tuus. Tantùm relevat confeſſio delictorum: quantùm diſſimulatio exaggerat.*

25. 26. 27. 28. 29. 30. *Erat autem filius ejus ſenior in agro: & cùm veniret, & appropinquaret domui, audivit ſymphoniam & chorum: & vocavit unum de ſervis, & interrogavit quid hæc eſſent. Iſque dixit illi, Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum ſaginatum, quia ſalvum illum recepit. Indignatus eſt autem, & nolebat introire: Pater ergo illius egreſſus, cœpit rogare illum.* Qui verè juſti ſunt, Deo gratias agere, & congratulari ac congaudere debent, non ſolùm de reditu & converſione peccatorum, ſed de gratiis, favoribus, B & conſolationum ſpiritualium abundantia, quibus ſæpe pœnitentes cumulat præ juſtis, qui ſemper in ejus obſequio perſeverarunt. Nemo ſibi plus quàm alteri à Deo deberi exiſtimet; immò nihil ſibi: & cùm diu ſervierit, & omnia fecerit, dicat adhuc: *Servi inutiles ſumus.* In ea civitate, in eo regno, in ea familia, in eo corpore ſe eſſe meminerint, ubi unius bona ſunt omnium & ſingulorum per caritatem. *Ut enim cupiditas nihil ſine anguſtia, ita nihil cum anguſtia caritas tenet.* Patrem colere, illi ſervire, & in omnibus obſequi tantùm pergamus, de illius hereditate ſecuri, ſi perſeveraverimus in ejus obedientiâ. *Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt.* Cùm beatitudinem æternam, quæ Deus eſt, obtinuerimus, *noſtra erunt ad videndum ſuperiora, noſtra, erunt ad convivendum æqualia, noſtra erunt ad dominandum inferiora.* Caveamus ne invidia in corda noC ſtra ſurrepat. *Invidia malum vetuſtum, prima labes, antiquum virus, ſæculorum venenum, cauſa funeris. Hæc in principio Angelum dejecit de cælo. Hæc de paradiſo hominem principem noſtræ generationis excluſit. Ipſa hunc ſeniorem fratrem paterna ſecluſit è domo. Hæc Abrahæ progeniem, populum ſanctitatis, ad Auctoris ſui cædem, ad mortem ſui Salvatoris armavit. Invidia inteſtinus hoſtis, non carnis quatit muros, non elidit ſepta membrorum, ſed in ipſam cordis arietat arcem, & antequam viſcera ſentiant, ipſam dominam corporis animam prædo capit, & adducit incluſam. Si ergo volumus cæleſtem mereri gloriam, ſi æterni Patris inhabitare domum, invidiam totis armorum cæleſtium viribus comprimamus: quia ſicut nos Deo jungit charitas, à Deo invidia ſic ſejungit.*

Lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 33. n. 10.

S. Petrus Chryſol. ſerm. 4. de Filio Prodigo.

Erat autem filius ejus ſenior in agro, &c. Allegorico D ſenſu, duo filii, duo ſunt populi, ſenior & major Judæus, de quo Dominus ait: *Filius meus primogenitus Iſraël* junior, Gentilis; qui religione ac moribus longiùs receſſit à Deo, & cum meretricibus ſubſtantiam ſuam diſſipavit, quo nomine ſuperſtitiones intelliguntur: relicto ſcilicet uno connubio legitimo veri Dei, cum turba dæmoniorum cupiditate turpiſſima fornicatus eſt. Tandem fame veritatis ſtimulante, in ſe reverſus eſt & pœnitentiam egit vocante & occurrente Deo per Evangelii prædicationem. Redeuntem ſuſcepit cæleſtis Pater, fide & juſtitiâ donatâ, gratiaque Spiritus ſancti in eum effuſa. Euchariſtiæ Sacramento, Chriſti, tamquam vituli ſaginati, carne refectus eſt. Feſtivo gaudio totus orbis reſonuit ob vocationem & converſionem gentium, quia *Qui erant longè, facti ſunt prope in ſanguine Chriſti.* Interea ſenior filius, populus Iſraël ſecundùm carnem, qui E non eſt in domo, ſed in agro, id eſt, in ipſa hereditaria opulentia Legis & Prophetarum, terrena potiùs operatur, & pro terrena hereditate Deo ſervit, audiens illam Eccleſiæ gentium lætitiam, & Spiritu ſancto plenos Apoſtolos ſeu Viros Apoſtolicos vocibus conſonis Evangelium prædicare; audiens etiam concorditer converſantium cor unum & animam unam in Dei laudes conſpirantem; vocat unum de ſervis, & interrogat quæ illa ſint; legit aliquem Prophetarum, & quærit cur iſta feſta in Eccleſia celebrentur. Reſpondet ei ſervus Patris, Prophe-

Exod. 4. 22.

S. Auguſt. lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 33. Vide & S. Hieron. Epiſt. 146.

ta: *Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum ſaginatum, quia ſalvum illum recepit.* Sed indignatur etiam nunc Judæus, & adhuc non vult introire in Eccleſiam; ſibi præpoſitas gentes queritur; paterni gaudii, & convivii dedignatur eſſe participem. Cùm ergo plenitudo gentium intraverit, egredietur opportuno tempore Pater ejus, ut & jam omnis Iſraël ſalvus fiat, cui ex parte cæcitas facta eſt velut abſentia in agro, donec plenitudo filii minoris longè in idololatria gentium conſtituti redux ad manducandum vitulum intraret. Erit enim quandoque aperta vocatio Judæorum in ſalutem Evangelii. Quam manifeſtationem Evangelii tamquam egreſſum patris appellat ad rogandum majorem filium.

CAPUT XVI.

Senſus Litteralis.

1, 2. DICEBAT *autem* JESUS *& ad Diſcipulos ſuos* hanc parabolam, cùm tres præcedentes ad Phariſæos & Scribas contra ſe murmurantes direxiſſet: *Homo quidam erat dives, qui habebat villicum,* ſive œconomum, cui totius rei familiaris, omniumque bonorum ſuorum adminiſtrationem ac diſpenſationem crediderat; *& hic diffamatus eſt,* delatus ſive accuſatus *apud illum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius. Et vocavit illum,* non leviter credens quod fama loquebatur, *& ait illi: Quid hoc audio de te?* Quid eſt quod de te audio? *Redde rationem villicationis tuæ,* ſeu adminiſtrationis: *jam enim non poteris villicare.* Non patiar te deinceps adminiſtrare bona mea, niſi tempore, quod præſtituo, rationes reddideris.

3, 4. *Ait autem villicus intra ſe: Quid faciam, quia dominus aufert,* ſive auferre decrevit *à me villicationem? Fodere non valeo,* cùm labori manuum aſſuefactus non ſim, neque duris operibus pares ſint vires corporis mei: *mendicare erubeſco,* quia in hunc uſque diem honoratus vixi. Deficiam proculdubio in rationibus reddendis, & à munere meo amovebor: in his anguſtiis unde mihi victum comparabo? *Scio quid faciam, ut cùm amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos ſuas.* Dibitores domini mei beneficiis mihi devinciam, ut cùm amotus fuero à munere meo, recipiant me in domos ſuas, victumque mihi alternis liberaliter ſubminiſtrent.

5. 6. 7. *Convocatis itaque ſingulis debitoribus domini ſui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados,* ſeu batos *olei.* (Quiſque cadus viginti-ſeptem circiter pintas Pariſienſes continebat.) *Dixitque illi: Accipe cautionem tuam,* ſchedulam ſeu chirographum, *& ſede citò, & ſcribe quinquaginta.* Scribe aliam, quâ fatearis te debere quinquaginta. *Deinde alii dixit: Quantum debes domino meo? Qui ait: Centum coros tritici.* (Corus menſura erat quaſi ſextarium continens.) Ait illi: *Accipe litteras tuas, & ſcribe octoginta.* His combuſtis aut laceratis, ne quis te ad ſolvendum cogere poſſit, ſcribe alias, quibus te fatearis octoginta cororum debitorem. Sic uni quinquaginta cados olei, alteri viginti coros tritici remiſit: & ſimiliter egit cum reliquis proportione ſervata, ut parabola ſubintelligitur.

8. *Et laudavit dominus,* ſeu herus, homo ille dives, *villicum iniquitatis,* injuſtum & infidelem œconomum, *quia prudenter feciſſet:* Non facti improbitatem, & fraudem, ſed ſolertiam & induſtriam infidi œconomi, quamvis læſus laudavit: quòd ſcilicet eâ ſolertiâ & induſtria, quam hujus ſæculi homines prudentiam vocant, rebus ſuis in futurum proſpexiſſet: *Quia filii hujus ſæculi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt.* Homines huic ſæculo dediti, ejuſque legibus ac moribus ſervientes, ſagaciores ſunt, magiſque induſtrii in rebus ſuis gerendis, in genere ſuo, in iis quæ ad hujus mundi commoda ſibi procuranda ſpectant, quàm homines vitæ melioris cognitione illuſtrati in veris, ſpiritualibus, æterniſque bonis ſibi procurandis. Prudentiores dixit, non abſolutè, nec verè ac reipſa, ſed prudentiâ carnis, prudentiâ falsâ, prudentiores in rebus caducis & temporariis; *in generatione ſua.*

9. *Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis,* de divitiis injuſtis, quas ſcilicet ſoli iniqui divitias reputant, veras & ſolidas divitias negligentes: Facite vobis amicos de divitiis hujus mundi, quæ cæleſtibus comparatæ, falſæ ſunt & adulterinæ: conciliate vobis amicos ex divitiis, quæ pleriſque ſunt iniquitatis inſtrumenta, fomenta avaritiæ, ſatellites voluptatis, irritamenta malorum: *ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Ut cùm vita vos defecerit, & ratio adminiſtrationis veſtræ Deo reddenda fuerit, ſit qui vos recipiat in cæleſtes manſiones; Chriſtus ſcilicet, qui ſibi factas eleemoſynas reputat, quæ pauperibus erogantur: vel ut vos in cælum precibus ſuis introducant juſti & ſancti pauperes, quorum neceſſitatibus ſublevandis terrena bona impendiſtis.

Eadem vocabula in linguis Hebraica Syriaca & Arabica *Iuſtitiam* & *veritatem* eadem pariter *mendacium* & *iniquitatem* ſignificant. Interdum etiam ἀδικίαν, Helleniſtæ ad ſignificandam *falſitatem* uſurpant, ut aliquot exemplis ex Verſione 70. Viri Eruditi probant.

10. 11. *Qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelis eſt: & qui in modico iniquus eſt,* ut plurimùm *& in majori iniquus eſt. Si ergo in iniquo Mammona fideles non fuiſtis: quod verum eſt, quis credet vobis?* Si in falſis divitiis adminiſtrandis & diſpenſandis fideles non fuiſtis, ſed iis abuſi eſtis ad luxum, aut avarè ſervaſtis, contra mentem ac mandatum Domini, pauperibus non erogantes; quis veras & cæleſtes divitias vobis credet? *Et ſi in alieno fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt, quis dabit vobis?* Si fideles non fuiſtis in diſpenſatione bonorum quæ à vobis aliena ſunt, quæ extra vos ſunt, quæ ad animum veſtrum non pertinent; quæ vobis invitis eripi poſſunt, & ad alios tranſire; quis dabit vobis ſpiritalia & cæleſtia bona, quæ animum attingunt, & totum hominem beatum efficiunt, ſpe in hoc ſæculo, reipſa in futuro? Quis dabit vobis bona conſentanea, intima, æterna? Quis dabit opes divinæ gratiæ, dona Spiritus ſancti, quæ invitis eripi non poſſunt, quæ fidelibus ſervis numquam auferuntur à Domino? Quis dabit vobis mercedem veſtram, theſaurum non deficientem in cælis? Divitiæ temporales res ſunt parvi pretii, modici valoris, æternorum comparatione bonorum. Qui ergo in iis diſpenſandis infidelis eſt, in uſu ſpiritualium donorum multò magis infidelis erit. Quemadmodum ergo probant homines ſervos ſuos, & quos in rebus minoris pretii ac momenti fideles invenerint, iis majoris momenti bona vel negotia credunt & committunt: contra verò iis quos infideles compererint in minimis, majora non credunt: ita Deus infidelibus temporalium ſuorum bonorum diſpenſatoribus ſpiritalia & cæleſtia bona non donat.

13. *Nemo ſervus poteſt duobus dominis ſervire: aut enim unum odiet, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ,* id eſt, divitiis. Serviunt Mammonæ, quibus præcipuum circa divitias ſtudium eſt, quod ſtudium radix eſt illiberalitatis & immiſericordiæ. Confer cum *Matthæi 6. 24.*

14. *Audiebant autem omnia hæc Phariſæi, qui erant avari, & deridebant illum,* geſtu quodam narium adhibito contemptum ſignificantes: quæ vis eſt verbi Græci ἐξεμυκτήριζον Sic vertiginoſis nihil ſtare videtur. Sic palato corruptis nihil rectè ſapit. Sic *Amara ſunt vitioſis & malè viventibus præcepta juſtitiæ.* Lactant.

15. *Et ait illis: Vos eſtis qui juſtificatis vos coram hominibus;* juſti videri juſtitia legali & externa ſtudetis & affectatis: *Deus autem novit corda veſtra,* in quibus nihil

eſt veræ ſanctimoniæ & juſtitiæ: *Quia quod hominibus altum eſt, abominatio eſt ante Deum.* Quod ſecundùm opinionem ac judicium hominum ſublime & eximium eſt, quale eſt eſſe divitem, honoratum, magnam ſanctimoniæ ſpeciem præſeferre, Deo eſt horrori & abominationi, ſi abſit vera animi probitas, ſi avaritia, ſuperbia, hypocriſis regnent in corde.

16. *Lex & prophetæ uſque ad Johannem* durarunt, Meſſiamque venturum prænuntiarunt, ac rudimenta quædam pietatis apertè propoſuerunt, reliqua ſub generalibus terminis & figurarum myſticis involucris occultantes, & temporalia bona veri Dei cultoribus promittentes. *Ex eo regnum Dei evangelizatur:* Ab eo tempore, ſcilicet à diebus Joannis Baptiſtæ, regnum Dei prædicatur; *& omnis in illud vim facit.* Infinita hominum multitudo in illud intrare nititur, ſibique vim facit ut illud adeat. Quamobrem terrenorum bonorum contemptu, & profuſa in pauperes diſtributione, aliiſque veræ juſtitiæ operibus ad illud enitendum eſt. Confer cum *Matthæi* 11. 12.

17. *Facilius eſt autem cælum & terram præterire, quàm de Lege unum apicem,* minimam literulam, *cadere.* Suis præceptis non aboleri legem docet, ſed impleri. Evangelica enim perfectio finis eſt Legis. Lex velut pædagogus manuduxit ad divitiarum contemptum, quarum quidem uſum, non amorem permiſit. Lex terrenæ felicitatis & bonorum temporalium promiſſione bona cæleſtia & æternam felicitatem adumbravit, in ſpemque illorum veros Iſraëlitas, Abrahæ filios ſecundùm ſpiritum excitavit. Præceptis igitur Evangelicis præcepta Legis perficiuntur & implentur; regni cælorum promiſſione legis promiſſiones conſummantur. Confer cum *Matt.* 5. 18.

18. *Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimiſſam à viro ducit,* ſuperſtite marito, *mœchatur.* Confer cum *Matthæi* 5. 32. & *Marci.* 10. 11. Divortium juſtis de cauſis Lex probavit: aliam uxorem ducere, illâ vivente cui datus fuerat repudii libellus, non probavit, ſed toleravit, cùm à carnalibus & duri cordis hominibus aliud impetrari non poſſet. Chriſtus divortium permiſit in cauſa fornicationis; uxorem aliam ducere prohibuit priori ſuperſtite; matrimonii jus ad primam originem revocans, quo Adamus & Eva, vir & uxor, indiſſolubili fœdere ſunt conjuncti. *Manet matrimonium, quod non rite diremptum eſt. Manente matrimonio nubere, adulterium eſt. Ita ſi conditionaliter prohibuit dimittere uxorem, non in totum prohibuit, & quod non prohibuit in totum, permiſit aliàs ubi cauſa ceſſat ob quam prohibuit. Et jam non contrarium Moyſi docet, cujus præceptum alicubi conſervat; nondum dico confirmat.* Joannis autem, cujus proximè meminerat, & Herodis occaſione hanc à Chriſto prolatam fuiſſe ſententiam, qui & ſuam uxorem Arethæ Regis filiam dimiſerat, & Philippi fratris ſui uxorem contra Legem duxerat, exiſtimavit Tertullianus. *Facta igitur mentione Joannis Dominus, & utique ſucceſſus exitus ejus, illicitorum matrimoniorum & adulterii figuras jaculatus eſt in Herodem: adulterum pronuntians etiam qui dimiſſam à viro duxerit: quo magis impietatem Herodis oneraret, qui non minùs morte quàm repudio dimiſſam à viro duxerat, & hoc fratre habente ex illa filiam, & vel eo nomine illicitè; ex libidinis, non ex Legis inſtinctu, ac propterea Prophetam quoque adſertorem Legis occiderat.*

Tertull. lib. 4. contra Marcion. cap. 34.

19. *Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura & byſſo,* veſtibus pretioſis & mollibus: *& epulabatur quotidie ſplendidè;* genio & deliciis non per intervalla, ſed quotidie indulgens, cui ad epularum ſplendidum & exquiſitum apparatum nihil deerat. Ad argumentum unde ſermonem incœperat Chriſtus regreditur, de uſu ſcilicet divitiarum: & exemplo, exituque diſſimili duorum hominum, unius divitis, alterius pauperis, divitias ad regnum cælorum capeſſendum obeſſe magis quàm pauperum ſublevandas neceſſitates non eroget: contra verò plurimùm juvare paupertatem, ſi quis illam æquo animo patiatur.

20. 21. *Et erat quidam mendicus, nominè Lazarus, qui jacebat ad januam ejus,* in via publica, ſub dio, prope januam divitis, in ipſius conſpectu, ut ignorantiam cauſari nullatenus poſſet; *ulceribus plenus,* cujus totum corpus ulcus videbatur: *cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa divitis, & nemo illi dabat.* His verbis duo ſignificantur, & divitis inhumanitas, qui de penu tam locuplete, de menſa tot ferculis inſtructa nihil pauperi miſerit, ne fruſtulum quidem panis, & eximia Lazari patientia, cui ſumma votorum fuerit tantum accipere ad vitam ægrè ſuſtentandam, quantum canibus projici ſolet: *ſed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus,* ſanie & ſanguine quaſi projecti cadaveris illecti. Hæcne ſit hiſtoria, an parabola, non conſtat, Interpretibus in varias ſententias diviſis. Veterum tamen præcipui hiſtoriam eſſe ſentiunt; tum quòd in parabolis perſonarum nomina exprimi non ſoleant, hîc autem *Lazarus* proprio nomine deſignetur: *Ut quid illic Lazari nomen,* inquit Tertullianus, *ſi non in veritate res eſt?* Tum quòd nullam parabolam ex rebus quæ in altera vita fiunt, ſed ex rebus, quæ ſenſibus ſunt obviæ, Chriſtus ſumpſerit. Quòd autem divitis nomen Chriſtus non expreſſerit, divinâ ejus moderatione factum volunt, ne illi infamiam, ſibi invidiam conflaret. S. Joannes Chryſoſtomus in Homil. de Divite & Lazaro, & S. Cyrillus Alexand. in Catena Græcorum Patrum, ex qua ejus teſtimonium profert S. Thomas, & Theophylactus parabolam vocant. Auctor Quæſtionum & Reſponſionum ad Orthodoxos inter opera S. Juſtini, nec hiſtoriam, nec parabolam eſſe cenſet (Quæſt. 60.) ſed hypothypoſim. Ita vocant Eloquentiæ Magiſtri figuram orationis, qua res vera coloribus veriſimilibus depingitur, oculis & veluti ſubjicitur. Eorum qui parabolam eſſe volunt, opinionem juvat vetuſtiſſimus Codex Græcus quo Beza utebatur, & aliud manuſcriptum Exemplar, in quibus ſic legitur: *Dixit autem & aliam parabolam: Homo quidam erat dives,* &c. Hanc præfationem Robertus Stephanus ex vetuſtiſſimo exemplari ab amicis in Italia collato, ad marginem hujus loci etiam adjecit in Græca, quam adornavit, Novi Teſtamenti Editione. Quod Lazari nomen ſpectat, mendico cuilibet hominum ope deſtituto apprimè convenit. Significat enim *Adjutorium Dei.*

S. Irenæus lib 4. c. 4. Tertull. lib. de Anima c. 7. S. Ambroſ lib. 8. in Luc. n. 13.

22. *Factum eſt autem ut moreretur Mendicus, & portaretur,* ejus anima cui totius nomen per ſynecdochen tribuitur, *ab Angelis in ſinum Abrahæ,* id eſt, in locum quietis & ſalutis, in quem Abraham credentium pater poſt hujus vitæ procellas receptus eſt. Phraſis illa Hebraica ſumpta eſt vel à puerulis, qui parentibus ſunt chariſſimi, quos illi in ſinu ſive gremio fovent, in quo etiam ſuaviter interdum quieſcunt & dormiunt: vel ab antiquo more conviviorum, in quibus dilectiſſimi & honoratiſſimi ſolebant recumbere in ſinu ejus qui convivii princeps eſſet. Unde Chriſtus piorum fœlicitatem ſub convivii figura deſcribens ait: *Dico autem vobis quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Jacob in Regno cælorum.* His ergo verbis, *& portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ,* ſummus Lazari ſignificatur honos, qui in illa quietis & felicitatis juſtorum regione Abrahæ proximus eſſet, cujus eximiam fidem, & invictam in malis perferendis conſtantiam fuerat imitatus. *Mortuus eſt autem & dives, & ſepultus eſt in inferno;* in locum tormentorum oculis noſtris ſubtractum detruſus eſt, ubi *ſubterraneus ignis arcani ad pœnam theſaurus,* qui *non abſumit quod exurit, ſed dum erogat reparat,* & in æternum cruciabit impios. De hujuſmodi tamen ignis naturâ, qualitatibus, & loco, non eſt operoſiùs diſputandum. *Quis ignis* (inquit S. Auguſtinus) *cujuſmodi, & in qua mundi vel rerum parte futurus ſit, hominem ſcire arbitror neminem, niſi fortè cui divinus Spiritus oſtendit.*

Synop. Critic.

Matt. 11.

Tertull. in Apolog.

S. Auguſt. lib. 20. de Civit. Dei cap. 16

23. 24. *Elevans autem oculos ſuos, cùm eſſet in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in ſinu ejus.* Oculi, & eorum elevatio, Abrahami conſpectus, clamor, lingua, & ejus refrigeratio, hîc metaphoricè in-

telligenda. Chriſtus ſcilicet futuræ vitæ ſtatum accommodatè ad captum hominum deſcribens, animabus tribuit à corpore ſolutis, quod hominibus in hac mortali vitâ convenit, & evenire ſolet; ſicut Deo membra & actus corporei metaphoricè adſcribuntur. *Elevans oculos ſuos*, conſiderationem ſuam ad ea quæ ſupra ſe erant, dirigens, *cùm eſſet in tormentis*, quæ multiplicis ſunt generis in inferno damnatorum, *vidit Abraham à longè*, in loco ſcilicet quietis, à quo ipſe longè remotus erat; *& Lazarum in ſinu ejus*, felicitatis illius conſortem. Miror quòd alieni à Romanæ Eccleſiæ communione Interpretes, noſtrorum de limbo Patrum ſententiam ſugillent, cùm S. Auguſtinus antiqui & novi Teſtamenti Sanctos comparans, ſcripſerit: *Si non abſurdè credi videtur, antiquos etiam Sanctos, qui venturi Chriſti tenuerunt fidem, locis quidem à tormentis impiorum remotiſſimis, ſed apud inferos fuiſſe, donec eos inde ſanguis Chriſti, & ad ea loca deſcenſus erueret, profectò deinceps boni fideles effuſo illo pretio jam redempti, prorſus inferos neſciunt, donec etiam receptis corporibus bona recipiant quæ merentur.*

S. Auguſt. lib. 20. de Civit. Dei c. 15

24. *Et ipſe clamans, dixit: Pater Abraham*; Patrem vocat, quia eo generis auctori gloriari ſolebant Judæi, ex quibus fuerat Dives ille epulo: *Miſerere mei, & mitte Lazarum*, quem tecum in beata illa regione video placidè quieſcentem, quantum mutatum ab illo, qui ad januam meam jacebat, cujus nulla commiſeratione tactus ſui, cui nec micas panis de menſa mea cadentes mittere ſum dignatus: mitte, precor, *ut intingat extremum digiti ſui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma*. Senſus eſt, Divitem qui olim Lazarum contempſerat, nunc libenter illi ſupplicaturum, ſi aliquod vel minimum tantorum cruciatuum levamentum impetrare poſſet. *Crucior in hac flamma.* Dicerem quidem ſic arſuros ſine ullo ſuo corpore ſpiritus, ſicut ardebat apud inferos ille Dives (inquit S. Auguſtinus) niſi convenienter reſponderi cernerem, talem fuiſſe illam flammam, quales oculi quos levavit, & Lazarum vidit; qualis lingua cui humorem exiguum deſideravit infundi, qualis digitus Lazari de quo id ſibi fieri poſtulavit: ubi tamen erant ſine corporibus animæ. Sic ergo incorporalis & illa flamma qua exarſit, & illa guttula quam popoſcit; qualia etiam ſunt viſa dormientium ſive in extaſi cernentium res incorporales, habentes tamen ſimilitudinem corporum. Nam & ipſe homo cùm ſpiritu, non corpore, ſit in talibus viſis, ita ſe tamen tunc ſimilem ſuo corpori videt, ut diſcernere omnino non poſſit. *At verò gehenna illa, quod etiam ſtagnum ignis & ſulphuris dictum eſt, corporeus ignis erit, & cruciabit corpora damnatorum, ut & hominum & dæmonum, ſolida hominum, aëria dæmonum; aut tantùm hominum corpora cum ſpiritibus, dæmones autem ſpiritus ſine corporibus, hærentes ſumendo pœnam, non impertiendo vitam, corporalibus ignibus. Unus quippe utriſque ignis erit, ſicut Veritas dixit.*

S. Aug. lib. 21. de Civit. Dei cap. 10.

25. 26. *Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hic conſolatur*, ſolatio, quiete, certa beatitudinis exſpectatione magnis interim gaudiis ſuſtentatâ fruitur, *Tu verò cruciaris*. Textus Græcus habet: ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου *Recepiſti bona tua*: id eſt, bona tibi à Deo deſtinata: *Bona tua*: non tam verè quàm opinione tua bona: illa quæ tu vera, immo ſumma bona duxiſti; quibus uſus es non ut tibi creditis ſub certa lege ac modo, ſed ut planè propriis; in quibus denique fiduciam tuam poſuiſti. *Nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris.* Sic bonorum malorumque vices à Deo ſunt conſtitutæ, ut quibus hìc optimè eſt, iis plerumque in altera vitâ peſſimè ſit. *Et in his omnibus*, præterea, *inter nos & vos magnum chaos firmatum eſt*, abyſſus magna, *immenſa diſtantia ſublimitatis ac profunditatis* (ut loquitur Tertullianus.) *Ut hi, qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque inde huc tranſmeare*: Ut impoſſibile ſit ſortis noſtræ mutationem fieri: & nos ex loco quietis & beatitudinis ad locum tormentorum deſcendere ut vobis opem feramus; aut vos ex inferis emergere & ad ſuperas ſedes aſcendere. Omne inter nos & vos commercium magna voragine interclufum eſt.

27. 28. *Et ait* Dives: *Rogo ergo te, Pater, ut mittas eum*, nempe Lazarum, *in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut teſtetur illis*, ut eos commonefaciat ut certus & oculatus teſtis eorum quæ hic aguntur, *ne & ipſi* meum exemplum ſecuti *veniant in hunc locum tormentorum.*

29. *Et ait illi: Habent Moyſen & prophetas*, id eſt, ſcripta Moſis & Prophetarum: quæ per omne Sabbatum in Synagogis leguntur, & de vita rectè inſtituenda, bonorumque & malorum finibus ſatis ſuperque illos docent, illis credant, & obediant.

30. At *ille dixit: Non, Pater Abraham, ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.* Non audient illos; ſed ſi aliquem audiant à mortuis redivivum, credent ejus verbis, & mores perditos emendabunt. Privato ſui amore, magis quàm fratrum, pro illis rogat Dives, metuens ne ex eorum conſortio, quos ad ſimilem morum diſſolutionem & immiſericordiam exemplo ſuo provocaverat, tormenta ſua augerentur.

S. Gregor. lib. 4. Dial. cap. 33.

31. Ait autem illi: *Si Moyſem & prophetas non audiunt*, ſi illis non credunt, quorum ſacroſancta auctoritas eſt, utpotè qui Spiritu ſancto inſpirante locuti ſunt; *neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit*, eoſque commonefaciat de bonorum & malorum ſorte in altera vita, *credent*; tantum abeſt ut mores in melius ſint emendaturi. Quod Abraham dicit: *Habent Moyſem & prophetas*, non iſtos Evangelio præpoſuit; ſed quia Evangelium, ſicut dicit Apoſtolus, teſtimonium habet à Lege & prophetis, illis credendo poſſe eos ſignificat ad Evangelium pervenire. Sicut alio loco ipſe Dominus dicit, *Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi: ille enim de me ſcripſit.* Denique ad hoc pertinet quod dicit: *Si Moyſen & prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.* Quia cum prænuntiaverunt Moyſes & prophetæ qui ſurrexit à mortuis, hoc ipſum etiam de illo quòd reſurrecturus eſſet à mortuis, quibus non credendo utique nec Chriſto volunt credere. Multò minùs ergo cuilibet poſſunt credere qui à mortuis reſurrexerit, quando ei non credunt, cujus reſurrectionem Moyſes & Prophetæ prædicaverunt, quibus credere nolunt.

S. Aug. lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 38 n. 4. Rom. 3. 21. Ioan. 5. 46. Luc. 16. 31.

Senſus Moralis.

1. 2. HOMO *quidam erat dives, qui habebat villicum, & hic diffamatus eſt apud illum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius. Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare.* Dei villici & œconomi ſumus. Noſtra non ſunt talenta, noſtra non ſunt bona, quæ noſtræ fidei credidit, ut illis ad ſalutem noſtram & ſanctificationem, quæ voluntas ejus eſt, uteremur. Solus ille verè dives eſt, cujus eſt aurum, argentum, orbis terræ & plenitudo ejus; à quo acceperunt, quicumque bona aliqua habent, cujuſcumque ſint generis, animi, corporis, fortunæ, naturæ, gratiæ. Qui bonis illis non utuntur ſecundùm ejus voluntatem, & legem ab eo præſcriptam, diſſipant bona domini ſui. De illorum uſu rationem exiget accuratam in hora mortis noſtræ: *Redde rationem villicationis tuæ.* Nunc orandum, nunc laborandum eſt, ut talentis, bonis, divitiis nobis creditis rectè utamur; quia tunc tempus non erit amplius orandi, & laborandi: *Venit* enim *nox in qua nemo operari poteſt.* Bonis omnibus in perpetuum privati, à domo Domini extorres, æternam patiemur egeſtatem, ad impotentiam rectè agendi & orandi redacti. *Quid faciam, quia Dominus meus aufert à me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubeſco.* Curam Animæ noſtræ geramus, illi conſulamus in futurum. Bona Domini noſtri in noſtram utilitatem arte innoxiâ & ſanctâ convertamus; pauperes, qui-

ejus ſunt amici, nobis conciliemus. Ipſorum eſt præci- puè regnum cælorum, patrimonium illorum eſt & hæreditas: interceſſione ſua apud Dominum efficient, ut ad illius poſſeſſionem & nos admittamur, ſi illorum inopiam ſublevemus. Prudentiam infidelis œconomi imitemur. Utamur lumine fidei noſtræ in negotio & periculo æternitatis & ſalutis noſtræ, ſicut ille ſuæ rationis lumine uſus eſt in negotio temporali: prudentia Spiritûs utamur, ſicut ille uſus eſt prudentiâ carnis, prudentiâ ſæculi. Vera prudentia eſt, ſic temporalibus uti bonis, ut conſequamur æterna: vera prudentia eſt divitiis uti ceu mediis & inſtrumentis ad ſalutem. *Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter feciſſet: quia filii hujus ſæculi prudentiores ſunt filiis lucis.* In hac Parabola non omnia debemus ad imitandum ſumere. Non enim aut Domino noſtro facienda eſt in aliquo fraus, ut de ipſa fraude eleemoſynas faciamus: aut eos à quibus recipi volumus in tabernacula æterna, tamquam debitores Dei & Domini noſtri fas eſt intelligi; cùm juſti & ſancti ſignificentur hoc loco, qui eos introducant in tabernacula æterna, qui neceſſitatibus ſuis terrena bona communicaverint: de quibus etiam dicit, quòd ſi quis alicui eorum calicem aquæ frigidæ dederit tantùm in nomine diſcipuli, non perdet mercedem ſuam: ſed etiam è contrario ducuntur iſtæ ſimilitudines, ut intelligamus ſi laudari potuit ille à Domino qui fraudem faciebat, quantò ampliùs placeant Domino Deo, qui ſecundùm ejus præceptum illa opera faciunt. *Redde rationem villicationis tuæ.* Rationem petit Dominus, non ut exigat, ſed relaxet: petit ut petatur: petit hic, ne petat ibi: petit in ſæculo, ne petat in judicio: petit citò, ne pœnarum tempus ſatisfactionis tempus excludat. *Redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare.* Venit finis vitæ, tempus mortis, jam te apparitio ſuperna conſtringit, jam judicium vocat. Feſtina ergo, ne ſatisfactionis tempus perdas, qui tempus operis perdidiſti. *Redde rationem.* Hoc eſt, compone rationem, compone tua, ne reddas mea.... *Ait intra ſe, Quid faciam?* Semper homo bona facere tunc cupit, quando mors faciendi tempus ademit. *Ait intra ſe.* Quærit intra ſe conſilium, qui foris, unde ſibi jam ſuccurreret, non habebat. *Fodere non valeo.* Non vires iſti, ſed tempora defecerant ad laborem. *Mendicare erubeſco.* Confuſionem futuri judicii pertimeſcit, in quo jam non pœnitendi tempus eſt, ſed pœnarum: & ubi *reus plus de conſcientia, quàm de gehennæ erubeſcit incendio.* Mendicare erubesco. Et quis non erubeſcit in cæleſtibus mendicare? *Miſer, quem temporalitas habuit divitem, mendicum ſempiternitas poſſidebit: & habebit hunc nudum tartarus, quem locupletum ſuſcipere cælum potuit.*

S. Auguſt. lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 34.

S. Pet. Chryſol. ſerm. 125.

9. *Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Divitiæ plerumque ſunt vel fructus, vel ſemina iniquitatis & injuſtitiæ; per eleemoſynam fiunt fructus caritatis, & ſemina æternæ gloriæ. De illis inimici fiunt, cùm avarâ manu reconduntur & retinentur vel in ſumptus inanes, illegitimos, vitioſos effunduntur: De illis fiunt amici, qui nos in æterna tabernacula recipiant, cùm liberali manu in pauperes erogantur. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis.* Largiendo pauperibus, Angelorum nobis, cæterorumque Sanctorum gratiam comparemus. *Non Domini* ſumus, *ſed potiùs alienarum villici facultatum.* Pulchrè autem iniquum Mammona dixit; quia variis divitiarum illecebris noſtros avaritia tentat affectus, ut velimus ſervire divitiis.

S. Ambr. lib. 7. in Luc n. 245

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Qui ſunt qui habebunt tabernacula æterna, niſi Sancti Dei? Et qui ſunt qui ab ipſis accipiendi ſunt in tabernacula æterna, niſi qui eorum indigentiæ ſerviunt, & quod eis opus eſt, hilariter ſubminiſtrant? Recordemur in noviſſimo judicio Dominum eſſe dicturum eis qui ſtabunt ad dexteram ejus: *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare, &c.*

S. Aug. ſerm. 113. aliàs 35. de verbis Domini

A Et cùm illi quærerent quoando ei obſequia iſta præbuiſſent, reſpondit, *Quando uni ex minimis meis feciſtis mihi feciſtis.* Iſti minimi ſunt, qui recipiunt in tabernacula æterna.... Illi ſunt, qui omnia ſua dimiſerunt, & ſecuti ſunt eum, & quicquid habuerunt pauperibus diſtribuerunt, ut Deo ſine ſæculari compede expediti ſervirent, & ab oneribus mundi liberatos, velut pennatos furſum humeros tollerent. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis.* Hoc quidam malè intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant ſe facere quod præceptum eſt.... Nolo ſic intelligatis. De juſtis laboribus facite eleemoſynas: ex eo quod rectè habetis, date. Non enim corrupturi eſtis judicem Chriſtum, ut non vos audiat cum pauperibus, quibus tollitis. Si enim deprædareris aliquem invalidum tu validior & B potentior, & veniret tecum ad judicem hominem quemlibet in hac terra, ſi tu de præda & ſpoliatione illa inopis dares aliquid judici ut pro te judicaret, judex ille vel tibi placeret? Nempe pro te judicavit, & tamen tanta vis eſt juſtitiæ, ut & tibi diſpliceat. Noli tibi talem pingere Deum, noli collocare in templo cordis tui tale idolum..... Nolite eleemoſynas facere de fœnore & uſuris.... Zacchæum imitemini, qui, ſi quem defraudaſſet, reddebat quadruplum.

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis. Mammona iniquitatis, divitiæ ſunt ſæculi omnes, undecumque congregentur. Pecunia eſt, quam nomine divitiarum appellat iniquitas. Si enim veras divitias quæris, aliæ ſunt. Talibus Job nudus abundabat, quando Deo cor plenum habebat, & laudes Deo perditis omnibus rebus C tamquam gemmas pretioſiſſimas proferebat. Iſtæ autem ab iniquitate appellantur divitiæ. Habes illas, non reprehendo: hæreditas venit, pater tuus dives fuit, & dimiſit tibi. Honeſtè acquiſiſti: de juſtis laboribus plenam domum habes, non reprehendo. Tamen etiam ſic noli illas dicere divitatis. Nam ſi dicis illas divitias, amabis illas; & ſi amaveris illas, peribis cum illis. *Perde, ne pereas: dona, ut acquiras: ſemina, ut metas.* Has divitias noli appellare, quia veræ non ſunt. Paupertate plenæ ſunt, & ſemper obnoxiæ caſibus. Quales divitiæ ſunt, propter quas latronem times? Si veræ divitiæ eſſent, ſecuritatem tibi darent. Ergo illæ ſunt veræ divitiæ, quas cùm habuerimus, perdere non poſſumus. Ab illis temporalia bona dicuntur divitiæ, *Quorum os locutum eſt* D *vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis,* &c. *Beatum dixerunt populum cui hæc ſunt:* ſed, *Beatus populus cujus Dominus Deus ejus.* Dicis quòd beatum te facit fundus tuus. Quare? Quia inde vivis. Attende unde vivas. Ille eſt unde vivis, cui dicis: *Apud te eſt fons vitæ.* O Domine Deus noſter, ut veniamus ad te, fac nos beatos de te. Cum tenuerimus te, nec te perdemus, nec nos peribimus.

Luc. 19. S. Aug. ibidem.

Pſal. 143.

Pſal. 35. 10.

10. 11. 12. *Qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelis eſt: & qui in modico iniquus eſt, & in majori iniquus eſt. Si ergo in iniquo Mammona fideles non fuiſtis: quod verum eſt, quis credet vobis? Et ſi in alieno fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt quis dabit vobis?* Divitiæ bona ſunt modica & contemptibilia, falſa, aliena, ſecundùm verba Chriſti, qui veritas eſt. Chriſtiani ſumus propter vitam E æternam. Sola bona cæleſtia & æterna magna ſunt, vera, noſtra. Dominus Jeſus ſalutarium mandatorum verus Magiſter diſcipulos ſuos vel tunc Apoſtolos, vel nunc univerſos credentes invitare volens ad eleemoſynas fideliter exercendas, ſimilitudinem propoſuit villici, ut exemplo hujus perſonæ nihil noſtrum in hoc ſæculo eſſe ſignaret, ſed diſpenſationem nobis creditam facultatum Domini noſtri, vel ad utendum ex eis ſufficienter cum gratiarum actione; vel ad diſtribuendum conſervis, prout cuique opus eſt: nec licere nobis paſſim facultatibus abuti commiſſis, aut expenſas uſurpare ſuperfluas, cùm ſit erogationis ratio Domino venienti reddenda.

S. Gaudentius ſermon Villico iniquitatis.

Si in iniquo Mammona fideles non fuiſtis, quod verum eſt quis credet vobis? Quis ei qui terrenas facultates, iniquitatis plerumque materiam ſuggerentes, diſpenſare

S. Gaud. ibid.

fideliter neſciat, committendas putet eſſe veras cæleſtium rerum divitias; quibus fidelis diſtributor ac juſtus ritè meritoque perfruitur? Nam *Gloria & divitiæ in domo ejus, & juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi.* (Pſal. 8. 3.) Subdit Chriſtus Dominus: *Et ſi in alieno fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt quis dabit vobis?* Profectò enim quicquid in hoc ſæculo eſt, alienum nobis eſt, qui retributionem futuram ſperantes, velut hoſpites & peregrini in hoc mundo converſari jubemur, ut unuſquiſque noſtrûm ſecurus Domino audeat confiteri: *Advena ego ſum apud te & peregrinus, ſicut omnes patres mei.* (Pſal. 38. 13) Propria verò credentibus & æterna poſſeſſio eſt illa cæleſtis, ubi eſſe cor & theſaurum noſtrum novimus, ubi jam toto affectu mentis per fidem nobis habitare præſumimus. Quoniam *Converſatio noſtra in cælis eſt.* (Philip. 3. 20.) Noſtrum eſt igitur cælorum regnum, ſi pollicenti Domino in humilitate cordis & ſpiritus manſuetudine ſerviamus. *Beati* enim *pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Quod utique regnum non poteſt adipiſci omnis qui in alieno hujus ſæculi patrimonio temporariè ſibi credito idoneus ac fidelis diſpenſator non fuerit.... *Non poteſtis Deo ſervire & mammonæ.* Dei enim Chriſti ſervos atque diſcipulos imperare oportet pecuniæ, non ſervire: ne dum cupiditati ejus obedimus, à caritate ſervitutis ejus dominante pecunia ſeparemur. Diſpergendæ ergo ſunt pecuniæ indigentibus ſecundùm præceptum Creatoris omnium Dei: quoniam neque noſtræ ſunt, neque illas ſine iniquitate ac ſui pernicie avarus quiſquam detinet. Gravis pecuniarum ſarcina eſt, quæ tenacium ſui mentes avaritiæ pondere ad terram deprimit, nec emergere ad ſuperna, cælumque ſuſpicere, ubi vita noſtra eſt, omnino permittit.... Quoniam verò arcta & anguſta via eſt quæ ducit ad vitam, oneratos divitiarum terreſtrium faſcibus ingredi per illam non capit. Expeditos quærit ac tenues, omnique continentia caſtigatos, & (ut ita dixerim) filo gracili ſimiles: qui etiam per foramen illius myſticæ acus facilè tranſeant, ſpiritales effecti.

(S. Joan. Chryſ. Homil. in Crucem, & quomodo Joſeph fuerit figura Chriſti.) *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, &c. Multa eſt enim eleemoſynæ vis, ſunt pauperes veſtrorum animorum medici, benefici, patroni, ac defenſores. Non enim quantum accipis, tantum tribuis. Das pecuniam, & cælorum regnum accipis. Solvis paupertatem, ac tibi Dominum placabilem reddis. Vides haud parem eſſe retributionem. Hæc in terra, illa in cælo. Hæc pereunt, illa manent. Hæc intereunt, illa omni ſuperiora labe exiſtunt. Id cauſæ etiam cur majores noſtri præ ſacrarum ædium foribus pauperum ſtationem collocarunt, ut vel ſegniſſimum alieniſſimumque ab humanitate pauperum aſpectus eleemoſynæ admoneret... Quemadmodum enim in templorum atriis ac veſtibulis fontes haberi mos olim erat, præſertim in Oriente, ut Deo preces oblaturi manus abluerent, & mundas illas in preces extenderent: ſic pauperes fontium loco pro foribus majores ſtatuerunt ut ſicut aquâ manus abluebant, ſic eleemoſynis animæ ſordes abſtergerent, ſicque preces funderent. Neque enim aqua ſic maculas corporis detergit, ac eleemoſynæ vis animæ ſordes emundat.

(S. Paulinus Epiſt. 12. ad Severum.) *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis.* Damnatur in Lege qui pecuniam ſuam dederit ad uſuram, & munera ſuper innocentes acceperit: ecce Evangelii gratia oſtendit nobis quomodo eadem crimina ad innocentiâ ſanctitatemque commutentur; nec pœnæ, ſed præmii retributio conſequatur, ſi tantùm in præcepta divina ſalutaris cupiditate fidei convertamur. Da ad uſuram pecunias tuas, ſed Chriſto, & ſalutaris uſura eſt. Item in ſæculo corrupti muneribus reorum judices condemnantur: ſed quiſquis homo præventus in aliquo peccato, diffidens innocentiæ tuæ, affers pretium ſalutis tuæ judici noſtro, ne verearis quaſi corruptionis injuriam juſtitiæ Dei facere. Accipit à te Chriſtus libens ſalutis tuæ pretium, quia mavult miſericordiam, quàm ſacrificium.... *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis; ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Viciſſitudine quadam copiæ & inopiæ humanum genus temperatur, ut

A

intelligamus conſilium communis Auctoris, quo divitem pauperi, & pauperem diviti præparavit; ut abundans egenti ſubſtantia alimoniæ ſit, & opulento inops materia juſtitiæ, *ut fiat æqualitas:* (2. Cor. 8. 14.) & in illo ſæculo rependandâ illis egeſtate præſenti opibus æternis, redundet illorum abundantia ad inopiam noſtram, ſi noſtra iſthic abundantia ad illorum indigentiam commodaverit. Seminemus ergo illis carnalia, ut metamus ab illis ſpiritalia. Laboret nunc de terrenis manus, ut tunc de cæleſtibus anima reficiatur. Spes præſens ædificet rem futuram. Faciamus iſthic tecta, quæ nos illic tegant. Paſcatur iſthic pauper, ubi me divite eget; ut me illic paſcat, ubi me egente ſaturabitur.

B

(S. Paulinus de Gazophylacio ſive de beneficentia in pauperes.) *Si in alieno fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt quis dabit vobis?* Fœneremur Domino de bonis Domini: Nihil enim ſine ejus munere poſſidemus, ſine cujus nutu nec ipſi ſumus. Et nos præcipuè quid noſtrum putemus, qui majori & ſpeciali debito non ſumus noſtri? & non ſolùm quia facti à Deo, ſed & empti ſumus ſanguine Domini; quo pretio & viles & venales eſſe deſiſtimus, quia vilior ſervitute libertas liberum eſſe juſtitiæ. Talis enim liber ſervus peccati, & captivus eſt mortis. Sua igitur Domino dona referamus: demus illi qui in omni paupere accipit.... Bonorum noſtrorum non eget, qui omnia dedit: ſed immenſa ejus juſtitia pariter & bonitas de ipſis muneribus ſuis vult ſibi munera invicem fieri, ut ſibi materiam erga te beneficentiæ pariat, quia bonus eſt: & tibi faciat meritum quo dignè recipias quòd juſtum eſt. Deus qui, quantum in ipſo eſt, vult omnem

C

hominem ſalvum fieri, quia in omni homine opus ſuum diligit, impenſè largiturus eſt de ſuis opibus, ſi tu tibi ipſe non ſis invidus & avarus de iis quæ Deus tua fecit, non ut cauſa tibi ad mortem, ſed ut pretium ad vitam forent. O abundantia bonitatis Dei! Vult fœnerari ex iis quæ ipſe largitus eſt, cupit debitor fieri donorum ſuorum, ut cum multa tibi ratione tuam reddat uſuram. Propera igitur tam uberem tibi adſtringere debitorem, ut & amicum te ex ſervo vocet, & in tuis terreſtribus nummis te expertus fidelem, de ſuis cæleſtibus theſaurus divitem faciat. Ne trepides, ne cuncteris, ne parcas. Eſto violentus Deo, rape regna cælorum. Qui vetat aliena contingi, ſua gaudet invadi: & qui damnat avaritiæ rapacitatem, laudat fidei rapinam.... Potuerat Dominus omnipotens æque univerſos divites facere, ut nemo indigeret altero: ſed infinitæ bonitatis conſilio ſic paravit miſeri-

D

cors & miſerator Dominus, ut tuam in illis mentem probet. Fecit miſerum, ut agnoſceret miſericordem, Fecit inopem, ut exerceret opulentum. Materia divitiarum tibi eſt fraterna paupertas, ſi intelligas ſuper egenum & pauperem; nec tibi tantùm habeas quod accepiſti; quia ideo & illius partem tibi in hoc ſæculo contulit Deus, ut tibi deberet quicquid de ſuis donis tuo voluntario affectu indigentibus obtuliſſes, ac te viciſſim in æterna die de illius parte ditaret. Per ipſos enim nunc accipit Chriſtus, & tunc pro ipſis rependet.

(S. Aſterius Amaſeæ Epiſcopus Homil. in Parabolam de Oeconomo iniquo.) *Si in alieno fideles fuiſtis, quod veſtrum eſt quis dabit vobis?* Dei ſunt quæcumque poſſidemus. Horum nobis uſus dumtaxat permiſſus eſt, diſpenſatio credita. Recordare, ſi fortè accidit, ut aliquando per æſtivum tempus iter agens, viridem arborem conſpiceres, patulam illam

E

& altam, latâque aptam umbrâ, ut vel domûs impleret vicem. Hujus tu delectatus amœnitate ſubiſti umbram, ſubque ea, quamdiu licuit, commoratus es. Quia verò iterum abire oportebat, cogitante te ut diſcederes, alius quiſpiam viator acceſſit: ac tu quidem ſarcinam ſuſtuliſti; ille depoſuit, tuaque omnia ſtatim excepit, ſtratum, ramorum umbram, aquam præterfluentem; cœpitque ille recubare, tu tuum proſequi iter. Delectatus eſt & ille, tuumque reliquit tectum: eademque ipſa arbor unâ die decem fortè hoſpitum ad breve tempus diverſorium fuit; ac quæ omnibus uſu patuit, unius erat veri domini. Haud aliter vitæ hujus facultates, ac bona, cùm multos delectent ac paſcant, dominio tamen ad ſolum attinent Deum, qui immortalem poſſidet vitam. Vidiſti quoque com-

A
,, commune diverſorium, quò contigit agentem iter diver-
,, tere. Multa inde accepiſti, cùm nihil intuliſſes, lectum,
,, menſam, poculum, diſcos, aliaque omnis generis vaſa.
,, Ubi autem necdum iis quantùm ſatis videbatur uſus eſſes,
,, ſupervenit alius anhelabundus ac pulverulentus, urgens
,, te, atque à diverſorio exire compellens, alienaque ceu
,, propria repetens. Talis eſt omnino vita noſtra, ac ſi quid
,, dictis tranſitorium magis ac caducum eſt..... Ne ſen-
,, ſuum quidem noſtrorum ſumus Domini, ſed œconomi;
,, cùm ſecundùm legem Domini iis uti debeamus. Quic-
,, quid enim legibus ac præceptis adſtringitur, ſervum pla-
,, nè ac obnoxium legiſlatori eſſe noſcitur. Quòd ſi ne ipſæ
,, quidem corporis noſtri partes ac membra libera ſuique
,, juris exiſtunt, ſed Domini voluntate ad functiones ſuas
,, diriguntur; quid his dicemus, qui ſibi perſuadent, auri ſe,
,, argenti, agrorum, cæterarumque rerum, nullis obnoxiam B
,, rationibus obtinere poſſeſſionem? *Nihil, ô homo, tuum eſt. Servus es, tuaque omnia Domini ſunt. Servus enim non habet peculium liberum.* Secundùm Domini legem ac mandata opes tuas, immo opes ejus diſpenſa, da eſurienti, tege nudum, cura malè affectum, ne egenum ac in triviis projectum neglexeris.

Qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelis eſt, &c.

S. Bruno Signinus in hunc locum

,, Hoc ſpeciatim de Prælatis Eccleſiæ dictum S. Bruno
,, Signinus Epiſcopus interpretatur. Majora igitur Eccle-
,, ſiæ negotia, inquit, eis committenda, & credenda non
,, ſunt, qui in vita privata fideles non extiterunt, & de illo
,, modico quod habebant, pietatis & miſericordiæ opera
,, non fecerunt. At verò illos in prioratu fore fideles dubi-
,, tare non debemus, quos de modico quod poſſident, liben-
,, ter aliis ſubvenire videmus. Sic enim Apoſtolus præcepit
,, Epiſcopos non cupidos eſſe, nec turpis lucri ſectatores. C
,, Valde igitur conſiderandum eſt in electione Præpoſito-
,, rum, quales in modico fuerint, & quid pietatis & miſe-
,, ricordiæ habuerint: quoniam qui in modico fideles non
,, ſunt, in magnis quoque fideles non ſunt. *Si ergo in iniquo*
,, *mammona fideles non fuiſtis, quod verum eſt, quis credet*
,, *vobis?* Si de divitiis, quæ fugitivæ, & fallaces, & tran-
,, ſitoriæ ſunt, miſericordiam non feciſtis, quis Eccleſiæ
,, regimen, quod verum & ſanctum eſt, & ſine dolo diſ-
,, penſari debet, vobis credere & committere audeat?

Noverint Eccleſiaſtici Viri, ſe bonorum Eccleſiaſticorum multò minùs eſſe dominos, œconomos & diſpenſatores dumtaxat ſe eſſe meminerint. Bona enim Eccleſiæ ſunt *oblationes fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum* (ut ſacri Canones loquuntur)

14. *Audiebant omnia hæc Phariſæi, qui erant avari;* D *& deridebant illum.* Veritas cupiditatem impugnans ab hominibus ſæculo deditis plerumque contemnitur & irridetur. Veritatem amant lucentem, oderunt eam redarguentem. Sed Deus non irridetur. In eorum qui verbum ſuum contempſerunt interitu ipſe quoque ridebit, illoſque ſubſannabit. Dei verbis minùs afficiuntur avari; cùm enim animos eorum terrenos reddat cupiditas, fidem, cujus objectum ſunt bona cæleſtia & inviſibilia, in illis penè extinguit.

19. *Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura & byſſo: & epulabatur quotidie ſplendidè.* Divitiarum amor, luxus, lautiores epulæ, miſericordiæ erga pauperes defectus, ad divitum damnationem ſufficiunt. Vita enim Chriſtiana quæ mortificationis & pœnitentiæ E vita eſt, cum molli, delicata, & voluptaria vivendi ratione non convenit. Quæ conventio crucis cum deliciis, paupertatis & humilitatis Chriſti cum faſtu & luxu divitiarum; amoris hujus vitæ, carnalis quietis, mundi, cum pugna adversùs cupiditates, cum ſtudio ſalutis, cum deſiderio bonorum æternorum? Non nominatur dives, tantùm habet commune naturæ nomen homo, proprium autem nequitiæ ſuæ crudelitatem.

S. Ioan. Chryſ. de Lazaro & Divite.

Homo quidam erat dives. Homo corporis ſpecie,
,, animi ſenſu bellua: dives poſſeſſionibus, ſed & dives cri-
,, minibus; dives auro, ſed egenus in Chriſto; cui multa
,, veſtis erat, ſed animam nudam habebat. Purpurea illi ve-
,, ſtis erat, ſed à Dei regno ejectus erat. Epulabatur & delectabatur, non ut juſti in Domino, ſed in omnibus ſenſuum illecebris.

S. Gregor. M. Homi 40. in Evang.

20. 21. *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus; cupiens ſaturari de micis quæ cadebant de menſa divitis, & nemo illi dabat: ſed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus.* Habuiſſet fortaſſe aliquam excuſationem dives, ſi "
Lazarus pauper & ulceroſus ante ejus januam non ja- "
cuiſſet, ſi remotus fuiſſet ſi ejus inopia non eſſet oculis "
importuna. Rurſum ſi longè eſſet dives ab oculis ulce- "
roſi pauperis, minorem toleraſſet in animo tentationem "
pauper. Sed dum egenum & ulceratum ante januam di- "
vitis & deliciis affluentis poſuit, in una eademque re & ex "
viſione pauperis non miſerenti diviti cumulum damna- "
tionis intulit, & rurſum ex viſione divitis tentatum quo- "
tidie pauperem probavit. Quantas namque hunc ege- "
num tentationes creditis in ſua cogitatione toleraſſe, "
cùm ipſe egeret pane, & non haberet etiam corporis ſa- "
lutem; atque ante ſe divitem cerneret ſalutem & delicias "
habere cum voluptate? Se dolore & frigore affici, illum "
gaudere conſpiceret, & byſſo & purpura veſtiri; ſe depri- "
mi vulneribus, illum diffluere acceptis rebus; ſe egere, "
illum nolle largiri? Quantus in corde pauperis tumultus "
tentationis fuit? Certè ad pœnam ſufficeret paupertas, "
etiamſi ſanus fuiſſet: ſufficiſſet ægritudo, etiamſi ſubſi- "
dium adeſſet: ſed ut probaretur ampliùs pauper, ſimul "
hunc & paupertas & ægritudo tabeſecit: atque inſuper "
videbat procedentem divitem obſequentibus cunctis cir- "
cumfulciri, & ſe in infirmitate & inopia à nullo viſitari. "
Ex una ergo re omnipotens Deus duo judicia exhibuit, dum Lazarum pauperem ante januam divitis jacere permiſit; ut & dives impius damnationis ſibi augeret ultionem, & tentatus pauper creſceret ad remunerationem. Conſpiciebat ille quotidie cui non misereretur: videbat iſte de quo probaretur. Duo inferiùs corda, ſed unus deſuper inſpector, qui & hunc tentando exercebat ad gloriam: & illum tolerando exſpectabat ad pœnam.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 1. de Divite & Lazaro

Homo quidam erat dives, &c. *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus*, &c. Dives iſte purpuratus & ſplendidus non accuſatur quòd avarus fuerit, quòd res alienas rapuerit, quòd adulter fuerit, non quia crimen aliud commiſerit; ſola in illo condemnatur ſuperbia, immiſericordia, vita mollis & voluptaria.

S. Ioannes Chryſoſt. paſſim in Homiliis ejuſdem argumenti.

Dives ille in hac vitâ miſer, Lazarus felix. Nam juſtis & ea quæ in futuro ſunt ſæculo, & ea quæ hîc ſunt, multam præbent voluptatem; improbi verò Divites tum illic puniuntur, tum hîc diſcruciantur exſpectatione futuri ſupplicii; malæ conſcientiæ carnificinâ, in qua gravis peccatorum tumultus, jugis metus, tempeſtas, turbatio, cogitationum interior accuſatio; prava apud probos omnes & æquos rerum æſtimatores opinio. Juſti autem, etiamſi hîc innumera perpetiantur acerba, bona tamen ſpes alit illos & conſolatur, habentque voluptatem firmam, ſtabilem, & immobilem; & poſt hæc innumera illos manent bona, quemadmodum & Lazaro accidit... ... Non ideo miſer Lazarus, quia ulceribus plenus in corpore; ſed ideo miſer dives, quia ulceribus plenus in animo, nullam illorum curam gerebat. Ulcera Lazari lingebant canes: Divitis peccata lingebant dæmones: & quemadmodum hic fame cibi, ita ille fame omnis virtutis tabeſcebat. Ex animi bonis ac malis quiſque felix æſtimandus aut miſer. Beatior itaque juſtus pauper, æger, derelictus; quàm improbus dives, byſſo & purpurâ indutus, numeroſo ſtipatus famulitio, ſplendidis epulis quotidie recreatus... Divites, ne putetis divitias aliquid eſſe magni, ſi deſit virtus. Pauperes, ne judicetis paupertatem eſſe malum. Lazarum attendite veritatis utriuſque doctorem. Etenim ſi hic in paupertate non eſt indignatus quam veniam merentur qui id faciunt in divitiis? Si fame, tantiſque malis oppreſſus gratias egit, quid excuſationis afferent, qui rebus affluentibus nolunt ad eamdem pervenire virtutem? Rurſus pauperes qui indignè moleſteque ferunt egeſtatem, quam impetrabunt veniam, cùm hîc in fame, penuria, ſolitudine, & adverſa valetudine

vitam aſſiduè trahens juxta ædes divitis, & ab omnibus neglectus, deſpectus, derelictus, tam admirabilem patientiam exhibuerit ſpectaculum dignum Deo, Angelis, & hominibus.... Ab hoc diſcamus non pro beatis habere divites, neque pro miſeris habere pauperes. Immò nec dives quidem ille eſt qui multis opibus abundat, ſed qui multis non eget. Nec is pauper eſt qui multa poſſidet, ſed qui multa concupiſcit. Nam mentis affectu, non facultatum modo, paupertas & opulentia æſtimandæ ſunt. Quemadmodum igitur eum qui perpetuò ſitit, non dixerimus rectè valere, etiamſi copiâ rerum affluat, etiamſi juxta fluvios ac fontes accumbat: ſic homines qui nullum ponunt modum cupiditati, ſanos & verè divites ne exiſtimetis.

S. Chryſ. Orat. 2. de Lazaro.

22. *Factum eſt autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem & dives, & ſepultus eſt in inferno.* Divites non magis mors reveretur, quàm pauperes; æquo pulſat pede pauperum tabernas, Regumque turres; omnes æquat, omnes in pulverem redigit. Pompam funeris inſpice, aliquam adhuc conditionum animadvertes differentiam: tumulos aperi & ſcrutare, cineres, vermes, fœtorem, putredinem utrobique videbis: cinerem divitis, à cinere pauperis diſcernere non valebis. At juſti pauperis, & mali divitis ſors longè diverſa. Lazarus in ſinum Abrahæ, in locum quietis & ſempiternæ felicitatis ab Angelis vehitur: en quò ducit via anguſta per quam inceſſit. Dives à Dæmonibus in inferno ſepelitur: en quò ducit via ſpatioſa per quam ambulavit, en quò ducit vita mollis & voluptaria; en quò ducit amor divitiarum, ſuperbia, luxus, immiſericordia erga pauperes; en quò ducit deſtituta virtutibus proſperitas. *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.... Væ qui opulenti eſtis in Sion.... Ingredientes pompaticè domum Iſraël. .... Qui ſeparati eſtis in diem malum, & appropinquatis ſolio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis, & laſcivitis in ſtratis veſtris: Qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem Pſalterii, bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur ſuper contritione Joſeph.* Morte Lazari & divitis mutatæ ſunt utriuſque vices: innotuit omnibus uter fuerit verè dives, uter egenus & pauper; quodque Lazarus opulentiſſimus, Dives epulo pauperrimus fuerit. Quemadmodum enim actores in ſcena, Regum ac Ducum perſonas, item Medicorum ac Rhetorum, Sophiſtarum, ac Militum aſſumentes ingrediuntur, cùm ipſi nihil horum ſint: ſic ſanè & in præſenti vita paupertas ac divitiæ nihil aliud ſunt quàm perſonæ. Sicut igitur in theatro ſedens, ſi quem videris ex iis qui inferiùs ludunt, perſonam gerentem Regis, non judicas eum beatum, neque Regem eſſe credis, imò nec ipſe optaveris eſſe talis; nec ipſum magnifacis ob veſtem pretioſam, ſed ob conditionis permanentis vilitatem deſpicis: ſic in hoc mundo velut in theatro ſedens, & quaſi in ſcena ludentes ſpectans, ubi videris complures divites, ne putes verè divites eſſe, ſed divitum perſonis obtectos cogita. Pauperior omnibus plerumque eſt, qui divitias terrenas habet, in malum ſuum ſcilicet congregatas, nec afferentes ſatietatem, ſed inflammantes cupiditatem. Detrahe illi perſonam, conſcientiam, conſidera, ſcrutare animum, graviſſimam illic invenies virtutis inopiam, omniumque hominum abjectiſſimum & indigniſſimum reperies. Detrahetur autem divitibus perſona ſeu larva qua in hac vita induti ſunt, coram Dei tribunali, & apparebunt quales ſunt in animo, egeni, miſeri, ſpurci, fœtidi, nudi, horribiles. *Quia dicis, quòd dives ſum & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.... Eſt quaſi dives, cùm nihil habeat: & eſt quaſi pauper, cùm in multis divitiis ſit. Redemptio animæ viri, divitiæ ſuæ.*

Iob 21. 13. Amos 6. S. Chryſ. ibid. Apocal. 3. 17. Proverb. 13. 17.

23. *Elevans autem oculos ſuos, cùm eſſet in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in ſinu ejus.* Infernus carcer eſt, mortis ſecundæ locus, centrum tormentorum. Quicquid in omni ſuppliciorum genere acerbum eſt aut cogitari poteſt, Dei juſtitia in infernum congeſſit ad pœnam reproborum. Ibi oculos aperire & attollere coguntur, quos in terra & rebus terrenis defixos ſemper habuerunt, dum in hoc mundo viverent. Felicem juſtorum ſortem agnoſcunt, ad incrementum ſupplicii, cumulumque deſperationis. Sic dives epulo quò acerbiùs excrucietur, cernit Lazarum in ſinu Abrahæ ſuaviter quieſcentem. Quemadmodum enim Deus Adamo è Paradiſo ejecto, ex adverſo Paradiſi ſedes aſſignavit, quo creber ejuſdem conſpectus conceptum dolorem ſubinde inſtauraret, eaque ratione bonorum è quibus exciderat jacturam magis ſentiret: ita Lazarum, ad cruciatuum illius augmentum, divitis hujus aſpectui objecit. *Vidit Abraham à longè, & Lazarum in ſinu ejus.* Fruſtra reſpicit Lazarum ſurſum, qui ante deorſum Lazarum videre deſpexit. De talibus ait Propheta: *Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram.* Longè illi erat Abraham, cui non fuerat proximus pauper. Vidit Abraham divitiarum conſortem, ſed inhumanitatis exortem. Abraham dives, ſed plus humanitate quàm cenſu: Dives epulo inhumanitate inſignior quàm divitiis. Abraham ſibi peregrinus, civis hoſpitium fuit: Dives epulo palatia poſſidens tectum pauperi negavit. Abraham ſervos ſuſcipiens, Dominum recipere meruit: Dives epulo ſingulari pauperi negans micas, ſtillam refrigerii perdidit.

Titus Boſtrenſis Epiſcopus in hunc locum. S. Pet. Chryſol. ſerm. 66. Pſal. 16. 11.

24. *Et ipſe clamans dixit: Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti ſui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma...* SUPERBUS *temporis, mendicus inferni. Pauper enim ille perveniebat ad micam: ille verò non perveniebat ad guttam.* Mortuus eſt dives, & ſepultus in inferno. *Si ſic moriuntur ſuperbi rerum ſuarum conſervatores, & nihil inde pauperibus largientes; quomodo moriuntur qui rapiunt res alienas;* Mitte Lazarum ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. *Quaſi reliquum corporis ab incendio haberet immune: ſed lingua plus ardet, quæ miſericordia ut fieret, jubere neglexerit. In lingua majus ſentit incendium, quæ maledixit pauperi, miſericordiæ contradixit. Lingua in tormentis prima eſt, quæ derogando pauperi, pauperis blaſphemavit Auctorem.* Similia tormenta divitibus ſuperbis & immiſericordibus in futuro ſæculo parata ſunt, ut raptoribus rerum alienarum. *Siquidem & hoc rapina eſt, non impartiri de tuis facultatibus.* Hinc Dominus Judæos increpans per Prophetam, ait: *Produxit terra proventum ſuum, & non intuliſtis decimas, ſed rapina pauperis eſt in domibus veſtris.* Quoniam inquit, oblationes ſolitas non dediſtis, rapuiſtis ea quæ ſunt pauperis. Hoc autem dicit, declarans divitibus quòd res pauperum poſſident, etiamſi paterna hæreditate obvenerint; etiamſi undecumque aliundè collegerint pecunias. Et alibi ait: *Fili, eleemoſynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne tranſvertas à paupere.* Sive, ut habet alia Verſio, *Ne ſpolies vitam pauperis*: Qui autem ſpoliat, aliena tollit. Et ſpoliatio verè dicitur, cùm aliena accepta detinemus. Diſcant igitur divites, qui eleemoſynam pro facultatum ſuarum ratione non faciunt, quòd ſupplicio afficientur non ſecus ac qui aliena rapuerunt. Pecuniæ enim Domini ſunt, undecumque eas collegerimus: & illis plura poſſidere conceſſit non ut in luxum, ludos ſplendidas epulas omnemque molitiem effundant, ſed ut egentibus diſtribuant. Quemadmodum enim receptor quiſpiam qui regias pecunias accepit, ſi neglexerit iis, quibus juſſus eſt, diſtribuere, & in proprias delicias conſumpſerit, damnatur peculatûs, & graviſſimas dat pœnas: ita divites receptores ſunt Dominicarum pecuniarum, quas diſtribuere jubentur conſervis egentibus. Quamobrem ſi quid ampliùs, quàm poſtulat neceſſitas ſua & ſuorum, neceſſitas (inquam) vitæ ſtatuſque, in proprios ac domeſticos ſumptus expenderint, graviſſimas in futuro ſæculo pœnas dabunt. *Non enim ſunt ipſorum quæ poſſident, (ſuperflua) ſed conſervorum. Parcamus igitur iis tamquam alienis, ut fiant noſtra. Quomodo au-*

S. Auguſt. ſerm. 102. alias 24. de Verbis Dom. S. Petrus Chryſolog. S. Ioannes Chryſoſt. Orat. 2. de Lazaro. Malach. 3. 10 ſecundum Verſionem Græcam.

tem illis parcemus tamquam alienis? Si illas non in uſus ſupervacuos inſumpſerimus, ſed pauperibus erogaverimus.

25. *Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris.* Vix aliquis ita deſperatè malus eſt, ut bonum aliquod opus non faciat: ideò & reprobis mercedem aliquam temporalem Deus rependit. Nemo ita perfectè juſtus eſt ut non peccet: ideò & bonos temporalibus pœnis Deus expiat. Utrumque declarat Pater credentium his verbis Divitem compellans: *Recepiſti bona tua in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala*: id eſt, ſi quid boni feciſti, ſi qua merces tibi debebatur, hanc in mundo recepiſti, deliciis affluens & divitiis. Et ſi quid hic mali fecit, id expiavit fame, inopiâ, ulceribus. Ambo nudi ad Dei tribunal perveniſtis; ille peccatis, tu juſtitiâ. Quamobrem hic æterno ſolatio; tu ſempiternis ſuppliciis cruciaris. Cùm igitur aliquem videris improbam vitam agentem, nec acerbi quidquam & adverſi in hoc mundo patientem, ne beatum illum putes, ſed defle potiùs & deplora, velut triſtia omnia & acerba in futuro ſæculo perpeſſurum, quæ ſors divitis epulonis fuit. Rurſus ubi videris aliquem virtutis ſtudioſum, innumeris in hac vita affligi moleſtiis, felicem exiſtima, ut qui & hîc omnia peccata ſua diluerit, & illic multam habeat paratam mercedem, quemadmodum evenit Lazaro.

S. Chryſ. Orat. 3. de Lazaro.

Hæ ſunt ſcilicet viæ, quas Deus humanæ vitæ aſſignavit, in quibus ſingulis & bona oſtendit & mala, ſed ordine præpoſtero atque converſo. In una enim monſtravit temporalia priùs mala cum æternis bonis, qui eſt ordo melior: in altera temporalia priùs bona cum æternis malis, qui eſt ordo deterior: ut quicumque præſentia mala cum juſtitia delegerit, majora & certiora conſequatur bona quàm fuerunt illa quæ ſprevit: quiſquis autem præſentia bona præpoſuerit juſtitiæ, in majora & longiora incidat mala quàm fuerunt illa quæ fugit.

Lactantius lib. 6.

Recordare quia recepiſti bona in vita tua. Hæc ergo vita quam vides, non eſt tua. Percepiſti bona tua. Hæc ergo quæ de longinquo ſuſpiras deſiderans, non ſunt tua. Percepiſti bona tua in vita tua. Hæc enim bona tua exiſtimaſti: alia non credidiſti, non ſperaſti: percepiſti illa in vita tua. Illam enim ſolam vitam tuam putaſti, quando poſt mortem nihil futurum ſperaſti, nihil triſte timuiſti. Percepiſti ergo bona tua in vita tua: Lazarus autem mala. Non dixit, *ſua*, ſed *mala*, quæ homines putant, quæ homines timent, quæ homines pro magno devitant. Bona ſua non percepit, nec tamen perdidit. Sicut autem non additum eſt, *ſua*; ſic nec hoc additum eſt, *in vita ſua*. Alia enim erat vita ipſius, quam ſperabat in ſinu Abrahæ. Nam hîc mortuus erat, hîc non vivebat: illa morte mortuus erat, quam dicit Apoſtolus, *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Pauper mala temporalia ferebat: Deus autem bona ejus differebat, non auferebat. Quid ergo, Dives, apud inferos deſideras, quod cùm divitiis fruereris, non ſperaſti? Nonne tu es ille, qui pauperis contemptor Moyſen Prophetam irridebas? Noluiſti ergo fidem poſſidere cum proximo in paupertate ejus, modò fruêris bonis ejus? Irriſiſti eum, quando audiſti, *Fidem poſſide cum proximo in paupertate ipſius, ut & bonis ejus perfruaris.* Modò vides longè bona ejus, & non cum eo poſſides. Ventura enim erant illa bona, ventura inviſibiliter. Quando enim non videbantur, credenda erant, ne quando videntur, remaneret tibi, dolere poſſe, & non poſſe tenere.

S. Aug. ſerm. 41 aliàs 11. ex editis à Sirmondo. — Coloſſ. 3. 3. — Eccli. 22. 28.

Recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala, &c. Pauper dives vulnere, cenſu nudus, exutus corpore, veſtitus pœnis, animam quam ſolam non tegebant vulnera, Deo in hoſtiam jugiter offerebat. Hinc eſt quòd recepit pro doloribus requiem, pro opprobrio gloriam, pro contumeliis honorem pro deſpectu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro vulneribus præmia, pro ſiti refrigerii fontem, pro fame cæA leſtis menſæ delicias ſempitèrnas; & quem divitis angulus non cepit, ſinus divinæ conſolationis includit. Tu dives, fulgens quondam purpurâ, nunc tegere fimo: pro coccino veſtire flammis, pro molli diſcubitu ſuſtine tormentorum dura, pro lautis ferculis epulare pœnas, copias inopiâ compenſa, ebrietates ſiti digere: pro odoribus aſpergere fœtore. Iſta enim tibi deſpiciendo pauperem taliter tu mutaſti.

S. Petr. Chryſol ſerm. 66.

26. *Et in his omnibus, inter nos & vos magnum chaos firmatum eſt: ut hi qui volunt hinc tranſire ad vos non poſſint, neque inde huc tranſmeare.* Duplex damnatorum pœna. 1. Pœna damni, ſeu beatitudinis æternæ, quæ Deus eſt, privatio. *Cùm eſſet in tormentis, vidit Abraham à longè & Lazarum in ſinu ejus.* 2. Pœna B ſensûs, ignis ſupplicium; *Crucior in hac flamma.* Utraque æterna & ſine fine. Nullum cælum inter infernumque commercium. Nulla inter Sanctos & reprobos poſt mortem ſocietas. Permanens & inamiſſibilis illorum beatitudo, ex quâ ſe numquam excidere poſſe certiſſimè ſciunt: æterna iſtorum pœna, ex qua ſe nunquam evadere poſſe noverunt. A Chriſti corpore æternùm ſeparati, à Sanctorum ſocietate æternùm excluſi: tormentorum loco æternùm alligati: in ſtagno ignis & ſulphuris ſine fine cruciandi. Nulla ſpes redemptionis. *Magnum chaos inter nos & vos firmatum eſt, ut hi qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque inde huc tranſmeare.* Sanctorum ſcilicet animæ, quamvis miſericordes, tunc tamen Dei juſtitiæ conjunctæ, tantâ rectitudine C conſtringuntur, ut nulla ad reprobos compaſſione moveantur. Ipſæ quippe Judici concordant, cui inhærent, & eis quos eripere non poſſunt, nec ex miſericordia condeſcendunt: quia tantùm illos tunc à ſe videbunt extraneos, quantùm & ab eo, quem diligunt, Auctore ſuo conſpiciunt repulſos. Nec injuſti ergo ad beatorum ſortem tranſeunt, quia damnatione perpetuâ conſtringuntur: nec juſti ad reprobos tranſire poſſunt, quia electi jam per juſtitiam Judicis, eis nullo modo ex aliqua compaſſione miſerentur.

S. Greg. M. Hom. 40. in Evang.

27. *Et ait: Rogo ergo te, Pater, ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.* Perverſus & inordinatus amor quo reprobi conſanguineos D ſuos vel alios dilexerunt, in eis permanet ut magis torqueantur. Pars damnationis eſt ac tormenti æternas illorum exprobrationes pati, quos malè dilexerunt, & quos malis exemplis ſuppliciorum ſuorum conſortes fecerunt. Dives qui conſanguineis ſuis divitias reliquit, inſtrumenta vitiorum, & vitæ mollis ac voluptariæ, durique & immiſericordis erga pauperes animi præbuit exempla, graviùs inde punitur in inferis. Incrementum illud pœnarum ſuarum ut avertat Dives epulo, Abrahamo ſupplicat ut mittat Lazarum ad fratres ſuos commonefaciendum, ne & ipſi in hunc locum tormentorum veniant. Verùm nulla deſideria, nullæ preces in inferis exaudiuntur, quia ſola charitas impetrat quod poſtulatur.

Habeo enim quinque fratres, ut teſtetur illis, &c. Impudenter præſumit aliis impetrare pœnitentiam, qui ſibi E tam crudeliter ad veniam nihil providit. Putas quòd quinque fratribus tuis ſufficit Lazarus, qui tibi tanto tempore, tot vulneribus ſuis, toto clamans corpore nihil profecit?

S. Petr. Chryſol ſerm. 122.

29. *Et ait illi Abraham: Habent Moyſen & Prophetas, audiant illos.* 30. *At ille dixit: Non, Pater Abraham: ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.* 31. *Ait autem illi: Si Moyſen & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.* Vidit Dives ſibi negatam miſericordiam, quia ipſam negaverat. Vidit quod verum eſſet, *Judicium ſine miſericordia illi qui non fecerit miſericordiam.* Et qui noluit ſuo tempore pauperis miſereri, fratrum ſuorum ſerò miſertus eſt, Ille qui cum fratribus ſuis ſolebat irridere Prophetas, & (ut veriſimile eſt) de Prophetis monentibus bona, prohibentibus mala, terrentibus de tormentis futuris, & futura præmia promittentibus di-

S. Aug. ſerm. 41 aliàs 11. ex editis à Sirmondo. — Jacobi 2. 13.

cere ſolebat, Quæ vita poſt mortem; quæ memoria putredinis; qui ſenſus cineris? Omnes illùc feruntur, ſepeliuntur; quis inde reverſus auditus eſt? Recolens hæc verba ſua; propterea volebat Lazarum redire ad fratres ſuos, ut jam non dicerent, Quis inde reverſus eſt? Et ad hoc aptè digneque reſponſum eſt. (Videtur enim fuiſſe Judæus, & propterea dixiſſe, *Pater Abraham.*) *Si Moyſen & Prophetas non audiunt, nec ſi quis à mortuis reſurrexerit, credent.* Impletum eſt in Judæis, quia Moyſen & Prophetas non audierunt, nec Chriſto reſurgenti crediderunt. Nonne hoc illis ante prædixerat? *Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi: de me enim ille ſcripſit.* [*Joan. 5. 46.*]

[*S. Chryſ. Orat. 4. de Lazaro.*] *Si Moyſen & Prophetas non audiunt, &c.* Major Scripturarum fides, quàm redeuntis defuncti. Omnis enim mortuus ſervus eſt: quæ verò Scripturæ loquuntur, verba ſunt Domini. Proinde etiamſi mortuus reviviſcat, etiamſi Angelus è cælo deſcendat, maximè & præ omnibus credendum eſt Scripturis. Nam angelorum, hominumque mortuorum pariter ac viventium Dominus illas condidit. Præterea, illos qui deſiderant ut mortui illùc redeant, fidem eorum quæ in altero ſæculo aguntur facturi, ſupervacanea quærere, etiam ab hujus mundi tribunalibus demonſtratur. Gehenna non videtur incredulis: credentibus enim perſpicua eſt, & manifeſta. Tribunalia videntur, quotidieque audimus quòd ille ſupplicio affectus eſt, illius proſcripta bona, alius operatur in fodinis, alius vivus combuſtus eſt, alius alio ſupplicii genere periit: & tamen hæc cùm audiunt mali, facinoroſi, malefici, non emendantur. Multi frequenter in criminibus deprehenſi, poſtea quàm pœnam effugerunt, perfoſſoque carcere elapſi ſunt, eadem rursùs, & multò graviora crimina perpetrant. Ne igitur quæramus audire à mortuis, quæ multò clariùs quotidie nos ſacræ litteræ docent. Nam ſi noviſſet Deus, quòd mortui excitati viventibus eſſent ad ſalutem profuturi, id nequaquam omiſiſſet, qui cuncta nobis utilia procurat. Ad hæc, ſi aſſiduè erant excitandi mortui, nobiſque renuntiaturi quæ in altera vita geruntur, hoc ipſum progreſſu temporis fuiſſet contemptum: perverſa etiam dogmata facilè diabolus invexiſſet. Potuiſſet enim frequenter oſtendere phantaſmata & inania ſimulacra, aut ſubornare, qui mortem ac ſepulturam ſimularent, ac ſe rurſus oſtenderent quaſi à mortuis excitatos, ac per illos quæcumque vellet perſuadere deluſis hominibus: quemadmodum Pſeudoprophetas, Pſeudoapoſtolos, Pſeudochriſtos excitavit, ut homines in errorem pertraheret. Sed Deus præcluſit illi viam ad has inſidias, noſtrique miſertus, non permiſit ut mortui propterea reſurgerent, ut quæ in altera vita aguntur hominibus nuntiarent: docens nos ut Scripturis potiùs credamus, quàm cæteris omnibus teſtimoniis. Deus namque res multò clariores, illuſtrioreſque quàm ipſa foret reſurrectio mortuorum, nobis commonſtravit: orbem convertit univerſum, errorem abegit, veritatem induxit, per homines piſcatores & viles hæc omnia peregit. Moyſen & Prophetas habemus; Chriſtum, quod majus eſt, & Apoſtolos, audiamus illos: Scripturas legamus ut Epiſtolam omnipotentis Dei ad nos miſſam, ſumma cum veneratione, fide, obedientia. Secundùm illas ſentiamus, ſecundùm illas vivamus. In omnibus dubiis, anguſtiis, languoribuſque noſtris, ad Scripturarum divinum lumen oculos mentis convertamus, adoranda verba Scripturarum mediremur, ut *per conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.* [*Rom. 15. 14.*] Qui Scripturæ non credit, Chriſti & Apoſtolorum miracula referenti, & credendi ac rectè vivendi regulam continenti; nec miraculis crederet. Filius Dei de cælis deſcendit ut Evangelium ſuum, ut pœnitentiam, ut Regnum cælorum nobis prædicaret: mortuus eſt, & ab inferis, quò deſcenderat, reverſus, reſurrexit, ut ſuam prædicationem confirmaret. Fruſtra quis ſibi perſuadeat illos qui pœnitentiam non agunt Chriſto prædicante, & prædicationem ſuam tam invictis argumentis, & ſignis confirmante, pœnitentiam acturos, ſi vel Angelus de cælo, vel mortuus è tumulo prodiret, ejus neceſſitatem incredulis annuntiaturus.

Habent Moyſen & Prophetas, audiant illos. Divinarum Scripturarum lectioni aſſiduè vacare Chriſtiani homines debent. Neque verò quiſquam vanas illas & abſurdas excuſationes prætexat: Ego forenſibus cauſis affixus ſum, publica gero negotia, artificium exerceo, uxorem habeo, alio liberos, familiæ curam gero, ſæcularis homo ſum; non eſt meum legere Scripturas, ſed eorum qui mundo valedixerunt, qui ſolitudinem petierunt, qui continentiam profitentur. Quid ais? Non eſt tui negotii Scripturas evolvere, quoniam innumeris curis diſtraheris? Imò tuum magis eſt quàm illorum. [*S. Joan. Chryſ. Orat. 3. de Lazaro.*] Neque enim illi perinde Scripturarum egent præſidio, atque vos in mediis negotiorum undis jactati. Nam Monachi quidem à foro forenſibuſque negotiis liberi, quippe in deſerto fixere tuguriola, neque cum quoquam habent commercium, velut in portu tuti tranquillè Deo ſerviunt. Nos contra velut in medio mari fluctuantes, innumeriſque peccatis obſtricti, opus habemus perpetuo jugique Scripturarum ſolatio. Illi procul à conflictu ſedentes, multa vulnera non accipiunt: tibi verò quia perpetuò ſtas in acie, quia frequentes accipis plagas, magis opus eſt remediis, ut quem & uxor provocat, & filius contriſtat, atque ad iram commovet, & cui inſidiatur hoſtis, & invidet amicus, & vicinus inſectatur, & commilito ſupplantat, & paupertas eſt moleſta, & domeſticorum amiſſio luctum affert, & proſperitas inflat, & adverſitas contrahit. variæ iracundiæ, variæ curarum, variæ perturbationis, variæ mœroris, variæ jactantiæ, variæ tumoris occaſiones nos undequaque circumvallant, Innumeraque ex omni parte tela volitant: unde neceſſe eſt indeſinenter à Scripturis arma ſumere.... Carnis concupiſcentiæ acrius inſurgunt adversùs eos qui in hominum vivunt frequentia, quos & decora facies, & corporis nitor capit per oculos, & verbum obſcœnum per aures ingreſſum demulcet, ipſorumque ſæpè turbat rationem, & arte modulata cantiuncula conſtantiam animi labefacit. Opus igitur habemus divinis remediis, quò & acceptis vulneribus medeamur, & ea quæ infligi poſſunt prohibeamus, eminus venientia diaboli ſpicula extinguentes, depellenteſque per aſſiduam Scripturarum lectionem. Neque enim fieri poteſt ut quiſquam ſalutem aſſequatur, niſi perpetuò verſetur in lectione ſpirituali. Immò præclarè nobiſcum agitur, etiamſi perpetuò hujus medicamenti participes, aliquando ſalutem conſequi poſſimus. Quòd ſi quotidie vulneremur, medelam verò nullam adipiſcamur, quæ fuerit ſpes ſalutis? Nonne vides opifices omnia artis inſtrumenta habere parata & integra, quamvis compellat fames, affligat inopia, omnia ſuſtinere potiùs, quàm illa vendant; potiùs mutuum accipere ad uſuram, quàm illa oppignerent. Norunt enim quòd illis divenditis vel oppigneratis ars ipſis inutilis futura ſit; illis autem manentibus, contractum æs alienum diſſolvere aliquando poſſint, artem exercentes ſuam. Hoc ſanè animo ſimus oportet: quemadmodum enim illis artis inſtrumenta ſunt malleus, incus, forceps: ſic & nobis inſtrumenta ſunt Apoſtolorum ac Prophetarum libri, *Omniſque Scriptura divinitus inſpirata, & utilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia: ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* [*2. Tim. 3. 16.*] Et quemadmodum opifices per artis inſtrumenta ſuæ, quicquid faciendum ſuſceperunt, perficiunt: ſic & nos per ſacros libros animam noſtram quodammodo fabricamur, depravatam corrigimus, inveteratam renovamus. Et artifices quidem formam rebus corporeis addunt, ſed vaſorum materiam arte ſua immutare non poſſunt: Tu verò ligneum vas acceptum aureum reddere potes Scripturarum lectione: *Vas*, inquam, *in honorem ſanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.* [*2. Tim. 2. 21.*] Sacros igitur libros penes ſe habeat, legat, meditetur, quiſquis ſalutis ſuæ ſtudioſus eſt. Quemadmodum enim arma regalia ædibus, ubi repoſita ſunt, multam præbent cuſtodiam ac munimen, dum latrones & ſcelerati eas aggredi, perfodere, diripere non audent:

„ ſic ubicumque fuerint libri ſpirituales, illino arcetur vis A
„ omnis diabolica, multaque inhabitantibus accedit con-
„ ſolatio: quandoquidem ipſe ſacrorum librorum aſpectus
„ ſegniores nos reddit ad peccandum. Quòd ſi acceſſerit
„ diligens lectio, non aliter quàm in ſacris adytis rebus divi-
„ nis initiata Anima repurgatur, meliorque reddetur, Deo
„ cum ipſa per Scripturam ſuam colloquente.
„ Inanis autem eſt eorum excuſatio, qui divinæ Scri-
„ pturæ lectionem negligunt, quòd eam ſe non intelligere
„ prætexant. Quis enim hiſtorias, miracula, morumque
„ præcepta non intelligit? Non intelligis? (inquis) Quo-
„ modo intelligere poſſes, qui ne leviter quidem inſpicere
„ ac legere curas? Sume librum in manus, lege hiſtoriam
„ omnem, & quæ perſpicua ſunt memoriâ tenens, ea quæ
„ obſcura ſunt frequenter percurre. Quòd ſi lectionis aſſi-
„ duitate ſenſum eorum quæ ſcripta ſunt aſſequi non va- «
leas, accede ad ſapientiorem, vade ad doctorem..... «
Magna adversùs peccatum munitio eſt Scripturarum «
lectio: magnum præcipitium Scripturarum ignoratio: «
magna ſalutis perditio, nihil ſcire ex divinis legibus: ea «
res & hæreſes peperit, & vitam corruptam invexit, & «
ſurſum deorſum miſcuit omnia. Nam fieri non poteſt «
ut quis ſine fructu diſcedat, qui aſſiduè, attento, fideli,
pioque animo Scripturas Sacras perlegit. Ne teſtamentum Patris, ne Dei verba, ne cibum animæ, ne vulnerum pharmaca noſtrorum, ne armamentarium in quo gladii & clypei adversùs ſalutis noſtræ hoſtes pugnaturis neceſſarii inveniuntur, negligamus. Hæc enim propter nos ſcripta ſunt.

CAPUT XVII.

Senſus Litteralis.

1. 2. **E**T *ait* Jesus *ad Diſcipulos ſuos: Impoſſibile eſt ut non veniant ſcandala*, ſpectata hominum propenſione ad malum, & Dei providentiâ, qui melius convenientiuſque judicavit ex hæreſibus quæ ſanam fidei doctrinam adulterant, ex ſchiſmatibus quæ unitatem ſcindunt, ex criminibus quæ mores corrumpunt, bona elicere, quàm ſcandala omnipotentiæ ſuæ vi penitus impedire. *Væ autem illi per quem veniunt*, qui ſcilicet aliis cauſa eſt offenſionis. *Utilius eſt illi, ſi lapis molaris imponatur circa collum ejus*, collo ejus alligetur, *ut projiciatur in mare* (quod ſupplicii genus peculiare fuiſſe videtur Palæſtinis) *quàm ut ſcandalizet unum de puſillis iſtis*: id eſt, quàm ut alicui cauſam vel occaſionem det pravâ doctrinâ aut malis exemplis, à fide vel divinæ legis obſervantiâ deficiendi. Confer cum *Matthæi* 18. C 7. & *Marci* 9. 41.

3. 4. *Attendite vobis.* Cavete ne alicui offenſionis & ſpiritualis ruinæ cauſa ſitis, etiam iis à quibus injuria eſtis affecti: *Si peccaverit in te frater tuus*, quivis homo, quem habere debes ut fratrem, jure naturæ matris unius, *increpa illum*, corripe, argue; fortiter quidem, ut vitium expugnes, ſed in ſpiritu lenitatis, ut fraternam cures ægritudinem: *& ſi pœnitentiam egerit*, ſi culpam agnoſcat, & veniam petat, dimitte illi. *Et ſi ſepties in die*, id eſt, ſæpius, frequentiſſimè *peccaverit in te, & ſepties in die* de illata dolens injuria *converſus fuerit ad te, dicens, pœnitet me: dimitte illi.* Confer cum *Matthæi* 18. 15. & 21. cum *Levitici* 19. 17. 18. ubi legimus: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publicè argue eum, ne habeas ſuper illo peccatum. Non quæres ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum.* D Et Eccleſiaſtici. 19. 15. 16. 17. 18. *Corripe amicum, ne fortè non intellexerit, & dicat, Non feci: aut ſi fecerit, non iterum addat facere. Corripe proximum, ne fortè non dixerit; & ſi dixerit, ne fortè iteret. Corripe amicum, ſæpè enim fit commiſſio. Et non omni verbo credas. Eſt qui labitur linguâ, ſed non ex animo.... Corripe proximum, antequam commineris. Et da locum timori Altiſſimi.*

5. *Et dixerunt Apoſtoli Domino: Adauge nobis fidem*:
S. Auguſt. lib. 1. Retract. c. 23.
hoc eſſe donum Dei humiliter agnoſcentes. Explicatione ergo indiget quod ſcripſit S. Auguſtinus, cùm Presbyter adhuc eſſet, in Expoſitione quarumdam propoſitionum ex Epiſtola ad Romanos: *Noſtrum eſt enim credere & velle, illius autem dare credentibus & volentibus facultatem bene operandi per Spiritum ſanctum, per quem caritas diffunditur in cordibus noſtris.* Id enim *verum eſt quidem, ſed eadem regulâ, & utrumque ipſius eſt, quia ipſe præparat voluntatem: & utrumque noſtrum, quia non fit niſi volentibus nobis* (ut ipſemet Auguſtinus explicat.)

6. Dixit autem Dominus: *Si habueritis fidem ſicut* B *granum ſinapis*, id eſt, quæ minima videatur, ſed tamen firmam & caritate ferventem, *dicetis huic arbori moro*; erit in veſtra poteſtate dicere huic arbori: *Eradicare, & tranſplantare in mare: & obediet vobis.* Confer cum *Matthæi* 17. 19.

7. 8. 9. 10. *Quis autem veſtrûm habens ſervum arantem aut paſcentem*, aratorem, aut paſtorem ovium, *qui regreſſo de agro dicat illi*: qui dicat illi, poſtquam de agro reverſus eſt: *Statim tranſi, recumbe?* Accede, & mecum ſede ad menſam. *Et non dicat ei: Para quod cœnem*, para mihi cœnam, *& præcinge te, & miniſtra mihi donec manducem & bibam*: ſtes præcinctus (qui mos erat miniſtrantium ſervorum in regionibus ubi veſtes oblongæ ferebantur) donec mihi cænanti miniſtraveris: *& poſt hæc tu manducabis & bibes? Numquid gratiam habet ſervo illi, quia fecit quæ ei imperaverat?* An illi divinctum ſe putat herus, & gratias agit pro miniſterio? *Non puto.* Non ſolùm enim quicquid à domino præſcribitur ſervus agere tenetur, ſed omnes operas ſuas domini ſui commodis devovere. *Sic & vos, cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis* à Deo, ne illum vobis putetis debitorem. Vobis enim nihil debet ratione operum veſtrorum, quæ ipſi debentur omnia ut ſupremo Domino; quamvis ratione promiſſionum ſuarum & ex mera miſericordia, vobis æternæ mercedis debitor ſit: ſed *dicite: Servi inutiles ſumus: quod debuimus facere, fecimus.* Præcepta hîc non opponuntur conſiliis, ſed fuſiori ſignificatione ſumitur præcepti nomen pro omni actu virtutis, pro omni opere Deo grato, etiam quod ſponte fit ut noſtrum in Deum amorem teſtemur. Et D præceptis enim, & conſiliis accuratè præſtitis, adhuc ſervos inutiles nos exiſtimare ac profiteri debemus.

11. 12. 13. 14. *Et factum eſt, dum iret in Jeruſalem*, poſtremò, *tranſibat per mediam Samariam & Galilæam*: Id eſt, per ipſa confinia Galilææ Orientalis, & Samaritanæ regionis, non rectâ per Samariam, quod alioqui breviſſimum erat iter. *Et cùm ingrederetur quoddam caſtellum.* id eſt, cùm jam proximè ingreſſurus eſſet, *occurrerunt ei decem viri leproſi* (Extra oppida enim degebant, procul ab aliorum hominum ſocietate, qui hoc morbo laborabant) *qui ſteterunt à longè*, ut Lex jube- E bat, ne alios morbi contagione inficerent. *Et levaverunt vocem dicentes: Jeſu præceptor, miſerere noſtri. Quos ut vidit, dixit: Ite, oſtendite vos Sacerdotibus.* Id eſt alicui Sacerdotum, ad quos ſpectabat lepræ judicium. *Et factum eſt, dum irent* Hieroſolymam, conceptâ recuperandæ valetudinis fiduciâ, *mundati ſunt.* Solemnia Legis in curatione decem leproſorum prævenit, quos tantummodo ire juſſos ut oſtenderent ſe Sacerdotibus, *in itinere purgavit, ſine tactu jam & ſine verbo, tacita poteſtate, & ſola voluntate; quaſi neceſſe ſit ſemel remediatore languorum & vitiorum annuntiato Chriſto*,

Ioan. 4. 4. Ioſephus lib. 20. Antiquit. c. 5. & in Vita ſua. Levit. 13. 46.

Tertull. lib. 4 contra Marcionem c. 35.

& de effectibus probato, de qualitatibus curationum retractari: aut Creatorem in Chriſto ad Legem provocari; ſi quid aliter quàm Lege diſtinxit, ipſe perfecit: cùm aliter utique Dominus per ſemetipſum operetur, ſive per Filium: aliter per Prophetas famulos ſuos; maximè documenta virtutis & poteſtatis; quæ ut clariora & validiora, quà propria, diſtare à vicariis fas eſt...... Igitur quoniam ipſe erat authenticus Pontifex Dei Patris, inſpexit illos ſecundùm Legis arcanum, ſignificantis Chriſtum eſſe verum diſceptatorem & elimatorem humanarum macularum. Sed & quod in manifeſto fuit Legis, præcepit: Ite, oſtendite vos Sacerdotibus. Cur, ſi illos ante erat emundaturus? An quaſi Legis illuſor, ut in itinere curatis oſtenderet nihil eſſe Legem cum ipſis Sacerdotibus? Et utique viderit, ſi cui tam opinioſus videbitur Chriſtus; immo digniora ſunt interpretanda & fidei juſtiora: Ideo illos remediatos, qui ſecundùm Legem juſſi abire ad Sacerdotes, obaudierant: neque enim credibile eſt emeruiſſe medicinam à deſtructore Legis obſervatores Legis. Sed cur priſtino Leproſo nihil tale præcepit? .... Diſce cauſas. In Samariæ regionibus rès agebatur, unde erat & unus interim ex Leproſis. Samaria autem deſciverat ab Iſraële, habens ſchiſma illud ex decem Tribubus, quas avulſas per Achiam Prophetam collocaverat apud Samariam Jeroboam. Sed & aliàs ſemper ſibi placentes erant Samaritani de montibus & puteis patrum.... Itaque qui & per Amos, Væ *dixerit eis* qui confident in monte Samariæ; *jam & ipſam reſtituere dignatus, de induſtria jubet oſtendere ſe Sacerdotibus, utique qui non erant niſi ubi & Templum, ſubjiciens Samaritam Judæo, quoniam ex Judæis ſalus Iſraëlitæ & ſamaritano. Tota enim promiſſio Tribui Judæ Chriſtus fuit: ut ſcirent Hieroſolymis eſſe & Sacerdotes & Templum & matricem religionis, & fontem, non puteum ſalutis. Et ideo, ut vidit agnoviſſe illos Legem Hieroſolymis expungendam, ex fide jam juſtificandos ſine Legis ordine remediavit. Unde & unum illum ſolutum ex decem, memorem divinæ gratiæ Samaritem miratus, non mandat offerre munus ex Lege; quia jam ſatis obtulerat, gloriam Deo reddens, hoc & Domino volente interpretari Legem. Et tamen cui Deo gratiam reddidit Samarites, quando nec Iſraëlites alium Deum uſque adhuc didiciſſet? Cui alii, quàm cui omnes remediati retro à Chriſto? Ideo* Fides tua te ſalvum fecit, *audit: quia intellexerat veram ſe Deo oblationem, gratiarum ſcilicet actionem, apud verum Templum & verum Pontificem ejus Chriſtum facere debere.* Ita hunc locum explicat Tertullianus.

15. 16. 17. 18. 19. *Unus autem ex illis ut vidit quia mundatus eſt*, ac priſtinæ ſanitati reſtitutus; *regreſſus eſt, cum magna voce magnificans Deum*, ejuſque poteſtatem in Chriſto agnovit, prædicavit, adoravit: *& cecidit in faciem ante pedes ejus gratias agens; & hic erat Samaritanus. Reſpondens autem Jeſus*, loqui incipiens, *dixit: Nonne decem mundati ſunt, & novem* alii *ubi ſunt? Non eſt inventus qui rediret, niſi hic alienigena.* Nemo ex illis decem ad me reverſus eſt, ut gratias pro accepto beneficio ageret, niſi hic Samaritanus alienus à genere Iſraël. Et ait illi: *Surge, vade, quia Fides tua te ſalvum fecit.*

20. 21. *Interrogatus autem à Phariſæis? Quando venit regnum Dei*, quando complebuntur quæ nobis promiſſa ſunt de Meſſia ſuper nos regnaturo? *Reſpondens eis dixit: Non venit regnum Dei cum obſervatione*, cum ſplendore mundano divitiarum, cum terrena poteſtate, cum regio ſatellitio, cum militaribus copiis & triumphali apparatu, ut carnalium hominum oculis obſervari poſſit. *Neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic.* Non erit quod dicatur, In illo monte, aut in iſto deſerto eſt. *Ecce enim regnum Dei intra vos eſt.* In medio veſtri eſt Meſſias quem exſpectatis; ejuſque dominatio, utpote ſpiritualis, in animos hominum per fidem & caritatem exercenda eſt.

22. 23. 24. *Et ait ad Diſcipulos ſuos: Venient dies* perſecutionum & triſtitiæ, *quando deſideretis videre unum diem Filii hominis*, vel una die frui præſentiâ meâ viſibili, quemadmodum nunc fruimini, *& non videbitis. Et dicent vobis: Ecce hic, & ecce illic* eſt Chriſtus; multi enim ſurgent pſeudochriſti. *Nolite ire, neque* illos *ſectemini.* Totam Judæorum Gentem in Diſcipulis ſuis Chriſtum hìc compellaſſe perſpicuum eſt. *Nam ſicut fulgur coruſcans de ſub cælo, in ea quæ ſub cælo ſunt, fulget: ita erit Filius hominis in die ſua.* Sicut fulgur ab una cæli parte in alteram, ab Oriente in Occidentem coruſcat, ſic ego ſubitò veniam ad judicium. Alium enim Chriſti adventum fruſtra Judæi exſpectant. Diem autem ſuum vocat diem adventûs ſui ad judicium, quia cum gloria & majeſtate veniet ut electos ſuos remuneret, ultionemque de hoſtibus ſuis ſumat, æternis illos ſuppliciis addicens. Quia verò Hieroſolymorum excidium ultimi judicii typus fuit, hìc etiam à Chriſto prænunciatum intelligi poteſt. Confer cum *Matthæi 24. verſ. 23. 24. 25. 26. & 27.*

25. *Primùm autem oportet illum multa pati, & reprobari à generatione hac.* Antequam adveniat ille dies, oportet me multa pati, & reprobari à populo iſto, ut impleatur quod per Prophetam prædictum eſt: *Lapi-* *Pſal. 117.*
dem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in ca- *22.*
put anguli: à Domino factum eſt iſtud.

26. 27. 28. 29. 30. 31. *Et ſicut factum eſt in diebus Noë, ita erit & in diebus Filii hominis. Edebant, & bibebant; uxores ducebant, & dabantur virgines ad nuptias, uſque ad diem quà intravit Noë in Arcam: & venit diluvium* iſtius temporis hominibus improviſum & inexſpectatum, *& perdidit omnes. Similiter ſicut factum eſt* Sodomæ & Gomorrhæ *in diebus Lot*: ita fiet hominibus tempore ſecundi adventûs Chriſti. *Edebant, & bibebant, emebant & vendebant, plantabant & ædificabant*: toti erant terrenis curis occupati, toti in voluptates immerſi, de Deo minimè cogitantes, ejuſque judicia non reformidantes. *Qua die autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem & ſulphur de cælo.* Deus ignem ſulphureum in urbes abominandas immiſit, *& omnes perdidit. Secundùm hæc erit*, id eſt, eadem fient, *quo die Filius hominis revelabitur*. In gloria ſua conſpicuus videbitur. *In illa hora qui fuerit in tecto, & vaſa ejus*, inſtrumenta & ſupellex *in domo, ne deſcendat tollere illa: & qui in agro ſimiliter* fuerit, *non redeat retro*, in domum, ut aliquid tollat, ſed fugiat ſine mora imminens exitium. Hieroſolymitanum excidium magis ſpectat *Theophyl.*
hæc hypotypoſis, quàm generale judicium: quamquam *in hunc*
& ad illud ſecundùm ſenſum moralem referatur. Confer *locum.*
cum *Matthæi* 24. 37. 38. 39. 17. & 18.

32. 33. *Memores eſtote uxoris Lot*, cogitate quid illi acciderit: ſolummodo reſpexit retro, & periit. *Quicumque quæſierit animam ſuam ſalvam facere*, id eſt, ſemetipſum ab imminentibus periculis eximere, vitamque conſervare ſuam, deſerendo fidem, aut Chriſtianæ profeſſionis officia, *perdet illam*, ſeipſum perdet: *& quicumque perdiderit illam*; quicumque vitam ſuam certo periculo expoſuerit pro Deo, *vivificabit eam*: veram æternamque vitam ſibi procurabit. Confer cum *Matthæi* 10. 39.

34. 35. *Dico vobis, In illa nocte*, tempore ſcilicet adventûs Chriſti ad judicium, quod ſanctis dies erit lætiſſima; reprobis verò nox horrenda, æternæ noctis initium: tempore illo calamitoſo, *unus aſſumetur*, è periculo educetur velut apprehenſa manu, *& alter relinquetur*, communi exitio *involvendus. Duæ erunt molentes in unum, una aſſumetur, & altera relinquetur: duo in agro, unus aſſumetur, & alter relinquetur.* Confer cum *Matth.* 24. 40. & 41.

36. 37. *Reſpondentes dixerunt illi* Diſcipuli: *Ubi, Domine?* Quò aſſumentur? Qui dixit illis: *Ubicumque fuerit corpus, Illuc congregabuntur & aquilæ.* In aëra ad me venientem in nubibus electi mei ex omnibus mundi partibus, ex omnibus locis & gentibus aſſumentur & congregabuntur, ſicut aquilæ ad cadaver, æternæ felicitatis pabulum in me, & per me habituri.

Senſus Moralis.

1. 2. IMPOSSIBILE *eſt ut non veniant ſcandala: væ autem illi per quem veniunt, &c.* Væ illi qui fratribus, pro quibus mortuus eſt Chriſtus, occaſionem ruinæ præbet pravâ doctrinâ, pravis conſiliis, pravis exemplis. Væ illi qui propriis gravatus peccatis, alienorum inſuper fit particeps reuſque peccatorum. Huic ſatius eſſet gravi ſupplicio vitam finire temporalem corporis, quàm perpetuam Animæ mortem ſibi aliiſque inferre publico peccato & ſcandalo, quod ſpiritale homicidium eſt. *Puſilli* ſunt & infirmi qui ſcandalizantur levi de causâ: verumtamen illorum infirmitati conſulendum fraterna caritate, quantùm poſſibile eſt, & ab iis abſtinendum actionibus, aut verbis, quæ illis forent offendicula.

Ven. Beda

Si tamen de veritate, aut de opere virtutis ſcandalum ſumitur, melius eſt ut permittatur ſcandalum naſci, quàm ut veritas relinquatur. Non enim puſillorum ſeu infirmorum, ſed Phariſæorum, ſive inimicorum veritatis & juſtitiæ ſcandalum iſtud eſt; nec datur fratribus occaſio ruinæ, ſed illi ſoli ſibimetipſis ruinæ cauſæ ſunt, illa in perniciem ſuam vertentes, quæ ad eorum converſionem, vel ſpiritalem profectum & ædificationem deſtinata erant & ordinata. Chriſtianus quilibet regnum peccati cùm in ſe tum in aliis deſtruere debet, ut bonus Miles Chriſti. Væ illi, qui regnum peccati pravâ doctrinâ, conſiliis, auctoritate, exemplis ſtabiliens & propagans diabolo militat.

3. *Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum, & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi.* Parum eſt caritati nullam offenſionis occaſionem præbere fratribus, ipſorum etiam ſaluti cooperari debet correptione fraterna. Quin etiam injuriæ nobis ab ipſis illatæ condonandæ ſunt. Ignoſcendum eſt fratri, ut tibi ignoſcatur.

Coloſſ. 3. 12. 13.

Induite vos, ſicut electi Dei, ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam: ſupportantes invicem, & donantes vobiſmetipſis, ſi quis adversùs aliquem habet querelam: ſicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.

S. Auguſt. ſerm. 114.

Ea conditione Deus nobis peccata dimittit, ut proximis, quod adversùm nos peccaverunt, dimittamus. Ea conditio in Oratione Dominica expreſſa eſt. *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Qui mentitur in precibus, beneficio caret: qui mentitur in precibus & perdit cauſam, & invenit pœnam. Qui tibi dictavit preces, Advocatus eſt tuus; ſi mentiris, teſtis eſt: ſi non te corrigis, judex erit tuus. Ergo & dic, & fac. Quia ſi non dicis, contra jus petendo non impetras. Si autem dicis, & non facis, etiam mendacii reus eris. Vis accipere? da: Vis ut dimittatur tibi? dimitte. Ne inimicitias in corde noſtro retineamus. Plus enim inimicitiæ retentæ vitiant cor noſtrum. Ut ergo proximus utiliter corripiatur & pro ipſo & pro nobis, cum benignitate corripiatur; nobis ipſis attendamus, ne qua ſubrepat amaritudo, ne qua verborum acerbitas, qua vulnus exacerbaretur, non curaretur. *Attendite vobis.* Cum humilitate & lenitate corripite.

Galat. 6. 1. 2. 3.

Fratres, & ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, hujuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis Legem Chriſti. Nam ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Nullum caritati & miſericordiæ erga fratres modum ponamus: ſiquidem quotidie in multis Deum offendentes, indigemus ut nullum ſuæ erga nos miſericordiæ ponat modum. Dei erga nos bonitas, benignitas, potentia, noſtræ erga fratres bonitatis benignitatis & patientiæ lex & menſura eſſe debet. *Et ſi ſepties in die peccaverit in te, & ſepties in die converſus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi.*

S. Ambroſ lib. 8 in Luc. n. 21.

Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum, &c. Attendite, ut neque difficilis venia, nec remiſſa ſit indulgentia; ne quem vel auſtera percellat invectio, vel conviventia invitet ad culpam. Plus enim proficiet amica correptio, quàm accuſatio turbulenta: illa pudorem incutit, hæc indignationem movet. Unde Apoſtolus ait: *Nolite quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite ut fratrem.*

2. Theſſal. 3. 15.

5. *Et dixerunt Apoſtoli Domino: Adauge nobis fidem.* Fides fundit orationem, fuſa oratio impetrat fidei firmitatem. Tunc maximè neceſſaria fides, cum dimittendæ injuriæ, falſaque ultionis voluptas ſacrificanda eſt caritati. *Domine, adauge nobis fidem.* Fides eſt donum Dei.

S. Gregor. M. lib 22. Moral. c. 14.

Hanc ille ſolus augere poteſt, qui dedit. Hinc Apoſtoli Domino dixerunt: *Adauge nobis fidem*: ut quæ jam accepta per initium fuerat, quaſi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. *Domine, adauge nobis fidem*; non ut arbores eradicemus, non ut montes transferamus, ſed ut pravas cupiditates eradicemus, arbores malas, quæ malos fructus faciunt; eaſque in mari pretioſi ſanguinis tui ſubmergamus.

10. *Sic & vos, cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Servi inutiles ſumus: quod debuimus facere, fecimus.* Cùm toti ſimus Dei, jure creationis, jure redemptionis, illi debemus quicquid boni agere poſſumus. Deinde nihil boni operari, imò ne cogitare quidem poſſumus ex nobis; ſed pia deſideria, recta conſilia, & juſta omnia opera à Deo ſunt. In nobis ſine nobis bonam voluntatem operatur ut incipiens; idemque volentibus cooperatur ut perficiens. Præterea, nemo eſt cui non plurima peccata ſint condonata. Igitur nemo tantùm præſtare poteſt, quin plus pro indulgentiæ beneficio debeat. Accedit quòd in multis quotidie offendimus omnes, in ipſiſque operibus bonis multi defectus ſubrepunt. Unde quotidie opus habemus divina miſeratione. Nullum ergo præmium à Deo mereremur, ſi nobiſcum ſummo jure agere voluiſſet. Quòd autem mereamur vitam æternam bonis operibus, totum eſt miſericordiæ, quâ Deus nos evexit ad dignitatem filiorum ſuorum.

Rom. 11. 35. Salvian. lib. 1. ad Eccleſ. Cathol.

Quamobrem *In nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit* (inquit S. Cyprianus.) *Nam quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Hinc Salvianus: *Non offerat totum pro debito, ſi debere ſe totum non putat pro reatu. Totum ergo peccator aliquis oblaturus eſt? Imò nihil, ſi non cum fide: imò nihil, ſi non cum ambitu* (id eſt, ſupplici devotione) *imò nihil, ſi non cum prece: imò nihil, ſi non hoc animo, ut hoc ipſum inter præcipua Dei beneficia reputet quòd animum offerendi dedit.*

Cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Servi inutiles ſumus. Quis Chriſtianorum omnia, quæ præcepta ſunt, facit? Non ergo ſervi dumtaxat inutiles, ſed ſervi iniqui ſumus, digni qui multis vapulemus.

12. *Cùm ingrederetur quoddam caſtellum, occurrerunt ei decem Leproſi, qui ſteterunt à longè.* Lepra peccati nos à Deo longè removet. A Chriſti corpore ſeparatur, quicumque in mortale peccatum labitur. Putre membrum eſt Chriſto capiti non conjunctum, nec ejus vitâ vivens. Ad illum accedere incipit, ſi ſe indignum agnoſcat qui accedat, ſi ſtet à longè, divinam miſericordiam humili oratione imploret. Magna voce, deſiderio & caritate, ac ferventi ardore ad Deum clamandum eſt per Jeſum Chriſtum Magiſtrum & Salvatorem noſtrum, qui duplicem lepram, ignorantiæ ſcilicet ac cupiditatis, gratiæ ſuæ luce & caritatis infuſione ſanet. *Et levaverunt vocem, dicentes: Jeſu præceptor, miſerere noſtri.* Ad Sacerdotes ac Paſtores, Pœnitentiæ & reconciliationis Miniſtros ſubinde ſe conferat peccator, ſecundùm Chriſti præceptum: eis lepram ſuam oſtendat, peccata confiteatur, qui ſcientiam habeant diſcernendi inter pollutum & mundum, nec admittant ad Sancta niſi perfectè mundatos, & in quibus nulla mali veſtigia prioris, nullus peccati mortalis affectus, nulla ad proximas occaſiones peccandi adhæſio remaneat. *Ite, oſtendite vos Sacerdotibus.* Acceptâ denique reconciliationis gratiâ ca-

veat peccator, ne ingrati animi vitio ſe reddat divinis beneficiis indignum. Liberatori ſuo gratias agat, & ad pedes ejus proſtratus illum adoret atque glorificet, ut ille Evangelii Samaritanus, & dicat: *Fortitudinem meam ad te cuſtodiam, quia Deus ſuſceptor meus es, Deus meus, miſericordia ejus præveniet me.*

Pſal. 58. 10.

17. 18. *Nonne decem mundati ſunt, & novem ubi ſunt? Non eſt inventus qui rediret & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena.* Decem Leproſi omne genus humanum deſignant lepra peccati infectum, & extra cæleſtem Jeruſalem propter immunditiam conſtitutum, & procul à Deo ſtans. Et hoc ipſum procul ſtare, ſpeciem habet ſupplicandi. Miſericordi enim & volenti omnibus benefacere, magna occaſio eſt ad miſerendum, nullum videre participem ſuæ bonitatis. Propter hoc enim inclinavit ſe, ut ſanaret eos qui tam malè habebant. Quamvis autem omnem naturam ſanaverit leprâ infectam, pro omnibus & incarnatus & mortuus: attamen Judæi, quamvis à Domino mundati fuiſſent à lepra peccati, ingrati fuerunt, & non averſi ſunt à via vanitatis ſuæ, ita ut darent gloriam ei qui ſalvos eos fecerat, hoc eſt, ut crederent ei, quòd cùm Deus eſſet, extremam paſſionem tulerit. *Hæc enim eſt gloria Dei, caro & Crux.* Hi igitur incarnatum & crucifixum Dominum gloriæ non ſunt confeſſi. Alienus autem populus Gentilium agnovit eum qui mundaverat, & glorificavit eum credendo quòd tam miſericors & potens ſit Dominus, ut & propter nos viliſſima tulerit, quod eſt miſericordiæ; & cùm pertulerit, nihil inde incommodi in ſuam naturam acceperit; quod potentiæ eſt.

Theoph. in hunc locum.

20. *Ecce regnum Dei intra vos eſt.* Volenti ſemper adeſt regnum Dei. Regnum enim Dei eſt Angelorum more vivere. Tunc enim verè dicitur regnare Deus, quando nihil mundanum in Animabus noſtris verſatur; ſed omnino aliter vivitur quàm mundus ſolet. Hanc autem vitam intra nos habemus, hoc eſt, quando voluerimus. Non enim longo tempore, neque longa peregrinatione eſt opus, ſed prope nos eſt & fides, & poſt fidem divina vita. Hinc Apoſtolus ait: *Prope eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc eſt verbum fidei quod prædicamus.* Credere enim, & ſecundùm fidem ambulare, ſicut dignum eſt vocatione, intra nos eſt.

Theoph. in hunc locum. Rom. 10. 8.

26. 28. *Et ſicut factum eſt in diebus Noë, ita erit & in diebus Filii hominis ... Similiter ſicut factum eſt in diebus Lotb*, &c. Deploranda cæcitas & ſocordia hominum, qui naturalibus & civilibus actionibus toto vitæ tempore ſunt occupati, & terrenis curis penitus immerſi; de futuro ſæculo, de æternitate, de regno Dei non cogitantes; de bonis operibus, quibus ad illud pervenitur, non curantes; quaſi ad edendum & bibendum, ad emendum & vendendum, ad plantandum & ædificandum, ad congerendas opes, ad rem domeſticam amplificandam, tantùm creati eſſent. Inter hæc morte intercipiuntur, judicio divino ſiſtuntur imparati, & in ſtagnum ignis & ſulphuris detruduntur, æternùm cruciandi, quia pœnitentiam non egerunt. Timete imminentem interitum & damnationem; neque vos evaſuros præſumatis, quia tam nefaria fortè non committitis peccata ac homines qui temporibus Noë vivebant, vel Sodomæ & Gomorrhæ cives. Nam & vulgaria delicta, quæ levia vel nulla homines plerumque exiſtimant, eos plerumque in damnationem præcipites trahunt. *Væ peccatis hominum, quæ ſola inuſitata inhorreſcimus* (inquit S. Auguſtinus) *uſitata verò pro quibus abluendis Filii Dei ſanguis effuſus eſt, quamvis tam magna ſint, ut omnino claudi contra ſe faciant regnum Dei, ſæpe videndo omnia tolerare, ſæpè tolerando nonnulla etiam facere cogimur. Atque utinam, ô Domine, non omnia quæ non potuerimus prohibere, faciamus!* Ad pœnitentiam igitur velut ad Arcam myſticam confugiamus: eam amplectamur ut naufragi alicujus tabulæ fidem; hæc nos peccatorum fluctibus merſos prolevabit, & in portum divinæ clementiæ protelabit. Angelo, extra Sodomam nos trahenti, id eſt, gratiæ Dei pareamus. Deſeramus citò peccandi occaſiones, ſocietates malas, ne iræ & terribili judicio Dei maneamus expoſiti. *Secundùm hæc erit, quâ die Filius hominis revelabitur.* In foribus eſt; improviſus adveniet. Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori. Poſt hæc autem judicium. Neſcimus quando venturus eſt Filius hominis. Igitur *qui fuerit in tecto, & vaſa ejus in domo, ne deſcendat tollere illa; & qui in agro, ſimiliter non redeat retro.* Qui in ſummis eſt virtutibus, ne deſcendat propter temporale aliquod, & excidat à ſuo faſtigio: ſed reſiſtat malitiæ, & non demulceatur. Et is qui in agro, ſimiliter non revertatur ad ea quæ poſt ſe. Nam eum qui in agro eſt, hoc eſt mundo, & operatur virtutem, non oportet reverti ad ea quæ poſt ſe, ſed urgeri ad anteriora. *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.*

S. Auguſt. locus hic a Vener. Beda citatus. Tertull. lib. de Panit. Theophyl. in hunc locum. Luc. 9. 62.

32. *Memores eſtote uxoris Loth.* Time verbum Domini dicentis: *Mementote uxoris Loth.* Et ipſa in via jam liberata de Sodomis, retro reſpexit; ubi reſpexit, ibi remanſit: facta eſt ſtatua ſalis, ut condiat te. Exemplo enim tibi data eſt, ut cor habens, non remaneas fatuus in via. Attende manentem, & tranſi: attende reſpicientem retro, & tu in anteriora extentus eſto, ſicut Paulus. Quid eſt, non reſpicere retro? *Quæ retro oblitus*, inquit. Ideo ſequeris vocatus ad ſupernam palmam, de qua poſtea glorieris. Quia idem Apoſtolus dicit: *Supereſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus judex.*

S. Aug. Enarr. in Pſal. 69. Philipp. 3. 13. 2. Tim. 4. 8.

Mementote uxoris Loth. Omnes ſpectat iſtud Domini Jeſu monitum. Maritata mulier voluit facere adulterium, de loco ſuo quò pervenerat retro reſpexit. Vidua quæ jam ſic permanere voverat, voluit nubere, hoc voluit quod licuit ei quæ nupſit; ſed illi non licuit, quia de loco ſuo retro reſpexit. Virgo eſt caſtimonialis, jam dicata Deo; habebat & cætera quæ verè ornant ipſam virginitatem, & ſine quibus illa virginitas turpis eſt. Quid ſi enim ſit corpore integra, & mente corrupta? Quid eſt quod dixi? Quid ſi nullus detigerit corpus, ſed ſi fortè ebrioſa ſit, ſuperba ſit, litigioſa ſit, linguoſa ſit? Hæc omnia damnat Deus. Si antequam voviſſet nupſiſſet, non damnaretur: elegit aliquid melius, ſuperavit quod ei licebat, ſuperbit, & illicita tanta committit. Hoc dico, Nubere licet antequam voveat, ſuperbire numquam licet. O tu virgo Dei nubere noluiſti, quod licet: extollis te, quod non licet. Melior virgo humilis, quàm maritata humilis; ſed melior maritata humilis quàm virgo ſuperba. Quæ autem reſpexit ad nuptias, non quia voluit nubere, damnatur; ſed quia jam anteceſſerat, & fit uxor Loth reſpiciendo retrorſum. Non ſitis pigri qui poteſtis, quibus aſpirat Deus apprehendere gradus meliores: quia non iſta ideo loquimur ut non voveatis; ſed ut voveatis & reddatis: *Vovete & reddite Domino Deo noſtro.* Quia audiſti, *reddite*, non vis vovere? Ergo vovere volebas & non reddere? Immo utrumque fac. Unum ſit ex profeſſione tua, aliud ex adjutorio Dei perficietur. *Aſpice eum qui te ducit, & non reſpicies retro unde te educit. Qui te ducit, ante te ambulat; unde te educit, poſt te eſt. Ama ducentem, & non te damnat retro reſpicientem.*

S. Aug. Enarr. in Pſal. 75. Pſal. 74.

CAPUT

CAPUT XVIII.

Senſus Litteralis.

1 DIcebat *autem* Jesus *Parabolam ad illos*, ad A *Diſcipulos* & eos qui illum ſequebantur: *Quoniam oportet ſemper orare & non deficere.* Quæ quidem Parabola eò ſpectabat, ut aſſiduè & perſeveranter orandum eſſe doceret, nec deſpondendum eſſe animum præ tædio, aut impetrandi deſperatione, aut ob rei petitæ dilationem.

2. 3. 4 5. 6. 7. 8. *Judex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat & hominem non verebatur:* & timore Dei, & hominum pudore vacuus, cui nec conſcientiæ cura, nec famæ. *Vidua autem quædam erat* deſerta & contempta *in civitate illa, & veniebat* crebrò *ad eum dicens: Vindica me*, id eſt, defende me *de adverſario meo:* ab improbo homine qui me opprimit, eripe me pro ratione officii tui jus dicendo. *Et nolebat* illam ab injuria tueri *per multum tempus. Poſt hæc autem* cùm ſæpiùs illum adiret gemens vidua, *dixit intra ſe:* B *Etſi Deum non timeo, nec hominem revereor*, id eſt, etſi neminem verear; *tamen, quia moleſta eſt mihi hæc vidua, vindicabo illam*, injuriam quam ipſi infert adverſarius, propulſabo, jus illi dicam: *ne in noviſſimo veniens ſugillet me.* Ne omni tempore veniens, aures meas querulis vocibus, importunis clamoribus, & fortè maledictis obtundat. Ait autem Dominus: *Audite quid Judex iniquitatis dicit.* Non conferuntur hoc loco paria, ſed minus cum majore. Si ab improbo Judice id obtinetur, quantò magis à Deo? *Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte, & patientiam habebit in illis?* Deus tam miſericors, tam benignus non arcebit injuriam ab electis ſuis quos C diligit, quorum preces ipſi moleſtæ non ſunt; quamvis die ac nocte ad illum clament, ſed gratæ? Semper-ne eorum liberationem differet? *Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.* Brevi, opportuno tempore ſecundùm providentiæ & juſtitiæ ſuæ legem illos à perſecutionibus & malis omnibus eripiet. *Verumtamen Filius hominis veniens* ad faciendam vindictam in Nationibus, ad liberandum electos ſuos, *putas, inveniet fidem in terra?* (Theophyl. in hunc locum.) Id eſt, in hominibus? Fidem hîc intelligit cum pia fiducia & caritate conjunctam, quæ ad perſeveranter orandum excitat. Hâc interrogationis figurâ raros dicit tunc inveniendos fideles. In tantum enim invaleſcet filius iniquitatis, ut etiam, ſi poſſibile eſſet, ſeducere electos. In raris enim ſolet hujuſmodi interrogandi figu- D râ uti, ſicut & cùm dicit: *Quis putas fidelis & prudens ſervus?* Atque hoc loco idem ſignificans quòd pauci numero erunt, qui erga Deum & inter ſe fidem ſervabunt, hac interrogatione uſus eſt. Meritò autem ſermoni de oratione ſermonem de fide connexuit, quoniam omnis orationis fundamentum ac baſis eſt fides. Niſi enim crediderit homo quòd hoc quod petit, accepturus ſit in ſuam utilitatem, vana eſt oratio quam facit. Et propterea Dominus de oratione docens, etiam fidei meminit, declarans interim paucorum fore tunc orare, quandoquidem fides in paucis invenietur; fides (inquam) caritate formata & animata. *Quoniam* enim *abundavit iniquitas, refrigeſcet caritas multorum.* (Matt. 24. 12.) E

9. 10. 11. 12. *Dixit autem &* hanc Parabolam *ad quoſdam, qui in ſe confidebant tamquam juſti*, plus æquo ſibi placentes, & fiduciam ponentes in ſanctimonia & virtutibus, quibus ſe præditos falsò exiſtimabant, *& aſpernabantur cæteros*, tanquam homines nullius pretii. Conſequens enim eſt ut aliena deprimat, qui ſua miratur. *Duo homines aſcenderunt in Templum*, (quod in monte ſitum erat) *ut orarent; unus Phariſæus, & alter publicanus. Phariſæus ſtans* in atrio Iſraëlitarum, *hæc apud ſe orabat*, ſic intra ſe ipſum loquens Deum compellabat: *Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum*, id eſt, ſicut omnes præter me, *raptores, injuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus*, id eſt, nec etiam ut iſte publicanus, profeſſione peccator. *Jejuno bis in Sabbatò.* Jejunare conſuevi bis qualibet hebdomade. (Theophyl. Maimonides in Tract. Taanith. Gloſſa ad Tractatum Talmudis Bava Kama.) Hebdomada ſcilicet à ſabbato incipiens & in ſabbatum deſinens à præcipuo die nomen ſumebat. Unde prima dies hebdomadæ *Una ſabbati* vocabatur, Hebraico loquendi more. Dies illi jejunii apud Judæos Lege præſcripti non erant, ſed ſponte ſuſcepti & obſervati, nempe dies ſecundus & quintus, ſeu dies Lunæ & Jovis: quòd Moyſem die quinto montem conſcendiſſe, & ſecundo deſcendiſſe, Traditiones Judaicæ ferrent. *Jejuno bis in ſabbato.* Ab adulterio adeo ſum alienus, ut carnis petulantiam ſingulis hebdomadibus bidui jejunio compeſcam. *Decimas do omnium quæ poſſideo.* Tam longè abſum à rapina, ut ſolvam decimas non ſolùm frugum & fructuum terræ, ſed & minorum olerum, potiùs commodis meis aliquid detrahens, quàm ut quidquam faciam contra traditiones & inſtituta majorum. Hujus Phariſæi juſtitiam longè ſuperabat Zachæus, qui dimidium bonorum ſuorum pauperibus dabat. Nam in minutis illis aliquid extra Legem præſtare facillimum eſt, in quo tamen Phariſæi ſummam ſingularis cujuſdam ſanctimoniæ ponebant.

13. *Et Publicanus à longè ſtans*, in atrio ſcilicet exteriori, quod patebat Gentibus, procul ab Altari, vel in ipſo Templi veſtibulo, quaſi indignum ſe reputans qui propriùs accederet, *nolebat nec oculos ad cælum levare:* peccatorum ſuorum memor, non modò manus non audebat ad cælum tollere, ne falſa jactatione iram Dei provocaret, ſed ne oculos quidem. *Sed percutiebat pectus ſuum*, qui ſeſe accuſantium geſtus eſt, *dicens: Deus, propitius eſto mihi peccatori.* Hujus precationis ſenſus ex toto Pſalmo 51. ſumptus eſt.

14. *Dico vobis, Deſcendit hic juſtificatus in domum ſuam ab illo.* Hic in domum ſuam rediit à peccatis abſolutus, & gratia donatus à Deo, & non ille: *Quia omnis qui ſe exaltat humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Sententia eſt Chriſto Jeſu familiaris. Confer cum *Matthæi* 23. 12. & *Luc.* 14. 11. Hanc Parabolam contra Marcionem Tertullianus contorquet Libro 4. cap. 36. *Cùm* (inquit) *Templum Creatoris inducit, & duos adorantes diverſa mente deſcribit, Phariſæum in ſuperbia, publicanum in humilitate; ideoque alterum reprobatum, alterum juſtificatum deſcendiſſe, utique docendo quâ diſciplina ſit orandum, eum & hic orandum conſtituit, à quo relaturi eſſent eam orandi diſciplinam, ſive reprobatricem ſuperbiæ, ſive juſtificatricem humilitatis. Alterius Dei nec templum, nec oratores, nec judicium invenio penes Chriſtum, niſi creatoris. Illum jubet adorare in humilitate, ut allevatorem humilium; non in ſuperbia, ut deſtructorem ſuperborum.* Ejuſdem Parabolæ finem breviter exponit Libro *de Oratione*, cap. 13. *At qui cum modeſtia & humilitate adorantes magis commendabimus Deo preces noſtras, ne ipſis quidem manibus ſublimiùs elatis, ſed temperatè ac propè elatis; ne vultu quidem in audaciam erecto. Nam ille Publicanus qui non tantùm prece, ſed & vultu humiliatus atque dejectus orabat, juſtificatior Phariſæo procaciſſimo diſceſſit.*

15. 16. 17. *Afferebant autem* quidam *ad illum & infantes, ut eos tangeret*, id eſt, ut impoſitione manuum eis benediceret: *quod cùm viderent Diſcipuli, increpabant illos*, verbiſque durioribus arcebant, quod turmatim ad Jeſum accederent, eumque penè obruerent. *Jeſus autem convocans illos*, ſigno facto infantium ducto-

Cccc

ribus ſeu geſtatoribus, *dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos, talium eſt enim regnum Dei. Amen dico vobis: Quicumque non receperit regnum Dei ſicut puer*: qui non receperit Evangelium ea ſimplicitate, docilitate, morum innocentia, quam præ ſe fert pucrilis ætas, *non intrabit in illud.* Confer cum *Matthæi*

S. *Auguſt. ſerm.* 115 *aliàs* 36. *de Verbis Domini.*

19. 13. 14. 15. & *Marci* 10. Ex hoc loco S. Auguſtinus probat Baptiſmum Chriſti parvulis eſſe neceſſarium. *Cui tangendi offeruntur*, inquit, *niſi Medico? Cui? Salvatori. Si Salvatori, utique ſalvandi. Cui? niſi illi qui venit quærere & ſalvare quod perierat. Ubi iſti perierant? Quantùm ad ipſos propriè attinet, innocentes video, reatum quæro. Unde? Apoſtolum audio:* Per unum, *inquit*, hominem peccatum intravit in mundum; & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſivit, in quo omnes peccaverunt.

Rom. 5. 12.

Veniant ergo parvuli, veniant, audiatur Dominus, Sinite parvulos venire ad me. *Veniant parvuli, languidi ad Medicum, veniant perditi ad Redemptorem, veniant, nemo prohibeat. In ramo adhuc nihil commiſerunt, ſed in radice perierunt. Benedicat Dominus puſillos cum magnis: tangat Medicus & puſillos & magnos. Cauſam parvulorum commendamus majoribus. Loquimini pro tacentibus, orate pro flentibus. Si non fruſtra eſtis majores, eſtote tutores: tuemini eos qui adhuc cauſam ſuam agere non poſſunt. Communis fuit perditio, ſit communis inventio: ſimul perieramus, ſimul inveniamur in Chriſto. Diſpar eſt meritum, ſed communis eſt gratia. Nihil habent mali, niſi quod de fonte traxerunt: nihil mali habent niſi quod de origine traxerunt. Non eos impediant à ſalute, qui ad id quod traxerunt multa addiderunt.*

18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. *Et interrogavit eum quidam Princeps*, id eſt, vir primariæ nobilitatis, *dicens: Magiſter bone, quid faciens vitam æternam poſſidebo? Dixit autem ei Jeſus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus niſi ſolus Deus. Mandata noſti? Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falſum teſtimonium dices: Honora Patrem tuum & matrem. Qui ait: Hæc omnia cuſtodivi à juventute mea. Quo audito, Jeſus ait ei: Adhuc unum tibi deeſt*, ut perfectus ſis: *Omnia quæcumque habes vende, & da pauperibus*: Hoc tibi ſaluberrimum do conſilium, ut ab avaritiæ vinculis omnino liber, nullum habeas impedimentum, quod ab æternæ vitæ conſecutione te retardet. Divitiarum autem abjectione & erogatione pauperibus facienda te detrimentum aliquod ſubire ne exiſtimes: quinimò magnum tibi lucrum accedet. *Et habebis theſaurum in cælo.* Porrò negotiatio eſt aliquid amittere ut majora lucreris. Et hoc impedimento rejecto, hac depoſitâ ſarcina, *veni, & ſequere me. His ille auditis, contriſtatus eſt: quia dives erat valdè* & divitiarum amore irretitus, illis renuntiare facilè non poterat.

S. *Auguſt.*

Non eſt enim in carendo difficultas, niſi cùm eſt in habendo cupiditas. Tantùm dolor cruciat amittentem, quantùm amor tenuerat poſſidentem. *Videns autem Jeſus illum triſtem factum, dixit: Quàm difficilè, qui pecunias habent*, & ſpem in illis ac fiduciam ponunt, *in regnum Dei intrabunt? Facilius eſt enim camelum per foramen acûs tranſire, quàm divitem intrare in regnum Dei. Et dixerunt qui audiebant: Et quis poteſt ſalvus fieri?* Quis ergo ſalutem conſequi poteſt, cùm nemo ſit qui divitias non amet? *Ait illis: Quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum.* Quamvis humanas vires ſuperet renuntiare divitiis, & illas pauperibus diſtribuere; Dei tamen auxilio bonam voluntatem inſpirantis & adjuvantis id perfici poteſt. Confer cum *Matthæi* 19. & *Marci* 10. Hunc locum adversùs Marcionem vertit Tertullianus Libro 4. cap 36. *Reſcidit-ne Chriſtus priora præcepta non occidendi, non adulterandi, non furandi, non falſum teſtandi, diligendi patrem & matrem? An & illa ſervavit, & quod deerat adjecit? Quamquam & hoc præceptum largitionis in egenos ubique diffuſum ſit in Lege & Prophetis, uti glorioſiſſimus ille* A *obſervator præceptorum, pecuniam multò cariorem habiturus traduceretur. Salvum eſt igitur & hoc in Evangelio, Non veni diſſolvere Legem & Prophetas, ſed adimplere. Simul & cæterâ dubitatione liberavit, manifeſtando unius eſſe & Dei nomen & optimi, & vitam æternam, & theſaurum in cælo, & ſemetipſum; cujus præcepta ſupplendo & conſervavit & auxit: ſecundùm Michæam quoque hoc loco recognoſcendus, dicentem: Si annuntiavit tibi homo quid bonum? Aut quid à te Dominus exquirit, quàm facere judicium, diligere miſericordiam, & paratum eſſe ſequi Dominum Deum tuum? Et homo enim Chriſtus annuntians quid ſit bonum, ſcientiam Legis;* Præcepta, *inquit*, ſcis? *Facere judicium;* Vende, *inquit*, quæ habes; *diligere miſericordiam:* Et da, *inquit*, egenis; *paratum eſſe ire cum* B *Deo;* Et veni, *inquit*, ſequere me.

Mich. 6.

28. 29. 30. *Ait autem Petrus*, omnium Apoſtolorum nomine loquens: *Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te. Qui dixit eis: Amen dico vobis: Nemo eſt qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei*, id eſt, propter Evangelium, *& non recipiat multò plura in hoc tempore, & in ſæculo venturo vitam æternam.* Confer cum *Matthæi* 19. & *Marci* 10.

31. 32. 33. 34. *Aſſumpſit autem Jeſus duodecim* Apoſtolos ſeorſim, *& ait illis: Ecce aſcendimus Jeroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per Prophetas de Filio hominis. Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur: & poſtquam flagellaverint, occident eum, & tertia die reſurget. Et* C *ipſi nihil horum intellexerunt, & erat verbum iſtud abſconditum ab eis*, id eſt, res iſta erat eis abſcondita; ſermo illis obſcurus videbatur, *& non intelligebant quæ dicebantur.* Obvium nempe verborum ſenſum repudiantes, altiorem ſenſum illis ſubeſſe ſuſpicabantur, quem Dominus ipſis opportuno tempore revelaret, Aut certè non capiebant quomodo ea congruerent cum Vaticiniis Prophetarum de Meſſia, receptiſque de ejus regno opinionibus. Confer cum *Matthæi* 20. 17. & *Marci* 10. 32. & ſeq.

35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. *Factum eſt autem, cùm* Jesus *appropinquaret Jericho*, cùm huic urbi proximus eſſet, *cæcus quidam ſedebat ſecus viam, mendicans. Et cùm audiret turbam prætereuntem*, quæ Jeſum ſequebatur, *interrogabat quid hoc eſſet*: unde tantæ multitu- D dinis concurſus & motus? *Dixerunt autem ei, quòd Jeſus Nazarenus tranſiret. Et clamavit dicens: Jeſu fili David, miſerere mei.* Noverat ſcilicet illum potentem ſermone & virtute cæcis plurimis viſum reſtituiſſe; quin & intus illuminato fidei oculo Meſſiam eſſe credebat Iſraëlitis à Deo permiſſum, & ex familia David oriturum. *Et qui præibant, increpabant eum ut taceret*, ne moleſtus eſſet Jeſu: *Ipſe verò multò magis clamabat: Fili David miſerere mei.* Contendebat vocem, ut oculos Chriſti in ſe converteret, ejuſque miſerationem excitaret. *Stans autem Jeſus* paulisper ſiſtens gradum, *juſſit illum adduci ad ſe. Et cùm appropinquaſſet, interrogavit illum, dicens: Quid tibi vis faciam?* Non ut ignorans, ſed ne ille præſentibus alia petere videatur, ipſe E alia dare, & dum ille petit pecuniam, ipſe, ut oſtentator, cæcitatem ſanaret. Nam fortaſſis inſipienter talia fingere poſſet invidia. Propterea cùm interrogaſſet, & comperiſſet eum recipiendi viſus valde cupidum, dat quod petit. *At ille dixit: Domine ut videam. Et Jeſus dixit illi: Reſpice, fides tua te ſalvum fecit.* Credidiſti quòd ego ſum Chriſtus, meque tibi viſum reddere poſſe, ideo vides, ut confidiſti. *Vox à vero lumine progreſſa, lumen cæco facta eſt.* Ille ipſe qui dicit, *Fiat lux, & facta eſt lux*, qui lucem locutus eſt, & creavit, dixit cæco, *Reſpice; & confeſtim vidit & ſequebatur illum* cæcus illuminatus, *magnificans Deum*, Dei magnitudinem prædicans illique gloriam reddens in Chriſto Jeſu, & cum ipſo, & per ipſum ſalutis ſuæ Auctorem. *Et omnis plebs ut vidit*, tantum miraculum, *dedit laudem Deo.*

Theophyl.

Confer cum *Matthæi* 20. 29. & ſeq. & *Marci* 10. 46. & ſeq Hunc locum adverſus Marcionitas Tertullianus contorquet. *Ne,* inquit *Jeſum filium David negaretis maniſeſtiſſimè confirmavit cæci prædicationem, & ipſa remuneratione medicinæ, & teſtimonio fidei.* Fides, *inquit,* tua te ſalvum fecit. *Quid vis cæcum crediſiſſe? Ab alio Deo deſcendiſſe Jeſum ad dejectionem Creatoris? ad deſtructionem Legis & Prophetarum? Non illum eſſe, qui ex radice Jeſſe, & ex fructu lumborum David deſtinabatur, cæcorum quoque remunerator? Sed nondum puto ejuſmodi tunc cæci erant, qualis Marcion, ut hæc fuerit cæci illius fides; qua crediderit in voce,* Jeſu fili David. *Qui hoc ſe & cognovit, & ab omnibus cognoſci voluit, fidem hominis etſi meliùs oculatam, et ſi veri luminis compotem, exteriori quoque viſione donavit, ut & nos regulam ſimulque mercedem fidei diſceremus. Qui vult videre Jeſum, David filium credat per Virginis cenſum. Qui non ita credet,* non *audiet ab illo;* Fides tua te ſalvum fecit. *Atque ita cæcus remanebit.*

Tertull. lib. 4. cont. Marcion. c. 36.

Senſus Moralis.

1. 2. DICEBAT *autem parabolam ad illos, Quoniam*
3. 4. *oportet ſemper orare, & non deficere,* &c.

S. Aug. Epiſt. 130 aliàs 121 c. 8.

Cùm multiloquium prohibuerit Chriſtus, mirum videri poteſt cur nos ſic orare adhortatus ſit, qui novit quid nobis neceſſarium ſit priùs quàm petamus ab eo, ut diceret, *Oportet ſemper orare, & non deficere;* Viduæ cujuſdam propoſito exemplo, quæ de ſuo adverſario cupiens vindicari, judicem iniquum ſæpè interpellando flexit ad audiendum, non juſtitiâ vel miſericordiâ permotum, ſed tædio ſuperatum: ut hinc admoneremur, quàm certiùs nos exaudiat miſericors & juſtus Dominus Deus ſine intermiſſione orantes, quoniam illa nec ab iniquo & impio judice potuit aſſidua interpellatione contemni: & quàm libens atque placatus bona deſideria impleat eorum, à quibus aliena peccata novit ignoſci, ſi quò cupiebat illa pervenit, quæ voluit vendicari.

S. Auguſt. ibid. c. 1.

5. *Vidua autem quædam erat in civitate illa* &c. Quàm præ cæteris viduæ debent vacare orationibus ſatis hinc intelligi poteſt, quòd omnibus ad ſuſcipiendum orandi ſtudium de viduis propoſitum eſt exhortationis exemplum. Quid autem in hoc operis genere in viduis electum eſt, niſi deſtitutio & deſolatio? *Quapropter ſi ſe omnis anima intelligat in hoc ſæculo deſtitutam atque deſolatam, quamdiu peregrinatur à Domino, profectò quamdam viduitatem ſuam Deo defenſori aſſidua & impenſiſſima prædicatione commendat. Ora ergo ut vidua Chriſti, nondum habens ejus conſpectum, cujus precaris auxilium. Et licèt ſis ditiſſima, ſicut pauper ora. Nondum enim veras futuri ſæculi divitias habes, ubi nulla damna formides. Licèt habeas filios & nepotes, numeroſamque familiam, ſicut deſolata ora: incerta ſunt enim omnia temporalia, etiam uſque in finem vitæ huius in noſtram conſolationem manſura. Tu autem ſi ea quæ ſurſum ſunt quæris & ſapis, æterna & certa deſideras, quæ quamdiu nondum habes etiam ſalvis omnibus atque obſequentibus tuis, tamquam deſolatam deputare te debes.*

Oportet ſemper orare, & non deficere. Continua & perſeverans eſſe debet Chriſtiani hominis oratio. Orare ſemper oportet eum qui divinæ opis ſemper eget. Reſiſtere ſemper oportet orationis clypeo eum qui ſemper ab inimico expugnatur. Deſiderium tuum, oratio tua: ſi ſemper deſideras, ſemper oras. *Deſiderium pauperum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua. Et, Domine, ante te omne deſiderium meum, & gemitus meus à te non eſt abſconditus.* Numquid ſine intermiſſione genuflectimus, corpus proſternimus, aut manus levamus? Si ſic dicimus nos orare, hoc ſemper non poſſumus facere. Sed eſt alia interior ſine intermiſſione oratio, quæ eſt deſiderium. *Quicquid aliud agas, ſi deſideras illud ſabbatum, non intermittis orare. Si non vis intermittere orare, noli intermittere deſiderare. Continuum deſiderium tuum, continua vox tua eſt. Tacebis, ſi amare deſtiteris. Qui tacuerunt, de quibus dictum eſt:* Quoniam abundavit iniquitas, refrigeſcet caritas multorum. *Frigus caritatis, ſilentium cordis eſt: flagrantia caritatis, clamor cordis eſt. Si ſemper manet caritas, ſemper clamas; ſi ſemper clamas, ſemper deſideras; ſi deſideras, requiem recordaris.* Igitur *ſemper orare, & numquam deficere,* quid eſt aliud quàm *beatam vitam, quæ nulla niſi æterna eſt, ab eo qui eam ſolus dare poteſt, ſine intermiſſione deſiderare? Semper ergo hanc à Domino Deo deſideremus, & oramus ſemper. Sed ideo ab aliis curis atque negotiis, quibus ipſum deſiderium quodammodo tepeſcit, certis horis ad orandi negotium mentem revocamus, verbis orationis nos ipſos admonentes id quod deſideramus, intendere, ne quod tepeſcere cœperat omnino frigeſcat, & penitus extinguatur, niſi crebriùs inflammetur.*

Pſal. 9. 17.
Pſal. 37. 10.
S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 37. n. 14.
Matt. 24. 12.
S. Auguſt. Epiſt. 130 c. 9.

6. 7. *Audite quid Judex iniquitatis dicit. Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis quia citò faciet vindictam illorum.* Pars electorum in hac vita, gemitus eſt & oratio. Clamant ad Deum die ac nocte, fervente & perſeverante oratione. Citò illos exaudit Deus, tametſi interim differat eorum à malis præſentibus liberationem. Animum igitur non deſpondeamus orantes. Etſi enim non exaudimur ad voluntatem, exaudiemur ad ſalutem, ſi oremus ſicut oportet. Moleſtiæ ſcilicet, tribulationeſque temporales plerumque proſunt vel ad ſanandum tumorem ſuperbiæ, vel ad probandam exercendamve patientiam, cui probatæ & exercitatæ clarior merces uberiorque ſervatur; vel ad quæcumque flagellanda & abolenda peccata; tamen nos neſcientes quid iſta proſint, ab omni tribulatione optamus liberari. Sic Apoſtolus ab Angelo ſatanæ, à ſtimulo carnis ut liberaretur, Dominum rogans, ſtatim non eſt exauditus, quia illi non expediebat, ſed audivit: *ſufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur.* In his ergo tribulationibus, quæ poſſunt & prodeſſe & nocere, quid oremus ſicut oportet neſcimus: & tamen quia dura, quia moleſta, quia contra ſenſum noſtræ infirmitatis ſunt, univerſali humana voluntate, ut à nobis hæc auferantur, oramus. *Sed hoc devotionis debemus Domino Deo noſtro, ut ſi ea non abſtulerit, non ideo nos ab eo negligi exiſtimemus, ſed potiùs patientiâ malorum bona ſperemus ampliora: ſic enim virtus in infirmitate perficitur. Nonnullis quippe impatientibus Dominus Deus quod petebant conceſſit iratus, ſicut contra Apoſtolo negavit propitius.* Nam legimus Iſraëlitæ quid & quomodo rogaverint & acceperint; ſed expletâ concupiſcentiâ, impatientia eſt graviter caſtigata. Dedit & Regem petentibus ſecundùm cor eorum, ſicut ſcriptum eſt, non ſecundùm cor ſuum. Dedit etiam quod diabolus poſtulavit, ut probandus ejus famulus tentaretur. Exaudivit rogantes & immundos ſpiritus, ut in multos ſues legio dæmonum mitteretur. Hæc ſcripta ſunt, ne fortè ſe quiſque magnipendat, ſi fuerit exauditus, cùm aliquid impatienter petit, quod non impetrare plus proſit; aut ſe abjiciat, & de divina erga ſe miſeratione deſperet, ſi non exaudiatur, cùm fortè aliquid petit, quo accipiendo affligatur atrociùs, vel à proſperitate corruptus penitùs evertatur. In talibus ergo quid oremus, ſicut oportet, neſcimus. Unde ſi aliquid contra quàm oramus, acciderit, patienter ferendo, & in omnibus gratias agendo, hoc potiùs oportuiſſe quod Dei, non quod noſtra voluntas habuit, minimè dubitare debemus. *Quiſquis autem illam unam petit à Domino, & hanc requirit, certus ac ſecurus petit, nec timet ne fortè obſit cùm acceperit, ſine qua nihil prodeſt quicquid aliud orando ſicut oportet acceperit. Ipſa eſt enim una vera & ſola beata vita, ut contemplemur Domini delectationem in æternum, immor-*

S. Auguſt. Epiſt. 130 c. 14.
2 *Cor.* 12. 17.
Num. 11. 25.

tales atque incorruptibiles corpore & Spiritu. Propter hanc unam cætera requiruntur, & non indecenter petuntur. Iſtam quiſquis habuerit, omnia quæ vult habebit, nec aliquid ibi velle habere poterit, quod non decebit. Ibi quippe eſt fons vitæ, quem ſitire nunc oportet in oratione.

8. *Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* Præcepto de perſeverantia orationis, mentionem fidei Chriſtus ſubjungit, quia fides orationis fundamentum eſt. *Si fides deficit, oratio perit. Quis enim orat quod non credit? Ergo ut oremus, credamus; & ut ipſa non deficiat fides, quâ oramus, oremus. Fides fundit orationem, fuſa oratio fidei impetrat firmitatem.*

S. Auguſt. ſerm. 115 aliàs 36. de Verbis Dom. c. 1.

9. 10. & ſeq. *Dixit autem & ad quoſdam, qui in ſe confidebant tamquam juſti, & aſpernabantur cæteros, parabolam iſtam. Duo homines aſcenderunt in Templum ut orarent, unus Phariſæus, & alter Publicanus*, &c. Oratio ut dixi, ex fidei fonte derivatur. *Fides* autem *non eſt ſuperborum, ſed humilium.* Ideo hanc parabolam ſubjunxit Dominus, ut orationem humilem eſſe oportere doceret. *Phariſæus ſtans, hæc apud ſe orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum . . . velut etiam hic Publicanus.* Non hæc gratiarum actio eſt, ſed oſtentatio. Gratiarum actio humilis ſit neceſſè eſt, dona Dei ad illius gloriam unicè referat, non ad ſuam; alioquin Phariſaica, non Chriſtiana gratiarum actio eſt. Timeat Chriſtianus ab *altitudine diei*, ab ipſarum ſplendore virtutum. Vereatur ne umbram tantùm virtutis habeat, & externam pietatis ſpeciem, non ſpiritum, qui caritatis eſt & humilitatis. Ne ſe cum ſceleratis comparet, ſed cum ſanctis, quorum comparatione ſe maximum peccatorem ſemper agnoſcet ac reputabit. Cæteros non contemnet umquam, ſed ſe coram Deo meliores aut ſecundùm præſentem juſtitiam, aut ſecundùm prædeſtinationem æternam exiſtimabit. Quid rogaverit Deum Phariſæus, quære in verbis ejus, nihil invenies. Aſcendit orare; noluit Deum rogare, ſed ſe laudare. Parum eſt Deum non rogare, ſed ſe laudare; inſuper & roganti inſultare . . . Non quia dicebat, *Non ſum ſicut cæteri homines, injuſti, raptores, adulteri*, neque quia jejunabat bis in ſabbato. neque quia decimas dabat, non erat peccator, Quòd ſi ſine ullis peccatis eſſet, *ipſa ſuperbia grande crimen* erat. Quis tandem ſine peccato? Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor; aut quis gloriabitur mundum ſe eſſe à peccatis? Habebat ergo ille peccata; ſed perverſus, & neſciens quò veniſſet, *erat tanquam in ſtatione Medici curandus, & ſana membra oſtendebat. vulnera tegebat* . . . Quiſquis merita ſua jactat, qualiacumque illa ſint, ſimilis eſt Phariſæo, qui quod à Deo ſe dicebat accepiſſe, ſuperbè tamen jactabat. Cùm dicebat, *Gratias tibi*, fatebatur ſe à Deo accepiſſe quod habebat. *Unde ergo ſuperbus? Non quia de bonis ſuis Deo gratias agebat, ſed quia ſuper alterum ſe de ipſis bonis extollebat.*

S. Auguſt. ſerm. 115 aliàs 36. de Verbis Dom. Et Enarrat in Pſal. 31.

13. *Et Publicanus à longè ſtans, nolebat nec oculos ad cœlum levare; ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus, propitius eſto mihi peccatori.* Publicanus de longinquo ſtabat, & Deo tamen ipſe propinquabat. Cordis conſcientia removebat, pietas applicabat. De longinquo ſtabat, ſed Dominus eum de propinquo attendebat. *Excelſus* enim *Dominus, & humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit.* Non ſolùm de longinquo ſtabat Publicanus, ſed nec oculos ad cœlum levare audebat. Ut aſpiceretur, non aſpiciebat: premebat conſcientia, ſpes ſublevabat. *Percutiebat pectus ſuum dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori.* Pœnas de ſe ipſo exigebat: propterea Dominus confitenti parcebat. *Quid miraris, ſi Deus ignoſcit, quando ipſe ſe agnoſcit?* Tunſio pectoris, obtritio cordis. *Juxta eſt Dominus iis qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſalvabit.* Se attendebat Publicanus pœnitens ut primò ſibi diſpliceret, & ſic Deo placeret. Ipſe ſibi judex erat, ut Chriſtus intercederet; ipſe puniebat, ut ille liberaret; ipſe accuſabat, ut ille defenderet. Adeo defendit eum, ut pro ipſo dixerit ſententiam.

Pſal. 137. Pſal. 33. 19.

16. *Dico vobis: Diſcendit hic juſtificatus in domum ſuam ab illo: Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur; & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Audiſti ſententiam, cave cauſam malam: *audiſti ſententiam, cave ſuperbiam.* Miſeriam tuam agnoſce, ut Dei miſericordiam impetres. Peccata tua agnoſce, ut tibi Deus ignoſcat. *Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. Tibi ſoli peccavi.* Quod te coram Deo fateris, apud homines eſſe non refugias, omnium minimum, omnium poſtremum. Nihil tibi tribue, niſi jus agendæ pœnitentiæ, cum Tertulliano dicens: *Peccator omnium notarum cùm ſim, nulli rei niſi pænitentiæ natus.* Humilia te in omnibus, ut preces tuæ Deo gratæ ſint: quia *Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit.*

Tertull. lib. de Pœnit.

17. *Quicumque non accepit regnum Dei ſicut puer, non intrabit in illud.* Docet humilitatem opere ſuo Dominus. Non enim amandat, ſed ſuaviter amplexatur infantes. Docet autem & per ſermonem, quòd regnum cælorum eſt eorum qui ſimiliter affecti ſunt ut pueri. Puer non inflatur, nec aliquem contemnit: innocens eſt, ſimplex, neque in proſperis extollitur, neque in triſtibus dejicitur. Unde qui vivit in omni humilitate, ſimplicitate, & innocentia, ille Deo acceptus eſt; & qui accipit regnum Dei ſicut puer, hoc eſt abſque dolo & curioſitate, ſed fideliter. Non dixit autem, Horum eſt regnum, ſed talium: *Non enim virtutis eſt non poſſe peccare, ſed nolle, atque ita tenere perſeverantiam voluntatis, ut voluntas infantiam, uſus imitetur naturam .... Non* igitur *pueritia, ſed æmula pueriliſ ſimplicitatis bonitas deſignatur.*

Theoph. S. Ambroſ lib. 8. in Luc. n. 57.

18. *Et interrogavit eum quidam Princeps, dicens, Magiſter bone, quid faciens vitam æternam poſſidebo?* &c. Director quærendus & eligendus eſt pius & eruditus, qui viam cæli nos doceat. Perſuaſum imprimis eſſe nobis debet, nos vitam æternam conſequi non poſſe nihil agendo, & in molli otio torpendo. *Quid faciens?* 2. Viribus opus eſt bonæ voluntatis ad ambulandum in via ſalutis. Bonam porrò voluntatem ſolus Deus, qui ſummè bonus eſt, dare poteſt. *Nemo bonus, niſi ſolus Deus.* Non ſolùm neceſſe eſt noſſe quæ agenda ſunt, ſed magnis & totis viribus voluntatis opus eſt, ut quæ agenda ſunt facere valeamus. Has autem vires ſola gratia Chriſti efficaciſſima donat, ſine qua nihil poſſumus. Sine ipſa Mandata Dei non implentur ut oportet, nempè ex caritate. Quis ergo dicere poteſt, *Hæc omnia cuſtodivi à juventute mea?* Deus cor interrogat, non manum.

22 *Quo audito, Jeſus ait ei: Adhuc unum tibi deeſt:* &c. Duo neceſſaria ſunt ad ſalutem. 1. Legem omnibus communem implere. 2. Fidelem eſſe gratiæ Dei in iis quæ ab unoquoque noſtrûm ſingulatim poſtulat. Omnia bona ſua dare pauperibus, & Chriſtum pauperem ſequi, conſilium perfectionis eſt. Præparatio verò ad id exequendum, ſi Deus à nobis exigat, præceptum eſt, cùm ejus voluntas ſit rebus omnibus præponenda. *Omnia quæcumque habes, vende, & da pauperibus*, &c. Poſtquam adoleſcens ſe omnia mandata ſervaſſe dixit à juventute, præſcripſit ei Dominus paupertatem *caput omnium virtutum.* Vide legem Chriſtiana vita dignam. *Omnia quæcumque habes, vende.* Nam *ſi quid reliqueris, illius ſervus es.* Et diſtribue *non divitibus cognatis, ſed pauperibus.* Habet autem & diſtribuendi verbum emphaſim quamdam, *ut cum dijudicatione, & non fortuitò diſpergantur bona.* Quoniam autem cum paupertate & alias habere virtutes Chriſtianum oportet, propterea dicit, *Et veni, ſequere me:* hoc eſt, & in omnibus aliis eſto diſcipulus meus, & ſemper ſequere, non hodie quidem, cras autem non. Ut autem avaro promiſit cæleſtem theſaurum, non attendit ille. Servus enim erat pecuniarum: ideo ut audivit, abiit triſtis, eò quòd poſſeſſionis privatio eſſet ei dicta, propter quam ipſe vitam æternam deſiderabat, ut perpetuò divitiis frui poſſet.

Theoph. in hunc locum.

Adhuc unum tibi deeſt. Metuendum eſt ne quod in-

tio fuit obex perfectionis, poſtmodum impedimentum A fiat ſalutis; & ne gratia neglecta ſubtrahatur.

24. *Quàm difficilè qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt!* Non dicit quòd impoſſibile ſit tales ſalvari, ſed difficilè. *Tenaciores* enim *viſco adhærent pecuniæ, & difficilè abſtrahitur qui à talibus eſt comprehenſus.* Ubi enim multæ divitiæ, ibi ut plurimùm cupiditas dominatur: in regnum autem caritatis ingredi cupiditas non poteſt. *Facilius eſt camelum per foramen acûs tranſire, quàm divitem intrare in regnum Dei.* Cùm igitur
» prius impoſſibile, ſit, innuit magis impoſſibile eſſe ſal-
» vari divitem. Ita ſanè, verè impoſſibile eſt ſalvari eum
» qui dives eſt. Nec dicas quòd ſalvatus ſit dives quiſpiam
» qui ſua dederit: Non enim dives ſalvatus eſt, ſed quia
» pauper factus eſt, vel divitiarum ſuarum fidelis diſpenſa-
» tor. Dives eſt, qui ſibi reſervat divitias: diſpenſator, cui
» concreditæ ſunt propter alios. Addit Theophylactus, B
» impoſſibile eſſe divitem ſalvari, pecunias autem haben-
» tem, difficile. Hoc eſt, *Qui habetur & tenetur à pecuniis, ac ſervit eis, non ſalvabitur: Qui verò pecunias habet*, ſive *dominus illarum eſt, & non habetur ab eis, difficilè ſalvabitur propter humanam infirmitatem. Quippe quamdiu pecunias habemus, molitur diabolus nos ſupplantare, ne regulâ diſpenſationis rectè utamur & difficile eſt effugere ejus laqueos, & propterea bona eſt paupertas, & quaſi tentatione ſuperior.*

35. *Et cùm appropinquaret Jericho, cæcus quidam ſedebat ſecùs viam, mendicans*, &c. Nos ipſos agnoſcamus in hac imagine. Cæci ſumus, ignorantes, miſeri, pauperes per peccatum effecti. Quid eſt viſus corporis, quo privati ſunt cæci, niſi fons tentationum, laqueorum, peccatorum? Et tamen cæcitatem corporalem magnum ma- C lum reputamus. *Quale gaudium erit mihi, qui in tenebris ſedeo, & lumen cæli non video* (inquiebat Tobias) & privationem oculorum cordis parvipendimus, quâ fit ut nos ipſos non cognoſcamus, ut reſpectu ſummæ veritatis, bonorum æternorum, rerum denique ad ſalutem noſtram ſpectantium cæci ſimus. Occurrit nobis in viâ Jeſus, qui aperit oculos cæcorum, tranſit propter ſalutem noſtram: ad eum clamemus magna voce, ferventi oratione, fide viva: nihil nos prohibeat quo minùs ipſius miſericordiam imploremus. *Ipſe verò multò magis clamabat: Fili David, miſerere mei.* Oratio fidei humilis, fervens, perſeverans, Deum nobis propitium reddet; oculos Jeſu, qui lux vera eſt, ad nos convertet, gratiæ lumen ab illius bonitate impetrabit. *Stans autem Jeſus juſſit illum adduci ad ſe. Et cùm appropinquaſſet, interrogavit illum, dicens, Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut videam.* Oculos habemus, & non videmus, nec videre digni ſumus lucem tuam & veritatem tuam, Domine; dicas, obſecramus, Animæ noſtræ; *Reſpice* & continuò videbit, quia Deus illius es tu, ſolus dignus illius adoratione, amore, ſervitute: cætera verò omnia vanitas & afflictio ſpiritûs. Da non ſolùm oculos ut te cognoſcamus, ſed pedes ut te ſequamur; linguam, quâ te laudemus; cor quo te ſuper omnia diligamus. *Et confeſtim vidit, & ſequebatur illum magnificans Deum.* Chriſtum Jeſum ſequi, eſt illum imitari, & vitam agere illo dignam, qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen ſuum. Non verbis ſolùm, ſed magis operibus magnificandus à nobis eſt & glorificandus. Non ſolùm autem Deum glorificare debemus, ſed & aliis auctores eſſe ut illum glorificent & verbis, & factis, *Et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo.*

Venerab. Beda. Videt inquit & ſequitur qui bonum quod intelligit operatur: Videt ſed non ſequitur qui bonum quidem intelligit, ſed operari contemnit.

CAPUT XIX.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. 4. ET *ingreſſus* Jesus *perambulabat Jericho*, id eſt, per mediam urbem pertranſibat. *Et ecce vir nomine Zachæus*, erat in ipſa urbe: *& hic Princeps erat publicanorum*, præfectus, caput, & director ſocietatis quæ vectigalia Jericho redemerat, ſeu primarius quæſtor: *& ipſe dives*, ut vulgò id hominum genus, divitiis magna ex parte malè & injuſtè quæſitis. *Et* D *quærebat videre Jeſum quis eſſet*, hoc eſt, famâ & celebritate nominis ſibi notum vultu noſſe cupiebat: *& non poterat præ turba* Dominum circumſtante, *quia ſtaturâ puſillus erat. Et præcurrens*, id eſt, cum præcucuriſſet ad locum quà tranſiturus erat Jeſus, *aſcendit in arborem ſycomorum* (quæ aliis ficus ſilveſtris, aliis ficus Ægyptia, aliis ſycaminus) *ut videret eum, quia inde erat tranſiturus.* Hæc enim arbor magnæ proceritatis, ex quà Jeſum tranſeuntem facilè intueri poſſet.

Dioſcorides. Leo in Africæ deſcriptione lib. 9. Celſus lib. 3. de re Medica c. 18.

5. 6. 7. *Et cùm veniſſet ad locum, ſuſpiciens Jeſus*, id eſt, oculos ſurſum attollens, *vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe, feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me manere.* Oportet ut hodie hoſpitio me re- E cipias. Ignotum proprio nomine compellat, ut ſe Dei Filium oſtendat. Zachæi noverat affectum, qui lubenter illum invitaſſet, niſi conſcientia peccatorum obſtitiſſet. *Et feſtinans deſcendit* ex arbore, *& excepit illum* in domum ſuam *gaudens*, qui jam in corde ſuo habitabat per fidem, quam donaverat. *Et cùm viderent omnes* Judæi, & Phariſæi in primis, *murmurabant dicentes, quòd ad hominem peccatorem*, id eſt, flagitioſæ profeſſionis & mali nominis *divertiſſet*: ſive ad hominem ethnicum, ut nonnulli veterum Patrum interpretantur.

S. Auguſt. ſerm. 174 alias 8. de Verbis Apoſt.

Tertull. lib. 4. adverſ. Marcion. c. 37. S. Cyprianus Epiſt. 63. S. Ambroſ. lib. 1. Offic. c. 30.

8. *Stans autem Zachæus*, coram Chriſto ſe ſiſtens ut diſcipulus coram Magiſtro, ac novæ melioriſque vitæ rationem publicè profeſſurus, *dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus; & ſi quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Jam paratus ſum mediam bonorum meorum partem dare pauperibus, eamque ad hunc uſum deputo: & ſi quid delationibus, fraude, vel malis artibus cuiquam extorſi, paratus ſum reddere quadruplum, Moſaicæ ſcilicet Legis imitatione, ac Romano etiam jure, quo cautum fuerat ut ſi quid per vim extorſiſſent publicani, in quadruplum tenerentur.

Exodi. 22. 1. L. Hoc. Edicto. de Publicanis.

9. 10. *Ait Jeſus ad eum*: necnon ad Diſcipulos, populumque adſtantem: *Quia hodie ſalus domui huic facta eſt*, huic familiæ & imprimis patri-familiâs, *eo quòd & ipſe ſit filius Abrahæ*, tum genere, tum fide, ac proinde promiſſionum hæres Ejus ergo ſalus mihi negligenda non fuit, qui ſum miſſus ad oves quæ perierant domûs Iſraël. Venit enim Filius hominis quærere & ſalvum facere quod perierat, Zachæum Judæum fuiſſe hinc colligunt Interpretes eruditi. 1. Quia nomen purè Hebræum eſt, ut apparet ex 2. *Edræ 9. & 7. 14.* 2. Quòd Jeſum non reprehendunt murmurantes quòd apud hominem incircumciſum epuletur, ſed quòd apud peccatorem, id eſt, Judæum quidem, ſed viventem præter Legem 3. Quod de quadruplo dicit, ad Moſaicam Legem reſpicit. Nec obſtat quod Princeps publicanorum dicitur. Nam Judæis non interdicebatur publica conducere, præſertim ſi qui Romana civitate donati eſſent. Nam Joſephus Judæos quoſdam in Judæa Equites Romanos fuiſſe docet. Ab Equitibus autem conduci vectigalia ſolebant. Sed & Matthæus Publicanus fuit. Quòd ſi quis Zachæum Gentilem fuiſſe putet, quod multi Patres exiſtimarunt, *filium Abrahæ* vocari dicendum eſt, quia fidei & obedientiæ ejus imitatione inter veros Iſraëlitas adſcitus eſt, ut impleretur quod S. Joannes initio Prædicationis ſuæ prædixerat: *Potens eſt Deus ex lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.*

Joſeph lib. 8. de bello Judaico.

11. *Hæc illis audientibus, adjiciens dixit parabolam;*

tò quòd eſſet propè Jeruſalem : & quia exiſtimarent quòd confeſtim regnum Dei manifeſtaretur. Spem conceperant Apoſtoli perfectam Myſteriorum intelligentiam nondum aſſecuti, futurum ut Chriſtus hoc itinere Hieroſolyma verſus, priùs quàm pateretur, ſicut prædixerat, iniret poſſeſſionem regni temporalis, ſibi glorioſam, populo ſalutarem. Nondum enim apertus illis erat ſenſus ut intelligerent Scripturas. Chriſtus igitur propoſitâ parabolâ ſignificat regnum ſuum temporale non eſſe, *Redemptionem Iſraël* alio ſenſu intelligendam; Judæos illum ut Regem non agnituros, ideo ab illis auferenda eſſe dona ſpiritualia, quibus abuſi fuerant, ad Gentes transferenda.

12. 13. 14. 15. *Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum*, ut Regni poſſeſſionem adiret, *& reverti*; ea mente ut Regno potitus ad ſuos reverteretur, quorum etiam Rex erat optimo jure. *Vocatis autem decem ſervis ſuis*, antequam *itineri ſe committeret, dedit eis decem mnas*, certam pecuniæ ſummam, æqualibus portionibus; *& ait ad illos: Negotiamini dum venio.* Collocate pecuniam, & quæſtum ex ea facite, donec revertar. *Cives autem ejus oderant eum: & miſerunt legationem poſt illum, dicentes: Nolumus hunc regnare ſuper nos. Et factum eſt ut rediret* ad ſuos, *accepto regno, & juſſit vocari ſervos, quibus dedit pecuniam, ut ſciret quantùm quiſque negotiatus eſſet*, id eſt, negotiando lucratus eſſet.

Mna Hebræa æquabat valorem 31. nummorum ſcutatorum & dimidii circiter ſcutati monetæ Gallicæ.

16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. *Venit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquiſivit*, ſeu tibi peperit. *Et ait illi: Euge bone ſerve, quia in modico*, quod tibi commiſeram, *fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſuper decem civitates*; reges decem civitates vice mea. *Et alter venit dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas*, id eſt, quinque mnas ad ſortem negotiando adjecit. *Et huic ait: Et tu eſto ſuper quinque civitates. Et alter venit dicens; Domine, ecce mna tua, quam habui repoſitam in ſudario*, metuens ne quis illam mihi ſurriperet, aut mutuo datam non redderet. *Timui enim te, quia homo auſterus es; tollis* enim, ut vulgò dicitur, *quod non poſuiſti*, exigis quod non dediſti, *& metis quod non ſeminaſti. Dicit ei: De ore tuo te judico, ſerve nequam*, ex verbis tuis te reum pronuntio. *Sciebas*, inquis, *quòd homo auſterus ſum*, ſeu ſeverus, & quare *non dediſti pecuniam meam ad menſam* fœneratorum, *ut ego veniens cum uſuris utique exegiſſem illam?* ut mihi fructificaret. *Et adſtantibus dixit: Auferte ab illo mnam*, in pœnam ignaviæ & malæ adminiſtrationis, *& date illi qui decem mnas habet. Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas. Dico autem vobis: Quia omni habenti dabitur, & abundabit; ab eo autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.* Æquum eſt ut habenti multum, ac proinde ſedulo & laborioſo amplius detur. Confer cum parabola talentorum, *Matthæi* 25. 14. & ſeq.

27. *Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare ſuper ſe*, qui dominationem meam contumaciter reſpuerunt, *adducite huc*, dicit Rex Miniſtris ſuis, *& interficite ante me.* Extremo ſupplicio perduelles plectantur in conſpectu meo, ut mihi conſtet de vindictâ.

Quod ſpectat parabolæ ſenſum, hunc S. Auguſtinus edisserit libro 2. *Quæſtionum Evangelicarum*, Quæſt. 46. Homo nobilis ipſe Dominus noſter Jeſus Chriſtus intelligitur. Regio longinqua, Eccleſia Gentium uſque ad fines terræ. Reverti tamen ſe dicit: Abiit enim ut plenitudo Gentium intraret; revertetur ut omnis Iſraël ſalvus fiat. Per decem mnas, Legem ſignificat propter Decalogum. Decem autem ſervos, quibus ſub illa poſitis gratia prædicata eſt. Sic enim intelligendum eſt eis datas mnas ad uſum, cùm intellexerunt eam ipſam Legem remoto velamine ad Evangelium pertinere. Cives ejus qui poſt eum miſerunt legationem, dicentes ſe nolle ut regnet ſibi, Judæi ſunt, qui etiam poſt reſurrectionem ejus miſerunt perſecutores Apoſtolis, & prædicationem Evan- A gelii reſpuerunt. Rediit autem accepto regno, quia in manifeſtiſſima & eminentiſſima claritate venturus eſt, qui eis humilis apparuit, cùm diceret: *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Quòd autem ſervi reddentes rationem ex eo quod acceperant laudantur qui lucrati ſunt, ſignificat eos bonam reddere rationem, qui bene uſi ſunt eo quod acceperunt, ad augendas divitias Domini per eos qui credunt in eum. Quod qui facere nolunt, in illo ſignificati ſunt qui mnam ſuam in ſudario ſervavit. *Sunt enim homines hac ſibi perverſitate blandientes ut dicant, Sufficit ut de ſe unuſquiſque rationem reddat, quid opus eſt aliis prædicare aut miniſtrare, ut etiam de ipſis reddere rationem quiſque cogatur, cùm apud Dominum etiam illi ſint inexcuſabiles, quibus Lex data non eſt, neque audito Evangelio dormierunt, quia per creaturam poterant* B *cognoſcere Creatorem, cujus inviſibilia à conſtitutione mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur? Hoc eſt enim quaſi metere ubi non ſeminavit, id eſt, etiam impietatis reos tenere, quibus verbum Legis aut Evangelii non miniſtratum eſt. Hoc autem veluti periculum judicii devitantes, pigro languore à verbi miniſtratione conquieſcunt, & hoc eſt quaſi in ſudario ligare quod acceperunt.* Menſam quò danda erat pecunia, profeſſionem ipſam religionis accipimus, quæ tamquam publicè proponitur ad uſum neceſſarium ſaluti. Quòd autem unus eorum qui bene uſi ſunt decem adquiſivit, & alter quinque, ſignificat eos eſſe acquiſitos in gregem Dei, à quibus ipſa Lex per gratiam intellecta eſt: ſive quia Decalogo continetur, ſive quia ille per quem lata eſt, libros quinque conſcripſit: ad hoc pertinent & decem & quinque civitates quibus eos præponit… Quod autem ab illo qui C uti noluit aufertur quod acceperat, & ei datur qui decem habebat, *ſignificatur & illum poſſe amittere munus Dei, qui habens non habet, id eſt, non utitur; & in eo augeri qui habens habet, hoc eſt bene utitur.* Inimicos ergo ſuos, quos jubet coram ſe interfici, ſignificat impietatem Judæorum, qui ad eum converti noluerunt.

28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. *Et his dictis, præcedebat*, ducis in morem ante turbam gradiebatur, *aſcendens Jeroſolymam. Et factum eſt, cùm appropinquaſſet ad Bethphage & Bethaniam*, Id eſt, cùm circa ea loca eſſet, *ad Montem Oliveti, miſit duos Diſcipulos ſuos, dicens: Ite in caſtellum quod contra vos eſt: in quod introëuntes invenietis pullum aſinæ alligatum, cui* ſive ſuper quem *nemo umquam hominum ſedit: ſolvite illum, & adducite. Et ſi quis vos interrogaverit: Quare ſolvitis? Sic dicetis ei: Quia Dominus* omnium *operam* D *ejus deſiderat*; ſive, eo opus habet. *Abierunt autem qui miſſi erant*, id eſt, quos miſerat Jeſus: *& invenerunt, ſicut dixit illis, ſtantem pullum. Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos: Quid ſolvitis pullum? At illi dixerunt: Quia Dominus eum neceſſarium habet. Et duxerunt illum ad Jeſum, & jactantes*, id eſt, injicientes & extendentes *veſtimenta ſua ſupra pullum, impoſuerunt Jeſum. Eunte autem illo ſubſternebant veſtimenta ſua in via*, in ſignum ſubjectionis. Id apud Iſraëlitas olim factum ſacra teſtatur Hiſtoria. Sic cùm Jeſu Rex conſtitutus eſt, *Unuſquiſque tollens pallium ſuum, poſuerunt ſub pedibus ejus.* Idem uſu receptum apud Gentes, Plutarchus teſtis eſt in Vita Catonis Minoris. *Provinciâ*, inquit, *abeuntem non votis & præconiis, ſed lacrymis & inſatiabili amplexu milites proſequebantur, ſternentes veſtes per ea loca quibus ipſe pedibus iturus* E *erat.*

4. Reg. 9. 13.

Et cùm appropinquaret jam Jesus *ad deſcenſum* ſeu clivum *Montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ diſcipulorum*, omnes diſcipuli turbæ populi permixti, *gaudentes laudare Deum voce magna ſuper omnibus, quas viderant, virtutibus*, ſeu miraculis, *dicentes: Benedictus qui venit Rex in nomine Domini*, Meſſias à Deo promiſſus & tamdiu expectatus: *Pax in cælo, & gloria in excelſis.* Vetus diſſidium hominum cum Deo diremptum eſt. Propterea Deo gratiæ agantur, ejuſque gloria celebretur. Confer cum *Matthæi* 21. 1. & *Marci* 11. 1.

39. 40. *Et quidam Phariſæorum de turbis*, id eſt, plebi permixti, *dixerunt ad illum : Magiſter, increpa diſcipulos tuos*, impone illis ſilentium, ne adulationibus delectari videare. *Quibus ipſe ait : Dico vobis, quia ſi hi tacuerint, lapides clamabunt.* Potiùs eveniet ut lapides clament, quàm ut Regnum meum non prædicetur, & celebretur; cùm ita ſit à Deo conſtitutum, nec decretum ejus irritum fieri poſſit.

40. 41. 42. 43. 44. *Et ut appropinquavit Jeroſolymis, videns civitatem, flevit ſuper illam, dicens : Quia ſi cognoviſſes & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis.* O te felicem, ſi intelligeres vel in hac die quâ ad te poſtremùm venio, quæ pacem tibi procurare poterant ac felicitatem. Nunc autem ea ignoras, quaſi longè remota eſſent ab oculis tuis, me Salvatorem Deumque tuum, apud te præſentem non agnoſcens, immò & morti quamprimùm tradere parata. Hæc autem ignorantia tua tam craſſa, tam affectata, cauſa erit exitii tui. *Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coanguſtabunt te undique.* Veniet enim tempus cùm obſideberis, & caſtris ante mœnia tua poſitis, te circumdabunt, & arctiſſimè prement hoſtes tui, Romani ſcilicet Exercitus; *& ad terram proſternent te*, omnes munitiones tuas, Templum, arces, ædes funditùs evertent & ſolo æquabunt. *& filios tuos qui in te ſunt*, habitatores tuos occident, & ad terram allident: *& non relinquent in te lapidem ſuper lapidem.* Sic te vaſtabunt, ut non relinquant lapidem lapidi cohærentem: *eo quòd non cognoveris tempus viſitationis tuæ.* Cauſa autem excidii tui erit, quòd non cognoveris tempus quo te Deus viſitavit miſſo Chriſto, id eſt, me ipſo, & quòd oblatam ſalutem neglexeris.

Vide Joſeph. lib. 7. de Bello Judaico c. 18.

45. 46. 47. 48. *Et ingreſſus in Templum, cœpit ejicere vendentes in illo & ementes, dicens illis : Scriptum eſt : Quia domus mea domus orationis eſt : vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.* Confer cum *Matthæi* 21. 12. & *Marci* 11. 15. *Et erat docens quotidie in Templo. Principes autem Sacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis*, id eſt, primarii ex plebe, *quærebant illum perdere.* Quærebant opportunitatem ipſum è medio tollendi; *& non inveniebant quid facerent illi*, & modum non inveniebant quo ſuam in illum conjurationem exequerentur: *Omnis enim populus ſuſpenſus erat audiens illum.* Quaſi extra ſe raptus erat præ admiratione, divina ejus docendi ratione, & dicendi ſuavitate captus.

Iſaiæ 56. Ierem. 7.

Senſus Moralis.

1. 2. 3. 4. ET *ecce vir nomine Zachæus, & hic Princeps erat Publicanorum, & ipſe dives. Et quærebat videre Jeſum quis eſſet, & non poterat præ turba, quia ſtaturâ puſillus erat. Et præcurrens aſcendit in arborem ſycomorum*, &c. Deſiderium cognoſcendi ſpiritualia & inviſibilia bona, in homine terrenis opibus abundante magna & ſingularis gratia eſt; primum ſemen ſalutis in animo illius, eſt deſiderium cognoſcendi Salvatorem. Sed deſiderium iſtud fructuoſum eſſe non poteſt, niſi Dei gratiâ qui illud ſeminavit ſive inſpiravit. Duo ſunt quæ hujuſmodi hominum converſionem impediunt, turbarum & negotiorum ſæcularium tumultus, humanique cordis anguſtia reſpectu rerum ſpiritualium & ad ſalutem pertinentium. *Et non poterat videre præ turba, quia ſtaturâ puſillus erat.* E turba ſecedant neceſſe eſt, & gratiæ divinæ auxilio aſcendant in crucem divites, publicani, milites, aulici, & quicumque ſecularibus negotiis ſunt impliciti, ut Chriſtum Jeſum cognoſcant & ſequantur. *Agnoſce Chriſtum, gratiâ plenus eſt. Hoc tibi vult fundere, quo plenus eſt : hoc tibi dicit, Quære dona mea, obliviſcere merita tua; quia ſi ego quærerem merita tua, non venires ad dona mea. Noli te extollere, puſillus eſto, Zachæus eſto...* Sed dicturus es, Si Zachæus fuero, præ turba non potero videre Jeſum. Noli eſſe triſtis, aſcende lignum, ubi pro te pependit Jeſus, & videbis Jeſum. Conſidera Zachæum volentem in turba videre Jeſum, & non valentem. Humilis enim erat, turba ſuperba erat : & ipſa turba ad videndum Dominum ſe ipſam impediebat.... Turba dicit humilibus, humilitatis viam gradientibus, injurias ſuas Deo dimittentibus, vindictam de inimicis non requirentibus inſultans : Indefenſe, ignave, qui te non potes vindicare! Turba impedit, ne videatur Jeſus, qui pendens ait : *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt.* Hunc ergo volens videre Zachæus, in quo figurabatur perſona humilium, non attendit turbam impedientem; ſed aſcendit ſycomorum, quaſi fatui promi lignum. *Nos enim*, inquit Apoſtolus, *prædicamus Chriſtum crucifixum, Judæis quidem ſcandalum* : attende ſycomorum : *Gentibus autem ſtultitiam.* Denique de cruce Chriſti nobis inſultant ſapientes hujus mundi, & dicunt, Quale cor habetis, qui Deum colitis crucifixum? Quale cor habemus? Non utique veſtrum. *Sapientia hujus mundi ſtultitia eſt apud Deum.* Ideo vos Jeſum videre non poteſtis, quia ſycomorum aſcendere erubeſcitis. Apprehendat Zachæus ſycomorum, *aſcendat humilis crucem.* Parum eſt aſcendat; *ne de cruce Chriſti erubeſcat, in fronte illam figat, ubi ſedes pudoris eſt.* Irrides ſycomorum : & ipſa me fecit videre Jeſum. Irrides ſycomorum, quia homo es : *Stultum autem Dei ſapientius eſt hominibus.*

S. Auguſt. ſerm. 174 aliàs 8. de Verbis Apoſt. c. 3.

Luc. 23. 34.

1. Cor. 1. 23.

1. Cor. 3. 19.

1. Cor. 1. 25.

5. *Suſpiciens Jeſus vidit illum; & dixit ad eum : Zachæe feſtinans deſcende : quia hodie in domo tua oportet me manere.* Vidit Dominus Zachæum. *Viſus eſt, & vidit : ſed niſi viſus eſſet, non videret. Quos enim prædeſtinavit illos & vocavit.... Ut videremus, viſi ſumus; ut diligeremus, dilecti ſumus. Deus meus, Miſericordia ejus præveniet me.*

Pſal. 58. 11.

6. 7. *Et feſtinans deſcendit, & excepit illum gaudens*, Vocationi gratiæ prompto, ſimplici & alacri animo obediendum eſt. Illius bonum ſummè æſtimandum, fideliter illi reſpondendum; bonæ voluntatis ſinceritas operibus comprobanda. Qui pauperes recipit, Chriſtum Jeſum recipit ut Zachæus. Carnalium hominum murmur minimè curandum eſt iis qui Jeſum ſequi volunr. *Et cùm viderent omnes, murmurabant*, &c. *Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum : Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus : & ſi quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Reſtitutio & eleemoſyna, neceſſariæ ſunt ad ſalutem. Satisfaciendum eſt hominibus accurata reſtitutione; Deo ſatisfaciendum eleemoſynarum largitione, peccatis & facultatibus proportionara. Reſtituendum in primis quod proximo, ſeu vi ſeu fraude ablatum eſt. *Si enim res aliena, propter quam peccatum eſt, cùm reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur : ſi autem veraciter agitur non remittetur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.* Facta autem reſtitutione, peccata eleemoſynis redimenda ſunt, ſi ſuperſint facultates. *Alterum enim non ſat eſt : nec habet gratiam liberalitas, ſi injuria perſeverat; quia non ſpolia, ſed dona quæruntur.* Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, &c. *Ideo mihi dimidium teneo, non quod habeam, ſed unde reddam. Verè ecce quod eſt ſuſcipere Jeſum, in cor ſuſcipere. Ibi enim erat Chriſtus, in Zachæo erat, & de illo ſibi dicebat, quod ex ore ejus audiebat.* Sic enim Apoſtolus dicit : *Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris.*

S. Auguſt. Epiſt. 153 aliàs 54.

S. Ambroſ. lib. 8. in Luc.

Epheſ. 3. 17.

9. *Ait Jeſus ad eum, Quia hodie ſalus domui huic facta eſt*, &c. Turba Jeſum reprehendit quòd in domum peccatoris intraſſet : *Hoc erat reprehendere quòd in domum ægroti intravit Medicus.* Quia ergo velut peccator Zachæus irriſus eſt, irriſus eſt autem ab inſanis ſanatus, Dominus reſpondit irridentibus, *Hodie ſalus huic domui facta eſt.* Ecce quare intravi. Utique *ſi Salvator non intraſſet, ſalus in illa domo facta non eſſet.... Voca & tu Jeſum, noli tibi ſanus videri. Cum ſpe ægrotat, qui Medicum ſuſcipit : deſperatè ægrotat, qui per inſaniam Me-*

S. Aug. ibid. c. 5.

dicum cædit. *Qualis ergo ejus inſania, qui Medicum occidit? Quanta verò bonitas & potentia Medici, qui de ſanguine ſuo inſano interfectori ſuo medicamentum fecit?* Venit enim Filius hominis quærere & ſalvum facere quod perierat. *Simus ergo inter illos quos ſanat.*

12. 13. 14. 15. *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum, & reverti*, &c. Chriſtus Jeſus Dominus noſter ſecundùm divinam naturam ex Deo Patre natus, ſecundùm humanam naturam ex regia progenie David, poſt glorioſam Reſurrectionem ſuam admirabili Aſcenſione ſua rediit in cælum, ſecundùm quòd Diſcipulis ſuis prædixerat: *Exivi à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Status gloriæ, potentiæ, & immortalitatis, cum ſtatu infirmitatis, humilitatis & immortalitatis, comparatus, verè regio longinqua eſt. Regni poſſeſſionem inivit, regni æterni, regni cujus non erit finis. Redibit ſtatuto tempore, vivos & mortuos judicaturus. Interim minas ſeu talenta dedit non ſolùm Eccleſiæ ſuæ Paſtoribus & Miniſtris, ſed Chriſtianis ſingulis, varia dona contulit rectè collocanda, & in ejus gloriam impendenda. *Negotiamini dum venio.* Omnia bona corporis & animæ, naturæ, & gratiæ minæ ſunt, talenta Dei, munera quorum nobis adminiſtratio commiſſa, & creditus uſus eſt ad ejus gloriam, ad ſalutem noſtram, ad proximorum ædificationem. De talentorum uſu, profectu, incremento rationem ab omnibus & ſingulis exiget Chriſtus Rex noſter cùm in univerſali, tum in particulari judicio. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti.* Væ illis qui donis Dei abuſi fuerint, qui minas ſeu talenta vel amiſerint per ſuperbiam & vanam gloriam, vel inutilia reliquerint per acediam, inertiam, otium, negligentiam, mollis & voluptariæ vitæ amorem. Væ illis qui ſervi peccati, mundi, carnis, dæmonis eſſe malunt, quàm Chriſti ſubditi. Væ illis qui ſecundùm mores corruptos mundi & carnalium hominum opiniones viventes, Chriſti Jeſu imperium excutere ſe velle declarant, & ſin minùs verbis, operibus certè dicunt, Se ejus dominationem reſpuere. *Nolumus hunc regnare ſuper nos.*

16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. *Venit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquiſivit*, &c. Ante Chriſti tribunal cum fiducia comparebit fidelis ſervus, qui nihil ſibi, ſed totum Deo tribuerit, nec propriæ induſtriæ, ſed Dei gratiæ rectum uſum accepti talenti tribuerit. *Domine, mna tua decem mnas acquiſivit.* Principium boni uſus gratiæ, ipſa gratia eſt. Sine gratia Chriſti nihil poſſumus. *Sine me*, inquit, *nihil poteſtis facere.* Cum gratia Chriſti omnia poſſumus. *Omnia poſſum in eo qui me confortat.* Inſtrumenta ſumus infirma, quæ Deus ad omnia opera ſupernaturalia applicat, quæ operatur in nobis. Dicamus ergo cum Apoſtolo: *Non ego, ſed gratia Dei mecum.* Hoc humilitatis Chriſtianæ, adeoque virtutis omnis ſolidum fundamentum eſt, veræque ſanctitatis character. *Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* (1 Cor. 4. 7.) Sicut autem bonum uſum talentorum, & donorum Dei, totum gratiæ ejus acceptum referunt fideles ſervi; eàque pars eſt boni uſus & profectûs incrementique talentorum: ita dona ſua laudat & coronat in eis Dominus, cùm eorum fidelitatem laudat & remunerat. *Euge bone ſerve, quia in modico fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſuper decem civitates.* Sola hæc laus utilis & vera eſt, quæ dabitur à Deo, qui nec falli poteſt, nec corrumpi. Quæ laboris & remunerationis, quæ meriti & præmii proportio? Labor modicus eſt & brevis, præmium infinitum & æternum. *Id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ, ſupra modùm in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* (2. Cor. 4. 17.) Et, *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* (Rom. 8. 18.) Si vos terret labor, ad præmium attendite. *Si vis ſuſtinere laborem, atttende mercedem. Cùm autem attenderis quid ſis accepturus, omnia tibi erunt vilia quæ pateris, nec digna æſtimabis pro quibus illud accipias. Miraberis tantum dari pro tantillo labore*, &c. (S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 36. ſerm. 2. 16.)

20. *Et alter venit dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repoſitam in ſudario*, &c. Non ſolùm à malo declinandum eſt, ſed faciendum bonum. Non ſolùm reus eſt qui Dei donis abutitur, ſed qui ea ſecundùm Dei mandatum non collocat, non impendit ad ejus gloriam, ad ſui ſanctificationem, ad Eccleſiæ utilitatem. Otium crimen eſt ſervis ad laborem vocatis. Deo optimo Maximo ſerviendum non timore pœnæ, ſed amore juſtitiæ. Miſericors eſt, ſperate in illum; juſtus eſt, timete, ne gratias & dona quibus abutimini, aut quibus fideliter reſpondere negligitis, juſto judicio auferat à vobis. *Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet.* In caritate creſcite, ne ſi in vobis langueſcat, tandem Deo permittente extinguatur. Chriſto Regi veſtro obedite, Legem ejus, & officia ſtatus veſtri religioſè implete, ne æterna morte ut inimici ejus damnemini. *Verumtamem inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare ſuper ſe, adducite huc, & interficite ante me.*

41. 42. 43. 44. *Et ut appropinquavit, videns civitatem, flevit ſuper illam, dicens: Quia ſi cognoviſſes & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis.* Sic Jeſus flet ſuper animam peccatricem, quæ ruinæ ſuæ ac perditionis ipſa cauſa eſt. Fleamus & nos ipſi ut Chriſtiani, ut pœnitentes. Odium peccati, amor Dei, perditio animæ noſtræ, quam ſanguinis ſui pretio redemit Chriſtus, fontes lacrymarum ex cordibus noſtris eliciant. Cognoſcamus quæ nobis pacem Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, pacem & felicitatem æternam procurare poſſunt. Cognoſcamus tempus quo nos Deus viſitat ſive per beneficia, ſive per flagella: pœnitentiam agamus, cùm adeſt miſerendi tempus, quia veniet dies judicii & ultionis. *Si cognoviſſes & tu; & quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi: nunc autem*, quia cæcus eſſe mavis, quàm in Evangelii luce ambulare, *hæc abſcondita ſunt ab oculis tuis.* Hieroſolymorum obſidio, expugnatio, vaſtatio, deſolatio, typus eſt animæ rebellis à Deo derelictæ. Quia miſericordiam Dei contempſit, Chriſtumque peccatis ſuis iterum crucifixit, juſtitiam ejus experietur. *Qui enim injuſtè ordinat ſe in peccatis, juſtè ordinatur in pœnis.* (S. Auguſt. Epiſt. 140 aliàs 120. c. 2.)

CAPUT XX.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. ET *factum eſt in una dierum* hebdomadis ipſius quâ paſſus eſt Jeſus, *docente illo populum & evangelizante, convenerunt Principes Sacerdotum, & Scribæ*, ſeu Legiſperiti, *cum Senioribus*, id eſt, primoribus populi, Senatoribus; quibus hominum generibus conſtabat Synedrium: *& aiunt dicentes ad illum:* his illum verbis compellarunt: *Dic nobis in qua poteſtate hæc facis*, & vendentes ementeſque ejicis è Templo? Quo jure, qua auctoritate: *aut quis eſt qui dedit tibi hanc poteſtatem?* Ad nos enim qui Præpoſiti Synagogæ ſumus, veros à falſis Prophetis diſcernere pertinet. *Reſpondens autem Jeſus, dixit ad illos: Interrogabo vos & ego unum verbum:* unum à vobis quæro, *reſpondete mihi: Baptiſmus Joannis de cælo erat, an ex hominibus?* Qua auctoritate baptizabat Joannes, divinâ, an humanâ? *At illi cogitabant intra ſe, dicentes:* ſic apud ſe ratiocinabantur: *Quia ſi dixerimus; De cælo, dicet: Quare ergo non credidiſtis illi? Si autem dixerimus: Ex hominibus,*

hominibus, plebs univerſa lapidabit nos; certi ſunt enim Joannem Prophetam eſſe. Qui Jeſum in ſermone capere tam ſæpè nitebantur, quæſtione ab illo propoſitâ ita coarctati ſunt, ut nullum illis pateret effugium niſi in ignorantiæ profeſſione. *Et reſponderunt ſe neſcire unde eſſet.* Ignorantiam prætexunt Magiſtri in Iſraël. Lapidari timent à plebe Principes Synagogæ, Seniores plebis. Metuunt ne in ſe recidat ſeditioſa immodeſtia & violentia, cui illam aſſueſecerant: nam cùm inimicos ſuos publicis judiciis opprimere & è medio tollere non poſſent, in eos plebem concitare ſolebant; quod vocabant *judicium zeli*, ut obſervat Grotius. *Et Jeſus ait illis: Neque ego dico vobis in qua poteſtate hæc facio.* Siquidem ſimulatis vos neſcire quod ſcitis, aut pro officii veſtri ratione ſcire debetis, ne confiteamini, quam odiſtis, veritatem: neque ego vobis dicam quod ſcio, quia indigni eſtis qui audiatis. Confer cum *Matt.* 21. 23. & *Marci* 11. 27. & *ſeq.*

9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. *Cœpit autem dicere ad plebem Parabolam hanc: Homo plantavit vineam, & locavit eam colonis: & ipſe peregrè fuit multis temporibus.* Itinere ſuſcepto, diu extra patriam ſuam verſatus eſt. *Et in tempore*, fructuum, *miſit ad cultores ſervum, ut de fructu vineæ darent illi: qui cæſum dimiſerunt eum inanem. Et addidit alterum ſervum mittere:* poſt hæc & alium ſervum miſit: *Illi autem hunc quoque cædentes, & afficientes contumeliâ, dimiſerunt inanem.* Nullum illi fructum dederunt, quem vineæ Domino offerret. *Et addidit tertium mittere:* miſit & tertium: *qui & illum vulnerantes ejecerunt. Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum: forſitan, cùm hunc viderint, verebuntur,* id eſt reverebuntur. Dixit, *forſitan*, non ut ignorans futurum quod pejus cum affecturi eſſent quàm Prophetas: ſed illud dicit quod fieri debebat: Chriſtum enim revereri debebant. At illi uſque adeo non ſunt reveriti, ut etiam occiderint. Hic autem loquendi modus Scripturis familiaris eſt, ut cùm dicitur, *Si fortè audiant.* Neque enim ſic loquitur Deus quaſi futurum ignoret, ſed ne quidam præſcientiam Dei neceſſariam inobedientiæ cauſam eſſe dicant, idcirco ejuſmodi verborum figurâ utitur. *Quem cùm vidiſſent coloni, cogitaverunt intra ſe dicentes*, initâ ſimul conjuratione: *Hic eſt hæres, occidamus illum, ut noſtra fiat hæreditas.* Sublato hærede, vineam poſſidebimus. *Et ejectum illum extra vineam occiderunt.* Extra Jeruſalem Chriſtum Jeſum occiderunt Judæi. Vel, extra Populum, qui nomine vineæ intelligitur, illum occiderunt, quia mortis ei fuerunt actores, non ſua ipſi manu, ſed tradiderunt illum Pilato & Gentibus, dixerunt enim, *Non licet nobis interficere quemquam.* Unde Militum manibus occiſus eſt. *Quid ergo faciet illis Dominus vineæ? Veniet & perdet colonos iſtos, & dabit vineam aliis. Quo audito*, Principes Sacerdotum, legiſperiti, & Senatores, intelligentes quò tenderet parabola, & quod de ipſis dicta eſſet, *dixerunt illi: Abſit.* Malum iſtud omen Deus avertat, ut filium Domini vineæ, id eſt, Meſſiam occidamus. Jeſum enim Chriſtum eſſe, ſive Meſſiam, credere nolebant.

Theophyl. in c. 20. S. Lucæ

17. 18. *Ille autem aſpiciens eos, ait: Quid eſt ergo hoc, quod ſcriptum eſt: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli?* Si Chriſtum occidere non decreviſtis, cur de vobis ſcriptum eſt inſigne illud Vaticinium? *Omnis qui ceciderit ſuper illum lapidem, conquaſſabitur: ſuper quem autem ceciderit, comminuet illum.* Lapidem ſeipſum nominat Chriſtus, „ ædificantes autem doctores ipſos, quemadmodum & „ Ezechiel dicit: *Ædificantes parietem, & linientes abſque* „ *temperatura*, hoc eſt, qui ad gratiam loquuntur, & coo- „ periunt delicta populi, & veluti in ſuperficie vitia po- „ puli liniunt velut parietem quemdam. Quomodo autem „ reprobaverunt lapidem illum? Quia dicebant, non eſt „ ex Deo. Duas autem Judæorum perditiones hîc deſignat: „ Unam animarum, in quam incidebant ſcandalizati. *Om-* „ *nis enim qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur.* „ Alterum captivitatis, quam contemptus & rejectus ille « lapis eis attulerit: *ſuper quem autem ceciderit, commi-* « *nuet illum.* Sic igitur comminuti ſunt Judæi, & ſicut pa- « leæ diſperſi ſunt ab una area Judææ in totum Mundum. « Priùs autem ceciderunt ſuper lapidem, hoc eſt, ſcandali- « zati ſunt, deinde lapis cecidit ſuper eos, & ultus eſt illos. « Præcedit enim peccatum meum, deinde ſequitur juſta « Dei vindicta. «

Theoph.

19. *Et quærebant Principes, Sacerdotum, & Scribæ, mittere in illum manus illâ horâ.* Jeſum ipſâ horâ apprehendere; ſed ipſos cohibuit populi metus ne illi vim inferrent: ideo autem manus in Chriſtum injicere meditabantur, quia hâc parabolâ ſe notari ac perſtringi animadverterunt. *Cognoverunt enim quòd ad ipſos dixerit ſimilitudinem hanc*, id eſt, quòd de ipſis loqueretur. Confer cum *Matthæi* 21. 33. & *Marci* 12. 1.

20. 21: 22. 23. 24. 25. 26. *Et obſervantes*; quærentes opportunitatem ipſum perdendi, *miſerunt inſidiatores*, homines fraudulentè ſubornatos, *qui ſe juſtos ſimularent*, qui religionis & juſtitiæ zelum ſimulabant, ſeu probitatis ſpeciem præ ſe ferebant, *ut caperent eum in ſermone*, ut arrepta ex ipſius verbis occaſione calumniam ipſi ſtruerent, *ut traderent illum Principatui & poteſtati Præſidis. Et interrogaverunt eum, dicentes: Magiſter, ſcimus quia rectè dicis & doces, & non accipis perſonam*, nullam rationem habes perſonarum; *ſed viam Dei in veritate doces: Licet nobis* qui Dei populus ſumus, ſecundùm Legem Moyſi, *tributum dare Cæſari, an non? Conſiderans autem dolum* & malitiam *illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis? Oſtendite mihi denarium. Cujus habet imaginem & inſcriptionem? Reſpondentes dixerunt ei: Cæſaris. Et ait illis: Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Et non potuerunt verbum ejus reprehendere coram plebe: & mirati in reſponſo ejus*, ſapientiam reſponſi ejus admirati, *tacuerunt.* Confer cum *Matthæi* 22. 15. & *Marci* 12. 13.

27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. *Acceſſerunt autem quidam Sadducæorum, qui negant eſſe reſurrectionem, & interrogaverunt eum, dicentes: Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis: Si frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem, & hic ſine liberis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo.* Uxorem fratris ſui defuncti ducat, & ex ea ſuſcipiat filium, qui in nomen defuncti tranſeat, ejuſque filius & hæres nuncupetur. *Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus eſt ſine filiis. Et ſequens accepit illam, & ipſe mortuus eſt ſine filio. Et tertius accepit illam. Similiter & omnes ſeptem, & non reliquerunt ſemen, & mortui ſunt.* Septem illi fratres eandem uxorem alter poſt alterius mortem acceperunt, & nullâ ex eâ ſuſcepta prole obierunt. *Noviſſimè omnium mortua eſt & mulier. In reſurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? ſiquidem ſeptem habuerunt eam uxorem.* Hac cavillatione fidem reſurrectionis futuræ oppugnabant. *Et ait illis Jeſus: Filii hujus ſæculi*, homines qui in hoc ſæculo vitam agunt mortalem, *nubunt*, & filiæ eorum *traduntur ad nuptias. Illi verò qui digni habebuntur ſæculo illo*, vitâ futuri ſæculi, & *reſurrectione* beata *ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores: neque enim ultra mori poterunt*: in immortalibus autem ſubſtantiis locum non habet generatio, quæ finis eſt nuptiarum. *Æquales enim Angelis ſunt*, immortalitate, caſtitate, numero completo, ad cujus proinde complementum propagatione non ſit opus: *Et filii ſunt Dei*, adoptione conſummata, in vitam immortalem, etiam ſecundùm corpus, ſolius Dei virtute regenerati: *cùm ſint filii reſurrectionis.* Omnes quidem reſurgemus, ſed *non omnes immutabimur*, (ait Apoſtolus,) Reſurgent & reprobi, ſed non reſurgent in conſilio Juſtorum; non erunt *filii reſurrectionis*, qui ab operibus mortuis ante finem mortalis hujus vitæ non reſurrexerunt. Reſurgent non ad vitam, ſed ad mortem æternam, quæ *ſecunda mors* in Scriptura Sacra vocatur. *Beatus & Sanctus qui habet par-*

Apoc. 20. 6. & c. 2. 8.

tem in reſurrectione prima : in his ſecunda mors non habet poteſtatem. Quid ſit autem ſecunda mors, explicat rurſus S. Joannes loquens de reprobis : *Pars illorum*, inquit, *erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure : quod eſt mors ſecunda.*

37. 38. *Quia verò reſurgant mortui*, quòd futura ſit reſurrectio mortuorum, *& Moyſes oſtendit ſecus rubum*, Dei apparitionem in rubo ardente ſibi factam commemorans: *Sicut dicit Dominum, Deum Abraham, & Deum Iſaac, & Deum Jacob. Deus autem non eſt mortuorum, ſed viventium.* Vivunt igitur Patriarchæ. Animæ ergo cum corporibus non intereunt : & corpora ſua aliquando reſumpturæ ſunt Dei virtute, ut Dei promiſſionibus, & conſummata beatitudine, Patriarchæ, cæterique electi pariter fruantur. *Omnes enim vivunt ei.* Vivunt quoad Dei potentiam & decretum, qui mortuos meliori vitæ reddere conſtituit & poteſt. Confer cum *Matthæi* 22. 13. & *Marci* 12. 18. Niſi Patriarchæ vixiſſent apud Deum in ſpe reſurrectionis, non dixiſſet, *Ego ſum*, ſed, *Ego eram*. De rebus enim perditis & corruptis dicere ſolemus, Ego eram dominus hujus & ejus rei. Nunc autem quia dicit, *Ego ſum*, oſtendit quòd ſit viventium Dominus & Deus, & non omnino corruptorum, etiamſi mortui ſint (ait Theophylactus.)

39. 40. *Reſpondentes autem quidam Scribarum, dixerunt ei : Magiſter, bene dixiſti* : egregiè confutaſti Sadducæos. *Et ampliùs non audebant eum quidquam interrogare.* A Alias quæſtiones illi deinceps proponere non auſi ſunt Sadducæi.

41. 42. 43. 44. *Dixit autem ad illos*, ad Phariſæos ſcilicet ac Legiſperitos : *Quomodo dicunt Chriſtum filium eſſe David? & ipſe David dicit in Libro Pſalmorum : Dixit Dominus Domino meo : Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Pſal. 109. *David ergo Dominum illum vocat, & quomodo filius ejus eſt?* Non dubitabant Phariſæi quin ad Meſſiam Pſalmus ille 109. ſpectaret; quin Meſſiam Dominum ſuum David appellaret; quin Meſſias filius Davidis ſecundùm carnem futurus eſſet. Altiorem ergo de ſe opinionem indere volebat Jeſus, ſcilicet ſe non tantùm eſſe filium David; ſed & Deum ac Dominum ejus. Confer cum *Matthæi* 22. 44. & *Marci* 12. 36.

45. 46. 47. *Audiente autem omni Populo dixit Diſcipulis ſuis : Attendite à Scribis*, cavete à Legis B Doctoribus, *qui volunt ambulare in ſtolis*, qui togas ad talos uſque demiſſas induti, gravitatem oſtentant, *& amant ſalutationes in foro, & primas cathedras in Synagogis* & publicis conventibus, *& primos diſcubitus*, honoratiorem locum *in conviviis : qui devorant domos viduarum, ſimulantes longam orationem* : prolixiorum precum ſpecie munera eliciunt à viduis, & earum facultates emungunt. *Hi propterea accipient damnationem majorem*, gravius à Deo punientur.

Senſus Moralis.

1. DIc *nobis in qua poteſtate hæc facis? Aut quis eſt qui dedit tibi hanc poteſtatem?* Prophetarum vaticinia, Joannis teſtimonium, Chriſti miracula, illum à Deo miſſum demonſtrabant. Chriſti ergo exemplo tueri ſe non poſſunt Hæretici, ac excuſare, quo minùs ſuæ miſſionis documenta proferant : ſiquidem nec à Prophetis prædicti ſunt novi illi apoſtoli ac reformatores, nec miracula ediderunt ut Chriſtus; & Eccleſiæ illos interrogantis auctoritatem ſuperbè contemnunt, contumaciter rejiciunt, quod non fecit Chriſtus. Illis ergo meritò dicitur : *Qui eſtis? Quando? & unde veniſtis?* Tertull. de Præſcript. Hæret.

5. 6. 7. 8. *At illi cogitabant intra ſe, dicentes : Quia ſi dixerimus, De cælo : dicet, Quare ergo non credidiſtis illi? Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs univerſa lapidabit nos.... Et reſponderunt ſe neſcire undè eſſet.* Deo inviſi ſunt, damnationique obnoxii Eccleſiæ Miniſtri, qui veritatis confeſſionem & prædicationem ex commodis ſuis ſuſpendunt; illam docent, prædicant, defendunt; cùm ex ejus prædicatione, confeſſione, defenſione, gloriam, honores & temporalem aliquam utilitatem conſequi poſſunt : illam ſilentio premunt, diſſimulant, malis artibus abſcondunt, & in injuſtitia detinent, cùm eâ ſe redargui, convinci, damnari animadvertunt vel perſentiſcunt. Veritatem in animo ſuo deſpexit, inhonoravit, prodidit, qui ſolo hominum timore illam non impugnat. A Deo igitur cordium ſcrutatore judicabitur ut proditæ veritatis reus. Qui obedire nolunt veritati, nec illi teſtimonium perhibere; ignorantiæ, errori, mendacio, juſto Dei judicio traduntur. *Et reſponderunt ſe neſcire unde eſſet.* Simplicitas & humilitas indoctæ plebis oculos aperiunt ſæpè ſæpiùs ut lucentem videant veritatem : ſuperbia & invidia claudunt oculos doctiorum & ſapientum ſecundùm propriam, mundique opinionem, ne veritatem agnoſcant & confiteantur. Sic populus certus erat *Joannem Prophetam eſſe* : Principes verò Sacerdotum, Scribæ, & Senatores, *reſponderunt ſe neſcire unde* baptiſmus ejus *eſſet*.

9. 10. 11. *Homo plantavit vineam, & locavit eam colonis.... Et in tempore miſit ad cultores ſervum, ut de fructu vineæ darent illi. Qui cæſum dimiſerunt eum inanem.* Donorum ſuorum uſum, fructum myſteriorum, ſanguiniſque ſui ab illis exigit Chriſtus, quibus eorum diſpenſationem credidit, vocando illos ad ſacrum Miniſterium. Tempus ſemper eſt colendi vineam Domini; C tempus ſemper eſt fructus illi dandi. Hos exigit verbo ſuo, Paſtorum & Concionatorum adhortationibus & monitis, Sanctorum exemplis, gratiæ ſuæ piis inſpirationibus. Has inanes qui dimittit, Spiritum ſanctum contumeliâ afficit; Chriſtum è vinea ejicit, Dei Filium occidit.

13. 14. 15. *Dixit autem Dominus vineæ : Quid faciam? Mittam filium meum dilectum : forſitan cùm hunc viderint, verebuntur.* Deus miſit Filium ſuum in Incarnatione : mittit quotidie ad ſacrum Altare, ubi à Paſtoribus immolatur & offertur : illum oculis fidei videntes Sacerdotes & Paſtores, non revereantur ſolùm & adorent, ſed imitentur; ſe pro Eccleſia & animarum ſalute devoveant, quietem ſuam, immò vitam, ſi opus ſit, immolent, ut Eccleſiæ filios acquirant; reddant Domino optatum vineæ ſuæ fructum : omnia ſua, ſeque D ipſos impendant, & ſuperimpendant pro animabus Chriſti ſanguine redemptis...... Chriſtum in animabus occidunt Sacerdotes & Paſtores avari, ambitioſi, voluptatum amatores, otioſi, deſides, qui negligentiâ ſuâ aut pravis exemplis ad vitam fidei & gratiæ in illis extinguendam cooperantur. Chriſtum in pauperibus occidunt, qui Eccleſiæ bona, redituſque ſuorum beneficiorum ad illorum ſublevandam inopiam non diſpenſant, cùm ex illis delibarunt, quod victui ſuo & veſtitui neceſſarium eſt : ſed pauperum patrimonium ſibi vindicant quaſi domini, & quaſi hæreditate poſſiderent; avaritiâ crudeli recondentes & ſervantes; aut prodigâ manu in luxum, in ludos, in convivia, in ſumptus ſuperfluos effundentes. *Cogitaverunt intra ſe dicentes : Hic eſt hæres, occidamus illum, ut noſtra fiat* E *hæreditas. Et ejectum illum extra vineam occiderunt.* Veniet, veniet tandem Dominus vineæ, & quis ſuſtinebit adventum ejus, quis ſtabit ad videndum illum? Miniſtros infideles, Paſtores mercenarios, injuſtos, violentos, patrimonii pauperum ſacrilegos raptores perdet, æterniſque pœnis addicet. *Veniet, & perdet colonos iſtos, & dabit vineam aliis.* Pro Eccleſia orandum, pro ejus Paſtoribus ac Miniſtris, pro nobis ipſis, qui & vineæ Domini coloni ſumus, ut ejus aſpirante, præveniente, adjuvante & cooperante gratiâ, fructus bonorum operum, caritatis, ſalutis, fructus æternitate dignos feramus, illique offeramus. *Deus virtutum convertere : reſpice de Cælo, & vide, & viſita vineam iſtam : &* Pſal. 79. 15. 16.

perſice eam quam plantavit dextera tua.

25. *Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.* Et Principibus, & Deo jura ſua reddenda. Illis honor, obedientia, tributa, vectigalia: huic ſupremus cultus & adoratio, amor ſuper omnia, totius Legis obſervantia, ſacrificium, decimæ, oblationes, animus & homo integer ejus imagine ſignatus. *Imaginem Cæſaris Cæſari, quæ in nummo eſt; & imaginem Dei Deo, quæ in homine eſt; ut Cæſari quidem pecuniam reddas, Deo temetipſum.* *Tertull. lib. de Idol. c. 15.*

Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei Deo. Non dixit, *Date*; ſed, *Reddite*: debitum igitur eſt. Cuſtodit te Princeps tuus ab hoſtibus, vitam tuam pacatam facit: debes itaque ei pro his tributum, præſertim cùm & ipſum quem profers nummum ab illo habes. Igitur numiſma Regis iterum illi redde: interim autem tibi lucraris, quòd per ipſum quæ vitæ debita ſunt præſtantur. Sic denique & quæ Dei ſunt, Deo ſunt reddenda. Dedit tibi mentem, illam redde ei, juxta mentem operans. Dedit tibi rationem, redde ei illam, ne fias brutis inſipientibus ſimilis, ſed facias omnia ut rationalis. Dedit tibi animam & corpus, omnia reddi ei, & imaginem ſuam reſtitue ei per fidem, ſpem, & caritatem incedens. *Sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cæleſtis.* *Theoph. in hunc locum.* *1. Cor. 15. 49.*

B

35. *Illi verò qui digni habebuntur ſæculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores.* Futuro ſæculo digni habebuntur, qui præſens ſæculum & omnia bona tranſitoria contempſerint, ut annos æternos & inviſibilia æternaque bona Chriſtiana ſpe conſectarentur. Ad felicem illum ſtatum beatæ reſurrectionis tendamus bonæ vitæ meritis. Caſtitatem ſervemus, unuſquiſque ſecundùm ſuum ſtatum, propriumque donum,

A ut aliquando *pares* ſimus *Angelis Dei*: moriamur penitus peccato & mundo, cupiditates noſtras mortificemus; ut ſortem Sanctorum aſſequamur, beatam immortalitatem: *Neque enim ultra mori poterunt.* Exſpoliemus veterem hominem cum actibus ſuis, ut filii Dei vivamus, ut illius hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam in cælis conſequamur, in novam vitam geniti, in qua nihil reliquum erit ex veteris Adami vita, nulla neceſſitas, nulla cupiditas, nulla infirmitas, nulla perturbatio; ſed perfecta ſecundùm corpus & animam ſanitas, immortalitas, felix non peccandi neceſſitas, æterna pax & ex ſummi boni fruitione nuſquam amittendâ certiſſima ſecuritas. *Et filii ſunt Dei, cùm filii ſint reſurrectionis.* *Tertull. lib. de Reſurrect. carnis c. 63.*

37. *Quia verò reſurgant mortui, & Moyſes oſtendit,* &c. Reſurget igitur caro, *& quidem ipſa, & quidem integra. In depoſito eſt ubicumque apud Deum, per fideliſſimum ſequeſtrem Dei & hominum, Jeſum Chriſtum, qui & homini Deum, & hominem Deo reddet, carni ſpiritum, & ſpiritui carnem. Utrumque jam in ſemetipſo fœderavit, ſponſam ſponſo, & ſponſum ſponſæ comparavit. Nam etſi animam quis contenderit ſponſam, vel dotis nomine ſequetur animam caro. Non erit anima proſtituta, ut nuda ſuſcipiatur à ſponſo. Habet inſtrumentum, habet cultum, habet mancipium ſuum carnem; ut collectanea comitabitur. Sed caro eſt ſponſa, quæ & in Chriſto Jeſu Spiritum ſponſum per ſanguinem pacta eſt. Hujus interitum quem putas, ſeceſſum ſcias eſſe. Quam Deus manibus ſuis ad imaginem Dei ſtruxit, quam de ſuo adſlatu ad ſimilitudinem ſuæ vivacitatis animavit; quam incolatui, fructui, dominatui totius ſuæ operationis præpoſuit, quam Sacramentis ſuis diſciplinisque veſtivit: cujus munditias amat, cujus caſtigationes probat, cujus paſſiones ſibi adpreciat; hæccine non reſurget toties Dei?*

C

CAPUT XXI.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. 4. RESPICIENS *autem*, JESUS, *vidit eos, qui mittebant munera ſua in gazophylacium, divites.* Gazophylacium, arca erat in Templo collocata, in qua bene clauſa unum tantùm foramen ſupernè relictum erat, excipiendis muneribus quæ Templo offerebantur. *Vidit autem & quamdam Viduam pauperculam mittentem æra minuta duo. Et dixit: Verè dico vobis, Quia vidua hæc pauper plus quàm omnes miſit,* ſi ejus animus & affectus ſpectetur. *Nam omnes hi ex abundanti ſibi miſerunt in munera Dei:* Ex eo quod ſibi redundabat, ſive ſupererat, munera Deo contulerunt: *Hæc autem ex eo, quod deeſt illi,* ex penuria ſua, *omnem victum ſuum quem habuit, miſit*: totum quod illi ad vitam ſuſtentandam opus erat. Confer cum *Marci* 12. 41. *4. Reg. 12. 10. Joſeph. lib. 5. Antiquit. c. 8.*

5. 6. 7. 8. *Et quibuſdam dicentibus de Templo,* præ admiratione, *quòd bonis,* id eſt, præclaris *lapidibus* conſtructum, *& donis* magnificis ac pretioſis *ornatum eſſet, dixit: Hæc quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.* Veniet tempus, quo tam magnificum ædificium ita deſtruetur, ut nec lapis lapidi cohæreat. *Interrogaverunt autem illum dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod ſignum cùm fieri incipient?* Quo ſigno cognoſcetur illa proximè futura? *Qui dixit: Videte ne ſeducamini: Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Quia ego ſum:* & dicent, Ego ſum Chriſtus; *& tempus appropinquavit,* quo hujuſmodi ſeductores nomen meum uſurpantes orientur: *Nolite ergo ire poſt eos.* Cavete ne illis credatis.

9. 10. 11. *Cùm autem audieritis prælia, & ſeditiones* excitari, *nolite terreri; oportet primùm hæc fieri, ſed nondum ſtatim finis.* Hæc quidem certiſſimè contingent, ſed nondum adeſt tempus Templi & Urbis excidio divinitus præfinitum. *Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, & regnum adversùs regnum. Et terræ motus magni erunt per loca,* in locis nonnulli, *& peſtilentiæ, & fames, terroreſque de cælo,* terriculamenta, ſeu extraordinariæ aëris impreſſiones *& ſigna magna* iræ Dei & vindictæ imminentis *erunt* in cælo conſpicua. Romphæa ſcilicet Urbi imminens de cælo

D apparuit; flamma in Templo viſa, fores Templi ſpontè apertæ, currus & armatæ phalanges conſpectæ in nubibus, vox in Templo audita, *Migremus,* cum exeuntium ſono; fanaticus homo nomen Jeſu ferens, per annos quatuor clamans; *Væ, væ Hieroſolymis; Væ, væ Urbi & Populo & Templo,* ut Joſephus commemorat in Libris *De bello Judaico.* *Lib. 6. c. 31.*

12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. *Sed ante hæc omnia, injicient vobis manus ſuas, & perſequentur* vos, *tradentes in Synagogas & cuſtodias, trahentes ad Reges & Præſides, propter nomen meum:* propter confeſſionem nominis mei, quòd me Chriſtum eſſe confeſſi fueritis. *Continget autem vobis in teſtimonium.* Hæ perſecutiones vobis contingent ut teſtimonium perhibeatis veritati. *Ponite ergo in cordibus veſtris,* memori mente conditum

E tenete, *non præmeditari* anxiè & ſollicitè, *quemadmodum reſpondeatis: Ego enim dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes adverſarii veſtri.* Vobis dabo facultatem loquendi; ſuggeramque vobis ſermonem ſapientem, cui veſtri & veritatis hoſtes nihil opponere poterunt quod veri ſpeciem habeat. Id impletum in Stephano, de quo ſcriptum eſt: *Et non poterant reſiſtere ſapientiæ, & Spiritui, qui loquebatur.* Hunc locum tractans Tertullianus præclarè dixit: *Quid enim ſapientius & incontradicibilius confeſſione ſimplici, & exerta in Martyris nomine cum Deo invaleſcentis?* *Act. 6. 10* *lib. 4. contra Marcion c. 39.*

Trademini autem à parentibus, & fratribus, &

cognatis, & amicis, & morte afficient ex vobis : & eritis odio omnibus propter nomen meum : & capillus de capite veſtro non peribit. Nihil damni ſentietis : etſi enim aliquid patiamini ad tempus, & vitam ipſam temporalem amittatis, ſecuri eſtote majus inde lucrum acceſſurum, gloriam ſcilicet ſempiternam. *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.* Per patientiam ſalvos facietis voſmetipſos. In patientia & ſpe erit fortitudo veſtra. Hæc arma quibus nominis mei hoſtes vincetis,

Iſai. 22. Daniel. 9. Ioſeph. lib. 4. de bello Iudaico c. 3. & lib. 6. c. 1. Euſeb lib. 3 Hiſt. Eccleſ. c. 5. Ioſeph lib. 7. de Bello c. 17.

20. 21. 22. 23. 24. *Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Jeruſalem, tunc ſcitote quia appropinquavit deſolatio*, ſive excidium *ejus. Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad montes*, in loca tuta : *& qui in medio ejus*, ſcilicet Judææ, *diſcedant ; & qui in regionibus* vicinis, *non intrent in eam*, ne concluſi pereant gladio, vel igne, vel fame : *Quia dies ultionis* divinæ *hi ſunt, ut impleantur omnia quæ ſcripta ſunt* à Prophetis de Templi & Urbis excidio. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus*, quia onere gravatæ fugere non poterunt : *Erit enim preſſura magna ſuper terram, & ira populo huic.* Malis graviſſimis regio iſta opprimetur, & ira Dei in hunc populum ſæviet. *Et cadent in ore gladii*, id eſt, acie gladii peribunt : & qui reliqui fuerint, *captivi ducentur in omnes gentes. Et Jeruſalem calcabitur à Gentibus, donec impleantur tempora Nationum.* Jeruſalem tenebitur à Gentibus jure victoriæ, donec tempora dominio gentium in Populum Judaicum à Deo conſtituta, ſeu ultima tempora quartæ Monarchiæ à Daniele præſcripta impleantur, & judicii generalis tempus adveniat. Vel, *donec plenitudo gentium intret* in Eccleſiam, *& ſic omnis Iſraël ſalvus fiat.* Confer cum *Matth.* 24. 25. & *Marci* 13. 14.

Rom. 11. 25.

25. 26. 27. 28. *Et erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis ; & in terris preſſura Gentium*, extrema anxietas & conſternatio Gentium, *præ confuſione ſonitûs maris & fluctuum : areſcentibus hominibus præ timore, & exſpectatione* calamitatum, *quæ ſupervenient univerſo orbi.* Secundum Chriſti adventum hæc ſigna ſpectant. Ad illum ſcilicet tranſit poſtquam de Templi & Urbis excidio dixit, ut alteri Diſcipulorum quæſtioni reſponderet, ut ex *Matthæi* 24. 3. compertum eſt. *Nam virtutes cælorum movebuntur* : omnis ornatus & diſpoſitio cæli perturbabitur : *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna, & majeſtate. His autem fieri incipientibus, reſpicite, & levate capita veſtra ; quoniam appropinquat redemptio veſtra.* Bono eſtote animo, proximè enim complebitur redemptio corporis veſtri, plena illa & conſummata liberatio à ſervitute corruptionis, à perſecutionibus, à malis omnibus. *Scimus enim quòd omnis creatura ingemiſcit, & parturit uſque adhuc. Non ſolùm autem illa, ſed & nos ipſi primitias Spiritus habentes, & ipſi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei exſpectantes, redemptionem corporis noſtri. Spe enim ſalvi facti ſumus.*

Rom. 8. 22. 20. 24.

29. 30. 31. 32. 33. *Et dixit illis ſimilitudinem ; Videte ficulneam, & omnes arbores : cùm producunt jam ex ſe fructum, ſcitis quoniam propè eſt æſtas. Ita & vos cùm videritis hæc fieri, ſcitote quoniam propè eſt regnum Dei* ; ſive regni Dei perfectio, quo ſubjectis hoſtibus pacificè & tranquillè regnaturus ſum ſuper corpus electorum meorum tunc in cælis collectum & adunatum. *Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant*, quæ vobis futura denuntio. *Cælum & terra tranſibunt ; verba autem mea non tranſibunt.* Quæcumque promiſi, juſſi, vel prædixi, certiſſimè complebuntur. Confer cum *Matthæi* 24. 29. *& ſeq.* & *Marci* 13.

34. 35. 36. *Attendite autem vobis*, cavete *ne fortè graventur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ*, quibus obtunditur animus, & impeditur ne divina cogitet, Deique judicium metuat : *& ſuperveniat in vos repentina dies illa* ; ne repente vobis ſuperveniat terribilis judicii dies. Metaphora eſt à navibus onere prægravatis, ac proinde ſidentibus. *Tamquam laqueus enim ſuperveniet in omnes, qui ſedent ſuper faciem omnis terræ.* Ex improviſo ſuperveniet omnibus qui ſic in terra habitant, ut eorum animus in res terrenas defixus ſit, & in illis quieſcat. *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini*, id eſt, efficiamini, *fugere iſta omnia quæ futura ſunt*, ſeductiones Pſeudoprophetarum, iram Dei, æterna impiorum ſupplicia : *& ſtare* cum fiducia *ante Filium hominis* : ante tribunal meum. Magna eſt hujus verbi emphaſis, *Ut digni habeamini* : ſignificat enim omnia deberi gratiæ Dei.

37. 38. *Erat autem diebus* ſive per dies *docens in Templo : noctibus verò exiens morabatur in monte qui vocatur Oliveti*, in oratione pernoctans. *Et omnis populus manicabat ad eum in Templo audire eum.* Diluculo conveniebat in Templum, ut illum audiret.

Senſus Moralis.

1. 2. 3. 4. RESPICIENS *autem vidit eos, qui mittebant munera ſua in gazophylacium divites, &c.* Nunc etiam manum & cor divitis & pauperis Chriſtus Jeſus reſpicit. Ab ipſo uno videri ament & quærant divites, qui ad Templorum ornatum, ad incrementum divini cultus, vel ad pauperum ſuſtentationem donaria & eleemoſynas conferunt. Alioquin mercedem inviſibilem & æternam caritatis non recipient, quia receperunt mercedem inanem vanitatis. *Receperunt mercedem ſuam.* Pauper qui ex neceſſario ſuo demit aliquid ut Deo & aliis pauperioribus offerat, ſpectaculum eſt Chriſti Jeſu oculis dignius, quàm dives qui ex ſuperfluo ſuo abundantiùs erogat. Bona opera non ideo magna ſunt coram Deo, quòd à divitibus, magnatibus & potentibus fiant, ſed quòd animo verè Chriſtiano, animo paupere ; ab avaritia & cupiditate bonorum temporalium, ab amore ſæculi purgato ; qui viduæ inſtar cæleſtis Sponſi mortem luget, illiuſque deſiderio ingemiſcit : qui totum quod eſt, quod operatur, quod poſſidet, ſua, ſeque ipſum in primis offert Deo, & tamen ſe pene nihil offerre exiſtimat. *Vidit autem & quamdam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo.* De magnitudine muneris judicat æquiſſimus æſtimator & munificentiſſimus remunerator Deus non ex ipſo munere quod offertur, ſed ex animo offerentis. *Reſpexit Dominus ad Abel & ad munera ejus. Ad Cain verò & ad munera illius non reſpexit.* Applauſus & laudes quæ magna divitum dona ſequuntur, vana gloria & complacentia quæ illa ſæpè comitatur ; imperfecta religio, & modica fides offerentium, ſæpè illorum pretium apud Deum minuit. Contrà pauper, fide, caritate & humilitate dives magna ſemper munera Deo offert, quantumvis modica hominibus videantur, quia pretium, magnitudinem, excellentiam ex religione offerentis accipiunt. *Et dixit : Verè dico vobis quia vidua hæc pauper, plus quàm omnes miſit.* Dives qui multùm offert, multum ſibi ſervat ; pauper qui totum erogat, ſolam in Deo fiduciam retinet. Oblatio & eleemoſyna ex ſuperfluo Deo grata, & ad ſalutem neceſſaria homini eſt : oblatio & eleemoſyna ex neceſſario, longè gratior : vitæ enim propriæ ſacrificium eſt. Hic eſt gratiæ triumphus, quæ animam Chriſtianam ſupra metum paupertatis evehit fide divinæ providentiæ, religionis amore. *Omnes hi ex abundanti ſibi miſerunt in munera Dei : hæc autem ex eo quod deeſt illi, omnem victum ſuum quem habuit, miſit.*

Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte dum dicitur mihi per ſingulos dies, Ubi eſt Deus tuus. Pſal. 41. 3
Geneſ. 4.

6. *Hæc, quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.* Quæ oculis carnis magnifica, quæ humanæ curioſitati admirabilia ſunt, nec æſtimatione Chriſti, nec membrorum ejus admiratione digna habentur. Qui alios habent oculos quàm corporis, ſcilicet illuminatos fide divina oculos mentis, aliam pulchritudinem conſiderant & ſuſpi-

ciunt quàm lapidum, ædificiorum, omniumque rerum creatarum. Cogitant enimvero illas brevì perituras: ſolam Dei pulchritudinem indeficientem eſſe & æternam. Lament. Ierem. 5. 19. *Tu autem Domine, in æternum permanebis, ſolium tuum in generationem & generationem.* Quæcumque pulchra ſunt in operibus naturæ vel artis non teneant animam meam; teneat eam Deus, qui fecit hæc, bona quidem valde; ſed ipſe eſt bonum meum, non hæc. Quæcumque in mundo pulchra ſunt, ab illa pulchritudine veniunt quæ ſuper animas eſt, cui ſuſpirat anima mea die ac nocte. S. Auguſt in Confeſſ *Serò te amavi, Pulchritudo tam antiqua & tam nova, ſerò te amavi. Et ecce intus eras, & ego foris, & ibi te quærebam; & in iſta formoſa quæ feciſti, deformis irruebam. Mecum eras, & tecum non eram. Ea me tenebant longè à te, quæ ſi in te non eſſent, non eſſent.*

8. *Videte ne ſeducamini, &c.* Seducuntur, qui cæcos aut corruptos conſcientiæ ſuæ Moderatores eligunt; qui ſecundùm Chriſti Jeſu doctrinam & Evangelium illos non inſtituunt, ſed ſecundùm opiniones hominum, quas probabiles vocant, ſecundùm mores ſæculi, ſecundùm prudentiam carnis. Cavendi ſeductores, qui ſpecie ſingularis perfectionis, paſſivæ orationis, & myſticæ quietis, ſimplices animas ab actibus virtutum, à piorum librorum, & maximè à Novi Teſtamenti lectione, à frequentatione Sacramentorum, à vitæ pœnitentis exercitiis & Chriſtiana mortificatione, à meditatione myſteriorum Chriſti, ab ejus cruce avertunt: qui naturæ corruptæ cupiditatibus & propenſionibus blandiuntur; qui cùm ſpiritu cœperint, ſæpè carne conſummantur, homines cupidi, elati, voluptatum amatores magis quàm Dei, crucis Chriſti inimici, Mulieres præſertim dirigere dicam, an perdere amantes? longaque & ſecreta colloquia cum ipſis miſcentes. *Videte ne ſeducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes, Quia ego ſum: & tempus appropinquavit: Nolite ergo ire poſt eos.* Sed heu! ſeduci amat maxima pars hominum in rebus animæ ſalutem & morum inſtitutionem ſpectantibus; nuncque 2. Tim. 4. 3. completur illud Apoſtoli oraculum: *Erit enim tempus, cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* Sed & à vobiſmetipſis cavete, quia principium ſeductionis in vobis ipſis eſt, in concupiſcentiis, in amore 2. Cor. 11. proprio. *Timeo autem, ne ſicut Serpens Hevam ſeduxit in aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto.* Pſeudoapoſtolos cavete, operarios ſubdolos, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti: *Et non mirum; ipſe enim Satanas ſe transfigurat in Angelum lucis. Non eſt ergo magnum, ſi miniſtri ejus transfigurentur velut miniſtri juſtitiæ: quorum finis erit ſecundùm opera ipſorum.*

9. *Cùm audieritis prælia & ſeditiones, nolite terreri, &c.* Bella, ſeditiones, & aliæ calamitates hìc à Chriſto prænunciatæ, flagella Dei ſunt. His utitur Deus ultionum ad puniendum Reges & populos in divinam ſuam Majeſtatem perduelles; inteſtinamque carnis adversùs ſpiritum in utriſque pugnam. Solus Deus omnipotens & bonus ex tantis malis bonum elicere poteſt. Ejus miſericordiæ ſerviunt in electis, ejus verò juſtitiæ in majori numero reproborum. His terreri malis non debet Chriſtianus. His terrentur improbi, qui non diligunt adventum Chriſti, quibus hæc mala graviorum præſagia ſunt æternorumque tormentorum. His juſti non terrentur, quibus media ſunt purgationis interioris & ſanctificationis, ut cum fiducia compareant ante tribunal Chriſti; necnon præſagia proximæ liberationis, & regni Salvatoris.

12. *Sed ante hæc omnia injicient vobis manus ſuas; & perſequentur, tradentes in Synagogas & cuſtodias, trahentes ad Reges & Præſides propter nomen meum: continget autem vobis in teſtimonium.* Perſecutio utilis eſt, quæ fidem probat, patientiam exercet, ab amore Mundi Chriſtianos avellit, Chriſto arctiùs conjungit, cor examinat & purgat, veritatem Confeſſorum glorioſis teſtimoniis, Martyrum ſanguine confirmat, ſpem excitat, caritatem magis accendit. *Quis ergo non omnibus viribus elaboret ad tantam claritatem pervenire, ut amicus Dei fiat, ut cum Chriſto ſtatim gaudeat, ut poſt tormenta & ſupplicia terrena præmia divina percipiat? Si militibus ſæcularibus glorioſum eſt, ut hoſte devicto redeant in patriam triumphantes: quantò potior & major eſt gloria, victo diabolo ad patriam triumphantem redire, & unde Adam peccator ejectus eſt, illùc proſtrato eo qui ante dejecerat, trophæa victricia reportare? Offerre Deo acceptiſſimum munus, incorruptam fidem, & virtutem mentis incolumen, laudem devotionis illuſtrem? Comitari eum, cùm venire cœperit, vindictam de inimicis recepturus? Lateri ejus aſſiſtere, cùm ſederit judicaturus? Cohæredem Chriſti fieri, Angelis adæquari; cum Patriarchis, cum Apoſtolis, cum Prophetis cæleſtis regni poſſeſſione lætari? Has cogitationes quæ perſecutio poteſt vincere? Quæ poſſunt tormenta ſuperare? Durat fortis & ſtabilis religioſis meditationibus fundata mens: & adversùs omnes diaboli terrores & minas mundi animus immobilis perſtat; quem futurorum fides certa & ſolida corroborat. Clauduntur oculi in perſecutionibus terræ, ſed patet cælum; minatur Antichriſtus, ſed Chriſtus tuetur: mors infertur, ſed immortalitas ſequitur: occiſo mundus eripitur, ſed reſtituto paradiſus exhibetur; vita temporalis extinguitur, ſed æterna reparatur.* S. Cypr. de exhort. Martyrum.

19. *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.* Chriſtiana patientia pretium ſalutis eſt. Per eam peccatores juſtitiam inveniunt, pœnitentes recipiunt, juſti conſervant, pro ea certant ad mortem uſque Martyres, præmio illius fruuntur Sancti; ſeque ipſos poſſident, Deum poſſidentes. S. Cypr. de bono Patientiæ *Patientia eſt quæ nos Deo commendat & ſervat; ipſa eſt quæ iram temperat, quæ linguam frænat, quæ mentem gubernat, pacem cuſtodit, diſciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium ſimultatis extinguit, coërcet potentiam divitum, inopiam pauperum refovet; tuetur in virginibus beatam integritatem, in viduis laborioſam caſtitatem, in conjunctis & maritatis individuam charitatem: facit humiles in proſperis, in adverſis fortes, contra injurias & contumelias mites: docet delinquentibus citò ignoſcere; ſi ipſe delinquas, diu & multùm rogare: tentationes expugnat, perſecutiones tolerat, paſſiones & martyria conſummat. Ipſa eſt quæ fidei noſtræ fundamenta firmiter munit: ipſa eſt quæ incrementa ſpei ſublimiter provehit: ipſa actum dirigit, ut tenere poſſimus viam Chriſti, dum per ejus tolerantiam gradimur: ipſa efficit ut perſeveremus filii Dei, dum patientiam Patris imitamur.* Amemus & imitemur patientiam Dei, patientiam Chriſti: rependamus illi, quam pro nobis ipſe dependit. Tertull. lib. de Patientia. Offeramus *patientiam ſpiritûs, patientiam carnis*, qui in reſurrectionem carnis & ſpiritûs credimus. S. Auguſt. lib. de Patientia c. 7 *Si tanta ſuffert Anima ut poſſideat unde pereat, quanta debet ſufferre ne pereat? &c.*

25. *Et erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis, &c.* Miſericordia Dei hæc ſigna præmittit, ut ejus iram per pœnitentiam fugiamus. Divini judicii timorem fides in nobis excitet. Omnibus communis erit judicii metus, paucis utilis. Solo malorum temporalium timore areſcere homines poſſunt, converti non poſſunt. Timor malorum inviſibilium & æternorum, quem fides excitat, ſpes comitatur, caritas ſanctificat & perficit, *timor Domini ſanctus permanens in ſæculum ſæculi*, ad ſalutem utilis eſt. Undique Deus terret; quia non vult invenire quos damnet, inquit S. Auguſt. ſerm. 19. aliàs 4. ex editis à Sirmondo. Pſal. 17. 24. *Obſervabo me ab iniquitate mea, quoniam omnia judicia ejus in conſpectu meo, & juſtitias ejus non repuli à me.*

28. *His autem fieri incipientibus, reſpicite & levate capita veſtra, &c.* Securi ſint boni, Judicem ipſorum nullus adverſarius corrumpit, aut circumvenit, nullus teſtis illudit. Sed quantùm ſecuri ſunt boni, tantùm timeant mali. Non talis judicat, cui aliquid abſcondatur. Numquid enim Deus judicans quæſiturus eſt teſtes, per quos diſcat quis ſis? Unde poteſt S. Auguſt. ſerm. 47. de Ovibus c. 6.

falli quis ſis, qui noverat quis eſſes futurus? Te interrogat, non alium de te. *Dominus interrogat juſtum & impium. Interrogat autem te, non ut diſcat à te, ſed ut confundat. Habentes ergo judicem talem, quem nemo contra nos fallit, nemo pro nobis; ſic agamus, ut ejus judicium venturum non timeamus, ſed exſpectemus & deſideremus. Numquid enim frumenta timent ne mittantur in horreum? Immò optant vehementer & deſiderant. Numquid oves timent ne ponantur ad dexteram? Immò nihil eis tam tardum eſt, quàm donec fiat. Hi verò ex animo & tota ſinceritate dicunt, cùm orant,* VENIAT REGNUM TUUM. Mali verò hominis in his verbis & cor trepidat, & lingua titubat. Quomodo enim dicis, *Veniat regnum tuum?* Ecce veniet: qualem te inveniet? Sic ergo age ut ſecurus ores. Sic vive ut diligas adventum ejus.

29. *Et dixit illis ſimilitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores: cùm producunt jam ex ſe fructum, ſcitis* S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 48. ſerm. 2, n. 3. *quoniam prope eſt æſtas, &c.* Iniqui videntur florere ad tempus, & juſti laborare; ſed quare? Quia nox eſt adhuc. Quid eſt, nox eſt? Non apparent merita juſtorum, & quaſi nominatur felicitas impiorum. Tam diu videtur herba lætior quàm arbor, quàm diu hyems eſt. Herba enim per hyemem viget, arbor per hyemem quaſi arida eſt: cùm Sol exierit ferventior tempore æſtatis, arbor quæ per hyemem arida videbatur, expletur foliis, profert fructus; herba autem areſcit: videbis honorem arboris, herba arida eſt; ſic & modò juſti laborant antequam veniat æſtas. *Eſt vita in radice, nondum apparet in ramis. Radix autem noſtra caritas eſt.* Et quid ait Apoſtolus? *Ut ſupra debeamus habere radicem, ut vita ſit Paſtor noſter, quia habitatio noſtra non debet recedere de cælo, quia in hac terra debemus ſicut mortui ambulare: ut ſupra viventes, infra mortui ſimus; non ut ſupra mortui infra vivamus.* Quia ergo non debet recedere vita noſtra & cor noſtrum deſuper, Coloſſ. 3. 3. quid ait Apoſtolus? *Mortui enim eſtis.* Et ne timeres, *Vita veſtra abſcondita eſt,* ait, *cum Chriſto in Deo.* Ecce ubi eſt A radix noſtra. Quando autem apparebit honor noſter, tamquam in foliis & fructibus, ſequitur & dicit, *Cùm Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos cum illo apparebitis in gloria.*

34. *Attendite autem vobis, ne fortè graventur corda veſtra in crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ, & ſuperveniat in vos repentina dies illa.* Lugendum eſt quòd maxima pars hominum voluptatibus carnis & ſenſuum ita ſit irretita, vel ſæculi negotiis ita implicata, ut de æternitate, de Dei judicio, de morte minimè cogitent. Cum repentina mors & improviſa tam multis ſuperveniat, ſecuri vivunt: terribilibus Dei minis in ſacra Scriptura intonantibus non excitantur. Sedent, immò jacent in terra quieti, non ſapientes; non deſiderantes, non cogitantes quæ ſunt in cælo, ſed quæ ſuper terram. B Ideo *tamquam laqueus* incautas aves, illos intercipiet mortis judiciique dies. *Amor rerum terrenarum, ſpiritualium viſcus pennarum.* S. Auguſt. Vigilandum igitur, orandum eſt omni tempore, ſiquidem incerti ſumus quâ hora ad tribunal Chriſti vocandi ſumus. Qui Deum & ejus voluntatem ſemper deſiderat, qui juſtitiam in hac peregrinatione ſemper eſurit & ſitit, ſemper orat. Vigilandum Chriſtianis, ne officiis ſuis deſint; orandum, ut gratiam impetrent quâ fideliter illa impleant. *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante Filium hominis:* ait Chriſtus Dominus. *Dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet* (ait Apoſtolus) 1. Theſſal. 5. *cùm enim dixerint: Pax & ſecuritas; tunc repentinus eis ſuperveniet interitus, ſicut* C *dolor in utero habenti, & non effugient. Vos autem fratres, non eſtis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat: omnes enim vos filii lucis eſtis, & filii diei: non ſumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus ſicut & cæteri, ſed vigilemus, & ſobrii ſimus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt. Nos autem qui diei ſumus, ſobrii ſimus, induti loricam fidei, & charitatis, & galeam ſpem ſalutis.*

CAPUT XXII.

Senſus Litteralis.

1. 2. APPROPINQUABAT *autem dies feſtus Azymorum,* dies ille ſolemnis, quo Judæi panibus azymis veſci incipiebant, ſecundùm Legem; qui dies Paſcha vocatur ab Agni Paſchalis immolatione: *& quærebant Principes Sacerdotum, & Scribæ* ſeu Legiſperiti, *quomodo Jeſum interficerent,* an dolo, an vi manifeſta, & quo tempore: *timebant verò plebem*: ideo palam violentas manus in illum injicere non audebant.

3. 4. 5. 6. *Intravit autem Satanas in Judam, qui cognominabatur Iſcariotes, unum de duodecim.* Intravit non in corpus Judæ, ſed in animum, pravis ſuggeſtionibus conſentientem. *Cùm diabolus jam miſiſſet in cor ut traderet eum Judas, &c.* (ut dicitur Joannis 13.) *Et abiit, & locutus eſt cum Principibus Sacerdotum & Magiſtratibus,* ſeu Præfectis excubiarum Templi, *quemadmodum illum traderet eis. Et gaviſi ſunt, & pacti ſunt pecuniam illi dare. Et ſpopondit.* Mutuò ſe obligavit, & coram illis palam profeſſus eſt, ſe Jeſum traditurum, *Et quærebat opportunitatem ut traderet illum ſine turbis,* id eſt, clam populo, qui ſolebat eum ſequi vel ſine tumultu.

7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. *Venit autem dies Azymorum* primus & ſolemnis, *in qua neceſſe erat occidi Paſcha,* Agnum Paſchalem immolari. *Et miſit Petrum, & Joannem, dicens: Euntes parate nobis Paſcha,* ſine mora Paſchale convivium inſtruite, *ut manducemus. At illi dixerunt: Ubi vis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem,* cùm primum civitatem ingrediemini, D *occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans,* vas fictile aquâ plenum; *ſequimini eam in domum, in quam intrat,* ſeu intrabit; *& dicetis patriſfamiliâs domûs: Dicit tibi Magiſter, Ubi eſt diverſorium, ubi Paſcha cum Diſcipulis meis manducem? Et ipſe oſtendet vobis cœnaculum magnum ſtratum,* inſtructum menſis & lectulis, omnique ſuppellectili ad apparatum convivii neceſſaria; *& ibi parate* quod nobis neceſſe eſt ad Paſchalem Cœnam. *Euntes autem, invenerunt ſicut dixit illis* Jeſus, ſervum, domum, patrem-familiâs, cœnaculum ſtratum, *& paraverunt Paſcha,* ſecundùm ejus mandatum.

14. 15. 16. *Et cùm facta eſſet hora,* cùm cœnandi tempus eſſet, quippe multa jam nocte, *diſcubuit, & duo*E*decim Apoſtoli cum eo. Et ait illis: Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar.* Ardentiſſimè deſideravi hanc ultimam cœnam Paſchalem vobiſcum peragere, in quâ ſingularia & eximia amoris mei vobis exhibiturus ſum argumenta, & magna myſteria traditurus, antequam patiar. *Dico enim vobis, Quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.* Paſcha non celebrabo vobiſcum, donec impleatur in regno Dei, id eſt, in regno cælorum, quod illâ victimâ & cœna legali ac typica ſignificatur, ſcilicet liberatio perfecta à peccato & à morte ſtipendio peccati, quam adumbrabat liberatio ex Ægyptiaca ſervitute, cujus quidem liberationis monumentum erat Paſcha. Vel, donec manducem vobiſcum poſt reſurrectionem meam, Theophyl. in hunc locum.

typicis ſacrificiis per mortem meam impletis. Vel, donec illud manducem vobiſcum in Eccleſia, quæ Dei regnum eſt, in myſtica Euchariſtiæ menſa, convivium ipſe pariter & conviva, & Paſcha veſtrum, ut Apoſtolus ait: *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Unde Origenes lib. 8. contra Celſum: *Quiſquis,* inquit, *cogitat Paſcha noſtrum immolatum eſſe Chriſtum, celebrandumque hoc Feſtum edendo carnem Verbi, numquam non Paſcha facit, quod interpretatur ac ſi dicas* Transitoria, *tranſiens ſemper ratione, omnique cogitatione atque actione ad Deum, à negotiis ſæcularibus, & ad civitatem ejus feſtinans.*

1. Cor. 5. 7. p. 392. Edit. Cantabrig.

17. 18. *Et accepto calice, gratias egit, & dixit: Accipite, & dividite inter vos.* Calix iſte communis eſt, quo ex more cœnæ in orbem bibebatur, patre-familiâs proximè ſibi diſcumbentibus poculum porrigente, aliis verò de manu in manum ſibi mutuò tradentibus. Calix verò de quo Verſ. 20. calix myſticus eſt, in quo Chriſtus Sanguinis ſui Myſterium conſecravit. *Dico enim vobis, Quòd non bibam de generatione vitis,* id eſt de fructu vitis, ſeu vino, *donec regnum Dei veniat.* Poſtremum ſcilicet illud convivium eſt, quod vobiſcum facio ante mortem meam, quâ ſum à Patre clarificandus, & poteſtatem omnem in cælo & terra accepturus.

Theophyl.

19. 20. *Et accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc eſt corpus meum,* illud ipſum *quod pro vobis datur,* quod pro veſtris peccatis immolatur, verum proinde corpus, à Dei Verbo ex Virgine aſſumptum, *vivificum.* Veritas enim non mentitur, *Hoc,* quod me facere videtis, in hujus inſtitutione Myſterii, *facite in meam commemorationem,* ad perennem mortis meæ memoriam ſacrum hunc ritum & ſacrificium celebrate. *Similiter & calicem* accepit, *poſtquam cœnavit,* poſt cœnam legalem, *dicens: Hic eſt calix Novum Teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Hic calix, quem manibus teneo, inſtrumentum authenticum eſt, quo Novum fœdus ſeu Teſtamentum ſancitur & obſignatur per ſanguinem meum in ipſo calice contentum: Qui ſanguis pro vobis fundetur in cruce. Secundùm vim Græci Textus, *Qui pro vobis funditur,* quæ vox non ſolùm idem ſignificat ac *effundetur,* rem ſcilicet mox futuram deſignans ut præſentem; ſed myſticam ſanguinis Chriſti effuſionem in calice Euchariſtico: quemadmodum Agni Paſchalis ſanguis ad pedem Altaris effundebatur. Sicut ergo vero ſanguine animalium vetus Teſtamentum ſancitum eſt, dicente Moyſe: *Hic eſt ſanguis fœderis:* ita vero ſanguine Chriſti, non figurâ vacuâ ſanguinis ejus Novum Teſtamentum eſt obſignatum, ut umbræ in veritatem, figura in manifeſtationem, & Lex in Evangelium verteretur. Nec verò typus ſanguinis, id eſt vinum, ſed ſanguis ipſe pretioſus Chriſti effuſus eſt in remiſſionem peccatorum. Dicendo autem, » *Quod pro vobis datur, & effunditur,* non pro ſolis Apo» ſtolis ſignificat corpus ejus eſſe datum, & ſanguinem ejus » effuſum, ſed pro humano genere. Vetus enim Paſcha » perficiebatur ob liberationem ex Ægyptiaca ſervitute, » & ſanguis agni effundebatur obſervata primogenita. No» vum autem Paſcha propter remiſſionem peccatorum, & » conſervationem cogitationum ſanctificatarum & conſe» cratarum Deo.

S. Cyrill. Alexand. Concil. Trid. Seſſ. 22. c. 1. & can. 2. Tertull. Adverſùs Marcion. lib. 4. c. 40.

Teſtamentum conſtituens ſanguine ſuo obſignatum.

Exod. 24. 8.

Theoph. in hunc locum.

» 21. 22. 23. *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa.* Unus ex vobis ſimul mecum diſcumbentibus, quâ manu jam cibum ſumet, eadem mox hoſtibus me tradet. *Et quidem Filius hominis, ſecundùm quod definitum eſt, vadit:* Secundùm quòd æterno Dei conſilio conſtitutum eſt, ad paſſionem & mortem vadit: *Væ autem homini illi per quem tradetur;* cujus proditionem Deus præſcivit tantùm ac permiſit, non effecit; quamvis eam ordinaverit ac direxerit ad finem redemptionis noſtræ per paſſionem & mortem Chriſti, & ad gloriam ſuam. Traditoris verò ſupplicium non ſolùm præſcivit, ſed decrevit. *Non enim caſus ruentium, nec malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium prædeſtinatio Dei aut excitavit, aut ſuaſit, aut impulit; ſed planè prædeſtinavit judicium ſuum, quo unicuique retributurus eſt prout geſſit, ſive bonum, ſive malum: quod judicium omnino futurum non eſſet, ſi homines Dei voluntate peccarent.* Confer cum *Act.* 2. 23. ubi S. Petrus de Jeſu pro concione loquens Iſraëlitis ait: *Hunc definito conſilio & præſcientiâ Dei traditum, per manus iniquorum affigentes interemiſtis.* Et cap. 4. 27. 28. *Convenerunt verè in civitate iſta adverſùs ſanctum puerum tuum Jeſum, quem unxiſti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populis Iſraël, facere quæ manus tua, & conſilium tuum decreverunt fieri.*

S. Proſper in Reſponſ. ad Object. Vincent.

23. *Et ipſi* Apoſtoli *cœperunt quærere inter ſe, Quis eſſet ex eis, qui hoc facturus eſſet,* Dominum ſcilicet traditurus.

24. 25. 26. 27. *Facta eſt autem & contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe major,* ſive quis cenſendus eſſet maximus. Veriſimile non videtur erudito Interpreti Apoſtolos tam luctuoſo tempore vacaſſe ambitioſo certamini. Iſtam igitur contentionem non tunc, ſed olim inter illos factam, à S. Luca hîc referri putat: quia Chriſtus memor quòd olim inter ſe de primatu diſceptaſſent, abiturus, ut dilectionis, ita & humilitatis præcepta illis tradidit. *Dixit autem eis: Reges Gentium dominantur eorum,* ſeu potiùs earum, durumque in ſubditos imperium exercent: *& qui poteſtatem habent ſuper eos benefici vocantur,* Beneficorum nomen, alioſque titulos honorificos affectant. *Vos autem non ſic* agere debetis: *ſed qui major eſt in vobis, fiat ſicut minor,* ſeu junior, ſecundùm vim Græci Textûs, *& qui præceſſor eſt,* ſeu ordine, gradu, dignitate, auctoritate ſuperior, fiat *ſicut miniſtrator,* ſe velut omnium miniſtrum gerat. *Nam quis major eſt, qui recumbit, an qui miniſtrat? nonnè qui recumbit? Ego autem* Dominus, Magiſter, ac Deus veſter *in medio veſtrûm ſum, ſicut qui miniſtrat.* Confer cum *Matthæi* 20. 25. & *Marci* 10. 42. & ſeq.

Grotius in hunc locum.

28. 29. 30. *Vos autem eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis;* id eſt, in rebus adverſis me non deſeruiſtis. *Et ego,* in præmium fidelitatis & conſtantiæ veſtræ, *diſpono,* præparo ſeu polliceor *vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus, regnum;* non terrenum & temporale, ſed cæleſte; *ut edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo:* ut menſæ meæ conſortes ſitis, id eſt, primos honores in regno meo habeatis: & ineffabilibus deliciis mecum perfruamini, & torrente voluptatis potemini: *& ſedeatis ſuper thronos,* poteſtatis meæ participes, *judicantes duodecim Tribus Iſraël.* Confer cum *Matth.* 19. 28.

31. 32. *Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos ut cribraret ſicut triticum.* Satanas veſtræ omnium ſalutis adverſarius, ſibi à Deo permitti petiit ut vos tentationibus ſuis agitaret, ventilaret, vexaret, fidemque vobis excuteret, ſicut triticum in cribro ſurſum atque deorſum vertitur, & concutitur. *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua;* ut penitùs non extinguatur, non intereat, quamquam grave ac lethale vulnus acceptura ſit cùm me negabis. *Et tu aliquando converſus* ad pœnitentiam, & efficaciſſimâ gratiæ meæ virtute in fide confirmatus, viciſſim *confirma fratres tuos,* Chriſtianos omnes, ipſoſque Condiſcipulos, ne in fide deficiant; pro ipſis ora, ſicut ego pro te oravi, illiſque firmiſſimæ & conſtantiſſimæ fidei exemplo prælucеas. *Simon, Simon, ecce ſatanas expetivit vos ut cribraret ſicut triticum.* Ne gloriarentur Apoſtoli, & ſuis viribus tribuerent quòd ſoli penè inter tot millia Judeorum dice« rentur in tentationibus permanſiſſe cum Domino, oſten« dit eos, ſi non juvantis ſe Domini eſſent opitulatione pro« tecti, eadem procellâ cum cæteris potuiſſe conteri. De Petro dici poteſt, quod de lapſis qui fidem in perſecutione exteriùs negaverant, S. Cyprianus ad Antonianum ſcribit: *Nec putemus mortuos eſſe, ſed magis ſemianimes jacere eos, quos perſecutione funeſta ſauciatos videmus: Qui ſi in totum mortui eſſent, numquam de eiſdem poſtmodum & Confeſſores & Martyres fierent. Sed quoniam eſt in illis quod pœnitentia ſequente revaleſcat, ad*

Vener. Beda in hunc locum.

fidem & ad virtutem de pœnitentia robur armatur. In Petri negantis Chriſtum animo manſit ſemen fidei, quod pœnitentia ſequente revaleſceret, ut etiam commentatur poſt S. Ambroſium Enarratione in Pſalm. 43. n 40. Theophylactus. *Rogavi ut non deficiat fides tua :* Quamvis enim brevi tempore concutiendus ſis, *habes tamen recondita ſemina fidei, ut etiamſi folia abjecerit ſpiritus invadentis, radix tamen vivat, & non deficiat fides tua.*

S. Auguſt. de Corrept. & Grat. c. 8.

Litteralem iſtius loci ſenſum S. Auguſtinus explicat, & ad Petri perſeverantiam in fide, gratiæque ſpecialis & efficaciſſimæ neceſſitatem ut perſeveraret, pertinere docet. *Si ad liberum arbitrium hominis* (inquit) *quod non ſecundùm gratiam, ſed contra eam defendis, pertinere dicis ut perſeveret in bono quiſque, vel non perſeveret, non donante Deo ſi perſeveret, ſed humana voluntate faciente, quid moliturus es contra verba dicentis :* Rogavi pro te, Petre, ne deficiat fides tua ? *An audebis dicere, etiam rogante Chriſto ne deficeret fides Petri, defecturam fuiſſe, ſi eam Petrus deficere voluiſſet, hoc eſt, ſi eam uſque in finem perſeverare noluiſſet : Quaſi Petrus aliud ullo modo vellet, quàm pro illo Chriſtus rogaſſet ut vellet. Nam quis ignorat tunc fuiſſe perituram fidem Petri, ſi ea quæ fidelis erat voluntas ipſa deficeret ; & permanſuram, ſi eadem voluntas maneret : ſed quia præparatur voluntas à Domino, ideo pro illo Chriſti non poſſet eſſe inanis oratio. Quando rogavit ergo ne fides ejus deficeret, quid aliud rogavit, niſi ut haberet in fide liberrimam, fortiſſimam, invictiſſimam, perſeverantiſſimam voluntatem ? Ecce quemadmodum ſecundùm gratiam Dei, non contra eam, libertas defenditur voluntatis. Voluntas quippe humana non libertate conſequitur gratiam, ſed gratiâ potiùs libertatem, & ut perſeveret delectabilem perpetuitatem, & inſuperabilem fortitudinem.*

S. Leo ſerm. 3. in Anniv. Aſſumt. ſuæ c. 3.

Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, &c. Commune erat omnibus Apoſtolis periculum de tentatione formidinis, & divinæ protectionis auxilio pariter indigebant ; quoniam diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere : & tamen *Specialis à Domino Petri cura ſuſcipitur, & pro fide Petri propriè ſupplicatur, tamquàm aliorum ſtatus certior ſit futurus, ſi mens Principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, & divinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmitas quæ per Chriſtum Petro tribuitur, per Petrum Apoſtolis conferatur.*

S. Leo ſerm. 2. c. 2. 3.

Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, fides quam confeſſus es, quam prædicaturus es, quam ore meo laudavi, ob quam Eccleſiæ meæ gubernacula tibi commiſi: rogavi (inquam) pro te, ut non deficiat in Eccleſia, & in Sede tua. *Soliditas enim illius fidei, quæ in Apoſtolorum Principe eſt laudata, perpetua eſt. Et ſicut permanet, quod in Chriſto Petrus credidit ; ita permanet quod in Petro Chriſtus inſtituit .... In univerſa Eccleſia,* Tu es Chriſtus Filius Dei vivi, *quotidie Petrus dicit : & omnis lingua quæ confitetur Dominum, magiſterio hujus vocis imbuitur. Hæc fides diabolum vincit, & captivorum ejus vincula diſſolvit. Hæc erutos mundo inſerit cælo, & portæ inferi adversùs eam prævalere non poſſunt. Tanta enim divinitus ſoliditate munita eſt, ut eam neque hæretica umquam perrumpere pravitas, nec pagana potuerit ſuperare perfidia.*

In hunc ſenſum S. Bernardus Epiſtola 190. ſeu Tractatu de Erroribus Petri Abailardi, ad Innocentium II. Pontificem Maximum ſcribit : *Oportet ad veſtrum referri Apoſtolatum pericula quæque & ſcandala emergentia in regno Dei, ea præſertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi reſarciri damna fidei, ubi non poſſit fides ſentire defectum. Hæc quippe hujus prærogativa Sedis. Cui enim alteri aliquando dictum eſt ?* Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, *Ergo quod ſequitur, à Petri ſucceſſore exigitur :* Et tu aliquando converſus confirma fratres tuos.

Theophyl. in hunc locum.

Poſteriora illa verba ſic explicat Theophylactus: *Quia te habeo ut Principem Diſcipulorum, poſtquam negato me fleveris, & ad pœnitentiam veneris, confirma cæteros. Hoc enim te decet, qui poſt me Eccleſiæ petra es & firmamentum.* Non ſolùm autem Apoſtolos, ſed omnes, qui ad conſummationem uſque ſæculi futuri ſunt, fideles Petrus confirmavit pœnitentiæ ſuæ exemplo, ne poſt peccatum deſperent de venia.

33. 34. *Qui dixit ei : Domine, tecum paratus ſum & in carcerem, & in mortem ire. At ille dixit : Dico tibi, Petre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges noſſe me.* Donec ter negaveris, dicens quòd non noveris me. Multa caritas animoſum reddidit Petrum ut polliceretur quæ tunc ſibi erant impoſſibilia (inquit Theophylactus) Dominus autem ubi videt eum viribus ſuis nimis confidentem temeraria loqui (oportebat enim audita veritate, quæ ei dicebat quòd tentandus eſſet, non reluctari, non ſuperbè ſapere, ſed timere) manifeſtat ei tentationis ſpeciem, nempe negationem.

35. 36. *Et dixit eis : Quando miſi vos ſine ſacculo & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt : Nihil. Dixit ergo eis : Sed nunc qui habet ſacculum*, ſeu crumenam pecuniâ refertam, *tollat*, ſeu ferat ſacculum illud ſive crumenam ; *ſimiliter & peram* inſtructam cibo : *& qui non habet* crumenam ; cui pecunia deeſt, *vendat tunicam ſuam, & emat gladium.* Prohibuerat olim Chriſtus Diſcipulis, ne peram, aut ſacculum, & calceamenta in itinere ferrent; prohibet inferiùs Petro ne gladio utatur ad vim repellendam. Sibi ipſi contrarius non eſt; ſed nunc longè alia tempora, longè aliam ipſorum ſortem futuram ſignificat : illis & penuriam rerum omnium, & graviſſima pericula imminere : adeò ut ſi quis præſidiis humanis uti voluiſſet, crumenam & peram velut in difficillimo itinere ſibi comparare debuiſſet ; quin & gladium venditâ tunicâ, ſi aliunde non poſſet. Nam per loca latrociniis infeſta cum gladio iri ſolet. Hæc igitur per emphaſim dicta, ut obſervat Euthymius. Diſcipulos, quibus juſſerat, ut ſi quis in maxilla dextera illos percuteret, aliam ipſi offerrent, gladiis armari non præcipit patientiæ Magiſter, ſed hâc figurâ ſermonis ſignificat *imminentes inſidias Judæorum.* Denique ſi quæ contrarietas in his Domini dictis prima fronte videretur, cum S. Auguſtino reſpondendum eſſet: *Nullâ inconſtantia præcipientis, ſed ratione diſpenſantis, pro temporum diverſitate, præcepta, vel conſilia, vel permiſſa mutari.*

Euthymius in hunc locum & Theophyl.

Matth. 6. S. Chryſ. Hom. ſingulari in illa verba Apoſtoli. Salutate Priſcillam & Aquilam

37. 38. *Dico enim vobis, Quoniam adhuc hoc quod ſcriptum eſt, oportet impleri in me.* Præter alia multa Vaticinia Prophetarum jam in me impleta vel implenda, illud etiam quod ab Iſaia prædictum eſt, in me impleri oportet : *Et cum iniquis deputatus eſt.* More ſceleratorum tractabitur, damnabitur, crucifigetur. *Etenim ea, quæ ſunt de me* prædicta, *finem habent*, id eſt, jam perficientur & conſummabuntur. *At illi dixerunt : Domine, ecce duo gladii hîc. At ille dixit eis : Satis eſt.* Hac de re ſatis. Chriſti mentem aſſecuti non erant Apoſtoli, quamobrem ſermonem eorum abrumpit humano more. Quando enim cum aliquo colloquimur, & videmus eum non intellexiſſe quæ diximus, quandoque dicimus, *Bene*, non approbando reſponſum, ſed progrediendo ad alia, ne illum conturbemus : maximè ſi tunc minimè neceſſe ſit ut ſermonem noſtrum planè intelligat, & aliàs ipſi perſpicuum fore non dubitemus, quod ænigmaticis fortè verbis ſignificare voluimus. Sicut ergo cùm dixit, *Solvite templum hoc*, &c. non explicuit Diſcipulis horum verborum ſenſum, ſed eventu rerum, & Spiritus ſancti imprimis lumine revelandum in aliud tempus diſtulit ; ita & quod dixerat : *Qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium* ; horum verborum intelligentiam illis non negans, ſed differens.

S. Auguſt. lib. 22. de cont. Fauſtum c. 77.

Iſai. 53. 12.

Theophyl. in hunc locum.

39. 40. 41. 42. *Et egreſſus ibat ſecundùm conſuetudinem in montem Olivarum*, quò ſedere ſolebat orationis causâ : *ſecuti ſunt autem illum & Diſcipuli. Et cùm perveniſſet ad locum* illum, *dixit illis : Orate ne intretis in tentationem*, id eſt, ne tentationi cedatis. *Et ipſe avulſus eſt ab eis*, paululum abſceſſit, *quantùm jactus eſt lapidis:*

lapidis: & poſitis genibus orabat, dicens: Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum à me, vel, Si velles transferre, ſecundùm vim Græci Textûs. *Verumtamen non mea voluntas, ſed tua fiat.*

43. *Apparuit autem illi Angelus de cœlo, confortans eum*, animos illi addens, ſolatiumque afferens propoſitâ gloriæ magnitudine, mortiſque fructu, generis humani ſalute: Filius enim Dei humanæ naturæ & ejus affectionibus voluntate Patris ac ſuâ permiſſus, in illis mortis imminentis anguſtiis conſolationem angelicam admiſit, qui paulò minor Angelis propter nos fieri dignatus eſt. *Et factus in agonia*, in extrema anxietate & angore animi conſtitutus, *prolixiùs* & intentiùs *orabat. Et factus eſt ſudor ejus ſicut guttæ* ſeu grumi *ſanguinis decurrentis in terram.* Sudor fuit inſtar ſanguinis, ſive mixtus ſanguini, quod fieri poſſe per naturam vim intus patientem, ac proinde per poros ejicientem unà cum aqua ſanguinem, præſertim ubi corpus rarum eſt ac delicatum, & ſanguis ſubtilis, Medici obſervant. Serpentium meminit Diodorus Siculus, qui morſu ſuo angores graviſſimos efficiunt, & profluxum ſudoris inſtar ſanguinis.

Diodorus Siculus lib. 17.

Hiſtoriam de Chriſti ſudore ſanguineo, & Angeli conſolatione, quidam olim ex S. Lucæ textu temerè ſuſtulerunt, quòd Ariani ad detrahendam Chriſto Jeſu divinitatem illa abuterentur, ut S. Hieronymus refert lib. 2. *Contra Pelagianos.* In Græcis & Latinis Codicibus compluribus ſuo tempore deſideratam, S. Hilarius teſtatur libro 10. *De Trinitate.* Nunc verò nulli extant Codices Græci vel Latini in quibus hæ deſint hiſtoriæ, quas Syriaca & aliæ Verſiones Orientales etiam complectuntur. Privatâ ergo quorumdam ſuperſtitione hæc deleta fuiſſe certum eſt, tam inſignia humanæ infirmitatis argumenta Chriſto tribuere metuentium, ne ipſius Divinitati derogare viderentur.

45. 46. 47. 48. *Et cùm ſurrexiſſet ab oratione, & veniſſet ad Diſcipulos ſuos, invenit eos dormientes præ triſtitia. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite, orate, ne intretis in tentationem. Adhuc eo loquente, ecce turba*, quæ ſe Romanis Militibus adjunxerat, *& qui vocabatur Judas unus de duodecim* Apoſtolis, *antecedebat eos: & appropinquavit Jeſu ut oſcularetur eum. Jeſus autem dixit illi: Juda, oſculo Filium hominis tradis?* Me tradis oſculo, pacis ſigno, diſcipulus Magiſtrum, ſervus Dominum?

49. 50. 51. *Videntes autem hi qui circa ipſum erant*: Apoſtoli, *quod futurum erat*, quòd ſcilicet mox Jeſus capiendus eſſet, *dixerunt ei: Domine, ſi percutimus in gladio?* Percutiemuſne gladio ut vim repellamus? *Et percuſſit unus ex illis*, ſcilicet Petrus, naturâ fervidior, non exſpectato Domini reſponſo, *ſervum Principis Sacerdotum, & amputavit auriculam ejus dexteram. Reſpondens autem Jeſus, ait: Sinite uſque huc.* Nolite ultra progredi in vi repellenda, hîc conſiſtite. *Et cùm tetigiſſet auriculam ejus, ſanavit eam*, patientiam ſuam ac manſuetudinem miraculo demonſtrans, non minùs quàm potentiam, quâ hoſtes opprimere potuiſſet, niſi capi & pati ad conſummandam humani generis ſalutem decreviſſet.

52. 53. *Dixit autem Jeſus ad eos, qui venerant ad ſe, Principes Sacerdotum & Magiſtratus* ſeu Præfectos

A excubiarum *Templi, & Seniores*, ſive Senatores: *Quaſi ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus*, ut me comprehenderetis. Quid iſta cohorte, iſtis armis, iſta vi opus erat? *cùm quotidie vobiſcum fuerim in Templo*, palam docens, *non extendiſtis manus in me. Sed hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.* Hoc tempus eſt quo vobis, & tenebrarum Principi, cujus eſtis miniſtri, poteſtas conceditur in me ſæviendi; ut Prophetarum vaticinia impleantur.

54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. *Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum Principis Sacerdotum*, Caiphæ: *Petrus verò ſequebatur à longè. Accenſo autem igne in medio atrii, & circumſedentibus illis*, ſcilicet militibus, *erat Petrus in medio eorum. Quem cùm vidiſſet ancilla quædam* Principis Sacerdotum *ſedentem ad lumen*, id eſt, ad ignem, *& eum fuiſſet intuita, dixit: Et hic cum illo erat*, cum Jeſu Nazareno. *At ille negavit* B *eum, dicens: Mulier non novi illum. Et poſt puſillum*, paulò poſt, *alius videns eum dixit: Et tu de illis es*, ſcilicet ex Diſcipulis ejus. *Petrus verò ait: O homo, non ſum* ex ipſis. *Et intervallo facto quaſi horæ unius, alius quidam* id *affirmabat, dicens: Verè & hic cum illo erat, nam & Galilæus eſt. Et ait Petrus: Homo, neſcio quid dicis, Et continuò adhuc illo loquente, cantavit gallus. Et converſus Dominus reſpexit Petrum*, cùm oculis corporis, tum maximè oculis miſericordiæ ſuæ. *Et recordatus eſt Petrus verbi Domini, ſicut dixerat:* Recordatus eſt verbi iſtius, quod illi Dominus, cordium ſcrutator, præſciuſque futuri dixerat: *Quia priùs quàm gallus cantet, ter me negabis: & egreſſus foras Petrus, flevit amarè.*

63. 64. 65. *Et viri qui tenebant illum, illudebant ei,* C *cædentes*, pugnis & palmis. *Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus: & interrogabant eum dicentes: Prophetiza, Quis eſt, qui te percuſſit? Et alia multa blaſphemantes dicebant in eum.*

66. 67. 68. 69. *Et ut factus eſt dies*, primo ſtatim diluculo, *convenerunt Seniores plebis, & Principes Sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium ſuum, dicentes: Si tu es Chriſtus, dic nobis. Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi: Si autem & interrogavero*, ſi qua argumenta proponam, quibus me Chriſtum eſſe convincam, *non reſpondebitis mihi, neque dimittetis*, ſive abſolvetis à vinculis & morte. *Ex hoc autem erit Filius hominis*, ego ipſe, *ſedens à dextris virtutis Dei*, ut judex veſter, omniumque hominum vivorum & mortuorum.

70. 71. *Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei?* D *Qui ait: Vos dicitis, quia ego ſum.* Id eſt; Sum, quem me eſſe dicitis. *At illi dixerunt: Quid adhuc deſideramus teſtimonium? Ipſi enim audivimus de ore ejus*, manifeſtam blaſphemiam. Jeſum interrogant Principes Sacerdotum, Legiſperiti, & Senatores, ſit-ne *Filius Dei*: reſpondet: *Ego ſum.* Eo ſenſu ſe Filium Dei eſſe affirmat, quo illi interrogabant. Non quærebant autem an gratiâ & adoptione Dei filius eſſet, ſed an naturâ, an verus, unigenitus, & conſubſtantialis Dei Filius eſſet. Quo ſolo ſenſu affirmare ſe Dei Filium criminationis de blaſphemia præbere poterat occaſionem. Sileant ergo Sociniani.

Senſus Moralis.

3. INTRAVIT *autem Satanas in Judam.* Sicut qui divinæ gratiæ inſpirationibus & motionibus obtemperant, tandem accipiunt Spiritum inhabitantem, quo filii Dei fiunt; ita qui diaboli ſuggeſtionibus liberè conſentiunt, tandem Deo eos penitus deſerente mancipia diaboli fiunt, ac tunc in ipſos ingredi ſatanas dicitur. Ad infelicem illum ſtatum per gradus pervenitur. Sic Judas primùm avaritiâ tentatus, furto ſe addixit, pecuniam pauperibus deſtinatam ſacrilegè ſubripiens. 2. Videri voluit eorum defenſor quos ipſe ſpoliabat, inſignis hypocrita. 3. A Magiſtro admonitus, de malitia nihil remiſit.

Joan. 12. 6.

E 4. Suggeſſit illi Satanas, ut Chriſtum prodendo lucrum ſibi pararet: cui ſuggeſtioni poſtquam conſenſit, jam intraſſe in eum ſatanas dicitur; nempe ut quod animo propoſuerat, id pacto firmaret: iterumque intraſſe in eum, penitus ſcilicet narratur, poſt ſacrilegam Euchariſtiæ Communionem, & obdurationem animi ad divinos Chriſti in ſuprema Cœna ſermones, ut quod pacto firmaverat, reipſa impleret. Avaritia & cupiditas bonorum temporalium cor Virorum Eccleſiaſticorum aperit diabolo, quemadmodum aperuit illi cor Judæ. Qui avaritiæ tentationi ſuccumbit, clavem cordis ſui diabolo tra-

Joan. 13. 27.

Venet. Beda in hunc locum.

dit. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli....* Multi hodie Judæ ſcelus, quo Dominum ac Magiſtrum, Deumque ſuum pecuniâ vendidit, velut immane ac nefarium exhorrent, nec tamen cavent. Nam cùm pro muneribus falſum contra quemlibet teſtimonium dicunt, profectò quia veritatem pecunia negant, Dominum vendunt. Ipſe enim dixit: *Ego ſum veritas.* Cùm ſocietatem fraternitatis aliqua diſcordiæ peſte commaculant. Dominum produnt, quia *Deus caritas eſt.* Qui etiamſi nullam pecuniam dent, Dominum argenteis vendunt, quia Principis ſæculi imaginem; id eſt, exempla hoſtis antiqui, neglectâ Conditoris, ad quam creati ſunt, imagine, ſumunt. Nam ſicut Joannes Baptiſta, qui non pro Chriſti confeſſione, ſed pro defenſione veritatis occubuit, ideo tamen pro Chriſto, quia pro veritate Martyrium ſuſcepit: ita è contrario, qui caritatis & veritatis jura ſpernit, Chriſtum qui eſt Veritas & Caritas, prodit: maximè cùm non infirmitate vel ignorantia ſubrepente, ſed in ſimilitudinem Judæ quærit opportunitatem, ut arbitris abſentibus, veritatem mendacio, virtutem crimine mutet.

8. *Et miſit Petrum & Joannem dicens: Euntes, parate nobis Paſcha, ut manducemus.* Comedamus & nos hoc Paſcha ſpiritualiter in azymis ſinceritatis & veritatis, omne fermentum malitiæ ex cordibus noſtris eliminantes. Et intelligamus dies Azymorum omnem quæ in ſpirituali lumine eſt converſationem, quæ nullam vetuſtatem primæ in Adam inobedientiæ habeat; in qua converſatione ſi fuerimus, impinguandi ſumus Myſteriis Chriſti. Præparabunt itaque hæc Sacramenta Petrus & Joannes, activa & contemplativa vita, fervor zeli, & manſuetudo pacifica. Oportet enim fideles eſſe bonum operando, & zelo ferventes adversùs malitiam, & manſuetos erga malè operantes. Odio enim habenda malitia, non is qui malè agit, cujus habenda eſt cura. Infirmus enim eſt. Quòd ſi habuerimus Petrum & Joannem adornantes cœnam, vitam bonam, & vera dogmata, occurret nobis homo lagenam aquæ portans. Renovabitur in nobis homo interior ſecundùm imaginem Conditoris per gratiam Spiritûs ſancti. Aqua enim Spiritûs ſancti gratiam, vas figulinum quod facilè confringitur, cor humanum ſignificat. Humilitas enim & contritio cordis diſpoſitio eſt ad gratiam. *Humilibus dat gratiam* Dominus Cœnaculum ſtratum, eſt Anima noſtra, ad quam venit Jeſus ut amoris ſui Myſteria in nobis perficiat, & unitatem cum Patre, ſeipſo, & Spiritu ſancto in nobis operetur. Ita autem venit ad nos & ſuam in nobis expromit efficaciam optimus Dominus, ut nos amantiſſimè præveniat, cœnaculumque cordis noſtri ſternat ipſe, & adornet, nec exſpectet ut veniamus ad eum. Verumtamen & nos ipſos diſponere per gratiam & cum gratia illius debemus ad comedendum Paſcha Chriſtianum, ad Corpus Chriſti dignè manducandum. Dignè autem manducare non poſſumus, niſi diſcipuli ſimus Chriſti, ab illoque didicerimus diligere juſtitiam & odiſſe iniquitatem; niſi ex Ægypto & Pharaonis ſervitute liberati fuerimus; niſi carni & operibus ejus, niſi mundo, diabolo, peccato renuntiaverimus. Judæi legale Paſcha manducare non potuerunt in Babylone captivi: nec nos Chriſtum Paſcha noſtrum in Sacroſancta Euchariſtiæ Communione dignè recipere & manducare poſſumus, ſi ſervi peccati ſimus, vel in proximis peccati occaſionibus verſemur; *Ubi eſt diverſorium, ubi Paſcha cum diſcipulis meis manducem?* Ad hoc Paſcha, ad ſacram Corporis & Sanguinis Chriſti Communionem; ferventiſſimo caritatis deſiderio nos præparare debemus, ut Chriſti Jeſu Salvatoris noſtri reſpondeamus amori, ſeipſum nobis intimè communicare & unire volentis, noſque ſibi commiſcere, & unum cum ipſo efficere corpus, ardentiſſimè deſiderantis. *Et ait illis: Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum.* Hinc Euchariſtiæ ab antiquis *Deſiderata* vocabatur: & cùm recens baptizati è ſacro fonte ad Altare ducerentur, Euchariſtiam percepturi, Pſalmus ille recitari vel cani ex Eccleſiæ inſtituto ſolebat: *Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te, Deus.* Animo cæleſtes ſimus, noſtra converſatio ſit in cælis, ſiquidem manducamus panem vivum qui de cælo deſcendit. Cœleſtem æternamque communionem deſideremus, & ad eam ſanctis operibus tendamus; quod deſiderium Euchariſtica Communio in nobis operabitur, ſi dignè manducaverimus Corpus Chriſti. Hic enim Myſteriorum & Spiritûs Chriſti Jeſu imperfectâ ratione participes ſumus: in regno Dei plenè & perfectè participes erimus, cùm replebimur Divinitatis ejus ſempiternâ fruitione, quam pretioſi Corporis & Sanguinis ejus temporalis perceptio præfigurat. *Dico enim vobis, Quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.* Euchariſtiæ ſacroſanctum ſacrificium dignè offert, Chriſti corpus & ſanguinem per communionem ſanctiſſimi ſacramenti dignè recipit & manducat, qui grato animo ſacrificium ejuſdem corporis & ſanguinis in cruce pro nobis oblatum recolit; & vitæ Chriſtianæ operibus demonſtrat ſe mortuum eſſe peccato, mundo, & ſibimetipſi. *Hoc facite in meam commemorationem.* Chriſti ſanguis in cruce, in ſancto Altari, in cordibus noſtris effuſus, novum fœdus Deum & nos inter arctioribus nexibus adſtringat & obſignet. *Hic eſt calix, novum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Cor noſtrum altare ſit, in quo Chriſtum offeramus Patri; non crux, in quâ illum iterum crucifigamus. Cùm ad myſticam Menſam accedimus, probemus noſmetipſos, & conſideremus an manus noſtræ & opera ſint manus & opera hominis verè Chriſtiani & diſcipuli Jeſu, non proditoris. Chriſti traditor eſt, qui poſt fidem ipſi in baptiſmo oppigneratam, cum ejus inimicis, mundo, diabolo, & peccato ſocietatem init. *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa.*

Theoph. in hunc locum. Pſal. 41.

24. *Facta eſt autem & contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe major.* Superbiæ & ambitionis vulnus quis meritò non timeat, à quo ante Chriſti mortem & Spiritus ſancti deſcenſum nec ipſi tuti fuerunt Apoſtoli, viri ex infima ſorte, pauperes, ac rudes? Caveamus igitur ne in perditionem aliqua inter nos de prælatione poſſit eſſe contentio. Si enim contendebant Apoſtoli, non excuſationi obtenditur, ſed cautioni proponitur. Una datur omnibus forma ſententiæ, ut non de prælatione jactantia ſit, ſed de humilitate contentio; eoque ſe Dominus proponit imitandum. Egebamus omnium, ipſe nullorum; & tamen præbuit ſe humilitatis auctorem, cùm Diſcipulis miniſtraret. Quod utique non faciebat ſtudio utilitatis, ſed exercitatione virtutis. Ille major & celſior inter Eccleſiæ Paſtores & Miniſtros, qui humilior, qui præeſſe non amat & clero dominari, ſed prodeſſe Eccleſiæ & ejus membris, laborioſa, indefeſſa, & nuſquam otioſa caritate; exemplo Chriſti, Animarum ſupremi Domini ac Paſtoris. *Ego autem in medio veſtrûm ſum, ſicut qui miniſtrat.*

S. Amb. lib. 10. in Luc. n. 50. 51.

28. 29. *Vos autem eſtis, qui permanſiſtis mecum in tribulationibus meis.* Fidelitatem & perſeverantiam Diſcipulorum ac ſervorum ſuorum Dominus laudat, quam in illis per gratiam ſuam operatur. Noſtra vult eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona. Verè fideles ſumus, ſi nec proſpera, nec adverſa nos ab ejus caritate ſeparent, Animos noſtros in adverſis erigat ac roboret ſpes regni cæleſtis, à Chriſto parati eis qui in fide, caritate, humilitate, patientia, inter adverſa quæque uſque ad mortem perſeverant. *Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum.* Sicut Pater mihi regnum addixit acquirendum per humilitatem, labores, paſſiones, crucem & mortem; & ego vobis diſpono & addico gloriam æternam, deliciaſque incomparabiles & ineffabiles, ſimili ratione acquirendas, ſimilibuſque conditionibus poſſidendas. Unde Apoſtolus ait: *Scientes quòd ſicut ſocii paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis.* Et, *Si commortui ſumus, & convivemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus.* Nihil etiam efficacius eſt ad deterrendum Chriſtianos ab ambitione, quàm magnificentia promiſſionum Chriſti. Res enim planè indigna eſt iis, quibus æterna gloria in

1. Cor. 1. 7. 2. Tim. 2. 11. 12.

cælo repoſita eſt, vanam & fallacem gloriam in terris quærere.

31. 32. *Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos ut cribraret ſicut triticum: ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua.* Chriſtianos omnes tentare ac dejicere expetit Satanas: nobis igitur adversùs ejus inſidias continuò vigilandum: orandus continuò Deus, ne nos tentari ſinat ultra quàm reſiſtere poſſumus, ſed ut faciat cum tentatione proventum, ut poſſimus ſuſtinere, muniti ſcuto fidei, & omnia nequiſſimi adverſarii tela ignea extinguere divino igne fervidæ caritatis. Chriſti gratia ſuppliciter & humiliter imploranda eſt, quæ ſola nobis firmitatem ac ſoliditatem frumenti tribuere poteſt; ſine quâ leves paleæ eſſemus, tentationum ventis non ſolùm agitatæ, ſed abreptæ & excuſſæ, paleæ inutiles, & ad comburendum colligendæ. Orandum in Chriſto, per Chriſtum, & cum Chriſto, ut non deficiat fides noſtra. *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.* Fideles ſimus Deo & in proſperis rebus, & in adverſis. Inde enim periculoſæ tentationes oriuntur, quibus nos cribrat Satanas ſicut triticum. Sed *Nemo frangitur adverſarum rerum moleſtiâ, qui proſperarum delectatione non capitur.* Perſeverantiam in fide & in omni opere bono, uſque in finem, à Deo ſine intermiſſione petamus, ſiquidem ex nobis nihil poſſumus; & deficiemus in via, niſi quotidiano gratiæ Chriſti adjutorio ſuſtentemur & adjuvemur. *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Quid *ei rogavit* (inquit S. Auguſtinus) *niſi perſeverantiam uſque in finem? Quæ profectò ſi ab homine homini eſſet, à Deo poſcenda non eſſet.*

S. Auguſt. lib. 2. de ſerm. Dom. in Monte c. 9

Idem lib. de Corrept. & Gratia c. 6.

Et tu aliquando converſus confirma fratres tuos. In Petro & per miniſterium Petri, confirmatur fides Chriſtianorum omnium, quorum eſt Paſtor omnium Paſtorum, quorum eſt caput totius Eccleſiæ, cujus erat figura, & cujus gerebat perſonam. Hanc fidem confirmavit 1. *Per Apoſtolatum.* 2. *Per Martyrium.* 3. *Per Epiſtolas ſuas.*

S. Auguſt. ſerm. 210 aliàs 74. de Diverſis n. 6.

33. *Qui dixit ei: Domine, tecum paratus ſum & in carcerem & in mortem ire.* Eò infirmiores ſumus, quò nos exiſtimamus fortiores. Cùm enim de viribus noſtris præſumimus, jam à Deo in quo & ex quo eſt omnis fortitudo noſtra, deſerti ſumus. *Unuſquiſque ſe tentatione tamquam interrogatus agnoſcit, ſicut Petrus quas vires haberet fides ejus utique neſciebat, quando dixit Domino:* Tecum paratus ſum & in carcerem & in mortem ire. *Dominus autem qui noverat eum, prædixit ubi deficeret, prænuntians illi infirmitatem ejus, tamquam tactâ vena cordis ejus. Proinde Petrus qui ante tentationem præſumpſit de ſe, in tentatione didicit ſe.*

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 36. ſerm. 1.

40. & 41. *Orate ne intretis in tentationem.* Exſpectanda non eſt tentatio ut oremus, ſed orandum ne in tentationem incidamus. Chriſtus orans in Monte Olivarum ante paſſionem ſuam, orandi exemplum formamque nobis tradit. Orationis Chriſtianæ conditiones in Oratione Capitis noſtri attendamus. 1. Seceſſum, animique à terrenis affectibus avulſionem. *Et ipſe avulſus eſt ab eis.* 2. Humiliationem interiorem & exteriorem coram Deo. *Et poſitis genibus orabat.* 3. Fiduciam filialem in Deum: *Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum à me.* 4. Voluntatis humanæ cum divina voluntate conformationem. *Verumtamen non mea voluntas, ſed tua fiat.* 5. Conſolationum externarum, quas in rebus adverſis nobis Deus ſubminiſtrat per Sacerdotes, alioſque viros religioſos & pios, humilem, & cum actione gratiarum acceptionem. *Apparuit autem illi Angelus de cælo, confortans eum.* 6. Generoſum certamen contra affectus omnes ac motus, qui Dei voluntati in nobis repugnant, intenſioremque fervorem orationis, cùm tentatio vel angor ingraveſcit. *Et factus in agonia, prolixiùs orabat.* 7. Colluctationem adversùs peccatum uſque ad ſanguinem, & ad mortem uſque. *Et factus eſt ſudor ejus ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram....* Non*dum enim uſque ad ſanguinem reſtitiſtis, adversùs peccatum repugnantes.*

Hebr. 12. 4.

42. *Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum à me: verumtamen non mea voluntas, ſed tua fiat.* Nullum ſacrificium Deo acceptius eſt ſacrificio propriæ voluntatis ſine quo cætera bonorum operum ſacrificia illi non placent. Recti corde ſunt, qui hoc volunt quod Deus vult. " Parcit peccatoribus, tu vis ut jam perdat peccatores. Di- " ſtorti cordi es, & pravæ voluntatis, quando aliud vis, " aliud vult Deus. Converte cor tuum, & dirige ad Deum: " quia & Dominus infirmis compaſſus eſt. Vidit in corpo- " re ſuo, id eſt, in Eccleſia ſua infirmos, qui primò volunta- " tem ſuam ſequi tentarent; ſed cùm viderent volunta- " tem Dei aliam eſſe, dirigerent ſe & cor ſuum ad ſuſci- " piendam & ſequendam voluntatem Dei. Ne volunta- " tem Dei velis torquere ad voluntatem tuam, ſed tuam " corrige ad voluntatem Dei. Voluntas Dei ſic eſt quo- " modo regula: ecce, puta, torſiſti regulam, unde habes " corrigi? Illa autem integra manet: regula eſt enim in- " commutabilis. Quamdiu integra eſt regula, habes quò " te convertas, & corrigas pravitatem tuam. Quid autem " volunt homines? Parum eſt, quia voluntatem ſuam tor- " tuoſam habent: etiam volunt voluntatem Dei tortam fa- " cere ſecundùm cor ſuum, ut hoc faciat Deus quod ipſi " volunt, cùm ipſi hoc debeant facere quod Deus vult. " Quomodo autem complexus eſt Dominus ex duabus vo- " luntatibus unam factam in homine quem portabat? Præ- " figurans in corpore ſuo, id eſt in Eccleſia ſua futuros " quoſdam, qui voluntatem ſuam vellent facere, ſed ſe- " querentur poſtea Dei: quia infirmos quoſdam oſtendit, " quòd ad ipſum pertineant, & eos præfiguravit in ſe. " *Nam ideo & toto corpore ſanguinem ſudavit, quia in* " *corpore ſuo, id eſt, in Eccleſia ſua, Martyrum ſanguinem oſtendit. Toto corpore ſanguis exibat: Ita Eccle-* " *ſia ejus habet Martyres, per totum corpus ejus fuſus eſt* " *ſanguis.* Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis. Quoſdam ergo infirmos in ſe " præfigurans, vel in corpore ſuo, ex perſona infirmorum " compatiens illis, ait: *Pater, ſi vis, transfer calicem iſtum* " *à me.* Oſtendit hominis voluntatem: ſi in ipſa voluntate " permaneret, jam pravum cor videretur oſtendere. Sed ſi " compaſſus eſt tibi, & te liberat in ſe; imitare quod ſequi- " tur, dicens: *Verumtamen non mea voluntas, ſed tua fiat.* " Si cœperit tibi ſubrepere voluntas humana; O ſi occidat " Deus inimicum iſtum meum, ut non me perſequatur! O " ſi poſſet fieri ut non ab illo paterer tanta! Jam ſi perſe- " veraveris, & hoc tibi placuerit, & vides quia non hoc vult " Deus, pravus corde es. "

S. Aug. Enarr. in Pſal. 93. n. 18. & 19.

Et factus eſt ſudor ejus, ſicut guttæ ſanguinis, &c. Sanguineum ſudorem ex Chriſti venis elicit vis doloris pro peccatis noſtris & totius mundi. Lachrymas ſaltem ex oculis noſtris eliciat ſincerus & vehemens pro peccatis noſtris dolor, eliciat vis amoris pœnitentis. Sudor ordinarius, primi Adami pœna eſt: *In ſudore vultus tui veſcèris pane tuo.* Sudor ſanguineus, ſecundi Adami pœnitentiam in ſemetipſo dedicantis, ſatisfactio & meritum eſt. Serpentes quoſdam angores graviſſimos, & profluxum ſudoris inſtar ſanguinis efficere, Ex Diodoro Siculo ſupra retulimus. Ictui ſerpentis antiqui ſanguineus ille ſudor adſcribendus. Mors peccati, venenum ſerpentis Chriſtum attingere & vulnerare non potuit: ſed vulneraverat Adamum, & totum in illo humanum genus. Chriſtus verò fidejuſſor factus pro nobis, pœnas peccatorum noſtrorum in ſe ſuſcepit, attritus eſt propter iniquitates noſtras, vulneratus eſt propter peccata noſtra & ſanguineum ſudorem horrore peccati emiſit. *Et factus eſt ſudor ejus ſicut guttæ ſanguinis.* Demus operam ne ſit inanis & ſine fructu reſpectu noſtri ſudor Chriſti ſanguineus: & ne de anima noſtra dicatur: *Multo labore ſudatum eſt, & non exivit de ea nimia rubigo ejus.*

Ezech. 24 12.

54. *Petrus verò ſequebatur à longè, &c.* Sequebatur " à longè, qui mox erat negaturus; neque enim negare po- " tuiſſet, ſi Chriſto proximus adhæſiſſet. Negavit, quia de " ſe præſumpſit. *Tecum paratus ſum*, inquit, *& in car-* " *cerem & in mortem ire.* Devotionem conſideravit, non " reſpexit conditionem. Multatus, quia dixit ſe animam " ponere, quod non humanæ infirmitatis, ſed divinæ eſt "

S. Amb. lib. 10. in Luc. n. 72. 74. 75.

„ poteſtatis ... Ubi negat Petrus? Non in monte, non in templo, non in ſua domo: ſed in Prætorio Judæorum, in domo Principis Sacerdotum. Ibi negat, ubi veritas non eſt: ibi negat, ubi Chriſtus captus, ubi Jeſus ligatus eſt. Quid niſi erraret, quem intromiſit oſtiaria, interrogavit oſtiaria, & oſtiaria Judæorum? Malè Eva induxit Adam; malè Petrum introduxit femina. Sed ille in Paradiſo labitur, ubi non venialis culpa: hic in Prætorio Judæorum, ubi difficilis innocentia. Hujus lapſûs exemplo admonemur impiorum conſortium & colloquia, proximaſque peccandi occaſiones fugere, nobis ipſis attendere, timere ne fragilitas noſtra ſibi ipſi relinquatur, ne gratia ad tentationem vincendam neceſſaria, in pœnam præcedentium infidelitatum, in pœnam ſuperbiæ, negligentiæ, torporis, occulto ſed tamen juſto Dei judicio nobis ſubtrahatur.

CAPUT XXIII.

Senſus Litteralis.

1. 2. ET *ſurgens omnis multitudo eorum*, qui concilio adverſùs Jeſum interfuerant, Pontificum, Legiſperitorum, Senatorum, *duxerunt illum ad Pilatum. Cœperunt autem illum accuſare dicentes: Hunc invenimus ſubvertentem*, id eſt, depravantem & inducentem in errores, *gentem noſtram, & prohibentem tributa dare Cæſari*, Romanorum Imperatori, ut Judas ille ſeditionis publicæ in Galilæa ſignifer, *& dicentem ſe Chriſtum Regem eſſe*, ſe Meſſiam eſſe Patribus noſtris promiſſum, & à nobis exſpectatum, qui regnaturus eſt in populo Iſraël, excuſſo exteræ dominationis jugo.

3. 4. 5. 6. 7. *Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es Rex Judæorum? At ille reſpondens, ait: Tu dicis:* Rex ſum ego, non terreſtris tamen regni, ſed cæleſtis. Regnum meum non eſt de hoc mundo. (Ioan. 16. 33.) *Ait autem Pilatus ad Principes Sacerdotum & turbas: Nihil invenio cauſæ in hoc homine*, nullum crimen morte puniendum. Ipſe hominis habitus à regni affectati ſuſpicione longè abeſt. *At illi invaleſcebant*, pervicaciùs inſtabant, *dicentes: Commovet populum*, novam ſpargens doctrinam, quod prohibere tui muneris eſt, cùm adverſetur publicæ tranquillitati. *Commovet populum docens per univerſam Judæam, incipiens à Galilæa uſque huc. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit ſi homo Galilæus eſſet: & ut cognovit quòd de Herodis poteſtate eſſet*, id eſt, è regione Herodis juriſdictioni ſubdita (Herodes enim Tetrarcha erat Galilææ, ubi Chriſtus eſt educatus) *remiſit eum ad Herodem*, tum ut ab ejus cauſæ judicio ſe extricaret, tum ut Herodi gratificaretur, *qui & ipſe Jeroſolymis erat illis diebus*, ob celebrationem Paſchatis, cùm Judaicam Religionem exteriùs profiteretur.

8. 9. 10. 11. 12. *Herodes autem viſo Jeſu, gaviſus eſt valdè. Erat enim cupiens ex multo tempore videre eum. eo quòd audierat multa de eo* laude & admiratione digna, *& ſperabat ſignum aliquod videre ab eo fieri.* Miraculum aliquod illum editurum ſperabat coram ſe, idque vehementer optabat, ut oculos & animum re nova paſceret: quaſi Dei omnipotentia humanæ curioſitati inſervire debeat. *Interrogabat autem eum.* Herodes *multis ſermonibus. At ipſe nihil ei reſpondebat*, certè noſcens illum ſibi non crediturum, cujus nempe animus adverſùs veritatem obduratus erat. *Stabant autem Principes Sacerdotum & Scribæ, conſtanter*, id eſt, pertinaci contentione, *accuſantes eum. Sprevit autem illum Herodes cum exercitu ſuo*, ſive cum miniſtris ſuis, indignum ſua celſitudine ratus, ſi metuere videretur hominem neque armis, neque opibus, neque regnandi artibus inſtructum: *& illuſit indutum veſte alba*: illuſit ei ut homini fatuo, qui ne verbum quidem ad ſui defenſionem reſpondere poſſet: ac veſte alba ſeu ſplendidiore per ludibrium indutum, quaſi candidatum imaginarii Imperii, *remiſit ad Pilatum. Et facti ſunt amici Herodes & Pilatus in ipſa die: nam antea inimici erant ad invicem*: ſive odium ex æmulatione quæ Reges inter & Romanos Præſides frequens erat, ortum eſſet; ſive ob Galilæos à Pilato neci datos, & uſurpatam Herodis ipſius juriſdictionem.

13. 14. 15. 16. *Pilatus autem convocatis Principibus Sacerdotum, & Magiſtratibus* ſive Senatoribus, *& plebe, dixit ad illos: Obtuliſtis mihi hunc hominem quaſi avertentem populum* à Romani Imperii reverentia; *& ecce ego coram vobis interrogans, nullam cauſam*, ſive nullum crimen *invenio in homine iſto ex his in quibus eum accuſatis. Sed neque Herodes* ullum tale crimen in eo invenit: *nam remiſi vos ad illum*, qui res Jeſu meliùs noſſe poterat, cùm Jeſus in ejus ditione præcipuè converſatus ſit: *& ecce nihil dignum morte actum eſt ei.* Nihil ab Herode in illum præjudicatum eſt, quo dignus morte notaretur. *Emendatum ergo illum dimittam?* Caſtigatum, ſeu flagris cæſum. Præpoſitum erat Pilato hanc pœnam Jeſu irrogare, ut quoquo modo Judæorum animos mitigaret, illumque morti eximeret. Nimirum Legibus Romanis arbitraria erat pœna, *Si quis novas & uſu vel ratione incognitas Religiones induceret, ex quibus animi hominum moverentur* (ut loquitur Paulus Juriſconſultus.) Hoc crimen, quàm Majeſtatis, videbatur Pilato magis in Jeſum congruere: ut ſolent qui aliud quàm jus intuentur, quærere aliquid quod obtendant injuriæ.

17. 18. 19. 20. 21. 22. *Neceſſe autem habebat*, ex conſuetudine, *dimittere eis*, in feſto Paſchatis, *unum* reum: *exclamavit autem ſimul univerſa turba, dicens, Tolle hunc* è medio, capitali ſupplicio illum addicito, *& dimitte nobis Barabbam: qui erat propter ſeditionem quamdam factam in civitate, & homicidium, miſſus in carcerem. Iterum autem Pilatus locutus eſt ad eos, volens dimittere Jeſum. At illi ſucclamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Ille autem tertio dixit ad illos: Quid enim mali fecit iſte?* Non faciam: rem enim iniquam poſtulatis. *Nullam cauſam mortis invenio in eo. Corripiam ergo illum, & dimittam.* Confer cum *Matthæi* 27. & *Marci* 15.

23. 24. 25. *At illi inſtabant vocibus magnis, poſtulantes ut crucifigeretur*: ut quod jure non poterant, clamoribus obtinerent, *& invaleſcebant*, id eſt, prævaluerunt, *voces eorum. Et adjudicavit fieri petitionem eorum.* Decrevit ut fieret quod illi petebant, nimirum ut Jeſus crucifigeretur. *Dimiſit autem illis eum, qui propter homicidium & ſeditionem miſſus fuerat in carcerem, quem petebant*, cujus liberationem urgebant. *Jeſum verò tradidit voluntati eorum*, ut crucifigeretur. Confer cum *Matthæi* 27. 23. & *Marci* 15. 14. *& ſeq.*

26. 27. 28. 29. 30. 31. *Et cùm ducerent eum* ad Calvariæ montem, qui locus patibularis erat, *apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenenſem, venientem de villa: & impoſuerunt illi crucem portare poſt Jeſum*; id eſt, à tergo ipſius ſub eodem onere præeuntis. *Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum. Converſus autem ad illas Jeſus, dixit: Filiæ Jeruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros.* Hieroſolymitanæ mulieres, non meâ ſed veſtrâ, & civium veſtrorum causâ flete, quibus mala graviſſima ob mortem meam imminent. *Quoniam ecce venient dies* extremæ calamitatis, obſidionis, & excidii Urbis veſtræ, *in quibus dicent: Beatæ ſteriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt:* Quia

duplex eſt dolor matrum, videre filios miſeriæ partici-pes: *Tunc incipient dicere Montibus: Cadite ſuper nos: & collibus: Operite nos.* Locutiones iſtæ proverbiales à Chriſto uſurpatæ ſunt ad eventuum ſingularium ſignificationem, quo magis ex his divina ipſius præſcientia appareret. Nam & matrum ea fuit miſeria tempore Hieroſolymitanæ obſidionis, ut ſuos ipſæ filios præ fame comederent, & plurimi ſe in ſpecus abdiderunt, ubi tamen à Romanis militibus inventi, miſerè contrucidati ſunt. *Quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Si ego juſtus pœnas do tam acerbas, quid non patientur mortis meæ, aliorumque criminum rei? Et hæc locutio proverbialis erat. Nam Hebræi viros bonos lignum viride, malos lignum aridum vocant. Pſalm. 1. *Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum .... Et erit tamquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Et folium ejus non defluet, &c. Non ſic impii, non ſic.* Et Ezech. 20. 47. *Exſcindam & viride lignum & aridum*, id eſt, *Juſtum & impium*, ut ipſe interpretatur cap. 21. 3. Senſus igitur eſt: Si talia faciunt Romani in me ligno humido, feraci, ſemper virente, & ſemper vitali propter Deitatem, & per fructus doctrinæ meæ alente omnes, quid non facient in vobis, populo arido, ligno ſterili ab omni vivifica juſtitia, & nullum fructum afferente?

Iſai. 2. 19. Oſee 10. 8. Joſeph lib. 6 de Bello Judaico c. 46.

Theophyl. in hunc locum.

33. 34. *Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo*, duo homines facinoroſi, *ut interficerentur. Et poſtquam venerunt in locum, qui vocatur Calvariæ, ibi crucifixerunt eum, & latrones, unum à dextris, & alterum à ſiniſtris*, ut medius inter illos pendens Jeſus, ipſis latronibus facinoroſior videretur. Supplicium crucis dirum, ſervile, infame, Judæis inuſitatum, ut probat Caſaubonus Exercit. 16. in Baronium.

Jeſus autem dicebat: Pater, dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt. Si neceſſaria eſſet attentio mentis ad actionis pravitatem, ut peccatum imputetur, non peccaſſent Chriſti crucifixores, qui verè ignorabant quid facerent, adeòque nulla fuiſſet cauſa cur Chriſtus Patrem oraſſet ut mortis ſuæ peccatum illis remitteret. Error itaque de peccato quod Philoſophicum vocant recentiores Moralis Evangelicæ corruptores, à Chriſto in cruce pendente damnatus eſt. *Dividentes verò veſtimenta ejus*, milites Romani, qui crucifixerant eum, *miſerunt ſortes.* Pallium diviſerunt, ſortem ſuper tunicam miſerunt. Confer cum *Joannis* 19. 23. 24.

35. 36. 37. *Et ſtabat populus ſpectans, & deridebant eum Principes cum eis, dicentes: Alios ſalvos fecit, ſe ſalvum faciat, ſi hic eſt Chriſtus Dei electus.* Si verus eſt Meſſias, de quo Deus apud Iſaiam ait: *Ecce ſervus meus, ſuſcipiam eum: electus meus, complacuit ſibi in illo anima mea.* (cap. 42. verſ. 1.) Non plebs tantùm, ſed & ipſi Senatores in cruce pendenti crudeliter inſultabant. *Illudebant autem ei, & Milites accedentes, & acetum offerentes ei*, qui potus erat vulgaris illorum, ut ex Spartiano, aliiſque Scriptoribus antiquis colligitur. Nec inſolitum fuiſſe Judæis potum illum, colligitur ex verbis Booz ad Ruth: *Concede panem, & intinge buccellam tuam in aceto.* Quibus autem verbis milites Chriſto illuderent, refert etiam Evangeliſta: *Et dicentes: Si tu es Rex Judæorum*, Meſſias ille potens & virtutibus celeber, *ſalvum te fac* ab imminente morte,

Ruth. 2. verſ. 14.

38. *Erat autem & ſuperſcriptio*, ſeu inſcriptio *ſcripta ſuper eum*, ſuper caput ejus, in ſuperiore crucis parte, *litteris Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic eſt Rex Judæorum.* Linguas tituli alio ordine recenſet S. Joannes, ſcilicet Hebræam, Græcam, & Latinam. Quænam lingua primum locum teneret, incertum. Confer cum *Matth.* 27. 37. *Marci.* 15. 26. & *Joannis* 19. 19.

39. 40. 41. 42. 43. *Unus autem de his, qui pendebant latronibus, blaſphemabat eum, dicens: Si tu es Chriſtus, ſalvum fac temetipſum, & nos*: teipſum & nos à morte imminente libera, & è cruce ſolve. *Reſpondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es?* Tu non magis Deum times, quàm cæteri, contumeliis afficiens Jeſum crucifixum, cùm ſimili pœnæ ſubjaceas, Deique judicio mox ſiſtendus ſis. *Et nos quidem juſtè* punimus; *nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali geſſit*, nihil umquam fecit quod reprehenſionem mereretur, nedum hanc mortem crucis. Fama ſanctitatis & miraculorum Jeſu ad omnium aures pervenerat. Non mirum itaque quòd Latronem non lateret; ſed & ſingulari mentis illuſtratione à Spiritu ſancto cognovit non tantùm eſſe hominem juſtum, ſed Deum mundique Redemptorem cognovit, credidit, & confeſſus eſt. *Et dicebat ad Jeſum: Domine, memento mei, cùm veneris in Regnum tuum.* Cùm regni, non alieni, ſed tui, poſſeſſionem adiveris. *Et dixit illi Jeſus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in Paradiſo.* Non aliquando, ut verecundè petis, ſed *hodie*, ſtatim à morte; non ſolùm tui memor ero, ſed *mecum eris*, tanquam ſocius conſolationis, qui ſocius es paſſionis & imitator patientiæ; fidei tuæ, ſpei, caritatis, pœnitentiæ præmium hodie percipies *in Paradiſo*, id eſt, in loco voluptatis & quietis perpetuæ Juſtorum. Sicut homo quidem in cruce Jeſus, ut Deus autem ubique, & illic & in paradiſo, implens omnia, & nuſquam abſens.

Theophyl.

44. 45. *Erat autem ferè hora ſexta, & tenebræ factæ ſunt in univerſam terram, uſque in horam nonam. Et obſcuratus eſt Sol, & velum Templi ſciſſum eſt medium.* Confer cum *Matthæi* 27. 45. & 51.

46. *Et clamans voce magna Jeſus, ait: Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.* Vox magna index fuit illum non neceſſitate aut infirmitate mori, ſed voluntate; index fuit vehementiſſimi illius affectus, ſummæque erga Patrem fiduciæ. *In manus tuas*, tibi, tutelæ, curæque tuæ *commendo ſpiritum meum*, Animam meam apud te depono, quam à te accepi, moxque ſum reſumpturus. Confer cum *Matthæi* 27. 50.

Pſal. 30. 6.

47. 48. 49. *Videns autem Centurio quod factum fuerat*, Solis deliquium extra naturæ ordinem, tremorem terræ, hominem velut ſuo arbitrio expirantem, *glorificavit Deum*, Dei potentiam agnovit & confeſſus eſt, *dicens: Verè hic homo juſtus erat*, id eſt, innocens, verax, ac proinde Filius Dei, quem ſe eſſe dixit. *Et omnis turba eorum, qui ſimul aderant ad ſpectaculum illud*, qui ad ſpectandum crucis ſupplicium convenerant, *percutientes pectora ſua*, in ſignum compunctionis & pœnitentiæ, *revertebantur. Stabant autem omnes noti ejus*, diſcipuli, conſanguinei, amici, *à longè*, procul à cruce, *& mulieres quæ ſecutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes.* Confer cum *Matth.* 27. 55. & 56. & *Joann.* 19. 25. Tunc impletum eſt illud Vaticinium: *Et qui juxta me erant, de longè ſteterunt, &c.*

Pſal. 37. 12.

50. 51. 52. 53. *Et ecce vir nomine Joſeph, qui erat Decurio*, id eſt, Conſul ſive Senator Urbis, *vir bonus & juſtus, hic non conſenſerat conſilio & actibus eorum*, id eſt, Principum Sacerdotum, & Synedrii: *ab Arimathea civitate Judææ* oriundus, *qui expectabat & ipſe regnum Dei*, ſeu Meſſiæ adventum, ut pii omnes Iſraëlitæ. *Hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Jeſu. Et depoſitum* de cruce *involvit ſindone, & poſuit eum in monumento exciſo* in rupe, *in quo nondum quiſquam poſitus fuerat.*

54. 55. 56. *Et dies erat Paraſceves*, id eſt, præparationis, *& Sabbatum illuceſcebat*, id eſt, imminebat nox, qua poſt occaſum ſolis incipiebat Sabbatum more Judaico. *Subſecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum poſitum erat corpus ejus*, ubi, & quo modo atque ſitu ſepultum, obſervarunt. *Et revertentes paraverunt aromata, & unguenta: & Sabbato quidem ſiluerunt*, ſive quieverunt, *ſecundùm mandatum* Legis, nec aliquid egerunt quoad aromatum & unguentorum apparatum, niſi elapſo Sabbato.

Senſus Moralis.

2. 3 **C**ÆPERUNT *autem illum accuſare, dicentes ;*
4 5. *Hunc invenimus ſubvertentem gentem noſtram, &c.* Chriſtus Jeſus blaſphemiæ adversùs Deum, proditionis erga Principem, ſeditionis in populo excitatæ accuſatus, eorum qui calumniam patiuntur conſolatio eſt. Quis innocentiâ ſuâ contra hujuſmodi accuſationes tutus eſſe poteſt, ſiquidem illis appetitus eſt Sanctus Sanctorum ? *Psal. 63.* *Exacuerunt ut gladium linguas ſuas, intenderunt arcum, rem amaram, ut ſagittent in occultis immaculatum. Subitò ſagittabunt eum, & non timebunt, firmaverunt ſibi ſermonem nequam. Narraverunt ut abſconderent laqueos, dixerunt : Quis videbit eos?* Pacificam Chriſti Jeſu doctrinam quaſi ſeditioſam criminantur Judaici Sacerdotes, Legiſperiti, & Senatores, quia falſas illorum Traditiones impugnabat, illorumque detegebat hypocriſim, & populum à vita corruptiſſima in rectam viam revocabat. Sic Evangelicæ Doctrinæ corruptores, cùm à piis eruditiſque Theologis accuſantur, ac refelluntur, cùm ab Epiſcopis damnantur ; accuſatores ſuos ut publicæ tranquillitatis perturbatores, ut ſeditioſos, ut Novatorum partiarios, apud Poteſtates accuſant, & calumniis opprimere nituntur. *Commovet populum, docens per univerſam Judæam, incipiens à Galilæa uſque huc.* Sic olim impius Rex Achab Eliam accuſavit quòd Iſraël conturbaret, quia Iſraelitas à falſorum Deorum cultu revocabat. *Tu-ne es ille qui conturbas Iſrael? Et ille ait : Non ego turbavi Iſrael, ſed tu, & domus patris tui, qui dereliquiſtis mandata Domini, & ſecuti eſtis Baalim.* *3. Reg. 18. 17. 18.*

11. *Sprevit autem illum Herodes cum exercitu ſuo : & illuſit indutum veſte alba.* A mundo & hominibus carnalibus contemni, & irrideri, ſors piorum eſt. Qui ſecundùm Evangelium vivunt, ab hominibus ſecundùm ſæculi genium ac mores viventibus ſpernuntur, irridentur, plerumque ſtultitiæ elogio notantur, maximè in Aulis Principum, ubi rara pietas ; ubi plus curioſitatis, quàm fidei. Qui pietatis causâ ſpernuntur & illuduntur, Chriſti ab Herode & Aulicis ejus illuſi modeſtiam, humilitatem, patientiam imitentur : ſilentio illum glorificent. *At ipſe nihil illi reſpondebat* Feliciores ſe exiſtiment, cùm propter Chriſtum ſugillantur ut ſtulti, quàm ſi ſummam ſapientiæ laudem apud homines mundo ſervientes conſequerentur. Et qui pios ut homines inſipientes, debilis ingenii, puſilli animi contemnunt, ipſi Dei judicio ſtultiſſimi ſunt. Nemo ſe ſeducat ; *1. Cor. 3. 18. 19.* *Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat ut ſit ſapiens. Sapientia enim hujus mundi ſtultitia eſt apud Deum.*

24. *Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum.* Pilatus innocentiam Jeſu agnoſcebat, illum dimittere volebat ; illum tamen Cæſaris timore, & inimicorum ipſius Jeſu clamoribus victus, Barabbæ poſtpoſuit, Latroni Salvatorem, ſeditioſo pacificum, homicidæ Auctorem vitæ : & flagellandum, illudendum, crucifigendum tradidit voluntati eorum. Sic urgentibus tentationibus, quæ nos ad peccatum incitant, & tumultuariis vocibus clamant ut Chriſtus in cordibus noſtris rurſum crucifigatur, fortè volumus dimittere Jeſum, ipſum offendere nolumus, nullam invenimus cauſam cur debeat iterum in nobis crucifigi ; ſed clamores cupiditatum noſtrarum vincunt tandem imperfectam boni voluntatem, ſeu velleitatem ; timore vel cupiditate ad conſenſum inflexi, Mundum, diabolum, amorem noſtrum proprium Chriſto, ejuſque legi, veritati, caritati præponimus *Jeſum verò tradidit voluntati eorum.*

26. *Et cùm ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenenſem, venientem de villa : & impoſuerunt illi crucem portare poſt Jeſum.* Crux ſuper humeros Chriſti Jeſu imponitur ut trophæum, quod Chriſtus in homine, & homo portat in Chriſto.... Bonus ordo noſtri profectûs eſt, ut priùs crucis ſuæ trophæum ipſe erigeret, deinde Martyribus traderet erigendum. Non Judæus eſt qui crucem portat, ſed alienigena, atque peregrinus : nec præcedit, ſed ſequitur, juxta quod ſcriptum eſt : *Qui vult venire poſt me, tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* *S. Amb. lib. 10. in Luc. n. 107.*

Et impoſuerunt illi crucem portare poſt Jeſum. Crucem noſtram feramus omnes poſt Jeſum : ferant Prælati, ferant & ſubditi ; Doctores pariter & populus. Crux eſt mortificatio affectionum, ità ut moveri nequeant & operari. Nam qui crucifigitur, clavis affigitur, & operari non poteſt. Unde Doctor ſecundùm Chriſtum debet prior ipſe crucem tollere, & carnes ſuas timore Dei configere, deinde eam auditoribus imponere. Impletur autem & hoc loco Iſaiæ Vaticinium ; *Iſai. 9.* *Cujus principatus ſuper humerum ejus.* Principatus enim Domini, & regnum, crux eſt. *Humiliavit ſemetipſum* (ait Apoſtolus) *factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis, Propter quod & Deus exaltavit illum...* *Philipp. 2.* Non aliter regnat in nobis Jeſus niſi per afflictionem, atque ita qui in deliciis vivunt, inimici ſunt Chriſti. Ille autem poteſt fieri ſubditus Chriſti, & tollere crucem ſuam, qui virtutem exercet ; qui venit à villa, relinquens mundum, & quæ ſunt in mundo, & ad Jeruſalem illam ſupernam & liberam tendit. *Theoph. in c. 23. S. Lucæ*

34. *Jeſus autem dicebat : Pater, dimitte illis : non enim ſciunt quid faciunt.* Novus Sacerdos in novo crucis Altari ſeipſum in ſacrificium offert *pro ignorantiis Populi.* *Hebr. 9. 7.* Sic impletum eſt illud Iſaiæ : *Ipſe peccata multorum tulit, & pro transgreſſoribus rogavit.* *Iſaiæ 53.* Hujus orationis fructus fuit Judæorum plurimorum converſio. *Videbat quoſdam ſuos inter multos alienos ; illis jam petebat veniam, à quibus adhuc accipiebat injuriam. Non enim attendebat quòd ab ipſis moriebatur, ſed quia pro ipſis moriebatur.* *S. Auguſt. Tract. 31. in Ioann. n. 9.* Pro illis veniam oravit, ut nemo de ſui peccati dimiſſione deſperet. Viderunt Chriſtum ſuo ſcelere morientem, & crediderunt in Chriſtum ſuis ſceleribus ignoſcentem. *Quouſque biberent ſanguinem quem fuderant, de ſua ſalute deſperaverunt.*

Pater, dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt. Attendamus, & faciamus ſecundùm exemplar quod nobis in monte monſtratum eſt. *Quem petit? Pro quibus petit? Quis petit? Ubi petit? Patrem Filius, pro impiis crucifixus, inter ipſas injurias non verborum, ſed mortis illatæ, pendens in Cruce : tanquam ad hoc extentas manus habuerit, ut ſic pro illis oraret, ut dirigetur oratio ejus tamquam incenſum in conſpectu Patris, & elevatio manuum ejus ſacrificium veſpertinum.* *S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 85. Verſ. 15. n. 20.* Verè *Dominus miſerator & miſericors ; longaminis, & multæ miſericordiæ, & verax.* Moritur ut martyr ſuæ Divinitatis & Charitatis ; utrumque illud Fidei & Moralis Evangelicæ fundamentum in Cruce confirmat : Divinitatem hâc voce, *Pater* ; Charitatem iſtis ; *Dimitte illis.* Chriſti pro te morientis Charitatem imitare. Langues, anhelas, ægritudine ſauciaris, non potes tibi tollere odium. Spera in Deum, Medicus eſt, pro te pependit in ligno, & nondum eſt vindicatus. Quid vis vindicari? Ideo enim odiſti ut vindiceris. Vide pendentem Dominum tuum, & tibi de ligno tamquam de tribunali præcipientem. Vide pendentem, & tibi languenti de ſuo ſanguine medicamentum facientem. Vindicari vis? Vide pendentem, audi precantem : *Pater, dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt.* Sed potuit hoc facere, dicis mihi : ego non poſſum. Ego enim homo ſum, ille Deus. *Deus ergo ut quid homo, ſi non corrigitur homo?* *Idem ſerm. 49 aliàs de Temp. 237. n. 9 & 12.*

Pater, dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt. Iſti qui ſanos ſe putabant, multò periculoſiùs & deſperatiùs ægrotabant ; & ipſa ægritudine quâ mentes perdiderant, etiam Medicum cædebant. Parum eſt, cædebant : dicam totum ; non ſolùm cædebant, ſed etiam occidebant. Ille autem etiam cùm occideretur, Medicus erat ; vapulabat, *S. Aug. ſerm. 125. aliàs 9. de Verbis Apoſtol. n. 2. & 3.*

& curabat; patiebatur phreneticum, nec deſerebat ægrotum: tenebatur, alligabatur, colaphis percutiebatur, arundine plagas accipiebat, irridebatur, inſultabatur ei, poſtremò audiebatur, damnabatur, ligno ſuſpendebatur, undique circumfremebatur; & Medicus erat. Agnoſcis phreneticos, agnoſce & Medicum. *Pater, dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt.* Illi *perdita mente ſæviebant, & Medici ſanguinem ſæviendo fundebant: ille autem etiam de ipſo ſanguine ſuo ægrotis medicamenta faciebat.* Non enim fruſtra dixit, *Pater, dimitte, illis:* Orat Chriſtianus, & exauditur; orat Chriſtus, & non exauditur? Nam qui exaudit cum Patre, quia Deus eſt, quomodo non exauditur homo, quòd pro nobis factus eſt? Prorſus exauditus eſt. Ibi erant, ibi ſæviebant; de his erant qui reprehendebant eum, & dicebant, *Ecce cum publicanis & peccatoribus manducat.* Erant in ipſo populo, à quo ipſe Medicus occidebatur, *& in ejus ſanguine etiam ipſis antidotum parabatur.*

39. 40. 41. 42. 43. *Unus autem de his qui pendebant latronibus, blaſphemabat eum dicens: Si tu es Chriſtus, ſalvum fac temetipſum, & nos.* Deum blaſphemando pati, ſine fide, ſine ſpe, ſine caritate pati & mori, extrema in hoc mundo pœna peccati eſt, & peccatum ad mortem, pro quo non oravit Chriſtus; caracter denique reproborum eſt. Beatus eſt qui in hac vita caſtigatur & punitur à Deo, ſi crucem ſuam humiliter accipiat, patienter ferat, amore pœnitente pœnas ſuas conſecret, Deo benedicat. *Nemo autem veſtrûm patiatur ut homicida aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Chriſtianus, non erubeſcat: glorificet autem Deum in iſto nomine.... Itaque & hi qui patiuntur ſecundùm voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas ſuas in benefactis.* Primus fructus fidei & pœnitentiæ in peccatore ſuorum peccatorum pœnas dante, eſt timor judiciorum Dei, cor ejus utiliter concutientis. *Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es.* Secundus eſt pœnarum ſuarum cum pœnis Jeſu Chriſti comparatio, & juſtitiæ Dei erga ſeipſum agnitio ac humilis adoratio. *Et nos quidem juſtè, nam digna factis recipimus: Hic verò nihil mali geſſit.* Tertius eſt, Chriſti Jeſu humiliationibus, ignominiis, paſſione & morte non offendi. Quartus, humilis oratio. Quintus, nihil aliud petere quàm ut Jeſus memor ſit noſtri, nos habeat in corde; ſolam ab illo miſericordiam poſtulare, omnibus honoribus, ac favoribus in regno ejus ſe indignum cenſere ac profiteri. *Et dicebat ad Jeſum: Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum.* Sextus, corrigere peccantes, innocentiam oppreſſam tueri. Hoc animo patientibus & morientibus incredibile ſolatium per ſpem vivam Deus infundit, & Chriſtus Jeſus in pœnarum tolerantiâ ſibi per caritatem conjunctos, ad gloriæ ſuæ conſortium vocat. *Et dixit illi Jeſus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in Paradiſo.*

1. Petri. 4. 15. 19.

Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Nemo fit membrum Chriſti niſi aut baptiſmate in Chriſto, aut morte pro Chriſto. Unde & Latro ille, non ante crucem Domini ſectator, *ſed in cruce Confeſſor, inter Martyres computatur, qui ſuo ſanguine baptizantur,* quod pleriſque non baptizatis fervente perſecutione provenit. *Tanto namque pondere appenſum eſt, tantumque valuit apud eum qui hæc novit appendere, quòd confeſſus eſt Dominum crucifixum, quantùm ſi fuiſſet pro Domino crucifixus. Tunc enim fides ejus de ligno floruit, quando Diſcipulorum marcuit; niſi cujus mortis terrore marcuerat, ejus reſurrectione reviriſceret. Illi enim deſperaverunt de moriente, ille ſperavit in commoriente: Refugerunt illi auctorem vitæ, rogavit ille conſortem pœnæ: Doluerunt illi tamquam hominis mortem, credidit ille regnaturum eſſe poſt mortem: Deſeruerunt illi ſponſorem ſalutis, honoravit ille ſocium Crucis. Inventa eſt in eo menſura Martyris, qui tunc in Chriſtum credidit, quando defecerant qui futuri erant Martyres. Et hoc quidem oculis Domini clarum fuit, qui non baptizato, tamquam martyrii ſanguine abluto, tantam felicitatem ſtatim contulit, ſed etiam noſtrûm quis non conſideret quanta fide, quanta ſpe, quanta caritate mortem pro Chriſto vivente ſuſcipere potuit, qui vitam in moriente quæſivit?* Huc accedit, quia non incredibiliter dicitur, Latronem qui tunc credidit, juxta Dominum crucifixum, aquâ illâ quæ de vulnere lateris ejus emicuit, tamquam ſacratiſſimo baptiſmo fuiſſe perfuſum.

S. Auguſt. lib. 1. de Anima & ejus Origine c. 9. n. 11.

Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Qualis ille Latro inventus eſt, pendens in cruce cum Domino, agnoſcens in cruce Dominum. *Alii non cognoverunt miracula facientem; agnovit ille in ligno pendentem. Erat ille confixus omnibus membris; manus clavis inhærebant, pedes transfixi erant, totum corpus adjungebatur ligno; totum corpus non vacabat cæteris membris, lingua vacabat & cor: corde credidit, ore confeſſus eſt.* Memento mei (*inquit*) Domine, cùm veneris in regnum tuum. *Salutem ſuam longè futuram ſperabat, & poſt longum tempus accipere contentus erat; in longum ſperabat, dies non eſt dilatus. Ille dixit,* Memento mei, cùm veneris in regnum tuum: *ille reſpondit:* Amen dico tibi, Hodie mecum eris in Paradiſo. *Paradiſus habet ligna felicia: Hodie mecum in ligno crucis, hodie mecum in ligno ſalutis....* Uberior eſt gratia quàm precatio; *ſemper enim Dominus plus tribuit, quam rogatur.* Hodie mecum eris in Paradiſo. *Vita eſt enim eſſe cum Chriſto; ideo ubi Chriſtus, ibi vita, ibi regnum.*

S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 39. n. 15.
S. Ambroſ lib. 10. in Luc. n. 121.

Domine, memento mei, &c. In corde fidelium tres manere virtutes, fidem, ſpem, caritatem, Apoſtolus teſtatur; quas ſubitâ repletus gratiâ & accepit Latro, & ſervavit in cruce. *Fidem namque habuit, qui regnaturum Dominum credidit, quem ſecum pariter morientem vidit. Spem habuit, qui regni ejus aditum poſtulavit. Caritatem quoque in morte ſua vivaciter tenuit, qui fratrem & collatronem pro ſimili ſcelere morientem, & de iniquitate ſua redarguit, & ei vitam quam non cognoverat, prædicavit. Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia.* Latro in hora mortis convertitur, nemo deſperet: Unus tantùm convertitur, nemo præſumat, nemo pœnitentiam differat.

1. Cor 13. S. Gregor. M. lib. 18. Moral. c. 23.

Hodie mecum eris in Paradiſo. Se gratiam meritis non dare, hoc exemplo confirmat Dominus. *Pro nihilo ſalvos facies illos,* ait Propheta, id eſt, gratis datâ gratiâ tuâ. *Quid ille Latro attulerat ad Crucem? De fauce ad judicium, de judicio in lignum, de ligno in Paradiſum. Credidit propter quod locutus eſt. Sed & ipſam fidem quis donavit, niſi qui juxta pependit?*

Pſal. 55. S. Auguſt. Enarrat. in illum Pſal. n. 12.

Hodie mecum eris in Paradiſo. Ipſa Crux tribunal fuit. In medio enim Judice conſtituto, unus Latro qui credidit, liberatur; alter qui inſultavit, damnatus eſt. *Jam ſignificabat quod facturus eſt de vivis & mortuis, alios poſiturus ad dexteram, alios ad ſiniſtram; ſimilis ille Latro futuris ad ſiniſtram, ſimilis alter futuris ad dexteram, judicabatur, & judicium minabatur.*

Idem Tract. 31. in Ioan. n. 11.

46. *Et clamans voce magna Jeſus ait: Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et hæc dicens expiravit.* Inclinans caput, quaſi gratias agens, *poteſtativè emiſit animam* (ait Arnoldus Abbas) *conſummans omnem legalium rationem hoſtiarum, & ultimam ænigmatibus antiquis manum imponens. Seſe itaque totum obtulit Patri, & conſummata eſt illius holocauſti plenitudo, expenſis in illud Miniſterium carne ſimul & ſpiritu: quia & pro carne & pro ſpiritu hominis agebatur, & totus homo totum Chriſtum habuit ſanatorem, dum & caro in medelam carnis oblata eſt in ligno, & ad ſanctificationem animæ obtinendam ſpiritus ille deſcendit ad inferos, & aſcendit ad ſuperos: ibi confringens ferreos vectes, hic portas aperiens æternales.*

Arnold. Bonæ vallis Abbas Tract. de 7. Verbis Dom.

Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum.

Hæc Chriſtianè moriendi forma, ut animam noſtram immortalem eſſe credentes, eam quaſi depoſitum quoddam fidelis Creatoris curæ, cuſtodiæ, defenſioni contra malignos ſpiritus commendemus.

CAPUT XXIV.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. UNA *autem ſabbati*, prima die hebdomadæ, quæ apud nos Dominica dicitur, *valdè diluculo*, ſummo manè, primo diluculi puncto, *venerunt ad monumentum* piæ mulieres, quæ Jeſum à Galilæa ſecutæ fuerant, *portantes quæ paraverant* ipſa nocte *aromata*, ad ungendum corpus Jeſu; *& invenerunt lapidem revolutum à monumento. Et ingreſſæ* intra ſeptum, ipſumque ſepulchrum propiùs inſpicientes, *non invenerunt corpus Domini Jeſu. Et factum eſt dum mente conſternatæ eſſent de iſto*, dum eam ob rem perplexæ eſſent, *ecce duo viri*, Angeli duo in ſpecie virorum, *ſteterunt ſecus illas*, ſubitò & inſperatò eis apparuerunt, *in veſte fulgenti*, gloriæ illorum indice. *Cùm timerent autem*, & *declinarent vultum in terram*, timoris, verecundiæ, & venerationis ſenſu, tum quòd cæleſtem fulgorem imbecilles earum oculi ferre non poſſent, *dixerunt ad illas* Angeli: *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Autor vitæ ſolus inter mortuos liber, non poterat in ſepulchro diutiùs detineri. *Non eſt hic, ſed ſurrexit: recordamini qualiter locutus eſt vobis, cùm adhuc in Galilæa eſſet*, ab Hieroſolymitanorum Judæorum perſecutione tutus, *dicens*, quod divinâ præſcientiâ noverat: *Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia reſurgere. Et recordatæ ſunt verborum ejus*, ſcilicet Domini Jeſu Chriſti. *Et regreſſæ à monumento, nuntiaverunt hæc omnia illis undecim* Apoſtolis primùm, *& cæteris omnibus* Diſcipulis Jeſu.

10. 11. 12. *Erat autem Maria Magdalene, & Joanna, & Maria Jacobi, & cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apoſtolos hæc*; quæ hoc nuntium ad Apoſtolos retulêre. *Et viſa ſunt ante illos ſicut deliramentum verba iſta.* Hæc mera ſomnia, nugæ, ac fabulæ, viſa ſunt Apoſtolis: *& non crediderunt illis. Petrus autem ſurgens cucurrit ad monumentum*, comite Joanne; *& procumbens*, id eſt, prono capite, & propenſo collo diligenter introſpiciens, *vidit linteamina*, quibus involutum fuerat corpus Jeſu, *ſola poſita*, ſine corpore, *& abiit*, rediit in domum, *ſecum mirans quod factum fuerat.* Stupendum eventum tacitè admiratus. Confer cum *Matthæi* 28. *Marci* 16. & *Joannis* 20.

13. 14. 15. 16. *Et ecce duo ex illis*, Diſcipulis Jeſu, *ibant ipſa die in Caſtellum*, in pagum ſeu villam, *quod erat in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Jeruſalem*, ſtadiis ſexaginta diſtantem, id eſt, ſeptem milliaribus Italicis cum dimidio, ſive duabus leucis Gallicis cum dimidia, *nomine Emmaus.* Pago nomen Emmaus. *Et ipſi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant.* Colloquebantur in itinere de paſſione & morte Chriſti, & de his quæ mulieres, Petruſque & Joannes nuntiaverant. *Et factum eſt dum fabularentur, & ſecum quærerent*, id eſt, ſimul his de rebus conferrent, *& ipſe Jeſus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoſcerent.* Vi divinâ impediebantur ne propiùs conſiderarent ea ex quibus cognoſci Jeſus poterat, non effigie mutatus, * ſed alio dumtaxat habitu illis apparens, ſcilicet peregrini; idque multis de cauſis: nempe ut ambiguam ſuam de illo ſententiam revelarent, ut ulcus detegerent, ac pharmacum ſuſciperent. 2. Ut dulcior eis poſt multam moram eſſet ejus agnitio. 3. Ut doceret ex Moyſe & Prophetis. 4. Ut magis crederent corpus Domini non ultra eſſe tale ut ſimpliciter ab omnibus videri poſſet, quamvis illud ipſum quod paſſum eſt, ſurrexerit: & converſationem ejus poſt reſurrectionem longè aliam eſſe, & non communem: non qualis eſt mortalium, ſed diviniorem. Propterea tenebantur oculi eorum ne illum agnoſcerent: à quibus enim volebat, videbatur.

** S. Aug. lib. 3. de Conſenſu Evang. c. 25. Theophyl. in hunc locum.*

17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. *Et ait ad illos: Qui ſunt hi ſermones quos confertis ad invicem ambulantes, & eſtis triſtes?* Qua de re in itinere diſſeritis, vultu adeò triſti & tetrico? *Et reſpondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu ſolus peregrinus es in Jeruſalem, & non cognoviſti quæ facta ſunt in illa his diebus?* Tu ſolus ex his qui habitant in agro Jeroſolymitano, ignoras quæ in Urbe acta ſunt his diebus? Vel, Tu-ne ſolus omnium hîc ut peregrinus vivis & hoſpes, id eſt, ita ignarus rerum Jeroſolymitanarum, ut ea quæ nota ſunt omnibus, etiam advenis, ignores? *Quibus ille dixit: Quæ?* Quænam illa ſunt? *Et dixerunt: De Jeſu Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere & ſermone, coram Deo, & omni populo:* Qui fuit Propheta non qualiſcumque, ſed inter ipſos Prophetas eminens docendi modo & factis, cui teſtimonium à Deo datum eſt per miracula, & ab omni populo per fidem ejus ſermonibus datam, & per innocentiæ & beneficentiæ ipſius prædicationem: *Et quomodo eum tradiderunt ſummi Sacerdotes & Principes noſtri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.* Pontifices, & Senatores noſtri ipſum tradiderunt Pilato, & injuſtam mortis ſententiam ab illo extorſerunt, effeceruntque ut crucifigeretur. *Nos autem ſperabamus quia ipſe eſſet redempturus Iſraël.* Hunc eſſe verum Meſſiam arbitrabamur, qui liberaturus eſſet Iſraëlem ab externæ dominationis jugo, & regnum David in florentiſſimum ſanctiſſimumque ſtatum reſtituturus (nam rationem liberationis à tyrannide diaboli & peccati ſervitute tunc temporis nondum intelligebant) *& nunc ſuper omnia tertia dies eſt hodie quòd hæc facta ſunt.* Verumtamen dies tertius agitur ex quo hæc facta ſunt, ex quo nempe damnatus & crucifixus fuit, ſi fortè inde aliquid boni exſpectari poſſit. *Sed & mulieres quædam ex noſtris*, noſtri cœtus, *terruerunt nos*, nos obſtupefecerunt & attonitos reddiderunt: *Quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non invento corpore ejus, venerunt* ad nos, *dicentes, Se etiam viſionem Angelorum vidiſſe*, ſibi apparuiſſe Angelos, *qui dicunt eum vivere. Et abierunt quidam ex noſtris*, Petrus & Joannes, *ad monumentum; & ita invenerunt ſicut mulieres dixerunt*, ita ſe rem habere comprobarunt, ſicut mulieres retulerant: *Ipſum verò* Jeſum *non invenerunt.*

25. 26. 27. *Et ipſe dixit ad eos: O ſtulti, & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti ſunt Prophetæ!* O homines ſenſu & intelligentiâ deſtituti, quorum cor tardius eſt ad credendum non ſolùm ſermonibus Jeſu Magiſtri veſtri, ſed & Prophetarum vaticiniis, quorum veritatem probavit eventus! *Nonnè hæc oportuit pati Chriſtum*, ſecundùm Prophetarum oracula, & Dei decretum ipſis revelatum, *& ita intrare in gloriam ſuam?* per paſſionem ſcilicet ac mortem. *Eum autem qui modico quàm Angeli minoratus eſt, videmus Jeſum, propter paſſionem mortis gloriâ & honore coronatum* (ait Apoſtolus) *Et incipiens à Moyſe & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipſo erant.* Chriſtus enim finis Legis & Prophetarum; veteris Legis ſacrificia, typi erant ſacrificii à Chriſto in cruce oblati; in Libris Moyſis, in Pſalmis, in Prophetis, in omnibus Scripturarum veteris teſtamenti libris, aliqua ſunt ad Chriſtum typicè, & propheticè, aut myſticè pertinentia,

Hebr. 2. 9. Vide Euſeb. in libris Demonſtrationis Evangelicæ.

28. 29. 30. 31. *Et appropinquaverunt caſtello*, ſeu pago *quò ibant*, nempe Emmaus, *& ipſe ſe finxit longiùs*

giùs ire. Ita ſe compoſuit, quaſi longiùs iturus eſſet, paſſuſque aliquot fortè progreſſus eſt, ut ſe abire velle ſignificaret, niſi inſtanter manere rogaretur. Nihil ergo falſi, nihil ſimulationis in illa Chriſti actione fuit. Adde ex S. Auguſtino, non omne quod fingimus, mendacium eſſe, ſed quando id fingimus quod nihil ſignificat, tunc eſſe mendacium. *Cùm autem fictio noſtra refertur ad aliquam ſignificationem, non eſt mendacium, ſed aliqua figura veritatis. Alioquin omnia quæ à ſapientibus & ſanctis viris, vel etiam ab ipſo Domino figuratè dicta ſunt, mendacia deputabuntur, quia ſecundùm uſitatum intellectum non ſubſiſtit veritas talibus dictis.... Quid ergo ſignificat, quòd ſe ire longiùs Dominus finxit, cùm comitaretur Diſcipulis, exponens eis ſacras Scripturas, utrum ipſe eſſet ignorantibus? Quid putamus, niſi quia hoſpitalitatis officio ad ſuam cognitionem pervenire poſſe homines intimavit? Ut cùm longiùs ipſe ab hominibus abſceſſerit ſuper omnes cælos, tamen ita cum eis ſit, qui hæc exhibent ſervis ejus, ut cùm dicere cœperint, Domine, quando te vidimus hoſpitem & adduximus: tamquam eum ſcilicet qui longè abſceſſerat: reſpondeat ille: Cùm uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Ex hoc igitur loco nihil extundere poſſunt mendacii & æquivocationum ac reſtrictionum mentalium patroni, quod damnato illorum errori faveat.

S. Auguſt. Lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 51

Matth. 25. 38.

Et coëgerunt illum, conſtanti prece, *dicentes: Mane nobiſcum, Domine, quoniam adveſperaſcit, & inclinata eſt jam dies.* Jam ſol ad occaſum vergit: *& intravit cum illis* in diverſorium. *Et factum eſt, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit*, id eſt, gratias egit Deo, *ac fregit, & porrigebat illis*, ut patrem-familiâs ſe gerens, ſicut ſolebat dum cum Diſcipulis ſuis mortalis verſaretur. Panem iſtum communem fuiſſe, non Euchariſticum, probabilius eſt, quamvis Euchariſtiæ typus fuerit, ut panes in deſerto miraculo multiplicati, quos ſimili ritu Chriſtus in cælum reſpiciens *benedixit* ſeu *gratias egit*, fregit, & *diſtribuit*. (*Matth.* 14. & 15. *Marci* 6. & 8. *Lucæ* 9. & *Joannis* 6. Certè Euchariſtiam ſub ſolis panis, non vini ſymbolis à Chriſto conſecratam, & abſque verbis ſolemnibus, *Hoc eſt corpus meum*, nemo probabit. Præterea, Chriſtus in ipſa panis diſtributione à duobus Diſcipulis agnitus, ſtatim diſparuit, & ſtatim è menſa ſurgentes regreſſi ſunt in Jeruſalem ad undecim Apoſtolos. Unde incertum eſt an panem illum comederint. Ad Euchariſticam ergo communionem locus ille non pertinet, niſi typicè. *Et aperti ſunt oculi eorum, & cognoverunt eum, & ipſe evanuit ex oculis eorum*, ſolo voluntatis ſuæ arbitrio inconſpicuum ſe præbens.

32. 33. 34. 35. *Et dixerunt ad invicem: Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?* Niſi mens noſtra caligine quâdam tecta fuiſſet, potueramus eum, antequam nobiſcum accumberet, agnoſcere ex docendi modo, & ex divina efficacia animos incendente, qualem ſentire quondam, ipſo docente ſolebamus. *Et ſurgentes eadem horâ regreſſi ſunt in Jeruſalem: & invenerunt congregatos undecim* Apoſtolos, *& eos qui cum illis erant* congregati, *dicentes: Quòd ſurrexit Dominus verè, & apparuit Simoni* Petro, Apoſtolorum primo. Nuntium de reſurrectione Domini eſſe indubitatum aiebant, utpote cui non mulieres ſolæ, ſed ipſe Petrus teſtimonium perhiberet. *Et ipſi* Diſcipuli Emmauntini *narrabant quæ geſta erant in via: & quomodo cognoverunt eum in fractione panis*, in menſa, dum panem frangeret, non antequàm diſcumberent.

36. 37. 38. 39. 40. *Dum autem hæc loquuntur*, dum hæc narrarent duo illi Diſcipuli undecim Apoſtolis, cæteriſque cum eis congregatis, *ſtetit Jeſus in medio eorum, & dicit eis; Pax vobis: ego ſum, nolite timere.* Poſtrema illa verba, *Ego ſum*, &c. abſunt à Codice Græco; illa tamen agnoſcunt Vulgatus Interpres Latinus, necnon Syrus & Arabs. Scribarum incuriâ elapſa non dubito, cùm à S. Hieronymo, qui Novum Teſtamentum Græcæ fidei juſſu S. Damaſi reddidit, in divina Bibliotheca legantur. *Conturbati verò & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre*, quòd ſubitò & inſperatò, clauſiſque foribus illis viſus eſſet. *Et dixit eis: Quid turbati eſtis, & cogitationes* variæ, dubiæ, ac perplexæ *aſcendunt in corda veſtra?* id eſt, corda veſtra ſubeunt & occupant. *Videte manus meas, & pedes, quia ego ipſe ſum: Palpate, & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet ſicut me videtis habere*, carnem & oſſa, quæ tangi & palpari poſſint, ſicut manus & pedes vobis contrectandas offero. Videte manus & pedes vulnerum cicatricibus inſignitos, manibus probate an oculi veſtri fallantur. Confer cum *Marci* 16. 44. & *Joannis* 20. 19.

41. 42. 43. *Adhuc autem illis non credentibus*, firma fide, *& mirantibus præ gaudio* vehementi, quod eorum judicium obſcurabat; quia rebus adverſis, ſummáque triſtitia oppreſſi, vix rebus credere lætis poſſumus; *dixit: Habetis hìc aliquid quod manducetur?* Tribus argumentis redivivi corporis ſui veritatem Chriſtus Apoſtolis probavit, judicio viſûs accurato, judicio tactûs, & cibi ſumptione. *At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & favum mellis*, victum tenuem & pauperem, quo vitam ſuſtentabant. *Et cùm manducaſſet coram eis, ſumens reliquias dedit eis*, ut cum verè comediſſe oblatum cibum minimè dubitarent. Unde Apoſtoli aiunt, Petro omnium nomine loquente: *Hunc Deus ſuſcitavit tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri, non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo: nobis qui manducavimus & bibimus cum illo, poſtquam reſurrexit à mortuis.* Comedit autem Chriſtus poſt glorioſam Reſurrectionem ſuam, non neceſſitate, ſed poteſtate. *Quomodo contrarium eſt* (inquit S. Auguſtinus) *& Chriſtum poſt Reſurrectionem cibatum, & in reſurrectione quæ promittitur, ciborum indigentiam non futuram; cùm & Angelos legamus ejuſdem modi eſcas eodémque modo ſumpſiſſe, non ficto & inani phantaſmate, ſed maniſeſtiſſima veritate; nec tamen neceſſitate; ſed poteſtate? Aliter enim abſorbet terra aquam ſitiens, aliter ſolis radius candens: illa indigentiâ, iſte potentiâ. Futuræ ergo reſurrectionis corpus, imperfectæ felicitatis erit, ſi cibos ſumere non potuerit: imperfectæ felicitatis, ſi cibis eguerit.*

Act. 10. 41.

S. Auguſt. Epiſt. 102 Aliàs 49. Quæſt. 1.

44. *Et dixit ad eos: Hæc ſunt verba, quæ locutus ſum ad vos, cùm adhuc eſſem vobiſcum, Quoniam neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me.* Duobus argumentis Reſurrectionem ſuam Chriſtus iterum confirmat, altero ex prædicatione ſua, altero ex Prophetarum oraculis petito. Res quas videtis impletas, ſcilicet paſſio, mors, & reſurrectio mea tertia die, ita contigerunt ſicut prædixi vobis, cùm adhuc in carne mortali vobiſcum converſatur: cùm dicerem, Oportere impleri quæ de me ſcripta ſunt in Lege, Prophetis, & Libris hagiographis (in quibus Hebræi Pſalmos imprimis numerabant) ſiquidem præſcientia Dei falli non poteſt.

45. 46. 47. 48. *Tunc aperuit illis ſenſum, ut intelligerent Scripturas*; id eſt, mentem illorum divino ſuo lumine illuſtravit, & Scripturarum intelligentiâ donavit; quod ſingulare Dei donum eſt. *Et dixit eis: Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die*, ut Dei decreto definitum, typiſque veteribus ac Prophetarum vaticiniis prænunciatum eſt: *& prædicari in nomine ejus*, id eſt, vices ejus obeundo, ejus mandato & auctoritate, *Pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus* Prædicatoribus ejus & Legatis Evangelii prædicationem *ab Jeroſolyma*, ut ſcriptum eſt Iſaiæ 11. 23. *Quoniam de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jeruſalem.* Non ſolis ſenſuum teſtimoniis, ſed firmiſſimis Scripturarum ſacrarum documentis reſurrectionis ſuæ veritatem Chriſtus firmavit, ne quid fallaciter cum carnalibus Diſcipulorum ſenſibus egiſſe putaretur. *Dubitantes Diſcipulos ſuos* (inquit S. Auguſtinus) *quamvis conſpecto & contrectato ejus corpore, majore documento*

S. Auguſt. Lib. De Unitate Eccleſiæ, cap. 10.

Scripturarum voluit confirmare, *quàm quòd ſeipſum viſibilem atque palpabilem mortalium ſenſibus admovebat*.

Vos autem teſtes eſtis horum, vitæ ſcilicet ac prædicationis doctrinæque meæ, miraculorum, paſſionis, mortis, reſurrectionis, à Deo præordinati & electi. Sive,

Act. 1. 8. *Eritis mihi teſtes in Ieruſalem*, *& in omni Judæa*, *& Samaria*, *& uſque ad ultimum terræ*.

49. *Et ego mitto promiſſum Patris mei in vos*: Brevi mittam donum Spiritus ſancti, vobis à me promiſſum Patris mei nomine, ut eo roborati mihi teſtimonium perhibere firmiùs atque conſtantiùs poſſitis. *Vos autem ſedete*, *quoaduſque induamini virtute ex alto*. Manete interim Jeroſolymis quieti, & exſpectate donec Spiritus ſanctus è cælo in vos illabatur, voſque divino robore confirmet ad quælibet pericula adeunda, ad quælibet mala toleranda in prædicatione Evangelii.

50. 51. 52. 53. *Eduxit autem eos foras in Bethaniam*: eduxit eos extra Jeruſalem, ad eam Bethaniæ partem, quæ erat in Monte Oliveti, in quo Monte ſæpe preces & lacrymas ad Patrem fuderat Chriſtus Jeſus: ut qui locus ſubmiſſionis ejus & humiliationis teſtis fuerat, A idem eſſet & gloriæ. *Et elevatis manibus ſuis*, id eſt, ſuper eorum capita protenſis, *benedixit eis*, ſolemni ritu bene illis precatus eſt: & omni benedictione ſpirituali ipſos intùs cumulavit. *Et factum eſt dum benediceret illis*, ſimul atque ritum illum valedicens implevit, *receſſit ab eis*, corpore ab illis disjunctus eſt, *& ferebatur in cælum*, paulatim viâ rectâ aſcendit propria virtute. *Et ipſi* Diſcipuli *adorantes* cùm eum corpore in terram proſtrato adoraſſent ut Regem gloriæ, mundique Dominum, *regreſſi ſunt in Jeruſalem* ſecundùm ejus mandatum, *cum gaudio magno*, quia rationem admirabilem qua procurata erat generis humani redemptio jam intelligebant, & divinum illud promiſſum mittendi Spiritus ſancti mox implendum certiſſimè credebant, & firmiſſimè B ſperabant. *Et erant ſemper in Templo*, quotidie, ſtatis orationis horis, *laudantes & benedicentes Deum*, Amen. Fortè & cœnaculum in quo ab Aſcenſione uſque ad Pentecoſten delituerunt Apoſtoli & Diſcipuli, erat in Templo; in illudque recepti ſunt ab aliquo Sacerdotum aut Levitarum in Chriſtum credentium, qualis erat Barnabas. Confer cum *Actuum*. 1.

Senſus Moralis.

1. 2. UNA *autem Sabbati*, *valde diluculo*, *venerunt*
3. 4. *ad monumentum*, *portantes quæ paraverant aromata*. Quoties aliquid propter Deum & Chriſtum Jeſum agendum eſt, diſponere nos debemus ad illud, C qualecumque ſit, bonum opus & Chriſtianæ pietatis officium; 2. Illud exequi diligenter ac ferventer debemus. *Valde diluculo venerunt ad monumentum*, *portantes quæ paraverant aromata*. Animam porrò fidelem, & in Deo confidentem difficultates, labores, impedimenta à Mundo & hominibus Mundi amatoribus oppoſita, non deterrent à Chriſti obſequio, quia ejus gratiæ auxilio tollenda ſperat. *Et invenerunt lapidem revolutum à monumento*. Afflictiones quidem, ſiccitates, amaritudines interiores ſæpe experitur Anima fidelis & Deum diligens, ſanctóque ardore quærens in Chriſtianæ pietatis & vitæ ſpiritualis exercitiis, omni ſolatio ſenſibili deſtituta Jeſum quem quærebat, non invenit: *Et ingreſſæ non invenerunt corpus Domini Ieſu*. Verumtamen tædio, mœſtitiæ, timori, deſolationi ſuccedit conſolatio Deo providente, qui ſibi fideliter ſervientes non deſerit. *Et fa-* D *ctum eſt*, *dum mente conſternatæ eſſent de iſto*, *ecce duo viri ſteterunt ſecus illas in veſte fulgenti*, &c.

5. 6. 7. 8. *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Qui veterem hominem cum actibus ejus in ſe ipſo mortificat & crucifigit, Chriſtum à mortuis redivivum invenit. Non invenitur in morte peccati, in ejus occaſionibus proximis, ex iis emergere neceſſe eſt, & pœnitentiam agere, ut novæ Jeſu Chriſti vitæ ſimus participes. Non eſt hîc, ſed ſurrexit. Per piam meditationem revocanda ſunt in memoriam verba ejus, & ſacroſancta Myſteria, ut fides noſtra firmetur, ſpes excitetur, caritas augeatur & nutriatur. *Recordamini qualiter locutus eſt vobis*, *cùm adhuc in Galilæa eſſet*, *dicens*: *Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum*, *& crucifigi*, *& die tertia reſurgere*. *Et recordatæ ſunt verborum* E *ejus*.

13. & ſeq. *Et ecce duo ex illis ibant ipſa die in caſtellum*, *quod erat in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Ieruſalem*, *nomine Emmaüs*: *& ipſi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant*. Ex abundantia cordis os loquitur. Qui Deum diligunt, de Deo, rebuſque ſanctis diſſerunt in via iſta quâ ad patriam cæleſtem pergimus. Qui mundum diligunt, de mundo ejuſque rebus confabulantur. *Qui de terra eſt*, *de terra loquitur* Illis qui de Chriſto Jeſu colloquuntur & pios ſermones miſcent, ipſe intimiùs præſentem ſe exhibet, gratiam conferens uberiorem. *Et factum eſt*, *dum fabularentur*, *& Ieſum quærerent*: *& ipſe Jeſus appropinquans ibat cum illis*. Contingit ſæpe ut ſe abſcondat piis animabus, illumque verè diligentibus, ut illarum fidem exerceat. Cùm illo ambulant, & ignorant; illum in ſe inhabitantem habent, nec id intelligunt. *Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoſcerent*. Duobus illis Diſcipulis non quidem plenè credentibus, ſed tamen de ſe loquentibus Dominus apparuit; ſed eis ſpeciem quam recognoſcerent, non oſtendit. Hoc ergo egit foris Dominus in oculis corporis, quod apud ipſos agebatur intùs in oculis cordis. *Ipſi namque apud ſemetipſos intùs & amabant*, *& dubitabant*: *eis autem Dominus foris & præſens aderat*, *& quis eſſet*, *non oſtendebat*. *De ſe ergo loquentibus præſentiam exhibuit*, *ſed de ſe dubitantibus cognitionis ſuæ ſpeciem abſcondit*. S. Gregor. M. Hom. 23. in Evang.

17. *Et ait ad eos*: *Quis ſunt hi ſermones quod confertis ad invicem ambulantes*, *& eſtis triſtes?* Eſt triſtitia carnis quæ mortem operatur; eſt triſtitia ſecundùm Deum, quæ vitam operatur & ſalutem. Triſtitia de Chriſti Jeſu paſſione & morte, cujus per peccata noſtra cauſæ ſumus, adeo ut verè nobis dici poſſit, *Auctorem vitæ interfeciſtis*, ſalutaris eſt, quia ex amore pœnitente, ex caritate ſaltem inchoata & imperfecta procedit. Chriſti Jeſu paſſioni & morti compatiendum, quia *Si compatimur*, *& conglorificabimur*. Rom. 8. 17.

18. *Tu ſolus peregrinus es in Ieruſalem*, *& non cognoviſti quæ facta ſunt in illa his diebus?* Quot Chriſtiani in Eccleſia ita peregrini ſunt & hoſpites, ut Chriſtum Jeſum & ejus Myſteria, præcepta, promiſſa vix cognoſcant poſt tot ſæculorum ſeriem, tot vaticinia, tot prædicationes, tot miracula! Sic peregrinum eſſe in Jeruſalem, crimen eſt. Verùm alia quadam ratione peregrinum eſſe, virtus eſt, & Chriſtiani hominis officium. Exiſtimare & gerere nos debemus ſicut peregrinos in hoc mundo; ut ex iis ſimus *qui utuntur hoc mundo*, 1. Cor. 7. *tamquam non utantur*; ut nec mundum, nec rem prorſus ullam quæ eſt in mundo diligamus manſoria dilectione, ut loquitur S. Auguſtinus. *Omnium divinarum Scripturarum plenitudo & finis eſt dilectio rei quâ fruendum eſt*, ſcilicet Dei, *& rei quæ nobiſcum ea re frui poteſt*, ſcilicet proximi. *Hoc ergo ut noſſemus atque poſſemus*, *facta eſt tota pro ſalute noſtra per divinam providentiam diſpenſatio temporalis*, *quâ debemus uti*, *non quaſi manſoria quadam dilectione atque delectatione*, *ſed tranſitoria potiùs*, *tamquam viæ*, *tamquam vehiculorum vel aliorum quorumlibet inſtrumentorum*, *ut ea quibus ferimur*, *propter illud ad quod ferimur*, *diligamus*. Sic Abraham credentium Pater, cæterique Patriarchæ, ſe peregrinos & hoſpites ſuper terram exiſtimarunt, & vitam ſuam peregrinationem appellarunt. Abraham *Fide demoratus eſt in Terra repromiſſionis tamquam in*

31. S. Auguſt. Lib. 1. De Doctr. Chriſt. c. 35.

Hebr. 11. 9. 10. 13. 14. 15. 16.

aliena, in caſulis habitando, cum Iſaac & Iacob cohæredibus repromiſſionis ejuſdem. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem, cujus artifex & conditor Deus.... Juxta fidem defuncti ſunt omnes iſti, non acceptis repromiſſionibus, ſed à longè eas aſpicientes & ſalutantes, & confitentes quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. Qui enim hæc dicunt, ſignificant ſe patriam inquirere. Et ſi quidem ipſius meminiſſent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id eſt, cæleſtem. Ideo Deus non confunditur vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem. Eodem ſpi-
Pſal. 38. 13. ritu David Rex ait, Deum orans: *Advena ego ſum apud te & peregrinus, ſicut omnes patres mei.* Sic
1. Pet. 2. affecti eſſe debent Chriſtiani. *Chariſſimi, obſecro vos tamquam advenas & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſideriis, quæ militant adverſus animam.* Quamdiu ſumus in corpore, peregrinamur à Domino. Quodlibet hîc abundet, nondum ſumus in illa patria, quò
S. Auguſt. Enarr. in Pſal. 85. n. 11. redire feſtinamus. *Cui peregrinatio dulcis eſt, non amat patriam: ſi dulcis eſt patria, amara eſt peregrinatio: ſi amara peregrinatio, tota die tribulatio. Quando non eſt tribulatio? quando in Patria delectatio.* Delectationes
» in dextera tua uſque in finem. *Ibi viſio ſine defectu,*
» *amor ſine faſtidio.* Sed ſint copiæ, redundet affluentia
» hujus ſæculi, detur ſecuritas quòd non pereant. Di-
» cat Deus deſuper, Æternus in his eris, æterna tecum
» erunt iſta, ſed meam faciem non videbis. Nemo
» carnem conſulat, ſpiritum conſulite; reſpondeat vo-
» bis cor veſtrum; reſpondeat ſpes, fides, caritas quæ in
» vobis eſſe cœpit. Ergo-ne ſi acciperemus ſecuritatem
» nos in affluentia bonorum ſæcularium ſemper futuros,
» & diceret nobis Deus, Faciem meam non videbitis,
» gauderemus in illis bonis? Eligeret fortè aliquis gaudere
» & dicere, Abundant mihi iſta, bene mihi eſt, nihil
» amplius quæro. *Nondum cœpit eſſe amator Dei, nondum*
» *cœpit ſuſpirare tamquam peregrinus.* Abſit, abſit. Re-
» cedant omnia ſeductoria, recedant blandimenta falſa,
Pſal. 41. 11. » recedant ea quæ nobis quotidie dicunt, *Ubi eſt Deus*
» *tuus?* Effundamus ſuper nos animam noſtram, con-
» fiteamur in lacrymis, gemamus in confeſſionibus, in
» miſeriis ſuſpiremus. *Quicquid nobis adeſt præter Deum noſtrum, non eſt dulce. Nolumus omnia quæ dedit, ſi non dat ſeipſum qui omnia dedit.*

26. *Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?* Pati etiam oportet Chriſtianum, & ita intrare in gloriam. Hæc via ſalutis eſt, à Chriſto monſtrata & calcata. Hæc via capitis noſtri, hæc via membrorum; hæc Eccleſiæ, omniumque electorum via. Tota clavis cæli, Chriſti crux & ſanguis. Fruſtra viam faciliorem, commodiorem, naturæque corruptæ deſideriis magis accommodatam quis quæreret. Qui naturæ blanditur, illam magis corrumpit, Deoque indignam reddit. Sanctificari & ſalvari niſi per Pœni-
Act. 14. 21. tentiam & Crucem non poteſt. *Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Chriſti promiſſis non credis? Quid tibi promiſit Chriſtus, niſi quod oſtendit in ſe? Quid oſtendit in ſe? Mortuus
S. Auguſt. in Pſal. 96 n. 16. 17. eſt & reſurrexit, aſcendit in cælum. Vis ſequi? Imitare paſſionem, exſpecta promiſſionem. *Quare amas habere quod Chriſtus, ſi times pati quod Chriſtus?*

29. 30. 31. *Et coëgerunt illum, dicentes: Mane nobiſcum, quoniam adveſperaſcit, & inclinata eſt jam dies.... Et factum eſt, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti ſunt oculi eorum, & cognoverunt eum.* Hæc hoſpitalitatis merces. *Tene hoſpitem, ſi vis agnoſcere Salvatorem. Quod tulerat infidelitas, reddidit hoſpitalitas.* An neſcitis quia ſi quem Chriſtianum ſuſceperitis, ipſum ſuſcipitis? Nonne ipſe dicit: *Hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me?* Et quando ei dicitur, *Domine quando te vidimus hoſpitem?* Reſpondet: *Cùm uni ex minimis meis feciſtis,*
S. Auguſt. Serm. 235 » *mihi feciſtis.* Cùm ergo Chriſtianus Chriſtianum ſuſci-
236 Aliàs » pit, ſerviunt membra membris; & gaudet caput, & ſibi
de Tempo. » imputat datum, quod membro ejus fuerit erogatum. Hic

A ergo paſcatur Chriſtus eſuriens, accipiat potum ſitiens, « 140. &
veſtiatur nudus, ſuſcipiatur peregrinus, viſitetur ægro- « de Diverſis 88.
tus. Hoc habet neceſſitas itineris. Sic in iſta peregrina- «
tione vivendum eſt, ubi eget Chriſtus. *Eget in ſuis, ple-* «
nus eſt in ſe: ſed qui eget in ſuis, & plenus eſt in ſe, egentes adducit ad ſe.

Et cognoverunt eum, &c. Chriſtum in fractione panis cognoſcunt, quem in Scripturæ ſacræ expoſitione non
cognoverant. Audiendo ergo præcepta Dei illuminati « S. Greg. M
non ſunt, faciendo illuminati ſunt. *Non enim auditores* « Hom. 23.
legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabun- « Rom. 2.
tur. Quiſquis ergo vult audita intelligere, feſtinet ea «
quæ jam audire potuit, opere implere. Ecce Dominus «
non eſt cognitus dum loqueretur, & dignatus eſt cog- «
noſci dum paſcitur. Hoſpitalitatem ergo diligite, carita- «
tis opera amate. *Caritas fraternitatis maneat in vobis, &* « Hebr. 13
B *hoſpitalitatem nolite obliviſci. Per hanc enim placuerunt quidam, Angelis hoſpitio receptis.*

Et aperti ſunt oculi eorum, & cognoverunt eum. In fractione panis Chriſtus Dominus cognoſcitur: Euchariſtia enim eſt *Panis vitæ & intellectûs*; oculos aperit, ut Chriſtum, ejuſque Myſteria magis ac magis cognoſcamus: hinc *Cœna lucis* ab antiquo Patre vocatur. Hujus
typus fuit mel quod deguſtavit Jonathas debellatis Phi-
liſtæis. *Illuminati ſunt* (inquit) *oculi mei, eo quod guſta-* « 1. Reg. 14 29
verim paululum de melle iſto. Ubi voluit Dominus agnoſ- « S. Aug. Serm. 235
ci? In fractione panis. Securi ſumus, panem frangimus, « Aliàs De
& Dominum agnoſcimus. Noluit agnoſci, niſi ibi, « Tempor.
propter nos, qui non eum viſuri eramus in carne, & « 140.
tamen manducaturi eramus ejus carnem. Quiſquis ergo «
C fidelis es, quiſquis non inaniter Chriſtianus vocaris, quiſ- «
quis Eccleſiam non ſine cauſa ingrederis, quiſquis ver- «
bum Dei cum timore & ſpe audis, conſoletur te fractio «
Panis...... Dominus præſentavit ſe ipſum in fractione « & Serm.
panis. Diſcite ubi Dominum quæratis, diſcite ubi habea- « 234 Aliàs
tis, *diſcite ubi agnoſcatis, quando manducatis.* Norunt enim « de Diverſis, 87.
Fideles aliquid quod meliùs intelligunt in iſta lectione, «
quàm illi qui non noverunt. *Non enim omnis panis, ſed* «
accipiens benedictionem Chriſti, fit corpus Chriſti. Ibi illi agnoverunt, exultaverunt, ad alios perrexerunt, jam ſcientes invenerunt, narrantes quod viderant, in Evangelio addiderunt.

32. *Et dixerunt ad invicem: Nonne cor noſtrum ar-* S. Auguſt. Serm. 234 Aliàs De Diverſis, 87.
dens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas? Verbum Dei ignis eſt, qui piorum audito-
D rum animos in ejus amorem accendit. Ardete igne caritatis, ut à dæmonibus diſcernamini, qui credunt, & contremiſcunt. *Ardor iſte ſurſum vos rapit, ſurſum tollit, in cælum levat. Quicquid moleſtiarum paſſi fueritis in terra, quantumcumque Chriſtianum cor deorſum humiliatum premat inimicus; ſumma petit ardor dilectionis. Si faculam teneas ardentem, rectam capite ſurſum teneas; flammæ crinis ſurgit in cælum: deprime faculam, flamma in cælum it: fac faculam capite deorſum, numquid & flammam deponis in terram? Quacumque ardens vergit, flamma aliam viam*
neſcit, cælum petit. Spiritus ferventes accendimini «
igne caritatis: fervere facite vos laudibus Dei, & «
moribus optimis. Alter calidus, alter frigidus: ca- «
lidus frigidum accendat: & qui parum ardet, optet «
augmentum, oret adjumentum. Dominus paratus eſt «
E dare, nos panſis cordibus optemus accipere.

36. *Dum autem hæc loquuntur, ſtetit Jeſus in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis: ego ſum, nolite timere.* Siſtit ſe Jeſus in medio eorum, qui de illo, ejuſque Myſteriis loquuntur cum pietatis affectu. Adeſt in medio ovium bonus Paſtor, ut illas conſoletur, in fide confirmet, in ſpem erigat, caritatem accendat & augeat. Oremus ut ſtet in medio cordis noſtri, nobiſque pacem illam afferat, quam mundus dare non poteſt, pacem veram, quæ fructus eſt caritatis; pacem æternam, quæ
merces eſt caritatis. *Declina à malo, & fac bonum, inqui-* Pſal. 45.
re pacem, & perſequere eam. Ut quæramus pacem, præ- 15.
cipitur nobis: ut autem ſequamur eam, promittitur nobis. Pacem habeamus cum Deo, cum nobis ipſis, cum

1\. Cor. 5. proximo. *Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo*, & pacem cum illo habebitis, numquam finiendam, ſi in ejus obedientia perſeverare velitis. Pacem cum vobis ipſis habete. Omnia in vobis ordinata ſint: corpus animæ; ſenſus & appetitus rationi; anima & ratio Deo ſubjiciantur. Hæc vera pax eſt. Quid enim aliud pax eſt quàm *Tranquillitas ordinis*? Pacem cum proximo ſervate. Rom. 12. 18. *Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes*, ut Deus pacis & dilectionis ſit ſemper vobiſcum. S. Aug. Serm. 357 Aliàs 35. ex editis à Sirmondo. *Domus terrena cohabitatores multos non capit; poſſeſſio pacis cum multis habitatoribus creſcit.* Pacem ſi amemus, habemus. Laudandi ſunt qui amant pacem: qui autem oderunt, meliùs interim docendo ac tacendo pacandi, quàm vituperando provocandi. Verus pacis amator, inimicorum ejus amator eſt. Quemadmodum enim ſi lucem iſtam amares, cæcis non iraſcereris, ſed eos doleres; quale enim bonum tu caperes, noſſes, & ideo quanto bono illi fraudarentur conſpiciens, miſericordiâ tibi digni viderentur; & ſi opes haberes, ſi artem, ſi medicamentum, potiùs ad eos ſanandos curreres, quàm damnandos: ita ſi pacis amator es, quiſquis es, miſerere eum qui non amat quod amas, qui non habet quod habes. Talis quippe eſt res quam diligis, ut non invideas compoſſeſſori tuo. Idem, Enarr. in Pſal. 147. n. 16. *Habet tecum pacem, & tibi non anguſtat poſſeſſionem.* Quid agit pax in hujus adhuc regionis incertis, in iſta peregrinatione mortalitatis noſtræ; cùm adhuc nemo eſt alteri conſpicuus, nemo videt cor alterius? Quid agit pax? De incertis non judicat, incognita non confirmat: proclivior eſt ad bene credendum de homine, quàm ad malè ſuſpicandum. Non ſe multùm dolet errare, cùm bene credit etiam de malo: perniciosè autem, cùm malè ſentit fortè de bono. Neſcio qualis ſit: quid perdo, ſi credo quia bonus eſt? Si incertum eſt, licet ut caveas, ne fortè verum ſit; non tamen damnes, tamquam verum ſit. Hoc pax jubet.

S. Auguſt. Serm. 116 Aliàs 4. ex editis à Pariſienſibus. 39. *Videte manus meas, & pedes, quia ego ipſe ſum: palpate & videte; quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* De ſepulchro Dominus Jeſus ſurrexit, ſanatis vulneribus, ſervatis cicatricibus. *Hoc enim Diſcipulis ſuis expedire judicavit ut cicatrices ejus ſervarentur, unde cordis vulnera ſanarentur.* Quæ vulnera? Infidelitatis. Apparuit enim oculis eorum veram exhibens carnem: & putaverunt ſe ſpiritum videre. Non leve vulnus hoc cordis eſt...: Pereat dubitatio, ſequatur digna laudatio.... Agnoſcant Diſcipuli verum corpus, quod agnovit ipſis prædicantibus mundus. Chriſti reſurrectione fides futuræ noſtræ reſurrectionis in nobis confirmetur. Non eſt incredibilis reſurrectio membrorum, poſitâ & probatâ reſurrectione capitis. Cicatrices in corpore ſuo glorioſo Chriſtus ſervavit, & Diſcipulis oſtendit, ut meminerimus carnem noſtram pœnitentiæ clavis crucifigendam, ſi ad gloriam beatæ reſurrectionis pervenire volumus.

45\. 46. 47. *Tunc aperuit illis ſenſum ut intelligerent Scripturas. Et dixit eis: Quoniam ſic ſcriptum eſt; & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere a mortuis tertia die: & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes gentes.* Scripturarum ſacrarum intelligentiam privato cujuſque ſpiritui aſſerere, illuſio Hæreticorum eſt, ſiquidem eam ſancti Apoſtoli nonniſi poſt Chriſti Domini Reſurrectionem ſingulari illius dono conſecuti ſunt. Fructus pietatis eſt, humilitatis, orationis, paupertatis ſpiritus, & fidei captivantis mentem in obſequium Chriſti. Chriſti gratiam humili & ferventi oratione petamus, ut voluntatem Dei in ejus verbis diſcere poſſimus; ut Scripturas ſacras intelligere, amare, meditari, & ſecundùm illas vitam noſtram inſtituere valeamus, pugnando contra cupiditatem, exercendo caritatem. S. Auguſt. Finis enim Scripturarum eſt *Caritas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta.* SCRIPTURA *non damnat niſi cupiditatem, non præcipit niſi caritatem, atque ita informat mores hominum.* Veni Domine, clauſa ſunt corda; aperi, & intra.

Et dixit eis: Quoniam ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die. Viderunt hoc Apoſtoli, Chriſtum viderunt patientem, viderunt pendentem, videbant poſt Reſurrectionem viventem. Quid ergo non videbant? Corpus, id eſt Eccleſiam. Illum videbant, illam non videbant. Sponſum videbant, ſponſa adhuc latebat. Promittat & ipſam. *Sic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die.* Hoc ſponſus eſt: quid de ſponſa? *Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remiſſionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Ieruſalem.* Hoc nondum videbant Diſcipuli: Eccleſiam per omnes gentes. Caput videbant, & de corpore capiti credebant. Per hoc quod videbant, quod non videbant credebant. Similes illis ſumus & nos: videmus aliquid quod ipſi non videbant, & non videmus aliquid quod ipſi videbant. Quid nos videmus quod ipſi non videbant? Eccleſiam per omnes gentes. Quid non videmus quod ipſi videbant? Chriſtum in carne conſtitutum. Quomodo illi caput videbant, & de corpore credebant: ſic nos corpus videmus, de capite credamus. Invicem nos adjuvent viſa noſtra. *Adjuvit eos viſus Chriſtus, ut futuram Eccleſiam crederent: adjuvat nos viſa Eccleſia, ut Chriſtum reſurrexiſſe credamus. Impleta eſt fides illorum, impletur & noſtra: impleta eſt illorum de capite, impletur noſtra de corpore. Totus Chriſtus & illis & nobis innotuit: ſed totus ab eis non eſt viſus, nec à nobis totus eſt viſus. Ab eis caput eſt viſum, corpus creditum: à nobis corpus viſum, caput creditum. Nulli tamen deeſt Chriſtus: in omnibus plenus eſt, & adhuc ei reſtat corpus.* S. Aug. Serm. 116. Aliàs 4. ex additis à Pariſienſ. Lege & Enarrat. in Pſal. 147. n. 20.

49\. *Et ego mittam vobis promiſſum Patris mei in vos*, Spiritum ſanctum, quem & olim Pater meus per Prophetas, & nuper ipſe ore proprio promiſi me miſſurum, ut vos doceat omnem veritatem; vos in Evangelii prædicatione & Eccleſiæ fundatione ac regimine dirigat; vos in periculis quibuſque pro nomine meo adeundis, ac in rebus adverſis quibuſcumque pro nomine meo perferendis confirmet, roboret, conſoletur. Illud verò donum non vobis ſolis, quos Evangelii mei Prædicatores elegi, ſed omni Eccleſiæ meæ mittam brevî, ut promiſi. Promiſſum illud ſuum die Pentecoſtes implevit Dominus, ſine quo nec credere poſſemus Filium Dei mortuum eſſe, & à mortuis reſurrexiſſe; nec remiſſionem peccatorum in nomine ejus ſperare; nec crucem & pœnitentiam diligere, amplecti, ferre; illamque ferendo, Chriſtum ſequi. Spiritum ſanctum porro ut recipiamus, à mundi tumultibus, à periculoſis ſocietatibus, ab occaſionibus peccati, à vanitate, à voluptatibus ſæculi ſecedendum eſt, ſæculi moribus renuntiandum; in Myſtica Jeruſalem, in Eccleſiæ unitate manendum eſt; in oratione & bonis operibus perſeverandum. *Vos autem ſedete in civitate, quoad uſque induamini virtute ex alto.... Et erant ſemper in Templo laudantes & benedicentes Deum.*

50\. 51. 52. *Eduxit autem eos foras in Bethaniam, & elevatis manibus ſuis* benedixit eis ut Caput, ut Pater, ut Sacerdos, omni benedictione ſpirituali illos cumulavit, expanſis ſuper illos manibus in protectionem. S. Auguſt. Serm. 264. *Et factum eſt, dum benediceret illis, receſſit ab eis*, ut illos ſibi arctiùs & ſanctiùs uniret. Fixi enim erant in homine, & Deum cogitare non poterant. Tunc enim cogitarent Deum, ſi ab illis, & ab eorum oculis homo auferretur, ut amputata familiaritate quæ cum carne erat facta, diſcerent vel abſente carne divinitatem cogitare. Hinc aliàs dixerat: *Expedit vobis ut ego vadam*, &c. quaſi diceret: *Tollo me à vobis exteriùs, & me ipſo impleo vos interiùs.* Numquid enim ſecundùm carnem, & cum carne intrat in cor Chriſtus? Secundùm divinitatem poſſidet cor; ſecundùm carnem per oculos loquitur ad cor & admonet foras, habitans intùs, ut interiùs nos convertamur, & vivificemur ex ipſo, & formemur ex ipſo; quia forma eſt omnium infabricata. S. Aug. Serm. 263. Aliàs De Temp. 174. de Diverſis, 92. n. 2. *Et ferebatur in cælum*, ut locum nobis pararet. Aſcendit in cælum Chriſtus Jeſus Dominus noſter: aſcendat cum illo & cor noſtrum. Caput noſtrum eſt, & nos corpus ejus. Cùm aſcendit in cælum, nos ab illo non ſeparamur. Qui de cælo deſcen-

„ dit, non nobis invidet cælum: ſed quodam modo cla-
„ mat: Membra mea eſtote, ſi aſcendere vultis in cælum.
„ In hoc ergo ipſi interim roboremur, in hoc votis om-
„ nibus æſtuemus. Hoc meditemur in terris, quod compu-
„ tamur in cælis. Tunc exuturi carnem mortalitatis, nunc
„ exuamus animi vetuſtatem. *Facilè corpus levabitur in alta cælorum, ſi non premat ſpiritum ſarcina peccatorum.*

53. *Et ipſi adorantes, regreſſi ſunt in Ieruſalem cum gaudio magno.* Et nos cum ſanctis Apoſtolis animo conjuncti, & de Chriſti gloria exſultantes, illum ad dexteram Patris ſedentem adoremus, *Qui ſalvare in perpetuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum: ſemper vivens ad interpellandum pro nobis.* Amen. *Fiat, fiat.* Hebr. 7. 25.

Finis Expoſitionis ſancti Evangelii ſecundùm Lucam.

PRÆFATIO

In Sanctum JESU-CHRISTI *Evangelium ſecundùm Johannem.*

JOHANNES, patriâ Galilæus, Zebedæi, & Salomæ filius, Jacobi Majoris frater, inter Apoſtolos ætate junior, ad Apoſtolatum à Chriſto Jeſu cum fratre vocatus, eum relictâ naviculâ, retibus, & patre ſecutus eſt. Inter Apoſtolos Chriſto magis dilectus fuit, virginitatis merito. Unde illi Chriſtus in cruce Matrem Virginem virgini commendavit. Arcanorum Chriſti Jeſu conſcius fuit cum Petro & Jacobo : illique uni in ſinu ſuo diſcumbenti in ultima Cœna, Proditorem indicavit Dominus. Illud S. Johannis Apoſtoli Privilegium : *Diſcipulus ille quem diligebat Jeſus : & qui recubuit in cœna ſuper pectus ejus.* De quo S. Gregorius Nyſſenus ſcribit : *Verbi amavit ubera, qui ſupra pectus Domini in Cœna recubuit, & veluti quamdam ſpongiam, cor ſuum appoſuit fonti vitæ : & ex ineffabili quadam traditione repletus Chriſti myſteriis, nobis quoque exhibet mamillam à Verbo impletam, noſque implet bonis, quæ ei à fonte ſunt indita, magna voce prædicans quod ſemper eſt Verbum.* Perſecutionem in Chriſtianos movente Domitiano Imperatore, Romæ miſſus in ferventis olei dolium, purior & vegetior exivit quàm intraverat. Ab eodem in Pathmos Inſulam relegatus, ubi ſcripſit Apocalypſim infinita futurorum Myſteria continentem. Interfecto autem Domitiano, & Actis ejus ob nimiam crudelitatem à Senatu reſciſſis, ſub Nerva Imperatore rediit Epheſum, ibíque maximam partem Eccleſiarum Aſiæ fundavit & rexit. Evangelium ſcripſit Epheſi, ex Pathmo redux, noviſſimus omnium, rogatus ab Aſiæ Epiſcopis & Eccleſiis, & à Spiritu ſancto impulſus, adversùs Cerinthum, alioſque Hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum dogma conſurgens, qui Chriſtum Jeſum ante Mariam non fuiſſe, impiè aſſerebant. Unde divinam ejus generationem expoſuit. Sed & alia cauſa illum ad ſcribendum movit, ut ſuppleret nimirum quod aliorum Evangeliſtarum Hiſtoriæ deerat. Cùm enim tres alios unius tantùm anni, quo paſſus eſt Chriſtus, poſt carcerem Johannis, hiſtoriam texuiſſe animadverteret, anno illo prætermiſſo, cujus Acta à tribus expoſita fuerant, ſuperioris temporis, & Johannis carcerem præcedentis, geſta narravit. Et ſeriem quidem ipſam generationis Chriſti ſecundùm carnem, utpotè à Matthæo & Luca priùs traditam, Johannes meritò prætermiſit. *Ab ipſa verò ejus Divinitate ſumpſit initium, quippe quæ ipſi à Spiritu ſancto tamquam præſtantiori fuiſſet reſervata.* Scitè Origenes ſcribit, *Primitias Scripturarum omnium Evangelium eſſe ; Evangeliorum verò primitias, Evangelium à Johanne traditum ; cujus ſenſum percipere nemo poteſt, niſi qui ſupra pectus Jeſu recubuerit, vel acceperit à Jeſu Mariam, quæ etiam ipſius mater fiat.*

Johann 13. 23. 25. & cap. 21. 20. S Greg. Nyſſ. Hom. 1. in cant.

Tertull. Lib. De Præſcript. c. 36. S. Hieron. lib. 1. cont. Iovinian. c. 14. Idem Lib. De Viris Illuſtr. S. Irenæus Lib 3. cap. 1.

Euſeb. Lib. 3. Hiſtor. cap 24. Clemen Alex. apud Euſeb. Lib. 6. c. 14.

Orig. Præf. in Johan. Edit. Græco-lat. D. Huetii.

Evangelium ſuum Græcè ſcripſit Sanctus Johannes, cujus autographum in Eccleſia Epheſina conſervatum adhuc fuiſſe ſæculo VII. Chronicon Alexandrinum teſtatur. In Hebræam linguam ante quartum ſæculum tranſlatum, & Tiberiade in Judæorum ſecretioribus Bibliothecis reconditum, teſtis eſt S. Epiphanius. Evangelium S. Johannis non modò emendatè quod ad Græcum ſermonem attinet, verùm etiam cum ſumma elegantia tum in verbis, tum in argumentationibus, & in tota orationis compoſitione ſcriptum eſſe, S. Dionyſius Alexandrinus obſervat apud Euſebium Libro VII. Hiſtoriæ, cap. XXV. Johannis Evangelium Eccleſia Catholica ſemper recepit ; ſoli Alogi Hæretici rejecerunt, & Cerintho abſurdè adſcripſerunt. Initium Evangelii ſecundùm Johannem, quidam Platonicus aureis litteris conſcribendum, & per omnes Eccleſias in locis eminentiſſimis proponendum eſſe dicebat, ut ex Simpli-

S Epiph. Her. 30. c. 3. Idem Hæreſ 51. c. 3.

[S. Aug. Lib. 10 De Civit. Dei, cap. 29.] [Apud Euſeb. Lib. 11. Præpar. Evang. cap. 19.]

ciano Mediolanenſi Epiſcopo refert S. Auguſtinus. Illud Platonicus alter, Amelius nomine, qui ſub finem Sæculi III. floruit, celebrat, Johannem Barbari nomine indigitans. *Atque hoc planè Verbum erat* (inquit) *per quot, ſempiternum cùm eſſet, exiſtebant omnia quæ fiebant, quemadmodum Heraclitus loqueretur : quod ipſum videlicet Barbarus etiam ille, apud Deum in principii gradu ac dignitate conſtitutum, immò & Deum ſimul eſſe pronuntiat : per quod facta ſimpliciter omnia ſint, in quo quicquid factum eſt, & vivens, & vita, & aliquid pro ſua quodque naturâ fuerit : idem porro in corpora delabi tradit, & carne indutum, humanam ſpeciem præ ſe ferre, ſic tamen ut ſuæ interea naturæ majeſtatem oſtendat : adeòque ſolutum ubi jam fuerit, Dei locum denuo capeſſere, ac Deum prorſus eumdem eſſe, qui erat, priùs quàm in corpus, atque in carnem hominémque deſcenderet.*

1. Cor. 5. proximo. *Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo,* & pacem cum illo habebitis, numquam finiendam, ſi in ejus obedientia perſeverare velitis. Pacem cum vobis ipſis habete. Omnia in vobis ordinata ſint: corpus animæ; ſenſus & appetitus rationi; anima & ratio Deo ſubjiciantur. Hæc vera pax eſt. Quid enim aliud pax eſt quàm *Tranquillitas ordinis*? Pacem cum proximo ſervate. *Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes*, ut Deus pacis & dilectionis ſit ſemper vobiſcum. *Domus terrena cohabitatores multos non capit; poſſeſſio pacis cum multis habitatoribus creſcit.* Pacem ſi amemus, habemus. Laudandi ſunt qui amant pacem: qui autem oderunt, meliùs interim docendo ac tacendo pacandi, quàm vituperando provocandi. Verus pacis amator, inimicorum ejus amator eſt. Quemadmodum enim ſi lucem iſtam amares, cæcis non iraſcereris, ſed eos doleres; quale enim bonum tu caperes, noſſes, & ideo quanto bono illi fraudarentur conſpiciens, miſericordia tibi digni viderentur; & ſi opes haberes, ſi artem, ſi medicamentum, potiùs ad eos ſanandos curreres, quàm damnandos: ita ſi pacis amator es, quiſquis es, miſerere cum qui non amat quod amas, qui non habet quod habes. Talis quippe eſt res quam diligis, ut non invideas compoſſeſſori tuo. *Habet tecum pacem, & tibi non anguſtat poſſeſſionem.* Quid agit pax in hujus adhuc regionis incertis, in iſta peregrinatione mortalitatis noſtræ; cùm adhuc nemo eſt alteri conſpicuus, nemo videt cor alterius? Quid agit pax? De incertis non judicat, incognita non confirmat: proclivior eſt ad bene credendum de homine, quàm ad malè ſuſpicandum. Non ſe multùm dolet errare, cùm bene credit etiam de malo: perniciosè autem, cùm malè ſentit fortè de bono. Neſcio qualis ſit: quid perdo, ſi credo quia bonus eſt? Si incertum eſt, licet ut caveas, ne fortè verum ſit; non tamen damnes, tamquam verum ſit. Hoc pax jubet.

Rom. 12. 18. — S. Aug. Serm. 357 Aliàs 35. ex editis à Sirmondo. — Idem, Enarr. in Pſal. 147. n. 16.

39. *Videte manus meas, & pedes, quia ego ipſe ſum: palpate & videte; quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* De ſepulchro Dominus Jeſus ſurrexit, ſanatis vulneribus, ſervatis cicatricibus. *Hoc enim Diſcipulis ſuis expedire judicavit ut cicatrices ejus ſervarentur, unde cordis vulnera ſanarentur.* Quæ vulnera? Infidelitatis. Apparuit enim oculis eorum veram exhibens carnem: & putaverunt ſe ſpiritum videre. Non leve vulnus hoc cordis eſt.... Pereat dubitatio, ſequatur digna laudatio.... Agnoſcant Diſcipuli verum corpus, quod agnovit ipſis prædicantibus mundus. Chriſti reſurrectione fides futuræ noſtræ reſurrectionis in nobis confirmetur. Non eſt incredibilis reſurrectio membrorum, poſitâ & probatâ reſurrectione capitis. Cicatrices in corpore ſuo glorioſo Chriſtus ſervavit, & Diſcipulis oſtendit, ut meminerimus carnem noſtram pœnitentiæ clavis crucifigendam, ſi ad gloriam beatæ reſurrectionis pervenire volumus.

S. Auguſt. Serm. 116 Aliàs 4. ex editis à Pariſienſibus.

45. 46. 47. *Tunc aperuit illis ſenſum ut intelligerent Scripturas. Et dixit eis: Quoniam ſic ſcriptum eſt; & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere a mortuis tertia die: & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes gentes.* Scripturarum ſacrarum intelligentiam privato cujuſque ſpiritui aſſerere, illuſio Hæreticorum eſt, ſiquidem eam ſancti Apoſtoli nonniſi poſt Chriſti Domini Reſurrectionem ſingulari illius dono conſecuti ſunt. Fructus pietatis eſt, humilitatis, orationis, paupertatis ſpiritus, & fidei captivantis mentem in obſequium Chriſti. Chriſti gratiam humili & ferventi oratione petamus, ut voluntatem Dei in ejus verbis diſcere poſſimus; ut Scripturas ſacras intelligere, amare, meditari, & ſecundùm illas vitam noſtram inſtituere valeamus, pugnando contra cupiditatem, exercendo caritatem. Finis enim Scripturarum eſt *Caritas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta.* Scriptura *non damnat niſi cupiditatem, non præcipit niſi caritatem, atque ita informat mores hominum.* Veni Domine, clauſa ſunt corda; aperi, & intra.

S. Auguſt.

Et dixit eis: Quoniam ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die. Viderunt hoc Apoſtoli, Chriſtum viderunt patientem, viderunt pendentem, videbant poſt Reſurrectionem viventem. Quid ergo non videbant? Corpus, id eſt Eccleſiam. Illum videbant, illam non videbant. Sponſum videbant, ſponſa adhuc latebat. Promittat & ipſam. *Sic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die.* Hoc ſponſus eſt: quid de ſponſa? *Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remiſſionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jeruſalem.* Hoc nondum videbant Diſcipuli: Eccleſiam per omnes gentes. Caput videbant, & de corpore capiti credebant. Per hoc quod videbant, quod non videbant credebant. Similes illis ſumus & nos: videmus aliquid quod ipſi non videbant, & non videmus aliquid quod ipſi videbant. Quid nos videmus quod ipſi non videbant? Eccleſiam per omnes gentes. Quid non videmus quod ipſi videbant? Chriſtum in carne conſtitutum. Quomodo illi caput videbant, & de corpore credebant: ſic nos corpus videmus, de capite credamus. Invicem nos adjuvent viſa noſtra. *Adjuvit eos viſus Chriſtus, ut futuram Eccleſiam crederent: adjuvat nos viſa Eccleſia, ut Chriſtum reſurrexiſſe credamus. Impleta eſt fides illorum, impletur & noſtra: impleta eſt illorum de capite, impletur noſtra de corpore. Totus Chriſtus & illis & nobis innotuit: ſed totus ab eis non eſt viſus, nec à nobis totus eſt viſus. Ab eis caput eſt viſum, corpus creditum: à nobis corpus viſum, caput creditum. Nulli tamen deeſt Chriſtus: in omnibus plenus eſt, & adhuc ei reſtat corpus.*

S. Aug. Serm. 116. Aliàs 4. ex additis à Pariſienſ. Lege & Enarrat. in Pſal. 147. n. 20.

49. *Et ego mittam vobis promiſſum Patris mei in vos,* Spiritum ſanctum, quem & olim Pater meus per Prophetas, & nuper ipſe ore proprio promiſi me miſſurum, ut vos doceat omnem veritatem; vos in Evangelii prædicatione & Eccleſiæ fundatione ac regimine dirigat; vos in periculis quibuſque pro nomine meo adeundis, ac in rebus adverſis quibuſcumque pro nomine meo perferendis confirmet, roboret, conſoletur. Illud verò donum non vobis ſolis, quos Evangelii mei Prædicatores elegi, ſed omni Eccleſiæ meæ mittam brevî, ut promiſi. Promiſſum illud ſuum die Pentecoſtes implevit Dominus, ſine quo nec credere poſſemus Filium Dei mortuum eſſe, & à mortuis reſurrexiſſe; nec remiſſionem peccatorum in nomine ejus ſperare; nec crucem & pœnitentiam diligere, amplecti, ferre; illamque ferendo, Chriſtum ſequi. Spiritum ſanctum porro ut recipiamus, à mundi tumultibus, à periculoſis ſocietatibus, ab occaſionibus peccati, à vanitate, à voluptatibus ſæculi ſecedendum eſt, ſæculi moribus renuntiandum; in Myſtica Jeruſalem, in Eccleſiæ unitate manendum eſt; in oratione & bonis operibus perſeverandum. *Vos autem ſedete in civitate, quoad uſque induamini virtute ex alto.... Et erant ſemper in Templo laudantes & benedicentes Deum.*

50. 51. 52. *Eduxit autem eos foras in Bethaniam, & elevatis manibus ſuis* benedixit eis ut Caput, ut Pater, ut Sacerdos, omni benedictione ſpirituali illos cumulavit, expanſis ſuper illos manibus in protectionem. *Et factum eſt, dum benediceret illis, receſſit ab eis,* ut illos ſibi arctius & ſanctiùs uniret. Fixi enim erant in homine, & Deum cogitare non poterant. Tunc enim cogitarent Deum, ſi ab illis, & ab eorum oculis homo auferretur, ut amputata familiaritate quæ cum carne erat facta, diſcerent vel abſente carne divinitatem cogitare. Hinc aliàs dixerat: *Expedit vobis ut ego vadam,* &c. quaſi diceret: *Tollo me à vobis exteriùs, & me ipſo impleo vos interiùs.* Numquid enim ſecundùm carnem, & cum carne intrat in cor Chriſtus? Secundùm divinitatem poſſidet cor; ſecundùm carnem per oculos loquitur ad cor & admonet foras, habitans intùs, ut interiùs nos convertamur, & vivificemur ex ipſo, & formemur ex ipſo; quia forma eſt omnium infabrificata. *Et ferebatur in cælum,* ut locum nobis pararet. Aſcendit in cælum Chriſtus Jeſus Dominus noſter: aſcendat cum illo & cor noſtrum. Caput noſtrum eſt, & nos corpus ejus. Cùm aſcendit in cælum, nos ab illo non ſeparamur. Qui de cælo deſcen-

S. Auguſt. Serm. 264. — S. Aug. Serm. 263. Aliàs De Temp. 174. de Diverſis, 90. n. 2.

„ dit, non nobis invidet cælum: ſed quodam modo cla-
„ mat: Membra mea eſtote, ſi aſcendere vultis in cælum.
„ In hoc ergo ipſi interim roboremur, in hoc votis om-
„ nibus æſtuemus. Hoc meditemur in terris, quod compu-
„ tamur in cælis. Tunc exuturi carnem mortalitatis, nunc
„ exuamus animi vetuſtatem. *Facilè corpus levabitur in alta cælorum, ſi non premat ſpiritum ſarcina peccatorum.*

53. *Et ipſi adorantes, regreſſi ſunt in Ieruſalem cum gaudio magno.* Et nos cum ſanctis Apoſtolis animo conjuncti, & de Chriſti gloria exſultantes, illum ad dexteram Patris ſedentem adoremus, *Qui ſalvare in per-* Hebr. 7.
petuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum: ſem- 25.
per vivens ad interpellandum pro nobis. Amen. *Fiat, fiat.*

Finis Expoſitionis ſancti Evangelii ſecundùm Lucam.

PRÆFATIO

In Sanctum JESU-CHRISTI *Evangelium ſecundùm Johannem.*

JOHANNES, patriâ Galilæus, Zebedæi, & Salomæ filius, Jacobi Majoris frater, inter Apoſtolos ætate junior, ad Apoſtolatum à Chriſto Jeſu cum fratre vocatus, eum relictâ naviculâ, retibus, & patre ſecutus eſt. Inter Apoſtolos Chriſto magis dilectus fuit, virginitatis merito. Unde illi Chriſtus in cruce Matrem Virginem virgini commendavit. Arcanorum Chriſti Jeſu conſcius fuit cum Petro & Jacobo : illique uni in ſinu ſuo diſcumbenti in ultima Cœna, Proditorem indicavit Dominus. Illud S. Johannis Apoſtoli Privilegium : *Diſcipulus ille quem diligebat Jeſus : & qui recubuit in cœna ſuper pectus ejus.* De quo S. Gregorius Nyſſenus ſcribit : *Verbi amavit ubera, qui ſupra pectus Domini in Cœna recubuit, & veluti quamdam ſpongiam, cor ſuum appoſuit fonti vitæ : & ex ineffabili quadam traditione repletus Chriſti myſteriis, nobis quoque exhibet mamillam à Verbo impletam, noſque implet bonis, quæ ei à fonte ſunt indita, magna voce prædicans quod ſemper eſt Verbum.* Perſecutionem in Chriſtianos movente Domitiano Imperatore, Romæ miſſus in ferventis olei dolium, purior & vegetior exivit quàm intraverat. Ab eodem in Pathmos Inſulam relegatus, ubi ſcripſit Apocalypſim infinita futurorum Myſteria continentem. Interfecto autem Domitiano, & Actis ejus ob nimiam crudelitatem à Senatu reſciſſis, ſub Nerva Imperatore rediit Epheſum, ibíque maximam partem Eccleſiarum Aſiæ fundavit & rexit. Evangelium ſcripſit Epheſi, ex Pathmo redux, noviſſimus omnium, rogatus ab Aſiæ Epiſcopis & Eccleſiis, & à Spiritu ſancto impulſus, adversùs Cerinthum, alioſque Hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum dogma conſurgens, qui Chriſtum Jeſum ante Mariam non fuiſſe, impiè aſſerebant. Unde divinam ejus generationem expoſuit. Sed & alia cauſa illum ad ſcribendum movit, ut ſuppleret nimirum quod aliorum Evangeliſtarum Hiſtoriæ deerat. Cùm enim tres alios unius tantùm anni, quo paſſus eſt Chriſtus, poſt carcerem Johannis, hiſtoriam texuiſſe animadverteret, anno illo prætermiſſo, cujus Acta à tribus expoſita fuerant, ſuperioris temporis, & Johannis carcerem præcedentis, geſta narravit. Et ſeriem quidem ipſam generationis Chriſti ſecundùm carnem, utpotè à Matthæo & Luca priùs traditam, Johannes meritò prætermiſit. *Ab ipſa verò ejus Divinitate ſumpſit initium, quippe quæ ipſi à Spiritu ſancto tamquam præſtantiori fuiſſet reſervata.* Scitè Origenes ſcribit, *Primitias Scripturarum omnium Evangelium eſſe ; Evangeliorum verò primitias, Evangelium à Johanne traditum ; cujus ſenſum percipere nemo poteſt, niſi qui ſupra pectus Jeſu recubuerit, vel acceperit à Jeſu Mariam, quæ etiam ipſius mater fiat.*

Johann. 13. 23. 25. & cap. 21. 20.
S Greg. Nyſſ. Hom. 1. in cant.
Tertull. Lib. De Præſcript. c. 36.
S. Hieron. lib. 1. cont. Iovinian. c. 14.
Idem Lib. De Viris Illuſtr.
S. Irenæus Lib 3. cap. 1.
Euſeb. Lib. 3. Hiſtor. cap 24.
Clemen. Alex. apud Euſeb. Lib. 6. c. 14.
Orig. Præf. in Johan. Edit. Græco-lat. D. Huetii.

Evangelium ſuum Græcè ſcripſit Sanctus Johannes, cujus autographum in Eccleſia Epheſina conſervatum adhuc fuiſſe ſæculo VII. Chronicon Alexandrinum teſtatur. In Hebræam linguam ante quartum ſæculum tranſlatum, & Tiberiade in Judæorum ſecretioribus Bibliothecis reconditum, teſtis eſt S. Epiphanius. Evangelium S. Johannis non modò emendatè quod ad Græcum ſermonem attinet, verùm etiam cum ſumma elegantia tum in verbis, tum in argumentationibus, & in tota orationis compoſitione ſcriptum eſſe, S. Dionyſius Alexandrinus obſervat apud Euſebium Libro VII. Hiſtoriæ, cap. XXV. Johannis Evangelium Eccleſia Catholica ſemper recepit ; ſoli Alogi Hæretici rejecerunt, & Cerintho abſurdè adſcripſerunt. Initium Evangelii ſecundùm Johannem, quidam Platonicus aureis litteris conſcribendum, & per omnes Eccleſias in locis eminentiſſimis proponendum eſſe dicebat, ut ex Simpli-

S. Epiph. Hær. 30. c. 3.
Idem Hæreſ. 51. c. 3.

S. Aug. Lib. 10 De Civit. Dei, cap. 29.

Apud Euſeb. Lib. 11. Præpar. Evang. cap. 19.

ciano Mediolanenſi Epiſcopo refert S. Auguſtinus. Illud Platonicus alter, Amelius nomine, qui ſub finem Sæculi III. floruit, celebrat, Johannem Barbari nomine indigitans. *Atque hoc planè Verbum erat* (inquit) *per quot, ſempiternum cùm eſſet, exiſtebant omnia quæ fiebant, quemadmodum Heraclitus loqueretur : quod ipſum videlicet Barbarus etiam ille, apud Deum in principii gradu ac dignitate conſtitutum, immò & Deum ſimul eſſe pronuntiat : per quod facta ſimpliciter omnia ſint, in quo quicquid factum eſt, & vivens, & vita, & aliquid pro ſua quodque naturâ fuerit : idem porro in corpora delabi tradit, & carne indutum, humanam ſpeciem præ ſe ferre, ſic tamen ut ſuæ interea naturæ majeſtatem oſtendat : adeòque ſolutum ubi jam fuerit, Dei locum denuo capeſſere, ac Deum prorſus eumdem eſſe, qui erat, priùs quàm in corpus, atque in carnem hominémque deſcenderet.*

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EVANGELII SECUNDUM JOHANNEM.

CAPUT PRIMUM.

Senſus Litteralis.

1. 2. IN *principio erat Verbum*, *& Verbum erat apud* A *Deum*, *& Deus erat Verbum*. Cùm primùm rerum univerſitas creari cœpit, ante omnia, ab æterno erat *Verbum*, per quod perfecta eſt creatio initio temporis, & redemptio in plenitudine temporis: erat cum Deo; ſive, ſubſiſtebat apud Deum Patrem, ut perſona diſtincta: & Verbum illud erat Deus, verè & naturâ, Patri conſubſtantialis. *In principio erat Verbum*. Conticeſcat Arius dicens: *Erat quando non erat*. His enim verbis, *In principio erat*, tranſcenduntur tempora, ſignificatur æternitas. Unde Deus de ſe ipſo ait: *Ab initio ego ipſe*. Ne autem verbum exterius & tranſiens, vel interius quidem, ſed minimè ſubſiſtens fingeretur, ſubjungit Evangeliſta, *Et Verbum erat apud Deum*. Obmuteſcat Sabellius. Niſi enim eſſet perſona diſtincta à Patre, cum ipſo, ſeu apud ipſum ab æterno ſubſiſtere non verè diceretur. Confer cum *Proverbiorum*. 8. 22. Verbum autem illud eſt Deus de Deo, non accidens, ut conceptus noſtri; non volubile, ut hominum cogitationes, ſed unius naturæ cum Deo, utpote coæternum. Sileant Sociniani. *Hoc erat in principio apud Deum*. Hoc verbum ab æterno erat in ſinu Patris, illi coëxiſtens. De initio prædicationis Evangelicæ, non de principio temporis & mundi, hunc S. Johannis locum tam abſurdè quàm impiè Sociniani interpretantur, quaſi nihil aliud ſignificare voluerit S. Evangeliſta, quàm Chriſtum extitiſſe cùm Johannes Baptiſta docere cœpit. Ineptum namque eſt metaphoricum ſenſum comminiſci ac detortum, ubi obvius & naturalis planus ac perſpicuus eſt. Senſus autem naturalis & obvius horum verborum, *In principio*, ad initium Evangelicæ prædicationis pertinere, nullibi in Scriptura reperies. Nec aliquem appellari Dei Verbum, quòd Dei voluntati hominibus patefaciendæ ſit deſtinatus; aut fuiſſe apud Deum, quòd ſoli Deo notus eſſet. Sanè tunc temporis Deo cognitus erat Johannes Baptiſta, & ejus voluntati patefaciendæ deſtinatus, nec tamen de eo dicitur, *Erat in principio*, *erat apud Deum*, *& Deus erat*; immò negatur, *Non erat ille lux*. Verbum autem erat apud Deum, & Deus erat ab æterno, & antequam mundus crearetur: ſiquidem omnium

Iſaiæ. 43. 13.

A creator eſt, ut Verſu 3. dicitur: *Omnia per ipſum facta ſunt*. Præterea ſi Jeſus ob eximias dotes & munera dumtaxat, non naturâ Deus eſſet, ut volunt Sociniani, cur illum Deum appellaſſet Evangeliſta antequam divina illa munera iniret? Cur hominem factum Deum non dixiſſet potiùs & priùs, quàm Deum factum hominem, ſeu Verbum carnem factum? 3. Jeſum Chriſtum initio Evangelii fuiſſe, Socinianorum ſenſu falſum eſſet; ſi locum haberet illorum interpretatio. Angeli enim ad Zachariam & ad Mariam legatio eſt initium Evangelii: tunc autem nondum erat conceptus Jeſus in utero Virginis Matris: nec eo tempore voluntatem Dei annuntiabat, ut vel metaphoricè Verbum dici poſſet. Sed nec B Deus ratione miniſterii, quod nondum obibat, dici potuiſſet, ut jam obſervabam; nec ratione deſtinationis aut electionis ad illud. Nam & Moyſes, & Prophetæ, hoc ſenſu Deus appellari potuiſſent, quia Dei miniſtri erant & Legati. Denique hæc locutio *In principio*, aut *Ab initio*, cùm legitur in Scripturis ſine determinatione, ſignificat abſolutè principium temporis, Geneſ. 1. *In principio creavit Deus cælum & terram*. Matth. 19. *Qui fecit hominem ab initio*, *maſculum & feminam fecit eos... Ab initio autem non fuit ſic*. Johan. 8. *Diabolus homicida erat ab initio*. 1. Johan. 11. *Cognoviſtis eum qui ab initio eſt*. Socinianæ igitur hujus loci interpretatio- C nes detortæ ſunt, abſonæ, ſacrilegæ.

In principio erat Verbum. Cùm nos docturus eſſet S. Evangeliſta hoc Verbum eſſe unigenitum Dei Filium, ne paſſibilem quiſpiam naturam ſuſpicaretur, Verbi appellatione omnem abſtulit ſuſpicionem. *In principio erat Verbum*, nihil aliud quàm quod ſemper ſit, ſignificat. Ecce veram Philoſophiam & divina dogmata (inquit S. Johannes Chryſoſtomus) non qualia Gentilium, qui tempora & Deos hos antiquiores, alios juniores poſuerunt: ſed nihil tale in noſtra Religione. Nam ſi Deus eſt, nihil eo ſuperius: ſi omnium Conditor, primus: ſi Dominus & Princeps omnium, omnia poſt ipſum, & creaturæ, & ſæcula. Cum de terra Moyſes loqueretur, non dixit: In principio erat terra, ſed, *In principio* creavit Deus terram. Quidni igitur eodem modo Evangelium

S. Iohan. Chryſoſt. Hom. 1. 2. & 3. in Iohan.

lium exorſus eſſet Joannes, dicens, In principio creavit Deus Verbum, ſi verè creatum eſſet? Hoc autem Verbum ſubſtantia quædam eſt in perſona ex ipſo Patre ſine paſſione proveniens. Quemadmodum autem iſtud, *In principio erat Verbum*, æternitatem ſignificat, ita iſtud, *Hoc erat in principio apud Deum*, coæternitatem nobis oſtendit. Numquam enim ſolus & ſine Verbo Pater fuit, ſed ſemper Deus apud Deum erat, & in perſona quidem propria. Hoc Verbum antiqui Rationem, Sermonem, Sophiam ſive Sapientiam Dei appellarunt. Unde Tertullianus: *Ante omnia* (inquit)
Lib. adv. Praxeam cap. 5. *Deus erat ſolus, ipſe ſibi & mundus, & locus, & omnia. Solus autem, quia nihil aliud extrinſecùs præter illum. Cæterùm ne tunc quidem ſolus; habebat enim ſecum, quam habebat in ſemetipſo, Rationem ſuam ſcilicet. Rationalis* B *enim Deus, & ratio in ipſo prius, & ita ab ipſo omnia: quæ ratio ſenſus ipſius eſt. Hanc Græci* Λόγον *dicunt, quo vocabulo etiam ſermonem appellamus.*

S. Cyrill. Alexand. *In principio erat Verbum*, id eſt in Patre, qui principium illius eſt ſine principio, per ineffabilem generationis modum. In hoc principio quod eſt in omnia, & ſuper omnia erat Verbum, non cum omnibus ſub pedibus ejus, ſed extra omnia in ipſo naturaliter, ceu fructus coæternus, in ipſa Patris ſubſtantia ſemper manens, & ex ipſa ſemper effulgens, velut ex Sole ſplendor, aut tamquam ab igne innatus ei calor. Unde ad illum ait Pa-
Pſal. 109 ter apud Pſalmiſtam: *Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplendoribus Sanctorum, ex utero ante Luciferum genui te.*

S. Auguſt. Tract. 1. in Iohan. n. 13. 3. *Omnia per ipſum facta ſunt*, viſibilia & inviſibilia *& ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt.* Nulla eſt ex C rebus creatis, quæ per Verbum condita non fuerit, Patri coóperans, & æqualis cum illo potentiæ. Hæc adjecit S. Evangeliſta, ne quis exiſtimaret Spiritum ſanctum à Filio factum; aut Deum eſſe peccati auctorem. Nam *peccatum nihil eſt, & nihil fiunt homines cùm peccant*. Et idolum non per Verbum factum eſt: habet quidem formam quamdam humanam, ſed ipſe homo per Verbum factus eſt; nam forma hominis in Idolo non per Verbum facta eſt: & ſcriptum eſt, *Scimus*
1. Cor. 8. 4. *quia nihil eſt idolum.* Ergo iſta non ſunt facta per Verbum: ſed quæcumque naturaliter facta ſunt, quæcumque ſunt in creaturis, omnia omnino quæ fixa in cælo ſunt, quæ fulgent deſuper, quæ volitant ſub cælo, & quæ moventur in univerſa natura rerum, omnis D omnino creatura..... Nulla forma, nulla compages, nulla qualiſcumque ſubſtantia, quæ poteſt habere pondus, numerum, menſuram, niſi per illud Verbum eſt,
Sap. 11. 21. & ab illo Verbo Creatore, cui dictum eſt, *Omnia in menſura & numero & pondere diſpoſuiſti*. Confer cum Apoſtolo 1. Corinth. 8. 6. *Nobis tamen unus Deus Pater ex quo omnia, & nos in illum, & unus Dominus Jeſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum.* Coloſ. 1. 16. 6. *Quoniam in ipſo condita ſunt univerſa in cælis & in terra, viſibilia & inviſibilia.* Hebr. 1. 2. *Noviſſimè diebus iſtis locutus eſt nobis Deus in Filio, quem conſtituit hæredem univerſorum, per quem fecit & ſæcula*, id eſt, orbem univerſum, & quæcumque ſunt in eo, creaturas. Et cap. 11. 3. *Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula Verbo Dei.* Creatio autem proprium Dei ſolius opus eſt. Id ſibi uni vendicat Iſaiæ 44. ℣. 24. *Ego ſum Dominus* E *faciens omnia, extendens cælos ſolus, ſtabiliens terram, & nullus mecum.* Perperam igitur ad ſolam creationem ſpiritalem, ſeu reſtaurationem generis humani per Evangelium, hæc verba reſtringunt Sociniani, *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt.* Nullam enim exceptionem S. Johannes affert, immò ſuſpicionem omnem exceptionis amovet, dicens: *Et ſine ipſo factum eſt nihil quod factum*
Epheſ. 2. *eſt.... Ipſius* quidem *ſumus factura, creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus*, ſed hic ſenſus alterum non excludit: immo ejuſdem erat homines reſtaurare, qui creaverat. Hæc
S. Irenæus Lib. 5. cap. 11. igitur verba, *Omnia per ipſum facta ſunt*, ſcripta ſunt à S. Evangeliſta contra Cerinthum, Nicolaitas, &c. qui

A rerum viſibilium creationem neſcio cui fictitiæ virtuti à ſummo Deo diſtinctæ tribuebant. Hunc igitur errorem deſtruere volens S. Evangeliſta & *Regulam veritatis conſtituere in Eccleſia, quia eſt unus Deus omnipotens, qui per Verbum ſuum omnia fecit, viſibilia & inviſibilia: ſignificans quoque quoniam per Verbum per quod Deus perfecit conditionem, in hoc & ſalutem his qui in conditione ſunt, præſtitit hominibus: ſic inchoavit in ea quæ* “
eſt ſecundùm Evangelium doctrina: In principio erat “
Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat “
Verbum. Omnia per ipſum facta ſunt, *In omnibus ergo eſt & hæc quæ ſecundùm nos eſt conditio.* Omnia per ipſum facta ſunt, non ut per miniſtrum, per organum, per inſtrumentum, ut aiebant Ariani; ſed per efficaciſſimum, omnipotens, & coæternum Patris Verbum, quo
S. Aug. Tract. 1. in Iohan. Deus Pater *dixit, & facta ſunt*. Iſta igitur præpoſitio *Per*, ſignificat tantùm poteſtatem univerſa creandi, ſicut & divinam eſſentiam, Filio à Patre communicatam, & quidem ab æterno. *Omnia per ipſum facta ſunt. Noli ergo credere factum, per quod facta ſunt omnia, ne non reficiaris per Verbum, per quod reficiuntur omnia.*

4. *In ipſo vita erat, & vita erat lux hominum.* In ipſo Verbo vita erat tamquam in fonte, ex quo vita Angelorum & hominum derivatur. Ipſum Verbum vita erat eſſentialis & æterna, ut de ſe ipſo ait: *Ego ſum via, veritas & vita.* Et *ſicut Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio habere vitam in ſemetipſo.* Et *Hoc eſt teſtimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita in Filio ejus eſt.* His verbis, *In ipſo vita erat*, deſtruit S. Johannes Gnoſticorum figmenta, qui aliam Dei emanationem *Verbum*, aliam *Vitam*, in Æonum ſuorum inſano ſyſtemate diſtinguebant. Non diſſimulandum, duas præcipuas fuiſſe legendi hujuſce textus rationes apud antiquos; alteram quæ hæc verba, *In ipſo vita erat*, cum ſuperioribus jungeret, ita claudens ſententiam ſuperiorem: *Et ſine ipſo factum eſt nihil.* Et puncto interpoſito ſic alteram inciperet: *Quod factum eſt in ipſo vita erat, &c.* Ita SS. Cyrillus Alexand., Auguſtinus, Venerabilis Beda, &c. Alteram, quæ hæc verba, *Quod factum eſt*, jungeret cum illis, *Et ſine ipſo factum eſt nihil*, ita ut ad eamdem ſententiam pertineant, poſt quam interpunctione poſita quartus Verſus incipiat: *In ipſo vita erat, &c.* Ita S. Johannes Chryſoſtomus, Alexandrini atque Ægyptii, teſte S. Ambroſio in Pſalmum 36. n. 35. S. Hieronymus in Iſaiæ cap. 44. Nonnus, Theophylactus, Euthymius. Neutram Catholico ſenſui officere S. Ambroſius agnoſcit lib. 3. de Fide, cap. 6. Quanquam Enarratione in Pſalmum 36 priorem lectionem ſequatur. Nec defuere qui ſenſum perducerent uſque ad illa verba, *quod factum eſt in ipſo*, hiſque interpunctione diſtinctis, aliam ſic inciperent ſententiam: *Vita erat, & vita erat lux hominum.* Ita legerunt SS. Gregorius Nyſſenus, lib. 1. contra Eunomium, & Epiphanius in Ancorato n. 75. ubi priorem lectionem acerbè notat quaſi Spiritui ſancto injurioſam. Tertiam verò hanc lectionem velut mendoſam S. Auguſtinus meritò rejicit Libro 5. de Geneſi ad litteram, cap. 14. Quicquid autem factum eſt per Verbum, res omnes creatas, in illo vitam eſſe, quamvis pleræque in ſe ipſis inanimæ ſint, eo ſenſu explicat, quo artefacta vivere dicimus in mente artificis. *Attendite arcam*, inquit, *in arte, & arcam in opere. Arca in opere non eſt vita, arca in arte vita eſt: quia vivit anima artificis, ubi ſunt iſta omnia antequam proferantur. Sic ergo quia Sapientia Dei,*
S. Aug. Tract. 1. in Iohan. *per quam facta ſunt omnia, ſecundùm artem continet omnia, antequam fabricet omnia: hinc quæ fiunt per ipſam artem, non continuò vita ſunt, ſed quicquid factum eſt, vita in illo eſt. Terram vides, eſt in arte terra: cælum vides, eſt in arte cælum: ſolem & lunam vides, ſunt & iſta in arte: ſed foris corpora ſunt, in arte vita ſunt.*

S. Auguſt. Pergit S. Evangeliſta, *Et vita erat lux hominum.* Deus Verbum, quod in ſe ipſo vita erat, & vitæ æternæ Auctor hominibus eſt, lux etiam eſt, non corporeorum

oculorum, ſed mentium, lux eſt hominum, non pecorum, quia pecora non habent rationales mentes, quæ poſſint videre ſapientiam. Homo autem factus ad imaginem Dei, habet rationalem mentem, per quam poſſit percipere ſapientiam. Hinc de ſe ipſo ait Chriſtus: [Joan. 8. 12.] *Ego ſum lux mundi. Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.* Vita ſine luce triſtis eſt. Verbum & Vita eſt, & Lux.

5. *Et Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Lux illa, ſcilicet, æterna Sapientia & Veritas, lucet hominibus ignorantiæ & peccati tenebris obſitis, & magna pars hominum peccatorum eam non percepit infidelitatis & pravarum cupiditatum tenebris obſiſtentibus ac præpedientibus. [Rom. 1. 19. & ſeq.] *Quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis,* (inquit Apoſtolus) *Deus enim illis manifeſtavit. Invifibilia enim ipſius à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas: ita ut ſint inexcuſabiles. Quia cùm cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.*

6. 7. 8. *Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Johannes.* Chriſti & Præcurſoris diſcrimen ſimplicibus ac perſpicuis verbis denuntiat. Extitit merus homo, tametſi eximiis Spiritûs ſancti donis ornatus, miſſus à Deo immediatè, atque evidenter, cujus miſſionem ortus admirandus, vaticinia Prophetica, doctrina, prædicatio, baptiſmus, vitæ innocentia & auſteritas comprobabant: cui nomen *Johannes* divinitus impoſitum. Hujus teſtimonio, dictis ſuis fidem conciliat S. Evangeliſta. Hunc enim, cujus erat Præcurſor à Deo deſtinatus ac miſſus, Chriſtum Jeſum, Deum verum ac Dominum omnium eſſe ſecundùm naturam, teſtatus eſt, clamans: [Iſai. 40.] *Parate viam Domini, rectas facite ſemitas Dei noſtri.* Cùm de Verbo Deo loquitur, non ait, [S. Cyrill. Alexand.] *Fuit Verbum*, ſed, *In principio erat Verbum*, æternitatem ejus ſignificans, & opinionem quòd creatus ſit, ex animo prorſus evellens: cùm verò de Johanne Baptiſta loquitur, ait: *Fuit homo*, quibus verbis & temporaliter illum incœpiſſe, & verum hominem, non Angelum naturâ ſignificat, tametſi officio & miniſterio Angelus fuerit, [Marci 1.] de quo nempe dictum eſt: *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* A Deo miſſum addit Evangeliſta, oſtendens firmiſſimum ejus eſſe teſtimonium. Nec enim is qui ad prædicandum à Deo miſſus erat, aliud protulit, quàm quod ei mandatum erat. Itaque verax eſt teſtis, qui ſit à Deo edoctus.

Hic venit in teſtimonium, ut teſtimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. Miſſus eſt tamquam idoneus omnino teſtis, ut teſtimonium præberet Jeſum eſſe Chriſtum à Deo promiſſum, Dei Filium, eximiam illam veramque lucem, quæ Patrem æternum, ejuſque [Heb. 1. 3. 1. Johan. 1. 5.] voluntatem hominibus patefacit; *Splendorem gloriæ, & imaginem ſubſtantiæ Patris*, qui *lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ.* Teſtimonium autem præbuit lumini, id eſt Chriſto, qui cùm hominis teſtimonio non indigeret, eo tamen uti voluit propter ſalutem noſtram, ut ipſemet ait: [Johan. 5. 33. 34.] *Vos miſiſtis ad Johannem; & teſtimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine teſtimonium accipio: ſed hæc dico ut vos ſalvi ſitis.* Johannem ergo Deus perhibere voluit teſtimonium Jeſu Chriſto Filio ſuo, *Ut omnes crederent per illum*, ſcilicet per Johannem, id eſt, ejus miniſterio ac prædicatione ad credendum in [S. Cyrill. Alexand.] Chriſtum præpararentur. Miſſus eſt quidem, teſtimonium perhibuit ut omnes crederent: non tamen omnes crediderunt, qui illius teſtimonium & prædicationem audivere; quæ incredulorum perverſitas fuit, de quibus Propheticum illud uſurpandum eſt: [Ezech. 3. 7.] *Domus Iſraël nolunt audire te, quia nolunt audire me. Omnis quippe domus Iſraël attrita fronte eſt, & duro corde.*

Non erat ille lux, ſed ut teſtimonium perhiberet de lumine. Johannes non erat Lux illa increata & immenſa, ſed lucis præco ac teſtis; non Sol, ſed Solis juſtitiæ Præcurſor; *Lucerna* quidem *ardens, & lucens*, ſed à primigenia illa & vera luce accenſa.

9. 10. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* [S. Aug. Lib. 1. de peccatorum meritis, c. 25.] Ille ſolus vera lux erat, qui omnem hominem naſcentem illuminat, omnes & ſingulos luce rationis & intelligentiæ; ex omni hominum genere aliquos luce fidei & gratiæ: ita ut ex his omnibus qui ſic illuminantur ad ſalutem, nemo niſi per illum illuminetur, ſcilicet per Deum Verbum. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ideo dictum eſt, quia *Nullus hominum illuminatur, niſi illo lumine veritatis, quod Deus eſt: ne quiſquam putaret ab eo ſe illuminari, à quo audit ut diſcat: non dico, ſi quemquam magnum hominem, ſed nec ſi Angelum ei contingat habere doctorem. Adhibetur enim ſermo veritatis extrinſecùs vocis miniſterio corporalis, verumtamen Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.* [1. Cor. 3. 7.] *Audit quippe homo dicentem vel hominem vel Angelum; ſed ut ſentiat & cognoſcat verum eſſe quod dicitur, illo lumine intùs mens ejus aſpergitur, quod æternum manet, quod etiam in tenebris lucet. Sed ſicut Sol iſte à cæcis, quamvis eos ſuis radiis quodammodo veſtiat, ſic ab ſtultitiæ tenebris non comprehenditur.* Illuminat omnem hominem: [S. Aug. Enchiridii cap. 103.] *Non quia nullus eſt hominum qui non illuminetur*, luce Fidei, *ſed quia niſi ab ipſo nullus illuminatur.* Minimè verò diſſimulandum eſt, participium Græcum ἐρχόμενον referri poſſe ad τὸ φῶς & ſic reddi Verſiculum illum: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem veniens in hunc mundum*, id eſt, quando oritur mundo. Hoc ſenſu infra cap. III. 19. dicitur: *Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem.* Et cap. XII. 46. *Ego lux in mundum veni: ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.* Id à S. Auguſt. obſervatum. [Lib. 1. de peccatorum meritis, cap. 25.]

In mundo erat: Verbum jam inde ab initio præſens divinitate & poteſtate, tandemque novo modo præſens aſſumpta humanitate per Incarnationis Myſterium: *& mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognovit.* Carnales homines Creatorem ſuum non cognoverunt, non coluerunt, non illi debitam reverentiam & obedientiam exhibuerunt.

11. 12. 13. *In propria venit*, in mundum à ſe conditum, quaſi in domum ſuam, *& ſui* domeſtici, nempe homines ab illo conditi, *eum non receperunt* ut Dominum ac redemptorem ſuum, à Deo Patre miſſum. Cùm verò præcipuè miſſus eſſet ad Judæos velut ad populum Dei peculiarem, illum rejecerunt ingrati. *Pars Domini Populus ejus, Iacob funiculus hæreditatis ejus* (ait Moyſes) [Deuter. 32. 9.] *Non ſum miſſus niſi ad oves quæ perierunt domûs Iſraël* (ait Chriſtus Dominus.) Qui cùm gratiam repudiaſſent, ad gentes tranſlata eſt. Ita mundus quidem per pœnitentiam ac fidem illuminatur, cùm primùm Chriſtum ignoraret: ſed Judæorum Populus manſit in tenebris, è quibus educi noluit. Ideo Salvator ait: [Johan. 9. 39.] *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant.* Legantur S. Johannes Chryſoſt. Homil. VIII. in Johannem, S. Auguſt. Tract. II. in Johannem n. 12. & S. Cyrillus Alexand.

Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus. His autem qui eum receperunt, credendo Jeſum eſſe Chriſtum, Dei filium, generis humani Salvatorem, dedit eis hoc jus, hanc dignitatem, hoc privilegium, ut nominentur & ſint filii Dei, ſive Judæi ſint, ſive Gentiles. Non enim eſt diſtinctio Judæi & Græci, nec gentium aut perſonarum exceptio apud Deum, qui ex mera gratia, non ex operibus, ne quis glorietur, ex omni gente in filios adoptat, ſecundùm beneplacitum voluntatis ſuæ, eiſque jus ad hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam in cœlis tribuit. *Qui non ex ſanguinibus*, id eſt, ex viri & feminæ commercio: *neque ex voluntate carnis*, id eſt, ex concupiſcentia & libidine: *neque ex voluntate viri*; neque adoptione àut inſtitutione hominum; jus illud ad cæleſtem hæreditatem conſecuti

ſunt: *ſed ex Deo nati ſunt.* Quod nec carnalis ex Judaïca gente generatio, nec legales adoptiones præſtare poſſunt; quod nec circumciſio, nec juſtitia Legis conferre; id fides in Chriſtum per dilectionem operans, & regeneratio per Spiritum ſanctum præſtat, ut filii Dei nominemur, & ſimus. Confer cum Jacobi 1. 18. *Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut ſimus initium aliquod creaturæ ejus.* Et cum Johann. 3. 5. & 6. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt.*

14. *Et verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.* Deus Verbum, ab æterno ſubſiſtens, factus eſt homo, non deſinens eſſe quod erat, ſed incipiens eſſe quod non erat; non converſione divinitatis in carnem, ſed aſſumptione humanitatis in Deum: ſicut *Verbum* mentis noſtræ, *cùm fit vox, non mutatur in vocem; ſed manens in mentis luce, & aſſumpta carnis voce, procedit ad audientem, & non deſerit cogitantem.* Interdum anima, interdum caro in Scripturis totum hominem ſignificat. Hic carnis potiùs quàm hominis nomen uſurpavit S. Evangeliſta, ut veritatem humanæ Chriſti naturæ ſignificaret expreſſiùs, diſtinctionemque naturarum in una Dei hominiſque perſonâ inconfusè unitarum, & ſubſiſtentium, utque Dei dilectionem magis commendaret, qui ſemetipſum ita humiliavit, ut viliorem etiam & imbecilliorem hominis partem aſſumeret, nobiſque fieret in omnibus ſimilis & conſubſtantialis. Hebr. 11. *Quia ergo pueri communicaverunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participavit eiſdem: ut per mortem deſtrueret eum qui habebat mortis imperium, id eſt diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſervituti. Nuſquam enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus ſimilari, ut miſericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta Populi.* Non autem ait S. Evangeliſta Verbum ad carnem veniſſe, ſed carnem factum eſſe, ne habitudine ſicut in Prophetas, aut Sanctos alios ipſum veniſſe ſuſpiceris, ſed reverà carnem factum eſſe, id eſt hominem. Quocirca etiam Deus eſt ſecundùm naturam in carne, & cum carne, quippe qui propriam illam ſibi habeat, & in ipſa atque cum ipſa adoretur, ut ab Iſaia prædictum eſt: *Viri ſublimes ad te tranſibunt, & tui erunt: poſt te ambulabunt, vincti manicis pergent; & te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantùm in te eſt Deus, & non eſt abſque te Deus. Verè tu es Deus abſconditus, Deus Iſraël Salvator.*

S. Auguſt. Serm. 187 Aliàs de Temp. 27.

Iſai. 45. 14. 15.

Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis, inter nos commoratus eſt, nobis convixit, nobiſcum eſt converſatus toto diſpenſationis ſuæ tempore. Sic inter nos manſit, ut à ſinu Patris, id eſt à ſecreto, quo cum illo & in illo eſt, non receſſerit. Sic in nobis habitavit, ut ubique ſit totum. "Quid mirabilius quàm id quod accidit in vocibus noſtris, verbiſque ſonantibus, in re ſcilicet raptim tranſitoria? Cùm enim loquimur, ne ſecundæ quidem ſyllabæ locus eſt, niſi prima ſonare deſtiterit, & tamen ſi unus adſit auditor, totum audit quod, dicimus; & ſi duo adſint, tantumdem ambo audiunt, quod & ſingulis totum eſt: & ſi audiat multitudo ſilens, non inter ſe particulatim comminuunt ſonos tamquam cibos, ſed omne quod ſonat, & omnibus totum eſt, & ſingulis totum. Itanè jam non illud eſt potiùs incredibile, ſi verbum hominis tranſiens quod exhibet auribus, Verbum Dei permanens non exhiberet rebus, ut quemadmodum hoc ſimul auditurà ſingulis etiam totum, ita illud ſimul ubique ſit totum? Non itaque metuendum eſt corpuſculum infantiæ, ne in illo tantas Deus anguſtias paſſus eſſe videatur. Neque enim mole, ſed virtute magnus eſt Deus.... Ipſa magnitudo virtutis ejus, quæ nullas in anguſto ſentit anguſtias, uterum virginalem non adventitio, ſed indigena puerperio fœcundavit; ipſa ſibi animam rationalem, & per eamdem etiam corpus humanum, totumque omnino hominem in melius mutandum, nullo modo in deterius mutata coaptavit; nomen humanitatis ab eo dignanter aſſumens, divinitatis ei largiter tribuens.... Hic ſi ratio quæritur, non erit mirabile: ſi exemplum poſcitur, non erit ſingulare. *In talibus rebus tota ratio facti eſt potentia facientis.*"

S. Aug. Epiſt. 137. Aliàs 3.

Et vidimus gloriam ejus quaſi Unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Splendorem divinæ majeſtatis in eo corporaliter inhabitantis, & in ejus Myſteriis, Transfiguratione, Paſſione, Reſurrectione, Aſcenſu ad cælum, doctrina, & miraculis coruſcantem; gloriam (inquam) dignam Unigenito Dei. Particula *quaſi* non ſolam ſimilitudinem, ſed & veritatem ſignificat, ut multis Scripturæ Sacræ exemplis probari poteſt. Num. 11. 1. *Ortum eſt murmur populi quaſi dolentium pro labore.* 2. Eſdræ 7. 2. *Ipſe quaſi vir verax & timens Deum plus cæteris videbatur.* Oſee 4. 4. *Populus tuus ſicut hi qui contradicunt Sacerdoti.* Matth. 14. 5. *Quia ſicut Prophetam eum habebant.* Igitur particula Græca ὡς, Latina *quaſi*, ipſum fuiſſe verè Unigenitum Dei affirmat, vel proportionem deſignat inter perſonam Unigeniti Filii Dei, & gloriam illi convenientem. Addit S. Evangeliſta: *Plenum gratiæ & veritatis.* Quæ verba cum ſuperioribus illis cohærent: *& habitavit in nobis*: ita ut illa, *Vidimus gloriam ejus quaſi Unigeniti à Patre*, velut parentheſi clauſa intelligantur. Plenitudo gratiæ & veritatis, proprii ſunt Verbi Incarnati characteres. Moſaicæ Legi Gratia & Veritas ab Apoſtolo paſſim opponitur: Gratia, quia Lex *occaſio* erat *peccati, & miniſtratio mortis*: Veritas, quia Lex figuras rerum à Chriſto præſtandarum & umbras futurorum bonorum continebat. Chriſtus plenus gratiæ, qui Spiritum ſanctum, ejuſque dona ſine menſura accepit. Plenus gratiæ gratum facientis, & gratis datæ; plenus gratiæ, quam in nos effudit abundè. Plenus gratiæ, quâ nos à maledicto Legis liberavit, noſque Deo per mortem ſuam reconciliavit; plenus veritatis, quam nos docuit ut Magiſter; & qua Legis ceremonias implevit. Plenus gratiæ & veritatis, quia complementum eſt promiſſionum omnium, quæ originem ſuam ex gratia ſeu miſericordia Dei habuerant, & veritas omnium figurarum. Confer. cum Rom. 15. 8. *Dico enim Chriſtum Ieſum miniſtrum fuiſſe Circumciſionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promiſſiones Patrum.* Et Coloſſ. 2. 16. 17. *Nemo vos judicet in cibo aut potu, aut in parte diei feſti, aut Neomeniæ, aut Sabbatorum: quæ ſunt umbræ futurorum, corpus autem Chriſti.* Et Hebr. 9. 24. 25. 26. *Non enim in manufacta Sancta Jeſus introivit, exemplaria verorum ſed in ipſum cælum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis. Neque ut ſæpe offerat ſemetipſum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per ſingulos annos in ſanguine alieno: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem ſemel in conſummatione ſæculorum, ad deſtitutionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit.*

Rom. 7. 11. 2. Cor. 3. 7.

15. *Johannes teſtimonium perhibet de ipſo, & clamat dicens: Hic erat, quem dixi: Qui poſt me venturus eſt, ante me factus eſt; quia prior me erat.* Ille cui teſtimonium perhibuit Johannes, erat verbum caro factum, *& clamavit* palam, liberè, alta & clara voce prædicavit, dicens: Hic eſt de quo dixi, antequam illum vidiſſem, & baptizaſſem: *Qui poſt me venturus eſt* ad prædicandum Evangelium regni cæleſtis, *ante me factus eſt*, jure mihi antepoſitus eſt, quia prior me erat æternitate, præſtantior dignitate. Quid mirum quod S. Præcurſor Chriſtum ante ſe genitum dicat, cùm de ſe ipſo Chriſtus pronunciaverit: *Antequam Abraham fieret ego ſum?* Hæc eſt cauſa prælationis (inquit S. Ambroſius) ut merito antelatus videatur, qui proprii Patris ſempiterna virtus eſt. *Poſt me venit qui ante me factus eſt*; hoc eſt ſupra meritum meum factus, ſupra meam gratiam, tempore carnis poſterior, divinitatis honore venerabilis. *Poſt me* enim *venit*, temporis eſt: *prior me erat*, æternitatis: *ante me factus eſt*, honoris, quia etiam Incarnationis Myſterium ſupra humanam eſt gratiam.

S. Auguſt. Tract. 5. in Iohan.

S. Ambr. Lib. 3. de Fide, cap. 10. n. 67. & 68.

16. *Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, &*

gratiam pro gratia. Ex plenitudine gratiæ & veritatis, Chriſto inexiſtente (inquit S. Evangeliſta) omnes nos qui in ipſum credimus, gratiam fidei, remiſſionis peccatorum, juſtitiæ, dona Spiritûs ſancti accepimus pro menſura donationis ejus, qui plenitudinem illam habuit
Coloſſ. 1. 18. 19. ut eam ceu caput in membra ſua effunderet. *Ipſe enim eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, primogenitus ex mortuis: ut ſit in omnibus ipſe primatum tenens: quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis ejus ſive quæ in terris, ſive quæ in cælis ſunt.* Gratiam autem ab illo accepimus non qualemcumque, ſed cumulatam; gratiam ſuper gratiam. Vel, gratiam loco gratiæ, id eſt gratiam gratiæ quaſi ſuccenturiatam & jugiter ſuccedentem, ſubinde novam, ſeu gratiam vitæ æternæ pro gratia fidei & juſtitiæ, præmium pro bonis operibus, in quibus *creati ſumus in Chriſto Jeſu.* Nam pro quo merito accipis vitam æternam? Pro gratiâ.
S. Auguſt. Tract. 1. in Iohann. *Si enim fides gratia eſt, & vita æterna quaſi merces eſt fidei: videtur quidem Deus vitam æternam tamquam debitam reddere: (cui debitam? Fideli, quia promeruit illam per fidem.) Sed quia ipſa fides gratia eſt; & vita æterna gratia eſt pro gratia.* Vel denique, Gratia Novi Teſtamenti data eſt pro gratia Teſtamenti Veteris. Et illud
S. Iohann. Chryſoſt. Hom. 13. in Iohann. S. Auguſt. in Pſal. 81 enim gratia fuit, ſeu gratuitum Dei beneficium. Hæc poſtrema expoſitio à SS. Johanne Chryſoſtomo & Cyrillo Alexandrino traditur. Sed & S. Auguſtinus *gratiam pro gratia*, id eſt, *pro Teſtamenti Veteris promiſſionibus, Teſtamenti Novi promiſſiones* nos accepiſſe aliàs commentatur.

17. *Quia Lex per Moyſen data eſt, Gratia & Veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.* Lex data eſt per Moyſen, tanquam per Mediatorem & Miniſtrum; Gratia verò quâ Lex impleretur, & Veritas per ceremonias Legis, per vetera ſacrificia, terrenaque promiſſa adumbrata, per Jeſum Chriſtum revelata & exhibita eſt. In præceptis ſcilicet atque Sacramentis Veteris Teſtamenti *aliud*
S. Auguſt. Lib. 22. contra Fauſtum, c. 6. *fuiſſe* intelligendum eſt, *quod per gratiam Novi Teſtamenti faciendo donaretur implendum, aliud quod per veritatem patefactam removendo demonſtraretur impletum: cùm Dei & proximi dilectione ſuſciperetur Legis perficienda præceptio; Circumciſione autem, atque aliorum illius temporis Sacramentorum ceſſatione oſtenderetur Legis perſoluta promiſſio. Præceptum quippe reos faciebat ad deſiderandam ſalutem, promiſſum autem figuras celebrabat ad exſpectandum Salvatorem: ut per adventum Novi Teſtamenti illos liberaret gratia donata, illas auferret veritas reddita. Ipſa enim Lex quæ per Moyſen data eſt, Gratia & Veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt: Gratia ſcilicet, ut datâ indulgentiâ peccatorum, quod præceptum erat ex Dei dono cuſtodiretur; Veritas autem, ut ablata obſervatione umbrarum, quod promiſſum erat ex Dei fide præſentaretur.*

18. *Deum nemo vidit umquam, unigenitus Filius qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarravit.* Deum nemo homo carne mortali circumdatus vidit umquam ſicuti eſt, ſive ſecundùm eſſentiam: quicumque enim Deum vidiſſe di-
S. Auguſt. Epiſt. 147 Aliàs 112 cuntur, Job, Jacob, Moyſes, Elias, Iſaias, imagines quaſdam & ſpecies creatas viderunt, in quibus eis apparere voluit, non ipſam Dei naturam. Deum nemo vidit umquam oculis corporis, vel ipſa mente aliquando comprehendit. Aliud eſt enim videre: aliud eſt totum videndo comprehendere. Nemo Deum umquam viri-
S. Ambr. Lib. 1. in Luc. bus ſuis vidit. Nemo cum Deo ita familiaris fuit, ut ejus conſilia pervideret ac penetraret. *Quis enim cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit?* Non Moyſes, non aliquis Prophetarum: unde non mirum ſi ſummorum myſteriorum veritatem nobis plenè ac perſpicuè aperire non potuerint ac declarare. Id nimirum unigeniti Filii proprium eſt, qui cùm ſit ejuſdem cum Patre naturæ, omnium ejus conſiliorum conſcius
S. Irenæus Lib. 4. c. 37. eſt. *Enarrat ergo Filius ab initio Patris, quippe qui ab initio eſt cum Patre, qui & viſiones propheticas, & diviſiones chariſmatum, & miniſteria ſua, & Patris glorificationem conſequenter & compoſitè oſtenderit humano generi ad utilitatem.* Quibus igitur Dei Myſteria revelata ſunt, *omnia per Verbum ejus diſcunt.*

19. 20. *Et hoc eſt teſtimonium Johannis* de Chriſto, *quando miſerunt Judæi* Synedrii magni Proceres *ab Jeroſolymis Sacerdotes & Levitas ad eum*, nempe ad ipſum Johannem: *ut interrogarent eum: Tu quis es?* ut quærerent ab eo quis eſſet, & quo jure prædicaret ac baptiſma conferret? An eſſet Chriſtus? *Et confeſſus eſt, & non negavit, & confeſſus eſt: Quia non ſum ego Chriſtus.* Magnâ conſtantiâ & aſſeveratione reſpondit, Se non eſſe Chriſtum.

21. 22. 23. *Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu*, in terras demiſſus ex eo in quem raptus eſt loco? *Et dixit: Non ſum*: eo nimirum ſenſu quo ab ipſis interrogabatur. Etſi enim in ſpiritu Elias erat, in perſona Elias non erat. Ideo autem interrogarunt an eſſet Elias, quia notum illis erat Eliam adventûs Chriſti Præcurſorem fore, ex Malach. 4. 5. *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Sed ſecundum Chriſti adventum cum primo, & verum Eliam cum ſeceſſûs ejus, auſteri- Deuter. 18. 18.
tatis & zeli imitatore confundebant. *Propheta es tu? Et reſpondit: Non.* Tunc ille Propheta es eximius, quem Deus olim promiſit Moyſi, dicens: *Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui, & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi?* Talem Prophetam ſe eſſe negat Johannes. Unde nec Zachariæ patri contradicit, qui Spiritu ſancto afflatus, de illo dixerat: *Tu puer, Propheta Altiſſimi vocaberis*: nec Chriſto, qui eum *Prophetam, & plus quàm Prophetam vocavit.* Dixerunt ergo ei Judæorum Legati: *Quis es? ut reſponſum demus, his qui miſerunt nos. Quid dicis de te ipſo?* Qualem te geris? *Ait: Ego vox* Iſaia. 40. 3.
clamantis in deſerto: Dirigite viam Domini, ſicut dixit Iſaias Propheta. Is ſum de quo Iſaias ſcribit: Vox clamantis in deſerto, rectam facite viam Domini, &c. Confer cum *Matthæi* 3. 3. *Marci* 1. 3. *Luc.* 3. 4.

24. 25. 26. 27. *Et qui miſſi fuerant* Sacerdotes & Levitæ, *erant ex Phariſæis*, quod non abſque cauſa S. Evangeliſta obſervavit. Phariſæi quippe cenſebant nullum à ſe ritum, qui aut à Deo præceptus, aut à majoribus eſſet traditus, omitti: quare nec baptiſmum ad ſuos ritus addendum fuiſſe arbitrabantur, niſi à Chriſto, aut fortè à Propheta magno. *Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque Propheta?* Cur baptizandi auctoritatem tam ſolemni ritu uſurpas? Cur baptiſmo pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum initias ad te venientes? Non intelligebant Judæi, Chriſti Præcurſori à Deo miſſo jus fuiſſe baptizandi populos, ut eos ad Chriſtum recipiendum præpararet. *Nulli enim Prophetarum, nulli* S. Auguſt. Lib. 5. De Bap. contr. Donat. c. 9. n. 11.
prorſus hominum in Scripturis divinis legimus conceſſum eſſe, baptizare in aqua pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum, quod Johanni conceſſum eſt: quâ mirabili gratiâ ſuſpendens in ſe corda Populorum, viam præpararet in eis illi quem ſe tanto prædicaret eſſe majorem. Sed Dominus Jeſus Chriſtus tali baptiſmo mundat Eccleſiam, quo accepto nullum alterum requiratur: Iohannes autem tali baptiſmo prætinguebat, quo accepto eſſet baptiſma etiam Dominicum neceſſarium; non ut illud repetatur, ſed ut illis qui baptiſmum Iohannis acceperant, etiam Chriſti baptiſmus, cui viam præparabat ille, traderetur. Quapropter *Reſpondit eis Iohannes dicens: Ego baptizo in aqua* mera, non in Spiritu ſancto, baptiſmo præparatorio per pœnitentiam; non baptiſmo regenerationis; baptizo non meo nomine, ſed Meſſiæ venturi. *Medius autem veſtrûm ſtetit ille*, palam vobiſcum converſatur, *quem vos neſcitis*: cujus dignitatem & excellentiam ignoratis. *Ipſe eſt, qui poſt me venturus eſt, qui ante me factus eſt:* Poſt me venit, qui mihi antepoſitus eſt, utpote me major & potentior; venit (inquam) poſt me prædicaturus, baptiſmumque perfectiorem inſtituturus: *cujus ego non ſum dignus, ut ſolvam*

ejus corrigiam calceamenti: id eſt, ut ei infima exhibeam famulorum miniſteria. Confer cum. *Matthæi* 3.

S. Iohan. Chryſoſto. Hom. 16. in Iohan.

28. *Hæc in Bethania facta ſunt trans Jordanem, ubi erat Iohannes baptizans.* Quamvis hæc lectio antiqua ſit, *in Bethania*, ut ex ſanctis Cyrillo Alexandr. Johanne Chryſoſtomo, Græciſque, Syriacis, Latinis Exemplaribus apparet: monet tamen Chryſoſt. emendatiora legere, *Bethabara*. Bethania enim neque trans Jordanem eſt, neque in deſerto Judææ, ſed vicina Jeroſolymis. Sed neque ad aquas ſita eſt, ut commoda ibi baptizandi oportunitas haberetur. Bethabara autem, quæ idem ſonat ac *Domus tranſitûs*, erat locus ad trajectum Jordanis, ſeu in citeriore Jordanis ripa reſpectu Jeroſolymæ, in Tribu Ephraim. Ibi Johannes primùm baptizabat. Nam poſt id tempus baptizavit in Salim, in deſerto ſcilicet, ut alii Evangeliſtæ loquuntur. Senſum autem occultiorem fortè ſubeſſe loco *Bethabara*, obſervat eruditus Interpres: Ut ubi Dei Populus ex deſerto veniens in Terram promiſſam trajecit, ibidem editum ſit Johannis teſtimonium, quaſi trajectum faciens ex Lege in Regnum cæleſte. Legit Origines: *Hæc in Bethabara facta ſunt*: eamque lectionem vindicat in Commentario. *Quod in omnibus ferè exemplaribus ponatur*, Hæc in Bethania facta ſunt, *non ignoramus* (inquit) *& videtur hoc etiam antea factum fuiſſe: unde apud Heracleonem etiam Bethaniam legimus. Sed perſuaſi ſumus non Bethania, ſed Bethabara legere, cùm ad loca perveniſſemus, ut Ieſu, Diſcipulorumque ejus, ac Prophetarum veſtigia inſpiceremus. Bethania namque, ut ipſe ait Evangeliſta, patria Lazari, & Mariæ, & Marthæ quindecim ſtadiis à Hieroſolymis diſtat, qua Iordanes fluvius, lato computo, abeſt ſtadiis circiter octoginta ſupra centum: ſed neque locus eſt circa Iordanem, qui nomen commune habeat cum Bethania. Dicunt autem oſtendi circa tumulos Iordanis Bethabara, ubi Hiſtoriæ dicunt Iohannem baptizaſſe, eſtque nominis interpretatio conſequens baptiſmati præparantis Domino populum inſtructum. Eſt enim, ſi interpreteris,* DOMUS INSTRUCTIONIS.

Origen. Tom. 8. in Iohann. Edit D. Huetii.

29. *Altera die*, ſeu die ſequenti, *vidit Iohannes Ieſum venientem ad ſe, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Hic eſt Agnus ille eximius & ſingularis, Deo gratiſſimus, quippe ſine labe aut macula, innocens, obediens, manſuetus, cujus typi erant Agnus Paſchalis, agnus jugis ſacrificii, qui quotidie manè & veſperè offerebatur, aliæque victimæ legales. Hæc victima piacularis, omnium hominum peccata portans expiandi gratiâ, & per mortem ſuam ac ſanguinem abluendi & remittendi. Hic eſt, de quo à Propheta ſcriptum eſt; *Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi Agnus coram tondente ſe obmuteſcet .... Poſuit in eo Dominus iniquitatem omnium noſtrûm, oblatus eſt quia ipſe voluit*, Non Judæorum tantùm, ſed totius mundi tulit peccatum Chriſtus Jeſus, ſiquidem pro omnibus mortuus eſt. *Peccata noſtra tulit in corpore ſuo ſuper lignum*: & *redempti* ſumus *pretioſo ſanguine Agni immaculati & incontaminati.*

Iſai. 53. 1. Petri 2. 22. 1. Petri 1. 18.

30. *Hic eſt de quo dixi: Poſt me venit vir qui ante me factus eſt, quia prior me erat.* In eum corda veſtra convertite, illum audite, ſequimini, præceptis ejus ac monitis obtemperate. Me enim infinito antecedit intervallo, dignitate, origine, æternitate.

31. *Et ego neſciebam eum* ex facie, antequam ad baptizandum miſſus eſſem: ne teſtimonium hocce meum familiaritati aut gratiæ datum vobis videatur: *Sed ut manifeſtetur in Iſraël, propterea veni in aqua baptizans*: id eſt, Propterea veni aquâ baptizans, ut omnibus ad baptiſmum meum recipiendum confluentibus, & Jeſu inter cæteros veniente & baptizato, manifeſtum fieret Iſraëli ipſum eſſe Chriſtum, Patris Æterni voce, Spiritus ſancti deſcenſu, meâque demonſtratione.

32. 33. *Et teſtimonium perhibuit Johannes dicens: Quia vidi ſpiritum deſcendentem quaſi columbam de cælo*, id eſt, ſpecie columbæ; *& manſit ſuper eum*, in illo requievit, nemini poſthâc majori dandus, imò nec cuiquam niſi per ipſum. *Et ego neſciebam eum: ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto.* Id eſt, qui baptizaturus eſt ut ſanctificationis Auctor, & Spiritus ſancti largitor, quem in baptiſmate à ſe inſtituendo, & auctoritate ſua adminiſtrando, in homines effundet ad remiſſionem peccatorum, & animarum renovationem. Confer cum *Matth.* 3. 13. 14.

34. *Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei*, unigenitus, Deus de Deo, homo factus, verus Meſſias, de quo ab Iſaia prædictum eſt: *Et requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, &c.* *Iſai. 11. 2.*

35. 36. 37. *Altera die*, ſeu poſtridie *ſtabat Iohannes* muneri ſuo intentus, *& ex Diſcipulis ejus duo; & reſpiciens Ieſum ambulantem, dicit*, eum digito demonſtrans: *Ecce Agnus Dei.* Non ait: Ecce Meſſias, Ecce Rex Iſraël, ut doceret Chriſto mortem priùs eſſe tolerandam ac expianda totius mundi peccata, quàm regnum ineundum. *Et audierunt eum duo Diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Ieſum*: Non ut illi dehinc perpetuò adhærerent, ſed ut familiaritatem cum illo inirent, illumque pleniùs noſſent, quem Johannes tantis præconiis efferebat.

38. 39. 40. *Converſus autem Ieſus, & videns eos ſequentes ſe, dicit eis: Quid quæritis?* Prior eos alloquitur, ut benignitate ſuâ illis fiduciam & animos addat, haud dubiè verecundis. *Qui dixerunt ei: Rabbi (quod interpretatur, Magiſter) ubi habitas?* ut te poſtridie inviſamus, & tecum colloqui poſſimus. *Dicit eis: Venite, & videte.* Ad hoſpitium ſuum eos invitat eâ ipſâ horâ, quæ ne minùs opportuna eſſet Jeſu metuebant: *Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manſerunt die illo*, ibique pernoctarunt, quia jam ſerum erat. *Hora autem erat quaſi decima* ab ortu Solis. *Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant à Ioanne*, teſtimonium quod Jeſu perhibuit, *& ſecuti fuerant eum.* Quis alter? Ne quæramus curioſiùs, quod ignotum nobis eſſe Deus voluit.

41. 42. *Invenit hic primùm fratrem ſuum Simonem*, quem ambo quærebant, *& dicit ei: invenimus Meſſiam*, Judæis promiſſum, & jam exſpectatum. Cùm Petrus ex eis eſſet qui exſpectabant conſolationem & redemptionem Iſraël, nullus ei nuncius lætior accidere potuit. *Invenimus Meſſiam, quod eſt interpretatum, Chriſtus.* Hæc nominis interpretatio non Andreæ, ſed Evangeliſtæ eſt, qui Græcè ſcripſit. *Et adduxit eum ad Jeſum. Intuitus autem eum Jeſus, dixit: Tu es Simom filius Jona*: Quem antea non viderat, & ex nomine & ex genere vocat, ut ſe Deum eſſe demonſtret, cui nota ſunt omnia. *Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur, Petrus.* Cephas Syriacum nomen, non appellativum, ſed proprium, cum ſua ſignificatione in ſermonem Græcum tranſlatum. Nomen ejus mutat Chriſtus, jam cum ſibi pro ſua poteſtate ut ſuum vindicans, & Petrum vocans à petra, utpote ſuper quem fundaturus erat ſuam Eccleſiam. *S. Cyrill. Alexand.*

43. 44. 45. 46. *In craſtinum voluit Ieſus exire* è Judæa *in Galilæam, & invenit Philippum, & dicit ei Ieſus: Sequere me. Erat autem Philippus à Bethſaida, civitate Andreæ & Petri.* Bethſaida, oppidum Galilææ, Andreæ & Petri patria. *Invenit Philippus Nathanaël, & dicit ei: Quem ſcripſit Moyſes in Lege & Prophetis, invenimus Ieſum Filium Ioſeph à Nazareth.* Meſſiam de quo ſcripſerunt Moyſes, & Prophetæ, invenimus: & hic eſt Jeſus filius Joſeph, ortu Nazarenus. Filium Joſeph vocat ex vulgi opinione, quia Virginis Filium eſſe necdum nôverant. *Et dixit ei Nathanaël: A Nazareth* oppido tam ignobili, tam obſcuro, *poteſt aliquid boni eſſe?* tantumne bonum exſpectari poteſt, maximè cùm Meſſias ex Bethleem Juda expectetur? *Dicit ei Philippus: Veni, & vide.* Experire ipſe, certiora enim indicia ex ejus ſermone accipies.

Gen. 49. 10. Deuteron. 18. 18. Iſai. 40. 10. & 45. 8. Ierem. 23. 5. Ezech. 24. 23. & 37. 24. Daniel 9. 24. 25. &c.

47. 48. 49. *Vidit Ieſus Nathanaël venientem ad ſe, & dicit de eo: Ecce verè Iſraëlita, in quo dolus non eſt.*

Verè dignus Abraham, Iſaac, & Jacob filius ob morum integritatem, ſimplicitatem, ac ſinceritatem. *Dicit ei Nathanaël: Unde me noſti?* Cur me ignotum laudas? *Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Priuſquam te Philippus vocaret, cùm eſſes ſub ficu, vidi te*, tametſi nemine conſcio te vocaverit. *Reſpondit ei Nathanaël*, certus quòd abſentia ei velut præſentia perſpecta eſſent, quin etiam cordium cogitationes & affectus; quod Dei proprium: *Rabbi tu es Filius Dei, tu es Rex Iſraël.* Meſſias ab Iſraëlitis exſpectatus, verus Dei Filius.

50. 51. *Reſpondit Ieſus & dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te ſub ficu: credis*, me Filium Dei, & Meſſiam eſſe à Deo promiſſum: *Majus his videbis.* Majora fidei tuæ habiturus es argumenta, auguſtiora miracula, quibus non Iſraëlis tantùm, ſed Angelorum etiam Rex cognoſcar. *Et dicit ei: Amen amen dico vobis, Videbitis cælum apertum, & Angelos Dei aſcendentes, & deſcendentes ſupra Filium hominis.* Angelos juſſa mea obeuntes, mihi miniſtrantes in Paſſione, Reſurrectione, Aſcenſu in cælum. Ad Myſticam ſcalam fortè Chriſtus alludit, per quam aſcendentes & deſcendentes Angelos Jacob vidit.

Senſus Moralis.

S. Aug. Tract. 1 in Ioan. 1. IN *principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Refer animum ad illud Verbum. Si potes habere verbum in corde tuo, tamquam conſilium, natum in mente tua, ut mens tua pariat conſilium, & inſit conſilium quaſi proles mentis tuæ, quaſi filius cordis tui. Priùs enim cor generat conſilium, ut aliquam fabricam conſtruas, aliquid amplum in terra moliaris; jam natum eſt conſilium, & opus nondum completum eſt: vides tu quid facturus es, ſed alius non miratur, niſi cùm feceris & conſtruxeris molem, & fabricam illam ad exſculptionem perfectionémque perduxeris. Attendunt homines mirabilem fabricam, & mirantur conſilium fabricantis: ſtupent quod vident, & amant quod non vident: Quis eſt qui poteſt videre conſilium? Si ergo ex magna aliqua fabrica laudatur humanum conſilium; *Vis videre quale conſilium Dei eſt Dominus Ieſus Chriſtus, id eſt, Verbum Dei? Attende fabricam iſtam mundi: vide quæ facta ſunt per Verbum, & tunc cognoſces quale ſit Verbum.... Si non potes cogitare quid ſit, differ ut creſcas. Ille cibus eſt, accipe lac ut nutriaris, ut ſis validus ad capiendum cibum.* Crede, ut aliquando videas, adora, gratias age; quod hic ratione penetrare & explicare non vales, admiratione & laudibus proſequere; æterno Patri in Filio ejus inſeparabiliter unitus eſto; cogitationes tuæ, conſilia tua, affectus tui ſint non ſolùm apud Deum, ſed propter Deum.

3. 4. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt. In ipſo vita erat, & vita erat lux hominum.* Univerſæ creaturæ Verbo æterno eſſe ſuum debent ut principio ſuo per omnipotentiam quæ illi cum Patre communis eſt: debent & eſſendi modum, ordinem, pulchritudinem, proportionem ut ideæ, arti, & ſapientiæ divinæ. Ad divinum illud omnis creatæ perfectionis exemplar nos conformemus, per creaturas ad ipſum aſcendamus; illi uni, non ejus operibus adhæreamus. Vita æterna in illo eſt. Ipſum eſt
1. Iohan. 5. 12. 13. vita noſtra, Lux mentium noſtrarum, beatitudo noſtra.... *Qui habet Filium, habet vitam; qui non habet Filium, vitam non habet.... Vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.* Extra illum tenebræ, mors & miſeria æterna.

5. *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Homines per peccatum lapſi in tenebras ignorantiæ & cupiditatis, tametſi naturali lumine quod increatæ lucis participatio eſt, donati ſint; increatam illam lucem, Verbum æternum, vel ignorant; vel non glorificant, nec gratias illi agunt; nec rationis ductum ſequuntur in operatione boni & fuga mali. Caveamus ne ſimus adhuc tenebræ, non autem lux in Domino; & filii lucis. Ambulemus in luce, ne nos tenebræ compre-
S. Aug. Tract. 1 in Ioan. hendant. Qui autem iſtam lucem non capiunt, non ideo cogitent quaſi abſentem eſſe lucem, quia eam videre non poſſunt: *Ipſi enim propter peccata tenebræ ſunt.* Quemadmodum ergo cæco præſens eſt ſol, ſed ipſe ſoli abſens eſt: ſic omnis ſtultus, omnis iniquus, omnis impius, cæcus eſt corde. *Præſens eſt ſapientia, ſed cùm cæco præſens eſt, oculis ejus abſens eſt: non quia ipſa illi abſens eſt, ſed quia ipſe ab illa abſens eſt.* Quid ergo faciat iſte? *Mundet unde poſſit videri Deus.* Quomodo ſi propterea videre non poſſet, quia ſordidos & ſaucios oculos haberet, irruente pulvere, pituitâ vel fumo, diceret illi Medicus: Purga de oculo tuo quicquid mali eſt, ut poſſis videre lucem oculorum tuorum. Pulvis, peccata; fumus, peccata & iniquitates ſunt: tolle inde iſta omnia, & videbis ſapientiam quæ præſens eſt: quia Deus eſt ipſa ſapientia; & dictum eſt: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Matth. 5. 8.

6. 7. *Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Iohannes. Hic venit in teſtimonium, ut teſtimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.* Ne mireris S. Iohan. Chryſ. Hom. 5. in Iohann. quòd Chriſtus à Johanne, Dominus à ſervo teſtimonium acceperit, qui ad eum venit, & ab eo cum Judæis baptizari voluit, ut nobis humilitatis exemplum præberet. Sic à Joanne teſtimonium accipere voluit, non quòd eo indigeret, ſed propter ſalutem noſtram, & ut ſe hominum imbecillitate accommodaret. Hinc ipſe Jeſus ait: *Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me: & ſcio quia verum eſt teſtimonium quod perhibet de me. Vos miſiſtis ad Iohannem, & teſtimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine teſtimonium accipio: ſed hæc dico ut vos ſalvi ſitis.* Iohann. 5. 32. 33. Quaſi dicat: Deus ego ſum, & Dei unigenitus Filius, & quamvis nemo hoc profiteretur, nihil propterea natura mea fit minor, nihil deterior: ſed cùm mortalium ſalus mihi curæ eſſet, in hanc deſcendi humilitatem, ut hominis teſtimonio me ſubjicerem. Nam propter Judæorum imbecillitatem, hoc pacto meliùs faciliùſque fides in eum extendi propagarique poterat. Sicut igitur carnem induit, ne ſi nuda ſe Divinitate exhiberet, omnes perderet: ita virum qui ſe annuntiaret miſit, ut cùm familiarem vocem populi audirent, faciliùs ad credendum adducerentur. Non enim ſuæ dumtaxat dignitati, ſed auditorum uſui facilitatique conſuluit. Magna Dei erga nos miſericordia eſt, cùm ſanctos Prædicatores, Paſtores, conſcientiarum Moderatores ad nos mittit, qui ad ſalutem recipiendam nos diſponant: ſed huic Dei miſericordiæ reſpondere & coöperari fideliter debemus; in Chriſtum Jeſum credere fide per dilectionem operante; & vitæ puritate, converſationiſque ſanctimoniâ teſtimonium illi perhibere, ut alii noſtro exemplo illum colant & diligant.

Rogabit quiſpiam: Siquidem Johannes venit in teſtimonium ut teſtimonium perhiberet de lumine, *ut omnes crederent per illum*, quidni omnes ei crediderunt? Reſpondet S. Cyrillus, Non id Johannis culpâ, ſed Judæorum, ad quos miſſus eſt, incredulitate & perverſitate contigiſſe. Etenim quod ad Præconis ſcopum, & ſupernæ miſſionis rationem attinet, nemini doctrina defuit vel fides: ſed cùm varia ſint auditorum ingenia, & unuſquiſque poteſtatem habeat ſuæ voluntatis, à recta ratione quidam aberrarunt, fide repudiatâ. Idcirco Propheticum illud de iis uſurpandum eſt: *Domus Iſraël nolunt audire te, quia nolunt audire me: quippe domus Iſraël attrita fronte eſt, & duro corde.... Qui audit, audiat: & qui quieſcit, quieſcat: quia domus exaſperans eſt.* Ezech. 3. 7. & 27.

8. *Non erat ille lux, ſed ut teſtimonium perhiberet de lumine.* Cùm nonnulli Johannem Baptiſtam Chriſtum eſſe ſuſpicarentur, admirabilis ejus vitæ, eximiarumque virtutum ſplendore præſtricti, ipſique Synedrii Proceres miſiſſent ad eum legatos, qui rogarent utrum eſſet Chri-

ſtus: ideo S. Evangeliſta, ut errorem evelleret, ſimulque oſtenderet quantæ auctoritatis eſſet ille qui à Deo in teſtimonium miſſus erat, ſubjungit: *Non erat ille lux, ſed ut teſtimonium perhiberet de lumine.* Unam autem lucem eſſe his verbis clarè oſtendit, quod ſanè verum eſt. Etenim quamvis lux Sancti dicantur; & Joannes Baptiſta lucerna appelletur, non ignoramus tamen eos gratiam ac donum luminis accepiſſe. *Neque enim lux propria eſt lucernæ, neque Sanctis illuminatio, ſed veritatis illuminatione ſplendentes & conſpicui facti ſunt, & luminaria ſunt in mundo, vitæ ſermonem retinentes. Vita autem cujus in ſe dicuntur habere ſermonem, quænam alia eſſe poteſt, quàm Unigenitus ipſe, qui de ſe ait:* Ego ſum vita? *Igitur una quidem eſt vera lux, illuminans; non illuminata: unius autem participatione quicquid lux dicitur, lux per imitationem illius cenſebitur.*

S. Cyrillus Lib. 1. in Ioan. c. 7
Matt. 5. Vos eſtis lux mundi.
Pſal. 131 Paravi lucernam Chriſto meo.
Ioan. 5. Erat lucerna ardens & lucens

9. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Filius Dei vera lux eſt, ſumma, ſubſtantialis, originaliſque ratio, quæ omnem hominem illuminat; cùm nec rectè cogitare, nec benè ratiocinari, nec verum à falſo diſcernere, niſi illius auxilio poſſimus. Veram illam lucem adoremus; oremus ut tenebras noſtras illuminet: *Deus meus, illumina tenebras meas....* Si omnem hominem, & ipſum Johannem illuminat. *Ipſe ergo illuminabat, à quo ſe demon-*
S. Aug. Tract. 2 in Ioan. » *ſtrari volebat.* Veniebat ad mentes infirmas, ad corda
» ſaucia, ad aciem animæ lippientis. Ad hoc venerat.
» Et unde poſſet anima videre quod perfectè eſt? Quo-
» modo plerumque fit, ut in aliquo corpore radiato co-
» gnoſcatur ortus eſſe ſol, quem oculis videre non poſ-
» ſumus. Quia & qui ſaucios habent oculos, idonei ſunt
» videre parietem illuminatum & illuſtratum à ſole, vel
» montem, vel arborem, aut aliquid hujuſmodi: & in
» alio illuſtrato demonſtratur illis ortus ille, cui videndo
» adhuc minùs idoneam aciem gerunt. Sic ergo illi om-
» nes ad quos Chriſtus venerat, minùs idonei erant cum
» videre: radiavit Johannem, & per illum confitentem
» ſe radiatum ac illuminatum eſſe, non qui radiaret &
» illuminaret, cognitus eſt ille qui illuminat, cognitus
» eſt qui implet. *Qui illuminat omnem hominem venien-*
» *tem in hunc mundum.*

10. 11. *In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognovit.* Amor mundi impedit ne mundi Creator cognoſcatur & ametur; cùm ideo conditus ſit homo, ut ad Dei cognitionem & amorem duceretur & accenderetur. Cæli, ſidera, Angeli Creatorem ſuum cognoverunt, quem & dæmonia confitentur. Sed qui non cognoverunt? *Qui amando mundum, dicti ſunt mundus.* Ipſi enim corde habitant in mundo. Nam qui non diligunt mundum, carne verſantur in mundo, ſed corde in Cælo habitant, ut Apoſtolus dicit: *Noſtra converſatio in Cælis eſt.*

S. Aug. ibid.
Philipp. 3. 20.

In propria venit, & ſui eum non receperunt. Qui ſui?
» Homines quos fecit: Judæi quos primitus fecit ſuper
» omnes gentes eſſe: quia aliæ gentes idola adorabant,
» & dæmonibus ſerviebant; ille autem populus natus
» erat de ſemine Abrahæ: & ipſi maximè ſui; quia &
S. Aug. ibid. » per carnem quam ſuſcipere dignatus eſt, Cognati. *Et*
» *ſui eum non receperunt*, cùm ad eos præſertim veniſſet.

De hoc ingrati animi vitio non ſolus Johannes, ſed Prophetæ quoque & Apoſtolus conqueruntur. Et Prophetæ quidem ex perſona Chriſti clamaverunt: *Populus quem non cognovi, ſervivit mihi. Filii alieni mentiti ſunt mihi: Filii alieni inveterati ſunt, & claudicaverunt à ſemitis ſuis.* Et iterum: *Quibus non eſt narratum de eo, viderunt; & qui non audierunt, contemplati ſunt... Quæſierunt me qui ante non interrogabant, invenerunt me, qui non quæſierunt me.* Paulus autem ad Romanos: *Quid ergo? Quod quærebat Iſraël, hoc non eſt conſecutus: electio autem conſecuta eſt.* Et iterum: *Quid ergo dicemus? Quòd gentes, quæ non ſectabantur juſtitiam, apprehenderunt juſtitiam: juſtitiam autem*
S. Ioann. Chryſ. Hom. 8 *in Ioan.* » *quæ ex fide eſt. Iſraël verò ſectando legem juſtitiæ, in le-*
» *gem juſtitiæ non pervenit.* Et ſanè plurima admiratione

Pſal. 17.
Iſai. 52. 15. & cap. 65. 1.
Rom. 11. 7. *Rom.* 9. 30. 31.

A dignum eſt, quo pacto qui in Prophetarum libris inſtituti, Moyſem & reliquos deinceps Prophetas plurima de Chriſti locutos adventu ſingulis ſabbatis audiverant; præterea Chriſtum ſigna & miracula quotidie facientem, & ſecum dumtaxat verſatum viderant, neque ſinentem adhuc diſcipulos ut in gentes diſpergerentur, & in civitates Samaritanorum ingrederentur; neque ipſum eas ingreſſum, ſed ubique aſſerentem miſſum ſe ad oves quæ perierant de domo Iſraël: tum cùm ſigna viderent, Prophetas frequenter audirent, quotidie ab ipſo admonerentur, tam ſurdi penitus & cæci perſtiterunt, ut nihil eos ad Chriſti fidem poſſit adducere. Gentiles autem idolis ſervientes & in omne flagitiorum genus demerſi, Evangelio obediverunt. Quæ cauſa obdurationis Judæorum? Superbia. *Ignorantes* *Rom.* 10.
B enim *juſtitiam Dei, & quærentes propriam juſtitiam ſtatuere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti.* Superbiam igitur caveamus, ne ſuam à nobis gratiam Deus ſubtrahat, quam dat humilibus. Gratias agamus Deo, qui nos de tenebris vocavit in admirabile lumen ſuum, & per donum fidei illuxit in cordibus noſtris, ut eum reciperemus. Judæi Chriſtum Jeſum repulerunt, quia illum non noverant. Væ nobis, ſi illum repudiemus quem cognoſcimus, quem recepimus, à quo gratiis & donis innumeris cumulati ſumus, cujus Corpore & Sanguine paſti ſumus. Chriſtum recipit, qui mandatis ejus obedit, qui ſecundùm ejus Evangelium vivit. Caveamus, ne qui Chriſti ſumus per Sacramenta, eum vitæ pravitate repellamus. *In propria venit, & ſui eum non receperunt.*

12. 13. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus:*
C *Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* Magna benevolentia, magna miſericordia! *Unicus natus eſt, & noluit manere unus. Multi homines cùm filios non habuerint, peracta ætate adoptant ſibi, & voluntate faciunt, quod naturâ non potuerunt. Si autem aliquis habeat filium unicum, gaudet ad illum magis, quia ſolus omnia poſſeſſurus eſt, & non habebit qui cum eo dividat hæreditatem, ut pauperior remaneat. Non ſic Deus: Unicum eumdem ipſum quem genuerat, & per quem cuncta creaverat, miſit in hunc mundum, ut non eſſet unus, ſed fratres haberet adoptatos. Non enim nos nati ſumus de Deo, quomodo ille Unigenitus, ſed adoptati per gratiam ipſius.* Ille enim venit Unigenitus ſolvere peccata, quibus peccatis implicabamur, ne adoptaret nos propter impedimentum eorum:
D Quos ſibi fratres facere volebat, ipſe ſolvit, & fecit cohæredes. Sic enim dicit Apoſtolus: *Si autem filius, & hæres per Deum.* Et iterum: *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti.* Non timuit ille habere cohæ-
redes; quia hæreditas ejus non fit anguſta, ſi multi poſ- »
ſederint. Illi ipſi certè illo poſſidente fiunt hæreditas »
ipſius, & ipſe viciſſim fit hæreditas ipſorum. Audi quo- »
modo fiant hæreditas ipſius: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Ille quomodo fit hæ- »
reditas eorum? *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei.* Et nos illum poſſideamus, & ipſe nos poſſideat: »
ille nos poſſideat ſicut Dominus; nos illum poſſidea- »
mus ſicut ſalutem, nos poſſideamus ſicut lucem. »

S. Aug. Tract. 2. *in Ioan. n.* 13.
Gal. 4. 7. *Rom.* 8. 17.
Pſal. 2. 7.
Pſal. 15. 5.

E *Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* Per aquam & Spiritum ſanctum ex Deo nati, & filii Dei facti ſumus. Dignitatem ſuam Chriſtianus agnoſcat. Hæc vera nobilitas, Dei filium nominari & eſſe. Ne ab illa excidamus, ne degeneres ſimus, ne ſecundùm carnem & ſanguinem vivamus. Dei voluntate & amore facti ſumus divinæ conſortes naturæ, regnique cæleſtis hæredes: Voluntatem igitur & amorem Dei eligamus ut regulam Morum noſtrorum: ad hanc omnes cogitationes, omnia conſilia, omnia opera noſtra dirigamus: non ad voluntatem carnis, non ad voluntatem viri, id eſt, ad cupiditatem, ad amorem humanum & carnalem.

14. *Et verbum caro factum eſt, & habitavit in no-*

bis, & vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti à A *Patre, plenum gratiæ & veritatis.* Verbi Dei exinanitionem capere æquè impoſſibile eſt ac magnitudinem. S. Auguſtinus. Tract. 2. in Ioan. n. 15. 16. *Deus* factus eſt homo; *Filius æterni patris*, filius hominis; *Verbum*, infans; *Vita*, mortalis; *Lux*, in tenebris, id eſt, in medio hominum peccatorum. *Ut homines naſcerentur ex Deo, primò ex ipſis natus eſt Deus.* Chriſtus enim Deus, & Chriſtus natus ex hominibus. Noli ergo mirari quia efficeris filius Dei per gratiam, quia naſceris ex Deo ſecundùm Verbum ejus. Priùs ipſum Verbum naſci voluit ex homine, ut tu ſecurus naſcereris ex Deo, & diceres tibi: Non ſine causâ Deus naſci ex homine voluit, niſi quia alicujus momenti me exiſtimavit, ut immortalem me faceret, & pro me mortaliter naſceretur. Ideo cùm dixiſſet S. Evangeliſta, *Ex Deo nati ſunt*: quaſi ne miraremur & exhorreremus B tantam gratiam, ut nobis incredibile videretur quia homines ex Deo nati ſunt, quaſi ſecurum te faciens, ait: *Et Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.* Incarnationis Chriſti conſilium oppugnat, qui terrenis ac ſenſibilibus bonis adhæret, qui mundanam celſitudinem conſectatur; cùm propterea Verbum caro ſit factum, ut nos ab iis avocaret ac abſtraheret. Ipſa nativitate collyrium fecit, unde tergerentur oculi cordis noſtri, & poſſemus videre majeſtatem ejus per ejus humilitatem. Ideo *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.* Sanavit oculos noſtros: *Et vidimus gloriam ejus.* GLORIAM *ejus nemo poſſet videre, niſi carnis humilitate ſanaretur.* Unde non poteramus videre? Irruerat homini quaſi pulvis in oculum, irruerat terra, fauciaverat oculum, videre non poterat lucem: oculus iſte ſauciatus inungitur: C terrâ ſauciatus erat, & terra illuc mittitur ut ſanetur. Omnia enim collyria & medicamenta, nihil ſunt niſi de terra. De pulvere cæcatus es, de pulvere ſanaris: ergo *Caro te cæcaverat, caro te ſanat.* Carnalis enim anima facta erat conſentiendo affectibus carnalibus, inde fuerat oculus cordis cæcatus. *Verbum caro factum eſt*: Medicus iſte tibi fecit collyrium. Et quoniam *ſic venit ut de carne vitia carnis extingueret, & de morte occideret mortem*: ideo factum eſt in te, ut quoniam *Verbum caro factum eſt*, tu poſſis dicere, *Et vidimus gloriam ejus.* Qualem gloriam? Qualis factus eſt Filius hominis? Illa humilitas ipſius eſt, non gloria. Sed quò perducta eſt acies hominis curata per carnem? *Vidimus*, inquit, *gloriam ejus, gloriam quaſi Unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.* D

16. *Et de plenitudine ejus omnes nos accipimus, & gratiam pro gratia.* Quantò magis Chriſto unimur, tantò abundantiùs de duplici ejus plenitudine accipimus. Omnis enim boni principium eſt ut Deus; ut verò caput Chriſtianorum & electorum, principium eſt omnis ſanctitatis & gratiæ. Accepimus de plenitudine ejus primò gratiam, & rurſum accepimus gratiam pro gratia. S. Aug. Tract. 3 in Ioan. n. 8. 9. 10. Quam gratiam primò accepimus? Fidem. In fide ambulantes, in gratia ambulamus. Unde enim hoc meruimus? Quibus noſtris præcedentibus meritis? Non ſe quiſque compalpet, redeat in conſcientiam ſuam, quærat latebras cogitationum ſuarum, redeat ad ſeriem factorum ſuorum: non attendat quid ſit, ſi jam aliquid eſt; ſed quid fuerit, ut eſſet aliquid; inveniet non ſe fuiſſe dignum niſi ſupplicio. Si ergo ſupplicio E dignus fuiſti, & venit ille qui non peccata puniret, ſed peccata donaret, gratia tibi data eſt, non merces reddita. Unde vocatur gratia? quia gratia gratis datur: non enim præcedentibus meritis emiſti quod accepiſti. Hanc ergo accepit gratiam primam peccator, ut ejus peccata dimitterentur. Quid meruit? *Interroget juſtitiam, invenit pœnam: interroget miſericordiam, invenit gratiam.* .... Sed hoc & promiſerat Deus per Prophetas: itaque cùm venit dare quod promiſerat; non ſolùm gratiam dedit, ſed & veritatem. Quomodo exhibita eſt veritas? Quia factum eſt quod promiſſum eſt. Quid eſt ergo, *Gratiam pro gratia?* Vitam æternam pro merito fidei. Fide promeremur Deum; & qui digni non eramus quibus peccata dimitterentur, ex eo quia tantum donum indigni accepimus, gratia vocatur. Quid eſt gratia? Gratis data. Quid eſt gratis data? Donata, non reddita. Si debebatur, merces reddita eſt, non gratia donata. Si verè debebatur, bonus fuiſti: ſi autem, ut verum eſt, malus fuiſti, credidiſti autem in eum qui juſtificat impium; cogita quid per Legem tibi imminere debebat, & quid per gratiam conſecutus ſis. Conſecutus autem iſtam gratiam fidei eris juſtus ex fide: Juſtus enim ex fide vivit: & promereberis Deum vivendo ex fide: cùm promerueris Deum vivendo ex fide, accipies præmium immortalitatem & vitam æternam. Et illa gratia eſt. Nam pro quo merito accipis vitam æternam? Pro gratia. *Sed enim fides gratia eſt, & vita æterna quaſi merces eſt fidei: videtur quidem Deus vitam æternam tamquam debitam reddere (cui debitam? Fideli, quia promeruit illam per fidem.) Sed quia ipſa fides gratia eſt; & vita æterna gratia eſt pro gratia.... Dona ſua coronat, non merita tua.* Ergo *omnes de plenitudine ejus accepimus*: de plenitudine miſericordiæ ejus, de abundantia bonitatis ejus. Quid? Remiſſionem peccatorum, ut juſtificaremur ex fide. Et inſuper quid? *Et gratiam pro gratia*: id eſt, pro hac gratia in qua ex fide vivimus, recepturi ſumus aliam. Quid tamen niſi gratiam? Nam ſi dixero, quia & hoc debetur, aliquid mihi aſſigno, quaſi cui debeatur. *Coronat autem in nobis Deus dona miſericordiæ ſuæ: ſed ſi in ea gratia quam primam accepimus, perſeveranter ambulemus.*

De plenitudine ejus omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Quam? Pro qua? Pro veteri novam. Quemadmodum enim duplex erat juſtitia: *Secundùm juſtitiam quæ in lege eſt*, ait Apoſtolus, *factus irreprehenſibilis.* Philip. 3. Et duplex fides: *Ex fide in fidem.* Et adoptio duplex: *quorum adoptio eſt.* Et duplex gloria: *Si enim quod evacuatur per gloriam eſt, multò magis quod manet in gloria.* 2. Cor. 3. Et lex duplex: *Lex ſpiritus vitæ liberavit me.* Rom. 7. 6. Et duplex ſervitus: *Quorum ſervitus*: & iterum: *Serviamus in novitate ſpiritus, & non in vetuſtate litteræ.* Ierem. 31. 32. Et teſtamentum duplex: *Conſummabo ſuper, domum Iſraël & ſuper domum Juda teſtamentum novum, non ſecundùm teſtamentum quod feci patribus eorum.* Heb. 8. 9. Et duplex ſanctificatio, & duplex baptiſma, & duplex ſacrificium, & templum, & circumciſio duplex; ita & duplex gratia. Sed illa quidem quaſi figura ſunt, hæc quaſi veritas.... S. Ioan. Chryſ. Hom. 13. in Ioann. Quænam inter hanc & illam adoptionem differentia eſt? Illa verbo honorabatur, hæc re ipſa. De illa ait Propheta: *Ego dixi, dii eſtis, & filii Excelſi omnes*: de hac dicitur: *Ex Deo nati ſunt.* Quanam ratione? *Per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus ſancti.* Et illi quidem poſtquam filii appellati ſunt, adhuc ſpiritum ſervitutis habebant: erant enim ſervi, etſi hac appellatione honorabantur: Nos liberi tunc facti, non nomine, ſed re honorem accepimus. *Non enim* (inquit Apoſtolus) *accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore, ſed accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba (Pater)........* Rom. 8. Illi cùm idola non colebant, neque fornicabantur, neque adulterium committebant, vocabantur ſancti: nos verò non in hujuſmodi abſtinentia, ſed in majorum acquiſitione & poſſeſſione facti ſumus ſancti. Galat. 4. *Ut ſancta ſit corpore & ſpiritu.... Pacem ſequimini & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum.* 1. Cor. 7 Et, *Perficientes ſanctificationem in timore Dei.* Heb. 12 Chriſtianorum igitur ſanctitas intrinſecùs radicem habet à Spiritûs S. adventu, & in vita longè perfectiore poſita eſt quàm Judaica... Gratiâ Judæi ſalutem conſequebantur. Nam qui non propriis meritis à Deo electi ſunt, eos perſpicuum eſt propter gratiam hujuſmodi honorem conſecutos: Nos autem omnes ſalvi quoque facti ſumus gratiâ, ſed non eodem modo, neque iiſdem de rebus, ſed longè majoribus & excelſioribus. Non enim nobis hæc dumtaxat gratia data eſt, venia ſcilicet peccatorum, quam cum illis communicamus; Omnes enim peccaverunt: ſed juſtitia, ſanctificatio, adoptio, Spiritus ſancti gratia longè clarior,

rior, longè uberior: ad hæc & alia major, hoc eſt, à Spiritu & reconciliatione fiducia. Hujus gratiæ causâ Deo chari facti ſumus, non ampliùs ut ſervi, ſed ut filii & amici. Sic *Accepimus gratiam pro gratia* .... Non ſolùm Lex, ſed ipſa creatio hominis ex nihilo gratia quædam fuit, utpotè nullis præcedentibus meritis data. Deinde, quòd à Deo conditi & facienda & vitanda didicerimus, & horum à natura legem acceperimus, & conſcientiæ judicium incorruptum nobis ab opifice Deo tributum ſit. Gratiæ prætcrea fuit, ut hanc legem quodammodo obliteratam & corruptam, per Legem ſcriptam recuperaremus. Conſentaneum namque erat, ut qui datum ſemel à Deo præceptum adulteraſſent & corrupiſſent, pœnam luerent: verùm mitius nobiſcum actum eſt. Iterum emendandi medicina adhibita, non debita quidem, ſed à miſericordia & gratia proveniens. Nam quòd gratiæ ſit & miſericordiæ, David confirmat, dicens: *Faciens miſericordias Dominus* .... *Notas fecit vias ſuas Moyſi, filiis Iſraël voluntates ſuas.* Miſericordiæ igitur & gratiæ fuit legem accipere: ſed majoris gratiæ fuit accipere quæ nobis à Chriſto collata ſunt beneficia.

17. *Quia Lex per Moyſen data eſt, Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Lex ſubintravit, ut abundaret delictum (inquit Apoſtolus) Hoc proderat ſuperbis ut abundaret delictum: multum enim ſibi dabant, & quaſi viribus ſuis multùm aſſignabant; & non poterant implere juſtitiam, niſi adjuvaret ille qui juſſerat. Superbiam illorum volens domare Deus, dedit Legem, tamquam dicens: Ecce implete, ne putetis deeſſe jubentem. Non deeſt qui jubeat, ſed deeſt qui impleat. Unde non implet? Quia natus cum traduce peccati & mortis..... *Sed non te in æternum tenebit vinculum peccati: quia mortem tuam æternam occidit mors temporalis Domini tui. Ipſa eſt gratia, ipſa eſt & veritas: quia promiſſa & exhibita. Non erat iſta in veteri Teſtamento, quia Lex minabatur, non opitulabatur; jubebat, non ſanabat; languorem oſtendebat, non auferebat: ſed illi præparabat Medico venturo cum gratia & veritate; tamquam ad aliquem quem curare vult Medicus, mittat primò ſervum ſuum ut ligatum illum inveniat. Sanus non erat, ſanari nolebat, & ne ſanaretur, ſanum ſe eſſe jactabat: miſſa Lex eſt, ligavit eum, invenit ſe reum, jam clamat de ligatura. Venit Dominus, curat amaris aliquantùm & acribus medicamentis:* dicit enim ægroto, *Ferto*; dicit, *Tolera*; dicit, *Noli diligere mundum, habeto patientiam; curet te ignis continentiæ, ferrum perſecutionum tolerent vulnera tua. Expaveſcebas, quamvis ligatus: liber ille & non ligatus bibit quod tibi dabat: prior paſſus eſt ut te conſolaretur*, tamquam dicens: *Quod times pati pro te, prior patior pro te. Hæc eſt gratia, & magna gratia. Quis illam dignè collaudat?*

Rom. 5.

S. Auguſtin. Tract. 3 in Ioan, n. 11. 14.

Lex per Moyſen data eſt, Gratia & Veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt. Per ſervum Lex data eſt, *reos fecit*: per Imperatorem indulgentia data eſt, *reos liberavit.* Lex per Moyſen data eſt. Non ſibi aliquid ampliùs ſervus aſſignet, quàm quod per illum factum eſt. Electus ad magnum miniſterium tamquam fidelis in domo, ſed tamen ſervus, *agere ſecundùm Legem poteſt; ſolvere à reatu Legis non poteſt.*

S. Auguſtinus, ibid. n. 16.

19. *Et hoc eſt teſtimonium Johannis, quando miſerunt Judæi ab Jeroſolymis Sacerdotes & Levitas ad eum, ut interrogarent eum, Tu quis es?* Quid Chriſto reſpondebimus, cùm nos interrogabit, *Tu quis es?* Chriſtianus? Religioſus? Sacerdos? Qualem mores & opera demonſtrant? Nonne potiùs paganum, ſæcularem, laicum? Terribilem interrogationem ipſi præveniamus. Nobis ſincerè reſpondeat cor noſtrum. Amorem proprium ne audiamus: adulator eſt, ſeductor eſt. Aliis ne credamus, quos ſæpe fallimus ſimulatione virtutum, & viciſſim nos fallunt adulatoriis ſermonibus. Cùm ab hominibus laudamur, imitemur Johannem, laudes indebitas ſincerè, modeſtè, veridicè repudiemus. Demus operam ut Deus potius laudetur, à quo habet homo quicquid in eo jure laudatur. Deo ita adhæreamus, ut ſi non merito laudamur, corrigamus eos quos poſſumus; ne arbitrentur aut in nobis eſſe quod non eſt; aut noſtrum eſſe quod Dei eſt; aut ea laudent, quæ quamvis non deſint nobis, aut etiam ſuperſint, nequaquam tamen ſunt laudabilia, velut ſunt bona omnia, quæ vel cum pecoribus habemus communia, vel cum impiis hominibus. Si autem meritò laudamur propter Deum, gratulemur eis quibus placet verum bonum; non tamen quia placemus hominibus, ſed ſi coram Deo tales ſumus, quales nos eſſe credunt, & non tribuitur nobis, ſed Deo, cujus dona ſunt omnia, quæ verè meritòque laudantur. Sic laudes repudiemus, ut veritatem non offendamus: quia *Laus humilitatis in parte non eſt ponenda falſitatis.* Johannem conſiderate, Johannem audite. Tanta erat ejus excellentia ut poſſet credi Chriſtus: & in eo probata eſt humilitas ejus, quia dixit ſe non eſſe, cùm poſſet credi eſſe. Imitemur humilitatem Præconis, & intelligamus celſitudinem Judicis. *Medius veſtrûm ſtetit, quem vos neſcitis.* Nec mirum: Lumen eſt, vos tenebræ. Ego in aqua tantùm, ille in Spiritu ſancto baptizat. Poſt me venturus eſt: ſed prior me eſt, *cujus ego non ſum dignus ut ſolvam ejus corrigiam calceamenti.* Quantùm ſe abjecit? Et ideo multùm elevatus eſt: quoniam qui ſe humiliat, exaltabitur. Si diceret, Ille venit poſt me, qui ante me factus eſt, cujus tantummodo corrigiam calceamenti dignus ſum ſolvere, multùm ſe humiliaſſet. Quando autem nec ad hoc dignum ſe dicit, verè plenus Spiritu ſancto erat, qui ſic ſervus Dominum agnovit, & ex ſervo amicus fieri meruit.

S. Auguſt. Epiſt. 22. Aliàs 64.

S. Auguſt.

S. Auguſt. tract. 4. in Ioannem.

29. *Altera die vidit Johannes Jeſum venientem ad ſe, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Ecce Agnus, non Paſchatis legalis & typici, ſed veri. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Ecce catholicum Patris Sacerdotem ſimul & victimam: ſingulariter ille eſt Agnus Dei, quia *ſingulariter hujus Agni ſanguine ſolo homines redimi potuerunt.* Hic Agnus eſt immaculatus, pro omnibus ad occiſionem ducendus, ut mundi peccatum amoveat, ut orbis exterminatorem evertat, ut mortem pro omnibus obeundo mortem aboleat, ut ſolvat hominum maledictionem, ut ceſſet tandem illud, *Terra es, & in terram reverteris*; ut ſit ille ſecundus Adam, non è terra, ſed è cælo, omniſque boni principium naturæ humanæ exiſtat, ſolutio invecti interitûs, æternæ vitæ conciliator, cauſa reformationis ad Deum, pietatis & juſtitiæ principium, via denique ad Regnum cælorum. Unus enim mortuus eſt Agnus pro omnibus; omnem hominum gregem ſervans Deo ac Patri: unus pro omnibus, ut omnes Deo ſubjiciat; unus pro omnibus, ut omnes lucrifaciat: ut omnes denique non jam ſibi vivant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit. Nam cùm in multis peccatis eſſemus, atque idcirco morti & corruptioni obnoxii, dedit Filium ſuum Pater redemptionem pro nobis, unum pro omnibus, quoniam omnia ſunt in ipſo, & omnibus melior eſt. Unus pro omnibus mortuus eſt, ut omnes vivamus in ipſo. Cum enim occiſum pro omnibus Agnum mors abſorpſerit, ſimul etiam in ipſo & cum ipſo cunctos evomuit. Omnes enim eramus in Chriſto, qui propter nos & pro nobis mortuus eſt, atque reſurrexit. Abolito verò peccato, quomodo fieri poterat ut mors etiam, quæ ex ipſo eſt, propter ipſum non abolita ſit? Mortua radice quomodo germen ſervabitur? Mortuo peccato, quæ moriendi nobis cauſa erit? Quare de occiſione Agni Dei ſolemni exultatione dicamus: *Ubi eſt mors victoria tua? Ubi ſtimulus tuus, inferne?* Omnis enim iniquitas oppilabit os ſuum, nec poterit ampliùs accuſare præ infirmitate peccantes. *Deus* enim *eſt qui juſtificat... Chriſtus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum.... ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Chriſto Jeſu, ut pollicitationem Spiritûs accipiamus per fidem.*

S. Auguſt. tract. 7. in Ioannem. n. 5.

S. Cyril. Alexandr. Lib. 2. in Ioan. c. 114.

Rom. 8. Galat. 3. 13. 14.

32. *Et teſtimonium perhibuit Johannes, dicens: Quia vidi Spiritum deſcendentem quaſi columbam de cælo, &*

manſit ſuper eum. Morum innocentia, puritas, ſimplicitas, manſuetudo, caritas, bonorum operum fœcunditas, agni & columbæ ſymbolis; quorum primo Chriſtus, altero Spiritus ſanctus deſignari voluit, Chriſtianis commendantur. Spiritum ſanctum in baptiſmo, aliiſque ſacramentis accipimus; ſed heu, in paucis manet; à pluribus illum contriſtantibus, illi reſiſtentibus, contumeliámque illi facientibus, diſcedit. *Vidi Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum.*

S. Cyril. Alex. Lib. 2. in Ioan. p. 123.

Cùm homo factum ſit Dei Verbum, Spiritum à Patre accepit ut unus è nobis, non ſibi ſpecialiter aliquid accipiens (Erat enim ipſe largitor Spiritûs) ſed ut acceptum naturæ noſtræ conſervaret, ut homo; & rurſus radicaret in nobis gratiam quæ receſſerat, is qui peccatum non novit. Hanc ob cauſam S. Præcurſor addidit: *Vidi Spiritum deſcendentem de cælo, & manſit ſuper eum.* Avolavit enim ex nobis propter peccatum: *Factus eſt autem velut unus ex nobis qui peccatum non novit, ut aſſuefieret Spiritus manere in nobis, cùm diſcedendi aut ſubducendi ſe cauſam in ipſo non haberet. Igitur nobis per ſeipſum Spiritum accipit, & naturæ vetus bonum renovat.*

S. Aug. Tract. 6 in Ioannem.

33. *Qui miſit me baptizare, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto.* Petrus baptizet, hic eſt qui baptizat; Paulus baptizet, hic eſt qui baptizat; Judas baptizet, hic eſt qui baptizat. Nam ſi pro diverſitate meritorum baptiſma ſanctum eſt; quia diverſa ſunt merita, diverſa erunt baptiſmata, & tantò quiſque aliquid melius putatur accipere, quantò à meliore videtur accepiſſe. Sancti in Eccleſia, boni de quibus Apoſtolus ait, *Novit Dominus qui ſunt ejus,* (2. Tim. 2. 19.) diverſarum gratiarum ſunt, non omnes paria merita habent, ſunt alii aliis ſanctiores, ſunt alii aliis meliores. Quare ergo ſi unus ab illo, verbi gratiâ, juſto, ſancto baptizetur, alius ab alio inferioris meriti apud Deum, inferioris gradus, inferioris continentiæ, inferioris vitæ, unum tamen & par & æquale eſt quod acceperunt, niſi quia *Hic eſt qui baptizat,* Chriſtus Jeſus? Ideo baptiſma collatum ab improbis Miniſtris, quinetiam ab Hæreticis & Schiſmaticis ratum & bonum eſt: ſed attendant infelices fratres noſtri qui ab Eccleſia ſeparati ſunt, nec ad ejus unitatem & communionem redire curant, nihil illis prodeſſe baptiſma, niſi veniant ad columbam. Baptiſmum habes, caritatem non habes. Oſtende quomodo habeat caritatem, qui dividit unitatem. Ego (inquit Calvinianus vel Lutheranus) habeo baptiſmum. Habes, ſed *baptiſmus ille ſine caritate nihil tibi prodeſt: quia ſine caritate tu nihil es.* Nam baptiſmus ille, etiam in illo qui nihil eſt, non eſt nihil; immò magnum aliquid eſt, propter illum de quo dictum eſt, *Hic eſt qui baptizat.* Sed ne putares illud quod magnum eſt, tibi aliquid prodeſſe poſſe ſi non fueris in unitate, ſuper baptizatum columba deſcendit, tamquam dicens: *Si baptiſmum habes, eſto in columba, ne non tibi proſit quod habes. Veni ad columbam, non ut incipias habere quod non habebas, ſed ut prodeſſe tibi incipiat quod habebas. Foris enim habebas baptiſmum ad perniciem: intus ſi habueris, incipit prodeſſe ad ſalutem. Veni, columba te vocat, gemendo te vocat.* Fratres noſtros nondum Eccleſiæ conjunctos, vos qui intus eſtis, & ad columbam pertinetis, *gemendo vocate, non rixando: vocate orando, vocate invitando, vocate jejunando, de caritate intelligant quia doletis illos. Non dubito quia ſi videant dolorem veſtrum, confundentur, & reviviſcent...... Omnia clamant adverſùs illos, omnes paginæ divinæ, omnis Prophetia, totum Evangelium, omnes Apoſtolicæ Litteræ, omnis gemitus columbæ: & nondum evigilant, nondum expergiſcuntur. Sed ſi columba ſumus, gemamus, toleremus, ſperemus. Aderit miſericordia Dei ut efferveat ignis Spiritus ſancti in ſimplicitate veſtra, & venient. Non eſt deſperandum, orate, prædicate, diligite, prorſus potens eſt Dominus.*

S. Auguſt. Tract. 7. in Iohan. n. 4.

34. *Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei.* Oportebat ut ille baptizaret, qui eſt Filius Dei unicus, non adoptatus. *Adoptati filii, miniſtri ſunt Unici; Unicus habet poteſtatem, adoptati miniſterium. Licèt baptizet miniſter non pertinens ad numerum filiorum, quia malè vivit & malè agit, quid nos conſolatur?* HIC EST QUI BAPTIZAT.

35. 36. 37. *Altera die iterum ſtabat Iohannes, & ex diſcipulis ejus duo. Et reſpiciens Ieſum ambulantem, dicit: Ecce Agnus Dei.* Johannes Diſcipulos ad ſequendum Jeſum diſponens, illum Agnum Dei rurſus indigitat, & tollere peccatum mundi confirmat, ſicut apud Prophetam ait: *Ego ſum, ego ſum ipſe, qui deleo omnes iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.* (Iſaiæ 43. 25.) Non fruſtra verò eadem de Salvatore repetit, S. Præcurſor. Officium quippe doctoris eſt res nondum perceptas diſcipulorum mentibus inculcare, ad eorum utilitatem. Unde S. Paulus ait: *Eadem vobis ſcribere mihi quidem non pigrum, vobis autem neceſſarium.* (Philipp. 3. 1.)

S. Cyrill. Alex. Lib. 2. in Ioan.

Tam ſalutifera autem repetitione, & iterata demonſtratione Jesu ut victimæ pro omnium hominum expiatione à Deo deſtinatæ, *Ecce Agnus Dei,* &c. tantùm Diſcipulis profuit S. Johannes, ut illis perſuaſerit ſequi Chriſtum, & ejus diſciplinæ ſeſe jam tum adjungere. *Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Jeſum.* Adorandam hanc victimam ſequamur, ut ejus membra; ſequamur Agnum quocumque ierit, ſtolis noſtras in ejus ſanguine lavemus, ejus patientiam & manſuetudinem imitemur; ſimus & ipſi victimæ Deo devotæ & tota die propter illum mortificatæ.

38. 39. & ſeq. *Converſus autem Ieſus, & videns eos ſequentes ſe, dicit eis: Quid quæritis?* Sequentes interrogat Dominus, ut diſcas Legem quidem Chriſtum monſtrare, ſed neceſſarium eſſe ut miſericordiæ ſuæ oculos ad nos convertat, ut gratiâ ſua nos præveniat Chriſtus, ut illum ſequamur. Jam ad ipſos inviſibiliter converſus erat, jam ad ſui comitatum intus traxerat ut eum ſequerentur, antequam ſequentes tam amanter interrogaret. *Convertimini ad me* (inquit) *& ego convertar ad vos:* ſed nos ita orare docet: *Converte nos Domine ad te, & convertemur. Converte nos Deus ſalutaris noſter.* Loquentem ad cor noſtrum audiamus; agnoſcamus ut Magiſtrum, à quo viam ſalutis diſcamus, ut illo præeunte ambulemus in ea. *Qui dixerunt ei: Rabbi, ubi habitas?* Sapientis conſilium ſibi proponebant: *Si videris ſenſatum, evigila ad eum, & gradus oſtiorum illius exterat pes tuus.* (Eccli. 6. 36.)

S. Auguſt. Tract. 7. in Iohan. n. 9.

Dicit eis: *Venite, & videte. Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manſerunt die illo.* Quàm beatum diem duxerunt, quàm beatam noctem! Quis eſt qui nobis dicat quæ audierint illi à Domino? Ædificemus & noſmetipſi in corde noſtro, & faciamus domum quò veniat ille, & doceat nos, colloquatur nobis.

S. Cyril. Alexand. Lib. 2. in Ioan. p. 130.

Dicit eis: Venite, & videte. Domum ſuam non indicat, quamvis rogaretur, ſed potiùs ut eam ſtatim ſe conferant jubet. Primùm quidem ut ea re ad exemplum propoſitâ doceret in quærendis bonis malam eſſe dilationem: *In rebus enim utilibus damnoſa eſt omnis cunctatio.* Deinde ignorantibus adhuc ſanctam Salvatoris noſtri domum, id eſt Eccleſiam, ad ſalutem non ſufficere ſi didicerint ubinam illa ſit, niſi ad ipſam per fidem venerint, & quæ myſticè in ea peraguntur perſpexerint.

41. 42. 43. & ſeq. *Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus qui audierant à Iohanne, & ſecuti fuerant eum. Invenit hic primum fratrem ſuum Simonem, & dixit ei: Invenimus Meſſiam, & adduxit eum ad Ieſum.* Chriſtum ſequi, & illum audire non ſufficit: ad illum alii adducendi ſunt, conſanguinei imprimis & amici. Sic Andreas fratrem ſuum Simonem, ſic Philippus Nathanaëlem adduxit ad Jeſum. Qui talentum acceperant, ejus ſtatim quæſtum uberiorem Domino offerunt. In ipſo tyrocinii ſui exordio fructificant Andreas & Philippus, & veritatis prædicatores efficiuntur, cujus vix fuerant auditores. Vera & Chriſtiana amicitia in eo maximè poſita eſt ut amici mutuò ſe juvent ad ſalutem, ut alter alterum adducat ad Jeſum. Sed heu! fratres & amici plerumque ſibi mutuò obſunt ac nocent in iis quæ animæ ſalutem ſpectant; alter ſæpe alterum

abducit à Jeſu! alter alterum ad peccatum pravis conſiliis & exemplis trahit!

47. *Vidit Ieſus Nathanaël venientem ad ſe, & dicit de eo: Ecce verè Iſraëlita, in quo dolus non eſt.* Neminem eorum quos ad Apoſtolatum vocavit, ita commendavit Dominus Jeſus. Id nec Andreæ, nec Petro, nec Philippo dictum, quod de Nathanaële dictum eſt: cur ergo illum in Apoſtolorum numerum non adlegit? Quæſtionem ſolvit S. Auguſtinus. Nathanaël eruditus erat, & peritus Legis, propterea noluit Jeſus illum inter Apoſtolos ſuos adſcribere, quia idiotas elegit unde confunderet mundum. *Videte vocationem veſtram*, inquit Apoſtolus, *quia non multi ſapientes ſecundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles; ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, ut confundat ſapientes; & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia* A *mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt, deſtrueret.* Si doctus eligeretur, fortaſſe ideo ſe diceret electum, quia doctrina ejus meruit eligi. *Dominus noſter Ieſus Chriſtus volens ſuperborum frangere cervices, non quæſivit per Oratorem Piſcatorem: ſed de Piſcatore lucratus eſt Imperatorem.* Nullus nobilis primò electus eſt, nullus doctus, quia infirma mundi elegit Deus ut confunderet fortia. Erat ergo iſte magnus & ſine dolo; hoc ſolo non electus, ne cuiquam videretur Dominus doctos elegiſſe.

S. Auguſt. Tract. 7. in Iohann. n. 17.
1. Cor. 26.

49. *Reſpondit ei Nathanaël, & ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Iſraël.* Chriſtus Jeſus *Magiſter* noſter eſt; cum docilitate illum audiamus ut ejus diſcipuli: *Filius Dei* unicus eſt; illum cum religione colamus & diligamus, ut veri Chriſtiani: *Rex Iſraël* eſt; illi ſerviamus & obediamus ut ſubditi.

CAPUT II.

Senſus Litteralis.

Maimonides. Tract. De Connubiis cap 10. n. 12.

1. ET *die tertia* à profectione in Galilæam, vel die B tertia ex quo ſponſus ſponſam duxerat, *nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ*, nuptiale convivium, quod per ſeptem aut tres ut minimùm dies agebatur more Judæorum, factum eſt ſeu continuatum in Cana urbe Galilææ, diſtincta à Cana Sidoniorum, & à Cana Samariæ in ttibu Ephraïm: *& erat Mater Ieſu ibi*, jure propinquitatis, ut credere par eſt, invitata. Quis harum nuptiarum ſponſus fuerit, incertum.

S. Cyrill. Alexand. Lib. 2. in Iohann. p. 134

2. *Vocatus eſt autem & Ieſus, & Diſcipuli ejus ad nuptias.* Cùm nuptiæ celebrarentur, caſtè nimirum & honeſtè, Jeſus unà cum Diſcipulis ſuis invitatus venit, » non tam epulaturus, quàm ut miraculum faceret, ac præterea generationis humanæ principium ſanctificaret. Convenicbat enim ut qui naturam ipſam hominis C renovaturus ac totam in meliorem ſtatum revocaturus erat, non ſolùm iis qui jam nati erant benedictionem impertiretur, ſed & iis quoque qui poſtea naſcituri eſſent gratiam præſtrueret, & eorum ortum ſanctum efficeret. Præſentiâ denique ſuâ nuptias cohoneſtavit, ipſe cùm ſit gaudium & lætitia univerſorum, ut veterem partûs triſtitiam depelleret. « *Vetera tranſierunt*, ut Paulus ait, *& facta ſunt omnia nova.*

3. *Et deficiente vino, dicit Mater Jeſu ad eum: Vinum non habent.* Deficit vinum, tu illud procura, etenim omnia potes: inopiæ & verecundiæ cognatorum ſuccurre.

4. *Et dicit ei Ieſus: Quid mihi & tibi eſt, Mulier?* D *Nondum venit hora mea.* Quid mihi tecum? Hæc res nihil ad te: mea eſt, non tua. Scio quæ legationis meæ ſunt ac miniſterii, & quo tempore agenda. *Nondum venit hora mea.* Tempus autem edendi miraculi erat, ubi planè omnibus conſtaret nullum ſupereſſe vinum, ne aqua vino admixta crederetur. *Nondum venit hora mea.* » Miraculum exigebat mater, at ille tamquam non agnoſcit viſcera humana, operaturus facta divina, tamquam dicens: Quod de me facit miraculum, non tu genuiſti, ſcilicet divinitatem meam: ſed quia genuiſti infirmitatem meam, tunc te cognoſcam, cùm ipſa in- E firmitas pendebit in cruce. Hoc eſt enim, *Nondum venit hora mea.* Tunc enim cognovit, qui utique ſemper noverat. Et antequam de illa natus eſſet, prædeſtinatione noverat Matrem; & antequam ipſe Deus crearet, de qua ipſe homo crearetur, noverat matrem: ſed ad quamdam horam in Myſterio non agnoſcit; & ad quamdam horam quæ nondum venerat, in Myſterio rurſus agnoſcit. Tunc enim agnovit, quando illud quod pepererit moriebatur, Matrem Diſcipulo commendans. «

S. Chriſ. Homil. 2.
S. Aug. Tract. 8 in Ioan. n. 9.

5. *Dicit Mater ejus Miniſtris*, de Filii pietate confidens, certáque hæc verba non ad ſui reprehenſionem, ſed ad eruditionem pertinere: *Quodcumque dixerit vobis, facite.*

6. *Erant autem ibi lapideæ hydriæ* ſeu urnæ *ſex poſitæ, ſecundùm purificationem Judæorum*, deſtinatæ purificationibus quæ in uſu erant apud Judæos, ut ſemper parata eſſet aqua ad ablutiones legales: *capientes ſingulæ metretas binas vel ternas.* Certum menſuræ genus. Metreta erat quadraginta duarum circiter pintarum Pariſinarum. Metreta enim ſtatuitur æqualis duodecim congiis Romanis, congius Romanus pondere Pariſienſi erat centum undecim unciarum cum tribus quadrantibus unciæ. Sic metreta erat 1340. unciarum Pariſinarum. Cùm ergo pinta Pariſina pendeat triginta duabus unciis, metretes aquæ erat circiter 42. pintarum. Igitur hydriæ binarum metretarum, continebant ſingulæ octoginta quatuor pintas; quæ erant trium metretarum, continebant centum viginti ſex pintas. Sic explicant qui de menſuris Hebræorum egerunt. Quod autem dicitur, *ſecundùm purificationem Judæorum*, oſtendit in his urnis lapideis numquam fuiſſe vinum. Nam cùm Palæſtina inopiâ aquæ laboret (rari enim illic fontes ſcaturiunt) hydriæ illæ aquâ ſemper plenæ ſervabantur, ne ſi quando immundi fierent, longiùs flumina petenda eſſent, ſed propè purgarentur.

S. Chriſ. Hom. 21. in Ioan.

7. 8. *Dicit eis Ieſus*, miniſtris ſcilicet: *Implete hydrias aquâ.* Crebris enim lotionibus erant exhauſtæ. *& impleverunt eas uſque ad ſummum. Et dicit eis Ieſus: Haurite nunc* in minoribus & portatilibus vaſis, in pocula infundite; *& ferte Architriclino*, magiſtro & curatori convivii, qui vinum prægustaret, conviviſque porrigeret: *& tulerunt.*

9. 10. *Ut autem guſtavit Architriclinus aquam vinum factam (& non ſciebat unde eſſet* vinum illud ex aqua factum, *miniſtri autem ſciebant, qui hauſerant aquam) vocat ſponſum Architriclinus, & dicit ei*: accedens compellat his verbis: *Omnis homo*, qui convivia celebrat, *primùm bonum vinum ponit*, ſeu offert convivis: *& cùm inebriati fuerint*, cùm ſitim expleverint, *tunc id* apponit *quod deterius eſt*, quod minùs generoſum: *Tu autem ſervaſti bonum vinum uſque adhuc*, uſque in hanc horam. Sic exiſtimabat ille, donec conſentiente miniſtrorum teſtimonio, qui hydrias aqua impleverant, & vinum inde hauſerant, pateſactum miraculum eſt.

11. *Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Cana Galilææ*: primum iſtud miraculorum ſuorum fecit Jeſus in Cana: *& manifeſtavit gloriam ſuam*, divinitatem ſuam. Aquam enim in vinum convertens, utriuſque creaturæ ſe Dominum oſtendit: *& crediderunt in eum Diſcipuli ejus.* Firmiùs crediderunt, qui jam autem credebant. Miraculo fides eorum aucta & confirmata eſt.

12. *Poſt hoc deſcendit Capharnaum ipſe & Mater ejus, & fratres ejus, & Diſcipuli ejus; & ibi manſerunt non multis diebus.* Cauſa profectionis Jeſu Caphar-

naum ſtatim poſt nuptias Cananiticas, non fuit carcer A Johannis Baptiſtæ: nondum enim in carcerem tunc temporis conjectus erat Johannes: nec à baptiſmo Chriſti uſque ad proximum Paſcha illa omnia fieri potuerunt, quæ in Hiſtoria Evangelica narrantur. Poſt Paſcha igitur quod miniſterii ſui primum fuit, Jeſus in civitatem Nazareth rediit; cùmque ibi audiſſet quòd Johannes traditus eſſet, ſeceſſit in Galilæam; & relictâ civitate Nazareth, venit in Capharnaum; nec paucis tantùm diebus ibi manſit, ut primâ vice, nempe poſt nuptias Cananæas, ſed ibi habitavit. Confer cum *Matthæi.* 4. 12. & 13.

Exodi 23. 14. 17. Deut. 16. 16.

Non ait, Domum patris noſtri, ſed patris mei, ſeab iis qui naturæ non ſunt filii Dei, ſed per gratiam, diſtinguens, ut S. Cyrillus obſervat.

13. 14. 15. 16. *Et propè erat Paſcha Judæorum, & aſcendit Jeſus Jeroſolymam*, tum ad Feſtum celebran- B dum ex præſcripto Legis, tum ut publicè prædicationem ſuam in Metropoli gentis, ſummoque populi confluxu auſpicaretur. *Et invenit in Templo vendentes boves & oves & columbas*, ad ſacrificia, *& nummularios ſedentes*, qui fœnerandis permutandiſve pecuniis quæſtum faciebant. *Et cùm feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes*, mercatores & trapezitas, *ejecit de Templo, oves quoque & boves, & numulariorum effudit æs, & menſas ſubverit. Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte iſta hinc, & nolite facere domum Patris mei*, id eſt, cultui Patris mei dicatam, *domum negotiationis.* Ita ſe à reliquis Prophetis diſtinguit, qui Deum vocant *Deum ſuum*, nuſquam verò *patrem ſuum*, & ſe Meſſiam eſſe probat, ac in proprio loco verſari, ut filii ſolent in fun- C dis paternis. Bis autem profanatores ejecit è Templo, circa initium, & circa finem miniſterii ſui, ut in quo incœperat, in eo ſe deſinere oſtenderet, in divini ſcilicet cultûs reſtauratione & Sacrorum emendatione. Poſteriorem hiſtoriam alii Evangeliſtæ tradiderunt; priorem S. Johannes.

Matt. 21. 12. Marc. 11. 15. Chryſoſt. Hom. 22. in Iohan. Pſal. 68. 10.

17. *Recordati ſunt verò Diſcipuli ejus, quia ſcriptum eſt: Zelus domûs tuæ comedit me.* Quod ſub Davidis perſona de Meſſia dictum conſtabat. Zelus, id eſt, juſta indignatio ob profanationem Templi tui, macie me conficit.

18. *Reſponderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Quod ſignum oſtendis nobis quia hæc facis?* Quo miraculo probas tibi jus eſſe tollendi & prohibendi commercia D quæ à Synedrio & Sacerdotibus in Templo tolerantur? Sic pro imperio agere vel publicæ poteſtatis eſt, vel divinæ. Privatus cùm ſis, id agere non potes niſi Dei auctoritate & miſſione. Signum igitur edas, quo miſſio tua & auctoritas demonſtretur. Nonne verò ſi probo fuiſſent animo, in ipſo hoc facto magnum agnoviſſent miraculum, quòd homo unus nullis inſtructus humanis viribus, tantam turbam vendentium & ementium, & quidem fultorum auctoritate Sacerdotali, imperio ſuo cedere coegiſſet, ſolâ turpis facti conſcientiâ, & divinæ iræ ſenſu per tenue flagellum ex funiculis factum ſignificato permotos? Id enim divinæ majeſtatis, auctoritatis, ac potentiæ evidens argumentum. E

19. *Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Templum hoc ſolvetis, ſeu deſtruetis, & poſt triduum illud reſtaurabo.

S. Chryſ. Hom. 23. in Iohan. S. Hieron. in cap. 9. Daniel Theophylactus.

20 *Dixerunt ergo Judæi: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt Templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?* Non de primo, ſed de ſecundo Templo loquuntur, à Zorobabele extructo. Quamvis enim intra decennium abſolutum ſit opus, ſi tempora computes quibus ædificarunt; largiùs tamen computabant Judæi tempora ædificationis ſub Perſarum Regibus, comprehenſis etiam annis quibus interruptum opus fuerat, ut A majorem Jeſu invidiam facerent. De ſtructura Templi ab Herode hîc loqui Judæos, improbabile commentum eſt; ſiquidem Herodes novum Templum non ædificavit, ſed auxit tantummodo & ornavit. Unde ſemper Judæi *Templum ſecundum* vocarunt à Zorobabele ad excidium Titi. Templi tertii nomen nullibi reperies. A primo anno Cyri Regis, qui libertatem dedit volentibus Judæis reverti in patriam, uſque ad ſextum Darii quo Templi opus omne completum eſt, anni quadraginta ſex interfluxerunt.

21. *Ille autem dicebat de templo corporis ſui.* Chriſtum Jeſum, qui veritas eſt, æquivocationibus & mentalibus reſtrictionibus uſum fuiſſe impiè aſſerunt, & ex hoc B loco colligunt Moralis Evangelicæ corruptores Obſcurè locutus eſt Chriſtus, non ambiguè & æquivocè, ut homines falleret. Si aliter intellexerunt Judæi quàm Chriſtus, cæcitas ipſorum & malignitas erroris cauſa fuit, non amphibologia aut æquivocatio verborum Jeſu. Quamobrem verè de illis ſcriptum eſt: *Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurva*: ut deorſum quodammodo curvati, & in ſolas res terrenas proni, ſublimia Chriſtianæ pietatis dogmata intueri nullatenus poſſint: non invidente Deo, hominum amante, ſed juſto ſupplicio eorum crimina puniente. Cæterùm corpus ſuum verè Templum dixit Jeſus, in quo Deus reipſa inhabitat, ut ait Apoſtolus: *Quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter.* Quod ergo dixit C Jeſus Judæis, *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*, de Templo corporis ſui præcipuè dicebat, ad ſuæ reſurrectionis, poſt mortis triduum futuræ, miraculum illos rejiciens: verumtamen & de Templo materiali ex quo negotiatores & trapezitas ſeu numularios ejecerat, id etiam intelligebat & intelligi permittebat. Qui enim ſex dumtaxat diebus hoc univerſum ineffabili virtute fabricatus eſt, & qui quod tantummodo vult poteſt, quidni Templum Hieroſolymitanum tribus diebus poſt ejus deſtructionem excitare ſolo verbo potuerit?

Pſal. 68. "*S. Cyrill.* "*Alexandr.* " "

Coloſſ. 2. 9.

22. *Cùm ergo reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt Diſcipuli ejus quia hoc dicebat.* Horum Chriſti verborum poſt ejus glorioſam Reſurrectionem memores, genuinum eorum ſenſum, non eventu ſolùm, ſed & divinâ illuſtratione intellexerunt. *Et crediderunt Scripturæ & ſermoni quem dixit Jeſus*, Propheticorum vaticiniorum, & prædictionum ejus de morte ac reſurrectione ſua complementum certâ jam experientiâ cognoſcentes.

23. *Cùm autem eſſet Ieroſolymis in Paſcha, in die feſto*, cum Feſtos dies Paſchatis in Urbe ſancta ageret, prædicationem ſuam ibi incipiens ſolemni tempore, in maxima populi frequentia, eamque miraculis confirmans, *multi crediderunt in nomine ejus, videntes ſigna quæ faciebat.* Illum eſſe verum Meſſiam à Deo miſſum crediderunt.

24. 25. *Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis, eò quod ipſe noſſet omnes.* Non iis fidebat, non ſe eo- E rum fidei committebat quotidiano convictu, eo quòd plures eorum fidem habere veræ pietatis amore deſtitutam, fidem temporariam, certò cognoſceret. Vel, Non credebat ſemetipſum iis, quorum maxima pars non ſolùm illi non credebat, ſed malevolo in illum jam erat animo: non ſecurè cum iis agebat, perſpectum habens quid in eorum animis lateret. *Et quia opus ei non erat ut quis teſtimonium perhiberet de homine*: non erat opus ut quivis homo ſemetipſum vel alium dictis aut factis proderet: *Ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine*: quid in intimo cordis cujuſque lateret; quod ſolius Dei proprium eſt.

3. Reg. 8. 39. Pſal. 32. 39.

Senſus Moralis.

1. 2. NUPTIÆ *factæ ſunt in Cana Galilææ, & erat Mater Ieſu ibi.* Qui nubere volunt, Dei Matrem invocent, virtutes ejus imitentur, caſtitatem, modeſtiam, humilitatem. A nuptiis procul ſint immodeſtia, impudicitia, intemperantia, luxus, ſuperbia, ut felix fauſtumque ſit matrimonium. Ad nuptias invitetur Chriſtus Jeſus, Spiritus ejus per orationem attrahatur à ſponſo & ſponſa, eorumque parentibus: ſecundùm ejus præcepta & doctrinam, ſecundùm Eccleſiæ diſciplinam Matrimonia contrahantur: ſecundùm ejus Evangelium

in eo ſtatu vivatur. Non ambitio, non voluptas, non avaritia ad ſponſum vel ſponſam filiabus aut filiis ſuis eligendum parentes moveant, aut ipſos contrahentes: alioquin à nuptiis ſuis Jeſum excludunt, tantùm abeſt ut illum invitent. *Vocatus eſt autem & Ieſus & Diſcipuli ejus ad nuptias.* Ita ſe gerant in omnibus conjuges ut diſcipulos Chriſti decet, in celebratione nuptiarum, in mutuo convictu, in rei familiaris adminiſtratione, in matrimonii uſu, in educatione filiorum. Jeſum in omnibus præſentem habeant. Meminerint verborum Raphaelis Archangeli ad Tobiam Juniorem: [Tob. 6.] *Hi qui conjugium ita ſuſcipiunt, ut Deum à ſe & à ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equus & mulus quibus non eſt intellectus; habet poteſtatem dæmonium ſuper eos. Tu autem cùm acceperis eam, ingreſſus cubiculum, per tres dies continens eſto ab ea, & nihil aliud niſi orationibus vacabis cum eâ.... Tertia autem nocte accipies Virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quàm libidine ductus, ut in ſemine Abrahæ benedictionem in filiis conſequaris.* Meminerint verborum Tobiæ ad Saram [Tob. 8.] conjugem ſuam: *Filii Sanctorum ſumus, & non poſſumus ita conjungi ſicut gentes quæ ignorant Deum.* Qui invitantur ad nuptias, Deum benedicant, novis nuptis bene precenter, nuptiali convivio interſint *cum timore Domini.* Parentes filias ſuas moneant, cùm nuptui [Tob. 9. Tob. 10.] tradunt, *Honorare ſoceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & ſeipſas irreprehenſibiles exhibere.* Meminerint divini mandati ab Apoſtolo ſi- [Epheſ. 5.] gnificati: *Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint ſicut Domino: quoniam vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ: ipſe Salvator corporis ejus. Sed ſicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omnibus. Viri, diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſe ipſum tradidit pro ea.... Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia. Verumtamen & vos ſinguli, unuſquiſque uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: uxor autem timeat virum ſuum.... Filios veſtros educate in diſciplina & correp-* [Epheſ. 6.] *tione Domini.* In omnibus conjugalis ſtatus tribulationibus & neceſſitatibus Deiparæ Virginis patrocinium apud Deum potentiſſimum imploretur. Gratiam efficaciſſimam & ſuaviſſimam ad vincendas difficultates & tentationes devotis ſibi conjugibus pia Mater impetrabit. *Et deficiente vino, dicit Mater Ieſu ad eum: Vinum non habent.* Sed ea conditione patrocinium ejus ſperare licet, ſi Dei mandata impleantur. *Dicit Mater ejus Miniſtris: Quodcumque dixerit vobis, facite.*

Primum miraculorum ſuorum Beatæ Virginis Matris ſuæ interceſſioni tribuit Chriſtus Jeſus. Tanti momenti judicavit piam in Mariæ precibus fiduciam Eccleſiæ ſuæ, Chriſtianiſque omnibus commendare. Ad illam confugiamus, non ut aquæ in vinum mutationem, ſed ut converſionem cordis noſtri impetremus: non ut bona temporalia, quæ fluxa ſunt & inſipida ſicut aqua; ſed ut bona ſpiritualia, gratiam, caritatem, fructum vitis veræ, ſanguinis & meritorum Chriſti applicationem; vinum germinans virgines, bonorumque operum fœcunditatem tribuens à Deo obtineamus.

Vocatus eſt autem & Ieſus & Diſcipuli ejus ad nuptias. [Oſee 2. 20.] In hunc mundum venit Dei Filius, myſticas nuptias celebraturus. Naturam humanam in Incarnatione, Eccleſiam ſibi conjunxit in Cruce, *in fide, in juſtitia, & in ſempiternum.* Si ſponſam hic non habet Chriſtus, [2. Cor. 11. 2.] cur ait Apoſtolus: *Deſpondi vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto?* Quid eſt quod timet ne virginitas ſponſæ Chriſti per aſtutiam diaboli corrumpatur? *Timeo*, inquit, *ne ſicut ſerpens Hevam ſeduxit aſtutiâ ſuâ, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate quæ eſt in Chriſto.* Igitur *Habet hic ſponſam quam redemit ſanguine ſuo, & cui pignus dedit Spiritum* [S. Aug. Tract. 8 in Joan. n. 4.] „ *ſanctum.* Eruit eam de mancipatu diaboli: mortuus „ eſt propter delicta ejus, reſurrexit propter juſtifica- „ tionem ejus. Quis offeret tanta ſponſæ ſuæ? Offerant homines quælibet ornamenta terrarum, aurum, argentum, lapides pretioſos, equos, mancipia, fundos, prædia: numquid aliquis offeret ſanguinem ſuum? Si enim ſanguinem ſuum ſponſæ dederit, non erit qui ducat uxorem. Dominus autem ſecurus moriens, dedit ſanguinem ſuum pro ea quam reſurgens haberet, quam ſibi jam conjunxerat in utero Virginis. Verbum enim ſponſus, & ſponſa caro humana; & utrumque unus Filius Dei, & idem filius hominis; ubi factus eſt caput Eccleſiæ, ille uterus virginis Mariæ thalamus ejus, inde proceſſit tamquam ſponſus de thalamo ſuo, ſicut Scriptura prædixit: *Et ipſe tamquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, exſultavit ut gigas ad currendam viam* [Pſalm. 18. 6.]: de thalamo proceſſit velut ſponſus, & invitatus *venit ad nuptias.*

3. & 4. *Et deficiente vino, dicit Mater Ieſu ad eum: Vinum non habent. Et dicit ei Ieſus: Quid mihi & tibi eſt, mulier?* In Eccleſiæ rebus & ſacro miniſterio nihil carni & ſanguini tribuendum. Ideò Matri ſanctiſſimæ duris verbis & reprehenſionis ſpeciem habentibus Chriſtus Jeſus reſpondet, ut parentes doceat non debere filiis dominari in iis quæ illorum vocationem, aut Eccleſiaſticas functiones ſpectant: ſed filios unam Dei voluntatem, officium ſuum, Dei gloriam, Eccleſiæ utilitatem, animarum ſalutem ſpectare debere; ad Dei verbum & Eccleſiæ ſacratiſſimas regulas dumtaxat attendere, ſuamque omnem agendi rationem conformare.

Quid mihi & tibi eſt mulier? Fiduciam impetrandi non [S. Chryſ. Hom.] abjicit piiſſima & humillima Virgo, quamvis repulſam paſſa videatur; miniſtros ad Filium ducit, qui protinùs Matris implet voluntatem, ut illi honorem exhibeat. Ejus exemplum in noſtris orationibus imitemur, cum fiducia & humilitate Deum orantes.

Vinum non habent. In Cana Galilææ, in regione [S. Cyrill. Alexa. Lib. 2. in Johan. p. 137. & 138.] Gentium nuptiæ celebrantur. Judæorum enim Synagoga Sponſum cæleſtem repulit, ſed ab Eccleſia Gentium lubenti animo ſuſceptus eſt. Non venit Jeſus ad nuptias non concupitus: multis enim Sanctorum votis ac deſideriis eſt invocatus, cæterùm vinum defecit convivas. Nihil enim Lex perfecit: non ſufficiebat ad perfectam lætitiam ſcriptum Moſaicum: ſed neque ipſa inſitæ naturaliſque ſobrietatis ratio ſaluti afferendæ par erat. Quare de nobis verè quoque dici poteſt, *Vinum non habent*: ſed munificentiſſimus Deus noſter non deſpicit bonorum penuriâ laborantem naturam. Vinum nobis priori multò præſtantius obtulit. *Littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.* [2. Cor. 3.] Lex bonorum perfectionem non habet, ſed Evangelica doctrina pleniſſimam benedictionem invehit. Architriclinus vinum illud miratur: Antiſtites ſcilicet quibus credita eſt domus noſtri Salvatoris, ejus doctrinam præ lege ſuſpiciunt.... Illarum ergo, quæ in Cana celebratæ ſunt, nuptiarum ſponſus typus erat Chriſti, cui dictum eſt: *Bonum vinum ſervaſti uſque adhuc.* Bonum enim vinum Chriſtus ſervavit uſque adhuc, id eſt, *Evangelium* [S. Aug. Tract. 9 in Joan. n. 2. & 5.] *ſuum*... Lege libros omnes Propheticos, non intellecto Chriſto, quid tam inſipidum invenies? *Intellige ibi Chriſtum, non ſolùm ſapit quod legis, ſed etiam inebriat: mutans mentem à corpore, ut præterita obliviſcens, in ea quæ ante ſunt extendaris....*

Hydriæ ſex, quas aquâ juſſit impleri Chriſtus, ſex mundi ſignificant ætates, quibus non defuit prophetia. [Phil. 3. 13.] Illa ergo tempora ſex, quaſi articulis diſtributa atque diſtincta, quaſi vaſa eſſent inania, niſi à Chriſto implerentur. Impletæ ſunt prophetiæ, plenæ ſunt hydriæ: ſed ut aqua in vinum convertatur, in illa tota prophetia Chriſtus intelligatur.

11. *Hoc fecit initium ſignorum Jeſus in Cana Galliææ, & manifeſtavit gloriam ſuam, & crediderunt in eum Diſcipuli ejus.* Miraculorum finis eſt manifeſtatio gloriæ Dei, fideique confirmatio. Primo iſto miraculo fides omnipotentiæ Chriſti, tamquam Evangelii fundamentum ſtabilitur. Aquæ in vinum converſio fidem converſionis ſubſtantiarum panis & vini in Corpus & Sanguinem Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ præſtruit.

Hoc fecit initium ſignorum Ieſus. Miraculum illud non eſt mirum iis qui Deum id feciſſe noverunt. Ipſe enim facit vinum in nuptiis Cana, in ſex illis hydriis, quas aquâ impleri præcepit, qui omni anno facit hoc in vitibus. Sicut enim quod miſerunt miniſtri in hydrias, in vinum converſum eſt opere Domini: ſic & quod nubes fundunt in vinum convertitur ejuſdem opere Domini. Illud autem non miramur, quia omni anno fit, aſſiduitate amiſit admirationem. Nam & conſiderationem majorem invenit, quàm id quod factum eſt in hydriis aquæ. Quis eſt enim qui conſiderat opera Dei, quibus regitur & adminiſtratur totus hic mundus, & non obſtupeſcit, obruiturque miraculis? Si conſideret vim unius grani cujuſlibet ſeminis, magna quædam res eſt, horror eſt conſideranti. Sed quia homines in aliud intenti perdiderunt conſiderationem operum Dei, in qua darent laudem quotidie Creatori: tamquam ſervavit ſibi Deus inuſitata quædam quæ faceret, ut tamquam dormientes homines ad ſe colendum mirabilibus excitaret. Mortuus reſurrexit, mirati ſunt homines: tot quotidie naſcuntur, & nemo miratur. Si conſideremus prudentiùs, majoris miraculi eſt eſſe qui non erat, quàm reviviſcere qui erat. Idem tamen Deus Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti per Verbum ſuum facit omnia hæc, & regit qui creavit. Priora miracula fecit per Verbum ſuum Deum apud ſe: poſteriora miracula fecit per Verbum ſuum incarnatum, & propter nos hominem factum. Sicut miramur quæ facta ſunt per hominem Jeſum, miremur quæ facta ſunt per Deum Jeſum. Per Deum Jeſum facta ſunt cælum & terra, mare & omnis ornatus cæli, opulentia terræ, fœcunditas maris, omnia hæc quæ oculis adjacent, per Jeſum Deum facta ſunt. Et videmus hæc, & ſi eſt in nobis Spiritus ipſius, ſic nobis placent ut artifex laudetur: non ut ad opera converſi ab artifice avertamur, & faciem quodammodo ponentes ad ea quæ fecit, dorſum ponamus ad eum qui fecit. Cùm ergo tanta videamus facta per Deum Jeſum, quid miramur aquam in vinum converſam per hominem Jeſum? Neque enim ſic factus eſt homo, ut perderet quod Deus erat. Ipſe ergo fecit hoc, qui illa omnia. *Non itaque miremur quia Deus fecit; ſed amemus quia inter nos fecit, & propter noſtram reparationem fecit.* *S. Aug. Tract. 8 in Iohann. n. 1 & 3.*

14. *Et invenit in Templo vendentes boves & oves, & columbas, & numularios ſedentes. Et cùm feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes ejecit de Templo, &c.* Longè gravioris criminis rei ſunt Templorum noſtrorum profanatores, in quibus Dei majeſtas ſingulari modo reſidet, veráque victima Chriſtus Jeſus pro nobis quotidie immolatur. Longè graviùs Deum offendunt confabulationes inutiles, profanæ, criminoſæ; corporis habitus immodeſtus, ſcandaloſæ nuditates, aſpectus impudici, occurſus ex condicto in Templo Dei, vel negotiorum causâ, vel peccati, quàm animalia ſacrificiis deſtinata, eorumque venditio & emptio. Deo inſultat, qui in ejus Templo nova peccata committit, ubi vetera lachrymis, orationibus, incruento Sacrificio expianda ſunt. *Quid eſt quòd dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa? Numquid carnes ſanctæ auferent à te malitias tuas in quibus gloriata es?* *Ierem. 11. 15.*

16. *Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte iſta hinc, & nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.* Quicquid religioni, adorationi, Dei cultui, Animarum ſanctificationi contrarium eſt, è Templis Chriſtianis eliminandum. Qui verbum Dei, Sacramentorum adminiſtrationem, Sacrificium, Dei laudes & orationes vendunt, ſolo gloriæ humanæ & honorum retributionis & commodorum temporalium intuitu ſacrum miniſterium exercentes, profani ſunt, negotiatores ſacrilegi, è vero Templo ejiciendi. *Qui ſunt qui oves vendunt & columbas? Ipſi ſunt qui ſua quærunt in Eccleſia, non quæ Jeſu Chriſti. Venale habent totum, qui nolunt redimi: emi nolunt, & vendere volunt. Bonum eſt enim eis ut redimantur ſanguine Chriſti, ut perveniant ad pacem Chriſti. Quid enim prodeſt acquirere in hoc ſæculo quodlibet temporale & tranſitorium, ſive ſit pecunia, ſive ſit voluptas ventris & gutturis, ſive ſit honor in laude humana? Nonne omnia fumus & ventus? Nonne omnia tranſeunt, currunt? Et væ his quæ hæſerint tranſeuntibus, quia ſimul tranſeunt! Nonne omnia fluvius præceps currens in mare? Et væ qui ceciderit, quia in mare trahetur.* Ergo tenere debemus omnes affectus à talibus concupiſcentiis. Qui talia quærunt, vendunt. Nam & Simon Magus ideo volebat emere Spiritum ſanctum, quia vendere volebat Spiritum ſanctum: & putabat Apoſtolos mercatores eſſe, quales Dominus de Templo flagello ejecit. De illis erat qui columbas vendunt. Etenim in columba apparuit Spiritus ſanctus... *Columba non eſt venalis: gratis datur, quia gratia vocatur.* *S. Auguſt. Tract. 10. in Iohann. n. 6.* *Act. 8. 18.*

17. *Recordati ſunt verò Diſcipuli ejus quia ſcriptum eſt: Zelus domus tuæ comedit me.* Unuſquiſque Chriſtianus in membris Chriſti zelo domûs Dei comedatur. Quis comeditur zelo domûs Dei? Qui omnia quæ fortè ibi videt perverſa, ſatagit corrigi, cupit emendari, non quieſcit: ſi emendare non poteſt, tolerat, gemit. Ergo zelus domûs Dei comedat te: non enim magis eſt domus tua, quàm domus ubi habes ſalutem ſempiternam. *Domum tuam intras propter requiem temporalem: domum Dei intras propter requiem ſempiternam. Si ergo in domo tua ne quid perverſum fiat ſatagis: in domo Dei ubi ſalus propoſita eſt & requies ſine fine, debes pati quantum in te eſt, ſi quid fortè perverſum videris? Vides fratrem currere ad theatrum? Probibe, mone, contriſtare, ſi zelus domûs Dei comedit te. Vides alios currere & inebriari velle? probibe quos potes, tene quos potes, terre quos potes, quibus potes blandire; noli tamen quieſcere. Amicus eſt? admoneatur leniter. Uxor eſt? ſeveriſſimè refrænetur. Ancilla eſt? etiam verberibus compeſcatur. Fac quicquid poteſt pro perſona quam portas; & perficis, Zelus domûs tuæ comedit me.* Si autem fueris frigidus, marcidus, ad te ſolum ſpectans, & quaſi tibi ſufficiens, & dicens in corde tuo, Quid mihi eſt curare aliena peccata? Sufficit mihi anima mea; ipſam integram ſervem Deo. Eia, non tibi venit in mentem ſervus ille qui abſcondit talentum, & noluit erogare? Numquid enim accuſatus eſt quia perdidit, & non quia ſine lucro ſervavit?... Noſtis quid agatis unuſquiſque in domo ſua cum amico, cum inquilino, cum cliente ſuo, cum majore, cum minore: quomodo dat Deus aditum, quomodo aperit januam verbo ſuo, nolite quieſcere lucrari Chriſto; quia lucrati eſtis à Chriſto. *S. Aug. Tract. 11. in Iohann. n. 9.* *Matt. 25. 25.*

19. 21. *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.... Ille autem dicebat de templo corporis ſui.* Verè templum Dei corpus eſt Chriſti, in quo eſt noſtrorum purificatio peccatorum. Verè templum Dei caro illa, in qua nullum peccati potuit eſſe contagium; ſed pro delicto mundi totius fuit ipſa ſacrificium. Verè templum Dei caro illa, in qua Dei imago fulgebat, & corporaliter plenitudo divinitatis habitabat, quoniam ipſe Chriſtus eſt plenitudo. *In illo Templo ſuſcepimus miſericordiam tuam, Deus!* hoc eſt, *Verbum quod caro factum eſt, & habitavit in nobis.* Sicut enim redemptio Chriſti, ita & miſericordia. Quæ autem major miſericordia, quàm quod pro noſtris flagitiis ſe præbuit immolandum; ut ſanguine ſuo mundum lavaret, cujus peccatum nullo alio modo potuiſſet aboleri? *S. Ambroſ. in Pſalm. 47. n. 16.*

24. 25. *Ipſe autem Jeſus non credebat ſemetipſum eis, eo quòd ipſe noſſet omnes, & quia opus ei non erat ut quis teſtimonium perhiberet de homine: ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine. Plus noverat artifex quid eſſet in opere ſuo, quàm ipſum opus quid eſſet in ſemetipſo. Creator hominis noverat quid eſſet in homine, quod ipſe creatus homo non noverat.* Nonne hoc probamus de Petro, quia non noverat quid in ipſo eſſet, quando dixit, *Tecum uſque ad mortem?* Audi quia Dominus noverat quid eſſet in homine: Tu mecum uſque ad mortem? *Amen amen, dico tibi: Prius quàm gallus cantet, ter me negabis. Homo ergo neſciebat quid eſſet in ſe, ſed Creator hominis noverat quid eſſet in homine.* *S Auguſt. Tract. 11. in Iohan. n. 2.*

CAPUT III.

Senſus Litteralis.

1\. 2. ERAT *autem homo ex Phariſæis, Nicodemus nomine, Princeps Iudæorum.* Ex iis qui crediderunt in Chriſtum Hieroſolymis, videntes ſigna quæ faciebat, erat homo quidam profeſſione Phariſæus, Nicodemus nomine, vir inter Judæos primarius, magni quippe Conſilii, quod Sanhedrim vocabant, Senator. Quæ à S. Evangeliſta commemorantur, ut admirabilior videatur Nicodemi converſio, Phariſæi enim propter ſanctitatis arctioris obſervantiæ opinionem; viri Principes & Senatores Judæorum propter nobilitatem & dignitatem; Doctores Legis propter doctrinam in ſuperbiam elati, maxima in Chriſtum invidia laborabant, & ab Evangelii ſuſcipienda veritate magis erant alieni. Unde cùm Phariſæi miniſtros miſiſſent ad comprehendendum Jeſum, illique ejus prædicatione in admirationem rapti iniqua mandata non impleviſſent, dixerunt eis ipſi Phariſæi: *Numquid & vos ſeducti eſtis? Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariſæis? Sed turba hæc quæ non novit legem, maledicti ſunt.* Qua occaſione defenſionem Jeſu ſuſcepit Nicodemus. *Hic venit ad Ieſum nocte*, propter metum Judæorum, & quia pudebat ipſum palam ad Chriſtum accedere. „ Promptus erat ejus ad fidem animus, inquit S. Cyrillus, ſed pudore non bono victus, & gloriæ humanæ ſtudio, liberè loqui non audet, ſed ancipiti ſententia diſtrahitur, ac in propoſito claudicat, partim conſcientiæ ſtimulis ad credendum ob miraculorum magnitudinem adactus; partim ægrè ferens principatu illo, quem in ſua gente habebat, excidere Exiſtimans autem ſe poſſe dignitatem illam apud ſuos ſervare, & Chriſto clam adhærere, venit ad Jeſum, noctis tenebris conſilium celans, & ancipitem animum clandeſtino illo adventu prodens. Sic de Euclide Megarenſi narratur, eum cùm Edicto in Megarenſes lato Athenas venire prohiberetur, noctu veniſſe ad Socratem, ut ejus colloquio & conſiliis frueretur.

Iohan. 7. 47. & 48

S. Cyril. Alex. Lib. 2. in Ioan. p. 145.

Et dixit ei: Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti Magiſter. Mihi & omnibus rectè ſentientibus perſuaſum eſt, te à Deo immediatè & extra ordinem miſſum eſſe Magiſtrum & Doctorem veritatis & juſtitiæ. *Nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo*, efficaciâ ſua ipſi præſens. Tua illa miracula nec virtute naturali, nec magicis artibus fieri poſſunt, ſcilicet cæcorum illuminatio, reſurrectio mortuorum, omnis generis infirmitatum curatio perfecta ſolo verbo, vel contactu, ſine mora: ſola igitur Dei virtute, quæ per te operatur, fieri poſſunt. Quamobrem tuam doctrinam veram eſſe profiteor, quam Deus auctoritatis ſuæ ſigillo palam approbat & veram eſſe declarat. His verbis Nicodemus perfectam ſe pietatem obtinere poſſe putat, ſibique ſatis fore exiſtimat ad ſalutem, ſi ea tantùm miretur quæ admiratione digna ſunt. Cæterùm nihil aliud præter hæc quærit. Dum autem ipſum Magiſtrum ait à Deo veniſſe, & cum ipſo Deum operari, nondum novit eum eſſe Deum ſecundùm naturam, neque rationem Incarnationis intelligit, ſed cum adhuc tanquam merum hominem adit, (tametſi ut Prophetam à Deo miſſum,) & tenuiter admodum de illo ſentit, ut obſervat S. Cyril. Alexand.

De veritate miraculorum Ieſu, & quòd Magicis præſtigiis tribui non poſſint, vide Origenem lib. 2. contra Celſum. S. Aug. Lib. 1. de conſenſu Evang. cap. 11. Huetium Demonſt. Evang. Propoſ. 9. c. 39.

3\. *Reſpondit Ieſus: Amen, amen dico tibi, Niſi quis renatus fuerit denuo, non poteſt videre regnum Dei.* Rem certiſſimam & veriſſimam tibi dico: Niſi homo iterum naſcatur, non poteſt regnum Dei poſſidere. Non ſatis eſt vita anteacta, non ſatis eſt ea credere quæ profiteris; ſed iterum naſci oportet, ſi quis vult promiſſo Meſſiæ adhærere, Eccleſiæ ipſius membrum eſſe, æternam ſalutem conſequi. Non ergo ſufficit tibi ſermo ad juſtitiam, neque nudis verbis pietatem conſequeris. *Non enim quicumque mihi dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt.* Voluntas autem Patris eſt, ut homo ſancti Spiritûs efficiatur particeps; & qui de terra eſt: regeneratus ad inſolitam & novam vitam, cæli quoque civis nominetur. Igitur majus aliquid judaiſmo ad ſalutem æternam conſequendam requiri, Chriſtus Legis Doctorem Nicodemum docet: ſed & præmium fore majus regeneratorum, ſcilicet Regnum cæleſte.

Matt. 7.

S. Cyril. Alexand. Lib. 2. in Iohan. p. 146.

4\. *Dicit ad eum Nicodemus*, animalis adhuc homo, non percipiens quæ ſunt Spiritûs Dei: *Quomodo poteſt homo naſci, cùm ſit ſenex*, id eſt, poſtquam conſenuit, ut me conſenuiſſe vides? *Numquid poteſt in ventrem matris ſuæ iteratò introire, & renaſci?* Spiritalia carnaliter intelligebat. Sincerè tamen interrogat Jeſum, & myſterium ab ipſo diſcere cupit, ſuam agnoſcere incipiens ignorantiam. Legem naturæ noſtræ non excedens, res divinas ei admetitur, cumque doctrinæ ſublimitatem invenerit à qua ſe extricare nequeat, deorſum fertur ac ruit. *Quemadmodum enim quæ vehementiori jactu lapidibus alliduntur, repercuſſa reſiliunt: ſic etiam indocta mens, ſi res offendat quarum vim ſuſtinere nequeat, illico refugit, & ſua mediocritate contenta, præſtantiorem & altiorem intelligentiam rejicit. Quod cùm illi Principi Iudæorum contigerit, ſpiritalem generationem non capit.*

S. Cyrill. Alexand. Lib. 2. in Iohann. p. 246.

5\. *Reſpondit Ieſus*, infirmitati Nicodemi condeſcendens, & clarioribus verbis explicans quod mox dixerat, ut magiſter optimus: *Amen, amen dico tibi, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Niſi quis ex aqua velut ſymbolo ſenſibili, & Spiritu ſancto velut principio ſupra naturam agente, & ſanctificandi vim aquis tribuente ablutus fuerit à ſordibus peccatorum, & in novum hominem regeneratus fuerit, atque in ſtatu filiorum Dei conſtitutus, non poteſt hæreditatem regni Dei conſequi, quod vita æterna eſt. *Niſi*, abſolutam baptiſmi neceſſitatem ſignificat, adeo ut ſine illo reipſa ſuſcepto, vel fide ac voto, nemo ſalvari poſſit. Confer cum Epiſt. ad Titum 3. cap. verſ. 5. *Secundùm miſericordiam ſuam ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus ſancti.* Niſi quis, ſive infans, ſive adultus, renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Ab illa generalitate nemo excipitur. *Sicut generatio carnis peccati per unum Adam in condemnationem trahit omnes qui eo modo generantur; ſic regeneratio Spiritus gratiæ per unum Ieſum Chriſtum ad juſtificationem vitæ æternæ ducit omnes qui eo modo prædeſtinati regenerantur. Sacramentum autem baptiſmi profectò Sacramentum regenerationis eſt. Quocirca ſicut homo qui non vixerit, mori non poteſt; & qui mortuus non fuerit, reſurgere non poteſt: ita qui natus non fuerit, renaſci non poteſt. Ex quo conficitur, neminem in ſuo parente renaſci potuiſſe non natum. Oportet autem ut ſi natus fuerit, renaſcatur; quia Niſi quis natus fuerit denuo, non poteſt videre regnum Dei. Oportet igitur ut Sacramento regenerationis, ne ſine illo malè de hac vita exeat, etiam parvulus imbuatur, quod non fit niſi in remiſſionem peccatorum.*

S. Bern. Epiſt. 77. ſeu tractatu ad Hugonem de S. Victore.

S. Auguſt. Lib. 2. De Peccatorum Merit. & Remiſſ. c. 27.

6\. 7. *Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt.* Qui carnali generatione naſcitur, eſſe tantùm habet naturale, & humanum: qui verò naſcitur ex Spiritu, accipit eſſe ſpirituale, novæ generationis principio ſimile, ut jam non ſecundùm carnem vivat, ſed ſecundùm ſpiritum: denique fit homo ſpiritualis affectu: *Qui* enim *adhæret Domino, unus*

1. Cor. 6. 7.

ſpiritus eſt, Igitur *non mireris quid dixi tibi: Oportet vos naſci denuo.* Id ne impoſſibile & abſurdum tibi videatur, quia ſpiritualis illa nativitas in oculos non incurrit: Myſterium eſt, fidei objectum eſt.

8. *Spiritus ubi vult ſpirat, & vocem ejus audis, ſed neſcis unde veniat, aut quò vadat, : ſic eſt omnis qui natus eſt ex Spiritu.* Ventus libero & vago impetu nunc hùc, nunc illùc impellitur. Vento autem voluntas tribuitur per proſopopeiam, ut apud S. Paulum Lex, peccatum, mors introducuntur perſonam fingendo. *Et vocem ejus audis*, id eſt ſonum: ſed ejus originem & exitum non vidis: *neſcis unde veniat, aut quò vadat. Sic eſt omnis qui natus eſt ex Spiritu.* Id eſt, ſic agitur cum eo. Hominis renati per Spiritum ſanctum actiones conſpiciuntur admirabiles, origo ipſa latet, ſub oculos non cadit. Horum operum principium, ſcilicet gratia, caritas, dona Spiritus ſancti, quibus homo conſors factus eſt naturæ divinæ, latet ipſe Spiritus ſanctus perſonaliter in ejus animo inhabitans. Latet etiam finis in quem tendit homo ex Spiritu ſancto renatus: finis, inquam, ille inconſpicuus eſt, & alterius ſæculi, ſcilicet
1Cor. 2. 9. vita æterna. *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum,*

Hanc ſententiam, *Spiritus ubi vult ſpirat, &c.* de Spiritu ſancto, qui quos vult afflat, movet, ſanctificat, & dona ſua dividit ſingulis prout vult, non ignobiles Commentatores explicant: quæ explicatio magnis fulcitur nominibus, Sanctorum ſcilicet Ambroſii & Auguſtini. (S. Ambroſ. Lib. 3. De Spiritu ſancto c. 11. S. Auguſt. Tract. 12. in Iohann.) Alii tamen quorum auctoritas non minùs veneranda eſt, hæc verba de vento intelligunt, à quo ſenſibile ſumpſerit exemplum Chriſtus, ut Nicodemum doceret, non debere rejici ut incredibilia & abſurda quæcumque ſenſibus non comprehenduntur. Exemplo hic uſum eſſe Chriſtum, verba hæc oſtendunt: *Sic eſt omnis qui natus eſt ex Spiritu.* Exemplum autem ab eo cujus causâ aſſertur, diſtinctum eſſe oportet. Præterea, hæc verba Verſus 12. *Si terrena dixi vobis, & non creditis*, exemplum iſtud è re corporea ſumptum & ad rem ſpiritualem intelligendam adhibitum ſpectare videntur. Quæ enim de Spiritu ſancto, de baptiſmo, de ſpiritali regeneratione, Jeſus Nicodemo dixit, terrena dici non poſſunt. Hæc explicatio antiquos etiam, doctos & ſanctos Auctores habet, Chryſoſtomum præſertim & Cyrillum Alexand. (S. Chryſ. Hom. 25. in Iohann. S. Cyril. Lib. 2. in Iohann. p. 148.) Hic igitur totius ſententiæ ſenſus eſt: » Si hujus ſpiritus, quem auditus ſenſu percipis, & tactus impetum intelligis, ne viam quidem noſti: quonam pacto divini Spiritus operationem perſcrutaberis? Præterea, ubi vult ſpirat, ad Paracleti potentiam oſtendendam dixit. Nam ſi ventum nemo cohibet, quin quò vult feratur, quantò magis Spiritus operationem nullæ naturæ leges, nulli corporeæ generationis fines, nulla alia hujuſmodi vis poterunt cohibere? Quod autem de vento loquatur, inde perſpicuum eſt, cùm ait: *Et vocem ejus audis.* Non enim infideli & Spiritus operationem neſcienti dixiſſet: *Et vocem ejus audis.* Senſus igitur eſt, quòd quemadmodum ventus non videtur, ſentitur tamen: ita ſpiritalis generatio corporeis oculis non comprehenditur. Hæc S. Chryſoſtomus.

9. 10. *Reſpondit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo poſſunt hæc fieri?* Ut homo ſic renaſcatur ex Spiritu ſancto, idque fiat nobis inſciis? *Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Tu es Magiſter in Iſraël, & hæc ignoras?* Tu-ne qui Doctorem agis, ignoras quæ de renovatione interiori hominis per aquam & Spiritum ſanctum temporibus Meſſiæ, à Prophetis prædicta ſunt? Ezechiel. 36. 25. 26. *Et effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.... Et dabo vobis cor novum, & ſpiritum novum ponam in medio veſtri.* Neſcis quod apud vos vulgò dicitur, *Proſelytum fieri ſicut parvulum recens natum?* (Tract. Talmud. Ievamoth Maimonides Iſſure Biah cap. 24. R. Iſrael Lib. De Anima.)

11. *Amen, amen dico tibi, quia quod ſcimus loquimur, & quod videmus, teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accepiſtis?* Non ideo verum non eſt quod dixi de regeneratione ex aqua & Spiritu ſancto, quia non intelligis. Crede ſaltem meo teſtimonio, ſiquidem me à Deo miſſum Magiſtrum, Deumque in me habitare agnoſcis & fateris. Comperta & explorata loquor. De doctrina Patris cæleſtis agitur, cujus omnia arcana novi. Teſtimonium meum ac judicium verum eſt, *Quia ſolus non ſum: ſed ego & qui miſit me, Pater. Et in Lege veſtrâ ſcriptum eſt, Quia duorum hominum teſtimonium verum eſt. Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de me ipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me, Pater.* (Iohann. 8. 16. 17. 18.) Mirum eſt ergo vos Phariſæos ita incredulos eſſe, ut teſtimonium noſtrum non admittatis.

12. 13. *Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo ſi dixero vobis cæleſtia, credetis?* Si mihi myſteria humano more, & ſimilitudine ſumpta à rebus terrenis, quas quotidie experimur, exponenti, non creditis: quomodo ſi illa vobis nudè & remotis figuris expoſuero, quæ ſublimiora ſunt, mihi fidem adhibebitis? *Et nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis qui eſt in cælo.* (S. Cyrill. Lib. 2. in Iohann. p. 150.) Veruntamen nemo homo aſcendit in cælum, ut ibi cæleſtia divináque Myſteria videret, niſi ego, qui de cælo ita deſcendi humanam naturam aſſumens, ut tamen in cælo manſerim ſempérque ſim ut Deus. Cur ergo mihi cæleſtia enarranti non creditis? His verbis & Chriſti Jeſu divinitas, & perſonæ in eo unitas; & naturarum duarum in eo diſtinctio, atque inconfuſa conjunctio aſſeritur ac probatur.

14. 15. *Et ſicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto; ita exaltari oportet Filium hominis; ut omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* (Num. 21.) Fidei neceſſitatem ad vitam æternam conſequendam confirmat Chriſtus, quia in crucem exaltandus eſt, ut morte ſua homines ad Fidem adducat. Ne autem incredibilis videatur Paſſio & mors Filii Dei, Mundíque redemptio per myſterium crucis ejus, utitur figurâ ex Scripturis deſumpta, quâ Nicodemus quaſi manu duci poſſit ad credendum myſterium per eam adumbratum. Sicut Moyſes Dei juſſu olim figuram æneí ſerpentis in deſerto exaltavit, de palo ſuſpendens, ut qui ab ignitis ſerpentibus læſi erant Iſraëlitæ, illius figuræ intuitu ſanarentur: ita me decreto Patris in crucem agi oportet, ut quicumque in me crediderit fide per dilectionem operante, non pereat morſu & veneno ſerpentis antiqui, id eſt, peccato; ſed ab eo ſanatus, vitam æternam per me conſequatur. Confer cum Galat. 3. 13. & 14. *Chriſtus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum; quia ſcriptum eſt: Maledictus omnis qui pendet in ligno: ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Chriſto Ieſu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.* Et Rom. 8. 3. & 4. *Deus Filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut juſtificatio Legis impleretur in nobis, qui non ſecundùm carnem ambulamus, ſed ſecundùm ſpiritum.*

16. *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Mortem quam in cruce paſſurus ſum, nec fato, nec infirmitati meæ, multò minùs peccato meo tribuas, cùm ſim innocens, impollutus, à peccatoribus ſegregatus, Sanctus Sanctorum: cauſa cur in cruce moriar hæc una eſt, immenſus Dei erga homines amor. *Sic Deus* omnium Dominus, nulli debitor, ſibi ſufficiens, nullius indigus, *dilexit*, & quidem prior, *Mundum*, id eſt, non Judæos tantùm, quibuſcum fœdus inierat, ſed omne omnino genus humanum peccatis obrutum; *ut Filium ſuum unigenitum*, non adoptivum, *daret*, gratis, nullis hominum meritis provocatus: *Ut omnis*, ſive ex Judæis, ſive ex Gentibus, *qui credit in eum* fide ſincerâ, vivâ, & per bona opera ſe prodente, *non pereat, ſed habeat vitam æternam*, pretio ſanguinis ejus redemptus. (1. Iohann. 4. 10. 1. Iohan. 5. 19.)

17. *Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum.* Se Dei Filium unigenitum eſſe Chriſtus confirmat: ſéque

quæ miſſum à Patre docet, non ut pœnas ejus nomine exigeret ab hominibus, ſive Judæis, ſive Gentilibus; ſed ut omnes nationes ſalvet, ſive ex omni gente quotquot in illum crediderint, & Dei mandata ſervaverint.

18. *Qui credit in eum*, ut oportet, *non judicatur*, ſive non condemnatur, immò communi exitio eripitur: *Qui autem non credit, jam judicatus eſt*: ſuæ incredulitatis merito condemnatus: *Quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.* Rejicit medium ad ſalutem prorſus neceſſarium, ſcilicet Fidem in Filium unigenitum Dei, quem Pater dedit propitiationem pro totius mundi peccatis.

19. 20. *Hoc eſt autem judicium*, hæc eſt cauſa condemnationis; *quia lux venit in mundum*, ego ipſe lux vera omne hominum genus illuminans: *& dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem*: errores ſuos veritati ſeſe manifeſtanti prætulerunt; *erant enim eorum mala opera*, & in iis manere malebant, quàm lucem veritatis illa redarguentem recipere. *Omnis enim qui malè agit, odit lucem*, quæ malæ conſcientiæ gravis eſt, *& non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus*, ne appareat vitæ ſuæ turpitudo. Confer cum Epheſ. 5. 11 12. & 13. *Nolite communicare operibus infrugiferis tenebrarum, magis autem redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt & dicere. Omnia autem quæ arguuntur, à lumine manifeſtantur.*

21. *Qui autem facit veritatem*, qui ſincerè agit, qui recto corde eſt, ac moribus integer; qui facit quod ſibi à lege æterna, quæ ſumma veritas eſt, præſcribitur, *venit ad lucem*, lubenter amplectitur doctrinam veritatis, per quam velut per cenſorium lumen opera ſua examinat, & ſecundùm Deum eſſe facta cognoſcit, ſive legi ac voluntati ejus conſentanea.

22. 23. 24. *Poſt hæc venit Ieſus, & Diſcipuli ejus in terram Judæam*, id eſt, in territorium Judææ, in agrum Hieroſolymitanum (colloquium enim cum Nicodemo in Urbe habuerat) *& illic demorabatur cum eis, & baptizabat* eorum operâ ac miniſterio, ut explicat inferiùs noſter Evangeliſta. *Semper* enim *is dicitur facere, cui præminiſtratur* (inquit Tertullianus) *Erat autem & Iohannes baptizans in Ænnon, juxta Salim*, in vicinia Jordanis, *quoniam aquæ multæ erant ibi, & veniebant ad eum* Judæi, & baptizabantur ejus baptiſmo: *Nondum enim miſſus fuerat Iohannes in Carcerem*; præter quem alium fruſtra commentus eſt Vir eruditus. Quod enim quærit, qua ratione fieri poſſit ut ille Johannes, qui de Jeſu iſta protulerit coram Diſcipulis ſuis, antequam alligaretur ab Herode, potuerit ejus vinculis alligatus mittere eoſdem diſcipulos ad eumdem Jeſum, qui ſciſcitarentur ab eo an ipſe eſſet Chriſtus: explicare facillimum eſt. Poſt tot enim Johannis de Jeſu teſtimonia, nondum credebant ipſius Johannis Diſcipuli Jeſum eſſe Meſſiam à Deo promiſſum, immò pro Magiſtro ſuo æmulati, nonnihil livoris & mordacitatis adversùs illum habebant; & ſibi perſuadebant Johannem modeſtiæ cauſâ tantis laudibus Chriſtum extuliſſe, ſibique antepoſuiſſe. Unde hanc legationem ea occaſione miſſam commemorat S. Lucas, quòd Diſcipuli Johannis illi narraſſent Miracula Jeſu, quorum fama per univerſam Judæam, & omnem circumquaque regionem pervagabatur. Ut itaque illorum infirmitati & ignorantiæ conſuleret Johannes, duos ex ipſis miſit ad Jeſum, interrogaturos, *Tu es qui venturus es? an alium exſpectamus?* Ut operum ejus ac ſermonum admirabilitate permoti, in illum crederent. Novitium ergo de duplici carcere Johannis commentum apage.

Joan. 4. 2
Tertullianus, Lib. de Baptiſmo.
P. Lamy Lib. 8. Concordiæ cap. 9.
Luc. 7. 18

25. 26. *Facta eſt autem quæſtio ex diſcipulis Johannis cum Judæis, de purificatione.* Quoſdam Johannis diſcipulos inter ac Judæos, ſeu potius Judæum quemdam (ut legunt S. Johannes Chryſoſtomus, Nonnus, & Theophylactus, quam lectionem confirmant Verſiones Syriaca & Perſica) contentio excitata eſt, uter baptiſmus præſtantior eſſet, Jeſu, an Johannis. *Facta eſt quæſtio de baptiſmate* (inquit Theophylactus) *adversùs Judæum* A *quemdam contendentibus diſcipulis Johannis. Nam Judæus quidem præferebat baptiſma Diſcipulorum Chriſti: Diſcipuli autem Iohannis baptiſma ſui Magiſtri. Cùm ergo de purificatione, hoc eſt baptiſmo quæſitum eſſet, accedunt ad ſuum Magiſtrum*, &c. S. Cyrillus Alexand. qui eodem modo legit in Codd. Græcis, ac Vulgatus noſter Interpres, quæſtionem motam putat inter diſcipulos Johannis & Phariſæos, quòd illi Magiſtri ſui baptiſma ſuſpicientes, & legales purificationes impugnantes, jam Phariſæis virtute & eruditione ſuperiores viderentur. Unde Phariſæi ut illos laceſſerent, ac Johannis baptiſma interim deprimerent, baptiſmum Chriſti ſimulatè laudabant, objicientes, tunc paucos admodum ad Johannem, multos verò gregatim ad Chriſtum confluere. Hac nimirum ſimulatione ſe victoriam reportaturos B ſperabant, & legalibus luſtrationibus potiores partes datum iri. *Et venerunt ad Iohannem*, ejus diſcipuli, *& dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem*, quem baptizaſti in trajectu Jordanis, *cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat*, munus tuum uſurpat, adeo ut id nobis ad extenuationem auctoritatis tuæ objiciatur: *& omnes veniunt ad eum.* Plures quàm ad te, quaſi novitatis ſtudio. Quid facto opus?

27. 28. Reſpondit Johannes, & dixit: *Non poteſt homo accipere*, id eſt, ſibi arrogare *quidquam* auctoritatis, poteſtatis, officii, *niſi fuerit ei datum de cælo*, id eſt à Deo. Ne ergo miremini quòd Jeſus baptizet, omneſque ad eum veniant: Hoc illi à Deo datum, hoc illi jure debitum. *Ipſi vos mihi Teſtimonium perhibetis, quòd dixerim: Non ſum ego Chriſtus, ſed quia miſſus ſum ante illum*, Jeſum ſcilicet, quem Chriſtum eſſe C dixi, ut Præcurſor & præco.

29. 30. *Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum impletum eſt.* Sponſus ille eſt, cui deſtinata eſt ſponſa. Jeſus ſponſus eſt, qui Eccleſiam ſibi copulaturus venit, ejus caput & dominus, quam ſe dignam facit, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ. *Amicus autem ſponſi ſtat* ei miniſtraturus, *& audit eum*, paratus ad excipienda ejus mandata, *& gaudio gaudet propter vocem ſponſi*, gaudio incredibili afficitur, cùm vocem ejus audit jam cum ſponſa colloquentis. Cùm ergo ſim amicus Jeſu, quæ gloria mea magna eſt, *gaudium meum impletum eſt*, qui populum Judaicum tamquam paranymphus & pronubus illi tradidi. Illi principem in nuptiis locum me cedere D par eſt, de illius honore gaudere; tantùm abeſt ut invideam. *Illum oportet creſcere* famâ & numero diſcipulorum, *me autem minui.*

31. 32. 33. *Qui de ſurſum venit* in mundum Jeſus Chriſtus, *ſuper omnes eſt*, ſuper me & ſuper omnes alios eſt, etiam Prophetas, utpote naturâ Deus. *Qui eſt de terra*, quoad Originem, *de terra eſt*, merus homo eſt, ſuamque referens originem, *terrena* tantùm & humilia propria virtute ac facultate *loquitur*, *qui de cælo venit*, Jeſus, ex Deo natus, Deus & homo, *ſuper omnes eſt*, nemine excepto. *Et quod vidit & audivit, hoc teſtatur.* Cæleſtia myſteria quæ in ſinu Patris ab æterno intuetur, hominibus enarrat, ut teſtis fidelis & verax: *& teſtimonium ejus nemo accepit.* Id eſt, pauci credunt ejus teſtimonio. Et utinam omnes crederent! *Qui* autem *ac*-E *cepit ejus teſtimonium, ſignavit quia Deus verax eſt.* Qui illi credit, fide ſua velut appoſito ſigillo declarat Deum eſſe veracem tum in promiſſis ſuis, quæ implevit mittendo Filium ſuum in mundum; cùm in omnibus verbis quæ locutus eſt per Prophetas & quæ loquitur in Filio ſuo, per quem revelat cæleſtia Myſteria. Metaphora ſumpta eſt à more Judæorum, apud quos teſtes ſuum teſtimonium in tabulis deſcribebant, obſignabantque unà cum judicibus, ut fidem faceret in judicio.

34. 35. *Quem enim miſit Deus, verba Dei loquitur*, nihil niſi divina docet: *Non enim ad menſuram dat Deus Spiritum* Chriſto Filio ſuo, ut dedit Prophetis & ſanctis hominibus. *Pater diligit Filium* ſuum unicum

S. Cyrill. Alexand. Lib. 2. in Iohann. cap. 4.

Jeſum : *& omnia dedit in manu ejus*, nihil eum celat, arbitrio ejus ac poteſtati omnia permittit. Habet Filius quicquid Patris proprium eſt, non per participationem, tametſi Pater dediſſe dicitur. Sed ita omnia ſua dat Filio Pater, quemadmodum etiam homo genito ex ſe Filio tribuere cenſetur quicquid proprium eſt naturæ humanæ aut ſicut ignis calori ex ſe actu procedenti ea quæ naturæ ſuæ propria ſunt tribuere dicitur Pater diligit Filium Cujus dilectionis argumentum eſt, quòd rerum omnium poteſtas ei data eſt. Unde Salvator ipſe dicebat: Matth. 28. *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo.... Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.* Accepit autem ut homo, & ſecundùm formam ſervi, quæ ab æterno habet ut Deus, Johan. 17 5. Unde aliàs ait : *Clarifica me tu Pater apud temetipſum, claritate, quam habui priùs quàm mundus fieret.* Itaque cùm dicitur accipere ut homo Filius, quæ habebat ut Deus, non offendamur, ſed rationem diſpenſationis quæ noſtri causâ & pro nobis facta eſt, animo potiùs perpendamus. Sic enim invulnerabilem & illibatam mentem noſtram ſervabimus.

36. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam.* Qui credit Jeſum eſſe Filium Dei, omniumque hominum redemptorem ac mediatorem, & quæcumque Eccleſiæ ſuæ revelavit, ac per eam propoſuit hominibus credenda, ejuſque mandata fideliter ſervat, jus habet ad vitam æternam. *Qui autem incredulus eſt Filio*, qui Chriſto Jeſu Dei Filio non credit nec obtemperat, *non videbit vitam*, id eſt, vitâ æternâ non fruetur: *ſed ira Dei manet ſuper eum.* Quæ ira Dei? De qua dicit Apoſtolus: *Eramus naturâ filii iræ, ſicut & cæteri.* Epheſ. 2 3.

Senſus Moralis

1. 2. ERAT *homo ex Phariſæis, Nicodemus nomine.... Hic venit ad Jeſum nocte*, &c. Plurimi ſunt in Eccleſia Nicodemo ſimiles, fidem habentes in Chriſtum, ſed claudicantem; affectum bonum, ſed imperfectum; qui terrena commoda & gloriam hominum pluris faciunt, quàm Chriſtum publicè vitâ & operibus Johan. 12. profiteri: qui *Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm Dei*: Qui ſimul vellent & Chriſto, & mundo placere, duobus Dominis ſervire, nullum Chriſti causâ diſpendium pati. Quaſi noctu ad Jeſum veniunt, qui de pietatis profeſſione erubeſcunt, ne ab hominibus ſæculo deditis contemnantur & irrideantur.

3. 4. *Scimus quia à Deo veniſti Magiſter : Nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo.* Chriſti Jeſu miracula ipſum eſſe Dei Filium, & à Deo miſſum Doctorem juſtitiæ, mundíque Redemptorem probant; cùm in veritatum iſtarum confirmationem edita ſint, quemadmodum prædixerant Prophetæ: Iſai 35. 4. 5. *Deus ipſe veniet, & ſalvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Hoc argumento Juſtinus Martyr utitur in Dialogo cum Tryphone, ad probandum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, quia nullus Propheta ſimul fecit omnia quæ Chriſtus: hic unum, ille aliud miraculum fecerunt; ſimul verò tot ac tanta qualia de Chriſto ab ipſis prædicta ſunt, S. Amb. Lib. 5. in Luc. n. 100. 101. nemo prorſus. *Miracula ante Evangelium rara.* Receperit Tobias oculos, unus eſt in exemplo; & tamen Angeli fuit illa medicina, non hominis. Elias mortuum ſuſcitaverit; ille tamen rogavit & flevit: hic juſſit. Eliſæus leproſum mundari fecerit; non tamen illic valuit præcepti auctoritas, ſed figura Myſterii. Non defecerit ad eſcam viduæ eſurientis, propheticis ſe multiplicans farina præceptis; unam tamen viduam farina illa, vel potius Sacramenti ſpecies præfigurata ſervavit Hinc ipſe Chriſtus ait: Johan. 15. 24. *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Hæc autem miracula divina virtute facta demonſtrat Origenes libro 2. contra Celſum. Origen. Lib. 2. Cont. Celſum. *Quòd ſi non ſunt probanda miracula* (inquit) *priùs quàm diſcernantur, à quo rectè patrentur an ſecus, ne vel omnia damnemus, vel omnia miremur tamquam divina : an non perſpicuum eſt è Moyſis Jeſuque miraculis, quibus gentes integræ ad Religionem pertractæ ſunt, non ſine divina virtute facta ab illis quæ Scripturis ſunt prodita. Numquam enim malis artibus & impoſturis conſtituta fuiſſet integræ gentis Reſpublica, contemptricis ſimulacrorum omnium, & ſuperſcenſis creaturis omnibus contendentis ad Deum principem & autorem hujus univerſi carentem principio...... Si effectus miraculorum à Moyſe editorum, videlicet integra Iſraëlitarum gens his auſpiciis oriunda, ſatis declarat Deum operatum per Moyſis miniſterium : quantò magis de Jeſu hoc perſuadetur, cujus longè majus opus extat quàm Moyſis? Ille enim gentiles ſuos, Abrahæ poſteritatem, continua ſucceſſione obſervantem Circumciſionis, aliorumque Rituum, & morum Actoris ſui æmulam, promptos & obſequentes nactus ex Ægypto eduxit propoſitis iis divinis Legibus : Hic autem majus quiddam aggreſſus, antiquatis inſtitutis priſtinis, moribuſque patriis, in quibus Gentes educatæ fuerant, ſuperinduxit novam Reipublicæ formam ex Præceptis Evangelicis. Et quemadmodum ut Moyſi crederetur à ſenatu populóque Judæorum, ſignis opus erat & prodigiis quæ à Scripturis habentur: ita quid mirum ſi Jeſu fuit opus miraculis ad conſtituendam fidem apud populum aſſuetum talia poſtulare? Quæ collata ad Judaica, poſſent eos avertere à Judaicis fabulis & humanis traditionibus, perſuaderéque novum hunc Doctorem* JESUM, tantâ potentiâ præditum, *Prophetis eſſe majorem. Quidni? cùm illorum oraculis ipſe prædictus ſit venturus Chriſtus & ſervator humani generis.* Attendant, qui magicis artibus Jeſum tanta potuiſſe, & nomen ſuum ad populos in ſe convertendos arte ipſa conſecraſſe delirant, utrum potuerit magicis artibus tantos Prophetas divino Spiritu, antequam in terra naſceretur, implere, qui de illo talia futura prælocuti ſunt, qualia jam præterita in Evangelio legimus, & qualia in orbe terrarum præſentia nunc videmus: *Neque enim ſi magicis artibus fecit ut coleretur & mortuus, magus erat antequam natus: cui prophetando venturo gens una deputata eſt, cujus Reipublicæ tota adminiſtratio prophetia eſſet illius Regis venturi, & civitatem cæleſtem ex omnibus gentibus condituri?* S. Aug. Lib. 1. de Conſenſu Evang. cap. 11. Conſtitutâ & per univerſum orbem fundatâ Eccleſiâ, non jam opus eſt miraculis. Neceſſaria fuerunt priùs quàm crederet mundus, ad hoc ut crederet mundus. *Quiſquis adhuc prodigia ut credat inquirit, magnum eſt ipſe prodigium, qui mundo credente non credit....* S. Auguſt. Lib. 22. De Civit. Dei, c. 17. Chriſti miracula ut fidem facerent, innotuerunt; & per fidem, quam fecerunt, multò clariùs innoteſcunt. Leguntur quippe in populis, ut credantur; nec in populis tamen niſi credita legerentur. Gratias agamus Chriſto Domino, quòd tot ac tantis miraculis fidem noſtram firmaverit, Eccleſiam ſuam fundaverit, ad eam nos vocaverit; illumque adorantes dicamus: Nemo hæc ſigna facere poterat, niſi Deus. Te adoro, Domine Jeſu, ut Doctorem Veritatis & juſtitiæ, promiſſum in Scripturis ſanctis, à prophetis prænunciatum. Juſtitiæ & veritatis amorem cordi meo infunde, & per juſtitiæ opera me ad æternæ Veritatis, id eſt Tui ipſius cum Patre & Spiritu ſancto beatificam viſionem & fruitionem perducere dignare.

5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* S. Johan Chryſ. Hom. 24. in Johann. In aqua tamquam in ſepulcro caput immergentibus vetus homo ſepelitur & ſubmergitur, deinde nobis emergentibus novus reſurgit inde. Ut facilè nobis eſt immergi, & emerſos reſpirare: ita Deo veterem ſepelire hominem, & novum induere Præterea ter iſtud fit, ut hinc Patris & Filii & Spiritus ſancti virtutem hæc omnia implere intelligas. Baptiſmus verè nova nativitas. Alienus eſt Cathecumenus à fideli, non habet idem principium, non eamdem civitatem, non eumdem parentem, non victum, non veſtitum, non menſam, non domum, nihil commune. Ete-

nim terrena Catechumeni, cæleſtia fidelis ſunt. Huic A Chriſtus Rex eſt, illi autem peccatum & diabolus. Huic cibus Chriſtus eſt, illi quod corrumpitur. Et rurſus huic veſtis tinearum opera, illi autem Angelorum Dominus. Huic terra, illi cælum patria. Itaque cùm nihil ſit inter nos commune, quæ cum illis nobis cognatio? Sed eamdem matrem habemus, eodem partu nati ſumus. Nihil hoc ad veriſſimæ cognationis comparationem. Studeamus ſupernæ civitatis cives fieri, quouſque ab ea peregrinamur.

S. Cyril. Alexandr. Lib. 2. in Ioan. p. 147. *Niſi qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*, &c. Cùm homo ex corpore & anima intelligente ſit compoſitus, gemino illi opus eſt ad regenerationem remedio. Spiritu namque ſanctificatur hominis ſpiritus, aqua verò ſanctificatâ corpus. Quemadmodum enim infuſa lebetibus aqua, ſi admoveatur igni vehementi, vim ejus concipit: ita Spiritus efficacitate ſenſibilis aqua ad divinam quamdam & ineffabilem vim transformatur, B omnéſque demum, in quibus fuerit, ſanctificat.

S. Aug. tract. 11. in Ioann. n. 6. & Tract. 12. n. 5. Duplex eſt nativitas: non noverat Nicodemus niſi unam ex Adam & Eva; ex Deo & Eccleſia nondum noverat: non noverat niſi eos parentes qui generant ad mortem, nondum noverat eos parentes qui generant ad vitam: non noverat niſi eos parentes qui generant ſucceſſuros, nondum noverat eos qui ſemper viventes generant permanſuros. Cùm ergo ſint duæ nativitates, ille unam intelligebat. Una eſt de terra, alia de cælo: una eſt de carne, alia de Spiritu: una eſt de mortalitate, alia de æternitate: una eſt de maſculo & femina, alia de Deo & Eccleſia. Nec illa poteſt repeti, nec iſta... Ex aqua & Spiritu oportet ut renaſcatur homo propter regnum Dei. Si propter hæreditatem patris hominis temporalem naſcitur, naſcatur ex viſceribus matris carnalis: ſi propter C hæreditatem patris Dei ſempiternam, naſcatur ex viſceribus Eccleſiæ. *Generat per uxorem filium pater moriturus ſucceſſurum: generat Deus de Eccleſia filios non ſucceſſuros, ſed ſecum manſuros.* In Chriſto renati per baptiſmum, nativitati priſtinæ ex Adamo renuntiemus; deponamus veterem hominem cum actibus ſuis, carnis renuntiemus operibus. Novum hominem indui, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis, ſponſiones & votum in baptiſmo factum renovemus, & ſecundùm illud vivamus.

Tertullianus Lib. de Baptiſmo *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*, &c. Omnes aquæ de priſtina originis prærogativa ſacramentum ſanctificationis conſequuntur, invocato Deo. D *Supervenit enim ſtatim Spiritus de cælis, & aquis ſuper eſt, ſanctificans eas de ſemetipſo, & ita ſanctificatæ, vim ſanctificandi combibunt.* Quamquam ad ſimplicem actum competat ſimilitudo, ut quoniam vice ſordium delictis inquinamur, aquis abluamur. Sed delicta ſicut non in carne comparent, quia nemo ſuper cutem portat maculam idololatriæ, aut ſtupri, aut fraudis: ita ejuſmodi in ſpiritu ſordent, qui eſt auctor delicti. *Spiritus enim dominatur, caro famulatur: tamen utrumque inter ſe communicant reatum, ſpiritus ob imperium, caro ob miniſterium. Igitur medicatis quodammodo aquis per angeli interventum, & ſpiritus in aquis corporaliter diluitur, & caro in eiſdem ſpiritaliter mundatur.... Exempto reatu, eximitur & pœna. Ita reſtituitur homo Deo ad ſimilitudinem ejus, qui retro ad imaginem Dei fuerat. Imago in effigie, ſimilitudo in æternitate cenſetur. Recipit enim illum Dei Spiritum, quem tunc de afflatu ejus acceperat, ſed poſt amiſerat per delictum.* Baptiſmus dat nobis jus ad regnum Dei, modò ut filii Dei, & membra Chriſti Jeſu vivamus, ejuſque Spiritu agamus. Spiritualis nativitas ad vitam ſpiritalem agendam nos obligat; ut *licèt is qui foris eſt homo noſter corrumpatur, tamen is qui intus eſt renovetur de die in diem.* Etenim *Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt.* Spiritaliter ergo naſcimur, & in *S. Auguſt. Tract. 12. in Iohann.* *Spiritu naſcimur verbo & ſacramento.* Adeſt Spiritus ut naſcamur: Spiritus inviſibiliter adeſt unde naſceris, quia & tu inviſibiliter naſceris.

8. *Spiritus ubi vult ſpirat: & vocem ejus audis, ſed neſcis unde veniat, aut quò vadat: ſic eſt omnis qui natus eſt ex Spiritu.* Nemo videt Spiritum: & quomodo audimus vocem Spiritus? *Sonat Pſalmus, vox eſt Spiritus: ſonat Evangelium, vox eſt Spiritus. Sonat ſermo divinus, vox eſt Spiritus.* Si naſcaris de Spiritu, hoc eris, ut ille qui non eſt adhuc natus de Spiritu, non ſciat de te unde venias, & quò eas. *S. Aug. Tract. 12 in Iohann.* Principia ſcilicet, effectus, & finis ſpiritalis regenerationis nec ſenſibus percipi, nec ratione humana comprehendi, ſed ſolo fidei lumine cognoſci poſſunt.

Spiritus ubi vult ſpirat, &c. *Sic eſt omnis qui natus eſt ex Spiritu.* Qui de Spiritu natus eſt, Spiritui quodam modo ſimilis eſt. 1. *Spiritus ubi vult ſpirat*, liber eſt in ſuis operationibus, quod vult facit, nullo retardatur impedimento, nulla premitur ſervitute; dona ſua dividit ſingulis prout vult. *Sic eſt omnis qui natus eſt de Spiritu*, liberatus à peccati ſervitute, liber eſt juſtitiæ. Legem implet cum ſuavi facilitate, quia cum amore; tentationes ſuperat, peccata vitat, diabolum vincit; quod bonum vult, operatur Dei gratiâ præveniente & adjuvante, in libertatem filiorum Dei per Spiritum ſanctum evectus, à caritate Dei numquam invitus ſeparatur. Sic eſt omnis qui natus eſt de Spiritu, quia *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas.* *2. Cor. 3. 17.* 2. Spiritus ſanctus oculis corporis videri non poteſt, nec humana ratione cognoſci, vox tamen ejus auditur. Loquitur enim per ſanctos Dei homines quos inſpirat, locutus eſt per Apoſtolos, loquitur per ſanctos Doctores, Prædicatores, & Directores, qui *ſermones Dei* ex Scripturis ſacris & Apoſtolica Traditione depromptos loquuntur. *Sic eſt omnis qui natus eſt de Spiritu.* Quæ latent interiùs inviſibilia ſunt, nempe gratia, caritas, dona Spiritus ſancti: opera tamen admirabilia & divina, quæ inde procedunt, hominum ſenſibus pervia ſunt. Vox eorum auditur, ſed quod intus eſt, non videtur. 3. Nemo ſcit *unde veniat aut quò vadat* Spiritus, quantumcumque vocem ejus audiat, viæ ejus ininveſtigabiles, conſilia ejus incomprehenſibilia. *Sic eſt omnis qui natus eſt de Spiritu.* Opera ejus manifeſta ſunt: cogitationes ejus, deſideria, fines, intentiones ejus latent eos qui Dei Spiritum non habent. Sic Apoſtoli pleni Spiritu ſancto, Judæi muſto pleni videbantur: quia licèt in eis audirent verba & voces Spiritûs, conſilia tamen, intentiones, & fines eorum non percipiebant, neſcientes unde venirent, aut quò tenderent. Sic juſti inſipientium oculis viſi ſunt ſtulti, ſcelerati, ſine honore; cùm eſſent prudentiſſimi, innocentiſſimi, filii Dei; viſi ſunt mori, cùm eſſent in pace. *Animalis homo non percipit quæ Dei ſunt.* *1. Cor. 3.* Denique etſi filii Dei ſint; qui ex Spiritu ſancto renati ſunt, nondum tamen apparet quid erunt. *1. Ioan. 3.* *Nunc filii Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus.*

9. *Reſpondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri?* *Tertullianus Lib. De Batiſmo, c. 2.* Nihil adeo eſt quod tam obduret mentes hominum, quàm ſimplicitas divinorum operum quæ in actu videtur, & magnificentia quæ in effectu repromittitur, ut hîc quoque quoniam tanta ſimplicitate, ſine pompa, ſine apparatu novo aliquo, denique ſine ſumptu, homo in aqua demiſſus, & inter pauca verba tinctus, non E multò vel nihilo mundior reſurgit, eò incredibilis exiſtimetur conſecutio æternitatis. *Proh miſera incredulitas, quæ denegat Deo proprietates ſuas; ſimplicitatem & poteſtatem! Quid ergo? Nonne mirandum & lavacro dilui mortem? Atquin eo magis credendum, ſi quia mirandum eſt, idcirco non creditur. Qualia enim decet eſſe opera divina, niſi ſuper omnem admirationem? Nos quoque ipſi miramur, ſed quia credimus. Cæterum incredulitas miratur, non credit. Miratur enim ſimplicia quaſi vana, magnifica quaſi impoſſibilia.* Et ſit planè ut putas, ſatis ad utrumque divina pronuntiatio præcurrit. Stulta mundi elegit Deus, ut confundat ſapientiam ejus; & prædifficilia penes homines, facilia penes Deum. Nam ſi Deus & ſapiens & potens, quod etiam prætereuntes eum non negant, meritò in adverſariis ſapientiæ potentiæque, id eſt, in ſtultitia & impoſſibili-

tate materias operationis ſuæ inſtituit: quoniam virtus omnis ex his cauſam accipit, à quibus provocatur.

[S. Auguſt. Tract. 12. in Iohann. n. 6.] 10. 11. *Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Tu es Magiſter in Iſraël, & hæc ignoras.* Num putandum eſt Dominum Nicodemo inſultare voluiſſe? Nequaquam. Noverat Dominus quid agebat, volebat illum naſci ex Spiritu. *Nemo ex Spiritu naſcitur, niſi humilis fuerit: quia ipſa humilitas facit nos naſci de Spiritu; quia prope eſt Dominus obtritis corde.* Ille magiſterio inflatus erat, & alicujus momenti ſibi eſſe videbatur, quia Doctor erat Judæorum: deponit ei ſuperbiam, ut poſcit naſci de Spiritu. Tollitur homini cervix, ſed aſpera & dura, ut ſit lenis cervix ad portandum jugum Chriſti, de quo dicitur: [Matt. 11. 30.] *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Scientia humana offuſas ſemper habet ignorantiæ tenebras. Evangelium humiliatio eſt doctorum, conſolatio ſimplicium. Niſi credideritis, non intelligetis. Mens captivanda eſt ſub jugo fidei, ut Myſteria, conſilia, & viæ Dei cognoſcantur. Cùm Evangelium legimus vel audimus, nobis loquitur Chriſtus Veritas ipſa, Verbum æternum Patris, lumen de lumine, ſed proh pudor, teſtimonio ejus non credimus. Non credimus Deo, Domino, & Magiſtro qui à Deo venit ut nos doceat vitæ æternæ verba, & viam quâ ad illam pervenitur. Non credimus juſtitiæ Doctori, noſtróque & omnium hominum liberatori: & credimus ſeductori, mundo & diabolo. *Ameu, amen dico tibi, Quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur & teſtimonium noſtrum non accipitis.*

13. *Et nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominit qui eſt in cælo.* Nemo renaſcitur, reſurgit, & in cælum aſcendit, niſi in Chriſto Jeſu, cujus membrum per baptiſmum effectus eſt, & quicum unus eſt Chriſtus. [S. Aug. Tract. 12. in Iohan. n. 8.] Deus voluit eſſe filius hominis, & homines voluit eſſe filios Dei. Ipſe deſcendit propter nos, nos aſcendamus propter ipſum. Solus enim deſcendit & aſcendit. Non ergo aſcenſuri ſunt in cœlum, quos facit filios Dei? Aſcenſuri planè: hæc nobis promiſſio eſt, *Erunt æquales Angelis Dei.* Quomodo ergo nemo aſcendit niſi qui deſcendit? Quia unus deſcendit, unus aſcendit. Quid de cæteris intelligendum, niſi quia *membra ejus erunt, ut unus aſcendat?* Ea ſpes eſt cæteris, quia *Ille propterea deſcendit, ut cum illo & in illo unus eſſent, qui per illum aſcenſuri eſſent.* Erat in cælo Dominus, cùm hæc Nicodemo loquebatur in terra mortali carne indutus. Tales eſſe debemus; ut aliquando per ipſum aſcendamus in cælum, qui nobis locum paraturus aſcendit. [Philipp. 3 10.] *Noſtra autem converſatio in cælis eſt.*

14. *Et ſicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis.* Cùm incredibilem ſuam erga humanum genus beneficentiam per baptiſmum Chriſtus Jeſus oſtendiſſet, hujus cauſam addit, non minoris dilectionis erga humanum genus argumentum, ſcilicet Crucem. Quemadmodum igitur Paulus ad Corinthios ſcribens hæc ſimul jungit beneficia, baptiſmum [S. Ioan. Chryſ. Hom. 26. in Iohan.] & Crucem: *Numquid* (inquit) *Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Ita & Jeſus; eo quòd hæc duo ſint ineffabilis illius erga homines amoris argumenta, 1. Quòd pro inimicis paſſus ſit; 2. Quòd mortuus integram peccatorum veniam per baptiſmum largitus ſit. Sed cur non manifeſtè aperuit ſe crucifixum iri, ſed veteri figurâ propoſitâ? 1. Ut veterum cum novis cognationem ſignificaret. 2. Ut non invitum ad Paſſionem veniſſe intelligas. 3. Ut nullum ſibi eo damnum, ſed multorum ſalutem ſecuturam oſtendat. Ne igitur quiſpiam diceret, Quomodo poſſunt in Crucifixum credentes ſalvi fieri, cùm ſe à morte non liberaverit? veterem in medium adducit hiſtoriam. Nam ſi ad ænei ſerpentis ſimulacrum aſpicientes Judei à morte liberabantur: quantò majori qui in crucifixum credent beneficio fruentur? Vides ut figura veritati conſentiat? Illic mortem fugerunt Judæi, ſed temporalem: hîc ſempiternam fideles. Illic ictus ſerpentum ſuſpenſus ſerpens ſanavit: hîc tartarei ſerpentis plagas Jeſus cruci affixus curavit. Illic corporeis oculis ſuſpicientes, corporis ſalutem: hîc incorporeis, omnium peccatorum remiſſionem conſecuti ſunt. Illic æs ſuſpenſum erat in ſerpentis effigiem: hîc Dominicum corpus à Spiritu formatum. Serpens illíc mordebat, & ſerpens ſanabat: hîc mors perdidit, & mors ſalvum fecit. Ad hæc, qui interimebat ſerpens veneno ſæviebat: qui liberabat, nullo: ſic & hîc. Nam ea quæ perdebat mors, peccatum habebat, quemadmodum ſerpens venenum: Domini autem mors ab omni immunis erat peccato, ut æneus ſerpens ab omni veneno. *Peccatum* enim *non fecit, neque inventus eſt dolus in ore ejus.* [Coloſſ. 2. Rom. 5.] Hoc eſt quod ſignificavit Paulus: *Expolians*, inquit, *Principatus & poteſtates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Quemadmodum enim cùm fortis Athleta hoſtem altè erectum proſternit, clariorem facit victoriam: ita Chriſtus toto orbe ſpectante hoſtiles conatus evertit: & qui in ſolitudine vulneratos curavit, eos ab omnibus feris in cruce ſuſpenſus tutatus eſt. Sed non dixit ſuſpendi, ſed *exaltari*, ut neque auditoribus ignominioſum (*Humilitavit enim ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis; propter quod & Deus exaltavit illum*) neque à figurâ abhorrens videtur. Ut à peccatis ſanemur, fide Chriſtum crucifixum, Vitam noſtram ante oculos noſtros pendentem intueamur. Quæ virtute crucis Chriſti formata in nobis eſt fides, ejus intuitu augeatur & inardeſcat. Crucis virtute membra Chriſti facti ſumus, & jus ad vitam æternam habemus; ſed ea lege ut caro noſtra, vitia, concupiſcentiæ, cum illo crucifigantur. Nam *Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.* [Galat. 5. 14.]

16. *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret: ut omnis qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* [Rom. 5. 7.] Quaſi dicat: Ne mireris quòd exaltari debeam ut ſalvemini; ita enim Patri videtur, qui adeo vos dilexit, ut pro ſervis, & quidem ingratis Filium daret. [S. Ioan. Chryſ. Hom. 26. in Ioann.] Atqui neque pro amico, neque pro juſto facilè quiſpiam id fecerit, quod Paulus his verbis oſtendit: *Vix enim pro juſto quis moritur.* Singula verba magnam vim habent, & immenſam amoris ſignificant vehementiam: *Sic Deus dilexit mundum.* Magna enim inter Deum & homines differentia eſt, & minimè conferenda. Qui enim immortalis eſt, & nullo fine comprehenditur, qui potentiſſimus, ex terra & cinere factos, & innumeris peccatis obnoxios, & malè de ſe meritos, & ingratos dilexit. *Sic dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret:* Non ſervum, non Angelum, non Archangelum. Nemo umquam pro filio tantam præ ſe tulit caritatem, quantam pro ingratis ſervis Deus... Pudeat tam immenſæ non reſpondere dilectioni. Ipſe ne unigenito quidem Filio noſtri gratiâ pepercit, nos pecuniis in noſtrum parcimus detrimentum. Si hominum quempiam pericula & mortem noſtri gratiâ ſubeuntem videmus, eum omnibus præferimus, imprimis amicum habemus, & omnia noſtra ei credimus, neque adhuc ejus meritis nos reſpondere arbitramur. Erga Chriſtum autem eum gratitudinis modum minimè ſervamus. Ipſe animam pro nobis poſuit, & pretiòſum ſanguinem fudit, neque propterea nos ſibi conciliare potuit; nec pecunias illi pro ſanguine rependimus in paupere eſurienti: neque nudum induimus, & hoſpitem excipimus, ſed pro nobis mortuum contemnimus. Quæ non meremur ſupplicia ob ingrati animi vitium tam immane?

[S. Caſarius Arelat. Serm. 7. inter Auguſtinianos de Temp. olim 61. nunc 273. in Appendice.] *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret.* Quid enim boni fecerat mundus, ut illum ſic diligeret Deus? Omnes enim homines non ſolùm malos, ſed etiam originali peccato mortuos Chriſtus Dominus noſter invenit. Et tamen etiam cùm tales eſſemus, dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis: ac per hoc amavit etiam non amantes, ſicut & Paulus Apoſtolus dicit, *Chriſtus pro impiis mortuus eſt*, [Rom. 5. 6.] & per ineffabilem pietatem univerſo generi humano hoc exemplum dedit, dicens: *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde.* [Matt. 11. 27.] Quod & B. Petrus Apoſtolus ſimiliter præcepit dicens: *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exem-* [1. Petri 4. 11.]

lum ut ſequamini veſtigia ejus. Quod exemplum Domini ſecuturi ſumus? Numquid ut mortuos ſuſcitemus? Numquid ut ſupra mare pedibus ambulemus? Non utique, ſed ut ſimus mites & humiles corde; & non ſolùm amicos, ſed etiam adverſarios diligamus.

Sic Deus dilexit mundum, &c. Primum Dei donum, ejus amor eſt; primum divini amoris munus peccatoribus datum, Filius Dei unigenitus eſt: primum Filii Dei donum, fides eſt; quæ cæterarum germen eſt gratiarum, principium vitæ novi hominis, clavis denique inferos claudens & cælum reſerans: *Ut omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam.*

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum Unigenitum daret, &c. Quid pro tanto munere poſtulat à nobis Deus? Cor noſtrum. Pro tanto munere quàm exigua res eſt cor hominis? Num dura conditio? Quid facilius? Quid ſuavius? Cor ergo noſtrum Deo conſecrare & reddere totum, totaliter, ſine diviſione prorſus ulla, non tardemus. Deus zelotes eſt; nullum dilectionis rivulum duci extra patitur, cujus derivatione amor illi debitus minuatur. *Minùs enim te amat*, Deus meus, *qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat.* (S. Auguſt. Lib. 10. Confeſſ.)

17. *Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum.* Peccatis noſtris damnamur, Dei gratiâ ſalvamur. Magnus de cælo deſcendit Medicus, quia magnus in terra jacebat ægrotus. Ergo *quantum in medico eſt, ſanare venit ægrotum. Ipſe ſe interimit, qui præcepta Medici obſervare non vult.* Quare Salvator dictus eſt mundi, niſi ut ſalvet mundum, non ut judicet mundum? *Salvari non vis ex ipſo? Ex te judicaberis.* (S. Auguſt. Tract. 12. in Iohann. n. 12.)

Non miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut judicet mundum, &c. Quaſi diceret Chriſtus Jeſus: Non miſſus ſum ut ille ſacrorum interpres Moyſes, ut Lege terrarum orbem condemnem, neque ad peccatum dumtaxat redarguendum mandatum fero, ſed gratiam ad illud tollendum. Ut Filius ac hæres Patris, ſervitute homines libero, condemnatricem Legem in juſtificantem Gratiam commuto, ſuorum criminum catenis conſtrictis peccata dimitto: ſalvaturus orbem terrarum, non condemnaturus veni. Oportebat enim Moyſen ut famulum, condemnatricis Legis miniſtrum eſſe; Me verò ut Filium Dei, execratione & maledictione Legis orbem terrarum vindicare, & benignitatis exuperantiâ infirmitatem mundi curare. (S. Cyril. Alex. Lib. 2. in Ioan. p. 153.)

18. 19. 20. *Qui credit in eum, non judicatur*; Si ex fide vivat, ſi fides in eo per dilectionem operetur, ſi mandata ſervet, ſi quemadmodum Chriſtus Jeſus ambulavit, & ipſe ambulet, faciendo Patris æterni voluntatem; ſi Evangelio pareat. *Qui autem non credit, jam judicatus eſt, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei.* Non credit ut oportet, in nomine Salvatoris, qui non ambulat in via ſalutis, quam Evangelio ſuo docuit, quam exemplo ſuo monſtravit, quam ſanguine ſuo ſignavit.

Hoc eſt autem judicium: quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. His verbis omnem aufert infidelibus excuſationem. Nam ſi (inquit) ad operum rationem exigendam, & errata punienda veniſſem, poſſent ſanè excuſari, ſi me non ſequerentur: ſin autem venerim ut à tenebris liberem, & ad lucem adducam, quiſnam ejus miſerebitur, qui cognita luce in tenebris potiùs degere perſeverat? Cùm enim nulla in re nos accuſare poſſint, ſed innumera à nobis acceperint beneficia, reſiliunt tamen; quod alibi ſignificavit his verbis: *Oderunt me gratis.* Et rurſum: *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* Siquidem qui in tenebris verſatur deficiente lumine, aliquâ fortè veniâ dignus eſt; qui verò adveniente luce tenebras ſectatur, pravi animi præ ſe fert argumentum. Sed cùm multis hoc incredibile videatur, ut quiſpiam luci tenebras præferat, adducit cauſam quare ita affecti ſunt. (S. Ioan. Chryſ. Hom. 27. in Iohan. — Pſalm. 36. — Iohan. 15.)

Erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus. Et profectò non ad judicandum, neque ad inquirendum venit, ſed ad dimittenda peccata, & ſalutem per fidem largiendam, qua igitur ratione fugerunt? Si enim judicaturus veniſſet, aliquid habuiſſent excuſationis. Qui enim alicujus ſibi culpæ conſcius eſt, judicem fugere ſolet: indulgenti autem errantes quoque obviam fiunt. Quòd ſi ad indulgendum venit, conſentaneum erat ut plurimorum criminum conſcii prompto animo ſe exhiberent, quod multi fecerunt: etenim Publicani & peccatores Jeſum ſequebantur, & diſcumbebant cum eo. His ergo verbis, *Et dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem*, eos notat qui ſemper in malitia perſeverant.

Omnis qui malè agit, odit lucem, &c. Primus cæcitatis ſpiritalis gradus eſt, tenebras peccati præponere luci veritatis. Eò ducit cupiditas. Secundus gradus eſt, veritatem odiſſe. Eò ducit amor peccati. Tertius eſt, veritatem fugere, perſequi in injuſtitia detinere, ac opprimere. Eò ducit extrema cordis humani corruptio. Cur autem veritas parit odium, & inimicus hominibus hujus mundi amatoribus factus eſt Homo tuus verum prædicans, cùm ametur beata vita, quæ non eſt niſi gaudium de veritate: niſi quia *Sic amatur veritas, ut quicumque aliud amant, hoc quod amant velint eſſe veritatem: & quia falli nolunt, nolunt convinci quòd falſi ſint? Itaque propter eam rem oderunt veritatem, quam pro veritate amant.* A MANT *eam lucentem, oderunt eam redarguentem. Quia enim falli nolunt, & fallere volunt, amant eam cùm ſe ipſa indicat, & oderunt eam cùm eos ipſos indicat. Inde retribuet eis, ut qui ſe ab ea manifeſtari nolunt, & eos nolentes manifeſtet, & eis ipſa non ſit manifeſta.... Ubique Veritas præſides omnibus conſulentibus te, ſimulque reſpondes omnibus etiam diverſa conſulentibus. Liquidè tu reſpondes, ſed non liquidè omnes audiunt. Omnes unde volunt conſulunt, ſed non ſemper quod volunt audiunt. Optimus miniſter tuus eſt, qui non magis intuetur hoc à te audire quod ipſe voluerit, ſed potius hoc vellè quod à te audierit.* (S. Auguſt. Lib. 10. Confeſſ. cap. 23. 26.)

21. *Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus, quia in Deo ſunt facta.* Lucem amare incipit, qui peccata ſua confitetur. Accuſat Deus peccata tua: ſi & tu accuſas, conjungeris Deo. Quaſi duæ res ſunt, homo & peccator, Quod audis homo, Deus fecit: quod audis peccator, ipſe homo fecit. Dele quod feciſti, ut Deus ſalvet quod fecit. Oportet ut oderis in te opus tuum, & ames in te opus Dei. Cùm autem cœperit tibi diſplicere quod feciſti, inde incipiunt bona opera tua, quia accuſas mala opera tua. *Initium operum bonorum, confeſſio eſt operum malorum. Facis veritatem, & venis ad lucem. Quid eſt, Facis veritatem? Non te palpas, non tibi blandiris, non te adulas, non dicis, Juſtus ſum, cùm ſis iniquus, & incipis facere veritatem. Venis autem ad lucem ut manifeſtentur opera tua, quia in Deo ſunt facta: quia & hoc ipſum quod tibi diſplicuit peccatum tuum, non tibi diſpliceret, niſi Deus tibi luceret, & ejus veritas tibi oſtenderet. Sed qui & admonitus diligit peccata ſua, odit admonentem lucem, & fugit eam, ut non arguantur opera ejus mala quæ diligit. Qui autem facit veritatem, accuſat in ſe mala ſua: non ſibi parcit, non ſibi ignoſcit, ut Deus ignoſcat: quia quod vult ut Deus ignoſcat, ipſe agnoſcit, & venit ad lucem: cui gratias agit, quòd illi quid in ſe odiſſet oſtenderit.* (S. Aug. Tract. 12. in Iohann. n. 13.)

Quid facit veritatem, venit ad lucem, &c. Qui in bonis operibus ſuis non amant niſi Dei gratiam, quæ eſt illorum principium; niſi Dei voluntatem, quæ illorum regula; niſi Dei gloriam, quæ illorum eſt finis; illa examinari volunt ad lucem Evangelii, ut laudetur in illis quod bonum eſt, damnetur quod malum, perficiatur quod imperfectum. Ambulemus in luce, veritatem diligamus: ſiquidem *filii* ſumus *lucis*, & Diſcipuli veritatis.

26. *Et venerunt ad Iohannem, & dixerunt ei: Rabbi,*

qui erat tecum trans Jordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum, Contentiones & æmulationes ſunt opera carnis, ex amore proprio & inanis gloriæ ſtudio oriuntur. *Omnes veniunt ad eum*: vox eſt invidiæ dolentis majora bona ab alio fieri aut procurari, quàm à nobis, aut ab illis quibus ſtudemus aut adhæremus. Gravium illud malorum in Eccleſia ſeminarium! Pernicioſa labes, ſi Eccleſiaſticas inter Congregationes, aut Religioſos Ordines, ſi inter animarum & conſcientiarum Moderatores, aut devotas perſonas quæ ab illis diriguntur, ſubrepat. Spiritalis putatur adhæſio, merè humanus plerumque affectus eſt. Hunc ut gehennam fugiamus: hic namque maximè ejus ignem accendit, hic diaboli undique ditionem propagat, hic ætatem & dignitatem omnem ſæviſſimo premit imperio, hic Eccleſias hùc illùc diſtrahit, ſtudia partium in iis excitans, diſſenſiones nutriens ac diſſidia. Inanem gloriam fugiamus, quæ pravæ mater eſt æmulationis. Quo pacto autem vincemus? Si gloriam gloriæ comparemus. Quemadmodum enim terrenas divitias contemnimus, cùm aliàs ſperamus divitias, cæleſtes ſcilicet ac æternas; ita & hujus vitæ gloriam contemnemus, cùm longè majorem & veram gloriam intuemur, quæ non in hominum, ſed Angelorum, & ipſius Dei approbatione & commendatione poſita eſt. Si illud ſpectaculum contemplaberis, ſi illas coronas noveris, ſi ad illum plauſum te transtuleris, nunquam apud te terrenæ gloriæ affectus, aut humanarum laudum & applauſuum ſtudium prævalebit. S. Johannem Baptiſtam imitemur, qui ſalutem ſuam in Chriſto eſſe intelligens, apud illum ſe humiliavit, illi confitendo ceſſit, omnem illi honorem tribuit.

S. Iohan. Chryſoſt. Homil. 28 in Iohan.

Jam dixerat ſuperiùs: *Nos omnes de plenitudine ejus accepimus*. Et hoc confiteri Deum eſt. Quomodo enim omnes homines de plenitudine ejus accipiunt, niſi ille ſit Deus? Nam ſi ſic ille homo ut non Deus, de plenitudine Dei accipit etiam ipſe, & ſic non Deus eſt. Si autem omnes homines de plenitudine ejus accipiunt, ille eſt fons, illi bibentes. Qui bibunt fontem, & ſitire poſſunt & bibere; fons nunquam ſitit, fons ſe ipſo non eget. Fonte egent homines; aridis viſceribus, aridis faucibus currunt ad fontem ut reficiantur: fons fluit ut reficiat, ita Dominus Jeſus. Diſcipulis ſuis hîc reſpondet Johannes: *Non poteſt homo accipere quidquam, niſi fuerit ei datum de cælo.* Hoc humilitatis Chriſtianæ fundamentum eſt. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum... Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut ſimus initium aliquod creaturæ ejus.* Quamobrem, *In nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit.* Sit igitur humilis & ſummiſſa confeſſio, *& totum detur Deo,*

Auguſt. tract. 13. in Iohann. n. 8.

Iacobi 1. 17. 18.

S. Cyprianus.

S. Auguſt.

29. *Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum impletum eſt.* Chriſtus ſponſus eſt, Eccleſia ſponſa. Hæc Paſtorum particularium non eſt, ſed Chriſti Jeſu ſummi Paſtoris ac Sponſi ſui. In ea igitur honores ambire, dominari, quæ ſua ſunt quærere non debent, ſed Chriſti vocem audire, illi fideliter ſervire; non ſuam, ſed illius gloriam quærere; animas ad illum adducere, illique tradere ad ſpiritale connubium præparatas. *Aliquem hominem amare pro Chriſto, adulterium eſt.* Attendamus vocem Johannis: poterat in illo errari, poterat ipſe putari qui non erat: reſpuit à ſe falſum honorem, ut teneat ſolidam veritatem. *Qui habet ſponſam,* inquit, *ſponſus eſt.* Caſti eſtote, Sponſum amate. Tu verò quis es, qui hæc dicis? *Amicus ſponſi,* &c. Heu! quàm multi in Eccleſia adulteri, *qui ſponſam tanto pretio emptam, amatam fœdam ut pulchra fieret, illo emptore, illo liberatore, illo decoratore, poſſidere volunt: & id agunt verbis ſuis, ut pro ſponſo amentur?* Cogitate aliquem peregrè profectum commendaſſe amico ſuo ſponſam ſuam, & dixiſſe: Amicus meus es; vide, quæſo, ne fortè me abſente pro me aliquis ametur. Qualis ille qui cuſtodiens ſponſam vel uxorem amici ſui, dat quidem operam ut nullus alius ametur, ſed ſi ſe amari pro amico voluerit, & uti voluerit commendatâ ſibi, quàm deteſtandus univerſo generi humano apparet? Videat illam aliquantò petulantiùs per feneſtram attendere, aut jocari cum aliquo, prohibet tanquam zelet: video zelantem, ſed videam cui, utrum amico abſenti, an ſibi præſenti. Dominus noſter Jeſus Chriſtus commendavit amico ſponſam ſuam, peregrè profectus eſt accipere regnum, & tamen præſens eſt majeſtate. Zelet amicus pro eius ſponſa, ſed Sponſo zelet non ſibi: ſi Apoſtolus zelo ardebat, non ſuo, ſed Dei. *Æmulor vos,* inquit, *Dei æmulatione. Deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Quid ergo times, quare zelas? *Timeo,* inquit, *ne ſicut ſerpens Hevam ſeduxit aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate quæ eſt in Chriſto.* Omnis Eccleſia virgo eſt. Diverſa ejus membra diverſis donis pollent, ſed omnes iſti una virgo. Pauca in corpore, omnia in mente ſervant virginitatem. *Quæ eſt virginitas mentis? Integra fides, ſolida ſpes, ſincera caritas.* Hanc virginitatem timebat ille, qui zelabat Sponſo, à ſerpente corrumpi.

S. Auguſtin. Tract. 13. in Iohan. n. 10. 11. 12.

2. Corint. 11. 2.

Paſtores, Concionatores, Doctores, Apoſtolum audite dicentem: *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat: ſed, qui incrementum dat Deus.* Et quiſquam noſtrûm ſe aliquid eſſe exiſtimat? Si dixerimus quia aliquid ſumus, & non illi gloriam dederimus, adulteri ſumus: nos amari volumus, non Sponſum..... *Amicus ſponſi, qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum impletum eſt.* Qui vult gaudere de ſe, triſtis erit: qui autem de Deo vult gaudere, ſemper gaudebit, quia Deus ſempiternus eſt. Vis habere gaudium ſempiternum? Inhære illi qui ſempiternus eſt. *Amicus ſponſi gaudet propter vocem ſponſi,* non propter vocem ſuam: *& ſtat, & audit eum.* Quid eſt ſtare? Permanere in gratia ejus quam accepit. Et audit vocem ad quam gaudeat. Sic erat Joannes: noverat unde gaudebat, non ſibi arrogabat quod ipſe non erat: ſciebat illuminatum ſe, non illuminatorem.

1. Corint. 3. 7.

S. Aug. Tract. 14. in Iohan. n. 2.

30. 31. *Illum oportet creſcere, me autem minui. Qui de ſurſum venit, ſuper omnes eſt. Qui de terra eſt, de terra loquitur* Deus nec creſcit, nec minuitur. Si enim creſcit, perfectus non eſt: ſi minuitur, Deus non eſt. Quid igitur ſibi vult Johannes dicens: *Illum oportet creſcere, me autem minui?* Illum oportet exaltari, me autem humiliari. Antequam veniret Dominus Jeſus, homines gloriabantur de ſe: venit ille homo ut minueretur hominis gloria, & augeretur gloria Dei. Etenim venit ille ſine peccato, & invenit omnes cum peccato. Si ſic venit ille ut dimitteret peccata, Deus largiatur, homo confiteatur. *Confeſſio hominis, humilitas hominis: miſeratio Dei, altitudo Dei.* Si ergo venit ille dimittere homini peccata, agnoſcat homo humilitatem ſuam, & Deus faciat miſericordiam ſuam. *Illum oportet creſcere, me autem minui*: hoc eſt, illum oportet dare, me autem accipere: illum glorificari, me autem confiteri. Intelligat homo gradum ſuum, & confiteatur Deo, & audiat Apoſtolum dicentem homini ſuperbienti & elato: *Quid enim habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Intelligat ergo homo quia accepit, qui volebat ſuum dicere quod non eſt ejus; & minuatur: bonum eſt enim illi ut Deus in illo glorificetur. *Ipſe in ſe minuatur, ut in Deo augeatur.... Creſcat ergo in nobis gloria Dei, & minuatur gloria noſtra, ut in Deo creſcat & noſtra.* Hoc eſt quod ait Apoſtolus: *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* In te vis gloriari? Creſcere vis, ſed malo tuo malè creſcis. *Qui enim malè creſcit, juſtè minuitur.* Creſcat ergo Deus, qui ſemper perfectus eſt, creſcat in te. Quanto enim magis intelligis Deum, & quantò magis capis, videtur in te creſcere Deus: in ſe autem non creſcit, ſed ſemper perfectus eſt. Intelligebas heri modicùm, intelligis hodie ampliùs, intelliges cras multò ampliùs: lumen ipſum Dei creſcit in te; ita velut Deus creſcit, qui ſemper perfectus manet. Quemadmodum ſi curarentur alicujus oculi ex priſtina cæcitate, & inciperet videre paululum lucis, & alia die plus

S. Auguſtinus, ibid. n. 4. 5.

„ videret, & tertia die ampliùs, videretur illi lux creſcere: lux tamen perfecta eſt, ſive ipſe videat, ſive non videat. Sic eſt & interior homo: proficit quidem in Deo, & Deus videtur in illo creſcere: ipſe tamen minuitur, ut à gloria ſua decidat, & in gloriam Dei ſurgat.

36. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus eſt Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.* Per fidem Chriſtus habitat in cordibus noſtris. Vivit anima noſtra, ſi Chriſtum in ſe habeat inhabitantem tamquam in templo ſuo. Quid eſt in Chriſtum credere? Non ſolùm verbis ejus, & veritatibus ab eo revelatis fidem adhibere, ſed in illo fiduciam omnem noſtram collocare, ceu in unico ſalutis Mediatore per merita ſanguinis ſui, & virtutem gratiæ ſuæ. Hæc fides germen eſt vitæ æternæ. Sed ne ſibi blandiantur, qui Chriſtum Jeſum Deum eſſe credunt, quaſi hoc illis ad ſalutem ſufficiat. *Non* enim, inquit, *omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt.* Cùm ergo ait: *Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*: meram & ſpeculativam cognitionem, fidémque ſterilem ſatis eſſe ad ſalutem non ſignificat, ſed fidem vivam, fidem caritate formatam, & bonis operibus ornatam. Vitæ & morum puritate fides obſignanda. Sicut ex pulſu vitam corporis cognoſcimus, ita vitam fidei bonis operibus comprobamus, *Qui credit in Filium*, & diligit in quem credit, *habet vitam æternam*, nunc in ſpe, poſtea in re, ſi in fide & caritate perſeveraverit. *Qui autem incredulus eſt Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum*; hoc eſt, numquam ab eo diſcedet. *Non eſt* enim *in alio aliquo ſalus.* Et ne temporalem fore mortem putares, dixit: *Non videbit vitam*, ut ejus perpetuitatem demonſtraret: *Sed ira Dei manet ſuper eum.* “In hac ira cùm eſſent homines per originale peccatum, tantò gravius & pernicioſius, quantò majora vel plura inſuper addiderunt, neceſſarius erat Mediator, hoc eſt reconciliator, qui hanc iram ſacrificii ſingularis, cujus erant umbræ omnia ſacrificia Legis & Prophetarum, oblatione placaret. *Si enim cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem Filii ejus: multò magis nunc juſtificati in ſanguine ipſius, ſalvi erimus ab ira per ipſum.*

Matt. 12. — *S. Johan. Chryſoſt. Hom.* 30. *in Johan.* — “*S. Aug. Enchirid. c.* 33. — *Rom.* 5. 10.

CAPUT IV.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. 4. Ut *ergo cognovit Jeſus* experientiâ, quod ſcientiâ infusâ ex primo ſuæ conceptionis inſtanti prænoverat, & ab æterno ſciebat ut Deus, *quia audierunt Phariſæi quòd Jeſus plures diſcipulos facit & baptizat, quàm Johannes* jam in vincula conjectus unquam fecerat & baptizaverat, (*quamquam Jeſus non baptizaret* per ſe, *ſed Diſcipuli ejus*, nomine illius & auctoritate, ut miniſtri baptiſmi ipſius, non Johannis, Chriſto gravioribus rebus occupato, ſcilicet doctrinâ, prædicatione, & miraculis) *reliquit Judæam*, ut Phariſæorum invidiæ ad tempus cederet; *& abiit iterum in Galilæam*, alterius Principatûs regionem, ubi Phariſæi & numero pauciores, & minoris erant auctoritatis. Prima vice profectus fuerat in Galilæam poſt baptiſmum, ibíque nuptiis interfuerat, & primum ſuorum miraculorum ediderat, nondum tradito Johanne: altera hâc vice illuc profectus eſt, Johanne jam in carcerem conjecto, ut compertum eſt ex iſtius loci collatione cum *Matthæi* 4. 12. & *Marci* 1. 14. & ex S. Auguſtino, quem ſibi anteponi non ægrè ferret vir ille eruditus, qui duplicem Johannis carcerem abſque fundamento commentus eſt. *Oportebat autem eum*, nempe Jeſum, *tranſire per Samariam*, ut in Galilæam itinere breviori perveniret. Samaria enim Judæam inter & Galilæam media eſt.

S. Auguſt. Lib. 2. *De Conſenſu Evang. cap.* 18. *P. Lamy, Harm. Lib.* 3. *c.* 10.

5. *Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar*, ſive Sichem, *juxta prædium quòd dedit Jacob Joſeph filio ſuo*, moriens, ut habetur Geneſ. 48. 22. *Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.* Urbem porro *Sichem* Judæi per ludibrium *Sichar* appellabant, *Urbem ebrioſorum*, quòd malo ſchiſmate quaſi inebriati & mente moti eſſent. Unde Ephraimitæ ſive Samaritani, ab Iſaia *Ebrioſi Ephraim* nuncupantur.

Iſaiæ 28. 2.

6. *Erat autem ibi*, nempe in illo prædio, *fons Jacob*, ſive puteus, quem à Jacob patriarcha effoſſum, vel quo uſum cum familiâ ſua Jacob fama ferebat. *Jeſus ergo fatigatus ex itinere*, quod pedes confecerat, *ſedebat ſic ſupra fontem*, id eſt, juxta non in ſella, aut commodo loco, ſed humi, more & habitu hominis laſſi. *Hora erat quaſi ſexta.* Cauſam laſſitudinis & ſitis exponit Evangeliſta, quia multùm itineris fecerat Jeſus, & jam erat meridies.

7. 8. *Venit mulier de Samaria haurire aquam*, cum hydria, ut moris erat. *Dicit ei Jeſus: Da mihi bibere*, ex hydria jam impleta (*Diſcipuli enim ejus abierant in civitatem ut cibos emerent*) petiit aquam à muliere, abſentibus Diſcipulis, qui id officii illi præſtitiſſent. Gratis aſſerit novus Auctor, Judæos non ſolitos ea quibus indigerent pretio comparare à Samaritanis. Liber enim *Pirke avot*, ex quo id eruit, Chriſto longè recentior eſt. Et quamvis id Hebraicæ Traditiones habuiſſent, excepta fuiſſet neceſſitas iter agentium per Samariam regionem. Has denique traditiones Dominus & ejus Diſcipuli obſervare non tenebantur.

9. *Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Judæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana?* Judæum eſſe noverat ex habitu & ſermone. Dialectus enim Ephraimitas ab aliis Iſraëlitis diſtinguebat, ut & Galilæos à Judæis, quantò magis Samaritanum à Judæo? Mulier porrò mirata eſt quod Judæus ab ea potum poſceret. *Non enim*, inquit, *coütuntur Judæi Samaritanis*: Id eſt, amicè & familiariter. Quod Legiſperitorum traditio ſic interpretabatur, ut emere quidem neceſſaria liceret, ac civiliter converſari, ut cum Gentilibus; non autem cum illis manducare aut bibere, veriti ne polluerentur. Odium ex Religione præſertim natum, Schiſma fecerat in Judaiſmo; Gentiles ritus cum Moſaicis miſcuerant, Templum extruxerant in Monte Garizim, ubi per proprios Sacerdotes non Levitici generis offerebant ſacrificia; novam ædificationem Urbis & Templi Hieroſolymitani ſuis contra Judæos calumniis apud Regem Perſarum retardaverant. Hinc odium acerbiſſimum utriuſque gentis: hinc graviſſimum apud Judæos convitium Samaritani nomen, quod Chriſto Jeſu tribuerunt: *Nonnè bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?*

Judic. 12. 6. — *Matt.* 26. 73. — *Act.* 11. 3. — *S. Cyrill. Lib.* 2. *in Johan. p.* 179. — 1. *Eſdræ. cap.* 4. *Joſeph. Lib.* 11. *Antiq. cap.* 4. — *Johan.* 8. 48.

10 *Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Si ſcires donum Dei*, ſi noſſes Meſſiam hominibus à Deo promiſſum ac datum, *& quis eſt qui dicit tibi: Da mihi bibere*, Filius ſcilicet Dei, Salvator mundi: *tu forſitan petiſſes ab eo* prior: *& dediſſet tibi aquam vivam*, aquam perennem & perpetuò ſcaturientem, aquam ſalientem in vitam æternam, aquam quæ divinæ gratiæ per Spiritum ſanctum in credentes effundendæ typus eſt. Johannis 7. 38. *Qui credit in me ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dicebat de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum.* Confer cum Iſaiæ 12. 3. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.*

Johan 3. 16.

11. 12. *Dicit ei mulier*, putans eum loqui de aqua elementari & communi: *Domine, neque tu quo haurias habes*; ſitulam quâ haurias non habes, *& puteus altus eſt*,

ſeu profundus: *unde ergo habes aquam vivam?* Quomodo ergo ex illo mihi ſuppeditare poſſes aquam perenniter ſcaturientem? An verò aliunde uberiores & ſalubriores aquas educere potes, aut ſcatebram ſub terra latentem invenire? *Numquid tu major es Patre noſtro Iacob, qui dedit nobis hunc puteum*, poſteris ſuis utendum reliquit, tamquam quo nullus ſit his in locis melior; *& ipſe ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus?*

13. 14. *Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, ſitiet iterum*: ſitim enim non ſedat niſi ad breve tempus: *qui autem biberit ex aqua illa viva quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.* Nullis neceſſitatibus umquam ſubjacebit: *ſed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Non extrinſecùs illi quærenda erit, ſed in illo erit per inhabitantem Spiritum ſanctum: fiet, inquam, illi fons aquæ ad Deum uſque & vitam æternam ſalientis. Emphaſis eſt in voce *ſalientis*: aquæ enim ad altitudinem uſque ſcaturiginis ſuæ ſaliunt. Principium autem gratiæ Deus eſt, qui eſt vita æterna: in vitam igitur æternam ſalit, ac homines in quibus manet, ad Dei fruitionem perducit.

Non eſurient, neque ſitient. *Iſai.* 49. 10.

15. *Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non ſitiam, neque veniam huc haurire.* Suſpirabat illa nolens indigere, nolens laborare. Aſſiduè venire ad illum fontem, onerari pondere quo indigentia ſuppleretur; & finito quod hauſerat, rurſus redire cogebatur; & quotidianus ei fuit iſte labor; quia indigentia illa reficiebatur, non extinguebatur. Delectata ergo tali munere, rogat ut ei aquam vivam daret.

S. Auguſt. Tract. 15. *in Iohann. n.* 15.

16. 17. 18. *Dicit ei Ieſus: Vade, voca virum tuum*, ut eo conſcio tantum à me beneficium accipias, & cum illo communices, *& veni huc* unà cum illo: vir enim caput eſt mulieris, ſine quo non decet illam beneficium à quopiam accipere. *Reſpondit mulier, & dixit: Non habeo virum.* Chriſtum æquivocatione decipere voluit, ut beneficium confeſtim acciperet. *Dicit ei Ieſus, Bene dixiſti, quia non habes virum: quinque enim viros habuiſti, & nunc quem habes*, cui adhæres, *non eſt vir tuus* legitimus: *hoc verè dixiſti.* Sic eam Chriſtus & ad vitæ impudicæ confeſſionem atque pœnitentiam ſenſim diſponit, & ad intelligendum quis & quantus eſſet qui cum ea colloqui dignabatur. Hæc enim una ratio propemodum erat illius juvandæ, ſi non jam eum ut merum hominem, ſed ut homine ſuperiorem admiraretur, putà cui inaudito modo ſua arcana paterent. Utiliter autem reſponſum ejus probat quo dixit virum ſe non habere, tametſi à tam multis fuerat corrupta. Non enim qui ex voluptate fit coitus, ſed qui ſecundùm Legem eſt conſenſus, & quæ ex caſto amore conjunctio exiſtit, inculpatas nuptias efficiunt.

S. Cyrill. Lib. 2. *in Iohan. p.* 183.

19. 20. *Dicit ei mulier: Domine, video quia Propheta es tu*, qui res abditas cognoſcis. Tum ſermonem aliò flectens, Dominum interrogat de quæſtione cultum divinum ſpectante, ac Samaritanos inter & Judæos controverſa. *Patres noſtri* Abraham & Jacob *in monte hoc* Garizim *adoraverunt: & vos* Judæi *dicitis quia Hieroſolymis eſt locus*, ſeu Templum *ubi adorare oportet*, ex Dei mandato, oblatis victimis, aliiſque ritibus publicis, ita ut extra hunc locum ſacrificia Deo non liceat offerre. Altare non procul à Sichimis ſtruxerat Abraham paulò ante oblationem Iſaaci, deinde Jacob, & in monte Garizim pronuntiatæ erant benedictiones. Ibi Templum extruxerat Sanaballetes Alexandri Magni temporibus, & quamvis illud poſtea diruiſſet Hyrcanus, ſacra tamen ibidem eodem more fieri non deſierant. Deus verò juſſerat lata Lege, ut in certo loco, quem erat deſignaturus, ſibi ſacrificia offerrentur. Deuteron. 12. 13. & 14. *Cave ne offeras holocauſta tua in omni loco quem videris: ſed in eo quem elegerit Dominus, in una Tribuum tuarum offeres hoſtias, & facies quæcumque præcipio tibi.* Et verſ. 26. *Quæ autem ſanctificaveris & voveris Domino, tolles, & venies ad locum quem elegerit Dominus: & offeres oblationes tuas, carnem & ſanguinem ſuper Altare Domini Dei tui.*

Gen. 12. 7. *Gen.* 33. 20. *Deuteron* 11. 26. 27. 28. *Ioſephus Lib.* 11. *Antiq. c. ult. & Lib.* 13. *c.* 17.

21. *Dicit ei Ieſus: Mulier, crede mihi, quia venit hora*, proximum tempus eſt, *quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis Patrem.* His nimirum locis vaſtatis, & Dei cultu non jam ad hunc aut illum locum reſtricto, ſed in omnem locum diffuſo: cùm in omni loco nomini ejus offeretur oblatio munda. Non ait, *adorabimus*, ſed *adorabitis Patrem*, ut ſe ex adorantium numero eximat quatenus Verbum eſt ac Deus, quâ ratione cum Patre potiùs adoratur.

S. Cyrill. Lib. 2. *in Iohann. c.* 5.

22. *Vos adoratis quod neſcitis*, verum Deum unius tantùm regionis Dominum aut certo loco definitum exiſtimantes; neque ex Legis ejus præſcripto, ſed ritibus ab hominibus adinventis adorantes: *Nos* Judæi *adoramus quod ſcimus*: Deum ſcimus quis ſit, ubi, & quo ritu colendus, hanc adepti cognitionem ex Moyſe & Prophetis. Nec mirum videri debet quòd majorem ſui cognitionem Judæis quàm Samaritanis aut aliis Gentibus dederit Deus, *Quia ſalus ex Iudæis eſt*, Chriſtus Salvator ex Judæis oriundus eſt, quibus præſertim à Deo promiſſus fuit: *De Sion exibit Lex, & verbum Domini de Ieruſalem.* Se Judæis accenſet Chriſtus Jeſus, immò & adoratoribus, ſecundùm formam ſervi; in qua Patrem oravit & adoravit.

Iſai 2. 50.

23. *Sed venit hora, & nunc eſt*, jamjam tempus adeſt, *quando veri adoratores*, ſoli eo digni nomine, *adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate*, non externis tantùm ritibus, typiciſque ſacrificiis; ſed ſacrificio veteris Legis ceremonias implente, & adoratione præſertim cultuque ſpirituali. Veri adoratores adorabunt Patrem omnium Deum, non cultu ſuperſtitioſo, ſeu mendacio & erroribus immixto, ut vos Samaritani adoratis; non cultu typico, ut Judæi: ſed cultu vero, ac ſpirituali. *Spiritus* ergo opponitur ſacrificiis & ceremoniis legalibus Judæorum, quas ad *Legem mandati carnalis pertinere*, cujus *reprobatio facta eſt propter ejus infirmitatem & inutilitatem, & umbras eſſe futurorum, corpus autem Chriſti*, S. Paulus docet. *Veritas* autem opponitur falſis dogmatibus & erroribus Samaritanorum. *Nam & Pater* omnium Deus *tales quærit qui adorent eum*: id eſt, tales poſtulat & amat adoratores.

Hebr. 7. 16. *Coloſſ.* 2. 17.

24. *Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.* Deus eſt Spiritus puriſſimus, ab omni concretione corporis & materiæ ſegregatus; ideòque ut ejus adoratio congrua ſit objecto ſuo, oportet ut à ſuis cultoribus ſpiritali cultu, mente pura, integra, incorruptâ adoretur. Cultum typicum in Veteri Teſtamento Deus inſtituit, ut Chriſtum in Tabernaculo, Templo, Altari, Sacrificiis, victimis, Sacerdotibus, ac ceremoniis ut in typis cernerent, iiſque erudirentur *uſque ad tempus correctionis*, id eſt, novæ Legis, & ad cultum ſpiritualem perducerentur. Sed nova Lege per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum promulgari cœpta, cultus ſpiritualis & interior inſtaurabatur ab ipſo, ut homines gratia ejus adjuti, Deum in ſpiritu & veritate toto terrarum orbe adorarent. Juſti verò qui tempore veteris Legis Deum in ſpiritu & veritate jam colebant & adorabant, ſub Lege non erant poſiti, ſed ſub Gratia, & novi Teſtamenti per Chriſtum mediatorem, cujus fide juſtificabantur, hæredes.

Hebr. 9. 10.

25. 26. *Dicit ei mulier: Scio quia Meſſias venit: (qui dicitur Chriſtus) cùm ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.* Verba per parentheſim poſita non ſunt mulieris, ſed Evangeliſtæ, ſignificationem nominis Meſſiæ explicantis. Meſſiam venturum tum Judæi, tum Samaritani noverant. Et hi namque Libros Moyſis recipiebant, in quibus Meſſiæ promiſſio & prædictio legitur. Adventûs ejus tempus inſtare ex communi fama mulier audiverat. Hunc omnia ad ſalutem neceſſaria, & cultum Dei ſpectantia patefacturum credebat. *Dicit ei Ieſus: Ego ſum, qui loquor tecum.* Ego ſum Meſſias à Deo promiſſus, qui veni in mundum ut revelem omnia ad Deum rite colendum neceſſaria. Judæis frequenter rogantibus, *Quouſque animam noſtram tollis? Dic nobis ſi tu es Chriſtus*: Non palam, ut huic mulieri, ſe Chriſtum

Geneſ. 49. *Deuteron.* 18.

S. Iohann. Chryſoſt. Hom. 33. *in Iohann.*

ſtum eſſe profeſſus eſt: fidelior enim hæc erat illis, qui non diſcendi, ſed arguendi gratiâ rogabant: nam ſi diſcere voluiſſent, verborum, ſcripturarumque & miraculorum ſufficiens eis fuiſſet doctrina. Samaritana integrâ & ſimplici mente petiit. Audivit enim, credidit, & alios ad credendum traxit.

27. *Et continuò venerunt Diſcipuli ejus: & mirabantur quia cum muliere loquebatur*, ſola, extranea, ignota, Samaritana, præter morem ſuum: nec conjicere poterant Samaritidem cæleſtium rerum diſcendarum, de quibus dumtaxat loqui ſolebat Jeſus, ſtudioſam atque avidam eſſe. *Nemo tamen dixit: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?* Reverentia enim eorum erga Dominum ac Magiſtrum vetabat eſſe curioſos.

28. 29. 30. *Reliquit ergo hydriam ſuam mulier*, ut expeditiùs ac celeriùs curreret ad ſuos, nuntiatura quod ſibi felix fauſtumque contigerat: *& abiit in civitatem, & dicit illis hominibus* concivibus ſuis: *Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci*: omnis vitæ meæ ſeriem, quam ſcire humanitus non potuit. *Numquid ipſe eſt Chriſtus?* Non affirmat Chriſtum eſſe, quamvis crederet, quod ejus prudentiæ tribuunt SS. Patres. Noluit hujus ſe opinionis auctorem oſtendere, ut ſuo ipſi auditu ad fidem adducerentur, qui mulieris imperitæ & infamis de re tantâ aſſertionem parvipendiſſent. Intelligebat proculdubio, ipſos modò Jeſum audirent, eadem de eo, quæ & ipſa, ſenſuros. Quod ſi quis obtuſioris eſſet ingenii, ut cognoſcere non poſſet quis & quantus eſſet, vitam ſuam à Chriſto patefactam illis indicat, ut hac ratione ipſos alliciat ad illum adeundum. *Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum.*

S. Chryſ. Hom. 33. S. Cyrill. Lib. 2. in Iohann. p. 194. S. Auguſt. Tract. 15. in Iohan.

31. 32. 33. 34. *Intereà rogabant eum Diſcipuli, dicentes: Rabbi, manduca* ex cibis quos attulimus. Fatigatum enim ex itinere, & cibo ad reficiendas vires indigere noverant. *Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis*; cibum alterius generis, quo ſpiritalis eſuries, ſeu animi deſiderium mei de converſione & ſalute hominum expleatur. Solent enim Hebræi cibum id appellare, quo deſiderium expletur, ut Pſalm. 18. *Teſtimonia tua deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum, & dulciora ſuper mel & favum.*

Dicebant ergo Diſcipuli ad invicem: Numquid aliquis attulit ei manducare? Num aliquis nobis abſentibus & inſciis illi cibum miniſtravit? *Dicit eis Jeſus: Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem ejus, qui miſit me*, Patris mei, *ut perficiam opus ejus*, mihi commiſſum, ſcilicet hominum ſalutem, tùm prædicatione, cui jam inſiſto; tùm paſſione, quâ conſummabitur.

35. 36. 37. 38. *Nonnè vos dicitis* vulgari proverbio, *quod adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit?* quadrimeſtre ſpatium ante meſſem ſupereſt. *Ecce dico vobis: Levate oculos veſtros*, non corporis tantùm ſed animi; non ad corporeas dumtaxat ſegetes, ſed ad ſpirituales; ad urbem proximam Samaritanorum, ad urbes & vicos non Judæorum tantùm, ſed omnium gentium: *& videte regiones, quia albæ ſunt jam ad meſſem* ſpiritualem. Deo præparante, præveniente, adjuvante, jam parati ſunt homines ad Evangelium meum ſuſcipiendum. Nunc ergo in eorum converſione & inſtructione laborandum eſt, ſicut demeti ſolent ſegetes cùm flaveſcunt. *Et qui metit, mercedem accipit* à Domino meſſis: Prædicationi ergo & doctrinæ tamquam boni agricolæ inſiſtite; poſt meſſem enim mercedem accipietis: & vobis, illiſque quos ad Deum converteritis, æternam fœlicitatem procurabitis: *& congregat fructum in vitam æternam: ut & qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit.* Satores ſunt Patriarchæ, Prophetæ, Johannes Baptiſta, qui ſemina Evangelii jecerunt, Chriſtus ipſe, qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo & per ſubminiſtrationem Spiritûs dat incrementum: Meſſores Apoſtoli, & apoſtolici viri. Simul autem gaudebunt in vita æterna ſatores & meſſores ſpiritualis ſegetis. *In hoc enim eſt verbum verum*, veriſſimum eſt vulgatum illud Proverbium: *Quia alius eſt qui ſeminat, & alius eſt qui metit. Ego miſi vos metere quod vos non laboraſtis*, in agro ſcilicet Judaico: *Alii laboraverunt, & vos in labores eorum introiſtis.* Subactum eſt arvum à Prophetis, qui non tantùm in Judæa, ſed & per diſperſiones varias apud Gentes, voce ac ſcriptis homines ad unius Dei cultum & ad morum emendationem excitarunt, quod. ſemen eſt Evangelicæ frugis: Vos autem in arvum ab illis laboratum introiſtis, ab illis inchoata perfecturi.

39. 40. 41. 42. *Ex civitate autem illa* Sichimorum *multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris teſtimonium perbibentis: Quia dixit mihi omnia quæcumque feci.* Crediderunt ob ſermonem mulieris teſtantis facta ſua ſibi ab Jeſu fuiſſe indicata. Noſſe enim arcana, divinum aliquid eſſe rectè judicabant, illumque verum Deum eſſe qui illa cognoſcens, aſſerebat ſe Chriſtum eſſe à Deo promiſſum. Id enim civibus ſuis reticuiſſe Samaritidem non eſt veriſimile. *Cùm veniſſent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret*, ſive ut apud ſe diverteret: *& manſit ibi*, id eſt, in eorum civitate, *duos dies*, quibus illos docuit. *Et multò plures crediderunt in eum propter ſermonem ejus*, ſcilicet ipſius Jeſu. *Et mulieri dicebant: Quia jam non propter tuam loquelam*; non ſolùm, nec præcipuè propter ſermonem tuum *credimus* hunc eſſe Meſſiam, *Ipſi enim audivimus* ex ore ejus, *& ſcimus*, firmiter nobis perſuaſum eſt *quia hic eſt verè Salvator mundi*, non Iſraelis tantùm, ſed omnium gentium. His verbis confitentur omnes homines ſub peccato poſitos eſſe, adeòque Redemptore & Mediatore indigere, ut poſtea ſcripſit Apoſtolus: *Omnes peccaverunt, & egent gloriâ Dei, juſtificati gratis per gratiam ipſius.* Cùm enim dicerent Salvatorem eſſe mundi, intellexerunt, perditi; & veræ ſalutis, non brevi ſed perpetuò duraturæ auctorem. In hoc porrò magis admirabiles, quòd ſine miraculis crediderint. Quæ verò & quanta locutus ſit Chriſtus Samaritanis, Evangeliſta non commemorat, fructus ſermonum ejus in illa civitate demonſtrat.

S. Iohann. Chryſoſt. Hom. 34. in Iohan. Rom. 3.

43. 44. 45. *Poſt duos autem dies exiit inde*, nempe ex regione Samaritanorum, *& abiit in Galilæam*, quo iter ſuſceperat relictâ Judæâ, ut initio Capitis dictum eſt: *Ipſe enim Jeſus teſtimonium perbibuit*, ſive ante, ſive poſt, *quia Propheta in ſua patria honorem non habet.* Confer cum *Matth.* 13. 57. *Marc.* 6. 4. & *Luc.* 4. 24. Patriam ſuam vocat Judæam, in qua Bethleem, ubi natus erat: vel Nazareth, ubi educatus: Galilææ autem nomine reliquum hujus Provinciæ extra Nazareth territorium. *Cùm ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi*, ſummo cum gaudio, *cùm omnia vidiſſent* admirabilia *opera, quæ fecerat Jeroſolymis in die feſto*, Paſchatis proximè præterito: *& ipſi enim venerant ad diem feſtum*, Legi & conſuetudini morem gerentes.

Origen. in hunc locum. S. Cyrill. Alexand.

46. 47. *Venit ergo iterum* Jesus *in Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam Regulus*, ſeu Miniſter Regis, nempe Herodis Antipæ, Tetrarchæ Galilææ, quem Galilæi honoris causâ Regem appellabant: *cujus* Reguli ſeu Regii Miniſtri *filius infirmabatur Capharnaum. Hic cùm audiſſet, quia Ieſus adveniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut deſcenderet, & ſanaret filium ejus: incipiebat enim mori*, id eſt, proximus erat morti.

48. 49. 50. *Dixit ergo Ieſus ad eum: Niſi ſigna & prodigia videritis* vos Capharnaitæ, *non creditis* me Chriſtum eſſe: cùm tamen Samaritani ſine miraculis crediderint. *Dicit ad eum Regulus: Domine, deſcende priùs quàm moriatur filius meus.* Mortuum enim ab eo ſuſcitari poſſe nondum credebat, immò ne quidem ab abſente curari. *Dicit ei Ieſus: Vade, filius tuus vivit.* Bono animo eſto, filius tuus jam rectè valet *Credidit homo ſermoni, quem dixit Ieſus, & ibat.*

51. 52. 53. *Jam autem eo deſcendente*, ſeu redeunte domum, *ſervi occurrerunt ei, & nuntiaverunt dicentes, Quia filius ejus viveret*, optimèque valeret. *Interrogabat ergo horam ab eis, in qua meliùs habuerit: & dixe-*

runt ei: Quia heri horâ ſeptimâ (Quæ primæ poſt meridiem apud nos reſpondet) *reliquit eum febris. Cognovit ergo pater, quia illa horâ erat, in quâ dixit ei Jeſus: Filius tuus vivit; & credidit ipſe*, ex ejus ſcientia & potentiâ Chriſtum Deum eſſe agnoſcens, *& domus ejus tota.*

54. *Hoc iterum ſecundum ſignum fecit Jeſus, cùm veniſſet à Judæa in Galilæam....* Hoc ſecundum miraculum edidit Jeſus, cùm in Galilæam ſecundò veniſſet.

Senſus Moralis.

1. 3. UT *ergo cognovit Jeſus, quia audierunt Phariſæi quòd Jeſus plures diſcipulos facit, & baptizat, quàm Johannes, reliquit Judæam, & abiit iterum in Galilæam.* Prudentiæ & caritatis eſt, invidiæ & peccati occaſionem non modò infirmis, ſed improbis etiam ſubtrahere, quantum fieri poteſt. Cedendum aliquando, aliàs reſiſtendum hoſtibus veritatis: reſiſtendum, cùm veritatem impugnant; cedendum aliquando, & fugiendum, cùm prædicatores & defenſores veritatis perſequuntur: fugiendum, inquam, ut tutiùs veritas defendatur. Dei voluntas & gloria, Eccleſiæ utilitas, Animarum ſalus, fides in miniſterio, regulæ ſint fugæ vel reſiſtentiæ. Abiit Jeſus in Galilæam relictâ Judæa, ut Phariſæorum invidiam, & inſidias ad tempus declinaret. *S. Auguſt. Tract. 15. in Iohan. n. 2.* Poterat ille quidem & præſens ab his non teneri, ſi nollet; non occidi ſi nollet: ſed quia in omni re quam geſſit ut homo, hominibus in ſe credituris præbebat exemplum; (quia unuſquiſque ſervus Dei non peccat, ſi ſeceſſerit in alium locum, videns furorem fortè perſequentium ſe, aut quærentium in malum animam ſuam; videretur autem ſibi ſervus Dei peccare ſi faceret, niſi in faciendo Dominus præceſſiſſet:) *Fecit hoc ille Magiſter bonus ut doceret, non quòd timeret.*

6. *Jeſus ergo fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſupra fontem.* Fatigatur Deus pro creaturæ ſuæ ſalute; fatigatur ut nobis procuret æternam quietem; fatigatur in itinere ut nos quærat errantes & perditos. *Tibi fatigatus eſt ab itinere Jeſus.* *S. Auguſt. in Iohan. Tract. 15. n. 6. & 7.* Adoremus fortem & infirmum Jeſum: fortem, quia *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipſum facta ſunt*, & ſine labore facta ſunt. Infirmum, quia *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.* Fortitudo *Chriſti te creavit, infirmitas Chriſti te recreavit. Fortitudo Chriſti fecit ut quod non erat eſſet: infirmitas Chriſti fecit ut quod erat non periret. Condidit nos fortitudine ſua, quæſivit nos infirmitate ſua.* Fatigatus eſt ex itinere Jeſus. Iter ipſius eſt caro pro nobis aſſumpta. Ideo fatigatus ab itinere, quid eſt aliud quàm fatigatus in carne? Dei pro nobis incarnati & fatigati veſtigia ſequamur: vitæ iſtius mortalis, ſtatûſque noſtri labores & laſſitudines pro ejus amore & gloria perferamus. Non ſit otioſa quies noſtra, non voluptati ſerviens, ſed indulgens neceſſitati; ad Dei gloriam, & ad finem ſalutis noſtræ referatur, ut curato corpore, viribuſque refectis, Deo ſerviamus alacriùs, & in ejus opere, noſtríque ſtatus officiis ferventiùs laboremus. Hæc enim vita laboris eſt, non quietis.

7. *Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jeſus: Da mihi bibere.* Mulieris Samaritidis adventum ad fontem prænoverat ac decreverat. Ubi verò adfuit, eam ſtatim doctrinæ ſuæ retibus expanſis ab æterno implicare ſibi propoſuit cæleſtis animarum venator. Mulier illa typus erat Eccleſiæ, non juſtificatæ, ſed juſtificandæ. *S. Auguſt. Tract. 15. in Iohan. n. 10.* Ventura enim erat Eccleſia de Gentibus, alienigena à genere Judæorum. Audiamus ergo in illa nos, & in illa agnoſcamus nos, & in illa gratias agamus pro nobis. *Dicit ei Jeſus: Mulier da mihi bibere.* Qui bibere quærebat, fidem ipſius mulieris ſitiebat.

10. *Reſpondit Jeſus, & dixit: Si ſcires donum Dei, & quis eſt qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam vivam.* *S. Cirill. Alexand. Lib. 2. in Iohann. p. 180.* Donum Dei eſt Spiritus ſanctus. Hujus doni ſe ipſum largitorem inſinuat. Cur enim convenit ea largiri quæ Dei ſunt? Nonne ei qui ſecundùm naturam Deus eſt? Aquam autem vivam appellat vivificum illud Spiritus donum, per quod ſolùm humana natura, quamvis perinde ac montani ſtipites prorſus arefacta & omnis fructus expers diaboli fraude reddita, ad veterem naturæ pulchritudinem revocatur, & vivificam gratiam ebibens, variis bonorum generibus redimitur, & ad virtutis ſtudium repullulans, uberrimos dilectionis divinæ ramos edit. Hinc Deus per Prophetam ait: *Glorificavit me beſtia agri, dracones, & ſtruthiones: quia dedi in deſerto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo, Populum iſtum formavi mihi, laudem meam narrabit.*

Si ſcires donum Dei. Donum Dei gratia eſt: non datur ex meritis, quia ex ipſa eſt omne meritum. Si gratia Dei ex meritis eſſet, jam gratia non eſſet. *Quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei?* *Rom. 11. 35.* Gratiam ne quidem deſiderare, aut petere poſſumus; immò nec ejus neceſſitatem, & indigentiam noſtram cognoſcere ſine gratiâ tenebras noſtras illuminante, ſine Spiritu Dei infirmitatem noſtram adjuvante. “Non enim ſufficientes ſumus “cogitare aliquid ex nobis quaſi ex nobis, ſed omnis ſuf-“ficientia noſtra ex Deo eſt. Et quid oremus, ſicut opor-“tet, neſcimus: ſed Spiritus adjuvat infirmitatem noſtram. Chriſtum Jeſum, & Gratiæ ipſius neceſſitatem cognoſcere, primus eſt ad converſionem gradus. *Mulier, ſi ſcires donum Dei, & quis eſt qui dicit tibi, Da mihi bibere, forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam vivam.*

11. 12. 13. *Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt.... Numquid tu major es Patre noſtro Jacob, qui dedit nobis puteum, & ipſe ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus? Reſpondit ei Jeſus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.* Et verum eſt ſecundùm hanc aquam, & verum eſt ſecundùm quod ſignificabat illa aqua. *S. Auguſt. Tract. 15. in Iohan. n. 16.* Etenim aqua in puteo, voluptas ſæculi eſt in profunditate tenebroſa: hinc eam hauriunt homines hydriâ cupiditatum. *Cupiditatem quippe proni ſubmittunt, ut ad voluptatem hauſtam de profundo perveniant; & fruuntur voluptate, præcedente & præmiſſa cupiditate. Nam qui non præmiſerit cupiditatem, pervenire non poteſt ad voluptatem.* Pone ergo hydriam, cupiditatem, & aquam de profundo, voluptatem: cùm pervenerit quiſque ad voluptatem ſæculi hujus, cibus eſt; potus eſt, lavacrum eſt, ſpectaculum eſt, concubitus eſt; numquid non iterum ſitiet? Ergo *de hac aqua qui biberit, ſitiet iterum: Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum..... Satiabimur* (inquit Rex Propheta) *in bonis domûs tuæ.* *Pſal. 64. 5.* De qua ergo aqua daturus eſt, niſi de illa de qua dictum eſt, *Apud te eſt fons vitæ?* Nam quomodo ſitient, qui *inebriabuntur ab ubertate domûs tuæ?* *Pſal. 35. 10.*

14. *Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Sicut enim ſi quis fontem in ſe ipſo intùs haberet, non ſitiret umquam, ita qui hanc aquam habuerit, Spiritum ſanctum ſcilicet in anima ſua inhabitantem, fontem omnium bonorum cæleſtium, nullam ſitim bonorum terrenorum patietur, caritate cor ejus implente. Id quidem perfectè non fit in hac mortali vita, in qua perpetua penè pugna eſt cupiditatem inter & caritatem. Sed caritas Sanctos penitùs implebit in æterna vita, omni cupiditate omnino excluſâ & abſumptâ, cùm mortale hoc induerit immortalitatem, & corruptibile hoc induerit incorruptionem. *Fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Omne ſcilicet *datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum*; *Iac. 1. 17.* & humili gratiarum actione electorum in quos deſcendit, ad originem ſuam jugiter aſcendit, illoſque tandem Deo perfectè conjungit, & ad vitam æternam evehit.

15. *Dicit ad eum mulier: Domine da mihi hanc aquam, ut non ſitiam, neque veniam huc haurire.* Ad

laborem indigentia cogebat, & laborem infirmitas recuſabat. [S. Auguſt.] Nondum audiebat dicentem: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* [Matt. 11. 28.] Initium gratiæ, deſiderium gratiæ eſt. Hæc prima gratiæ interioris operatio, ut deſideretur, & deſiderata per orationem poſtuletur. Domine, da nobis hanc aquam, Spiritum ſanctum tuum, gratiam tuam, ut non ſitiamus, niſi Te fontem aquæ vivæ. Fac ut gratia tua ſit in nobis perennis inſtar fontis, non raptim tranſiens ut torrens, ut nec hyeme tribulationis, nec æſtate proſperitatis deficiat. *Æſtas probat fontem vel torrentem*: tentatio, an gratia ſit fons in nobis, vel torrens, qui pravarum cupiditatum æſtu ſiccetur. Cupiditas & iniquitas laborem ſemper adjunctum habet, comitem ſemper difficultatem, quâ infelix anima fatigatur in cœnoſa voluptatis via. [Sap 5. 7.] *Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, ambulavimus vias difficiles.* Puteus altus eſt. Ex hac aqua bibunt homines & pecora. Gratia verò & caritas ineffabilem ſuavitatem & facilitatem in bono ſecum affert, cùm facit plus delectare quod Deus præcipit, quàm delectat quod impedit. [Pſal. 84. 13.] *Etenim Dominus dabit benignitatem*, ſive (ut S. Auguſtinus legit) *ſuavitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum.* Quæ verba ſic explicat S. Auguſtinus: [S. Auguſt. in hunc Pſalm. n. 21.] *Cùm ergo cœperis odiſſe peccata, & confiteri Deo, cùm te delectationes illicitæ rapiunt & ducunt ad ea quæ tibi non proſunt, ingemiſce ad Deum: & confitens illi peccata tua, mereberis ab illo delectationem, & ſuavitatem juſtitiæ faciendæ dabit tibi, ut incipiat te delectare juſtitia, quem primò delectabat iniquitas: ut qui primò gaudebas in ebrietate, gaudeas in ſobrietate; & qui primò gaudebas de furtis, ut tolleres homini quod non habebas, quæras donare non habenti quod habebas: & quem delectabat rapere, delectet donare; quem delectabat ſpectare, delectet orare; quem delectabant cantica nugatoria & adulterina, delectet hymnum dicere Deo, currere ad Eccleſiam, qui primò currebas ad theatrum. Unde nata eſt iſta ſuavitas, niſi quia Dominus dabit ſuavitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum?*

16. 17. *Dicit ei Jeſus: Vade, voca virum tuum, & veni huc. Reſpondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Jeſus: Bene dixiſti... Quinque enim viros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus vir; hoc verè dixiſti.* Altera gratiæ operatio in homine, eſt agnitio, horror, & confeſſio peccati. *Non habeo virum..... Domine, ut video Propheta es tu.* Quinque viros priores animæ, quinque ſenſus corporis myſticè S. Auguſtinus exponit. [S. Aug. Tract. 15. in Johann. n. 21. 22. 23. Vide & Lib. Quæſt. 83. Quæſt. 64.] Quando enim quiſque naſcitur, antequam poſſit uti mente atque ratione, non regitur niſi ſenſibus carnis. Anima in puero parvulo quod auditur, quod videtur, quod olet, quod ſapit, quod tactu ſentitur, hoc appetit aut fugit. Appetit quicquid mulcet, fugit quicquid offendit hos quinque ſenſus. Hos enim quinque ſenſus mulcet voluptas, offendit dolor. Secundùm hos quinque ſenſus tamquam quinque viros, priùs vivit anima, quia iſtis regitur. Quare autem viri dicti ſunt? Quia legitimi. A Deo quippe facti, & à Deo donati animæ. Infirma eſt adhuc quæ iſtis quinque ſenſibus regitur, & ſub iſtis quinque viris agit: at ubi venerit ad annos exſerendæ rationis, ſi eam ſuſceperit optima diſciplina & doctrina ſapientiæ; quinque illis viris ad regendum non ſuccedit niſi vir verus, legitimus & illis melior, & qui meliùs regat, & qui ad æternitatem excolat, ad æternitatem inſtruat. Nam iſti quinque ſenſus non ad æternitatem nos regunt, ſed ad iſta temporalia vel appetenda, vel fugienda. Ubi verò intellectus ſapientiâ imbutus regere cœperit animam, ſcit jam non ſolùm fugere foveam, & ambulare in æquali quod oculi oſtendunt animæ infirmæ, nec tantùm canoras voces ſuaviter audire, diſſonaſque repellere; vel blandis odoribus delectari, putoreſque reſpuere; aut dulcedine capi & amaritudine offendi; aut lenibus mulceri, & aſperis lædi. Iſta enim omnia infirmæ animæ ſunt neceſſaria. Quid ergo regiminis adhibetur per illum intellectum? Non alba & nigra diſcreturus eſt, ſed juſta & injuſta, bona & mala, utilia & inutilia, caſtitatem & impudicitiam, hanc ut amet, iſtam ut vitet; caritatem & odium, in hac ut ſit, in illo ut non ſit. Hic vir quinque illis viris in illa muliere non ſucceſſerat. Ubi enim non ſuccedit ille, error dominatur. Nam cùm cœperit anima capax eſſe rationis, aut à ſapiente mente regitur, aut ab errore: ſed error non regit, ſed perdit. Poſt iſtos ergo quinque ſenſus mulier adhuc errabat, & error eam ventilabat. Error autem iſte non erat legitimus vir, ſed adulter: ideo ei Dominus ait: Bene dixiſti, *Quia non habeo virum. Quinque enim viros habuiſti*: quinque te ſenſus carnis primò rexerunt: veniſti ad ætatem utendæ rationis, nec ad ſapientiam perveniſti; ſed in errorem incidiſti. Ergo poſt illos quinque viros *iſte quem habes non eſt tuus vir*. Et quid erat, ſi vir non erat, niſi adulter? *Voca* itaque non adulterum, ſed *virum tuum*: ut intellectu me capias, non errore de me aliquid falſum ſentias. Adhuc enim errabat mulier, quæ aquam illam cogitabat: cùm jam Dominus de Spiritu ſancto loqueretur. Quare errabat, niſi quia adulterum, non virum habebat? Tolle ergo hinc iſtum adulterum qui te corrumpit, & *Vade, voca virum tuum*. Voca, & veni ut intelligas me. *Dicit ei mulier, Domine, video quia Propheta es tu.* Cœpit venire vir, nondum plenè venit. Prophetam Dominum putabat. Erat quidem & Propheta, nam de ſe ipſo ait: *Non eſt Propheta ſine honore niſi in patria ſua.* [Marci 6. 4.] Item de illo dictum eſt ad Moyſen, *Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui.* [Deuteronom. 18. 18] Similem ſcilicet ad formam carnis, non ad eminentiam majeſtatis. Proinde jam non multùm errat mulier iſta. *Video*, inquit, *quia Propheta es tu*. Incipit vocare virum, adulterum excludere.

22. *Venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate.* Samaritanos & Judæos à veris excipit adoratoribus: [S. Iohan Chryſ. Hom. 33.] & quamvis meliores Judæos, venturus tamen longè deteriores, quantò figura veritate inferior eſt, indicavit: Eccleſiam autem ſignificat, quoniam verus & debitus Deo cultus in ipſa eſt. Qui igitur ſunt veri adoratores? Qui nullo locò divinum cultum circumſcribunt, qui Deum in ſpiritu colunt, ſicut & Paulus: *Cui ſervio*, inquit, *in ſpiritu meo, in Evangelio Filii ejus....* [Rom. 1. 9.] *Obſecro vos, fratres, per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum.* [Rom. 12 1.] Per ſpiritum autem, incorporeum ſignificat. Opus eſt enim incorporei cultum etiam talem eſſe, & per incorporeum quod eſt in nobis, hoc eſt, per animam & animæ munditiam offerri. *Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant, in ſpiritu, & veritate adorare oportet.* Nam cùm & Judæi & Samaritani neglectâ animâ munditiæ corporis plurimùm ſtuderent, ideo non ablutione & ornatu corporis, ſed mente dicat adorandum. Quamobrem non pecora, non vitulos, ſed te totum Deo offeras ſacrificium; ſic viventem hoſtiam exhibebis. In veritate enim adorare oportet: nam quæ ſuperiori tempore figura erant, holocauſta, ſacrificia, incenſum, non ſunt ampliùs, ſed omnia veritas. Non enim caro, ſed malæ circumcidendæ ſunt cogitationes, & nos ipſos crucifigere, & irrationales auferre cupiditates oportet atque mactare....

Veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate. Non jam in monte, non Jeroſolymis, ſed in Eccleſia catholica, in qua una, non in ulla alia congregatione vel ſecta, veri ſunt adoratores: in qua una eſt verum ſacrificium tam externum & viſibile, oblatio munda, victima ſalutaris, quæ in omni loco, toto orbe, ubicumque Chriſtiana Catholica Religio diffuſa eſt, vero Deo offertur, tum internum, cujus viſibile ſacrificium ſignum eſt; ſcilicet ſacrificium contriti cordis & caſti corporis, *in ſpiritu* caritatis, qui filiorum & verorum Chriſtianorum ſpiritus eſt; *in veritate* & puritate fidei, nullis erroribus admixtæ, qui Catholicorum eſt caracter. Ergo *intus age totum*. Et ſi fortè quæris aliquem locum

altum, aliquem locum ſanctum, intus exhibe te Templum Deo. [1. Cor. 3. 17.] *Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos .... In Templo vis orare, in te ora. Sed priùs eſto templum Dei, quia ille in Templo ſuo audiet orantem.* [S. Auguſt. Tract. 15. in Iohann. n. 25.]

25. 26. *Dicit ei mulier: Scio quia Meſſias venit: Cùm ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia. Dicit ei Ieſus: Ego ſum qui loquor tecum.* Ita ſe Chriſtus ſimplicibus manifeſtat. Samarit idem intus in animo docet, eámque ad ſui cognitionem ſenſim adducit, ei Myſteria revelans. quæ ſapientibus & prudentibus abſcondit. Illi annuntiat omnia. Quid enim illi ſciendum ſupereſt, qui Deum verum, & Chriſtum Jeſum novit? [Iohan. 17. 3.] *Hæc eſt autem vita æterna: ut cognoſcant te, ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Gratias illi perpetuas agamus, qui venit in mundum propter nos, ut nos doceret omnia ad ſalutem neceſſaria. Illum audiamus in Scripturis Sacris nobis loquentem, qui Samaritanæ mulieri loqui, & illam altiſſima Religionis Myſteria docere dignatus eſt. Evangelium non ſolùm audiamus & legamus, ſed in tabulis cordis carnalibus inſcriptum geramus; ejus ſententias, hiſtoriam, præcepta, verba, miracula, exempla Chriſti Jeſu Domini noſtri frequenter animo repetamus, ut mundetur ac ſanctificetur. [S. Iohan. Chryſoſt. Hom. 33. in Iohann.] *Nam ſi in quacumque domo Evangelium eſt, illùc diabolus ingredi non audet: quantò minùs animam ei aſſidua lectione familiarem neque dæmon, neque peccatum attinget? Sanctifica igitur animum, ſanctifica corpus: hoc continget, ſi Evangelium ſemper & in animo habueris, & in lingua. Quòd ſi linguæ obſcœnitas animam coinquinet, perſpicuum eſt ſpiritali lectione eam ſanctificari, & gratiâ Spiritus ſancti affatim perfundi. Divini cantus ſunt Scripturæ; hinc nobis & animæ noſtræ affectibus remedium petamus, cujus utilitatem ſi intueremur, incredibili ei attentione vacaremus.*

27. *Et continuò venerunt Diſcipuli ejus: & mirabantur, quia cum muliere loquebatur, &c.* [S. Auguſt. Tract. 15. in Iohann. n. 29.] Mirabantur Chriſti facilitatem, & incredibilem humilitatem, quòd pauperem & Samaritanam mulierem tam benignè alloqui non dedignaretur. Mirabantur quia quærebat perditam, qui venerat quærere quod perierat. Bonum mirabantur, non malum ſuſpicabantur. Deus qui maſculum & feminam condidit, utrique ſexui fidei & gratiæ ſuæ dona gratis diſtribuit. *In Chriſto Jeſu non eſt maſculus, neque femina.* Hoc ſibi exemplum proponant Eccleſiæ Paſtores & Doctores, nec prodeſſe renuant mulieribus. Non enim voluntatem ſuam, ſed prædicationis utilitatem ſequi oportet. Major plerumque in feminis docilitas quàm in viris, pietas major, uberiora Dei dona, qui infirma mundi eligit, ut nemo in conſpectu ejus glorietur. Verumtamen à diaboli caveant inſidiis Evangelici Miniſtri; cùm mulieribus converſentur in omni caſtitate, nimiam familiaritatem vitent; nec frequentia ſint, nec diuturna eorum cum mulieribus colloquia, nec profana ſint, ſed de rebus dumtaxat ad ſalutem ſpectantibus; nec clandeſtina; & neque nobilibus magis ac divitibus, vel ingenio aut forma præſtantioribus, quàm pauperibus, ignobilibus, ſimplicibus, ſpiritalem ſacri miniſterii curam impendant. *Et mirabantur, quia cum muliere loquebatur.*

28. 29. *Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, & abiit in civitatem, & dicit illis hominibus: Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci: Numquid ipſe eſt Chriſtus?* [S. Cyril. Lib. 2. in Iohan. p. 193. 194.] Victrix corporeæ curæ, (inquit S. Cyrillus) & quæ ſtultis voluptatibus ſæpe ſuccubuerat, carnis uſum neceſſarium defraudat, cibumque & potum aſpernata, in alium ſtatum per fidem reformatur. Statim verò caritatem virtutum optimam amplexa, quod ſibi oblatum eſt bonum, citato in urbem curſu ſtudioſè ac ferventer annuntiat. Inclamabat enim ei intus ad aurem cordis Chriſtus Jeſus: *Gratis accepiſtis, gratis date.* Hinc diſcamus non eſſe nobis imitandum ignavum illum ſervum, qui talentum humi defodit, ſed illud exercere conemur, & alios ad Chriſti cognitionem & amorem verbo & exemplis adducere. Quod celeberrima illa mulier egregiè præſtat, quæ bonum ſibi oblatum aliis communicat: quam hactenus hauſerat aquam non jam è ſcaturigine hauriens, neque terreſtrem hydriam domum denuo reportans, ſed divinâ potiùs ac cæleſti gratiâ, ſapientiſſimáque Salvatoris doctrinâ mentem plenam gerens.

[S. Aug. Tract. 15. in Iohan. n. 30.] *Reliquit hydriam ſuam mulier.* Audito, *Ego ſum qui loquor tecum*, & recepto in cor Chriſto Domino, quid facere, niſi jam hydriam dimitteret, & evangelizare curreret? *Projecit cupiditatem, & properavit annuntiare veritatem. Diſcant qui volunt evangelizare, projiciant hydriam ad puteum.*

[S. Ioan. Chryſ. Hom. 33. in Iohann.] Conſidera mulieris ſtudium, ſapientiam conſidera. Venerat hauriendæ aquæ gratiâ; & cùm verum fontem inveniſſet, contempſit alterum, ut nos exemplo, licèt parvo, admoneret, ſpiritualium gratiâ ſæcularia omnia eſſe nobis contemnenda, neque eorum, niſi ad neceſſitatem, ullam rationem habendam; quod & Apoſtoli fecerunt, & hæc mulier. Siquidem illi à Jeſu vocati, retia reliquerunt, hæc ſponte ſua reliquit hydriam, & Dei gratia præveniente Apoſtolico munere fungitur: neque unum aut alterum, ut Andreas & Philippus, ſed univerſam advocat civitatem, & populum ad Chriſtum adducit.

[Antiquus Pater in Serm. de eleemoſyna & Muliere Samarit. olim edito ſub S. Ambroſii nomine.] *Reliquit hydriam ſuam mulier.* Non fert hydriam, ſed refert gratiam. *Vacua videtur reverti onere, ſed plena revertitur ſanctitate. Quæ peccatrix advenerat, revertitur prædicatrix. Et quæ hydriæ vaſculum amiſerat, Chriſti plenitudinem reportabat: in nullo civitati ſuæ inferens detrimentum. Etenim ſi aquam civibus non intulit, tamen fontem ſalutis invexit.* Qui verè converſus ad Chriſtum eſt, rerum terrenarum obliviſcitur, abjicit onera, relinquit impedimenta, cupiditates refi ænat, renuntiat voluptatibus, non ſolùm pro cæleſtibus donis acceptis gratias, agit; ſed gloriæ Dei & ſalutis animarum zelo fervens, de Deo cum aliis colloqui amat, ad cjuſque notitiam & amorem omnes invitare & adducere opportunitate datâ. *Venite, & videte: numquid ipſe eſt Chriſtus?*

34. *Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem ejus qui miſit me, ut perficiam opus ejus.* Opus Dei, animarum ſalus, Paſtoris cibus ac deliciæ ſint. Paſtorali munere ac miniſterio nihil in orbe majus aut excellentius, in eo tamen non diligenda celſitudo & excellentia, ſed Dei voluntas: ſacris inſiſtendum functionibus, non quia nobis, ſed quia Deo placent. Diligendum opus, non quia noſtrum, ſed quia Dei eſt: ab ipſo, & propter ipſum inchoandum & perficiendum, qui omnis boni principium & finis eſt. Spiritus ſanctus loquitur per os Prædicatoris, fidémque & caritatem in corde producit auditoris. Pari humilitate ac fervore in Apoſtolico ac Paſtorali munere laborandum eſt, ne cùm opus Dei in aliis perficere conamur per doctrinam, opus ſuum in nobis perficiat diabolus per ſuperbiam. Apis imitanda, quæ ſupervolitat melli ſuo, ne hærens nectatur & ſuffocetur. *In mellis copia non fruſtra pennas habet apicula; nectit enim hærentem.* Opus ergo Dei perficientem in Spiritu Chriſti Jeſu, cum illo dicamus: *Ego non quæro gloriam meam.* Et, *Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.*

[S. Cyrill. Alexand. Lib. 2. in Iohann. p. 197.] *Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem ejus, qui miſit me, &c.* Chriſtus Jeſus ſeipſum futuris orbis Magiſtris, Paſtoribus, Prædicatoribus, Doctoribus exemplum ſtatuit acerrimi & præclariſſimi ad docendum ſcientiam ſalutis, & ad Animarum converſionem ſtudii, cui neceſſaria corporis etiam poſtponantur. Nam cùm ſuaviſſimum ſibi cum cibum eſſe dicit, nimirum facere voluntatem ejus, à quo miſſus eſt, & perficere opus ejus, Apoſtolici miniſterii munus deſcribit. Docendi enim curæ intentos eſſe illos dumtaxat oportet, & à carnis deliciis in tantum recedere, ut vix neceſſarium obſequium admittant, quod ad vitam conſervandam exhibetur.

35. *Levate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ ſunt jam ad meſſem.* Quod Nationes quas Deus

vocat ad fidem? Quot peccatores ad pœnitentiam excitandi? Quàm ampla meſſis Evangelicis operariis deſtinata? Levate igitur oculos veſtros, rogate Dominum ut mittat operarios in meſſem ſuam: ad Gentes quæ eum non noverunt, & nomen ejus non invocaverunt? Ite in agrum Domini, & in meſſe ejus laborate, quicumque ad hoc vocati eſtis, & zelo ſalutis animarum, fideique propagandæ flagratis. Æternæ vitæ promiſſio, Animarum ſalus, perfectio corporis electorum, gloria Dei tam ſeminatores quàm meſſores coronantis, & ſui fruitione beatificantis, ad laborem vos accendant. *Et qui metit, mercedem accipit & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit.*

38. *Ego miſi vos metere quod vos non laboraſtis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introiſtis.* „ Qui laboraverunt? Ipſe Abraham, Iſaac & Jacob. Legite labores eorum: in omnibus laboribus eorum Prophetia Chriſti; & ideo ſeminatores. Moyſes & cæteri Patriarchæ, & omnes Prophetæ, quanta pertulerunt in illo frigore, quando ſeminabant? Ergo jam in Judæa meſſis parata erat. Meritò ibi tanquam matura ſeges fuit, quando tot hominum millia pretia rerum ſuarum afferebant, & ad pedes Apoſtolorum ponentes, expeditis humeris à ſarcinis ſæcularibus, Chriſtum Dominum ſequebantur. Verè matura meſſis. Quid inde factum eſt? De ipſa meſſe ejecta ſunt pauca grana, & ſeminaverunt orbem terrarum, & ſurgit alia meſſis quæ in fine ſæculi metenda eſt. De iſta meſſe dicitur: *Qui ſeminant in lacrymis, in gaudio metent.* Ad iſtam meſſem non Apoſtoli, ſed Angeli mittentur. *Meſſores,* inquit, *Angeli ſunt.* Iſta ergo meſſis creſcit inter zizania, & exſpectat purgari in fine. Illa verò meſſis jam matura erat, quò prius miſſi ſunt Diſcipuli, ubi Prophetæ laboraverunt.

S. Aug. Tract. 15. in Iohan. n. 32. — Pſal. 125. — Matth. 13.

Ne extollantur operarii Evangelici, cùm uberem colligunt meſſem; is enim ſæpe fructus eſt precum, laborum, patientiæ aliorum: & alioqui totum Deo tribuendum eſt, quo adjuvante verbum ſeminatur, creſcit, matureſcit, colligitur, & in horreum infertur.

46. 47. *Erat quidam Regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum. Hic cùm audiſſet, quia Jeſus adveniret à Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut deſcenderet, & ſanaret filium ejus, &c.* Utiles ſunt ad ſalutem calamitates, ſiquidem ad Deum nos revocant: *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea acceleraverunt.... Cùm occideret eos, quærebant eum, & revertebantur, & diluculo veniebant ad eum. Et rememorati ſunt quia Deus adjutor eſt eorum: & Deus excelſus redemptor eorum eſt.* Ad Chriſtum Jeſum accedamus, illique ſupplicemus humiliter, non ſolùm ut ſanet ægritudines corporis noſtri, ſed in primis ut infirmitates animæ noſtræ incipientis mori, & in ſummo ſalutis periculo conſtitutæ, ſanare dignetur. Miraculum gratiæ ſuæ ut operetur, credamus illum eſſe Salvatorem mundi, poſſe juſtificare impium, morbos animarum ſolo verbo poſſe curare, quin etiam mortuam animam ſuſcitare. Ne imperfecta ſit fides noſtra, ut fides Reguli, cujus filius infirmabatur Capharnaum, qui potentiam ac beneficentiam Chriſti temporibus & locis circumſcriptam putabat: ne cum ipſo audiamus: *Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis.*

Pſal. 15. 4. — Pſal. 77. 34. — S. Cyrill. Alexand.

50. *Dicit ei Jeſus: Vade, filius tuus vivit. Credidit homo ſermoni quem dixit ei Ieſus, & ibat.* Chriſti ſermoni credidit, ipſo Salvatore fidem in corde ejus inchoante, & poſtea perficiente, cùm ſervi nuntiaverunt puerum in priſtinam valetudinem ſubitò reſtitutum; ceſſante febre ipſa hora quæ dixit ei Jeſus: *Filius tuus vivit.* Miraculum duplex operatus eſt Jeſus: unum in corde patris, in quo ſanavit incredulitatem; alterum in filii corpore, à quo diſpulit febrem. Sana, Domine, incredulitatem noſtram, adauge & corrobora in nobis fidem: verbo tuo febrem abige, cupiditatum noſtrarum æſtum extingue; fac ut ſermonibus tuis credens, in via mandatorum tuorum ſimplici obedientiâ ambulem ad domum cæleſtem & æternam. Dic Eccleſiæ pro me, ſimilibuſque mihi peccatoribus coram divina tua Majeſtate gementi: *Filius tuus vivit.*

53. *Et credidit ipſe, & domus ejus tota.* Cùm ad Deum per ejus gratiam converſi eſtis, cùm inſigne aliquod beneficium ab illo accepiſtis; non ſolùm gratias illi privatim referre debetis, dicentes: *Benedic anima mea Domino, & noli oblivíſci omnes retributiones ejus: Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas: qui redimit de interitu vitam tuam:* verùm etiam operam dare oportet ut filii veſtri ac domeſtici credant, fidémque ſanctis operibus teſtentur, ut Chriſtus in familia veſtra regnet. *Credidit ipſe, & domus ejus tota.*

Pſal. 102. 2. 3. 4.

CAPUT V.

Senſus Litteralis.

S. Irenæus Lib. 2. c. 39. — S. Chryſ. Hom. 35. in Iohan. — S. Cyrillus Lib. 2. p. 206.

1. Poſt *hæc erat Feſtus dies Iudæorum,* Paſcha, ſecundùm miniſterii Chriſti, ſecundùm S. Irenæum; vel Pentecoſte, ſecundùm SS. Chryſoſt. & Cyrillum Alexandr. *& aſcendit Ieſus Ieroſolymam,* ſecundùm præſcriptum Legis, ut exemplum obedientiæ in omnibus præberet.

2. 3. *Eſt autem Ieroſolymis probatica piſcina, quæ cognominatur Hebraicè Bethſaida, quinque porticus habens.* In manuſcriptis optimæ notæ Codicibus Græcis legitur, Ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρᾳ. Sic inter alios habet Vaticanus Codex vetuſtiſſimus & emendatiſſimus: alii verò Codices hæc verba, Ἐπὶ τῇ, omittunt. Secundùm priorem lectionem vertendum eſſet: *Eſt autem Ieroſolymis ad portam ovium,* quâ ſcilicet oves immolandæ inducebantur in Urbem; vel, quâ oves ad paſcua educebantur, piſcina, &c. Secundùm alteram lectionem, quæ eſt Vulgatæ noſtræ, quam etiam videntur ſecuti SS. Chryſoſtomus, Cyrillus, Hieronymus, Theophylactus, & quæ MSſ. codicibus Græcis aliquibus nititur, vertendum eſt in hunc modum: *Eſt autem Jeroſolymis probatica piſcina,* id eſt, piſcina ovium, ſic vocata ab ipſa *portâ Gregis,* de qua 11. *Eſdræ* 3. 1. Oves Græcè πρόβατα dicuntur, hinc piſcina ad portam ovium ſita dicta eſt probatica. Piſcina hæc ſeu ſtagnantium aquarum congeries, alibi dicitur *natatoria,* quòd aquas abluendis immundis contineret. *Bethſaidam* appellatam, id eſt, *piſcationis domum,* verſio noſtra Vulgata docet: *Beteſdam,* ſeu *Betheſedam* Græcus Textus. *Betheſeda* domum *miſericordiæ* ſeu *gratiæ* ſignificat, conveniens nomen ob beneficia ſanitatis, quæ Dei miſericordiâ & benignitate ægri in illa piſcina conſequebantur. *Betheſeda,* ſignificat & *domum effuſionis,* aptum etiam piſcinæ nomen, in quam aquæ ex variis aquæductibus fundebantur & confluebant. Circumdata erat hæc piſcina quinque porticibus, in quibus ambulabant homines, & ponebantur infirmi, aquæ motum exſpectantes. *In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum,* ſeu paralyticorum, & quibus aliqua pars corporis ab influxu vitali deſtituta erat, & inutilis ad uſum facta, *exſpectantium aquæ motum,* ſive impreſſionem ſalutiferam aquæ factam ab Angelo.

Iohan. 9. 7.

4. *Angelus autem Domini deſcendebat ſecundùm tempus in piſcinam,* tempore à Deo præſtituto, hominibus improviſo, *& movebatur aqua,* quod ſignum erat deſcenſus Angeli, & divinæ virtutis ad ſanitatem impertiendam illi, qui tunc in aquam immergeretur, paratæ.

Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate, cui nec ars, nec natura ſubvenire poterat. Naturalis ergo non erat illa per aquam piſcinæ medicatio: primò quia ſtato tempore fiebat; 2. Quia omnia morborum genera ſanabantur; 3. Quia non ſanabatur niſi qui prior mergebatur in piſcinam poſt Angeli deſcenſum & aquæ motum. Quamvis porrò Veteris Teſtamenti Hiſtoria non meminerit hujus piſcinæ, & celebris miraculi in ea fieri ſoliti, neque etiam Joſephus; ſilentium iſtud præſcribere non poteſt Hiſtoriæ hujus Evangelicæ veritati. Omnia enim quæ Jeroſolymis erant admiratione digna in veteris Inſtrumenti libris ſcripta non ſunt, nec à Joſepho memorantur omnia miracula, præſertim quæ ad tempus diſpenſationis Chriſti pertinent. Veriſimile porrò eſt hanc vim aquis piſcinæ probaticæ, ſeu piſcinæ Siloë divinitus datam paulò ante adventum Chriſti, ut typus eſſet aquarum baptiſmi, quo ſanantur Animæ à morbis peccatorum.

5. 6. 7. 8. *Erat autem quidam homo ibi*, juxta hanc piſcinam, *triginta & octo annos habens in infirmitate ſua*, ab annis triginta & octo immedicabili morbo detentus. *Hunc cùm vidiſſet Jeſus* jacentem, nec movere ſe valentem, utpotè paralyticum, *& cognoviſſet quia jam multum tempus haberet*, quòd tot annos infirmitate gravi & pertinaci laboraret, *dicit ei: Vis ſanus fieri?* Quæ interrogatio eò ſpectabat, ut in eo impotentiæ ac miſeriæ ſuæ ſenſum, ac deſiderium ſanitatis vehementius excitaret. Emphaſim quamdam habet hæc interrogatio, Utrum velit re optata frui, ſéque eam præbere poſſe, jamque ad id præſtandum paratum eſſe ſignificat, ſolamque petitionem ejus qui gratiam accepturus erat, præſtolari. *Reſpondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua mittat me in piſcinam.* Neminem habeo, à quo adjutus, opportuno momento demitti poſſim in piſcinam: *Dum venio enim ego, alius ante me deſcendit*, ſicque beneficium ſanitatis præoccupat. *Dicit ei, Jeſus: Surge*, fruere ſanitate, quam tibi impertior, ne diutiùs Angeli deſcenſum & aquæ motum exſpectare cogaris: *Tolle grabatum tuum, & ambula.* Lectum tuum in domum transfer, quo ſigno certò cognoſcant omnes qui te nôrunt, te perfectè ſanatum eſſe.

S. Cyrill. p. 208.

9. 10. *Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille: & ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat*, domum ſuam repetens. *Erat autem Sabbatum in die illo.* Dies quâ Chriſtus languidum illum ſanavit, erat dies Sabbati. *Dicebant ergo Judæi illi homini qui ſanatus fuerat: Sabbatum eſt, non licet tibi tollere grabatum tuum.* Lex enim id vetat. *Nolite portare pondera in die ſabbati, nec inferatis per portas Jeruſalem* (ait Dominus) *Et nolite ejicere onera de domibus veſtris in die ſabbati, & omne opus non facietis: ſanctificate diem ſabbati, ſicut præcepi Patribus veſtris.*

Jerem. 17. 21, 22, 24

2. *Reſpondit eis: Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.* Qui divinâ virtute me ſanavit, divinâ pariter auctoritate mihi juſſit ut lectum ferrem. Ipſi proinde parere debui.

12. 13. *Interrogaverunt ergo eum: Quis eſt ille homo, qui dixit tibi tolle grabatum tuum & ambula?* Quærunt non quod admirentur, ſed quod calumnientur: non interrogant quis languidum ſanavit, ſed quis illi dixit, *Tolle grabatum tuum*, ut calumniandi anſam arripiant: non quis ſit vir ille admirabilis, ac divinus, ille Propheta, interrogant; ſed contemptim & invidioſè, *Quis eſt ille homo?.... Is autem qui ſanus fuerat effectus, neſciebat quis eſſet.* Nec enim eum ante viderat, neque ex nomine noverat. *Jeſus enim declinavit* & ſubduxit ſe *à turba conſtituta in loco*, in quo edidit miraculum, ut Judæorum invidiam declinaret, & plauſum popularem ſe non captare oſtenderet; ut denique is qui ſanus fuerat factus miraculum prædicare poſſet abſque adulationis ſuſpicione, ſiquidem miraculi Auctorem nondum noverat.

14. 15. 16. *Poſtea invenit eum Jeſus in Templo* gratias Deo agentem pro accepto beneficio: *& dixit illi: Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Cave ne tale aliquid committas, quale ante hos triginta & octo annos. Divinitatem ſuam Jeſus demonſtrat, ea ſe noſſe oſtendens, quæ ante nativitatem ſuam clam acciderant: & ſæpe morbos pœnas eſſe à Deo propter peccata irrogatas ſignificat. *Abiit ille homo, & nuntiavit Judæis, quia Jeſus eſſet, qui fecit eum ſanum.* Nuntiavit Judæorum Primoribus, ſive Synedrio, ut beneficii auctorem grato animo celebraret ac prædicaret, cujus nomen ex adſtantibus in Templo didicerat. *Propterea perſequebantur Judæi Jeſum, quia hæc faciebat in Sabbato.* Religionis prætextum ſuæ adversùs Jeſum invidiæ ac malignitati obtendebant.

17. 18. 19. *Jeſus autem reſpondit eis*, ut eorum oblocutiones temerarias, injuſtas, & malevolas eſſe oſtenderet. *Pater meus uſque modò operatur, & ego operor.* Pater meus ab exordio mundi hactenus operatur perpetuò, omnibus diebus, etiam ſabbato, res creatas conſervans, regens, animas creans, illuminans, perficiens, miracula faciens; homines, aliaque animantia continenter in vitam educens: & ego cum eo omnia divinæ potentiæ opera pari virtute & auctoritate edo. Quamobrem Legi non ſubjacent, cùm Legem de ſabbato ſibi Deus non tulerit, ſed hominibus. *Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere, quia non ſolùm ſolvebat ſabbatum*, ut ipſi falsò opinabantur ſua invidiâ ſuiſque præjudiciis excæcati, *ſed & Patrem ſuum*, proprium ac peculiarem, non tantùm gratiâ & adoptione, ſed generatione ſeu naturâ, *dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo*; id eſt, ſe eſſe æqualem Deo declarans. Verba Jeſu eo ſenſu accipiebant Judæi, quem præ ſe ferunt, quòd ſe Dei Filium naturâ, verè, propriè, Patri per omnia coæqualem aſſereret. Porrò tantùm abeſt ut hanc de ſe amoveat opinionem, aut eos reprehendat quòd verba ſua malè intelligant; quin potiùs ſe naturâ Dei Filium eſſe confirmat. *Reſpondit itaque Jeſus, & dixit eis: Amen, amen dico vobis, Non poteſt Filius à ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem.* Significat Filium, ut Verbum & Sapientiam Dei, nihil agere niſi poteſtate à Deo Patre per æternam generationem acceptâ, nihil videre ſive ſcire, niſi ſcientiâ ſibi à Patre communicatâ, quæ potentia & ſcientia ipſa Dei natura eſt. Hanc Filius à ſe ipſo non habet, cùm ſuum non ſit ipſe principium, ſed ſit ex Patre ab æterno genitus, ejuſdemque cum ipſo ſubſtantiæ & potentiæ. Unde eadem ſunt Patris & Filii opera. *Quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius ſimiliter facit.* In eo autem quod poteſt eadem per omnia facere quæ ſunt Dei ac Patris, & operari ſimiliter ac Pater, identitatem probat ſuæ ſubſtantiæ. Quæ enim eamdem ſortita ſunt naturam, ſimiliter operantur: quibus autem eſſendi ratio eſt diverſa, his utique non erit idem in omnibus operandi modus. Igitur & Deus verus ex Deo Patre vero, eadem cum illo facere ſe poſſe ait; ſed ut non ſolùm virtute æqualis eſſe Patri videatur, ſed ejuſdem per omnia ſententiæ, & unam in cunctis habere voluntatem, ait ſe non poſſe facere quidquam à ſe ipſo, niſi quod viderit Patrem facientem. Idem verò eſt ac ſi dicat planiùs ad eos qui ob hominem in die ſabbati curatum ipſum inſectabantur: Exiſtimatis ſabbati honorem eſſe violatum; ſed nuſquam iſtud feciſſem, niſi viderem Patrem ſimiliter facere, qui, quæ ad conſtitutionem mundi pertinent, etiam ſabbato, quamquam per me, peragit. Fieri non poteſt igitur, inquit, ut qui ex ipſo ſecundùm naturam eſt Filius, non in omnibus quæ Patris ſunt, operetur ac velit, non quaſi aliunde tamquam à Magiſtro faciendi exemplum accipiat, aut etiam voluntatis impulſu ut eadem cum Patre velit adigatur, ſed quòd naturæ immutabilis legibus ad eamdem cum Deo Patre voluntatem & actionem efferatur.

S. Cyril. Alexan Lib. 2. cap. 6. p. 214. 215.

Non poteſt Filius à ſe facere quidquam, &c. Nemo ſcandalizetur, cùm per diſpenſationem dicere videtur Filius, non poſſe à ſe facere quidquam niſi quod viderit

S. Cyril. 220.

» Patrem facientem: nam quia ſervi formam aſſumpſit, & A
» homo factus eſt propter carnis conjunctionem, non
» ſemper ea quæ Deo convenit libertate atque auctoritate
» in loquendo utebatur, quin potiùs per diſpenſationem
» eam interdum adhibebat, quæ Deo pariter & homini
» conveniat. Adde, verbum illud, *Non poteſt*, non ſem-
» per neceſſitatem aut imbecillitatem ſignificare, ſed ple-
» rumque denotare naturarum ſtabilitatem, & ſubſtantia-
» rum ſtatum inconcuſſum quoad eſſentiam, & natura-
» lem ac immutabilem operationem uniuſcujuque. Ita ſi
» quis dicat, Homo rationis compos cùm ſim, & rationa-
» li progenitus patre, non poſſum facere proprium veluti
» quiddam & à me ipſo, quod non videam ineſſe naturæ
» patris: tunc illud, *Non poſſum*, ſubſtantiam firmam eſſe,
» & mutari non poſſe in aliud ab eo quod eſt ſignificat.
» Eodem itaque modo Chriſtum dicentem intellige: *Non* B
» *poteſt Filius à ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem*
» *facientem*. Nolite, inquit, reprehendere opera Filii:
» Genitoris quippe ſui eſſentiam in ſe ipſo contempla-
» tus, quarum rerum opificem eſſe videt, has facit, ac
» nihil aliud; cùm non poſſit aliquid eorum quæ præter
naturam ſuam ſunt pati, propterea quod ex ipſa eſt.

Non poteſt Filius à ſe facere quidquam, &c. Hæc verba imbecillitatem in Filio non inferunt; quia nec Pater quidquam facere poteſt ſine Filio, cùm una ſit utriuſque potentia & operatio circa creaturas, & ſcriptum ſit de Filio: *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Unde & hic ait: *Quæcumque enim ille fecerit*, ſcilicet Pater, *hæc* eadem *& Filius ſimiliter facit*, non

S. Aug. Tract. 18. in Iohann. n. 8.

» alia, nec diſſimiliter. Et quomodo poſſet eadem non C
» ſimiliter? Accipite exemplum. Cùm ſcribimus litteras,
» facit eas primò cor noſtrum, & deinde manus noſtra.
» Manus ſervit imperanti cordi, eaſdem litteras facit cor
» & manus, ſed non ſimiliter: cor enim noſtrum facit
» eas intelligibiliter, manus autem viſibiliter. Ecce quo-
» modo fiunt eadem diſſimiliter. Unde parum fuit Domi-
» no dicere, *Quæcumque Pater fecerit, hæc & Filius facit*,
» niſi adderet, *& ſimiliter*. Quid ſi enim hoc modo intel-
» ligeres quomodo quæcumque cor facit, hæc & manus
» facit, ſed non ſimiliter? Hic verò addidit, *Hæc & Fi-*
» *lius ſimiliter facit*. Si & hæc facit, & ſimiliter facit,
» expergiſcere, ſtringatur Judæus, credat Chriſtianus,
» convincatur Hæreticus, æqualis eſt Patri Filius.

Denique cùm dicitur Deum aliquid *non poſſe*, virtus D ejus & naturalis perfectio ſignificatur, à qua ipſum recedere æquè impoſſibile eſt ac à natura ſua. *Negare*

S. Aug. Lib. contra ſerm. Arian. cap. 14.

» enim *ſe ipſum non poteſt* (inquit Apoſtolus) Ideo igitur
» dictum eſt, quod non faciat aliquid Filius à ſe, quia
» non eſt à ſe: & ideo quicquid facit, Patrem videt facien-
» tem; quia videt ex ipſo faciendi ſe habere potentiam, ex
» quo ſe videt exiſtendi habere naturam. *Et quod ait, Se*
» *non poſſe, non deficientis eſt, ſed in eo quod de Patre natus*
» *eſt permanentis*: tamque laudabile eſt Omnipotentem non
» poſſe mutari, quàm laudabile eſt quòd Omnipotens non
» poteſt mori. Poſſet enim Filius facere quod non vidiſſet
» Patrem facientem, ſi poſſet facere quod per illum non fa-
» cit Pater, hoc eſt, ſi poſſet peccare, neque naturæ immu-
» tabiliter bonæ, quæ à Patre genita eſt, convenire. *Hoc au-* E
» *tem quia non poteſt, non deficienter non poteſt, ſed po-*
tenter.

Non poteſt Filius à ſe facere quidquam, niſi quòd viderit

S. Aug. Tract. 20. in Iohan. n. 4. & 5.

» *Patrem facientem.* Hoc eſt, quidquid Filius habet ut
» faciat, à Patre habet ut faciat; quia à Patre habet ut
» Filius ſit. Quare à Patre habet ut Filius ſit? quia à Pa-
» tre habet ut poſſit, quia à Patre habet ut ſit. Filio
» enim hoc eſt eſſe, quod poſſe. Homo aliud eſt quod
» eſt, aliud quod poteſt. Si enim hoc eſſet eſſe ipſius
» quod poſſe ipſius, cùm vellet poſſet. Deus autem cui
» non eſt alia ſubſtantia ut ſit, & alia poteſtas ut poſſit,
» ſed conſubſtantiale illi eſt quicquid ejus eſt, & quic-
» quid eſt quia Deus eſt, non alio modo eſt, & alio modo
» poteſt, ſed eſſe & poſſe ſimul habet, quia velle & fa-
» cere ſimul habet. Quia ergo potentia Filii de Patre eſt,
» ideo & ſubſtantia Filii de Patre eſt: & quia ſubſtantia
Filii de Patre, ideo potentia Filii de Patre eſt. Non alia «
potentia eſt in Filio & alia ſubſtantia: ſed ipſa eſt po- «
tentia quæ & ſubſtantia; ſubſtantia ut ſit, potentia ut «
poſſit. Ergo quia Filius de Patre eſt, ideo dixit: *Filius* «
non poteſt à ſe facere quidquam. Quia non eſt Filius à «
ſe, ideo non poteſt à ſe.... *Non poteſt Filius à ſe facere* «
quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem: quia «
videre Filii, hoc eſt natum eſſe de Patre. Non alia viſio «
ejus, & alia ſubſtantia ejus; nec alia potentia ejus, alia «
ſubſtantia ejus. Totum quod eſt, de Patre eſt: totum «
quod poteſt, de Patre eſt: quoniam quod poteſt & eſt, «
hoc unum eſt, & de Patre totum eſt.

20. *Pater enim diligit Filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit: & majora his demonſtrabit ei opera, ut vos miremini.* Ab humano more ſumpta comparatio eſt. Qui enim mutuò ſe amant, omnia ſibi mutuò communicant arcana. Cùm itaque Pater amore infinito diligat Filium, omnia illi demonſtrat quæ facit: adeòque nullum opus facit Pater, quod Filius non faciat: ſiquidem omnia facit quæ viderit Patrem facientem.... Sic autem demonſtrat Pater rem quam facit Filio, ut in Patre videat omnia Filius, & in Patre ſit omnia Filius. *Videndo enim natus eſt, & naſcendo videt.* Non ergo carnaliter accipiamus, quaſi ſedeat Pater, & faciat opus, & demonſtret Filio, & videat Filius opus quod Pater facit, & faciat illud in alio loco, aut ex alia materia. *Omnia* enim *per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Verbum Patris eſt Filius, nihil dixit Deus quod non dixit in Filio. Dicendo enim in Filio quod facturus erat per Filium, ipſum Filium genuit per quem faceret omnia *Et majora his quæ hactenus fecit*, qualis eſt ſanatio Paralytici recens facta, *demonſtrabit ei opera*, ita ut vos in admirationem rapiant. Plus enim eſt mortuos ſuſcitare, quàm Paralyticum ſanare. Utitur autem verbo futuri temporis, *demonſtrabit*, quia de futuris operibus ſermo eſt, quæ pater cum Filio facit una & indiviſa poteſtate & operatione: quamvis ab æterno ei demonſtraverit, ſcientiam illi communicando, ſicut & potentiam, & eſſentiam. Demonſtrat Pater Filio quæ ipſe faciet, (inquit S. Cyrillus) non quaſi depicta in tabulis proponat, aut quaſi doceat ignorantem, ſed ſe ipſum totum in geminis naturâ exprimens & quæcumque ei propriè inſunt, in ſe ipſo demonſtrans, ut ex quibus ipſe eſt & apparet, quinam & quantus ſecundùm naturam ſit Pater, agnoſcas.

S. Cyrill. lib. 2. p. 222.

21. *Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos, & vivificat; ſic & Filius, quos vult, vivificat*, pari poteſtate, imperio, libertate agens, Autor vitæ æquè ac Pater; qui proprius Dei caracter eſt. Deuteron. 32. 39. *Ego occidam, & ego vivere faciam.* Tob. 13. 2. *Tu flagellas & ſalvas: deducis ad inferos, & reducis.* Sapient. 16. 13. *Tu es enim, Domine, qui vitæ & mortis habes poteſtatem, & deducis ad portas mortis, & reducis.* Majora igitur videbitis opera his quæ hactenus à me, qui Filius Dei ſum, fieri vidiſtis, ſuſcitationem ſcilicet Lazari, & aliorum quorumdam à morte ad vitam, in ſignum reſurrectionis generalis. Non alios Pater, alios Filius mortuos ſuſcitat: omnia enim per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Et ut oſtenderet habere ſe quamvis à Patre datam, tamen parem poteſtatem, ideo ait, *ſic & Filius, quos vult, vivificat*, ut oſtenderet ibi voluntatem ſuam: & ne quis diceret, Suſcitat Pater mortuos per Filium, ſed ille tamquam poteſtatem habens, iſte tamquam ex aliena poteſtate, tamquam miniſter, poteſtatem ſignificavit his verbis: *Sic & Filius, quos vult, vivificat.* Non enim vult Pater aliud quàm Filius; ſed ſicut illis una ſubſtantia, ſic & una voluntas eſt. Mortuos autem ſuſcitavit Filius non ſolùm tempore vitæ ſuæ mortalis, ſed & ante Incarnationem ſuam, & poſt Aſcenſionem ſuam, & in generali reſurrectione mortuorum ſuſcitabit, ut ſequentia de noviſſimo judicio verba probant.

S. August. Tract. 21 in Iohan. n. 10. 11.

22. 23. *Neque enim Pater judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, ſicut*

honorificant Patrem. Pater non judicat quemquam viſibili præſentia majeſtatis, & externo aſpectabilique judicio? ſed omne judicium dedit Filio, quem conſtituit judicem vivorum & mortuorum. Ait alibi Chriſtus: *Ego non judico quemquam... eſt qui quærat, & judicet*. Judicabit Pater, qui judicandi poteſtatem non ita dedit Filio, ut illâ ſe abdicaret; de illo enim à Propheta dictum eſt non minùs quàm de Filio: *Surge Deus, judica terram*: judicabit inviſibiliter cum Filio, & per Filium: judicabit Filius viſibiliter, ſolus ille hominibus in judicio apparebit. Pater occultus erit, Filius manifeſtus in formâ quâ aſcendit. Nam in forma Dei cum Patre occultus eſt, in forma ſervi hominibus manifeſtus. *Non ergo Pater judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio*, manifeſtum: in quo manifeſto judicio Filius judicabit, quia ipſe judicandis apparebit, dicens electis: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum*: dicens reprobis: *Ite, maledicti in ignem æternum*. Ratio autem cur Pater omnem poteſtatem judiciariam Filio dederit, hæc eſt, *Ut homines honorificent* ſeu æquali honore colant *Filium* ac *Patrem, qui miſit illum*. Si enim is qui Legatum, præſertim cum ſumma poteſtate miſſum, injuria afficit, is injuria afficere eum cenſetur, cujus perſonam Legatus ſuſtinet: multò magis qui Filium Dei ſpernit, & Patrem ſpernere cenſetur qui miſit illum.

Iohan. 8. 15. 50.

24. *Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me*, nempe Deo Patri teſtimonium reddendi per divina opera me Filium ejus eſſe, Deum verum ex Deo vero genitum, & miſſum in mundum per incarnationem, ad reparationem generis humani, *habet vitam æternam*, id eſt, certò habiturus eſt, ſi ex fide vivat, & mandatis obediat; *& in judicium non venit*, id eſt, non ſubjacebit damnationi, *ſed tranſiit*, id eſt tranſibit *à morte in vitam* æternam & beatam.

25. 26. 27. *Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc eſt*, ſeu proximè imminet, *quando mortui audient vocem Filii Dei*, ſeu illius obedient imperio ipſos ad vitam revocantis, *& qui audierint, vivent*: id eſt, audientes vivent. Ita vim vocis ſuæ imperiíque declarat. *Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio habere vitam in ſemetipſo*. Sicut Pater fons eſt & auctor vitæ; ſic dedit Filio per æternam generationem ut ſit fons & auctor vitæ. Unde par jus habet, æqualemque poteſtatem mortuos ſuſcitandi. *Et poteſtatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis eſt*. Judicandi poteſtatem, quæ ei ab æterno eſt à Patre, temporaliter ab eodem accepit cùm incarnatus eſt & homo factus, ut viſibiliter judicet mundum.

Sicut Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio habere vitam in ſemetipſo. Quid eſt, *Habet Pater vitam in ſemetipſo*? Non alibi habet vitam, ſed in ſemetipſo. Vivere quippe ſuum in illo eſt: non aliunde, non alienum eſt: non quaſi mutuatur vitam, nec quaſi ſit particeps vitæ, ejus vitæ quæ non eſt quod ipſe, ſed habet vitam in ſemetipſo, ut ipſa vita ſibi ſit ipſe...... Hoc ſolum intereſt inter Patrem & Filium, quia Pater habet vitam in ſemetipſo, quam nemo ei dedit; Filius autem habet vitam in ſemetipſo, quam Pater dedit.... Non ergo ſicut anima aliquid aliud eſt antequam illuminetur, & fit melius cùm illuminatur participatione melioris, ita & Verbum Dei, Filius Dei, aliquid aliud erat antequam acciperet vitam, ut participando habeat vitam: ſed vitam habeat in ſemetipſo; & eſt ipſa vita. Quid ergo ait? *Dedit Filio habere vitam in ſemetipſo*? Breviter dixerim, Genuit Filium. Neque enim erat ſine vita, & accepit vitam; ſed naſcendo vita eſt. Pater vita eſt non naſcendo: Filius vita eſt naſcendo. Pater de nullo Patre, Filius de Deo Patre. Quod ergo dixit, Dedit & Filio habere vitam in ſemetipſo, idem eſt ac ſi diceret: Pater qui eſt vita in ſemetipſo, genuit Filium qui eſſet vita in ſemetipſo. *Et poteſtatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis eſt*. Ipſe enim ſolus apparebit in forma ſervi, Pater autem non apparebit, quia non eſt indutus formâ ſervi.

S. Aug. Tract. 19. in Iohann.

28. 29. *Nolite mirari hoc; quia venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt audient vocem Filii Dei*. Nolite mirari quod dixi de poteſtate mihi data omnes homines judicandi; aliquando veniet hora, quâ mortui planè omnes, boni & mali, qui in ſepulchris non exiguo tempore, ut Lazarus, ſed diutiſſimè fuerunt, audient vocem juſſu Filii Dei ab Archangelo formatam. *Et procedent* ſeu exibunt è ſepulchris, *qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ*; id eſt, reſurgent ad vitam æternam: *Qui verò mala egerunt, in reſurrectionem judicii*; id eſt ad damnationem ſempiternam.

30. *Non poſſum ego à me ipſo facere quidquam*, ſive ut Filius hominis, ſive ut Filius Dei, poteſtate quam à Patre non acceperim, & quod per me ac mecum non faciat. *Sicut audio, judico*. Judicandi poteſtatem exerceo non modò ex potentia, ſed ex ſapientia quam naſcendo accepi à Patre. Quod audio, hoc dico, quia quod eſt Pater, hoc ſum: dicere enim meum, eſſe eſt; quia Verbum Patris ſum. His ergo verbis commendat Filius quod de Patre eſt, Vel, *Non poſſum à me facere quidquam, ſicut audio, judico*, quatenus ſum in forma ſervi, audio enim tamquam præcipientis Patris imperium: *& judicium meum juſtum eſt; quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui miſit me*. Judicium meum propterea juſtum eſt, quia à Patris regula & voluntate non diſcedo, in quem nec ignorantia, nec pravus affectus cadere poteſt. Confer cum Iſaiæ 11. 3. 4. *Non ſecundùm viſionem oculorum judicabit, neque ſecundùm auditum aurium arguet, ſed judicabit in juſtitia pauperes, & arguet in æquitate pro manſuetis terræ: & percutiet terram virgâ oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium*.

S. Auguſt. Tract. 22. in Iohann. n. 14. Tract. 23. n. 150.

31. 32. *Si ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum* (ut vos quidem tacitè objicitis) *non eſt verum. Alius eſt*, ſcilicet Pater meus, vel Johannes, *qui teſtimonium perhibet de me, & ſcio quia verum eſt teſtimonium quod perhibet de me*. Certò mihi conſtat talem eſſe teſtem, qui à vobis rejici nullo jure poſſit.

33. *Vos miſiſtis ad Johannem*, publica auctoritate, nempe Synedrii magni, *& teſtimonium perhibuit veritati*. Non ultrò ſe ingeſſit ad ſententiam de me ferendam, liberum teſtimonium tulit. *Vos miſiſtis* qui rogarent, & teſtimonium perhibuit veritati. Ab iis enim rogatus, qui ad ipſum miſſi fuerant, utrum eſſet ipſe Chriſtus, confeſſus eſt, & non negavit. Confeſſus eſt ſe non eſſe Chriſtum, ſed me eſſe ante ipſum: Teſtimonium ergo perhibuit veritati. Chriſtus enim eſt Veritas. *Ego autem non ab homine teſtimonium accipio*, quaſi illo indigeam; *ſed hæc dico* de Johanne, me vobis attemperans, *ut vos ſalvi ſitis* credendo quæ de me dixit. Confer cum Johannis 8. 14. ubi Chriſtus ait: *Et ſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, verum eſt teſtimonium meum*.

S. Cyrill. lib. 2. c. 9. p. 244.

34. *Ille erat lucerna ardens* fervore caritatis, *& lucens* doctrinâ & prædicatione veritatis, ac vitæ ſanctitate. Non erat ille lux hominum, interiùs ipſos illuminans, lux increata, lux vera, lux immenſa; ſed lucerna, ab illo fonte lumen mutuata: *Vos autem voluiſtis ad horam exultare in luce ejus*. Principio exultaſtis ob Prophetiam genti veſtræ redditam, ob efficaciam doctrinæ, & admirabilem vitæ ſanctimoniam, quæ in Johanne emicuit, & ad eum cum incredibili gaudio confluxiſtis: ſed pro veſtra levitate & inconſtantia ipſum aſpernari cœpiſtis, poſtquam mihi teſtimonium perhibuit, & vitia veſtra liberè increpuit.

36. *Ego autem habeo teſtimonium majus Johanne*, ſeu teſtimonio Johannis, quod parviſeciſtis, & cui credere noluiſtis. *Opera enim quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea, ipſa opera* admirabilia & naturæ vim omnem ac leges excedentia, quæ nonniſi divina poteſtate & voluntate perfici poſſunt, ipſa (inquam) opera *quæ ego facio, teſtimonium* certius & clarius *perhibent de me, quia Pater miſit me*. Ipſa opera quæ hactenus feci, & deinceps editurus ſum ex voluntate Patris, teſtimonium perhibent me à Deo miſſum eſſe... Si Patris opera facit Chriſtus Jeſus,

S. Cyril. Lib. 3. in Ioan. p. 253. Jeſus, & quæcumque illi ſoli conveniunt, hæc ipſe quoque propria virtute adimplet, quomodo cuivis non manifeſtè patebit eamdem cum illo ſortitum eſſe naturam, & Patris proprietatibus præfulgere, ut qui ex ipſo natus, eamdem cum ipſo vim & operationem habet? Verumtamen ab eo ſe opera dicit accepiſſe, aut propter humanitatem & ſervi formam humiliùs de ſe loquens; aut Patris approbationem & aſſenſum in faciendis miraculis donationis nomine adornans. Sic enim miſſum quoque ſe aſſerit, maximè cùm exinaniverit ſe ipſum propter dilectionem in nos. Humiliavit enim ſemetipſum, & humiliationis vilitatem aliâ ratione conſtare non comperiemus, quàm quòd interdum ut homo loquatur. Sic per Pſalmiſtam ſub ejus perſona propter nos humano more Pſal. 2. 6. dictum eſt: *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Nam qui cum Deo Patre ſemper regnat, qui in eodem throno conſidet, Regem ſe conſtitutum fatetur ac Dominum, quæ habebat ut Deus accipere ſe dicens, cùm factus eſt homo.

37. 38. *Et qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me.* 1. In Lege & Prophetis. 2. In baptiſmo & Transfiguratione, voce delapſa de cælo. 3. Per miracula, quæ mecum & per me operatur ad confirmandum divinitatem meam, & quam hominibus annuntio veritatem. *Neque vocem ejus audiſtis, neque ſpeciem ejus* S. Ioann. Chryſoſt. Hom. 39. *vidiſtis,* Deus enim ſpiritus eſt, qui nec vocem habet corpoream, auribus corporis inſonantem; nec formam & ſpeciem ſenſibilem, oculis corporis aſpectabilem; ſed eſt omni figurâ & voce ſuperior. Deuteron. 4. 15. *Non* S. Cyrill. Lib. 3. in Ioann. p. 256. 257. & 258. *vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die qua locutus eſt Dominus in Horeb de medio igni.* Moyſen quidem Dei vocem audiviſſe Scriptura narrat; ſed quemadmodum figura illa & corporea ſimilitudo, quam videbant qui Deum videre dicebantur, vera Dei ſimilitudo & figura non erat; ita illa, quam audiebant, non erat vera vox Dei, ſed vox ex aëre à Deo formata extrinſecùs, non ore & linguâ naturalibus inſtrumentis, quæ in Deo ſupremo Spiritu nulla ſunt. Gloriabantur Judæi quòd Deus Moyſi, & per eum ſibi locutus eſſet. Ioann. 9. 29. *Nos ſcimus* (inquiebant) *quia Moyſi locutus eſt Deus, hunc autem neſcimus unde ſit.* Ideo Chriſtus eorum jactantiam retundit, declarans eos numquam veram Dei vocem audiviſſe, numquam veram ejus ſpeciem perſpexiſſe: non debere igitur efferri quaſi Deum ſenſibili voce loquentem audiverint, ſed ſibi credere Verbo Patris. *Et verbum ejus non habetis in vobis manens,* verbum ejus ac mandatum de quo Propheta dixit, *Prophetam ſuſcitabo eis, & ponam verba mea in ore ejus;* id eſt, de audiendo Meſſia vobis promiſſo, & nunc ad vos miſſo, voſque docente, in animis veſtris inſculptum non habetis, nec ad illud attendiſtis; *quia quem miſit ille,* ſcilicet Deus Pater, *huic vos non creditis.*

39. 40. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: & illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me; & non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.* Verbum, *ſcrutamini,* non imperandi modo, ſed indicandi poſitum S. Cyrillus intelligit. S. Cyrillus Lib. 3. in Ioan. p. 260. Quid prodeſt (inquit Chriſtus) quòd divinas ſcrutamini Scripturas, credentes per ipſas vos ad æternam vitam evehendos. Quippe cùm eas de me teſtificari comperiatis, meque vitam æternam nominare, non vultis ad me venire ut vitam habeatis. Igitur unde vos ſalvari oporteret, inde damnationem vobis arceſſiſtis, quos librorum Moſaicorum lectio ad contradicendi ſtudium ſolùm acuit: quæ verò ad æternam vitam conducunt, ne in animum quidem veſtrum admittitis.

Alii Patres verbum, *Scrutamini,* imperandi modo poſitum interpretantur. *Scrutamini Scripturas,* id eſt, attento animo eas expendite, quarum in littera & ſuperficie hæretis, & quarum lectione ſolâ, & legalium obſervantiâ ceremoniarum, vitam æternam vos conſequi poſſe confiditis: ſenſum Scripturarum latentem velut theſaurum operoſiùs inquirite ac effodite: illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me, verum Meſſiam, Dei Filium, mundi Salvatorem, Dei & hominum Mediatorem, veritatis ac juſtitiæ doctorem, auctorem vitæ æternæ me eſſe declarantes: & tamen ad me venire, mihíque credere non vultis, ut vitam æternam habeatis, quam niſi per me conſequi non poteſtis.

41. 42. *Claritatem ab hominibus non accipio.* Quæ de mea dico auctoritate, non eo animo dico ut gloriam hominum captem. *Sed cognovi vos quia dilectionem Dei non habetis in vobis.* Vos intùs novi, mihique perſpectum & exploratum eſt quid vos à fide mihi adhibenda, & à vitæ æternæ itinere ingrediendo impediat, hypocriſim veſtram, ſuperbiam, invidiam. Novi vos dilectionem Dei non habere in vobis, nec ſtudio gloriæ ejus prohiberi quo minùs mihi credatis. Labiis ſiquidem Deum honoratis, cor autem veſtrum longè ab eo eſt.

43. *Ego veni in nomine Patris mei,* divina ejus auctoritate, & ob illius gloriam omnia gerens, *& non accipitis me* Filium ejus, ab eo miſſum ad vos ob ſalutem veſtram. Hoc certè argumentum eſt quòd nulla ejus reverentia & dilectio ſit in vobis. *Si alius venerit in nomine ſuo,* non à Deo miſſus, ſed à ſe ipſo intruſus, nullis hominum ſanctorum, Scripturarum, operum Dei teſtimoniis munitus, non unam Dei gloriam quærens, ſed hominum applauſum laudéſque captans, *illum accipietis.* Sic Judæi, qui Chriſtum pertinaciter rejecerunt, eique credere noluerunt, recipiunt Antichriſtum, illique credent. Confer cum 2. ad Theſſalon. 2. 8. 9. 10. *Et* S. Chryſ. Hom 40. in Ioann. *tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jeſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione adventûs* S. Irenæus Lib. 5. c. 25. *ſui eum: cujus eſt adventus ſecundùm operationem ſatanæ, in omni virtute & ſignis & prodigiis mendacibus,* S. Chryſ. Hom. 40. in Ioann. *& in omni ſeductione iniquitatis iis qui pereunt: eo quòd charitatem veritatis non receperunt ut ſalvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris ut credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt* S. Cyrillus Lib. 3. p. 262. *veritati, ſed conſenſerunt iniquitati.*

44. *Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?* Oſtendit non quid ſimpliciter impoſſibile ſit, ſed quid ab illis non ſit exſpectandum quamdiu tali ſunt animo. Superbis enim, & gloriam humanam captantibus; gloriam verò, quæ à ſolo Deo cordi ſincero redditur, non curantibus, humilis Chriſti ſtatus, ejuſque doctrina de contemptu ſui, de humilitate ſectanda, de ſpernendis divitiis, de amanda paupertate placere non poteſt. Hæc Phariſæorum, & Scribarum ulcera cùm à Chriſto tangerentur, ejus doctrinæ in omnibus repugnabant, illique ſtruebant inſidias.

45. 46. 47. *Nolite putare quia ego accuſaturus ſum vos apud Patrem: eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſperatis.* Nihil me opus erit accuſatore, quem vobis inimicum putatis, animum meum ex veſtro judicantes: Moyſes vos accuſat, cujus Lege gloriamini, & quem patronum ac defenſorem veſtri fore apud Deum ſperatis. *Si enim crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi* Deuter. 18 Si Moſaicis ſcriptis crederetis, utique & mihi crederetis. S. Cyrill. Lib. 3. in Ioann. c. 3. p. 265. *De me enim ille ſcripſit,* tamquam de fine & ſcopo totius Legis. *Si autem illius litteris* ſeu libris *non creditis,* quem maximi facere, & cujus ſcripta ut præcipuæ & antiquæ auctoritatis revereri videmini, *quomodo verbis meis credetis,* quem minimi facitis præ Moyſe? *Et Evangelii* S. Auguſt. Lib. 16. Contra Fauſtum, cap. 26. *quidem tam eminens eſt auctoritas, & tam fundata veritas, ut etiamſi nos propter tarditatem intelligentiæ noſtræ nulla inveniremus à Moyſe ſcripta de Chriſto, non ſolùm eſſe aliqua, ſed ad Chriſtum omnia pertinere quæ ſcripſit; quia non ait, Et de me ſcripſit; ſed, De me ille ſcripſit; credere deberemus. Nunc autem etſi de iſto Evangelii capitulo, quod abſit, dubitandum eſſet, compertis tam multis in ſcriptura Moyſi de Chriſto teſtimoniis, omnis illa dubitatio tolleretur: & quia de capitulo Evangelii dubitandum non eſt, etiamſi illa comperta non eſſent, eſſe tamen credi oporteret.*

Senſus Moralis.

1. 2. 3. 4. EST *autem Hieroſolymis probatica piſcina. . . quinque porticus habens. In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, exſpectantium aquæ motum. Angelus autem Domini deſcendebat ſecundùm tempus in piſciuam, & movebatur aqua. Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate.* Hæc Piſcina Eccleſiæ figura, in quâ ſalutaribus aquis baptiſmi & lacrymarum pœnitentiæ, omne genus ſpiritualium infirmitatum ſanatur, omne genus peccatorum emundatur. Et quemadmodum hujus aquæ natura per ſe non ſanabat, ſiquidem ſemper ſanaſſet, ſed dumtaxat cùm ab Angelo movebatur: ita & in nobis non ſimplex aqua operatur, ſed cùm Spiritûs gratiam accipit, omnia abluit peccata. Juxta hanc piſcinam jacebat multitudo languentium, cæcorum, claudorum, exſpectantium aquæ motum. Verùm tunc infirmitas corporis ſanari volentem impediebat: nunc unuſquiſque poteſtatem habet accedendi. Non enim Angelus aquam movet, ſed Angelorum Dominus totum perficit: jam non habet excuſationis locum infirmus, non habere ſe hominem qui ſibi opituletur; neque dum venit, alium deſcendere: ſed licèt univerſus mundus accedat, non conſumitur gratia, neque virtus deficit, ſed eadem ſemper permanet. Ut enim ſolares radii, ſingulis diebus illuminant, neque ex multa ſui communicatione vis eorum minuitur: ita, immò longè minùs Spiritûs operatio ob accipientium multitudinem remittitur. Hoc autem factum eſt, ut qui in aqua corporis morbos ſanari poſſe didiciſſent, in eo aliquandiu exerciti, animæ morbos per aquam curari poſſe faciliùs crederent.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 35. in Ioann.

In his jacebat multitudo magna languentium, &c. Infelix hominis ſtatus poſt lapſum multiplici morborum per ſe inſanabilium genere adumbratus. Languent, cæci ſunt, ignorantiæ tenebris excæcati, claudi & difficultatem ambulandi in via Dei continuò patientes, ad omne bonum per ſe impotentes & invalidi, aridi, omnique virtute deſtituti. *Natura in tantum ſana non eſt, in quantum id quod faciendum eſt aut cæcitate non videt, aut infirmitate non implet, dum caro concupiſcit adversùs ſpiritum, & ſpiritus adversùs carnem, ut non ea quæ vult homo faciat.* Hinc Apoſtolus: *Mente*, inquit, *ſervio legi Dei, carne autem legi peccati.* Liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus (ait S. Auguſtinus) captivatum eſt, infirmatum, vulneratum, corruptum, ita ut ad peccandum quidem ſufficiat, ad aliquid verò boni agendum, quod ad ſalutem pertineat & ad meritum vitæ æternæ, nihil poſſit, niſi gratiâ medicinali Chriſti Salvatoris ſanetur, & ad ſingulos actus adjuvetur. Exſpectet igitur homo aquæ motum non otioſus & negligens, ſed vigilans & laborans. Gratia Chriſti, cui tempus agendi ſemper adeſt, deſcendet: cor timore primùm judiciorum Dei, tum amore, vel amore ſolo movebitur, ſine quo inutiles eſſent pœnitentiæ lacrymæ. *Angelus autem Domini deſcendebat ſecundùm tempus in piſcinam, & movebatur aqua.*

S. Auguſt. Lib. De Perfectione juſtitiæ cap. 2.

Rom. 7. 25.

Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate. Figura iſta medicinæ corporalis ſpiritualem medicinam canebat, eâ formâ quâ ſemper carnalia in figura ſpiritalium antecedunt. *Proficiente itaque hominibus gratiâ Dei, plus aquis & Angelo acceſſit. Qui vitia corporis remediabant, nunc ſpiritum medentur: qui temporalem operabantur ſalutem, nunc æternam reformant: qui unum ſemel anno liberabant, nunc quotidiè populos conſervant, deletâ morte per ablutionem delictorum.*

Tertullianus lib. De Bapt. c. 5.

5. 6. *Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate ſua. Hunc cùm vidiſſet Jeſus jacentem, & cognoviſſet quia jam multum tempus haberet, dicit ei; Vis ſanus fieri?* In magnis peccatoribus ſuperabundantes divitias miſericordiæ & gratiæ ſuæ A ſæpè Deus oſtendit. Animæ noſtræ morbi, quamvis inveterati & per ſe inſanabiles, ab omnipotenti Medico ſanari poſſunt, qui hunc in mundum venit ut maximos etiam peccatores ſalvos faceret. Ut porrò ſanetur cæcus, claudus, paralyticus, & ſpiritaliter aridus, neceſſe eſt primùm ut Jeſus oculis miſericordiæ ſuæ illum reſpiciat, gratiáque ſuâ præveniat jacentem, & ſub pondere peccatorum ſuorum oppreſſum: deinde ut infirmus deſideret ac poſtulet ſanitatem, quia ægra, infirma, & corrupta voluntate morbum ſuum amabat, ſanitatem averſabatur. Ab infirmitatibus igitur peccatorum noſtrorum ſanari non poſſumus, niſi velimus; ſed Deus dat *velle & perficere*; deſiderium ſanitatis, quam dare vult, inſpirat. Qui operatur bonam voluntatem in nolentibus ut incipiens, B & noſtras etiam rebelles ad ſe convertit propitius voluntates, ipſe cooperatur volentibus ut perficiens.

7. *Reſpondit ei languidus; Domine, hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam*, &c. Quinque porticus piſcinam cingentes, in quibus jacebant infirmi, quinque libros Moyſis, ſeu veterem Legem ſignificant. Lex prodebat infirmos, ſed non ſanabantur niſi in aqua, deſcendentis Angeli impulſu motâ. *Lex demonſtrabat infirmitatem, ut quæreret demonſtrata infirmitas Salvatorem, à quo ſanata voluntas poſſet quod infirma non poterat.* Lex peccatores convincebat, non abſolvebat. Littera ſine gratia reos faciebat, quos confitentes gratia liberabat. *Si enim data eſſet Lex quæ* C *poſſet vivificare, verè ex Lege eſſet juſtitia. Sed concluſit Scriptura omnia ſub peccato, ut promiſſio ex fide Jeſu Chriſti daretur credentibus.* Hominem non habeo (inquit languidus) Verè neceſſarius erat illi homo ad ſanitatem, ſed homo ille qui & Deus eſt. *Unus enim Deus, unus & Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus.* Venit ergo homo qui erat neceſſarius; quare ſanitas differretur?

S. Auguſt.

Galat. 3. 21.

S. Auguſt. Tract. 17. in Iohann. n. 2. 7.

1. Tim. 2. 5.

Domine, hominem non habeo, &c. Neceſſarius eſt peccatori conſcientiæ Moderator doctus, pius, ſapiens, fortis, benignus; Evangelii & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ vigorem tenens & cuſtodiens, caritatis & miſericordiæ viſcera gerens, qui peccatori non indulgeat ad voluntatem ſed ad ſanitatem, qui deſcenſum Angeli & motum aquæ, D contritionem cordis, amoris pœnitentis affectum obſervet, ut mittat illum in piſcinam, in aquas pœnitentiæ, quam SS. Patres *Baptiſmum laborioſum* appellant. Commiſeratione digni ſunt, qui hominem non habent his præditum dotibus, ſed ignarum, imprudentem, ignavum, mollemque Directorem. *Domine, hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam.* An verò animæ ſanitatem conſequentur, qui mitti nolunt in piſcinam, id eſt, qui peccata gravia & inveterata diu deflere, & pro illis Deo ſatisfacere ſecundùm Eccleſiaſticæ Diſciplinæ Leges recuſant, antequam ad ſacram Corporis Chriſti communionem admittantur? *In ipſa Eccleſia ubi maximè miſereri decet, teneri quàm maximè debet forma juſtitiæ, ne quis à Communionis conſortio abſtentus, brevi lacrymulâ, atque ad tempus pa-* E *rata, vel etiam uberioribus fletibus, Communionem quàm plurimis debet poſtulare temporibus, facilitate Sacerdotis extorqueat.* Admonendi ſunt qui admiſſa deſerunt, nec tamen plangunt, ne jam relaxatas exiſtiment culpas, quas etſi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim ſcriptor ſi à ſcriptione ceſſaverit, quia alia non addidit, etiam illa quæ ſcripſerat delevit. Nec qui contumelias irrogat, ſi ſolummodo tacuerit, ſatisfecit, cùm profectò neceſſe ſit ut verba præmiſſa ſuperbiæ verbis ſubjunctæ humilitatis impugnet: nec debitor abſolutus eſt, quia alia non multiplicat, niſi & illa quæ ligaverat ſolvat. *Ita & cùm Deo delinquimus, nequaquam ſatisfacimus, ſi ab iniquitate ceſſamus, niſi voluptates quoque quas dileximus, è contrario appoſitis lamentis inſequamur, &c.... Neque enim Deus noſtris cru-*

S. Ambroſius, in Pſalm. 118.

S. Greg. M. 3. P. Paſtoral. Admonit. 31.

ciatibus paſcitur, ſed deliſtorum morbos medicamentis contrariis medetur; ut qui voluptatibus delectati diſceſſimus, fletibus amaricati redeamus: & qui per illicita diffluendo cecidimus, etiam à licitis noſmetipſos reſtringendo ſurgamus: & cor quod inſana lætitia infuderat, ſalubris triſtitia exurat: & quod vulneraverat elatio ſuperbiæ, curet abjectio humilis vitæ. Hoc eſt deſcendere in piſcinam cum cæleſtis illius hominis Chriſti Jeſu gratia, ſine qua nemo homo à peccatis mundari, ab animæ morbis & languoribus ſanari poteſt.

8. 9. *Dicit ei Jeſus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula. Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille; & ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat.* Tribus ſignis innoteſcit animæ ſanatio. 1. Deſeritur peccatum: *Surge.* 2. Removentur occaſiones peccati: *Tolle grabatum tuum.* 3. In via mandatorum Dei, & Chriſtianarum virtutum exercitiis ambulatur. *Et ambula.* Quòd peccator à pravis ſuis habitibus, & à languore ex iis in anima relicto ſtatim ſanetur, extraordinariæ gratiæ rarum miraculum eſt. Id tamen quandoque Deus operatur, ut potentiam ſuam oſtendat, & fiduciam pœnitentibus inſpiret ampliorem. Id verò ut plurimùm non præſtat, ut infirmitatis ſuæ ſenſu, ac ſuorum recordatione peccatorum magis humilientur; ut cum pravis habitibus pugnando, fidelitatem probent ſuam, caſum timeant, ſibi ipſis diffidant, & divinæ gratiæ quotidianum adjutorium humili oratione implorent. *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.... Non operis imperium fuit* (inquit S. Auguſtinus) *ſed operatio ſanitatis.*

S. Auguſt. Tract. 17. in Iohan.

S. Chryſ. Hom. 36. in Ioann.

11. *Reſpondit eis: Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit, Tolle grabatum tuum, & ambula.* Tantùm non dicit eos deliros & inſanos, cùm præciperent ne ejus, qui tam gravi & diuturno morbo ipſum liberaverat, mandatis pareret ac Magiſtrum ſectaretur. Generoſæ indolis, animíque ſinceri teſtimonium hoc reſponſum eſt. Reſpondiſſet vir aliquis malignus, doloſus, timidus, ingratus; non ſponte ſua, ſed alterius juſſu id ſe facere: neque id ſuum, ſed imperantis peccatum: & depoſito lecto occultare ac diſſimulare beneficium. Non ita paralyticus noſter. Noverat enim Judæorum invidiam, quòd non tam apparentem violationem ſabbati, quàm miraculum à Chriſto patratum, gloriamque ex divinis operibus illi accedentem impatienter ferebant. Verùm eorum livore & exprobrationibus inſuper habitis beneficium clara voce prædicat. Hoc imitemur exemplum, accepta à Deo beneficia grato animo prædicemus, & ſpretis malignorum & invidorum cenſorum ſuſurris, dicteriis, calumniis, in via Dei conſtanter ambulemus, non litteræ duntaxat, ſed ſpiritui Legis obedientes. Idque certum nobis ſit & exploratum, religioſam obſervationem Sabbati, ſeu Dominicæ diei, Feſtorumque Chriſtianorum, in ceſſatione à peccato, quod ſervile maximè opus eſt, & in morborum ſpiritualium curatione poſitam eſſe. Id intelligi voluit Chriſtus Dominus ſabbati, cùm dixit Paralytico: *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 6.

12. *Interrogaverunt ergo eum: Quis eſt ille homo, qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, & ambula?* Hominem per contemptum appellant, quem Deum agnoſcere debebant: Miraculum notiſſimum tacent; mandatum de ferendo grabato per invidiam objiciunt. O peſſimam feram invidiam! *Invidi feris ſæviores, dæmonibus pares, & fortaſſe iniquiores. Ipſi namque nos hoſtiliter perſequuntur, ſibi invicem minimè inſidiantur: homines autem invidi neque naturæ ſuæ conſortes reveriti, eos infeſto animo impetunt, atque ſe ipſos priùs, quàm quibus invident, ſupplicio afficiunt, animumque perturbationibus & anxietatibus temerè cruciant.... Idcirco omnis venia invido deſperanda eſt. Nam ſcortator voluptatis ſtimulos in excuſationem affert, fur paupertatem, homicida furorem, frivolas quidem neque admittendas, qualeſcumque tamen excuſationes: Invidus verò nullam niſi animi pravitatem atque malitiam.*

14. *Poſtea invenit eum Jeſus in Templo, & dixit illi: Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne deteriùs* A *tibi aliquid contingat.* Morbi & calamitates pœnæ ſunt peccati. His rectè utendum, & ſincerâ converſione atque pœnitentiâ remedium à Deo ſummo animarum corporumque Medico quærendum eſt. *Cùm graviter ægrotante animâ nullo dolore afficiamur, & tamen levi corporis morbo ſumma diligentiâ medicinam perquiramus; ideo Deus ob animi peccatum corpus flagellat, ut deterioris partis ſupplicio, melior ad quærendum remedium convertatur.* Ita Corinthium fornicatorem S. Paulus corrigit, interitu carnis, & ſectione corporis animi morbum coërcens tamquam optimus Medicus, qui cùm hydropiſim vel ſplenem potionibus & levioribus medicinis ſanare non poſſit, extrinſecùs ferro & igne utitur. Hanc B artem Chriſtus in Paralytico exercuit, quod ſignificat his verbis: *Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne deteriùs tibi aliquid contingat*, id eſt, ne longè gravius, æternumque tormentum patiare. Nemo miretur ob brevem peccati voluptatem perpetuas à Deo vindice pœnas infligi. Non tot annos peccaverat Paralyticus noſter, quot annos pœnas dedit. Triginta & octo annorum morbus, fuit, momentanea fortè peccati jucunditas *Non enim tempore peccata, ſed ex animo peccantium judicantur.*

S. Chryſ. Hom. 37. in Ioann.

.... Quòd ſi multos peccatores bonâ corporis fortitudine & proſperâ fortunâ laſcivientes videamus, lugendi ſunt potiùs quàm invidendi: quod enim in hac vita nihil adverſi patiantur, majoris in futura ſupplicii argumentum eſt. *Dum judicamur autem, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Numquid verò omnes mor- C bi propter peccata? Non omnes, ſed plerique. Nonnullis probandæ patientiæ causâ à Deo immittuntur, ut ſancto Job, aliiſque juſtis: aliis propter peccata, ut huic Paralytico. Quacumque verò ex causâ veniant, æquo animo, patienter, & in ſpiritu pœnitentiæ ſuſtinendi ſunt, ut flagella Patris filios erudientis, ipſiſque hæreditatem præparantis, quam nobis donandam confidimus, ſi paternâ Dei caſtigantis diſciplina meliores evadamus. Ubi verò nobis reſtituta fuerit valetudo ſeu animæ, ſeu corporis, gratias agamus Deo: nemo nos inveniat in ſpectaculis, in ludis, in comporationibus, ſed in Templo. Ibi nobis innoteſcet Dominus Jeſus, quem ignorabamus in turba peccatorum. *Vidit eum poſtea Jeſus in Templo.* In turba eum non vidit, in Templo vidit. Dominus quidem Jeſus & in turba eum videbat, & in Templo: ille autem langui- D dus Jeſum in turba non cognoſcit, in Templo cognoſcit. Ibi ab eo ſalutare monitum audivit: *Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne deteriùs tibi aliquid contingat.*

1. Cor. 11. 32.

S. Auguſt. Tract. 17. in Ioann.

17. *Jeſus autem reſpondit eis: Pater meus uſque modò operatur, & ego operor.* Deum in ſumma quiete ſemper operantem adoremus, & tranquillo aſſiduoque labore honoremus, ſtatûs noſtri officia fideliter adimplendo propter ejus gloriam. Variæ ſunt ac multiplices operationes noſtræ in hac mortali vita, variæ cogitationes, varia negotia: una erit in altera vita, continua, nulliſque interrumpenda neceſſitatibus operatio, Deum videre, amare, laudare. *Non fluctuabit negotium noſtrum, otioſum negotium plenum ſolius dulcedinis, nulla interpellatum moleſtiâ, nullâ fatigatione ſauciatum, nulla* E *nube perturbatum. Negotium noſtrum quod erat? Laudare Deum, amare, & laudare, laudare in amore, amare in laudibus* Beati qui habitant in domo tua, in ſæcula ſæculorum laudabunt te, *Quare, niſi quia in ſæcula ſæculorum amabunt te? Quare, niſi quia in ſæcula ſæculorum videbunt te?* Ad beatam illam operationis in vita æterna unitatem ſuſpiremus, noſque ipſos diſponamus, mentem noſtram ac voluntatem Deo in omni labore ac opere noſtro unientes, illudque per ejus amorem ſanctificantes & conſecrantes.

S. Aug. in Pſal. 147. n. 3.

Pſal. 83. 5.

19. 20. *Non poteſt Filius à ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem.* Si filii Dei per gratiæ ejus adoptionem ſumus, agnoſcemus & humiliter profitebimur nihil nos à nobis ipſis facere poſſe boni, cùm de noſtro non habeamus niſi mendacium & peccatum, & ad bonum nihil poſſimus, niſi præveniamur & adjuvemur ab omnipotenti bono. Deus enim *operatur in*

Philipp. 2. 13.

vobis velle & perficere pro bona voluntate. Se autem Patri cæleſti conformare nititur vir juſtus, dans operam ut ſit perfectus, ſicut Pater cæleſtis perfectus eſt. *Non poteſt Filius à ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem.* Atque in primis Dei caritatem imitatur, Deum diligens, ſicut à Deo diligitur: *Pater enim diligit Filium*: & ſicut Dei Filius incarnatus Chriſtus Jeſus Dominus noſter voluntatem Patris & omnia ejus conſilia adimplevit: ita vir juſtus, Deíque per gratiam adoptionis filius, Dei voluntatem in omnibus exequi ſtudet, eique ſe plenè conformare ut regulæ indeficienti: *Et omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit.*

21. *Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos, & vivificat; ſic & filius, quos vult, vivificat.* Vitam naturæ per Filium ſuum nobis dedit Pater. *In ipſo* enim *vita erat, & vita erat lux hominum.* In Filio non minùs quàm in Patre, vivimus, movemur, & ſumus. Per Filium dat nobis vitam gratiæ. *Sicut* enim *in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur.* *1. Cor. 15. 22* Et, *Benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto Jeſu.* *Epheſ. 1.* Nullis noſtris meritis, ſed gratiâ ejus juſtificamur gratis. *Sic & Filius, quos vult, vivificat.* Vitam denique æternam electis ſuis per Chriſtum Jeſum Filium ſuum dabit. *Ego veni* (inquit) *ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.... Ego vitam æternam do eis.* *Johann. 10. 10. 28.* Gratias ob tanta beneficia agamus Deo Patri, per Filium ejus, in Spiritu ſancto.

S. Auguſt. Tract. 18. in Johan. *Non poteſt Filius à ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem..... Pater enim diligit Filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit,* &c. Sublimia hæc & intellectu difficilia. Itaque valde cautè hæc audire debemus, ad quæ capienda parvuli ſumus; & corde pio, & cum tremore. *Hanc tenentes regulam ſanitatis, ut quod ſecundùm fidem quam imbuti ſumus, intelligere valuerimus, tamquam de cibo gaudeamus: quod autem ſecundùm ſanam fidei regulam intelligere nondum potuerimus, dubitationem auferamus, intelligentiam differamus; hoc eſt, ut etiam ſi quid ſit neſcimus, bonum tamen & verum eſſe minimè dubitemus.* Ut autem perveniamus ad Myſteriorum tam ſublimium intelligentiam, animum purgemus, mores emendemus. *Mores perducunt ad intelligentiam; genus vitæ perducit ad genus vitæ.* Alia vita terrena, alia vita cæleſtis; alia vita pecorum, alia vita hominum, alia vita Angelorum. Vita pecorum terrenis voluptatibus æſtuat, ſola terrena conquirit, in ea prona atque projecta eſt: vita Angelorum ſola cæleſtis: vita hominum media. Si vivit homo ſecundùm carnem, pecoribus comparatur: ſi vivit ſecundùm ſpiritum, Angelis ſociatur. Quando ſecundùm ſpiritum vivis, quære etiam in ipſa Angelica vita utrum parvus an grandis ſis Si enim adhuc parvus es, dicunt tibi Angeli, Creſce, nos panem manducamus, tu lacte nutrire, lacte fidei, ut pervenias ad cibum ſpeciei Si autem adhuc inhiatur ſordidis voluptatibus, ſi adhuc fraudes cogitantur, ſi mendacia non vitantur, ſi mendacia perjuriis cumulantur: tam immundum cor audet dicere, Explica mihi quomodo videt Verbum? Etiamſi poſſim, etiamſi ego jam videam. Porrò autem ſi fortè ego non ſum in his moribus, & tamen ab iſta viſione longè ſum: quantùm ille qui nondum iſto ſuperno deſiderio rapitur, terrenis deſideriis prægravatus? Multum intereſt inter averſantem & deſiderantem: & iterum multùm intereſt inter deſiderantem & fruentem. Vivis ut pecora, averſaris: Angeli perfruuntur. Tu autem ſi non vivis ut pecora, jam non averſaris: deſideras aliquid, & non capis. Inchoaſti ipſo deſiderio vitam Angelorum. Creſcat in te, & perficiatur in te: & capias hoc non à me, ſed ab illo qui & me fecit, & te.

22. *Neque enim Pater judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio.* Sic vivamus, ut venturum judicem ſecuri videamus. Diligamus Salvatorem, ejuſque præceptis pareamus, ut judicem ſuſtinere poſſimus. Piis & impiis, electis & reprobis videbitur; in ea nempe judicaturus eſt, in qua judicatus; *Forma ſervi ſervis demonſtrabitur; forma Dei filius ſervabitur. Fiant ergo ſervi filii; qui ſunt ad dexteram, eant in æternam hæreditatem olim promiſſam, quam non videntes Martyres crediderunt, pro cujus promiſſione ſanguinem ſuum ſine dubitatione fuderunt: eant illuc & videant ibi.* *S. Auguſt. Tract. 21. in Johann.* Eant per caritatem & mandatorum obſervantiam; hæc eſt via ad videndum Patrem, & Filium in forma Dei. *Qui habet mandata mea* (inquit) *& ſervat ea, ille eſt qui diligit me; qui autem diligit me diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei me ipſum* *Johann. 14. 21.* Non te fraudabo, ô homo fidelis, crede quia videbis. Amas, & non vides: amor ipſe non te perducet ut videas? Ama, perſevera in amando: non fraudabo, inquit, amorem tuum, qui mundavi cor tuum. Ut quid enim mundavi cor tuum, niſi ut Deus à te poſſit videri; *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* *Matth. 5. 8.*

24. *Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, ſed tranſiit à morte ad vitam.* Hæc ſumma Chriſtianæ Religionis. 1. Evangelium audire, non auribus dumtaxat corporis, ſed cordis: *Qui verbum meum audit.* 2. Trinitatis & Incarnationis Myſteria fide explicitâ credere: *& credit ei qui miſit me,* 3. Lapſum Adami, totiuſque humani generis in ipſo, peccatum originale in omnes homines transfuſum, mortem animæ & corporis conſecutam, illíque & poſteris communem. 4. Neceſſitatem Redemptoris ac Mediatoris, per cujus paſſionem, mortem, ac reſurrectionem de morte ad vitam tranſeamus. 5. Spes vitæ æternæ: *habet vitam æternam, & in judicium non venit, ſed tranſiit à morte ad vitam.* Chriſti verbo per fidem firmiter adhæreamus: illo in ſpe vitæ æternæ nutriamur: illud per caritatem ſervemus & executioni mandemus.

Qui credit in me.... in judicium non venit, ſed tranſiit à morte ad vitam *S. Auguſt. Tract. 22. in Johann.* Duplex judicium eſt, unum diſcretionis, alterum damnationis. Primum ſpectant hæc Prophetæ verba: *Judica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta.* Secundùm hoc judicium, oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Chriſti. Secundùm autem judicium damnationis, *Qui audit verba mea,* inquit, *& credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, ſed tranſiit à morte ad vitam.* Quid eſt, *in judicium non venit?* In damnationem non venit *ſed tranſiit à morte ad vitam.* Quæ eſt vita tua? Fides. *Juſtus ex fide vivit* Infideles quid? Mortui ſunt. *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos* (inquit Chriſtus) *Surge qui dormis* (ait Apoſtolus) *& exſurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus,* *Rom. 1. 17* Jam cùm te credentem illuminaverit, tranſiſti à morte ad vitam: Mane in eo quod tranſiſti, & non venies ad judicium. Tranſire igitur de morte ad vitam, eſt tranſire ab infidelitate ad fidem, ab injuſtitia ad juſtitiam, à ſuperbia ad humilitatem, ab odio ad caritatem.

25. *Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem Filii Dei & qui audierint, vivent.* Mortuos omnes ad vitam revocabit vox imperiumque Filii Dei: peccatores interim voce inſpirationum ſuarum ad vitam vocat, & qui audiunt, vivunt. In poteſtate quidem omnium eſt audire vel non audire, quatenus liberè audiunt vel non audiunt; ſed plena & perfecta poteſtas non eſt ad audiendum, niſi Deus aures cordis aperiat. Quot inter Chriſtianos qui vitâ corporis vivunt & ſpirant, verè ſunt mortui! Qui enim credunt, & ſecundùm veram fidem agunt, vivunt, & mortui non ſunt: qui autem vel non credunt, vel ſicut dæmones credunt, trementes & malè viventes, Filium Dei confitentes & caritatem non habentes, mortui potiùs deputandi ſunt. Et tamen adhuc agitur hora iſta de qua locutus eſt Dominus: *Venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem Filii Dei.* *S. Auguſt. Tract. 22. in Johann.* Ex quo locutus eſt Chriſtus uſque ad hoc tempus, & uſque ad finem ſæculi, ipſa una hora agitur, de qua S. Johannes ait: *Filioli, noviſſima hora eſt.* *1. Johann. 2. 18.* Nunc ergo qui mortui ſunt, audiant

vocem Filii Dei, & vivant; ſurgant in corde ſuo; de ſepulchro ſuo procedant. *Mortuus in corde tuo tamquam in ſepulchro jacebas, & tamquam ſaxo malæ conſuetudinis gravabaris. Surge, & procede.* Quid eſt, ſurge & procede? *Crede, & procede.* Et qui audierint, vivent. *De qua vita? De Chriſto.* Ego ſum, *inquit*, via, veritas, & vita. *Ambulare vis? Ego ſum via. Falli non vis?* S. Auguſt. Tract. 23. in Iohan. n. 6. *Ego ſum veritas. Mori non vis? Ego ſum vita.* Hoc dicit tibi Salvator tuus: *Non eſt quò eas, niſi ad me; non eſt quà eas, niſi per me..... Erigat te Chriſtus per id quod homo eſt, ducat te per id quod Deus homo eſt, perducat te ad id quod Deus eſt.*

26. *Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic* S. Auguſt. Tract. 22. in Iohann. *dedit & Filio habere vitam in ſemetipſo.* Paulus vitam habet, non in ſemetipſo, ſed in Chriſto. Tu fidelis ubi habes? Non in temetipſo, ſed in Chriſto. *Vivo ergo* Galat. 2. 20. (inquit Apoſtolus) *jam non ego, vivit verò in me Chriſtus.* VITA NOSTRA *tamquam noſtra, id eſt, de voluntate propria noſtra, non erit niſi mala, peccatrix, iniqua: vita verò bona de Deo in nobis eſt, non à nobis: à Deo nobis datur, non à nobis. Chriſtus autem in ſemetipſo habet vitam ſicut Pater, quia Verbum Dei. Non modò malè vivit, & modò bene vivit; homo autem modò malè, modò bene. Qui malè vivebat, in vita ſua erat: qui bene vivit, ad vitam Chriſti tranſiit. Particeps factus vitæ, non eras quod accepiſti, & eras qui acciperes: Filius autem Dei non quaſi primò fuit ſine vita & accepit vitam. Si enim ſic illam acciperet, non eam haberet in ſemetipſo.* Quid eſt enim, *in ſemetipſo?* Ut ipſa vita ipſe eſſet.

28. 29. *Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem Filii Dei: Et procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ:* S. Auguſt. Tract. 23. in Iohann. *Qui verò mala egerunt, in reſurrectionem judicii.* Tota prædicatio diſpenſatioque per Chriſtum hæc eſt, ut reſurgant animæ, reſurgant & corpora. Utrumque quippe mortuum erat, corpus ex infirmitate, anima ex iniquitate. Quia utrumque mortuum erat, reſurgat utrumque. Per quid anima, niſi per Deum Chriſtum? per quid corpus, niſi per hominem Chriſtum?

Et procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ, &c. Inter bona & mala opera, nihil medium. Omnia enim opera, omnes actus voluntatis noſtræ, vel ex amore Dei, vel ex amore proprio ortum habent: quæ ex caritate procedunt, ad Deum referuntur, & ab eo remunerabuntur: quæ ex cupiditate, non referuntur ad Deum, & ab eo punientur.

30. *Judicium meum juſtum eſt: quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui miſit me.* Voluntati Dei ut certiſſimæ & immutabili regulæ adhæreamus, ut judicium noſtrum de rebus divinis & animæ noſtræ ſalutem ſpectantibus ſemper juſtum ac rectum ſit. Ideo enim ſæpè falſum & injuſtum eſt judicium noſtrum, quia voluntatem noſtram & cupiditatem imple- S. Auguſt. re quærimus, non voluntatem Dei. Quamobrem *Pluit pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates.*

31. *Si ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum. Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me, &c.* Chriſti miſſio & divinitas probata eſt. 1. Teſtimonio Johannis. *Vos miſiſtis ad Iohannem, & teſtimonium perhibuit veritati.* 2. Teſtimonio operum divinorum: *Ipſa opera quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me, quia Pater miſit me.* 3. Teſtimonio Patris. *Et qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me.* 4. Teſtimonio Scripturarum. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: & illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me.* Chriſti & Eccleſiæ Miniſtri de ſe ipſis teſtimonium non perhibeant, jactantiam & oſtentationem fugiant; bonorum operum exemplo, non humanis laudibus probari cupiant & ſatagant; Scripturas ſcrutentur; in illarum lectione non ſolùm aſſiduè verſentur, ſed earum ſenſum quærant & aſſequi curent, diligenti collatione ipſarum Scripturarum; Patrum antiquorum lectione, Eccleſiæ Catholicæ doctrinâ ab Apoſtolis tradita, & per continuam Epiſcoporum ſucceſſionem ad nos uſque tranſmiſſa. *Scrutamini Scripturas* quæ ſunt *ſubſtantia Sacerdotii*, quæ *utiles* ſunt *ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum. ad erudiendum in juſtitia; ut perfectus ſit* 2. Tim. 3. 16. *homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* Nulli ſe ingerant Eccleſiaſtico miniſterio propria voluntate, non curæ animarum, non verbi divini prædicationi, non confeſſionibus excipiendis & conſcientiis moderandis, abſque legitima vocatione & miſſione. Unam verò Dei gloriam, & Animarum Chriſti ſanguine redemptarum ſalutem pro fine habeant. Superbiam, inanemque gloriam non ſolùm fructum omnem laborum ipſis prærepturam cogitent; ſed & fidei fundamentum quodammodo concuſſuram, ſi in ea finem ſuum conſtituant. *Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?* Hinc Apoſtolus: *Si adhuc hominibus placerem* (inquit) Gal. 1. 10. *Chriſti ſervus non eſſem.* Non credunt, inquam, fide per dilectionem operante, qui gloriam humanam quærunt magis quàm gloriam Dei. *Cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.*

1. Chriſtianis omnibus commendetur lectio Scripturarum, quæ ad Chriſti cognitionem perducunt, & vitam regni cœleſtis, æternæque vitæ oſtendunt. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: & illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me.*

2. Inculcandum omnibus eſt divini amoris præceptum, qui *Nullum à ſe rivulum duci extra patitur, cujus derivatione minuatur* (ut loquitur S. Auguſtinus) *Dilectionem Dei non habetis in vobis.*

3. Omnibus pariter inculcandum eſt, ut rectâ & purâ intentione omnia opera ſua conſecrent, & ſemper in Chriſti nomine, ac propter Dei gloriam operentur; quod niſi faciant, agunt ut infideles, ut Pagani, animalia gloriæ, mancipia ſuperbiæ, ſervi cupiditatis & voluptatis. *Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab invicem accipitis: & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?*

CAPUT VI.

Senſus Litteralis.

1. 2. POſt *hæc*, non ſtatim poſt Sermonem ſupe-
3. 4. riori capite deſcriptum, ſed multis interjectis, quæ ab aliis Evangeliſtis narrantur, & poſt annum circiter, *abiit Jeſus trans Mare Galilææ*, ſive Lacum Geneſareth, *quod eſt Tiberiadis*, ad eam lacûs partem quæ Tiberiadi adjacet, civitati ab Herode Tetrarcha conditæ in honorem Tiberii Cæſaris. *Et ſequebatur eum multitudo magna* pedeſtri itinere, pars beneficii, pars ſpectaculi, pars divinorum ſermonum avida: *Quia videbant ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirmabantur. Subiit ergo in Montem Jeſus, & ibi ſedebat cum Diſcipulis ſuis*, ut paululum quieſcerent. *Erat autem proximum Paſcha. dies feſtus Judæorum.* Tertium iſtud Paſcha fuit à baptiſmo Chriſti.

5. 6. *Cùm ſublevaſſet ergo oculos, & vidiſſet quia multidudo maxima venit ad eum*, cùm de monte deſcendiſſet, locutus illis fuiſſet de regno Dei, ac infirmos illorum curaſſet, *dixit ad Philippum: Unde ememus panes ut manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum*, ſeu fidem ejus experiri volens; *Ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus*, apud ſe decreverat, & cum Patre conſtituerat ab æterno, quid eſſet in his rerum circumſtantiis facturus.

7. 8. 9. 10. *Reſpondit ei Philippus : Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, ut unuſquiſque modicum quid accipiat.* Ducenti denarii ſeptuaginta ſeptem circiter libellis monetæ noſtræ æquivalent. *Dicit ei unus ex Diſcipulis ejus Andreas frater Simonis Petri ; Eſt puer* ſeu adoleſcens *unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces: ſed hæc quid ſunt inter tantos?* Ad tantam hominum multitudinem alendam hæc certè non ſufficiunt. *Dixit ergo ei Jeſus : Facite homines diſcumbere.* Tametſi enim humanum præſidium deficiat, eis alimenta divina virtute ſubminiſtrabo. *Erat autem fœnum multum in loco*, ut commodè diſcumberent : *Diſcubuerunt ergo viri numero quaſi quinque millia*, præter mulieres, & pueros. Soli enim viri ſecundùm morem Legis numerantur.

11. 12. 13. *Accepit ergo Jeſus panes, & cùm gratias egiſſet* Deo, *diſtribuit diſcumbentibus*, Apoſtolorum miniſterio : *ſimiliter & ex piſcibus quantùm volebant. Ut autem impleti ſunt* : poſtquam exempta fames, *dixit Diſcipulis ſuis : Colligite quæ ſuperaverunt* ſeu reſidua ſunt *fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ ſuperfuerunt his qui manducaverant.* Omnia ita moderatus eſt Chriſtus, ut ex circumſtantiis miraculi neceſſitas, veritas, & magnitudo certò conſtarent. Confer cum *Matthæi* 14. *Marci* 6. & *Lucæ* 9.

14. 15. *Illi ergo homines, cùm vidiſſent quod Jeſus fecerat ſignum* omnes naturæ vires adeò ſuperans, dicebant : *Quia hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum*, Meſſias à Deo promiſſus, & à nobis exſpectatus. *Jeſus ergo cùm cognoviſſet* introſpectis divina vi eorum conſiliis, *quia venturi eſſent ut raperent eum, & facerent eum Regem*, excuſſo alieni imperii jugo, ſpe facilis alimoniæ & terrenæ felicitatis per eum procurandæ ; *fugit iterum in montem ipſe ſolus*, tum ut faſtum honoris & poteſtatis ſæcularis declinaret, Regnumque ſuum de hoc mundo non eſſe opere demonſtraret, tum ut orationi vacaret.

Deuteron. 18.

16. 17. 18. 19. 20. 21. *Ut autem ſerò factum eſt, deſcenderunt Diſcipuli ejus ad mare, & cùm aſcendiſſent navim*, in portu Bethſaidæ, *venerunt trans mare in Capharnaum. Et tenebræ jam factæ erant, & non venerat ad eos Jeſus*, tametſi multa nox eſſet. Ideo navim aſcenderunt, & Capharnaum versùs remigarunt, quò illum præceſſiſſe putabant. *Mare autem, vento magno flante, exſurgebat*, intumeſcebat, concitabatur. *Cùm remigaſſent ergo quaſi ſtadia viginti quinque aut triginta*, provecti, *vident Jeſum ambulantem ſupra mare, & proximum navi fieri, & timuerunt*, ſpectrum eſſe exiſtimantes. *Ille autem dicit eis: Ego ſum, nolite timere* velut inſauſtum omen, aut nocturnum terriculum. *Voluerunt ergo accipere eum in navim*, enixè eum rogarunt ut in navim aſcenderet, *& cùm aſcendiſſet*, jam ſecundis ventis & fluctibus, qui priùs contrarii erant, *& ſtatim navis fuit*, ſive appulit *ad terram, in quam ibant*. Confer cum *Matth.* 14. *verſ.* 22. *uſque ad* 36. & *Marci* 6. *verſ.* 45. *ad* 56.

22. 23. 24. *Altera die*, ſequenti poſt miraculum multiplicationis quinque panum, *turba quæ ſtabat trans mare*, id eſt, quæ in portu ſubſtiterat, *vidit* ſeu recordata eſt *quia navicula alia non erat ibi* pridie *niſi una, & quia non introiſſet cum Diſcipulis ſuis Jeſus in navim* illam, *ſed ſoli Diſcipuli ejus abiiſſent* : Jeſum nullo navigio transfretaſſe, ſed mare trajeciſſe ambulando ſuper aquas, conjecit : *Aliæ verò venerunt naves à Tyberiade, juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agente Domino*, ubi Dominus poſt gratiarum actionem illos quinque panibus refecerat. *Cùm ergo vidiſſet turba quia Jeſus non eſſet ibi, neque Diſcipuli ejus, aſcenderunt in naviculas, & venerunt Capharnaum quærentes Jeſum*, in Urbe in qua frequens morabatur.

S. Cyrill. Alexand. Lib. 3. in Iohann. p. 294.

25. 26. *Et cùm inveniſſent eum trans mare, dixerunt ei : Rabbi, quando huc veniſti?* Chriſtus verò inani & A inutile quæſtione neglectâ, latentem in eorum cordibus morbum curare ſatagit increpatione & admonitione ſalutari. *Reſpondit eis Ieſus, & dixit : Amen, amen dico vobis, quæritis me, non quia vidiſtis ſigna*, non quòd credatis doctrinæ meæ miraculis tam inſignibus confirmatæ ; *ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis.* Temporariam dumtaxat utilitatem & alimoniam facilè & ſine labore vobis ſubminiſtrandam quæritis, quaſi ſimile in veſtri gratiam miraculum quotidie ſim facturus.

27. *Operamini cibum qui non perit*, procurate vobis cibum longè excellentiorem & incorruptibilem, qui in ventrem non vadit ; *ſed qui permanet in vitam æternam*, B cibum non corporis, ſed animæ, qui comedentes ſervat à morte, & ad vitam æternam alit : *quem* cibum *Filius hominis dabit vobis.* Hunc ego ipſe vobis dabo : *Hunc enim Pater ſignavit Deus.* Deus Pater meus, qui mentiri non poteſt, divinam quam habeo poteſtatem dandi hominibus cibum illum vivificum, ſemen illud immortalitatis, miraculis quæ operor quaſi ſigillò ſuo confirmat. Non erit mihi difficile cibum dare vobis permanentem, qui ad vitam & delicias conducat ſempiternas. Nam etſi tamquam unus veſtrum appaream, homo nimirum cum carne, unctus ſum tamen & ſignatus à Deo Patre in omnimodam ſimilitudinem cum ipſo: nec minor ullo modo virtute Genitoris mea virtus eſt.

S. Cyrill. Lib. 3. in Ioann. c. 5. p. 300.

C 28. 29. 30. 31. *Dixerunt ergo ad eum: quid faciemus, ut operemur opera Dei?* Id eſt, opera apprimè Deo grata. Meminerant Legi tribui vim alendi ſpiritaliter, *Deuteron.* 18. 3. Quærunt ergo an aliud præſcribendum habeat præter obſervantiam Legis Moſaicæ, ut novum illum vitæ æternæ cibum promereri poſſint. *Reſpondit Ieſus, & dixit eis : Hoc eſt opus Dei*, opus Deo imprimis acceptum, *ut credatis in eum quem miſit ille.* Non ſufficit vobis cultus legalis ad ſalutem, Fides vobis neceſſaria eſt, quâ credatis in Meſſiam & Salvatorem mundi quem Patribus veſtris promiſſum jam miſit Deus, id eſt in me. In tertia autem perſona loquitur, ut honorem muneris ſui pro more referat ad Patrem. *Dixerunt ergo ei : quod ergo tu facis ſignum* Meſ- D ſia dignum, *ut videamus & credamus tibi?* Luculentiora expetimus teſtimonia, majora miracula his quæ hactenus ediſiſti. *Quid operaris? Patres noſtri manducaverunt Manna in deſerto, ſicut ſcriptum eſt : Panem de cælo deſcendentem dedit eis manducare.* Moyſes ſexcenta millia & ampliùs Manna cibavit in deſerto per annos quadraginta : Tu verò quinque millia tantùm terrenis panibus, & ſemel quidem aluiſti. Si Moyſe major es, majora ede miracula. Hic incredulorum & ingratorum Judæorum ſenſus.

Exodi 16. 14. Num. 11. 7. Pſal. 77. 24. Sap. 16. 20.

32. 33. 34. *Dixit ergo eis Ieſus : Amen, amen dico vobis : Non Moyſes dedit vobis panem de cælo.* panem verè cæleſtem, ſed figuram & umbram dumtaxat illius : *ſed Pater meus dat vobis panem de cælo verum*, ſcilicet me ipſum, qui ſum panis vitæ, non uni Judæorum genti, ſed toti mundo datus. *Panis enim Dei eſt*, id eſt E verè divinus & cæleſtis, *qui de cœlo deſcendit*, non de nubibus dumtaxat, ſed de ſinu Dei Patris, *& dat vitam* perennem ac beatam *mundo*, omnibus ex orbe univerſo electis. *Dixerunt ergo ad eum : Domine, ſemper da nobis panem hunc*, tam deſiderabilem, ut ſine labore, ſine anxietate alamur.

35. 36. *Dixit autem eis Ieſus : Ego ſum panis vitæ*, panis vivus & vivificus : *Qui venit ad me*, qui ſe in diſciplinam meam tradit, ſeque mihi devovet, *non eſuriet ; & qui credit in me, non ſitiet umquam......* Longè igitur præſtantior & admirabilior eſt panis, quem vobis offero, Manna quod miniſterio Moyſis datum eſt : ſiquidem qui Manna comederunt, adhuc eſurierunt : longè excellentior & admirabilior aquis quas è ſaxo eduxit, quas qui biberunt, adhuc ſitiverunt. Panis qui vobis præſto eſt potus ſimul ac cibus eſt, famem ac ſitim extinguens animæ, ita ut nihil ipſi præterea neceſſe ſit in æterna vita. *Sed dixi vobis, Quia & vidiſtis me,*

ſpectatores fuiſtis miraculorum probantium miſſionem ac divinitatem meam, *& tamen non creditis* me eſſe Meſſiam, Filium Dei, Salvatorem mundi. Cor nempe veſtrum incraſſatum eſt.

37. 38. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet.* Sed quamvis non credatis, nihil mihi perit ex populo electo, quem dedit mihi Pater in hæreditatem, nec infidelitas veſtra fidem Dei evacuavit. Nam omnes qui mihi dati ſunt à Patre, *prædeſtinati ſecundùm propoſitum ejus, qui operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ, ut ſimus in laudem gloriæ ejus*, ad me venient, id eſt, mihi credent: *& eum qui venit ad me, non ejiciam foras*; eum qui mihi datus à Patre, ad me venit, non ejiciam è domo mea, ac regno, ſed illum fovebo, protegam, adjuvabo ut perſeveret, perſeverantem denique coronabo: *quia deſcendi de cælo* per Incarnationis meæ myſterium, *non ut faciam voluntatem meam*, nempe humanam, quæ diſſentanea ſit voluntati Patris, *ſed voluntatem ejus qui miſit me*: ut omnia congruenter agam paternæ voluntati, quæ & mea eſt, quatenus Deus ſum, & Verbum in principio exiſtens apud Deum.

[Ephes. 1. 11. 12.]

39. 40. *Hæc eſt autem voluntas ejus, qui miſit me, Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo*; ut ex iis omnibus quos dedit mihi, neminem in æternum perire patiar; *ſed reſuſcitem illud*, id eſt, electos omnes, ad gloriam cæleſtem, æternamque felicitatem, *in noviſſimo die. Hæc eſt autem voluntas Patris mei, qui miſit me, ut omnis qui videt Filium*, qui illum attento animo conſiderat in carne aſſumpta, & ex doctrina & miraculis verè Filium Dei eſſe agnoſcit, *& credit in eum* fide viva, tamquam in Salvatorem & Mediatorem unum Dei & hominum, *habeat vitam æternam*, certiſſimè conſequatur vitam æternam, ad quam ab æterno electus eſt; *& ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die*, ad vitam immortalem, & beatam.

41. 42. 43. *Murmurabant ergo Judæi de illo*, ſive contra illum, *quia dixiſſet: Ego ſum panis vivus, qui de cælo deſcendi.* Illum nempe merum hominem eſſe cenſebant, cujus terrenam ſe noſſe putabant originem, humilémque conditionem. Et dicebant: *Nonnè hic eſt Jeſus filius Joſeph* fabri, *cujus nos novimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cælo deſcendi?* Si merus homo fuiſſet Jeſus, Judæorum offenſioni obviàm iviſſet, dicendo, Se è cælo non deſcendiſſe ſecundùm perſonam & naturam, quaſi divinæ originis eſſet ac naturæ, veruſque Deus ac Dei Filius; ſed quòd doctrinam cælitùs inſpiratam doceret. Tantùm verò abeſt ut illam removeat intelligentiam & opinionem quòd è cælo reipſa deſcendiſſet, naturâque & origine verus Deus eſſet; quin immò illam adſtruit & confirmat. *Reſpondit ergo Jeſus*, & dixit eis: *Nolite murmurare invicem*, ſeu inter vos: quibus verbis omniſcium ſe oſtendit.

44. *Nemo poteſt venire ad me*, id eſt, mihi credere quod ſim Meſſias, verus Dei Filius, mundi Salvator, & hoc nomine mihi adhærere, *niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum* interiùs invictiſſimâ gratiæ ſuæ efficaciâ & ſuavitate omnia humana merita præveniente, cor aperiente, flectente, innovante, accendente, impellente, convertente, & ex nolentibus volentes faciente. *Et ego reſuſcitabo eum*, qui ad me venerit, & in me manſerit, *in noviſſimo die.* Partem illi dabo in reſurrectione Juſtorum.

45. 46. *Eſt ſcriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei.* Omnes Eccleſiæ filii docti erunt à Deo, non voce tantùm extrinſecùs inſonante, ſed interiùs revelante. *Omnis qui audivit à Patre*, quem interius docuit Pater, *& didicit* eo illuminante & docilitatem fidemque donante, *venit ad me*, credit me eſſe Filium Dei, mundique Salvatorem, & mihi eo nomine adhæret. *Non quia Patrem vidit quiſquam*, velut ludimagiſtrum diſcipulos docentem. (Valde enim remota eſt à ſenſibus carnis hæc ſchola in qua Pater auditur & docet) *niſi is qui eſt à Deo* genitus & miſſus Filius ejus unigenitus, *hic vidit Patrem*, cujus in ſinu manet, unius cum ipſo naturæ & ſcientiæ. *Nemo Deum vidit umquam; Unigenitus qui eſt in ſinu Patris, ipſe narravit.* Cùm autem ſe & ex Deo eſſe, & vidiſſe Patrem ſtatuit, ſe ipſum ex omnium creaturarum numero excludit. Cùm ergo extra omnia ſit, & nemine Patrem vidente, ſolus eum ipſe videat, numquid in omnium numero non eſſe cenſendus eſt, ut unus ex ipſis, ſed extra omnia, ut ſupra omnia? Et, ſi cùm à Deo omnia exiſtere dicantur, ac nemo Patrem videat, ſolus ipſe eum videt: illud, *à Deo*, rectè intelligemus de ipſo ſolo, quaſi dicat *ex ſubſtantia Patris.*

[Iſai. 54. 13.] [Iohan. 1. S. Cyrill. Lib. 4. in Iohann. p. 348.]

47. 48. 49. 50. *Amen, amen dico vobis, Qui credit in me*, qui me Filium Dei eſſe credit, doctrinamque meam amplectitur, & mandata ſervat, *habet vitam æternam*, jus certiſſimum ad vitam æternam, pignus æternæ felicitatis. *Ego ſum panis vitæ*, panis vivificus, & vitam æternam in me credentibus, & ſpiritualiter per fidem caritate formatam manducantibus præſtans. *Patres veſtri manducaverunt Manna in deſerto, & mortui ſunt*, quotquot illud manducaverunt, ad vitam enim corruptibilis corporis tuendam & ſuſtentandam, non ad procurandam immortalitatem datum eſt. *Hic eſt panis de cælo deſcendens*: Ego ſum panis ille: *Ut ſi quis ex ipſo manducaverit, non moriatur.* Eo fine ſum incarnatus ut quiſquis mihi per fidem & caritatem intimè unitus & incorporatus fuerit, in meque manſerit, non moriatur morte æterna ſive animæ, ſive corporis. Divini enim hujus cibi virtute in vitam æternam, beatam, & glorioſam ſuſcitandus eſt.

51. 52. *Ego ſum panis vivus*, in me ipſo vitam habens, panis Angelorum quatenus Verbum Patris & vita apud Deum, *qui de cælo deſcendi*, & aſſumptâ carne factus ſum panis hominum in me credentium. *Si quis manducaverit ex hoc pane*, ſeu ſpirituali manducatione per fidem Incarnationis ac Paſſionis meæ, ſeu Sacramentali ſimul & ſpirituali per Sacramentum quod inſtituam Corporis & Sanguinis mei, vivet in æternum: *Et panis, quem ego dabo*, ipſa *caro mea eſt*, quam ego dabo id eſt, quam offeram Patri in altari crucis ut victimam *pro mundi vita.* Non ergo figuram dumtaxat carnis ſuæ, ſed veram carnem ſe daturum in Sacramento Euchariſtiæ, de quo hunc locum ſummo conſenſu veteres Patres intelligunt, & Eccleſia à Spiritu ſancto edocta, Chriſtus promittit.

[Text. Græc.]

53. *Litigabant ergo Iudæi ad invicem*, inter ſe diſceptabant, *dicentes: Quomodo poteſt hic*, quem novimus, *nobis carnem ſuam dare ad manducandum?* An carnem ſuam aliorum more ciborum in fruſta conciſurus ac diſcerpturus eſt, ut eam manducandam apponat? Hoc impoſſibile & horrendum. Si nudam carnis ſuæ figuram vel merum panem carnis ſuæ virtute & efficacia plenum ſe daturum credentibus Chriſtus Jeſus promiſiſſet, Judæorum contentionem facillimè ſedare, & offenſionem removere potuiſſet, dicendo ſe panem daturũ ceu figuram carnis ſuæ, & fide tantùm, non ore carnem ſuam manducandam ſe commendare. Verùm tantùm abeſt ut idæam veræ carnis, veræque & oralis manducationis à verborum ſuorum ſenſu removerit, ut potiùs illam confirmaverit.

54. *Dixit ergo eis Ieſus: Amen, amen dico vobis: niſi manducaveritis carnem Filii hominis*, id eſt meam, *& biberitis ejus ſanguinem* (quorum unum ſine altero fieri non poteſt, ſiquidem in qualibet parte Sacramenti corpus Chriſti continetur & ſanguis ſecundùm ſubſtantiam & integritatem) *non habebitis vitam* æternam *in vobis*, id eſt, non perſeverabitis in vita ſpirituali, ut ſit vobis æterna. His verbis præceptum Chriſtus tradit de carne ſua manducanda in Sacramento Euchariſtiæ, vel reipſa; vel voto & deſiderio, ſi neceſſitas rem excludat. Qua de re legendi Theologi.

55. 56. 57. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem*, eo modo quo manducari ac bibi debent, non ore ſolùm corporis ſumendo ſub Sacramento, ſed ore mentis & cordis per fidem & caritatem, *habet*

vitam æternam, jus ad vitam æternam, pignus vitæ A æternæ; *& ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die*, vi corporis & Sanguinis mei, quod ſemen eſt immortalitatis & incorruptionis. *Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*; non metaphoricè ſolùm aut myſticè, ſed re ipſa; non fluxus & caducus, ſed æternus. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo*, non ſpirituali tantùm, ſed corporali unitate & commixtione.

S. Hilarius lib. 8. de Trinitate, n. 14. p. 958. » De veritate carnis & ſanguinis non relictus eſt ambigendi locus. Nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra *verè caro eſt, & verè ſanguis eſt*. Et hæc accepta atque hauſta id efficiunt, ut & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit. Annè hoc veritas non eſt? Contingat planè his verum non eſſe, qui Chriſtum Jeſum verum eſſe Deum denegant. Eſt ergo in nobis ipſe per carnem, B & ſumus in eo: dum ſecum hoc, quod nos ſumus, in Deo eſt. »

S Cyril. lib. 10. p. 863. » Chriſtus non ait, Se dumtaxat in nobis futurum ſecundùm relationem quamdam affectûs, ſed & per participationem naturalem. Ut enim ſiquis ceram ceræ conjunctam igne ſimul liquefecerit, unum quid ex ambobus efficit, ita per corporis Chriſti, & pretioſi ſanguinis participationem ipſe quidem in nobis, nos autem rurſus in eo ſimul unimur. Nec enim aliter vivificari poteſt quod naturâ ſuâ eſt corruptibile, quàm ſi corporaliter unitum ſit corpori ejus qui ſecundùm naturam ſuam eſt Vita, hoc eſt, Unigeniti. »

58. *Sicut miſit me vivens Pater*, ſicut Pater qui miſit me Deus vivens eſt, & fons omnis vitæ, *& ego vivo propter Patrem*, id eſt, Patre autore; *& qui manducat me, & ipſe vivet propter me*, id eſt, me autore. Non eſt alia vita mea quàm Patris: proinde mirum vobis eſſe non debet ſi carnem meam vivificare aſſeram eos qui illam manducabunt.

S. Hilarius lib. 8. p. 957. » Vivit ergo per Patrem: & quo modo per Patrem vivit, eodem modo nos per carnem ejus vivimus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præſumitur, ut id de quo agitur, ſecundùm propoſitum exemplum aſſequatur. Hæc ergo vitæ noſtræ cauſa eſt, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Chriſtum habemus: victuris nobis per eum ea conditione quâ vivit ille per Patrem. Si ergo nos naturaliter ſecundùm carnem per eum vivimus, D id eſt, naturam carnis ſuæ adepti: quomodo non naturaliter ſecundùm Spiritum in ſe Patrem habeat, cùm vivat ipſe per Patrem?

59. *Hic eſt panis*, caro mea eſt ille panis, *qui de cælo deſcendit. Non ſicut manducaverunt Patres veſtri Manna & mortui ſunt*: ut alterius naturæ, ita longè majoris virtutis eſt quàm Manna, quod manducaverunt Patres veſtri in deſerto, & nihilominus mortui ſunt. Manna enim figura tantùm erat vivifici illius panis, quem vobis ſum daturus. *Qui manducat hunc panem vivet in æternum.*

60. 61. *Hæc dixit Ieſus palam in Synagoga docens, in Capharnaum. Multi ergo audientes ex diſcipulis ejus*, non ex duodecim Apoſtolis, ſed ex aliis qui frequentiores illum ſectabantur, *dixerunt: Durus eſt hic ſermo*, E incredibilis, *& quis poteſt eum audire?* Quis patienter audiat?

62. 63. *Sciens autem Ieſus apud ſemetipſum*, id eſt, ex ſe ipſo nullo indicante, *quia murmurarent de hoc diſcipuli ejus*, quòd dixerat ſe eſſe panem vivum, qui è cælo deſcendit, &c. *dixit eis: Hoc vos ſcandalizat?* Itanè ſermo ille quaſi durus & incredibilis vos offendit? *Si ergo videritis Filium hominis aſcendentem ubi erat priùs?* Numquid omnem offenſionem ex animis veſtris non tollet aliquando Aſcenſio mea in cælum, ubi eram priùs, & ab æterno ut Deus, quò aſcendam ſecundùm naturam humanam, idem ipſe qui deſcendi; quia unumquodque ad originem ſuam redire neceſſe eſt?

S. Cyrill. lib. 4. p. 375. Si carnem meam vivificare non poſſe putatis, quia naturâ ſuâ comparata non eſt ad vivificandum; quomodo in cælum aſcendet, cùm hoc æquè carni per ſe ſumptæ impoſſibile ſit? Quòd ſi præter naturam, & virtute Verbi Dei, cui unita eſt, & in quo ſubſiſtens eſt, aſcendat, quid prohibet quò minùs etiam vivificet, licet naturâ ſuâ vivificare non poſſit? Nam qui cæleſte effecit id quod de terra eſt, vivificum æquè reddet, tametſi corruptioni obnoxium.

64. *Spiritus eſt qui vivificat*; divinitas mea conjuncta carni vivificandi vim ipſi tribuit: ipſa verò caro per ſe ſine divinitate nihil prodeſſet. Spiritus eſt Deus.

S. Cyrill. Ibid. 376. Sicut ergo caro per ſe non vivit, ſed ex ſpiritu: ita caro mea non eſt per ſe vivifica, ſed per Verbum cui unita eſt. Corpus enim eſt ejus qui vita eſt ſecundùm naturam, non autem alicujus terreni hominis, de quo jure dici poſſit, *Caro non prodeſt quidquam*. Non enim Pauli, verbi gratiâ, aut Petri, vel cujuſvis alterius caro id in nobis præſtabit: ſed unica & ſola Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*...

S. Auguſt. Tract. 27. in Iohan. Caro non prodeſt quidquam, *ſed quomodo illi intellexerunt: carnem quippe ſic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo Spiritu vegetatur*. Proinde ſic dictum eſt, *Scientia inflat*. Jam ergo debemus odiſſe ſcientiam? Abſit. *Et quid eſt, Scientia inflat? Sola ſine caritate: ideo adjunxit, Caritas verò ædificat. Adde ergo ſcientiæ caritatem, & utilis erit ſcientia, non per ſe, ſed per caritatem. Sic etiam nunc, Caro non prodeſt quidquam, ſed ſola caro: accedat Spiritus ad carnem, quomodo accedit caritas ad ſcientiam, & prodeſt* C *plurimùm; nam ſi caro nihil prodeſſet, Verbum caro non fieret ut inhabitaret in nobis.*

Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt, ſpiritaliter, non carnaliter intelligenda ſunt, non de carne mortua, ſed vivâ, & Spiritui Deo perſonaliter conjunctâ, ideòque vivifica. Verba quæ de carne mea manducanda vobis locutus ſum ſpiritaliter intellecta vitam afferent; carnaliter accepta, ut plerique veſtrûm intellexerunt de carne mortua & in fruſta conciſa, qualis in macello vænit, dentibuſque dilanianda, vobis mortis eſſent occaſio, quia *Littera occidit, ſpiritus autem vivificat*. Cæterùm in ſenſu figurato & metaphorico verba ſua non eſſe accipienda, quibus carnem ſuam ſe daturum in cibum promiſerat, non eſſe (inquam) intelligenda de figurâ carnis ſuæ, ſed de vera carne; non de manducatione dumtaxat ſpirituali, ſed reali, ex eo compertum eſt. 1. Quòd præmiſſo juramento fidem exigat: *Amen, amen dico vobis, Niſi manducaveritis carnem Filii hominis & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* 2. Quòd verè, non typicè cibum eſſe carnem ſuam aſſerat, eámque veteri figuræ, ſcilicet Mannæ opponat. *Caro mea verè eſt cibus.... Non ſicut manducaverunt Patres veſtri Manna, &c.* 3. Quòd Judæos, Diſcipuloſque ſuos de veræ carnis ejus vera realique manducatione verba ejus intelligentes, & velut incredibilia rejicientes non docuerit Magiſter optimus explicatâ figurâ & metaphorâ, quæ explicatio offenſionem omnem ex eorum animis removiſſet, illoſque continuiſſet in officio; cùm verba Domini in ſenſu metaphorico intellecta, ſcilicet de figurâ carnis, & ſpiritali per fidem manducatione, nihil incredibile ſignificarent. 4. Quòd rei admirabilioris, & humanæ rationis comprehenſionem non minùs excedentis exemplo fidem adſtruat carnis ſuæ in verum cibum dandæ. *Si ergo videritis Filium hominis aſcendentem ubi erat priùs?* Carnem ergo ſuam in Sacramento verè & reipſa manducandam, inviſibiliter tamen, commendat Chriſtus. *Verba quæ locutus ſum vobis*, inquit, *ſpiritus & vita ſunt*: Id eſt, *Sacramentum aliquod vobis commendavi, ſpiritualiter intellectum vivificabit vos, & ſi neceſſe eſt illud viſibiliter celebrari, oportet tamen inviſibiliter intelligi.* Sic interpretatur S. Auguſt. in Pſalm. 98.

65. 66. *Sed ſunt quidam ex vobis qui non credunt.* Verumtamen ſunt quidam ex vobis qui verbis meis vitam & ſalutem afferentibus fidem non adhibent ob animi ſuperbiam

&

& contumaciam. Id dixit Jeſus ſe cordium inſpecto- A rem & ſcrutatorem eſſe oſtendens. *Sciebat enim ab initio Jeſus*, ab eo primo tempore quo eum ſectari cœperant diſcipuli, imò à primo inſtanti Incarnationis ſuæ, ut homo; ab æterno ut Deus, *qui eſſent non credentes, & quis* ex numero duodecim Apoſtolorum *traditurus eſſet eum. Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me*, in me credere, mihique adhærere, *niſi fuerit ei datum à Patre meo.* Fides enim gratuitum omnino Dei donum eſt. Igitur *Et qui Evangelium non audierunt, & qui eo audito in melius commutati perſeverantiam non acceperunt, & qui Evangelio audito venire ad Chriſtum, hoc eſt, in eum credere noluerunt, quoniam ipſe dixit*: Nemo venit ad me, niſi ei datum

S. Auguſt. lib. de Cor. rept. & Grat. c. 7.

fuerit à Patre meo: *& qui per ætatem parvulam nec credere potuerunt, ſed ab originali noxa ſolo poſſent la-* B *vacro regenerationis abſolvi, quo tamen non accepto mortui perierunt; non ſunt ab illa conſperſione diſcreti, quam conſtat eſſe damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem. Diſcernuntur autem non meritis ſuis, ſed per gratiam Mediatoris, hoc eſt, in ſanguine ſecundi Adam juſtificati gratis. Itaque cùm audimus*:

1. Cor. 4. 7.

Quis enim te diſcernit? Quid autem habes quod non
» accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non
» acceperis? *Ab illa perditionis maſſa quæ facta eſt per*
» *primum Adam, debemus intelligere neminem poſſe diſcerni, niſi qui hoc donum habet, quiſquis habet, quod gratiâ Salvatoris accepit.*

67. 68. *Ex hoc multi diſcipulorum ejus abierunt retro: & jam non cum illo ambulabant.* Ex eo tempore, ſive ea occaſione multi ex diſcipulis ejus ab ejus comitatu & contubernio deſciverunt, nec eum ampliùs ut Magiſtrum ſuum agnoſcebant & ſectabantur. *Dixit ergo Jeſus ad duodecim* Apoſtolos: *Numquid & vos vultis abire?* Ut nullos ſuâ causâ quærere oſtenderet, ſed propter eorum ſalutem, ac ne velle quidem diſcipulos niſi volentes, & gratiam ſuam liberi arbitrii jura ſervare.

69. 70. *Reſpondit ergo ei Simon Petrus*, ſuo & aliorum nomine: *Domine, ad quem ibimus?* Quem alium adibimus & eligemus præceptorem? *Verba vitæ æternæ habes.* Verba tua verè divina ſunt, & credentes ducunt ad vitam æternam: *Et ideo nos credidimus, & cognovimus*, certò perſuaſi tum verborum tuorum efficaciâ & auctoritate, tum operum tuorum admirabilitate, *quia Tu es Chriſtus Filius Dei.* In Græco Textu cum gemino articulo verba leguntur, *Tu es ille Chriſtus, ille Filius Dei*, ut Jeſum verum Chriſtum, verumque Dei Filium naturâ, non adoptione, ſignificent, ab aliis qui aliqua ratione Chriſti & Filii Dei appellati ſunt, diſtinctum, ut S. Cyrillus exponit.

S. Cyrill. lib. 4. p. 395.

71. 72. *Reſpondit eis Jeſus: Nonnè ego vos duodecim elegi* ad Apoſtolatum, *& unus ex vobis diabolus eſt*, homo diabolicus, qui diaboli mores imitatur, incredulus, fur, ſacrilegus, proditor? *Dicebat autem Judam Simonis Iſcariotem*: his verbis Judam notabat: *Hic enim erat traditurus eum cùm eſſet unus ex duodecim*: cujuſque animum Jeſus noverat.

Senſus Moralis.

3. 4. Subiit *ergo in Montem Jeſus, & ibi ſedebat cum Diſcipulis ſuis. Erat autem proximum Paſcha, &c.* Ut ad Paſchatis Chriſtiani, ac aliarum Eccleſiæ inſignium Solemnitatum celebrationem ſe dignè præparent Fideles 1. A negotiorum ſæcularium tumultu, à pravis affectibus, quæ ferventium inſtar ſunt fluctuum; ab occaſionibus peccati enavigandum eſt. *Abiit Ieſus trans Mare Galilææ.* 2. Sequendus Jeſus, ad ipſum adeundum, ut animæ noſtræ morbos curet per gratiam ſuam: ſequendus autem eſt contriti cordis & amoris pœnitentis affectu, ſequendus per viam laborioſæ pœnitentiæ: peccata enim non condonat, niſi verè pœnitentibus, & diligere incipientibus. *Et ſequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirmabantur.* 3. In Montem aſcendendum cum Jeſu, orationi vacandum ſeorſim à turbis per aliquot dies. Idoneus ſcilicet ad cæleſtem Philoſophiam locus

S. Chryſ. Hom. 41. in Iohann.

ſolitudo. Aliquando Chriſtus ſolus montem aſcendit, & pernoctat, & orat; ut oſtendat eum qui vult Deo frui, à mundi curis vacare, & quietum locum quærere, & ſocietates quibus à Deo, diviniſque rebus avocari ac diſtrahi poteſt, fugere oportere. 4. Induenda ſunt miſericordiæ viſcera, nec oculi ſolùm corporis ad pauperes convertendi, ſed cordis, de illorum neceſſitatibus ſublevandis piè ſolliciti. *Cùm ſublevaſſet oculos Ieſus, & vidiſſet quia multitudo maxima venit ad eum.* Eleemoſynæ uberes erogandæ ſunt à divitibus: nec terreri debent multitudine pauperum, ac metuere ne fortè non ſufficiant ipſorum facultates ad ſuſtentandam familiam, ad ſtatus ſui conditioniſque decorem ſervandum; ſed in divinâ providentiâ confidere, quæ ſervis ſuis non deeſt, & virorum miſericordium largaſque eleemoſynas erogantium bona temporalia, ſicut & ſpiritualia multiplicat. *Qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Unuſquiſque prout*

2. Cor. 9.

deſtinavit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate: Hilarem enim datorem diligit Deus. Potens eſt autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus ſemper omnem ſufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, ſicut ſcriptum eſt: Diſperſit, dedit pauperibus: juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi. Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum præſtabit, & multiplicabit ſemen ve- C *ſtrum, & augebit incrementa frugum juſtitiæ veſtræ: ut in omnibus locupletati abundetis in omnem ſimplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo.* Omnes homines, quantumvis potentes & divites, mendici Dei ſunt, cujuſque providentiâ aluntur & ſuſtentantur: Verùm hunc honorem divitibus tribuere vult, ut ſint providentiæ ſuæ miniſtri, curam gerendo pauperum, & ipſos alendo. *Facite homines diſcumbere.* 5. Superflua neceſſariò danda pauperibus; colligendum ac ſeponendum eſt in pauperum uſus quicquid ſupereſt neceſſitati perſonæ, ac familiæ, decoroque ſtatûs, etiamſi neceſſarium videatur cupiditati, vanitati, ac voluptati. Superflua divitum, neceſſaria pauperum. Pereunt alioqui, & divites perire faciunt divitiæ conſervatæ, vel impenſæ in damnum dominorum ſuorum. *Ut autem impleti ſunt, Dixit Diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperaverunt fragmenta, ne pereant.* D 6. Qui Chriſtum audierunt, qui ſanati ſunt, qui in bonis operibus exercitati, cæleſtem Panem eſuriant ac ferventi caritate deſiderantes ad Sacram Menſam accedant, panem cæleſtem, ipſum Chriſti corpus, manducaturi: cujus figuræ panes erant ab eo divinâ benedictione & omnipotenti virtute multiplicati, & turbis eſurientibus diſtributi. *Accepit ergo Jeſus panes, & cùm gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus.* 7. Virilem in ſtudio boni animum iis ineſſe oportet, qui ad

S. Cyrill. lib. 3 in Iohann. p. 282.

Chriſti menſam accedunt. Unde diſcumbentium virorum dumtaxat meminit S. Evangeliſta, mulieribus & pueris utiliter ad noſtram doctrinam ſilentio præteritis. Docet quippe nos tamquam in ænigmate, in ſtudio boni viriliter agentibus convenientiùs quodammodo & E magis propriè cibum à Salvatore ſuppeditatum iri, non autem iis qui vitioſis moribus ſunt effœminati; ſed nec iis qui mente ſunt pueri, ut idcirco nihil capere poſſint eorum quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria. *Diſcubuerunt ergo viri numero quaſi quinque millia.* 8. Communionis fructus ſit, ut Chriſtum Jeſum magis cognoſcant, diligant, laudent, voce & operibus confiteantur. *Illi ergo homines cùm vidiſſent quod Jeſus fecerat ſignum, dicebant: Quia hic eſt verè Propheta qui venturus eſt in mundum.* 9. Qui Pane cæleſti, ſcilicet Chriſti corpore ſatiati ſunt, illum ſibi Regem eligere debent, illi in omnibus parere, cor illi ſuum conſecrare ut in eo ſolus regnet, ſuos omnes affectus ac ſenſus illi ſubjicere. *Jeſus ergo cùm co-*

gnoviſſet, quia venturi eſſent ut raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipſe ſolus.

15. *Jeſus ergo cùm cognoviſſet, quia venturi eſſent ut raperent eum, & facerent eum Regem, fugit, &c.* Chriſtus in montem fugit, dignitatum honorumque hujus mundi contemptum nos docens: utque his ſpretis futura optaremus, complecteremur, amaremus. Regnum ſuum non hujus mundi, ſed cæli dicit. Gloriam mundi non quærit, ſed fugit. Imitemur Dominum noſtrum. Dignitatem filiorum Dei, claritatem æternam, regni cæleſtis conſortium, gloriam immortalem pluris faciamus temporalibus & tranſitoriis honoribus; gloriâ mundi quæ ſi cum gloriâ nobis à Deo promiſſa comparetur, umbra eſt & ſomnium. Omnis gloria hominis *tamquam flos agri.* Quid fragilius? Quid corruptibilius? Sed quamvis diuturna quid animæ conferret? Nihil ſanè; verùm majorem in modum officit, quippe quæ ſervos efficiat, & quidem emptis viliores; non hominum dumtaxat diverſa imperantium, ſed ambitionis crudelis dominæ mancipia. Si gloriam aucuparis, immortalem quære. Quid expetibilius apud Deum & Angelos ejus, an apud homines in honore eſſe; corruptibilem, an incorruptam coronam conſequi; ad momentum, an ad ſæcula ſempiterna coronari?.... Si Chriſtus Regem fieri conſcius regni ſui refugit, pleniſſimè dedit formam ſuis, dirigendo omni faſtigio & ſuggeſtu tam dignitatis, quàm poteſtatis. Quis enim iis magis uſus fuiſſet quàm Dei Filius? *Quales & quanti eum faſces producerent? Qualis purpura de humeris ejus floreret? Quale aurum de capite radiaret, niſi gloriam ſæculi alienam & ſibi & ſuis judicaſſet? Igitur quam noluit, rejecit; quam rejecit, damnavit; quam damnavit, in pompa diaboli deputavit. Non enim damnaſſet niſi non ſua: alterius autem eſſe non poſſent, niſi diaboli, quæ Dei non ſunt.*

S. Iohann. Chryſoſt. Hom. 41. in Iohann.

Tertullianus lib. 10. de Idololat c. 18.

17. 18. & ſeq. *Et tenebræ jam factæ erant, & non venerat ad eos Jeſus.* Tenebris obſcuratum eſt cor noſtrum, niſi ad nos veniat Jeſus qui tenebras noſtras illuminet. Sed & venti graviorum tentationum concutiunt animæ noſtræ naviculam, & naufragium illi minitantur abſente Jeſu. *Mare autem vento magno flante, exurgebat.* His tentationibus probatur fides & excitatur. Si Jeſum appropinquantem videt anima, & ſuccurrere paratum; verumtamen timet, turbatur, niſi præſentiam ſuam verbo interiori cor pulſante, & in ſui amorem accendente manifeſtet. *Vident Jeſum ambulantem ſupra mare, & proximum navi fieri, & timuerunt. Ille autem dicit eis: Ego ſum, nolite timere.* Cùm autem Chriſtus Jeſus novo modo intrat in Animam per gratiæ, fidei, ſpei, & caritatis incrementum, citò Anima proficit, & progreditur in via Chriſtianæ pietatis & perfectionis, citò pervenit ad patriam cæleſtem. *Voluerunt ergo accipere eum in navim: & ſtatim navis fuit ad terram, in quam ibant.*

26. *Amen, amen dico vobis: Quæritis me, non quia vidiſtis ſigna; ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis.* Pars Chriſtianorum maxima Chriſtum Jeſum propter utilitatem ſuam, pauci propter ipſius gloriam quærunt. Plerique Deo ſerviunt ut Judæi carnales, temporalium intuitu commodorum. Multi ex eis qui ſpiritales videntur, Deo ſerviunt ob ſpiritalia ſolatia; ſponſi munera magis amant quàm ſponſum. *Quæritis me, quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis.* Vix quæritur Jeſus propter Jeſum. Quæritis me propter aliud, quærite me propter me. Temporalia bona, non propter ſe, ſed propter ſpiritalia quæramus; ſpiritalia ipſa munera propter Deum. Propter utraque Deo gratias agamus, his utendum, ſolo Deo fruendum eſt. Quid eſt frui? Amore illi inhærere propter ipſum. Temporalia propter ſpiritualia largitur hominibus ſui capacibus. Imperfectiores ſenſibilibus allicit, & præmonet ne hæc ſemper expetant, ſed deſiderent ſummum bonum, Deum ipſum dumtaxat, propter quem conditi ſunt. Spiritualium igitur potior nobis ratio ſit. Nam ſi ſpiritalia aſſequimur, amiſſis corporeis, nullum patimur detrimentum: ſine illis autem quæ nobis reliqua ſpes eſt? Quod ſolatium? Quocirca ſpiritalia præſertim nobis à Deo petenda & optanda ſunt. Hæc nos poſtulanda docuit Dominica Oratione. Non principatum, non divitias, non gloriam, non potentiam, ſed animæ utilitatem poſtulandam; non terrena, ſed cæleſtia petenda mandavit. Quæ enim amentia eſt, ea deſiderare & à Domino poſtulare, quibus inhærere, quæ diligere, de quibus ſolliciti eſſe prohibemur?

S. Auguſt.

S. Chryſ. Hom. 42. in Ioann.

Quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. Non ſemper clementiâ & lenitate utendum, ſed aliquando Præceptorem duriuſculè gerere ſe decet, ut ignavum diſcipulum excitet: quem morem & hic & alibi ſæpe Dei Filius ſervavit. Accedentibus enim turbis, illíque applaudentibus; ut humanam gloriam ſe contemnere, & eorum tantùm ſalutis curam ſe habere oſtendat, aſperiùs illis reſpondet, ut eos erudiat. Modeſtiâ tamen & manſuetudine temperata reſponſio eſt. Non enim gulæ & ventris ſervos appellavit: non tot præcedentia miracula, quæ viderant, nec propterea in eum crediderant, exprobravit; ſed proximè factum miraculum præſertim commemorat, ut eos corporei cibi deſiderio, non ſpiritualium gratiâ bonorum quærere ſe ac ſequi oſtendat: quod maxima reprehenſione dignum eſt. *Anima enim plus eſt quàm eſca.... Non eſt regnum Dei eſca & potus: ſed juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto.... Eſca ventri, & venter eſcis: Deus autem & hunc & has deſtruet.... Optimum eſt gratiâ ſtabilire cor, non eſcis: quæ non profuerunt ambulantibus in eis.*

S. Chryſ. Hom. 43. in Iohann.

Luc. 13. 23. Rom. 14. 17. 1. Cor. 6. 13. Hebr. 13. 9.

27. *Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis.* Hoc eſt, nolite corporis cibum curare, ſed Animæ. Non tamen labori parcendum, & in otio ac deſidia vivendum eſt. In ſudore vultûs, temporalis vitæ ſubſidia procuranda & vobis & pauperibus. *Rogamus autem vos, fratres,* inquit Apoſtolus, *ut abundetis magis, & operam detis, ut quieti ſitis, & ut veſtrum negotium agatis, & operemini manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis, & ut honeſtè ambuletis ad eos qui foris ſunt.... Qui furabatur, jam non furetur: magis autem labore operando manibus ſuis quod bonum eſt, ut habeat unde tribuat neceſſitatem patienti,* Hæc igitur verba, *Operamini non cibum qui perit,* non in otio & deſidia vivendum ſignificant: hic enim cibus eſt qui maximè perit, ſiquidem omnis malitiæ fomes deſidia eſt & otium; ſed operandum, & erogandum indigentibus, qui cibus minimè perit. Qui pigritiæ deditus ventri vivit, & deliciis vacat, is cibum operatur qui perit: qui verò ex labore ſuo Chriſtum nutrit & veſtit in paupere, quis cibum pereuntem illum operari dicat; cùm propter hoc opus cæleſte regnum, æternáque bona nobis promittantur? At cùm Judæi nullam fidei rationem haberent; cùm non cogitarent unde & quâ virtute cibus ille veniſſet, ſed ſatietatem ſine labore quærerent, meritò Chriſtus hunc appellavit cibum qui perit. Quaſi diceret; Pavi vos, ut inde permanentem cibum quæreretis, quo nutriretur animus: vos terreno attenditis. Ideo vilem hunc vobis cibum dare nolo, qui caducam & fluxam vitam, ſed qui ſempiternam præbeat: qui non corpus, ſed animam paſcat. *Quem Filius hominis dabit vobis.*

1. Theſſal. 4. Epheſ. 4. 28. S. Ioan. Chryſ. Hom. 43 in Ioann.

29. *Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Hoc eſt opus Dei, ut credatis in eum quem miſit ille.* Diſcernitur ab operibus fides, ſicut Apoſtolus dicit, juſtificari hominem per fidem ſine operibus Legis; & ſunt opera quæ videntur bona, ſine fide Chriſti, & non ſunt bona, quia non referuntur ad eum finem ex quo ſunt bona: *Finis* enim *Legis Chriſtus ad juſtitiam omni credenti.* Ideo noluit diſcernere ab opere fidem, ſed ipſam fidem dixit eſſe opus. Ipſa eſt enim *Fides quæ per dilectionem operatur.* Nec dixit, Hoc eſt opus veſtrum, ſed, *Hoc eſt opus Dei, ut credatis in eum quem miſit ille:* ut qui gloriatur, in Domino glorietur.

Rom. 3. 28. S. Aug. Tract. 25. in Ioann. Galat. 5. 6.

32. *Amen, amen dico vobis: Non Moyſes dedit vobis*

panem de cælo, ſed Pater meus dat vobis panem de cælo verum. Panis enim Dei eſt qui de cælo deſcendit, & dat vitam mundo..... Ego ſum panis vitæ, &c. Verum illum & vivificum Panem Manna ſignificabat. Signa mea dilexiſtis; qui ſignificabatur, contemnitis. Iſte panis Dominus Jeſus; panis Dei, & panis Deus; panis quem ſolus Deus dare poteſt, ex ejus ſcilicet ſubſtantia genitus; panis verus, qui veram vitam dat & conſervat filiis Dei, vitam immortalem & æternam. Huic Pani incorporari nos oportet, ut vivificemur; non mutatur in nos ut cibus carnis noſtræ, ſed nos in illum fide vivâ mutari debemus, ut ſimus unum Chriſti corpus & una caro; & vivamus Deo, de Deo. *Ego ſum panis vitæ: qui venit ad me, non eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet unquam.* His verbis ſignificatur æterna ſatietas, ubi nulla eſt egeſtas. *Ego ſum panis vitæ.* Quis eſt panis cæli, nisi Chriſtus? *Sed ut panem Angelorum manducaret homo, Dominus Angelorum factus eſt homo. Si enim hoc non factus eſſet, carnem ipſius non haberemus: ſi carnem ipſius non haberemus, panem Altaris non manducaremus. Feſtinemus ad hæreditatem, quia magnum inde pignus accepimus. Deſideremus vitam Chriſti, quia tenemus pignus mortem Chriſti.*

S. Auguſt. ſerm. 130. in Iohann.

Ego ſum panis vitæ, Panis Angelorum ut Deus; panis hominum ut Deus homo. In corpore & ſanguine ſuo voluit eſſe ſalutem noſtram. Unde autem commendavit corpus & ſanguinem ſuum? De humilitate ſua. Niſi enim eſſet humilis, non manducaretur, nec biberetur. Reſpice altitudinem ipſius: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Ecce cibus ſempiternus: ſed manducant Angeli, & manducantes ſaginantur, & integrum manet quod eos ſatiat & lætificat. Quis autem homo poſſet ad illum cibum? Unde cor tam idoneum illi cibo? *Oportebat ergo ut Menſa illa lacteſceret, & ad parvulos perveniret.* Unde autem fit cibus lac? Unde cibus in lac convertitur, niſi per carnem trajiciatur? Nam mater hoc facit. Quod manducat mater, hoc manducat infans: *Sed quia minùs idoneus eſt infans qui pane veſcatur, ipſum panem mater incarnat, & per humilitatem mammillæ & lactis ſuccum de ipſo pane paſcit infantem. Quomodo ergo de ipſo pane pavit nos Sapientia Dei?* Quia *Verbum caro factum eſt & habitavit in nobis.* Videte ergo humilitatem; quia *Panem Angelorum manducavit homo.* Verbum illud quo paſcuntur Angeli ſempiternum, quod eſt æquale Patri, manducavit homo: quia *cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis Deo.* Saginantur illo Angeli; ſed *ſemetipſum exinanivit*, ut manducaret panem Angelorum homo, *formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo, humiliavit ſe factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis:* ut jam de cruce commendaretur nobis caro & ſanguis Domini *novum ſacrificium.*

S. Aug. Enar. 1. in Pſal. 33. n. 6.
Pſal. 77. 24.
Philipp. 2. 6.

37. *Omne quod dat mihi Pater ad me veniet: & eum qui venit ad me, non ejiciam foras.* Magnum arcanum & inſcrutabile! Quicumque in Dei providentiſſima diſpoſitione præſciti, prædeſtinati, vocati, juſtificati, glorificati ſunt; non dico etiam nondum renati, ſed etiam nondum nati, jam filii Dei ſunt, & omnino perire non poſſunt. Hi verè veniunt ad Chriſtum; quia ita veniunt quomodo ipſe dicit, *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet; & eum qui venit ad me, non ejiciam foras.* Et paulò poſt: *Hæc eſt*, inquit, *voluntas ejus qui miſit me Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo.* Ab illo ergo datur etiam perſeverantia in bono uſque in finem. Neque enim datur niſi eis qui non peribunt; quoniam qui non perſeverant peribunt. Talibus Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum, uſque adeo prorſus omnia, ut etiam ſi qui eorum deviant & exorbitant, etiam hoc ipſum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt atque doctiores. Diſcunt enim in ipſa via juſta cum tremore ſe exſultare debere, non ſibi arrogando tamquam de ſua virtute fiduciam permanendi, nec dicendo in abundantia ſua: Non movebimur in æternum. Propter quod eis dicitur, *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore, ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta:* Neque enim ait, & non veniatis ad viam juſtam; ſed ne pereatis de via juſta: Quid oſtendens, niſi eos eſſe commonitos, qui jam ambulant in via juſta, ut in timore Deo ſerviant, id eſt, non altum ſapiant, ſed timeant? Quod ſignificat, non ſuperbiant, ſed humiles ſint; exſultent Deo, ſed cum tremore; in nullo gloriantes, quando noſtrum nihil ſit: ut qui gloriatur, in Domino glorietur: ne pereant de via juſta, in qua ambulare cœperunt, dum ſibi hoc ipſum aſſignant, quòd in ea ſunt.

S. Auguſt. lib. de Corrept. & Grat. c. 9. n. 24.
Pſal. 2. 11.

38. *Quia deſcendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui miſit me.* Magnum ſacramentum, magnum illud & dulce ſecretum! Ipſa eſt cauſa, Domine Jeſu, quare non ejicias eum foras qui venit ad te, quia non voluntatem tuam facere deſcendiſti de cælo, ſed voluntatem ejus qui te miſit? ipſa. Timeo ne foras propterea exierit anima à Deo, quia ſuperba erat; immò non dubito. Scriptum eſt enim: *Initium omnis peccati ſuperbia:* &, *Initium ſuperbiæ hominis apoſtatare à Deo.* Scriptum eſt, firmum eſt, verum eſt... *Si ſuperbiâ ejicimur, humilitate regredimur.* Caput omnium morborum ſuperbia eſt, quia caput omnium peccatorum ſuperbia. Unde abundat iniquitas? Per ſuperbiam. *Cura ſuperbiam, & nulla erit iniquitas. Ut ergo cauſa omnium morborum curaretur, id eſt, ſuperbia, deſcendit & humilis factus eſt Filius Dei. Quid ſuperbis homo? Deus propter te humilis factus eſt. Puderet te fortaſſe imitari humilem hominem, ſaltem imitare humilem Deum.... Tota humilitas tua ut cognoſcas te.* Ergo quia humilitatem docet Deus, dixit; *Non veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui me miſit.* Superbia quippe facit voluntatem ſuam, humilitas facit voluntatem Dei.... *Et eum qui venit ad me, non ejiciam foras, quia deſcendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, &c.* Qui ad me venit, incorporatur mihi, qui mihi adhæret humilis erit: quia non facit voluntatem ſuam, ſed Dei: & ideo non ejicietur foras, quia cùm ſuperbus eſſet, projectus eſt foras.... Doctor itaque humilitatis venit non facere voluntatem ſuam, ſed voluntatem ejus qui miſit illum. Veniamus ad eum, intremus ad eum, incorporemur ei, ut nec nos faciamus voluntatem noſtram, ſed voluntatem Dei: & non nos ejiciet foras, quia membra ejus ſumus, quia caput noſtrum eſſe voluit docendo humilitatem.

S. Auguſt. Tract. 25. in Iohann. n. 15. 16. 18.
Eccli. 10. 15.

39. *Hæc eſt autem voluntas ejus, qui miſit me, Patris: ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, ſed reſuſcitem illud in noviſſimo die.* Chriſti ſummi Paſtoris exemplum imitentur Animarum Paſtores. 1. Dei voluntate & vocatione curam animarum ſuſcipiant. 2. Illam unam exquirant, illi uni ſerviant in ſacro Miniſterio. 3. Miniſterium ſuum cum humilitate impleant, ac pro ſalute animarum deſcendant ultro, ſiquidem vices gerunt Filii Dei, qui deſcendit de cælo, non ut faceret voluntatem ſuam, ſed voluntatem ejus qui miſit illum. 4. Vigilantiâ ſuâ, doctrinâ, labore, zelo, exemplo, precibus procurent, quantùm poſſunt, ne ulla ſibi commiſſarum Animarum pereat. *Hæc eſt autem voluntas ejus, qui miſit me Patris; ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo....* Ille Chriſto datus eſt, qui ſervat humilitatem; hunc accipit: qui non ſervat humilitatem, longè eſt à Magiſtro humilitatis. *Ut omne quod dedit mihi Pater, non perdam ex eo.* Sic non eſt voluntas in conſpectu Patris veſtri, ut pereat unus de puſillis iſtis. De tumentibus poteſt perire, de puſillis nihil perit: quia niſi fueritis ſicut puſillus iſte, non intrabitis in regnum cælorum.

S. Auguſt. Tract. 25. in Iohann.
Matt. 18. 14.

40. *Hæc eſt autem voluntas Patris mei, qui miſit me: ut omnis qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam. Et ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.* Quoſcumque per Chriſtum Jeſum abſolutè ſalvare vult Deus, infallibiliter ſalvantur. In vita igitur

S. Auguſt. in Enchir. cap. 95.

æterna electi videbunt *in clariſſima ſapientiæ luce, quod nunc piorum fides habet, antequàm manifeſta cognitione videatur, quàm certa, immutabilis, efficaciſſima ſit voluntas Dei, quàm multa poſſit & non velit, nihil autem velit quod non poſſit : quàmque ſit verum quod in Pſalmo canitur*, Deus autem noſter in cælo, omnia quæ-
Pſal. 113. cumque voluit fecit. *Quod utique non eſt verum, ſi aliqua voluit, & non fecit, & quod eſt indignius, ideo non fecit, quoniam ne fieret quod volebat Omnipotens, voluntas hominis impedivit.* Tres porrò effectus indeficientes & prorſus infallibiles gratuitæ prædeſtinationis ad gloriam, ſeu voluntatis efficaciſſimæ Patris ſui de ſalute electorum ſuorum, Chriſtus indicat. 1. Vocationem efficacem, & incorporationem, ut ſint membra ſua, & ipſe illorum caput. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet : & eum qui venit ad me non ejiciam foras.* 2. Perſeverantiæ donum, quod illis certiſſimè confertur. *Hæc eſt autem voluntas ejus, qui miſit me Patris; ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo.* 3. Vitam æternam, quâ cætera dona ſua in electis ſuis Deus coronabit, *Hæc eſt autem voluntas Patris mei, qui miſit me, ut omnis qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam.* Divinam illam adoremus voluntatem, quæ noſtræ ſanctificationis & beatitudinis origo eſt : in ea confidamus; de noſtrâ nihil præſumamus.

41. *Murmurabant ergo Judæi de illo, quia dixiſſet : Ego ſum panis vitæ, qui de cælo deſcendi.* Sublimiores
S. Iohann. Chryſoſt. Hom. 25. in Ioann. Chriſtianæ Religionis veritates infirmos perturbant, impios excæcant, humiles Dei filios conſolantur. Illis audiendis nequaqum idonei ſunt carnales homines, *quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt.* Sic animales Judæi Jeſum, cùm pane ſaturati ſunt, Prophetam appellabant, & Regem facere cogitabant; cùm verò ſpiritalem cibum, & vitam æternam edocti, & à rebus ſenſibilibus abducti, reſurrectionem & altiora Myſteria audiverunt, murmurare cœperunt & reſiſtere veritati. Sic in iis impletum
Pſal. 68. S. Cyrill lib. 4. in Ioann. p. 342. quod Propheta prædixit : *Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurva* : ut cùm nullatenus ad divinorum Myſteriorum cognitionem oculos attollant, mali malè pereant propter incredulitatem Sic olim qui adverſùs Deum, & Moyſem ſervum ejus murmurarunt in deſerto, à ſerpentibus perierunt.

42. *Et dicebant : Nonnè hic eſt Jeſus Filius Joſeph, cujus nos novimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic : Quia de cælo deſcendi.* Hinc diſcamus 1. Nec ſenſuum eſſe, nec rationis, de Religionis Myſteriis judicare, ſed Dei revelantis auctoritati per Eccleſiam propoſitæ humiliter cedendum, mentemque captivandam in
S. Cyril. Ibid. p. 343.
„ obſequium fidei Diſcamus 2. Nocere plurimùm, non
„ intellectualibus cordis oculis virtutem Sanctorum perſpi-
„ cere, & in latentem eorum gloriam penitùs oculos de-
„ figere, ſed ex neglectu corporis pro nihilo ſæpè habere id
„ quod magnum apud Deum & venerandum eſt. Ita de
„ Sanctis apud Prophetam Deus ſub unius perſona de om-
Ier. 17. „ nibus loquens, ait : *Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus. Et erit quaſi lignum quod tranſplantatur ſuper aquas, quod ad humorem mittit radices ſuas : & non timebit cùm venerit æſtus. Et erit folium ejus viride, & in tempore ſiccitatis non erit ſollicitum, nec aliquando deſinet facere fructum. Pravum eſt cor omnium, & inſcrutabile; quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor, & probans renes.* Si
„ ergo nos clarum apud Deum, & eximiis virtutibus con-
„ ſpicuum hominem ſuperbè deſpexerimus, & ex corporis
„ vili ſpecie, aut generis ignobilitate anguſtum animum
„ eſſe ſtatuerimus, nonnè ab univerſorum Rege diſſentire
„ comperiemur, nec parvæ pœnæ obnoxii erimus, quod
„ magnum eſt quandoque dicentes parvum, & lucem te-
„ nebras ponentes, & quod dulce eſt amarum ſtatuentes;
„ Servandi ſunt itaque Sanctis ſui honores, & interna po-
„ tiùs nobilitate, quàm carnis rationibus ſunt æſtimandi.
„ Sed inter nos plurimi eum qui abjectus ſit in hoc mun-
„ do, licèt virtutibus conſpicuus ſit, nullo honore & glo-
riâ dignum ducunt, ſed ſolam opum copiam, & cor- «
ruptibilem ac brevî perituram gloriam æquis nequa- «
quam oculis reſpicientes, minimè curant an rectè, an «
perperam judicent. «

44. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum.* Judæi contra verba Jeſu murmuran- « S. Aug.
tes, à pane de cælo longè erant, nec eſurire noverant. « Tract.
Fauces cordis languidas habebant, auribus apertis ſurdi « 26. in Ioann.
erant, videbant & cæci ſtabant. *Panis quippe iſte inte-* «
rioris hominis quærit eſuriem. Unde alio loco dicit : *Beati,* Matth. 5.
qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam : quoniam ipſi ſaturabun- 6.
tur. Juſtitiam verò nobis eſſe Chriſtum, Paulus Apo-
ſtolus docet.... Quid ergo talibus murmurantibus reſ- «
pondit Jeſus? *Nolite murmurare ad invicem.* Tamquam «
dicens : Scio quare non eſuriatis, iſtum panem non in- «
telligatis, neque quæratis. *Nemo poteſt venire ad me,* «
niſi Pater qui miſit me, traxerit eum MAGNA GRATIÆ «
COMMENDATIO. *Nemo venit niſi tractus. Quem trahat, & quem non trahat, quære illum trahat & illum non trahat, noli velle judicare, ſi non vis errare.... Nondum traheris, ora ut traharis.* Ne verò cogites te invitum trahi : *Trahitur animus & amore.* Nec timere debemus ne dicatur nobis : Quomodo voluntate credo,
ſi trahor? Ego dico : *Parum eſt voluntate, etiam volup-* «
tate traheris. Quid eſt trahi voluptate? *Delectare in* «
Domino : & dabit tibi petitiones cordis tui. Eſt quæ- « Pſal.
dam voluptas cordis, cui panis dulcis eſt ille cæleſtis. « 36.
Porrò ſi Poëtæ dicere licuit, *Trahit ſua quemque vo-* «
luptas; Non neceſſitas, ſed voluptas; non obligatio, ſed «
delectatio : quantò fortiùs nos dicere debemus, trahi hominem ad Chriſtum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur juſtitiâ, delectatur ſempiternâ vitâ, quod totum Chriſtus eſt?..... Da amantem, & ſentit quod dico. Trahe nos poſt te, Domine Jeſu, curremus in odorem unguentorum tuorum. Noſtras etiam rebelles ad te compelle propitius voluntates.

45. *Eſt ſcriptum in Prophetis : Erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.* Qui veniunt ad me per fidem, à Patre docentur. S. Auguſt. Tract. 26. in Ioann. n. 7. 8. 9.
Non mirum quòd me non agnoſcatis, quia non auditis à Patre. Omnes homines ad Regnum Dei per æternam prædeſtinationem pertinentes docti erunt à Deo, non ab hominibus audient. *Et ſi ab hominibus audiunt, tamen quod intelligunt, intus datur, intus coruſcat, intus revelatur..... Exterior cultor arboris, interior eſt Creator. Qui plantat, & qui rigat, extrinſecùs operatur : hoc facimus nos. Sed neque plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus* : hoc eſt, *Erunt omnes docibiles Dei.* Qui omnes? *Omnis qui audivit à Patre; & didicit, venit ad me.* Videte quomodo trahit Pater : docendo delectat, non neceſſitatem imponendo.... Diſce trahi ad Filium à Patre, doceat te Pater, audi Verbum ejus, quod *erat in principio apud Deum, & Deus erat Verbum.* Quomodo homines in carne conſtituti audiant tale Verbum? Quia *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.* Qui ergo à Chriſto audiunt, à Patre audiunt. *Non quia Patrem vidit quiſquam, niſi is qui eſt à Deo, hic vidit Patrem.* Ego novi Patrem, ab illo ſum : ſed quomodo verbum ab illo cujus eſt verbum : non quod ſonat & tranſit, ſed quod manet cum docente, & trahit audientem. Loquere, Domine Jeſu, quia audit ſervus tuus : immò fac ut te audiam, aures interioris hominis aperi. Fac ne obſurdeſcam ad vocem interiorem gratiæ tuæ. Da ut ex illorum ſim numero, de quibus per Prophetam dictum eſt : *Erunt omnes docibiles Dei.*

48. 49. *Ego ſum panis vitæ. Patres veſtri manducaverunt Manna in deſerto, & mortui ſunt. Hic eſt panis de cælo deſcendens : ut ſi quis ex ipſo manducaverit, non moriatur.* Panis mortuus & inanimis Judæos à morte cùm animæ, tum corporis ſervare non poterat. Qualis Lex, talis cibus, mortuus, typicus, inutilis ad veram juſtitiam, quæ eſt animæ vita. Solus Jeſus eſt panis vitæ, non in aëre formatus, & Angelorum miniſterio in terram ef-

fuſus, ut Judaïcum populum ad tempus ſervaret à morte corporis; ſed in cælo natus, miſſus ad homines per Incarnationem, ſemper vivens, ſemper vivificus; vitam fidei & charitatis in membra ſua ſemper diffundens in terra deſerta, in loco horroris & vaſtæ ſolitudinis; ſemper vitæ immortalis principium in Sanctis, qui eo nutriuntur ſine faſtidio, ſine rei alterius deſiderio. *Patres veſtri manducaverunt Manna, & mortui ſunt. Hic eſt panis de cælo deſcendens*, &c. Hunc panem ſignificavit Manna. Hic panis vita æterna eſt, pignus futuræ gloriæ. Hunc ex Altari ſancto, ex Menſa Domini accipimus: *Sed aliud eſt ſacramentum, aliud virtus ſacramenti. Quàm multi de Altari accipiunt, & moriuntur, & accipiendo moriuntur!* Unde dicit Apoſtolus: *Iudicium ſibi manducat & bibit.* Non enim buccella Dominica venenum fuit Judæ. Et tamen accepit, & cùm accepit, in eum inimicus intravit: non quia malum accepit, ſed quia bonum malè malus accepit. Videte ergo, Fratres, *Panem cæleſtem ſpiritaliter manducate, innocentiam ad Altare apportate. Peccata etſi ſunt quotidiana, vel non ſint mortifera.* Antequam ad Altare accedatis, attendite quid dicatis: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Dimittis, dimittetur tibi. Securus accede; panis eſt, non venenum. Sed vide ſi dimittis; nam ſi non dimittis, mentiris, & ei mentiris, quem non fallis. Mentiri Deo potes, Deum fallere non potes. Novit ille quid agat. Intus te videt, intus te examinat, intus inſpicit, intus judicat, intus aut damnat, aut coronat.

S. Auguſt. Tract. 26. in Iohann. n. 11. — *1. Cor. 11. 29.*

52. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum; & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.* Chriſtus corpus ſuum in altari crucis pro vita omnium immolavit, & per ipſum rurſus in nobis vitam inſerit. *Poſtquam enim vivificum illud Dei Verbum in carne inhabitavit, in ſuum bonum eam, hoc eſt, ad vitam reformavit, & omnino ei ineffabili unionis modo conjunctum, vivificam reddidit, non ſecus ac ipſum eſt ſecundùm naturam. Proinde Chriſti Corpus vivificat eos qui ſunt ejus participes*; non ſacramentaliter ſolùm, ſed & ſpiritualiter; qui ſcilicet Euchariſtiam dignè ſuſcipiunt, & qui fide & caritate fiunt corpus Chriſti. *Nôrunt Fideles corpus Chriſti, ſi corpus Chriſti eſſe non negligant. Fiant corpus Chriſti, ſi volunt vivere de Spiritu Chriſti. De Spiritu Chriſti non vivit niſi corpus Chriſti.* Unde Apoſtolus exponens nobis hunc panem, *Unus panis*, inquit, *unum corpus multi ſumus.* O ſacramentum pietatis, ô ſignum unitatis, ô vinculum caritatis! *Qui vult vivere, habet ubi vivat, habet unde vivat. Accedat, credat, incorporetur, ut vivificetur.* Non abhorreat à compage membrorum, non ſit putre membrum quod reſecari mereatur, non ſit diſtortum de quo erubeſcatur: ſit pulchrum, ſit aptum, ſit ſanum: hæreat corpori, vivat Deo de Deo.

S. Cyrill. lib. 4. p. 354. — *S. Auguſt. Tract. 26. in Iohann.* — *1. Cor. 10. 17.*

Et panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Ut autem *non ſolùm per dilectionem*, ſed *reipſa in illam carnem convertamur, per cibum id efficitur, quem nobis largitus eſt. Cùm enim ſuum in nos amorem indicare vellet, per Corpus ſuum ſe nobis commiſcuit, & in unum nobiſcum redegit, ut corpus cum Capite uniretur.* Hoc enim amantium maximè eſt. Hoc Job ſignificabat de ſervis, à quibus ita eximiè amabatur, ut ejus carnibus admiſceri ſe peroptarent: *Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus ut ſaturemur?* Quod Chriſtus fecit ut majori nos caritate adſtringeret, & ut ſuum in nos oſtenderet deſiderium, non ſe tantùm videri permittens deſiderantibus, ſed & tangi, & manducari, & deſiderio ſuo omnes impleri.

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 45. in Ioann. — *Pſ. 31.*

„ Ab illa igitur Menſa tamquam leones ignem ſpirantes
„ ſurgamus diabolo formidoloſi, & Caput noſtrum intelli-
„ gamus, & quam in nos præ ſe tulit caritatem. Parentes
„ ſæpenumero liberos ſuos aliis alendos dederunt, ego au-
„ tem longè aliter, mea carne alo, me vobis exhibeo, om-
„ nibus faveo, omnibus optimam de futuris ſpem præbeo.
„ Qui in hac vita ita ſe nobis exhibet, multo magis in fu-

A

tura. Veſter ego frater eſſe volui, & communicavi car- „
nem propter vos & ſanguinem: & per quæ vobis con- „
junctus ſum, ea rurſus vobis exhibui. Hic ſanguis fa- „
cit ut imago in nobis Regia floreat. Hic ſanguis pulchri- „
tudinem atque nobilitatem animæ, quam ſemper irrigat „
& nutrit, langueſcere non ſinit. Hic myſticus ſanguis „
dæmones procul pellit, Angelos & Angelorum Domi- „
num ad nos allicit.... Hic eſt quo Chriſtus emit, quo „
univerſam ornavit Eccleſiam. Ut enim homo ſervos au- „
ro emit & ornat, ita eos ſanguine ſuo Chriſtus. Qui hu- „
jus ſanguinis ſunt participes, ipſam regiam Chriſti ſto- „
lam induti, ſpiritalibus armis muniti, imò ipſum induti „
ſunt Regem. Sed ſicut magnum eſt & admirabile, ita „
ſi purè acceſſeris, ad ſalutem acceſſiſti: ſin pravâ con- „
ſcientiâ, ad pœnam & ſupplicium. *Qui enim manducat* „

B

& bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit. Nam „
ſi qui regiam purpuram coinquinant, haud ſecus quàm „
qui ſcindunt, puniuntur: quid mirum ſi qui immundâ „
conſcientiâ corpus Chriſti accipiunt, idem ſupplicium „
ſubeant, quòd qui eum clavis cruci affixerunt? „

53. *Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum?* Dei verbo & promiſſis ſine hæſitatione credendum eſt. Qui Myſteria ratione curioſè ſcrutatur, eorum fidem & fructum amittit. Vox iſta, *quomodo*, Dei omnipotentiæ & ſapientiæ injurioſa eſt. Agnoſcamus Deum poſſe, quod nos fateamur inveſtigare & comprehendere non poſſe. Litiganti Judæo, & dicenti, *Quomodo poteſt?* &c. reponit *S. Cyrillus*: Quomodo egreſ- „S. Cyril.
ſus es ex Ægypto? Quomodo in ſerpentem verſa eſt „Alexa. lib. 4.

C

virga Moſaica? Quomodo lepra manus infecta eſt, & „in Ioan.
in priſtinum ſtatum rurſum rediit? Quomodo in ſangui- „p. 339.
nis naturam verſa eſt aqua? Quomodo per medium Ma- „360. &
re ſicco pede tranſiſti? Quomodo amara illa aqua de „362.
Merra per lignum verſa eſt in dulcem? Quomodo tibi „
aqua è petrarum uberibus effluxit? Quomodo propter te „
Manna decidit? Quomodo Jordanis immotus ſtetit? „
Quomodo Jerichuntis inexpugnabiles muri corruerunt? „

54. *Dixit ergo eis Ieſus: Amen, amen dico vobis; Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam:* &c. Quia vivifica facta eſt caro Salva- „
toris, utpotè Vitæ ſecundùm naturam, Verbo nimirum „
Deo unita; cùm illam deguſtabimus, tunc vitam habe- „
bimus in nobis, ei quoque ſimul uniti, quemadmodum „

D

ipſa Verbo inhabitanti. Hanc enim ob cauſam etiam in „
ſuſcitandis mortuis, non verbis tantùm & nutu Deo con- „
venienti Salvatorem operatum eſſe comperimus, ſed „
carnem ſuam quaſi cooperatricem ad hoc potiſſimùm ad- „
hibuiſſe, ut oſtenderet illam vivificare poſſe. Quòd ſi „
ſolo tactu ſanctæ carnis id quod corruptum eſt vivifica- „
tur, quomodo vitam æternam non conſequemur, cùm „
ſanctam illam carnem in Euchariſtia manducabimus? In „
ſuum enim ipſius bonum, hoc eſt immortalitatem, nos „
qui participes ejus fuerimus, omnino transformabit. Id „
verò veteribus figuris in Moſaica Lege adumbratum eſt. Cùm enim Iſraëlitæ in Ægypto agnum immolaſſent, ac deguſtatis illius carnibus, ſanguine poſtes illiniviſſent,

E

eos ut ſanctificatos exterminator Angelus præteribat. Quantò magis à morte æterna ſervabimur, ſi veri Agni pro ſalute noſtra immolati, ſcilicet Chriſti Jeſu carnem ſacroſanctam manducaverimus? *Et ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die. Caro enim mea verè eſt cibus*, &c. Hinc S. Irenæus contra Hæreticos reſurrectionem carnis negantes: *Quomodo*, inquit, *carnem negant capacem eſſe donationis Dei, qui eſt vita æterna, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur, & eſt membrum ejus?* Ne igitur putarent auditores Chriſti Jeſu ſic in manducatione carnis ſuæ promitti vitam æternam, ut qui eam ſumerent, jam nec corpore morerentur; huic cogitationi dignatus eſt occurrere. Nam cùm dixiſſet, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam:* continuò ſubjecit, *Et ego reſuſcitabo eum in noviſſimo*

S. Irenæus lib. 5. c. 2.

die, Ut habeat interim ſecundùm ſpiritum vitam æter- A nam in requie, quæ ſanctorum ſpiritus ſuſcipit: quod autem ad corpus attinet, nec ejus vitâ æternâ fraudetur, ſed in reſurrectione mortuorum, noviſſimo die. *Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* S. Auguſt. *Cùm enim cibo & potu id appetant homines, ut non eſuriant, neque ſitiant, hoc veraciter non præſtat niſi iſte cibus & potus, qui eos à quibus ſumitur, immortales* S. Cyrillus *& incorruptibiles facit.* Cibus iſte *ſemen* eſt *immortalitatis.*

57. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Qui dignè manducat & bibit, Chriſto per caritatem intimè conjungitur, & unione quodam modo naturali commiſcetur, fitque concorporalis, ac in illo viciſſim manet, creſcitque Chriſtus, myſtico modo nos in ſe mutans. S. Aug. Tract. 26. in Joann. Hoc eſt ergo man- B ducare illam eſcam, & illum bibere potum, in Chriſto manere, & illum manentem in ſe habere. Ac per hoc qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, procul dubio nec manducat (ſpiritaliter) carnem ejus, nec bibit ejus ſanguinem, etiamſi tantæ rei ſacramentum ad judicium ſibi manducet & bibat: quia immundus præſumſit ad Chriſti accedere Sacramenta, quæ aliquis non dignè ſumit, niſi qui mundus eſt: de quibus dicitur: Mat. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Ad ſacram igitur corporis Chriſti Communionem nos ut par eſt præparemus. Sic vivamus, ut quotidie mereamur accipere. Unus ſit nobis dolor divinâ hâc eſcâ propter peccata noſtra privari.

58. *Sicut miſit me vivens Pater, & Ego vivo propter Patrem, & qui manducat me, & ipſe vivet propter me.* Pater Filium ab æterno generans, communicat illi vitam ſuam: in temporum plenitudine Filium mittens per Incarnationem, eamdem illam vitam divinam humanæ Chriſti naturæ communicat; qui illam ex Patre, in Patre, & propter Patrem recipit. Sic Fidelis quiſque corpus & ſanguinem Chriſti Jeſu ſumens, divinæ naturæ & vitæ fit particeps; ut verè dicere poſſit: *Vivo ego, jam non ego; vivit verò in me Chriſtus.* Vivit in Chriſto, per Chriſtum, & in Chriſto. *Sicut miſit me vivens* S. Aug. Tract. 26. in Joann. *Pater,* &c ac ſi diceret, Ut ego vivam propter Patrem, id eſt, ad illum tamquam ad majorem referam vitam meam, exinanitio mea fecit, in qua me miſit: ut autem D quiſque vivat propter me, participatio facit quâ manducat me. Ego itaque humiliatus vivo propter Patrem, ille erectus vivit propter me.

59. *Hic eſt panis, qui de cælo deſcendit. Non ſicut manducaverunt Patres veſtri manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Euchariſtia manna eſt Chriſtianorum in deſerto hujus mundi. Væ illi qui illam ſumere negligit, & ad illam dignè ſumendam ſeſe moribus Chriſtiano dignis non diſponit. S. Cyril. lib. 4. in Joann. c. 2. p. 365. Si vitæ æternæ amore flagramus, ſi largitorem immortalitatis in nobis habere cupimus, caveamus ne laqueum nobis diabolus inſigniter fraudulentus ſtruat, damnoſam nempe religionem ac metum. At enim ſcriptum eſt (inquies) *Qui manducat & bibit indignè, judicium ſibi* A *manducat & bibit.* Ubi verò probavit me ipſum, me indignum video. Quando ergo dignus eris? Quando te ipſum Chriſto ſiſtes? Nam ſi te peccata uſque deterreant, labi autem ceſſaturus ſis numquam, vacuus comperieris omnino ſanctificationis illius, quæ in æternum nos ſervat. Quare piè apud te ſtatuas Chriſtianè vivere, atque ita Euchariſtiæ particeps fias, credens eam non mortis ſolùm, verùm etiam morborum noſtrorum ſpiritualium depellendorum vi pollere. *Chriſtus enim exiſtens in nobis, ſopit ſævientem in membris noſtris carnis legem, & pietatem in Deum exſuſcitat, perturbationes mortificat, delicta noſtra nobis non imputans, ſed potiùs ut ægrotos ſanans. Confractum enim alligat, erigit lapſum Chriſtus Paſtor bonus, qui animam ſuam poſuit pro ovibus ſuis.*

B 69. 70. *Reſpondit ergo Simon Petrus, & dixit: Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.* Timendum ne Chriſtus nos propriæ tradat ſive permittat voluntati. Electionis noſtræ eſt Chriſtum ſequi vel mundum. Num hæſitabimus? Chriſto adhærebimus, an ejus adverſario? Mundumne audiemus, verba mortis habentem; an Jeſum verba vitæ æternæ docentem? Qui Jeſum deſerit, perire vult. Schola Chriſti, lucis & veritatis ſchola eſt. Ipſe veritas eſt, & vita æterna, quam docet. Veritatem docet, illuminando mentem: Vitam æternam docet, accendendo in cordibus caritatem. *Et nos credidimus, & cognovimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei.* Mira eſt Sanctorum Apoſtolorum fides, fervi- S. Cyril. Alex. lib. 4. in Joan. p. 382. C da confeſſionis ratio, eximia & præcellens conſenſio. Non enim retro abierunt, ut illi qui durum vocabant illius ſermonem; neque etiam leviter crediderunt; ſed certiores facti cæleſtis illum doctrinæ Magiſtrum eſſe. Tuta verò hujuſmodi fides eſt; ſed quæ talis non eſt, ex hominis mente facilè evellitur, ut quæ altas & firmas radices non habeat. Unde Salvator in parabola de ſemente ait: *Aliud cecidit ſupra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem.* Quemadmodum enim priùs quàm ſemina in terram jaciantur, agriculturæ lege terra proſcindi debet: ſic iis qui ad ſuſcipiendos divinos ſermones accedunt, illorum deſiderio cor priùs aperiendum eſt: ſic enim iis ſuſceptis, animam ſeu terram aliquam fœcundam reddunt. Igitur in certitudine Fidei ſapientiſ- D ſimi Diſcipuli ſe cognoviſſe aiunt & ſe credere ipſum eſſe Chriſtum illum Dei Filium: oportebat enim & credere & intelligere. Neque enim ex eo quòd res divinæ fide percipiuntur, idcirco ab earum indagatione & ſtudio omnino ceſſandum eſt: ſed conandum potiùs ut ad mediocrem ſaltem eorum notitiam evehamur, quæ ſit tamquam in ſpeculo & in ænigmate, ut S. Paulus ait. Rurſus autem optimè dicunt, non primum ſe cognoviſſe, deinde credere, ſed Fidei cognitionem ſubjungunt. Fidem enim ſequitur cognitio, non antecedit, juxta illud: *Si non credideritis, non intelligetis.* Fide quippe ſimplici, non curioſâ, baſis inſtar conſtitutâ, ſuperædificatur deinceps cognitio, quæ paulatim in menſuram ætatis Chriſti, & in virum perfectum ac ſpiritualem nos effert.

CAPUT VII.

Senſus Litteralis.

1. POST *hæc autem*, ex quo ſuperiorem ſermonem habuit, *ambulabat Jeſus in Galilæam*, degere perrexit in Galilæa: *Non enim volebat in Judæam ambulare*, ſeu in Judæa morari: tutò enim ibi verſari non poterat ſpectatis rerum circumſtantiis: *quia quærebant eum Judæi interficere* Judæorum primarii, Phariſæi, Legis Doctores, Senatores invidiâ & odio perciti quærebant opportunitatem ipſum è medio tollendi.

2. 3. 4. 5. *Erat autem in proximo dies feſtus Judæorum, Scenopegia*; id eſt, Feſtum Tabernaculorum, in me- E moriam peregrinationis quadragenariæ per loca deſerta & inculta, in quibus ſub Dei præſidio militarem in modum caſtra collocabant, & mutabant, ſub tentoriis quieſcentes. *Dixerunt autem ad eum fratres ejus*, id eſt cognati ex Mariæ Virginis matris genere: *Tranſi hinc, & vade in Judæam*, nobiliorem regionem, Templo, Senatu, majori Doctorum, Procerum, & populi undequaque Hieroſolyma religionis ergo confluentis, multitudine inſignem: *ut & diſcipuli tui*, qui auditores & ſectatores tui in Judæa eſſe cœperunt, *videant opera quæ tu facis.*

Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe. Nemo qui celebritatem nominis conſequi velit, admirabilia opera clam facit, ſed in publica luce, ſub omnium oculis. *Si hæc facis*, quibus te Meſſiam probas, *manifeſta te ipſum mundo*, doctrinam tuam, auctoritatem, poteſtatem omnibus manifeſtare ſtude. Te ut revereantur univerſi. *Neque enim fratres ejus credebant in eum* Illum eſſe Meſſiam à Deo promiſſum, & Dei Filium non credebant; alioqui humanam gloriam illum quærere non putaſſent, ex ſuo ingenio illum metientes. Ex illius enim celebritate gloriam ipſi captabant, ideoque optabant ut ex latebris Galilææ excederet, ac Jeruſalem ſe conferret, quò ejus auctoritas à Synedrio probaretur.

6. 7. *Dixit ergo eis Jeſus: Tempus meum nondum advenit, tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.* Nondum tempus opportunum eſt ut Hieroſolyma proficiſcar: vobis tempus ſemper opportunum eſt, ut illuc ire poſſitis. Tempus morti meæ conſtitutum nondum advenit, ideo Jeruſalem impræſentiarum aſcendere non poſſum palam & manifeſtò, cùm Judæi vitæ meæ inſidientur: vobis autem nihil imminet periculi; unde, quando libuerit, illuc ire poteſtis. *Non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit; quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quòd opera ejus mala ſunt.* Non poſſunt vos odiſſe homines improbi & ſæculo dediti, quia eorum opera non reprehenditis, ideo ſecurè cum ipſis verſari poteſtis: me autem oderunt, non culpâ meâ, ſed malitiâ ſuâ, quia mala eorum opera reprehendo. Confer cum Sapientiæ 2. 12. &c. *Circumveniamus ergo juſtum, quoniam contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata Legis, & diffamat in peccata diſciplinæ noſtræ. Promittit ſe ſcientiam Dei habere, & Filium Dei ſe nominat. Factus eſt nobis in traductionem cogitationum noſtrarum. Gravis eſt nobis etiam ad videndum, quoniam diſſimilis eſt aliis vita illius, & immutatæ ſunt viæ ejus. Tamquam nugaces æſtimati ſumus ab illo, & abſtinet ſe à viis noſtris tamquam ab immunditiis. & præfert noviſſima juſtorum, & gloriatur patrem ſe habere Deum. Videamus ergo ſi ſermones illius veri ſunt, & tentemus quæ ventura ſunt illi, & ſciemus quæ erunt noviſſima illius. Si enim eſt verus Filius Dei, ſuſcipiet illum, & liberabit illum de manibus contrariorum. Contumeliâ & tormento interrogemus eum, ut ſciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. Morte turpiſſima condemnemus eum.*

S. Chryſ. hom. 47. Euthym. in hunc locum.

8. 9. 10. *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc*, nec mei causâ moremini: *Ego autem non aſcendo*, vobiſcum & palam, *ad diem feſtum iſtum, quia meum tempus nondum impletum eſt*, nondum advenit tempus paſſionis meæ: & tamen ſi vobiſcum palam aſcenderem, me Phariſæi ad mortem depoſcerent. *Hæc cùm dixiſſet, ipſe manſit aliquandiu in Galilæa.* Igitur abſque æquivocatione dixit: Non aſcendo ad diem feſtum iſtum. Primis enim ſolemnitatis diebus cum cognatis non aſcendit. *Ut autem aſcenderunt fratres ejus, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum, non manifeſtè, ſed quaſi in occulto*; ne ſi in magno comitatu aſcenderet, concitatos in ſe Phariſæorum & Legiſperitorum animos magis accenderet.

11. 12. 13. *Judæi ergo quærebant eum in die feſto*, primis Feſtivitatis diebus quærebant Jeſum, ut illum morti traderent, *& dicebant, Ubi eſt ille?* nomine contemptim ſupreſſo. *Et murmur multum erat in turba de eo*, vulgo in contraria ſtudia diviſo: *quidam enim dicebant; Quia bonus eſt; alii autem dicebant; Non, ſed ſeducit turbas. Nemo tamen palam & liberè de illo loquebatur propter metum Iudæorum*, Senatorum & Phariſæorum, quos hic Galilæis, & vulgi turbæ Jeſum ſequenti opponit.

14. 15. *Iam autem die feſto mediante*, in medio dierum quibus agebatur Scenopegiæ celebritas (quæ octo dies durabat, quorum primus & ultimus ſolemnes erant) tertia aut quarta die, *aſcendit Ieſus in Templum, & docebat. Et mirabantur Iudæi*, Legiſperiti, & Judæorum Primores, dicentes: *Quomodo hic litteras ſcit, cùm non* A *didicerit?* Unde illi tanta ſacrarum Litterarum ſcientia, cùm Scholas noſtras non frequentaverit? Chriſtum à Deo miſſum vel id unum illis perſuadere debebat, quòd ſine ulla diſciplina tam admirabilem planèque divinam doctrinam proferret.

16. 17. 18. *Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Mea doctrina non eſt mea, ſed ejus qui miſit me.* Occultis eorum cogitationibus reſpondit, hinc ſe Deum eſſe confirmans: Mea doctrina non eſt mea, ſed mihi communicata à Patre, qui me miſit. Cùm ſit in omnibus Patri ſimilis, ſitque Sapientia & Verbum Patris, eadem cum illo ſe docere ait, nec modo diverſo. Aut enim ex eo quòd perfectiſſimâ ratione doctrina ſua ſimilis ſit doctrinæ Patris, hanc illius eſſe declarat; aut ex eo quòd ipſe eſt Sapientia Patris, per quam cuncta loquitur & ſancit, B ſuam quoque doctrinam illius eſſe ait. His ergo verbis ſe ipſum æqualem eſſe Deo Patri oſtendit, qui nihil planè didicit, ſed omnium cognitionem habet ex natura ſua, & ab alio non edoctus, propterea quòd omnem intellectum excedit, & omnem ſcientiam creaturarum ſuperat. *Si quis voluerit voluntatem ejus*, nempe Dei, ſibi revelatam, & quantumcumque carnis affectibus contrariam, *facere, cognoſcet de doctrina*, idoneus erit ad ferendum judicium de doctrina quam trado, *utrum ex Deo ſit; an ego à me ipſo loquar*, à me adinventa, Deoque contraria dogmata prædicans. *Qui à ſemet ipſo loquitur*, qui doctrinæ ſuæ auctor eſt, ſuaque cogitata venditat, *gloriam propriam quærit*, honorem, plauſumque popularem, & quæ ſequuntur commoda, venatur. C *Qui autem quærit gloriam ejus qui miſit eum*, cujus verba & facta non aliò ſpectant quàm ut Deus honoretur, quique propterea nihil ad gratiam dicit; nihil veri ſalutaris, quamvis acerbi ſubticet, *hic verax eſt*, dignus proinde cui fides adhibeatur; *& injuſtitia in illo non eſt*, nulla in eum cadit ſuſpicio falſitatis aut fraudis. Priori parte hujus ſententiæ characterem Phariſæorum Chriſtus delineat, qui docebant doctrinas & mandata hominum, Dei gloriam furabantur, & ad ſe ipſos transferebant: poſteriori parte ſuum ipſe delineat characterem, propriam enim gloriam non quærebat, ſed Patris. De ſe autem in tertia perſona loquitur modeſtiæ causâ.

S. Cyrill. lib. 4. p. 412.

19. 20. 21. *Nonnè Moyſes dedit vobis Legem, & nemo ex vobis facit Legem?* Me violatæ Legis accuſare audetis, quòd languidos ſabbato ſanaverim: cùm vos Legem D temerè violetis, cædem innocentis conjuratione facta moliri non dubitantes. *Quid me quæritis interficere*, innocentem & de vobis bene meritum? *Reſpondit turba*, quæ ſe illius criminis ream agi putabat, cùm Scribas, Phariſæos & Senatores tantùm poſtrema illa Chriſti verba perſtringerent: *Dæmonium habes*, id tibi ſuggerit dæmon mendacii & calumniæ Pater: *Quis te quærit interficere?* Nemo noſtrum tibi necem machinatur. Blaſphemiam in Chriſtum plebs infidelis evomit, Phariſæorum & Legiſperitorum nutibus incitata. Palam autem negabant verum eſſe quod ei necem molirentur, quòd ei injecta ſecuritate perſuaſuros ſe exiſtimarent, ne latebras quæreret; atque ita illi ſe faciliùs inſidias ſtructuros conſiderent. Similem namque cæteris hominibus eſſe putabant, quibus intimæ cordis cogitationes non patent. Ne- E gatio itaque fructus eſt perverſitatis, & impietatis in Chriſtum ratio altera. Unde enim ſermonem Jeſu ut minimè verum repudiant, inde ipſummet Chriſtum ut mendacem condemnant, addentes iniquitatem iniquitati.

S. Cyrillus lib. 4. in Ioann. p. 417. 418.

22. 23. 24. *Reſpondit Ieſus* incredibili moderatione, convitium non repellens, nec eos potius à dæmone inſtigari ad blaſphemiam oſtendens: & dixit eis: *Unum opus feci* die ſabbati, ægrum verbo ſanans, *& omnes miramini*, idque ægrè fertis, immeritò inde offendimini, ſiquidem Lex circumciſionis oſtendit omne opus prohibitum non eſſe die Sabbati. *Propterea Moyſes dedit vobis circumciſionem (non quia ex Moyſe eſt, ſed ex patribus)* quod non ita dico quaſi circumciſionis auctor ſit Moyſes; ſed Patriarchæ, Deo jubente: Abraham enim hunc ritum poſteris ſuis obſervandum dedit Dei mandato, &

Levit. 12. 3. Gen. 17. 10.

in Sabbato circumciditis hominem, ſive puerum, ſi dies ſit à nativitate octavus. *Si circumciſionem, accipit homo in Sabbato, ut non ſolvatur*, id eſt, ne violetur Lex Moyſi (quamvis circumciſio ſpeciem ſervilis operis haberet, niſi ſacramentum eſſet Religionis) *mihi indignamini quia totum hominem ſanum feci in Sabbato?* Sine cauſa mihi ſuccenſetis, quia hominem quem paralyſis totum occupaverat, ſanavi die Sabbati; quod opus eſt caritatis, cujus præceptum ipſa circumciſione eſt antiquius.

24. *Nolite judicare ſecundùm faciem, ſed juſtum judicium judicate.* Sepoſitis perſonis circa quas favor aut

S. Aug. Tract. 30. in Iohann. n. 6.

„ odium naſci ſolent, rem nudam ſpectate. Modò qui per legem Moyſi circumciditis ſabbato, non iraſcimini Moyſi? & quia ego die Sabbati ſalvum feci hominem, iraſcimini mihi. Secundùm perſonam judicatis, veritatem attendite, juſtum judicium judicate: Nolite me honorato Moyſe damnare, ſed illo intellecto me honorate. Propter legem Moyſi circumciditis, quando etiam ſabbatum occurrerit & ſanitatum faciendarum beneficentiam non vultis ut exhibeam per Sabbatum? Quia Dominus Circumciſionis & Dominus Sabbati, ſalutis eſt auctor: & ſervilia opera prohibiti eſtis facere Sabbato; ſi verè intelligatis ſervilia opera, non peccatis. *Qui enim facit peccatum, ſervus eſt peccati.* Numquid ſervile opus eſt, hominem ſanare Sabbato? Quare manducatis & bibitis Sabbato, niſi quia pertinet ad ſalutem quod facitis? Per hoc oſtenditis opera ſalutis non eſſe ullo modo die Sabbati omittenda. Ergo *Nolite judicare ſecundùm faciem, ſed juſtum judicium judicate.* Si ſecundùm veritatem judicetis, neque Moyſen, neque me condemnabitis, & veritate cognitâ me cognoſcetis, quia *Ego ſum Veritas.*

Iohan. 8. 34. *Iohann. 14. 6.*

25. 26. 27. *Dicebant ergo quidam ex Hieroſolymis*, ex Hieroſolymitanis civibus: *Nonnè hic eſt quem quærunt interficere* Senatores noſtri, Phariſæi, Legiſque Doctores? *& ecce palam loquitur*, publicè libereque docet, ſe defendit, illos objurgat, *& nihil ei dicunt*, contradicere illi non audent. *Numquid verè cognoverunt Principes*, Senatores magni Synedrii, penes quos eſt cognitio de Propheta vero vel falſo, *quia hic eſt Chriſtus?* id eſt, Meſſias verus à Deo promiſſus ad liberationem & ſalutem populi? *ſed hunc ſcimus unde ſit*: quibus parentibus natus: *Chriſtus autem cùm venerit, nemo ſcit unde ſit.* Nata eſt hæc Judæorum opinio ex Prophetarum oraculis malè intellectis, quibus Chriſti generationem abſconditam, incomprehenſibilem & æternam dixerunt. Quod enim illi de divina ejus naturâ dixere, Judæi ad humanam retulerunt, divinam in eo non agnoſcentes. Hinc fabulabantur eum repentè mundo appariturum, ſed ignotum fore unde & quomodo advenerit.

Iſai. 53. 8. Mich. 5. 2. S. Cyrill. lib. 4. p. 446. S. August. Tract. 31. In Iohann.

28. 29. *Clamabat ergo Jeſus in Templo docens, & dicens: Et me ſcitis, & unde ſim ſcitis.* Me quidem noſtis ut hominem, & Mariæ filium; & unde ſim ſcitis, ubi natus ſim & educatus: ſcitis, me eſſe Jeſum Nazarenum; parentes meos ſcitis, noſtis me ſecundùm carnem & effigiem humanam (Solus enim in hac cauſa latebat Virginis partus, cui tamen teſtis erat maritus) Rectè ergo dixit, *Et me ſcitis, & unde ſim ſcitis.* Verumtamen altior & occultior mihi origo eſt: *& à me ipſo non veni*: Me non ingeſſi muneri quod obeo, à Deo miſſus ſum: *ſed eſt verus qui miſit me, quem vos neſcitis.* Qui miſit me Deus Pater meus, verax eſt in omnibus verbis ſuis, fidelis in promiſſis, & vos neſcitis eum eſſe Patrem meum, & conſilium ejus ac diſpenſationem de generis humani ſalute per ſanguinem Filii ſui unigeniti procuranda ignoratis. *Ego ſcio eum*, novi quis ſit, quæ ejus conſilia, quæ voluntas, *quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit.* Ab eo genitus ſum, & cùm ſim ab æterno in ſinu ejus, miſit me in mundum per Incarnationem. Utroque igitur nomine me audire & mihi obſequi debetis; & quia Filius Dei ſum, & quia miſſus à Deo, quam miſſionem miraculis quotidianis confirmo, indiviſa poteſtate cum Patre veraci factis.

30. 31. 32. *Quærebant ergo eum apprehendere*, captabant opportunitatem injiciendi in eum manus abſque populi tumultu: *nemo miſit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus*, tempus Paſſionis & mortis ejus à Patre, & ab ipſomet definitum. *De turba autem*, ſive de plebe, *multi crediderunt in eum*, ut in verum Meſſiam à Deo promiſſum atque miſſum, *& dicebant: Chriſtus cùm venerit, numquid plura ſigna faciet, quàm quæ hic facit?* Majora certè miracula non edet. Nulla eſt igitur dubitandi ratio quin hic ſit Chriſtus. *Audierunt Phariſæi turbam murmurantem de illo hæc*, plebem hæc de illo dicentem; *& miſerunt Principes*, ſeu Primores Pontificum, Senatores, *& Phariſæi miniſtros, ut apprehenderent eum.*

33. 34. *Dixit ergo eis Jeſus: adhuc modicum tempus vobiſcum ſum*, uſque ad proximum Paſcha, quo mihi mortem inferetis, pati & mori volenti, *& vado ad eum qui me miſit.* Aſcendam ad Patrem, poſtquàm à mortuis reſurrexero. *Quæretis me, & non invenietis.* Etiamſi me quæratis, non invenietis: ab inſidiis, & perſecutionibus veſtris, quin etiam à morte liber ero in perpetuum ad gloriam Patris aſſumptus: *& ubi ego ſum, vos non poteſtis venire.* In cælum, quò ego vado, admitti non poteſtis: inde enim vos excludit incredulitas veſtra, contumacia, & odium in me capitale.

35. 36. *Dixerunt ergo Judæi ad ſemetipſos*, inter ſeſe, vel in animis ſuis: *Quò hic iturus eſt, quia non inveniemus eum? Numquid in diſperſionem Gentium iturus eſt*, id eſt, ad Gentes toto orbe diſperſa, *& docturus Gentes*, id eſt Ethnicos? Maligna conjectura. Non enim

S. Cyril. Alexa. lib. 5. in Iohan. p. 467.

„ dumtaxat iturum in Gentium diſperſionem aiunt, ſed fortè edocturum Gentes addunt, ut ejus accuſandi novum inde prætextum arripiat eorum ſuſpicio. Nam miſceri cum diſperſis Gentibus eorum urbes aut regiones petendo, apud Judæos tritum erat & familiare, adeòque culpâ vacabat: ſed enarrare Legem alienigenis, & profanis aperire divina Myſteria, apud eoſdem crimini datum eſt, nec periculo caruit. Ideo nonnullos hoc paſſim facientes Deus per Prophetam incuſabat: *Et leges foris legerunt.* Quamobrem amarulentè objiciunt, *Eum velle docere Gentes*, & ita tamquam paratum ad tranſgreſſionem Legis traducunt, perſuaſumque habent ex iis quæ jam ante fecerit die Sabbati, quidvis etiam temerè facturum, licèt divinis repugnet Legibus, id ei familiare, ac pro nihilo eſſe credentes. Variis vaniſque conjecturis mentes illorum agitabantur, quas fidei ſubjicere nolebant. *Quis eſt hic ſermo quem dixit; quæretis me, & non invenietis: & ubi ſum ego, vos non poteſtis venire?* Niſi hoc velit quod conjicimus, quem ſenſum habet ipſius ſermo? Ubi enim in Terra Palæſtina præſidium ſibi ſperat, cùm Romani ipſi in his locis plurimùm deferant auctoritati Synedrii, cujus judicium ipſi adverſatur?

37. 38. 39. *In noviſſimo autem*, id eſt, octavo *die magno* ſive celebriori *feſtivitatis* Tabernaculorum, *ſtabat Ieſus* loco editiore ut ab omnibus conſpiceretur & audiretur, *& clamabat dicens: Si quis ſitit*, juſtitiam & omnia bona ſpiritualia, ſalutemque ſuam, *veniat ad me, & bibat*: credat in me, & ſitim ejus reſtinguam, deſiderium ejus ſatiabo. Ex rebus obviis ſermonis occaſionem capere Chriſtus ſolebat. Eo autem die populus magnâ pompa ex fonte Siloë aquam hauriebat, Canticum illud Iſaiæ uſurpans: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.* Hoc conſpecto, docet eos Chriſtus quis ſit fons verè ſalutaris indicatus à Zacharia. *Qui credit in me*, ut Deum, mundique Salvatorem, ac vitam inſtituit ſecundùm doctrinam meam, *ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus*, id eſt de corde ejus, *fluent aquæ vivæ*, abundantia nempe gratiarum & donorum Spiritus ſancti, quam Meſſias credentibus daturus eſt, ut ſtatim explicat. *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: Nondum enim erat Spiritus datus*, viſibiliter & cum plenitudine, *quia Ieſus nondum erat glorificatus* per reſurrectionem & aſcenſionem. Confer cum Iſaiæ 44. 3. *Effundam enim aquas ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam: effundam Spiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem ſuper ſtirpem*

Grotius ad Iohan. c. 7.

peus tuam Et Joëlis 2. 28. 29. *Et erit poſt hæc, effundam Spiritum meum ſuper omnem carnem: & prophetabunt filii veſtri, & filiæ veſtræ: ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt, & juvenes veſtri viſiones videbunt. Sed & ſuper ſervos meos, & ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum.* Et cum verbis S. Petri Act. 2. 33. *Dextrâ igitur Dei exaltatus, & promiſſione Spiritus ſancti accepta à Patre effudit hunc, quem vos videtis & auditis.*

S. Auguſt. Tract. 22. in Ioann. n. 6. Nondum erat Spiritus datus, &c. *Multa judicia præcedentia Spiritus ſancti habemus, antequam Dominus glorificaretur reſurrectione carnis ſuæ. Non enim alium Spiritum etiam Prophetæ habuerunt, qui Chriſtum venturum prænuntiaverunt. Sed modus quidam futurus erat dationis hujus, qui omnino antea non apparuerat, de quo hîc dicitur. Nuſquam enim legimus antea congregatos homines accepto Spiritu ſancto, linguis omnium gentium locutos fuiſſe.*

40. 41. 42. 43. *Ex illa ergo turba* plures, *cùm audiſſent hos ſermones ejus*, moti verborum majeſtate percellente animos, *dicebant: Hic eſt verè Propheta. Alii dicebant: Hic eſt Chriſtus* patribus noſtris à Deo promiſſus. *Quidam autem dicebant: Numquid à Galilæa* contempta regione *venit Chriſtus?* In urbe Bethleem Judæ natum Jeſum ignorabant, Nazareth educationis ejus locum noverant; genus ejus neſciebant: alioquin nullam ex Scripturis arripuiſſent anſam dubitandi num

Mich. 5. 2. eſſet Chriſtus. *Nonnè Scriptura dicit: Quia ex ſemine David, & de Bethleem caſtello ubi erat David*, ſeu ubi habitabat in paterna domo, antequam ad regnum voca-

Matt. 3. 6. retur, *venit Chriſtus? Diſſenſio itaque facta eſt in turba*, ſeu plebe, *propter eum*, aliis aliud de ipſo ſentientibus.

44. 45. 46. *Quidam autem ex ipſis*, ſatellites cum plebe permixti, *volebant apprehendere eum: ſed nemo miſit ſuper eum manus. Venerunt ergo Miniſtri ad Pontifices & Phariſæos, & dixerunt eis illi: Quare non adduxiſtis illum*, opportunitate data? *Reſponderunt mini-*

A *ſtri* conſcientiæ verbis divinis commotæ reſiſtere non valentes. *Numquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo*, tantâ eloquentiâ, ſapientiâ, gratiâ, efficacitate.

47. 48. 49. *Reſponderunt ergo eis Phariſæi: Numquid & vos ſeducti eſtis*, qui cùm in miniſterio noſtro ſitis, ſententiam noſtram, parteſque noſtras ſequi debetis? *Numquid ex principibus*, id eſt, ex Senatoribus qui Legis ſcientia & auctoritate præcellunt, *aliquis credidit in eum, aut ex Phariſæis*, qui ſanctitatis famâ præeminent? *Sed turba hæc quæ non novit legem*, ſola plebecula vilis & imperita, credidit in eum. Sed nulla ratio hominum imperitorum ac Legem non obſervantium habenda eſt, quia maledicti ſunt, ut in ipſa Lege ſcriptum eſt: *Maledictus qui non permanet in ſer-* Deuter.
B *monibus Legis hujus.* 27. 26.

50. 51. *Dixit Nicodemus ad eos ille qui venit ad eum*, Ioann. 3.
ſcilicet ad Jeſum, *nocte, qui unus erat ex ipſis*: unus è Senatu: *Numquid Lex noſtra*, ſive Judex Legem ſe- Deuter.
quens, *judicat hominem, niſi priùs audierit ab ipſo, &* 13. 14.
cognoverit quid faciat? Numquid hominem damnat inauditum? Nonnè accuſatione prævia, & inquiſitione facta interrogatur accuſatus, audiuntur teſtes, rei defenſio excipitur à judice, ut cognoſcatur ejus vitæ ratio, & acta perſpecta ſint & explorata?

52. 53. *Reſponderunt, & dixerunt ei: Numquid & tu Galilæus es?* Sic eum per contumeliam vocant. Et tu fautor es iſtius hominis, quem plebeii ſolùm homines ex Galilæa ſectantur, gente ad factiones prona? *Scrutare Scripturas, & vide quia ex Galilæa Propheta non*
C *ſurgit* Deſpecta illa regio, ex qua nullus Propheta prodiit. Ineptum prorſus argumentum; quaſi nemo eximius naſci poſſit unde non alius talis prior natus ſit. Hoc pacto quemlibet Prophetam, qui primus ex aliqua regione Prophetiæ dono inſignis fuit, rejicere potuiſſent; quo agendi modo quid iniquius? Quâ diſſerendi ratione quid abſurdius? *Et reverſi ſunt unuſquiſque in domum ſuam*, re infectâ, cùm nihil aliud hoc in conſilio adversùs Jeſum decreviſſent.

Senſus Moralis.

S. Auguſt. Tract. 28. in Ioann. 1. AMBULABAT *Jeſus in Galilæam, non enim volebat in Judæam ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere.* Jeſus perſecutionem vitat ſeceſſu, non poteſtate, ut hominum ſuperbiam confundat. Mortem abſolutè non fugit, ſed differt, ut impleat voluntatem Patris. Fugit & latet ut homo, in medium inſidiantium prodit, nec ab eis comprehenditur, volentibus licèt ac paratis, ut Deus. Hoc ſcilicet dictis & factis ſuis Chriſtus Jeſus ſemper egit ut Deus crederetur & homo: Deus qui nos fecit, homo qui nos quæſivit. Quòd ergo noluit in Judæam ambulare, cùm in ejus mortem Judæi conjurarent, non impotentiæ fuit, ſed caritatis. *Quando latuit ut homo* (inquit S. Auguſtinus) *non potentiam perdidiſſe putandus eſt, ſed exemplum infirmitati præbuiſſe.* Ille enim quando voluit detentus eſt, quando voluit occiſus. Sed membrorum ſuorum, id eſt fidelium ſuorum, in quibus ipſe eſt (*Chriſtus enim totus in capite & in corpore*) infirmitati conſuluit, eoſque aliquando perſecutionem prudenter fugere docuit. *Non ergo perdiderat poteſtatem, ſed noſtram conſolabatur fragilitatem.*

Quærebant eum Judæi interficere, Benefactorem ſuum, Doctorem ſuum, Redemptorem ſuum, Dei Filium. O ingrati animi vitium omni monſtro crudelius! ſed quid in Judæos excandeſcimus? Nonnè & nos Chriſtiani, longè majoribus beneficiis à Chriſto affecti, quærimus interficere Jeſum, cùm eum offendimus, cùm Legem ejus violamus, cùm ſanguinem ejus pro nobis effuſum

Hebr. 6. 6. irritum ducimus & conculcamus. *Rurſum crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei, & oſtentui habentes.*

S. Ioann. Chryſoſt. Hom. 47. in Ioann. *Quærebant eum Judæi interficere*, invidiæ œſtro perciti. Nihil invidiâ gravius. Per eam mors in mundum venit. Nam cùm hominem honorari, Deique donis &

D gratia ornari diabolus conſpexiſſet, ejus boni impatiens omnia molitus eſt ut eum perderet. Ex mala iſta radice ſemper hic fructus erupit. Propter hanc Abel interemptus eſt, propter hanc David cædis periculum ſubiit, propter hanc & alii multi perempti ſunt juſti. Hâc incitati Judæi Chriſtum Jeſum interfecerunt. Hanc malorum omnium radicem in nobis exſcindamus. *Non* Galat. 5.
efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invi- 26.
cem invidentes: Sed odientes malum, adhærentes bono: Rom. 12.
caritate fraternitatis invicem diligentes. 9. 10.

2. *Erat autem in proximo dies feſtus Judæorum, Scenopegia.* Solemnitates Judaicæ typi ſunt Chriſtianarum ſolemnitatum, quæ Dei beneficia per Chriſtum nobis collata in memoriam revocant: Paſcha ſcilicet liberationem noſtram à peccati ſervitute: Pentecoſte æternum cum Deo fœdus per Spiritum ſanctum: Feſtum Tabernaculorum continuam Dei protectionem, providentiam
E & vigilantiam ſuper Eccleſiam Militantem in deſerto hujus mundi, & in hujus vitæ tranſitu; ſtatum itinerantium, peregrinorum, & militum in quo ſumus, donec ad terram promiſſam, ad cæleſtem ſcilicet patriam perveniamus, ad requiem Dei, quæ perfecta erit à peccato liberatio, & divini fœderis conſummatio. *Non habemus* Hebr. 13.
hic manentem civitatem, ſed futuram inquirimus. 14.

3. 4. *Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Tranſi hinc, & vade in Judæam, ut & Diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis... Si hæc facis, manifeſta teipſum mundo.* Carnalium parentum ambitionem, ſacrilegam avaritiam, falſam prudentiam, amoris proprii voces, dicentes, *Manifeſta te ipſum mundo*, Chriſti Sacerdotes audire non debent: ſed unam Dei vocantis vocem. Blanditur ambitio, conciliatricula dignitatum, dicens *Tranſi hinc.* Virum tam egregiis dotibus inſtructum, tam præ-

claris talentis donatum, in loco ignobili & obſcuro ma- A
nere non decet: in Regiam civitatem, in Aulam te con-
fer, ubi claritatem nominis conſequêre & ad primarias
Eccleſiæ Dignitates viam tibi parabis. Dicit cupiditas:
Tenui beneficio virum nobilitate aut eruditione inſi-
gnem alligari indignum eſt: manifeſta te ipſum mundo,
ut pinguius, locupletius, tibíque convenientius obtineas.
Vox cupiditatis non audienda, ſed caritatis: non vox
ambitionis, ſed humilitatis: non vox hominum carna-
lium; ſed ſpiritualium. Ibi manendum, ubi Eccleſiæ
utilis es, ubi aliorum ſalutem ita procuras, ut tua in
periculo minùs verſetur. Non præveniendа, ſed expe-
ctanda Dei vocatio. Carnis & ſanguinis ſuggeſtionibus
minimè parendum. Parentes & cognati ut plurimùm
ſua quærunt, non quæ Jeſu Chriſti. Propheticum illud B
Pſal. 18. 14. animo inſculptum gerant Eccleſiæ Miniſtri: *Si mei
non fuerint dominati, tunc immaculatus ero: & emun-
dabor à delicto maximo.*

5. *Neque enim fratres ejus credebant in eum.* Paren-
tes & conſanguinei ambitioſi, quorum ambitio & cupi-
ditas filiis vel conſanguineis ad Eccleſiaſticum Miniſte-
rium aſſumptis ſuggerit ut ſeipſos mundo manifeſtent,
ut Beneficia & Dignitates Eccleſiaſticas aucupentur,
fidem certè non habent tantam, quanta Chriſtianos
decet; fidei lumen non ſequuntur, ad Evangelium & Dei
S. Aug. Tract. 28. in Joann. n. 4. „ promiſſa non attendunt. *Neque enim fratres ejus crede-*
„ *bant in eum.* Quare in eum non credebant? Quia huma-
„ nam gloriam requirebant. Nam & quod eum videntur
„ monere fratres, gloriæ ipſius conſulunt: Facis mirabilia, C
„ innoteſce, id eſt, appare omnibus, ut laudari poſſis ab
„ omnibus. Loquebatur caro carni: ſed caro ſine Deo,
„ carni cùm Deo. Loquebatur enim prudentia carnis Ver-
„ bo quod caro factum eſt, & habitavit in nobis Sed e-
Rom. 8. 6. & 7. xemplo ſuo Miniſtris ſuis Chriſtus oſtendit, non eſſe au-
diendam prudentiam carnis, quæ *inimica eſt Deo, cùm
Legi Dei non ſit ſubjecta*: Hanc reprobavit, quia *Pru-
dentia carnis mors eſt: prudentia autem Spiritus, vita
& pax.*

6. *Dixit ergo eis Jeſus: Tempus meum nondum ad-
venit: Tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.* Car-
nalium hominum & amatorum ſæculi, qui mundi glo-
riam quærunt, tempus ſemper eſt paratum: illam enim D
occaſione qualibet datâ ſemper conſectantur, & conſe-
qui pro votis poſſunt. Tempus verò membrorum Chri-
ſti, qui cum eo regnaturi ſunt in æternum, nondum ad-
„ venit. Veniet aliquando tempus illud deſideratum La-
„ borat nunc plebs Chriſti inter indignos, inter iniquos,
„ inter blaſphemantes, inter murmurantes, detrahentes,
„ inſectantes, & ſi liceat perimentes. Laborat quidem: ſed
Pſal. 93. 11. 15. *Non repellet Dominus plebem ſuam: & hæreditatem
S. Aug. Tract. 28. in Joann. n. 6. ſuam non derelinquet, quoadusque juſtitia convertatur in
judicium*: id eſt, quoadusque juſtitia quæ modò eſt in
„ Sanctis ejus, convertatur in judicium, cùm in eis imple-
„ bitur quod dictum eſt: *Sedebitis ſuper ſedes duodecim,*
Matth. 19. 28. „ *judicantes duodecim Tribus Iſraël.* Habebat juſtitiam E
„ Apoſtolus, ſed nondum illud judicium de quo dicit:
1. Cor. 6. 3. „ *Neſcitis quoniam Angelos judicabimus.* Sit ergo modò
„ tempus juſtè vivendi, poſtea erit tempus eos qui malè vi-
„ xerint judicandi. Hoc erit tempus judicii, de quo Domi-
„ nus ait: *Tempus meum nondum advenit.* Erit enim tem-
„ pus gloriæ, ut qui venit in humilitate, veniat in altitu-
„ dine. Qui venit judicandus, veniet judicaturus: qui ve-
„ nit occidi à mortuis, veniet judicare de vivis & mortuis.
Pſal. 49. 3. „ *Deus manifeſtè veniet, Deus noſter & non ſilebit.* Quid
„ eſt, manifeſtè veniet? Quia venit occultus. Tunc non
„ ſilebit: nam quando venit occultus, *ſicut ovis ad immo-
„ landum ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente ſe non
„ aperuit os ſuum.*

S. Aug. Tract. 28. in Joann. n. 5. *Tempus meum nondum advenit.* Hoc illis reſpondit
„ Jeſus, qui de gloria illum admonebant, ſed ille voluit
„ altitudinem humilitate præcedere, & ad ipſam celſitudi-
„ nem per humilitatem viam ſternere. Nam & illi Diſci-
„ puli utique gloriam requirebant, qui volebant ſedere u-
„ nus ad dexteram ejus, & alter ad ſiniſtram: *attendebant
quò, & non videbant quà: Dominus eos ut ordinatè ve-
nirent ad patriam, revocavit ad viam. Excelſa eſt enim
Patria, humilis via. Patria eſt vita Chriſti, via eſt
mors Chriſti: Patria eſt manſio Chriſti, via eſt Paſſio
Chriſti. Qui recuſat viam, quid quærit Patriam?* De-
niquè & illis hoc reſpondit, quærentibus altitudinem,
Poteſtis bibere calicem quem ego biviturus ſum? Ecce „ Matt.
quà venitur ad celſitudinem quam deſideratis. Calicem „ 20. 22.
quippe commemorabit humilitatis atque paſſionis..... „
Tempus noſtrum nondum advenit. Quando veniet? „
Cùm Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos appa- Coloſſ. 3. 4.
rebitis cum ipſo in gloria.

*Tempus meum nondum advenit, tempus autem veſtrum
ſemper eſt paratum.* Tempus Dei voluntate conſtitutum
obſervare, non prævenire debet Chriſtianus, qui volun-
tatem ejus facere decrevit, non ſuam. Voluntas Dei
unum eſt omnium ejus motuum operationumque prin-
cipium, ideo illam ſemper exquirit, certus voluntatem
hominis à Domino præparari. Hæc à Dei voluntate de-
pendentia, vera libertas eſt; contra verò independentiæ
affectatio, vera & miſerrima ſervitus.

7. *Non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit: quia
ego teſtimonium perhibeo de illo, quòd opera ejus mala
ſunt.* Non odit mundus amatores ſuos, non odit eos qui
mores ejus ſequuntur, non odit eos qui illius opera non
arguunt, non improbant, non damnant. Væ Paſtoribus
qui verbo & exemplo non perhibent teſtimonium de
mundo *quòd opera ejus mala ſunt!* Væ illis, qui bona di-
centes quæ mala ſunt, & mala quæ bona, à mundo dili-
guntur! Doctores & Prædicatores veritatis mundus amat,
cùm veritatem docent ac prædicant lucentem; odit, cùm
ſeveram ac redarguentem annuntiant & prædicant.... A- S. Auguſt. lib. 10.
mant enim veritatem, cùm ſe ipſam indicat; oderunt eam, Confeſſ.
cùm eos ipſos indicat. Graviter ferunt homines mundo cap. 23.
dediti Cenſores vitiorum, affectuum, morumque ſuorum.

8. *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc; ego autem non* S. Auguſt.
aſcendam ad diem feſtum iſtum: quia meum tempus non- ſerm. 133
dum impletum eſt. Fortè nos prævidebat, quia dies fe- aliàs 8.
ſtos Judæorum non eramus acturi. Ideo ait, *Non aſcen-* inter editos ex Mſſ.
do, &c. Nam & nos ipſe, quia nos membra ejus, quia Carthuſiæ majoris.
nos corpus ejus, quia ipſe caput noſtrum, quia *Totus
Chriſtus caput & corpus.*

*Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego autem non aſ-
cendam, &c.* Veri Chriſti Diſcipuli feſtos Eccleſiæ dies
aliâ longè diſpoſitione celebrant quàm filii hujus ſæculi.
Hi cum cognatis & amicis carnalibus ut plurimum con-
veniunt ad convivia, ad ludos, ad ſpectacula, ad cho-
ræas, ad voluptarias deambulationes: Illi verò à ſæcu-
laribus cœtibus & ſocietatibus recedentes, ad Templum
Domini cum familia ſua conveniunt, Miſſæ Parochiali,
divinis Officiis interſunt, Dei verbum audiunt, piorum
lectione librorum mentem paſcunt, cæleſtibus Sacra-
mentis animam expiant ac reficiunt, caritatis & miſeri-
cordiæ opera exercent, ad Deum corda erigunt ferven-
tibus precibus. *Vos aſcendite ad diem feſtum iſtum.* Qui au-
tem dies feſtos in comeſſationibus, ludis, voluptatibus,
aut negotiis ſæcularibus tranſigunt; qui ſacris illis die-
bus à peccatis, quæ ſervilia verè opera ſunt, non abſti-
nent, nec de illis pœnitentiam agunt, vel agere ſince-
rè proponunt, audire merentur ex ore Domini: *So-* Iſaiæ 1. 12. 14.
*lemnitates veſtras odivit anima mea..... Cùm extende-
ritis manus veſtras, avertam oculos meos à vobis: & cùm
multiplicaveritis orationem, non exaudiam, manus enim
veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Lavamini, mundi eſtote, au-
ferte malum cogitationum veſtrarum ob oculis meis, quieſ-
cite agere perversè, diſcite benefacere.*

11. *Judæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant:
Ubi eſt Ille?* Multi in majoribus Solemnitatibus Chri-
ſtum quærunt Judæorum inſtar, ut eum crucifigant
Confeſſionibus & communionibus ſacrilegis. Veri au-
tem ejus Diſcipuli illum quærunt ut adorent, laudent,
amore complectantur, & in corde ſuo retineant. Hi
fide præſentem intuentur & colunt: illi præſentem
non vident, quia tenebris infidelitatis excæcati ſunt: il-

lum non inveniunt, quia non quærunt ut oportet. *Et dicebant: Ubi eſt ille?*

12. 13. *Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: quia bonus eſt. Alii autem dicebant: Non, ſed ſeducit turbas. Nemo tamen palam loquebatur de illo, propter metum Judæorum.* Sic & hodie poſitus eſt Chriſtus Jeſus in ſignum cui contradicitur. Pauci de illo, ejuſque Myſteriis ac Religione ex piæ fidei affectu loquuntur, ſuamque in ea omnia quæ Religionem ſpectant, & in Eccleſia piè frequentantur, reverentiam verbis & operibus ſignificant. *Quidam dicebant, quia bonus eſt.* Plures de Religionis Myſteriis, de Catholicis Dogmatibus, De Eccleſiæ Moribus, de votis Monaſticis, de piis Confraternitatibus, Indulgentiis, Pietatis Exercitiis & devotionibus approbatis ab Eccleſia, malè loquuntur: carnales enim & animales homines non percipiunt quæ Dei ſunt. *Alii autem dicebant, Non, ſed ſeducit turbas.* Vix inveniuntur qui in ſæcularium hominum ſocietatibus & conventibus palam de Chriſto, de ejus cultu, amore, ac vera in ipſum pietate loquantur, ne mundo diſpliceant, ne contemnantur, ne irrideantur, ne ſæculi amatoribus graves ſint ac moleſti, ne ut critici, ut devoti, ut civilitatis omnis imperiti ſugillentur. *Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Judæorum.*

Chriſtianus ſecundùm Dei Legem, & Evangelium Chriſti Jeſu vivens, mundi de ſe judicia parvipendat, quæ cæca ut plurimum & iniqua ſunt: hominum contemptum, & obtrectationes non curet, modò placeat Deo, cui ſe probavit. Se felicem exiſtimet, cùm deſpicitur, cùm irridetur, cùm patitur calumniam, cùm derelinquitur. Sic enim Chriſto Jeſu capiti ſuo ſimilis eſt, & in eamdem transformatur imaginem. *Et omnes, qui piè vivere volunt in Chriſto Ieſu, perſecutiones patiuntur... In omnibus* ergo *exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros, in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in larboribus, in vigiliis, in jejuniis, in caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, in ſuavitate, in Spiritu ſancto, in caritate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma juſtitiæ à dextris & à ſiniſtris: per gloriam & ignobilitatem; per infamiam, & bonam famam; ut ſeductores, & veraces; ſicut qui ignoti, & cogniti: quaſi morientes, & ecce vivimus: ut caſtigati, & non mortificati: quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes: ſicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes.* Dicant ergo de te, ſi proficis in Chriſto, dicant homines, *ſeducis turbas.*

2. *Tim.* 3. 12. 2. *Cor.* 6. 4. *& ſeq.*

„ De ipſo, de toto corpore Chriſti hoc dicitur. Cogita
„ corpus Chriſti adhuc in mundo, cogita corpus Chriſti
„ adhuc in area, vide quemadmodum blaſphemetur à pa-
„ lea. Simul quidem triturantur, ſed paleæ conteruntur,
„ frumenta purgantur. Quod dictum eſt ergo de Domino,
„ valet ad conſolationem, de quocumque hoc dictum fue-
„ rit Chriſtiano.

S. *Aug. Tract.* 28. *in Ioann. n.* 11.

14. 15. 16. *Iam autem die feſto mediante aſcendit Ieſus in Templum, & docebat. Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic litteras ſcit, cùm non didicerit?* Chriſtum formam Prædicatorum novæ Legis Concionatores imitentur 1. Sacrum illud miniſterium ſine vocatione divina & miſſione legitimorum Eccleſiæ Paſtorum non obeant: non aſcendant in ſuggeſtum ut parentum & conſanguineorum votis & deſideriis obſequantur. Diu ſe exerceant in oratione & pietatis officiis antequam verbi miniſterium ſuſcipiant. Quatriduo Jeſus orat, ut ad concionandum quatuor poſtremis Solemnitatis diebus ſe diſponat. *Iam die feſto mediante aſcendit Ieſus in Templum.* 2. Concionatores docere debent ſcientiam ſalutis, non curioſos conceptus, & verborum lepôres ſine Scripturarum Sacrarum ſucco venditare, & declamare. *Et docebat.* 3. Dogmatum Religionis & Moralis Chriſtianæ notitiam ex Scriptura Sacra & SS Eccleſiæ Patrum Operibus; aſſiduâ lectione, & pia meditatione haurire debent. Illos non ſolùm lectio doceat, ſed unctio: diſcipuli ſint Spiritus ſancti, qui doceat illos omnem veritatem, priùs quàm ut doctores plebis ſe gerant. *Et mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo hic litteras ſcit cùm non didicerit?* 4. Doctrinam propriam non doceant, ſed Chriſti & Eccleſiæ doctrinam; quod ſibi traditum eſt, non quod à ſe inventum; nihil doceant, niſi quod à Deo per Jeſum Chriſtum derivetur, ad eumque referatur, ex quo, per quem, & in quo ſunt omnia: ut cum illo dicere poſſint: *Mea doctrina non eſt mea, ſed ejus qui miſit me.*

17. *Si quis voluerit voluntatem ejus facere; cognoſcet de doctrina, utrum ex Deo ſit, an ego à me ipſo loquar.* Verbum Dei intelligunt ac diſcernunt à verbis hominum, qui cum fide cor mundante illud audiunt vel legunt, quærentes cor Dei in verbis Dei, ut loquitur S. Gregorius. Hi qui bonam voluntatem habent obediendi Evangelio, guſtant & vident quàm ſuavis ſit Dominus. Si non intellexiſti, crede. *Intellectus* enim *merces eſt Fidei. Ergo noli quærere intelligere ut credas, ſed crede ut intelligas: quoniam niſi credideritis, non intelligetis.* Voluntatem nempe Dei facere, eſt operari opus ejus, id eſt, quòd illi placet. *Hoc eſt* autem *opus Dei, ut credatis in eum quem ille miſit* (ait Chriſtus) *Quid eſt porro credere in eum? Credendo amare, credendo in eum ire, & ejus membris incorporari.* Ipſa eſt fides quam à nobis exigit Deus: & *Non invenit quod exigat, niſi donaverit quod inveniat.* Hæc *Fides quæ per dilectionem operatur*, Hæc in te ſit, & Chriſti doctrinam intelliges. Timendum ne ſi Dei voluntatem facere neglexerimus, ſi pæcepta ejus violare aſſueſcamus, paulatim à Dei notitia excidamus, ſicut quidam *bonam conſcientiam repellentes circa fidem naufragaverunt.*

S. *Auguſt. Tract.* 29. *in Ioann. n.* 6. — *Gal.* 5. 6. — 1. *Tim.* 1. 19.

18. *Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus, qui miſit eum hic verax eſt, & injuſtitia in illo non eſt.* Superbia & propriæ inaniſque gloriæ appetitus, falſorum caracter eſt Prophetarum. Antichriſtus *veniet in nomine ſuo*, extollens ſe *ſupra omne quod dicitur Deus & colitur.* Chriſtus autem Jeſus, Deo Patri æqualis & coæternus, tamen quia venit in tempore, & formam ſervi accepit, & habitu eſt inventus ut homo, quærit in omnibus gloriam Patris qui miſit eum. Hîc veracitas ejus ac juſtitia maximè confirmatur.... Quid tu homo facere debes, qui
“ quando aliquid boni facis, gloriam tuam quæris; quan-
“ do autem aliquid mali facis, Deo calumniam meditaris?
“ Intende tibi, creatura es, agnoſce Creatorem: ſervus es,
“ ne contemnas Dominum: adoptatus es, ſed non meritis
“ tuis; quære ejus gloriam, à quo habes hanc gratiam,
“ homo adoptatus, cujus gloriam quæſivit qui eſt ab illo
“ unicus natus.... In Antichriſto injuſtitia erit, & verax
“ non erit, quia gloriam ſuam quæſiturus eſt, non Dei.
“ Omnes ergo pertinentes ad corpus Chriſti, ne induca-
“ mur in laqueos Antichriſti, non quæramus gloriam no-
“ ſtram. Sed ſi Chriſtus quæſivit gloriam ejus qui eum
“ miſit, quantò magis nos ejus qui nos fecit?

Ioann. 5. 43 — 1. *Theſſal.* 2. 4. — S. *Aug. ibid. n.* 8.

19. *Nonnè Moyſes dedit vobis Legem? Et nemo ex vobis facit Legem.* Chriſtus Jeſus Legem dedit Moſaica longè præſtantiorem: 1. Quia Lex vetus in tabulis lapideis ſcripta: Lex nova in cordibus. 2. Quia Lex vetus homines à peccato coërcet timore pœnæ: Lex nova ad faciendum bonum inclinat amore juſtitiæ. Lex illa ſervitutis, iſta libertatis, & gratiæ; illa timoris, hæc amoris & caritatis. *Non enim*, ait Apoſtolus, *accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore, ſed accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater)* 3. Quia Lex vetus remunerationem terrenam, Lex nova felicitatem æternam pollicetur. Jeſus *melioris Teſtamenti ſponſor & mediator* eſt, *quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt.* Si ergo rei Judæi, qui Legem per Moyſen datam non implebant; quantò magis rei Chriſtiani, qui Legem Evangelicam per Chriſtum Jeſum datam non implent, multò faciliorem, ac ſuaviorem? *Lex* enim *per Moyſen data eſt; Gratia & Veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.*

Rom. 8. — *Hebr.* 7. — *Ioann.* 1

Nnnn ij

Nonnè Moyſes dedit vobis Legem, & nemo ex vobis facit Legem? Verbi divini Prædicator animum non deſpondeat, cùm ſe nihil promovere videt in converſione peccatorum: ſiquidem verbum Dei in ipſo Moyſis ore ſterile infructuoſumque fuit. Semen divini verbi ſeminare, Concionatoris eſt; Dei verò incrementum dare. Nullum quandoque, vel exiguum certè fructum laborum ſuorum videt pius Concionator, ne ſibi aliquid tribuat, ut ſeſe humiliet, déque peccatis ſuis ingemiſcat, quibus fortè Evangelii fructus impeditur; ut Chriſti gratiam ſibi & auditoribus neceſſariam ferventiùs imploret. Lex enim ſine gratia nonniſi prævaricatores facit, quia caritatem non tribuit. *Et nemo ex vobis facit Legem.*

20. *Quid me quæritis interficere? Reſpondit turba, & dixit, Dæmonium habes; quis te quærit interficere?* Chriſti Jeſu manſuetudinem & humilitatem admirare & imitare, qui cùm ſit ipſa Veritas, ſibi improperari ſuſtinet *S. Chryſ. Hom 48. in Ioann.* quòd à mendacii & calumniæ dæmonio agatur. Et homo mendax excandeſcit, & ultionis libidine inflammatur, cùm mendacii palam arguitur! Si quis igitur nobis inſultaverit, humiliemur; ſi quis exaſperatur, mitigemus: ſi quis mordet & lacerat, & contumeliis proſequitur, ne commoveamur, ne victi nos ipſos perdamus. Etenim ira fera eſt vehemens & furibunda. Incantemus eam divinæ Scripturæ carminibus, dicentes: Terra & pulvis es, & quid ſuperbis terra & pulvis? Nihil turpius aſpectu irati, nihil uſu gravius. Si aſpectus horrendus, multò magis anima. Quemadmodum enim cœnum ſi contrectetur, graviùs olet: ita & anima cùm perturbata eſt, & multis intrinſecùs fluctibus agitata. Sed non poſſum, inquis, inimicorum contumelias tolerare. Qua de causâ? Nam ſi verè accuſaris, etiam coram compungi deberes, & gratias eis agere? Sed falsò tibi improperat inimicus: ride. Pauperem dixit ac mendicum, ride. Stultum dixit, jam illum defle. Nam *Qui dicit fratri ſuo, Fatue, reus eſt gehennæ ignis.* Injuriâ ergo affectus, cogita ſupplicium quod illum manet, & non modò illi non iraſceris, ſed ejus vicem dolebis. Neque enim febribus ac phreneſi laboranti quiſpiam iraſcitur, ſed illius miſeretur. Sed puſilli animi arguar, inquies, ſi tacuero. Imò tuam omnes admirabuntur ſapientiam, modeſtiam ac manſuetudinem laudabunt. Contra verò ſi contumelioſè reſponderis, occaſionem dabis ut vera credantur quæ tibi exprobrantur. Quare enim dives, ſi pauper appellatur, ridet? Quia id falſum novit. Similiter ſi injurias nobis illatas rideamus, magnum erit argumentum quòd
2. Cor. 3. 6. falsò & ſine cauſa arguamur. Apoſtolum audiamus: *Cùm inter vos*, inquit, *ſit zelus & contentio, nonnè carnales eſtis, & ſecundùm hominem ambulatis?* ſpirituales igitur ſimus, & ſæviſſimam hanc belluam fræno cohibeamus. Inter iram & inſaniam nihil differt, temporarius quidam dæmon eſt: immò infelicior eſt homo irâ abreptus eo qui à dæmone vexatur. Ille enim veniâ dignus eſt, iratus nullâ, qui ſponte ſua in profundum perditionis ruit, & etiam ante futuram gehennam dat pœnas. Tumultu enim quodam & æſtu intolerabili, diu noctuque variis cogitationibus anxius jactatur. Ut igitur & præſenti ſupplicio liberemur & futuro, Chriſti Jeſu modeſtiam, manſuetudinem, & humilitatem imitemur, qui cùm maledicatur, non maledicit; cùm afficitur contumeliis, non comminatur; non ultionem ſumit de Judæis, ſed illos docet..... propriiſque neglectis injuriis, veritatis doctrinam, Deíque opera ſeu miracula ad ejus confirmationem facta defendit ac vindicat. *Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Unum opus feci, & omnes miramini. Propterea Moyſes dedit vobis circumciſionem, (non quia ex Moyſe eſt, ſed ex Patribus) & in ſabbato circumciditis hominem. Si circumciſionem accipit homo in ſabbato, ut non ſolvatur Lex Moyſi: mihi indignamini quia totum hominem ſanum feci in ſabbato?* Feſti dies bonis operibus ſanctificantur, tantùm abeſt ne violentur. His diebus circumcidendæ ſunt pravæ cupiditates; exercenda *circumciſio cordis in ſpiritu, non littera*; totus homo ſanandus à vitiis & pravis affectibus, ut in Deo quieſcat. Hoc verum & ſpirituale ſabbatum eſt.

24. *Nolite judicare ſecundùm faciem, ſed juſtum judicium judicate.* Homines enim vident ea quæ parent, exteriora ſcilicet opera; *Deus autem intuetur cor*, intentionemque ſcrutatur. Quamobrem Dei jura uſurpat, qui de proximo temerè judicat. *Tu quis es qui judicatis alienum ſervum?* (inquit Apoſtolus) *Domino* *Rom. 14.*
ſuo ſtat aut cadit.

Hoc vitium evadere in hoc ſæculo, magni laboris eſt. Admonuit quidem Dominus Judæos, ſed monuit & nos; illos convicit, nos inſtruxit; illos redarguit, nos exacuit. Judæi quidem perſonaliter judicabant, ſed ideo non *S. Aug. Tract. 30. in Ioann. n. 7.* pertinent ad novum Teſtamentum, ideo non habent in Chriſto regnum cælorum, ideo non junguntur ſanctorum ſocietati Angelorum: terrena quærebant à Domino: Terra enim promiſſionis, victoria ab animicis, fecunditas pariendi, multiplicatio filiorum, abundantia fructuum, quæ illis omnia à Deo quidem vero & bono, tamen ut carnalibus promiſſa ſunt, omnia hæc fecerunt illis vetus Teſtamentum. Quid eſt vetus Teſtamentum? Quaſi hæreditas pertinens ad hominem veterem. Nos innovati ſumus, homo novus facti ſumus...... Quid eſt homo novus? A vetuſtate innovatus. Ad quam rem innovatus? Ad deſideranda cæleſtia, ad concupiſcenda ſempiterna, ad patriam quæ ſurſum eſt, & hoſtem non timet, deſiderandam, ubi non perdimus amicum, non timemus inimicum; ubi vivimus cum bono affectu, ſine ullo defectu; ubi nemo naſcitur, quia nemo moritur; ubi nemo jam proficit, & nemo deficit; ubi non uſuritur, & non ſititur, ſed ſatietas eſt immortalitas, & cibus veritas. Hæc habentes promiſſa, & ad Novum Teſtamentum pertinentes, & novæ hæreditatis facti hæredes, & ipſius Domini cohæredes, aliam ſpem valde habemus: non perſonaliter judicemus, ſed rectum judicium teneamus. *Quis eſt qui non judicat perſonaliter? Qui judicat æqualiter.* Non cùm homines diverſo modo pro ſuis gradibus honoramus, tunc timendum eſt ne perſonas accipiamus. Sed quando inter duos judicamus, & aliquando inter neceſſarios: fit nonnumquam judicium inter patrem & filium; queritur pater de malo filio, aut filius de duro patre: ſervamus honorificentiam patri, quæ debetur à filio; non æquamus filium patri in honore; ſed præponimus ſi bonam cauſam habet: filium æquemus patri in veritate; & ſic tribuemus honorem debitum, ut non perdat æquitas meritum. Veritatem in judicio non attendebant Judæi, ſed rationem habebant perſonarum, quia non ſuccenſebant Moyſi, quòd Circumciſionem die octavo, tametſi ſabbatum eſſet, celebrari præcepiſſet: Jeſum verò damnabant quòd Sabbato ſanitatis beneficium hominibus conferret. Hoc eſt perſonarum rationem in judicio habere, in uno reprehendere, quod in alio laudas; in uno damnare quod in altero approbas.

33. 34. *Dixit ergo eis Jeſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum, & vado ad eum qui me miſit. Quæritis me, & non invenietis: & ubi ego ſum, vos non poteſtis venire.* Jeſus in hac vita quærendus eſt ſincera converſione, pura caritate, boniſque operibus: alioquin periculum eſt ne in morte fruſtra quæratur. Quid verò inveniet, qui tunc Jeſum non inveniet, niſi deſperationem, damnationem, æternamque miſeriam? *Et ubi ego ſum, vos non poteſtis venire.* Ergo dum tempus habemus, dum opportunum tempus invitat, Jeſum quæramus, *contemplantes ne quis deſit gratiæ Dei.* Quæramus eum, qui nos amantiſſimè præveniens quærit ut ad illum eamus, & parat nobis immortalitatis locum, ubi cum ipſo, per ipſum, & in ipſo beati ſimus, æternumque regnemus. Quòd ſi Deum quærere differamus, in interitu noſtro ridebit, noſque à ſuo conſpectu repulſos æternis damnabit ſuppliciis. Et quod majus ſupplicium, quàm non invenire Jeſum? Quàm audire terribili voce dicentem: *Quia vocavi, & renuiſtis: extendi manum meam, &* *Proverb. 1. 24. & ſeq.*
non fuit qui aſpiceret. Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cùm vobis id quod ti-

mebatis, advenerit. Cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingrueris: quando venerit ſuper vos tribulatio & anguſtia. Tunc invocabunt me, & non exaudiam: manè conſurgent, & non invenient me: eo quòd exoſam habuerint diſciplinam, & timorem Domini non ſuſceperint, nec acquieverint conſilio meo, & detraxerint univerſæ correptioni meæ.

37. *In noviſſimo autem die magno feſtivitatis, ſtabat Jeſus, & clamabat, dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum.* Illi ſoli veniunt ad Jeſum, qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, gratiam, & vitam æternam. Sed hanc ſitim ipſe Jeſus in nobis efficit, ipſe trahit eos qui ad illum veniunt, ut currant cum Sponſa in odorem unguentorum illius. Deſiderare gratiam, initium gratiæ eſt. Sed ſpiritualia, cæleſtia & æterna bona non ſitiunt, qui carnalia, terrena, & temporalia concupiſcunt. Illorum fruitione non extinguitur ſitis Animæ ad imaginem Dei factæ, ſed magis accenditur. *S. Auguſt.* *Animam* enim *Dei capacem quicquid Deo minus eſt, non implebit.* Sicut ergo cervus deſiderat fontes aquarum, ſic anima noſtra Deum deſideret. Ad Jeſum eamus fide per dilectionem operante, hauriamus in gaudio aquas gratiæ de fontibus Salvatoris, hoc eſt, de Myſteriis ejus, cruce, vulneribus ſacris. Quanta erit capacitas fidei noſtræ, tanta erit aquæ illius cæleſtis, ſanctificantis, & bonorum operum fœcunditatem tribuentis copia. *Quantum vas fidei attulerit ad fontem, tantùm implet* (inquit S. Auguſtinus) *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Venter interioris hominis, conſcientia cordis eſt. Bibito ergo iſto liquore viveſcit purgata conſcientia, & hauriens, fontem habebit; etiam ipſa fons erit. *S. Aug. Tract. 32. in Ioann. n. 4.* „Quid eſt fons, & quid eſt „fluvius, qui manat de ventre interioris hominis? Bene„volentia, quâ vult conſulere proximo. Si enim putet quia „quod bibit ſoli ipſi debet ſufficere; non fluit aqua viva „de ventre ejus: ſi autem proximo feſtinat conſulere; ideo „non ſiccat, quia manat.... *Si credimus, bibimus. Et unuſquiſque in ſeipſo debet agnoſcere ſi bibit, & ſi vivis ex eo quod bibit: Non enim nos deſerit fons, ſi non deſeramus fontem.* *S. Ioann. Chryſoſt. Hom. 60. in Ioann.* Fides quâ verè credentes in Jeſum dicimur. non eſt aqua ſtagnans, ſed viva & jugiter fluens. *Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Simul igitur & indeficientem copiam, & incredibilem operationem, & fontem & fluvios appellavit, & non unum, ſed innumeros.

39. *Hoc autem dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: nondum enim erat Spiritus datus, quia Jeſus nondum erat glorificatus.* Donum Spiritus ſancti fructus eſt mortis, reſurrectionis, & aſcenſionis Chriſti. Oportebat caput noſtrum, auctorem & exemplar novæ vitæ noſtræ, novam in corpore ſuo naturali vitam accipere, antequam myſtici corporis ſui membris illam communicaret. Per reſurrectionem regenerari (de qua ſcriptum eſt, *Act. 13.* *Reſuſcitans Jeſum ſicut & in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt, Filius meus es tu, ego hodie genui te*) priùs quam Spiritum Chriſtianæ regenerationis mitteret. Neceſſe erat à præſenti ſæculo penitus ſeparari, priùs quàm Pater futuri ſæculi fieret per Spiritum ſanctum abundè in credentes effuſum. Itaque Spiritum ſanctum antè Reſurrectionem ſuam Chriſtus Jeſus non dedit, futurum ſignificans, *S. Auguſt. Tract. 32. in Ioann. n. 9.* *Ut in reſurrectione noſtra caritas noſtra flagret, & ab amore ſæculi ſeparet, ut tota currat in Deum.* Hic enim naſcimur & morimur, hoc non amemus: caritate migremus, caritate ſurſum habitemus, caritate illa qua diligimus Deum. Nihil aliud in hac vitæ noſtræ peregrinatione meditemur, niſi quia & hîc non ſemper erimus, & ibi nobis locum bene vivendo præparabimus, unde nunquam migremus. Si vivimus, ſi in ipſum credimus qui reſurrexit, dabit nobis non quod hîc amant homines qui Deum non amant; aut tantò plus amant, quantò illum minùs amant: tantò autem hoc minùs amant, quantò illum plus amant. Non promiſit nobis divitias terrenas & temporales, non honores & poteſtates in ſæculo iſto. Videtis enim omnia hæc dari & hominibus malis, ne magnipendantur à bonis. Non corporis ſanitatem, non quia ipſe illam non dat, ſed quia & pecoribus dat. Non vitam longam. Quid eſt enim longum quod aliquando finitur? Non pro magno nobis credentibus promiſit longævitatem aut decrepitam ſenectutem; quam omnes optant antequam veniat, omnes de illa cùm venerit, murmurant. Non pulchritudinem corporis, quam vel corporis morbus, vel ipſa ſenectus quæ optatur, exterminat. Omnia iſta non nobis promiſit, qui dixit: *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Vitam æternam promiſit, ubi nihil timeamus, ubi non conturbemur, unde non migremus, ubi non moriamur; ubi nec deceſſor plangatur, nec ſucceſſor ſperetur. Quia ergo tale eſt quod nobis promiſit amantibus & Spiritus ſancti caritate ferventibus, ideo ipſum Spiritum noluit dare, niſi cùm eſſet glorificatus; ut in ſuo corpore oſtenderet vitam, quam modò non habemus, ſed in reſurrectione ſperamus. *Ibid. n. 9* *Pignus accepimus, & hujus pignoris plenitudo poſtea dabitur.* Interim *in hac peregrinatione pignus nos conſoletur*, quia *qui nos dignatus eſt oppignerare, multùm paratus eſt dare. Si talis eſt arrha, quid eſt cujus eſt arrha?*

43. *Diſſenſio itaque facta eſt in turba propter eum.* Diſſenſiones de Chriſto & ejus doctrina, ex hominum carnalium ignorantia & pravis affectibus in Eccleſia ſemper oriuntur. Ex his non offendantur fideles Chriſti miniſtri & ſervi; Veritatis hoſtibus & impugnatoribus reſiſtere non ceſſent; nec eos à bello adversùs errores fidei & ſanæ Morum diſciplinæ contrarios gerendo abſterreat falſus amor pacis, aut metus ſcandali. *S. Gregor. Hom. 7. in Ezech.* *In quantum ſine peccato poſſumus, vitare proximorum ſcandalum debemus. Si autem de veritate ſcandalum ſumitur, utiliùs naſci permittitur ſcandalum, quàm quod veritas relinquatur.*

45. 46. *Venerunt ergo miniſtri ad Pontifices & Phariſæos. Et dixerunt eis illi; quare non adduxiſtis illum? Reſponderunt miniſtri; Numquam ſic locutus eſt homo ſicut hic homo.* Nihil veritate clarius & fortius. *S. Ioan. Chryſ. Hom. 48. in Ioan.* Phariſæi & Scribæ, qui ſapientiâ præſtare videbantur, & cum Chriſto ſemper verſabantur ut ei inſidiarentur, licèt miracula viderint, & Scripturas legerint, non modò nihil utilitatis, ſed damni plurimùm acceperunt: miniſtri autem rudes & ignari uno tantùm ſermone perſuaſi ſunt: & qui ad Chriſtum capiendum iverant, ejus admiratione capti redierunt. Neque eorum tantùm ſapientia admiranda eſt, quòd ſignis non eguerunt, ſed quòd ſolâ doctrinâ crediderunt. Non enim dixerunt neminem unquam ita miracula feciſſe, ſed neminem unquam ſic locutum. Non igitur ipſorum ſapientia tantùm ſed & fortitudo admiratione digna eſt. Siquidem his, qui illos miſerant, ita loquuntur, Phariſæis videlicet, qui omnia faciebant & conabantur ut caperetur. O vim admirabilem veritatis & gratiæ, quæ in Chriſti labiis diffuſa eſt!

CAPUT VIII.

Senſus Litteralis.

1. 2. JEsus *autem perrexit in Montem Oliveti*, ſive in hortum Gethſemani ſitum ad latus Montis Olivarum, ubi pernoctare & orare ſolebat cum
Matth. 26. 36. Diſcipulis ſuis. *Et diluculò iterum venit in Templum*, ubi pridie docuerat; *& omnis populus venit ad eum audiendum*, *& ſedens docebat eos.*

3. 4. 5. *Adducunt autem Scribæ & Phariſæi* ad eum *mulierem in adulterio deprehenſam* à duobus teſtibus, adeòque flagitii legitimè convictam: *& ſtatuerunt eam in medio* populi. *Et dixerunt ei: Magiſter, hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio*, in manifeſto & flagranti facinore. *In Lege autem Moyſes mandavit nobis hujuſmodi lapidare*, criminis hujuſce reas lapidibus obruere. Lex Moyſis pœnam mortis in adulteras decernit; traditio & uſus genus mortis definierunt lapidationem. *Tu ergo quid dicis?* Tu qui Legem Moyſis aliter
Levit. 20. 10. Deuter. 22. 22. Ezech. 16. 38. 40. ac nos ſæpè interpretaris, quid ea de re cenſes? Romani capitalium jus ſuppliciorum Judæis non ita pridem eripuerant. In lapidatione Populus teſtibus præeuntibus judicium exſequebatur, tolerantibus Romanis. Seniores Synedrii quærunt à Jeſu quid ſentiat.

6. 7. 8. *Hæc autem dicebant tentantes eum, ut poſſent accuſare eum*: Ut occaſionem captarent ex ejus reſponſo eum accuſandi aut contemptæ violatæque Legis, ſi illam abſolveret; aut quòd ſibi non conſtaret, quippe qui meretrices in gratiam recepit; & à manſuetudine degeneraret, quam palam profitebatur. *Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terrâ*, an aliquam ſententiam, an ipſorum peccata, an ipſa quæ mox protulit verba, incertum. Fortè ſcribebat illud Propheticum,
Ierem. 22. 29. *Terra, terra, ſcribe hos viros abdicatos.* Forte illud: *Feſtucam, quæ in oculo eſt fratris tui, vides: trabem autem,*
S. Ambroſ. Epiſt. 25. ad Studium. & Epiſt. 26. ad Irenæum. *quæ in oculo tuo eſt non vides.* Certos fortè non delineavit in terra caractères, quibus aliquid ſignificaret, ſed incertas, nihilque ſignificantes figuras delineavit, (quod homines meditabundi facere ſolent) ut quæſtionem fraudis plenam declinaret. *Cùm ergo perſeverarent, interrogantes eum*, & reſponſum importunè *flagitantes, erexit ſe, & dixit eis: qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in*
Matth. 7. *illam lapidem mittat.* Qui nec adulterii, nec paris aut gravioris criminis reus eſt, primum in eam lapidem mittat. Verba Legis reſpicit, quâ ſancitum eſt ut *Manus*
Deuter. 17. 7. *teſtium prima interficiat reum.* Ad ſuam ergo conſcientiam quemque revocat, ut de adultera ſtatuat quemadmodum de ſe ſtatui vellet, juxta legem caritatis, & ut judicet an ſimilium criminum, quæ Dei vindictam merentur, ſibi non ſit conſcius. Quòd ſi ita ſit, parcite, inquit peccatores peccatrici, puniendi puniendæ, ſicut & vobis parci vultis. *Et iterum ſe inclinans, ſcribebat in terra.* Hoc geſtu oſtendens nihil habere ſe quod adjiceret.

9. 10. 11. *Audientes autem*, id eſt, cùm hæc dicentem Jeſum audiviſſent, *unus poſt unum exibant*, ſigillatim diſcedebant redarguente conſcientiâ, *incipientes à Senioribus*: ita ut Seniores convicti & pudore ſuffuſi, utpotè plurium criminum rei, primi diſcederent, cæteri illorum exemplum ſequerentur: *Et remanſit ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans*: in medio inquam, Apoſtolorum, & turbæ docentem Jeſum audientis. *Erigens autem ſe Jeſus, dixit ei: Mulier, ubi ſunt qui te accuſabant? Nemo te condemnavit? quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Ieſus: Nec ego te condemnabo*, qui non veni ut judicem mundum, ſed ut ſalvem. *Vade*, abi libera & ſecura, *& jam ampliùs noli peccare.* Hoc adjecit Chriſtus, ne peccandi commeatum dare videretur peccatrici parcens.

Hæc adulteræ mulieris Hiſtoria non ſemper & ubique conſtanter lecta fuit in omnibus Græcis Latiniſque Codicibus S. Johannis. Euſebius libro 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 39. innuit ſcriptam à Papia ex veteri traditione, quam acceperat ex ore eorum qui cum Apoſtolis verſati erant, & in Evangelio ſecundùm Hebræos haberi. Abeſt ab antiquiſſimo Codice Vaticano, & à Græca Catena, in qua cùm tres & viginti Auctores ſint (inquit Maldonatus) nemo ejus meminit. Ejus non meminerunt S. Johann. Chryſoſt. S. Cyrill. Alexandrinus, Nonnus, Theophylactus, qui Commentarios in Evangelium S. Johannis ſcripſerunt. In multis tamen Græcis & Latinis Codicibus inveniri, teſtis eſt S. Hieronym. lib. 2. adversùs Pelagianos. Quin & Beza in uno tantùm ex vetuſtis ſeptemdecim Codicibus, quos penes ſe habuit, defuiſſe fatetur. Extat in Mſſ. Cambrigienſi antiquiſſimo, & in aliis quampluribus. Hanc ut Canonicam agnoverunt Ammonius Alexandrinus in Harmonia quatuor Evangeliorum, & Euſebius in Canonibus huic Harmoniæ additis, SS. Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, Euthymius; Eccleſiaque univerſa Græca & Latina. De illa ergo dubitari ſalva fide non poteſt, cùm Sacra Synodus Tridentina confodiat Anathemate illum qui *Libros integros*, quorum indicem Decreto ſuo de Canonicis Scripturis adſcripſit, *cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri Vulgata Latina Editione habentur, pro Sacris & Canonicis non ſuſceperit.* Hanc Hiſtoriam habent Verſiones Syriaca & Arabica in Polyglotis Anglicanis editæ, necnon Perſica & Æthiopica. In quibuſdam tamen Exemplaribus Syriacis deeſſe, conſtat ex Verſione quæ Viennæ & Antverpiæ edita eſt.

12. *Iterum ergo locutus eſt eis Ieſus: Ego ſum lux mundi.* Lux non Judææ ſolùm, ſed omnium Gentium; Lux interior, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat. *Qui ſequitur me*, ſeu ductum meum, doctrinamque meam, non ambulat in tenebris errorum, & ignorantiæ rerum quæ ad ſalutem neceſſariæ ſunt: *ſed habebit* in animo ſuo *lumen vitæ*, id eſt, quod ducit ad vitam æternam. *Ego ſum lux mundi.* Non dicit, S. Cyrill. lib. 5. in Ioann. p. 485.
In me eſt lux, ſed, *Ego ſum lux*; ne quis in duos filios dividat Chriſtum poſt Incarnationem.

13. *Dixerunt ergo ei Phariſæi: Tu de teipſo teſtimonium perhibes: teſtimonium tuum non eſt verum*, id eſt, Idem p. 487.
legitimum. At homines ſanctos, Legiſque obſervantiſſimos, de ſe ipſis teſtimonium perhibuiſſe, non animadverterunt Phariſæi cæci. Samuël enim Iſraëlitis ait: *Teſtis eſt Dominus adversùm vos, & teſtis Chriſtus ejus* 1. Reg. 12. 5.
in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam. David etiam de ſe ipſo teſtatur: *Domine Deus meus, ſi feci iſtud, ſi eſt iniquitas in manibus meis, ſi reddidi retribuentibus mihi mala.* Pſal. 7. 8.
Quin & Jeremias: *Domine Deus exercituum, non ſedi in concilio ludentium, & gloriatus ſum à facie manus tuæ.* Ierem. 15. 17.
Apoſtolus denique Paulus apertè vociferatur: *Nihil mihi conſcius ſum.* 1. Cor. 4. 4.

14. *Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Etſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, verum eſt teſtimonium meum.* Etiamſi nulla de me præceſſiſſent Prophetarum vaticinia, nullum Johannis Baptiſtæ teſtimonium, teſtimonium meum de me ipſo verum ac legitimum eſſet, *quia ſcio unde veni*, nempe à Patre: id eſt, Me eſſe Filium Dei, & à Patre miſſum in mundum certò ſcio, *& quò vado*: nempe ad Patrem, legationis meæ rationem redditurus, & præmium accepturus: *Vos autem neſcitis unde venio, aut quò vado*, niſi à me diſcatis. Legationis injunctæ, arcanorumque mandatorum conſcius eſt legatus: reliqui hæc ab ipſo diſcere debent, ſecundùm morem omnium gentium. Quod ſi is nulla in re commoda ſua captet, ob legationem multa mala perferat, propriam gloriam non

quærat, ſed legantis, nec quicquad dicat quod legante A dignum non ſit, nulla ratio eſt cur illi non credatur.

S. Cyrill. lib. 5. in Joann. p. 489.

Præterea, ubi quis ſuam enarrat naturam, & quæ ſibi ſubſtantialiter inſunt exponit, id per jactantiam facere, aut inanem gloriam captare minimè cenſendus eſt, ut ſi Angelus dicat, Ego Angelus ſum; aut homo, Ego homo ſum; aut ſi ſol ita loquens inducatur: Ego cæleſtem orbem percurrens illuſtre lumen mortalibus præfero. Sic quamvis Salvator noſter Chriſtus Jeſus ſe mundi lucem eſſe dicat, verum eſt ejus teſtimonium; nec enim de alieno gloriatur, ſed quod ſibi per naturam

S. Chryſ. Hom. 51. in Joann.

convenit ut Dei Filio, explicat...... *Et ſi ego teſtimonium perbibeo de me ipſo, teſtimonium meum verum eſt, quia ſcio unde venio.* Ex Deo ſum, & Deus, & Dei Filius: *Deus autem ſibi ipſi idoneus teſtis.*

15. *Vos ſecundùm carnem judicatis*: ſecundùm ſpe- B ciem externam, ſecundùm infirmitatem carnis quam in me conſpicitis, judicatis me fide dignum non eſſe, qui me lucem mundi dicam: ideo erratis, ad miracula non attendentes, quæ miſſionis ac legationis meæ litteræ ſunt, Dei ſigillo munitæ: *Ego non judico quemquam.* Nunc abſtineo judicis partibus, Doctotis & Salvatoris munus duntaxat exercens. *Vos ſecundùm carnem judicatis*; Ex ſuggeſtione carnis, ex affectibus pravis judicatis: ego verò neminem ſic judico.

16. 17. 18. 19. *Et ſi judico ego*, ſi de me aut aliis quippiam teſtificor, *judicium meum*, ſeu teſtimonium, *verum eſt*, ac legitimum: *quia ſolus non ſum: ſed ego & qui miſit me Pater.* Mecum eſt Pater, qui me à ſe miſſum oſtendit, & voce de nube delapſa à magnifica gloria, & tot tantiſque miraculis. *Et in Lege veſtra ſcriptum eſt:*

Deuter. 17. 6. Matth. 18. 16. 2. Cor. 13. Hebr. 10. 28.

Quia duorum hominum conſentiens *teſtimonium verum eſt*, id eſt, ut verum ac legitimum recipiendum eſt: quan- C tò magis meum, Patriſque teſtimonium? *Ego ſum* porro *qui teſtimonium perbibeo de me ipſo & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me, Pater.* Ego, cujus in vitâ nihil eſt obnoxium reprehenſionis; ego cujus doctrina omni ex parte ad Dei gloriam, ad veram pietatem ac ſanctitatem promovendam collineat, teſtimonium perhibeo de me ipſo: & teſtimonium etiam perhibet de me Pater, qui me miſit, cujus vox de cælo audita eſt in Jordane & in Monte ſancto, cujus & nomine quæ facio opera, me ab eo miſſum demonſtrant. *Dicebant ergo ei* Judæi:

S. Cyrill. lib. 5. in Joann. n. 495.

Ubi eſt Pater tuus? Demonſtra eum nobis ut videamus qualis ſit auctoritatis, quidve dicat. Pravis ſcilicet affectibus excæcati non intelligebant quem Patrem ſuum diceret: aut ab eo elicere volebant, quod in calumniam D traherent, Patrem ſuum eſſe Deum. Fortè & probri causâ dicebant, *Ubi eſt Pater tuus?* Chriſtum ab obſcuro vel incerto patre, ex Joſeph, vel ex ſtupro genitum ſignificantes. *Reſpondit Jeſus: Neque me ſcitis, neque Patrem meum: ſi me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis.* Perfecta enim Patris per Filium habetur notitia. Unde alibi ait: *Pater, manifeſtavi nomen tuum hominibus.* Et in Pſalmo: *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me.* Alter enim per alterum concipitur ob mutuam relationem. Idcirco Filium eſt quaſi quædam janua & via deducens in cognitionem Patris. Unde alibi ait: *Ne-*

Joann. 14.

mo vadit ad Patrem niſi per me: ex imagine enim & charactere, ad exemplaris cognitionem venitur.

Neque me ſcitis, neque Patrem meum. Dicitis ergo,

S. Aug. Tract. 37. in Joann. n. 2.

„ *Ubi eſt Pater tuus?* Quaſi jam me ſciatis; quaſi totum
„ hoc ſim quod videtis. Ergo quia me non noſtis, ideo vo- E
„ bis Patrem meum non oſtendo. Me quippe hominem
„ putatis, ideo Patrem meum hominem quæritis, quia ſe-
„ cundùm carnem judicatis. Quia verò ſecundùm quod
„ videtis aliud ſum, & aliud ſecundùm quod non videtis;
„ Patrem autem meum loquor occultus occultum, priùs
„ eſt ut me noveritis, tunc & Patrem meum ſcietis.

ibid n. 3. 5.

Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis. Ille qui omnia ſcit, quando dicit, *forſitan*, non dubitat, ſed increpat. *Dubitationis verbum eſt cùm dicitur ab homine, ideo dubitante quia neſciente; cùm verò dicitur à Deo verbum dubitationis, cùm Deum nibil utique la-*
teat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur „
divinitas. Homines enim de his rebus quas certas ha- „
bent, aliquando increpativè dubitant, id eſt verbum „
dubitationis ponunt, cùm corde non dubitent: velut, „
ſi indigneris ſervo tuo, & dicas: Contemnis me, con- „
ſidera, forſitan dominus tuus ſum. Hinc & Apoſto- „
lus ad quoſdam contemptores ſuos: *Puto autem quòd &* „ 1. Cor. 7. 40.
ego Spiritum Dei habeam. Qui dicit, *puto*, dubitare „
videtur; ſed ille increpabat, non dubitabat. Aliàs „
Chriſtus Philippo loquens, abſolutè ait: *Philippe, qui vi-* „
det me, videt & Patrem. Non utitur verbo, *forſitan*, „
quia fidelis audiebat, non fidei perſecutor: ideo non „
erat Dominus increpator, ſed doctor.

20. *Hæc verba locutus eſt Jeſus in gazophylacio*, loco valde celebri ubi erant arcæ pecuniariæ ad recipienda dona & oblationes in ſarta tecta Templi, ubi & Primarii quidam è Sacerdotibus verſari ſoliti erant: *& nemo apprehendit eum, quia needum venerat hora ejus*: tempus mortis definitum à Patre, non quo cogeretur mori, ſed quo dignaretur occidi, impletis omnibus quæ ante paſſionem ejus prædicta erant futura de illo. Hanc horam exſpectabat Jeſus, non fatalem, ſed opportunam & voluntariam.

21. *Dixit ergo iterum eis Jeſus: Ego vado* ex hoc mundo ad Patrem, brevî moriar, ſponte quidem meâ, ſed invidiâ & crudelitate veſtrâ, *& quæritis me*, poſthac Meſſiam fruſtra expectantes, & in *peccato veſtro moriemini*; In hoc incrudelitatis veſtræ peccato, ſimul cum Urbe veſtra peribitis. *Quò ego vado*, ſcilicet in cælum, *vos non poteſtis venire*, peccatorum pondere prægravati, ob infidelitatem & impœnitentiam à Deo reprobati.

22. 23. 24. *Dicebant ergo Judæi*, carnales & animales homines: *Numquid interficiet ſemetipſum*, nos præveniens ne illum occidamus, *quia dixit: Quò ego vado vos non poteſtis venire? Et dicebat eis: Vos de deorſum eſtis*, è terra, è mundo, ideoque terrena ſapitis: *Ego de ſupernis ſum*, ex Deo genitus ante omnia ſæcula: ideo ſuperna & cæleſtia ſapio & loquor. *Vas de mundo hoc eſtis*, hinc origo veſtra: ubi converſatio veſtra. *Ego non ſum de hoc mundo*, excelſior origo mea eſt, ut qui mundi ſim conditor quatenus Deus, quamvis in mundo ſim quatenus homo, miſſus à Patre ad redemptionem mundi. *Dixi ergo vobis*, id eſt, certò prædixi, *Quia moriemini in peccatis veſtris*, increduli & impœnitentes. *Si enim*

Deuter. 18. 18. Pſal. 93. 7. Iſai. 40. 9. Iſa. 60. 1. Malach. 1. 4.

non credideritis quia ego ſum Dei Filius, Chriſtus, mundíque Salvator Patribus veſtris promiſſus, à Prophetis prænunciatus, *moriemini in peccato veſtro.* Nec enim ullo modo pœnas effugient, qui in me non crediderint, impletâ Scripturâ, teſtimoniiſque ac ſermonibus de me, & operum inſuper meorum ſplendore priſcis vaticiniis conſentiente. *Niſi credideritis quia ego ſum*, Qui sum, id eſt verus Deus: Id enim Dei nomen eſt (Exod. 3. Qui eſt miſit me ad vos) *moriemini in peccato veſtro.*

S. Cyrill. lib. 5. in Joann. p. 509. 50. S. Auguſt. Tract. 38. in Joann. n. 8. Secundum Joann. S. Chryſ. Hom. 52.

25. 26. 27. *Dicebant ergo ei* Judæi: *Tu quis es?* Qualis es? Id per contemptum, & inſultando dictum S. Cyrillus notat, quaſi dicerent: Tu quem obſcuro loco, & ex vilibus parentibus natum novimus, quid de te magnificum jactes, aut quid admiratione dignum de te prædices? Iſta quippe audacia ab inſolenti Judæorum temeritate nequaquam aliena eſt. *Dixit eis Jeſus: Principium, qui & loquor vobis.* Ego ſum id quod vobis ab initio dixi, Chriſtus, Filius Dei, lumen Mundi, &c. Sanè indigni eſtis qui ſermones meos audiatis, & qui ſim intelligatis; cùm doctrinæ meæ, totque ac tantis miraculis credere nolitis, méque eo fine dumtaxat interrogetis, ut calumniæ occaſionem ex verbis meis captetis.

Joann. 1. Apocal. 1. 17. Coloſſ. 1. 17. S. Ambroſ lib. 3. de Fide c. 4. & alibi paſſim.

Principium, qui & loquor vobis. Ego qui vobis humano modo divina loquor, rerum omnium ſum principium, *Verbum* quod *erat in principio apud Deum, Deus, per quem omnia facta ſunt.... Primus & noviſſimus..... Primogenitus omnis creaturæ.* Hæc expoſitio planior eſt, Vulgatæ noſtræ convenientior, in qua S. Hieronymus, qui Novum Teſtamentum Græcæ fidei reddidit, hunc locum reliquit intactum, ut ex Divina ejus Biblio-

thecâ compertum eſt... *Dixit eis Jeſus: Principium, qui & loquor vobis*: Ego ſum ab initio, & ante ſæcula, & hoc eſt quod dico vobis.

S. Auguſt. lib. 5. de Trinit. c. 13. & Tract. 38. in Ioann.

Multa habeo de vobis loqui, & judicare; Multa habeo quæ de vobis expoſtulem, & quæ in vobis arguam & meritò damnem: *Sed qui me miſit verax eſt*. Sed dicere nunc ſufficit ad convictionem incredulitatis & pervicaciæ veſtræ, Patrem meum eſſe veracem, nec falli poſſe, nec fallere, teſtimonia ejus eſſe certiſſima & omni fide digna. *Non eſt* enim *Deus quaſi homo, ut mentiatur*, ſed teſtis fidelis eſt: *& ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo*. Non alia doceo, quàm quæ ab ipſo naſcendo accepi. *Et non cognoverunt* Judæi, *quia Patrem ejus dicebat Deum*. Non intellexerunt quod Patrem ſuum, à quo miſſus erat, Deum diceret, ſive quòd ſe Filium Dei, non adoptione, ſed naturâ ſignificaret: quamvis hunc ſenſum ejus verba perſpicuè præ ſe ferrent. Adeo excæcatæ erant eorum mentes.

Num. 23. 19.

28. 29. 30. *Dixit ergo eis Jeſus: Cùm exaltaveritis Filium hominis*, poſtquam me ſuſtuleritis in crucem, *tunc cognoſcetis quia ego ſum* victor mortis, ex Reſurrectione: cœli & Angelorum Dominus ex Aſcenſione: Principium Spiritus ſancti cum Patre, ex ejuſdem Spiritûs miſſione; vindex rebellium, ex Urbis Terræque veſtræ vaſtatione & excidio: *& à me ipſo facio nihil* (non enim ſum à me ipſo, ſed ex Patre Deus) *ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor*. Cùm ſimplex ſit natura veritatis, hoc eſt Filio eſſe, quod noſſe. Ab illo ergo habet ut noverit, à quo habet ut ſit: non ut priùs ab illo eſſet, & ab illo poſtea noſſet; ſed quemadmodum illi gignendo dedit ut eſſet, ſic gignendo dedit ut noſſet. *Et qui me miſit mecum eſt*, non receſſit à me, cujus auctoritate tamquam paterna incarnatus ſum; *& non reliquit me ſolum*; *quia ego quæ placita ſunt ei facio ſemper*, & quatenus Deus, cùm eo cuncta componens & regens, utpotè unius cum ipſo voluntatis & operationis, ſicut unius eſſentiæ; & quatenus homo, ut illius voluntati ac beneplacito ſemper & in omnibus obediens. *Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.*

S. Auguſt. Tract. 40. in Ioann. n. 5.

31. 32. *Dicebat ergo Ieſus ad eos, qui crediderunt ei, Judæos: Si vos manſeritis in ſermone meo*, ſi in doctrina mea, in fide, necnon in obſervantia præceptorum meorum perſeveraveritis, *verè diſcipuli mei eritis*, id eſt, digni quos pro diſcipulis meis agnoſcam: *Et cognoſcetis* magis ac magis veritatem doctrinæ meæ, myſteriorumque meorum arcana: *& veritas cognita & credita liberabit vos* à ſervitute peccati, à tyrannide diaboli, ab erroribus, à jugo Moſaicæ Legis, & in libertatem filiorum Dei vindicabit.

33. *Reſponderunt ei* Judæi, non illi qui jam crediderant, ſed qui in turba erant nondum credentes: *Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſervivimus unquam*: Non ſumus ex ſervili genere progeniti, ſed Abrahami filii ſumus ex Iſaac filio liberæ, non ex Iſmaël filio ancillæ: *& nemini ſervivimus umquam* ut vænalia mancipia, ſervitute intrinſeca & perſonali, qua ſervus omni jure ſanguinis, nuptiarum, dominii caret: quamvis ſerviamus Romanis, quemadmodum olim Ægyptiis & Babyloniis extrinſeca & politica ſervitute, ut populi devicti & jugo ſubditi: *Quomodo tu dicis, Liberi eritis?* Liberum enim hominem non poſſe manumitti, ratio, legeſque docent.

34. 35. 36. *Reſpondit eis Ieſus: Amen, amen dico vobis: quia omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.* Hæc longè periculoſior & turpior ſervitus, quâ vos teneri non agnoſcitis, de qua non ingemiſcitis. Fruſtra ergo de ingenuitate veſtra gloriamini. *Servus autem* malæ frugis, quales vos eſtis, *non manet in domo in æternum*, jus non habet manendi in familia heri ſui toto vitæ ſuæ tempore; ſed eum ejicere herus poteſt: *Filius autem manet in æternum*. Jus habet perpetuò manendi in paterna domo, ut bonorum paternorum heres. Ego Filius Dei, vos ſervi nequiſſimi. Vobis igitur metuendum eſt, niſi reſipiſcatis, ne à Domo Dei, ab Eccleſia, à cæleſti Manſione excludamini, & ejiciamini in tenebras exteriores.

A Ne tamen deſperetis: Eſt enim qui vincula veſtra diſrumpat, Dei Filius, ego ipſe, ſi in me credatis. *Si ergo vos Filius liberaverit* à peccati dæmoniſque ſervitute, *verè*, non falsâ perſuaſione, *liberi eritis*.

37. 38. *Scio quia filii Abrahæ eſtis*, ſecundùm carnem: *ſed quæritis me interficere*, ab Abrahæ fide & juſtitiâ omnino degeneres, *quia ſermo meus non capit in vobis*, in animum veſtrum non penetrat. *Ego quod vidi apud Patrem meum*, quod certa & evidenti notitiâ naſcendo ex ipſo accepi, *loquor*: *& vos quæ vidiſtis apud patrem veſtrum*, ſcilicet diabolum, *facitis*, ejus exemplum ſecuti.

39. 40. *Reſponderunt, & dixerunt ei: Pater noſter Abraham eſt*, alium non agnoſcimus. *Dixit eis Jeſus:*
B *Si filii Abrahæ eſtis*, legitimi ſcilicet, *opera Abrahæ facite*: opera facite tam ſancto parente digna, ejus fidem ac ſanctimoniam imitamini. *Nunc autem quæritis me interficere hominem* (etſi nihil aliud eſſem quàm homo) innocentem, & in vos beneficum, *qui veritatem vobis locutus ſum*; hominem qui veritatem vos doceo, non qualemcumque, ſed neceſſariam ad ſalutem, *quam audivi à Deo*: *hoc Abrabam non fecit*. Tale quid non fecit Abraham, hominum ſecundùm Deum amantiſſimus, qui captivos liberavit, peregrinos hoſpitio ſuſcepit; veritatem à Deo ſibi revelatam, quamvis in ſpeciem minùs credibilem, admiſit in animum. Filii igitur Abrahæ ſecundùm fidem & ſpiritum non eſtis, quamvis eo
C parente gloriemini.

Rom. 4. 9. 10. & ſeq. Galat. 3. 6. 7.

41. *Vos facitis opera patris veſtri*. Longè alium ab Abrahamo patrem habetis, cujus filios pravis operibus vos probatis. *Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non ſumus nati*; id eſt, ex idololatris, quos ſcortatores tralatitio ſenſu vocant Moyſes & Prophetæ: *unum Patrem habemus Deum*: unum Deum colimus, non plures, quem etiam patrem appellamus.

Hebr. 11. 8. 9. 10.

42. 43. *Dixit ergo eis Jeſus: Si Deus Pater veſter eſſet*, ſi Deum ſincerè coleretis ut patrem, ſicut profitemini, *diligeretis utique me*, filii adoptivi unicum naturâ Dei Filium. *Ego enim ex Deo proceſſi* æternâ generatione, *& veni* in mundum per Incarnationem: *Neque enim à me ipſo veni*, ut qui falsò ſibi Prophetæ munus arrogant; *ſed ille me miſit. Quare loquelam meam non cognoſcitis?* Cur locutionem meam non intelligitis?
D Cauſa in promptu eſt: *quia non poteſtis*, id eſt, non vultis *audire ſermonem meum*, id eſt, obedienti animo amplecti doctrinam meam.

44 45. *Vos ex patre diabolo eſtis*, imitando, non naſcendo: *& deſideria patris veſtri vultis facere*, id eſt, libenter facitis. *Ille homicida erat ab initio*, quia ejus *invidiâ mors intravit in mundum*, & Cainum ad cædem fratris inſtigavit: *& in veritate non ſtetit*, à veritate defecit, quia Deo, qui prima & ſumma veritas eſt, amore caſto non adhæſit, ſibique inaniter placens, in ſuâ excellentiâ velut in fine ſuperbus conquievit, quaſi ſuum ſibi ipſi eſſet principium: & primam mulierem verbis & promiſſis mendacibus ſeduxit. *Quia non eſt veritas in eo*, id eſt, in affectû & voluntate ejus, immò veritatem odit,
E ex quo à rectitudine & juſtitia, in qua conditus eſt, defecit; *Cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur*, pro ingenio ſuo ac malitia, nullius alterius inſtructu & impulſu; *quia mendax eſt*, totus eſt ad mendacium pronus, mentiri amat & fallere; *& pater ejus*, & auctor eſt ac inventor mendacii: ut ſi qua ſit in vitiis præſtantia, illi meritò tribuatur. Hinc *Spiritus mendax* in Scriptura vocatur. *Ego autem ſi veritatem dico vobis*, qui ſpiritibus erroris faciles aures & fidem præbetis, *non creditis mihi*: adeo alieno & averſo à veritate eſtis animo.

Sap. 2. 24.

3. Reg. 22. 22. 2. Paral. 18. 21.

46. 47. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Quis veſtrûm mendacii, falſæ doctrinæ, aut alterius peccati me convincet? Porro *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* cùm ea quæ dico fide digna ſint. *Qui ex Deo eſt* tamquam patre per electionem, gratiam regenerationis, & imitationem, *verba Dei audit*, libenti, devoto, & obſequenti animo. *Propterea vos non auditis*,

quia

quia ex Deo non eſtis, id eſt, ex electorum ejus numero.

S. Aug. Tract. 42. in Joann. n. 16. » Hoc ergo eis dictum eſt, qui non ſolùm peccato vitioſi » erant (nam hoc malum commune erat omnibus) ſed » etiam præcogniti quòd non fuerant credituri, ex fide » quâ ſola poſſent à peccatorum obligatione liberari. » Quapropter præſciebat illos quibus talia dicebat, in eo » permanſuros quod ex diabolo erant, id eſt in ſuis pec- » catis atque impietate morituros, in qua ei ſimileſcrant: » nec venturos ad regenerationem in qua eſſent filii Dei, » hoc eſt ex Deo nati, à quo erant homines creati. Se- » cundùm hanc prædeſtinationem locutus eſt Dominus: » non quòd aliquem hominem invenerit, qui vel ſecun- » dùm regenerationem jam eſſet ex Deo, vel ſecundùm » naturam jam non eſſet ex Deo.

48. 49. 50. *Reſponderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Nonne bene*, id eſt optimo jure *dicimus nos quia Samaritanus es tu*, Religionis Judaicæ contemptor & hoſtis infenſiſſimus, ut Samaritani, *& dæmonium habes*, doctrinæ & operum tuorum auctorem? Nulla capitalior blaſphemia eâ, quâ *videntes in virtutibus Deum, Beelzebub calumniantur in factis.* S. Hieron. Epiſt. 149. ad Marcellam.

Reſpondit Jeſus: dæmonium non habeo, ſed honorifico Patrem meum, illius gloriæ promovendæ unicè ſtudeo: *& vos inhonoraſtis me*, atrociſſimis convitiis me petitis, quem ob Patris, qui me miſit, reverentiam omni honore proſequi deberetis. *Ego autem non quæro gloriam meam*: cùm doctrinam meam à Deo acceptam dico, cùm me lucem mundi eſſe aſſero, cùm me ſine peccato eſſe pronuntio, cùm me ex Deo proceſſiſſe, & miſſum eſſe in mundum inculco, non id dico cupiditate humanæ gloriæ, ut opera mea probant: *Eſt qui quærat* gloriam meam, Deus ſcilicet Pater meus, *& judicet*, id eſt ulciſcatur contumelias quibus me afficitis.

51. *Amen, amen dico vobis: Si quis ſermonem meum ſervaverit*, id eſt, doctrinam meam fide & opere complexus, in ea perſeveraverit, *mortem non videbit in æternum*, mortem ſecundam & æternam non experietur, immò vitâ immortali & æternâ donabitur.

52. 53. *Dixerunt ergo Judæi*, id eſt, Scribæ & Phariſæi: *Nunc cognovimus* certiùs & clariùs quàm antehac, *quia dæmonium habes. Abraham mortuus eſt, & Prophetæ* mortui ſunt: *& tu* neutiquam illis comparandus, *dicis: Si quis ſermonem meum ſervaverit, non guſtabit*, id eſt, non experietur *mortem in æternum. Numquid tu major es Patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt? & Prophetæ mortui ſunt.* Numquid & Prophetis omnibus antecellis, qui cùm non ſua, ſed Dei verba hominibus prædicarent, nihilominus mortui ſunt? *Quem te ipſum facis?* Quem te eſſe præſumis? An vitæ Auctorem, ut & immortalis ipſe ſis, & alios à morte vindicare valeas?

54. 55. *Reſpondit Ieſus: Si ego glorifico me ipſum*, ſi quod meum non eſt mihi arrogo, *gloria mea nihil eſt*, inanis eſt: *ſed eſt Pater meus, qui glorificat me* divinis operibus ac miraculis, *quem vos dicitis quia Deus veſter eſt.* Hic quem Deum veſtrum & omnium rerum conditorem ac Dominum eſſe profitemini, Pater meus eſt, Deus Abraham, Iſaac & Jacob, Moyſis & Prophetarum. Hunc etſi Deum veſtrum eſſe dicatis, adhuc tamen ignoratis: *Et non cognoviſtis eum*, ut oportet, quatenus in me & per me loquitur & operatur, ac de me teſtificatur: *Ego autem* penitùs *novi eum: Et ſi dixero quia non ſcio eum* (quod abſit) *ero ſimilis vobis, mendax. Sed ſcio eum, & ſermonem ejus ſervo*: ejus voluntati ac placitis religioſè obedio.

56. *Abraham pater veſter*, cùm illi promiſſum eſſet à Deo, fore ut in ſemine ejus benedicerentur omnes gentes, *exſultavit ut videret diem meum*, tempus Incarnationis meæ & converſationis inter homines: *vidit* fidei

Hom. 54. in Joann. & Prophetiæ lumine. *Vidit, & gaviſus eſt.* Deum Chriſti, immolationem ejus in cruce pro mundi redemptione, quam in arietis oblatione, & in Iſaac præfiguravit: S. Joannes Chryſoſtomus interpretatur. Vidiſſe diem Domini, id eſt Incarnationem ejus fidei oculis intuitum, cùm miſit ſervum ſuum ut peteret uxorem filio ſuo Iſaac, dixit illi: *Pone manum ſub femore meo, & jura per Deum cæli.* Per femur intelligitur genus, ut S. Auguſtinus obſervat. Ergo quæ fuit illa juratio, niſi quia ſignificabatur de genere Abrahæ venturum in carne Deum cæli? .... *Propheta erat Abraham. Cujus Propheta? Seminis ſui, & Domini ſui. Semen ſuum ſignificavit dicendo, Mitte manum ſub femore meo: Dominum ſuum ſignificavit addendo, & jura per Deum cæli.* Geneſ. 24. 3. S. Auguſt. Tract. 43. in Joann. n. 16.

57. 58. *Dixerunt ergo Judæi ad eum*, ejus verba de corporali viſione Abrahami craſsè intelligentes: *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?* Quomodo fieri potuit ut tu & Abraham alter alterum conſpiceretis, cùm ab anno quinquageſimo ætatis adhuc plurimùm abſis? Quem etſi attigiſſes, quid hoc eſſet ad eos annos qui ab ævo Abrahami numerantur? *Dixit eis Jeſus: Amen, amen dico vobis: Antequam Abraham fieret, Ego ſum*, ab æterno ſcilicet ut Dei Filius, veruſque Deus. Non dixit, *Antequam Abraham fieret, ego eram*, ſed, *ſum.* Quemadmodum Pater hoc verbo, *ſum*, utitur, ita & Jeſus, ſignificans ab æterno ſe eſſe, ab omnique tempore liberum, ut S. Chryſoſtomus obſervat cui concordat S. Cyrillus. *Propriè admodum*, inquit, *ac rectè de Abrahamo uſurpat illud*, Fieri, *de ſe ipſo vero*, Sum, *docens omni quod à non eſſe ad generationem productum eſt omnino competere ut intereat, ei verò qui ſemper ſit nuſquam contingere poſſe ut ad non eſſe procedat. Major itaque & præſtantior eſt Abrahamo; major quidem, ut æternus; præſtantior verò, quia non eſt interitui ut ille obnoxius.* Concordat & S. Auguſtinus. *Appende verba*, inquit, *& cognoſce myſterium.* Antequam Abraham fieret. *Intellige*, Fieret, *ad humanam facturam*, Sum *verò ad divinam pertinere ſubſtantiam.* Fieret, *quia creatura eſt Abraham. Non dixit, Antequam Abraham eſſet, ego eram: ſed*, Antequam Abraham fieret, *quia niſi per me non fieret*, ego ſum. *Neque hoc dixit, Antequam Abraham fieret, ego factus ſum.* In principio *enim* fecit Deus cælum & terram: *nam* In principio erat Verbum..... Antequam fieret Abraham, ego ſum. *Agnoſcite Creatorem, diſcernite creaturam. Qui loquebatur, ſemen Abrahæ factus erat, & ut Abraham fieret, ante Abraham ipſe erat.* S. Chryſ. Hom. 54. in Joann. S. Cyrill. lib. 6. in Joann. p. 586. S. Auguſt. Tract. 43. in Joann. n. 17. Geneſ. 1. Joan. 1.

Meritò itaque rejicienda Hugonis Grotii, expoſitio Socinianis favens. *Fuerat*, inquit, *ante Abrahamum Jeſus divina conſtitutione, infra 17. 5. Apocal. 13. 8. 1. Petri 1. 20. Conſtat hoc, quia de ipſo ipſiſque Eccleſiæ myſticè dictum erat, recente humano genere, futurum ut ſemen muliebre contereret caput ſerpentis, ut exponitur Rom. 16. 20. Unde ſimul intelligitur hunc hominem Jeſum majorem eſſe Abrahamo; quod ipſe innuere quàm prædicare mavult.* Rejicienda, inquam, hæc expoſitio eſt, ut Scripturæ ſenſui, Traditioni, & Eccleſiæ fidei ac doctrinæ contraria. 1. Verbum *ſum*, numquam eo ſenſu uſurpatur locis à Grotio laudatis. 2 Non de conſtitutione divina, ſed de reali exiſtentia erat Judæorum quæſtio, adeoque & Chriſti reſponſio. 3. Hoc ſenſu idem de quolibet alio homine ſancto dici potuiſſet: nam prædeſtinatio omnium electorum ante Abrahamum natum facta eſt. 4. Si de divina dumtaxat conſtitutione Chriſti reſponſio intelligatur, eodem ſenſu dicere licebit Jeſum natum & paſſum tempore Moyſis; Cyrum fuiſſe tempore Iſaiæ. 5. Judæi lapides non arripuiſſent ut Jeſum tamquam blaſphemiæ reum lapidarent, ſi divina tantùm conſtitutione illum Abrahami nativitate priorem ſe dicere intellexiſſent: neque enim hinc majorem ſe Abrahamo facere viſus eſſet. 6. Jeſus illos docuiſſet, declarando ſe non reali exiſtentia, ſed divina tantùm conſtitutione Abrahami nativitate priorem ſe dixiſſe 7. Veritatem verbis æquivocis uſam, quæ homines in errorem inducerent, cùm illos doceret, aſſerere impium eſt.

59. *Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jeſus autem abſcondit ſe*, eorum furori ſe ſubducens, *& exivit de Templo* Se autem abſcondit, vi Divinitatis ſe inconſpicuum reddens inimicis ſuis, ut S Cyrillus explicat,

Senſus Moralis

3. 4. 5. & ſeq. ADDUCUNT *autem Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam*, &c. Quàm multi Phariſæis & Scribis ſimiles zelum Legis præ ſe ferunt, cùm ſpiritum Legis non habeant! Quàm multi Lege ad cupiditates ſuas, ad odium, ad vindictam, ad avaritiam abutuntur. Infœlix illa mulier unum Legis mandatum violaverat: ſuperbi verò Phariſæi ſummam Legis violabant, caritatem, juſtitiam, manſuetudinem Religionem, in Chriſtum Jeſum conjurati. Qui manſuetudinem Chriſti Jeſu imitari debebant, ex illius manſuetudine occaſionem ſumunt inſidiarum illi ſtruendarum. De illo prædictum fuerat: *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, Potentiſſime. Specie tua, & pulchritudine tua, intende, proſperè procede, & regna: propter veritatem, & manſuetudinem, & juſtitiam.* Ergo *attulit veritatem ut doctor, manſuetudinem ut liberator, juſtitiam ut cognitor.* Propter hanc cum eſſe regnaturum in Spiritu ſancto Propheta prædixerat. Cùm loqueretur, veritas agnoſcebatur: cùm adversùs inimicos non moveretur, manſuetudo laudabatur. Cùm ergo de duobus iſtis, id eſt, de veritate & manſuetudine ejus inimici livore & invidia torquerentur, in tertio, id eſt juſtitia, ſcandalum poſuerunt. Quare? Quia Lex juſſerat adulteras lapidari: & utique Lex quod injuſtum erat jubere non poterat: ſi quis aliud diceret quàm Lex juſſerat, injuſtus deprehenderetur. Dixerunt ergo apud ſemetipſos. Verax putatur, manſuetus videtur; de juſtitia illi quærenda calumnia eſt: offeramus ei mulierem in adulterio deprehenſam, dicamus quid de illa in Lege præceptum ſit: ſi eam juſſerit lapidari, manſuetudinem non habebit: ſi eam dimitti cenſuerit, juſtitiam non tenebit. Ut autem manſuetudinem non perdat, quâ jam populis amabilis factus eſt, ſine dubio eam dimitti debere dicturus eſt. Hinc nos invenimus accuſandi occaſionem, & reum facimus tamquam Legis prævaricatorem.

Pſal. 44. 4. 5. — *S. Auguſt. Tract. 33. in Ioann. n. 4.* — *Iſai 2.*

6. *Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra.* Scribebat in terra digito, qui Legem ſcripſerat. Peccatores in terra ſcribuntur, juſti in cælo, ſicut habes dictum ad Diſcipulos: *Gaudete quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis.* Secundò autem ſcripſit, ut gemino Teſtamento Judæos ſcias eſſe damnatos.... Digito Dei Lex ſcripta eſt, ſed propter duros in lapide ſcripta eſt. Nunc jam Dominus in terra ſcribebat, quia fructum quærebat.

S. Amb. Epiſt. 26. Edit. noviſſimæ Pariſ. n. 4. — *S. Aug. Tract. 33. in Ioann. n. 9.* — *Luc. 10. 20.*

7. *Cùm ergo perſeverarent interrogantes eum erexit ſe, & dixit eis: qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat.* Malas artes improborum confundit Jeſus, veritate, caritate, manſuetudine, & juſtitia illæſis. Non dixit, Non lapidetur, ne contra Legem dicere videretur. Abſit autem ut diceret, Lapidetur: venit enim non perdere ſed quærere quod perierat. Quid ergo reſpondit? *Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat.* O reſponſio ſapientiæ! Quomodo eos intromiſit in ſe? Foris enim calumniabantur, ſe ipſos intrinſecùs non perſcrutabantur: adulteram videbant, ſe non perſpiciebant. Prævaricatores Legis Legem impleri cupiebant, & hoc calumniando; non verè tamquam adulteria caſtitate damnando..... Impleatur Lex, lapidetur adultera: ſed numquid in illa punienda Lex implenda eſt à puniendis? Conſideret ſe unuſquiſque veſtrûm, intret in ſemetipſum, aſcendat tribunal mentis ſuæ, conſtituat ſe ante conſcientiam ſuam, cogat ſe confiteri. Scit enim qui ſit: quia nemo ſcit hominum quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt. Unuſquiſque in ſe intendens, peccatorem ſe invenit. Ergo aut iſtam dimittite, aut ſimul cum illa pœnam Legis excipite. Si diceret, Non lapidetur adultera, injuſtus convinceretur: ſi diceret, Lapidetur, manſuetus non videretur: dicat quod dicere debet & manſuetus & juſtus, *Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat.* Hæc vox juſtitiæ eſt: Puniatur peccatrix, ſed non à peccatoribus: impleatur Lex, ſed non à prævaricatoribus Legis. Hinc diſcant Judices, & Superiores, quibus corrigendi & puniendi peccatores officium & obligatio incumbit, pœnas ex animi perturbatione, ex odio, ex falſo & amaro zelo, ex hypocriſi & affectata juſtitiæ laude non infligere; ſed cum dolore, caritate, juſtitia, manſuetudine, propriæ fragilitatis humili agnitione & interiori humilitatis ſenſu, ſeipſos coram Deo magis reos conſiderantes.

S. Aug. ibid. — *1. Cor. 2. 11.*

Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat. Quid tam divinum quàm iſta ſententia; ut is peccatum puniat, qui exſors ipſe peccati ſit? Quomodo enim feras alieni ultorem, & proprii criminis defenſorem? *Nonne ſe magis ipſe condemnat, qui in alio damnat quod ipſe committit?*

S. Amb. Epiſt. 26. n. 12.

11. 12. *Erigens autem ſe Ieſus, Dixit ei: Mulier, ubi ſunt qui te accuſabant? Nemo te condemnavit? quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Ieſus: Nec ego te condemnabo.* Accuſatores mulieris unus poſt unum omnes receſſerunt. Relicti ſunt duo, miſera & Miſericordia. Timere poterat ne ab illo puniretur qui erat ſine peccato: ſed qui adverſarios ejus repulerat voce juſtitiæ, illam voce manſuetudinis abſolvit. Nemo te condemnavit? *Nec ego te condemnabo.* NON *damnat, quaſi redemptio; corrigit, quaſi vita: quaſi fons abluit.* Et quia quando ſe inclinat Jeſus, ideo inclinat ut jacentes elevet; ideo ait Remiſſio peccatorum: *Nec ego te condemnabo. Vade, & jam ampliùs noli peccare.* Ergo & Dominus damnavit, ſed peccatum, non hominem. Nam ſi peccatorum fautor eſſet, diceret, Nec ego te damnabo; vade, vive ut vis: de mea liberatione eſto ſecura, ego quantumcumque peccaveris, te ab omni pœna, etiam gehennæ & inferni tortoribus liberabo. Non hoc dixit: intendant ergo qui amant in Domino manſuetudinem, & timeant veritatem. Etenim *Dulcis & rectus Dominus.* Amas quòd dulcis eſt, time quòd rectus eſt. Tamquam manſuetus dixit, *Tacui*: ſed tamquam juſtus, *Numquid ſemper tacebo?* .... *Miſericors & miſerator Dominus*, Ita planè. Adhuc adde, *longaminis, & multùm miſericors*: ſed time quod eſt in noviſſimo, *& verax.* Quos enim modò ſuſtinet peccantes, judicaturus eſt contemnentes. *An divitias bonitatis ejus & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pænitentiam te adducit? Tu autem ſecundùm duritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ & revelationis juſti judicii Dei, qui reddet unicuique ſecundùm opera ejus.*

S. Ambroſ Epiſt 25. n. 7. — *S. Aug. Tract. 33. in Ioann.* — *Pſal. 24. 8.* — *Iſai. 42. 14. ſecundum 70.* — *Pſal. 85. 15.* — *Rom. 2. 4. &c.*

Nec ego te condemnabo. Vade, & jam ampliùs noli peccare. Hoc exemplum divinæ manſuetudinis Chriſti Jeſu imitabantur Epiſcopi, qui pro reis apud Judices olim intercedere ſolebant: quem morem *S. Auguſtinus* in Epiſtola ad Macedonium vindicat. Ipſe Dominus, inquit, apud homines interceſſit, ne lapidaretur adultera, & eo modo nobis interceſſionis commendavit officium, niſi quia ille terrendo fecit, quod nos petendo. Ille enim Dominus, nos ſervi ſumus: verumtamen ille ſic terruit, ut omnes timere debeamus. Quis enim eſt noſtrûm ſine peccato? Quod cùm illis dixiſſet, à quibus punienda offerebatur peccatrix, ut qui ſciret ſe eſſe ſine peccato, prior in illam lapidem mitteret; cecidit ſævitia, tremente conſcientiâ. Tunc enim ex illa jam congregatione dilapſi, ſolam Miſericodi miſeram reliquerunt Cedat huic ſententiæ pietas Chriſtianorum, cui ceſſit impietas Judæorum. Cedat humilitas obſequentium, cui ceſſit ſuperbia perſequentium. Cedat confeſſio fidelis, cui ceſſit ſimulatio tentatoris.

Epiſt. 153. Aliàs 54.

Ibidem peccata non approbari à Sacerdotibus, qui pro reis intercedunt, ſicut à Chriſto Jeſu non eſt approbatum adulteræ mulieris crimen, *S. Auguſtinus* oſtendit. Nullo modo ergo culpas, quas corrigi volumus, approbamus, nec quod perperam committitur, ideo volumus

,, impunitum eſſe, quia placet; ſed hominem miſerentes,
,, facinus autem ſeu flagitium deteſtantes, quantò magis
,, nobis diſplicet vitium: tantò minùs volumus inemenda-
,, tum interire vitioſum. Facile enim eſt atque proclive
,, malos odiſſe, quia mali ſunt: rarum autem & pium eoſ-
,, dem ipſos diligere, quia homines ſunt; ut in uno ſimul
,, & culpam improbes, & naturam approbes; ac propterea
,, culpam juſtiùs oderis, quòd eâ fœdatur natura quam
,, diligis. Non eſt igitur iniquitatis, ſed potiùs humanita-
,, tis ſocietate devinctus, qui propterea eſt criminis perſe-
,, cutor, ut ſit hominis liberator. Morum porro corrigen-
,, dorum nullus alius quàm in hac vita locus eſt: nam poſt
,, hanc quiſque id habebit quod in hac ſibimet conqui-
,, ſierit. Ideo compellimur humani generis caritate inter-
,, venire pro reis, ne iſtam vitam ſic finiant per ſuppli-
,, cium, ut eâ finitâ non poſſint finire ſupplicium.

Vade, & noli ampliùs peccare. Sicut hæc femina typus eſt Eccleſiæ ex Gentibus idololatris colligendæ, cui impertitam Dei miſericordiam accuſare Judæi non poſſunt, ſi mores ipſi ſuos inſpiciant: ita figura eſt Animæ cujuſlibet peccatricis. Anima Chriſtiana per gratiam ſanctificantem ſponſa fit Chriſti. *Deſpondi enim vos* (inquit Apoſtolus) *uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Per peccatum mortale fit adultera, violans fidem Chriſto Jeſu legitimo ſponſo in baptiſmo datam, & adhærens creaturæ quâ adhæſione corrumpitur; *Perdidiſti omnes qui fornicantur abs te.* Anima peccatrix adducitur ad Jeſum, non à Phariſæis, ſed à Sacerdotibus: miſericordiam obtinet, modò peccata ſua confiteatur, amore pœnitente redeat ad Sponſum, illi pœnitentiæ operibus ſatisfaciat. Fugatis dæmonibus qui illam accuſabant, abſolvitur; in omnia ſponſæ jura reſtituitur. Sponſi vocem obedienter audit, ſalutare monitum humiliter ſuſcipit: *Vade, & jam ampliùs noli peccare.*

2. Cor. 11.

Pſal. 72. 27.

,, Facta ſecura de præterito, cave futura. Delevi quod
,, commiſiſti, obſerva quod præcepi, ut invenias quod
,, promiſi.

S. Aug. Tract. 34 in Johann.

,, 12. *Ego ſum lux mundi; qui ſequitur me, non ambu-*
,, *lat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.* Cùm ſolitudinem
,, peragrarent olim Iſraëlitæ in terram promiſſam per-
,, gentes, nubes interdiu, volente Deo, Solis æſtum tem-
,, perans, eorum capitibus imminebat: noctu verò colum-
,, na ignis cum tenebris pugnans eos deducebat; cumque
,, prævium & ducem ignem ſequerentur, nullo modo a-
,, berrabant, ſed rectà in terram promiſſam ferebantur,
,, nihil noctem & tenebras curantes; ſic qui ſequitur me;
,, id eſt, veſtigia doctrinæ meæ inſiſtit, nuſquam in te-
,, nebris erit, ſed habebit lumen vitæ, myſteriorum ſci-
,, licet meorum revelationem, quâ ad vitam æternam
,, perduci poteſt.

Exod. 13. 21. Pſal. 77. 24. Pſ. 104. 38. S. Cyril. Lib. 5. in Joan. p. 286.

Ego ſum lux mundi, &c. Duplex eſt via, ſcilicet via lucis, quæ ducit ad vitam; & via tenebrarum, quæ ducit ad mortem. Prima eſt vita Chriſtiana, vita fidei, ſpei, & caritatis; in qua Chriſtus ipſe via eſt, veritas, & vita. Altera via eſt mundi, via cupiditatum, in qua dux eſt diabolus.

S. Auguſt. Tract. 34. in Johan. n. 6.

Ego ſum lux mundi, lux indeficiens. Non enim Soli iſti viſibili ſimilis eſt Chriſtus Sol juſtitiæ. Etſi Solem iſtum, cujus lucem homines & pecora vident, nolueris deſerere, ipſe te deſeret, ſervitutis ſuæ neceſſitate peragens diem. Dominus autem noſter Jeſus Chriſtus interim & cùm per carnis nubem non omnibus apparebat, per ſapientiæ poteſtatem omnia tenebat. *Deus tuus ubique totus eſt. Si non ab illo facias caſum, numquam à te ipſe facit occaſum....* Qui *ſequitur me, non ambulat in tenebris.* Tenebræ metuendæ ſunt morum, non oculorum: & ſi oculorum, non exteriorum, ſed interiorum, quibus diſcernitur non album & nigrum, ſed juſtum & injuſtum.

14. *Reſpondit Jeſus, & dixit eis: Et ſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, verum eſt teſtimonium meum: quia ſcio unde veni, & quò vado.* Teſtimonium ſibi perhibet lux: aperit ſanos oculos, & ſibi ipſa teſtis eſt ut cognoſcatur. Sed quid de infidelibus dicemus? Num-

S. Auguſt. Tract. 35. n. 4.

A quid illis non eſt præſens? *Eſt præſens & illis: ſed quibus eam videant, oculos non habent cordis.* Audi de illis ex Evangelio prolatam ſententiam: *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Ergo ait Dominus, & verum ait, *Et ſi ego de me teſtimonium perhibeo, verum eſt teſtimonium meum: quia ſcio unde veni, & quò vado.* Patri gloriam dabat Filius. Æqualis glorificat eum à quo eſt miſſus: quantùm debet homo glorificare eum à quo eſt creatus?

15. *Vos ſecundùm carnem judicatis: ego non judico quemquam.* Temeraria judicia ex carnalibus affectibus, & pravis cupiditatibus, quæ mentem obnubilant atque perturbant, oriuntur. Hæc ſpiritalis homo, bonus ſcilicet Chriſtianus devitet. Qui ſecundùm carnem non ambulant, ſecundùm carnem non judicant. Unuſquiſque enim, prout affectus eſt, ſic judicat. *Et quemadmodum* B *ſecundùm carnem vivere, malò vivere eſt; ita & ſecundùm carnem judicare, injuſtè judicare.* Cavete ergo ne temerè de fratribus judicando, aut falſa ſuſpicando, in laqueum diaboli incidatis, & pereatis. *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus: qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo.*

S. Chryſ. Hom. 51. in Joann.

1. Cor. 4. 5.

Ego non judico quemquam, impræſentiarum. Ego enim non veni ut judicem mundum, ſed ut ſalvum faciam.

,, Venit Chriſtus, ſed primò ſalvare, poſtea judi-
,, care: eos judicando in pœnam, qui ſalvari noluerunt;
,, eos perducendo ad vitam, qui credendo ſalutem non
,, reſpuerunt. Prima ergo diſpenſatio Domini noſtri Jeſu
,, C Chriſti medicinalis eſt, non judicialis: nam ſi primò ve-
,, niſſet judicaturus, neminem inveniſſet cui præmia juſti-
,, tiæ redderet. Quia ergo vidit omnes peccatores, &
,, omnino neminem immunem eſſe à morte peccati: priùs
,, erat ejus miſericordia præroganda, & pòſt exſerendum
,, judicium, ſecundùm illud Prophetæ: *Miſericordiam &*
,, *judicium cantabo tibi, Domine*... Sed tamen ut agnoſca-
,, tis jam & judicem Chriſtum, audite quod ſubjunxit:
,, *Et ſi judico ego, judicium meum verum eſt.* Agnoſce Salva-

S. Aug. Tract. 36. in Johann. n. 4. 5.

Pſ. 160.

torem, ne ſentias Judicem.

21. *Ego vado, & quæretis me, & in peccato veſtro moriemini. Quò ego vado, vos non poteſtis venire.* Timenda ſententia. Sunt quos Deus deſerit, & deſideriis cordis eorum ac reprobo ſenſui tradit. *Ego vado:* ſed D *Non deſerit, niſi deſeratur, ut piè ſemper juſtèque vivatur.* Sic deſerti Deum fruſtra quærunt, quia rectè non quærunt. *Quæretis me.* Igitur *Quærite Dominum, dum inveniri poteſt, invocate eum dum propè eſt.* Erit tempus quando non erit locus, cùm ille fons miſerationis interminabili ſiccabitur ſiccitate. Qui à Deo deſeruntur, in peccatis ſuis moriuntur; impœnitentes ex hac vitâ decedunt, quia pœnitentiam ad mortem differunt. *Et in peccato veſtro moriemini.*

S. Auguſt.

Iſai. 55.

,, Si quis poſitus in ultima neceſ-
,, ſitate ægritudinis ſuæ, voluerit accipere pœnitentiam, &
,, accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vo-
,, bis, *non illi negamus quod petit, ſed non præſumimus*
,, *quia bene hinc exit....* Agens pœnitentiam ad ultimum
,, & reconciliatus, ſi ſecurus hinc exit, ego non ſum ſecu-
,, rus: *Pænitentiam dare poſſum, ſecuritatem dare non*
,, E *poſſum....* Vis te dubio liberare? Vis quod incertum eſt
,, evadere? Age pœnitentiam dum ſanus es... Quare ſecu-
,, rus? quia egiſti pœnitentiam eo tempore quo & pec-
,, care potuiſti, *Si autem tunc vis agere pœnitentiam ipſam,*

S. Aug. Serm. 393.

quando jam peccare non potes; peccata te dimiſerunt, non tu illa. Sed, inquis, quando me convertero, Deus ignoſcet mihi. Sed, ut convertaris, neceſſaria tibi gratia eſt, neceſſaria voluntas, neceſſarium tempus. An tibi gratiam certò ſpondere potes indebitam, & quâ toties abuſus es; gratiam quam Deus excæcatis, obduratis, derelictis, vel penitus aufert, vel infrequenter admodum tenuiterque tribuit, ut *S. Auguſtinus* docet.

,, Prævaricato-
,, rem Legis dignè lux deſerit veritate, quâ deſertus uti-
,, que fit cæcus, & plus neceſſe eſt offendat, & cadendo
,, vexetur, vexatuſque non ſurgat: & ideo tantùm au-

S. Aug. Lib. De Natura & grat. cap. 22.

„ diat vocem Legis, quâ admoneatur implorare Gratiam „ Salvatoris. Igitur *Hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Nec etiam de voluntate præſumendum. Bona enim voluntas à gratia eſt.

S. Auguſt. lib. 3. de Libero Arbitrio, c. 18.

Et illa eſt peccati pœna, juſtiſſima, ut amittat quiſque quo bene uti noluit, cùm ſine ulla poſſet difficultate, ſi vellet. Id eſt autem, ut ſi quis ſciens rectè non facit, amittat ſcire quod rectum ſit: & qui rectè facere, cùm poſſet, noluit, amittat poſſe cùm velit. An denique diem craſtinum tibi certò polliceri potes? Quot ſubitaneæ mortis exempla præſumptionem hanc-ce tuam evertunt? Igitur

Eccli. 5. 8.

Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem; ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. Nemo deſperet, nemo præſumat.

S. Auguſt. ſerm. 352 aliàs 27. inter Homil. 50.

Contra utrumque diaboli laqueum nos munire voluit, ac pro nobis vigilavit providentia Dei. Ne deſperando augeamus peccata, propoſitus eſt pœnitentiæ portus: rurſus ne ſperando augeamus, datus eſt dies mortis incertus... Pœna eorum qui in peccato vivunt, & pœnitentiam non agunt, eſt in peccato mori. *Et in peccato veſtro moriemini.* Pœna impœnitentium & in peccato morientium, eſt æternùm à Deo ſeparari, à cæleſti regno & Chriſti Sanctorumque ſocietate excludi, in tenebras exteriores projici, ubi erit fletus & ſtridor dentium; mitti in ſtagnum ignis & ſulphuris, quæ mors ſecunda & æterna eſt. *Quò ego vado, vos non poteſtis venire.*

23. 24. *Et dicebat eis: Vos de deorſum eſtis; ego de ſupernis ſum. Vos de mundo hoc eſtis: ego non ſum de hoc mundo.* Cæleſtis hominis, ſecundi Adam membra ſumus per gratiam regenerationis noſtræ: de ſupernis hac ratione ſumus: quæ terrena ſunt ergo ne ſapiamus; ſed quæ ſurſum, ubi Chriſtus eſt ad dexteram Dei ſedens. Chriſtianus à mundo alienus eſſe debet.

Epiſt. 1. S. Ioann. c. 2. v. 15. 16.

Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo: quoniam omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ; quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt. Et mundus tranſit, & concupiſcentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.

S. Auguſt. Tract. 2. in Epiſt. S. Ioann.

Vis habere dilectionem Patris, ut ſis cohæres Filii? Noli diligere mundum. Exclude malum amorem mundi, ut implearis amore Dei, *Vas es, ſed adhuc plenus es: funde quod habes, ut accipias quod non habes. Non diligamus mundum, ne remaneant in nobis Sacramenta ad damnationem, non firmamenta ad ſalutem. Firmamentum ſalutis eſt, habere radicem caritatis, habere virtutem pietatis, non formam ſolam. Bona forma, ſancta forma; ſed quid valet forma, ſi non teneat radicem? Quomodo autem radicamini, ut non eradicemini? Tenendo caritatem,* ſicut dicit Apoſtolus:

Ephеſ. 3. 17.

In caritate radicati & fundati. Quomodo ibi radicabitur caritas inter tanta ſylvoſa amoris mundi? Exſtirpate ſylvas. Magnum ſemen poſituri eſtis: non ſit in agro quod ſuffocet ſemen. Hæc ſunt verba extirpantia: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ ſunt in mundo.*

28. *Cùm exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum, & à me ipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor.* Sicut ſinus Patris ſchola eſt Filii, unde omnis veritatis cognitionem haurit naſcendo ut Veritas ipſa ſubſiſtens: ita ſinus Filii in carne pro nobis aſſumpta crucifixi ſchola eſt Chriſtianorum in cruce genitorum, & in Chriſto crucifixo adoptatorum. Divinæ hujus ſcholæ doctrina tribus conſtat partibus. 1. Myſteriis ſanctiſſimæ Trinitatis & Filii hominis. *Ego ſum.* 2. Operibus & Paſſionibus Chriſti Jeſu, ejuſque morte pro nobis in Cruce oppetita. *Facio.* 3. Ejus doctrina & præceptis, atque conſiliis. *Loquor* Fundamentalia ſcholæ hujus dogmata ſunt, 1. Chriſtū Jeſum eſſe verum Deum, & hominem verum in una perſona 2. Operationes ejus, propter operantis perſonæ dignitatem eſſe meriti & pretii infiniti. 3. Ejus doctrinam eſſe veritatem ipſam, fidei noſtæ morumque regulam certiſſimam & indeficientem. Hanc ſcholam frequentemus ut *docibiles Dei*, ut Chriſti diſcipuli; corde ſimplici, fide viva juſtitiæ Doctorem, Verbum & Sapientiam æterni Patris audiamus; divinas ejus lectiones, veritatem nimirum & caritatem intimis in mentibus & pectoribus inſcribamus, inſcriptaſque conſervemus. Fideles ſimus & obedientes Deo ſicut Chriſtus Jeſus, ut non relinquat nos ſolos, ſed ſemper nobiſcum maneat. *Et non reliquit me ſolum: quia ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper.*

31. *Si vos manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis.* In ſermone Chriſti manere, eſt ejus legem, non ex parte, ſed totam quâ latè patet, obſervare; non unum & alterum, ſed omnia præcepta, totius vitæ tempore, fideliter & perſeveranter, ex caritate, cum gaudio & delectatione: ita ut verba Chriſti præ auro & argento, præ omnibus opibus & bonis temporalibus æſtimemus:

Pſal. 118.

Bonum mihi lex oris tui ſuper millia auri & argenti: & dulciora ſint nobis *ſuper mel & favum.* In Dei verbo manere, eſt in fide & dilectione ejus perſeverare.

S. Auguſt. ſerm. 134 aliàs 48. de Verbis Domini.

Maneamus ergo in eo, qui manet in nobis. Nos, ſi in illo non manſerimus; cadimus: ille ſi in nobis non manſerit, non ideo domum perdidit. Manet enim in ſe, qui numquam deſerit ſe. Abſit autem ab homine ut maneat in ſe, qui perdidit ſe. „ Nos in illo manemus indigentiâ: „ ipſe in nobis manet miſericordiâ. *Si vos manſeritis in ſermone meo,* &c. „ Quid eſt in verbo Dei manere, niſi „ nullis tentationibus cedere? Hujus manſionis præmium „ eſt cognitio veritatis.

S. Auguſt. Tract. 40. in Ioann c. 8. 9.

Fides in ædificio ſpirituali fundamentum & initium ſtructuræ eſt: viſio manifeſta veritatis, culmen eſt & perfectio ædificii. Amaſti fundamentum, culmen attende, & ex iſta humilitate aliam celſitudinem quære. Fides enim humilitatem habet: cognitio & immortalitas & æternitas non habet humilitatem, ſed celſitudinem; erectionem, nullam defectionem, æternam ſtabilitatem, nullam ab inimico expugnationem, nullum deficiendi timorem. *Si manſeritis in verbo meo, veri diſcipuli mei eritis,* & cognoſcetis veritatem Sermo Chriſti veritas eſt, ſed adhuc creditur, nondum videtur. Si manetur in eo quod creditur, pervenitur ad id quod videatur. Charissimi,

1. Ioann. 3. 2.

nunc filii Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Magna promiſſio, ſed merces eſt fidei. Quæris mercedem: opus præcedat.

32. *Et cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos.* Si non delectat veritas, delectet libertas... Patrimonium Chriſtianorum veritas eſt: fructus veritatis libertas. Judæi figuras & umbras futurorum in ſchola Moyſis: Gentiles mendacia & errores in ſchola dæmonis: Chriſtiani in Chriſti ſchola diſcant veritatem, quæ mendacium deſtruit, umbras diſſipat, Legem implet. Amor veritatis nonniſi per Spiritum ſanctum in cordibus noſtris diffunditur. Amor veritatis liberat nos à jugo legalium ceremoniarum, pravorum affectuum, terrenarum voluptatum & mundani timoris. *Et veritas liberabit vos.*

S. Aug. ſerm. 134. aliàs 48. de verbis Domini c. 3.

34. *Amen, amen dico vobis: quia omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.* Si agnoſcant homines ſervitutem, videbunt unde accipiant libertatem. Ingenuus eſt aliquis, captivatus à Barbaris, ex ingenuo factus eſt ſervus: audit homo miſerator, conſiderat ſe habere pecuniam, fit redemptor, pergit ad Barbaros, dat pecuniam, redimit hominem. Planè reddidit libertatem, ſi abſtulit iniquitatem. Sed quis abſtulit iniquitatem homo homini? Ille qui ſerviebat apud Barbaros à redemptore ſuo redemptus eſt, & multùm intereſt inter redemptorem & redemptum; tamen ſub domina iniquitate fortè conſervi ſunt. Interrogo redemptum, Habes peccatum? Habeo (inquit) Interrogo redemptorem, Habes peccatum? Habeo (inquit) Ergo nec tu te jactes redemptum, nec tu te extollas redemptorem: ſed fugite ambo ad verum Liberatorem. Parum eſt quia qui ſub peccato ſunt, ſervi dicti ſunt; & mortui dicuntur.

S. Aug.

Quod timet homo ne faciat illi captivitas, jam illi fecit iniquitas Qui facit peccatum ſervus eſt peccati. O miſerabilis.

Tract. 41. in Ioann. n. 4.
„ ſervitus! Plerumque homines cùm dominos malos pa- A
„ tiuntur, venales ſe petunt, non quærentes dominum
„ non habere, ſed ſaltem mutare. Servus peccati quid fa-
„ ciat? Quem appellet, apud quem interpellet? Apud
„ quem ſe venalem petat? Deinde ſervus hominis aliquan-
„ do ſui domini duris imperiis fatigatus, fugiendo requieſ-
„ cit: ſervus peccati quò fugit? Secum ſe trahit quocum-
„ que fugerit. Non fugit ſe ipſum mala conſcientia, non
„ eſt quò eat, ſequitur ſe, immò non recedit à ſe: pec-
„ catum enim quod facit, intus eſt. Fecit peccatum, ut
„ aliquam corporalem caperet voluntatem: voluptas tran-
„ ſit, peccatum manet: præteriit quod delectabat reman-
„ ſit quod pungat.... Ad Chriſtum omnes fugiamus, con-
„ tra peccatum Deum liberatorem interpellemus: vena- B
„ les nos petamus, ut ejus ſanguine redimamur.

36. *Si ergo vos Filius liberaverit, verè liberi eritis.*
„ Non ſine cauſa terruit, & ſpem dedit; terruit ne pecca-
„ tum amaremus; ſpem dedit, ne de peccati ſolutione dif-
S. Aug. „ fideremus. *Omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.*
Tract. „ *Servus autem non manet in domo in æternum.* Quæ ergo
41. in Ioann. „ nobis ſpes eſt, qui non ſumus ſine peccato? Audi ſpem
n. 8. 9. „ tuam, *Filius manet in æternum. Si ergo vos Filius libe-*
13. „ *raverit, tunc verè liberi eritis.* Hæc ſpes noſtra eſt, ut
Galat. 5. 13. à libero liberemur, & liberando ſervos nos faciat: *Ser-*
vi enim *eramus cupiditatis, liberati ſervi efficimur ca-*
ritatis. Hoc & Apoſtolus dicit: *Vos enim in liberta-*
tem vocati eſtis; tantùm ne libertatem in occaſionem de-
tis carnis, ſed per caritatem Spiritûs ſervite invicem. C
Noli ergo libertate abuti ad liberè peccandum *Erit*
enim *voluntas tua libera, ſi fuerit pia. Eris liber, ſi fueris*
ſervus; liber peccati, ſervus juſtitiæ, dicente Apoſtolo,
Rom. 6. 20. *Cùm enim ſervi eſſetis peccati, liberi fuiſtis juſtitiæ.*
Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus
nunc erubeſcitis? Nam finis illorum mors eſt. Nunc
verò liberati à peccato, ſervi autem facti Deo, habetis
fructum veſtrum in ſanctificationem, finem verò vitam
„ *æternam* Prima libertas eſt carere criminibus. Nemo
„ juſtus in hac vita ſine peccato, multi juſti dicti ſunt ſine
„ querela, id eſt ſine crimine Crimen autem eſt peccatum
„ grave, accuſatione & damnatione digniſſimum. Non D
„ ergo Deus quædam peccata damnat, quædam juſtificat
„ & laudat: nulla laudat, odit omnia. Quomodo odit Me-
„ dicus ægritudinem & id agit curando ut ægritudo pella-
„ tur, æger levetur: ſic Deus gratiâ ſuâ hoc in nobis agit
„ ut peccatum conſumatur, homo liberetur. *Munitur in*
„ *vita proficientium, quod in vita conſumitur perfectorum.*
„ Prima eſt ergo libertas, carere criminibus. Crimina ſunt
„ homicidium, adulterium, fornicatio, furtum, ſacrile-
„ gium, & cætera hujuſmodi Cùm cœperit ea non ha-
„ bere homo (debet autem non habere omnis Chriſtianus
„ homo) incipit caput erigere ad libertatem: ſed iſta in-
Rom. 7. 23. „ choata eſt, non perfecta libertas. Quare? Quia *Video*
Ibid. „ *aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis*
19. „ *meæ: non enim quod volo bonum hoc ago; ſed quod odi*
Gal. 5. 17. „ *malum, illud facio.... Caro concupiſcit adversùs ſpiri-* E
„ *tum, & ſpiritus adversùs carnem, ut non ea quæ vul-*
„ *tis faciatis.* Ex parte libertas, ex parte ſervitus: *Non-*
„ *dum tota, nondum pura, nondum plena libertas, quia*
„ *nondum æternitas.* Quæ igitur libertas plena atque per-
„ fecta in Domino Jeſu, qui dixit: *Si vos Filius liberave-*
„ *rit, tunc verè liberi eritis?* Quando nullæ inimicitiæ,
„ quando noviſſima deſtruetur mors.

46. *Quis ex vobis arguet me de peccato? Si verita-tem dico vobis, quare non creditis mihi?* Solus Chriſtus Pontifex eſt, *Sanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus*: ſolus ille verus *Agnus Dei, qui* *Hebr. 7. 26.* *tollit peccatum mundi.* Nemo homo id ſibi arrogare *1. Ioann. 1. 8.* poteſt. *Si enim dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Verumtamen eniti & ſatagere debent omnes Chriſtiani, & præcipuè Miniſtri Eccleſiæ, Paſtores & Rectores Animarum, ut *ſine querela* ſint, & *ſine crimine*, morumque innocentiâ & ſanctimoniâ præluceant. *Luceat lux* *Matt. 5. 16.* *veſtra coram hominibus* (inquit Chriſtus) *ut videant* A *opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt* De Chriſtianis Tertullianus ſcribit in Apologetico; *Tertull. Apol. c. 45.* *Innocentiam à Deo edocti, & perfectè eam novimus, ut à perfecto Magiſtro revelatam, & fideliter cuſtodimus, ut ab incontemptibili Diſpectore mandatam.*

Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Injuriam facimus Veritati increatæ, Veritati incarnatæ, Veritati inſpiratæ, quia illi non credimus, nec obedimus, immò verò reſiſtimus. Non ſatis eſt *cognoſcere veritatem*, ſed & illam *diligere*, & *facere* oportet, ut Deo digni ſimus. Geniti ſumus verbo veritatis, ſanctificati Spiritu veritatis, diſcipuli Chriſti qui Veritas eſt: ambulemus igitur in veritate, mandata Dei ſervantes.

B 47. *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.* Qui Verbum Dei ſine debitis diſpoſitionibus audit; qui cum negligentia & faſtidio; qui ex mera curioſitate, qui ſine reverentia; qui ſine ſtudio ſalutis ſuæ, non eſt ex Deo. Hunc-ne verè amicum dixeris alicujus, qui loquentem libenter non audit? Si Dei amici ſumus, illum in Scripturis ſanctis, in Prædicatoribus ſuis, in piis libris loquentem lubenter audiemus: nec ſolùm *auditores, ſed factores* Evangelicæ Legis, & verbi Dei, quod nobis prædicatur, erimus. *Abjicientes igitur omnem immunditiam,* *Iacob. 1. 22. & ſeqq.* *& abundantiam malitiæ, in manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſalvare animas veſtras. Eſtote autem factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes* C *voſmetipſos. Quia ſi quis auditor eſt verbi, & non factor: hic comparabitur viro conſideranti vultum nativitatis ſuæ in ſpeculo: conſideravit enim ſe, & abiit, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit. Qui autem perſpexerit in legem perfectam libertatis, & permanſerit in ea, non auditor obliviosus factus, ſed factor operis, hic beatus in facto ſuo erit.*

48. 49. *Reſponderunt Judæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Reſpondit Jeſus: Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico Patrem meum, & vos inhonoraſtis me.* Divinum illud manſuetudinis exemplar aſpiciant, illique ſe conforment Chriſtiani, quicumque convitia, calumni- D as, opprobria & inſultus hominum improborum patiuntur. *A potentia diſcimus patientiam* Quid enim ſumus ſervi *S. Auguſt.* ad Dominum, peccatores ad juſtum, creaturæ ad Creatorem? Tamen quomodo ſi quid mali ſumus, à nobis ſumus: ita quicquid boni ſumus, ab illo & per illum ſumus. *Et nihil ſic quærit homo quomodo potentiam; habet Dominum Chriſtum magnam potentiam: ſed priùs ejus imitetur patientiam, ut perveniat ad potentiam.* Qui noſtrûm patienter audiret ſi ipſi diceretur, *Dæmonium habes?* Quod dictum eſt ei qui non ſolùm homines ſalvabat, ſed etiam dæmonibus imperabat. Id unum reſpondet mitiſſimus Jeſus: *Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico Patrem meum, & vos inhonoraſtis me. Ego autem non quæro gloriam meam, &c.* Samaritanum appellaverant Phariſæi; hoc convitium non E repellit, quia divinam ejus miſſionem, doctrinæ veritatem, miraculorum auctoritatem non petebat. Hominem à dæmone afflatum & impulſum dicebant: huic blaſphemiæ reſpondet, quia ejus miſſionis & doctrinæ fundamentum quatiebat. Hinc diſcant Eccleſiæ Miniſtri perſonales & vagas injurias ſpernere; ab iis verò calumniis quæ miniſterio ſuo officere poſſunt, in ſpiritu caritatis & manſuetudinis ſe purgare, *Ut non vituperetur ſacrum miniſterium.* Illis enim neceſſaria eſt bona vita; Eccleſiæ verò bona eorum fama. Omnes tandem Chriſtiani patienter ferant injurias, convitia, calumnias, detractiones, exemplo Chriſti Jeſu, convitia convitiis, detractiones detractionibus, calumnias calumniis non repellant, multò minùs atrociori ultionis genere. Abſit
“ à ſervo Chriſti tale inquinamentum, ut patientia majo- *Tertull. De Patientia cap. 8.*
“ ribus tentationibus præparata in frivolis excidat .... Si
“ linguæ amaritudo maledicto ſive convitio eruperit,
“ reſpice dictum. Cùm vos maledixerint, gaudete. Domi-
“ nus ipſe maledictus in Lege eſt, & tamen ſolus eſt be-
“ nedictus. Igitur Dominum ſervi conſequamur, & ma-

» ledicamur patienter, ut benedicti eſſe poſſimus. Si parum æquanimiter audiam dictum aliquod in me protentum, aut nequam, reddam & ipſe amaritudinis vicem neceſſe eſt, aut cruciabor impatientiâ mutâ. Maledicti autem vicem reddere Dominus nobis prohibet. Sequitur ergo ut à quo nos Dominus arcet, idem æquanimiter pati admoneat.... Omnis injuria ſeu lingua, ſeu manu incuſſa, cùm patientiam offenderit, eodem exitu diſpungetur, quo telum aliquod in petra conſtantiſſimæ duritiæ libratum & obtuſum.

S. Aug. Tract. 43 in Joann. n. 9. » *Ego autem non quæro gloriam meam : eſt qui quærat, & judicet.* Eſt Pater qui gloriam meam à veſtrâ diſcernat & ſeparet. Vos enim ſecundùm hoc ſæculum gloriamini : ego non ſecundùm hoc ſæculum glorior, qui Patri dico, *Pater, clarifica me ea claritate, quam* B *habui apud te, priùs quàm mundus fieret.* Quid eſt, ea claritate, ſive eâ gloria? Ab humana inflatione diſcreta. Secundùm hoc judicat Pater. Quid eſt, judicat? diſcernit. Quid diſcernit? Gloriam Filii ſui à gloria hominum, quia ideo dictum eſt, (Joann. 17. 5. Pſal. 44. 6.) *Unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Non enim quia homo factus eſt, jam comparandus eſt nobis. Nos homines cum peccato, ille ſine peccato : nos homines trahentes de Adam & mortem & delictum; ille de Virgine carnem mortalem, nullam iniquitatem. Denique nos nec quia volumus nati ſumus, nec quamdiu volumus vivimus, nec quomodo volumus morimur: ille antequam naſceretur elegit de qua naſceretur, natus fecit ut à Magis adoraretur, crevit infans, & miraculis ſe Deum oſtendebat, & infirmitate hominem præferebat. Poſtremò elegit & genus mortis, ut in cruce penderet, & ipſam crucem in frontibus fidelium figeret : ut dicat Chriſtianus, (Galat. 6. 14.) *Mihi abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti.* In ipſa cruce quando voluit, corpus dimiſit : in ipſo ſepulchro quamdiu voluit, jacuit; quando voluit, tamquam de lecto ſurrexit. Ergo ſecundùm ipſam formam ſervi multùm intereſt inter gloriam Chriſti, & gloriam hominum cæterorum. De iſta gloria dicebat: *Non quæro gloriam meam. Eſt qui quærat, & judicet.* Salvatoris noſtri humilitatem imitemur : *Qui cùm in formâ Dei eſſet, exinanivit ſemetipſum formam ſervi accipiens* : gloriam propriam ne quæramus; cum laceſſimur convi- D tiis, maledictis, calumniis, Deo ſerviamus per infamiam & bonam famam : ſacrificium gloriæ noſtræ offeramus illi per Filium ejus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui crucem pro nobis ſuſtinuit, & in ea mori dignatus eſt, confuſione contempta. Injurias apud ipſum deponamus, qui gloriæ noſtræ & honoris curam habebit. *Eſt qui quærat, & judicet.*

51. *Amen, amen dico vobis: Si quis ſermonem meum* A *ſervaverit, mortem non videbit in æternum.* Finem intendis? Media elige. Vitam æternam deſideras? Sermonem & mandata Dei obſerva, ſecundùm Evangelium vive. Mors duplex eſt; corporis, & animæ. Hæc vera mors eſt, nam illa migratio eſt. Non expaveſcamus iſtam mortem, ſed illam timeamus, de qua loquebatur Jeſus, cùm diceret : *Si quis Sermonem meum ſervaverit, mortem non videbit in æternum.* Servemus igitur ſermonem ipſius in fide : perventuri ad Dei noſtri, ut in ſe, viſionem, quæ tota bonorum operum merces eſt, cùm acceperimus pleniſſimam libertatem.

54. 55. *Eſt Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis quia Deus veſter eſt. Et non cognoviſtis eum : Ego autem novi eum. Et ſi dixero, quia non ſcio eum, ero ſimilis vobis, mendax. Sed ſcio eum, & ſermonem ejus ſervo.* Qui Dei voluntati ac mandatis non obedit, fruſtra gloriatur quòd Deum cognoverit; immò convincitur mendacii teſte & judice Veritate, idipſum per Apoſtolum ſuum Johannem confirmante. *Et in hoc ſcimus quoniam cognovimus eum, ſi mandata ejus obſervemus. Qui dicit ſe noſſe eum, & mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt, & veritas in eo non eſt.* (1. Johann. 2. 3. 4) Quod verò Jeſum ſpectat, ſecundùm carnem judicantibus potuit & hinc arrogans videri, quia dixit : *ego novi eum*, Sed videte quid ſequatur: *Si dixero quia non novi eum, ero ſimilis vobis mendax.* Ergo *Arrogantia non ita caveatur, ut veritas relinquatur.* (S. Auguſt. Tract. 44. in Joann. n. 15.)

C 58. 59. *Amen, amen dico vobis : Antequam Abraham fieret, ego ſum, Tulerunt ergo lapides ut jacerent in eum : Jeſus autem abſcondit ſe & exivit de Templo,* Chriſtus Jeſus ut Verbum Patris & Sapientia ejus ab æterno in Deo Patre exiſtebat, & ſe nobis dare per Incarnationem ſuam decreverat. Venit in plenitudine temporum, & dedit ſe nobis. Se naſcens dedit ſocium, conveſcens in edulium, ſe moriens in pretium, ſe regnans dat in præmium. In ipſo cogitationes noſtras defigamus, & grato animo nos ipſi conſecremus, ut omnibus diebus noſtris in ſanctitate & juſtitia ſerviamus illi. « Jeſus autem, tamquam homo, tamquam in forma ſervi, tamquam humilis, tamquam paſſurus, tamquam moriturus, tamquam nos ſuo ſanguine redempturus; non tamquam ille QUI EST, non tamquam *In principio Verbum, & Verbum apud Deum*, abſcondit ſe. Nam cùm illi lapides tulerunt ut mitterent in eum, quid magnum erat ut eos continuò dehiſcens terra ſorberet, & pro lapidibus inferos invenirent? Non erat magnum Deo: ſed magis erat commendanda patientia, quàm exſerenda potentia. Abſcondit ergo ſe ab eis ne lapidaretur. *Tamquam homo à lapidibus fugit : ſed væ illis à quorum lapideis cordibus Deus fugit.* (S. Aug. ibid. n. 18.)

CAPUT IX.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. ET *prætereiens Jeſus*, poſtquam è Templo egreſſus eſſet, vel cùm exiret, *vidit hominem cæcum à nativitate*: quod vitium humana ope inſanabile eſt: *& interrogaverunt eum Diſcipuli ejus : Rabbi*, Magiſter, *quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus naſceretur?* Ejuſ-ne peccato, vel à Deo præviſo, vel ab ejus anima præexiſtente, antequam uniretur corpori, commiſſo (ut multi Judæorum fingunt) an parentum peccato, velut cauſæ, congenita illa cæcitas tribuenda eſt? *Reſpondit Jeſus* : *Neque hic peccavit* ut cæcus naſceretur, *neque parentes ejus* hanc in illum calamitatem peccatis ſuis traxerunt : *ſed* divinâ providentia diſponente id evenit, *ut manifeſtentur opera Dei in illo*: Ut illius illuminatione pateat quanta & quàm admirabilia ſint opera Dei. De ſe, non de Patre dicit : Patris enim gloria manifeſta erat (inquit S. Johannes Chryſoſtomus.) (Homil. 55 in Joann.)

4. 6. *Me oportet operari opera ejus qui miſit me*, E Dei Patris, ut ejus Legatum, & doctrina, miraculiſque declarare Divinitatem meam, ac miſſionem meam confirmare, *donec dies eſt* : toto, quod mihi ſupereſt, mortalis vitæ tempore. *Venit nox, quando nemo poteſt operari.* Opera Patris perficere me oportet antequàm patiar, ſicut operarii ante noctem diurnum penſum abſolvunt, ut ſcriptum eſt, *Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam uſque ad veſperam.* (Pſal. 103. 24.) Nox enim commodum tempus non eſt ut intendant operi. *Quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi.* Quamdiu vitam mortalem in terris ago, mundum illumino, quantùm in me eſt, doctrinâ mea, exemplis, miraculis.

6. 7. *Hæc cùm dixiſſet, exſpuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, & linivit lutum ſuper oculos ejus.* Quò minùs conveniens videbatur ex ſe ſanandis oculis remedium, eò magis omnipotentiam Medici oſtendebat. (S. Chryſ. ibid.) Nam cùm ex limo formatum à Deo hominem audiviſ-

,, ſent & crederent, ideo Chriſtus nunc ad eum modum
,, oculos finxit. Si enim dixiſſet, Ego ſum qui de terra for-
,, mavi hominem, arduum viſum eſſet auditoribus: re au-
,, tem oſtenſum jam negari non poterat. Quamobrem ipſe
,, in ſputo & pulvere commixto abſconditam gloriam
,, manifeſtavit: neque enim parvum erat ut creaturæ opi-
,, fex putaretur. Ad hoc enim & alia aggreſſus eſt, & à
,, Patre totum eſt creditum. Majoris namque fides minus
,, etiam confirmat. Omnium autem creaturarum homo
,, præſtantiſſimus eſt, & intèr membra noſtra oculus. *Et*
inunctis ex luto cæci oculis, *dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe*, ad locum in quem excipitur aqua fontis Siloë (*quod interpretatur Miſſus*) quod verbum *Siloë* ſignificat *Miſſum*) non Domini Jeſu, ſed Evangeliſtæ hæc interpretatio eſt, ad Meſſiæ nomen alludentis, qui *Mittendus* appellatur à Prophetis. Fons autem ille celeber vocatus eſt Siloë, quòd aqua ex eo in piſcinam, effluens, in varios hortos derivaretur & emitteretur. *Abiit ergo* cæcus, *& lavit* oculos ſecundùm mandatum Jeſu, *& venit videns.*

8. 9. *Itaque vicini*, qui prope eum aut parentes ejus habitabant, *& qui viderant eum priùs quia mendicus erat*, ad portam fortè Templi quotidie ſedens, *dicebant: Nonne hic eſt, qui ſedebat & mendicabat?* Tali loco, non oſtiatim. *Alii dicebant: Quia hic eſt.* Certè hic ipſe eſt. *Alii autem: Nequaquam, ſed ſimilis eſt ei.* Quibus altercationibus miraculi veritas magis inclareſcebat. *Ille verò dicebat: Quia ego ſum:* Ego ipſe, qui antea cæcus à nativitate, nunc video.

10. 11. 12. *Dicebant ergo ei: Quomodo aperti ſunt tibi oculi?* Quomodo contigit res adeo inſolita & admirabilis, ut nunc videas, qui à nativitate cæcus eras? Reſpondit: *Ille homo qui dicitur Jeſus*, ſolo nomine & publica famâ mihi notus, *lutum fecit, & unxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria* ſeu ad piſcinam *Siloë, & lava, Et abii, & lavi*, ſicut juſſerat, *& video. Et dixerunt ei: Ubi eſt ille? Ait: Neſcio.* Subduxerat enim ſe Jeſus ſeque abdiderat, ut Phariſæorum furorem declinaret.

13. 14. 15. 16. 17. *Adducunt eum ad Phariſæos*, ad Synedrium in quo plurimi erant Phariſæi, *qui cæcus fuerat. Erat autem ſabbatum, quando lutum fecit Jeſus, & aperuit oculos ejus.* Inde calumniæ anſam arripuerunt Phariſæi, capitales Jeſu inimici. *Iterum ergo interrogabant eum Phariſæi quando vidiſſet*, ſeu viſum recepiſſet. *Ille autem dixit eis: Lutum mihi poſuit ſuper oculos, & lavi* ejus juſſu, *& video. Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Non eſt hic homo à Deo, qui ſabbatum non cuſtodit.* Linere quippe oculos Phariſaica ſuperſtitio ſervilibus operibus ſabbato vetitis annumerabat. *Alii autem*, quos invidia non ita excæcaverat, & in quibus aliquid bonæ fidei reliquum erat, *dicebant: quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere?* Quomodo poſſet homo impius, qui ſe miſſum à Deo falsò jactaret, populumque ſeduceret, tam admirabilia, tam divina, vimque omnem naturæ ſuperantia opera facere in ſignum miſſionis ſuæ? Numquam certè Deus id permitteret, cùm errori & mendacio ſuffragari non poſſit. *Et ſchiſma erat inter eos*, aliis aliud de Jeſu ſentientibus. *Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos*, ſabbato? Quid de illo cenſes? *Ille autem dixit: quia Propheta eſt.* Abſit ut peccatorem cenſeam: quinimmò, virum à Deo miſſum, Deo gratum, Prophetam eſſe mihi certò perſuaſum eſt.

18 19. 20. 21. 22. 23. *Non crediderunt ergo Judæi de illo, quia cæcus fuiſſet, & vidiſſet, donec vocaverunt parentes ejus qui viderat.* Non ſequitur quòd poſtea crediderint; ſed cùm non crederent, voluiſſe eos ex patre & matre nati veritatem facti ſciſcitari. *Et interrogaverunt eos, dicentes: Hic eſt filius veſter, quem vos dicitis quia cæcus natus eſt? quomodo ergo nunc videt?* Audire deſiderabant ab illis aut non fuiſſe revera cæcum, aut certe natum non fuiſſe talem, ut everteretur miraculi fides, aut laus ejus minueretur. *Reſponderunt eis parentes ejus, & dixerunt: Scimus quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt*; id certè nobis conſtat: *quomodo autem nunc videat*, quomodo viſum receperit, *neſcimus*; non aderamus cùm id factum eſt, ut ea de re teſtimonium dicere poſſimus, *aut quis ejus aperuit oculos, neſcimus: ipſum interrogate, ætatem habet* juſtam & legitimam ut ad interrogata congruè reſpondere poſſit; *ipſe de ſe loquatur.* Ipſe teſtimonium dicet de eo quod ipſi compertum eſt. *Hæc dixerunt parentes ejus* metu perturbati, *quoniam timebant Judæos*, primores Judæorum, Scribas, Phariſæos, Senatores: *Jam enim conſpiraverant Judæi*, id eſt, major pars eorum decreverat conſpiratione facta, *ut ſi quis eum*, nempe Jeſum, *confiteretur eſſe Chriſtum, extra Synagogam fieret*; à Synagogis omnibus, & ex tota congregatione Iſraëlis, velut profanus & impius excluderetur. *Propterea parentes ejus*, pater & mater cæci nati, homines magis quàm Deum metuentes, ſibique potiùs conſulentes quàm filio, *dixerunt: quia ætatem habet, ipſum interrogate.*

24. 25 26. 27. *Vocaverunt ergo rurſum hominem qui fuerat cæcus*, ut preſſiori interrogatione illum urgentes, aliquid ab eo elicerent, quod miraculi claritatem obſcuraret; *Et dixerunt ei: da gloriam Deo:* Veritatem, quam hactenus diſſimulaſti, coram Deo confitere. *Nos* Principes & Judices Populi, ad quos ſpectat judicium de veris falſiſque Prophetis, *ſcimus quia hic homo peccator eſt*, non Propheta, non, miraculorum editor; ut tu ais. *Dixit ergo eis ille: Si peccator eſt*, quod vobis conſtare dicitis, *neſcio*; nullum ejus rei argumentum habeo: *unum ſcio, quia cæcus cùm eſſem, modò video*, ejus beneficio & gratiâ: *Dixerunt ergo illi: quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?* Ex ipſo curationis modo ſe aliquid deprehenſuros confidebant, quo veram aut certè congenitam cæcitatem non fuiſſe plebi perſuaderent. *Reſpondit eis: Dixi vobis jam, & audiſtis*, auribus corporis, utinam & cordis! *quid iterum vultis audire*, ſi credere non vultis? *Numquid & vos vultis diſcipuli ejus fieri?* O utinam! Si non vultis, incredulitate veſtra pertinaces, fruſtra me repetitis interrogationibus fatigatis.

28. 29. *Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: tu diſcipulus illius ſis*, ſi vis hunc ſectari magiſtrum, te ſanè dignum: *Nos autem Moyſi diſcipuli ſumus*, alium non quærimus Doctorem: *Nos ſcimus quia Moyſi locutus eſt Deus: hunc autem neſcimus unde ſit*; an à Deo miſſus, an ſuopte conſilio doceat.

30. 31. 32. 33. *Reſpondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile eſt*, res ſanè mira, *quia vos*, qui Magiſtri in Iſraële eſtis, & ſcientiam diſcernendi veros Prophetas à falſis vos habere gloriamini, *neſcitis unde ſit* Jeſus, *& aperuit oculos meos.* Verumtamen mihi viſum reſtituit: quo miraculo miſſionem ſuam evidenter probavit. *Scimus autem quia peccatores Deus non audit*; Numquam exaudit impios, & falſos Prophetas, ita ut ad eorum ſanctitatem, vel miſſionem à Deo probandam miracula faciat: *Sed ſi quis Dei cultor eſt*, id eſt, recta de Deo ſentiat & doceat, *& voluntatem ejus facit, hunc exaudit*, ut in Pſalmis ſcriptum eſt: *Voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet.* An id ignoratis? *A ſæculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati.* A mundi conditione nihil tale auditum eſt, Nemo Prophetarum, nec ipſe Moyſes, quo Magiſtro gloriamini, ſimile miraculum ediderunt. *Niſi eſſet hic*, Jesus, *à Deo*, miſſus, *non poterat facere quidquam*, horum quæ fecit.

34. *Reſponderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos?* Totus quantus es ab utero matris ſcates peccatis, idque cum quo natus es, corporis vitium, animæ tuæ deformitatem indicat: & docere nos præſumis, miſer? *Et ejecerunt eum foras*, ex loco ubi erant congregati, ex Templo, omnique Synagoga ignominiosè expulerunt.

35. 36. 37. 38. *Audivit Jeſus quia ejecerunt eum foras: & cùm inveniſſet eum, dixit ei: Credis in Filium*

S. Cyrill. lib. 6. in Ioann. p. 652.

Dei? In Chriſtum Judæis promiſſum, qui Dei Filius eſt? *Reſpondit ille, & dixit: quis eſt, Domine, ut credam in eum?* Ubi eſt? Jam-ne venit? *Et dixit ei Ieſus: Et vidiſti eum*, virtutem ejus expertus es, viſum per ipſum recipiens: *& qui loquitur tecum ipſe eſt*: Ego ipſe, qui tecum loquor, ſum Chriſtus Filius Dei. *At ille ait: Credo Domine. Et procidens adoravit eum*, ut verum Filium Dei. Fidem & adorationem internam externo ritu, geſtuque corporis profeſſus eſt. *Promptus utique ad confeſſionem fidei, & ad pietatem cæcus. Poſtquam enim cognovit præſentem, & verè oculis ſubjectum Filium unigenitum, adoravit eum, tamquam Deum, tametſi videret eum in carne gloriâ Deo dignâ prorſus carentem. Verùm illuminato corde vi & poteſtate illi inſitâ, ad cogitationes bonas & ſapientiæ plenas aſſurgit, divinæque illius & ineffabilis naturæ pulchritudinem ſibi animo repræſentat. Non enim adoraſſet ut Deum, niſi Deum eſſe credidiſſet, ex facto in ſe miraculo ad ita ſentiendum inſtitutus.*

39. *Et dixit Ieſus: In judicium ego in hunc mundum veni: ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.* In hunc mundum veni ut judicium diſcretionis exerceam, homines qui res ſalutis ſuæ ſimpliciter ignorant, & ignorantiam ſuam atque cæcitatem humiliter agnoſcunt illuminando; & eos qui ſe omnia noſſe præſumunt, nec indigere doctrinâ meâ, in tenebris ignorantiæ relinquendo, & permittendo ut magis excæcentur in pœnam peccatorum ſuorum & maximè incredulitatis. Quid eſt ergo, *Ut qui non vident videant?* Qui ſe non videre confitentur, & Medicum quærunt, ut videant. Quid eſt, *& qui vident, cæci fiant?* Qui ſe putant videre, & Medicum non quærunt, in ſua cæcitate permaneant. Ergo iſtam diſcretionem vocavit judicium, cùm ait, *In judicium veni in hunc mundum*, quo diſcernit cauſam credentium & confitentium à ſuperbis, ſe videre putantibus, & ideo graviùs excæcatis; tamquam dixerit ei peccator confitens, & medicum quærens, *Judica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta*: illorum ſcilicet qui dicunt, *Videmus* & eorum peccatum manet: Qui *Evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.*

S. Aug. Tract. 44 in Ioann. n. 17. — Pſal. 42. — Rom. 1. 22.

40. 41. *Et audierunt quidam ex Phariſæis*, qui cum ipſo erant ut eum obſervarent, & ſermones ejus carperent: *Numquid & nos cæci ſumus* eâ, de qua loqueris, animi cæcitate? Dixit eis Jeſus: *Si cæci eſſetis*, judicio veſtro, id eſt, ſi vos cæcos agnoſceritis, & lucem quæreretis, meamque doctrinam, quæ lux eſt mentium, obedienti animo audiretis, non haberetis peccatum. *Nunc verò dicitis: Quia videmus.* Vos ſapere exiſtimatis, inflati ſenſu carnis veſtræ, ſuperbiâ tumidi. Ideo *peccatum veſtrum manet.* Vobis non condonatur incredulitatis peccatum. Nullam quippe excuſationis rationem habetis, cùm cæcitas veſtra voluntaria ſit.

Senſus Moralis.

1. ET *præteriens Ieſus, vidit hominem cæcum à nativitate.* Corporis cæcitas imago eſt cæcitatis ſpiritalis, in qua filii omnes Adami naſcuntur, quæ vulnus eſt naturæ, peccato illatum. Quàm deflenda hæc cæcitas quæ non illius lucis viſione nos privat, quæ nobis cum pecoribus communis eſt; ſed lucis æternæ, quæ vita eſt & felicitas noſtra! *Et vita erat lux hominum.* Lux ſine qua in tenebris & umbra mortis ſedemus. Gratias agamus Salvatori noſtro, qui per hanc mortalem vitam, per præſepe, per crucem, per opprobria, dolores, mortemque pertranſiens, nos miſericorditer reſpexit, priùs quàm ipſum videre poſſemus: & cùm eſſemus filii tenebrarum, nos per gratiam ſuam, fideique donum filios lucis effecit. *Ipſe vidit cæcum, non ad eum cæcus acceſſit*: quâ circumſtantiâ generis humani demonſtratur infirmitas, qui per ſe accedere ad Jeſum non poteſt, niſi gratiæ ejus interiori vocatione præveniatur, in eoque deſiderium illuminationis excitetur. *Ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen ſuum.*

S. Ioannes Chryſoſt. Hom. 54. in Ioann. — 1. Petri 2. 9.

Præteriens Jeſus vidit hominem cæcum à nativitate. Genus humanum eſt iſte cæcus. Quæ cæcitas per peccatum contigit in primo homine, de quo omnes originem duximus, non ſolùm mortis, ſed etiam iniquitatis. Si enim cæcitas eſt infidelitas, & illuminatio fides; quem fidelem quando venit Chriſtus invenit? Quandoquidem Apoſtolus natus in gente Prophetarum dicit: *Fuimus & nos aliquando naturâ filii iræ, ſicut & cæteri.* Si filii iræ, filii vindictæ, filii pœnæ, filii gehennæ. Quomodo naturâ, niſi quia peccante primo homine vitium pro natura inolevit? Si vitium pro natura inolevit, ſecundùm mentem omnis homo cæcus natus eſt. Si enim videt, non opus habet ductore & illuminatore; cæcus eſt ergo à nativitate.... Totus mundus cæcus eſt: omnes cæcos naſci fecit, qui primum hominem decepit: ideo venit Chriſtus illuminator, quia diabolus fuerat excæcator.

S. Auguſt. Tract. 44. in Ioann. n. 1. — Epheſ. 2. 3. — S. Aug. alibi.

Præteriens Jeſus vidit hominem cæcum à nativitate. Quòd tranſiens cæcum vidit & illuminavit Jeſus, ſignum erat illum à Judæis diſceſſurum, & impiam turbam relicturum, Genteſque reſpecturum, atque in illas omnem clementiæ ſuæ munificentiam transfuſurum. Quæ etiam cæco nato aſſimilantur, quòd in tenebris natæ ſint, & velut à teneris verâ Dei cognitione caruerint, nec à Deo per Spiritum ejus ſint illuminatæ. Cæcus à Chriſto in tranſcurſu conſpectus, ſignificat non propriè veniſſe Chriſtum ad Gentes, ſed ad ſolum Iſraëlem. *Non ſum miſſus* (inquit) *niſi ad oves quæ perierunt domûs Iſraël.* In tranſitu verò Chriſti, oculi Gentium ſanati ſunt, transferentis in eas miſericordiam, propter rebellionem & incredulitatem Iſraël. Et hoc eſt quod Moyſes decantabat: *Et ego provocabo eos in eo qui non eſt populus, & in gente ſtulta irritabo illos.* Gens enim inſipiens quæ ſervit creaturæ poſthabito Creatore, & inſtar animalium ratione carentium omni iniquitate paſcitur, ſoliſque rebus terrenis & caducis inhæret. Quoniam verò Iſraël Deum commovit ad iram ſapiens & doctus in Lege & Prophetis, viciſſim à Deo in iram provocatus eſt aſſumptis in ejus locum ac ſortem inſipientibus; quibus per fidem & ſapientiam Chriſtus & ſanctificatio & redemptio factus eſt, juxta Scripturam, adeoque lux & illuminatio.

S. Cyrill. Alexand. lib. 6. p. 507. — Matt. 13. 25.

2. *Et interrogaverunt eum Diſcipuli ejus: Rabbi, quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus naſceretur?* Ægritudines & infirmitates corporis generatim ſpectatas, ex Adami peccato ortum ducere, perſuaſum habebant Chriſti Diſcipuli. Grave jugum ſuper filios Adam à die nativitatis eorum, variis miſeriis & calamitatibus obnoxium eſſe. Has qui patiuntur, ſub juſta Dei manu ſe humilient, qui peccatores ſolos pœnis & miſeriis ſubjicit, vel ut eorum peccata puniat, vel ut illos purificet atque à peccatis emundet. Peccator igitur erat & ille cæcus, quamvis ob peccatum perſonale ſuum, vel parentum, nativam non pateretur cæcitatem, ſed ad manifeſtationem gloriæ Dei per miraculum, & gloriam Filii ejus Jeſu Chriſti. *Ut manifeſtentur opera Dei in illo.*

3. *Reſpondit Jeſus: Neque hic peccavit, neque parentes ejus*, &c. Cæcus ille natus innocens erat; aut certè crimen nullum commiſerat, cujus in pœnam inflicta illi eſſet à Deo cæcitas. Quicumque verò ſpiritualiter cæci ſunt, in pœnam peccati cæci ſunt. *Ipſa ignorantia* (inquit S. Auguſtinus) *in iis qui intelligere noluerunt, ſine dubitatione peccatum eſt; in eis autem qui non potuerunt, pœna peccati. Ergo in utriſque non eſt juſta excuſatio, ſed juſta damnatio.* Ignorantia igitur & cæcitas ſpiritualis vel peccatum eſt, vel pœna peccati, ſaltem originalis. Hinc baptiſmus, quo peccatum originale deletur, *Sacramentum illuminationis* à primorum ſæculorum Patribus appellatur; eorumque de baptiſmo ſermones

S. Auguſt. Epiſt. 194. Aliàs 105. ad Sixtum.

mones inſcribuntur, *In ſancta lumina.* Verùm Sacramentum illud quo peccatum ex Adamo contractum abſtergitur, nos à vulneribus & pœnis quæ illius appendices ſunt in ſtatu naturæ lapſæ penitus non ſolvit: & ſicut caritas quæ per Spiritum Sanctum diffuſa eſt in cordibus noſtris non extinguit concupiſcentiam: ita fides cujus lumen oritur in mentibus noſtris, ignorantiæ tenebras penitus non diſpellit. Quamobrem ad Dominum, qui
Pſal. 26. lux & ſalus noſtra eſt, confugiendum. *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea.... Deus meus, illumina tene-*
S. Auguſt. in hunc Pſalm. *bras meas.* Dominus illuminans, nos illuminati; Dominus ſalvans, nos ſalvati: ſi ergo ille illuminans, nos illuminati; & ille ſalvans, nos ſalvati; præter ipſum nos tenebræ & infirmitas. Incommutabilis Veritas Deus eſt: ab hac recedens anima tenebratur, accedens illuminatur. [B] Homo igitur ſuæ cæcitatis auctor eſt. Concupiſcentia, quæ parit peccatum quo creaturæ adhæremus derelicto Creatore, nos ſeptem donis Spiritus ſancti deſtitutos
Judicum. 16. dæmoni tradit, ſicut Dalila Samſonem, abraſis ſeptem crinibus tradidit Philiſtæis, qui eruerunt oculos ejus, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clauſum in carcere molere fecerunt, eique illuſerunt. Quicumque mortaliter peccant, fœdus cum diabolo ineunt,
Iſai. 28. 15. ejuſque dominationi ſe ſubjiciunt: *Percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* Sed ea conditione cum illis fœdus init diabolus, qua Naas Princeps Ammonitarum olim fœdus cum habitatoribus
1. Reg. 11. 2. Jabes inire propoſuit. *In hoc* (inquit) *feriam vobiſcum fœdus, ut eruam omnium veſtrûm oculos dextros, ponamque vos opprobrium in univerſo Iſraël.* Duo ſunt [C] animæ noſtræ oculi. Primus eſt oculus fidei, vel oculus prudentiæ Chriſtianæ; hic oculus dexter; alter oculus eſt prudentia carnis; hic oculus ſiniſter. Primus veritates ſalutis, divina myſteria, res æternas contemplatur: alter res caducas & terrenas intuetur. Dextrum animæ oculum peccatoribus eruit diabolus, ſiniſtrum ſervat, ut ſint *Acuti ad vana, hebetes ad æterna,* (ut loquitur S.
Baruch. 3. 23. Ambroſius) *Filii Agar, qui exquirunt prudentiam quæ de terra eſt, negotiatores Merrhæ & Theman, & fabulatores, & exquiſitores prudentiæ & intelligentiæ, viam autem ſapientiæ neſcierunt.* Quò magis peccata ſua multiplicant, eorum cæcitas magis augetur, Deo gratiæ ſuæ lumen ſubtrahente, qui *Lege infatigabili ſpargit pœna-*
S. Auguſt. *les cæcitates ſuper illicitas cupiditates.*

S. Auguſt. Tract. 44. in Joann. 4. *Me oportet operari opera ejus, qui miſit me, donec* [D] *dies eſt: venit nox, quando nemo poteſt operari.* Quamdiu lucis uſurâ fruimur, quamdiu vivimus, opera Dei faciamus, operi ſalutis noſtræ incumbamus, officia ſtatûs noſtri impleamus. Caveamus ne nos intercipiat nox in qua nemo poterit operari ad ſalutem, nox quæ peccatoribus æterna erit, ſine ſpe lucis ac diei, quia Sol juſtitiæ nunquam illis orietur, in tenebras exteriores detruſis. Quiſquis in peccato moritur, illa nocte involvitur, quia non eſt operatus opera Dei, ſed opera diaboli. In illa nocte Dives epulo ardebat, & ſtillam aquæ de digito pauperis requirebat: dolebat, angebatur, fatebatur, nec ei ſubveniebatur, & conatus eſt benefacere. Ait enim
Luc. 16. 27. Abrahæ: *Pater Abraham, mitte Lazarum ad fratres meos, ut teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.* O infelix, quando vivebas, tunc erat tem- [E] pus operandi: modò jam in nocte es, in qua nemo poſſit operari. Timeamus & illam noctem, quæ peccatores excæcatos involvit in hac vitâ; in qua opera Dei, opera lucis non faciunt, ſed opera dumtaxat tenebrarum.

6. *Hæc cùm dixiſſet, exſpuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, & linivit lutum ſuper oculos ejus. Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloë (quod interpretatur Miſſus) Abiit ergo, & lavit, & venit videns.* Lutum ex terra & ſaliva Chriſti Jeſu confectum, figura eſt unionis Sapientiæ Æternæ cum terra carnis noſtræ, & virtutis in ſancta illa carne inhabitantis ad mentium noſtrarum tenebras diſpellendas, ad oculos interioris hominis noſtri aperiendos. Aqua fontis Siloë, imago eſt baptiſmi Chriſti Miſſi a Patre, quo cæcitas filiis Adami [A] congenita ſanatur in iis qui verbo fidei obediunt. *Fecit lutum ex ſputo, & linivit lutum ſuper oculos ejus.* Quaſi *lux tetigit, & lumen infudit; quaſi Sacerdos per figuram baptiſmatis Myſteria gratiæ ſpiritalis implevit. Exſpuit, ut adverteres quia interiora Chriſti lumen ſunt. Et verè videt, qui Chriſti mundatur internis. Lavat ſaliva ejus, lavat ſermo ejus.* Unde ait: *Jam vos mundi eſtis propter ſermonem meum.* Quòd autem lutum fecit, & ſuperunxit oculos cæci, quid ſignificat niſi quòd ipſe hominem luto illito reddidit ſanitati, qui de luto hominem figuravit, & *quòd hæc caro luti noſtri per baptiſmatis ſacramentum æternæ vitæ lumen accipiat?* Accede & tu ad Siloam, hoc eſt, ad eum qui Miſſus eſt à Patre, diluat te Chriſtus ut videas. *Accedite ad eum, & illuminamini.* S. Auguſt. Epiſt. 80. Edit. nov. Pariſ.

Fecit lutum ex ſputo, & linivit lutum ſuper oculos ejus, &c. Fieri aliter non poterat ut Gentes injectam ſibi cæcitatem excuterent, & divinam ſanctamque lucem contemplarentur, hoc eſt, ſanctæ ac conſubſtantialis Trinitatis notitiam aſſequerentur, niſi ſanctæ ejus carnis fierent participes, & peccatum nigredinem inducens eluerent, exuerentque diaboli poteſtatem per ſanctum baptiſma. Cum verò Myſterii figuram tempus antevertentem in cæco Servator imprimeret, adimplebat interim participationis illius vim per inunctionem ſputi; quippe in typum baptiſmi jubet citò ablui cæcum Siloë, quod S. Evangeliſta interpretatur, *Miſſus.* Neminem autem alium eſſe Miſſum illum credimus, quàm Filium unigenitum, cœlitus à Patre huc profectum & delegatum ad peccati perniciem, & diabolicæ tyrannidis everſionem: ipſumque cognoſcentes aquæ ſanctæ Piſcinæ inviſibiliter innatare, abluimur cum fide, non ad deponendas ſordes carnis, ſed tanquam lippitudinem quamdam & impuritatem oculorum mentis eluentes, ut deinceps puri purè divinam pulchritudinem intueri poſſimus. Quemadmodum ergo credimus Chriſti corpus eſſe vivificum, quoniam eſt viventis Dei Verbi templum & habitaculum, omnem habens ejus vim & operationem: ita dicimus eſſe illuminationis pararium. Quippe verè corpus eſt lucis ſecundùm naturam. Et veluti cum mortuum ſuſcitaret illum viduæ filium, non ſatis habuit imperare, & dicere: *Adoleſcens, tibi dico ſurge,* tametſi verbo peragere ſoleat quæcumque placuerit, ſed etiam loculo manum admovit, probans etiam corpus ſuum vivificam vim & poteſtatem habere: ſic illinivit ſputo oculos cæci, docens & corpus ſuum vel exili tactu lucem poſſe conciliare: corpus eſt enim veræ lucis. S. Cyril. lib 6. in Joann. p. 602.

Fecit lutum ex ſputo, & linivit lutum ſuper oculos ejus, &c. Cæcos tribus modis à Jeſu illuminatos Evangelium commemorat. 1. Verbo 2. Contactu. 3. Inunctione luti & lotione in Piſcina Siloë. Ita ſpiritaliter cæcos triplici modo illuminat; 1 Verbo ſuo, Evangelii ſui prædicatione. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, &* Pſal. 118.
lumen ſemitis meis. 2. Afflictionibus & calamitatibus inflictis, quaſi manus ſuæ contactu ſalutari. *Manus Domini tetigit me* Nos enim excæcat proſperitas, illuminat adverſitas, ut ad Deum redeamus. *In luce ſagittarum tuarum ibunt.* In proſperitate pericula inferni incurruntur, nec animadvertuntur. *Et pericula inferni invenerunt me.* Illa me invenerunt, inquit S Auguſtinus, ego vero ea non inveniebam, qui gaudebam proſperis ſæculi, in quibus plus fallunt pericula inferni. 3. Spiritualiter cæcos illuminat Chriſtus luti inunctione, id eſt, nihil noſtri conſideratione, & ſincera humilitate, necnon ſalutaribus pœnitentiæ lacrymis. *Tumore meo ſeparabar abs te,* ait S. Auguſtinus, *& nimis inflata facies mea claudebat oculos meos.* Sed miſericors Jeſus *fecit lutum ex ſputo, & linivit lutum ſuper oculos ejus. Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloë.* Job. 19. 21. Habacuc. 3. 11. Pſal. 114. 3.

Abiit ergo, & lavit, & venit videns. Cæcus ille natus Chriſto ipſum illuminare volenti ſimpliciter & humiliter obedit: ſpiritualiter cæci Chriſto cæcitatem illorum curare volenti rebelles ſunt. *Ipſi fuerunt rebelles* Job. 24. 13.
lumini. Cæci obedientiam conſidera. Non dixit: Si lu-

tum eſt aut ſputum quod viſum reſtituit, quid mihi opus aquis Siloë? Si aquæ Siloë cæcitatem curant, quid opus luto? cur linivit? cur lavari præcepit? Me lutum excæcaret, ſi viderem; an cæcum illuminandi vim habet? Quot cæci aquis Siloë ſe laverunt, & nemo viſum recepit? Non dubitavit, non cunctatus eſt ut Naaman Syrus; non murmuravit hic adversùs Jeſum jubentem ut lavaret oculos in Piſcina Siloë, ſicut ille murmuravit adversùs Eliſæum præcipientem ut lavaret in Jordane. *Abiit, & lavit, & venit videns.* Lavemur & nos in Piſcina pœnitentiæ, ut viſum interiorem recipiamus.... Pulvis, pituita, fumus, peccata & iniquitates ſunt. Tolle iſta omnia, & videbis ſapientiam quæ præſens eſt, quoniam Deus ipſa ſapientia eſt. Animi ſordes abſtergamus. Immunda enim anima veræ ſapientiæ lucem intueri non poteſt. *Sunt autem ſordes animi amor quarumlibet rerum, præter animum & Deum: à quibus ſordibus quantò eſt qui purgatior, tantò verum faciliùs intuetur.* Et, ut alibi S. Auguſtinus ait, *Sapientia Dei rapit omnem animam rationalem deſiderio ſui, tantò ardentiorem quantò mundiorem, & tantò mundiorem quantò ad ſpiritualia reſurgentem: tantò autem ad ſpiritualia reſurgentem, quantò à carnalibus morientem.*

S. Auguſt. Tract. 1. in Ioann. S. Auguſt. lib. de Utilitate credendi c. 6. Idem. lib. 2. de Trinit. c. 17.

10. 11. *Dicebant ergo ei: Quomodo aperti ſunt tibi oculi? Reſpondit: Ille homo, qui dicitur Ieſus, lutum fecit, & unxit oculos meos, &c.* Multi de Chriſto dubitant ex infidelitate, aut ſilent ex timore, aut ejus opera examinant ex curioſitate, aut ex malitia perſequuntur, unus cæcus illuminatus illum ex fide & grati animi affectu palam coram plebe, coram Sacerdotibus, Legiſperitis, Phariſæis, & Senatoribus confitetur & prædicat. Phariſæi ſpiritaliter cæci, tenebras ſuas magis amant quàm lucem: cæcum natum maligna curioſitate interrogant quomodo viderit, & veræ luci ipſis præſenti claudunt oculos. *Iterum ergo interrogabant eum Phariſæi quomodo vidiſſet &c.* Cæcitatis eorum argumentum eſt pravum de Chriſto Jeſu judicium, ex invidiâ profectum, quæ de operibus judicat ex pravo præoccupatæ mentis adversùs perſonas affectu, cùm è contra de perſonis ex operum ſanctitate ferri judicium æquitas poſtulet. *Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Non eſt hic homo à Deo, qui ſabbatum non cuſtodit. Alii autem dicebant: Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere?*

Et ſchiſma erat inter eos. Eſt mala concordia, & diſcordia bona. Siquidem qui turrim ædificabant, concordes erant in malo; inde etſi inviti, ad bonum tamen diſſenſerunt. Et ſocii Chore malè conveniebant, ideò bene diviſi ſunt. Et Judas cum Judæis pravè conſenſit. Mala autem concordia abſcindenda eſt, bona ſervanda & fovenda. Malos fugiamus, ſequamur bonos. Nam ſi membrum inſanabile, metu ne reliqua corrumpat, incipimus, non quòd illud negligamus, ſed ut ſervemus cætera: quantò magis in his, qui malè nobis juncti ſunt, id faciendum? Quòd ſi eos meliores reddere poſſemus, & nobis non officeremus, omnia tentanda eſſent: ſin incorrigibiles ſunt, & nobis obſunt ad ſalutem, abſcindendi ſunt à nobis. *Auferte malum ex vobis ipſis*, (ait Apoſtolus) *Tollatur de medio veſtrûm qui hoc opus fecit.* Periculoſa eſt converſatio improborum. Non tam citò peſtis invadit, & ſcabies corrumpit, ac pravorum hominum malitia. *Corrumpunt* enim *bonos mores colloquia mala.* Nemo malum amicum ſibi conciliet, nam ſi perditos filios abdicamus, neque veremur naturam, neque ejus leges, neque ullum neceſſitudinem; longè magis notos & conſuetudine devinctos fugiemus, ſi mali ſint. Quamvis enim nullum inde nobis proveniat detrimentum, malas tamen ſuſpiciones vitare non poſſumus. Alieni enim vitam noſtram non adeo perſcrutantur, ſed à ſociis & conſuetudinibus judicant.

Geneſ. 11. n. 16. 1. S. Chryſoſt. Hom. 56 in Ioann. 1. Cor. 5. 13. 1. Cor. 15. 35.

17. *Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia Propheta eſt.* Vir ignobilis & pauper à Chriſto Jeſu illuminari cœptus, Judæorum primores, Phariſæos, & Legiſperitos ſapientiâ vincit, parentes ſuos conſtantia in confeſſio-

A ne veritatis. Jeſum à Deo non eſſe, peccatorem eſſe, Legiſque tranſgreſſorem conclamant illi: iſte Prophetam prædicat, à Deo miſſum, Deíque auctoritate & nomine docentem ac operantem. Parentes cæci nati, quamvis illum à Jeſu ſanatum & illuminatum eſſe noverint ex filii teſtimonio, periculo tamen perſecutionis exponere ſe nolunt propter Jeſum, imò nec filii ſui gratiâ, ideo miraculum diſſimulant, interrogationem Phariſæorum eludunt, timore ignominiæ ſilent, nec partes ſuſcipere volunt confitendæ veritatis. *Quomodo nunc videat, neſcimus: aut quis ejus aperuit oculos, nos neſcimus, ipſum interrogate: ætatem habet, ipſe de ſe loquatur. Hæc dixerunt parentes ejus, quoniam timebant Judæos: jam enim conſpiraverant Judæi, ut ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra Synagogam fieret.*

B 27. 28. *Numquid & vos vultis diſcipuli ejus fieri?* Illi quos Deus per gratiam ſuam illuminavit, & filios lucis effecit, qui erant aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, acceptam lucem refundere debent in proximos, tenebras impietatis quavis occaſione data diſpellere, de Religione & pietate magnificè, cum zelo, conſtantiaque loqui coram incredulis, Dei beneficia gratiæque virtutem & divitias in ſe ipſis, aliiſque peccatoribus prædicando; ſtudiis omnibus eniti ut ad officiorum ſuorum agnitionem, ad horrorem odiumque peccati, ad Dei amorem adducantur; ut verbum Dei, Eccleſiæque doctrinam cenſoria libertate non examinent; ſed humili, docilique animo audiant, conſervent, ejuſque mandatis obediant, C ſine quorum obſervantia non pervenitur ad vitam æternam *Numquid & vos vultis diſcipuli ejus fieri?* Verè Chriſti Jeſu diſcipulus erat cæcus illuminatus, qui dignus habitus eſt in illuminationis ſuæ exordiis pro illius nomine contumeliam pati. *Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu diſcipulus illius ſis: nos autem Moyſi diſcipuli ſumus.*

31. *Scimus autem quia peccatores Deus non exaudit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.* Deus non exaudit preces impiorum & peccatorum, qui in peccati mortalis affectu perſeverant, nec ſaltem incipiunt pœnitentiam. Odio ſunt Domino impius & impietas ejus: illius igitur vota & preces Deo placere non poſſunt, nec ab illo exaudiuntur. *Cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam, quia manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt.* Isai. 1. 15. D Sed peccatorum verè ac ſincerè pœnitentium, & qui peccandi affectum ex Dei amore depoſuerunt, preces Deus exaudit, de quo ſcriptum eſt: *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Pſal. 58.

Sic Publicanum oculos in terram demittentem, pectus percutientem, & dicentem, *Deus propitius eſto mihi peccatori*, Deus exaudivit. Iſta confeſſio meruit juſtificationem, quomodo iſte cæcus illuminationem. Juſſit Deus in mente & corde ejus de tenebris lumen ſplendeſcere. Super ſenes & Doctores Iſraël intellexit ille Cæcus: ſapientes ſuperbos docuit, confutavit, jam ſapientiam audiens intus docentem.

S. Auguſt. Tract. 44. in Ioann.

32. 33. *A ſæculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati. Niſi eſſet hic à Deo, non poterat facere* E *quidquam.* Hæc illum docuit non littera, ſed Spiritus; non lectio, ſed unctio.

34. *Reſponderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.* Mali Paſtores arroganter & contumelioſè oves etiam innocentes excipiunt, *In peccatis natus es totus*: impatienter ferunt ut Paſtoralis Officii partes ipſis ponantur ob oculos, quantavis cum humilitate & modeſtia id fiat à ſubditis: *& tu doces nos.* Unitatem non amant, ex grege expellunt immeritos, nec admodum curant revocare deſertores, vel invitare & trahere alienos, ut fiat unum ovile, & unus paſtor. *Et ejecerunt eum foras.* Ut diſcerent, toties interrogaverunt, & ingrati docentem projecerunt: ejecerunt eum foras, ſed excepit Dominus: magis enim quia expulſus eſt, Chriſtianus factus eſt; nec ſolùm Chriſtianus, ſed Confeſſor Chriſti. A communione Synagogæ Judaicæ excluſus, in Eccleſiam à Chriſto

Jeſu ſuſcipitur, ſitque membrum corporis ejus. Hoc ſolatium ſit Chriſtianorum, qui injuſtis Cenſuris percelluntur. *Quid enim obeſt homini, quòd ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, ſi de libro vivorum non eum delet iniqua conſcientia?* In unitate & caritate maneat, ſcandalum vitet, patientiam ſervet, Chriſto capiti, & Eccleſiæ inhæreat, à quâ ſecundùm ſpiritum nemo ſeparatur innocens: & Deus illius patientiam coronabit.

S. Auguſt. Ep. 78. al. 137.

35. 36. 37. *Audivit Jeſus quia ejecerunt eum foras: & cùm inveniſſet eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei?* Occurrit Miſericordia miſero, invenit ſe non quærentem; invenit in tempore, quem ab æterno elegerat: invenit exteriori occurſu, quem jam interiùs prævenerat & invenerat. De fide interrogat, ut cor ejus ad credendum præparet pio, quod excitat, deſiderio. *Quis eſt, Domine, ut credam in eum?* Cor ejus aperit ad credendum, fideique lumen infundit interiùs, cùm loquitur & manifeſtat ſeipſum exteriùs, verbis (ut ita loquar) ſacramentalibus, quæ id operantur quod ſignificant. *Dixit, & facta eſt lux.* Lucem locutus eſt, & creavit. *Et dixit ei Jeſus: Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt. At ille ait: Credo, Domine.* Tunc perfectè ab originali cæcitate liberatur, cùm in Filium Dei unicum Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum ſe credere profitetur. *Nemo enim liberatur à damnatione quæ facta eſt per Adam, niſi per fidem Jeſu Chriſti*; per fidem, inquam, formatam caritate, humilitate ſuſtentatam, religione & adoratione coram Deo & Jeſu Chriſto Filio ejus proſtratam. *Et procidens adoravit eum.*

S. Auguſt. lib. de Corrept. & Grat. c. 7.

39. *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident videant*, nullis ſuis meritis, ſed gratuito miſericordiæ Dei dono: *& qui vident*, id eſt ſapientes ſunt in oculis ſuis, *cæci fiant*, occulto Dei judicio, ſemper tamen juſto. *Et audierunt quidam ex Phariſæis, qui cum ipſo erant, & dixerunt ei: Numquid & nos cæci ſumus? Dixit eis Jeſus: Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum, nunc verò dicitis: Quia videmus. Peccatum veſtrum manet.* Quia dicendo, *Videmus*, Medicum non quæritis, in cæcitate veſtra remanetis. Ergo iſtam diſcretionem vocavit judicium, cùm ait, *In judicium veni in hunc mundum*, quo diſcernit cauſam credentium & confitentium à ſuperbis, ſe videre putantibus, & ideo graviùs excæcatis; tamquam dixerit ei peccator confitens & Medicum quærens, *Judica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta*: illorum ſcilicet qui dicunt: *Videmus*, & eorum peccatum manet.

S. Auguſt. Tract. 44. in Joann.

Pſal. 42. 1.

CAPUT X.

Senſus Litteralis.

1. Amen, *amen dico vobis: Qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro.* Occaſione cæci paulò ante ſanati, & à Phariſæis extra Synagogam ejecti, qui ſe ſolos eſſe populi Doctores & Paſtores gloriabantur, hic ſermo à Chriſto habitus videtur, ſequenti fortè Sabbato. *Amen, amen dico vobis*, Phariſæi, cæterique Auditores, *Qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ſed aſcendit aliunde*, perfoſſo pariete, *ille fur eſt*, quia venit ut alienas oves rapiat; *& latro*, quia venit ut mactet.

2. 3. 4. 5. 6. *Qui autem intrat per oſtium*, à domino gregis aut miniſtris ejus admiſſus, *Paſtor eſt ovium*, huic ovium cura commiſſa eſt, ſeque legitimum Paſtorem eſſe reipſa oſtendit. *Huic oſtiarius aperit*, ut homini noto & domeſtico; *& oves vocem ejus audiunt* naturali quodam inſtinctu; *& proprias oves vocat nominatim*, & viciſſim eas diſtinctè novit: *& educit eas*, ad paſcua ſalutaria. *Et cùm proprias oves* ex caulis *emiſerit, ante eas vadit*, viam illis monſtrans; *& oves illum ſequuntur* vocantem & præeuntem, *quia ſciunt vocem ejus*, id eſt, ſibilos & ſonos quibus uti conſuevit. *Alienum autem non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo*, quem venire ut illis noceat, non ut illas curet, ex ipſa voce perſentiſcunt, *quia non noverunt vocem alienorum. Hoc proverbium dixit illis Ieſus*, hanc parabolam; *illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis*: non intellexerunt quid hac ſimilitudine ſignificaret.

7. 8. 9. 10. *Dixit ergo eis iterum Ieſus: Amen, amen dico vobis, Ego ſum oſtium ovium* dominici gregis, per quod ingrediuntur & ipſæ, & Paſtores quorum curæ ab uno ſummo Paſtore commiſſæ ſunt. *Omnes quotquot venerunt*, à Deo non miſſi, ſed ſua ſponte ovium ductui & curæ ſe ingerentes, Pſeudoprophetæ, & quilibet ſine me Mediatore promittentes aditum ad ſalutem, aut ſummi Paſtoris & Meſſiæ nomen ſibi arrogantes, ut Theudas, Judas Gaulonites, &c. *Fures ſunt, & latrones, & non audierunt eos oves*; electi eos non receperunt; & ſi qui fortè ſeducti ſunt ab eis, citò depoſuerunt errorem. *Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit*, qui per fidem in me Chriſtum Mediatorem, in ovile Dei ſeu in Eccleſiam ingreſſus fuerit, ſive ut paſtor, ſive ut ovis, *ſalvabitur, & ingredietur, & egredietur*, & tutus erit à lupi infernalis incurſibus; ſicut ovis intra caulas ſecura eſt: *& paſcua inveniet.* Pabulo Animæ ſuæ convenienti ac ſalutari non carebit. *Fur non venit niſi ut furetur, & mactet & perdat* reſiſtentes ejus incurſibus & bona ſua defendentes. *Ego veni ut* oves meæ, electi mei, *vitam habeant*, veram, ſpiritalem, cæleſtem, vitam gratiæ & gloriæ, *& abundantiùs habeant*: nec vitam ſolùm, ſed & genus omne felicitatis.

11. 12. 13. *Ego ſum Paſtor bonus*, cui conveniunt characteres omnes & virtutes boni Paſtoris. *Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis*, vitam exponit ſuam quibuſvis periculis, ut oves tueatur ab incurſibus luporum & leonum. *Mercenarius autem*, cuſtos ovium mercede conductus, *& qui non eſt Paſtor, cujus non ſunt oves propriæ*, cùm veri Paſtoris affectum non habeat turpique tantùm lucro in earum cuſtodia ducatur, *videt lupum venientem*, & vitæ ſuæ magis quàm ovium ſecuritati conſulens, *dimittit oves, & fugit: & lupus rapit & diſpergit oves* Paſtoris præſidio deſtitutas. *Mercenarius autem fugit*, deſerto grege, *quia mercenarius eſt*, ſua dumtaxat commoda quærens, *& non pertinet ad eum de ovibus*, non curat de ovium conſervatione & incolumitate, cùm res ipſius non agatur.

14. 15. *Ego ſum Paſtor bonus*, mercenario longè diſſimilis: *& cognoſco meas*, diſtinctè ac perfectè, non quacumque cognitione, ſed quæ amori & curæ conjuncta ſit; *& cognoſcunt me meæ*, me ut Paſtorem ac Salvatorem ſuum cognoſcunt fide quæ per dilectionem operatur, *ſicut novit me Pater, & ego agnoſco Patrem*: ſimilis inquam, eſt notitia quâ cognoſco oves meas & illæ viciſſim me cognoſcunt, ei quâ me novit Pater, & ego agnoſco Patrem. Quæ tamen dictio *ſicut*, non perfectam æqualitatem, ſed aliqualem dumtaxat ſimilitudinem & imitationem ex parte ovium exprimit, in hoc poſitam quòd Chriſtus bonus Paſtor oves ſuas diligat, curet, ſervet, ſibique conjunctiſſimas cariſſimas habeat, ſicut Pater Chriſtum ut Filium ſuum diligit Spiritu ſancto; & oves viciſſim Chriſtum Paſtorem ſuum diligant: cumque ut omnium bonorum ſuorum auctorem agnoſcant. *Et animam meam pono pro ovibus meis*, vitam meam pro earum ſalute devoveo, & profundo.

16. *Et alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili*, Gentes ſcilicet, ſeu electos ex Gentibus, quæ non ſunt ex hoc ovili Iſraëlitico: *& illas oportet me adducere ad*

Eccleſiam meam, ſecundùm Prophetarum vaticinia: *& vocem meam audient.* Evangelii mei prædicationi per ora Diſcipulorum meorum reſonanti obedient; *& fiet unum ovile*, ſeu grex unus ex Populo Judaico & Gentili, abſque ullo diſcrimine, *& unus Paſtor*, me Paſtorem unum habebunt & ſequentur. Confer cum Iſaiæ 49. 6. *Parum eſt ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas Tribus Jacob & feces Iſraël convertendas. Ecce dedi te in lucem Gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.* Et cum Ezechielis 37. 21. & ſeq. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aſſumam filios Iſraël de medio Nationum, ad quas abierunt: & congregabo eos undique, & adducam eos ad humum ſuam. Et faciam eos in gentem unam in terra in montibus Iſraël, & Rex unus erit omnibus imperans: & non erunt ultra duæ gentes, nec dividentur ampliùs in duo regna. Neque polluentur ultra* B *in Idolis ſuis, & abominationibus ſuis, & cunctis iniquitatibus ſuis: & ſalvos eos faciam de univerſis ſedibus in quibus peccaverunt, & emundabo eos: & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus. Et ſervus meus David Rex ſuper eos, & Paſtor unus erit omnium eorum: in judiciis meis ambulabunt, & mandata mea cuſtodient, & facient ea.* Et cap. 34. 22. 23. *Et ſalvabo gregem meum, & non erit ultra in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus. Et ſuſcitabo ſuper eas Paſtorem unum, qui paſcat eas, ſervum meum David* (ita vocat Chriſtum de familia David naſciturum) *ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in Paſtorem.*

17. 18. *Propterea me diligit Pater*, hæc non poſtrema diligendi me ratio, quatenus homo ſum, quia curam habeo ovium quas mihi dedit, & quas tanti facit, *quia* C *ego pono animam meam* pro illis, *ut iterum ſumam eam*, Sic tamen ſponte ac liberè vitam meam pono pro electis meis, ut illam mox reſumpturus ſim devicta morte. *Nemo tollit eam à me.* nemo mihi vitam eripere poteſt invito: *ſed ego pono eam à me ipſo*, lubens & volens morior: *& poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam*, à morte meipſum excitando. Poteſtate, non neceſſitate mortuus eſt Chriſtus, poteſtate ſurrexit. *Hoc mandatum*, de morte ſubeunda pro ovibus, *accepi à Patre meo.* Quod ut mihi volenti & conſentienti impoſitum eſt, ſic illud ſummâ exequor libertate obediens factus uſque ad mortem.

19. 20. 21. *Diſſenſio iterum facta eſt inter Judæos propter ſermones hos*, horum occaſione ſermonem, aliis aliud de Jeſu ſentientibus. *Dicebant autem multi ex ipſis* blaſphemantes: *Dæmonium habet & inſanit: Quid eum* D *auditis?* Verba ejus ſpernenda ſunt, ut dæmoniaci, aut certè dementis. *Alii dicebant: Hæc verba non ſunt dæmonium habentis*, hominis cujus mens à dæmonio tranſverſa agitur. *Numquid dæmonium poteſt cæcorum oculos aperire?* Quod illum operantem vidimus. Hoc certè opus non eſt dæmonis, ſed divinæ poteſtatis.

22. 23. 24. *Facta ſunt autem Encænia in Ieroſolymis*: Feſtum anniverſarium Dedicationis Templi per Judam Machabæum celebrabatur, *& hyems erat*, dies ſcilicet 25. menſis Caſleu, Decembri noſtro reſpondentis *& ambulabat Ieſus in Templo*, id eſt, in atriis Templi, *in porticu Salomonis*, id eſt, in ea Porticu, quæ ut loco, itâ & formâ, reſpondebat priſtinæ porticui, quam olim E erexerat Salomon in parte Templi Orientali, unde & vetus nomen retinebat. *Circumdederunt ergo eum Iudæi*, ſeu Judæorum Primores, Senatores, Phariſæi, Legiſperiti, magno confluxu, & dicebant ei: *Quouſque animam noſtram tollis?* quouſque nos ſuſpenſos tenes in dubio? *Si tu es Chriſtus, dic nobis palam*, apertè, ingenuè, ſine verborum ambagibus & parabolarum involucris. Inſidiosè loquuntur, ut ſi negaret, fidem ei apud populum derogarent; ſi affirmaret, læſæ majeſtatis apud Romanos accuſarent. Chriſtum enim Regem fore, & quidem talem qui Reges mundi ſubigeret, Judæi intelligebant.

1. Mach. 4. 52. & ſeq.

S. Auguſt. Tract. 49. in Ioann. n. 4.

25. 26. *Reſpondit Ieſus; Loquor vobis*, jam diu & ſæpè dixi vobis vel bis æquivalentibus, me Chriſtum eſſe miſſum à Patre, *& non creditis*, in infidelitate veſtra pertinaces. *Opera quæ ego facio in nomine Patris mei*, miracula quæ divina poteſtate, Dei Patris mei auctoritate apud vos palam edo, teſtantur me Chriſtum eſſe, de quo hæc à Prophetis prædicta ſunt: *Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ovibus meis*, ex numero electorum meorum. His enim qui præordinati ſunt ad vitam æternam Deus fidem donat gratuito miſericordiæ ſuæ beneficio, quam vobis negat juſto judicio ob peccata veſtra Illis dixit, *Non eſtis ex ovibus meis*, (inquit S. Auguſt.) *quia videbat eos ad ſempiternum interitum prædeſtinatos, non ad vitam æternam ſui ſanguinis pretio comparatos.*

27. 28. *Oves meæ vocem meam audiunt*, animo docili ac obediente: *& ego cognoſco eas*, agnoſco quos ipſis impreſſi characteres (Novit Dominus qui ſunt ejus) *& ſequntur me*, per imitationem: *& ego vitam æternam do eis*, id eſt, certiſſimè dabo: *& non peribunt in æternum*, æterna morte non peribunt, quia etſi labantur in peccatum, in eo non perſeverabunt, ſed veram pænitentiam agent: *& non rapiet eas quiſquam*, ſeu vi, ſeu dolo, *de manu mea*, id eſt, de potentia mea, quâ eas cuſtodio.

29. 30. *Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus eſt; & nemo poteſt rapere de manu Patris mei.* Quod dedit mihi Pater, id eſt, ut ſim Verbum ejus, ut ſim unigenitus Filius ejus, ut ſim ſplendor lucis ejus *majus omnibus eſt*, ſive (ut Græci Textus vis habet) Pater qui oves illas benedictas & dilectas dedit mihi, rebus omnibus creatis major eſt, ejuſque omnipotentiæ nemo poteſt reſiſtere: ideo nemo poteſt eas eripere de manu Patris, conſequenter nec de manu ſeu poteſtate mea. Una eſt enim Patris & Filii poteſtas, quia una divinitas. *Ego & Pater unum ſumus*, non ſolùm voluntate & concordiâ, ſed naturâ & poteſtate. *Cùm audit*, ſumus, *abſcedat confuſus Sabellianus; cùm audit*, unum, *abſcedat confuſus Arianus: gubernet Catholicus inter utrumque fidei ſuæ navigium, quoniam cavendum eſt in utroque naufragium. Dic ergo quod dicit Evangelium*, Ego & Pater unum ſumus: *Non ergo diverſum, quia* unum; *non unus, quia* ſumus.

S. Auguſt. ibid. n. 5.

S. Auguſt. alibi.

31. *Suſtulerunt ergo lapides Iudæi, ut lapidarent eum*, quaſi reum blaſphemiæ, cùm intelligerent eum ſibi divinam adſcribere poteſtatem & naturam. Judæi intellexerunt, quod non intelligunt Ariani & Sociniani. Ideo enim irati ſunt, quia ſenſerunt non poſſe dici, *Ego & Pater unum ſumus*, niſi ubi æqualitas eſt Patris & Filii.

S. Auguſt. Tract. 49. in Ioann. n. 8.

32. 33. *Reſpondit eis Ieſus: Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo*: id eſt: palam feci apud vos Patris mei divina poteſtate, quam mecum indiviſim communicavit, *propter quod eorum opus me lapidatis*, ſeu lapidare vultis? *Reſponderunt ei Judæi: De bono opere non lapidamus te, ſed blaſphemia*: Non ob aliquod bonum opus quod feceris, ſed ob blaſphemiam: *& quia tu homo cum ſis*, ex carne & ſanguine compoſitus ut cæteri, *facis te ipſum Deum*, te Deo dicis æqualem, teque & Patrem unum eſſe.

34. 35. 36. *Reſpondit eis Jeſus: Nonne ſcriptum eſt in Lege veſtra, quia Ego dixi, dii eſtis?* Verba ſunt Dei ad judices: Ego, inquit, vos poteſtatis & nominis mei participes feci. *Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt*, quibus eximium aliquod munus à Deo demandatum eſt, & qui Deum repræſentant, *& non poteſt ſolvi* ſeu irrita fieri *Scriptura* ſacra: *Quem Pater ſanctificavit & miſit in mundum, vos dicitis, quia blaſphemas, quia dixi, Filius Dei ſum?* Quanto minori jure mihi blaſphemiæ crimen affingitis, cùm naturâ Filius ſim Dei, quem Pater ſanctificavit, gignendo ex utero ante luciferum, in ſplendoribus ſanctorum; quem increata ſanctitate, plenitudine divinitatis, oleo illo lætitiæ præ conſortibus conſecravit ad munus quod obeo Doctoris, Legiſlatoris, & Salvatoris omnium hominum, quod ſolius Dei proprium eſt; & è ſinu ſuo ubi eram in principio, in mundum me miſit. Argumentum eſt igitur à minori ad majus: quia longè meliori jure Filium Dei ſe dicere poteſt, qui ejuſdem eſt cum Deo Patre poteſtatis &

Pſal. 81. 6.

naturæ, quique divinis operibus id demonſtrat, quàm qui Deum ſolummodo repræſentat ratione muneris quod gerit.

37. 38. *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.* Diluto blaſphemiæ crimine, ad præcipuum ſermonis ſui argumentum redit, ſeque Chriſtum eſſe probat. Si non edo opera Deo digna, & quæ me Filium ejus eſſe demonſtrant, cùm à nullo alio niſi à Deo, cujus ſunt propria, fieri poſſint, mihi fidem innoxiè derogabitis. *Si autem facio* hujuſmodi opera: *& ſi mihi non vultis credere*, ſeu verbis meis fidem habere, *operibus credite*, quibus verba confirmantur; *ita fiet ut cognoſcatis & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre*, per individuam potentiæ & eſſentiæ unitatem, necnon per intimam & perfectiſſimam inhabitationem unius perſonæ in alia.

39. 40. *Quærebant ergo eum apprehendere*, quòd ſe A Dei Filium naturâ, non adoptione ſolâ conſtanter prædicaret: *& evaſit de manibus eorum*, iterum demonſtrans poteſtatem ſibi non deeſſe pericula quævis evadendi. *Et abiit iterum trans Iordanem, in eum locum ubi erat Johannes baptizans primùm*, antequam in Salim veniret: *& manſit illic* aliquandiu.

Ioann. 3. 25.

41. 42. *Et multi venerunt ad eum*, memores teſtimonii quod Johannes illi perhibuerat: *& dicebant: Quia Iohannes quidem ſignum fecit nullum*, & tamen eum ſummè venerati ſumus, & prope pro Meſſia habuimus. *Omnia autem quæcumque dixit Iohannes de hoc*, ſcilicet de Jeſu, nempe illum eſſe Agnum Dei, Mundi Salvatorem, Dei Filium, *vera erant*, ut probat eventus, utque conſtat ex verbis & factis ejus. *Et multi crediderunt in eum*, ipſum eſſe Chriſtum, verumque Dei Filium, ac Mundi Salvatorem, teſtimonio Johannis, quod in memoriam revocarunt, & ipſius Jeſu miraculis adducti.

Senſus Moralis.

1. AMEN, *amen dico vobis: Qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro.* Chriſtus oſtium eſt: quicumque per eum non intrat, quicumque in illum non credit, quantacumque morum probitate fulgere videatur, ille fur eſt & latro. Tales Pagani, Gentiles Philoſophi, Phariſæi, Hæretici, & quicumque gloriam propriam quærunt. Dicant ergo Pagani, Bene vivimus. Si per oſtium non intrant, quid prodeſt eis unde gloriantur? Ad hoc enim debet unicuique prodeſſe bene vivere, ut detur illi ſemper vivere: nam cui non datur ſemper vivere, quid prodeſt bene vivere? Quia *Nec bene vivere dicendi ſunt, qui finem bene vivendi vel cæcitate neſciunt, vel inflatione contemnunt. Non eſt autem cuiquam ſpes vera & certa ſemper vivendi, niſi agnoſcat vitam quòd eſt Chriſtus, & per januam intret in ovile:* niſi, inquam, Chriſtum agnoſcat, confiteatur, & colat virum Deum & hominem verum, & per ejus fidem intret in ovile Chriſti, id eſt, in Eccleſiam Catholicam. Non ſolùm autem Chriſtum verum prædicet, ſed Chriſti gloriam quærat, non ſuam: nam multi quærendo gloriam ſuam, oves Chriſti ſparſerunt potiùs quàm congregaverunt. *Humilis eſt enim janua Chriſtus Dominus: Qui intrat per hanc januam, oportet humiliet ſe, ut ſano capite poſſit intrare. Qui autem ſe non humiliat, ſed extollit, per maceriam vult aſcendere: qui autem per maceriam aſcendit, ideo exaltatur ut cadat.*

S. Auguſt. Tract. 45. in Ioann. n. 2. 3. 4.

Qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt, & latro. Quicumque per Chriſtum Jeſum non intrat in Eccleſiaſticum Ordinem, in Paſtorale Miniſterium, quicumque alium finem intuetur, quàm Chriſti gloriam, Eccleſiæ utilitatem: quicumque alia ratione movetur, ille fur eſt & latro. Quem ad Clerum, & ad Paſtorale Miniſterium alliciunt & trahunt ambitio, avaritia, quietis & vitæ commodioris amor, familiæ ſuæ utilitas, ille fur eſt & latro. Quicumque per ſimoniam, vim, & malas artes Beneficia Eccleſiaſtica obtinet, & ea quæ Animarum curam adjunctam habent pro ſe petit, ille fur eſt & latro.

2. 3. 4. *Qui autem intrat per oſtium, Paſtor eſt ovium.* Dotes, officia, ſigna boni Paſtoris Chriſtus ſummus Paſtor exponit. Primum officium eſt legitimus ingreſſus in ovile Chriſti, per vocationem interiorem Spiritûs ejus, non alio quàm gloriæ Dei, utilitatis Eccleſiæ, ſanctificationis animarum intuitu: per vocationem exteriorem, miſſionem, auctoritatem Apoſtolicam & Epiſcopalem. His enim veluti clavibus Spiritus ſanctus oſtium Paſtoribus aperit, furibus & latronibus claudit. *Huic oſtiarius aperit.* 2. Bonus Paſtor oves docere debet, illis verbum Dei prædicare, illarum captui & intelligentiæ ſermones ſuos attemperare, ut vocem ejus audiant. Paſtor mutus, idolum eſt, non Paſtor. Qui concionatur, & ſe auditorum ingenio non accommodat, comœdus eſt & declamator, non prædicator. *Et oves vo-* B *cem ejus audiunt.* 3. Bonus Paſtor oves ſuas cognoſcere debet, earum bonam vel malam indolem, affectus, mores, neceſſitates internas & externas perſpectas habere, illas viſitare, ſublevare in egeſtate, in morbis corporis & animæ; præſto ſemper eſſe ad ſuccurrendum omnibus & ſingulis: proprias oves vocare, non alienas; in alienum ovile nihil uſurpare, Animarum alienæ curæ commiſſarum fiduciam ſibi non conciliare, proprioque Paſtori ſurripere. *Et proprias oves vocat nominatim.* 5. Bonus Paſtor Animas educere debet è familia veteris hominis, & in familiam novi hominis Chriſti Jeſu per baptiſmum introducere; educere per prædicationem divini verbi, per obſecrationes, correptiones, increpationes, per canonicam Pœnitentiæ adminiſtrationem ex peccatis earum, C pravis habitibus & affectibus, è diaboli pompis, & voluptatibus & amore ſæculi; & ducere eas in paſcua ſalutaria, & viam Chriſtianæ vitæ ac diſciplinæ. *Et educit eas.* 6. Bonus Paſtor præire debet ovibus, vitæ irreprehenſibilis, & omnium virtutum Chriſtianorum exemplo. *Et cùm proprias oves emiſerit, ante eas vadit; & oves illum ſequuntur, quia ſciunt vocem ejus.* Bonus Paſtor commiſſum ſibi gregem paſcat *exemplo converſationis, verbo prædicationis, fructu orationis.*

S. Bern. Tract. in Evang. Ecce nos reliquimus omnia.

7. 8. *Amen, amen dico vobis, Quia ego ſum oſtium ovium. Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & latrones, & non audierunt eos oves.* Prophetas audiverunt juſti veteris Teſtamenti, quia cum Verbo Dei venerunt, & veritatis miniſtri ac interpretes fuerunt. Intraverunt ergo per oſtium, qui eos audierunt, ſic in Chriſtum cre- D dentes venturum, quomodo nos credimus in eum qui venit. *Tempora variata ſunt, non fides.* Nos credimus Dominum Jeſum Chriſtum natum ex Virgine, veniſſe in carne, paſſum eſſe, reſurrexiſſe, in cælum aſcendiſſe: totum hoc impletum eſſe jam credimus. In ejus ſunt fidei ſocietate nobiſcum & illi Patres; qui crediderunt de Virgine naſciturum, paſſurum, reſurrecturum, in cælum aſcenſurum. *Habentes* (inquit Apoſtolus) *eumdem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt: Credidi propter quod locutus ſum. Et nos credimus, propter quod & loquitur.* Quotquot ergo ante Chriſti adventum crediderunt vel Abrahæ, vel Iſaac, vel Jacob, vel Moyſi, vel aliis Patriarchis, ac Prophetis Chriſtum prænuntiantibus, oves erant, & Chriſtum audierunt, non vocem alienorum. Alii ſunt E ergo quos non audierunt oves, in quibus non erat vox Chriſti, errantes, falſa dicentes, inania garrientes, vana fingentes, miſeros ſeducentes. Et ſi eos audierunt oves Chriſti aliquando errantes; vocem tandem Chriſti audierunt, ad ovile redierunt, in eoque uſque in finem perſeverarunt. *Eſt vox aliqua Paſtoris, in qua oves non audiunt alienos, in qua non oves non audiunt Chriſtum.* Quæ eſt iſta vox? *Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.* Hanc vocem non negligit proprius, non audit alienus: nam & ille hoc ei prædicat, ut perſeveret apud ipſum uſque in finem, ſed non apud eum perſeverando non audit hanc

S. Auguſt. Tract. 45. in Ioann.

2. Cor. 4. 13.

» vocem. Venit ad Chriſtum, audivit alia & alia verba, illa & illa, omnia vera, ſana omnia: inter quæ omnia eſt & illa vox: *Qui perſeveraverit*, &c. Iſtam qui audierit, ovis eſt. Sed audiebat illam neſcio quis, & deſipuit, refriguit, audivit alienam; ſi prædeſtinatus eſt, ad tempus erravit, in æternum non periit; redit ut audiat quod neglexit, faciat quod audivit. Si enim de his eſt qui prædeſtinati ſunt, & errorem ipſius Deus præſcivit, & converſionem futuram; ſi aberravit, redit ut audiat vocem illam Paſtoris, & ſequatur dicentem: *Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit.* Bona vox, vera Paſtoralis, vox ſalutis in tabernaculis juſtorum. Nam facile eſt audire Chriſtum, laudare Evangelium, acclamare Concionatori: perſeverare uſque in finem, hoc eſt ovium vocem Paſtoris audientium.

9. 10. *Ego ſum oſtium. Per me ſi quis introierit, ſalvabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inveniet.* Animæ ad Chriſtum Jeſum per ipſummet, qui ſalutis oſtium eſt, ducendæ ſunt. In manu ejus vita & omnium copia bonorum eſt, quæ miſericorditer diſtribuit iis, qui in ejus gratia, non in propria virtute confidunt. Per Chriſtum in Eccleſiam ingredimur, ut ibi pabulo divini verbi, Myſteriorum, Sacramentorum; ut ſacratiſſimo Corpore & Sanguine ipſius paſcamur. Per Chriſtum egredimur ex hoc mundo, & in cælum recipimur, æterna veritate paſcendi. *Fur non venit niſi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego veni ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.* Id dixiſſe videtur, ut vitam habeant ingredientes, & abundantiù habeant egredientes. » Non autem poteſt quiſque per oſtium, id eſt, per Chriſtum egredi ad vitam æternam, quæ erit in ſpecie; niſi per ipſum in Eccleſiam ejus, quod eſt ovile ejus, intraverit ad vitam temporalem, quæ eſt in fide. Ideo ait, *Ego veni ut vitam habeant*, hoc eſt fidem quæ per dilectionem operatur, per quam fidem in ovile ingrediuntur ut vivant, quia juſtus ex fide vivit: *& abundantiùs habeant*, qui perſeverando uſque in finem, per illud oſtium, id eſt, per fidem Chriſti egrediuntur, quoniam veri fideles moriuntur; & abundantiùs habebunt vitam, veniendo quò Paſtor ille præceſſit, ubi numquam deinde moriantur.

S. Aug. Tract. 45. in Joann. n. 15.

Fur non venit niſi ut furetur, & mactet, & perdat, &c. Qui Beneficium ac Miniſterium Eccleſiaſticum ſuſcipit ut commodiùs vivat & lautiùs, ut Eccleſiæ reditibus ad luxum, ad ludos, ad voluptates abutatur; qui pravis dogmatibus, & moribus improbis, aut negligentia certè ſua animas perdit, fur eſt & latro. Ille verò Paſtor bonus eſt, qui exemplo Chriſti Jeſu Paſtorum Principis in id unum ſtudiis & modis omnibus incumbit, ut vitam æternam ejus ovibus procuret. Ob hunc enim finem Paſtor in Eccleſia conſtitutus eſt. *Fur non venit niſi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego veni ut vitam habeant, & abundantiùs habeant.*

11. *Ego ſum Paſtor bonus. Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis.* Devovere ſe ipſum debet pro ovibus ſuis bonus Paſtor ut victimam, tum per ſancti Miniſterii labores aſſiduos; tum etiam per vitæ ſuæ ſacrificium, ſi opus ſit, pro ſalute gregis. Sed proh pudor! ſunt qui dominicas oves ſuis cupiditatibus, avaritiæ ſuæ, iræ ſuæ, vindictæ, quieti immolant, illaſque perire ſinunt ut ſumptibus parcant aut labori. *Omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Jeſu Chriſti.* Sanè cùm incomparabiliter longè ſit melior anima quâ vivimus, terrenâ ſubſtantiâ quam exteriùs poſſidemus; qui non dat pro ovibus ſubſtantiam ſuam, quando pro his daturus eſt animam ſuam?

Philipp. 2.
S. Greg. M. Hom. 14. in Evang.

12. 13. *Mercenarius autem, & qui non eſt Paſtor, cujus non ſunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: & lupus rapit & diſpergit.* Quis eſt mercenarius? Sunt in Eccleſia quidam Præpoſiti, de quibus Paulus Apoſtolus dicit, *ſua quærentes, non quæ Jeſu Chriſti.* Quid eſt, ſua quærentes? *Non Chriſtum gratis diligentes, non Deum propter Deum quærentes, temporalia commoda conſectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes. Hæc quando amantur à Præpoſito, & propter hæc ſervitur Deo; quiſquis eſt talis, mercenarius eſt, inter filios ſe non computet.* In ordine Præpoſitorum Eccleſiæ, & filii ſunt, & mercenarii. Præpoſiti qui filii ſunt, Paſtores ſunt. Mercenarii non ſunt Paſtores merito, quamvis ſint gradu: neceſſarii tamen ſunt, (inquit S. Auguſtinus) multi quippe in Eccleſia commoda terrena ſectantes, Chriſtum prædicant, & per eos vox Chriſti auditur: & ſequuntur oves, non mercenarium, ſed vocem Paſtoris per mercenarium. Mercenarios demonſtravit Chriſtus, dicens, *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: Quæcumque ergo dixerint vobis, facite: ſecundùm opera verò eorum nolite facere.* Quid aliud dixit, niſi, per *mercenarios vocem Paſtoris audite?* Sedendo enim in Cathedra Moyſis legem Dei docent: ergo per illos Deus docet. Sua verò illi ſi velint docere, nolite audire, nolite facere. Certè enim tales ſua quærunt, non quæ Jeſu Chriſti; nullus tamen mercenarius auſus eſt dicere populo Chriſti, Tua quære, non quæ Jeſu Chriſti. Quod enim facit malè, non prædicat de Cathedra Chriſti: inde lædit unde mala facit, non unde bona dicit. *Botrum carpe, ſpinam cave. Botrus aliquando de radice vitis exortus, pendet in ſepe, creſcit palmes, inſeritur ſpinis, & portat fructum ſpina non ſuum. Non enim ſpinam vitis attulit, ſed ſpinis palmes incubuit. Noli interrogare niſi radices. Quære radicem ſpinæ, extra invenis à vite: Quære originem uvæ, vitis hanc protulit ex radice. Cathedra ergo Moyſi vitis erat: Phariſæorum mores ſpinæ erant. Doctrina vera per malos, palmes in ſepe, Botrus inter ſpinas. Cautè lege, ne dum quæris fructum, laceres manum: & cùm audis bona dicentem, ne imiteris mala facientem:* Sanctus Paulus qui ſcripſit, *Neminem habeo tam unanimem, qui ſincera affectione pro vobis ſollicitus ſit. Omnes enim quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Jeſu Chriſti:* alio loco inter mercenarios filioſque diſtinguens ait: *Quidam autem & propter invidiam & contentionem: quidam autem & propter bonam voluntatem Chriſtum prædicant, quidam ex caritate, ſcientes quoniam in defenſionem Evangelii poſitus ſum. Quidam autem ex contentione Chriſtum annuntiant, non ſincerè, exiſtimantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis meis.* Iſti mercenarii erant, Paulo Apoſtolo invidebant. Quare invidebant, niſi quia temporalia requirebant? Sed quid adjungat, attendite. *Quid enim? Dum omni modo ſive per occaſionem, ſive per veritatem Chriſtus annuntietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.* Veritas eſt Chriſtus: « veritas à mercenariis occaſione annuntietur, veritas à filiis veritate annuntietur: filii æternam hæreditatem patris patienter exſpectant, mercenarii temporalem mercedem conducentis feſtinanter exoptant: mihi humana gloria, cui mercenarios invidere video, minuatur; & tamen per linguas & mercenariorum & filiorum divina Chriſti gloria diffametur, cùm ſive occaſione, ſive veritate Chriſtus annuntietur. Tres perſonas attende, Paſtorem, mercenarium, latronem. *Diligendus eſt Paſtor, tolerandus mercenarius, cavendus eſt latro.*

Matth. 23. 2.
Philipp. 2. 20.
Philipp. 1. 15.
S. Aug. ſerm. 137. aliàs 49. de Verbis Dom.

13. *Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eum de ovibus.* Fugere, cùm manendum eſt; cedere, cùm reſiſtendum; ſilere, cùm loquendum, caracteres ſunt mercenarii, commoda tantùm ſua, non ovium ſalutem & ſpiritualem utilitatem quærentis. Peccantem non liberè audet arguere. « Ecce neſcio quis graviter peccavit, increpandus eſt, excommunicandus eſt: ſed excommunicatus inimicus erit, inſidiabitur, nocebit cùm potuerit. Jam ille qui ſua quærit, non quæ Jeſu Chriſti, ne perdat quod ſectatur, humanæ amicitiæ commoditatem, & inimicitiarum humanarum incurrat moleſtiam, tacet, non corripit. Ecce lupus ovi guttur apprehendit: diabolus fideli adulterium perſuaſit, tu taces, non increpas: ô mercenarie, lupum venientem vidiſti, & fugiſti Reſpondet fortè & dicit, Ecce hîc ſum, non fugi, *Fugiſti, quia tacuiſti: tacuiſti, quia timuiſti. Fuga animi timor eſt; corpore ſtetiſti, ſpiritu fugiſti.*

S. Aug. Tract. 46. in Joann. n. 8.

14. 15. *Ego ſum Paſtor bonus; & cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ, ſicut novit me Pater, & ego agnoſco Patrem*, cognitione adhæſionis & amoris; *& animam meam pono pro ovibus meis.* Sic bonus Paſtor oves ſemper habet in corde, ad honorem & imitationem Patris æterni, & Filii ejus Jeſu Chriſti: ſeque totum devovet, conſecrat, impendit pro ovibus, paratus ad vitam etiam pro ipſarum ſalute profundendam, ut Chriſtum ſummum Sacerdotem & victimam pro ſalute noſtra factum imitetur. Paſtorum officium audiſtis, ovium officia cogitate. *Et cognoſcunt me meæ*, quaſi dicat, *Diligentes obſequuntur. Qui enim veritatem non diligit, adhuc minimè cognovit.* Videte ſi Chriſti oves eſtis, videte ſi eum cognoſcitis, videte ſi lumen veritatis ſcitis; *non per fidem tantùm, ſed per amorem; non ex credulitate, ſed ex operatione.* Nam *qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt.* Ideo hîc ait Jeſus: *Sicut novit me pater, & ego agnoſco Patrem, & animam meam pono pro ovibus meis.* Id eſt, *Eâ caritate quâ pro ovibus morior, quantùm Patrem diligam oſtendo...* Paſtor bonus eſt in Eccleſia, qui non aliud quærit quàm Deum; mercenarius qui aliud. *Quiſquis autem à Deo præter Deum aliquid quærit, non caſtè Deum quærit.*

S. Greg. M. Hom. 14. in Evang.

S. Auguſt. ſerm. 137 aliàs 49. de Ve bis Domini.

16. *Et alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili; & illas oportet me adducere, &c.* Bonus Paſtor nuſquam ſatis laboraſſe pro animarum ſalute ſibi videtur. Alias & alias Animas Deo lucrari & acquirere conatur indies, ut numerus electorum illi ſoli cognitus impleatur, & ad conſummationem corporis Jeſu Chriſti tandem perveniatur. Summum in laboribus ſacri miniſterii Paſtorum ſolatium eſt, quòd vocem Chriſti per eos loquentis oves audiant, qui & oſtium eſt, & Paſtor ovium: oſtium, pandendo ſe; Paſtor, intrando per ſe. Et quidem quòd Paſtor eſt, dedit & membris ſuis; nam Apoſtoli, & boni Epiſcopi ſunt Paſtores. Oſtium verò nemo eorum ſe dicit. Hoc ſibi Chriſtus proprium tenuit, quà intrent oves. Denique Paulus Apoſtolus boni Paſtoris implebat officium, quando Chriſtum prædicabat, quia per oſtium intrabat. At ubi oves indiſciplinatæ cœperunt facere ſchiſmata, & alia oſtia ſibi ponere, non quà intrarent & congregarentur, ſed quà errarent ut dividerentur, dicentes, alii, *Ego ſum Pauli*; alii, *Ego ſum Cephæ*; alii, *Ego Apollo*; alii, *Ego Chriſti*: expaveſcens ad eos qui dixerunt, *Ego ſum Pauli*; tamquam clamans ad oves, Miſeræ, quà itis? Non ſum oſtium. *Numquid Paulus* (inquit) *pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Qui verò dicebant, *Ego ſum Chriſti?* invenerant oſtium. Ad illum oves ſibi commendatas adducere debent Paſtores, ad eum errantes reducere, *Ut fiat unum ovile, & unus Paſtor.* Ad conſummatam illam ovilis Dominici, id eſt, Eccleſiæ triumphantis unitatem ſuſpiremus, in qua perfecta erit caritas, Electos æternùm Deo conjungens, & inter ſe connectens; omnia membra capiti, totum ovile paſtori inſeparabiliter adunans in paſcuis uberrimis æternæ felicitatis. Interim verò Eccleſiam diligamus, ejuſque unitatem ſervemus, extra quam non eſt ſalus. *Non enim habet Dei caritatem, qui Eccleſiæ non diligit unitatem.*

1 Cor. 12.

S. Auguſt. Tract. 47. in Ioann.

S. Cyprianus.

17. 18. *Propterea me diligit Pater quia ego pono animam meam, ut iterum ſumam eam.* Nihil magis Paſtorem amore Dei dignum reddit, nihil magis ejus ſanctificationem promovet, nihil uberiorem gratiarum & benedictionum cæleſtium copiam in ipſum derivat, quàm bonorum & commodorum temporalium, ipſiuſque vitæ contemptus, ut miniſterium ſuum fideliter impleat. Vitam nimiùm diligere non debet bonus Paſtor & Eccleſiæ Miniſter, ſed eam Deo quotidiè conſecrare, & in ejus gloriam impendere, mori paratus occaſione data, ut ſalutem procuret Animarum Chriſti pretioſo ſanguine redemptarum. Debet autem ſacrificium ejus voluntarium eſſe, ut quamvis vitam conſervare poſſit, eam nihilominus devoveat & profundat, ſi neceſſe ſit, ex obedientia & caritate. *Et poteſtatem habeo ponendi eam: Hoc mandatum accepi à Patre meo.* Sicut Chriſtus pro

1. Joan. 3.

A nobis animam ſuam poſuit, ſic & nos debemus pro fratribus animas ponere.

20. *Dicebant autem multi ex ipſis: Dæmonium habet, & inſanit: Quid eum auditis?* Chriſtus Jeſus æterna Patris Sapientia, Veritas, hominum Redemptor tam atroces calumnias, tam horrendum contemptum patitur: & nos pro ipſo contemni & contumeliis affici non ſuſtinebimus? Patienter audit Filius Dei, *Dæmonium habet*: Patienter audit Sapientia; *Inſanit*: Patienter audit Veritas, *Quid eum auditis?* Et nos viles homunciones, peccatores, nihil de noſtro habentes præter mendacium & peccatum, irâ, odio, ultionis libidine accendimur, in eos qui nobis maledicunt, qui nos contemnunt, vel convitiis & calumniis impetunt. B Imitemur patientiam & manſuetudinem Paſtoris noſtri, ſi oves ejus eſſe volumus.

22. 23. 24. *Facta ſunt autem Encænia in Jeroſolymis, & hyems erat. Et ambulabat Ieſus in Templo, in porticu Salomonis. Circumdederunt ergo eum Judæi, & dicebant ei: Quouſque animam noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palam.* Non veritatem deſiderabant, quam inquirere videbantur, ſed calumniam præparabant. *Hyems erat*, & frigidi erant: ad illum enim divinum ignem accedere pigri erant. Sed accedere, eſt credere: qui credit, accedit; qui negat, recedit. Non movetur anima pedibus, ſed affectibus. Friguerant à diligendi caritate, & ardebant nocendi cupiditate. Longè aberant, & ibi erant: non accedebant credendo, & premebant C perſequendo. Quærebant audire à Domino, Ego ſum Chriſtus; & fortaſſe de Chriſto ſecundùm hominem ſapiebant. Prædicaverunt Prophetæ Chriſtum, ſed divinitatem Chriſti & in Prophetis, & in ipſo Evangelio nec Hæretici intelligunt: quantò minùs Judæi, quamdiu velamen eſt ſuper cor eorum? Ad eorum cæcitatem obſtupeſcamus, ſimilemque pœnam timeamus. Loquitur enim nobis Jeſus in Evangelio. Loquitur per os Miniſtrorum ſuorum, & Paſtorum ſuorum, loquitur per inſpirationes Spiritus ſancti ſui: & non credimus. Si enim verè crederemus in Chriſtum fide vivâ, operibus teſtaremur nos eſſe Diſcipulos Chriſti, faciendo quæ docuit, imitando quæ geſſit. 25. *Reſpondit eis Jeſus: Loquor vobis, & non creditis. Opera quæ Ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me.*

S. Aug. Tract. 48. in Ioann. n. 3.

D 26. 27. 28. *Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ovibus meis.* Fides quæ per dilectionem operatur, & in quâ perſeveratur, ſignaculum eſt ovium Chriſti. Ex ore ſummi Paſtoris didiciſtis quæ ſint oves; *Eſtote oves. Oves credendo ſunt, oves Paſtorem ſequendo ſunt, oves Redemptorem non contemnendo ſunt, oves per oſtium intrando ſunt, oves exeundo & paſcua inveniendo ſunt, oves vitâ æterna perfruendo ſunt.* Tres ovium Chriſti notæ, tria Prædeſtinationis ſigna. 1. Verbi ejus amor & auditio cum docilitate & obedientia. *Oves meæ vocem meam audiunt.* 2. Cura ſingularis & eximia Filii Dei de illorum ſanctificatione. *Et ego cognoſco eas.* 3. Imitatio perſeverans vitæ & operum Chriſti Jeſu. *Et ſequuntur me.* His jam tunc dat vitam æternam, cùm gratiam largitur, quæ gloriæ ſemen & pignus eſt, & eas ſervat E à perditione. *Et ego vitam æternam do eis; & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea.* Quid poteſt lupus? quid poteſt fur & latro? Non perdunt niſi ad interitum prædeſtinatos. De illis autem ovibus, de quibus dicit Apoſtolus, *Novit Dominus qui ſunt ejus*: & *Quos præſcivit, ipſos & prædeſtinavit; quos autem prædeſtinavit, ipſos & vocavit; quos autem vocavit, illos & juſtificavit, quos autem juſtificavit, ipſos & glorificavit*: de ovibus illis nec lupus rapit, nec fur tollit, nec latro interficit. Securus eſt de numero earum, qui pro eis novit quod dedit. Ideo ait, *Non rapiet eas quiſquam de manu mea.* Aliquando ſe ipſæ neſciunt oves, ſed Paſtor novit eas, ſecundùm iſtam prædeſtinationem, ſecundùm iſtam Dei præſcientiam, ſecundùm electionem ovium ante conſtitutionem mundi, de qua dicit Apoſtolus, *Sicut elegit nos in ipſo ante mundi conſti-*

S. Auguſt. Tract. 48. in Ioann. n. 4. 5.

2. Tim. 2. 19

Rom. 8. 30.

Epheſ. 1. 4. S. Aug. Tract. 45. in Ioann. n. 12.

tutionem. Secundùm iſtam præſcientiam Dei & prædeſtinationem, *quàm multæ oves foris, quàm multi lupi intus; & quàm multæ oves intus, & quàm multi lupi foris.* Quàm multi modò luxuriantur, caſti futuri; & quàm multi blaſphemant Chriſtum, credituri in Chriſtum; quàm multi ſe inebriant, futuri ſobrii; quàm multi rapiunt res alienas, donaturi ſuas: verumtamen modò vocem alienam audiunt, alienos ſequuntur. Item quàm multi intus laudant, blaſphematuri; caſti ſunt, fornicaturi; ſobrii ſunt, ſe vino poſtea ſepulturi; ſtante caſuri. (De prædeſtinatis enim loquimur: de his loquimur quos novit Dominus qui ſunt ejus,) &c. tamen ipſi, quamdiu rectè ſapiunt, Chriſti vocem audiunt. Ecce audiunt ipſi, non audiunt illi: & tamen ſecundùm prædeſtinationem non oves iſti, oves illi. O arcanum incomprehenſibile, *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* Væ præſumptioni humanæ, ſi ſalutem ſuam in manibus ſuis ſecuriorem putat quàm in manibus Salvatoris ſui! Væ præſumptioni humanæ, ſi Salvatorem illam ſervaturum confidit ſine cooperatione ſua, & niſi vigilet ipſa ne laqueis mundi, dæmonis, propriæque voluntatis implicetur, præceps agatur, perdatur!

36. 37. *Quem Pater ſanctificavit, & miſit in mundum, vos dicitis: Quia blaſphemas; quia dixi, Filius Dei ſum? Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.* Nihil efficacius eſt ad famam Paſtoris & Miniſtri Eccleſiæ contra calumnias & obtrectationes hominum improborum defendendam, quàm vocatio & miſſio legitima, morum innocentia, operum ſanctitas. Vocatio noſtra ſancta eſt, profeſſio ſancta, ſed terribilius ea de cauſa judicium nos manet, niſi vita & moribus ſancti ſimus; ut per opera noſtra cognoſcant omnes quia Deus in nobis eſt per Spiritum ſuum, & nos in Deo per intimam adhæſionem caritatis quam in cordibus noſtris diffundit: & credant verbis quæ Dei nomine ad ipſos loquimur. Eò collineare debet tota boni Paſtoris vita & converſatio, ut oves ejus Deum cognoſcant, earumque fides creſcat, nutriatur, roboretur, per caritatem operetur, perficiatur, conſummetur. *Si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoſcatis, & credatis quia ego in Patre, & Pater in me eſt.*

CAPUT XI.

Senſus Litteralis.

1. 2. ERAT *autem quidam languens Lazarus* nomine, *à Bathania* oriundus, ſeu ex vico ſito in eo Montis Oliveti tractu, qui Bethania dicebatur, *de caſtello Mariæ & Marthæ, ſororis ejus* In quo vico ſeu caſtello habitabant Maria & Martha ſorores ejus, eo nomine tunc apud Chriſti diſcipulos celebres, quòd ſæpe Chriſtum & ejus Apoſtolos hoſpitio recepiſſet. *Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, & exterſit pedes ejus capillis ſuis: cujus frater Lazarus infirmabatur*, ſeu periculosè ægrotabat. Unctionem à Maria pœnitente factam ſpectat Evangeliſta. Quæ enim poſt reſurrectionem Lazari facta eſt, capite ſequenti commemoratur.

Luc. 7.

3. 4. *Miſerunt ergo ſorores ejus ad eum*, ſcilicet ad Jeſum, *dicentes* per nuntium: *Domine, ecce quem amas infirmatur*, ſperantes fore ut eum ſanaret, ſiquidem nec bonitas de erat, nec poteſtas. *Audiens autem Jeſus, dixit eis; Infirmitas hæc non eſt ad mortem* vulgarem & permanentem; *ſed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam*, ut illius infirmitatis occaſione gloria Dei & Filii ejus magis inclareſcat & celebretur. *Nihil mirum* (inquit S. Cyrillus) *quòd dixerit non eſſe ad mortem infirmitatem Lazari, & tamen mors acciderit: ad rei enim exitum reſpicientes, quodque paulò poſt erat reſurrecturus, non quid medio tempore contigerit ſpectamus, ſed in quem finem res tota reciderit*: ſuam autem Deique gloriam eamdem eſſe manifeſtò declarat, cujus verè Filius ſit, ac unus cum Patre Deus.

S. Cyrill. lib. 7. 8. in Ioann. p. 676.

5. 6. 7. *Diligebat autem Jeſus Martham, & ſororem ejus Mariam, & Lazarum*, à quibus hoſpitio excipi ſolebat, & quos dilectione ſua dignos fecerat. *Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem manſit in eodem loco*, ubi nuntium accepit, *duobus diebus*, ut de morte ejus dubitari non poſſet, evidentiuſque eſſet miraculum reſurrectionis ejus, quod poſtea erat editurus. *Deinde poſt hæc dixit Diſcipulis ſuis: Eamus in Judæam iterum*, in ſortem Tribus Judæ & Benjamin, verſus Jeruſalem. Tunc enim ultra Jordanem erant in Peræa.

8. 9 10. *Dicunt ei Diſcipuli, Rabbi nunc quærebant te Judæi lapidare.* Non diu eſt quòd te Judæi lapidibus obruere volebant: ne te extremo periculo iterum exponas precamur. *Reſpondit Jeſus: Nonne duodecim ſunt horæ diei?* Certum eſt ac definitum diei ſpatium, quod minui non poteſt. *Si quis ambulaverit in die, non offendit*, non impingit, *quia lucem hujus mundi videt: ſi autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non eſt in eo*, lux illi non affulget, cujus beneficio cavere poſſit offendicula. Proverbiali hoc effato ſignificat Chriſtus certum & conſtitutum eſſe tempus quo vivere debeat, & officium explere ſuum, quo tempore illum Judæi interficere non poterant, cùm nihil pati poſſit invitus. Hæc etiam ſubintelligi poteſt applicatio ſententiæ, interprete S. Cyrillo: Nondum tempus eſt ut omninò recedam à Judæis, licèt impii ſint; ſed quemadmodum lumen diei non deficit niſi duodecim horarum confecto ſpatio, ſic neque ante tempus lumen doctrinæ meæ Judæis auferam, immò uſque ad mortem cum eis manebo, ut eos in tenebris errantes illuminem; ut eorum peccatis & voluntariæ cæcitati tribuendum ſit quòd in me ut ad lapidem offendant. Significat denique Diſcipulos nihil acerbi paſſuros, quamdiu cum illo erunt, qui omnia illuminat.

S. Cyrill. lib. 6. 7. in Ioann. p. 678.

11. 12. 13. 14. 15. 16. *Hæc ait, & poſt hæc dixit eis: Lazarus amicus noſter dormit*, id eſt, mortuus eſt. Hebræis uſitata erat figurata iſta locutio, ut mortem ſomni nomine ſignificarent. Quem loquendi modum ad mortem Lazari ſignificandam eò convenientiùs uſurpavit Jeſus, quòd brevî ipſum ſuſcitaturus eſſet, ac tam facilè ac homo dormiens à ſomno excitatur: *ſed vado ut à ſomno excitem eum. Dixerunt ergo Diſcipuli ejus: Domine ſi dormit, ſalvus erit*, convaleſcet; non eſt cur periculo te inferas, ut à ſomno ſalutari illum excites. *Dixerat autem Ieſus de morte ejus*, quam ſomnum vocabat figurato loquendi modo: *illi autem putaverunt quia de dormitione ſomni diceret*, ſeu de ſomno vulgari & ordinario, à quo tanquam à re noxia eum excitare vellet. Rudes enim adhuc erant in ſchola Chriſti. *Tunc Ieſus dixit eis manifeſtè*, abſque metaphora: *Lazarus mortuus eſt: & gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi*: Gaudeo propter vos, quia non eram ibi, precibus enim & fletibus piarum ſororum permotus fuiſſem ad ſanitatem illi reſtituendam: ex reſurrectione autem ejus fides in me veſtra augebitur & confirmabitur, meque vitæ Auctorem eſſe firmiùs credetis. Hæc gaudii mei ratio; veſter enim profectus mihi unicè cordi eſt: *Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus*, cujus nomen Græcè ſignificat gemellum, ad Condiſcipulos: *Eamus & nos ut moriamur cum eo.* Cùm decretum ſit Magiſtro noſtro ire in mortis periculum, eamus & nos in certam mortem: nec enim æquum eſt ut eum deſeramus. Quæ verba promptam quidem voluntatem, ſed & timiditatem; animumque generoſum & Dei amantem

S. Cyrill. Alexand.

amantem, ſed permixtum incredulitate ſapiunt. Nec A enim vult remanere ſine Jeſu, ſed condiſcipulos ad periculum cum Magiſtro adeundum hortatur. *Eamus, &c.* Si iverimus, de vita noſtra actum eſt; ſed tamen pati non recuſemus: neque enim tanti facere vitam nos oportet, ut ab illo ſeparemur.

17. 18. *Venit itaque Ieſus* Bethaniam: *& invenit eum*, ſcilicet Lazarum, *quatuor dies jam in monumento habentem*, jam à quatuor diebus in ſepulchro jacentem. *Erat autem Bethania juxta Hieroſolymam, quaſi ſtadiis quindecim*, dimidia paulò ampliùs leuca, ſecundùm noſtram menſurandi rationem. Verùm, dicet quiſpiam, ſi quindecim ſtadiis aberat Bethania, quomodo quatriduanus erat Lazarus? Reſpondetur, manſiſſe Chriſtum duos dies, antequam ad Lazarum iret. Pridie venerat nuntius, quo die mortuus eſt Lazarus: quarto itaque die venit Jeſus Bethaniam.

S. Chryſ. Hom. 61. in Ioann.

19. 20. *Multi autem ex Judæis* Hieroſolymitanis, ob viciniam, *venerant ad Martham & Mariam*, feminas nobilitate & religione inſignes, *ut conſolarentur eas de fratre ſuo*, ut earum dolorem de morte fratris lenirent: quod officium per ſeptem dies extendi ſolebat. *Martha ergo ut audivit, quia Ieſus venit, occurrit illi. Maria autem domi ſedebat*, Judæos conſolatores in intima domo excipiens, & ab illis detenta.

21. 22. *Dixit ergo Martha ad Ieſum: Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus*: illum enim pro tuo in nos amore ſanaſſes. *Sed & nunc ſcio, quia quæcumque popoſceris à Deo*, etſi naturæ viribus impoſſibilia, ut reſurrectionem fratris mei, *dabit tibi Deus*, C tuis precibus concedet. Non dixit, Sed modò rogo te, ut reſuſcites fratrem meum. Neſciebat enim an fratri ſuo utile eſſet reſurgere. Hoc tantùm dixit, Scio quia potes, ſivis facis: utrum enim facias, judicii tui eſt, non præſumptionis meæ.

S. Auguſt. Tract. 49. in Ioann. n. 13.

23. 24. *Dicit illi Ieſus: Reſurget frater tuus.* Non ait, Ego eum ſtatim reſuſcitabo, tum modeſtiæ causâ, tum ut Marthæ animum paulatim ad miraculi fidem ac ſpem excitaret. *Dicit ei Martha*, exiſtimans eum de univerſali reſurrectione loqui, in mundi fine futura: *Scio quia reſurget in reſurrectione in noviſſimo die.* De hac reſurrectione ſecura ſum: hoc objectum ſpei meæ.

25. 26. 27. *Dixit ei Ieſus: Ego ſum reſurrectio & vita.* Auctor ſum vitæ & reſurrectionis: ne ergo de me tam tenuiter ſentias, quaſi precariò & aliena virtute, D precibuſque ad Deum fuſis vitam procurare poſſim fratri tuo: per me & viventes vivunt, & mortui reſurgunt. *Qui credit in me*, qui me pro Chriſto & vitæ ac reſurrectionis Auctore agnoverit, mihique adhæſerit, *etiamſi mortuus fuerit, vivet*, reſurget ad vitam æternam. *Et omnis qui vivit*, qui mortalem in hoc mundo vitam agit, *& credit in me*, ſi in me credat fide per dilectionem operante, in eaque fide & dilectione perſeveret, *non morietur in æternum*, morte ſecunda; immò vivet vitâ immortali & beata. *Credis hoc?* Quaſi dicat Jeſus: Hoc præſertim credendum, hoc fratri tuo, tibique optandum eſt, hæc votorum tuorum ſumma eſſe debet, ut per me æternùm beatèque vivatis. *Ait ille* Martha: *Utique Domine, ego credidi quia tu es Chriſtus Filius Dei vivi, qui in* E *hunc mundum veniſti.* Jamdudum credidi te eſſe Chriſtum Filium Dei vivi, ac proinde vitæ datorem, qui in hunc mundum veniſti ut genus humanum à morte peccati, à morte æterna redimas & ſalves. Quando hoc credidi, credidi quia tu es reſurrectio; credidi quia tu es vita; credidi quòd qui credit in te, etſi moriatur, vivet; & qui vivit & credit in te, non morietur in æternum.

S. Auguſt. Tract 49. in Ioann.

28. 29. 30. *Et cùm hæc dixiſſet, abiit, & vocavit Mariam ſororem ſuam ſilentio*, id eſt, ſummiſſa voce, *dicens: Magiſter adeſt, & vocat te. Illa ut audivit, ſurgit citò, & venit ad eum.* Prompto animo vocanti obſecuta. *Nondum enim venerat Ieſus in Caſtellum, ſed erat adhuc in illo loco ubi occurrerat ei Martha*, prope ſepulchrum, quod extra vicum poſitum erat, pro more Hebræorum.

31. 32 *Judæi ergo* Hieroſolymitæ, *qui erant cum ea*, nempe cum Maria, *in domo, & conſolabantur eam, cùm vidiſſent Mariam quia citò ſurrexit, & exiit*, cùm eam tam citò ſurrexiſſe conſpexiſſent, ac foras exire, *ſecuti ſunt eam*, comitati ſunt honoris causâ, *dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.* Solebat enim illic major planctus excitari, velut renovato dolore. *Maria ergo, cùm veniſſet ubi erat Jeſus, videns eum, cecidit ad pedes ejus*, proſtravit ſe in ſignum ſummæ venerationis, quâ illum ceu Meſſiam à Deo promiſſum proſequebatur: *& dicit ei: Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus.* Non minor erat fides ejus quàm Marthæ; poteſtatem Jeſu & caritatem ejus æquè noverat: ideo eadem verba uſurpat. His autem verbis illum B tamquam Deum allocutam, conjicit S. Cyrillus, tametſi non accuratè locuta ſit, rata non adfuiſſe ipſum, quòd abeſſet corpore.

33. 34. *Ieſus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos qui venerant cum ea, plorantes, infremuit ſpiritu*, intimè commotus eſt compatientis & condolentis affectu vehementi; *& turbavit ſeipſum*, triſtitiam in ſe ipſo excitavit, eamque ſignis evidentibus indicavit: *& dixit: Ubi poſuiſtis eum?* Ubi ſepeliviſtis? *Dicunt ei: Domine, veni, & vide.* Interrogat, & velut ignorantem ſe gerit, ut omni ſuſpicione careret miraculum.

S. Chryſ. Hom. 62. in Ioann.

35. 36. 37. *Et lacrymatus eſt Ieſus*, Divinitatis ſignum editurus, humanitatis ſigna præmiſit, ut Deus & homo crederetur. *Neque enim in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falſus erat humanus af-* C *fectus.* Verùm hos motus certæ diſpenſationis gratiâ, ita cùm voluit animo ſuſcepit humano, ut cùm voluit factus eſt homo. *Dixerunt ergo Judæi: Ecce quomodo amabat eum.* Lacrymæ teſtes amoris in viro præſertim gravi & conſtante mortuum lugente. Tantiſper autem flet Jeſus mox comprimit lacrymas: ne videatur durus quidem & immiſericors ſine ullo ſenſu doloris, ſi amici mortem, & piarum ſororum afflictionem ſiccis oculis cerneret: & ne à virili ſapientis conſtantiâ deficere videtur, ſi intemperanter fleret. *Quidam autem ex ipſis*, ſarcaſmo diabolico Domino Jeſu inſultantes, *dixerunt: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci nati facere ut hic non moreretur?* Id enim multò faciliùs. Verùm erratis, ô Judæi, vos invidia tranſverſos agit. Qui enim noluit facere ut non moreretur, plus eſt quod facturus eſt, ut mortuus ſuſcitetur.

S. Auguſt. lib. 14. de Civit. Dei c. 9. n. 3.

S. Cyrill. lib. 7. & 8. in Ioan. p. 686.

S. Auguſt. Hom. 49. in Ioann.

38. 39. 40. *Ieſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo*, vehementi dolore commotus, quem vultus teſtabatur, *venit ad monumentum*, in quo ſepultum erat Lazari corpus (*Erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei*) ad claudendum oſtium ſpeluncæ. Hinc miraculi fides confirmatur, doli excluditur ſuſpicio. *Ait Ieſus: Tollite lapidem*: ne circumſtantes Judæi reſurrectionem mox futuram eſſe meram illuſionem dicerent, ſi clauſâ ſpeluncâ Lazarus redivivus prodiiſſet. *Dicit ei Martha, ſoror ejus qui mortuus fuerat: Domine jam fœtet, quatriduanus eſt enim.* Jeſum velle reſuſcitare non exiſtimabat Martha, ſed tantùm frui aſpectu amici jacentis: unde humanè ipſum avocabat ab introitu ſpeluncæ, ne fœtore quatriduani cadaveris offenderetur. *Dicit ei Ieſus: Nonne dixi tibi, quoniam, ſi credideris*, me eſſe reſurrectionis & vitæ Auctorem, *videbis gloriam Dei?* Divinum glorioſumque opus quod mox ſum editurus.

41. 42. *Tulerunt ergo lapidem* miniſtri circumſtantes: *Ieſus autem elevatis ſurſum oculis*, ad cælum, quæ Dei ſedes eſt, *dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audiſti me.* Gratias agit ut homo, pro divina miraculorum quorumvis efficiendorum poteſtate; & loquitur ac ſi res perfecta eſſet, ſe de Patris voluntate certum eſſe docens, ſeque unum cum illo Deum oſtendens, qui precibus non indigeret. *Ego autem ſciebam quia ſemper me audis*, volens quidquid ego volo, ſive quâ Deus una tecum voluntate, ſive quâ homo voluntate in omnibus tuæ conſentanea velim: *Sed propter populum qui circumſtat dixi* verba gratiarum actionis, *Ut credant quia tu me mi-*

ſiſti, videntes me tibi omnia accepta ferre, & poteſtatis quam habeo in mortem te auĉtorem profiteri; quam ſcilicet à te naſcendo accepi. Hic igitur gratiarum aĉtionis modus *œconomicè* à Chriſto uſurpatur, quatenus homo eſt, ne Judæi ampliùs illum in Beelzebub ſigna facere dicerent.

S. Cyrill. Alexand.

43. 44. *Hæc cùm dixiſſet, voce magna clamavit*, ut ab omnibus ejus verba mortis imperium penes ipſum eſſe demonſtrantia audirentur: *Lazare, veni foras.* Exi vivus è monumento. Vox ejus operatoria erat, efficax, vivifica: non precibus, ſed imperio uſus ad mortuum ſuſcitandum, ſe vitæ Auĉtorem, verumque Deum à Deo Patre miſſum in mundum ad hominum ſalutem oſtendit. *Et ſtatim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis.* Prodiit è ſepulchro jubente Jeſu, quamvis manibus pedibuſque vinĉtis. Mortuorum corpora ita ſepeliebantur apud Judæos, ut totum corpus ſindone involutum faſciis aſtringeretur, ut puerorum corpora. *Et facies illius ſudario erat ligata*, linteolo velata funiculis aut nodis adſtriĉto. *Dixit eis Jeſus: Solvite eum, & ſinite abire.* Solvite faſcias quibus involutus & ligatus eſt, ut domum abeat. Solvi juſſit ab adſtantibus, ut verè reſurrexiſſe certum & exploratum haberent. Illum verò non duxit in domum, nec apud ſe retinuit, ne gloriam ex edito miraculo captare videretur.

S. Chryſ. Hom. 63. in Ioann.

45. 46. *Multi ergo ex Iudæis, qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant quæ fecit Ieſus, crediderunt in eum.* Crediderunt eſſe Meſſiam promiſſum Patribus & à Deo miſſum, miraculi magnitudine & veritate conviĉti. *Quidam autem ex ipſis* Judæis in impietate & incredulitate ſua obdurati, *abierunt ad Phariſæos, & dixerunt eis quæ fecit Ieſus*, ut eorum gratiam aucuparentur.

47. 48. *Collegerunt ergo Pontifices & Phariſæi concilium, & dicebant:* in Senatu congregati dicebant: *quid facimus? Quia hic homo multa ſigna facit.* Multa edit miracula, plebem ſibi conciliat, quid facto opus in re quæ & Religionem ſpeĉtat & Rempublicam? *Si dimittimus eum ſic*, ſi eum agere ſinamus, nec illi contradicamus, *omnes credent in eum*, ut Meſſiam, eique ut Judæorum Regi parebunt: *& venient Romani* cum numeroſo & forti exercitu, *& tollent noſtrum locum & gentem.* Urbem noſtram, regionemque totam vaſtabunt: gentem internecione ac diſperſione delebunt. An ex animo id dicerent impii Politici hunc eventum revera metuentes, quia Meſſiam temporaliter regnaturum in Judæa exiſtimabant: an repugnante conſcientia, & ſpecie utilitatis publicæ invidiam ſuam velantes, non conſtat. Unum certum eſt, inexcuſabiles fuiſſe, cùm non ignorarent Jeſum palam docere obediendum eſſe Cæſari, & quibuſcumque Reĉtoribus Nullam potentiam terrenam affeĉtare, Regnum etiam oblatum fugiſſe.

49. 50. *Unus autem ex ipſis, Caiphas nomine, cùm eſſet Pontifex anni illius*, eòque nomine Synedrii Præſes, *dixit eis: Vos neſcitis quidquam*, parum cauti, parumque perſpicaces videmini in negotio publicum bonum ſpeĉtante: *nec cogitatis, quia expedit vobis*, opportunum & utile vobis eſt, *ut unus*, quicumque & qualiſcumque tandem ſit, etiam innocens & juſtus, *moriatur homo pro populo*, pro ſalute Reipublicæ devoveatur, *& non tota gens pereat*, id eſt à Romanis propter ipſum deleatur. Et hic quidem privatus erat Caiphæ ſenſus. Verùm alius erat ſenſus Spiritus ſanĉti linguam ejus regentis, Jeſum ſcilicet pro mundi redemptione ac ſalute moriturum. *Hoc autem à ſemetipſo non dixit*; non proprio ſpiritu aut inſtinĉtu, quaſi ſenſum illum habens in animo quem Deus intendebat; *ſed cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetavit.* Hoc non illius meritis, ſed Sacerdotali officio datum; non quòd ſummi Judæorum Pontifices Prophetiæ dono inſtruĉti ſeu adauĉti eſſent, ſed quia ejus ore uti voluit Deus velut organo ad humanæ redemptionis mox per Jeſum Chriſtum implendæ myſterium prædicendum, *Prophetavit*, inquam, *quòd Jeſus moriturus erat pro gente* Judæorum: *& non tantùm pro gente* una, ſcilicet Judaica: *ſed ut filios Dei, qui erant diſperſi* per omnes gentes, ſeu qui ab æterno eleĉti erant à Deo ex omnibus gentibus, ut filii Dei fierent, *congregaret in unum*, in unam Eccleſiam, ut fieret unum ovile, & unus Paſtor. Non ſine cauſa porro S. Evangeliſta notat Caipham Pontificem fuiſſe *anni illius*, quia quamvis ſummum Sacerdotium ad vitam duraret, filiique parentibus ſuccederent ſecundùm Legem: ambitio tamen & avaritia frequentes perſonarum mutationes introduxerant ad Principum & Præſidum arbitrium.

Exod. 28. Joſeph. lib. 18. Antiq. c. 3.

Quamvis porro Propheticus fuerit ſermo Caiphæ, ipſe tamen Propheta non fuit, ut explicat S. Cyrillus Alexand. *Ex iniqua mente*, inquit, *locutus eſt Caiphas quod locutus eſt: attamen ſermo ejus rei veræ interpres extitit, veluti in ordine prophetiæ enunciatus. Quod enim mors Chriſti bonorum cauſa futura eſſet, prædixit loquens id quod ignorabat, & Dominum glorificans, ut Balaam, ex neceſſitate, quoniam Sacerdotii dignitatem obtinebat, non tamquam ei data Prophetia, ſed Sacerdotii funĉtione: ſive quòd poſtmodum, quæ diĉta fuerant à Caipha, evenerunt, illo nullatenus Propheticam gratiam adepto. Conſentaneum eſt enim ut quod quidam loquuntur fiat, etſi nullo modo ſciant quòd omnino futurum ſit. Enimverò Caiphas dicebat pro ſolis Judæis futuram Chriſti mortem: hic verò pro univerſa hominum natura.* Vide Originem Tom. 30. in Johannem, ubi non omnem qui prophetat, Prophetam eſſe probat exemplo Balaam, quem *Augurem*, non Prophetam Scriptura Sacra vocat. Sicut non omnes qui opus aliquod ex ſe juſtum & bonum faciunt, propterea juſti ſunt, verbi gratiâ, qui ſunt in pauperes benefici ut ab hominibus laudentur, quia non ex habitu juſtitiæ, ſed ob vanam gloriam id faciunt.

S. Ioann. Chryſoſt. Hom. 64. in Joann. S. Cyrill. lib. 7. 8. S. Auguſt. Traĉt. 49. in Ioann.

53. 54. *Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum.* Communibus conſiliis mortem Jeſu omnimodo maturare decreverunt. *Ieſus ergo jam non palàm ambulabat apud Judæos*, Hieroſolymitanos, aut Hieroſolymis vicinos, ad illum uſque diem qui ſextus fuit ante Paſcha, quo in Bethaniam rediit (ut capite ſequenti S. Johannes commemorat) *ſed abiit in regionem juxta deſertum, in civitatem quæ dicitur Ephrem*, aut Ephron, prope Bethel, in Tribu Ephraim: *& ibi morabatur* latens *cum Diſcipulis ſuis*, ut homo cavens ſibi, ut juſtus aliis conſulens: ne vel illos magis exaſperaret, vel ſe data opera in periculum præcipitem daret, cùm nondum veniſſet hora ejus.

2. Paralip. 13. 19.

55. 56. *Proximum autem erat Paſcha Iudæorum*, quartum & ultimum prædicationis Chriſti: & aſcenderunt multi Jeroſolymam de regione illa, in quam ſe receperat Jeſus, *ante Paſcha, ut ſanĉtificarent ſe ipſos*, ut expiationibus ſolemnibus, ſacrificiis, orationibus ad Feſtum ritè celebrandum ſe præpararent. *Quærebant ergo Ieſum*, aut mera curioſitate duĉti, aut pravo animo, illum ut ut Sacerdotibus & Senatoribus traderent: *& colloquebantur ad invicem*, in Templo ſtantes: *quid putatis quia non venit ad diem feſtum?* Vobiſne videtur quòd pro more venturus ſit ad diem feſtum? Alii affirmabant, habita ratione conſtantis ipſius pietatis in Lege obſervanda: negabant alii, ratione habita imminentis capiti ſuo periculi; quo prudenter poſſe deterreri videbatur ab aditu Urbis & Templi. *Dederant autem Pontifices & Phariſæi mandatum, ut ſi quis cognoverit ubi ſit, indicet, ut apprehenderent eum.* Senatus impulſu Pontificum & Phariſæorum, Decretum dederat, cum dirarum interminatione, (quemadmodum in criminibus violatæ Religionis, læſæ Majeſtatis, aut proditæ Reipublicæ fieri ſolet) ut ſi quis noſſet ubi degeret, vel lateret, id indicaret Synedrio, ut eum caperent, ac ſpecie judicii interficerent

Senſus Moralis.

1. Erat *autem quidam languens Lazarus*, *&c* Multi cùm bonos & Deo acceptos viros mali aliquid, ut morbum, paupertatem, ſimileſque perpeti vident calamitates, perturbantur, ignari hæc maximè Dei amicis contingere. Nam & Lazarus Chriſti Jeſu amicus erat & ægrotus. *Erat quidam languens Lazarus.... Domine, ecce quem amas, infirmatur.*

2. (*Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, & exterſit pedes ejus capillis ſuis: cujus frater Lazarus infirmabatur.*) Mariæ & Marthæ domus Eccleſiæ figura eſt, quæ domus eſt orationis & caritatis. In ea ſunt Mariæ vitam in oratione & contemplatione agentes, & cor ſuum velut unguentum odoriferum ſuper Dominum effundentes. In ea ſunt Marthæ, bonis operibus occupatæ, & Chriſtum in pauperibus foventes, ac juvantes. In ea ſunt infirmi & languentes Lazari, imò & morientes morte peccati, qui Chriſti Jeſu omnipotenti virtute & gratia ſuſcitantur. *Deus ergo ſepultos ſuſcitat, & ſolvit peccati compede vinctos.*

S. Proſper.

3. *Miſerunt ergo ſorores ejus ad Eum, dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.* In tentationem incidit anima, in peccatum labitur, cùm ab ea Deus elongatur, & languens ſibi ipſi relinquitur. Eccleſiæ & fidelium amicorum preces cum fide, humilitate, fiduciâ ad Deum miſſæ à duabus ſororibus, mente & voluntate, eique peccatoris miſeriam, & amorem Jeſu qui pro peccatoribus mortuus eſt, exponentes, converſionem illius à divina miſericordia impetrant. Hanc pro ſe ipſo peccator imploret, & peccatorem ſe eſſe intelligens, & à timore divinæ juſtitiæ ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertens, in ſpem erigatur, fidens Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illumque tamquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiat, & dicat ex animo: *Domine ecce quem amas infirmatur*, ſufficit ut noveris; *Non enim amas & deſeris.* Mihi fiduciam inſpirant verba pietatis tuæ: *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores.* Si enim peccatores non amares, de cælo ad terras non deſcenderes.

Concil. Trid. Seſſ. 6. c. 6.
S. Auguſt. Tract. 49. in Ioann.
Matth. 6. 13.

4. *Audiens autem Jeſus, dixit eis: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei, &c* In omnibus quæ nobis eveniunt calamitatibus, nihil aliud optemus & poſtulemus, quàm Dei gloriam, ejus voluntatem, ſanctificationem noſtram; non carnis commoda, & temporales utilitates. Infirmi eſſe malimus quàm bona valetudine; pauperes magis quàm divites; contempti & abjecti in mundo, quàm honoribus & dignitatibus conſpicui, ſi id ad gloriam Dei & Chriſti Jeſu conducat. *Sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei.* Unus hic ſit Chriſtianorum finis, unum votum, major Dei gloria.

5. *Diligebat autem Jeſus Martham, & ſororem ejus Mariam, & Lazarum*, Amor Chriſti Jeſu erga membra ſua, origo & fons eſt omnium miſerationum & beneficiorum ejus. Infirmitates, & res adverſæ electorum, pignora ſunt amoris Dei erga ipſos, ad eorum purgationem, probationem, & perfectionem ab illo ordinatæ.

Non ſuum, ſed eorum, quos diligit, Jeſus bonum quærit, eorum ſanctificationem; bonos eos non ſupponit, ſed facit. Hoc amicitiæ Chriſtianæ exemplar. Utilitatem, aut delectationem ſuam non quærit in amicis, ſed illorum bonum præſertim ſpirituale, ut Dei amici fiant, ut illius verbum fideliter & obedienter audiant, ut Jeſum in familias ſuas & domos ſuſcipiant, ut ſi langueant & ægrotent, per Chriſti gratiam citò ſanentur; ſi mortui morte peccati, quantocyùs ſuſcitentur. Id orare, ea de re ſoliciti eſſe imprimis debemus, ſi verè diligimus. *Ille veraciter amat amicum, qui Deum amat in amico, aut quia eſt in illo, aut ut ſit in illo. Hæc eſt vera dilectio: propter aliud ſi nos diligimus, odimus potiùs quàm diligimus.* Si omnis qui amat, ſalvum vult habere quod amat; ſi intelligat quæ ſit vera ſalus, incipit illam amare in ſe, & ipſam cogitur veram habere & in amico. Vera ſalus, vita æterna. Amicus igitur ad ſalutem æternam diligendus. Si Chriſtiana amicitiâ diligis, totum quicquid vis amico tuo præſtare, ad hoc vis præſtare ut illam tecum teneat ſalutem. Amas enim juſtitiam, vis illum eſſe juſtum: amas ſub Deo eſſe, vis & illum eſſe ſub Deo: amas vitam æternam, illic eum vis tecum regnare in æternum. Quomodo amicus hujus ſæculi ſecundùm ſæculum amans animam ſuam, febrem vult expellere de amico ſuo, quem ſimiliter amat ut ſe, propter præſentem ſalutem: ſic tu quemcumque diligis, propter vitam æternam dilige; cùm inveneris iram, indignationem, odium, iniquitatem, ſic coneris expellere morbum animi, quomodo amicus ſæculi morbum corporis: ad hoc enim amas, ut facias quod & tu es. Ad hoc ama conjugem, ad hoc ama filium, ad hoc ama propinquum, vicinum, ignotum, inimicum, & erit in te perfecta caritas.

S. Auguſt. ſerm. 136. aliàs de Tempore 256.
Idem ſerm. 365. aliàs 38 inter 50. Homilias.

9. 10. *Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt: ſi autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non eſt in eo.* Quicquid in lumine Evangelii, & per Chriſti Jeſu gratiam agimus, bonum eſt. Quidquid ſine illis agimus, tenebræ ſunt. Lex Dei, voluntas Dei, lumen eſt, quod ſequi debemus, ne offendamus & cadamus: prudentia & mores ſæculi, voluntas noſtra, & amor proprius, nox eſt, in qua ſi ambulemus, offendimus. *Lucerna pedibus meis verbum tuum & lumen ſemitis meis.... Dirige me in via tua*, Domine Jeſu, *& ingrediar in veritate tua; lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum.* Errabant Apoſtoli, cùm ſecundùm ſæcularis prudentiæ regulas Magiſtro ac Domino ſuo conſilium dabant. Voluerunt enim conſilium dare Domino ne moreretur, qui venerat mori, ne ipſi morerentur. Cùm ergo vellent dare conſilium homines Deo, diſcipuli Magiſtro, ſervi Domino, ægroti Medico, corripuit eos, & ait: *Si quis ambulaverit in die, non offendit, &c.* Me ſequimini, ſi non vultis offendere: nolite mihi conſilium dare, quos à me oportet conſilium accipere,

Pſal. 118.
S. Auguſt. Tract. 49. in Ioann.

11. *Lazarus amicus noſter dormit: ſed vado ut à ſomno excitem eum.* Mors electorum ſomnus eſt. Mors juſtis deſiderabilis, ut quies & ſomnus operariis poſt diurnos labores. *Amodo jam dicit Spiritus: Ut requieſcant à laboribus ſuis* Spe reſurrectionis mortem contemnere debemus, quaſi una duntaxat nocte duraturam. Fleant igitur mortuos ſuos, qui putant mortuos; *Ubi reſurrectionis fides eſt, non mortis eſt ſpecies, ſed quietis. Iuſtis mors quietis eſt portus, nocentibus naufragium putatur.* Certè iis quibus gravis eſt timor mortis, non eſt grave mori: ſed grave eſt vivere ſub metu mortis. Non ergo mors gravis, ſed metus mortis. Metus autem opinionis eſt: opinio verò noſtræ infirmitatis, contraria veritati... Inſipientes mortem quaſi ſummum malorum reformidant: ſapientes quaſi requiem poſt labores, & finem malorum exſpectant... Mors abſolutio eſt & ſeparatio animæ & corporis: non eſt autem mala ſolutio, quia diſſolvi & eſſe cum Chriſto, multò meliùs. Non igitur mala mors. Denique Mors peccatorum peſſima. Non utique mors peſſima generaliter: ſed peſſima ſpecialiter peccatorum. Denique pretioſa juſtorum. Unde liquet *acerbitatem non mortis eſſe, ſed culpæ.* Mors juſtis *ſtipendiorum plenitudo, ſumma mercedis, gratia miſſionis eſt.* Mors corporis *non metuenda fortibus, deſideranda ſapientibus, miſeris expetenda.*

S. Ambroſ. lib. 6. in Luc. p. 1398.
S. Amb. lib. de Bono Mortis, c. 8.
Idem lib. 7. in Luc. n. 36.

14. 15. *Tunc ergo Ieſus dixit eis manifeſtè; Lazarus mortuus eſt. Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi.* Abſentia Chriſti à Domo Lazari ægrotantis, figura eſt ſubtractionis gratiæ, quam ſequitur lapſus juſti. Hæc interdum multis prodeſt ad ſalutem, & illis etiam qui cadunt, ſi ſint ex electorum numero, quibus omnia cooperantur in bonum, etiam peccata, quia humiliores, cautiores, & ferventiores reſur-

gunt. *Et gaudeo propter vos, ut credatis, quia non eram ibi.*

Gaudeo propter vos, &c. Cùm egregium aliquod opus edunt Paſtores animarum & Evangelii Miniſtri, gaudere poſſunt, modò non gaudeant ad vanitatem, ſed ob ſpiritualem Animarum profectum, aut converſionem. *Gaudeo propter vos, ut credatis.*

16 *Dixit ergo Thomas, qui dicitur Dydimus: Eamus & nos, & moriamur cum illo.* Si verè diſcipuli Chriſti ſumus, ad ipſum ſemper & ubique ſequendum parati eſſe debemus, ſive in vita, ſive in morte; nos illi victimarum inſtar devoventes; cum illo & propter illum, qui pro nobis mortuus eſt, bona omnia temporalia, honores, quietem, vitam ipſam exponere parati, [Pſal. 43. 22.] *Propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis.* Neque mors, neque vita nos ſeparet à caritate Dei quæ eſt in Chriſto Jeſu.

17. *Venit itaque Jeſus, & invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.* Habitus & conſuetudo peccati, ſepulchrum eſt animæ mortuæ, putridæ, fœtentis, ex quo excitari non poteſt, niſi gratiæ miraculo. Hoc peccatorum genus Lazarus in monumento quatriduanus repræſentat. Tres mortui, quos ſuſcitavit Jeſus, triplex genus peccatorum ſignificant, quos à morte peccati per gratiam ſuam revocat ad vitam ſpiritualem. [S. Aug. Tract. 49. in Ioann. n. 3.] Reſuſcitavit filiam Archiſynagogi adhuc in domo jacentem; reſuſcitavit juvenem filium viduæ extra portas civitatis elatum; reſuſcitavit Lazarum ſepultum quatriduanum. Intueatur quiſque animam ſuam: ſi peccat, moritur: peccatum mors eſt animæ. Sed aliquando in cogitatione peccatur. Delectavit quod malum eſt, conſenſiſti, peccaſti; conſenſio illa occidit te: ſed intus eſt mors, quia cogitatum malum nondum proceſſit in factum. Talem animam reſuſcitare ſe ſignificans Dominus, reſuſcitavit illam puellam, quæ nondum erat foras elata, ſed in domo mortua jacebat: quaſi peccatum latebat. Si autem non ſolùm malæ delectationi conſenſiſti, ſed etiam ipſum malum feciſti, quaſi mortuum extra portam extuliſti: jam foris es, & mortuus elatus es. Tamen & ipſum Dominus reſuſcitavit, & reddidit viduæ matri ſuæ. Si peccaſti, pœniteat te: & reſuſcitat te Dominus, & reddet Eccleſiæ matri tuæ. Tertius mortuus eſt Lazarus. *Eſt genus mortis immane, mala conſuetudo appellatur.* Aliud eſt enim peccare, aliud peccandi conſuetudinem facere. Qui peccat & continuò corrigitur, citò reviviſcit: quia nondum eſt implicatus conſuetudine, nondum ſepultus. Qui autem peccare conſuevit, ſepultus eſt, & bene de illo dicitur, *Fœtet*: incipit enim habere peſſimam famam, tamquam odorem teterrimum. Tales ſunt omnes aſſueti ſceleribus, perditi moribus. Dicis ei, Noli facere. Quando te audit quem terra ſic premit, & tabe corrumpitur, & mole conſuetudinis prægravatur. Nec ad ipſum tamen reſuſcitandum minor fuit virtus Chriſti. Quotidie videmus homines peſſima conſuetudine permutata vivere meliùs, quàm vivunt qui reprehendebant. Et Lazarum Dominus ſuſcitavit. Nemo deſperet, nemo de ſe præſumat. Omnes ſuſcitare poteſt, ne deſperemus: paucos ſuſcitat, ne de illius miſericordia præſumamus.

19. *Multi autem ex Iudæis venerant ad Martham & Mariam, ut conſolarentur eas de fratre ſuo.* Pias ſorores [S. Cyprian. Tract. de Lapſis.] conſolabantur, ob mortem fratris illis condolentes. Animas ſuas non plangebant mortuas per incredulitatem & invidiam in Chriſtum. *Si quem de tuis charis mortalitatis exitu perdidiſſes, ingemiſceres dolenter & fleres: facie inculta, veſte mutata, neglecto capillo, vultu nubilo, ore dejecto indicia mœroris oſtenderes. Animam tuam miſera perdidiſti, ſpiritaliter mortua ſupervivere hic tibi, & ipſa ambulans funus tuum portare cœpiſti; & non acriter plangis, non jugiter ingemiſcis? Non te vel pudore criminis, vel continuatione lamentationis abſcondis?*

20. *Martha ergo ut audivit quia Ieſus venit, occurrit illi: Maria autem domi ſedebat.* Ut primùm peccator novit appropinquare Jeſum ad cor ſuum primis inſpirationibus ac motionibus ad converſionem, faſtidio mundi ac voluptatum, intuitu & horrore deformitatis peccati, Martham, id eſt, voluntatem præmittere debet ad Jeſum per ſancta deſideria, per opera caritatis, uberes eleëmoſynas peccati redemptrices: interimque Maria, id eſt, mens intra ſe collecta vacare debet orationi, meditationi, vitam præteritam diſcutere; cor ſuum, omneſque illius affectus ſcrutari, peccata lacrymis expiare, mortuam Animam deflere, nullam niſi verbi Dei conſolationem admittere, ſola ſpe miſericordiæ divinæ inniti.

21. *Dixit ergo Martha ad Jeſum: Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus.* multi vadunt ad Jeſum cùm eorum fratres, filii, uxores, mariti, propinqui, amici conſtituti ſunt in gravi periculo mortis corporalis: vix ad eum quiſquam confugit, cùm mortui ſunt morte peccati, vel grave periculum eſt ne moriantur. Mortem carnis omnis homo timet, mortem animæ pauci. Pro morte carnis quæ ſine dubio quandoque ventura eſt, curant omnes ne veniat: inde eſt quod laborant. [S. Aug. Tract. 49. in Ioann. n. 2.] *Laborat ne moriatur homo moriturus, & non laborat ne peccet homo in æternum victurus. Et cùm laborat ne moriatur, ſine cauſa laborat: id enim agit ut multùm mors differatur, non ut evadatur: ſi autem peccare nolit, non laborabit, & vivet in æternum.* O ſi poſſemus excitare homines, & cum ipſis pariter excitari, ut tales eſſemus amatores vitæ permanentis, quales ſunt homines amatores vitæ fugientis! Quid non facit homo ſub mortis periculo conſtitutus? Gladio impendente cervicibus, prodiderunt homines quicquid unde ſibi viverent reſervabant. Quis non continuò prodidit ne percuteretur? Et poſt proditionem fortaſſe percuſſus eſt. Quis non, ut viveret, continuò perdere voluit unde viveret, eligens vitam mendicantem quàm celerem mortem? Cui dictum eſt Naviga ne moriaris, & diſtulit? Cui dictum eſt, Labora ne moriaris, & piger fuit? *Levia Deus jubet ut in æternum vivamus, & obedire negligimus. Non tibi Deus dicit, Perde quicquid habes, ut vivas exiguo tempore in labore ſollicitus: ſed, da pauperi unde habes, ut vivas ſemper ſine labore ſecurus.*

22. *Sed & nunc ſcio, quia quæcumque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus.* Non dixit, Sed & modò rogo te [S. Auguſt.] ut reſuſcites fratrem meum. Neſciebat enim an fratri ſuo utile eſſet reſurgere. Hoc tantùm dixit, Scio quia potes, ſi vis facis: utrum enim facias, judicii tui eſt, non præſumptionis meæ. [S. Bern. Tract. de Grad. Humil. c. 22.] Sic orare debemus, cùm temporalia petimus. Sed & in ſpiritualium petitione bonorum, fides & ſpes orant ſilente lingua. *Sed & nunc ſcio, &c.* O ſanctæ mulieres, Chriſti familiares, ſi fratrem veſtrum amatis, cur ejus miſericordiam non flagitatis, de cujus potentia dubitare, pietate diffidere non poteſtis? Reſpondent: *Sic meliùs tamquam non orantes oramus, ſic efficaciùs tamquam diffidentes confidimus. Exhibemus fidem, perhibemus affectum, ſcit ipſe cui non eſt opus ut aliquid dicatur, quid deſideremus.* Scimus quidem quòd omnia poteſt, ſed hoc tam grande miraculum, tam novum, tam inauditum, etſi ejus ſubeſt potentiæ, multùm tamen excedit univerſa merita humilitatis noſtræ. Sufficit nobis potentiæ locum, pietati dediſſe occaſionem, malentes patienter exſpectare quid velit, quàm impudenter quærere quod forſitan nolit. Denique quod noſtris meritis deeſt, verecundia forſitan ſupplebit.

23. 24. 25. 26. *Dicit illi Jeſus: Reſurget frater tuus.* Solatium fidelium, reſurrectio mortuorum. Lazarum & alios ſuſcitavit Jeſus, ut futuræ omnium hominum in noviſſimo die reſurrectionis fidem firmaret. [S. Ambroſ lib. de Fide Reſurrect.] *Non enim unum Lazarum, ſed fidem omnium ſuſcitavit: quod tu ſi credas, cùm legis, mens quoque tua, quæ mortua fuerat, in illo Lazaro reviviſcit.* Dicit ei Martha: *Scio quia reſurget in reſurrectione, in noviſſimo die. Dicit ei Ieſus: Ego ſum reſurrectio & vita: qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet, &c.* Chriſtus omnis vitæ & reſurrectionis in membris ſuis principium eſt, cùm ſit vita per eſſentiam, æternamque nativitatem. 2. Fons eſt reſurrectionis ab infidelitate ad fidem, per in-

ſpirationem ipſius fidei; & à peccato ad gratiam, per inſpirationem caritatis. 3. Auctor eſt & exemplar reſurrectionis ad vitam immortalem & glorioſam, per vitæ gloriæque ſuæ communicationem. Tria hæc fidei noſtræ dogmata unâ ſententiâ complectitur, tradit, & firmat Chriſtus Jeſus. Primum his verbis: *Ego ſum reſurrectio & vita.* Alterum iſtis: *Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet*, Tertium ſequentibus: *Et omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum.* Hæc credere neceſſe eſt ad ſalutem: *Credis hoc?* Sine fide explicita Divinitatis & humanitatis Jeſu Chriſti nemo juſtificari poteſt. In hac nos exercere frequenter debemus ad Altare ſanctum, ubi Chriſtum vitam noſtram reipſa præſentem in Euchariſtiæ Sacramento adoramus; quia fides fons eſt orationis: utrumque complectitur & exprimit Marthæ confeſſio: *Utique Domine, ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum veniſti.*

32. 33. *Maria ergo cùm veniſſet ubi erat Ieſus, videns eum, cecidit ad pedes ejus*, velut ad thronum gratiæ, ad fontem veræ conſolationis; *& dicit ei: Domine, ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater meus.* Noſtris enim lacrymis & precibus fratris noſtri ſanitatem ſumma tua miſericordia, & quam non ſemel expertæ ſumus, divina tua in nos caritas non negaſſet. *Ieſus ergo ut vidit eam plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea plorantes, infremuit ſpiritu & turbavit ſe ipſum.* Non infirmitate ſeipſum turbavit, ſed poteſtate. Humanos affectus ut in ſe ipſo ſanctificaret, aſſumpſit. *Ubi ſumma poteſtas eſt, ſecundùm voluntatis nutum tractatur infirmitas.* Id ſignificatur his verbis: *Turbavit ſeipſum.* Infremuit autem horrore peccati, per quod mors in mundum introivit: infremuit in mortem, & diabolum ejus auctorem: infremuit in Judæorum incredulitatem, qui hoc ipſo, quod mox editurus erat miraculo abuſuri erant, cùm tamen faciendum eſſet ut crederent. Myſtica denique ſignificatio eſt in veris illis Chriſti Jeſu affectibus. *Quid eſt quòd turbat ſemetipſum Chriſtus, niſi ut ſignificet tibi quomodo turbari debeas, cùm tanta mole peccati gravaris & premeris?* Attendiſti te, vidiſti te reum, apud te dixiſti: Illud feci, & pepercit mihi Deus; illud commiſi, & diſtulit me: Evangelium audivi, & contempſi; baptizatus ſum, & innocentiam amiſi, baptiſmi ſolemne pactum irritum feci; pœnitentiam egi, & in eadem peccata relapſus ſum: quid facio? quò eo? unde evado? *Quando iſta dicis, jam fremit Chriſtus; quia fides fremit, In voce frementis apparet ſpes reſurgentis. Si ipſa fides intus, ibi eſt Chriſtus fremens.* In corde igitur hominis, quem premit magna moles & conſuetudo peccati, tranſgreſſoris ſancti Evangelii, contemptoris pœnarum æternarum, *fremat Chriſtus, increpet ſe homo. Flevit Chriſtus, fleat ſe homo. Quare enim flevit Chriſtus, niſi quia flere hominem docuit? Quare fremuit & turbavit ſemetipſum, niſi quia fides hominis ſibi meritò diſplicentis fremere quodammodo debet in accuſatione malorum operum, ut violentiæ pœnitendi cedat conſuetudo peccandi?*

[S. Auguſt. Tract. 49. in Ioann.]

34. *Et dixit: Ubi poſuiſtis eum?* Perditum hominem quaſi neſcit Deus. Unde in judicio dicet: *Non novi vos, diſcedite à me.* Quid eſt, Non novi vos? Non vos video in luce mea, non vos video in illa juſtitia quam novi. Sic & hic tanquam neſciens talem peccatorem, cujus figura erat quatriduanus Lazarus, dixit: *Ubi poſuiſtis eum? Dicunt ei: Domine, veni & vide.* Peccator conſuetudine peccati oppreſſus, mortuus eſt, vitam poſtulare non poteſt, ire per ſe non poteſt ad Jeſum ut ab eo ſuſcitetur: pro illo humiliter & ferventer orandus eſt Dominus. *Domine, veni & vide.* Vide infelicem animam, in qua putredo peccati imaginis tuæ lineamenta obliteravit. Quid eſt, *Vide?* Miſerere. Videt enim Dominus quando miſeretur. *Vide humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea.*

[Pſal. 24. 18.]

35. 36 *Et lacrymatus eſt Ieſus.* Totius generis humani mortem, Judæorum cæcitatem deflet. Lacrymis ſuis noſtras ſanctificat, abſtergit, vanaque, & mundana gaudia expians, veram & æternam parit nobis lætitiam. pro te non fles, homo peccator, pro quo flevit Deus homo? Fles jacturam bonorum periturorum, & non fles jacturam gratiæ, caritatis, gloriæ? Non fles jacturam Dei tui? Fles Didonis mortem, ut Auguſtinus olim peccator, & non fles mortem animæ tuæ? Lacrymas tuas excitent ſanctæ Chriſti lacrymæ, nec non ſanguis pretioſus pro anima tua in cruce effuſus, & ad illum redamandum te accedant, qui te ſumma caritate dilexit, & cùm mortuus eſſes peccatis, vivificavit, paratus omnia tibi donare delicta ſi diligas. *Ecce quomodo amabat eum.*

38. *Jeſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo, venit ad monumentum. Erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei. Ait Ieſus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha: Domine, jam fœtet, quatriduanus eſt enim* Peccatoris inveterati ſepulchrum, cor proprium eſt, conſuetudinis mole, quaſi duro gravique lapide, clauſum gratiæ Dei; tenebris obſcuratum, corruptione fœtens. Ad hoc malum per gradus pervenitur. "Nam poſtquam terribili Dei judicio prima flagitia impunitas ſequitur, experta voluptas libenter repetitur, repetita blanditur. Concupiſcentia reviviſcente ſopitur ratio, ligat conſuetudo. Trahitur miſer in profundum malorum, traditur captivus tyrannidi vitiorum, ita ut carnalium voragine deſideriorum abſorptus, ſuæ rationis divinique timoris oblitus, dicat inſipiens in corde ſuo, *Non eſt Deus.* Jam indifferenter libitis pro licitis utitur; jam ab illicitis cogitandis, patrandis, inveſtigandis, animus, manus, vel pedes non prohibentur. Quemadmodum denique juſtus corde alacri & abſque labore pro bona conſuetudine currit ad vitam, ſic impius pro malo uſu non ratione ſe gubernans, non timoris fræno revocans, intrepidus feſtinat ad mortem. Medii ſunt qui fatigantur, anguſtiantur, qui nunc metu cruciantur gehennæ, nunc priſtina retardati conſuetudine, deſcendendo vel aſcendendo laborant." *Supremus tantùm & infimus current abſque impedimento, & abſque labore: ad mortem hic, ad vitam ille feſtinat, alter alacrior, alter proclivior. Illum alacrem caritas, hunc proclivem cupiditas facit: in altero amor, in altero ſtupor laborem non ſentit. In illo denique perfecta caritas, in iſto conſummata iniquitas foras mittit timorem. Illi veritas, huic cæcitas dat ſecuritatem.*

[S. Bern. Tract. de Gradibus Humilit. cap. 21.]

Tollite lapidem, ait Jeſus. *Mortuus ſub lapide, reus ſub Lege.* "Lex enim quæ data eſt Judæis, in lapide ſcripta eſt. Omnes autem rei ſub lege ſunt: bene viventes cum lege ſunt. *Juſto lex non eſt poſita.* Quid eſt ergo, *Lapidem removete?* Gratiam prædicate. *Littera occidit, Spiritus vivificat.* Littera occidens, quaſi lapis eſt premens. *Tollite lapidem.* Removete legis pondus, gratiam prædicate." *Si enim data eſſet lex, quæ poſſet vivificare, omnino ex lege eſſet juſtitia. Sed concluſit omnia Scriptura ſub peccato, ut promiſſio ex fide Jeſu Chriſti daretur credentibus.* Poterat Chriſtus ſolo verbo removere lapidem, ſed illum removeri juſſit, ut ſignificaret homines cooperari ſaluti ſuæ debere; externa tollere impedimenta, proximas occaſiones peccati, omnia quæ pravos habitus fovent. *Tollite lapidem.* Admonet Martha mortuum jam fœtere. Caritatis enim officium eſt monere innocentes ut à conſortio & frequentatione peccatorum pravis exemplis fœtentium, & odorem mortis exhalantium, ſibi caveant. *Jam fœtet, quatriduanus eſt enim.*

[1. Tim. 1. 9. S. Aug. Tract. 49 in Ioann. Galat. 3. 21. 22.]

43. 44. *Hæc cùm dixiſſet, voce magna clamavit: Lazare veni foras.* Cùm Paſtor ſanctus orat pro converſione peccatoris, Chriſtus orat. *Orat* enim *in nobis ut caput noſtrum, orat pro nobis ut Sacerdos noſter, oratur à nobis ut Deus noſter.* Verumtamen non ſufficit externorum impedimentorum amotio, non ſufficiunt lacrymæ & oratio Paſtoris, ſed neceſſaria eſt vox gratiæ potentiſſimæ & efficaciſſimæ, quâ Deus peccatorem prava conſuetudine implicatum, è ſepulchro duri cordis ad peccati confeſſionem evocet. Quàm difficilè ſurgit, quem moles malæ conſuetudinis premit! Sed tamen ſurgit: occultâ gratiâ intus vivificatur: ſurgit poſt vocem ma-

[S. Auguſt. alibi.]

A gnam. *Et ſtatim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis, & facies ejus ſudario erat ligata.* Per confeſſionem foras procedit peccator; mortuus erat, per contritionem reviviſcit, per confeſſionem foras prodit; ligatus tamen, donec Sacerdotis abſolutione vincula ejus ſolvantur. *Sed ut confitearis, Deus facit magna voce clamando, id eſt, magna gratiâ vocando.* Denique juſſu Domini vincula ſolvuntur à Miniſtris. *Quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cælo.*

S. Auguſt. Tract. 49. in Ioann. — Matt. 16.

Dixit eis Jeſus: Solvite eum, & ſinite abire. Diſcipuli jam viventem ſolvunt, quem Jeſus reſuſcitaverat mortuum. *Si enim Diſcipuli Lazarum mortuum ſolverent, fœtorem magis oſtenderent, quàm virtutem. Illos* ergo dumtaxat *nos debemus per paſtoralem auctoritatem ſolvere, quos Auctorem noſtrum cognoſcimus per ſuſcitantem gratiam vivificare.*

S. Greg. M. Hom. 26. in Evang.

47. 48. *Collegerunt ergo Pontifices & Phariſæi Concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem.* Cùm admirari deberent Sacerdotes, Legiſperiti, & Phariſæi, & auctoritate ſua efficere ut ab omnibus agnoſceretur & coleretur Jeſus ut Meſſias à Deo promiſſus, quem & Prophetiæ, & doctrinæ veritas, & vitæ ſanctitas, & indubitata miracula demonſtrabant eſſe Filium Dei, & à Patre miſſum, ut ipſe profitebatur, illum qui mortuum ſuſcitaverat interficere voluerunt. O amentiam! Ei qui in aliis mortem vicerat mortem inferre meditantur, & dicunt, *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?* Adhuc hominem appellant, cùm tale Divinitatis ejus teſtimonium acceperint. *Quid facimus?* Credere oportuit, & colere, & adorare, neque ampliùs merum hominem exiſtimare. Reipublicæ periculum comminiſcuntur & obtendunt, ut perdant innocentem. Seditionis metum prætexunt, ut invidiæ ſuæ & ambitioni ſatisfaciant impii Politici. *Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani,* &c. Simulatus timor! Numquid enim populum ad ſeditionem impellebat Jeſus? Num diſſuadebat cenſum dare Cæſari? Nonne Regem ipſum facere turbæ voluerunt, & refugit? Nonne humilem & abjectam vitam duxit? Nonne domo & opibus caruit? Hæc ergo ſine ratione ullâ dicebant, ſuâ adversùs Jeſum invidia excæcati. Nonne Jeſus manſuetudinem docuit? Nonne alapis cæſos non ulciſci? nonne injuria affectos tolerare? Nonne ad patiendum quàm ad interendum aliis malum promptiores eſſe admonuit? Numquid hæc tyrannidem affectantis ſunt, an tollentis? Sed publicum fingunt periculum hypocritæ, ut malignum invidiæ ſuæ conſilium de occidendo Jeſu exequantur. *Venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem.* An prudentes dici poſſunt, qui publico bono conſulere videri volunt & proprium bonum, animæque ſuæ ſalutem negligunt? Plus perditi homines cogitabant quomodo nocerent, ut perderent; quàm quomodo ſibi conſulerent, ne perirent. *Temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitaverunt, ac ſic utrumque amiſerunt.* Nam & Romani poſt Domini paſſionem & glorificationem tulerunt eis & locum & gentem, expugnando & transferendo, & in eis impletum eſt quod prædixit Chriſtus: *Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores.* Ea falſorum Politicorum, & prudentium hujus ſæculi ſors eſt. *Trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* Timent perdere terram, & perdunt cælum: timent perdere pecuniam, & perdunt animam: timent perdere temporale bonum, & amittunt Deum.

S. Ioann. Chryſoſt. Hom. 63. in Ioann. — S. Auguſt. Tract. 49. in Ioann. — Matt. 8. 10.

49. 50. 51. 52. *Unus autem ex ipſis, Caiphas nomine, cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetavit,* &c. Mali quandoque ſalutaris veritatis oracula movente ac ſuggerente Deo proferunt, ne alii de gratiis ad proximi ſalutem ſibi datis extollantur, eòque ſanctiores ſe exiſtiment, quo divinis illis talentis ditiores: aut ſibi tribuant lumen, veritatem, doctrinam, intelligentiam quæ eſt à Patre luminum. *Hoc autem à ſemetipſo non dixit; ſed cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetavit, quòd Jeſus moriturus erat pro gente, & non tantùm pro gente, ſed ut filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in unum.* Filios Dei appellavit utique præter Hebræam gentem, in cæteris etiam omnibus gentibus conſtitutos, nondum fideles, nondum baptizatos. Quomodo ergo Dei filios, niſi ſecundùm prædeſtinationem, ſecundùm quam & Apoſtolus dicit, quòd *Nos elegerit Deus in Chriſto ante conſtitutionem mundi?* Illa verò in unum congregatio factura eos erat filios Dei. Neque enim *in unum* dictum eſt aliquem corporalem locum, cùm de tali vocatione gentium Propheta prædixerit; *Et adorabunt unuſquiſque de loco ſuo omnes inſulæ gentium:* Sed *congregaret in unum* dictum eſt, *in unum ſpiritum, & in unum corpus, cujus unum caput eſt Chriſtus. Talis congregatio ædificatio eſt templi Dei. Talem congregationem non generatio carnalis, ſed regeneratio ſpiritalis facit.*

S. Aug. Epiſt. 187. aliàs 57 cap. 12. n. 37. — Epheſ. 1. 4.

B 53. 54. *Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum. Jeſus ergo non in palam ambulabat,* &c. Non potentia ejus defecerat, ſed in hominis infirmitate vivendi exemplum Diſcipulis demonſtrabat, in quo appareret non eſſe peccatum, ſi fideles ejus, qui ſunt membra ejus, oculis perſequentium ſe ſubtraherent, & furorem ſceleratorum latendo potiùs devitarent, quàm ſe offerendo magis accenderent. Exemplo igitur ſuo doctrinam confirmavit, quam verbo tradiderat: *Cùm vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam.* Mundus Chriſtum Jeſum perſequitur in doctrina ſua, in lege ſua, in membris ſuis: illum interficere cogitat, & rurſus crucifigere: blanditiæ ejus, perſecutiones ſunt: illum fugiamus, Jeſum ſequamur ut fideles Diſcipuli, illum in cor noſtrum C ſuſcipiamus, & cum illo procul à conſilio impiorum converſemur. *Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit.* Ad hoc conſilium quatuor modis tenditur. *Quidam enim trahuntur inviti, alii attrahuntur illecti, alii ſeducuntur ignari, alii ſequuntur ſpontanei.* Iſtis neceſſariæ ſunt quatuor virtutes, quibus armati reſiſtant ne in conſilium impiorum hominum abeant. *Invitis neceſſaria eſt fortitudo qua reſiſtant uſque ad mortem minis, cruciatibus, & damnis. Illi qui attrahuntur illecti, indigent temperantia, quæ reprimit illicita deſideria, nec cedit promiſſionibus, nec emollitur blanditiis. Illis qui ſeducuntur ignari, eſt opus prudentia, quæ ab utilibus inutilia diſcernit, & docet quid tenendum, quidve rejiciendum ſit. Iuſtitia indigent illi qui ſequuntur ſpontanei. Iuſtitia eſt rectitudo voluntatis,* D *quæ nec amat peccare, nec peccato conſentit.*

Pſal. 1. 1. — S. Bern. ſerm. 72. de Diverſis.

55. 56. *Proximum autem erat Paſcha Iudæorum: & aſcenderunt multi Ieroſolymam de regione, ante Paſcha, ut ſanctificarent ſe ipſos. Quærebant ergo Ieſum,* &c. Quantò majori ſollicitudine & diligentia purificare debent animas ſuas Chriſtiani, ut verum Paſcha celebrent! Bene & ſincerè quærant Jeſum, ut Myſteriorum ejus fructum capeſſant. Timeant ne ad ipſos non veniat die feſto per gratiam ſuam & Spiritum ſuum, defectu diſpoſitionum debitarum ad Sacramenta ſuſcipienda. Secum colloquantur in Templo coram Dei Majeſtate, quærentes num fortè in ſe ipſis cauſa ſit cur non veniat in cor eorum. *Quid putatis, quia non venit ad diem feſtum?* Paſcha Judæorum typicum erat: Paſcha noſtrum veritas eſt. Celebratio Judæorum umbra erat futuri, id eſt Prophetia Chriſti venturi, & pro nobis illa die paſſuri. E Habebant Paſcha in umbra, nos in luce. Quid enim opus erat ut eis Dominus præciperet in Feſto Paſchatis agnum immolare, niſi quia ille erat de quo prædictum erat à Propheta: *Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet?* Sanguine occiſi pecoris Judæorum poſtes ſignati ſunt: Sanguine Chriſti frontes noſtræ ſignantur. Et illa ſignatio, quia erat ſignificatio, dicta eſt à domibus ſignatis exterminatorem prohibere. *Signum Chriſti à nobis repellit exterminatorem, ſi cor noſtrum habeat Chriſtum habitatorem.* Quæramus Chriſtum in Paſchate, ſed quæramus ut habeamus, quæramus ut teneamus, nec unquam ab eo ſeparemur, cum Sponſa dicentes: *Tenui eum, nec dimittam.*

S. Auguſt. Tract. 50. in Ioann. n. 2. — Iſai. 53. 7.

CAPUT XII.

Senſus Litteralis.

1. 2. 3. JEsus *ergo ante ſex dies Paſchæ*, ſexto die ante Paſcha, *venit Bethaniam*, *ubi Lazarus fuerat mortuus*, ubi habitabant Lazarus; *quem mortuum ſuſcitavit Ieſus. Fecerunt autem ei cœnam ibi*: invitatus ad cœnam eſt à Simone Leproſo, Mariæ, Marthæ, & Lazari conſanguineo vel amico: *& Martha miniſtrabat* ſedula ſuo more, ut Jeſum honoraret: *Lazarus verò unus erat ex diſcumbentibus cum eo*: ut reſurrectionis ejus veritas in dubium revocari non poſſet. *Maria ergo accepit libram unguenti nardi piſtici pretioſi*, veræ & exquiſitæ nardi, & unxit pedes Jeſu, *& exterſit pedes ejus capillis ſuis*, *& domus impleta eſt ex odore unguenti.*

4. 5. 6. *Dixit ergo unus ex Diſcipulis ejus, Iudas Iſcariotes, qui erat eum traditurus; Quare hoc unguentum non væniit trecentis denariis*, (libellis circiter 115. monetæ Gallicæ æquivalentibus) *& datum eſt egenis?* Pietatis nomen avaritiæ ſuæ prætexebat fur ſacrilegus. *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum*, non quòd de egenis curaret, *ſed quia fur erat, & loculos habebat, & ea quæ mittebantur*, ſeu reponebantur ad emanenda neceſſaria, *portabat*, ut œconomus familiæ Chriſti. Ex quo apparet, etiam perfectiſſimæ vitæ non obeſſe communes poſſeſſiones, ex quibus neceſſaria ad vitam ſuſtentandam procurentur.

S. Cyrill. lib. 7. 8. p. 696. — 7. 8. *Dixit ergo Ieſus: Sinite illam* agere quod agit, *ut in diem ſepulturæ meæ ſervet illud*, ut meam præveniat ſepulturam hoc pietatis opere, quod mortuo exhibere non poterit, utpotè qui reſurrectione mea hoc ejus officium ſim præventurus. *Non ad luxum*, ſed *ad myſterium* effuſionem illam unguenti à Spiritu ſancto dirigi Chriſtus docet. *Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum*, non deerunt inter vos pauperes, in quos beneficia conferatis: *Me autem non ſemper habetis*, ſive habebitis, ut ſimilia pietatis officia mihi mortalem vitam agenti, & vobiſcum viſibiliter converſanti exhibere poſſitis. Confer cum *Matthæi 26. & Marci 14.*

9. 10. 11. *Cognovit ergo turba multa ex Iudæis, quia illic eſt*: Magna multitudo Judæorum cognovit Jeſum in Bethaniam eſſe reverſum, & cum Lazaro cœnaſſe: *& venerunt non propter Ieſum tantùm, ſed ut Lazarum viderent, quem ſuſcitavit à mortuis*, curioſitate excitati. *Cogitaverunt autem Principes Sacerdotum, ut & Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Iudæis.* Miraculo reſurrectionis ejus convicti, à Sacerdotum, Legiſperitorum, & Phariſæorum partibus ſe ſubducebant, *& credebant in Ieſum*, ut in verum Meſſiam.

12. 13. 14. *In craſtinum autem turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cùm audiſſent quia venit Ieſus Ieroſolymam, acceperunt ramos palmarum*, in ſignum lætitiæ, *& proceſſerunt obviam ei*, ut eum triumphali apparatu ut victorem mortis in Urbem introducerent: *&* clamabant, *Hoſanna* Salva quæſo; ſive, Gloria, laus, & honor: *Benedictus qui venit in nomine Domini Rex Iſraël*, Meſſias à Deo promiſſus. *Et invenit Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt*:
Zachar. 9. 9. *Noli timere filia Sion*, ſecura eſto, & exulta, Jeruſalem; *Ecce Rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ*, humilis, clemens, facilis, non ſuam utilitatem, ſed tuam ſalutem unicè quærens. Confer cum *Matthæi 21. Marci 11. & Luc. 19.*

16. 17. 18. 19. *Hæc non cognoverunt Diſcipuli ejus primùm*, non intellexerunt quorſum iſta fierent, eoque ſpectare propheticum oraculum: *ſed quando glorificatus eſt Ieſus*, cùm poſt glorioſam reſurrectionem aſſumptus in cælum eſt, ipſique receperunt Spiritum ſanctum, *tunc* eo illuminante *recordati ſunt, quia hæc erant ſcri*- A *pta de eo, & hæc fecerunt ei*, rem geſtam animo revolventes, & cum verbis Prophetæ conferentes, Prophetiam in triumphali illo ingreſſu Jeſu in Urbem impletam eſſe intellexerunt. *Teſtimonium ergo perbibebat turba, quæ erat cum eo quando Lazarum vocavit de monumento, & ſuſcitavit eum à mortuis*: Palam teſtabatur Jeſum tantùm miraculum edidiſſe, eumque verum eſſe Meſſiam & Chriſtum à Deo promiſſum conclamabat. *Propterea & obviam venit ei turba; quia audierunt eum feciſſe hoc ſignum*, & teſtibus oculatis fidem prudenter derogari non poſſe exiſtimarunt. *Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos*, alii aliis dixerunt: *Videtis quia nihil proficimus*, conſiliis noſtris, & ſenatuſconſultis B nihil promovemus: *ecce mundus totus poſt eum abiit.* Vis ingens hominum illum ſectatur. Hoc dicunt quaſi ſe ipſos incuſantes, quòd non jampridem Chriſtum cum Lazaro interfecerint, ſeque ad cædem mutuò cohortantur, indignati quòd turbæ crederent, veluti ſuis poſſeſſionibus ipſi eſſent ejecti, famâque & auctoritate minuti. S. Cyrill. p. 699.

20. 21. 22. *Erant autem quidam Gentiles, ex his qui aſcenderant, ut adorarent in die feſto*, in Atrio Gentium, majeſtate loci, & ſolemnitatis magnitudine, Deique Iſraël nomine celebratiſſimo excitati. Neque enim vicinæ, & multò minùs remotiſſimæ à Palæſtina Gentes verum Deum colebant, ut docet S. Cyrillus. Sed *Cùm Ju*- S. Cyrillus lib. 7. 8. p. 700.
C *dæorum regio contermina eſſet Galilææ, urbeſque ac vicos inter ſe vicinos haberent, frequenter inter ſe ultro citroque commeabant, ac permiſcebantur, ac utrique invitante ad id multiplici occaſione invicem alteros adibant. Quoniam verò mens multò ardentior erat idolorum cultoribus, & ad mutationem in melius propenſior, tanquam plus ſatis revicta confutataque inani eorum ſuperſtitione, ideo nonnulli facilè ſententiam mutabant, ſed nondum perfectè ad hoc ut ſoli ſecundùm veritatem Deo ſervirent: ancipites verò & ambiguis hinc inde diſtracti rationibus ad defectionem, & ſuorum Magiſtrorum opinionibus inſiſtentes, Platonis (inquam) & aliorum id genus Sapientum, qui aiunt unum quidem eſſe univerſi Opificem, cæteros verò mundanoſque tanquam quoſdam Duces ab illo creatos ad rerum humanarum* D *regimen. Moris ergo nonnullis Palæſtinis, Græcis maximè vicinam & contiguam Iudææ regionem accolentibus, imitari & aſſumere quodammodo eorum conſuetudines ac mores, atque Monarchiæ* (ſive unius Dei) *nomen in honore habere, quòd ita viſum eſſet iis quorum paulò ante meminimus, etſi non eodem modo quo nos loquimur. Hic verò non omnino ad Iudæorum ritus propenſi, neque à Græcorum placitis & moribus digreſſi, ſed mediam quandam rationem ſecuti, pii & cultores Dei nuncupantur. Igitur Græci qui in proximo habitabant, cùm viderent ſuos mores à Iudaicis non magnoperè differre, quoad ſacrificiorum ritus, & Monarchiæ præſumptam opinionem, confluebant etiam adoraturi, maximè in magnis ſolemnitatibus, idque non quaſi ſuam religionem ac cultum deſerentes, ſed velut unum omnium Deum ho-*
E *norantes.* Gentiles illos in proxima diſpoſitione Proſe- S. Chryſ. Hom. 65. in Ioann.
lytos fuiſſe, S. Johannes Chryſoſtomus putat, ut mirum non ſit ſi Jeruſalem aſcenderint Deum verum adoraturi. *Illi ergo acceſſerunt ad Philippum, qui erat à Bethſaida Galilææ*, vel ſibi notum, vel quem ſciebant eſſe ex Diſcipulis Jeſu, *& rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Ieſum videre.* Fac ut detur nobis locus & occaſio videndi Jeſum, de quo tam mirabilia audivimus. *Venit Philippus, & dicit Andreæ: Andreas rurſum & Philippus dixerunt Ieſu*, quanto illum videndi deſiderio Gentiles illi tenerentur.

23. 24. *Jeſus autem reſpondit eis, dicens: Venit hora ut clarificetur Filius hominis.* Jam tempus imminet quò Gentium converſione glorificabor. *Amen, amen dico vobis, Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Verumtamen id non continget niſi poſt mortem meam. Sicut enim granum frumenti ſparſum in terram, niſi putrefactum & terræ calore reſolutum fuerit, ſine fructu manet: ita niſi moriar, Gentes ad ſalutem non perducam. Sterilis manebit Gentilitas, nec filios Dei parturiet, niſi velut granum frumenti mortuus fuero, & ſanguine meo velut imbre cæleſti fœcunditatem illi tribuero, innumeroſque ex ea fideles multiplicavero.

25. 26. *Qui amat animam ſuam, perdet eam:* Quicumque vitam ſuam, & commoda temporalia præ me ac rebus divinis amat, perdet vitam meliorem & æternam: *& qui odit animam ſuam in hoc mundo*, qui commoda temporalia hujus vitæ, ac vitam ipſam minoris faciens quàm ea quæ ad Deum pertinent, illa propter me exponere & amittere paratus eſt, *in vitam æternam cuſtodit eam*: vitam æternam in cælis poſſidebit. *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur*; ſi quis ſe diſcipulum ac miniſtrum ſervumque meum profitetur, meum imitetur exemplum: *& ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit.* In regno meo æterna mecum felicitate & gloria perfruetur. *Si quis mihi miniſtraverit, honorificabit eum Pater meus.* Confer cum *Matthæi* 10. 39. 16. 25. *Marci* 8. 35. *Luc.* 9. 24. 27. 33.

27. 28. *Nunc anima mea turbata eſt* timore & horrore mortis imminentis, ad quam Gentilium iſtorum adventus efficit ut attendam. Hos autem affectus in appetitu ſuo inferiori volens excitavit; tum ut ſe verum hominem, corpore & anima conſtantem eſſe demonſtraret: tùm ut ſe vitam ſuam pro gloria Patris & mundi ſalute devovere ac ſacrificare oſtenderet; repugnante licèt naturali deſiderio vitandi ſupplicia, opprobria, mortem acerbiſſimam & probroſiſſimam. *Et quid dicam?* Quid in tantis anguſtiis orabo Patrem? *Pater ſalvifica me ex hac hora.* Libera me, ſi fieri poteſt, à periculo paſſionis & mortis imminentis: *Sed propterea veni in horam hanc.* Verumtamen mortem non deprecor, ſiquidem ideo veni in mundum ut mortem ſubeam pro redemptione generis humani. Voluntatis igitur naturalis mortem horrentis hæc verba ſunt: *Pater ſalvifica me ex hac hora.* Voluntatis verò deliberatæ iſta ſunt: *Sed propterea veni in horam hanc. Pater clarifica nomen tuum.* Nomen tuum morte mea glorificetur. Indicat ſe pro veritate mori, quod Dei gloriam appellat. Debebat enim poſt ejus mortem orbis terrarum ad Deum converti, in Dei cogitationem venire, & ipſum colere. Quæ tamen non Patris tantùm, ſed & Filii gloria eſt, ut poſtea declarat. *Venit ergo vox de cælo.* (Quod ſolum fermè oraculi genus temporibus Templi ſecundi ſupererat, ut Grotius ex Hebræis obſervat) *Et clarificavi* per te nomen meum divinis operibus & miraculis: *& iterum clarificabo*, in morte, reſurrectione, aſcenſione, tua Evangelii prædicatione, & Eccleſiæ fundatione.

S. Cyrill. lib. 7. 8. in Ioann. p. 703. 704.

S. Chryſ. Hom 66. in Ioann.

29. 30. *Turba ergo quæ ſtabat, & audierat, dicebat, Tonitruum eſſe factum: Alii dicebant, Angelus ei locutus eſt.* Pars adſtantium à Chriſto Jeſu magis diſtans, confuſum dumtaxat ſonitum audivit, & tonitruum exiſtimavit. Alii propinquiores, qui vocem articulatam audierant, Angelum ei eſſe locutum putarunt. Reſpondit Jeſus, & dixit: *Non propter me hæc vox venit*, ut per eam diſcerem aliquid; Novi enim omnia: *ſed propter vos*: ad eruditionem veſtram, ut me Filium Dei eſſe credatis.

31. 32. 33. *Nunc judicium eſt mundi*; judicium non condemnationis, ſed vindicationis generis humani à diaboli poteſtate & tyrannide. Non enim venit Chriſtus ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum. Cùm igitur omnes homines propter primi hominis peccatum in poteſtatem diaboli juſto Dei judicio traditi ſint, nec ab ejus tyrannide eripiendi ac liberandi eſſent niſi per Filium Dei hominem factum; non potentiâ, ſed juſtitiâ diabolum vincere voluit, & humanum genus ab ejus captivitate vindicare. *Quæ eſt porro juſtitia, qua victus eſt diabolus, niſi juſtitia Ieſu Chriſti? & quomodo victus eſt? Quia cùm in eo nihil morte dignum inveniret, occidit eum tamen. Et utique juſtum eſt ut debitores quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes quem ſine ullo debito occidit.* Hoc erga mundum, id eſt, erga homines miſericordiæ judicium eſt, erga diabolum juſtitiæ & condemnationis. *Nunc judicium eſt mundi: nunc Princeps hujus mundi*, diabolus, qui hominibus à ſe victis dominatur, *ejicietur foras*: è regno ſuo per mortem meam deturbabitur. Prædicebat ergo Dominus quod ſciebat, poſt paſſionem & glorificationem ſuam per univerſum mundum multos populos credituros, in quorum cordibus diabolus intus erat: cui quando ex fide renuntiant, ejicitur foras. Ejectus quidem fuerat de cordibus Patriarcharum, & Prophetarum, veterumque juſtorum: ſed quod ante Chriſti adventum & mortem in hominibus pauciſſimis factum eſt, nunc in multis populis per ejus crucem & mortem futurum ab ipſo prædicitur. *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Juſtitiam judiciumque Dei mundum per Chriſti mortem à diaboli tyrannide vindicantis, duplici exemplo explicat S. Chryſoſtomus. « Sit violentus quiſpiam tyrannus, inquit, qui omnes qui in manus ſuas venerint plurimis malis afficiat: hic ſi vel Regem, vel Regis filium captum injuſtè interimat, illius mors etiam alios ulciſci poterit. Sit aliquis qui debitores poſtulet, verberet, in carcerem conjiciat, & hac inſania etiam nihil debentem coërceat: hic etiam eorum quæ in debitores commiſit, dabit pœnas. Non aliter in Jeſu Chriſto evenit. Eorum enim quæ in nos fecit diabolus, propter ea quæ in Chriſtum auſus eſt, poſtulatus eſt ad ſupplicium. » *Nunc judicium eſt mundi: nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras*, per mortem ſcilicet meam. *Et ego ſi exaltatus fuero à terra*; cùm è terra ſublatus in crucem fuero, *omnia traham ad me ipſum*, omnes prædeſtinatos ad ſalutem, ex quibus nemo eſt periturus. Verbum enim *trahere*, efficaciam & virtutem invictiſſimam ſignificat. Aut certè omnia hominum genera, ſive in linguis omnibus, ſive in ætatibus omnibus, ſive in gradibus honorum omnibus, ſive in artium licitarum & utilium profeſſionibus omnibus, & quicquid aliud dici poteſt ſecundùm innumerabiles differentias, quibus inter ſe præter ſola peccata omnes diſtant, ab excelſiſſimis uſque ad humillimos, à rege uſque ad mendicum, *omnia*, inquit, *traham ad me ipſum*, ut ſim caput eorum, & illi membra mea. (*Hoc autem dicebat, ſignificans qua morte eſſet moriturus.*) id eſt, quo genere mortis, nempe crucis.

S. Cyrill. lib. 7. 8. in Ioann. p. 707.

S. Auguſt. lib. 13. de Trinit. c. 14.

S. Auguſt. Tract 52. in Ioann. n. 7. 8.

S. Ioan. Chryſ. Hom. 6 in Ioann.

S. Auguſt. Tract 52. in Ioann.

34. *Reſpondit ei turba: Nos audivimus ex Lege* (quo nomine non ſolos Moyſis libros, ſed & Pſalmos & Prophetas, omnemque Scripturam ſacram ſignificant) *quia Chriſtus manet in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exaltari*, in crucem, *Filium hominis? Quis eſt iſte Filius hominis?* quem dicis exaltandum. Ænigma erat carnalibus hominibus crucis & reſurrectionis Chriſti Myſterium, quod ab iiſdem Prophetis prædictum, à quibus regnum ejus & poteſtas æterna, non intellegebant.

Pſal. 109. 4. Iſai. 40. 8. Ezech. 37. 25. Daniel. 7. 14.

35. 36. *Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum lumen in vobis eſt.* Brevi adhuc tempore lux vera vobis affulgebit: modicùm apud vos ero Ego, qui inſtar lucis viam veritatis in credendis & agendis vobis monſtro. *Ambulate dum lucem habetis*: Credite dum me præſentem, vobiſque doctrina, miraculis & exemplis prælucentem habetis; *ut non vos tenebræ comprehendant*, ne cæcitas cordis vos occupet atræ noctis inſtar: *& qui ambulat in tenebris neſcit quò vadat.* Et viam quâ incedit, & terminum quò perveniet prorſus ignorat. Allegoria eſt ſumpta à viatoribus, qui cadente ſole, niſi modica, quæ illis ſupereſt, luce utantur, in tenebris errant. *Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis ſitis*; ut lucis & vitæ æternæ participes ſitis. *Hæc locutus eſt Jeſus, &*

S. Cyrillus lib. 7. 8. in Ioann. p. 708.

abiit

abiit & abſcondit ſe ab eis: ſeceſſit Bethaniam, ne ante
S. Cyrill. lib. 7. 8. in Ioann. p. 708. opportunum tempus ſe periculis exponeret. Reſpondere
noluit Jeſus quæſtioni Judæorum, nec dilucidiùs illis
explicare crucis & reſurrectionis ſuæ Myſterium, utpo-
tè ſtupidis, infidelibuſque, ſed illis cauſam indicavit cur
ea quæ in Scripturis continentur non perciperent, ſci-
licet malitiam, & defectum cooperationis lumini fidei.

37. 38. *Cùm autem tanta ſigna*, tot & tanta miracula
feciſſet Jeſus *coram eis, non credebant in eum* Sacerdo-
Iſai 53. 2. tes & Phariſæi, parſque maxima plebis: *ut ſermo Iſaiæ
Prophetæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit
auditui noſtro? & brachium, Domini cui revelatum eſt?*
Sic Iſaiæ vaticinium juſto Dei eos derelinquentis judi-
cio in illis impletum eſt: Domine, quotuſquiſque eſt qui
crediderit veritati quam audivit à nobis? Et cui revela-
tus, à quo agnitus eſt Meſſias, Chriſtus *Dei virtus*,
per quem Pater omnia operatur?

Iſai. 6. 9. 39. 40. *Propterea non poterant credere*, id eſt nole-
bant, *quia iterum dixit Iſaias: Excæcavit oculos eorum,
& induravit cor eorum, ut non videant oculis, & intel-
ligant corde, & convertantur, & ſanem eos.* Impoten-
tiæ credendi voluntatem conſequentis cauſa non fuit
præſcientia Dei, ſed eorum cæcitas & obduratio ab
Iſaia prædicta, cujus ſenſum, non verba profert S.
Evangeliſta. Confer cum *Matth.* 13. 14. noſtrumque
S. Auguſt. Tract. 53. in Ioann. v. 6. 9. in eum locum lege Commentarium. *Quare autem non
poterant, ſi à me quæratur: citò reſpondeo, Quia nolebant:
malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, & per
Prophetam prænuntiavit ille cui abſcondi futura non poſ-
ſunt. Sed aliam cauſam, inquis, dicit Propheta, non
voluntatis eorum*: Quia dedit illis Deus ſpiritum com-
punctionis, oculos ut non videant, & aures ut non au-
diant, & excæcavit oculos eorum, & induravit cor eo-
rum. *Etiam hoc eorum voluntatem meruiſſe reſpondeo.
Sic enim excæcat, ſic obdurat Deus, deſerendo & non
adjuvando: quod occulto judicio facere poteſt, iniquo non
poteſt*.... Sic dictum eſt, *Non poterant*, ubi intelligen-
dum eſt quod nolebant: quemadmodum dictum eſt de
2. Tim. 2. 13. Domino Deo noſtro: *Si non credimus, ille fidelis per-
manet, negare ſeipſum non poteſt.* De omnipotente di-
ctum eſt, Non poteſt. *Sicut ergo quod Dominus negare
ſeipſum non poteſt, laus eſt voluntatis divinæ: ita quòd
illi non poterant credere, culpa eſt voluntatis humanæ.*

41. *Hæc dixit Iſaias, quando vidit gloriam ejus*, ſcili-
cet Chriſti Jeſu, prophetica viſione, *& locutus eſt de eo*,
Capite ſexto, quod ſic incipit: *Vidi Dominum ſedentem
ſuper ſolium excelſum & elevatum: & ea quæ ſub ipſo
erant, replebant templum*, &c. Ex Joannis verbis cum
hoc Iſaiæ oraculo collatis, invictum colligitur Divina-
tis Chriſti Jeſu teſtimonium. Is enim quem vidit Iſaias,
eſt Jehova, Dominus exercituum, cui miniſtrant Ange-
li, cujus gloriâ plena eſt terra, qui iniquitatem aufert, &
peccata mundat. Is autem eſt Chriſtus Jeſus teſte S. Joan-
ne: igitur Chriſtus Jeſus eſt verus unuſque Deus. Vide
S. Baſilium lib. 5. contra Eunomium, S. Hilarium lib. 5.
De Trinitate, n. 33. S. Cyrillum Alexand. lib. 7. & 8.
in Johannem, p. 709. & 710. & Theodoretum in cap.
" 6. Iſaiæ. Laudant, inquit, Seraphim Naturam ſempi-
" ternam, quòd non modò cælum, ſed terram quoque
" univerſam gloriâ repleverit. Hoc verò Dei & Salvatoris
" noſtri egit Incarnatio. Poſt adventum quippe Domini
" gentes divinæ cognitionis radio perfuſæ ſunt. Plenam
" igitur ejus gloriâ terram omnem dicunt, id quod futu-
" rum erat vaticinando, factumque per Chriſtum diſpen-
" ſationis Myſterium prænuntiando. Priùs quidem quàm
" Verbum caro fieret, dominabatur univerſæ terræ dæ-
" mon infeſtus, & creatura pro Conditore & factore ſuo
" adorata eſt. At poſtquam Verbum Dei unigenitum fa-
" ctum eſt homo, ejus gloriâ repleta eſt omnis terra. Fle-
" ctetur enim ipſi omne genu, & omnes linguæ & tribus
" ſervient ei, ſicut ſcriptum eſt. *Et commota ſunt ſuperlimi-
" naria cardinum à voce clamantis.* A voce, inquam, quæ ter-
" ram omnem divinâ gloria repletam ſignificabat, elevatus
" eſt lapis oſtii ſuperior. Quo in poſtes non incumbente, do-

A mum cuivis de cætero intrare licuit. Ex quo enim Ozias "
Lege adhuc obtinente, adyta contra Legem penetrare "
auſus eſt, inſinuatur per viſionem omnium Gentium vo- "
catio. Non putet enim quiſquam, ait, templo circum- "
ſeptam eſſe Dei univerſorum gloriam. Univerſorum "
enim Dominus omnia replet. Atque hoc brevî manife- "
ſtum fiet. Omnes enim homines divinæ cognitionis lu- "
mine ſuſcepto, templa ubique erigent univerſorum "
Conditori; atque illis gloria repletis, hoc priore gloria "
ſpoliabitur: & pro divino lumine, ignis Romani fumum "
excipiet. *Et domus impleta eſt fumo.*

42. 43. *Verumtamen & ex Principibus*, ex ipſis Se-
natoribus, *multi crediderunt in eum*, nondum ita excæcati
& indurati: crediderunt, inquam, contemplativa, non
activa fide; convicti eum eſſe Chriſtum, ſed voluntatem
B in ejus obſequium non redigentes, nec eum confiteri au-
ſi, mundano timore prohibente: *Sed propter Phariſæos
non confitebantur, ut è Synagoga non ejicerentur*, quòd
maximè probroſum erat. *Dilexerunt enim gloriam homi-
num*, honorem, exiſtimationem, & claram cum laude
notitiam apud homines, *magis quàm gloriam Dei*, quàm
veram gloriam quæ à ſolo Deo eſt, & quam promiſit ac
retribuit confeſſoribus veritatis.

44. 45. *Jeſus autem clamavit, & dixit*: cùm alio-
rum incredulitatem, aliorum fidem infructuoſam conſi-
deraret, contenta & clara voce dixit: *Qui credit in me,
non credit in me* ſolum, *ſed in eum qui miſit me.* In me
enim credit, qui me Filium Dei confitetur à Patre miſ-
ſum in mundum; ac proinde credit in Patrem cujus ſum
C legatus: *& qui videt me, videt eum qui miſit me.* Qui
naturam meam ac dignitatem fide cognoſcit, & Patrem
meum æternum cognoſcit; quia *Ego & Pater unum
ſumus.*

46. 47. *Ego lux in mundum veni, ut omnis qui credit
in me, in tenebris non maneat.* Ego ſum lux, quam Pro- Illuminare, illuminare Jeruſalem quia venit lumen tuum & gloria Domini ſuper te orta eſt. *Iſai. 60.* S. Cyrillus lib. 7. 8.
phetæ venturam prænuntiarunt ad illuminationem
mundi, ut in tenebris ignorantiæ, errorum & peccato-
rum non maneat. *Et ſi quis audierit verba mea, & non cu-
ſtodierit*, id eſt, non crediderit fide per dilectionem ope-
rante, *ego non judico eum*, modò, in hoc primo meo
Adventu. Vel, non ſum Auctor damnationis & perdi-
tionis illius, ſed ſuâ ipſe culpâ perit, meum ſermonem
contemnens. *Non enim veni ut judicem mundum, ſed
ut ſalvificem mundum.*

D 48. 49. 50. *Qui ſpernit me, & non accipit verba
mea*, qui non credit verbis meis, quod in mei contem-
ptum ac injuriam cedit, *habet qui judicet eum: Sermo
quem locutus ſum, judicabit eum in noviſſimo die.* Ipſa
doctrina & prædicatio mea, quam ſpernit, damnatione
dignum apertè demonſtrabit in noviſſimo die, quo ſum
ad judicandum venturus. *Quia ego ex me ipſo non ſum
locutus*, proprio nomine, privataque auctoritate, quaſi
res humano ingenio adinventas prædicans: *ſed qui miſit
me Pater, ipſe mihi mandatum dedit*, ut homini, *quid di-
cam, & quid loquar.* Non dicit, *Qui miſit me Deus, &
mandatum dedit mihi Deus*, ſed *Pater*, ut ſe Filium Dei
ſignificet, non merum hominem, quales erant Prophetæ,
qui tamen à ſeipſis non loquebantur, ſed quæ Deus, non
quæ Pater mandabat eis. In memoriam etiam revocat
his verbis, quod Deus Moyſi dixit de Meſſia: *Ponam
E verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ præcepe-
ro illi. Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo,* Deuter. 18. 18.
audire noluerit, ego ultor exiſtam. Adde quòd cùm
Chriſtus ſit vivens ac ſubſiſtens Dei ac Patris Verbum, " S. Cyril. lib. 9. in Ioann. p. 718.
neceſſariò quæ in eo ſunt enuntiat, voluntatemque Ge- "
nitoris in lucem edens, quaſi mandatum aliquod ſe acce- "
piſſe ait: ſicut ſermo noſter mentis noſtræ, veluti juſſu "
ejus, arcana manifeſtat, idque celerrimè. Simul enim ac "
mens aliquid concepit, tum id voci committit: hæc au- "
tem foras erumpens, quæ intus & in mente ſunt abdita "
enuntiat, nec de ſibi mandatis quidquam mutat. Hac ra- "
tione Chriſtus ait: *Qui miſit me Pater, ipſe mihi man- "
datum dedit, quid dicam, & quid loquar: & ſcio quia "
mandatum ejus vita æterna eſt*, ſeu cauſa vitæ æternæ, "

quia credentibus & obſervantibus mandata Patris, quæ vobis denuntio, vita æterna dabitur: non credentes verò & non obſervantes, in mortem ſempiternam incurrent. *Quæ ergo ego loquor, ſicut dixit mihi Pater, ſic loquor.* Et hæc ipſa quæ modò vobis locutus ſum, verba ſunt Patris, & ſic à vobis accipienda ſunt ut à Patre mihi demandata.

Senſus Moralis.

1. 2. 3. JEſus *ergo ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus.... Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat. Lazarus verò unus erat ex diſcumbentibus cum eo: Maria ergo accepit libram unguenti..... & unxit pedes Ieſu, & exterſit pedes ejus capillis ſuis.* Bethania *Domus* eſt *obedientiæ*. Ibi Jeſus cum amicis ſuis epulatur. Ibi caritas activa, cujus Martha figura eſt, Chriſto Jeſu in membris ejus miniſtrat. Ibi peccatores ſuſcitati, & per pœnitentium purgati, gratiæque ejus viſitatione in bono confirmati, ad Sacram Menſam cum illo recumbunt, ejuſque Corpore & Sanguine pretioſo reficiuntur. Ibi caritas contemplativa, Deòque & Chriſto Jeſu intenta, fidem ſuam, religionem, orationem, adorationem, totamque quam occupat animam, in conſpectu ejus effundit; eleemoſynas pauperibus copioſè erogat, eorumque lacrymas temporalium largitione bonorum abſtergit, miſerias ſublevat. *Unxit pedes Ieſu, & exterſit capillis ſuis.* Capilli ſuperflua corporis videntur. Habes quid agas de ſuperfluis tuis. *Tibi ſuperflua ſunt; ſed Domini pedibus neceſſaria.* Pedes Domini, pauperes ejus. *Cùm uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.*

S. Auguſt. Tract. 50. in Ioann. n. 6. — Matt. 25. 40.

4. *Et domus impleta eſt ex odore unguenti.* Bonus odor, bona fama ex bonis operibus, exemplíſque ſanctis diffuſa. Qui malè vivunt, & Chriſtiani vocantur, injuriam Chriſto faciunt: de quibus dictum eſt, quòd per eos *nomen Domini blaſphematur.* Si per tales nomen Domini blaſphematur, per bonos nomen Domini laudatur. Unde Apoſtolus ait: *Chriſti bonus odor ſumus Deo, in iis qui ſalvi fiunt, & in iis qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis idoneus?* Felices qui bono odore vivunt: quid autem infelicius illis qui bono odore moriuntur? Amaſti bene agentem, vixiſti bono odore: invidiſti bene agenti, mortuus es bono odore. Numquid quia mori voluiſti, ideo odorem illum malum eſſe feciſti? Apis flores in mel & ceram: aranea in venenum omnia convertit. *Noli invidere, & non te occidet bonus odor.* Bonus odor pietatis Mariæ *avarum* Judam occidit.

Rom. 2. 24. — 1. Cor. 2. 15.

5. *Quare*, inquit, *hoc unguentum non vænit trecentis denariis, & datum eſt egenis?* Quàm cæca avaritia quæ Dei Filium triginta denariis dumtaxat, unguentum verò trecentis æſtimat! Avaro præ temporalibus vilia ſunt æterna, præ terrenis divina, Deus ipſe vilis eſt. Quod in Dei honorem, in decorem domûs ejus, in Eccleſiarum & Altarium ornamenta impenditur, perditum putat. Specie caritatis contra caritatis opera murmurat. *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat, & loculos habebat.* Fur ſacrilegus erat Judas. Furem noverat Jeſus, nec prodebat; ſed potiùs tolerabat, & ad perferendos malos in Eccleſia nobis exemplum patientiæ demonſtrabat. Fur ſacrilegus erat Judas. *Si crimina diſcernuntur in foro, qualiſcumque furti & peculatûs; peculatus enim dicitur furtum de re publica; & non ſic judicatur furtum rei privatæ quomodo publicæ: quantò vehementiùs judicandus eſt fur ſacrilegus, qui auſus fuerit non undecumque tollere, ſed de Eccleſia tollere? Qui aliquid de Eccleſia furatur, Iudæ perdito comparatur.* Quot ſunt in Ordine Eccleſiaſtico fures! Quicumque Clericus reditus Eccleſiaſticos, quorum non eſt dominus, ſed œconomus tantùm & diſpenſator, in uſus cupiditatis aut vanitatis impendit: quicumque ex iis loculos congregat ad conſanguineos ditandos: quicumque præter victum & veſtitum aliquid ex Altari retinet: quicumque in pauperes, aliaque pia opera non erogat, quod præter honeſtam ſuſtentationem ſupereſt, fur eſt ſacrilegus, novus Judas. *Quicquid præter neceſſarium victum, & ſimplicem veſtitum de Altario retines, tuum non eſt; rapina eſt, ſacrilegium eſt.*

S. Auguſt. Tract. 50. in Ioann. n. 10. — S. Bern. Epiſt. 2.

7. 8. *Dixit ergo Jeſus: Sinite illam, ut in diem ſepulturæ meæ ſervet illud. Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum: me autem non ſemper habetis.* Amor officia potiùs anticipat, quàm differat. Maria Chriſtum Jeſum plurimùm dilexit, ideo ſepulturam ejus prævenit unguenti pretioſi in ſacrum ejus corpus effuſione. Non divina dumtaxat Chriſti natura & perſona, quæ ſemper nobis præſens eſt præſentia majeſtatis; ſed & ſacra humanitas perſonæ divinæ ineffabiliter unita, in eaque ſubſiſtens, omnibus pietatis officiis proſequenda eſt: quam etſi oculis modò non videamus, fide intelligimus, credimus, & tenemus in S. Euchariſtiæ Sacramento præſentem. Sed & in pauperibus nobis præſens eſt, in iis reficitur, induitur, ſublevatur, hoſpitio excipitur, in infirmis viſitatur, in captivis redimitur. *Quod uni* (inquit) *ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.*

Me autem non ſemper habebis. Timendum ne Chriſtum non ſemper habeamus. Semper illum habebunt boni, & miſericordes; non ſemper habebunt malè viventes, avari, non compatientes neceſſitatibus pauperum, nec illis benefacientes: fures enim ſunt, quia Domini, cujus ſunt villici & procuratores, bona non diſpenſant ſecundùm ejus voluntatem & mandatum. *Pauperes ſemper habetis vobiſcum: me autem non ſemper habetis.* Si bonus es, habes Chriſtum & in præſenti, & in futuro: in præſenti per fidem, per ſignum, per baptiſmatis Sacramentum, per Altaris cibum & potum. Habes Chriſtum in præſenti, & habebis ſemper; quia cùm hinc exieris, ad illum pervenies, & cum illo æternùm regnabis. Si autem malè vivis; videris habere in præſenti Chriſtum, quia intras Eccleſiam, ſignas te ſigno Chriſti, baptizaris baptiſmo Chriſti, miſces te membris Chriſti, accedis ad Altare Chriſti: ſed ſi pergas malè vivere, illum ſemper non habebis, ab illo æternùm ſeparaberis. *Me autem non ſemper habetis.*

S. Auguſt. Tract. 50. in Ioann. n. 12.

12. 13. 14. 15. *In craſtinum autem, turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cùm audiſſent quia venit Jeſus Jeroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obviam ei, & clamabant: Hoſanna, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Iſraël.* In Populi Chriſtum Jeſum ſolemni feſtivoque ritu excipientis devotione, diſpoſitiones edocemur, ad Chriſtum Paſchali Communione dignè recipiendum neceſſarias. 1. Rami palmarum accipiendi ſunt, quæ ſunt inſignia victoriæ. Mundum, carnem, diabolum, peccatum viciſſe oportet: quam victoriam quia reportare non poſſumus, niſi per gratiam Jeſu Chriſti, tota illi gloria, totus honos victoriæ tribuendus eſt. *Acceperunt ramos palmarum.* 2. Ferventibus deſideriis Chriſto Jeſu ad nos per Sacram Communionem venienti obviam eundum eſt. *Et proceſſerunt obviam ei.* 3. Fides viva, ſpeſque firma in illum ut Salvatorem, Dominumque & Deum noſtrum, piis laudibus & precibus ex intimo corde emiſſis exprimendæ ſunt. *Et clamabant, Hoſanna, Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Iſraël.* 4. Jugum ejus ferendum eſt, ejuſque legi ſumma docilitate & humilitate parendum. *Et invenit Jeſus aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt.* 5. Cum timore ſervili non eſt excipiendus, ſed cum timore filiali & amore ardentiſſimo, ut Rex cordis noſtri. *Noli timere, filia Sion, ecce Rex tuus venit.* 6. Dare debemus operam ut regnet ſuper nos, ut omnibus affectibus noſtris dominetur; non turbæ Judaicæ inconſtantiam imitari, quæ poſt exceptionem tam ſolemnem & feſtivos applauſus, clamavit, *Crucifige, crucifige eum.*

S. Cyrill. Alexand. lib. 5. in Ioann. p. 449.

20. 21. *Erant autem quidam Gentiles, ex his qui aſcenderunt ut adorarent in die Feſto, Hi ergo acceſſerunt ad Philippum, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Jeſum videre.* Quidam ex Gentibus, non Gentes integræ aſcendebant in Jeruſalem ad diem Feſtum, ut verum Deum adorarent. *Erat enim in ſola Judæa notus Deus, & in ſolo Iſraël magnum nomen ejus: reliquam terram alta quædam tegebat caligo, nemine in mundo divinam & cæleſtem lucem habente præter unum Iſraël. Sed tunc temporis tamquam univerſis ſimul Gentibus in hoc mundo à cognitione Dei ſecluſis, ſeorſimque ſuum locum tenentibus, genitus eſt Populus Domini, pars ejus, funiculus hæreditatis ejus Iſraël: Sic rurſus in univerſum orbem Sole intelligibili invecto, & lumine Iſraëlitis decedente, Gentibus verò appellente, extra univerſa Iſraël repertus eſt. Quippe dum exſpectant lucem, factæ ſunt illis tenebræ, juxta id quod ſcriptum eſt: Operientes lucem, in nocte ambulaverunt. Ideo Salvator Phariſæos alloquens ait*: Ego ſum Lux mundi. *Eleganter enim minatur ſe diſceſſurum ab Iſraël, tranſlaturum in univerſum mundum ſuam gratiam, & aliis jam cognitionis Dei radios expanſurum.* Plenæ autem & univerſalis Gentium omnium vocationis ad fidem præludium erat ille Gentilium quorumdam aſcenſus in Jeruſalem ut adorarent in die Feſto, & deſiderium videndi Jeſum. Quod cum Philippus Andreæ, & illi conjunctim Jeſu nuntiaſſent, Jeſus eis reſpondit:

S. Auguſt. Tract. 51. in Ioann. n. 8.

23. *Venit hora ut clarificetur Filius hominis.* Non in eo gloriam ſuam poſuit quòd Gentiles quidam eum videre vellent, ſed quòd Gentiles poſt Paſſionem & Reſurrectionem ſuam eſſent in omnibus Gentibus credituri. Ex occaſione igitur iſtorum Gentilium, qui eum videre cupiebant, annuntiant futuram plenitudinem Gentium, & declarat mox adeſſe horam glorificationis ſuæ, quâ facta in cælis, Gentes erant credituræ. Unde prædictum eſt, *Exaltare ſuper cælos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua.* Hæc eſt gentium plenitudo, de qua dicit Apoſtolus: *Cæcitas ex parte contigit in Iſraël, donec plenitudo gentium intraret.*

Pſal. 107. 6.

Rom. 11. 25.

24. *Amen amen dico vobis, Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Chriſtus Jeſus granum frumenti eſt, per Incarnationem in agrum hujus mundi miſſum, ut ſemen electorum, & totius Eccleſiæ; mortuum & ſepultum in terra; germinans, multumque fructum afferens per reſurrectionem ſuam; cibus fidelium in Eccleſia militante, cibus æternus Sanctorum in Eccleſia triumphante. Ipſum erat granum mortificandum, & multiplicandum: *Mortificandum infidelitate Iudæorum, multiplicandum fide populorum.* Et nos, qui Chriſti membra per gratiam ejus ſumus, granum frumenti eſſe debemus, humiliari, mortificari, in area ventilari, ſub mola conteri, per ignem & aquam afflictionum, per lacrymas & labores pænitentiæ tranſire, ut *Unus panis, unum corpus* cum Chriſto in gloria efficiamur.

S. Auguſt.

Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Quanta ſeges Chriſtianorum ex morte Chriſti orta! *Heſterni ſumus* (iniquit Tertullianus) *& veſtra omnia implevimus, urbes, inſulas, palatium, ſola vobis relinquimus Templa....* Ex morte ipſa Martyrum, Chriſtianorum ingens numerus germinavit. *Plures efficimur, quoties metimur: Semen eſt ſanguis Chriſtianorum.*

Tertullia. in Apolog.

25. *Qui amat animam ſuam, perdet eam; & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.* Vitæ præſentis, & commodorum temporalium inordinatus amor, in pleriſque hominibus cauſa eſt damnationis & mortis æternæ. Perverſus vitæ amor eſt, quo propter ſeipſam, propter commoda temporalia, propter voluptates diligitur. Perverſè vitam amat, qui illius amittendæ metu deeſt ſuis erga Deum, erga Eccleſiam, erga animam ſuam officiis. Ille enim creaturam præponit Creatori, carnem ſpiritui, tempus æternitati, media

S. Auguſt. Tract. 51. in Ioann. n. 10.

A fini, donum donatori: quæ magna perverſitas eſt. *Si malè amaveris, tunc odiſti: ſi bene oderis, tunc amaſti.... Cùm ergo cauſæ articulus venerit, ut hæc conditio præponatur, aut faciendum eſſe contra Dei præceptum, aut ex hac vita emigrandum, quorum duorum homo cogatur alterum eligere, comminante mortem perſecutore: ibi eligat Deo dilecto emori, quàm offenſo vivere.* Hoc eſt, odiſſe in hoc mundo animam ſuam, ut in vita æterna cuſtodiat eam.

Qui amat animam ſuam, perdet eam. Luctuoſa res eſt perdere quod amas. Sed interdum & agricola perdit quod ſeminat. Profert, ſpargit, abjicit, obruit. Quid miraris? Iſte contemptor & perditor avarus eſt meſſor. Quid factum ſit, hyems & æſtas probavit; oſtendit tibi gaudium metentis conſilium ſeminantis.... Martyrium olim; nunc pœnitentia & mortificatio Chriſtiana probant hominem perverſè non amare vitam ſuam. Nam & genus Martyrii eſt inter epulas eſurire, pauperem eſſe

S. Aug. ſerm. 330. aliàs 29. ex additis à Sirmonde.

B inter divitias, continere inter voluptates, quas offert mundus, quas oſtentat malignus, quas deſiderat noſter ad malum proclivis appetitus.

26. *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtraverit, honorificabit eum Pater meus.* Tria ſunt quæ Chriſtianum ad vitæ, mundique contemptum, ad pœnitentiam, ad labores, ad amorem crucis excitare debent. 1. Obligatio Chriſtum Jeſum imitandi, & illum ubique ſequendi.... Fruſtra Chriſtianum ſe eſſe gloriatur, qui Chriſtum minimè imitatur, qui non amat quod amavit; qui non contemnit quæ ille contempſit. *Chriſtus pro nobis paſſus eſt, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus.* 2. Spes præmii, ſcilicet ſocietatis ejus in regno æternaque felicitate. Quis Regem terre-

1. Pet. 2. 21.

C num per maxima quæque pericula & labores non ſequatur, ſi ſpem habeat ſe inter ejus Aulæ Primarios futurum; & multò magis, ſi regni ſocius & particeps futurus eſſet? Hanc igitur ſpem habentes, tanquam *anchoram animæ firmam*, & in verbis Chriſti fundatam, nos futuros æterni ejus regni participes, ſi ejus exemplum ſecuti fuerimus, ad propoſitum bravium curramus. 3. Honor quo Pater Æternus cumulabit eos, qui Filio ſuo fideliter ſervierint: illis indiviſam cum Unigenito ſuo communicans hæreditatem; *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur.* Quo fructu? Quo præmio? *Ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit.* Gratis ametur, ut operis quo miniſtratur illi, pretium ſit eſſe cum illo. Ubi enim bene erit ſine illo? Aut quando eſſe malè poterit cum illo? *Si quis mihi miniſtraverit, honorificabit eum Pater meus.* Quo ho-

S. Aug. Tract. 51. in Ioann. n. 1.

D nore, niſi ut ſit cum Filio ejus? Nam quem majorem honorem accipere poterit adoptatus, quàm ut ſit ubi eſt Unicus; non æqualis factus Divinitati, ſed conſociatus æternitati?

Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur. Miniſtrant Jeſu Chriſto, qui non ſua quærunt, ſed quæ Jeſu Chriſti. Hoc eſt enim, *me ſequatur*, vias ambulet meas, non ſuas, ſicut alibi ſcriptum eſt: *Qui ſe dicit in Chriſto manere, debet ſicut ambulavit ille & ipſe ambulare...* Debet etiam, ſi porrigit eſurienti panem, de miſericordia facere, non de jactantia, non aliud ibi quærere quàm opus bonum, neſciente ſiniſtra quid faciat dextera, id eſt, *Ut alienetur intentio cupiditatis ab òpere caritatis.* Qui ſic

Philipp. 2. 24.

Ioann. 2. 6.

E miniſtrat, Chriſto miniſtrat, rectèque illi dicetur: *Cùm uni ex minimis meis feciſti, mihi feciſti.* Sic miniſtrantem Chriſto honorificabit Pater ejus, honore illo magno, ut ſit cum Filio ejus, nec umquam deficiat felicitas ejus.

Matt. 25. 40.

Ubi ego ſum, illic & miniſter meus erit. Miniſtri nomine non ſancti tantùm Epiſcopi, Sacerdotes, Prædicatores, Religioſi Viri intelliguntur, ſed boni quilibet Chriſtiani. Etiam vos pro modo veſtro miniſtrate Chriſto, bene vivendo, eleemoſynas faciendo, nomen doctrinamque ejus quibus potueritis prædicando: ut unuſquiſque etiam Pater-familias hoc nomine agnoſcat paternum affectum ſuæ familiæ ſe debere. *Pro Chriſto & pro vi-*

S. Aug. Tract. 51. in Ioann. n. 13.

ta æterna ſuos omnes admoneat, doceat, hortetur, corripiat, impendat benevolentiam, exerceat diſciplinam. Ita in domo ſua Eccleſiaſticum & quodammodo Epiſcopale implebit officium, miniſtrans Chriſto, ut in æternum ſit cum ipſo.

27. 28. *Nunc anima mea turbata eſt. Et quid dicam? Pater, ſalvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc.* Chriſti turbatio, qui noſtros aſſumere & pati dignatus eſt affectus, noſtra conſolatio eſt. Cùm ad dura quæque turbamur; cùm damnorum temporalium, contemptus, opprobriorum, perſecutionum, mortis metu & horrore natura turbatur, ne deſpondeamus animum. Non ex repugnantia naturæ ſentientis, ſed ex diſpoſitione & electione voluntatis Deus nos judicabit. S. Auguſt. Tract. 52. in Ioann. 2. 3. *O Domine Mediator, Deus ſupra nos, homo propter nos, agnoſco miſericordiam tuam: nam quod tu tantùs tuæ caritatis voluntate turbaris, multos in corpore tuo, qui ſuæ infirmitatis neceſſitate turbantur, ne deſperando pereant, conſolaris.* Denique homo qui ſequi vult Chriſtum Jeſum, audiat quà ſequatur. Acceſſit fortè hora terribilis; proponitur optio aut faciendæ iniquitatis, aut ſubeundæ paſſionis: turbatur anima infirma propter quam ſponte turbata eſt anima invicta: præpone tuæ voluntati voluntatem Dei. Creatorem tuum, Salvatorem tuum, Magiſtrum tuum imitare: Deum invoca in tribulatione, voluntatem ejus adora, qui te in hanc horam venire voluit. *Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cùm voluntati humanæ voluntas divina præponitur.* In periculis, in anguſtiis, in damnis rerum temporalium, in tribulationibus, in morbis, in vita, & in morte, unam Dei voluntatem impleri poſtulemus; unam ejus gloriam deſideremus. *Pater, clarifica nomen tuum.* Id qui petit, ſemper exauditur.

31. *Nunc judicium eſt mundi, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Chriſtus Jeſus morte ſuâ mundum liberavit, diabolum vicit. Et nos fide ac meditatione mortis & crucis ejus diabolum vincamus & mundum. Chriſtus vicit mundum, cùm injuſtè à mundo judicatus eſt, tuncque in illo impletum fuit quod prædixit Propheta: Pſal. 50. *Ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cùm judicaris.* Sic juſti mundum judicant & vincunt, cùm ab illo perſecutionem patiuntur, & ab iniquis opprimi videntur.

Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras. Numquid S. Aug. ibid. n. 2. » diabolus fideles non tentat? Quomodo ergo per Chriſti paſſionem & mortem ejectus eſt foras? Tentare quidem non ceſſat: ſed aliud eſt intrinſecùs regnare, aliud forinſecus oppugnare; nam & munitiſſimam civitatem aliquando hoſtis oppugnat, nec expugnat. Et ſi aliqua tela ejus miſſa perveniunt, admonet Apoſtolus unde non lædant, commemorat *loricam & ſcutum fidei*. 1. Theſſ. 5. 8. Et ſi aliquando vulnerat, adeſt qui ſanat. Quia ſicut pugnantibus dictum eſt: 1. Ioan. 2. 1. *Hæc ſcribo vobis, ut non peccetis*: ita qui vulnerantur, quod ſequitur audiunt: *Et ſi quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum juſtum; ipſe eſt propitiatio peccatorum noſtrorum.* Quid enim oramus, cùm dicimus, *Dimitte nobis debita noſtra, niſi ut vulnera noſtra ſanentur?* Et quid aliud petimus cùm dicimus, *Ne nos inferas in tentationem*, niſi ut ille qui inſidiatur vel certat extrinſecùs, nulla irrumpat ex parte, nulla nos fraude, nulla nos poſſit virtute ſuperare? *Quantaſlibet tamen adverſùm nos erigat machinas, quando non tenet locum cordis, ubi fides habitat, ejectus eſt foras.* Sed niſi Dominus cuſtodierit civitatem, in vanum vigilat qui cuſtodit eam. Nolite ergo de vobis ipſis præſumere, ſi non vultis foras ejectum diabolum intrò iterum revocare. «

S. Ioan. Chryſoſt. Hom. 65. in Ioan. 32. *Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum.* Traham, inquit, tamquam à Tyranno detentos, & per ſe minimè potentes ad evadendum è manibus ejus, utpotè repugnantis. Alio loco rapinam appellat. Matt. 12. *Nemo poteſt ſpolia fortis rapere, niſi priùs alliget eum, & tunc ſpolia ejus rapiat.* Hæc autem ad illius vim oſtendendam dicit, ut illic rapinæ, hic tractionis nomine uſus ſit.

Omnia traham ad me ipſum. Crux non ſolùm tribunal eſt in quo Chriſtus judicat mundum, ſed & tronus miſericordiæ erga peccatores, fons omnium benedictionum, cauſa noſtræ liberationis, inſtrumentum noſtræ ſalutis, origo gratiæ omnipotentis, quâ Chriſtus ad ſe trahit omnia. *O admirabilis potentia crucis! O ineffabilis gloria paſſionis! In qua & tribunal Domini, & judicium mundi, & poteſtas eſt Crucifixi! Traxiſti Domine omnia ad te, ut quod in uno Judææ Templo obumbratis ſignificationibus tegebatur, pleno apertoque Sacramento univerſarum ubique Nationum devotio celebraret. Nunc etenim & ordo clarior Levitarum, & dignitas amplior Seniorum, & ſacratior eſt unctio Sacerdotum: quia crux tua omnium fons benedictionum, omnium eſt cauſa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte.* S. Leo ſerm. 57. de Paſſ.

35. *Dixit ergo eis Jeſus: Adhuc modicum lumen in vobis eſt. Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, neſcit quò vadat.* Sine Chriſto, qui verum lumen eſt animarum noſtrarum, in tenebris ambulamus, erramus, offendimus, cadimus, vulneramur. Ambulemus in via Dei, dum lumen gratiæ ejus nobis præſens eſt; properemus ad bravium æternitatis, in via mandatorum Dei ambulemus, ne ſi hæreamus, nihil boni agentes & non progediamur euntes de virtute in virtutem, nos tenebræ comprehendant, & nox æterna involvat. *Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis ſitis.* Admirabili Evangelii luce in quam à Deo vocati ſumus, bene utamur; credamus in lucem, id eſt in veritatem; non ſterili fide, ſed per dilectionem operante, ut renaſcamur in veritate. Sincerâ perfectâque converſione mortem præveniamus, ne Jeſus à nobis recedat. *Hæc locutus eſt Ieſus, & abiit, & abſcondit ſe ab eis.*

37. 38. 39. 40. *Cùm autem tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum.... Propterea non poterant credere, quia dixit Iſaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum.* Cùm quæſtiones hujuſmodi in medium venerint, Quare ille Deo deſerente excæcetur, ille Deo adjuvante illuminetur, non nobis judicium de judicio tanti judicis uſurpemus, ſed contremiſcentes exclamemus cum Apoſtolo: *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* Rom. 11. 33. Et, *Judicia tua abyſſus multa.* Pſal. 35. 7. Terribile, ſed juſtum & adorandum judicium eſt, quo peccator in pœnam præcedentium peccatorum à Deo deſeritur, durique ac cæci cordis deſideriis traditur. Hoc velamen ſuper corda peccatorum extendit ſuperbia, tollit humilitas. Ingemiſcentes de noſtra ad bonum ſalutare agendum impotentia, quam ex primi hominis peccato ab origine contraximus, & propriæ voluntatis peccatis roboravimus, imploremus gratiam Chriſti Jeſu, qui dixit: *Sine me nihil poteſtis facere.* Audiamus Dominum, & jubentem quid facere debeamus, & adjuvantem ut implere poſſimus. Nam & *Quoſdam nimia ſuæ voluntatis fiducia extulit in ſuperbiam, & quoſdam nimia ſuæ voluntatis diffidentia dejecit in negligentiam.* S. Auguſt. Tract. 53. in Ioann. n. 8. 9. Illi dicunt, *Ut quid rogamus Deum ne vincamur tentatione, quod in noſtra eſt poteſtate?* Iſti dicunt, *Ut quid conamur bene vivere, quod in Dei eſt poteſtate?* O Domine, ô Pater qui es in cælis, ne nos inferas in qualibet iſtarum tentationum, ſed libera nos à malo. Audiamus Dominum dicentem, *Rogavi pro te Petre, ne deficiat fides tua:* Luc. 22. 32. ne ſic exiſtimemus fidem noſtram eſſe in libero arbitrio, ut divino non egeat adjutorio. Audiamus & Evangeliſtam dicentem, *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri:* Ioann. 1. 12. Ne omnino exiſtimemus in noſtra poteſtate non eſſe quod credimus, verumtatem in utroque illius beneficia cognoſcamus. Nam *Et agendæ ſunt gratiæ, quia data eſt poteſtas: & orandum, ne ſuccumbat infirmitas.* Galat. 5. 6. *Ipſa eſt fides quæ per dilectionem operatur, ſicut ejus menſuram Dominus cuique partitus eſt, ut qui gloriatur, non in ſeipſo, ſed* 1. Cor. 1. 31.

» *in Domino glorietur.* Non itaque mirum eſt quia *non*
» *poterant credere*, quorum voluntas ſic ſuperba erat, ut
» ignorantes Dei juſtitiam, ſuam vellent conſtituere, ſicut
» dicit de illis Apoſtolus, *Juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti.*
Rom. 10. 3. » Quia enim non ex fide, ſed tamquam ex operibus tumue-
» runt: ipſo ſuo tumore cæcati, offenderunt in lapidem of-
» fenſionis.... Fides autem Chriſti eſt, credere in eum qui
» juſtificat impium, credere in Mediatorem, ſine quo in-
» terpoſito non reconciliamur Deo: credere in Salvato-
» rem, qui venit quod perierat quærere atque ſalvare; cre-
Joann. 15. 5. » dere in eum qui dixit, *Sine me nihil poteſtis facere.* Quia
» ergo ignorans Dei juſtitiam quâ juſtificatur impius, ſuam
» vult conſtituere quâ convincatur ſuperbus, in hunc non
» poteſt credere. Hinc & illi *non poterant credere:* non
» quia mutari in melius homines non poſſunt; ſed quan-
» diu talia ſapiunt, non poſſunt credere. *Hinc excæcantur & indurantur, quia negando divinum adjutorium, non adjuvantur.*

42. 43. *Verumtamen & ex Principibus multi crediderunt in eum: ſed propter Phariſæos non confitebantur, ut è Synagoga non ejicerentur.* Chriſtiani credunt, ſed longè plures in caritate non radicati, Chriſtum in quem credunt, factis confiteri erubeſcunt metu, vel cupiditate prohibente. Contemni timent ab hominibus, ſi profiteantur pietatem: carnalium hominum oblocutiones, irriſiones, calumnias verentur, ſi vitam ſuam Evangelio conforment: timent diſplicere mundo, ſi uni Deo ſervire & placere contendant. (Hebr. 11. 24. 25.) *Dilexerunt enim gloriam hominum, magis quàm Dei:* Sancto Legiſlatori Moyſi longè diſſimiles, qui *Fide negavit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum Populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti: aſpiciebat enim in remunerationem. Fide reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem Regis: Inviſibilem enim tamquam videns ſuſtinuit.*

48. *Qui ſpernit me, & non accipit verba mea, habet qui judicet eum. Sermo quem locutus ſum, ille judicabit eum in noviſſimo die.* Chriſtiani ex Evangelio judicabuntur, cujus obſervantiam in baptiſmate promiſerunt. Damnabuntur, niſi Dei Chriſtique Filii ejus mandatis fideliter obedierint; non aliquibus dumtaxat, ſed omnibus. *Quicumque* enim *totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus.... Sic loquimini, & ſic facite, ſicut per legem libertatis incipientes judicari.* (Jacobi 2. 10. 12.) Quicumque Evangelio credunt, & ſecundùm Evangelium vivere non curant, Chriſtum ſpernunt, Chriſto injuriam faciunt. Aliter autem judicabuntur qui non audierunt, aliter qui audierunt & contempſerunt. (Rom. 2. 12. 13.) *Quicumque enim ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. Non enim auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur.* Dei ergo legem ex caritate impleamus. Hæc ſumma Chriſtianæ pietatis eſt, hæc ad vitam æternam certiſſima via. *Et ſcio quia mandatum ejus vita æterna eſt.* Moyſes imminente morte, Lege Domini coram Populo Iſraël repetita, dixit: *Conſidera quòd hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitam & bonum, è contrario mortem & malum: ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & cuſtodias mandata illius, & vivas.* (Deuter. 30. 15.) Chriſtus Jeſus Redemptor, Magiſter & Legiſlator noſter, conſummato publicæ prædicationis Evangelii ſui curſu, Paſſioni proximus, homines omnes ad Fidem Evangelicam ex omnibus gentibus vocatos his verbis alloquitur, & ad credendum ac obediendum doctrinæ ſuæ ac mandatis hortatur: *Quia ego ex me ipſo non loquor, ſed qui miſit me Pater, ipſe mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar. Et ſcio quia mandatum ejus vita æterna eſt.* Excitavit nos ad deſiderium æternæ vitæ, viam monſtravit, auxilium tribuit ut pervenire poſſimus.

CAPUT XIII.

Senſus Litteralis.

1. ANTE *diem feſtum Paſchæ*, die ſcilicet decimaquarta menſis primi ad veſperam, ante quàm ſolemnis Paſchæ dies illuxiſſet, quæ 15. erat menſis, de qua in Lege ſcriptum eſt: *Menſe primo, quarta decima die menſis ad veſperam Paſcha Domini eſt, & quinta decima die menſis hujus Solemnitas Azymorum Domini eſt.* (Levit. 23. 5. & Num. 28. 6.) Pridie, inquam, hujus Solemnitatis, *ſciens Jeſus*, ab æterno, ut Deus, & à primo ſuæ Conceptionis inſtanti, ut homo, *Quia venit hora ejus ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem*; cognoſcens imminere illam horam, quæ in ejus erat poteſtate, in qua ex hoc mundo per mortem, reſurrectionem, & aſcenſionem ſuam tranſiturus erat ad Patrem: *cùm dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo*, cùm Apoſtolis ſuis, & in eorum perſona omnibus electis ſuis, à Patre ſibi datis, quos in mundo mille periculis, perſecutionibus, calamitatibus expoſitos relicturus erat, hucuſque inſignia amoris ſui argumenta dediſſet: *in finem dilexit eos.* In fine vitæ perfectum in illos amorem evidentiſſimis indiciis & pretioſiſſimo pignore oſtendit, inſtitutione ſcilicet Sacramenti Corporis & Sanguinis ſui, de qua alii Evangeliſtæ, & ablutione pedum eorum, quæ præparatio fuit ad hoc ſacrum Myſterium.

2. 3. 4. 5. *Et cœna facta*; abſoluta cœna legali, *cùm diabolus jam miſiſſet in cor ut traderet eum Iudas Simonis Iſcariotæ* filius; id eſt, cùm illi jam perſuaſiſſet diabolus ſcelus horrendum proditionis Chriſti Jeſu: *Sciens Ieſus quia omnia dedit ei Pater in manus & quia à Deo exivit & ad Deum vadit:* Quamvis divinæ originis ſuæ, dignitatis ac poteſtatis infinitæ, ac gloriæ quam mox intraturus erat, conſcius eſſet: ad humile miniſterium ſe demiſit: *Surgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua* extima, id eſt, tunicam exteriorem, ut ad ſervile quod mox obiturus erat, miniſterium expeditior eſſet: *& cùm accepiſſet linteum, præcinxit ſe*; qui miniſtrantium habitus eſt: *Deinde mittit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes Diſcipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.* Aliquorum pedes ante laviſſe, quàm veniret ad Petrum, Evangelii contextus ſignificare viſus eſt Origeni, qui à Juda incœpiſſe commentatur, non à Petro: ut Medicus plurimis infirmis ſubminiſtrans juxta artem medicinæ, initium medendi facit ab his qui urgentur, quique pejùs affecti ſunt. (Orig. in Joann. p. 382. Edit. Huet.) Sed S. Auguſtinus à Petro incœpiſſe cenſet.

6. 7. 8. 9. *Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes?* Tu Dei Filius, mihi peccatori, Dominus ſervo, Magiſter diſcipulo? *Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Quod ego facio, tu neſcis modò*, non capis myſterium hujus ablutionis, non intelligis quò tendat hic ritus: *Scies autem poſtea*, tum me exponente, tum Spiritu ſancto docente. *Dicit ei Petrus*, Dominicæ humilitatis altitudine exterritus: *Non lavabis mihi pedes in æternum.* Numquam patiar ut Dominus meus mihi tam vile miniſterium exhibeat. *Reſpondit ei Ieſus: Si non lavero te, non habebis partem mecum*: niſi ſinas ut pedes tuos lavem, inobedientiæ tuæ merito à menſa mea, amicitia, familia & regno te excluſum iri denuntio. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantùm pedes meos, ſed & manus & caput*, ſeu totum corpus tibi abluendum ſubmitto, potiùs quàm à tua excludar amicitia, familia, & hæreditate. Id dixit *amore & timore perturbatus, & plus expaveſcens Chriſtum ſibi negari, quàm uſque ad ſuos pedes humiliari.* (S. Auguſt. Tract. 56. in Joann. n. 2.)

10 11. *Dicit ei Jeſus: Qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet, ſed eſt mundus totus:* Qui totum corpus lavit in balneo, ſola pedum lotione indiget, qui terram calcando ſordes contrahunt: *& vos mundi eſtis,* ſpiritali munditie, animam per fidem, quam ſermonibus meis adhibuiſtis, ſanctificatam habentes; ita ut à levibus dumtaxat culpis, quæ humana converſatione facilè contrahuntur, purgari & ablui indigeatis: *ſed non omnes,* mundi eſtis. Judam excipit, qui facinus proditionis jam animo volvebat. *Sciebat enim quiſnam eſſet qui traderet eum; propterea dixit: Non eſtis mundi omnes.*

12. 13. 14. 15. *Poſtquam ergo lavit pedes eorum, & accepit veſtimenta ſua, cùm recubiſſet iterum* ad cœnam juſtam ſive domeſticam quam finivit inſtituto Corporis & Sanguinis ſui Sacramento, *dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?* Attenditis-ne ad humile obſequium quod modò vobis exhibui? *Vos vocatis me, Magiſter, & Domine, & bene dicitis: ſum etenim.* Nihil mihi alienum per adulationem tribuitis: ſum etenim Dominus redimendo, Magiſter docendo. *Si ergo ego lavi pedes veſtros, Dominus & Magiſter, & vos debetis alter alterius lavare pedes:* multò magis vos qui conſervi eſtis. hoc & ſimilia humillimæ ſervitutis officia vobis invicem exhibere debetis. *Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Exemplum imitandum propoſui, ut quod à me fieri vidiſtis, & vos ipſi præſtetis.

16. *Amen, amen dico vobis: Non eſt ſervus major Domino ſuo:* (familiare proverbium eſt) *neque Apoſtolus,* id eſt, qui miſſus eſt cum mandatis, *major eſt eo qui miſit illum.* Quia Apoſtoli futuri erant Principes Eccleſiæ & muneris auctoritate, & donorum excellentiâ, ideo eos munit contra ſuperbiam, quæ eminentiam vulgò comitatur, & docet quò ſublimiores erunt, eò magis illos debere ſe in aliorum uſus & miniſterium, maximè ſpiritale, impendere, & omnium Dei ſervorum ſervos ſe exiſtimare: & cùm Eccleſiis à ſe fundatis ſacrâ auctoritate præerunt, ad omnium fidelium pedes humilitate ſe demittere, cujus exemplum à Magiſtro qui eos inſtituit, & Domino qui eos miſit, acceperunt.

17. 18. 19. *Si hæc ſcitis,* facienda vobis juxta doctrinam exemplumque meum, *beati eritis ſi feceritis ea.* Fides enim quæ per dilectionem non operatur, ad damnationem magis eſt, quam ad ſalutem, eorum culpâ qui non agunt, quæ facienda eſſe ad ſalutem conſequendam credunt. *Non de omnibus vobis dico* quòd hæc facturi ſitis, & beati futuri; *ego ſcio quos elegerim:* Novi quales ſint, & quales futuri ſinguli veſtrûm quos ad Apoſtolatum vocavi: *ſed ut adimpleatur Scriptura:* Verùm hanc Scripturam oportet adimpleri, quia præſcientia Dei non fallitur: *qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum ſuum.* Quem menſæ meæ participem feci, pede ſublimi me premet, dejiciet, calcabit. *Amodo dico vobis, priùs quàm fiat, ut cùm factum fuerit, credatis quia ego ſum.* Hæc vobis prænuncio, antequam fiant, ne vos offendat inexſpectatus eventus, ſed cùm impleta fuerint, credatis me Filium Dei eſſe, rerum futurarum & cogitationum cordium conſcium: & Chriſtum de quo hæc in Scripturis prædicta ſunt. Nemo porro exiſtimet ideo facta eſſe ab aliquibus opera mala, quæ in Scripturis prædicta ſunt, verbi gratia proditionem Judæ, quia Scriptura ea prædixerat: ſed Spiritum ſanctum rerum futurarum præſcium ea prædixiſſe, ut cùm evenerint, pignus fidei prædictionem habentes, illum de quo hæc ſcripta ſunt, certò & indubitatò cognoſcamus.

S. Cyrill. Alexand. lib. 9. in Ioann. p. 362.

Non de omnibus vobis dico; ego ſcio quos elegerim, ad beatitudinem æternam, de qua ait; *Beati eritis ſi feceritis ea.* Hoc non de omnibus dicit: ſcit enim quos ad ſocietatem beatutidinis hujus elegerit. Non eſt ex eis Judas, qui panem Chriſti ſic edebat ut ſuper eum levaret calcaneum. *Illi manducabant panem Dominum, ille panem Domini contra Dominum: illi vitam, ille pœnam.*

S. Auguſt. Tract. 59. in Ioann.

20. *Amen, amen dico vobis: Qui accipit ſi quem miſero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum* A *qui me miſit.* Ne ob humilitatis opera ſe parvipendendos exiſtimarent Apoſtoli, ad eorum ſolatium ſignificat ſuæ voluntatis eſſe ut Fideles illis omnia reverentiæ & charitatis officia exhibeant, quæ ipſe velut ſibi exhibita remunerabit: quia honor Apoſtolis exhibitus, ei qui illos miſit exhibitus cenſetur; ut honor & officia ipſi Chriſto exhibita, Patri à quo miſſus eſt, & qui in ipſo eſt, cenſentur exhibita. Nam in Legato is honoratur cujus Legatus eſt. In hoc unum tendit Chriſti comparatio. *Cùm iſta dicebat, non ab illo naturæ unitas; ſed in eo qui mittitur, mittentis commendatur auctoritas. Sic itaque eum qui miſſus eſt unuſquiſque accipiat, ut in illo eum qui mittit attendat. Si ergo attendas Chriſtum in Petro, invenies diſcipuli Præceptorem: ſi autem attendas* B *Patrem in Filio, invenies Unigeniti Genitorem: & ſic in eo qui miſſus eſt, ſine ullo accipis errore mittentem.*

S. Auguſt. Tract. 9. in Ioann.

21. 22. *Cùm hæc dixiſſet Jeſus, turbatus eſt ſpiritu,* ſponte commotus eſt, & periculi conſideratione, & ſceleris Judæ horrore: *& proteſtatus eſt,* palam declaravit, quod tectiùs dixerat, fore ut ab uno ex Diſcipulis ſecum diſcumbentibus proderetur: *Amen, amen dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me. Aſpiciebant ergo ad invicem Diſcipuli, hæſitantes de quo diceret.* Perculſi rei vix credibilis atrocitate, obſervabant ſi quod indicium malè conſcii ex vultu colligere poſſent.

23. 24. *Erat ergo recumbens unus ex Diſcipulis ejus in ſinu Ieſu, quem diligebat Ieſus* familiariùs cæteris. Hac modeſta circumlocutione ſeipſum Johannes deſignat. C *Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis eſt de quo dicit?* Nutibus ipſum rogavit ut Jeſum interrogaret quis eſſet proditor, tum ut inſontes extra ſuſpicionem eſſent, tum ut à ſcelerato caverent; tum ut ejus conatum pro viribus impedirent. Ad hujus loci intelligentiam obſervandum eſt, modum accubitûs menſæ apud Judæos & Romanos hunc fuiſſe. Jacebant reclinatâ ſuperiori parte corporis in cubitum ſiniſtrum, inferiori in longum porrectâ & jacente, capite leviter erecto, dorſo pulvilis modicè ſuffulto. Et primus quidem diſcumbebat ad caput lecti, cujus pedes porrigebantur juxta dorſum ſecundi. Diſcumbentibus ergo Chriſto & Diſcipulis, accubuit Petrus à tergo Chriſti, & Johannes à ſinu: Johannes in ſinu Chriſti, & Chriſtus in ſinu Petri. Non potuit ergo Chriſtus promptè colloquium cum Petro in D aure habere leniter ſuſurrando. Petrus ergo ſupra caput Chriſti Johannem reſpiciens, nutu eum excitat ut de re interroget.

Lipſius Lightfoot Horis Hebraic. in Ioann. p. 659.

26 27. 28. 29. 30. *Reſpondit Ieſus,* ſubmiſſâ voce, ne cæteri audirent: *Hic eſt, cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxiſſet panem* ſeu fruſtum panis in juſculum, *dedit Iudæ Simonis Iſcariotæ* filio. *Et poſt buccellam,* cùm fruſtum illud panis intincti à Jeſu acceptum comediſſet, *introivit in eum Satanas,* ut ſibi jam traditum pleniùs poſſideret, in quem priùs intraverat ut deciperet. Priùs ergo intraverat, immittendo in cor ejus cogitationem qua traderet Chriſtum: talis enim jam venerat ad cœnandum. Nunc autem poſt panem intravit in eum, non ut adhuc alienum tentaret, ſed ut proprium poſſideret. *Et dixit ei Ieſus: Quod facis, fac citiùs.* Fac quod facere decreviſti, non impedio, ferre paratus ſum. E *Vox hæc,* (inquit S. Leo) *non jubentis eſt, ſed ſinentis; nec trepidi, ſed parati: qui habens omnium temporum poteſtatem, oſtendit ſe & moram non facere traditori; & ſic ad redemptionem mundi paternam exequi voluntatem, ut facinus quod à perſequentibus parabatur, nec impelleret, nec timeret.* Litteræ minùs conſonat S. Cyrilli explicatio, qui hæc verba, *quod facis, fac citiùs,* non ad ipſum Judam, ſed ad diabolum, cujus inſtinctu proditionis ſcelus meditabatur, pertinere aſſerit.

Luc. 22. 3. 4.

S. Auguſt. Tract. 62. in Ioann.

S. Leo. ſerm. 6. de Paſſ. Dom. 7.

Hoc autem nemo ſcivit diſcumbentium ad quid dixerit ei. Nemo Apoſtolorum cum Jeſu diſcumbentium tunc intellexit vim illorum verborum: *quod facis, fac citiùs.* An Johannes ipſe tunc intellexerit, incertum. *Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas,* ut Do-

Conſer cum Lucæ 22. 19. 21. minicæ familiæ œconomus, *quòd dixiſſet ei Jeſus: Eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum*; poſtridie celebrandum, ſcilicet die Veneris 15. menſis primi; *aut illi dediſſe in mandatis ut egenis aliquid daret. Cùm ergo accepiſſet ille buccellam* intinctam à Jeſu, quæ non erat Euchariſtia, cujus ante fuerat cum cæteris Apoſtolis particeps, *exivit continuò*, dæmone impellente, ut facinus opere compleret. S. Auguſt. Tract. 62. in Ioann. n. 3. *Erat autem nox*, id eſt, initium noctis: Nam qui ſequuntur Sermones in multam noctem ſunt protracti.

31. 32. *Cùm ergo exiſſet* Judas, *dixit Ieſus: Nunc clarificatus eſt Filius hominis, & Deus clarificatus eſt in eo.* Nunc ego glorificandus ſum paſſione, morte, & reſurrectione; & Deus in me glorificabitur, ſiquidem innoteſcet mundo me non ſolùm eſſe Filium hominis, S. Auguſt. Tract. 63. in Ioann. ſed & Filium unigenitum Dei. *Si Deus clarificatus eſt in eo, & Deus clarificabit eum in ſemetipſo; & continuò clarificabit eum.* Quòd ſi Deus per ipſum glorificatus eſt ſeſe humiliantem, & voluntatem Dei Patris in omnibus facientem: & Pater glorificabit eum, immortalitate & gloria corpus ejus donans, & nomen ejus ſuper omne nomen celebre ac venerabile faciens. Id autem continuò præſtabit, ejus reſurrectione maturata.

33. *Filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum* ſenſibili præſentia, in carne mortali. *Quæretis me*, præſentiam meam deſiderabitis; *& ſicut dixi Iudæis; Quò ego vado, vos non poteſtis venire, & vobis dico modò.* Non poteſtis nunc venire mecum in cælum ut ſitis gloriæ meæ participes: venietis autem poſtea, ſuo quiſque tempore, quò Judæi in infidelitate pertinaces numquam venient. Ioann. 7. 14. Unde Judæis dixit: *Quæretis me, & non invenietis*: Diſcipulis autem dicens, *Quæretis me*, verba illa terribilia non addidit, *& non invenietis* & paternum ſuum tenerumque erga eos amorem declaravit hoc nomine, *filioli*; & illis dilatam dumtaxat beatitudinem ſignificat, quæ Judæis incredulis penitus negata eſt.

34. 35. *Mandatum novum do vobis, Ut diligatis invicem ſicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.* Mandatum do vobis, ut ſolent abeuntes mandata ſuis dare: mandatum novum; mihi proprium ac peculiare, præſtans, eximium: mandatum novum, id eſt, novo modo expoſitum, nova formula traditum. Illud enim, A *ſicut dilexi vos*, longè eſt expreſſius quàm illud Legis, *ſicut te ipſum.* Sicut dilexi vos, non ob humanas rationes, non ob meam utilitatem, ſed propter veſtram ſalutem; ſicut dilexi vos uſque ad ſanguinis effuſionem, pro vobis mori non dubitans: ſic vos mutuò diligite, ut non tantùm in rebus hujus vitæ, ſed maximè in his quæ ſalutem æternam ſpectant, dilectionem veſtram probetis, & pro aliorum æterna ſalute nulla incommoda, ne mortem quidem refugiatis. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem*, &c. Hoc mandatum quaſi de novo do vobis; ſingulari ſtudio & affectu, meo nomine, meoque exemplo inſtauratum, vobis commendo. *In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem.* Legiſperitorum diſcipuli ex receptis quibuſdam ſententiis & interpretationibus Legis; Phariſæorum, ex habitu & ceremoniis: B Johannis Baptiſtæ, ex auſteritate & jejuniis agnoſcuntur; vos verò meos eſſe diſcipulos cognoſcent omnes ex mutua dilectione. Hæc teſſera veſtra, hoc ſignaculum eſt, *Charitas.*

36. 37. 38. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis?* Quod ſuſcipis iter, in quo nos te ſequi non poſſe ais? *Reſpondit Jeſus: Quò ego vado*, ad crucem, ad mortem, & ſic ad gloriam, *non potes me modò ſequi*: nondum habes ſatis virium ut pro me mortem ſubeas: *ſequêris autem poſtea.* Cùm indutus fueris virtute ex alto, Spiritu ſancto roboratus, adverſa quæque pro nomine meo pati poteris, & noviſſimè mortem crucis, cùm impleveris miniſterium à me tibi commiſſum in fundatione & regimine Eccleſiæ. *Dicit ei Petrus: Quare non poſ-* C *ſum te ſequi modò?* Quid impedit? Putas-ne me itineris moleſtiâ, aut ullis periculis terreri? *Animam meam pro te ponam.* Mortis etiam diſcrimini, ſi opus ſit, me pro tuo capite objiciam. *Reſpondit ei Ieſus: Animam tuam pro me pones?* Ita-ne verò? Paratum te eſſe profiteris ad mortem pro me ſubeundam? *Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.* Ego qui te meliùs novi animum tuum, tibi certiſſimè futurum prænuntio, fore ut ter neges te meum eſſe diſcipulum, antequam gallus cantum ſuum abſolverit, ſeu antequam præterierit hora gallicinii.

Senſus Moralis.

1. ANTE *diem Feſtum Paſchæ, ſciens Ieſus quia venit hora ejus ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem, cùm dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Chriſtus Jeſus in fine vitæ ſuæ mortalis majora perfectæ dilectionis indicia ſuis dedit, eximiis humilitatis & patientiæ exemplis, novorum Sacramentorum, maximique & jugis Sacrificii inſtitutione, ſanguinis ſui effuſione pro illorum, totiuſque mundi ſalute. Nihil omiſit quod vehementer amantem deceret, ut eorum in ſe caritatem augeret, & ad futura mala forti animo ſubeunda accenderet. In finem dilexit eos, hoc eſt, S. Chryſ. Hom. 69. in Ioann. ſemper dilexit. *In finem dilexit*, id eſt, uſque ad mortem illum dilectio perduxit. Chriſtum Jeſum diligamus, quoniam ipſe prior dilexit nos, nec ſolis Apoſtolis, ſed nobis omnibus hæc ſummi amoris argumenta dedit. Diligamus in hoc mundo conſtanter ac perſeveranter, ut nihil nos ab ejus caritate ſeparet. Cum ipſo tranſeamus de hoc mundo ad Patrem. Hic tranſitus digna celebratio veri Paſchatis eſt. Paſcha Hebraicè *tranſitum* ſignificat. Propterea tunc primùm Paſcha celebravit populus Dei, quando ex Ægypto fugientes Mare Rubrum tranſierunt. S. Auguſt. Tract. 55. in Ioann. Nunc ergo figura illa Prophetica in veritate completa eſt, cùm ſicut ovis ad immolandum ducitur Chriſtus, cujus ſanguine illitis poſtibus noſtris, id eſt, cujus ſigno crucis ſignatis frontibus noſtris, à perditione hujus ſæculi tamquam à captivitate vel interemptione Ægyptia liberamur: & agimus ſaluberrimum tranſitum, cùm à diabolo tranſimus ad Chriſtum, & ab iſto inſtabili ſæculo ad ejus fundatiſſimum regnum. *Ideo* D *quippe ad Deum permanentem tranſimus, ne cum mundo tranſeunte tranſeamus* Aliud enim eſt tranſire de mundo, aliud eſt tranſire cum mundo: aliud ad Patrem, aliud ad hoſtem. *Nam & Ægyptii tranſierunt, non tamen tranſierunt per mare ad regnum, ſed in mari ad interitum.*

2. 3. 4. 5. *Et cæna facta, cùm diabolus jam miſiſſet in cor ut traderet eum Judas. … Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit, & ad Deum vadit: ſurgit à cœna, & poſuit veſtimenta ſua, &c. & cœpit lavare pedes diſcipulorum.* Propriarum miſeriarum cognitio, propriæ infirmitatis quotidiana experientia, hominem corruptum ſub potenti manu Dei non humiliant. Chriſtum verò Jeſum divinæ ſuæ originis, magnitudinis, gloriæ, poteſtatis conſideratio non pro- E hibet ab humiliatione ſub pedibus viliſſimæ creaturæ, perfidi homuncionis, cujus cor diabolus poſſidet. Hinc diſcant homines nec de generis ſui ſplendore, nec de ſua poteſtate extolli. Dei magnitudinem, Chriſti humilitatem conſiderent, & ab ejus exemplo humiliari diſcant. Nihil deeſt humiliationi Salvatoris, omnes actionis hujus circumſtantiæ perfectionem ejus comprobant. Omnes miniſterii viliſſimi partes ipſe implet, nullo adjuvante, nullo ipſi miniſtrante. Exuit ipſe veſtimenta ſua, linteum accipit, ſe præcingit, aquam mittit in pelvim, diſcipulorum, & ipſius Judæ proditoris pedes lavat, "extergitque linteo quo erat præcinctus. Cùm illi Pater S. Aug. Tract. 55. in Ioann. "omnia dediſſet in manus, ille diſcipulorum non manus, "ſed pedes lavit: & cùm ſe ſciret à Deo exiſſe, & ad

Deum pergere, non Dei Domini, ſed hominis ſervi implevit officium. Ad cumulum humilitatis acceſſit, quod etiam illi non dedignatus eſt pedes lavare, cujus manus jam prævidebat in ſcelere. Quid autem mirum, ſi ſurrexit à cœna, & poſuit veſtimenta ſua, qui cùm in forma Dei eſſet, ſemetipſum exinanivit? Quid mirum ſi præcinxit ſe linteo, qui formam ſervi accipiens, habitu inventus eſt ut homo? Quid mirum ſi miſit aquam in pelvim unde lavaret pedes diſcipulorum, qui in terram ſanguinem fudit, quo immunditiam dilueret peccatorum? Quid mirum ſi linteo, quo erat præcinctus, pedes quos laverat, terſit, qui carne qua erat indutus, Evangeliſtarum veſtigia confirmavit? Paſſurus exitia, præmiſit obſequia: non ſolùm eis pro quibus erat ſubiturus mortem, ſed etiam illi qui eum traditurus erat ad mortem. *Tanta eſt quippe humanæ humilitatis utilitas, ut eam ſuo commendaret exemplo etiam divina ſublimitas: quia homo ſuperbus in æternum periret, niſi illum Deus humilis inveniret. Venit enim Filius hominis quærere & ſalvum facere quod perierat. Perierat autem ſuperbiam deceptoris ſecutus, ergo humilitatem Redemptoris ſequatur inventus.*

Luc. 19. 20.

8. 9. *Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in æternum Reſpondit ei Jeſus: Si non lavero te, non habebis partem mecum* Pulchrum ſpectaculum! Amor, fides, obſervantia, pietas, humilitas Petri certant cum humilitate & caritate Chriſti Jeſu. Horret ac metuit, conſiderans eum qui cum Patre unus Deus eſt ac Dominus univerſi, ſervile miniſterium obire; expaveſcit, videns eum cui miniſtrant Angeli, ad pedes hominum peccatorum abjectum. *Metuit* Diſcipulus *tantæ rei pondus*, & uſitatam ac familiarem ſibi reverentiam prætexens, recuſat officium, cujus nondum cauſam finemque noverat. Verùm vincat oportet devotionem Petri humilitas & caritas Chriſti. Humilitas Petri vera non eſſet, nec pietas ejus ſincera, niſi Domini Jeſu voluntati ſubjecta Qui enim ſpecie humilitatis voluntati Dei, Superiorumque mandatis eam ſignificantibus reſiſtit, ſuperbus eſt, ideoque partem cum Chriſto humilitatis Magiſtro non habet. *Si non lavero te, non habebis partem mecum.* Nihil terribilius comminari Chriſtus poteſt animæ ipſum diligenti, quam æternam ab illo ſeparationem.

S. Cyrill. Alexand.

Niſi lavero te, non habebis partem mecum. Significat etiam his verbis, quòd niſi quis per ejus gratiam ſordes ex peccato contractas abluerit, particeps futurus non ſit vitæ quæ ab eo manat, ſed regni cælorum expers manſurus. Nec enim fas eſt impuris in ſupernas manſiones ingredi, ſed qui per dilectionem in Chriſtum puram habent conſcientiam, & ſanctificati ſunt in Spiritu per ſanctum baptiſma. Qui verò poſt baptiſmum inquinati ſunt peccato, pœnitentiæ aqua ablui debent, & ſanguine Chriſti ab ipſomet purgari & ſanctificari, ut Menſa ejus, communione corporis ejus, æternaque gloriæ ſocietate digni ſint.

S. Cyril. lib 9. in Ioann. p. 723.

10. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantùm pedes meos, ſed & manus, & caput.* Caput hominis interioris, fides eſt, bonorum omnium ſenſuum, ſanctorumque motuum origo; manus, opera, pedes, affectus. Hæc omnia ſubdenda ſunt gratiæ Chriſti, ut ea operante fides pura ſit ab erroribus, vita pura ſit à criminibus; affectus puri ſint à ſordibus quæ ex amore ſæculi, & adhæſione ad res terrenas contrahuntur.

11. *Dicit ei Jeſus: qui locutus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet, ſed eſt mundus totus. Et vos mundi eſtis, ſed non omnes.* Toto vitæ hujus mortalis tempore myſtica hæc pedum ablutio, id eſt, terrenorum affectuum purgatio in nobis exercenda eſt. In ſancto quidem baptiſmate homo totus abluitur; verumtamen cùm in rebus humanis poſtea vivitur, utique terra calcatur. Ipſi igitur humani affectus, ſine quibus in hac mortalitate non vivitur, quaſi pedes ſunt, ubi ex humanis rebus afficimur, & ſic afficimur, ut ſi dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos decipiamus, & veritas in nobis non ſit. Quotidie igitur pedes lavat nobis, qui interpellat pro nobis: & quotidie nos opus habere ut pedes lavemus, id eſt, vias ſpiritualium greſſuum dirigamus, in ipſa Oratione Dominica confitemur, cùm dicimus: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Si enim confiteamur*, ſicut ſcriptum eſt, *peccata noſtra*, profectò ille qui lavit pedes diſcipulorum ſuorum, *fidelis eſt & juſtus ut dimittat nobis peccata noſtra, & mundet nos ab omni iniquitate*, id eſt, uſque ad pedes quibus converſamur in terra. Proinde Eccleſia quam mundat Chriſtus lavacro aquæ in verbo, non ſolùm in illis eſt ſine macula & ruga, qui poſt lavacrum regenerationis continuò ex hujus vitæ contagione tolluntur, nec calcant terram ut opus habeant pedes lavare; verùm etiam in eis, quibus iſtam miſericordiam præbens Dominus, fecit eos de ſæculo iſto lotis etiam pedibus emigrare. In his autem qui hìc demorantur, etiamſi munda ſit, quoniam juſtè vivunt; opus tamen habent pedes lavare, quoniam ſine peccato non ſunt. Propter hoc dicit in Cantico Canticorum, *Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Dicit enim hoc cùm cogitur ad Chriſtum venire, & terram calcare cùm venit.... Vide & S. Bernardum Sermone 1. *In cœna Domini.*

S. Aug. Tract 56 in Ioann.

1. Ioan. 1. 9.

Cantic. 3. 5.

12. 13. 14. 15. *Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me Magiſter, & Domine, & bene dicitis: ſum etenim. Si ergo ego lavi pedes veſtros, Dominus & Magiſter, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Diſcipuli Chriſti ſumus; ejus igitur documenta & præcepta animo complecti, diligere, prædicare & ſectari debemus, ut Magiſtri noſtri. Chriſti ſervi ſumus; illi igitur in omnibus & ſemper obſequi debemus ut Domino noſtro, qui nihil niſi juſtum, ſanctum, ſalutare nobis præcipere poteſt. Ejus humilitatem & caritatem debemus imitari, & pro noſtris viribus nos ei conformare Hæc enim vox, *quemadmodum*, ſimilitudinem, non æqualitatem ſignificat. Sic ludimagiſtri pueris litteras quam pulcherrimas ſcribunt, ut quoad poterunt imitentur. Ubi nunc qui conſervos deſpiciunt? Ubi qui honores expetunt? proditoris pedes Dominus lavit, ſacrilegi, furis, & ipſo proditionis tempore, cum nulla ſperanda eſſet emendatio, menſam communem poſuit; & elatis ſuperciliis intumeſcis? *Si ergo ego lavi pedes veſtros Dominus & Magiſter, & vos debetis alter alterius lavare pedes.* Non dixit quod majus erat: Si ergo pedes proditoris lavi, quid mirum ſi vos alter alterius: ſed rem fecit inde eam Diſcipulis tantæ humiliationis & caritatis teſtibus æſtimandam reliquit. Ideo dicebat: *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur.* Hæc enim vera doctrina eſt, quod doces id re ipſa operari. Quem faſtum hoc humilitatis exemplum non tolleret? Quam non deprimeret elationem? Qui ſedet ſuper Cherubin, proditoris pedes lavit: tu homo, terra & pulvis, extolleris & intumeſcis? Quòd ſi veram celſitudinem concupiſcis, viam te docebo. Humilitas eſt. Numquam humilitas ſine magnitudine animi, nec ſuperbia ſine puſillanimitate. Qui enim præſentibus terreniſque rebus tamquam magnis inhiat, is vilis eſt & abjecti animi. Sapiens parvifacit temporalia & peritura: nec igitur ea ab alio deſiderat accipere: contra verò, qui ſapiens non eſt, ad ludicra & vilia, puerorum inſtar afficitur, illaque admiratur.

S. Ioann. Chryſoſt. Hom. 70. in Ioann.

Matt. 5.

Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Non dedignetur quod fecit Chriſtus, facere Chriſtianus. Cùm enim ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipſo vel excitatur, vel ſi jam inerat, confirmatur ipſius humilitatis affectus. Debet tandem unuſquiſque ſe infra proximum humiliare, ut illum Chriſto lucretur. Debet, prout ſuæ conditioni, ſtatui, vel officio convenit, pedum ipſius, id eſt affectuum & converſationis ſordes lavare & abſtergere bonis exemplis, fraterna correctione, ſalutaribus monitis & conſiliis, adhortationibus, orationibus, injuriarum condonatione. Quid enim videtur in hac altitudine ſacramenti Dominus ſignificare, cùm dicit, *Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis:*

S. Auguſt. ſerm. 58. in Ioann.

[Coloſſ. 3. 3.] *ciatis*: niſi quòd apertiſſimè dicit Apoſtolus, *Donantes vobiſmetipſis, ſi quis adverſùs aliquem habet quærelam, ſicut & Dominus donavit vobis, ita & vos?* Invicem itaque nobis delicta donemus, & pro noſtris delictis invicem oremus, atque ita quodammodo invicem pedes noſtros lavemus.

16. 17. *Amen, amen dico vobis: Non eſt ſervus major domino ſuo: neque Apoſtolus major eſt eo qui miſit illum. Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea.* Non ad convincendam mentem, ſed ad movendam voluntatem Diſcipulorum, duplici juramento confirmat Chriſtus, ſervum non eſſe domino ſuo majorem, nec Apoſtolum eo qui miſit illum. Id certè non ignorabant, quod ſpeculationem attinet: ſed neceſſe erat ut Eccleſiæ Paſtores & Rectores perſuaſum haberent, ſe in firmiſſimo profundæ humilitatis fundamento ſuam omnem excellentiam collocare debere, ſuum meritum conſtituere: nihilque fore injuſtius, quàm ſi ſervi ac diſcipuli præceptum & exemplum humilitatis à Domino ſuo & Magiſtro ſibi traditum implere negligant, aut contemnant. *Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea.* Præſtaret enim neſcire, [Luc. 18. 45.] quàm cognita nolle perficere. Unde aliàs ait: *Qui non cognovit voluntatem domini ſui, & non fecit, vapulabit paucis: qui autem cognovit, & non fecit, vapulabit multis.* Nam ei qui ſciens voluntatem Domini ſui, contra illam fecerit, cognitio condemnationi erit: contempſit enim, cùm ad officium implendum nihil ei deeſſet. Cognitio igitur ſine operibus manis eſt, Fides ſine operibus mortua eſt. *Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea.*

20. *Amen, amen dico vobis: Qui accipit ſi quem miſero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me miſit.* Unio Chriſti cum membris ſuis tam intima, tam arcta eſt, ut collata ipſis officia & beneficia accipiat & remuneret velut ſibi ipſi facta. Sed major eſt illius cum miniſtris ſuis conjunctio, propter unitatem Sacerdotii, cujus illos participes facit. Ab illo miſſi ſunt, ut ille à Patre; locum illius in Eccleſia tenent; auctoritatem illius exercent; divinæ illius unctionis emanationem acceperunt; Sacerdotio illius funguntur. Quicumque igitur illos rejicit, vel ſpernit, Chriſtum ſpernit & rejicit. Quicumque illos recipit & colit, Chriſtum recipit & colit.

21. *Cùm hæc dixiſſet Jeſus, turbatus eſt ſpiritu, & proteſtatus eſt, & dixit: Amen, amen dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me.* Quam immane ſit Judæ ſcelus, quàm horrenda proditio, nihil magis oſtendit quàm Chriſti Jeſu turbatio. Tam nefarium eſt indignè communicantium crimen, tam execrandum ſcelus Sacerdotum & Paſtorum, qui veritatem, Eccleſiam, bonum ſalutis animarum ſuis commodis poſtponunt, ut talis proditionis conſideratione turbari poſſet Anima Chriſti Jeſu, ſi adhuc in carne mortali verſaretur, & his affectionibus obnoxia eſſet, quas propter nos ſuſcipere, patique voluit. [S. Aug. Tract. 60 in Ioann.] „Id etiam fortaſſis nobis ſignificare Dominus ſua perturbatione dignatus eſt, quòd falſos fratres, & dominici agri zizania ita neceſſe eſt uſque ad meſſis tempus inter frumenta tolerari, ut quando ex eis aliqua ſeparari etiam ante meſſem urgens cauſa compellit, fieri ſine Eccleſiæ perturbatione non poſſit. Hanc perturbationem ſanctorum ſuorum per ſchiſmaticos & hæreticos futuram, quodammodo prænuntians Dominus, præfiguravit in ſe ipſo, cùm exituro Juda homine malo, & commixtionem frumenti in qua diu fuerat toleratus, ſeparatione apertiſſima relicturo, turbatus eſt non carne, ſed Spiritu. *Spiritales enim ejus in hujuſmodi ſcandalis non perverſitate, ſed caritate turbantur, ne fortè in ſeparatione aliquorum zizaniorum ſimul eradicetur & triticum.*

[S. Auguſt. Tract. 61. in Ioann.] *Unus ex vobis tradet me.* Unus ex vobis, numero, non merito; ſpecie, non virtute; commixtione corporali, non vinculo ſpirituali, carnis adjunctione, non cordis ſocius unitate: proinde non qui ex vobis eſt, ſed qui [1. Ioann. 2. 19.] ex vobis exiturus eſt. Unde S. Johannes in Epiſtola ſua ſcribit: *Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent nobis, permanſiſſent utique nobiſcum.* Non erat igitur ex illis Judas: manſiſſet enim cum illis, ſi eſſet ex illis.... Utrumque tamen verum, & *ex nobis*, & *non ex nobis: ſecundùm aliud ex nobis, ſecundùm aliud non ex nobis: ſecundùm communionem ſacramentorum ex nobis, ſecundùm ſuorum proprietatem criminum non ex nobis.*

23. 24. 25. *Erat ergo recumbens unus ex diſcipulis ejus in ſinu Jeſu, quem diligebat Jeſus*, &c. Virginalis caſtitas S. Johannis aditum illi patefecit in ſinum Jeſu, ex quo & Evangelii ſui arcana, & amorem ardentiſſimum erga Jeſum Chriſtum hauſit. Caſtitas porrò & modeſtia arcto fœdere conjunctæ ſunt. Non mirum ergo quòd S. Johannes ſancto pudore illum ab omni jactantiæ ſpe deterrente, nomen ſuum ſileat, cùm favores Magiſtri ſui commemorat. Aliunde noſci non vult, quàm ex bonitate ſingulari Chriſti Jeſu erga ſe; nec alia ejus dona enumerat, ſed amorem unum, qui cæterorum omnium donorum fons & origo eſt. *Diſcipulus quem diligebat Jeſus.* Ideo in ſinu Jeſu, in trono amoris ejus recumbit. Johannis caſtitatem, modeſtiam, caritatem, imitemur, & unuſquiſque noſtrûm erit dilectus diſcipulus Jeſu. Digna Communione fit ut Jeſus in ſinu noſtro recumbat, & nos in ſinu Jeſu; ut maneat in nobis, & nos in eo. *Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: quis eſt de quo dicit?* Charitas & auctoritas Eccleſiæ ſimul concurrunt ut malorum Miniſtrorum crimina detegantur; conjunctiſque ſtudiis impediunt ne animarum ſaluti noceant. *Itaque cùm recubuiſſet ille ſupra pectus Jeſu, dicit ei: Domine quis eſt?* [S. Auguſt. ibid.] Hic eſt pectoris ſinus, *ſapientiæ ſecretum.* In hoc ſinu qui per caſtitatem & caritatem recumbunt, cæleſti lumine illuſtrantur, & Spiritus eos docet de omnibus ad ſalutem neceſſariis, quin etiam ad regimen Eccleſiæ, & animarum directionem, ſi Præpoſiti ſint, vel in ſacro Miniſterio conſtituti.

26. 27. *Reſpondit Jeſus: Ille eſt, cui ego intinctum panem porrexero*, &c. Dona Dei ab hypocritis recepta introitus diaboli in corda illorum ſequitur. Si buccellam panis a Chriſto accipere ficto animo tam exitiale eſt, quantò exitialius Corpus ejus & Sanguinem ſacrilegâ Communione percipere? Sacrilega communio, cujus figura fuit panis intinctus à Chriſto Judæ porrectus, peccatoris obdurationem interdum conſumat. [1. Cor. 11. 27.] *Et poſt buccellam introivit in eum ſatanas.* Scripſit Apoſtolus: *quicumque manducaverit panem, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini.* Et de his erat ſermo, qui Domini corpus velut alium cibum quemlibet indiſcretè negligenterque ſumebant. [S. Auguſt. Tract. 62. in Ioann.] *Hic ergo ſi corripitur qui non dijudicat, hoc eſt, non diſcernit à cæteris cibis Dominicum Corpus; quo modo damnatur qui ad ejus Menſam fingens amicum accedit inimicus? Si reprehenſione tangitur negligentia convivantis, quâ pœnâ percutitur venditor invitantis? Quid erat autem panis traditori datus, niſi demonſtratio gratiæ cui fuiſſet ingratus?*

Et dixit ei Jeſus: quod facis, fac citiùs. [S. Aug. ibid. n. 4.] „Non præcepit facinus, ſed prædixit Judæ malum, nobis bonum. Quid enim Judæ pejus, & quid nobis melius quàm traditus Chriſtus, ab illo adverſus illum, pro nobis præter illum? *Quod facis, fac citiùs.* O verbum libentius parati, quàm irati! O verbum non tam pœnam exprimens proditoris, quàm mercedem ſignificans Redemptoris! Id dixit, non tam in perniciem perfidi ſæviendo, quàm ad ſalutem fidelium feſtinando: quia traditus eſt propter delicta noſtra, & [Ephes. 5. 25.] *dilexit Eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea.* Et de ſe ipſo dicit Apoſtolus: [Galat. 2. 20.] *qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.* Niſi ergo ſe traderet Chriſtus, nemo traderet Chriſtum. Quid habet Judas niſi peccatum? Neque enim in tradendo Chriſto ſalutem noſtram cogitavit, propter quam traditus eſt Chriſtus, ſed cogitavit pecuniæ lucrum, & invenit animæ detrimentum. Accepit mercedem quam voluit, ſed nolenti eſt data quam meruit. Tradidit Judas Chriſtum, tradidit Chriſtus ſeipſum: ille agebat negotium ſuæ venditionis, iſte noſtræ redemptionis. *Quod facis, fac citiùs;* non

quia tu potes, ſed quia hoc vult qui totum poteſt.

31. 32. *Cùm ergo exiſſet, dixit Jeſus: Nunc clarificatus eſt Filius hominis, & Deus clarificatus eſt in eo.* Gloriam ſuam in humiliationibus, opprobriis, paſſione, in obedientia uſque ad mortem Dominus noſter Jeſus Chriſtus conſtituit, quia hæc omnia ad gloriam Patris referuntur. Diſcat hinc Chriſtianus gloriam omnem ſuam & honorem in Dei cultu & fideli mandatorum ejus obſervantia ponere; diſcat in nullo alio niſi in Cruce Domini Jeſu gloriari, per quam illi crucifixus ſit mundus, & ille mundo. Nullum periculum generosè & fortiter non adeat ut gloriam Dei procuret pro ſui ſtatus officio; ſic enim & ipſe gloriam æternam conſequetur. Noſtram enim felicitatem cum gloria ſua conjunctam divina bonitas eſſe voluit. *Si Deus clarificatus eſt in eo, & Deus clarificabit eum in ſemetipſo.*

34. 35. *Mandatum novum do vobis: Ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos*, gratuitò, nullis præcedentibus meritis: ita ſitis in omnes benefici, etiam in eos quibus nihil debetis. Dilectio iſta, exuto vetere, induit nos hominem novum. Hæc antiquos etiam juſtos, Patriarchas & Prophetas, ſicut poſtea ſanctos Apoſtolos innovavit: *S. Auguſt. Tract. 65. in Ioann.* ipſa & nunc innovat Gentes, & ex univerſo genere humano, quod diffunditur toto orbe terrarum, facit & colligit populum novum, corpus novæ nuptæ, Filii Dei unigeniti Sponſæ. *1. Cor. 12. 26.* Propter quod pro invicem ſollicita ſunt membra in ea, & ſi patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, & ſi glorificatur unum membrum, congaudent omnia membra. Audiunt enim atque cuſtodiunt, *Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis:* non ſicut ſe diligunt qui corrumpunt; nec ſicut ſe diligunt homines quoniam homines ſunt: ſed ſicut ſe diligunt quoniam dii ſunt & filii Altiſſimi omnes, ut ſint Filio ejus unico fratres, eâ dilectione invicem diligentes, qua ipſe dilexit eos, perducturus eos ad illum finem qui ſufficiat eis, ubi ſatietur in bonis deſiderium eorum.

Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos. Quid Chriſtus niſi Deum dilexit in nobis? Non quòd habebamus, ſed ut haberemus: ut perducat nos ubi ſit Deus omnia in omnibus. Sic etiam Medicus rectè dicitur ægros diligere: & quid in eis niſi ſalutem diligit, quam cupit utique revocare, non morbum, quem venit expellere? *Sic ergo & nos invicem diligamus, ut quantùm poſſumus, invicem ad habendum in nobis Deum curâ dilectionis attrahamus.* Hanc dilectionem nobis donat ipſe qui ait, *Sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.* Ad hoc ergo nos dilexit, ut & nos diligamus invicem: hoc nobis conferens diligendo nos, ut mutua dilectione conſtringamur inter nos, & tam dulci vinculo connexis membris corpus tanti Capitis ſimus. Chriſtiana amicitia ſola illa eſt, quâ homines in Deo, & propter Deum, per Spiritum Chriſti Jeſu ſe diligunt. Hæc propria nota Chriſtianorum, gratuita caritas, non quærens quæ ſua ſunt. Illos diligere qui nos diligunt, & nobis benefaciunt, amicitia merè humana eſt; illos diligere, qui nulla nobis benevolentiæ teſtimonia exhibent, immò & qui nos oderunt, quia mandatum Domini eſt, caritas eſt propria diſcipulorum Chriſti. *In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem:* tamquam diceret: Alia munera mea vobiſcum habent etiam non mei, non ſolùm naturam, vitam, ſenſum, rationem, & eam ſalutem, quæ hominibus pecoribuſque communis eſt; verùm etiam linguas, *S. Aug. ibid.* ſacramenta, prophetiam, ſcientiam, fidem, diſtributionem rerum ſuarum pauperibus, & traditionem corporis ſui, ut ardeant: ſed quoniam caritatem non habent, ut *1. Cor. 13. 7.* cymbala concrepant, nihil ſunt, nihil illis prodeſt. Non ergo in illis quamvis bonis muneribus meis, quæ habere poſſunt etiam non diſcipuli mei; ſed *In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem.* *Tertull. Apolog. 39.* Hoc ſigno primi Chriſtiani noſcebantur. *Ejuſmodi vel maximè dilectionis operatio notam vobis inurit penes quoſdam* (ait Tertulianus) *Vide, inquiunt, ut invicem ſe diligant .... & ut pro alterutro mori ſint parati.*

36. 37. 38. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis? Reſpondit ei Jeſus: Quò ego vado, non potes me modò ſequi; ſequêris autem poſtea.* Quid feſtinas Petre? Nondum te ſuo Spiritu ſolidavit Petra. Noli extolli præſumendo, *Non potes modò:* Noli dejici deſperando, *S. Aug.* *ſequêris poſtea.* Cùm ſe unuſquiſque noſtrûm non poſſe operari bonum ſupernaturale perſpexerit, ad Deum confugiat, & *Oret gemitu voluntatis, ut impetret donum facultatis.* Quamvis infirmitatis noſtræ conſcii ſimus, in Domino confidentes dicamus: *Omnia poſſum in eo qui me confortat:* *S. Auguſt. Tract. 66. in Ioann.* ſed ne confidamus in nobis, ne de viribus noſtris præſumamus. *Dicit ei Petrus: Quare non poſſum te ſequi modò? Animam meam pro te ponam.* Voluntatem ſuam jactabat infirmus, ſed inſpiciebat valetudinem Medicus. Iſte promittebat, ille prænoſcebat: qui neſciebat, audiebat: qui præſciebat, docebat. Quantum ſibi aſſumpſerat Petrus intuendo quid vellet, ignorando quid poſſet? Reſpondit ei Jeſus: *Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.* Ita-ne facies pro me, quod ego nondum pro te? Præire potes, qui ſequi non potes? Quid tantùm præſumis? Quid de te ſentis? Quid eſſe te credis? *Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.* Ecce quomodo tibi citò apparebis, qui magna loqueris, & te parvulum neſcis. Qui mihi promittis mortem tuam, ter negabis Vitam tuam. Qui te jam putas mori poſſe pro me, priùs vive pro te: Nam timendo mortem carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ. Quanta enim vita eſt confiteri Chriſtum, tanta mors eſt negare Chriſtum. *Non cantabit gallus, donec ter me neges.* In anima itaque Petri præceſſit quod offerebat in corpore. Non tamen pro Domino, ut temerè præſumebat, præceſſit, ſed aliter quàm putabat. Namque ante mortem & reſurrectionem Domini & mortuus eſt negando, & revixit plorando: ſed *Mortuus eſt quia ſuperbè præſumſit, revixit autem quia benignè ille reſpexit.*

Obſervatione dignus eſt S. Joannis Chriſoſtomi Commentarius, deſertionem Petri à gratia divina, in ejus præſumptionem pariter refundentis. *Quid dicis, Petre? dicenti, Non potes, te poſſe dicis? Experientiâ cognoſces nihil eſſe dilectionem tuam ſine gratia divina. Unde conſtat hunc caſum Jeſum pro ipſius utilitate permiſiſſe. Nam cum aſſertioni ſuæ fervore quodam non ſtaret Petrus, non quidem impulit ad negandum, ſed deſertum reliquit, ut ſuam ipſe intelligeret imbecillitatem.*

CAPUT XIV.

Senſus Litteralis.

1. NON *turbetur cor veſtrum* his quæ dixi vobis de traditione mea ab uno veſtrûm, de negatione ab altero, de morte mea, de periculis quæ ſubituri eſtis, *neque formidet:* ſed fide firmetur in Deum, & in me Filium ejus unicum propter vos hominem factum. *Creditis in Deum, & in me credite.* Sicut creditis Deum eſſe veracem & fidelem in promiſſis, ideòque in eo fiduciam collocare didiciſtis ut in Patre; & ejus ope tametſi illum non videatis, vos liberandos confiditis ex periculis: ſic & in me ut Dei Filio, Redemptore veſtro, Eccleſiæ *S. Cyrill. lib. 9. in Ioann. p. 762.* auctore, & capite, verace, & in promiſſis fideli fiduciam collocate, certi quòd numquã vos deſeram, tametſi

corpore abſens, ſed in omnibus periculis ero adjutor veſter. Ex hoc loco duplex veritas confirmatur. 1. Divinitas Chriſti. *Creditis in Deum, & in me credite.* 2. Neceſſitas fidei explicitæ in Chriſtum Deum & hominem, hominumque redemptorem per mortem & reſurrectionem ſuam.

S. Auguſt. Tract. 67. in Ioann. n. 1.

2. 3. 4. *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt.* Quia Diſcipulis dixerat, *Quò ego vado, vos non poteſtis venire*; & Petro, *Non potes me ſequi modò, ſequêris autem poſtea*, metuebant ne ipſi Regno cælorum excluderentur. Eos ergo conſolatur his verbis: *In domo Patris mei*, in regno cælorum *manſiones multæ ſunt*, varii gloriæ gradus, pro varietate meritorum ſervis meis deſtinati. *Si quo minùs dixiſſem vobis, Quia vado parare vobis locum.* Si locus non eſſet vobis, hoc apertè vobis dixiſſem: ſed tantùm abeſt ut id vobis dicam, ut contra abeam parare vobis locum. *Et ſi abiero, & præparavero vobis locum*, cælum reſerans hucuſque hominibus inacceſſum, *iterum venio*, in noviſſimo die, & in morte uniuſcujuſque veſtrûm, *& accipiam vos ad me ipſum*, non animâ tantùm, ſed & corpore glorificatos, æternùmque victuros, *ut ubi ſum ego & vos ſitis*; ut in cælo, ubi ſum ſecundùm divinitatem meam, & mox futurus ſum etiam ut homo, ad dexteram Patris, ſitis & vos conſortes felicitatis meæ. *Et quò ego vado, ſcitis, & viam ſcitis.* Sæpè enim dixi vobis me ad Patrem ire & quidem per mortem. Id, inquam, ex dictis meis facilè intelligere poteſtis.

Tertull. in Scorpiaco. *Rom. 8. 17.*

5. 6. 7. *Dicit ei Thomas: Domine, neſcimus quò vadis; & quomodo poſſumus viam ſcire?* Neſcimus quem in locum abeas, & quomodo poſſumus viam ſcire in hunc ignotum locum? Utrumque illos ſcire Dominus dixerat, utrumque ſe & Condiſcipulos neſcire Thomas aſſerit, & locum quò itur & viam quà itur. Sed mentiri Chriſtus non poteſt: illi ergo ſciebant, & ſcire ſe neſciebant. Scimus aliquid habitu, ignoramus actu, quia non recordamur, nec mentem applicamus, aut non ſatis capimus. Apoſtoli Chriſtum noverant, qui via eſt per quam ad cælum patet aditus; ſed ipſum eſſe viam nondum ſciebant: noverant regnum cælorum; ſed non intelligebant hunc eſſe locum ad quem Chriſtus iret. Non capiebant denique Paſſionis ejus, reſurrectionis, & Aſcenſionis Myſterium, & quòd hâc via iturus eſſet ad Patrem. *Dicit ei Jeſus: Ego ſum via, veritas, & vita: nemo venit ad Patrem niſi per me.* Ego ſum via illa de qua quæritis, quâ ad Patrem itur; ego veritas & vita ad quam pervenitur. Doctrinâ unicam ſalutis monſtro viam, exemplo præeo, merito viam aliis clauſam aperio; gratiæ meæ virtute illos ambulare facio, & per fidem deduco ad Patrem. *Ego ſum veritas & vita* ad quam pervenitur, in cujus cognitione & fruitione vita æterna & beata poſita eſt. Sive, ego ſum doctor veritatis, cui credere? autor vitæ, quam ſperare, & ad quam tendere debetis. Ego ſum veritas implens promiſſiones & ceremonias Legis, docens ſcientiam ſalutis; promittens & præſtans æterna bona. Ego do vitam æternam, ad eam morte & reſurrectione mea introduco. *Nemo venit ad Patrem, niſi per me*, quatenus Mediatorem & Redemptorem, nemo niſi mihi & in me credat, nemo niſi me docente, ducente, operante, ad Patris cognitionem & fruitionem pervenire poteſt. *Si cognoviſſetis me*, plenè & perfectè, *& Patrem meum utique cognoviſſetis*, ſiquidem unus ſum cum ipſo Deus; una Patris æterni, Filiique natura, & Filio fide cognito, qui ex Patre genitus, & ad Patrem eſt, cognoſcitur etiam Pater. *Et amodo cognoſcetis eum*, poſthac, accepto Spiritu ſancto, perfectâ fide, magiſque explicita, magis illuminata, magis firma cum cognoſcetis: *& vidiſtis eum*, per opera miraculorum, quæ mecum & per me indiviſim operatur. Secundùm vim Græci Textus verti poteſt; *jam nunc cognoſcitis & vidiſtis eum*, in me ſcilicet qui ſum Filius ejus unicus: ut ſi quis dicat ei qui imaginem alicujus vidit, Jam illum ex lineamentis noviſti. Nôrunt ſcilicet creduntque explicitè Chriſtiani Chriſto Jeſu revelante ac docente, Myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, quod Judæi obſcuriùs & fide magis involuta & implicita credebant. Lex enim Moſaica filiis Iſraël inclamabat: *Dominus Deus tuus unus eſt*: neque de Filio mentionem apertè faciebat, ſed à multorum Deorum cultu eos dumtaxat abſtractos, ad unius adorationem vocabat. Dominus autem noſter Jeſus Chriſtus homo factus, per multa ſigna & opera manifeſtavit nobis per ſeipſum Patrem, unamque oſtendit Deitatis naturam in ſancta Trinitate, verè ſubſiſtentem. Illud itaque, *Amodo*, ait, propter imperfectionem cognitionis eorum qui ſub Lege erant.

S. Auguſt. Tract. 60. in Ioann. *S. Cyril. lib. 9. p. 771.*

8. 9. 10. 11. *Dicit ei Philippus: Domine oſtende nobis Patrem*, fac ut Patrem videamus præſentem, ſicut te videmus; *& ſufficit nobis.* Nihil ultra quærimus; ejus viſione donatis nihil ad ſolatium ac beatitudinem deerit. Patrem eodem modo videre volebat Philippus, quo Chriſtum, eo ſaltem modo quo Prophetas Deum vidiſſe Scripturæ commemorant. Diſcipulum rudem adhuc & imperitum, in eoque omnes Magiſter optimus erudit. *Dicit ei Jeſus: Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognoviſtis me?* Cùm à tanto tempore vobiſcum familiariter agam, nondum noſti qualis ſim naturâ, & unde ſim? Nondumne intelligis me verum eſſe Dei Filium, qui à Patre exivi, & veni in mundum, ut homines ſalvem? *Philippe, qui videt me, videt & Patrem.* Qui me rectè plenèque novit fide perfecta, eadem fide novit & Patrem, cujus ſum imago ſubſiſtens, viva & perfecta. *Quomodo ergo tu dicis; Oſtende nobis Patrem?* cùm nemini Pater ignotus eſſe poſſit, qui me optimè noverit. *Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me eſt?* Secundùm Textum Græcum, *non credis?* cùm naturâ unum ſimus. His verbis 1. Perſonalis Patris & Filii diſtinctio explicatur, ſiquidem nihil eſt propriè in ſeipſo. 2. Unitas eſſentiæ ſive conſubſtantialitas; alioqui viſo uno non videretur alter. 3. Ineffabilis perſonarum complexus, quem Theologi *Immanentiam* & *Circuminſeſſionem* vocant. *Verba quæ ego loquor vobis, à me ipſo non loquor*; non ita mea ſunt, ut non ſint Dei Patris, à quo genitus ſum. Ei quippe tribuit quod facit, à quo eſt ipſe qui facit: *Pater autem in me manens ipſe facit opera.* Ab eo enim inſeparabilis ſum poteſtate, & eſſentiæ unitate. *Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me eſt? Alioquin propter opera ipſa credite.* Ejuſdem communionem naturæ teſtantur ac demonſtrant opera quæ ſolius Dei eſſe poſſunt. Indiviſa opera indiviſam poteſtatem: indiviſa poteſtas indiviſam naturam probant, quia in Deo idem eſt poſſe ac eſſe. Opera ergo probant quòd ego in Patre & Pater in me eſt. Neque enim ſi ſeparati eſſemus, inſeparabiliter operari ulla ratione poſſemus.

S. Chryſ. Hom. 73. in Ioann. *S. Auguſt. Tract. 71. in Ioann.*

12. 13. 14 *Amen, amen dico vobis, Qui credit in me*, qui me eſſe Filium Dei credit, Patri conſubſtantialem, *opera quæ ego facio & ipſe faciet*, fidei ſuæ merito per me poteſtatem obtinebit patrandi miracula ſimilia his quæ ego edidi, ſcilicet dæmones ejiciendi, curandi infirmos, ſuſcitandi mortuos: *& majora horum faciet:* his majora tum amplitudine, tum quodam faciendi modo patrabit. Majus enim fuit umbræ ſuæ tranſitu, quod Diſcipuli fecerunt, quam fimbriæ ſuæ tactu, quod ipſe Dominus fecit, ſanare languentes; & plures Apoſtolis prædicantibus, & miracula facientibus crediderunt, quàm ipſo Domino ore proprio prædicante, & miracula faciente. Per eorum enim prædicationem & miracula gentes integræ crediderunt. Hic iſtius ſententiæ ſenſus: *Opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & majora horum faciet; quia ego ad Patrem vado*: & me ad cælos aſſumpto plura fieri miracula neceſſe erit ad fidei propagationem & Eccleſiæ naſcentis incrementum. Ideo ad Patris dexteram ſedens; poteſtatem dabo diſcipulis ac fidelibus meis per Spiritum ſanctum quem illis mittam, ſimilia, immò & majora miracula edendi. Quamvis autem quædam Apoſtolorum, & aliorum Sanctorum opera quodam modo majora fuerint miraculis Chriſti; non tamen majores Magiſtro diſcipuli, Domino ſervi; Unigenito adoptati, homines Deo: ſed per eos majora illa

S. Auguſt. Tract. 72. in Ioann.

opera facere dignatus eſt, qui dixit: *Sine me nihil poteſtis facere.* Majora facere per eos, quàm præter eos, *non eſt defectio, ſed dignatio.* Quid enim retribuant ſervi Domino, pro omnibus quæ retribuit eis? Quandoquidem inter cætera bona etiam hoc eis donare dignatus eſt, ut majora faceret per illos, quàm præter illos? *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.* Quidquid per me, nomenque meum invocando, petieritis à Patre, quod ad gloriam Dei, Divinitatiſque meæ manifeſtationem, ad confirmationem fidei pertineat; hoc faciam. Non ait, Hoc Pater dabit vobis, hoc vobis à Patre impetrabo, ſed, *hoc faciam*, ut oſtendat ſe æquè ac Patrem exaudire preces fidelium, ſeque unum eſſe cum Patre Deum, unam eſſe utriuſque operationem, omnipotentiam, eſſentiam. *Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.* Quicquid petieritis à me cum fide, & fiducia in meritis meis, non ſolùm miracula, cum his opus erit, ſed omnia ſpiritualia dona & supernâ munificentiâ digna, omnia ad ſalutem

S. Cyrill. lib. 9 p. 809.

veſtram neceſſaria, hæc vobis præſtabo. Neque verò ut alienæ bonitatis ac munificentiæ miniſter id ſpondet, ſed ut cuncta habens in ſua poteſtate, cum Patre & ipſe exiſtens, is per quem omnia & à nobis in Deum, & in nos ab ipſo. Idcirco S. Paulus conjunctas pariter bonorum largitiones dignis ſemper adprecatur, dicens: *Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.*

15. 16. 17. *Si diligitis me, mandata mea ſervate.* Conſtantem in me amorem, poſtquam à vobis abiero, non luctu, ſed obedientiâ & fideli præceptorum meorum obſervantia comprobate: *& ego*, ut Mediator Dei & hominum, *rogabo Patrem, & alium Paracletum*, id eſt, conſolatorem, *dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum*; Qui non aliquot annis apud vos ſit, ut ego fui, ſed corda veſtra perpetuò inhabitet: *Spiritum veritatis*, id eſt Spiritum veracem, veritatis doctorem, vel, Spiritum à me, qui ſum Veritas, non minùs quàm à Patre procedentem: *Quem mundus non poteſt accipere, quia non videt eum, nec ſcit eum.* Quem homines carnales & huic ſæculo, rebuſque temporalibus addicti, recipere non poſſunt, quia non curant niſi quæ oculis corporeis videntur: Spiritus autem ille ſenſibus corporis percipi non poteſt: nec illum intelligunt fide, aut guſtant affectu. *Vos autem cognoſcetis eum*, Vos à mundo & moribus ejus ſegregati, quamvis Spiritum ſanctum corporeis oculis non videatis, quod impoſſibile eſt: illum tamen cognoſcetis, *quia apud vos manebit, & in vobis erit.* Vobiſcum interiùs converſabitur familiariter, ac perſeveranter, ut vos doceat, defendat, conſoletur: & in animis veſtris inhabitabit non ſolùm ratione gratiæ ac donorum ſuorum, ſed intima numinis ſui ac perſonæ ſuæ communicatione. *Alium Paracletum* vocat, quia & ipſe Chriſtus conſolator eſt & advocatus fidelium: & Deus unus in tribus perſonis Deus eſt totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra.

S. Chryſ. Hom. 74
S. Cyrill. lib. 9 p. 812.
S. Auguſt. Tract. 75.

18. *Non relinquam vos orphanos; veniam ad vos.* Morte ac diſceſſu meo ex hoc mundo non vos relinquam ut filios orbos parente, citò reſurgam, & viſibiliter vobis adero redivivus: inviſibiliter autem cum Spiritu ſancto, à quo ſum inſeparabilis, ut Deus. Vel, Veniam ad vos, continua veſtri & Eccleſiæ meæ curâ, regimine, protectione, & donorum ſpiritualium communicatione.

19. 20. *Adhuc modicum: & mundus jam me non videt.* Brevî præſentiam meam corporalem ſubtraham mundo, id eſt, hominibus à mea diſciplina alienis, ab illis non conſpiciar ampliùs: *Vos autem videtis me*: id eſt, non ſemel videbitis me poſt mortem meam: *Quia ego vivo, & vos vivetis*: quia reviviſcam à morte, & vitâ ſpirituali vivetis, vitâ gratiæ, & aliquando etiam vitâ gloriæ, vitâ beatifica & æterna, virtute mortis & reſurrectionis meæ.

In illo die, ſive tempore quod reſurrectionem meam ſequetur, cùm victor mortis apparebo, vos cognoſcetis multò quàm ante hâc perfectiùs, per intelligentiam Scripturarum, & per rei ipſius experimentum: *Quia ego ſum in Patre meo* per eſſentiæ unitatem, ut Filius unigenitus, veruſque Deus: *& vos in me*: ut membra in corpore, ut palmites in vite, per Incarnationem meam: *& ego in vobis*, tamquam caput in membris, ea regens, & in ea influens gratiam & caritatem. His verbis ſimilitudo unitatis quæ inter nos & Chriſtum, & inter Chriſtum & Patrem intercedit, non æqualitas ſignificatur.

S. Cyrill. lib. 2 in Ioa. p. 819. & ſeq.

Vel, *In illo die*, cùm ad vitam immortalem & beatam reſurrexeritis, cognoſcetis non per fidem, ut modò, ſed per viſionem intuitivam Dei ut in ſe eſt, *quia ego ſum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.* In quo die, inquit S. Auguſtinus, niſi de quo ait, *& vos vivetis?* Tunc enim erit ut poſſimus videre quod credimus. Nam & nunc eſt in nobis, & nos in illo: ſed hoc nunc credimus, tunc etiam cognoſcemus; quamvis & nunc credendo noverimus, ſed tunc contemplando noſcemus. Quamdiu enim ſumus in corpore quale nunc eſt, id eſt corruptibile quod aggravat animam, peregrinamur à Domino: per fidem enim ambulamus, non per ſpeciem. Tunc ergo per ſpeciem, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Nam ſi etiam nunc Chriſtus in nobis non eſſet, non diceret Apoſtolus: *Si autem Chriſtus in nobis, corpus quidem mortuum eſt propter peccatum: Spiritus autem vivit propter juſtificationem.* Quòd verò etiam nunc nos in illo ſimus, ſatis oſtendit cùm ait: *Ego ſum vitis, vos palmites.* In illo ergo die, quando vivemus ea vita quâ mors abſorbebitur, cognoſcemus quia ipſe in Patre, & nos in ipſo, & ipſe in nobis: *Quia tunc perficietur hoc ipſum, quod & nunc inchoatum eſt jam per ipſum, ut ſit in nobis, & nos in ipſo.*

S. Aug. Tract. 75 in Ioan.
Rom. 8. 10.
Ioan. 15. 5.

21. *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt qui diligit me.* Qui mandata mea fide complectitur, memoria tenet, ſtudioque & affectu mihi placendi illis obedit, ille eſt qui me verè diligit: operibus enim dilectio probatur. *Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo*, non jam quaſi ſervus, ſed quaſi filius: *& ego diligam eum.* Nova illi amoris mei quo eum præveni cum Patre, & prior dilexi ut diligeret & mandata ſervaret, nova in dies argumenta & pignora dabo, novis eum cumulando beneficiis: *& manifeſtabo ei me ipſum*, ſingulari, perfectiore, plenioreque modo in hac vitâ; & per eſſentiæ meæ intuitivam & beatificam viſionem in altera.

S. Cyrill. Alexand. lib. 10. in Ioann. p. 828.
S. Auguſt. Tract. 75. in Ioann.

22. 23. *Dicit ei Judas, non ille Iſcariotes*, qui jam inſtigante Satana exiverat, ſed Thadæus, frater Jacobi: *Domine, quid factum eſt, quia manifeſtaturus es nobis te ipſum, & non mundo?* Quid cauſæ eſt cur te toti mundo non ſis manifeſtaturus, cum & Prophetæ prædixerint, & tu hactenus promiſeris, quòd regni tui gloriam gentibus omnibus manifeſtare, omnia ad te trahere, mundum ſalvare velles? Ex ignorantia proceſſit Diſcipuli hujus interrogatio. *Reſpondit Jeſus, & dixit ei: Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit*: Quicumque homo diligit me, dilectionem ſuam obſervantiâ mandatorum meorum demonſtrabit: *& Pater meus diliget eum*, ſicut & ego, cùm una ſit voluntas Patris & mea, una dilectio: *& ad eum veniemus*, per gratiæ & benedictionis omnis ſpiritualis incrementum; *& manſionem apud eum faciemus*, firmam & ſtabilem velut in templo noſtro, faciendo ut in dilectione & bonis operibus perſeveret.

24. 25. 26. *Qui non diligit me, ſermones meos non ſervat.* Qui præcepta mea non obſervant, illi certè non me diligunt, ac proinde tanto indigni ſunt honore, ut ad eos veniamus, & in eorum animis inhabitemus. *Et ſermonem quem audiſtis, non eſt meus, ſed ejus qui miſit me Patris.* Non mirum ſi Pater non honoret eos qui præcepta mea contemnunt, cùm à me non ſint originaliter profecta, non à me adinventa, non mei ſolius auctoritate edita, ſed & Patris, ex quo genitus, & à quo miſſus ſum. *Hæc locutus ſum vobis apud vos manens*, præſentia corporali, quam vobis brevî ſubtraham. *Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia*

quæcumque dixero vobis. Conſolator Spiritus ſanctus, quem Pater mittet per me, & propter meritum meum: ſive, quem mittet ut opus meum perficiat, ac vice mea vos dirigat, confirmet, conſoletur, ille vos interiùs docebit omnia Myſteria adventûs mei, vobiſque omnium perfectam intelligentiam ſubminiſtrabit, quam aſſequi modò non poteſtis: & quæcumque dixi vobis in memoriam revocabit. [S. Cyrill. lib. 16. in Joann. p. 837.] Ut enim Chriſtus in nobis, ita & Spiritus ejus, idcirco ait: *Ille vos docebit omnia quæcumque dixero vobis.* Nam cum ſit Chriſti Spiritus & mens ejus, non aliud quiddam exiſtens ab ipſo, naturalis identitatis ratione, licèt in propria hypoſtaſi intelligatur ac [1. Cor. 2. 11.] ſit, omnia novit quæ in eo ſunt. *Quis enim ſcit* (inquit S. Paulus) *quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt? Ita & quæ Dei ſunt nemo cognovit niſi Spiritus Dei.* Quocirca ut qui novit omnia quæ ſunt in voluntate Unigeniti, omnia nobis annuntiat, non diſciplinâ comparatam ſcientiam habens, ne miniſtri vicem implere videatur, & alterius ſermones deferre, ſed ut Spiritùs ejus, & qui citra doctoris operam novit omnia quæ ſunt ejus ex quo & in quo eſt, divina Sanctis revelat Myſteria; ut exponit S. Cyrillus Alexand.

27. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis:* Pacem velut hæreditarium munus vobis relinquo valedicens: non tantùm adprecor & opto vobis pacem, ſed do ut auctor & Princeps pacis: non temporalem & mundanam, ſed *meam*, interiorem, ſpiritualem, cæleſtem, quæ exſuperat omnem ſenſum. *Non quomodo mundus dat, ego do vobis.* Mundus enim, id eſt, homines qui ſecundùm mundum vivunt, pacem verbis inanibus, adulatoriis, & ficto ſæpe animo adprecantur: ego verbis efficacibus, quæ præſtant id quod optant. Pax, quam C relinquo vobis, ſincera, firma, æterna eſt. *Non turbetur cor veſtrum, neque formidet.* Non turbemini, quòd vobis ultimum vale dicam, neque animo pavidi ſitis quaſi meo proximè deſtituendi præſidio.

28. *Audiſtis quia ego dixi vobis: Vado, & venio ad vos.* Repetite memoria, quæ paulò ante dixi, me vadere ad Patrem moriendo, ſed citò reverſurum ad vos reſurgendo. *Si diligeretis me*, puro illo & perfecto amore qui proprium commodum non ſpectat, ſed bonum, gloriam, voluntatem & beneplacitum perſonæ amatæ, *gauderetis utique quia vado ad Patrem*, mihi potiùs gratulari & congaudere deberetis ob meum hinc diſceſſum & profectionem ad Patrem, quæ in gloriam meam cedet: *Quia Pater major me eſt*, ſecundùm eam naturam ſpectato quà ad ipſum vado; major eſt, inquam, ratio- A ne gloriæ ac majeſtatis, ad quam me in præmium exinanitionis meæ, & ſuſceptæ formæ ſervi exaltabit. Chriſtus enim [Philipp. 2.] *Cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit* [S. Cyrill. lib. 10. in Joann. p. 845.] *formam ſervi accipiens .... Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen.* Pater autem ſe non humiliavit, ſed manſit in gloria & majeſtate. Major itaque eſt eo, qui ex diſpenſationis ordine minorationem ſuſcepit, quique in ea fuit, donec gloriam & majeſtatem dignam Filio Dei acciperet, in ea naturâ, in quâ ſe propter noſtram ſalutem depreſſerat, ſedens ad dexteram Patris, indutus decore, priſtinaque fortitudine præcinctus.

Obſervandum hanc Chriſti ſententiam, *Pater major eſt*, veterum Patrum alios ad naturam humanam referre, B ut SS. Cyrillus, Auguſtinus, &c. alios ad divinitatem, ut nomen majoris non ſubſtantiæ inæqualitatem dicat, quæ una eſt Patris, Filii, & Spiritus ſancti, ſed originem, quia Filius eſt à Patre. Sic exponunt SS. Athanaſius, Baſilius, Gregorius Nazianzenus, Hilarius. Neuter ſenſus conſubſtantialitati Patris & Filii derogat.

29. *Et nunc dixi vobis priùs quam fiat, ut cùm factum fuerit, credatis.* Hæc omnia prædixi vobis, priùs quam eveniant, ut cùm fuerint completa, firmiùs credatis me Filium eſſe Dei: & ut mihi magis magiſque confidatis, & fidem adhibeatis cæteris quæ prædixi de auxilio meo vobis nunquam defuturo, & de veſtra in gloriæ meæ conſortium aſſumptione.

30. 31. *Jam non multa loquar vobiſcum*, ob anguſtias temporis quod mihi ad mortem uſque ſupereſt: *Venit enim Princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam:* Diabolus enim miniſtros ſuos mox impellet ut in me totis viribus ſæviant: quamvis nihil juris habeat ut me occidat, nec mihi ſit prævaliturus: Non ideo morior quòd mortis debitor ſim, *ſed ut cognoſcat mundus quia diligo Patrem, & ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio.* Sed ut humano generi patefaciam amorem quo Patrem diligo, meamque ejus mandato de morte ſic ſubeunda obedientiam. Loquitur Chriſtus ut homo. *Surgite*, à menſa, *eamus hinc.* An ſtatim exiverit Jeſus, an aliquandiu manſerit in cænaculo donec divinum illum Sermonem compleret, an quæ ſequuntur Diſcipulis dixerit in itinere, non conſentiunt Interpretes. Probabilius eſt in Cænaculo dixiſſe. Id enim probare videtur initium Capitis 18. *Hæc cùm dixiſſet Jeſus, egreſſus eſt cum Diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron.*

Senſus Moralis.

1. Non *turbetur cor veſtrum. Creditis in Deum, & in me credite.* Turbationem ſentientis appetitus impedire non ſemper in noſtra poteſtate eſt: ſed cordis turbationem impedire poſſumus cum gratia Dei; ſi firma ſit fides noſtra, ſi pia in gratia Chriſti [S. Cyrill. Alexand. lib. 9. in Joann. p. 761.] Jeſu fiducia. In omnibus igitur tentationibus & rebus adverſis actus fidei & ſpei ſequentiores & ferventiores exerceamus; per Chriſtum accedamus ad Patrem, ut cor noſtrum perpetua pace fruatur. *Non turbetur cor veſtrum.* Magnum enim ad virtutem ſubſidium eſt mens imperterrita, ſed hoc gratiæ Chriſti donum eſt. Animus enim supernâ gratiâ nondum firmatus, timidus eſt, facilèque turbari & concuti ſolet. Unde [Philipp. 4. 7.] S. Paulus Philippenſibus bene precatur his verbis: *Pax Chriſti, quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra.* Fides autem cor firmat, roborat, ſerenat, ut [Pſal. 226. 10.] dicere poſſit: *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Fides itaque armatura eſt infracta & lata, quæ ignaviam ac terrorem avertit, & nequitiæ tela irrita & inutilia prorſus efficit.

2. 3. *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. Si quò minùs dixiſſem vobis, Quia vado parare vobis locum: Et ſi abiero, & præparavero vobis locum;* D *iterum venio, & accipiam vos ad me ipſum, &c.* Spe vitæ & beatitudinis æternæ, Apoſtolorum & omnium fidelium animos excitat, erigit, conſolatur Salvator noſter. Illis quos ab æterno ex gratuita miſericordia prædeſtinavit, quibus morte ſua gloriam meruit, illis Aſcenſione ſua cælum reſeravit. Paravit autem electis ſuis diverſos gloriæ gradus, pro inæqualitate meritorum quæ in illis per gratiam ſuam creavit. Confidite ergo, & ſatagite ut per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis. Nec deſpondeatis animos, quamvis ſitis imperfecti: Quia etſi alius eſt alio fortior, alius alio [S. Aug. Tract. 67. in Joann.] "ſapientior, alius alio juſtior, alius alio ſanctior: *In do-* E "*mo Patris manſiones multæ ſunt:* Nullus eorum qui Dei "mandata ſervant, & in eorum obſervantia fideliter perſe- "verant, alienabitur ab illa domo, ubi manſionem pro "ſuo quiſque accepturus eſt merito. Denarius quidem ille "æqualis eſt omnibus, quem Pater-familiâs eis qui ope- "rati ſunt in vinea jubet dare omnibus, non in eo diſcer- "nens qui minùs & qui ampliùs laboraverunt: quo dena- "rio vita ſignificatur æterna, ubi ampliùs alio nemo vi- "vit, quoniam vivendi non eſt diverſa in æternitate men- "ſura. Sed multæ manſiones, diverſas meritorum in una "vita æterna ſignificant dignitates. [1. Cor. 15. 48.] *Alia eſt claritas ſolis, alia claritas lunæ, alia claritas ſtellarum. Stella enim à*

ſtella differt in claritate. Sic erit reſurrectio mortuorum. Tamquam ſtellæ ſancti diverſas manſiones diverſæ claritatis, tamquam in cælo ſortiuntur in regno; ſed propter unum denarium nullus ſeparatur à regno: atque ita Deus erit omnia in omnibus, ut quoniam Deus caritas eſt, per caritatem fiat, ut quod habent ſinguli, commune ſit omnibus. Sic enim quiſque etiam ipſe habet, cùm amat in altero quod ipſe non habet. *Non erit itaque aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas caritatis.*

In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. Manſiones præparavit, & præparat, qui fecit quæ futura ſunt. Præparavit prædeſtinando, præparat operando. Unde ait: *Vado parare vobis locum.* Hæc domus Dei, regnum Dei adhuc ædificatur, adhuc paratur, adhuc congregatur. In illo erunt manſiones, ſicut eas adhuc parat Dominus: in illo jam ſunt, ſicut prædeſtinavit Dominus.... Fide autem locus in cælis nobis paratur, fide, inquam, per dilectionem operante. Vadit ergo Dominus ad Patrem, ne videatur, latet ut credatur, ut creditus deſideretur, deſideratus habeatur. *Deſiderium dilectionis, præparatio eſt manſionis.* Quia vado parare vobis locum. *Parat quodammodo manſiones: manſionibus parando manſores.* Domine Jeſu, para locum & tibi in nobis, & in te nobis, qui dixiſti: *Manete in me, & ego in vobis.* (S. Aug. Tract. 68. in Joann.)

Et ſi abiero, & præparavero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad me ipſum. Apparuit ergo Chriſtus Jeſus tamquam homo pro nobis Patri, ut nos qui ab ejus vultu propter veterem prævaricationem repulſi fueramus, rurſus coram Patre ſiſteret. Sedet ad dexteram ejus ut Filius, ut nobis adoptionem filiorum Dei tribueret. (S. Cyrill. lib. 9 in Joann. p. 764) Unde S. Paulus ait: *Et conreſuſcitavit, & conſedere fecit in cæleſtibus in Chriſto Ieſu, ut oſtenderet in ſæculis ſupervenientibus abundantes divitias gratiæ ſuæ in bonitate ſuper nos in Chriſto Ieſu.* (Ephes. 2. 6.) Id autem omni ex parte non perficietur & conſummabitur in nobis donec iterum veniat ad nos Chriſtus in fine ſæculi, & ab eo ſuſcitati ad vitam immortalem, glorioſam, beatam, rapiamur illi obviam in aëra, ut ſemper cum illo ſimus. *Iterum venio, ut accipiam vos ad me ipſum, ut ubi ſum ego, & vos ſitis.*

6. *Ego ſum via, veritas, & vita: Nemo venit ad Patrem, niſi per me.* Filius Dei qui ſemper in Patre veritas & vita eſt, aſſumendo hominem factus eſt via. *Ambula per hominem, & pervenis ad Deum. Per ipſum vadis, ad ipſum vadis. Noli quærere quà ad illum venias, præter ipſum.* Si enim via eſſe ipſe noluiſſet, ſemper erraremus. Factus ergo via eſt quà venias. Non tibi dico, Quære viam. Ipſa via ad te venit, ſurge & ambula.... (S. Auguſt. ſerm. 141 alias 55. de Verbis Domini.)

Tenere viam mediam, veram, rectàm, tamquam inter ſiniſtram deſperationis & dexteram præſumptionis, difficillimum eſſet nobis, niſi Chriſtus diceret, *Ego ſum via, veritas, & vita.* Tamquam diceret, Quà vis ire? *Ego ſum via*, Quò vis ire? *Ego ſum veritas.* Ubi vis permanere? *Ego ſum vita.* Securi ergo ambulemus in via: ſed inſidias timeamus juxta viam. Inimicus inſidiari non audet in via; quia Chriſtus eſt via: ſed juxta viam planè non deſinit. Unde in Pſalmo dicitur, *Juxta iter ſcandalum poſuerunt mihi.* (Pſal. 139. 6.) Quid metuis, ſi in via ambulas? Tunc time, ſi deſeris viam. Nam ideo etiam permittitur inimicus ponere juxta viam laqueos, ne ſecuritate exſultationis via deſeratur, & in inſidias incidatur. *Via Chriſtus humilis: Chriſtus veritas & vita, Chriſtus excelſus & Deus. Si ambules in humili, pervenies ad excelſum. Si infirmus humilem non aſperneris, in excelſo fortiſſimus permanebis.* (S. Aug. ſerm. 141. alias 54. de Verbis Dom. & 34. ex Hom. 50.)

Ego ſum via, veritas, & vita. In Chriſto ut homine minimè ſiſtere debemus, quia via noſtra eſt; ad illum ut Deum tendere debemus. Ex quo intelligitur *quàm nulla res in via tenere nos debeat, quando nec ipſe Dominus, in quantum via noſtra eſſe dignatus eſt, tenere nos voluerit, ſed tranſire; ne rebus temporalibus, quamvis ab illo pro ſalute noſtra ſuſceptis & geſtis, hæreamus infirmiter, ſed per eas potiùs curramus alacriter, ut ad eum ipſum, qui noſtram naturam à temporalibus liberavit, & collocavit ad dexteram Patris, provehi atque pervehi mereamur.* (S. Auguſt. lib. 1. de Doctrina Chriſti, c. 34.)

Ego ſum via, veritas, & vita: Nemo venit ad Patrem niſi per me. Solus Chriſtus Jeſus via noſtra eſt, ut Mediator per ſanguinem ſuum; veritas promiſſionum, quæ in illo ſolo ut capite electorum, & in nobis ut membris ejus completur; vita noſtra, ut principium vitæ, omniumque actionum Chriſtianarum per gratiam ſuam. Via eſt, exemplo; veritas, verbo; vita, gratiæ ſuæ dono.

Ipſe ſe demonſtrat via. Via iſta ambulantes quærit. Tria ſunt hominum genera quæ odit: *remanentem, retro redeuntem, aberrantem.* Ab his tribus generibus malis Domino adjuvante vindicetur & defendatur greſſus noſter. Jam verò cùm ambulantes ſumus, alius tardiùs ambulat, alius celeriùs. *Excitandi ſunt ergo remanentes, retro redeuntes revocandi, errantes in viam ducendi, tardi exhortandi, celeres imitandi. Qui non proficit, remanſit in via: qui fortè à meliore propoſito declinat ad id quod deterius reliquerat, reverſus eſt retro: qui fidem deſerit, à via erravit....* Quis eſt qui non proficit? Qui ſe putaverit eſſe ſapientem: qui dixerit, Sufficit mihi quod ſum, qui non dicit cum Apoſtolo, *Unum autem, quæ quidem retro ſunt obliviſcens, ad ea verò quæ ſunt priora extendens me ipſum, ad deſtinatum perſequor, ad bravium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Jeſu.* (Philipp. 3. 18.) Qui ſunt retro redeuntes? Qui ex continentia revertuntur in immunditiam, qui ex ſancto & ſingulari bono propoſito virginitatis divertuntur in turpitudines voluptatis, & corrupta mente corrumpunt ſimul & carnem. Hos increpat Apoſtolus Petrus, dicens: *Melius erat illis non cognoſcere viam juſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum converti.* (2. Pet. 2. 21.) O malum, retrò reſpicere! Uxor enim Loth, quæ liberata à Sodomitis, contra præceptum retrò reſpexit, quod evaſerat perdidit. Nec immeritò in ſtatuam ſalis repente converſa eſt, ut fatuos ſuo etiam exemplo condiret. Qui ſunt & aberrantes? Omnes hæretici, qui relicta veritatis via errando per deſertum latrocinantur, & animas captant in peccatis, præpediuntque ne quis ad patriam valeat pervenire: effecti lupi ſemitarii induti ovina pelle, cùm ſint intus lupi rapaces; prædicantes Chriſtum viam, & qui eos ſequuntur ducentes ad mortem. (S. Aug. lib. de Cantico novo c. 4.)

8. *Dicit ei Philippus: Domine, oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis.* Deus totum hominis, *qui replet in bonis deſiderium noſtrum.* Præter illum, qui ſolus verum ſummumque bonum eſt, nihil deſiderandum. Quid ergo res creatas, temporales, perituras quærimus? *Animam Dei capacem quidquid Deo minus eſt non implebit.* Sanandus & purgandus eſt per fidem & caritatem oculus cordis, ut videre poſſimus Deum ſicuti eſt, ſimiles ei per gratiam conſummatam effecti.

9. *Dicit eis Jeſus; Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognoviſtis me?* &c. Tanto tempore Deus nobiſcum eſt per creaturas ſuas nobis potentiam ſuam, ſapientiam, providentiam, bonitatem demonſtrans; ſuis nos cumulans beneficiis, per Legem ſuam & Evangelium nos docens, per gratiæ ſuæ inſpirationes nos urgens, per flagella ſua nos admonens, ut eum velut Deum noſtrum ac Dominum cognoſcamus, ut ei tanquam Patri noſtro obediamus: & tamen nondum cognoſcimus eum, ut par eſt, cognitione cum amore & bonis operibus conjuncta. *Cognovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui: Iſraël autem me non cognovit, & populus meus non intellexit. Filios enutrivi, & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me.* (Iſai. 1.)

13. *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.* Ut obtineantur miracula, cum firma fide & fiducia filiali à Patre poſtulanda ſunt per Filium ejus Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, per ejus Myſteria & merita, intuitu amoris ejus erga Patrem, zeli ejus pro gloria Patris, ſacrificii pro Eccleſia ſua ab ipſo oblati. 2. Sanctos miracula facere minimè credendum eſt, ſed Deum per interceſſio-

nem ſanctorum. *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* 3. Sola Dei gloria, non temporalis utilitas noſtra quærenda eſt. Dei enim omnipotentia humanæ cupiditati non ſervit, ſed omnia propter unam ejus gloriam operatur, qui rerum omnium principium & finis eſt. *Ut glorificetur Pater in Filio.*

14. *Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.* Cur non ſemper exaudimur Deum orantes, niſi quia malè petimus? *Petitis & non accipitis*, ait S. Jacobus Apoſtolus, *eò quòd malè petatis, ut inſumatis in concupiſcentiis veſtris.* Malè ergo uſurus eo quod vult accipere, Deo potiùs miſerente non accipit. *Proinde ſi hoc ab illo petitur unde homo lædatur exauditus, magis metuendum eſt ne quod poſſet non dare propitius, det iratus.* Sic Iſraëlitis manna cæleſte faſtidientibus, & carnes culpabili concupiſcentia petentibus, conceſſit Deus magno eorum malo quod petebant. *Si quid petieris me in nomine meo*, qui Salvator ſum veſter, ſi quid ad ſalutem veſtram neceſſariam aut utile. Nam *Quodcumque petimus adversùs utilitatem ſalutis, non petimus in nomine Salvatoris.* Et tamen ipſe Salvator eſt, non ſolùm quando facit quod petimus, verùm etiam quando non facit: quoniam quod videt peti contra ſalutem, non faciendo potiùs ſe exhibet Salvatorem. *Novit* enim *Medicus quid pro ſua, quid contra ſuam ſalutem poſcat ægrotus; & ideo contraria poſcentis non facit voluntatem, ut faciat ſanitatem....* Propterea non ſolùm Salvator, ſed etiam Magiſter bonus, ut faciat quodcumque petierimus, in ipſa oratione quam nobis dedit docuit quid petamus: ut etiam ſic intelligamus *non petere nos in nomine Magiſtri, quod petimus præter regulam ipſius magiſterii.* Quæ autem in nomine ejus petimus, etſi non tunc quando petimus facit, ſed tamen facit. Neque enim quia petimus ut veniat regnum Dei, propterea non facit quod petimus, quia non ſtatim cum illo in æternitate regnamus. *Differtur* enim *quod petimus, non negatur.* Verumtamen orantes tamquam ſeminantes, non deficiamus, tempore enim proprio metemus.

Jacobi. 4.
S. Auguſt. Tract. 73. in Ioann.
Num. 11. 32.

15. *Si diligitis me, mandata mea ſervate.* Nemo Deum diligit, qui mandata ejus non ſervat: Nemo Dei mandata verè & ut par eſt ſervat, niſi qui Deum diligit. Obſervantia legis, probatio eſt dilectionis: dilectio principium eſt hujus obſervantiæ. Servus qui ſolo timore pœnæ legem exteriùs obſervat: & mercenarius, qui temporalium commodorum intuitu, ſeipſos dumtaxat, non Deum amat; hypocritæ ſunt, externi dumtaxat operis ſpeciem Deo tribuunt, cor autem eorum longè eſt ab eo, & in creatura defixum. Caritatem operum cum fide conjungere, iis tantùm congruit qui verè diligunt Deum. Quocirca demonſtratio caritatis, & perfectiſſima ratio fidei, eſt Evangelicorum Dogmatum, divinorumque præceptorum obſervatio. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei....* Qui dicit, Diligo Deum, & mandata ejus non cuſtodit, mendax eſt. *Quid boni faceremus, niſi diligeremus?* (inquit S. Auguſtinus) *aut quomodo bonum non facimus, ſi diligamus? Et ſi enim Dei mandatum videtur aliquando à non diligentibus, ſed à timentibus fieri: tamen ubi non eſt dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur.*

S. Cyril. lib. 9. in Joann. p. 807.
S. Auguſt. lib. de Gratia Chriſti, c. 26.

16. 17. *Et ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere.* Spiritus ſanctus fideles conſolatur. 1. Inſpirando illis fiduciam Deum interpellandi ut Patrem optimum & beneficentiſſimum, *In quo clamamus, Abba, Pater.* 2. Bonorum cæleſtium ac æternorum amorem inſpirando. 3. Victores illos efficiendo tentationum, & peccati, quo uno malo affligi debent. Miſſio & donatio Spiritus ſancti, fructus eſt laborum, orationum, paſſionis, & mortis Chriſti, qui & pro nobis Patrem ſemper interpellat ut Pontifex noſter, ut Paracletum Spiritum ſanctum det nobis, illumque unà cum Patre nobis dona, ut maneat nobiſcum in æternum, ſi tamen dilectores mundi non ſimus. Hunc enim mundus accipere non poteſt. Nam dilectioni hujus mundi, quæ ut minuatur & conſumatur in nobis, continuò laborare debemus, contraria eſt dilectio Dei, quæ diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.

Rom. 5. 5.

Verùm, inquies, Quomodo Chriſtus imperat Diſcipulis ut diligant eum, & ejus mandata ſervent, ut accipiant Spiritum ſanctum, quem niſi haberent, profectò diligere, & mandata ſervare non poſſent? Reſpondetur, Spiritum ſanctum jam habere qui diligit, & habendo mereri ut plus habeat, & plus habendo plus diligat. Jam itaque habebant Spiritum Diſcipuli, quem Dominus promittebat, ſine quo eum Dominum non dicebant; nec tamen eum adhuc habebant, ſicut eum Dominus promittebat. Habebant minùs, dandus erat ampliùs. Habebant occultè, accepturi erant manifeſtè: quia & hoc ad majus donum Spiritus ſancti pertinebat, ut eis innoteſceret quod habebant. De quo munere loquens Apoſtolus ait: *Nos autem non ſpiritum hujus mundi accepimus, ſed Spiritum qui ex Deo eſt, ut ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis.*

S. Aug. Tract. 75. in Ioann.
1. Cor. 2. 12.

18. *Non vos relinquam orphanos; venio ad vos.* Pupilli facti ſumus, ſed non abſque patre; quamvis enim corporalem ac viſibilem præſentiam nobis ſubtraxerit Dominus Jeſus, nobis tamen inviſibiliter adeſt: nobiſcum eſt omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi. Per fidem præſens eſt nobis Pater noſter, in Corporis & Sanguinis ſui Sacramento re ipſa nobis præſens eſt: per gratiam ſanctificantem & caritatem ad nos venit, & in nobis manet. Illum invocemus, illius adventum & præſentiam deſideremus, cum fiducia dicentes: *Orphano tu eris adjutor.* Veni Domine Jeſu, & non derelinquas nos orphanos in hoc exilio. Imple quod promiſiſti, da ut impleamus & perficiamus quod juſſiſti.

Pſal. 9. 14.

19. *Adhuc modicum, & mundus me jam non videt: vos autem videtis me, quia ego vivo, & vos vivetis.* Modicum illud quàm longum Dominum Jeſum amantibus! Temporis brevitas, quod ad finem vitæ noſtræ ſupereſt, conſolari debet juſtos in perſecutionibus & rebus adverſis. Tempus breve eſt, quantumvis longa ſit vita; modicum eſt, ſi cum æternitate comparetur; tranſit ſicut umbra: & poſt modicum illud tempus, ſi juſtè, ſobriè, & piè vixerimus, exſpectantes beatam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, Deum ut in ſe eſt videbimus; Chriſtum Jeſum ſemper videbimus non ſolùm in forma hominis, quam pro nobis aſſumpſit, ſed etiam in forma Dei, & cum illo æternùm regnabimus. *Vos autem videtis me, quia ego vivo, & vos vivetis.* Quia ille vivit, ideo & nos vivemus. Per hominem quippe mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ſic in Chriſto omnes vivificabuntur. Quoniam nemo ad mortem niſi per illum, nemo ad vitam niſi per Chriſtum. Quia nos viximus, mortui ſumus: quia vivit ipſe, vivemus nos. *Mortui ſumus illi, quando viximus nobis: quia verò mortuus ille pro nobis, & ſibi vivit & nobis.* Quia enim vivit ille, & nos vivemus. *Nam ſicut per nos mortem habere potuimus, non ſic & vitam per nos habere poſſimus.*

1. Cor. 15. 21. 22.
S. Auguſt. Tract. 75. in Ioann.

21. *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei me ipſum.* Qui habet in memoria, & ſervat in vita; qui habet in ſermonibus, & ſervat in moribus; qui habet audiendo, & ſervat faciendo; aut qui habet faciendo, & ſervat perſeverando; ille eſt qui diligit me. *Opere eſt demonſtranda dilectio, ut non ſit infructuoſa nominis appellatio.... Et ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.* Diligam & manifeſtabo, id eſt, ad hoc diligam, ut manifeſtem. Nunc enim ad hoc dilexit, ut credamus, & mandatum fidei teneamus: tunc ad hoc diliget, ut videamus, & ipſam viſionem mercedem fidei capiamus.

S. Aug. ibid.

23. 24. *Si quis diligit me ſermonem meum ſervabit, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.*

S. Aug. Tract. 76. in Ioann. Dilectio ſanctos diſcernit à mundo, quæ facit unanimes habitare in domo. In qua domo facit Pater & Filius manſionem; qui donant & ipſam dilectionem, quibus donent in fine etiam ipſam ſuam manifeſtationem. *Et ad eum veniemus*, &c. Deus Trinitas Pater & Filius & Spiritus ſanctus veniunt ad nos, dum venimus ad eos: veniunt ſubveniendo, venimus obediendo: veniunt illuminando, venimus intuendo; veniunt implendo; venimus capiendo: ut ſit nobis eorum non extraria viſio, ſed interna; & in nobis eorum non tranſitoria manſio, ſed æterna. *Qui non diligit me, ſermones meos non ſervat.* Hi ſunt dilectores mundi, qui Patrem & Spiritum ſanctum numquam vident: Filium autem non ut beatificentur, ſed ut judicentur, ad modicum vident, nec ipſum in forma Dei, in qua eſt cum Patre & Spiritu ſancto pariter inviſibilis; ſed in forma hominis, in qua eſſe voluit mundo patiendo contemptibilis, judicando terribilis.

25. *Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis.* Ad omne opus bonum ac ſalutare neceſſaria nobis eſt gratia Spiritus ſancti. Menti neceſſaria eſt ut Dei voluntatem cognoſcat; voluntati, ut Dei legem diligat; memoriæ, ut omnium quæ ad ſcientiam ſalutis pertinent recordetur. *Ephes. 1. 15. 16. & ſeq.* Unde Apoſtolus ad Epheſios ſcribens, ait: *Propterea & ego audiens fidem veſtram, quæ eſt in Domino Jeſu, & dilectionem in omnes ſanctos, non ceſſo gratias agens pro vobis, memoriam veſtri faciens in orationibus meis: ut Deus, Domini noſtri Jeſu Chriſti Pater gloriæ, det nobis Spiritum ſapientiæ & revelationis, in agnitione ejus: illuminatos oculos cordis veſtri, ut ſciatis quæ ſit ſpes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in ſanctis, & quæ ſit ſupereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus ſecundùm operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cæleſtibus, ſupra omnem principatum & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, non ſolùm in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro.* *S. Cyrill. lib. 10. in Ioann. p. 838.* In iſtorum revelatione, quæ per Spiritum ſanctum in nobis perficitur, Incarnationis altitudinem, & abſconditi Myſterii vim ſpectamus. Quòd autem ipſius Chriſti præſentiam & virtutem impleat Spiritus ejus in ſanctis inhabitans, & cuncta doceat quæcumque ad hominum ſalutem neceſſaria, & in memoriam opportunè revocet quæcumque docuit Dominus Jeſus, idem Apoſtolus explicat dicens: *Epheſ. 3. 15.* *Hujus rei gratiâ flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cælis & in terra nominatur, ut det vobis ſecundùm divitias gloriæ ſuæ, virtute corroborari per Spiritum ejus in interiorem hominem, Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris: in caritate radicati & fundati, ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo & longitudo, & ſublimitas, & profundum: ſcire etiam ſupereminentem ſcientiæ caritatem Chriſti, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.*

27. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis.* *S. Aug. Tract. 77. in Ioann.* Chriſtus Jeſus pacem nobis relinquit iturus, pacem ſuam nobis dabit in fine venturus. Pacem nobis relinquit in hoc ſæculo, pacem ſuam nobis dabit in futuro ſæculo. *Pacem ſuam nobis relinquit, in qua manentes hoſtem vincimus: Pacem ſuam nobis dabit, quando ſine hoſte regnabimus. Pacem relinquit nobis, ut etiam hic invicem diligamus: pacem ſuam nobis dabit, ubi numquam diſſentire poſſimus. Pacem relinquit nobis, ne de occultis noſtris invicem judicemus, cùm in hoc ſumus mundo: pacem ſuam dabit nobis, cùm manifeſtabit cogitationes cordis, & tunc laus erit unicuique à Deo.* Pacem relinquo vobis, *pacem meam do vobis.* An fortè pacem ſuam eam voluit intelligi qualem habet ipſe? Pax verò iſta quam nobis relinquit in hoc ſæculo, noſtra eſt potiùs dicenda quàm ipſius. Illi quippe nihil repugnat in ſe ipſo, qui nullum habet omnino peccatum: Nos autem talem pacem nunc habemus, in qua adhuc dicamus, *Dimitte nobis debita noſtra.* Eſt ergo nobis pax aliqua, quoniam condelectamur Legi Dei ſecundùm interiorem hominem: ſed non eſt plena, quia videmus aliam legem in membris noſtris repugnantem legi mentis noſtræ. *Rom. 7. 22. 23.* Item inter nos ipſos eſt nobis pax, quia invicem nobis credimus quòd invicem diligamus: ſed nec ipſa plena eſt, quia cogitationes cordis noſtri invicem non videmus; & quædam de nobis quæ non ſunt in nobis, vel in melius invicem, vel in deterius opinemur. *Si tenuerimus uſque in finem qualem ab illo accepimus, qualem habet habebimus, ubi nihil nobis repugnet ex nobis, & nihil nos invicem lateat in cordibus noſtris.* Sic teneamus pacem, ubi adverſarium concorditer vincimus, ut deſideremus pacem ubi adverſarium non habebimus.

Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Homines qui diligunt mundum propterea dant ſibi pacem, ut ſine moleſtia litium atque bellorum, non Deo, ſed amico ſuo mundo fruantur; & quando juſtis dant pacem ut non eos perſequantur, pax non poteſt eſſe vera, ubi non eſt vera concordia, quia disjuncta ſunt corda. Nos ergo quibus Chriſtus pacem relinquit, & pacem ſuam dat, non ſicut mundus, ſed ſicut ille per quem factus eſt mundus, ut concordes ſimus, jungamus invicem corda, & cor unum ſurſum habeamus, ne corrumpatur in terra.

28. *Si diligeretis me, gauderetis utique quia vado ad Patrem.* *S. Aug. Tract. 78. in Ioann.* Naturæ ſcilicet humanæ gratulandum eſt, eò quòd ſic aſſumpta eſt à Verbo unigenito, ut immortalis conſtitueretur in cælo, atque ita fieret terra ſublimis, ut incorruptibilis pulvis ſederet ad dexteram Patris. Hoc enim modo ſe iturum dixit ad Patrem. Nam profectò ad illum ibat qui cum illo erat. Sed hoc erat ire ad eum & recedere à nobis, mutare atque immortale facere quod mortale ſuſcepit ex nobis, & levare in cælum per quod fuit in terra pro nobis. Quis non hinc gaudeat qui ſic diligit Chriſtum, ut & ſuam naturam jam immortalem gratuletur in Chriſto, atque id ſe ſperet futurum eſſe per Chriſtum? Gloria enim Capitis, principium & pignus eſt gloriæ corporis.

30. 31. *Venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.* Diabolus princeps eorum omnium eſt qui diligunt mundum, & ejus ſpiritu ducuntur, ejuſque concupiſcentiæ, pravis legibus & corruptis moribus ſe conformant. Miſerrimi ſunt, qui diaboli faciunt voluntatem, à quo captivi ducuntur. Verùm diabolus non habet quidquam in eorum animabus, qui ſecundùm Evangelium vivunt, qui mundo & pompis ejus verbis & factis renuntiarunt, qui Spiritum Chriſti habent; qui bellum gerunt cum vitiis & concupiſcentiis, quorum in cordibus Chriſtus habitat per fidem & caritatem, & qui mandata Dei fideliter obſervando, ſe illum verè ac ſincerè diligere probant. *Et ut cognoſcat mundus quia diligo Patrem, & ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio.* Princeps hujus mundi nihil habebit in nobis, niſi velimus. Nihil enim juris habet in nobis niſi per peccatum: quod voluntariè & liberè committimus. Nihil juris habet in nobis, ſi de mundo non ſimus, ſi mundum non diligamus. Obediamus ergo Creatori, non deſertori; Redemptori, non interemptori; Liberatori, non captivatori; Doctori, non deceptori.

CAPUT

CAPUT XV.

Senſus Litteralis.

1. Ego *ſum vitis vera, & Pater meus agricola eſt.* Diſcipulos de ſuo diſceſſu non ſolùm conſolatur Chriſtus Jeſus, ſed & eos hortatur, ne, cùm abierit, ab illius fide & dilectione ſeparentur, ſed illi conſtanter adhæreant, ſi vivere velint vita ſpiritali: quod eleganti vitis metaphora declarat. *Ego ſum vitis vera.* Similis ſum viti, ejuſque proprietates mihi verè conveniunt: ſiquidem longè perfectius & excellentius vitam ſpiritualem, ſuccum, vigorem, alimentum in membra mea influo, quàm vitis naturalis in palmites ſuos: *& Pater meus agricola eſt*, id eſt cultor tum vitis, tum palmitum. Vitem ſe dicit Chriſtus ſecundùm humanam naturam, ſecundùm quod eſt caput Eccleſiæ. Unius quippe naturæ ſunt vitis & palmites: ſed id ſibi tribuit ſecundùm naturam humanam Deo perſonaliter unitam; neque enim vitam ſpiritualem in homines influeret, niſi ſimul Deus eſſet. *Ego ſum vitis vera*, Synagogæ Judaicæ longè diſſimilis, cui dicitur, *Quomodo converſa es mihi in pravum, vinea aliena?* Vera enim vitis non erat, de qua exſpectatum eſt, ut faceret uvas, fecit autem ſpinas. Patrem autem dicit agricolam, tum ut ſervet decorum parabolæ, cùm ſe vitem feciſſet: Vitis enim & agricola diſtinguuntur: tum quia Patri, ut homo omnia accepta refert, à quo miſſus in mundum eſt. Sècundùm hoc ergo vitis Chriſtus, ſecundùm quòd ait; *Pater major me eſt*; ſecundùm autem id quod ait, *Ego & Pater unum ſumus*, & ipſe agricola eſt.

Jerem. 2. 21. Iſaiæ. 5. 4.

S. Auguſt. Tract. 80. in Ioann.

2. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum*: omnem hominem mihi inſitum per fidem & baptiſmum, ut palmes inſitus eſt viti, & fructum bonorum operum non ferentem, abſcindet & abjiciet ut palmitem inutilem, *& omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.* Auferet impedimenta profectûs, variis modis emundabit & circumcidet, ut fœcundiorem reddat operibus juſtitiæ.

3. 4. 5. *Jam vos mundi eſtis propter ſermonem, quem locutus ſum vobis.* Jam purgati eſtis falce Evangelicæ doctrinæ, quam recepiſtis, & ſervare cœpiſtis. *Manete in me, & ego in vobis.* In fide & caritate perſeverando, mihi ſemper adhærete: & ego ſemper in vobis manebo, vitam & vigorem ſpiritualem jugiter in vos influens. *Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite*; id eſt, ex ſe ſolo, niſi viti cohæreat: *ſic nec vos niſi in me manſeritis*; ita nec vos fructum ullum juſtitiæ ferre poteſtis, bonum ullum opus & vitâ æternâ dignum facere, niſi mihi per fidem & caritatem adhæreatis ut palmites viti. *Ego ſum vitis, vos palmites:* Quos gratiæ meæ interiori ſubminiſtratione, tamquam vivifico ſucco ſpiritaliter fructificare & bonis operibus abundare facio. *Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum*, uberem, copioſum; nullum aliàs editurus, ſed ſterilis manſurus: *Quia ſine me nihil poteſtis facere*, nec magnum, nec parvum, nec difficile, nec facile. Nihil omnino ſine gratia mea, non ſolùm perficere, ſed incipere, & abſolutè facere poteſtis. Nihil ſine interiori gratiæ meæ vos prævenientis, vos trahentis, in vobis operantis ut velitis, & volentibus cooperantis auxilio.

S. Auguſt. lib. 2. contra duas Epiſtolas Pelagian. c. 8. & Tract. 81. in Ioann.

Procul hinc Pelagiana Grotii interpretatio, qui hæc Græci Textûs verba, χωρὶς ἐμοῦ, ſic reddit: *Extra me, ſeorſim, ſeparatim à me, nihil poteſtis facere.* Qui enim, inquit, à Chriſti præceptis & exemplo diſcedit, ab eo nihil bonæ frugis exſpectandum eſt. Sic nullam aliam gratiam ad bene operandum, præter Chriſti præcepta & exempla neceſſariam agnoſcit, quæ pura puta Pelagii, hæreſis eſt. Cæterùm hæc verba, χωρὶς ἐμοῦ, verti debere, *ſine me*, non ſolùm Vulgata Verſio Latina, quam Eccleſia declaravit authenticam, non ſolùm loci paralleli, ſed Latini Patres & Concilia Occidentis, quibus ea verſio hujus loci probata eſt, planè evincunt: imprimis verò Concilium univerſale Africæ Carthagine celebratum anno 418. contra Pelagii hæreſim, canone 6. cujus hæc ſunt verba: *Item placuit, ut quicumque dixerit, ideò nobis gratiam juſtificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, faciliùs poſſimus implere per gratiam, tamquam etſi gratia non daretur, non quidem facilè, ſed tamen poſſimus etiam ſine illa implere divina mandata, anathema ſit. De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait, Sine me difficiliùs poteſtis facere: ſed ait! Sine me nihil poteſtis facere.* Orientales etiam Verſiones, Syriaca, Perſica, Arabica, Æthiopica vim Græci Textus eodem exprimunt modo ſecundùm linguarum illarum proprietatem ac Vulgata noſtra, *Sine me non poteſtis quidquam facere.* Damnanda itaque temeritas eſt, his verbis totius Eccleſiæ Latinæ traditione & uſu conſecratis, *Sine me, &c.* hæc ſubſtituere: *Extra me, ſeorſim, ſeparatim à me nihil poteſtis facere.* Quaſi palmites, id eſt fideles, Chriſto vite vera aliàs non egeant, quàm ut ab eo per apoſtaſiam ſeu infidelitatem, minimè ſeparentur; non autem ut ab eo per ſubminiſtrationem interiorem Spiritus vivificentur, ut bonum cogitent, velint, facere diligant atque valeant, & ſuaviter ac efficaciter operentur. Quo fit ut *in omnibus actibus, cauſſiſque, cogitationibus, motibus, adjutor & protector orandus ſit Deus: nullumque tempus interveniat quo ejus non egeamus auxilio.*

Zozimus Papa in Epiſt. ad Epiſcopos Africæ. Celeſtinus 1. Epiſt. ad Galliarum Epiſcopos.

Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia ſine me nihil poteſtis facere. Ita ſunt in vite palmites, ut viti nihil conferant, ſed inde accipiant unde vivant. *Sic quippe vitis eſt in palmitibus, ut vitale alimentum ſubminiſtret eis, non ſumat ab eis. Ac per hoc & manentem in ſe habere Chriſtum, & manere in Chriſto, diſcipulis prodeſt utrumque, non Chriſto. Nam præciſo palmite poteſt de viva radice alius pullulare: qui autem præciſus eſt, non poteſt ſine radice vivere.*

Concil. Arauſic. 2. Can. 24.

6. 7. *Si quis in me non manſerit*, mihi perſeveranter non adhæſerit fide, dilectione, operibus bonis, *mittetur foras ſicut palmes*, projicietur ſicut palmes inutilis, *& areſcet* citò ſeparatus à vite, *& colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.* Colligetur à juſtitiæ divinæ miniſtris, & in ignem mittetur æternum, & ardebit ſine fine. *Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint*; ſi mandata mea non memoriâ tantùm, ſed affectu retinueritis, & fideli obedientiâ ſervaveritis, *quodcumque volueritis*, quod ad Dei gloriam ac ſalutem veſtram conducat, *petetis* à Patre, in nomine meo, *& fiet vobis*, id eſt, vobis concedetur.

8. 9. 10. *In hoc clarificatus eſt Pater meus, ut fructum plurimum afferatis & efficiamini mei diſcipuli.* Ex hoc Patris mei gloria inclareſcet quòd uberes bonorum operum fructus afferatis, & perſeverantiâ veſtrâ in meo amore, & fidei evangelicæ propagatione, meos vos eſſe diſcipulos comprobetis. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.* Dat operam ut digni maneatis ea dilectione, in gratia mea & caritate perſeverantes. *Si præcepta mea ſervaveritis, manebitis in dilectione mea*, vos diligere pergam; *ſicut & ego Patris mei mandata ſervavi, & maneo in ejus dilectione:* quâ ſcilicet me diligit. "Sed numquid & hîc gratia intelligenda eſt quâ Pater diligit Filium, ſicut gratia eſt qua nos diligit Filius: cùm ſimus nos filii gratia, non naturâ; Unigenitus autem naturâ, non gratiâ? An hoc etiam in ipſo Filio ad hominem referendum eſt? Ita ſanè. Nam dicendo, *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos*, gratiam Mediatoris oſtendit. Mediator autem Dei & hominum, non in quantum Deus, ſed in quantum homo, eſt

S. Aug. Tract. 82. in Ioann. 1. Tim. 2. 5. Luc. 2. 52.

„ Chriſtus Jeſus. Et profectò ſecundùm id quod homo eſt A de illo legitur, *Et Jeſus proficiebat ſapientiâ & ætate & gratiâ apud Deum & homines.* Secundùm hoc igitur rectè poſſumus dicere, quòd cùm ad naturam Dei non pertineat humana natura, ad perſonam tamen Unigeniti Filii Dei per gratiam pertinet humana natura, & tantam gratiam, ut nulla ſit major, nulla prorſus æqualis. Neque enim illam ſuſceptionem hominis ulla merita præceſſerunt, ſed ab illa ſuſceptione merita ejus cuncta cœperunt. Manet ergo Filius in dilectione qua eum dilexit Pater & ideo ſervavit præcepta ejus. Quid eſt enim & ille homo, niſi quòd Deus ſuſceptor eſt ejus? (Pſal. 3. 4.) Deus enim erat Verbum, Unigenitus gignenti coæternus: ſed ut Mediator daretur nobis, per ineffabilem gratiam Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.

11. *Hæc locutus ſum vobis, ut gaudium meum ſit in* B *vobis*, ut rationem habeam de vobis gaudendi, cùm fructum multum attuleritis, & præcepta mea ſervaveritis: *& gaudium veſtrum impleatur:* ut gaudium quo vos in me ſeu de me gaudetis, & hîc magis augeatur, & in æterna vita conſummetur.

12. 13. *Hoc eſt præceptum meum*, mihi peculiare & commendatiſſimum, *ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos*: eo modo quo vos dilexi, non privatæ utilitatis gratiâ, ſed propter ſalutem æternam; ita ut temporalia omnia commoda, & vitam ipſam ſaluti proximorum poſtponatis: ſicut vitam meam pro ſalute veſtra devovi. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Affectum ſuum erga amicos nemo certioribus argumentis probare poteſt, quàm pro C illis exponendo vitam ſuam, qua nihil eſt carius.

14. 15. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis.* Ita fiet ut ſemper à me diligamini; ac proinde nihil non à tam fideli & potenti amico ſperare poſſitis. *Jam non dicam vos ſervos*, vobiſcum deinceps non agam tanquam cum ſervis (quanquam jure meo poſſem) *quia ſervus neſcit quid faciat Dominus ejus:* neſcit ſervus quid Dominus ejus facere decreverit: heri enim ſervis conſilia ſua patefacere non ſolent, ſed amicis. *Vos autem dixi amicos*; ex quo vos vocavi, vos ſemper habui amicorum loco, *quia omnia quæcumque audivi à Patre, nota feci vobis.* Et hoc amoris erga vos mei ſignum eſt quòd Myſteria omnia ad veſtram humanique generis ſalutem ſpectantia; omnia Patris mei conſilia de mea morte, reſurrectione, aſcenſione, miſſione Spiritus ſancti, vocatione gentium, judicio univerſali, vita æterna; omnia mandata ad veſtram D ſanctificationem, & Eccleſiæ meæ fundationem neceſſaria, quæ à Patre accepi ut legatus ejus, Deique & hominum Mediator, vobis revelavi. Omnia denique ſe nota feciſſe diſcipulis ait, quæ ſe novit nota eſſe facturum in illa plenitudine ſcientiæ, de qua dicit Apoſtolus, *Cùm autem venerit quòd perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt.* (1.Cor.13.) Itaque ſicut immortalitatem carnis & ſalutem animarum futurarum exſpectamus, quamvis jam in pignore accepto ſalvi facti eſſe dicamur: ita omnium notitiam quæcumque Unigenitus audivit à Patre, futuram ſperare debemus, quamvis hoc jam ſe feciſſe dixerit Chriſtus. (S. Aug. Tract. 86. in Ioann.)

16. 17. *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos:* non vos me priores amaſtis, & elegiſtis in dominum, in præceptorem, in amicum; ſed ego prior vos elegi gratuitâ prorſus benevolentiâ, nullis veſtris in me benefactis, vel officiis provocatus, *& poſui vos ut eatis, & fructum* E *afferatis, & fructus veſter maneat:* In Apoſtolica etiam dignitate vos conſtitui, ut eatis in mundum univerſum, Evangelium meum prædicaturi, & fructum ſalutis tam in vobis ipſis, quàm in omnibus Gentibus afferatis, ad gloriam meam permanſurum: *Ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.* Ex qua ſpiritualium fructuum ubertate conſequetur, ut quodcumque petieritis à Patre in nomine meo, det vobis, ſive, *dem vobis*, ut S. Chryſoſtomus & Nonnus legunt, Patris & Filii æqualitatem inde confirmantes. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Hæc erga vos beneficia commemoro, ut exemplo meo vos mutuò diligatis, quod meum ſingulari præcipuumque mandatum eſt.

18. 19. *Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit:* Animo recolite me qui ſum innocens, qui Dei Filius, qui de cælo deſcendi ut mundum redimam; qui tot eum beneficiis cumulavi, priorem ejus odia excepiſſe, contradictiones & perſecutiones ejus ſuſtinuiſſe. Tanto ergo exemplo vobis propoſito animos ſumite ad odium mundi tolerandum & perſecutiones fortiter ſuſtinendas. *Si de mundo fuiſſetis, mundus, quod ſuum erat, diligeret:* ſi iniquis & incredulis hominibus ſimiles eſſetis affectu & moribus; vos ut ſibi ſimiles diligerent: *Quia verò de mundo non eſtis*, & contraria ſunt veſtra, hominumque carnalium, & mundi amatorum ſtudia, *ſed ego elegi vos de mundo*, quod electione mea & gratiâ factum eſt, qua vos à mundo ſecrevi & mihi adjunxi fide, moribus, ſtudiis, *propterea odit vos mundus.*

20. 21. *Mementote ſermonis mei, quem ego dixi vobis: Non eſt ſervus major Domino ſuo*; pluris fieri non ſolet ſervus domino ſuo. *Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: ſi ſermonem meum ſervaverunt, & veſtrum ſervabunt.* Si meis dictis paruere, parebunt & veſtris; ſed non eſt quòd hoc ſperetis. Quemadmodum enim doctrinam meam contempſerunt, ita & veſtram, quæ mea eſt, contemnent. *Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia neſciunt eum qui miſit me.* Odio vos habebunt, vos perſequentur, prædicationem veſtram contemnent, odio mei: quod ex eorum ignorantia ortum habet, affectatâ quidem & quæſita; cùm ambitione ſua, aliiſque pravis affectibus excæcati, credere Deo, à quo miſſus ſum, ipſi nolint.

22. *Si non veniſſem* in mundum inſtructus tam certis miſſionis meæ teſtimoniis, *& locutus fuiſſem eis*, id eſt, niſi eos docuiſſem, quid credendum, quid ſperandum, quid diligendum, quid fugiendum, quid agendum ad vitam æternam conſequendam, *peccatum non haberent*, rei non eſſent incredulitatis; magnum illud peccatum non haberent, quo tenentur cuncta peccata, quod unuſquiſque ſi non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata, ut explicat S. Auguſtinus: (S. Auguſt. Tract. 88. in Ioann. & Tract. 89.) *Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*, quo in me non crediderunt.... Iſti certè ad quos venit, & quibus locutus eſt Chriſtus, non habent de magno infidelitatis peccato illam excuſationem, qua poſſint dicere, Non vidimus, non audivimus: ſive non acceptaretur iſta excuſatio ab illo cujus inſcrutabilia ſunt judicia, ſive acceptaretur, etſi non ut ab omni damnatione liberarentur, certè ut aliquanto leniùs damnarentur. «

23. 24. 25. *Qui me odit, & Patrem meum odit.* Injuriam enim & contumeliam mihi irrogatam, ſibi etiam factam interpretatur Pater à quo miſſus ſum, & cum quo unus ſum Deus. *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent:* ſi in eorum conſpectu miracula non edidiſſem, quæ nemo alius homo edidit, tanta, tam multa, tam frequentia, ad probationem miſſionis ac divinitatis meæ, extra culpam fuiſſent non credendo me eſſe Chriſtum & verum Dei Filium: *Nunc autem & viderunt, & oderunt & me & Patrem meum.* Nunc autem cùm miracula illa viderint, prætexere non poſſunt ignorantiam quâ peccatum excuſent, ſed odii in me ac Patrem meum convincuntur: *Sed ut adimpleatur ſermo qui in Lege eorum ſcriptus eſt: quia odio habuerunt me gratis.* (Pſal. 35. 16. & 69. 5.) Id porro evenit ut in me adimpleretur quòd in Scripturis ipſis datis prædictum eſt, & quod David Meſſiæ typus ſibi fieri conqueſtus eſt: Sine cauſa me odio habuerunt.

26. 27. *Cùm autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit ille teſtimonium perhibebit de me.* Cauſa mea, quamvis tantis odiis obnoxia, defenſoribus non carebit. Conſolator enim, quem ego poſt Aſcenſionem meam in cælum mittam vobis, tum inviſibiliter in corda veſtra, tum viſibiliter, à Patre, à quo habeo eſſentiam, vimque illum unà cum ipſo ſpirandi & mittendi; *Spiritum veritatis*, id eſt meum, qui ſum Veritas; Spiritum qui veritatem novit, docet, manifeſtat, qui à Patre proce-

dit, ut à primo principio & ſonte totius Deitatis, ideòque A Patri conſubſtantialis eſt, ejuſdem cum illo naturæ, ſcientiæ, potentiæ; quem idcirco nec auctoritas, nec ſcientia, nec veracitas, ad reddendum teſtimonium, cui nihil opponi poſſit, neceſſariæ deficiunt. *Ille teſtimonium perbibebit de me*, de innocentia mea, de divinitate mea, de gloria mea, de veritate doctrinæ meæ, tum admirandis operibus & ſignis exterioribus quæ in Eccleſia mea operabitur; tum divini luminis & caritatis infuſione in cordibus hominum, ut in me credant, mihique adhæreant. *Et vos teſtimonium perbibebitis*, de me, *quia ab initio* prædicationis meæ, uſque in diem aſſumptionis meæ, *mecum eſtis*, mecum eſtis converſati, & tamquam oculati teſtes omnia, quæ per me facta ſunt, teſtari poteritis: ut ſic divina humanaque teſtimonia concurrant.

Si de Patre & Filio procedit Spiritus ſanctus, inquies, cur Filius dixit, *A Patre procedit?* Reſpondetur, quia *Ad eum ſolet referre & quod ipſius eſt, de quo ipſe eſt.* Unde aliàs ait, *Mea doctrina non eſt mea, ſed ejus qui miſit me Patris.* Si igitur intelligitur hic ejus doctrina, quam tamen dixit non ſuam, ſed Patris; quantò magis illic intelligendus eſt & de ipſo procedere Spiritus ſanctus, ubi ſic ait, *De Patre procedit*, ut non diceret, De me non procedit? A quo autem habet Filius ut ſit Deus (eſt enim de Deo Deus) ab illo habet utique ut etiam de illo procedat Spiritus ſanctus: ac per hoc *Spiritus ſanctus ut etiam de Filio procedat, ſicut procedit de Patre, ab ipſo habet Patre.*

S. Aug. Tract. 99. in Ioann.

Senſus Moralis

1. EGo *ſum vitis vera, & Pater meus agricola eſt.* Christo Jeſu per fidem & caritatem adhæreamus, ut palmites veræ viti, quam Pater æternus in utero ſanctiſſimæ Virginis plantavit, & propria manu excoluit; viti quæ vinum myſticum tulit, quo mundus redimitur, abluitur, ſanctificatur, nutritur; roborantur in terris, & in cælis inebriantur electi. Ex ea vite ſunt Chriſtiani, velut palmites. *Regenerati enim ſumus ex ipſo, & in ipſo, in Spiritu, ad ferendum fructum vitæ, non veteris illius & exoletæ, ſed novæ, quæ in caritate erga ipſum poſita eſt. Conſervamur autem ineſſe, ipſi quodammodo inſerti, & tradito nobis ſancto mandato inhærentes, & nobilitatis bonum ſervare ſtudentes, id eſt, non ſinentes inhabitantem in nobis Spiritum vel minimùm contriſtari*, per quem caritas, quâ Deo conjungimur, in cordibus noſtris diffunditur. *Quemadmodum* igitur *radix naturalem ſuam qualitatem palmitibus impertit, ſic unigenitum Dei Verbum Dei ac Patris, ſuæque naturæ quamdam veluti cognationem Sanctis inſerit, Spiritum largiens iis qui uniti ſunt ei per fidem & omnimodam ſanctitatem, eoſque ad pietatem alit, omniſque virtutis ac bonitatis cognitionem*, ac amorem, *in iis operatur.* Agricolam verò Patrem dicit, quia totius Trinitatis indiviſim opus eſt inſtauratio noſtra & ſanctificatio. Intelligamus itaque *Patrem nos in pietate nutrire per Filium in Spiritu*: & rurſus erga *nos agricolæ vicem gerere, id eſt, proſpicere & obſervare* providentiâ ſuâ beneficentiſſima & miſericordiſſima, *noſque omni cura dirigere per Filium in Spiritu ſancto...* Nec talis agricola eſt, quales ſunt qui extrinſecùs operando exhibent miniſterium: ſed talis ut det etiam intrinſecùs incrementum. Nam *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus* Ob beneficium igitur incomparabile inſitionis noſtræ in hanc divinam vitem, & agriculturæ ſpiritualis nobis exhibitæ, (*Dei enim agricultura ſumus*) gratias agamus Patri, per Filium, in Spiritu ſancto.

S. Cyrill. lib. 10. in Ioann. c. 2. p. 857. 858.

S. Auguſt. Tract. 80. in Ioann.

1 Cor. 3. 7 9.

2. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.* Chriſtianus bonis operibus deſtitutus, palmes eſt ſine fructu. Quamvis igitur per baptiſmum & fidem palmites ſimus, ſi tamen caritate & operibus juſtitiæ caruerimus, excidemur à vite vera, Chriſto Jeſu, ut palmites inutiles, & in ignem æternum projiciemur. Quo ſpectat locus ille Prophetæ: *Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis nemorum, quæ ſunt inter ligna ſylvarum? Numquid tolletur de ea lignum ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas? Ecce igni datum eſt in eſcam: utramque partem ejus conſumpſit ignis, & medietas ejus redacta eſt in favillam.... Hæc dicit Dominus Deus, Quomodo lignum vitis inter ligna ſylvarum, quod dedi igni ad devorandum, ſic tradam habitatores Jeruſalem.* Hæc ſors palmitum infrugiferorum. Fructuoſos verò palmites purgat Deus ut fructum uberiorem afferant. Quemadmodum enim vitis ſilveſcit niſi putetur; ita etiam homo, cujus appetitiones luxuriantes gratia non coërcet, nec reſecat malas, deſide- B ria multa noxia parturit, quæ mergunt animam in interitum. Hæc autem purgatio fit per internas externaſque admonitiones, & increpationes, per afflictiones & perſecutiones, quibus velut falce reſecat cæleſtis Agricola cupiditatem animalis hominis; timores amoreſque mundanos, deſideria inania, curaſque ſuperfluas, quibus diſtinetur animus, & impeditur ne fructus pietatis uberes afferat. Væ palmitibus qui in hoc mundo falce Vinitoris cæleſtis non purgantur! Maneamus in Chriſto per dilectionem ut palmites in vite, & cùm nos per afflictiones purgabit, divinam ejus manum adoremus profectibus noſtris conſulentem.... *Si in ejus dilectione maneamus, non areſcemus, viventes ſucco radicis æternæ; nec ad ignem amputabimur irâ, ſed ad fructum putabimur diſciplinâ, purgante nos Evangelicæ falcis acie, ut caſtigata luxurie palmitis noſtri, fructuoſiùs pullulemus.*

Ezech. 15.

S. Paulinus Epiſt. 2. ad Severum.

C 3. *Jam vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis.* In ipſis juſtis, qui mundati ſunt lavacro aquæ per verbum vitæ, multæ appetitiones ſuperfluæ & noxiæ quotidie ſerpunt. Nemo igitur in hac vita ſic mundus eſt, ut non ſit magis magiſque mundandus. Multis autem modis perficitur hæc emundatio. *Non ſolo baptiſmo homines mundantur, mundantur & verbo veritatis ab illo qui ait*, Jam vos mundi eſtis propter verbum quod locutus ſum vobis. *Mundantur & ſacrificio contriti cordis, ab illo de quo dictum eſt*, Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. *Mundantur & eleemoſynis ab illo qui ait*: Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. D *Mundantur ipſa, quæ ſupereminet omnibus, caritate, ab illo qui dixit*, Caritas operit multitudinem peccatorum. Quæ una ſi adſit, omnia illa rectè fiunt; ſi autem deſit illa, omnia fruſtra fiunt.

S. Aug. lib. 2. Cont. Creſconium. c. 12. Pſal. 50. Luc. 11 41. 1. Petr. 4. 8.

4. *Manete in me, & ego in vobis.* Non eo modo nos in Chriſto, ſicut ipſe in nobis. Utrumque autem prodeſt non ipſi, ſed nobis. Ita quippe in vite ſunt palmites; ut viti non conferant, ſed inde accipiant unde vivant: ita verò vitis eſt in palmitibus, ut vitale alimentum ſubminiſtret eis, non ſumat ab eis. Ac per hoc & manentem in ſe habere Chriſtum, & manere in Chriſto, diſcipulis prodeſt utrumque, non Chriſto. Nam præciſo palmite, poteſt de viva radice alius pullulare: qui autem præciſus eſt, ſine radice non poteſt vivere. *Sicut palmes non poteſt facere fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite; ſic* E *nec vos, niſi in me manſeritis.* Extra corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia, & ſine Spiritu ejus, nullum afferre poteſt homo fructum ſalutis, ſed fructus mortis tantùm & maledictionis. Magna gratiæ commendatio, corda inſtruit humilium, ora obſtruit ſuperborum, qui *ignorantes Dei juſtitiam, & ſuam volentes conſtituere, juſtitiæ Dei non ſunt ſubjecti.* Nonne huic reſiſtunt veritati homines mente corrupti, reprobi circa fidem, dicentes, A Deo habemus quòd homines ſumus, à nobis ipſis quòd juſti ſumus? Non aſſertores ſunt liberi arbitrii, qui ſic loquuntur, ſed præcipitatores, ex alto elationis, per inania præſumptionis, in profunda ſubmerſionis. Hos Veritas refellit, dicens: *Sicut palmes non poteſt facere fructum à*

S. Aug. Tract. 81. in Ioann.

Rom. 10. 3.

ſemetipſo, niſi manſerit in vite: ſic nec vos, niſi in me manſeritis. Qui ergo à ſemetipſo ſe fructum exiſtimat ferre, in vite non eſt; qui in Chriſto non eſt, Chriſtianus non eſt.... Si verè credimus nos ferre fructum juſtitiæ & ſalutis ex nobis ipſis non poſſe, gratiam Chriſti Salvatoris nobis ad omne opus bonum neceſſariam jugiter imploremus, maneamus in Chriſto per fidem & caritatem; promiſſiones & ſacrum baptiſmi noſtri pactum, votumque quotidie renovemus, ex intimo corde dicentes: Abrenuntio tibi ſatana, & omnibus pompis tuis, & cunctis operibus tuis, & adhæreo tibi, Chriſte.

5. *Ego ſum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia ſine me nihil poteſtis facere.* Sive ergo parum, ſive multum, ſine illius gratia præveniente, adjuvante, cooperante fieri non poteſt, ſine quo nihil fieri poteſt. Quia etſi parum attulerit palmes, eum purgat agricola ut plus afferat: tamen niſi in vite manſerit, & vixerit de radice, quantumlibet fructum à ſemetipſo non poteſt ferre.... Abſit ergo ut ſic intelligant filii promiſſionis, tanquam cùm audierint Dominum dicentem, *Sine me nihil poteſtis facere:* quaſi convincant cum dicentes, *Ecce ſine te poſſumus cor præparare.* Abſit ut ſic intelligant, niſi ſuperbi ſui arbitrii defenſores & fidei Catholicæ deſertores: ideo quippe ſcriptum eſt, *Hominis eſt præparare cor, non tamen ſine adjutorio Dei, qui ſi tangit cor, homo præparat cor.* Sanè ſicut dictum eſt, *Hominis eſt præparare cor, & à Domino reſponſio linguæ*, ita etiam dictum eſt, *Aperi os, & implebo illud.* Quamvis enim niſi adjuvante illo ſine quo nihil poſſumus facere, os non poſſumus aperire, tamen *os aperimus illius adjumento & opere noſtro; implet autem illud Dominus ſine opere noſtro....* Quid eſt præparare cor, & os aperire, niſi voluntatem parare? Et tamen in divinis Litteris legitur: *Præparatur voluntas à Domino;* &, *Labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* Ecce Dominus admonet ut præparemus voluntatem; & tamen ut hoc faciat homo; adjuvat Deus, quia *Præparatur voluntas à Domino:* & *aperit os ita jubendo, ut nemo poſſit, niſi ipſe id faciat adjuvando,* cui diligitur, *Labia mea aperies....* Ergo benedictio dulcedinis eſt gratia Dei, qua fit in nobis ut nos delectet, & cupiamus, hoc eſt, amemus quod præcipit nobis: in qua ſi nos non prævenit Deus, non ſolùm non perficitur, ſed nec inchoatur in nobis. Si enim ſine illo nihil poſſumus facere, profectò nec incipere, nec perficere; quia, ut incipiamus, dictum eſt: *Miſericordia ejus præveniet me;* ut perficiamus, dictum eſt: *Miſericordia ejus ſubſequetur me....* Quapropter *Multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo: nulla verò facit homo, quæ non facit Deus ut faciat homo.*

S. Aug. Tract. 81 in Ioann. — S. Aug. lib. 2 ad Bonifacium c. 9. — Prov. 8 — Pſal. 50. 17. — Pſal. 58. 11. — Pſal. 22. 6.

6. 7. *Si quis in me non manſerit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.* Unum de duobus palmiti congruit, aut vitis, aut ignis: ſi in vite non eſt, in igne erit: Ut ergo in igne non ſit, in vite ſit... Qui Chriſto non eſt unitus ut capiti, à corpore Chriſti reſecabitur; gratiæ ejus ſucco privabitur, & areſcet, dæmoni tradetur, igne æterno damnabitur. *Si manſeritis in me* per fidem & caritatem, & *verba mea in vobis manſerint* per aſſiduam meditationem, *quodcumque volueritis* manſioni in me veſtræ ac ſaluti, formulæque orandi à me traditæ conveniens, *petetis, & fiet vobis.* Manendo quippe in Chriſto quid velle poſſunt, niſi quod convenit Chriſto? Quid velle poſſunt manendo in Salvatore, niſi quod non eſt alienum à ſalute? Aliud quippe volumus quia ſumus in Chriſto, & aliud volumus quia adhuc ſumus in hoc ſæculo. De manſione namque hujus ſæculi nobis aliquando ſubrepit, ut hoc petamus quod nobis non expedire neſcimus. Sed abſit ut fiat nobis, ſi maneamus in Chriſto, qui non facit quando petimus, niſi quod expedit nobis. Manentes ergo in eo, cùm verba ejus in nobis manent, quodcumque voluerimus petemus, & fiet nobis. Quia ſi petimus & non fiet, non hoc petimus quod habet manſio in eo, nec quod habent verba ejus quæ manent in nobis, ſed quod habet cupiditas & infirmitas carnis, quæ non eſt in eo, & in qua non manent verba ejus. Nam utique ad verba ejus pertinet oratio illa quam docuit; *Pater noſter qui es in cælis...* Ab hujus orationis verbis & ſenſibus non recedamus petitionibus noſtris, & quicquid petierimus fiet nobis. *Tunc enim dicenda ſunt verba ejus in nobis manere, quando facimus quæ præcepit, & diligimus quæ promiſit: quando autem verba ejus manent in memoria, nec inveniuntur in vita, non computatur palmes in vite, quia vitam non attrahit ex radice.* Hùc ſpectat quod in Pſalmo ſcriptum eſt: *Et memores ſunt mandatorum ipſius ad faciendum ea.* Multi enim memoriâ retinent ut contemnant, vel etiam derideant & oppugnent ea. In his verba Chriſti non manent, qui attingunt quodammodo vitem, non cohærent illi ut palmites: & Ideo *Illis non erunt in beneficium, ſed in teſtimonium. Et quia ſic inſunt eis, ut non maneant in eis, ad hoc tenentur ab eis ut judicentur ex eis.*

S. Aug. Tract. 81. in Ioann. — Pſal. 102. 17.

8. *In hoc clarificatus eſt Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei diſcipuli.* Magis glorificatur Deus ſanctificatione Chriſtiani, quàm totius creatione mundi; productione fructuum Spiritus ſui in animabus electorum, quàm productione plantarum, florum & fructuum viſibilium: ſic enim formatur ſpiritalis ille mundus, cujus caput Chriſtus, cujus anima Spiritus ſanctus. Vis gloriam Dei procurare? Tuæ & aliorum ſanctificationi ſtudiis omnibus adlabora. Hic Apoſtolorum fructus; hic gratiæ Salvatoris triumphus. Glorificatur autem Deus in bonis operibus, ſi totum ipſi tribuatur. Si enim in hoc clarificatus eſt Deus Pater, ut fructum plurimum afferamus, & efficiamur Chriſti diſcipuli, non hoc gloriæ noſtræ tribuamus, tanquam hoc ex nobis ipſis habeamus. Ejus enim eſt hæc gratia, & ideo in hoc non noſtra, ſed ejus eſt gloria. Unde & alibi cùm dixiſſet, *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona*, ne à ſemetipſis putarent eſſe bona opera ſua, mox addidit, *Et glorificent Patrem veſtrum qui in cælis eſt.* In hoc enim glorificatur Pater ut fructum plurimum afferamus, & efficiamur Chriſti diſcipuli. A quo efficimur, niſi ab illo cujus miſericordia prævenit nos? *Ipſius enim ſumus factura, creati in Chriſto Jeſu in operibus bonis.*

Matt. 5. 16. — S. Aug. Tract. 82. in Ioann. — Epheſ. 2. 10.

9. 10. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.* Omnia gratuito Chriſti erga nos amori debemus, ſicut omnia Chriſtus homo debet gratuito Dei erga illum amori. Unde enim eſſent nobis opera bona, niſi quia fides per dilectionem operatur? Unde autem diligeremus, niſi priùs diligeremur? *Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipſe prior dilexit nos.* Pater diligit Filium, & nos in Filio; Chriſtus Patrem diligit, & nos propter Patrem: Deum in Chriſto Jeſu, & Chriſtum Jeſum propter Deum pariter diligamus: in ſancta ejus humanitate non ſiſtat amor noſter, ſed Deo adhæreat, cui perſonaliter unita eſt. Amor noſter, ſincerus ſit, dulcis, fortis, conſtans & perſeverans. *Manete in dilectione mea. Si præcepta mea ſervaveritis, manebitis in dilectione mea, ſicut & ego Patris mei præcepta ſervavi, & manſi in ejus dilectione.* Hinc apparebit vos in dilectione mea manere, ſi præcepta mea ſervetis, ſicut demonſtravi me in dilectione Patris mei manere, obediendo præceptis ejus uſque ad mortem. Non autem ut nos diligat Deus, priùs præcepta ejus ſervamus; ſed niſi nos diligat, præcepta ejus ſervare non poſſumus. *Hæc eſt gratia quæ humilibus patet, ſuperbos latet.*

1. Ioann. 4. 19.

11. *Hæc locutus ſum vobis, ut gaudium meum ſit in vobis, & gaudium veſtrum impleatur.* Amor Dei obſervantiam legis, obſervantia legis parit gaudium cordis. Hoc gaudium Chriſtianum eſt, fructus Spiritûs ſancti, ſemen & pignus æterni gaudii. Tunc gaudium illud in electis implebitur, cùm in ipſis perfecta erit caritas; tunc perfecta erit caritas, cùm nulla erit cupiditas. Dei beatitudo, quæ nec minor fuiſſet ſine nobis, non fit major ex nobis. *Gaudium igitur ejus de ſalute noſtra, quod in illo ſemper fuit cùm præſcivit & prædeſtinavit nos,*

S. Auguſt. ibid. — S. Auguſt. Tract. 83. in Ioann.

cæpit eſſe in nobis quando vocavit nos: & hoc gaudium meritò noſtrum dicimus, quo & nos beati futuri ſumus: ſed hoc gaudium noſtrum creſcit & proficit, & ad ſuam perfectionem perſeverando pertendit. Ergo inchoatur in fide renaſcentium, implebitur in præmio reſurgentium.

12. *Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos.* Hæc Legis Chriſtianæ plenitudo, caritas. *Ubi* ergo *caritas eſt, quid eſt quod poſſit deeſſe? Ubi autem non eſt, quid eſt quod poſſit prodeſſe?* Dæmon credit, nec diligit; nemo diligit qui non credit. Fruſtra quidem, ſed tamen poteſt ſperare veniam qui non diligit: nemo autem poteſt deſperare qui diligit. Itaque ubi dilectio eſt, ibi neceſſariò fides & ſpes: & ubi dilectio proximi, ibi neceſſariò etiam dilectio Dei. Qui enim non diligit Deum, quomodo diligit proximum tanquam ſeipſum; quandoquidem non diligit & ſeipſum? Eſt quippe impius & iniquus: *Qui* autem *diligit iniquitatem*, non planè diligit, ſed *odit animam ſuam*. Hoc ergo præceptum Domini teneamus, ut nos invicem diligamus, & quicquid aliud præcepit, faciemus: quoniam quicquid eſt aliud hîc habemus. Forma porro & exemplar dilectionis quâ nos mutuò proſequi debemus, dilectio eſt qua Chriſtus dilexit nos. *Ut quid enim diligit nos Chriſtus, niſi ut regnare poſſimus cum Chriſto? Ad hoc ergo & nos invicem diligamus, ut dilectionem noſtram diſcernamus à cæteris, qui non ad hoc ſe invicem diligunt, quia nec diligunt. Qui autem ſe propter habendum Deum diligunt, ipſi ſe diligunt: ergo ut ſe diligant, Deum diligunt. Non eſt hæc dilectio in omnibus hominibus: pauci ſe propterea diligunt ut ſit Deus omnia in omnibus.*

S. Auguſt. Tract. 83. in Ioann.

13. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Sic ſuam in nos dilectionem teſtatus eſt Chriſtus pro nobis moriendo; ſic & nos Chriſtianam erga proximos dilectionem teſtari debemus, temporalia omnia, ipſamque vitam, pro illorum æterna ſalute, ſi neceſſe fuerit, exponendo. *In hoc cognovimus caritatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Qui non ita affectus eſt, Communione Corporis Chriſti dignus non eſt. *Si ſederis cœnare ad menſam potentis, conſiderans intellige quæ apponuntur tibi, & ſic mitte manum tuam, ſciens quia talia te oportet præparare.* Nam quæ Menſa eſt Potentis, niſi unde ſumitur Corpus & Sanguis ejus, qui animam ſuam poſuit pro nobis? Et quid eſt ad eam ſedere, niſi humiliter accedere? Et quid eſt conſiderare & intelligere quæ apponuntur tibi, niſi dignè tantam gratiam cogitare? Et quid eſt, ſic mittere manum, ut ſcias quia talia te oportet præparare, niſi quia ſicut Chriſtus pro nobis animam ſuam poſuit, ſic & nos debemus pro fratribus animas ponere? *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus.* Hoc eſt talia præparare. Hoc beati Martyres ardenti dilectione fecerunt: quorum ſi non inaniter memorias celebramus, atque in convivio quo & ipſi ſaturati ſunt, ad Menſam Domini accedimus, oportet ut quemadmodum ipſi, & nos talia præparemus. Ideo quippe ad ipſam Menſam Domini non ſic eos commemoramus, quemadmodum alios qui in pace requieſcunt, ut etiam pro eis oremus, ſed magis ut ipſi pro nobis, ut eorum veſtigiis adhæreamus: quia impleverunt ipſi caritatem, qua Dominus dixit non poſſe eſſe majorem. *Talia enim ſuis fratribus exhibuerunt, qualia de Domini Menſa pariter acceperunt.*

1 Ioann. 3. 16. — *Prov. 23. 1. 2. ſecundùm 70.* — *S. Aug. Tract. 84 in Ioann.* — *1. Petri 2. 21.*

14. 15. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis. Jam non dicam vos ſervos, &c. vos autem dixi amicos, &c.* Dulcis labor eſt Deum amantibus, cùm proxima & copioſa eſt merces. Quid porro majus aut illuſtrius, quàm Chriſti amicum eſſe & appellari? Hanc dignitatem ſperare non poſſet homo, niſi Deus promitteret. Quàm facilè obtinetur amicitia Dei? Faciendo ejus voluntatem; quod à nobis ut à ſervis & creaturis ſuis jure ſuo exigere poteſt, nulla propoſitâ mercede, nullo promiſſo honore. Amicus Dei eſſe ſi voluero, nunc fio. Quàm cæcus & ingratus peccator, qui diaboli ſervus, quàm Dei amicus eſſe mavult! *Jam non dicam vos ſervos, ſed amicos, &c.* Sicut duo ſunt timores, qui faciunt duo genera timentium: ſic duæ ſunt ſervitutes, quæ faciunt duo ſervorum. Eſt timor quem perfecta caritas foras mittit, & eſt timor caſtus permanens in ſæculum ſæculi. Illum timorem qui non eſt in caritate, attendebat Apoſtolus, cùm dicebat, *Non enim accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore.* Illum autem timorem caſtum attendebat cùm dicebat: *Noli altum ſapere, ſed time.* In illo timore, quem foras caritas mittit, eſt etiam ſervitus ſimul foras cum ipſo timore mittenda: utrumque enim junxit Apoſtolus, ſervitutem, & timorem, dicendo: *Non enim accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore.* Ad hanc ſervitutem ſervum pertinentem intuebatur & Dominus dicens, *Jam non dicam vos ſervos*, &c. Non utique ille ſervus pertinens ad timorem caſtum, cui dicitur, *Euge ſerve bone, intra in gaudium Domini tui:* ſed ille ſervus pertinens ad timorem foras à caritate mittendum, de quo alibi dicit: *Servus non manet in domo in æternum, filius autem manet in æternum.* Quoniam itaque dedit nobis Deus poteſtatem filios Dei fieri; non ſervi, ſed filii ſumus. Lex vetus ſervos fecit per timorem; Lex nova filios & amicos facit per caritatem. Amicitiæ Chriſti fructus eſt revelatio Myſteriorum, quæ Judæi in Veteri Teſtamento ſub variis figuris latentia & obſignata portabant, non intelligebant, quia ſervi erant, non amici. Nobis autem ſervatum eſt & datum noſſe Myſteria Regni Dei, Agno revelante, qui ſolus dignus eſt aperire librum, & ſolvere ſignacula ejus.

S. Cyrill. Lib. 10. in Ioann. p. 888. — *S. Aug. Tract. 85. in Ioann.* — *Rom. 8. 15.* — *Rom. 11. 20.* — *Matt. 25. 21.* — *Ioann. 8. 35.*

16. *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.* Hæc eſt illa ineffabilis gratia. Quid enim eramus, quando Chriſtum nondum elegeramus, & ideo non diligebamus? Nam qui eum non elegit, quomodo diligit? Quid ergo eramus, niſi iniqui & perditi? Cur ait, *Non vos me elegiſtis*, niſi quia miſericordia ejus prævenit nos? Procul ergo, qui præſcientiam Dei defendunt contra gratiam Dei & ideo dicunt nos electos ante mundi conſtitutionem, quia præſcivit Deus nos futuros bonos, non ſe ipſum nos facturum bonos. Non hoc dicit, qui ait, *Non vos me elegiſtis.* Si enim propterea nos elegiſſet, quia bonos futuros eſſe nos præſciverat; ſimul etiam præſciſſet quòd eum nos fuiſſemus priùs electuri. Non eſt ut dicas, Ideo electus ſum quia jam credebam. Si enim credebas in eum, jam elegeras eum. Sed audi, *Non vos me elegiſtis.* Non eſt ut dicas, Antequam crederem, jam bona operabar, ideo electus ſum. Quid enim eſt boni operis ante fidem, cùm dicat Apoſtolus, *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt?* Quid ergo dicturi ſumus audiendo, *Non vos me elegiſtis*: niſi quia mali eramus, & electi ſumus ut boni per gratiam nos eligentis eſſemus? Non eſt enim gratia, ſi præceſſerant merita: eſt autem gratia: hæc igitur non invenit, ſed efficit merita. Elegit, & poſuit ut eamus, & fructum afferamus: nullum itaque fructum, unde nos eligeret, habebamus. *Elegi vos, & poſui ut eatis, & fructum afferatis.* Imus, ut afferamus, & ipſe eſt via quà imus, in qua nos poſuit ut eamus. *Et fructus veſter maneat, ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.* Maneat ergo dilectio, ipſe eſt enim fructus noſter. Hunc Deo Patri per Jeſum Chriſtum Filium ejus offerentes, nos impetraturos confidamus, quicquid nobis expedit ad ſalutem.

S. Aug. Tract. 86. in Ioann. — *Rom. 14. 23.*

16. 17. 18. *Non vos me elegiſtis*, &c. Paſtorum & Miniſtrorum Evangelicorum formam hîc tradit Chriſtus Jeſus. 1. Neceſſaria ipſis vocatio eſt, ut non ſe ingerant, ſed electionem Chriſti exſpectent, ejuſque voluntatem circa ſtatum ſaluti ſuæ convenientem exquirant. *Elegi vos.* 2. Ut miſſione & auctoritate legitima ad ſacrum miniſterium; & Eccleſiæ regimen promoveantur. *Poſui vos.* 3. Ut honorem, divitias, temporalia commoda, otium & quietem non quærant, ſed laborem. *Ut eatis.* 4. Ut laborando in verbo & doctrina, folia non quærant, id eſt, hominum laudes & applauſus, ſed fructus, conver-

ſionem peccatorum, profectum animarum, Eccleſiæ propagationem, Dei gloriam. *Et fructum afferatis.* 5. Ut omnia faciant propter electos, qui fructus ſunt manens, cùm ſint in caritate radicati. *Et fructus veſter maneat.* 6. Labores ſuos, & fructum, aſſidua oratione Deo commendare debent per merita Jeſu Chriſti, qui gratia ſua labores eorum ſanctificat, qui ſanguine ſuo fructum, quem afferunt, acquiſivit. Quicquid autem petierint ad Dei gloriam, ad Eccleſiæ utilitatem, ad ſuam & aliorum ſalutem pertinens, ſe per Chriſtum Jeſum impetraturos confidant. *Ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.* 7. Cùm reliquis Eccleſiæ Miniſtris pacem & concordiam, non ſolùm externam & politicam, ſed veram & ſinceram, quæ fundatur in caritate, ſervent: quod ita demum fiet, ſi non quærant quæ ſua ſunt, ſed quæ Jeſu Chriſti; ſi non ſuam, vel Ordinis ſui, aut Societatis, ſive Congregationis gloriam, aut privata commoda ſpectent ut finem laborum ſuorum, ſed unam Dei gloriam, cui ſerviunt in ſpiritu, ut operarii inconfuſibiles. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Hæc dilectio primus Spiritus ſancti fructus eſt, radixque cæterorum. *Fructus Spiritus caritas, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, manſuetudo, continentia.* (Galat. 5.) Quis autem bene gaudet, qui bonum non diligit (S. Aug. Tract. 87. in Johann.) » unde gaudet? » Quis pacem veram, niſi cum illo poteſt » habere quem veraciter diligit? » Quis eſt longanimis in » bono perſeveranter manendo, niſi ferveat diligendo? » Quis eſt benignus, niſi diligat cui opitulatur? » Quis bonus niſi diligendo efficiatur? » Quis ſalubriter fidelis, niſi » ea fide quæ per dilectionem operatur? » Quis utiliter manſuetus, niſi cui dilectio moderetur? » Quis ab eo continet » unde turbatur, niſi diligat unde honeſtatur?.... 8. Paſtores & Operarii omnes Evangelici parati eſſe debent ad odia mundi toleranda, & ad perſecutiones fortiter ſuſtinendas, exemplo Chriſti Domini. *Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odio habuit.*

18. 19. 20. Odium mundi & perſecutiones pati, ſors eſt electorum. Ad eas ſuſtinendas roborari debent 1. Exemplo Chriſti. (S. Auguſt. ibid.) *Recuſas eſſe in corpore, ſi non vis odium mundi ſuſtinere cum Capite.* 2. Dilectione Dei, illos à mundo ſeparantis. *Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret: quia verò de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.* » Ille mundus quem Deus in Chriſto reconciliat ſibi, » & qui per Chriſtum ſalvatur, & cui per Chriſtum » peccatum omne donatur, de mundo electus eſt inimi» co, damnato, contaminato. » Ex ea quippe maſſa, quæ » tota in Adam periit, fiunt vaſa miſericordiæ, in qui» bus eſt mundus pertinens ad reconciliationem: quem » mundus odit, ex eadem maſſa pertinens ad vaſa iræ, » quæ perfecta ſunt ad perditionem. 3. Quia à mundo di» ligi, mundumque diligere, & Chriſti Jeſu ſervum eſſe, » duo ſunt quæ ſimul cohærere nullatenus poſſunt. *Non eſt ſervus major Domino ſuo; ſi me perſecuti ſunt, & vos perſequentur.* Qui diligit mundum, & à mundo diligitur; nomine tantùm, non re Chriſtianus eſt. (Jacobi 4. 4. & 5.) *Adulteri, neſcitis quia amicitia hujus mundi inimica eſt Dei? Quicumque ergo voluerit amicus eſſe ſæculi hujus, inimicus Dei conſtituitur.* Hinc rurſus S. Johannes ait: (1 Joann. 1 15.) *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt caritas Patris in eo. Quoniam omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ: quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt. Et mundus tranſit, & concupiſcentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.* 4. Felices ſunt, qui odia & perſecutiones mundi propter Chriſti nomen, id eſt, propter juſtitiam patiuntur, miſeri qui faciunt. *Sed hæc omnia facient vobis, propter nomen meum, quia neſciunt eum qui miſit me.*

22. *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* Væ illis quibus Dei beneficia in graviorem damnationem cedunt! Gratiæ exteriores, quibus peccator propria infidelitate abutitur, nihil aliud illi conferunt, niſi ut inexcuſabilis coram Deo reddatur. Sic Incarnatio Chriſti & ejus prædicatio ac miracula Judæos qui illum exſpectare debebant, & ex Prophetarum vaticiniis agnoſcere ac recipere, penitus inexcuſabiles, adeoque graviore damnatione dignos effecerunt. Lux ipſis non defuit; ſed in tenebris ſuis lucentem pravi cordis duritie, & malignarum cupiditatum vehementiâ rejecerunt. Quòd Deus cor eorum non emolliverit, malam eorum voluntatem in bonam non converterit, quod gratiâ ſuâ poterat, juſtum Dei judicium eſt; non excuſatio peccati, ſed alterius pœna peccati. Si nullam habent excuſationem Judæi, qui in Chriſtum credere, ejuſque Legem accipere noluerunt; multò minùs excuſari poſſunt Chriſtiani, qui cùm fidem & legem Chriſti in Baptiſmo ſe ſuſcipere profeſſi fuerint, ſeque ſervaturos ſolemniter promiſerint, eam tamen violare pro nihilo ducunt. *Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine ulla miſeratione duobus vel tribus teſtibus moritur; quantò magis deteriora putatis mereri ſupplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit?* (Hebr. 10. 28. 29. 30.)

23. *Qui me odit, & Patrem meum odit.* Si interrogarentur Judæi utrum diligerent Deum, quid aliud quam (S. Aug. Tract. 90. in Joann.) « ſe diligere reſponderent, nec ex animo mentientes, ſed « errando potius opinantes? « Quomodo enim diligerent Pa« trem Veritatis, qui haberent odio Veritatem? « Nolunt « enim ſua facta damnari, & hoc habet veritas ut talia facta « damnentur: tantùm igitur oderunt veritatem, quantùm « oderunt ſuas pœnas, quas talibus irrogat veritas. « Neſciunt « autem illam eſſe Veritatem, quæ tales quales ipſi ſunt « damnat, oderunt ergo quam neſciunt, & cùm illam ode« runt, profectò & eum de quo nata eſt, niſi odiſſe non poſ« ſunt. « Ac per hoc quia Veritatem, qua judicante damnan« tur, de Patre Deo natam neſciunt; utique etiam ipſum « & neſciunt, & oderunt. *O miſeros homines, qui cùm eſſe volunt mali, nolunt eſſe veritatem quâ damnantur mali! Nolunt enim eam eſſe quod eſt, cùm ſe ipſos debeant nolle eſſe quod ſunt; ut ipſa manente mutentur, ne ipſa judicante damnentur.* Chriſtum odit, qui Legem ejus non diligit. Tametſi clamet ſe diligere, operibus probat ſe odiſſe. Vellet non eſſe legem Dei, quâ cupiditates ejus & mala opera prohibentur, judicantur, damnantur. Legem autem Chriſti odiſſe, Deum odiſſe eſt ſummè bonum, beneficentiſſimum, præ rebus omnibus amabilem, & quidem ſine cauſa odiſſe. *Quia odio habuerunt me gratis.*

26. 27. *Cùm autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me.* Triplex Myſterium hâc una ſententiâ revelat Dominus. 1. Myſterium adorandum Trinitatis divinarum perſonarum: Patrem ſine principio, qui Filium ab æterno generat: Filium qui naturam fœcundam accipiens à Patre, cum illo Spiritum ſanctum, amorem ſubſtantialem Patris & Filii, utrique conſubſtantialem & æqualem ſpirat. 2. Myſterium Incarnationis Filii Dei. Niſi enim Jeſus Chriſtus Deus eſſet, Spiritum ſanctum mittere non poſſet, ſiquidem mittere perſonam non poteſt, niſi quæ ab ipſo procedit: nec illi teſtimonium perhiberet Spiritus veritatis, ſi falſum eſſet quod de ſua Divinitate & miſſione à Patre, Chriſtus ipſe dixit. 3. Myſterium Miſſionis Spiritus ſancti in Eccleſiam ad eam formandam; in ejus Miniſtros, ad cooperandum formationi corporis ejus; in credentes, ut mundum vincant cum ſuis erroribus, amoribus, terroribus. *Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me.* Conſolator Spiritus eſt in omnibus tribulationibus & perſecutionibus. Spiritus eſt conſolator eorum, qui mundi ſolatiis privari malunt, quàm Chriſto. Spiritus eſt veritatis, cujus amorem inſpirat, cujus Prædicatores format; cujus Martyres & Confeſſores confirmat & roborat, teſtimonium Incarnatæ Veritati in ipſis & per ipſos reddens. *Et vos teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis.* (S. Aug. Tract. 92. in Joann.) « Dabit vobis fiduciam teſti« monium perhibendi caritas Dei diffuſa in cordibus ve-

„ ſtris, per Spiritum ſanctum qui dabitur vobis. Quæ uti- A que Petro adhuc deſuit, quando mulieris ancillæ interrogatione perterritus, non potuit verum teſtimonium perhib re, ſed contra ſuam pollicitationem timore magno compulſus eſt ter negare. Timor autem iſte non eſt in caritate, ſed perfecta caritas foras mittit timorem. Denique ante Paſſionem Domini, ſervilis timor ejus interrogatus eſt à femina ſervitutis; poſt reſurrectionem verò Domini liberalis ejus amor ab ipſo Principe libertatis: & ideo ibi turbabatur, hîc tranquillabatur; ibi quem dilexerat negabat, hic quem negaverat diligebat. *Sed adhuc etiam tunc amor ipſe infirmus fuerat & anguſtus, donec eum roboraret & dilataret Spiritus ſanctus.* Qui poſteaquàm illi eſt abundantiâ gratiæ largioris infuſus, ſic ad perhibendum de Chriſto teſtimonium quondam ejus frigidum pectus aſcendit, atque illa priùs trepida, quæ veritatem ſuppreſſerant, ora reſeravit, ut cùm omnes in quos venerat Spiritus ſanctus, linguis omnium gentium loquerentur, Judæorum circumſtantibus turbis, ſolus ad teſtimonium de Chriſto perhibendum præ cæteris promptiùs emicaret, illiuſque interfectores de illius reſurrectione convinceret. *Tantus in illo fulgor gratiæ, tanta Spiritus ſancti plenitudo apparebat, tanta de ore prædicantis pretioſiſſimæ veritatis pondera procedebant, ut ingentis multitudinis Iudæos adverſarios Chriſti faceret pro illo paratos mori, à quibus cum illo formidabat occidi. Hoc fecit Spiritus ſanctus miſſus, ante promiſſus.* “ *Act. 2. 14.*

CAPUT XVI.

Senſus Litteralis.

1. 2. HÆc *locutus ſum vobis, ut non ſcandalizemini.* 3. 4. Hæc de Judæorum incredulitate, de publico in vos odio, & incommodis quæ vobis imminent, vobis prædixi, ut vos muniam contra ſcandala, veſtroſque animos confirmem, ne turbemini ut re inexſpectata & intolerabili. Mala enim prævisa minùs percellunt. *Abſque Synagogis facient vos.* Vos è Synagogis ejicient, omnique ſacro commercio, & Iſraëlitici Populi communione privatos denuntiabunt. *Sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo.* Immò tempus imminet, quo omnis, Judæus præſertim, qui vos interfecerit, arbitretur ſe ſacrificium offerre Deo, ſeu pium & Deo gratiſſimum opus facere. Grecè, λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ. Sic Judæi de Paulo dicebant: *Tolle de terra hujuſmodi: non enim fas eſt eum vivere.* Sic alii numero ampliùs quàm quadraginta ſe devoverunt non manducare neque bibere, donec eumdem Paulum interficerent. S. Juſtinus Martyr paſſim Tryphoni exprobrat, Judæos diris execrationibus ſolitos in Synagogis devovere quotquot in Chriſtum crederent. *Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.* Non ob culpam aliquam veſtram vos perſequentur, ſed ex ignorantia falſum eorum zelum non excuſante, cùm ſit craſſa & affectata. Non enim conſiderant ea quibus convinci poſſunt Deum eſſe Patrem meum, meque eſſe Dei Filium ab eo miſſum in mundum. *Sed hæc locutus ſum vobis, ut cùm venerit hora, eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis.* Ego verò hæc vobis prænuntio, ut cùm illa hora venerit, memores ſitis me hæc vobis prædixiſſe, indeque firmius credatis me eſſe Deum, qui omnia noverim antequam fiant: meque hæc propter bonum veſtrum permittere; & promiſſam vobis in præmium patientiæ gloriam retributurum ſperetis, agnoſcentes me non minùs veracem in promiſſionibus adimplendis, quàm in perſecutionibus prædicendis.

Verſiones Syriaca, Arab. Perſ. Æthiop. Act. 22. & 23. Iuſtinus Dial. cum Tryphone.

5. 6. *Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram.* Hæc autem vobis ita particulatim, ita explicatè non dixi hucuſque, quia in tuto eratis, & omnem perſecutionem in me convertendam noveram. Unde neceſſe non erat ut hæc ſciretis: nunc verò cùm à vobis ſim diſceſſurus, oportet ut hæc vobis prænunciem, ut adversùs tot perſecutiones vos muniam. *Et nunc vado ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis?* Ita ſtupefacti eſtis, ut nemo veſtrûm me interroget amicorum more longè abeuntium, quò vadam, quo conſilio, qua cauſa, quo fructu, quid facturus, quando rediturus. *Sed quia hæc locutus ſum vobis,* quia imminentem abſentiam meam, & conſequentia pericula vobis prænunciavi, *triſtitia implevit cor veſtrum.* Id impedit quò minùs me, ut antea interrogetis.

S. Ioannes Chryſoſt.

7. *Sed ego veritatem dico vobis: Expedit vobis ut ego vadam,* regni cæleſtis poſſeſſionem aditurus, & locum vobis in eo paraturus; & Spiritum ſanctum ut pi- B gnus vobis miſſurus. *Si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos:* Ita quippe divino decreto conſtitutum eſt, ut Spiritus conſolator ad vos non veniat, niſi cùm exaltatus fuero & glorificatus: *Si autem abiero, mittam eum ad vos:* Ut omnibus conſtet Spiritus ſancti donationem fructum eſſe Paſſionis & Reſurrectionis meæ. *Mittam eum ad vos,* ut vice mea vos dirigat, illuminet, confirmet, conſoletur. *Sedens ad dexteram Patris* (inquit Tertullianus) *miſit vicariam vim Spiritus ſancti, qui credentes agat.* Et alibi: *Spiritus ſanctus ad hoc miſſus à Chriſto, ad hoc poſtulatus à Patre, ut eſſet doctor veritatis, Dei villicus, Chriſti vicarius.*

Ioann. 7. 37. *Tertull. lib. de Præſcript. c. 13. Ibid. c. 28.*

8. 9. 10. 11. *Et cùm venerit ille, arguet mundum,* id eſt homines peccatores convincet *de peccato, de juſtitia, & de judicio:* quòd graviſſimi peccati rei ſint; quòd ego ſim juſtus & ſanctus; quòd judiciaria poteſtas in mundum mihi conveniat, quam poteſtatem in diabolum C mundi corrupti & damnandi principem jam exerceo. Tria fuiſſe apud Judæos cauſarum genera, viri eruditi obſervant. 1. Publica judicia *de peccato,* id eſt, de cauſis criminalibus. 2. Privata ex æquo & bono, dicta *de juſtitia.* 3. Privata certam ex lege formulam habentia, dicta *de judicio.* Ad hæc alludere Chriſtum hoc loco. *De peccato quidem* incredulorum multitudinem, & Judæos imprimis Spiritus ſanctus convincet, ac oſtendet prædicantibus vobis, variis linguis loquentibus, & miracula in nomine meo operantibus, illos graviſſimi peccati incredulitatis reos eſſe, *quia non crediderunt in me,* Prophetam illum & Meſſiam verum à Deo promiſſum, Dei Filium. Convincet mundum omnem, tam Judæos, quàm Gentiles de peccato, eo quòd fidem in me non habeant, ſine qua nemo poteſt à peccatis liberari. *De juſtitia verò, quia ad Patrem vado, & jam non videbitis* D *me.* De ſanctitate & juſtitia mea atque innocentia convincentur, meque eſſe juſtitiæ auctorem, eamque non ex Legis operibus, non ex operibus naturali rationi conſonis, ſed à me uno expectandam, meoque ex merito ſperandam, & ex fide in me Salvatorem mundi. Quod ex eo demonſtrabitur, quia mox in cælum recipiar. Neque enim ſi injuſtus & peccator fuiſſem, ad Patrem aſcendiſſem, liberè domum ejus ſcilicet cælum ingrediens, & ad dexteram ejus ſedens. Nec jam videbitis me infirmitate circumdatum, ſed paternæ gloriæ & claritatis, quam apud ipſum habui, prius quàm mundus fieret, conſortem credetis. E *De judicio autem* convincet mundum Spiritus ſanctus, ut ſe judicio & damnationi obnoxium eſſe intelligat, *quia Princeps hujus mundi* diabolus per me *jam judicatus eſt,* & mox ejiciendus foras, regnoque ſuo ſpoliandus, corruente idololatria, & vero Dei cultu apud omnes gentes inſtituto.

Deuter. 18. 22. Rom. 3. *S. Chryſ. Hom. 27. in Ioann.*

12. 13. *Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò.* Adhuc multa ſuperſunt vobis dicenda, quæ profundiorem Myſteriorum explicationem, Eccleſiæ conſtitutionem, ſtatum, ac regimen ſpectant; ſed iis

ſuperſedo, quia illa modò capere non poteſtis, cùm adhuc rudes, imbecilli & imperfecti ſitis. *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*, diriget ac deducet in omnem veritatem, ad bonum regimen Eccleſiæ, ad perficiendum homines in fide & bonis moribus neceſſariam. *Docebit omnem veritatem* in Scripturis ſanctis, in verbis, inſtitutiſque meis latentem. *Non enim loquetur à ſemetipſo.* Non aliena aut diverſa docebit ab iis quæ ego docui ex Patris voluntate, quia non eſt ex ſeipſo; ſed ejuſdem cum Patre meque ipſo eſſentiæ, ſapientiæ, voluntatis: *ſed quæcumque audiet, loquetur*, ea docebit, quorum cognitionem à Patre & à Me, cum naturâ accepit: *& quæ ventura ſunt, annuntiabit vobis.* Prophetiæ donum vobis infundet, quo futura prænoſcatis, quæ vos ſcire, ad Apoſtolicam functionem, Eccleſiæque regimen utile fuerit. *Sed quæcumque audiet, loquetur.* Audire illi ſcire eſt; ſcire verò eſſe. Quia ergo non eſt à ſemetipſo, ſed ab illo à quo procedit; à quo illi eſſentia, ab illo ſcientia: ab illo igitur audientia, quod nihil eſt aliud quàm ſcientia. Nec movere nos debet quòd verbum futuri temporis poſitum eſt, *Quæcumque audiet, loquetur.* Illa quippe audientia ſempiterna eſt, quia ſempiterna ſcientia. In eo autem quod ſempiternum eſt, ſine initio & ſine fine, cujuſlibet temporis verbum ponatur, ſive præteriti, ſive præſentis, ſive futuri, non mendaciter ponitur. Quamvis enim natura illa immutabilis & ineffabilis non recipiat, fuit & erit, ſed tantùm eſt: ipſa enim veraciter eſt, quia mutari non poteſt; & ideo illi tantùm convenerat dicere, *Ego ſum qui ſum*: tamen propter mutabilitatem temporum, in quibus verſatur noſtra mortalitas & noſtra mutabilitas, non mendaciter dicimus, & fuit, & erit, & eſt. Semper itaque audit Spiritus ſanctus, quia ſemper ſcit: ergo & ſcivit & ſcit, & ſciet: ac per hoc, & audivit, & audiet: quia hoc eſt illi audire quod ſcire, & ſcire illi hoc eſt quod eſſe. Ab illo igitur audivit, audit, & audiet, à quo eſt: ab illo eſt, à quo procedit.

S. Aug. Tract. 99. in Ioann.

14. 15. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Ille divinitatem meam ac gloriam per Evangelii prædicationem, donaque, & ſigna ipſam comitantia, manifeſtabit, quia de me, ſeu de plenitudine divinitatis meæ cognitionem omnis veritatis accipiens, ut eſſentiam, æternâ Proceſſione à me pariter & à Patre, vobis revelabit, aperiet, ſuggeret, explicabit omnia ad doctrinæ meæ intelligentiam, & ædificationem Eccleſiæ neceſſaria. *Omnia quæcumque habet Pater, mea ſunt*; natura, ſapientia, veritas, potentia, perfectiones omnes, quas ab ipſo per æternam generationem accepi: *Propterea dixi, Quia de meo accipiet*, à Patre accipiendo, cum quo mihi individua naturæ communio eſt; *& annuntiabit vobis* doctrinam Patris & meam. A Patre enim & à Me, ut ab uno principio procedit & mittitur: unde nihil annuntiare & docere poteſt, niſi quod à nobis acceperit procedendo. Non ergo propterea, ſicut hæretici Macedoniani putaverunt, minor eſt Filio Spiritus ſanctus: quaſi Filius accipiat à Patre, & Spiritus ſanctus à Filio quibuſdam gradibus naturarum: ſed de Patre accipit Spiritus ſanctus, unde accipit Filius: quia in ſancta Trinitate de Patre natus eſt Filius, de Patre procedit Spiritus ſanctus. Qui autem de nullo natus ſit, de nullo procedat, Pater ſolus eſt.

S. Cyrill. lib. 11. in Ioann.

S. Auguſt. Tract. 100. in Ioann.

16. 17. 18. *Modicum, & jam non videbitis me*; poſt breve temporis intervallum præſentia mea ſenſibili & converſatione non fruemini, quia morte vobis ſubtrahar: *& iterum modicum, & videbitis me*, & poſt breve tempus iterum me videbitis redivivum, immortalem, glorioſum, *quia vado ad Patrem*: quia tempus inſtat, quo per mortem & reſurrectionem intercedentem mihi ad Patrem eundum eſt: me igitur quaſi raptim & tranſitum per vos facientem conſpicietis. *Dixerunt ergo* quidam *ex Diſcipulis ejus ad invicem: Quid eſt hoc quod dicit nobis: Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me, & quia vado ad Patrem? Dicebant ergo, Quid eſt hoc, quod dicit, Modicum? Neſcimus quid loquitur?* In animum enim inducere non poterant Jeſum tam citò moriturum, nec ipſum ſtatim reſurrecturum eſſe intelligebant.

19. 20. 21. 22. *Cognovit autem Ieſus*, vi ſua divina, *quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi, Modicum & non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me.* Ad id quod eos perplexos tenebat, directè non reſpondet: ſatis tamen innuit ſe de morte & reſurrectione ſua loqui. *Amen, amen dico vobis, Quia plorabitis & flebitis vos* ob Paſſionem ac mortem meam: *Mundus autem gaudebit*: Judæi inimici mei, Phariſæi mundi amatores gaudebunt, quaſi me devicto: *vos verò contriſtabimini.* Gaudium perſecutorum meorum cumulum apponet triſtitiæ ac lamentationi veſtræ. Diſcipulos autem ſolatur Dominus ſpe melioris ſortis, & egregia comparatione rem illuſtrat. *Mulier cùm parit*, cùm nititur ad edendum partum, *triſtitiam habet, quia venit hora ejus*, tempus graviſſimorum dolorum: *Cùm autem peperit puerum, jam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum.* Maximi quidem partûs dolores ſunt, ſed breves præ gaudio: edito enim in lucem puero tantus eſt in matre lætitiæ ſenſus, ut jam præteritorum dolorum quaſi non meminerit præ gaudio de puero nato. *Et vos igitur*, ſimiliter & vos *nunc quidem triſtitiam habetis*, imminet vobis triſtitiæ graviſſimæ tempus propter mortem meam: ſed breve erit tempus illud mœroris ac fletus veſtri: Reſurrectione enim mea, & gloriæ meæ conſpectu vos citò recreabo. *Iterum autem videbo vos*, à die reſurrectionis meæ ad Aſcenſionem uſque me vobis conſpicuum præbens, & de regno Dei vobiſcum colloquens: *& gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.* Perennis erit gaudii veſtri cauſa, quia me non mori ampliùs, ſed æternùm vivere, & ad Patris dexteram ſedere firmiſſimè credetis. In ipſis tribulationibus, & perſecutionibus, quas pro nomine meo patiemini, exſultabitis lætitiâ inenarrabili, Spiritu ſancto vos interiùs gaudio cumulante, donec intretis in gaudium Domini, quod nemo vobis eripiet.

23. 24. *Et in illo die me non rogabitis quidquam.* Cùm ad Patrem aſſumptus fuero, non opus erit ut me interrogetis, ut ſolebatis quando vobiſcum eram vitam agens mortalem; quia Spiritus ſanctus docebit vos omnia, quæ ſcire vos oportet. Neque verò vobis metuendum eſt ne omni præſidio ſitis deſtituti, cùm vobis ſenſibilem præſentiam meam ſubtraxero. *Amen, amen dico vobis, Si quid petieritis Patrem in nomine meo*, id eſt, per me ut Mediatorem, ſive, meritorum meorum intuitu, *dabit vobis.* Me enim habebitis *Advocatum apud Patrem.* Id vobis omnia aſſeveratione polliceor. *Uſque modò non petiſtis quidquam in nomine meo*, tanquam Redemptoris & Mediatoris veſtri: vel enim me præſentem interpellabatis in neceſſitatibus veſtris, vel preces veſtras ſimpliciter dirigebatis ad Patrem, nulla mei facta mentione. *Petite* conceptis verbis in nomine meo, *& accipietis*, pro votis impetrabitis quod petieritis, *ut gaudium veſtrum ſit plenum*, copioſum, perfectum, in præſenti futuraque vita. Veteribus uſitatus non fuit communiter hic precandi modus: nunc autem per Chriſtum ſtatuitur & docetur, cùm tempus humanæ per eum reparationis affulſit, & cujuſvis boni perfectio per eum inducta eſt. Quemadmodum enim Lex nihil ad perfectum adduxit, ſed imperfecta erat juſtitia quæ ſecundùm eam exercebatur, ſic & precandi modus. Ex quo autem Chriſtus nos cum Deo reconciliavit, non aliter ad Deum & Patrem accedimus, quàm per ipſum, in uno Spiritu. Ideo ait: *Ego ſum oſtium, Ego ſum via, Nemo venit ad Patrem niſi per me.* Quatenus ergo Filius ac Deus eſt, unà cum Patre ſanctis bona largitur, & benedictionem internam unà cum eo nobis impertit. *Gratia vobis & pax* (inquit Paulus) *à Deo Patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.* Quatenus verò Mediator; & Pontifex, & Advocatus, offert Patri ſupplicationes pro nobis. Ipſe enim eſt omnium

S. Cyrillus lib. 11. in Ioann. p. 916.

Ioann. Epiſt. 1. c. 2.

Rom. 1. 7.

nium noſtrûm fiducia apud Patrem. Sic orat Eccleſia, *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.* Hunc precandi modum ignoravit Synagoga; quamvis fortè Patriarchæ, Prophetæ, nonnullique alii juſti fidem explicitam Chriſti habentes, & à Deo magis illuſtrati, in nomine Meſſiæ orarent.

25. *Hæc in proverbiis*, ſive parabolis, quaſi ſub umbris & involucris, & ſubobſcurè *locutus ſum vobis. Venit hora*, tempus imminet, *cùm jam non in proverbiis loquar vobis, ſed palam*, poſt Reſurrectionem meam, & per Spiritum Paraclitum, *de Patre annuntiabo vobis.* De Trinitatis Myſterio, de aliis Myſteriis regni Dei, de Patris voluntate, de conſtitutione & regimine Eccleſiæ meæ, de omnibus quæ precari debeatis in nomine meo, vos inſtruam, omniaque vobis apertiſſimè & explicatiſſimè aperiam.

26. 27. 28. *In illo die*, tunc temporis, *in nomine meo petetis: & non dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis: ipſe enim Pater amat vos.* Non dico vos indigere precibus meis; quia Pater meus adeo vos amat, ut vel me tacente, vobis in nomine meo petentibus beneficia conceſſurus ſit. Se pro nobis rogaturum, ut homo eſt, non negat. Siquidem aliàs ait: *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis*; & de illo ſcribit Apoſtolus, *Qui etiam interpellat pro nobis....* Sed Patrem ocyùs daturum eis pollicetur quæ poſtulaverint, non utique Filii ſolùm impulſu, qui advocatus & mediator eſt, ſed ultrò quodammodo eò munificentiæ delatum, & quaſi quoddam debitum ſolvat Chriſtum diligentibus, ſummam nempe benignitatem. Neque verò quiſpiam putaverit, aut ſtultè aſſeruerit, Diſcipulis, aut Sanctis quibuſlibet mediatione Filii nullatenus opus fore. Omnia quippe per ipſum à Patre ſunt in Spiritu, quoniam Advocatus eſt, teſte Johanne, non pro noſtris peccatis ſolùm, ſed etiam pro totius mundi. Cæterùm hæc ait, ut oſtenderet longè gratiſſimum eſſe Patri honorari ac diligi Filium ſuum. *Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis quia ego à Deo exivi*, id eſt, quia ego miſſus ſum à Deo, ex quo natus ab æterno ut Filius ejus unigenitus. *Exivi à Patre* per æternam generationem, *& veni in mundum*, aſſumpta carne in utero Virginis: *iterum*, id eſt, nunc vice verſa, *relinquo mundum*, conſummata diſpenſatione mea, & generis humani redemptione; *& vado ad Patrem*, per Aſcenſionem ad cælos mox revertar. Lege S. Hilarium lib. 6. *De Trinitate*, p. 899. & 900. Edit poſtremæ Pariſ.

S. Cyrill. lib. 11. in Ioann. p. 939. — Rom. 8. 34. — Hebr. 7. 25.

29. 30. *Dicunt ei Diſcipuli ejus: Ecce nunc palam loqueris, & proverbium nullum dicis.* Non jam obſcuro & parabolico ſermone uteris. *Nunc ſcimus* experientiâ docti, *quia ſcis omnia: & non opus eſt tibi ut quis te interroget*: cùm noveris interrogare volentium cogitationes, & dubitationes antequam tibi proponantur. *In hoc credimus quia à Deo exiſti.* Ob hoc firmiùs credimus te Filium Dei eſſe, ac verum Meſſiam. Cogitationes enim introſpicere, divinum eſt.

31. 32. *Reſpondit eis Jeſus: Modò creditis. Ecce venit hora, & jam venit, ut diſpergamini unuſquiſque in propria, & me ſolum relinquatis.* Jam quidem creditis, ſed tempus imminet, quando me ſolo derelicto, & amore magiſtri poſthabito, metu perculſi ſeparabimini, in diverſa loca fugientes. *Et non ſum ſolus*, & tamen ſolus non ſum, *quia Pater mecum eſt*, cujus ego Filius ſum conſubſtantialis, nullius indigens ope, qui proinde comprehendar ab inimicis meis, mortique tradar, quia volo, non quòd mihi ad reſiſtendum neceſſarii ſitis.

33. *Hæc locutus ſum vobis, ut in me pacem habeatis:* Id eſt, ut in fide & dilectione mea firmi & ſtabiles, non turbemini, & ſcandalizemini ex iis quæ mihi, vobiſque ſunt eventura. *In mundo preſſuram habebitis*: affligemini, perſecutionem patiemini ab hominibus: *Sed confidite*, animum ſumite meo exemplo, à me ſperate auxilium, *ego vici mundum.* Vobis quidem pugnandum, ſed cum hoſte proſtrato. Mundum appellat totum id quod veritati & legi Dei opponitur, quod hominem à Deo avertere tentat. Omnia ergo quæ in mundo ſunt, honores, divitiæ, voluptates, timores, perſecutiones, homines improbi, dæmones, & quicquid eſt aliud, quo homo à Deo avertitur, mundus eſt. Hæc omnia Chriſtus ſuperavit & vicit, quem à voluntate Patris nec mors, nec tota inferni poteſtas avertere potuit: & per gratiam ſuam vires nobis ſubminiſtrat quibus mundum vincamus. Unde S. Johannes ait: *Vos ex Deo eſtis, filioli, & viciſtis eum, quoniam major eſt qui in vobis eſt, quàm qui in mundo.... Omne quod natum eſt ex Deo vincit mundum: & hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra.*

Epiſt. 1. 4. 4. & 5. 4.

Hæc locutus ſum vobis, ut in me pacem habeatis. Propter hanc pacem totum agitur quod Chriſtiani ſumus. Hæc enim pax finem temporis non habebit, ſed omnis piæ noſtræ intentionis actioniſque finis ipſa erit. Propter hanc Sacramentis ejus imbuimur, propter hanc mirabilibus ejus operibus & ſermonibus erudimur, propter hanc Spiritus ejus pignus accepimus, propter hanc in eum credimus & ſperamus, & ejus amore, quantùm donat, accendimur: hac pace in preſſuris omnibus conſolamur, hac à preſſuris omnibus liberamur: propter hanc omnem tribulationem fortiter ſuſtinemus, ut in hac feliciter ſine ulla tribulatione regnemus.

S. Aug. Tract. 104 in Ioann.

Senſus Moralis

1. HÆc *locutus ſum vobis, ut non ſcandalizemini.* Canitur in Pſalmo, *Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum.* Meritò itaque Chriſtus promiſſo Spiritu ſancto, quo in eis operante fierent teſtes ejus, ſubjunxit: *Hæc locutus ſum vobis, ut non ſcandalizemini. Cùm enim caritas Dei diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis, fit pax multa diligentibus legem Dei, ut non ſit illis ſcandalum.* Si verbum Dei meditemur, & in corde conſervemus, ſuaviſſimum in eo ſolatium, præſentiſſimumque remedium adversùs omnia ſcandala inveniemus.

Pſal. 119. 165. — S. Aug. Tract. 93. in Ioann.

2. 3. *Abſque Synagogis facient vos: ſed venit hora ut omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo. Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.* Nolite ſolitudinem formidare: ſeparati quippe à congregatione eorum, tam multos in nomine meo congregabitis, ut illi metuentes ne Templum quod erat apud eos & omnia Legis veteris Sacramenta deſerantur, interficiant vos, ſic fundentes ſanguinem veſtrum, ut Deo ſe præſtare arbitrentur obſequium. Ecce eſt illud quod de his dixit Apoſtolus, *Zelum Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam*: Obſequium ſe putant præſtare Deo, interficiendo famulos Dei. O error horrendus! Ita-ne ut placeas Deo, percutis placentem Deo; & templum Dei vivum te feriente proſternitur, ne Dei templum lapideum deſeratur? O exſecrabilis cæcitas! Sed ex parte in Iſraël facta eſt, ut plenitudo gentium intraret: ex parte, inquam, non ex toto. Non enim omnes, ſed aliqui ex ramis fracti ſunt, ut intererctur oleaſter Nam Spiritu ſancto implente Diſcipulos Chriſti, cùm linguis omnium gentium loquerentur, cùm per eos divina miracula frequentarentur, & divina eloquia ſpargerentur, etiam occiſus ita dilectus eſt Chriſtus, ut ejus Diſcipuli expulſi à congregationibus Judæorum, ex ipſis quoque Judæis ingentem multitudinem congregarent, & nullam ſolitudinem formidarent. *venit hora &c.* Nondum præteriit tempus perſecutionis Diſcipulorum Chriſti, Prædicatorum & doctorum veritatis, ab hominibus malis. Hæc hora ad finem uſque mundi durabit. Hora electorum eſt æternitas. In hoc ſæculo cauſa innocentiæ ac pietatis non ſemper victrix eſt. In juſtitia & patientia perſeverandum eſt uſque ad mortem, ad promerendum coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe,

S. Auguſt. ibid. — Rom. 10. 2. — Rom. 11. 25.

Hoſtes vincere, pericula & tribulationes vitare nititur carnalis homo ne patiatur, Spiritualis verò patitur ut vincat; calcatur ab improbis ne cadat; moritur ut vivat.

S. Joannes Chryſoſt. Hom. 76. in Joann.

4. *Sed hæc dixi vobis, ut cùm venerit hora, eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis.* Et nos verborum Chriſti ac præceptorum ejus in tentationibus & tribulationibus reminiſcamur: Aſpiciamus in Auctorem fidei noſtræ & conſummatorem Jeſum, & beatos nos exiſtimemus, ſi propter ipſum patiamur. In cruce glorięmur, in tribulationibus gaudeamus. Nam ſi quis pro chariſſimis aliquid paſſus, etiam gloriatur; quam moleſtiam ſentire putandus eſt, qui propter Deum aliquid patitur, & pati amat? Si Chriſtus ipſe propoſito gaudio ſuſtinuit crucem, ſi per eam in gloriam ſuam intravit; multò magis nos in cruce gloriari debemus; & in tribulationibus gaudere, non labores, ſed præmia conſiderantes. Quemadmodum enim mercatores non maris pericula, ſed lucrum ſpectant: ita & nos cælum, & Dei præſentiam.

Sed hæc dixi vobis, ut cùm venerit hora, eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis. Hoc unum eſt ex argumentis quibus veritas Chriſtianæ Religionis invictè demonſtratur, quòd Chriſtus Jeſus prædixerit quæcumque ſibi & Eccleſiæ ſuæ eventura erant; eaque evenerint quemadmodum fuerant ab illo prædicta.

6. *Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia implevit cor veſtrum.* Pauci ſunt qui crucem diligant, qui rebus adverſis imminentibus & evenientibus non contriſtentur ſupra modum. Adeo infirmi ſumus in fide, ut magis affligamur timore boni ſenſibilis & temporalis amittendi, quàm gaudeamus ſpe bonorum inviſibilium & æternorum. Triſtitia ſæculi, quæ mortem operatur, cor hominis Chriſtiani non occupet, non impleat; ſed triſtitia quæ ſecundùm Deum eſt, quæ pœnitentiam ſtabilem in ſalutem operatur, cor ejus affligat, non abſorbeat, non dejiciat, non illi dominetur; ſed fides, ſpes, & amor Dei ſemper in illo prævaleant. Hæc triſtitia excitet hominem ad Deum interrogandum in oratione, & ad poſtulandum ab ipſo per Jeſum Chriſtum Filium ejus lumen & gratiam neceſſariam ad ejus voluntatem perficiendam, & ad eum ſequendum quò ivit. *Et nunc vado ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis? Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia implevit cor veſtrum.* (2. Cor. 7. 11.)

7. *Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis ut ego vadam: ſi enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos.* Spiritus enim ſanctus mitti non poterat, niſi Deo nobis reconciliato, & cordibus noſtris à peccato purgatis, quorum utrumque Chriſti ſanguine effectum eſt. Expiemus igitur peccata noſtra per pœnitentiam, animas abluamus in ſanguine Chriſti, ut fiant Templum Spiritus ſancti. Secundò, Diſcipuli à viſibili carnis Chriſti præſentia pendentes, non erant ſatis diſpoſiti ad ſuſcipiendum Spiritum ſanctum: à ſenſibilibus bonis abſtrahendi erant, ut ad inviſibilia bona diſponerentur; à Chriſti Jeſu humanitate ad divinitatem aſcendere, eique ut Dei Filio, & uni cum Patre Spiritus ſancti principio toto cordis affectu adhærere debebant ut ipſum Spiritum ſanctum accipere mererentur. *Expedit vobis ut ego vadam*, &c. quaſi diceret, *Expedit vobis ut hæc forma ſervi auferatur à vobis: caro quidem factum Verbum habito in vobis; ſed nolo me carnaliter adhuc diligatis, & iſto lacte contenti ſemper infantes eſſe cupiatis.* Expedit vobis ut ego vadam, ſi enim non abiero, Paraclitus non venit ad vos. *Si alimenta tenera, quibus vos alui, non ſubtraxero, ſolidum cibum non eſurietis; ſi carni carnaliter hæſeritis, capaces Spiritus non eritis..... Non poteſtis capere Spiritum, quandiu ſecundùm carnem perſiſtitis noſſe Chriſtum.* Unde Apoſtolus ait: *Etſi noveramus ſecundùm carnem Chriſtum, ſed nunc jam non novimus.* Etiam ipſam quippe carnem Chriſti non ſecundùm carnem novit, qui Verbum carnem factum ſpiritaliter novit. (S. Auguſt. Tract 94. in Joann. — 2. Cor. 5. 16.)

Hinc diſcamus, adhæſionem hominibus, etiam piis & ſanctis, impedimentum eſſe ſanctitatis, & conſolationum interiorum, quæ puriores, ſolidiores, ſuaviores & utiliores ſunt. Quantò magis carnales affectus hominem indignum reddunt Spiritu ſancto? *Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt.* (Geneſ. 6. 30.)

8. 9. 10. 11. *Et cùm venerit ille, arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio.* Quis audeat dicere, quòd per Diſcipulos Chriſti arguat mundum Spiritus ſanctus, & non arguat ipſe Chriſtus; cùm clamet Apoſtolus, *An vultis experimentum accipere ejus qui loquitur in me Chriſtus?* Sed quia per Spiritum ſanctum diffundenda erat caritas in cordibus eorum, quæ foras mittit timorem, quo impediri poſſent ne arguere mundum, qui perſecutionibus fremebat, auderent, propterea dixit, *Ille arguet mundum*, tanquam diceret; *Ille diffundet in cordibus veſtris caritatem: ſic enim timore depulſo arguendi habebitis libertatem.* (2. Cor. 13. 3. S. Auguſt. Tract. 95. in Joann.)

Cùm venerit Ille, arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio. Hæc Domini ſententia tres veritates fundamentales Chriſtianæ Religionis complectitur. 1. Generalem naturæ depravationem & corruptionem in Adamo per ejus inobedientiam, & regnum peccati uſque ad Chriſtum Jeſum. 2. Reparationem naturæ per novum hominem, & ſecundum Adam Chriſtum Jeſum, regnumque juſtitiæ Chriſtianæ per gratiam ipſius 3. Condemnationem peccatorum in peccatis perſeverantium, & deſtructionem regni peccati per ultimum judicium. Transfuſio peccati originalis, & vulnerum ipſum conſequentium: conſtitutio & inſpiratio veræ juſtitiæ per Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum: Judicia Dei in punitione temporali & æterna peccati, ſine Spiritus ſancti lumine, ſine fide cognoſci non poſſunt. *Ille arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio.... De peccato quidem, quia non crediderunt in me.* Cæcitas enim, obſtinatio, & invidia Judæorum in Chriſtum Dominum, & impugnatio veritatis, quam illis Chriſtus annuntiavit, jam manifeſtis Prophetarum oraculis, tot & tantis miraculis confirmatam, argumentum eſt repugnantis peccati, dominantis cupiditatis. Illorum incredulitate convincimur quantùm gratiæ Salvatoris debeamus ob fidei donum: ſiquidem non minùs quàm illi *Eramus naturâ filii iræ.* Hic fructus eſt deſcenſus Spiritûs ſancti. Fructus alter eſt, ut juſtitiæ legalis inutilitatem, & neceſſitatem juſtitiæ Dei, quæ eſt per fidem Chriſti Jeſu, cognoſcamus; per fidem, inquam, Chriſti, qui mortuus eſt propter peccata noſtra, qui reſurrexit propter juſtificationem noſtram, qui in cælos aſcendit, ut ſedens ad dexteram Patris objectum ſit fidei & fiduciæ noſtræ. (Rom. 5. Verſ. 9. & 12. & c. 1. verſ. 17. & 18. — Rom. c. 5. 7. — Epheſ. 2. 3.)

De juſtitia verò, quia ad Patrem vado. Arguit mundum Spiritus ſanctus de peccato, quia in Chriſtum non credit: & de juſtitia eorum qui credunt. Ipſa quippe fidelium comparatio, infidelium eſt vituperatio. Quapropter mundus de peccato quidem ſuo, de juſtitia verò arguitur aliena, ſicut arguuntur de lumine tenebræ. *Omnia enim quæ arguuntur*, ait Apoſtolus, *à lumine manifeſtantur.* Quantum enim malum ſit eorum qui non credunt, non ſolùm per ſe ipſum, verùm etiam ex bono poteſt apparere eorum qui credunt. Et quoniam iſta vox infidelium eſſe conſuevit, Quomodo credemus quod non videmus? Ideo credentium juſtitiam ſic oportuit definiri, *Quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me.* Beati enim qui non vident & credunt. Nam & qui viderunt Chriſtum, non in eo laudata eſt fides eorum, quia credebant quod videbant, id eſt filium hominis, ſed quia credebant quod non videbant, id eſt Filium Dei. Cùm verò & ipſa forma Dei ſubtracta eorum eſſet aſpectibus, tum verò ex omni parte impletum eſt, *Juſtus ex fide vivit.* (S. Aug. Tract. 95. in Joann. — Epheſ. 5. 13. — Joann. 20. 29. — Rom. 1. 17.)

Denique *de judicio* quo *Princeps judicatus eſt mundi*, arguitur à Spiritu ſancto mundus: quoniam cum ſuo principe judicatur, quem ſuperbus atque impius imitatur. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in judicium reſervari:* Quomodo non à Spiritu ſan- (2. Petri 2. 4. — S. Auguſt. ibid.)

cto de hoc judicio mundus arguitur, quando in Spiritu A ſancto hæc loquitur Apoſtolus? *Credant* itaque *homines in Chriſtum, ne arguantur de peccato infidelitatis ſuæ, quo peccata omnia detinentur: Tranſeant in numerum fidelium, ne arguantur de juſtitia eorum quos juſtificatos non imitantur: Caveant futurum judicium, ne cum mundi principe judicentur, quem judicatum imitatur.* Etenim *Ne ſibi exiſtimet parci ſuperbia dura mortalium, de ſuperborum ſupplicio terrenda eſt Angelorum.*

12. 13. *Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Ne à nobis ex- " ſpectetis audire, quæ tunc noluit Dominus Diſcipulis " dicere, quia nondum poterant illa portare: ſed potiùs " in caritate proficite, quæ diffunditur in cordibus veſtris B " per Spiritum ſanctum qui datus eſt vobis, ut Spiritu fer- " ventes & ſpiritalia diligentes, ſpiritalem lucem, ſpirita- " lemque vocem, quam carnales homines ferre non poſ- " ſunt, non aliquo ſigno corporalibus oculis apparente, nec " aliquo ſono corporalibus auribus inſtrepente, ſed inte- " riore conſpectu & auditu noſſe poſſitis. Non enim dili- " gitur quod ignoratur. *Sed cùm diligitur quod ex quantulacumque parte cognoſcitur, ipſa efficitur dilectione ut meliùs & pleniùs cognoſcatur.*

Rom. 5. 5. — S. Aug. Tract. 96. in Ioann.

Docebit vos omnem veritatem. Quomodo id fieri poteſt, ut homo cognoſcat omnem veritatem, cùm dicat Apoſtolus, *Ex parte ſcimus?* Id impletur, quia per Spiritum ſanctum fit id, cujus nunc pignus accepimus, ut ad ipſam plenitudinem veniamus, de qua idem Apoſtolus ait, *Tunc autem facie ad faciem*, &c. *Nunc ſcio ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum*: non " quòd in hac vita ſciat totum, quòd uſque ad hanc per- " fectionem futurum nobis Dominus promiſit per carita- " tem Spiritus, dicens, *Docebit vos omnem veritatem.* Re- " novamini itaque ſpiritu mentis veſtræ, ut intelligatis quæ " ſit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta; *Ut in* " *caritate radicati & fundati, poſſitis comprehendere cum* " *omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo & ſublimitas,* " *& profundum: ſcire etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.* Illo enim modo vos docebit Spiritus ſanctus omnem veritatem, cùm magis magiſque diffundet in cordibus veſtris caritatem. Spiritum veritatis invocate, ipſi corda veſtra præparate gratiæ cooperando, quâ ipſe præparat; mundate conſcientiam, mores emendate, ut Chriſtianas veritates intelligere poſſitis. *Errat* enim *quiſquis putat veritatem ſe poſſe cognoſcere cùm adhuc nequiter vivat. Nequitia eſt autem mundum iſtum diligere, & ea quæ naſcuntur & tranſeunt pro magno habere, & ea concupiſcere, & pro his laborare ut acquirantur; & lætari cùm abundaverint; & timere, ne pereant; & contriſtari, cùm pereunt. Talis vita non poteſt puram illam & ſinceram & incommutabilem videre veritatem, & inhærere illi, & in æternum jam non moveri.*

1. Cor. 13. 9. — 1. Cor. 13. 12. — Epheſ. 4. 23. — Rom. 12. 2. — Epheſ. 3. 17. — S. Auguſt. lib. de Agone Chriſtiano c. 13.

Docebit vos omnem veritatem. Spiritus ſanctus Apoſtolos docuit omnem veritatem fidei & ſalutis. Quid autem illos docuerit, quid prædicaverint à Chriſto & Spiritu ejus inſtituti & illuminati, non aliter ſciri poteſt, niſi per Eccleſias quas condiderunt, & quibus ipſi prædicarunt, tam viva voce, quam per Epiſtolas poſtea. E Conſtat proinde *omnem doctrinam, quæ cum illis Eccleſiis Apoſtolicis matricibus & originalibus fidei conſpiret, veritati deputandam, ſine dubio tenentem quod Eccleſiæ ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, Chriſtus à Deo accepit: omnem verò doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ ſapiat contra veritatem Eccleſiarum, & Apoſtolorum, & Chriſti, & Dei.* Quis ita demens, ut Apoſtolos aliquid ignoraſſe dicat? *Latuit aliquid Petrum, ædificandæ Eccleſiæ petram dictum, claves regni cælorum conſecutum, & ſolvendi & alligandi in cælis & in terris poteſtatem? Latuit & Johannem aliquid dilectiſſimum Domino, pectori ejus incubantem, cui ſoli Dominus Judam traditorem præmonſtravit, quem loco ſuo filium Mariæ demandavit? ..... Dixerat planè aliquando: Multa habeo adhuc vobis loqui, ſed non poteſtis modò ea ſuſtinere. Tamen adijciens, cùm venerit ille Spiritus veritatis, ipſe vos deducet in omnem veritatem: oſtendit illos nihil ignoraſſe, quos omnem veritatem conſecuturos per Spiritum veritatis repromiſerat; & utique implevit repromiſſum, probantibus Actis Apoſtolorum deſcenſum Spiritus ſancti. Quam Scripturam qui non recipiunt, nec Spiritus ſancti eſſe poſſunt, qui necdum Spiritum ſanctum poſſint agnoſcere Diſcipulis miſſum; ſed nec Eccleſiam defendere, qui quando & quibus incunabulis inſtitutum eſt hoc corpus, probare non habent.*

Tertull. De Præſcript. c. 21.

14. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Id dupliciter intelligi poſſe S. Auguſtinus obſervat. Vel quia diffundendo in cordibus credentium " charitatem, ſpiritaleſque faciendo, declaravit eis quo- " modo Filius Patri eſſet æqualis, quem ſecundùm carnem " priùs tantummodo noverant, & hominem ſicut homi- " nes cogitabant. Vel certè quia per ipſam charitatem fi- " duciâ repleti, & timore depulſo, annuntiaverunt homi- " nibus Chriſtum: ac ſic fama ejus diffuſa eſt toto orbe ter- " rarum. *Ille me clarificabit*, id eſt, Ille vobis auferet timorem, & dabit amorem, quo me ardentiùs prædicantes, gloriæ meæ per totum mundum dabitis odorem, commendabitis honorem. Filius miſſus eſt in mundum ut glorificaret Patrem; Spiritus ſanctus miſſus eſt ut glorificaret Filium: Perſona procedens eam glorificat à qua procedit, ſive per æternam generationem, ut Filius; ſive per ſpirationem æternam, ut Spiritus ſan- C ctus: & nos qui per creationem à Deo exivimus, ad ejus gloriam omnia, quæ ab illo accepimus, dona referamus, illiſque ſecundùm voluntatem ejus utamur. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.*

S. Aug. Tract. 100. in Iohann.

16. *Modicum, & jam non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me, quia vado ad Patrem.* Totum vitæ præſentis curriculum, *modicum* eſt, & *modicum*, proſperis & adverſis, triſtitia & gaudio permixtum. *Tempus breve eſt.* Se interdum abſcondit Jeſus Animabus ſanctis, ſuavitatem ſenſibilem præſentiæ ſuæ, interiores conſolationes illis ſubtrahit, ut earum fidelitatem, amoremque caſtum probet, ut eas purget à terrenorum affectuum reliquiis, ut ardentius in illis excitet deſiderium ſui. *Modicum, & non videbitis me*: ſed citò illas conſolatur amantiſſimus Sponſus, ab iis non diſcedens, quas ſponſavit ſibi in fide, in juſtitia, & in ſempi- D ternum; ſed paululum ſe abſcondit, ut ejus deſiderio ardentiori incenſæ dicant: *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi paſcas, ubi cubes in meridie..... Quis mihi det te fratrem meum, ut inveniam te foris, & deoſculer te, & jam me nemo deſpiciat?* Præteriens teneri " vult, abiens revocari. Neque enim hoc irrevocabile Ver- " bum. It & redit pro beneplacito ſuo, quaſi viſitans di- " luculo, & ſubitò probans. Et ire quidem illi quodam- " modo diſpenſatorium: redire verò ſemper voluntarium " eſt: utrumque autem plenum judicii. At penes ipſum " horum ratio. Nunc verò conſtat in anima fieri hujuſmo- " di viciſſitudines euntis & redeuntis Verbi. Sicut ait: " *Vado & venio ad vos.* Item: *Modicum & non videbi-* " *tis me, & iterum modicum & videbitis me.* O modi- " cùm & modicum! O modicum longum! Pie Domine, E " modicum dicis quod non videbimus te? Salvum ſit " verbum Domini mei, longum eſt, & multum valde " nimis. Verumtamen utrumque verum, & modicum " meritis, & non modicum votis. Habes utrumque in " Propheta: *Si moram fecerit, exſpecta eum, quia veniens* " *veniet, & non tardabit.* Quomodo non tardabit, ſi " moram fecerit, niſi quia quod ad meritum ſatis eſt, " non eſt ſatis ad votum? Porro anima amans votis fer- " tur, trahitur deſideriis, diſſimulat merita, Majeſtati " oculos claudit, aperit voluptati, ponens in ſalutari, & " fiducialiter agens in eo. Intrepida denique & inverecun- " da revocat Verbum, & cum fiducia repetit delicias " ſuas, ſolita libertate vocans non Dominum, ſed Di- " lectum. *Revertere, dilecte mi.*

Cant. 1. 6. — Cant. 8. 1. — S. Bern. ſerm. 74. in Cantica. — Ioann. 14. — Ioann. 16. — Habac. 2.

20. 21. 22. *Amen, amen dico vobis, Quia plorabitis*

& flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Gemitus & lacrymæ, pars eſt Chriſtiani. Flet, ingemiſcit, contriſtatur, quia corpus quod corrumpitur aggravat animam, ne de Deo cogitet, ne ipſum diligat quantùm debet. Flet, quia continuis peccandi periculis expoſitum ſe videt; quia non quod vult bonum hoc agit, ſed quod non vult malum hoc facit; ingemiſcens exclamat, *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratiâ Dei per Jeſum Chriſtum.* Ingemiſcit, quia peregrinatur à Domino in hac valle miſeriæ. Qui mundi gaudium diligunt, æternùm cum mundo flebunt; qui verò lugent gaudente mundo, æterno gaudio in futura vita perfruentur. Non omnes lacrymæ chriſtianæ ſunt & ſanctæ. Intereſt quam ob cauſam quis ploret ac gemat. Suas habet lacrymas caritas, habet & ſuas cupiditas. Sunt lacrymæ pœnitentium, ſunt amantium, ſunt & peccatorum. Morte Chriſti Jeſu in cruce regenerati ſumus, & parimur adhuc quotidie per ejus gratiam, donec in nobis plenè formetur glorioſa regeneratione ſeu reſurrectione. Tempus illud erit gaudii, nunc tempus eſt doloris & lacrymarum. (1. Ioann. 3. 2.) *Chariſſimi, nunc filii Dei ſumus & nondum apparuit quid erimus: ſcimus quia cùm apparuerit, ſimilis ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* (S. Aug. Tract. 101. in Ioann.) Hunc totius laboris ſui fructum Eccleſia nunc parturit deſiderando, tunc eſt paritura cernendo; nunc parturit gemendo, tunc paritura lætando; nunc parturit orando, tunc paritura laudando. Et ideo maſculum, quoniam *Ad iſtum fructum contemplationis cuncta officia referuntur actionis*... Ibi ergo finis qui ſufficit nobis. Æternus igitur erit: neque enim nobis ſufficit finis, niſi cujus nullus eſt finis. De hoc ait Dominus: *Gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.* Non tardat Dominus promiſſum, *Modicum & videbitis me*, ubi jam nihil rogemus, nihil interrogemus, quia nihil deſiderandum remanebit, nihil quærendum latebit. Hoc modicum longum nobis videtur, quoniam adhuc agitur: cùm finitum fuerit, tunc ſentiemus quàm modicum fuerit. Non ergo ſit gaudium noſtrum quale habet mundus, de quo dictum eſt, *Mundus autem gaudebit*: nec tamen in hujus deſiderii parturitione ſine gaudio triſtes ſimus, ſed ut ait Apoſtolus; (Rom. 12.) *Spe gaudentes, in tribulatione patientes*: quia & ipſa parturiens, cui comparati ſumus, plus gaudet de mox futura prole, quàm triſtis eſt de præſenti dolore. (2. Cor. 4. 17.) Spe gaudeamus, quia *id quod in præſenti eſt momentaneum & leve tribulationis noſtræ, ſupra mundum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis ea quæ videntur, ſed quæ non videntur: quæ enim videntur, temporalia ſunt; quæ autem non videntur, æterna.*

23. 24. *Amen, amen dico vobis, Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Jam dictum eſt, *non peti in nomine Salvatoris, quicquid petitur contra rationem ſalutis.* Qui petit ut filius Dei, ut membrum Chriſti, in Spiritu ſancto, ſe egenum, pauperem, & omni gratia indignum agnoſcens, accipit quod petit, ſi non contra ſuam ſalutem ſempiternam petit. Accipit autem quando debet accipere. (S. Auguſt. Tract. 102. in Ioann.) *Quædam enim non negatur, ſed ut congruo dentur tempore, differuntur.* Ita ſane intelligendum eſt quod ait, *Dabit vobis*, ut ea beneficia ſignificata ſciantur his verbis, quæ ad eos qui petunt propriè pertinent. Exaudiuntur quippe omnes ſancti pro ſe ipſis, non autem pro omnibus exaudiuntur vel amicis vel inimicis ſuis, vel quibuſlibet aliis, quia non utcumque dictum eſt, *dabit*; ſed, *Dabit vobis. Uſque modò non petiſtis quidquam in nomine meo: Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum*; gaudium utique ſpirituale, non carnale; quod tunc erit plenum, cùm aliquid ei non erit addendum. Quicquid ergo petitur quod pertineat ad hoc gaudium conſequendum, hoc eſt in nomine Chriſti petendum, ſi divinam intelligimus gratiam, ſi verè beatam poſcimus vitam. Quicquid autem aliud petitur, nihil petitur; quia in tantæ rei comparatione quicquid aliud concupiſcitur, nihil eſt. *Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum.* Id eſt, Hoc in nomine meo petite, ut gaudium veſtrum ſit plenum, & accipietis. Iſto enim bono in petendo perſeverantes ſanctos ſuos miſericordia divina non fraudabit.

27. *Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis, &c.* (1. Ioan. 4. 10.) Diligimus Deum, quia ipſe prior dilexit nos. Hinc ergo factum eſt ut diligeremus, quia dilecti ſumus. Prorſus donum Dei eſt diligere Deum. *Ipſe ut diligeretur dedit, qui non dilectus dilexit. Diſplicentes amati ſumus, ut eſſet in nobis unde placeremus.* (S. Aug. Tract. 102. in Ioann.) Non enim amaremus Filium, niſi amaremus & Patrem. Amat nos Pater, quia nos amamus Filium; cùm à Patre & Filio acceperimus, ut & Patrem amemus & Filium: diffundit enim caritatem in cordibus noſtris amborum Spiritus, (Rom. 5. 5.) per quem Spiritum & Patrem amamus & Filium, & quem Spiritum cum Patre amamus & Filio. Amorem itaque noſtrum pium quo colimus Deum, fecit Deus, & vidit quia bonum eſt: ideo quippe amavit ipſe quod fecit. *Sed in nobis non faceret quod amaret, niſi antequam id faceret nos amaret.* Amor itaque Dei, primum omnium ejus donorum eſt. Amorem amori rependamus; & ſi Deum diligimus, nihil nos de noſtro retribuere agnoſcamus, ſed de donis ejus ac datis: Deum enim amamus de Deo.

28. *Exivi à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Æternam generationem Filii in ſinu Patris; Incarnationem ejus in utero Virginis Matris; vitam ejus glorioſam in Reſurrectione, de qua ait Apoſtolus, (Act. 13. 33.) *Reſuſcitans Jeſum, ſicut ſcriptum eſt, Filius meus es tu, ego hodie genui te*, adoremus; humiliationes ejus imitemur, contemptu gloriæ ſæcularis & divitiarum; mundum relinquamus affectu; tota propenſione voluntatis, amoris pondere feramur ad Patrem, cujus ad dexteram Chriſtus ſedet in gloria: ibi ſit cor noſtrum, ubi eſt caput noſtrum Chriſtus Jeſus, ubi eſt totum noſtrum Deus benedictus in ſæcula

31. *Hæc locutus ſum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo preſſuram habebitis, ſed confidite, ego vici mundum.* Si Chriſtiani eſtis, preſſuras in iſto mundo ſperate: tranquilliora & meliora tempora nolite ſperare. Quod vobis Evangelium non promittit, nolite vobis promittere. Quid dicat Evangelium, ſcitis: Chriſtianis loquimur, fidei prævaricatores eſſe non debemus.... (S. Aug. Enarrat. in Pſal. 96. n. 20.) Bonum eſt tibi ut attendas illum qui non fallitur, nec fefellit aliquem, qui tibi promiſit non hîc lætitiam, ſed in ſe; & cùm tranſierint iſta, ſperes quia cum illo regnabis in æternum; ne cùm hîc vis regnare, neque hîc habeas jucunditatem, neque illic invenias.

Hæc locutus ſum vobis, ut in me pacem habeatis, &c. (S. Aug. Epiſt. ad Rom. Expoſ. inchoata n. 18.) Tribulationes & moleſtiæ cùm per juſtitiam Dei redduntur peccatis, bonos & juſtos, & quibus jam plus peccata ipſa diſplicent quàm ulla corporis pœna, non reflectunt ad peccandum, ſed ab omni labe penitus purgant. Pax enim perfecta etiam corporis ſuo tempore dabitur, ſi nunc pacem quam Dominus per fidem dare dignatus eſt, inconcuſſè ſpiritus noſter atque incommutabiliter teneat

Confidite, ego vici mundum. Quare dicit *confidite*, niſi quia nobis vicit, nobis pugnavit? (Ioann. 1.) Ubi enim pugnavit? Quia hominem ſuſcepit. Tolle quod de Virgine natus, tolle quod ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo: tolle hoc, ubi luctamen? Ubi certamen, ubi tentatio? Ubi victoria quam non præceſſit pugna? (S. Aug. ſerm. 97 aliàs 21. de Verbis Domini) *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Numquid hoc Verbum Judæus crucifigeret? Numquid hoc Verbo impius inſultaret? Numquid huic Verbum colaphis cæderetur? Numquid ſpinis coronaretur? Ut autem iſta pateretur, *Verbum caro factum eſt*: & iſta paſſus reſurgendo vicit. Ergo nobis vicit, quibus ſecuritatem reſurrectionis oſtendit. Dicis Deo, (Pſal. 55.) *Miſerere mei Domine, quoniam conculcavit me homo.* Tu te noli conculcare, & non te vincit homo. Ecce enim homo potens terret te. Unde te terret? Spolio, damno, torqueo, occido. Et clamas tu, *Miſerere mei Domine, quoniam conculcavit*

„ *me homo.* Si verum dicis, te ipſum attendis: quia times
„ minas hominis, mortuus te conculcat: & quia non time-
„ res niſi eſſes homo, conculcat te homo. Quod eſt ergo
„ remedium? O homo, hære Deo, à quo factus es homo:
„ illi adhære, in ipſo præſume, ipſum invoca, dic illi: *In*
„ *te, Domine, virtus mea: in Deo ſperavi, non timebo*
quid faciat mihi homo. Ex fide vivamus, in Chriſto per caritatem maneamus, & mundum facilè vincemus, vo- A luptates & terrores, dæmonemque mundi principem adversùs nos bonis illicientibus, maliſque terrentibus pugnantem, Chriſti virtute & gratia ſuperabimus. *Omne enim quod natum eſt ex Deo, vincit mundum: & hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra.* Ne illos infœliciſſimos, qui tanti Imperatoris neglectis præſidiis, ſe à mundo vinci ac penitus profligari patiuntur!

1. Ioann. 5.

CAPUT XVII.

Senſus Litteralis.

1.2. HÆc *locutus eſt Jeſus, & ſublevatis oculis in cælum,* orantis habitu, ſeu ritu Pontificis pro ſe & pro populo oraturi, *dixit: Pater, venit hora* ignominioſæ Paſſionis ac mortis meæ, mecum à te prædefinita, *clarifica Filium tuum*, demonſtra hominibus innocentiam ac dignitatem meam novis in paſſione ac morte mea miraculis, celerique reſurrectione & aſſumptione in cælum, *ut Filius tuus clarificet te:* efficiendo ut divina Majeſtatis tuæ gloria per Evangelii prædicationem hominibus innoteſcat. *Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis.* Siquidem ei ut homini, & omnium hominum Redemptori, daturum te promiſiſti poteſtatem in omnes homines; *ut omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam*, id eſt omnibus electis, ſecundùm propoſitum voluntatis tuæ, quos illi dediſti in peculium, utpote ab eo redem- C ptos, & omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus per ipſum & in ipſo repletos.

3. *Hæc eſt autem vita æterna*, hæc autem ratio ſive modus eſt æternæ vitæ conſequendæ, *ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum:* id eſt, ut cognoſcant te eſſe illum qui ſolus eſt verus Deus, teque ut talem ſincerè colant, idolis, & quibuſlibet creaturis, ſeu falſis Numinibus excluſis. Hæc igitur particula, *ſolum*, hîc Filium & Spiritum ſanctum à communione veræ Deitatis non excludit, ſed omnes illos falſi nominis Deos, quos cæca Gentilitas introduxerat. Ut cognoſcant te, & Filium tuum Jeſum Chriſtum eſſe ſolum illum verum Deum. Nec enim aliter perfectam Patris cognitionem quis accipiet, quàm ſi Filius etiam unà cognoſcatur, D ejus ſemper cognitione unà cum Genitoris notitia concurrente. Nam ſimul ac quis novit Patrem, novit & Filium. Cùm unum igitur & verum dixit Patrem ac Deum, non excluſit ſe ipſum. Nam cùm ex ipſo ſit, & in ipſo ſecundùm naturam, verus etiam idem erit ac ſolus Deus. *Dii enim gentium dæmonia.* Omnis autem creatura ſerva eſt. Ex hoc loco explicitæ fidei in Chriſtum Jeſum Deum verum, hominemque verum, hominumque redemptorem ac mediatorem neceſſitas invictè probatur. Gentes nec Deum noverant, nec Chriſtum; Judæi Deum, non Chriſtum noverant: Fides porro in Deum & Chriſtum ad ſalutem neceſſaria eſt; quam utriſque procuraturus, promeriturus & daturus Chriſtus advenit.

S. Chryſ Homil. 79.
S. Cyrillus Alexand. Lib. 11. in Ioann. p. 952.

4. *Ego te clarificavi ſuper terram*, gloriam tuam hominibus pateſeci prædicatione, vita & converſa- E tione mea, miraculis, *opus conſummavi quod dediſti mihi, ut faciam*, quod mihi commiſiſti, ſcilicet opus redemptionis humanæ, opus reconciliationis hominum tecum. Loquitur in præterito ob rei tum propinquitatem, tum certitudinem. Conſummaſſe ſe dicit, quod ſe conſummaturum certiſſimè novit. Sicut longè ante in prophetia præteriti temporis uſus eſt verbis, quando poſt annos plurimos futurum fuerat quod dicebat: *Foderunt manus meas & pedes meos, dinumeraverunt omnia oſſa mea*: non ait, Fodient & dinumerabunt. Et in hoc ipſo Evangelio, *Omnia*, inquit, *quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis*: quibus ait poſtea, *Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò.* Qui enim certis & immutabilibus cauſis omnia futura prædeſtinavit, quicquid factum eſt fecit: nam & per Prophetam dictum de B illo eſt, *Qui fecit quæ futura ſunt.*

S. Auguſt. Tract. 105. in Ioann.
Pſal. 21. 18.
Joann. 15. 15.
Iſai. 45. 11. ſecundum 70.

5. *Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipſum, claritate quam habui prius quam mundus eſſet, apud te.* Nunc ergo viciſſim gloriam quam habui apud te ut Filius tibi conſubſtantialis & coæternus, priùs quàm mundus fieret, communica cum humanitate mea, cum carne mea, illam reſuſcitans, ad cælos evehens, & ad dexteram tuam collocans Clarifica me gloriâ non aliena & adventitiâ, ſed propria & naturali, quam apud te & tecum indiviſim ſemper habui ut Filius tuus, veruſque Deus, & ad quam nihilominus prædeſtinatus ſum à te ut homo, Deique & hominum mediator, ante omnia tempora. Confer cum *Rom.* 1. *verſ.* 1. *Paulus ſervus Jeſu Chriſti, vocatus Apoſtolus, ſegregatus in Evangelium Dei, quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in Scripturis ſanctis de Filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine David ſecundùm carnem, qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute, ſecundùm Spiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum Jeſu Chriſti Domini noſtri.* Secun-
« dùm hanc ergo prædeſtinationem etiam clarificatus eſt
« antequàm mundus eſſet, ut eſſet claritas ejus ex reſur-
« rectione mortuorum apud Patrem, ad cujus dexteram ſe-
« det. Cùm ergo videret illius prædeſtinatæ ſuæ clarifica-
« tionis veniſſe jam tempus, ut & nunc fieret in redditione,
« quod fuerat in prædeſtinatione jam factum, oravit di-
« cens: *Et nunc clarifica me tu Pater, apud temetipſum clari-*
« *tate quam habui priùs quàm mundus eſſet, apud te*: tanquam
« diceret, Claritatem quam habui apud te, id eſt illam clari-
« tatem quam habui apud te in prædeſtinatione tua, tempus
« eſt ut apud te habeam etiam vivens apud te in dextera tua

S. Cyrill. lib. 11 in Ioann. c. 6.
S. Aug. Tract. 105. in Ioann. n. 8.

6. 7. 8. *Manifeſtavi nomen tuum*, non ſolùm quo cæli & terræ Creator, ſed quo Pater Filii unigeniti ac tibi coæqualis diceris, *hominibus*, præſertim electis, *quos dediſti mihi de mundo*, quos à promiſcua peccatorum multitudine ſegregatos ſumma bonitate & caritate qua eos dilexiſti, mihi ut membra Capiti, ut diſcipulos Magiſtro, ut ſervos Domino, in hæreditatem dediſti redimendos, juſtificandos, docendos *Tui erant*, æterna electione, *& mihi eos dediſti* ut eorum redemptori, ut homini propter ipſos facto, ut eos morte mea tecum reconciliarem. De mundo ſibi à Patre datos dicit homines, quibus aliàs ait, *Ego vos elegi de mundo.* Quos Deus Filius de mundo ele-
« git cum Patre, idem ipſe homo Filius de mundo eos
« accepit à Patre: non enim Pater illos Filio dediſſet, niſi
« elegiſſet. Sicut ergo Filius non inde ſeparavit Patrem,
« quando dixit, *Ego vos de mundo elegi*, quoniam ſimul eos
« elegit & Pater: ſic non inde ſeparavit & ſe, quando di-
« xit, *Tui erant*, quia & ipſius Filii pariter erant. Nunc
« autem homo idem ipſe Filius accepit eos qui non erant
« ipſius, quia & formam ſervi accepit Deus idem quæ non
« erat ipſius. Addit Chriſtus, *Et ſermonem tuum ſervave-*
runt. Doctrinam meam abs te profectam, quam eis tuo nomine annuntiavi & tradidi, cordi ſuo impreſſam retinuerunt, & ad præcepta mea vitam ſuam conformaverunt. *Nunc cognoverunt quia omnia, quæ dediſti mihi, abs te ſunt.* Nunc fide, & experientia convicti, certiſſimè cognoſcunt, omnia verba & opera mea eſſe abs te in me inexiſtente, & in me ac mecum inſeparabiliter atque indiviſim operante. *Quia verba quæ dediſti mihi, dedi*

S. Aug. Tract. 106. in Ioann.

eis: Doctrinam quam mihi promulgandam demandaſti, & quam à te accepi naſcendo, eis annuntiavi & tradidi: *& ipſi acceperunt*; fide & opere compleverunt: *& cognoverunt verè quia à te exivi*, ut Filius à Patre per æternam generationem; *& crediderunt* fide ſincera & firma, *quia tu me miſiſti*. Crediderunt me Deum verum à te genitum ab æterno, & hominem verum, Meſſiam ſeu Chriſtum, mundique Redemptorem à te miſſum in plenitudine temporis.

9. 10. *Ego pro eis rogo*, tamquam hominum Mediator, *non pro mundo*, non pro reprobis, qui ſecundùm mundi concupiſcentiam vivunt, nec ſunt in ea ſorte gratiæ ut abs te ſint electi de mundo: *ſed pro his, quos dediſti mihi*, ut per me vitam conſequantur æternam; *quia tui ſunt*, æterna omninoque gratuita electione miſericordiæ tuæ. *Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt*: ob indiviſam naturæ divinæ ac potentiæ unitatem omnia tua mea ſunt mihi per æternam generationem communicata: & ob Incarnationis diſpenſationem omnia mea tua ſunt, quæcumque ſcilicet mihi dediſti ut homini: unde tui ſemper ſunt electi, quos dediſti mihi: *& clarificatus ſum in eis*. Eo nomine te pro eis rogo, quia & tui ſunt, & mei: & quòd per eos gloria mea promovenda ſit ac manifeſtanda.

11. *Et jam non ſum in mundo*, eò impenſiùs tibi eos commendo, quia jam ſum è mundo diſceſſurus, *& hi in mundo ſunt*, illos poſt me relinquo in mundo tantis fluctibus expoſitos; *& ego ad te venio*. Redeo ad te ut homo ad dexteram tuam in cælo ſeſſurus. *Pater ſancte, ſerva eos in nomine tuo*, poteſtate tua, *quos dediſti mihi, ut ſint unum, ſicut & nos*, ut ſint unum animo, concordia, fide, caritate, ſicut & nos voluntate & naturâ unum ſumus. Non æqualitatem igitur, ſed ſimilitudinem, τὸ *ſicut* ſignificat, ut omnes Interpretes notant; quemadmodum & in Dominica illa ſententia: *Eſtote ergo & vos perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt*.

Matt 5. 48.

12. 13. 14. *Cùm eſſem cum eis, ego ſervabam eos in nomine tuo*. De abſentia ſua anticipatè loquitur, tanquam proximè futura. Servabam eos doctrinâ, monitis, exemplis, tamquam à te mihi creditos. *Quos dediſti mihi*, à te dilectos & electos, *cuſtodivi* à periculis animæ & corporis, ne perirent: *& nemo ex iis periit, niſi filius perditionis*, niſi Judas Iſcariotes vir perditus & reprobus, exitioque dignus, quod ſuo merito ſibi arceſſivit. Unde non mea culpâ aut negligentiâ contigit ejus perditio, ſed *ut Scriptura impleatur*, quæ perditionem ejus prædixit. *Nunc autem ad te venio & hæc loquor*, Diſcipulis audientibus, & in mundo unde mihi abeundum eſt, remanentibus, *ut habeant gaudium meum impletum in ſemetipſis*. Ut gaudium quod hactenus ex mea protectione & cura pro ipſis conceperunt, augeatur & perficiatur in eis poſt meam Reſurrectionem & Aſcenſionem in cælum, nec præſentiam meam ſenſibilem deſiderent, orationis hujus memores quam pro ipſis ad te fundo, meque exauditum eſſe certi, ſe tibi mihique ſemper fore curæ certiſſimè credant & confidant. *Ego dedi eis ſermonem tuum*, doctrinam quam in mundo prædicari juſſeras, illis tradidi: *& mundus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut ego non ſum de mundo*. Ob receptum Evangelium mundo ſunt exoſi, quia moribus, ſtudiis, & affectibus animi mundo renuntiarunt, & ejus amatoribus diſſimiles ſunt, exemplum meum ſecuti.

15. 16. 17. *Non rogo ut tollas eos de mundo*, ut eos ab hominum iniquorum ſocietate penitùs ſepares: mali enim bonis ſemper erunt permixti quandiu durabit mundus: *ſed ut ſerves eos à malo*, id eſt, à mundi malitia & corruptione, & à diabolo peccati auctore. *De mundo non ſunt, ſicut & ego non ſum de mundo*. Jam quidem alieni ſunt animo ab omni mundi malitia, verbis & exemplis meis inſtituti. *Sanctifica eos in veritate*, perfice eos in ſanctitate, & confirma per veritatem tuam eorum animis à Spiritu ſancto, quem eis daturus es, magis magiſque imprimendam. *Sermo tuus veritas eſt*. Doctrina Evangelii, cujus prædicationi ſunt deſtinati, veritas eſt, & Pſeudoprophetarum mendaciis, & Philoſophorum erroribus oppoſita; & legales figuras adimplens, necnon veteres Prophetias. Unde verè ſanctos, internaque, non legali tantùm juſtitia perfectos eſſe velim Evangelii Præcones & Miniſtros Novi Teſtamenti. Hanc eis, Pater ſancte, à te adprecor ſanctitatem.

18. 19. *Sicut tu me miſiſti in mundum*, ut hominibus annuntiarem veritatem Evangelii, voluntatemque tuam: *& ego miſi eos in mundum*, ut Evangelicam veritatem omnibus Nationibus prædicent. *Miſi*, id eſt, mittere conſtitui ut legatos meos, operiſque mei vicarios. *Et pro eis ego ſanctifico me ipſum*, me tibi in ſacrificium offero, Sacerdos ſimul & victima, *ut ſint & ipſi ſanctificati in veritate*, ut veram per Spiritum ſanctificationem virtute ac merito ſacrificii mei conſequantur. Confer cum *Hebr*. 9. 13. 14. *Si enim ſanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quantò magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſerviendum Deo viventi?* Et cap. 9. 10. *In qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Jeſu Chriſti ſemel*. Et cap. 13. 12. *Propter quod & Jeſus, ut ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt*.

20. 21. *Non pro eis autem rogo tantùm*, non pro ſolis Apoſtolis, *ſed & pro eis qui credituri ſunt, per verbum* prædicationis *eorum in me*, fide viva & perſeverante: *Ut omnes unum ſint*, ut unius corporis membra, caritate conjuncta, *ſicut tu Pater in me, & ego in te*, ut ſumma animorum conſenſione & concordia divinam noſtram Unitatem, quantùm fieri poteſt, imitentur, *ut & ipſi in nobis unum ſint*, ut ſe in nobis & propter nos diligentes per Spiritum ſanctum, unum ſint ſanctiſſimo illo unionis modo, quo conjungi homines poſſunt; *ut credat Mundus quia tu me miſiſti*. Ut infideles videntes admirabilem illorum conſenſionem in profeſſione unius fidei, mutuamque dilectionem, credant me à te miſſum eſſe, verèque Deum, qui tam ſanctæ ſim Religionis Auctor.

22. 23. *Et ego claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis*: ut ſicut naturâ Filius tuus ſum, ſic illi per gratiam filii Dei adoptivi ſint, *& divinæ conſortes naturæ*. Omnia bona & dona mihi à te collata cum eis communicavi, quantùm capere poſſunt, ut quæ mihi naturâ ſunt propria, ſint illis participatione communia: præſertim verò, *ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus*. Ut ad exemplum noſtrum unum ſint, & inter ſe, & nobiſcum. *Ego in eis, & tu in me, ut ſint conſummati in unum*. Ego in eis per naturæ, quam aſſumpſi, communionem, per Spiritus mei participationem, per ſingularem dilectionem, & gratiæ meæ communicationem, per corporis & ſanguinis mei manducationem & potum; & tu in me per eſſentiæ unitatem: *ut ſint conſummati in unum*, ut inter ſe & nobiſcum perfectè conjuncti ſint; *& cognoſcat mundus quia tu me miſiſti, & dilexiſti eos, ſicut me dilexiſti*. Tot enim tantorumque donorum collatio indicium eſt dilectionis erga illos tuæ; ſicut omnium donorum, quibus me, ut hominem, cumulaſti, theſauri, gratiâque unionis perſonalis, argumentum eſt amoris erga me tui, & miſſionis à te meæ.

Ioann. 12. 2. Petri. 4.

24. *Pater, quos dediſti mihi, volo ut ubi ſum ego, & illi ſint mecum*, opto & peto ut electi, quos dediſti mihi prædeſtinatione tua, ſint mecum in regno tuo, in cælis, quò brevî ſum aſcenſurus, ejuſdem gloriæ conſortes, *ut videant claritatem meam, quam dediſti mihi*, gloriam, quam mihi dare conſtituiſti, ut homini, in præmium humiliationis, obedientiæ, paſſioniſque meæ, *quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi*. id eſt, ab æterno. Gratia gloriaque Chriſti Jeſu capitis noſtri, primi prædeſtinatorum, primogeniti in multis fratribus, ex gratuita æternaque dilectione Dei ortum habet. *Eſt enim præclariſſimum lumen prædeſtinationis & gratiæ ipſe Salvator, ipſe Mediator, Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus: qui ut hoc eſſet, quibus tandem ſuis vel operum vel fidei præcedentibus meritis natura humana quæ in illo*

Philipp. 2. 9. 10. Hebr. 2. 9.

S. Auguſt. libro de Prædeſt. Sanct. c. 15.

eſt, comparavit? Appareat itaque nobis in noſtro Capite A *ipſe fons gratiæ, unde ſecundùm uniuſcujuſque menſuram ſe per cuncta ejus membra diffundit. Eâ gratiâ fit ab initio fidei ſuæ homo quicumque Chriſtianus, quâ gratiâ homo ille ab initio ſuo factus eſt Chriſtus: de ipſo Spiritu & hic renatus, de quo eſt ille natus; eodem Spiritu fit in nobis remiſſio peccatorum, quo Spiritu factum eſt ut nullum haberet ille peccatum. . . . Sicut ergo prædeſtinatus eſt ille unus ut caput noſtrum eſſet; ita multi prædeſtinati ſumus ut membra ejus eſſemus. Humana hic merita conticeſcant, quæ perierunt per Adam: & regnet quæ regnat Dei gratia per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum unicum Dei Filium, unum Dominum.*

25. 26. *Pater juſte, mundus te non cognovit*, in ejus ignorantiæ tenebris juſto judicio illum reliquiſti in pœnam peccati: *Ego autem te cognovi*, quod & doctrinâ & operibus oſtendi: *& hi* te revelante, ac per me docente *cognoverunt, quia tu me miſiſti. Et notum feci eis nomen tuum*, proprietates tuas, & in primis magnam illam miſericordiam, qua me redemptorem, mediatorem, & magiſtrum hominibus dediſti; *& notum faciam* magis ac magis, miſſo de cælis, poſt Aſcenſionem meam, Spiritu ſancto: *ut dilectio qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis*, ut eos tam bene de te inſtitutos ames, ſicut me amas; vel, ut eò perfectiùs te ament, quò meliùs cognoſcent; ſicque mihi conjunctiores ſint, ut membra capiti; & in amore tuo perſeverantes, numquam à me divellantur.

Senſus Moralis.

1. 2. HÆc *locutus eſt Jeſus: & ſublevatis oculis in* B *cælum, dixit: Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te. Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, ut omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam.* Poterat Dominus Unigenitus & coæternus Patri, in forma ſervi, & ex forma ſervi, ſi hoc opus eſſet, orare ſilentio: *Sed ita ſe Patri exhibere voluit peccatorem, ut meminiſſet noſtrum ſe eſſe doctorem.* Proinde eam quam fecit orationem pro nobis, notam fecit & nobis: quoniam tanti Magiſtri non ſolùm ad ipſos ſermocinatio, ſed etiam pro ipſis ad Patrem oratio, diſcipulorum eſt ædificatio. Oculis ad cælum ſublevatis orat, ut mentes & corda ad Deum erigenda ſignificet, cùm C oramus. *Pater, venit hora*, &c. Horam mortis noſtræ à Deo definitam exſpectare ſemper debemus in ſpiritu obedientiæ, & ad illam nos diſponere ut victimas ſacrificii, quod offerre ipſi debemus vitæ noſtræ Deo illius Auctori, & Domino. *Clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te.* Ut Mediator Dei & hominum Chriſtus Jeſus reſurrectione glorificaretur, priùs humiliatus eſt paſſione. Humilitas claritatis eſt meritum, claritas humilitatis eſt præmium. Quod ergo ait, *Pater, venit hora, clarifica Filium tuum*; ſic intelligendum eſt, tamquam dixerit, *Venit hora ſeminandæ humilitatis, fructum non differas claritatis.* Solam gloriam quæ ex Deo eſt deſi- D derant filii Dei; eamque ad Deum ſolum ut ad finem ultimum referunt; & per humilitatem, quæ via eſt à Chriſto Jeſu calcata & monſtrata, ad eam pervenire ſatagunt.

S. Auguſt. Tract. 104. in Joann.

3. *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* Si vita æterna in cognitione & amore Dei & Filii ejus Jeſu Chriſti poſita eſt, illi ſoli hoc in mundo beati ſunt, qui Dei cognitioni & amori incumbunt. Studium omne, cognitio & ſcientia omnis, quæ ad hunc finem non refertur, vanitas eſt & afflictio ſpiritûs. Miſeratione digni ſunt, qui omnia noverunt præter Evangelium; qui nihil ignorant præter ſcientiam ſalutis. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum*, &c. Deum noſſe, & non Chriſtum Jeſum, eſt noſſe vitam æternam ex parte, ſed ignorare viam quâ ad ipſam pervenitur, auctoremque cognitionis & amoris, quibus illa comparatur & obtinetur.... E *Æterna vita eſt ipſa cognitio veritatis. Quamobrem videte quàm ſint perverſi atque præpoſteri, qui ſeſe arbitrantur Dei cognitionem tradere, ut perfecti ſimus, cùm perfectorum ipſa ſit præmium. Quid ergo agendum eſt, niſi ut eum ipſum quem cognoſcere volumus, priùs plena caritate diligamus?*

S. Auguſt. libro de Moribus Eccleſ. Cathol. c. 25.

4. 5. *Ego te clarificavi ſuper terram, opus conſummavi quod dediſti mihi ut faciam. Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipſum*, &c. Tunc verè Deum glorificamus, cùm opus conſummamus, quod nobis dedit ut faciamus, cùm implemus officia ſtatûs ad quem nos vocavit. Sic Dei voluntatem facimus, quæ eſt ſanctificatio noſtra. Hoc opus non ſolùm inchoandum, ſed conſummandum eſt: nuſquam intermittendum, donec perfectum ſit. Aliis nos ingerere non debemus oneribus ac negotiis, quæ ſtatum noſtrum non ſpectant, & quæ nobis non dedit Deus ut faciamus. De hoc uno ſcilicet quod nobis impoſuit, à nobis rationem exiget in noviſſimo die. Væ illis, qui opus iſtud non perfecerunt, cùm ex hoc mundo exeundum eſt. Væ illis, qui aliud in Dei opere, quàm Dei gloriam quæſiverunt! *Ego te clarificavi ſuper terram: opus conſummavi quod dediſti mihi ut faciam.* Deum in nobis ipſis ſuper terram per bona opera glorificemus, ut apud ſemetipſum nos glorificet in cælis, conſummando benedictionem omnem ſpiritualem quâ benedixit nos in Chriſto Jeſu.

6. *Manifeſtavi nomen tuum hominibus quos dediſti mihi de mundo*, &c. Illis manifeſtavi non illud nomen tuum quo vocaris Deus, ſed illud quo vocaris Pater meus. Nam quòd Deus dicitur univerſæ creaturæ, etiam omnibus gentibus antequam in Chriſtum crederent, non omni modo eſſe potuit hoc nomen ignotum. *Hæc eſt enim vis veræ Divinitatis, ut creaturæ rationali jam ratione utenti, non omnino ac penitus poſſit abſcondi.* Exceptis enim paucis, in quibus natura nimiùm depravata eſt, univerſum genus humanum Deum hujus mundi fatetur auctorem. *In hoc ergo quod fecit hunc mundum cælo terraque conſpicuum; & antequam imbuerentur fide Chriſti, notus omnibus gentibus Deus. In hoc autem quod non eſt injuriis ſuis cum diis falſis colendus, notus in Judæa Deus. In hoc verò quòd Pater eſt hujus Chriſti, per quem tollit peccatum mundi, hoc nomen ejus prius occultum omnibus nunc manifeſtavit eis quos dedit ei Pater ipſe de mundo.*

S. Auguſt. Tract. 106. in Joann.

Manifeſtavi nomen tuum hominibus quos dediſti mihi. Chriſti Jeſu ſumus, illi à Patre dati; pretio magno, ſcilicet ejus ſanguine ab ipſomet empti, ejus verbo inſtituti, ejus baptiſmo mundati, ejus gratia ſanctificati, ejus fide, ſpe & caritate donati, ut Deum Patrem, ut ipſummet Chriſtum Filium ejus, & Spiritum ſanctum cognoſcamus & diligamus. Ne nos injuſtos & ingratos, ſi mundo nos devovere, ſi diaboli ſervituti nos iterum ſubjicere malumus quàm Chriſto Jeſu ſervire!

7. 8. *Nunc cognoverunt, quia omnia quæ dediſti mihi, abs te ſunt.* Fide Chriſtiana Deum omnis boni auctorem, etiam in Chriſto Jeſu agnoſcimus & profitemur, principium & fontem divinitatis ejus, miſſionis ejus, doctrinæ, virtutum, miraculorum ejus. Unde omnia refert ad Patrem. Quantò magis agnoſcere & humiliter profiteri debemus, omne bonum, & omne donum quod in nobis eſt, à Dei erga nos bonitate & beneficentia proficiſci? *Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Inæſtimabile inter cætera donum fidei eſt, quâ Chriſtum Jeſum Salvatorem noſtrum, Divinitatem ejus, Incarnationem ac Miſſionem, Evangelium, Myſteriaque omnia, ipſo revelante cognoſcimus. *Quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis, & ipſi acceperunt, & cognoverunt verè quia à te exivi, & crediderunt quia tu me miſiſti.* Ob tam pretioſum & inæſtimabile donum, gratias immortales agamus Domino Deo noſtro.

1. Cor. 4. 7.

9. *Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, ſed pro his* A *quos dediſti mihi, quia tui ſunt.* Mundus, ſocietas reproborum, quorum caput diabolus, à Deo maledictus eſt, à Chriſti Jeſu oratione, quam pro electis ſuis obtulit Patri, necnon ab ejus ſacrificii applicatione, quod fructum ſpectat æternæ vitæ conſequendæ, alienus eſt. Notum illud *S. Auguſtini*: „Si de aliquibus ita certa eſſet Eccleſia, ut qui ſint illi etiam noſſet, qui licèt adhuc in hac vita ſint conſtituti, tamen prædeſtinati ſunt in æternum ignem ire cum diabolo; tam pro eis non oraret, quàm nec pro ipſo. Sed quia de nullo certa eſt, orat pro omnibus dumtaxat hominibus inimicis ſuis in hoc corpore conſtitutis: nec tamen pro omnibus exauditur. Pro his enim ſolis exauditur, qui etſi adverſantur Eccleſiæ, ita tamen ſunt prædeſtinati, ut pro eis exaudiatur Eccleſia, & filii efficiantur Eccleſiæ. Cùm igitur Chriſtus noſſet mundum, B id eſt, ſocietatem iniquorum in peccato perſeverantium, damnatum iri cum diabolo; & *in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationeſque offerens* Patri, ſit *exauditus pro ſua reverentia*, pro mundo non rogavit, quaſi à ſe excommunicato, & à ſe juſto judicio in æternum præciſo. *Non enim re vera Domini corpus eſt, quod cum illo non erit in æternum.* Si partem habere cum hoc mundo volumus, illum diligere, nos illi conformare, partem habere cum Chriſto non poſſumus.

S. Aug. lib 21. de Civit. Dei c. 24.
Hebr. 5. 7.
S. Auguſt lib. 3. de Doctr. Chriſt. c. 33.

Non pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, quia tui ſunt. Bonus Paſtor pro ovibus ſibi à Chriſto commiſſis aſſiduas & ferventes preces Deo per Jeſum Chriſtum offerre debet, pro ſuis illarumque peccatis Deo ſacrificium offerre, ut quos elegit in ipſo ante mundi conſtitutionem, ſancti ſint & immaculati in conſpectu ejus; ut quos prædeſtinavit membra fieri Unigeniti Filii ſui, C corpori ipſius conjungantur, ut à peccato ſerventur, ut in gratia & caritate perſeverent. Patres-familiâs pro filiis ſuis, & omnibus ad familiam pertinentibus Deum orare debent, ut eos ſervet ab omni iniquitate, ut eis amorem ſuum inſpiret, ut eos æternis bonis dignos faciat. In precibus, quas pro uxore, pro familia, pro ſervis fundunt, & uxores pro maritis, &c. ſpectare non debent privatam utilitatem, commodumque ſuum, ſed unam Dei gloriam: magis illos movere non debet ad orandum pro ſuis, quòd ſui ſunt, quàm quòd Dei ſunt, ſibique à Deo commiſſi, *Pro his rogo, quos dediſti mihi, quia tui ſunt.* Id maximè optare debent ut ſint Dei & Chriſti, non ut ſint mundi, ſi verè Deum diligunt, & ipſos propter Deum. Verus enim, ſincerus, & ardens amor efficit ut amici bonum amicorum magis diligant ac promoveant, quàm D ſuum. *Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt.*

11. *Pater ſancte, ſerva eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, ut ſint unum, ſicut & nos.* Continuo divinæ gratiæ adjutorio indigemus, ut mundum vincamus, rerum creatarum illecebris corda noſtra & amores noſtros dividentem. Hanc gratiam aſſidua, humili, & fervente oratione implorare oportet: atque ut eam impetremus, conſervare debemus cum fratribus unitatem ſpiritus in vinculo pacis; ut per caritatem nobis ſit cor unum & anima una in Domino, & ea ratione adorandam trium ſanctiſſimæ Trinitatis perſonarum conſenſionem quantùm nobis poſſibile eſt, operante in nobis Spiritu ſancto, qui Patris & Filii nexus eſt, imitemur. *Servari vult diſcipulos in benevolentiæ & voluntatum unione*, E ait S. Cyrillus, *animo & ſpiritu inter ſe quodammodo commixtos, & pacis ac mutuæ dilectionis lege; arctiſſimoque caritatis vinculo conſtringi, & ad eam unionem progredi, ut voluntatum illa conjunctio imago ſit naturalis, quam in Patre & Filio intelligimus unitatis, quæ nulla rerum hujus mundi, aut voluptatum vi concuti, aut in voluntatum diſſimilitudinem abduci patiatur, ſed illæſam potiùs charitatis vim conſervet in pietatis & ſanctimoniæ unitate, quod & fieri contigit.* Nam in Actibus Apoſtolorum legimus, *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una*, in unitate nimirum Spiritus, iſtud enim ipſum eſt quod & à Paulo dictum eſt, *Unum corpus, & unus Spiritus, unum etenim corpus multi ſumus*, in Chriſto. Omnes enim de uno Pane participamus, & omnes in uno peruncti ſumus Spiritu, nimirum Chriſti. Ut igitur concorporales, uniuſque & ejuſdem Spiritus comparticipes futuros, in unitatem ſpiritus intemeratam, & firmam animorum conſenſionem ſervari vult ſuos diſcipulos. Hanc animorum conſenſionem & unitatem qui infringit ac violat, fructum orationis & paſſionis Chriſti quantùm in ſe eſt impedit & evacuat.

S. Cyrill. lib. 11. in Joann. c. 9. p. 972.
Act. 4. 32.
Epheſ. 4. 4.

14. *Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo.* Fidelitas in prædicatione & obſervantia verbi Dei & Moralis Evangelicæ, ſecundùm puritatem ſuam, prout à Chriſto Jeſu tradita eſt, mundi inimicitiam commovet in Prædicatores & defenſores veritatis, in cultores pietatis. Qui Deo placere ſtudent, amatoribus mundi placere non poſſunt. Hinc Ethnici primorum ſæculorum Chriſtianos velut humani generis hoſtes inſectabantur. Cui convitio reſpondet Tertullianus: *Si inimicos jubemur diligere, quem habemus odiſſe? ..... Hoſtes judicare maluiſtis, qui ſumus planè, non generis humani tamen, ſed erroris.* Et alibi de Chriſtiana Religione loquens: *Nihil*, inquit, *de cauſa ſua deprecatur, quia nec de conditione miratur. Scit ſe peregrinam in terris agere; inter extraneos facilè inimicos invenire, cæterùm genus, ſedem, ſpem, gratiam, dignitatem in cælis habere.* Vivere in mundo ut peregrinum, & exulem mundi, caracter eſt Chriſtianorum, quo Chriſto Jeſu aſſimilantur. *Non ſunt de mundo, ſicut ego non ſum de mundo.* Ea tantùm ſapere debet Chriſtianus, quæ ſurſum ſunt, non quæ ſuper terram, ut vita ejus abſcondita ſit cum Chriſto in Deo. Ab erroribus, cupiditatibus, voluptatibus, ſenſu, rationibus, moribuſque mundi alienus ſit oportet, qui Chriſti vult eſſe diſcipulus & imitator. Unde Paulus de ſeipſo & Chriſto ſcribit: *Per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Ideo & ſe in diſcipulorum ſuorum ordine collocat Dominus, eoſque ſibi comparat in odio mundi incurrendo & tolerando, quia ejus imitatione, quâ homo eſt, quod fieri dignatus eſt pro nobis, ad omne virtutis genus evehimur, à mundi cupiditatibus, avaritia, ambitione, voluptatibus, inſtitutis alieni. Chriſtus enim ad hoc bonum ſe nobis ducem præbuit, *ut per ſupramundanam vitam de mundo exeamus. Supra mundum enim eſt Evangelica converſatio atque diſciplina.*

Apolog. c. 37. Ejuſdem libr. cap. 1.
Galat. 6. 14.
S. Cyrill. lib. 11. in Joann. c. 9. p. 981.

15. 17. *Non rogo ut tollas eos de mundo, ſed ut ſerves eos à malo.* Quamvis mundo inhærere, præſentemque vitam diligere Evangelici Operarii non debeant, Dei tamen voluntati læto animo obſequi debent, eos in mundo permanere volentis ad opus miniſterii, ad conſummationem ſanctorum, ad ædificationem corporis Chriſti. *Mihi vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Quòd ſi vivere in carne, hic mihi fructus operis eſt, & quid eligam ignoro. Coarctor autem è duobus; deſiderium habens diſſolvi, & eſſe cum Chriſto multò magis melius: permanere autem in carne, neceſſarium propter vos.* Timendum quidem illis eſt ne mundi aurâ peſtiferâ afflati inquinentur & corrumpantur: ſed Deum orent aſſiduè cum fiducia, ut virtute orationis & meritorum Chriſti ſui, & per victricem gratiæ ejus potentiam, ſervet eos à malo. Dum aliorum converſioni & ſanctificationi allaborant, veram à Deo ſanctitatem per Chriſtum Jeſum ſuppliciter poſtulent. *Sanctifica eos in veritate.* Sanctificantur enim in veritate heredes Teſtamenti novi, cujus veritatis umbræ fuerunt ſanctificationes veteris Teſtamenti: & cùm ſanctificantur in veritate, ſanctificantur in Chriſto, qui dixit, *Ego ſum via, veritas & vita.* Sancti eſſe debent Eccleſiæ Miniſtri & Operarii Evangelici, cùm ad ſacrum Miniſterium admoventur, ſiquidem à mundo ſeparati affectu, inſtitutis, & moribus eſſe debent, qua in ſeparatione Chriſtianæ ſanctitatis initium poſitum eſt: ſed proficere debent magis ac magis in eadem ſanctitate, fierique ſanctiores, idque fervente & perſeverante oratione à Deo poſtulare per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, quia

Philipp. 1. 21. 22. 23.
S. Auguſt. Tract. 108. in Joann.

quia id fieri ſine adjutorio gratiæ ejus non poteſt, *Illo eorum ſanctificante provectum, qui ſanctificavit inceptum.* Unde Apoſtolus ait: *Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet uſque in diem Chriſti Ieſu.* (Philipp. 1. 6.) Ne tandem verè ſanctos eſſe putent, qui externa dumtaxat pietatis exercitia frequentant, ſed qui vitam omnem ſuam ſecundùm regulas Evangelii componunt, omniaque opera ſua in Spiritu Evangelii perficiunt fide, ſpe, & caritate Deum colentes, factiſque demonſtrantes ſermonem ejus, qui veritas eſt, animis ſuis inſitum eſſe. *Sermo tuus veritas eſt.*

19. *Et pro eis ego ſanctifico meipſum, ut ſint & ipſi ſanctificati in veritate.* (S. Cyrill. lib. 2. in Ioan. c. 10.) Pro noſtris peccatis ſeipſum ſanctificavit, id eſt conſecravit Unigenitus, ac tamquam hoſtiam ſacram obtulit in odorem ſuavitatis Deo & Patri; ut eo ſublato, quod naturam hominis à Deo ſeparat, ſcilicet peccato, nihil ampliùs impediat quo minùs Deo proximi ſimus, illique inhæreamus per participationem ſancti Spiritus reformantis nos ad juſtitiam & ſanctimoniam, atque ad primam imaginem. Juſtificati verò per fidem in Chriſtum ſumus, *Qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram.* (Rom. 4. 25.) Tota enim in eo tamquam in primitiis generis, ad novitatem vitæ naturæ hominis reparata eſt, & in ſuum veluti principium reverſa ad ſanctificationem reformata eſt. *Sanctifica* igitur *eos*, ô Pater, inquit, *in veritate tua*, id eſt in me. *Tuum enim Verbum veritas eſt*, id eſt ego. *Et pro eis ſanctifico me ipſum*, id eſt, conſecro & offero, unus pro cunctis moriens, ut eos in novitatem vitæ reformem, *ut ſint & ipſi ſanctificati in veritate*, id eſt in me. Nos ipſos per Chriſti gratiam ſanctificemus, id eſt, offeramus Deo hoſtiam vivam, ſanctam, Deo placentem. (Epheſ. 4.) Ne conformemur huic ſæculo, ſed *renovemur ſpiritu mentis noſtræ*, deponentes, deſtruentes, & crucifigentes *veterem hominem* per pœnitentiam & mortificationem Chriſtianam, *& induentes novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt, in juſtitia & ſanctitate veritatis.*

Et pro eis ego ſanctifico me ipſum, &c. Naturam à me aſſumptam ſanctifico divinitatis unctione, ut electi mei de mea plenitudine ſanctitatem hauriant. (S. Cyrill. lib. 2. in Ioann. c. 10. p. 991.) *Sanctificatur* ergo *propter nos in Sancto Spiritu, non quidem alio ipſum ſanctificante, ſed ipſomet ſanctificationem ſuæ carnis operante. Suſcepit enim Spiritum qui ſuus eſt, & accipit quidem quatenus eſt homo, ſibi verò illum dat ut Deus. Hoc autem agebat propter nos, ut ex ipſo in univerſum genus ſanctificationis gratia promanaret. Quemadmodum enim per prævaricationem in Adam tamquam in primitiis generis humani, natura damnata morte fuit, in illo audiens*, Terra es, & in terram reverteris: *eodem modo per obedientiam & juſtitiam Chriſti, in quantum factus eſt ſub lege, quamvis legiſlator exiſtens ut Deus, in totam naturam promanat benedictio, & per Spiritum vivificatio.*

Et pro eis ego ſanctifico me ipſum. (S. Auguſt. Tract. 108. in Ioann. n. 5.) Id eſt, eos in me ipſo ſanctifico, cùm & ipſi ſint ego. Illi enim de quibus loquitur, membra ſunt ejus, quatenus caput eſt Eccleſiæ & omnium electorum: & *Unus eſt Chriſtus caput & corpus.*

20. 21. *Non pro eis autem rogo tantùm, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbum eorum in me.* Illa oratione pro omnibus quos redemit, ſive tunc in carne viventes, ſive poſtea futuros, Redemptor noſter oravit, cùm rogans pro Apoſtolis qui cum illo tunc erant, adjunxit etiam illos qui per verbum eorum fuerant in eum credituri. Eadem enim Evangelii doctrina, idem verbum fidei & ſalutis, quod ab illis prædicatum eſt, continua traditione per eorum ſucceſſores ab ipſis ad nos manavit incorruptum. Et noſtri ergo ſunt Apoſtoli, ſuper quorum fundamentum ædificati ſumus ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu unde & præſentis temporis Eccleſia tam verè dicitur *Apoſtolica*, ac Eccleſia temporum Apoſtolicorum. Orat autem Chriſtus pro omnibus electis ſuis, ut unum ſint unitate fidei & caritatis, tendente ad unitatem æternam corporis myſtici Chriſti Jeſu in cælis conſummandam. *Ut omnes unum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint.* Adoptionis gratia facit ut unum ſimus in Patre, qui nos regenerando conſortes divinæ ſuæ naturæ eſſe dedit, ad honorem & imitationem ineffabilis generationis quâ eſſentiam ſuam unigenito Filio naturaliter ab æterno communicat. Nos in Chriſto unum facit, cujus membra ſumus, fratres, cohæredes. Unum denique nos facit in Spiritu ſancto, qui velut anima eſt & vita corporis myſtici, & nexus omnium illius membrorum inter ſe, & cum capite Jeſu Chriſto, hunc in illa Spiritum influxu perenni diffundente. *Ut & ipſi in nobis unum ſint.*

22. 23. *Et ego claritatem, quam dediſti mihi dedi eis, ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus. Ego in eis, & tu in me, ut ſint conſummati in unum.* Cùm Chriſtus ſit Unigenitus æterni Patris, hanc nobiſcum gloriam communicare dignatus eſt ut filii Dei nominemur & ſimus per adoptionem, quam gloriam ac dignitatem conſecuti ſumus in baptiſmo. *Juſtificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, per quem & habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtam, in qua ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei.* (Rom. 5. 1. 2.) Hæc autem gratia Chriſtianos tam arcta unione, tam perfecta Chriſto conjungit & Deo Patri, ut ipſe Chriſtus juſtos ex fide viventes dignetur fratres ſuos vocare. *Vade*, inquit, *ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum.* (Joann. 20. 17.) Divina hæc unio per baptiſmum inchoatur, per Euchariſtiam perficitur, in qua verum Chriſti Jeſu Corpus & Sanguinem realiter ſumentes, cum illo quodammodo commiſcemur, illique concorporales efficimur, & una caro cum illo, ut SS. Patres loquuntur. *Ut ergo ad unitatem cum Deo & inter nos contenderemus, atque nos unà commiſceremur, rationem quamdam excogitavit Unigenitus per convenientem ſibi ſapientiam & conſilium Patris. Uno enim corpore ſuo credentes in ſe benedicens per myſticam Communionem, eos cùm ſibi, tum inter ſe concorporales efficit. Quis enim eos qui per illud ſanctum Corpus ad unitatem cum Chriſto conjuncti ſunt, diviſerit, & à naturali inter ſe unione removerit? Nam ſi omnes de uno pane participamus unum omnes corpus efficimur. Chriſtus enim dividi non poteſt: Ideo & Chriſti corpus nominatur Eccleſia, & nos ejus membra. Uni enim Chriſto per ſanctum ejus corpus omnes uniti maximè, cùm eum unum & indiviſibilem in noſtris corporibus ſumamus, ei potiùs quàm nobis noſtra membra debemus.* (S. Cyrill. lib. 11. in Ioann. c. 11. p. 998. 999. 1000.) (1. Cor. 10. 17.) (Epheſ. 4. 14.) Hinc Apoſtolus: *Aliis*, inquit, *generationibus non eſt agnitum filiis hominum, ſicuti nunc revelatum eſt ſanctis Apoſtolis ejus & Prophetis in Spiritu. Gentes eſſe cohæredes & concorporales, & comparticipes promiſſionis ejus in Chriſto Jeſu per Evangelium.* (Epheſ. 3. 5.) Quòd ſi concorporales ſumus omnes inter nos in Chriſto, neque ſolùm inter nos, ſed & ei qui in nobis eſt per ſuam carnem, quomodo non jam apertè unum ſumus omnes, & inter nos, & in Chriſto? Chriſtus enim eſt unitatis vinculum, cùm idem ſit Deus & homo. Sicut autem corpus unum ſumus cum Chriſto & in Chriſto per Myſterium Incarnationis ejus, & per corporis ipſius in Euchariſtiæ Sacramento ſumptionem; ita unus ſumus ſpiritus per Spiritûs ſancti participationem, quem effudit in nos abundè. Unde Apoſtolus ait: *Supportantes invicem in caritate, ſolliciti ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis. Unum corpus & unus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ. Unus Dominus, una fides, unum baptiſma. Unus Deus & Pater omnium, qui eſt ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.* (Epheſ. 4. 3. 4. 5. 6.) Uno enim in nobis inhabitante Spiritu, unus omnium Pater in nobis erit Deus per Filium, ad unitatem mutuam & ſuam adducens eos qui ſunt participes ſancti Spiritus. Tam ſanctæ, tam ſalutaris, tam glorioſæ unionis gratiam ne per peccatum amittamus, quod ſolum nos à Deo dividere poteſt, magna ſollicitudine & vigilantiâ caveamus. Immo curemus ut ſacra hæc unitas

Ephes. 4. 15. 16. arctior in nobis indies fiat. *Veritatem autem facientes in caritate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem juncturam ſubminiſtrationis, ſecundùm operationem in menſuram uniuſcujuſque membri, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in caritate.* Hæc unitas in cælo conſummabitur, omnibus electis Chriſto poſt beatam reſurrectionem in vita immortali unitis. 1. Cor. 15. 28. *Cùm autem ſubjecta fuerint illi omnia* (ſcilicet Chriſto Dei Filio) *tunc & ipſe Filius ſubjectus erit ei, qui ſubjecit ſibi omnia, ut ſit Deus omnia in omnibus.*

24. *Pater, quos dediſti mihi, volo ut ubi ſum ego, & illi ſint mecum, ut videant claritatem meam, quam dediſti mihi, quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi.* Caput & corpus, unus Chriſtus: locus proinde capitis, locus eſt
» & corpus: gloria capitis in membra redundat. Si loca
» dicenda ſunt, & quibus non corpora continentur, & lo-
» cus eſt cuique rei ubi eſt; locus Chriſti æternus ubi ſem-
» per eſt, ipſe Pater eſt, & locus Patris Filius eſt, quia *Ego*,
» inquit, *in Patre, & Pater in me eſt*.... Et, *Sicut tu Pa-*
» *ter in me, & ego in te*: & locus noſter ipſi ſunt: *Ut &*
» *ipſi in nobis unum ſint*: & nos locus Dei ſumus, quo-
» niam templum ejus ſumus, ſicut orat pro nobis qui mor-
» tuus eſt pro nobis, vivitque pro nobis, ut in ipſis unum
» ſimus; quia factus eſt in pace locus ejus, & habitatio ejus
» in Sion, quæ nos ſumus. Sed quis idoneus loca iſta, vel
» quæ ſunt in locis iſtis, ſine ſpatioſis capacitatibus, & ſine
» corporeis molibus cogitare? Non parum tamen profici-
» tur, ſi ſaltem quicquid tale oculis cordis occurrit, nega-
» tur, reſpuitur, improbatur: & lux quædam in qua iſta
» neganda, reſpuenda, improbanda cernuntur, ſicut po-
» tuerit, cogitatur; & quàm ſit certa cognoſcitur, & ama-
» tur, ut inde ſurgatur, atque ad interiora tendatur: quæ
» cùm penetrare mens invalida, & minùs quàm illa ſunt,
» pura, nequiverit; non ſine amoris gemitu & deſiderii
» lacrymis inde pellatur; & patienter ferat quamdiu fide
» mundatur, atque ut illic habitare valeat, ſanctis moribus
» præparatur. Quomodo ergo non erimus cum Chriſto
» ubi eſt, quando in Patre cum illo erimus, in quo eſt?
» Hinc Apoſtolus ait: *Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ*
Coloſſ. 3. 5. *ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei*
S. Aug. *ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.*
Tract. *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum*
11. in *Chriſto in Deo.* Ecce interim fide ac ſpe vita noſtra ubi
Ioann. » Chriſtus eſt, cum illo eſt, quia cum Chriſto in Deo eſt.
n. 3. 4. »

Ecce velut jam factum eſt, quod oravit ut fieret, ibid. dicens: *Volo ut ubi ego ſum, & ipſi ſint mecum*: ſed nunc per fidem. Quando autem fiet per ſpeciem? Cùm *Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.* Tunc videbimus gloriam ejus ut Unigeniti à Patre, & gloriam quam dedit illi Pater in Incarnatione, & in Reſurrectione, ut homini. Quam S. Aug. Tract. 111. in Ioan. quidem gloriam ut æterno Patris in ſe amori acceptam refert Caput noſtrum, *Quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi*; ita & nos quicquid ſpiritualium bonorum eſt, quod à Deo per Chriſtum accepimus, & accepturi ſumus, gratiam & gloriam, acceptam referre debemus amori quo nos Deus gratis dilexit in Chriſto Jeſu ante conſtitutionem mundi.

25. 26. *Pater juſte, mundus te non cognovit, ego autem te cognovi, & hi cognoverunt quia tu me miſiſti.* Suâ culpâ & voluntaria cæcitate mundus non cognovit Deum & Filium ejus Jeſum Chriſtum, quia carnales homines dilexerunt tenebras magis quam lucem.... Illis igitur donum fidei non tribuit Pater, quia juſtus eſt: dedit autem iis quos elegit de mundo, quia miſericors S. Auguſt. Tract. 11. in Ioan. eſt. *Mundus ille damnationi prædeſtinatus merito cognovit: mundus verò quem per Chriſtum reconciliavit ſibi, non merito, ſed gratiâ cognovit. Quid eſt enim cognoſcere, niſi vita æterna? Quam mundo damnato utique non dedit, reconciliatio dedit? Propterea itaque mundus non cognovit, quia juſtus es, & meritis ejus ut non cognoſceret tribuiſti: & propterea mundus reconciliatus cognovit, quia miſericors es, & ut cognoſceret, non ei merito, ſed gratiâ ſubveniſti.* Omnis porrò cognitio quæ de Deo, & de Chriſto Jeſu Domino noſtro, & ejus Myſteriis habetur, ad Dei dilectionem ordinari debet, ſi enim ſit ſterilis, nec amorem pariat, in majorem damnationem vertitur eorum quibus data eſt. *Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio quâ dilexiſti me, in ipſis ſit; & ego in ipſis.* Unde & *Legis & omnium divinarum ſcripturarum plenitudo & finis eſt dilectio rei qua fruendum eſt,* ſcilicet Dei, *& rei quæ nobiſcum ea re frui poteſt,* ſcilicet proximi. Et *quiſquis Scripturas divinas, vel quamlibet eorum partem intellexiſſe ſibi videtur, ita ut eo intellectu non ædificet iſtam geminam caritatem Dei & proximi, nihil intellexit.* Nam *Scriptura non præcipit niſi caritatem, nec culpat niſi cupiditatem, & eo modo informat mores hominum.*

S. Auguſt. lib. 1. de Doct. Chriſt. c. 35. 36. Et lib. 3. c. 10.

CAPUT XVIII.

Senſus Litteralis.

1. 2. HÆc *cùm dixiſſet Jeſus, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis,* ex domo in qua cœnaverat, ſive ex loco ubi ſubſtiterat cum diſcipulis colloquens, & Patrem orans, & progreſſus eſt extra urbem, *trans Torrentem Cedron,* ita vocatum non à cedris hinc inde conſitis, ſed à nigredine ſive obſcuritate, aquis ſcilicet ejus fimo & cœno atratis, *ubi erat hortus,* pars villæ Gethſemani, *in quem introivit ipſe & diſcipuli ejus,* orationis causâ. *Sciebat autem & Judas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter Jeſus convenerat illuc cum diſcipulis ſuis.* Illuc ſecedere ſolebat ad orandum, & pernoctare, his præſertim feſtis diebus.

3. *Judas ergo cùm accepiſſet cohortem,* à Præſide, ſeu partem cohortis, quæ Paſchatis tempore ab illo dari ſolebat Senatoribus ad ſervandam Urbem & Templum, *& à Pontificibus* ſeu primariis Sacerdotibus, *& Phariſæis* datos *Miniſtros,* ſeu domeſticos ſatellites, quibus magis fidebant quàm ethnicis militibus, *venit illuc cum laternis, & facibus, & armis,* ut incluſo in lucernis lumine faces accenderent, ſi fortè extinguerentur, & receſſus omnes ac latebras ſcrutarentur, ſi opus eſſet: cum armis verò, ne diſcipuli Jeſu reſiſtere auderent, & ne populus eum de manibus militum eriperet. Adeò timebant Sacerdotes, Phariſæi, & Scribæ, ne elaberetur.

4. 5. 6. *Ieſus itaque ſciens omnia, quæ ventura erant, ſuper eum,* ne ex imprudentia, vel impotentiâ in manus inimicorum incidiſſe putetur, *proceſſit* obviàm eis, ſponte ſe obtulit, *& dixit eis: Quem quæritis* tanto apparatu & ardore? *Reſponderunt ei; Ieſum Nazarenum;* quem nec tanta luce, nec Judæ oſculo demonſtratum agnoſcebant, mirum in modum perturbati. *Dicit ei Ieſus: Ego ſum. Stabat autem & Iudas, qui tradebat eum, cum ipſis. Ut ergo dixit eis: Ego ſum*: abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram, quaſi ſolo ejus halitu difflati, & voluiſſet, perituri.

7. 8. 9. *Iterum ergo interrogavit eos,* cùm iſto miraculo moniti in ſua cæcitate & contumacia permanerent: *Quem quæritis? Illi autem dixerunt, Ieſum Nazarenum. Reſpondit Ieſus, Dixi vobis quia ego ſum,* ipſe qui vos alloquor. *Si ergo me quæritis, ſinite hos,* diſcipulos meos, liberos & illæſos *abire.* Potentiam ſuam oſtendit, qui hoc quaſi jure ſuo imperat, & jubendo operatur. Id autem præſtitit, id eſt, prohibuit ne diſcipuli ſui tenerentur & interficerentur, *Ut impleretur ſermo*

quem dixit : Quia quos dediſti mihi, non perdidi ex iis quemquam. Si enim capti fuiſſent, periculum erat ne Chriſtum negarent utpotè imbecilli in fide & infirmi, ac in æternum perirent. Si enim Petrus fortior cæteris ita miſerè lapſus eſt, quid de aliis exiſtimandum? Noluit ergo Chriſtus eos ſupra vires tentari, aut periculis exponi, antequam accepto Spiritu ſancto in fide & caritate confirmati eſſent. Hic S. Auguſtini ſenſus. [*S. Auguſt. Tract. 112. in Ioann.*] *inimicos videt* (inquit) *& hoc faciunt quod jubet : ſinunt eos abire, quos non vult perire. Numquid autem non erant poſtea morituri? Cur ergo ſi tunc morerentur, perderet eos, niſi quia nondum ſic in eum credebant, quomodo credunt quicumque non pereunt?*

10. 11. *Simon ergo petrus habens gladium, eduxit eum,* ad Domini defenſionem præfervidæ indolis impetu incitatus: *& percuſſit Pontificis ſervum : & abſcidit auriculam ejus dexteram. Erat autem nomen ſervo Malchus. Dixit ergo Jeſus Petro, Mitte gladium tuum in vaginam.* Nolo enim armis defendi, & vim vi repellere, ſed patientia & manſuetudine vincere mundum, mortem, diabolum. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Vis-ne prohibere ne paſſionem & mortem ſubeam ad humani generis redemptionem, & ad deſtruendum mortis imperium, quemadmodum Patris mei decreto conſtitutum eſt? Confer cum *Matthæi* 26. Verſ. 51. & 52. *Marc.* 14 Verſ. 47 & *Luc.* 22. Verſ. 50. & 51.

12. 13. 14. *Cohors ergo, & Tribunus,* ſeu Præfectus Romanæ cohortis, *& Miniſtri Judæorum, comprehenderunt Jeſum, & ligaverunt eum,* à Juda moniti ut cum magna cautione eum ducerent, quòd ſolitus eſſet interdum è turba inconſpicuus elabi. *Et adduxerunt eum ad Annam primùm,* ſive honoris causâ ob ejus ætatem, dignitatem, & auctoritatem apud generum Caipham, & apud Judæos: *Erat enim ſocer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius:* ſive quia domus ejus erat vicinior: ſive ut ab eo diſcerent quonam & quomodo ducendus eſſet Jeſus. *Erat autem Caiphas, qui conſilium dederat Judæis: Quia expedit unum hominem mori pro populo.* In memoriam revocat Evangeliſta Caiphæ dictum cap. 11. memoratum, ut inde intelligatur hominis illius odium in Jeſum, quem nulla alia prolatâ causâ, prætextu utilitatis publicæ, & quidem imaginario, interficiendum præjudicaverat: ſimul etiam ad oſtendendum, quod inſtar Prophetæ prædixerat, non intelligens. Chriſtum ſcilicet non pro ſe, ſed pro mundi ſalute, innocentem paſſum eſſe.

15. 16. 17. *Sequebatur autem Jeſum Simon Petrus,* de ſuis nimiùm præſumens viribus in tanto periculo, nec memor verborum Jeſu, qui illi dixerat: *Non potes me ſequi modò.* Sequebatur *& alius diſcipulus.* Johannem ipſum, qui hæc ſcribit, fuiſſe putant SS. Johannes Chryſoſtomus & Cyrillus: quod affirmare S. Auguſtinus non audet, quia tacetur. Solet autem ſe idem Joannes ita ſignificare & addere, *Quem diligebat Jeſus.* Fortaſſis ergo & hic ipſe eſt: vel potiùs aliquis ex Hieroſolymitanis civibus, qui clam Jeſum ſectabatur: *Diſcipulus autem hic notus erat Pontifici,* ut popularis. *Et introivit cum Jeſu in atrium* ſeu domum *Pontificis. Petrus autem ſtabat ad oſtium foris,* ſe non auſus ultro ingerere præ verecundia & timore, ſperans tamen ſe ab altero intromittendum. *Exivit ergo alius diſcipulus, qui erat notus Pontifici, & dixit oſtiariæ, & introduxit Petrum,* ancillam janitricem rogavit ut Petrum introduceret, quod illa fecit. *Dicit ergo Petro ancilla oſtiaria: Numquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius?* Si diſcipulus alter fuiſſet Joannes pariter Galilæus, videtur quòd illum eſſet pariter interrogatura. *Dicit ille: Non ſum.* Vide Commentar. noſtrum in *Matth. cap. 26.*

18. 19. *Stabant autem ſervi,* privata domûs ſervitia, *& miniſtri* publici, ut apparitores, lictores, &c. *ad prunas,* ſive ſtruem carbonum, quam accenderant, *quia frigus erat,* quod Paſchali tempore, maximè noctu, non inſolitum teſtantur, qui illuc ſunt peregrinati. *Erat autem cum eis & Petrus ſtans, & calefaciens ſe;* in aula ſubdiali Pontificis. *Pontifex ergo interrogavit Jeſum de Diſcipulis ſuis,* cur Diſcipulos colligeret, *& de doctrina ejus;* quænam ea eſſet, tacitè indicans eum novitate doctrinæ Moſaicam Legem evertere velle; collectione verò diſcipulorum, turbas & factiones in Republica excitare.

20. 21. *Reſpondit ei Jeſus : Ego palam locutus ſum mundo:* Docui coram omnibus qui me audire vellent, quod factionum & ſeditionum auctores non faciunt: *ego ſemper,* id eſt aſſiduè, *docui in Synagoga & in Templo, quo omnes Judæi* undique *conveniunt, & in occulto locutus ſum nihil,* quod contrarium eſſet his quæ palam docui, & quod ad eamdem doctrinam non pertineret, ad eundem finem non tenderet. “In occulto locutus ſum [*S. Aug. Tract. 113. in Ioann.*] “nihil, quod publicum eſſe nollem. Nam quod ſeorſim “Diſcipulis loquebatur, non in occulto loquebatur. Quis “namque in occulto loquitur, qui coram tot hominibus “loquitur; cùm ſcriptum ſit, *In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum* : “præſertim ſi hoc loquitur “paucis, quod per eos velit innoteſcere multis, ſicut ipſe [*Matt. 10. 27.*] “Dominus ait illis quos adhuc paucos habebat : *Quod* “*dico vobis in tenebris, dicite in lumine ; & quod in aure* “*auditis, prædicate ſuper tecta?* Ergo & hoc ipſum quod “ab ipſo dici videbatur occultè, quodammodo non dice- “batur in occulto: quia non ita dicebatur, ut ab eis qui- “bus dictum fuerat, taceretur; ſed ita potiùs ut uſque- “quaque prædicaretur. Addit Jeſus: *Quid me interrogas? Interroga eos, qui audierunt quid locutus ſum ipſis; ecce hi ſciunt quid dixerim ego.* [*Ioann. 7. 46.*] Fruſtra me interrogas, cui fidem non habere decreviſti. Auditores meos teſtes appello, ipſos ſatellites veſtros, ſcitis quid vobis retulerint.

22. 23. 24. *Hæc autem cùm dixiſſet, unus aſſiſtens Miniſtrorum dedit alapam Jeſu, dicens : Sic reſpondes Pontifici?* Itane reſpondes, tam ſuperbè, tam contumaciter? Confer cum 3. *Reg.* 22. 24. ubi refertur Sedeciam filium Chanaana Michæam Prophetam coram Rege Achab in maxillam percuſſiſſe. Confer & cum *Act.* 23. 3. ubi Paulo coram Sacerdotibus & toto concilio perorante, Princeps Sacerdotum Ananias præcepit miniſtris ſuis percutere os ejus. Tunc Paulus dixit ad eum. *Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu ſedens judicas me ſecundùm Legem, & contra Legem jubes me percuti?* Jeſus verò modeſtiæ & manſuetudinis admirabilis exemplum præbens, *Reſpondit ei : Si malè locutus ſum,* ſi quid dixi contumelioſum in Pontificem, *teſtimonium perhibe de malo.* Accuſa, ut causâ dictâ plectar. *Si autem bene, quid me cædis?* Immeritum, contra jus omne. *Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham Pontificem.* Primam Petri negationem, quam alapæ Jeſu inflictæ hîc præmittit Joannes, in domo Caiphæ contigiſſe, & conſequenter alapam quoque ibidem inflictam fuiſſe Chriſto, ex aliis Evangeliſtis conſtat. Quod igitur hîc ſcribit Evangeliſta, *Et miſit eum Annas,* &c. vim habet plus quàm perfecti, & intelligendum, *Miſerat.*

25. 26. 27. *Erat autem Simon Petrus ſtans* in aula ſubdiali Caiphæ, *& calefaciens ſe,* (ut præmiſit Evangeliſta, qui narrationem interruptam negationis Petri nunc reſumit) *Dixerunt ergo ei* quidem ex miniſtris, ſive militibus, aut ſervis: *Numquid & tu ex Diſcipulis ejus es? Negavit ille, & dixit : Non ſum. Dicit ei unus ex ſervis Pontificis, cognatus ejus, cujus abſcidit Petrus auriculam : Numquid ego te vidi in horto cum illo?* Se primi ſenſit Petrus memoratione horti, & metuit ne violatæ publicæ Poteſtatis reus ageretur ob abſciſſam Malcho auriculam. *Iterum ergo negavit Petrus, & ſtatim gallus cantavit.* Vide quæ ad Matthæi cap. 26. de trina Petri negatione diximus.

28. *Adducunt ergo Jeſum à Caipha,* id eſt, ab ædibus Caiphæ, *in Prætorium,* in domum Prætoris, ſcilicet Pilati. *Erat autem mane,* primi diei Paſchalis : *& ipſi non introierunt in Prætorium, ut non contaminaren-*

Num. 19. 22. Act. 10. 28. 11.3.

tur, id eſt, ne redderentur immundi ingreſſu ædium viri Ethnici: vel etiam ne damnationis participes viderentur: nam ſtatim à damnatione ſacris veſci non licebat, ut notat Maimonides : *ſed ut* impolluti, & ſalva religione, *manducarent Paſcha*, quo nomine non intelligitur Agnus Paſchalis, quem die præcedente ad veſperam comederant, ſecundùm Legem; ſed ſacrificia pacifica, quæ totis illis ſeptem diebus Azymorum immolabantur, & communi nomine Paſcha vocabantur, ſeu Paſchales victimæ, ut patet ex Deuteron. 16. 2. *Immolabiſque Phaſe Domino Deo tuo de ovibus & de bobus, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.*

29. 30. *Exivit ergo Pilatus ad eos foras*, ipſorum cedens ſuperſtitioni, in Litoſtroton, quæ porticus erat ſupra plateam ædificata, *& dixit: Quam accuſationem affertis adversùs hominem hunc?* Cujus criminis ipſum accuſatis tam alieno tempore? *Reſponderunt & dixerunt ei: Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum.* Niſi certò certiùs conſtaret hunc eſſe criminis non vulgaris reum, tuo non ſiſteremus judicio damnandum. Sic auctoritate ſua ſuppleri volunt, quod probationibus deerat.

S. Cyrill. lib. 12. in Joann. p. 1034.

31. 32. *Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & ſecundùm Legem veſtram judicate eum.* Nullius criminis convictum, & indicta cauſa, legum pœnis ſubjicere mihi quidem non licet, ſed vos ſecundùm Legem veſtram eum judicate, ſi hominem prorſus innocentem puniendum ſtatuit. *Dixerunt ergo ei Judæi: Nobis non licet interficere quemquam.* Scis nobis ademptum eſſe jus gladii, ex quo Judæa in Provinciam à Romanis redacta eſt: Tuum igitur eſt, non noſtrum in eum animadvertere qui crimina commiſit capitali ſupplicio luenda. *Ut ſermo Jeſu adimpleretur, quem dixit, ſignificans quâ morte eſſet moriturus*, Ita factum eſt ut impleretur quod Jeſus dixerat, ſe tradendum eſſe Gentibus, & cruci affigendum, quo ſupplicii genere à ſolis Romanis, non à Judæis affici poterat.

Matt. 20. 19. Joan. 13. 14. 12. 32.

33. 34. 35. *Introivit ergo iterum in Prætorium Pilatus*, unde exiverat ad Judæos, *& vocavit Jeſum*, illum interrogaturus, *& dixit ei: Tu es Rex Judæorum?* Tune Rex ille es, quem Judæi jampridem venturum ſibi pollicentur? Aut eum te eſſe prædicas? *Reſpondit Jeſus: A temetipſo hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?* An ex tua ſententiâ, an ex aliorum ſuggeſtione id rogas? Reſpondit Pilatus: *Numquid ego Judæus ſum*, ut ſcire poſſim quem Regem ex Prophetarum ſuorum vaticiniis Judæi expectent, & qui ſint iſtius Regis caracteres? Non ergo ex me ipſo rogavi, ſed ex inſtinctu Judæorum. *Gens tua, & Pontifices tui*, iſtarum rerum intelligentes, *tradiderunt te mihi*, ad meum tribunal te adduxerunt, præjudicatum, quaſi ſeditionis auctorem. *Quid feciſti?* Quo facto eis occaſionem dediſti te accuſandi velut tanti criminis reum? Sic occultè rimatur an ſe Regem profiteatur Jeſus. Sed priùs habenda erat quæſtio de crimine, quàm interrogaretur, ſi ſecundùm juris ordinem procedere Judex iniquus voluiſſet.

36. 37. *Reſpondit Jeſus: Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Regnum meum non eſt terrenum & temporale; ac proinde non eſt talis conditionis ut ſtatum Romani Imperii perturbet. *Si ex hoc mundo eſſet Regnum meum, miniſtri mei utique decertarent ut non traderer Judæis.* Si terrenum regnum affectaſſem, collegiſſem milites, qui pro me fortiter dimicarent, & Judæorum me perdere volentium conatibus reſiſterent: *Nunc autem regnum meum non eſt hinc*: ideo nihil ejuſmodi conatus ſum. *Dixit itaque ei Pilatus: Ergo Rex es tu?* Siquidem communi ſenſu te Regem eſſe negas, certo ergo ſenſu te Regem eſſe profiteris, & Regnum tibi vendicas nobis ignotum? *Reſpondit Jeſus: Tu dicis, quia Rex ſum ego.* Dicis quod res eſt. *Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, ut teſtimonium perhibeam veritati.* Quamobrem me Regem eſſe non nego, Chriſtum, Filium Dei, Regni cælorum Dominum, jure nativitatis æternæ; quod quidem regnum his qui veritati credunt, ad quam docendam veni in mundum, & temporaliter natus ſum de Virgine, à me paratum eſt. *Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam.* Omnis qui ſtat à veritate, qui rectè ac juſtè agere ſtudet, doctrinam meam amplectitur, qua veritati atteſtor, mihique credit & obedit ut doctori veritatis.

38. 39. *Dicit ei Pilatus? Quid eſt veritas?* Exiſtimavit Pilatus Jeſum Philoſophum agere, qui de veritate, regno, juſtitia, fortitudine, &c. palam & liberè diſſereret ſine Superiorum injuria Obiter autem quærit cujus generis ſit illa veritas, cujus ſe Magiſtrum profitetur, ſed tamen non inſtant, ratus id ſui fori non eſſe. *Et cùm hoc dixiſſet, iterum exivit ad Judæos, & dicit eis: Ego nullam invenio in eo cauſam.* Nullum crimen. *Eſt autem conſuetudo vobis*, in veſtri gratiam introducta, *ut unum reum dimittam vobis in Paſcha: Vultis ergo dimittam vobis Regem Judæorum?* Regem veſtrum? quod contemptim à Pilato dictum eſt. Vultis ut dimittam Jeſum, quem plerique dicunt eſſe Chriſtum Judæis promiſſum?

Matt. 27. 17.

40 *Clamaverunt ergo rurſum omnes*, tam Pontifices, quàm populus in eorum ſtudia tractus: *Non hunc à te dimitti volumus, ſed Barabbam, Erat autem Barabbas latro*, & caput cruentæ ſeditionis. Confer cum *Matt.* 27. *Marc.* 15. & *Luc.* 23.

Senſus Moralis

2. Reg. 15.

1. JEsus *egreſſus eſt cum Diſcipulis ſuis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipſe & Diſcipuli ejus.* David typus in pleriſque Chriſti, à filio ſuo bello petitus, Hieroſolymis migrans, tranſiit Torrentem Cedron, flens, nudis pedibus, & operto capite. Hanc figuram Jeſus adimplet. Sicut autem perfidus Achitophel Judæ, ita Abſalon ingratus & rebellis filius populi Judaici geſſit imaginem. Verùm hoſtes non fugit Jeſus, nec mortem reformidat. Qua enim ratione id faceret, cui propoſitum erat pati, ut ſuâ paſſione genus humanum, redimeret? Vadit ad locum in quem frequenter cum diſcipulis ſuis orationis causâ ſecedebat, ut à proditore facilè inveniretur. Hortus erat, veteris paradiſi formam gerens. In horto triſtitiæ paſſio Chriſti inchoatur, ut lacrymis ſuis, mortali triſtitia, oratione, ac ſanguineo ſudore expiet Adami peccatum in horto voluptatis commiſſum.

S. Cyrill. lib. 11. in Joann. c. 12. p. 1011.

2. *Judas ergo cùm accepiſſet cohortem, & à Pontificibus & Phariſæis miniſtros, venit illuc*, &c. Judas, qui relicto Dei Filio, ſe dæmoni addixerat, maluit eſſe dux inimicorum Chriſti, quàm Apoſtolorum ſocius: miniſter eſſe maluit invidiæ & odii Sacerdotum, Scribarum & Phariſæorum in Dominum Jeſum, quàm Sacerdotii & caritatis ejus miniſterium ſacrum obire. Sic anima quæ ſuæ cupiditatis ſerva eſt, ut perfidus Judas avaritiæ, ad ſerviendum alienis cupiditatibus, & ad prodendum Chriſtum, ad violandum quælibet religionis, juſtitiæ & caritatis officia parata eſt. Judas miraculorum & divinæ poteſtatis Chriſti immemor, qui ſe inſidiis inimicorum ſubduxit, quando voluit, per medium illorum tranſiens, putat ſe eum capturum etiam invitum, ſatellitum numero fretus. O cæcitatem!

S. Aug. Tract. 112. in Joann. n. 3.

6. *Ut ergo dixit eis, Ego ſum; abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram*, &c. *Ego ſum* dixit, & impios dejicit. Quid judicaturus faciet, qui judicandus hoc fecit? Quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit? Et nunc ubique per Evangelium, *Ego ſum*, dicit Chriſtus, & à Judæis exſpectatur Antichriſtus, ut retrò redeant, & in terram cadant, quoniam deſerentes cæleſtia, terrena deſiderant. Certè ad comprehendendum Jeſum perſecutores cum Traditore venerunt, quem quærebant invenerunt, audierunt *Ego ſum*: quare non comprehenderunt, ſed abierunt retrò, & ceciderunt, niſi quia hoc voluit, qui potuit quicquid voluit? Verùm ſi numquam

ſe ab eis permitteret apprehendi, non quidem illi facerent propter quod venerant, ſed nec ipſe faceret propter quod venerat. *Eum quippe illi occidendum quærebant ſæviendo, ſed quærebat nos & ipſe moriendo.*

Abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram. Omnes proſternuntur, & à nemine illorum Dei manus, & Chriſti Jeſu, qui Dei virtus eſt, omnipotentia agnoſcitur. Sic iniquorum fortunam, conſilia, valetudinem ſæpè Deus evertit; ſed illi ſolùm ad ipſum convertuntur, quorum cor efficaciſſima gratiæ ſuæ ſuavitate miſericorditer tangit, faciens ut ipſa everſione erigantur ad ſalutem. Saulus Eccleſiæ perſecutor, qui Jeſum eſſe Chriſtum & Filium Dei non noverat, à Deo proſtratus ſubitò convertitur, & ex perſecutore fit vas electionis: Judas Chriſti Apoſtolus, miraculorum ejus teſtis, tot ab illo gratiis cumulatus, proſternitur, & magis induratur. *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!*

7. *Iterum interrogavit eos, Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Jeſum Nazarenum.* Chriſtiani ſe ipſos ad pedes Jeſu crucifixi ſeriò interrogent, quem quærant. An mundum, an Jeſum? Jeſum quærunt plurimi ut peccatis ſuis iterum crucifigant, non ut colant, & legi ejus ac mandatis obediendo diligere ſe probent.

11. *Dixit ergo Jeſus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Calicem amariſſimum paſſionis malitia & crudelitas Judæorum Chriſto paravit, ſed ideo illum bibit
Rom. 8. 31. 32.
Chriſtus, quia ei à juſtitia Patris oblatus eſt, *Qui Filio proprio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum.* Calicem illum ut Chriſtus pro ſalute noſtra biberet, ejus charitas, qua major cogitari non poteſt, effe-
Epheſ. 5. 2.
cit. *Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis.* Tribulationes, calamitates, mortificationes, contradictiones quas patimur, ſuſcipere ac pati debemus ut calicem à Deo paratum, in ſpiritu obedientiæ, caritatis, pœnitentiæ, ut juſtitiæ Dei ſatisfaciamus pro peccatis noſtris. Si nos perſequantur homines, & nos cupiditas aut imprudentes amici ad ultionem excitent; reſpondeamus: *Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum.*

12. *Cohors ergo & Tribunus, & miniſtri Judæorum comprehenderunt Jeſum & ligaverunt.* Jeſum ligaverunt, à quo ſolvi potiùs velle debuerunt. Vincula paſſus eſt Dominus, ut malum uſum noſtræ libertatis expiaret; ut gratiam ad rectum ejus uſum ſuæ captivitatis merito nobis compararet: ut nos olim peccati ſervos, juſtitiæ liberos faceret, ut nobis libertatem filiorum Dei procuraret & conferret: ut Diſcipulos ſuos in vinculis ſuis glo-
S. Auguſt. Tract. 112. in Ioann.
riari doceret. *Paulus vinctus Jeſu Chriſti.* In eorum numero qui tunc impoſuerunt Chriſto vincula fortaſſis erant, qui ab eo poſtea liberati à peccati ſervitute dixe-
Pſal. 115. 16.
runt: *Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini invocabo.*

22. *Unus aſſiſtens miniſtrorum dedit alapam Jeſu,* &c.
S. Aug. Tract. 113. in Ioann. n. 4.
Si cogitemus quis acceperit alapam, nonne vellemus eum qui percuſſit, aut cæleſti igne conſumi, aut terra dehiſcente ſorberi, aut correptum dæmonio volutari, aut aliqua hujuſmodi qualibet pœna, vel etiam graviore puniri? *Quid enim horum per potentiam jubere non potuiſſet, per quem factus eſt mundus, niſi patientiam nos docere maluiſſet, qua vincitur mundus?* Dicet aliquis, Cur non fecit quod ipſe præcepit? Cur percutienti reſpondit, & non potiùs alteram maxillam præbuit? Quid quòd & veraciter, manſuetè, juſtèque reſpondit, & non ſolùm alteram maxillam iterum percuſſuro, ſed totum corpus figendum præparavit in ligno? Et hinc potiùs demonſtravit *Magna illa præcepta patientiæ non oſtentatione corporis, ſed cordis præparatione facienda. Fieri enim poteſt ut alteram maxillam viſibiliter præbeat homo & iratus. Quanto ergo melius & reſpondet vera placatus, & ad perferenda graviora tranquillo animo ſit paratus?* Beatus enim eſt qui in omnibus quæ injuſtè
Pſal. 56. 8.
pro juſtitia patitur, poteſt veraciter dicere: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.*

Unus miniſtrorum dedit alapam Jeſu. Miniſtri Sacerdotum & Senatorum olim ad Jeſum comprehendendum miſſi, cùm in doctrinæ ejus admiratione defixi re infecta rediiſſent, numquam ſic locutum eſſe hominem conclamantes, dominorum ſuorum offenſionem incurrerunt. Unde commoti in illos Phariſæi dicebant:
S. Cyrillus lib. 11. c. 1026. Ioann. 7. 47. 48. 49.
Numquid & vos ſeducti eſtis? Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariſæis? Sed turba hæc quæ non novit Legem, maledicti ſunt. Cùm ergo reſponſum Jeſu illius eventûs memoriam Sacerdotibus & Phariſæis refricaret, ſiquidem ipſos illorum miniſtros ſuorum ſermonum teſtes appellabat, *Ecce hi ſciunt quæ dixi ego,* ferox ille Miniſter ne benevolus erga Jeſum crederetur; plura loqui illum non ſinit, & inflictâ alapa reſponſa interpellat, ex quibus aliquid damni turbæ miniſtrorum inferri poſſe putabat. Hanc pro nobis patitur ignominiam, qui peccata noſtra portat, & pro nobis dolet. Quemadmodum enim morte ſua mortem noſtram deſtruxit, ſic ignominiam nobis propter peccatum debitam ignominiâ ſibi per alapam inflictâ delevit. Hæc paſſionis Chriſti circumſtantia per Prophetam prædicta eſt.
Iſai. 50. 6. 7.
Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conſpuentibus in me. Dominus auxiliator meus, ideo non ſum confuſus: ideo poſui faciem meam ut petram duriſſimam, & ſcio quoniam non confundar. Dominus noſter Jeſus Chriſtus, etiam cùm alapæ ei infliguntur, patienter ſuſtinet, quamvis Deus verus ſit, terræque ac cæli Dominus: nos autem miſeri, terra ac pulvis, peccatores, quando fratrum aliquis durius aliquid in nos protulerit, more draconum exaſperati in eum inſurgimus, & mille pro uno convitiis eum petimus, nec modum iræ ponimus, aſpicientes in fidei noſtræ auctorem & conſummatorem Jeſum.

S. Auguſt. Tract. 114. S. Cyrill. lib. 12. in Ioann. p. 1033. 1034.
28. *Et ipſi non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha.* O cæcitatem! Habitaculo contaminari timent alieno, & pollui non timent ſcelere proprio. Alienigenæ ethnicique Judicis Prætorio inquinari metuunt: & ſanguinis innocentis effuſione inquinari non metuunt. Se criminis expertes fore ſtultè putant, ſi ſuis ipſi manibus Chriſtum non occidant, ſed ſuæ crudelitatis miniſtrum Pilatum faciant. Sed in eis impletur Propheticum illud oraculum:
Pſal. 27. 4.
Secundùm opera manuum eorum tribue illis, redde retributionem eorum ipſis. Quemadmodum enim Chriſtum Jeſum Romano Prætori judicandum ac damnandum tradiderunt, ita viciſſim ii Romanorum traditi ſunt Imperio, & in Urbis obſidione & excidio tam inauditis calamitatibus afflicti, ut ſi licuiſſet, in montibus & ſpeluncis abditi emori multi mallent; quàm bellum tam immane ſpectare. Quod optaturos prænuncians Dominus ait:
Luc. 23. 30.
Tunc incipient dicere montibus: Cadite ſuper nos, & collibus: Operite nos.

Non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, &c. Phariſaicam illam ſuperſtitionem imitantur hypocritæ, excolantes culicem, camelum autem glutientes; quod exterius eſt calicis & diſci abluentes, conſcientiæ verò puritatem non curantes; externa quædam pietatis exercitia ab hominibus adinventa ſcrupuloſiùs frequentantes, juſtitiæ verò & caritatis præcepta ſine ſcrupulo violantes.

36. *Reſpondit Jeſus: Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Quod eſt Chriſti regnum; niſi credentes in eum,
Ioann. 17.
quibus dicit, *De mundo non eſtis, ſicut & ego non ſum de mundo?* Quamvis eos vellet eſſe in mundo: propter quod de illis dixit ad Patrem, *Non rogo ut tollas eos de mundo, ſed ut ſerves eos à malo.* Unde & hîc non ait,
S. Auguſt. Tract. 115. in Ioann.
Regnum meum non eſt in hoc mundo; ſed, *non eſt de hoc mundo.* Non ait, Regnum meum non eſt hîc; ſed *non eſt hinc.* Hîc eſt enim regnum ejus uſque in finem ſæculi, habens inter ſe commixta zizania uſque ad meſſem: meſſis enim finis eſt ſæculi, quando meſſores venient, id eſt Angeli, *& colligent de regno ejus omnia*
Matt. 13. 39.

ſcandala: quod utique non fieret, ſi regnum ejus non eſſet hîc. Sed tamen non eſt hinc; quia peregrinatur in mundo: regno ſuo quippe dicit, *De mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo.* Erant ergo de mundo, quando regnum ejus non erant, ſed ad mundi Principem pertinebant. *De mundo ergo eſt quicquid hominum à vero quidem Deo creatum, ſed ex Adam vitiata atque damnata ſtirpe generatum eſt: factum eſt autem regnum non jam de mundo, quicquid inde in Chriſto regeneratum eſt.* Sic enim nos Deus eruit de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum Filii dilectionis ſuæ: de quo regno dicit: *Regnum meum non eſt de hoc mundo......* Si ad Chriſti regnum pertinere volumus, de hoc mundo eſſe non debemus: ſiquidem nos in numerum ſuorum in ſancto baptiſmo cooptavit ſolemni profeſſione facta quòd mundo & pompis ejus renuntiaremus. *Nihil intereſt ubi ſitis in ſæculo, extra ſæculum eſtis.*

Coloſſ. 1. 13. — *Tertull. lib. ad Martyres.*

37. *Ego ad hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, ut teſtimonium perhibeam veritati.* Regnum Dei, regnum eſt veritatis. Hujus cognitio per fidem, & amor per caritatem, Dei dona ſunt, non ſecundùm merita noſtra, ſed ſecundùm ejus propoſitum & gratiam nobis collata. Nam ſi naturam cogitemus in qua creati ſumus, cùm omnes Veritas creaverit, quis non eſt ex veritate? Sed non omnes ſunt quibus ut audiant veritatem, hoc eſt, ut obaudiant veritati, & credant in veritatem, ex ipſa veritate præſtatur; nullis proculdubio præcedentibus meritis, ne gratia non ſit gratia. Ideo non ait Chriſtus: Omnis qui audit vocem meam, ex veritate eſt; ne ideo dictus *ex veritate* putaretur, quia obtemperat veritati; ſed ait, *Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam.* Itaque non ideo eſt ex veritate, quia ejus audit vocem: ſed ideo audit, quia ex veritate eſt, id eſt, quia hoc illi donum à veritate collatum eſt. Quod quid eſt aliud, quàm donante Chriſto credere in Chriſtum.

S. Aug. Tract. 115. in Ioann.

38. *Dicit ei Pilatus: Quid eſt veritas?* Quàm multi Pilati exemplo ignorant quid ſit veritas, aut diſcere non curant, aut ſibi prædicatam vel quovis modo annuntiatam, vel inſpiratam contemnunt; aut ſe noſſe diſſimulant, ne ei teſtimonium verbis & operibus perhibeant? Ad veritatis defenſionem quilibet Chriſtianus pro virili ſua parte tenetur, ſi fidem aut juſtitiam impugnari, ſi opprimi videat innocentiam. Ad hoc enim renatus in Chriſto eſt, ut teſtimonium perhibeat veritati. Ipſam, ut ſeſe nobis manifeſtet, interrogare debemus veritatem ſincerè, amanter, humiliter, perſeveranter. *Quid eſt veritas?* Enimvero *Veritas nulli comperta ſine Deo, nulli Deus cognitus ſine Chriſto, nulli Chriſtus cognitus ſine Spiritu ſancto, nulli Spiritus ſanctus accommodatus ſine fidei Sacramento.* *Tertull.*

CAPUT XIX.

Senſus Litteralis.

1.2. TUNC *ergo*, rejecta ſcilicet à Sacerdotibus &
3. Phariſæis propoſitione ſua, de Jeſu dimittendo in die feſto, & omnibus Barabbam illi præponentibus, *apprehendit Pilatus Jeſum, & flagellavit* per lictores ſuos, ſeu milites prætorianos. *Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti ejus: & veſte purpurea circumdederunt eum.* Pallio coccineo induerunt. *Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave Rex Judæorum*: velut hiſtrionico Regi illudentes: *& dabant ei alapas.* Vide Commentar. noſtrum ad cap. 27. S. Matthæi.

4. 5. *Exivit ergo iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras*, ex atrio in quo flagris acerbiſſimè cæſus eſt, *ut cognoſcatis* publica hac & iterata conteſtatione mea, *quia nullam invenio in eo cauſam*, nullum crimen. Ita ipſe ſe iniquitatis damnat Præſes, qui Sacerdotum & Phariſæorum odiis, populique clamoribus obſequens donaverat pœnam hominis innocentis. *Exivit ergo Jeſus portans coronam ſpineam, & purpureum veſtimentum*, ſeu paludamentum. *Et dicit eis* (Pilatus) *Ecce homo.* Quàm ineptè crimen affectati Regni illi affingatur, vos ipſi perpendite.

6. 7. *Cùm ergo vidiſſent eum Pontifices & miniſtri illorum, clamabant dicentes: Crucifige, crucifige eum.* Repetiti clamores odii acerbitatem ac furorem ſignificant. *Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite.* Hoc facite, ſi lubet veſtro periculo. *Ego enim non invenio in eo cauſam.* Damnare non poſſum inſontem. *Reſponderunt ei Judæi: Nos Legem habemus, & ſecundùm Legem debet mori, quia Filium Dei ſe fecit.* Se naturâ Filium Dei eſſe finxit, prædicavit, ac perſuadere hominibus conatus eſt; pro vero Meſſia ſe haberi voluit: proindeque dignus eſt pœna in Lege adverſùs Pſeudoprophetas & blaſphemos conſtitutâ.

Deuteron. 6. 4.

8. 9. *Cùm ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonem, magis timuit*, hinc ſtimulante conſcientia quòd inſontem flagris cedi juſſiſſet, hinc ſeditionis periculo ob pertinacem Judæorum in Chriſtum furorem: vel etiam timuiſſe cenſeri poteſt ob res miras de eo auditas, ne fortè verum eſſet eum alto ex ſanguine Divûm genus ducere, quod de ſuis Heroibus Græci ac Romani veteres credebant. Non mirim porro quòd hæc cogitatio Pilati mentem ſubire potuerit, ſiquidem Lycaones perſuaſum habebant Paulum & Barnabam Deos eſſe ſimiles hominibus factos, & vocabant Barnabam quidem Jovem, Paulum verò Mercurium. *Act. 14. 11.*

10. *Et ingreſſus eſt Prætorium iterum*, amplioris inquiſitionis gratiâ: & dixit ad Jeſum: *Unde es tu?* Unde natus? quibus parentibus? cæleſtibus, an terrenis? *Jeſus autem reſponſum non dedit ei*: tum quia reſponderat quod ſatis eſſet ad innocentiam ſuam comprobandam; tum quia indignus erat Pilatus cui divinæ ac æternæ generationis Chriſti Jeſu Myſterium pateſieret. *Dixit ergo ei Pilatus*, ſilentium illius admiratus; *Mihi non loqueris?* mihi judici tuo non reſpondes? *Neſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te?* Non attendis me pro eo munere quod gero auctoritatem ac vires habere damnandi te ſupplicio crucis, vel te abſolvendi ac impunitum dimttendi? Poteſtatem jactat, juris & æqui immemor.

11. 12. *Reſpondit Jeſus: Non haberes poteſtatem adverſùm me ullam, niſi tibi datum eſſet deſuper*, de cælo, Dei conſilio ac decreto ſpeciali, quo ſtatutum eſt ut moriar, & eo quidem mortis genere, cui me ſponte ſubjicio. *Propterea qui me tradidit tibi*, Populus Judæorum, *majus peccatum habet.* Gravioris ſunt peccati rei qui me tibi tradiderunt, quàm tu; quia Judæi à Prophetis edocti nullam habent excuſationis probabilem rationem: tuum verò peccatum minuit ignorantia. Illi ex invidia, odio & furore me tibi tradiderunt: tu ex timore & ignavia hoſtibus meis ſerviliter morem geris. Nec timendo quidem, præſertim innocentem, homo hominem debet occidere: ſed tamen id invidendo facere multò magis malum eſt, quàm timendo. *Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum.* Magis ac magis de ejus innocentia convictus, quærebat obtentum quo eum favorabiliter dimitteret. *Judæi autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris.* Oſtendis te non eſſe fidum Cæſari, cujus locum tenes, & cujus tueri jura tibi pro officio incumbit: *Omnis enim qui ſe Regem facit, contradicit Cæſari.* Quicumque ſine Imperatoris auctoritate in Provinciis Romanis Regium nomen uſurpat, reus eſt Majeſtatis.

13. *Pilatus autem cùm audiſſet hos ſermones*, metuens ne perfidiæ apud Tiberium ſuſpicaciſſimum Principem

accuſaretur, adduxit foras Jeſum: & ſedit pro tribunali in loco qui dicitur Lithoſtrotos (Græcè) hoc eſt, lapidibus conſtratus: *Hebraicè autem*, ſive linguâ Syriaca quæ tunc vernacula erat Judæis, *Gabbatha*, quæ vox locum altum & editum ſignificat. Cæſarem magis timuit Pilatus, quàm Deum. Parum curavit clamores Judæorum dicentium: *Nos Legem habemus, & ſecundùm Legem debet mori, &c.* ceſſit furori clamantium, *Si hunc dimittis non es amicus Cæſaris.* Eorum Legem non timuit, ut occideret: ſed magis Filium Dei timuit, ne occideret. Nunc verò non ſic potuit contemnere Cæſarem auctorem poteſtatis ſuæ, quemadmodum Legem gentis alienæ.

S. Auguſt. Tract. 116. in Ioann.

14. *Erat autem Paraſceve Paſchæ, hora quaſi ſexta, & dicit Judæis: Ecce Rex veſter.* Dies erat præcedens ſabbatum Paſchale, id eſt, incidens in dies Paſchales, quod propterea erat ſolemnius. Pridie autem ſabbati vocabatur *Paraſceve*, id eſt *præparatio*, quia eo die res neceſſariæ ad ſabbatum præparabantur. *Hora quaſi ſexta*, id eſt ſub meridiem. Id factum *hora tertia* narrat S. Marcus. Ratio conciliandi ſanctos Evangeliſtas communior & verior hæc eſt: Spatium viginti quatuor horarum, quibus conſtat dies, more Judaico diviſum fuiſſe in octo partes, quarum unaquæque erat trium horarum. Prima pars diei inchoabatur horâ tertia, ſecunda ſextâ, tertia nonâ, quarta duodecimâ, & ſic reliquæ juxta varias noctis Vigilias. Hæ etiam erant horæ precum, & aſcendendi ad Templum tempore diurno: & unaquæque ſtatarum horarum ſignificabatur tubæ ſonitu pios convocantis. Non modò autem tempus quo ea hora advenerat & data fuerat, ſed totum etiam ſpatium trium horarum, donec ſequens audiretur tuba, ejuſdem horæ nomine ſignificabatur; omne ſpatium, exempli gratiâ quod à nona ad duodecimam ſeu meridiem (prout hodie numeramus) intercedebat, vocabatur *hora tertia*: quod à meridie ad tertiam pomeridianam, *hora ſexta*. Itaque poſito quòd tempus crucifixionis Chriſti paululum anteceſſerit duodecimam noſtram ſive meridiem, ut ex illa voce, *quaſi*, colligitur; verè etiam & appoſitè dicitur à Marco *Hora tertia*, cùm ſpatium illud temporis quod à tertia hora nomen trahebat nondum præteriiſſet, quamvis finis ejus inſtaret, immineretque ſignum tubæ ad horam ſextam indicandam. Mitto quod S. Auguſtinus ſcripſit, quia notiſſimum eſt: Jeſum horâ tertiâ crucifixum fuiſſe clamoribus Judæorum; horâ verò ſextâ manibus militum. Quæ conciliandi ratio ſenſui litterali non ita convenit.

Marc. 15. 25.

S. Auguſt. lib. 3. de conſenſu Evang. c. 13.

Et dicit Judæis: Ecce Rex veſter. Ironia eſt. Ecce quem Regnum affectaſſe fingitis, à quo timendum Cæſari perſuadere mihi fruſtra nitimini. Commiſeratione certè veſtra dignus eſt: quieſcite igitur, & ſinite ut illum dimittam.

15. *Illi autem clamabant: Tolle, tolle* è medio, *crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem veſtrum crucifigam? Reſponderunt Pontifices: Non habemus Regem niſi Cæſarem.* Non alium Regem agnoſcimus præter Imperatorem Romanum. Solebant dicere, *Non habemus Regem niſi Deum* nunc clamant, *Non habemus Regem niſi Cæſarem.* Odium Jeſu extorquet ab eis ſervitutis inviſæ publicam profeſſionem. Tantùm poteſt ira, ut ſæpè dicantur quæ maximè nocent.

16. 17. 18. *Tunc ergo tradidit eis illum.* id eſt, eorum votis annuens, militibus eum dimiſit, jubens *ut crucifigeretur. Suſceperunt autem Jeſum, & eduxerunt*, ſive abduxerunt. *Et bajulans ſibi crucem* (ut ſolebant malefici apud Romanos, teſtibus Artemidoro lib. 2. c. 61. Plutarcho lib. *de tarda Dei vindicta*, Dionyſio in Antiquitatibus lib. 7. Plauto, &c.) *Exivit* extra urbem, *in eum qui dicitur Calvariæ locus, Hebraicè autem Golgotha: ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos latrones, medium autem Jeſum.* Vide Commentar. Noſtrum *in Matth. cap.* 27.

19. 20. 21. 22. *Scripſit autem & titulum*, ſive inſcriptionem *Pilatus*, quæ cauſam mortis illius exhiberet; & *poſuit ſuper Crucem*, id eſt in ſuperiori parte crucis. *Erat autem ſcriptum: Jeſus Nazarenus Rex Judæorum. Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt, quia prope civitatem erat locus, ubi crucifixus eſt Jeſus.* In ſuburbano, ut ſolebant eſſe loca ſuppliciorum. *Et erat ſcriptum Hebraicè, Græcè, & Latinè.* Ut omnes qui è diverſis Mundi partibus ad Feſtum confluxerant, legere poſſent. *Dicebant ergo Pilato Pontifices Judæorum: Noli ſcribere Rex Judæorum*, quod ita accipi poteſt quaſi eum Judæi pro Rege habuerint: *ſed quia ipſe dixit, Rex ſum Judæorum.* Quòd Regium nomen ac dignitatem ſibi arrogaverit. *Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi, ſcripſi.* Quod meo juſſu ſcriptum eſt, mutari nolo.

23. 24. *Milites ergo cùm crucifixiſſent eum*, nudum, *acceperunt veſtimenta ejus*, Id eſt, veſtem exteriorem, ſcilicet pallium, quod erat quadratum, habens quatuor angulos, in quibus appendebant fimbriæ (*& fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem*) *& tunicam* interiorem, quæ corpori ejus immediatè adhærebat. *Erat autem tunica inconſutilis*, ſine commiſſura, *deſuper texta per totum*, continuo textu à ſumma parte ad imum contexta. *Dixerunt ergo ad invicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cujus ſit.* Aleæ jactu uni addicatur, ne diviſa in quatuor partes fiat inutilis, filis diffluentibus. Quod ita factum eſt, *Ut Scriptura impleretur, dicens: Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam miſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerunt.*

Matt. 27. 35. Marc. 15. 24 Luc. 23. 14.

Pſal. 21. 19.

25. 26. 27. *Stabant autem juxta crucem Jeſu*, ut eum videre & loquentem audire poſſent, *Mater ejus* Virgo Maria, *& ſoror Matris ejus Maria Cleophæ* conjux, *& Maria Magdalene.. Cùm vidiſſet ergo Jeſus Matrem, & Diſcipulum ſtantem, quem diligebat*, Johannem ſcilicet Zebedæi filium, *dixit Matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus.* Hic tibi pro me filii erit loco, hic tibi filii officia exhibebit. *Deinde dicit Diſcipulo: Ecce Mater tua.* Hanc ut matrem poſthac obſervabis, & illius curam geres, dilectione & ſollicitudine filiali. *Et ex illa hora accepit eam Diſcipulus in ſua*, in domum ſuam, & curam. Hinc intelligitur, Joſephum B. Mariæ Virginis ſponſum, cùm hæc gererentur, mortuum fuiſſe: alioqui Matris ſuæ curam alteri Jeſus non demandaſſet.

28. 29. 30. *Poſtea, ſciens Jeſus quia omnia* quę paſſurus erat à Judæis vivus, *conſummata ſunt*, maxima ex parte, *ut conſummaretur* etiam *Scriptura*, ut implerentur Vaticinia, quibus prædicebatur potandum eſſe aceto, dixit, *Sitio.* Sitim ex ſanguinis copioſa effuſione, & acerbiſſimis cruciatibus contraxerat. *Vas ergo erat aceto plenum*, ad potandum cruciarios, & ad ſiſtendum ſanguinem ex eorum vulneribus diffluentem. *Illi autem*, nempe milites, *ſpongiam plenam aceto, hyſſopo circumponentes*: id eſt, ſpongiam ramuſculis hyſſopi, quaſi funiculis calamo ſeu arundini circumligantes, *obtulerunt ori ejus.* Confer cum *Matth.* 27. 48. & *Marci* 15. 36. *Cùm ergo accepiſſet Jeſus acetum, dixit: Conſummatum eſt.* Quicquid Dei conſilium & voluntas à me faciendum aut tolerandum in hac mortali vitâ ad hominum ſalutem decrevit: Quicquid de mea diſpenſatione & paſſione veteribus figuris adumbratum, & Prophetarum vaticiniis prædictum, jam impletum & perfectum eſt. *Et inclinato capite*, ut ſe ſponte mori oſtenderet, *tradidit Spiritum*, in manus Dei Patris. *Quis ita dormit quando voluerit, ſicut Jeſus mortuus eſt quando voluit? Quis ita veſtem ponit quando voluerit, ſicut ſe carne exuit quando voluit? Quis ita cùm voluerit abit, quomodo cum voluit obiit?*

Pſal. 68. 22.

S. Auguſt. Tract. 19. in Ioann. n. 6.

32. *Judæi ergo* (*quoniam Paraſceve erat*, Vigilia & præparatio ſabbati) *ut non remanerent in cruce corpora ſabbato*, (*erat enim magnus dies ille ſabbati*; id eſt, ſolemnis admodum & celebris, utpotè qui unus eſſet ſeptem dierum Paſchalium) *rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura*, ut mors eorum crurifragio acceleraretur, *& tollerentur* eorum corpora è patibulo antè veſperam qua ſabbatum inchoabatur. Confer cum *Deu-*

teron. 21. *verſ.* 22. *&* 23. *Quando peccaverit homo quod morte pleƈtendum eſt, & adjudicatus morti appenſus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver ejus in ligno, ſed in eadem die ſepelietur : quia maledictus à Deo eſt qui pendet in ligno.* Hanc legem Judæos ſua ætate religioſè ſervaſſe ſcribit Joſephus. *Lib. 4. de Bello Iud. c. ult.*

32. 33. 34. 35. 36. 37. *Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura , & alterius qui crucifixus eſt cum eo. Ad Jeſum autem cùm veniſſent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura*; quod ſuperfluum fuiſſet : *ſed unus militum*, ſpiculatorum, *lancea*, qua erat armatus, *latus ejus aperuit*, ſeu perfodit, quod divino conſilio factum eſt, ut morte Jeſu certiſſimo teſtimonio comprobata, fides reſurrectionis ejus firmaretur : *& continuò exivit ſanguis & aqua*, præter naturæ ordinem. Niſi enim manatio illa aquæ & ſanguinis ex Chriſti Jeſu mortui latere miraculum fuiſſet, S. Evangeliſta triplicem de hujus eventus veritate aſſeverationem non ſubjunxiſſet. *Et qui vidit, teſtimonium perhibuit: & verum eſt teſtimonium ejus.* Mos eſt Joannis de ſe in tertia perſona loqui. Teſtimonium ejus qui id ſcribit ad memoriam ſempiternam, firmum eſt & minimè fallax, tametſi ſingulare ſit, quia teſtis oculatus erat. *Et ille ſcit quia vera dicit*: certò ſibi conſcius eſt ſe rem narrare prout geſta eſt, licèt priores Evangeliſtæ non meminerint. Hæc autem teſtatus eſt & ſcripſit, *Ut & vos credatis*, id factum eſſe, Jeſumque verè mortuum eſſe, ac proinde à mortuis verè reſurrexiſſe. *Facta ſunt enim hæc ut Scriptura impleretur : Os non comminuetis ex eo.* Quod de agno Paſchali, Chriſti typo, in Lege præceptum eſt. *Et iterum alia Scriptura dicit : Videbunt in quem transfixerunt.* Videbunt (in die ſcilicet ultimi judicii) eum cujus latus lancea perſoderunt. Verſio Septuaginta Interpretum Zachariæ locum ita reddit : *Et aſpicient ad me pro eo quòd inſultaverunt.* Textum verò Hebraicum ſic vertit S. Hieronymus : *Et aſpicient ad me quem confixerunt.* Varias illas interpretationes peperit varietas lectionum Septuaginta Interpretes fortè legerunt *racdu*, quòd optimè verterunt, κατωρχήσαντο, id eſt, *inſultaverunt*; Sanctus verò Hieronymus & alii legerunt in Hebræo fonte *dachru*, id eſt, *transfixerunt*, quod & in hodierno Codice legitur : utrumque verbum conſtat iiſdem litteris, ſed aliter diſpoſitis. Commutatio igitur & ſimilitudo litterarum *Daleth* & *Reſch* variam lectionem fecit. *Joannes autem Evangeliſta, qui de pectore Domini hauſit ſapientiam, Hebræus ex Hebræis, quem Salvator amabat plurimùm, non magnopere curavit quid Græcæ litteræ continerent ; ſed verbum è verbo interpretatus eſt, ut in Hebræo legerat, & tempore Dominicæ Paſſionis dixit eſſe completum.* Utramque interpretationem aliàs commemorans S. Hieronymus ait : *Diſcrepat Evangeliſtæ, ſeptuaginta Interpretum, noſtraque tranſlatio : & tamen ſermonum varietas Spiritus unitate concordat.* Nec vero abſimile eſt olim etiam apud 70. Interpretes variam fuiſſe lectionem hujus Zachariæ loci. Tertullianus enim legit, *quem pupugerunt*; S. Cyprianus, *in quem transfixerunt*, quamvis ſola Verſione ſeptuaginta Interpretum Latinè reddita uterentur. Id confirmant Viri Eruditi ad hunc Zachariæ locum in Scholiis Editionis Sixtinæ: Α'νθ' ὧν κατωρχήσαντο; *Sic quoque eſt in quibuſdam aliis libris; in quibuſdam antecedit*, εἰς ὃν ἐξεκέντησαν *Eſt qui habeat*, εἰς ὃν ἐξεκέντησαν, *nec habeat*, ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο, quæ duplex videtur eſſe interpretatio.

Exod. 12. 46. Num. 9. 12. Zachar. 12. 10. S. Hieron. in Zachar. c. 12. Epiſt. 101 ad Pammach. de optimo genere interpretandi. Tertull. lib advers. Judæos. c. 14. lib de Reſu. carnis c. 22. lib. 3. cont. Marcion. c. 7. S Cypr. lib. 2. advers. Iud.

38. 39. 40. *Poſt hæc autem rogavit Pilatum Joſeph ab Arimathæa (eo quod eſſet diſcipulus Jeſu, occultus autem*, hactenus, *propter metum Judæorum*, qui contumeliam excommunicationis irrogabant omnibus qui ſe diſcipulos Jeſu profiterentur, ejicientes eos è Synagoga) *ut tolleret corpus Jeſu.* Rogavit Pilatum ut ſibi liceret è cruce tollere corpus Jeſu, ac ſepelire. *Et permiſit Pilatus. Venit ergo* ad crucem, *& tulit corpus Jeſu. Venit autem & Nicodemus qui venerat* ante hac *ad Jeſum nocte primùm, ferens mixturam myrrhæ & aloës quaſi libras centum.* Ut pollincturæ magnificentiâ ſuam de Jeſu exiſtimationem, ſuumque in illum religioſum affectum teſtarentur. *Acceperunt ergo corpus Jeſu, & ligaverunt illud linteis* involutum *cum aromatibus, ſicut mos eſt Judæis ſepelire.* *Matt. 27. 57. Marc. 5. 43. Luc. 23. 50. Ioann. 1.*

41. 42. *Erat autem in loco*, in illo ſuburbano, *ubi crucifixus eſt, hortus; & in horto monumentum novum, in quo nondum quiſquam poſitus erat*: quod divino conſilio factum, ne quis alius ſurrexiſſe crederetur. *Ibi ergo, propter Paraſceven Judæorum, quia juxta erat monumentum, poſuerunt Jeſum.* Urgebat ſcilicet tempus; paucæ ſupererant horæ uſque ad veſperam, quæ ſolemni ſabbato initium dabat, & ideo longiùs deferri non poterat ſacrum corpus.

Senſus Moralis.

1. TUNC *apprehendit Pilatus Jeſum, & flagellavit.* Chriſto Jeſu pro nobis flagellato rectè accommodantur illa Prophetæ verba: *Supra dorſum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem ſuam.* Aquila & Theodotion, referentibus Heracleota & Theodoreto, interpretati ſunt, *Supra dorſum meum araverunt peccatores.* Supra ſacrum Chriſti Jeſu corpus barbari milites loris & virgis ſulcos duxerunt, ſacram ejus carnem proſcindentes ad eum modum quo aratrum terram proſcindit, & ſanguinis rivos ex toto illius corpore effundentes. Immanem illam flagellationem in carne innocenti patitur Jeſus, ut concupiſcentiam in corpore noſtro dominantem expiet, & ſanet. Cùm igitur angelus ſatanæ nos colaphizat, & tentat de impudicitia, Chriſtum pro nobis flagellatum cogitemus, & gratiam ejus imploremus, atque ut ipſam impetremus, orationi jungamus macerationes carnis, per flagellationem Jeſu Chriſti ipſum Salvatorem noſtrum orantes ut peccatum nobis dominari non patiatur, & à tentatione nos liberet, & quam inviti patimur concupiſcentiæ rebellionem deteſtemur. Ingemiſcamus coram Deo, cum Apoſtolo dicentes: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jeſum Chriſtum.* Et cum Propheta : *Ego autem in flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper.* Apoſtolum imitemur, corpus noſtrum caſtigantes, & in ſervitutem redigentes, affligentes, *lividum facientes* ut SS. Patres explicant, ne in eo regnet peccatum. Immunitatem à flagellis, vel diſciplinis ſponte ſuſceptis Chriſtum flagellatione ſua nobis procuraſſe qui finxerit, haud ſanæ mentis eſt. Quin etiam favet Hæreticis, qui Chriſti ſatisfactione immunitatem ab onere ſatisfactionis nobis procuratam aſſerunt. Sed nobis præſtitit flagellatione ſua, noſque docuit, ne peccato & diabolo ſerviamus, noſque divinæ iracundiæ flagellis æternùm obnoxios reddamus. Hic ſenſus eſt Verſuum Prudentii, Amœni, aut Sedulii, de Columna cui Chriſtus ad flagellationem ſubeundam fuit alligatus.

Pſal. 128. 3. Pſal. 37. 18. 1. Cor. 9. S. Iren. lib. 6. adverſ. Hæreſ. c. 72. S. Paulin. Epiſt. 43. S. Petrus Chryſol. Hom. 16.

Vinctus in his Dominus ſtetit ædibus; atque columnæ
Annexus, tergum dedit ut ſervile flagellis.
Perſtat adhuc, templumque gerit veneranda columna:
Noſque docet cunctis immunes vivere flagris.

Non more Judaico, quo conſtitutum erat ut verbera quadragenarium numerum non excederent, ſed Romano, Chriſtum flagellatum fuiſſe à Romanis Militibus, juſſu Pilati Romani Præſidis, longè probabilius eſt, & S. Hieronymi auctoritate firmatum. Et ſi more Judaico, Milites barbaros numerum Lege Moſaica præſcriptum longè exceſſiſſe credibile eſt, cùm ſine modo illos in Chriſtum Jeſum ſæviiſſe, tota paſſionis ejus probet hiſtoria. *Deuteron. 25. S. Hieron. in c. 27. S. Matth.*

Apud Lacedemonios ſolemnis erat flagellationis dies, quo pueri per integrum diem flagellis cæſi ante Dianæ aram, *Tertull. lib ad Martyres*

Plutarch. in Inſtitu. tis Lacon. Cicero. Tuſcul. 11.

Pſal. 31.

aram, ſæpenumero verbera ad mortem uſque læti alacreſque tolerabant. Chriſtus acerbiſſimam flagellationem propoſito gaudio patitur ut divinæ juſtitiæ pro nobis ſatisfaciat, noſque à verberibus liberet. *Multa* enim *flagella peccatoris.* De viro autem juſto ſcriptum eſt : *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* In corpore noſtro mortificationem Chriſti circumferamus, flagellationem acerbiſſimam, quam pro nobis pertulit, grato & devoto animo honorantes. *Optimè pœnitet, qui dum carnem verberibus mactat, lucrum quod delectatione carnis amiſerat, afflictionibus compenſat : & ſalubrem illi amaritudinem ingerit, cujus olim noxia nunc delectatione peccavit. Nihil differt quibus pœnis caro pœnitentis addicitur, dummodo voluptas præcedentis illecebræ vicariâ repreſſi corporis afflictione mutetur.* Dignum Deo ſpectaculum homo pœnitens, qui ſui ipſius in corde ſe conſtituit judicem, reum in corpore, manibus ſe gaudet exhibere tortorem. *Hæc eſt hoſtia quæ viva mactatur, ad Deum per Angelos oblata defertur : & ſic humani corporis victima illi unico ſacrificio, quod in ara crucis oblatum eſt, inviſibiliter permiſcetur : & in uno theſauro ſacrificium omne reconditur, videlicet & quod unumquodque membrum, & quod Caput omnium obtulit electorum.*

S. Petrus Damiani lib 5. Epiſt. 8. ad Clericos Florentinos.

Idem Opuſc. 43. c. 6.

2. *Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti ejus, & veſte purpurea circumdederunt eum.* Spinis coronatur Dominus Jeſus, & pallio purpureo ad irriſionem regiæ dignitatis ſuæ indutus, à militibus illuditur & cæditur. Sic hominum ſuperbiam & ambitionem expiat : ſic pro Adami primo peccato, quod ſuperbia fuit inobedientiæ parens, juſtitiæ Patris ſatisfacit. Regiam dignitatem ultro ſibi oblatam à turbis in deſerto reſpuit, fugit, quia coronam parabant nullis ſpinis intertextam, nullis contumeliis probroſam. Nunc verò ſpineam coronam, & coccineam chlamydem, qua per ludibrium à militibus induitur, gerere non recuſat. Hæc ſcilicet inſignia Regi per crucem regnanti conveniunt. Regem hominem à ſubditis ſuis ſic excipi, ſic illudi, ſic verberari ; quis ſine commiſerationis ſenſu ; quis ſine indignatione adversùs barbaros & impios illos ſubditos audiret ? Hæc non ſolùm à ſubditis, ſed à creaturis ſuis patiturRex gloriæ, cœli terræque Dominus, & noſtri causâ patitur, nec compatimur ! *Et veniebant ad eum, & dicebant : Ave Rex Judæorum : & dabant ei alapas.* O qualia tributa ! Supêrbi & ambitioſi Chriſtiani, qui honores, dignitates, mundi gloriam, laudes hominum concupiſcunt, & ſæpè malis artibus quærunt, qui independentiam affectant, qui Dei donis extolluntur, & ejus lege contempta dicunt in corde ſuo, *Non ſerviam*, coronam ſpineam Jeſu Chriſto plectunt, cum per ludibrium Regem ſalutant, alapas infligunt Salvatori ſuo. *Exurge Deus, judica cauſam tuam : memor eſto improperiorum tuorum, eorum quæ ab inſipiente ſunt tota die. Ne obliviſcaris voces inimicorum tuorum : ſuperbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper.* Omnium verò miſerere, qui ſub potenti manu tua, & ad pedes Chriſti tui humiliati ſincero animo aiunt : *Deo ſubjecta eſto anima mea, quia ipſe Deus meus & Salvator meus,*

Pſal. 73. 22. 23.

Pſal. 61.

5. (*Exivit ergo Jeſus portans coronam ſpineam, & purpureum veſtimentum :*) *Et dicit eis : Ecce homo.* Hoc diademate nobis coronam gloriæ comparat : his ſpinis maledictionem ſolvit terræ noſtræ, ſpinas & tribulos nobis germinantis. *Egredimini & videte filiæ Sion, Regem Salomonem in diademate quo coronavit illum mater ſua*, immò potiùs noverca Synagoga, *in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus*: in die quo ſibi deſponſavit Eccleſiam, quam diem & ardentiſſimè deſideravit, & cum gaudio incredibili vidit. *Qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta.*

Cantic. 3.

Hebr. 11. 2.

Ecce Homo, non clarus imperio, ſed plenus opprobrio : ſi Regi invidetis, jam parcite, quia dejectum videtis : flagellatus eſt, ſpinis coronatus eſt, ludibrioſa veſte amictus eſt, amaris conviciis illuſus eſt, alapis cæſus eſt, ſervet ignominia, frigeſcat invidia. Ecce *Vir dolorum & ſciens infirmitatem.* Hominem-ne agnoſceretis, niſi vos monerem ? *A planta pedis uſque ad verticem non eſt in eo ſanitas.* Ecce Homo, *opprobrium hominum, & abjectio plebis.* Ad hunc ſtatum eum peccata noſtra redegerunt. Fortiùs clamant crimina noſtra quàm Judæi : *Crucifige, crucifige eum.* Chriſtus pro peccatoribus clamat ad Patrem, *Miſerere :* peccatores ingrati contra Chriſtum clamant, *Crucifige.*

S. Aug. Tract. 116. in Ioann.

10. 11. *Dicit ergo ei Pilatus : Mihi non loqueris ? Neſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te ? Reſpondit Jeſus : Non haberes poteſtatem adversùm me ullam, niſi tibi datum eſſet deſuper.* Ubi non reſpondebat Jeſus, *ſicut ovis ſilebat* : ubi reſpondebat, *ſicut Paſtor docebat.* Diſcamus ergo quod dixit, quod & per Apoſtolum docuit ; quia *Non eſt poteſtas niſi à Deo* : & plus peccat qui poteſtati innocentem occidendum livore tradit, quàm poteſtas ipſa ſi eum timore alterius majoris poteſtatis occidit.... Chriſti Jeſu ſingulare & admirabile ſilentium honoremus patientia noſtra & ſilentio, querimonias, excuſationes, murmurationes, & impatientiæ verba comprimendo, quæ variis in occaſionibus amor proprius effundere ſolet. Perſecutiones, calumnias, obtrectationes, convitia, detrimenta, morbos, orbitates, lites improbas, adverſa quæque volente Deo nobis inferri & contingere cogitemus, qui pœnæ auctor eſt, non culpæ : patiamur cum ovium manſuetudine, exemplo Chriſti Jeſu, *Qui cùm malediceretur ; non maledicebat ; cùm pateretur, non comminabatur ; tradebat autem judicanti ſe injuſtè.* Corde humiliato dicamus cum Propheta : *Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu feciſti : amove à me plagas tuas.* Secundùm infirmitatem carnis loquor, ne à fortitudine manus tuæ ego deficiam in increpationibus. Cæterùm ſciens te propter iniquitatem corripere hominem, ad flagella paratus ſum, & non ſum turbatus. *Amici mei & proximi mei adversùm me appropinquaverunt, & ſteterunt. Et qui juxta me erant, de longè ſteterunt, & vim faciebant qui quærebant animam meam. Et qui inquirebant mala mihi, locuti ſunt vanitates ; & dolos tota die meditabantur. Ego autem tamquam ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum Et factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones.*

S. Auguſt. Tract. 126 in Ioannem.

Rom. 13. 1.

1. Petri 2, 23.

Pſal. 38. 13.

Pſal. 37.

17. *Et bajulans ſibi crucem exivit in eum qui dicitur Calvariæ locus*, &c. Chriſtus verus Iſaac, ut Dei victima, portat lignum ſacrificii ſui in monte offerendi : *Tulit quoque ligna holocauſti, & impoſuit ſuper Iſaac filium ſuum.* Ut victor, portat arma quibus diabolum, peccatum, mortem, mundumque debellaturus eſt. *Delens quod adversùs nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & tulit illud de medio, affigens illud cruci : & exſpolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Ut Rex denique ſceptrum gerit quo populum ſuum reget. *Cujus principatus ſuper humerum ejus.*

Geneſ. 22. 6.

Coloſſ. 2. 4. 15.

Iſai. 9. 6.

Et bajulans ſibi crucem exivit, &c. Crucis pondere Chriſtus Jeſus opprimitur. Non mirum, ſiquidem peccata noſtra cum ipſa cruce portabat. Graviſſimum eſt peccati onus : *Sicut onus grave gravatæ ſunt ſuper me.* Peccatum non adeò grave eſt peccatori qui illud amat. In ejus corde velut in centro eſt : Gravia porrò in centro non gravitant (inquiunt Philoſophi) At in Chriſto ſunt peccata noſtra extra centrum, quia peccatum non fecit : quapropter graviſſimum illi eſt crucis onus, in qua peccata noſtra ipſe portat. *Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, ut peccatis mortui, juſtitiæ vivamus.*

Pſal. 37. 5.

1. Petr. 2. 24.

18. *Ubi crucifixerunt eum : & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem Jeſum.* Chriſtum uſque ad crucem ſequi, cum illo cruci configi caritate debemus. *Humiliavit ſemetipſum uſque ad mortem crucis, factus pro nobis maledictum*, ut nos à maledicto liberaret : crucifixus eſt in medio latronum, ut nos ad ſocietatem perduceret Angelorum. Humiliemus nos ipſos ad pedes crucis ejus. Felices

nos exiſtimemus, ſi Dei causâ detur nobis aliquid pati. (1. Petri 2. 19. 20. 21.) *Hæc eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens injuſtè. Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes & colaphizati ſuffertis? Sed ſi bene facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum ut ſequamini veſtigia ejus.....* (S. Auguſt. lib. de Sancta Virginit. c. 54. 55.) *Inſpicite vulnera pendentis, ſanguinem morientis, pretium credentis, commercium redimentis. Hæc quanti valeant cogitate, hæc in ſtatera caritatis appendite.... Toto vobis figatur in corde, qui pro vobis eſt fixus in cruce.* Domine Jeſu, nullus te quærit, nullus te invenit niſi crucifixus. O glorioſa crux, radicare in me, ut aſcendam in te.

25. 26. 27. *Stabant autem juxta crucem Jeſu mater ejus. Cùm vidiſſet ergo Jeſus matrem, & Diſcipulum ſtantem quem diligebat, dixit Matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit Diſcipulo: Ecce mater tua.* Stat juxta crucem Virgo ſanctiſſima, ſuo & Eccleſiæ totius nomine, ut Chriſtum Jeſum in cruce morientem offerat Patri, ſeque ipſam per illum offerat in holocauſtum. Mater Jeſu ſtans juxta crucem præſagiebat ac repræſentabat fidelitatem Eccleſiæ, Martyrum conſtantiam, ſexus etiam infirmioris invictam fortitudinem, quem nec mors ipſa ſeparare poterit à charitate Dei, gratiâ Jeſu Chriſti roboratum, quæ ex ejus cruce manat. Tunc impletur Simeonis Prophetia: *Tuam ipſius animam pertranſibit gladius.* (S. Bern.) „ Pertranſiit ipſius animam vis doloris, „ ut plus quàm Martyrem non immeritò prædicemus, in „ qua nimirum corporeæ ſenſum paſſionis excesſerit com- „ paſſionis affectus. Chriſtus corpore moritur in cruce; „ Maria corde commoritur juxta crucem. Facit illud cari- „ tas, qua majorem nemo habuit: facit & hoc caritas, cui „ poſt illam ſimilis non fuit.... In tabernaculo illo duo „ videres altaria; aliud in pectore Mariæ, aliud in corpore „ Chriſti; Chriſtus carnem, Maria immolabat animam. (Arnoldus Abbas Bonævallis Tract. de ſeptem verbis Domini.) „ Optabat quidem ipſa ad ſanguinem animæ, & carnis ſuæ „ addere ſanguinem, & elevatis in cruce manibus celebrare „ cum Filio ſacrificium veſpertinum, & cum Domino Je- „ ſu corporali morte redemptionis noſtræ conſummare „ Myſterium: ſed hoc ſolius Summi Sacerdotis privile- „ gium erat ut de ſanguine munus intra Sancta inferret, „ nec poterat hæc ei conſors cum aliquo eſſe dignitas: & „ in reparatione hominibus nulli angelo, nulli homini cum „ eo fuit, aut eſſe potuit communis auctoritas. *Cooperabatur tamen plurimùm, ſecundum modum ſuum, ad propitiandum Deum, ille Matris affectus: cùm tam propria quàm Matris vota caritas Chriſti perferret ad Patrem: cùm quod Mater peteret, Filius approbaret, Pater donaret. Diligebat Pater Filium, & Filius Patrem: Mater verò poſt utrumque ardebat, unumque erat quod diverſa exhibebant officia, quod Pater bonus, quod Filius pius, quod Mater ſancta intendebat; quod in commune elaborabat dilectio: ſimulque ſe complectebantur pietas & charitas & bonitas: Matre ſupplicante, Filio interpellante, Patre propitiante. Filius ad pectus Matris & ubera, Pater ad Filii crucem & vulnera reſpiciebat,*

Cùm vidiſſet Jeſus Matrem, &c. *dixit Matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus.* (S. Auguſt. Tract. 119. in Joann.) Fecit quod faciendum monuerat, & exemplo ſuo ſuos inſtruxit Præceptor bonus ut à filiis piis impendatur cura parentibus, *tamquam lignum illud in quo fixa erant membra morientis, etiam cathedra fuerit Magiſtri docentis.* In S. Joannis perſona electos omnes in filios recipit ſanctiſſima Virgo Maria, teſtamento Jeſu Chriſti in cruce morientis. Illam cum fiducia invocemus, & colamus ut Matrem; ejuſque Filio placere ſtudeamus animæ corporiſque caſtimoniâ, ut & illi grati ſimus. Hac virtute, necnon & dilectione quâ Chriſto crucifixo adhæſit, meruit Joannes munus illud inæſtimabile, ut Matri Jeſu loco filii eſſet, illamque Matrem haberet, quæ Deum peperit: *Deinde dicit Diſcipulo: Ecce Mater tua.* (Arnoldus Bonæval.) Vices Filii naturalis filius accipit adoptivus, & transfunditur in miniſtrum filialis affectus: formaturque & firmatur in ambobus pietatis unicæ gratus conſorſque complexus, non ex traduce naturæ, ſed ex munere gratiæ. Tu igitur, Joannes ſancte, ad hoc eligeris ut miniſtres & obſequaris, *ea dilectione quâ filius; eâ obedientiâ qua diſcipulus; ea abjectione qua miniſter & famulus. Petro commendatur Eccleſia, tibi Maria: illi tumultuoſa negotia, tibi pacifica & quieta: illi atria & veſtibulum, & altaria ſanguinum: tibi commendatur altare incenſi, & Sancta ſanctorum. Ad culmen miniſterii tui nullus tecum admittitur: ſolus illi aſſiſtis propitiatorio: ſolus illud vas aureum continens manna illud divinæ legis ſcrinium Pontifex deſtinatus obſervas.*

Mulier, ecce filius tuus. (S. Ambr. lib. 10. in Luc. n. 131. 132.) Teſtabatur de cruce Chri- „ ſtus, & teſtamentum ejus ſignabat Joannes, dignus tanto „ teſtatore teſtis... Sed nec Maria minor quàm matrem „ Chriſti decebat, fugientibus Diſcipulis ante crucem „ ſtabat, & piis ſpectabat oculis Filii vulnera, quia expe- „ ctabat non pignoris mortem, ſed mundi ſalutem. Aut „ fortaſſe quia cognoverat per Filii mortem mundi redem- „ ptionem, putabat ſe & ſua morte publico muneri aliquid „ additurum. Sed Jeſus non egebat adjutore ad mundi re- „ demptionem, qui dixit: *Factus ſum ſicut homo ſine adjutorio inter mortuos liber.* (Pſal. 87. 5.) Suſcepit quidem Matris affectum, ſed non quæſivit hominis auxilium.... Chriſto patienti cum pia Matre compatiamur, offeramus illi noſmetipſos *Hoſtiam vivam, ſanctam, Deo placentem;* per Chriſtianam mortificationem paſſionem ejus in carne noſtra adimpleamus, ut dicere poſſimus cum Apoſtolo: *Gaudeo in paſſionibus, & adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea.* (Coloſſ. 1. 24.)

28. *Poſtea ſciens Jeſus quia omnia conſummata ſunt, ut conſummaretur Scriptura, dixit: Sitio,* &c. Siti ſua intemperantiam Adami & filiorum ejus Chriſtus expiat. Ejus exemplum ad tolerandam ſitim, jejuniorum ſaltem diebus, nos roboret. Sitim ejus honoremus à potu abſtinendo extra horam refectionis Carnis terat ſuperbiam, non cibi tantùm, ſed potûs parcitas. Sitim inordinatam ſitim vitioſam bonorum & delectationum temporalium, qua corda noſtra conſumuntur, reſtinguamus aceto quod ori Salvatoris noſtri oblatum eſt, paſſionis ejus amaritudine.

Sitio. Chriſti *ſitim ſacramentalem* vocat Arnoldus Abbas, *quâ non tam deſideratur potus, quàm hominum ſalus.* Hanc ſitim David prædixerat his verbis *Quouſque irruitis in hominem? Interficitis univerſi vos tamquam parieti inclinato & maceriæ depulſæ? Veruntamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in ſiti.* (Pſal. 61. 3. 4.) Re- (S. Aug. Enarrat. in Pſalm. 61.) „ tribuebant enim mala pro bonis. Illi interficiebant, „ illi repellebant; ego autem ſitiebam: illi pretium meum „ cogitaverunt repellere; ego eos in corpus meum ſitie- „ bam trajicere. Bibendo enim quid facimus, niſi humo- „ rem foris poſitum in membra mittimus, & in corpus no- (Exod. 32. 20.) „ ſtrum ducimus? Hoc fecit Moyſes in capite vituli. Ca- „ put vituli, magnum ſacramentum. Caput enim vituli „ corpus erat impiorum, in ſimilitudine vituli manducantis „ fœnum, terrena quærentium, quia omnis caro fœnum „ Iratus Moyſes in ignem miſit, comminuit, in aqua ſpar- „ ſit, bibendum populo dedit; & ira Prophetæ admini- „ ſtratio facta eſt Prophetiæ. Corpus enim illud in ignem „ mittitur tribulationum, & verbo Dei comminuitur.... „ Et quid jam evidentius, quàm quòd in corpus illud civi- „ tatis Jeruſalem, cujus imago erat populus Iſraël, per bap- „ tiſmum trajiciendi erant homines? Ideo in aqua ſpar- „ ſum eſt, ut in potum daretur. Hoc uſque in finem ſitit „ iſte, currit & ſitit. Multos enim bibit, ſed numquam erit „ ſine ſiti. Inde eſt enim *Sitio, Mulier, da mihi bibere.* (Joan. 4. 7.) Sa- „ maritana mulier ad puteum ſitientem Dominum ſenſit; „ & à ſitiente ſatiatus eſt: *Senſit prior illa ſitientem, ut biberet ille credentem.* Et in cruce poſitus, *Sitio* dixit, quamvis illi non hoc dederint quod ſitiebat. *Ipſos enim ſitiebat;* at illi acetum dederunt.

Sitio. (S. Auguſt. Enarrat. in Pſal. 41.) Cervus ſerpentes necat, & poſt ſerpentium interemptionem majori ſiti inardeſcit, peremptis ſerpenti-

bus ad fontes acriùs currit. Chriſtus Jeſus cum antiquo ſerpente diaboló in cruce pugnavit, cumque vicit, debellavit: ideo proximus conſummationi victoriæ dixit; *Sitio*. Sitiamus & nos fontem vivum, Deum noſtrum; ſed ut alacriùs curramus ad fontem, ſerpentes necemus. Serpentes vitia tua ſunt: *Conſume ſerpentes iniquitatis; tunc ampliùs deſiderabis fontem veritatis. Interfice in te quicquid contrarium eſt veritati*: & cùm te videris vacare à cupiditatibus perverſis, deſidera fontes aquarum: habet Deus unde te reficiat, & impleat venientem ad ſe poſt interemptionem ſerpentium, tanquam velocem
Pſal. 41. cervum. *Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te, Deus.*

30. *Cùm ergo accepiſſet Jeſus acetum, dixit: Conſummatum eſt.* Conſummata eſt juſtitia Dei, quæ majorem & accuratiorem ſatisfactionem exigere non potuit pro hominum peccatis, quàm ſatisfactionem hominis Dei. Conſummata eſt caritas & miſericordia Salvatoris, cujus majus ſpecimen præbere non potuit, quàm moriendo
Hebr 10. pro hominibus peccatoribus, inimicis, ingratis. Conſummata eſt malitia, & crudelitas hominum, qui acerbiſſimas pœnas, & mortem atrociſſimam maximèque contumelioſam Auctori vitæ intulerunt. Conſummata ſunt vetera omnia ſacrificia *unâ oblatione* qua Chriſtus Pontifex futurorum bonorum *conſummavit in ſempiternum ſanctificatos*. Humilitas, obedientia, patientia Chriſti Jeſu conſummatæ ſunt. *Conſummatum eſt. Et inclinato capite tradidit ſpiritum.* A Chriſto moriente gratiam benè moriendi humiliter poſtulemus. Chriſtianæ vitæ, noſtrique ſtatus officia, Dei Mandatis, & Evangelio obedientes impleamus, & conſummemus. Ad ſpiritum Deo reddendum parati ſimus. Ne à nobis avellatur vita, ſed reddatur Creatori à quo accepimus. Mors Chriſtiani ſacrificium eſt: ſpontaneum ergo ſit & voluntarium. Hominium eſt, ſupremo vitæ & mortis Domino exhibitum: cum ſubjectione fiat & obedientia, ſatisfactio eſt, humilis ſit. Reſtitutio eſt, amore juſtitiæ ſanctificetur. Curſûs noſtri conſummatio eſt, omnium officiorum Chriſtianæ vitæ ſit conſummatio. *Conſummatum eſt, & inclinato capite tradidit ſpiritum.*

34. *Unus militum lanceâ latus ejus aperuit, & continuò exivit ſanguis & aqua.* Obſtetricante lancea latus Chriſti mortui apertum eſt, ut illic vitæ oſtium panderetur, unde Sacramenta Eccleſiæ manaverunt, ſinè quibus ad vitam, quæ vera vita eſt, non intratur. *Ille ſanguis in remiſſionem fuſus eſt peccatorum: aqua illa ſalutare temperat poculum: hæc & lavacrum præſtat & potum.* Hoc prænuntiabat quod Noë in latere arcæ oſtium facere juſſus eſt, quâ intrarent animalia, quæ non erant diluvio peritura, quibus præfigurabatur Eccleſia. Propter hoc prima mulier facta eſt de latere viri dormientis, & appellata eſt vita materque vivorum. Magnum quippe ſignificavit bonum ante magnum prævaricationis malum. Hic ſecundus Adam inclinato capite in cruce dormivit, ut inde formaretur ei conjux, quod de latere dormientis effluxit. O mors unde mortui reviviſcunt! Quid iſto ſanguine mundius? Quid vulnere iſto ſalubrius? *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt. Et tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & ſanguis, & hi tres unum ſunt.* Sufficere nobis non poſſet ad intellectum veritatis teſtimonium quod de cælo eſt, quod ſibi ipſi perhibet Trinitas, niſi nobis innoteſceret aliquibus ſignis & aliquibus argumentis fidei veritas. Sunt itaque hæc tria, Spiritus ſanctificationis, ſanguis redemptionis, aqua purificationis. Non redimit ſanguis, niſi quos gratia vocat & lavat: nec niſi ablutos & mortuos peccato Spiritus ſanctificat. In commune participant redemptio, & ablutio, & ſanctificatio. Alterum ſine altero eſſe non poteſt: quodque agitur, unum eſt, non multiplex. Spiritus namque ſanctus ſuperfertur Myſteriis, intereſt Sacramentis, quorum rationem aqua mundans ſignificat, quæ illius rei continent ſignum, cui & ſanguis Chriſti, & Spiritus Dei præbet effectum. In aqua mundamur, in ſanguine informamur. ... Admitte me, Domine Jeſu, in cor tuum, ut inde latices ſalutis hauriam. Da ut cum eodem caritatis ardore, cum eodem devotionis affectu ſacra Myſteria Corporis & Sanguinis tui ex Altari percipiam, quo manantem ex latere tuo ſanguinem ſugerem: ſiquidem firma fide credo bibi in Calice, quod fluxit ex latere.

S. Auguſt. Tract. 120. in Ioann. — Geneſ. 6. 16. — Geneſ. 2. 22. — 1. Ioan. 5. — Arnoldus Abbas Tract. de ſeptem verbis Domini.

CAPUT XX.

Senſus Litteralis.

1. 2. UNA *autem Sabbati*, id eſt, prima die hebdomadis, *Maria Magdalene*, cum aliis piis mu-
Marc. 16. 2. lieribus, quibus ad opus pietatis dux erat, *venit mane*
Luc. 4. 1. *cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum*: ſub noctis finem itineri ſe commiſit, cùm tenebræ nondum diſcuſſæ eſſent, & ad monumentum pervenerunt cùm ſol inciperet illuceſcere: *& vidit lapidem ſublatum à monumento.* Saxum magnæ molis, quo ſpecûs os clauſum fuerat, inde revolutum conſpexit. *Cucurrit ergo*, cum comitibus, & primariis Diſcipulis celeriter nuntiavit quod primùm viderat, & quod ſibi venerat in mentem, corpus ſcilicet Domini ablatum fuiſſe. *Et venit ad Simonem Petrum, & ad alium Diſcipulum, quem amabat Jeſus*, ipſum nempe, qui hæc ſcripſit, Johannem, *& dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento*, an honoris, an contumeliæ majoris causâ, incertum: *& neſcimus ubi poſuerunt eum.* Id Magdalene dictura non videtur, ſi cum aliis mulieribus jam vidiſſet Angelos, & de Reſurrectione Domini tam clarum, tam certum eorum teſtimonium audiviſſet.

3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. *Exiit ergo Petrus, & ille alius Diſcipulus, & venerunt ad monumentum*, rem exploraturi. *Currebant autem duo ſimul, & ille alius Diſcipulus præcucurrit citiùs Petro*, utpotè ætate junior & velocior, *& venit primus ad monumentum. Et cùm ſe inclinaſſet*, capite in ſpecum intromiſſo, utpote qui ſepulchrum introſpicere non poterat erectus, cùm oſtium humile, & ſepulchrum profundum eſſet: *vidit poſita*, ſeu jacentia in terra, *linteamina*, quibus corpus Jeſu fuerat involutum, velut abſentis corporis exuvias: *non tamen introivit*, Petrum exſpectans. *Venit ergo* paulò poſt *Simon Petrus ſequens eum, &*, omnia diligentiùs exploraturus, *introivit in monumentum, & vidit linteamina poſita*, ſive jacentia, *& ſudarium quod fuerat ſuper caput ejus*, quo caput ejus obtectum, & faciens velata fuerat Judaico ſepeliendi more, *non cum linteaminibus*, id eſt faſciis ſepulcralibus, *poſitum, ſed ſeparatim involutum*, ſeorſim complicatum, *in locum unum.* Quæ linteorum tam accurata collocatio furti ſuſpicionem omnem amovebat. Fures enim feſtinant, nec agunt aliena à ſuo inſtituto. *Tunc ergo introivit & ille Diſcipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit*, corpus Jeſu ſublatum eſſe, quod Maria Magdalene dixerat. *Nondum enim ſciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis reſurgere.* Nondum ſacram Scripturam planè intelligebant. Et quamvis Jeſum non ſemel audiviſſent ſe reſurrecturum tertia die aſſerentem, Myſterii tamen ſublimitas, & tarditas ingenii, fideique infirmitas obſtabant quo minùs hoc in animum admitterent. Confer cum *Lucæ* 24. 4. ubi ſcriptum eſt de *undecim* Apoſtolis, cùm mulieres referentes audiviſſent ſe ad monumentum Domini Angelos vidiſſe, qui eum à

S. Auguſt. Tract. 120. in Ioann. n. 9.

mortuis reſurrexiſſe aſſeruerant, ſicut ipſe Jeſus eis præ- A dixerat: *Et viſa ſunt ante illos, ſicut deliramenta, verba iſta, & non crediderunt illis.* Subdit S. Joannes Verſ. 10. *Abierunt ergo iterum Diſcipuli ad ſemetipſos.* Petrus & Joannes in domum reverſi ſunt.

11. 12. *Maria autem* Magdalena, quæ ad monumentum cum Petro & Joanne iterum venerat, aliis etiam piis mulieribus comitantibus, & hac ſecunda vice Angelos cum illis viderat Chriſti reſurrectionem nuntiantes, illis recedentibus paululùm morata, *ſtabat ad monumentum foris plorans*, extra ſpeluncam ſcilicet in qua exciſum fuerat ſepulchrum. *Dum ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum: & vidit duos Angelos in albis*, albis ac ſplendidis veſtibus indutos, *ſedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi poſitum fuerat corpus Jeſu*: ſicut Cherubim ab utraque extremitate arcæ. B

Exod. 25. 18. 19.

13. 14. 15. *Dicunt ei illi: Mulier quid ploras?* Abſterge lacrymas, nulla tibi mœroris, immò magna lætitiæ ratio eſt. *Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum, & neſcio ubi poſuerunt eum. Hæc cùm dixiſſet, converſa eſt retrorſum*, oculos à monumento ad hortum vertit, ut ſolent anxii: *& vidit Jeſum ſtantem: & non ſciebat quia Jeſus eſt*: Domino plenum ac perfectum ejus contuitum ad tempus impediente, ut & vocis perceptionem. *Dicit ei Jeſus: Mulier, quid ploras, quem quæris? Illa exiſtimans quia hortulanus eſſet*, id eſt, horti illius colonus, illumque audiviſſe colloquium quod mox habuerat cum Angelis, *dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum*, quem à me quæri noſti, *dicito mihi ubi poſuiſti eum, & ego eum tollam*: ſi hîc locus non eſt corpori Domini C mei, indica mihi ubi lateat, & ego aliò transferri curabo, ut honeſte ſepeliatur.

16. 17. *Dicit ei Jeſus: Maria*: ea voce qua facilè agnoſceretur. *Converſa illa dicit ei: Rabboni* (*quod dicitur Magiſter*) Cùm verò ad pedes Domini provoluta, eos pro more complecti & oſculari vellet, *dicit ei Jeſus: Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum.* Ne in pedum meorum complexu morêris, opportuno tempore id facies: aliàs me tibi conſpiciendum dabo: nondum enim ad cælum aſcendi. *Vade autem ad fratres meos*, ad Diſcipulos meos, quos ut fratres diligo, *& dic eis*: hæc mea verba illis refert: *Aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum; Deum meum & Deum veſtrum. Veſtrum* natura & veritate, *meum* ratione carnis aſſumptæ. Veteres Patres, Hieronymum, D Auguſtinum, Cyrillum, Leonem Magnum ſententiam illam; *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum*, aliter fuiſſe interpretatos norunt Eruditi: ſed eorum interpretationes non ita planæ ſunt ac litterales, ut compertum erit legentibus.

S. Chryſ. Hom. 85. in Ioann. S. Hieron. Epiſt. ad Hedib. Quæſt. 5. S. Cyrill. lib. 12. S. Auguſt. Tract. 121. in Ioann. S. Leo ſerm. 2. de Aſcenſ. &c.

18. *Venit Maria Magdalene annuntians Diſcipulis Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi.* Videtur autem aſſecuta in itinere pias alias mulieres, quæ cum ipſa venerant ad monumentum, & paulò ante ipſam ex horto exiverant: & dum unà cum ipſis pergeret, *Jeſus occurrit illis dicens: Avete. Illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* Quod S. Matthæus commemorat.

Matt. 28. 9.

19. 20. *Cùm ergo ſerò eſſet die illa, unâ Sabbatorum*, eadem die, ad veſperam, *& fores eſſent clauſæ*, clauſis E foribus domûs *ubi erant Diſcipuli congregati, propter metum Judæorum, venit Jeſus, & ſtetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.* Clauſis foribus intravit, ut corpus ſuum glorioſum eſſe comprobaret. Ea virtute ad Apoſtolos intravit januis clauſis, qua in mundum intrans clauſo exivit utero Virginis. *Et cùm hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus*, necnon pedes, in quibus erant cicatricum veſtigia. *Gaviſi ſunt ergo Diſcipuli, viſo Domino*, ipſummet eſſe in eodem corpore redivivum minimè dubitantes.

Luca 24. 39. 40.

21. *Dixit ergo eis iterum: Pax vobis: Sicut miſit me Pater*, ad annuntiandum Evangelium, qua legatione ſum perfunctus; *& ego mitto vos*: pari auctoritate vos mitto in mundum univerſum, ad Eccleſiam meo nomine fundandam, colligendam, regendam.

22. 23. *Hæc cùm dixiſſet, inſufflavit*, flatum ſeu anhelitum in eos immiſit, Spiritum ſanctum ſe ipſis interiùs infundere hoc ſymbolo ſignificans, ſicut in primi hominis creatione Deus inſufflavit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt in animam viventem: *Et dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum*, cum hoc privilegio & auctoritate ut aliis dare poſſitis poteſtate miniſterii ad quod vos inauguro, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Quorumcumque peccata remittenda eſſe judicaveritis, verbiſque ipſis remiſeritis, poſtquam eos cognoveritis pœnitentia duci, eis verè ac reipſa remittentur à Deo: & quos à remiſſionis gratia tamquam indignos repuleritis, Dei judicio à venia repellentur. Non nudum miniſterium annuntiandi Evangelii, aut declarandi remiſſa eſſe peccata, ſed judiciaria poteſtas his verbis à Chriſto collata eſt Apoſtolis, & omnibus Legis novæ Sacerdotibus. Hoc Sacramentalis Confeſſionis fundamentum: ut quicumque remiſſionem peccatorum conſequi volunt, omnia & ſingula peccata mortalia Sacerdotibus aperiant: qui audita peccatorum varietate, & qualitate, ab ipſo reo accuſatore ſui, noverint cui remittenda ſint, cui retinenda, quis ſolvendus, quis ligandus; quis ſatisfactionis & pœnæ ſalutaris modus pœnitentibus imponendus. *Sed aiunt* Hæretici *ſe Domino deferre reverentiam, cui ſoli remittendorum criminum poteſtatem reſervent. Immo nulli majorem injuriam faciunt, quàm qui ejus volunt mandata reſcindere, commiſſum munus refundere. Nam cùm ipſe in Evangelio ſuo dixerit Dominus Jeſus:* Accipite Spiritum ſanctum; quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt; *Quis eſt ergo qui magis honorat, utrum qui mandatis obtemperat, an qui reſiſtit? Eccleſia in utroque ſervat obedientiam, ut peccatum & alliget & relaxet: Hæreſis in altero immitis, in altero inobediens, vult ligare quod non reſolvat: non vult ſolvere quod ligavit: in quo ſe ſua damnat ſententia. Dominus enim par jus & ſolvendi eſſe voluit, & ligandi, qui utrumque pari conditione permiſit. Ergo qui ſolvendi jus non habet, nec ligandi habet.... Eccleſiæ utrumque licet, Hæreſi utrumque non licet; jus enim hoc ſolis permiſſum Sacerdotibus eſt. Rectè igitur hoc Eccleſia vindicat, quæ veros Sacerdotes habet; Hæreſis vindicare non poteſt, quæ Sacerdotes Dei non habet. Non vindicando autem ipſa de ſe pronuntiat, quòd cùm Sacerdotes non habeat, jus ſibi vindicare non debeat Sacerdotale. Specta etiam illud, quoniam qui Spiritum ſanctum accepit, & ſolvendi peccata poteſtatem & ligandi accepit. Sic enim ſcriptum eſt:* Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur; & quorum detinueritis, detenta erunt. *Ergo qui ſolvere non poteſt peccatum, non habet Spiritum ſanctum. Munus Spiritus ſancti, eſt officium Sacerdotis; jus autem Spiritus ſancti, in ſolvendis ligandiſque criminibus eſt. Quomodo igitur munus ejus vindicant, de cujus diffidunt jure & poteſtate?*

S. Ambroſ lib. 1. de Pœnitentia c. 2.

24. 25. *Thomas autem unus ex duodecim*, unus ex Collegio Apoſtolico, quod primum fuit Duodecimvirûm; *qui dicitur Didymus*, id eſt gemellus, *non erat cum eis quando venit Jeſus.* Aberat cùm Jeſus Sociis ſe conſpicuum præbuit. Quo caſu abeſſet, fruſtra quæritur. Divina diſpenſatione id contigiſſe, minimè dubium. *Dixerunt ergo ei alii Diſcipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis; Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum*; quidam codices legunt, *fiſſuram*, alii *figuram*, id eſt foramina & veſtigia clavorum, quibus cruci affixus fuit, *& mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus*, lanceâ poſt mortem perforatum, non credam ipſum reſurrexiſſe: immò deluſos omnium veſtrûm oculos putabo & phantaſma pro vero corpore vos accepiſſe. Pertinax certè incredulitas Thomæ, qui nec piis mulieribus, nec Apoſtolis, nec ipſi Chriſto, qui reſurrectionem ſuam non ſemel prædixerat, credidit.

26. 27. *Et poſt dies octo*, primo die ſequentis hebdomadæ, A à Reſurrectione Domini octavo; *erant Diſcipuli ejus intus*, in eadem domo Hieroſolymis concluſi & abditi, *& Thomas cum eis. Venit Jeſus januis clauſis*, ut ipſa Reſurrectionis die, *& ſtetit in medio, & dixit: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ*, ejus incredulitati, quæ ex infirmitate potiùs quam ex malitia orta erat, mederi volens: *Infer digitum tuum huc*, in loca clavorum. Thomæ verba repetit, ut ſe omniſcium oſtendat. *Et vide manus meas*, tacto explora. *Et affer manum tuam & mitte in latus meum; & noli eſſe incredulus, ſed fidelis.* Pertinaciam depone. Crede ſaltem ſenſuum tuorum certiſſimo teſtimonio. Senſibus corporis in rei cujuſque evidentia credendum eſt: & miſerabiliter decepti ſunt Philoſophi, qui eis rectè diſpoſitis, de propriis objectis B debito modo applicatis negabant eſſe credendum.

Tertull. lib. de Anima c. 17.

Quid agis, Academia procaciſſima (inquit Tertullianus) *totum vitæ ſtatum evertis, omnem naturæ ordinem turbas, ipſius Dei providentiam excæcas, qui cunctis operibus ſuis intelligendis, incolendis, diſpenſandis, fruendiſque fallaces & mendaces dominos præfecerit ſenſus. An non iſtis univerſa eruditio ſubminiſtratur? An non per iſtos ſecunda quoque mundo inſtructio acceſſit? Tot artes, tot ingenia, tot ſtudia, negotia, officia, commercia, remedia, conſilia, ſolatia, victus, cultus, ornatuſque omnia? Totum vitæ ſaporem condierunt, dum per hos ſenſus ſolus omnium homo animal rationale dignoſcitur, intelligentiæ capax, & ipſius Academiæ.... Non licet, non licet nobis in dubium ſenſus iſtos devocare, ne & in Chriſto de fide eorum deliberetur: ne fortè dicatur quòd falsò Satanàm proſpectaret C de cælo præcipitatum: aut falsò vocem Patris audierit de ipſo teſtificatam: aut deceptus ſit cùm Petri ſocrum tetigit: aut alium poſtea unguenti ſenſerit ſpiritum, quod in ſepulturam ſuam acceptavit: alium poſtea vini ſaporem, quod in ſanguinis ſui memoriam conſecravit. Sic enim & Marcion phantaſma eum maluit credere, totius corporis in illo dedignatus veritatem. At quin ne in Apoſtolis quidem ejus ludificata natura eſt. Fidelis fuit & viſus & auditus in monte: fidelis & guſtus vini illius, licèt aquæ ante, in nuptiis Galilææ: fidelis & tactus exinde creduli Thomæ. Recita Joannis teſtationem: Quod vidimus, inquit, quòd audivimus, oculis noſtris vidimus, & manus noſtræ contrectaverunt, de ſermone vitæ. Falſa utique teſtatio, ſi oculorum & aurium & manuum ſenſus natura mentitur.*

28.. *Reſpondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus,* D *& Deus meus!* Te Deum ac Dominum meum confiteor, cui me credere & parere juſtum eſt. Thomam his verbis Chriſtum Jeſum Deum non appellaſſe, ſed rem inſolitam & admiratione dignam vulgari exclamatione ſignificaſſe, Sociniani ineptè reſpondent, cùm Evangelii textus hæc verba ad Jeſum directa expreſsè teſtetur: *Reſpondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.* Id agnovit Chriſtus fidem ejus commendans, repulſurus utique Thomæ confeſſionem, ſi falsò dictus fuiſſet Deus. Unde S. Hilarius Arianorum hæreſim Thomæ confeſſione refellit hunc in modum:

S. Hilar. lib. 7. de Trinit. p. 925. Edit. Pariſ. PP. Benedict.

Veritatem igitur Evangelici ſacramenti Thomas intelligens, Dominum ſuum, & Deum ſuum eſſe confeſſus eſt. Non hic honoris eſt nomen, ſed naturæ confeſſio eſt: rebus enim ipſis atque virtutibus Deum credidit. Et Dominus profeſſionis hujus religionem non honoris eſſe docuit, ſed E *fidei, dicens:* Quia vidiſti, credidiſti; beati qui non viderunt, & crediderunt. *Videns enim Thomas credidit. Sed quid credidit, quæris? Et quid aliud credidit quàm profeſſus eſt:* Dominus meus & Deus meus? *Reſurrexiſſe enim per ſe ex mortuis in vitam, niſi Dei natura non potuit: & creditæ religionis fides hoc eſt profeſſa, quod Deus eſt. Anne ergo nomen Dei, non naturæ res exiſtimabitur, cùm profeſſio nominis fidem naturæ creditæ ſit ſecuta? Nam utique religioſus Filius, & qui non voluntatem ſuam, ſed ejus qui ſe miſerat faceret, & qui non honorem ſuum ſed ejus à quo venerat quæreret, honorem hujus in ſe nominis recuſaſſet; ne quod ipſe unum Deum prædicaverat, ſolveretur. Sed veræ & apoſtolicæ fidei myſterium confirmans, & naturæ in ſe paternæ nomen agnoſcens, beatos eſſe docuit, qui cùm ſe reſurgentem è mortuis non vidiſſent, Deum tamen per reſurrectionis intelligentiam credidiſſent.*

29. *Dixit ei Jeſus: Quia vidiſti me Thoma, credidiſti: Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Vidit hominem Thomas, Deum certiſſimè credidit & confeſſus eſt. *Quia vidiſti me*, id eſt tetigiſti. Verbum enim videndi ſenſibus omnibus accommodatur, quia generalis quodammodo ſenſus eſt viſus. Dici etiam poteſt, non auſum fuiſſe Thomam tangere, cùm ſe illi tangendum Jeſus offert. Non enim ſcriptum eſt: *Et tetigit Thomas.* Sed ſive aſpiciendo tantùm, ſive etiam tangendo viderit & crediderit, illud quod ſequitur, magis Gentium fidem prædicat atque commendat, *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Id eſt, beatiores illi, Deoque gratiores. Præteriti temporis uſus eſt verbis, tamquam ille qui quod erat futurum, in ſua noverat prædeſtinatione jam factum.

S. Auguſt. Tract. 121. in Joannem

30. 31. *Multa quidem & alia ſigna fecit Jeſus in conſpectu Diſcipulorum ſuorum*, tum ante paſſionem, tum poſt Reſurrectionem, *quæ non ſunt ſcripta in libro hoc*, ut minimè neceſſaria. *Hæc autem* præcipua & ſelecta *ſcripta ſunt ut credatis quia Jeſus eſt Chriſtus Filius Dei*, cui uni omnes Veteris Teſtamenti de Meſſia Prophetiæ conveniunt, & in eo impletæ ſunt: verus & naturalis, non adoptivus Dei Filius: *& ut credentes*, fide non qualicumque, ſed actuoſa, *vitam habeatis in nomine ejus.* Vitam æternam merito ſanguinis & mortis ejus, & per ejus miſericordiam & gratiam aſſequamini.

Grotius vir eruditus, ſed in ſuis ſæpè conjecturis audacior, arbitratur duos poſtremos iſtius capitis Verſus concluſionem eſſe totius Operis, & ibi finiiſſe Joannem Evangelium ſuum. Ac ſicut caput ultimum Pentateuchi & caput ultimum Joſue, poſt Moyſis & Joſue mortem additum eſt à Synedrio Hebræorum, ita & caput quod ſequitur poſt mortem Joannis additum ab Eccleſia Epheſina, hoc maximè fine, ut oſtenderetur impletum quod de longævitate ac non violenta morte Joannis Dominus prædixerat. Cætera autem quæ in eo capite narrantur, addita ad demonſtrandum tempus, locum & occaſionem illius oraculi. Argumento hoc nititur, quòd in fine capitis clauſula huic ſimilis reperitur: *Scimus quia verum eſt teſtimonium ejus.* Quibus verbis, inquit, Eccleſia oſtendit ſe de ſupra poſitis à Joanne minimè dubitare, nec de his etiam quæ ex privatis ipſius Commentariis erant deprompta: cum alioqui ſi Joannes hoc ſcripſiſſet, dicturus fuiſſet ut ſupra cap. 19. 35. *Et ille ſcit quia vera dicit.*

Verùm hæc debilior conjectura eſt, quàm ut illi præbere poſſimus aſſenſum, cùm Epheſina Eccleſia depoſitum apud ſe Joannis Evangelium conſervare potuerit, ac declarare genuinum eſſe Joannis Opus; non item illi addere integrum caput, cùm Eccleſiæ demandata non ſit à Chriſto auctoritas aliquid addendi libris canonicis ſeu Veteris ſeu Novi Teſtamenti. Minimè dubium quin Epheſinæ Eccleſiæ Presbyteri intellexerint maledictioni obnoxios fore qui ad S. Joannis Evangelium, non minùs quàm ad ejus Apocalypſim aliquid addiſſent. *Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto. Et ſi quis diminuerit de verbis libri Prophetiæ hujus, auferet Deus Partem ejus de libro vitæ, & de civitate ſancta.* Denique antiqui Patres SS. Chryſoſtomus, Cyrillus Alexandrinus, Auguſtinus, & omnis Eccleſia Catholica 21. caput ab ipſo Joanne Apoſtolo ſcriptum ſentiunt.

Apoc. ult. 18. 19.

Poſt narrationem rei geſtæ (inquit S. Auguſtinus) *in qua Thomas diſcipulus oblatis ſibi tangendis in Chriſti carne vulnerum locis, vidit quod credere nolebat, & credidit, interponit hæc Evangeliſta Johannes, & dicit:* Multa quidem & alia ſigna fecit Jeſus in conſpectu Diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt ut credatis quia Jeſus eſt Chriſtus Filius Dei: & ut credentes vitam

S. Auguſt. Tract. 122. in Joann.

habeatis in nomine ejus. *Hoc capitulum velut libri hujus indicat finem: ſed narratur hic deinde quemadmodum ſe manifeſtaverit Dominus ad Mare Tiberiadis, & in captura piſcium commendaverit Eccleſiæ ſacramentum, qualis futura eſt ultima reſurrectione mortuorum. Ad hoc itaque commendandum valere arbitror, quòd tanquam finis interpoſitus eſt libri, quod eſſet etiam ſecutura narrationis quaſi præmium, quod ei quodammodo faceret eminentiorem locum.* Levè tandem eſt argumentum quo nititur Grotius; cùm tam verè ſcribere potuerit S. Joannes in plurali numero, *Et ſcimus quia verum eſt teſtimonium ejus* (Joann. 3.): ac verè dixit Nicodemus: *Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti Magiſter.* Hunc loquendi modum Hebræis familiarem eſſe nemo neſcit: immò & cæteris ferè linguis; ut plurali pro ſingulari interdum utantur emphaſis gratiâ. Unde ipſe Dominus Nicodemo reſpondit: *Amen, amen dico tibi, Quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur.*

Senſus Moralis.

1. UNA *ſabbati, Maria Magdalene venit mane, cùm adhuc tenebræ eſſent ad monumentum.* Omnia impedimenta vincenda ut Jeſum quæramus & inveniamus, Mariæ Magdalenæ exemplum nos docet. Omnia facilè vincemus, ſi Deum diligamus, ſi ad bona opera impigri ſimus, & ardentes, non negligentes, non tardi, non tepidi. *Venit mane.* Si caritas in cordibus noſtris non tepeſcat, auxilio gratiæ ſuæ externa impedimenta Deus removebit. *Et vidit lapidem ſublatum à monumento.*

2. 3. *Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium Diſcipulum, quem amabat Jeſus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & neſcimus ubi poſuerunt eum.* Fidelis Anima, quæ Chriſtum Jeſum ſe amiſiſſe putat, turbatur, dolet, ingemiſcit, nihil non agit ut illum reperiat; non lentis & Mollibus gradibus ambulat, ſed currit ut inveniat dilectum ſuum. *Cucurrit*, venit ad Paſtores qui Petrum ſimul & Joannem illi exhibeant, auctoritatem & caritatem conjungentes. Impigri porro eſſe debent Rectores Animarum ut illis ſubveniat in periculis & anxietatibus, & ad Jeſum inveniendum illas adjuvent. Sed currere ſimul debent Petrus & Joannes. Inſeparabiles eſſe debent in Paſtoribus & Rectoribus animarum auctoritas & caritas. *Currebant autem duo ſimul.* Quò major auctoritas, eò major caritas eſſe debet in Eccleſiæ Rectoribus. Ut ad Jeſum quærendum curramus, diligere illum debemus ut Petrus, ab illo diligi ut Joannes. Diligi nos priùs oportet, ut diligamus & curramus. *Non enim volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei*, qui prævenit voluntatem bonam, eamque operatur in nobis, & currendi vires efficaciſſimas præbet, quæ nullis obicibus impediantur, nullis moribus retardentur, nullis cauſis ſuſpendantur. *Currebant autem duo ſimul.*

In Animarum regimine caritas auctoritatem præveniat, illique viam præparet, ne infirmi auctoritate territi, vel ejus pondere oppreſſi, Jeſum non inveniant. *Et ille alius Diſcipulus præcucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum.* Sit Rector ſingulis compaſſio-
» ne proximus, præ cunctis contemplatione ſuſpenſus: ut (S. Greg. M. p. 2. Paſtor. c. 5.)
» & per pietatis viſcera in ſe infirmitatem cæterorum
» transferat, & per ſpeculationis altitudinem ſemetipſum
» quoque inviſibilia appetendo tranſcendat: ne aut alta
» petens proximorum infirma deſpiciat, aut infirmis
» proximorum congruens appetere alta derelinquat. Hinc
» Apoſtolus: *Quis infirmatur*, inquit, *& ego non infirmor?*
» *Quis ſcandalizatur, & ego non uror?* Hinc Jacob vidit ſca- (1. Cor. 12.)
» lam cui Dominus innitebatur, & Angelos aſcendentes ac (Gen. 28.)
» deſcendentes: quia Prædicatores recti non ſolùm ſurſum
» ſanctum caput Eccleſiæ, videlicet Dominum contem-
» plando appetunt, ſed deorſum quoque ad membra illius
» miſerando deſcendunt. Hinc Moyſes crebrò Tabernacu-
» lum intrat & exit: & qui intus in contemplationem ra-
» pitur, foris infirmantium negotiis urgetur. Intus Dei
» arcana conſiderat, foris onera carnalium portat.... Veri-
» tas per ſuſceptionem noſtræ humanitatis nobis oſtenſa,
» in monte orationi inhæret, miracula in urbibus exercet:
» imitationis viam bonis Rectoribus ſternens; ut etſi jam
» ſumma contemplando appetunt, neceſſitatibus tamen in-
» firmantium compatiendo miſceantur. Tales ſeſe qui præ-
» ſunt exhibeant, quibus ſubjecti occulta quoque ſua pan-
» dere non erubeſcant: ut cùm tentationum fluctus parvuli
» tolerant, ad Paſtoris mentem quaſi ad matris ſinum re-
» currant. Hæc S. Greg. Sic Petrus & Joannes ſimul currunt ad quærendum Jeſum: ſed Joannes præcurrit citiùs Petro.

5. 6. 7. 8. *Et cùm ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina, non tamen introivit. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introivit in monumentum*, &c. Joannes typus eſt vitæ contemplativæ, orationi & ſtudio veritatis deditæ. Hanc pia quævis Anima & Deum amans contemplatione aſſequi poteſt: verumtamen Eccleſiæ examini & auctoritati Paſtorum inſpirationes ſuas, cogitata, viſa, propoſitum omne, vias ad quas ſe trahi à Deo putat, cum humilitate ſubjicit, ut ab iis approbentur, ne illuſionibus decepta Jeſum non inveniat, ſed perdat. Petrus typus eſt vitæ activæ, & auctoritatis Paſtorum, ad quos pertinet ingredi in ſanctuarium veritatum fidei, quæ velut linteamina ſunt in Scripturis ſacris & Traditione involuta & complicata. De fidei controverſiis judicare, Scripturarum Myſteria evolvere & explicare fidelium dilectioni, pertinet ad Petrum & illius Succeſſores, & Epiſcopos univerſos, quorum perſonam gerebat. *Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introivit in monumentum, & vidit linteamina poſita.... Tunc ergo introivit & ille Diſcipulus qui venerat primus ad monumentum, & vidit, & credidit.* Paſtorum judicium prævenire in rebus religionis, & quæſtionibus fidei nondum ab Eccleſia definitis, cui ſcientia Scripturarum, & auctoritas illas explicandi concredita eſt, admodum periculoſum eſt; caracter eſt aut zeli imprudentis, aut ſuperbæ ignorantiæ. *Nondū enim ſciebant Scripturam.*

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. *Maria autem ſtabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum, &c.* Fidelis anima ſtare debet *ad monumentum* exemplo Mariæ Magdalenæ, Chriſto Jeſu commori, & conſepeliri *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.... Fidelis ſermo: nam ſi commortui ſumus, & convivemus.... Conſepulti ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, ut quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, ſimul & reſurrectionis erimus. Hoc ſcientes quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, ut ultra non ſerviamus peccato.* (Coloſſ. 3. 3. 2. Tim. 2. 11. Rom. 6. 4. & ſeq.) 2. Fidelis anima *foris*, extra mundum, ſtare debet, non jacere; à negotiorum ſæcularium tumultu, à carnalium hominum ſocietate ſecedere ut Jeſum quærat. *Maria ſtabat ad monumentum foris.* 3. Fidelis anima profundere debet lacrymas ex amore pœnitente manantes, vel ex dolore de abſentia Sponſi cæleſtis. *Plorans.* 4 Lachrymas illius comitari debent humilitas, inclinatio cordis, inquiſitio Chriſti Domini. *Dum ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum.* 5. Cum fervore, pia ſollicitudine, & perſeverantia quærendus eſt Jeſus exemplo Magdalenæ. Monumentum vacuum jam viderat, jam ſublatum Dominum nuntiaverat; quid eſt quòd ſe iterum inclinat, iterum videre deſiderat? Sed amanti ſemel aſpexiſſe non ſufficit: quia *Vis amoris intentionem multiplicat inquiſitionis. Quæſivit ergo priùs, & minimè invenit: perſeveravit ut quæreret, unde & contigit ut inveniret: actumque eſt ut deſideria dilata creſcerent, & creſcentia caperent quod inveniſſent.* (S. Gregor. M. Hom. 25. in Evang.) Hinc Sponſa in Canticis ait: *In lectulo meo per noctes quæſivi quem diligit anima mea: quæſivi illum, & non inveni. Invenerunt me vigiles qui cuſtodiunt ci-* (Cantic. 3.)

Cantic. 3. *vitatem. Num quem diligit anima mea vidiſtis? Paululum cùm pertranſiſſem eos, inveni quem diligit anima mea.* Cœleſtis Sponſus priùs non inveniendus quæritur, ut poſt inventus ſtrictiùs teneatur. Sancta enim deſideria ut diximus, dilatione creſcunt. Si autem dilatione deficiunt, deſideria non fuerunt. 6. Omnes fidelis animæ cogitationes & affectiones defixæ eſſe debent in Deo & Salvatore noſtro Chriſto Jeſu, exemplo Magdalenæ quam nec Angelorum viſio & conſolatio detinet quo minùs cogitet de Jeſu, & illum quærat. *Hæc cùm dixiſſet, converſa eſt retrorſum, &c* & ſibi fingit eum, quem putat hortulanum, in corde ejus legere nomen ejus quem quærit & diligit. Adeo amore ſuo occupara eſt. *Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi ubi poſuiſti eum.* 7. Animæ fidelis amor generoſus nullis difficultatibus terretur, cùm pietatis opus agreſſa eſt. Omnia enim poſſibilia ſunt amanti. Ubi amatur, aut non laboratur, aut ipſe labor amatur. Omnia vincit amor. *Et ego eum tollam.*

Fideles animas illum ſincerè, fideliter, humiliter, perſeveranter quærentes, ob illius abſentiam gementes variis modis Chriſtus Jeſus conſolatur. 1. Per Miniſtros ſuos, per ſanctos Sacerdotes & Paſtores, qui Angelorum miniſterium obeunt, ſedentes ad tumulum Jeſu. *Et vidit duos Angelos in albis, ſedentes.... Dicunt ei, Mulier quid ploras?* 2. Illas conſolatur præſentiâ ſua, quamvis non manifeſta, nec ſenſibili, ſeu ſub propria ſpecie, ſed ſub aliena, in Sacramento Euchariſtiæ. *Vidit Jeſum ſtantem, & non ſciebat quia Jeſus eſt.* Neſcit anima Jeſum eſſe, ſi ſenſus, rationemque interroget. 3 Illas conſolatur verbo ſuo. *Mulier quid ploras? Quem quæris?* Vocat eas nomine ſuo, familiariter cum ipſis colloquitur. *Dicit ei Jeſus: Maria.* 4. Illas conſolatur interioribus illuſtrationibus, & ſpiritalibus deliciis, quarum guſtu agnoſcentes illum in corde ſuo præſentem, illum unum audire ſibi proponunt ut magiſtrum, illi uni ut ſponſo adhærere, illi uni ut domino famulari. *Converſa illa dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magiſter.)* 5. Fideles animas conſolatur Jeſus ſuorum ſublimitatem Myſteriorum in mediatione & contemplatione illis aperiendo, tanta interdum luminis & gratiæ ubertate, ut aliis etiam ea nuntiare, & exponere valeant. *Nondum enim aſcendi ad Patrem meum: vade autem ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum; Deum meum, & Deum veſtrum* 6 Fideles animas conſolatur Jeſus ſpe caſtorum amplexuum, quibus non in terris quidem, ſed in cælo conglutinabuntur Dilecto ſuo. Id ſignificavit Mariæ Magdalenæ dicens: *Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum.* id eſt, ut explicat S Leo: *Nolo ut ad me corporaliter venias, nec ut me ſenſu carnis agnoſcas. Ad ſublimiora te differo, majora tibi præparo; cùm ad Patrem aſcendero, tunc me perfectiùs veriùſque palpabis, apprehenſura quod non tangis, & creditura quod non cernis.*

S. Leo ſerm. 72. de Aſcenſ. Dom. 2.

19. *Cùm ergo ſero eſſet die illo, una Sabbatorum, & fores eſſent clauſæ, ubi erant Diſcipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jeſus, & ſtetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.* Chriſti deſideria efficacia, verba operatoria ſunt. Pacem cùm adprecatur, largitur. *Pax vobis.* Pax Deum inter & homines ſanguine ejus & morte ſancita: reconciliatio hominum cum Deo ejus reſurrectione conſummata eſt. Hæc Myſterii utriuſque gratia, quam Eccleſiæ ſuæ in domo una congregatæ annuntiat. *Pax vobis.* Infirmos adhuc & nutantes Diſcipulorum animos contra mundi terrores pacis ſuæ pignore confirmat & coroborat. *Pax vobis.* Deo per Chriſtum Jeſum Mediatorem noſtrum reconciliati, pacem cum divina ejus Majeſtate ſervemus. *Nunc autem in Chriſto* Epheſ. 2. *Jeſu, vos qui aliquando eratis longè, facti eſtis prope in ſanguine Chriſti. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ ſolvens, inimicitias in carne ſua, legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in ſemetipſo in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo. Et veniens evangelizabit vobis pacem, qui longè*

A *fuiſtis & pacem iis qui propè. Quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in uno Spiritu ad Patrem.... Juſtificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, per quem & acceſſum habemus per fidem in gratiam iſtam, in qua ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei.* Rom. 5. 1. Pacem in nobiſmetipſis habeamus, Dei legem diligentes & obſervantes. Pſal. 118. *Pax multa diligentibus legem tuam.* Pax enim non eſt impiis, quorum cor quaſi mare fervens. Pax contra omni operanti bonum: pax enim juſtitiæ comes eſt, fructus Spiritus ſancti. Pacem denique cum omnibus habere & conſervare ſtudeamus. *Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Rom. 12. 18. Sic Deus erit nobiſcum; quia non eſt Deus diſſenſionis, ſed pacis. Pax divinum planè bonum. Non tamen pax omnis
B amanda & complectenda eſt. Quædam enim diſſenſio optima, & quædam pernicioſiſſima concordia. Illa dumtaxat bona & optanda eſt, quæ propter bonum initur, ac Deo nos conjungit: ſic pacem cum hominibus ſervare debemus, ut erroribus & vitiis inimici ſemper ſimus. Concordia in malo pax non eſt: ſic latrones & ſicarii concordes ſunt. Nulla vera pax niſi apud illos, quos gratia & caritas Dei habitare facit unius moris in domo, quorum in medio ſtat Jeſus, & ait: *Pax vobis.*

20. *Et cùm hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus.* Suſcepta à Chriſto Jeſu vulnera pacem nobis pepererunt: oſtenſa vulnera ad pacem nos hortantur. Vulnera pro nobis ſuſcepta cælo inferre maluit, abolere noluit, *Ut Deo patri noſtræ pretia libertatis oſtenderet.* S. Ambroſ in Luc. Clamant pro nobis non vindictam, ut ſanguis Abel contra fra-
C tricidam; ſed miſericordiam & gratiam. *Acceſſiſtis ad Teſtamenti Novi Mediatorem Jeſum & ſanguinis aſperſionem meliùs loquentem quàm Abel.* Hebr. 12. 24. Gratias agamus Salvatori, qui vulnera noſtri cauſâ ſuſcepit: ſervavit, oſtendit. Amori noſtro crucifixo mutuum amorem rependamus. Manus ejus, pedes, ac latus inſpiciamus in omnibus anguſtiis & rebus adverſis; ut pacem, tranquillitatem, & lætitiam interiorem ex ſacris illis ſalutis noſtræ fontibus hauriamus. *Gaviſi ſunt ergo Diſcipuli viſo Domino.*

21. *Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Paſtores & Prædicatores Evangelici ob eumdem finem, & iiſdem conditionibus à Chriſto mittuntur, quibus Chriſtus miſſus eſt à Patre, ut deſtruant errorem, doceant ac prædicent conſtanti animo
D veritatem, mundi corruptioni ſe totis viribus opponant, regnum Dei ſtabiliant, nutriant caritatem, vitæ ſanctimoniâ omnibus præluceant, ad mundi odia perferenda, & perſecutiones pro veritate & juſtitia ſuſtinendas parati ſint; nullis parcant laboribus pro gloria Dei, pro Eccleſiæ utilitatibus, pro ſalute animarum; gloriam ſuam non quærant, nec privata commoda, ſed quæ Jeſu Chriſti; ſe in omnibus exhibentes ut fideles Dei miniſtros, & ad mortem uſque certantes; in caritate, patientia, humilitate, manſuetudine collaborantes ad deſtructionem corporis peccati, ad ædificationem corporis Chriſti. *Sicut miſit me Pater; & ego mitto vos.*

22. *Hæc cùm dixiſſet, inſufflavit; & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum.* Chriſtus Jeſus, unum cum
E Patre Spiritus ſancti principium, eadem omnipotentia quâ homini animam rationalem dedit, *Inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt in animam viventem,* Geneſ. 2. 7. nunc inſpirat Chriſtianis Spiritum ſanctum, velut alteram animam, & novæ ſpiritaliſque vitæ principium. Ne te vivere putes, ô Chriſtiane, niſi Spiritum ſanctum habeas. Formam habes hominis, ſed non habes vitam Porro niſi Spiritu intus vegeteris, fruſtra de forma gloriaris. Unde autem cognoſcetur te Spiritum ſanctum habere? Ex fructibus. *Fructus Spiritus eſt caritas gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas.... Si Spiritu vivimus, Spiritu & ambulemus.* Gal. 5. 22. 23. 25.

23. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* 1. Peccatorum remiſ-

S. Fulgentius lib. 2. de Remiſſ. peccat. 6. 5. & 6.

ſionem ſola à Deo elicere poteſt cordis vera converſio. 2. Non alibi quàm in ſolo gremio Catholicæ Eccleſiæ dimitti poſſunt peccata converſis. 3. In præſenti tantùm ſæculo remiſſio omnium peccatorum converſis concedi poteſt. Tres hæ fidei veritates ſunt… Miniſtri ergo Pœnitentiæ probare debent ex pœnitentiæ fructibus an vera ſit & ſincera peccatorum converſio, ut niſi verè contritis & converſis peccata non remittant: alioquin eorum judicium à Deo cujus Miniſtri ſunt, ratum in cælis non habetur, & illi ut ſuo abuſi miniſterio, & ut infideles bonorum Domini diſpenſatores, graviſſimas pœnas dabunt. *Theſauro* enim *ſuo invigilat Deus, nec ſinit obrepere indignos.* Qui igitur in peccata mortalia lapſi fuerint, & per confeſſionem ac pœnitentiam nequaquam condignam ſatisfactionem egerint, ſed adhuc in vetuſtate perdurant, *non ſe à nobis reconciliari poſſe exiſtiment, niſi priùs veterem hominem cum ſuis actibus exſpolient, & novum induant, & ipſi in eodem novo homine (id eſt in Chriſto Jeſu) nova creatura, (id eſt novi homines) per pœnitentiam fiant, ſicut dudum per baptiſmum facti fuerant, ut hoc Apoſtoli dictum meritò illis conveniat:* Vetera tranſierunt, facta ſunt omnia nova. *Si igitur condignam Deo pœnitentiam obtuliſtis de præteritis, & ſi adhuc eadem admittere non vultis; ſed cum Dei gratia & adjutorio in omni bonitate, juſtitia & veritate perſeverare deſideratis; tunc ſcire poteſtis, quòd noxia vetuſtate exuti nova creatura facti eſtis, & verè cum Deo reconciliamini per Chriſtum, & per nos, quibus dedit miniſterium reconciliationis.* Fruſtra igitur daretur à Sacerdote abſolutio, ſi peccator necdum factus eſſet nova creatura. Colligitur autem ex pœnitentia morumque immutatione an factus ſit nova creatura, & an illum Sacerdos ad Sacramentorum participationem per januam reconciliationis poſſit admittere. Nam ſi mortalium peccatorum reus in Confeſſione emendationem eorum ſæpè ſpoponderit, & fidem ſæpè fefellerit, vix prudenter colligi poteſt ipſum mutatum eſſe in novam creaturam, eumque talem eſſe de quo verè dicatur: *Vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia nova*, niſi ex prævia morum & vitæ emendatione fecerit fidem ſe à Deo factum eſſe novam creaturam. Omnes igitur peccata confeſſos ſolvere pro arbitrio non debent Sacerdotes Pœnitentiæ adminiſtrationi præfecti; ſed aliquos pro meritis culparum ligare debent, & à Sacramentorum participatione arcere. *Videndum eſt quæ culpa præceſſerit, & quæ ſit pœnitentia ſecuta poſt culpam, ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam viſitat, illos Paſtoris ſententia abſolvat. Tunc enim vera eſt abſolutio præſidentis, cùm æterni arbitrium ſequitur Judicis.*

Tertull. — *S. Eligius Hom. 4.* — *S. Gregor. M.*

26. 27. 28. *Et poſt dies octo, iterum erant Diſcipuli ejus intus, & Thomas cum eis. Venit Jeſus januis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & infer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli eſſe incredulus, ſed fidelis.* Thomæ incredulitatem permiſit Chriſtus, ut Eccleſiæ fidem confirmaret, ut gratiæ ſuæ virtutem oſtenderet. Poterat certè Chriſtus Thomæ infidelitatem omnipotentiâ ſuâ impedire; ſed eam permittere maluit, ut majus ex ea bonum eliceret, nempe majorem ipſius Apoſtoli fidem & humilitatem, majorem gratiæ ſuæ gloriam ac laudem; infidelium converſionem, credentium in fide confirmationem. *Egit miro modo ſuperna clementia, ut Diſcipulus ille dubitans, dum in Magiſtro ſuo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera ſanaret infidelitatis. Plus enim nobis Thomæ infidelitas ad fidem, quàm fides credentium Diſcipulorum profuit: quia dum ille ad fidem palpando reducitur, noſtra mens omni dubitatione poſtpoſita in fide ſolidatur. Sic quippe Diſcipulum Dominus poſt reſurrectionem ſuam dubitare permiſit, ſicut ante nativitatem ſuam habere Mariam Sponſum voluit, qui tamen ad ejus nuptias non pervenit. Nam ita factus eſt Diſcipulus dubitans & palpans teſtis veræ reſurrectionis, ſicut Sponſus Matris fuerat cuſtos integerrimæ virginitatis.*

S. Gregor. M. Hom. 26. in Evang.

O admirabilem Chriſti Jeſu erga Thomam bonitatem & amorem! Tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, & dixit Deus, Fiat lux. Propter ovem unam errantem venit iterum ad Diſcipulos bonus Paſtor. Clauſâ januâ cordis ejus per ejus infidelitatem, ſtat in medio, fidei lucem creat, pacem largitur, quâ frui non poterat infidelis manens. *Stetit in medio, & dixit: Pax vobis.* Propter unum Apoſtolum venit, eumque infidelem, pervicacem, Condiſcipulorum ſuorum teſtimonio, immò Magiſtri ac Domini ſui prædictioni ac promiſſis credere renuentem: propter illum iterat miraculum quod octo abhinc diebus ediderat. Caritas Domini fortior eſt incredulitate Diſcipuli. Dixerat Thomas: *Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam.* Ejus infirmitati cæleſtis Medicus condeſcendit. Age, experire quod credere non vis. Mitte digitum & manum in vulnera quæ tui causâ ſervavi, ut incredulitati tuæ mederer. *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis….*

S. Auguſt. ſerm. 152 quat. de Diverſis 6. cap. 9.

Quæ fuit Chriſti Jeſu erga Thomam miſericordia & caritas, eadem erga te eſt, Chriſtiane frater. Propter te unum fecit, quod propter plurimos. Quoties ad te venit, lumine gratiæ ſuæ mentem tuam illuſtravit, cor tetigit, fidem tuam excitavit, pacem tibi obtulit, quam dare mundus non poteſt, qua nemo fruitur quandiu peccatum ipſi dominatur? *Stetit in medio, & dixit: Pax vobis.* Tu verò mundo addictus, peccato irretitus, ſenſuum voluptatibus ineſcatus, divinæ gratiæ inſpirationibus reſtitiſti; ſervorum Dei teſtimonio credere noluiſti, dicentium, *Vidimus Dominum*, experti ſumus jugum ejus ſuave eſſe & onus leve: Chriſti ſervitus, & mandatorum ejus obſervantia; vita ſecundùm Evangelii regulas inſtituta, longe ſuavior eſt vitâ hominum mundi moribus & cupiditatibus ſuis ſervientium. Dixiſti ut Thomas, *Non credam.* Ecce *iterum* venit ad te Jeſus, infirmitati tuæ condeſcendit, tibi pacem affert, vulnera oſtendit pro te ſuſcepta & conſervata; incredulitatem, imbecillitatem fidei tibi amanter exprobrat: *Noli eſſe incredulus, ſed fidelis.* Cum Thoma reſponde: *Dominus meus, & Deus meus.* Fides tua humilis ſit, prompta, ardens, perfecta. Cor ſurſum erige, fidem Deo, obedientiam exhibe Domino. *Dominus meus, & Deus meus.*

Matth. 28. 7.

29. *Dixit ei Jeſus: Quia vidiſti me Thoma, credidiſti: Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Hæc noſtra felicitas eſt, qui Chriſtum in carne non vidimus, & tamen Evangelio credidimus. O nos beatos! ſi tamen fidem noſtram operibus demonſtremus. Ille etenim verè credit, qui exercet operibus quod credit. Contra de his qui fidem nomine tenus retinent Paulus ait: *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Hinc Jacobus ait: *Fides ſine operibus mortua eſt.* Hinc ad beatum Job de antiquo humani generis hoſte Dominus dicit: *Abſorbebit fluvium, & non mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Jordanis in os ejus.* „Quis etenim per fluvium „deſignatur, niſi humani generis fluxus? Quod videlicet „genus ab ortu ad finem defluit & quaſi aquæ more uſque „ad competentem terminum decurrit? *Omnes morimur,* „*& quaſi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur.* „Quid per Jordanem niſi baptizatorum forma ſignatur? „Quia enim in Jordanis flumine ipſe Auctor redemptionis „noſtræ baptizari dignatus eſt, rectè Jordanis nomine „eorum multitudo exprimitur, qui intra Sacramentum „baptiſmatis continentur. Antiquus ergo hoſtis generis „humani fluvium abſorbuit, quia à mundi origine „uſque ad Redemptoris adventum, vix paucis electis evadentibus, „in ventrem ſuæ malitiæ genus humanum traxit. „De quo rectè dicitur: *Abſorbebit fluvium, & non* „*mirabitur*: quia pro magno non habet cùm infideles rapit. „Sed grave eſt quod ſubditur: *Et habet fiduciam* „*quòd influat Jordanis in os ejus.* Quia poſtquam infideles „quoſque à mundi origine rapuit, adhuc ſe poſſe decipere „etiam fideles præſumit. Nam ore peſtiferæ perſua-

Tit. 1. Iacobi 2. Iob. 40. S. Greg. M. Homil. 26. in Ev. 2. Reg. 14. 14.

ſionis

„ ſionis eos quotidie devorat, in quibus à confeſſione fidei „ reproba vita diſcordat. Hæc pertimeſcite, hæc ſollicitia „ mente cogitate. Paſchalia feſta peregimus, ſed ita vivendum nobis eſt ut pervenire ad æterna Feſta mereamur. „ Tranſeunt cuncta quæ temporaliter feſtiva celebrantur. „ Curate qui his ſolemnitatibus intereſtis, ne ab æterna ſolemnitate ſeparemini. Quid prodeſt intereſſe feſtis hominum, ſi deeſſe contingat feſtis Angelorum? Umbra venturæ ſolemnitatis eſt ſolemnitas præſens. Idcireo hanc annuè agimus, ut ad eam quæ non eſt annua, ſed continua perducamur. Cùm hæc ſtatuto tempore geritur, ad illius deſiderium memoria noſtra refricatur. Ad magnam illam Reſurrectionis Octavam ſuſpiremus, quæ in cœlo per totam æternitatem eelebrabitur, in qua Chriſtus Jeſus fidei noſtræ eonſummator, Diſcipulis ſuis ſe manifeſtabit in gloria, illoſque æterna pace donabit. Ibi ſolum negotium laus Dei erit, tota actio Halleluia. Hic fatigamur canendo Halleluia. Odor nos quidam divinæ laudis, & illius quietis attingit, ſed ex majore parte mortalitas premit. Oneroſa nobis eſt laus Dei propter molem corporis noſtri. Plenitudo ſine ceſſatione in Halleluia poſt hoc ſæculum & poſt laborem erit. Dicamus ergo quantum poſſumus, ut ſemper dieere mereamur. *Ibi cibus noſter Halleluia, potus Halleluia, actio quietis Halleluia, totum gaudium erit Halleluia, id eſt, laus Dei. Quis enim laudat aliquid ſine defectu, niſi qui fruitur ſine faſtidio? Quantum ergò erit robur in mente, quanta immortalitas & firmitas in corpore, ut neque mentis deficiat intentio in contemplatione Dei, neque membra ſuccumbant in continuatione laudis Dei?* .... Tunc erit Halleluia in re: modò autem in ſpe. Spes eantat, amor cantat modò, amor cantabit & tunc: *Sed modò cantat amor eſuriens, tunc cantabit amor fruens.* Halleluia. Laudemus Dominum vitâ & linguâ, eorde & ore, vocibus & moribus. Sic enim ſibi dici vult Deus Halleluia, ut non ſit in laudante diſcordia. Concordent ergo priùs in nobis ipſis lingua cum vita, os eum conſcientia Concordent voces cum moribus; ne fortè bonæ voces teſtimonium dicant contra malos mores. O felix Halleluia in eœlo, ubi templum Dei Angeli ſunt! *Ibi enim concordia ſumma laudantium, ubi eſt exultatio ſecura cantantium: ubi nulla lex in membris repugnans legi mentis; ubi non eſt rixa cupiditatis, in qua periclitatur victoria charitatis.* Hæc beatitudo illis à Chriſto parata, *qui non viderunt & crediderunt*, ac in fide per dilectionem operante perſeverarunt.

[S. Auguſt. ſerm. 252 alias de Diverſis 5. cap. 9.] [Idem ſerm. 255.] [Idem ſerm. 258]

CAPUT XXI.

Senſus Litteralis.

1. 2. POstea *manifeſtavit ſe iterum Jeſus Diſcipulis ad*
3 *Mare Tiberiadis: manifeſtavit autem ſic.* Poſtquam Chriſtus Thomæ totique Apoſtolorum collegio ſe conſpieuum præbuit, ſe rurſus manifeſtavit Diſcipulis ad Mare Tiberiadis, in Galilæa, quò venturum ſe dixerat. Manifeſtavit autem ſe hoc modo. *Erant ſimul Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanaël qui erat à Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex Diſcipulis ejus duo:* quorum nomina fruſtra quærerentur, cùm ea ſiluerit S. Evangeliſta. *Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcari.* Volo ire piſcatum. *Dicunt ei: Venimus & nos tecum.* Et nos itineris tui & laboris ſocii eſſe volumus. Innocentem artem, ad victum, qui aliunde non ſuppetebat; comparandum exercuerunt, ne cui graves eſſent, aut in otio degentes eleemoſynis ad pauperum invalidorum ſuſtentationem præeipuè erogandis alerentur. *Et exierunt* ex hoſpitio, *& aſcenderunt in navim*, ibi relictam: *& illa nocte nihil prendiderunt.* Dei providentia factum eſt, ut hac nocte nihil caperent, quamvis nox tempus ſit opportunum piſcationi. [Matth. 28. 7.]

4. 5. 6. *Mane autem facto ſtetit Jeſus in littore: non tamen cognoverunt* ſtatim *Diſcipuli quia Jeſus eſt. Dixit ergo eis Jeſus*, blandè ac familiariter eos compellans: *Pueri, numquid pulmentarium habetis?* Aliquid-ne obſonii habetis, ex piſcatione veſtra? *Reſponderunt ei: Non. Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis* Cùm à piſeatione reverterentur, & prope littus eſſent, ubi minor erat ſpes Inveniendi, uno retis jactu tot piſces illos capturos ſpondet quanti ſuffieerent, ſi ad navigii dexteram rete jaciant. Quâ admonitione ſe omniſcium eſſe ſignificat. *Miſerunt ergo* rete, juſſui Domini obediences; *& jam non valebant illud retrahere præ multitudine piſcium*, quibus onuſtum erat.

7. *Dixit ergo Diſcipulus ille quem diligebat Jeſus Petro: Dominus eſt.* Illum nempè ex miraeulo primus omnium agnoverat, ipſo Domino intus illuminante & admonente. *Simon Petrus cùm audiſſet quia Dominus eſt, tunica ſuccinxit ſe (erat enim nudus) & miſit ſe in Mare*, ut citiùs ad Jeſum perveniret. Erat autem tunica veſtis ſuperior, quæ ſtola dicitur, ſive toga. Hanc induit Petrus, ut honeſtiori & modeſtiori habitu ſe Chriſto ſiſteret: ſed illam conſtrinxit, ne impedimento eſſet natando. Quod ergo hîc de Petro ait Evangeliſta (*erat enim nudus*) non ſic intelligendum eſt quaſi nudus omnino eſſet in navi cum ſociis, ſed quòd ſuperiorem veſtem abjeciſſet ut commodiùs piſcaretur. Hebræis enim nudum dici, qui togâ exutus, interulâ ſolùm indutus eſt, ex parallelis Scripturæ ſacræ locis conſtat. Ita Saül nudus prophetaſſe, David nudus ſaltaſſe, Iſaias nudus ambulaſſe dicitur. Sie in libro Job dicitur: *Nudos ſpoliaſti veſtibus.* [1. Reg. 19. 24. 2. Reg. 6. 20 Iſai. 20. 2 Job. 22. 6.]

8. 9. *Alii autem Diſcipuli navigio venerunt (non enim longè erant à terra, ſed quaſi cubitis ducentis) trahentes rete piſcium*, id eſt, piſcibus plenum cujus tantum pondus erat, ut non poſſet è mari ſuſtolli in navim.... Proprios mores referunt Petrus & Joannes: ille ferventior, hie altior erat: ille vehementior, hic perſpicacior: ideo Joannes prior agnovit Jeſum; Petrus prior ad eum properavit, præ amore & deſiderio Dominieæ præſentiæ moram navigii non ſuſtinens. *Ut ergo deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem*, novo miraculo Domini Jeſu omnipotentiam confirmante. An verò ex nihilo, an ex ſubjecta materia hæc produxerit, ineertum. [S. Joann. Chryſoſt. Hom. 86. in Joann.]

10. 11. *Dicit eis Jeſus: Afferte de piſcibus quos prendidiſtis nunc.* Ut ex magnitudine miraculi virtutem ejus magis cognoſeerent. *Aſcendit Simon Petrus*, in navim, ut totius piſcationis præfectus, *& traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus centum quinquaginta tribus.* A Petro & ſociis id factum, ſed ipſe ſolus ut cæterorum dux nominatur. *Et cùm tanti eſſent*, tot numero, tanti mole, *non eſt ſciſſum rete*; quod tertium miraculum fuit.

12. 13. 14. *Dicit eis Jeſus: Venite, prandete.* Nocturno piſcationis labore defatigati eſtis, tempus eſt ut reficiamini. Simul autem cum ipſis cibum ſumpſiſſe Jeſum intelligendum eſt, ut redivivi corporis ſui veritatem confirmaret. *Et nemo audebat diſcumbentium interrogare eum, Tu quis es? Scientes quia Dominus eſt.* Quamquam conſpectus erat olim viſo auguſtior, nemo tamen auſus eſt eum interrogare quis eſſet: adeo evidens illis erat eſſe Dominum Jeſum. *Et venit Jeſus, & accipit panem, & dat eis, & piſcem ſimiliter:* unieuique diſtribuens ut pater-familiâs. *Hoc jam tertiò manifeſtatus eſt Jeſus Diſeipulis ſuis, cùm reſurrexiſſet à mortuis.* Primùm apparuit diverſis ipſo Reſurrectionis die, iterum die octavo, Thomæ & cæteris Diſcipulis unà congregatis; nunc tertiùm. [Act. 1. 4. & 10. 41]

15. *Cùm ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Jeſus: Simon Joannis fili, diligis me plus his?* Condiſcipulis

tuis præſentibus, ut olim fidenter profeſſus es, & ut projectione tua in mare ut ad me citiùs pervenires ſignificaſti? *Dicit ei: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te.* Non addit plus his. Lapſus eum modeſtiorem fecerat. Sufficit ei teſtimonium perhibere cordi ſuo, noluit eſſe judex cordis alieni. *Dicit ei*, Jesus; *Paſce agnos meos.* Fideles ſuos agnos & oves promiſcuè vocat. Paſce, id eſt, rege ut Paſtor. *Paſce*, id eſt, ipſis, non tibi conſule; *Paſce agnos meos*, non tuos. Quam vocum vim ſe optimè intellexiſſe Petrus demonſtrat. *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, providentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecundùm Deum: neque turpis lucri gratiâ, ſed voluntariè: neque ut dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo. Et cùm apparuerit Princeps Paſtorum, percipietis immarceſcibilem gloriæ coronam.*

Matt. 26. 33. S. Auguſt. ſerm. 147 aliàs 24. de Sanctis. 1. Petri 5. 2, 3. 4.

16. 17. *Dicit ei iterum Jeſus: Simon Joannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te.* Corda enim omnium noſti, & quo te proſequor amorem dediſti. *Dicit ei*, Jesus; *Paſce agnos meos.* Doce ac rege fideles meos ex utroque populo, Judaico & Gentili. *Dicit ei tertiò: Simon Joannis, amas me?* Ter interrogat, ut amoris trina profeſſione trinam expiet negationem. *Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me?* Timebat ſcilicet ne Jeſus, cui notior erat quàm ſibi ipſi, noſſet aliquem in ipſo amoris defectum, aut ipſum non perſeveraturum in charitate prævideret. *Et Dixit ei* Petrus: *Domine, tu omnia noſti: tu ſcis quia amo te.* Quòd amem te, & ſcis, & teſtimonium præbes. In dilectione autem an permanſurus ſim, clariùs ipſe noſti: nihil enim ego de futuris dixerim, neque de iis quæ non novi, decertabo: ipſâ doctus ſum experientiâ non contradicere Domino. Tu vero fons veritatis, tu abyſſus intelligentiæ, tuis inſiſtere ſtatutis edoctus ſum, in te quidem confidere, verumtamen non altum ſapere, ſed timere. *Dicit ei* Jesus: *Paſce oves meas.* Agnos & oves, filios & patres, plebes & Paſtores, ſive Epiſcopos in tota Eccleſia, per mundum univerſum diffundenda. Petri regimini committit. Hoc fundamento nititur Petri & Succeſſorum ejus in Sede Apoſtolica primatus divino jure inſtitutus. *Paſce oves meas.* Cui non planum non deſignaſſe aliquas, ſed aſſignaſſe omnes? Nihil excipitur, ubi diſtinguitur nihil, Sunt quidem & alii cœli janitores, & gregum Paſtores: ſed tu tantò glorioſius, quantò & differentius utrumque præ cæteris nomen hæreditaſti. *Habent illi ſibi aſſignatos greges, ſinguli ſingulos: tibi univerſi crediti, uni unus. Nec modò ovium, ſed & Paſtorum tu unus omnium Paſtor.*

S. Chriſ. Hom 81. in Ioan. B. Theod. ſerm. de Charitate Tom. 4. p. 688. S. Bern. lib. 2. de Conſiderat. c. 8.

18. 19 *Amen, amen dico tibi, Cùm eſſes junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas* expeditus ac liber, ut modò tunicam indutus & præcinctus ex navi in Mare te miſiſti, ut ad me citiùs venires, & iterum in navim aſcendiſti, ut rete piſcibus plenum traheres. *Cùm autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis.* Cogêris extendere manus tuas vinculis ab alio conſtringendas, & clavis configendas in cruce: ducêris ad mortem, repugnante naturali voluntate. His verbis igitur Petrum in charitate perſeveraturum, & Martyrium crucis Dei cauſâ perpeſſurum, Chriſtus prædicens, veram eſſe Petri reſponſionem, trinam amoris profeſſionem ab illo editam, confirmat. *Hoc autem dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deum.* Quo genere mortis Deum glorificaturus eſſet. *Et cùm hoc dixiſſet, dicit ei: Sequere me.* Et hoc tibi ſignum quod me ſequêris in cruce.

20. 21. 22. *Converſus Petrus*, id eſt retro reſpiciens, *vidit illum Diſcipulum quem diligebat Jeſus, ſequentem*, ſcilicet Joannem ipſum, *qui & recubuit in cœna ſuper pectus ejus, & dixit: Domine, quis eſt qui tradet te?* Tanti favores Joanni à Chriſto exhibiti hoc loco repetuntur, quia Petro in animum tunc venerunt ut crederet hunc in diligendo Chriſto ſibi non eſſe imparem. Quare, cùm ipſe poſt trinam amoris profeſſionem accepiſſet prædictionem ferendæ mortis ad Domini exemplum, curioſitate quadam humani ingenii, & dilecto Diſcipulo rem gratam ſe facturum arbitratus, interrogat quid de ipſo ſit futurum. *Hunc ergo cùm vidiſſet Petrus, dixit Jeſus: Domine, hic autem quid?* Quem exitum habebit? *Dicit ei Jeſus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me ſequere.* Legendum, *Si eum volo manere*, conſtat ex Græco Textu, Syriaca Verſione, & melioris notæ Codicibus Latinis. Senſus eſt, *Si eum volo manere*, in vita, *donec veniam* horâ quam decrevi, illum placida morte ad æternam beatitudinem evocaturus, *Quid ad te? Tu me ſequere.* Tuum non eſt alienis te ingerere negotiis, aut abdita ſcrutari; ſed me compellantem ſequi.

S. Chryſ. Hom. 87. S. Cyrill. lib. 12. in Ioan. p. 1121. 1122.

23. *Exiit ergo ſermo inter fratres*, rumor inter Diſcipulos permanavit, *Quia Diſcipulus ille non moritur*, Joannem moriturum non eſſe. *Et non dixit Jeſus: Non moritur.* Senſum verborum Chriſti non fuerant aſſecuti, non quòd eſſent ambigua, ſed quòd non ſatis attenderent, aut tardioris adhuc intellectûs eſſent. Non dixerat quippe Jeſus Joannem mortem non ſubiturum; *Sed, Sic eum volo manere*, ſi eum volo ſuperſtitem eſſe, *donec veniam, quid ad te?* Quid tua refert? Mortuum eſſe S. Joannem Evangeliſtam, certiſſimè probant teſtimonia Polyeratis Epheſini Epiſcopi, qui diſcipulos ipſius viderat, S. Irenæi Epiſcopi & martyris, Tertulliani, S. Hyppoliti, Origenis, Dionyſii Alexandrini, S. Joannis Chryſoſtomi, S. Auguſtini, Celeſtini 1. & totius Concilii Epheſini Oecumenici. S Joannis immortalitati faviſſe videri poſſit S. Ambroſius in Pſalmum 45. ubi hæc leguntur: *Antichriſtus ex abyſſo aſcendit, ut adverſus Eliam, atque Enoch, atque Joannem, qui propter teſtimonium Domini Jeſu terris ſunt redditi, præliaretur, ut legimus in Joannis Apocalypſi.* Verùm nomen Joannis hoc loco ab omnibus Manuſcriptis abeſſe, uno excepto, ſolos Eliam & Enoch memorari, monent eruditi S. Ambroſii Editores & Illuſtratores, Aſcetæ Benedictini Congregationis S. Mauri.

S. Hieron. lib. 1. cont. Iovinian. c. 14. Polycrat. Apud Euſeb. lib. 3. c. 31. S. Irenæus apud eumdem lib. 3. c. 23 Orig apud eumd. l. 3. c. 1. Dionyſ. Alex. apud eumdem lib. 7. c. 25 Tertull. lib. de Anima c. 50. Hypol. lib. de Antich. Hieron. de Viris Illuſt. c. 9.

24. *Hic eſt Diſcipulus ille qui teſtimonium perhibet de his*, quæ vidit, & audivit, nihil de ſuo dicens, *& ſcripſit hæc*, tum paulò ante narrata, cùm toto libro: *& verum eſt teſtimonium ejus*, firmum, irrefragabile, ut teſtis ocularis, & ab ipſa Veritate cujus Diſcipulus eſt, edocti.

S. Chryſ. Hom. 26. in Epiſt. ad Hebr. S. Auguſt. Tract. 124. in Ioan.

25. *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jeſus*, miracula, *quæ ſi ſcribantur per ſingula*, ſi recenſeantur ſigillatim, *nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi, ſunt libros.* Hyperbole eſt ſacris Litteris non infrequens. Multa quippe miraculorum millia edita ſunt à Chriſto Jeſu Salvatore noſtro: ſed illuſtriora tantùm à Sanctis Evangeliſtis ſcripta ſunt, & per quæ maximè poſſent auditores ad incorruptam fidem firmari, & doctrinâ tam morum quàm dogmatum inſtitui. In hujuſmodi porro locutionibus hyperbolicis nec mendacium eſt, nec æquivocatio, ſed figura, qua *ſalva rerum fide, plerumque verba excedere videntur fidem. Quod non fit quandò aliquid quod erat obſcurum vel dubium, cauſa & ratione reddita exponitur: ſed quando quod apertum eſt vel augetur vel extenuatur, nec tamen à tramite ſignificandæ veritatis erratur: quoniam ſic verba rem quæ indicatur excedunt, ut voluntas loquentis nec fallentis appareat, qui novit quouſque credatur, à quo ultra quàm credendum eſt vel minuitur loquendo aliquid, vel augetur.*

S. Cyrill. Alexand. Hom. in Transfig. Chriſti T. 5. S. Cyrill. S. Auguſt. Tract. 124. in Ioan. S. Auguſt.

Senſus Moralis.

3. 6. Dicit *eis Simon Petrus: Vado piſcari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & aſcenderunt in navim: & illa nocte nihil prendiderunt.* Hæc piſcatio figura eſt Evangelicæ prædicationis, in qua Petrus Dux eſt cæterorum. Magni labores in ſacro Miniſterio regiminis animarum, & prædicationis Evangelicæ ſubeundi, tota nocte vitæ hujus mortalis laborandum: nec movere debet Evangelicos operarios exiguus

piſcationis myſticæ fructus, ſed humanum laborem fruſtra eſſe cogitare debent, niſi Jeſus ſtans in littore, ſuâ gratiâ laborantibus in Mari benedicat. *Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis.* In dexteram navigii retia jaci jubet, certam converſionem, & fidem eorum ſignificans, qui ad dexteram ſunt collocandi. *Crediderunt* enim *quotquot præordinati erant ad vitam æternam*; & credent qui ſuperſunt: ideo non ait: Mittite in dexteram veſtram, ſed in dexteram navigii: multi enim ad ſiniſtram ſunt navigii, qui nobis ſunt ad dexteram; & è contrario ad dexteram navigii, qui nobis ſunt ad ſiniſtram: Multi convertuntur & ſalvantur, quos convertendos minùs ſperabamus: multi retrocedunt & damnantur, de quorum ſalute confidebamus. *Miſerunt ergo, & jam non valebant illud retrahere præ multitudine piſcium.* Quod maximæ hominum capturæ per Apoſtolos faciendæ, & ad Eccleſiam primitivorum, quæ eſt in cœlis, adducendæ præſagium fuit.

10. *Dicit eis Jeſus: Afferte de piſcibus quos prendidiſtis nunc.* Chriſtus ex piſcibus à ſe productis, & aliis quos Apoſtoli ceperant, communes facit epulas, ut ſic oſtendat & eos quos ipſe converterat, & quos Apoſtolorum miniſterio erat converſurus, cœleſti convivio offerendos, & Chriſto Jeſu æternùm incorporandos, ut unum ſint illius corpus, unus cum illo Chriſtus. *Caput* enim *& membra unus eſt Chriſtus*; ut S. Auguſtinus identidem inculcat. (S. Auguſt.)

11. *Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram plenum magnis piſcibus centum quinquaginta tribus.* Manu Petri, manu Paſtorum trahi debent in terram, à fluxis nimirum ſæculi voluptatibus, & occaſionibus peccati ad ſtabilem & firmam Chriſtianæ juſtitiæ profeſſionem. *Et cùm tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete.* Duabus piſcationibus, quarum una facta eſt initio prædicationis Chriſti, altera poſt ejus reſurrectionem, duos Eccleſiæ ſtatus ſignificari S. Auguſtinus docet: primâ ſtatum Eccleſiæ in hoc ſæculo militantis, alterâ ſtatum Eccleſiæ in futuro ſæculo triumphantis. Prima piſcium captura bonos & malos ſignificat, quos nunc habet Eccleſia; iſta verò tantummodo bonos, quos habebit in æternum, completa in fine hujus ſæculi reſurrectione mortuorum. Ibi Jeſus non ſicut hìc in littore ſtabat quando juſſit piſces capi, ſed aſcendens in unam navim quæ erat Simonis, rogavit eum ut à terra reduceret puſillum, & in ea ſedens docebat turbas: ut ceſſavit autem loqui, dixit ad Simonem, *Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam.* Et illic quod captum eſt piſcium in naviculis fuit, non ſicut hìc rete extraxerunt in terram. His ſignis ibi Eccleſia in hoc ſæculo, hìc verò in fine ſæculi figurata eſt: ideo illud ante, hoc poſt reſurrectionem Domini factum eſt; quia ibi nos Chriſtus ſignificavit vocatos, hìc reſuſcitatos. Ibi retia non mittuntur in dexteram, ne ſolos ſignificent bonos; nec in ſiniſtram, ne ſolos malos; ſed indifferenter, *Laxate*, inquit, *retia veſtra in capturam*, ut permixtos intelligamus bonos & malos: hìc autem, inquit, *Mittite in dexteram navigii rete*, ut ſignificaret eos qui ſtabant ad dexteram, ſolos bonos. Ibi rete propter ſignificanda ſchiſmata rumpebatur: hìc verò quoniam tunc jam in illa ſumma pace Sanctorum nulla erunt Schiſmata, Evangeliſta dixit, *Et cùm tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete*: tamquam primam piſcationem reſpiciens in qua ſciſſum eſt, & in illius mali comparatione commendans hoc bonum. Ibi capta eſt multitudo piſcium tanta, ut impleta duo navigia mergerentur, id eſt, in ſubmerſionem premerentur: non enim merſa ſunt, ſed tamen periclitata. Unde enim exſiſtunt in Eccleſia, tanta quæ gemimus: niſi cùm tantæ multitudini obſiſti non poteſt, quæ ad ſubmergendam propemodum diſciplinam intrat cum moribus ſuis à ſanctorum itinere penitus alienis? Hic autem miſerunt rete in dexteram partem, *& jam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium.* Quid eſt, *jam non valebant illud trahere*, niſi quia illi qui pertinent ad reſurrectionem vitæ, id eſt, ad dexteram, & intra Chriſtiani nominis retia defunguntur, nonniſi in littore, id eſt, in fine ſæculi, cùm reſurrexerint, apparebunt? Ideo non valuerunt ſic trahere retia, ut in navem refunderent quos ceperant piſces; ſicut de illis omnibus factum eſt, quibus rete diſruptum, & naviculæ preſſæ ſunt. Habet autem iſtos dextros Eccleſia poſt finem vitæ hujus in ſomno pacis, velut in profundo latentes, donec ad littus rete perveniat quò trahebatur.

(S. Aug. Tract. 122 in Joan n. 7. Vide & ſerm. 248. 249. 250. 251. 252. Editionis noviſſimæ Pariſ. Aſſetarum B. Cong. S. Mauri. — Luc. 5.)

15. *Cùm ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Jeſus: Simon Joannis, diligis me plus his? dicit ei: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te: Dicit ei: Paſce agnos meos.* Trepidavit Petrus, & negavit ter. Cordis inſpector vult audire quòd ametur, & parum eſt ſemel. Interrogat hoc, audit propè cum tædio ipſius Petri. Miratur enim interrogari ſe à præſcio toties, cùm ſemel ſufficeret reſpondere etiam neſcienti. Sed tamquam diceret Dominus, *Expecto, numerus legitimus impleatur: tertiò confiteatur per amorem, quia ter negaverat per timorem.* (S. Aug. ſerm. 355. à iis Hom. 17 inter 50.)

Diligis me plus his? Paſce oves meas. Sit amoris officium paſcere Dominicum gregem, ſi fuit timoris indicium negare Paſtorem. *Qui hoc animo paſcunt oves Chriſti, ut ſuas velint eſſe, non Chriſti, ſe convincuntur amare, non Chriſtum; vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi & ſubveniendi & Deo placendi charitate.* Contra hos ergo vigilat toties inculcata iſta vox Chriſti, quos Apoſtolus gemit ſua quærere, non quæ Jeſu Chriſti. *Nam quid eſt aliud, Diligis me? Paſce oves meas, quàm ſi diceretur*, Si me diligis, non te paſcere cogita, ſed oves meas, ſicut meas paſce, non ſicut tuas, gloriam meam in eis quære, non tuam; dominium meum, non tuum; lucra mea, non tua, ne ſis ex iis de quibus ait Apoſtolus: *Erunt homines ſeipſos amantes, amatores pecuniæ, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, irreligioſi, ſine affectione, detractores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, procaces, cæcati, voluptatum amatores magis quàm Dei, habentes ſpeciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes.* Hæc omnia mala ab eo velut fonte manant, quod primum poſuit, *ſeipſos amantes.* Non ergo nos, ſed Dominum amemus: & in paſcendis ejus ovibus ea quæ ſunt ejus, non ea quæ ſunt noſtra quæramus. *Neſcio quo enim inexplicabili modo, quiſquis ſe ipſum, non Deum amat, non ſe amat; & quiſquis Deum, non ſeipſum amat, ipſe ſe amat. Qui enim non poteſt vivere de ſe, moritur utique amando ſe: non ergo ſe amat, qui ne vivat ſe amat. Cùm verò ille diligitur de quo vivitur, non ſe diligendo magis diligit, qui propterea non ſe diligit, ut eum diligat de quo vivit.* Non ſint ergo ſe ipſos amantes qui paſcunt oves Chriſti, ne tamquam ſuas, ſed tamquam ipſius eas paſcant; & velint ex illis ſua lucra conquirere, ſicut amatores pecuniæ; vel eis dominari, ſicut elati, vel gloriari de honoribus quos ab eis ſumunt, ſicut ſuperbi; vel in tantum progredi ut etiam hæreſes faciant, ſicut blaſphemi: nec cedant ſanctis Patribus, ſicut parentibus non obedientes: & eis qui eos corrigere volunt, quia perire nolunt, mala pro bonis reddant, ſicut ingrati: interficiant animas & ſuas & alienas, ſicut ſceleſti; materna Eccleſiæ viſcera diſſipent, ſicut irreligioſi; non compatiantur infirmis, ſicut ſine affectione; famam ſanctorum maculare conentur, ſicut detractores; cupiditates peſſimas non refrenent, ſicut incontinentes; exerceant lites, ſicut immites; neſciant ſubvenire, ſicut ſine benignitate; indicent inimicis piorum quæ occultanda cognoverint, ſicut proditores; humanam verecundiam inverecunda exagitatione perturbent, ſicut procaces; non intelligant neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, ſicut cæcati; lætitias carnales ſpiritalibus gaudiis anteponant, ſicut voluptatum amatores magis quàm Dei. Hæc enim atque hujuſmodi vitia, ſive uni homini accidant omnia, ſive his alia, illis alia dominentur, ex illa radice quodammodo pullulant, cùm ſunt homines ſe ipſos amantes. Quod vitium maximè cavendum eſt eis qui paſcunt oves Chriſti, ne ſua quærant, non quæ Jeſu Chriſti; & in uſus cupiditatum ſua-

(S. Auguſt. Tract. 123. in Ioan. — Philipp 2. 21. — 2. Tim. 3. 2. &c.)

rum conferant, pro quibus ſanguis fuſus eſt Chriſti. Cujus amor in eo qui paſcit oves ejus, in tam magnum debet ſpiritaliter creſcere ardorem, ut vincat etiam mortis naturalem timorem, quo mori nolumus, & quando cum Chriſto vivere volumus.

[S. Aug. ſerm. 253. aliàs de Temp. 149.]

Diligis me? Paſce agnos meos, paſce oves meas. Tamquam diceret, Quid mihi retribuis, quia diligis me? Dilectionem tuam oſtende in ovibus meis. Quid mihi præſtas, quia diligis me; quando ego tibi præſtiti, ut diligeres me? Sed dilectionem tuam erga me habes ubi oſtendas, habes ubi exerceas; *Paſce agnos meos.* Qualiter autem eſſent paſcendi agni Dominici, oves tanto pretio comparatæ quanta eſſent dilectione paſcendæ, in conſequentibus demonſtravit. Poſtquam enim Petrus impleto legitimo numero trinæ reſponſionis profeſſus eſt ſe eſſe B Domini dilectorem, commendatis ſibi ovibus ejus, audit de ſua futura paſſione. Hic demonſtravit Dominus ſic diligendas oves ſuas ab eis quibus eas commendat, ut parati ſint mori pro eis. Unde S. Joannes ait: *Sicut pro nobis Chriſtus animam ſuam poſuit, ſic & nos debemus pro fratribus animas ponere.* *[1. Joan. 3. 16.]*

18. 19. *Amen, amen dico tibi, Cùm eſſes jùnior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas: cùm autem ſenueris, extendens manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis. Hoc autem dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deum.* Hunc invenit exitum ille negator & amator; *præſumendo elatus; negando proſtratus,* C *flendo purgatus, confitendo probatus, patiendo coronatus: hunc invenit exitum, ut pro ejus nomine perfecta dilectione moreretur, cum quo ſe moriturum perverſa feſtinatione promiſerat. Faciat ejus reſurrectione firmatus, quod immaturè pollicebatur infirmus. Hoc enim oportebat, ut priùs Chriſtus pro Petri ſalute, deinde Petrus pro Chriſti prædicatione moreretur.* Præpoſterum fuit quod audere cœperat humana temeritas, cùm iſtum diſpoſuiſſet ordinem Veritas. Animam ſuam ſe poſiturum pro Chriſto Petrus putabat, pro Liberatore liberandus: cùm Chriſtus veniſſet animam ſuam poſiturus pro ſuis ovibus, in quibus erat & Petrus. Nunc jam firmitas cordis D ad ſuſcipiendam mortem pro nomine Domini vera ipſo donante ſumatur non falſa nobis errantibus præſumatur. Nunc eſt ut vitæ hujus non metuamus interitum; quia reſurgente Domino vitæ alterius præceſſit exemplum.

[S. Auguſt. Tract. 123. in Joann.] *[Joan. 13. 37.]*

Sequere me. Chriſtiani, & præcipuè Paſtores, in hoc totis viribus incumbere debent, ut Chriſtum Jeſum ſequantur, imitentur, operibus ac laboribus ſuis, nec non rerum adverſarum, perſecutionum, & mortis etiam, ſi opus ſit, tolerantiâ Deum glorificent. Repugnabit natura: *Sed moleſtia quantacumque ſit mortis, debet eam vincere vis amoris, quo amatur ille qui cùm ſit vita noſtra, etiam mortem voluit perferre pro nobis.* Si Paſtor E bonus qui poſuit animam ſuam pro ovibus ſuis, ex ipſis ovibus tam multos ſibi Martyres fecit: quantò magis debent uſque ad mortem pro veritate certare, & uſque ad ſanguinem adversùs peccatum, quibus oves ipſas paſcendas, hoc eſt, docendas regendaſque committit?

22. *Dicit ei Jeſus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me ſequere.* De aliis ſolliciti ſint Paſtores ex charitate, non ex curioſitate. Illis conſulant,

A illos juvent, ut Chriſtianæ vitæ & ſui ſtatus officia fideliter impleant: ſed futuram illorum ſortem Dei providentiæ relinquant & commendent: arcana Dei ne ſcrutentur. Chriſtum amando, ſequendo, pro veritate uſque ad mortem certando felices ſe putent, & Deo gratias agant, cùm pro ejus gloria aliquid patiuntur. Hæc vitæ activæ ſors eſt, ſignificatæ per Petrum: in Dei & Myſteriorum ejus cognitione interim proficiant, & cognitionis amoriſque ſui conſummationem in futura vita expectent, illam prægustent, quantùm dederit Dominus, ad eam ſuſpirent: quæ ſors eſt vitæ contemplativæ ſignificatæ per Joannem, ut egregiè S. Auguſtinus explicat. Duas vitas, inquit, ſibi divinitus prædicatas & commendatas novit Eccleſia, quarum una eſt in fide, altera in ſpecie; una in tempore peregrinationis, altera in æternitate manſionis; una in labore, altera in requie; una in via, altera in patria; una in opere actionis, altera in mercede contemplationis; una declinat à malo, & facit bonum; altera nullum habet à quo declinet malum, & magnum habet quo fruatur bonum; una cum hoſte pugnat, altera ſine hoſte regnat; una fortis eſt in adverſis, altera nihil ſentit adverſi; una carnales libidines frenat, altera ſpiritalibus delectationibus vacat; una eſt vincendi curâ ſollicita, altera victoriæ pace ſecura; una in tentationibus adjuvatur, altera ſine ulla tentatione in ipſo Adjutore lætatur; una ſubvenit indigenti, altera ibi eſt ubi nullum invenit indigentem; una aliena peccata ut ſua ſibi ignoſcantur ignoſcit; altera nec patitur quod ignoſcat, nec facit quod ſibi poſcat ignoſci; una flagellatur malis, ne extollatur in bonis, altera tanta plenitudine gratiæ caret omni malo, ut ſine ulla tentatione ſuperbiæ cohæreat ſummo bono; una bona & mala diſcernit, altera quæ ſola bona ſunt cernit: ergo una bona eſt, ſed adhuc miſera; altera melior & beata. Iſta ſignificata eſt per Apoſtolum Petrum, illa per Joannem. Tota hîc agitur iſta uſque in hujus ſæculi finem, & illic invenit finem: differtur illa complenda poſt hujus ſæculi finem, ſed in futuro ſæculo non habet finem. Ideo dicitur huic, *Sequere me*: de illo autem, *Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me ſequere.* Id eſt, tu me ſequere per imitationem perferendi temporalia mala, ille maneat donec ſempiterna venio redditurus bona. Perfecta me ſequatur actio, informata meæ paſſionis exemplo; inchoata verò contemplatio maneat donec venio, perficienda cùm venero.

[S. Auguſt. Tract. 124. in Joan.]

24. 25. *Hic eſt Diſcipulus ille, qui teſtimonium perbibet de his, & ſcripſit hæc: & ſcimus quia verùm eſt teſtimonium ejus. Sunt autem & alia multa quæ fecit Jeſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.* Dilecti Diſcipuli tui, & aliorum Sanctorum Evangelii tui Scriptorum teſtimonium ſumma reverentia recipimus, Domine Jeſu: quæcumque ab illis ſcripta ſunt firma & humili fide complectimur; quæ ſcripta non ſunt adoramus; quæ ſcripta ſunt, da ut pro modulo noſtro hîc capiamus quantùm neceſſe eſt ad ſalutem; da ut Legem tuam Evangelicam diligamus & impleamus in via peregrinationis noſtræ, ut Myſteriorum Evangelicorum veritatem in Patria contemplemur. Amen.

F I N I S.

INDEX
RERUM ET VERBORUM.

A

ABLUTIO cordis quando cibos ſumimus, aut à foro, id eſt à negotiis terrenis & ſæcularibus converſationibus redimus. p. 823. n. 1.

Abnegatio ſui, p. 469. In quo poſita? p. 478. n. 15. p. 832. n 6. p. 1027. p. 1035. n. 24.

Abrahæ filios de lapidibus Deus ſuſcitavit, cùm nos ex gentibus ad fidem vocavit, p. 47. & 971. n. 8. Abrahæ filios ſe eſſe Judæi gloriantur, p. 1312. Qui verè filii Abrahæ? *ibid.* Abraham Propheta erat, & diem Chriſti vidit, p. 1313. n. 56. *Antequam Abraham fieret,* Jeſus Chriſtus erat, p. 1314. Legitima hujus loci explicatio ex Patribus aſſerta adversùs neotericum Interpretem, *ibid.*

Abſolutio. Illos dumtaxat debemus per Paſtoralem ſententiam ſolvere quos Chriſtum cognoſcimus per ſuſcitantem gratiam vivificare, p. 1335 Ligandi & ſolvendi poteſtas S. Petro ut Eccleſiæ perſonam gerenti, & omnium Epiſcoporum capiti & formæ, à Chriſto tradita, p. 475. n. 12. Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus, p. 505 n. 14. Eâ poteſtate abutuntur Sacerdotes; qui contra legem à Chriſto poſitam, & contra Eccleſiæ regulas abſolvunt aut ligant, *ibid.*

Accuſatio Chriſti Jeſu, conſolatio eſt Chriſtianorum qui calumniam patiuntur, p. 1179.

Aceto potatur Chriſtus Jeſus, p. 1438. n. 28. 29.

Adam. A perditionis maſſa quæ facta eſt per primum Adam, nemo diſcernitur, niſi per gratiam Mediatoris: hoc eſt in ſanguine ſecundi Adam gratis juſtificatus, p. 1281.

Adoleſcens qui Chriſtum ad paſſionem ductum ſequebatur amictus ſin ione, quis fuerit? p. 870. n. 9. Adoleſcens, recedens à patre, & bona ſua diſſipans, peccatoris typus, p. 1103. & 1104.

Adoratio propriè dicta ſoli Deo debetur, p. 55. n. 8. Veri adoratores; p. 68 n. 7. p. 1288 n. 23. 24 p. 1254. n. 22.

Adventus Chriſti triplex, p. 641. n. 4. & p. 867. n. 5.

Adverſarius cum quo in via concordia ineunda eſt, p 87. n. 25.

Adulterium in corde, p. 88. n. 26. Adulteri Chriſtum & Eccleſiam ſingulariter inhonorant, p. 815. n. 3. Aliquem hominem amare præ Chriſto, adulterium eſt, p. 1243. n. 29. Adultera mulier coram Chriſto ſiſtitur, p. 1307. Hæc hiſtoria canonica eſt, p. 1308. Moraliter explicatur, p. 1315. & 1316. Adultera mulier typus erat Eccleſiæ ex gentibus idololatris colligendæ, & Animæ cujuſlibet peccatricis, p. 1317.

In Ægyptum cur fugit Chriſtus? p. 23. Ægyptus præſentiâ Chriſti guſtum quemdam ſanctificationis adepta, *ibid,* Ex Ægypto Chriſtus redit, p 27. n. 13.

Æquivocationum & reſtrictionum mentalium patronis non favet Chriſti factum, qui Diſcipulis Emmauntem euntibus conſpicuum ſe præbens, finxit ſe longiùs ire, p. 1185.

Ager figuli emptus ex pecunia quæ Judæ proditori numerata, & ab ipſo in templum projecta eſt, p. 726. n. 4. Dei providentiâ dirigente pretium ſanguinis Chriſti ad emendum agrum in ſepulturam peregrinorum impenſum eſt, p. 741 n. 43. Hujus rei myſterium, *ibid.*

Agnus Dei Chriſtus Ieſus, p. 1209. 1210. Ejus unius ſanguine omnes homines redimi potuerunt, p. 1218.

Agonia Chriſti in horto, p. 690. & ſeqq. & p. 1169.

Alapa Jeſu inflicta, p. 1430. & 1434.

Alienum eſt quod malè poſſidetur: malè autem poſſidet qui malè utitur, p. 544.

Amaritudines interiores & conſolationes animæ fidelis, p. 1187.

Ambitio poteſtatis à malo eſt, ordinatio poteſtatis à Deo, p. 54. n. 6. & p. 55. n. 7. Sæpè quos vitia nulla delectant, facit ambitio criminoſos, *ibid.* Ambitionis tentatio, p 68. n. 7. Caret ambitione religioſa devotio, *ibid.* Ambitio vilis & indecora, p. 563. n. 7. Radix æmulationis & murmurationis, p. 566. n. 11. Ambitio Eccleſiaſticarum Dignitatum à Chriſto damnata, p. 563. & ſeq. & p. 839. n. 3. & p. 840. Ambitionis & ſuperbiæ vulnus quàm timendum & cavendum Eccleſiaſticis præſertim viris, p. 1072. n. 24.

Amicitiæ Chriſtianæ officium, p. 991. n. 18. Exemplar in Chriſto Ieſu Lazarum & Sorores ejus diligente, p. 1349. n. 5. Saluti ſæpè noſtræ magis nocent amici, p. 292. & 293. n 20. Amicitiarum humanarum abuſus à Chriſto Ieſu amicorum ſuorum deſertionem patiente expiatur, p. 711.

Amor ſummus Dei in homines, p. 1232. n. 16. Amoris Dei erga homines argumenta, p 1239. & ſeqq. Deus non colitur niſi amando, p. 47. Sine amore Creatoris, nullis quiſquam bene utitur creaturis, *ibid.* Amor quadripartitus Dei, ſeu quatuor amoris affectus, quibus omnia perrumpuntur obſtacula quæ impediunt ne ad Chriſtum accedamus, p. 793. Amor Dei ſumma Religionis Chriſtianæ, p. 1047. n. 27. & 1048. Menſura eſt remiſſionis peccatorum, p. 1044. Amoris Dei & proximi præcepta, p. 596. 597. 604. 605, 607. 857. n. 4. & 5. 860. 1047. 1048. V. *Dilectio.* Deus in nobis non faceret quod amaret, niſi antequam id faceret, nos amaret, p. 1416.

Amor mundi impedit ne Deus cognoſcatur, p. 1213. n. 10. Amor proprius interdum ſpeciem pietatis obtendit, ne Chriſto fideliter & promptè pareamus, p. 1040. Amatores rerum temporalium Ieſum apud ſe manere nolunt, p. 218. n. 22.

Andreas Joannis diſcipulus Chriſtum ſequitur, p. 1210. Simonem Petrum fratrem ſuum ad Jeſum adducit, *ibid.* & p. 1220. n. 41. Petrus & Andreas primi novi Teſtamenti prædicatores electi, p. 59. & 60.

Angaria, & angariare, p. 96. n. 36.

Angelus Incarnationem Chriſti nuntiat Mariæ Virgini, p. 902. Nativitatem Paſtoribus, p. 940. 941. Magos monet ne revertantur ad Herodem, p. 29. n 9. Joſeph, ut cum puero Jeſu & matre ejus in Ægyptum fugiat, p 22. n. 10. Ut in Iudæam revertatur, p. 27. n. 13. Angeli Chriſto miniſtrant, p. 56. Angelus Chriſtum in Agoniâ poſitum ſolatur, p. 1169. Reſurrectionem Chriſti nuntiat, p. 760. n. 2. 761. n. 3. & 4. p. 767. & 768. n. 2. 3. & 4. Angeli cuſtodes ſemper Deum vident, p. 503. n. 8. Angelorum viæ, p. 517. n. 7.

Animarum immortalitas, p. 595. n. 7. Unio Dei cum animâ juſti indiſſolubilis eſt ex parte Dei, p. 845. n 2. Perditionis animarum cauſa triplex, p. 1102. Ad earum converſionem tria præſtanda, p. 1103

Anna propheteſſa puerum Jeſum Meſſiam ac Redemptorem Iſraëli promiſſum confitetur & prædicat. p. 946 n. 36. 37 38. Anna Chriſtianarum Viduarum exemplar, p. 960. & 961. n. 37. & 38.

Annas & Caiphas Principes Sacerdotum, p. 963. Ad Annam ductus Ieſus, p 1429.

Apoſtolorum vocatio & electio, p. 258. n. 12. p. 272. n. 2. p. 797 n. 3. Miſſio, p 260. 261. 815. 1025. Illis donum miraculorum Chriſtus impertit, p. 257. n. 1. Chriſtum piſcatores ad Apoſtolatum vocaturum Prophetæ prædixerunt, p. 61. n. 18. Apoſtolorum elogium, *ibid.* Hos humanis laboribus Chriſtus exercere voluit, ut indeſeſſos redderet in divinis, p. 62. n. 18. Illiteratos miſit ad prædicandum, ne fides credentium non virtuti Dei, ſed humanæ eloquentiæ tribueretur, *ibid.* Dei conſilium pauperes piſcatores ad fundandam Eccleſiam ſuam eligentis, p. 69. n. 81 Ex Apoſtolorum vocatione documenta quinque ad mores informandos colliguntur, *ibid.* & p. 70. Apoſtoli ſal terræ, lux mundi, civitas ſupra montem, p. 78. & 79. Gentibus omnibus Leges Evangelicas intulerunt, Romanis Imperatoribus admirabiliores, qui ſubditas Nationes adigere non potuerunt ut Romanis Legibus viverent, p. 83. Eccleſiæ per Apoſtolos ignobiles, imperitos, infirmos fundatio, certiſſimum eſt veritatis Chriſtianæ Religionis argumentum, p. 273. Apoſtolorum magnanimitas & fortitudo in conſideratione perſecutionum quæ ipſis à Chriſto prænuntiantur, p 281. n. 11. Eorum ſolatium, *ibid.* Imitandum Sacerdotibus & Evangelii Prædicatoribus exemplum, *ibid.* Apoſtolorum fides, p. 1292. Apoſtolorum charitas ſollicita de proximorum neceſſitatibus ſublevandis. Hanc imitari debent Paſtores & Sacerdotes, p. 429 n 10. Apoſtolorum contentio de Primatu, p. 501 & 507. n. 1 p. 835. n. 6. p. 1166. Illos ad humilitatem Chriſtus informat puero in medio illorum conſtituto, p. 835. n. 6.

Apparitiones Chriſti à mortuis redivivi, p. 761. 762. 764. 883. 1183. 1184. & ſeqq. p. 1448. & ſeq 1461. & ſeq.

Aquæ in vinum converſæ miraculum, p. 1222.

Aqua viva quam Chriſtus ſe daturum promittit, p. 1246. 1247. Fons aquæ ſalientis in vitam æternam, *ibid.*

Aquilarum inſtar ad Chriſtum Sancti convolabunt, p. 649. n. 17.

Archelaüs Herodis Magni filius, non Rex, ſed Ethnarcha conſtitutus ab Auguſto Cæſare, dimidiæ paterni regni parti regiâ poteſtate præfuit, p. 28. n. 14.

Arundo vento agitata, carnalium hominum typus, p. 317. & 318 n. 15.

Avaritia radix omnium vitiorum, p. 543. n. 11. p. 703. n. 8. p. 720. n. 19. Chriſto Ieſu perſecutores ſemper peperit. p. 772. Difficilis converſio hominum pecuniæ & lucris temporalibus addictorum, p. 795. n. 5 Maximè Publicanorum, *ibid.* Ab omni avaritia cavendum, p. 1065. n. 25. & p. 1072. Non ſolùm avarus eſt qui rapit aliena, ſed & qui cupidè ſervat ſua, *ibid.*

Auguſti edictum de univerſi orbis deſcriptione, p. 399.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

B.

BAbylonica tranſmigratio; p. 9. Babyloniæ & Jeruſalem duarum Civitatum myſticarum cives, p. 401. n. 19.

Baptiſmi inſtitutio, p. 764. n. 10. Virtus, p. 773. n. 11. Quanta Baptiſmi gratia, p. 774. Quiſquis baptizatus eſt, debitor eſt totius Legis Evangelicæ implendæ, *ibid.* n. 12 Spiritus ſanctus inviſibiliter in nos deſcendit in Baptiſmo, p. 787. n. 3. Spiritalis per Baptiſmum regeneratio ad ſalutem abſolutè neceſſaria, p. 1229. 1230. 1237. 1238. Baptiſmus infantium, p. 1339. Collatus ab improbis Miniſtris ratus eſt, p. 1219. Quiſquis baptizet, Chriſtus baptizat, *ibid.* Baptiſmus ſine charitate nihil prodeſt, *ibid.* Catechumeni ad baptiſmum non admittendi ſine fide expreſſa Incarnationis & Paſſionis Chriſti, p. 1035.

Baptiſmus Joannis è cœlo, an ex hominibus, p. 575. n. 13. & 586. n. 13. 852. n. 7. & p. 1152. 1153. Figura Baptiſmi Chriſti, ad illum præparans, p. 783. & 1208. n. 24. Baptiſmi Chriſti & Joannis diſcrimen, p. 965. n. 16. & 17. p. 970. n. 3. p. 974. n. 16.

Baptiſmus Chriſti, p. 966. & 975. n. 21. Cur Spiritus ſanctus in Jeſum baptizatum & orantem ſub ſigno ſenſibili deſcendit? p. 966. n. 22.

Barabbas latro & homicida Ieſu cum Baraba comparatio contumelioſiſſima, p. 729. & 730. p. 742. n. 5. p. 877.

Beatitudo hominis Chriſtiani in cognitione & amore Dei & Chriſti poſita, p. 479. n. 10. Beatitudines Evangelicæ, p. 71. 72. 73. 74 75. 76. p. 994 n. 20. 21. 22. p. 999. n. 20. Beati qui audiunt verbum Dei & cuſtodiunt, p. 1054. & 1060. Beati qui non viderunt, & crediderunt, p. 1450. & 1456.

Beelzebub Deus Acaronitarum à muſca nomen habens, p. 342. n. 13. Beelzebub dæmonum Princeps, *ibid.*

Beneficentiam Chriſtus jubet, cujus duo ſunt officia, ſcilicet eleemoſynam erogare, & mutuum dare petentibus & egentibus, p. 96. n. 37.

Beneficiorum curam Animarum annexam habentium Collatoribus quæ obſervanda? p. 801.

Bethania, an Bethabara, locus ubi S. Ioannes baptizabat? p. 1209 n. 28. Bethania domus obedientiæ, figura Eccleſiæ, p. 1363.

Bethleem domus panis. Natus in ea Ieſus, p. 951. In Bethleem & omnibus finibus ejus trucidari ab Herode infantes, p. 24. 25. 26.

Blaſphemia in filium hominis & in Spiritum ſanctum quid ſit, & quomodo remittatur, vel non? p. 344. & 345. n. 19. p. 1064. n. 10. Blaſphemiis laceſſitur Ieſus in Cruce pendens, p. 734. & 735. n. 21 p. 753. n. 16.

Bonæ arboris fructus boni. Arbor bona, voluntas bona, p. 47 & p. 68. n. 9. p. 997. n. 43. 44. Non ſufficit bona facere, ſed & bene facere oportet ad vitam æternam conſequendam, *ibid.* Fieri non poteſt ut ſteriliter boni ſimus, *ibid.* Ut bonum beatificum ſit, Dei amore opus eſt, *ibid.* Bonorum omnium radix charitas, malorum omnium radix cupiditas, p. 186. n. 10. Nemo ſe ex malo bonum per ſe ipſum facit, *ibid.* Non eſt voluntas bona quæ in aliis, vel in ſeipſa, non in Domino gloriatur, p. 182. Hac Domini ſententia, *Non poteſt arbor bona malos fructus facere,* &c. Manichæi & Pelagiani abutebantur, p. 168. n. 9. Nemo bonus niſi ſolus Deus, p. 529. n. 13. Bonum quo verè bonus es, nec invitus accipis, nec invitus amittis, p. 369. n. 21.

Boanerges, nomen Zebedæi filiis à Chriſto impoſitum, p. 797. n. 3.

Booz in Chriſti Genealogia recenſitus, quis fuerit? p. 7. Tres Booz perperam commentus eſt Lyranus, *ibid.*

C

CÆci à Chriſto illuminati in domo, p. 225. & 226. n. 20. & ſeq. Propè Ierícho, p. 559. 560. n. 16. & 17. p. 1140. 1145. 1146. n. 35. Cæci nati illuminatio, p. 1323. 1324. & ſeq. Ejus obedientia, p. 1330 Phariſæos & Legiſperitos ſapientiâ vicit, parentes ſuos conſtantiâ & confeſſione veritatis, p. 1331. & 1332. n. 15. Factus eſt Confeſſor Chriſti. *ibid.* Cæcus Bethſaidæ à Chriſto ſenſim curatus, p. 826. n. 4. Ejuſdem miraculi moralis explicatio, p. 830. n. 5. & p. 831. Cæci tribus modis à Chriſto illuminati, p. 1330. Omnis homo cæcus natus eſt ſecundùm mentem, p. 1327. Peccatoris cæcitas, p. 250 n. 22. Ejus illuminatio, p. 251. Nemo cæcus extra Eccleſiam illuminari poteſt. *ibid.* n. 23. Cæcitas & obduratio cordis, præcedentium peccatorum pœnæ ſunt, ſubſequentium cauſæ, p. 398. Quin & ſæpius peccata ſunt, p. 1328. & 1329. Firmitas in rerum temporalium amore, ſpiritualis cæcitatis cauſa, p. 398. Cæcitatis interioris per Chriſti gratiam curatio, p. 567. 568. 569. 570. n. 13. 14. 15. 16. 17. Velamen cæcitatis ſuper corda peccatorum extendit ſuperbia, tollit humilitas, p. 1368. n. 37. Quid agendum ut ſpiritualis cæcitas noſtra à Ieſu curetur, & inopia noſtra ab eo ſubleveтur, p. 850. n. 11.

Cæcus cæcum ducens, p. 996. n. 39. p. 1102. n. 39. Cæci & duces cæcorum, qui ſecundùm traditiones, opiniones & errores hominum, ac prudentiæ terrenæ & animalis principia, non ſecundùm legem Dei conſcientias moderantur, p. 454. n. 8. In Dei judicio non excuſabuntur, qui cæcis ducibus adhæſerint, *ibid.* Filius Dei in judicium venit in hunc mundum, ut qui non vident videant gratuito miſericordiæ Dei dono; & qui vident, id eſt ſapientes ſibi ipſis videntur, cæci fiant occulto Dei judicio, ſemper tamen juſto, p. 1334. n. 39.

Cœlum apertum in Baptiſmo Chriſti, p. 961. In cœlum nemo aſcendit, niſi Filius hominis qui eſt in cœlo, p. 1232.

Cæſari quæ ſunt Cæſaris reddenda, p. 593. 594.

Cainan filius Arphaxad, an retinendus in Genealogia Chriſti ſecundùm Lucam? p. 969.

Caiphæ conſilium adversùs Jeſum, p. 679. n. 2. p. 699. n. 2. p. 1347. 1348. Non ejus meritis, ſed Officio divino donatum eſt ut futuram Chriſti mortem pro populo prædiceret, *ibid.* Non fuit propriè Propheta, *ibid.* Caiphas adversùs Chriſtum actor & Iudex; p. 721. p. 640. n. 40. p. 695. & 696. & p. 1430.

Calamitatibus publicis improbi terrentur, non juſti, p. 1161.

Calix mors appellata in Scripturis, & ſors quæ providente Deo cuique obtigit, p. 556.

Camelum per foramen acûs intrare facilius eſt, locutio proverbialis apud Iudæos, p. 551. n. 19.

Calvariæ mons unde ita vocatus? p. 733. n. 15. Chriſtus ibi crucifixus, *ibid.*

Canibus ſanctum non dandum, p. 164. 175. 176. Panis filiorum non mittendus canibus, p. 447. & 458.

Capharnaum everſio à Chriſto prædicta, p. 1041.

Captivorum viſitatio, conſolatio & redemptio, p. 313.

Caro Chriſti danda pro mundi vita, p. 1278. Manducanda, & verè cibus, p. 1278. *Caro non prodeſt quidquam*, quis hujus ſententiæ ſenſus? p. 1280.

Cathedra Moyſi, p. 607. 608. n. 1.

Cenſus. An liceat cenſum dare Cæſari? p. 593. 594. Cenſus generalis totius Imperii ſub Auguſto Cæſare, p. 399. Cenſus ille ſpiritualiter expoſitus, p. 949.

Centuplum omnia propter Chriſtum relinquentibus promiſſum, p. 549. 550. n. 16. & p. 1140. p. 843. n. 3. p. 847. 848. n. 8.

Centurionis fides, p. 194. n. 9. & p. 204. n. 4. & 5. Centurionis ſervus à Chriſto ſanatus, p. 192. & ſeq. Centurionis humilitas, p. 205. n. 6. & 7. Centurio Deum in Chriſti morte glorificans, p. 1178.

Chananæa mulier. Filia ejus à Chriſto ſanata, p. 446. n. 13. p. 821. n. 4. Chananææ mulieris fides, p. 456. n. 11. Humilitas & perſeverantia in oratione, p. 457. 458. n. 15. & p. 459. n. 16. Hanc imitari debent pœnitentes ut ad ſacram Euchariſtiæ communionem dignè ſe diſponant. *ibid.* & chriſtiani omnes ut eorum orationes Deo ſint acceptæ, *ibid.* & p. 823. n. 2. Ab imitatione Chananææ longè abſunt mulieres pleræque chriſtianæ, quæ dæmoni aditum pandunt in corda filiarum ſuarum per ſæculi amorem & mores, per luxum, choreas, ſpectacula, p. 824.

Charitas ſumma legis & Prophetarum, p. 168. n. 6. Duo præcepta charitatis, p. 857. n. 4. Charitatis erga proximum regula à Chriſto tradita, p. 179. n. 6. Charitas vera eſt cùm in Deo diligitur amicus, & propter Deum inimicus. *ibid.* Charitatis officium eſt de juribus ſuis aliquid remittere, ne infirmi offendantur, p. 500. n. 16. Charitatem in nobis extingui vel refrigeſcere non ſinamus, p. 644. n. 8. Chriſti regnum in charitate fundatum, p. 1043.

Chlamyde coccinea per ludibrium indutus eſt Chriſtus, ut diſſolutas laſcivaſque nuditates expiaret, p. 744. n. 7.

Choreæ, cæteræque ſæculi & Aulæ voluptates, ſunt incentiva vitiorum, p. 424. 425. n. 4. p. 818. & 819. n. 4.

Chriſtiani frumentum ſint, non paleæ, p. 46. n. 4. Bonis chriſtianis inter malos patienter vivendum, ſed ab eorum iniquitate ſecedendum, *ibid* Sal terræ & lux mundi pro modulo ſuo eſſe debent, p. 110. & 111. n. 11. & ſeqq. Quotidie proficere debent in obſervantia mandatorum Dei, p. 114. n. 5. Chriſtiani nomen ſine bonis operibus majorem damnationem arceſſit, p. 188. 189. n. 13. Chriſtiani in vias gentium & Samaritanorum abeuntes, p. 247. n. 3. Qui Chriſto digni? p. 270. n. 24. 25. Chriſtiani, utpotè homines novi Teſtamenti, non debent inhærere terrenis, p. 275. Plerique Judaicè vivunt in Eccleſia, p. 315. Boni chriſtiani characteres, p. 316. & 317. Chriſtianis ovium manſuetudo, prudentia ſerpentis, columbæ ſimplicitas imitandæ, p. 279. & ſeqq. Totius vitæ ſuæ actis Chriſtum prædicare debent, p. 319. n. 7. & 8. Mundo mortui & Deo viventes Dei filii evadunt, p. 474 n. 8 Commune quoddam Sacerdotium habent, p. 916. n. 5 Cum Chriſto capite unus Chriſtus effecti, p. 925. n. 35. Sancti eſſe debent, quia ex Spiritu ſancto renati, *ibid.* Chriſtianorum qui Chriſtum non audiunt, eique non obediunt, gravius quàm Judæorum crimen eſt, p. 412. n. 29. Vitam & amaritudines vitæ adjunctas tolerare debent cum patientia, mortem obire cum lætitia, reſurrectionem exſpectare cum fiducia, p. 476. n. 13. Tria chriſtianis omnibus commendanda, p. 1274 Chriſtiani conjuges familiariùs adhærent membris Chriſti, cùm imitantur parentes Chriſti, p. 16 n. 3. Tota vita chriſtiani boni ſanctum deſiderium eſt, p. 398. n. 13.

Chriſtus verè & naturâ Deus Patri conſubſtantialis, p. 1232. n. 17 p. 1233. n. 18. p. 1234. & ſeqq. n. 34. 35. 36. p. 1260. 1261. 1262. 1264. 1265. 1274. 1310. & ſeqq. 1336. 1337. 1345. n. 25. Chriſti divinitas voce Patris in Baptiſmo declarata, p. 44. n. 6. Omnia illi à Patre tradita, p. 316. n. 23. Chriſti divinitas invictè probatur contra Arianos & Socinianos ex S. Petri confeſſione, p 464. n. 8. & 9. ex confeſſione Thomæ Apoſtoli, p. 1449. n. 28. ex remiſſione peccatorum, & cognitione cogitationum cordis, p. 789. & 790. n. 3. ex eo quòd ſit Dominus David ſimul & Filius, p. 597. 598. n. 12. p. 608. n. 17. p. 1150. p. 858. n. 5. & 6. ex miraculis ab eo editis, p. 316. n. 3. Chriſtus unum cum Patre, non voluntate ſolùm & concordiâ, ſed naturâ & poteſtate, p. 1336. Gloriam ejus vidit Iſaias, cùm vidit Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, p. 1361. n. 41. Chriſtus in Patre, & in ipſo Pater, p. 1382. In ipſum creden-

dum ut in Deum, *ibid.* Patrem ſe majorem eſſe quo ſenſu dixerit? p. 1385. 1386. n. 28. His verbis, *Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te ſolum Deum verum*, &c. Chriſtus Dei Filius à communione veræ Deitatis non excluditur, p. 1417. n. 3. Non adoptione, ſed naturâ Dei Filius, p. 906. Non ratione tantùm conceptionis admirabilis ex Spiritu ſancto, ſed æternæ generationis ex Deo, & unionis hypoſtaticæ naturæ aſſumptæ cum perſona Verbi, *ibid.* Item, p. 923. n. 32. & 33.

Chriſtus verus homo & verus Deus, p. 435. n. 17. Chriſti humanitas, altare per divinam perſonam ſanctificatum, p. 623. n. 13

Chriſti Nativitatis locus, tempus, eventa, p. 17. n. 1. p. 940. & 941. A Magis adoratur, *ibid.* n. 2. Non Judæis ſolùm, ſed Gentibus regendis Rex natus, p. 20. n. 5. Fugæ ejus in Ægyptum rationes, p. 22. 23. Non neceſſitate fugit, ſed poteſtate, *ibid.* Unde Nazaræus vocatus? p. 29. n. 15. Oblatio ejus in Templo, p. 942. n. 22. & 23. Inventus in medio Doctorum, p. 947. 961. 962.

Chriſti baptiſmus, p. 41. n. 14. & 15. p. 966. 975. Ioannis baptiſmum ſuſcipiendo, ſuum conſecravit, p. 44. n. 15.

Chriſti tentatio. Multis de cauſis tentari voluit, quæ exponuntur, p. 41. n. 1. Cur deſertum ceu locum certaminis elegerit? p. 50. Solus dux eſſe poteſt ut de deſerto ad Paradiſum redeamus, p. 64. Chriſti receſſus in deſertum, & tentatio poſt baptiſmum cujus rei documentum ſit? p. 787. n. 4. Cur poſt jejunium tentari voluerit, ratio multiplex, p. 51. Ordo tentationis Chriſti. Variis modis tentavit illum Diabolus, ſicut primum Adam in Paradiſo, p. 52. n. 2. Ad ſuperandas tentationes Mediator noſter eſt non ſolùm per adjutorium, verùm etiam per exemplum, p. 49. Humilitate diabolum vicit, non potentiâ, p. 53. n. 3.

Chriſti prædicatio, doctrina, miracula. Miniſterium ſuum incipit à prædicatione pœnitentiæ & regni cœlorum ut Ioannes, p. 58. n. 12, Per civitates & caſtella prædicans, & omne genus languorum curans, concionatorum exemplar eſt, p. 254. n. 27. Diſcipulos ſuos interrogat, quid homines & ipſimet de illo ſentiant, p. 363. 464. n. 7. & 8. Miraculis miſſionem ac prædicationem ſuam confirmat, p. 195. n. 14. Chriſti Ieſu miracula nec Iulianus apoſtata, nec poſteriorum temporum Iudæi negare auſi ſunt. Eorum fabula, p. 254. n. 26. Non miſſus niſi ad oves quæ perierunt domûs Iſraël, tametſi omnium hominum redemptor. p. 447. n. 15. & p. 456. n. 13 Venit ad Diſcipulos ſuos ambulans ſuper mare, p. 420. 421. n. 18. Chriſtus unus Magiſter, p. 609. n. 5. & 610. n. 7. p. 619. n. 5. & 620. n. 7. In Evangelio docens, humiliter audiendus, p. 962. n. 40. Nos intus docet, *ibid.* Verbo & exemplo nos docet Dei cultui & amori nihil præponendum, *ibid.* n. 49. Errant qui doctrinam Chriſti adverſam eſſe dicunt Reipublicæ, p. 973. n. 14. Chriſtus ut vox Legis & lingua Prophetarum audiendus, p. 494. n. 5. Diſcipulis ſuis prohibet ne ſe Chriſtum & Deum eſſe dicant ante opportunum tempus, p. 467. n. 13. Quo ſenſu nihil in occulto ſe docuiſſe dixerit, p. 1430 n. 20. 21.

Chriſtus Paſtor bonus, p. 1333. 1334. Solus Pontifex ſanctus & innocens, p. 1321. n. 46. Gratias agit Patri ob myſteria diſcipulis revelata, p. 309. n. 21 Pauper à Pauperibus ſequendus, p. 196 197. n. 16. p. 211. & 212. In illo omnia poſſidentur, p. 330. n. 20. Suos in finem dilexit, p. 1373. Illos non ſervos, ſed amicos appellare & habere dignatus eſt, p. 1395. & p. 1401 n. 14. & 15.

Chriſtus Medicus Animarum à peccatoribus contemnitur, p. 428. Ad eum oratione aſcendendum, ut ab infirmitatibus & languoribus Animarum noſtrarum curemur, p. 459. & 460. n. 17.

Chriſtus Mediator, p. 1382. & 1394. n. 8. 9. & 10. Ex ejus plenitudine omnes accipiunt, p. 1243. Ortus ejus de tribu Iuda per Mariam Virginem demonſtratur, p. 10. Quo ſenſu primogenitus Mariæ Virginis dictus? p. 15. & 16. n. 23. Ad Chriſti ſtirpem quomodo pertinere poſſumus? p. 15. & 16. n. 1. & 2. Qui Chriſti frater & ſoror eſt credendo, mater efficitur prædicando, p. 18. n. 13. Chriſtus via, veritas & vita, p. 1381. & 1388. n. 6. In Chriſto ut homine minimè ſiſtere, ad illum ut Deum tendere debemus, *ibid.* Tria ſunt hominum genera quæ odit Chriſtus quatenus via noſtra eſt, 1. remanentes; 2. retro redeuntes; 3. aberrantes, p. 1388. Chriſtus oſtium ſalutis eſt. Quicumque per illum non intrat, & in illum non credit, aut ejus gloriam non quærit, fur eſt & latro, p. 1337. & 1339. Chriſtus in nobis, & nos in ipſo, p. 1384. Chriſtus noſter apud Patrem advocatus, p. 1408. n. 23. 24.

Chriſti triumphalis ingreſſus Hieroſolymam, p. 569. 570. 571. 577 851. 1148. 1357. n. 12. & ſeq. Regni ejus in Eccleſia, & in animis fidelium figura eſt, p. 578. n. 1. 2. 3. Pullus aſinæ injugis & indomitus, cui Triumphator inſidet, populi Gentilis typus eſt, p. 853. n. 5.

Chriſti Paſſio. Paſſionem ac Reſurrectionem ſuam diſcipulis Chriſtus prædicit, p. 468. n. 14. p. 416. n. 13. p. 488. n. 16. p. 554 n. 11. A cognatis ſuis malè habitus, qui illum in furorem verſum eſſe dicebant, p. 797. & 798. n. 4. A militibus comprehenſus & vinctus, p. 694. n. 37. p. 741. n. 1. p. 1429. & 1430. & p. 1433 Ducitur ad Caipham, p. 649. n. 40. ab eo interrogatur, p. 695. 696. Colaphis & alapis cæditur, ſputis fœdatur, p. 696. & 697. n. 46. p. 722. n. 33. p. 1433. & 1434. p. 1430. Coram Pilato ſiſtitur, à quo interrogatur, p. 728. & 729. n. 6. & 7. p. 1431. 1432. & 1442. Flagellatur, p. 731. n. 11. p. 877. n. 2. p. 1435. 1439. 1440. Coronâ ſpineâ redimitus illuditur, p. 732. n. 12. p. 878. n. 3. & p. 1441. n. 2. In quinque ſenſibus paſſus, ut ſenſuum noſtrorum peccata & voluptates expiaret, p. 875. n. 11. crucifigitur inter duos latrones, p. 733. 734. 1177. Quâ horâ? p. 1437. n. 14. Se deſertum à Patre queritur, p. 75. n. 23. pro ſuis crucifixoribus orat p. 1177. 1180. Clamans voce magna Spiritum emittit, & Patri commendat, *ibid.* n. 15. Non neceſſitate, ſed charitate ſe mori oſtendit, p. 756. n. 20. Iterum patitur à chriſtianis plurimis, p. 466. n. 13.

Chriſti Reſurrectio, p. 761 762. 763. Chriſto omnis poteſtas data in cœlo & in terra, p. 764. n. 10.

Chriſti Aſcenſio in cœlum, & ſeſſio ad dexteram Patris, p. 884. n. 9. p. 886. n. 9. p. 888. & p. 1192. & 1193. Chriſti in cœlum aſſumptio, gloriæ ejus & ſalutis noſtræ conſummatio eſt, p. 890.

Chriſtus Iudex. Quid ſignificet ventilabrum in manu ejus? p. 45. n. 13. Unumquemque ex operibus judicabit, p. 169. n. 10. & ſeq. Tam verax in comminatione pœnarum, quàm in promiſſione præmiorum, p. 475 n. 17. Iudicii diem & horam quomodo ſe neſcire Chriſtus dixit? p. 864. n. 4. Qua ratione Pater non judicat quemquam, ſed omne judicium dedit Filio? p. 1263. n. 23. p. 1271. n. 22.

Cibum Chriſti nemo accipit, niſi fuerit ante ſanatus, p. 460. n. 18 Nullus cibus præter Deum & Chriſtum Animam noſtram ſatiare poteſt, p. 461. n. 19. Cibus ſpiritualis nemini deficit ſine ejus vitio, p. 1034 Cibus qui non perit, p. 1284. n. 27.

Circumciſio Chriſti. Ejus cauſæ & rationes, p. 942. n. 21. p. 956. n. 21. Circumciſio à Moyſe data, non ex Moyſe, ſed ex Patribus, p. 1294. n. 22. 23. Sabbato data, ſi dies eſſet à pueri nativitate octavus, *ibid.* Circumciſio ſpiritualis, p. 930. n. 57.

Claves regni cœlorum, ſive ſumma poteſtas Eccleſiam regendi, Petro à Chriſto tradita, p. 465. n. 12. Claves non homo unus, ſed unitas accepit Eccleſiæ, p. 467. n. 12. Ad claves Eccleſiæ per pœnitentiam confugiendum, p. 518.

Cœlibatus & continentia. Cœlibatus propter regnum cœlorum ſervatus, p. 527. 528. n. 8. p. 536. n. 3. & 4. Dei donum eſt, *ibid.* His datum eſt qui petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent laboraverunt, p. 530. n. 3

Cœnæ magnæ Parabola, p. 1089. & 1090. Moralis ejuſdem parabolæ ſenſus, p. 1095. 1096. 1097.

Cogitationes malæ, p. 230. n. 4.

Communibus manibus manducare, quid ſit? p. 819. Senſus Litt. n. 1.

Communio. Ad ſacram communionem corporis Chriſti diſpoſitiones, p. 462. n. 20. p. 871. n. 3. p. 1364. n. 12. & ſeq. p. 1171. 1172. 1282. Chriſtum quis magis honoret, frequentiùs an rariùs ad ſacram communionem accedens? p. 929. n. 8.

Concilium Pontificum & Phariſæorum adversùs Jeſum, p. 679. n. 2. p. 699. n. 2. & p. 1347. & 1355.

Conciliorum in Chriſti nomine congregatorum auctoritas, p. 500 n. 16.

Concionatoris Evangelici dotes & officia, p. 785. n. 1. p. 819. n 5. Chriſtus concionatorum novæ legis exemplar, p. 1031. n. 14.

Concordia. Eſt mala concordia, & diſcordia bona, p. 1330.

Confeſſio peccatorum Baptiſmo Joannis prævia, p. 38. n. 7. Singulorum peccatorum confeſſio apud Iudæos ſolemnis, *ibid.* Confeſſio duplex, peccati, & laudis. Utraque gratiæ Dei effectus, p. 252. Initium operum bonorum eſt confeſſio operum malorum p. 1242 n. 21. Per confeſſionem foras prodit peccator, qui per contritionem reviviſcit, p. 1355. Confeſſionis Sacramentalis neceſſitas & fundamentum, p. 1448.

Conſcientia cum Deo per pœnitentiam componenda, p. 1068. conſcientiæ Moderator qualis eligendus, p. 786. n. 2. Conſcientiæ Moderatores, Concionatores, Paſtores, diſcipulos ad Jeſum mittere debent, non ſibi ipſis devincire, p. 1010. n. 19. S. Ioanni Baptiſtæ ſimiles ſint, *ibid.* n. 26. Seducuntur qui cæcos aut corruptos conſcientiæ Moderatores eligunt, p. 1165.

Conſilia Dei de aliorum vocatione, & aliorum derelictione non temerè diſcutienda, p. 327. n. 17. & p. 330. n. 19.

Conſilium Evangelicum omnia vendere & dare pauperibus, p. 536. n. 16. p. 540. & 541. n. 8.

Conſilium impiorum fugiendum. Quatuor modis in illud abeunt homines, p. 1356. n. 53. 54.

Conſolationibus ſpiritualibus inhærere non debent Animæ piæ, p. 493. & 494 Tunc maximè timendum eſt, cùm ſupernis conſolationibus ac deliciis nos Deus perfundit, p. 495. n. 6. Pretioſa divina conſolatio eſt, nec facilè tribuitur admittentibus alienam, p. 549.

Conſolatio multiplex piarum animarum Jeſum quærentium, & ob illius abſentiam gementium, p. 1453.

Conſummatum eſt. Chriſti morientis verbum, explicatur, p. 1438. 1445.

Contemplatio & oratio perfecta hujus vitæ à Chriſti Ieſu & Myſteriorum ejus contemplatione non abſtrahit, p. 838. n. 1.

Contemplativi vias ſuas, inſpirationes, viſa ſubjicere debent Paſtorum examini, ne illuſionibus decepti Ieſum non inveniant, p. 1452.

Contemptus proximi grave peccatum, p. 515. n. 7. & 8. A contemptu fratrum duo nos abſterrere debent. 1. Quòd Chriſtus eos redempturus venerit 2. Quòd eorum Angeli Deum videant, *ibid.* Contemni & irrideri à mundo & carnalibus hominibus, ſors piorum eſt, p. 1179. n. 11.

Contumelias & convitia patienter ferat chriſtianus exemplo Chriſti, p. 1303. n. 20. A potentia diſcas patientiam, p. 1322. n. 48. 49.

Converſio. Ad veram converſionem tria neceſſaria, p. 724. & 725 Omnia converſionis impedimenta perrumpit amor Dei, p. 886. n. 3. Veræ converſionis ſigna, p. 991. n. 26. Primus gradus ad

converſionem peccatoris eſt extremæ ſuæ miſeriæ conſideratio, p. 1105. Gradus alter, propoſitum renuntiandi peccatis & illorum occaſionibus. Tertius, odium & deteſtatio peccati ex amore Dei concepta, p. 1106.

Convivium. Ad convivium invitandi pauperes retribuere non valentes, p. 1088. & 1094. n. 12. & p. 1095. Sæcularium hominum conviviis intereſſe non debent Sacerdotes & Rectores Animarum, niſi compellat neceſſitas, urgeat charitas, p. 1091.

Cor. Quæ de corde exeunt, non quæ in os intrant, coinquinant hominem, p. 445. Quicquid ex prava cordis cupiditate procedit, peccatum eſt, p. 453. n. 6. In corde noſtro ſemina ſunt peccatorum omnium: in ſolo corde Chriſti virtutum omnium ſemina & principia: id eſt, ex nobis ipſis peccatores; ex Chriſti gratia & miſericordia boni ac juſti ſumus, p. 455. n. 10. Cordis duri characteres, p. 708. n. 12.

Coronâ ſpineâ Jeſus coronatur & illuditur, p. 372. n. 12. corona ſpinea Chriſti myſterium erat contumeliæ ac dedecoris, ex quo Chriſti gloria: Myſterium infirmitatis, ex quo Eccleſiæ fortitudo: Myſterium doloris, ex quo fidelium lætitia, p. 748. & 749.

Correptionis fraternæ præceptum, p. 503. & 504. n. 11. 12. & 13. p. 517. 518. n. 9. & p. 1133. correptionis fraternæ modus, *ibid.* Ex charitate, cum zelo & prudentia facienda eſt, *ibid.*

Crucem ſuam tollit Jeſus, p. 733. n. 14. p. 749. n. 10. p. 879. n. 4. p. 1179. & 1180. n. 26. p. 1442. n. 17. Ratio multiplex cur Chriſtus Jeſus mortem crucis elegerit, p. 750. n. 11. Crucis altitudo, longitudo, latitudo, profunditas, quid myſticè ſignificent? p. 750. n. 11. Crux Ieſu fons omnium benedictionum, p. 751. In cruce tribunal Domini, judicium mundi, potentia crucifixi, *ibid.* Crux Chriſti tribunal eſt, in quo duos inter latrones medius judicium minatur & exercet, p. 752. & p. 1182. Chriſti divinitas per mortem crucis cognoſcenda, p. 1311. n. 28. Crux Chriſti virtus eſt & gloria chriſtianorum in tribulationibus, p. 755. n. 19. crux Victoriæ Chriſti inſtrumentum & trophæum, p. 879. n. 6. Ejus elogium, *ibid.* crux Chriſti, confuſio ſapientium mundi, p. 880. n. 9 crucis titulus, p. 734. n. 19. p. 752. n. 14. p. 1177. n. 38. p. 1458. crux ferenda, p. 270. n. 25. p. 271. n. 26. & p. 469 n. 17. crucem ferre, non merum conſilium, ſed præceptum eſt, p. 294. n. 22. Accipere crucem ſuam, eſt pati pro Chriſto quicquid intulerit Mundus. *ibid.* crux ferenda quotidie, p. 1027. & 1035. n. 23. Falſa & carnalis amicitia eſt, quæ non ab amore crucis avertit, p. 477. Crucem ferendo ſequendus eſt Chriſtus, p. 479. 480. crux duobus modis fertur, cùm aut per abſtinentiam affligitur corpus, aut per compaſſionem proximi affligitur animus, p. 832. n. 6.

Cultus exterior abſque interiori Deo non placet; ad ſalutem inutilis eſt, p. 452. n. 4.

Curioſitas temeraria gradus eſt ad hæreſim, immò ad Atheiſmum p. 469. n. 1. Curioſæ, otioſæ, vanæque confabulationes, p. 473. n. 8.

D.

DÆmonum operatio, hominis everſio, p. 195. n. 14. Dæmones Chriſtus expellit, p. 198. n. 14. n. 19. & p. 784. 785. Quomodo illum cognoverunt? *ibid.* In porcos abire permiſſi à Domino, *ibid.* & p. 220. n. 21. & ſeq. Energumenum à ſe liberatum cur in numerum Diſcipulorum ſuorum cooptare noluit? p. 784. 785.

Dæmoniacus mutus à Chriſto curatus & liberatus, p. 226. n. 23. & 24 & p. 1053. Dæmon linguam peccatoris ligat ne peccata ſua confiteatur, p. 252. n. 24. & p. 1059. n. 14. 15. Aliorum linguam ſolvit, ut malè loquendo regnum ejus firment ac propagent, *ibid.* Dæmoniacum cæcum & mutum ſanat Chriſtus ejecto dæmone, p. 342. n. 12. Dæmoniacus ille, hominis peccatoris typus, p. 360. n. 15. Dæmon repetens domum ex qua fuerat ejectus, p. 248. 249. n. 28. p. 1060. n. 26. Extra Eccleſiam nemini poteſtas datur ejiciendi dæmones ex hominum corporibus, uti nec ex illorum animabus, p. 565. Dæmones oratione & jejunio ejiciuntur. p. 488. n. 15. & p. 496. n. 14. Cur Chriſtus dæmonibus ſilentium indixit, nec ab illis divinitatem ſuam prædicari permiſit? p. 789. n. 7. Dæmonia in nomine ipſius ejicientes prohiberi vetat à Diſcipulis ſuis, quamvis non ſint ex eorum collegio, p. 835. n. 7. Dæmon non ejicitur ope dæmonis, ſed Spiritu Dei, 343. n. 14. 15. & 16. Dæmonium immundum Chriſtus ejicit ex homine, p. 979. n. 33. Dæmonium impudicitiæ, p. 985, p. 1022. Dæmoniacus ſurdus, p. 1018.

Damnatorum duplex ſupplicium, p. 187. 600. & 601. n. 6. Damnatorum pœnæ tenebrarum exteriorum nomine ſignificantur, p. 194. n. 11. p. 600. & 601. n. 6. Æterna illorum ſupplicia, p. 664. n. 26. p. 676. & 677. n. 9. p. 836. n. 10. p. 842. n. 4. 841. 842. n. 5.

David ad Achimelech Sacerdotem confugit, ſeu ad Abiathar à quo Panes propoſitionis accepit. S. Marcus cum Auctore Sacro I. Regum conciliatur, p. 792.

Duo debitores cuidam fœneratori, p. 1007. Quantum Deo Chriſtiani debeant præ Judæis? p. 1015.

Derelictum ſe à Deo quo ſenſu Chriſtus queritur? p. 716. & 717. n. 23. Vox iſta, *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me*, membrorum vox erat, non capitis, p. 754. n. 18.

Detractionibus & convitiis maledicorum hominum laceſſiti, cùm Dei gloriam & Eccleſiæ, utilitatem promovere ſtudemus, proponere nobis debemus exemplum Chriſti, p. 759. & 760.

Devotiones præpoſteras qui Dei mandatis anteponunt, zelo Phariſaico ducuntur, p. 450. n. 2. & p. 453. n. 5.

Deus unus, p. 596. n. 9. p. 857. n. 4. Deus nec creſcit, nec minuitur. Quo modo creſcit in nobis? p. 1244. n. 30. 31. Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Jacob, non eſt Deus mortuorum; ſed viventium, p. 595. n. 7. p 604. n. 13. *Deum nemo vidit unquam.* Qua ratione inviſibilis? p. 1207. n. 18. Dei miſericordia & juſtitia. Quodam modo invitus homines punit, p. 676.

Dei providentia, p. 139. & 140. n. 21. 22. 23. & 24. Dei providentiæ confidendum, p. 160. & 161. n. 19. 20. 21. p. 162. n. 22 p. 269. n. 21. p. 289. n. 18, p. 1063. n. 6. & 7. p. 1065. & 1066. n. 22. & ſeq. p. 1074. n. 22. Egregium divinæ providentiæ documentum in miraculo multiplicationis quinque panum à Chriſto Domino p. 430, n. 6.

Deo ſolo fruendum: mundo rebuſque temporalibus utendum eſt; p. 438. n. 21. Deum qui cognoſcit & diligit, ad illum proximos & amicos adducere modis omnibus nititur, p. 438. n. 21. Deo nihil præponendum, p. 547. & 548.

Diabolus omnia regna mundi qua ratione Chriſto oſtendit, p. 54. n. 6. Periculoſior diaboli tentatio eſt, cùm nobis per organa ſua blanditur, p. 69. n. 7. Diaboli eſt blandiri ut noceat, Dei corripere ut proſit, *ibid* Diabolus per Chriſti mortem victus & foras ejectus. p. 1360. 1367. n. 31. Nihil habet in nobis, niſi velimus, p. 53. n. 4. & p. 1397. Perſuadere poteſt, præcipitare non poteſt, *ibid.* Sæpè de Scripturis ipſius divinis laqueum fidelibus parat, *ibid.* Chriſtus illum alligavit & vaſa ejus diripuit, p. 363. 364. n. 18. & p. 803. n. 8. Non poteſtate ſolà, ſed juſtitià illum debellavit, p. 1052, n. 22. Diabolus de corde hominis expulſus illum vehementiùs tentat, p. 788. n. 8.

Didrachma ſolvit Chriſtus, p. 488. & 489. n. 18. & 19. & p. 500. n. 16.

Dilectio Dei maximum & primum mandatum, p. 596. n. 9. Dilectio proximi ſecundum legis mandatum. *ibid.* n. 10. Dilectio Deum inter & creaturam non dividenda, p. 860. Deum ex toto corde non diligit, qui ejus beneficia magis quàm ipſum diligit, *ibid.* Illi verè ſe diligunt, qui ſe propter habendum Deum diligunt, *ibid.* & 1401. n 12.

Dilectio mutua mandatum novum, p. 1370. Proximum diligere debemus ſicut Chriſtus dilexit nos, *ibid.* & p. 1395. n. 12. & 13. Hæc propria nota Chriſtianorum, *ibid.* & p. 1380. Nemo verè Deum diligit, niſi qui mandata ejus ſervat, p. 1324. n. 2. p. 1395. n. 14. & 15. Nemo Dei mandata verè & ut par eſt ſervat, niſi qui Deum diligit, p. 1389. n. 15. Ubi non eſt dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur, *ibid.* Opere demonſtranda eſt dilectio, ut non ſit infructuoſa nominis appellatio, p. 1390. n. 19. Quæ maxima dilectio? p. 1395. n. 12. & 13. p. 1401. n. 13.

Directores boni ex fructibus cognoſcuntur, p. 1002.

Septuaginta duorum Chriſti Diſcipulorum miſſio, p. 1041. & 1042. Poteſtas in dæmones ipſis à Chriſto data, *ibid.* De quibus admoniti? *ibid.* Diſcipulorum Chriſti diſperſio tempore paſſionis ipſius prædicta, p. 689. n. 22. Diſcipulorum Chriſti paupertas & auſteritas, p. 351. n. 1.

Diſpenſator fidelis, p. 1067.

Divitiarum ſtudium & avaritiam Chriſtus damnat, p. 137. n. 16. & 17. Divitiis Deoque ſervire, impoſſibile, p. 139. n 19. p. 158. n. 18. Divites avari ſerviunt miſerrimam & indigniſſimam ſervitutem, p. 159 Divitiæ fallaces, p. 394. Spinæ ſunt. *ibid.* Earum amor ſementem divini verbi ſuffocat, *ibid.* Divites divinæ providentiæ erga pauperes miniſtri quoad temporalia, pauperum providentià juvantur quoad futuræ vitæ bona, p. 430. n. 11.

Divitum ſalus quàm difficilis, p. 531. n. 18. & 19. p. 542. & 543. n. 10 & 11. p. 847. n. 6. p. 1139. p. 1145. Divitiæ periculoſæ, *ibid.* & p. 847. n 5. Qui divites ſalventur? p. 544. n. 12. Opum ſuarum diſpenſatores ſunt à Deo conſtituti, magis quàm abſoluti domini, p. 678.

Divitiarum rectus uſus & fidelis diſpenſatio, p. 1118. 1119. 1120. Divitiarum contemptus, p. 847. n. 7.

Divitis horrea deſtruentis parabola, p. 1065. n. 16. & ſeq. Moraliter explicatur, p. 1072. 1073. 1074.

Divitis Epulonis & Lazari hiſtoria, p. 1113. 1114. 1115. & 1116. Solæ in divite condemnantur ſuperbia, immiſericordia, vita mollis & voluptaria, p. 1121. 1122. Divitis & Lazari in vita & in morte ſors diverſa. Non poſt mortem ſolùm, ſed in vita Lazarus Divite felicior. p. 1122. & ſeq. Divitis epulonis tormenta. Similia ſupplicia divitibus immiſericordibus parata ſunt, *ibid*

Doctrina Chriſti ſummà docilitate audienda, p. 330. n. 18. Doctrinæ Phariſæorum & doctrinæ Chriſti characteres oppoſiti, p. 1294. Doctrina Chriſti, doctrina Patris, *ibid.*

Dominicæ, Feſtorumque dierum religioſa obſervantia, p. 352. 353. 354. n. 4. Dominicis præſertim & Feſtis diebus opera miſericordiæ exercenda, p. 799. n. 1. Anima noſtra curanda, p. 1086. n. 14.

Dona ſpiritualia gratis accepta, gratis danda, p. 262. n. 6. p. 275. n. 5.

Drachmæ repertæ parabola, p. 1092.

E.

ECcleſia viſibilis, p. 80. n. 14. Quicumque ab ea receſſerunt; aut in ea ſecundùm Evangelium non vivunt, Chriſti ſunt adverſarii, p. 364. & 365. n. 19. In Eccleſia boni cum malis permixti, p. 401. n. 19. Mali in ea tolerandi, p. 410 n. 26. Navis in me-

dio

dio mari jactata fluctibus, Eccleſiæ typus eſt, p. 433. n. 15. & p. 434. Adverſus Eccleſiam Inferi portæ non prævalebunt, 466 n. 11. Eccleſiæ unitas diligenda, & uſque ad ſanguinis effuſionem tuenda, p. 774. n. 9. Poteſtas remittendi peccata extra Eccleſiam non eſt, aut exerceri non poteſt, p. 475. n. 10. Eccleſiæ perpetuitas, indefectibilitas & infallibilitas à Chriſto promiſſa, p. 765 & 766 n. 12. Chriſtus cum Eccleſia & fidelibus ſuis uſque ad conſummationem ſæculi, p. 775. & 776. Chriſtus viſus Apoſtolos adjuvit ut Eccleſiam per omnes gentes diffundendam crederent: viſa Eccleſia nos adjuvat ut Chriſtum reſurrexiſſe credamus, p. 1192. Catholica Eccleſia tanquam vera mater nec peccantibus filiis ſuperbè inſultat, nec correctis difficilè ignoſcit, p. 496. n. 12. Eccleſiam qui non audit, habendus eſt ut Ethnicus & Publicanus, p. 504. n. 13. Habere non poteſt Deum patrem, qui Eccleſiam non habet matrem, p. 518. n. 10

Eccleſiaſtici regiminis formam ac modum Chriſtus præſcribit, p. 566. n. 12. Fidelium Eccleſiæ Miniſtrorum officia, p. 653. n. 25. p. 1274. Malorum Eccleſiæ Miniſtrorum characteres, p. 614

Electi pauci, p. 553. n. 9. 591. & 592. n. 2. Hi ſunt qui à maſſa perditionis præſcientia Dei & prædeſtinatione diſcreti, & ſecundum propoſitum vocati, ibid. Electi ſolâ perſeverantiâ innoteſcunt, p. 562. n. 5. Non ideo nos Deus elegit, quia futuros eſſe bonos præſcivit, p. 1402. n. 16. Electorum in Chriſto nemo peribit p. 1285. Gratuitæ electionis ad gloriam tres effectus indeficientes, ibid. Elegit nos Chriſtus, non nos illum, p. 1395 n. 16 & 17.

Eleemoſyna ſanctum fœnus. Deus idoneus fidejuſſor pauperum, & largiſſimus redditor uſurarum, p. 126. n. 26. & p. 1076. Pauper ex neceſſario ſuo aliquid demens ut pauperioribus eleemoſynam eroget, ſacrificium Deo acceptius offert quàm dives qui ex ſuperfluo, p. 1159 & 1160. Eleemoſyna juſtitia eſt, p. 129. n. 1.

Eleemoſyna Judæorum tripartita, ibid. n. 9. Chriſtianus ab eleemoſynæ & cujuſvis boni operis oſtentatione alienus, p. 130. n. 2. & 3.

Eleemoſyna Eccleſiaſtica, p. 429. & 430. n. 10. Qui divitias erogat pauperi, Deo ſervandas in cœlo credit, p. 540. 541. n. 8. Solas eleemoſynas Chriſtus in ultimo judicio quodammodo imputabit, p. 663. n. 24. p. 673. n. 6. & 7.

Eleemoſyna ſacrificium, pauper quaſi ſacramentum eſt, p. 674. Quibus profit eleemoſyna, quibus non profit? p. 814. n. 2. Animo pœnitente erogata, peccata expiat, p. 1062. Genus quoddam baptiſmatis eſt, ibid. n. 41. Pretium regni cœleſtis, p. 1075.

Eliæ lingua clavis cœlorum, p. 475. n. 12. Moyſes & Elias cum Jeſu loquentes, p. 483. n. 2. Elias ante ſecundum Domini adventum venturus, p. 485. Primum Domini adventum præceſſit Joannes in ſpiritu & virtute Eliæ, ibid. n. 10. Elias cùm venerit, omnia reſtituet, p. 833. n. 2.

Eliſabeth Joannis mater ſterilis, p. 898. n. 7. p. 901. n. 18. Concipit p. 902. n. 24. Spiritu Prophetiæ repleta, p. 909. n. 42. Parit filium, p. 911. n. 57. 58. Nomen illi imponit, ibid. n. 59. 60. Eliſabeth priùs ſterilis, deinde miraculo fœcunda, Eccleſiæ & Animæ typus, p. 920. n. 57. In utero ejus ad Mariæ vocem infans exſultat, p. 926. 927. Deiparæ Virgini divinum conceptum gratulatur, ibid.

Emmaus. Duobus Diſcipulis euntibus Emmaüs Chriſtus redivivus & glorioſus apparet, p. 1183. & ſeq.

Encænia ſeu Feſtum anniverſarium Dedicationis Templi, p. 1335. Sermo Chriſti in Encæniis, p. 1336. & 1337.

Epiſcopi & Presbyteri ſunt unus cum Chriſto Sacerdos, p. 801. Animarum Medici, ibid. Belli adverſùs dæmonem ſub Chriſto ſummo Imperatore duces, ibid. Epiſcoporum eſt divini verbi alimoniam populis miniſtrare, p. 430. 431. Quanta humilitate & charitate Chriſtianum populum regere debent Epiſcopi & Sacerdotes, p. 849. & 850. Epiſcoporum officia. p. 1033. n. 16. 17. Pro reis olim intercedere ſolebant apud Principes & Magiſtratus, Chriſti manſuetudinem imitati, p. 1316.

Evangelii titulus, p. 1. Auctoritas Eccleſiæ velut ſigillum eſt quo obſignatur Evangelium, ibid. Evangelii definitio, excellentia, finis, ibid. Quod Antiquis per Prophetiam revelabatur, poſteris eorum per Evangelium prædicatur, ibid. col. 2. Evangelium multiplici ratione ſanctum, p. 2. Sic audiendum ut præſens Dominus, ibid. Frequens Evangelii lectio ſanctificat animam, ibid.

Evangelium Jeſu Chriſti cur dicatur? ibid. Evangelii lectio ſæcularibus viris magis neceſſaria quàm Monachis, ibid. Evangelii loci difficiles ab ejus lectione deterrere non debent Chriſtianos, quantumvis ſimplices & Theologicâ ſcientiâ deſtitutos, ibid.

Evangelii Scriptores Apoſtoli aut Apoſtolici. *Præfat. in S. Marcum.* Evangelii prædicationem ubique terrarum Chriſtus Apoſtolis demandavit, p. 883. n. 6. Illud Apoſtoli, accepto Spiritu ſancto, ubique terrarum prædicaverunt, p. 884. n. 10.

Evangelii credibilitas, p. 915. n. 1. Evangelii ſtudium & meditatio, ibid. n. 2. Evangelium non ſolùm aufert ignorantiam docendo, ſed adjuvat ad faciendum juſtitiam per gratiam Spiritûs ſancti, p. 788. n. 5.

Evangelii doctrina, myſterium à ſæculis abſconditum, p. 386. A Judæis transferenda ad Gentes, p. 578. n. 20. Evangelicæ prædicationis contemptores quæ pœna maneat? p. 264. n. 10. & 11.

Evangelium ante mundi conſummationem ubique prædicabitur, p. 632. An ante Hieroſolymorum excidium in univerſo mundo prædicatum fuerit? ibid. n. 13. Evangelicæ prædicationis efficacia, p. 645. n. 10. Evangelii prædicatio in univerſo orbe, in teſtimonium multiplex, ibid.

Evangelii Miniſtris & Prædicatoribus, nulla ſuperflua requirentibus, omnia neceſſaria debentur, p. 262. & 263. n. 7. Nonniſi apud boni nominis viros debent commorari: ibid. n. 8. Ad Evangelicum Miniſterium legitimè & ritè exercendum, quæ neceſſaria? p. 1301. & 1302. *Senſu moral.* In una Dei providentia, non in mediis humanis confidere debent Operarii Evangelici, p. 1044. n. 3. 4.

Euchariſtiæ promiſſio, p. 1278. Non figuram duntaxat carnis ſuæ, ſed veram carnem in hoc Sacramento ſe daturum Chriſtus promiſit, p. 1278. 1279. 1280. Non ſpirituali tantùm modo; ſed corporaliter & per participationem naturalem Chriſtus in nobis eſt per S. Euchariſtiam. ibid. Euchariſtia panis vitæ, Sacramentum amoris, p. 1289. Pignus reſurrectionis & immortalitatis, p. 1290. Illam dignè non ſumit, niſi qui Chriſtum in ſe manentem habet per charitatem, p. 1291.

Euchariſtiæ inſtitutio, p. 636. n. 17. & p. 868. 869. n. 5. & p. 1169. Hæc verum Chriſti corpus pro nobis traditum & immolatum, non mera figura corporis, p. 686 & 687. n. 17. Sub utraque ſpecie à ſolis Sacerdotibus ſacrificium celebrantibus, non ab omnibus fidelibus ſumendum Chriſtus edixit, p. 687. n. 18. Propitiatorum ſacrificium, ibid. n. 19. Sacramentum unitatis, quo unum cum Chriſto & inter nos fieri debemus, p. 708. n. 13. Chriſti corpus & ſanguis in Euchariſtia lac filiorum eſt, nexus ac vinculum membrorum Chriſti, fœderis æterni ſigillum, redemptio pretiumque ſervorum & captivorum, p. 272. n. 4. Cum quibus diſpoſitionibus ad Euchariſtiæ ſumptionem accedendum? p. 709. & 710. p. 1171. 1172. & 1282. Panis quem Diſcipulis Emmaüs euntibus Chriſtus poſt Reſurrectionem dedit, non erat Euchariſtia, p. 1185. Per hoc Sacramentum Chriſtus cognoſcitur, p. 1190.

Eunuchorum triplex genus, p. 537.

Excommunicationis pœnâ nulla in Eccleſia major eſt, p. 518. In correptionem ſaluberrimam, Deo volente, cedere atque proficere poteſt, ibid.

Excuſationes in peccatis, p. 360. Ita excuſandi homines, ut peccata numquam excuſentur, p. 314. 315. n. 6.

Exorciſtæ Judæorum, p. 348. n. 15. & p. 363. n. 17.

F

Facere & docere. Non ſolos Prælatos & Doctores, ſed Chriſtianos omnes & ſingulos id officii ſuo modo ſpectat, p. 114. n. 15.

Faciendum alteri, quod ſibi, p. 166. n. 6. & p. 179.

Fatue, qui dixerit fratri, p. 86. n. 23.

Febris animæ à ſolo Chriſto ſanari poteſt, p. 985. n. 38.

Felicitas. Magnæ virtutis eſt cum felicitate luctari: magnæ felicitatis eſt à felicitate non vinci, p. 437.

Fermentum Phariſæorum, hypocriſis, p. 1069. n. 1. Cavendum à fermento Phariſæorum & Sadducæorum, p. 462. n. 4. p. 471. n. 5. Moralis corrupta fermentum eſt ex corruptione cordis originem ducens, quæ mores plurimorum inficit ac depravat, p. 472. n. 7. Fermentum Herodis, p. 826. n. 3. p. 229. & 230. p. 1063. Fermenti in farinæ ſatis tribus abſconditi myſtica expoſitio, p. 407. 408. Corpus Chriſti in Euchariſtia divinum fermentum, p. 408.

Feſti Eccleſiæ dies qua ratione celebrandi, p. 1300. n. 8.

Feſtuca in oculo fratris, p. 996. n. 41. 42.

Ficus à Chriſto maledicta, p. 574. Cujus rei typus? p. 585. 586. n. 11. p. 851. n. 3. p. 853. n. 2. Ficûs in vinea plantatæ, & ob ſterilitatem ſuccidi juſſæ Parabola, p. 1079. Ficûs infructuoſæ parabola moraliter explicata, p. 853. n. 2. & p. 1034.

Fides & cognitio Myſteriorum, gratuitum Dei donum, pro quo agendæ Deo gratiæ, p. 397. n. 10. p. 1129. n. 5. p. 1284. n. 29. Errores turbarum de Chriſto oſtendunt fidem eſſe donum Dei, p. 1034. n. 18. 19. Hanc ſolus Deus augere poteſt, p. 1134. n. 5. Cùm de fidei Myſteriis agitur, humana ratio non audienda, p. 603. n. 11. Myſteriorum intelligentia merces fidei, p. 1302. n. 17. Ea vis fidei ut montes transferre poſſit, p. 487. 488. n. 14. p. 575. n. 11. p. 586. n. 12. p. 852. n. 5. Fides grano ſinapis comparata, p. 493. 499. n. 13. Fons orationis, p. 586. n. 12.

Fidei confeſſio, p. 269. n. 22. p. 832. n. 7. p. 1063. n. 8. & 9. p. 1064. n. 11. & 12. Chriſti fides verbo & operibus confitenda, p. 290. 291. n. 19. p. 221. n. 32. p. 887. 888. n. 7. p. 1071. n. 8. p. 1245. 1246. n. 36.

Fidelis in minimo & in majori, p. 1112.

Filii Dei conſubſtantialitas cum Patre & coæternitas contra Socinianos vindicata, p. 1196. Vide *Chriſtus.* Filius Dei unigenitus homines in ſe credentes filios Dei adoptivos facit, p. 1214. n. 12. & 13. Ejus exinanitionem comprehendere æquè impoſſibile eſt ac magnitudinem, p. 1215. Incarnationis ejus conſilium oppugnat, qui terrenis ac ſenſibilibus bonis adhæret, ibid.

Filii Dei per Chriſti mortem in unum congregandi, p. 1356.

Filius hominis Chriſtus in Evangelio antonomaſticè appellatus. Hæc veritas contra Crellium & Wolzogen, Socinianos, ac Grotium vindicatur, p. 993. n. 3. 4. & 5.

Firmus. Nemo erit à Deo firmus, niſi qui ſe à ſe ipſo ſentit infirmum, p. 436. n. 19.

Flagellatio Chriſti Jeſu, p. 731. n. 11. p. 743. n. 6. & p. 744. Flagellis & diſciplinis ſponte ſuſceptis piè honoratur, p. 1440. 1441.

Fons aquæ ſalutaris Chriſtus Jeſus, p. 1305. Non nos deſerit fons, niſi deſeramus fontem, p. 1305.

Fratres Chriſti qui ſint qui non credebant in eum? p. 1292. 1293.
Fructus alius centeſimus, alius ſexageſimus, alius trigeſimus, p. 399. n. 7.
Frumenti granum mori neceſſe eſt ut fructum afferat, p. 1359. Granum frumenti Chriſtus Jeſus, p. 1365. Chriſtiani granum frumenti eſſe debent, *ibid.*
Fucorum uſu manus inferunt Deo chriſtianæ mulieres, p. 875. n. 11.
Fuga in perſecutione, p. 267. n. 17. Perſecutio corpore interdum fugienda, non animo, p. 285. n. 14. Chriſtus Ieſus cur fugit & latet ut homo? p. 1297. Seoſus Moral. n. 1.

G.

GAbriel Angelus apparuit Zachariæ, p. 899. & 900. Miſſus ad Mariam Virginem, p. 902. & ſeq.
In Galilæa primùm Chriſtus prædicavit. Cur Galilæa Gentium appellata? p. 57. n. 1. Galilææ urbes incredulas, Corozaim, Bethſaida, Caphatnaum, Chriſtus increpat, p. 307. 308. 309. n. 16. 17. 18. 19.
Galilæi à Pilato in ſacrificiis interempti, p. 1079.
Gallinæ pullos ſub alas congreganti ſimilis Chriſtus, p. 627. n. 20.
Gaudium. Qua ratione gaudendum in Sanctorum Natali? p. 917. n. 14. 15. Chriſtianis unde gaudendum? p. 1045. & 1046 n. 20. Gaudium majus in cœlo de converſis peccatoribus, quàm de juſtis ſtantibus, p. 1103. n. 1. Gaudium Chriſtianum inchoatur in fide renaſcentium, implebitur in præmio reſurgentium, p. 1400. n. 11. Gaudium mundi & triſtitia electorum modicùm durant: utriuſque vices, p. 1407. 1408. n. 16. 17. 18.
Gazophylacium. Vidua duo æra minuta mittens in gazophylacium, plus omnibus miſit, p. 858. n. 7. p. 862. & 863. n. 7.
Gehennæ nomen unde ad locum ſupplicii damnatorum tranſlatum eſt? p. 86. n. 23.
Genealogia Chriſti, ſecundùm Matthæum, p. 5. & 6. Antitheſis inter Catalogum generationis primi Adam, & ſecundi Adam, *ibid.* Cur David & Abraham in Genealogia Chriſti potiſſimùm nominati? p. 6. Cur tres Reges in ea prætermiſſi? p. 8. Genealogia Ioſeph, non Mariæ Virginis à Matthæo deſcripta, p. 9. n. 12. Cur generationes omnes in tres teſſaradecades diviſæ? *ibid.* Genealogia Chriſti ſecundùm Lucam, p. 967. 968. 969. Stemma genealogicum Joſeph exhibet pariter Lucas, non Mariæ Virginis, p. 970.
Gentium vocatio, & reprobatio Iudæorum, p. 206. 207. n. 9. Gentiles volunt videre Ieſum, p. 1357. Veniunt Hieroſolymam adoraturi in die feſto, *ibid.* Vicinæ tamen, & multò minùs remotiſſimæ à Paleſtina Gentes unum verum Deum non colebant, *ibid.* Quidam ex Gentibus, non Gentes integræ aſcendebant in Jeruſalem ad diem feſtum, ut verum Deum adorarent, p. 1365. n. 20. 21.
Gloria & laus humana non appeti à rectè faciente, ſed ſubſequi debet rectè facientem, p. 130. n. 2. Vana gloria & oſtentatio fugienda, cujus ſtudium hypocritarum proprium eſt, p. 130. 131. n. 3. 4. & 5. Bonorum operum fructus corrumpit, p. 141. & ſeq. p. 154. & 155. n. 15. Inanis gloriæ contemptus, p. 358. n. 12. & p. 1282. Vitium iſtud inimicum piæ fidei, p. 618. n. 8. Paſtoribus Eccleſiæ maximè fugiendum, *ibid.* Gloriæ humanæ aviditas impedit ne fides recipiatur, p. 1266. n. 44. Gloriæ propriæ ſtudium character eſt falſorum Prophetarum & Antichriſti, p. 1302. n. 18.
Gloriam Chriſti ab hominum gloria quo modo diſcernit Pater Æternus? p. 1323. n. 50.
Golgotha, p. 733. n. 15.
Gratiæ Chriſti neceſſitas ad rerum divinarum cognitionem & amorem, p. 329. Ad omne opus bonum, p. 1391. n. 25. Ad mandata legis implenda, p. 846. n. 5. Sine gratia Chriſti nihil poſſumus facere, ſive parum, ſive multum, nec cor præparare, p. 1399. Gratia donum Dei, p. 1252. Eam ne quidem deſiderare aut petere ex propriis viribus poſſumus, *ibid.* Prima gratiæ operatio eſt in homine, ut deſideretur, & deſiderata per orationem poſtuletur, *ibid.* Altera eſt horror & confeſſio peccati, *ibid.* Gratiæ & dona Dei creſcunt in eis qui rectè utuntur; qui tamen rectus uſus, Dei munus eſt, p. 397. n. 11.
Gratiæ medicinalis Chriſti virtus omnipotens, p. 774. n. 4. Suavitas cum efficacià conjuncta, p. 1288. n. 44. 45. Ejus œconomia & efficacitas confeſſione omnipotentiæ Dei in Symbolo exprimitur, p. 925. n. 36. 37. Gratia & charitas ineffabilem ſuavitatem & facilitatem in bono ſecum affert, p. 1293.
Gratiæ & Legis diſcrimen, p. 918. n. 18. Quòd Dei gratiis & benedictionibus non cumulemur, culpa noſtra eſt, p. 921.
Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum & gratia pro gratia, quam de plenitudine ejus accipimus, p. 1207. 1215. & 1216.
Grotii expoſitio Socinianis favens refellitur, p. 1314. Grotius Zachariæ Vaticinium de Rege pullo aſinæ inſidente ad Sion venturo ad Zorobabelem perperam detorquet, p. 570. Grotii Pelagiana interpretatio hujus loci Ioannis 15. *Sine me nihil poteſtis facere*, p. 1393. 1394. Grotii audacior conjectura, quòd vigeſimum primum caput Evangelii ſecundùm Ioannem S. Evangeliſta non ſcripſerit, ſed Epheſina Eccleſia poſt ejus mortem addiderit. Refellitur hic error, p. 1450.

H.

HAbitus. Ad habitus pravos eradicandos opus eſt oratione quâ anima humilietur, & jejunio quo caro mortificetur, p. 499. n. 14.
Hemorrhoiſſa mulier à Ieſu curata, p. 223. & 224. p. 1019. & 1020. Ejus fides, p. 243. n. 15. Mulier illa peccatoris typus, p. 244. n. 16. Morbi & curationis ejus circumſtantiæ typi ſunt morborum animæ & curationis eorum per gratiam Chriſti medicinalem, p. 814. n. 2. Concupiſcentia per hujus mulieris morbum ſignificata, p. 1023. Hic ſanari incipit per gratiam medicinalem Chriſti; perfectè curabitur per charitatem conſummatam, *ibid.* Hujus mulieris pudorem, humilitatem, ſpem, peccator imitetur, p. 245. n. 17.
In hæreditate fratrum dividenda immiſcere ſe Chriſtus noluit, p. 1064. n. 13. 14. p. 1071. 1072.
Hæretici Pſeudoprophetæ ſunt. Eorum characteres, p. 182. n. 7. & p. 183. Quomodo convincendi? *ibid.* Etſi bonos videtur oſtendere laudabilis converſatio, malos facit ipſa diviſio, p. 184. cavendi & fugiendi, *ibid.* Unde cognoſcuntur? *ibid.* Miſſionis ſuæ documenta proferre non poſſunt, p. 1155.
Herodis magni tempore Chriſtus natus, p. 17. n. 1. Ejus crudelitas, p. 24. n. 11. Mors, p. 28. n. 14. Herodes politicorum impiorum typus, p. 32. Chriſtianis ſecundùm Deum viventibus non deeſt Herodis perſecutio, *ibid.* n. 7. Quinam cum Herode naſcentem Salvatorem perſequuntur? p. 33. n. 8.
Herodes Antipas Galilææ Tetrarcha, p. 413. n. 1. Dubitat num Ieſus ſit Joannes Baptiſta redivivus, *ibid.* n. 2. p. 816. n. 3. & p. 1025. Ducit Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui, p. 414. n. 13. Quam ob rem à Ioanne Baptiſta arguitur, *ibid.* Ioannem vult occidere, p. 416. Iubet illum decollari, p. 417. n. 7. & 8. vulpes à Chriſto dictus, p. 1082. n. 32. coram illo ſiſtitur Ieſus p. 1175. & ab eo illuditur, p. 1175. & p. 1179. n. 11.
Herodiadis filia coram Herode ſaltat. Spondet Herodes illi ſe daturum quicquid petierit. Sponſionem juramento confirmat, p. 415 & 416. Puella ſuggerente matre petit caput Ioannis Baptiſtæ, *ibid.*
Hieroſolymam ingreditur Chriſtus ut Rex, ut victor, ut victima pro totius mundi peccatis immolanda, p. 581. n. 4. & 582.
Homicidium. Non homicidium duntaxat, ſed iram, convitium, & verba contumelioſa, præcepto, *Non occides*, prohiberi Chriſtus docet, p. 85. & 86. n. 20. 21. 22. 23.
Hora crucifixionis Chriſti, circa quam Evangeliſtæ conciliantur, p. 1437. n. 14.
Hoſanna Filio David, p. 572. n. 5.
Hoſpitalitatis merces, p. 271. 272. n. 27. & ſeq. p. 277. n. 7. p. 510. n. 4. p. 1189. n. 29. & ſeq.
Humanitas ſancta Chriſti omnibus pietatis officiis proſequenda, p. 1364. n. 7. & 8.
Humilitas à Chriſto diſcenda, p. 332. n. 22. & p. 333. Humilitas virtutes alias accipit, ſervat acceptas, ſervatas conſummat, *ibid.* Non ſolam humilitatem cognitionis, ſed cordis Chriſtus docet, *ibid.* Suæ humilitatis exemplo morbum ambitionis in Diſcipulis curat, p. 558. n. 16. & 17. Tota victoria Salvatoris qua & diabolum vicit & mundum, humilitate eſt confecta, p. 21. n. 8. Humilitas Chriſti damnat ſuperbiam hominis pro juribus ſuis ardentiori ſtudio contendentis, p. 500. n. 16. Via humilitatis & crucis ineunda, ut ad regnum cœlorum perveniamus, p. 565. n. 9. Humilitas via compendiaria ad cœleſtium Myſteriorum cognitionem, p. 770. n. 6. & p. 1047. Gradus eſt ad veram celſitudinem, p. 529. n. 3. & p. 1038 n. 48. Maximum fidei noſtræ opus, p. 550 cum animi celſitudine conjungenda, *ibid.* Gratiæ divinæ ſemper familiaris, p. 925. n. 38. Noviſſimum locum elegit, p. 1086. & 1087. Qui ſe humiliat, exaltabitur, *ibid.* & p. 610. 1092. & ſeq. Humilitatis chriſtianæ ſenſus & affectus quàm oppoſitus præſumptioni? p. 1040. n. 57. Ad unum humilitatis primatum Eccleſiaſticis viris aſpirare licet, p. 610. n. 7. 839. n. 5. 1377. n. 16. 17.
Hydropicus à Chriſto curatus, p. 1087. Divitis avari typus, p. 1091. n. 2. & 4.
Hypocriſis virtutum fucus, tinea ſanctitatis, p. 154. n. 15. Peſtis inſtar fugienda. *ibid.* & p. 452. Characteres hypocritarum, p. 621. 622. n. 10. 11. p. 625. 626. n. 14. & ſeq. 861. n. 6. Hypocritarum & verè humilium oppoſitio, p. 992. n. 33. Hypocriſis fermento comparata, p. 1069. n. 1. Hypocritarum gaudium momentaneum & inane, *ibid.*

I.

JAcobus Zebedæi filius, cum Joanne fratre de navi vocatus, & Apoſtolus electus, p. 60. 61. Aſſumptus à Chriſto in ſuſcitatione filiæ Iairi, p. 812. In Transfiguratione, p. 483. In horto, p. 690. Zelo incenſus contra Samaritanos, p. 1030. Ieſum de tempore everſionis Templi interrogat, p. 863. Ejus & Ioannis fratris ambitioſa petitio, p. 555. & 844. n. 6.
Jactantia juſtos de gradu altiore meritorum præcipitat, p. 53. n. 4. jactantiæ laqueum ſpiritualibus fortibuſque viris diabolus tendit, p. 68. n. 6. jactantia fugienda, p. 252. n. 24.
Jechonias Joſiæ filius idem qui Ioachim p. 8. n. 9. Jechoniæ duo, *ibid.* Iechoniæ prioris fratres cur in Chriſti Genealogia recenſiti? *ibid.* Iechonias quâ ratione ſterilis à Deo denuntiatus, cùm filium habuerit Salathielem? p. 9. n. 10.
Jairi Principis Synagogæ filiam Chriſtus à morte ſuſcitat, p. 220. 224. 1022. Mortis ejus & reſurrectionis myſtica ſignificatio, p. 241. & 242. n. 14. & p. 250. n. 21. Item p. 815. & 816. n. 4.
Jejunium Chriſti. Tria à Domino ad ſalutem noſtram principaliter ordinata: ſacramentum, deſertum jejunium, p. 979. n. 1. & 2. jejunium remedium ſalutis, p. 51. Chriſtus in jejunio ſuo

Quadrageſimæ nobis oſtendit Sacramentum, *ibid.* Jejunii vis ad tentationes vincendas, p. 67. n. 3. Jejuniorum utilitas, p. 136. n. 15. Jejunia frequentia diſcipulorum Joannis & Phariſæorum, p. 221. n. 12 & ſeq. & p. 238. n. 12. Jejunium magnum & generale abſtinere ab iniquitatibus & voluptatibus, *ibid.* Jejunium duplex, tribulationis & gaudii, p. 239.

Jeremiæ vaticinium de abductione decem Tribuum in captivitatem *Vox in Rama audita eſt*, &c. Infantium Bethleemitarum cædi ab Herode factæ S. Matthæus appoſitè accommodat, p. 25. & 26. n. 12.

Jeruſalem interfectrix Prophetarum, p. 1082. Excidium ejus à Chriſto prædictum, *ibid.*

Jeſus Salvator & Meſſias à Deo promiſſus, p. 5. Chriſtus eſt, id eſt unctus ut Sacerdos, Rex & Propheta, *ibid.* Ioſue typus Ieſu Chriſti, *ibid.* Nominis Ieſu vis & excellentia, p. 13. n. 20. Idem eſt Ieſus & Emmanuël, non ſono; ſed ſenſu, p. 14. & 15. n. 22. Ieſus verus Meſſias Deique Filius, p. 423. n. 25. p. 1211 1212. Ieſum eſſe verum Meſſiam à Deo promiſſum probat Iſaiæ Vaticinium in ipſo adimpletum, p. 339. n. 11. p. 340. & ſeq. Ieſus verus Dei Filius & filius Davidis, verus Meſſias Davidi promiſſus, p. 703. & 904. Regnum ejus æternum, *ibid.* & p. 923. Poſitus eſt in ruinam & reſurrectionem multorum, p. 945. n. 34. & p. 959 Quomodo ſapientiâ & ſcientiâ proficiebat? p. 948. & ſeq. Animabus ad perfectionem tendentibus interdum ſe Ieſus abſcondit, p. 961. n. 32. Quomodo quærendus! *ibid.* n. 44. 45. Amiſſus non invenitur ſine dolore & lachrymis, p. 962. In Ieſum unum erigendi ac defigendi oculi, p. 496. n. 7. Vide verbo *Chriſtus.*

Ignem in terram mittere venit Chriſtus, p. 1068. Ignis inferni corporeus, p. 1115. n. 24. De hujus natura, qualitatibus, & loco non eſt operoſiùs diſputandum, p. 1114. n. 22. Ignis inferni inextinguibilis, & æternus, p. 662. & 664.

Ignorantes Dominum nulla exceptio tuetur à pœna; p. 1078. n. 47. 48. Graviùs peccat ſciens voluntatem & legem Dei, quàm ignorans, *ibid.* Ignorantia ſimplex divinæ legis neminem ſic excuſat, ut ſempiterno igne non ardeat, *ibid.* Nec Paſtores, nec oves; nec Directores, nec eos qui diriguntur abſolvit, p. 1002 n. 39.

Impœnitentia eſt Spiritûs blaſphemia, quæ non remittitur neque in hoc ſæculo, neque in futuro, p. 366. & 367. Unum ſuffugium eſt ne ſit irremiſſibilis blaſphemia, ut cor impœnitens caveatur, nec aliter prudeſſe pœnitentia credatur, niſi ut teneatur Eccleſia, ubi remiſſio peccatorum datur, *ibid.*

Impœnitentes Chriſtianos gravior pœna manet quàm Tyros & Sidonios, immò quam nefarios Sodomorum incolas, p. 327. 328.

Impudicorum characteres in dæmoniaco fero adumbrati, p. 1022.

Incarnatio. Dei omnipotentia, ſanctitas, miſericordia in Incarnati Verbi Myſterio maximè eluxerunt, p. 929. 930. n. 49. 50. 51. Tres effectus Incarnationis Chriſti, p. 937. 938. n. 78. & 79.

Infantium cædes ab Herode imperata. Hujus hiſtoriæ veritati non præjudicat Ioſephi ſilentium, p. 24. n. 11. Infantes pro Chriſto occiſi, martyres gratiæ, victimæ Sapientiæ incarnatæ, p. 27. Perſecutionem pro Chriſto pati & mori nos docuerunt, *ibid.* n. 12.

Infantia Chriſtiana, p. 508. & 509. in ea proficiendum & perſeverandum, *ibid.* & p. 539. n. 6. p. 846. n. 4. p. 1038. n. 48. p. 1144. n. 17.

Infidelitatis magnum peccatum, quo tenentur cuncta peccata. Hujus rei Iudæi non fuiſſent, niſi Chriſtus veniſſet, eoſque docuiſſet, p. 1396.

Infirmitatum corporis bonus uſus, p. 211. Quicumque ſunt ſpiritualiter infirmi, ducendi ſunt ad Ieſum ut ſanentur, p. 986. n. 14.

Inimicorum dilectio in Evangelio præcepta, nota Chriſtianorum propria, p. 97. 98. & p. 128. 99. 100. 101. Merces diligentium inimicos, adoptio filiorum Dei, p. 99 & 100. Inimici qua ratione diligendi, p. 126. n. 27. Cùm inimicum amas, fratrem amas, *ibid.* Sic diligere debemus inimicos, quo modo Medicus diligit ægrotos, *ibid.* & p. 127. Pro illis orandum Deo contumeliam infert, qui contra inimicum orat, *ibid.* n. 29. Contra inimici malitiam orandum eſt, ut illa moriatur, & ille vivat, p. 129. De inimicorum dilectione, rurſus, p. 995. & 996. p. 1000. n. 26.

Injuriarum condonatio, p. 136. n. 14. p. 151. 152. n. 11. p. 154. n. 14. p. 506. n. 17. Non ad hoc valet ut ſit iniquitas impunita, aut torpens diſciplina, *ibid.* & p. 1133. n. 3. Nulla eſt injuria quam non debeas condonare, p. 522. n. 15. Qui non vult injurias condonare proximo, peccatorum veniam à Deo nun obtinebit, p. 523. 524. & 855. n. 6. Injuriarum condonatio neceſſaria ut oratio nobis ſit utilis, p. 852. n. 6. Injuriæ ſepties proximis dimittendæ, id eſt, frequentiſſimè, p. 1129. n. 3. & 4.

Innocentia Chriſtiana, p. 116. n. 17.

Intelligentiæ donum ferventi oratione à Deo petendum, p. 455. n. 9.

Intentio recta, p. 138. &. 139. n. 18. Opera noſtra Deo non placent, niſi fiant Intentione ſupernâ ob finem charitatis, *ibid.* Puritas intentionis in omni opere bono neceſſaria, ut non ſolùm bonum ſit quòd facimus, ſed & propter quod facimus, p. 158. n. 16. Gemina virtus in homine perfecto, intentio & actio, p. 915 n. 1. Pura & recta intentio, chriſtianæ vitæ oculus, p. 1061.

Invidia non modò Phariſaicum, ſed diabolicum crimen, p. 254. 357. n. 11. p. 1269. n. 12. Non minùs invidi quàm fornicatores à cœtu fidelium exterminari merentur, p. 357. n. 11. Invidiâ nullâ malignitas pejor, p. 361. p. 413. & 414. n. 29. & p. 1297. Vetuſtum invidiæ malum, p. 1110. Gravium malorum in Eccleſia ſeminarium, p. 1243.

Joannis Baptiſtæ magnitudo, dignitas, & miniſterium ab Angelo prænuntiantur, p. 900. n. 14. 15. 16. & 17. An Ioannes in utero Chriſtum agnoverit, rationis uſu & Spiritus Sancti illuſtratione donatus? p. 908. n. 40.

Joannis Baptiſtæ nativitas, circumciſio, nomen afflante Spiritu ſancto impoſitum, p. 911. & 912. n. 57. 58. & ſeq. p. 932. Manſit in deſertis uſque in diem quo Miniſterium ſuum obire cœpit, p. 914. n. 80. Veſtis ejus aſperior, Prophetarum propria, p. 37. n. 5. Cibus ejus locuſtæ, inſecti genus, non herbarum & foliorum ſummitates, p. 37. n. 6. A Deo miſſus, p. 1203.

Joannis Baptiſtæ prædicatio, p. 35. n. 1. p. 964. 965. Prædicationis ejus locus, veſtitus, cibus, piæ meditationis argumenta, p. 37. n. 6. Pœnitentiam & regnum cœlorum proximum prædicat, p. 35. n. 2. & 3. Vox Verbi, p. 36. n. 4. Concionatorum Evangelicorum & Directorum exemplar, p. 785. p. 936 & 937. n. 75. 76. p. 938. n. 8. p. 970. n. 2. Typus Legis, p. 969. n. 2. Limes veteris & novi Teſtamenti, p. 305. n. 10. & p. 323. n. 11. Mirabilior Elia, p. 45. n. 1. Officio Angelus. p. 783. Phariſæos & Sadducæos graviter increpat, p. 38. n. 8. Fiduciam juſtitiæ tum propriæ, cùm alienæ Iudæis eripit, p. 39. n. 10. Fructus pœnitentiæ & bonorum operum non facientibus ſecurim & excidium minatur, p. 39. n. 11. Baptiſmus ejus typicus, p. 38. n. 7. Remiſſionem peccatorum non dabat, ſed ad eam præparabat, p. 937. Sacerdotum & Levitarum à Phariſæis ad Ioannem legatio, p. 1217.

Joannis de Chriſto teſtimonium multiplex, p. 1203. 1206. n. 15. p. 1208. 1209. 1210. 1212. 1217. 1218. 1219. & 1220. p. 1234. & 1264. n. 33.

Joannes Herodem prophetica libertate corripit, p 415. Ejus juſſu in carcerem detruditur, p. 417. n. 8. Miſſio ejus in carcerem ſtatim poſt baptiſmum & tentationem Chriſti non contigit, p. 784. n. 6. Duplex ejus carcer commentitius, p. 966. & p. 1245. n. 1. & 2. In vinculis liberior, quàm Herodes in ſolio, p. 313. n. 2. Ex vinculis mittit legationem ad Chriſtum, p. 301. n. 2. Duo ejus diſcipuli ad Chriſtum miſſi, duorum populorum typi, Iudaici & Gentilis, p. 315. Coram eis multa miracula Chriſtus edit, p. 302. n. 3 & p. 1004. Ioannes juſſu Herodis decollatur p. 417. n. 8. A diſcipulis ſuis ſepelitur, *ibid.* n. 9 Mors ejus Ieſu nuntiatur, *ibid.*

Joannis zelum, fidelitatem, conſtantiam in reprehenſione vitiorum & correptione peccatorum, Paſtores animarum & Prædicatores imitari debent, p. 423. & 785. Ioannes Martyr caſtitatis. Præclara ipſum inter & Joſeph Patriarcham antitheſis, p. 426. n. 6.

Joannis laudes, p. 303. 304. n. 5. 6. 7. & 8. p. 319. 320. Ejus humilitas p. 321. & 1218. Ioannem laudat Chriſtus, p. 1004. Nemo inter natos mulierum eo major, p. 304. Lucerna erat ardens & lucens, p. 1264. n. 34. Chriſtus arguit duritiem cordis Iudæorum, qui nec ſibi, nec Ioanni crederent, p. 306. n. 14. & p. 325. n. 5.

Joannes Apoſtolus & Evangeliſta. Ejus privilegia. *Præfat. in Ioan.* Ejus Evangelium ubi, quando, & quâ occaſione ſcriptum, *ibid.* A Platonicis celebratum, *ibid.* Evangeliorum primitiæ, *ibid.* Ejus ſenſum quis percipere poteſt? *ibid.* Ioannes dilectus Ieſu diſcipulus in ejus ſinu recumbit, p. 1372. n. 23. 24. Virginalis caſtitas aditum illi patefecit in ſinum Ieſu, p. 1378. Stat juxta crucem, p. 1483. Mariæ in filium, & Maria illi in Matrem à Chriſto datur, p. 1433. & 1434. Præcurrit citiùs Petro ad monumentum, p. 1445. 1446. Senſ. liter. Solus cognoſcit Chriſtum in littore poſt reſurrectionem, p. 1457. Non dixit Ieſus Ioannem non moriturum, p. 1460. Mortuum eſſe certum eſt, *ibid.*

Jonæ Prophetæ ſignum, p. 346. 347. n. 24. & 25. p. 461. n. 3. & p. 1014. Ionas Chriſti Domini typus, p. 371. n. 25.

S. Ioſeph Faber lignarius, p. 389. n. 25. Ille & Maria Virgo ex una tribu, p. 9. n. 10. Verum utriuſque matrimonium, p. 10. Verè pater Chriſti mente, non carne, *ibid.* Spiritus ſanctus Ioſeph & Mariæ filium dedit Ieſum Chriſtum, *ibid.* Omne nuptiarum bonum in illis impletum eſt, *ibid.* Ioſeph inſignis juſtitia & charitas, p. 12. n. 19. Cur Angelus ei in ſomnis apparuit, Mariæ verò vigilanti! p. 12. n. 19. & p. 27. n. 13. S. Ioſeph paterna auctoritas in impoſitione nominis Ieſu, p. 13. n. 20. Ioſeph de Maria Virgine ſuſpicio falſa, non malevola, p. 13. & 14. n. 20. Angeli monitu fugit in Ægyptum cum puero Ieſu, & ejus Matre ſanctiſſima, p. 22. n. 10. cum iiſdem revertitur mortuo Herode, p. 27. n. 13. Divino monitu ſecedit in Galilæam, p. 28. n. 14. S. Ioſeph obedientia, & æquanimitas in proſperis & adverſis mirandæ, p. 33. n. 10.

Joſeph ab Arimathæa corpus Ieſu poſcit à Pilato, p. 740. n. 30. & p. 1440. ponit illud in monumento novo in petra exciſo, *ibid.* & p. 757. n. 23. & p. 1178. Ioſeph Chriſtum Ieſum pollicientis elogium, p. 881. 882. n. 13.

Ira cohibenda, p. 116. n. 17. Recens ita evellatur, ne in odium convertatur, p. 174. n. 2.

Iſaiæ Vaticinium, *Ecce Virgo concipiet & pariet Filium*, &c. Chriſto S. Matthæus applicat. Hæc applicatio quæ ſenſus eſt litteralis Oraculi Prophetici, vindicatur, p. 14. n. 21. Ex Iſaiæ Vaticinio miſſionem ſuam probat Chriſtus Ieſus, p. 977.

Judas & fratres ejus cur in Chriſti genealogia recenſiti? p. 7.

Judæ Iſcariotis pactum cum Sacerdotum Principibus de Chriſto tradendo, p. 658. n. 9. Proditionem ejus Chriſtus prænuntiat, p. 684. n. 13. & 685. n. 14 & 15. p. 705. 706. & 707. Judæ traditio p. 692. n. 31. & 693. n. 32. 33. p. 703. n. 7. p. 717. & 718. p. 1165. Falſa ejus pœnitentia & deſperatio, p. 724. n. 2. p. 741. & 742. n. 2. Judam à fide defeciſſe S. Hieronymus cenſet, p. 869. n. 7. Judas fur ſacrilegus, p. 1357. & 1363. Multi Judæ ſimiles in Ordine Eccleſiaſtico fures, *ibid.* Satanas in Judam intrat poſt buccellam panis, p. 1169 1170. 1372. n. 26 & p. 1378. n. 26. 27. Ad impietatis cumulum per gradus pervenit, p. 1170. Qui Judæ imitatores? *ibid.* & p. 1171. & 1377. n. 21.

Judæa in Provinciam redacta, & in plures Tetrarchias diviſa, p. 963. n. 1. & 2.

Judæorum cæcitas à Prophetis prædicta, p. 379. 380. n. 5. & 381. Cæcitate pleni ſunt ob ſuperbiam & contemptum Evangelii, *ibid.* Quibuſdam cæcitas profuit ad converſionem, *ibid.* Quo ſenſu credere non poterant? p. 1361. n. 39. 40. Judæi Galilæi Ieſum ob parentum ejus obſcuram conditionem & paupertatem contemnunt, p. 389. & 390 n. 25. Eorum incredulitas impedit ne Chriſtus apud illos edat miracula, p. 390. n. 27. Iudæi rei non fuiſſent infidelitatis, niſi Chriſtus veniſſet, eoſque docuiſſet, p. 1396. & p. 1403. Judæorum Codices ad inſtructionem Gentium recitantur, p. 20. n. 5.

Judicium ultimum quo modo timendum? p. 482. Salutaris ejus recordatio, *ibid.* Iudicii dies nemini homini vel Angelo notus, p. 638. n. 28. Chriſtus ad judicium improviſus & inexſpectatus hominibus adveniet, p. 638. n. 29. & p. 1152. Quomodo ſe quiſque præparare debet ad judicium, p. 651. 671. 1135. & 1136. & 1163. 1164. & 1271 n. 22. Chriſti ad ultimum judicium adventus, p. 661. 662. Sententia à Chriſto judice ferenda, p. 663. 664. Judicium peccatoribus terribile, p. 671. Judiciorum divinorum timor ad mundi peccatique fugam compellere nos debet p. 646. n. 12. 13. 14. p. 1162. n. 25. & 28

Judicium duplex, unum diſcretionis, alterum damnationis, p. 1272. judicium mundi per Chriſti mortem non condemnationis eſt, ſed vindicationis generis humani à diaboli tyrannide, p. 1359. & 1360. n. 31. 32. 33. Sermo Chriſti judicabit nos in noviſſimo die, p. 1362. n. 48. Chriſtiani ex Evangelio judicabuntur, p. 1370. n. 48.

Judicium temerarium, ſuperbaque & immitis vitæ alienæ cenſura, vel curioſa exploratio, p. 163. n. 1. & 2. juſtitiæ & charitati repugnat, p. 171. n. 1. Non judicandum ſecundùm faciem, p. 1295. n. 24 & 1304. n. 24. judicia temeraria vitanda, p 1318 n. 15.

Jugum Chriſti ſuave, p. 311. & 312. n. 24. 25. 26. p. 334. n. 23. Leve fit charitate & ſpe beatitudinis futuræ, *ibid.* jugum mundi aſperrimum, *ibid.*

Juramenti religio, perjurii crimen, p. 91. n. 29. Scribarum & Phariſæorum circa juramentum errores, *ibid.* & p. 611. n. 12. jurisjurandi Herodiani falſa religio, p. 425. 426. n. 5. Non modò perjurium, ſed juramentum omne non neceſſarium Dei lege prohiberi Chriſtus docet, p 92. n. 30. & p. 121. n 24. Quæ occurrit aliquando jurandi neceſſitas, à malo eſt, p. 92. n. 31. Chriſtianum oportet habere apud externos vitam fide dignam, ut ne polluletur quidem ab eo jusjurandum, p. 93. Falſa juratio exitioſa eſt; vera juratio periculoſa eſt; nulla juratio ſecura eſt, p. 121. n. 24.

Juſtitia Chriſtiana tota pene in humilitate & pœnitentia poſita, p. 48. n. 5. Maxima & plena juſtitia eſt ſe inferiorem etiam ipſis inferioribus exhibere, p. 49. n. 5. Omnem juſtitiam, id eſt omnia divinæ legis mandata implere nos oportet, ex quo filii Dei per Baptiſmum facti ſumus, *ibid.* & p. 50. juſtitiæ fames & ſitis in quo poſita ſit, p. 73. & 74. n. 5. & p. 105. n 5. Amare juſtitiam eſt diligere Deum. p. 105. n. 5. juſtitiæ Chriſtianæ & Phariſaicæ diſcrimen, p. 85. n. 19. p. 115. & 116. n. 16. Vera juſtitia in quo poſita? p. 916. n. 1. Veræ juſtitiæ characteres, p. 1101. n. 2. Veri perfectique amatores juſtitiæ pro illa non ſolùm contemnunt voluptates, ſed dolores, p. 297. juſta vita cùm volumus adeſt, nec plus aliquid perficienda juſtitia, quàm perfectam voluntatem requirit, p. 334. n. 23.

Juſti in hujus vitæ decurſu boni ſimul & mali ſunt: inde boni, unde filii Dei; inde mali, unde filii ſæculi, p. 178. juſti fulgebunt ſicut ſol in regno Dei, p. 387. n. 19.

L.

LAborantes Chriſtus reficit, p. 330. n. 21. p. 331. 332. Amatiùs laborant cogitationibus divites, quàm operationibus pauperes, p. 331.

Lachrymarum gratia, 104. n. 4. Lachrymæ pœnitentium, vinum Angelorum, p. 105. n. 4. Dulciores lachrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum, *ibid.* Lachrymæ Ieſu ſuper Ieruſalem, p. 1149. & ſuper animam peccatricem, p. 1152. Lachrymæ noſtræ cum ejus lachrymis miſcendæ, *ibid.* Lachrymæ Chriſti ob mortem Lazari, p. 1346. Vis lachrymarum Chriſti, p. 1394. 1395. n. 35. 36. Gemitus & lachrymæ pars Chriſtiani, p. 1415.

Lapis angularis, ab ædificantibus reprobatus, Chriſtus, p. 577. n. 18. & p. 588. n. 16. p. 1153. n. 17.

Latrones duo cum Jeſu crucifixi, p. 334. n. 20. p. 752. n. 10. p. 1178. Latronum alter illum blaſphemiis laceſſit, p. 735. alter orat. Oranti Paradiſum Chriſtus promittit, p. 1178. Quo promiſſo oſtendit ſe gratiam meritis non dare, p. 1182. Bonus Latro Chriſti in cruce Confeſſor ſuo ſanguine baptizatus, p. 1181. 1182.

Latus Chriſti lanceâ transfixum, p. 1439. Ex latere Chriſti morientis Sacramenta fluxerunt, Eccleſia formata eſt, p. 1446.

Lazarus mendicus. *Vide*, Dives epulo.

Lazarus Mariæ & Marthæ frater, Chriſti Jeſu amicus. Mors ejus & reſurrectio, p. 1343. 1344. & ſeq. Quid myſticè ſignificet? p. 1351. Mortuus ſub lapide, reus ſub lege, p. 1354. Lazarus redivivus unus ex diſcumbentibus apud Simonem Leproſum, p. 1357. Iudæorum Sacerdotes necem illi inferre moliuntur, *ibid.*

Leproſi curatio à Chriſto, p. 191. & 192. n. 2. 3. 4. & 5. & p. 785. Animæ lepra, & ejus ſanatio, p. 201. 202. 203. p. 789. & 790. n. 10. p. 909. n. 12. Decem leproſi, p. 1132. & 1134. n. 2. p. 1135. n. 17. 18.

Legiſperitus Chriſtum interrogat quid factó opus ad vitam æternam poſſidendam, p. 1043.

Lex & Prophetæ uſque ad Joannem; lex ut reos faceret qui deſiderarent ſalutem; Prophetæ, ut promitterent Salvatorem, p. 82. & p. 123. n. 11. Legis & Gratiæ diſcrimen, *ibid.* & p. 1217. Lex per Moyſen data Gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta, *ibid.* In Lege & Prophetis quatuor erant quæ Chriſtus implevit, p. 81. n. 16. & p. 83. Lex impletur vel cùm fiunt quæ ibi præcepta ſunt vel cùm exhibentur quæ ibi prophetata ſunt, *ibid.* Lex impleta eſt per gratiam liberantem, quæ non implebatur per litteram jubentem, p. 82. Legem Chriſtus adimplevit in ſe ipsâ, in ſe ipſo, in membris ſuis, p. 112. n. 14 Legem univerſam implere tenemur, non timore pœnæ, ſed amore juſtitiæ; non propter bona temporalia, ſed propter cæleſtia & æterna, *ibid.* Lex Chriſti Moſaica Lege longè præſtantior, p. 1302. n. 19. Alienigenis Legem enarrare & profanis aperire divina myſteria, crimini datum apud Iudæos, p. 1296. n. 35. Lex Dei, vitæ noſtræ regula, p. 1350. n. 9. 10. p. 1047. n. 26.

Libertas prima eſt carere criminibus, p. 1321. n. 36. In hac vita inchoata eſt, non perfecta juſtorum libertas, *ibid.*

Ligandi & ſolvendi poteſtas S. Petro ut Eccleſiæ perſonam gerenti, & omnium Epiſcoporum capiti, à Chriſto tradita, p 475. n 12. Item omnibus Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus, p. 505. n. 14. Ligandi & ſolvendi poteſtate abutuntur Sacerdotes, qui contra legem à Chriſto latam, & contra Eccleſiæ regulas abſolvunt aut ligant, *ibid.*

Limbus. Theologorum Catholicorum de limbo Patrum ſententiam, à S. Auguſtino approbatam, immeritò ſugillant Heterodoxi, p. 1115.

Lingua domanda, p. 117. n. 18. & p. 601. n. 8.

Litigare pro rebus terrenis quâ ratione Chriſtiano indignum, p. 1071. n. 13.

Loth. Sors uxoris Loth in memoriam revocanda, p. 1132. Quinam illam imitantur? p. 1136.

Lotio pedum Apoſtolorum, 1369. 1370. 1371. Humilitas Chriſti in hoc miniſterio, p. 1374. n. 2. 3. 4. Myſtica pedum ablutio, p. 1375. 1376. Chriſti Ieſu diſcipulorum ſuorum pedes abluentis humilitas & charitas imitandæ, p. 1376.

S. Lucas S. Pauli diſcipulus, Græcè ſcripſit Evangelium poſt SS. Matthæum & Marcum, *Præfat. in Lucam.* Quidam Apoſtolorum diſcipuli ante illum hiſtoriam rerum à Chriſto geſtarum contexere fruſtra conati, p 894. n. 1 Non conſilio tantùm humano & propria electione, ſed inſpiratione Spiritus ſancti Evangelium ſcripſit, *ibid.* Audita magis ab iis qui viderant, à Deipara Virgine præſertim & Apoſtolis, quàm à ſe viſa ſcripſit, *ibid.* Ordinem temporis num ſervaverit in omnibus? p. 897. n. 3.

Lucerna corporis oculus ſimplex, p. 1054.

Luctus beatitudo Chriſtianorum in terris peregrinantium, p. 74. n. 4. Multi flent fletu Babylonico, p. 104. n. 4. Humilium fletus, magnus eſt concupiſcentiæ carnalis interitus, *ibid.*

Lumbos præcincti, & lucernas ardentes in manibus tenentes, noviſſima noſtra & Domini adventum exſpectare debemus, p. 1066. 1067. & 1076. 1077.

Lunaticus à Chriſto curatus, p. 447. & 834. n. 4 & p. 1028. Cur Apoſtoli dæmonem ex pueri lunatici corpore ejicere non potuerunt? *ibid.* n. 14. Lunaticus typus peccatoris, p. 497. n. 10. Miraculum iſtud moraliter exponitur, p. 838. n. 2. & p. 839. Lunaticus typus eſt peccatoris ab adoleſcentia mortali peccato & & diaboli ſervituti addicti, p. 1037. n. 38. 39.

Lux vera omnem hominem illuminans Chriſtus Ieſus, p. 1211. 1212. 1213. 1308. n. 12. p. 1317. n. 12. & p. 1362. Dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem, p. 1241. Qui malè agit, odit lucem: qui facit veritatem venit ad lucem, p. 1242.

Luxus & ſtudium pretioſarum veſtium ſine culpa non ſunt, p. 318. n. 6.

Luxuriâ & impudicitiâ homines ſibi magis ſubjicit diabolus quàm per alia vitia, p. 788. n. 7. Luxurioſi & impudici ſimiles homini à dæmone poſſeſſo, qui in monumentis habitabat, & à nemine domari poterat, p. 812. In ſenſu Moral. n. 1. & p. 813. Luxurioſi & impudici hominis characteres, p. 818.

M.

MAgi Chriſti adoratores qui fuerint? An plures? An Reges? p. 17. n. 2. Statim ab ortu Chriſti, ante Deiparæ Virginis purificationem venerunt, *ibid.* Ex qua regione, incertum, *ibid.* Magorum illuminatio magnum teſtimonium cæcitatis Iudæorum, p. 18. n. 2. Balaami poſteri fuerunt, aut ab ejus poſteris traditionem de ſtella magni Regis ortum indicaturâ accepere, p. 18. n. 3. Quæ illis apparuit ſtella, fatum Chriſto non fuit, ſed

Chriſtus ſtellæ, *ibid.* Illuſtrioris ſtellæ, ſcilicet gratiæ fideique ſplendore illuminati, p. 19. Cur ſtella Magis Jeruſalem appropinquantibus ſe ſubduxit? p. 20. n. 5. Deum infantem agnoverunt & adoraverunt, p. 21. n. 8. Munera cur ab illis Chriſtò oblata? p. 21. n. 9. Munerum ſignificationes myſticè, *ibid.* Magi Chriſtum adorando ſacerdotes quodammodo facti, *ibid.* Ad altiora paulatim provecti, p. 22. n. 9. Primitiæ Gentium ad Chriſti fidem vocatarum, p. 29. n. 1. Magorum fides & devotio quomodo imitanda? p. 31. n. 3. Adorato Chriſto, per aliam viam revertendum, ut Magi. Alia via, nova vita, p. 32. n. 4.

Magnus in regno cœlorum quis? p. 84. Magnitudo ſæcularis parvifacienda, p. 917. n. 14. & 15.

Malachiæ vaticinium cur ſub Iſaiæ nomine citavit S. Marcus? p. 782.

Maldonatus impegit in expoſitione Angelici illius Oraculi, *Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei.* Ejus expoſitio refellitur, quòd nova ſit, Scripturæ ac Patribus repugnet, Socinianis faveat, p. 906. 907.

Mali tolerandi exemplo Chriſti, p. 705. n. 10.

Malo non reſiſtendum Chriſtus docet. Quo ſenſu? p. 93. 94. n. 23. A malo liberari petimus in oratione Dominica. Quis hujus petitionis ſenſus? p. 135. 136. n. 13. p. 153. 154.

Mammonæ & Deo ſervire, impoſſibile, p. 139. n. 19. p. 158. n. 18. & p. 159. De mammona iniquitatis amici faciendi, p. 1112. & ſeq. Mammona iniquitatis ſunt omnes ſæculi divitiæ, undecumque congregentur, *ibid.*

Mandata Dei ſervanda, p. 530. Sine illorum obſervantia non patet ad vitam æternam aditus, p. 540. n. 6. Mandatum maximum & primum amor Dei, p. 596. n. 9. Secundum, amor proximi, *ibid.* n. 10. Mandatum novum dilectio mutua, p. 1375. n. 34. 35

Manducare manibus illotis, p. 440. & 445.

Manſiones multæ in domo Dei, p. 1381. n. 2. 3. & 4. Multæ manſiones diverſas meritorum in æterna vita ſignificant dignitates, p. 1386. Manſiones electis ſuis in regno cœleſti Chriſtus præparavit & præparat, p. 1387.

Manſuetudo Chriſti Ieſu, p. 355. Quæ terra manſuetis ſeu mitibus promiſſa? Quæ delectatio pacis? p. 73. n. 3. Eſſe mitem, eſt non reſiſtere Deo, p. 103. n. 3. Manſuetudo ad Scripturam ſacram legendam, & doctrinam Chriſti cum fructu audiendam, diſpoſitio neceſſaria, *ibid.* Zelus manſuetudini, zelo manſuetudo conjungi debet, *ibid.*

Manûs aridæ à Chriſto ſanatio, p. 355. n. 10. moraliter explicatur, p. 799. n. 1. Manum Chriſtiani areſacit cupiditas, extendit charitas, p. 357.

S. Marcus Evangeliſta cum Joanne Marco minimè confundendus. *Præfat. in Marc.* Evangelium Græcè ſcripſit, *ibid.* Illud approbavit S. Petrus, *ibid.* Marcus S. Petri diſcipulus & interpres, *ibid.* Caput decimum-ſextum S. Marci olim à quibuſdam perperam in dubium revocatum eſt, p. 881.

Maria Virgo. Omnes Mariæ Virginis laudes hoc uno continentur elogio, *De qua natus eſt Jeſus*, &c. p. 10. & 11. Cur deſponſata ſeu nupta Joſepho antequam conciperet? p. 11. n. 16. & p. 902. n. 24. 25. Maria Virgo perpetua, p. 12. n. 17. & 18. p. 15. 16. n. 21. & p. 943. Corpore Chriſti Dei mater, ſpiritu verò mater membrorum Chriſti, p. 15. Beatior percipiendo fidem Chriſti, quàm concipiendo carnem Chriſti, p. 17. n. 3. Nominis Mariæ ſignificatio, p. 902. n. 24. 25. Mariæ Virginis angelica ſalutatio, p. 902. n. 28. & 903. p. 920. & 921. Virginitatem Deo voverat, cùm ab Angelo ſalutata eſt, p. 905. n. 34. Spiritus ſancti virtute Filium Dei concepit, *ibid.* n. 35. & p. 906. In quo poſita gratia quam apud Deum invenit? p. 922. n. 30. & 31. Gratiæ plenitudo in Maria Virgine, p. 920. n. 28. Præ omnibus mulieribus benedicta, p. 909. n. 42. Mater Dei, *ibid.* Mediatrix hominum apud unicum redemptionis mediatorem Chriſtum conſtituta, p. 926. n. 48. Fons omnium gratiarum & benedictionum, benedictus fructus ventris ejus, p. 927. n. 42.

Maria viſitat cognatam ſuam Eliſabeth, p. 925. n. 39. 40. & p. 926. 927. Cantico ſuo magnificat Deum, p. 910. & ſeq. & 927. & ſeq. Mariæ Virginis partus, p. 940. Purificatio, p. 942. n. 22. 23. Maria primum Templum & altare in quo ſe æterno Patri Chriſtus obtulit, p. 956. n. 22. Animam ejus doloris gladius in Filii paſſione pertranſivit, p. 946. n. 35. Compaſſione ſuâ pluſquàm martyr, p. 960. n. 35. p. 980. & p. 1443. Duo altaria, aliud in pectore Mariæ, aliud in corpore Chriſti, *ibid.* Maria compaſſione ſua ad propitiandum Deum quodam modo cooperata, *ibid.*

Maria Magdalena verè poſſeſſa & vexata à ſeptem dæmonibus, à Chriſto liberata; illum prædicantem comitata eſt, p. 1015. Eadem videtur cum peccatrice & Maria Lazari ſorore, *ibid.* Maria Magdalena & altera Maria Chriſti ſepulchrum diligenter obſervant, p. 758. n. 24. Ad illud veniunt ſacrum ejus corpus uncturæ, p. 759. n. 1. Reſurrectionem ejus ab Angelis diſcunt, p. 768. & Diſcipulis ejus nuntiare jubentur, *ibid.* Illis in itinere Jeſus apparet, p. 762. Pedes ejus complectuntur, & illum adorant, *ibid.* Reſurrectionem Domini nuntiant Apoſtolis & Diſcipulis, p. 1183. Maria Magdalena ſtat juxta crucem Jeſu, p. 739. n. 19. Illi Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam primò ſe conſpicuum præbet, p. 882. & 883. n. 3.

Maria Lazari ſoror optimam partem elegit, p. 1044. & 1049. Ejus fides, p. 1346. Jeſum ungit unguento pretioſo, de cujus perditione queritur Judas, p. 1357. Mariæ defenſionem adversùs Judam Chriſtus ſuſcipit, *ibid.* & p. 682. n. 7. & p. 683. n. 8. & p. 700. n. 3. & 4. Devotio Mariæ unguentum ſuper caput Jeſu effundentis fidem ac pietatem Eccleſiæ deſignat, p. 870.

Martha Jeſum in domum ſuam recipit, p. 1044. Mariæ & Marthæ domus, Eccleſiæ figura, p. 1349. Mariæ & Marthæ officia, *ibid.* Duæ vitæ, contemplativa ſcilicet & activa in ſanctis illis ſororibus ſignificatæ, p. 1050. Martha Chriſtum Filium Dei vivi, mundi Redemptorem, vitæ & reſurrectionis auctorem confitetur, p. 1145. n. 25.

Martyrii fructus & gloria, p. 297. & 298. Martyrii duplex genus, p. 165. n. 9. Martyres ad menſam Domini non ſic commemoramus ut oremus pro eis, ſed magis ut ipſi pro nobis orent, p. 401. n. 3.

Mater & fratres Chriſti quinam? p. 1017. Mater & fratres Chriſti ſunt, qui Dei voluntatem faciunt, p. 350. n. 31. p. 377. & 378.

Matrimonii vinculum perpetuum, p. 90. & 91. n. 19. p. 525. & ſeq. p. 533. & ſeq. n. 1. p. 841. & ſeq. *Senſus litt.* n. 1. & 2. & p. 1113. n. 18.

Matthæus Levi appellatus, Publicanus: Ejus vocatio & converſio, p. 220. & 221. n. 7. & ſeq. p. 795. n. 5. & 6. & p. 992. n. 27. In ejus præſertim vocatione divina miſericordia eluxit, p. 233. n. 8. Omnia ſuæ vocationis implevit officia, p. 234. & 235. Ejus cum Moyſi comparatio, p. 235. In prima ſui converſione peccantium gregem poſt ſe trahit ad ſalutem, *ibid.* n. 9. Cur ad ſcribendum Evangelium primus electus ſit? p. 4. Hebraicè ſcripſit, p. 3. Græcæ Verſionis antiquitas, p. 4.

Maxilla altera percutienti præbenda, quo ſenſu id intelligendum? p. 95. n. 34. & p. 1424.

Medici animarum auſteriorem vel mitiorem diſciplinam in earum directione ac regimine prudenter ſequuntur, magiſtrâ charitate, p. 326.

Menſa Potentis eſt unde ſumitur Corpus & Sanguis ejus qui animam ſuam poſuit pro nobis, p. 401. n. 13. Menſa Chriſti, doctrina ab ipſo tradita, & ab Apoſtolis prædicata, p. 795. n. 6.

Menſura bona & conferta, p. 996. Par menſuræ redditur, *ibid.*

Meritum bonorum operum, p. 77. n. 12. Totum divinæ miſericordiæ tribuendum eſt; totum Chriſti meritis, & Dei promiſſionibus innixum, *ibid.* & p. 1134.

Meſſis ſpiritualis, p. 256. n. 29. p. 1249. n. 35. & ſeq. p. 1257. n. 38.

Michææ Vaticinium de Chriſto in Bethleem naſcituro à S. Matthæo prolatum. Nulla Evangeliſtam inter & Prophetam diſſenſio, p. 19. n. 5.

Militibus quid prædicandum, p. 965. n. 14. p. 973. & 974. n. 14.

Miniſtri Chriſti qui ſint? p. 1366. n. 26. Qua ratione animarum ægritudinibus curandis incumbere debent? p. 271. n. 1. Miniſtri Eccleſiæ ab omni cupiditate & rerum terrenarum affectu alieni penitus eſſe debent, p. 275. 276. Manſuetudinem ovium debent imitari, p. 279. n. 9.

Miraculis miſſionem ſuam ac divinitatem Chriſtus confirmat, quæ in corporibus & in animis operatur, p. 1010. n. 22. & p. 1235. Miraculorum finis, p. 1226. n. 11. Miracula ante Evangelium rara, p. 1235. Miracula Jeſu magicis artibus tribuere, dementiſſimæ impietatis eſt, *ibid.* & p. 1236. Miracula quæ in exordiis ſuis per Apoſtolos, Chriſto Ieſu auctore, corporaliter faciebat Eccleſia, quotidie in ejus nomine ſpiritualiter facit, p. 888. Miraculis fides confirmata, ſed qui nunc prodigia ut credat inquirit, magnum eſt ipſe prodigium, qui mundo credente non credit, p. 370. n. 24. Aliter magi miracula faciunt, aliter boni Chriſtiani, aliter mali, p. 1029. n. 49. & 50. Chriſtus afferens medicinam quæ corruptiſſimos mores ſanatura eſſet, miraculis conciliavit auctoritatem, p. 62. n. 20. Miraculorum, aliarumque gratiarum gratis datarum promiſſio Eccleſiæ facta ad confirmationem Evangelicæ Doctrinæ, cùm opus fuerit, p. 883. n. 8. Primum ſuorum miraculorum Virginis Matris precibus Chriſtus conceſſit, p. 1225.

Miſericordibus, qui & in erogandis eleemoſynis, & in condonandis injuriis ſunt faciles, miſericordia à Chriſto promiſſa, p. 75. n. 6. & p. 106. n. 6. Miſericordia Salvatoris prædeſtinatis adhæret, ſive cùm convertuntur, ſive cùm præliantur, ſive cùm coronantur, *ibid.* Miſericordia præſtat ſacrificio, p. 237. n. 11. Ipſa verum ſacrificium eſt, *ibid.* Miſericordia quâ homini ſubvenitur, ſi propter Deum non fit, non eſt ſacrificium, *ibid.* Operum miſericordiæ meritum & merces, p. 299. & 300. Hæc exercere poſſunt pauperrimi, illiſque Deum promereri, à quo remuneratur bona voluntas, ubi deeſt facultas, *ibid.* n. 24. & 25. Miſericordia commune omnibus officium, p. 972. n. 10. Qui miſeretur pauperis, Deo fœnerat, p. 863. Miſericordia Dei quibus modis imitanda? p. 1001. n. 36. & 1002. Miſericordia, judicium, & fides graviora legis, p. 612. & 622. n. 14.

Mœchia. Non ſola adulteria re ipſâ commiſſa, ſed omnis impudicitia, omnis cogitationum & affectuum impuritas, præcepto *Non mœchaberis*, prohibetur, Chriſto interprete, p. 88. n. 26.

Monaſterium. Ut quis Deo fidelis ſit in monaſterio, octo ipſi præſtanda ſunt exemplo ſancti Præcurſoris? p. 1010. n. 24.

In montem cum Chriſto quis aſcendit? p. 489. n. 1. Ad montem contemplationis & perfectionis non ſtatim aſcenditur, ſed per gradus, *ibid.*

Monumenta Judæorum extra urbes, p. 738. In Chriſti morte aperta, *ibid.* Mariam Magdalenam ad monumentum Chriſti ſtantem flentem, & quærentem, imitetur fidelis Anima, p. 1452.

Moralis Chriſtianæ regulæ, p. 843. 844. *Senſus moral.* n. 1. Moralis chriſtianæ regulas qui corrumpunt & ſecundùm eas non dirigunt Animas conſcientiarum moderatores, ut falſi Prophetæ fugiendi ſunt, p. 186. & 187.

Morbos & infirmitates corporis quinque de cauſis Deus infligit, p. 794. Ad ſalutem utiles ſunt, p. 1258. & p. 1270. & p. 1291. n. 2.

Mors impii, p. 866. n. 4. Semel mori, magnum oraculum: Quando mori, magnum arcanum: malè mori, magnum & irreparabile malum, p. 868. n. 7. Qua ratione bona mors juſti, mala mors peccatoris! p. 1026. Chriſtiano non timenda, p. 1024. 1025. & 1038. n. 51. Mors animæ maximè timenda, non corporis, p. 1069. n. 4. & 5. Mors juſtis deſiderabilis, p. 1350. n. 11 Non mors gravis, ſed metus mortis, *ibid.* Mors non metuenda fortibus, deſideranda ſapientibus, miſeris expetenda, *ibid.* Conſanguineorum & amicorum ſuorum mortem immodicè deflere Chriſtiani non debent, p. 247. & ſeq. n. 19. Mortis Chriſti meditatio, p. 656. n. 20.

Mortui à mortuis ſepeliendi, p. 197. n. 17. & p. 1032. Lex Pontifici Max. Judæorum & Nazaræis præſcripta, ne quantumvis proximorum exequiis intereſſent, *ibid.* Mortui à Chriſto ſuſcitari, filia Jaïri, p. 223. 224. 812. filius Viduæ Naim, p. 1003. Lazarus, p. 1343. 1344.

Moriens Chriſtus ſpiritum ſuum Patri commendat, p. 1182. Poteſtate emiſit animam, *ibid.* & p. 1438. Mortuus eſt ut martyr ſuæ divinitatis & charitatis, p. 1180.

Moyſis de Chriſto teſtimonium, p. 1266. n. 45. & ſeq.

Mulier exclamans, *Beatus venter qui te portavit*, p. 1054.

Mulier in civitate peccatrix. Ejus converſio & pœnitentia, p. 1005. 1006. 1007. & ſeq. Chriſtus illi peccata multa dimittit, quia dilexit multum, p. 1008. n. 50. Mulier una unctrix capitis & pedum Chriſti apud 4. Evangeliſtas, p. 667. & 680. n. 4.

Mulieris incurvatæ à decem & octo annis à Chriſto curatio moraliter explicatur, p. 1085. & 1086.

Mulieres ſanctæ juxta crucem Jeſu ſtantes, p. 739. n. 29. p. 757. n. 22. & p. 1438. Ad ſepulchrum Ieſu veniunt cum aromatibus, Reſurrectionem ejus diſcunt ab Angelo, & nuntiant Apoſtolis, p. 1183. Pietas illarum imitanda, p. 885. n. 1. & 2. Piæ mulieres quomodo miſſionibus Evangelicis cooperari poſſunt? p. 1019. & 1020.

Mulierum ſalutem ita procurare debent Eccleſiæ Paſtores, Concionatores, & Conſcientiarum moderatores, ut nimiam cum eis familiaritatem vitent, p. 1255. n. 27.

Munditia cordis, p. 75. & 76. n. 7. p. 106. n. 7. Non ſola impudicitia, ſed omnis amor inordinatus creaturæ, cor inquinat, p. 106. n. 7. Cor mundatur fide per dilectionem operante, *ibid.* nemo in hac vita ſic mundus eſt, ut non ſit magis magiſque mundandus. Multis modis hæc emundatio perficitur, p. 1398. n. 3.

Mundus à Chriſto victus, p. 1410. Chriſtianus à mundo alienus, p. 1319. n. 23. Mundus odio habet electos, p. 1396. Pro mundo non rogat Chriſtus, p. 1419. 1423. Qui Deum quærunt, mundo placere non poſſunt, p. 1039. n. 53. & p. 1030. n. 7. Mundi de ſe iniqua judicia Chriſtianus ſecundùm Evangelium vivens parvipendit, p. 1301. Mundo fidei donum Deus non tribuit, quia juſtus eſt; illud confert iis quos elegit de mundo, quia miſericors eſt, p. 1428. n. 25. & 26.

Mutuum gratis dandum, p. 996. n. 35. 36.

Myſteria divina humilibus & ſimplicibus à Deo revelata, ſæculi ſapientibus abſcondita, 328. & 329. n. 18. & p. 1042. & 1046. n. 20.

N.

NAaman Syrus, p. 878. n. 27. Gentilis populi typus, à lepra peccatorum mundari Chriſti baptiſmate, p. 984.

Nathanaëlis elogium, p. 1210. 1211. 1221. & 1224. Cur illum in Apoſtolorum numerum Chriſtus non adlegit? *ibid.*

Nativitatis Chriſti myſterium moraliter exponitur, p. 951. 952. & ſeq.

Navis Petri, Eccleſia Catholica, p. 987. Senſus Moral. n. 3.

Nazareni. Cur Chriſtus miracula apud illos non fecerit? p. 817. n. 1. Chriſtum extra civitatem ſuam ejecerunt, p. 984. n. 29.

Negotiator homo typus Chriſti, qui admirabile commercium cum hominibus inivit, p. 409. n. 25.

Nicodemi converſio, p. 1229. 1230. Colloquium Ieſu cum Nicodemo, *ibid.* moraliter explicatur, p. 1235. & ſeq. Plurimi Chriſtiani ſimiles Nicodemo quoad imperfectionem fidei, p. 1135. n. 1. & 2. Nicodemus Ieſum in Conſilio Phariſæorum defendit, p. 1298.

Ninivitæ Iudæos in judicio condemnaturi, p. 347. Chriſtianos magis quàm Iudæos in judicio damnabit exemplum Ninivitarum agentium pœnitentiam ad prædicationem Ionæ, p. 371. n. 26. Pœnitentiam humilem, auſteram, ſinceram, ferventem & promptam egerunt Ninivitæ, p. 372.

Nobilitas ſine pietate inanis, p. 915. n. 5.

Numiſma cenſus, p. 593. n. 5.

Nuptiæ in Cana Galilææ. Cur illis interfuit Ieſus? p. 1221. Primum miraculorum ſuorum ibi fecit, *ibid.* Nuptiæ quo modo à Chriſtianis celebrandæ? p. 1125. myſticæ Chriſti nuptiæ, p. 598. n. 1. & p. 1225. 1226.

Nuptialis veſtis, p. 600. n. 6.

O

OBtrectatio & calumnia univerſale peccatum eſt, 1. Propagatione, ut peccatum Adami; 2. Malitiâ & immanitate, ut peccatum crucifixorum Chriſti; 3. Duratione, ut peccatum diaboli, p. 361. & 362.

Occaſiones proximas peccati præcidendas ac deferendas, vitandamque chariſſimorum & conjunctiſſimorum ſocietatem, ſi nos ad peccatum pertrahant, Chriſtus docet, traditio confirmat, p. 89. & 90. n. 27. p. 119. n. 22.

Oculus animæ. Ejus ſanitas quo ſtudio conſervanda, p. 157 n. 17. Oculus malevolus in ſe trabem non videns, in alieno feſtucam videt, p. 173. n. 2. Oculi Chriſtianorum pudici, p. 88. n. 26. Laſcivos aſpectus Chriſtus damnat, p. 118. n. 21. & p. 119. Quàm pura eſt pupilla oculi, tam pura debet eſſe vita hominis Chriſtiani, *ibid.*

Odor bonus Chriſti ſunt Chriſtiani qui rectè vivunt, p. 1363. Quidam bono odore vivunt, alii bono odore moriuntur, *ibid.*

Opera bona qua ratione abſcondenda, vel oſtendenda, p. 112. n. 13. Glorificatur Deus in bonis operibus, ſi totum illi tribuamus, p. 1400. n. 8. Opus Dei eſt ut in Chriſtum Jeſum credamus, p. 1270.

Operatio una erit in altera vita, continua & nullis interrumpenda neceſſitatibus, p. 1270. n. 17.

Operarii iniquitatis à regno cœlorum excludendi, p. 1081. n. 25.

Oratio. Deus ſolus docere potuit ut ſe vellet orari, p. 1055. Oratio Dominica breviarium totius Evangelii. *ibid.* n. 2. Ordo petitionum orationis Dominicæ, indicat ordinem deſideriorum; ordo verò deſideriorum ordinem charitatis, *ibid.* Oratio in Chriſti nomine facienda ut exaudiamur, p. 1408. n. 23. & 24. Aliter orare quàm Chriſtus docuit, non ignorantia ſola eſt, ſed & culpa p. 146. n. 5. Oratio Dei donum & gratia eſt, p. 176. n. 4. In oratione ea petenda quæ & Deum dare deceat; & accipere nobis expediat, p. 179. n. 5. Cur non ſemper exaudimur Deum orantes? p. 1389. n. 14. Ut impetrentur à Deo quæ petuntur, orantes boni eſſe debent, bona petere, bene, & ad bonum, p. 520 Vis orationis publicæ, p. 131. n. 4. & 521. n. 14. Vis orationis cum jejunio conjunctæ, p. 499. n. 14. Modus orandi ſtando à Chriſto non damnatus, p. 131. n. 14. Oratio in abſcondito, *ibid.* n. 5. In oratione vitandum multiloquium; quid ſit, p. 134. & 145. n. 4. Clauſo oſtio orare, quid ſit, p. 145. n. 3. Spiritualis ſolitudo ad orationem neceſſaria, corporalis opportuna, *ibid.* Negotium orationis plerumque plus gemitibus quàm ſermonibus agitur, p. 145. n. 4. Orationis fervor & perſeverantia, p. 195. n. 4. & 5. p. 457. n. 14. Cur non ſemper exaudimur? p. 1389 n. 14. Orantes ſæpè Deus non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad utilitatem, p. 457. Turbari non debet chriſtianus ſi ſtatim à Deo non impetrat quod petit, p. 855. & 917. n. 13. Quò plura ſunt impedimenta converſionis & bonæ voluntatis, eò magis augendus eſt fervor orationis, p. 568. n. 15. Nihil ad orationis efficaciam conducibilius Chriſtiana concordiâ & unanimitate, p. 505. n. 15. & 16. & p. 519. n. 12. Oratio continua & perſeverans ſit, p. 1141. 1142 Oratio Dominica & ejus expoſitio, p. 132. n. 7. & ſeq p. 146. & ſeq. p. 1051. & ſeq.

Oratio Chriſti. Chriſtus orat pro nobis, orat in nobis, oratur à nobis. Cum ipſo & per ipſum orandum, p. 215. Chriſtus in oratione pernoctans nobis præbet exemplum, p. 998. n. 12. 13. Orationis chriſtianæ conditiones in oratione capitis noſtri attendendæ, p. 1173. n. 40. & 41. Oratio Chriſti pro omnibus electis ſuis, non pro mundo, p. 1419. & ſeq. Oratio Chriſti in horto, p. 691. 692. 713. 714 Cur ter oravit? p. 716. Oratio Chriſti pro crucifixoribus ſuis, p. 1180.

Ordo rerum agendarum, p. 428. n. 9. Nemo meliùs ordinat quid agat, niſi qui paratior eſt non agere quod divina poteſtate prohibetur, quàm cupidiùs agere quod humano conſilio meditatur, *ibid.*

Oſculo Jeſus à Iuda traditus, 718.

Oſee Vaticinium, *Ex Ægypto vocavi filium meum*, in Chriſto impletum eſt. Hujus oraculi veritas & ad Chriſtum applicatio ſecundùm ſenſum litteralem, adversùs Iulianum Apoſtatam vindicatur, p. 22. n. 10.

Otium ſanctum quærit charitas veritatis: negotium juſtum ſuſcipit veritas charitatis, p. 427 n. 9.

Ovis errans quæſita, p. 503. n. 10.

Oves Chriſti vocem ejus audiunt. Eſt vox aliqua paſtoris in qua oves non audiunt alienos, in qua non oves non audiunt Chriſtum. Quæ eſt iſta vox? p. 1338. n. 7. & 8. Propriæ notæ & characteres ovium Chriſti, p. 1342. n. 26. & ſeq Secundùm præſcientiam Dei & prædeſtinationem multæ oves foris, multi lupi intus, p. 1343. Oves Chriſti non peribunt in æternum, & de manu ejus eas rapere nemo poteſt, p. 1336. Ex iis quos elegit Deus ab æterno ex populo Iudaico & Gentili, unum ovile fit per Chriſtum bonum Paſtorem, p. 1335.

P.

PAcem hoſpitibus & iis qui verbum Dei recipiunt, non ſolùm optant, ſed afferunt Prædicatores Evangelici, p 278. n. 8. Pacem hominibus bonæ voluntatis naſcente Chriſto Angeli annuntiant, p. 940. 941. Pax Deo offerenda in honorem Dominici Natalis, p. 954. Natalis Domini, natalis eſt pacis, p. 955. Pacem ſuam Diſcipulis velut hereditarium munus Chriſtus reliquit, p. 1385. Pacem nobis reliquit ad Patrem iturus, pacem ſuam dabit nobis in fine venturus, p. 1391. n. 27. Pax fructus mortis & reſurrectionis Chriſti ab eo Diſcipulis datus, p. 1453. 1454.

Pacifici filii Dei. Qui verè in ſemetipſis pacifici? p. 76. n. 8. Beati qui pacem cum Deo, ſecum ipſis, & cum proximo ſervant, ac inter diſſidentes conciliant, p. 107. n. 8. Pacem cui Chriſtus beatitudinem promittit, etiam arctiſſima amicitiarum vincula

non ſibi vindicant, ſi cum Dei voluntate non concordant, *ibid.* pacem malam Evangelium ſolvit, p. 570. n. 28. p. 291. & 292. Vera & falſa pax; illa fructus charitatis, iſta cupiditatis, *ibid.* In vita æterna ſumma pax eſt atque perpetua, p. 938. Quatuor hominis ſtatus, ante legem, ſub lege, ſub gratia, in pace, *ibid.* Vera pax fructus & merces charitatis, p. 1190. n. 36. Verus pacis amator, inimicorum ejus amator eſt, 1191.

Panes propoſitionis dati Davidi & comitibus ejus, 792. Panis quotidianus & ſuperſubſtantialis à Deo petitus in Dominica oratione, p. 134. n. 10.

Panis vitæ Chriſtus, p. 1276. 1277. 1278. Panis iſte caro Chriſti eſt, non figura carnis, p. 1278. Chriſtus panis Angelorum ut Deus, panis hominum ut Deus homo, p. 1285. Quinque panibus quinque millia hominum Chriſtus paſcit, p. 418. 419. 420 n. 13. 14. & 15. & p. 816. 1026. 1275. Miraculum iſtud myſticè explicatum, p. 820. n. 6. Figura eſt conſecrationis & communionis Euchariſtiæ, p. 431. n. 11. Septem panum multiplicatio in deſerto, p. 448. n. 19. & 20. Moralis iſtius miraculi explicatio, p. 827. 828. n. 1. & 2.

Parabolis cur uſus eſt Chriſtus in ſuis ſermonibus? p. 377. n. 1. p. 378. & 379. n. 4. & 5. & p. 391. n. 2.

Parabolæ, ex arbore fici, p. 637. n. 26. Amici poſtulantis tres panes ab amico, p. 1052. Quæ myſticè explicantur, p. 1057. 1058 Divitis horrea deſtruentis, p. 1065. n. 23. Fermenti in farinæ ſatis tribus abſconditi, p. 385. n. 16. myſticè explicatur, p. 407. 408. Duorum filiorum, reſipiſcentis, & inobedientis, p. 576. n. 15. p. 587. n. 14. Filii prodigi, ovis recuperatæ, & drachmæ repertæ, p. 1099. & 1100. Moraliter explicantur, p. 1102. 1103. & ſeq & p. 1107. & ſeq. Grani ſinapis, p. 385. n. 5. Myſticè explicatur, p 403. 404. Hominis computantis ſumptus ad turrim ædificandam, p. 1098. Iudicis & viduæ, p. 1137 Moraliter explicatur, p. 1141, 1142. Hominis ab Ieruſalem in Iericho deſcendentis, p. 1043. & 1144. Ejuſdem ſenſus myſticus, p. 1048. Negotiatoris quærentis bonas margaritas, p. 388. n. 21. Moraliter explicatur, p. 409. n. 25. Ovis errantis à paſtore quæſitæ, p. 503. n. 10. publicani & phariſæi, p. 1138. Moraliter explicatur, 1143. Nuptiarum filii Regis, p. 589. 590. 591. Moraliter explicatur, p. 597. 598. 599. & 560. Operariorum à Patre familiàs in vineam conductorum, p. 551. & ſeq. Regis rationem à ſervis ſuis exigentis, & decem millia talenta uni ex illis dimittentis, p. 507, 508. n. 18. & ſeq. Moraliter explicatur, p. 522. n. 16. p. 523. & 524. n. 17. 18. & 19. Seminum, p. 377. n. 2. 382. 383. 392. & ſeq. p. 395, 396. 805. n. 1. & 2. p. 1016. & 1021. Hominis ſeminantis, & jacto in terram ſemine dormientis, negotiaque ſua interdiu agentis, p. 806. n. 5. Sagenæ miſſæ in mare, p. 388. n. 22. Moraliter explicatur p. 410. Servorum dominum ſuum exſpectantium, p. 1066. 1067. Talentorum, & minarum, p. 657 n. 9. p. 658. 1147. 1148. Moraliter explicantur, p. 667. 668. 669. 1150. 1151. Decem Virginum, p 655. 656. Moraliter exponitur, p. 663. 664. 665. 666. Villici diffamati, 1111. Vineæ à Patre familiàs locatæ malis agricolis, p. 855. n. 1. p. 1153. Senſus moralis ejuſdem, p. 857. 859. 1156. Vide & p. 577. 578. 588. Theſauri abſconditi, p. 387. n. 19. Moralis ejuſdem expoſitio, p. 408. & 409. n. 24. Zizaniorum, p. 383. 384. 386. 387. 399. 400. & ſeq.

Paracletus *Vide* Spiritus ſanctus.

Paralyticus in Capharnaum à Chriſto ſanatus, p. 217. 218 219. 220. Hominis lapſi typus, 227, 228. Paralyſis interioris curatio per gratiam, p. 231. 232. & 233 Paralyticus per tectum in grabato demiſſus curatur à Chriſto, p. 789. & 790. 988. 991. n. 18 Paralytici à quatuor bajulis Chriſto oblati curatio myſticè explicata, p. 793.

Parentes Deo in amore poſtponendi, p. 213. n. 16. p. 293. n. 21. & 294. Parentum honor in quo poſitus p. 450, & 451. Reverentia & obedientia parentibus & ſuperioribus exemplo pueri Ieſu exhibenda, p. 961 n. 5. 962. & 963. Nulla parentum, nulla carnalium neceſſitudinum in Eccleſiaſtici miniſterii functionibus habenda ratio eſt, 376. n. 29.

Parvuli non ſcandalizandi, p. 501. & 502. n. 5. Parvuli fieri debemus, ut regnum cœlorum conſequamur, p. 501. n 2. & 3. Parvulum in Chriſti nomine qui ſuſcipit, Chriſtum ſuſcipit, *ibid.* n. 4. & p. 1029. n. 46. Parvuli Ieſu oblati, quibus manus imponit, 528. n. 11. p. 843. n. 3. & p. 1139. Parvulos ad Chriſtum venire qui prohibent? p. 538. n. 6.

Paſcha tranſitus p. 1373. n. 1. *Senſus Moral.* Cur Chriſtus in feſto Paſchatis occiſus, p. 680. n. 3. Paſchatis legalis celebratio, p. 683. n. 10. Id tum à Chriſto ultimo vitæ ſuæ anno, tum à Iudæorum vulgo, legitima die celebratum, *ibid.* & p. 684. n. 11. Tempus & locus immolationis agni paſchalis, *ibid.* paſchali cœnæ tam legali quàm myſticæ cum Chriſto nemo præter 12. Apoſtolos interfuit, *ibid.* n. 12. Ultimum Paſcha Chriſti, p. 867. 868. 1163. 1164. Typici & veri Paſchatis diſcrimen, p. 872. & 1356. n. 55. 56. Chriſtiani Paſchatis digna celebratio, p. 698. & 699. n. 1. p. 704. n. 9 p. 1171. n. 8. p. 1281. & 1356. n. 55. 56.

Paſſio Chriſti, p. 690. 691. & ſeq. 870. & ſeq. p. 1168. & ſeq. p. 1353. & ſeq.

Dei magnitudo non ſolùm in miraculis, ſed & in paſſione Filii ſui admirabilis, p. 1038.

Paſtor bonus Chriſtus, p. 255. n. 28.

Paſtoris boni officia & dotes, p. 1102. 1337. Paſtorum & mercenariorum diſcrimen, p. 1339. 1340. Diligendus Paſtor, tolerandus mercenarius, & cavendus eſt latro, 1340. 1341. Paſtores, Concionatores, & conſcientiarum moderatores metuere debent ne labores eorum infructuoſos reddat fidei & bonorum operum defectus, p. 498. n. 13.

Paſtorum & moderatorum conſcientiæ prudens œconomia erga recèns converſos peccatores & infirmos, p. 240. n. 13. Paſtorum & Miniſtrorum Evangelicorum forma à Chriſto tradita, p. 1402 n. 16. & ſeq. & p. 1403. Auctoritas & charitas in Paſtoribus Eccleſiæ conjungendæ ut animas ad Ieſum quærendum adjuvent, p. 1451. Paſtorum cibus ac deliciæ opus Dei & animarum ſalus, p. 1256. n. 34. Per ſe, non per Vicarios dumtaxat, gregem paſcere debent, & Dei verbum prædicare, p. 311. n. 1.

Paſtorum & Miniſtrorum Eccleſiæ vocatio & characteres, p. 358. 359. n. 13. p 1286. n. 39. Ob eumdem finem, & iiſdem conditionibus mittuntur à Chriſto, quibus Chriſtus miſſus eſt à Patre, p. 1454 Paſtorum genus, conditio & fortuna minimè conſideranda; ſed honoranda, amanda, & ſuſcipienda veritas eſt quam docent & prædicant, p. 412. n. 28. Sui ipſius amantes eſſe non debent, ſed Chriſti, qui oves ejus paſcendas ſuſcipiunt, p. 1462.

Paſtores ad Chriſti præſepe ab Angelo invitati, p. 940. 941. Fidem eorum & fervorem Chriſtianus imitetur, p. 955. n. 15. & 16.

Pater unus in cœlis, p. 609 n. 6. Pater cœleſtis omnia tradidit Filio, p. 310. Patrem nemo novit niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare, p. 1311. Pater & Filius unum ſunt, p. 1336. Nemo venit ad Chriſtum niſi tractus à Patre, p. 1287. 1288. Pater cœleſtis dabit Spiritum bonum petentibus, p. 1053. & 1059. Cur Deum orantes Patrem noſtrum appellamus, p. 132. 133. n. 7. p. 146. & 147.

Patientiæ chriſtianæ præcepta, p. 95. 96. Triplex injuriarum genus, in quibus Dominus docet patientiſſimum & ad plura perferenda paratiſſimum animum chriſtiani eſſe oportere, p. 96. n. 36. Chriſtiana charitas & patientia omnia relinquere, omnia agere, omnia dare, omnia pati propter Chriſtum parata eſt, p. 122. n 25. & p. 123. Idoneus patientiæ ſequeſter Deus, *ibid.* Spiritualium lex certaminum in eo poſita eſt ut injuriam vimque nobis inferentibus cedamus, p 124 Falſa patientia Philoſophorum, p. 125. Patientia virtus eſt nobis cum Deo communis, *ibid.* Patientia Chriſti in tribulationibus imitanda calicem tribulationum prior bibit Medicus ſanus, ut bibere non dubitaret ægrotus, p. 285. & 286. n. 15. Religionis veritas patientià & martyrio propugnanda, p. 719. n. 26. Patientia Chriſti in Malcho vulnerata, *ibid.* Patientiæ laus, 1162. n. 19.

Pauperis & divitis parabola, p. 1113. 1114.

Pauperes ſpiritu qui ſint? p. 71. & 72. n. 2. p. 102. n. 2. Divites qui pauperes ſpiritus non ſunt, non intrabunt in regnum cœlorum, *ibid.* Paupertas ſpiritus, humilitas, p. 103. Paupertas voluntaria, martyrii genus, p. 109. n. 9. Nemo pauper qui Deo dives, p. 351. n. 1. Prœmium pauperum Evangelicorum relinquentium omnia ut Chriſtum ſequantur, p. 532. 533. n. 21. & 22. p. 545. & 546. Pauperes juvandi, p. 701. 702. n. 5. & 6. Paupertas Chriſti Jeſu, p. 1031. n. 57. Paupertas chriſtiana caput omnium virtutum, p. 1144.

Peccati, pœnarumque peccato debitarum varii gradus, p. 86. n. 23 Nullum peccatum abſoluè irremiſſibile eſt præter impœnitentiam finalem, p. 345. Peccatorum menſuram & terminum Dei juſtitia ſtatuit, p. 626. n. 17. Etſi nullum tam grave peccatum ſit quod verè pœnitentibus non remittatur; ex malitia tamen peccantibus metuenda eſt juſtitiæ divinæ ſeveritas, p. 804. n. 9. Corpus & anima paſſeres duo peccato venditi, à Chriſto redempti, p. 289. n. 18. Peccatoris anima à diabolo poſſeſſa, p. 216. n. 20. Magis peccator eſt, qui ſe non intelligit peccatorem, p. 236. n. 10. Quanta cordis durities peccatorum, qui nec Dei promiſſis, nec minis ad meliorem frugem convertuntur, p. 324. n. 14. Peccatoris indurati animo ſemper imago criminis obverſatur, p. 423. n. 1. *Peccati* miſerrima ſervitus. Ab ea nos ſolus Chriſtus liberat, p. 1311. n. 34. p. 1320. & 1321. n. 34 & 36. Preces peccatorum, qui in mortalis peccati affectu perſeverant, Deus non exaudit, p. 1332. n. 31. Peccator ex habitu & conſuetudine in Lazaro mortuo, ſepulto & fœtente adumbratus, p. 1351. & 1354. n. 38. Peccatum puniendum eſt aut à Deo vindicante, aut ab homine pœnitente, p. 918. n. 20. Peccatum Philoſophicum à Chriſto in cruce pendente damnatum, p. 1177. Venialia peccata præcavenda, p. 290.

Peccatorum remiſſio, p. 1014. n. 48. Peccata remittendi poteſtatem Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus Chriſtus dedit, p. 1448. Debitores ſumus Deo & ob peccata remiſſa, & ob non admiſſa p. 1012. n. 41. Remitti peccata non poſſunt niſi verè converſis, in Eccleſia catholica, in præſenti ſæculo, p. 1455. Abſque ſincero Dei amore nulla remiſſio peccatorum, p. 1014.

Peregrinum eſſe, virtus eſt & officium hominis chriſtiani, p. 1188 & ſeq.

Perfectum eſſe, id eſt, ad Dei & Jeſu Chriſti Salvatoris ac Domini noſtri ſimilitudinem totis viribus eniti, non conſilium tantùm ſed præceptum eſt, p. 101. & 102. n. 32.

Perſecutiones electis utiles, p 1161, 1162. n. 12. Perſecutionem propter juſtitiam patientibus regnum cœlorum à Chriſto promiſſum Hæreticos, Schiſmaticos, & quoſvis iniquos hæc beatitudo non ſpectat, p. 76. & 77. n. 9. & 10. p. 109. & ſeq. Perſecutio numquam piis deeſt in ipſa Eccleſiæ pace, p. 107. n. 9. & p. 1403. n. 18. & ſeq. Perſecutiones Apoſtolis à Chriſto prænuntiatæ, p. 265. & ſeq. Fuga in perſecutione, p. 267. n. 17.

Perſeverantia, p. 267. n. 16. Perſeverare uſque in finem, eſt omnium vocem paſtoris audientium, p. 284. 285. n. 13. Donum perſeverantiæ mereri non poſſumus, orando impetrare poſſumus, 644. n. 9.

Petrus totum mundum dimiſit, & totum mundum accepit, p. 546. Primatus S. Petro datus, jure divino inſtitutus, & in Romanos Pontifices ejus ſucceſſores transfuſus. Super illum ædificata eſt Eccleſia, p. 258. n. 2. p. 272. n. 2. p. 465. n. 12. p. 474. 475. n. 11. p. 801. n. 4. Vinculum eſt ſacerdotalis unitatis, *ibid.* Propter primatum gerebat univerſalis Eccleſiæ perſonam, cum claves regni cœlorum accepit, p. 437. n. 20. & 467. n. 12. Major S. Petri quàm Eliæ poteſtas, p. 475. n. 11. Ardor fidei in S. Petro eximius, p. 422. n. 21. Chriſto jubente ambulat ſuper aquas, *ibid.* n. 22. Timore percellitur, & ob infirmitatem fidei à Chriſto reprehenditur, *ibid.* n. 23. & 24. & p. 435. 436. n. 18. Confidenter ambulans ſuper aquas ut veniat ad Jeſum figura eſt firmorum qui ſunt in Eccleſia: timens ad flatum venti vehementis, figura eſt infirmorum, *ibid.* n. 19. In tributi ſolutione Chriſto conjunctus, p. 490. n. 19. A Chriſto corripitur, quod paſſionem illi diſſuaderet, p. 468. n. 16. & p. 827. n. 7.

S. Petri præclara confeſſio, ob quam beatus à Chriſto prædicatur p. 464. & 1282. Petrus Eccleſiæ unicæ typus, in Apoſtolorum ordine primus, in Chriſti amore promptiſſimus, unus pro omnibus reſpondet, p. 474. n. 9. Ejus in Sede ſua vivit poteſtas, & excellit auctoritas, p. 475. n. 11. Petri fides tantâ divinitus ſoliditate munita eſt, ut eam neque hæretica unquam perrumpere pravitas, nec pagana potuerit ſuperare perfidia, *ibid.* Fides Petri numquam defectura in Eccleſia, & in ipſius Petri Sede, p. 1167. In eo omnium fortitudo munitur, *ibid.* Petrus Chriſtianorum omnium, paſtorum omnium, & totius Eccleſiæ fidem confirmavit, p. 1173. Ad Petrum & illius ſucceſſores pertinet controverſias fidei judicare, Scripturarum Myſteria evolvere, p. 1452. Petro agnos & oves paſcendas commendat Chriſtus poſt reſurrectionem. Hinc S. Petri, & Romanorum Pontificum illius ſucceſſorum primatus in Eccleſia univerſa jure divino inſtitutus iterum probatur, p. 1459.

Petri Trina negatio à Chriſto prædicta, p. 689. n. 23. p. 1374. & 1380. conſummata, p. 697. & 698. 875. & 876. n. 12. p. 1168. n. 33. 34. & p. 1174. n. 54. Ipſum labi cur Deus permiſit? p. 723. & 724. Ejus præſumptio cauſa fuit cur à divinâ gratiâ ſit deſertus, p. 711. 872. 1173. n. 33. & p. 1380. Petri peccatum nonnulli nimis extenuant, p. 698. n. 49. Gladio percutit ſervum Principis Sacerdotum, p. 693. n. 34.

Petri pœnitentia, & lachrymæ, p. 711. 724. n. 34. p. 1170. Amoris trinâ profeſſione trinam expiat negationem, p. 1459. Petri laudes cur Marcus ejus diſcipulus & interpres prætermiſerit? p. 827. n. 7. Petro martyrium à Chriſto prædictum, p. 1459. Petri Socrus à Chriſto ſanata, p. 195. 209. 210. 760. 785. 788. Domus Petri Eccleſia Catholica. In ea ſola pro remiſſione peccatorum & extinctione cupiditatum noxiarum utiliter oratur, p. 209. & 210. n. 11.

Phariſæorum blaſphemia, p. 226. n. 25. Blaſphemantium Phariſæorum animos deteriùs occupabat dæmon, quàm dæmoniaci muti corpus, p. 253. n. 26. Phariſæi Diſcipulis Chriſti vitio vertunt quòd ſpicas vellerent Sabbato: quorum innocentiam adversùs illos multiplici vindicat argumento, p. 335. 336. 337. 338. Phariſæi conſilium ineunt cum Herodianis de Jeſu occidendo p. 339. n. 9. Illorum malignitas & crudelis invidia in Ieſum, p. 355. n. 5. Mandata Dei poſtponunt doctrinis & traditionibus hominum, hypocritæ, p. 442. n. 3. & 4. Cæci & duces cæcorum, p. 444. n. 8. Cùm Herodianis conjurati ut Ieſum capiant in ſermone, p. 592. n. 3. & 4. & p. 852. Phariſæorum ex cathedra Moyſis docentium dicta ſervanda & facienda, opera non imitanda, p. 607. & 608. n. 1. Ex Chriſti manſuetudine occaſionem ſumunt inſidiarum illi ſtruendarum, p. 1315. Mores & vitia Phariſæorum, p. 610. & ſeq. & p. 619. 620. & ſeq. p. 796. n. 7. p. 858. n. 6. p. 1055. & 1056.

Philippi Apoſtoli vocatio, p. 1210. Nathanaëlem ad Ieſum ducit, & Meſſiam eſſe docet, *ibid.* Ieſum rogat ut Patrem oſtendat, p. 1382.

Phylacteria, p. 609. n. 3.

Pietatis veræ & falſæ diſcrimen, p. 452. n. 4.

Pilatus Iudææ præſes Ieſum interrogat, p. 726. n. 6. Silentium ejus admiratur, p. 729. n. 7. Innocentem agnoſcit, vult dimittere, cum Barabba comparat, p. 729. 730. 1176. Ieſum flagellatum damnat ſupplicio crucis, p. 731. n. 11. p. 1179. n. 24.

Piſcatio admirabilis Petri & ſociorum, p. 987. Piſcatio myſtica, duplex, noctis una, diei altera, p. 980. n. 5. Piſcatio mirabilis cujus dux Petrus, poſt reſurrectionem Chriſti, p. 1457. 1458. & p. 1461.

Piſcina probatica, juxta quam languidus à Chriſto ſanatus, p. 1257. 1258. 1259. Myſtica ſignificatio, p. 1267. 1268. Peccatores in piſcinam pœnitentiæ mergendi. Dotes hominis ſeu Moderatoris conſcientiæ ipſis neceſſarii ut animæ ſanitatem conſequantur, p. 1268. Quibus ſignis innoteſcit Animæ ſanatio in myſtica illa piſcina? p. 1269.

Plantatio à Patre non ſata eradicabitur, p. 443. n. 7. Non ſolùm Hæreticos & Schiſmaticos, ſed etiam malos Chriſtianos ſpectat illa ſententia, p. 454. Bona voluntas prima plantatio eſt cœleſtis agricolæ: prava voluntas & cupiditas plantatio dæmonis, p. 453. n. 7.

Pœnitentiæ prædicatio, p. 35. n. 2. ubi emendatio nulla, pœnitentia neceſſariè vana, *ibid.* Deus pœnitentiam examinat, p. 36. n. 3. Pœnitentia pectoris domum Spiritui ſancto parat, *ibid.* Negotium divinæ miſericordiæ curat, *ibid.* Pœnitentia in ſacco & cinere, p. 327. 328. Pœnitentia baptiſmus laborioſus, p. 970. Qui digni pœnitentiæ fructus, p. 46. n. 2. p. 972. n. 8. p. 1121. Inter omnia chriſtianæ vitæ officia maximè prædicanda eſt pœnitentia, p. 970. & 971. Veræ pœnitentiæ imago in converſione mulieris peccatricis, p. 1011. & 1012. Certant peccatoris humilitas & Dei clementia, p. 1108. Peccatores abſolvi non debent à Sacerdotibus pœnitentiæ Miniſtris, niſi facti ſint novæ in Chriſto creaturæ, p. 1455. Chriſtus amicos ſuos à pœnitentiæ laboribus non diſpenſat, ſed per Spiritus ſancti gratiam præparat, p. 992. n. 34. 35. Pœnitentiam agere peccatoribus non meri conſilii res eſt, ſed præcepti, p. 1083. n. 3. Pœnitentiam ad mortem differre, quàm periculoſum, p. 1318. n. 21.

Politici impii, ita viventes ac ſi nec animarum immortalitatem, nec reſurrectionem corporum, futuramque vitam crederent, p. 603. n. 10. Falſorum politicorum & prudentium ſæculi quæ ſors? p. 1355.

Porci in quos mittitur à Chriſto legio dæmonum, typi ſunt hominum gulæ & libidini deditorum, p. 216. & 217. n. 21. Lex ſuillæ carnis eſu Judæis interdicens quid ſignificet? *ibid.*

Porta ſalutis anguſta, p. 1081. n. 23. 24. p. 1086. 1087.

Poteſtas Eccleſiaſtica miniſterium eſt, non dominatio, p. 620. n. 8. 566. n. 12.

Prædeſtinatio Sanctorum in ſolam Dei miſericordiam, non in merita hominis refundenda eſt, p. 310. n. 22. Illius exemplar lucidiſſimum prædeſtinatio Jeſu Chriſti capitis noſtri, p. 1420. 1421. n. 24.

Prædicatoris Evangelici dotes & officia, p. 45. n. 1. Qui propter temporalia Evangelium prædicat, Mammonæ ſervit, non Deo, p. 160. n. 19. Prædicatores docere debent exemplo Chriſti ſicut poteſtatem habentes. Cum imperio porrò docetur, quòd priùs agitur quam dicatur, p. 190. Neque affectare, neque negligere debent eloquentiam, p. 283. n. 12. Apoſtolicæ vitæ auſteritatem illos imitari decet, p. 351. n. 1. Omnes pœnitentiæ prædicatores ſunt præcurſores Chriſti, n. 9.

Prædicationis Evangelicæ ordo & œconomia, p. 1035. Prædicatores ac Prælati majoribus expoſiti ſunt periculis quàm auditores, p. 391. n. 1.

Principium qui & loquor vobis. Explicatur hæc Chriſti ſententia, p. 1310.

Principium Chriſtianorum dominatio qualis eſſe debeat? p. 848. n. 10.

Propheta ſine honore in patria ſua, p. 390. n. 26. & 412. n. 29.

Prophetæ à Judæis vexati & occiſi, p. 613. & 614. n. 16. & ſeq.

Proſelytorum duplex genus, p. 611. n. 11.

Publicani, hominum genus Judæis inviſum, p. 100. n. 31. Quid ipſis prædicandum? p. 965. n. 12. & 13. p. 973. n. 12. Præcedent Phariſæos in regnum Dei, p. 576. n. 15.

Publica onera cum publicis neceſſitatibus æquanda ſunt, p. 973. n. 12.

Purgatorii fides, p. 345.

Purificatio B. Mariæ. *Vide*, Maria Virgo.

Q.

Quadraginta dierum jejunium à Chriſto conſecratum, p. 51.

Quærendus propter ſeipſum Deus, p. 1283. & 1284. In hac vita quærendus; alioquin periculum eſt ne in morte fruſtra quæratur, p. 1304. n. 33. & 34.

Quæſtio inter Joannis diſcipulos ac Iudæos de legalibus purificationibus, & de baptiſmo Ieſu & Ioannis. p. 1233. 1234.

Quietiſtarum damnatus error, quòd imperfectorum ſit Myſteria Chriſti Ieſu meditari, p. 837.

Quotidianus & ſuperſubſtantialis panis, p. 134. 150. 151.

R.

Raca p. 86. n. 22.

Ad rapinam gradus eſt immoderata cupiditas poſſidendi, p. 543.

Reatus. Quid ſit reum eſſe concilio: quid reum eſſe judicio; quid reum gehennæ ignis? p. 85. & 86.

Reconciliatio fraterna ſacrificio & oblationi munerum ad Altare præmittenda, p. 87. n. 27. p. 117. n. 19. Sacrificium Deo eſt fratrum reconciliatio, *ibid.* Non differendum fraternæ reconciliationis negotium; *ibid.* n. 20.

Rectorum Animarum officia, p. 799. & 800. n. 2. Non totum actioni, ſed aliquid conſiderationi ſui ipſius dare debent, p. 802. n. 5. Non ſolùm Nobilibus & divitibus ſæculi, ſed hominibus vulgi ſe impendant & ſuperimpendant pro animabus eorum, *ibid.* Calumniis & injuriis turbari non debent, nec earum metu à functionibus Miniſterii ſui prohiberi, p. 803. n. 7. Conſanguineos ignorent, cum ipſos ab officio ſuo & ſacro Miniſterio avocant, p. 804. n. 10.

Regeneratio ſpiritualis ex aqua & Spiritu ſancto, p. 1237. 1238.

Regibus debita officia & tributa reddenda, p. 62. n. 9. p. 1154. & 1157. Regi nummos, Deo nos ipſos debemus, *ibid.* & p. 855. n. 2. p. 859. n. 2.

Regina Auſtri, p. 348. n. 27. Eccleſiæ typus, p. 373. 374. n. 27.

Regnum Chriſti cur dicatur regnum cœlorum? p. 35. n. 3. In duobus præſertim poſitum eſt Chriſti Regnum, *ibid.* Regnum cœlorum ſolis innocentibus aut verè pœnitentibus patet, *ibid.* & p. 587. n. 14. A Chriſto promiſſum, p. 1074. & 1075. Vim patitur, p. 305. n. 9. p. 321. & 322. n. 10. Theſaurus eſt: gratiâ invenitur, meritis & labore comparatur, p. 409. n. 24. Pretio-

ſa

ſa margarita eſt, pro cujus adeptione omnia contemnenda & exponenda ſunt, p. 479. n. 25. Recumbere in regno cœlorum quid ſit? p. 207. Quis in eo major, p. 501. n. 1. 2. & 3. Regnum Dei & juſtitia ejus primùm quærenda ut bonum noſtrum, p. 141. & 142. n. 25. & p. 162. n. 22.

Reguli filius a Chriſto ſanatus, p. 1250. n. 46. & ſeq. p. 1258.

Relapſi peccatoris pejor quàm antea ſtatus, p. 375. & 376. & p. 1060. n. 26.

Religionis Chriſtianæ veritas, p. 720. n. 9. Summa Chriſtianæ Religionis, p. 1272. n. 24. Ex verbo Dei & Eccleſiæ doctrina de rebus Religionis judicium ferendum eſt, p. 473. n. 8.

Repudii libellus, p. 520. & 841.

Reſtitutionis neceſſitas ad ſalutem, p. 1150.

Reſurrectio Chriſti Jeſu, p. 760. n. 2. p. 761. 762. 763. Reſurrectionis Chriſti ſidei nolentes ſuffragantur Phariſæi & Sacerdotes Judæorum, p. 758. n. 25. Quibus argumentis redivivi corporis ſui veritatem Chriſtus Apoſtolis probavit? p. 1186. Poſt reſurrectionem ſuam comedit, non neceſſitate, ſed poteſtate, ibid. Qua ratione in Chriſto ſpiritualiter reſurgere debeamus, p. 762. n. 2. 768. n. 4. 887. n. 4. Chriſtus omnis vitæ & reſurrectionis in membris ſuis principium eſt, p. 1351. 1352. n. 23. & 1273. Reſurrectio ſpiritualis vitæ novitate comprobanda, p. 769. & 770. n. 5. Magnitudo potentiæ Domini, ſecundum quod homo factus eſt, in virtute reſurrectionis ejus apparet, p. 771. n. 7. Chriſtianæ pietatis in Ieſum reſurgentem officia, p. 772. n. 9. Fructus reſurrectionis Chriſti, poteſtas illi data in cœlo & in terra, p. 772. & 773. n. 10. Ieſum à mortuis redivivum quis invenit? p. 1187.

Reſurrectio mortuorum, p. 595. n. 7. p. 856. & 857. 1155. & 1158. Reſurrectio & apparitio multorum in reſurrectione Chriſti, p. 738. & 739. n. 28. An reſurrexerint ad vitam immortalem? ibid. Tres mortui à Chriſto ſuſcitati tria peccatorum genera ſignificant, quos hodieque per gratiam ſuam ſuſcitat, p. 1009.

Rete Eccleſiæ rumpunt Hæretici, Schiſmatici, mali Miniſtri, p. 989. n. 6.

Retrò reſpiciens, non eſt aptus regno Dei, p. 1032.

S.

SAbbato curare an liceat? p. 1087. Sabbatum non violatur à Sacerdotibus in Templo operantibus, p. 337. n. 3. nec ove ex fovea extractâ, nec opere quocumque ad animam pertinente, p. 338. n. 7. Sabbatum propter hominem factum, p. 792. Chriſtus Dominus ſabbati, p. 337. n. 5. p. 993. n. 2. 4. & 5. Manus arida ſabbato à Chriſto curata, p. 338. n. 6. & 8. p. 356. n. 10. Hydropicus, p. 1087. Mulier ab annis octodecim incurvata, p. 1080. Sabbatum ſecundò-primum, p. 993. Sabbatum ſpiritale in quo poſitum, p. 796. n. 8. Chriſtiana ſabbata ſive ſolemnitates qua ratione ſanctificandæ, p. 356. n. 9. & p. 997. n. 7.

Sacerdotum & Paſtorum malorum dicta ſervanda ſunt, cùm ſua non dicunt, ſed Chriſti: mala verò eorum opera non ſunt imitanda, p. 615. 616. n. 1. Lugendi qui ex pravis moribus Sacerdotum vitiis ſuis quærunt auctoritatem, p. 617. Sacerdotes & Prædicatores verbi Dei Patriæ ſuæ, familiæ, cognationi, carnalis affectûs vinculis nimis adſtringi periculoſum eſt, p. 817. n. 1. Omnes functiones ſuas obire debent tamquam Deo præſente, p. 916. n. 8. 9. 10. Unam Dei vocem, non parentum audire, p. 1298. n. 3. 4. & 1299. Lucrum ex ſacro Miniſterio non ſolùm non quærere, ſed & domeſticorum manus cohibere, p. 275. & 276 n. 5. Non verbo tantùm, ſed exemplo eradicare cupiditatem, p. 270. n. 6.

Sadducæorum errores, p. 594. & 1154. Forum quæſtionem circa reſurrectionem ſolvit Chriſtus, ibid.

Sæculo futuro qui digni? p. 1157. n. 35.

Sagena miſſa in mare, typus eſt Eccleſiæ & prædicationis Evangelicæ, p. 410. n. 26.

Sal evanidum & inſulſum, p. 78. n. 13. Salis proprietates & ſignificationes, ibid. & p. 110. & 836. n. 11. Sal myſticum, p. 842. 26.

Samaritani Chriſtum non recipiunt, p. 1029 & 1030. n. 51. & ſeq. Colloquium Jeſu cum Samaritana, p. 1246. 1247. 1248. Samaritani credunt in Chriſtum, p. 1250. Colloquium Jeſu cum Samaritana moraliter explicatum, p. 1251. & ſeq. Mulieris illius admirabilis converſio, ibid. & p. 1256.

Sanctificatio naturæ aſſumptæ à Chriſto per unctionem divinitatis: ſanctificatio electorum ex ejus plenitudine, p. 1425. n. 19.

Sanctorum gloria inæqualis, p. 554. Omnes tamen in vita æterna æquales erunt, p. 561. Sanctorum apud Chriſtum unicum Mediatorem interceſſio ſalutaris, p. 209. & 210. n. 11. Sancti homines hic viventes ſecundum Deum æſtimandi ſunt & colendi, p. 1287. n. 42.

Samſon typus Reſurrectionis Chriſti, p. 768.

Sancta canibus dare, & margaritas porcis projicere, p. 174. n. 3. Oppugnatores veritatis, canum; contemptores veritatis, ſuum ſymbolo deſignantur, ibid. Sanctum dant canibus, qui ad Sacerdotium impuros homines provehunt: & qui peccatores lethalium criminum habitu aut pravâ conſuetudine implicatos, vel in proximis occaſionibus peccati hærentes Abſolutione donant, & ad ſacram Communionem admittunt, p. 175. & ſeq. Id à Chriſto prohibitum, p. 164. n. 3.

Sanguineus Chriſti ſudor in agonia, p. 1169. 1174. Sanguinis Chriſti virtus, p. 1290.

Satanæ regni everſio, p. 1041.

Scandalum quàm grave crimen, p. 511. & ſeq. n. 5. Aliud exterius, aliud interius, idque triplex. Contra utrum nos munit ſermo divinus, p. 513. 514. n. 6. Quicumque nobis ſcandali & ruinæ ſpiritualis autores ſunt, quamvis maximè nobis neceſſarii & amici, deſerendi ſunt & abjiciendi, p. 512. & ſeq. n. 6. Væ ſcandalorum auctoribus, p. 502. n. 6. & p. 1123. Scandalorum pœna, p. 501. n. 5. & p. 1129. Scandalum ex Chriſto pati quid ſit? p. 317. n. 4. Scandalum Phariſaicum contemnendum, p. 453. n. 7. Scandalum puſillorum, p. 1138. n. 1. & 2. Impoſſibile eſt ut non veniant ſcandala, p. 1129. n. 1. & 2. & p. 1133.

Scenopegia ſeu Feſtum Tabernaculorum, p. 1291. & ſeq.

Scribæ Populi. Quod eorum officium apud Judæos? p. 19. n. 4. Scriba doctus in regno cœlorum, p. 389. n. 23. & p. 411. n. 27.

Scripturæ ſacræ Veteris ac novi Teſtamenti, Doctoris & Prædicatoris Evangelici theſaurus, p. 411. n. 27. Ejus lectio quàm utilis Chriſtianis ad ſalutem? p. 603. n. 11. & p. 1128. Major Scripturarum fides, quàm mortuorum in mundum redeuntium, p. 1127. Scriptura non præcipit niſi charitatem, nec damnat niſi cupiditatem, p. 607, n. 16. Ille tenet & quod patet, & quod latet in divinis ſermonibus, qui charitatem tenet in moribus, ibid. Scripturarum intelligentia ſingulare Dei donum, p. 1191. n. 45. 46. 47. Scrutandæ Scripturæ, p. 1265. n. 39. Quo animo legendæ? p. 1271. In iis quæ intelligere non poſſumus, dubitatio auferenda, intelligentia differenda, ibid. Purgandus animus ad Scripturarum & Myſteriorum intelligentiam, ibid.

Seductores cavendi, p. 1161. n. 8.

Senſuum rectè diſpoſitorum, & de propriis objectis debito modo applicatis judicantium teſtimonium certiſſimum eſt. p. 1449. Quinque viri Samaritanæ mulieris, myſticè quinque ſenſus corporis, qui non ad æternitatem, ſed ad temporalia appetenda vel fugienda nos regunt, p. 1255. n. 16. & 17.

Separationem & diſſenſiones Evangelicæ prædicationis occaſione futuras prædixit Chriſtus, p. 1068.

Sepulchrum Ieſu publico ſigillo obſignatum & militari præſidio munitum, p. 740. n. 31. Cur Ieſus in monumento novo ſepultus? p. 757. n. 23. Moralia documenta ex Chriſti ſepultura colligenda, ibid.

Sermo Domini in Monte, p. 71. 72. & ſeq. non ſolos Apoſtolos, ſed Chriſtianos omnes ſpectat, p. 190. n. 15.

Sermo Domini poſt cœnam, p. 1373. 1374. & ſeq.

Serpens æneus typus Chriſti in cruce pendentis, p. 1132. 1239. 1240.

Servus fidelis & prudens, 1078. Agnoſcens voluntatem domini & non faciens, p. 1078. n. 47. 48. Servi inutiles ſumus, etiamſi fecerimus omnia quæ præcepta ſunt, p. 1130. & 1134.

Servorum curam ut gerere debent domini, & qua charitate illos regere, p. 203. & p. 1007.

Servus eſt peccati, qui facit peccatum, p. 1311. n. 34. & p. 1320. Ab ea ſervitute nonniſi per Chriſtum liberamur, p. 1321. n. 36. Servus non manet in domo in æternum, ibid.

Signum de cœlo petunt Phariſæi & Sadducæi, p. 461. n. 1. & p. 825. n. 2. Signa excidii Hieroſolymitani, & finis mundi, p. 628. 629. & ſeq. Signum Chriſti ad judicium venientis in cœlo conſpicuum, p. 636. n. 24. Signa ultimi judicii moraliter explicata, p. 649. n. 18. & 19. Alia ſigna primi adventus, alia ſecundi tempus depoſcit, p. 825. n. 2.

Silentium admirabile Jeſu Chriſti in paſſione ſua, quomodo à nobis honorandum, p. 725. n. 32. p. 742. n. 4. p. 874. n. 10. p. 1442. n. 10. 11.

Siloë fontis aqua, imago baptiſmi Chriſti, p. 1329. n. 6. & 1330.

Simeon puerum Jeſum ceu Meſſiam à Deo promiſſum agnoſcit & prædicat, p. 944. & 957. n. 25. Ejus Canticum, ibid. Prophetia, p. 945. n. 34. & 35. Simeonis Canticum moraliter explicatum, p. 957. & ſeq.

Simon Cyrenæus crucem portat poſt Ieſum, p. 733. n. 4. & 1176.

Simon Phariſæus convivio Chriſtum excipit. Murmuranti Simoni, quòd peccatricem pedes ſuos ungere pateretur, propoſitâ duorum debitorum parabolâ Chriſtus reſpondet, p. 1007.

Sinapis granum. Chriſtianæ Religionis & Eccleſiæ typus. p. 404. & ſeq. n. 21. Grano ſinapis ſimilis eſt gratia in animo hominis abſcondita, p. 406.

Sinus Chriſti crucifixi ſchola Chriſtianorum. Divini hujus ſcholæ doctrina tribus conſtat partibus, p. 1319. n. 5.

Sitis Chriſti in Cruce, p. 1438. 1444.

Solemnitates Iudaicæ, typi Chriſtianarum ſolemnitatum, p. 1298.

Solis defectio prodigialis Chriſto moriente, p. 736. n. 22.

Solitudinis laudes, p. 63. n. 1. Turba hominum relinquenda, cùm de vitæ rationibus, vel de re gravi ad ſalutem pertinente deliberandum eſt, ibid. Ieſus in ſacro receſſu procul à mundi tumultibus quærendus, p. 427. n. 8.

Sollicitudo temporalium immodica & anxia damnatur à Chriſto, p. 139. n. 20. p. 140. n. 22. & ſeq. p. 164. n. 23. p. 1065. & ſeq. A rerum temporalium ſollicitudine facilis eſt in avaritiam lapſus, p. 1074. n. 2.

Sperare in Chriſti nomine quid ſit? p. 359. n. 14.

Spiritus Sanctus in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum baptizatum apparuit quadruplici de cauſa, p. 43. 44. Chriſtus factus eſt velut unus ex nobis, ut aſſueſieret Spiritus ſanctus manere in nobis, p. 1219. Spiritus ſancti plenitudine Chriſtus ad Sacerdotium æternum conſecratus, p. 982. n. 17. 18. Hoc Spiritu nos perfundens non ſolùm Chriſtianos effecit, ſed & Chriſtos, ibid. Spiritûs Sanctus à Chriſto Patris nomine promiſſus, p. 1187. & 1192.

1383. 1385. 1390. n. 16. & 17. Diſpoſitiones ad recipiendum Spiritum ſanctum, p. 1187. & 1192. Ubi vult ſpirat, p. 1231. Sub aquæ vivæ ſymbolo ſignificatus & promiſſus, p. 1296. n. 37. & p. 1297. Viſibiliter & cum plenitudine non datus niſi poſt Reſurrectionem & Aſcenſionem Chriſti, *ibid.* & p. 1305. n. 39. Hujus rei rationes, p. 1411. n. 7. Fideles triplici modo conſolatur, p. 1390. n. 16. & 17. Teſtimonium de Chriſto perhibuit & perhibet, p. 1396. 1397. 1404. n. 26. & 27. Ejus divinitas, p. 1385 A Patre & Filio procedit, p. 1398. & p. 1407. n. 14. & 15. Confeſſores & Martyres roborat ut teſtimonium Chriſto perhibeant, p. 1404. 1405. Chriſtus Spiritum ſanctum Apoſtolis dat inſufflando, p. 1448. 1452. *Arguit mundum de peccato, de juſtitia, & de judicio*, p. 1405. 1406. Hæc Domini ſententia tres veritates fundamentales Chriſtianæ Religionis complectitur, p. 1412. Docet omnem veritatem, p. 1407. *Non loquitur à ſemetipſo, ſed quæ audiet loquetur.* Hic locus ejus divinitati non derogat, p. 1407. Docet omnem veritatem, cùm magis magiſque diffundit in cordibus charitatem, p. 1413.

Sponſus Chriſtus, Eccleſia ſponſa, amici ſponſi Paſtores, Doctores, Concionatores. Zelo pro ſponſa flagrare debent; non ſibi tamen zelare, ſed ſponſo, p. 1243. 1244. n. 29.

Status & conditionis electio in Spiritu Dei facienda, p. 539. n. 7. & p. 540. n. 8.

Stultum & imprudentem haberi propter Deum, glorioſum eſt; p. 803. n. 6.

Sudaria pluta ad Jeſu Chriſti ſepulturam adhibita, p. 740. n. 30.

Superbia quadruplex, p. 619. n. 4. Adversùs ſuperbiam pugnat Deus tamquam contumeliæ ſuæ propulſator, p. 620. n. 9. Superborum magnitudo fumo & ſomno ſimilis, p. 620. & 621. n. 9. Superbi à Deo diſperſi, humiles exaltati, p. 931. De Dei donis non ſuperbiendum, p. 1045. n. 17. 18.

Surdi & muti curatio à Chriſto, p. 822. n. 6. & 7. Surdus & mutus, hominis peccatoris typus, in cujus ſpirituali curatione Chriſtus per gratiam ſuam eadem operatur, p. 824. & 825. n. 3.

T

TAlentorum à Deo acceptorum bonus uſus. Ratio de illis ab unoquoque reddenda, p. 667. & ſeq. 1151. & 1152.

Talionis lex, p. 93. n. 32. Exactio talionis antiquis Judæis qua ratione permiſſa? *ibid.* Lex talionis juſtitia injuſtorum eſt; non fomes, ſed limes furoris, p. 94.

Tempeſtas à Chriſto ſedata, p. 198. n. 18. Ejus myſtica ſignificatio, p. 213. & ſeq. n. 17. & ſeq. & p. 422. n. 25. Unicuique ſua cupiditas tempeſtas eſt, p. 437. n. 19.

Templo turpe lucrum inferri vetitum, p. 726. n. 13. Templi ſtructura, p. 627. n. 1. p. 863. n. 10. Senſus litter. & p. 1157. Templi excidium à Chriſto prædictum, *ibid.* n. 2. & p. 1158. 1159. Templi ruinam ex juſtitia & ex miſericordia Deus decrevit, p. 639. n. 1 Jeſus vendentes & ementes è templo ejicit, p. 851. n. 4. & p. 1223. Signi illius admirabilitas, p. 573. n. 9. Templi velum ſciſſum in duas partes Chriſto moriente, p. 738. n. 26. Quid miraculum iſtud ſignificet? *ibid.* Templum Hieroſolymitanum Eccleſiæ figura, p. 856. n. 1. Templum Dei in latronum convertit ſpecum, qui lucra de religione ſectatur, *ibid.* n. 7. Templi Dei profanatio & violatio multiplex, p. 583. & 584. Reverentia Templis debita, *ibid.* & p. 1227. Nundinationes in Templo Dei, *ibid.* & p. 1237. Templum domus orationis, *ibid.* Nundinationes in locis Templo contiguis prohibitæ, p. 854. n. 4. Quinam domum Dei ſpeluncam latronum faciunt, *ibid.* & p. 1227 Templum Dei omnes & ſinguli ſumus, quotquot in Chriſto baptizati ſumus, p. 641. n. 3.

Templum corporis ſui ſolvendum & in tribus diebus excitandum Chriſtus prædixit, p. 1223. & ſeq.

Tempus gratiæ Judæi non obſervant, ideo à Chriſto reprehenſi; p. 1068. Tempus gloriæ Chriſti & electorum ejus, p. 1299. n. 6.

Tempus opportunum res ſuas temporales agendi quærunt homines, & tempus non arripiunt, quod opportunum ſemper adeſt, agendi maximum & unicè neceſſarium ſalutis ſuæ negotium, p. 469. 470. n. 2.

Tenebræ prodigioſæ, Chriſto moriente, p. 736. n. 22. Tenebras mundo Judaicæ cæcitatis oſtentant, p. 750. n. 17.

Tentare Deum quid ſit? p. 53. n. 5.

Tentationes diaboli. Cauſæ tentationum cauſæ cupiditatum ſunt. Cauſæ cupiditatum ſunt carnis oblectatio, ſpecies gloriæ, aviditas potentiæ, p. 56. n. 9. Quid reſpondendum tentatori? *ibid.* In Chriſto tentati ſumus, in illo diabolum ſuperamus, p. 65. n. 12. Cur Deus tentationes graviores irruere permittat in Chriſtianos illi per baptiſmum conſecratos? *ibid.* Tria præcipua tela diaboli, p. 960. n. 3 & 4. Quibus armis tentationes vincantur, Chriſtus docet, *ibid.* & p. 981. n. 7. Adversùs tentationes & inſidias diaboli continuò vigilandum & orandum, p. 1173 Ne inducamur in tentationem, precamur Oratione Dominica, p. 135. n. 12. & p. 152.

Teſtamentum Chriſti in cruce, Matrem Diſcipulo dilecto, Matri Diſcipulum commendantis, p. 1433. 1434. Electos omnes in S. Joannis perſona in filios recipit Deipara Virgo teſtamento Chriſti morientis, *ibid.* Novi teſtamenti ſanguis, p. 687. n. 19.

Teſtimoniis falſis Jeſus accuſatus, p. 721.

Teſtimonium Jeſu de ſe ipſo verum eſt, p. 1308. n. 14. & p. 1309.

Thamar, aliæque famoſæ mulieres, cur in Genealogia Chriſti nominatæ? Triplex ratio, p. 7.

Theſaurus in cœlo, p. 138. n. 16. p. 155. & ſeq. n. 16. Theſaurus cœli, manus pauperis, *ibid.*

Thomæ Apoſtoli generoſus animus & Dei amans, p. 1344. & 1345. Thomas Chriſtum interrogat quò vadat, & quæ ſit via, p. 1381. Ejus incredulitas, p. 1448. n. 24. 25. Cur à Chriſto permiſſa? p. 1455. Illi Chriſtus vulnera ſua palpanda offert. An tetigerit, incertum, p. 1450. n. 29. Thomæ confeſſio, p. 1449.

Timor carnalis excutiendus Chriſtiano, p. 286. n. 16. & p. 287. n. 17. Impius timor eſt, cùm quæ non timenda ſunt timentur; & quæ timenda ſunt non timentur, p. 288. Chriſtus non ſolùm verbo, ſed etiam exemplo abſtulit omnem timorem, *ibid.* Ad omne rectè factum, & ad omne peccatum, amor aut timor ducit, *ibid.* Timor carnalis manum ab externo peccati opere prohibere poteſt, voluntatem mutare non poteſt, p. 424. n. 3. Timor pœnarum inferni ſalutaris, p. 677. n. 8. Timor pædagogus ad charitatem ducens, *ibid.*

Timendus verè quis? p. 1063.

Timoris ſervilis & caſti diſcrimen, p. 1070. & 1042. n. 14. & 15.

Titulus cruci Jeſu inſcriptus, p. 734. n. 19.

Trabs in oculo proprio, p. 996. n. 41. 42.

Traditus eſt Chriſtus ad mortem à Patre; ſeipſum tradidit pro nobis; & à Juda ſe tradi permiſit, p. 500. n. 15. & p. 1378

Traditiones Phariſæorum & Scribarum, p. 439. & 440. n. 1. Propter vanas illas Traditiones mandata Dei tranſgrediebantur, p. 440. 441. & 442. n. 2. & p. 820.

Traditiones Apoſtolicæ cognoſci non poſſunt niſi per Eccleſias matrices & originales fidei quas condiderunt, & quibus prædicarunt Apoſtoli, p. 1413.

Transfiguratio Jeſu Chriſti, p. 483. 484. 485. 490 491. 492. 493. 494. 833. n. 1. p. 1027. & 1028. In Transfiguratione Chriſti ſpes ſanctæ Eccleſiæ fundata, p. 490. Oſtendit Deus in Filii ſui Transfiguratione finem quò tendimus, & viam quâ tendimus, *ibid.* Totius Chriſti, capitis & membrorum perfecta Transfiguratio, p. 837. n. 1. & 838. Spiritualis transfiguratio p. 1036. & 1037.

Traxit ad ſe omnia Chriſtus per mortem in cruce ſuam, p. 1360.

Tribulationes Chriſtianis ſalutares, p. 313. & 314. Chriſtianorum eſt pati mala temporalia, & ſperare bona ſempiterna, p. 109. n. 10. Ipſis patientia in tribulationibus non minùs neceſſaria quàm fides, p. 284. n. 13. Quâ animi diſpoſitione Chriſtianis tolerandæ, p. 642. n. 6. & p. 643. Illas in gratiam electorum ſuorum Deus attemperat, p. 647. & 648. n. 15. Quantum quis patiatur non tam ſpectandum eſt, quàm quâ de cauſa patiatur, p. 752. n. 55.

Trinitatis Sanctiſſimæ Myſterium ex baptiſmi inſtitutione probatum, p. 764. Deus Trinitas Pater & Filius & Spiritus ſanctus veniunt ad nos dum venimus ad eos, p. 1391.

Triſtitia extrema Chriſti in horto, p. 690. n. 25. & 691. n. 26. p. 712. n. 18. & p. 873. n. 6. Contriſtari cum Chriſto debemus uſque ad mortem peccati in nobis, *ibid.* Triſtitia ſæculi, & triſtitia ſecundùm Deum, p. 1411. n. 16. Triſtitia juſtorum vertetur in gaudium, p. 1408. n. 19. & p. 1414.

Triumphalis ingreſſus Jeſu Chriſti Hieroſolymam, p. 569. 570. 571. 578. 579.

Turbavit ſemetipſum Jeſus, fremuit & flevit, non infirmitate, ſed poteſtate, p. 1353. n. 52. 53. Quid myſticè ſignificaverit ille Chriſti affectus? *ibid.* Hos affectus in ſe Chriſtus excitavit, ut ſe verum hominem probaret, p. 1359. n. 27. 28. Chriſti turbatio, noſtra conſolatio eſt, p. 1367. n. 27. 28. Turbationes cordis noſtri in rebus adverſis impedire cum Dei gratiâ poſſumus, p. 1385.

V

VÆ divitibus, ſaturatis, ridentibus, benedictis ab hominibus p. 995. n. 24. 25. 26. p. 999. & 1000. Væ Corozaim & Bethzaida, p. 1041. n. 13. & ſeq.

Væ multiplex Phariſæis & Legiſperitis, p. 1056.

Vallis impleta creſcit, mons & collis humiliatus decreſcit, p. 971. n. 5.

Velum Templi ſciſſum eſt in duas partes moriente Chriſto. Quid hoc miraculo ſignificatum? p. 738. n. 26. Velum peccati, quod inter nos & miſericordiam Dei interjectum erat, ne ſanctuarium cœleſte videre & ingredi poſſemus. Chriſti morte diruptum eſt p. 756. n. 21.

Verbum Filius Dei verè & naturâ Deus eſt, p. 1200. Perſona à Patre diſtincta, *ibid.* Patri coæternum, *ibid.* & p. 1201. Res omnes creatæ in illo vita ſunt, p. 1202. Lux mentium à pleriſque non percepta, p. 1203. Nemo niſi per ipſum illuminatur ad ſalutem, p. 1204. Lux eſt in tenebris lucens, & omnibus præſens, p. 1211. & 1213. n. 9. Omnem hominem illuminans, p. 1213. n. 9. Verbum caro factum, p. 1205. Ut de carne vitia carnis extingueret, p. 1215. Verè unigenitus Dei Filius, in ſe credentes filios Dei adoptivos facit, p. 1204. Plenitudo gratiæ & veritatis proprius Verbi Incarnati character, *ibid.* De plenitudine ejus omnes accepimus, p. 1207. Verbum Dei Dominus Jeſus Chriſtus. Ejus infinita magnitudo, p. 1211.

Verbi euntis & redeuntis viciſſitudines in Animabus ſanctis, quibus interdum ſuavitatem ſenſibilem præſentiæ ſuæ ſubtrahit, ut earum fidelitatem, amoremque caſtum probet, p. 1414. n. 16.

Verbum Dei verbum ſalutis, alimonia æternitatis, p. 68. n. 5. Adverſarius eſt cum quo in hac vitâ concordare debemus, p. 118. n. 20. Gladius bis acutus, ſeparans à nobis quod impedimento eſt ad ſalutem, p. 292. Ignis eſt, piorum auditorum animos in

Dei amorem accendens, p. 1190. Omnes intus verbi Dei auditores ſumus; & omnes foris & intus in conſpectu Dei factores eſſe debemus, p. 189. n. 14. Verbi Dei & Miniſtrorum ejus contemptores quæ damnatio maneat? p. 278. & 279.

Verbum Dei quo ſtudio, qua pietate audiendum, p. 392. n. 3. & 4. p. 393. n. 5. & 6. & 394. n. 7. Varii obices ne verbum Dei fructum afferat in iis à quibus auditur, p. 392. 393. 394. In iis qui bono & optimo corde illud ſuſcipiunt, multum & varium fructum affert, p. 394. n. 7. Qui ex Deo eſt, verbum Dei audit: qui non audiunt, ex Deo non ſunt, p. 1312. 1313. n. 46. 47. p. 1322. n. 47. Cum debitis diſpoſitionibus audiendum, *ibid.*

Verba noviſſima Jeſu Chriſti in cruce morientis, p. 736. n. 23. p. 754. n. 18. p. 1177. n. 33. 34. p. 1178. 1182.

Verba. Maxima pars culparum atque pœnarum à verbis ſumit exordium, p. 87. n. 23. Ad verbum convitii expiandum non ſufficit eleemoſynas facere, niſi remedium reconciliationis adjungatur, p. 117. n. 18. Verba mala ex corde pravo & corrupto ducunt originem, p. 346. n. 20. 21. & p. 369. n. 22. Verba ſcurrilia in Viris præſertim Eccleſiaſticis damnanda, p. 370. Ex verbis juſtificatio & condemnatio, p. 346. p. 364. & 369. Verbum otioſum, p. 346. n. 22.

Veritas patrimoniorum Chriſtianorum, p. 1320. n. 32. Lucens amatur, redarguens odio habetur, p. 1242. Ubique præſidet omnibus eam conſulentibus, *ibid.* Deo inviſi ſunt Eccleſiæ Miniſtri, qui veritatis confeſſionem & prædicationem ex commodis ſuis ſuſpendunt, p. 1155. Chriſtus in mundum venit ut teſtimonium perhibeat veritati, p. 1435. n. 37. Qui ex veritate eſt, Chriſti vocem audit, p. 1436. Multi Pilati exemplo ignorant quid ſit veritas, p. 1456. n. 38. Errat quiſquis putat veritatem ſe poſſe cognoſcere, cum adhuc nequiter vivat, p. 1413.

Veſtimenta Jeſu ſorte inter milites diviſa, p. 734. n. 17. Myſtica explicatio, p. 751. n. 13.

Via, veritas, & vita Chriſtus, p. 1382. 1387. Via vitæ & ſalutis æternæ anguſta & arcta, p. 166. n. 7. p. 180. n. 7. Via ſalutis anguſta eſt cupiditati, dilatatur charitati, *ibid.* Viæ ad cœlum quæ dumtaxat, innocentia & pœnitentia, p. 587. n. 14.

Victimæ Dei in hoc mundo per pœnitentiam & charitatem eſſe debemus, p. 842. n. 5.

Videbunt in quem tranſfixerunt. Variæ hujus loci Zachariæ lectiones, p. 1439. & 1440.

Vidua Sareptana ad quam miſſus Elias, p. 978. n. 25. 26. Eccleſiæ typus, p. 983. n. 25. 26. Heroicum charitatis illius exemplum Chriſtianis imitandum, *ibid.*

Vidua Naim. Chriſtus filium ejus à morte ſuſcitat, p. 1001. Adoleſcens ille defunctus typus eſt peccatoris nondum tumulo pravi habitûs & perverſæ conſuetudinis ſepulti, p. 1008. n. 12. Vidua Naim typus Eccleſiæ, p. 1009.

Vidua duo æra minuta mittens in gazophylacium, plus omnibus miſit, p. 858. 862. & 863. n. 7.

Vigiliæ noctis tres apud veteres Hebræos, deinde quatuor à Pompeji temporibus, p. 421. n. 18.

Vigilantia Chriſtiana, p. 639. 640. 653. & ſeq. 714. 865. & ſeq. 1066 1067 1076. 1077.

Vigilantia Chriſtiana & humilis oratio, origo eſt fortitudinis noſtræ, p. 715. & 716. Orandum ut vigilemus, vigilandum ut oremus, p. 874. n. 8.

Villici diffamati parabola, p. 1111. Moraliter expoſita, p. 1115. & ſeq.

Vineæ agricolis locatæ, qui filium domini ſui occiderunt, parabola de Iudæis explicata, p. 577. 578. 1153. 1156. Moralis expoſitio, p. 588.

Vinum ex aqua factum à Chriſto in nuptiis Cananiticis, p. 1226. 1227.

Vinum novum in regno Dei bibendum quid ſit? p. 688. n. 20.

Vinum cum felle mixtum Ieſu morienti propinatum, p. 733. 734. n. 16. Myſticè explicatur, p. 751. n. 12. Mundi voluptates vinum cum felle mixtum, *ibid.*

Virginum dignitas & excellentia, p. 603.

Virorum erga uxores compatiens charitas, p. 535.

Viſio Dei, beatitudo mundis corde promiſſa, p. 75. & 76.

Viſionum & Revelationum privatarum examen, p. 496. n. 8.

Vita per Chriſtum, p. 1271. & ſeq. 1390.

Vita æterna, p. 677. 678. n. 10. Bonis operibus comparatur, *ibid.*

Vitæ temporalis nimius & inordinatus amor impedimentum eſt pietatis Chriſtianæ, p. 296. n. 23. p. 481. n. 16. p. 1365. & 1366

Vitis vera Chriſtus, Pater agricola, nos palmites, p. 1393. 1394 1397. Manere in Chriſto debemus ut palmites in vite, aliàs fructum ſalutis ferre non poſſumus, p. 1398. n. 4. & 1399. n. 6. & 7.

Vitulus ſaginatus, typus Chriſti pro peccatis noſtris occiſi, p. 1109

Ultionem injuriarum Chriſtus prohibet, patientiam imperat, p. 95 & 96. Altera maxilla potiùs præbenda percutienti, quàm charitatis & patientiæ bonum amittatur, p. 95. n. 4. Hoc præceptum Chriſti præparatione cordis implendum, p. 95. n. 34. Chriſtianos qui mala rependunt malefactis judicabunt Ethnici Philoſophi qui beneficia eſſe rependenda docuerunt, p. 127. n. 27.

Umbra mortis quid ſit, p. 58. n. 11. Diſcrimen inter mortem & umbram mortis, *ibid.*

Unctionis Extremæ Sacramentum Marci c. 6. inſinuatum, p. 815.

Unguentum ſuper Chriſti caput & pedes effuſum, p. 700. n. 3. Tres ſpecies unguentorum myſticorum cum quibus ad Ieſum accedere debemus, p. 767. & 870.

Unio divina Chriſti capitis cum membris, & membrorum cum capite, p. 1426.

Vocationi divinæ abſque morâ parendum, p. 212. n. 16. Alii vocantur, & venire contemnunt: alii vocantur, & veniunt; alii compelluntur, ut intrant, p. 1097. n. 22. 23. Multi vocati. Non ſolùm multi, ſed omnes ſufficienter vocati, p. 601. n. 7.

Voluptas omnis quæ à dæmone, ſive à mundo & carne cum dæmone fœderatis offertur, homini Chriſtiano ſuſpecta eſſe debet, quamvis innoxia ſecundùm ſe videatur, p. 67. n. 4. Voluptates ſæculi, porcorum cibus, p. 1105.

Voluntas facti origo eſt, eamque pro facto Deus plectit, p. 88. n. 26.

Voluntas noſtra Dei voluntati omnino ſubjicienda & conformanda eſt, p. 715. n. 21. p. 873. & 874. n. 7. p. 1174. & 1286. Quoſdam nimia ſuæ voluntatis fiducia extulit in ſuperbiam. Quoſdam nimia ſuæ voluntatis diffidentia dejecit in negligentiam, p. 1368. n. 35. Nihil offertur Deo ditius bona voluntate, p. 545. Bonæ voluntatis ſacrificium numquam plenè perſolvitur, niſi mundi hujus cupiditas perfectè deſeratur, p. 546.

Votum virginitatis & continentiæ, p. 531. & 538. Votum commune baptizatorum. In eo ſervando fidelitas p. 924. n. 34.

Uſuræ iniquitas. Fœnus pecuniæ, funus animæ, p. 126.

Utilitas noſtra reſpuenda, ubi Divinitatis injuria eſt, p. 538 n. 6.

Vulnerum cicatrices à Chriſto redivivo & glorioſo ſervatæ, p. 1454. Suſcepta à Chriſto vulnera pacem nobis pepererunt: oſtenſa vulnera ad pacem nos hortantur, p. 1454.

Uxor non dimittenda, ſeu in perpetuum à thoro abjicienda, niſi ob fornicationem, p. 90 n. 28. Chriſtianorum virorum erga uxores charitas; uxorum erga viros reverentia, fides, dilectio, p. 120. n. 23.

Z.

ZAcharias Propheta. Vaticinium ejus de Rege ad Sion venturo, inſidente pullo aſinæ, ad Zorobabelem pertinere, perperam aſſerit Grotius, p. 570. Chriſto vindicatur, *ibid.* Zachariæ Vaticinium de triginta argenteis quibus Jeſus appretiatus eſt & traditus, expenditur, p. 727. n. 5. Cur à S. Matthæo citatum Jeremiæ nomine? *ibid.*

Zacharias filius Barachiæ inter templum & altare occiſus, quis fuerit, p. 614. n. 18.

Zacharias Joannis Baptiſtæ pater ſummus Sacerdos non fuit, p. 897. n. 5. Uxorem duxit Eliſabeth de filiabus Aaron, p. 898. n. 5. Ambo juſti ante Deum, non tamen omnis prorſus expertes peccati, *ibid.* n. 6. Zachariæ thus in templo adolenti apparuit Angelus Gabriel & filii nativitatem futuram nuntiavit, p. 899. n. 13. Zachariæ incredulitas & diffidentia, pœnaque divinitus inflicta, *ibid.* n. 19. & 22. Nato puero Joannis nomen imponit, p. 912. n. 63. Locutionis uſus illi divinitus reſtitutus, *ibid.* n. 64. Canticum Zachariæ, p. 912. n. 68. & ſeq p. 913. & 914. p. 933. 934. 935. & 936. Zacharias legalis Sacerdotii, & populi Judaici typus, ex quo jam ſene Chriſtus natus eſt ſecundùm carnem, p. 919. n. 22.

Zachæus Chriſtum in domum ſuam recipit, p. 1145. & 1146. Qua ratione imitandus, p. 1149. 1150.

Zaram cum Pharez cur in Chriſti Genealogia recenſitus? p. 7. Zaram & Pharez duorum populorum typi, *ibid.*

Zebedæi filiorum ambitio, p. 555. 556. & 844. n. 6.

Zelus eorum ignem de cœlo in Samaritanos excitare volentium à Chriſto reprehenſus, p. 1030. Zelus amarus Miniſtris Chriſti vitandus, p. 1039.

Zelus domus Dei, p. 1223. n. 17. & p. 1228.

Zizaniorum parabola moraliter explicata, p. 399. Multi primò zizania ſunt, & poſtea triticum fiunt, p. 401. n. 19

Zorobabel qua ratione genitus à Salathiele dicatur, cùm filius ſit Phedaiæ fratris Salathielis? p. 9. n. 11.

FINIS.

INDEX CONCIONATORIUS,

PRO DOMINICIS ET FESTIS TOTIUS ANNI,

IN QUO

Senſus Litterales & Morales Concionibus ſervientes, in uſum & gratiam Concionatorum, Parochorum, & Catechiſtarum, ſub diverſis Evangeliorum ſingulorum Thematibus, cum Exordiis, Confirmationibus ac Perorationibus, ritè aptèque diſponuntur ac denotantur.

DOMINICA I. ADVENTUS.

THEMA.

Erunt ſigna in Sole, & Luna, & Stellis. Lucæ 21.

EXORD. PEtebant olim Matth. 16. Phariſæi & Saducæi à Chriſto: *ut ſignum de Cœlo oſtenderet eis*, in ſignum Adventûs ſui primi de Cœlo. Signum (inquam) de Cœlo, quale ediderunt olim Joſuë ſolem ſiſtens: Samuel tonitrua eliciens. Iſaias umbram reducens: Elias ignem è Cœlo advocans: Moyſes Manna obtinens, pag. 461. Sed aliud ſignum non dedit Chriſtus eis, niſi ſignum Jonæ Prophetæ, quod non de Cœlo, ſed de Mari ſumptum erat, pag. 462. Simili modo petebant etiam Apoſtoli à ſuo Domino Matth. 24. Signum Adventûs ejus ſecundi. *Quod ſignum Adventûs tui, & conſummationis ſæculi?* At benigniori eos reſponſo dignatus eſt, dum ait: *Erunt ſigna in Sole, & Luna, & Stellis*, pag. 1159. Sed quia hæc nobis modo viventibus, tunc non victuris, parum prodeſſe poſſunt:

CONFIRM. 1. Propone diſparitatem ſignorum primi & ſecundi Adventûs Chriſti, p. 825. 2. Poſteriora moraliter explica, pag. 649. n. 18. & 19. Poſt quæ

EPILOG. Conclude, quomodo quis per gratias primi Adventûs Chriſti ſe poſſit diſponere ad terrores ſecundi.

DOMINICA II. ADVENTUS.

THEMA.

Cùm audiſſet, Joannes in vinculis opera Chriſti. Matth. 11.

EXORD. MIram rem proponit hodiernum Evangelium: innocentem in vinculis, reum in libertate, Joannem in Carcere, Herodem in Throno. Carcer hic typus eſt mundi, p. 313. Joannes typus Juſtorum, Herodes Impiorum, *Ibidem.* At felicior eſt Joannis in carcere & vinculis, quam Herodes in libertate & throno. Herodes liber timet, Joannes vinctus timetur. Herodes Chriſtum non quærit, Joannes ex vinculis mittit ad eum, ſine quo nec ipſe, nec ullus quid boni valet facere, quid pati adverſi. En, quod imitemur.

CONFIRM. *Homo natus de Muliere ... multis repletur miſeriis*, inquit Job cap. 14. Sed hic, ut in his ſubſiſtat & proficiat, cum Joanne 1. Rectà ire debet ad Chriſtum, id eſt, jugiter vitam, paſſionem, ac mortem ejus recogitare, pag. 313. 2. Gaudere cum Joanne in tribulationibus, quia purgant animam, p. 314. 3. Quia eam Deo conjungunt, *Ibidem.*

EPILOG. Igitur in vinculis tribulationum non dolendum, ſed gaudendum, non murmurandum, ſed Deo regratiandum.

DOMINICA III. ADVENTUS.

THEMA.

Tu quis es? Joan. 1.

EXORD. PRæſens Evangelium ad litteram nobis proponit veridicum & humile reſponſum S. Joannis Baptiſtæ interrogationi Judicum Synagogæ, id eſt, *Sacerdotem & Levitarum*, an eſſet Chriſtus, an Elias, an Propheta? Nam *confeſſus eſt, & non negavit .... quia non ſum ego Chriſtus, &c.* pag. 1208. *Medius* autem *veſtrum ſtetit .... Cujus non ſum dignus, ut ſolvam ejus corrigiam calceamenti.* O veritas! ô humilitas! Moraliter habemus & nos Judices noſtros, qui nos interrogant: *Tu quis es?* & qui illi? Quidve illis reſpondendum?

CONFIRM. Quilibet homo tres habet Judices, unum internum, alterum externum, tertium ſupremum: intra ſe conſcientiam, circa ſe proximum, ſupra ſe Chriſtum, & quilibet horum ſuo modo petit à te: *Tu quis es?* Chriſtianus, Religioſus, Sacerdos, Judex, Subditus &c. qualem te profiteris? *Tu quis es?* Humilis, liberalis, pudicus, pacificus, frugalis, amans proximum, juſtus, ſtudoſus ſalutis? Vide quid reſpondeas, cordi, quod nequis: quid hominibus quos non decet, quid Chriſto, quem nefas eſt fallere. *Tu quis es?* quem mores & opera demonſtrant? Nonnè interdum potius Paganum, quam Chriſtianum? Sæcularem quam Religioſum, Laicum, quàm Sacerdotem. Superbum, quàm humilem, avarum, quàm liberalem, lubricum, quàm pudicum, &c. *Tu quis es?* Noli audire amorem proprium, quia ſeductor & adulator eſt. Noli credere aliis, quos ſæpè fallis ſimulatione virtutum, & qui te ſæpè fallunt adulatoriis ſermonibus, pag. 1217. & 1218. Sed Joannem audi, Joannem conſidera, apud te ipſum, apud proximum, apud omniſcium Creatorem. Reſponde veraciter, reſponde humiliter, ſic laudes repudia, ut veritatem non offendas. *Ibidem.*

EPILOG. Sed præcipuè ſic vive, ut in morte, & judicio Chriſto judici interroganti: *Tu quis es?* ſecurè valeas reſpondere.

DOMINICA IV. ADVENTUS.

THEMA.

Omnis Vallis implebitur, & omnis Mons humiliabitur, & erunt prava in directa, & aſpera in vias planas. Lucæ 3.

EXORD. AD Litteram hæc Iſaiæ Prophetia intelligitur de Judæorum reductione ex captivitate babylonica &c. pag. 964. typicè verò de Chriſto univerſum genus hominum à diaboli & peccati ſervitute liberaturo &c. *Ibidem.*

Mora-

Confirm. Moraliter: omnis puſillanimitas in ſpem erigenda. 2. Omnis præſumptio propriæ ſapientiæ & juſtitiæ deprimenda. 3. Omnis pravitas vitæ. 4. Omnis aſperitas morum in rectos, tractabiles, manſuetos per Incarnationem & Adventum Chriſti mutanda, pag. 971. n. 5.

Iterum: Incarnatio Chriſti (teſte Gregorio) humiles exaltavit, ſuperbos humiliavit, injuſtos correxit, iracundos mites reddidit. *Ibidem* & pag. 972.

Epilog. Qui ergo fructum ex Adventu Chriſti deſiderat, octo hæc vitia, per exemplum & verbum Chriſti deponat, & in oppoſitis virtutibus ſeſe exerceat; tunc hic per fidem, poſt per ſpeciem fructuosè *videbit ſalutare Dei.*

DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITATIS.

THEMA.

Poſitus eſt hic in ruinam, & reſurrectionem multorum in Iſraël, & in ſignum, cui contradicetur. Luc. 2.

Exord. VErba Thematis ad Litteram tantùm intelliguntur de ruina & reſurrectione Judæorum, pag. 945.

Confirm. Latins intelligi etiam poſſunt de toto genere humano, pag. 959. Quomodo huic ſigno contradicant Judæi, quomodo Pagani, quomodo Chriſtiani, pag. 959.

Epilog. Non ergo contriſtari debet ſincerus Chriſtianus, ſi ejus vitæ: non zeloſus Paſtor, ſi ejus doctrinæ contradicatur, cùm non ſit Diſcipulus major Domino ſuo. *Ibid.*

DOMINICA I. POST EPIPHANIAM.

THEMA.

Erat ſubditus illis. Luc. 2.

Exord. AD Litteram præſens Evangelium nobis proponit humilem obedientiam Chriſti ſuæ Virgineæ Matri, & Nutritio Joſepho. Quomodo, & quare obedierit, pag. 948.

Confirm. Initium lapſus noſtri fuit inobedientia Adami Primi: initium reparationis noſtræ fuit obedientia Adami Secundi: ſic via obedientiæ (ut ait Gregorius) redeundum eſt ad Paradiſum his, qui per viam inobedientiæ ab illo receſſerunt. Diſce hic 1. Humilitatem (cum S. Bernardo) pag. 964. 2. Obedientiam carnalibus & ſpiritualibus Parentibus (cum S. Ambroſio & Origine) pag. 963.

Epilog. Duplici hac virtute, veluti duabus ſpiritualibus alis, facilè volabis hic ad perfectionem virtutis, poſt ad conſummationem gloriæ.

DOMINICA II. POST EPIPHANIAM.

THEMA.

Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, & erat Mater Jeſu ibi. Joan. 2.

Exord. UNicum fecit Jeſus ſignum in Nuptiis in Cana Galilææ; ſcilicet mutationem Aquæ in Vinum: multiplex facit in Nuptiis Chriſtianis, dum illæ ritè celebrantur, pag. 1221.

Confirm. Tres ſunt in Chriſtianis Nuptiis invitandi, ut perpetuò ſanctæ ſint. Maria, Jeſus, Diſcipuli, pag. 1223. Maria, imitando ejus virtutes, *Ibid.* Jeſus, ejus ſpiritum per orationem attrahendo, &c. pag. 1224. Diſcipuli, 1. In Matrimonio ſeſe inſtar Diſcipulorum Chriſti gerendo. 2. Juſta Diſcipulorum Chriſti monita, nobis ſcripto relicta, obſervando.

Epilog. Tunc per Patrocinium B. Mariæ Virginis aqua tribulationis mutabitur in vinum caſtæ dilectionis, & patientiæ Chriſtianæ.

DOMINICA III. POST EPIPHANIAM.

THEMA.

Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum, ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus. Matth. 8.

Exord. SEniores Judæorum, quos Centurio ad Jeſum miſit, minus fidei, plus verò vanitatis, quàm Centurio, habentes, non ſunt functi fideliter legatione, & ideo non exauditi, pag. 193.

Confirm. 1. Duo Comites efficacis orationis ſunt vera fides, & profunda humilitas. Qui his aſſociatus orat, quodlibet impetrat, pag. 205. 2. Duo gradus humilitatis: primus cognitio propriæ infirmitatis, alter divinæ miſerationis. *Ibid.* 3. Hanc humilem cognitionem ſtatim ſequitur ſanatio per verbum Dei.

In omni ergo mentis & corporis neceſſitate cum fiducia & humilitate Chriſtum accedamus, & cum Centurione illicò exaudiemur. Epilog.

DOMINICA IV. POST EPIPHANIAM.

THEMA.

Motus magnus factus eſt in mari ... ipſe verò dormiebat. Matth. 8.

PRopone Hiſtoriam Evangelicam fusè ad Litteram explicatam, pag. 198. Exord.

Moraliter: 1. Navis eſt Eccleſia, pag. 213. 2. Cor humanum jactatum tentationum Procellis, pag. 214. num. 18. Agitatum concupiſcentiæ fluctibus num. 19. Somnus Chriſti, fides ſopita in corde, pag. 214. & 215. Confirm.

In tentationibus & paſſionibus Chriſtum per fidem excita, *Ibid.* Confuge ad illum cum Apoſtolis per orationem, & ſtatim fiet tranquillitas magna. Epilog.

DOMINICA V. POST EPIPHANIAM.

THEMA.

Simile factum eſt Regnum Cœlorum Homini, qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo. Matth. 13.

NOn una, ſed pluribus de cauſis locutus eſt Jeſus ad turbas in parabolis, pag. 377. num. 1. & pag. 379. num. 5. Exord.

Seminis boni Sator Chriſtus Dominus eſt, pag. 399. num. 14. Zizaniorum Diabolus, *Ibid:* & pag. 400. Sinit tamen Deus utraque mixtim creſcere uſque ad meſſem, p. 401. & 402. & quare? *Ibid.* Confirm.

Demus nos operam, ne Zizania ſimus, pag. 402. Epilog.

DOMINICA VI. POST EPIPHANIAM.

THEMA.

Simile eſt Regnum Cœlorum grano ſinapis, Matth. 13.

OPtime S. Gregorius: *Regnum Cœlorum præſentis temporis Eccleſia dicitur,* quæ cum ſua doctrina & prædicatione Evangelica, ut ait S. Hieronymus, rectè grano ſinapis comparatur, pag. 385. n. 15. Exord.

1. Quomodo hæc Eccleſia, in ſuo exordio minima, creverit per orbem, pag. 403. 404. 405. 2. Quomodo hæc Eccleſia per ſuam doctrinam creſcat in cordibus fidelium, pag. 405. Confirm.

Nobis ergo aſſumendæ ſunt pennæ Columbæ, ut volantes ad altiora virtutum, habitare in ramis hujus arboris, terrenaque fugientes, ad Cœleſtia feſtinare poſſimus, pag. 406. Epilog.

DOMINICA SEPTUAGESIMÆ.

THEMA.

Simile eſt Regnum Cœlorum Homini Patri-familias, qui exiit primo mane conducere Operarios in vineam ſuam, Matth. 20.

PRoponitur Evangelii littera, & myſticè ex S.S. Auguſtino & Gregorio explicatur, pag. 559. n. 1. Exord.

Moraliter, 1. Quomodo colamus Deum, quomodo nos Deus? pag. 559. 2. Quomodo ejus vineam? 560. 3. Qua mercede, *Ibid.* Confirm.

Igitur dum tempus habemus colamus Deum, eum adorando, vineam ejus bene vivendo, & pro humili perſeverantia denarium vitæ æternæ accipiemus, & inter primos numerabimur, pag. 562. & 563. Epilog.

DOMINICA SEXAGESIMÆ.

THEMA.

Exiit qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum. Matth. 13.

QUis ſeminator? Quis ejus exitus? quod ſemen, illiuſque dignitas? Qui ager? &c. pag. 391. 392. Exord.

Moraliter: ſemen ſecus viam, pag. 392. In petra, pag. 393. Confirm.

In ſpinis *Ibid.* num. 5. & pag. 394. In terram bonam *Ibid.* num. 7. & pag. 395.

EPILOG. Vitemus tria impedimenta verbi Dei, & animam, quæ ager Dei eſt, ad recipiendum externum & internum verbum ejus, bene præparemus; tunc producemus optatum fructum, alii centeſimum, alii ſexageſimum, alii trigeſimum, pag. 394. & 395.

DOMINICA QUINQUAGESIMÆ.

T H E M A.

Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt .... de Filio hominis. Luc. 18.

EXORD. AD Litteram verba thematis exponuntur ad longum, pag. 554. num. 9.

CONFIRM. 1. Quibus datum noſſe Myſterium, virtutem, ac fructum Crucis Chriſti? pag. 563. 2. Quomodo poſt Chriſtum Hieroſolymam non terreſtrem, ſed Cœleſtem aſcendere poſſimus, & debeamus? *Ibid.*

EPILOG. Et in hoc, pluſquam in honoribus, voluptatibus, & bonis hujus vitæ, ſumma conſiſtit noſtræ felicitatis.

DOMINICA I. QUADRAGESIMÆ.

T H E M A.

Ductus eſt Jeſus in deſertum à ſpiritu, ut tentaretur à diabolo. Matth. 4.

EXORD. ITer Jeſu in deſertum, & cauſæ quatuor, cur tentari voluerit, pag. 49.

CONFIRM. Evangelium præſens, duplex nobis in Chriſto imitationis proponit exemplum. 1. Seceſſum ejus, duce Spiritu ſancto, in deſertum, pag. 63. & 64. 2. Tentationem ejus à diabolo, pag. 65. & 66.

EPILOG. Turbas ergo cum Chriſto, dum de re gravi ad ſalutem pertinente deliberandum eſt, relinquamus, & tentationibus, cum his Deo permittente pulſamur, fortiter reſiſtamus, pag. 66.

DOMINICA II. QUADRAGESIMÆ.

T H E M A.

Transfiguratus eſt ante eos. Matth. 17.

EXORD. LIttera Evangelii ad longum, pag. 483.

CONFIRM. 1. Hæc Chriſti in Monte Thabor Transfiguratio, æternæ Beatitudinis, quæ Sanctis promittitur, levis delineatio & adumbratio fuit. p. 490. & 491. 2. Quâ viâ ad illam perveniatur. p. 491. & 492.

EPILOG. Duplicem ergo crucem Chriſti, 1. Ejus Evangelium, de quo S. Auguſtinus: *Tota vita hominis Chriſtiani, ſi ſecundùm Evangelium vivit, crux eſt, & martyrium:* 2. Immiſſas & permiſſas hujus vitæ adverſitates libenter ſuſcipiamus ac portemus, tunc facilè ad montem æternæ felicitatis pertingemus.

DOMINICA III. QUADRAGESIMÆ.

T H E M A.

In Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia. Luc. 11.

EXORD. DUm oculos figo in horrendam blaſphemiam, quam Phariſæi in præſenti Evangelio, contra Chriſtum effutire auſi ſunt, video, quòd eorum animos deterius, magiſque tenebat dæmon, quàm corpus illius muti, quem Chriſtus à dæmone liberaverat. Illius linguam &c. pag. 253. 254. uſque ad teſtimonium Juliani Apoſtatæ incluſive. Sed ad Phariſæos redeamus. Conſummata ergo Phariſæorum malitia erat &c. *Ibid.* lin. 26. Hanc animi peſtem, cum Primogenita ſua Filia detractione, vobis hodie fuſius proponam.

CONFIRM. Admirationem, plauſumque populi ferre non valentes Phariſæi &c. pag. 361. 362. uſque ad num. 17.

EPILOG. Fugiamus ergo invidiam, & quæ inde naſcitur, detractionem &c. pag. 254. & 257. num. 11.

DOMINICA IV. QUADRAGESIMÆ.

T H E M A.

Subiit in montem Jeſus .... erat autem proximum Paſcha Feſtum Judæorum. Joan. 6.

SEries Evangelii ad litteram proponitur, pag. 1273. & ſeq. Sed quid ſub cortice hiſtoriæ hujus latet? Ingens myſterium: ſcilicet, quid Chriſtianus tempore Quadrageſimæ inſtante Paſchate, vel quolibet alio ex ſolemnioribus Feſtis agere debeat, & quomodo ſeſe ad illa diſponere. EXORD.

Ut ad Paſchatis Chriſtiani, ac aliarum Eccleſiæ inſignium Solemnitatum celebrationem ſe dignè præparent fideles, &c. ad longum pag. 1281. 1282. & ſeq. CONFIRM.

Sic ergo Chriſtum cum turba Evangelica ſequamur, & non tantum ejus doctrinâ, miraculis, Sacramentis, gratiâ &c. in hac vita, ſed etiam poſt illam, gloriâ ejus perpetuò paſcemur in Cœleſti Patria. EPILOG.

DOMINICA V. QUADRAGESIMÆ.

T H E M A.

Si quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non videbit in æternum. Joan. 8.

QUicumque pervenire vult ad certum finem, debet uti mediis neceſſariis ad illum finem. Finis ad quem conditi & vocati ſumus, & ad quem omnes libenter perveniremus, vita æterna eſt: medium, ſermonis ac mandatorum Dei obſervatio. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata* Matth: 19. id eſt, ſecundùm Evangelium vive tunc vives hic in Dei gratia, poſt in ejus gloria, *& mortem non videbis in æternum.* Mors duplex eſt &c. pag. 1324. EXORD.

1. Sermo Dei adverſarius eſt, cui in via debemus conſentire pag. 118. 2. Gladius bis acutus, ſeparans nos à mundo, & jungens Deo, pag. 292. 3. Ignis eſt, qui piorum animos in Dei amorem accendit, pag. 1190. Sed 4. opus eſt illi adverſario non contradicere, *gladio illo bene uti*, ignem illum indies fovere, alias verbum Dei, ut Salvianus advertit *lib. 4. de Gubernatione Dei*, non erit tibi aliud, quam Circulus aureus in naribus Suis, p. 188. CONFIRM.

Si ergo ſapientes, & non fatui eſſe velitis, ſic ſermonem Dei audite, ut illum opere impleatis, pag. 189. num. 14. EPILOG.

DOMINICA PALMARUM.

T H E M A.

Benedictus, qui venit in nomine Domini. Matth. 21.

PRæſens Evangelium ad litteram deſcribit pompam, quâ Chriſtus ingreſſus eſt urbem Jeruſalem, tum ut regni ſui naturam ſic adumbraret, quod pacificum & humile eſt, & ab hujus ſæculi faſtu alienum: tum ut Prophetæ vaticinium in ſe impletum oſtenderet, &c. pag. 569. Sed tantùm Chriſtus ingreditur Jeruſalem ut Rex? etiam ut Victor, & Victima. EXORD.

Ingreſſus Chriſti in Jeruſalem, ut ſtatim dixi, triplex eſt, 1. Regis. 2. Victoris, 3. Victimæ. Ad longum pag. 581 582. 4. Turbæ illum præcedentes & ſequentes quæ ſint, pag. 579. 5. Quo ſenſu verba thematis & nos ei acclamare debeamus, pag. 572. CONFIRM.

Suſcipiamus nos in animam noſtram noſtrum Redemptorem, ut Judæi hodie in ſuam urbem, ut Regem per obedientiam & humilitatem: ut Victorem per gratitudinem & imitationem in pugna ſpirituali: ut Victimam per compaſſionem & amorem, & ſemel ab ipſo recipiemus in Jeruſalem Cœleſtem. EPILOG.

DOMINICA PASCHATIS.

T H E M A.

Maria Magdalene, Maria Jacobi, & Salome ... valde mane unâ ſabbatorum veniunt ad monumentum, ut ungerent Jeſum. Marc. 16.

PRæſens Evangelium ad litteram nobis exhibet maturam diligentiam, fidelem amorem, & ſincerum obſequium harum trium Mulierum Chriſto exhibitum. Primum in verbis: *Valde mane*: Secundum, in verbis: *Veniunt ad monumentum*: Tertium, in verbis: *Ut ungerent Jeſum.* Steterant fideliter ſub cruce morientis Salvatoris, unde EXORD.

Apoſtoli aufugerant: *Omnes, relicto eo, fugerunt.* Eâdem fidelitate quærunt ſepultum, ut ei extrema conſtantis amoris oſtendant obſequia. Sed ſenſu morali oſtendunt cunctis Chriſtianis, quando, ubi, & quomodo Jeſum diligenter, fideliter, & ſincerè quærere debeant, pag. 705

CONFIRM. 1. Quærere debent *valde mane*, pag. 885. num. 2. & pag. 765. 2. Quærere debent cum aromatibus variarum virtutum, *Ibid.* num. 1. & pag. 885. 3. Præcipuè die dominico in templo (ſecundùm reflexionem S. Leonis) pag. 766. & 767.

EPILOG. Tunc Jeſum cum piis illis Mulieribus invenietis, non mortuum, ſed vivum, & ab illo vivificæ gratiæ augmentum, pignuſque æternæ gloriæ accipietis.

FERIA II. PASCHATIS.

THEMA.

Tu ſolus Peregrinus es in Jeruſalem? Luc. 24.

EXORD. OB varias cauſas, divinâ ſuâ potentiâ, tenuit hodie Chriſtus oculos ſuorum Diſcipulorum, ne eum agnoſcerent, pag. 1183. ſed quare illis apparuit non in ſpecie hortulani, ut Mariæ Magdalenæ? non in ſpecie ſua naturali, ut Apoſtolis? Res plena myſterii eſt, quod explicabo.

CONFIRM. Tribus modis quis Peregrinus eſt in Eccleſia Chriſti: duo mali, tertius bonus eſt. 1. Poteſt quis eſſe Peregrinus à neceſſaria cognitione fidei, ejuſque Myſteriorum. Et quot Chriſtiani &c. pag. 1188. Qui alioquin in ſæculi notitia perſpicaciſſimi ſunt. 2. Aliâ quadam ratione peregrinum eſſe virtus eſt &c. *Ibid.* & pag. 1189. 3. In peregrinatione hujus vitæ non affici amore Patriæ, ſed viæ: & hoc valde periculoſum eſt, *Ibid.*

EPILOG. Vitemus primum & ultimum; *nam accedentem ad Deum, oportet credere*, & illum, in quem credit, non Creaturas, quærere. Sit nobis dulcis Patria, non peregrinatio cum ſuis tranſitoriis & periculoſis impedimentis, & in morte portæ Jeruſalem Cœleſtis nobis ultrò patebunt.

FERIA III. PASCHATIS.

THEMA.

Pax vobis. Luc. 24.

EXORD. PAcem attulit Chriſtus hominibus ſuâ nativitate, p. 941 pacem reliquit diſceſſurus per mortem ex hoc mundo, pag. 1385. Pacem precatus eſt Apoſtolis ſuis redivivus, pag. 1190. Nec mirum, nam pax eſt fructus reſurrectionis Chriſti, pag. 1453. 1454.

CONFIRM. Licet pax divinum planè bonum ſit; non tamen pax omnis amanda &c. pag. 1454. lin. 14. Oremus ut Jeſus ſtet in medio cordis noſtri, nobiſque pacem illam afferat &c. pag. 1190. 1191. nam illam pacem habentes ſunt Filii Dei, per ſpem, pag. 107.

EPILOG. Illam pacem ſervantes fiemus poſt hanc vitam Filii Dei per poſſeſſionem pacis æternæ.

DOMINICA IN ALBIS.

THEMA.

Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti: beati, qui non viderunt, & crediderunt. Joan. 20.

EXORD. AD litteram exponitur Evangelium præſens pag. 1448. 1449. & 1450.

CONFIRM. Ad mores 1. Cur Thomæ incredulitatem permiſerit Chriſtus? &c. pag. 1455. 2. Eadem, quæ fuit Chriſti erga Thomam miſericordia & charitas, etiam erga te eſt Chriſtiane &c. pag. 1456. 3. Sed major adhuc tua, quàm Thomæ felicitas, *Ibid.* & pag. 1457. & 1458.

EPILOG. Fidem ergo moribus exprime, & tunc lætum Paſcha celebrabis in tua conſcientia, & poſt tranſitum ex hoc mundo, lætiorem in Patria, *Ibid.*

DOMINICA II. POST PASCHA.

THEMA.

Ego ſum Paſtor bonus. Joan. 10.

EXORD. PRoprietates boni Paſtoris, quomodo ſint in Chriſto, pag. 1334.

CONFIRM. 1. Quomodo debeant eſſe in Eccleſiaſticis & ſæcularibus præpoſitis, Patribus-familias &c. pag. 1339. 2. Qui ſint inter illos Mercenarii? *Ibid.* & pag. 1340. 3. Quales debeant eſſe oves? pag. 1341.

EPILOG. Curent ergo hi boni eſſe Paſtores, quos Deus aliis præpoſuit: illi bonæ oves, quos Deus aliis ſubjecit, ſi primi inter Paſtores, non inter Mercenarios numerari: ſecundi inter oves, non hircos poni in die Judicii.

DOMINICA III. POST PASCHA.

THEMA.

Modicum, & videbitis me, & iterum modicum & non videbitis me. Joan. 16.

EXORD. TExtus Evangelii explicatur reſpectu Chriſti, pag. 1407. & 1408.

CONFIRM. Moraliter exponitur reſpectu fidelium, pag. 1414. Et ideo non deficiendum Chriſtiano in adverſis, in fletibus, in perſecutionibus, quia modicum &c. *Ibid.* & pag. 1415.

EPILOG. Econtra ſpe gaudendum, quia *quod in præſenti eſt momentaneum &c. Ibid.*

DOMINICA IV. POST PASCHA.

THEMA.

Cùm venerit paraclitus ille arguet mundum de peccato, de Juſtitia, & de Judicio. Joan. 16.

EXORD. VErba Thematis litteraliter exponuntur reſpectu Chriſti & Judæorum, pag. 1406.

CONFIRM. Reſpectu Apoſtolorum, & totius mundi, pag. 1412. & 1413.

EPILOG. Attendite ergo præterita peccata, ut de illis pœnitentiam agatis: ſtudete conſervare adeptam, vel recuperare amiſſam juſtitiam: & in omni verbo, opere & cogitatione mementote, quoniam pro his ſemel adducemini in judicium.

DOMINICA V. POST PASCHA.

THEMA.

Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Joan. 16.

EXORD. NIhil æquè nos Chriſtus docuit quàm orare. Docuit verbo, docuit exemplo. Docuit verbo Matth. 6. *Sic vos orabitis.* Docuit exemplo, pag. 998. Docuit verbo Matth. 7. pag. 176 Docuit exemplo, pag. 691. Docuit verbo, pag. 1415. Docuit exemplo pag. 1180. Et ſimul modum orandi docuit, pag. 1173. num. 40. Sed quid opus, ut oratio noſtra apud Chriſtum, & per illum apud Patrem ſit efficax? Quatuor requiruntur conditiones.

CONFIRM. 1. Petere in nomine Chriſti, pag. 1408. 1389. 2. Orare Patrem, id eſt in ſtatu gratiæ. 3. Bona petere & ad bonum, pag. 520. & pag. 179. 4. Perſeveranter, pag. 195. & pag. 1141. &c.

EPILOG. Sic orantes ſemper exaudiemur ad ſalutem, pag. 855. & 917.

DOMINICA VI. POST PASCHA.

THEMA.

Hæc dixi vobis, ut non ſcandalizemini. Joan. 15.

EXORD. BEne olim dixit Chriſtus Luc. 17. *Impoſſibile, eſt ut non veniant ſcandala* &c. pag. 1129. & 1133.

CONFIRM. 1. Scandalum quàm grave peccatum, p. 511. 2. aliud exterius aliud interius, idque triplex. Contra utrumque nos munit ſermo divinus, pag. 513. 514. 3. Omnes ſcandali authores deſerendi, pag. 512. 513. 514.

EPILOG. Tunc facili negotio, & pœnam ſcandalizantium evademus pag. 501. & rectà verſus Cœleſtem Patriam tendemus.

DOMINICA PENTECOSTES.

THEMA.

Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo. Joan. 14.

EXORD. CHriſtus Salvator noſter ante diſceſſum ſuum atque Aſcenſum in Cœlum, ſanctum ſe miſſurum promiſit Spiritum Diſcipulis Patris ſui nomine, pag. 1187.

Quod & promiſſum Dominus hodierno die Pentecoſtes implevit, pag. 1192.

CONFIRM. Moraliter 1. Quid de Spiritu ſancto credere debeamus, pag. 1385. 1398. & 1407. 2. Quomodo ad Spiritum S. recipiendum nos præparare poſſimus, p. 1187.

EPILOG. Miſſio & donatio Spiritus S. fructus eſt laborum, paſſionis & mortis Chriſti, qui & pro nobis ſemper Patrem interpellat ut Pontifex noſter, ut Paracletum Spiritum ſanctum det nobis, illumque unà cum Patre nobis donat ut maneat nobiſcum in æternum, pag. 1389. & 1390.

FERIA II. PENTECOSTES.

THEMA.

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret, Joan. 3.

EXORD. IMmenſus Dei erga homines amor fusè ad Litteram explicatur p. 1232. & 1233.

CONFIRM. 1. Confirmatur è SS. Patribus Chriſtum Dominum mortuum eſſe tam bene pro juſtis quam peccatoribus, p. 1240. 2. Non in mundum veniſſe ad judicandum, ſed ad peccata dimittendum, & homines ſalvandum. pag. 1241.

EPILOG. Ambulemus in hac luce, veritatem diligamus: ſiquidem *Filii* ſumus *Lucis*, & Diſcipuli veritatis. pag. 1242.

FERIA III PENTECOSTES.

THEMA.

Cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ. Joan. 10.

EXORD. OCcaſione cæci paulò ante ſanati, & à Phariſæis extra ſynagogam ejecti, qui ſe ſolos eſſe populi Doctores & paſtores gloriabantur, hic ſermo à Chriſto habitus videtur: *Amen, Amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ſed aſcendit aliunde perfoſſo pariete ille fur eſt*, quia venit ut alienas oves rapiat, *& latro*, quia venit ut mactet. Subjungit poſtea *Ego ſum Paſtor bonus,... Cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ*, pag. 1333. Bonus Paſtor ſe totum devovet, conſecrat, & impendit pro ovibus, paratus ad vitam etiam pro ipſarum ſalute profundendam, ut Chriſtum verum Paſtorem ovium imitetur. Hoc Paſtoris officium, jam ovium officia proponenda, pag. 1341.

CONFIRM. Moraliter 1. Quænam ſint propriæ notæ & characteres ovium Chriſti, pag. 1342. 2. Quomodo Animæ ad Chriſtum, qui ſalutis oſtium eſt, adducendæ ſunt, pag. 1339.

EPILOG. Chriſtus oſtium eſt, quicumque per eum non intrat, quicumque in illum non credit, quantacumque morum probitate fulgere videatur, ille fur eſt & latro, &c. Vide *ſenſum moral.* p. 1337.

DOMINICA SS. TRINITATIS SEU I. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Matth. 28.

EXORD. PEr hæc ſacri Evangelii ore divino prolata verba, forma Baptiſmatis declaratur: *Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus*, expreſsè exprimitur; in horum enim nomine, & non nominibus baptizandi ſunt fideles, &c. pag. 764.

CONFIRM. Moraliter 1. Sacramenti Baptiſmi virtus. pag. 773 n. 11. 2. Quanta Baptiſmi gratia p. 774. n. 12

EPILOG. In Chriſto renati per Baptiſmum nativitatis priſtinæ ex Adamo renuntiemus, deponamus veterem hominem cum actibus ſuis, carnis renuntiemus operibus. Vota in Baptiſmo facta frequenter renovemus, & ſecundùm ea vivamus. p. 1237.

DOMINICA II POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Homo quidam fecit cœnam magnam. Luc. 14.

EXORD. IN hodierni Evangelii Parabolâ Homo quidam typicè Deum; *ſervus*, Chriſtum Dominum deſignat; *Cœna magna*, Beatitudinem æternam, quæ poſt finem vitæ mortalis, tanquam diei, electis exhibenda eſt; *multi vocati*, Judæorum populum. &c. pag. 1089. Hujus & Parabolæ ſenſum egregiè Tertullianus & S. Auguſtinus explicant. p. 1090.

CONFIRM. Triplex excuſatio invitatorum ad Cœnam myſticam pertinet ad triplex iſtud Concupiſcentiæ Genus: *Omne quod eſt in mundo, Concupiſcentia Carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ*. 1. Joan. 2. Primo, Concupiſcentia Carnis, *Uxorem duxi*. pag. 1069. 2. Concupiſcentia oculorum, *Quinque juga Boum emi*. ibid. 3. Superbia vitæ, *Villam emi*. pag. 1095. Ad reſiſtendum Concupiſcentiæ carnis conſiderandum 1. Voluptates ſæculi porcorum eſſe cibos, 2. Concupiſcentiæ oculorum, fallaciam divitiarum & honorum. p. 394. 3. Superbiæ vitæ, magnitudinem ſuperborum fumo & ſomno ſimilem p. 620. & 621.

EPILOG. Deus nos invitat ad delicias gloriæ ſuæ, ad ubertatem domûs ſuæ, ad æternam ſui fruitionem. Venite ad Cœnam, *quia jam parata ſunt omnia*. Toto igitur fidei, ſpei, & charitatis fervore ad cœleſtem illam Cœnam properemus.

DOMINICA III. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente. Luc. 15.

EXORD. SAlvator noſter Chriſtus Jeſus (uti Sacer Evangeliſta hodie commemorat) quærit peccatores pia ſollicitudine: invenit eum exultatione: portat miſericordiſſimâ compaſſione: recipit paternâ charitate: Quod & Chriſtus oſtendit tribus parabolis, ut Phariſæorum ſuperbiam refellat, murmurantium, quòd peccatores ad colloquium & familiaritatem reciperet. p. 1098.

CONFIRM. Prima Parabola ovis perditæ, & à Paſtore inventæ, moraliter explicata à Tertulliano & S. Petro Chryſologo. pag. 1101. & 1102. Altera, Drachmæ perditæ, & inventæ, quæ & moraliter explicatur p. 1102. & 1103. Tertia Parabola filii prodigi, quâ Dei miſericordia ergà peccatores commendatur, & fiducia noſtra ad veniam, per pœnitentiam excitatur. p. 1104. 1105. & ſeq.

EPILOG. Convertere ergo, peccator, ad Dominum Deum tuum, & perſevera, ſi vis ipſi & Angelis creare gaudium: hocque compenſabitur tibi gaudio infinito in cœlis.

DOMINICA IV. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus. Luc. 5.

EXORD. HOmo natus ad laborem, ſicut avis ad volatum. Laborant boni & mali in hoc mundo, ſed animo & ſorte diſpari. Boni in Luce fidei: Mali in tenebris infidelitatis, errorum & peccatorum. Boni cum gaudio: Mali cum mærore & moleſtia. Boni fructuosè: Mali ſteriliter & inaniter.

CONFIRM. Laborandum ergo ut aliquando beati ſimus, ſed ne ſit inanis labor noſter. 1. Debemus laborare in Luce fidei: *Per totam noctem laborantes, nihil cepimus*. p. 989. & 290. & 191. 2. In præſentia & verbo Chriſti: *In verbo tuo laxabo rete*. p. 393. & 394.

EPILOG. Denique conclude cum S. Auguſtino explicans S. Petri verba: *Exi à me, quia homo peccator ſum*. pag. 989. &c.

DOMINICA V. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Niſi abundaverit juſtitia veſtra plus quàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in Regnum cœlorum. Matth. 5.

EXORD. QUamvis Phariſæi viderentur mandata Legis exactè obſervare, id tamen non tam virtutis amore fecerunt, quàm ob humanum reſpectum, ut laudes externas venarentur. Sed quia juſtitia noſtra perfectior eſſe debet, idcirco & obſervatio mandatorum accuratior à nobis requiritur, *plus quam Phariſæorum*, alioquin *non intrabitis in Regnum Cœlorum*.

CONFIRM. Moraliter 1. Juſtitiæ Chriſtianæ & Phariſaicæ diſcrimen. pag. 115. 116. 2. Juſtitiam in humilitate & pœnitentia eſſe poſitam. pag. 48. n. 5. & ſeq.

EPILOG. Vera autem juſtitia eſt obſervantia mandatorum Dei per charitatem. In viâ mandatorum Dei ſemper incedere & proficere, numquam ſtare & quieſcere debemus, quamdiu in hac via ſumus. &c. p. 916.

DOMINICA VI. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Si dimiſero eos jejunos in domum ſuam, deficient in via. Marc. 8.

EXORD. Sacer Evangeliſta miraculum multiplicationis ſeptem panum, à Chriſto patratum, miſericordiâ commoto erga turbam, qui relictis oppidis ſuis, illum per deſertum ſequebantur ut verbum ejus audirent, hodie demonſtrat. E quo miraculo Dei providentia egregiè colligitur,

CONFIRM. 1. Dei providentiâ nobis omnia ſubminiſtrari, p. 139. & 140. 2. Quomodo illi confidendum, p. 160. & ſeq. & pag. 1074.

EPILOG. Sollicitudinem omnem, quia à Deo abducit, prohibet Dominus: In eum ſolummodo curas veſtras jactate, & ipſe vos enutriet. *Verumtamen quærite primum Regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.*

DOMINICA VII. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Attendite à falſis Prophetis. Matth. 7.

EXORD. In hodierno Evangelio nobis Chriſtus detegit triplicem radicem illuſionum, contra quas & nos triplici modo munire voluit, ne à viâ ſalutis averteremur, ac in viam perditionis deduceremur.

CONFIRM. Contra primam illuſionem nos munit, jubendo, ut à falſis Prophetis nos caveamus, nec illorum nos committamus directioni. *Attendite à falſis Prophetis.* p. 184. & 185. Contra ſecundam nos munit, docendo, erroneam eſſe præſumptionem de fide bonis operibus deſtitutâ, quaſi ſufficiat illa ad ſalutem. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine intrabit in Regnum Cœlorum.* p. 188. Contra tertiam nos munit, docendo, voluntatem noſtram Dei voluntati conformandam eſſe, ut ad æternam beatitudinem perveniamus. *Sed qui facit voluntatem Patris mei.* &c. p. 715. n. 21.

EPILOG. Conclude cum S. Ambroſio pag. 189.

DOMINICA VIII. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis. Luc. 16.

EXORD. Quoniam igitur Evangelica Parabola, quam hodie nobis proponit Eccleſia, ad Eleemoſynæ neceſſitatem & utilitatem docendam & perſuadendam tota collineat.

CONFIRM. Propone 1. Divitibus obligationem eleemoſynam erogandi divino præcepto impoſitam eſſe, pag. 116. & 117. 2. Magnas utilitates & fructus ex eleemoſynis in eos redundantes. p. 117. n. 9. & ſeq.

EPILOG. Dei ſunt quæcumque poſſidemus. Horum nobis uſus dumtaxat permiſſus eſt, diſpenſatio credita, &c. *Nihil ô homo, tuum eſt. Servus es, itaque omnia Domini ſunt.* Ergo ſecundùm Domini Legem, ac mandata opes tuas, imò opes ejus diſpenſa, da eſurienti, tege nudum, cura malè affectum, ne egenum ac in triviis projectum neglexeris. pag. 1121.

DOMINICA IX. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Domus mea, domus orationis vocabitur. Luc. 19.

EXORD. Chriſtus Salvator noſter Civitatem Jeruſalem poſtquam deploravit, Templum ingreſſus, expulit ex illo ementes ac vendentes, ſignificans Templum Domum orationis eſſe. Quare demonſtretur

CONFIRM. 1. Profanatio & violatio multiplex Templi Dei, p. 583. & 584. 2. Reverentia Templis debita. *ibid.* & p. 1227.

EPILOG. Templum Dei quoque omnes & ſinguli ſumus, quotquot ſumus in Chriſto baptizati. Templi hujus & ædificii ſpiritalis lapides charitate compaginantur & connectuntur. &c. pag. 641. n. 3.

DOMINICA X. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur. Luc. 18.

EXORD. In hodierni Evangelii Parabola videmus ſuperbiam & oſtentationem in Phariſæo damnatam: Humilitatem in Publicano commendatam. Phariſæus magnâ arrogantiâ virtutes ſuas deprædicabat: *Non ſum ſicut cæteri homines.* Econtra Publicanus de longinquo ſtabat, pectus ſuum percutiens, dicebat: *Deus propitius eſto mihi peccatori.* p. 1143. Quam ſententiam dedit Dominus juſtus judex. Humiliat ſuperbum, exaltat humilem. *Dico vobis, Deſcendit hic juſtificatus in domum ſuum ab illo: Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur; & qui ſe humiliat, exaltabitur.* pag. 1144.

CONFIRM. Moraliter 1. Quam grave peccatum ſuperbia, p. 931. 2. Neceſſitatem humilitatis ad æternam ſalutem p. 333. & 565. n. 9.

EPILOG. Cave homo Chriſtiane ſuperbiam, miſeriam tuam agnoſce, ut Dei miſericordiam impetres. Peccata tua agnoſce, ut tibi Deus ignoſcat. Humilia te in omnibus, ut preces tuæ gratæ ſint, quia Oratio humiliantis ſe, nubes penetrabit. p. 1144.

DOMINICA XI. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Adducunt ei ſurdum & mutum. Marc. 7.

EXORD. Narrat S. Evangeliſta Salvatore à finibus Tyri & Sidonis egreſſo, oblatum ei à quibuſdam ſurdum & mutum. Sed diverſa eſt hæc hiſtoria, nam Matthæus & Lucas aſſerunt quod ille mutus à Dæmonio vexaretur. pag. 822. Surdus ille & mutus peccatoris typus eſt, obturatas habet aures, ne doctrinam ſalutis, ſive per miniſtros, ſive per ſe ipſum, ad cor ejus loquentis, audiat, & percipiat. p. 824.

CONFIRM. Moraliter 1. Quomodo dæmon linguam peccatoris ligat, ne peccata ſua confiteatur, pag. 252. & 253. 2. Quomodo curandus, pag. 825.

EPILOG. Orantibus, gementibus, & pœnitentibus merita ſua Jeſus applicabit; aperientur in nobis aures interioris hominis gratiâ ejus operante, ſolvetur lingua noſtra in Dei Laudes, gratiæ Chriſti vim & admirabitur & prædicabit.

DOMINICA XII. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Luc. 10.

EXORD. Dilectio proximi Legis naturæ præceptum eſt, in Lege Moſaica renovatum, in Lege tandem Evangelica à Chriſto magis explicatum: Hoc poſt primum & maximum de dilectione Dei mandatum Summa legis eſt.

CONFIRM. Timeo ne ignoretis quis ſit proximus, quod ignorabat Legiſperitus ille, qui Chriſto quæſtionem propoſuit, tentans illum: *Quis eſt meus proximus.* Quod vobis demonſtrabo 1. Quis ſit proximus, & quæ regula ſecundùm quam Proximi dilectio menſuranda eſt. pag. 596. n. 10. & pag. 604. n. 15. 2. Quæ ſint officia dilectionis proximo debita ſecundùm Legem. pag. 605. & 606. 3. Quod ſit exemplar, cui nos in exhibendis hujus dilectionis officiis, conformare debemus pag. 1379.

EPILOG. Chriſtum imitemur, & ſicut ille miſericordiam ſuam in nos exercuit, ita miſericordiam in proximos exerceamus. pag. 1049.

DOMINICA XIII. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Occurrerunt ei decem viri leproſi, &c. Luc. 17.

EXORD. Quàm fœda, quàm horrenda ſit mortalis peccati lepra & quàm difficilis ejus curatio, ſolo fidei lumine cognoſci poteſt. Lepræ macula in peccati pœnam aliquoties à Deo vindice inflicta, ut illius fœditate ſignificaretur hominibus peccatum incomparabiliter fœdius eſſe. Maria ſoror Moyſis leprâ percuſſa eſt ob peccatum murmurationis & invidiæ contra fratrem ſuum Dei amicum. Jam medium carnis ejus devoratum erat à lepra, cùm Moyſes pro ea Deum oravit. pag. 199. & 200.

Confirm. Hinc ex lepræ malignitate proponere ſtatui. 1. Quam enormis ſit peccati lepra, pag. 216. n. 20. 2. Quomodo curanda, p. 202. 203 & p. 1134.

Epilog. Mundati autem & liberati à peccati lepra, enarrare & prædicare debemus laudes & gloriam Salvatoris, & medici animarum noſtrarum Jeſu Chriſti in omnibus *gratias agentes Deo & Patri per ipſum.*

DOMINICA XIV. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Nemo poteſt duobus Dominis ſervire .... Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ. Matth. 6.

Exord. CHriſtus in hodierni Evangelii Textu cupiditatem expugnat, charitatem ubique commendat. Damnat cupiditatem, his verbis: *Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ*, pag. 139. Charitatem commendat hâc ſententiâ, *Quærite primùm Regnum Dei. & juſtitiam ejus*, pag. 141. n. 25.

Confirm. Cùm ergo Salvator nos doceat terrena deſpicere & ſpiritalibus adhærere bonis, demonſtrabimus 1. Temporales periturasque divitias eſſe contemnendas, pag. 158. n. 18. & ſeq. 2. Æternaſque verò divitias diligendas & quærendas, pag. 216.

Epilog. A rerum temporalium ſollicitudine facilis in avaritiam lapſus eſt. Vitanda igitur ſollicitudo, ut avaritia omnis caveatur, &c. pag. 1074. n. 22.

DOMINICA XV. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Ecce Defunctus efferebatur. Luc. 7.

Exord. EVangelium hodiernum proponit nobis Adoleſcentem defunctum, qui & à Chriſto quidem excitandus efferebatur: pag. 1008. & 1009. Sed noſtrum eſt ſatagere, ut defungamur non morte impiorum, de qua Propheta David: *Mors peccatorum peſſima*, ſed morte Juſtorum: *Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum ejus*, pag. 1026.

Confirm. Ut ergo dignâ ad mortem præparatione peſſimam peccatorum mortem evitemus, oſtendemus 1. Quid ſit mors impii, p. 866. n. 5. & 867. & 868. 2. Quid bona mors, 1350. n. 11. & quibus operibus comparatur, pag. 678.

Epilog. Conclude cum S. Aug. Timenda non mors corporis, ſed mors animæ.... Habes quid agas ut numquam moriaris. Si times mortem, ama vitam, vita tua Deus eſt, via tua Chriſtus eſt, vita tua Spiritus ſanctus eſt, &c. pag. 1069. & 1070.

DOMINICA XVI. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Si licet Sabbato curare? Luc. 14.

Exord. PRæceptum de ſanctificatione ſabbati hodierni Evangelii occaſione explicare ſtatui, cùm Chriſtus illud Legiſperitis & Phariſæis explanare dignatus ſit, pag. 1087.

Confirm. Quod & fusè exponitur, pag. 352. 353. 354. & pag. 356.

Epilog. Benedictionibus ſpiritalibus illi ſoli cumulantur, qui voluntatem ſuam Dominicis Feſtiſque diebus non faciunt, & in viis pravis non ambulant, ſed in viis mandatorum Dei, & faciunt voluntatem ejus, quæ eſt eorum ſanctificatio, &c. pag. 997. n. 2.

DOMINICA XVII. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Matth. 22.

Exord. HIſtoriam Evangelicam hujus Dominicæ ad longum explicatam, vide pag. 596. n. 9. In qua nobis exhibetur maximum & primum mandatum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

Confirm. 1. Amor Dei omnibus affectibus noſtris dominari debet, pag. 293. n. 21. & pag. 294. 2. Omnia noſtra opera in Dei Amore & proximi poſita eſſe debent, pag. 604. & 605.

Epilog. Diligamus Deum, quia ipſe prior dilexit nos. Amor itaque Dei primum omnium ejus donorum eſt. Amorem amori rependamus, & ſi Deum diligimus, nihil nos de noſtro retribuere agnoſcamus, ſed de donis ejus ac datis, pag. 1416.

DOMINICA XVIII. POST PENTECOSTEN

THEMA.

Confide Fili, remittuntur tibi peccata tua. Matth. 9.

Exord. EVangelium hodiernæ Dominicæ nobis proponit Paralyticum in lecto jacentem, qui & peccatoris figura eſt, ad omne opus bonum ac ſupernaturale invalidi. Solus Chriſtus illum ſanare poteſt. Offertur illi & commendatur per Eccleſiæ fidem & præces. *Ecce offerebant ei paralyticum* p. 227 n. 1. & p. 228.

Confirm. De remiſſione peccatorum tria credenda ſunt. 1. Quod Peccatorum remiſſio ſola Deo propria ſit, p. 229. & 1320. & 1321. 2. Quod non alibi quàm in ſolo gremio Eccleſiæ Catholicæ peccata dimittantur verè converſis. p. 231. & 476. 3. Quod Remiſſio peccatorum converſis poſſit concedi. p. 232.

Epilog. Conclude proponendo verè Converſionis ſigna: 1. Dei mandatis fideliter & promptè obedire. 2. Pravas cupiditates & peccati reliquias deſtruere & abolere. 3. Vitare ſocietates, quæ ad peccatum inducere poſſunt. 4. Deo gratias agere, omniaque opera noſtra ad ejus gloriam referre, p. 991.

DOMINICA XIX. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Simile factum eſt Regnum Cælorum homini Regi, qui fecit nuptias Filio ſuo. Matth. 22.

Exord. PEr hodiernam Parabolam, tria Chriſtus Dominus intelligit, 1. Judæorum ad nuptias cæleſtes vocationem, ac duritiam cordis eorum, quia venire noluerunt: Secundum, vocationem infidelium: Tertium, vocationem fidelium, p. 590. & 591.

Confirm. Moraliter 1. Quinam ad nuptias vocati ſunt, & quibus paratæ, p. 598. & 599. 2. Quæ noſtra debet eſſe veſtis nuptialis, p. 599. & 600.

Epilog. Multi vocati, ſperate. Pauci electi, timete ne ex infelici illo numero ſitis, quòd culpâ ſanè veſtrâ contingет. Præparate vos ad nuptias Agni, veſtem nuptialem ſemper habere curate. *Satagite, ut per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis*, &c. 2. Petri 1. ℣. 10. & 11.

DOMINICA XX. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Joan. 4.

Exord. CHriſtus Salvator noſter in hodierno Evangelio increpat Regulum, cujus filius infirmabatur Capharnaum, qui potentiam ac beneficentiam Chriſti temporibus & locis circumſcriptam putabat: ne cum ipſo audiamus: *Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis*. p. 1258.

Confirm. Oſtendam 1. Quomodo voluntas noſtra divinæ voluntati committenda p. 873. & 874. 2. Quod nullum ſacrificium Deo acceptius ſit ſacrificio propriæ voluntatis. p. 1174. & 545.

Epilog. Ad Chriſtum Jeſum accedamus, illique ſupplicemus humiliter cum Regulo Capharnaitano, non ſolùm ut ſanet ægritudines Corporis noſtri, ſed imprimis ut infirmitates animæ noſtræ incipientis mori, & in ſummo ſalutis periculo conſtitutæ, ſanare dignetur, &c. p. 1258. n. 46.

DOMINICA XXI. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Omne debitum dimiſi tibi.... Nonnè ergo oportuit & te miſereri Conſervi tui, &c. Matth. 18.

Exord. HOdiernum Evangelium litteraliter explicatur, p. 507. & 508.

Confirm. Ad debita Conſervis & proximis noſtris dimittenda, nos excitare debet, 1. Exemplum Dei debita nobis miſericorditer condonantis, p. 522. Secundo, Indignatio Domini & pœnæ immiſericordibus paratæ. p. 523. & 524.

Epilog. Efficiamur ſimiles Deo per miſericordiam, & *omnia quæ vultis ut faciant vobis homines hoc facite illis.* Hoc præcepto omnia Charitatis officia continentur, quod & egregiè à S. Gregrorio M. explicatur. p. 179. n. 6.

DOMINICA XXII. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Matth. 22.

Exord. PRæcipua duo homines officia Chriſtus in hodierno Evangelio docet, ſcilicet, 1. Quid Regi, 2. Quid Deo debeant, Regibus debita officia & tributa debentur: Deo nos ipſos debemus.

Confirm. Quod & moraliter explicandum. pag. 602. n. 9. & 1157. 855. & 857.

Epilog. Prælatis & Paſtoribus animarum, nec non Regibus pietatis & obedientiæ officia debemus. p. 452. ſed Deus ex toto corde diligendus eſt, &c. p. 860.

DOMINICA XXIII. POST PENTECOSTSN.

THEMA.

Domine, filia mea modo defuncta eſt. Matth. 9.

Exord. TRes mortuos à Chriſto ſuſcitatos, clarè ſancta commemorant Evangelia; Lazari triduo ſepulti, D. Joannes cap. 11. Filii unici viduæ propè civitatem Naïm Lucas 7. & Puellæ Jaïri Principis hodiernus Evangeliſta Matthæus.

Confirm. Per tres autem hos mortuos tria peccatorum genera intelliguntur. Cordis ſcilicet, oris, & operis. p. 242. 1. In filia Jaïri reſuſcitata, p. 248. & 249. 2. in filio viduæ propè Naïm. p. 1008. & 1009. Tertio in Lazaro jam fœtenti. pag. 1351. 1353. & 1354.

Epilog. Ut animæ noſtræ reſurrectionem impetremus, ad Deum per fidem accedere oportet, illi miſeriam & animæ mortuæ ſtatum ferventi ſollicitudine exponere, cum fiducia in Dei bonitate, & in virtute SS. Humanitatis paſſionis & mortis Domini ipſi ſupplicare, ut animam ipſius ſpiritu, quo vivebat, deſtitutam, ejuſdem ſpiritûs novâ effuſſione vivificet, c. & p. 224.

DOMINICA XXIV. POST PENTECOSTEN.

THEMA.

Tunc plangent omnes tribus terræ. Matth. 24.

Exord. ANalogia excidii Templi Jeroſolymitani, & mundi. pag. 628. 629. &c.

Confirm. Moraliter: 1. Hoc templum homo Chriſtianus eſt in corpore & anima. pag. 641. Secundò, Quomodo deſtruendum in peccatoribus. pag. 626. &c. Tertio, Quomodo exſcindendum in reprobis. pag. 630. 640 641. &c.

Epilog. Diligenter ego hoc templum nunc cuſtodiendum obedientia mandatorum Dei, fuga peccati, & exercitio virtutum, & ſi alicubi ruinoſum fiat, reparandum illico Sacramento Pœnitentiæ.

INDEX CONCIONATORIUS, IN PRÆCIPUA FESTA TOTIUS ANNI.

IN FESTO S. ANDREÆ APOSTOLI.

THEMA.

Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum Matth. 4.

Exord. CHriſtum Piſcatores ad Apoſtolatum vocaturum Prophetæ prædixerunt. pag. 16. n. 18.

Confirm. Ex Apoſtolorum vocatione propone 1. Quinam vocantur, & quomodo nos Deus vocat. 1097. 2. Sine cunctatione parendum Chriſto nos interius vocanti, pag. 69. & pag. 212.

Epilog. Igitur ſequamur & nos Chriſtum, peccata vitando, opera bona faciendo.

IN FESTO IMMACULATÆ CONCEPTIONIS B. MARIÆ VIRGINIS.

THEMA.

De qua natus eſt Jeſus, qui vocatur Chriſtus. Matth. 1.

Exord. OMnes beatiſſimæ Virginis Mariæ laudes hoc uno continentur elogio, *De qua natus eſt Jeſus.* Vetus Orator Philippo Macedoni adulatus dixit: Sufficiat tibi filium habuiſſe *Alexandrum.* Beatæ Mariæ Virginis, citra adulationem, dicimus: *Sufficit tibi filium habuiſſe Jeſum.* Vide pag. 11. & 12.

Confirm. Oſtende Mariam Virginem fuiſſe perpetuam pag. 12. n. 17. & 18. & liberam à maledictio ne Evæ. pag. 940.

Epilog. Vivamus ſemper & operemur tanquam Deum præſentem cogitantes. Beatæ Mariæ Matris Dei, ante partum, in partu, & poſt partum Virginis, caſtitatem æmulemur. p. 15.

IN FESTO S. THOMÆ APOSTOLI.

THEMA.

Beati, qui non viderunt & crediderunt. Joann. 20.

Exord. THomas, unus ex Collegio Apoſtolico, quod primum fuit duodecimvirûm aberat cùm Jeſus ſocîis ſe conſpicuum præbuit. *Dixerunt ergo & alii Diſcipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum: & mittam manum meam in latus ejus, non credam.* Pertinax certè incredulitas Thomæ &c. pag. 1448. Sed hanc Thomæ incredulitatem permiſit Chriſtus, ut Eccleſiæ fidem confirmaret &c. pag. 1455.

Confirm. Hujus fidei per Chriſtum tam feliciter reſtitutæ occaſione dicatur. 1. Fidem & cognitionem myſteriorum, gratuitum Dei donum eſſe, pag. 397. n. 10. & ſeq. Secundò noſtram eſſe felicitatem, qui Chriſtum in carne non vidimus, & tamen Evangelio credidimus, &c. pag. 1456. n. 29.

Epilog. Pro quibus laudemus Dominum vitâ & linguâ, corde & ore, vocibus & moribus. Concordent prius in nobis ipſis lingua cum vita, os cum conſcientia. Concordent voces cum moribus, ne fortè bonæ voces teſtimonium dicant contra malos mores.

IN FESTO NATIVITATIS. DOMINI.

THEMA.

Exiit Edictum à Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus orbis. Luc. 2.

Exord. IN hujus Solemnitatis Evangelio divinum declaratur myſterium, & divinæ diſpenſationi ac decretis neſciens, ſervit Cæſar Auguſtus &c. pag. 949. Nam orbe peccato. naſcitur Rex pacificus &c. pag. 950. in Civitate divino conſilio Bethleem. *Ibid.*

Confirm. Nativitatis Chriſti myſterium &c. moraliter exponatur pag. 951. 952. & ſeq.

Epilog. Admiremur divitias bonitatis Chriſti Jeſu, qui ſe naſcens dedit nobis ſocium, conveſcens in edulium, ſe moriens in pretium, ſe regnans dat in prœmium. &c. *Ibid.*

IN FESTO S. STEPHANI PROTO-MARTYRIS.

THEMA.

Jeruſalem, Jeruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt. Matth. 23.

Exord. AD normam S. Stephani qui pro ſe lapidantibus Deum precatus eſt, præponatur

Confirm. 1. Præceptum de dilectione inimicorum. pag. 99. n. 39. & ſeq. 2. Quàm pauci ſint inter Chriſtianos qui per hunc

gradum ad Beatitudinem pervenire velint. pag. 107. n. 9.

EPILOG. Non ſolum verbo, ſed exemplo nos ad maledicta ſuſtinenda, & calumnias æquo & læto animo tolerandas Chriſtus informaverit. &c. pag. 109. n. 10.

IN FESTO S. JOANNIS APOSTOLI ET EVANGELISTÆ.

THEMA.

Converſus Petrus vidit illum Diſcipulum quem diligebat Jeſus. Joann. 21.

EXORD. INter prærogativas, quibus S. Joannis inter alios Apoſtolos excelluit, fuit virginalis ejus caſtitas, quæ etiam cauſa fuit, eum magis à Chriſto fuiſſe dilectum, quæ dilectio aditum illi patefecit in ſinum Jeſu. pag. 378.

CONFIRM. Quâ de cauſa hic agendum de munditia cordis. pag. 75. & 76. & 106. n. 7.

EPILOG. Nemo igitur in hac vita ſic mundus eſt, ut non ſit magis magiſque mundandus, quæ Emundatio perficitur verbo veritatis, Sacrificio contriti cordis, Eleëmoſynis, ac charitate. &c. pag. 1398.

IN FESTO CIRCUMCISIONIS DOMINI.

THEMA.

Impleti ſunt dies octo, ut circumcideretur Puer. Luc. 2.

EXORD. HOdierni Evangelii litteram fuſiùs exponit S. Epiphanius. pag. 942.

CONFIRM. Agatur, vel de utilitate Circumciſionis ſpiritualis, vide verbum *Circumciſio*, in Indice rerum & verborum, vel de SS. Nomine JESU, pag. 13. & 14.

EPILOG. Poſſes concludere per verba S. Leonis magni. pag. 16.

IN FESTO EPIPHANIÆ DOMINI.

THEMA.

Vidimus enim ſtellam ejus in oriente. Matth. 2.

EXORD. EX SS. Patribus Evangelii Littera proponitur. pag. 17 & 18 Agnoſcamus in magis Adoratoribus Chriſti vocationis noſtræ fideique primitias. pag. 29.

CONFIRM. 1. Divinæ gratiæ nos vocantis Ductum fideliter & obedienter ſequamur. pag. 30. 2. Magorum Devotionem imitemur, pag. 31.

EPILOG. Regem, Sacerdotem, & pro nobis mortuum Chriſtiagnoſcentes & laudantes, tanquam in auro, & thure, & myrrha, novam viam carpamus, non quà venimus, redeamus. pag. 32.

IN FESTO PURIFICATIONIS B. MARIÆ VIRGINIS.

THEMA.

Poſtquam impleti ſunt dies purgationis ejus. Luc. 2.

EXORD. SEnſus Litteralis Evangelii hujus ad longum explicatur. pag. 942. n. 22. & 23. Deipara Virgo primum templum eſt & Altare, in quo ſe æterno Patri Chriſtus obtulit, ipſe Sacerdos & victima, pag. 956.

CONFIRM. 1. Quomodo nos pœnitentiâ humili Chriſtum dignè offeremus. pag. 956. 2. Fide, ſpe, & Charitate Chriſto occurramus, ut Juſtus Simeon, pag. 957. n. 25. &c.

EPILOG. In Reſurrectionem multorum poſitus eſt; in hoc enim à Deo miſſus, ut multi in eum credant, & qui crediderunt, ſalvi fiant. &c. pag. 959.

IN FESTO S. MATHIÆ APOSTOLI.

THEMA.

Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Matth. 11.

EXORD. IN Hodierni Feſti Evangelio Chriſtus malignos repellit, laborantes vocat. His ait, *Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem*: Iſtis verò, *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis.* &c. pag. 330.

CONFIRM. Hac de cauſa proponantur S. Auguſt. verba, & oſtendatur 1. Quos laborantes Deus vocat, pag. 331. 2. Humilitatis vim & efficaciam 353. 3. Quomodo leve Chriſti Jugum. pag. 334. & 335.

EPILOG. Conclude, cum D. Auguſtino, explicans, quæ ſarcina nos premit & aggravat, & Chriſti ſarcina, quæ nos ſublevat. &c. pag. 33 ».

IN FESTO S. JOSEPHI.

THEMA.

Joſeph autem vir ejus, cùm eſſet juſtus. Matth. 1.

EXORD. SAnctus Joſephus juſtus erat, id eſt omni virtutum genere ornatus, pag. 12. n. 19. Ideoque omni fidelium veneratione digniſſimus,

CONFIRM. 1. Quia Sponſus Mariæ caſtiſſimus, pag. 11. 2. Quia Pater Chriſti mente, non carne, pag. 10.

EPILOG. Obedientiam & æquanimitatem S. Joſephi in proſperis & adverſis imitari debent Chriſtiani, &c. pag. 33. n. 10.

IN FESTO ANNUNTIATIONIS B. MARIÆ VIRGINIS.

THEMA.

Ave, gratiâ plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. Luc. 1.

EXORD. MAlus Angelus noſtræ perditionis Auctor fuit, colloquendo cum Eva: Sanctus Angelus Gabriel noſtræ reparationis nuntius fuit, colloquendo cum Virgine Maria, &c. pag. 919. n. 26.

CONFIRM. Moraliter oſtenditur 1. Plenitudo gratiæ in Maria, pag. 920 2. Quare benedicta in mulieribus vocata, pag. 921. & ſeq.

EPILOG. Imitemur B. Virginis Mariæ humilitatem, ejus modeſtiam, prudentiam, ac fortitudinem, p. 992.

IN FESTO SS. PHILIPPI ET JACOBI.

THEMA.

In Domo Patris mei manſiones multæ ſunt. Joan. 14.

EXORD. QUia Chriſtus Salvator noſter Diſcipulis ſuis dixerat: *Quò ego vado, vos non poteſtis venire*; & Petro, *Non potes me ſequi modò, ſequeris autem poſtea.* metuebant, ne ipſi Regno Cœlorum excluderentur, &c. pag. 1381. n. 2. 3. 4. Moraliter proponatur

CONFIRM. 1. Quomodo Chriſtus meritis ſuis nobis Cœlum mercatus eſt, pag. 1386. 2. Quâ viâ ad Deum tendere debeamus. pag. 1387.

EPILOG. Deus totum hominis, *qui replet in bonis deſiderium noſtrum.* Præter illum, qui ſolus verum, ſummumque bonum eſt, nihil deſiderandum, &c. pag. 1388.

IN FESTO INVENTIONIS S. CRUCIS.

THEMA.

Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis. Joann. 3.

EXORD. NE autem incredibilis videatur Paſſio & mors Filii Dei, mundique redemptio per myſterium Crucis ejus, utitur Chriſtus Scripturis, quâ Nicodemus quaſi manu duci poſſit ad credendum myſterium per eam adumbratum. &c. Vide pag. 1232. n. 14. 15.

CONFIRM. Hac de cauſa demonſtrentur 1. Rationes quare Chriſtus id mortis genus in Cruce elegerit p. 750. 2. Quare medius inter duos Latrones crucifigi voluerit. p. 752.

EPILOG. *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum ut ſequaminis veſtigia ejus.* Non ut mortuos ſuſcitemus, ſupra mare pedibus ambulemus, ſed ut ſimus mites & humiles corde, & non ſolum amicos, ſed etiam inimicos diligamus, pag. 1241.

IN FESTO ASCENSIONIS DOMINI.

THEMA.

Aſſumptus eſt in Cœlum, & ſedet à dexteris Dei, Marc. 16.

EXORD. CHriſtus Dominus poſt reportatam de morte inferno, & dæmone victoriam, triumphabundus in Cœlum aſcendit,

CONFIRM. Demonſtretur 1. Quòd Chriſti in Cœlum aſſumptio, gloriæ ejus noſtræque ſalutis ſit conſummatio, pag. 889.

2. Quo-

2. Quomodo & cor noſtrum cum illo aſcendere debeat. *Ibid.*

EPILOG. Theſaurus autem noſter in Cœlis eſt, Chriſtus Jeſus, &c. pag. 890.

IN FESTO CORPORIS CHRISTI.

THEMA.

Caro mea verè eſt cibus. Joan. 6.

EXORD. ADmirabilis Euchariſtiæ Sacramenti dignitas & excellentia, quæ uno verbo demonſtrari non poteſt, ut nec Dei ſumma perfectio, nec dignitas Chriſti pluribus nominibus à Scriptoribus ſacris exprimitur, pag. 1260. 1261. & ſeq. Reſtat tamen explicandum, quod ipſi Chriſtus Dominus tribuit in hodierno Evangelio.

CONFIRM. 1. Chriſtus Corpus & ſanguinem ſuum in Euchariſtia nobis donat, ut verum cibum & potum animarum noſtrarum, p. 708. 2. Ut ſymbolum & principium noſtræ cum ipſo conjunctionis, & mutuæ illius in nobis, ac noſtri in illo manſionis, p. 708. & 709. 3. Ut æternæ vitæ pignus p. 1284.

EPILOG. Paranda eſt Anima ad Chriſtum dignè excipiendum in ſacra Communione. Cor variis virtutibus ornatum eſſe debet, humilitate, chriſtianâ mortificatione, & paupertate ſpiritûs, &c. p. 872.

IN FESTO S. JOANNIS BAPTISTÆ.

THEMA.

Quis putas puer iſte erit. Luc. 1.

EXORD. EVangelium Feſti hodierni ad Litteram explicatur, pag. 912.

CONFIRM. Moraliter 1. Quomodo Eliſabeth fuerit Eccleſiæ typus. pag. 932. 2. Zacharias typus peccatoris pœnitentis, pag. 933. n. 64.

EPILOG. In Sanctorum Natali, præcipuè in Natali S. Joannis Baptiſtæ, gaudendum, *Sanctus enim non ſolum parentum gratia, ſed etiam ſalus eſt plurimorum*, ait S. Ambroſius. Gaudendum, non lætitia ſæculari, ſed gaudio ſpirituali. Gaudendum in Domino, non cum mundo. Vide ſequentia pag. 917. Ad longum.

IN FESTO SS. PETRI ET PAULI APOSTOLORUM.

THEMA.

Quem dicunt homines eſſe filium hominis. Matth. 16.

EXORD. EVangelicam Hiſtoriam ad Litteram explicatam, pag. 464.

CONFIRM. Moraliter 1. Hominum ſuperbiam, jactantiamque Chriſtus verbis factiſque damnata p. 473. 2. In cognitione & amore Dei hominis Chriſtiani poſitam eſſe Beatitudinem, pag. 474.

EPILOG. Eliæ lingua *clavis cœlorum* fuit: ſiquidem pluviam per annos plurimos cohibere potuit, & precibus iterum excitare. Verùm longè major S. Petri quàm Eliæ poteſtas. Illi ſiquidem Chriſtus ipſe poteſtatem dedit aperiendi claudendique Cœlum peccatoribus, ut ſpiritalem gratiæ imbrem in animas eliceret vel ſuſpenderet &c. pag. 475. n. 12.

IN FESTO S. JACOBI APOSTOLI.

THEMA.

Neſcitis, quid petatis. Matth. 20.

EXORD. CUm Mater filiorum Zebedæi Chriſtum brevi moriturum, tertiâ die reſurrecturum, Regnique poſſeſſionem aditurum audiviſſet, pro filiis ſollicita cum illis Jeſum acceſſit, petens incrementum filiorum, &c. Quæ & explicant SS. Patres. pag. 555. & 556.

CONFIRM. Moraliter proponitur. 1. Ambitionis vilitas & quàm indecora. p. 564. & 565. 2. Viam humilitatis & Crucis eſſe ineundam, quam Chriſtus monſtravit. p. 566.

EPILOG. Conclude cum S. Bernardo: *Si gloriari oportet, forma tibi Sanctorum præfigitur, Apoſtolorum proponitur gloria, parvane tibi videtur? Quis mihi tribuat ſimilem fieri in gloria Sanctorum?* &c. p. 567.

IN FESTO S. LAURENTII.

THEMA.

Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Joan. 12.

EXORD. GRano frumenti in hodierno Evangelio ſe comparat Chriſtus, quia niſi mortuus fuiſſet & ſanguine ſuo velut imbre cæleſti fœcunditatem tribuiſſet, ſterilis manſiſſet gentilitas, nec filios Dei parturiiſſet, p. 1359.

CONFIRM. Tria ſunt quæ Chriſtianum ad vitæ mundique contemptum, ad pœnitentiam, ad labores & amorem crucis excitare debent. 1. Obligatio Chriſtum Jeſum imitandi. p. 1366. 2. Spes præmii, ſcilicet ſocietatis ejus in regno, æternaque felicitate. *Ibid.* 3. Honor quo Pater æternus cumulabit eos, qui Filio ſuo fideliter ſervierint. *Ibid.*

EPILOG. Quicumque vitam ſuam & commoda temporalia præ Chriſto ac rebus divinis amat, perdet vitam æternam. Qui verò commoda temporalia ac vitam ipſam, ad norman S. Laurentii, minoris fecerit, vitam æternam in Cœlis poſſidebit.

IN FESTO ASSUMPTIONIS B. MARIÆ

THEMA.

Dic ergo illi, ut me adjuvet. Luc. 10.

EXORD. COnquerentem in Feſtivitatis hodiernæ Evangelio audivimus Martham, quòd ſoror Magdalena eam ſolam reliquerit in miniſterio: at nos jure potiori conqueri poſſumus, quod magna illa ſoror noſtra MARIA nos ſolos hodie reliquerit miniſtrare, ipſa in Cœlo ſedens ad Pedes Domini pro nobis ſupplicatura, ubi & anima ejus magnificat Dominum, & Spiritus ejus exultat in Deo ſalutari ſuo.

CONFIRM. Moraliter 1. Quomodo cum Maria ob collata in nos beneficia Deum magnificare debeamus. p. 927. 2. Quomodo & cum Maria Virgine, à nobis adoranda ſit ejus omnipotentia, ſanctitas, & miſericordia. pag. 929.

EPILOG. In filios nos recepit SS. Virgo Maria Teſtamento Jeſu Chriſti morientis. Illam cum fiducia invocemus & colamus ut matrem; ejuſque Filio placere ſtudeamus animæ corporiſque caſtimoniâ, ut & illi grati ſimus, & Beatitudinem conſequamur æternam.

IN FESTO S. BARTHOLOMÆI APOSTOLI.

THEMA.

Elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominavit. Luc. 6.

EXORD. MYſterio non caret duodenarius Apoſtolorum numerus. Chriſtus enim ſpiritale regnum conditurus Judaicæ Reipublicæ imaginem quodammodo expreſſit. Sicut enim Tribus duodecim, juxta numerum 12. Filiorum Iſraël, ita duodecim erant Apoſtoli., p. 258. & 273. Qui & duodenarius numerus per figuras Biblicas explicatur, *Ibid.*

CONFIRM. Moraliter proponatur 1. Magnanimitas & fortitudo Apoſtolorum in perſecutionibus, p. 281. & 282. 2. Quàm longè abſint Chriſtiani ab Apoſtolorum imitatione, pag. 284.

EPILOG. Si Chriſti Diſcipuli eſſe velimus, ejus humilitatem, manſuetudinem & patientiam imitemur: doctrinam ejus diſcamus, & opere illam exerceamus. p. 285. n. 15.

IN FESTO NATIVITATIS B. V. MARIÆ.

THEMA.

Jacob autem genuit virum Mariæ, de qua natus eſt Jeſus. Matth. 1.

EXORD. BEatiſſimæ Virginis Mariæ Nativitatem ſummâ cum animi devotione ac gaudio celebrandam eſſe, hæc ſuadet ratio

CONFIRM. 1. Quia Mater Dei. p. 909. 2. Quia mediatrix hominum apud Chriſtum. p. 926. & 927.

EPILOG. In Beatæ Mariæ Virginis Matris miſericordiæ laudes nos in noſtris neceſſitatibus ſpiritualiter viſitantis, erumpamus, & gratias agamus Benedicto fructui Ventris ejus Chriſto Jeſu, qui per illam ceu aquæductum de Paradiſo exeuntem, aquam vivam gratiæ ſuæ in nos derivat, &c. pag. 927.

INDEX CONCIONATORIUS.

IN FESTO S. MATTHÆI APOSTOLI ET EVANGELISTÆ.

THEMA.

Et ſurgens, ſecutus eſt eum. Matth. 9.

EXORD. HOdierni Evangelii Litteram ad longum, p. 220. n. 7. vel p. 791. n. 4. Inſcrutabile eſt divinæ vocationis myſterium, quo Deus omnis generis & conditionis homines vocat, ne de illius miſericordia quiſquam deſperet. p. 233. n. 8. Quapropter hic agatur de vera converſione peccatoris, quæ & tribus gradibus fieri poteſt.

CONFIRM. Primus eſt, extremæ ſuæ miſeriæ conſideratio, p. 1105. Secundus, propoſitum renuntiandi peccatis & illorum occaſionibus. 1106. Tertius, odium & deteſtatio peccati ob amorem Dei. *Ibid.*

EPILOG. S. Matthæum ſequamur, non Evangelium ſcribendo, ſed Evangelica præcepta ſervando, qui mox ut vocantis Salvatoris audivit imperium, non cunctatus eſt, ſed divitias ſprevit, carnalium affectus abrupit, & poſt Chriſti veſtigia lætus & impiger properavit, p. 235.

IN FESTO S. MICHAËLIS ARCHANGELI.

THEMA.

Angeli eorum in Cœlis ſemper vident faciem Patris mei. Matth. 18.

EXORD. IN hodierno Evangelio Chriſtus non ſe ipſum, ſed parvulum, velut innocentiæ & humilitatis exemplar, proponit p. 508. demonſtretur è S. Hilario, Clemente Alexand. & S. Leone

CONFIRM. 1. Quinam pro parvulis ſint habendi, pag. 509. 2. Humilitatem gradum eſſe ad celſitudinem. 3. Quàm neceſſaria ſit humilitas, ut participes ſimus Divinitatis, gratiæ & Beatitudinis Chriſti, p. 510.

EPILOG. Diſcamus à Chriſto Salvatore noſtro, non ſolum humilitatem cognitionis, ſed & humilitatem cordis. &c. p. 333.

IN FESTO SS. SIMONIS ET JUDÆ.

THEMA.

Hæc mando vobis, ut diligatis invicem. Joan. 15.

EXORD. MUtua ac fraterna in hodierno Evangelio mandatur ac præcipitur dilectio, quæ & Legis Chriſtianæ plenitudo eſt, p. 1401. n. 12. Forma & Exemplar dilectionis, quâ nos mutuò proſequi debemus, eſt dilectio, quâ nos Chriſtus dilexit, quam & S. Auguſtinus deſcribit. *Ibid.*

CONFIRM. Moraliter 1. Quomodo Deus diligendus, p. 596. 2. Quomodo proximus. *Ibid.* & p. 597. 3. Quomodo inimicus, p. 126. & ſeq.

EPILOG. Deum imitare, qui pluit ſuper bonos & malos, & ſolem ſuum oriri facit ſuper juſtos & injuſtos. Hoc ſemper verſemus animo, quod qui inimicum benedicit, ſe ipſum benedicit, & qui illi maledicit, in ſe ipſum maledicta detorquet: & qui pro inimico orat, pro ſe magis quàm pro illo orat, p. 130.

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM.

THEMA.

Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Matth. 5.

EXORD. CUm hodiernum Evangelium de ſuperna Beatitudine repletum ſit. Beatitudines octo Evangelicas in particulari Aſſignandæ

CONFIRM. 1 Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. p. 102. & 103. 2. Beati mites, &c. *Ibid.* 3. Beati qui lugent, &c. 104. 4. Beati qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, &c. p. 105. 5. Beati miſericordes, &c. p. 106. 6. Beati mundo corde, &c. *Ibid.* 7. Beati pacifici, &c. p. 107. 8. Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, &c. pag. 107. & 108.

EPILOG. Explica moraliter hæc verba: *Juſti autem in vitam æternam* pag. 677. n. 10. & p. 678.

IN FESTO DEDICATIONIS ECCLESIÆ.

Vide Concionem Dominicæ 9. poſt Pentecoſten.

ERRATA.

PAg. 86. *lin.* 1. Ligiſlator, *lege* Legiſlator. *Pag.* 162. *lin.* 4. deſilerant; *lege* deſiderant. *Pag.* 242. *lin.* 59. diſtitutam, *lege* deſtitutam. *Pag.* 555. *lin.* 43. Salomone, *lege* Salome. *Pag.* 921. *lin.* 71. apparatione, *lege* apparitione *Pag.* 1144. *lin.* 3. diſcendit, *lege* deſcendit.

~~C 57939~~
Ant 11,111 PP

Digitized by Google